Словник української мови

ТОМ 12

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ МОВНО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ ФОНД
ІНСТИТУТ МОВОЗНАВСТВА ім. О. О. ПОТЕБНІ

СЛОВНИК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У двадцяти томах

КИЇВ 2021

СЛОВНИК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Том дванадцятий

П — ПІДКУРЮВАЧ

УКРАЇНСЬКИЙ МОВНО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ ФОНД

УДК 811.161.2:81'374.3(038)
ББК Ш141.14–420
DOI 10.33190/978-966-00-1050-5

Дванадцятий том академічного тлумачного Словника української мови у 20 томах охоплює загальновживану лексику сучасної української літературної мови, поширені терміни, діалектизми, усталені словосполучення. Джерела, використані в Словнику, відображають лексику текстів художньої літератури починаючи з кінця XVIII століття до наших днів, українських перекладів Біблії, народної творчості, наукових і науково-популярних праць, публіцистики, мови засобів масової інформації і т. ін.

Дванадцятий том Словника містить 10 416 словникових статей.

Словник розрахований на широке коло користувачів, усіх, кого цікавить українська мова.

Том до друку рекомендували вчені ради Українського мовно-інформаційного фонду НАН України, Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України і Редакційна колегія Словника української мови у 20 томах

Науковий керівник проєкту
«Словник української мови у 20 томах» *акад. НАН України В. А. Широков*
Укладачі
В. В. Чумак (п – павукоподібний, перекрива́льний – перелу́щуватися, підгото́ва – підку́рювач),
А. П. Загнітко (паву́н – па́лу́ка),
В. В. Сивокозова (паль[1] – пап'я́мéнто, перéлюб – перепиля́ти),
Л. Л. Шевченко (пар[1] – паршу́к, перепи́н – пересиса́ти),
А. В. Карнаух (пас[1] – педфа́ківський, перéсит – перетя́жуватися),
Л. М. Томіленко (пéйджер – перевéрстуватися, перетя́ти – персона́ж),
І. В. Шевченко (перéверт – переги́дити),
К. В. Брітікова (переги́н – передви́щий),
Г. М. Ярун (передві́к – переквітува́ти, півсо́н – підго́стрюватися),
І. М. Кондрачук (перéкид – перекрéслюватися),
Н. Є. Лозова (персона́л – печа́льно),
Н. М. Заїка (печа́таний – пи́саночка),
Л. В. Оліфіренко (пи́сар – півсмéрть),
В. М. Білоноженко, *В. О. Винник* (усталені словосполучення),
Л. О. Симоненко (термінологія)
Науковий редактор *І. В. Шевченко*

Рецензент *О. А. Стишов*

Наукові консультанти

акад. НАН України С. Я. Єрмоленко, чл.-кор. НАН України О. О. Тараненко

Комп'ютерна технологія укладання

акад. НАН України В. А. Широкова, К. М. Якименка

Комп'ютерний супровід і тестування

К. М. Якименка, В. В. Манако, І. М. Кондрачук, Ю. В. Леонтьєва,
М. Ю. Кригіна, М. В. Надутенка, І. В. Остапової, М. М. Яблочкова

Редагування *Л. М. Кудрявкіної, Н. В. Щербакової*

Видання здійснено коштом Цільової комплексної програми «Створення та розвиток науково-видавничого комплексу НАН України» в межах Державної програми розвитку Національної словникової бази України

ISBN 978-966-00-1050-5
ISBN 978-966-02-9725-8 (Т. 12)

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА

Дванадцятий том академічного тлумачного Словника української мови у 20 томах (далі СУМ-20[1]; відповідно Словник української мови в 11 томах[2] позначаємо як СУМ-11) охоплює реєстрові слова на літеру **П** (діапазон **П – ПІДКУ́РЮВАЧ**). Цей діапазон нараховує 10 416 лексичних одиниць.

Нижче наведено дані лексикографічної статистики щодо дванадцятого тому СУМ-20 й об'єднаного діапазону першого – дванадцятого томів цього словника. У такий спосіб відтворено статистичні параметри процесу лексикографічного розвитку Словника української мови у 20 томах.

У табл. 1 представлено співвідношення лексики за частиномовною належністю в реєстрах СУМ-11 і СУМ-20 у межах діапазону дванадцятого тому:

Таблиця 1

Частини мови	СУМ-11	СУМ-11, %	СУМ-20	СУМ-20, %
Іменник	3 055	40,76	4 535	43,54
Прикметник	968	12,91	1 529	14,68
Дієслово	2 758	36,79	3 253	31,23
Дієприкметник	495	6,60	812	7,79
Прислівник	146	1,95	233	2,24
Займенник	0	0	2	0,02
Інші	74	0,99	52	0,50

Відповідні дані за сумою діапазонів першого – дванадцятого томів СУМ-20 порівняно із СУМ-11 наведено в табл. 2:

Таблиця 2

Частини мови	СУМ-11	СУМ-11, %	СУМ-20	СУМ-20, %
Іменник	31 711	41,47	54 138	45,48
Прикметник	12 973	16,96	22 111	18,58
Дієслово	22 573	29,51	27 949	23,48
Дієприкметник	4 025	5,26	6 750	5,67
Прислівник	3 827	5,01	5 922	4,97
Займенник	65	0,08	108	0,09
Інші	1 311	1,71	2 065	1,73

Статистичні дані дванадцятого тому СУМ-20 свідчать про скорочення відносного обсягу дієслів та деяке збільшення обсягу іменників, прикметників і прислівників у загальному масиві представлених лексем порівняно з попередніми томами. Причиною цього є велика кількість іменників-новотворів порівняно з дієсловами серед слів, доданих до СУМ-20.

У табл. 3 наведено статистичні дані щодо відносних пропорцій лексикографічних параметрів діапазону **П – ПІДКУ́РЮВАЧ** СУМ-20 і відповідного діапазону СУМ-11:

Таблиця 3

Назва показника	СУМ-11	СУМ-20	Збільшення в СУМ-20 порівняно із СУМ-11, %
Словникові статті	7 496	10 416	38,95
Знаки в словникових статтях	2 841 551	5 598 252	97,01
Тлумачення реєстрових слів, у т. ч.:	10 882	15 022	38,04
— значень	8 774	12 215	39,22
— відтінків значень	2 108	2 807	33,16
Ілюстрації	15 950	35 189	120,62
Усталені словосполучення, у т. ч.:	1 133	736	-35,04
— стійкі словосполучення	765	165	-78,43
— еквіваленти слів	0	69	–
— термінологічні словосполучення	63	146	131,75
— фразеологізми	305	356	16,72

Із табл. 3 видно, що обсяг реєстру діапазону **П – ПІДКУ́РЮВАЧ** у СУМ-20 порівняно із СУМ-11 збільшився, як і в попередньому 11-му томі, майже в 1,39 раза, загальний обсяг і кількість ілюстрацій – відповідно у 1,97 і 2,20 раза. Як і в першому – одинадцятому томах, у дванадцятому томі СУМ-20 помітне зростання кількості термінологічних словосполучень (майже в 2,32 раза) і фразеологізмів (майже в 1,17 раза), частково – за рахунок перекваліфікування типу словосполучень.

Загальне скорочення кількості стійких словосполучень у 12-му томі СУМ-20, порівняно зі Словником української

[1] Ідеться про другу редакцію Словника. Першу його редакцію, як зазначалося в Передмові до першого тому СУМ-20, було здійснено в період 2002–2007 рр.

[2] Словник української мови в 11 томах. — К.: Наук. думка, 1970–1980.

мови в 11 томах, пояснюється, зокрема, іншими правилами подання словосполучень у СУМ-20. У СУМ-11 значна частина словосполучень була подана в прикметникових статтях. Згідно з Головними засадами укладання Словника української мови у 20 томах (див. СУМ-20, т. 1, с. 24–26) опорними компонентами подібних словосполучень є іменники, відповідні словникові статті яких часто належать до інших томів. Крім того, численні словосполучення, тотожні за семантикою, але з варіативним компонентним складом, які в СУМ-11 були розроблені як окремі фразеологічні одиниці, відповідно до правил укладання СУМ-20 подані як варіанти одного словосполучення.

Табл. 4 містить порівняльні статистичні дані СУМ-11 і СУМ-20 у межах діапазону **А – ПІДКУ́РЮВАЧ**:

Таблиця 4

Назва показника	СУМ-11	СУМ-20	Збільшення в СУМ-20 порівняно із СУМ-11, %
Словникові статті	76 485	119 043	55,64
Знаки в словникових статтях	26 934 628	54 293 737	101,58
Тлумачення реєстрових слів, у т. ч.:	109 907	162 935	48,25
— значень	91 815	138 305	50,63
— відтінків значень	18 092	24 630	36,18
Ілюстрації	170 396	388 283	127,87
Усталені словосполучення, у т. ч.:	12 373	25 303	104,50
— стійкі словосполучення	8 253	5 182	-37,21
— еквіваленти слів	0	595	–
— термінологічні словосполучення	851	4 721	454,76
— фразеологізми	3 269	14 805	352,90

В укладанні дванадцятого тому СУМ-20 взяли участь: В. В. Чумак (п – павукоподібний, перекрива́льний – перелу́щуватися, підгото́ва – підку́рювач), А. П. Загнітко (паву́н – па́лу́ка), В. В. Сивокозова (паль[1] – пап'ямéнто, перéлюб – перепиля́ти), Л. Л. Шевченко (пар[1] – паршу́к, перепи́н – пересіса́ти), А. В. Карнаух (пас[1] – педфа́ківський, перéсит – перетя́жуватися), Л. М. Томіленко (пéйджер – перевéрстуватися, перетя́ти – персона́ж), І. В. Шевченко (перéверт – переги́дити), К. В. Брітікова (переги́н – передви́щий), Г. М. Ярун (передві́к – перекві́тува́ти, півсо́н – підго́стрюватися), І. М. Кондрачук (перéкид – перекрéслюватися), Н. Є. Лозова (персона́л – печа́льно), Н. М. Заїка (печа́таний – пи́саночка), Л. В. Оліфіренко (пи́сар – півсмéрть). Термінологічну лексику опрацювала Л. О. Симоненко, усталені словосполучення – В. М. Білоноженко і В. О. Винник. Керівник колективу укладачів і науковий редактор дванадцятого тому – І. В. Шевченко. Наукові консультанти дванадцятого тому – академік НАН України С. Я. Єрмоленко і член-кореспондент НАН України О. О. Тараненко. Рецензент дванадцятого тому – О. А. Стишов. Редагування тому виконали Л. М. Кудрявкіна і Н. В. Щербакова. Технологічну підтримку Віртуальної лексикографічної лабораторії «Словник української мови» здійснювали М. В. Надутенко, К. М. Якименко, І. М. Кондрачук, М. М. Яблочков. Покажчик словосполучень до дванадцятого тому сформувала І. В. Остапова. Комп'ютерну верстку здійснили І. М. Кондрачук, М. Ю. Кригін та І. В. Остапова. Менеджери дванадцятого тому – М. Ю. Кригін, Ю. В. Леонтьєв і В. В. Манако (планування і контроль робіт, розроблення технологічних схем, організація робіт із розроблення та проведення автоматизованого тестування лексикографічної бази даних СУМ-20). Науковий керівник проєкту «Словник української мови у 20 томах», голова редакційної колегії – академік НАН України В. А. Широков.

Під час роботи над дванадцятим томом СУМ-20 його текстово-ілюстративну базу було розширено за рахунок уведення до списку джерел творів ще трьох авторів:

Г. Гордасевич
Ю. Горліс-Горський
В. Чапленко.

Крім того, додано такі переклади:

М. Лукаш, пер. з тв. Г. Флобера
В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Чандлера
О. Мокровольський, пер. з тв. Р. Адамса
Д. Павличко, пер. з тв. Е. По
Т. Прохасько, пер. з тв. Ф. Кафки
О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен
П. Соколовський, пер. з тв. Г. Гарсії Маркеса
М. Стріха, пер. з тв. Р. Стівенсона
П. Таращук, пер. з тв. С. Цвейга
І. Франко, пер. з тв. Г. Гейне
І. Франко, пер. з тв. Е. Золя

УКРАЇНСЬКИЙ АЛФАВІТ

Аа	Бб	Вв	Гг	Ґґ	Дд
Ее	Єє	Жж	Зз	Ии	Іі
Її	Йй	Кк	Лл	Мм	Нн
Оо	Пп	Рр	Сс	Тт	Уу
Фф	Хх	Цц	Чч	Шш	Щщ
Ьь	Юю	Яя			

П

П, *невідм., с.* Двадцята літера українського алфавіту на позначення приголосного звука "п" (вимовляється "пе"). *Витягає* [Папертюк] *з пам'яті кумедну філологічну вправу з текстом, де всі придумані слова мають починатись літерою "п"* (В. Єшкілєв); *Камергер був такий поважний, що коли хтось нижчий чином розмовляв з ним або наважувався спитати що-небудь, він нічого не відповідав, крім "п", що, як відомо, нічого не означає* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); *Літера "п" на письмі позначає губно-губний приголосний звук* (з наук. літ.).

ПА[1]**,** *невідм., с.* Окремий рух у танці з певною постановкою ніг; танцювальний крок. *Високий, міцний Русанов наче ніс Ніну в обіймах, а ноги тим часом самі робили па вальсу і дотримувалися ритму* (В. Собко); *Ставши спиною до парубійків, він викаблучував перед музикантами вишукані "па" і кніксени* (Р. Іваничук); *Штука полягала в тому, аби пам'ятати всю послідовність не надто складних па* (Ю. Андрухович); *Розвернувшись на каблуках, як фігурист на ковзанах в простому балетному па, він кинувся назад до ліфта* (А. Кокотюха); *Бора підхопила Лідію, зробила з нею кілька танцювальних па* (Г. Вдовиченко).

ПА[2]**, ПА-ПА́,** *виг., розм.* Вигук, що вживається на позначення прощання; замінює вислів "до побачення". *Я набираю свіжої води в пляшку, кажу "па-па" тарганятам і знову вмощуюсь у свому* [своєму] *радіофікованому термодинамічному лігві* (Ю. Іздрик); *Вони вдвох махають мені "па-па" в аеропорту* (І. Карпа); *У листах до О. Кобилянської (після кількамісячного перебування перед тим на гостинній Буковині) Леся Українка використовує специфічну волинську формулу прощання "Па!"* (з наук.-попул. літ.).

ПАБ, у, *ч.* Пивний бар із великим вибором страв для відвідувачів. *Паб, у якому ми засіли, мав цілком очевидну ірландську назву* (Ю. Андрухович); *Після вистави ми з друзями зайшли в якийсь паб у центрі* (С. Жадан); *Ліхтаря над пабом навпроти, який саме загорівся, було майже не видно за стіною дощу* (С. Пиркало); *Якимось дивом ресторани, кав'ярні та паби вміщувалися на вулицях, ширина яких не перевищувала розмаху рук* (І. Роздобудько).

ПАБЛІ́СИТІ, *невідм., с.* 1. Рекламна акція для підтримки кого-, чого-небудь. *Пабліситі перебуває на межі етичних норм, оскільки воно здатне маніпулювати громадською думкою в своїх інтересах* (з наук.-попул. літ.); *Спеціальна подія для підприємства стане пабліситі тільки тоді, коли повідомлення про це з'явиться в засобах масової інформації* (з навч. літ.); *У практику роботи бібліотек уводиться поняття пабліситі* (з публіц. літ.).

2. Відомість, популярність, що досягаються публічними виступами, перев. з використанням засобів масової інформації. *Переманювали на високі наукові пости, але я лишився вірним своєму Координаційному центру, бо анкетне пабліситі мені, самі розумієте, ні до чого* (А. Крижанівський); *Взагалі найприступніші для журналіста є американські діячі, де т. зв. "пабліситі" є головним елементом політичного і громадського життя* (О. Шугай).

ПА́ВА, и, *ж.* 1. Великий птах родини фазанових, поширений у Південній Азії, самці якого мають яскраве оперення і довгий барвистий хвіст, що розпускається у формі віяла. *Як між павами ворона Поваги не має, Так невчений в товаристві Голову схиляє* (І. Франко); *Йоги і святі під деревами, мудрі мавпи і горді пави, прекрасні діви і щедрі царі закружляли у мене перед очима* (Любко Дереш); *Як півень закричить бувало, вартовий, Уздрівши коршака, що в небесах кружляє, — Все птаство злякане в гущавину тікає, Від пискунів-курчат до пишнохвостих пав* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича); *В античній міфології пава вважалась священним птахом богині Юнони, дружини Юпітера, покровительки шлюбу та родини* (з навч. літ.); // *перен., розм.* Жінка з гордовитою поставою і плавною ходою. *Хутко підвелась* [Ніна] *і пішла до дзеркала. Вона стежила в нім за своєю ходою, бачила себе таку, як щодня оці два останні роки. Пава. Пишна, фарбиста, красива пава, сповнена приваби* (Олесь Досвітній); *— Але ж які там дівчата! Бачив би ти їх, Романе... — Телефоніст солодко заплющився, покрутив головою. — Пави!* (О. Гончар); *— Бач, пава! Губи наквацяла, норковий комірець носить, на машині їздить, а цибулю купує* (О. Чорногуз); *З неї* [іномарки] *вийшла така поважна пава, що можна було подумати, ніби в цю глушину забилася від папарацці сама принцеса Діана* (В. Шкляр); // *у знач. присл.* **па́вою.** Гордовито, величаво. *Глянула наша Одарка Степанівна. Голову отак підвела і попід самісінькою аркою павою поплива-поплива* (С. Журахович); *Молоденька полька хотіла показати усю свою неабияку вроду й, підвівши зовсім іще малі груди, пройшлася павою* (Г. Колісник); *Оленка ходила по селу, скликаючи дружечок, — не ходила, а пливла павою* (О. Забужко).

2. Самиця павича (у 2 знач.). *За високою скелею плавали пишні лебеді; по зеленому, рівнесенько стриженому дерні похожали* [походжали] *пави та павичі* (І. Нечуй-Левицький); *Павич пір'я розпустив, ходить коло пави* (В. Сосюра).

3. *діал.* Пір'їна павича (у 2 знач.) як оздоба. *Недавно купив я своєму Петрусеві .. вишиваний киптарик, писану дзьобенку, крисаньку з павами* (Л. Мартович); *Данила взяла Ясиня під свою опіку, одягла його у руду свитку, жовті, мосяжним дротом зшиті чобітки, клобушок, тичений павою* (К. Гриневичева); *Вони стояли позаду натовпу — на конях, з рушницями й гарапниками, в затиканих павами крисанях* (Р. Іваничук).

◊ **(1) Ні па́ва [й] ні ґа́ва (ні воро́на)** — який нічим не виділяється; посередній, ніякий (про людину). — *Вона ні пава й ні ґава, ні до села й ні до міста, ні до ліса й ні до біса, то хай тепер сама спробує покалантирити* [пожити] *на цьому світі* (Є. Гуцало); *Наш герой — такий собі сіруватий тип "середньої людини", про яку можна передусім сказати, що*

вона — ні се ні те, ні пава ні ворона в моральному розумінні (із журн.); **(2) Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **па́ва:** а) у яскравому, барвистому або багатому вбранні. *Кричить і собі ж червоний від біганини, рослий .. та як пава вбраний парубок* (І. Франко); *Послухай: б'є весільний бубон і клени клоняться, мов пави. В твоє волосся, моя люба, заплівся місяць кучерявий* (Б.-І. Антонич); *Багато живе Станіслав Кропивницький. Людмила вичепурена, вся в шовках як пава* (С. Чорнобривець); *— Задавака, — прошепотіла з-за Славкової спини Ліна. — Вирядилася* [Катя], *як пава* (О. Бердник); *— Вирядив* [чоловік] *дівку як паву, син гоголем ходить, жінка у хустці такій, що всі баби очі рвуть од заздрощів, а в самого чоботи з рипом* (А. Дімаров); б) з почуттям власної гідності; гордовито, поважно. *Походжає як пава* (прислів'я); *Повівши звабно стегнами й, неначе кішка, вигнувшись, вона* [Мотря] *розсипала блакитні іскри погляду і попливла, як пава* (Василь Шевчук); *— Хведора йшла до церкви. Найменшого несла на руках. Виступала попереду, огрядна, червонощока, як пава* (А. Дімаров).

ПАВА́НА, и, *ж., заст.* 1. Старовинний урочистий бальний танець, поширений у Європі в XVI ст. *Павану танцювали одночасно одна чи дві пари* (з навч. літ.); *Кроки павани збереглися донині як "нерішучі кроки" в шлюбній церемонії* (із журн.).

2. Музичний твір у розмірі й характері цього танцю. *У відповідь на такі відверті па ціла четвірка музик спалахнула звуками, ніби рушила одностайно з місця в похід. І залунала якась павана* (Ю. Андрухович).

ПАВЕРЛІ́ФТИНГ *див.* **пауерліфтинг.**

ПА́ВЗА *див.* **па́уза.**

ПАВЗА́ЦІЯ *див.* **пауза́ція.**

ПА́ВЗЕННЯ *див.* **па́узення.**

ПА́ВЗИТИ *див.* **па́узити.**

ПА́ВЗНИЙ *див.* **па́узний.**

ПАВЗО́ВАНИЙ *див.* **паузо́ваний.**

ПАВЗУВА́ННЯ *див.* **паузува́ння.**

ПАВЗУВА́ТИ *див.* **паузува́ти.**

ПА́ВИН, а, е. Те саме, що **пави́ний** 1. *Перш ніж полетіти далі, то опускав* [метелик], *то підіймав угору свої чудові, схожі на павині пера крильця* (С. Скляренко); *Султан дивував усіх своїм тюрбаном, високим, як колона, з двома павиними перами у величезних рубінах* (П. Загребельний); *Позаду — павин хвіст розширився за ними, Що самоцвітами виблискує ясними, Для личок молодих утворюючи тло* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича); *Знявши з голови крисаню, він задивився на павину прикрасу* (І. Пільгук).

ПАВИ́НИЙ, а, е. 1. Прикм. до **па́ва** 1, 2. *Паміра встала й наділа на голову вінок з барвінку, рути та павиного пір'я* (І. Нечуй-Левицький); *Понад самими дверима вітер гойдав пишним султаном з павиних пер* (Ю. Винничук); *Господиня схопила з полиці дерев'яне барильце й, зануривши в нього дерев'яну лопатку форми павиного хвоста, зачерпнула рідини й тричі покропила місце, на яке сичала кицька* (І. Карпа); * Образно. *— Вам не здається, — обізвалась сусідка, — що тепер море як синій птах щастя: занурило голову в блакитний туман і розпустило павиний хвіст під самі скелі* (М. Коцюбинський); // Зробл. з пір'я павича (у 2 знач.). *Пропонували* [торговці] *свій крам з рук: серги і намисто, складані ножики, павині віяла* (В. Минко); *Були тут жінки, діти й старигани, і промовляв до них турецький паша у фесці з павиною китицею, в зеленій куртці з еполетами* (Р. Іваничук); *Дмитрикові зауваги припали на ту мить, як на кону павиним віялом, розбризкуючи окаті самоцвіти, розгорталося Наталчине весілля* (Е. Андієвська).

2. *перен.* Такий, як у пави; плавний, величавий. *Добре.., що шовкові брови удались, хода павина да вид королівський, — дак і козака доскочила!* (Ганна Барвінок).

△ **Пави́не (павиче́ве) о́ко** *див.* **о́ко**[1]; **Пави́ні ві́чка** *див.* **ві́чко**[1].

ПАВИ́Ч, а́, *ч.* 1. Те саме, що **па́ва** 1. *На дереві скрізь пурхали райські птиці та павичі* (І. Нечуй-Левицький); *За штахетами на пташиному дворі — райдужна карусель з індиків, цесарок та павичів* (А. Головко); *На фресці зображені дві пташини. Павичі або фазани, Мітелик зле розуміється на птахах* (В. Єшкілєв).

2. Самець пави (у 2 знач.). *З липи злетів павич, розпустив свій блискучий хвіст і крикнув своїм диким голосом* (І. Нечуй-Левицький); *Ялини скидали довгі шишки, а попід ними гикали індики, та бундючний павич борсався здоровенним своїм хвостиськом у кущах пахучого ялівцю* (У. Самчук); *Тамара зручно вмостилась за спинами в них, на задній сидінні, обтягнутім квітчастою — золотаво-оранжевою із синім — тканиною, що Заболотному буйністю кольорів нагадує розпущений хвіст павича* (П. Загребельний); * У порівн. *Зірвалася зірка й покотилася небом, як химерний павич, роздуваючи синього хвоста* (О. Донченко).

◊ **Ходи́ти (походжа́ти) павиче́м (го́голем)** *див.* **ходи́ти.**

ПАВИЧЕ́ВИЙ, а, е. Прикм. до **пави́ч** 2. *Через широкий край веселки, розстелений, як павичевий хвіст, .. було ясно видко зелене море* (І. Нечуй-Левицький); *На Дону гарматними залпами коловся лід і павичевим пером виблискував на свіжих зламах* (Григорій Тютюнник); *Одного разу на Бляхарську до нього завітав вифранчений панок у капелюсі з павичевим пір'ям та зі шпагою при боці* (Ю. Винничук); *Будь-якої хвилини ти можеш розмалювати цей колихливий фасад готельної куртизанки рясним павичевим хвостом, барвистими струменями, щоправда, досить передбачуваними за кольоровою гамою* (Ю. Андрухович).

△ **Пави́не (павиче́ве) о́ко** *див.* **о́ко**[1].

ПАВИ́ЧИЙ, а, е. Те саме, що **павиче́вий.** *Малі чорні капелюхи, прибрані в павичі пера, доповняли стрій* (О. Кобилянська); *Він сидів під балдахіном, з обох боків його обмахували павичими опахалами* (О. Іваненко).

ПАВИ́ЧКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **па́ва** 1, 2. *Впрягла* [Юнона] *в ґринджолята павичку* (І. Котляревський); *Хвіст такий пишний та чарівний, що, мабуть, знавці конячої краси його прирівняли б до мальовничого хвоста павички...* (Т. Осьмачка); * У порівн. *От така як вийде, та що і твоя панночка! Іде, як павичка, не дуже по усім усюдам розгляда* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПАВІА́Н, а, *ч.* 1. Велика мавпа родини мавпових із пишною шерстю, видовженою мордою та майже червоними сідничними мозолями, що живе в Африці та Аравії. [Я г о:] *Ніж вимовити, що я втоплюся від кохання до якоїсь цесарки, я швидше помінявся б своєю людською гідністю з павіаном* (І. Стешенко, пер. з тв. В. Шекспіра); *У джунглях Конго шведський учений Клод Веєр знайшов плем'я, яке очолює мавпа — павіан Міламбо* (з наук.-попул. літ.); * У порівн. *По станції сновигали озброєні люди: страшні, оброслі й дикі, немов павіани* (Я. Качура).

2. *перен., зневажл.* Про нерозумну самозакохану людину. — *Як сказав чоловік моєї наймолодшої тітки, тільки павіан думає, що на ньому штани від самого Сакса, а сам світить голим задом* (П. Загребельний); — *Я п'ятнадцять років викладав у коледжі, а потім від церкви прислали якогось сопливого служаку, чванькуватого павіана, ну щоб наглядати за нами, контролювати навчальну програму* (М. Кідрук); // Уживається як лайливе слово. — *Ти придуркуватий,* — сказав *майор,* — *павіан ти, верблюд. Ти думаєш, я боюсь якогось арештанта* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПА́ВІДЬ, воді, *ж.* Те саме, що **по́вінь;** повідь, паводок. *Міщанські дерев'яні будиночки .. стояли на високих палях — на випадок великої прибутної води під час весняної паводі* (Б. Антоненко-Давидович); *Золотились у ранковому мареві луки, виблискували озерця, що зосталися від весняної паводі, того року особливо буйної* (Б. Левін); * Образно. *Ватаги повстання хтіли надати рухові лояльності, ввести павідь народну в береги, але Микола Перший того не визнав* (Л. Старицька-Черняхівська); *Станиця потопала в молочній паводі цвіту* (С. Добровольський); * У порівн. *На мене осінь хлинула, як павідь На луг низький... Тікати я не міг... Вона як жінка, що останній гріх її за саме життя дорожчий навіть* (Д. Павличко).

ПАВІЛЬЙО́Н, у, *ч.* 1. Невелика легка будівля з покриттям у саду, парку. *Від брами до павільйону з музикою прибували все нові гурти людей* (Леся Українка); *Я кинув оком у глибінь саду, де все ще стояв давній знайомий мені павільйон з двома своїми тополями, мов сторожами* (О. Кобилянська); *Перелісsucc, гроти, озера, павільйони і водограї — всю Софіївку — просто на голому місці, на рівнині наказав кріпакам зробити .. граф Потоцький* (Ю. Смолич); *Перед десертом Петро запрошує Аделю до танцю — і вони кружляють павільйоном, як опале листя* (С. Андрухович); // Легка, звичайно тимчасова споруда побутового або спеціального призначення. *На березі ставка збудовано павільйон для рибалок* (М. Томчаній); *Болючої поразки зазнали в ігровому павільйоні майстри з міжнародних шашок Левченко та Барсман* (А. Крижанівський); *Дим і попіл ще довго не розвіювалися над тим, що ще вчора називалося павільйоном для продажу сувенірів* (О. Чорногуз); *Юнак і юнка попросили мене пройти з ними в павільйон проєктного інституту* (Ю. Іздрик).

2. Споруда для розміщення експонатів якої-небудь виставки. — *Зрозумій, зайнятий він, твій татко... В архітекторів клопотів по горло... Та ще, може, терміново проєктує павільйон для всесвітньої виставки, ти ж казав, що він мріє про це...* (О. Гончар); *Після дванадцяти він майже побіг до виставочного павільйону* (П. Загребельний); *Метрів за сорок від імпровізованої вітальні стояли об'ємні брезентові павільйони з експозиціями, ще далі — намети для учасників* (І. Роздобудько).

3. Приміщення, обладнане для кінознімання і фотографування, а також декорація в приміщенні кіностудії, побудована для знімання якої-небудь сцени фільму. *Американська кінематографія в основному базується на павільйоні. Наша кінематографія має багато натури* (О. Довженко); — *А в сусідньому павільйоні знімають фільм про древній Київ, про Ярослава Мудрого. Ух, здорово!* (В. Нестайко); *Його в обличчя знали вже мільйони. Екран приносить славу світову. Чекали зйомки, зали, павільйони, — чекало все! Іван косив траву* (Л. Костенко); *Зауважив, що трава у довколишньому лісі старанно вистрижена, ніби на газоні, і це справляє враження якоїсь штучності, ніби ти у знімальному павільйоні кіностудії* (Н. Сняданко).

ПАВІЛЬЙО́ННИЙ, а, е. 1. Прикм. до **павільйо́н.** *Нову земську лікарню побудували за павільйонною системою, при якій лікарняні відділення різного призначення розміщуються в окремих будинках* (з наук.-попул. літ.); *Багато художників виїжджали до села, щоб не у павільйонній тиші, а у вирі життя черпати образи й наснагу* (із журн.).

2. Який відбувається в павільйоні (у 3 знач.), виконується з його використанням. *Режисер прибрав батальні сцени, відмовився від спецефектів і обмежився павільйонним зніманням* (із журн.).

ПАВІЛЬЙО́НЧИК, у, *ч.* Зменш. до **павільйо́н.** *Приємним сюрпризом для містян стало те, що замість старених побитих павільйончиків, які стояли на зупинках, поставили нові, вздовж дороги обновили клумби та побілили бордюри* (з газ.); *Якийсь зовсім крихітний павільйончик, сюди разом з нами запхали зі своїми фільмами поляків, румунів* (І. Карпа).

ПА́ВІТЕР, тру, *ч., рідко.* 1. Слабкий вітер; вітерець. *Як живчик, як жилка тривожна, Прокреслиться павітер* (М. Бажан); *Нічний легенький павітер доносив з темряви зовсім інші запахи, ніж усі минулі дні* (Ю. Логвин).

2. Вітер змінних напрямків. *Павітер дме там у височині, обриваючи біле галуззя розквітлих вишень* (Ю. Яновський).

ПАВЛО́ВНІЄВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **павло́внія.** *Протягом першого циклу розвитку павловнієвого лісу — 5–6 років — ви можете поставити пасіку серед дерев і мати павловнієвий мед* (з газ.).

2. *у знач. ім.* **павло́внієві,** вих, *мн.* Родина швидкорослих дерев із високоякісною деревиною, висота яких може досягати 25 метрів, з великими листками та світло-фіолетовими квітами. *Батьківщиною більшості павловнієвих є Східна Азія* (з наук.-попул. літ.); *Цвітуть павловнієві ранньою весною, квіти зібрані у волоті 10–30 см довжиною, мають циліндричну форму, світло-фіолетові, схожі на квіти наперстянки* (з навч. літ.).

ПАВЛО́ВНІЯ, ї, *ж.* Дерево родини павловнієвих із великими листками на довгих черешках, яке походить з Японії, Центрального й Південного Китаю та культивується як декоративне. *Птах щастя Фенікс, кажуть, сідає тільки на павловнію* (Н. Околітенко); *Вирощування павловнії, сировина якої може використовуватися у різних галузях, відновлює екологічну рівновагу та сприяє збереженню природи на нашій планеті* (з наук.-попул. літ.); *Павловнія має 7–8 циклів проростання і не вимагає повторного садіння* (з навч. літ.).

ПА́ВОДКО́ВИЙ, а, е. Прикм. до **па́водок.** *Коли ж хуртовина вщухала чи спадали паводкові води, пошта, нарешті, доставлялась* (Б. Левін); *В коріннях дерев і зела нуртувало життя, шумували в ріках паводкові води* (Р. Іванченко); // Стос. до паводка. *Паводкова комісія досі так і не встановила імені того чоловіка* (О. Гончар).

ПА́ВОДОК, дку, *ч.* Тимчасове підняття рівня води в річках та інших водоймах унаслідок злив або розтавання снігу та льоду; повідь. *Людям стало видніше, і вони знаходили дещо для захисту: камінь-валун, занесений сюди паводком, шмат дубового стовбура* (Григорій Тютюнник); *Внизу, за схилом гори, що круто обривалася над Дінцем, до самого лісу — рівнина, залита весняним паводком* (П. Автомонов); * Образно. *У сонячному паводку, через забетонований майданчик, тріскаючи крильцями, пролетів великий рогатий жук* (О. Ульяненко); * У порівн. *Ми, як той паводок, шукаємо виходу... Але куди не киньмося — скрізь стрічаємо гаті: тут нам поміщик стоїть поперек дороги, там — становий, а там піп розчепірив руки...* (Ю. Хорунжий).

ПА́ВОЛОКА, и, *ж.* 1. У Давній Русі — узагальнена назва міцних і дорогих тканин: порфіри, парчі, оксамиту, як правило, багряного кольору. *До палати зайшли раби, що крокували слідом за василіком* [послом Візантії], *і поклали перед київським князем дари — коштовні паволоки, узорочча, позолочений щит і меч* (С. Скляренко); *З чужинецьких, привізних тканин найпоширеніший по всій Україні був шовк, що в старих літературних пам'ятках називається паволокою* (О. Воропай); *Посеред табору, на половецьких возах, застелених нікому тепер не потрібними паволоками та оксамитами, лежали поранені* (В. Малик); *Суворі келейники попровадили мене до нової гридниці, в теплих вогнях свічних, в притемненому блиску золота й паволок, у тонких заморських пахощах* (П. Загребельний).

2. *перен.* Негуста пелена диму, туману і т. ін., що займає певний простір. *А вже небо в квітчастих паволоках: Хмарна галич біду пасе. Ой, ярує вітер в червоних таволгах: Як зірветься — ввесь цвіт знесе!* (М. Драй-Хмара); *Під тонкою паволокою хлюпотіла похмуро багнюка* (Б.-І. Антонич); *Глянувши крізь паволоку туману на нього* [Петровського], *на піднесені страшно руки, мов крила, Андрій знову згадав свою матір і ті її очі безтямні, і видалося йому, що щось валиться з грохотом* [гуркотом] (І. Багряний); *Опускалось у димарі оранжеве сонце. Вогка осіння паволока котилась по городах* (В. Дрозд); *Здавалося, що ми потрапили в інший вимір і бачимо свою планету крізь паволоку сконцентрованого часу, поволі від неї віддаляючись* (Н. Околітенко).

ПА́ВОЛОЧНИЙ, а, е. Прикм. до **па́волока.** *Зажадав іще нарешті Олег: "Шийте паруси нам на дорогу! Для Русі хай будуть паволочні, Для слов'ян хай будуть кропив'яні"* (І. Франко); *Доброчин угледів отця Григорія — він уперше бачив його в пресвітерському вбранні. Паволочне корзно на отцеві теж було потерте й вицвіле, як і все в цьому святилищі* [святилищі] *грецького Перуна* (І. Білик).

ПА́ВОНЬКА, и, *ж.* Пестл. до **па́ва** 1, 2. *Ой на горі, горі павонька ходить, На Дунай панна зрана по воду ходила. Павонька ходить та пір'я ронить. На Дунай панна зрана по воду ходила* (щедрівка); *Тепер же я рад, Що поспішив у лад, До миленької дівчиноньки, До красної павоньки, Помагай Біг їй!* (з народної пісні); *В одній стародавній колядці ми знаходимо такі слова: По горі-горі павоньки ходять...* (О. Воропай).

ПА́ВОЧКА, и, *ж.* Те саме, що **па́вонька.** *Одна була хустина, Та й ту діти вкрали, На куски подрали. Кукол наробили, Павочку підманили* (з народної пісні); * У порівн. *Повдягали* [дівчата] *нові білі свитки, шитими рушничками підперезались і пішли собі мовчки, як тії павочки...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Богна з принадною посмішкою стояла знову перед дзеркалом, чубатила жовті кучері над висками і раділа собою, ніби павочка на сіножатці, на росі* (К. Гриневичева).

ПА́ВПЕР *див.* **па́упер.**

ПАВПЕРИЗА́ЦІЯ *див.* **пауперизáція.**

ПАВПЕРИ́ЗМ *див.* **паупери́зм.**

ПАВПЕРИЗО́ВАНИЙ *див.* **пауперизóваний.**

ПАВПЕРИЗУВА́ТИ *див.* **пауперизувáти.**

ПАВПЕРИЗУВА́ТИСЯ *див.* **пауперизувáтися.**

ПАВПЕРИСТИ́ЧНИЙ *див.* **пауперисти́чний.**

ПАВУ́К, á, *ч.* 1. Членистонога тварина з отруйними залозами, що звичайно живиться дрібними комахами та ін. безхребетними, вловлюючи їх у виткану нею самою павутину і вбиваючи їх. *На воді ряска, немов руда кора, по ній стрибають довгоногі павуки, перебираючись через уламки листу та комишу* (М. Коцюбинський); *Поміж шафами заснувалося павутиння, серед якого сиділи черевaті павуки, що іноді споживали одного з своєї громади, за недохватом здобичі* (В. Підмогильний); *Павук упав з гілки на свій плетений гамак і тихо вигойдувався* (В. Близнець); *Вечірній час минає неквапливо, наче його вутле павутиння тче отой павук, що ген примостився в темному кутку під стелею* (Є. Гуцало); *Павук на тлі досконалої графіки власного плетива став останньою краплею у переповненій чаші вражень сьогоднішнього дня* (Г. Вдовиченко); * Образно. *Пожмаковані щоки з двома павуками синіх жил великими зморшками нависали над чорними, в брудній сивині вусами* (М. Стельмах); * У порівн. *Одна Параска, як павук, замотавшись у свою павутину, не виходить з хати* (Панас Мирний); *Одинока лебідка страшним залізним павуком із здобиччю на чорному гаку повисла в повітрі над палубою пароплава* (І. Микитенко); *Крутяться колеса млинові в густому тумані, а здається химерно так: немов великий водяний павук плазує з ставу на греблю* (А. Головко).

2. *перен., зневажл.* Про жорстоку, підступну людину, яка вирізняється хитрістю у ставленні до кого-небудь. *Пізнавав* [Рафалович] *повітових павуків по їх сітях і повітових сатрапів по тих слідах їх пазурів, які стрічав на своїх клієнтах* (І. Франко); *Мелітару знову незадоволено подумав, що сказав надто багато цьому хитрому павуку* (М. Чабанівський); *Граф громадив своє майно всіма законними й незаконними способами .. Анеля ніяк не могла зрозуміти його секретів, однак .. рано чи пізно павук почне плести мережу й супроти неї* (Валерій Шевчук).

3. *перен.* Пристосування для виловлювання кого-, чогонебудь, що своєю формою нагадує таку тварину. [В л а с *(виходить з вудками і, обернувшись, балака до когось за лаштунки):*] *А за віщо він мене прожене, хіба я волоком чи павуком ловитиму? Не боюсь я його. На вудку йде риба прохана* (М. Кропивницький); *Там дід сам собі розповідає про висилку, виловлюючи павуком потоплені відра з криниці* (Є. Пашковський).

◊ **Обснóвувати (обплітáти, оплітáти** *і т. ін.)* **/ обснувáти (обплести́, оплести́** *і т. ін.),* **як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **паву́к (му́ху павути́ною) <Обснóвувати / обснувáти павути́нкою>** *див.* **обснóвувати.**

ПАВУКА́СТИЙ, а, е. Те саме, що **павукоподі́бний** 1. *Над морем, край високої кручі, стояли тупорилі німецькі танки з чорними павукастими хрестами* (В. Кучер); // Такий, як у павука. *В губернаторській* [ложі], *поклавши на оббитий червоним оксамитом край ложі павукасті, з тонкими пальцями руки, сидів кощавий, сутулуватий, з обтягнутим, як у мерця, черепом довгань* (В. Нестайко).

ПАВУКО́ВИЙ, а, е. Прикм. до **паву́к** 1. *Загадала шевчиха шевцю Черевички шити з павукової шкури, Щоб прийшло до натури* (з народної пісні); — *Нащо зачепив павутину царську? Ге? А тепер пищиш, як муха в павукових лапах* (О. Бердник); *Лише десь сонна муха дзижчала на слюдянім віконці. Мабуть, в павукові тенета попала, бідолаха* (В. Чемерис); * Образно. *Лихва руйнувала нарід, ліцитації сипалися тисячами, банки розкидали свої павукові сіті, недороди йшли одні за одними, нужда збільшувалася страшенно* (І. Франко).

ПАВУКОЗНА́ВЕЦЬ, вця, *ч.* Фахівець із павукознавства. *Євген буде навчати студентів, та він не єдиний павукознавець на кафедрі* (з газ.).

ПАВУКОЗНА́ВСТВО, а, *с.* Те саме, що **арахноло́гія.** *Питання павукознавства вивчають у ветеринарії й медицині* (з наук.-попул. літ.).

ПАВУКОПОДІ́БНИЙ, а, е. 1. Формою схожий на павука (у 1 знач.). *В центрі гурту стояла звичайна арба* [гарба] *чи просто стирчало двоє павукоподібних коліс* (Іван Ле); *Вона* [машина] *хутко наблизилась до людей, зупинившись над їх головами, розпростерла химерні павукоподібні щупальці-руки* (О. Бердник); *Павукоподібні ніжки його* [пристрою] *аж миготіли, і було в ньому щось від працьовитої, заклопотаної комахи* (А. Дімаров); *Дві скрині, шафа з люстром, ліжко, стільці, круглий столик на одній опорі з павукоподібними ніжками, все прикрашене різьбленими візерунками, чорними від втертого у них вугілля* (С. Андрухович).

2. *у знач. ім.* **павукоподі́бні,** них, *мн.* Те саме, що **арахні́ди.** *Павукоподібні об'єднують понад 30 тисяч видів, поширених на всіх материках, крім Антарктиди* (з наук. літ.); *До павукоподібних належать наземні членистоногі, що дихають за допомогою трахей і легенів* (з навч. літ.); *Однак павук не належить до класу комах — місце йому в колекції павукоподібних, — тож він не мав ніякої цінності для кузена Бенедикта* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

ПАВУ́Н, а́, *ч., діал.* Пава (у 1, 3 знач.). *Його очі блукали довго, аж спинилися на павуні, що блискотів перед двором* (В. Стефаник); *Увійшло* [в корчму] *четверо міцних вусатих хлопців, теж у зелених капелюшках з павунами і хромових чоботях* (В. Кожелянко).

ПАВУТИ́НА, и, *ж.* 1. Легка сітка (у 1 знач.) з тонких волокон, утворених з клейкої рідини, яку виділяють павуки та деякі інші членистоногі тварини, а також окрема нитка такої сітки. *Конала муха в павутині* (І. Котляревський); *Задрів я ліворуч грубку, а в куті над нею павутину* (Л. Мартович); *Ти йдеш узліссям. Як жива, Між віттям павутина проплива* (М. Рильський); *На тернах понад лісом павутина блищить, вона висить і на дротах між телеграфними стовпами* (Григір Тютюнник); *Надворі тонко плелася сіра павутина* (Валерій Шевчук); * У порівн. *А танки вже гуркочуть, і там і там вже видно, як один із них, перевалюючись, прасує окопи першої лінії, давить, підминає під себе, як павутину, дротяні загорожі* (О. Гончар); // *чого, з чого, перен.* Те, що своїм виглядом нагадує таку сітку або нитки. *Стіни репалися, густа павутина тріщин плелася від стелі до підлоги* (М. Руденко); *Після вечері брати почали поратися біля густої павутини з дротів, конденсаторів, котушок, змонтованих на металевому каркасі* (П. Автомонов); *Я дивлюсь на павутину балок і кроков, на сітку лат, за якою чисте блакитне небо* (Р. Андріяшик); *Їхні* [мисливців] *голоси, звуки ріжків і гавкіт хортів котилися луною, десятикратно повторюючись і гублячись у павутині провулків* (Ю. Винничук).

2. *чого і без дод., перен.* Те, що заважає кому-небудь вільно жити, діяти. *Але що ж зроблю, коли я, як і всі ми, живу під павутиною* (Леся Українка); *Мені припадає задача прийти вам на поміч, щоб павутина між вами пірвалася* [обірвалася] *і ви остаточно дібралися до цілі* (О. Кобилянська); *Ні спека, ні втома, ні павутина непу не розм'якшила наших м'язів* (В. Еллан-Блакитний); *Павутина побутових розмов, легких сварок, дріб'язковості танула, відкладалася в бездонну скриню підсвідомості* (О. Бердник); *У Москві Андрій Борзаківський, Петро Войцехович, покликані по почепській справі, намагаються довідатися, які розмови точаться в сенаті про Україну, яка павутина плететься* (Ю. Мушкетик); *Горе мені, нечестивому, Бо зла павутину ткав я безпрестану* (І. Драч).

△ **(1) Всесві́тня павути́на <Всесві́тнє павути́ння>** *(з великої літери), інформ.* — комп'ютерна система, що пов'язує документи та зображення в базу даних, зберігається на електронних носіях у різних частинах світу та якою можуть користуватися люди на всій планеті. *Космос пронизаний сяйвом ієрархічності. .. Інакше уже давно заросла би Земля гібридами генетично збожеволілої рослинності, і не допомогли би припинити ошаліле буяння ані Всесвітня павутина, ані найновіші досягнення із нашого клонування* (С. Процюк); *Фахівці вже зафіксували появу інформаційно-хакерного та інтернетівського тероризму та спроби використання психологічних форм впливу на маси людей через Всесвітнє павутиння* (з навч. літ.); *Всесвітня павутина на сьогодні стала унікальним майданчиком комунікації, який дає змогу не лише обговорювати певні політичні проєкти, а й вести повноцінну організаційну роботу* (із журн.).

◊ **Обсно́вувати (обпліта́ти, опліта́ти** *і т. ін.)* **/ обснува́ти (обплести́, оплести́** *і т. ін.),* **як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **паву́к (му́ху павути́ною) <Обсно́вувати / обснува́ти павути́нкою>** *див.* **обсно́вувати; Плести́ (снува́ти, спліта́ти** *і т. ін.)* **павути́ння (павути́ну)** *див.* **плести́; Попа́сти (попа́стися, потра́пити** *і т. ін.)* **/ попада́ти (попада́тися, потрапля́ти** *і т. ін.)* **в тене́та (у па́стку, в петлю́, в хому́т, у сильце́, в капка́н, в ярмо́, у павути́ну** *і т. ін.)* *див.* **попада́ти.**

ПАВУТИ́НИТИСЯ, иться, *недок.* Покриватися павутиною (у 1 знач.). *Павутиниться земля без дощу, комахи розкошують* (із журн.); * Образно. *В банькуватих свіжих очах павутиниться задума* (В. Винниченко); *І павутиниться останній погляд вечора на вікнах одсвічених, на баштах, на церквах* (П. Тичина); *Лиш золото дитячих снів ще павутинилось по стелі* (І. Малкович); // Збиратися, вкриватися зморшками (про шкіру обличчя і його частини); наморщуватися (у 1 знач.). *Подалася дружина, посивіла, й зморшки павутиняться під очима* (Р. Самбук).

ПАВУТИ́НКА, и, *ж.* 1. Зменш.-пестл. до **павути́на** 1. *Вони слухали, як трава всмоктує краплинки вологи, як жук копає собі нірку, як пролітає павутинка в повітрі* (С. Андрухович); *На карті в рясних павутинках шпагату здіймалися під прапорцями фронти* (Л. Первомайський); * Образно. *Попереду усіх на двір в'їхав якийсь панок, з себе русявий, високий, ніби моложуватий* [моложавий], *але у русявому волоссі вже трохи полискувала сива павутинка* (Д. Мордовець); *За ввесь час цей обоє співробітників навіть не глянули одне на одного, проте перша тоненька павутинка згоди вже простяглася поміж ними* (Л. Яновська); * У порівн. *В ньому* [запаху] *було щось гіркувате й легке, як павутинка на тлі прозорого неба* (В. Підмогильний); *Тут є й рукавички, тонкі як павутинка* (Г. Пагутяк).

2. Тонка нитка з шовку, капрону і т. ін. *Айт не барився, але й не квапився, щоб не увірвати свою єдину надію на порятунок — тонісіньку павутинку з перлону* (М. Дашкієв); *Товщина павутинки з віскозного шовку коливається в межах 3–5 мікронів* (з наук. літ.); // Тканина з таких ниток і взагалі про тонку нитку з якогось матеріалу. *Трос, незважаючи на вплетену до нього мідну павутинку-жилку, важив мізерно мало* (В. Владко); *— На знак любові й дружби, — сказав Альфред, — прийми від мене, Лицарю, цей перстень. І почепив на палець Каспара сріблясту павутинку* (Г. Пагутяк); *Капронову тканину-павутинку легко оздоблювати, наносячи малюнок на зворотну поверхню* (з газ.).

3. *мн., розм.* Дуже тоненькі шовкові панчохи. — *Еге! Думає, що вже як "ЗІМ" і павутинки... А вчилась як, пам'ятаєш? Гірше за нас вчилась...* (О. Довженко).

◊ **Обсно́вувати (обпліта́ти, опліта́ти** *і т. ін.)* **/ обснува́ти (обплести́, оплести́** *і т. ін.),* **як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **паву́к (му́ху павути́ною) <Обсно́вувати / обснува́ти павути́нкою>** *див.* **обсно́вувати; Трима́тися (держа́тися) на соломи́нці (на павути́нці)** *див.* **трима́тися.**

ПАВУТИ́ННИЙ, а, е. Прикм. до **павути́на** 1. *Павутинний шовк за міцністю перевершує сталь* (з наук.-попул. літ.); // Укритий, заснований павутиною. *Газетою обмела* [жінка] *павутинний ланцюг над дверми* (Є. Пашковський); *А для чого ж листочок? Щоб звати нас .. Від старої, похилої хати, Від стільців, табуреток гостинних, Від кутків павутинних В лісове вітровіння* (В. Бичко); // Сплетений з павутини. *Гусениці багатьох метеликів утворюють павутинні гнізда без будь-якого плану, коли безладно повзають по субстрату* (з наук.-попул. літ.).

△ **Павути́нна оболо́нка** *див.* **оболо́нка; Павути́нний клі́щик** *див.* **клі́щик.**

ПАВУТИ́ННЯ, я, *с.* 1. Збірн. до **павути́на** 1. *В сінях стояла бочка з водою, бляшана коновка й березовий віник із довгим держаком: десь, мабуть, зо стелі змітали павутиння* (Л. Мартович); *Обтрушуючись, оббираючи з себе клубки павутиння, офіцери пробираються назустріч один одному* (О. Гончар); *Швидко промила* [мати] *рану, приклала до неї павутиння, що зняла з-під стріхи, перев'язала чистою полотнинкою* (К. Гриб); *Неповороткий Вишата постягав сулицею павутиння з кутків ловецької хижі* (І. Білик); *Він недбало глянув у вікно, де поспішно одсувались назад кучугури сільських стріх і чорне павутиння осіннього гілля дерев* (Б. Антоненко-Давидович); * У порівн. *На небі сірим павутинням снувались хмари* (М. Коцюбинський); *Немов осіннє павутиння, мої думки... Як сни...* (В. Сосюра).

2. Те саме, що **павути́на.** *На стелі Павутиння павук собі плів* (Леся Українка); *Ми збирали з сином на землі каштани, Ми дивились довго, як хмаринка тане, Як хмаринка тане, як синіє синь, Як колише вітер струни павутинь* (М. Рильський); *Серед того павутиння неводів чорнів кухарський курінь* (І. Нечуй-Левицький); *Над критими грузовиками зводилось стальне павутиння високих антен* (В. Кучер); *Удосвіта німці старанно покопирсали павутиння підміських залізниць* (Олекса Ізарський); *Павутиння підозри проти колишнього співробітника насотувалось навіть у Силантьєва* (М. Трублаїні); * Образно. *На новорічному карнавалі крізь бризки хлопавок і кольорове павутиння серпантину Остап побачив знайоме дівоче обличчя* (Р. Іваничук).

△ **Всесвітня павути́на <Всесвітнє павути́ння>** *див.* **павути́на.**

◊ **Плести́ (снува́ти, спліта́ти** *і т. ін.)* **павути́ння (павути́ну)** *див.* **плести́.**

ПАВУТИ́НОВИЙ, а, е. Те саме, що **павути́нний.** *Прядильні апарати павуків складаються із зовнішніх утворень — павутинових бородавок — і з внутрішніх органів — павутинних залоз* (з наук.-попул. літ.); *За фізичними властивостями павутинові нитки відрізняються від гусеничних і штучних більшою міцністю* (з навч. літ.); *Цибуля захищає рослини від павутинового шкідника, махорка — від капустяної мухи, часник і полин — від хрестоцвітих блішок* (із журн.).

ПАВУТИ́НОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **павути́нка** 1. — *Я Марійку так шануватиму в хаті, що навіть павутиночці не дозволю впасти на неї!* (П. Козланюк); *Малу павутиночку вітер відносить, за неї чіпляється сивий бур'ян* (М. Луків).

ПАВУТИ́НЯЧИЙ, а, е. Те саме, що **павути́нний.** *Незвична хата стала, Параска дивилася на павутинячі кутки, докірливо хитала головою, сміялась очима* (К. Гордієнко); *Блискавично пригадалася річка, павутиняче мереживо по сріблястому полиню* (Іван Ле).

ПАВУТИ́ЦЯ, і, *ж.* Багаторічна витка рослина; березка *(див.* **бере́зка**[1] 1), повійка. *Важко було плутатися в густих комишах, зарослих павутицею* (М. Коцюбинський); *Павутиця, молочінь* [молочай], *осот, пирій, що їх не випасала худоба, розросталися одне поперед одного* (Ірина Вільде); *Так незвично і по-дитячому втішно було Мальві йти вузьким проваллям Ашлама-дере, де знайомий кожний камінчик, кожна чашечка білої павутиці, кожна голівка жовтогарячого цвіту* (Р. Іваничук); * У порівн. *Плин яблучний, мов стебла павутиці, Загвинчується в глибину небес* (Д. Павличко).

ПАВУЧЕНЯ́, я́ти, *с.* Маля павука (у 1 знач.). *В оповіданні Г. Мазуренко "Різдво" малий хлопець порівнюється з павученям* (з наук.-попул. літ.); *Восени самиці павуків помирають, а з коконів навесні виходять павученята, які розселяються за допомогою підхоплених вітром павутинок* (з навч. літ.).

ПАВУЧЕНЯ́ТКО, а, *с.* Зменш.-пестл. до **павуче́ня.** *А літо кінчається, літо печалиться. .. І павученятко в повітрі гойдається, плете собі хатку... Чи встигне? Ще встигне* (І. Жиленко).

ПАВУ́ЧИЙ, а, е. 1. Прикм. до **паву́к** 1, 3. — *Тісно в тебе тут,* — *привітавшись, оглядає* [Плачинда] *майстерню, усі кутки якої засновані мертвими павучими гніздами* (М. Стельмах); *Я десь його бачив, оцей знак, схожий на дві павучі ноги, покладені одна на одну* (А. Дімаров); *Вік павучий надто короткий, але спадковість у цих створінь — річ уперта* (Дара Корній); *Житло старої знаходилось далеко від моря, маленькі вікна майже не пропускали світла, а на стінах то там то сям звисали ажурні павучі тенета* (М. Кідрук); *Чабани опускають павучі гаки в глибоку криницю й виловлюють втоплене відро* (з публіц. літ.); * У порівн. *За кілька хвилин він* [вертоліт] *мав піднятись у повітря. Його широко розкидані врізнобіч лопасті, немов павучі лапи, поволі оберталися в повітрі* (О. Бердник); // Те саме, що **павукоподі́бний** 1; павукастий. *Летіть, орли, нещадні і могучі, На рать їх риньте з голубої кручі І розкаряки свастики павучі Розтоптуйте* (М. Бажан).

2. *перен.* Який відзначається жорстокістю, підступністю, хитрістю. — *Макар хоч і дурний, та не вашої павучої породи* (П. Панч); // Який свідчить про чиюсь жорстокість, підступність. *Вона не заспокоїлася доти, доки .. й чоловік нарешті не потрапив з головою і ногами у її цупкі павучі сіті* (Ю. Винничук).

ПАВУЧИ́СЬКО, а, *ч. і с., розм.* Те саме, що **павучи́ще.** *Данило глянув на корову і здригнувся: її роги вже було засновано павутинням, а на ньому, розпластавшись, чаївся вгодований павучисько* (М. Стельмах); *Оно Їжак зіщулився, он Павучисько гасає з переляку* (Григір Тютюнник); *У дитинстві боялася виходити в сад, бо думала, що велике павучисько обплете мене своїми нитками* (з мемуарної літ.).

ПАВУЧИ́ХА, и, *ж., розм.* 1. Самиця павука (у 1 знач.). *Часом трапляється, що голодна павучиха з'їдає свого "жениха" відразу ж після "весілля"* (з наук. літ.); * У порівн. *Станція, мов павучиха, своє павутиння чіпляла до складів, до тартака, до заводу, який мав постати на пустирі* (Г. Колісник); *Вона дивилась у той куток, де на півкруглому подіумі стояв рояль. Дивилася туди, мов павучиха, мов та ігуана, про існування якої не могла знати* (І. Роздобудько).

2. *перен.* Жін. до **паву́к** 2. — *Годі! — спинив Настю Осман. — А ти, стара павучихо, відповіси мені за цю витівку* (З. Тулуб); *У нас не квартира, а павуче гніздо. Бабця в нас у квартирі була головною павучихою* (Любко Дереш).

ПАВУЧИ́ЩЕ, а, *ч. і с.* Збільш. до **паву́к** 1. *Листя з верби посипалося додолу, чорне павучище стрибнуло на неї* (Панас Мирний); *Дратують павука, доки він не вчепиться у віск. Тоді тільки — сіп! І вже витягли павучище!* (О. Донченко); *Він кілька разів легенько штрикнув кошлате павучище кінцем мачете* (М. Кідрук); * У порівн. *Громіздкий блискучий канделябр, наче лапкий павучище, панував під стелею* (Ю. Винничук).

ПАВУЧО́К, чка́, *ч.* 1. Зменш.-пестл. до **паву́к** 1. *Невеличкі павучки мотали свою павутину, якісь чорні комашки нестямно бігали* (Панас Мирний); *Перед очима спустився з стелі павучок; малий, мов мачинка* (В. Барка); *Щось біло ткали павучки На жовтому папері, І синє літо на гачки Вже зачиняло двері* (М. Вінграновський); *Одну сосонку вишиває сріблястим шовком павучок* (Л. Костенко); *Павучок щось плів собі і плів* (І. Жиленко).

2. *етн.* Вид української мережки. *Мережка павучками набула популярності в західних областях України наприкінці XIX ст.* (з наук.-попул. літ.); *Найпоширеніші та прості у виконанні техніки вишивки мережки — це прутики, настил, стовпчики, гречка, ляхівка, павучок і т. ін.* (із журн.).

ПАВУ́ЧЧЯ, я, *с., розм.* Збірн. до **паву́к.** *Перекинувшись на бік, починаєте пливти. — А це ж по-якому? По-павучачому? Так павуччя тільки стрибає! — регоче Яким* (Панас Мирний); *Много павуччя — довга осінь і тверда зима* (М. Дочинець).

ПА́В'ЯЧИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **пави́ний.** *Півні, тут півняче пір'я, яке затикають за кресані, побіч пав'ячого* (Ю. Федькович); *Він пав'яче взяв помело І порох почав обмітати Із панцирів ясних, з шоломів стальних* (І. Франко); *Якось особливо носив* [Іван] *набакир свій зелений капелюш із пав'ячим пером* (І. Муратов).

ПАГАМЕ́НТ, у, *ч., фін.* Платіж за товари, послуги готівкою. *Здійснювати пагамент.*

ПА́ГІЛЛЯ, я, *с., збірн.* 1. Тоненьке гілля. *На вербі, на пагіллі білі-білі котики* (Н. Забіла); *Порозросталися дерева, пустили багато молодого пагілля* (П. Загребельний); *Я вільним став, я дужим став! Мої шляхи ведуть садами, Де, над килимами отав, звисає пагілля з плодами* (Д. Павличко); *Сад протинають золоті нитки прогалин, у яких вітерець куйовдить пагілля і розчісує сонячні снопи* (М. Дочинець); *За кілька секунд промінь світла вихопив з чорноти яскраве кружальце покрученого зеленого пагілля* (М. Кідрук).

2. *перен.* Молоде покоління людей; нащадки (у 1 знач.). *Юне пагілля родини не трималося села — його вабило місто* (з газ.).

ПА́ГІН, гона, *ч.* 1. Молода гілка або стеблина рослини. *Цвіт одцвітає, й зацвітає цвіт, І пагін молодий, що між дубами од прикорня в недавні зріс літа, Вже шапку листу в небі розгорта, Потиху розмовляючи з вітрами* (Л. Первомайський); *Тріскуче полум'я вихопило з мороку кружало червоної води й світло-зелені колінчасті пагони бамбука* (І. Білик); *Одне із зерен пустило пагін* (В. Діброва); * У порівн. *Габріель дуже молодий. Він схожий на пагін* (С. Андрухович); // *звичайно мн., чого, перен.* Ознаки, прояви наявності або розвитку чого-небудь. *Зерно людяності проростає й дає живучі пагони ще в дитинстві, коли животворними соками і яскравим сонячним промінням для таких пагонів є турбота про людину* (з наук.-попул. літ.).

2. *перен.* Молоде, нове покоління; чиї-небудь діти, нащадки і т. ін. *Жінчина рідня ніколи не радувала Аркадія Валеріановича — ці золотушні пагони старовинного дворянського роду не здатні були дати хоч який-небудь зачучверілий цвіт на теперішній землі* (М. Стельмах); *Він пагін з народного кореня, з такими властивими кращій частині народу рисами вдачі, як упертість, людяність, гордість трудівника, відраза до насильства* (О. Шугай).

ПАГІНА́ЦІЯ, ї, *ж.* Нумерація сторінок книги або рукопису. *Про розбійника Павла Мацапуру, який жив на Чернігівщині у першій половині XVIII ст., відомий документ — розпорядження Ніжинської полкової канцелярії 1740 р. другої пагінації* (І. Котляревський); *Нова пагінація і порядок, у якому йдуть тепер поодинокі статті, не всюди такі, як могли бути первісно* (І. Франко); *Подекуди* [в стародавніх рукописах] *залишилася стара пагінація. Слов'янські цифри означають порядок зшитків і стоять на першому аркуші кожного зшитка та на останньому* (М. Драй-Хмара); *Роздільна пагінація складається з декількох послідовних рядів нумерації сторінок (листів) документів* (з навч. літ.); // Порядкова нумерація сторінок сайту. *Посторінкова пагінація має бути на будь-якому сайті, тому що вона істотно покращує індексацію, запобігає дублюванню, робить сайт зручнішим для користувачів* (з навч. літ.).

ПАГІНЕ́ЦЬ, нця́, *ч.* Зменш. до **па́гін.** *Листя й пагінці, тільки що вибившись із землі, розкриваються назустріч дню* (М. Грушевський); *Через два тижні заповітна картоплина пустила пагінець* (М. Дочинець); *З будь-якого зернятка може за рік вирости пагінець* (А. Кокотюха); *Браконьєри на мить отетеріли. Потім побачили, що Христина сама, перезирнулися .. — Гуків пагінець* [дочка Гука]. *Як там поживає предок?* (О. Бердник).

ПА́ГІННЯ, я, *с.* Збірн. до **па́гін.** *Кажуть, молоде пагіння очеретів дає такий чудовий силос, від якого корів за роги не відтягнеш* (М. Руденко); *Збулися мрії кращих синів народу на вільний розвиток національної культури. Нива літературна полоснула буйними врунами. Пішли в ріст молоді пагіння* (Б. Антоненко-Давидович); *Бубнявіють думки, проростають словами, Їх пагіння бринить у завихренні днів* (В. Симоненко); — *Ви хочете, щоб я загравала з тими ідеями, які вже пустили в серці людей чорні, жахливі пагіння* (О. Бердник); — *Значить, ви увесь час охороняли мене? — Так, відповіла Люба. — Про молоде пагіння треба старанно дбати* (В. Собко).

ПА́ГІНОК *див.* **па́гонок.**

ПАГІ́НЧИК, а, *ч.* Зменш.-пестл. до **па́гін.** *Стебельце живе .. має якесь і тепло, бо холод снігу одступив від нього, пагінчик мовби створив тут свій мікроклімат* (О. Гончар); * Образно. *Десь на дні серця пробивався слабенький пагінчик якоїсь нової, світлої лози, що почала проростати, відколи він познайомився з працями Штукенгайзена* (Любко Дереш); * У порівн. *І не стогін; а пісня з підвалу, Мов пагінчик, до сонця п'ялася* (П. Воронько).

ПА́ГІР, гора, *ч., діал.* Пагорок. *Кінь .. вискочив на пагір і, минаючи табун, стрілою помчав на захід сонця* (Р. Іваничук); *Попереду здіймався ще один пагір, менший і круглястий* (І. Білик).

ПА́ГІРОК *див.* **па́горок.**

ПА́ГНІСТЬ, я, *ч., заст.* Ніготь. *Митя пагністя до крові в долоню загнав* (М. Трублаїні).

ПАГО́ДА, и, *ж.* Культова меморіальна буддійська або індуїстська споруда. *А маги, бонзи і жерці (Неначе наші панотці) В храмах, в пагодах годувались* (Т. Шевченко); *Ночами мені тут так таємно. І здається, ніби я не в церкві, а в покинутій індійській пагоді* (В. Сосюра); *У центрі .. стоїть червоно-синя китайська пагода з кількома дашками, хвацько закопиленими з країв* (С. Андрухович); *Протягом перших шести тисяч років світової історії, починаючи з найстародавнішої пагоди Індостану й кінчаючи Кельнським собором, архітектура була найвеличнішою книгою людства* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

ПА́ГОНЕЦЬ, інця, *ч.* Зменш.-пестл. до **па́гін.** *А тополька росла. Зелена від самої основи до наймолодших пагінців* (С. Журахович); *— Доброго здоров'я, синку, — одказує баба тихеньким, лагідним голоском, придивляючись до покупця, — чи не старого Каленика пагонець?* (Ю. Яновський); * У порівн. *Тут чоловік до радості, як пагонець до сонця, тягнеться* (М. Стельмах); *Я у неволі б'юся за життя, Шукаю в ньому точки опертя, Беззахисний, як пагонець на мурі* (І. Гнатюк).

ПА́ГОНОВИЙ, а, е. Прикм. до **па́гін** 1. *Пагонові системи квіткових рослин — це відкриті системи, становлення і розвиток яких відбувається завдяки скорельованим між собою процесам наростання, галуження й періодичного відмирання їх структурних елементів* (з наук. літ.).

ПА́ГОНОК, ПА́ГІНОК, нка, *ч.* Зменш. до **па́гін.** *Колись ця вишня, ростучи без догляду, зовсім була здичавіла. Гілки зверху посохли, а натомість гнало пагінки знизу* (І. Сенченко); *На листі кленів, безу та молодих пагонків мальви, причаївшись, стояла обережно роса* (У. Самчук); *Заспівай, .. Щоб любов, навіки серцю мила, Простягала пагінки рясні* (А. Малишко); *Губи* [матроса] *посміхалися краєчками презирливо й гордо. "Що там, мовляв, з тобою розмовляти, мізерний пагінку економії"* (І. Микитенко).

ПА́ГОРБ, а, *ч.* Височина, часто з пологими схилами; пригір; пагорок. *Перед людиною, скільки око сягало, простяглись чернігівські й полтавські землі — зелені сіножаті, озера, села на пагорбах, поля й дрімучі бори* (О. Довженко); *А ліс на крутім пагорбі діткався верховіттям до волохатого .. неба, повнився майбутньою ніччю* (В. Дрозд); *Гатило ж потяг коня за лівий повід і заходився підніматись на пагорб* (І. Білик); *Коли зійшли вони на пагорб і ступили на те місце, де минулого року знайшли малих вовченят, з хащів* [хащ] *несподівано вискочила вовча зграя* (Ю. Винничук); * У порівн. *В долині високими, як пагорби, осокорами темніє хутір* (М. Стельмах); // *перен.* Про певний рубіж у житті, емоційних переживаннях і т. ін. *Не зближуйся, За пагорбами втеч є гони мрії — толока поетів і прихисток невдах* (В. Стус).

ПА́ГОРБИСТИЙ, а, е. Те саме, що **па́гористий.** *Мені порадили пагорбисте пристоличне сільце* (Є. Пашковський); *Я живу біля широкої пагорбистої рівнини* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса); *Весь Париж розстилався внизу під його ногами, усе місто з тисячами шпилів своїх будівель і з м'яким обрисом пагорбистого обрію навколо* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

ПАГОРБКУВА́ТИЙ, а, е. Покритий пагорбками, з пагорбками. *Аж вийшовши з балки на пагорбкуваті просто-ри, почув* [Захар], *як десь позаду заторохтіли вози* (Іван Ле); *Урочище Кривий Ліс знаходиться на східній околиці містечка Колки на пагорбкуватій місцевості вздовж дороги на Велику Осницю та Вараш* (з наук.-попул. літ.).

ПА́ГОРБОК, бка, *ч.* Зменш. до **па́горб.** *Земля простеляла переді мною пагорбки й лощини* (Ю. Яновський); *Чорна, розчавучена колесами возів і машин, вона* [дорога] *простилалася через пагорбок* (І. Багряний); *— Це так легко, — відповів рибалка, — ти лише прав слід он на той пагорбок, а звідти йди прямо* (Е. Андієвська); *Він пристосував до оборони кожен пагорбок, кожну висоту, кожен крутосхил балки* (Є. Доломан).

ПА́ГОРИСТИЙ, а, е. Покритий пагорками. *Це був сухий, пагористий острів* (З. Тулуб); *Шлях пролягав крізь пагористий край — справжню Швейцарію в мініатюрі* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Переді мною були два крила будинку, шкільний сад, околиці Ловуда, а далі — пагористий обрій* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте); *Центральна частина міста знаходиться на пагористому березі річки Сайдзьо* (з наук.-попул. літ.).

ПА́ГОРОК, *діал.* **ПА́ГІРОК,** рка, *ч.* Те саме, що **па́горб;** пригір. *Народ приносив жертви ще на пагірках, тільки вже .. Богові своєму* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *А як через пагірок їхав* [Віллі] *високий І через глибоку долину, Ревли хвилі Клайда здалека жорстокі* (І. Франко); *Невидиме сонце десь із-за її спини поклало широкий промінь на степи, і от на пагорку побіч себе вона побачила церкву* (В. Підмогильний); *Що ближче до Єрусалима, то з більшою ніжністю дивився* [пілігрим] *на кожний камінчик, на пагірок, на долину: вони ж могли бачити живого Бога!* (Н. Королева); *Високий пагорок над вулицею. Позад нього скелясті береги* (Б. Антоненко-Давидович); *На пагорках вітер здував сніги, і коневі було легше гнатися за зайцем* (Іван Ле); *Вони сіли у джип і, об'їхавши пагорок, попрямували в бік пасовиська* (О. Авраменко).

ПА́ГОРОЧОК, чка, *ч.* Зменш.-пестл. до **па́горок.** *На пагорочок, на зігрітий пісок виповз незлобливий вуж і ніжиться на сонці* (Ю. Мокрієв).

ПАГР, а, *ч.* Риба ряду окунеподібних, морський карась. *Пагр має рожево-брунатне забарвлення спини, з боків — червоно-бронзове* (з наук.-попул. літ.); *Пагр цінується в японській кухні як святкова страва* (з навч. літ.); *Пагр водиться біля островів Малайського архіпелагу та узбережжя Південно-Східної і Східної Азії — в Японському, Жовтому, Східно-Китайському, Південно-Китайському та інших морях* (із журн.).

ПА́ГУБА, и, *ж.* 1. Те, що загрожує загибеллю, веде до загибелі, згуби (у 1 знач.). *Отечество* [Вітчизну] *ж собі ґрунтуймо в віднім слові: Воно, одно воно від пагуби втече, Піддержить націю на предківській основі* (П. Куліш); *— Тільки в атаці не озирайся назад, — спокійно порадив Ягідці наводчик Шестаков. — То — пагуба* (О. Гончар); *Гриміння гармат розбивало тяжку мою тугу, з ним відлітала пагуба й недоля* (П. Загребельний).

2. *заст.* Губитель. *— Клякай, сповідайся ти, пагубо! — каже священник* [розбійникові] (Сл. Б. Грінченка).

ПА́ГУБНИЙ, а, е. Те саме, що **згу́бний.** *Небезпечним, пагубним став зараз Сиваш, коли броди позникали під водою* (О. Гончар); *— Допоможи мені, Боже, — молилася* [Миловида]. *— Не на пагубні — на добрі діла націлюю мислі і наміри свої* (Д. Міщенко); // Який шкодить кому-, чому-небудь; шкідливий. *Ростучи в такій пагубній і нездоровій атмосфері, він розвивався дуже поволі і тупо* (І. Франко).

ПА́ГУБНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **па́губний.** *Де молодим людям в гімназії вбивають в голову думки про пагубність людського розуму і про спасенність уніформи та авторитету, там, очевидно, годі надіятися від тих молодих людей надто смілого лету* (І. Франко); *Школярам показали ролики про шкоду наркоманії та пагубність екстремізму й тероризму* (з газ.).

ПАД, у, *ч., рідко.* Низьке місце, понижена місцевість; западина (у 2 знач.). *Важким тупотом проноситься мимо Фрунзе гуляйпільська вольниця, щезає, ніби назавжди провалюється в темний таємничий пад Сивашу...* (О. Гончар).

ПА́ДАВКА, и, *ж., діал.* Падуча хвороба; епілепсія. — *В сусідстві там у нас є одна дівчина, що має падавку. Се страшна, огидна слабість...* (М. Яцків).

ПА́ДАЛЕЦЬ, льця, *ч., діал.* Веретільниця. *Падалець зашелестів у високій траві* (із журн.).

ПАДАЛИ́НА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **па́даль.** *Риба врешті-решт загибає і смердить падалиною* (Р. Федорів); *Беркути харчуються падалиною* (з наук.-попул. літ.).

ПА́ДАЛИЦЯ, і, *ж., збірн.* 1. Плоди або листя, які опали з дерев. *Хима вийшла з-за погрібника, несучи в хвартусі яблука-падалиці* (Ю. Мушкетик); *В розщепину провалилась жовтенька падалиця, і, коли стовбури розгойдувало, падалицю чавучило,з неї цідилась на кору прозора юшечка* (Григір Тютюнник); *З погляду природи, падалиця, мабуть, є набагато ціннішою, ніж те, що сяє на прилавках їхніх супермаркетів* (В. Діброва).

2. Незібрані, опалі зерно, насіння і т. ін., що залишилися на полі. *За ворітьми мусить знайтися щось їстівне: якась падалиця, колосочок, корінець, бруква на полі, жолудь у лісі* (Р. Федорів); // Рослина, що виросла з опалого зерна, насіння. *Вся надія в людей лише на падалицю, тобто на хліб, який восени зійшов по стерні від самосіву* (Д. Бедзик); *Не вродило нічого, сама тільки падалиця посходила в тих місцях, де торішнього літа стояли табори військові* (П. Загребельний).

ПА́ДАЛИЧКА, и, *ж., збірн.* Пестл. до **па́далиця** і **па́далка.** *Хлопчикам, що побіля саду бавилися, і падалички бувало взяти не можна...* (І. Муратов).

ПА́ДАЛИЧНИЙ, а, е. Прикм. до **па́далиця** і **па́далка.** *Падаличних яблук із садів господарств і тих, що здає на перероблення населення, достатньо, щоб завжди мати власний сік* (з газ.); *Застосовуючи смуговий обробіток ґрунту, можна запобігти проростанню падаличного ріпаку або поширенню лисохвосту польового* (з навч. літ.).

ПА́ДАЛИШНІЙ, я, є. Те саме, що **па́даличний.** *Пахли бур'яни на городі і з берега — листям падалишнім* (А. Головко); *Біля вогню сиділо два чатових козаки, а решта спали на купинах соснового гілля та падалишньої глиці* (В. Шкляр); *Там, де за балкою оживав і зеленів падалишній хліб, він наздогнав своїх* (Ю. Яновський); *Падалишній соняшник лежить неподалік, переїханий колесом, але він ще цвіте* (О. Гончар).

ПА́ДАЛКА, и, *ж., збірн.* Те саме, що **па́далиця.** *У траві серед яблук-падалок сиділо одне наше дитинча* (О. Довженко); *Мати висипала у здорову миску всі грушки-падалки, які приніс брат Михайло, а в другу миску — сливки* (Ю. Логвин); *Земля довкола дерева була геть вкрита падалкою. Ніхто не піднімав яблук, і вони, трохи полежавши, ставали гниллям* (В. Діброва).

ПА́ДАЛОЧКА, и, *ж., збірн.* Зменш.-пестл. до **па́далка.** *Яблуні скидали і розсівали по траві свої останні падалочки...* (І. Волошин).

ПА́ДАЛЬ, і, *ж.* Труп тварини, трупи тварин. *На великому розпутті, куди завжди звозили гній, нечисть, викидали .. падаль, стояла одним одна хатка* (Панас Мирний); *Побачив падишах уві сні шулік, які їли падаль* (Р. Іваничук); *Не боячись людей, походжали чорні круки, шукаючи собі яку падаль для поживи* (М. Матіос); * У порівн. *Степові беркути в'ються над ним, як над падаллю* (Григорій Тютюнник).

ПА́ДАЛЬНИЙ, а, е. Прикм. до **па́даль.** *У роботі схарактеризовано перспективи використання методики лікування інфікованих ран за допомогою личинок падальних мух* (з наук. літ.).

ПА́ДАЛЬНИК, а, *ч.* 1. *діал.* Веретільниця. *Хвіст становить майже половину довжини тіла падальника* (із журн.).

2. Великий птах, який здебільшого живиться падлом (у 1 знач.). *Споживаючи падло, падальники запобігають поширенню хвороб, епідемій* (з наук.-попул. літ.); *Падальники здебільшого живуть високо в горах або передгір'ях, лише окремі з них полюбляють ліси* (з навч. літ.).

ПА́ДАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **па́дати** 1, 2. *Голос старої жінки розлягається дужче. Раптом його покриває хряск від падання будови* (Леся Українка); *Сніг падає густо, грубими латками, потрохи скісно .. В тім паданні є і втома* (О. Кобилянська); *Почувалося лише уривкове стукотіння серця, а згодом той стукіт ставав мов далекий відгомін падання крапель і вкінець зникав* (В. Підмогильний); *Гук од падання шумливий Мені б смішний, солодкий був* (М. Драй-Хмара); *Чи багатьом знані виснаги твої до падання з ніг, до розпачу і знемоги?* (О. Гончар).

ПА́ДАТИ, аю, аєш, *недок.* 1. *тільки 3 ос.* Переміщатися, валитися *(див.* **вали́тися**[1] 1), спрямовуватися і т. ін. зверху вниз під дією власної ваги. *Слуха* [Маланка], *як стиха лущиться зерно з перестиглого колоса, м'яко пада на землю* (М. Коцюбинський); *Листя падає огненними метеликами, і чути звук кожної шпильки з сосни* (Ю. Яновський); — *У нас оце якраз яблука падають... Вийдеш на світанку, а вони — бух, бух* (Григорій Тютюнник); *Коріння слабне, дерево падає, не відчуваючи болю й не усвідомлюючи загибелі* (Г. Пагутяк); // Випадати (про сніг, дощ і т. ін.). *Пада сніг, степи вкриває; Хуга б'є в моє вікно* (П. Грабовський); *На вулиці нікого не було, бо падала мжичка* (І. Муратов); *А потім сонце відсунуло тіні ночі, дощ перестав падати* (Н. Рибак); *Злива пада рівно на всіх, а сонце тільки на тих, що на галяві* (Ю. Мушкетик); // Текти, спадати зверху вниз (про води потоку, річки і т. ін.). *Вода ллється на колеса зверху, обливає їх білою піною і падає довгими пасмами в глибоку долину* (І. Нечуй-Левицький); *Падають потоки, в розскелинах дорога в'ється* (Олена Пчілка); *Цей ручай гомінкий — в долині внизу ставав справжньою річкою, що бігла по камінцях, падала водоспадами і ніколи не вгавала* (Ю. Яновський); *Вона бачить лише найближчі гілки. Краплі падають на пальці її ніг* (С. Андрухович); // Виділятися з атмосфери; осідати (про туман, росу і т. ін.). — *Коли вже на цвіт падає погожа роса, я до схід сонця буджу бджолу на роботу* (М. Стельмах); *Туман ще зранку падає, тому в найближчому селі доведеться заночувати* (з публіц. літ.); * У порівн. — *Я до тебе літатиму З хмари на розмову. На розмову тихо-сумну, На раду з тобою; Опівночі падатиму Рясною росою* (Т. Шевченко); // Заходити, сідати (про сонце). *Вечір тихий; сонечко за гору пада, блищить вода* (Марко Вовчок); *Падало сонце. Нечутно гриміло за рікою нагартованим за день жовтожаром* (М. Хвильовий).

2. Валитися на землю, втрачаючи рівновагу, опору в основі, в ногах. *Статуя хитається і враз із п'єдесталом падає додолу* (Леся Українка); *З хмар починали бити блискавки, — вціляли то в одно, то в друге дерево, що з великим гуком, ніби прощаючись із життям, падали, валились на землю* (С. Скляренко); *Він хапається руками за сосну, але втриматися не може і падає обличчям у сніг* (Григорій Тютюнник); // Швидко опускатися, сідаючи, лягаючи і т. ін. *Доря не хтів вставати. Витріщав очі, налякані світлом, і падав знов на подушку* (М. Коцюбинський); *Анна падає в знесиллі на широкий ослін в альтанці* (Леся Українка); *Восени прилітають невідомі птиці, З дивним криком падають на ріку* (М. Рильський); *Управитель поспішає до коня, стромляє ногу в стремено і некрасиво, по-бабськи, падає на сідло* (М. Стельмах); // Валитися, руйнуючись. *Стіна тріснула, розійшлася, балки підгнивали-падали, димарі наполовину стриміли* (Панас Мирний); *Стеля падала, і по стінах текло...* (О. Гончар).

3. Схилятися вниз, опускатися. *Руки падають, і він мовчить, безсилий* (М. Рильський); [Ш а б а н о в:] *Шлагбаум падає... Дивлюсь — вагонами вже наших родичів антихристи везуть на захід, з дітьми й старими!..* (О. Довженко); *Похнюплена голова його зів'яло падає на груди* (О. Гончар); // Звисати, спадати (перев. про волосся). *Сидить дитина — бліде-бліде личко і чорно-русе волосся аж поза сухенькі плечечки* [плечики] *пада* (Марко Вовчок); *На голову Франка накинула хустку, що з-під неї падали дві довгі коси, перев'язані червоними стрічками* (С. Чорнобривець); *З-під шапки чорний чуб падає на веселі очі* (М. Стельмах); // *перен.* Опускатися круто, уступами. *Від клуні стежка круто падає в яр з холодною джерельною водою* (Григорій Тютюнник); // *перен.* Знижуватися (про течію, рівень води у водоймищах). *Без дощів навесні практично на всіх річках падає течія, падає рівень води* (з навч. літ.).

4. *перен.* Доходити, долітати, доноситися, ставати чутним (про голос, звуки, пісні і т. ін.). *З туману, як з хмари, плив голос і падав між люди* (М. Коцюбинський); *Пісня вже падала біля мене — про удівоньку, що пшениченьку сіє* (О. Копиленко).

5. Розповсюджуючись десь, по якій-небудь поверхні, покривати її собою (про світло, тінь і т. ін.). *Світлий промінь пада В садову гущінь* (П. Грабовський); *Чудесне буває море влітку, коли сонце падає безконечною дорогою на хвилі* (Ю. Яновський); *На стіни падала ряба тінь від кущів бузку* (П. Панч); *З відчинених дверей на подвір'я падало світло* (І. Муратов); // Звертатися в чий-небудь бік, спрямовуватися на щось (про погляд, очі і т. ін.). *Його очі все падали на те місце, де колись-то бачив чорну даму, але її не було там* (І. Франко); *Погляд її падає на Гелену, немов пронизує її і немов бачить крізь неї* (Леся Українка); // *перен.* Установлюватися, наставати (про ніч, вечір і т. ін.). *Коли падала ніч і все сліпила, тінями блукали* [повстанці] *по лісу, по березі річки, по вгородах, жадно шукаючи зустрічей...* (А. Головко); *У трави тихо вечір падав* (С. Воскрекасенко); // *на кого, перен.* Поширюватися на кого-небудь; стосуватися когось. *— Не забувся, але, поміркуй, хто підказав мені, коли побачив сірники? Значить, вина падає на тебе, а я наче й збоку собі стою...* (М. Стельмах).

6. Ставати меншим, знижуватися (про те, що вимірюється, обліковується). *Був* [Дорош] *зайнятий своїми думками: надої падають, кормів не вистачає* (Григорій Тютюнник); *— На всі наші товари, окрім щетини, падає ціна* (М. Стельмах); *На мої плечі скочується ще й нова турбота. Падає видобуток вольфраму* (Ю. Мушкетик); // Вказувати на пониження тиску (про барометр, манометр і т. ін.). *Коли барометр падає, море штормує, багато подій приходить таких, що дивно стає, де вони могли взятися* (Ю. Яновський).

7. *перен.* Утрачатися або зменшуватися (про віру, надію, сили і т. ін.). *Не злюбив Василь дворових більш ніж Йосипенка. Гірко йому було у ті часи. Віра в добро людське мерхла, падала у його* [нього] (Панас Мирний); *Душа розпливається, Падають сили* (А. Кримський); *Надія падає, як в морі день* (Ю. Яновський).

8. Діставатися кому-небудь, припадати на когось (про те, що можна порахувати). *Найбільше голосів падало на .. дотеперішнього війта* (І. Франко); // Приходитися, випадати на чию-небудь долю. *На підставі формального акта, все, що мав Гордій, припадало Ганні. На неї падала повинність упорядкувати справу* (Б. Грінченко); *— Дитина й задихнулася. У матері на руках. Мати плаче. "Чи багато на людину може падати?" — думав директор, простуючи до контори* (Ю. Яновський); *Зося Романовська зразу ж по благанні дзвона збагнула, яке горе падає на неї з цими притихлими мідними звуками* (М. Стельмах).

9. Гинути в бою, поєдинку. *О, не даремно, ні, в степах гули гармати, і ллялась наша кров, і падали брати...* (В. Сосюра); *Німецькі танки били з гармат і кулеметів. Бійці падали в глибокий сніг, і їхніх трупів не було видно* (Григорій Тютюнник); *Лісовиків уже ганяли, як солоних зайців. Гинули один за одним. Падали в бою, помирали від ран, потрапляли в засідки* (В. Шкляр); // Бути захопленим військом противника (про місто, населений пункт, укріплення і т. ін.). *Незабаром вийшли* [війська 2-го Українського фронту] *до міста Васлуй і, оволодівши ним, швидко просувались на південь. Падали одне за одним міста Роман, Бакеу, Бирлад, Хуші* (О. Гончар); // Помирати (у 1 знач.), переставати жити. *Падають потроху люди навколо. Нема вже в мене ні страху, ні жалю до себе. .. Важко бути одному* (О. Довженко); // Переставати діяти, скасовуватися (про політичний лад, уряд і т. ін.), занепадати (про державу, князівство і т. ін.). *Радянський політичний лад у 80-ті роки XX ст. зазнавав постійних внутрішніх ризиків, спроб внутрішнього реформування, тому його цілісність і стрункість почали падати, результатом чого стало повне його зникнення* (із журн.).

10. Випадати, вивалюватися (про зуби, волосся і т. ін.). *Молочні зуби починають падати приблизно в 6 років* (з навч. літ.); *Суха лупа з'являється у вигляді сухих, білих і незакріплених частинок або лусочок, які утворюються на шкірі голови, тому волосся падає* (із журн.).

11. Переставати існувати, гинути (про тварин); дохнути. *— Я ще не дуже роздивився, але мені ясно й так, чого зимою падали телята. Тому, що в приміщеннях було холодно і молодняк випоювався водою, а не молоком...* (Григорій Тютюнник); *Трофейні важкі битюги й красиві чистокровні рисаки спадали в тілі за кілька важких переходів, виснажувались на очах і падали в горах на кожнім кілометрі* (О. Гончар).

12. *перен.* Опускатися морально: втрачати значення, авторитет або потрапляти у становище, яке заслуговує осуду. *Чим більше зростала вагомість Зубова, тим помітніше падав авторитет Безбородька. Катерина не позбавила його ні власності, ні титулів та чинів, але все прохолодніше ставилася до нього* (В. Малик).

13. Припадати на який-небудь склад (про наголос). *Наголос падає на другий склад.*

Опуска́тися (па́дати, става́ти, схиля́тися, устава́ти *і т. ін.)* **/ опусти́тися (упа́сти, ста́ти, схили́тися, уста́ти** *і т. ін.)* **на колі́на (навко́лішки, ниць** *і т. ін.)* **<Схиля́ти (прекло-ня́ти) / схили́ти (преклони́ти) колі́на>** *див.* **опуска́тися; (1) Па́дати в обі́йми** *кому* — кидатися комусь на груди, щоб обійнятися. *Кидається* [Річард] *до дверей, стрівається з Джонатаном, вони падають один одному в обійми* (Леся Українка); *Розмахнув* [Віталик] *руки, і вона просто в обійми падає йому* (О. Гончар); *— Де моя дружина? Присутні розступилися і пропустили молоду вродливу жінку. — О, Юзефе, — тільки й вимовила вона, падаючи в обійми чоловіка* (В. Лис); **Підо́зра па́дає / впаде́** *див.* **підо́зра; Припада́ти (ки́датися, па́дати** *і т. ін.)* **до ніг** *див.* **припада́ти.**

◊ **[Аж] ляга́ти [по́котом] (па́дати) / лягти́ (упа́сти) від сміху (зі сміху, з ре́готу** *і т. ін.)* *див.* **ляга́ти; [Аж] ми́ло па́дає ([клубка́ми] ко́титься, лети́ть** *і т. ін.)* *див.* **ми́ло**[1]; **А́кції па́дають / упа́ли** *див.* **а́кція**[1]; **Вали́тися (леті́ти, па́дати** *і т. ін.)* **з рук** *див.* **вали́тися**[1]; **Вали́тися (па́дати) / звали́тися з ніг** *див.* **вали́тися**[1]; **Вали́тися (па́дати,** *рідше* **хили́тися) від ві́тру** *див.* **вали́тися**[1]; **Впада́ти (па́дати, врі́зуватися) / впа́сти (врі́затися) в ду́шу** *див.* **впада́ти**[1]; **Впада́ти** *(рідше* **па́дати) / впа́сти в о́ко (в о́чі, у ві́чі)** *див.* **впада́ти**[1]; **Дух па́дає (занепада́є) / упа́в (занепа́в)** *див.* **дух; Занепада́ти (па́дати) / занепа́сти (упа́сти) ду́хом** *див.* **занепада́ти; За ши́ю [па́дати (потрапля́ти, си́патися** *і т. ін.)*] *див.* **ши́я; Лежа́ти (па́дати) / лягти́ (впа́сти) кри́жем** *див.* **лежа́ти; [Ма́ло (ледь, ле́две** *і т. ін.)* **не] вмира́ти (помира́ти, ло́патися, па́дати** *і т. ін.)* **/ вме́рти (поме́рти, ло́пнути, покоти́тися [по́котом], впа́сти** *і т. ін.)* **від (зі) сміху (від ре́готу) <Ма́ло не поло́пати зо сміху>** *див.* **умира́ти; (2) Па́дати / впа́сти в бездо́нню:** а) безслідно минати, щезати. *В безодню Падали, як олово, віки* (В. Сосюра); *Її* [Сані] *піднесення вже падало в безодню* (Б. Антоненко-Давидович); *Десь поблизу, на чорному березі, розітнувся такий жахливий, такий пронизливий жіночий крик, — такий несамовитий зойк із чийогось горла: серця присутніх ойкнули, захололи на мить, ніби впали в безодню* (В. Барка); б) потрапляти в дуже скрутне, безвихідне становище. *Ігор щохвилі глибше розумів, у яку безодню падає. Та вороття не було. Треба врятувати Тамілу, будь-що врятувати* (Л. Дмитерко); *— Ви прагматичніші, ви не знаєте, що воно таке — падати в безодню. Скільки пристрасних кохань, до безтями, до думки про самогубство... Що ви можете про це знати?!!* (І. Роздобудько); **(3) Па́дати / впа́сти в оча́х** *кого, чиїх* — втрачати авторитет і повагу до себе з боку інших або потрапляти у становище, яке заслуговує осуду. *Чим нижче падав в очах військ Денікін, тим вище підносився він, Врангель, в своєму ореолі вигнанця* (О. Гончар); *Що більше й дотепніше вони* [юнаки] *висміювали все, що віддаляється від моди, або те, що невдало наслідує моду, то нижче падали в її* [Матильди] *очах* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); *— ...А ви, Юра, кгм... взагалі! Впали в моїх очах кгм... нижче плінтуса! Навіщо ви казали восьмикласникам, що руки мити шкідливо?* (Любко Дереш); **(4) Па́дати / впа́сти з п'єдеста́лу** — втрачати авторитет, повагу, високе громадське становище і т. ін. *Не ідеалізуйте мене, я насправжки скажу, що я сьогодні боюся, я вже раз падала з п'єдесталу, .. удруге сього не хотіла б* (Леся Українка); *— Хоч я .. її тепер не знаю, себто що з неї виробилося, але мені дає її давніша істота запоруку, що низько вона ніколи з свого "п'єдесталу" не впаде* (О. Кобилянська); **(5) Па́дати / впа́сти (ки́нутися, па́сти** *і т. ін.)* **на колі́на (в колі́на, навко́лішки, ниць,** *рідко* **на всі чоти́ри) <Упада́ти / впа́сти в но́ги (до ніг, ниць)>** *перед ким і без дод.:* а) ставати на коліна перед ким-, чим-небудь, благаючи про щось, просячи що-небудь. *Троянці всі замурмотали, Дидоні низько в ноги пали .. Помилуй, пані благородна! Не дай загинуть головам* (І. Котляревський); *— Я батькові до ніг упаду .. Як не віддасть мене батько за тебе, я вмру!* (Марко Вовчок); б) виявляти кому-небудь велику шану. *Гірко, принизливо було Ганні відчути себе відстороненою. Чи давно ще падали перед нею ниць, пісень про неї співали* (О. Гончар); в) підкорятися чиїй-небудь волі, чиємусь впливу і т. ін.; скорятися. *Ось, бачу, пре табун стиляг. .. Один з них, бачу, он побіг і вашингтонцю впав до ніг* (С. Олійник); г) принижуючись, просити пощади, помилування. *— Курило не з тих, що падають на коліна. Степан Курило — герой!* (Д. Бедзик); *Вдихну у груди пломінь блискавиць — Щоб перед ворогом не падать ниць* (Д. Павличко); *— У нас і кращі падають на всі чотири й лижуть Орлову чоботи! — зловтішно мовив слідчий* (Валерій Шевчук); *А вона? Мала б упасти перед ним на коліна, ридати, битися об брудний камінь, вимолювати помилування для того лицаря, для себе самої, для свого народу — і не могла* (П. Загребельний); ґ) виявляти до кого-небудь сильне почуття вдячності, захоплення, почувати трепет перед кимось і т. ін. *— Я місця не знайду .. Почервоніла, зраділа, ледве у ноги не впала дядині* (Ганна Барвінок); *Все впало ниць перед могутністю Юріштана* (Г. Хоткевич); *Я бачу... ти ідеш прекрасна, як любов, Я упаду до ніг твоїх...* (М. Рильський); **(6) Па́дати (ки́датися) / упа́сти (ки́нутися) в но́ги (під но́ги, до ніг** *і т. ін.) кому, кого, до кого і без дод.:* а) усіляко принижуючись, просити пощади, помилування і т. ін., перев. стаючи на коліна. *Закусив* [Гервасій] *нижню губу, рвонув угору арапник, але .. одразу ж опустив його на гриву коня, загигикав: — Ще будеш мені в ноги падати, будеш чоботи лизати, щоб найняв у економію* (М. Стельмах); *— А нуте, провчіть її, щоб знала — як бариню обдурю... — Панійко! голубонько! — не дала договорити Уляна і кинулась у ноги* (Панас Мирний); б) звертатися до кого-небудь з уклінним проханням. *Починаючи з середини тижня, ходили по вулицях молодиці з розпущеними косами і падали в ноги, прохаючи на весілля* (М. Коцюбинський); в) виявляти до кого-небудь почуття великої вдячності. [С л у ж е б к а:] *Цілую руці, пане, і падаю до ніжок, красна дяка, що пан дозволили мені, служебці підлій, витягнути пана з гнилої ями за шляхетні вушка* (Леся Українка); *— Та ти мені в ноги падай за те, що я твого вишкребка весь вік годую* (Григорій Тютюнник); г) підкорятися чиїй-небудь волі, чиємусь впливові і т. ін.; скорятися. *Київ. Тут з особливою жорстокістю лютує ворог. Та столиця України не падає до ніг хижих завойовників* (Д. Бедзик); ґ) виявляти кому-небудь велику шану. *— Не чули про Роксолану? Таж вона стала турецькою султаншею! Була дружина Сулеймана Пишного. Уся Європа їй до ніг падала* (П. Загребельний); **(7) Па́дати (спада́ти) / впа́сти на го́лову** *чию, кому і без дод.* — несподівано з'являтися, виникати у кого-небудь внаслідок важких обставин (про труднощі, випробування і т. ін.). *Та не скоро ще ця виснажлива праця принесла радість своїм трудівникам. Важкі випро-*

бування падали на їх голови одне за одним (О. Довженко); *— Іноді величезне горе, що спадає на голову, менше вражає, як дрібничкова неприємність* (Олесь Досвітній); *Лихо, що несподівано впало їй на голову, зламало, придавило бідну жінку* (Б. Грінченко); **Розпада́тися (па́дати) / розпа́стися (впа́сти) пра́хом (на прах, у прах)** *див.* **розпада́тися**[1]; **Се́рце па́дає (обрива́ється) / впа́ло (обірва́лося)** *див.* **се́рце; (8) [Так і] па́дати** *коло кого — чого, рідше за ким — чим:* а) доглядати кого-, що-небудь, турбуватися про когось, щось. *А коло дитини Так і пада* [Наймичка], *ніби мати* (Т. Шевченко); *Давно вже він не робив нічого: не здолав. Падала коло всього сама Маруся* (Марко Вовчок); *— Пас, пас ціле Боже літо, падав за скотиною* (Г. Косинка); б) упадати за ким-небудь, запобігати ласки в когось. *А вже Парасці — скажи вона слово — він і в огонь піде! так і пада коло неї, здалека побачить — шапку здіймає, здоровкається* (Панас Мирний); *Ластівкою падала коло мене дівчина...* (М. Коцюбинський); *Пані та панянки — усі в модному вбранні, пахтять, мов квітник, очима стріляють, знайомих і незнайомих панів вистрілюють, а ті так і падають, до ручок припадають, мов підкошені* (І. Роздобудько); **Тінь па́дає (ляга́є) / упа́ла (лягла́)** *див.* **тінь; Усі ши́шки́ летя́ть (па́дають) [на го́лову]** *див.* **ши́шка; Хай (хоч) камі́ння з не́ба [па́дає]** *див.* **камі́ння; Шулі́кою (як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **шулі́ка (шуля́к)) налі́та́ти (ки́датися, па́дати** *і т. ін.)* **/ налеті́ти (ки́нутися, впа́сти** *і т. ін.)* *див.* **налі́та́ти**[1]; **(9) [Як (мов, ні́би** *і т. ін)*] **па́дати / впа́сти з не́ба,** *перев. із запереч.* — діставатися кому-небудь дуже легко, без зусиль, труднощів і т. ін. *Нове не падає з неба в готовому вигляді. Воно завойовує свої права поступово* (Л. Дмитерко); *Наші перемоги не падали нам з неба, а здобувалися у важкій боротьбі з ворожим оточенням* (В. Козаченко); *У нас поки що так: хто робить, той і має. З неба не падає нікому* (В. Дрозд); *Він подолав такі непрохіддя, що з'явився в Італії, мовби впав з неба* (П. Загребельний); *— Яка зустріч! Ти просто як з неба впав* (П. Запаренко); **Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **пря́мо (про́сто) гора́ з плече́й (з пліч) звали́лася (спа́ла, впа́ла, зсу́нулася, зі́йшла́** *і т. ін.)* **/ зва́люється (па́дає, зсува́ється, схо́дить** *і т. ін.)* *див.* **гора́; [Як (мов, ні́би** *і т. ін.)*] **тяга́р упа́в (звали́вся) / па́дає (зва́люється) з плече́й** *див.* **тяга́р.**

ПА́ДАТИСЯ, аюся, аєшся, *недок., діал.* 1. Те саме, що **упада́ти**[1] 5. *Перед паном Хведором* [Федором] *розходився ходором (падається, та ще не знать перед ким)* (Номис).

2. Доводитися *(див.* **дово́дитися**[1] 1). *Він їй падався двоюрідним братом* (М. Дочинець).

ПА́ДАЧКА, и, *ж., діал.* Те саме, що **па́давка.** *— Може, вам чимось допомогти? Може, у вас падачка, га? То скажіть...* (Ю. Винничук).

ПА́ДАЮЧИЙ, а, е. Який падає вниз; пов'язаний з таким падінням. *Падаючий сніг ділав* [робив] *все так неясним, так темним, що вона небавом збилась з правої* [правильної] *дороги і заблукала в лісі* (І. Франко); *На дахах сиділи люди з гаками і довгими жердками й гасили падаючі іскри, а горючі куски скидали вниз* (А. Чайковський); *Безугла* [безпросвітна] *ніч, вологою набрякла, лічила з ринви падаючі краплі і м'язи спазмом зводила мені* (П. Мовчан); *Рука піднесена — рука занесена. Рано чи пізно така рука падає вниз. А падаюча десниця якщо й не караюча, то неодмінно шкулька, погрозлива* (П. Загребельний); * Образно. *Очі дівчини — дві падаючі зорі, що чудом заблукали сюди і зупинилися на ніжному личку* (О. Бердник); * У порівн. *Слова не коштували нічого, але так і просилися в душу, як падаючі метеорити на землю* (О. Чорногуз).

ПА́ДВОРОК, рка, *ч., діал.* Садиба в передмісті. *Колись викладена до батьківського падворка бруківка тепер заросла споришем* (з мемуарної літ.).

ПА́ДЕВИЙ, а, е. Стос. до паді *(див.* **падь**[2]). *Падевий токсикоз діє на нервову систему та паралізує бджолу* (з наук.-попул. літ.).

Па́девий мед <Медо́ва падь> *див.* **мед.**

ПАДЕГРА́С, у, *ч.* Бальний повільний танець, а також музика до нього. *Масик гарно грав на піаніно, скрипці, танцював вальси, падеграси* (О. Чорногуз); *У сучасній традиції можна зустріти найрізноманітніші форми падеграсу* (з навч. літ.); * Образно. *Хто йшов по полю мінному хоч раз, той мимохіть і на паркетних глянцях пригадує смертельний падеграс* (Л. Костенко).

ПА-ДЕ-ДЕ́, *невідм., ч. і с.* Парний танець, що є однією з основних балетних танцювальних форм, а також музика до нього. *— А за па-де-де та всякі інші фуете, — я в балеті не дуже кумекаю, самі прочитаєте* (М. Дашкієв); *Вже в кінці па-де-де ноги стали неслухняними, невмілими, мовби взагалі не мої* (І. Росоховатський); * Образно. *Пани поштиво скидали капелюха і кланялися, панянки припіднімали сукні в манірних па-де-де* (Любко Дереш).

ПАДЕКА́ТР, у, *ч.* 1. Бальний танець чотиридольного розміру, який поєднує короткий крок з вальсовими рухами, а також музика до нього. *Падекатр має музичний розмір 12/8, 4/4* (з наук.-попул. літ.).

2. Балетний танець для чотирьох виконавців, а також музика до нього. *Мініатюра Жуля Перро "Падекатр" увійшла в історію світової хореографії. У кожної з чотирьох танцівниць був індивідуальний танець, побудований на ніжних повітряних рухах і витончених позах* (з наук.-попул. літ.).

ПАДЕПАТИНЕ́Р, у, *ч.* Бальний танець дводольного розміру, побудований на плавних, легких рухах, а також музика до нього. *Фігурний вальс, міньйон, падеграс, падепатинер за основу мають рухи класичного танцю* (з наук.-попул. літ.).

ПАДЕСПА́НЬ, і, *ж.* Бальний танець тридольного розміру, який поєднує балансувальні рухи з вальсовими, а також музика до нього. *— А що дивного? Вони танцюють тепер бугі-вугі й твіст, а хіба за твоєї молодості, Віро, були самі тільки благопристойні вальси й падеспані?* (Б. Антоненко-Давидович); *Характерна іспанська манера кроків і поз падеспані поступилася місцем більш знеособленому бальному стилю* (з наук.-попул. літ.).

ПА-ДЕ-ТРУА́, *невідм., ч. і с.* Балетний танець для трьох виконавців, а також музика до нього. *У заключному па-детруа молоді герої затанцювали голову — джиґуна та ортодокса — до строгача... Коротше, спектакль провалився з великим успіхом* (А. Крижанівський); *Після нетривалої паузи пари стали пообіч зали, щоби почати па-де-труа — новомодний танок, завезений із післяреволюційної Франції* (В. Лис).

ПАДИ́ВОЛОС, а, *ч., діал.* Хвощ. *Пішов* [Петро] *над потік і вирвав "сосонку": такий бур'ян, падиволос, що росте на вогких квасних ґрунтах, трохи схожий на сосну своїми гіллячками* (Л. Мартович); *Десь у коморі є падиволос і кровавник* (М. Матіос).

ПА́ДИНА, и, *ж.* Невелика, звичайно кругла долина. *Ільківці — село чималеньке. Присіло в падині, неначе кліщ, уп'ялося в зарослі очеретом та осокою пологі береги Каялу* (Іван Ле); *Очі пестливо гладять Землі кожну падину й схил* (М. Бажан); *У неділю інколи батьки їздили до тітки. Її хата тулилася в падині до скелі* (з мемуарної літ.).

ПАДИ́СТИЙ, а, е. Те саме, що **крутосхи́лий.** *Падиста річка; Падистий уступ.*

ПАДИША́Х, а, *ч.* Титул монарха в деяких країнах Близького і Середнього Сходу, а також особа, що має цей титул. *Побудував його* [мавзолей] *один з династії Великих Моголів-завойовників падишах Аурангзеб для своєї улюбленої дружини* (В. Минко); *Падишах Ібрагім почав царювати за третьою брамою Бюк-сараю* (Р. Іваничук); *Падишах завжди має слушність, а підлеглі можуть бути тільки провинені* (П. Загребельний); *Узбережжям Криму і Босфору на швидких конях до правителів провінцій притьмом мчали гінці падишаха* (В. Чемерис).

ПАДИША́ХІВ, хова, хове. Прикм. до **падиша́х;** належний падишахові. — *Ви прибули з Каменіче? — спитав Кара-Мустафа. — Ні, великий візире, славний охоронцю падишахового трону, ми прибули з Немирова, — відповів Сафар-бей* (В. Малик); *Треба порадитися з матір'ю султана валіде Хафсою, всемогутньою повелителькою падишахового гарему* (П. Загребельний); *Падишахова погроза стриміла в серці, мов ніж, вгрузаючи з кожним кроком все глибше* (Ю. Мушкетик).

ПАДИША́ХСТВО, а, *с.* Територія, якою управляє падишах. *До кінця днів своїх він хвалив Усевишнього, який допоміг йому в боротьбі з розбійниками, і владарював у своєму падишахстві на втіху Богу та людям* (з казки).

ПАДИША́ХСЬКИЙ, а, е. Те саме, що **падиша́хів.** *Діти були завжди разом і за столом, і під час прогулянок у чудесному падишахському палаці, і в іграх* (з казки); *За падишахським наказом прихильників Баязида було вбито* (з навч. літ.).

ПАДІ́Ж, дежу́, *ч.* Поголовна загибель тварин від якої-небудь хвороби, голоду і т. ін. — *Такої важкої й далекої дороги ваші тварини не перенесуть. Може початися падіж...* (В. Кучер); — *Скажи мені, Самуїле, що робиться в землі урусів, — чи й там зима була така люта, як у нас? Чи був падіж скоту?* (В. Малик); *В усіх бідах, які спіткають Тинвер — неврожай, падіж худоби, спекотне літо, холодна зима, — люди звинувачуватимуть не лише Ейрін, а й його самого* (О. Авраменко).

ПА́ДІЛ, долу, *ч.* Невелика долина. *Київ зачаровує своїми мостами, своїми пагорбами й падолами* (П. Загребельний); * Образно. *Усевитончуваний біль — із краю і на край, ступай у паділ божевіль, до відчаю рушай* (В. Стус); *Велетенський обрус застелено поверх дерев і кущів, пагорбів і падолів, поверх будинків і звуків, джерел і крилець метеликів* (Ю. Винничук).

◊ **(1) Земни́й па́діл,** *книжн., поет.* — земля як місце перебування людини з її турботами, стражданнями і т. ін. *Я дякую Богу.., що він Лиш здвигом всесильної волі Ті устриці в морі на дні сотворив, Вино те на земнім падолі* (І. Франко); *Я блукав колись по рідній краю Раю. І шукав на сім земнім падолі Долі* (Леся Українка); *В горах — не слід забувати падолу земного! Серед каміння, між скель — пам'ятай про людину!* (М. Рильський); *На придорожніх щитах — .. личка загиблих дітей: .. вознесені в небо маленькі янголи цього земного падолу* (О. Забужко).

ПАДІ́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **па́дати** 1, 2, 5, 6, 9–11 і **упа́сти**[1]. *Крапля довбе камінь, не силою, а частим падінням* (І. Цюпа); *Рік падає, і спробуй — зупини Падіння. Вічність непоборна* (Л. Первомайський); *Захар теж упав під куп'ям, боляче ткнувши під ребра твердим патронташем. І здалося, що від його падіння здригнулася земля* (Іван Ле); *Один не спав зовсім, не лягав і не сідав, а для більшої бадьорості тримав у руках камінь, щоб той своїм падінням будив його* (П. Загребельний); — *Падіння цін і наді мною тяжить, мов петля* (М. Стельмах); *Цього разу симптоми виражені явно: раптовий біль у спині та животі.., що призводить до дегідратації і розвитку шокового стану, різке падіння тиску, психоз* (М. Кідрук); *З падінням держави Новгородської Русь втратила вельми цінного союзника в своєму давньому протистоянні з литовцями* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. *перен.* Стан за знач. **па́дати** 7, 12. — *Пам'ятайте, що не вторований шлях відкривається перед вами .. Будуть розчарування і падіння. Готові ви до цього?* (Д. Ткач); — *Я вже хотіла кинути садівництво, зневірилася зовсім, а потім згадала вас, Микито Івановичу, завжди бадьорого, жартівливого, загартованого трудношами, і зрозуміла, що це в мене просто тимчасове моральне падіння сил* (О. Гончар); *Жахливий був вираз її очей. Вся моральна твань, передчасна дозрілість і злісне смакування падіння відбились у тих темних нірках, як у мутному дзеркалі* (Ірина Вільде); *Панотець підвівся, блідий, перехняблений та жалюгідний у своєму падінні й гніві* (М. Стельмах).

3. *спец.* Похиле положення щодо горизонтальної поверхні (землі, її шарів, річок і т. ін.). *У Рурському басейні (Німеччина) вугільні пласти мають в основному круте падіння, часто сильно тектонічно порушені, залягають на великій глибині, водо- і газонасичені* (з наук. літ.).

(1) Падіння престо́лу — скасування влади монарха. *Говорили, що в минулому він учитель, на війні здобув чин офіцера, але в дні падіння престолу перейшов разом із своїм батальйоном на бік революційних повсталих мас* (О. Гончар).

△ **(2) Ві́льне паді́ння,** *фіз.* — падіння тіла під дією його ваги в безповітряному просторі. *Останній етап руху тіла, кинутого вертикально вгору, є вільним падінням* (з наук.-попул. літ.); *Під час вільного падіння поблизу поверхні Землі всі тіла рухаються з однаковим прискоренням* (з навч. літ.); *Незабаром "Гермес" завис на висоті чотирьохсот кілометрів над поверхнею. Але при тому ми не знаходились на орбіті — тобто не рухались у вільному падінні довкола планети, а нерушно висіли над її фіксованою ділянкою* (О. Авраменко); **Приско́рення ві́льного паді́ння** *див.* **приско́рення.**

ПА́ДКАТИ *див.* **падкува́ти.**

ПА́ДКАТИСЯ *див.* **падкува́тися.**

ПАДКИ́Й, а́, е́, *на що, до чого, розм.* Який має сильну пристрасть до чого-небудь; охочий. *Старий сидів насеред тротуару, серед тої купи людей, що збіглася з цікавості, падка на новинку і на скандал* (І. Франко); *На .. коробах приїжджали звичайно падкі до торгу гості з Константинополя; хто хотів, міг щось у них купити, щось продати* (С. Скляренко); *Небагато науки пройшов* [Дмитро] — *церковно-приходську закінчив, та до книжки був падкий* (М. Стельмах).

ПА́ДКО[1], *розм.* 1. Присл. до **падки́й.** *Не кряч так зично, не лети так падко!* (І. Франко).

2. *у знач. пред.* Важко (у 2 знач.); складно. *Пили на дорогу — гладко! Коли ж у дорозі падко: один за одним упали — у свиті, у жупані* (І. Калинець).

ПА́ДКО[2], а, *ч., діал.:* ◊ **(1) Па́дку (па́доньку) [мій]!** — вигук, який виражає здивування, радість, переляк, злість і т. ін. *Падоньку нещасний, куди ту* [тут] *повернутися? В селі сховатись — і гадки нема* (І. Франко); — *Падку мій! Таж то аж наверх лізти, гей! — жахнулось щось у темряві пискливим баб'ячим голосом* (М. Коцюбинський); — *Боже ти мій, падоньку мій, ось яких-то часів довелося нам дожити!* (Б. Лепкий); *Мама глип ще раз: ой, падоньку, та це якась бричка зупинилась біля воріт* (Ірина Вільде); — *Падку мій, а одежа так і лежить неприбрана на скрині!* (М. Стельмах); — *Ой падку мій, смутку мій! Де ти блукаєш, синку?* (К. Гриб).

ПАДКОВИ́ТИЙ, а, е, *до чого, діал.* Падкий. — *Ви, Онисю, такі .. розумні, такі проворні, такі падковиті до хазяйства* (І. Нечуй-Левицький).

ПАДКОВИ́ТІСТЬ, тості *і* тости, *ж., діал.* Властивість за знач. **падкови́тий.** *Брат його .. посилав йому вряди-годи гроші на прожиток, доки він добув собі через свою падковитість до науки чималу стипендію од консерваторії й вистаравсь на артиста* (І. Нечуй-Левицький).

ПАДКОВИ́ТО, *діал.* Присл. до **падкови́тий.** — *Я працював у канцелярії падковито, докладав рук, писав, неначе пензлем вимальовував* (І. Нечуй-Левицький).

ПАДКУВА́ННЯ, я, *с., діал.* Дія за знач. **падкува́ти.** *Коли вчитель траплявся гарний або в хорі з'являвсь гарний парубок півчий, вона тоді ходила в школу на співки .. Як тільки .. гарний півчий виходив з хору, те падкування до співів одразу зникало в неї, і вона переставала ходить на співки* (І. Нечуй-Левицький); *Навіщо всі труди та падкування, якщо життя — повільне відмирання?* (П. Мовчан).

ПАДКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, **ПА́ДКАТИ,** аю, аєш, *недок., коло кого — чого і без дод., діал.* 1. Те саме, що **па́дкатися.** *Мати падкає за дочкою* (Сл. Б. Грінченка); *Отаманові було шкода Миколи. Він служив йому дуже добре, працював і падкував щиро коло роботи* (І. Нечуй-Левицький); *Запавський сам тільки падкував коло своїх гостеньків, поучав їх* (С. Ковалів); *Справувала* [Соломія], *як належить, падкувала, сокоріла, як квочка біля курчат, усе доводила своїм старанням і працею до ладу* (В. Чемерис).

2. Бідкатися (у 1 знач.). — *Нещасний хлопче! — якого лиха ти мені наробив! Що тепер діяти? — падкувала вчителька* (С. Ковалів).

ПАДКУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, **ПА́ДКАТИСЯ,** аюся, аєшся, *недок., ким, чим, біля і коло кого і без дод., діал.* Клопотатися (у 1, 3 знач.); піклуватися. *Падкається хазяїн коло коней* (Сл. Б. Грінченка); — *Чого се ви, Катре, так падкаєтесь, без спочинку?* (Марко Вовчок); *Падкувалися нами мати, страх!..* (В. Бабляк); *У Тараса .. зранку поганий настрій, і Сошенко біля нього падкається, як біля хворого, терпляче всі його вереди* (Н. Околітенко).

ПА́ДЛИНА, и, *ж., діал.* Падаль. *У тебе* [галки] *очі ясні на падлину* (І. Франко); *Був то невеличкий кусник громадської толоки, обкопаний доволі глибоким ровом, на якім ховали падлину: коні, корови, вівці, навіть дріб* (Б. Лепкий); *Весь .. зафіксований хроніками досвід, навіть досвід пожирання падлини, нічого не дав мирянам* (Ю. Іздрик); * У порівн. *Тото місто стоїть посеред сіл, як скостеніле село, як падлина, вонюче, як смітник цілого повіту* (В. Стефаник).

ПА́ДЛО, а, *с.* 1. Те саме, що **па́даль.** — *Побігає вона* [людина] *по полях диких, по лісах, нажереться падла, гадючини, тоді, може, порозумнішає й зуміє краще збудувати собі життя* (М. Івченко); *З нього* [провалля] *тягло гидким, солодкавим смородом падла, неначе там було повно дохлих собак* (В. Винниченко); *Рак їсть падло, а дельфін живу рибу...* (Остап Вишня).

2. *перен., вульг.* Про підлу, негідну людину. [Мусій:] *А він мені: "Начхать, каже, на твого пана! Він таке падло, як і ти"* (Б. Грінченко); *Дід Легейда аж не стямиться. — Іч, падло! Ще йому смішки!* (А. Головко); — *Бреше падло! Звик морочити слідчим голову, то й тут темнить* (Б. Антоненко-Давидович).

ПАДЛЮ́КА, и, *ж. і ч., лайл.* Підла людина; негідник. *Духа ж поступу й науки Хочуть вбити ті падлюки: Та не вб'ють, хоч їх сумління Лід, а їх серця — каміння...* (І. Франко); — *Може й були такі падлюки, що, рятуючи свою шкуру, кидали товариша на загибель... Напевне, були, але я таких, правду кажучи, не бачив* (Л. Письменна); — *Ти ж не стріляв, падлюко! Вакулу, твого товариша по боротьбі, вбивали царські сатрапи, а ти навіть не витягнув зброю! Ти не став поруч із ним, плечем до плеча!* (А. Кокотюха).

ПАДЛЮ́ЦТВО, а, *с., лайл.* Те саме, що **пі́длість.** *Читач аж рад би крикнути: .. та невже ж можлива така безодня падлюцтва, яка видає себе за патріотизм, за працю для народу, за пожертвування своїх інтересів для загальних цілей?* (І. Франко); *Це ж покликання вічне моє, Таємниця життя мого й росту — Із душі, що в падлюцтві гниє, Повипалювати коросту!* (Д. Павличко); *Чому в цей час, коли панує зло, Ще й він живе, скрашаючи пороки? Щоб, ним освячене, перемогло Падлюцтво та безчестя темнооке?* (Д. Павличко, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПАДЛЮ́ЧИЙ, а, е, *розм.* 1. Підлий, мерзенний, ганебний. [Дмитро:] *Всякому, хто тільки писне про тебе, — я вирву падлючого язика!* (М. Старицький); *Найкращий віл пропав! .. Мабуть, падлючий Михайло так прив'язав його і не доглянув, що налигач якось обкрутнувся круг шиї, та й задавилася товаряка* (Б. Грінченко); *Балькаїза Довго буде ще шукати, Хто падлючих лаврів гідний* (Леся Українка).

2. Дуже поганий; препоганий. — *Цей падлючий клімат діє на мене просто вбивчо* (П. Загребельний); *Знову ця падлюча тиша зав'язла у вухах* (О. Ульяненко).

ПАДЛЮ́ЧИТИ, чу, чиш, *недок., розм.* Поводити, тримати себе підло. *Що ти падлючиш?* (В. Винниченко); — *Хай тобі буде наукою, щоб не падлючив і не верзякав на добрих людей .. — Коли ж ми хоч слово почуємо від тебе про Івана Гнатюка, то заздалегідь готуй торбу і суши сухарі* (М. Стельмах).

ПАДОЛИ́СТ, *ч.* 1. *род.* у. Те саме, що **листопа́д** 1. *Багряніють при дорозі клени, А у нас давно вже падолист* (Л. Дмитерко); *Тоскний тріск у порожнім лісі, і пташиний колючий свист. Падолист. Де ж метелику сісти?* (В. Стус); *Завершувався падолист, заглушені ожиною і обплутані хмелем, лаково блищали зелені віники з лілейно-білими чарочками квіту* (М. Дочинець); *Це коливання, цей тижневий падолист, це обважніле тло, немов червона паста* (С. Жадан).

2. *род.* у. Опале листя. *Шаленів жовтневий вітер. Гнув долі стрункі берези, встеляв стежки і алеї парку падолистом* (Н. Рибак); *Шурхотить падолист, шемрає вітер* (І. Драч).

3. *род.* а, *заст.* Народна назва одинадцятого місяця календарного року — листопада. *День 1 падолиста 1848 року був хмарний і понурий* (І. Франко); *У падолисті вдарив мороз* (О. Маковей); *Минув місяць падолист* (В. Малик).

ПАДОЛИ́СТОВИЙ, а, е. Прикм. до **падолúст.** *Дощовий падолистовий день накрив .. мої думки чорним поминальним покровом* (Ю. Мушкетик); *Вони стояли разом на цьому маленькому острівці, над яким знехотя займався вологий падолистовий ранок* (М. Слабошпицький); *Падолистова книжка з минулого року починається дуже цінною працею п[ана] Кузьмичевського про найдавніші руські драматичні сцени* (І. Франко).

ПА́ДОНЬКО, а, *ч., діал.:* ◊ **Па́дку (па́доньку) [мій]!** *див.* **па́дко².**

ПА́ДРЕ, *невідм., ч.* Католицький священник. *Де білів домініканський одяг падре Інніго, там не могла не бути й попелясто-брунатна францисканська ряса з довгим, нижче мотузяного пояса — цингулума — каптуром* (Н. Королева); *Разом з Гарібальді до Неаполя прибув, як його гість і друг, славнозвісний французький письменник Дюма-père (батько), а одним із вірних соратників Гарібальді був падре Гавацці* (О. Іваненко); *Лікар сказав: кличте падре, мені тут робити нічого* (С. Тельнюк).

ПА́ДУБ, а, *ч.* Рід вічнозелених дерев та чагарників із колючим листям та отруйними червоними плодами родини падубових; гостролист. *Мені й зараз хочеться повзати в траві й ловити коників або лягти й дивитись крізь траву — стебла починають роздвоюватися і виростати, начеб це вже не стебла, а могутні падуби й комашня у тих нетрях не комашня, а дивна звірина* (Ю. Винничук); *З лісового лона здіймались зеленаві склепіння, невисокі пагорбки, вщерть укриті диким падубом* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Коли й повіє вітрець, ніде ніщо ані шелесне, бо не росли тут ні падуби, ні якісь інші вічнозелені рослини* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте).

ПА́ДУБОВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **па́дуб.** *Узимку падубове листя набуває темно-зеленого відтінку* (з наук.-попул. літ.).

2. *у знач. ім.* **па́дубові,** вих, *мн.* Родина квіткових вічнозелених чагарників із колючим гострим листям. *Падубові поширені у тропіках, субтропіках та помірних областях обох півкуль* (з наук.-попул. літ.); *Плоди й листя падубових використовують у медицині* (з навч. літ.).

ПА́ДУГА, и, *ж.* 1. *театр.* Верхня допоміжна декорація, якою маскують від глядачів механізм верхньої частини сцени. *Падуги закривають освітлювальну апаратуру, підвішену зверху на планках* (з наук.-попул. літ.).

2. *арх.* Сферична поверхня між карнизом і стелею в приміщенні. *Падуга створює перехід від площини стіни до поверхні стелі* (з наук.-попул. літ.).

3. Бокова частина дзеркального склепіння. *Падуги є криволінійними частинами склепіння, що обрамляють дзеркало* (з наук.-попул. літ.).

ПАДУ́ЧИЙ, а, е. 1. *рідко.* Який падає. *Ані сосна не ворухне віткою, ані глиця об глицю не зашорошить, ані падуча шишка не гулькне, ані вивірка гіллям не шасне, ані заєць під кущем не зашарудіє* (Б.-І. Антонич); *Від листків падучих ніжний шерех Заплітається в ранковий дим* (М. Рильський); *Гримить, аж піниться вода, розгнівана, падуча, на скелі з ревом опада, як повна грому туча* (І. Гончаренко); *Чую, безодня гуде піді мною, камінь падучий кричить глибиною* (П. Мовчан).

2. *у знач. ім.* **паду́ча,** чої, *ж., розм.* Те саме, що **епіле́псія.** *Було в ньому в цю мить щось страшне, як у тих, що носять в собі падучу. Від такого справді можна ждати всякого божевілля* (О. Гончар); — *У вас* [Іване Максимовичу], *голубчику, падуча, з цією хворобою у школі не працюють* (Н. Околітенко); *Брата Янгеля скрутила падуча, й тільки дерев'яна лопаточка Фанерона врятувала його язик і зуби від прикрощів* (В. Єшкілєв); // *у знач. ім.* **паду́чий,** чого, *ч.;* **паду́ча,** чої, *ж.* Той (та), хто страждає на цю хворобу. * У порівн. *Чорний Вепр посірів на виду, затіпався, мов падучий* (В. Малик).

Паду́ча зі́рка (зоря́) *див.* **зірка; Паду́ча хворо́ба (сла́бість)** *див.* **хворо́ба.**

ПАДУ́ЧКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **паду́ча** *(див.* **паду́чий** 2); епілепсія. *Він .. майже до всіх ставився однаково добре. Хоча інколи — що дивувало і лякало мене ледь не до падучки — міг .. зірватися на комусь і ледь не дати в пику* (І. Карпа); *Він почав корчитись, наче в падучці, я не міг більше витримати і, впавши навколішки, на весь голос передрік йому цілковиту згубу* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Е. По).

ПАДЧЕРЕНЯ́, я́ти, *с., розм.* Нерідне дитя. *Щоб мені молодій конопель не брать, і білих ручок не драть на чужії діти, на падчеренята* (П. Чубинський); *Шурка Хаєцький свою однокімнатку продав, гроші поклав на книжку і зажив з Бронею душа в душу, в них виникали сварки хіба тоді, коли Броня аж загостро виявляла нелюбов до своїх падчеренят* (Валерій Шевчук).

ПА́ДЧЕРКА, ПА́ДЧІРКА, и, *ж.* Нерідна дочка одного з подружжя, яка доводиться рідною другому; пасербиця. *Не злюбила вона падчірку, задумала її зі світу зжити* (з казки); *Да не жаль мені теї падчерки* (П. Чубинський); *Мачуха забажала, щоб її падчерка продовжувала .. навчання* (Н. Королева); *Соломія як могла розраджувала падчерку* (В. Чемерис); *Набридло* [дружині] *жити в глушині, без балів і світського товариства, а ще більше набридла їй падчерка, з якою мала самі прикрощі* (І. Роздобудько); *Горе! Мачуха несита Падчірку мордує! Нема кому захистити долю молодую!* (М. Павленко); // *перен.* Той або те, що не отримує належної уваги. *Консервна промисловість у розвинених країнах не може бути падчеркою в економіки* (із журн.).

ПА́ДЧІРКА *див.* **па́дчерка.**

ПАДЬ¹, і, *ж.* Чітко окреслена, глибока, неширока долина, яр чи річище, звичайно порослі лісом. *І знову ріки, і лісові пожежі, і де-не-де галявина, і паді, і знову зелені оксамитні сопки* (О. Довженко); *Мати .. дивилась за падь, посміхаючись ще й досі з доччиного жарту* (І. Багряний); * Образно. *Сонце, бджолами хоре, покотилося в падь* (В. Стус).

ПАДЬ², і, *ж.* Солодка липка рідина на листі рослин — продукт життєдіяльності комах, що на ньому живуть. *Тепер сюди за взятком летять і його* [Магазаника] *бджоли. Не перший мед, як роблять інші пасічники, а ось цей та липовий залишить він бджолам і собі на зиму, бо в перший комахи часто приносять падь* (М. Стельмах).

Па́девий мед <Медо́ва падь> *див.* **мед.**

◊ **(1) Падь па́ла (напа́ла),** *заст.:* а) випали у великій кількості (перев. опади). *Падь пала (шкодлива* [шкідлива] *на хліб роса)* (Номис); б) *(на кого)* у кого-небудь з'явилося бажання вчинити щось безглузде, осудливе. *У всіх дружечок плетена коса, а на мене така падь пала, що я свою косу розчесала* (Сл. Б. Грінченка); *Як паде на нього* [панича] *падь, то зроду по-доброму ні в кого не візьме* [їжу], *а все з кулаками кидається* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса).

ПА́ДЬКАННЯ, я, *с.*, *діал.* Дія за знач. **па́дькати** і **па́дькатися.** — *Ну, і зглянься, людонькове, скільки ті шельми наробили мені шкоди! — бідкався господар, перериваючи .. падькання кумів і кумась* (І. Франко); *Батькові не дуже подобалося падькання матері із пасербицею, яке він вважав якимось награним* (з публіц. літ.).

ПА́ДЬКАТИ, аю, аєш, *недок.*, *діал.* Нарікати (у 1 знач.). *До найстаршого чорта, Луципера, прилетіла ціла юрба чортів, кричачи і падькаючи на Русина* (І. Франко); — *Не падькай, Святославе, — втішав Свинельд, — хто не йде інших бити у чужину, того чужі у хаті знайдуть!* (Юліан Опільський).

ПА́ДЬКАТИСЯ, аюся, аєшся, *недок.*, *діал.* Бідкатися (у 1, 2 знач.). — *Гіркий мій світку чорний, — падькалася безупинно Параска та й заломлювала руки* (Марко Черемшина); — *Панночко, золотенька, — падькалася мельничка, — лишіть, не томіть своїх білих ручок! Сідайте собі, спічніть* (Б. Лепкий).

ПАДЬО́МКАТИ, ає, *недок.* Те саме, що **підпадьо́мкати.** *Журно сюрчали в житі незримі цикади, падьомкав поблизу закоханий перепел і набридливо крюкали в ставку жаби, заважаючи слухати лагідну музику чудової літньої ночі* (С. Черкасенко).

ПАДЬПАДЬО́МКАТИ *див.* **підпадьо́мкати.**

ПАЕ́ЛЬЯ, ПАЕ́Я, ї, *ж.* Іспанська страва, здебільшого з рису або маленьких макаронних ріжок, із додаванням шафрану й оливкової олії. *Паея може бути рибною або м'ясною, з морських продуктів або м'яса птиці, рідше змішаною* (з наук.-попул. літ.); *Багато часу в тушкуванні паельї забирає приготування особливого соусу* (з навч. літ.).

ПАЕ́Я *див.* **пае́лья.**

ПАЄНАГРОМА́ДЖЕННЯ, я, *с.*, *екон.* Нагромадження пайових внесків. *Якщо між членом кооперативу та його сім'єю не досягнуто згоди про обмін, то член кооперативу, а також один із подружжя, якому належить право на частину паєнагромадження, можуть вимагати в судовому порядку примусового обміну займаного приміщення* (з наук.-попул. літ.); *Сім'я члена кооперативу, крім дружини, що має право на частину паєнагромадження, не має права вимагати поділу помешкання* (з мови документів).

ПАЄНАГРОМА́ДЖУВАЛЬНИЙ, а, е, *екон.* Стос. до нагромадження пайових внесків, признач. для цього. *Кредитні спілки інколи у своїх статусах передбачають паєнагромаджувальну функцію* (з навч. літ.).

ПАЄ́ТКА, и, *ж.* Те саме, що **лелі́тка** 1. *Він був маляр, і за час, коли ми в нього тупцювалися, встиг намалювати дракона, а поки його дружина мені його вигаптовувала (рівно п'ятнадцять хвилин я молив її не нашивати на нього паєтки та не робити очиська з бісеру), цей моторний хлопчина встиг втюхати Милиці карикатуру на нього ж* (Л. Денисенко); *Для плетіння монетниці добре використовувати різнокольорові паєтки з отворами* (із журн.).

ПАЖ, а, *ч.* 1. У середні віки — хлопчик, юнак дворянського роду, який перебував при знатній особі (феодалі, королі і т. ін.) й виконував певні обов'язки. *Шумів потік, на горі стояв двір, дивилися портрети зі старих позолочених рам, а біля вікна стояв гарний задуманий паж* (Б. Лепкий); *Вона трималася так, ніби їй шлейф несли пажі* (Ю. Яновський); *Все ходять лицарі ясні, Мов рух меча, метке їх слово. І паж між ними чорнобровий, Мов тінь* (В. Сосюра); *Паж приніс із нею* [доньєю Кларою] *новий світильник з оранжевочадним прапорцем угнутого світла* (Н. Королева); * Образно. *Він* [граф Вітте] *був спочатку закоханий в самодержавство, неначе у чисту фею, але потім виявилося, що то була не фея, а підмальована кокотка. Що ж, він і при ній ладен стояти вірним пажем* (М. Стельмах); * У порівн. *Даня бавився камінцями, а кіт наглядав за ним, неначе паж за родовитим шляхтичем* (М. Кідрук); // Слуга (у 1, 2 знач.); прислужник (у 1 знач.). *Селянин дійшов з вельможею до будинку сеньйора.., де передоручив його турботам юного пажа з нівроку серйозною міною на обличчі. Мовчазний паж провів його до .. вітальні* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. У старій Росії і західноєвропейських країнах до початку XIX століття — нижча придворна посада, а також особа на цій посаді. *Паж вніс срібний кухоль холодної води. Наполеон з насолодою напився, відмовившись од вечері, і ліг спати* (П. Кочура); *Особа Радищева була вельми цікава. Цей у ранній юності цариців паж, а у зрілому віці військовий обер-аудитор у штабі фінляндської дивізії, якому всміхалася кар'єра сенатора, подав у відставку тоді, коли почалися суди над офіцерами, що перейшли до Пугачова* (Р. Іваничук).

3. У царській Росії — вихованець Пажеського корпусу. *Коли паж, дзенькнувши шпорами, нечутно вийшов, хазяїн вказав йому услід: — Благословенна молодість!* (Г. Колісник); *Пажі після закінчення Пажеського корпусу отримували перші офіцерські звання* (з публіц. літ.).

4. Різновид зачіски середньої довжини перев. з округлою вкороченою гривкою. *Паж як зачіска став входити в моду наприкінці 1960-х рр. і був популярний у 1970-ті рр.* (з наук.-попул. літ.); *Сучасні стилісти придумують все нові й нові інтерпретації пажа, використовуючи нову техніку його виконання* (з газ.).

ПА́ЖЕРА, и, *ч. і ж.*, *розм.* Те саме, що **ненаже́ра.** *Як добрий, то дасть і другому тієї калити, а як такий лукавий та пажера, то і сам ззість* [з'їсть], *нікому не дасть* (Сл. Б. Грінченка).

ПА́ЖЕРЛИВИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **ненаже́рливий.** *Серце її билося в груді* [грудях], *як пташина в клітці, на котру вискочив пажерливий кіт* (І. Франко); *Свинячий гурт, уїдливий і пажерливий, зразу накидався на неї, рвав з рук, глушив її криком і мало не валив з ніг* (М. Коцюбинський); *Знову настануть криваві дні, боротьба на життя і смерть. З одного боку, пажерлива ненаситна шляхта з забезпеченими у Польщі плечима, з другого боку, доведений до одчаю український народ у хатині без стін* (А. Чайковський); * Образно. *Пажерливі язики полум'я отруйно шипіли довкіл* (М. Андрусяк); * У порівн. *На стіні відбивається її кругла грудь, як гора, а губи байстрючка виглядають на стіні, як пажерливий змій* (В. Стефаник).

ПА́ЖЕРЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.*, *розм.* Властивість за знач. **па́жерливий.** *Зірка заспокоювала пажерливість якоїсь родини з провінції* (Б. Лепкий); *Імперія потребувала рабських рук. Незмірні, неторкані цивілізацією північно-східні обшири її з пажерливістю ненаситного звіра поглинали робітний люд, якого .. зганяли під дулами автоматів з усіх закутків багатомільйонної імперії* (М. Андрусяк).

ПА́ЖЕРЛИВО, *розм.* Присл. до **па́жерливий.** *Готліб, не кажучи слова, встав і пішов до обіду. Він їв своїм звичаєм, багато і пажерливо* (І. Франко).

ПА́ЖЕРНИЙ, а, е, *діал.* Ненажерливий. [Т. А н н і й:] *Піди, глянь сам! Постав мене супроти легій Ганнібаля* [легіонів Ганнібала], *Супроти львів чи пажерних гієн, Я й вусом не моргну. Та з божевільним Фанатиком бороться я не вмію* (І. Франко); *А над ним вже кружляє та в'ється Птаства хижого чорная зграя; Ревуть, хапають, їдять та шматують При пажéрнім та лютім ячанні* (Леся Українка).

ПА́ЖЕРНО, *діал.* Присл. **па́жерний.** *Міста ж біля Ламоне та Сантерно Під юним левом білого герба, Що зазіхає на добро пажéрно* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте).

ПА́ЖЕСЬКИЙ, а, е, *заст.* Прикм. до **паж.** *У Московській імперії існували окремі школи для дворянських дітей: пажеські й кадетські спеціальні заклади, дворянські ліцеї, інститути благородних дівиць і т. ін.* (з наук.-попул. літ.); *Юнак-родич виконував певні пажеські обов'язки в будинку великого вельможі* (з публіц. літ.); *Нові постанови про зміни й уточнення форми торкнулися й пажеського костюма* (із журн.).

Па́жеський ко́рпус *див.* **ко́рпус.**

ПА́ЖИЛА, и, *ж., рідко.* Тонка жила. *Прибудь же і моїй корові .. в жили і в пажили* (Б. Грінченко).

ПА́ЖИТНИЦЯ, і, *ж.* Трав'яниста рослина родини злакових, яка засмічує посіви хлібів і льону. *Пажитницю потрібно виполювати в ранній період росту, тому що вона руйнує кореневу систему пшениці* (з наук. літ.); // Багаторічний нещільно кущовий низовий злак озимого типу. *Пажитниця багаторічна добре росте на родючих та некислих суглинкових водопроникних ґрунтах, гірше — на легких сухих ґрунтах і на торфовищах* (з наук.-попул. літ.); *Пажитниця не витримує посухи й морозів, особливо в безсніжні зими, чутлива до весняних приморозків* (з навч. літ.).

ПАЗ, а, *ч.* 1. Вузька, довга щілина між недостатньо пригнаними *(див.* **пригнаний**[2]) дошками, колодами і т. ін. *До початку штукатурення пази між колодами замазують розчином або набивають на пази дранку* (з наук.-попул. літ.).

2. Заглиблення, гніздо в якій-небудь деталі, якомусь приладі і т. ін., куди вставляється відповідний за розміром виступ іншої деталі. *Якщо прядка скрипіла, бабуся підливала в пази олійки, і прядка продовжувала монотонно гудіти* (М. Чабанівський); *Ледь помітні виступи зайшли у пази, яблуко знову стало цілим* (Г. Вдовиченко); *Залежно від вибору фрезерувальником відповідної фрези після процесу фрезування отримують результат — паз, шліц, зубці, шестерні, черв'як, канавка, гравюра* (з навч. літ.); // Заглиблення в колоді, дошці і т. ін., у яке вставляють підігнаний виступ іншої. *Дід тримав догори вістрям сосновий стовп, а батько наживлював у паз дошки* (Ю. Логвин).

ПА́ЗАТИ *див.* **па́зити.**

ПАЗДЕ́РИСТИЙ, а, е, *заст.* Розтрісканий, скіпковий. *Паздеристу дошку спочатку добре оглядають, щоб визначити можливість її спеціального оброблення* (із журн.).

ПА́ЗДЕРИТИ, рю, риш, *док., що, заст.* 1. Очищувати від костриці. *Стебла конопель паздерили спеціальними пристроями* (з наук.-попул. літ.); *Добрі господині паздерили льон після його вимочування* (з навч. літ.).

2. Розбивати на дрібні шматочки, розривати на клоччя.

ПАЗДЕ́РНИК, а, *ч., заст.* Жовтень. — *То що, про походження жовтня тобі розказати? Я задоволено кивнув головою. Жовтнем ще відносно недавно на Україні називали дев'ятий місяць .. Натомість у вжиткові була інша назва — "паздерник". Походить вона від промислу, що пов'язаний з переробкою льону та конопель* (В. Скуратівський); *У середині паздерника всі сільські ходили до лісу збирати опеньки* (з мемуарної літ.).

ПАЗДІ́Р, а, *ч., заст.* Здіране лико або костриця. *Тонкий паздір часто використовували під час будівництва для підганяння колод у зруб* (з наук.-попул. літ.).

ПАЗДІ́Р'Я, я, *с., заст.* Костриця (у 1 знач.). *Прядівце чесала, .. паздір'я відпадує* [відпадає] (Сл. Б. Грінченка); * Образно. *Два міщани посварились, А се й битися зчепились, Аж паздір'я з них літає* (І. Франко).

ПА́ЗЕЛЕНЬ, і, *ж.* Те саме, що **про́зелень.** *Все на світі має барву й відтіння пазелені: трави, листя на деревах, самі дерева, покрівлі собору, його стіни, навіть визолочені бані й шпилі* (П. Загребельний); *Під скалою яскріли клапті трав'яної пазелені, напоєні близькою водою* (М. Дочинець); *Перша пазелень на схилах Поміж торішньої трави...* (Л. Первомайський).

ПАЗИГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Загальнозрозуміле письмо; передавання понять знаками, зрозумілими багатьом народам світу. *Мета, яку Г. В. Лейбніц поставив перед собою, полягала у винайденні писемності, за допомогою якої можна було б висловлювати строгі й однозначні наукові думки. Цей варіант загальної наукової писемності (пазиграфії) якнайкраще представлений мовою математики* (з наук. літ.); *Пазиграфія є різновидом знакового письма* (з наук.-попул. літ.).

ПА́ЗИК[1], а, *ч.* Зменш. до **паз.** *Делікатно дзенькнувши, ліг у спеціальний пазик сталевий, .. зроблений на замовлення ланцюжок* (А. Кокотюха).

ПА́ЗИК[2], а, *ч., розм.* Малогабаритний автобус марки ПАЗ. *Як добре, що немає людей, немає де загубитися чи розминутись, один лиш "пазик" пофуркує синім димом, розігріваючи мотор* (В. Шкляр); *Гуркочучи розбитою дорогою й залишаючи за собою хмари дорожнього пилу, підійшов старий "пазик"* (С. Талан).

ПА́ЗИТИ, зю, зиш, **ПА́ЗАТИ,** аю, аєш, **ПАЗУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *недок., діал.* 1. *за ким, чим і без дод.* Пильнувати, стежити. *Певне, хотів* [економ], *щоб Краньцовська звеліла йому їхати по мужа. Бо та служба все лиш за тим пазить, аби при нагоді вандрівки Краньцовського щось облизати* (Л. Мартович); *Костко Бибельський, звісний дерун і хитрій, що тільки пазив, яким духом віє, похопився відповісти, хоч не до нього вели річ* (К. Гриневичева); *Сюди намірявся* [Іван Лобода], *та побачив мене і заліг .. Помовчавши, Микола заговорив з обуренням: — Невже і він за мною пазить?* (Р. Андріяшик).

2. *що і без прям. дод.* Доглядати (у 1 знач.). *Чоловік і батько лежать хворі, а ти все коло їх пазаєш* (Сл. Б. Грінченка); *Вони садили виноград, вони пазували садки свої, а хтось прийде і так, з доброго дива, почне нищити їх працю?* (М. Коцюбинський).

(1) Пазь своє́ — уживається як вигук, яким забороняють втручатися в щось. *Пазь лиш своє і дай мені спокій...* (М. Коцюбинський).

ПА́ЗІЛКИ, ПА́ЗОЛКИ, ів, *мн., заст.* Зола, яку викидають після вимочування полотна (у 1 знач.), пряжі (у 1 знач.). *Василева мати саме пазолки з хати виносила та й дивиться, де б той попіл викинути* (Ганна Барвінок).

ПА́ЗЛ, а, *ч.* 1. Гра-головоломка у формі мозаїки, яку потрібно скласти в цілісний малюнок із багатьох фрагментів різного розміру. *Старша сховалась у дитячій кімнаті, щоб почати складати новий пазл, поки Амалія не заважає* (Г. Вдовиченко); *Я можу затримуватися достатньо довго біля кожного предмета, аж поки у мене не з'явиться цілковита певність, що він перебуває на своєму місці .. Це трохи нагадує дитяче захоплення пазлами* (Н. Сняданко); *Складання пазлів є одним із занять, що допомагають підтримувати активність мозку* (з наук.-попул. літ.); *Пазли дуже корисні для розвитку логічного мислення та пізнавальних здібностей людини, уваги, пам'яті, уяви* (з навч. літ.); // Одиничний елемент такої гри-головоломки. *Хлопець не дивувався, як не дивується людина, що вставляє останній пазл у картинку* (М. Кідрук).

2. *перен.* Складна ситуація, елементи такої ситуації. *З'являється квантова механіка, з'являється теорія ноосфери, Уотсон і Крік відкривають ДНК, далі виникає теорія систем .. Врешті, виникнення соціальних мереж в інтернеті .. Це все наче пазли великої замороки* (Любко Дереш); *Хотілося віднайти відсутні пазли, завершити формування тої картинки у голові, а тоді розповісти все тобі* (М. Кідрук); *Вона зрозуміє, що холод у подиху ще живого, але вже приреченого, страх в очах, який перестає бути страхом, а перетворюється на значимість, то пазли одної картини — картини вічності* (Дара Корній).

ПА́ЗОВИЙ, а, е. Прикм. до **паз** 2. *Для надійного скріплення дерев'яних деталей використовують пазовий фіксатор* (з навч. літ.); // Стос. до виготовлення пазів (у 2 знач.). *Пазове фрезування є процесом закритого різання фрезами для отримання в заготовках гнізд і пазів* (з навч. літ.).

ПАЗОВИ́ТИЙ, а, е, *діал.* Дбайливий, старанний. *До всього прикидлива і пазовита така* (Ганна Барвінок).

ПАЗОЛИ́НА, и, *ж., діал.* Перепалений шматок глини або цеглини, що відпав від печі; печина. *У житлах поселень археологи знайшли пазолину з відбитками обробленого дерева* (із журн.).

ПА́ЗОЛИТИ, лю, лиш, *недок., що, діал.* Бруднити (золою). — *Я собі тут коло кухні руки пазолю, щоби вам наварити жерти, а ви хоч би що-небудь робили!* (І. Франко).

ПА́ЗОЛКИ *див.* **па́зілки.**

ПА́ЗОЛОТЬ, і, *ж., рідко.* Те саме, що **позоло́та.** * Образно. *Одне не забудеться — пазолоть лісу, Нічної пожежі розвихрений дим* (Л. Первомайський); *Ще зелено в полях, ще пазолоть літа не лягла на них* (О. Гончар).

ПАЗУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для пазування. *Серійний верстат з одним затискачем і захисним кожухом для двигуна є пазувальним за однією зі своїх функцій* (з навч. літ.).

ПАЗУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пазува́ти**[1]. *На деревообробному верстаті можна виконувати декілька операцій: різання, свердління, фугування, пазування та інші* (з навч. літ.).

ПАЗУВА́ТИ[1], у́ю, у́єш, *недок., що.* Робити в чому-небудь пази (у 2 знач.). *Харитон Макарович знову почав оглядати будинок. Не всі роботи, виконані дітьми, він схвалив. Знайшов дефекти у підлозі. — Пазувати не вмієте* (Ю. Мокрієв).

ПАЗУВА́ТИ[2] *див.* **пазити.**

ПА́ЗУР, а, *ч. (мн.* **па́зури** *і* **пазу́рі,** ів). 1. Гостре загнуте рогове утворення на кінцях пальців багатьох тварин; кіготь. *Своїми острими пазурами впився Кіт Кабанові в хвіст і почав гризти його зубами* (І. Франко); *По стернях розгулювало гайвороння, гребло своїми залізними і гострими пазурами крем'янисту, висохлу землю* (Григорій Тютюнник); *Є .. птах .. на південнім острові Мадагаскарі, неймовірної величини, що може підняти і слона в повітря і на кожний свій пазур настромити по буйволу!* (Ю. Логвин); *Кіт нявкнув .. й почав дерти пазурями підлогу* (В. Багірова); * У порівн. *Ще й пальці в його* [пана] *довгі та сухі, як пазури* (І. Нечуй-Левицький); *Що зараз у жінки з серцем, що його шарпає, як пазурами, — в кров?* (А. Головко); // *перев. мн., перен.* Про довгі, гострі нігті на пальцях людини. *Ухопила* [жінка] *мене рукою своєю, як лід, холодною рукою з гострими чорними пазурами* (Панас Мирний); *Маріуца зігнулась, наче вклонилась Раду, та зараз підскочила і всіма десятьма пазурами повела по його блідому виду* (М. Коцюбинський).

2. *тільки мн., перен.* Символ хижацтва, насильства, злоби. *Страшна маячлива війна продовжувала ще жити тут, не випускала нещасних людей із своїх пазурів* (О. Гончар); *Напровесні випав ще сніг, і мороз послабив свої цупкі пазури* (П. Автомонов).

◊ **Бу́ти в кі́гтях (в па́зурах)** *див.* **бу́ти; Випуска́ти (розпуска́ти) / ви́пустити (розпусти́ти) па́зури (па́зурі, кі́гті)** *див.* **випуска́ти; Ви́рвати з па́зурів** *див.* **виривáти**[1]; **Ви́рватися з рук (з лап, з лабе́тів, з па́зурів** *і т. ін.)* *див.* **вирива́тися**[1]; **Лі́зти в па́щу (в па́зурі, в пе́льку** *і т. ін.)* *див.* **лі́зти; Показа́ти /** *рідко* **пока́зувати [свої́] зу́би (ро́ги, па́зурі)** *див.* **пока́зувати; Потрапля́ти / потра́пити в па́зури <Опиня́тися / опини́тися в па́зурях>** *див.* **потрапля́ти; Простяга́ти / простягти́ па́зури (па́зурі)** *див.* **простяга́ти; Трима́ти в па́зурах (в па́зурях, в тене́тах)** *див.* **трима́ти; Хова́ти / схова́ти па́зури (па́зурі)** *див.* **хова́ти**[1].

ПАЗУРЕ́ЦЬ, рця́, *ч.* Зменш.-пестл. до **па́зур.** *Зав'яз пазурець — і пташці кінець!* (прислів'я); * У порівн. *І тоді хтось ударив знизу гарячою хвилею, що схопила за горло, як залізними пазурцями, — до того, що Тося почала неспокійно й злякано ковтати повітря* (М. Івченко).

ПА́ЗУРИК, а, *ч.* Зменш.-пестл. до **па́зур.** *Стає — рученята в боки. На кішку, що от-от пазурики випустить* (В. Лис).

ПАЗУРИ́СТИЙ, а, е. З довгими пазурами. *Не встиг і цвірінькнути* [горобець] *востаннє, як накрив його кіт своєю пазуристою лапою* (Панас Мирний); *Сокіл сідав Томашеві на груди, довбав їх гачкуватим дзьобом і шматував пазуристими лапами* (З. Тулуб); *Вона* [ворона] *стрепенулася, вдарила крильми, напружила пазуристі лапи свої — і вже вирвалася з Денискових рук* (Є. Гуцало); * Образно. *За пів дня від гирла стояв давній город Ладога, а недалеко від нього той погост, у якому Доброчин сховав своїх родичів. Тепер його самого проймав страх. Він так давно не мав про них жоднісінької звістки, в Свенельда ж була довга й пазуриста рука* (І. Білик); * У порівн. *Птах, як пазуристий кажан, затріпотів у моєму волоссі* (В. Шкляр); // Який нагадує пазури; деталі якого схожі на пазури. *Густі акації зчепилися вгорі пазуристим гіллям* (П. Колесник); *Біля копра височіли дивацько пазуристі машини* (Олесь Досвітній).

ПАЗУРИ́СТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість за знач. **пазури́стий.** *Пазуристість в окремих порід курей інколи спричинює пошкодження м'яких тканин тоді, коли вони намагаються розгладити власне пір'я* (з навч. літ.).

ПА́ЗУРЧИК, а, *ч.* Зменш.-пестл. до **па́зур.** — *Маєш будень — роби, а в неділю й з-під пазурчика не виколупай, бо й то робота...* (М. Коцюбинський); * Образно. *В цього янгола* [Марини] *такі собі котячі пазурчики, і рота розтуляє не гірше од матері* (Валерій Шевчук).

ПА́ЗУХА, и, *ж.* 1. Простір між грудьми та одягом, що до них прилягає. *Навантаживши свої пазухи, кишені та шапки накраденою яриною, .. виповзли* [Владко й Начко] *ровом до поблизького яру* (І. Франко); *Олійниченко поліз у пазуху, витяг з-під чумарки сувієць* [сувійчик] *якихсь паперів і подав Гордієві* (Б. Грінченко); *Він витяг з-за пазухи аркуш, згорнений учетверо, і подав Давидові* (А. Головко); *Тарапатий набиває кишені, вже скоро й пазуха в нього віддувається від добра* (Є. Гуцало); * Образно. *Лай та собі дбай: твоя пазуха ближче* (прислів'я).

2. *розм.* Те саме, що **гру́ди** 1, 2. *Молодиці, гарно вив'язані квітчастими терновими хустками, несли клуночки та вузлики, чимало й з дітками при пазусі* (Дніпрова Чайка); *Коли було до материнської пазухи прикипить* [хлопчик], *замовкне, тільки сопе* (Остап Вишня); *Він лапнувся — пазуха була в крові — й насилу витяг бронзове жало, слизьке й невловне* (І. Білик); * У порівн. *По два боки мілкого навесні і повноводого влітку, але незалежно від пори року завжди гомінкого і спішного Черемоша, між горбів і кичер, немов у глибокій жіночій пазусі, гніздилися двоє гірських сіл* (М. Матіос).

3. Розріз спереду в сорочці для зручності одягання через голову. *Надіть сорочку пазухою назад* (Номис); *Плутала* [Мотря] *ниткою вздовж і поперек і по комірі, й по пазусі* (І. Нечуй-Левицький).

4. *анат.* Заповнена повітрям порожнина в деяких органах тіла. *Відтік із пазухи при набряку слизової оболонки може швидко порушуватися через те, що лобно-носовий канал відносно вузький* (з наук.-попул. літ.).

5. *бот.* Заглибина між гілкою і стовбуром дерева або між основою листа та стеблом. *Колючки стеблового походження легко відрізнити від листкових: вони знаходяться в пазусі листка* (з наук.-попул. літ.).

◇ **Аж го́лому по́за па́зухою по́вно** *див.* **по́вно; Відігрі́ти (ви́гріти, ви́годувати) / відігріва́ти змію́ (гадю́ку) біля (ко́ло) [свого́] се́рця (за па́зухою)** *див.* **відігріва́ти; Всипати (ки́нути, вки́нути** *і т. ін.)* **при́ску за очку́р (за па́зуху)** *див.* **всипа́ти[1]; За сло́вом** *(рідше* **за слова́ми, по сло́во) до кише́ні (у кише́ню,** *рідше* **у па́зуху) не лі́зти (не ла́зити) / не полі́зти** *див.* **лі́зти; Ка́мінь (каменю́ка, з ка́менем, з каменю́кою) за па́зухою** *див.* **ка́мінь; Пригрі́ти / пригріва́ти гадю́ку (га́дину, га́да, змію́** *і т. ін.)* **на гру́дях (у па́зусі, за па́зухою** *і т. ін.) див.* **пригріва́ти; Трима́ти (держа́ти) ка́мінь (каменю́ку) за па́зухою** *див.* **трима́ти; Хова́ти ка́мінь (каменю́ку) за па́зухою** *див.* **хова́ти[1]; (1) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **у Бо́га (у Христа́, у ба́тька** *і т. ін.)* **за па́зухою (за двери́ма),** *перев. зі сл.* ж и т и — в достатках, безтурботно, заможно. *Живе, як у батька за пазухою* (Номис); — *Житимеш у мене як у Бога за пазухою, і ситий, і одітий, і не голодний, і не холодний* (Панас Мирний); [К л и м:] *Днів через п'ять ми будемо на Запорожжі, а там пораютъ, де звінчатись, куди заховатись, — та й будемо там жить як у Христа за пазухою* (І. Карпенко-Карий); *Староміські жили мов у Бога за дверима* (І. Франко); — *Пусте, — засміявся Гриць, — у машині як у Бога за пазухою* (О. Бердник).

ПА́ЗУШИ́НА, и, *ж.* Те саме, що **пазуха** 1. *Заложи руку за пазушину, Одірви од серденька злую гадину* (П. Чубинський); *Він собі каламарчик взєв* [взяв], *та торбинку з книжками, та й хліба в пазушину* (В. Стефаник); — *А вона ж, ця Анничка, принесла мені раз біб у пазушині, — сказав раптом Юрко* (П. Козланюк).

ПА́ЗУШКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **па́зуха** 1, 3, 5. — *Чи пам'ятаєте, як ви з нашим Васильком влізли у город та нарвали повнісінькі пазушки огірків-пуп'янків* (І. Нечуй-Левицький); *Мама забула дати грошик у пазушку, якщо трафиться скрута* (К. Гриневичева); — *Прийдемо, прийдемо! — обіцяла Марійка, ховаючи в пазушку зароблені гроші* (В. Земляк); *Зрідка пробиваються крихітні кораблики гороху, в пазушках їхніх парусів мерехтять краплини роси* (М. Стельмах).

ПА́ЗУШНИЙ, а, е. Прикм. до **пазуха.** *Настасові засмоктало під ребром — страшенно хотілося їсти, але в пазушному капшуку, крім пригорщі жита, нічого не було* (І. Білик); *Чилійські рослини дзвіночки мають пазушні квітки, шестичленні за будовою* (з наук. літ.).

ПА́ЗУШШЯ, я, *с., рідко.* Пазуха, місце за пазухою. *Буде й голому поза пазушшю* [пазушшям] (Номис).

ПАЙ[1], па́ю, *ч.* 1. Частка, що вноситься в капітал якого-небудь товариства (кооперативного, акціонерного і т. ін.) кожним його членом або дістається кожному при його розподілі. *В кооперативах є наймана праця, є паї, в них беруть участь навіть ті люди, які самі в підприємстві не працюють, а мають гроші, щоб купувати паї* (В. Винниченко); *Найістотнішою зміною правового режиму майнового паю стало юридичне закріплення можливості укладення договорів оренди, купівлі-продажу, дарування майнових паїв* (з наук. літ.); *Поділ квартири в будинку житлово-будівельного кооперативу між членом кооперативу і його дружиною допускається в разі розірвання шлюбу між ними, якщо пай є спільною власністю подружжя* (з наук.-попул. літ.); *Усі члени товариства вносили свій пай і відповідно до нього одержували прибутки* (з навч. літ.).

2. Частка, яку вносить у що-небудь спільне окремий учасник або яка припадає на кого-небудь. [Д о в б у ш *(до Баюрака й Орфенюка):*] *Вирахуйте три рівні паї дукатів!* (Б.-І. Антонич); *Незабаром з'ясувалося, що далеко не кожен з криничан спроможеться внести на човна свій пай* (О. Гончар); *Аби ж то пощастило йому мати хоч половину дідизни. А то через рік-два доведеться її шматувати аж на чотири паї* (М. Стельмах); // Частина їжі, виділена кому-небудь, або трапеза, за якою їжу поділено на частини. *Уже прокликали до паю, А я собі у бур'яні Молюся Богу...* (Т. Шевченко); *Агатангел сидів оподалік і мрачно* [хмуро] *їв свій утлий вечірний* [вечірній] *пай* (К. Гриневичева); [Г и р я:] *Оддаю тобі свій завтрашній пай, бо сам уже давно на порціях живу* (М. Куліш); *Добуті .. в походах дари природи вони приносять потім і в табір на загальний пай, підгодовують тих, кому поранені ноги ще не дозволяють робити таких далеких вилазок* (О. Гончар).

3. Життєві умови, обставини і т. ін., в які потрапляє хтонебудь; чиясь доля. *Такий вже, видно, пай мені судився!* (І. Франко); // *діал.* Щастя, талан. *Куди не кидавсь, так ні: нема паю* (Сл. Б. Грінченка).

△ **(1) Земе́льний пай,** *юр.* — земельна частка члена колективного сільськогосподарського підприємства (кооперативу, товариства) у складі земель, що належать цьому підприємству за правом колективної власності. *Громадянам, які мають земельний пай, надано право приєднувати виділену їм земельну ділянку до власного особистого підсобного господарства* (з навч. літ.); *Давно б козак Сиволоб пішов старцювати, коли б можна було продати свій земельний пай. Та цього козакові зробити було не вільно* (С. Добровольський).

◊ **(2) На свій пай,** *діал.* — також. *От Маруся трошки і зрадувалась, що, може, Олена зна того парубка, що їй так у душу запав, бо й вона на свій пай думала, що вже краще її парубка і на світі нема .. От і давай про нього випитувать* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПАЙ², пáя, *ч.* Дрібна розмінна монета, що перебувала в обігу в Індії (до 1957 р.) та в Пакистані (до 1961 р.). *Пакистан після проголошення в 1947 р. незалежності та запровадження в 1948 р. пакистанської рупії випускав бронзові монети в 1 пай у 1951–1957 рр.* (з навч. літ.).

ПАЙДÁ, и́, *ж., діал.* 1. Приносини, дарунок; базаринка, хабар. *Попові у піст саме, значить, пайда йшла* (Сл. Б. Грінченка).

2. Щастя, талан. *Як нема пайди, то й з хати не йди* (Сл. Б. Грінченка).

ПАЙДÉЯ, ї, *ж.* 1. В античному світі — навчання й виховання дітей в античному полісі. *Пайдея в античній культурі займала чільне місце, оскільки виховання й навчання майбутніх свідомих громадян поставало пріоритетом роботи різних шкіл* (з навч. літ.).

2. В античному світі — освіченість, освіта, культура як цілісність. *Основні цінності грецької пайдеї загалом виходять за межі власне педагогічної сфери й формуються як норми та зразки в контексті культури* (з наук.-попул. літ.).

ПÁЙДЗА *див.* **пáйза²**.

ПАЙДИ́ТИ, и́ть, *недок., безос., діал.* Щастити, таланити. *Такому господареві пайдитиме у господарстві* (Номис); *Йому не пайдить на коні, а на воли пайдить найбільш* (Сл. Б. Грінченка); *— А йди-но сюди! Тобі пайдить! Спробуй-но зрадницю-фортуну, чи вона ще й досі не залишила тебе?* (Л. Старицька-Черняхівська).

ПАЙДОКРÁТІЯ, ПЕДОКРÁТІЯ, ї, *ж.* Влада, домінування молоді в тій чи іншій сфері суспільного життя. *Важко було переконати гарячу молодь, що так звана пайдократія, цебто влада хлопчаків, не завжди є правильна* (з мемуарної літ.); *У суспільстві контроль навчання не завершується ніколи. Те саме можна спостерігати на прикладі зникнення межі між дорослішанням і поширенням інфантилізації й педократії в наш час* (з наук. літ.); *Де родина в занепаді, там молодь росте дико, без почуття авторитету, там домінує пайдократія* (з публіц. літ.); *При педократії до влади потрапляють здебільшого діти попередніх господарів влади, частину з яких називають мажори* (із журн.).

ПÁЙЗА¹, и, *ж.* Однорічна кормова рослина родини злакових, яка має гроноподібну видовжену волоть і гостре по краях листя. *Пайза дає поживніший і якісніший силос порівняно з кукурудзяним* (з наук.-попул. літ.); *Пайза — вологo- й теплолюбива рослина, яка потребує поживного ґрунту* (з навч. літ.).

ПÁЙЗА², ПÁЙДЗА, ПÁЙЦЗА, и, *ж., іст.* Вірча бирка, металева чи дерев'яна пластина з написом, яку видавали китайські, чжурчженські, монгольські правителі різним особам як символ делегування влади, наділення особливими повноваженнями. *Китайські джерела давніх років повідомляють про пайдзи, що використовувались у Монгольській державі в ранній період* (з наук. літ.); *За династії Сун (960–1279 рр.) вжиток пайз у Китаї значно поширився* (з наук.-попул. літ.); *Пайцзи бували дерев'яними, мідними, срібними й золотими, іноді їх прикрашали коштовним камінням* (з навч. літ.).

ПÁЙКА, и, *ж.* 1. Частка чого-небудь спільного, яка дістається комусь при розподілі. *При кожнім молоченню* [молоченні], *як робітники йшли на обід, Іван відбирав свою пайку, а відносив додому вночі* (Л. Мартович); *— Та чого там? Пайка моя в комуні чимала. За шість років утроє побільшала. Заберу її, заберу гроші на особисті витрати* (Д. Бузько); // Шматок хліба, одержуваний за певними нормами на відповідний термін. *— Що ж це виходить? Ольга віддала нам свою пайку хліба. Так чи ні?* (В. Кучер); *Лейтенант миттю розламав паляницю. Він розламав її все-таки на три рівні пайки — собі, товаришеві й Максимові* (І. Багряний).

2. *перен.* Якась частина, певна кількість чого-небудь. *З задоволенням згадав* [Начко] *про скінчену вже пайку своєї денної праці* (І. Франко); *Не барячися сніданням, я перекинув через плече стрільбу й потяг в глибину лісу, бажаючи насамперед вдоволити свою жадобу ввійти в життя, злитися з ним, взяти в нім свою пайку* (М. Грушевський); *Катерина, як найстарша з сестер, обрала собі найважчу пайку в загальному обов'язку: вартування біля хворого по ночах* (Ірина Вільде).

◊ **(1) Лéвова (лéв'яча) пáйка (чáстка, дóля** *і т. ін.) чого* — дуже багато або велика частина. *Лев'яча пайка часу, сили, здоровля* [здоров'я], *енергії йшла на ту службу* (С. Єфремов); *За древнім правом дужого він* [Семен Іванович] *просто однімає лев'ячу частку заробітку в дочки й жінки...* (Б. Антоненко-Давидович); *Ага, інтелігент. Левову частку премії згріб. Разом з вами* (А. Крижанівський); *Левова пайка нелегкої й небезпечної підпільної праці лягла на плечі провідників Зенка й Митаря* (М. Андрусяк).

ПАЙКÓВИЙ, а, е. Стос. до пайка. *Що вони* [жінки] *скажуть, почувши, що треба евакуюватися з Севастополя через нестачу хліба?.. Може, навіть від пайкового хліба відмовляться..?* (В. Кучер); *Горобенко похапцем розклав у папки кучугуру штампованих папірців, запхнув у портфель з шматком вівсяного пайкового хліба довгі писані аркуші й на годину раніш покинув свій культвідділ* (Б. Антоненко-Давидович); *Цілком можливо, за моїми переміщеннями та контактами тоді стежили двійко цікавих очей. Власне, не за мною, а просто так, щоб потім, обпікаючи губи окропом, щедро здобреним пайковим офіцерським цукром, в зачиненому зсередини кабінеті було про що доповісти начальнику опрчастини* (А. Кокотюха).

ПАЙОВИ́Й, á, é. Стос. до паю *(див.* **пай¹** 1, 2). *Кооперативи здійснюють господарську діяльність на пайових засадах* (з навч. літ.); *Володька хвалився: — Ростем! Знаєте, останніми днями дядьківські пайові вклади так і посипали. Ми за тиждень трохи не річний план виконали* (Д. Бузько); *Схвильований голосок оповідав панові про пригоду, що сьогодні додому являвся не один Кулаківський, а два, що той, перший, Кулаківський говорив пайовим голосом* [голосом пайовика] (Валерій Шевчук); *Робітник має свою частку акцій, пайовий внесок, тобто є співвласником* (з наук.-попул. літ.); *Пайовий розподіл землі, навіть без визначення земельних ділянок на місцевості, зумовив повну зміну виробничих відносин* (з наук. літ.); // Який існує на паях. *Дисертацію присвячено проблемам діяльності індивідуальних інвесторів у процесі отримання і реалізації статусу власника пайового акціонерного капіталу* (з наук. літ.); *Акціонерна компанія, або пайове товариство, приватизується відразу через продаж державної частки в її капіталі* (з навч. літ.).

△ **Пайовá влáсність** *див.* **влáсність.**

ПАЙОВИ́К, á, *ч.* Той, хто вніс пай *(див.* **пай**[1] 1) у що-небудь, має пай у чомусь. *— А скажіть мені, — здається за статутом пайовик може забрати свій пай, коли схоче?* (Д. Бузько); *Коло Титаря й Сяньки зібралося три четвертих скликаного недоброю новиною села, або всі пайовики колективного сільськогосподарського підприємства* (Г. Тарасюк); *Іноді пайовики (акціонери) використовують одержані кредити для оплати ними своєї частки у статутному капіталі або для придбання акцій* (з навч. літ.).

ПАЙОВИ́ЧКА, и, *ж.* Жін. до **пайови́к.** *Окрім спектра послуг, якими користується завжди привітна пані пайовичка, у скрутну хвилину кооператив не відмовив їй у виплаті річних відсотків* (з газ.); *Пайовичка акціонерної компанії.*

ПАЙО́К, йкá, *ч.* Набір продовольчих товарів, цигарок і т. ін., що видається за певними нормами на відповідний термін. *Іул йому сей дав одвіт... — Пайок, одежу і кватиру, Пшона, муки, яєць і сиру По смерть в довольстві назначу* (І. Котляревський); *Комунарка я .. щось близько .. як ти кажеш, біля державного пайка* (М. Хвильовий); *— Пшениця — перший сорт, та жаль... підтекла, попріла вся, — нахмурився катеринославець. — Вважайте, добовий пайок цілого заводу в тій ямі зігнив* (О. Гончар); *Нам давали на пайок такий пресований чай у плитках* (О. Донченко); *— Таких цигарок сюди, звичайно, не привозять. Це їм такі на командирський пайок дають* (Григорій Тютюнник); *Відколи задощило і мати вдома, їй не дають у колгоспі пайка, то я щодня приношу свою скибочку хліба зі школи* (І. Кирій); // Набір продовольчих та інших товарів для певних груп службовців як спеціальний привілей. *Інколи, зневірившись у нерівній боротьбі, думаєш: а якщо відлучити від управління основну масу непотрібних чиновників, залишивши при цьому їм заробітну плату і всі соціальні привілеї — дачі, машини, "пайки", спецлікарні й інші "спеції"?* (з публіц. літ.).

(1) Голо́дний пайо́к — дуже мала, мізерна для харчування норма чого-небудь. *Виснажені голодним пайком на Західному фронті, вони* [німецькі солдати] *прийшли сюди, ніяк не можучи наситити жадобу свого зіпсованого шлунка* (П. Колесник); *— Досить! — крикнув Коммес. — У карцер його! На голодний пайок!* (О. Бердник); **(2) Сухи́й пайо́к** — продуктовий набір, признач. для харчування перев. військовослужбовців в умовах, коли немає можливості готувати гарячу їжу. *Тили відстали, кухонь не було, і бійці харчувалися мізерним сухим пайком* (Григорій Тютюнник); *Коли рушали в дорогу, нам видали сухий пайок на два дні* (Є. Доломан); *Сухий пайок — сухарі й солена риба — швидко минувся* (М. Андрусяк).

◊ **На голо́дному пайку́** *див.* **голо́дний.**

ПАЙС, а, *ч.,* **ПА́ЙСА,** и, *ж.* Розмінна монета в Індії, Пакистані, Непалі та Бангладеш. *— Хоча б дві пайси! .. — Ані пайси. Я бідний, як миша з храму* (Любко Дереш); *Пайс є сотою частиною рупії в Індії, Непалі, Пакистані* (з наук.-попул. літ.).

ПА́ЙСА *див.* **пайс.**

ПА́ЙСТРА, и, *ж., діал.* Різновид вибійки (у 1 знач.). *А там бринять під ятками Усякі розкоші: .. Пайстра, плахти і намітки, Шовки, оксамити* (Л. Глібов).

ПАЙСТРО́ВИЙ, а, е, *діал.* Пошитий з пайстри. *Штани пайстрові* (Сл. Б. Грінченка).

ПА́ЙЦЗА *див.* **па́йза**[2].

ПАК[1], *рідко* **ПА́КИ́,** *част., розм.* 1. *підсил.* Уживається для збільшення експресивності висловлення, підкреслюючи значення того слова, після якого стоїть. *Давно пак ділялось? А серце сном нечулим, Мов павутиною, устиг час оплести...* (М. Старицький); *— А то — дивись пак: хотів мене зв'язати!* (Панас Мирний); // Уживається після вказівних і відносних займенників та прислівників займенникового походження, щоб підкреслити, ствердити що-небудь. *Кардинали, Як гадюки, в'ються Круг тіари. Та нищечком, Мов коти, гризуться За мишеня... Та й як паки? Однієї шкури Така сила... а м'ясива!..* (Т. Шевченко); *— Бог покарав мене: я погорів; Уся худібонька пропала, Неначе язиком корова ізлизала... — Оце пак лихо! Глянь... коли ж воно і як?* (Л. Глібов); *Якби пак у мене такий язик та така вдача, як у Солов'їхи, я б дала собі ради* (І. Нечуй-Левицький).

2. *пит.-підсил.* Уживається в розмові, розповіді, щоб пригадати забуте, звичайно відоме співрозмовникові, або нагадати щось. *— Про що пак ми були розговорились? — спитав о. Хведор. — Про якогось Серединського, про панича* (І. Нечуй-Левицький); *— Як бачите, юначе, поміщик Ґалаґан не марнує часу. Поки ви з мужиками взуєте його в постоли (чи як пак там у того Коцюбинського?) та в плечі випхаєте з маєтку, уже й нову спеціальність набуду* (А. Головко); *— А як, пак, звався той, що латинські вірші писав? Я на письмі не вельми тямлю, то й не знаю: Горацій, чи що?* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя).

3. *пит.-підсил.* У сполученні з дієсловом виражає непевність, вагання. *— Чи солила галушки? — пита мати. Галя задумалася, чи солила пак, чи ні?* (Панас Мирний); *— Чи Семену пак буде годів з двадцять?* (Д. Мордовець).

4. Разом з іншими частками уживається в значенні прислівників: однак, адже, проте, справді, звичайно, навпаки і т. ін. *— А хіба ж я один возитиму тудою снопи? Адже ж і ти возиш. Чом би пак і тобі не розкопати, — сказав Кайдаш* (І. Нечуй-Левицький); *— Бачив... Я й забув пак розказати... На бульварі він робив...* (Б. Грінченко); *— Та чи є пак та сама душа? Як, на вашу думку, пані?* (Дніпрова Чайка); [П а р в у с:] *А нащо ти скликáв у себе збори, не бувши християнином? Невже ж пак, щоб догодити жінці?* (Леся Українка); *— Нехай Маруся прийде, то й витопить і страву зварить, а то ще по холоді ходитиму, та пак і топлива нема доброго...* (Грицько Григоренко); *Так пахло, що Їгоркові* [Ігоркові] *аж уздрілася та шкурка рум'яна, хрумка, а по краях біленький пружок... Коли б пак, як у нього батько завфермою, а мати в лавці торгує...* (Григір Тютюнник).

5. Уживається в значенні вставних слів: можливо, мабуть, імовірно, правда і т. ін. *— Бог з тобою!.. Сто вовків!.. Та б село почуло! — Та воно, пак, і не сто, А п'ятдесят було* (С. Руданський); *А що, пак, річка тут глибока?* (Л. Глібов); *Це ж вони, пак, відстали були від колони ще в Писарівці* (І. Багряний).

Ще б [пак] не... *див.* **ще; Ще (іще́) б пак** *див.* **ще.**

◊ **Де ж (вже) пак** *див.* **де**[2]**; Де [ж] таки́ (пак, це, се, то, таке́) ви́дано** *див.* **ви́даний**[2]**; Куди́ ж пак** *див.* **куди́; Так куди́ [ж пак]** *див.* **так; (1) Чи [то] пак:** а) уживається для вираження уточнення або виправлення сказаного; точніше. *Остап Колодій, чепурний високий чорнявий чоловік, — він родич Денисові, чи то пак — сват, бо за його брата Зінька віддав свою дочку Гаїнку* (Б. Грінченко); [Р і ч а р д:] *Простіть, панове... час мені до школи... Чи пак до церкви... Я піду... прощавайте* (Леся Українка); [Х о р о ш у н к а:] *Чи то пак не ваше порося ходило по майдані?* (С. Васильчен-

ко); *Та от — до старості дійшов, Чи то пак... до її порогу* [порога]... (М. Рильський); *Він вирішив надати йому дуже важливе уповноваження — представництво міністерства при штабі генерала, чи то пак, отамана тепер* (Д. Бузько); *Перед повіткою, чи то пак — перед сценою, було щось подібне до великого корита, де теж були понабивані стільчики* (В. Винниченко); б) уживається для іронічного або в'їдливого уточнення; тобто. *Порфир вишурхнув з-під руки Боцмана — чи то пак — Бориса Савовича — вихователя, і, мов очманілий, кинувся до вікна* (О. Гончар); *— Пане, чи то пак товаришу начальнику! Як хто наврочив! Село вже три рази палили, молодь на роботу до Німеччини побрали* (Д. Білий).

ПАК², у, *ч.* Багаторічний дрейфуючий морський лід у полярних водах. *Зі зміною кліматичних умов збільшилася кількість паків в Антарктиці* (з наук. літ.); *У вигляді великих крижаних полів паки трапляються переважно в Арктичному басейні* (з навч. літ.).

ПА́КА, и, *ж.* 1. Певна кількість зв'язаних, скріплених предметів. *Дбайливо перев'язані рогожами й ликом лежали паки хрому* (В. Домонтович); *Дівчина не полінувалася і розв'язала паку книг* (Ю. Мартич); *Сидорчук і ще кілька бійців почали швидко виносити з дверей великі паки паперів і скидати їх у кузов* (Ю. Бедзик); *— Славна робота, синку! Можеш трохи погуляти. А тоді поскладай та пов'яжи кору в невеликі паки* (Ю. Логвин); // Що-небудь упаковане в паперову чи іншу форму для перенесення, транспортування. *Актори швидко змикитили, якому "артистові" адресована фанерна пака з далеких Карпат* (М. Андрусяк); *Я помчав на Тургенєвську — забирати основний інвентар. Пака виявилась чималою, загорнутою в темно-коричневий обгортковий папір* (М. Кідрук).

2. Ряд, сукупність складених один на одний предметів; стос. — *У них знайдено цілі паки порожніх медичних грілок* (В. Кучер); *— Оту паку боргових документів візьми й перевір* (О. Полторацький); *Якщо зокола — рай, то тут — прояви Вмирання, муки й розпачу людей, Що мук своїх самі не відчувають, Куняючи* [в поїзді] *над паками речей* (М. Бажан); *Іван Якович витяг з паки книгу й поклав на стіл* (І. Пільгук); *Може, тут фотосвітлини? Аж ціла пака! У листі вони могли не вміститися* (О. Шугай).

3. Великий тюк товару. *Нічого путящого: полотно та паки вовни* (М. Стельмах); *Над бортом провисала незграбна пака бавовни* (П. Загребельний); *У старого Броняка знайшлася пака цілющої куделі, і мама заходилася її прясти, а потім в'язати пояс* (Ю. Винничук).

4. *розм.* Бак для сміття. *У кутку дворика пака для сміття з бляшаним віком* (Р. Андріяшик); // Картонна коробка для упакування. *На сусідній парті стояли касетний магнітофон. .. Іще далі — великі картонні паки з-під холодильників, меблів та інших громіздких речей* (Любко Дереш).

ПА́КАННЯ, я, *с., діал.* Дія за знач. **па́кати** і звуки, утворювані цією дією. *Знов тихо стало, тільки чути було пакання файки в зубах діда Панька* (І. Франко).

ПА́КАТИ, аю, аєш, *недок., що, чим, з чого, діал.* Палити люльку. *Він дивився в один чорний сук на помості і поволі пакав люльку на короткім цибусі* (І. Франко); *— Вже кого як кого, але вас, дядьку, то таки, певно, випереджу, коли ви, замість серпом жати, будете люльочку* [люлечку] *пакати...* (Т. Бордуляк); *Не промовляючи до нікого слова, пакав* [Павло] *із люльки* (О. Кобилянська).

ПАКГА́УЗ, у, *ч.* Склад для короткотермінового зберігання вантажів при залізничних станціях, у портах, митницях і т. ін. *З-за рогу маленької червоної комори, що правила тут і за пакгауз, визирнула по-мишачому гостророта й полохливо-цікава з цапиною борідкою постать місцевого крамаря* (М. Івченко); *Маруся кинула оком на довжелезний залізничний пакгауз, доверху забитий коробами, плетінками...* (Іван Ле); *Вікно виходило в глибокий і вузький двір, замкнений з протилежного боку будівлею, схожою чи то на пакгауз, чи на пожежне депо* (П. Загребельний).

ПАКГА́УЗНИЙ, а, е. Прикм. до **пакга́уз**. *За організацію митного догляду вантажів відповідав пакгаузний наглядач* (з навч. літ.).

ПА́КЕР¹, а, *ч.* Спеціальний пристрій, який опускають у бурову свердловину для роз'єднання пластів. *Вибір пакера залежить від твердості порід над пластом, який потрібно випробувати* (з наук.-техн. літ.); *У твердих породах застосовують конічні пакери, у м'яких, недостатньо стійких — циліндричні* (з навч. літ.); *Для налагодження серійного випуску нових гумових елементів до пакерів розроблена технічна документація і виготовлена прес-форма* (із журн.).

ПА́КЕР², а, *ч., зах.* Носій на залізниці. *Немало здивувався одинокий, повнячий* [який виконує] *службу при стації "пакер", коли побачив .. молодого ще і дуже вродливого панича* (І. Франко); *Я висідаю і, розуміється, оглядаюся передусім за пакером .. Двох чи трьох, що, здається, все-таки десь були, розірвали подорожні, мов на кусні* (О. Кобилянська).

ПА́КЕРНИЙ, а, е. Прикм. до **па́кер¹**. *До середини 1970-х років на родовищах Прикарпаття налічувалося 38 пакерних свердловин, з яких було видобуто 3,2 млрд м³ газу* (з наук.-попул. літ.).

ПАКЕ́Т, а, *ч.* 1. Конверт із документом, перев. офіційного змісту. *Вибачай, що розпечатала .. пакета, але ж ти знаєш, що я його не читала* (Леся Українка); *Адреси, списки, плани, все точно, акуратно складене, занотоване й запечатане в пакет* (В. Винниченко); *Котляревський передав пакет з рук у руки командуючому, той відкрив його* (М. Трублаїні); *Він ніс при собі терміновий пакет, який мав віддати у власні руки контрадміралу Багрову* (В. Кучер); *Павло муштрує свій полк у Гатчині, і йому, мабуть, цього для щастя вистачає, заповіт на ім'я Олександра Павловича написано — секретний пакет у Безбородька* (Р. Іваничук); // Конверт, обгортка для пакування поштових відправлень. [Н е м и л о в *(виймає з кишені досить великий запечатаний пакет):*] *В цьому пакеті дуже важливі папери. Це одна моя наукова праця* (І. Кочерга).

2. Паперовий, поліетиленовий мішок або обгортка для пакування речей, продуктів і т. ін. *Оточені вже втратили іподром, де сідали їхні транспортні юнкерси. Тепер боєприпаси їм парашутували у величезних пакетах* (О. Гончар); *Кейт поклав консерви на стіл, знову схилився над скринею й дістав з неї прозорий поліетиленовий пакет з розкладним ножем* (О. Авраменко); *Раптом в одному з пакетів обривається ручка, і в брудне місиво вилітають покупки: поліетиленовий пакет молока, пачка масла, пляшка олії* (А. Дністровий); *З великого пакета на стіл лягали веселі коробки, яскраві пакунки, сипалися цукерки впереміш із шоколадом, мандаринами, сріблястим дощиком і веселими ялинковими прикрасами* (Люко Дашвар).

3. Те саме, що **паку́нок** 1. *Відітхнувши, він почав звільна .. розв'язувати пакети* (І. Франко); *Вона ввійшла до їдальні, несучи в руках чималий пакет, дбайливо загорнутий у газету і зав'язаний мотузочкою* (В. Собко); *Для вирощування окремих ракоподібних у домашніх умовах потрібно взяти пакет сухих бактерій і висипати в теплу воду* (з наук.-попул. літ.).

4. *перен.* Комплект взаємопов'язаних документів, пропозицій, що пропонуються до розгляду або затверджені одночасно. *Механізм проведення приватизації й роздержавлення буде викладено й визначено в цілому пакеті законів про приватизацію підприємств, про приватизацію землі, про іноземні інвестиції* (з публіц. літ.); *Підготовлено пакет законопроєктів про місцеве самоврядування в громаді, районі, регіоні* (із журн.); *На урядовому рівні: ухвалено пакет постанов щодо розвитку національної мережі автомобільних шляхів у системі міжнародних транспортних коридорів* (з газ.).

5. *спец.* Стос. однорідних (перев. будівельних) матеріалів. *Пиломатеріали й заготовки мають складатися у пакети і штабелі окремо за породами й товщиною* (з навч. літ.).

△ **(1) Індивіду́альний (санітá́рний, перев'я́зувальний** *і т. ін.)* **пакé́т** — особливим чином упакований набір перев'язувального матеріалу для надання першої медичної допомоги. *Лікпом розірвав кілька індивідуальних пакетів і перев'язав рану* (Ю. Смолич); *Полковник .. хутко зірвав з ефеса шаблі санітарний пакет і наказав перев'язати йому руку* (П. Панч); *Він дістав перев'язувальний пакет і поспішно почав забинтовувати їй ногу* (П. Автомонов); *Зв'язковий дістав індивідуальний пакет, та комроти заперечно хитнув головою: — Не треба* (М. Білкун); **(2) Контро́льний пакé́т á́кцій** — частка від загальної кількості акцій, яка забезпечує її власникові вирішальний вплив на діяльність акціонерного товариства. *У багатьох акціонерних товариствах, де контрольний пакет акцій належить державі, а також на державних підприємствах використовують винагороду як заохочення у традиційній формі* (з навч. літ.); *Контрольний пакет акцій належить Раді колонії Альфи, а міноритарні акціонери, у відповідності до статуту ЗАТ, зобов'язані мати альфійське громадянство* (В. Єшкілєв); **(3) Пакé́т [прикладни́х] програ́м,** *інформ.* — набір програм, признач. для розв'язання задач певного класу. *Пакет програм забезпечує роботу з графікою, тому що в одному пакеті наявні растрові й векторні редактори, конвертери, фільтри* (з навч. літ.).

ПАКЕТБО́Т, а, *ч., іст.* Морське поштово-пасажирське судно. *Що ж до трансокеанських пакетботів, які робили рейси між Австралією та американським континентом, то вони ніколи не заходили в такі високі широти* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); *За годину в Лондоні оголосили наказ про заборону виходити в море геть усім кораблям з вантажем для Франції, в тому числі й поштовим пакетботам* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма).

ПАКЕТИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Те саме, що **пакетува́ння.** *Пакетизація на транспорті спрямована на вирішення однієї з найважливіших соціальних проблем нашого суспільства — ліквідації важкої ручної праці* (з наук.-попул. літ.); *Ефективні логістичні системи оптимізують матеріальні потоки, сприяють здійсненню комплексу заходів, пов'язаних з раціоналізацією тари та пакування, уніфікацією вантажних одиниць, у тому числі пакетизацією та контейнеризацією перевезень* (з навч. літ.); *Пакетизація законопроєктів недоцільна тоді, коли вони охоплюють різні сфери суспільного життя* (з газ.); *Пристрій пакетизації мовлення призначений для перетворення мовної інформації з аналогової в цифрову форму з послідовним стисненням і пакетизацією* (з навч. літ.).

ПАКЕ́ТИК, а, *ч.* Зменш.-пестл. до **пакé́т** 1–3. *Міг би сей пакетик оповісти дещо, як то йому було перебиратися через японську облогу* (І. Франко); *Вона вже тримає в руці тонкий пакетик, загорнутий у газетовий* [газетний] *папір* (В. Винниченко); *Взимку в неї по шухлядах різні пакетики з насінням, навесні — на всіх вікнах розсада у ящиках та горнятках* (О. Гончар); *Не треба купувати окремо отруту для комах і гризунів; хазяйка матиме один-єдиний пакетик, що діятиме на всю дрібну гидоту!..* (В. Владко); *Василь повісив пакетик толу на дверцята сейфа* (П. Автомонов); *Банзай витягнув з-під ліжка целофановий пакетик, у якому н/з* [недоторканний запас] *зберігався, з пакетика добув липку темну масу завбільшки з двійко грецьких горіхів* (Любко Дереш).

ПАКЕ́ТНИЙ, а, е. Стос. до пакета (у 1, 4, 5 знач.). *Пакетне доставлення вантажів вимагає відповідної логістики* (з наук.-попул. літ.); *Інколи, щоб прийняти потрібний законопроєкт, застосовується пакетне голосування* (з навч. літ.); *Міністр підкреслив, що запропонована пакетна угода — це не остаточна схема, але він розраховує, що вона буде підтримана* (із журн.); *Пакетне погодження охоплює з-поміж іншого й договір про поліпшення американо-ізраїльських відносин* (з газ.); // Признач. для виготовлення пакетів. *У кошику були відозви, складені трьома рівненькими стопками. Цілі сотні надрукованих чорним шрифтом листівок на сірому пакетному папері* (П. Козланюк); *У сучасній торгівлі мало використовують пакетні промислові обгортки* (з газ.).

ПАКЕ́ТНИК[1], а, *ч., ел.* Прилад для одночасного ручного перемикання кількох електричних ланцюгів низької напруги. *Пакетники встановлюють для полегшення обслуговування побутових електромереж* (з навч. літ.).

ПАКЕ́ТНИК[2], а, *ч.* Той, хто займається виготовленням пакетів. *Пакетники працюють зі спеціальним обладнанням, тому під час навчання вони мають опанувати роботу з такими пристроями* (з навч. літ.).

ПАКЕ́ТНИЦЯ[1], і, *ж.* Пристосування у вигляді декоративного кошика, мішечка, ляльки і т. ін. *Пакетниці у формі овочів і фруктів можна прикріплювати спеціальним гачком на стіні* (із журн.).

ПАКЕ́ТНИЦЯ[2], і, *ж.* Жін. до **пакé́тник[2].** *У цеху працювали дві пакетниці, які обслуговували два спеціальні пристрої* (із журн.).

ПАКЕТО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пакетува́ти.** *Пакетовані вантажі транспортуються без переформування пакета під час перевезення від відправника до одержувача* (з наук.-попул. літ.); *Чай торгової марки "Ахмад" був пакетований на чайній фабриці Харкова* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Укладений, розфасований у пакети. *Ринок пакетованої кави в США на початку XXI ст. оцінювався приблизно в 5,6 млрд доларів США* (з наук.-попул. літ.); *Пакетований чай широко використовувався на фронті під час Першої світової війни* (з газ.).

ПАКЕТОРО́БНИЙ, а, е, *спец.* Признач. для виготовлення пакетів. *Наявний парк пакеторобних машин дає змогу виробляти пакети різних типів і розмірів* (із журн.).

ПАКЕТОУКЛАДА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Признач. для пакетоукладання. *Виготовлення продукції здійснюється методом контактно-теплового зварювання, коли в пакетоукладальному цеху нагрів зварюваних поверхонь відбувається за рахунок контакту з нагрітим інструментом* (з навч. літ.).

ПАКЕТОУКЛАДА́ЛЬНИК, а, *ч.* 1. Робітник, зайнятий на пакетоукладанні. *Пакетоукладальники працюють у спеціалізованих цехах* (з наук.-попул. літ.).

2. *спец.* Механізм, признач. для пакетоукладання. *Операції пакування часом неможливі без використання пакетоукладальників, які виконують більшість функцій без втручання працівника* (з навч. літ.).

ПАКЕТОУКЛАДА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **пакетоуклада́льник** 1. *Підготовку пакетоукладальниць сьогодні здійснюють лише у двох закладах передвищої освіти* (з газ.).

ПАКЕТОУКЛАДА́ННЯ, я, *с., спец.* Укладання, формування пакетів (у 2, 3 знач.). *Способи, прийоми пакетоукладання залежать від різновиду пакетів* (з навч. літ.).

ПАКЕТОФОРМУВА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* 1. Признач. для формування (у 2 знач.) упакування. *Досліджено електропривід модулів переміщення функційних систем пакетоформувальної машини з лінійним асинхронним електродвигуном* (з наук. літ.); *Пакетоформувальний целофан виготовляють лише в спеціалізованих цехах із дотриманням відповідних технологічних правил* (з навч. літ.).

2. Стос. до створення пакета документів. *Пакетоформувальний перелік медпрепаратів є нормативним для аптечок водія, гірника та ін.* (з наук.-попул. літ.); *Пакетоформувальний процес ухвалення законів може ускладнюватися необхідністю розроблення нових законопроєктів із суміжних сфер суспільного життя* (з навч. літ.).

ПАКЕТОФОРМУВА́ННЯ, я, *с., спец.* 1. Виготовлення упакування за певною технологією. *Пакетоформування "тетрапаків" вимагає не лише спеціального обладнання, а й відповідних фахівців для обслуговування таких машин* (з наук.-попул. літ.).

2. Формування пакета документів. *Пакетоформування розпочинається до пленарних засідань, щоб визначити послідовність розгляду кожного проєкту закону* (з навч. літ.).

ПАКЕТУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до пакетування. *Пакетувальний прес має блок попереднього й остаточного пресування, який використовують для пришвидшення процесу виготовлення пакетів* (з навч. літ.).

ПАКЕТУВА́ЛЬНИК, а, *ч.* Робітник, що займається пакетуванням. *За технологією механізованого пакетування спостерігає пакетувальник* (з наук.-попул. літ.).

ПАКЕТУВА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **пакетува́льник.** *Для поліпшення якості продукції пакетувальниця пильнує за закриванням різних отворів пресувальної камери* (із журн.).

ПАКЕТУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пакетува́ти.** *Прийняті за кількістю та якістю товари укладають у тару, роблять пакетування і переміщують для зберігання* (з наук.-попул. літ.); *Модель контурного пакетування санаторно-курортних послуг має проєктуватися з позиції вимірювання й прогнозування досягнення відповідних результатів* (з навч. літ.); *Пакетування законопроєктів здійснюють на засіданні комісії для зручності розгляду взаємопов'язаних правових питань* (з мови документів); *Пакетування інформації використовують для ефективного поєднання роботи з документами через сканування, друкування, розпізнавання, перевірку правопису* (з наук.-попул. літ.); *Пакетування програм (поєднання тестування коду, графіки) є зручним для провайдерів* (із журн.); *Перероблення металобрухту пов'язане з його доведенням через сортування, пресування, пакетування, дрібнення, різання до стану, який відповідає встановленим стандартам* (з навч. літ.); *На практиці застосовують різне пакетування однорідних вантажних одиниць: обв'язування сталевими або поліетиленовими стрічками, мотузками, гумовими зчіпками, клейкою стрічкою та ін.* (із журн.).

ПАКЕТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., що.* 1. Укладати, упаковувати в пакети (у 2 знач.). *Наявність розподільника у пакетувальній машині дає змогу пакетувати штучні вантажі різних розмірів* (з навч. літ.); *Продукцію, зібрану від малих виробників, будуть сортувати, пакувати, пакетувати та швидко охолоджувати* (із журн.).

2. Об'єднувати документи в пакет (у 4 знач.). *Різні законопроєкти з однієї проблематики пакетують для зручності розгляду, обговорення та прийняття* (із журн.); // Об'єднувати в один пакет програми, признач. для розв'язання задач певного класу. *Зазвичай пакетують програми для забезпечення, наприклад, роботи із відео та звуком* (з наук.-попул. літ.).

3. Об'єднувати однорідні предмети в комплекти, пакети. *Легковаговий брухт пакетували, оскільки при використанні непакетованого брухту збільшується тривалість завалювання й різко знижується температура ванни на початку продування через швидке розчинення брухту в чавуні* (з наук.-попул. літ.).

ПАКЕТУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок.* Пас. до **пакетува́ти.** *Найважливішою особливістю літака є можливість перевезення на ньому різних вантажів, що пакетуються, включаючи великогабаритні морські контейнери* (з наук.-попул. літ.); *Після обговорення постанови за проєктами пакетуються для наступного голосування* (із журн.); *Програми пакетуються виробником для їх функціонування як взаємопов'язані* (з навч. літ.).

ПА́КИ́ *див.* **пак**[1].

ПАКИСТА́НЕЦЬ *див.* **пакиста́нці.**

ПАКИСТА́НКА *див.* **пакиста́нці.**

ПАКИСТА́НСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **пакиста́нці** і Пакистан. *Всі наші індійські та пакистанські колеги, з якими він працював, поприїжджали одразу з родинами і дітьми* (С. Пиркало); *Пакистанські спортовці беруть постійну участь у літніх Олімпійських іграх* (з наук.-попул. літ.).

ПАКИСТА́НЦІ, ів, *мн. (одн.* **пакиста́нець,** нця, *ч.;* **пакиста́нка,** и, *ж.).* Народ, що становить основне населення Пакистану. *За кермом трапився маленький пакистанець, в чиїй твердій, розкотистій тарабарщині не відразу вгадувалась англійська* (О. Забужко); *Старший пакистанець спитав мене, чи мені потрібна газета* (С. Пиркало); *Згодом я довідаюсь, що в Окленді майже всі таксисти — індуси чи пакистанці* (М. Кідрук); *19-річна пакистанка стала наймолодшим послом миру ООН* (з газ.).

ПАКІВНИ́К, а́, *ч., рідко.* Те саме, що **пакува́льник** 1. *Паківник у цеху перевіряє наявність усіх елементів комплекту* (із журн.).

ПАКІВНИ́ЦЯ, і, *ж., рідко.* Жін. до **паківни́к.** *На сучасних кондитерських фабриках паківниці цукерок є рідкістю, тому що їхню роботу виконують автомати* (із журн.).

ПА́КІЛ, кола, *ч.* Те саме, що **кіло́к.** *Підперто паколом кожну гілляку!* (Ю. Яновський); *Стояли прихилені до стіни нові колеса од безтарки, а над ними, на паколах, висіла збруя* (В. Логвиненко); *Кирило повалився з саней, але встиг вхопитися за вербовий пакіл ззаду* (М. Циба); *У холодку господар тесав пакіл* (І. Білик); * У порівн. *Косим шляхом, як чорні похилі паколи, на снігу рябіли зігнуті постаті* (Г. Епік); *Високий, худий* [купець Глухов]. *Шуба висіла на ньому, як на паколі* (В. Канівець).

ПА́КІЛЕЦЬ, льця, *ч.* Зменш. до **па́кіл.** *Невеличкий клапоть землі, розбитий пакільцями на грядки, занумерований, обставлений дерев'яними дощечками* (Д. Бедзик); *Почувся грюкіт — вибивали нижній пакілець, що тримав одну половину воріт* (А. Хижняк); *Шпрінгер окинув колючим поглядом клаптик стерні, огороджений з чотирьох боків вірьовкою, натягнутою на біленькі пакільці* (Є. Доломан); *Пошукав* [Юрій] *очима, за що б прив'язати. Ага, ось він, той пакілець, навіть нарізка для шнура* (О. Сизоненко); *Вони почали носити на машину кошми, посуд, одяг, висмикувати пакільці, за які було закріплено намет* (П. Загребельний).

ПА́КІЛЛЯ, я, *с.* Збірн. до **па́кіл.** *Потяглося рядами пакілля з колючим дротом* (О. Гончар); *Карпова Марійка у своїм обійсті вішає на пакілля глечики з-під молока* (В. Земляк); *Поки молодші* [козаки] .. *вбивали пакілля, .. Котляревський разом із Білоконем та Свиридом Ганжею сиділи біля вогнища й домовлялись, коли має виступити зведений козацький полк* (Б. Левін); *Все тут було незвичне, вабливе і водночас лякаюче, якщо взяти до уваги те, що ти був відтятий від світу непроникною стіною дубового пакілля* (П. Загребельний); * У порівн. *Сколінені мужі і ниці пахолки німотні руки перед себе рвуть. І неба молять і дощу зовуть, окляклі круг багаття, ніби пакілля* (В. Стус).

ПА́КІЛОК *див.* **па́колок.**

ПА́КІЛЬЦЕ, я, *с., рідко.* Те саме, що **па́кілець.** *Неподалік від хати було невеличке пакільце з вкрученими дерев'яними кілочками для рушників* (з мемуарної літ.).

ПА́КІНЬ, коня, *ч., діал.* Поганий кінь; шкапа. *Пакінь похнюпив голову в воду, язик висолопив, бо тільки живий* (з казки).

ПАКІСЛИ́ВИЙ, а, е, *діал.* Капосний. *Любов бо довготерпелива, Ласкава й смирна й знає честь, .. не пакісли́ва* (І. Франко).

ПА́КІСНИЙ, ПА́КОСНИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **ка́посний.** *Йому* [Василю] *все тепер обридло, надолужило. Саме життя здавалося гірким та пакосним* (Панас Мирний); *Гульвіса* [Еней] *пакосний, престидкий, Негідний, злодій, єретик!* (І. Котляревський); *В тії капці з добра-дива, Певно, пакісна, злослива, Грішная душа ввійшла* (І. Франко); *Біда не кидалася тут у вічі. Жито, пшениця, картопля, кукурудза, а до того гриби та ягоди в лісі, риба в ставах і ріках, а часом і пакосний дик, застуканий у шкоді, — якось люди жили і за Божою допомогою давали собі раду* (Б. Лепкий).

ПА́КІСНИК, ПА́КОСНИК, а, *ч., розм.* Те саме, що **ка́посник.** — *Що робити? Бити, давити пакосників — он що робити* (Панас Мирний); *Щонайгірших пакісників закатруплено* [вбито] *за містом так, що й дійти було годі, хто й коли це зробив* (Б. Лепкий).

ПА́КІСНИЦЯ, і, *ж., розм.* Жін. до **па́кісник.** *Мати завжди вважала найхитрішою пакісницею лисицю* (з мемуарної літ.).

ПА́КІСНО, ПА́КОСНО, *розм.* Присл. до **па́кісний, па́косний.** *Діяти пакісно.*

ПА́КІСТЬ, ПА́КОСТЬ, кості *і* кости, *ж., розм.* Те саме, що **ка́пость.** — *Та мене, — каже, — за сю пакість на шматки розірвуть!* (О. Стороженко); *Добрії молодці багато інколи діяли людям шкоди по Вкраїні .. Не раз доводилось мені самому слухати, як інший дід, споминаючи їх пакості, зачне, було, їх коренити* (П. Куліш); [С т е п а н:] *Чим скоріш він упаде, тим менше пакості. Скільки моїх день* [днів] *пішло марно через .. Чопорія, і скільки я наневолився* (М. Кропивницький); — *Пакость таку писати можна лише в гарячці, — бридко скривився Дубельт, ткнувши рукою в грубий зошит* (Василь Шевчук); *Тьомик .. здивовано повернув голову до своєї супутниці, але, все ще не очікуючи ніякої пакості, спокійно кивнув* (М. Кідрук).

Роби́ти (твори́ти, чини́ти *і т. ін.)* / **зроби́ти (вчини́ти, підсу́нути** *і т. ін.)* **па́кість (па́кость, ка́пость)** *див.* **роби́ти.**

ПАККА́МЕРА, и, *ж.* Цех паперової фабрики, в якому сортують і пакують листовий папір, картон і т. ін. *На сучасних паперових фабриках у паккамері більшість функцій сортування, пакування виконують спеціальні пристрої* (з навч. літ.).

ПАККА́МЕРНИЙ, а, е. Прикм. до **пакка́мера.** *У грудні 1905 р. на фабриці знову спалахнув страйк: працівниці паккамерного цеху з великими труднощами виробили норму* (з наук. літ.).

ПА́КЛЯ, і, *ж., рідко.* Те саме, що **кло́ччя** 1. *Тоді ми заходилися скубти старий канат, мочити його і розмочалювати, готуючи в той же час патички, щоб запихати цю паклю в щілини* (Ю. Яновський); *Гнат, як звичайно, був у своєму машинному відділі і паклею шмарував чорне черево парового казана* (С. Чорнобривець); *Обабіч дороги — чорні кружала випаленого бур'яну, віхті обгорілої паклі, — то трактористи прогрівали мотори* (Григорій Тютюнник); // *перен.* Непричесане волосся. *Паклі сивого волосся вибиваються з-під подертої заялозеної хустки* (У. Самчук); *Ясь і Вольф вбрали чорні капелюхи, з-під яких стирчала, кучерявлячись, руда пакля замість пейсів* (Ю. Винничук).

ПА́КЛЯНИЙ, а, е, *рідко.* Стос. до паклі. *Пакляні ущільнювачі зручні для різних робіт у сантехніці* (із журн.); // Зробл. з паклі. *Пакляні мотузки використовують у будівельних роботах під час стикування панелей* (з навч. літ.).

ПАКНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., що і без прям. дод., діал.* Однокр. до **па́кати.** *"Люльки! — каже, — тату! Приніс йому таки сам, А синок небога Тільки раз собі пакнув, та й пішов до Бога!"* (С. Руданський); *Із будки вислизнув дідок І, люльку пакнувши, одкрив лотоки* (І. Вирган); *Віддер чистий рубець* [газети] *і дав Грицькові. — А даш ми* [даси мені] *раз пакнути? — торгувався. — Дам, дам* (І. Керницький).

ПА́КОВИЙ[1], а, е, *спец.* Стос. до паки (у 3 знач.). *Паковий тютюн завозять на фабрику двічі на тиждень* (з газ.).

ПА́КОВИЙ[2], а, е. Прикм. до **пак**[2]. *Місіс Пеллок не знала, що таке розгубленість. Вона йшла своїм курсом, як атомний криголам крізь паковий лід, і ніяка сила не могла її збити з узятого напрямку* (П. Загребельний); *В Арктиці зникає пакова крига швидше, ніж розраховували, натомість в Антарктиці її стає більше, поширені кліматичні теорії не можуть пояснити це протиріччя* (з наук.-попул. літ.).

ПА́КОЛОК, па́кілка, *ч., діал.* Зменш. до **па́кіл.** *Міряли мене нащось до одвірка, на одвірку, на височині мого зросту, свердлили дірку і забивали паколок* (С. Васильченко); *Дошками з ящиків підлатав* [Андрій] *парканець, біля підгнилих стовпів увігнав тесані пакілки* (Є. Пашковський).

ПАКО́ЛЬ, я, *ч.* Афганський і пакистанський традиційний головний убір у вигляді берета. *Паколь виготовляють із тонкої вовни, використовуючи для цього спеціальне обладнання* (з наук.-попул. літ.); *Паколь завоював популярність у представників пуштунських племен, інших народів Афганістану, а також пуштунів сусіднього Пакистану лише на початку XX ст.* (з навч. літ.).

ПА́КОСНИЙ *див.* **па́кісний.**

ПА́КОСНИК *див.* **па́кісник.**

ПА́КОСНИЦЯ, і, *ж., розм.* Жін. до **па́косник.** *Вранці, коли Марта спала, бабуся била Діану. Пещена пакосниця замучила курча* (Б. Харчук); *Перевтілення хитрої пакосниці Шапокляк у добру бабусю стало справжньою подією: діти відгадали всі її загадки* (із журн.).

ПА́КОСНО *див.* **па́кісно.**

ПА́КОСТИТИ, ощу, остиш, *недок., розм.* 1. *що, рідко.* Робити брудним, нечистим, засміченим і т. ін. * Образно. *Морок — то ворог світовий. Серед нього заводилась тільки нечисть усяка, що пакостила й землю родючу, і людей, пригнічених темнотою* (Панас Мирний).

2. *кому і без дод.* Те саме, що **ка́постити.** *Усі були переконані, що Гринько пакоститиме по смерті далі. Не тільки спровадить тучу на село, але ще й налякає не одну хрещену душу вночі* (Л. Мартович); *Татари могли б нам пакостити і в найгарячіший час скочити нам на спину* (А. Чайковський); *Егоїстичний юнак не виправився, він просто став ще хитріший і затямив, що пакостити слід не щодня, а тільки в зручну мить* (М. Дашкієв); *— Ви, як багато дехто, вважаєте, що ми вміємо тільки пакостити людям* (Р. Іваничук); *Ворог роду людського ніколи не дрімає і вселяється в когось, щоб пакостити* (Валерій Шевчук).

ПА́КОСТЬ *див.* **па́кість.**

ПАКТ, у, *ч.* 1. Міжнародна угода, звичайно великого політичного значення. *Виговський .. випросив у короля Яна Казиміра милості .. і уклав з польськими посланцями Гадяцький пакт, за яким Україна не тільки одержувала всі предковічні свої і жадані вольності, але й ставала цілком незалежною державою, Великим князівством Руським, подібно до Великого князівства Литовського або й цілої Речі Посполитої чи далекої Англії* (А. Чайковський); *Ми уклали пакт про ненапад з Німеччиною... Доводив усе це Михайлові Семеновичу із запалом молодості, а він тільки похитував головою та посміхавсь сумовито* (А. Дімаров); *— Ти, товаришу Молотов, маєш досвід, як з ними вести переговори. Зустрічався з Ріббентропом не раз. Навіть із самим фюрером. І, навіть, підписував з ними Пакт про дружбу й ненапад* (В. Чемерис).

2. *рідко.* Розділ офіційного документа чи якого-небудь тексту, позначений цифрою або літерою; пункт. *Але нащо я буду вам повторювати програмові пакти нашого статуту?* (В. Еллан-Блакитний).

ПАКУВА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Стос. до пакування. *— Те, що .. ми купили, не влізе в наш рюкзак .. — Хе! Насправді ти просто не знаєш моїх пакувальних можливостей...* (І. Карпа); // Признач. для пакування. *Одним подихом пробігла Тамара рядки відозви, надрукованої на шкарубкому пакувальному папері* (А. Хижняк); *На Бессарабському базарі теж зауважили великі зміни: овочі та фрукти вже всміхаються до покупців, які вже мають пакувальний папір чи поліетиленові мішечки* (О. Шугай); *— Хоча... — повернулась до своєї думки Марина, — забери в неї зараз цей пакувальний столик, і вона вигадає щось інше* (Г. Вдовиченко); *Пакувальний матеріал — це деревина або продукція з деревини, яку використовують для закріплення, захисту або переміщення товарного продукту* (з наук.-попул. літ.).

2. *у знач. ім.* **пакува́льна,** ної, *ж.* Місце, де пакують товари. *Пакувальна знаходилася неподалік від прохідної* (з газ.).

ПАКУВА́ЛЬНИК, а, *ч.* 1. Робітник, який займається пакуванням. *Директору фабрики чи, скажімо, секретарю райкому абсолютно байдуже, що якийсь там столяр-пакувальник Данило Вербень замальовує до своїх блокнотів дерев'яні мости* (Р. Федорів); *Серед робітників, що працювали у 1622 р. на Бушенівській буді (поблизу Овруча), були бондарі, пакувальники, пильщики, фурмани, які отримували грошову оплату* (з навч. літ.).

2. *інформ.* Програма, признач. для архівування файлів із метою їх тривалого зберігання. *Пакувальник об'єктів дає змогу впроваджувати файли, створені додатками, що не є серверами* (з навч. літ.).

ПАКУВА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **пакува́льник** 1. *Згодом я взнав, що вона працює пакувальницею на трикотажній фабриці* (Л. Смілянський); *Вони стовбичать тут удвох — дзеркальна тумба і пакувальниця подарунків без подарунків* (Г. Вдовиченко).

ПАКУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пакува́ти.** *Чи довго ти будеш ліквідувати господарство? Через два дні я висилаю гроші на пакування — бери якнайменше речей. Візьми цінніше з меблів, а решту продай комусь* (Д. Гуменна); *Місце для пакування подарунків — найкраще в торговому центрі, хоча з цим твердженням ніхто не погодився б* (Г. Вдовиченко); *Івлєв .. зайнятий пакуванням речей з допомогою підлітка столярчука, який з гуркотом забиває цвяхами вже готовий ящик* (І. Кочерга).

ПАКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., що у що, до чого і без дод.* 1. Укладати, ув'язувати в пакунок, паку і т. ін. для транспортування, перенесення, перевезення або зберігання. *На палубі давали шкурам охолонути, а потім пакували їх до трюму* (М. Трублаїні); *Гончар пакував у солому на возі розставлені попід парканом горшки та макітри* (Ю. Мушкетик); *Челядь залишилася у Вільні пакувати речі, з нею й Тарас Шевченко* (І. Дзюба); *Якщо брати синьо-білий варіант, тоді доведеться пакувати не лише бежеві кросівки, але й сині* (Г. Вдовиченко); *Справа наземна команда закінчувала пакувати багаж у спеціальні вантажні відсіки літака* (М. Кідрук); // Щільно укладати, звичайно закриваючи, у яку-небудь тару. *Зараз він має розчинити шафи з книжками, зрушити всю цю безліч томів, в'язати їх на купки й пакувати в ящики* (В. Підмогильний); *Кухар приволік велике картонове пудло і заходився пакувати консерви, слоїки та всяку всячину* (Ю. Винничук); *Паперові банкноти дбайливо пакувала* [Ліда Гоянюк] *в білий папір, а її ніжна дівоча рука акуратним почерком виводила суми* (М. Андрусяк); *Згодом цих нотатників і щоденників накопичилось стільки, що довелося пакувати їх в окремі ящики* (І. Роздобудько).

2. Наповнювати чим-небудь, збираючи в дорогу (валізи, сумки і т. ін.). *Євка закінчувала пакувати .. один рюкзак, бо інший Генрі пакуватиме сам* (І. Карпа); *Попереду 29 годин дороги і 12-годинний переліт через Атлантику. Закінчую пакувати наплічника і вперед, на Мексику!* (М. Кідрук).

3. *перен., розм.* Те саме, що **саджа́ти** 1. *Вставав у неділю або у свято рано, пакував у мотоциклетну коляску (а потім у старий "москвич") жінку з дітлахами і рушав на села і в міста* (Р. Федорів).

Пако́вувати (пакува́ти) / спакува́ти чемода́н (чемода́ни, валі́зу, валі́зи *і т. ін.)* *див.* **пако́вувати.**

ПАКУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *недок.* 1. Складати, збирати свої речі в дорогу. — *Не можна, не можна за лихими сусідами на селі вдержатись. Хоч зараз спродуйся, пакуйся — та на кубанські степи!* (І. Нечуй-Левицький); *Скоро наспіла вість про Корсунщину, шляхта почала пакуватись на вози з жінками та дітьми, покинувши свої замочки по містечках і селах* (М. Грушевський); *Я мушу пакуватися, — завтра я виїжжаю* [виїжджаю] *у фінансову місію* (В. Винниченко); *Женчик, видимо, таки примирився з думкою про неминучість переїзду до Києва й старанно допомагав матері пакуватися* (Б. Антоненко-Давидович); *Якось приїздить генерал Льошкай і радить нам пакуватися та вибиратися зі села* (М. Андрусяк).

2. Пас. до **пакува́ти.** *Все в домі було поставлено догори ногами: пакувалися подушки й простирала, кошики з одягом чоловічим, жіночим і дитячим, посуд, харчі на дорогу* (О. Полторацький); *Андрій Боголюбський 8 березня 1169 року сплюндрував Київ .. На північ возами відправлено всілякі коштовні речі, а ще ж церковне начиння, ікони, рукописні книги. На вози пакувалися київські літописи, київські літературні скарби* (Є. Гуцало); *Спритний домовласник керував не лише прибиранням — під наглядом його сухої, мов тріска, довгоносої дружини пакувалися речі, котрі залишилися своєрідним спадком* (А. Кокотюха).

ПАКУ́НКОВИЙ, а, е. Прикм. до **паку́нок.** *У с. Дятківці Коломийського повіту була фабрика паперу, яка виробляла картон для палітурок і пакунковий папір* (з публіц. літ.).

ПАКУ́НОК, нка, *ч.* 1. Що-небудь, упаковане в паперову чи якусь іншу обгортку для транспортування, перенесення, перевезення або зберігання; пака (у 1, 2 знач.). — *Піду ж я в гостиницю* [готель] *та візьму свій пакунок з сорочками* (І. Нечуй-Левицький); *Поки вчителька підживлялася, сторожиха стояла коло дверей, уважно розглядаючи її та її пакунки зо всіх боків* (М. Коцюбинський); *Кметь обережно вийняв із пазухи пакунок із порохом і, тихо ступаючи, пішов до резервуара з нафтою* (М. Хвильовий); *Всі арештантські пожитки, всі лахи, які хто мав, всі торби, вузли й пакунки було розпаковано, розтерзано й перемішано в дикий вінегрет* (І. Багряний); *Повернувся господар з пакунком якихось покупок* (С. Чорнобривець); *Катерина застала тітку Клавду, коли та перевіряла пакунки з зашитими в них хутрами* (Ірина Вільде).

2. *чого, рідко.* Купка зв'язаних предметів. *Наблизивсь сотник Криця і подав йому* [Чорноті] *цілий пакунок паперів* (А. Кащенко); *В окремім кутку серед іншого збіжжя вона знайшла пакунок фотографій, до яких уже давно не заглядала* (М. Івченко); *Взяв з ослона пакунок книжок і, намагаючись не дуже гупати чобітьми, вийшов з крамниці* (А. Головко); *Чималий пакунок .. листів, — як я вже згадував, — спалила моя мати невдовзі перед своєю смертю* (Б. Антоненко-Давидович).

ПАКУ́НОЧОК, чка, *ч.* Зменш. до **паку́нок.** *Носильщики* [носії] *несли за ними силу коробочок, пакуночків і всякої всячини* (Леся Українка); *Батько, взутий уже, щось за пакуночок, в папір загорнений, бережно поклав у спідню кишеню бокову в піджаці* (А. Головко); *Гартман дістав з кишені пакуночок, акуратно загорнутий в целофан, і поклав його на краєчок столу* (М. Білкун); *Сава розгорнув пакуночок, добувши з нього велику квітчасту хустку: багряні троянди на чорному тлі* (О. Бердник); *Складені невмілими чоловічими руками кінці пакуночка розпалися* (Ю. Мушкетик); *Входить Іван Стратонович, біжить у кімнату Наталі Павлівни і через якусь хвилинку знов виходить, запихаючи пакуночок листів у кишеню* (В. Винниченко).

ПАЛ[1], у, *ч.* 1. Дуже сильне тепло, що йде від чого-небудь нагрітого або розжареного. *Шугають вони* [голуби], *сполохані з гнізд своїх, над широким полум'ям* [пожежі], *в диму та курищі, в гарячім від палу повітрі* (Панас Мирний); *Пал мартена дихнув на мене* (Ю. Смолич); *Сонце хилиться до обрію, кидаючи землі і людям останній свій пал* (М. Чабанівський); // Дуже гаряча літня пора; спека. *Літній пал Усіх до поспіху наглив* [квапив]. *Дванадцята ударила, Іще збільшився сонця вар* (І. Франко); *В золотих житах налитих, мов огнем, липневим палом, Ось пливе він, мов на хвилях, на комбайні за штурвалом* (Л. Первомайський).

2. Дуже висока температура тіла при захворюваннях; жар (у 3 знач.). *У колисці, бачу я, Спить в палу́ мале хлоп'я* (Я. Щоголів); [Р у ф і н:] *У хаті гірше, — душно, млосно якось. У мене пал тепер* (Леся Українка); *Хворому без кінця давали хіну, антифібрин — аби хоч пал його не палив* (М. Олійник); // *перен.* Гарячковий стан, спричинений хвилюванням, страхом і т. ін. — *Краще загинути, ніж так жити! краще загинути, краще загинути! — промовляла Софія в якомусь палу* (Леся Українка); *Від його слів гарячий пал обгортав Ярину: їй уклонявся Максим Кривоніс* (П. Панч); // *перен.* Рум'янці на обличчі як зовнішній вияв гарячкового стану. *Ні з сього ні з того вона навіть шаріється перед бабою, почуває на щоках цей пал розшарілості і від цього зовсім ніяковіє* (О. Гончар).

3. *чого і без дод., перен.* Сильне внутрішнє збудження, піднесення, спричинене глибокими почуттями, переживаннями або завзяттям у ставленні до чого-небудь. *Вона почутила пал кохання наглий, раптовий* (І. Нечуй-Левицький); *Вона слаба була .. на недугу прагнення до сонячного палу, що без кінця обертає плодющу вогкість життя* (В. Підмогильний); *В мені юний пал не вмер ще* (Б.-І. Антонич); *Я ніколи не бачила, щоб люди так сердечно, з душевним палом і вдячністю аплодували людині* (М. Чабанівський); // Пристрасне захоплення ким- або чим-небудь. *А там життя, там — не провалля, Країни інші систем других... Наш пал туди, все вище, далі, Як фуга, біг* (М. Хвильовий); *А як минув перший пал .. і перший місяць любові, мов золотистий ручай солодкого меду пролинув, то сумнів дри́гнув у серденьку Ель Хуррем* (О. Назарук); *В дощ холодний Ловив колись я окунів, І пал рибальства благородний Так у грудях шалено цвів* (М. Рильський); // Слова, розмова, погляд і т. ін. як вияв глибоких почуттів, завзяття, захоплення тощо. *Очі йому нараз побільшали й потемніли, потім замерехтіли, потім зненацька бризнули таким палом, що цього погляду витримати ніхто вже, здавалось, не зміг би* (О. Ільченко); *Вона говорить про невідому мені країну з таким палом, якого я не відчував у житті ніколи* (П. Колесник); *Йому* [Олегу] *здавалося, ніби говорить спокійно. Але Холод одразу ж помітив і вишневий багрянець на щоці сина, і нервове здвигування брів, і пал очей* (Ю. Мушкетик).

(1) Пал се́рця (душі́) — сильні, пристрасні почуття або прагнення людини. *Пал душі можна охолодити, але вбити в ній любов до братів... не можна!* (М. Старицький); *Вона вгадувала в йому* [ньому] *гарячий пал серця, що дуже припадав до її почутливої вдачі* (І. Нечуй-Левицький); *Переплету і обів'ю Любов'ю серця, серця палом Вітчизну-матінку мою, Що доглядала, колихала* (П. Усенко); *Він віддавав ракеті всю свою енергію, весь пал душі, всі знання* (В. Собко).

◊ **Додава́ти / дода́ти жа́ру (па́лу)** *див.* **додава́ти; Ки́дати (вкида́ти) / ки́нути (вки́нути) в жар** *(рідко* **в пал)** *див.* **ки́дати.**

ПАЛ[2], а, *ч.* Паля, чавунна тумба і т. ін., врита в землю біля пристані, до якої канатами прив'язується судно під час стоянки. *Матрос надійно закріпив швартовий канат до пала* (із журн.).

ПАЛАДИ́Н, а, *ч.* 1. *іст.* У середні віки — лицар із почту короля. *Нащо вже Карл Великий, що перший завів собі паладинів, і той не міг їх стільки натворити, щоб усе військо із них одних складалося* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // Відданий своєму королю або дамі, хоробрий, славетний лицар. *Як втікать Дон Карлос мусив Разом з цілим товариством, А найкращі паладини Діла чесного шукали — .. Тож тоді й наш лицар віри Став ходить по всьому краю* (Леся Українка); * У порівн. *Вона* [Лоретта] *стиха проказала останні слова романсу, ніби виголошувала нагороду відважному Жанові: І Жан зійшов, мов паладин, — На березі дружина й син. А навкруги юрба ревла* (Ю. Яновський).

2. *перен.* Людина, безмежно віддана якій-небудь особі, пристрасний прихильник певної ідеї. — *А чи крім молока райських птахів є там також коров'яче? — Лишень "карнейшен". — Отже, мій милий паладин, треба б дістати і свіжого молока. Є там якісь вітаміни?* (У. Самчук); — *Якщо ви справді надаєте такої ваги, — почав Отава, звертаючись тільки до Таї, бо ж вона була авторкою етюду, крім того, хотілося говорити йому лише з нею, не помічаючи її вірних паладинів* (П. Загребельний); *З соняшників сад у неї, Сміючись, вона там ходить, А за нею вслід — веселий Гурт заклятих паладинів* (Леся Українка, пер. з тв. Г. Гейне); *Ідеї постмодернізму вимагають нових паладинів, які не лише обігрують відомі ідеї, а й розвивають їх раціональне начало* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛАДІА́НСТВО, а, *с.* Напрям у європейській архітектурі XVII–XVIII ст., відгалуження класицизму. *Паладіанство веде генезу від творчості відомого італійського архітектора XVI ст. Андреа Палладіо й отримало назву на його честь* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛАДІА́НСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **паладіа́нство.** *Поширення паладіанських ідей у Британії пов'язують із діяльністю Бойла Річарда, лорда Барлінгтона, який дав гроші на передрукування трактату Палладіо й був меценатом англійських архітекторів* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛА́ДІЄВИЙ, а, е. Прикм. до **пала́дій.** *Крім платинової, є паладієва та інші черні, які успішно використовуються як каталізатори в лабораторіях і на виробництві, насамперед в органічному синтезі* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛАДІЄВМІ́СНИЙ, а, е. Який містить паладій. *У результаті дослідження встановлено закономірності переробки техногенних паладієвмісних відходів та електросинтезу електропровідної пористої матриці з іммобілізованим паладієм* (з наук. літ.).

ПАЛАДІЄВМІ́СНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **паладієвмі́сний.** *У результаті досліджень процесу перероблення вторинної сировини визначено ступінь паладієвмісності в ній, виконано вибір технологічної схеми, яка повинна забезпечувати виділення паладію* (з наук. літ.).

ПАЛА́ДІЙ, ю, *ч.* Хімічний елемент з атомним номером 46; рідкісний тугоплавкий метал сріблясто-білого кольору, що належить до платинових металів і використовується в техніці, медицині і т. ін. як каталізатор. *Паладій існує в природних сплавах із платиною або золотом* (з наук. літ.); *Застосовують паладій і його сплави в електротехніці, медицині, ювелірній справі, в хімічній промисловості* (з наук.-попул. літ.); *З паладію і його сплавів виготовляють медичні інструменти, деталі кардіостимуляторів, зубні протези* (з навч. літ.).

ПАЛАДІЮВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **паладіюва́ти.** *Хімічне паладіювання застосовують для надання виробам високої корозійної стійкості, електропровідності, термостійкості, зносостійкості* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛАДІЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *недок. і док., що.* Наносити на поверхню металевих виробів шар паладію. *Вироби із срібла паладіюють перед нанесенням родієвого покриття* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛАМА́Р, я́, *ч.* Служитель православної церкви, що допомагає священнику під час богослужіння; дячок, псаломник, причетник. *Коло амвона стояв паламар, держачи в руках тарілочку задля грошей* (А. Кримський); *Паламар засвічує свічки, і з темних кутків раптом виступають лиця святих* (О. Донченко); *Скоро з-за хати виплив невеличкий човник, а в човнику й співці — отець Кирило, дяк Яким і керманич за веслом — паламар Лука* (О. Довженко); *Паламар ключі від дзвіниці впустив у студню, коли нахилявся води набрати* (Р. Іваничук); * У порівн. — *Вихилить становий другу склянку, шибоне вона йому в голову — і почне він клепати язиком, наче паламар той у дзвона* (Панас Мирний).

ПАЛАМАРЕ́НКО, а, *ч., розм.* Син паламаря; паламарчук. — *Той паламаренко накоїв стільки, що в Харкові і в столиці розібрати не годні* (М. Сиротюк); *Менший паламаренко пішов навчатися на шевця* (з мемуарної літ.).

ПАЛАМАРИ́ХА, и, *ж., розм.* Дружина паламаря; паламарка. *Біжить паламариха і бідкається, що в неї пропав чоловік* (з казки); *Якось паламариха .. вповідала, що він, небіщик* [небіжчик], *не любив до коршми заходити* (В. Стефаник); *Вона — Грабовська, Ксеня Григорівна, яку слобожани шанобливо називають паламарихою. Так, так — шанобливо і за чоловіка Арсена, котрий багато років був паламарем, тримав церкву, мов Божу світлицю, і за те, що до нинішнього Різдва пекла смачну проскурку* (М. Сиротюк).

ПАЛАМАРИ́ШИН, а, е, *розм.* Прикм. до **паламари́ха.** *Слободою он не перестають ширитися різні поголоски, страшні й лиховісні: паламаришин семінарист, мовляв, .. стріляв у якогось губернатора, але не вцілив* (М. Сиротюк).

ПАЛАМАРІ́В, ре́ва, ре́ве. Прикм. до **палама́р;** належний паламареві. *За церковною огорожею стояла низенька паламарева хата з порослою зеленим мохом покрівлею* (Ю. Мушкетик); *Всі стали віщувати йому* [Якиму] *лиху долю за його злобні проступки, а найпаче же за те, що підстрелив паламаревого бузька* (С. Ковалів).

ПАЛАМАРІ́ВНА, и, *ж., розм.* Дочка паламаря. *Несамовито залящала одна з паламарівен: спідниця в неї була широка на обручах* (з мемуарної літ.).

ПАЛАМА́РКА, и, *ж., розм.* 1. Те саме, що **паламари́ха.** *За ним Азиллас плив на баржі, Се родич нашій паламарці* (І. Котляревський); *Вже й побігла* [мати] *до сусід* [сусідів], *і до кумів, .. і до писарки, і до паламарки...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Ми великий пан — кадильницю за попом треба нести, а ми — не робітниця, не наймичка, ми — важна птиця — паламарка!* (Панас Мирний).

2. Те саме, що **палама́рня.** *Увійшов до паламарки: я враз побачив там на якійсь жаровні силу недопалків од свічок* (І. Микитенко).

ПАЛАМА́РНЯ, і, *ж.* Спеціальне приміщення в церкві для зберігання речей, у якому порядкує паламар. *До вівтаря можуть бути прибудовані допоміжні приміщення: захристія, ризниця, паламарня* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛАМА́РСТВО, а, *с.* Діяльність, заняття паламаря. *Федір .. зовсім би заможним зробився, коли б пильнував одного. А то на всі сторони кидається, то шевцем би він зробився, то столяром би став .. Одного тільки — церкви не кидавсь та паламарства* (Панас Мирний); *Ось тепер, коли я гину, Мали у твою пустиню Три каноніки прийти Закінчить твоє злидарство, Запросить на паламарство І завдаток принести* (І. Франко); *Його* [Любинського] *найсвятіша мрія далі паламарства не годна й не силкується сягнути* (М. Сиротюк).

ПАЛАМА́РСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **палама́р.** — *Ет! який там паламарський поживок!* (І. Нечуй-Левицький); *Іван, паламарський син, находить у лісі магічний меч, а взявши його, іде воювати з турками* (І. Франко).

ПАЛАМА́РЧИН, а, е, *розм.* Прикм. до **палама́рка** 1; належний паламарці. *Дивлюсь на племінників паламарчиних* (Сл. Б. Грінченка); *Паламарчиного чоловіка поважали на селі* (із журн.).

ПАЛАМАРЧУ́К, а́, *ч., розм.* Те саме, що **паламаре́нко.** *Час уже було думати про одруження, щоб потім висвятитися й стати десь на парафію, але хто з міських панянок піде заміж за бідного паламарчука* (Б. Антоненко-Давидович); *Лідія Яківна довго не вірила, що Віктор, чорноволосий Бонапартик, і Льока, риженький і велесоромливий паламарчук, рідні брати* (Олекса Ізарський).

ПАЛАМАРЮВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **паламарюва́ти.** *Паламарювання дядька тривало недовго: він змушений був вирушити на заробітки* (з мемуарної літ.).

ПАЛАМАРЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *недок.* Бути паламарем, виконувати обов'язки паламаря. [Р о м а н:] *Ціле літо у пасіці живе* [батько], *а зиму у попа паламарює...* (М. Кропивницький); *Федір Стригач, вічно усміхнений у звислі козацькі вуса, повільний дядько, який паламарював у церкві.., розкладав у куті огради ватерку* (Р. Федорів).

ПАЛАМЕДЕ́ЄВІ, вих, *мн.* Родина південноамериканських птахів ряду гусеподібних. *Паламедеєві полюбляють болотисті місцевості, їх можна побачити також біля берегів повільних річок, коло ставків* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛАМЕДЕ́Я, ї, *ж.* Великий дикий птах із маленькою головою, коротким дзьобом і видовженою шиєю, що водиться в Південній Америці. *Паламедеї добре приручаються, й іноді їх використовують як сторожових, тому що вони голосно сповіщають про наближення будь-якого прибульця* (з наук.-попул. літ.); *Мисливці не люблять паламедей, бо вони розполохують своїм криком всіх тварин навколо* (з навч. літ.).

ПАЛАМИ́ДА, и, *ж.* Цінна промислова риба-хижак родини скумбрієвих; пеламіда (у 1 знач.). *Відколи себе пам'ятав* [Сашко], *батьки його жили в злиднях і їли раз на день юшку з бичків або смажену паламиду* (Ю. Смолич).

ПАЛА́НКА, и, *ж., іст.* 1. На Запорізькій Січі у XVIII ст. — невелике укріплення, обнесене частоколом. *Очерет розказав Василеві, що тепер у Кам'яному Базарі була запорозька, Інгульська, паланка, попереду ж там аж двічі була Запорозька Січа* [Січ] (А. Кащенко); *Загін наближався до Тавільжана, і Хмельницький не пам'ятав, щоб поблизу була якась паланка чи хоч би хутір козацький* (П. Панч); * Образно. *Коли куделить паутиння* [павутиння], *В зеленій ямці і на корчах, Паланка димарів убранням синім Кладе на простір весь похмурую печать* (М. Хвильовий); // Те саме укріплення, але з полковою адміністрацією. — *Ходімо у паланку до військового судді — нехай він нас розсудить* (О. Стороженко); — *Ну, показуй мені першу паланку, — промовив кошовий отаман* (Остап Вишня).

2. Управління певної частини Вольностей Війська Запорозького. *Іду в паланку — і дивуюсь дивом: Козачка шлик насунула на брови І скакуном летючим довгогривим У поле боклаг мчить важкий дубовий* (П. Куліш); — *По дорозі заверну додому в Новосельці, підберу надійних людей і пошлю по слободах Самарської та Кальміуської паланок вербувати запорожців* (С. Добровольський); *У 1734–1766 роках на Запоріжжі було п'ять паланок. На правому березі Дніпра — Бугогардівська, Перевізька, або ж Інгульська, та Кодацька, на лівому — Самарська й Кальміуська* (з наук.-попул. літ.); *Кожна паланка мала полковника (паланкового), осавула, писаря, 3 пани і 3 підпанки* (з навч. літ.).

ПАЛАНКІ́Н, а, *ч.* У деяких країнах Азії, Африки і Південної Америки — криті ноші, які служать засобом пересування для багатих осіб. *Поліцаї проторюють серед людей дорогу мандаринові, який, сповнений до себе пошани, набундючений, сидить в шовком критому паланкіні* (Олесь Досвітній); *По знаку магараджі слуга накинув їй* [Галатії] *на плечі теплий плащ, закутав, підсадив у закритий паланкін, укріплений на спині верблюда* (О. Бердник); *Раїс у своїй білій чалмі підносився над усіма. Його паланкін тримали здоровенні чорні раби* (Ю. Логвин).

ПАЛА́НКОВИЙ, а, е, *іст.* Прикм. до **пала́нка.** *У церкві, наповненій вщерть богомільними людьми і козаками, що їх привів на відправу з Барвінкової Стінки паланковий писар Іван Неживий, пролунав крик* (Р. Іваничук); *Підписи на документах ставила тільки паланкова старшина: полковник такий-то із старшиною* (В. Чемерис); *У супроводі озброєних козаків на конях із збереженим паланковим прапором прибув на Січ і знаний полковник Протовчанської паланки Захарій Чепіга* (Д. Білий).

ПАЛА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пала́ти.** *З кратерів огонь своє палання ніс* (П. Усенко); *Він стоїть посередині* [церкви] *цілий, неушкоджений, але весь у паланні дикого вогню і не може здобутися ні на порух, ні на слово* (П. Загребельний); *Найкращий дар землі, найкраще Палання сонця в них* [гронах] *горить* (Л. Первомайський); *Я добре пам'ятаю, з якою настирливістю, упертістю, з яким .. паланням він* [Гуля] *домагався в Харкові, щоб йому як уповноваженому комітету, окрім посади діловода, запровадили в штат також посаду друкарки* (В. Домонтович); *У буденній праці відкривається пафос і палання творчості* (О. Шугай).

ПАЛАНТИ́Н, а, *ч.* Жіноча хутряна або оксамитова накидка у формі широкого, довгого шарфа. *У Парижі продали з молотка норковий палантин Марії Каллас* (Л. Костенко); *Відпрацювала* [Кароліна Кужвій] *своє, погляд згас, зіщулилась, прошепотіла щось, нахилившись до режисера, загорнулась у поданий кимось жовто-помаранчевий палантин — тільки її й бачили* (Г. Вдовиченко); *Палантин з'явився після 1676 р., коли дружина курфюрста Пфальцу першою продемонструвала елегантний спосіб захищатися від холоду за допомогою невеликого покривала із соболиних шкурок* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛА́С, а, *ч.* Різновид безворсового килимового покриття. *Дон Карлос .. цілком втратив сили й не міг триматись у сідлі. Тому й на суходолі, як на морі, гойдається він на турецьких паласах, привішених між двох коней* (Н. Королева); *Той* [Махмуд-бей] *притис папір спочатку до лоба, потім до грудей і поклав перед собою на паласі, щоб усі бачили* (П. Колесник); *Міліціонер присунув стільця ближче до дверей, щоб не забруднити палас, і присів, витримуючи паузу* (Г. Усач); *На підлозі — палас. В ніші — шафа* (В. Чемерис).

ПАЛА́ТА, и, *ж.* 1. *тільки мн., заст.* Великий, багатий будинок з численними кімнатами; палац. *Цвітуть сади; біліють хати, А на горі стоять палати, Неначе диво* (Т. Шевченко); *Другого ж дня пішов* [Тарас] *у Ольшану... Побачив здалеку високі палати* (С. Васильченко); *Вони минатимуть великі й пишні міста, минатимуть дворці* [палаци], *палати; але що їм до них: вони не живуть там* (В. Винниченко).

2. *заст.* Велика, багато оздоблена кімната. — *Коли ти мені вірний та любий, на тобі ключі од усіх моїх палат. Ходи скрізь та правуй і порядкуй* (І. Нечуй-Левицький); — *Гострим ножем стинають, несуть нас* [квіти] *у велику хату у панську палату, поставлять у воду, гублять нашу вроду* (Леся Українка); *Пишно, сліпучо освітляться золоті палати, сотні розкішно вбраних вельмож, галантних кавалерів, красивих дам будуть плестися в граціозні, гармонійні вінки Менцета під ніжні звуки невидимих оркестрів* (Г. Хоткевич); // Велике приміщення, признач. для спеціальних цілей (видовищ, зібрань, збереження творів мистецтва і т. ін.). *Туди вели широкі сходи, в кінці яких була Людна палата, де звичайно збирались ті, що ждали виходу княгині* (С. Скляренко); // *також ірон.* Кімната або житло. — *Я хоч і знаю, де його палата, але заглядати до неї ніколи досі не подумав* (І. Франко); — *Не журись, Мар'яне, вставлю в свої палати вікна й двері — переходь жити до нас, місця не перележиш* (М. Стельмах).

3. Окрема кімната для хворих у лікарні, лікувальному закладі. *Обійшовши всі палати, хірург Богдановський зайшов у перев'язочну* [перев'язувальну] (О. Довженко); *Біла палата, все біле, і двері, й вікна, й ліжко, на якому вона сама не знає як опинилась* (П. Дорошко); *Через кілька хвилин сестра внесла до палати блідо-зелений вовняний халат, поклала на ліжко* (О. Бердник); *У цей час до палати вкотилась няня на ногах — надувних гумових колесах — і, ворушачи ширококрилими орлиними бровами, чіпко взяла молоду відвідувачку за лікоть* (Є. Гуцало); *Коли вони вийшли з палати, я здивувався, які у них різні обличчя* (Ю. Винничук).

4. У країнах з парламентарною формою правління — назва парламенту загалом або кожної з його частин. *Палата лордів проводить дебати щодо законодавства, має повноваження вносити поправки або ж відхиляти законопроєкти* (з наук.-попул. літ.); *В Італії палата депутатів розглядає та затверджує законопроєкти, які можуть бути запропоновані урядом, окремим членом парламенту, а також за народною ініціативою* (з навч. літ.); // Складова частина парламенту чи іншого вищого органу державної влади. *Верховна Рада в СРСР складалася з двох палат: Ради Союзу й Ради Національностей, діяли також Верховні Ради в кожній із союзних республік і автономних республік, проте всі вони були однопалатними* (з наук.-попул. літ.).

5. Назва певних типів державних або громадських установ, які відають чим-небудь. *Суддя був .. добрий і славився як диво. Уже бувало як що зробить сам, то й сенат не видума краще, не то що палата* (Панас Мирний); *Минули часи, коли в Києві, в просторому приміщенні книжкової палати, якою керував Ю. Меженко, весело зустрічали Нові роки безжурні представники української творчої інтелігенції старої й молодої генерації!* (Б. Антоненко-Давидович); — *А в межову палату не скаржились? — Та що з того? Хитрий закон був для мужика: на оскарження давався тільки місяць* (М. Стельмах); *У складі загального апеляційного суду утворюються судова палата в цивільних справах та судова палата у кримінальних справах* (з навч. літ.); *Фонди друкованої продукції і бази даних Книжкової палати України перебувають під охороною держави та є її власністю* (з навч. літ.).

△ **(1) Ве́рхня пала́та** — одна з двох палат двопалатного парламенту, яка має особливі повноваження й члени якої обираються відмінним від нижньої палати способом і на більші терміни, і часто представляють адміністративно-територіальні утворення: області, землі, округи і т. ін. *Верхня палата не може ініціювати законопроєкт, що стосується бюджету, не може вручати вотум недовіри уряду, тоді як нижня палата може завжди* (з наук.-попул. літ.); **(2) Ни́жня пала́та** — одна з двох палат, які обираються населенням і формуються демократичним шляхом, у двопалатних парламентах. *Конституціями й регламентами багатьох держав передбачена процедура розпуску парламентів і палат, за якою розпускається, зазвичай, нижня палата парламенту, у зв'язку з цим іноді припиняє свою роботу і верхня палата* (з наук. літ.); *Під час роботи Слов'янського конгресу в Галичині почалися вибори до нижньої палати новоствореного імперського парламенту* (з наук.-попул. літ.); *У багатьох державах основним складником парламенту вважають нижню палату* (з навч. літ.); **(3) Пала́та представникі́в** — у багатьох країнах — назва законодавчого органу держави, перев. — нижньої палати парламенту (в Австралії, Бельгії, Ірландії, США) або однопалатного парламенту (у Новій Зеландії). *Функції палати представників істотно відрізняються в кожній країні й залежать від того, яка у країні діє система влади: парламентська або президентська* (з навч. літ.); **(4) Рахунко́ва пала́та** — орган фінансово-бюджетного контролю, який утворює парламент із підпорядкуванням його функцій. *Рахункова палата працює самостійно й незалежно від інших органів держави* (з наук.-попул. літ.); **(5) Торго́во-промисло́ва пала́та** — недержавна неприбуткова самоврядна організація, створена для сприяння розвитку економічних, зовнішньоторговельних зв'язків між країнами. *Торгово-промислова палата надає практичну допомогу підприємцям у здійсненні торгово-економічних операцій на внутрішньому й зовнішніх ринках, сприяє розвитку експорту товарів і послуг* (з наук.-попул. літ.).

◊ **(6) Ро́зуму (ума́) пала́та** — дуже розумний. *Розуму палата, та ключ від неї загублений* (прислів'я); — *Я завжди казав покійному вашому мужу, царство йому небесне: у тебе, кажу, не жона, а ума палата!* (В. Чемерис).

ПАЛАТАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж., лінгв.* Пом'якшення приголосних звуків завдяки додатковій участі у вимові середньої частини спинки язика — піднятті її до твердого піднебіння. *Явище чергування приголосних (або їх груп) дуже поширене в чеській мові, як і в інших слов'янських мовах, і є результатом процесу палаталізації* (з наук. літ.).

ПАЛАТАЛІЗО́ВАНИЙ, а, е, *лінгв.* 1. Дієпр. пас. до **палаталізува́ти.** *Відповідно до закону складового сингармонізму голосні й приголосні в складі сполучалися за принципом їх однорідності з погляду передньої й непередньої артикуляції. Внаслідок цього приголосні в позиції перед голосними переднього ряду ставали палаталізованими* (з наук. літ.); *Палаталізованими можуть бути всі приголосні, крім палатальних* (з навч. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який зазнав палаталізації; пом'якшений (про звуки мови). *У багатьох мовах світу палаталізовані звуки з'являються перед голосними переднього ряду* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛАТАЛІЗО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., лінгв.* Абстр. ім. до **палаталізо́ваний.** *Палаталізованість надає звукові своєрідного тембрового забарвлення* (з навч. літ.).

ПАЛАТАЛІЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що, лінгв.* Піддавати палаталізації. *На відміну від першої і другої палаталізацій, що є регресивними (тобто голосні палаталізували попередні приголосні), третя була прогресивною — фонетичні зміни відбувалися після певних голосних звуків* (з наук. літ.).

ПАЛАТАЛІЗУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок. і док., лінгв.* Зазнавати палаталізації, робитися палаталізованим, пом'якшуватися. *Твердий приголосний під впливом наступного голосного переднього ряду [і] або наступного палаталізованого приголосного сам палаталізується* (з наук. літ.).

ПАЛАТА́ЛЬНИЙ, а, е, *лінгв.* Який завжди вимовляється з додатковим підняттям середньої частини спинки язика до твердого піднебіння (про звуки мови). *Специфічними вузьконаціональними для слов'янських мов є шумні дзвінкі та глухі, глухі губні та ряд палатальних приголосних* (з наук. літ.); *Вторинний палатальний елемент після губного на межі морфем розвинувся в епентетичний [й] лише в деяких діалектах спільнослов'янської мови* (з наук.-попул. літ.); *У польській мові форми з палатальним приголосним перед закінченням є основними* (з навч. літ.).

ПАЛАТА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., лінгв.* Властивість за знач. **палата́льний.** *За палатальністю, її послідовністю інколи встановлюють генетичну спорідненість мов, етапи їх розвитку* (з наук. літ.).

ПАЛА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.* 1. Знищуватися в сильному вогні, зазнавати дії такого вогню. *Човни і байдаки палали, Соснові пороми тріщали, Горіли дьоготь і смола* (І. Котляревський); *Далеко під горами ревіли гармати, палали села, а чорний дим розтягався змієм по синьому небі* (В. Стефаник); *Горіли поля, палав хліб* (О. Довженко); *Коли палає будинок, народ репетує: "Пожежа!" — і можна сподіватися, що хоча б одна людина прибіжить допомогти* (Л. Денисенко); * У порівн. *Місяць світив уповні, зорі наче палали — одна зоря поломніш* [полум'яніше] *від другої* (Марко Вовчок); // Горіти, даючи велике полум'я, сильне світло або виділяючи багато жару. *Попи співають, Свічки палають, Козаки шабельками лискають* (П. Куліш); *У кузні палає горно, Навіть іскри летять над полем* (Л. Забашта); *Палає буйним полум'ям піч, раз у раз з'являється на яскравому тлі вогню знайома постать: сестра!* (О. Гончар); *Вогнище рівно й яскраво палало, кидало відблиски на сусідні кущі* (В. Малик); *Полум'я в неї* [німфи] *велике палало на вогнищі, й запах Кедра сухого й пахучої туї далеко по всьому Острові линув* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); // *безос. У печі палає, як у гуті* (Марко Вовчок); *Три дні й три ночі, не втихаючи, палало; на четвертий день випав дощ і загасив пожежу* (Панас Мирний).

2. *чим і без дод.* Давати або випромінювати яскраве світло. *Сонце височенько уже. Мигтить, палає у небі* (А. Тесленко); *Довго ще палав маяк живим вогнем, і багряні відблиски гойдалися на воді...* (Д. Ткач); *В театрі столичному люстра палає* (С. Олійник); *Свічка палала-палахкотіла високим урочистим полум'ям* (С. Тельнюк); // Бути яскраво освітленим. *Дивлюся, аж світає, Край неба палає, Соловейко в темнім гаї Сонце зострічає* [зустрічає] (Т. Шевченко); *Ясна зала вся світлом палає* (Леся Українка); *Місто палало електричними вогнями* (М. Томчаній); * Образно. *Літо палало, кипіло й скипало* (Ю. Винничук); // *перен.* Виділятися яскравим кольором, забарвленням (звичайно червоним). *Між зеленим морем листу на дереві подекуди визирали, як сивина в голові, пожовклі листочки; на рові од поля палав уже кущ глоду* (С. Васильченко); *Три свіжі краплі кров'яні В коня палають на копиті* (Є. Фомін); *Якраз тоді маки цвіли, розквітали — На схилах жаріли, у долах палали* (М. Нагнибіда).

3. *перен.* Бути у пропасному жару (перев. від хвороби). *Тільки тепер вона почула, що всі кістки в неї болять, а голова палає, мов хоче розскочитися з болю* (Б. Грінченко); *Вацлав палав у гарячці, важко дихав* (С. Скляренко); // Відчувати гострий біль, приплив крові. *Хай і моя палає рана, Коли палає рідний край!* (О. Олесь).

4. *перен.* Дуже червоніти, ставати гарячим від приливу крові. *Очі її блищали ще дужче, ніж звичайно, лице палало від швидкого ходу і внутрішнього зворушення* (І. Франко); *Вуха в Бекіра палали, як жар, голос тремтів од обурення, і в очах стали сльози* (М. Коцюбинський); *Здавалось, очі її* [Галі] *не дивились, а горіли й світилися, щоки палали й пекли своїм полум'ям, груди хвилювали під тонкою білою сукнею* (В. Винниченко); *Обличчя палало. У тремтінні похололи пальці, чоло і ніс. Вона зблідла* (В. Домонтович).

5. *чим, від (од) чого і без дод., перен.* Бути охопленим яким-небудь сильним почуттям, з пристрастю віддаватися почуттю, справі і т. ін. *Як увійде* [Олена] *та поведе очицями, що як терен-ягідки, на пана сотника, то в нього язик стане мов повстяний, і не поверне його, а сам аж пала* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Він аж палав тепер від нетерпіння побачити Ніну* (В. Гжицький); *Розчинилися навстіж, як від вибуху, двері, і дівчина, палаючи гнівом і збудженням, з'явилася на порозі* (В. Собко); // Виражати сильне пристрасне почуття (про очі, погляд, обличчя і т. ін.). *Чого кипить химерна кров? Чого палає серце дике?* (П. Куліш); *Я бачу, погляд твій палає від погорди* (Леся Українка); *Обличчя палає з .. сорому, а ноги не слухаються: як задубіли* (Д. Бузько); *Дідусь, це ти мені тоді про Гарібальді й Віолетту розповідав. Слова прості пливли. Неначе у поета, палав твій зір...* (В. Сосюра); *Володько ще дужче засоромився, ціле обличчя палає, хотів би дати драла, та ноги не слухають* (У. Самчук); *Управитель помітив, як палають у хлопця очі, коли він дивиться на живописні роботи* (О. Іваненко).

6. *перен.* Проходити бурхливо, навально (про бій, битву, війну і т. ін.). *Бій палав, як грізна блискавка, Аж здригавсь від вибухів Дунай* (Ю. Гойда); *В ній* [Тессі] *досі палає любов, палахкотить зненависть* (М. Дашкієв); *Всі дивилися на північний вал, де палав бій* (Ю. Мушкетик); *У світі нічого доброго не робилося. Під боком — у Польщі — палала війна* (М. Матіос).

◊ **О́чі горя́ть (пала́ють)** *див.* **о́ко**[1]; **О́чі запала́ли / пала́ють [гаря́чим (страшни́м, я́рим** *і т. ін.)*] **вогне́м** *див.* **о́ко**[1]; **(1) Пала́ти (палахкоті́ти, паші́ти** *і т. ін.)* **рум'я́нцем (рум'я́нцями)** — мати червоний колір (про шкіру щік, обличчя). *Розгорається огонь таємний, Смагле личко рум'янцем палає* (І. Франко); *Трохи загоріле обличчя* [молодички] *так і пашіло рум'янцем* (Б. Грінченко); *Біля ополонки стояла Зінька, виполіскуючи білизну. Руки в неї були червоні від крижаної води, а щоки аж пашіли рум'янцями* (А. Шиян); *Вона мала дикі, чорні, як у батька, очі і недоступне, купане в любисткові, лице царівни, щоки так і палахкотіли рум'янцями і пахли трояндами* (Григорій Тютюнник); *Я байдуже стенаю плечима. До нас підходить Едик. Його обличчя пашить рум'янцем* (Ю. Мушкетик); **Се́рце (душа́) пала́є (палахти́ть)** *див.* **се́рце.**

ПАЛА́ТКА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **намé т.** *Містечко полотняне — Палатки на стерні — Мов стайка голубина, Біліє вдалині* (М. Нагнибіда); *Палатка здригалася й прогиналася від міцних ударів, наче пожежні шланги з усієї сили били по ній міцними пружними стовпами води* (В. Владко); *Антон спорудив для Оксани палатку, яка добре захищала від зустрічного вітру, дощу і сонця* (Д. Ткач); *В мене є палатка з брезенту* (О. Бердник); // *розм.* Те саме, що **плащ-пала́тка.** *Він стояв.., напнутий своєю вічною плащ-палаткою, якої ніколи не скидав відтоді, як одержав її з складу. На КП серед офіцерів ця палатка давно вже стала притчею во язицех* (О. Гончар).

ПАЛА́ТКОВИЙ, а, е, *рідко.* Прикм. до **пала́тка.** *Палаткову тканину виготовляють зі спеціального волокна* (з навч. літ.); // Із певною кількістю палаток. *Людей, які втратили житло внаслідок землетрусу на Гаїті, було розміщено в палаткових таборах* (із журн.); *Дещо запізніле відкриття туристичного сезону на Чернігівщині пов'язане з повеневими водами, які довго затоплювали місця, де розташовуються палаткові містечка* (з газ.).

ПАЛА́ТНИЙ, а, е. Прикм. до **пала́та.** *Так званий палатний спосіб рішення внутрішнього простору собору в подальшому став характерним для всього цивільного будівництва* (з наук. літ.); *Батуринську резиденцію відрізняє монументальність, яка досягається величавою колонадою, що простяглася в усю широчінь палатного фасаду* (з наук.-попул. літ.); *Нагляд над скарбницею короля мав підкоморій; управа палатою і судівництво належали до палатного графа* (І. Крип'якевич); *Сьогодні навіть коло палатних дверей була зміна. Замість одного санітара гляділи вхідних дверей два* (Т. Осьмачка); *Решетняк просто дивувався, скільки може поглинати книжок людина — цілими днями читає, до палатних анекдотів йому байдуже* (О. Гончар); *— Ми попереджали щодо протягів, — сказав палатний лікар, — але ж ви не слухаєте* (Г. Вдовиченко); *Пересторогу висловив п. Багряний у своїх свідченнях перед очолюваною конгресменом Френсіном Волтером в Пенсільванії палатною комісією розсліду неамериканських діянь 3 червня в столиці країни* (О. Шугай).

ПАЛА́ТНИК[1], а, *ч., діал.* Рушник. *Краса кролевецького перебірного рушника, цього святкового чисто білого палатника з мажорним вогнисто-червоним узором загальновизнана — він став символом гостинності і щедрості українського народу* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛА́ТНИК[2], а, *ч., розм.* Сусід по палаті (у 3 знач.). *Зблідла* [Капа], *постояла мить і .. вибігла в коридор. Палатники мовчали, ошелешені* (О. Гончар).

ПАЛАТО... Перша частина складних слів, що вказує на відношення до піднебіння, напр.: п а л а т о г р а́ м а, п а л а т о г р а ф і́ ч н и й, п а л а т о г р а́ ф і я.

ПАЛАТОГРА́МА, и, *ж.* Зображення точок дотику язика до піднебіння, яке дає уявлення про артикуляційні рухи, здійснювані у процесі вимовляння звука. *Використовуючи наявні у фонетичній літературі дані палатограм приголосних звуків, через палатографування у хворих з дефектною мовою і з деформаціями чи дефектами зубного ряду легко виявити й усунути причину такого порушення* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛАТО́ГРАФ, а, *ч.* Оснащений камерою інструмент, який використовують в експериментальній фонетиці для отримання зображення місця та поверхні дотику язика до піднебіння при утворенні окремих звуків. *До технічних засобів збору об'єктивної фонетичної інформації належать: комп'ютерні програми аналізу звукової хвилі, технічні пристрої для відображення процесів утворення звуків (палатографи, рентгенографічні апарати та ін.)* (з навч. літ.).

ПАЛАТОГРАФІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до палатографії. *Науковець проводив палатографічне дослідження голосних у говірці села Великі Сорочинці Миргородського району Полтавської області* (з наук. літ.).

ПАЛАТОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Реєстрація місця контакту язика із піднебінням при фіксації різних звукових фонів. *До початку ортодонтичного лікування та навчання в логопеда проведена палатографія приголосних звуків* (з навч. літ.).

ПАЛАТОГРАФУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **палатографува́ти.** *В експериментальній фонетиці застосовують емпіричні методи дослідження (безпосереднє спостереження й інструментальні методи дослідження: палатографування, рентгенографування)* (з наук. літ.); *Одним із найперших, хто інструментально опрацьовував українські звуки (прийомом палатографування), був О. Синявський* (з навч. літ.).

ПАЛАТОГРАФУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що.* Досліджувати звуки із застосуванням технічних пристроїв. *Коли палатографують звуки, обов'язково враховують правильне розташування язика, щоб зафіксувати його рух під час вимови* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛАТОДИНІ́Я, ї, *ж., мед.* Біль у ділянці піднебіння. *Палатодинію часто спостерігають у дітей під час росту передніх зубів, у дорослих — вона наявна при формуванні корінних зубів* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛАТОЛА́ЛІЯ, ї, *ж., фізл.* Порушення дії мовленнєвого апарату, зумовлене розщепленням м'якого піднебіння. *Палатолалія виявляється в патологічній зміні тембру голосу та спотвореному звуковимовлянні через порушення нормального функціонування носової порожнини* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛАТОПЛА́СТИКА, и, *ж.* Хірургічна пластика дефектів твердого піднебіння. *Палатопластику роблять для усунення щілин піднебіння або інших вроджених дефектів цього органа* (з навч. літ.).

ПАЛА́ТСЬКИЙ, а, е, *заст.* Прикм. до **пала́та** 1, 3, 5. *Аж увечері приніс до мене палатський сторож бомагу* [папір] (О. Стороженко); *Палатські служники ліками пахнуть, і все це народ, так би мовити, під знаком запитання* (М. Хвильовий); // *у знач ім.* **пала́тський,** кого, *ч.* Дрібний чиновник казенної або судової палати. [К а н д з ю б а:] *Міщанка вже і об купцеві не дуже дума, а щоб вискочити за палатського або за скубента* [студента]! *то і гляди: дівують, сердешні, до того, що можна буде їми* [ними] *на Донці греблю загатити* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПАЛАФІ́Т, а, *ч.* Житло, зведене на палях над водою або на березі болота. *У північних районах Криту 1800 р. до н. е. з'являються нові поселення, де в палафітах селилися люди здебільшого на озерах і річках* (з наук. літ.).

ПАЛАХКИ́Й, а́, е́. Який має здатність швидкого спалахування; займистий. *Довго .. жаром дихали снопи ячменю й жита, завезені з поля кілька днів тому, та раз у раз палахкими мітлами бухкало злежане сіно* (І. Нижник); *Палахкими є ацетон, бензин, спирт та ін., а також речовини, які можуть займатися від контакту з певними окисниками* (з наук.-попул. літ.); // Який виділяє багато тепла, світла. *Палахке сонце знялося над ними* (Іван Ле); *Для усіх спасінням палахкий вогонь у печі, гарячий дух лежанки* (Г. Колісник); *Він.., тікаючи від холодного жорстокого світу, забіг у маленьку церковцю і стояв, зігріваючи душу палахким полум'ям свічок* (Ю. Покальчук); *Чим далі на захід, тим більше з'являлося внизу освітлених автотрас, колій, набережних, вищерблений тесак Балатону був увесь обліплений палахкою гірляндою берегових прожекторів* (Ю. Андрухович); *Товстий фітіль довго розпалюється. Нарешті стає палахким язичком* (Любко Дереш); * Образно. *Маленькі ядерні реактори з палахкими серцями замість урану світитимуть у нашій пам'яті довічно* (А. Михайленко); // *перен.* Сповнений внутрішнього сяйва (про очі, погляд, обличчя і т. ін.); променистий (у 1 знач.). *Малий Дарницький болярин* [боярин] *був колись господарем того вже призабутого хлоп'яка з кучерявим лобом і палахкими чорними очима* (І. Білик); *Очі — ллється і ллється палахке, іскристе мерехтливе сяйво, що й кольору йому не підбереш: то мовби на чорнобривці схожі її очі, то мовби райські пташки* (Є. Гуцало); // *перен.* Розгарячілий, розпашілий, розчервонілий. *Прийде він, мій віястий, мій палахкий, мій гарний милий, прийде з великою радістю* (В. Винниченко); *Вона стала на стежці перед Гризотою палахка, просвітлена* (В. Речмедін); *Крізь засмагу на лиці Марини проступив густий, палахкий рум'янець* (Микита Чернявський); *Кайдан у танці й бою швидкий, як вивірка, й палахкий, як порох* (Ю. Мушкетик); *Дмитрик весь білий, мов старець з-під великодньої церкви. І весь вогнистий, палахкий, гарячий* (М. Матіос); * Образно. *Зайду в крамничку антикварій* [антикваріату], *де тишина і палахкий фарфор* (І. Жиленко).

ПАЛАХКОТА́ТИ *див.* **палахкоті́ти.**

ПАЛАХКОТІ́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **палахкоті́ти.** *І вдень і вночі не гасли над полями вогнища. І було в їх палахкотінні щось тривожне й загрозливе* (М. Руденко); *Старець .. обгорнувся в кожух і втиснувся у куток біля комина, на якому з тріском та палахкотінням горіли смоляні соснові колоди* (Юліан Опільський); *Немирич .. переступив поріг величезного, залитого свічковим палахкотінням покою* (Ю. Андрухович); *Повний місяць відбивається і двічі, і тричі, його холодне палахкотіння оточує Петька* (Н. Околітенко); *Сержант побуряковів на виду. Червоність виповзла з його бороди, запалювала палахкотінням щоки, охоплювала чоло, шию* (П. Загребельний); *Соболь відчув палахкотіння на щоках* (А. Кокотюха); *Коли вогонь безсило плазував по землі, редакторська душа бгалася з жалю за минулою величчю палахкотіння* (В. Підмогильний).

ПАЛАХКОТІ́ТИ, очу́, оти́ш, **ПАЛАХКОТА́ТИ,** очу́, о́чеш, *недок.* 1. Горіти, знищуючись у вогні. *На путях горіли вагони, збоку палахкотів будинок* (П. Панч); *"Тридцятьчетвірки" помчали до підбитих танків. Перший палахкотів, другому розчикрижило гусеницю...* (Є. Доломан); *З дитинства відклалася страшна картина, як палахкотала сусідня хата* (з мемуарної літ.); // Горіти, даючи яскраве, нерівне світло. *Вогонь палахкотів у печі і освітлював хату червоним світлом* (В. Стефаник); *Поки Тихон поволі взувся та розшукав кобеняка, за селом палахкотіла вже пожежа. Млин горів* (С. Васильченко); // *безос. В печі весело палахкотіло, в горщику закипала картопля* (Ю. Збанацький).

2. *чим і без дод.* Давати або випромінювати яскраве, звичайно нерівне світло. *На сході палахкотить серпнева зоря* (Г. Епік); *Під абажуром падучого снігу вокзал палахкотів лямпами* [лампами] (Б.-І. Антонич); *Палахкотять електрики вогні* (П. Дорошко); *В глибині двору палахкотить червоним одсвітом і роями іскор навстіж розчинена кузня* (М. Стельмах); // *перен.* Виділятися яскравим кольором, забарвленням. *Холодний вітер байдуже шарпав її* [безкозирки] *муарові стрічки, що палахкотіли сліпучим блиском золотих якорів* (В. Кучер); *На руках у неї палахкотить оберемок живих квітів, цілий сніп рясно зрошених росою її чорнобривців та петуній, гвоздик та царських борідок* (О. Гончар); — *Мироне, але ж там і верби ростуть, і тополі палахкотять жовтим листям, чому та звичайна і вічна краса випала з твого життя?* (Р. Іваничук); * Образно. *Липневий день догоряє десь за сутінками густих височенних дубів і лип, палахкотить на золотих банях* (І. Багряний).

3. *перен.* Дуже червоніти, ставати гарячим від припливу крові. *Сухе, гостре лице свекрушине набиралося гнівом, палахкотіла шия, .. виблискували очі* (К. Гордієнко); *Гордо відкинуті голови танцюристів, палахкотять засмаглі обличчя* (С. Журахович).

4. *перен.* Те саме, що **пала́ти** 3. *Хлопчик палахкотів у гарячці, кидався з боку на бік, уривчасто, важко дихав* (Б. Антоненко-Давидович).

5. *чим, від (од) чого і без дод., перен.* Бути охопленим надзвичайно сильним почуттям, з великою пристрастю віддаватися почуттю, справі і т. ін. *Настя аж палахкотіла од кохання до Густава* (І. Нечуй-Левицький); *Всі з'єдналися в один гурт, палахкотіли одним настроєм, як одно багаття* (С. Васильченко); — *Не треба так палахкотіти, Ніно. Як смолоскип, слово честі. Витримка, витримка!* (О. Донченко); *Люба просто палахкотіла від радості і захвату* (М. Чабанівський); *Вся біла, як свіча — Так полохко і тонко палахкочеш і щирістю обірваною врочиш, тамуючи ридання з-за плеча* (В. Стус); // Виражати сильне почуття, пристрасть (про очі, погляд, обличчя і т. ін.). — *Ну, а що ще ти хочеш?* — *вже палахкотів очима Великін* (І. Багряний); *Лежачи на мосту, вона оглянулась, і Любі здалося, що в її очах палахкотить ляк* (В. Бабляк); *Стах Пурій тут як тут із серпом над головою. Рота йому перехнябило, очі палахкочуть лютим вогнем — розбійник з Чорного лісу...* (І. Нижник).

6. *перен.* Проходити бурхливо, навально (про бій, битву і т. ін.). *Коли вже другий рік палахкотіла війна з Німеччиною та Австро-Угорщиною, треба було репетирувати не тільки гімназіальних бовдурів, що на кінець літа мали переіспити, але й готувати до екстерна тих молодиків, на яких насувався призов* (Б. Антоненко-Давидович); *Було це років сорок тому. Ще громадянська війна палахкотіла* (Є. Кравченко).

◊ **Пала́ти (палахкоті́ти, пашíти** *і т. ін.)* **рум'я́нцем (рум'я́нцями)** *див.* **пала́ти.**

ПАЛАХКОТЛИ́ВИЙ, а, е. Який яскраво, але нерівно світить, світиться. *Лавина козаків полинула у цитадель, освітлену загравою і палахкотливим світлом смолоскипів* (З. Тулуб); *За парком і за левадами, що простяглися внизу за греблею, здіймаються вряди-годи в мутне небо палахкотливі ракети* (К. Гриб); *Він решту ночі сидів і дивився на палахкотливі язики вогнища, докидаючи в нього дрова* (В. Малик); *Літак пролетів високо, вони* [Холод і Білан] *шукали й не могли знайти вогника. Мабуть, загубився в палахкотливім зорерграї* (Ю. Мушкетик); *Не було нічого красивішого за цей палахкотливий кінець: стрімке падіння сонця в море зелених дерев супроводжувалося швидкою зміною барв* (І. Роздобудько); // Жаркий, гарячий. *Над морем уставало яскраве, палахкотливе, вмите свіжими хвилями, солоне сонце* (О. Донченко); *Щоб бути загальновизнаною красунею, часом замало ідеально правильних рис обличчя, досконалої фігури та палахкотливого рум'янцю на щоках* (М. Дашкієв); *Прохор спустився до Хрещатого яру, а що був зморений.., — поблимували тільки з-під куколя пильні, палахкотливі очі* (Валерій Шевчук); * Образно. *Дівчина як вогонь палахкотливий — усе в неї в руках горить, і сама вона ніби на крилах літає* (П. Гуріненко).

ПАЛАХНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., однокр., розм.* 1. *тільки 3 ос.* Загорітися, засвітитися спалахом, зблиском. *Ми почули, як стрибнув Ваня Мороз, розірвалася граната, за ним побігли вартові, і палахнула світлом друга граната* (Ю. Яновський); *Іван уже бачив, як чорні ялини довкола цвинтаря ідуть у химерний танок, як хтось на них позапалював великі зелені ліхтарі, як захід палахнув червоним вогнем* (І. Чендей).

2. *перен.* Блиснути від сильного почуття, пристрасті (про очі, погляд і т. ін.). *Побачивши чорнявого красуня полковника у всій його войовничій красі і почувши його ласкаву мову, панночка палахнула рум'янцем* (А. Кащенко); // Виразити щось у великій мірі (про очі, погляд і т. ін.). *Гнів палахнув із суворих очей* (М. Шеремет); *Розпорядник полювання .. відчинив кабіну, .. й очі його палахнули завзяттям* (Є. Пашковський).

3. Вистрілити (з рушниці, пістолета і т. ін.). *А трапилась тому Маркові, казали, така пригода: на Зелені свята, під час вистави, Марків партнер палахнув ізгарячу в його* [нього] *з обрізу* [обріза], *замість порожнього, бойовим набоєм* (С. Васильченко); *Тимур натиснув на гачок. "Ремінгтон" палахнув шротом у пітьму* (М. Кідрук).

ПАЛАХТІ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **палахтіти.** *Влада запам'ятала, як прокидалася вночі й бачила крізь одчинені двері палахтіння свічок у сусідній кімнаті* (О. Забужко); *Поваби земні щоденно тішать око: безмежна зеленість трави, що не чує снігів, дерев палахтіння* (П. Мовчан); *У тих снігах, у тому палахтінні, заслухані у власну маячню, сидять* [пани], *як хижі сатанинські тіні, у пурпурових відблисках вогню* (Л. Костенко).

ПАЛАХТІ́ТИ, хчу́, хти́ш, *недок.* Те саме, що **палахкотіти.** *А шум в полях, а гомін по діброві. А пісня хоче коней розпрягать. Як палахтять багаття вечорові! Які великі тіні від багать!* (Л. Костенко); *А тепер можна поставити чайник, кілька звичних, заспокійливих рухів, і так мирно палахтить під ним у пітьмі голуба газова квітка, дуже зворушливо* (О. Забужко); *Мій колишній чоловік, обнявшись із сином і погладжуючи його по опущеній голівці, стояв припертий до паркану, за яким палахтіли посаджені мамою троянди* (М. Матіос); *Він лежав на своїм тапчані, жовтий, худий на лиці, від голови аж палахтіла гарячка* (І. Франко); *— Бог тебе сюди привів — тобі й повідаю, — трохи спокійнішим тоном відповів старий, одначе зіниці його ще палахтіли* (І. Нижник); * Образно. *З далеких курганів республіки на лоні сизої безвісти палахтіли заграви, а потім небо тануло і по вулицях проходив сторожкий, запашний шум* (М. Хвильовий).

◊ **Се́рце (душа́) пала́є (палахти́ть)** *див.* **се́рце.**

ПАЛА́Ц, у, *ч.* 1. Велика будівля з безліччю кімнат — місцеперебування монархів та інших можновладців, а також найбільш впливових осіб. *Далі йде Бахчисарай, резиденція кримських ханів, із знаменитим палацом останнього кримського володаря* (Остап Вишня); *Я пішов по вулиці Коперника, минув палац Потоцьких. Пишна будівля здалась мені ще неприступнішою* (Р. Андріяшик); *Тоді Кочубей поскакав у Бахмач, де на хуторі Поросючці, недалеко від міста, в лісі стояв другий гетьманський палац* (Ю. Мушкетик); *Після Філіпового повернення герцогський палац у Тарасконі, що останніми роками мав як ніколи похмурий та занедбаний вигляд, знову ожив* (О. Авраменко, В. Авраменко); *При розмові з батьком він заявив, що на місці монастиря буде побудований палац для нового володаря цього краю* (Д. Білий); // Пишна й розкішна будівля. *Кам'яний палац, наче іграшечка, з своїми .. вишками, різними візерунками понад вікнами та понад дверима, з своїм високим шпилем посередині, — стоїть і, мов панянка та, озирається навкруги, любуючись своїм убором* (Панас Мирний); *Він збудував собі величезний мармуровий палац, оздобив його з небаченою пишністю* (І. Білик); *Далі, за високими мурами, стояв чудовий палац, гарний, але темний, похмурого кольору, і вікна в ньому всі були позачинювані* (Ю. Покальчук); * Образно. *Хіба ж не дивна ця їхня планета Земля, на якій є десь і міста мільйонолюдні з університетами, з хмарочосами, з підземними палацами метро і спортивними аренами* (О. Гончар); * У порівн. *Панський будинок з білого каменю стоїть, немов палац над усім селом* (Марко Вовчок); *А школа — палацом стоїть Між новими кварталами* (Т. Масенко).

2. *чого.* Особливої архітектури великий будинок, який має громадське призначення. *Ципочка з Гуліною десь зараз у Палаці спорту кренделі на льоду виписують* (В. Нестайко); *Вони дивляться телевізор, там показують концерт у палаці "Україна"* (С. Андрухович).

3. *перен.* Ідеальний образ чого-небудь незвичного. *То ж кожен з нас будує людськості палац, і кожен як провісник* (П. Тичина); *Це не був повітряний палац дурня. О ні! Це була фантазія чиста, безпретензійна і людяна, як висока духовна вправа* (О. Довженко).

Буди́нок (Пала́ц) культу́ри *див.* **буди́нок; Пала́ц ща́стя** *див.* **ща́стя.**

ПАЛА́ЦИК, а, *ч.* Зменш.-пестл. до **пала́ц.** — *Ви не соромтесь, Елізо, колись у цьому крихітному палацику Ірма приймала всяких королів* (В. Винниченко); *Агапіт мав свій палацик на Влахернах, над самим Золотим Рогом, серед апельсинових садів* (П. Загребельний); *У саду росли найкрасивіші дерева, привезені з далеких країв на догоду князевичу і дбайливо висаджені під палациком* (Дара Корній); *Сліпучо-біла будівля, до якої вони прямували, виглядала, мов невеличкий палацик в італійському стилі* (Ю. Винничук).

ПАЛА́ЦО, *невідм., с.* Міський приватний палац, звичайно в Італії. *Русява синьйора хоче обов'язково проплисти повз палацо, де мешкав лорд Байрон* (О. Іваненко); *Не те, що наші скнари й торгаші, — він дав мені утримання й палацо* (Л. Костенко); — *Ось тут я живу, Каролю, — Гельмут запросив його до халупи, оббитої руберойдом, — звичайно, не палацо, але я маю саморобний душ* (В. Кожелянко).

ПАЛАЦО́ВИЙ, а, е. Стос. до палацу. *На Високому Замку є палацова забудова, оточена мурованою загорожею* (Т. Бордуляк); *Пан Василевський вибрався у мандрівку до Дрездена, щоб оглянути палацовий ансамбль* (Р. Іваничук); *До життя був лиш короткий палацовий перехід. Від покоїв Роксолани до пишних покоїв Сулеймана* (П. Загребельний); // Який живе, перебуває в палаці. *Близько відчинились двері, залунали відміряні, важкі кроки: йшла палацова варта на зміну сторожі* (Н. Королева); *Слова його* [Бжеського] *розвіються на чотири вітри і не дійдуть до ушей палацової шляхти* (З. Тулуб); *Порівняно з холодом у тих комірчинах, де мешкала палацова обслуга, в королівських покоях, можна сказати, панувала справжнісінька спека* (О. Авраменко); // Який міститься в палаці. *Голосно і владно дзвонить окремий палацовий телефон* (В. Винниченко); // Властивий, характерний для палацу. *Нічна палацова тиша особлива, глухо-оксамитова, причаєна, в ній висить засторога — не порушувати її* (Ю. Мушкетик); // Який розташований при палаці. — *Уявіть собі, — починає він притчу, — сенаторський палац часів Римської імперії. Величезний, населений павичами, пеліканами і мармуровими статуями, палацовий парк* (В. Єшкілєв); // Такий, як у палацу. *Євген Панасович попрямував до відділу народної освіти, що був розташований в пишному, майже палацового вигляду дімку, на краю містечка* (В. Речмедін).

ПАЛА́Ш, а́, *ч.* Холодна зброя з довгим прямим і широким двосічним клинком на кінці, яка нагадує шаблю. *Еней же збрую і бере.., На себе панцир натягає, Палаш до бока* [боку] *прив'язав* (І. Котляревський); *Перелякані жовніри несподіваним нападком хапались за палаші, за пістолі, деякі дали драпака* (О. Стороженко); *Хлопці в червоних — гордість душі! Блискають сріблом в бою палаші* (Л. Первомайський); *Улюблена зброя мадярських гусарів — гострий, широкий однобічний палаш* (Ю. Логвин).

ПАЛА́ЮЧИЙ, а, е. Який палає. *Коло палаючого будинку пожежники* (Ю. Яновський); *Загинув герой Арсен Шевчук, врізавшись своїм палаючим літаком у скупчення німецької артилерії* (О. Довженко); *Палаючі колеса, розкидаючи іскри, котилися з круч у долину, залишаючи в повітрі запах ялівцю* (О. Бердник); *Зачувши своє прізвище, аж розгубилась дівчина. Притулила долоні до палаючих щік, а очі от-от бризнуть сльзьми* (І. Цюпа); *Любив він вечорами, довгими, майже безконечними, грітися біля палаючої пічки* (Ю. Збанацький); *Край шляху серед палаючих маків зостався свіжий горбик землі з маленьким гранчастим обеліском* (О. Гончар).

ПАЛЕБІ́ЄЦЬ, і́йця, *ч.* Те саме, що **палезабива́ч** 1. *У навчальному закладі готують палебійців на різних пересувних і стаціонарних копрах* (із журн.).

ПАЛЕБІ́ЙНИЙ, а, е. Признач. для забивання паль. *Універсальні палебійні установки дають змогу встановлювати вежу під кутом до вертикалі для забивання похилих паль* (з навч. літ.).

ПА́ЛЕВИЙ, а, е. Блідо-жовтий з рожевим відтінком. *Троянд було сім — три білі, три палеві і одна — червона* (Ю. Смолич); *День встає у палевій хустинці* (Л. Забашта); *Буре небо дає .. свою бурість, вогневий палевий полиск. Ніби цілу ніч ранкова зоря барвить ці тихі води* (О. Гончар); *Джилін розповідав усім, що вирізьблені із рідкісного палевого мармуру скульптури були створені придворним майстром* (В. Єшкілєв).

ПАЛЕВИСМИ́КУВАЧ, а, *ч.* Механічний пристрій для висмикування забитих у землю паль. *При розбиранні тимчасових загорож і старих споруд переважно з металевих шпунтових паль застосовують палевисмикувачі* (з навч. літ.).

ПАЛЕЗАБИВА́Ч, а́, *ч.* 1. Робітник, який займається забиванням паль. *Палезабивач почав технічний огляд копра перед зміною його технічних функцій із забивання на висмикування паль* (із журн.).

2. Пристрій для забивання паль. *На ділянці сьогодні запускають у роботу палезабивач, для якого підвезли паливо спеціальним автомобілем* (з газ.).

ПА́ЛЕ́НИЙ, а, е. 1. *тільки* **па́лений.** Дієпр. пас. до **пали́ти**[1]**.** *Я бачу той далекий світ І ті шляхи за триста літ, Повиті тирсою і згаром, Побиті й палені пожаром* (А. Малишко); *Ра-Менеїс будувала собі піраміду в пустині, — Більше лягло там людей, ніж каміння, паленого сонцем* (Леся Українка); *Чимало запорожців його* [кохання] *не знали. Отако й звіковували — не палені солодкою пристрастю, не обціловані, не миловані* (Ю. Мушкетик); *Бреде* [Гуменний], *змучений, палений спрагою* (О. Гончар); *Він усе ще важко дихав, палений гарячкою і сердитістю на всіх людей* (І. Франко); *Він зліг — прохворів, палений пропасницею, до зими* (О. Ульяненко); // **па́лено,** *безос. пред. Зловлених опришків дуже мучили: палено їх розпеченим залізом, бито в тіло цвяхи, ламано кості, але опришки трималися завзято й нікого не зраджували* (Г. Хоткевич); *Ой синочку, порадничку, Ой де ж ти був, мій зрадничку, Як в бік мене улучено, .. І топтано, і палено* (О. Олесь); *Палено і орано Землю — рідну сторону, Та земля лишилась молода* (О. Ющенко); *При кінці листопада сильно вже зимно, а в моїй* [моєму] *класі не палено* (Уляна Кравченко).

2. *у знач. прикм.* Який горів (у 1 знач.); горілий. *У повітрі — сірка, палений пісок, залізо, дим* (Ю. Яновський); *З димарів хат, що курилися, в повітрі пахло паленим деревом* (С. Чорнобривець); *Гострий запах паленої сірки ще не вивітрився, він свердлив у носі і сльозив очі* (С. Голованівський); *Нараз я відчув сморід вихлопних газів, змішаний з гіркуватим задушливим димом пороху та паленого заліза* (Є. Доломан); *Без запахів залізничного паленого вугілля ми вже не уявляємо ні себе, ні міста* (С. Андрухович); // *у знач. ім.* **па́лене,** ного, *с.* Те, що виділяє запах згару. *Ранок був темний-димний і туманний. Страшно пахло горілим і паленим* (Ю. Смолич); *Я повернувся на кухню і тільки зараз звернув увагу на ледь вловимий запах паленого* (Ю. Винничук); *Інна втретє міняє батарейки — результат аналогічний; крім того, калькулятор нагрівається і від нього смердить паленим* (О. Авраменко, В. Авраменко).

3. *у знач. прикм.* Підданий обпалюванню, прожарюванню для одержання певних якостей. *Вилиті з паленого сахару два герби, дворянський і земський, красувалися зверху* (Панас Мирний); *Була та яма метрів два завдовжки, метра півтора завширшки і обкладена всередині паленою цеглою* (Є. Кравченко); *Тут не було ні танців, ні музик, і акротерій з паленої глини всім женихам показував язик* (Л. Костенко); *Васильку й Тарасику по цукерчині саморобній, із цукру паленого, од гостей перепало* (В. Лис).

4. *у знач. прикм., перен., жарг.* Низької якості, підроблений. *На руці в нього* [малого] *бовтався ролекс — палений, але красивий* (С. Жадан); *Ходити на зібрання розповсюджувачів Христина ненавиділа ще більше, ніж тулити палений товар* (Н. Сняданко).

5. *у знач. прикм.* Дуже гарячий. *Ніяке дерево не витримує в цім безводнім солончаковім краю, на палених вітрах, і тільки вона, жилава акація, .. веселить людський зір по присиваських убогих селах* (О. Гончар); // *перен.* Який розгнівався, розсердився. *Хівря, запримітивши, що Грицько палений, мерщій висунула борщ з печі і постановила коло його* [нього] (Панас Мирний).

△ **Нега́шене (па́лене) вапно́** *див.* **вапно́.**

ПАЛЕНИ́НА, и, *ж., діал.* Те саме, що **палени́ще** 1. *Після нещодавньої пожежі в лісі часто траплялися паленини* (із журн.); * Образно. *— Як гадаєш, легко буде нести наслідки цієї пожежі?.. О, довго ще чутиме церква права цей чад паленини* (Н. Королева); // Те, що горить, виділяючи запах згару. *З деякого часу в повітрі відчувався дух паленини, однак до самого обрію ніде не видно було вогню. Жодний димок не вказував на якесь далеке пожарище* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПАЛЕНИ́ЩЕ, а, *с., діал.* 1. Випалене місце в степу, в лісі. *Вигоріле паленище глипало із зеленої трави чорним більмом* (І. Керницький); *Каламар уявою знову й знову палив весняні ватри, перекопував паленища* (І. Чендей).

2. Топка. *Зігнувшися, він потонув у темнім гирлі паленища і почав розкладати вогонь* (І. Франко).

ПАЛЕНІ́ТИ, ію, ієш, *недок.* 1. Бути охопленим полум'ям, яскраво горіти; палати. *Вугіль проситься у піч — коксом стати, паленіти іскорками в чавуні* (М. Рудь); * Образно. *Над головою по-літньому паленіло сонце* (Ю. Збанацький); * У порівн. *Мучить невсипуща згага .. Гаряче море хліба навкруги наче паленіє* (Грицько Григоренко).

2. *перен.* Ставати збудженим; дратуватися. *— Ваш Вовченко вважає, що кожна заплавна річка — болото. Він убиває наші річки, — паленів Бачура* (М. Чабанівський); *Що більше на мене тиснули* [сирійці], *то більше я паленів* (М. Кідрук); // *чим.* Бути охопленим яким-небудь сильним почуттям. *Усі, хто паленів ненавистю до ненависних ворогів, об'єднувалися в загони, йшли в партизани* (з публіц. літ.).

3. Набирати кольору полум'я, палу (*див.* **пал**[1] 1); виділятися таким кольором. *Ярілось золоте сонячне світло, іскрилась роса, паленів у віддалі Стрий* (І. Франко); *До самісінького обрію зелена прерія в своєму весняному буянні паленіла розмаїтими квітами* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // Ставати червоним, червоніти. *Весь краєвид паленів здоровим рум'янцем* (Б. Лепкий); *— Ось бачиш, сьогодні літечко торкнулось руками до ягід, і вони почали паленіти* (М. Стельмах); *Небо кров'ю паленіло, тонуло в загравах* (В. Симоненко).

4. *перен.* Дуже червоніти від припливу крові; ставати дуже гарячим. *Спала Марія неспокійно. Паленіла крізь сон, поверталась* (С. Тудор); *Юрко похлипується крихтою, натужно кашляє, паленіє увесь* (І. Рябокляч); // Вкриватися рум'янцем, червоніти. *Одкривали* [дівчата] *обличчя, коли стрічались з красунем-турком, по тому паленіли* (М. Коцюбинський); *Тетяна паленіє під тим поглядом* (О. Кобилянська); *— Я нічого. Я просто так... — паленіла вона обличчям, ховаючи під довгі вії тугу своїх очей* (Григорій Тютюнник); // Ставати червоним, гарячим від сильного збудження, хвилювання і т. ін. (про лице, щоки, вуха і т. ін.). *Вона мовчала. Ступала влад зі мною, покірна і стримана. Її щоки паленіли* (А. Хорунжий); *Я відчув, що в мене паленіють вуха та щоки* (Ю. Мушкетик); // *від чого.* Бути збудженим, виражаючи глибокі почуття, пристрасть. *День за днем і вона потроху опанувала тією премудрістю* [писати], *а якось, паленіючи від потайної, соромливої радості, написала ім'я, що найбільше їй полюбилося* (В. Речмедін); *Лаврін сидів у сідлі, паленів од своєї сміливості* (Ю. Мушкетик).

◊ **(1) Паленіти від (з) со́рому (стида́, сти́ду)** — відчувати великий сором, стид (звичайно виявляючи це збудженням, почервонілим обличчям і т. ін.). *Я вся паленіла зо стиду аж до глибини душі* (І. Франко); *Він .. паленів від сорому і терпів тяжку муку, коли бачив де п'яного робітника* (Леся Українка); *Ішла собі* [Роксолана] *слухняна Та паленіла з сорому* (Л. Забашта); *Їй* [Ангеліні] *подобалося крутити, як циган сонцем, здоровенним курсантом, який паленів од сорому при побаченнях* (П. Загребельний); *Він паленів від сорому, згадуючи, як Бумбарасов тягнув його, мов паршиве кошеня* (В. Нестайко).

ПАЛЕНІ́ЮЧИЙ, а, е. Який паленіє. *Коли загомонів народ, питаючись про невістку Мстислава, встала* [Калина] *з паленіючим лицем* (Юліан Опільський); *Гарячі сльози котились по паленіючих щоках* [Тусі], *вона притискала до високих дівочих грудей ту несподівану, але таку жадану записку* (Ю. Збанацький); * Образно. *Де-не-де відніється з-посеред того золотого, шумливого та пахучого моря синє чаруюче око блавату, або квітка куколю, або дівоче, паленіюче лице польового маку* (І. Франко).

ПА́ЛЕ́НКА, и, *ж., діал.* Горілка. *Він бачив, де стоїть паленка і закуска* (С. Скляренко); *Взимку йому дали коня і корову і він привів їх на своє подвір'я, п'яний від щастя і доброї кварти паленки* (В. Кучер); *Бульбулькнула паленка до трьох склянок* (І. Чендей); *Дзюрчало дешеве вино в пугари* [пугарі], *цідилася сливова паленка* (М. Дочинець).

ПА́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пали́ти**[1] 1–4, 7. *До печі підведений газ, але так само вона розрахована на палення вугіллям, дровами, торфом* (Т. Прохасько); *Доліз Мирон Данилович до калюжки в глибокому водориї; обхлюпався там, щоб, рятуючись від палення, зберегти одіж на плечах* (В. Барка); *Вода защипала, та сльози змили палення в повіках* (Ю. Логвин); *Мені аж соромно признатися, що я, перший голова нашого антиалкогольного товариства.., дозволив на палення горілки, хоч я мав владу ґуральню замкнути* (А. Чайковський).

ПАЛЕНУ́ХА, и, *ж., діал.* Горілка. *— Вам первачка з вогнем чи паленухи з димом? — грають в усміщці бистрі очі і повні вуста вдовиці* (М. Стельмах).

ПАЛЕО... Перша частина складних слів, що має значення: 1) стародавній, напр.: палеогéн, палеозóйський, палеокліматúчний; 2) стос. до вивчення глибокої давнини, напр.: палеобіолóгія, палеоботáніка, палеогеогрáфія.

ПАЛЕОАЗІÁТ *див.* **палеоазіáти.**

ПАЛЕОАЗІÁТИ, ів, *мн. (одн.* **палеоазіáт,** а, *ч.;* **палеоазіáтка,** и, *ж.).* Корінне населення Північної та Північно-Східної Азії й північної частини Північної Америки. *Серед палеоазіатів (іноді в межах одного етносу, як у чукчів) переважають два типи ведення господарства: на узбережжях і островах — морські рибальство й мисливство; у внутрішніх материкових районах — мисливство й оленярство* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕОАЗІÁТКА *див.* **палеоазіáти.**

ПАЛЕОАЗІÁТСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **палеоазіáти.** *Палеоазіатські народи, на думку етнолога Л. Шренка, є найдавнішим населенням Північно-Східної Азії* (з наук. літ.).

ПАЛЕОАЗІ́ЙСЬКИЙ, а, е. Те саме, що **палеоазіáтський.** *Вчені виділяють три основні складники, на базі яких сформувався удегейський етнос: автохтонний палеоазійський, австронезійський в особі мігрантів з узбережжя Жовтого і Східно-Китайського морів, тунгуський* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕОÁНТРОП *див.* **палеоáнтропи.**

ПАЛЕОÁНТРОПИ, ів, *мн. (одн.* **палеоáнтроп,** а, *ч.;* **палеоáнтропка,** и, *ж.).* Викопні пращури людей, які жили в Азії, Африці та Європі 250–35 тис. років тому. *Палеоантропи становлять закономірний етап антропогенезу, що передував появі людини сучасного виду — неоантропа* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕОÁНТРОПКА *див.* **палеоáнтропи.**

ПАЛЕОАНТРОПÓЛОГ, а, *ч.* Фахівець із палеоантропології. *Більше двадцяти років вчений Ежен Дюбуа проживав у Південно-Східній Азії й Африці, де брав участь у пошуках залишків пітекантропа, синантропа і набув авторитету як один із найвідоміших палеоантропологів* (з наук.-попул. літ.); *На думку Кріса Стрінгера, палеоантрополога з Лондонського музею природничої історії, розшифрований геном мітохондрії може походити від ще однієї невідомої науці популяції стародавніх людей* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕОАНТРОПОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **палеоантрополóгія.** *Палеоантропологічні дані використовують для встановлення закономірностей еволюції людини, визначення центрів стародавніх цивілізацій* (з наук. літ.).

ПАЛЕОАНТРОПОЛÓГІЯ, ї, *ж.* Розділ антропології, що вивчає викопні рештки людини раннього історичного періоду. *Дослідження палеоантропології охоплюють епоху палеоліту й неолітичний період, під час якого остаточно сформувалися раси сучасного людства* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕОÁРКТИКА, и, *ж.* Біогеографічний регіон, що стосується Європи, північно-західного узбережжя Африки та Азії на північ від Гімалаїв. *У поширенні та формуванні прісноводної фауни на території європейської частини Палеарктики важливу роль відіграли геокліматичні чинники* (з наук. літ.); *Палеоарктика виділилася в окрему екозону в епоху палеогену, коли тут розвинулися нові форми рослин і тварин* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕОАРКТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до Палеоарктики. *Фауна міксоспоридій палеоарктичної групи у водоймах Південної Карелії, розташованих на межі західних, північно-східних і південних великих прісноводних систем, найближча до Каспійського басейну* (з наук. літ.).

ПАЛЕОАРХÉЙ, ю, *ч.* Геологічна ера, друга частина архею (3,6–3,2 млрд років тому). *Найбільш рання форма життя, яка була знайдена в еру палеоархею, — це бактерії віком понад 3,46 мільярдів років* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕОАСТРОНÁВТИКА, и, *ж.* Розділ науки, що вивчає археологічні пам'ятки про вірогідне відвідування Землі астронавтами-інопланетянами. *Палеоастронавтика досліджує різні артефакти, що з великим ступенем імовірності залишили на Землі гості з інших планет* (з навч. літ.).

ПАЛЕОБІОГЕОГРАФІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до палеобіогеографії. *Палеобіогеографічні дані використовують у палеонтології, стратиграфії, палеокліматології, палеогеографії, без них неможливі повноцінні палеокліматичні, палеогеографічні та інші реконструкції* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕОБІОГЕОГРÁФІЯ, ї, *ж.* Розділ науки, який вивчає закономірності розподілу організмів на поверхні Землі в минулі геологічні епохи. *Палеобіогеографія сформувалася лише в середині XX ст.* (з навч. літ.).

ПАЛЕОБІÓЛОГ, а, *ч.* Фахівець із палеобіології. *Палеобіологи стверджують, що за 3 млрд років на Землі з 4 млрд видів вижило не більше 4 млн, тобто 99,9 % видів, які існували в минулому, не змогли пристосуватися до нових екологічних умов і з різних причин вимерли* (з навч. літ.).

ПАЛЕОБІОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до палеобіології. *Під час археологічних розкопок на території Митрополичого саду в Національному Києво-Печерському історико-культурному заповіднику влітку було проведено дослідження палеобіологічних решток* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕОБІОЛÓГІЯ, ї, *ж.* Наука про походження, еволюцію, спосіб життя тварин і рослин минулих геологічних епох. *Центральний науково-природничий музей здійснює науково-дослідні роботи в галузі вивчення системи природи, біогеографії, палеобіології* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕОБІОЦЕНÓЗ, у, *ч.* Сукупність рослин і тварин, що населяли в минулі геологічні епохи ділянку суходолу чи водойми з більш-менш однотипними умовами існування. *Виявлено основні біогеографічні зв'язки діатомових палеобіоценозів України та загальні тенденції в розвитку діатомової флори басейнів Північної околиці Тетису, Східного Паратетису та Чорноморського басейну* (з наук. літ.); *Палеобіоценоз відрізняється від біоценозу відсутністю залишків безскелетних організмів, які не могли зберегтися у викопному стані, та наявністю залишків організмів, випадково занесених в місця поховання* (з навч. літ.); *До палеобіоценозу належить частина біоценозу, що збереглася у викопному стані* (із журн.).

ПАЛЕОБОТÁНІК, а, *ч.* Фахівець із палеоботаніки; палеофітолог. *Класифікацією типів жилкування і розробкою спеціальної термінології для її опису зайнявся австрійський палеоботанік К. фон Еттінгсгаузен* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕОБОТÁНІКА, и, *ж.* Розділ палеонтології, що вивчає морфологію, анатомію, філогенію викопних рослин минулих геологічних епох; палеофітологія. *Палеоботаніка охоплює дослідження рослин геологічного минулого, їх класифікацію, встановлення спорідненості із сучасними рослинами, виявлення їх розподілу по поверхні Землі в різні геологічні періоди* (з навч. літ.).

ПАЛЕОБОТАНІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до палеоботаніки. *Палеоботанічний фонд музею представлений рештками рослин минулих епох* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕОВУЛКАНО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із палеовулканології. *Молодий палеовулканолог застосував нову методику для вивчення залишків вулкана, який таїв у собі тисячолітню історію* (із журн.).

ПАЛЕОВУЛКАНОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до палеовулканології. *Палеовулканологічні дослідження мають велике значення для реконструкції минулих епох і дають змогу вирішувати завдання, пов'язані з пошуками різноманітних корисних копалин, які виникли внаслідок вулканічної діяльності* (з наук. літ.).

ПАЛЕОВУЛКАНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ геології, що займається вивченням вулканічної діяльності минулих геологічних періодів. *Завданням палеовулканології є встановлення палеовулканологічних умов на земній поверхні і на дні океанів та морів* (з навч. літ.).

ПАЛЕОГЕ́Н, у, *ч., геол.* Перший період кайнозойської ери в історії геологічного розвитку Землі. *Найголовніша зона вугленакопичення в палеогені — це Скелясті гори й прилеглі околиці Північно-Американської платформи* (з навч. літ.); *Палеоген (початковий і найтриваліший період кайнозойської ери) межує з крейдяним періодом минулої мезозойської ери* (М. Руденко).

ПАЛЕОГЕ́НОВИЙ, а, е, *геол.* Прикм. до **палеоге́н.** *Відклади, що утворилися протягом палеогену, становлять палеогенову систему* (з наук. літ.); *Межа між крейдовою й палеогеновою епохою дуже різка. Вона характеризується вимиранням динозаврів* (з навч. літ.).

△ **Палеоге́новий пері́од** *див.* **пері́од.**

ПАЛЕОГЕО́ГРАФ, а, *ч.* Фахівець із палеогеографії. *Пам'ятки палеоліту привертають до себе увагу вчених різних країн і різних спеціальностей: археологів, палеонтологів, антропологів, геологів, палеогеографів, етнологів* (з наук. літ.).

ПАЛЕОГЕОГРАФІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до палеогеографії. *Палеогеографічний аналіз поширення вапняних угруповань найдрібніших планктонних організмів у пізній крейді півдня України дає змогу виявити особливості їх збільшення* (з наук.-попул. літ.); *Палеогеографія як наука зародилася в надрах геології в другій половині XIX ст., проте перші загальні дані палеогеографічного характеру з'явилися ще в кінці XVIII ст.* (з навч. літ.).

ПАЛЕОГЕОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Наука, що вивчає фізико-географічні умови на поверхні Землі минулих геологічних епох. *Палеогеографія досліджує давню географічну оболонку, її розвиток, історію загалом та окремих її частин у взаємодії: давню земну кору, рельєф і т. ін.* (з навч. літ.).

ПАЛЕОГЕОХІ́МІК, а, *ч.* Фахівець із палеогеохімії. *Для палеогеохіміка істотним є встановлення особливостей протікання хімічних процесів у структурі Землі в минулі геологічні епохи* (з навч. літ.).

ПАЛЕОГЕОХІМІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до палеогеохімії. *Палеогеохімічні особливості ландшафтів Придніпров'я (на прикладі розрізу Новосілка) можна реконструювати через дослідження давніх геохімічних змін на цій території* (з навч. літ.).

ПАЛЕОГЕОХІ́МІЯ, ї, *ж.* Розділ геохімії, що вивчає хімічний склад, процеси й закони поширення хімічних елементів у земній корі в минулі геологічні епохи. *О. І. Перельман обґрунтував новий напрям — палеогеохімію ландшафтів* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕО́ГРАФ, а, *ч.* Фахівець із палеографії. *Особливості виконання малюнка обличчя дуже важливі для визначення манери митця, подібно до характеру накреслення літер для палеографа* (з наук.-попул. літ.); *Віднайденням та описуванням рукописних джерел займалося Історичне товариство Нестора-літописця (1872) при Університеті св. Володимира, до якого входили відомі палеографи та археографи — М. Петров, В. Антонович, І. Срезневський, В. Іконников, Д. Багалій, С. Маслов, І. Каманін та ін.* (з навч. літ.).

ПАЛЕОГРАФІ́СТ, а, *ч.* Художник по дереву й міді. *Дослідження виробів палеографістів минулих епох розкривають і технологію оброблення дерева, і виготовлення малюнків і т. ін.* (з наук. літ.).

ПАЛЕОГРАФІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до палеографії. *Палеографічний аналіз дає змогу встановити оригінальність рукопису, визначити, справжній він чи підроблений* (з навч. літ.).

ПАЛЕОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Допоміжна історико-філологічна дисципліна, що вивчає зовнішній вигляд і письмо стародавніх рукописів для їх правильного прочитання та встановлення часу й місця написання. *Археографія тісно пов'язана з іншими спеціальними галузями історичної науки — джерелознавством, історіографією, палеографією* (з наук.-попул. літ.); *Як наукова дисципліна палеографія розвинулась у Франції в першій половині XVIII ст.* (з навч. літ.); // Особливості письма і зовнішнього вигляду стародавнього рукопису. *До зовнішніх ознак палеографії належать: абеткова система, графічні особливості літер, матеріал письма, на якому викладено текст (пергамент, папірус, берест та ін.), і знаряддя письма (дерев'яні палички, гусячі або металеві пера), чорнило (фарби), оздоблення рукописів* (з наук. літ.); *Курсив відрізняє палеографію окремих припонтійських міст давніх часів від інших, де він набув поширення лише в перші століття нової ери* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕОДЕМО́ГРАФ, а, *ч.* Фахівець із палеодемографії. *Уперше метод смертних списків (реєстр осіб за тривалістю життя) для побудови таблиць смертності та середньої очікуваної тривалості життя був використаний англійськими палеодемографами Д. Граунтом, В. Петті та Е. Галлеєм* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕОДЕМОГРАФІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до палеодемографії. *Палеодемографічні дослідження первісної людності України, започатковані І. Д. Потєхіною, дали змогу визначити статеву й вікову структури племен і середню тривалість життя людини* (з наук. літ.).

ПАЛЕОДЕМОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Розділ історичної демографії, який вивчає демографічні процеси, що відбувалися в найдавніших людських спільнотах. *Палеодемографія оцінює ступінь пристосованості популяції та загальної характеристики її статусу в розвитку суспільства* (з наук. літ.).

ПАЛЕОЕКО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із палеоекології. *Робота палеоеколога пов'язана з вивченням взаємовідносин між живими організмами геологічного минулого й довкіллям* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕОЕКОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до палеоекології. *Процедура найбільш повноцінного, широкого і глибокого палеоекологічного аналізу була реалізована для території Східної Волині* (з наук. літ.); *Палеоекологічний аналіз має важливе значення для розуміння механізму утворення органогенних гірських порід, місць їх локалізації* (з навч. літ.).

ПАЛЕОЕКОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ екології, який вивчає спосіб життя й умови проживання вимерлих організмів, їх зміни в процесі історичного розвитку життя на Землі. *Головною метою палеоекології є вивчення взаємовідносин між живими організмами геологічного минулого й навколишнім середовищем* (з наук. літ.).

ПАЛЕОЕНДЕ́М, а, *ч.* Те саме, що **палеоенде́мік.** *Калофака волзька — раритетний вид флори, внесений до Європейського Червоного списку й Червоної книги України, палеоендем Південного Сходу Європи* (з наук. літ.).

ПАЛЕОЕНДЕМІ́ЗМ, у, *ч.* Вияв поступового згасання виду живих організмів у порівняно обмеженому географічному регіоні у прадавні епохи. *Палеоендемізм протиставлений вузькому ареалу поширення виду, оскільки репрезентує звуження ареалу певного виду, його поступове вимирання* (з навч. літ.).

ПАЛЕОЕНДЕ́МІК, а, *ч.* Давня форма організмів, початково широкий ареал яких поступово скоротився під впливом зміни кліматичних умов або конкуренції з більш пристосованими видами. *Давні ендеми, чи палеоендеміки, звичайно не мають родинних форм у районах, географічно близьких до сфери їхнього поширення* (з наук.-попул. літ.); *Палеоендеміки становлять найбільший інтерес з погляду теорії еволюції* (з навч. літ.).

ПАЛЕОЕНДЕМІ́Я, ї, *ж.* Сукупність живих організмів у відносно обмеженому географічному регіоні у прадавні епохи. *Палеоендемія окремих рослин часто не має відношення до інших представників навколишньої флори чи фауни* (з навч. літ.).

ПАЛЕОЕНЦЕФАЛО́Н, а, *ч.* Найдавніша частина мозку викопної істоти минулих геологічних епох. *Палеоенцефалон був найважливішою частиною мозку первісної людини* (з навч. літ.).

ПАЛЕОЗА́ВР *див.* **палеоза́ври.**

ПАЛЕОЗА́ВРИ, ів, *мн. (одн.* **палеоза́вр**, а, *ч.), палеонт.* Рід викопних перев. сухопутних рептилій мезозойської та інших ер; величезна викопна ящірка. *Існували палеозаври мезозойської ери, що вели водний спосіб життя* (з наук.-попул. літ.); *У залі палеонтології можна побачити останки палеозавра та інших викопних тварин* (із журн.); * Образно. — *То на горах не поліцейські доми з пожежними каланчами: то палеозаври та мастодонти примостилися на суходолі* (І. Нечуй-Левицький).

ПАЛЕОЗО́Й, ю, *ч.* Те саме, що **Палеозо́йська е́ра** *(див.* **е́ра).** *Палеозой представлений породами кембрійської, девонської й кам'яновугільної систем — вапняками, зокрема рифовими, глинами та ін.* (з наук. літ.); *Вода збурена, каламутна, штормова хвиля з кожним ударом обвалює рихлий, зрушений ґрунт берега, де, оголившись, проступали тепер усі палеозої та мезозої* (О. Гончар); *Текла оця ріка, мабуть, з палеозою І знову потече собі в палеозой* (П. Гірник).

ПАЛЕОЗО́ЙСЬКИЙ, а, е. Стос. до палеозою. *Палеозойський комплекс є складчастим, про що свідчать круті кути нахилу пластів, зафіксовані в керні свердловин* (з наук.-попул. літ.); *Ніде ні деревця .. Лише рибальська обшугована вітрами хата блищить.., горби кучугур облягають її, ніби алігатори, ніби створіння якісь палеозойські* (О. Гончар); *Ми подрапалися .. на густий-прегустий чи то баобаб, чи то банан, чи хто його зна що, словом, на якесь дивовижне, може, й зовсім не відоме науці допотопне палеозойське дерево* (В. Нестайко).

△ **Палеозо́йська е́ра** *див.* **е́ра.**

ПАЛЕОЗОО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із палеозоології. *Успіхові роботи в дослідженні тваринного світу минулих часів багато в чому сприяло широке застосування комплексного методу, коли разом з археологами стали працювати геологи, палеозоологи, палеоботаніки та інші спеціалісти з природничих дисциплін* (з наук. літ.); *У середині XX ст. на основі філогенетики американський палеозоолог Джордж Сімпсон кваліфікував ще одну групу ссавців* (з навч. літ.).

ПАЛЕОЗООЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до палеозоології. *Палеозоологічні знахідки знайдені й під час будівництва Каховського гідровузла. Це скам'янілі кістяки у вапнякових відкладинах* (М. Василенко); *Найвідомішим в Україні палеозоологічним осередком є Палеонтологічний музей імені В. О. Топачевського, що діє у складі Національного науково-природничого музею НАН України* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕОЗООЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ палеонтології, що вивчає тваринний світ минулих геологічних епох. *Палеозоологія займається відновленням та ідентифікацією організмів багатоклітинних тварин, що залишилися від минулих геологічних епох, і використанням цих скам'янілостей у реконструкції доісторичних середовищ* (з наук. літ.); *Об'єктом досліджень палеозоології є викопні рештки тварин та сліди їхньої діяльності* (з навч. літ.).

ПАЛЕОКАЛЬДЕ́РА, и, *ч.* Кругле або овальне заглиблення на вершині вулкана. *Гербінська палеокальдера становить майже правильне коло діаметром близько 10 км, обмежене дугами, що нахилені до центру кальдери* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕОКАРПО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із палеокарпології. *У полі зору палеокарполога має бути статика й еволюційна динаміка окремих репродуктивних зачатків, визначення закономірностей утворення насіннєвої флори, процеси розвитку видів рослин* (з навч. літ.).

ПАЛЕОКАРПОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до палеокарпології. *Палеокарпологічний метод дає змогу визначати видовий склад трав'янистих форм, наявність індикаторів їх зміни* (з наук. літ.).

ПАЛЕОКАРПОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ палеоботаніки і карпології, який вивчає викопні рештки насіння і плодів минулих геологічних періодів. *Палеокарпологія наголошує, що викопна флора конкретної місцевості настільки старше, наскільки більше в ній міститься форм, нині чужих для цієї місцевості* (з наук. літ.).

ПАЛЕОКЛІ́МАТ, у, *ч.* Клімат минулих геологічних епох. *Розвиток рослинності в минулі геологічні епохи відбувався на тлі зміни палеоклімату, обрисів суші і т. ін.* (з наук. літ.); *Палеоклімат, на відміну від геологічних порід або скам'янілих решток організмів, не залишає прямих слідів* (з навч. літ.).

ПАЛЕОКЛІМАТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до палеоклімату. *На початку XX ст. метеоролог і геолог Альфред Вегенер на основі подібності палеокліматичних умов, геологічної будови й обрисів материків виклав першу теорію про дрейф континентів, яка стала ґрунтом для сучасної теорії тектоніки літосферних плит* (з наук. літ.).

ПАЛЕОКЛІМАТО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із палеокліматології. *Палеокліматологи вивчають геологічні та палеонтологічні дані, шукають ті ознаки, що відображають характер клімату, тому біоіндикаційний метод тут є одним з найголовніших* (з наук. літ.); *Д. Хоуделл, палеокліматолог з університету у Флориді, довів, що з 800 р. н. е. на півострові Юкатан, де проживали мая, почалася смуга жорстоких посух* (з наук.-попул. літ.); *Нові дослідження палеокліматологів засвідчують, що початок глобальному потеплінню було покладено ще за часів екстенсивного землеробства кілька тисяч років тому* (із журн.).

ПАЛЕОКЛІМАТОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до палеокліматології. *Палеокліматологічний метод давно використовують у стратиграфії як першооснову, а також під час створення схем етапності для пліоцену та плейстоцену* (з наук. літ.); *Серед різних залишків тварин найважливішими для палеогеографічних і палеокліматологічних реконструкцій є залишки дрібних організмів* (з навч. літ.).

ПАЛЕОКЛІМАТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ палеогеографії, що вивчає давню атмосферу і клімат Землі. *У палеокліматології первісний склад і багаторічний режим атмосфери визначають здебільшого за палеокліматичними індикаторами (мінералами, гірськими породами, викопними ґрунтами та ін.)* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕОКОНТА́КТ, у, *ч.* Імовірне в далекому минулому спілкування людей з інопланетянами, представниками інших цивілізацій. — *Взагалі-то про так званий палеоконтакт, тобто контакт первісних людей із космічними прибульцями, існують міфи у догонів — африканського народу, що живе на території Малі* (В. Нестайко); *Гіпотеза про космічний пелеоконтакт, тобто про відвідання Землі представниками позаземних цивілізацій у сиву давнину, коли ще не існувало писемності, постійно цікавить різних дослідників* (з наук.-попул. літ.); *Родоначальником гіпотези палеоконтакту в її сучасному формулюванні вважають Костянтина Ціолковського* (з навч. літ.).

ПАЛЕОКОНТА́КТНИЙ, а, е. Стос. до палеоконтакту. *Космізм стародавніх східних філософій і давнього епосу, палеоконтактні сюжети й техніцизми, знайдені в давніх текстах, створюють передумови для вирішальних відкриттів саме в цих регіонах* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕОКОСМОНА́ВТИКА, и, *ж.* Розділ космонавтики, який вивчає можливі сліди на Землі давніх літальних апаратів з інших світів. *Дані про польоти в атмосфері й космосі літальних апаратів у стародавні часи, відомі з історії, історико-культурних пам'яток, стародавніх літературних джерел, палеокосмонавтика аналізує через зіставлення із сучасними технологіями космічних польотів* (з навч. літ.).

ПАЛЕОЛІНГВІ́СТ, а, *ч.* Фахівець із палеолінгвістики. *Палеолінгвіст з-поміж інших чинників враховує гіпотезу про доісторичну креолізацію та гібридизацію мов* (з навч. літ.).

ПАЛЕОЛІНГВІ́СТИКА, и, *ж.* Розділ мовознавства, що досліджує походження мови, її звукових засобів через реконструкцію дописемних мов і протомов. *Для палеолінгвістики актуальними є гіпотези про взаємозв'язок поширення мовних сімей із рухом доісторичних археологічних культур* (з наук. літ.).

ПАЛЕОЛІНГВІСТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до палеолінгвістики. *Метою праці є встановлення спільних і розбіжних рис між мовами італійської групи через палеолінгвістичні параметри* (з наук. літ.).

ПАЛЕОЛІ́Т, у, *ч., архл.* Давній кам'яний вік; перший, найраніший період кам'яної доби. *Коло творів образотворчого мистецтва палеоліту досить широке: зображення тварин і людей, виконані на камені (петрогліфи), гравюри на кістках і рогах, рельєфи, малюнки, глиняні й кам'яні скульптури* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *Цікаво було слухати, якими постають у Лідиній інтерпретації наші тернівщанські історії, що ми ними ділилися з нею в дорозі, де жартома, а де всерйоз виповідаючи їй під настрій той наш далекий тернівщанський палеоліт* (О. Гончар).

ПАЛЕОЛІТИ́ЧНИЙ, а, е, *архл.* Стос. до палеоліту. *Протягом палеолітичної доби первісні люди досягли великих успіхів у виробничій діяльності* (з наук. літ.); // Який існував за палеоліту. *При розкопках пізніх палеолітичних поселень було знайдено різноманітні скульптурні вироби малих форм, зразки штрихової графіки на бивні мамонта* (з навч. літ.); *Ми дихали подихом наших палеолітичних предків* (В. Домонтович); *Для когось дух минулого уособлюють меч або корона, або хрест, а для мене — це пташка з каменю, палеолітична скульптура, яку я знайшла на горі Ласки, звідки видно увесь Уріж* (Г. Пагутяк).

ПАЛЕОЛІ́ТОВИЙ, а, е, *архл.* Те саме, що **палеоліти́чний.** *Перші пам'ятки історії, знайдені на території Київської області, відносяться до палеолітового часу* (з газ.).

ПАЛЕОМАГНЕТИ́ЗМ, у, *ч.* Властивість гірських порід намагнічуватися в період свого формування під дією магнітного поля планети і зберігати набуту намагніченість протягом наступних епох. *Палеомагнетизм ґрунтується на дослідженні природної залишкової намагніченості гірських порід* (з наук. літ.); *Вивчення палеомагнетизму неопротерозойських палеобазальтів і порід із відслонень Волинського та Подільського Придністров'я дало змогу виділити основні компоненти природної залишкової намагніченості* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕОМАГНІ́ТНИЙ, а, е. Пов'язаний із палеомагнетизмом. *Даними палеомагнітних досліджень користуються у вивченні магнітного поля Землі, умов утворення гірських порід, тектоніки, вулканізму* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕОМАГНІТО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із палеомагнітології. *Геологи мають володіти поняттями палеомагнетизму на такому рівні, який дав би змогу грамотно використовувати палеомагнітні дані, співпрацювати в своїх геологічних дослідженнях з палеомагнітологами* (з навч. літ.).

ПАЛЕОМАГНІТОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до палеомагнітології. *Зміна полярності дає змогу застосовувати палеомагнітологічний метод у стратиграфії при кореляції близьких за часом розрізів земної кори між собою* (з наук. літ.).

ПАЛЕОМАГНІТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про палеомагнетизм, тобто про магнітне поле Землі в минулі геологічні епохи. *Палеомагнітологія виникла й розвивається на стику геології, геофізики, фізики, хімії* (з навч. літ.).

ПАЛЕОНЕВРО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із палеоневрології. *Палеоневролог С. В. Савельєв наголошує на недостатній розробленості критеріїв прижиттєвої оцінки когнітивних здібностей людини* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕОНЕВРОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до палеоневрології. *Прадавні люди різко відрізнялися від австралопітеків значними розмірами лобних часток, хоча важко сказати, наскільки швидким був еволюційний перехід через недостатню кількість наявного палеоневрологічного матеріалу* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕОНЕВРОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Розділ палеонтології і неврології, що вивчає еволюцію центральної нервової системи. *У палеоневрології вивчення еволюції нервових систем хребетних ускладнене відсутністю наявних викопних черепних порожнин за кожним із доісторичних часів* (з навч. літ.).

2. Розділ палеоантропології, що вивчає будову та функції головного мозку викопних хребетних за особливостями мозкової порожнини черепа. *Об'єктом вивчення в палеоневрології зазвичай є природний або частіше штучний зліпок мозкової порожнини* (з навч. літ.).

ПАЛЕОНТО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із палеонтології. *Палеонтолог коротко, але докладно розповів про такі новини, про які ніхто з моїх друзів і знайомих досі нічого не говорив* (М. Трублаїні); *Дотепну гіпотезу висловив радянський палеонтолог Матюшин. Схиляючись до думки про те, що прабатьківщиною людського роду є Африка* (П. Загребельний); * У порівн. *Я проводив дні й ночі в роздумах, проводив ряд психофізичних експериментів, досліджував, ніби палеонтолог, генетичні товщі нашого ембріонального минулого* (І. Білик).

ПАЛЕОНТОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до палеонтології. *Він мені не подобався тоді, коли займався так званими палеонтологічними розвідками* (М. Трублаїні); *— Гігантський варан, — не звернув на мене ніякісінької уваги Митько, — був відомий ученим з палеонтологічних знахідок* (М. Стельмах); *Експозиція музею представлена чотирма відділами: історичної геології, регіональної геології, палеонтологічним та монографічним* (з наук.-попул. літ.).

Палеонтологічний музе́й *див.* **музе́й.**

ПАЛЕОНТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука, що вивчає життя геологічного минулого, охоплюючи аналіз рослинних і тваринних скам'янілостей, у тому числі мікроскопічних розмірів, що збереглися в гірських породах. *Палеонтологія тісно пов'язана з суміжними природничими науками — геологією й географією: палеонтологічні дані відіграють важливу роль при екологічному прогнозуванні* (з наук.-попул. літ.); *Серед апельсинів, пальм та евкаліптів біліє широкий, схожий на вхід до храму фасад музею палеонтології* (Л. Дмитерко); *Земна палеонтологія не має даних про .. неймовірний розвиток світу комах під час юрського періоду на Землі* (В. Владко); *Коли б вчені не навчилися читати історію Землі по ледве помітних змінах живого світу, вони не були б ученими, а палеонтологія не була б наукою* (М. Руденко).

ПАЛЕООКЕА́Н, у, *ч.* Давній океан, минуле якого відтворюють на підставі геологічних відкладень магматичних, осадових порід. *У період існування Уральського палеоокеану з нього виходили на сушу членистоногі* (з навч. літ.); *Коли Л. П. Зоненшайн разом із колегами представив свою версію історії Уральського палеоокеану на суд геологічної громадськості, її визнали переконливою* (із журн.).

ПАЛЕООКЕАНІ́ЧНИЙ, а, е. Пов'язаний із палеоокеаном, характерний для нього. *Виконаний аналіз складних оксидів, хромових руд підтвердив їх зв'язок з інтрузивною глибинною гірською породою, яка мала змогу формуватися в уральській палеоокеанічній області* (з наук. літ.).

ПАЛЕООКЕАНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ океанології, що вивчає стан морів та океанів у минулі геологічні епохи. *У полі зору палеоокеанології перебуває дослідження далекосхідних морів і прилеглої частини Тихого океану для розкриття таємниць тектонічних змін їхньої природи* (з наук. літ.).

ПАЛЕОПАЛІНО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із палеопалінології. *Палеопалінологи проводять палеопалінологічні спостереження над спорами минулих епох, виявляють їх системний стан, визначають діапазон мінливості* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕОПАЛІНОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до палеопалінології. *Д. К. Зеров заснував українську палеопалінологічну школу з вивчення відкладень антропогену та інших історичних епох* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕОПАЛІНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ ботаніки, що вивчає спори й пилок рослин минулих геологічних епох. *Спочатку дані палеопалінології застосовувалися винятково при вивченні четвертинних відкладень, тому єдиною проблемою була правильна діагностика пилку та спор, які класифікували за їх належністю до сучасних таксонів рослин* (з наук. літ.).

ПАЛЕОПАТО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із палеопатології. *Палеопатологи вивчають причини появи хвороб із найдавніших часів* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕОПАТОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до палеопатології. *Продовжується антропологічне та палеопатологічне вивчення культових комплексів Більського та Книшівського городищ, започатковані дослідження соціальних груп населення скіфського часу* (з наук. літ.).

ПАЛЕОПАТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про хворобливі зміни в рослинних і тваринних організмах, що заселяли Землю в доісторичну добу. *Праці з палеопатології дали змогу вивчити причини появи хвороб, їх частотність, поширеність, а також встановити рівень знань народних цілителів* (з наук. літ.).

ПАЛЕОПЕДО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із палеопедології. *Отримані палеопедологом результати та використання літературних даних дали змогу не лише реконструювати ґрунти, а й прослідкувати зміну палеогеографічних умов* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕОПЕДОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до палеопедології. *Для реконструкцій плейстоценових ґрунтів і палеогеографічних умов часу їх формування на території Приазовської низовини були проведені палеопедологічні дослідження відкладів* (з наук. літ.); *Результати палеопедологічних досліджень використовують при гідромеліоративному будівництві, пошуках і розвідці родовищ корисних копалин* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕОПЕДОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Галузь палеогеографії, що вивчає давні ґрунти. *Головним завданням палеопедології є не лише реконструкція давніх ґрунтів і ґрунтових покривів, чинників і процесів ґрунтоутворення, а й встановлення їх історії й закономірностей розвитку в палеогеографічній оболонці Землі* (з навч. літ.).

ПАЛЕОПЕДОСФЕ́РА, и, *ж.* Давній шар ґрунтів Землі в складі біосфери, заселений мікроорганізмами, рослинами, тваринами. *Палеопедосферу й стародавні ґрунтові утворення вивчають не лише як похідні від фізико-географічних умов минулого, а і як результат взаємодії чинників творення плодоносних шарів землі того часу* (з наук. літ.).

ПАЛЕОПІТЕ́К *див.* **палеопіте́ки.**

ПАЛЕОПІТЕ́КИ, ів, *мн. (одн.* **палеопіте́к,** а, *ч.), палеонт.* Викопні людиноподібні мавпи. *Зберігаючи деякі примітивні ознаки будови, зуби палеопітека подібні до зубів горили* (з навч. літ.); *Явище, яке в XIX, а надто в XX столітті називали гонкою озброєнь, з'явилося на світ разом з палеопітеком, коли він замість сокири застосував довгі стегнові кістки антилоп, трощачи черепи не лише шимпанзе, адже в категоріях гастрономії він був канібал* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема).

ПАЛЕОПОПУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* Сукупність особин одного виду тваринних чи рослинних організмів, поширена в певній місцевості в минулі часи. *Смертність як генералізований показник благополуччя чи неблагополуччя палеопопуляцій відображає неспецифічну реакцію групи на зовнішні стимули* (з наук. літ.).

ПАЛЕОПРОТЕРОЗО́Й, ю, *ч.* Ранній період протерозою (2500–1600 млн років тому). *За палеопротерозою настала перша стабілізація континентів* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕОПСИХО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із палеопсихології. *З усіх матеріалістичних концепцій походження людини концепція палеопсихолога Б. Ф. Поршнєва сьогодні залишається єдиною, яка дещо зуміла усунути всі ті наївно-спрощені елементи матеріалістичного підходу до проблеми, на які вже давно й цілком обґрунтовано вказувала релігійна критика* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕОПСИХОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до палеопсихології. *Фізіологічний напрям та дослідницька думка І. П. Павлова й більшості фізіологів десь наближалися до лінгвістичної, ширше, палеопсихологічної думки М. Я. Марра про розвиток прадавньої людини, але в той час вони не могли запропонувати аргументовану критику надто матеріалізованої концепції розвитку людської психіки* (з навч. літ.).

ПАЛЕОПСИХОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Галузь психології, яка вивчає антропогенез психіки, її зв'язок із мисленням первісної людини. *Палеопсихологія може констатувати, що рух від імітації до дій з виготовлення кам'яних виробів, а потім до імітації самого виробу, його стереотипної та виразної форми був психологічно осмисленим* (з наук. літ.).

ПАЛЕОРЕНТГЕНО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із палеорентгенології. *Палеорентгенолог у своїй роботі оперує не лише компетентностями з рентгенології, а й розумінням основних тенденцій зміни будови кісток в історичному розвитку людини* (із журн.).

ПАЛЕОРЕНТГЕНОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до палеорентгенології. *Палеорентгенологічний метод аналізу застосовують для детального обстеження викопних скелетів та їхніх частин* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕОРЕНТГЕНОЛО́ГІЯ, а, *ч.* Вивчення хвороб давніх людей за допомогою рентгенологічного дослідження давніх організмів та їхніх решток. *У палеорентгенології досліджують особливості будови викопних кісток за допомогою відповідних процедур їх обстеження та зіставлення різних періодів розвитку кісткової структури* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕОТЕ́РІЄВИЙ, а, е, *палеонт.* 1. Прикм. до **палеоте́рії.** *Палеотерієві пальці, а їх було чотири на передніх ногах і три — на задніх, були негнучкі* (з навч. літ.).

2. *у знач. ім.* **палеоте́рієві,** вих, *мн.* Родина викопних ссавців, близьких родичів тапірів і носорогів. *Більшість палеотерієвих були досить невеликими тваринами, ранні представники сягали висоти 20 сантиметрів* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕОТЕ́РІЇ, їв, *мн. (одн.* **палеоте́рій, я,** *ч.), палеонт.* Родина викопних рослиноїдних ссавців ряду непарнокопитих палеогенового періоду, схожих на тапірів. *Палеотерії жили поблизу водоймищ, харчуючись м'якою рослинністю* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕОТЕ́РІЙ *див.* **палеоте́рії.**

ПАЛЕОТЕРІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Підрозділ палеозоології, що вивчає викопних ссавців. *Досягнення сучасної палеотеріології ґрунтовані на численних лабораторних пробах викопних рештків ссавців, ідентифікації та встановленні співвідносності із сучасними подібними видами* (з наук. літ.).

ПАЛЕОТИ́П, у, *ч.* Назва європейських стародавніх книг XVI ст., що їх друкували з набірних форм. *Незначну за кількістю, але дуже цінну для вивчення культурних взаємин слов'янських народів інформацію містять палеотипи, видані церковнослов'янською мовою у Празі Ф. Скориною* (з наук.-попул. літ.); *Палеотипи видавалися у форматі ін-октаво, тобто 1/8 частини аркуша, сфальцьованого у три згини* (з навч. літ.).

ПАЛЕОТРО́ПІКИ, ів, *мн.* Фізико-географічні зони, які охоплюють тропічні й субтропічні регіони майже всієї Африки (крім крайньої півночі й крайнього півдня), Аравійський півострів, Індостан і Південно-Східну Азію. *У флорі палеотропіків нараховують майже 40 ендемічних родин* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕОТРОПІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до палеотропіків. *Розвиток палеотропічної флори не порушувався зміною клімату, тому вона дуже багата й різноманітна на види та ендеміки* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕОУФО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із палеоуфології. *Недвозначність багатьох стародавніх оповідей, що висвітлюють контакти з представниками інших світів, не раз наводилася палеоуфологами як аргумент присутності таких істот на Землі* (із журн.).

ПАЛЕОУФОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука, яка вивчає сліди і наслідки можливого відвідання Землі в давнину представниками інших цивілізацій. *Палеоуфологія вивчає не лише сліди можливих відвідувань Землі представниками інших цивілізацій, а й сучасні подібно кваліфіковані явища* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕОФА́УНА, и, *ж.* Тваринний світ минулих геологічних епох. *Досить часто на краєчках кременя наявні відбитки палеофауни* (з наук. літ.); *За даними палеозоологів, що вивчали палеофауну Михайлівського поселення, бик ямного часу значно відрізнявся від бика доби пізньої бронзи* (з навч. літ.).

ПАЛЕОФАУНІ́СТ, а, *ч.* Фахівець із палеофауністики. *Палеофауніст займається вивченням фауни минулого* (із журн.).

ПАЛЕОФАУНІ́СТИКА, и, *ж.* Розділ палеозоології, що вивчає видовий склад і фауністичні комплекси тваринного світу минулих геологічних епох. *Палеофауністика висвітлює склад, географічне й геологічне поширення та еволюцію фауни в часі* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕОФАУНІСТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до палеофауністики. *Визначення характеристик палеофауністичних опорних розрізів має ґрунтуватися на достатній кількості відповідних фактів минулих епох* (з навч. літ.).

ПАЛЕОФІ́Т *див.* **палеофіти.**

ПАЛЕОФІ́ТИ, ів, *мн. (одн.* **палеофі́т,** а, *ч.), палеонт.* Рослини, які існували в минулі геологічні епохи; викопні рослини. *Поширення палеофітів відбувалося від початку греко-римського періоду до відкриття Америки* (з наук. літ.).

ПАЛЕОФІТО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із палеофітології; палеоботанік. *Використовуючи дані викопних решток рослин, палеофітологи поступово відновлюють складну картину еволюції рослинного світу на нашій планеті* (з навч. літ.).

ПАЛЕОФІТОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до палеофітології. *Давньогрецький ботанік Ксенофан описав знайдене ним лаврове листя, вік якого перевищував вік давньогрецької цивілізації, й подав характеристику палеофітологічного світу* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕОФІТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Те саме, що **палеобота́ніка.** *Об'єктом дослідження палеофітології є викопні рештки рослин та сліди їхнього існування* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕОФЛОРИ́СТ, а, *ч.* Фахівець із палеофлористики. *Палеофлорист займається вивченням флори певних відрізків минулого часу* (із журн.).

ПАЛЕОФЛОРИ́СТИКА, и, *ж.* Розділ палеоботаніки, що вивчає видовий склад та угруповання рослинного світу минулих геологічних епох. *Палеофлористика виявляє подібності й відмінності флори минулих епох, простежує флористичні зміни в часі* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕОФЛОРИСТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до палеофлористики. *Вивчення розподілу копалин рослин у земній корі дає надійний матеріал для стратиграфії (розчленування, кореляція й датування відкладень) і встановлення палеофлористичного світу тих епох* (з наук. літ.).

ПАЛЕОЦЕ́Н, у, *ч.* Рання епоха палеогену. *Основний продуктивний горизонт Східницького нафтового родовища пов'язаний із ямненськими пісковиками, що утворилися в епоху палеоцену* (з наук.-попул. літ.); *За палеоцену клімат у середній смузі Європи та на сучасній території України був теплий, переважала теплолюбна рослинність* (з навч. літ.).

ПАЛЕОЦЕ́НОВИЙ, а, е. Прикм. до **палеоце́н.** *Кліматичні умови на теренах Східноєвропейської платформи й суміжних регіонів визначалися існуванням континентального морського басейну — палеоценового моря* (з наук. літ.).

ПАЛЕОЦЕНО́З, у, *ч.* Те саме, що **палеобіоцено́з.** *Основною характерною особливістю палеоценозу є те, що частина біоценозу, яка збереглася у викопному стані, представлена донними організмами* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕСТЕЗІ́Я, ї, *ж.* Виникнення слухового відчуття при дії вібрації. *Палестезія виникає через дію вібрації або часто повторювані механічні впливи* (з навч. літ.).

ПАЛЕСТИ́НА, и, *ж., перев. мн., з означ., заст.* Місцевість, край. *Запахло не садами, не золотоверхими фантастичними палатами, а московськими чорними дворами кругом золотоверхих палат, грязюкою, достойною Константинополя, Таврісу, Тегерану і інших турецьких та азійських пахучих палестин* (І. Нечуй-Левицький); *Про можливість повернення Дмитра Прокоповича до рідних палестин поголоска пішла вже давно* (О. Полторацький); *У нескінченних пошуках казкових палестин з молочними ріками весь .. люд звик з великою легкістю кидати малонасиджені місця при першій чутці про можливість одержати нові земельні наділи* (Є. Гуцало).

ПАЛЕСТИ́НЕЦЬ *див.* **палести́нці.**

ПАЛЕСТИ́НКА *див.* **палести́нці.**

ПАЛЕСТИ́НСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **палести́нці** і Палестина. *Оскільки несподіваний палестинський репатріант на корчму не претендував, то його впустили на зло зраднику* (Г. Тарасюк); *Тиха й задушлива палестинська ніч, табір хрестоносців, вартові на чатах геть усі позасинали* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Настає той літній, регулярний палестинський полудень, коли небо, немов пересичене кобальтом, бірюзою, ультрамарином, обвиває себе ледь помітною мерехтливою сірою плівкою* (В. Єшкілєв).

ПАЛЕСТИ́НЦІ, ів, *мн. (одн.* **палести́нець,** нця, *ч.;* **палести́нка,** и, *ж.).* Арабський народ, що населяє Палестину; представники цього народу. *Народжуваність серед палестинців перевищує середній рівень народжуваності в багатьох країнах Близького Сходу* (із журн.); *У переговорах братимуть участь лише ті палестинці, що проживають на західному березі річки Йордан та в секторі Газа* (з газ.).

ПАЛЕ́СТРА, и, *ж.* У Стародавній Греції — гімнастична школа для хлопчиків. *Найголовнішим для нього* [Протагора] *таки лишалася палестра з бойовими змаганнями та войовничими промовами* (І. Білик); *Палестри мали відкриті майданчики, бігові доріжки, гімнастичні зали, басейни* (з навч. літ.); // У Стародавній Греції та Стародавньому Римі — призначена для фізичних вправ частина гімнасію чи лазні. *У своєму трактаті римський архітектор Вітрувій описував, що палестри — це квадратні або продовгуваті перистильні (оточені колонадою за периметром) майданчики, де один із чотирьох портиків робили подвійним для захисту від сильного дощу* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕ́СТРИКА, и, *ж.* Гімнастика у Стародавній Греції (Елладі). *Палестрикою займалися на спеціально облаштованих майданчиках* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЕ́ТА[1], и, *ж., зах.* Палітра (у 1 знач.). *Коли поет справді мачає перо в крові, то є се кров не жива, людська, що пливе серед болів конання, а кров з цінобру* [цинобри] *та карміну, розроблена на палеті* (І. Франко); *Хвилину можна було пізнати жито по сріблистім, а пшеницю по золотавім відблиску, але незабаром і тая розплилась.., як краска на малярській палеті* (Б. Лепкий); *Пензель отця Олімпія нечутно перелітає з веселково-барвистої палети на велике полотно* (Н. Королева).

ПАЛЕ́ТА[2], и, *ж.* Те саме, що **піддо́н.** *Товари, поміщені на палету, можуть фіксуватися на ній пасками (кріпильними стрічками) та спеціальними плівками* (з навч. літ.).

ПАЛЕТИ́ЦЯ, і, *ж., діал.* Палиця, палка. *А я собі на думці: ой коли б він палетицею не вдарив* (Сл. Б. Грінченка).

ПАЛЕ́ТКА, и, *ж.* Розділена на квадрати прозора пластинка, яка признач. для обчислювання площ на планах і картах. *Палетку використовують для визначення площ та обсягів на плані й карті, а також для креслення за ними копій і схем* (з наук.-попул. літ.); *Підрахувавши кількість квадратів палетки, що повністю вміщуються у контурі ділянки території, можна визначити її площу* (з навч. літ.); // *іст.* У мистецтві Стародавнього Єгипту — кам'яна пластинка для розтирання фарб, часто прикрашена пласким рельєфом. *Після кожного використання палетку обов'язково мили й висушували* (із журн.).

ПА́ЛЕХ, у, *ч.* Мистецтво розпису лакових виробів із пап'є-маше (ікони, коробки, мініатюрні скриньки, портсигари і т. ін.). *Стилістичні особливості палеху найкраще видно в зображеннях гірок, дерев та архітектури* (із журн.); // *збірн.* Прикрашені таким чином предмети, що виробляються в російському місті Палех. *В експозиції художнього музею був представлений палех* (з газ.).

ПА́ЛЕХСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **па́лех.** *Хазяїн назвався Чуприною. Вибачився, що зараз, на жаль, нічого оригінального запропонувати не може. Показав картини, кілька палехських шкатулок* (В. Петльований); *Найбільшого розквіту палехський іконопис досяг у XVIII — на початку XIX ст.* (з наук.-попул. літ.); *Засновниками палехського стилю мініатюри є Іван Голіков та Олександр Глазунов* (з навч. літ.).

△ **Па́лехська мініатю́ра** *див.* **мініатю́ра.**

ПА́ЛЕЦЬ, льця, *ч.* 1. Одна з п'яти рухомих кінцевих частин кисті руки або ступні ноги у людини. — *А це що? .. — враз скрикнула Гашіца і вхопила Йона за палець, на якому блищала дорога для нього каблучка від Домніки* (М. Коцюбинський); *Андрій, занепокоєний тим, що його щось кусає за палець ноги, дивиться вниз на свої черевики* (І. Багряний); *Катерина промокла до рубців і так замерзла, що на ногах і руках не чула пальців* (С. Чорнобривець); * Образно. *Безмежний час щось прикидав собі, На палець міряв небо при дорозі* (М. Вінграновський); *Синіми пальцями вітер стукає у шибки* (В. Сосюра).

2. Кінцева частина лап тварин і птахів. *Зляканий Пундик забився в буду, гарчав і намагався вигризти застряглу між пальців лапи колючку* (Ю. Мушкетик); *— Ця тварина живе у воді, тому вона має зябра, а щоб могла дихати, коли виходить на берег, — ще й легені. На задніх лапах у неї по п'ять пальців, на передніх — по чотири, і вона вміє брати ними різні предмети* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека); *З'явилась діва; .. очі всіх, Копита, хоботи пістряві, .. Всі ікла й пальці костяні .. До неї!* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна); *Скелет ноги птахів становлять масивна стегнова кістка, дві зрослі кістки гомілки, цівка й кістки пальців* (з навч. літ.).

3. *техн.* Деталь у формі стрижня в машинах, механізмах і т. ін., якою звичайно щось підтримується або захоплюється. *При складанні вузлів несучі деталі, складальні одиниці встановлюють на пальцях шарнірно або нерухомо* (з навч. літ.); // Закріплюваний на кінці однієї з рухомих частин механізму валик або круглий стрижень, який служить віссю обертання для іншої, з'єднаної з ним частини. *Навантаження на поршневий палець мають перемінний характер, близький до ударного* (з навч. літ.); *Екіпажі .. почали оглядати машини: перевіряли ходові частини, натяжку гусениць, пальці ведучих коліс* (М. Стельмах).

(1) Вели́кий па́лець — двосуглобовий, товщий від інших, крайній палець на руках і ногах. *Вона стала великими пальцями на вершок дверей, налапала ногою клямку* (І. Нечуй-Левицький); *Вербовський зачепив великим пальцем курок і повільно почав його зводити* (І. Багряний); *Він підніс праву руку, на якій бракувало двох пальців — великого і вказівного* (Д. Бедзик); *Стоїть Гараська, похиливши голову, великим пальцем ноги землю колупає* (П. Запаренко); **(2) Вказівни́й па́лець** — другий палець на руці між великим і середнім. *Остап Антонович тихо підійшов до дверей, зігнув вказівний палець і обережно постукав ним у двері* (Г. Епік); *Він зупинився. Вказівний палець його правої руки легко торкався спуска гвинтівки* (В. Владко); *— Лягай! — Андрій простягнув уперед вказівний палець і впевнено пішов на пса* (М. Дашкієв); **Зала́мувати (зало́млювати) / залама́ти (заломи́ти) па́льці** *див.* **зала́мувати; Крути́ти / покрути́ти па́льцем ко́ло чола́ (голови́, скро́ні** *і т. ін.)* *див.* **крути́ти; (3) Мізи́нний па́лець** — те саме, що **мізи́нець** 1. *— Люди добрі! Як дасте мені заліза стільки, скільки я зможу підняти на мізинному пальці, то я вас вирятую!* (з казки); *Мені душа горить, що справа гине, а ваших панів-радикалів, окрім двох-трьох людей, я ні за що не вважаю .. задля них я і мізинним пальцем не ворухнула б* (Леся Українка); *Чортик якийсь хіхікав у кутку під ліжком і смикав його за мізинний палець лівої ноги* (Б. Лепкий); **На носки́ (на па́льці, навшпи́ньки) става́ти (спина́тися, підніма́тися** *і т. ін.)* **/ ста́ти (зіп'ясти́ся, підня́тися** *і т. ін.)* *див.* **става́ти; Напрацьо́вані ру́ки (па́льці)** *див.* **напрацьо́ваний; Но́ги (ру́ки, но́ги й ру́ки, па́льці** *і т. ін.)* **як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **чужі́** *див.* **нога́; (4) Підмізи́нний (безіме́нний) па́лець** — палець перед мізинцем, четвертий палець руки. *Руки єпископа чіпко трималися за поручні крісла. На підмізинних пальцях рук виблискували золоті персні* (С. Скляренко); *Криця з посвистом опустилася на руку чоловіка, а з неї одразу ж упало на сніг три пальці: мізинець, безіменний і середній* (М. Стельмах); *Мав він персня з чарівливим зеленим самоцвітом, і як надівав того персня якій-небудь жінці на підмізинний палець, то ставала та жінка його* (П. Загребельний); **Покива́ти па́льцем** *див.* **покива́ти; Приклада́ти / прикла́сти па́льця** *див.* **приклада́ти; Прикла́сти до уст (вуст) па́лець (па́льці) <Покла́сти па́лець (па́льці) на уста́>** *див.* **приклада́ти; (5) Сере́дній па́лець** — палець, розташований між вказівним і безіменним пальцями. *— Побідимо або поляжемо, — сказав гетьман, вкладаючи перстень на середній палець Мотриної лівої руки* (Б. Лепкий); *Середнім, туго налитим жиром пальцем, ніби граючись, ловко викидав* [Січкар] *з заяложеної калитки золоті п'ятірки чи срібні карбованці* (М. Стельмах); *Надітий на середній палець правої руки, перстень нейтралізує будь-який магічний вплив на людину* (О. Авраменко, В. Авраменко); **Стиска́ти (сти́скувати) / сти́снути ру́ку (па́льці, доло́ню** *і т. ін.)* **<Стиска́ти (сти́скувати) / сти́снути за ру́ку>** *див.* **стиска́ти; Стиска́ються (сти́скуються) / сти́снулися (сти́слися) кулаки́ (ру́ки [в кулаки́], па́льці [в кулаки́])** *див.* **стиска́тися; Торка́ти (сту́кати) / торкну́ти (посту́кати) па́льцем по ло́бі** *див.* **торка́ти.**

○ **На пів мізи́нця (па́льця)** *див.* **пів.**

△ **(6) Чо́ртові па́льці:** а) *(заст., палеонт.)* закам'янілі рештки всередині раковин у викопних головоногих молюсків (белемнітів). *Ученим, які досліджують палеотемпературу, багато розповіли всім відомі "чортові пальці" — загострені мінеральні утвори, схожі на крупнокаліберні кулі* (з наук.-попул. літ.); б) камінні злитки у формі пальців, що утворюються в піску від удару блискавки. *Громові стрілки на Україні називаються декуди чортовими пальцями, або пазурами* (І. Франко).

◊ **[Аж] па́льці зна́ти** *див.* **зна́ти; Ви́колупати з па́льця** *див.* **виколу́пувати; Ви́ссаний (ви́смоктаний) з па́льця** *див.* **ви́ссаний; Ви́ссати (ви́смоктати) / висиса́ти (висмо́ктувати) з па́льця** *див.* **висиса́ти; Диви́тися (глядіти) крізь па́льці** *див.* **диви́тися; [І (на́віть)] па́льцем не кивну́ти (не ворухну́ти, не ру́шити, не поворухну́ти, не поворуши́ти** *і т. ін.)* **<Полінува́тися на́віть па́льцем поворухну́ти>** *див.* **кивну́ти; [І] па́льцем не ру́шити** *див.* **ру́хати; [І] па́льцем не торка́тися / не торкну́тися** *див.* **торка́тися; [І] па́льцем (пу́чкою) не доторка́тися (не дото́ркуватися) / не доторкну́тися** *див.* **доторка́тися; [І] па́льцем** *(рідше* **пу́чкою)** **не торкну́ти (не зачепи́ти, не ткну́ти)** *див.* **торка́ти; (7) [Й] на па́лець:** а) зовсім, нітрохи. *Вона й на мізинний палець не вважа на їхнє благородство і не потребує їхнього товариства* (В. Винниченко); б) *(чого)* мало, небагато. *— Лягай, синку, там гасу на палець, а не сьогодні-завтра корова розтелиться, треба буде світло* (В. Дрозд); **Кива́ти (мани́ти) / кивну́ти (покива́ти, помани́ти) па́льцем** *див.* **кива́ти; Кива́ти па́льцем у чо́боті** *див.* **кива́ти; Комбіна́ція з трьох па́льців** *див.* **комбіна́ція; Крізь па́льці (по́між па́льцями) текти́ (розтіка́тися, уплива́ти** *і т. ін.)* **/ уплисти́ (піти́** *і т. ін.)* *див.* **текти́; Куса́ти (гри́зти) собі́** *(рідко* **свої́)** **лі́кті** *(рідко* **па́льці)** *див.* **куса́ти; (8) На па́лець** — мірою, що дорівнює товщині одного або кількох пальців. *Він снідати не буде. Його нудило від масного кулешу, що на ньому розтоплене сало стояло на палець завтовшки* (Д. Бузько); *Меч увійшов у деревину на палець, не більше* (І. Білик); **(9) На па́льцях,** *зі сл.* і т и, п і т и, п і д х о д и т и *і т. ін.* — дуже тихо, обережно, щоб не створювати шуму. *Іваниха тихенько на пальцях підійшла до пані* (Леся Українка); *Вийшов* [Микола] *з кухні до сіней і пішов на пальцях через першу кімнату* (Л. Мартович); *Вона почала*

труситися, відтак злізла з печі і станула тихо на пальцях у закуток, межи двері й піч (О. Кобилянська); *Товариші по роботі приймали мою коротку задуму за хвилини натхнення, ходили тоді на пальцях і притишували голоси* (Ю. Яновський); **На (по) па́льцях [одніє́ї руки́] [мо́жна (ле́гко)] перелічи́ти (перерахува́ти, порахува́ти)** *див.* **перелі́чувати; Наступа́ти / наступи́ти на па́льці** *див.* **наступа́ти; (10) Не туди́ па́льці (ру́ки) стоя́ть** — хтось нездібний, не вміє зробити що-небудь. [М у з и к а:] *Дам я тепера тобі скрипку, на, на, на!.. От ти й не заграєш; бо .. не туди пальці стоять. Воно до всякого діла є наука...* (М. Кропивницький); [Н а д і я:] *Куди ж його приткнуть? Нездатний ні до якої роботи. У нього й руки не туди стоять* (О. Підсуха); **Ні́де (нема́ (нема́є) де, ні́куди,** *заст.* **ні́где) [й] го́лки (го́лкою, па́льця, па́льцем, ши́лом) встроми́ти (просу́нути, штрикну́ти, ткну́ти, ки́нути)** *див.* **встромля́ти; Обвести́ (обкрути́ти, оберну́ти** *і т. ін.) / рідше* **обво́дити (обкру́чувати, оберта́ти** *і т. ін.)* **круг (навко́ло, довко́ла** *і т. ін.)* **па́льця (пу́чки)** *див.* **обво́дити; (11) Па́лець об па́лець не вда́рити** — зовсім нічого не робити або не зробити. — *Ах, я ще палець об палець не ударила, щоб організувати друкарню! — шугає думка* (Ф. Бурлака); *Вдома* [Олена] *— палець об палець не ударить, все поклала на немічну бабусю...* (М. Дашкієв); *Воєвода не вдарив пальцем об палець, аби порятувати Володимира* (І. Білик); *Я й не збирався занапащати себе в таборах, куди мене притарабанили в товарняку, мов безсловесну худобину. Палець об палець не ударив упродовж кількох днів* (М. Андрусяк); **Па́льцем (ки́єм) не проткну́ти (не проткне́ш) <Проткну́ти па́льцем не мо́жна>** *див.* **протика́ти; Па́льцем (па́льцями) ти́кати (ти́цяти, штрика́ти, пока́зувати** *і т. ін.) див.* **ти́кати[1]; Па́льцем (па́льчиком) свари́тися (свари́ти, грози́ти) / посвари́тися (насвари́тися, насвари́ти, погрози́ти)** *див.* **свари́тися; Па́льця в рот [на зу́би] не клади́** *див.* **кла́сти; Попа́сти па́льцем у не́бо** *див.* **попада́ти; Пройти́ як дух крізь па́льці** *див.* **прохо́дити; Розки́нути на па́льцях** *див.* **розкида́ти[2]; Текти́ (розтіка́тися, іти́** *і т. ін.)* **/ потекти́ (розтекти́ся, піти́** *і т. ін.)* **крізь па́льці (по́між па́льцями)** *див.* **текти́; Ти́кати (ти́цяти, штрика́ти) / ткну́ти (ти́цьнути, штрикну́ти) в о́чі (у ві́чі) [па́льцем]** *див.* **ти́кати[1]; [Ті́льки] па́льчики** *(рідше* **па́льці) обли́жеш** *див.* **обли́зувати; Хіба́ (ті́льки) па́льці** *(рідше* **гу́би) обли́же** *див.* **обли́зувати; Ходи́ти навшпи́ньки (на па́льцях)** *див.* **ходи́ти; Хоч ви́колупай із па́льця** *див.* **виколу́пувати; Хоч па́льцями колупа́й** *див.* **колупа́ти; Хоч (ті́льки) па́льцем торкну́ти** *див.* **торка́ти; Як мі́сяць у не́бі <Як па́лець>** *див.* **мі́сяць; (12) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **па́лець (перст, пу́чка):** а) *(зі сл.* о д и н о к и й, о д и н *і т. ін.)* без сім'ї, без рідних, без близьких і т. ін. *Назбирав він і грошей, і одежі... Навіщо? Хоч би сім'я, — тоді інша річ! А то сам як палець* (Панас Мирний); [І в а н:] *Був і ти, Іване, колись непоганий козак, еге!.. І де те товариство подівалось? Один собі як пучка...* (С. Васильченко); *Жив він* [дід Устим] *у напіврозваленій халупі, не мав ні жінки, ні дітей, був один як перст* (Л. Первомайський); — *Та нема* [жінки], *нема, — затинався Павло .. — Самісінький, мов перст* (Є. Гуцало); б) сам, наодинці, самотою; без нікого. *Там, де здимає хвилі сині Серед простору тихий Дін, Мов перст повинен в самотині Я побиватися один* (І. Манжура); *Вона вже хотіла сказати доччі: йди, дочко, за того, кого вірно любиш, і будеш щаслива. Але вона згадала, що зістанеться в хаті одним одна, як палець, і її серце знов стало каменем* (І. Нечуй-Левицький); — *Встаєш уранці — самотою, обідаєш — так само; лягаєш спати — знов. Сам раз у раз, як палець* (В. Винниченко); в) зовсім одинока, бездомна людина. — *Нема в мене... дому... — Як нема? — Як палець я... У наймах родивсь, у наймах ріс, у наймах ... батько й мати померли* (А. Тесленко); *І самісінький* [Прокіп Дудка], *мов перст: ні жінки, ні дітей, ні внуків. Навіть родичів нема в Овечачому* (Є. Гуцало); **Як свої́ (свої́х) п'ять па́льців** *див.* **п'ять.**

ПА́ЛИВНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **па́ливо.** *Паливний баланс встановлюють через систему показників, що кількісно та якісно характеризують наявність ресурсів різних видів палива й потребу в них* (з навч. літ.); // Використовуваний як паливо. *Паливні корисні копалини (природні й мінеральні речовини) використовують у техніці та народному господарстві для вироблення тепла, а також отримання інших корисних речовин* (з навч. літ.); // Признач. для зберігання і транспортування палива. — *Корабель, що доставить тебе до яхти, наповнить її паливні баки* (О. Авраменко, В. Авраменко); — *Дуйте до машини, готуйте шланги паливні, будемо пальне приймати* (А. Санченко); *Паливний бак застосовують у різних сферах світової інженерії та промисловості: від автомобілів до нафтових складів* (з наук.-попул. літ.).

2. Пов'язаний із виробництвом, видобуванням або використанням палива. *Зима той рік увернула люта, пригадую, вугілля на паливну норму скінчилося в січні* (Є. Пашковський); *Тремтіла на червоній ділянці стрілка паливного індикатора* (В. Єшкілєв); *Паливну форсунку використовують для подання рідкого палива в зону горіння для забезпечення рівномірного згоряння палива в котлах, камерах згоряння теплових двигунів* (з наук.-попул. літ.); *Паливна промисловість є однією з найважливіших галузей промислового виробництва, охоплюючи всі процеси видобутку й перероблення кам'яного й бурого вугілля, газу, нафти, торфу* (з навч. літ.).

ПА́ЛИВНО-ЕНЕРГЕТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до палива й енергетики. *Паливно-енергетичний комплекс здійснює видобуток і переробку різних видів паливних і енергетичних ресурсів — вугільних, нафтових, газових, ядерних, торфових, біологічних і т. ін.* (з наук.-попул. літ.); // Те саме, що **па́ливний** 2. *На засіданні колегії паливно-енергетичного комплексу України вирішувалися завдання щодо стабілізації та збільшення в майбутньому видобутку нафти й газу в державі* (з газ.).

ПА́ЛИВО, а, *с.* Горюча речовина (дрова, вугілля, нафта, газ і т. ін.), яку використовують для одержання теплової енергії, тепла. *Щоб запалити в печі, треба було перше назбирати сухого ломаччя, бо готового палива не було* (М. Коцюбинський); *Наш космічний флот назавжди залишився вітрильним, а моряків вітрильного флоту ніколи не турбувала проблема палива* (М. Білкун); *Пілот заглянув Джейсону у вічі. Він міг пояснити, що в баках недостатньо палива* (М. Кідрук).

△ **Детона́ція мото́рного па́лива** *див.* **детона́ція[1]; (1) Ди́зельне па́ливо (пальне́)** — рідка речовина, яка використовується як паливо для дизельних двигунів; солярка *(див.* **соля́рка[2]).** *Дизельне паливо є сумішшю парафінових, нафтенових та ароматичних вуглеводнів, які виділяють із нафтової ропи у процесі дистиляції* (з навч. літ.); *Довкола*

панувала пустеля, .. бетонний пірс, стовпчики колонок з дизельним пальним, присадкувата темна будівля в тумані — і більше нічого (П. Загребельний); **(2) Раке́тне па́ливо (пальне́)** — речовина, яку використовують у ракетних двигунах різних конструкцій для отримання тяги й розгону ракети. *Ракетне паливо змушує ракету-носій рухатися в заданому напрямку з пришвидшенням* (з наук.-попул. літ.); *Ракетне пальне може бути хімічним (рідинним і твердим), ядерним, термоядерним і з використанням антиречовини* (з навч. літ.); **(3) Рідке́ па́ливо (пальне́)** — горюча суміш таких органічних речовин, як бензин, гас, мазут і т. ін. *Природна енергія допомагає нам добувати рідке паливо, наче виштовхує його з піщанику на поверхню* (з наук.-попул. літ.); *Додатковий приріст рідкого палива одержують зараз двома шляхами: розвідуванням та освоєнням нових родовищ і впровадженням різних геолого-технічних заходів на старих промислах* (з газ.); **(4) Синтети́чне па́ливо (пальне́)** — паливо для двигунів внутрішнього згоряння, отримане через хімічний синтез. *У зв'язку зі зменшенням запасів нафти, збільшенням її вартості отримання синтетичного палива є дуже перспективним напрямком нових технологічних розробок* (з наук.-попул. літ.); **(5) Тверде́ па́ливо (пальне́)** — дерево, кам'яне вугілля, торф і т. ін., що під час спалювання дають тепло. *Для печі-сушарні можна використовувати будь-яке тверде паливо (вугілля, брикети, дрова)* (з наук.-попул. літ.); *Тверде пальне застосовують здебільшого у твердопаливних ракетних двигунах* (з навч. літ.); *Із соломи виготовляють тверде паливо — брикети й пелети* (із журн.); **(6) Умо́вне па́ливо (пальне́)** — уявне паливо, на яке перераховують фактичні витрати різних видів палива, щоб порівнювати їх ефективність. *Передача однієї тонни умовного газоподібного палива трубопроводами у вісім разів дешевша, ніж перевезення однієї тонни вугілля залізницею* (з наук.-попул. літ.); *Для порівняння різних видів палива його переводять в умовне, теплота згоряння 1 кг якого дорівнює 7 тис. ккал, а тепловий коефіцієнт — одиниці* (з навч. літ.); **(7) Я́дерне па́ливо (пальне́)** — речовина, атомні ядра якої діляться під дією нейтронів і при цьому виділяють енергію в ядерному реакторі. *Особливості згоряння ядерного палива в активній зоні реактора, пов'язані з протіканням різних ядерних реакцій з елементами палива, визначають специфіку атомної енергетики* (з наук. літ.); *На міжзоряну базу я прибув без пригод, вивантажив контейнери з ядерним пальним і зразу ж вирушив назад* (М. Дашкієв); *Попереду сяйнула металева брила контейнера. Це була звичайна "коробка" з відходами ядерного палива, які тепер часто зустрічалися на океанському дні* (І. Росоховатський).

ПАЛИВО... Перша частина складних слів, що відповідає слову **па́ливо,** напр.: п а л и в о п о д а в а́ н н я, п а л и в о п о с т а ч а́ н н я, п а л и в о с п о ж и в а́ н н я.

ПАЛИВОВМІ́СНИЙ, а, е. Який містить паливо. *Особливістю суміші для виготовлення паливного брикету є те, що як паливовмісний компонент у ній використовують аргілітові відходи вуглезбагачення* (з навч. літ.).

ПАЛИ́ВОДА, и, *ч. і ж., розм.* Відчайдушна людина, що нікого і нічого не боїться і ні перед чим не зупиняється. *— Ти знаєш, він який .. Паливода і горлоріз; По світу як іще побіга, Чиїхсь багацько виллє сліз* (І. Котляревський); *— Мені до уст сьогодні донесли — Один паливода (і цар перехрестився) На трьох жінках женився* (Є. Гребінка); *Ти до татар просився у підданство... Не прийняли паливоду татари* (П. Куліш); *Далекі північні частушки із станції Званки, на Мурмані, що їх привіз на південь цей паливода-телеграфіст, знову попливли веселими ритмами під його вмілою рукою* (Г. Косинка); // Той, хто поводить себе пустотливо, несерйозно; бешкетник, пустун. *Учителька вже знає — не виконав домашніх завдань, пробайдикував на лижах Макарець... Такий уже він паливода — здібний, але ж непосидючий, до науки не дуже охочий* (Ю. Збанацький); *— Ну й паливода! Ну й шалапута! — свариться дід. — Ой, зажди, повернешся — знатимеш!* (Л. Письменна); * У порівн. *— Дівчата, сину, — вони той .. не такі, як оті паливоди, хлопці. Вони тихі* (С. Черкасенко).

ПАЛИВОДОБУВА́ННЯ, я, *с.* Добування, заготівля палива. *Уряд запропонував рекомендації щодо вдосконалення отримання ренти в компаній, які освоюють нові технології перероблення нафти, через запровадження інноваційного інструментарію регулювання відносин у галузі паливодобування* (з навч. літ.).

ПАЛИВОДОБУВНИ́Й, á, é. Пов'язаний із добуванням палива, признач. для цього. *Співвідношення соціальних, екологічних та економічних інтересів держави, місцевих громад і паливодобувних підприємств має опертям врахування їх взаємозалежності в процесі розподілу й перерозподілу природно-ресурсної ренти* (з наук. літ.).

ПАЛИВОЖИ́ВЛЕННЯ, я, *с.* Живлення теплових двигунів та нагрівального устаткування паливом. *Показником справної роботи дизельного генератора є відсутність протікання в системі охолодження, змащення або паливоживлення* (з навч. літ.).

ПАЛИВОЗАМІ́НА, и, *ч.* Заміна одного палива іншим. *Паливозаміна на автомобілях без карбюратора вимагає особливого доопрацювання системи запалювання* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛИВОЗАПРА́ВНИЙ, а, е. Признач. для заправлення паливом. *Паливозаправний пункт може бути розташований на території підприємства і призначений для заправлення автотранспорту, який належить підприємству* (з мови документів).

ПАЛИВОЗАПРА́ВНИК, а, *ч.* Колонка, судно, літак і т. ін. для заправляння техніки паливом і мастилом. *Авіаційним паливозаправником є серійний літак або гелікоптер, спеціально створений або переобладнаний для здійснення заправлення літальних апаратів у повітрі* (з навч. літ.).

ПАЛИВОЗАРЯ́ДНИК, а, *ч.* Те саме, що **паливозапра́вник.** *Розміщення електричних паливозарядників вимагає спеціального підключення до системи енергопостачання* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛИВОПІДІГРІВА́Ч, á, *ч.* Те саме, що **паливопідігрівни́к.** *Паливопідігрівач для автомобілів містить захисний кожух з патрубками підведення (відведення) гарячої рідини і палива, теплообмінник* (з наук.-техн. літ.).

ПАЛИВОПІДІГРІВНИ́Й, á, é. Признач. для підігрівання палива. *Основним елементом паливопідігрівного механізму є корпус зі стальної безшовної труби* (з навч. літ.).

ПАЛИВОПІДІГРІВНИ́К, á, *ч.* Пристрій для підігрівання палива. *Канали модулів паливопідігрівника для проходу потоку води з'єднані послідовно, система також обладнана електромагнітним клапаном* (з наук. літ.).

ПАЛИВОПОВÍТРЯНИЙ, а, е. Стос. до сумішей палива з повітрям. *Спосіб сумішоутворення в камері згоряння двигуна внутрішнього згоряння і двигун внутрішнього згоряння з розшаруванням паливоповітряного заряду і примусовим запалюванням при безпосередньому вприскуванні палива вперше апробували на нових апаратах* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛИВОПОДАВÁЛЬНИЙ, а, е. Який подає паливо, признач. для цього. *Паливоподавальна система камери згоряння турбомашини, яка містить паливоподавальну форсунку для розпилення палива в камеру згоряння, охоплює також змішувальний блок* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛИВОПОДАВÁННЯ, я, *с.* Подавання палива (у технічних пристроях, промислових об'єктах, населених пунктах і т. ін.). *Моделювання процесу паливоподавання в енергоблоці мініелектростанції регламентовано відповідними державними стандартами* (з навч. літ.).

ПАЛИВОПОСТАЧÁЛЬНИЙ, а, е. Який постачає паливо, признач. для цього. *Дослідження питань раціональної організації виробничого процесу й забезпечення прибутковості паливопостачальних організацій із використанням контролінгу, обліку й аналізу господарської та фінансової діяльності передбачає врахування динаміки змін на ринку паливних ресурсів* (з навч. літ.).

ПАЛИВОПОСТАЧÁЛЬНИК, а, *ч.* Держава, установа, організація і т. ін., що постачає паливо. *Вибір паливопостачальника пального для автомобілів і дизель-генераторів потребує вивчення загальної кон'юнктури ринку й урахування екологічних переваг відповідного підприємства* (з навч. літ.).

ПАЛИВОПОСТАЧÁННЯ, я, *с.* Постачання палива (у промислових об'єктах, населених пунктах і т. ін.). *Газове паливопостачання належить до активно освоєних і постійно вдосконалюваних напрямів розвитку енергетики держави* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛИВОПРÓВІД, воду, *ч.* Конструкційна система для подавання палива з паливного бака до двигуна чи теплової установки. *Паливопровід високого тиску, що містить товстостінну внутрішню трубку, тонкостінну зовнішню трубку й накидні гайки на кінцях, використовують для з'єднання з головками поршнів* (з навч. літ.).

ПАЛИВОРОЗДАВÁЛЬНИЙ, а, е. Признач. для розподілу палива. *Оператор кладе паливороздавальний пістолет на колонку після заправки автомобіля бензином на автозаправній станції* (з навч. літ.).

ПАЛИВОСИСТÉМА, и, *ж.* Система зберігання та подавання палива до двигунів і теплових нагрівальних установок. *Поки в котлі працює паливосистема, в помешканні тепло* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛИВОСХÓВИЩЕ, а, *с.* Наземне або підземне сховище для зберігання палива. *Подавання палива з паливосховища за допомогою горизонтального ресорного перемішувача з підйомним шнековим транспортером є зручним для швидкого перекачування рідини* (з навч. літ.).

ПАЛИВОЦИСТÉРНА, и, *ж.* Цистерна для зберігання і перевезення палива. *Паливоцистерни часто спеціально обладнують для мобільного заправляння автомобілів та інших транспортних засобів* (з навч. літ.).

ПАЛИГОРСЬКÍТ, у, *ч.* Глинистий мінерал, водний силікат магнію та алюмінію, який використовують під час буріння або як тепло- та звукоізоляційний матеріал. *Палигорськіт застосовують разом зі спеціальними глинами як сорбент і каталізатор у нафтохімічній, металургійній, атомній промисловостях* (з наук.-попул. літ.); *Палигорськіт має білий колір із жовтуватим, буруватим або сірим відтінком, його блиск тьмяний, шовковистий до воскового* (з навч. літ.).

ПАЛИГОРСЬКÍТОВИЙ, а, е, *геол.* Прикм. до **палигорськіт.** *Палигорськітові родовища розташовані в Київській та Черкаській областях* (із журн.); // До складу якого входить палигорськіт. *Палигорськітові глини мають дуже широкий спектр використання: як адсорбент для очищення й освітлення рідин (вино, сік та ін.) у виноробній та харчовій промисловостях, кераміці, будівельній сфері і т. ін.* (із журн.).

ПÁЛИЙ, а, е. Який опав з рослини (про листя, плоди і т. ін.). *Ми про щастя говорили, і падали слова, і душу крили, мов палим цвітом, щирії слова* (Леся Українка); *Рада перевела подих, на повні груди ввібрала гіркавий дух палого листу, почула і впізнала власний глибокий смішок-зітхання* (О. Забужко).

ПАЛИ́КОПА, и, *ч. і ж. (з великої літери).* Народна назва (скорочення від "палити копу") християнського літнього свята на честь святого Пантелеймона. *Одного літнього дня перед Паликопою Омелько Кайдаш сидів у повітці на ослоні й майстрував* (І. Нечуй-Левицький); *Петрівка, давно минули Петро та Дем'ян, жнива, вчора була Паликопа, сьогодні всі в полі, на роботі, поспішають, а він сидить* (Ю. Мушкетик); *Якою осінь має бути, визначає Пантелеймон (Паликопа) — 9 серпня* (В. Лис).

ПАЛИ́ЛЬНИЙ, а, е. Який служить для паління. *Регенеративний повітропідігрівник, розміщений у кожусі ротора, забезпечує ефективне регулювання й розрідження відсмоктуваного повітря, а додаткове нагрівання дає змогу підвищити ефективність спалювання органічного палива в палильному блоці котла* (з наук.-попул. літ.); // *у знач. ім.* **пали́льна,** ної, *ж.* Кімната, місце для паління. *Штучне освітлення допускають у допоміжних приміщеннях (господарських, коротких службових коридорах, холах, в санітарних вузлах і палильних)* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛИ́ЛЬНИК[1], а, *ч.* Той, хто займається паленням, обпалюванням чого-небудь. *Палильник працює біля палильної печі* (із журн.).

ПАЛИ́ЛЬНИК[2], а, *ч.* Той, хто палить сигарети, цигарки і т. ін.; курець. *Важко назвати органи, які б не підлягали згубному впливу тютюну: 75 % осіб, які померли від інфаркту міокарда, були палильниками* (з наук.-попул. літ.); *У Фінляндії число палильників у віці до 16 років найбільше в Європі* (із журн.).

ПАЛИ́ЛЬНИЦЯ[1], і, *ж.* Жін. до **пали́льник[1].** *Палильниця обережно перевернула в печі форму, в якій знаходилася щойно видута оригінальна ваза* (із журн.).

ПАЛИ́ЛЬНИЦЯ[2], і, *ж.* Жін. до **пали́льник[2].** *Негативний вплив від уживання тютюнових виробів на настрій і почуття палильниці відчутний уже через декілька хвилин: з'являється неспокій, тривога і т. ін.* (із журн.).

ПАЛИ́ЛЬНЯ, і, *ж.* Місце, де щось палять чи обпалюють. *Міст через річку знаходився трохи вище нинішнього, й роздоріжжя було навпроти фігури святого Миколая, де палильня сучасного заводу* (із журн.).

ПАЛИМÓН, а, *ч., розм., рідко.* Велика палиця. *Гляди лишень, гадючий сину, щоб я тобі часом палимона не дав* (Сл. Б. Грінченка).

ПАЛИ́СВІТ, а, *ч.*, *розм.* Те саме, що **пали́вода.** *Схопив він каменюку, кинувсь биться. З царською дужістю шпурнув він камінь, Та змій-палисвіт одстрибнув геть-геть* (А. Кримський); — *Проти хазяїв повстав* [Грицько], *безчестя зводив, хотів сам у виборні пролізти, такий палисвіт* (К. Гордієнко); *Коли вже мені стало розуму піти на такий нерозважливий вчинок, як подорож на острів разом з цими палисвітами, то я повинен бодай підслухати їхню нараду!* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ПАЛИ́ТИ[1], палю́, па́лиш, *недок.* 1. *що.* Знищувати вогнем. *Магнати палять хати, Шабельки гартують. Довго таке творилося* (Т. Шевченко); *Отож, палячи свої невдалі твори, я почував неначе помсту за "своїх дітей"* (Леся Українка); *Курять* [бригади] *огнища понад шляхом — зволочини палять* (А. Головко); *На чистий четвер обливають хату водою (за Сонцем), а на зорі палять солому* (з наук. літ.); *Листя палити не можна — це загрожує і довкіллю, і здоров'ю людини* (з навч. літ.); // Псувати, випадково пропалюючи, обпалюючи що-небудь (чимось розпеченим, занадто розігрітим). *Нова модель праски дає змогу не палити білизну, перетворити звичайне нудне прасування в творчу справу* (з мови реклами).

2. *що, чим і без прям. дод.* Спалювати яку-небудь горючу речовину для опалення, освітлення, обігрівання і т. ін. *Вогонь пригасає, бо нема чим палити* (Г. Хоткевич); *Річка шумить і викидає колоди на берег сердито: на й тобі, чоловіче, з тих величавих лісів, бери швидше, висушуй, пали в хаті* (І. Муратов); *Подекуди вже палили вогнища з сухого бур'яну, біля них грілися трудармійці* (Григорій Тютюнник).

3. *що і без прям. дод.* Обдавати жаром; пекти, припікати. *Кожен ховався од душної спеки, що несамовито пекла-палила* (Панас Мирний); *Мало накочена дорога була труська, сонце палило, як з печі, а я .. проклинав і возика, й себе* (В. Винниченко); // *безос. На узліссі сонце є, жарить; так вони зайдуть у гущину, так там ще й гірш: нівідкіль прохолоди ніякої, тільки що зверху палить* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Але ж палить, — скаржиться до Черниша один з його колег, капітан Засядько, розстібаючи комір* (О. Гончар); // Вкрай висушувати, знищувати спекою, посухою (рослинність). *Брів межею тихо, як привид... сумний. Колосся до ніг йому з сумом лащилось-скаржилось. А по степу вітри-суховії летять — палять хліба* (А. Головко); // *безос. Палило трави, замітало колодязі, з корінням видимало в людей із-під ніг посіви* (О. Гончар); // *перен.* Обдавати, обпалювати жаром або холодом, зумовлюючи відчуття пекучості. *Як виїздили з дому — морози палили, а тут все місто вже відтає* (О. Гончар); // *перен., розм.* Кусати, жалити (про комах). *Хотів* [Сайгор] *заснути й не міг: комарі дзижчали над вухом і палили руки й обличчя* (М. Хвильовий); *Там Юркові довелося зазнати, почім пуд лиха. Три ночі блощиці, як вогнем, палили ноги й руки* (С. Чорнобривець).

4. *кого і без прям. дод., перен.* Дуже хвилювати, непокоїти, мучити (про певні відчуття, переживання і т. ін.). *В очах старої Власов бачить Галині очі, вони так і палять його* (Панас Мирний); *Страшні думки вставали в Зіньковій голові .. вони пекли його, палили, що аж розум йому туманів* (Б. Грінченко); *Сльози безсилого розпачу й образи палили груди, ставали в горлі клубком* (З. Тулуб); *Лиш ти одна, мені одна лиш ти Мій палиш сон і душу мою палиш* (М. Вінграновський); // Зумовлювати відчуття жару, печії і т. ін. *Марка палила спрага — пити йому давали раз на день, та й то не завжди* (Ю. Мушкетик); // *безос. Пив* [Краньцовський] *квасне молоко безперестанку, так його палило всередині* (Л. Мартович); *Гриня ж вона просто співчуває. В роті палить? Певне, йому дістався самий перець, що осів на дно. — Запий, Гриню, компотом... Воно пройде* (О. Гончар); // Зумовлювати високу температуру тіла (про хворобу, жар і т. ін.). [Горнов *(приклада руку їй до голови):*] *Ач, який жар палить!..* (М. Кропивницький); *Він не зовсім ясно зміркував, що то все має значити, його арешт не сприкрив му ся* [сприкрився йому] *ще надто. Лиш гарячка палить, пити хочеться* (І. Франко); // *безос. Нестерпно боліла нога, мене весь час то палило, то морозило* (Ю. Збанацький); *Спрага стискувала груди, в роті палило* (О. Бердник); // Викликати відчуття болю. *То рай, то пекло відчинялося перед ним* [Вадимом], *то розкіш, як пінливе вино, вливалося у серце, то незагойна рана палила* (Б. Лепкий).

5. *що і без дод.* Вдихати і видихати дим тютюну, потягуючи його з чубука люльки, цигарки і т. ін.; курити. *Жили собі спокійненько: білявий чоловік або огонь кресав, або люльку палив* (Марко Вовчок); *Хтось біля вікна палив цигарку, і вогник її раптом збільшився, зробивши потім у темряві траєкторію яскравої зірки* (Ю. Яновський); *Льотчик палив сигару за сигарою і, походжаючи по кімнаті, розповідав* (Іван Ле); *Кейт сидів у кухні біля відчиненого вікна, палив сигарету й пив каву, проганяючи рештки сну* (О. Авраменко); // Вживати тютюн (про курця); курити (у 1 знач.). *Єдиною невигодою товаришки Тоні було її куріння, бо Городовський не тільки не палив сам, а й насилу терпів курців близько себе* (В. Підмогильний); *Ґалаґан, що вже закурив сам, відкрив портсигар Кузьмі, а потім до Діденка: — Ви теж, здається, палите. Прошу* (А. Головко); — *А я не палю. А запальничка є. Будь ласка* (О. Бердник); *Тут, у містечку, не було таких запашних і тоненьких, які вона палила* (С. Андрухович).

6. *що, розм.* Випалювати (цеглу, гончарні вироби і т. ін.). *У давні часи палили цеглу в печах, які були викопані в землі* (з наук.-попул. літ.).

7. *що, діал.* Гнати (горілку). *Пан став на місці мов прибитий, Почувши все. "Ось як воно! Зовсім пора покинуть пити! Пощо ж мені її* [горілку] *палити?"* (І. Франко).

Кури́ти (пали́ти, смокта́ти *і т. ін.)* **лю́льку (калья́н, наргіле́** *і т. ін.)* *див.* **кури́ти[1]; (1) Пали́ти вого́нь (ого́нь, сві́тло** *і т. ін.)* — освітлювати лампою, свічкою і т. ін. *Вибачай, прошу до хати, Хоч у мене трохи темно, Бо коли я сам у хаті, Не палю вогню даремно* (Леся Українка); — *Всі люблять світло й радість. Може, маєте ще свічки? Паліть і їх* (В. Винниченко); [Передерій:] *Дванадцять вже років, Як грамоту прислав великий князь, Де скасував безглузду заборону. І світло дав палити вільно всім. А де вона, та грамота?* (І. Кочерга); *В таборі панувала тиша і темрява, бо вогнів палити не наважувались* (І. Білик); **(2) Пали́ти в печі́ (в гру́бі, в гру́бці** *і т. ін.)* <**Пали́ти піч (гру́бу, гру́бку** *і т. ін.)*> — розводити вогонь у печі, в грубці і т. ін. — *Скажи мені, на милость Божу, що ви там з Дашковичем пишете таке страшне, що аж треба було палить в грубі?* (І. Нечуй-Левицький); *Настя, вставши вдосвіта, палила в печі на обід* (М. Коцюбинський); *Увесь час у Львові було дуже погано надворі: холодно, вогко, дощ, навіть щось так ніби сніг. Труш навіть у грубці палив* (Леся Українка); *Сергій Самчук став служити в гестапо грубником, палив печі, замітав подвір'я, стежки прочищав* (М. Малиновська); *Ще не стара господиня хати тихенько палила піч, обережно зиркаючи з-за коминка на немічного князя та боярина* (І. Білик).

◊ **Кади́ти (пали́ти, кури́ти** *і т. ін.)* **фіміа́м** *див.* **кади́ти; (3) Пали́ти вогне́м:** а) спричиняти жар, значне підвищення температури тіла (про хворобу). *Пропасниця тіпала ним, гарячка палила вогнем, а в грудях так кололо, що він на превелику силу діставав собі воду* (М. Коцюбинський); *Юрка палить вогнем, йому здається, що він пірнув і одкрив у воді очі: повітря якесь зеленувате, все мляве* (О. Сизоненко); *Ночами не сплю не тому, що палить вогнем усе тіло і моторошно свербить, а від того, що не можу уявити, які у мами руки на дотик* (С. Талан); б) завдавати моральних страждань; дуже мучити. [Б у р л а к а:] *Важко мені, дочко, на душі, гріха боюся, а без гріха не обійдеться, бо мене всього вогнем палить, як я подумаю, яку неправду хочуть дурні вівці* (І. Карпенко-Карий); *Я думаю про те, що я навік нещасна: поки живе кохання, воно палить вогнем* (Леся Українка); **(4) Пали́ти (спа́лювати) / спали́ти [за собо́ю (свої́)] мости́ (кораблі́)** — рішуче рвати з ким-, чим-небудь; робити рішучий крок, після якого неможливе повернення назад. *Спалюючи мости за собою, слід старанно обміркувати, в якому напрямку рушити, аби не збитися на манівці* (М. Дашкієв); — *Яка ти підла і дрібна людинка,* — *кидає Сава на прощання, остаточно спалюючи кораблі до замирення* (С. Процюк); *Імар дуже хвилювався, бо зараз спалював за собою всі мости, перекривав собі шлях до можливого відступу.* — *Я маю намір докорінним чином реформувати систему державного управління* (О. Авраменко); *Хто моря переплив і спалив кораблі за собою, той не вмре, не здобувши нового добра* (Леся Українка); *Серпнева синя ніч, і залізничні свисти, І паротяг живий, і тепла кров землі... Так! Жити і любить, ненавидіти, їсти, Сміятись, прагнути спалити кораблі* (М. Рильський); *Уявивши себе між студентів, Денис скривився. Ні, назад не було вороття. Він сам спалив мости і не шкодує* (М. Ю. Тарновський); *Григорій заплющив очі та кілька хвилин сидів нерухомо, майже не дихаючи, дослухаючись до пришвидшеного калатання серця. Він збагнув, що щойно спалив за собою мости* (М. Кідрук).

ПАЛИ́ТИ², палю́, па́лиш, *недок., з чого і без дод., розм.* Стріляти з вогнепальної зброї (звичайно залпами або часто). *По йому* [полю] *уздовж і впоперек бігали коні; переходили люди; палили з гармат; стріляли з рушниць...* (Панас Мирний); *Він обернувся і почав палити в своїх переслідувачів з нагана...* (І. Микитенко); *Повстанці Шуліки палили з усього, що тільки може стріляти, смалили з рушниць, револьверів, скорострілів* (В. Шкляр); *Кожен був у навушниках й старанно палив з пістолета чи револьвера по мішенях* (Л. Кононович).

ПАЛИ́ТИСЯ, па́литься, *недок.* 1. Знищуватися вогнем; згоряти. *Добро палиться, та нічого не варить* (Номис); *Палилася сітка, якою його опутали, палилася його одежа, а він ще тримався, але знав, що це не надовго* (Ю. Покальчук); * Образно. *Я бачив, як палилися сонця, як полум'я щомиті вибухало* (П. Мовчан).

2. Горіти (для опалення, освітлення). *У салонику й кімнатах братів Калиновичів палилося декілька ламп і свічок* (І. Франко); // *безос. В кухні вже палилося. Дим рівним синювато-рожевим струмочком плив із комина прямо вгору* (І. Франко); *В їдальні палилося в двох величезних кахлевих печах, а до того попід долівку йшла кам'яна рура, котрою пускали тепло з кухні* (П. Загребельний); *Дров палилося менше, і час не гаявся на дві ватри* (М. Дочинець).

3. Виявляти збудження, захоплення, нетерпіння і т. ін.; гарячитися. — *Що ви пишете?* — *Та не палися так, леґіне* [леґіню]. *Робимо, бо треба. Будеш і ти таке робити,* — *сказала гонористо Оленка* (А. Турчинська); *Коляда змахнув руками й розпластався горілиць на траві. Але рвучко схопивсь на рівні й посунув на Сергія. Очі йому палилися кров'ю, губи міцно стулились* (І. Білик); *Все, що було, продовжує жити, всі ті соки, що рухали людей і тварин, перелились у соки дерев та трави; всі мізки, які палилися думками, перелили свою силу в плоди трав і дерев* (Валерій Шевчук).

4. Горіти (про тютюн у люльці). *Хто лежав, хто сидів; палилося кілька люльок...* (Марко Вовчок).

5. *розм.* Випалюватися (про цеглу, глиняний посуд і т. ін.). [П а л а ж к а:] *Горен* [горно] *покинув* [Тихон], *хай там мисочки паляться, як собі знають, а я собі в дудочку пограю* (С. Васильченко).

6. Пас. до **пали́ти¹**. *Котрих звірят кров первосвященник уносить до святині за гріхи, тих м'ясо палиться поза табором* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Так стало, що невивезене* [добро] *палилось і нищилось, і стогнали нестримно цілі села* (Ю. Яновський); *Щоб люлька була чорна, до пластмаси домішувалася палена гума, для цього віддиралося від галоші шматок гуми, палилося її, а кіптяву збиралося на шкло* (І. Багряний); *Село .. виморювалося голодом і палилося, як зовсім недавно в сорок першому і в сорок третьому роках* (П. Загребельний); *Дозвіл на входини* — *то ціле дійство. Приносилася жертва з вогню та води на жертовнику. Палився вогонь, розпалений від блискавки* (Дара Корній).

◊ **(1) Пали́тися вогне́м:** а) *(чого)* дуже непокоїтися, страждати від чогось. *Пішов блукать* по світу молодик І *паливсь огнем розлуки цілий вік* (А. Кримський); *Хто не мучився коханням? Не паливсь огнем щомиті?* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі); б) виражати сильні почуття (про очі, погляд і т. ін.). *Тадик рветься до батька, кричить, очі його паляться вовчим вогнем* (Григорій Тютюнник).

ПА́ЛИЦЯ, і, *ж.* 1. Відділена від дерева й очищена від пагонів частина тонкого стовбура або товстої гілки. *Пастух, служебка з підпасками наступають, будівничий і робітники одбиваються; спершу борються голими руками, потім ідуть в діло палиці, кілки й каміння* (Леся Українка); *Висмикнув* [Прохор] *із тину палицю, поклав у кишеню шмат хліба та жменю махорки і пішов* (І. Микитенко); *От поміряємось на тих палицях із черешневих гілок, і тоді вже не нарікай, брате* (І. Багряний); *З тонких бамбукових палиць були зроблені ноші. На них поклали тіло мерця* (Ю. Бедзик); // Такий предмет, пристосований або оброблений відповідним чином для опори при ходьбі. *У хату ввійшла якась баба з палицею і торбиною на плечах* (М. Коцюбинський); *Вклонилися* [брати Горонецькі] *і відійшли наліво. Краги на їхніх ногах поблискували, як рижі боки ситої кобили. Обидва швидко крутили мережаними палицями* (Григорій Тютюнник); *Муляр Михайло Хрущ.., спираючись на палицю, яка йому заміняє коротшу від народження ногу, зігнуту в коліні, шкутильгає до нас* (Р. Андріяшик); // Подібний предмет з якого-небудь матеріалу, що вживається з різною метою. *Тільки батько припинив коней, як із-поміж ялин вийшов лижник і, раз та вдруге попхнувшись палицями, вже опинився коло них* (Є. Гуцало); *Регулювальники в білих касках, в білих, аж до ліктя, рукавицях, з картатими жезлами-палицями в руках, стояли посеред мосту, розставивши ноги* (П. Загребельний); // *перен.* Про насилля з метою примусу, підкорення. *І цар взяв палицю до рук, І змовкло все нараз Навкруг* (Л. Первомайський).

2. Важкий дрючок з потовщенням на кінці, що в старовину використовувався як зброя. [П а н н а Р о м а:] *Няня казала, що то був... велетень із залізною палицею і що його не брала ні куля, ні меч* (С. Васильченко); *Появлялися мисливці. З грізними бойовими палицями, з гострими дрюками, з палаючим гіллям, з важким камінням у мускулистих руках* (А. Дімаров); *Великий князь відчепив од сідла свою важезну палицю, власне, гатило, розмахнувся й посадовив одного коня на зад, перебивши йому хребець коло крупа* (І. Білик).

3. *церк.* Частина облачення вищого духівництва у вигляді парчевого квадрата. *Єпископ має сакос і на нього накладає омофор, що покриває плечі, і палицю, або набедреник, яку носять також заслужені священники* (з наук.-попул. літ.).

(1) Гу́мова па́лиця — короткий товстий гумовий кийок, яким озброєні охоронці порядку. *Коли гумовою палицею бити, то слідів, кажуть, на тілі не лишається* (В. Винниченко); *Мчить* [начальниця блоку] *вздовж колони з гумовою палицею, б'є по руках нічого не розуміючих жінок, вириває їх з рядів і штурхає до барака* (А. Хижняк); *Володя одним із перших зіскочив на землю, допоміг Тані. Гримкочучи дерев'яними черевиками, почали стрибати й інші. І хоча вони поспішали, на них посипалися удари гумових палиць* (В. Малик); *В руках наглядача зловісно похитувалася гумова палиця* (О. Бердник).

◊ **Без па́лиці (без бу́ка) і не підступа́й** *(заст.* **ані при́ступ)** *див.* **підступа́ти; Вставля́ти (встромля́ти, ста́вити) / вста́вити (встроми́ти) па́лиці (па́лицю, па́лки) в коле́са** *див.* **вставля́ти**[1]; **(2) З-під па́лиці (з-під па́лки, з-під батога́)** — проти власного бажання, з примусу. *Його* [чеха] *знайшли і хотіли знов забрати, певне, щоб він їхнім дамам з-під батога грав на скрипці* (Іван Ле); *Ця урубана пуга, збатожена дорога, не вирветься з-під батога до отчого порога* (В. Стус); *Новачки виявились не тими, що треба. Ледачі. Необов'язкові. Працюють з-під палки* (О. Шугай); *Земля тріскає від нетерпіння відчути на собі ласку непримусову, турботу не з-під палиці* (М. Матіос); **Нахапа́тися (нахвата́тися) нагаї́в (па́лиць, стусанів, товче́ників** *і т. ін.)* *див.* **наха́пуватися; Не ки́єм (не кийко́м), то па́лицею** *див.* **кий**[1]; **Облама́ти / обла́мувати кий (па́лицю, ві́ник** *і т. ін.)* *див.* **обла́мувати**[1]; **Па́лицею (па́лкою) ки́нути** *див.* **ки́дати; (3) Па́лиця (па́лка) з двома́ кінця́ми (на два кінці́)** — те, що може мати одночасно як позитивні, так і негативні наслідки. — *Я тільки показав, що ваша достославна "вербовка" — .. це палка на два кінці* (І. Багряний); — *Науково-технічний прогрес — це, звісно, діло, цього не минути, тільки ж не забувай, що перед тобою палиця з двома кінцями* (О. Гончар); **(4) Па́лиця пла́че** *за ким* — хто-небудь заслуговує покарання, когось треба побити. — *Це найбільший шибеник на нашій вулиці, за ним палиця давно вже плаче* (з газ.); **Перегина́ти / перегну́ти па́лицю (па́лку)** *див.* **перегина́ти; Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **арши́н (па́лицю, багне́та) проковтну́в** *див.* **проковтну́ти; [Як] па́лицею (ша́пкою, ка́менем** *і т. ін.)* **доки́нути** *див.* **докида́ти**[2]; **Як соба́ка па́лицю (ре́дьку, цибу́лю** *і т. ін.)* *див.* **соба́ка.**

ПА́ЛИЧКА, и, *ж.* 1. Зменш.-пестл. до **палиця** 1. *Якось вони собі гуляли Удвох на улиці, знайшли Дві палички та й понесли Додому матерям на дрова* (Т. Шевченко); *Марко підсунувся до вогню, який уже горів не так буйно, як раніше, вигріб паличкою кілька картоплин* (Григорій Тютюнник); *Пішов* [Улас] *тихою ступою, підпираючись паличкою* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Тьохнуло щось у старому, тоскно млявому тілі, вже зашугала загусла кров, уже величезна зала стала неподібною до біржової стайні. І паличка вже не цокає так ізневажливо й демонстративно по мармурових квадратах підлоги* (В. Винниченко); *Вдягнений* [Виходцев] *гарно, в чорному пальті, рукавичках, з красивою паличкою в золотій оправі* (І. Кочерга); *Поперед коней став барабанщик з барабаном і, жлучи приказу, держав у руках палички* (Панас Мирний); *Диригент енергійно замахав паличкою, фагот загавкав, мовби пес, назустріч, все пожвавішало* (І. Багряний); * У порівн. *Хшановський лежав в кріслі, задравши тонкі, як палички, ноги на спинку стільця* (І. Нечуй-Левицький).

2. *чого і без дод.* Предмет довгастої форми у вигляді бруска. *Шановний доктор має в собі щось подібне до наелектризованої палички лаку: зразу притягне до себе деяке легеньке тіло, а потім зараз відіпхне* (І. Франко); *Зазирнула* [Аксель] *в шухляди трюмо, спробувала на губах бордову паличку в золотій обгортці* (Олесь Досвітній); *Йшла весна .. Вона снилася міським жителям ночами. Кожному різно. Євгенові — футбольною афішею.., малому Костикові — солодкою паличкою морозива в срібній обгортці* (Ю. Мушкетик).

3. *розм.* Вертикальна риска на письмі. *Уроки у школі розташовують за зростанням каліграфії: від простих ліній паличок до більш хитромудрих кривих, а потім — і до букв, і навіть фраз* (з навч. літ.); * Образно. *Невідомо було, чого зітхав старий. Чи того, що він неписьменний і не добере значення отих закарлючених паличок, схожих на комах, які виводять учені люди на папері* (О. Донченко).

4. Бактерія, що формою нагадує подовжену риску; бацила. *Дифтерійна паличка стійка в навколишньому середовищі — у дифтерійних плівках, на предметах побуту, у воді зберігається до трьох тижнів, але майже миттєво гине при кип'ятінні* (з навч. літ.).

5. *перев. мн., анат.* Один із різновидів світлочутливих клітин сітківки ока людини і хребетних тварин, які формою нагадують подовжену риску, елемент присмеркового зору. *Найчастіше в сітківці виділяють два типи фоторецепторів — палички й колбочки, з-поміж яких декілька паличок спеціалізуються на баченні при слабкому освітленні, колбочки — відповідальні за кольоровий зір* (з наук.-попул. літ.); *Клінічне поняття рефракції визначається довжиною фокусної відстані і положенням головного фокуса щодо сітківки, точніше щодо її світлочутливого шару (палички й колбочки)* (з навч. літ.).

(1) Кра́бові па́лички — вид продуктів, які виробляють штучно з обробленого рибного білка або подрібненого м'яса білої риби. *В основному крабові палички використовують для приготування салатів як недорогий замінник справжнього крабового м'яса або як недороге джерело рибного білка* (з наук.-попул. літ.); *Салати повняться сиром, маринованими грибами, крабовими паличками і майонезом* (С. Пиркало); *Агатангел, домашній щур, любить крабові палички* (Н. Сняданко).

△ **(2) Дириге́нтська па́личка** — предмет у формі невеликого жезла, яким користується диригент при керуванні оркестром. *В повітрі черкнула диригентська паличка, мов завісу підняла...* (С. Васильченко); *На естраді багато дітей з прапорцями й живими квітами. Якась дівчинка піднімає диригентську паличку* (О. Іваненко); *Я .. згадувала один давній концерт, коли грали щось із дуже сучасної музики, я згадувала витонченість фігури у фракові, такий вузький і довгий чорний фрак, диригентська паличка, білий комірець*

(Н. Бічуя); **(3) Кишкова́ па́личка,** *біол.* — основний компонент нормальної флори кишківника — рухлива позитивна бактерія, яка має форму палички із заокругленими кінцями. *Антибіотики, поряд зі шкідливими мікроорганізмами, убивають і корисні бактерії, наприклад кишкову паличку, спричиняючи серйозні порушення процесів травлення* (з навч. літ.); *Наявність видів кишкової палички на поверхні водойм — загальний індикатор забруднення води* (із журн.); **(4) Па́личка Ко́ха,** *біол.* — збудник туберкульозу. *Під впливом певних чинників (контакт із хворим, ослаблена імунна система і т. ін.) паличка Коха може активізуватися в організмі та нанести йому непоправної шкоди* (з наук.-попул. літ.); *Як тільки Мартинюк опинявся в кабінеті, він забував все на світі, крім паличок Коха чи бактерій Флекснера* (Л. Дмитерко); **(5) Чумна́ па́личка,** *біол.* — збудник чуми. *Рухома в ізоляції чумна паличка стає нерухомою, потрапивши в організм ссавця* (з наук.-попул. літ.); *Зменшення ареалу чумної палички після XIX ст. відбулось через зміну умов проживання людей, звуження ареалів певних гризунів, зміну кліматичних умов* (з навч. літ.).

◊ **(6) Чарівна́ (чарівни́ча, чаро́дійна** *і т. ін.)* **па́личка,** *міф.* — предмет у формі невеликого жезла, який має чудодійні властивості. *Згорблена, стара жінка перетворилася на красуню-фею, її лахміття — на розкішний одяг, а в руці виявилася чарівна паличка* (з казки); *Враз, немов від маху чарівничої палички, пасмо гір розірвалося* (М. Коцюбинський); *Вітер давно вщух. Мов на знак чарівної палички, погода змінилася різко й відраз* (І. Багряний); **Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **від по́маху (за по́махом) чарівно́го (чарівни́цького) жезла́ (чарівно́ї па́лички)** *див.* **по́мах; [Як] нуль без па́лички** *див.* **нуль; (7) Як чарівна́ (чарівни́ча, чаро́дійна** *і т. ін.)* **па́личка** — дуже легко, просто, швидко і т. ін. *Слово, як чарівна паличка, подіяло на приголомшеного слов'янина* (Ю. Логвин); *Спеціальна хімічна суміш у процесі прання робить, як чарівна паличка, речі зовсім новими* (з газ.).

ПА́ЛИЧКА-СТУКА́ЛОЧКА, ~и-~и, *ж.* Назва дитячої гри, а також дрючечка, дощечки і т. ін., що використовують у цій грі. *От виходить Галочка, кличе дітвору: — В паличкі-стукалочки починаймо гру!* (Н. Забіла); *Паличка-стукалочка, Ховайтеся всі У ярочку, в балочці, У вівсі! Паличка-стукалочка, Я вже йду* (А. М'ястківський); *Повернувшись додому, друзі вирішили й малят навчити гратися паличками-стукалочками і зібрали в ігротеці чудові ритмові ігри* (із журн.); * Образно. *По нетрях реготали вивірки десь на вершечках кедрів, зустрічаючи сонце, і сміхотливі луни стрибали наввипередки по урвищах, по нетрях, гуляли в палички-стукалочки* (І. Багряний).

ПА́ЛИЧКОВИЙ, а, е, *анат., бакт.* Стос. до палички, паличок (у 4, 5 знач.). *Паличкові збудники є найбільш численною й найбільш різноманітною групою бактерій* (з наук. літ.); *За довжиною паличкові бактерії поділяють на дрібні (до 1,5 мкм), середні (2–4 мкм), великі (більш ніж 4 мкм)* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛИЧКОПОДІ́БНИЙ, а, е. Який має вигляд, форму палички. *Дослідники провели серію експериментів на здорових мишах, випробовуючи паличкоподібні клітини, помічені білковою молекулою* (з наук. літ.); *Клітинна стінка паличкоподібних бактерій є твердою, нееластичною, тому вони ростуть переважно в довжину* (з навч. літ.); *У скарбах можна натрапити на литовські гривні XIII ст. — злитки паличкоподібної форми із заглибинами, вагою приблизно 190 г* (із журн.).

ПАЛИЧКОПОДІ́БНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **паличкоподі́бний.** *Паличкоподібність досить поширена з-поміж бактерій, наявних у природі, багато з них є збудниками інфекційних хвороб і мають родові назви на честь учених, що вперше їх відкрили* (з навч. літ.).

ПА́ЛИЧНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **па́лиця** 1. *Пам'яткою законодавства Пруссії доби абсолютизму став Цивільний кодекс 1794 р., який санкціонував тортури й паличні удари* (з наук. літ.); *Нова спортивна агенція запрошує на тренування усіх, хто хоче освоїти паличний бій та навчитися самозахисту* (із журн.); *Неподалік було чути паличне постукування* (з газ.).

2. *перен.* Який тримається на побоях, насиллі, гнобленні. *Масового характеру застосування тілесних покарань набуло в Європі в період феодалізму, коли палична дисципліна поширилася по всьому континенту* (з навч. літ.).

ПА́ЛІ, *невідм., ж.* Один із пракритів, мова найстаріших буддійських текстів, яка виникла в VII ст. у Північній Індії. *Палі традиційно використовувала давнє індійське складове письмо, однак у зв'язку з поширенням буддизму для запису буддійських текстів у різних країнах вживали також місцеві системи графіки* (з наук.-попул. літ.); *Палі — основна мова буддійських церемоній на Шрі-Ланці, в М'янмі, Таїланді, Лаосі та Камбоджі* (з навч. літ.).

ПАЛІАТИ́В, у, *ч., книжн.* 1. Ліки чи який-небудь інший засіб, що дає тимчасове полегшення хворому, але не виліковує хвороби. *Паліативи .. принесли мені користь видиму, але стан моїх нервів все-таки ненадійний* (Леся Українка); — *Я не перший рік знаю Карамазова. Ти можеш його заспокоїти, але це все-таки паліатив. — Хіба з ним уже були такі приступи* [божевілля]? — *Звичайно, були* (М. Хвильовий); *Особливо боляче думати про дитячий паліатив, саме тому важко знайти людей, які можуть допомагати в цій сфері* (із журн.).

2. *перен.* Малодійовий захід, який лише частково або тимчасово забезпечує вихід із скрутного становища; напівзахід. *Томпсон вичислює різні задумані реформи і мовить, що всі вони — паліативи* (І. Франко); — *Безперечно. Але наш прогноз, як ви мені колись самі казали, буде паліативом* (М. Хвильовий); *Біофізики вихваляють електронні протези, керовані біострумами. Але ж це — паліатив; ті ж милиці, тільки позолочені* (М. Дашкієв); *Робити свою справу треба вже сьогодні, цілковито поринувши у неї, зігнорувавши паліативи, посередників, сурогати* (К. Москалець); *Як паліатив король Степан Баторій завів реєстровий лад, але Баторієва реформа, обмежуючи число козаків шістьма тисячами, затамувала решті людей шлях до волі і перш за все причинилася до незадоволення* (з наук. літ.).

ПАЛІАТИ́ВНИЙ, а, е, *книжн.* Який є паліативом. *Вальдемар, навдивовижу, ще зберігав свої розумові сили і до певної міри фізичні. Говорив виразно, приймав деякі паліативні ліки сам* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Е. По); *Соціальна послуга з паліативного догляду в обсягах, визначених цим Державним стандартом, надається безоплатно, за плату або з установленням диференційованої плати* (з мови документів); *Добробут народний розуміємо ми не як які паліативні полегшення там чи там мужикові, а як такий лад, де не буде ні експлуататорів, ні експлуатованих* (М. Драгоманов).

ПАЛІАТИ́ВНО, *книжн.* Присл. до **паліати́вний.** *В одному й тому ж місці вигризає яму бульдозер, шукають якусь трубу, торік уже так-сяк полатану, паліативно латають і знову, до наступного разу, наглухо утрамбовують катком* (Л. Костенко).

ПАЛІГРА́ФІЯ, ї, *ж., псих.* Те саме, що **палінгра́фія** 2. *Лікування паліграфії має обов'язково враховувати наявність чи відсутність нервових розладів, загальний психічний стан пацієнта* (з навч. літ.).

ПА́ЛІЙ, я, *ч.* 1. У Стародавній Греції та Римі — чоловічий плащ із льону або вовни. *Деякі імператори намагалися змусити використовувати тогу як публічне вбрання справжніх римлян, але жоден у цьому сенсі не досягнув значних успіхів, аристократія згодом відмовилась від неї на користь більш зручного і практичного палія* (з навч. літ.).

2. У римо-католицькій церкві — складник літургійного одягу Папи Римського та єпископів — вузька стрічка з вовни білих ягнят із шістьма хрестами; палій Папи підкреслює повноту його влади. *Палій символізує заблукану вівцю, яку пастир несе на своїх плечах* (з наук.-попул. літ.); *З роками палій набув вигляду вовняного коміра з двома смугами, що спадають на спину й груди* (з навч. літ.); *Після молитви Папа привітав мешканців Риму та подякував учасникам свята, зокрема делегації з Константинополя та архієпископам-митрополитам, що прибули на урочистість вручення паліїв* (із журн.).

3. Верхній монаший широкий чорний одяг, без рукавів, що вільно спускається з плечей до ніг. *Після переходу монашества із Єгипту до візантійських країв монаші одежі преподобного Пахомія зазнали певних змін: частково вони були змінені, а частково доповнені. Поколінну сорочку (коловій), яку в єгипетських монахів одягали на тіло, замінили сорочкою й хітоном, верхня накидка з овечої чи козячої шкіри (милоть) була замінена на мантію, і з'явився палій, який одягали під час постриження* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛІ́Й, я́, *ч.* Той, хто зробив підпал. *Денис кинув гасити* [клуню] .. *та й сіпнув свата Манойла за рукав: — Треба паліїв шукати* (Б. Грінченко); *Погасив я вогонь мерщій, притоптав, піском закидав. А хлопці за палієм навздогін. Та де! Ніч хоч в око стрель. Не спіймали* (С. Журахович); *Серед ночі палій перший прибігав на пожежу, немов герой, гасив її, побивався разом із хазяїном* (М. Малиновська); // *перен.* Той, хто підбурює на що-небудь; підбурювач. *Не насильникам і паліям реакції відбудовувати руїни* (В. Еллан-Блакитний); *Імперії — носії деструктивних явищ, палії війн і класової боротьби — діяли всупереч законам природи і були приречені* (О. Апанович).

ПАЛІ́ЙКА, и, *ж.* Жін. до **палі́й.** *— Ага, це та палійка! — кричать одні. — Бач, яка смиренна тепер, — кричить сусіда її господині, — а як підпалювати, так нам дай* (Панас Мирний); *Вгору піднялися десятки рук тих, що стояли попереду. — Де та палійка? Де та відьма? Давай її сюди! — загукали вимогливо* (В. Малик).

ПАЛІ́ЙСТВО, а, *с.* Здійснення, організація підпалів із злочинним наміром. *Скрізь, куди не кинь оком, бачив Орлюк страшні сліди руїни й нещадного палійства* (О. Довженко).

ПАЛІ́ЙСЬКИЙ[1], а, е. Прикм. до **палій.** *Шинкар підсів до Флора, Адама й агента, щоб розказати їм про палійський промисел у Білому Хуторі .. — Палієм не кожен міг стати, — казав трактирник. Навіть уродженого хисту для такого промислу замало. Перш за все треба свято вірити, що вогонь буде горіти* (М. Малиновська); *Який це скалозуб колись був ляпнув, що "рукописи не горять"? А інші підхопили й досі лящать навзаводи, — мов умисно на те, щоб прикрити роботу палійських бригад* (О. Забужко); *Цьогоріч було сухе літо, тому палійські дії сусіда викликали тривогу* (з газ.).

ПАЛІ́ЙСЬКИЙ[2], а, е. Прикм. до **па́лі.** *Лібрехт не був орієнталіст, не владав ані санскритською, ані палійською, ані жодною східною мовою і не міг порівнювати грецької повісті з якими-будь східними оригіналами* (І. Франко); *Палійська мова, точніше мова палі — одна з давніх середньоіндійських мов, якою написано основні релігійно-філософські, юридичні та художні твори буддійської літератури* (з наук. літ.).

ПАЛІКІНЕЗІ́Я, ї, *ж., мед.* Руховий розлад, який характеризується численним повторенням того самого руху або жесту. *Палікінезію інколи лікують через психологічний вплив на пацієнта з метою вироблення в нього звички контролювати свої рухи* (з навч. літ.).

ПАЛІЛА́ЛІЯ, ї, *ж., псих.* Розлад мовлення, яке характеризується численним повторенням окремих фраз, слів або складів. *Палілалія виникає під час емоційно забарвленої мови — хворі, які перенесли енцефаліт, можуть повторювати клятви або вигуки до 20 разів поспіль* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛІМНЕЗІ́Я, ї, *ж., мед.* Відновлення в пам'яті хворого подій, забутих у період амнезії. *Палімнезія здебільшого не наступає миттєво, оскільки амнезія пов'язана зі складними психологічними переживаннями* (з навч. літ.).

ПАЛІМПСЕ́СТ, а, *ч.* 1. Давній рукопис, звичайно пергаментний, з якого стерто попередній старий текст і на його місці написано новий. *Як літери на давніх потайних манускриптах — "палімпсестах", писаних таким атраментом, що, невидимий одразу, потім виявляється і вже від часу не блекне* [блякне], *а все виразніє* (Леся Українка); *Коли в монастирях був папірусу брак, Ченці з рукопису старе письмо змивали, Щоб написати знов тропар або кондак, І палімпсестом той рукопис називали* (М. Вороний); *Дощ миє листя, як миють старий пергамен, щоб написати на ньому новим чорнилом палімпсест* (Валерій Шевчук); * Образно. *Плаче апостол волі й науки, Стогне й згоряє душі палімпсест* (Д. Павличко).

2. *мед.* Випадіння з пам'яті окремих подій у стані алкогольного (наркотичного) сп'яніння. *Палімпсести виявляються в початковій стадії алкоголізму* (з навч. літ.).

ПАЛІНГЕНЕ́З, у, *ч.* 1. *геол.* Перетворення вивержених гірських порід через переплавлення гранітів, гнейсів і сланців у глибоких зонах земної кори. *Палінгенез — це процес утворення магми в товщі землі. Магма проривається на поверхню, або коли платформи літосфери тріскаються, або коли з різних причин руйнуються пробки, що закупорюють жерла вулканів* (з наук.-попул. літ.); *Геологи підтвердили існування мінерального палінгенезу — природної різноманітності геологічних процесів, що супроводжувалися трансмутацією елементів* (з навч. літ.).

2. *біол.* Поява у зародка ознак, властивих дорослим особинам далеких предків. *Палінгенезу властиве відособлення первинних зародкових листків, розвиток хорди й первинного хрящового черепа, зябрових дуг, однокамерного серця* (з наук.-попул. літ.); *Натураліст Ш. Бонне (1720–1793) — першовідкривач так званого палінгенезу, тобто відтворення в індивідуальному розвитку організму історії цілого роду* (з навч. літ.).

ПАЛІНГРА́ФІЯ, ї, *ж.* 1. Запис, у якого з'являється правильна орієнтація, коли його підносять до дзеркала; дзеркальне написання. *Палінграфією інколи користуються для приховування істинного змісту написаного* (з навч. літ.).

2. *псих.* Розлад письма у вигляді багаторазового повторення слів або коротких фраз. *Симптоми палінграфії часто виникають при ураженні окремих систем головного мозку* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛІНДРО́М, а, *ч.* 1. *літ.* Слово, словосполучення, речення або віршований рядок, що однаково читаються з початку і з кінця (зараз, корок, око, ротатор, я несу гусеня); літеральний рак *(див.* **рак[1]**). *Українські паліндроми почав писати ще в XVII ст. Іван Величковський* (з наук.-попул. літ.); *Зворотне прочитання паліндрома може утворювати і не тотожний зміст* (з навч. літ.); * Образно. *Події останніх десяти хвилин змішалися у безконечний, невідчитуваний паліндром* (Любко Дереш).

2. Сполучення знаків (про хімічні символи, цифри і т. ін.), що читаються однаково з початку і з кінця. *Дата сьогодні предивна — 20.02.2002, рідкісний паліндром* (Л. Костенко); *Квадрат будь-якого числа, що складається із одиниць до 10 знаків, є паліндромом* (з наук.-попул. літ.).

3. *біол.* Ділянка дволанцюгової молекули ДНК. *Паліндром можна встановити через зіставлення ДНК представників того самого покоління або через аналіз даних ДНК за спадковістю* (з наук.-попул. літ.).

△ (1) **Числови́й паліндро́м,** *мат.* — натуральне число, яке читається зліва направо і справа наліво однаково. *Числові паліндроми зустрічаються в деяких множинах чисел, удостоєних власних назв: числа Фібоначчі, числа Сміта і т. ін.* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛІНДРОМІ́СТ, а, *ч.* Письменник, що пише паліндроми. *Миколу Мірошниченка можна назвати одним із найбільш оригінальних українських паліндромістів* (з наук.-попул. літ.); *Більшість сьогоднішніх українських паліндромістів воліє до написання творів, які б читалися туди й назад суцільним текстом, а не за рядками* (з навч. літ.).

ПАЛІНДРОМІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **паліндромі́ст.** *Аналіз сучасної української паліндромної поезії дає підстави говорити, що в цьому жанрі пишуть щонайбільше дві паліндромістки* (із журн.).

ПАЛІНДРОМІ́Я[1], ї, *ж., літ.* Літературна діяльність зі створення паліндромів. *У паліндромії М. Мірошниченко увів у мовно-поетичний ужиток чимало призабутих, рідковживаних, регіональних специфічних слів* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛІНДРОМІ́Я[2], ї, *ж., вет., мед.* Повернення хвороби; рецидив (у 1 знач.). *До паліндромії не відносять активацію патологічного процесу при розвитку метастазів злоякісної пухлини* (з навч. літ.).

ПАЛІНДРО́МНИЙ, а, е, *літ.* Стос. до паліндрома (у 1 знач.). *Паліндромні словесні іграшки в контексті українського літературного бароко XVII–XVIII ст. зі спробою проекції на сьогодення стають мотивованими за умови врахування збереження в бароко впливів попередніх епох* (з навч. літ.); *Паліндромний рядок чи твір складається з двох симетричних частин, що перебувають у нерозривному взаємозв'язку* (з навч. літ.).

ПАЛІНДРО́МОН, а, *ч., літ.* Те саме, що **паліндро́м.** *Окремі поети-експериментатори пишуть цілі вірші — паліндромони — це вже вершина майстерності* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛІНЕРГІ́Я, ї, *ж.* Психічний розлад, який характеризується численним безглуздим повторенням хворим будь-якої дії. *Палінергію не потрібно сплутувати з деменцією, основною ознакою якої є набута недоумкуватість, а палінергія пов'язана з тимчасовим психічним розладом* (з навч. літ.).

ПАЛІНЛЕКСІ́Я, ї, *ж., псих.* Патологія, що виявляється в читанні у зворотному порядку мовами, яким це не властиво. *При палінлексії хворі можуть або механічно читати увесь текст у зворотному напрямі, або ж кожне окреме слово таким способом* (з наук.-попул. літ.); *Природжена палінлексія.*

ПАЛІ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пали́ти[1].** *Вже нема паління газети на таборових площах, нема каміння в вікна редакції, .. нема погроз репатріацією* (О. Шугай); — *Перекажеш своєму командирові од мене, щоб дав тобі дисциплінарну кару за паління цигарок у нічному переході* (М. Трублаїні); *Герман уже був на півдорозі до кімнати для паління, коли перед його очима знову розігралась світська драма* (Г. Пагутяк).

ПАЛІНО́ДІЯ, ї, *ж.* У давній поезії — вірш, у якому автор зрікався сказаного в своїх попередніх віршах. *Популярною була палінодія Стесихора, який написав спочатку образливий на адресу Олени вірш, за що, за переказами, був уражений сліпотою, а, відмовившись у своїй палінодії від своїх слів, знову набув зір* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *Палінодія властива тим політикам, які постійно намагаються завоювати симпатії електорату* (з газ.).

ПАЛІНО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із палінології. *Палінолог В. П. Гринчук розробив сепараційний метод виділення пилку з осадових порід, що дає змогу значно розширити можливості застосування пилкового аналізу* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛІНОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **палінологі́я.** *Палінологічні дослідження відкладів болота проводили для встановлення їх відносної хронології* (з наук. літ.); *Г. Ердтман у 1948 р. створив палінологічну лабораторію у Шведському музеї природознавства у Стокгольмі* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛІНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ ботаніки, який вивчає пилок і спори рослин, зокрема викопних, їх розсіяння. *Методи палінології активно використовують у геології (стратиграфії) для розчленування осадових товщ і відтворення геологічної історії* (з наук.-попул. літ.); *Дослідження палінології з вивчення пилку та спор рослин минулих геологічних епох дає змогу з'ясувати особливості палеокліматів* (з навч. літ.).

ПАЛІНОПСІ́Я, ї, *ж., мед.* Порушення зорового сприйняття — збереження зорового образу предмета після його зникнення з поля зору. *Галюцинаційна палінопсія характеризується формуванням зорової ілюзії, тому може бути простою (світло, лінія, колір) або складною (тварини, предмети, людина) без упливу навколишнього середовища* (з навч. літ.).

ПАЛІНФРАЗІ́Я, ї, *ж., псих.* Патологічно часте повторення певних слів або фраз у реченні. *Палінфразія властива багатьом, дехто просто її не помічає, інші ж не хочуть звільнятися від подібної звички* (з навч. літ.).

ПАЛІПРАКСІ́Я, ї, *ж., мед.* Те саме, що **палінергі́я.** *Паліпраксія в окремих пацієнтів інколи поєднується з іншими психічними розладами: палілалією, паліграфією і т. ін.* (з навч. літ.).

ПАЛІСА́Д, у, *ч.* Старовинна оборонна споруда у вигляді частоколу із товстих, загострених зверху колод. — *Козацтво ви собі загарбали, самі собі пануєте, ридванами їздите, а ми будуй власним коштом стіни, палісади, башти* (П. Куліш); *Декотрий із старших панів закинув: — Пощо було на теперішні часи будувати такі коштовні укріплення, нащо здасться .. замок, нащо .. палісади?* (І. Франко); — *Рови прочищені й напущені водою, вали підновлено, палісади теж* (Б. Лепкий); *Біля підніжжя свіжонасипаного валу, оперезаного глибоким ровом і палісадом, юрмилися колони гренадерів, мушкетерів* (С. Добровольський); * Образно. *Попід вуликом-висотником у тернавій зелені палісаду, безнадійно прикипівши до лави, дзижчали про щось своє бабусі у хустках-чорнобривцях* (А. Крижанівський); // Ряд забитих у землю паль для укріплення укосів і насипів. *Зі свистом метнулися вгору гаки. Одні впали назад, додолу, деякі заче-*

пилися за палісад. По драбинах подерлися вгору перші сміливці (В. Малик); *Рів глибокий, і високий вал, і палісад міцний, дубовий, о дев'яти гарматках і тридцяти бійницях, і ворота подвійні, оббиті залізом* (Ю. Мушкетик); *Факторію оточував високий палісад, через який кузен Бенедикт однаково не переліз би* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

ПАЛІСА́ДНИЙ, а, е. Прикм. до **паліса́д.** *Палісадні палі виготовляли з твердих порід дерева, щоб вони міцно тримали насип* (з навч. літ.).

△ **Паліса́дна паренхі́ма** *див.* **паренхі́ма.**

ПАЛІСА́ДНИК, а, *ч.* 1. Невеликий обгороджений садок (*див.* **садо́к**[1]) перед будинком. *Настя звернула з широкої вулиці, пройшла ще кварталів зо три, потім одчинила хвірточку, що провадила в невеличкий палісадник перед невисоким домом* (Леся Українка); *За штахетом в палісаднику я побачив сивого діда з довгим на голові волоссям* (С. Васильченко); *З вікна станційного будинку лягала густа пляма світла в палісадник* (М. Івченко); *З ринв цілі водоспади спадають в палісадник* (В. Винниченко); *Сербин перестрибнув низенький штахет і опинився в палісаднику* (Ю. Смолич).

2. Легкий ажурний паркан. *Невеличкі, чепурні, одноповерхові з ґаночками будиночки, тільки-но, видно, закінчені, з двориками коло кожного з них, огороджені дерев'яними палісадниками, тяглися з обох боків вулички* (Г. Коцюба); *Кнур .. встиг поперевертати всі цеберки, виламати палісадник коло хати* (І. Багряний).

ПАЛІСА́ДНИЧОК, чка, *ч.* Зменш.-пестл. до **паліса́дник.** *По той бік двору за палісадничком стояв одноповерховий будиночок, і в одному крилі його світилось* (А. Головко); *В дворі був палісадничок на дві клумби з півоніями навесні, матіолою влітку та жоржинами восени* (Ю. Смолич); *Від річки його* [будинок] *відокремлювали високі зелені дерева, від тихої тупикової вулиці — маленький палісадничок з червоними трояндами* (П. Загребельний); *До столу раз у раз підбігали вістові, що, прив'язавши біля палісадничка своїх коней, йшли інформувати штаб про стан того чи іншого флангу* (М. Хвильовий); * Образно. *Дехто, може, й безболісно сприймає такі повороти долі, без особливих душевних травм вживається в світ парканчиків та палісадничків* (О. Гончар).

ПАЛІСА́НДР, а, *ч.* 1. Рідкісне дерево з класу двосім'ядольних із висотою 20–25 метрів і товщиною стовбура 30–40 сантиметрів, поширене в тропіках Південної Америки. *Дерева палісандра зустрічаються у всій тропічній зоні від Південної Америки, Африки і до Південно-Східної Азії* (з наук.-попул. літ.); *Палісандри розмножуються спорами* (з навч. літ.).

2. Цінна тверда деревина деяких тропічних дерев червоно-коричневого, темно-рожевого або фіолетового кольору, з якої виготовляють музичні інструменти, дорогі меблі і т. ін. *Це тільки* [більярдний] *стіл, деревина. А здавалося, що тремтять у яскравому світлі оголені грані полірованого палісандра, немов живі* (Іван Ле).

ПАЛІСА́НДРОВИЙ, а, е. Зробл. із палісандра (у 2 знач.). *Третього дня по похороні брат Іван скликав родину і поважно поклав перед нею запечатаний конверт, що лежав у батьковій шкатулці, тій знаній з дитинства палісандровій шкатулці з мідяними наріжниками* (М. Грушевський); *Він тремтливими руками зняв з гвіздка палісандрову рамку* (Н. Рибак).

△ **Паліса́ндрове де́рево** *див.* **де́рево.**

ПАЛІ́ТИ, ію, ієш, *недок., діал.* Червоніти, рум'яніти. *Я калину не ламала, калина паліє, Я за любком не жєлую* [жалію], *само серце леліє* (з народної пісні); *— А як ти, — кажу, — Іване, гадаєш? Марта от наша — нічого дівчина? — А вам що до того, як я гадаю? — відрізав він, а сам ще дужче паліє* (І. Франко); *Красувались хліба, паліли вишні в садах* (К. Гордієнко).

ПАЛІ́ТОК, тку, *ч.* Гарне, сприятливе для врожаю літо. *І гречки родять під паліток* (Сл. Б. Грінченка).

ПАЛІ́ТРА, и, *ж.* 1. Чотирикутна або овальна дощечка, пластинка, на якій живописець змішує і розтирає фарби. *Вона становить стілець, сідає боком до публіки, одчиняє скриньку, виймає палітру й пензлі, набирає красок і починає малювати на дощечці* (Леся Українка); *Я бачив її на нашій сонячній, заповненій квітами, веранді у її білому, поляпаному барвами робочому халаті з палітрою перед мольбертом* (У. Самчук); *З мосту Віктор зайшов на Пратер, на острівець, а на галявині стояв перед палітрою, зі щіточкою у руці, Петер Клюге* (Олекса Ізарський); *Вона* [Марія] *навіть забрала з собою його згарби* [інструменти], *що були на палітрі* (М. Слабошпицький); // Поєднання спеціально дібраних художником барв і їх відтінків при виготовленні фарб. *Приладнав* [Сава] *мольберт. А далі, готуючи палітру, став навчати молодицю, як їй треба стояти та який вираз обличчя йому потрібний* (А. Головко); // *перен.* Сукупність, поєднання кольорів, характерне для окремої картини, творчості художника і т. ін. *Щоб написать портрет твій — яку знайти палітру?* (Я. Шпорта); *Щедрою є письменницька творча палітра сьогодні на Тернопіллі, де видаються літературно-мистецькі журнали, альманахи і т. ін.* (з газ.); * Образно. *На фіалкову палітру неба спадали вогняні маяки* (О. Ільченко); *Степ безмежний — мій краю коханий, Весь душою* [душею] *одкритою ти Розпростерся, простий і нехитрий .. І розкрив у щедроті барвисті палітри* (М. Нагнибіда).

2. *яка, чия, перен.* Сукупність виражальних засобів у творчості письменника, композитора і т. ін. *Здебільшого в наших фільмах слово існує як елемент діалогу. Це якоюсь мірою збіднює нашу словесну палітру* (О. Довженко); *Артист, а не актор, Не шкодував ти фарб розкішної палітри* (М. Рильський); *Життя може бути чорно-білим із домішками декількох кольорів, але є можливість побачити всю його палітру, відчути радість від споглядання найпростіших речей* (С. Талан); *Кожен мудрець мав своє бачення світу, що створювало досить різнобарвну філософську палітру* (з наук. літ.); *Г. Ібсен хотів урізноманітнити палітру драматургії, зробити її цікавою для європейського глядача* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛІТУ́РА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **паліту́рка.** *Колумб зайшов до каюти і розгорнув дві великі в шкіряних палітурах книги* (Н. Рибак); *Під пахвою він тримав якусь незвичайних розмірів книгу в коричневих палітурах* (В. Шкляр); *За склом книжкових шаф Лавр помітив не тільки фоліанти у шкіряних палітурах, але й керамічні вироби з помпезною символікою* (В. Єшкілєв).

ПАЛІТУ́РЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **паліту́рити.** *У студії радо поділяться своїми знаннями й подарують незабутній шанс пізнання секретів петриківського розпису, каліграфії, палітурення, витинання* (із журн.).

ПАЛІТУ́РИТИ, рю, риш, *недок., що, рідко.* Оправляти книжки в палітурки. *Майстри безкоштовно навчать всіх охочих виготовляти папір, палітурити книжки, писати українським скорописом* (з газ.).

ПАЛІТУ́РКА, *заст.* **ПАЛЯТУ́РКА,** и, *ж.* Обкладинка, оправа для зброшурованих листків книги, зошита і т. ін. з картону, матерії, шкіри і т. ін. *Витяг* [Балабуха] *здорову книжку в дощаних палятурках, таку завбільшки, як церковна мінея, — то був його діяриуш* [діаріуш — щоденник] (І. Нечуй-Левицький); *Лежить на столі товста книга в ремінних* [шкіряних] *палітурках* (М. Кропивницький); *Псалтир всередині був не чорний, а білий, а товста шкіряна палітурка — коричнева, як гречаний мед чи стара халява* (О. Довженко); *Такої книжки* [Тарас] *ще не бачив. Руда, немов немащені чоботи, а палітурка з заяложеними краями* (Василь Шевчук); *Книжка лежить і дихає, неначе жива, м'яка палітурка на ній то підіймається, то опускається. Це значить так корабель гойдає!* (О. Шугай).

◊ (1) **Від палітýрки до палітýрки,** *зі сл.* п р о ч и т а т и — повністю, від початку до кінця, нічого не пропускаючи. *До екзамену оставалося мало, і всю оту купу книжок я знав вже розказати од палітурки до палітурки* (С. Васильченко); *Дмитро від палітурки до палітурки прочитав усі книги, які дістав Созінов* (М. Стельмах); *Вона прочитала за кілька годин польоту все від палітурки до палітурки* (І. Карпа).

ПАЛІТУ́РНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **палітýрка** і **палітýра.** *Художньо-технічні властивості матеріалів здебільшого залежать від формату видань. Для малоформатних видань доцільно використовувати палітурні покривні матеріали з дрібною фактурою та малюнком* (з наук.-попул. літ.); // Признач. для виготовлення палітурки, палітури. *Стіна, що відділяла друкарню від .. квартир, була розібрана, і в новому приміщенні розташовано наборний* [складальний] *та палітурний цехи* (Ірина Вільде); *На другому столі стояли хімічні пробірки, пляшечки з різнобарвними рідинами; біля стіни — палітурний станок з зашнурованою на ньому книгою* (М. Дашкієв); *У вагонах — видавничі служби, "цехи" ротаційний, лінотипний, плоского друку, палітурний, цинкографія, електростанція* (О. Шугай).

2. Прикм. до **палітýрник.** — *Від мук кохання найбільше допомагає знаєш що? Палітурне ремесло!* (О. Донченко).

ПАЛІТУ́РНИК, а, *ч.* Майстер, який оправляє (у 1 знач.) книги в палітурки. *У Коломиї він працював палітурником, набувши в цьому фаху неабиякої досконалості й загальної пошани* (Б. Антоненко-Давидович); *Були серед них і майстер паперової справи, і палітурник, і друкар...* (О. Іваненко); *Бідний хлопець-палітурник з чотирма класами гімназії проніс через усю війну оправлену ним книгу Тіта Лукреція Кара* (Г. Пагутяк).

ПАЛІТУ́РНИЦТВО, а, *с.* Виготовлення палітурок для книг на спеціальних пристроях. *Технологія художнього палітурництва до цього часу не була об'єктом дослідження в Україні, хоча потреба в такому науковому узагальненні вже давно назріла* (з наук. літ.); *Одне з ремесел, яке існувало задовго до друкарства, що пізніше без змін використовувалося друкарями, — палітурництво. Воно було розвинуте в Київській Русі, також у Галицько-Волинському князівстві* (з наук.-попул. літ.); *У дослідженнях орнаментації книги П. Жолтовського (1926 р.) зустрічаються принагідні згадки про шкіряне палітурництво* (з навч. літ.).

ПАЛІТУ́РНИЦЬКИЙ а, е. Стос. до палітурництва і палітурника, пов'язаний з ними. *Палітурництво готувало ґрунт для друкарства не тільки тому, що застосовувало витискування орнаменту з набірних штампів, але й насамперед тому, що палітурницький прес XV–XVI ст. без істотних змін застосовувався й тогочасними друкарями* (з наук. літ.); *Палітурницької справи сьогодні навчають у трьох-чотирьох навчальних закладах передвищої освіти* (з газ.).

ПАЛІТУ́РНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **палітýрник.** *У зв'язку з розширенням штату підприємство запрошує на постійну роботу палітурницю* (з мови реклами).

ПАЛІТУ́РНЯ, і, *ж.* Майстерня, де оправляють (у 1 знач.) книги в палітурки. *Палітурня і цех механічний з честю виконали завдання* (В. Сосюра); — *Я роблю в палітурні, діло знаю, бо тридцять років практики* (В. Барка); *Поряд власні твори примостив, десять книжок у розкішних оксамитових оправах — ціла палітурня на моє спецзамовлення працювала* (А. Крижанівський); *Було .. замовлено в палітурні кілька обшитих шкірою зошитів* (Валерій Шевчук); *Палітурня розміщувалась на території економічного двору. Побудована вона була майстром С. Д. Ковніром у першій половині XVIII ст. у стилі бароко* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛІТУ́РОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **палітýрка.** *Він розстебнув кожушок і витяг із бокової кишені піджака клейончасті палітурочки від записної книжки, дістав звідти "облікову картку" на коня і з неї вже клаптик паперу, згорнений учетверо* (А. Головко); *Василь Стус усім подарував збірочку "Веселий цвинтар". Він сам виготовив декілька екземплярів. На тонкому папері видруковано. І він переплів сам. Коричнева така палітурочка. На пів сторінки була* (з мемуарної літ.).

ПАЛІ́ЧЧЯ, я, *с.* Збірн. до **пáлиця** 1. *Діти бігали з паліччям Удень за вдовою По улицях та, сміючись... Дражнили Совою* (Т. Шевченко); *Треба б хмизу, якогось паліччя, щоб накидати під колеса, але навкруги — одна земля. Скинувши з себе фуфайку, Кожущенко із злістю кинув її під переднє колесо газика* (О. Гончар); *Машталір та кілька козаків довго розбирали паліччя, з якого був згарбузований* [змайстрований] *місток* (Ю. Мушкетик); *Під саморобним, збитим з паліччя, хрестом у промінні призахідного сонця печально в'янули полонинські квіти* (Г. Тарасюк); // Сухе гілля; хмиз. *Палахкотить полум'я, тріщить сухе паліччя, розлітаються у всі боки червоні іскри* (А. Хижняк); *Якось на світанку Гуня в супроводі Макса та Хитрої обійшов свої володіння і, вдоволений тим, що ніяких збитків колгоспному добру не заподіяно, почав збирати сухе паліччя* (Є. Доломан); *Весело палахкотів священний вогонь, поїдаючи сухе паліччя, підіймаючись до задимленого, чорного склепіння печери* (А. Дімаров); *Сухе жердя і паліччя я зносив на купи і спалював* (М. Дочинець).

ПА́ЛКА, и, *ж.* 1. Те саме, що **пáлиця** 1. *Камінням, і корінням, І палками та дрюками Перший напад* [половців] *приняли* [міщани] (І. Франко); *Послам довелося палки в руки взяти, бо свині їм проходу не давали, а гусаки розлючено сичали* (Ю. Винничук); *За хвилину він взяв свою шапку і палку, вклонився усьому товариству і подався геть з бібліотеки* (Леся Українка); [К а р м е л ю к:] *Полічив, скільки світу ногами сходив, скільки палок та різок на тіло своє прийняв, скільки днів у кайданах, а скільки на волі прожив...* (С. Васильченко); *"Хватка" — це така довга-довга палка, а на палиці на тій обруч великий, а на тому обручі сітка, на манір великого лантуха начеплена...* (Остап Вишня); *В магазині тато мій Барабан купив новий. Ще й дві палки невеличкі — Це для мене й для сестрички* (Г. Бойко).

2. *чого і без дод.* Предмет довгастої форми у вигляді бруска. *Андрій дістає з холодильника палку сирокопченої ковбаси, мариновані помідорчики чері у скляній банці, шматок домашнього печінкового паштету в пластиковому судочку* (Люко Дашвар).

◊ **Вставля́ти (встромля́ти, ста́вити) / вста́вити (встроми́ти) па́лиці (па́лицю, па́лки) в коле́са** *див.* **вставля́ти**[1]; **З-під па́лиці (з-під па́лки, з-під батога́)** *див.* **па́лиця; Па́лицею (па́лкою) ки́нути** *див.* **ки́дати; Па́лиця (па́лка) з двома́ кінця́ми (на два кінці́)** *див.* **па́лиця; Перегина́ти / перегну́ти па́лицю (па́лку)** *див.* **перегина́ти.**

ПАЛКЕ́НЬКИЙ, а, е. Пестл. до **палки́й.** *В кострі був зложений сухенький* [очерет], *Як порох був уже палкенький, Його й держали на підпал* (І. Котляревський); *Палкеньку пісню соловей співає, аж омліває* (Уляна Кравченко).

ПАЛКИ́Й, á, é. 1. Який добре горить, швидко займається. *Березові дрова дуже палкі* (Сл. Б. Грінченка); *У донецькому вибої, в надрах вугільних шарів, народилися герої .. А у шахті — залізниці, поїзд мчить палке добро* (М. Упеник).

2. Який має дуже високу температуру і виділяє багато тепла; жаркий, палючий (про сонце, вогонь і т. ін.). *Сонце палке сипле стріли на білую крейду, Вітер здійма порохи* (Леся Українка); *А може, й справді мудрість в тім, Що краще у житті Згоріть на полум'ї палкім, Ніж згаснуть в темноті* (В. Бичко); * Образно. *Спокійно дихала земля, від радості ясна, від щастя, що сердець людських вона відчула стук, палкий вогонь поривів їх і ласку теплих рук* (І. Гончаренко); // *перен.* Про дуже яскраву барву (перев. червону й жовту). *Хиляючись до тих квіток палких, Я чув, що .. спів солодкий з них виходить* (І. Франко); *Снаряди в маєтку падали й падали, із співом опускаючись з висоти, і Сагайда на мить задивився на них .. Наче це сама Батьківщина послала їм сюди за тисячі верст вогнисті вітання, осипаючи своїх синів палким червоним цвітом* (О. Гончар); // Гарячий, спекотливий, душний. *Свої ми маємо краси В чарній* [чарівній] *природі України: І ті ж тропічнії ліси З багатолистими древами, І той же вітер над пісками, І в нетрях вогкість і покій, І спеку сонця в день палкий Понад безкраїми степами* (Я. Щоголів); *Минули палкі літні дні* (Н. Королева).

3. *перен.* Який має надзвичайно гарячий темперамент; сповнений енергії, пристрасті. *Була в їх* [них] *дочка Катря... Ся не в матір зародилася — палка, прудка дівчина — трудно їй було батеньку коритись* (Марко Вовчок); *Палка молодіж у живі очі сміється старому* [Хо], *кепкує з його заходів, зве його порохном* (М. Коцюбинський); *І станем ми, .. Палкий юнак і сива голова, По лікті засукавши рукава, До чистої, як перший сон, роботи* (М. Рильський); // Який виражає сильне почуття, сповнений великої пристрасті. *Кохання обняло її палку душу ніби полум'ям* (І. Нечуй-Левицький); *Ой, палка ти була, моя пісне! Як тебе почала я співати* (Леся Українка); *Страждання, заподіяні мені негативною критикою моїх творів, в незрівняній мірі переважають задоволення від найбільш захоплюючих і палких дифірамбів* (О. Довженко); — *Я лаю себе. Цей мій палкий ентузіязм* [ентузіазм], *вибух захоплення, тисяча привітань, звернених до нікого* (В. Домонтович); *Її* [грекині] *любов, така палка і вірна, Була з безмежжям трохи не співмірна* (Л. Костенко); // Щирий, послідовний у своїх переконаннях, уподобаннях, наслідуванні кого-, чого-небудь. — *Не смію бути докучливим, пане професор, але в мені ви маєте найщирішого друга. Я — ваш палкий учень* (О. Донченко).

4. *перен.* Який дуже легко збуджується; надто запальний. *Андрійко — скорий був, палкий, як іскра, — то було тричі на день і більш посвариться з дітьми на улиці, а то й поб'ється* (Марко Вовчок); *Лукина трохи боялась Уласа, палкого, часом не в міру сердитого* (І. Нечуй-Левицький); — *Я людина палка: вхоплю шаблюку й покажу, що значить герой Москви та Смоленська, — гордовито взявся Бжеський в боки* (З. Тулуб); // Надзвичайно жвавий, рухливий; баский (про коня). *Слова були для Йоська, як острога для палкого коня* (І. Франко); *Хто із них у ріднім домі, Під теплом весінніх хмар Шаблю зніме і поставить В плуг палкого скакуна..?* (М. Нагнибіда).

5. Який потребує зосередження, напруження всіх сил. *Там знов дідусь недужий в хаті сам, все кашля й стогне, та води подати нема кому — палкий жнив'яний час!* (І. Франко).

6. *перен.* Доведений до граничного напруження; жорстокий, запеклий (про бій, боротьбу і т. ін.). *О земле, зрита битвою палкою, Ти нам здаля здіймалась, як маяк!..* (М. Нагнибіда); *І добре, що ми не прислухались до тих самих палких закликів .. Бо й ми б оце втрапили до того списку, до страшного отого паперу, з якого не вирубаєш найгострішою сокирою* (А. Дімаров); // Який проходить дуже жваво, напружено. *Починалась палка суперечка, в якій часом необережне слово з уст о. Василя ображало Раїсу* (М. Коцюбинський); *Нарада була коротка, але палка* (О. Донченко); *Може статись палка дискусія й таки добра баталія* (Б. Антоненко-Давидович).

Палки́й день *див.* **день; Тріску́чий (палки́й) моро́з** *див.* **моро́з**[1].

◊ **Гаря́ча (палка́) голова́ (голі́вка)** *див.* **голова́; Палке́ се́рце (се́рденько)** *див.* **се́рце; (1) Палки́й се́рцем** *хто* — хтось дуже пристрасний, має пристрасну вдачу. *Він був чоловік поважний і ходив усе понурою, а серцем був палкий* (Марко Вовчок); [К н я з ь:] *Невже країна вся байдужа?.. Невже у нас немає мужа Палкого серцем, молодого, Який би зважились на двобій* (О. Олесь); *Я знав кожного: хто палкий, хто холодний серцем, хто щирий, хто хитрий і неправдивий* (П. Загребельний); **Палкі́ (палю́чі) сльо́зи** *див.* **сльоза́.**

ПА́ЛКІСТЬ, кості *і* кости, *ж.* Абстр. ім. до **палки́й.** *Енергія, що нею пройнято було всю його постать, врода, палкість, щирість — все це надзвичайно вражало дівчину* (Б. Грінченко); *Задумана й уражена палкістю його переконання, дивилася я ще безмовно на нього* (О. Кобилянська); *Не пам'ятаючи себе від радості, головнокомандувач схопив здивованого кур'єра у свої цупкі обійми й розцілував з палкістю вперше закоханого* (С. Добровольський); *Не стерпів Гюргій. Нарешті в ньому прорвалася його природна палкість і нестримність. Він змахнув обурено руками* (П. Загребельний); *У обох був попереду вирішальний день, і тому Василь Леонтійович потурбував палкість заглиблення: — Лягай. Скоро ранок* (Г. Колісник).

ПА́ЛКО. Присл. до **палки́й.** *В згадках знову давнину тривожим, Як стрілись вперше з вчителем своїм, Бо серце вчителя на сонце схоже — Воно одне, а світить палко всім* (М. Гірник); *Світ за очі прогнав мене батечко мій, Що тебе я кохала так палко...* (П. Грабовський); [М о л о д а ц и г а н к а:] *О, Земфіра вміє танцювать, співать, уміє глянуть так ласкаво і палко, що граф одужає одразу!* (І. Кар-

пенко-Карий); *Мотря зітхнула, одкинула голову, подумала і, палко обнявши, стала цілувать у губи, в очі, щоку, найлюбіше місце над чорним м'яким вусом* (В. Винниченко); *Гості-москалі, слухаючи, як баба палко говорила про політику, і віри самі собі не йняли* (Д. Мордовець); *Іванчук, жестикулюючи, щось .. палко доповідав* (Р. Андріяшик); *Дніпро в багатьох форсували місцях! Події зростали навально і палко* (І. Нехода); *Було з глибоким сумом заявлено про дальшу неприсутність палко всіма очікуваного Цуцу Мавропуле* (Ю. Андрухович).

ПАЛКУ́ЧИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **палки́й.** *Вчора доходив до тропіка і в палкучих просторах запалював душу, а сьогодні я, кучерявий хлопчик, до льодового океану рушив* (М. Хвильовий).

ПАЛМЕСТЕЗІ́Я, ї, *ж.* Те саме, що **палестезія.** *Палместезія зазвичай трапляється як професійне захворювання* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛО́ГРАФ, а, *ч.* Прилад, який реєструє вібрацію суден, мостів, будівельних конструкцій і т. ін. *Палограф показав надмірну вібрацію будівлі* (із журн.).

ПАЛО́МНИК, а, *ч.* Той, хто відвідує святі місця або мандрівний богомолець взагалі; прочанин. *Батьківське почування по таких довгих роках самотнього й у тісних рамцях замкненого життя було для нього тим, чим є джерело свіжої води для паломника у вигорілій пустині* (І. Франко); *Ми чудеса сотворимо отут, — І будуть мощі і отці святії. Прийдуть паломники ко нашому хресту* (І. Багряний); *У храмах Аджанти й Еллори завжди людно. Багато туристів з Європи і Америки, а ще більше паломників* (В. Минко); *В половині серпня перед святом Успенія Богородиці, коли до Успенського собору стікалися з усіх кінців Криму християнські паломники, якось пожвавішав Стратон* (Р. Іваничук); *На півночі Індії свято Кумбх-Меле. Тисячі паломників збираються на берегах ріки Ґодаварі* (Л. Костенко).

ПАЛО́МНИЦТВО, а, *с.* 1. У християнській, мусульманській та інших релігіях — мандрівка святими місцями. *Він виклопотав у пана дозвіл для дружини і доньки на різдвяне паломництво до Києво-Печерської лаври* (В. Лис); *Чотири роки тому він здійснював паломництво до мощів святого Якова Компостельського, щоб помолитися за одужання своєї дружини* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. *перен., розм.* Мандрівка для відвідання кого-, чого-небудь шанувальниками, прихильниками. — *Треба сказати, що подорож на Шевченкову могилу була якимсь паломництвом* (Л. Старицька-Черняхівська); *З Седльця Левицький зробив свого роду літературне паломництво до Варшави, де проживало тоді голосне в нашому письменстві подружжя Кулішів* (С. Єфремов); *Замок довгий час був об'єктом наполегливого паломництва всіляких народовських товариств* (Д. Білий); // Масове відвідування кого-, чого-небудь. *У туалет на третьому поверсі було справжнісінькe паломництво* (В. Нестайко); *Сам змій буцімто й шугнув у димар хати тітки Лизавети .. До тітки Лизавети паломництво почалося — приходили цілими гуртами та все розпитували що і як?* (В. Чемерис); *Паломництво журналістів у принципі дає клініці приховану і не зовсім рекламу* (А. Кокотюха).

ПАЛО́МНИЦЬКИЙ, а, е. Прикм. до **пало́мник** і **пало́мництво.** *Кілька день мене возили по монастирях у горах Ласіті. Обителі ті загніздені в благословенних закутках і оточені великою пошаною й паломницькою увагою* (М. Дочинець); *Молодий лицар Карлос де Лачерда, переживши тяжку душевну драму розлуки з коханою, змушений обрати для себе один шлях — покинути батьківщину і відбути в тривалу паломницьку подорож на Близький Схід — поклонитися гробу Господньому* (Н. Королева); *За три хвилини жінки піднімаються сходами на тротуар Джаффи, довгої вулиці, збудованої на останніх кілометрах прадавнього паломницького шляху від порту Яффо до християнських, юдейських і мусульманських святинь Давидового міста* (В. Єшкілєв); *Весняна прогулянка в теплий березневий день обернулась в паломницьку мандрівку до барокових пам'яток Києва XVII–XVIII віків* (В. Домонтович).

ПАЛО́МНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **пало́мник.** *На палубі билася в істериці єрусалимська паломниця, вражена чудесним преображенням старого монаха, з яким вона тільки-но розмовляла про чуда* (Р. Іваничук).

ПАЛО́МНИЧАТИ, аю, аєш, *недок.* 1. Здійснювати паломництво (у 1 знач.), прощу. *Юродивий Григорій Седнівський (Золотий Гриць) регулярно відвідував Седнівський Воскресенський храм, по святах роздавав людям хрестики, пророкуючи кожному знаменні події життя, паломничав у Київ та інші міста* (з наук.-попул. літ.); *Віряни стали більше паломничати до українських святинь у маловідомі сільські храми* (із журн.); *Паломничати нині можна за допомогою організованих автобусних поїздок* (з газ.).

2. *перен., розм.* Брати участь у паломництві (у 2 знач.). *Курортники Моршина паломничають до Гошівського чоловічого монастиря на екскурсійних маршрутках* (з газ.).

ПА́ЛОТАШ, у, *ч.* Угорський парний бальний танець, який виник на основі народної танцювальної музики на початку XIX ст. і складається з трьох тактів, а також музика до цього танцю. *Мелодико-ритмові особливості палоташу використано в "Угорських рапсодіях" Ф. Ліста* (з навч. літ.); *На основі палоташу в середині 19 ст. утворився чардаш* (із журн.); *Гостям сподобалося виконання палоташу в новій інтерпретації* (з газ.).

ПА́ЛТУС, а, *ч.* Риба родини камбалових, поширена у північних і далекосхідних морях, що має великий рот, який міститься під нижнім оком, та хвіст у формі півмісяця. *Готували в інституті смачно, навіть раз давали копчений палтус* (В. Рубан); *Закусивши копченим палтусом, принесеним, здається, отим, в окулярах, і витираючи руки клаптем газети, Квашеїда спитав ніби між іншим: — Мій рукопис уже рецензували?* (В. Шкляр); *У палтуса обидва ока розташовані на правому боці голови* (з наук.-попул. літ.).

ПА́ЛТУСИНА, и, *ж.* М'ясо палтуса, що вживається як їжа. *Користь палтусини полягає в тому, що в її складі наявна величезна кількість мінералів і вітамінів, а також низка амінокислот, які позитивно впливають на організм людини* (з навч. літ.); *З мороженої або свіжої палтусини можна приготувати багато різних закусочних страв, із неї готують супи та смачні начинки для пирогів* (із журн.).

ПА́ЛТУСОВИЙ, а, е. Прикм. до **па́лтус.** *Комбікорм має високу поживну цінність, містить рибну муку, подрібнені палтусові кістки й суміші* (з навч. літ.); *Палтусове м'ясо можна запікати, готувати на пару або ж смажити. Ніжний, солодкуватий його смак є ідеальним для карпачо* (із журн.).

ПА́ЛУБ, а, *ч., розм.* Палуба (*див.* **па́луба**[1] 2). *Привабив* [Гейбу і Середу] *кузов автобуса, з якого міг вийти гарний палуб, себто будка на поле для трактористів* (Ю. Яновський); * У порівн. *Біля гаража стоїть напоготові "Буревісник" — роз'їзна ремонтна майстерня-летучка. Вона обладнана необхідним інструментарієм і, як степовий палуб, теж радіофікована* (О. Гончар).

ПА́ЛУБА[1], и, *ж.* 1. Суцільне водонепроникне горизонтальне перекриття в корпусі або надбудові судна у вигляді підлоги. *Не те щоб дуже зажурившись, А так на палубі стояв І сторч на море поглядав* (Т. Шевченко); *Дерев'яна палуба була слизька від риб'ячої луски* (О. Донченко); *Знов загуркотіло, задрижала палуба: десь розмотувався ланцюг* (Іван Ле); *Палуба затрусилася від ударів. То згори вдарив дощ* (Ю. Логвин); *Палуба під .. ногами ритмічно погойдувалася, за кормою вирувала вода* (О. Авраменко); * Образно. *Над палубою поля Гуляє горішняк* (М. Нагнибіда); *Буде, може, віднині твоєю палубою оця твердь степова, по якій ти* [капітан] *йдеш навмання, і де на тебе гарячим повітрям хлюпає простір знайомий, океанічний* (О. Гончар); * У порівн. *Гойдається земля під ногами, як палуба корабля, і, щоб не впасти, хапаюсь за стіни* (М. Коцюбинський).

2. *рідко.* Настил *(див.* **на́стил[1]** 1) в яких-небудь спорудах. *Сіра машина, пригасивши фари, підійшла до тракторної палуби зовсім непомітно* (П. Панч); *Незабаром зів'ються на обрії перші димки над степовими вагончиками, над знаменитими палубами трактористів* (О. Гончар).

ПА́ЛУБА[2], и, *ж., діал.* Нечесна жінка, повія. [Ж і н к а:] *Чи тобі не сором жити з якоюсь палубою на публіку людську, а шлюбну жінку гнати від хати?* (І. Франко).

ПА́ЛУБИТИ, блю, биш; *мн.* па́лублять; *недок., що, чим, рідко.* Покривати чим-небудь зверху якусь споруду. *Дах нового корівника палубив під шифер Антін Підлубний* (М. Рудь).

ПА́ЛУБНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **па́луба[1]** 1. *Вона самотньо стояла біля світлих палубних поручнів і часом з таким захопленням вдивлялася вдалину, немов от-от зніметься й полетить* (Яків Баш); *Олесь перевів погляд на капітанську рубку. Білі стіни палубних надбудов рожевіли в сонячних променях* (Ю. Бедзик); *Палубний настил зігнувся, як напіврозкрита книга. Судно розчленилось* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

2. Який міститься, перебуває або працює на палубі *(див.* **па́луба[1]** 1). *Палубні вахтові не спускають очей з освітлюваного прожекторами моря* (М. Трублаїні); *На лавах, тісно збившися, сиділи матроси, понтонники, було багато з палубної й нижньої команд* (О. Донченко); *Вже біля каюти Андрія Полікарповича .. трапився назустріч вчорашній палубний знайомий* (О. Гончар).

ПА́ЛУБНИК[1], у, *ч., збірн., буд.* Товстий тес або дошки, признач. для палуб кораблів. *Палубники використовують у будівництві кораблів* (з навч. літ.).

ПА́ЛУБНИК[2], а, *ч.* 1. Літак, що базується на палубі авіаносця. *Уряд збирається оголосити міжнародний конкурс на палубний літак і закупити відразу три типи нових палубників* (із журн.); // Льотчик, що пілотує такі літаки. *Значна частина особового складу полку, зокрема й лідерна група льотчиків-палубників, висловила бажання виконувати нову для них місію миротворців* (із журн.).

2. Матрос, місце служби якого — палуба. *Матросом-палубником стають не відразу, тому що він вміє виконувати досить багато тих функцій, які вкрай необхідні для нормального життя корабля* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛУБЧА́СТИЙ, а, е, *рідко.* Який має палубу *(див.* **па́луба[1]** 2). *Як бачу той віз, критий, палубчастий, що притягає до нашого двору .. Вилазила перше з воза .. рум'яна черниця* (Марко Вовчок).

ПА́ЛУ́КА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **лу́ка́[1]**. *Викосили всі палуки* (Сл. Б. Грінченка).

ПАЛЬ[1], і, *ж., діал.* Паля. *Сильна хвиля підхопила човен і кинула його на паль* (М. Коцюбинський); * У порівн. *Стою — й вона стоїть навпроти, Верба обрубана, як паль* (Д. Павличко).

Саджа́ти (садови́ти, сади́ти, настро́млювати *і т. ін.)* **/ посади́ти (насади́ти, настроми́ти** *і т. ін.)* **на па́лю (на паль, на кіл)** *див.* **саджа́ти; Става́ти (стоя́ти) / ста́ти як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **паль** *див.* **става́ти.**

ПАЛЬ[2], і, *ж., діал.* Спрага. *Води пив він того дня дуже багато, бо всередині чув після вчорашнього страшенну паль і хотів її залити водою* (І. Франко).

ПАЛЬБА́, и́, *ж., розм.* Дія за знач. **пали́ти[2]** і звуки, утворювані цією дією. *Через місяць біля Дністровського лиману було велике свято: запорожці, що прибули туди раніше з кошовим на байдаках, піднявши військову корогву та прапори, бучно, з пальбою, виходили назустріч товариству* (А. Кащенко); *Земля .. немов репалася від пекельної пальби з численних батарей ворога* (Іван Ле); *То в одному місці, то в іншому або в кількох одразу зчиняється густа автоматно-кулеметна пальба, вибухають гранати, злітають догори вогненні стовпи солом'яних покрівель* (Є. Доломан); *Остапченко .. звернув його* [бінокль] *в бік містечка. Там немов затихла пальба* (О. Лисяк).

Відкрива́ти (зніма́ти) / відкри́ти (зня́ти) вого́нь (пальбу́) *див.* **відкрива́ти.**

ПАЛЬКА́ТИЙ, а, е, *діал.* Пальчастий. *Дуб лише хитався, Шелестів долькатим листям, Стиха мов сміявся* (І. Франко); *Свою стару, заяложену кепку він тримав у цупкій великій, палькатій і брудній руці* (У. Самчук).

ПАЛЬКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., що, діал.* Позначати паличками, кілочками яке-небудь місце, межі якоїсь ділянки. *Вкінці удався* [Густав] *й на поле, взявши з собою мапу і шнур, міряв, бродив, палькував .. кождий ступінь* (І. Франко).

ПА́ЛЬМА, и, *ж.* Вічнозелена, перев. деревна рослина родини пальмових з високим негіллястим стовбуром і пишною кроною великого перистого або віялоподібного листя, що може культивуватися як декоративна. — *Сироко приносить до мене з Африки спеку і аромати Єгипту, а я мрію про край білих пісків і чорних людей, про кактуси, пальми і піраміди* (М. Коцюбинський); *Між столиками та в кутках стояло в діжках кілька пальм та фікусів* (М. Трублаїні); *Тіні від пальм лягли при самому стовбурі темними велетенськими шапками* (О. Сизоненко); *Над головами безшумно погойдувалось широченне листя кількох старих пальм* (І. Білик); * У порівн. *А гнучка стрункая постать, Наче пальма та південна* (Леся Українка).

△ **(1) Коко́сова па́льма** — висока пальма з кільчастим стовбуром і перистим листям, яка дає великий плід-кістянку, що в побуті зветься горіхом. *М'якоть плодів кокосової пальми містить олії, мінеральні речовини, вітаміни, її споживають сирою або висушують, додаючи потім у кондитерські вироби, різноманітні десерти та коктейлі* (з наук.-попул. літ.); *Площа вологих тропічних лісів протягом XX ст. суттєво зменшилася, бо замість них формуються плантації шоколадного дерева, кокосової пальми, манго, гевеї та інших культур* (з навч. літ.); *Кокосові пальми давали достатньо плодів тут, на місці, а інші плоди регулярно доставлялися судном* (О. Бердник); **(2) Олі́йна па́льма** — пальма, з якої одержують пальмову олію. *Олійні пальми дуже світлолюбні, тому ростуть у жарких і вологих екваторіальних зонах* (з наук.-попул. літ.); *Олійні пальми культивують для отримання цінних харчових і технічних олій* (з навч. літ.); *Довкола здіймались п'ятнадцяти-двадцяти-*

метрові кокосові та олійні пальми, їхні стрункі стовбури нагадували держачки парасольок, над якими погойдувались на вітрі шати з довжелезного молодого листя (І. Білик); **(3) Сáгова пáльма** — пальма, серцевина якої багата на крохмаль. *Сагова пальма, на відміну від кокосової, випускає квітку на своїй вершині лише один раз — перед засиханням* (з наук.-попул. літ.); **(4) Фінікова пáльма** — пальма із кроною великого пірчастого листя, яка дає солодкі поживні плоди — фініки. *Є чимало сортів фінікових пальм. Їхні плоди різняться між собою величиною, забарвленням, вмістом тих чи інших сполук, швидкістю достигання* (з наук.-попул. літ.).

◊ **Віддавáти / віддáти пáльму пéршості** *див.* **віддавáти;** **(5) Пáльма пéршості** — перше місце або перемога як наслідок переваги кого-, чого-небудь над іншими у чомусь. *Ми просто зворушені такою увагою гусятинців — у справі розкрадання вони міцно й надійно тримають пальму першості* (В. Чемерис); *Велика заслуга письменника ще й у тому, що йому належить пальма першості в популяризації у Польщі української літератури* (з публіц. літ.); *Генетичною обдарованістю зумовлена й феноменальна витривалість мисливців первісних племен, пальма першості серед яких, безумовно, належить зулусам та бушменам* (із журн.).

ПАЛЬМЕРСТÓН, а, *ч., заст.* Довге чоловіче пальто особливого крою. *На ньому були розкішні білі сукняні штани і стертий по швах, ветхий, але елегантний пальмерстон* (Ю. Смолич); *Пальмерстон має щільно облягати фігуру ззаду по талії* (з навч. літ.).

ПАЛЬМÉТА, и, *ж.* 1. Орнамент, який нагадує пальмове листя, і предмет з таким орнаментом. *Знизу всю поверхню амфори прикрашає витончений карбований горельєфний орнамент з пальмет, квітів та птахів* (Н. Королева); *Була вона одягнута, як належало, — у білій сукні тонкого шовку з срібними пальметами по всій тканині* (С. Скляренко); *Була іще всіляка там ліпнина, пальмети різні в камені рудім* (Л. Костенко).

2. Одна з декоративних форм крони, що нагадує пальму. *Поширеними формами штучних крон декоративних дерев є пальмети* (з наук. літ.).

ПАЛЬМÉТКА, и, *ж.* Те саме, що **пальмéта** 1. *Городоцький стіб відзначається смугастою побудовою, кожна смуга складається з різних елементів дрібного узору — пальметок, зірочок* (з наук. літ.); *Значну кількість прикрас становлять збруйні й поясні набори північнопричорноморського походження, орнамент яких відтворює джгутове плетіння, пальметки, медальйони, пагони* (з навч. літ.).

ПАЛЬМÉТНИЙ, а, е. Прикм. до **пальмéта.** *В оздобленні палацу, створеного за зразками архітектури Каїру, застосовано орнаментовані алебастрові плити, які в схемі орнаменту мають пальметний мотив* (з наук.-попул. літ.); *Зустрів їх не карликовий сад і не пальметний, де ото молодим деревам руки викручують та розпинають на дротах, — зустріли хлоп'ят могутні черешневі вежі* (О. Гончар).

ПАЛЬМÍРА[1], и, *ж. (з великої літери).* Образна назва міст, архітектура яких уражає розкішшю. *Ще верства, сотня саженів — і ось уже зовсім щезла Північна Пальміра, поглинув невситимий туман, поховав навіки* (Б. Левін); *— Це диво дивне!.. Казка!.. Як побудуюся біля Дніпра, покличу вас поглянете. Не схочете вертать назад, у цю Пальміру!..* (Василь Шевчук); *Практично будь-який мешканець Південної Пальміри може розповісти про героїчну 411-ту батарею* (із журн.); *Давня столиця Сирії була відома своєю розкішшю й величністю, тому багаті та пишні міста образно називають в її честь — Пальмірою* (з газ.).

ПАЛЬМÍРА[2], и, *ж.* Віялолиста пальма тропічної Азії з твердою деревиною. *Ще з давніх часів пальміру культивують в Індії та Шрі-Ланці* (з наук.-попул. літ.); *Плоди пальміри є чудовим засобом для профілактики та лікування захворювань шлунково-кишкового тракту, відновлення сил після фізичних і психічних навантажень* (з навч. літ.); *Завдяки твердій і надзвичайно міцній деревині пальміру використовують як будівельний матеріал, а також для дрібних виробів* (із журн.).

ПАЛЬМÍРА[3], и, *ж.* Один із друкарських шрифтів. *Пальміру використовують для дрібних типографських робіт* (з навч. літ.).

ПАЛЬМÍРСЬКИЙ, а, е: △ **Пальмíрське письмó** *див.* **письмó.**

ПАЛЬМІТÍН, у, *ч.* Хімічна речовина, що входить до складу пальмової олії та інших жирів і використовується у миловарній промисловості. *Пальмітин плавиться за низьких температур і утворює своєрідну кристалічну масу, що важко розчиняється спиртом* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЬМІТÍНОВИЙ, а, е. Прикм. до **пальмітíн.** *Споживання в їжу надмірної кількості пальмітинових сполук підвищує ризик серцево-судинних хвороб* (з наук.-попул. літ.); *У харчовій промисловості для збільшення жирності будь-якого продукту тваринного походження використовують пальмітиновий жир* (з навч. літ.).

△ **Пальмітíнова кислотá** *див.* **кислотá.**

ПÁЛЬМОВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **пáльма.** *Пальмовим листям Покрита, в тіні дерева стояла Колиба* (І. Франко); *В одному кутку картини був .. рай. Праведники зривали тут з дерев золоті яблука і обмахувались, певно від комарів, пальмовим віттям* (О. Донченко); *Тільки тонесенька смужечка землі піднімалась над плесом ріки — і зразу ж над водою виростали сотні, тисячі, сотні тисяч пальмових стовбурів* (Ю. Логвин); *Він пішов на берег моря, якраз заходило сонце, і сів на пальмову колоду, аби зануритись у свою меланхолію* (Любко Дереш); * У порівн. *Верби зелена гілка — Як пальмове гілля* (М. Рильський); // Який складається з пальм. *Майнули пальмові гаї, якісь велетні-дерева саме в цвіту, білі квітки магнолії* (І. Нечуй-Левицький); *Він швидко пішов пальмовою алеєю, боячись спізнитися на пароплав* (А. Трипільський); *Машина пливла у високій траві між двома масивами пальмового лісу* (І. Білик); // Зробл. з пальми; добутий з її плодів. *Одна з пань нервово замахала пальмовим вахлярем, хоча в тому не мала жодної потреби, бо з моря подихало тихою прохолодою* (Дніпрова Чайка); *Краєм ока Алі спостеріг, як враз над пальмовим дахом довжелезної будівлі з'явився темношкірий патлатий чоловік* (Ю. Логвин); * Образно. *Нас більше сонце не палило, Не різав ніч сухий пісок, І спочивало наше тіло Під шелест пальмових казок* (О. Олесь).

2. *у знач. ім.* **пáльмові,** вих, *мн.* Родина однодольних, перев. деревних рослин, що ростуть у тропіках і субтропіках. *Пальмові мають перисте або віялове листя, розташоване на верхівці стовбура, який може досягати 50–60 м* (з наук. літ.); *Пальмові культивують для отримання будівельного матеріалу, цінної харчової сировини* (з навч. літ.).

Пáльмова віть <Пáльмове віття> *див.* **віть**[1].

△ **Пáльмова олíя** *див.* **олíя.**

ПАЛЬМОПОДІ́БНИЙ, а, е. Який має вигляд, форму пальми. *Багато видів перстачу мають пальмоподібне листя, квіти зазвичай жовті, але можуть бути білими, рожевими або червоними* (з наук.-попул. літ.); *Чимало декоративних дерев мають пальмоподібну крону, тому їх висаджують у парках для створення оригінальних композицій* (з навч. літ.).

ПА́ЛЬМОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **па́льма.** *Про поїздку в тропіки тепер нагадувала тільки маленька пальмочка у великому керамічному вазоні* (із журн.); *Виростити кімнатну пальмочку можна з фінікової кісточки* (з газ.).

ПАЛЬНЕ́, но́го, *с.* Паливо, звичайно для двигунів. *Танк чомусь не спалахнув, як звичайно, може, тому, що бак з пальним зостався неушкоджений...* (І. Багряний); *Гаврило ступив до закамарка, де зберігалося пальне, повернувся звідти, тримаючи в руках бляшанку з бензином* (С. Скляренко); *В житті своїм до всього маю діло: До жита, що в полях не відшуміло, .. До трактора з загущеним пальним* (А. Малишко); *Притискуючись до землі, я повернув на схід, перетнув лінію фронту, дотягнув до аеродрому і, незважаючи на те, що пальне майже вичерпалося, благополучно приземлився* (В. Малик); // *перен., розм.* Спиртні напої, випивка. *Ще зранку .. усе було приготовлено до бучного весілля. Маша з подругами спекла, що належить. Мої друзі принесли пального* (Ю. Яновський).

△ **Ди́зельне па́ливо (пальне́)** *див.* **па́ливо; Раке́тне па́ливо (пальне́)** *див.* **па́ливо; Рідке́ па́ливо (пальне́)** *див.* **па́ливо; Синтети́чне па́ливо (пальне́)** *див.* **па́ливо; Тверде́ па́ливо (пальне́)** *див.* **па́ливо; Умо́вне па́ливо (пальне́)** *див.* **па́ливо; Я́дерне па́ливо (пальне́)** *див.* **па́ливо.**

ПАЛЬНИ́Й, а́, е́. Здатний до горіння, згоряння. *Довго громаджені пальні матеріали вибухли першим полум'ям* (І. Франко); *Том Остін сказав правду. Полум'я враз, наче воно торкнулося величезної купи пальної речовини, охопило половину омбу* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

△ **Пальна́ (горю́ча) су́міш** *див.* **су́міш.**

ПАЛЬНИ́К, а́, *ч.* 1. Прилад для спалювання горючої рідини або газу з певною метою. *Газові пальники розділяються на пальники з відкритим полум'ям, аргандові, регенеративні та пальники розжарювання* (з наук.-попул. літ.).

2. Частина приладу або установки, в яких утворюється дуже висока температура. *В продаж пішов спочатку звичайний аукціонний дріб'язок і непотріб: розрізнені гербові сервізи, соусник, .. зовсім новий пальник від примуса* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); *За допомогою пальника повітря нагрівається, повітряна куля піднімається вгору і летить, поки вогонь не згасає* (з навч. літ.); * У порівн. *Навіть профільтрований крізь рожеву тканину завіски схід палахкотів, мов пальник сильної кварцової лампи* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема).

ПАЛЬНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., з чого і без дод., розм.* Однокр. до **пали́ти**[2]. *Скрикнула Зінька, Ілько згарячу пальнув із обріза — сам не знав, чи туди, чи вгору. А з шелюгів у ту мить, мов дуплетом, із двох гвинтівок — бах! бах!* (А. Головко); *— Залишайся, Мокію, тут і пильнуй, — звернувся Головатий до Гулика, — якщо набіжить небезпека, пальни з гармати* (С. Добровольський); *— Ми попадали на землю, та як пальнули з трьох рушниць, так трьох нападників, як корова язиком злизала* (В. Чемерис); *Гримнув залп. Двоє з чотирьох солдатів, похопившись першими, скинули гвинтівки й ураз пальнули* (А. Кокотюха).

ПАЛЬОВИ́Й, а́, е́. 1. Який складається з паль. *Проєктуючи пальові фундаменти, їх заглиблюють у ґрунт не менше ніж на 4 м* (з наук.-попул. літ.); *У регіонах з вологим кліматом, на узбережжях хижі будували на пальових платформах* (з навч. літ.).

2. Побудований на палях. *Пальові хати Труханова* [Труханового] *острова наче пливуть рікою* (З. Тулуб).

ПА́ЛЬОК, лька, *ч., діал.* 1. Паля, кілок. *Бувають такі місця, що як стати на нім або зробити що: викопати яму, зрубати деревину, вбити пальок абощо, то чоловік заслабне або навіть нагло вмре* (І. Франко).

2. Зубець (у 1 знач.). *Пальок є частиною ручного торохкала для відлякування птахів у городі або саду* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЬПА́ЦІЯ, ї, *ж.* Метод медичного обстеження шляхом пальпування внутрішніх органів або частин тіла хворого. *За допомогою пальпації лікар визначає стан, величину, форму, консистенцію, рухливість, топографічні співвідношення, а також болючість досліджуваного органа* (з наук.-попул. літ.); *Пальпація й простукування обох нирок нічого певного не могли дати, бо хворий кричав і метався від найлегшого дотику лікарських пучок* (Б. Антоненко-Давидович).

ПАЛЬПО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пальпува́ти.** *В окремих випадках застосовують бімануальну пальпацію — руки рухаються назустріч одна одній, а пальпований орган знаходиться між двома руками* (з наук.-попул. літ.); *Пальпований лімфатичний вузол може свідчити про рецидив* (з навч. літ.).

ПАЛЬПУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пальпува́ти.** *Пальпування черевної порожнини проводять у положенні лежачи на спині* (з наук.-попул. літ.); *У здорової людини пальпування внутрішніх органів не спричиняє болісних відчуттів чи дискомфорту* (з навч. літ.).

ПАЛЬПУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., кого, що.* Проводити медичне обстеження пальцями, а також долонями рук, обмацуючи який-небудь орган або частину тіла. *У деяких здорових осіб край печінки можна пальпувати на відстані 1–2 см нижче краю реберної дуги* (з наук.-попул. літ.); *Під час огляду хворого послідовно пальпують спочатку парні ділянки живота – здухвинно-пахові, бокові, підреберні, а потім непарні – пупкову, надлобкову та інші* (з навч. літ.).

ПАЛЬПУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок.* 1. *тільки 3 ос.* Визначатися, відчуватися під час пальпування. *У хворих на холецистит може пальпуватися напружений, болісний жовчний міхур у формі округлого тіла* (з наук.-попул. літ.); *У нормі лімфовузли не пальпуються* (з навч. літ.).

2. Пас. до **пальпува́ти.** *Починаючи з четвертого місяця вагітності дно матки пальпується через черевну стінку і термін вагітності визначають за висотою стояння дна матки над лоном* (з навч. літ.).

ПАЛЬТЕЧКО́, а́, *с.* Зменш.-пестл. до **пальто́.** *Вона сиділа, знітившись і завмерши, — тримала в пальчиках ручку з пером, .. і, втягши голову в хутряний ковнір свого пальтечка, дивилась великими очима на Максима* (І. Багряний); *На грузовики летіли ковдри, дитячі пальтечка, а самих дітей хапали на бігу і кидали слідом за ковдрами* (О. Сизоненко); // *зневажл.* Недороге або старе, поношене пальто. *Юра шукав окуляри, зав'язував черевики, .. обтрушував од проса й соломи своє поруділе пальтечко* (М. Бажан); *Одягнений він був у старепьке демісезонне пальтечко, а під ним засмальцьований на бортах піджачок* (Ю. Мокрієв); *Степан Васильович кидає припорошену* [снігом] *щуку прямо в кишеню благенького, на риб'ячім хутрі пальтечка* (М. Стельмах).

ПАЛЬТÓ, á, *c.* Верхній одяг довгого крою, що надягається поверх плаття, костюма і т. ін. *З етажерки звисало новеньке гімназичне пальто* (М. Коцюбинський); *Він* [Степан] *підвівся й, удаючи, що чогось шукає в кишенях пальта, одвернувся від Олени Вікторівни* (В. Винниченко); *У кутку праворуч лежала гора лахміття — заболочених і подертих спідниць, білизни, пальт, покалічених капелюхів і стоптаного зашкарублого взуття* (В. Підмогильний); *Кумедні диваки натягли свої пожмакані кепочки на самі вуха, щоб не здуло вітром, замотали худі шиї в картаті кашне, загорнулися в довгополі заляпані гряззю пальта* (М. Бажан); *Щось незбагненно безлике було в однакових, немов з чужого плеча, демісезонних пальтах, в глибоко надітих на голови захисного кольору кашкетах, хромових чоботях* (А. Дімаров).

ПАЛЬТÓВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **пальтó.** *На дівчині був двобортний жакет пальтового крою з легкої тканини та туфлі на невисоких підборах* (із журн.).

2. Признач. для пальт. *Завдяки особливому плетенню, теплостійкості та міцності пальтову тканину використовують для пошиву верхнього одягу* (з навч. літ.); *У колекції модельєра з'явилися довгі спідниці та короткі жакети з пальтового кашеміру* (з публіц. літ.).

ПÁЛЬЦЕВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **пáлець** 1, 2. — *Там повинні знайтися сліди, придатні для зняття пальцевих відбитків* (А. Кокотюха); *Відбитки пальцевих візерунків потрібні для отримання біометричного паспорта* (з мови документів); *Біль і припухлість пальцевого суглоба мавпеняти були спричинені травмою лапи* (з навч. літ.).

2. *техн.* Який має механічні пальці. *Фрезерування зубців зубчастих коліс може виконуватися методом копіювання дисковими чи пальцевими модульними фрезами* (з наук.-техн. літ.); *Коло кузні жаткарі так відрихтовували сегменти, щоб вони прилягали до пальцевих платівок, точили запасні ножі* (М. Стельмах).

ПАЛЬЦЕПОДІ́БНИЙ, а, е. Виглядом, формою схожий на палець. *Середня кишка комах часто утворює декілька сліпих пальцеподібних виростів* (з наук.-попул. літ.); *Гострий апендицит пов'язаний з раптовим і болючим запаленням апендикса — невеликого пальцеподібного відростка сліпої кишки* (з навч. літ.).

ПАЛЬЦЕХІ́ДНИЙ, а, е. Який при ходьбі спирається не на всю ступню, а лише на пальці (про тварин). *Вовк має добре розвинені пальцехідні кінцівки з досить тупими, невтяжними кігтями* (з наук.-попул. літ.); *Гуанако належить до пальцехідних тварин і має під пальцями вузлуваті подушечки* (з навч. літ.).

ПАЛЬЦЬОВИ́Й, á, é. Те саме, що **пáльцевий.** *Ранньонеолітичне населення Закарпаття прикрашало столовий посуд насічками, пальцьовим тисненням, наліпами, рідше — розписувало чорною фарбою* (з наук. літ.); *Інструментом для нарізання профілю може бути модульна (дискова або пальцьова) фреза* (з наук.-попул. літ.).

ПАЛЬЧÁ *див.* **пальчáта.**

ПАЛЬЧÁСТИЙ, а, е. 1. Який формою нагадує розчепірені пальці руки (про листя). *Пальчасті листки каштанів жовкнуть не одразу. Спочатку на них з'являється вузенька жовта облямівка* (В. Собко).

2. З великими за розмірами пальцями (про руку). *Вирізнялись очі, зосереджені, недремні, та руки, жилаві, пальчасті* (О. Лупій); *Простягнув* [здоровило] *червону пальчасту руку і витяг не одну, а три сигарети* (Валерій Шевчук).

△ **Пальчáсте прóсо** *див.* **прóсо.**

ПАЛЬЧÁТА, áт, *мн. (одн.* **пальчá,** áти, *с.), розм.* Те саме, що **пальченя́та.** — *Ти вгорни йому пальчата, Щоб не мерзло рученя* (А. Малишко); *Оте темнооке дівчатко з тоненькими пальчатами, що цілу зиму водило його рукою по мудрому паперу, .. завоювало в Кифора .. любов і повагу* (В. Бабляк).

ПАЛЬЧÁТКА[1], и, *ж., діал.* Рукавичка з відділеннями для кожного пальця. — *Що вам треба? — спитала пана Манина мати. — Пані! — одказав він, держачи свого бриля в руках .. в чорних пальчатках, — пані, у вас є тут цуцик.., продайте його мені* (Грицько Григоренко); *Він вигулькнув у середині колонади, заздалегідь знімаючи з правиці пальчатку, перекинувши палицю в ліву руку* (Б. Харчук); — *Можете до нього* [черепа] *доторкнутися. Ви ж у пальчатках* (В. Лис).

ПАЛЬЧÁТКА[2], и, *ж., бот.* Однолітній бур'ян родини злакових. *Пальчатка — злісний карантинний бур'ян, поширений на півдні України* (з наук.-попул. літ.); *Росте пальчатка на свіжих, багатих поживними речовинами, помірно кислих вологих ґрунтах* (з навч. літ.).

ПАЛЬЧЕНЯ́ *див.* **пальченя́та.**

ПАЛЬЧЕНЯ́ТА, я́т, *мн. (одн.* **пальченя́,** я́ти, *с.).* Зменш.-пестл. до **пáльці** *(див.* **пáлець** 1). *Пріська підійшла до Оленки і, взявши за ручку, цілувала малі пальченята* (Панас Мирний); *Відтак він зумисне уявно викликав Мотрю, відчував її ніжні пальченята на своєму чолі* (М. Руденко).

ПÁЛЬЧИК, а, *ч.* 1. Зменш.-пестл. до **пáлець** 1. *Враз Харитя почула, що сльози душать її. Зразу якось дуже жаль стало їй слабої матері, дужче заболів той пальчик, що втяла серпом* (М. Коцюбинський); *Черевички на високих каблучках тісно обжимають вузеньку ступню, видно, де й пальчики лежать рядочком* (Григорій Тютюнник); *У дівчинки були такі тоненькі пальчики, що здавалось, ніби це соломинки* (Ю. Логвин); * У порівн. *З теплих спадів Мужіївської гори мені привезли тоненькі, як пальчик дитини, саджанці персиків* (М. Дочинець).

2. *техн.* Зменш. до **пáлець** 3. *Між пальчиком і корпусом опори розміщені пластикові або інші вкладки, що працюють, як вальниця, і забезпечують помірне обертання* (з наук.-техн. літ.).

3. *перен.* Невеликий предмет видовженої форми. *Крізь жовтий пересохлий торішній листок пробивається зелений пальчик весняної квітки* (Ю. Яновський); *Будь-де, і на стільцях, і на підвіконнях, — валялися, як заманеться, тюбики олійних фарб, квадратики акварелі, пальчики сухих фарб — пастелі* (Г. Колісник); *Вона .. виносила смачнючий цибульовий* [цибулевий] *пляцок або солоні пальчики з кмином* (Ю. Винничук).

◊ **Пáльцем (пáльчиком) свари́тися (свари́ти, грози́ти) / посвари́тися (насвари́тися, насвари́ти, погрози́ти)** *див.* **свари́тися; Пáльчики обли́зувати / облизáти** *див.* **обли́зувати; [Тільки] пáльчики** *(рідше* **пáльці) обли́жеш** *див.* **обли́зувати.**

ПÁЛЬЧИКОВИЙ, а, е. Стос. до пальчика. *Пальчикова гімнастика для дошкільнят розвиває дрібну моторику та швидко знімає втому* (з навч. літ.); *Найчастіше шнек виходить із ладу внаслідок зношення або пошкодження центральної труби в зоні розміщення пальчикового механізму* (з наук.-техн. літ.); // Схожий на пальчик. *Одна пальчикова батарейка здатна отруїти та зробити непридатними для використання три кубометри ґрунту* (з газ.).

ПАЛЮ́ГА́, ю́ги́, *ж.* Збільш. до **па́лиця** 1. *Вижила я вдома з тиждень, і світ мені став не милий. Тая собачая тінь, Трохим, уже двічі був упивався та й бив мене палюгою* (А. Кримський); *Осатанілий Хома зірвався з лави, хватив палюгу в руки і, як опарений, вилетів з хати* (І. Керницький); *Яремко наступив на щось. Нахилився, вхопив. То була добряча палюга* (С. Тельнюк); *Вуйко нагнувся, щоб узяти якусь палюгу і пожбурити нею в неслухняного пса* (О. Чорногуз).

ПА́ЛЮХ, а, *ч., діал.* Палець (звичайно великий). — *Треба наперсток собі купити. Тільки на який палець його накладається? Коли я вколовся у палюх, то очевидно на нього наперсток потрібний* (О. Маковей); *Відстовбурчивши палюха, господар тиру звів його вгору* (О. Шугай).

ПАЛЮ́ЧЕ. Присл. до **палю́чий** 3. — *Червонієте ви так щиро й палюче, що аж дивно* (В. Винниченко); *Надя вхопила його за плечі, зашепотіла гостро, палюче: — Що ти таке кажеш? Як тобі не соромно?* (П. Загребельний); *Вродлива молода жінка.., і справді молода, і надзвичайно, палюче вродлива* (О. Забужко).

ПАЛЮ́ЧИЙ, а, е. 1. Те саме, що **палки́й** 2. *Їй хотілося, як тому вітрові, по степу ганяти, надихатись польового повітря, щоб аж у грудях займалось, нажаритись на сонці палючому* (Панас Мирний); *Війнуло приємним холодком. Аж тоді зауважив юнак, що надворі була палюча спека* (Олесь Досвітній); *Який палючий вітер!.. Обвуглені обличчя січе, січе, січе!..* (Л. Костенко); // Який обдає, обпалює жаром або морозом. *Легені, неначе хлипаючи, набирали морозячого воздуху* [морозного повітря] *в себе, а на вії насідали срібні іскорки палючого морозу* (О. Кобилянська); *Увечері відбулася зустріч Дмитра з князем Данилом. Востаннє вони бачилися сімнадцять літ тому в палючому південному степу між Дніпром і Калкою* (В. Малик); *Хто ти? Чому стоїш в оцій пустелі, Де лиш піски палючі, невеселі?* (О. Бердник); *Надворі справді було холодно. Палючий вітер обпікав лице, забирався в рукава, за комір* (М. Олійник).

2. Який фізично подразнює, опікає, пече (шлунок, шкіру і т. ін.). *Люди витискають із збіжжя .. дивне пійло, заправляють його пекучими зелами, сіркою і солею* [сіллю] *так, що пійло те дістає дуже пекучий і палючий смак* (Л. Мартович); *Все він* [ворог-кропива] *душить, все він глушить, гинуть квіти і трава — це пекуча, це палюча лиходійка кропива* (Н. Забіла); // Який спричиняє фізичне страждання. *Бугров здригнувся від гострого, палючого болю. Він підніс до очей посинілий, роздутий палець, — з нього капає кров* (І. Микитенко); *Палючі шрами в нас на тілі Ще й тепер нам спати не дають* (В. Бичко); *Приступив пан Джеордже із дзеркальцем, націлівши сонячного блищика мені на тіло. Скоро я заціпив зуби від палючого болю* (М. Дочинець).

3. *перен.* Який має надзвичайно гарячий темперамент, легко роздратовується. *Чудна ся Параска і не сердита мов — тілько, як порох, палюча, та вередлива, та завислива* (Панас Мирний); // Який виражає пристрасть, гнів і т. ін. *Їй стало так страшно під палючим поглядом гетьманових очей, що вона, хоч і була голодна, не могла ні їсти, ні пити* (В. Малик); *Жінку зразу взяли за печінки палючі ревнощі; її дуже кортіло дізнатися, на що натякав Річчардо* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Незгоди гідру ти, о чудотворна феє, Стрілою погляду палючого убий* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича); // Який глибоко відчувається, переживається ким-небудь. *Коли дійшла вона до розуму, — вередливість її де й ділася, зате заздрість, заздрість пекуча-палюча розбирала її* (Панас Мирний); *Я сяк-так переказую їй усю сцену. І знову почуваю, як палюча хвиля люті спазмами стискує моє горло* (В. Винниченко); *По Давидовому обличчі ніт-ніт та й перебігала хвиля не то вагання, не то раптового протесту, не то палючого сорому* (І. Багряний); *Загнавши палючий жах у найдальший куток мозку, я тупаю до дверей* (С. Андрухович); // Який виражає моральне страждання, переживання. *Затремтіли у весняному повітрі палючою скаргою слова пісні* (С. Васильченко); *А ліс сьогодні тихий, аж незвичний. І світлий, як світличка удови, з якої вже пішов палючий відчай* (І. Жиленко).

Палю́чий жар *див.* **жар.**

◊ **Палкі́ (палю́чі) сльо́зи** *див.* **сльоза́.**

ПАЛЮ́ЧІСТЬ, чості *і* чости, *ж.* Абстр. ім. до **палю́чий.** *Відсутні далечі, світ без кінця та краю, Палючість Африки та Азії жага, В тобі живуть, о мій ароматичний гаю* (Д. Павличко, пер. з тв. Ш. Бодлера); *Ніколи ні на кого так здорово не сердився* [Флегонт Петрович] *й не кричав, а тепер став несамовитий, неначе збожеволів. Десь у його* [нього] *взялось таке завзяття, така палючість* (І. Нечуй-Левицький); *Слово Шевченка, як і всіх першорядних поетів, не тільки в свій час діє духовним огнем .. Здається, сьогодні написане про сьогоднішнє: з дужою палючістю, як вчора про вчорашнє* (В. Барка).

ПАЛЮШО́К, шка́, *ч., діал.* Зменш.-пестл. до **па́люх.** *Усім палюшкам кашки дам, почавши од мізинного* (Номис); *Мала* [донька пана Ліндера] *дуже миле личко .. Білими й прозорими були її руки з тонюсінькими шпичками палюшків* (Ю. Винничук).

ПА́ЛЯ, і, *ж.* 1. Стовп, що забивається в ґрунт як опора для якої-небудь споруди. *Посеред ставу убито чотири палі товстенькихі, а угорі позв'язано вірьовками та .. якось-то хитро та мудро попереплутувано* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Убогі хижі на бамбукових палях туляться біля самої води* (Ю. Бедзик); *Оселя Санчо стояла на узліссі .. Легка споруда, піднята на двометрові палі, крита довгою травою та пальмовим листям, вона мала тільки три стіни, вив'язані з нещільно притулених одне до одного бамбукових стебел* (І. Білик).

2. Загострений з обох кінців кілок, який використовують як опору для чого-небудь або як огорожу. *Над ворітьми у башті було й віконце, щоб роздивитись перше, чи впускати гостя до господи, чи ні. Над щитом — гостроверхий гребінь із дубових паль* (П. Куліш); *Частокіл був невисокий — якихось два сажні .. Перелізши через гострі шпичаки паль на внутрішню земляну приспу* [призьбу], *швидко підняв* [Арсен] *драбину* (В. Малик); *Випаси були огороджені, й кожного разу треба було виймати верхні палі огорож, перелазячи через них* (В. Єшкілєв); * У порівн. *Молодиці рубали грубі ялиці, загострювали їх з обох кінців, мов палі* (І. Франко).

3. Старовинний спосіб смертної кари, коли засудженого страчували, насаджуючи на такий кілок. [Я к и м:] *Народ так плавом і пливе до Хмельницького.* [З о л о т н и ц ь к и й:] *На тих, хто повстає, суть шибениці й палі* (Б. Грінченко); *Ще тоді, коли Семен із Силантієм переступили поріг до покоїв "царевича", вони були вже засуджені на палю* (Іван Ле); *До січового товариства приймали тих, хто внутрішньо був готовий і до палі, і до четвертування* (з наук.-попул. літ.).

Саджа́ти (садови́ти, сади́ти, настро́млювати *і т. ін.)* **/ посади́ти (насади́ти, настроми́ти** *і т. ін.)* **на па́лю (на паль, на кіл)** *див.* **саджа́ти; Скона́ти (вме́рти, поме́рти** *і т. ін.)* **на па́лі <Сі́сти (потра́пити, піти́** *і т. ін.)* **/ сіда́ти на па́лю>** *див.* **скона́ти.**

ПАЛЯНДРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., діал.* Мандрувати. *— Я гадав, що хоть арештують та цюпасом до села відішлють, — отже, не хотіли. Прийшлося самому, голому й голодному, паляндрувати* (І. Франко); *Я, Стів чи Піт із Марією, .. паляндруючи одними й тими ж шляхами, просто приречені безнастанно перетинатися та наступати один одному на п'яти* (М. Кідрук).

ПАЛЯНИ́ЦЯ, і, *ж.* Хлібина перев. з пшеничного борошна, певним чином замішаного. *Ті* [жінки] *виймали лопатами з просторої, як майдан, печі з рівним, як на чистому тоці, черенем величезні хліби і паляниці* (Д. Мордовець); *Тітка розставляла обід на столі, застеленім свіжою скатертиною: і борщ з курятиною в зеленій мисці, і курятину в білій квітчастій тарілці, і вареники, запечені з сметаною у високій жовтій макітрі, і затірку з молоком, .. і паляницю високу, білу, аж сонячну, на рушнику* (Т. Осьмачка); *А нас уже вабить, запрошує до полиць кругловида пшенична паляниця* (С. Крижанівський); *На столі, на вишитім бузком рушнику, лежала житня паляниця* (Ю. Мушкетик); *Чи не щоночі мені снився хліб. Житня мамина паляниця з печі, гаряча, з тріснутою кірочкою* (М. Дочинець).

(1) Паляни́ця хліба — хлібина. *Павло з'їв паляницю хліба і такий горделей* [горщик] *борщу, що собака не перескочить* (Григорій Тютюнник); *Наш добрий ватаг не захотів класти на душу гріх, узяв паляницю хліба та дрібку солі й сказав: — Нехай тебе святі хліб та сіль судять* (Ю. Мушкетик).

ПАЛЯНИ́ЧКА, и, *ж.* 1. Зменш.-пестл. до **паляни́ця.** *Один Бог знає, де вона видирала задля Пилипка шматок м'якої палянички або краєчок булки!* (Панас Мирний); [Б а б а:] *Одна паляничка тільки і є, а то немає печеного* (І. Микитенко); *На ньому* [на столі] *— свіжа разова паляничка, мед у кухлику, полумиски і ложки* (М. Стельмах).

2. Маленький виріб з якого-небудь тіста. *Кухар заходився готувать обід, куховарка пекла палянички та усякі крендельі до чаю* (І. Нечуй-Левицький).

ПАЛЯНИ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **паляни́ця.** *У тісто паляничних і здобних виробів додають цукор-пісок у кількості від 2,5 до 30 % від маси борошна* (з навч. літ.).

ПАЛЯНИ́ЧНИЦЯ *див.* **паляни́шниця.**

ПАЛЯНИ́ШНИЦЯ, ПАЛЯНИ́ЧНИЦЯ, і, *ж., заст.* Жінка, яка пече і продає паляниці. *Піднялися на місто йти бублейниці, паляништиці і ті, що кухликами пшоно, а ложками олію продають* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Яринка випроваджує з корчомки двох баляндрасників, .. ставить на варті по той бік дверей милогубу паляничницю Зосю* (М. Стельмах).

ПАЛЯ́ТИ *див.* **пуля́ти.**

ПА́ЛЯТИНА, и, *ж.* Щось палене, із специфічним запахом паленого. *Осіннє повітря було прозоре й пахло палятиною* (із журн.); *Після пожежі ще довго стояв запах палятини* (з газ.).

ПАЛЯТУ́РКА *див.* **паліту́рка.**

ПАЛЯ́Ч, а́, *ч., діал.* Кочегар. *Рівночасно два палячі з гуркотом накидували в тендер кам'яного вугля, перекидаючись якимись не дуже приязними словами* (І. Франко); *— Я вже не можу! Всі поїхали, всі мене лишили, якби не та сусідка полька і цей комічний .. паляч у кітлах* [котлах] *Яцек, хіба прийшлось би тут самій загинути* (О. Лисяк).

ПАМІ́РЕЦЬ *див.* **памі́рці.**

ПАМІ́РКА *див.* **памі́рці.**

ПАМІ́РСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **памі́рці** і Памір. *Памірські народи були штучно розділені в XIX ст. унаслідок експансії Російської, Британської та Китайської імперій* (з наук. літ.); *Памірські мови належать до східноіранської групи іранської гілки індоєвропейської мовної сім'ї, чим відрізняються від таджицької, яка належить до західноіранських мов* (з наук.-попул. літ.).

ПАМІ́РЦІ, ів, *мн. (одн.* **памі́рець,** рця, *ч.;* **памі́рка,** и, *ж.).* Народи, що населяють Памір; уродженці Паміру. *Різо Назіров, такий цілком харизматичний тип, .. памірець. Я саме тоді від нього й дізнався, що є такий народ — памірці .. Вони живуть високо в горах, котрі, як відомо, є Дахом Світу* (Ю. Андрухович); *Більшість памірців об'єднані спільним віросповіданням — ісламом, проте через ряд причин сусідні народи не вважають їх правовірними мусульманами* (з навч. літ.); *Памірці не потрапляють у світові новини, не борються за незалежність і не прагнуть створити власну державу, вони — мирні люди, які звикли до ізольованого життя в горах* (з публіц. літ.).

ПА́МКА, и, *ж., діал.* Пам'ять. *Слів .. вона* [Солоха] *знала дуже небагато, слів за сотню та й годі, та й то убитих їй у памки колотнечею та лайкою* (Панас Мирний).

◊ **Не вихо́дити (не йти) з па́м'яті** *(рідко* **з па́мки)** *див.* **вихо́дити.**

ПА́МОЛОДОК, дку, *ч., збірн.* Те саме, що **па́молодь.** *Памолодок від кореня плодових дерев потрібно відрубувати, щоб дерево було родючим і не старіло* (з наук.-попул. літ.); *Клен польовий добре розмножується насінням, що швидко дає памолодок* (з навч. літ.).

ПА́МОЛОДЬ, і, *ж., збірн.* Молоді пагони від кореня дерева або пенька. *Ігор побачив сірий пеньок, від якого на всі боки пнулася кучерява памолодь* (О. Донченко); *Над низько спиленими пнями піднялася вінками буйна памолодь* (М. Стельмах); * У порівн. *Як памолодь буйна з старого коріння, зросло галасливе нове покоління* (Н. Забіла); // Поросль молодих дерев; підріст. *Росло там кілька досить міцних уже вільх, навколо них вставала памолодь, сонце майже не проникало в ці зелені сутінки* (П. Загребельний); *Буйна памолодь уже почала боротися за вільне місце, а позад неї суцільним муром височіли дерева* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса); // *перен.* Молодь, молоде покоління. *Мир — палаци, гомінкі вокзали, Заводи, школи, памолодь* (Л. Дмитерко); *З боку города на мостини ступали цеховики. Учнівська памолодь несла попереду прапори й скарбниці* (М. Дочинець).

ПА́МОРОЗЬ, і, *ж.* 1. Схожі на іній атмосферні опади, що утворюються в туманну морозну погоду на гілках дерев, дротах і т. ін. *Легка паморозь лягла на задумливі дерева, серпанками куталися далекі звиви Пруту* (І. Пільгук); *Жовтневі ранки навіть тут, у Приазов'ї, частенько висріблюють пожухлу траву та солому густою памороззю* (Є. Доломан); *Звечора, либонь, не ждалось, а на ранок — паморозь* (М. Сингаївський); *Трава й бур'яни вилискували синьою памороззю, а землю трохи прихопило морозцем* (Валерій Шевчук); *Зима видалася ранньою, паморозь лежала на дротах і яблуневих гілках* (С. Жадан); * У порівн. *Діаманти, як паморозь, міняться на його пальцях* (З. Тулуб); // Іній або найдрібніші крапельки роси, кристали льоду на металевій, дерев'яній та інших поверхнях, що з'являються від холоду. *У теремі було тихо. За вікнами рипів мороз. Скляні маленькі шибки з олов'яними оковками затягла срібна паморозь* (С. Скляренко); *Починалась відлига, але двері й досі стояли в паморозі та крижаних коржах* (І. Білик); *Мурченко був холодний, як пляшка мінеральної, яку щойно вийняли з холодильника і вона на теплі вкрилася памороззю* (О. Чорногуз).

2. *перен.* Те саме, що **сивина́** 1. *У батька Андрія Сергійовича зима людського віку лиш злегка припорошила скроні білою памороззю* (І. Волошин); *Високий чоловік у військовому зійшов на ґанок. Тепла паморозь сріблила його виски* (В. Собко); *Невідомому гостеві було вже добре під п'ятдесят, скроні його густо вкрито памороззю* (Б. Левін); *Так ось який воєвода! .. Густе хвилясте волосся зачесане назад, по ньому іскриться срібляста паморозь* (В. Малик); // Наліт холодності, відчуженості і т. ін. *Марині жодного разу не вдалося до кінця розтопити паморозь, яка лежала на Павловій душі. Паморозь байдужості і недбалості* (Ю. Мушкетик); *На хвилю прояснилося Олізарові в голові. Гріло тепле й сумне сонце, розтавала в душі паморозь — білий хорт болю прокинувся!* (Валерій Шевчук).

ПА́МОРОКА, и, *ж.* 1. *діал.* Туман, імла. *Густими клубами піднеслася із дна яру паморока і окрила все сивою скатертю* (І. Франко); *Сунулася золота щільна хмара ієреїв царгородських і корсунських, приголомшуючи прості душі киян пишнотою одіянь, неземним вогнем у поглядах, густим гудінням незбагненних повільних молитов, паморокою фіміамів, мирри і ладану* (П. Загребельний).

2. *перен., розм.* Нездатність правильно судити про що-небудь; нерозуміння того, що відбувається. [Лукерія Степанівна:] *Колись і мене ці примхи цікавили, але за клопотами замурувалося все те в паморокам і забайдужилося* (М. Кропивницький); *Навіть ви, що, отруєні брехнею сьогоднішнього світу, в паморокі піддержуєте неправду і насилля над собою .. Хіба ви не бачите? Хіба ви не чуєте? Крок за кроком .. посуваються тисячі перших хоробрих* (Мирослав Ірчан).

◊ **Відбира́ти / відібра́ти па́мороки (тя́му)** *див.* **відбира́ти; Відби́ти па́мороки (по́мки, тя́мки)** *див.* **відбива́ти; Втра́тити (загуби́ти) па́мороки (тя́му, па́м'ять)** *див.* **утрача́ти; Забива́ти / заби́ти па́мороки** *див.* **забива́ти; Замо́рочувати / заморо́чити го́лову (па́мороки)** *див.* **заморо́чувати; Лі́зти / влі́зти в го́лову** *(рідко* **до голови́, в па́мороки)** *див.* **лі́зти; Уда́рило в па́мороки** *див.* **ударя́ти.**

ПА́МОРОЧИТИ, чу, чиш, *недок., кого, що і без прям. дод.* Діяти на органи чуття, запаморочувати. *Повітря паморочило солодким духом розквітлих троянд* (Н. Рибак); *Брама гойдалася і скрипіла під власною вагою чи власною величчю — і її погойдування паморочило мене* (М. Матіос); // Позбавляти здатності розумно мислити, тверезо ставитися до навколишнього. *Що більше розповідав Марченко, Романові ставало ясніше: батька почала паморочити слава* (В. Минко); *Але ж Вутанька! .. Яким боком не обернеться, то все була гарна Іванові, паморочила, приворожувала* (О. Гончар).

◊ **(1) Па́морочити (запа́морочувати) / запа́морочити го́лову (ро́зум, свідо́мість** *і т. ін.):* а) позбавляти кого-небудь здатності чітко мислити або заважати тверезо і реально сприймати щось. *Хатня задуха паморочить голову, руки мимохіть простягаються до вікна* (Дніпрова Чайка); *Вулиця здавалася тісною, а тиша, глибока й тривожна, бентежила серця, паморочила розум* (С. Воскрекасенко); *Синові успіхи запаморочили голову Лукерці Василівні* (І. Сенченко); б) зумовлювати стан, схожий на сп'яніння. *Якби Іванові довелось опинитись у юрбі, він остовпів би, як Лотова жінка, — його обтікають хвилі, штовхають жінки, запаморочують голову їхні пахощі, сигарний дим* (М. Йогансен); *Їй* [весні] *додають сили й краси не самі солов'їні співи, але й пахощі, що забивають дух, тамують биття серця і паморочать свідомість* (Ю. Смолич); в) *(кому і без дод.)* зваблювати кого-небудь, закохувати у себе. — *Що з тобою сталося, Тетяно?.. Бачу, що Сагайдак тобі остаточно запаморочив голову* (С. Добровольський); г) *(чим)* зацікавлюючи кого-небудь чимсь, ошукувати, обманювати, розраховуючи на наївність, довірливість і т. ін. — *Так ось що, — Ковалів підійшов до Батури впритул, — не обіцяйте їм золотих гір. Не паморочіть голови великими надіями, .. не кожну річку можна відновити* (М. Чабанівський); *Моряк побув у відпустці десять днів, а запаморочив нам голови на довгі роки. Аж до тих пір, поки ми самі потрапили в армію і в усіх тонкощах пізнали військову службу* (А. Дімаров).

ПА́МОРОЧИТИСЯ, иться, *недок.* Утрачати здатність ясно й чітко мислити (про мозок, розум і т. ін.). *Димар* [над котельнею] *відчайдушно гойдався на вітру, вершина його безустанно циркулювала по колу, і від цього стрімкого карусельного бігу морозило душу, паморочився мозок* (І. Волошин); *Розум паморочився, думка плуталася, не знаходила відповіді на страхітливу дійсність* (О. Бердник); // *безос. Я неподалік рву лугову м'яту, луговий канупер, які так дурманно пахнуть, що в паморока́х паморочиться* (Є. Гуцало); *Нам то забивало дух, коли ми опинялися на височині, недосяжній навіть для альбатроса, а то паморочилося в очах, коли нас закидало в пекельне водяне провалля* (Р. Доценко, пер. з тв. Е. По).

◊ **[Аж] голова́ (в голові) кру́титься (моро́читься, па́морочиться, макі́триться, замакі́трюється** *і т. ін.)* **<[Аж] голова́ закрути́лася (заморо́чилася, запа́морочилася, замакі́трилася** *і т. ін.)***>** **<[Аж] у голові́ закрути́лося (заморо́чилося, запа́морочилося, замакі́трилося)>** *див.* **голова́.**

ПА́МОРОЧЛИВИЙ, а, е. Який паморочить, спричиняє стан запаморочення. *Навіть такий силач, як Сажнєв, і той відчуває паморочливу втому. Розігнути б спину, відпочити б трохи* (Д. Ткач); *Тиша в каюті була паморочлива і гнітлива* (Ю. Бедзик); *Тріски вже зайнялись, полум'я пішло в поліна, й у красній світлиці почувся паморочливий дух верби — гілки священного прадерева* (І. Білик); *Природа передчувала новий сезон руханки соків, паморочливих запахів і рясних плодів* (В. Діброва).

ПА́МОРОЧЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **па́морочливий.** *Люди, схильні до алергічних реакцій, можуть відчувати паморочливість і задуху від багатьох запахів, наприклад парфумів* (з газ.).

ПА́МОРОЧЛИВО. Присл. до **па́морочливий.** *Було душно, паморочливо душно, до нудоти, бо квартира не провітрювалась* (Б. Харчук); *Місяць як вилизана сковорода, на якій смажилося щось паморочливо смачне і вже з'їдене кимось...* (В. Яворівський); // *у знач. пред. Млосно йому й паморочливо, але хтось непокірний у нім підводить його* (І. Багряний); *Руки їхні зблизилися між листям, злилися в нервово-гарячому потискові і стискалися все міцніше. Жарко, паморочливо йому стало* (О. Гончар).

ПА́МОРОЧНИЙ, а, е. 1. Зумовлений станом, близьким до запаморочення. *Паморочний зойк душився в камері, — то незагартоване, не звикле ще до боротьби життя просило волі* (Я. Качура); *Отямилась* [жіночка] *після паморочного сну, жалісно скривилась і захлипала* (Р. Андріяшик).

2. Те саме, що **па́морочливий.** *У підвалі стояла паморочна тиша* (Ю. Покальчук).

△ **Па́морочний стан** *див.* **стан**[3]**.**

ПА́МОРОЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **па́морочний.** *Вона відчула паморочність спертого повітря у непровітрюваному приміщенні* (Б. Харчук).

ПА́МОРОЧНО. Присл. до **па́морочний.** *Єлька похитнулась, затулила рукою лице. "У Вовчуги... У Вовчуги!.." — паморочно било їй у мозок, у саму душу* (О. Гончар); // *у знач. пред. Гамір людських голосів змагався з музикою. Стало .. якось паморочно...* (Леся Українка); *Хотілося заскреготіти зубами й стрибнути зі стіни вниз. Аж паморочно стало...* (С. Тельнюк); *Він повів її, обняв за талію і як закрутив, голові паморочно* (Б. Харчук).

ПА́МПА, и, *ж.* Рівнинна частина Південної Америки з субтропічним кліматом і степовою рослинністю. *Пампа має рівномірний вологий субтропічний клімат, тому ґрунти тут придатні до сільського господарства* (з наук.-попул. літ.); *Пампа? Сергій знав, що це таке. Безмежний степ, де часто на десятки й десятки кілометрів ні озерця, ні струмочка* (І. Білик); *Якщо Діка не зраджувала пам'ять, пампа — це безводна рівнина, де немає ні дерев, ні каміння, а в дощову пору все густо заростає будяками, які з настанням спеки перетворюються в густі непрохідні чагарі* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

ПАМПА́СИ, ів, *мн.* Те саме, що **па́мпа.** *Росте ця* [пампаська] *трава величезними кущами... Можна сісти за кущ і заревіти по-бізонячому. Матимете цілковиту ілюзію південноамериканських пампасів* (Остап Вишня); *Йому так хочеться побродити в джунглях, побувати в пампасах* (Ю. Смолич); *Єдине, що я міг ще зробити за допомогою гелікоптера, — це м'яко спустити ракетоплан на густу траву пампасів за пів сотні кілометрів від берега океану* (В. Владко).

ПАМПА́СНИЙ, а, е. Стос. до пампасів. *У південноамериканських преріях водяться гуанако й пампасний олень* (з наук.-попул. літ.); *Пампасна трава витримує будь-яку негоду, але в суворі зими її коренева система може вимерзати* (із журн.).

ПАМПА́СОВИЙ, а, е. Прикм. до **пампа́си.** *Пампасовий клімат м'який, з опадами від 600 до 1200 мм на рік, рівномірно розподіленими між сезонами* (з наук.-попул. літ.); *Сіро-коричневі пампасові ґрунти мають значний гумусовий шар (до 40 см), тому дуже родючі* (з навч. літ.).

ПАМПА́СЬКИЙ, а, е, *розм.* Пов'язаний із пампасами. *Росте тут і знаменита пампаська з Південної Америки трава... От травиця!* (Остап Вишня); *Майор, знавець коней, не міг одірвати очей від цього досконалого зразка кінської пампаської породи, що певними рисами нагадував йому англійського гунтера* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПАМПЕ́РО, *невідм., ч.* Холодний штормовий вітер південного напряму в Аргентині й Уругваї, зумовлений проходженням холодного атмосферного фронту. *Зазвичай памперо приносить опади та різке зниження температури повітря* (з навч. літ.); *Вночі зірвався шалений памперо, і мандрівникам, які могли захиститися від нього тільки своїми пончо, прийшлося скрутно* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПА́МПЕРС, а, *ч., розм.* Те саме, що **підгу́зок.** *Мої друзі одружувалися, у когось народжувалися діти. Для когось життя ішло, треба було міняти памперси, шукати підробітки, прокидатися ночами* (С. Пиркало); *У сквері було порожньо. Лише під деревами сиділо кілька божевільних матусь із візочками, в яких спали оголені до памперсів немовлята* (І. Роздобудько); *— Моє ти сонечко! — підхопила доню Магда, спритно запакувала її у памперс, бодік* [боді], *фланелеву сорочечку та повзунки* (Г. Вдовиченко).

ПАМПУ́Х, а́, *ч.,* **ПАМПУ́ХА,** и, *ж., розм.* Те саме, що **пампу́шка.** *— А бублички не до смаку? А пампухи з медом? Солодкі... А у самої усміх солодший від того пампуха солодкого...* (Марко Вовчок); *На самі ж Різдвяні свята уже пахло пампухами, рибою, медом* (Ю. Винничук); *Страви нам подали прості, без приправ, але таке мені найбільше смакувало: печена свинина, кури, борщ, капуста з горохом, пампухи, свій мед, тільки пиво куповане, з корчми* (Г. Пагутяк); *Місцеві мешканці приїжджають лісовими стежками із сусідніх сіл, щоби продати варену кукурудзу, вареники, яблука, пампухи, молоко і безліч грибів* (Т. Прохасько); * Образно. *Казала* [Тодорка], *що на хутір наскочили якісь військові .. Їй не вірили, збили на пампуху* (Б. Харчук); * У порівн. *У Леся була розпухла, мов пампух, губа, він дивився на людей звіром* (П. Козланюк).

ПАМПУ́ХА *див.* **пампу́х.**

ПАМПУ́ШЕЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **пампу́шка.** *— Коли б це все казав якийсь інтелігент, що звик до доброго життя, що зовсім не знає села й уявляє собі, ніби в кожній хаті пампушечки, варенички, пундики всякі* (Д. Бузько); *На Поліссі існує легенда про .. діда. Дід той .. ходить із костуром, бочком, ледь накульгуючи. Просить копієчку й пампушечку* (В. Лис); *— О! — стрепенулася Леся. — Це ти, моя пампушечко. Схопилася з лавки і обняла подругу* (А. Хижняк); *— Та піди до клубу! Там такі пампушечки, такі куріпочки, що очі розбігаються! Господи, дай мені ще одне життя* (М. Циба).

ПАМПУ́ШКА, и, *ж.* 1. Невелика кругла булочка з пшеничної, житньої або гречаної муки. *Сторожиха приходить щодня .. І кожного разу приносить домашнього гостинця: пиріжок, пампушку чи корж з вкрапленим салом, що смачно хрумтить на зубах* (А. Дімаров); *Мама старалася. Позичила в сусідів маленького чемоданчика, засмажила курочку, напекла м'яких, білих як сніг пампушок, поклала в чемодан три чистих сорочки, білизну* (П. Загребельний); *Вірні й багатотерпеливі дружини наварять для своїх небожителів розчудесного борщу українського — та ще з пампушками, не кажучи вже про сало!* (В. Чемерис); * У порівн. *Кругленькі, рожеві, пухкі, як пампушки, щоки* [діда] *неначе понадимались, як у малої ситої дитини* (І. Нечуй-Левицький).

2. *перен.* Про товсту, пухку людину (перев. дитину або жінку). *Сміхотворною була кирпа. Синьоока пампушка хотіла, щоб нова робітниця відразу збагнула, з ким вона має до діла* (Олекса Ізарський); *Він часто натякав, що років за двадцять я перетворюсь на "пампушку" — надто пишну і неосяжну для його рук* (І. Роздобудько).

ПАМПУ́ШКУВАТИЙ, а, е. Досить повний, з округлими м'якими формами (про людину, частини тіла); пухкий. *— Здоров, здоров! — Пампушкувате обличчя Гопка розпливлось у робленій посмішці з прихованим у ній злом, гнівом, глузливістю...* (Я. Гримайло); *— Дуже приємно, — з гідністю підводиться гість і через стіл простягає випещену, пампушкувату руку* (М. Стельмах); *Дарка, певне, й собі рада була жартом перекинутися. На хвилину підвела засмагле пампушкувате лице* (І. Нижник).

ПАМПУ́ШОК, шка, *ч.* Те саме, що **пампу́х.** *Старий показав пампушок, запитуючи мене округленими очима: "Що це? Кому це? "* (М. Дочинець); *— Одарка борщу наварить, пампушків наготує, сметанки в тарілку покладе, петрушкою посипле...* (Любко Дереш); *— Еге ж, мій пампушку! Не забудь лише прихопити в дорогу цитрини* (Ю. Винничук).

ПА́МФИЛЬ, ПА́НФИЛЬ, ю, *ч., заст.* Різновид гри в карти. *Які ж були до карт охочі, То не сиділи дурно тут; Гуляли часто до півночі .. У памфиля* [памфиль], *в візка і в кепа* (І. Котляревський).

ПАМФЛЕ́Т, у, *ч.* Публіцистичний твір сатиричного характеру, спрямований проти якого-небудь політичного або суспільного явища чи окремої особи. *Семенко одразу ж починає ображати мене дотепами й лаяти за французькі фрази, що я їх вживав у своїх памфлетах* (М. Хвильовий); *Народництво озброювалось проти модернізму. Стаття-памфлет була складена темпераментно й гостро* (В. Домонтович); *Полемічний вірш переріс у бойовий памфлет, естетичний маніфест і, зрештою, гімн самому собі. Нібито вузькопрофесійне, стилістичне питання виявилося в інтерпретації Віктора Гюго пов'язаним з політичною історією Франції* (І. Дзюба).

ПАМФЛЕТИ́СТ, а, *ч.* Той, хто пише памфлети. *Він був ворогом шляхетської рівності, він, по думці* [на думку] *тодішніх памфлетистів і сторонників Яреми Вишневецького, колотив сеймами, юдив короля Владислава, працював над загубою Польщі* (І. Франко); *1925 року Микола Хвильовий включився в дискусію про "боротьбу двох культур". Головним об'єктом критики памфлетиста стало "плужанство"* (з публіц. літ.).

ПАМФЛЕТИ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **памфлети́ст.** *Відома англійська памфлетистка доби Ренесансу Дж. Енгер у своїх творах переосмислила усталені стереотипи щодо місця й ролі жінки в суспільстві* (з наук.-попул. літ.).

ПАМФЛЕ́ТНИЙ, а, е. Прикм. до **памфле́т.** *На розвиток української памфлетної традиції беззаперечний вплив мала творчість Івана Вишенського* (з наук.-попул. літ.); *За часів Просвітництва популярним стає жанр есеїстики, здатний швидко реагувати на будь-які суспільні події, розвивається памфлетна література* (з навч. літ.).

ПАМФЛЕ́ТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **памфле́тний.** *Твори Т. Шевченка не вичерпуються лише сатиричністю і памфлетністю, адже тут важливим є і глибоке ліричне саморозкриття поета, і втілення його історіософської концепції, і міфопоетична образність* (з наук. літ.); *У "Голій душі" Павло Загребельний виступив у амплуа письменника-сатирика. Основні якості цієї повісті-роману — саркастичність, карикатурність, памфлетність* (з наук.-попул. літ.).

ПАМФЛЕ́ТНО. Присл. до **памфле́тний.** *У романі "Гола душа" автор подав чоловічі типажі саркастично, памфлетно, гротескно, показавши читачеві біологічно-чоловічу систему влади* (з наук.-попул. літ.).

ПАМ'ЯТА́ННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **пам'ята́ти.** *На споминку, на вічне пам'ятання* (Сл. Б. Грінченка); * Образно. *Очевидно, пам'ятати, вічно стояти з ліхтарем пам'ятання проти цих усіх "елементів" життя не так легко, як записати на папір* (В. Винниченко).

ПАМ'ЯТА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.* 1. *кого — що, про кого — що, діал. за кого — що і без дод.* Зберігати в пам'яті, не забувати. — *А що ти маєш за нього пам'ятати, як він за тебе не пам'ятає? — провадила Дарка* (Леся Українка); — *Один проживе життя тихо, спокійно, а помре, то ніхто й не помітить, що такий чоловік і жив на світі. А другий такий після себе слід залишає, що цілі покоління про нього пам'ятають* (Григорій Тютюнник); *Хоч уже кілька років та музика не грала, та пам'ятали про неї досі* (М. Малиновська); *Ярополк добре пам'ятав те літо, коли з Порогів повернулись рештки Святославових полків* (І. Білик); // Усвідомлювати, розуміти. — *Я й не пам'ятаю, як мати ввели мене в хату, як поблагословили! Подавали рушники (я винесла щонайкращий, вишиваний) та й заручили нас* (Марко Вовчок); *Нагай розрізав лахміття й прилип до самого тіла. Дужче, дужче... Гришка вже нічого не пам'ятав* (Б. Антоненко-Давидович); *Не пам'ятав Олекса, як опинився в полі. Накрапав дощ, сіре небо нависло над деревами — ось-ось поламає верхів'я* (П. Кочура); // Мати на увазі, враховувати. — *А пам'ятай собі, — мовила вслід йому пані, — завтра рано, скоро встанеш, викоси мені всі оті бур'яни тут перед вікном і довкола малиннику!* (І. Франко); *Пам'ятайте тільки, що ви теж будете такими, як ми, — стережіться вимовити поквапне слово* (Ю. Яновський); // Мати певні знання в якійсь галузі, розбиратися в чомусь. *Хапко .. — бісик з освітою, — зна, кому яка одповідь годиться .. Справний бісик любує садками, .. а своє діло добре пам'ятає* (Марко Вовчок).

2. *у знач. вставн. сл.* **пам'ята́єш, пам'ята́єте.** Уживається як звертання до співрозмовника: пригадуєш, пригадуєте. — *Я, пам'ятаєте, приїздив до вас як автор, .. місяців зо два ходив до вас у павільйон, коли ви знімали* (Ю. Яновський); [М а л я р:] *Пам'ятаєте, колись у дитинстві мене хлопчаки дубасили, а ви обороняли?* (О. Коломієць); — *Пам'ятаєш, ми раніше завжди зустрічали в театрі знайомих* (Є. Кононенко).

(1) Пам'ята́ти себе́ — пам'ятати своє життя, усвідомлювати своє існування. *Спочатку вона пам'ятає себе чорною, вічно в сажі, коло панських свиней* (М. Коцюбинський); *Скільки себе пам'ятає Каленик, усе своє життя робив* (О. Іваненко); *Цей гяур знав якусь таємницю, що переслідує мене відтоді, як я став себе пам'ятати!* (В. Малик).

◊ **[Сам (сама́)] себе́ не тя́мить (не пам'ята́є)** *див.* **тя́мити.**

ПАМ'ЯТА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* 1. Зберігатися в пам'яті, не забуватися. *Добре довго пам'ятається, а зле ще довше* (Номис); *Кажуть, щасливі дні всі однакові, а нещасливі — всі різні. Тому й пам'ятаються оті нещасливі дуже довго* (Є. Доломан); *Дорога, що вела туди, була незнайома, жодна з тих вуличок, що прямували до моєї, не зберегла себе в тому вигляді, в якому мені пам'ялася, і це сповнювало розпачем* (Ю. Винничук); // *безос. Про онука .. пам'яталося, що був він упертий та настирливий, свого не попустить, скажений на роботу й гарячий серцем* (Ю. Яновський); *Йому добре пам'ятається, як брат влаштував у їхньому домі щось на зразок .. клубу* (Ю. Бедзик).

2. *у знач. вставн. сл.* **пам'ята́ється.** Уживається для вираження пригадування чого-небудь. *Пам'ятається, ще на першому курсі вони читали з Марком про зоряні дощі* (О. Гончар); — *Цей капітан у відставці, виявляється, не підвів нас. А ось ви, мосьпане, — пам'ятається — спочатку відмовили йому у посаді* (Б. Левін); *Школу цю, пам'ятається, збудовано у формі не зовсім симетричної літери "Н"* (О. Ірванець).

ПА́М'ЯТКА, и, *ж.* 1. *розм.* Предмет, що служить нагадуванням про кого-, що-небудь. [Й о г а н н а *(здіймає намисто з шиї і подає з поклоном Марції):*] *Прошу, прийми на спомин про гостину.* [М а р ц і я:] *Хоч я й не дуже в сих речах кохаюсь, та пам'ятка від любої Йоганни, хоч би яка, для мене завжди мила!* (Леся Українка); *Чорне, легке, з старого мережива манто — мамина пам'ятка — гидливо, нетерпляче скидається з пліч* (В. Винниченко); — *Не викидай, Хомо, — запротестували товариші. — Халяви кинь, а рушник залиш! Хаєцький постояв якусь мить вагаючись і нарешті послухався ради. Згорнув свою барвисту пам'ятку, поклав*

до кишені (О. Гончар); *Хата у Федул на високій підмурівці — пам'ятка від батька* (Б. Харчук); // Те, що лишилось як наслідок чогось. *Загоїлася рука, лишилася Сенькові пам'ятка: кривий палець на правій руці і знаки на долоні в тім місці, де зшивали* (С. Ковалів); *Стара наче здуріла: чим стріну, як будуть од вінця їхать .. Бігала по селу, змокла.., поки не випрохала десь паляниці .. А тепер маєш — бухикай .. Весільну пам'ятку маєш, Маласю* (М. Коцюбинський); *На місці залишилась тільки купа попелу і велика, випечена навколо, чорна пляма таборового попелища. Як пам'ятка* (І. Багряний); // *перен.* Те, що служить наочним свідоцтвом чиєї-небудь справи, праці і т. ін. *Який виноградник викохав! Добру пам'ятку по собі лишив синок: не сходить у людей його ім'я з уст* (І. Волошин).

2. Предмет матеріальної та духовної культури минулого. *Весняна прогулянка в теплий березневий день оберталась в паломницьку мандрівку до барокових пам'яток Києва XVII–XVIII віків* (В. Домонтович); *Комісія передусім хотіла дізнатися про всі старовинні пам'ятки, що збереглися в південно-західному краї: древні церкви, замки, первісні вали, могили, городища...* (О. Іваненко); *Жінки теж люблять нищити все довкола себе, лишаючи тільки їм потрібне. Може, тому з царства амазонок не дійшло до нас жодної пам'ятки* (П. Загребельний); *Галли полишили по собі величезний арсенал матеріальних пам'яток, хоч і втратили мову* (І. Білик); // Твір стародавньої писемності. *Забрався я до опрацювання теми про повстання і розвій легенди про св. Климента Римського, наведений на ту тему деякими рукописними і друкованими пам'ятками староруської літератури* (І. Франко); *В Александрії велося велике будівництво, розцвітали торгівля, мореплавство, мистецтво, працювала знаменита бібліотека, що зосередила у своїх стінах пам'ятки культури й літератури стародавнього Близького Сходу й античного світу* (з публіц. літ.); // Твір стародавнього музичного мистецтва. *Велику цінність мають пам'ятки музичної культури XII–XIV ст., записані на пергаменті* (з наук.-попул. літ.).

3. Невелика книжка або аркуш з короткими настановами, правилами на якийсь випадок, з короткими відомостями про кого-, що-небудь. *Біля телефону лежала пам'ятка, на ній було кілька телефонів: пожежна охорона — 01, міліція — 02, "швидка допомога" — 03* (В. Нестайко); *На сайті університету розміщено пам'ятки абітурієнтові з повною інформацією про зовнішнє незалежне оцінювання та умови вступу до вищих навчальних закладів* (з газ.).

4. *рел.-церк., розм.* Поминальна книжечка. — *Не встигнеш звикнути до людей, а їх уже в пам'ятку записуй, на часточку на помин душі — тьху* (Ю. Збанацький); *Батюшка з півчими, йдучи поміж могил, зупиняється то в одному місці, то в іншому. Бере від жінок заялозені книжечки-пам'ятки, розгортає, глибоким грудним голосом зачитує імена — й виводить протяжно: — Господу Богу помолимося!..* (Є. Гуцало).

(1) Істори́чна па́м'ятка — різновид матеріальної та духовної культури, що є об'єктом вивчення історичної науки. *Петро й Павло взялися показати йому тутешні історичні пам'ятки* (Н. Околітенко); *Держава забезпечує збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність, вживає заходів для повернення в Україну культурних цінностей народу, які знаходяться за її межами* (Конституція України); **(2) Па́м'ятка приро́ди** — унікальне природне утворення, що має природоохоронне, наукове, історичне, культурно-естетичне та пізнавальне значення. *Пам'ятки природи поділяються на геологічні, гідрологічні, ботанічні, комплексного типу, а також включають об'єкти садово-паркового мистецтва, старі садиби, комплекси міських парків і садів* (з наук.-попул. літ.); *Об'єкти та комплекси, визнані пам'ятками природи, повністю вилучаються з господарського використання* (з навч. літ.).

◊ **Врізá́тися (западá́ти, вбивá́тися** *і т. ін.)* / **врíзатися (запá́сти, вби́тися** *і т. ін.)* **у пá́м'ять (у пá́м'ятку)** *див.* **врíзуватися**[1]; **Дá́ти пам'ятнóго (пам'яткóвого, в пá́м'ять, пá́м'ятку)** *див.* **давá́ти; Дá́тися / давá́тися в пá́м'ять (в пá́м'ятки, втямки́,** *діал.* **впóмки, в пóмку)** *див.* **давá́тися.**

ПАМ'ЯТКИ́Й, á, é. Те саме, що **пам'ятли́вий.** — *Мабуть, швидкий до вчиття буде* [Андрій]. *Там пам'яткий такий, що аж дивно!* (Б. Грінченко); — *Я пам'яткий, Панасе.* — *Чому ж ви, пам'яткий, раніше не згадали про грушу?* (М. Стельмах).

◊ **Мá́ти пам'яткé óко** *див.* **мá́ти**[2].

ПАМ'ЯТКÓВИЙ, а, е. 1. Те саме, що **пá́м'ятний.** *Завтра Новий рік і заразом сорокові роковини моїх уродин. Подвійний празник. А бодай подвійний пам'ятковий день* (І. Франко); *Такого отруйного нуду ніколи не зазнав я, як тої пам'ятковоï травневої ночі* (С. Васильченко); // Стос. до пам'ятки. *Під замком* [Акрополем] *був театр, .. різні святині, пам'ятові печери, криті галереї для проходів* (І. Крип'якевич).

2. *у знач. ім.* **пам'яткóве,** вого, *с.* Те, що дарують на пам'ять. — *Ви, дівки, ідіть до ганку, перед покої, паннунця вам пам'ятковогo подарують* (Леся Українка).

◊ **Дá́ти пам'ятнóго (пам'яткóвого, в пá́м'ять, пá́м'ятку)** *див.* **давá́ти.**

ПАМ'ЯТКОЗНА́ВЕЦЬ, вця, *ч.* Фахівець із пам'яткознавства. *Пам'яткознавці займаються реєстрацією, науковою класифікацією, оптимізацією обліку об'єктів історико-культурної спадщини, розробленням методологічних і організаційно-правових засад охорони пам'яток* (з наук.-попул. літ.); *З метою комплексного збереження історико-культурного об'єкта пам'яткознавці наполягали на консервації та реставрації окремих споруд, ансамблів і комплексів, а також предметів старовини й мистецтва* (з газ.).

ПАМ'ЯТКОЗНА́ВСТВО, а, *с.* Спеціальна наукова дисципліна, предметом якої є всебічне дослідження, охорона, збереження й популяризація пам'яток історії та культури як частини національної та всесвітньої культурної спадщини. *Формування пам'яткознавства як наукової дисципліни відбувається в тісному взаємозв'язку із становленням охорони пам'яток історії та культури* (з наук. літ.); *Пам'яткознавство тісно пов'язане з розвитком історичної науки, археології, теорії та історії архітектури, мистецтвознавства, краєзнавства, музеєзнавства, архівознавства та інших допоміжних історичних дисциплін* (з наук.-попул. літ.); *Ми активно пропагуємо впровадження найсучасніших досягнень світового пам'яткознавства у вітчизняну практику, вважаючи це своїм стратегічним завданням* (з публіц. літ.).

ПАМ'ЯТКОЗНА́ВЧИЙ, а, е. Стос. до пам'яткознавства. *У квітні 1933 р. була заснована Секція історії матеріальної культури (СІМК) Академії наук України, яка організаційно об'єднала всі пам'яткознавчі академічні центри* (з наук. літ.); *Особливу увагу вчений зосередив на дослідженні пам'яткознавчої діяльності місцевих музеїв, бібліотек, вищих навчальних закладів, громадських організацій* (з наук.-попул. літ.).

ПАМ'ЯТЛИ́ВИЙ, а, е. 1. Який має добру пам'ять, здатний легко запам'ятовувати; пам'яткий. *Він почав виспівувать арію, своїм звичаєм, ходячи по стежці, бо хоч і був пам'ятливий на співи й мотиви, але завсігди промовляв арії, .. щоб вони часом не вислизнули з пам'яті* (І. Нечуй-Левицький); *Він вислухав цікаво ту промову й затямив собі до слова, бо був дуже пам'ятливий* (Л. Мартович); *В нашій рідній стороні пам'ятливі люди — ще й тепер вони мені пишуть звідусюди!* (С. Голованівський); *— Не всі люди забудливі* [забудькуваті]. *Є й пам'ятливі* (М. Матіос).

2. *розм.* Те саме, що **па́м'ятний** 1. *Ой, та й пам'ятливі мені ті доби вечірні, як увійде нещасливий* [Максим] *та похвалиться своєю гіркою напастю* (Марко Вовчок); *Виставка та обговорення дали йому жорстокий і пам'ятливий урок* (І. Волошин); *Особливо пам'ятливим був похід перського царя Дарія І, чиї орди вторглися в межиріччя Борисфену і Танаїсу, здавалося, назавжди, але все скінчилося для них крахом* (В. Чемерис).

3. *діал.* Злопам'ятний. *Пріська похилилася. То було справді так. Хівря пам'ятлива, не забула нічого з її давнього* (Панас Мирний); [С і н о н:] *Пам'ятливий у гніві Діомед, — його вразило, що я насмів обороняти бранця, його рукою взятого на смерть* (Леся Українка); *— Що не скажу, все наперекір мені робить. Запитаю — мовчить, покличу — тікає. Упертий він, пам'ятливий* (І. Муратов); *На все зле щодо себе Сироватка не пам'ятливий, він не згадував скрут і лих, яких натерпівся на березі Волошки* (Ю. Мушкетик).

ПАМ'ЯТЛИ́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Здатність добре запам'ятовувати. *Батько справді раз у раз хвалився своєю пам'ятливістю* (А. Кримський); *— Такого файного козака забути? Пане гетьмане, кепсько ж ви цінуєте пам'ятливість молодої жінки, — зухвало озвалася графиня* (Іван Ле); *Напівзабуте напливає в хвилях, Де пам'ятливість щирості зрідні... Вмочи свій пензель в вистояні дні, І сум і радість вихлюпни і вилий* (В. Стус); *— Котрий це Ігор, той, що лисіє? — на такі вияви моєї пам'ятливости він щоразу розвидняється, як сонечко з-за хмар: еге, той самий* (О. Забужко); *У селі всі захоплювалися пам'ятливістю діда, який знав на зубок майже весь Псалтир* (з мемуарної літ.).

ПА́М'ЯТНИЙ, а, е, *рідко* **ПАМ'ЯТНИ́Й,** á, é. 1. Який добре зберігся в пам'яті, довго пам'ятається. *Лихо, кажуть, пам'ятне, а я оце думаю, що й добро від доброго чоловіка довго згадується* (Д. Мордовець); *З дивною яскравістю уявився парубкові пам'ятний джок, обізвалась в ухах мелодія "молдуваняски"* (М. Коцюбинський); *Так надійшов пам'ятний для Настуні день і таємнича година її долі* (О. Назарук); *Багато часу минуло з того пам'ятного вечора, а ніщо не забувалось* (П. Колесник); // Такий, про якого пам'ятають; знайомий, відомий. *Святкували Різдво. Сірки святкували його, як з діда-прадіда велося: з кутею на Святвечір і з усім тим зворушливим і романтичним ритуалом, що такий пам'ятний Григорієві з дитинства* (І. Багряний); *Як мені пам'ятне тут усе. Онде ми ховалися з Галею від бурхливої зливи і верба, немов рідна мати, широкими вітами прикрила нас* (О. Гуреїв); *Коли б це був день або навіть вечір, Віктор здав би чемодан до схову і пішов би блукати по пам'ятних з дитинства вулицях* (М. Руденко); // Вартий пам'яті, запам'ятовування; дорогий як пам'ять про кого-, що-небудь. *— Заманувся тому Макарові мій мундир лейбгвардії .. Але самі подумайте, хіба ж можна такую пам'ятну цінність з двору збувати?* (Яків Баш); *Найбільшою цінністю, як вважали всі, була "бабцина" скриня. Там зберігались пам'ятні речі від Франка — книжки, журнали і листи* (Р. Горак); // Такий, якого не можна забути; незабутній. *Ледве доносяться звуки пісні. Все про нього, все про славного, вічно пам'ятного героя Гуцульщини Олексу Довбуша* (Г. Хоткевич); *Чому весь час їй ввижається його усміхнене обличчя, таке миле, хороше, рідне? Невже таким пам'ятним є погляд його вабних очей, що не можна забути?* (А. Хижняк); *Відтоді, після пам'ятного бою на безіменній висоті, минуло вже більше пів року* (Є. Доломан).

2. Який служить для запам'ятовування, для зберігання в пам'яті кого-, чого-небудь або для нагадування про когось, щось. *У Моринцях і загалом у селах, які пов'язані з біографією Тараса Григоровича, є чимало так званих пам'ятних дерев* (І. Волошин); *Сулейманові було замало швидкості, з якою він спорудив цю твердиню, звелів вибити на її стіні пам'ятний напис — таріх, що пишнотою своєю міг змагатися навіть з написами древніх перських царів* (П. Загребельний).

Па́м'ятна моне́та *див.* **моне́та.**

◊ **Да́ти пам'ятно́го (пам'ятко́вого, в па́м'ять, па́м'ятку)** *див.* **дава́ти.**

ПАМ'ЯТНИ́Й *див.* **па́м'ятний.**

ПА́М'ЯТНИК, а, *ч.* 1. *кому, чому, розм. чий.* Архітектурна або скульптурна споруда в пам'ять чи на честь кого-, чого-небудь. *Вони повернули на гору до пам'ятника князя Володимира, де ввечері гуляло дуже багато людей* (І. Нечуй-Левицький); *Дякуючи за честь, яку зробив мені комітет обранням в члени журі для оцінки проєктів пам'ятника Т. Г. Шевченкові, повідомляю, що згоджуюсь взяти участь в роботах журі* (М. Коцюбинський); *Я іду повз пам'ятник Богдана* (В. Сосюра); *Лариса Петрівна поспішала на поштамт. Давно, ще при зустрічі в Полтаві, на відкритті пам'ятника Котляревському, обіцяла Коцюбинському вірші для альманаху* (М. Олійник); * У порівн. *Молодий солдат.., ніби вражений раптом величезністю перейденого шляху, застиг, як пам'ятник* (О. Довженко).

2. Споруда (звичайно кам'яна) на могилі в пам'ять померлого; надгробок. *Кладовище в Мадриді. Пам'ятники переважно з темного каменю, суворого стилю* (Леся Українка); *Нічого специфічного, врочистого, як-от гранітних та мармурових пам'ятників, на нашому кладовищі не було* (О. Довженко); *Про високі половецькі могили з оригінальними пам'ятниками на них уже годі й казати: то реліквії, які красномовно свідчать про те, що великий народ .. зникнути не може* (І. Білик); // *перен.* Те, що є нагадуванням про кого-, що-небудь. *"Сад Гетсиманський" І. Багряного без перебільшення можна назвати художнім та історичним пам'ятником страждань українського народу* (з публіц. літ.).

3. *заст.* Пам'ятка (у 2 знач.). *Подумати треба зараз же — поки не до кінця зіпсували — і про Нову Каховку. В ній минуле не матеріалізоване ні в пам'ятниках старовини, ні в історичних будовах. Вона, Стара Каховка, має минуле історичне, політичне* (О. Довженко); *Тарас Шевченко оглянув київські пам'ятники минулого — Києво-Печерську лавру, Кирилівський монастир, намалював Видубецький монастир* (з наук. літ.); *Пам'ятники раннього палеоліту зустрічаються дуже рідко. Тому кожне нове відкриття таких пам'ятників є великою подією в науці* (з наук.-попул. літ.).

4. *діал.* Мемуари. *Від'їжджаючи, прислав* [пан Супрун] *мені свій пам'ятник: двадцять аркушів, дрібно записаних* (Уляна Кравченко).

ПА́М'ЯТНИЧОК, чка, *ч.* Зменш. до **па́м'ятник** 1, 2. *В Ужгороді з'явилося багато невеличких і дуже милих пам'ятничків, так чи інакше пов'язаних з історичним минулим або сьогоденням міста* (із журн.); *Тепер його* [кладовище] *не впізнати: огороджене, могилки опоряджені, заквітчані. Є навіть пам'ятнички, як і в місті* (І. Рябокляч); [М а л я р:] *Де ж ти його поховала? Піду на могилку погляну, пом'яну, вип'ю, загородочку, пам'ятничок поставлю* (О. Коломієць).

ПА́М'ЯТНО. Присл. до **па́м'ятний** 1. *Цілий тиждень у селі пам'ятно святкували весілля, з веселими танцями й гучними музиками* (із журн.); // *у знач. пред. Кожному пам'ятно, що гетьманство Хмельницькому прихилило Запорожжя* (Г. Колісник).

ПА́М'ЯТОК, тку, *ч., рідко.* Те саме, що **па́м'ять** 1. *Шляхи наші пішли різно, проте вона несподівано виринала в пам'ятку через довгі роки і виринала не раз* (С. Васильченко); *Мені назавжди вбився в пам'ятку заздрий, знизу вгору, погляд колеги-киянина* (О. Забужко).

Зберіга́тися / збереги́ся в па́м'яті (в па́м'ятку) *див.* **зберіга́тися.**

○ **На па́м'ять (на па́м'ятку)** *див.* **па́м'ять; Не при па́м'яті (па́м'ятку)** *див.* **па́м'ять; При па́м'яті (при па́м'ятку)** *див.* **па́м'ять; (1) У па́м'ятку,** *у знач. присл., кому, прост.* — добре пам'ятаючи щось. *Дуже мені в пам'ятку одна дальша мандрівка моя того ж літа з Михайлом* (Олена Пчілка); *Андрію Сидоровичу в пам'ятку, що Дзядзько сидів під шовковицею, коли він ішов двором* (В. Дрозд).

◊ **Відклада́тися (відбива́тися, відкарбо́вуватися) / відкла́стися (відби́тися, відкарбува́тися) в па́м'яті** *(рідко* **в па́м'ятку)** *див.* **відклада́тися; Прийти́ / прихо́дити до па́м'яті (до па́м'ятку, до по́мки, до тя́ми, до тя́мку** *і т. ін.) див.* **прихо́дити.**

ПАМ'ЯТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., про кого — що, що, рідко.* Те саме, що **пам'ята́ти.** [Н а т а л к а:] *Так що ж? Адже і він об нас нічого не чує, та ми живемо; то і він жив і так же пам'ятує об нас, та боїться вернуться* (І. Котляревський); *Одну* [думку] *тільки і пам'ятую. Дід мені казав, що скомпонував її, як ще був молодим і остався після батька та матері круглим сиротою* (О. Стороженко); *Досі пам'ятую Ранок теплої весни, В небі зорю золотую, Гомін одуда й жовни* (Я. Щоголів).

ПАМ'ЯТУ́ЩИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **пам'ятли́вий** 1. *Дай, Боже, щоб дитина була бачуща, видюща і пам'ятуща* (Сл. Б. Грінченка); *Нарешті Сельм і Тур обрали мага, Людину бистроумну, красномовну, Людину прозорливу, пам'ятущу, А всіх чужих повіддаляли геть* (А. Кримський).

ПА́М'ЯТЬ, і, *ж.* 1. Здатність запам'ятовувати, зберігати і відтворювати в свідомості минулі враження, переживання, досвід і т. ін. *Людина починається, як ріка, але від води різниться тим, що має пам'ять — цю найбільшу насолоду, але й найтяжчу муку водночас* (П. Загребельний); — *Голосок у нього срібний, а пам'ять — як чекан для монети! З одного разу всю пісню пам'ятає!* (Ю. Логвин).

2. Запас вражень, що зберігаються в свідомості і можуть бути відтворені. *Скільки сягає його пам'ять у час дитинства — усе не вбачає він себе щасливим* (М. Коцюбинський); *Тимофій забиває і заплішує кілочки в кроковку, а пам'ять його з усіх закутків викидає ту основу, на якій, мов павук, тримається Січкар* (М. Стельмах).

3. Згадка про кого-, що-небудь. *Я не хотів, щоб пам'ять про мене була скаламучена для тебе почуттям якоїсь вини за собою* (Леся Українка); *Підіймалася золота сонячна пляма все вище й вище, роняючи багатства в дорозі, і де пройшла, — лишила звуки і пам'ять по собі* (Г. Хоткевич); *Ми будемо сумувати, ми сльози проливатимемо над тим, хто чесно поляже в бою, ми збережемо пам'ять про нього на віки вічні* (Микита Чернявський); // Те, що нагадує про кого-, що-небудь. *Це* [хата] *ж єдина в мене пам'ять про Фросину залишилась* (М. Стельмах); *Посадити деревце — залишити про себе найкращу пам'ять* (В. Стус); // Спогади, почуття і т. ін., пов'язані з померлим. *Любила вона — світу не бачила, — і увесь світ пригортався до неї, коли був Петро Роздольський. А не стало Петра, залишилась вірною його пам'яті* (М. Стельмах); *Лишаючись вірною пам'яті батька й керуючись здоровим глуздом, вона не пішла на поводку у тієї остготської знаті, .. визнала за доцільне бути лояльною із завойованим народом, а надто із староримською знаттю* (Д. Міщенко).

4. Здатність розумно, тверезо мислити, міркувати; свідомість. *Пітьма заступила очі, пам'ять покинула мене...* (І. Франко); *Якось на грані між пам'яттю й непритомністю до його обважнілого розуму почали добиратись розрізнені голоси* (М. Стельмах); — *Бачиш, наш хворий вже до пам'яті прийшов, товариша свого хоче знайти* (К. Гриб).

5. *рел.-церк.* Церковна служба, закріплена за якимось днем в честь якого-небудь святого, а також цей день. *Споживати їх* [гриби] *можна лише тоді, коли зрізано ці рослини у день вшанування блаженної пам'яті святого молільника, просвітителя і цілителя Димитрія* (В. Єшкілєв); *Особливим є заступництво святих, яких згадуємо, святкуючи сьогодні пам'ять блаженних мучеників української землі* (з рел.-церк. літ.).

6. *інформ.* Функціональна частина комп'ютера, телефона і т. ін., фізичний пристрій або середовище для розміщення, зберігання даних упродовж певного часу й передавання їх. *Цифрова пам'ять приладу дає можливість вивчати її в динаміці* (з наук.-попул. літ.); *Енергозалежна пам'ять втрачає свій вміст після відімкнення живлення* (з навч. літ.).

Витра́влювати / ви́травити па́м'ять *див.* **витра́влювати[1]; Закарбо́вувати / закарбува́ти в па́м'яті** *див.* **закарбо́вувати; Залиша́тися / зали́шитися в па́м'яті (в уя́ві)** *див.* **залиша́тися; Зате́ртися в па́м'яті** *див.* **затира́тися; Зберіга́ти / збере́гти в се́рці (в душі́, в па́м'яті)** *див.* **зберіга́ти; Зберіга́тися / збере́гтися в па́м'яті (в па́м'ятку)** *див.* **зберіга́тися; Зга́дувати / згада́ти недо́брою па́м'яттю (недо́брим сло́вом)** *див.* **зга́дувати; Зостава́тися / зоста́тися в па́м'яті (уя́ві)** *див.* **зостава́тися; По́рпатися в па́м'яті** *див.* **по́рпатися; Ушано́вувати / ушанува́ти [сві́тлу] па́м'ять** *див.* **ушано́вувати.**

○ **(1) Без па́м'яті,** *у знач. присл.:* а) забуваючи про все; дуже, сильно. *Хворий лежить та без пам'яті хліб їсть* (прислів'я); *Баба Яличка хвалиться: жере* [піп] *без пам'яті* (М. Коцюбинський); *Місцевий куркуль, у котрого Іван батрачив, тулив йому за дружину свою придуркувату доньку, яка закохалася в наймита без пам'яті* (Ю. Яновський); б) *(зі сл.* с п а т и, з а с н у т и *і т. ін.)* дуже міцно. — *Я повертався з роботи... натомлений і голодний... Лягав долі і спав без пам'яті* (Ю. Яновський); в) *(зі сл.* б і г т и, м ч а т и *і т. ін.)* дуже швидко, стрімко, ні на що не звертаючи уваги. *От дур-*

на псина. Очі заплющила, голову вбік .. і без пам'яті мчиться наосліп (М. Коцюбинський); г) не розуміючи, не усвідомлюючи нічого. *Настя іде до човна і веде за руку Марусю. Маруся без пам'яті йде за нею і сідає у човен* (І. Нечуй-Левицький); *Сонми хмар скотилися, тисячею гармат ударив грім, блискавиця весь світ осліпила, і, крикнувши без пам'яті: "Мамо!! Мамо!!" — впала нещасна женщина* [жінка] *на землю* (Г. Хоткевич); г) *(перев. зі сл.* б у т и, п е р е б у в а т и *і т. ін.)* у непритомному стані. *Я бачу образ матері моєї... Так на землі без пам'яті лежала, Як вирвано дитину з рук у неї* (П. Куліш); *Чайченка тоді гарячка палила; без пам'яті сливе був він* (Марко Вовчок); д) *(від кого — чого)* у великому захопленні. — *Соню, за що він вас так любить, цей ваш Заболотний? Чим ви його заполонили?.. Чому після стількох літ він ще й досі без пам'яті від вас?* (О. Гончар); **(2) В па́м'ять,** *у знач. присл., кого, про кого, чию* — на честь кого-небудь. *Під фрескою мозаїка, що зображає цілу плетеницю містерій в пам'ять Адоніса* (Леся Українка); *Мистецькі твори треба складати в пам'ять мертвих і в ім'я ненароджених. Тільки таким чином ми замикатимем життєве коло, беручи участь у тім, що було, є і буде* (О. Довженко); **Зберіга́ти / зберегти́ па́м'ять** *див.* **зберіга́ти; (3) На па́м'ять (на па́м'ятку),** *у знач. присл.:* а) для того, щоб пам'ятати, не забувати про кого-, що-небудь; на згадку. *Якось Хома виявив бажання, щоб Ференц змалював його на пам'ять нащадкам. Художник охоче згодився і за кілька хвилин увічнив Хому на аркуші цупкого паперу* (О. Гончар); — *Покійний гетьман подарував мені його* [перстень] *на пам'ятку* (П. Куліш); б) *(кому і без дод.)* на честь того, хто помер. *Громадою при долині Його поховали І долину і криницю На пам'ять назвали Москалевою* (Т. Шевченко); *Прилучаю до сього й "Декілька пісень про Гаявату", що поміщено у збірникові на пам'ять Котляревському* (Панас Мирний); **(4) Не при па́м'яті (па́м'ятку),** *у знач. присл., зі сл.* б у т и, п е р е б у в а т и *і т. ін.* — який втратив здоровий глузд. — *Киньте його, одійдіть усі геть, бо він не при собі, він не при пам'ятку* (Панас Мирний); **(5) По (з) па́м'яті,** *у знач. присл., зі сл.* ч и т а т и, м а л ю в а т и *і т. ін.* — так, як запам'яталося; без звернення до тексту чи іншого джерела. *Коли бесідник вичитав усе з того паперу, що в руках тримав, говорив далі з пам'яті, сварив і картав людей, що вони самі* [у] *тій кривді винні* (Л. Мартович); *Не давали* [в тюрмах] *книг і газет і взагалі суворо забороняли будь-що читати, і .. люди насичували духовний голод "з пам'яті"* (І. Багряний); *Якось прийшов* [Янек] *до пана .. і, озброївшись гусячим пером та папером, з пам'яті склав повний ремамент володінь пана Бжеського* (З. Тулуб); *Прочитавши "Сонячні кларнети" і "Плуг"* [збірки П. Г. Тичини], *вони потім по пам'яті читали всі вірші, від рядка до рядка* (Т. Масенко); **(6) При па́м'яті (при па́м'ятку),** *у знач. присл., пред.* — не втрачаючи свідомості та здорового глузду. [М а т у ш к а г у м е н я:] *Чоловіче — немощний! Чи ти при пам'ятку, чи ні? Як ти не боїшся Бога таке казати?* (Панас Мирний); *Андрій почав кричати. Раніше він при пам'яті ніколи не кричав, намагався не кричати, зціплював зуби, але тепер він почав кричати...* (І. Багряний); — *Коли він опритомнів?* — *запитав батько Власівну.* — *Ще за дня, бідолашненький, ще за дня, як ми переносили його. І при пам'яті, і голосу не збувся, тільки не чує анічогісінько* (О. Гончар).

△ **(7) Асоціати́вна па́м'ять:** а) *(псих.)* тип пам'яті, в якій елементи запам'ятовуваного пов'язані між собою асоціативно (за подібністю, суміжністю і т. ін.). — *У вас хороша асоціативна пам'ять, Андрію* (А. Кокотюха); б) *(інформ.)* безадресна пам'ять, у якій пошук інформації виконується за її змістом (асоціативною ознакою). *У дисертації розроблено модель асоціативної пам'яті для систем адаптивного управління на основі своєрідного детермінованого хаосу* (з наук. літ.); **(8) Бу́ферна па́м'ять,** *інформ.* — швидкодіюча пам'ять, автоматично використана комп'ютером для прискорення операцій з інформацією, що зберігається в більш повільно діючих запам'ятовувальних пристроях. *При надходженні нової інформації в моменти часу, коли обчислювальний пристрій зайнятий, отримана від датчиків інформація потрапляє в буферну пам'ять* (з наук. літ.); **Експе́нт па́м'яті** *див.* **експе́нт; Ка́рта па́м'яті** *див.* **ка́рта; Комі́рка па́м'яті** *див.* **комі́рка; (9) Магази́нна па́м'ять,** *інформ.* — пам'ять скінченного автомата, організована, як стек, коли доступним для читання є останній записаний до неї елемент. *Поточний стан автомата з магазинною пам'яттю сильно залежить від будь-якого попереднього стану* (з наук.-попул. літ.); **(10) Операти́вна па́м'ять,** *інформ.* — пам'ять, у якій розміщуються дані, над якими безпосередньо здійснюються операції процесором. *Швидкість роботи системи залежить від об'єму оперативної пам'яті, чим її більше, тим краще функціонує пристрій* (з наук.-техн. літ.); *У базовому модулі є блоки з центральним та графічним процесорами, оперативною пам'яттю, камерою та накопичувачем* (з наук.-попул. літ.); **Чару́нка па́м'яті** *див.* **чару́нка.**

◇ **Ви́вітрити / вивітрювати з па́м'яті** *див.* **вивітрювати; Ви́жити / виживáти з па́м'яті** *див.* **виживáти; Ви́кинути (ви́трусити) / викидáти з голови́ (з па́м'яті, з ду́мки,** *рідко* **з умá** *і т. ін.) див.* **викидáти; Викре́слювати (витра́влювати) / ви́креслити (ви́травити) з [своє́ї] па́м'яті (з [свого́] життя́)** *див.* **викре́слювати; Ви́летіти (ви́вітритися,** *рідше* **ви́слизнути) / вилітáти (вивітрюватися,** *рідше* **вислизáти) з голови́ (з па́м'яті)** *див.* **вилітáти; Випадáти / ви́пасти з ду́мки (з голови́, з па́м'яті)** *див.* **випадáти; Вириватú / ви́рвати з па́м'яті** *див.* **виривáти**[1]; **Виринáти (вставáти, спливáти) / ви́ринути (встáти, спливтú, сплистú, майнýти** *і т. ін.)* **в па́м'яті** *чиїй* **(в спо́минах** *чиїх) див.* **виринáти; Відби́ло бáки (па́м'ять)** *див.* **відбивáти; Відкладáтися (відбивáтися, відкарбо́вуватися) / відклáстися (відби́тися, відкарбувáтися) в па́м'яті** *(рідко* **в па́м'ятку)** *див.* **відкладáтися; (11) Ві́чна па́м'ять:** а) *(кому)* побажання, щоб завжди, вічно пам'ятали померлого. *Батько твій був народним героєм, Твоя мати — краса чарувала окіл, — Вічна пам'ять їм з тихим покоєм!* (П. Грабовський); *Вічна пам'ять загиблим бійцям* (Ю. Яновський); б) *(церк.)* заключні слова заупокійних служб. *Як же заспівали "вічную пам'ять", так і сам* [Наум] *почувся, що йому якось-то стало легше на душі* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Старий батюшка наприкінці парастасу підняв голос і голосніше покликнув "вічную пам'ять" небіжчикові* (І. Нечуй-Левицький); **Ворушúти / поворушúти в па́м'яті** *див.* **ворушúти; Впадáти / впáсти в па́м'яті** *див.* **впадáти**[1]; **Врізáтися (западáти, вбивáтися** *і т. ін.)* **/ врі́затися (запáсти, вби́тися** *і т. ін.)* **у па́м'ять (у па́м'ятку)** *див.* **врі́зуватися**[1]; **Втрáтити (загуби́ти) пáмороки (тя́му, па́м'ять)**

див. **утрача́ти; Вшанува́ти / вшано́вувати па́м'ять** *див.* **ушано́вувати; Дай Бо́же (Бог) па́м'ять (па́м'яті)** *див.* **дава́ти; Да́ти пам'ятно́го (пам'ятко́вого, в па́м'ять, па́м'ятку)** *див.* **дава́ти; Да́тися / дава́тися в па́м'ять (в па́м'ятки, втямки́,** *діал.* **впо́мки, в по́мку)** *див.* **дава́тися; (12) За па́м'яті** *чиєї, кого* — у період чийого-небудь життя, коли він був свідком чогось. *За його пам'яті вже двічі коло їх хати трембітала трембіта* (М. Коцюбинський); — *Ще за моєї пам'яті сайгаки, тарпани у степах водились, а зараз де вони?..* (О. Гончар); **Захова́ти в голові́ (у па́м'яті)** *що* **<Захова́ти па́м'ять** *про кого, що***>** *див.* **захо́вувати; Звуча́ти у ву́хах (у па́м'яті,** *рідко* **у ву́сі)** *див.* **звуча́ти; Зника́ти / зни́кнути зі свідо́мості (з па́м'яті)** *див.* **зника́ти; Карбува́ти в [своїй] па́м'яті (тя́мці)** *див.* **карбува́ти; (13) Коро́тка (закоро́тка, ку́ряча) па́м'ять** *у кого і без дод.* — хто-небудь швидко забуває, має погану пам'ять. *І все-таки Женя ніяк не могла пригадати. От уже куряча пам'ять — бачити людину і не згадати, де й коли...* (Л. Смілянський); *Він докоряв Угарову за коротку пам'ять, за те, що в нього сім п'ятниць на одному тижні* (Б. Левін); — *Свирид стояв на своєму: золота у них не було і немає... — Не було, кажеш? — перепитав високий і посміхнувся недобре. — У тебе, хазяїне, закоротка пам'ять, прийдеться поворушити її...* (А. Дімаров); **Ма́ти коро́тку (ку́цу) па́м'ять** *див.* **ма́ти**[2]**; (14) На свіжу па́м'ять** — добре пам'ятається, поки не забулося. *Набравши цілий оберемок усяких новинок на вокзалі, о. Артемій заїздив до того одшельника* [самітника], *щоб на свіжу пам'ять викидать усей той оберемок .. в покоях о. Порфирія й набрать у його* [у нього] *ще й нових* (І. Нечуй-Левицький); [П и с а р:] *З цією хвормою* [формою] *підождемо — на свіжу пам'ять зроблю* (І. Карпенко-Карий); **Не вихо́дити (не йти) з па́м'яті** *(рідко* **з па́мки)** *див.* **вихо́дити; Оживáти (віджива́ти) / ожи́ти (віджи́ти) в па́м'яті** *див.* **оживáти; (15) Па́м'ять се́рця** — спогади про щось дороге, близьке, незабутнє. *Не почує тиша ця глибока Голосу твойого* [твого], *друже мій... Пам'ять серця, — о, вона жорстока, Та без неї тяжче, як при ній!* (М. Рильський); *Слово "кохана" він адресував лише Наталці. І яка ж сила почуття, яка пам'ять серця!* (П. Загребельний); **Перебира́ти (перегорта́ти, перетру́шувати) / перебра́ти (перегорну́ти, перетруси́ти) у па́м'яті (в голові́, у ду́мці)** *див.* **перебира́ти; Поворуши́ти па́м'яттю** *див.* **поворуши́ти; Покопа́тися в своїй па́м'яті** *див.* **покопа́тися; Поме́ркнути в па́м'яті** *див.* **поме́ркнути; Приво́дити / привести́ до па́м'яті (до тя́ми, до прито́мності** *і т. ін.)* *див.* **приво́дити; Прийти́ / прихо́дити до па́м'яті (до па́м'ятку, до по́мки, до тя́ми, до тя́мку** *і т. ін.)* *див.* **прихо́дити; При [по́вній] тя́мі [й па́м'яті]** *див.* **тя́ма; Присвя́чений па́м'яті** *див.* **присвя́чений; (16) Сві́тла (до́бра) па́м'ять** — уживається для вираження позитивного ставлення до померлого (при згадці про нього). *Доброму добра й пам'ять* (Номис); *З світлою пам'яттю про чарівний образ Мате Залка прийшов тепер Юрко до мене* (Ю. Смолич); **Сиді́ти / засі́сти у па́м'яті** *див.* **сиді́ти; Спада́ти (наверта́тися, сплива́ти** *і т. ін.)* **/ спа́сти (наверну́тися, спливти́, сплисти́** *і т. ін.)* **на ду́мку (на па́м'ять,** *рідко* **в го́лову, на га́дку)** *див.* **спада́ти; (17) Старе́ча (леда́ча) па́м'ять** — погана здатність до запам'ятовування. *В якійсь далекій стороні... В Німеччині... В Туреччині... Та ні! Таку ледачу пам'ять маю, Що й не згадаю* (Л. Глібов); [К а л е б:] *Гай-гай! стареча пам'ять! Виразно ж тут стоїть, що жаден майстер на судьбищах не має промовляти* (Леся Українка); **Стоя́ти в па́м'яті** *див.* **стоя́ти; Стримі́ти [гвіздко́м (цвя́хом, цвя́шком)] в голові́ (в па́м'яті, у мо́зку** *і т. ін.)* *див.* **стримі́ти; (18) Сумно́ї (лихо́ї, недо́брої** *і т. ін.)* **па́м'яті** — уживається для вираження негативних емоцій при згадці про кого-, що-небудь, при оцінці когось, чогось. *Закручені вгору руді вусики, олов'яні очі й червоний кирпатий ніс — це обличчя дуже нагадувало Івану Івановичу лихої пам'яті царських козачих офіцерів* (О. Донченко); *Навіть у недоброї пам'яті тисяча дев'ятсот тридцять сьомий рік, коли над моєю, тоді кучерявою, головою нависло нещастя, мати, як могла, удень втішала мене* (М. Стельмах); *Розмови про Нову Зеландію залишали їх байдужими. Бо ж справді, до цієї сумної пам'яті країни вони їхали без жодного запалу, без переконання, проти своєї волі, лише під тиском тяжкої неминучості* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); **Таї́ти в па́м'яті** *див.* **таї́ти; Хова́ти в па́м'яті** *див.* **хова́ти**[1]**; Шанува́ти / пошанува́ти па́м'ять** *див.* **шанува́ти; Щеза́ти з па́м'яті** *див.* **щеза́ти.**

ПАН, а, *ч.* 1. Той, хто має владу над іншими; володар, господар. — *Ти хочеш бути моїм паном, хочеш взяти мене... мої руки, мій розум, мою волю і моє серце...* (М. Коцюбинський); [Й о г а н н а:] *Ні, мій мужу* [муже] *й пане, прошу тебе, забудь мені те слово, — з твоєї волі я повік не вийду* (Леся Українка); — *Об вірності вашої милості найяснішому панові нашому ніякого сумніву бути не може. В мене, пане гетьмане, й гадки такої не було, щоб її у сумнів подавати* (Б. Лепкий).

2. Форма ввічливого звертання до дорослих осіб чоловічої статі або згадування про них. — *Здоров був, батьку, вельможний пане сотнику! — заклекотіла громада* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Несуть пани есаули Козацькую збрую* (Т. Шевченко); — *Господи, пан підполковник! — скрикнув Бараболя, підвів руки вгору і з непідробленою радістю кинувся до Погиби* (М. Стельмах); — *Панове судді, я прошу пробачення, — сказав Горбань з паперами в руці* (Л. Костенко); — *А я думаю, пане вчителю, ви це чи не ви? — мовив отець Віталій після нашого привітання* (В. Лис); — *Я схиляю голову перед вашим розумом та проникливістю, пане посол* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Звичайно із словом-прикладкою — форма шанобливого звертання до чоловіка в усній народній мові. — *Прощайте, панове-сватове! Коли хочете, то справді випийте по чарці* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Ну, теперечки, пани-молодці, — одказав Марко, зупиняючи їх, — ляцький день, а ніч наша: коли спіткаємо на дорозі дряпіжників, то не будемо утікать, а будемо биться* (О. Стороженко); // *ірон.* Особа, яка не має в кого-небудь поваги або викликає своєю поведінкою презирство. *Тільки чудний номер "Народа" вийшов, якось зовсім неполітичний і не газетний, видно, що панове радикали мають поважнішу роботу* (Леся Українка).

3. *іст.* Поміщик в Україні, а також у Білорусі, Литві, Польщі. *Пани не знали, що з землею робити, як і кому її збути* (Панас Мирний); *Проти поїзда їхав другий такий самий довгий поїзд: то їхали польські пани-дідичі гуляти з нудьги так само, од сусіда до сусіда* (І. Нечуй-Левицький); *Я панщини не тямлю. Батько мій Був для підданих, кажуть, не злим паном* (І. Франко); *Досі Москаликові не могло навіть наснитися, що підтоптаний чоловік, у потертому вицвіло-*

му піджаці, який не раз уминав у його хаті варену рибу, сьорбав пісний селянський борщ, — колишній поміщик, пан (Б. Антоненко-Давидович); *Запорожців пани намагалися обернути на кріпаків .. Знищити козацтво не могла ніяка сила, бо Запорозька Січ мала сильну підтримку сотень тисяч волелюбних українців* (Д. Білий); // *перен., зневажл., ірон.* Про людину, яка виділяється розбещеною поведінкою, неробством, показово витонченими манерами і т. ін. — *Буди вже своїх панів, — наказав Йонька* [матері]. — *А то як зайду з кіссям, то я їх скоро підніму. Уже он прийшов Гаврило, пора виїжджати* (Григорій Тютюнник).

4. *іст.* Той, хто займав привілейоване становище в суспільстві до початку XX ст., належав до забезпечених верств міського населення, інтелігенції. *Настала обідня пора. Син прийшов та й не сам, а з якимсь паном* (Панас Мирний); *Батько мій навіть продав десятину землі .. Йому, неписьменному, жилося і тяжко і гірко, і так хотілося "вивчити свого сина на пана"* (О. Довженко); *Катерина заміж виходить. Та за кого? А за того самого Павла, що ото в хорі церковному співає тенором та носить чоботи хромові за сім рублів з калошами, кажуть, на пана вчитись хотів та заломився* (У. Самчук).

(1) Ми́лости́вий (мости́вий) пан <Ми́лости́ва (мости́ва) па́ні>, *заст.* — уживалося як ввічливе звертання до знатних осіб або згадування про них. *Далі бачу, що вона вже червоніє, як жар найчервоніший, — кажу: — Я, милостива пані, думав за двісті карбованців* [одкупитись] (Марко Вовчок); [Ч а л и й:] *Краще жить з вовками в лісі, аніж з мостивими панами на слободах!* (І. Карпенко-Карий); — *Мостивий пане, — писав він. — Я чув, що твої земляки прославляють тебе, як завзятого лицаря* (А. Кащенко); — *Він* [індійський князь] *прислав іще й інші дари, о дуже милостива пані!* (О. Назарук); — *Як же вони, Левку, парафін заливають? — зацікавився пан .. — Дуже просто, милостивий пане* (М. Стельмах); *Любили мостиві панове гоститись у старшого панства Жоравницьких* (О. Забужко).

◊ **(2) [Або́ (чи, хоч)] пан, або́ (чи, хоч) пропа́в** — домогтися усього бажаного або все втратити. *Било козацтво в ту війну на те, що або пан, або пропав, то не кожен писався власним прізвищем* (П. Куліш); — *Чи добудемо волі, чи ні, а гіршого пекла, як у нас дома, і на тому світі не зазнаємо!.. — Істинно: голий дощу боїться! Пан чи пропав, нам вибирати нема з чого, — провадив уже різко фурман* (М. Старицький); — *Візьмемо коси на плечі і в саму Таврію чи в Молдову. Там хоч пан, хоч пропав* (М. Стельмах); *Відступати вже пізно. Тільки вперед. Або пан, або пропав* (В. Чемерис); **(3) Вели́кий пан <Вели́ка па́ні>,** *перев. ірон.* — поважна особа, яка має великий вплив і з якою треба рахуватися. *Дума* [Василева мати], *як з ратієвської дворні, так і велика пані* (Панас Мирний); — *Не мети до порога, бо мені треба через поріг ходити! — ляснула Мотря. — Авжеж, велика пані. Покаляєш, княгине, золоті підківки, — сказала Мелашка* (І. Нечуй-Левицький); — *Не великий пан, почекаєте!* (Остап Вишня); *Хіба я не знаю, що там живе Йонаш, великий пан лісничий. Він має чотири гончі пси й ходить на лови* (У. Самчук); **Господар (пан) стано́вища** *див.* **госпо́дар; Лізти в пани́** *див.* **лізти; Невели́ка пти́ця (па́ні, ци́ця) <Дрібна́ пта́шка> <Невели́ке цабе́> <Невели́кий пан>** *див.* **пти́ця; (4) Пан над (між) пана́ми** — найщасливіший, наймогутніший, не залежний ні від кого. *Може, найдеться дівоче Серце, карі очі, Що заплачуть на сі думи. — Я більше не хочу. Одну сльозу з очей карих — І... пан над панами!..* (Т. Шевченко); — *Сядем укупі ми тут під калиною — І над панами я пан... Глянь, моя рибонько, — срібною хвилею Стелеться полем туман* (М. Старицький); *Хоч сила всім страшна твоя, Хоч пан ти, — каже, — між панами, Та хто зна, що ще буде з нами* (Л. Глібов); **Па́ном ді́ло** *див.* **ді́ло; Пома́затися в пани́ (па́ном)** *див.* **пома́зуватися; Сам собі пан (голова́, хазя́їн** *і т. ін.)* *див.* **сам.**

ПАН... Перша частина складних слів, що відповідає слову **все...** у 1 знач., вказуючи, що явище, виражене другою частиною слова, поширюється на що-небудь ціле, охоплює щось у цілому, у всіх проявах і т. ін., напр.: п а н а м е р и к а́ н с ь к и й, п а н а р а б і́ з м, п а н с л а в і́ з м.

ПАНАГІ́Я, ї, *ж., рел.-церк.* 1. Оздоблений прикрасами нагрудний знак православних єпископів, який носять на ланцюжку. *На йому* [ньому] *лисніла проти сонця шовкова фіолетова ряса, а на грудях блищала панагія* (І. Нечуй-Левицький); *Сховав* [владика] *за пазуху наперсного хреста і діамантову панагію* (О. Ільченко); *Священницький сан нагадувала лиш коштовна панагія, кинута поверх корзна* (П. Загребельний).

2. Проскура на честь Богородиці. *Панагія є однією з п'яти проскур, з яких православний священник виймає частинки на літургії, готуючи причастя* (з наук.-попул. літ.); *Із панагії священник бере тільки одну частинку на честь Пресвятої Богородиці, відкладаючи її по праву сторону на дискосі* (з рел.-церк. літ.).

ПАНА́МА[1], и, *ж.* Літній капелюх з широкими крисами, плетений або зшитий із тканини, який первісно виготовляли в Еквадорі і доправляли в Європу через Панамський канал. *Весляр — бородатий капрієць, з бронзовим сухим обличчям, в панамі і босий — налягає на весла* (Л. Смілянський); *Сапери з вудлищами міношукачів у руках, у вилинялих, болотяного кольору панамах були чемними й товариськими хлопцями* (О. Гончар); *Вона зняла білу панаму, труснувши пишним, коротко підстриженим волоссям* (Н. Околітенко).

ПАНА́МА[2], и, *ж.* Велике політичне й фінансове шахрайство, супроводжуване всілякими зловживаннями й підкупом посадових осіб. *Правда, виникнення цього хмародряпу зв'язано з якоюсь випадковою панамою, але, по-перше, — яке це має відношення до цього оповідання?* (М. Хвильовий); *Перші панами були пов'язані із шахрайством французької акціонерної компанії, створеної для зведення Панамського каналу* (із журн.).

ПАНА́МА[3], и, *ж.* Різновид щільних і відносно важких штучних тканин, які виробляються із особливим чином скручених волокон. *Для виготовлення панами поєднують міцні нитки крепового плетіння із тонкими ацетатними або шовковими волокнами* (з наук.-попул. літ.); *Як і шовк, панаму потрібно прати в теплій воді зі спеціальними засобами* (з навч. літ.); *Із панами шиють не тільки одяг, але також гардини, предмети декору* (з газ.).

ПАНАМЕРИКАНІ́ЗМ, у, *ч.* Політична доктрина, в якій обстоюється історична, економічна, культурна спільність країн і народів американського континенту. *Доктрина панамериканізму виникла на початку XIX ст.* (з наук.-попул. літ.); *Використовуючи прагнення латиноамериканських народів до об'єднання в боротьбі проти колоніального ярма Іспанії та Португалії, в 1823 р. президент США Дж. Монро проголосив доктрину "Америка для американців", з якої і бере свій початок панамериканізм* (з навч. літ.).

ПАНАМЕРИКАНІ́СТ, а, *ч.* Послідовник, прихильник панамериканізму. *Панамериканісти пропагували тісне зближення усіх країн Північної та Південної Америки в політичній, економічній, соціальній і культурній сферах* (з навч. літ.).

ПАНАМЕРИКАНІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **панамериканіст.** *Феміністка та панамериканістка Муна Лі працювала на захист прав жінок, а також захищала латиноамериканську літературу* (з публіц. літ.)

ПАНАМЕРИКА́НСЬКИЙ, а, е. 1. Стос. до панамериканізму. *У той час, як США переорієнтувалися на Близький Схід і панамериканські ідеї відійшли на другий план, латиноамериканські організації продовжували розвиватися* (з навч. літ.).

2. Загальноамериканський; який стосується американського континенту в цілому. *Панамериканське шосе об'єднує національні мережі доріг континентальних держав Америки в єдину систему* (з наук.-попул. літ.); *Економічний і науково-технічний потенціал США посідає особливе місце в сучасній світовій економіці, оскільки має не тільки регіональне панамериканське лідерство, а й глобальне* (з навч. літ.).

ПАНА́МЕЦЬ *див.* **пана́мці.**

ПАНА́МКА[1], и, *ж.* Зменш.-пестл. до **пана́ма**[1]. *Од купки волейболістів відділився і підбіг до них високий хлопець у білій панамці* (В. Владко); *Поблизу .. пройшла в панамці, в туго обтягнутих штанях дівчина, невеличка, гарно складена* (О. Гончар); *Дітвора в легеньких, як метелики, панамках бовтатиметься у прибережних хвилях* (О. Сизоненко); *Я наділа панамку, бо сонце почало припікати* (Любко Дереш).

ПАНА́МКА[2] *див.* **пана́мці.**

ПАНА́МОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **пана́ма**[1]. *Бігає дівчинка років шести в білій панамочці, в трусиках і кричить переляканим голосом* (Григорій Тютюнник); *Для дитячої панамочки підійдуть легкі бавовняні тканини світлих відтінків* (з навч. літ.).

ПАНА́МСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **пана́мці** й Панама. *Домінантою панамської географії є центральний хребет гір і пагорбів, який утворює континентальний вододіл* (з наук.-попул. літ.); *Панамський державний устрій — конституційна демократія на чолі з президентом* (з навч. літ.).

ПАНА́МЦІ, ів, *мн. (одн.* **пана́мець,** мця, *ч.;* **пана́мка,** и, *ж.).* Народ, що становить основне населення Панами. *Майже всі панамці володіють кількома мовами, хоча офіційною є іспанська* (з наук.-попул. літ.); *Наприкінці XX ст. середній річний дохід панамця збільшився у декілька разів* (з навч. літ.); *Найбільш поширеним віросповіданням серед панамців є католицизм* (із журн.).

ПАНАРАБІ́ЗМ, у, *ч.* Ідейно-політична доктрина, що відстоює об'єднання народів і країн арабського світу від Атлантичного океану до Аравійського моря. *Панарабізм тісно пов'язаний з арабським націоналізмом, за яким араби складають єдину націю* (з навч. літ.); *Незважаючи на неприйняття сучасного політичного поділу більшістю арабів, панарабізм так і не зміг змінити встановлені Заходом кордони* (з публіц. літ.).

ПАНАРАБІ́СТ, а, *ч.* Послідовник, прихильник панарабізму. *Панарабісти відстоюють територіальну єдність мусульман незалежно від соціальної, національної чи державної належності* (з наук.-попул. літ.).

ПАНАРА́БСЬКИЙ, а, е. 1. Стос. до панарабізму. *Панарабську ідеологію підтримують деякі політичні партії, наприклад Баас (арабський соціалізм)* (з навч. літ.); *Панарабський рух дещо занепав після арабської поразки від Ізраїлю під час Шестиденної війни* (із журн.).

2. Загальноарабський; який стосується всіх арабських країн. *Король Бахрейну Хамад став ініціатором скликання панарабського саміту для обговорення шляхів подолання єгипетської кризи* (з газ.).

ПАНАРИ́ЦІЙ, ю, *ч., вет., мед.* Гнійне запалення тканин пальця в людини і копита або нігтя у тварини. *Тяжкість і швидкість перебігу панарицію залежать від стану імунної системи та загального фізичного стану організму* (з наук. літ.); *Панарицій характеризується набряканням і почервонінням тканин пальця, місцевим підвищенням температури та наростанням болю* (з наук.-попул. літ.); *У корів панарицій найчастіше виникає в результаті травмування ратиці* (з навч. літ.); *Примочками з трав він* [Жильят] *виліковував панарицій, питво із однієї з його пляшечок одразу знімало пропасницю* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПАНА́С, а, *ч.* Гра в піжмурки. *Дитяча гра в панаса, де одного, що з зав'язаними очима, ціла юрба жартунів смикає звідусюди, не даючись в руки, ставала йому символом, повним найглибшого змісту, втіленням основного становища людини на землі* (В. Підмогильний); *Панас — гра, у якій хтось один із зав'язаними очима ловить інших* (з навч. літ.); *У народі панас був поширений не тільки серед дітей, але й молоді, без нього не було жодного гуляння* (з публіц. літ.).

Гра́ти в па́наса <Ганя́ти пана́са> *див.* **гра́ти.**

ПАНАФРИКАНІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Ідейно-політичний рух, що обґрунтовує необхідність об'єднання негрів-африканців усього світу в боротьбі проти расової нерівноправності. *Спочатку панафриканізм виник серед афронегритянської інтелігенції США й Вест-Індії, представники якої вимагали припинення расової дискримінації* (з наук.-попул. літ.).

2. Ідея об'єднання континенту Африки в одну державу. *Після здобуття незалежності країнами Африки панафриканізм був пов'язаний з ідеєю створення єдиної країни на континенті — Сполучених Штатів Африки* (з наук.-попул. літ.); *Метою панафриканізму була політична незалежність, економічне визволення та єдність народів Африки* (з навч. літ.); *Головні засади панафриканізму були покладені в основу Африканського союзу* (з газ.).

ПАНАФРИКАНІ́СТ, а, *ч.* Послідовник, прихильник панафриканізму. *Одним із найвпливовіших панафриканістів був Вільям Дюбуа, який брав участь у перших панафриканських конгресах (1919, 1921, 1923, 1927 рр.)* (з наук.-попул. літ.); *Головною метою панафриканістів є прагнення сформувати африканську ідентичність, щоб протистояти колоніальній політиці інших держав* (з навч. літ.).

ПАНАФРИКАНІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **панафриканіст.**

ПАНАФРИКА́НСЬКИЙ, а, е. Стос. до панафриканізму. *Панафриканський прапор — це триколірний стяг, що складається з трьох рівновеликих горизонтальних смуг червоного, чорного і зеленого кольору* (з наук.-попул. літ.); *Панафриканський рух сприяв загальному піднесенню визвольної боротьби на африканському континенті* (з навч. літ.).

ПАНА́ХАТИ, аю, аєш, *недок., кого, що, розм.* Розривати, розтинати. *Над Матвіївською затокою знову злетіла ракета, і дві вісімки рвонулися зі старту, ніби двома важкими ножами панахаючи тиху воду* (В. Собко); *Куль трасуючих блискає сіть, Бомби, міни панахають гони* (П. Воронько); *Паровоз панахав криком нічну тишу, мчав швидко, неначе втікав від погоні* (Ю. Мушкетик).

ПАНА́ХАТИСЯ, ається, *недок., перев. 3 ос., розм.* Розриватися, ростинатися. *Підземні вітри знов ударили її у груди, в зболену душу, знов судомився світ, панахався, розколювався, нищився* (П. Загребельний).

ПАНАХИ́ДА, и, *ж.* Богослужіння, що відбувається для поминання померлих; заупокійна служба. *Підсліпий дяк читав панахиду, хмурячись і розтягуючи слова* (Панас Мирний); *Панахида мала бути надзвичайно урочистою в Софійському соборі, з церковним хором і хором Миколи Віталійовича, і солістами* (Л. Старицька-Черняхівська); *Гримнула гуцулія* [гримнули гуцули] *сотнями голосів, покотився спів понад горами — і така панахида вийшла всенародна, що вже всі плакали* (Г. Хоткевич); *Вночі після панахиди побігла жінка топитися до Бугу* (М. Стельмах); *Її донька Оксана часто приїздить на могилу зі Львова, замовляє панахиди, покладає квіти* (М. Андрусяк); // Те, що приносять на поминальну службу на згадку про померлого (паляниці, мед і т. ін.). *Минулась попу Мелащина панахида* (прислів'я); *На всі поминальні суботи жінки несуть до церкви панахиди — хліб, цукор, борошно, крупи, солодощі чи фрукти* (з навч. літ.).

(1) Громадя́нська панахи́да — віддання останньої шани небіжчику; траурний мітинг. *На громадянській панахиді* [Хвильового] *промовляв Іван Микитенко — про талановитого письменника, який помилявся* (Р. Іваничук); **Найма́ти / найня́ти** *(заст.* **наня́ти)** **панахи́ду** *див.* **найма́ти; Служи́ти (пра́вити, справля́ти) / відслужи́ти (відпра́вити, спра́вити) панахи́ду** *див.* **служи́ти.**

ПАНАХИ́ДИТИ, джу, диш, *недок., розм.* Відправляти панахиду по померлому. *Панахидити батюшка буде після літургії* (із журн.); // *перен.* Говорити, поводити себе як під час панахиди. — *Чого завили? Буде панахидити — і так сумно* (М. Хвильовий).

ПАНАХИ́ДКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **панахи́да.** [Д е н и с *(вибіга з мазницею і квачем):*] *Ох, треба буде в ту неділю панахидку відслужити...* (М. Кропивницький); *Увійшов Івашко в церков* [церкву], *а в церкві порожньо, зимно, тільки старі баби з костурами панахидки правлять* (С. Васильченко); *Мати вже й панахидку справила, а я вірила, що Петрусь живий* (П. Панч).

ПАНАЦЕ́Я, ї, *ж.* 1. *іст.* Ліки в алхіміків, які нібито допомагали від усіх хвороб. *Справа в тому, що панацея для одужання ще нікому не відома, хоч безліч святих та адептів хвалилося, що знають ліки для зцілення земної сфери* (О. Бердник); *Винайдені ліки алхіміки назвали панацеєю, на честь богині Панацеї, яка зцілювала від усіх хвороб* (з навч. літ.); *Сьогодні панацеєю вважають міфічні ліки, які в добу античності застосовували від усіх хвороб* (із журн.).

2. *перен., ірон.* Універсальний засіб, який нібито запобігає будь-якому лиху, допомагає вирішити всі проблеми. — *Новий лад принесе з собою також нове виховання, а по кількох генераціях будемо мати нове людство. — Еге ж, еге, все тільки якась панацея, якийсь таємничий еліксир на всі хороби* (І. Франко); *Ці груди болю, біль грудей, застрашених страждань — нема їм жодних панацей, все поглинає хлань* (В. Стус).

ПАНБА́РХАТ, у, *ч.* Вид тонкого оксамиту. *Кому панбархат, кому шовк, А я люблю і досі Оцей тепленький кожушок — Із ним миліша осінь* (П. Усенко); — *У кого б спитати, що воно за панбархат? — клопоталася Оленка* (М. Циба); *Одяг із панбархату завжди виглядає елегантно та святково, тому з цієї тканини часто шиють вечірні сукні* (з навч. літ.); *До моєї мами жінки приносили шити сукні з небачених у той час матерій — панбархату та шовку* (з газ.).

ПАНБА́РХАТНИЙ, а, е. Прикм. до **панба́рхат.** *Магазин пропонує панбархатний сувій (30 м) за дуже вигідною оптовою ціною* (з мови реклами); // Пошитий із панбархату. *Ходить дама по кімнаті У панбархатнім халаті* (С. Олійник); *Баба Зоя могла спокійно сама виступати на сцені разом з примадоннами — така вона була чарівна і ефектна, як сказав адміністратор, у своєму панбархатному платті і модній зачісці* (В. Нестайко).

ПА́НВА, и, *ж., діал.* Сковорода (зокрема солеварна). *Се була також величезна рівнина, по якій, мов звізди на небі, були розсіяні незліченні великі огнища з приставленими до них кітлами* [котлами], *ще більшими, як панви в соловарні* [солеварні] (І. Франко).

ПАНВА́, и́, *ж., зневажл.* Збірн. до **пан** 2, 3. — *Ото й у костьол не пустили, щоб ми свічок їм не позагашували, як дихнемо! — Не пустили, бо попихачі, а там сама панва!* (П. Загребельний); *Мужик Юхим Федула .. кланявся лисою головою. Бідний, але господар. Не з письменних, але тертий. Ненавидів панву, як смерть* (Б. Харчук); — *Ото ще як били панву прокляту в дев'ятсот п'ятому, то я вже й тоді був свідомим і страх як ненавидів їх* (Ю. Збанацький).

ПАНГА́СІУС, а, *ч.* Риба родини сомових, яка водиться в річках Індокитайського півострова. *Переважну більшість імпортованого пангасіуса вирощують у В'єтнамі в річці Меконг, яку вважають однією з найбрудніших річок на планеті* (з навч. літ.); *Пангасіуса називають в'єтнамським сомом, а то й морським язиком, хоч ця екзотична риба річкова* (із журн.).

ПАНГЕ́НЕ́ЗИС, у, *ч., біол.* Гіпотеза, висунута Дарвіном, для пояснення головним чином явищ спадковості. *Згідно з пангенезисом ознаки та властивості передаються від батьків до нащадків за допомогою найдрібніших частинок (гемул), що їх виділяють усі клітини тіла* (з наук. літ.); *Гіпотеза пангенезису нагадувала гіпотезу про успадкування ознак, запропоновану ще античним лікарем Гіппократом* (з навч. літ.).

ПАНГЕРМАНІ́ЗМ, у, *ч.* Громадсько-політичний рух за об'єднання в єдине державне утворення всіх німецькомовних етнічних груп, а також деяких народів германської мовної групи. *Всі себе вважали пупом землі, виводячи різні реакційні теорії на кшталт пангерманізму в німців, що вони — месії, а всі інші — відсталі народи* (В. Чемерис); *Ідеї пангерманізму виражали зверхність німців над усіма іншими народами й прагнення встановити світове панування Німеччини* (з наук. літ.); *Пангерманізм набув широкого розмаху не лише в Німеччині, але і в передвоєнній Австро-Угорщині* (з навч. літ.).

ПАНГЕРМАНІ́СТ, а, *ч.* Прихильник, послідовник пангерманізму. *Плануючи та здійснюючи агресію, німецьке командування на чолі з Гітлером ставило за мету втілити в життя віковічну мрію пангерманістів — захопити безмежні й багаті східні території, знищити їх населення* (з наук.-попул. літ.); *Пангерманісти закликали проводити політику сили щодо інших держав, створювати могутній флот та армію, готуватися до війни за переділ світу* (з навч. літ.).

ПАНГЕРМАНІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **пангерманіст.**

ПАНГЕРМА́НСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **пангерманізм** і **пангерманіст.** *У нього гуде в голові, все схоже на радісний і водночас кошмарний сон, де він — лише маріонетка і де його славлять відверті пангерманські завзятці* (Ю. Бедзик); *У пангерманських проєктах переважала ідея економічного об'єднання Європи довкола Німеччини* (з навч. літ.).

ПАНГОЛІ́Н, а, *ч.* Лускатий ссавець, єдиний сучасний представник родини панголінових; ящір. *Тіло панголіна вкрите роговою лускою, розташованою черепицеподібно* (з наук.-попул. літ.); *Панголіни харчуються мурашками та термітами, для добування їжі мають міцні кігті та довгу морду, а також червоподібний язик* (з навч. літ.).

ПАНГОЛІ́НОВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **панголін.** *Панголінові луски ростуть з товстої шкіри і вкривають усе тіло тварини окрім морди, підборіддя, горла, живота, внутрішньої поверхні кінцівок* (з наук. літ.); *Народжуються панголінові дитинчата цілком сформованими, з лусками, зрячі й здатні ходити, проте вилазять на хвіст матері та їздять верхи деякий час* (з наук.-попул. літ.).

2. *у знач. ім.* **панголінові,** вих, *мн.* Вимираюча реліктова група ссавців, яка характеризується заміщенням волосяного покриву тіла кератиновими лусками. *У сучасному світі панголінові поширені в тропічних і субтропічних регіонах Південної Африки й Південно-Східної Азії* (з наук.-попул. літ.); *Терміти та мурахи є основним джерелом харчування панголінових* (з навч. літ.).

ПАНГРА́МА, и, *ж.* Короткий текст, у якому використано всі або майже всі літери алфавіту. *Панграми використовують для перевірки шрифтів, правильності передавання повідомлень та тестування друкарських приладів* (з наук.-попул. літ.); *Оскільки скласти панграму доволі проблемно, то інколи допустимими є повтори деяких літер* (з навч. літ.).

ПА́НДА, и, *ж.* Хижий усеїдний ссавець, який водиться в Гімалаях і харчується перев. листям і молодими пагонами бамбука. *Іншому кортить уже сьогодні врятувати від винищення білих ведмедів і панд* (П. Загребельний); *Обличчя її було біле, наче шкільна крейда, а біля очей — чорні величезні кола. Вона жартома називала себе пандою* (Л. Денисенко); *Малу панду разом з єнотами відносять до родини єнотових, велику панду (бамбуковий ведмідь) — до родини ведмедевих* (з наук.-попул. літ.); *Панда — єдиний представник родини єнотових, що зустрічається в Старому світі* (з навч. літ.).

ПАНДА́Н[1], а, *ч., бот.* Те саме, що **панда́нус.** *Суцвіття пандана, його плоди, листя й відвари з коріння використовують у народній медицині, а також у різноманітних магічних обрядах* (з наук.-попул. літ.); *Пандани зустрічаються на морських узбережжях, піщаному чи кам'янистому ґрунті* (з навч. літ.).

ПАНДА́Н[2], а, *ч., заст.* Те, що схоже чимось на інше, йому відповідає, його доповнює (перев. про предмети мистецтва, літератури і т. ін.). *В одному зі своїх листів із заслання Т. Г. Шевченко повідомляв, що почав ліпити "в пандан Христу Йвана Крестителя* [Хрестителя]*"* (з наук. літ.).

ПАНДА́НОВИЙ, а, е, *бот.* 1. Прикм. до **панда́н[1].** *Панданові дерева мають широку крону, довге вузьке листя, важкі плоди-кістянки* (з наук.-попул. літ.); *Пандановий сік використовують у харчовій промисловості як природний зелений барвник* (з навч. літ.).

2. *у знач. ім.* **панда́нові,** вих, *мн.* Родина однодольних тропічних рослин з вузькими зазубреними листками. *Рослини з родини панданових поширені у тропіках Східної півкулі* (з наук. літ.); *У панданових листя розташовується на стеблі трьома або чотирма рядами гвинтоподібно* (з навч. літ.).

ПАНДА́НУС, а, *ч.* Дерево або кущ родини панданових з їстівними плодами. *Дослідники йшли .. крізь зарості дикої капусти, бамбуків, сосни й пандианусів* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Листя пандануса є цінним джерелом волокон для плетення* (з наук.-попул. літ.); *Плоди, суцвіття, листя й коріння пандануса широко використовують у народній медицині* (з навч. літ.).

ПАНДЕ́КТ *див.* **панде́кти.**

ПАНДЕ́КТИ, ів, *мн. (одн.* **панде́кт,** а, *ч.), іст., юр.* Збірники, які містять у собі повний виклад матеріалів, що стосуються якого-небудь питання. *У православних пандектах систематизовано основні правила монастирського життя, обов'язки ченців* (з навч. літ.); // Систематизований збірник рішень із праць авторитетних римських юристів, що були найважливішою частиною зводу римського права. *Пандекти складали у VI ст. до н. е. у Візантії за часів імператора Юстініана* (з наук.-попул. літ.); *До наших днів збереглися пандекти у декількох пізніших списках, найдавніший з яких датується VI–VII ст.* (з навч. літ.).

ПАНДЕ́КТНИЙ, а, е, *іст., юр.* Прикм. до **панде́кти.** *Пандектна система відображає статику речового і динаміку зобов'язального права — основних майнових прав, що виникають у суспільстві* (з наук.-попул. літ.); *Кодекси країн континентальної Європи мають певну схожість, оскільки вони побудовані за пандектною схемою — загальна частина, речове право, зобов'язальне право, спадкове право* (з навч. літ.).

ПАНДЕМІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до пандемії. *Особливу небезпеку може викликати зміна традиційних маршрутів перельотів птахів, що сприяє пандемічному поширенню вірусу пташиного грипу* (з навч. літ.); *Дві інактивовані вакцини проти пандемічного вірусу грипу перебувають на реєстрації і поки що не можуть бути запропоновані пацієнтам* (із журн.).

ПАНДЕМІ́Я, ї, *ж.* Надзвичайно сильна епідемія, що поширилася на територію багатьох країн або цілих континентів; найвищий рівень розвитку епідемічного процесу. *Періоди бурхливого або спокійного Сонця запускають або зупиняють маховик епідемій чи пандемій на Землі, впливають на здоров'я, врожаї, ціноутворення, психонастрої — тобто, практично на все* (О. Бердник); *Просвітління дарує інше бачення. Візію того, що кілька років тому відбулася єдина за всю історію людства, всіх культур і цивілізацій, світових воєн і пандемій революція* (Т. Прохасько); *У роки високої сонячної активності виникають пандемії холери, грипу, дизентерії, дифтерії, що пояснюється кількістю бактерій та вірусів, їхнім поширенням, мутуванням* (з наук. літ.); *За своїм поширенням і кількістю складних випадків перебігу хвороби пандемія коронавірусу набула світового масштабу* (з газ.).

ПАНДЕМО́НІУМ, у, *ч.* У міфічних і язичницьких віруваннях — сукупність усіх злих надприродних сил. *Український пандемоніум структурно розпадається на декілька видів: демони родинного вогнища (домовики), демони природи (водяники, болотяники, лісовики, русалки), людські химери (упирі, вовкулаки, чаклуни, відьми), примари (злидні, блуд, мара, туга, трясця, завійна та ін.)* (з наук. літ.).

ПАНДЕРМІ́Т, у, *ч.* Мінерал, водний борат кальцію. *Пандерміт утворює кристалічні щільні сніжно-білі крейдоподібні маси, а також порошкові скупчення найменших кристаликів* (з наук.-попул. літ.); *Супутнім мінералом пандерміту є гіпс* (з навч. літ.).

ПАНДЕРМІ́ТНИЙ, а, е. Прикм. до **пандерміт.** *Пандермітні родовища є в Туреччині, Казахстані, Сполучених Штатах Америки* (з наук.-попул. літ.); *Пандермітні маси мають осадове походження* (з навч. літ.).

ПАНДЖА́БІ, *невідм., ж.* Індійська мова індоєвропейської мовної сім'ї; офіційна мова штату Пенджаб у Індії; основна мова однойменної провінції Пакистану. *Мовою панджабі розмовляють майже 56 млн осіб на півночі Індії та в Пакистані* (з наук.-попул. літ.); *Панджабі — флективно-аналітична мова, що має чотири тони, які виконують смислорозрізнювальну та граматичну функції* (з навч. літ.).

ПА́НДИТ, а, *ч.* В Індії — почесне звання вченого брахмана, а також високоосвіченої людини, яка добре знає класичну індійську літературу. *Пандити не просто служили в храмах, а передавали наступним поколінням мудрість індуїзму* (з навч. літ.).

ПА́НДУС, а, *ч.* Похилий майданчик, площина, що замінює сходи або служить для під'їзду до приміщення. *Судячи з охайних корпусів і сходів, оснащених пандусами для інвалідних возиків, це й справді міг бути якийсь медичний заклад...* (О. Ірванець); *Авто з'їхало пандусом до підземного гаража, брама за ними зачинилась автоматично* (В. Єшкілєв).

ПА́НДУСНИЙ, а, е. Прикм. до **па́ндус.** *Піднявшись пандусними сходами на другий поверх, читач потрапляє до просторого холу бібліотеки* (із журн.); *Переважна більшість нових станцій метро має пандусний вихід із підземного переходу та ліфт* (з газ.).

ПАНЕГІ́РИК, у, *ч.* 1. У Стародавній Греції і Стародавньому Римі — надгробна урочисто-похвальна промова, яка прославляла подвиги померлого. *Уже за часів Солона панегірики виголошувались на похоронах не ким-небудь, а відомою особою* (з наук.-попул. літ.); *З поширенням християнства панегірики стали основою для житій святих* (з навч. літ.).

2. Літературний твір, що містить відгук про кого-, що-небудь. *На честь його придворні піїти писали оди й панегірики. Та чи заслужив він насправді тих почестей і шани, які йому так щедро воздавалися? Ця думка іноді закрадалася князеві в голову* (С. Добровольський); *Художня література зароджується в останній чверті XVI ст. у вигляді панегіриків і полемічних віршів, спрямованих проти Папи й католицизму* (В. Русанівський).

3. *перен.* Похвальний відгук про кого-, що-небудь, захоплена похвала (часто нещира або іронічна, саркастична). [П р е ф е к т:] *Їм же треба амброзію та нектар заробити, то й мусять панегірики співати* (Леся Українка); *Він аж із міста, від базару підвіз Шпачиху з її корзинами, підкинув легковою до самого двору, що зовсім розчулило стару, три дні після того тільки й чути було її панегірики на честь Лободи-висуванця* (О. Гончар); *Один із молодих офіцерів гарнізону послав дівчині квіти, інший — присвятив панегірика* (Б. Левін).

ПАНЕГІРИ́СТ, а, *ч.* 1. Той, хто захоплено прославляє кого-, що-небудь у своїх творах; автор панегірика. *Ми не скажемо, що й переможці V віку не находили поетів, але це були поети середні, як той панегірист, що його висміяв Арістофан у своїх "Птицях"* (М. Хвильовий).

2. *перен.* Той, хто занадто захоплюється ким-, чим-небудь, прославляє кого-, що-небудь у панегіриках. *Біограф місцями перетворюється на панегіриста або адвоката і, замість того, щоб просто викладати факти, захищає Могильницького від закидів, яких йому ніхто не робить* (І. Франко); [А н т е й:] *Ти? вступиш у хор панегіристів? В тую зграю запроданців, злочинців проти хисту?* (Леся Українка).

ПАНЕГІРИ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **панегіри́ст.** *Виступ панегіристки.*

ПАНЕГІРИ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **панегі́рик.** *Не тішили його ані здивовано-шанобливі погляди присутніх, ані панегіричні звороти Борецького* (З. Тулуб); *З розвитком багатостильової літератури пробуджувалася національна самосвідомість. В Україні розвивається панегірична література, в якій прославляються подвиги світських і духовних осіб у їхній боротьбі проти іноземних завойовників* (В. Русанівський); *Поезія еллінізму перетворюється на мистецтво обраних, адже її авторами переважно стають учені-філологи, які наслідують класичні зразки грецького епосу та панегіричної поезії* (з навч. літ.).

ПАНЕГІРИ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **панегіри́чний.** *Панегіричність, возвеличення героїв, нерідко — філософські роздуми над сутністю життя, повчання часто превалюють над гумором і дотепністю в курйозних віршах* (з наук. літ.); *Попри загальну стратегічну панегіричність тексту, який мав послужити для вирішення наболілих проблем шкільного життя, для "Просфоними" характерний синтез набутого досвіду в його тематичних, жанрових і стильових вимірах* (з наук.-попул. літ.).

ПАНЕГІРИ́ЧНО. Присл. до **панегіри́чний.** *Риторика україномовної преси Києва була різною за стилем й аргументацією, бо в деяких публікаціях владу зображували панегірично, а в інших — розважливо та із застереженням* (з публіц. літ.).

ПАНЕЛЕВО́З, а, *ч.* Автомобіль, пристосований для перевезення великих будівельних конструкцій — панелей, блоків і т. ін. *Гуркочуть бульдозери, панелевози двигтять, як танки. Крім житлових корпусів, буде зимовий басейн із морською водою, окремо харчоблок* (О. Гончар); *Гарантійне обслуговування склопакетів можливе за умови, що їх доставка була здійснена панелевозом компанії-продавця* (з газ.).

ПАНЕ́ЛЬ, і, *ж.* 1. Доріжка для пішоходів на узбіччі дороги вздовж вулиці, вкрита асфальтом, камінням і т. ін.; тротуар. *Своїми, ну зовсім своїми були тепер вулиця й брук панелі, — такий твердий, непохитний під його ногами* (Д. Бузько); *Уночі він о другій годині по панелі задумано йшов* (В. Сосюра); *Зліва було безпечно, машин нема, лиш здалеку сунув тролейбус, і Ольга рішуче ступила з панелі* (Б. Антоненко-Давидович); *Бруківкою маширували солдати, проскакували машини, на панелях рідко, але траплялися перехожі* (Б. Харчук).

2. Нижня частина стіни або вся стіна в приміщенні, опоряджена оздобленням, фарбуванням і т. ін. *Зрештою, нова хата .. з веселими вікнами, голубими наличниками, жовтуватою панеллю внизу замість призьби може звеселити серце господині* (М. Рудь); *Тьмаво сіріють мокрі панелі стін, з причілка ведуть кудись угору широкі металеві сходи* (О. Гончар); *Склепіння, колони, стіни, обрамлення вікон, панелі, двері, статуї — зверху донизу розкішно розцвічені блакиттю і золотом* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

3. *спец.* Частина пристрою, агрегата і т. ін., на якій розташовані прилади контролю та управління. *В нашій машині все було гаразд: на панелі біля місця командира засвітились маленькі контрольні лампочки — вони свідчили про справність механізмів підземного корабля і кожного приладу на його борту* (М. Трублаїні); *Сокіл поклав руку на панель із кнопками* (В. Владко); *За прозорою стіною знаходилась каюта, звідки, очевидно, здійснювалось керівництво апаратом. По боках поблискували матові екрани, темні панелі з численними кнопками та важільцями* (О. Бердник); *Ліфт впустив її досередини — блискучо-дзеркальний, немов космічний корабель, із безліччю кнопок на боковій панелі* (Г. Вдовиченко).

4. *буд.* Елемент конструкції збірної будови, що має форму великої плити. *Під кран з шумом та ревом підкотила важка автомашина. Не встигла ще спинитись, а вже Кесар опустив на неї лапу крана. Хвилина-друга — і повисла незграбна панель у повітрі, повисла легко, немов пір'їнка* (Ю. Збанацький); *Неподалік від підйомних кранів лежали величезні бетонні панелі — з двома вікнами, з вікном і балконними дверима, зовсім глухі, без нічого* (В. Нестайко); *Залізобетонні панелі, поскладані одна на одну через поперечну дошку, іржавіли і кришилися* (Любко Дереш).

5. *гірн.* Квадратна або прямокутна ділянка в шахтах, яка виділяється на розроблюваних горизонтальних або похилих пластах родовищ для їх очищення. *Шахтна панель обслуговується самостійною транспортною виробкою* (з навч. літ.).

6. *розм.* Місце (перев. на вулиці), де збираються повії. *Борделі й панелі вже не екзотика. Розвивається секс-індустрія* (Л. Костенко); *Родик одразу згадав забиту сільську дурепу. Проживши в місті стільки вже років, він навчився розбиратися в жінках, — така через пів року потрапляє на панель* (О. Ульяненко).

7. Ряд однорідних об'єктів, за якими спостерігають під час соціологічних досліджень за визначеною програмою. *Панель включає респондентів, які попередньо заповнили спеціальний питальник, і розподіляє їх за сегментами* (з наук.-попул. літ.); *Зазвичай соцопитування ґрунтуються на двоступеневій вибірці: спочатку комплектується респондентська панель, а потім з неї роблять квотну вибірку* (з навч. літ.).

Піти́ на пане́ль *див.* **піти.**

ПАНЕ́ЛЬКА, и, *ж.* 1. Зменш. до **пане́ль** 3. *Вона кілька разів натискала кольорові кнопки на маленькій панельці* (В. Собко); *— Сергію, увімкніть ваш телевізор і натисніть на оранжеву панельку* (В. Баранов).

2. *розм.* Будинок із панелей (у 4 знач.). *Вони мешкали у звичайній двокімнатній квартирі на третьому поверсі стандартної дев'ятиповерхової панельки* (А. Кокотюха); *На горішніх поверхах одноманітних панельок, що нагадували безладне накопичення картонних ящиків, хтось увімкнув музику* (О. Ульяненко).

ПАНЕ́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **пане́ль** 1. *Свинцевий блиск морів навколо неї* [Англії] *Жебрак-художник вкреслює в панель .. Чи чуєте, вдивившись в тротуар, ви Шершавих креслень гострі голоси, Безсилий зойк розтоптаної барви, Благальний клич панельної краси?* (М. Бажан).

2. *спец.* Стос. до панель (у 3 знач.). *Панельні деталі групуються так, щоб користувач міг швидко та ефективно керувати апаратом* (з навч. літ.); *Пропонована серія цифрових панельних індикаторів-вимірювачів здатна працювати із широким спектром вхідних сигналів* (з мови реклами).

3. *буд.* Зробл. з панелей (у 4 знач.). *Через панельні перегородки аж із п'ятого поверху доносились бурхливі пасажі фортепіанної музики* (В. Близнець); *Я перебував серед цілком реальних панельних стін, я навіть полічив усі східці до третього поверху* (П. Загребельний); *Будинок був панельний. Навіть та, збудована, частина виглядала ще не дуже привабливо — панелі були брудно-сірі, різного відтінку, шви між ними кострубато, нерівно чорніли* (В. Нестайко).

ПАНЕНЯ́, яти, *с., заст., перев. зневажл.* Дитина пана (у 3, 4 знач.). *— Та що з того, що пани добрі? Які ще паненята будуть!* (Марко Вовчок); *Все в горницях було нове, усе лисніло, тільки рояль стояв замурзаний, неначе замурзане мужичиня між паненятами* (І. Нечуй-Левицький); *Кров висисає оте остогидження, Прокляте нишком шиття, Що паненя, вередливе, зманіжене, Вишвирне геть на сміття* (П. Грабовський); *Із дітей були тільки паненята, а до паненят Петрикові було зась — і пан, і особливо бариня не дозволяли своїм дітям гуляти з Петриком* (Остап Вишня); *Мати Божа! На авто їдуть: пани, паненята, перини, цуценята...* (С. Чорнобривець); * У порівн. *Вихохана до десяти літ, як паненя, вона не знала, де, що і як береться* (Панас Мирний).

ПАНЕНЯ́ТКО, а, *с., заст., перев. зневажл.* Зменш.-пестл. до **паненя́**. *Чули либонь, як напустився Йосип на Параску за ту дитину, як Параска, коли не було Йосипа дома, гойдала його, наказуючи: "Моє ти паненятко!"* (Панас Мирний); *Сталося достеменно так, як сарна повідала: за два тижні паненятко вже бігало* (Н. Королева).

ПАН'ЄВРОПЕЇ́ЗМ, у, *ч.* Політична доктрина, в основу якої покладено тезу про історичну, географічну, економічну, духовну, культурну спільність народів Європи. *Основні ідеї та концепції пан'європеїзму були використані для конструювання образу сучасної об'єднаної Європи й організаційно-правового оформлення Європейського Союзу* (з навч. літ.); *Пан'європеїзм набув особливого поширення в другій половині XX ст. після Другої світової війни* (із журн.).

ПАН'ЄВРОПЕЇ́СТ, а, *ч.* Прихильник, послідовник пан'європеїзму. *Відомий пан'європеїст Ріхард Ніколас Куденгофе-Калерґі у 1923 році виступив з ідеєю створення Сполучених Штатів Європи — федеративного об'єднання на зразок американського* (з наук.-попул. літ.); *Завдяки політичним крокам пан'європеїстів у 1949 році було створено Раду Європи* (з навч. літ.).

ПАН'ЄВРОПЕЇ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **пан'європеї́ст.** *Ангела Меркель — переконана пан'європеїстка. Вона не бачить майбутнього Німеччини поза європейським проєктом* (з публіц. літ.).

ПАН'ЄВРОПЕ́ЙСЬКИЙ, а, е. 1. Стос. до пан'європеїзму і пан'європеїста. *Прихильники пан'європейської доктрини зосереджували свою увагу на європейському патріотизмі та культурній ідентичності всіх європейців* (з наук. літ.).

2. Загальноєвропейський; який стосується всієї Європи. *Структура міжнародних транспортних коридорів України, офіційно зафіксована серією декларацій пан'європейських конференцій із питань транспорту, продовжує формуватися та розвиватися* (з наук.-попул. літ.); *Поступове формування пан'європейської культури прав людини є одним із основних чинників євроінтеграційних процесів* (із журн.).

ПАНЗООТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до панзоотії. *До інфекційних хвороб тварин, які мають тенденцію до панзоотичного поширення, варто віднести передусім ящур, а також чуму великої рогатої худоби, свиней, птахів, інфекційний енцефаломієліт коней* (з наук. літ.); *Періоди панзоотичного розповсюдження хвороб, як правило, змінюються періодами відносного благополуччя* (з навч. літ.).

ПАНЗОО́ТІЯ, ї, *ж.* Епізоотія, що поширилася на велику територію однієї чи багатьох країн. *Успішна боротьба з панзоотією залежить від ступеня вивчення хвороб, науково розроблених методів боротьби з ними та своєчасного й раціонального їх застосування* (з наук. літ.); *Панзоотія ящуру характеризується зміною збудника й виникненням його нових варіантів з новими біологічними властивостями* (з наук.-попул. літ.).

ПАНИ́СЬКО, а, *ч.* Зневажл. до **пан.** — *Два нас тілько в казні було, я і якийсь панисько* (І. Франко); *Старий панисько відіслав хлопця у чужі краї, а доньку віддав за родовитого шляхтича* (Р. Федорів).

ПАНИ́ТИ, и́ть, *недок., діал.* Подобатися або бути потрібним. — *Гляди, Андрію, мужикам наука не панить, — застерігав добрячий піп* (Я. Качура).

ПАНИ́ТИСЯ, нюся, ни́шся, *недок., розм.* Триматися по-панському. *"Зовсім дурна баба, — думає Грицько, — а ще й паниться"* (С. Васильченко); — *А ти .. ставай до нас, не панись! Тепер ми всі пролетарі* (М. Івченко).

ПАНИ́Ч, á, *ч.* 1. *іст.* Молодий неодружений син пана (у 2 знач.), пані (у 2 знач.). — *У нашої старої пані Малії паничі були; Таки однолітки зо мною. Вона й бере мене в покої Синкам на виграшку* (Т. Шевченко); *Курить щось по дорозі. Що воно біжить так прудко? Ага, либонь панич Льольо з сусідньої економії у гості їдуть до двору* (М. Коцюбинський); *Молодий панич, побачивши з вікна медвинського чумака, вийшов на поріг* (М. Стельмах); *Не паничі з підпанками споконвіку ходили на Запорожжя. Щоб уславитися козацькими подвигами, хоробрістю та наїздами; щоб збагатитися військовою здобиччю; стати старшиною, курінним чи навіть кошовим отаманом, зробитися вождем...* (Г. Колісник).

2. *іст.* Неодружений молодий чоловік, що належав до привілейованих верств населення. *Просто суддів трохи далі посіла публіка: кілька панночок і паній, двоє-троє паничів, якийсь пан з газети, кілька міщан...* (Б. Грінченко); *Їй одчинив гарний панич у студентському убранні* (Леся Українка); — *Молоде ж воно, хочеться радості. А тут все сама та сама. — А що ж я їй — паничів зі Львова буду спроваджувати для розривки, чи як?* (Г. Хоткевич); // Про зніженого, не призвичаєного до фізичної праці молодого чоловіка; білоручка. *Шестірний дивився уже паничем, тендітним, чистим паничем; на йому* [ньому] *сорочка — як сніг; каптанок — як з голочки* (Панас Мирний); *Своїм ніжним білим лицем і тонкими бровами він нагадував Вутаньці панича* (О. Гончар).

△ **(1) Кру́чені паничі́** — багаторічна витка декоративна рослина родини берізкових із великими лійкуватими квітками. *На фоні білих стін чітко .. малювались стрункі рожі .. і химерне пагіння кручених паничів* (Д. Ткач); *Паркани всюди повиті крученими паничами з дзвіночками найчистішої ясно-блакитної барви* (О. Гончар); *Стіни побілені, віконниці сяють свіжістю фарб, кручені паничі весело на стріху по тичках снуються* (В. Чемерис).

ПАНИЧЕ́НЬКО, а, *ч.* Пестл. до **пани́ч.** — *Чого-бо ви, паниченьку, сумуєте і сидите мовчки?* (Г. Квітка-Основ'яненко); *З-за калини, з-за ялини Вітер повіває; Молоденький паниченько З бурси утікає* (Я. Щоголів).

ПАНИ́ЧИК, а, *ч.* Зменш.-пестл. до **пани́ч.** *У панському дворі було неблагополучно! Маленький, 5 років, паничик Вітюньо обліг на смертній постелі* (Дніпрова Чайка); — *Паничики! — промовила* [Олександра] *до паничів, кланяючись у землю, — будьте милостиві до моїх хлопців!* (Марко Вовчок); *В гостинну вступили два паничики: один височенький, гімназист, другий невеличкий, семінарист* (І. Нечуй-Левицький); *Який був він щасливий, коли йому вдалось одного разу підсадити паничика того у фаетон* (М. Коцюбинський); *Гувернантки — в бриликах пиріжком — повагом виводили на гігієнічний променад паничиків та панночок в широких брилях на резинках* (Ю. Смолич).

ПАНИЧІ́В, че́ва, че́ве, *іст.* Прикм. до **пани́ч;** належний паничеві. *Вікно з причілка було відчинене, у ньому світилося. То вікно з паничевої хати* (Панас Мирний); *Пригадавши паничеву науку, він тепер зовсім на свій лад розумів Кобзаря* (Д. Бузько); *Хоча управитель ненавидів Гаркушу всією своєю прусською ненавистю, але викрити перед хазяйкою його, паничевого фаворита, не міг* (О. Гончар); *А Лавріна — за ослух, бо паничевого, бач, наказу не виконав, — у солдати віддають, забирають у старого Харитона його опору й надію* (Б. Левін).

ПАНИЧІ́ВСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **пани́ч.** *Мар'я бачить по Христиному обличчі, як її збентежив той паничівський догляд* [погляд], *як звеселив, утішив* (Панас Мирний); *В одчинену браму вбігла пара коней, а на повозці забіліли дві паничівські фігури* (І. Нечуй-Левицький).

ПАНИ́ЧКА, и, *ж., іст.* Молода неодружена донька пана. *Паничка повільно підійшла до дзеркала* (Марко Вовчок).

ПАНИ́ЩЕ, а, *ч.* Збільш. до **пан.** *Нема, нема, аж тут вікно скрип, наш панище визирає* (І. Франко); *Панище з Доброчина знімав з очей свої скляні коліщата і прикипав до живопису* (М. Дочинець).

ПА́НІ, *невідм., ж.* 1. Форма ввічливого звертання або називання дорослих осіб жіночої статі. — *Панові господареві й пані господині й усім, у господі сущим, нехай Бог допомагає на все добре...* (А. Кащенко); *Ще перед ранішнім чаєм в столовій з'являлась пані Констанція незвичайно рухлива і енергічна* [енергійна] (М. Коцюбинський); *Не минуло й тижня, як пані Бусликова прибігла з другою гускою просити, щоб її чоловіка назад повернули* (Ю. Винничук); // У практиці ділового спілкування — форма ввічливого звертання, згадування. — *Вельмишановна пані, щиро вам співчуваю* (В. Нестайко); — *Владу треба поважати, шановна пані. Без влади ви й кілометра не проїдете* (Люко Дашвар); // Шаноблива форма звертання до жінки в усній народній мові. [К о б з а р *(заводе* [заводить] *пісню):*] *Наїхали до Марусі козаченьки в гості, — Марусенько пані! Чи є твій пан дома?* (Панас Мирний); // *перен., зневажл., ірон.* Про жінку, яка виділяється розбещеною поведінкою, неробством, показово витонченими манерами і т. ін. *Не велика Стеха пані, тим що сіла в панські сани* (Номис); — *Та невже ж таки мені, тату, тільки за утятами дивиться? — А що ж ти, пані велика, що не можеш подивиться? Ти думаєш, як ти учителька, так уже й спочивай у холодку?* (М. Івченко).

2. *іст.* Заміжня поміщиця в Україні, Польщі, Білорусі, Литві. *Пана ж убили, а пані отаман розбишацький, Чорний на прізвище, собі взяв* (Б. Грінченко); *Небезпечні слова, як: соціалізм, натуралізм, дарвінізм, питання жіноче, питання робітницьке, бриніли, мов бджоли, біля чесних ух пані радникової й лякали, наче страшила, в білій днині її набожну душу* (О. Кобилянська).

3. *іст.* Особа жіночої статі, що займала привілейоване становище в Україні, Польщі, Білорусі, Литві. — *Отож, діти, я не пані, а вчителька. Їду до вашої школи* (К. Гриб); // Особа, що має владу над іншими; володарка, хазяйка. *Я з панських, і чоловік мій панський був: обидвоє ми одного пана були .. Пані наша доброї душі людина була, а про пана не можна сього сказати* (О. Кониський); [С а б і н а:] *Хай пан дозволить піти рабині знову до роботи, бо, може, вернеться з дороги пані, то ще мене за лінощі скарає* (Леся Українка); *Від Великодня служить* [Зінька] *у них, а так наче давно вже. Що вже намучилась, і цур їм. У роботі завжди, сама ж усе, бо він десь або по ділах, або гуляє, а вона ж — пані, ні за холодну воду* (А. Головко); // Жінка, що за зовнішніми

ознаками належить до привілейованих верств населення. *Постояли ми там годину, а може, й більш. Якась пристаркувата пані до нас іде* (Марко Вовчок); *Худа й бліда, мов свічка, пані розповідала про те, як їй тяжко було добути собі чорного агата для намиста, що гадючкою стисло її горло* (Олесь Досвітній); * У порівн. [Я в д о х а:] *А гарно, тату, Галі в окулярах. Так, мов яка дуже велика пані* (Панас Мирний); // Чия-небудь дружина. [Г а н н а:] *Твоїй пані тільки б спать!* (І. Карпенко-Карий); [Х л о п е ц ь:] *Вона* [булава] *у скрині. Нині ваша пані Давала нам її почистить* (І. Франко); *Моя жінка засилає Вам і Вашій пані привіт* (М. Коцюбинський); * У порівн. *Венера тільки що уздріла, Що вже Троянці на човнах, К Нептуну на поклон побігла, .. Поїхала в своїм ридвані, Мов сотника якого пані* (І. Котляревський).

Ми́лости́вий (мости́вий) пан <Ми́лости́ва (мости́ва) па́ні> *див.* **пан; (1) Покойо́ва па́ні** — жінка, яка веде чиєсь господарство; економка. *Ксьондз і пані покойова .. поспішають, На відході до покою Слугу закликають* (С. Руданський).

◊ **Вели́кий пан <Вели́ка па́ні>** *див.* **пан; Невели́ка пти́ця (па́ні, ця́ця) <Дрібна́ пта́шка> <Невели́ке цабе́> <Невели́кий пан>** *див.* **пти́ця.**

ПАНІБРА́Т, а, *ч., розм.* Добре знайомий, задушевний приятель. *Ой візьмемо, панібрате, Старі кухлі полив'яні, Горілкою наливані* (Я. Щоголів); — *Постій, кричу, постій, Семене, Це ж я, твій друг і панібрат, А ти... ти думав — Калістрат?* (О. Олесь); // Такий, як хто-небудь за становищем, освітою і т. ін.; рівня. *Його докірливо спинила Марта: — Не займай, сину, вона тобі — не панібрат* (Г. Косинка); — *Чи ви бачили, він мене повчатиме! Краще вчив би свою медицину, сільський панібрат!* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПАНІБРА́ТАТИСЯ, аюся, аєшся, *недок., розм.* Входити в приятельські, фамільярні стосунки, видаючи себе за рівню з ким-небудь. *Зовсім пустився берега* [Максим]: *що дома не зарве, зараз у шинок! П'є, гуляє; з шинкаря насміхається; з кріпаками панібратається* (Панас Мирний); *У своїх спогадах В. Антонович писав, що польські пани-землевласники XIX ст. держали себе з великою пихою і давали зрозуміти, що вони не рівня людям ліберальних професій (інтелігенції), тому не повинні панібрататися, а мають залишатися замкненою кастою* (з наук.-попул. літ.).

ПАНІБРА́ТСТВО, а, *с., розм.* 1. Надмірна безцеремонність, фамільярність у поводженні з ким-небудь. *Якось затишно було на душі з цим Коломійцем. Він не вдавався до фальшивої гри в панібратство, а наближував душу людини веселою щирістю* (В. Речмедін); *І хоч майже всі до неї звертаються на "ти", проте помітно, що панібратства ніхто собі з помічницею капітана не дозволяє і що слово її тут має вагу* (О. Гончар); *Розумні вміють приховати свої почуття то за ввічливим словом, то за молитвою, то за панібратством, то за вдаваною доброзичливістю* (П. Загребельний); *Він звертався до Джека лише в тому грубувато-фамільярному тоні, яким розмовляють між собою робітники, вважаючи його за ознаку панібратства* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

2. *рідко.* Компанія, товариство (звичайно безцеремонне, фамільярне). *Сильні собі гнізда високо мостили І, порвавши зразу спільність панібратства, Вдарились до мочі, шани і багатства* (Я. Щоголів); *Коли не було за що випити, підживали, може, хто піднесе чарку-другу. Шинкове панібратство завжди знайдеться* (Панас Мирний); *У нас тут мотиляється такого-всякого люду. Всі конфесії, партії, угруповання й секти, братства і панібратства* (Л. Костенко).

ПАНІБРА́ТСТВУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Поводитися з ким-небудь занадто безцеремонно, фамільярно; бути запанібрата. [М и к о л а:] *Замість панібратствувати з ними* [селянами] *ти показав би їм свою силу* (Д. Бедзик); *Майори, полковники, навіть генерали, зустрічаючи Іванового командира, не вихизовувалися своїм старшинством, .. говорили з ним, як з рівним, панібратствували, шанувалися і всі називали його однаково "Старшой"* (П. Загребельний).

ПАНІБРА́ТСЬКИ, *розм.* Присл. до **панібра́тський.** *Дмитро Іванович і зараз поводився несолідно, хвилювався, реготався, панібратськи поплескував по плечу Юлія* (Ю. Мушкетик); *Його правиця коротко й міцно стисла Климову, ліва рука товариськи, навіть панібратськи ляснула по плечу* (А. Кокотюха).

ПАНІБРА́ТСЬКИЙ, а, е, *розм.* Безцеремонний, фамільярний у поводженні з ким-небудь. *Адмірал Мак-Келлі вже з'явивсь у салоні штабного вагона, вільно й невимушено вітаючись, сяючи назустріч головнокомандувачеві своєю простенькою панібратською усмішкою* (О. Гончар); *Колишній робітник Петро одразу ж не погодився з отим панібратським ставленням до підлеглих* (М. Руденко); — *Та тут справа ось у чому, старшой* [старший], — *переходячи на панібратський тон, взявся я пояснювати* (П. Загребельний).

ПАНІБРА́ТЧИК, а, *ч., розм., рідко.* Те саме, що **панібра́т.** *Максим поздоровкався з панібратчиками, вийшов з хати* (Панас Мирний); — *Дозвольте вам, панібратчики, пограти та про славу вашу лицарську поспівати* (В. Чемерис); *Хто міг ручитися, що вчорашній панібратчик тебе не продасть сьогодні* (В. Шкляр).

ПА́НІВ, нова, нове. Прикм. до **пан;** належний панові (у 2, 3 знач.). *Був на селі вівчар Тарас; Він панових овечок пас* (Л. Глібов); — *Тепер ти Федора голими руками не бери!.. Федір — панів кум, Федір — батько хрещений його синові!..* (Панас Мирний); *З тої ночі, як сходились в лісі і поклали забрати панову землю, минув цілий тиждень, але люди вагались* (М. Коцюбинський); *Коли б на суд ставати довелось І право панове доводить на посілість, Всі гості свідками б тоді і знадобились* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

ПАНІ́ВКА, и, *ж., іст.* Частина затвора у старовинних кремінних пістолетах і рушницях, на яку насипали порох. *Відсунув* [Сірко] *покришку на панівці, нахилив кресало; притаїв подих, повів цівкою трохи вниз* (Ю. Мушкетик).

ПАНІ́ВНА, и, *ж., іст.* Дочка пана (у 3 знач.). *Чи ти панівна, чи королівна?* (П. Чубинський).

ПАНІВНИ́Й, á, é. 1. Який має владу, перебуває при владі. *Всіма засобами треба противитися підкоренню поезії тимчасовим політичним інтересам панівної сили* (В. Барка); *Ми намагалися піднести свій народ, перетворити його на панівну касту, а натомість поклали на нього страшний тягар — комплекс вини* (І. Росоховатський); *Підкорені народи міцніють, панівні ж вироджуються, живучи чужим хлібом, розумом, мистецтвом* (Р. Іваничук); *Так складається, що люди з панівного середовища більше чинять зловживань та лиха* (Валерій Шевчук).

2. Найбільш поширений, переважний. *Вимріював* [Сивок] *свій врубаний у камінь монастир і візерунчастий храм над ним, прикрашений мозаїками в двох панівних барвах: зеленій і синій — барви моря й неба* (П. Загребельний); *Латинська мова, яка в середні віки була панівною, функціонально розгалуженою літературною мовою в Центральній і Південній Європі, була відсунута новими національними літературними мовами* (В. Русанівський).

3. Який підноситься над чим-небудь. *Висота, оточена з трьох боків — східного, південного і західного — річками, була панівною в цій місцевості* (Я. Качура); *Противник значними силами відходить у Карпати, щоб, осідлавши там панівні висоти, загальмувати, уповільнити просування наших військ* (Є. Доломан); *Чверть години, двадцять хвилин і він з панівної над околицею гори потрапив у долину річки* (Олекса Ізарський).

ПА́НІЇН, їна, їне, *розм.* Прикм. до **па́нія.** *Паніїна гувернантка; Паніїні покої.*

ПА́НІЙКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **па́ні.** — *Панійко,* — *кажу до неї,* — *проти вашої ціни я не посмію свою сказати* (О. Кониський); *Молоді панійки реготались, панночки для виду поопускали очі у землю* (Панас Мирний); *По хідниках потяглися до майдану поважні пани з панями та панійками, а також сила-силенна простого робочого люду* (О. Бердник); *Господиня була такою собі огрядною панійкою і, як великий відсоток усіх огрядних, ще й добродушна* (Ю. Винничук); *Селяни мені в ноги кланяються, бо я панійка в шовку. Не відають, що я така селянка, як і вони самі...* (В. Чемерис).

ПА́НІКА, и, *ж.* Раптовий непереборний страх, збентеження і т. ін., що при справжній чи уявній небезпеці охоплює людину або відразу багатьох людей. *Невістчин жах зростав у міру того, як вона бігла додому, а там набув розміру паніки: син не повертався* (Ю. Яновський); — *Еге ж, страх — неприємна річ, що й казати. Дуже! Це мовби хвороба — тяжка і небезпечна, бо заразлива. Аякже! Інакше звідки, скажімо, паніка на війні, коли цілі полки, корпуси тікають, як череда?* (А. Головко); *Охоплені жахом пасажири металися по палубі, заламували руки, перехилялися через борти, бігали до машини, зчиняючи ту зовсім непотрібну метушняву, яку породжує паніка* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

(1) Зчини́лася (підняла́ся, здійняла́ся *і т. ін.)* **па́ніка** — створився стан повної розгубленості, тривоги, спричиненої справжньою чи уявною небезпекою. *Полки Платова і Уварова так несподівано напали на тилові частини французьких військ, що серед них зчинилася паніка* (П. Кочура); *Раптом у ракеті щось заїло, заторохтіло... Серед нашого екіпажу піднялася паніка* (Є. Кравченко); *Дозволь від'їзд — піде поголос, здійметься казна-що, неминуча паніка* (Б. Левін); **Піддава́тися / підда́тися па́ніці <Упада́ти / впа́сти в па́ніку>** *див.* **піддава́тися.**

○ **(2) Без па́ніки,** *у знач. присл.* — заклик не боятися, зберігати спокій, мати витримку. [К о з а ч у к *(у телефон):*] *А ти без паніки... Нема набоїв — відбивайтесь шаблями, списами...* (Ю. Мокрієв); — *Тільки без паніки,* — *підбадьорював усіх Охрім.* — *То тільки напочатку страшно, а далі звикаєш* (Григорій Тютюнник); — *Давайте без паніки, люди мої. Чия перша черга прийшла брати зброю до рук, беріть без вагань та боязкості* (Микита Чернявський).

◊ **Сіяти (наво́дити) / посіяти (навести́) па́ніку** *див.* **сіяти.**

ПАНІКАДИ́ЛО, а, *с.* У православному храмі — центральна люстра з багатьма свічками, лампадами, електричними лампами або великий підсвічник. *Спалахнуло* [полум'я свічок] *на високому іконостасі до самої бані, розтопило на щире золото іконостас і повисло під банями огняними краплями на панікадилах* (І. Нечуй-Левицький); *Три батюшки служили, а благочинний за головного, ризи сіяли золотом, панікадило горіло, півчі трохи церкви не рознесли* (І. Микитенко); *Людям слід би запалювати свічки в церкві від панікадила і нести священний вогонь по домівках до незгасних лампадок під образами* (П. Загребельний); * У порівн. *Каштани, наче великі панікадила, парадно розставлені на вулиці, встромлені в чорну, зволожену майським дощем землю* (І. Багряний).

ПАНІКЕ́Р, а, *ч.* Людина, яка легко піддається паніці, сіє паніку. [Г р а б ч а к:] *О, це був справжній фронт!.. Боротись довелося не тільки з стихією, а й з панікерами!* (Яків Баш); *Але годі, я не панікер, просто попереду нічого доброго не бачу* (Р. Андріяшик); *Уже панікерами об'являли тих, хто уявляв справжні розміри лиха і хотів оповістити про них, згодом панікерами об'являть тих, хто запізнився з цим повідомленням* (А. Михайленко); *Мій порятунок — це моя особиста справа. Я ж ніколи не була панікером* (М. Матіос).

ПАНІКЕ́РКА, и, *ж.* Жін. до **паніке́р.** *На борту літака часто трапляються панікерки, які коментують погодні умови та світові теракти, після чого всім пасажирам стає моторошно* (із журн.); *Дівчина ніколи не була панікеркою, але з парашутом не могла й на сантиметр наблизитися до люка* (з газ.).

ПАНІКЕ́РСТВО, а, *с.* Поведінка панікера. *Охріма за панікерство і за брехливі дані було заставлено два дні підряд чистити .. конюшню* (Григорій Тютюнник); *Дружина бо в нього воістину безглузда людина. Віктор напевне і сам помітив, що прекраснодухість* [прекраснодушність] *у неї по сусідству з несусвітнім панікерством* (Олекса Ізарський); *Той, що дивився згори, бачив довкола тільки те, що бачив і до війни: зраду, панікерство і боягузливість* (П. Загребельний).

ПАНІКЕ́РСЬКИЙ, а, е. Стос. до панікерів, властивий їм. [Т е р е щ е н к о:] *Що за тип?.. Написав, ніби я вів панікерські розмови* (О. Корнійчук); — *Нам таких панікерських рапортів не треба! Це ворожі настрої... Війни не буде* (М. Малиновська).

ПАНІКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок.* Впадати в паніку. *Як усі фізично дужі та психічно врівноважені люди, він ніколи не гарячкував і не панікував, навіть потрапляючи в дуже складну ситуацію* (М. Дашкієв); — *Тільки спокій, Кузьмо Івановичу.* — *А чого ж панікувати? Своїх хлопців я попереджу, не дріматимемо, та й тільки* (Ю. Збанацький); — *Вам добре, у вас дома нікого, а мої мати й бабуся там уже, мабуть, панікують, думають, що ми потопилися* (В. Нестайко); *Марія вірить у це, повторює це, як свою щоденну молитву, вмовляє себе не опускати руки, не панікувати...* (М. Слабошпицький).

ПАНІМА́ТКА, *рідко* **ПАНЬМА́ТКА,** и, *ж., заст.* 1. Мати щодо своїх дітей. — *Оознаймую перед усіма, хто тут єсть, що давно вже зложив руки з панією Череванихою за її дочку Олександру. Тепер благослови нас, Боже, ти, панотче і ти, паніматко!* (П. Куліш); *Було, як здвигне старий брови, стисне уста тонкі та блисконе оком своїм чорним — ми вже з паніматкою ледве дишемо, — одна Катря не боїться нічого* (Марко Вовчок); *Зоставалась у нас ще шкапка добра та коза ледача, і їх пан узяв за подушне, бо паніматка заробити нездужала* (Д. Мордовець).

2. Дружина священника. *Паніматка була коло шаровільника, а панотець збиравсь сіно косити* (А. Свидницький); — *Візьми дитину!* — *гримнув панотець на паніматку. Паніматка взяла дитину до другої кімнати, і довго ще було чути з-за дверей, як вона зацитькувала плаксивого поповича* (М. Коцюбинський); *Піп тільки-но поснідав, але поснідав зле, бо його паньматка, здається, встала сьогодні з лівої ноги* (Валерій Шевчук).

3. Господиня, хазяйка дому. *Де хатка, там і паніматка* (Номис); *В хуґу-непогідь лиху Дідусь плівся на роботу, Підтоптався на шляху, Сів на хвильку коло плоту. — Здоровесенькі були! — Паніматка йому з двору: — Ви б до хати краще йшли* (П. Грабовський); *В хаті Орися, дарма, що тільки восьмий пішов, справжня паніматка: заметено в хаті, припічок, видно, учора помазала* (А. Головко).

4. Ввічлива форма звертання до господині, молодших жінок до старших, чоловіків до жінок. *От молодиці і кричать Явдосі: — Ану, паньматко! вибирай місце на щасливу продажу* (Г. Квітка-Основ'яненко); [Х о м а *(кланяється):*] *Здорові були, паніматко, з празником, з Новим роком!* (М. Старицький); — *Їй-бо, паніматко, немає чому радіти, — позіхнув пан Вербовський* (Д. Білий).

ПАНІМА́ТОНЬКА, и, *ж., заст.* Пестл. до **паніма́тка.** *Батьки і паніматоньки, І хлопці, і дівчатоньки Аж не потовпляться — біжать, До танців жижечки тремтять* (Л. Глібов).

ПАНІМА́ТОЧКА, *рідко* **ПАНЬМА́ТОЧКА,** и, *ж., заст.* Пестл. до **паніма́тка, паньма́тка.** — *Тітусю, голубочко, паньматочко! Що хоч роби, тільки віддай мене за конотопського пана сотника Забрьоху* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Пішла* [стара] *в хату. Старости привіталися, поцілували її в руку. — А раді гостям, паніматочко?* (Ю. Федькович).

ПАНІМАТУ́СЯ, *рідко* **ПАНЬМАТУ́СЯ,** і, *ж., заст.* Пестл. до **паніма́тка, паньма́тка.** — *Що звелиш, паньматусю, усе зроблю. Чи звелиш Конотоп спалити, так разом з чотирьох кінців і запалю* (Г. Квітка-Основ'яненко); *"О, не гнівись на мне* [мене], *паньматусю!"* (П. Куліш); [А н д р і й:] *Бог з вами, паніматусю! Придивіться до мене, хіба ж я так дуже змарнів, що не пізнаєте?..* (М. Кропивницький); — *Ну що, був у Нищеретовій? — Стара намагалася говорити спокійним тоном .. — Та ні, паніматусю* (Г. Хоткевич).

ПАНІМА́ТЧИН, *рідко* **ПАНЬМА́ТЧИН,** а, е, *заст.* Прикм. до **паніма́тка, паньма́тка;** належний паніматці, паньматці. *Отцева молитва, і паніматчина* (Сл. Б. Грінченка); *"Не нюхай! Це вечеря батющі!.." .. Забувши паніматчину заповідь, .. взяв* [пес] *кендюха й трепетливо перевісив з хазяйського кілочка на свої зуби* (О. Ковінька); *Двері привідчинилися і в них вистромився паньматчин ніс із бородавкою* (Валерій Шевчук).

ПА́НІН, а, е, *рідко.* Прикм. до **па́ні.** *Пан .. чарки не проливав; усю свою худобу в горілку вбив, не перевів тільки того, що паніне було* (О. Кониський); *Паніною покоївкою може стати Елішка. Вона гарна й працьовита дівчина* (О. Авраменко).

ПАНІРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **панірува́ти.** *Паніровані смажені м'ясні вироби мають овальну форму, з рівними краями, поверхня рівна з хрумкою кірочкою* (з наук.-попул. літ.); *Зачищене філе з курки і дичини піддають тепловій обробці в натуральному або паніровáному вигляді* (з навч. літ.); *Порційні паніровані шматки свинини обсмажують на середньому вогні й подають із соусом та салатом* (із журн.).

ПАНІРО́ВКА, и, *ж.* Те саме, що **панірува́ння** 2. *Для обсмажування риби чи котлет можна використати паніровку з магазину або приготувати її власноруч* (із журн.); *На пательнях тайських вуличних торговців найрізноманітніші страви: кульки з м'яса краба в пряній паніровці, мариновані кільця кальмарів, обсмажені великі креветки на паличках* (з газ.).

ПАНІРУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для панірування. *Ми .. купили в супермаркеті філе минтая, купили хліба з кунжутом, пакет молока і пачку панірувальних сухарів* (Любко Дереш); *До панірувальної суміші також додають манну крупу, тоді смажені вироби виходять особливо рум'яними* (із журн.).

ПАНІРУВА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **панірува́ти.** *Мета панірування — утворення на кулінарному виробі гарної рум'яної кірочки, зменшення витікання соку й випаровування води під час смаження* (з навч. літ.).

2. Панірувальна суміш із подрібнених сухарів, висівок, борошна і т. ін.; паніровка. *Сухарі для панірування можна приготувати вдома, перемоловши їх у блендері* (з газ.).

ПАНІРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., що.* Обвалювати (м'ясо, рибу і т. ін.) перед смаженням перев. у борошні або мелених сухарях. *Необчищені кабачки нарізають тонкими кружечками, панірують у борошні та смажать в олії з обох боків* (з навч. літ.); *Із заздалегідь приготованого фаршу формуйте котлетки, паніруйте їх у сухарях і смажте на сковорідці з обох боків або запікайте у добре розігрітій духовці* (із журн.).

ПАНІСЛАМІ́ЗМ, у, *ч.* Релігійно-політична ідеологія, що проголошує єдність усіх мусульман незалежно від державної, расової, національної чи соціальної належності, необхідність об'єднання всіх мусульман в єдиній теократичній державі. *Якщо панарабізм пропагує єдність і незалежність арабів незалежно від їх релігії, то панісламізм зосереджується тільки на ісламському світі* (з наук.-попул. літ.); *Ірано-іракську війну 1980–1988 років часто розглядають як війну двох ідеологій — панісламізму та панарабізму* (з газ.).

ПАНІСЛАМІ́СТ, а, *ч.* Прихильник, послідовник панісламізму. *У період між Першою та Другою світовими війнами панісламісти намагалися заручитися підтримкою нацистів, щоб об'єднати мусульман у новому халіфаті* (з наук.-попул. літ.).

ПАНІСЛАМІ́СТСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **панісламі́зм** і **панісламі́ст.** *Панісламістський рух був започаткований ще в ті часи, коли пророк Мухаммед об'єднав у одній країні всі племена Аравійського півострова* (з наук.-попул. літ.); *У сучасному світі панісламістські ідеї стрімко поширюються через соцмережі* (з газ.).

ПАНІ́ТИ, і́ю, і́єш, *недок., розм.* 1. Те саме, що **пани́тися.** — *Станьмо ж, Ясю, передніше панами, а потім вже будемо паніти. Поперед невода не ловім риби!* (І. Нечуй-Левицький).

2. Те саме, що **байдикува́ти.** *Він не паніє, як другі, а сам з своєю невтомною помічницею-жінкою веде до ладу своє хліборобське діло* (Панас Мирний); *Хазяйство ще держалось її старою головою, бо невістка паніла, син все сидів в канцелярії* (І. Нечуй-Левицький).

ПАНІ́ЧНИЙ, а, е. Який виражає паніку; пройнятий панікою. *До пострілів приєдналися безладні панічні викрики* (П. Панч); *Панічні чутки розтривожували людей, ніхто не знав нічого певного* (О. Бердник); *Олів'єро опанувала тривога, якесь панічне передчуття розплати* (Ю. Бедзик); *Десятки людей розчавлено під уламками, площа починає двигтіти панічним ґвалтом* (Ю. Андрухович); // Викликаний панікою; безладний, метушливий (про дії, вчинки і т. ін.). *Кожному було не менше, як і Захарові, ніяково за свій панічний ривок рятуватися від літаків* (Іван Ле); *Смертельний страх раптом невідомо чому охопив усіх, розвіяв бойовий порив. Почалася панічна втеча* (В. Малик); *Перед обідом хтось пошкрібся у двері. Ледве почула те панічне, слабеньке торохкотіння* (Г. Вдовиченко).

Панічний жах (страх) *див.* **жах.**

ПАНІ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **пані́чний.** *Партизани в шанцях нервувались, як малі діти, — багато з них стріляло, не цілячись, заспокоюючи цими пострілами панічність і страх смерті* (Ю. Яновський); *Йому було соромно від того, що сталося, і тепер він намагався бодай чимось компенсувати свій недавній страх і панічність* (Ю. Мушкетик).

ПАНІ́ЧНО. Присл. до **пані́чний.** *Ось уже, дивишся, вихитуються балагули, скарбом дорогим навантажені, а коло їх* [них] *люди: попригиналися, панічно женуть коней, мчать, скільки є духу* (С. Васильченко); *Він панічно боявся будь-якого суду над собою* (І. Муратов); *— Геть! Геть! Геть! — панічно закричав пан Морок* (В. Нестайко); *Військо австрійське панічно залишило поле бою і лише завдячуючи Кутузову не було винищене й полонене Наполеоном* (П. Кочура).

ПА́НІЯ, ї, *ж., розм.* Те саме, що **па́ні.** *Найдорожча штука — висів у неї на стіні пан мальований, .. її батько покійний, князь вельможний. Хто було не прийде до панії з гостей, кожному пані оповістить: "Се мій татонько покійничок!"* (Марко Вовчок); *Раніш усіх заходиться співати. Неначе панії він* [півень] *щиро догоджав* (Л. Глібов); *По вулицях, попід хатами, втоптаними стежками потяглися пани, панії з горничними, кухарями й куховарками, котрі несли позаду їх корзини, кошики* (Панас Мирний); *Зараз за нею всунулась, ніби возом в'їхала, середніх літ панія .. Лемішковська назвала її гувернанткою своїх дітей* (І. Нечуй-Левицький); *Те прохання було графові до мислі; він одразу погодився і з сльозами на очах оддав дівчину тій панії, благаючи її добре про неї дбати* (В. Винниченко); *— З вашою панією, якщо буде потреба, можете говорити* (Ю. Смолич); *Його панія була вбрана у фалдисту сукню, на плечах — шовкова хустина з френзлями і гірляндою гаптованих квітів на розі* (Ю. Винничук).

ПАНК, *ч.* 1. *род.* а. Молода людина, яка має підкреслено незвичний зовнішній вигляд. *Описаний мною вище пейзаж із бомжами, панками, псами і божевільними має всі підстави вважатися цілком правильним і загалом оптимістичним* (Ю. Андрухович); *Загалом, перша сотня кілометрів мені знайома, торік я їздив тут автостопом, мене тоді підібрав якийсь божевільний панк, який весь час нервово пив спрайт* (С. Жадан); *Незважаючи на своє аристократичне походження і тонку шкірку, Фікус — панк. А в панків не буває власних помешкань* (І. Карпа); *Завгоспом був двометрового зросту панк на прізвисько Спайдер, мастак на всі руки* (Любко Дереш).

2. *род.* у. Молодіжна субкультура, що вирізняється підкресленою аполітичністю, агресивним неприйняттям загальноприйнятих норм суспільного життя. *Визначальними особливостями панку є нонконформізм, індивідуальний бунт проти звичних суспільних норм, зумисна спрощеність, вульгарність у поведінці* (з навч. літ.); // Один із сучасних молодіжних стилів у музиці, одязі і т. ін., заснований на ідеях цієї субкультури. *Одним із творців панку став музикант і письменник Річард Гелл, зокрема його сценічний імідж* (з наук.-попул. літ.); *Постійна зміна інтонації виконання, надмірне використання ударних інструментів, переважання ритму над мелодією, навмисна простота виконуваних текстів вирізняють панк з-поміж інших музичних стилів* (з газ.).

ПАНК-ГРУ́ПА, и, *ж.* Музична група, що виконує музику в стилі панк-рок. *Учасники багатьох панк-груп часто стають героями скандалів через свою нонконформістську життєву позицію* (із журн.); *На сцені з'явилася довгоочікувана панк-група* (з газ.).

ПА́НКІВСЬКИЙ, а, е. Стос. до панків, створюваний панками. *— Ну чого всі думають, що як панківська дурнувата зачіска — то конче з Амстердаму?* (І. Карпа); *Коли їй виповнилося вісімнадцять, у неї почався запізнілий юнацький бунт. Вона обрізала косу, зробила татуювання на правому плечі й стала солісткою панківського гурту* (Н. Сняданко).

ПАНК-КУЛЬТУ́РА, и, *ж.* Сукупність матеріальних і духовних цінностей неформального молодіжного руху панків. *Панк-культура склалася у 70-х роках XX ст.* (з наук.-попул. літ.); *Панк-культура об'єднує людей, які шукають особисту свободу, повну незалежність, відрізняються нонконформістськими настроями* (із журн.).

ПАНКРАТІО́Н, у, *ч.* Давньогрецьке бойове мистецтво, що поєднує в собі елементи боротьби та кулачного бою. *За легендами засновниками панкратіону є давньогрецькі герої — Тесей і Геракл* (з наук.-попул. літ.); *На зміну поєдинкам з панкратіону прийшли бої гладіаторів* (з навч. літ.); // Сучасний вид спорту, заснований на такому мистецтві. *У системі правил панкратіону дозволеними є удари руками, ліктями, колінами, ногами й головою в корпус, по ногах, руках і голові* (з навч. літ.).

ПАНКРАТІОНІ́СТ, а, *ч.* Спортсмен, який займається панкратіоном; той, хто володіє прийомами панкратіону. *Кожен панкратіоніст протягом своєї кар'єри намагається вибудувати власний стиль* (з газ.).

ПА́НКРЕАС, а, *ч.* Те саме, що **Підшлункóва (панкреати́чна) зá́лоза** *(див.* **зá́лоза).** *Виконуючи екзокринну та ендокринну функції, панкреас належить до залоз змішаної секреції* (з наук. літ.); *Інсулін і глюкагон, які продукує панкреас, беруть участь у регуляції вуглеводного обміну в організмі* (з наук.-попул. літ.); *Панкреас виробляє цілий ряд ферментів, необхідних для розщеплення білків, жирів і вуглеводів* (з навч. літ.).

ПАНКРЕАТИ́Н, у, *ч., фарм.* Лікувальний препарат, що виготовляють із ферментів підшлункових залоз великої рогатої худоби; віокозе. *Завдяки комплексній дії активних речовин (амілазі, ліпазі та протеазі) панкреатин полегшує процес перетравлювання білків, вуглеводів і жирів, сприяючи кращому всмоктуванню необхідних речовин у тонкому кишківнику* (з наук.-попул. літ.); *Пакреатин застосовують для комплексного лікування дисфункції підшлункової залози, зумовленої панкреатитом, муковісцидозом, хронічними запальними захворюваннями шлунково-кишкового тракту* (з навч. літ.).

ПАНКРЕАТИ́Т, у, *ч., вет., мед.* Запалення підшлункової залози. *Гострий панкреатит характеризується сильним оперізувальним болем у животі, здебільшого в нижньому підребер'ї* (з наук.-попул. літ.); *Люди хворі на гострий панкреатит повинні припинити споживання їжі на декілька днів, щоб забезпечити підшлунковій залозі стан спокою, а надалі дотримуватися дієти та схеми лікування, визначеної лікарем* (з навч. літ.); [Дмитро Миколайович:] *Не хочеться навіть згадувати. Сім місяців. То в лікарні, то дома. Підшлункова. Панкреатит. П'ять операцій. Ускладнення* (В. Нестайко).

ПАНКРЕАТИ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **па́нкреас.** *Під час закупорювання панкреатичної протоки сік із підшлункової залози не вивільняється в дванадцятипалу кишку, а проникає в паренхіму і строму органа* (з наук. літ.); *Одним із стимуляторів панкреатичної секреції є соляна кислота* (з наук.-попул. літ.); *Підшлункова залоза виділяє панкреатичний сік, що містить ліпазу, амілазу, трипсин* (з навч. літ.).

△ **Підшлунко́ва (панкреати́чна) за́лоза** *див.* **за́лоза.**

ПАНК-РОК, у, *ч.* Стиль молодіжної музики, який вирізняється агресивною манерою виконання, швидким ритмом. *Панк-рок сформувався в середині 1970-х років на території США, Великої Британії й Австралії* (з навч. літ.); *У панк-року переважають нігілістичні тексти, що містять критику сучасних соціальних проблем* (із журн.); *Безпосереднім попередником панк-року вважають протопанк* (з газ.).

ПАНКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., розм.* Бути панком, поводитися, як панк. *Я згадав, як слухав цей гурт, коли панкував у свої дев'ятнадцять* (з мемуарної літ.); *На жаль, нині гарним тоном вважають уміння брутально висловлюватись, поводитись з викликом, демонстративно, здичавіло, панкувати* (з газ.).

ПАНЛОГІ́ЗМ, у, *ч.* Ідеалістичне філософське вчення, яке вважає мислення сутністю, першоосновою світу й ототожнює об'єктивну реальність з системою логічних категорій. *Основною ідеєю панлогізму є твердження про те, що будь-який розвиток — результат логічної діяльності світового розуму, абсолютної ідеї* (з наук.-попул. літ.); *Найповніше філософію панлогізму розвинув у своїх працях Г. Гегель* (з навч. літ.).

ПАНМІКСІ́Я, ї, *ж., біол.* Вільне схрещування особин у межах популяції. *Справжня панміксія теоретично можлива лише за відсутності селективного запліднення, регулярного інбридингу, тиску мутацій та інших чинників ізоляції* (з навч. літ.).

ПАНМОНГОЛІ́ЗМ, у, *ч.* Ідейно-політична доктрина, що постулює об'єднання всіх монголів і споріднених з ними народів в одну державу. *Отаман Г. М. Семенов хотів реорганізувати свою владу в Забайкаллі на основі панмонголізму, що передбачало національне самовизначення народів "монгольського кореня" (монголів, тувинців, бурятів, калмиків) з подальшим їх об'єднанням у єдину державу* (з наук. літ.); *Основною ідеєю панмонголізму є співпраця монгольських народів у межах єдиного культурного простору* (з навч. літ.); *Відомо, що в 30-ті роки минулого століття деякі провідні бурятські політичні діячі були засуджені за ідеї панмонголізму* (з публіц. літ.).

ПАНМОНГО́ЛЬСЬКИЙ, а, е. 1. Стос. до панмонголізму. *Ідею панмонгольського руху з осені 1918 р. почали пропагувати отаман Семенов, що захопив владу в Забайкаллі, та японські окупанти* (з наук.-попул. літ.).

2. Загальномонгольський; який стосується об'єднання всіх монголів. *1368 р. династія Юань була скинута, на зміну їй прийшла китайська династія Мін, що означало кінець панмонгольської імперії* (з наук. літ.).

ПА́ННА, и, *ж.* 1. Дочка заможних батьків, господарів. — *Найду тобі рівню Хоч за морем синім, Або крамарівну, Або сотниківну, Таки панну, сину* (Т. Шевченко); // Форма ввічливого звертання до молодих дівчат або згадування про них. [П о т о ц ь к и й:] *Панно Зосю! За кого хочеш заміж вийти: чи за шляхтича пана Чеслава Жезніцького, чи за оцього гайдамаку — Саву Чалого?* (І. Карпенко-Карий); — *Де ж гори? Ах, Боже, чого я турбуюсь, панна Юля вже знає до них дорогу...* (М. Коцюбинський); — *Добрий день вам, панно Маню! — обізвався я з уданим супокоєм і подав їй руку* (О. Кобилянська); // *перен., зневажл., ірон.* Дівчина, яка виділяється розбещеною поведінкою, неробством, показово витонченими манерами і т. ін. — *Що буде вашій Одарці? — кажуть, — буде те, що й нам було! Чому ні? Хіба ваша Одарка велика панна, чи що?* (Марко Вовчок).

2. *іст.* Молода незаміжня поміщиця або дочка пана (у 3 знач.) в Україні, а також Білорусі, Литві, Польщі. *Було на хуторі погане Мале байстря, свиней пасло, Петрусем звалось; на придане Воно за панною пішло У генеральськеє село Свиней же пасти, безталанне* (Т. Шевченко); *Перетрусили все і всіх, а "миндалі"* [медалі] *все-таки не було .. Старий пан дуже сердився, панни підсміювалися, паничі жартували, старші жалкували* (В. Винниченко); — *А хто ж самі будете, панове козаки? Скільки поміж вас шляхти? Перебігає вона до вас без різниці статі, навіть і панни перевдягнені. Деякі гербові .. не хочуть вертатися на сторону польську* (П. Загребельний).

3. *заст.* Ніжна, тендітна або гарно вбрана дівчина. *Я ще був у школі. Висока, білява панна мене полюбила. Я перший раз дізнався, що мене дівчина любить* (В. Стефаник); *Незважаючи на всі пригоди, вона вернулась зрівноваженою, досвідченою жінкою, що тільки зовні зберегла подібність із колишньою ажурною панною* (В. Підмогильний); *У сні приходить ніжна панна йому в убранні дорогім...* (В. Сосюра).

(1) Стара́ па́нна — немолода жінка, яка ніколи не виходила заміж. *Вона була стара панна. Але не з тих старих паннів* [панн], *засушених, набожних і ворожниць мужчин. Навпаки, виглядала здорово і червоно* (Л. Мартович).

△ **(2) Нече́сані па́нни (панночки́)** — одно- та багаторічна трав'яниста рослина родини айстрових з білими, рожевими, червоними квітками; космея. *Між городиною в Бондарихи жартовлива* [жартівлива] *рука бризнула квітами: королевий цвіт, кручені паничі, чорнобривці, майори, нечесані панни, царська борідка* (С. Васильченко); *У нас на подвір'ї рясно квітли нечесані панни і кручені паничі. Матінка садили їх довкруг старої груші* (з мемуарної літ.).

ПАННО́, *невідм., с.* 1. Картина, барельєф і т. ін. тематичного або декоративного характеру, що кріпиться звичайно до стіни. *Гітлерівці .. підпалили прекрасний будинок. Згинули настінні панно С. Васильківського, повідпадали кахлі, почорніли узорні мури* (М. Бажан).

2. Частина стіни або стелі, обрамлена орнаментом чи ліпленням і звичайно заповнена живописним зображенням або скульптурним рельєфом. *Соколов глянув на стіну. На добру сотню метрів тяглося величезне мозаїчне панно. Його було складено з шматочків фарфору* (В. Собко); *Впевнений, до цих будівель вже ніколи не повернуться майстри та ґазди, і ніхто мої панно не заштукатурить, ура* (Любко Дереш); *В інших місцях скеля була в золотих і срібних насічках .. Тут було також панно, .. арабески, як на дверях мечеті, і, ніби видавлені нігтем, незрозумілі фантастичні письмена* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПА́ННОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **па́нна.** *Чому вона мусить так тяжко працювати на шматок хліба, .. коли панночка, дочка дідича, живе в розкоші, нічого не роблячи?* (М. Коцюбинський); *Поїхав, неборак* [пан], *відпочивати на чужинські цілющі води та й там вдруге одружився на чарівній панночці, батько якої з широким аристократичним умінням розтринькував до решти статки своїх дідів* (М. Стельмах); *Між рядів, шукаючи знайомих, походжали молоді офіцери — драгуни місцевого гарнізону; там і тут панночки, що прийшли в театр зі своїми батьками* (Б. Левін); * У порівн. [Г а н н а:] *Отаку невісточку придбай! Сидить собі, як панночка, замислилась, а ти роби, та ще й мовчи! На старість саме добре!* (І. Карпенко-Карий).

△ **Нече́сані па́нни (панночки́)** *див.* **па́нна.**

ПА́ННОЧЧИН, а, е. Прикм. до **па́нночка;** належний панночці. *Наїде їх* [паничів] *силечка одна, та кожний же то домагається панноччиного привіту собі; один одного зневажає, та й сваряться і гризуться* (Марко Вовчок); — *Одягатиметеся, панночко, чи, може, звелите подати до ліжка сніданок? — перервала Дуня панноччині спогади* (Л. Яновська); *Крамар і його жінка Оліяниха цієї давнини не знали, і він бив у двері з супокійним завзяттям, а вона, спинаючися навшпиньки, заглядала у вікно панноччиної кімнати* (Т. Осьмачка); *В Данилові ворухнулась несподівана ворожість до того невідомого панноччиного залицяльника* (Ю. Покальчук).

ПАННУ́НЦЯ, і, *ж., діал.* Зменш.-пестл. до **па́нна.** *Стара Параска і потюпала до паннунці. Дивно їй стало, що паннунця вже не спала і вийшла кудись* (І. Франко); *"Хотіла би я мати таке гарне волосся, як паннунця"* (Б. Лепкий).

ПАНОВИ́ТИЙ, а, е, *розм.* Гордовитий, пихатий, як пан. [Л е м і ш к а:] *Бідний хазяїн наш Безродний прогорів, помічником у Котенка служить ..* [Л у ч и ц ь к а:] *Такий багатий був, пановитий... і все своє добро на химеру спустив* (М. Старицький); *До Галі йому не хотілося, бо, правду кажучи, трохи було боязко, щоб пановиті батьки її не вирядили його* (С. Васильченко).

ПАНО́К, нка́, *ч., розм.* 1. *іст.* Небагатий поміщик в Україні, а також Білорусі, Литві, Польщі. *Вона бачила в панському дворі гарних дідичів-паничів, але багаті паничі її не сватали, а за бідних економів та польських панків її не дав би батько* (І. Нечуй-Левицький); *У декого з своїх громадян він купив кілька наділів, а потім у одного панка невеличкий клаптик землі* (Б. Грінченко); — *Найнявся служити до одного панка, був за кучера в нього. Панок той завзятий бити кріпаків та в карти грати* (І. Пільгук).

2. *зневажл.* Зменш. до **пан.** *Дивляться — їде якийсь панок чи купець в бричці у триконь, добре убраний — у синій чуйці, з кримських смушків шапка* (О. Стороженко); *В селі не було школи. Лиш під зиму приходив якийсь панок і вчив цікавіших дітей* (Б. Лепкий).

ПАНО́ПТИКУМ, у, *ч.* Музей або тимчасова виставка рідкісних речей, воскових фігур і т. ін. *Самотності він там не знайшов: під кожним деревом, як воскові фігури в паноптикумі, сиділи й лежали у всяких позах дачники* (В. Винниченко); *На Великдень 1909 року паноптикум приїхав до міста з новим чудом: крім відомих уже воскових постатей, там за додаткового п'ятака показували в окремому темному відсіку "живі картини"* (Б. Антоненко-Давидович); *В кінці площі, коло собору, де була карусель, гойдалка і паноптикум, стояв натовп* (Ю. Смолич).

ПАНОРА́МА, и, *ж.* 1. Вид на місцевість згори, на далекий простір. *Стала* [Маруся] *над якимось урвищем. Широкою безмежною панорамою розложився перед нею простір в початках дня* (Г. Хоткевич); *Піднявшись схилом міжгір'я на гребінь високої природної греблі, мандрівники мимохідь спинилися, вражені величною панорамою, що відкрилася перед їх очима* (В. Владко); *Обриси гір цілковито відмінились. На тлі голубого неба вимальовувалась зовсім нова панорама гірських верховин, гребенів, шпилів* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // Видовище чого-небудь на великому, широкому просторі (про будівлі, споруди і т. ін.). *Перед ними за Дніпром з'явилась чарівнича, невимовно чудова панорама Києва* (І. Нечуй-Левицький); *Ні один з тих, хто входив тоді до щойно визволених вулиць Києва, не забув і не забуде страшної панорами гострих, стрімчастих, задимлених, покорчених, наїжачених руїн Хрещатика* (М. Бажан); *З висоти валу видно всю панораму робіт. Але де ж саме проляже траса каналу?* (О. Гончар); *Ми спускаємося гвинтоподібною стежкою до столиків кав'ярні, залишаючи поета наодинці з панорамою міста і бадьорими монологами* (С. Андрухович).

2. Картина, на якій плоский живописний фон поєднується з об'ємним предметним переднім планом. *Увійшовши в майстерню дядька Федора, ми з дива і очі витріщили — над курятником висіла панорама пекельного страшного суду* (О. Ковінька).

3. *перен.* Показ широкої картини життя у мистецькому творі або в літературі. — *Поет дає нашій уяві далеко більшу задачу, малює їй не одну сцену, не одну постать, а звичайно цілі, не раз безмежно широкі панорами* (І. Франко); *Дається* [у повісті] *широка й колоритна панорама життя на Україні, зокрема художньо-самобутнє відтворення деяких важливих подій того часу, виписана галерея образів історичних постатей* (Ф. Погребенник); *І кожна бляшка, панцир, окуття і на прикрасах вирізьблені драми — це панорами скіфського життя, увічнені по золоту майстрами* (Л. Костенко); // Сукупність творчих засобів якого-небудь виду мистецтва, окремого митця і т. ін. *Прекрасна праця Вервеса вагомо збагачує наші уявлення про панораму слов'янських літератур* (І. Багряний); *Використання нефілологічної термінології мало сприяє тонкощам розрізнення, радше затуманюючи запропоновану панораму новелістики* (К. Москалець); // Твір мистецтва або літератури, який показує життя широко і всебічно. *Треба відзначити, що елементи живопису і, особливо, музики надзвичайно сильні в його* [Т. Шевченка] *творчості. Як інакше назвати, коли не чудовою мальовничою панорамою, його "Сон"* (М. Рильський).

4. Великих розмірів картина з рельєфним переднім планом, вміщена всередині круглого освітленого згори приміщення, що дає глядачеві ілюзію реального виду. *Панорама "Голгофа" зберігалася з 1934 р. в антирелігійному музеї в Успенському соборі Києво-Печерської лаври, однак після вибуху в 1941 р. була втрачена* (з навч. літ.); // Приміщення для демонстрації такої картини. *Вдалині, над синіми просторами моря, підносилось місто, увінчане величною будівлею панорами* (А. Трипільський).

5. Картина, малюнок, розгляд яких через спеціальні скельця або скло створює враження об'ємності, рельєфності, перспективи. *Відомий історик і архітектор Януш Вітвіцький створив пластичну панораму Львова* (з навч. літ.).

6. Фотографічний знімок або телевізійний кадр із широким (більш як 100 градусів) кутом зображення. *Так приходили і так відходили швидколетною панорамою, мабуть, останні мої парубоцькі дні* (У. Самчук); *На екрані попливли вервечки скель, ущелини, оповиті туманом. Тепер і на інших екранах з'явилися частини панорами* (І. Росоховатський); *Людей виносили з усіх карет одночасно, Томас водив об'єктивом від однієї до другої, до третьої... Панорама виходила вражаюча* (А. Михайленко); *Окрім дзвону в вухах я нічогісінько не чув, і все це було як в німому кіно: безгучна чорнобіла панорама* (Л. Кононович).

7. Оптичний прилад біля гармат, який уможливлює бачити будь-яку точку на 360 градусів навколо й вимірювати кути на місцевості. *Одна за одною чотири гармати стали вряд на бугрі. Вже поодлітали назад передки з кіньми, і наводчики взялися до панорам* (Ю. Яновський); *Глянув* [Іраклій] *і застиг приголомшений: припавши головою до прицільної панорами, Семен не цілився вже* (А. Головко); *В одній гарматі заклинило снаряд, який заштовхнули в казенник, не стерши з нього пісок, у другій зносився спусковий механізм, у третій барахлила панорама* (В. Шкляр).

ПАНОРА́МНИЙ, а, е. 1. Стос. до панорами (у 1–3, 6, 7 знач.). *Нічний дощ додав барвам масного полиску, як у щойно написаній олією картині. Від живого панорамного пейзажу йшов запах гіркуватої суміші перезрілих квітів і трав* (Г. Вдовиченко); *Не можу вхопитися за щось одне .. Натомість — ковзання поверхнями, сьогодні тут, завтра там, відсутність панорамного, кольорового, об'ємного бачення одного й того ж, а не щоразу іншого ментального краєвиду* (К. Москалець); *Поет зображує події Першої світової війни через створення загальних панорамних картин з конкретними деталями, з описом воєнних переміщень, наступів та відходів* (з наук.-попул. літ.); *Мистецтво великого епосу багатомірне. Автор панорамного твору повинен багато вміти й знати* (з публіц. літ.); *Панорамний фотознімок призначений для показу на комп'ютері за допомогою спеціального програмного забезпечення, що створює сферичний ефект і дозволяє глядачеві побачити різні сторони відзнятого простору* (з наук.-техн. літ.).

2. Пов'язаний зі зніманням або показуванням фільмів на великих екранах, яке наближає сприйняття кінозображення до умов реального бачення. *У кінотеатрі на вулиці Шота Руставелі, що був побудований у 1958 році, було встановлено експериментальний панорамний екран* (з наук.-попул. літ.).

3. *спец.* Який має оптичний пристрій для широкого охоплення горизонту при спостереженнях. *Чудовий прилад, що називався панорамним радіолокатором, давав можливість бачити віддалені речі, навіть наглухо сховані від спостерігача під густими хмарами, пеленою пари чи туману* (В. Владко); *Мазор уже був вимкнув усі свої системи, окрім панорамної* (О. Тесленко).

Панора́мний кінотеа́тр *див.* **кінотеа́тр.**

ПАНОРА́МНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **панора́мний** 1, 2. *Одним із основних завдань реставраторів монастиря було збереження панорамності комплексу* (з газ.); *Характерними ознаками романів XIX ст. є монументальність, панорамність, часова послідовність оповіді* (з наук.-попул. літ.).

ПАНОРА́МНО. Присл. до **панора́мний.** *Нові забудови та зелені насадження на схилах Старокиївської гори заважають панорамно й цілісно споглядати мальовничі пейзажі міста* (з навч. літ.); *Микола Куліш був митцем і національним діячем, який концептуально, панорамно й масштабно розгортав національно значущу проблематику в усіх своїх творах* (з публіц. літ.); *Я робив свою роботу, він — свою: безліч разів фотографував фреску у різних ракурсах панорамно, загалом і кожну деталь окремо* (Р. Федорів).

ПАНОРАМУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **панорамува́ти.** *Інтелектуальні системи відеоспостереження призначені для панорамування, кругового огляду, пошуку, виявлення динамічних об'єктів і стеження за ними* (з наук.-техн. літ.).

ПАНОРАМУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., кого, що.* Проводити панорамне відеознімання чого-небудь. *А кінооб'єктив панорамує весняний людський потік і малинове полум'я тюльпанів* (А. Крижанівський); *Кружляючи, камера спускається, попередньо панорамуючи столицю з висоти* (з газ.).

ПАНО́ТА, и, *ж., зневажл.* Збірн. до **пан.** *Здається, ніколи не працювали криничани з таким завзяттям, як цієї весни: вперше на власній, одвойованій у паноти землі* (О. Гончар); *— Звідкіля ноги б'єте, хлопці-молодці? — З черкаського староства, — загуділи ті. — Втекли від паноти й простуємо на Січ* (В. Чемерис).

ПАНОТЕ́ЦЬ, тця́, *ч., заст.* 1. Батько щодо своїх дітей. *— Ей, Хведьку, вчись! Ей, схаменись! — Так панотець казав своїй дитині* (П. Гулак-Артемовський); *Жив тоді у нас старий дід, батьків панотець* (Д. Мордовець); *Панотець хвалився перед сином, як то ніхто не дбає за господарство, як він усе сам мусить доглянути та яка то тяжка праця* (Л. Мартович).

2. *рел.-церк.* Священник, піп. *Не торгувались з старостами, Як те бува з багатирями; Не торгувавсь і панотець (На диво людям та на чудо), За три копи звінчав у будень* (Т. Шевченко); *Панотець править службу, хор співає, а моя душа така радісна, така легка — наче туди до верху бані повз заломи підноситься і зараз крізь останнє віконце вилетить у блакитне небо* (Ю. Логвин); *Тільки оце й випросили у пана Мартина, щоб у церкві хоч по неділях панотець службу правив* (Д. Білий).

3. Ввічлива форма звертання до старих поважних чоловіків. *— Правду, панотче, святу правду ви говорите. Коли б ваша милость, щоб мене наградили Марусею, я б усе те сполнив* [виконав], *що ви тепер розказуєте* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— А котра то канарейка защебетала? — шукаючи очима винувату, пита Колісник. — Се я, панотче, кажу, — сміло виступила вперед ще молода молодиця* (Панас Мирний); [М а т р о н а *(до старого патриція):*] *Подивись лишень, панотче, — се що за знак? Плебеї всі стоять і ні один не йде прощаться з ними, а тільки Люцій підійшов близенько до варвара...* (Леся Українка).

ПАНОТЕ́ЦЬКИЙ, а, е, *заст.* Власт. панотцеві (у 1, 2 знач.). *Злякавсь і батько тоді, забувсь і про свою повагу панотецьку* (Ганна Барвінок).

ПАНОТЦІ́В, це́ва, це́ве, *заст.* Прикм. до **паноте́ць;** належний панотцеві. *Знали ми тільки панотцеву могилку, а самого не зазнали* (Д. Мордовець); *Чекали на попа. Врешті, хтось звістив, що піп іде, а за хвилину у двері всунулась пелехата голова з дзюбатим обличчям, а за нею й довга фігура панотцева* (М. Коцюбинський); *Не минали козаки панотцевого дворища, бо всім кортіло глянути в очі блакитні* [Галі], *на русяву косу помилуватися, голос голубиний почути* (О. Бердник); *Вони припадали одна за одною під панотцевим золотим Євангелієм і золотою ризою* (М. Матіос).

ПАНО́ТЧЕНЬКО, а, *ч., заст.* Пестл. до **паноте́ць.** *— Спасибі тобі, мій таточку ріднесенький! Не відкажи і теперечки, — та і устала навколішки, і цілує його руки. — Панотченьку, голубчику! Віддай мене заміж!* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Панотченьку. Це все добре, але не в тім діло. Треба, щоб ви заснували читальню для селян. Ваша парохія* [парафія] *стоїть на краю Руси* (І. Нечуй-Левицький); *— Панотченьку, у мене здавна така установа, що я сповідаюся щотижня, а як коли, то й частіше* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПАНО́ТЧИК, а, *ч., рел.-церк., заст.* Пестл. до **паноте́ць** 2. *— Слава Ісусу, панотчику! — Слава навіки!* (І. Франко); *— Ну і я тобі нич* [нічого] *не можу сказати про Бога. То справа наших панотчиків. Бажаєш — говори з ними* (О. Бердник).

ПАНОФТАЛЬМІ́Т, у, *ч., вет., мед.* Гостре гнійне запалення всіх структур ока. *Симптомами панофтальміту є різкий біль у оці та відповідній половині голови, а також набряк і гіперемія шкіри повік, помутніння рогівки та ін.* (з наук.-попул. літ.); *Найчастіше панофтальміт виникає внаслідок інфікованого поранення ока* (з навч. літ.).

ПАНО́ЧОК, чка, *ч.* Пестл. до **пан** 1, 2. — *Куди се вас бог несе? — питає Олексій Іванович. — Пшениці жати, паночку! — обізвався Федір, низько вклоняючись* (Панас Мирний); *Пріся повірила тому, що серце польського пана добре й упала з плачем до його ніг. — Паночку, голубчику, рідненький! Пустіть мене до батька!* (А. Кащенко); — *А чого ж, попросись у пана, — кинув Левко. — Скажи йому: присягаюсь, паночку, що не крастиму ваш ліс, тільки обміняйте мою орну десятину на вашу лісову* (М. Стельмах).

ПАНО́ШИТИСЯ, шуся, шишся, *недок., заст.* Панитися. * Образно. — *Ми також не без рук. Зробимо, що зможемо, щоб не дати їм* [будякам] *занадто паношитися на своїй землі* (І. Франко).

ПАНПСИХІ́ЗМ, у, *ч.* Філософське ідеалістичне вчення, за яким усі предмети одухотворені й мають психіку. *Деякі прибічники панпсихізму стверджують, що абсолютно всі об'єкти одухотворені, проте інші переконані, що тільки окремі класи мають таку властивість* (з наук. літ.); *До форм панпсихізму належать анімістичні уявлення первісних культур, гілогізм, а також учення про душу як істинну сутність світу* (з наук.-попул. літ.); *Риси панпсихізму простежуються в наукових концепціях Г. В. Лейбніца, Ф. В. Шеллінга, А. Шопенгауера, В. Вундта, Е. Гартмана, К. Г. Юнга та ін.* (з навч. літ.).

ПАНПСИХІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до панпсихізму. *Перші філософські панпсихічні міркування можна знайти вже у Фалеса, який началом всіх речей вважав воду, а космос — таким, що має душу, — живим, сповненим божественних сил* (з наук.-попул. літ.); *Досить несподіваними були панпсихічні висновки у представників науково орієнтованої матеріалістичної філософії* (з навч. літ.).

ПАНСІО́Н, у, *ч.* 1. *іст.* Державний або приватний закритий навчальний заклад з гуртожитком, повним утриманням для учнів. — *Мені радять одвезти її в пансіон, що при монастирі княгині* (С. Васильченко); *Один час утримував* [П. П. Білецький-Носенко] *у Прилуці приватний пансіон, де сам викладав усі предмети* (М. Зеров); *За перших літ свого перебування в пансіоні Химченко вчивсь дуже добре, переходив з класу в клас із першою нагородою* (А. Кримський); *Учитись почав Анатоль в пансіоні для залізничників у Києві* (Остап Вишня); *Пан Вербовський на виховання доньки коштів не жалкував і віддав її вчитися до французького пансіону в Глухові* (Д. Білий).

2. Невеликий готель, будинок, де здаються кімнати з повним або частковим утриманням. *Ми з хлопчиком вселилися у пансіоні, у великому домі у два осади, а дім той у дворі за високими воротами під кам'яними левами* (Марко Вовчок); *Вона живе у дворищі, де уміщається пансіон для хворих чужинців* (Леся Українка); *Випадок уперше з'єднав їх* [хлопців] *у пансіоні пані Чужинської, яка, бувши вдовою, віддавала одну кімнату з харчуванням* (В. Підмогильний).

3. Утримання мешканців з повним обслуговуванням (харчування, догляд і т. ін.). *Маю велику хату, гарно умебльовану, з балконом на гори і море і повний пансіон* (М. Коцюбинський); *Батько сторгувався: за квартиру й повний пансіон щомісяця по п'ять карбованців* (Я. Качура); *Я свою відпустку провів на турбазі в горах, куди мене запросив один давній друг, я жив там на повному пансіоні і заплатив лише чисто символічну суму за проживання* (А. Кокотюха); *Я запам'ятав адресу і списався з тим офіцером, просив його загостити на кілька день за мій кошт, на мій пансіон* (М. Дочинець).

ПАНСІОНА́Т, у, *ч.* 1. Вид закладу для відпочинку. *Як тихо зараз! Вже віддзвонили по санаторіях і пансіонатах на полудневий відпочинок, замовкли по клубах радіоли й роялі, затихли розмови й пісні — курорт спорожнів і задрімав* (О. Кундзич); — *Тут кожний будиночок — це пансіонат для курортників* (П. Загребельний); — *Ну, приїхали ми на той болгарський курорт. Оселилися у крутому пансіонаті. Людей небагато. Свій пляж* (В. Нестайко).

2. *іст.* Те саме, що **пансіо́н** 1. *Звуки фортеп'яно, голоси, гомін переповненого людьми будинку — одне слово, чулося приглушене зачиненими на зиму вікнами життя великого пансіонату під час занять* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПАНСІОНЕ́Р, а, *ч.* 1. *іст.* Той, хто вчиться в пансіоні (у 1 знач.). *Уряд удержував 180 пансіонерів, званих "казеннокоштними", головно медиків, філологів і математиків, та були й правники* (І. Франко); *Новий доглядач входив в найдрібніші подробиці пансіонного побуту, та з таким знанням справи, неначе все життя тільки тим і займався, що підраховував, скільки, до прикладу, треба борошна на галушки, якщо готувати на всіх братчиків-пансіонерів* (Б. Левін).

2. Той, хто живе в пансіоні (у 2 знач.). *Із настанням сезону морське узбережжя наповнюється пансіонерами, які ще до сніданку неквапливо походжають золотими пісками* (з газ.).

ПАНСІОНЕ́РКА, и, *ж.* Жін. до **пансіоне́р.** — *Всі оті викрики, охання, балакання про страшний гріх, друге, десяте, — все се дурниці. Лишіть се для пансіонерок і для акторів* (І. Франко); — *Так не можна: одній душі перевчити всю науку. Треба всім потрошки — бо то хліб, — повчала* [баба] *свою люблену пансіонерку* (Я. Качура).

ПАНСІО́ННИЙ, а, е. Прикм. до **пансіо́н** 1, 2. *Тільки він, єдиний, зуміє розібратися в складностях пансіонного побуту: скривдженого пожаліє, кривдника погудить, перевірить — причому, кожного дня, — як підготовлені уроки, хто і як відповів вчителю у класі, за що був поставлений у куток — на гречку* (Б. Левін); *Сава прокручує спогади про те, як часто не казав Іванці втішного слова, відмахувався, бо він не духівник, не пансіонна старушенція* (С. Процюк); // Одержаний у пансіоні. *Мовознавець ловила не один раз їх змовницькі погляди, вважала це непристойним і в душі страшенно обурювалася, але мовчала, тому що одержала пансіонне виховання і вважала за непристойне відверто висловлювати своє обурення* (Григорій Тютюнник).

ПАНСІО́НСЬКИЙ, а, е. Те саме, що **пансіо́нний.** *Вибігло кілька посудниць з пансіонської кухні* (Ю. Смолич); *Товариші його полюбили — він аж ніяк не відчував себе пригніченим або нещасним через пансіонську дисципліну!* (О. Іваненко).

ПАНСЛАВІ́ЗМ, у, *ч.* Назва ідейних течій різного політичного забарвлення у XIX ст., що мали на меті державне об'єднання всіх слов'ян (перев. у складі Російської імперії). *Обхідною дорогою, через польський романтизм і чеський панславізм, дійшли деякі талановиті русини до нового зближення з рідним народом* (І. Франко); *Творче та ідейне багатство Шевченкової спадщини і Шевченкового діяння не можна сповна усвідомити й оцінити поза врахуванням і дослідженням його позиції щодо такого широкого й різнохарактерного явища, яким були панславізм і споріднене з ним російське та українське слов'янофільство* (І. Дзюба); *Російська історіографія Закарпаття XIX ст. вважала цей край "русским", переносила на нього свої теоретичні засади російського панславізму* (з наук. літ.); *М. Грушевський відкрито виступав проти панславізму, вбачаючи в ньому загрозу для національних інтересів українського народу* (з наук.-попул. літ.).

ПАНСЛАВІ́СТ, а, *ч.* Послідовник, прихильник панславізму. *Усі слов'янські панславісти знали двох-трьох російських панславістів і по них думали-гадали про усю Росію. Вони думали, що про слов'ян думає і за них стане уся Росія, ряд, суспільство і навіть народ, і на се покладали свої великі надії* (І. Нечуй-Левицький); *Демократична частина панславістів, зокрема, деякі члени Кирило-Мефодіївського товариства, пов'язувала об'єднання слов'ян з їх національно-визвольним рухом* (І. Франко).

ПАНСЛАВІСТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до панславізму і панславіста. *Політичне визволення сербів дало надію на визволення й інших слов'ян. Почався звісний панславістичний рух в Австрії* (І. Нечуй-Левицький).

ПАНСЛАВІ́СТСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **панславі́зм** і **панславі́ст.** *Поширення австрійських впливів на Балкани зачинило шлях панславістській пропаганді Росії, і через те відносини між обома державами стали холодніші* (І. Крип'якевич); [Т а р а с:] *І що твій панславістський рай мені? .. Про нього співають ті, хто людям би хотів забити пилом голову* (С. Голованівський).

ПАНСПЕРМІ́Я, ї, *ж.* Гіпотеза про виникнення життя на Землі та можливості життя на інших планетах шляхом перенесення клітин живої речовини в космічному просторі. *Гіпотезу панспермії висунув у 1865 році німецький вчений Г. Ріхтер, обґрунтував шведський астроном, фізик і хімік Сванте Август Арреніус* (з наук. літ.); *Особливо часто ідеї панспермії згадуються в контексті обміну речовиною між Землею і Марсом, коли на його поверхні ще було багато води* (з наук.-попул. літ.).

ПА́НСТВО, а, *с.* 1. Збірн. до **пан.** *Козацьке панство походжає В киреях чорних, як один* (Т. Шевченко); — *Шановне панство, пан Славек просить вас усіх до столу* (С. Тельнюк); — *Дозволю собі тут притягнути порівняння з міжнародної політики, моє любе панство! — блиснувши очима, сказав шевальє* (С. Андрухович); [Ш м и г е л ь с ь к и й:] *Біда у тім, що вельможне панство не зна і знать не хоче, як хлоп живе!* (І. Карпенко-Карий); *Сидить за столом повно всякого панства, а поміж панством — мужик, стоїть, вичитує щось із паперів* (С. Васильченко); *Дурний хлопець не знав, не відав, що панич уже покаявся перед Богом. Щока йому так само пашіла, а в серці ще гірше клекотіла ворожнеча проти панства...* (А. Кримський); *Повиходили з панського палацу землеміри. До них під'їхав Колосюк, і панство почало зручніше вмощуватись у легенькій віденській колясці* (М. Стельмах); // *іст.* Подружжя панів; пан і пані. *В господі панства Турковських чималий рух сьогодні* (Леся Українка); *Манині протектори й колишні хлібодавці панство* [добродій і добродійка] *Маріяни перебувають тут уже більше тижня* (О. Кобилянська).

2. *заст.* Поведінка, звички і т. ін., як у панів. *В покоях було по-міському, з претензією на панство* (І. Нечуй-Левицький); *Він за останній час почав учитися столярства .. Спершу його вважано за простого і дуже доброго пана, але ж трохи... дурненького, мабуть, бо де ж таки: кинув панство та взявся за мужицтво* (Б. Грінченко); *Пригадує собі* [Мотря] *свої діточі літа, коли ще у її батьків не було такого панства, як тепер. Мати суєтилися в пекарні, готовлячи з прислугою 12 страв на Святу вечерю, а батько .. ходив по покоях, розглядаючи, чи все приготовлене як слід* (Б. Лепкий).

3. *заст.* Панування. *Почувши ж, що в огні спеклась* [Дідона], *Сказав* [Еней]: — *Нехай їй вічне царство, Мені же довголітнє панство* (І. Котляревський); — *Доки тут їх панства, то й кінця не буде чвар* (І. Франко); *Гордієнко ж обстоював за рівність прав усього українського люду і через те був ворогом всякого панства і поневолення людей одного стану людьми другого* (А. Кащенко).

4. *заст.* Царство, держава. *Тож спочатку того щастя Справді був Бертольдо гідний, Правий суд чинив у панстві, До підданих був лагідний* (Леся Українка); // *перен.* Місце, сфера переваги, активного вияву або безмежного поширення чого-небудь. *Борців не лякають пригоди: Шлях, мочений кров'ю та потом, Нас виведе в панство свободи, Не нині, не завтра, так потім!* (П. Грабовський).

ПА́НСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **пан, па́ні** 1, 2. *Віковічна боротьба двох станів, панського й мужичого, .. ніколи не кінчалась* (М. Коцюбинський); *Хто не знає на Україні, для чого була побудована над порогами фортеця Кодак? Для того, щоб задушити Січ, яка, ніде правди діти, приймала всіх, хто тікав від панського гніту...* (В. Малик); // Належний панові, пані. *І сниться їй той син Іван І уродливий і багатий, Уже засватаний, жонатий — На вольній, бачиться, бо й сам Уже не панський, а на волі* (Т. Шевченко); *Ми вмісті* [разом] *з Опанасом пасли валахів панських, — літ нам було, може, по п'ятнадцять* (І. Карпенко-Карий); *Він виріс на багацькому хуторі, що так само сторонив від села, як панський двір, був нащадком кметів-багатирів із діда-прадіда, що ніколи не гнулися на панщині* (І. Керницький); *Мати щодня на панське поле працювати ходила. Заробляла вона мізерно* (К. Гриб); // Власт. панові, пані. *Життя Мар'їне, як на долоні, стояло перед нею, гірке та непривітне, зламане панськими вчинками* (Панас Мирний); *Ніколи ще вона не бачила, щоб його очі так гордо блищали, щоб його лице, завжди ласкаве, тихе, сливе дитяче, так розчервонілося, так пашіло гнівом, панською пихою* (І. Нечуй-Левицький); — *До роботи ні, до господарки ні, все б то лиш дармувало, чужими руками вугля вибирало, другим хіба розказувало! Панська вдача...* (О. Кобилянська); // Признач. для пана, пані, розрахований на пана, пані. *Ще до обіда* [обіду], *перед панським другим сніданком, панна Юзя пробігла мазурковим кроком по довгій жовтенькій, мов золотій, стежці до альтанки* (Леся Українка); // Такий, як у пана, пані. *Він знав Краньцовського за дуже статечного чоловіка. Не раз завидував йому панських манер і такту* (Л. Мартович); — *Ходіть допоможете його* [пацю] *злапати. Нинька мусимо мати вечерю не хлопську, а панську* (Григорій Тютюнник); *Комфортабельний будинок на розі — віденський модерн. Занедбані-занедбані, проте панські сходи* (Олекса Ізарський); // *перен., зневажл., ірон.* Благородний, делікатний і т. ін. *Вигнав надвір квочку з курчатами і прищикнув одно дверима так, що воно запищало, як навіжене. — Яке панське! — лаяв його Йонька, всідаючись під хатою клепати коси* (Григорій Тютюнник).

Па́нська (по́вна) ро́жа *див.* **ро́жа; Па́нська при́мха** *див.* **при́мха; Па́нські при́мхи (жа́рти, забага́нки** *і т. ін.) див.* **при́мха.**

◊ **На вели́ку (па́нську) стопу́ <На вели́кій (па́нській) стопі́>** *див.* **стопа́**[1]**; Па́нський това́р** *див.* **това́р**[1]**.**

ПАНТ *див.* **па́нти.**

ПАНТАЛО́НИ, о́н, *мн.* 1. *заст.* Штани (у 1 знач.). *На мсьє Енно були мистецьки відпрасовані панталони — чорні в білу нитку .. та строга чорна візитка* (Ю. Смолич); *Слуги графа почистили і випрасували капітанський камзол та панталони, наваксували до блиску черевики* (В. Малик); *Поява худого високого чоловіка середнього віку, котрий скидався на коника-стрибунця либонь через те, що його довгі й тонкі ноги були обтягнуті панталонами, що защіпалися попід колінами і зникали в чоботях, — викликала пожвавлення* (Ю. Винничук); *Це був Марлі зі своєю самокруткою, у своїй незмінній жилетці, у панталонах в обтяжку і чоботах* (І. Андрусяк, пер. з тв. Ч. Діккенса).

2. Жіноча білизна, яка покриває нижню частину тулуба від пояса звичайно до колін. *Дотепер ще фарбує* [Аделаїда] *жмутик волосся в яскраво-червоний колір і носить тільки ажурні панталони* (М. Матіос); *Вона .. залишилася в прозорій комбінації, крізь котру просвічували рожевий бюстгальтер, мережані панталони* (Ю. Іздрик); *Марта одягалася в спідниці і блузки з пишними комірами та рукавами, в гаптовані й вишиті сукенки, в незмірно великі теплі панталони, в напівпрозору нічну сорочку* (С. Андрухович).

ПАНТАЛО́ННИЙ, а, е. Прикм. до **пантало́ни.** *Панталонне мереживо потрібно підбирати з урахуванням кольору та текстури основної тканини* (з навч. літ.); *Панталонні корсети надають фігурі стрункості* (із журн.).

ПАНТАЛО́НЧИКИ, ів, *мн.* Зменш.-пестл. до **пантало́ни.** *Він садить її* [ляльку] *біля ніг великих опудал, схрещує по-турецьки безвольні ноги в панталончиках, у руки вкладає ситару* (С. Андрухович); *У нього було кілька різних дамських підв'язок, чотири пари милесеньких дамських вишиваних панталончиків і три прозорі тендітні дамські сорочки, батистові хусточки і навіть один корсет та кілька панчішок* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПАНТА́Ч, а́, *ч.* Плямистий або звичайний олень з пантами. *Багато звіра ходить, але путнього не трапилось. Було два прекрасних пантачі, так ще панти "зеленуваті"* (І. Багряний).

ПАНТЕЇ́ЗМ, у, *ч.* Філософське і релігійне вчення, що ототожнює Бога з природою, розглядає природу як утілення божества. *Пантеїзм є панівною тенденцією в індуїзмі, даосизмі та дзен-буддизмі, натомість традиційне християнство та іслам його відкидають* (з наук.-попул. літ.); *Осягнути специфіку українського менталітету неможливо без вивчення вербально-магічних оберегів-замовлянь, які своїми коренями сягають пантеїзму* (із журн.).

ПАНТЕЇ́СТ, а, *ч.* Прихильник, послідовник пантеїзму. *Оскільки стоїки були пантеїстами, то бачили природу й найвище начало — Логос — нерозривно пов'язаними* (з наук. літ.); *До природи — як я ставлюсь? Не як пантеїст молюся, не в речах духотворюся, — а грозою переплавлюсь, сталлю блиску насталюся!* (П. Тичина); — *Коли вже Природа, то не Бог, — зауважив співрозмовник, якому я повідомив споконвічну формулу пантеїстів* (М. Руденко).

ПАНТЕЇСТИ́ЧНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **пантеї́зм** і **пантеї́ст.** — *Ти відчув у своїх натхненних грудях пантеїстичне серце* (П. Колесник); *Побратимство людини й природи в М. Коцюбинського підкреслене пантеїстичними малюнками лісового життя, поетизацією простих радощів буття* (з наук.-попул. літ.); // Власт. пантеїстам. *Хаямові "рубаяти" і талановиті, і дотепні. В них є багацько пантеїстичного вільнодумства і світової скорботи, гризьких виступів проти ненажерливого мусульманського духівництва* (А. Кримський).

2. Стос. до пантеїзму. *Спочиває, одходить змертвіла душа, вертається чутливість, жадібно впиває в себе спрагла душа життя природи, вічний рух космосу, в якомусь пантеїстичному захваті схиляючись перед його проявами, ясно, як ніколи, свій зв'язок з землею почуваючи* (С. Єфремов); *У більшості творів пейзажної лірики проглядається пантеїстичне одухотворення природи через безпосереднє спостереження, через своєрідне злиття душі людини із довкіллям* (з наук. літ.); *Пантеїстична філософія природи Дж. Бруно завершує розвиток ренесансного осмислення буття* (з наук.-попул. літ.).

ПАНТЕЇ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **пантеї́ст.** *Вона ще й переконана пантеїстка! Вона бачить і розуміє те, що не підвладне раціональному сприйняттю* (з публіц. літ.).

ПАНТЕЇ́СТСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **пантеї́ст.** *Т. Кампанелла був філософом, релігійним мислителем, поетом, чиї релігійні уявлення про причетність Бога до всіх речей відрізнялися пантеїстським характером* (з наук. літ.); *Теорія самопізнання Г. Сковороди — поєднання пантеїстської філософії й теологічного вчення* (з наук.-попул. літ.); *У працях Джордано Бруно послідовно простежуються пантеїстські переконання в осмисленні природи та навколишнього світу* (з навч. літ.).

ПАНТЕЛИ́К, у, *ч.:* ◊ **Збива́ти / зби́ти з пантели́ку** *(діал.* **з пли́гу)** *див.* **збива́ти; Зби́тий з пантели́ку** *див.* **зби́тий; (1) З пантели́ку** — несподіваний, раптовий. *Тільки прибадьорився старий, ввійшов у форму — і раптом така смерть з пантелику* (І. Драч).

ПАНТЕЛИ́ЧИТИ, чу, чиш, *недок., кого, розм.* Викликати розгубленість, замішання, подив, нездатність звично діяти, говорити, міркувати і т. ін. у кого-небудь. — *Кохання шкідливе для нашої сучасності, бо воно пантеличить людину* (В. Підмогильний); *Ця мова тішила Катю, коли вона розмовляла сама з собою, і дуже пантеличила, коли Катя вдавалась до інших* (Б. Антоненко-Давидович); *Воєвода не обізвався. Його звичка думати вголос пантеличила багатьох* (І. Білик).

ПАНТЕЛИ́ЧИТИСЯ, чуся, чишся, *недок., розм.* Утрачати здатність звично діяти, розумно говорити, міркувати і т. ін. внаслідок розгубленості, страху. *Війт, що дотепер запер був дух у собі і проникав очима жовніра та пантеличився і завертав свої гадки від жовнірового лиця, розпізнав свого сина по голосі* [голосу] (Марко Черемшина); — *Що?* — *пантеличився Сошенко.* — *Ну, те вино, що зовсім і не вино, бо ж і вода не вода, а хімічні речовини* (Н. Околітенко).

ПАНТЕО́Н, у, ч. 1. Храм, присвячений усім або багатьом богам у стародавніх греків і римлян. [П р і с ц и л л а:] *А звідки ж ти рятунку світу ждеш? Та ж ти не поклоняєшся віддавна нікому з тих богів, що в пантеоні* (Леся Українка); // Сукупність усіх божеств у якій-небудь політеїстичній релігії. *Від фракійців греки запозичили свого часу цілий пантеон богів, у тому числі прекрасний міф про Орфея* (Г. Пагутяк); *Переважна більшість персонажів грецького й римського пантеону традиційно зображувалась у вигляді дуже гарних людських постатей* (з наук. літ.).

2. Усипальниця, місце поховання видатних людей. *Його* [архітектора] *покликання — пантеони, павільйони, палаци культури, .. санаторії з безліччю колон, пілястрів і класичних урн* (О. Довженко); *Личаківський пантеон уважають музеєм, закритим для поховань, винятки роблять тільки для видатних львів'ян* (з наук.-попул. літ.).

3. *перен.* Збірка, сукупність видатних творів мистецтва або літератури, фактів історії, імен історичних діячів. — *Іване Івановичу! Воістину ви — зразкова людина нашої безприкладної епохи, і ваше ім'я, очевидно, буде фігурувати в пантеоні "Червоних дощок"* (М. Хвильовий); *У народнопісенній пам'яті ватажка новгородських ушкуйників бачимо в пантеоні витязів* (Є. Гуцало); *В пантеоні українських мислителів Шевченко посідає місце осібне й виняткове — настільки виняткове, що духовна історія України від часу його появи й дотепер розгортається, необхідно співвідносячись із ним* (О. Забужко); *Всі троє мали дивовижну і славну долю, по праву увійшовши до пантеону запорозького козацтва разом з Сагайдачним, Вишневецьким, Сірком і Гордієнком* (Д. Білий).

ПАНТЕ́РА, и, *ж.* 1. Рід великих хижих ссавців родини котячих, який об'єднує п'ять сучасних видів — тигра, лева, ягуара, плямисту пантеру та барса. *Завдяки неповному окостенінню під'язикової кістки та специфічній будові гортані всі пантери, окрім барса, можуть ревіти* (з наук. літ.); *Полюють пантери на великих ссавців, найчастіше на копитних, які в декілька разів більші за них самих* (з наук.-попул. літ.).

2. *розм.* Те саме, що **Плями́ста панте́ра.** *Пантера причаїлась серед товстих гілок найбільшого дерева. Лежала мертвою полінякою. І злегка подригувала кінчиком свого яскравого плямистого хвоста* (Ю. Логвин); *Грифони терзали коней, леви ловили оленів, пантери нападали на диких свиней* (В. Рубан); *Що то таке пантера, спитав Іван. І Катруся пояснила, що то така велика дика кішка. Дуже небезпечна, підступна й хитра* (В. Лис); * У порівн. *Якесь дивне поєднання надзвичайної дівочої краси і суворості. Гнучка, як пантера, і така ж метка, мабуть, а строга, як царівна* (І. Багряний); // *перен.* Про жінку, що своїми манерами, зовнішністю і т. ін. нагадує пантеру. — *Ах, наші милі пейзанчики! — кліпнула чорними віями емансипована пантера і присунулася до Остапа* (А. Крижанівський); *Коли за столом запанував ситий дух, озвалася Майя, пантера із зеленими очима* (Любко Дереш).

3. *(у лапках).* Назва німецького середнього танка періоду Другої світової війни. *Що за кладовища техніки, що за череди залізних важких динозаврів розбрелись від Дунаю до самого Балатону? То пісочно-жовті, то обгоріло-чорні "пантери", "тигри" обростають бур'янами вище гусениць...* (О. Гончар); *Чотири танки .. відшукують надійні засідки, щоб, лишаючись непоміченими, бити з близької відстані по "тиграх" чи "пантерах"* (Є. Доломан); *Насправді ж я давно вбитий на війні так само, як і ти, дорогий Андрушо, моє тіло пробите гарматами "тигрів" і "пантер" під Прохорівкою* (П. Загребельний).

△ **(1) Плями́ста панте́ра** — великий хижий звір родини котячих із плямистою шерстю. *Плямиста пантера спритно лазить по деревах, нерідко влаштовується там на денний відпочинок або засідку, проте полює переважно на землі: тихо підкрадається до здобичі, стрибає й душить її* (з наук. літ.); *Забарвлення плямистої пантери варіює від блідо-солом'яного, сірого до іржаво-бурого; по тілу, хвосту й лапах розсіяні дрібні й середні чорні плями, суцільні, а також у вигляді кілець* (з наук.-попул. літ.); **(2) Чо́рна панте́ра** — назва деяких великих кішок темного забарвлення. *Забарвлення чорних пантер є проявом меланізму, викликаного мутаціями* (з наук.-попул. літ.); *Найчастіше чорні пантери трапляються серед леопардів або ягуарів* (з навч. літ.).

ПАНТЕ́РЯЧИЙ, а, е. Прикм. до **панте́ра** 1, 2. *Поверх білої рясної одежі на одному плечі висіла пантеряча шкіра, перехвачена в поясі фібулою у формі двох пантерячих голівок* (Н. Королева); // Такий, як у пантери. *Якийсь легенький пантерячий скік* [літака], *виверт якийсь ледве помітний і ввесь ваш страх... Ні, що я кажу: "страх". — Уся ваша хоробрість .. наниз посунулась...* (Остап Вишня); *Воронок уже стояв напоготові, з роззявленим заднім отвором, і ти знову — відважна жінка! — плигонула під колеса, пантерячим ривком на цей раз уже красивого й сильного тіла* (О. Забужко).

ПА́НТИ, ів, *мн. (одн.* **пант,** а, *ч.).* Молоді, ще м'які, покриті шерстю роги оленів (марала й ізюбра), які використовують для виготовлення лікувальних препаратів. *Ось звірині шкіри на стіні, ось мисливське знаряддя, ось голова ізюбра з гіллястими пантами, ось рушниця* (О. Довженко); *Ми з ним били тюленів, вичиняли шкури, стругали панти і лікували по ближніх становищах людей* (М. Дочинець); *У медицині витяжки із пантів застосовують для лікування астенії, неврастенії, артеріальної гіпертензії* (з навч. літ.).

ПАНТОВА́Р, а, *ч.* Той, хто обробляє панти. *Кількість занурень пантів у гарячу воду кожен пантовар визначає самостійно* (із журн.); *Пантоваром не станеш за декілька місяців чи років, адже знання цієї справи передаються із покоління в покоління* (з газ.).

ПА́НТОВИЙ, а, е. Вигот. з пантів. *З-під поли* [на ярмарку в повітовому місті] *можна було дістати не тільки саму дивовижну, розбоєм добуту одежину, а навіть пантові пілюлі й ручні кулемети* (М. Стельмах).

ПАНТО́ГРАФ, а, *ч.* 1. Прилад для виготовлення копій креслень, планів і т. ін. зі збереженням або зміненням масштабу зображення. *Сучасні пантографи дозволяють виготовляти замальовки лекал у відповідному масштабі автоматизовано* (з наук.-попул. літ.); *Деталі крою можна зменшити або збільшити за допомогою пантографа* (з навч. літ.).

2. Струмоприймач електровоза або моторного вагона, який складається з системи шарнірно сполучених легких рам. *Пантограф складається із масивної рами на чотирьох ізоляторах, рухливої рами, контактних лиж, механізму для піднімання та опускання пантографа* (з наук.-техн. літ.); *Пантограф, побудований за принципом роз'єднувача, в системі вітчизняного електропостачання майже не використовується, але за кордоном застосовується в електровозах* (з навч. літ.).

ПАНТОГРАФІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до пантографії. *Розкрійний етап швейного виробництва передбачає застосування пантографічного способу збільшення або зменшення деталей крою* (з навч. літ.).

ПАНТОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Метод копіювання малюнків за допомогою пантографа (у 1 знач.). *Пантографія пов'язана з виготовленням копій, креслень в іншому масштабі* (з навч. літ.).

ПАНТО́ГРАФНИЙ, а, е. Прикм. до **панто́граф.** *Пантографна конструкція; Пантографна рама.*

ПАНТОГРАФУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пантографува́ти.** *При пантографуванні картографічного матеріалу зображення вихідного матеріалу переноситься на карту, що складається, з механічним зменшенням або збільшенням до заданого масштабу* (з навч. літ.).

ПАНТОГРАФУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., що.* Збільшувати чи зменшувати малюнок, креслення, план і т. ін. за допомогою пантографа (у 1 знач.). *Щоб пантографувати карту, необхідно правильно встановити пантограф* (з навч. літ.).

ПАНТОКРА́ТОР, а, *ч., рел.-церк. (з великої літери).* 1. У християнстві — Вседержитель, Всевишній, в образі кого з'явився на світ Бог Отець. *Була якась секунда, коли із золотавого сяйва проступило обличчя Пантократора. А можливо, то лише видалося Прокопові* (М. Руденко).

2. Поясне зображення Христа, який благословляє правою рукою і тримає Євангеліє в лівій руці. *Царські ворота хотілося назвати не царськими, а прямо райськими, такі гарні були вони й величаві. Величаві були Пантократор, Апостоли й Пророки, тільки празнички* [празничні ікони] *висіли зависоко, щоби можна їх було гідно оцінити* (Б. Лепкий); *Не важило, як називатимуться ті чи ті мозаїки. Пантократор, Оранта, Євхаристія з двічі намальованим Христом і апостолами, які бігли до Бога за його тілом і кров'ю* (П. Загребельний).

ПАНТОКРИ́Н, у, *ч., фарм.* Лікувальний тонізувальний препарат, який добувають з пантів і застосовують для лікування гіпотонії, неврозів і т. ін. *Пантокрин стимулює нервову систему та м'язи, обмін речовин та основні фізіологічні процеси, сприяє адаптації й стійкості організму до несприятливих факторів навколишнього середовища, підвищених фізичних і розумових навантажень, інфекційних захворювань* (з наук. літ.); *Механізм тонізувальної дії пантокрину зумовлений стимуляцією процесів обміну* (з наук.-попул. літ.).

ПАНТОКРИ́НОВИЙ, а, е. Прикм. до **пантокри́н.** *Пантокриновий екстракт особливо ефективний для лікування перевтоми, виснаження нервової системи, ослаблення серцевого м'яза* (з наук.-попул. літ.); *Для підвищення працездатності під час фізичних навантажень, перебування в суворих кліматичних зонах чи несприятливих екологічних умовах лікарі радять приймати пантокриновий бальзам* (з навч. літ.).

ПАНТОЛЕ́ТА *див.* **пантоле́ти.**

ПАНТОЛЕ́ТИ, е́т, *мн. (одн.* **пантоле́та,** и, *ж.).* Легке жіноче взуття з підошвою, що тримається на нозі за допомогою стрічок, ремінців і т. ін., перекинутих через підйом стопи. *До відкритої легкої сукні краще дібрати шкіряні пантолети, які додадуть вашому образу легкості та невимушеності* (із журн.); *Сучасні пантолети виконані з натуральних матеріалів, відрізняються оригінальним і привабливим дизайном* (з мови реклами).

ПАНТО́МЕТР, а, *ч.* Легкий кутомірний інструмент, признач. для топографічного знімання. *Пантометр складається з двох металевих циліндрів, закріплених на спільній вертикальній осі так, щоб верхній циліндр міг обертатися по нижньому за допомогою гвинта* (з наук.-техн. літ.).

ПАНТОМІ́М, *ч.* 1. *род.* у. У Стародавній Греції та Стародавньому Римі — танцювально-мімічна вистава, звичайно на міфологічний сюжет. *Використання у пантомімах пишнобарвних декорацій, яскравих костюмів і навіть диких тварин та феєрверків перетворювало їх на справжні феєрії* (з наук. літ.); *У Римі пантомім відзначався особливою дією, сконцентрованою, заповненою подіями та вчинками, а жести виражали конкретність і лаконічність* (з навч. літ.).

2. *род.* а. Актор, який, міняючи костюм і маску, послідовно зображував усіх персонажів у такій виставі. *Назву консуляра, що служить підтоптаній жіночці, багача, що стелиться перед служницею, вкажу найзнатнішого роду юнаків, що під п'ятою у пантомімів* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

ПАНТОМІ́МА, и, *ж.* 1. Вистава без словесного тексту, в якій зміст розкривається за допомогою міміки, жестів і виразних рухів. *Незалежно від тих єзуїтських драм, розвилась в Польщі в XVI і XVII віку широко комедія .. переважно сатирична, арлекінади, інтермедії, не виключаючи балету і пантоміми* (І. Франко); *А вже прийдешні лиця біліють, ніби маски з пантомім* (Ю. Андрухович); *Щопівгодини на сцені розігрувалася маленька пантоміма: начепивши маски карикатури усіх претендентів, актори кумедно кривлялися, ставали на голови, робили шпагат, грали на віниках, як на балалайках* (І. Роздобудько); — *А трохи нижче фонтана Понсо, — не вгавала Лієнарда, — .. показували пантоміму "Страсті Господні"* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

2. Сюжетна сцена в балеті, опері, драмі і т. ін., заснована на безсловесній драматично виразній грі виконавців; гра виконавця в такій сцені. *Ці пластичні рухи, наче він виконував якусь пантоміму на сцені театру, а не робив звичайне діло — все це було незвичайне, незрозуміле і дратувало* (Ю. Смолич); *У драматичній виставі, де всі сюжетні колізії зрозумілі з тексту, пантоміма допомагає створити відчутний образ того, що розкрито словами, втілювати різноманітні відтінки почуттів людини, рух її психіки* (з наук.-попул. літ.); *Пантоміма виконує допоміжні функції й підпорядковується специфіці того мистецтва, у якому існує* (з навч. літ.).

3. Виразний жест руки, рух людського тіла, що слугують засобом передавання думки, спілкування між людьми. *Первісна поезія була, по суті, колективним вибухом почуттів, збірною імпровізацією, яка одночасно була співом, танцем і пантомімою* (І. Франко).

ПАНТОМІ́МІКА, и, *ж.* Виразні рухи людського тіла, що служать поряд з мімікою формою передавання внутрішніх переживань. *Пантоміміка допомагає мовцеві підсилювати вербальні засоби й додатково виражати наміри, почуття, думки, переживання* (з наук.-попул. літ.); *Сучасні хореографи використовують найрізноманітніші техніки та прийоми пантоміміки, які наповнюють виставу драматичною силою та виразністю* (з навч. літ.).

ПАНТОМІМІ́СТ, а, *ч.* Актор, який володіє засобами пантоміміки. *Набула поширення декламація, що складалася зі вступу, після якого до глядачів виходили кілька дійових осіб і виголошували тексти перед сценою, на сцені ж пантомімісти показували відповідні живі картини* (з наук.-попул. літ.); *Виступ пантоміміста зустріли захопленими аплодисментами* (з газ.).

ПАНТОМІМІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **пантоміміст.** *Успіх театрального дійства повністю залежав від пантомімістки, яка мала донести глядачам основний задум твору* (з газ.).

ПАНТОМІМІ́ЧНИЙ, а, е. Те саме, що **пантомі́мний.** *Підтекст виражається без слів, за допомогою жесту, пози, мімічних і пантомімічних дій* (з наук.-попул. літ.); *Сучасні балетмейстри органічно вплітають пантомімічну гру в канву танцю, узгоджують її та підпорядковують основному задуму* (з навч. літ.); // Пов'язаний з використанням пантоміми. *Щоб відчути різницю між танцем і пантомімічною мініатюрою, потрібно звернутися до творчості Марселя Марсо* (з навч. літ.).

ПАНТОМІ́МНИЙ, а, е. Прикм. до **пантомі́ма.** *У балетах XVIII ст. пантомімні епізоди ще були відокремлені від танцювальних, пантомімна гра передбачала передачу дії, а танець — стану, відчуттів* (з наук.-попул. літ.); *У пантомімних виставах актори виражають емоційний стан рухами, жестами* (з публіц. літ.).

ПАНТОПО́Н, у, *ч., фарм.* Лікувальний препарат опію, який застосовують як знеболювальний, снодійний засіб, а також при сильному кашлі. *Давала* [лікарка] *дихати з кисневої подушки, впорскувала камфору, пантопон, — робила все, .. і Свиридон не вмер* (Ю. Яновський).

ПАНТОРИ́М, а, *ч.* Вірш, повністю написаний з використанням панторими. *Панторим — це невеликий вірш, у якому майже всі слова римуються* (з наук.-попул. літ.); *Найчастіше панторим — жартівливий двовірш* (з навч. літ.).

ПАНТОРИ́МА, и, *ж.* Рима, яка об'єднує багато звуків, далеко заглиблюючись у середину віршового рядка. *Панторима засвідчує тонке мовне чуття та вишукане опанування автором слова, хоч повністю заримованих віршових рядків в українській поезії майже не спостерігається* (з наук.-попул. літ.).

ПАНТО́ФЕЛЬ *див.* **панто́флі.**

ПАНТО́ФЕЛЬКА *див.* **панто́фельки.**

ПАНТО́ФЕЛЬКИ, льок, *мн. (одн.* **панто́фелька,** и, *ж.).* Зменш.-пестл. до **панто́флі.** *Скоренько вискочила* [молода пані], *всунула ноги у шовкові пантофельки і побігла до кухні* (Б. Лепкий); *Була* [Зінаїда Михайлівна] *в добірному, блідого шовку халаті, блакитних пантофельках, лагідна в рухах, з своєю несміливою усмішкою* (В. Підмогильний); *Вона була .. винятково чепурно й кокетливо одягнена у якесь японське кімоно, в елегантних, білих з червоними китичками, пантофельках* (У. Самчук); *Один із власників павільйону — ресторатор Клаар із тонкими русявими вусиками — підносить Петрові символічну жіночу пантофельку* (С. Андрухович).

ПАНТО́ФЛІ, фель *і* флів, *мн. (одн.* **панто́фля,** і, *ж. і* **панто́фель,** фля, *ч.).* М'які кімнатні туфлі, звичайно без закаблуків. *Вона, вигідніше сівши в невеличке крісельце і простягши свої маленькі ніжки, обуті в шовкові пантофлі, прийняла журливо-поважний вид* (Г. Хоткевич); *Він хитнув ногою, і пантофля звалилася. Всі побачили голу ніженьку, навіть без шкарпеток* (А. Кримський); *Комаха поклав ручку, одсунув каламаря й книжку, помацав рукою по столу, щоб знайти окуляри, пошарпав ногами під столом, шукаючи пантофель* (В. Домонтович); *Пан Юрій, врешті, загнав свою пантофлю під ліжко й .. довго діставав її звідти руками* (Олекса Ізарський).

ПАНТО́ФЛЯ *див.* **панто́флі.**

ПАНТОФО́БІЯ, ї, *ж., мед.* Нав'язливий страх усього, що існує або може трапитися в зовнішньому чи внутрішньому світі. *Пантофобія частіше зустрічається серед жінок і переважно пов'язана із хронічним стресом* (з наук.-попул. літ.); *Пацієнтів із пантофобією можуть переслідувати страхи в будь-якому місці, навіть удома* (з навч. літ.).

ПАНТРО́ВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **пантрува́ти.** *Не кожного вечора вона* [Ольга] *викрадається з дому, пантрована Хмурою Настею, але таки викрадається* (Р. Федорів); *Посередині* [холу] *панував несамовитий рух від скляних дверей, пантрованих швейцарами* (Ю. Іздрик).

ПАНТРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., кого, що, на кого — що, за ким — чим, із спол.* щ о б, а б и *і т. ін., розм.* 1. Дивитися пильно, уважно. *Стоїть бідне хлопченя, На вогонь пантрує* (С. Руданський); *Казанцев став поруч з Олесею й з жадобою пантрував на білу ручку* (І. Нечуй-Левицький); *Дівчина напівобертається, дістає з пазухи книгу в крамних палітурках, урочисто подає мені, а очима пантрує на двері* (М. Стельмах); // Стежити, слідкувати за ким-, чим-небудь. *В своїй світлиці, в роговій башті, з котрої мусили пантрувати за вузьким шляхом межи бескидом й ставом і куди вже раз був направлений вибух, сиділи Орися й Катря* (М. Старицький); *За цим чорним — звати його Лавро Кихоть — жінка весь час пантрувала скоса* (О. Кундзич); *Гнат пантрував Миколу, щоб той уже й рота не відкрив про ту навіжену його братову, язикату Килину* (В. Кучер); *Особливо любив він нічні зміни, коли спало місто, окільні села, коли рівно двигтіла його турбіна в бетонному мішку, а він пильно пантрував її норов* (В. Яворівський); *Вона удала, ніби знову знепритомніла, але крізь приплющені повіки пантрувала, коли випаде зручна нагода* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); // Виглядати кого-, що-небудь; чекати на когось, щось. *Тимофій пантрує під стовпом, коли кум ітиме із лісничим до корчми* (Марко Черемшина); *Кота звичайно випускали по обіді на прогулянку, і Толька вже пантрував на нього у дворі* (Б. Антоненко-Давидович); *Він, либонь, пантрував на Богдана, бо постав перед очима саме в ту мить, коли той збирався сісти на коня* (І. Білик).

2. Доглядаючи, дбати про когось, щось. *— Чи я на те десять літ доглядала вас, пантрувала, як малої дитини, як свого рідного, щоб ви тепер робили мені такий скандал?* (І. Франко); *Такою артисткою варто дорожити, її мусиш оберігати, плекати, пантрувати, навіть прислужитися їй не гріх* (О. Гончар); *— Головне, Галочко, пантруй їх під час дощу. Гуска хоч і водяний птах, а малі гусята в дощ можуть загинути від води* (К. Гриб).

ПАНТРУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *недок., розм.* Оберігати себе від кого-, чого-небудь, ухиляючись від якихось дій, учинків і т. ін.; берегтися, остерігатися. *Ольга зрозуміла, що тепер усе треба робити обережніше. Більше не показувала "бозі", що бере у руки. Пантрувалася* (Я. Качура); *Пантруйтеся, дівчатонька! Гірка ж бо вам заплатонька! Вінок зв'яне, плач настане, А невірний не спом'яне* (І. Франко, пер. з тв. Й.-В. Гете).

ПАНТУВА́ННЯ, я, *с., мисл.* Дія за знач. **пантува́ти.** *Старий Сірко загадав збиратися в дорогу. На промисел, на пантування* (І. Багряний).

ПАНТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., мисл.* Добувати панти мисливством. *Ось скоро поїдемо пантувати, і тоді взнаєш, що то таке...* (І. Багряний).

ПАНТЮРКІ́ЗМ, у, *ч.* Ідейно-політична доктрина, що обстоює об'єднання всіх тюркомовних народів. *Пантюркізм, хоча ґрунтувався на небезпечній військовій меті, проте посприяв культурному ренесансові турків як у Туреччині, так і за її межами, зростанню інтересу до тюркських мов та історії, утворенню різноманітних зв'язків між тюркомовними народами* (з наук. літ.); *Мовна реформа в Туреччині та становлення лексичних норм були тісно пов'язані з ідеологією пантюркізму* (з наук.-попул. літ.); *Пантюркізм виник під значним впливом ідей Ісмаїла Гаспринського, який пропонував уніфікувати тюркські мови шляхом очищення їх від пізніших арабських і перських запозичень* (з навч. літ.).

ПАНТЮРКІ́СТ, а, *ч.* Послідовник, прихильник пантюркізму. *Політичні рухи панславістів, пангерманістів, пантюркістів вважають феноменом XIX — поч. XX ст.* (з навч. літ.).

ПАНТЮРКІ́СТСЬКИЙ, а, е. Стос. до пантюркізму і пантюркіста. *Важливим кроком у консолідуванні тюркських народів було видання в Каїрі в 1902 р. журналу "Тюрк", на шпальтах якого пантюркістські ідеї подавалися як альтернатива ісламізації* (з наук.-попул. літ.).

ПАНУВА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **панува́ти.** — *Не буде, серце, не буде неволі!.. Скінчилося її панування... Буде нове життя... вільне... братерське життя... щасливе...* (Б. Грінченко); *За скілько літ розкоші та панування вона розучилася робити-працювати, жила більше споминками про старовину* (Панас Мирний); *Зараз Микола йшов до тих, кого найбільше ненавидів. Знав, що скоро їх пануванню прийде кінець* (К. Гриб); *Тому надзвичайно обмежена кількість типів, майже відсутні рухомі, живі композиції, постаті з'являються перед нами в непорушній фронтальності, панування шаблонів у зображеннях постатей* (П. Загребельний); *У вигляді друкованого слова думка стає довговічною .. За часів панування архітектури вона, мов гора, могутньо здіймалася над певним століттям, над певною місцевістю* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); — *Де там — десята копійка, а останнє забирає дяк, бо це його дохід... — Гірке, Тарасе, твоє панування, краще б до людей ішов у найми* (С. Васильченко).

2. *рідко.* Те саме, що **царюва́ння.** *За панування царя Миколая 1-го на Західній Україні в одному повітовому місті жив міщанин Лемішка* (І. Нечуй-Левицький).

ПАНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., над ким — чим, у кому — чому і без дод.* 1. Мати владу над ким-, чим-небудь. *Народився Гордій з давнього панського роду, що звик панувати над мужиком і так виробив у собі цю потребу панувати, що вона передавалася спадщиною від батька до сина* (Б. Грінченко); [Н а р т а л:] *Хотів би ти, щоб Карфаген тепера над Римом панував, хоч би й любов'ю?* (Леся Українка); *Я паную над обставинами й тому можу сказати, що від мене залежить моя доля* (О. Кобилянська); *Як засяє спис золотим сяйвом, настане венедам час панувати над усім народом* (В. Рубан); // *перен.* Все охоплювати, заповнювати собою (про пори року, сили, явища природи і т. ін.). *Тоді саме весна панувала, і такий то був вечір сильно рожевий* (Марко Вовчок); *Холодна осіння ніч цілковито панувала над околицею* (М. Трублаїні); *Вона виросла там, де панує жорстока зима і над замерзлими ріками віють крижані вітри* (П. Загребельний); *Данило їхав степом серед незглибної тиші, яка панує тільки в степу у спечний серпень* (Ю. Покальчук); // *перен.* Підкоряти собі (природу, сили стихії). *Сашко .. вирішив зробитися авіатором, а не моряком. Адже моряк панував тільки над водною стихією, а літун* [льотчик] *панував над водами, землями і самим повітрям* (Ю. Смолич); // *перен.* Переважати в людській свідомості, суспільних відносинах і т. ін. *Дух життя, добра і зла, гріха й очищення вона тримала десь у підсвідомості, а зовні в неї панував культ матеріальної вигоди і обряд споживання* (Р. Андріяшик); *У XIX сторіччі панувала думка, що провина за всі вчинки особистості лягає на середовище, в якому вона розвивалась* (Г. Пагутяк); — *Мене не влаштовує, що всюди панує брехня* (Ю. Іздрик); // *перен.* Охоплювати, володіти (про людські почуття або відчуття). *Огей стрепенувся. Тепер ним панував могутній дух легкості* (Олесь Досвітній); *Чутки тискались до вух, рипів голос німецького капрала, панував жах* (Ю. Яновський); *Серед молоді панувало велике патріотичне піднесення* (М. Андрусяк).

2. *перен.* Мати переважне порівняно з чим-небудь поширення; безмежно поширюватися. *Тепер голос Владка, чистий і повний, мов голос дзвона, панував у залі* (І. Франко); *Над всім панує тільки ритмічний, стриманий шум* (М. Коцюбинський); *В хатках панувала велика бідність, хоча у бухті було багато риби, а на острові — птиці* (М. Трублаїні); *Пахло материнкою, яблуками, горішиною, над усім тим панував запах меду* (Ю. Мушкетик).

3. Бути паном, панею або як пан, пані. *Зозуля кувала, Правдоньку казала. Буду сто літ жити, Тебе годувати, В жупані ходити, Буду панувати* (Т. Шевченко); *Сосіди* [сусіди] *кажуть, що я паную. Я не паную, я гірко горюю* (П. Чубинський); [Б и ч о к:] *Я тобі скажу, хоч би й про жінку нашого станового, адже вона йому не вінчана, а подивись, як вона панує, краще другої пані!* (М. Кропивницький).

4. *над чим.* Підноситися над навколишніми предметами, ландшафтом, місцевістю; височіти. *Одного дня по обіді я помаленьку видрався на гору Бріярку. Ця пірамідальна гора панує над усією Щавницею* (І. Нечуй-Левицький); *Пануючи над цілим районом казарм та робітничих халуп, густим чорним димом валувала в небо цегельня* (О. Гончар); *Розташований на високому шпилі, що панував над широким повноводим Сеймом, Путивль був невеликим, але неприступним городом* (В. Малик).

(1) Панува́ти над собо́ю — вміти стримувати свої почуття, володіти собою. *Щоб володарювати над іншими, треба було навчитися панувати над собою* (І. Росоховатський); *І тут до мене дійшло, що його усміхненість — це лише звичка панувати над собою, маска* (Р. Федорів).

ПАНУКРАЇНІ́ЗМ, у, *ч.* Ідейно-політична концепція, висунута на початку XX ст., в основу якої покладено історичну, економічну та культурну цілісність народу України, гегемонію українського населення в ній. *Панукраїнізм проявляється в усвідомленні представниками національностей, які живуть в Україні, спільної історичної долі, спільних ідеалів демократії, правової та соціальної держави, в повазі до українських традицій, визнанні української мови як державної* (з наук.-попул. літ.); *С. Петлюра думав здійснити мрії своєї молодості — втілити в життя панукраїнізм, домогтися офіційного визнання української держави й водночас повернути всі провінції, які колись були територією поширення українського народу та української культури* (з публіц. літ.).

ПАНУКРАЇ́НСЬКИЙ, а, е. Стос. до панукраїнізму. *Панукраїнські ідеї підкреслюють наявність спільних рис виробничої, політичної, морально-етичної та інших складових культури українського народу* (з наук.-попул. літ.); *Панукраїнські принципи передбачають таку зовнішню й внутрішню політику, яка забезпечуватиме культурну монолітність українського народу як всередині України, так і поза її межами* (з навч. літ.).

ПА́НФИЛЬ *див.* **па́мфиль.**

ПАНФУТУРИ́ЗМ, у, *ч.* Український літературно-мистецький рух, що виник у 20-х роках XX ст., представники якого пропагували повну свободу мистецької творчості, заперечували традиційну естетику слова. *Драма М. Семенка якнайповніше розкрилася в період панфутуризму, передусім "Нової генерації", коли запанувала "функціональна поезія"* (з наук. літ.); *Панфутуризм хоча й був ідейно пов'язаний із загальним футуристичним напрямом в Італії та Росії, однак мав питомі особливі риси й існував досить автономно* (з наук.-попул. літ.); *У 1921 р. в Києві за ініціативи М. Семенка була створена Асоціація панфутуристів, до якої, крім М. Семенка, увійшли Ґео Шкурупій, Юліан Шпол, Олекса Слісаренко, Мирослав Ірчан, Марко Терещенко, Микола Бажан, Юрій Яновський, Олекса Влизько та ін., завдяки яким панфутуризм розвинувся в українській літературі* (з навч. літ.).

ПАНФУТУРИ́СТ, а, *ч.* Послідовник, прихильник панфутуризму. *Асоціація панфутуристів мала своє видавництво "Гольфштром", проте вони друкувалися також у збірнику "Семафор у майбутнє", газеті "Катафалк мистецтва", "Жовтневому збірнику панфутуристів"* (з наук. літ.); *Потім до нас підходить відомий панфутурист Семенко й одразу ж починає ображати мене дотепами й лаяти за французькі фрази* (М. Хвильовий); *Виступи панфутуристів часто кінчалися посвистами, обуреним галасом і навіть образливими вигуками слухачів — чи було то десь у клубі, чи в аудиторії університету, чи в читальному залі книгозбірні* (М. Бажан).

ПАНФУТУРИСТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до панфутуризму, властивий йому. *Панфутуристичний рух, розпочатий бучними сигналами "Семафора в майбутнє", худенькою газетою "Катафалк мистецтва", кричущими афішами з розсипаними увсебіч знаками оклику, — галасливий панфутуристичний рух, анітрохи не налякавши мистецтва своїми катафалками, никнув і розпадався* (М. Бажан).

ПА́НЦЕР *див.* **па́нцир.**

ПА́НЦЕРНИЙ *див.* **па́нцирний.**

ПА́НЦЕРНИК *див.* **па́нцирник.**

ПА́НЦЕРНІСТЬ *див.* **па́нцирність.**

ПА́НЦИР, *заст.* **ПА́НЦЕР,** а, *ч.* 1. *іст.* Частина старовинного, звичайно металевого, бойового спорядження, яке захищало тулуб воїна від ударів холодної зброї. *Несуть пани есаули* [осавули] *Козацькую збрую: Литий панцир порубаний, Шаблю золотую* (Т. Шевченко); *Не було на білих її стінах ні фамільних портретів, ні шкірою оббитих крісел, ні скринь у кутку, ні панцерів предків, бо рубались предки в давнину з непокритими грудьми* (О. Довженко); *Тоді звільнено чотирьох вісників і випущено кінноту в панцерах* (В. Барка); *Василько взув постоли, одягнув темну сорочку й кафтан, а поверх них панцир* (А. Хижняк); *Довгі дворучні мечі, трофейні сарацинські ятагани і криві шаблі, широкоствольні аркебузи, тяжкі арбалети, монументальні панцири, темні шоломи із залишками обірваного павиного пір'я стояли перед нами, як солдати на параді* (Д. Білий); * У порівн. *На чорних тинах то тут, то там вимерзала цупка, як панцир, білизна в снігових іскрах* (Григорій Тютюнник); // *перен.* Велика кількість однорідних або однакових твердих предметів, які щільно вкривають, облягають собою що-небудь. *Волошина спробувала почепити всі медалі .. Вийшов суцільний панцир з великих і маленьких, золотих, срібних і бронзових кружал* (В. Собко); *Від високого, обшитого галунами коміра і до пояса всі груди та живіт князя були прикрашені численними нагородами. Тому його мундир виглядав панциром, на якому переливалися золоті та срібні лати* (І. Пільгук); // *чого, перен.* Якась риса людської вдачі, поведінки і т. ін., що ніби захищає від чого-небудь. *В критичну хвилину Чередниченко від тебе не відвернеться, не одягне на себе панцир безчулості, хоч би в якому був настрої* (О. Гончар); *Слова відскакували від неї, неспроможні пробити холодний панцир відчуження, яким огорнула* [Марійка] *свою душу, як тільки побачила Ярему* (П. Загребельний); *Їй думалось, що, замкнувшись у панцир невразливої байдужості, вона зможе легше витримати жорстокі катування, яким піддасть її ворог* (Ю. Бедзик); *Прокіп Гордійович відчував, як б'ється сповита в панцир наукових умовностей, штучностей його думка* (Ю. Мушкетик); *Спілкуючись з іншими людьми, я особливо гостро відчувала, як відскакує від людських панцерів кинута мною думка* (І. Жиленко).

2. Захисний твердий покрив тіла деяких тварин (черепах, крокодилів, ракоподібних і т. ін.). *Володя роздивився, що потвора не що інше, як безліч морських великих крабів .. Переплітались когтисті клешні, настовбурчувалася щетина вусів, і колючі панцири, здавалось, скреготали під водою* (О. Донченко); *Поруч він відчував холодну грубу луску крокодилячого панцира, яка підіймалася й опускалася, от ніби крокодил робив спазматичні спроби вдихнути повітря* (О. Бердник); *Коли левеняналикталось* [напилось] *води, воно потяглося до черепахи. Звичайно ж, черепаха сховалась під панцир* (Ю. Логвин).

3. Металева обшивка автомобілів, поїздів, військових кораблів; броня́. *Батько служив у громадянську війну на бронепоїзді "Червоний месник" в ремонтній бригаді, але не лише ремонтував пошкоджені колії, латав дірки на панцирі, а й стріляв часом із гармати* (Ю. Яновський); *Стоїть він* [крейсер] *в панцирі стальному* (І. Нехода); // Покрив деяких деталей механізмів, а також проводів. *Панцерні потяги Галата стояли осторонь .. Панцер був непевний — дощатий: подвійні стінки, між якими насипано піску* (Ю. Яновський); *Тонкі чорні проводи, що виходили з свердловин, з'єднувалися разом у маленькій круглій коробці — і звідси дном міжгір'я поміж скелями тягнувся міцний просмолений зверху кабель у металічному панцирі* (В. Владко).

4. Жорсткий водолазний скафандр, признач. для роботи на великих глибинах. *Біля неї — дві чудернацькі постаті. Закуті в дзеркальну металеву броню, потворні й незграбні, вони дуже скидаються на роботів .. Але ні, це люди: до панцирів припасовано балони з киснем* (М. Дашкієв).

(1) Крижани́й (льодови́й) па́нцир — льодовий покрив. *Цілюща кисню сила вривалася крізь панцир льодовий і рибу на зимовищі живила...* (І. Гончаренко); *Ріки й озера закувало міцним крижаним панциром, степи лежали під товстим покровом сліпучо-білого снігу мертві, безмовні* (В. Малик).

ПА́НЦИРНИЙ, *заст.* **ПА́НЦЕРНИЙ,** а, е. 1. *іст.* Прикм. до **па́нцир, па́нцер** 1. *Кістку використовували у військовій справі для виготовлення кістяних накладок луків, наконечників стріл, руків'їв кинджалів, панцирних нашивних пластинок тощо* (з наук. літ.); // Одягнений у панцир. *Ударили польські гармати. Колихнулася стіна панцерних гусарів* (Я. Качура); *У цю хвилину засурмили в польському таборі сурми, вдарили барабани, до двадцяти панцирних хоругов пішло в атаку на татарський фланг* (Р. Іваничук); *З гиком і свистом понеслася важка панцерна кіннота на табір повстанців* (В. Чемерис); *І панцирні вояки, і їхня челядь нараз примовкли* (Ю. Логвин); // *перен., ірон.* Захищений від кого-, чого-небудь (про людську вдачу, поведінку і т. ін.). *Моє слово їх не дошкулить, тим більше, що їх панцирні душі мають перевагу навіть над японськими панцирниками* (В. Самійленко).

2. *іст.* Який служив у важкій кавалерії. — *І я пригадую,* — *пан Войський уклонився.* — *Як у господі в нас увечері з'явився Поручик панцирний Сапєга* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

3. Який має панцир (у 2 знач.). *Господи, звідки тут цей майський хрущ? Його панцирні крила хруснули голосно, як хрускає переламана кістка людини* (М. Матіос); *Панцирна щука.*

4. Те саме, що **броньо́ваний.** *Партизани пускають під укіс гітлерівські ешелони так просто, немов це не про них тримають німці* [фашисти] *каральні загони і спеціальну залізничну охорону з панцирними вагонами* (Д. Бедзик); — *Цієї ночі, — пояснював він бійцям, — з лиману у води Дніпра несподівано прорвались панцирні човни противника* (О. Гончар); *В іншій кімнатці-спальні широке нікельоване ліжко з панцирною сіткою, шафа для одягу, дзеркало мало не двометрової висоти* (П. Загребельний); *Відстоювалися тут дві панцерні самохідки, а в них до двох десятків вояків і цивільних* (М. Дочинець); // Який служить захисним покривом, панциром (у 3 знач.). *Трьома довгими щупальцями машина хапала металеві прути, рейки й цілі пластини — очевидно, панцирну обшивку циліндра* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса); // Який складається з броньованої військової техніки. — *Ось-ось промчать тут наші панцирні з'єднання* (Іван Ле); *Видалося світові старому, Що гітлерівські панцерні вали Здолають нас. Але з вогню і грому Ми ще сильніші вийшли, ніж були* (І. Вирган).

5. *с. г.* Який має твердий покрив (про плоди деяких рослин). *Щоб запобігти ураженню культури совкою, рекомендовано вирощувати панцирні сорти соняшнику, що майже не пошкоджуються гусеницями* (з наук. літ.).

△ **Па́нцирний шар** *див.* **шар**[1].

ПА́НЦИРНИК, *заст.* **ПА́НЦЕРНИК,** а, *ч.* 1. *іст.* Воїн, одягнений у панцир (у 1 знач.); латник. *Брама відчинилася, і виступило військо. Спереду гусари. За ними — кольчужники. Потім панцирники; за ними всі у мідних шоломах* (О. Довженко); *В тому місці, де була польська піхота, все пішло, як сподівалися. Але в іншому, де стояли панцирники, сорок гайдамаків з двома десятками нав'ючених коней так несподівано й міцно вдарили по загону волохів, що ті не встояли...* (Г. Колісник).

2. Автомобіль, поїзд, військовий корабель, покритий панциром (у 3 знач.). *За першим від станції переїздом стояв оповитий чорним димом німецький панцирник* (Я. Качура); *Окремі панцирні автомобілі на вулицях прифронтового міста були в Києві не первина, але ж зараз панцирників було щонайменше зо два десятки зразу* (Ю. Смолич); *Перебував* [Бумблякевич] *серед покинутих гармат, панцерників, вагонів з повисаджуваними шибами, тягачів і всілякої іншої військової продукції* (Ю. Винничук); *Ціла флотилія суден, ряттуючись, відходила на північний схід; між панцирниками та суденцем плавало кілька рибальських човнів* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса); * Образно. *Сніжок рипить під моїми ботфортами. З цими панцерниками я не злякаюся й весняної грязюки* (П. Колесник).

ПА́НЦИРНІСТЬ, *заст.* **ПА́НЦЕРНІСТЬ,** ності *і* ности, *ж., с. г.* Властивість за знач. **па́нцирний, па́нцерний** 5. *Одним із показників якості насіння є панцирність, її визначають за материнськими формами й сортами соняшнику* (з наук.-попул. літ.); *У сіро-смугастих сортів і гібридів соняшнику панцерність досліджують запарюванням насіння окропом протягом 10 хв* (з навч. літ.).

ПАНЦИРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **панцирува́ти.** *Не могли ж вони голими своїми клинками дістати з суходолу його флот, його панцировані судна!* (О. Гончар); — *Тільки гляди, як воно виходить: кораблі, панцировані машини, кулемети — це все не на передову, а сюди* (А. Кокотюха).

ПАНЦИРУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **панцирува́ти.** *Панцирування літака входить до пакету послуг виробника* (з мови реклами).

ПАНЦИРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., що.* Покривати панциром (у 3 знач.) що-небудь. *Салони транспортних засобів для перевезення тари з валютними цінностями панцирують й оснащують додатковими засобами захисту* (з навч. літ.).

ПАНЧІ́ШКА *див.* **панчішки.**

ПАНЧІ́ШКИ, шок, *мн. (одн.* **панчі́шка,** и, *ж.).* Зменш.-пестл. до **панчо́хи.** *Усі* [дівчата] *як одна у червоних черевичках і у білих та у синіх панчішках* (Г. Квітка-Основ'яненко); *З-під коротенької спіднички виглядали стрункі, сильні ноги в жовтих панчішках і трішки великуватих черевичках* (М. Йогансен); *Вони* [дівчата] *мелькали серед усього того несмаку в елегантних фільдеперсових панчішках та в фетрових ботах* (І. Багряний); *Синя спідничка-плісе, білі панчішки й пишний блакитний бант, що величезним метеликом стирчав на її білявому, як у ляльки, волоссі, враз увібрали Каті очі* (Б. Антоненко-Давидович); *Акторка була .. не в запаску або плахту зодягнута, а в купецьку до колін димчасту спідничку, підшиту багатьма прозорими мережками, груди прикриті розмальованим фартушком, на ногах панчішки та модні черевички* (І. Пільгук); * У порівн. *Ото навесні, коли від соків бруньки набрякають, галузку з верби зітне* [Михайло], *зелену кору стягне, як панчішку, ножем-чепеликом почаклує — і готова сопілчина* (І. Нижник).

ПАНЧІ́ШНИЙ, а, е. Прикм. до **панчо́хи.** — *Отже, ми домовились, .. не виявляти й найменшого натяку на пристрасть, розмовляючи в присутності пані де Дюбуа з молодою красунею, дочкою панчішного фабриканта з Страсбурга* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); // Признач. для виготовлення, в'язання панчіх. — *Працювала* [я] *на панчішній фабриці, де було багато дівчат, але й хлопців вистачало* (С. Талан); *Кількість виготовленої продукції в рази зросла після заміни старих панчішних верстатів на нові* (з газ.).

Панчі́шні ви́роби *див.* **ви́ріб.**

ПАНЧІ́ШНИК, а, *ч.* Робітник, який виготовляє панчохи. *"Що вам з того, коли і з вами погано поведеться дочка панчішника"* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

ПАНЧІ́ШНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **панчі́шник.** — *Ви з моєю сестрою знайомі... З Олею, панчішницею...* — *Зна-а-ю, вона мені багато про вас розпові-да-ла...* (В. Винниченко).

ПАНЧО́ХА *див.* **панчо́хи.**

ПАНЧО́ХИ, чі́х, *мн. (одн.* **панчо́ха,** и, *ж.).* Виріб машинного або ручного в'язання, що одягається на ноги під взуття й обтягує їх по всій довжині. *Старий Сулейман поскидав капці, поклав ноги у білих панчохах на софі і пахкав з довгого цибуха* (М. Коцюбинський); *Овечий смушок, причеплений на спину, захищав старому легені, а вовняні зелені панчохи .. оберігали від застуди ноги* (Н. Королева); *У прорізах просторого шовкового халата рожевіли панчохи з золотою каймою, загадково світилися аметистові застібки на червоних підв'язках* (П. Загребельний); // Такий виріб, зшитий з сукна, хутра чи іншого матеріалу. *Нога взута в дебелий унт, а в середині ще й товста козуляча панчоха* (І. Багряний); *Йшли всю ніч, не зупиняючись. Піски опівночі стали холодними як лід і ноги клякли в хутряних панчохах і чоботах* (З. Тулуб).

ПАНЩА́НИН, а, *ч., іст.* Те саме, що **панща́нник.** *Панщани зібралися біля рундука* (Б. Грінченко).

ПАНЩА́ННИЙ, а, е, *іст.* 1. Стос. до панщини. *Пан Хоцінський звернув розмову на те, що колись-то було добре: всім панам, і духовенству, і навіть мужикам, як мужики були панщанні* (І. Нечуй-Левицький); *Знамениті "інвентарі" 1847 р., що ніби регулювали панщанні повинності кріпаків перед панами, звелено було священникам читати й тлумачити народові по церквах* (С. Єфремов).

2. Належний панщанникові. *Власники панщанних наділів у Сторонці зупинялися в Дашкевички* (Р. Андріяшик).

Панща́нний селяни́н *див.* **селяни́н.**

ПАНЩА́ННИК, а, *ч., іст.* Селянин, що відробляв панщину; кріпак. *Давні панщанники понаставляли вуха та слухали Берка* (І. Нечуй-Левицький); *6 травня 1784 р. цісар Йосиф скасував обмеження щодо одруження панщанників* (І. Франко).

ПАНЩИ́ЗНА, и, *ж., іст.* Те саме, що **па́нщина** 1. *В нас їх* [панів], *як мух у Петрівку, розвелось .. Робіть, селяни, панщизну, а вони будуть панувати* (П. Панч); *Коли приреченого на страту виводили і його перепиняла дівка, котра була згодна вийти за страждениика заміж, милувалося! Нова родина — нові робочі руки на панщизні...* (Г. Колісник).

ПАНЩИЗНЯ́НИЙ, а, е, *іст.* Прикм. до **панщи́зна.** *Козаки врятували польське військо від загибелі .. А їм Польща за це що дала? Відібрали давні козацькі вольності і повернули в панщизняних людей* (А. Чайковський); — *Ще панщизняну біду залишив нам небіжчик дід у цій хаті* (П. Козланюк); *Тоді в батькові заговорила кріпацька сукровиця, відізвалась кревна спадщина по цілих поколіннях панщизняних рабів* (І. Керницький); *Пастушки спочатку сприймали його доволі стримано: вони ж були панщизняні, а він попович, та згодом звикли, і Маркіян забавлявся з ними як рівний* (Р. Іваничук).

ПА́НЩИНА, и, *ж., іст.* 1. Дарова примусова праця покріпачених селян у господарстві поміщика; відбуток. *Село неначе погоріло, Неначе люди подуріли, Німі на панщину ідуть І діточок своїх ведуть!..* (Т. Шевченко); — *Панщина — то таке, що люди робили панам задармо, а пани ще над ними збиткувалися, замикали у темні льохи та й били, що аж кров лилась* (Н. Кобринська); *Галя передчувала, що Демко нізащо не згодиться одбувати панщину і що змагання за волю приведе його до загибелі* (А. Кащенко); *Україна — це тихі води і ясні зорі, зелені сади, білі хати, лани золотої пшениці, медовії та молочнії ріки... Україна — це марні, обшарпані, голодні люди... Ідуть на панщину чорні і німі* (С. Васильченко); *Художник, певно, бачив такі руки й ноги у своїх сусідок, які ще тоді ходили на панщину* (Р. Федорів).

2. Те саме, що **кріпа́цтво** 1. *Воля! Це чарівне слово, споетизоване столітнім дідом, розпалювало кров у хлопця, а дедалі, з літами, під впливом витворених панщиною умов, прибирало більш конкретну форму, глибше значення* (М. Коцюбинський); *Тяжке ярмо панщини за довгі роки добре вгризлось у селянську шию* (В. Гжицький); *Раби Божі Йоан і Катарина повмирали ще панськими рабами. Аж п'ять літ по їхній смерті милостивий цісар скасував панщину* (І. Керницький).

(1) За па́нщини — за часів кріпацтва. — *О, він майстер! Ще за панщини навчився з людей драти!..* (Панас Мирний); *Обслугував його* [пана] *козачок Петрусь. (Це ще за панщини було, бодай не вертала!)* (Б. Лепкий).

◊ **[Як (мов, ні́би** *і т. ін.)***] відбува́ти па́нщину** *див.* **відбува́ти.**

ПА́НЩИННИЙ, а, е, *іст.* Прикм. до **па́нщина** 1. *Не дбають* [пани] *про чинші й данини, заміняють їх панщинною роботою селян на панських ґрунтах* (М. Грушевський); *І доти співатимуть* [кобзарі], *.. поки одні нащадки праотців Адама та Єви називатимуть себе козаками, а інші — панами, яким перші як мужики панщинні мають належати чи не по державному праву (хоч по Божому вони й вільні)* (В. Чемерис); // Який використовує панщину; заснований на панщині. *Громадські ліси, про які виразно згадують і патенти Йосифа II, зникли, натомість значно зросла загальна кількість панщинних тягарів і повинностей* (І. Франко); *Довго слухався його Сироватка й спогадував власне панщинне життя, спогадував пана Казана-Казановського, й захлипало його власне серце, й затремтіли десь близько-близько від очей сльози* (Ю. Мушкетик); *Селяни були зобов'язані відробляти декілька панщинних днів на тиждень* (з навч. літ.); // *у знач. ім.* **па́нщинний,** ного, *ч.;* **па́нщинна,** ної, *ж.* Людина, яка відробляє панщину (у 1 знач.). *Мокій і сам розумів, що життя його пропаще, — передусім і ганьби вистачить на все життя, а ще вдова старша на десять років, а ще отако проклинає його й проклинатиме увесь вік за те, що з вільної козачки стає панщинною* (Ю. Мушкетик).

ПА́НЩИННИК, а, *ч., іст.* Те саме, що **панща́нник.** *Я знав це козацьке село — за пів милі від Дніпра, люди тут колись справді жили, як королі — багато та весело, та згодом вольних козаків перевернули в панщинників* (Ю. Мушкетик).

ПА́НЬКАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **па́нькати** і **па́нькатися.** *Се значило би для нього повну руїну. Стратити все, що здобув досі тяжкими заходами, довголітнім паньканням з оцими дикими гуцулами* (І. Франко); *Писарша глянула Ваті в очі і неначе прочитала в їх* [них] *.. причину ласкавих запросин на чай і ласкавого панькання коло себе* (І. Нечуй-Левицький).

ПА́НЬКАТИ, аю, аєш, *недок., кого, розм.* 1. Потурати чиїмсь примхам, каверзуванням; балувати. — *Роботу сама хай виконує внучка, Не панькайте так, бо зросте білоручка* (С. Олійник); *Мене батько в Іскоростені не вельми панькав, .. дітей своїх убирали простенько: аби в ціле та щоб не марке* (І. Білик); *Він душі за ними* [синами] *не чув, задовольняв кожну їхню забаганку, ні в чому їм не відмовляв — словом, панькав* (О. Авраменко, В. Авраменко); // *коло кого.* Пильно доглядати кого-небудь; плекати. — *А все то жінка! Як візьме коло його* [нього] *панькати, тупцяти, як візьме припарювати, та виливати, та облизувати, то, дивись, вже моя дитина й очуняє!* (І. Нечуй-Левицький); // *коло кого — чого.* Приділяти багато уваги, часу; возитися. *Всяке діло хоче, щоб коло його* [нього] *панькали* (Номис); *Значиться, одна моя рада була би: сидіти нам спокійно, не туратися до них, не панькати коло них, а ждати, поки всі їх запаси вичерпаються* (І. Франко).

2. *кому, заст.* Панькатися (у 2 знач.). *Лисам, покритим гранатовим сукном, більше панькають та шапкують* (І. Франко); // Запобігливо, догідливо і т. ін. просити, умовляти когось. — *Вирятуй — каже князь, — мою дитину* [від чорта], *то я тобі пів князівства мого віддам .. Чого не робив* [чоловік], *як не панькав і перепрошував чортяку, — не хоче, гаспидів син!* (О. Стороженко).

ПА́НЬКАТИСЯ, аюся, аєшся, *недок., розм.* 1. *з ким.* Доглядати за ким-небудь, потураючи його примхам, каверзуванням. — *Геть ту дитину! — гукнув* [пан], — *геть! треба мені робити, а не з дитиною панькатись!* (Марко Вовчок); *Колись з жінкою панькались, ніби по-лицарському, як з дамою* (М. Івченко); *Наталка виходила* [пса]. *Бабралась із ним та панькалась, як із людиною, — от він і звик до неї* (І. Багряний); *Ріс хлопець сам, як гусеня на воді, без особливого догляду, нікому було з ним панькатись* (О. Гончар).

2. *коло кого, з ким.* Запобігливо догоджати, прислуговувати кому-небудь. — *Тепер не журися ні об чім і жди, як вони по тебе будуть присилати і панькатись коло тебе* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Уже ж, бач, думав він* [Рябко], *не дурно це в дворі Од самої тобі зорі Всі панькаються коло мене* (П. Гулак-Артемовський); *Учорашня побіда в суді тепер ані разу не тішила Мошка .. Треба було панькатися з війтом, підпоювати таксаторів* (І. Франко).

3. *з ким — чим.* Приділяти кому-, чому-небудь багато, іноді занадто багато уваги, часу. — *Сором з своїм горем тепер панькатись! — ласкавішим уже голосом корила Орися, присівши до Катрі* (М. Старицький); *А я з нею* [ногою] *і так вже нестерпимо панькаюсь сього року* (Леся Українка); — *Що це ти вже цураєшся своєї хати? — гукнула мати. — Все з своїми голубами. Коли вже ти покинеш з ними панькатись?* (О. Копиленко); — *Ми не збираємося панькатись із експертами, — мовив добродій у чорних окулярах* (П. Коломієць).

4. *з ким і без дод.* Поблажливо ставитися до чиїхось дій, учинків. *Панькатися ми не будемо з ними, бо надто дороге для робітників і селян кожне зернятко, спалене бандитом* (В. Еллан-Блакитний); — *Він, було, завжди говорив: з ворогом панькатися не можна. Його бити треба...* (Григорій Тютюнник); *Атмосфера нагнітається .. Тим більше, "старий" повернувся: добре чув, як гупнули двері; а "старий" панькатись не любить* (І. Білик); // Проявляти делікатність стосовно кого-небудь; церемонитися. — *Тепер ходить* [Рединський] *трохи не щодня. Мені вже і надокучає, бо треба з ним панькатись, коли впустив до своєї господи* (І. Нечуй-Левицький); — *А ви, свахо, не панькайтеся мені з ним. Зять-то він зять, але й роботу всяку повинен знать...* (В. Кучер); *Він уже не панькався з відвідувачами, і якщо хто починав правити теревені — мовчки стукав нігтем по склу годинника* (М. Дашкієв).

(1) Як кіт з осе́лéдцем па́нькатися (вози́тися) *з ким — чим:* а) занадто довго займатися чим-небудь. *Еней з Дідоною возились, Як з оселедцем сірий кіт; Ганяли, бігали, казились, Аж лився деколи і піт* (І. Котляревський); *Жінка вона гарна, то правда, і значна, донька Кочубея, але годі навіть з такою красунею возитися, як кіт з оселедцем. Або кажи, або хай з тобою кнут говорить* (Б. Лепкий); б) занадто багато уваги приділяти кому-, чому-небудь. [К і н д р а т А н т о н о в и ч:] *Панькався зо мною тесть, як кіт з оселедцем* (М. Кропивницький).

ПАНЬМА́ТКА *див.* **паніма́тка.**

ПАНЬМА́ТОЧКА *див.* **паніма́точка.**

ПАНЬМАТУ́СЯ *див.* **панімату́ся.**

ПАНЬМА́ТЧИН *див.* **паніма́тчин.**

ПАНЮ́ГА, и, *ч.* Зневажл. до **пан** 1, 3. *Настя задумалась, — він* [інспектор], *правда, грізний, суворий панюга, — вчительки духу його бояться, проте до неї він ласкавий, хвалив її перед іншими* (С. Васильченко); *Зате ж і правив панюга Гетьманським, як своєю батьківщиною. Що було скаже, — так тому й бути* (Панас Мирний); * У порівн. *Ясь розкидався на широкій канапі, мов справдішній панюга* (І. Нечуй-Левицький).

ПА́НЯ, і, *ж., розм.* Те саме, що **па́ні.** *З панею наїхала польська двірня, польки покоївки* (І. Нечуй-Левицький); [Д и я к о н *(до Нартала):*] *Тебе прошу, посидь коло слабого, поки ми з панею зготуєм купіль* (Леся Українка); *Говорив* [Славко] *Краньцовському, щоби їхав додому: його паня жде перед корчмою з повозкою* (Л. Мартович); *І далі пішов* [капітан] — *ручки паням цілувати, панам вклонятися, про погоду теревенити та про те про се...* (Б. Лепкий); *На відчит Орядина прибуло багато молодих пань і дівчат* (О. Кобилянська); *На поміч прийшла Варвара. Її спокійні рухи, з якими вона вешталась по хаті, збирала одежу та натягала дітям панчішки, певний, важкий хід босих ніг, поважне обличчя — все те навівало на паню Наталю спокій* (М. Коцюбинський).

ПАНЯ́, я́ти, *с., розм.* Дитина пана, пані. *Хай втікає та накаже Вельможним панятам, Щоб не важились буяти По убогим хатам* [по убогих хатах] (П. Куліш); *Панич якось його чи вскубнув, чи вщипнув. А той, як виважить руку, як ударе його з усього маху по пиці... так паняті носа й розтовк!* (Панас Мирний); *Вибралися паната не так із залізом, як із сріблом і золотом, виступали з незвичною розкішшю, їхали в позолочених ридванах, везли дорогі шати, коштовний посуд з усієї корони, клейноди, дорогі вина* (П. Загребельний); * У порівн. *А жіночку свою любив* [козак] — *І Господи єдиний! Як те паня, як ту дитину, У намистах водив!* (Т. Шевченко).

ПАНЯ́НКА, и, *ж.* 1. *розм.* Те саме, що **па́нна.** — *Вона, панянка, мала б іти за тебе, простого хлопа?* (І. Франко); *З Константинова були привезені музики, і двоє дорослих синів власника замку вибивали по його хистких від часу підлогах мазура з своєю молодою мачухою та сусідніми панями й панянками* (А. Кащенко); *Барвінська — прізвисько дівчини — донька заможних хуторян, скінчивши вже гімназію й перейшовши на вищі курси, тільки в місті почувала себе ніби панянкою і, як панянка, поводилася й говорила* (Д. Бузько); *Час уже було думати про одруження, щоб потім висвятитися й стати десь на парафію, але хто з міських панянок піде заміж за бідного паламарчука* (Б. Антоненко-Давидович); * У порівн. *Міномети стояли на вогневій, мов панянки: всі в нарядах, всі під кокетливими парасольками, що захищали їх від дощу* (О. Гончар).

2. *заст.* Незаміжня дівчина. *Поміж панянками не було нікого за його* [нього]. *Хороше обличчя, люб'язна розмова, перевита жартами, хист до танців — все се було за нього, все слугувало йому на користь* (Панас Мирний); *Тепер Люба — доросла панянка, вже не один панич потай заглядається на неї* (П. Кочура); * У порівн. [І в а н:] *Чого ти замислився, мов та панянка, що заміж хоче?* (М. Кропивницький).

ПАНЯ́НОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **паня́нка.** — *Яка хороша паняночка, — мовила* [бабуся], *усміхаючись. — Позвольте мені вашу рученьку поцілувати* (Панас Мирний); *Іван Остапович чогось стривожився і ніби трохи злякався, вглядівши в вікно молоду білу паняночку з тіткою* (І. Нечуй-Левицький); *Антон Никандрович був юнак красний .. Часто паняночки після знайомства з ним постоювали на самоті проти люстерка в світлиці, зітхали* (В. Барка); * У порівн. — *Дивіться, дивіться, добрі люди, що в мене молодиця, як калина, як яблучко, як дівочка, як паняночка!* (Марко Вовчок).

ПАНЯ́НСТВО, а, *с., заст.* Дівування. — *Може б, ти на більше змоглася? — Нехай мене Господь боронить, щоб я бралася за таку проблему, котрої закінчення неприміннo* [неодмінно]: *старе панянство, — відповіла* [Дора] *й здвигнула раменами вгору, мов її діткнув мороз* (О. Кобилянська).

ПАНЯ́НСЬКИЙ, а, е. Належний панянці. *Здавалося, що то стежки оздоблені цвітними камінцями, по яких злегка шамотіли шовкові хвости панянських спідниць та вискрипували лакові чобітки паничів* (Панас Мирний); [З е м ф і р а:] *Але там є двірці, палати, Там пишнобарвні килими, Бенкети там під гук сурми І дорогі панянські шати!* (М. Драй-Хмара); — *Ну-ну! Це гарні слова, чисто панянські, дівочі!* — *обізвалася тітка* (О. Кобилянська).

ПАНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок., розм.* 1. *кого і без прям. дод.* Те саме, що **поганя́ти**[1] 1. *Щось теліпається на шиї у коня! Коли ж дивиться* [Забрьоха] *— .. аж і тут гарбуз сирий причеплений! Кинув його аж геть, а сам за нагайку, знай коня паня, знай паня...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Буду годувати* [коника], *то він великий .. виросте, я тоді запряжу його та ну-у-у паняти!* (Панас Мирний); *— Наші стріляють! Паняй до колодязя! — Василько затарабанив голими п'ятами по мокрих боках коня* (П. Панч).

2. Рушати, прямувати куди-небудь. *— Он-он-ондечки дядина оселя, — аж підстрибнув з радощів Чайка. — Паняй!* (Д. Бузько); *— Ваш ешелон пішов на Полтаву. А зараз відправляється другий. Сідайте й паняйте слідом...* (А. Дімаров); *— А ти чого тут розсівся? Ану паняй з моєї галяви. Геть!* (А. Крижанівський).

ПАНЯ́ТКО, а, *с., розм.* Зменш.-пестл. до **паня́.** *Великого коліна ти панятко, Княжа Острозьке, Ізяславська вітка...* (П. Куліш); *Михась сумлінно в пані Асі Навчав паняток за харчі* (С. Воскрекасенко); *А, блазню, ти один! Панятко, графенятко! Ось до ушей твоїх я прикладу печатку Своєю шаблею, щоб шануваться вмів!* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

ПА́ПА[1], и, *ч. (з великої літери).* Титул усіх пресвітерів, який із часом закріпився тільки за главою католицької церкви. *Отим положено конглавом: Хто без святої булли вмер — У пекло просто; хто ж заплатить За буллу вдвоє, ріж хоч брата, Окроме Папи і ченця, І в рай іди!* (Т. Шевченко); *Вони* [посли] *радили удатися під опіку Папи, і Данило з братом справді почали переговори з Папою, щоб дістати від нього поміч* (М. Грушевський); *— Чому ви, русини, які іспо відуєте того самого Христа, ту ж діву Марію, не хочете визнати владикою Папу і держитесь за своїх патріархів?* (Р. Іваничук); *Папа хотів виявити прихильність до нового польського короля* (П. Загребельний).

(1) Па́па Ри́мський *(з великої літери)* — верховний ієрарх католицької церкви, глава держави Ватикан. *Католицька церква обґрунтовує владу Папи Римського наступництвом апостола Петра, який прийняв у Римі мученицьку смерть* (з наук.-попул. літ.); *У питаннях віри й моралі Папа Римський стежить за чистотою віровчення, керує місіонерською діяльністю, скликає Вселенські собори католицької церкви, проводить їхні засідання, затверджує відповідні рішення, переносить або розпускає собори* (з навч. літ.).

ПА́ПА[2], и, *ж., дит.* Те саме, що **хліб.** *Бийте кота в губи, Щоб не просив буби. Бийте кота в лапи, Щоб не просив папи* (з народної пісні); *Старший хлопчик лазить по хаті, .. знай голосить та докуча матері, просячи папи* (Г. Квітка-Основ'яненко); *І вдови плакали, кричали діти "папи", А на сніданок — жолуді одні* (В. Симоненко).

ПАПАВЕРИ́Н, у, *ч., фарм.* Лікувальний препарат із групи спазмолітиків, який має болезаспокійливий і судинорозширювальний ефект. *Завдяки спазмолітичній дії папаверин знімає м'язовий тонус, впливає на гладеньку мускулатуру, має помірний судинорозширювальний ефект* (з наук.-попул. літ.); *Папаверин застосовують у розчинах і таблетках при лікуванні гіпертонічної хвороби, стенокардії, холециститу та ін.* (з навч. літ.).

ПАПАЗО́Л, у, *ч., фарм.* Лікувальний препарат, який застосовують при гіпертонії та стенокардії. *На початковій стадії дисциркуляторної гіпертонічної енцефалопатії в амбулаторних умовах широко використовують папазол* (з навч. літ.).

ПАПАМОБІ́ЛЬ, я, *ч.* Броньована автомашина з прозорим куленепробивним верхом, яку використовують як засіб пересування глави католицької церкви. *Унаслідок співпраці відомої штутгартської марки та офіційного Ватикану з'явилося більше десятка папамобілів* (із журн.); *Франциск вітав усіх із відкритого папамобіля, брав на руки й цілував хворих дітей, посміхався на камери та приймав подарунки* (з газ.).

ПАПАРА́ЦІ, *невідм., ч. і ж.* Надзвичайно набридливий фоторепортер, який намагається проникнути в особисте життя знаменитостей і зафіксувати якісь цікаві моменти. *Про їхній роман два місяці писали газети і ловили пікантні моменти на віллі Люлебурга папараці* (В. Лис); *У нього тут вілла з усіма вигодами для цілодобового бешкетування. І жодної камери спостереження. І жодної шпарини для папараці* (Люко Дашвар).

ПАПА́ХА, и, *ж.* Висока хутряна чоловіча шапка, поширена у народів Кавказу, Середньої Азії та серед козаків. *Ось хлопці верхи — чоловік з дванадцять — цілий загін з рушницями через плечі, в папахах, оточені зграєю здоровенних гостровухих собак* (І. Багряний); *Мова йшла про козаків з чорними вусами, в чорних папахах і на чорних конях* (Ю. Смолич); *Роздивляюсь фотографії .. Дві виструнчені постаті в сивих папахах старої армії, у сірих солдатських шинелях* (І. Волошин); *Сіра обірвана різноманітна юрба .. Картузи, кудлаті папахи, пілотки з відкоченими на вуха бортами, шинелі, шкірянки, піджаки, з яких клаптями вилізає вата* (Григорій Тютюнник); * У порівн. *На вершечках* [сосен], *жовтих, як ананаси, лежали чорні корони, мов волохаті папахи* (М. Коцюбинський).

ПАПА́Я, ї, *ж.* 1. Плодова тропічна рослина; динне дерево. *Навколо будинку .. були насаджені плодові дерева: по один бік будинку — хлібні, по другий — папаї* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Р. Стівенсона); *У дикому вигляді папая росте в Азії та тропічній Америці, її вирощують в Індії, на Філіппінах, в Мексиці, Бразилії, на Гавайських островах, Ямайці та багатьох інших тропічних країнах* (з наук.-попул. літ.); *Папая — пальмоподібне тропічне дерево заввишки від 3 до 10 м із рівним зеленим стовбуром, який не дерев'яніє* (з навч. літ.).

2. Великий їстівний плід цього дерева. *З дерев звисали стиглі папаї, схожі на наші дині, кокосові горіхи, банани* (В. Минко); *Небо було прозорим, глибоким, червоно-жовтим, кольору м'якуша папаї* (Любко Дереш); * У порівн. *Уламки водяної епопеї, — Й над ними місяць, як шматок папаї* (Е. Андієвська).

ПАПЕРИ́НА, и, *ж., розм.* Аркуш паперу. *Винесла хустину, як ту паперину* (П. Чубинський); *Микола Платонович сів за стіл, написав кілька слів і подав паперину Амбросію Івановичу* (Валерій Шевчук).

ПАПЕРО́ВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **папір** 1. *Ясний червоністий одлиск од паперового багаття миготів хвильками по їх щоках* (І. Нечуй-Левицький); *Були серед них і майстер паперової справи, і палітурник, і друкар* (О. Іваненко); *Я випередив її і, вкинувши кілька дрібних монет у касовий апарат, відірвав з паперового рулончика два вузесенькі проїзні квитки. Самообслуговування!* (О. Шугай); // Зробл. з паперу. *Вікна обведені синькою, під образами паперові голубці, квітки* (Леся Українка); *Діти кидали з мосту паперові кораблі* (А. Шиян); // Признач. для виготовлення паперу. *Мав* [Афанасій] *паперову фабрику, залізні заводи, займався виготовленням парусини, що її охоче закупляла Англія* (В. Чемерис).

2. Стос. до папера (у 2, 3 знач.). *Тихозоров зняв з полиці перев'язану мотузочком паперову купу* (О. Донченко); *Бренан остаточно переконався, що паперової роботи йому вистачить на всю решту дня* (О. Авраменко); *Щоби прочитати все написане, мені з однокласною освітою не вистачило б цілого дня, тож підписав не читаючи. Після недовгої паперової процедури мене відвели до загальної камери* (М. Андрусяк); *Маг .. дістав паперовий сувій, розгорнув. Таумі помітила якісь незрозумілі букви і знаки* (В. Лис).

3. *перен.* Який є наслідком бюрократичного діловодства; канцелярський, бюрократичний. [Р и м а р:] *Ми за паперовою суєтою живемо так, наче в нас іще одне життя попереду* (М. Стельмах); *Макс зголосився допомогти з різними паперовими справами. Тепер я багата спадкоємиця, а що з тим робити — не знаю* (І. Роздобудько).

4. *перен.* Який існує тільки на папері (у 1 знач.); не здійснюваний на ділі. — *Е, ні, я не про паперову говорю, — відповів я, — а про правдиву .. Бачив ти коли сю дійсну, живу конституцію?* (І. Франко).

5. *бот.* Який має міцний луб і звичайно використовується для виготовлення кращих сортів паперу (у 1 знач.). *Нині в "Софіївці" росте понад двадцять видів беріз: паперова, даурська жовта, маньчжурська, японська та ін.* (з наук.-попул. літ.).

△ **Паперо́вий а́ркуш** *див.* **а́ркуш; Паперо́ві гро́ші** *див.* **гро́ші.**

ПАПЕРОРІ́ЗАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для різання паперу (у 1 знач.). *В райцентрі виробляють паперорізальні машини, які постачають навіть за межі СРСР!* (О. Шугай); *Сучасні паперорізальні пристрої налаштовують на різну обрізну ширину, завдяки чому можна виробляти продукцію різного формату* (з газ.).

ПАПЕРОРО́БНИЙ, а, е. Признач. для виготовлення паперу (у 1 знач.). *Помітно зріс асортимент паперу після запуску нової папероробної машини, що дозволило розширити асортимент продукції виробами з білим клеєним шаром целюлози* (із журн.); *Понінківська картонно-паперова фабрика — одне з найстаріших в Україні папероробних підприємств* (з газ.).

ПА́ПЕРТЬ, і *і* и, *ж.* Церковний ганок. *На паперті Софії, прибраній червоними килимами й доріжками, збиралось духівництво* (П. Панч); *Передо мною пролинула біла, заллята соняшними* [сонячними] *променями "Варязька церква", чорні трикутники старих бабусь на східцях церковної паперти* (В. Домонтович); — *Чого так затримався? — питає Ксеня .. — Отож послабував, .. паперть на сажень задуло снігом, а Святвечір не за горами, потрібно ж дати лад усьому* (М. Сиротюк); *Щоб подивитися на це вінчання, зійшлася тьма народу, й, коли скінчилась служба, всі збилися на невеликій паперті* (Василь Шевчук); *Кілька старших селян, поміж ними й знайомий вусатий дід, сиділо на паперті старовинної церкви* (О. Бердник).

ПАП'Є́-МАШЕ́, *невідм., с.* Пластична маса з паперу, картону і т. ін. та клеїльних речовин, з якої роблять іграшки, маски тощо. *Дотягся* [Професор Климов] *до тумбочки, одчинив дверцята і витяг лаковану чорну коробочку з японського пап'є-маше* (М. Дашкієв); *Ми цілодобово створювали живі ілюстрації до моїх казок із дерева, каменю, скла, пап'є-маше та інших підручних засобів* (І. Роздобудько); * У порівн. *Кров у жилах густа і холодна, як драглі, члени витягнені, дерев'яні і не згинаються. Як з пап'є-маше* (М. Коцюбинський).

ПАПИРІ́ВКА *див.* **папіро́вка.**

ПАПІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Те саме, що **католици́зм.** *Він* [Іван Вишенський] *запустив зір далеко глибше, в саму душу папізму, горду, самовільну, що вважає себе самодержавним паном усього світу* (І. Франко); *У творі, таким чином, як у дзеркалі, відбито позицію розламаної душі мислителя, який борсався між Україною та Польщею, вільнодумством та консерватизмом, гуманізмом та антигуманізмом, папізмом та опозицією до нього* (Валерій Шевчук).

2. Релігійно-політична доктрина поширення політичної та релігійної влади Папи Римського. *Папізм почав відроджуватися з понтифікатом Мартіна V, котрий перетворив папство на одну з провідних сил Італії* (з наук. літ.).

ПАПІЛО́МА, и, *ж., вет., мед.* Доброякісна пухлина, що розвивається з покривних тканин шкіри або слизових оболонок і має вигляд сосочкового розростання. *Папілома знаходиться на поверхні шкіри або слизової оболонки і має широку чи вузьку основу, своєрідну ніжку* (з наук. літ.); *Причиною появи папілом найчастіше є віруси* (з наук.-попул. літ.); *Після оперативного видалення папіломи рідко рецидивують* (з навч. літ.).

ПАПІЛОМАВІ́РУС *див.* **папіломавіруси.**

ПАПІЛОМАВІ́РУСИ, ів, *мн. (одн.* **папіломаві́рус,** у, *ч.).* Рід вірусів, що містять ДНК і мають онкогенні властивості. *Папіломавірус має здатність до реплікації в людському організмі, а також може інфікувати кератиноцити шкіри або слизової оболонки* (з наук.-попул. літ.).

ПАПІЛОМАВІ́РУСНИЙ, а, е. Стос. до папіломавірусів. *Папіломавірусні інфекції зумовлюють утворення генітальних бородавок, а також розвиток злоякісних новоутворень шийки матки, піхви, вагіни, статевого члена, глотки та анусу* (з наук. літ.); *Труднощі діагностики й велика кількість латентних форм папіломавірусних хвороб значно знижують ефективність терапії* (з навч. літ.).

ПАПІЛОМАТО́З, у, *ч., вет., мед.* Патологічний стан, що характеризується утворенням значної кількості папілом на якійсь ділянці шкіри або слизових оболонок тіла. *Папіломатоз гортані в дітей часто рецидивує та призводить до звуження просвіту дихальних шляхів із подальшим погіршенням дихання* (з наук. літ.); *Папіломатоз легень трапляється дуже рідко, описані тільки поодинокі випадки з тяжким клінічним перебігом* (з навч. літ.).

ПАПІЛЬЙО́ТКА, и, *ж.* 1. Шматочок паперу, тканини і т. ін., який використовують для домашнього холодного завивання волосся. *Двері тихенько розчинились, у кімнату спочатку просунулась голова в папільйотках* (О. Донченко); *Якогось недільного ранку відчиняється в камениці вікно і з'являється в ньому генеральша в папільйотках* (Ю. Винничук); *Вона відчувала себе повною хазяйкою, сміливо йшла до ванної і навіть підкручувала своє і без того пухнасте волосся паперовими папільйотками* (І. Роздобудько).

2. *кул.* Паперова трубочка, яку надягають на ніжку смаженої птиці, кісточку відбивної котлети. *Папільйотка вперше з'явилася у Франції у XIX ст., проте завдяки естетичній і практичній функції поширилася в різні країни світу* (з наук.-попул. літ.); *Поряд з гарніром розмістити шматочок пшеничного хліба, на нього покласти котлету, полити вершковим маслом, на кісточку надіти папільйотку* (з навч. літ.).

ПАПІЛЯ́РНИЙ, а, е. Рельєфний, звивистий (про лінії на руках, ступнях людини, мавпи і деяких тварин). — *Ось дивіться. Папілярний візерунок мусить повністю співпасти на двох об'єктах. Тобто відбиток з клавішів та бокала має співпасти з відбитком, який ви взяли тут* (І. Роздобудько); *Маестро підносить долоню до зворотної, оберненої до нього площини.., і намагається залишити на ній відбиток папілярних ліній свого великого пальця* (Любко Дереш); *В Європі вперше описав папілярні лінії верхньої частини пальця італієць Марчелло Мальпігі в 1665 році, заклавши основи дактилоскопії* (з наук. літ.); *Дуже глибокі пошкодження шкіри зумовлюють руйнування певної частини папілярного малюнка* (з навч. літ.).

ПАПІ́Р, *ч.* 1. *род.* пе́ру. Матеріал для писання, друку, малювання і т. ін., вигот. з ганчіркової, деревної та іншої маси. — *На другому вікні стояли інші Квіти: З паперу зроблені і шовком перевиті* (Л. Глібов); *До Бичковського вона написала ще один дуже довгий лист на дорогому папері з романтичними прикрасами та малюнками* (І. Нечуй-Левицький); *У великому блокноті вже кілька листків було списано зауваженнями. У кабінеті стояла тиша, коли-не-коли порушувана шелестом паперу* (В. Собко); *Цілі галявини квітів, зроблених з паперу й тканини — підсніжників та анемон, — наслідок тяжкої праці старого чоловіка з сивою бородою* (Г. Пагутяк); * У порівн. *Вона* [дівчина] *була дуже гарна — біла, як папір, червона, як ягода* (Марко Вовчок).

2. *род.* пе́ра, *розм.* Письмовий документ офіційного характеру. *Прихильне писарча нищечком дало йому копію з папера, що волость послала начальникові про його* [нього] (Б. Грінченко); *Оля зараз же обережно вийняла з під подушки якогось папера й подала його Миронові* (В. Винниченко); — *Гляди-но мені, не забудь виправити в них папера, — повчав Хома їздового .. Йшлося про порожняк-тару, .. яку треба було здати в боєпостачання, виправивши натомість відповідного "папера", тобто розписки* (О. Гончар); *Завірив* [старшина] *папера, поставив волосний штемпель* (Ю. Хорунжий); *Це робиться так. Лихвар пише папір, що такі й такі дали йому певні гроші* (Ю. Логвин); // Особистий документ, посвідчення про місце служби, народження і т. ін. — *Ти ж подумай, моя кришечко Оленко, як тобі село покинути, коли в тебе ніякого папера немає?.. Тебе всяка судова погань заарештує* (М. Куліш); *В нього на руках не було потрібних для одруження документів. Нічого, окрім метрики й студентського матрикула. Доводилось їхати до батьків .. і привезти з собою папери* (В. Домонтович).

3. *тільки мн.* Аркуші з рукописним текстом. *Староста в кутку за столом сидів, а писар з шафи папери виймав, по столу розкладаючи* (Б. Грінченко); *Про се подам звістку хіба восени, коли перегляну свої папери дома та побачу, що там є* (М. Коцюбинський); — *Ось на тобі папери і чимдуж лети до Надії Никифорівни. Скажеш, я просив, щоб переписала, треба в повіт послати* (К. Гриб).

(1) Веле́невий папі́р — цупкий глянцевий папір, схожий на пергамент. *Якраз маємо під рукою перший випуск цієї праці.., друкованої надзвичайно старанно, на доброму веленевому папері в друкарні Ставропігії* (І. Франко); *Книги, видані на коштовному веленевому папері, якісно ілюстровані* (із журн.); **(2) Перга́ментний папі́р** — дуже міцний, цупкий обгортковий папір; пергамент. *В закрутці з пергаментного паперу він змішав порцію тютюну з крихіткою рудого порошку і набив дві цигарки* (М. Трублаїні); *З агави одержують тонкі міцні нитки, з яких виробляють одежу, мотузки, пергаментний папір* (з наук.-попул. літ.); **(3) Промока́льний папі́р** — м'який пористий папір, здатний швидко вбирати вологу. *Із зошита Василя Чабаненка випадає промокальний папір* (О. Донченко); *Я побачив у глибині його окоренкувату тінь, від кволого світла вона здалася мені розбухлою, як чорнильна пляма на промокальному папері* (Валерій Шевчук); **(4) Ри́совий папі́р** — тонкий міцний папір, який вигот. із соломи рису. *І саме такий пейзаж — золоте море з чайками — малювала* [жінка] *аквареллю на тонкому рисовому папері, припасованому до мольберта* (І. Роздобудько); **(5) Сі́рий папі́р** — папір низької якості. *Ми їхали далі, приїздили на автобазу і тут починалося найнудніше — старий зникав у конторі з якимись сірого паперу накладними* (С. Жадан); *У магазинах не рідкість зошити з неякісного сірого паперу — їх використання може призвести до погіршення зору в дітей і навіть алергійних реакцій* (з газ.); **(6) Цигарко́вий папі́р** — дуже тонкий напівпрозорий папір, що звичайно йде на виготовлення або скручування цигарок, а також на інші потреби. *Задиркали чоловіки цигарковим папером, "закадили"* (А. Головко); *Якийсь час він сидів навпочіпки, ніби куняючи, потім витягнув з кишені тютюнницю і книжечку цигаркового паперу* (М. Дашкієв); *Федір перебіг очима видрукувану на цигарковім папері сторінку машинопису, перегорнув ще кілька* (Ю. Мушкетик).

○ **(7) На папе́рі,** *у знач. присл.* — лише в написаному, а не насправді, не в дійсності. *Дозвіл вільно плавати на лимани лишився тільки на папері, бо устя Дніпра перебувало в руках бусурманів* (А. Кащенко); *Ох, тії поети мудріші на папері, як у житті* (Леся Українка); *Постанови залишаються на папері...* (Д. Білий).

△ **(8) Ва́ртні папе́ри,** *зах.* — цінні папери. — *Богу дякувати, вартні папери були не діткнені, як і все інше* (О. Кобилянська); **(9) Ва́тманський папі́р** — цупкий папір високої якості для креслення й малювання. *З-під скатерки визирали краї ватманського паперу, списані рисунками й числами* (В. Кучер); *На столі перед Оксаною лежала готовальня, ватманський папір* (П. Автомонов); **Втори́нний ри́нок ці́нних папе́рів** *див.* **ри́нок; Знерухо́млення ці́нних папе́рів** *див.* **знерухо́млення; (10) Іпоте́чні ці́нні папе́ри,** *фін.* — цінні папери, випуск яких забезпечено іпотечним покриттям (іпотечним пулом) та які посвідчують право власників на отримання від емітента належних їм коштів. *Іпотечними цінними паперами є іпотечні облігації, іпотечні сертифікати та заставні* (з наук. літ.); *Випуск перших іпотечних цінних паперів пов'язують з іменем короля Пруссії Фрідріха II* (з наук.-попул. літ.); **(11) Крейдо́ваний папі́р** — папір, вкритий шаром, що складається з каоліну (різновид білої глини), бланфіксу (білого пігменту, отриманого із сірчанокислого барію) та казеїну або желатину. *Книжка багатоілюстрована. На крейдованому папері. Кольоровий друк* (О. Шугай); *Ось вам кава в постіль, ось вам марципани на сніданок, ось вам папір фінський крейдований* (А. Санченко); **(12) Кре́повий (крепо́ваний) папі́р** — те саме, що **креп-папір.** *Креповий папір є чудовим декоративним і виробним матеріалом* (із журн.); *За допомогою крепованого паперу можна створювати букети, квіткові композиції, використовувати його в оздоблювальних роботах* (з газ.); **(13) Ла́кмусовий папі́р (папіре́ць):** а) просякнутий лакмусом папір, за допомогою якого визначають наявність кислоти або лугу. *Червоне забарвлення лакмусового папірця за-*

свідчує кислу реакцію розчину (з навч. літ.); б) *(чого, для чого, перен.)* те, що визначає що-небудь або є показником чогось. *Доля Василя Стуса видовжилась у часі й досі служить лакмусовим папірцем справжності, вкотре доводячи, що людина — попри всі обставини — таки спроможна здолати власний страх і стати гідною свого покликання* (з публіц. літ.); *Ці люди — ентузіасти. Вони правлять за лакмусовий папір для перевірки щирості газел* (із журн.); **(14) Міліметро́вий папі́р** — папір для креслення з клітинами в один квадратний міліметр. *Лінії на міліметровому папері різняться товщиною, найтонші з них поділяють міліметри* (з наук.-техн. літ.); *Міліметровий папір значно економить час кресляра і тих, кому необхідна особлива точність у написанні, малюванні чи кресленні чого-небудь* (з навч. літ.); **(15) Наждако́вий (нажда́чний) папі́р <Наждако́ва (нажда́чна) шку́рка>** — папір, шкурка, покриті порошком із наждаку. *Не варто розрізати наждаковий папір ножем, бо його лезо швидко притупиться* (з наук.-попул. літ.); *Якщо покласти наждачну шкурку абразивом униз і провести по ній риску гострим цвяхом, то вона розірветься точно по накресленій лінії* (з навч. літ.); **(16) Світлокопіюва́льний папі́р** — папір, укритий шаром світлочутливої емульсії. *Світлокопіювальний папір використовують у копіювальних апаратах без пристроїв автоматичного різання й фальцювання копій* (з наук.-техн. літ.); **(17) Скляни́й папі́р** — папір з нанесеним на нього шаром молотого скла, який використовують для шліфування або полірування різних виробів. *Шорстку поверхню колектора шліфують також скляним папером, закріпивши його на дерев'яній колодці* (з навч. літ.); **(18) Слоно́вий папі́р,** *спец.* — товстий книжковий і малювальний папір високої якості кольору слонової кості. *В журналі багато ілюстрацій .. Папір — слоновий, друк — чудесний* (М. Драй-Хмара); **(19) Ці́нні папе́ри,** *фін.* — документи, що підтверджують які-небудь майнові права, реалізація яких можлива лише за умови їх надання (акції, векселі, облігації і т. ін.). *Цінні папери передбачають зобов'язання емітентів сплачувати їх власникам доходи у вигляді дивідендів або відсотків* (з навч. літ.); *Соціальна справедливість вимагає повної оцінки державного житлового фонду за діючими зараз цінами і рівної участі в його приватизації всіх громадян України через сертифікати або інші цінні папери з правом їх продажу* (з газ.).

◊ **Вилива́тися / ви́литися на папі́р** *див.* **вилива́тися; Кла́сти / покла́сти на папі́р (на папе́рі)** *див.* **кла́сти; Кла́стися на папе́рі** *див.* **кла́стися; (20) Папі́р ви́тримає** — написати можна будь-що (звичайно про що-небудь безглузде, нездійсненне або неправдиве). [С т е п а н:] *План можна створити який завгодно і як завгодно. Папір витримає* (О. Корнійчук); — *Папір усе витримає! Він сорому не має. А як тобі в очі Дмитрові поглянути?* (М. Стельмах); **Папі́р переводи́ти (тра́тити, витрача́ти) / перевести́ (ви́тратити)** *див.* **переводи́ти; Переклада́ти (перено́сити, перелива́ти** *і т. ін.)* **/ перекла́сти (покла́сти, положи́ти, перенести́** *і т. ін.)* **на папі́р** *див.* **переклада́ти; Проси́тися (проха́тися) на папі́р** *див.* **проси́тися; Як на папе́рі спи́саний** *див.* **спи́саний.**

ПАПІРЕ́ЦЬ, рця́, *ч.* 1. Зменш.-пестл. до **папір** 1. [Г о р н і г:] *Що, паннунцю, не маєте якого шмаття?.. А з шмаття буде гарний білий папірець* (Леся Українка); *З столу злетів маленький папірець і впав посеред кімнати* (М. Трублаїні); *Знову довгоочікуваний лист! Розкриваю. Старенький жовтий папірець. Трохи дивний, по-дитячому нахилений почерк* (А. Дністровий).

2. *розм.* Те саме, що **папір** 2. *От і звернувся Яків Іванович за пенсією .. Пішли з села папірці до району. Мовчить район* (Остап Вишня); — *Оце тобі, — вийняла мати з кишені папірець, — Тимошина посвідка* (А. Головко); *Столярчук витяг з широкої кишені брезентовий гаман, а з нього наші контракти і ще якісь папірці* (І. Муратов); // *ірон.* Діловий документ. [Н а д і я:] *А може б ви, товаришу директор, хоч під час обіду не порпалися у тих нещасних папірцях?* (З. Мороз); — *А чи нема у вас, дідусю, папірця, що ви козак?* — *ухопився він за останнє* (З. Тулуб).

3. *розм.* Паперовий грошовий знак; банкнота. — *Прошу не забувати, що й з мене належиться частка на вінок...* — *Спасибі, — обізвався доктор, ховаючи жовтий папірець* (М. Коцюбинський); *Лісовський, хвилюючись, видобуває з кишені гаман, незручно виймає з нього .. скрипучий папірець і простягає його молодиці* (М. Стельмах); *Знову мало не вийшов* [Женик] *без грошей .. Мамі на роботу дзвонити не хочеться, взяв один папірець із портретом Тараса Шевченка* (Є. Кононенко).

△ **Ла́кмусовий папі́р (папіре́ць)** *див.* **папі́р.**

ПАПІРІ́ВКА *див.* **папіро́вка.**

ПАПІ́РНИК, а, *ч., заст.* Працівник паперової промисловості. *Свідки в уряді львівськім замковім під присягою показали, що папірник в Буську Варфоломей помирився з Іванком Друкаревичем на тому, що винен йому 100 злотих* (І. Огієнко); *Палітурники та папірники йшли під паперовими прапорами* (З. Тулуб).

ПАПІ́РНЯ, і, *ж., заст.* Паперова фабрика. *Палацу панського руїни, Стара папірня на воді, Вербовий човен, млин, долини — Тягли до себе нас тоді...* (Я. Щоголів); *В 1608 р. було* [в Брюховичах] *28 господарів, 17 загородників, двір з гумном і стайнею, корчма, сім млинів і папірня, перша у Львові фабрика паперу* (І. Крип'якевич); — *А це чиста книга. Бач, який цупкий папір. Десь у Польщі на папірні зроблено* (Ю. Логвин); *Чимало жителів Кийданча працювало в недалеких броварні, млині, папірні* (М. Андрусяк).

ПАПІРО́ВКА, *діал.* **ПАПИРІ́ВКА,** *діал.* **ПАПІРІ́ВКА,** и, *ж., розм.* 1. Сорт яблуні з ранніми плодами; білий налив. *Він щепить папіровки і ренети* (М. Рильський); *Такий само звичайний і сад. Яблуні ранети, яблуні папірівки, сякі і такі* (У. Самчук); *До цих степових пахощів у селі приєднується повів щойно розквітлих соняшників, папіровки, молодого укропу* [кропу] *і молодої картоплі* (М. Стельмах); *Під горбом дідо посадив сливовий сад, і в ньому росла величезна стара папирівка* (Г. Пагутяк).

2. Плід такої яблуні. *Набравши повну пазуху всього, що дозріло в їхньому садку, заліг* [Ігор] *під вербами біля дороги — зустріти .. людину, почастувати її папіровками та грушами-лимонками* (Н. Околітенко); *Ми з'їли пару яблук із племінного саду Олельків — Дзвінка знала, що я особливо небайдужий до папирівок* (Любко Дереш).

ПАПІРО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із папірології. *Два раніше невідомих тексти грецької поетеси Сапфо були знайдені оксфордським папірологом і філологом-класиком Дірком Оббінком* (з газ.).

ПАПІРОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до папірології. *Класифікація папірологічних пам'яток може бути здійснена за періодами, місцем, змістом, формою та еволюцією письмових знаків, властивостями граматики, лексики та стилю* (з наук.-попул. літ.); *До папірологічних колекцій також входять літературні тексти Вергілія, Цицерона, Лівія, Сенеки та інших поетів і мислителів* (з навч. літ.).

ПАПІРОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука, яка займається прочитанням, публікацією та інтерпретацією папірусів (у 2, 3 знач.). *Завдання папірології полягає в читанні, інтерпретуванні, вивченні грецьких, латинських, демотичних і коптських текстів еллінського, римського та візантійських періодів не тільки на папірусах, але й на пергаменті, глиняних черепках, дерев'яних бирках, прикріплених до мумій, тканинах та інших твердих матеріалах* (з наук. літ.).

ПАПІРО́СА, и, *ж.* Те саме, що **цига́рка.** *Бубка достав з капшука тютюну, оддер клапоть простого товстого паперу й зробив папіросу* (І. Нечуй-Левицький); *Вийняв* [Славко] *тютюн, крутив папіроси й курив одну за одною* (Л. Мартович); *Я сьогодні курю і курю папіроси* (М. Семенко); *Я вийняв портсигар і запалив папіросу. Ледве помітний вітрець підхопив димок* (М. Хвильовий); *Хтось курив, і жарина папіроси була схожа на дивну квітку* (О. Гуреїв).

ПАПІРО́СКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **папіро́са.** *Він курив папіроску за папіроскою і розбивав головою хмари синього диму* (М. Коцюбинський); — *Отже, бачиш, — сказав я і почав якнайспокійніше крутити папіроску* (О. Кобилянська); *Зоня запалила папіроску, машинально простягаючи і Лесі коробку з папіросами* (Ірина Вільде); *Петя підкреслено зосереджено курив зі спущеного рукава папіроску і вдивлявся за обрій* (Любко Дереш).

ПАПІРО́СНИЙ, а, е. Прикм. до **папіро́са.** *Обпершись об паркан плечима, набивають* [горожани] *папіросні гільзи тютюнцем* (В. Барка); *Боліла голова і від важких думок, і від папіросного чаду: пишучи перший розділ, він спалив три пачки папірос* (М. Хвильовий); *Зупинився й Малюта, скручував цигарку з папіросного паперу* (А. Кокотюха).

ПАПІРО́СНИК, а, *ч., заст.* 1. Той, хто виготовляє папіроси або торгує ними. *Папіросник давно вже зайняв своє місце на базарі* (з газ.).

2. Те саме, що **попільни́чка.** — *Або от папіросники... Ви дали нам три папіросники на всю камеру, а ті забрали їх у власність і не дають нікому...* (В. Винниченко).

ПАПІРО́СНИЦЯ, і, *ж., заст.* 1. Жін. до **папіро́сник** 1. *Папіросниця мала значні прибутки, адже тютюн у неї був найкращий у місті* (з газ.).

2. Коробка для зберігання папірос; портсигар. [К в і т к а:] *А папірос зробила, що я просив? У мене всі вийшли.* [Л у ч и ц ь к а:] *Зробила, зробила!.. Дай папіросницю, зараз накладу* (М. Старицький); *Граф добув з кишені золоту папіросницю і попросив доктора закурити* (Б. Лепкий); *Антоні сів навпроти і потягнувся до папіросниці, сплетеної з трави у вигляді корзини* (В. Малик).

ПАПІ́РУС, у, *ч.* 1. Тропічна багаторічна трав'яниста рослина родини осокових, широко використовувана в побуті. *Папірус — дуже висока рослина (може досягати 5 м) із майже безлистими пагонами діаметром до 7 мм* (з наук. літ.); *На кінці кожного стебла папірусу розташований пучок яскраво-зелених стебел довжиною від 10 до 30 см* (з наук.-попул. літ.); *Понад берегами шуміли широкі плавні — очерет, папірус, папороть* (В. Малик); *Замулений потік зсунув уламки гранітних плит і впав на зарості папірусу й очерету* (В. Єшкілєв).

2. У єгиптян та інших стародавніх народів — матеріал для письма з цієї рослини. *Уже сам матеріал, з котрого та карта зроблена, звертає на себе увагу ученого-старовинника: се не то староєгипетський папірус, не то римський пергамент, не то середньовічний папір* (І. Франко); *Ніхто в ньому* [місті] *не лишається бездіяльним. Одні виробляють скляні речі, інші працюють над виготовленням папірусу* (Н. Королева); * У порівн. *Це був блідий юнак років вісімнадцяти, з жовтими, майже прозорими вухами, з губами, наче з тонкого папірусу* (І. Микитенко).

3. Стародавній рукопис на такому матеріалі. *Теокріт .. має цілу бібліотеку, — збір папірусів* (Леся Українка); — *Коли на все це буде згода, я підпишу папірус і за два-три дні рушу на середній Дунай* (Д. Міщенко); *З єгипетських папірусів відомо, що муміфікували не тільки тіла фараонів, верховних жерців і вельмож, але й священних крокодилів, змій, биків і навіть "абсолютне ніщо"* (П. Загребельний).

ПАПІ́РУСНИЙ, а, е. Те саме, що **папі́русовий.** *Лаодіка .. лягла на бік, подивилася на статую богині, що стояла в глибині помешкання між масивними колонами, прикрашеними різьбою у вигляді папірусних стеблин* (М. Василенко); *Володар замку віддав голуба лакею, відліпив віск, витяг невеличкий папірусний сувій з циліндричного чохольчика, пробіг очима текст* (С. Андрухович).

ПАПІ́РУСОВИЙ, а, е. Прикм. до **папі́рус.** *Своїм коричневим кольором і формою папірусові плоди нагадують горіхи* (з наук.-попул. літ.); *Папірусові стебла мають трикутну форму й ростуть із товстого деревоподібного кореневища* (з навч. літ.); // Зробл. з папірусу (у 1 знач.). *Горе тобі, дзвінкокрилий ти краю, що з другого боку річок етіопських, що морем послів посилаєш на човнах папірусових по поверхні води!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Рідко трапляється сумний вираз на скульптурних та мальованих поличчях тих папірусових трун, де замикались мумії чорні* (Леся Українка).

ПАПІ́РЧИК, а, *ч.* 1. Зменш. до **папі́р** 1. *Роздер* [Рустем] *сірий папірчик на дрібні шматки і кинув додолу* (М. Коцюбинський); *Пускається телеграма. Біленький папірчик натіплюється на нитку й підсовується трошки вгору* (В. Винниченко); *Ласточкін читав довго і уважно, дарма що на крихітному папірчику було всього кілька слів* (Ю. Смолич); *Майор спокійно витягнув кисет, папірчик, скрутив цигарку, заклеїв язиком, закурив* (А. Кокотюха).

2. *ірон.* Те саме, що **папі́р** 2, 3. — *Я не Бодька. Я отець Атаназій. І папірчик їй показав офіційний. Що висвятився він і правду каже* (І. Карпа); *Це ж чудово, коли кожен папірчик на своєму місці, коли не перекидаєш гори ксерокопій і вирізок із газет у пошуках якогось невеличкого фрагмента чи цитати* (Ю. Винничук).

ПАПІРЧИ́НА, и, *ж., розм.* Зменш. до **папі́р** 2, 3. *Станіслав Панасович штовхнув раму вікна, тоді дістав із сейфа папірчину* (В. Дрозд); *Ряжанка глянув на квиток проти світла .. Що ж воно робиться? Може, це чужий квиток? Ряжанка з останньою надією зиркнув на зібгану папірчину* (І. Білик); *Довго дивився* [Роман], *як обвуглюються папірчини, скручуючись, ніби їм боляче, чорніють і спалахують* (А. Михайленко).

ПАПІ́Р'Я, я, *с.* Збірн. до **папі́р** 2, 3. *Папір'я зайнялося від недопалка, вигоріло при зачиненому комині* (Т. Прохасько); *Постать дядька Щевка з'явилася на рундуці управи, де йому вручили печатку, подушечку для неї, каламар, пляшку з чорнилом, папір'я та інші ознаки влади* (М. Стельмах).

ПАПІРЯ́НИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **паперо́вий** 1–4. — *Хліб-сіль їж, а правду ріж, — підказав Платон, одріваючись на момент від папіряної серветки, що з неї він робив мудру будівлю* (Олесь Досвітній); *Вона* [природа] — *це мати. Будь же сином, А не естетом, І станеш ти не папіряним, — Живим поетом!* (М. Рильський).

ПАПІ́СТ, а, *ч.* Прихильник Папи та католицької віри. [Г о д в і н с о н:] *Хто ж між папістами пробув три роки, той їх звичаї чей же перейняв* (Леся Українка); *Папіст називає мислителя тим, хто "перший у Русі спокусився на високі і знамениті знання", і радить йому не закопувати їх "у себе вдома", а їхній плід у світ видавати* (Валерій Шевчук).

ПА́ПКА[1], и, *ж.* 1. Обкладинка з картону, шкіри і т. ін. для зберігання паперів, малюнків, нот та ін.; тека, течка. *Часом він брав з папки якийсь папірець і зачитував цифри* (О. Донченко); *Учителька носила з собою велику папку й записувала, скільки кому землі наділити* (К. Гриб); *Більшість людей заклопотано ходили, строго й ошатно вбрані, з портфелями та робочими папками в руках* (О. Тесленко); *Медсестри виносять великі пакети з ліками на дорогу, папки з історіями хвороб, наспіх зробленими аналізами і поставленими діагнозами* (В. Яворівський); // Про те, що міститься в такій обкладинці. *Мама встигла забрати папку документів, які стосувалися нашої родини* (М. Матіос); *У ньому* [пакеті] *були всі мої загублені речі — і косметичка, .. і папка чиїхось віршів* (Ю. Іздрик).

2. *інформ.* Об'єкт файлової системи комп'ютера, признач. для зберігання й упорядкування файлів. *Програмне забезпечення за замовчуванням пропонує користувачеві системні папки, наприклад, "Мій комп'ютер", "Мої документи", "Кошик" та ін.* (з наук.-попул. літ.); *Папки допомагають структурувати, упорядковувати файли за певними ознаками, забезпечити швидкий і зручний доступ до них* (з навч. літ.); *— О так, тут купа необхідних файлів! — горлала вона .. — Що у нас у папці "тексти"?* (І. Карпа); *Вадим одна за одною перевірив усі папки і директорії комп'ютера, повитиравши ті, які належали особисто йому* (В. Хрущак).

ПА́ПКА[2], и, *ж., дит.* Те саме, що **па́па**[2]. *Печу, печу хлібчик Дітям на обідчик; Печу, печу папку, Всажу на лопатку, — Шусть у піч, шусть у піч* (з народної пісні); *Оксані стало на душі трошки веселіше, утерла сльози, поснідала трошки, дала й дитині папки* (Г. Квітка-Основ'яненко); *То їй вчувалася своя голодна печія, то синів безпомічний викрик: "Мамочко, їстки хочу! Мамочко, папки!"* (Панас Мирний); *З неї* [крупчатки] *пекли празниковий хліб, який звали в дитинстві — "папка"; можна б сьогодні спекти* (В. Барка).

ПА́ПКОВИЙ, а, е. Прикм. до **па́пка**[1]. *Шкіряна папкова обкладинка була геть витерта, як і портфель, з якого її вийняв чоловік* (з газ.); *Для швидкого доступу до певних файлів, ви можете створити відповідні папкові ярлики на робочому столі* (з навч. літ.).

ПА́ПЛЮГА, и, *ж., вульг.* Те саме, що **повія.** *Енеєм кинута я, бідна, Як сама паплюга послідня, Еней злий змій, — не чоловік!* (І. Котляревський); *А що тоді буде з Марусею? Ні жінка, ні удова; звісно, як салдаток* [солдаток] *шанують: як саму послідню паплюгу* (Г. Квітка-Основ'яненко); *"Саму мене серед лісу З москалем покинув* [господар]... *Як паплюгу тую кинув, Все лихо з тобою!.. Чи ти знаєш, що служивий Ізробив зо мною?.."* (С. Руданський); // *лайл.* Про брехливу, підступну і т. ін. людину. *Смерть зрівняє всіх в землі: Ні з ким, скажена, не жартує!.. "Чи чіт, чи лишка?" – загука; Ти крикнеш: "Чіт!.." "Ба, брешеш, сину!" — Озветься паплюга з кутка — Та й зщупить з печі в домовину!* (П. Гулак-Артемовський).

ПАПЛЮ́ЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **паплю́жити.** *Старий лікар розгорнув першу з газет. — Ні, не цю, — відхилила її місіс Ліліан, — у цій нічого не знайдете нового, крім паплюження вашого минулого* (Ю. Смолич); *Вікові чужинецькі напливи не встигають перетруїтися, а вже час нового нашестя й нових паплюжень* (В. Медвідь); *На справжню трагедію може перетворитись оце безперервне цькування демократичних українських сил, паплюження історії, паплюження всього минулого й сучасного нашого народу* (О. Шугай).

ПАПЛЮ́ЖИЙ, а, е, *лайл.* Паскудний, недобропорядний. *От слава Богу, хоч у якихось чергах люди не такі паплюжі й злі, як зазвичай* (І. Карпа).

ПАПЛЮ́ЖИТИ, жу, жиш, *недок., кого, що.* Брутально, звичайно незаслужено лаяти або засуджувати; порочити. [М а р і я:] *Пів години тому Краса паплюжив Костин проєкт... а тепер... тепер він видає його вже за свій* (С. Голованівський); *— Коли я ще раз почую від тебе слово "голота", коли я ще раз побачу, як ти будеш вдавати з себе гнилого панка й паплюжити козаків, то за себе не ручаюся!* (В. Чемерис); *Як мене владар паплюжив — навіть згадувати годі!* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі).

ПАПЛЮ́ЖИТИСЯ, житься, жимося, житеся, *недок.* 1. Брутально лаяти, порочити, ганьбити одне одного. *Вони* [жінки] *не мовчали. Паплюжилися далі й рвалися одна до одної з кулаками* (Л. Мартович); *Билися і паплюжилися одурілі від любові молодиці через одного і того ж чужого чоловіка* (М. Матіос).

2. *тільки 3 ос.* Пас. до **паплю́жити.** *Його* [Бартоша Папроцького] *праця "Герби лицарства польського" містить цінні відомості про побут, звичаї козаків та про військовий устрій Запорізької Січі 80-х років XVI ст., хоч у ній мають місце фантастичні вигадки, .. підтримується гнобительська політика польської шляхти та паплюжаться запорожці* (І. Франко); *Я міг би й не надавати значення цим графоманським римованим вправам, якби в них, поруч з прізвищами сподвижників Багряного, не паплюжились і його власні твори та твори Хвильового* (О. Шугай); *Ім'я гетьмана Івана Мазепи ще донедавна якщо не замовчувалося, то паплюжилося внаслідок залежного становища України* (з публіц. літ.).

ПАПЛЮ́ЖНИЙ, а, е. Непристойний, безсоромний. *Жителі міста підхопили ідею, а вже за тиждень на парканах замість паплюжних написів з'явилися стильні графіті* (з газ.).

ПАПЛЮ́ЖНИК, а, *ч., розм.* Людина, яка безсоромно паплюжить інших. *— Еге, коли б він один, паплюжник, був!* (М. Стельмах); *Чи не слід паплюжника і злословця тут же на горло скарати, щоб не мав він змоги розносити світом чутки про вимушені й недостойні княжі вчинки?* (Р. Іваничук); *Досі доля ця нещаслива обминала представників перекладацького цеху: їх не чіпали, мабуть, руки не доходили. Та ось у паплюжників черга підійшла і до перекладачів* (Л. Череватенко).

ПАПЛЮ́ЖНИЦЯ, і, *ж., розм.* Жін. до **паплю́жник.** *Щоб не виглядати паплюжницею, вона таємно писала анонімки на своїх колег* (з газ.).

ПАПЛЯНИ́НА, и, *ж., діал.* Базікання. — *Ви* [професори] *своєю науковою папляниною попсували нам мову, зробили її нездатною для поезії* (І. Франко); *Білинкевич, який знав, що йому доручено супроводжувати видатних поетів сучасності, .. не знав, як реагувати на всю цю досить відверту папланину, і тому почувався трохи ні в сих ні в тих* (Ю. Андрухович).

ПА́ПЛЯТИ, яю, яєш, *недок., діал.* Базікати. *Тільки злодій і грабіжник-куркуль можуть папляти, що колись було краще* (П. Козланюк).

ПАПОЛО́МА, и, *ж., заст.* Попона. *Тогді й самого Бориса, Сина В'ячеслава, Привела на суд до себе Олегова слава І поклала на зелену Кінську паполому За обижу* [образу] *Олегові, Князю молодому* (С. Руданський); *Був паполомою волоською покритий Гарячий кінь його* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича); * Образно. *Борис, хоробрий В'ячеславич, у бою загинув в ті роки, і зелену паполому трави заплели над ним біля ріки* (Н. Забіла); // Пелена, покривало. *О, люта правдо! Під паполомою, в убогім деревищі зі слідами дощів і придорожнього пилу, лежав Роман, однодержець земель від Дніпра й Дунаю, до Карпат* (К. Гриневичева).

ПАПОРОТЕ́ВИЙ, а, е. Прикм. до **па́пороть.** *Я ступив від пенька на стежку, що її протоптали звірі. Папоротеве листя захиталося — прощалося зі мною* (Валерій Шевчук); *Кропив'янки населяють підліски, чагарники, папоротеві зарості та зарості ожини, зазвичай неподалік від води* (з навч. літ.).

ПАПОРОТЕПОДІ́БНИЙ, а, е. 1. Подібний до папороті. *Листки саговника великі, папоротеподібної форми, перисті, розміщені пучком на верхівці стовбура* (з наук.-попул. літ.); *Популярними цього сезону стали сукні з папоротеподібними та пальмовими узорами* (із журн.).

2. *у знач. ім.* **папоротеподібні,** них, *мн.* Відділ вищих спорових рослин, до яких належать папороті, хвощі, плауни, селагінели, псилотові. *У папоротеподібних добре виявлене чергування поколінь — невеликого малодиференційованого гаметофіта, або заростка, і спорофіта, з пануванням останнього* (з наук. літ.); *Трав'яний покрив тропічних напіввічнозелених дощових лісів утворюють здебільшого папоротеподібні та дводольні* (з наук.-попул. літ.); *У сучасній флорі налічують понад 10 тис. видів папоротеподібних, поширених у різноманітних природних умовах суходолу* (з навч. літ.).

Папоротеподібна росли́на *див.* **росли́на.**

ПАПОРОТЕПОДІ́БНІСТЬ, ності *і* ності, *ж.* Абстр. ім. до **папоротеподібний** 1. *У теплицях за високої вологості, низької температури повітря та недостатнього освітлення може проявлятися папоротеподібність листя* (з навч. літ.).

ПА́ПОРОТИН, а, е, *рідко.* Те саме, що **папороте́вий.** *Папоротин спорофіт представлений рослиною із стеблом, листками та додатковими коренями* (з навч. літ.); *На папоротині зарості можна натрапити у розколинах скель* (із журн.).

Цвіт (квіт, квітка) па́пороті <Па́поротин цвіт> *див.* **цвіт**[1].

ПА́ПОРОТНИК, у, *ч.* Те саме, що **па́пороть.** *Я нищечком тоді хотів, Щоб папоротнику дістати* (Л. Глібов); *Ліна .. посміхнулась: — Є теорія, що квіти занесені до нас з інших планет. Що колись на землі були тільки папоротники* (О. Гончар); *До озера тяглися від лісу вільхи, в їхній тіні росли папоротники* (М. Малиновська); *Тоді була шалена клекотнява гірських річок, похмурі верхи гір, хмари вгорі, хмари внизу під ногами, колючість ялиць, загадковість широколистих папоротників, круглі лоби каміння в струмках* (П. Загребельний).

ПА́ПОРОТЬ, і, *ж.* 1. Спорова безквіткова трав'яниста рослина з великим, дуже розсіченим листям, що росте в тінистих сирих місцях. *Під полом лежали усякі трави і коріння: мнята* [м'ята], *любисток, терлич, папороть* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Вона брела по траві, пальцями ніг зриваючи зубчате листя папороті* (С. Чорнобривець); *Як тільки настане північ, коло папороті таке зчиняється, що волосся дибом стає* (М. Олійник); *Вузька, збліддла стежина практично й не існувала, залишилася тільки глиця зі своїм гострим ароматом, велетенські розложисті кущі папороті й паруюча волога лісу* (Любко Дереш); * У порівн. *Ті перші п'ятнадцять літ її життя на волі в рідній землі розросталися в ній, мов казкова папороть, дедалі буйніше* (П. Загребельний).

2. *тільки мн.* Те саме, що **папоротеподібні** 2. *Поширені папороті по всій земній кулі, проте найбільша видова різноманітність спостерігається у вологих тропічних лісах* (з наук.-попул. літ.); *Папороті зустрічаються в нижньому і верхньому ярусах лісів, а також на гілках великих дерев або в розколинах скель* (з навч. літ.).

Цвіт (квіт, квітка) па́пороті <Па́поротин цвіт> *див.* **цвіт**[1].

ПА́ПОЧКА, и, *ж.* Зменш. до **па́пка**[1] 1. *То була маленька папочка з малюнками — дружніми шаржами* (Д. Ткач); *На другому* [поверсі] *ми з ним зіткнулися. Він у пальті, в шапці, з папочкою під пахвою* (М. Білкун); *Зверху на папці вона вивела великими червоними літерами моє ім'я й оздобила барвистими візерунками. Цією папочкою я був зворушений настільки, що прочитав її вірші, які вона мені надіслала* (Ю. Винничук); — *Я мав з собою папочку, всередині папери — дуже важливі* (Любко Дереш).

ПА́ПРИКА, и, *ж.* Те саме, що **пе́рець** 1. *Мав* [Онуфрій] *грядку паприки .. у своїм городі* (О. Кобилянська); *Я люблю сільські канапки. Такі, як моя бабця робила. Намастити хліб домашнім сиром, але перше вимішати його з гострою червоною паприкою та часником* (Г. Вдовиченко).

ПА́ПРИКОВИЙ, а, е. Прикм. до **па́прика.** *Для приготування маринаду не шкодуйте паприкового порошку, бо завдяки йому м'ясо матиме ніжний смак та гарний оранжево-жовтий колір* (з газ.); // Пригот. із паприкою. *Курку в паприковому соусі можна подавати з різними гарнірами, особливо смачно буде з локшиною* (із журн.).

ПА́ПСТВО, а, *с., книжн.* Релігійно-політичний центр католицької церкви на чолі з Папою Римським. *Ось з'являється протестантизм і з ненависти до папства культ писання доводить аж до перебільшення* (І. Франко); — *Прочитайте ж листа, ваша величність,* — .. *заволав Омелян.* — *Україна там спливає кров'ю в боротьбі супроти папства, проти унії, проти католицької церкви* (О. Ільченко); *Як заперечення зловживань і спотворень папства виникло протестантство* (І. Дзюба).

ПА́ПСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **Па́па**[1]. [Д. Ж у а н:] *Декрет від короля... і папська булла... Мені прощаються усі злочини і всі гріхи...* (Леся Українка); *Папський висланник* [висланець], *хорватський священник Комулович не знайшов дороги до козаків, вів переговори через .. старшого, котрого козаки зовсім не слухали* (М. Грушевський); *Папський тлумач пошепки перекладав кожне Гатилове слово. Папа ж слухав, але з його вуст не зронилося жодне слово* (І. Білик); // Належний Папі. *Могутні нормани, з оголеними мечами на плечах, розставивши ноги, стовбичили перед входом до папського палацу, ніби живі вежі* (П. Загребельний); *Діставши таку запоруку, Гіно приїхав до папського двору на виклик абата* (В. Стус, пер. з тв. Б. Брехта).

Ри́мська (па́пська) ку́рія *див.* **ку́рія.**

ПАПУА́С *див.* **папуа́си.**

ПАПУА́СИ, ів, *мн. (одн.* **папуа́с,** а, *ч.;* **папуа́ска,** и, *ж.).* Племена, що населяють Нову Гвінею та деякі інші острови Меланезії; представники цих племен. *Помічник доктора Боголо — цікавий молодий папуас доправив мене на північний берег країни, де я зустрівся з представниками кількох племен* (О. Бердник); *Тамтешні* [Нової Гвінеї] *папуаси, наприклад, вважали людське тіло і голову осереддям особливої магічної сили* (В. Чемерис); *Традиційним заняттям папуасок є прополювання рослин, а також річкове рибальство, тоді як полювання вважається тільки чоловічим видом діяльності* (з наук.-попул. літ.); *Папуаси готують їжу на вогнищі, поряд з будинком, проте чоловіки та жінки їдять окремо* (з навч. літ.).

ПАПУА́СКА *див.* **папуа́си.**

ПАПУА́СЬКИЙ, а, е. Прикм. до **папуа́си.** *Для моєї свідомості, вихованої традиціями ізольованого роду папуаського плем'я, світ був єдиний, нерозірваний, цільний* (О. Бердник); *Головне призначення папуаського житла — захист від сонця і тропічних злив, тому найчастіше папуаси будують каркас на палях, укривають його травою, пальмовим листям, волокнами ліан* (з навч. літ.); *Папуаський одяг не закриває все тіло, однак воно вкрите прикрасами і розфарбоване* (із журн.).

ПАПУ́ГА, и, *ч. і ж.* 1. Лісовий тропічний птах родини папугових, звичайно з яскравим і різнобарвним пір'ям, здатний наслідувати людську мову. *За золотими ґратами млів папуга, зелено-червоний, ошатний* (О. Ільченко); *Весело щось вигукував у високій круглій клітці сірий з малиновими грудьми папуга* (З. Тулуб); *В хащах у цей час відбуваються свої невеличкі драми й комедії: перегукуються карибу, жваво стрекочуть зелені папуги, дбайливо будують гнізда королівські фазани* (І. Росоховатський); *Папуги й мавпи влаштовують багатогодинні тріскотливі пересварювання у верховіттях* (Ю. Андрухович); * У порівн. *Механічно ви роззявляєте свої щелепи, щоб повторювати, як папуги, зазубрені слова* (І. Пільгук).

2. *перен., зневажл.* Про того, хто не має власної думки й повторює чужі слова. *Я не цього бажаю* [лицемірити], *не папуга, Щоб віддаватись цьому ремеслу. Я хочу правді бути вічним другом І ворогом одвічним злу* (В. Симоненко); // Про людину в занадто яскравому та строкатому одязі. *На вечірці можна було побачити найрізноманітніші маскарадні костюми, сцена заповнилася папугами в брендових речах* (з газ.).

ПАПУ́ГОВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **папу́га.** *На галас юрби з хижі вийшов високий підстаркуватий індієць із трьома пишними папуговими перами в волоссі* (Ю. Бедзик); // Такий, як у папуги. *Кілька днів поспіль намагаюся умовити Іринку змити папугові фарби з волосся, але дарма* (С. Талан).

2. *у знач. ім.* **папу́гові,** вих, *мн.* Родина птахів ряду папугоподібних. *Папугові мають характерний зовнішній вигляд: масивний дзьоб з гострим гачком, сильні ноги, два пальці яких спрямовані вперед, а два — назад, об'ємне воло* (з наук.-попул. літ.); *Зовсім рідко папугові живуть понад 50 років* (з навч. літ.).

ПАПУГОПОДІ́БНІ, них, *мн.* Ряд дрібних і середніх птахів із яскравим, доволі рідким оперенням і сильним дзьобом. *Папугоподібні живуть у тропічних та субтропічних регіонах, найбільше їх різноманіття спостерігається в Південній Америці й Австралії* (з наук. літ.); *Довжина тіла папугоподібних — від 9,5 см до 1 м* (з наук.-попул. літ.); *Більшість папугоподібних живе на деревах, переважно зграями* (з навч. літ.).

ПАПУ́ЖИЙ, а, е. Те саме, що **папу́говий** 1. *На лужку вешталося вже з добрих півста тубільців, серед них і чоловіки. Вони різнились від жінок яскравими діадемами з орлячого й папужого пір'я та довгими, до поперека, косами* (І. Білик); *Бучинський задрав папужого носа, підніс булаву і мав щось говорити, але козацька громада ще гучніше заревла* (І. Пільгук).

ПАПУ́ЖКА, и, *ч. і ж.* Зменш.-пестл. до **папу́га.** *На підвіконні в їдальні стоїть величезна клітка, у якій гойдається десять різноколірних папужок* (В. Нестайко); *На гілці, що торкалася вікна, сиділа зелена з червоним дзьобом папужка. Вона була така яскрава, наче щойно вилізла з фарби* (Г. Пагутяк); *Де всі оті зелені папуги, які живуть у тропіках? Де дрібні барвисті папужки?* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); *Спершу вона не помічала мене, віталася із приятелями, цілувалася з приятельками. Я зауважила, що в середовищі цих строкатих папужок Лорна виглядає цілком доречно* (Любко Дереш); * У порівн. *Мимо поспішають "шишки" в чорношкіряних кашкетах або в кольорових картузах, яскравих, як папужки* (В. Барка).

ПАПУ́ЖОК, жка, ч. Те саме, що **папу́жка.** — *Він, видно, належав колись адвокатові, цей папужок* (О. Ільченко).

ПА́ПУЛА, и, *ж., вет., мед.* Твердий вузлик, що підноситься над рівнем шкіри, утворюваний при шкірних подразненнях або деяких захворюваннях. *Папули можуть бути плоскими або конусоподібними, їхня поява може супроводжуватися болючістю та свербежем* (з наук. літ.); *Папули виникають унаслідок змін епідермісу або верхніх шарів дерми* (з навч. літ.).

ПАПУЛЬО́ЗНИЙ, а, е, *вет., мед.* Який характеризується наявністю папул. *Папульозні утворення запального характеру мають рожеве або червоне забарвлення внаслідок розширення судин* (з наук.-попул. літ.); *За недостатності ретинолу шкіра стає сухою, з'являються папульозні висипання, лущення* (з навч. літ.).

ПАПУ́ЧІ, у́ч, *мн., діал.* М'які черевики. *Коли каді викупався, кинулись його слуги шукати папучі свойого* [свого] *пана, та дарма* (І. Франко); *Колючки протикалися крізь м'які папучі, плакала Мальва і канючила вернутися до доброго Мураха-баби, вона так і не могла допитатися в мами, чому вони залишили монастир* (Р. Іваничук); *Йшли* [наддніпрянці] *чередою, у валянках (папучах), без ладу і строю* (О. Лисяк).

ПАПУ́ША, і, *ж.* 1. В'язка, пака тютюнового листя. [П а л а ж к а:] *Я тобі завтра куплю папушу тютюну* (М. Кропивницький); *Одягла його мати в свитину, поясом підперезала, в кишеню поклала батькову люльку, папушу тютюну за пояс застромила* (С. Васильченко); *Тютюн уже перезрів, але жовте листя ніхто не пасинкував, не складав в папуші* (М. Шеремет); *Намацав* [Григорій] *на черені папушу самосаду. Вогкуватий ще, але курити хочеться, аж під грудьми смокче* (В. Дрозд).

2. *розм.* Те саме, що **па́чка** 1. *Тугі папуші новісіньких червінців, тридцяток, соток лежали, виваливішись із чемодана* (О. Гончар); *Рудий Август шарпнув з кишені папушу асигнацій* (В. Нестайко).

3. *перен., розм.* Про мляву, неповоротку людину; тюхтій. *Він .. людина без усякого темпераменту — папуша* (Л. Яновська); — *Ольга Петрівна прогнала отого папушу. А завтра їде до батьків* (М. Івченко).

ПАПУ́ШИТИ *див.* **папушува́ти.**

ПАПУ́ШНИЙ, а, е, *рідко.* Зв'язаний у папуші (у 1 знач.). *У підготовленій київським магістратом довідці значилося лише сім подільських міщан, котрі завозили в місто папушний тютюн* (з наук.-попул. літ.).

ПА́ПУШНИК, а, *ч.* Вид печива із пшеничного дріжджового тіста. *Пекарня і справді чудова: тут і паляниці, і книші, і папушники* (Марко Вовчок); * У порівн. *На дослідні́м полі почалася сила роботи. Пололи молоді буйні рослини, прочищали і здряпували ранній весняний пар, пухкий, як великодні папушники* (М. Івченко).

ПАПУШУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **папушува́ти.** *Папушування тютюну.*

ПАПУШУВА́ТИ, у́ю, у́єш, **ПАПУ́ШИТИ,** шу, шиш, *недок., що.* Зв'язувати тютюн у папуші (у 1 знач.). *Папушити тютюн.*

ПАП'ЯМЕ́НТО, *невідм., ж. і с.* Креольська мова, що є офіційною на островах Аруба, Кюрасао та Бонайре в Карибському морі. *Пап'яменто має два основні діалекти, що різняться вимовою й правописними системами — етимологічною (на Арубі) та фонетичною (на Кюрасао й Бонайре)* (з наук. літ.); *Останнім часом на пап'яменто впливає англійська, якою володіє значна частина населення, а також венесуельський варіант іспанської мови* (з наук.-попул. літ.); *За походженням лексика пап'яменто є сумішшю іспанської та португальської за участю англійської, аравакської та африканських мов* (з навч. літ.).

ПАР[1], у, *ч.* Рілля, залишена на одне літо без посіву з метою поліпшення якості ґрунту для наступного посіву озимих. *Ріллю на пар як погано зорав якийсь дядько, — тільки пошкрябав* (Д. Бузько); *Споготовляли* [готували] *ріллю на пар. До маєтку і від його* [нього] *до яру ходив ключ борін з двома хлопцями* (Т. Осьмачка); *Попрямував* [агроном] *до трактористів глянути, як культивується пар* (М. Рудь).

△ **Двоїння па́ру** *див.* **двої́ння; (1) За́йнятий пар,** *с. г.* — рілля, засіяна в першу половину літа сільськогосподарськими культурами, які встигають зібрати до посіву озимих. *У полі зайнятого пару вирощують рослини, врожай яких збирають до повного дозрівання. Це культури суцільного способу сівби: озимі злаки, озимі хрестоцвіті, бобові, просапні культури та ін.* (з наук. літ.); **(2) Люпи́новий пар,** *с. г.* — парове поле, засіяне люпином. *У поліських господарствах особливо велике значення для підвищення врожайності сільськогосподарських культур мають люпинові пари* (з наук. літ.); **Ора́ти на (під) пар <Підійма́ти пар (пари́)>** *див.* **ора́ти; (3) Чи́стий пар,** *с. г.* — пар, який упродовж весни й літа зберігають пухким і чистим від бур'янів завдяки повторним обробкам. *Чистий пар протягом усього теплого періоду року обробляють, підтримуючи в пухкому стані ґрунт, проводять заходи проти бур'янів, шкідників і збудників хвороб культур, а також меліоративні роботи* (з наук. літ.); **(4) Чо́рний пар,** *с. г.* — чистий пар, обробляння якого починається восени. *Йдемо повз чорний пар. Тепло дихнула в лице пухка чорна рілля, повна спокою й надії* (М. Коцюбинський); *Дідусь, очевидно, захотів використати усі знання мої, і ми довго ще розмовляли. Треба було дати пораду про садовину, про чорний пар* (М. Івченко).

ПАР[2], у, *ч.* 1. Те саме, що **па́ра[2].** *Стовп гарячого пару виривався з-під покришки самовара* (І. Нечуй-Левицький); *Печене взято, каша на столі .. Пахучий пар розноситься на всі боки* (Панас Мирний); *Вітер ворушив кошовому оселедець, не обвівав прохолодою, а обливав пекучим паром* (Ю. Мушкетик); *Ген на сході вже пожаром Небо облилось, З лісу тягне теплим паром* (І. Франко).

2. *рідко.* Те саме, що **па́рення.** *Розм'як Зевес, як після пару* (І. Котляревський).

(1) На пара́х *(рідко* **під пара́ми),** зі сл. б у т и, с т о я т и *і т. ін.* — готовий у першу-ліпшу хвилину вирушити в дорогу (про паровоз, пароплав і т. ін.). *Панцерник стояв під парами на першій колії* (П. Панч); *За годину машина мусить бути на парах* (Д. Бедзик).

◊ **(2) На всіх (по́вних) пара́х,** *перев. зі сл.* б і г т и, м ч а т и *і т. ін.:* а) повним ходом, повністю використовуючи парові машини (про рух паровоза, пароплава). *Поїзд мчить на всіх парах прямісінько на Київ* (О. Довженко); *Помчав поїзд на повних парах .. Загуло, загриміло* (Ю. Мокрієв); *Пароплав .. летів у тумані на всіх парах* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); б) дуже швидко. *Окрилений успіхом, він мчав на всіх парах* (Ф. Бурлака); *Павло Іванович увесь приходить у рух.., бурхає нетерплячкою, мов електрочайник, роздимає ніздрі, на всіх парах скеровуючись до входу* (О. Забужко); в) дуже інтенсивно. *Сповіщаю Вас, що робота по набору іде на всіх парах: уже 18 сторон* [сторінок] *зовсім надруковано* (Панас Мирний); **Розво́дити / розвести́ пари́ (па́ру)** *див.* **розво́дити.**

ПА́РА[1], и, *ж.* 1. Два однорідні або однакові предмети, що вживаються разом і становлять одне ціле або комплект. *Йому Дідона підіслала, Що од покійника украла, Штани і пару чобіток* (І. Котляревський); *Попорпавшись на ходу в своїй набитій пакетами сумці, вона дістала пару польових погонів* (О. Гончар); *На Вітькові кросівки горять — три пари за сезон, і росте як з води* (Г. Тарасюк); // Два відповідні або однакові предмети, складники і т. ін., що виділяються з групи подібних, таких самих. *Хлопченя .. Підбира, ласкаве і сердите, Перші пари непокірних рим* (М. Рильський); *Дуже багато запозичених слів потрапляє в мову, переважно в її діалекти, шляхом усного контактування носіїв різних мов. Це породжує багато дублетних пар і синонімічних рядів* (В. Русанівський); // Симетрично розташовані частини чого-небудь. *Нахилялось близько до мене тепле обличчя разом з парою променисто-цікавих очей* (М. Коцюбинський); *У душі відросте пара крил, і полине вона в високості, в синім купелі змиє свій пил* (М. Драй-Хмара); *Тільки звір показав із-за дерева своє довге ікласте рило, як Довбуш сильним ударом сокири одразу відтяв його з обома парами іклів* [ікл] (В. Гжицький); // *розм.* Предмет, що складається з двох однакових і з'єднаних разом частин. — *Не встиг зносити першу пару штанів — і в начальство преться...* (М. Стельмах); // *розм.* Дві навчальні (академічні) години у вищому навчальному закладі, що становлять одне заняття. *Усі вони щодня ходять на пари.., переписують одна в одної конспекти* (Ю. Андрухович); *Треба негайно вибігати з дому, аби встигнути на другу пару, яка почнеться о 10.20* (А. Дністровий); *Ледь пари висиділа* [Люба], *чесно намагалася вловити, про що товчуть педагоги* (Люко Дашвар).

2. Дві істоти, що знаходяться і діють разом або зв'язані чим-небудь спільним; двоє як щось ціле. *От і розколихались наші дівчата: вийшла пара, а там друга, пішли у дрібушки* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Посеред вулиці їхала пара верхівців — пан і пані* (Леся Українка); *Маркіян не вперше слухав полонез Огінського, вельми модний у Львові. Його виконували у кав'ярнях і рестораціях, під тужливу — з надривами і схлипами — мелодію танцювали закохані пари* (Р. Іваничук); — *Голубів тримаєш?* — *спитала Мирослава.* — *Є кілька пар* (Р. Андріяшик).

3. Двоє коней або волів, яких запрягають разом. *Грицько — багатир, дука: у його* [нього] *три пари волів, дві шкапи, ціла сотня овець* (Панас Мирний); *Біля воріт двору стояли, запряжені парою коней, сани* (С. Скляренко); *В мислях Лаврін порішив: стане чумаком. Продасть шаблю, коня, купить пару волів* (Ю. Мушкетик); // Двоє коней, запряжених в екіпаж, віз і т. ін. *Власноручно правлячи парою, приїхав письменник Панько Куліш* (Ф. Бурлака); *Юдко, розуміється, додержав стилю всякого порядного візника: не виконав ні одної з умов. Насамперед запізнився на цілу годину; потім запріг не трійку, як умовлялись, а тільки пару* (В. Винниченко).

4. *заст.* Чоловічий костюм (штани і піджак або сюртук, фрак і т. ін.). *По конторі вже ходив великими кроками репортер .. у чорній суконній парі* (М. Коцюбинський); *— І гостинців із Києва привезли? — поцікавилась Марія. — Да. Как же! Мені — на пару зять сукна, Ліді — Паля на плаття, — поважно відказав Степан Никифорович* (Б. Антоненко-Давидович).

5. *у знач. присл.* **па́рами.** Удвох, по два. [Ф е с ь к а:] *Ну, добре, діти! А тепер ставайте парами, все по парі, все по парі* (І. Франко); *Тихими повільними кроками в поперечнім коридорі посувались парами ченці* (Н. Королева); *Через вулицю безкраю Діти парами ідуть* (І. Нехода); *Після Сідхового зникнення ми почали чергувати парами і не в три зміни, а в дві* (О. Авраменко, В. Авраменко).

6. *у знач. присудка, розм.* Схожий на іншого за якимись якостями, у якомусь відношенні. *Бува і чоловік сьому колючці пара: Людей товче та й жде, щоб хто його кохав* (Є. Гребінка); *Який він, Володимир Степанович? Чи під пару його приятелеві? Здається, те ж замилування запорозькою старовиною, побожне схиляння перед козацькою славою* (М. Сиротюк).

7. Чоловік і жінка як подружжя. *— Як хто .. забажає одружитися або заміж вийти, того ми зараз виділяємо, .. щоб молода пара життя своє по своїй волі й охоті засновувала* (Панас Мирний); *З Катерини й Анатолія вийде чудова пара* (М. Руденко); *Найгарніша з-поміж усіх дівчат в казахському степу Киз-Жібек стала його дружиною, і всі з жагабайлинського роду були раді щастю прекрасної юної пари* (Ю. Покальчук); // Один із членів подружжя. *Тяжко на сім світі Жити .. Без дружини — пари* (П. Грабовський); *Олена .. накинулась на чоловіка .. Євдоким презирливим поглядом зміряв свою пару* (М. Стельмах); // *у знач. пред.* Такий, що годиться іншому в подружжя. *— Я тобі не пара; я в сірій свитині. А ти титарівна* (Т. Шевченко); *З розмов із нею він пізнав незабаром, що се не для нього пара і що з нею він ніколи не мав би спокою* (І. Франко); *— Коли б їй трапилась хороша пара* (М. Стельмах).

8. *у знач. числ., розм.* Рахункове слово, що означає два. *Начальство розстаралося в селах, через які переходили, ще пару підвід і вмостилось досить вигідно* (І. Багряний); *Мати поклала в заробітчанську торбу житню хлібину, шматок позиченого сала, пару головок часнику* (М. Стельмах); *Я витягнула з шафи пару майже новеньких джинсів, загорнула їх в пакет, поклала на дно сумки* (І. Роздобудько); *Я ступив ще пару кроків ближче, пильно дивлячись йому у вічі* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса).

9. Невелика кількість чого-небудь; небагато, декілька. *Треба йти звідси. Ще пара день* [днів] *— і треба йти* (Г. Хоткевич); *— Дай мені на таксі пару карбованців!..* (О. Бердник); *Містечко було невелике, і коли він їхав на своїй машині по вузьких вулицях, то встигав розкрити пару квартирних крадіжок і запобігти скоєнню ще безлічі злочинів* (Д. Білий).

10. *розм.* У шкільному арго — незадовільна оцінка; двійка. *— А козерогові пару вліпили* (М. Коцюбинський); *Ось сидить .. учитель географії, красень Борисенко, Кость кілька разів колись дістав від нього "пару"* (Б. Антоненко-Давидович).

Іти́ в па́рі *див.* **іти́; Па́ру слів (фраз) написа́ти (сказа́ти, розказа́ти** *і т. ін.)* *див.* **написа́ти; Піджа́чний костю́м <Піджа́чна па́ра>** *див.* **костю́м; Прожи́ти в па́рі** *див.* **прожива́ти; (1) Фра́чна па́ра** — костюм, що складається з фрака та відповідно пошитих штанів. *Капрал показав йому кілька різних суконь та фрачних пар і іншого чоловічого одягу акторського крою* (Олесь Досвітній); *Ювіляр був ставний, гарний, зодягнений у чорну фрачну пару, білий жилет і галстук* (із журн.).

○ **(2) До па́ри,** *перев. зі сл.* б у т и, ж и т и *і т. ін.:* а) *(у знач. присл.)* разом або подружжям. *Не судилось нам, серденько, Бути до пари* (А. Кримський); б) *(у знач. дієсл., кому і без дод.)* підходить, годиться кому-небудь у подружжя. *Не поможуть і чари, як хто кому не до пари* (прислів'я); [Є в д о к і я К о р н і ї в н а:] *Час* [дочці] *заміж, та все якісь недоладні .. трапляються .. Зовсім не до пари моїй Єфросині* (І. Нечуй-Левицький); *— Знайшов собі ти дівчину до пари, а я ускочив під дурного греблю* (Л. Костенко); в) *(у знач. дієсл., кому, чому)* відповідати, підходити кому-, чому-небудь. *"Там же їв я і garbanzos* [галушки]. *Тверді й тяжкі, наче кулі .. Ліжко теж було до пари Кухні тій. Блощиць в нім сила"* (Леся Українка, пер. з тв. Г. Гейне); *В усьому вона була йому до пари, не дорікала, коли випадали нестатки, і не пишалася, коли в хаті заводилась якась зайва копійчина* (Б. Антоненко-Давидович); [К а л и н а:] *Хто у вас командир полку? — Полковник Осипов. Може, чули? До пари Козюшевському. Такий же держиморда та егоїст* (Д. Бедзик); г) *(у знач. присл.)* у кількості, яка становить парне число два. *Смакує горілку Шкапонд, потім прополіскує нею рот і вже згодом вихиляє .. — До пари, до пари треба, господарю* (М. Стельмах); **(3) На па́ру,** *у знач. присл.* — разом, удвох з ким-небудь. *На симпатичну ногу живемо* [з товаришем]. *На пару ходимо в кіно, у клуб* (С. Ковалів); *— Може, це я вже останній окоп рию, для історії залишу! — Давай на пару* (О. Гончар); *Попрацювавши всього дватри дні на пару з Гагаріном, між нами встановилося приємне порозуміння* (Любко Дереш); **(4) Під па́ру,** *у знач. прикм.:* а) *(кому)* який годиться, підходить кому-небудь у подружжя. [Н а т а л к а:] *Ви пан, а я сирота; Ви багатий, а я бідна; ви возний, а я простого роду; та й по всьому я вам не під пару* (І. Котляревський); *— Коли в нас для великих людей нема жінок під пару, то хай би вони краще не женилися* (Б. Лепкий); б) *(кому, чому)* схожий на когось іншого або на що-небудь інше; подібний до кого-, чого-небудь або такий, як хтось інший чи щось інше. *Він супроводжає її мовчки, глядить на неї, що ростом майже йому під пару* (О. Кобилянська); *— Ба ні, голова в нас тямущий, хоч би й вам під пару! — сміється жінка на возі* (Ю. Яновський); **(5) У па́рі,** *у знач. присл.:* а) *(зі сл.* б у т и, ж и т и *і т. ін.)* подружжям, разом. *Як би то й назвати теє щастя, щоб жити з нею в парі* (П. Куліш); *— О дівчино! — каже Тиміш. — Мушу сповістити твою лиху годину: не бути нам у парі* (Марко Вовчок); *— Плакала* [Олена] *коло криниці від злості, що ми вже законно в парі* (В. Кучер); б) удвох з ким-небудь. *— Вип'єм, Гонто, брате! Вип'єм, друже, погуляєм Укупочці, в парі* (Т. Шевченко); *Летіли в парі лебеді понад моїм селом — Такого дива, мабуть, більше не побачу. Я, зачарований, дивлюсь і ледь не плачу, — Як він то прикрива її, то обніма крилом* (О. Білаш).

△ **(6) Колі́сна па́ра** — вісь із насадженими на неї двома колесами. *Під вагонами слід поміняти колісні пари — і жми вперед!* (О. Шугай); *Електричка минала депо, іржаві колісні пари під стіною* (Є. Пашковський); **(7) Па́ра сил,** *фіз.* — дві рівні за величиною і протилежні за напрямком паралельні сили, прикладені до одного тіла. *Пара сил не має рівнодійної, тобто її дія на тіло не може бути механічно еквівалентною дії якоїсь однієї сили* (з навч. літ.).

◊ **(8) Бісової па́ри:** а) *(грубо)* уживається як лайка для вираження незадоволення ким-, чим-небудь. [П л а т о н Г а в р и л о в и ч:] *Нащо ж ти брешеш, бісової пари вилупок* (С. Васильченко); б) уживається для вираження фамільярності у ставленні до кого-, чого-небудь або захоплення кимсь, чимсь і т. ін. [Ц о к у л ь:] *Ну й бісової пари молодиця! Раз у раз на перешкоді мені стає* (І. Карпенко-Карий); *Хлопчак-семиліток, у подраній на ліктях сорочці, зайшовся сміхом, широко розкривши рота, набитого картоплею. — Не можуть таки мовчки, бісової пари діти!* (С. Добровольський); *А що вже за парубок був — то на всю станицю. Не одне дівоче серце, бісової пари, тремтіло, коли танцював* (В. Логвиненко); **Два чо́боти — па́ра <Па́ра чобі́т (два чо́боти) на одну́ но́гу>** *див.* **чо́боти; (9) На па́рі [вла́сних] <На [свої́х] вла́сних>** — не користуючись транспортом; пішки. — *Не будеш тут ходить на парі, А зараз підеш чотирма* (І. Котляревський); [Ю р к о:] *Виряджаємось у подорож, на села та на хутори!..* [С а в к а:] *А яким же способом: на велосипедах, поїздом чи, може, аеропланом?* [Ю р к о:] *На парі власних!* [С а в к а:] *Значить — пішки* (Я. Мамонтов); *Починали боліти ноги. Власне, це вперше в житті Юра робив таку довгу прогулянку на своїх власних* (Ю. Смолич); **(10) На па́ру слів** — для короткої розмови, повідомлення і т. ін. — *Раз уже я вас знайшов, Савичу, ходіть на пару слів* (А. Кокотюха); *До нас підвалює на вулиці якийсь кент, так років тридцяти з лишком. І мене просить на пару слів* (Г. Пагутяк); — *Вийди з класу на пару слів, будь ласка...* (І. Карпа); **(11) Не па́ра** *кому* — не підходить, неоднаковий. — *Е, добродію мій! — каже, зачервонівшись з сорому, Гвинтовка. — Запорожець запорожцеві не пара* (П. Куліш); *Коло них* [Соломії та Уляни] *худа і довготелеса Текля Барилова, вимахує руками, щось своє доказує .. Одразу видно, що вона їм не пара* (В. Кучер); — *Дідич Гергель, звичайно, не пара якомусь офіцерові Федьковичу, який не має власного замку і орендованих пронирливими німцями маєтків* (Р. Андріяшик); **(12) Па́ра п'ята́к** — схожі між собою якимись, перев. негативними рисами, ознаками і т. ін.; варті один одного. *Значить, ми з вами — пара п'ятак?* (І. Муратов); **(13) Па́ра чобі́т (два чо́боти) на одну́ но́гу** *див.* **чо́боти; Побра́тися па́рами** *див.* **побра́тися; Прийти́ся до па́ри** *див.* **прихо́дитися; Стопта́ти бага́то (не одну́ па́ру, сім пар** *і т. ін.)* **підошо́в (підме́ток, чобі́т** *і т. ін.)* *див.* **сто́птувати.**

ПА́РА[2], и, *ж.* 1. Газ, у який перетворюється вода при випаровуванні; газоподібний стан води. *Самовар радісно клекотів і випускав пару* (М. Коцюбинський); *Над водою, що вже перемінила темні зимові барви на тепліші, м'якші — весняні, піднімалася легенька пара* (Ю. Мушкетик); *В казані шумує сіра м'ясна піна, клубочиться пара* (Ю. Логвин); *Струмочки брудної води стікали боками заіржавілих резервуарів, з дірок у трубах силового контуру зі свистом виривалися фонтанчики пари* (В. Єшкілєв); // Такий газ як рушійна сила деяких машин. *Коли поїзд зупинився на станції Жмеринка, до нього відразу ж підійшов чималий гурт залізничників .. Вони обліпили паровоз і наказали машиністу випустити пару* (М. Стельмах); *Сичали парою темні окаті паровози. Брязкали буфери...* (В. Малик); *Потяг усе ще стояв на колії, випускаючи зі свого розпеченого і стомленого нутра останню пару* (С. Андрухович); // Видиме скупчення найдрібніших краплинок води, що утворюються в повітрі від чого-небудь вологого, при зіткненні теплого і холодного повітря і т. ін. *Мати до мене: — А ми й не помічаємо, що в нас у хаті холодно, аж пара ходить* (С. Васильченко); *Перед світанком похолоднішало, з корови піднімалася пара, з Йоньки також* (Григорій Тютюнник).

2. Речовина в газоподібному стані, звичайно при температурі нижче критичної; газоподібний стан речовини. *Блідий широколистий тютюн насичує повітря наркотичною парою* (М. Коцюбинський); *Амоніак належить до групи речовин задушливої дії. Його пари дуже подразнюють слизові оболонки очей та органів дихання, а також шкіру* (з навч. літ.).

3. *розм.* Сильно нагріте вологе повітря, часто насичене яким-небудь запахом. *З долівки вставала важка смердюча пара і давила всякого свіжого чоловіка* (Панас Мирний); *В лазні .. ми нахльоскались віником, надихались парою* (Ю. Яновський); *Старий Сірко з сином взялися з ентузіазмом до процедури, яка для європейця може видатись лютим катуванням, інквізицією. Вони лили воду на розпечене каміння і такої пари напустили, що не продихнеш* (І. Багряний).

Бра́тися / взя́тися па́рою *див.* **бра́тися.**

◊ **(1) [Й] ні па́ри,** *рідко* — зовсім нема. *Вибігає* [маляр], *кругом глип, — Мужика й ні пари!* (С. Руданський); **Не ви́пустити (не пусти́ти) [ні (ані́, і)] па́ри з вуст** *див.* **випуска́ти; Ні (ані́) па́ри з вуст (з уст, з ро́та** *і т. ін.)* *див.* **уста́.**

ПАРА... Перша частина складних слів зі знач.: 1) перебування, розташування поруч, поблизу, біля чого-небудь, напр.: п а р а і м у н і т е́ т, п а р а м е т р и́ т, п а р а н е ф р и́ т; 2) відступ, відхилення від чого-небудь, порушення, хибне ототожнення з чим-небудь, невідповідність зовнішніх проявів сутності певного явища, напр.: п а р а н а у́ к а, п а р а н о р м а́ л ь н и й, п а р а п с и х о л о́ г і я.

ПАРААНЕСТЕЗІ́Я, ПАРАНЕСТЕЗІ́Я, *ж., вет., мед.* Відсутність чутливості в симетричних ділянках тіла, частіше на обох руках чи ногах. *Ураження вентральної половини поперечника спинного мозку характеризується паралічем нижніх або верхніх кінцівок, провідниковою дисоційованою паранестезією, порушенням функції тазових органів* (з наук. літ.); *Зниження і втрата поверхневої чутливості у собак можуть бути місцевими, односторонніми (геміанестезія), двосторонніми (парaанестезія)* (з навч. літ.).

ПАРАБЕ́ЛУМ, а, *ч.* Різновид автоматичного скорострільного пістолета. *Чого тільки не було в Тарасовому дзоті, — два автомати, .. парабелум, десятків зо три мін* (О. Довженко); *Я метався туди-сюди й тиснув на спуск свого парабелума до тих пір, поки затвор, викинувши останню гільзу, клацнув — і завмер без набоїв* (Л. Кононович); *Дмитро рвонувся до кобури з парабелумом* (В. Кожелянко).

ПАРАБІО́З, у, *ч., фізл.* 1. Реакція живої тканини на вплив подразників, яка супроводжується оборотними змінами її основних властивостей збудливості та провідності. *Парабіоз розвивається фазами, у міру дії чинного подразника. Якщо його вчасно не прибрати, то настає біологічна смерть клітини (тканини)* (з навч. літ.).

2. Метод штучного зрощення двох, рідше трьох, організмів тварин для вивчення взаємного впливу їхніх органів і тканин. *Досліди парабіозу здійснювалися на ссавцях, птахах і амфібіях через безпосереднє перехресне з'єднання кровоносних судин* (з наук. літ.).

ПАРАБІО́НТ *див.* **парабіо́нти.**

ПАРАБІО́НТИ, ів, *мн. (одн.* **парабіо́нт,** а, *ч.), фізл.* Штучно зрощені організми тварин з експериментальною метою. *Парабіонтів використовують, зокрема, для з'ясування шляхів поширення інфекції при інфікуванні одного з партнерів, для вивчення механізмів регенерації та гіпертрофії нирки, печінки й ендокринних залоз* (з наук. літ.).

ПАРАБІОСФЕ́РА, и, *ж.* Шар атмосфери (між 6–7 та 60–80 км над поверхнею Землі), куди живі організми потрапляють випадково й можуть тимчасово існувати, але не в змозі нормально жити і розмножуватися. *Якщо виключити поодинокі випадки "рекордних підйомів", верхньою межею поширення життя в атмосфері слід, мабуть, вважати висоти близько 8–10 км; розташована вище частина атмосфери відноситься вже до парабіосфери* (з наук. літ.).

ПАРАБІОТИ́ЧНИЙ, а, е, *фізл.* Стос. до парабіозу. *Парабіотичні явища розвиваються при дії на тканини всіляких подразників (нервових імпульсів, отрут, ліків у великих дозах, механічних, електричних та інших стимулів) як у нормі, так і в патології* (з наук. літ.).

ПАРА́БОЛА, и, *ж.* 1. *мат.* Незамкнута крива, кожна точка якої однаково віддалена від однієї точки (фокуса) і однієї прямої (директриси). *Парабола утворюється в результаті перетину кругового конуса площиною, яка не проходить через вершину конуса та паралельна до одної з його твірних* (з навч. літ.).

2. Шлях, описуваний тілом, що рухається під кутом до горизонту. *За склом миготіли привітні вогники. На широких поворотах вони креслили круту параболу* (О. Копиленко); *Снували безугавно й беззвучно ракети, роблячи тоненькі вогненні параболи в усіх напрямках, одна одну перетинаючи, перехрещуючись* (І. Багряний); *Комета змінює свій шлях, вигинає його, гіпербола перетворюється спочатку на параболу, криву, теж ще не замкнену* (В. Владко).

3. *заст.* Притча, іносказання. *До витворів епічного стилю, характерних для старої доби нашого письменства, належать так звані притчі, тобто параболи, якими звичайно ілюстровано якусь теологічну доктрину або якесь важне питання етичне* (І. Франко); *— Он Чернишевський пише свої статті з параболами та паралелями, а б'є у ціль, бо кожному, хто має розум, ясно, про кого йдеться* (Василь Шевчук).

ПАРАБОЛІ́ЧНИЙ, а, е. 1. Стос. до параболи. *Доведено теореми існування узагальнених розв'язків задач з вільною межею для нелінійної параболічної та еліптичної системи з розривною нелінійністю* (з наук. літ.); *Михайло напам'ять читає цілі уривки (прозові!) з параболічних оповідань Борхеса, із Маркеса і Кортасара (всіх трьох він власноруч переклав українською з російської і польської)* (В. Лис).

2. *мат.* Який має форму параболи (у 1 знач.). *Ньютон установив, що обчислення параболічних і гіперболічних шляхів виявляється необхідним при вивченні руху комет* (з наук.-попул. літ.); *На шпилі, над сховищем, стояла параболічна чотиристоронння антена і установка з сонячними елементами* (О. Бердник); *Йому здавалося, що рукавичка — це не цілісний предмет, а колосальне нагромадження різноманітних структур і якостей: волокон, отворів, площин, параболічних контурів, векторів натягу, тепла та поколювання* (Любко Дереш).

3. *спец.* Який має форму параболоїда. *Параболічні дзеркала використовують в усіх найбільших телескопах* (з наук.-попул. літ.); *Преображенський схопився з стільця й обличчя його перекосилося, як відображення в параболічному дзеркалі "кімнати сміху"* (Іван Ле); // Заснований на застосуванні дзеркала, що має форму параболоїда. *Залежно від вирішуваних проблем у радіоастрономії використовують різні типи антен: дипольні антени, параболічні рефлектори, рупори, спіралі тощо* (з навч. літ.).

ПАРАБОЛО́ЇД, а, *ч., спец.* Поверхня, утворена рухом параболи, вершина якої переміщується по іншій нерухомій параболі, площина якої перпендикулярна площині рухомої параболи. *Розрізняють два види параболоїдів: еліптичний і гіперболічний* (з наук. літ.); *У рефлекторах зображення небесного світила створюється ввігнутим дзеркалом, що має форму параболоїда* (з наук.-попул. літ.); *Дивлячись на південь крізь дими, що їх розганяв буйний циклон, Темпе помітив чорнувату забудову .. Мабуть, це був величезний оптичний параболоїд, який стежив за зниженням ракети* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема).

ПАРАБОЛО́ЇДНИЙ, а, е, *спец.* Який має форму параболоїда. *Параболоїдні відбивачі використовують майже в усіх типах приладів прожекторного класу* (з наук.-техн. літ.); *Щоб забезпечити максимальну освітленість вузького поля, можна застосувати глибокі параболоїдні рефлектори великого розміру* (із журн.).

ПАРАВА́Н[1], а, *ч., діал.* 1. Ширма (у 1 знач.). *Я сиділа коло хорої, що, ослонена параваном, дрімала* (О. Кобилянська); *Несподівано простора в цьому мізерному глиняному будуванні кімната, і круглий стіл посередині, і оранжевий абажур з шовковими китицями над ним, і параван, за яким ховається постіль* (П. Загребельний); *— Стань отам за параваном і слухай, — сказав Періандр* (І. Білик).

2. *чого, перен.* Щільний ряд чи суцільна маса чого-небудь. *Пару разів із-за рожевого туману чи паравана мигає перед нашими очима далеко не рожева дійсність* (І. Франко); *Вогняний капелюх сонця, що перед хвилиною накривав західний вершок обрію, здійняла ніч лагідною долонею й кинула його за параван гір* (Б.-І. Антонич); *Він глянув у небо й побачив, що сонце зникає за параваном далеких вершин* (Ю. Андрухович).

3. *перен.* Те, що приховує, прикриває собою що-небудь. *Біохімічні розмови мали ті наслідки, що були в них закладені з самого початку їх повстання .. Білки, ферменти й амінокислоти правили тільки за солідний параван, що під його прикриттям вечір у вечір посувалось наперед їх зближення* (В. Підмогильний); *Дехто із фрази "ми є нове" робить собі параван, яким прикриває пустоту в певних принципових політичних питаннях* (О. Шугай).

ПАРАВА́Н[2], а, *ч., мор.* Пристрій, що буксирується для захисту корабля від якірних мін. *Параван з'єднується з кораблем за допомогою троса, при траленні опускається з обох бортів, на ходу відходить від корпусу і рухається на заданій глибині* (з наук.-попул. літ.); *Після Другої світової війни з появою неконтактних мін паравани були зняті з озброєння* (з наук.-попул. літ.).

ПАРАВА́НИК, а, *ч., діал.* Зменш. до **парава́н[1]** 1. *В тій самій кімнатці, відділена лише параваником від його ліжка, сиджу при світлі лампи і пишу* (І. Франко).

ПАРАВЕРБА́ЛІКА, и, *ж., спец.* Сукупність звукових сигналів, що супроводжують усне мовлення. *Основними елементами паравербаліки є інтонація, швидкість, паузи, гучність і ритм мовлення; висота, сила і тембр голосу* (з наук.-попул. літ.); *Паравербаліка дає додаткову інформацію про мовця. Завдяки їй людина на підсвідомому рівні робить висновки про його настрій, самооцінку, ставлення до співрозмовника і до змісту розмови* (з навч. літ.).

ПАРАВЕРБА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Стос. до паравербаліки. *Невербальну комунікацію розглядають як сукупність невербальних (візуальних) та паравербальних (звукових) засобів спілкування* (з наук. літ.).

ПАРАГА́НГЛІЇ, ів, *мн. (одн.* **парага́нглій,** я, *ч.), анат.* Залози внутрішньої секреції хребетних тварин і людини, розташовані в надниркових залозах, в ділянці серця й аорти. *До парагангліїв відносять сонний гломус, надсерцевий парагангліій і парааортальні тільця* (з наук. літ.); *Параганглії виробляють і надсилають у кров адреналін, норадреналін, а можливо, й деякі інші катехоламіни* (з наук. літ.).

ПАРАГА́НГЛІЙ *див.* **парага́нглії.**

ПАРАГВА́ЄЦЬ *див.* **парагва́йці.**

ПАРАГВА́ЙКА *див.* **парагва́йці.**

ПАРАГВА́ЙСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **парагва́йці** і Парагвай. *Більшість парагвайського населення зайнята в сільському господарстві, зокрема тваринництві* (з наук.-попул. літ.); *Парагвай та Уругвай не захотіли підкоритися Буенос-Айресу і проголосили свою незалежність. На початку 1811 р. парагвайські ополченці завдали поразки військам Буенос-Айресу* (з навч. літ.).

Парагва́йський чай *див.* **чай.**

ПАРАГВА́ЙЦІ, ів, *мн. (одн.* **парагва́єць,** а́йця, *ч.;* **парагва́йка,** и, *ж.).* Основне населення Парагваю. *Більшість парагвайців сповідують католицизм* (з наук.-попул. літ.); *У ході матчу парагвайці вели з рахунком 3:1, але в доданий час пропустили два м'ячі* (з газ.).

ПАРАГЕНЕ́З, у, *ч., спец.* Закономірне сумісне розміщення мінералів у земній корі, спричинене однаковими умовами геохімічних процесів їх утворення; парагенезис. *Характерною ознакою вуглецевмісних осадових утворень Українських Карпат є парагенез кременистих і теригенно-глинистих порід* (з наук. літ.); *В уранових рудах багатьох родовищ парагенез оксид — силікат є доволі поширеним* (з наук. літ.).

ПАРАГЕНЕ́ЗИС, у, *ч., спец.* Те саме, що **парагене́з.** *Найпоширеніші мінерали урану — бранерит і уранініт, які пов'язані в промисловому масштабі з останнім парагенезисом* (з наук. літ.).

ПАРАГЕНЕТИ́ЧНИЙ, а, е, *спец.* Стос. до парагенезу, парагенезису. *Спочатку виявляють структуру геоморфосистеми, потім — парагенетичні зв'язки між елементами структур, досліджують шляхи переміщення речовини в її межах* (з навч. літ.).

ПАРАГЛА́ЙДИНГ, у, *ч.* Те саме, що **парапланери́зм.** *Упровадження параглайдингу в спортивний світ почалося в 1968 році. Саме тоді пройшли перші змагання з мистецтва ширяння в повітрі за рахунок м'якого крила* (з наук.-попул. літ.); *Для набирання висоти в параглайдингу використовують висхідні потоки повітря* (із журн.).

ПАРАГНЕ́ЙС, у, *ч., спец.* Гірська порода, що утворилася в земній корі внаслідок зміни (метаморфізму) осадових порід. *Парагнейс складається з кварцу і польових шпатів із домішкою інших характерних мінералів* (з наук. літ.); *Парагнейсу притаманний деякий надлишок глинозему* (з наук.-попул. літ.).

ПАРА́ГРАФ, а, *ч.* 1. Частина тексту всередині розділу, що має самостійне значення і звичайно позначається знаком § з порядковим номером. — *Тіле, ви матимете кару на підставі другого параграфа конституції* (В. Винниченко); *Учитель скрипучим голосом кілки вбива у мозок наш .. — Параграф тридцять восьмий — всі найшли?* (П. Тичина); *У "Книзі єпарха" тільки майстрам золотих справ, скажімо, присвячувалося дванадцять параграфів* (П. Загребельний); — *А чому ви не посилаєтеся на перший параграф статуту?* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Знак §. *Параграфи підручника, виділені жирним знаком §, треба опрацювати самостійно* (з навч. літ.); // *розм.* Правило, настанова, викладені в якому-небудь розділі статуту, програми і т. ін. *О, він дуже добре знав статті та параграфи карного кодексу!* (М. Дашкієв); — *За Статутом у даній ситуації, а вона відповідає параграфу А-7, я маю право на дві пільгових доби. Поки вони не минуть, ви не маєте права ні переобрати мене, ні відмінити моїх наказів* (І. Росоховатський); — *Мені, панове, цієї миті спало на думку, чи не слід було б у моєму "Наказі" вмістити параграф, що заборонив би ябеду — це ганебне заняття деяких людей* (Р. Іваничук).

2. *перен., розм.* Зовнішня, формальна сторона чого-небудь, на противагу смислу, змісту. — *Серце в певних хвилинах не дбає про параграфи і знаходить свою властиву мову* (І. Франко); — *Деякі юристи намагаються все підвести під параграф закону, ніби люди — паколи в паркані* (О. Бердник).

◊ **(1) Пара́граф безслове́сний,** *зневажл.* — про службову особу, яка виконує свої обов'язки формально, на шкоду справі; бюрократ. *Часом хотілося заволати по-армійському: "Встать!" Крикнути у заклопотану і вгодовану пику: "Пацюк ти канцелярський, параграф безсловесний, чорнильна душа!"* (В. Большак).

ПАРАГРА́ФІЯ, ї, *ж., мед.* Порушення письма, що характеризується пропуском або перестановкою місцями окремих букв або цілих слів у реченні. *Розвиток параграфії у дорослих людей звичайно буває пов'язаний з ураженням головного мозку. У дітей наявність параграфії свідчить про затримку їх розвитку в навчанні правильних навичок письма* (з наук. літ.).

ПАРАГРАФУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **параграфува́ти.** *Поступово структура грамот вивільняється зі структури речення внаслідок розбиття єдиного складнопідрядного речення на кілька складнопідрядних або простих речень і застосування параграфування та вичленування абзаців* (з наук. літ.).

ПАРАГРАФУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що.* Ділити на параграфи. *У статті помітна схильність автора класифікувати, параграфувати, давати точні визначення* (з наук. літ.).

ПАРАГРАФУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок.* Пас. до **параграфува́ти.** *Глави реферату можуть не параграфуватися* (з навч. літ.).

ПАРАГРИ́П, у, *ч., вет., мед.* Гостре респіраторне вірусне захворювання, що характеризується помірно вираженою загальною інтоксикацією, ураженням верхніх дихальних шляхів, перев. гортані. *На відміну від грипу, парагрипу не властиве епідемічне поширення; переважно спорадичні випадки захворювання спостерігаються упродовж усього року, з деяким підвищенням захворюваності взимку* (з наук. літ.); *У більшості хворих парагрип має короткочасний перебіг (не більше 3–6 днів), без вираженої інтоксикації* (із журн.).

ПАРАГРИПО́ЗНИЙ, а, е, *вет., мед.* Прикм. до **парагри́п.** *Парагрипозний вірус уперше був виділений Г. Ченоком в 1954 р.* (з наук. літ.).

ПАРА́Д, у, *ч.* 1. Урочистий огляд військ, спортсменів і т. ін., а також їх рух, стрій. *Я думав: що в тих москалях? аж воно одна тобі муштра .. на ученні .. й на параді* (Панас Мирний); *Товариш Швед довго вибирав напередодні шлях параду і наказав прочистити путь батальйонові через плац* (Ю. Яновський); *Сьогодні на стадіоні фізкультурного параду репетицію дививсь. Милувався з молоді, з юної пластики, з молодих м'язів, руху* (О. Довженко); *Усе відбувалося, як і завжди під час парадів, за заведеним раз і назавжди суворим порядком, який затискував найменший прояв живої думки, живих почуттів, замінюючи їх завченими вітаннями і славослів'ям* (В. Владко); * Образно. *Каштанів ряд Стає в святковий свій парад, Вдяга весни одіння* (Т. Масенко); * У порівн. *Черниш уже був з ніг до голови в новому, вирядився, як до параду. Пригвинтив орден, затяг ременя* (О. Гончар); // *перен., розм.* Хід, розвиток яких-небудь подій стосовно до того, хто їх спостерігає. [П р а п о р щ и к:] *Ану, ви! На цьому параді я командую. Виступати буде пан Басов перший, а потім пан Чубатенко* (О. Корнійчук); *На фургони натискає колона тупоносих самохідок, а далі знову виднються автомашини з тентами на кузовах. — Видать, цьому параду й кінця не буде, — Байрачний зводиться навшпиньки, либонь, сподіваючись загледіти хвіст колони* (Є. Доломан).

2. *перен.* Урочистість, пишність. — *А як же ти думаєш вінчатись? — спитала в Сані Навроцька. — Як можна простіше, без усякого параду, — обізвалась Саня* (І. Нечуй-Левицький); *Ну ж бо, князя бачачи в поході при пишноті, в золоті і вроді, як він проїздить з усім парадом, аметисти розсипає градом* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете); // Показ зовнішнього боку чого-небудь, звичайно з розрахунком на незаслужено високу оцінку, на зовнішній ефект. — *Ви, будьте ласкаві. заходьте до нас в простішому убранні; мене оцей фрак та цилиндр просто-таки лякає: я людина сучасна і показного параду не люблю, навіть його зневажаю* (І. Нечуй-Левицький); *На екзамені, котрий був властиво тільки парадом, був і мій батько* (І. Франко).

(1) Пара́д плане́т — астрономічне явище, коли планети Сонячної системи опиняються по один бік від Сонця в певній області неба. *Повним парадом планет називається явище, коли всі планети Сонячної системи, включно з Землею, вишиковуються наче в одну лінію по один бік Сонця. Правда, в цьому випадку поняття "пряма лінія" є дуже відносним з огляду на розміри нашого космічного дому з радіусом понад 5 мільярдів кілометрів* (з наук.-попул. літ.); *Офіційного наукового терміна "парад планет" не існує, однак така назва широко використовується в астрономії. Астрономи звичайно мають на увазі, що планети з'являються в одній і тій же частині неба, а їх розташування нагадує лінію* (із журн.); **(2) Прийма́ти пара́д** *(заст.* **пара́ду):** а) бути офіційним представником, який оглядає парад. *Довідався: друга* [група] *пішла приймать парад* (В. Еллан-Блакитний); *На трибуні стояв, приймаючи параду, "губернатор" Вехтер, полковник Бізанц, а біля них низький панок в окулярах* (І. Багряний); *Вождь держави .. приймав парад дванадцяти кавалерійських полків одночасно* (Т. Прохасько); б) узагалі робити огляд кого-, чого-небудь. *Перед кожним героєм зупиняється* [Гамалія] *і схиляє в жалобі сиву голову: приймає парад мертвих* (Григорій Тютюнник).

◊ **(3) Для (за́для) пара́ду** *(заст.* **пара́ди)** — для урочистого, святкового показу або для зовнішнього ефекту. *Ви й самі не вірите в правду і силу своїх переконань, а держите їх тільки для інтересу і міняєте для інтересу, як міняється одіж для паради* (І. Франко); *Дух від квіток, пахощі від туалетів і хусточок, газ від ліхтарів, що сьогодні для параду були зарані запалені.., — все те мішалося і робило повітря важким* (Леся Українка); *Зачесав* [син] *волосся, одяг нову сорочку, позичив у якогось Пилипа задля параду шкуратянку, накинув її наопашки й пішов женихатися* (Б. Антоненко-Давидович); **(4) У (при) [по́вному] пара́ді** — в ошатному, святковому або офіційному одязі, вбранні. *Латин, як цар, в своїм наряді Ішов в кругу своїх вельмож, которі* [котрі] *всі були в параді* (І. Котляревський); — *Треба купити білу сорочку і галстук. — Чи не женитись намислив? — підколола Галя. — Викликають в область! Належить бути при параді!* (М. Івченко); *Комбайнер із емтеесу — молодий сидить на лаві, А навколо трактористи, хлопці в повному параді* (Л. Первомайський).

ПАРА́ДА, и, *ж., заст.* Парад. *На Невському проспекті був величезний тлум і галас. Жанна знала, що ця парада була разом з тим і проводами їх на фронт* (Гео Шкурупій); *Парада у Львові — то було давно, здається, вже тисячу років. Потім була тяжка проза, тяжкі солдатські будні...* (І. Багряний); *Вертався* [ігумен] *назад без паради: не з пишним почетом людей ратніх з могутнім бояриним попереду, як сюди приїхав, а на критому возику простенькому й з одним лише візником* (Н. Королева); *В останній кімнаті занедбаного-занедбаного коридору Віктора й Шелестюка було прийнято з парадою* (Олекса Ізарський).

Прийма́ти пара́д *(заст.* **пара́ду)** *див.* **пара́д.**

◊ **Для (за́для) пара́ду** *(заст.* **пара́ди)** *див.* **пара́д.**

ПАРА́Д-АЛЕ́, параду-але, *ч.* Урочистий вихід на арену всіх учасників циркової вистави перед її початком. *Святковий парад-але, який відкривав програму, захоплював і залучав до незвичайного світу циркового мистецтва* (із журн.).

ПАРАДИ́ГМА, и, *ж.* 1. Теоретико-методологічна модель. *Згідно з Т. Куном, наукова революція відбувається тоді, коли вчені виявляють аномалії, які неможливо пояснити за допомогою універсально прийнятої парадигми, в межах якої до цього моменту відбувався науковий прогрес* (з наук. літ.); *Відсутність чіткого визначення поняття "соціальне" призводить до появи різних парадигм у рамках соціологічної науки* (з навч. літ.); *Прибічники когнітивної лінгвістики вважають, що вона є не лише окремим у лінгвістиці напрямом, а й новою науковою парадигмою* (із журн.).

2. Система понять і уявлень, які властиві певному періодові розвитку науки, культури, цивілізації. *Юнг вважає, що мистецтво попередніх епох цікавилося лише зовнішніми ознаками предметів, щодо XX ст., то в царині художньої діяльності відбувається процес зміни парадигм* (з наук. літ.); *Поява нової парадигми соціального управління великою мірою визначається зміною функціонального імперативу управлінської системи* (з навч. літ.).

3. *лінгв.* Уся сукупність форм слів, що утворюють лексему, а також зразок, схема словозміни. *І. Ужевич був знайомий з граматиками Л. Зизанія і М. Смотрицького. Зокрема, він прийняв поділ слів на вісім частин мови, слідом за М. Смотрицьким виділив чотири відміни іменників, у парадигмах іменних частин мови подав шість відмінків* (В. Русанівський); *У XIII ст. іменник справді був ближчим до прикметника. Адже обидві ці частини мови виникли внаслідок розщеплення однієї, що в індоєвропейських мовах видно бодай з парадигм їх відмінювання* (із журн.).

ПАРАДИГМА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до парадигми. *У праці розкривається природа філософського знання в різні історичні епохи, застосовується парадигмальний підхід до розуміння філософії та історії філософії, використовується плюралізм філософської методології* (з навч. літ.); *Парадигмальні напрями реформування змісту педагогічної підготовки фахівців мають ураховувати стратегію розвитку сучасної вищої школи* (із журн.); *Часткам притаманний власний парадигмальний простір, у якому наявні відповідні парадигми: морфологічна, морфосинтагматична, семантична й дериваційна* (з наук. літ.).

ПАРАДИГМА́ТИКА, и, *ж., лінгв.* 1. Вивчення елементів мови і класів цих елементів, які знаходяться у відношеннях протиставлення, вибору одного із взаємовиключних елементів. *Протиставлення парадигматики і синтагматики нерідко прирівнюється до протиставлення системи мови і тексту* (з наук. літ.); *Поняття парадигми і поняття синтагми протиставляються як асоціативний (парадигматика) і лінійний (синтагматика) плани відношень між елементами мови* (з наук. літ.).

2. Учення про будову і структуру парадигм різних типів, їх класифікації, а також об'єднання в більш складні єдності. *Лексична парадигматика виділяється як така ділянка лексикології, в якій враховуються парадигматичні відношення лексем до інших лексем мови і розглядаються властивості їх протиставлення (антонімія) або, навпаки, їх взаємозв'язку (гіпо- й гіперонімія, синонімія і т. ін.)* (з наук. літ.); *Розвиток лексичної, морфологічної, синтаксичної і словотвірної парадигматики свідчить про те, що в принципі парадигматичний аспект дослідження застосовується до одиниць різних рівнів* (з навч. літ.).

ПАРАДИГМАТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до парадигми (у 2, 3 знач.). *Парадигматика в загальному плані поширюється на сукупність системних (парадигматичних) відношень, на структуру опозицій відповідного рівня мови, а синтагматика — на системну сполучуваність одиниць мови або їх реалізацію в лінійному ряду в потоці мовлення* (з наук. літ.); *Розпад старих типів відмінювання за основами й утворення нових за граматичними родами спричинився до складної картини в парадигматичних системах іменникових закінчень* (з наук. літ.).

ПАРАДИ́З, у, *ч., заст.* 1. Рай. *— Те дитя вже давно в раю, .. воно полетіло в парадиз* (І. Білик); *Ти сподівався, що твої друзяки заведуть тебе у такий собі просяклий бурштином парадиз, куди не досягає дощ, грім, бум, мор, страх, путч, глад? Натомість маєш — пивбар на Фонвізіна* (Ю. Андрухович); *— Неймовірне видовище, — шепоче князь до купця. — Парадиз!* (І. Роздобудько).

2. *розм.* Верхня галерея в залі для глядачів у театрі. *Парадиз гримів оваціями* (із журн.).

ПАРАДИ́ЗКА, и, *ж., сад.* Карликова яблуня, схожа на кущ, з великою кореневою системою; райська яблуня; райка. *Парадизка — це невелике дерево заввишки до двох метрів. Має їстівні плоди червоного кольору діаметром до 3 см* (з наук. літ.); *Парадизки є високопродуктивними деревами, які регулярно плодоносять* (з наук.-попул. літ.).

ПАРА́ДНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **пара́д** 1. *Моряки вишикувались парадним строєм на підводних човнах* (О. Довженко); *Тихо й прощально Ягничів погляд обіймав судно і схвильованих на ньому людей. Оце воно — проводжання. Не бучністю, не промовами доймає тебе, не парадною вишикуваністю екіпажу...* (О. Гончар); // Признач. для параду. *Він зняв парадного мундира, сховав регалії свої* (М. Упеник); *З боку шосе від лав вояків відриваються дві постаті, одна вища, друга нижча. Обидві постаті — це старшини в парадних уніформах і шоломах* (О. Лисяк); // Такий, як на параді. *Ще ніколи не бачив я Григорія таким бадьорим, веселим. Він ішов парадним кроком* (Є. Кравченко).

2. Стос. до параду (у 2 знач.), пов'язаний зі святом, святкуванням чого-небудь. *Ольга бувала в Народному домі лише з нагоди таких парадних оказій, як новорічний бал* (Ірина Вільде); *Досить треба було свічок, якщо випало якесь надзвичайне "парадне свято" і прийшлося "робити ілюмінацію". Кожен клас освічував свої вікна, й ні один не хотів бути гіршим від других* (Б. Лепкий); // Пристосований для урочистих прийомів або церемоній; нарядний. *В перших, парадних покоях стіни блищали білими шпалерами з срібними квітками* (І. Нечуй-Левицький); *В парадних залах скинули з меблів чохли* (З. Тулуб); // Признач. для урочистої, святкової і т. ін. нагоди. *Попереду всіх підскочив до хлопця юнак в новій парадній студентській формі* (С. Васильченко); *Бабуся зразу подала на стіл блюдця вишневого киселю й парадну цукерницю* (Олекса Ізарський); // Одягом, манерами і т. ін. пристосований до урочистої, святкової і т. ін. обстановки. *Дзеркало подвоїло наші парадні фігури* (М. Коцюбинський).

3. Який відзначається пишністю, урочистістю; святковий. *Обід мав бути далеко пізніше і дуже парадний* (Леся Українка); *Діти рядочками стояли обабіч діда й баби, у парадних кашкетиках і чобітках...* (І. Багряний); *Його* [коня] *Йонька годував окремо і не шкодував вівса, бо думалося викохати для парадних виїздів — десь у гості, на базари* (Григорій Тютюнник); // Який вирізняють як центральний, який є центральним. *Коли він іде вгору парадною алеєю до будинку палацу, уста не перестають забуто, напружено боляче посвистувати* (В. Винниченко); *Діждавшись, поки з-перед парадних воріт Біюк-сараю розійдуться яничари і спагії, до вартового підійшов якийсь купець із великим сувоєм парчі* (Р. Іваничук).

4. Передній, головний (про сходи, вхід і т. ін.); протилежне з а д н і й, ч о р н и й. *Картка, прибита на парадних сходах, оголошує: "Прийом слабих од 4-ї до 6-ї години"* (Грицько Григоренко); *Одноповерховий, крихітний будиночок на Жилянській вулиці, де вона жила, стояв із забитим на зиму парадним ходом* (В. Підмогильний); *Після останньої, недільної вистави було вирішено не розгримовуючись виходити з парадних дверей на площу і там, влившися ненадовго у буйність карнавального натовпу, зійти на сам верх Музичної Вежі* (М. Андрусяк); *Біля парадного входу до палацу на флагштоках майоріли прапори всіх восьми вільних від чужинців людських планет* (О. Авраменко, В. Авраменко); // *у знач. ім.* **пара́дне,** ного, *с.* Передній, головний вхід. *Він побачив, як, поспішаючи, через двір попростувала до того парадного, де мешкала Оксана, не хто інший, як сама Талочка* (Д. Бузько); *Внизу, біля парадного, подало сигнал замовлене звечора таксі* (В. Кучер).

5. *перен.* Розрахований лише на зовнішнє враження, зовнішній ефект; показний. *Скоро Коропов догадався, що його везуть не прямою дорогою. Він чув про слабість секретарів показувати свій район з парадного боку* (В. Земляк).

◊ **Пара́дна сторона́** *див.* **сторона́.**

ПАРА́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **пара́дний** 2, 3; пишність, урочистість, святковість. *Сцена: покій в готелю, мебльований з претензією на парадність* (І. Франко); *Бен сидів помитий, причесаний, у жовтій тенісці і, видно, соромився такої парадності й чистоти* (В. Близнець); *— Я прошу, — промовив* [Северин] *терпко й вимогливо, — назавжди забути про парадність, панове. Про мої поетичні заслуги скажете на мій день народження* (Р. Іваничук).

ПАРА́ДНО. Присл. до **пара́дний** 2, 3. *Пан Громика, парадно вбраний, ще ставний і бравий козак, увійшов до світлиці із сином-красенем і шанованими козаками* (Л. Старицька-Черняхівська); *Якраз підоспіла неділя, і була нагода одягтися парадно* (П. Козланюк); *Стіл у столовій парадно білів, і на ньому, у високій кришталевій підставці, червоніли свіжі троянди* (М. Коцюбинський).

ПАРАДО́ВИЙ, а, е, *рідко.* Парадний. *У валізі у нього лежить парадовий костюм та сорочка з мережками* (Н. Околітенко); *Сукню доповнювала група підтримки — ефектна сумочка та парадовий капелюшок, які вже давно чекали виходу у світ* (Г. Вдовиченко); *З вискоком, трохи не з вибриком, пішли молоді гості на парадовий прихід* [вхід] *з улиці* (І. Нечуй-Левицький).

ПАРАДО́КС, у, *ч.* 1. Думка, судження, що різко розходяться із звичайним, загальноприйнятим і суперечать (іноді тільки на перший погляд) здоровому глуздові. *Наведу деякі загальнознані факти, щоби суд мій не видався нікому парадоксом або брехнею* (І. Франко); *— Ах, читаю!.. І знаєте, — додала дівчина, збаламучено одвернувши голівку, — що чим більше читаю останнім часом, тим більше бачу, як мало я знаю!.. — Що за парадокси! — мовив гість, знов усміхнувшись* (Олена Пчілка); *— Спочатку я сприйняла слова Юрія Юрійовича як парадокс* (О. Донченко); // Нелогічний збіг обставин. *Історичний парадокс: в той самий час, коли розум людський посилав у космос ракети, на вершинах Паміру альпіністи розшукували волосату снігову людину* (М. Руденко); *Субота, цей найприємніший день учнівського тижня, розпочинається найнеприємнішим для мене уроком. От теж парадокс* (Г. Усач); *Часом йому просто фізично хотілося світла, променя світла, який би підказав, куди йти, де шукати загублене. Променя світла... щоб шукати світло. Парадокс? Так — парадокс* (Ю. Мушкетик).

2. *книжн.* Несподіване явище, яке не відповідає звичайним науковим уявленням. *Парадоксом квантової хімії є те, що електрон навколо ядра в будь-який момент перебуває в кожній елементарній точці простору, хоча електрон — елементарна частинка* (з наук.-попул. літ.).

ПАРАДОКСАЛІ́СТ, а, *ч.* Людина, схильна до висловлювання парадоксів (у 1 знач.). *На Віктора вже одягнутого, з кашкетом у руці, дивилося жовто-зелене обличчя, дивилися запечені очі страдника, а не натхненного промовця, дотепника і парадоксаліста* (Олекса Ізарський).

ПАРАДОКСАЛІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **парадоксалі́ст.** *— Щоб зрозуміти цю парадоксалістку, треба мислити парадоксально* (із журн.).

ПАРАДОКСА́ЛЬНИЙ, а, е. Який містить парадокс (у 1 знач.), є парадоксом. *Думка, що заснуванням "Просвіти" власне закінчилось галицьке українофільство, може здаватися парадоксальною, проте вона правдива* (І. Франко); *Ідеї виникали зовсім несподівані, майже парадоксальні* (Ю. Мушкетик); *Треба було придумати такий текст, стислий, оригінальний, здебільшого парадоксальний, щоб, прочитавши його, людина купила ту річ, яку ми рекламуємо* (В. Чемерис).

ПАРАДОКСА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Якість і властивість за знач. **парадокса́льний;** незвичайність, неймовірність. *По спині Дейва пробігли мурашки. Парадоксальність припущення немов підняла перед ним на мить ту важенну завісу, за якою природа ховає свої найглибші таємниці* (М. Дашкієв); *Абсурдизм і парадоксальність, сюрреалістичність і вишукана іронічність; однак ці "холодні" риси, притаманні Рябчуковій прозі, поєднуються з гарячим співчуттям, затамованою ліричністю й легкою меланхолійністю* (К. Москалець).

ПАРАДОКСА́ЛЬНО. Присл. до **парадокса́льний;** незвичайно, неймовірно. *Ніде так парадоксально, як на пароплаві, не переплутується старе з новим* (Б. Антоненко-Давидович); *Кожен свій час має свою філософію і, як не парадоксально це звучить, одночасно позбавлений філософії* (М. Матіос); // *у знач. пред. Ми посварились. І хоч це ніби парадоксально, але відтоді ми, здається, потоваришували* (О. Гончар).

ПАРАДУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **парадува́ти.** *І коли після недовгого парадування солдати пішли в розпорошку, я вже дивився на це без осуду* (П. Загребельний); *Легкомисне поводження з прилюдним, говореним чи друкованим словом зачинає входити в моду не лиш у нас .. Іде парадування якимось модним .. католицизмом* (І. Франко).

ПАРАДУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок.* 1. Брати участь у параді (у 1 знач.). *Їм усміхалася надія парадувати перед цісарем у нових мундурах* (І. Франко); *По вулиці парадують колони, котяться машини, танки, підводи, б'ють гармати й десь стугонять вибухи бомб* (І. Багряний); *Хай діди та прадіди глянули б на Хомцю, що в темній хаті вродився, а в запічку зріс .. Стоїть нинька у всіх на виду, парадує перед народами* (О. Гончар); *Чужого прапора скинуто, на Думі повівав лише український, можна парадувати далі* (В. Шкляр).

2. *перен.* Ходити, походжати (перев. у людному місці). *"То значить позавтра, — подумав. — Господи Боже! а то буду парадувати в моїй зеленій крисані, як колись тут у святий день успенський з татунем до церкви"* (С. Ковалів); *— Добрі, — кажу, — маєте чоботи, вуйку. І давно вже ви так собі парадуєте в них серед літа?* (П. Козланюк); *Баліцький, що, знявши чоботи, парадує в товстих папучах, скрикує: — Ахтунг!* (О. Лисяк).

3. *перен.* Робити що-небудь для параду, показу, для зовнішнього ефекту. *Номер на дисплеї: мама. О ні. Тільки не це, тільки не зараз. З мамою — ще гірше, ніж із чужими: парадувати в повному блиску свого благополуччя доводиться так само, як із чужими, але при тому чомусь усе одно чуєшся беззахисна, як облуплений кролик* (О. Забужко).

ПАРАЗИ́Т, а, *ч.* 1. Організм, що живе всередині іншого організму або вростає в нього й живиться його тканинами, соками і т. ін. *Необкороване і обкороване дерево, начинене паразитами, гнило, трухлявіло і заражувало здоровий ліс* (М. Стельмах); *Омела — це рослина-паразит. Вона росте на дереві і п'є з нього соки* (В. Нестайко); *Звіт підписали .. всесвітні знаменитості в царинах риб'ячих паразитів, кільчастих червів, біології рослин, інфузорій і попелиць* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека); *Паразитів людини можна поділити на дві великі групи: найпростіші та гельмінти* (з наук.-попул. літ.); *Паразит може завдавати істотної шкоди хазяїнові, але може і не завдавати* (з навч. літ.); // Комаха (воша, блощиця і т. ін.), що живе на тілі людини або тварини й живиться їх кров'ю. [Б о ч к а р ь о в а:] *Послала їх усіх* [лікарів] *перевіряти.., чи єсть паразити* (О. Корнійчук); *— Всі ці отрути діють взагалі або на комах — ну, паразитів, мух, комарів, та й то не на всіх відразу, або на гризунів — мишей, пацюків тощо* (В. Владко); *Десь у нічліжці Калинніков схопив висипний тиф, довго опирався хворобі, але тридцятого грудня знепритомнів просто на вулиці і прийшов до тями аж у великому сараї, повному стогону, смороду, паразитів* (М. Дашкієв).

2. Той, хто живе, експлуатуючи чужу працю. *Які деспоти й паразити ради цих прекрасних гасел відмовлялись колись од свого панування, від змоги командувати, насилувати, мучити, убивати?* (В. Винниченко); // Той, хто уникає праці й живе за рахунок інших; дармоїд. [К а й Л е т і ц і й:] *Ніхто й не радить жити паразитом на Палатіні! Діла є доволі* (Леся Українка); — *Треба, щоб народ полюбив працю, не ставився до неї, як раб .. Фізичну працю ненавидять раби й паразити* (О. Довженко); — *Я тобі заявляю, що ти мені остогид, прокляте шмаркля, паразит! І якщо тобі не хочеться працювати, то мені не хочеться, щоб ти й далі шив мене в дурні!* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

3. *розм.* Той, до кого ставляться з презирством через його негативні якості. — *Товаришу Павлов, — насмілився подати голос Карпо, — я не паразит! Присягаюсь, що або здохну, або стану людиною!* (Ю. Яновський); *Я ніколи не був шантажистом, Паразитом, хвальком, брехуном .. Я з потворами тільки змагався І лишався самотнім в борні* (О. Олесь); // Уживається як лайливе слово. *Ще й Лукії нема, нікому й поскаржитись на них, паразитів...* (О. Гончар); *І тут мене така злість взяла! Що ж тобі, паразите, не вистачало в житті? Хіба пташиного молока, бо все, що хотів, було під рукою: висока посада, гроші, напої і наїдки* (П. Запаренко).

4. *перен.* Слово або словосполучення, що використовується в мові, але не має жодного змістового навантаження. — *Пробачте, доктор. Вибачаюсь, знову вирвалося. Слово "доктор" у мене паразит... Я майже всіх так називаю...* (О. Чорногуз); — *Давай без ребусів, коротше. — Коротше, — і я вже заразився його слівцем-паразитом, — якщо ти гориш бажанням дати когось на підмогу, то мені достатньо буде Вессона* (В. Шкляр); *Руслана ходить на роботу щодня і саме тут редагує тексти. Ні її різкий голос, ні фірмове слово-паразит "значить", ані метушливість — ніщо сьогодні не відштовхує* (Г. Вдовиченко); *Синтаксично більшість слів-паразитів є вставними. В художніх творах вони служать засобом створення мовної характеристики персонажа* (з навч. літ.).

△ **(1) Облíга́тний (обов'язко́вий) парази́т,** *біол.* — організм, який не може жити поза організмом хазяїна (у 5 знач.). *Серед бактерій до найбільш вивчених облігатних внутрішньоклітинних паразитів належать рикетсії та хламідії* (з наук.-попул. літ.); **(2) Факультати́вний парази́т,** *біол.* — організм, який живе в навколишньому середовищі та здатний жити в організмі хазяїна (у 5 знач.), пристосовуючись до нових умов. *Факультативні паразити звичайно вільно живуть у природі, але випадково потрапивши до організму іншого виду (хазяїна), ведуть паразитичне існування (деякі круглі черви, хижі п'явки)* (з наук. літ.); *Потрапивши в організм, факультативні паразити покращують свої умови життя за рахунок споживання поживних речовин хазяїна й починають активно збільшувати свою популяцію* (з наук.-попул. літ.).

ПАРАЗИТА́РНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **парази́т** 1. *Виднілись по стовбуру паразитарні гриби* (А. Шиян); *Вони* [слова Фішера] *липкі, наче листя вільхи, і, як листя, мають глянсувату, парадну сторону і сіру, ворсисту, до якої чіпляється бруд паразитарних яєчок і гусені* (М. Стельмах); // Спричинений паразитами (про хвороби). *Найбільш відомі паразитарні хвороби, викликані найпростішими — амебіаз, токсоплазмоз, трихомоніаз, лямбліоз* (з наук.-попул. літ.).

2. Який є паразитом (у 2 знач.). *Саме при землеробстві з'явилися не існуючі раніше експлуатація праці, відчуження продукту, небачена соціальна нерівність, паразитарні класи, що керували суспільством, але не були зайняті суспільно-корисною працею* (з навч. літ.).

3. Прикм. до **парази́т** 4. *Вже стільки з ним було розмов, старання друзів марні. Федько вживає знов і знов слова паразитарні* (Д. Білоус); — *Ви вживаєте паразитарні слова, які не несуть у собі точної інформації* (О. Бердник).

4. Стос. до паразитизму (у 2 знач.). *Сліпа батьківська доброта і сліпа любов — усупереч намірам — часто мають у собі руйнівну силу, бо здатні розбещувати дітей, розвивати в них паразитарні нахили* (М. Слабошпицький); *Один зі співбесідників застерігає перед екологічною катастрофою та іншими небезпечними наслідками інфантильного й паразитарного мислення* (К. Москалець).

ПАРАЗИТИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Форма взаємовідносин двох організмів різних видів, у яких один використовує другий як джерело живлення. *Паразитизм трапляється серед різних груп організмів: тварин, бактерій, грибів і навіть у рослин* (з наук.-попул. літ.); *Паразитизм є універсальним екологічним явищем живої природи, що характерне для всіх неклітинних форм життя та багатьох груп клітинних організмів* (з навч. літ.).

2. Існування паразита (у 2 знач.); життя за рахунок чужої праці. *Бездоганне життя Матвія Матвійовича, вченого, хірурга, самий факт трудового подвижництва його — хіба не служили Геннадію найбільш надійним щепленням проти паразитизму?!* (І. Волошин); — *Це ж паразитизм, — з гіркотою сказав Вася. — Життя на чужий рахунок. Хтось заробляє, а ви віднімаєте* (О. Бердник).

ПАРАЗИТИЦИ́Д, у, *ч.* Препарат для боротьби з паразитами (у 1 знач.). *Препарат є паразитицидом широкого спектра нематоцидної та інсектоакарицидної дії* (з наук. літ.).

ПАРАЗИТИ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **парази́т** 1, 2, **паразити́зм.** *Моногенеї — паразитичні плоскі черви, що локалізуються на зябрах і поверхні тіла риб, часто завдаючи патогенного впливу на хазяїна, особливо в умовах штучного розведення риб* (з наук. літ.); *Бактерії здатні існувати в різних формах симбіозу. Різноманітні паразитичні види спричинюють захворювання людини, тварин, грибів і рослин* (з навч. літ.); *В кількох вдалих постатях автор охарактеризував паразитичне, морально прогниле російське чиновництво і здорове ядро сільського люду* (І. Франко); // Власт. паразиту (у 2 знач.). *Йому були чужі всі оті настрої — взяти од життя, зуміти прожити, настрої, якими вже самими по собі ті, хто їх сповідає, тягнуться до життя паразитичного* (Ю. Мушкетик).

ПАРАЗИТИ́ЧНО. Присл. до **паразити́чний.** *Люди споживацького типу ставляться до зовнішнього світу паразитично й задовольняють велику частину своїх потреб за рахунок інших* (з навч. літ.).

ПАРАЗИ́ТКА, и, *ж., розм.* Жін. до **парази́т** 2, 3. [В і р а М и х а й л і в н а:] *Вадиме! Я не хочу бути паразиткою! Мене душить сором!* [Д о р о ш:] *Обов'язки матері й господині — вельми поважні: доки ти їх виконуєш — ти не паразитка* (Я. Мамонтов); — *Це ти, паразитко, навмисне вогонь одкрутила! — Тю на вас! Що ви верзете?* (Остап Вишня); *Чого б це вона, паразитка, й вітатися перестала?* (Валерій Шевчук).

ПАРАЗИ́ТНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **паразит** 1, 2. *Усе життя польової повитиці проходить на тілі іншої рослини. Діставшись до своєї жертви, цей паразитний бур'ян запускає в її тіло присоски і спокійнісінько живе собі, щодня харчуючись натуральними свіжовижатими, чи точніше, свіжовисмоктаними соками* (із журн.); *Найліпша політична форма буде та, що .. найбільше охоронить наш люд від визиску та утиску чужих і своїх паразитних елементів* (І. Франко).

2. *техн.* Який виникає як другорядне, небажане явище. *Провідникові резистори відзначаються високою стабільністю, точністю й надійністю в роботі. Їх недоліками є значна паразитна індуктивність, а також висока вартість і великі габарити* (з навч. літ.).

ПАРАЗИТО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із паразитології. *На її* [Лени] *тілі було знайдено кілька кліщів рідкісного виду, за яким давно полювали паразитологи як за можливим вірусоносієм* (М. Дашкієв).

ПАРАЗИТОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до паразитології. *Поступово окреслюється новий підхід до вивчення паразитів сільськогосподарських тварин — метод вивчення паразитологічної ситуації у конкретному господарстві, населеному пункті, регіоні* (з наук. літ.); *Використовуючи сучасні методи діагностики, паразитологічна лабораторія проводить санітарно-паразитологічні дослідження (випробування) об'єктів довкілля та лабораторну діагностику паразитарних інвазій* (з мови документів).

ПАРАЗИТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Комплексна біологічна наука, що досліджує паразитів, паразитизм (у 1 знач.), а також викликані ними захворювання й заходи боротьби з ними. *Основним предметом паразитології є виявлення взаємовідносин між паразитом і хазяїном, їх взаємовпливи й залежності від факторів зовнішнього середовища* (з наук. літ.); *Практична паразитологія розробляє наукові основи боротьби з паразитами, спричиненими ними хворобами й системи їх попередження* (з наук. літ.).

ПАРАЗИТОМО́РФНИЙ, а, е. Який є паразитом (перев. про кліщів). *Найважливіше значення мають паразитоморфні види, які є тимчасовими ектопаразитами хребетних тварин та людини* (з навч. літ.).

ПАРАЗИТОНОСІ́Й, я́, *ч.* Заражений паразитами організм, від якого можуть заразитися інші організми. *Як відбувається зараження малярією? Джерелом інфекції є хвора людина або паразитоносій, а переносники — комарі роду анофелес. Зараження відбувається через укуси інфікованої самиці комара* (з наук.-попул. літ.).

ПАРАЗИТОНОСІ́ЙСТВО, а, *с.* Паразитування в організмі збудників хвороб вірусної, бактеріальної, тваринної (гельмінти, найпростіші) природи без виражених клінічних ознак хвороби. *При паразитоносійстві паразит знаходиться в організмі хазяїна, розмножується в ньому, виділяється в зовнішнє середовище, але ознаки ураження хазяїна відсутні. Це закінчується оздоровленням (санацією) або переходом у хворобу* (з наук. літ.).

ПАРАЗИТОФА́УНА, и, *ж., біол.* Сукупність усіх видів паразитів, які зустрічаються в певному виді хазяїна (у 5 знач.) у певному регіоні. *Склад паразитофауни різних тварин залежить від географічних факторів, зокрема від ландшафтно-кліматичних зон, площі поширення хазяїна, близькості місця проживання хазяїна до кордонів ареалу* (з наук. літ.); *Відомим фактом є зміна паразитофауни риб і молюсків після зарегулювання течії р. Дніпро і створення водосховищ* (з наук. літ.); *Харчування травою жуйних ссавців призводить до заковтування ними одних і тих же видів паразитів і сприяє розвитку однотипного хімізму кишкового середовища, що створює умови для заселення хазяїв подібними паразитами* (із журн.).

ПАРАЗИТОФО́БІЯ, ї, *ж., мед.* Нав'язливий страх комах-паразитів (клопів, бліх, вошей і т. ін.) або паразитарних хвороб. *Паразитофобія здатна розвиватися на основі знань про те, що окремі комахи можуть переносити інфекційні захворювання, деякі з них — украй важкі, часто з летальним результатом* (із журн.).

ПАРАЗИТОЦЕНО́З, у, *ч., біол.* Сукупність усіх паразитів, що населяють організм хазяїна (у 5 знач.), його різні органи і частини тіла. *До складу паразитоценозу можуть входити паразитичні тварини, бактерії, гриби, віруси та ін. (незалежно від того, спричиняють вони захворювання хазяїна чи ні)* (з наук.-попул. літ.).

ПАРАЗИТОЦЕНОЛО́ГІЯ, ї, *ж., біол.* Комплексна біологічна наука про об'єктивні закони існування паразитоценозів. *Основним завданням паразитоценології є вивчення популяцій паразитів не ізольовано, а у взаємодії між собою і організмом хазяїна з метою розкриття механізмів, що регулюють їх взаємовідносини, для з'ясування залежності цих взаємовідносин від умов навколишнього середовища* (з наук. літ.).

ПАРАЗИ́ТСТВО, а, *с., розм., рідко.* Збірн. до **парази́т** 2, 3. *Це паразитство кров п'є з простолюдина* (Панас Мирний).

ПАРАЗИТУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **паразитува́ти.** *Асоціація хламідій з трихомонадами, гонококами сприяє їх внутрішньоклітинному паразитуванню і посилює патогенні властивості* (з навч. літ.); *Глибоке обурення, а то й розпач викликало в Шевченка спотворення світськими владами й клерикалами євангельського вчення, паразитування на ньому* (І. Дзюба); *Слід позбавити міністерства та місцеві органи виконавчої влади й самоврядування функцій, які нічого країні не дають, окрім висмоктування соків із бізнесу і створення умов для непродуктивного паразитування десятків тисяч чиновників* (з газ.).

ПАРАЗИТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок.* 1. Бути паразитом (у 1 знач.). *Усі ці наркотики, — навіть найстрашніший з них, героїн, — ніщо проти ЛСД-25, який видобувають з отих звичайних, дуже отруйних ріжків, що паразитують на колосках жита* (М. Дашкієв); *Відомості про видовий склад та екологію моногенеїв, що паразитують на чорноморських рибах, можуть бути використані для прогнозування паразитологічної ситуації в зв'язку з погіршенням стану чорноморських екосистем, а також при штучному розведенні та інтродукції риб* (з наук. літ.); *На полях виявлено 25 видів грибів-паразитів, причому на бур'янах паразитувало 9 із них, а на сільськогосподарських рослинах — 17* (із журн.).

2. *перен.* Жити паразитом (у 2 знач.). *На цій доброті та батьківській любові і паразитує тепер його син Геннадій...* (І. Волошин); — *Ти завжди від мене підживлялася, ти ще в школі присмокталася до мене! І звідтоді сидиш на мені, паразитуєш!.. Домашню списати, контрольну скатати, лабораторну здерти!* (О. Ірванець); // *на чому.* Використовувати що-небудь у своїх корисливих цілях. — *Ви, напевне, читали статті про так зване зникнення часток або виникнення їх із нічого. На таких роботах паразитують містики й шарлатани від науки* (О. Бердник); *Багато-багато людей паразитують на ідеї "визволення", жирують, наживають собі капітали* (О. Шугай); *Деякі громадяни паразитують на недосконалості й непродуманості системи соціальних пільг та компенсацій* (з газ.).

ПАРАЗИТУ́ЮЧИЙ, а, е. Який паразитує на кому-, чому-небудь. *Життєдіяльність паразитуючих рослин повністю або частково здійснюється за рахунок організму хазяїна* (з навч. літ.); *— Ви будете зайвими з цими застарілими уявленнями, — він клацнув пальцями, немовби підшукуючи влучний вислів. — О! Паразитуючий клас!* (Д. Білий).

ПАРАКАШЛЮ́К, у́, *ч.* Те саме, що **парако́клюш.** *Найчастіше паракашлюком хворіють діти від 3 до 6 років, рідко діти до року й підлітки* (з наук. літ.); *Паракашлюк передається повітряно-крапельним шляхом, він схожий за клінічною картиною на кашлюк, але має легкий перебіг* (з наук.-попул. літ.).

ПАРАКИМО́МЕН, а, *ч., іст.* Придворна посада у Візантійській імперії, яку звичайно обіймав євнух; особа, що займала таку посаду. *Багато з тих, хто обіймав посаду паракимомена в IX–X століттях, виконували обов'язки головного міністра* (з наук.-попул. літ.); *Коли імператор виходив у Золоту палату, паракимомен ішов поперед нього* (С. Скляренко).

ПАРАКО́КЛЮШ, у, *ч.* Інфекційне захворювання, яке проявляється у хворого у вигляді важких і тривалих нападів кашлю. *Коклюш і паракоклюш — це захворювання інфекційної природи, які схожі між собою, однак паракоклюш протікає в легшій формі* (з наук.-попул. літ.); *Хворіють паракоклюшем, в основному, діти дошкільного віку і немовлята, оскільки трансплацентарний імунітет не забезпечує захист від захворювання* (із журн.).

ПАРАКО́КЛЮШНИЙ, а, е. Стос. до паракоклюшу. *Паракоклюшна інфекція поширена повсюдно, але частота реєстрації захворювань неоднакова в різних країнах* (із журн.).

ПАРАЛА́КС, а, *ч.* 1. Позірне зміщення розглядуваного об'єкта внаслідок переміщування точки спостереження. *Впливом паралакса пояснюють спостережуване у вікні вагона, що рухається, швидке миготіння стовпів, що стоять уздовж залізниці, і повільний рух назад предметів, розташованих далеко на обрії* (з наук.-попул. літ.); *Паралакс може бути причиною інструментальних помилок при знятті показань приладів* (із журн.).

2. *астр.* Кут, що вимірює видиме зміщення світила при переміщенні спостерігача з однієї точки простору в іншу. *За паралаксом небесних світил методами тригонометрії визначають відстані до цих світил* (з навч. літ.); *— Відстань до найближчої зорі — від двохсот до трьохсот парсеків. Точність приблизна, оскільки минуло недостатньо часу для задовільного вимірювання паралакса* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПАРАЛАКТИ́ЧНИЙ, а, е, *астр.* Стос. до паралакса (у 2 знач.). *Для визначення відстаней до небесних світил використовують явище паралактичного зміщення* (з навч. літ.); *Сферичний трикутник, вершинами якого є полюс світу, зеніт і світило, називається паралактичним* (з навч. літ.).

ПАРАЛЕЛЕПІ́ПЕД, а, *ч.* 1. Шестигранник, гранями якого є паралелограми з попарно паралельними площинами. *Коновалюк, який, акуратно виводячи трикутники і паралелепіпеди, проте уважно слухав розмову, почувши своє прізвище, підвів голову* (В. Хрущак); *У паралелепіпеда 12 ребер і 6 граней; грані являють собою попарно рівні паралелограми* (з навч. літ.); *Для архітектурного образу цих житлових споруд характерна лапідарність простих геометричних форм — куба і паралелепіпеда* (із журн.).

2. Предмет такої форми. *Курт облишив папери, підійшов до К-генератора, взяв у руки ще теплувату даймонситову пластинку, покрутив її на всі боки. Важкий зеленкувато-сірий паралелепіпед завбільшки як сигаретна коробка коштує вдвічі дорожче за шматок золота такої ж величини* (М. Дашкієв); *У вугільних пластах третинного періоду .. знайдено предмет, який нагадує правильний сталевий паралелепіпед* (П. Загребельний).

ПАРАЛЕЛЕПІ́ПЕДНИЙ, а, е. Стос. до паралелепіпеда, який має форму паралелепіпеда. *Паралелепіпедний отвір обойми кронштейна має подовжній розмір 54 мм* (з наук.-техн. літ.); *Рідкі харчові продукти часто продаються в упаковках паралелепіпедної форми, виготовлених із стерилізованого пакувального матеріалу* (із журн.).

ПАРАЛЕЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *спец.* Одночасне (паралельне) виконання певних процесів; розпаралелювання. *Розглянуто задачі паралелізації дії автоматів на інформаційне середовище, коли між деякими операторами існує відношення незалежності* (з наук. літ.); *Паралелізація є актом проєктування комп'ютерної програми або системи для паралельної обробки даних* (з наук.-попул. літ.).

2. *текст.* Витягування і випрямлення волокон для отримання рівномірної пряжі. *Стрічкові машини ланцюгового типу призначені для стоншення потоку волокна, вирівнювання стрічки за рахунок витягування, паралелізації і розпрямлення волокон, очищення від костриці та непрядильних домішок* (з навч. літ.).

ПАРАЛЕЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. *мат.* Рівна на всьому просторі відстань між лініями або площинами. *Паралелізм ліній; Паралелізм осей.*

2. Незмінне співвідношення, супровід двох явищ, дій. *Настрій був чудовий — ніколи ще Павло не почував себе таким молодим, щасливим і вільним, як цього ранку. А погода відповідала настрою, навіть якщо не посилатися на жартівливий паралелізм* (М. Дашкієв); // Аналогія, подібність, спільність характерних рис; повторення, рівнобіжність, дублювання чого-небудь. *Паралелізм даних є формою розпаралелювання обчислень на кількох процесорах в паралельно обчислювальних середовищах* (з наук. літ.); *З'явилася реальна можливість виключити факти дублювання, паралелізму в роботі по боротьбі з корупцією, по протидії впливу організованих злочинних угруповань на діяльність органів податкової служби і на їх окремих працівників* (із журн.).

3. *лінгв., літ.* Поетичний прийом, заснований на однаковій синтаксичній та інтонаційній побудові кількох речень. *Приклад паралелізму, що трапляється в першій строфі Шевченкового вірша й народньої* [народної] *пісні про тройзілля, ми вже наводили* (М. Драй-Хмара); *В багатьох творах А. Малишко використовує паралелізми, а також ритмомелодику народних пісень* (з наук. літ.).

4. *муз.* Однаковий інтервал у русі голосів при багатоголосому співі. *Паралелізм характерний для певних видів народного мистецтва, зокрема для російського й українського канта* (з наук. літ.).

ПАРАЛЕЛОГРА́М, а, *ч.* 1. Чотирикутник, протилежні сторони якого рівні й паралельні. *На столі в Марії Василівни лежить портфель. Старий потертий шкіряний портфель, на кришці якого біліє схожа на паралелограм металева пластинка — монограма* (В. Нестайко); *Сума кутів паралелограма дорівнює 360 °* (з навч. літ.).

2. Предмет такої форми. *Посередині ріки повзе величезний коричневий паралелограм плоту* (О. Копиленко); *Тепер нехай ті з наших читачів, які .. здатні узагальнювати образи та поняття, дозволять нам спитати їх, чи вони виразно уявляють собі вигляд, що його мав у ту хвилину просторий паралелограм Великого залу Палацу правосуддя?* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

ПАРАЛЕЛОГРА́МНИЙ, а, е. Стос. до паралелограма, який має форму паралелограма. *За конструкцією навісного пристрою розрізняють розпушувачі триланкові, паралелограмні нерегульовані й паралелограмні регульовані* (із журн.).

ПАРАЛЕ́ЛЬ, і, *ж.* 1. *мат.* Лінія або площина, що на всьому просторі рівновіддалена від іншої лінії або площини і ніколи з нею не перетинається. *Безліч точок площини, розташованих на деякій фіксованій відстані від даної прямої, по одну сторону від неї, є її паралеллю* (з навч. літ.); *Дві прямі, кожна з яких паралельна третій прямій, є паралелями* (з навч. літ.).

2. *спец.* Назва різних деталей, устаткування, розміщених паралельно. *Ніщо не нагадувало про вчорашні невдалі випробування. Між паралелями вже поставили нову ракету* (В. Собко).

3. *перен.* Однакові або однорідні явища, що спостерігаються в різних умовах і трапляються за неоднакових обставин. *Найповніші паралелі в перебігу тенденцій національномовного пуризму виявляються між українською і білоруською літературними мовами на сучасному етапі їхнього розвитку* (з наук. літ.); *Експозиція дала можливість критично оцінити власні здобутки, провести паралелі й виявити відмінності в окремих різновидах і напрямках розвитку мистецтва, окреслити певні проблеми і перспективи* (із журн.); // Зіставлення, порівняння аналогічних явищ. *Безмежні можливості для розкриття настрою, для глибшого емоційного впливу на читача дають поету .. паралелі з явищами природи* (А. Малишко); *Тепер же, на її власний подив, у неї не виникало бажання проводити паралелі між тим, що було, і тим, що є зараз* (Н. Сняданко).

4. Умовна лінія перетину поверхні земної кулі площиною, паралельною до екватора, всі точки якої мають однакову географічну широту. *Закріпляйте вітрила, Пильнуйте на вахті, Гостро, Ясно, Рішуче Вимірюйте й числіть Паралелі та меридіани!* (М. Рильський); *Поїзд йде по паралелях із заходу на схід, назустріч сонцю, і з кожним днем, з кожним географічним градусом довготи пересуваються ранок, вечір, ніч — на годину... на дві... на чотири...* (І. Багряний); *З арифметики і географії я вже схопив "незадовільно". Ніяк не міг збагнути тих дробів і меридіани з паралелями плутав* (Б. Антоненко-Давидович); *Паралелі зменшуються в міру віддалення від екватора на північ і на південь. Екватор — найбільша паралель* (з навч. літ.).

5. *розм.* Паралельний (у 3 знач.) клас, студентська група і т. ін. *Його* [галериста] *білявий синок вчився зі мною на паралелі в художці* [художній академії] (І. Карпа); *Чимало батьків запитують, чи існує якийсь документ, який регламентує розподіл дітей по класах однієї паралелі* (із журн.).

△ **(1) Небе́сна (добова́) парале́ль,** *астр.* — мале коло небесної сфери, площина якого паралельна площині небесного екватора. *Небесна паралель — це шляхи, які проходять точки небесної сфери (за винятком полюсів світу) внаслідок видимого добового обертання останньої навколо осі світу* (з наук. літ.).

◊ **Прово́дити (роби́ти, наво́дити) / провести́ (зроби́ти, навести́) парале́ль** *див.* **прово́дити.**

ПАРАЛЕ́ЛЬНИЙ, а, е. 1. *мат.* Який є паралеллю, утворює з чим-небудь паралель (у 1 знач.). *Через дві паралельні прямі можна провести тільки одну площину* (з навч. літ.); *Усі прямі, паралельні одній прямій, паралельні між собою* (з навч. літ.).

2. Який розташований в одному напрямку, знаходиться по всій протяжності приблизно на рівній відстані від чогось. *Звернула* [Катря] *за ріг і вийшла на паралельну глуху вулицю* (А. Головко); *Прут і дві паралельні між собою і перпендикулярні до нього гірські річки утворюють природні кордони Делятина* (Т. Прохасько); *Бора з Альмою поспішили за ним, повернули за будинок, де вздовж глухої стіни між деревами було натягнуто дві паралельні мотузки* (Г. Вдовиченко).

3. *перен.* Який має подібний склад, завдання, функції і т. ін. *Мартин Іванович кульгаючи побіг у коридор втихомирити хлоп'ячу половину двох паралельних других класів* (О. Копиленко); — *Ви створюєте паралельний орган управління і встановлюєте фізичний контроль над об'єктом* (Люко Дашвар); // Майже такий, як інший; схожий, подібний. *В українській мові існують ті самі слова в двох або й у трьох паралельних, рівно законних формах* (В. Самійленко).

4. *перен.* Який проходить, проводиться, відбувається або існує поряд, одночасно з чим-небудь. — *Не впадайте у розпуку,* — *всміхнувся Сурен Ашотович.* — *Валерій Федорович сам усе запише. Але, звичайно, коли ви хочете вести паралельний репортаж, будь ласка. Змагайтеся, в кого вийде цікавіше* (М. Білкун); *Я нічого не знаю про якесь паралельне розслідування. Ніхто мені нічого не казав* (В. Єшкілєв).

5. *муз.* Який зберігає однакову відстань між голосами під час співу (про інтервали). *Паралельний мінoро-мажор належить до найпростіших і заразом найпоширеніших видів народно-ладової модуляції в мелодіях українських народних пісень* (з наук. літ.); *В хорі квінти паралельні, мов плуги на цілині* (П. Тичина).

Іти́ (ру́хатися) / піти́ парале́льним ку́рсом (на парале́льних ку́рсах) *див.* **іти́.**

△ **Парале́льне з'є́дна́ння** *див.* **з'є́дна́ння[2]; Парале́льні тона́льності** *див.* **тона́льність.**

ПАРАЛЕ́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **парале́льний.** — *Ти не хочеш міняти життя, але, як бачиш, життя хоче змінити тебе. Тобі від цього не дітися. Це команди геометрії. Істина поза ними. Паралельність — це одна з форм геометрії* (Любко Дереш); *Відомо, що основними значеннями складносурядних речень (і безсполучникових з однорідною залежністю) є вираження паралельності або послідовності взаємопов'язаних подій* (В. Русанівський).

ПАРАЛЕ́ЛЬНО. Присл. до **парале́льний** 1, 2, 4. *У сонячному годиннику екваторіального типу циферблат встановлюють паралельно площині небесного екватора, а наскрізний стрижень, від якого падає тінь, паралельно осі світу* (з навч. літ.); *Селище мало лише одну вулицю. Вона пролягала паралельно з залізничною колією* (Ю. Шовкопляс); *Майже паралельно з ковпаківцями, в одному напрямі, йшли сабуровці* (М. Шеремет); *Перебираю в голові події минулого дня. Паралельно тчеться інша думка, інший сюжет, багаторазово розроблений* (Ю. Мушкетик); — *Тепер нам невідомо, що саме Чужі знають про цю справу. Можливо, всі записи стеження паралельно копіювалися на резервний ресурс* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПАРАЛІЗА́ТОР, а, *ч., спец.* 1. Те, що змінює, сповільнює, зупиняє перебіг процесу. — *Ті гармати офіційно називаються .. вакуумними паралізаторами .. Насправді вони не виводять емітери з ладу, а лише тимчасово паралізують їх роботу* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. Пристрій для паралізації людини, тварин. *Ахмад узяв вільною рукою паралізатор, направив на неї й вистрілив. Вона обм'якла, відкинулася на спинку і звісила голову на груди* (О. Авраменко, В. Авраменко); *У груди Ферфакса вперлося дуло паралізатора* (В. Єшкілєв).

ПАРАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Дія за знач. **паралізува́ти.** *За своїм розвитком розрізняють гострий та млявий параліч. У першому випадку симптоматика наростає дуже швидко, у другому паралізація розвивається поступово* (з наук.-попул. літ.); *Особливою "зброєю" наділений загін електричних скатів, у представників якого за допомогою спеціального органа здійснюється паралізація здобичі електричними розрядами* (із журн.); *Паралізація бізнесу, еміграція населення, призупинення руху коштів катастрофічно відбилися на господарській діяльності регіону* (з газ.).

ПАРАЛІЗО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **паралізува́ти.** — *Мариню,* — *вигукнула Олена до наймички, відчуваючи, що їй теж паралізує шию.* — *Отець паралізований!* (Ірина Вільде); *Я вмивала його і годувала з піпетки, коли він лежав паралізований уколами* (Ю. Андрухович); *Я упав на коліна, а тоді поволі завалився набік, паралізований больовим шоком, який пронизав мене мов струм* (Л. Кононович); *Дівчина стояла приголомшена, паралізована його словами* (Д. Ткач); *Кирило стояв, паралізований страхом і відчаєм, і не мав сили вирватися та втекти* (Г. Тарасюк); *Навіть призвичаєні до всього сибіряки не бачили досі нічого схожого на цю новорічну хуртовину .. Майже повністю були паралізовані телеграфний і телефонний зв'язки* (М. Дашкієв); *Автоматика корабля була паралізована* (О. Бердник); // **паралізо́вано,** *безос. пред. Лікар .. каже, що .. паралізовано якісь центри в мозку, які відповідають за мову, раз я не можу нічого сказати* (В. Лис); *Скандал було паралізовано, й обід тривав в атмосфері зворушливого взаєморозуміння* (Л. Дмитерко); *Бійці з автоматами в руках мчали через перехрестя на будинок, що клекотів знизу доверху. Вогонь його на цей час уже було паралізовано* (О. Гончар).

2. *у знач. прикм.* Який перебуває в стані паралічу. *Батько її* [її] *помер на сухоти, як вона ще дитиною була, мати .. була паралізована* (Леся Українка); *Вона сиділа просто на тротуарі коло розкладушки* [розкладайки], *на якій лежав її паралізований чоловік* (Ю. Яновський); *Якраз оцю фразу й намагався вимовити мій паралізований друг Юрко* (К. Москалець); *Вона почала хутко згрібати докупи аркуші, укладати їх назад, до теки. Сунула її до рук паралізованої Ліл* (І. Роздобудько); // *у знач. ім.* **паралізо́ваний,** ного, *ч.;* **паралізо́вана,** ної, *ж.* Людина, що перебуває в стані паралічу. *Паралізований лежав до вечора, тільки очі ще живі дивилися* (Іван Ле); *Кажуть, що деякі паралізовані відчувають страх перед новою можливістю ходити після чудодійного зцілення, бо мазохістично вросли́ся у стан нерухомості* (С. Процюк).

◊ **(1) Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **паралізо́ваний** — уживається для підсилення висловлювання (про враження, яке справили на когось чиїсь слова, дії і т. ін.); сильно, дуже. *Дух йому захопило. Так і завмер як паралізований* (Іван Ле); *Він пішов, а Великопольський сидів наче паралізований. Тільки важкими жорнами кружляли думки, розтираючи на порох усі надії й сподівання* (М. Дашкієв); *Коли дружина вийшла на балкон з випраними сорочками в пластмасовому відерці, то спершу вклякла мов паралізована* (О. Тесленко); *Я сидів і слухав наче паралізований* (В. Лис).

ПАРАЛІЗО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **паралізо́ваний** 2. *Нарколепсія як захворювання нервової системи характеризується денними приступами непереборного сну й нападами раптового засипання. Інколи відмічається короткочасна паралізованість тіла відразу після пробудження* (з наук.-попул. літ.); *Після нічного снігопаду майже повсюди в місті спостерігаються 9-бальні затори через паралізованість руху транспорту* (з газ.).

ПАРАЛІЗО́ВАНО. Присл. до **паралізо́ваний** 2. *Гриша помовчав трохи, повертів чарку в руках, потім подивився на мух, що паралізовано літали у холодному повітрі* (О. Ульяненко); *Жанна так само паралізовано стоїть, схрестивши руки на грудях* (Любко Дереш); *Виходить* [капітан] *зі свого корабля і нахиляється до мене .. Я паралізовано дивлюся на нього, міцно вчепившись руками в сидіння* (С. Андрухович).

ПАРАЛІЗО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПАРАЛІЗУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *недок. і док., кого, що.* 1. *тільки 3 ос.* Приводити в стан паралічу. *За найменшого поруху рук чи ніг біль посіченої спини паралізовував усе тіло, шпигав голками в серце* (Є. Доломан); — *Пити морську воду, та ще при голодуванні, небезпечно, навіть смертельно .. Вона паралізує серце, отруює весь організм* (В. Кучер); *Ввімкнувши передатчик "емо", на цій відстані я міг просто на якийсь час паралізувати воїна* (І. Росоховатський); * У порівн. *Несподівана для турків смерть їхнього видатного богатиря неначе паралізувала їх* (Іван Ле); // *перен.* Приводити в стан заціпеніння, нерухомості. *Пусті нелюдські очі з яскраво-червоними зіницями ковзнули по кімнаті, знайшли капрала і втупилися в його обличчя. Погляд, безкінечний і порожній, паралізовував, і в цій порожнечі капрал побачив власну смерть* (Д. Білий); *Клим мов приріс до вікна. Жах паралізував його* (Я. Гримайло).

2. *перен.* Розладнуючи, псуючи і т. ін., призводити до бездіяльності. *Третім, головним, споживачем енергії було не менш фантастичне пристосування, що паралізує дію зброї* (В. Владко); // Послаблювати силу, прояв чого-небудь або дії когось. *Колись Брунгільда пробувала заглушити свідомість.., затуманити її, паралізувати хоч будь-чим: нікотином, алкоголем* (П. Загребельний); *Влучний вогонь кулемета паралізував німців. Стрілянина з їхнього боку майже припинилась* (А. Хорунжий); // Позбавляти здатності або можливості діяти. *Паралізувало усвідомлення марності намірів: тепер вона знала, що скільки б не садила сад, йому не дадуть вирости темні руйнівні сили* (Г. Тарасюк); *Нічний розвідник, з яким Тумаяуа зчепився біля бамбукового гайка, очевидно, мав на меті захопити коней, щоб паралізувати загін* (Ю. Бедзик).

(1) Паралізува́ти робо́ту (дія́льність, дії *і т. ін.)* — гальмувати виконання, здійснення чого-небудь, заважати, перешкоджати в чомусь. *Тут я писала дисертацію, щоправда, останнім часом більше робила вигляд, що пишу, бо вищенаведені сумніви паралізували роботу* (Н. Сняданко); *Турбота про місцеву мову, літературу, історію, музику і традицію взагалі мала бути фундаментом, а поширення сучасного знання і народної освіти в масах — найважливішим засобом піднесення нації. Указ 1876 року на десятиліття паралізував діяльність цих людей* (І. Франко).

ПАРАЛІЗО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПАРАЛІЗУВА́ТИСЯ,** у́ється, *недок. і док.* 1. Приходити до стану паралічу. *При пошкодженні сідничного нерва паралізуються м'язи стопи і частково гомілки* (з наук.-попул. літ.); — *Звичайна ефа. Живе в Центральній Азії .. Ця потвора калікою може залишити. Людина, скажімо, осліпнути може. Чи м'язи паралізуються назавжди* (А. Кокотюха).

2. *перен.* Ставати бездіяльним, не здатним на рух, дію, вчинки і т. ін. *Через те, що вона сиділа на паршивому возику зо збитою під ноги соломою, вся її сила паралізувалась* (В. Винничен-

ко); *— Я звернув увагу, що народи, підкорені ним* [Чингісханом], *буквально завмирали, паралізувались духовно* (О. Гончар); *Радянський лад у цей час поступово паралізовувався системною кризою, яка охоплювала всі сфери життя* (з наук. літ.).

3. *тільки недок.* Пас. до **паралізува́ти** 2. *Часто ініціатива трудових колективів паралізується затвердженими зверху нормативами, стандартами, завданнями* (з газ.).

ПАРАЛІЗУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Який паралізує. *Сандра підійшла впритул до границі купола і, зосередившись, надіслала в напрямку жертви паралізувальний імпульс* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПАРАЛІЗУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **паралізува́ти** і стан за знач. **паралізува́тися.** *Результатом спинального шоку є паралізування кінцівок та зниження тонусу мускулатури, зникнення рефлексів як соматичних, так і вегетативних* (із журн.); *В чиїх інтересах дискредитація й паралізування діяльності українських діячів?* (О. Шугай); *Через аварійний міст на Косівщині рух дорогою держзначення під загрозою паралізування* (з газ.).

ПАРАЛІЗУВА́ТИ *див.* **паралізо́вувати.**

ПАРАЛІЗУВА́ТИСЯ *див.* **паралізо́вуватися.**

ПАРАЛІЗУ́ЮЧЕ. Присл. до **паралізу́ючий.** *Несподівана поява Лариси вдруге поділа на Сергія паралізуюче* (О. Гуреїв).

ПАРАЛІЗУ́ЮЧИЙ, а, е. Те саме, що **паралізува́льний.** *Паралізуюча повага усунулася з її душі. Вона обвила його шию руками й повисла на ній* (О. Кобилянська); *Він з хвилину вдивлявся в Марка, ніби сподівався побачити на його обличчі той самий паралізуючий жах* (М. Трублаїні); *Я сповз у стан паралізуючого ступору і знову розпластався на підлозі* (Ю. Іздрик); *Відійшовши від паралізуючого бажання закуняти, яке виникає відразу потому, як остаточно відтанеш у теплі, я став витріщатися на тутешню публіку* (Любко Дереш).

ПАРАЛІМПІА́ДА, ПАРАОЛІМПІА́ДА, и, *ж. (перев. з великої літери).* Олімпійські ігри для людей з інвалідністю. *Традиційно Параолімпіада проводиться після Олімпіади, а починаючи з літньої Параолімпіади 1988 року — на тих же спортивних об'єктах* (з наук.-попул. літ.); *Паралімпіада є найпрестижнішим змаганням для спортсменів з інвалідністю, відбір на яке проходить у рамках національних, регіональних і світових змагань* (із журн.); *Збірна України посіла шосте місце в загальному командному заліку на XII зимовій Параолімпіаді* (з газ.).

ПАРАЛІМПІ́ЄЦЬ, ПАРАОЛІМПІ́ЄЦЬ, іййця, *ч.* Учасник Паралімпійських ігор. *Уже в перший день ігор наші паралімпійці здобули дві золоті, одну срібну і дві бронзові медалі* (із журн.); *Параолімпієць Євген Богодайко не збирається зупинятися на досягнутому і мріє хоча б наблизитися до результату американського плавця Майкла Фелпса, який на Олімпіаді завоював 8 золотих медалей* (з газ.).

ПАРАЛІМПІ́ЙКА, ПАРАОЛІМПІ́ЙКА, и, *ж.* Жін. до **паралімпієць, параолімпієць.** *Українська параолімпійка Олена Юрковська стала чотириразовою параолімпійською чемпіонкою Ігор в Турині (2006) і була визнана найкращою спортсменкою Ігор* (з наук.-попул. літ.); *Українські паралімпійки зайняли три перші місця в загальному заліку Кубка світу з біатлону* (з газ.).

ПАРАЛІМПІ́ЙСЬКИЙ, ПАРАОЛІМПІ́ЙСЬКИЙ, а, е. Стос. до паралімпіади, параолімпіади. *Параолімпійська збірна України з плавання завоювала 55 медалей на чемпіонаті світу в Лондоні, що дало змогу посісти перше місце в загальному заліку* (з газ.).

△ **Параолімпійські ігри** *див.* **гра.**

ПАРАЛІНГВА́ЛЬНИЙ, а, е. Який стосується жестів, міміки, гучності звучання і т. ін., що супроводжують усну мову. *Проаналізовано паралінгвальні засоби як механізми впливу та маніпуляції в сучасному англомовному мультимодальному рекламному дискурсі* (з наук. літ.).

ПАРАЛІНГВІ́СТ, а, *ч.* Фахівець із паралінгвістики. *Паралінгвісти досліджують три види лінгвістичних засобів: фонаційні (тембр мови, її темп, гучність та ін.), кінетичні (жести, поза, міміка та ін.) і графічні (почерк, пунктуація та ін.)* (з наук.-попул. літ.).

ПАРАЛІНГВІ́СТИКА, и, *ж.* 1. Розділ мовознавства, який вивчає немовні засоби, що супроводжують повідомлення, передаючи додаткову інформацію. *Паралінгвістика виникла на стику лінгвістики, психології, етнографії, медицини та культурної антропології на початку 50-х рр. XX ст. у США* (з наук. літ.); *Важливість розвитку паралінгвістики усвідомлена в зв'язку з потребами практики і ряду наук, суміжних з мовознавством (викладання іноземних мов, сфера міжнародного спілкування, мистецтво та ін.)* (з наук.-попул. літ.); *Паралінгвістика вивчає також особливості письма, які свідчать про графічні навички людини, про її фізичний і душевний стан* (з наук.-попул. літ.).

2. Сукупність невербальних засобів, які беруть участь у мовній комунікації (міміка, темп і тембр мови, тип написання літер і т. ін.). *Паралінгвістика не тільки доповнює зміст вербального повідомлення, а також є джерелом інформації про того, хто говорить (пише), про його соціальні та вікові риси, стать, особливості характеру і т. ін.* (з навч. літ.); *Паралінгвістика є важливою для криміналістики (визначення особистості злочинця за характерним написанням букв, за специфікою голосу, жестів супроводу і т. ін.)* (із журн.).

ПАРАЛІНГВІСТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до паралінгвістики. *Адекватна інтерпретація паралінгвістичних явищ дуже важлива для медицини, де відповідні специфічні ознаки (тремтіння голосу, нервові рухи рук, уповільнений або прискорений темп мови та ін.) можуть бути симптомами певних захворювань* (з наук.-попул. літ.); *Щоб витягти максимум інформації з паралінгвістичних особливостей голосу співрозмовника, говорити повинен переважно він. Запитуйте — і отримаєте можливість стежити за голосом* (з навч. літ.).

ПАРАЛІТЕРАТУ́РА, и, *ж.* Белетристичні твори, звичайно детективного жанру, створені за допомогою трафаретних прийомів, які є подобою справжньої літератури. *Термін "паралітература" введений французькими культурологами в кінці 1960 — на початку 1970-х років* (з наук. літ.); *Головна ознака паралітератури — висока популярність, яка не залежить від художнього рівня* (із журн.).

ПАРАЛІТЕРАТУ́РНИЙ, а, е. Стос. до паралітератури. *Паралітературний процес — явище масової свідомості постіндустріальної епохи, її основних принципів і стереотипів у художніх текстах* (із журн.).

ПАРАЛІ́ТИК, а, *ч.* Людина, хвора на параліч. *Гладкий портьє, незграбний, як слон — і паралітик — наче вріс в жовту стіну* (М. Коцюбинський); *— Ви також бачили і наслідки цих .. хвороб — ви, бачили і анеміків, і табетиків* [хворих на табес], *і божевільних, і паралітиків* (Ю. Смолич); *Рано овдовіла* [Ярина]: *чоловік вернувся з першої імперіалістичної паралітиком, трусило ним, увело в могилу, а вона жила і не вмирала* (Б. Харчук); * У порівн. *Блискавиця освітила перекошене, немов у паралітика, обличчя Зозулі* (Ю. Мушкетик).

ПАРАЛІТИ́ЧКА, и, *ж.* Жін. до **паралі́тик.** * У порівн. *На цій землі ужинається сатанинський урожай, і навіть мова цієї землі гине і вичахає, немов брезкла стара паралітичка...* (С. Процюк).

ПАРАЛІТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до паралічу, паралітика. *На ранок побачила* [тітка], *що її паралітична сусідка натхненно бігає довкола трансформаторної будки в дворі, розмахуючи при цьому руками* (С. Андрухович); // Який спричиняє параліч. *Ловлю себе на думці, що підступна байдужість заповзла в мене, неначе паралітичний газ* (М. Матіос).

ПАРАЛІТИ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан. за знач. **паралiти́чний.** *Україна платила своєю кров'ю, своїм багатством, своєю гідністю за недоумство, за анархію, за недисциплінованість, за індивідуалізм, за політичну паралітичність, нарешті, за зраду провідників* (з публіц. літ.).

ПАРАЛІТИ́ЧНО. Присл. до **паралiти́чний.** *Вони паралітично розмахували руками в повітрі* (Іван Ле); *— Центральний аналізатор уже мертвий. В нього паралітично розширені зіниці, — тихо мовив Дьондюранг. — Скоро він перестане функціонувати* (О. Тесленко).

ПАРА́ЛІЧ, у, *ч.* 1. Хвороба, що спричиняє втрату здатності до довільних рухів унаслідок органічних і функціональних уражень нервової системи. [М и л е в с ь к и й:] *Оце був я у нього перед виїздом, застав його зовсім у поганому стані, ходить не може, нейрит чи нервовий параліч* (Леся Українка); *Маргарита, колишня вірна, смугляво-червона, бистроока товаришка, апатично плете панчохи, і рот од недавнього паралічу їй скривлений набік, і брудне посивіле волосся неохайними пасмами звисає на жовту шию* (В. Винниченко); *У мене відібрало ноги. Параліч. Два роки лікування не допомогли, я став інвалідом* (О. Бердник); *— Скажіть, що з дружиною Аркадія Васильовича? Онищенко мнеться. — Параліч. Вже четвертий рік у лікарні* (Ю. Мушкетик); // *без дод., перен.* Уживається в лайливих виразах, у закляттях. *— А параліч би тебе бив, ти... дрантюго вошивий! Кого ти б'єш — мене, стару жінку і матір?* (П. Козланюк).

2. *чого, перен.* Втрата здатності до дії, повна бездіяльність. *— Отже, панове хлібороби, .. земля без викупу — це параліч державного кредиту* (М. Стельмах); *Розгром Кирило-Мефодіївського братства, арешт, заборонні заходи уряду проти української культури віщували параліч українського руху на багато років* (І. Дзюба).

(1) Пара́ліч розби́в *кого* — хто-небудь паралізований, перебуває у стані паралічу (у 1 знач.). *Зяті й дочки вкотили на візочку пана Йов'яльського — його розбив параліч у Підгорецькому замку* (Р. Іваничук); *— Зіня з району дзвонила, що наче бабу Дезю параліч розбив, чи й доживе до вечора...* (Г. Тарасюк); *Сад якимось незбагненним чином перейшов у власність роботящого сусіда. Щоправда, і він не встиг скористатися із землі, бо його раптово розбив параліч, а через кілька місяців сусід помер* (Н. Сняданко).

△ **(2) Прогреси́вний пара́ліч** — психічне захворювання людини, зумовлене сифілітичним ураженням центральної нервової системи. *Прогресивний параліч розвивається приблизно в 5 % усіх хворих на сифіліс, частіше в чоловіків* (з наук. літ.); *Довідався про трагедію Ілька Борщака: прогресивний параліч. Що не рік, то хвороба дужче прибирає його до рук* (Олекса Ізарський).

◊ **(3) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **пара́ліч розби́в (уда́рив)** *кого* — хто-небудь чомусь не може рухатися, діяти, впав у стан нерухомості, заціпеніння. *Графиню ніби параліч вдарив. Вона хотіла встати з крісла і не могла* (О. Донченко); *А Кутузов (це таки був дійсно він, хоч і добре переодягнений та зарослий до невпізнання), ніби його вдарив параліч, — тримався за край паляниці, не в стані пустити руки, і не міг відвести очей від Максима* (І. Багряний).

ПАРА́ЛІЧНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **пара́ліч** 1. *Причиною розвитку паралічного стану організму може стати гостре порушення мозкового кровообігу (інсульт), пухлинні новоутворення головного і спинного мозку, травми хребта, черепно-мозкові травми, епілепсія та ін.* (із журн.).

2. Хворий на параліч (у 1 знач.). *Цей джентльмен знову з готовністю вийшов, накульгуючи, за двері. Але цього разу він повернувся в супроводі не гладкого подружжя, а двох паралічних жінок, які дибали, трясучись і похитуючись* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса); // *у знач. ім.* **пара́лічний,** ного, *ч.*; **пара́лічна,** ної, *ж.* Людина, хвора на параліч. *Шаріат дозволяв жебрати старим, бідним, сліпим, паралічним* (П. Загребельний); // Уражений паралічем. *Якщо пацієнт страждає паралічем руки, лікар допомагає паралічній руці виконувати синхронні рухи стосовно до здорової руки* (з навч. літ.).

ПАРАЛОГІ́ЗМ, у, *ч., лог.* Ненавмисна логічна помилка, пов'язана з порушенням законів або правил логіки. *Логіка Арістотеля на всі наступні віки відновила авторитет бесіди. Система логічних правил стала тим засобом, який дає змогу будь-якій грамотній людині уникати паралогізмів, а тим більше не допускати софістичних вивертів у живому процесі розмови* (з наук. літ.); *Окріпли їх мозки в диспутах, коли вони з хвалою глагольствували на одну тему pro і contra* [за і проти] *по приказу начальства, причім брали до помочі всі сто форм схоластичної риторики, всі роди і види софізмів і паралогізмів* (І. Франко).

ПАРАЛОГІ́ЧНИЙ, а, е, *лог.* Стос. до паралогізму. *Стаття присвячена проблемі розрізнення в текстах ЗМІ логічних помилок і маніпулятивних паралогічних прийомів* (з наук. літ.).

ПАРАМАГНЕТИ́ЗМ, у, ч., *фіз.* Властивість тіл, поміщених у зовнішнє магнітне поле, намагнічуватися в напрямку, що збігається з напрямком цього поля. *Парамагнетизм властивий речовинам (парамагнетикам), атоми (іони) яких мають магнітний момент, але в яких відсутня спонтанна намагніченість* (з наук. літ.).

ПАРАМАГНЕ́ТИК, у, *ч., фіз.* Речовина, якій властивий парамагнетизм. *За відсутності зовнішнього поля намагніченість парамагнетиків дорівнює нулю* (з наук. літ.).

ПАРАМАГНЕТИ́ЧНИЙ, а, е, *фіз.* Стос. до парамагнетизму. *Деякі феромагнетики за певних умов можуть набувати парамагнетичних властивостей* (з наук. літ.).

ПАРАМАГНІ́ТНИЙ, а, е, *фіз.* Прикм. до **парамагне́тик.** *Парамагнітні властивості мають чисті елементи в металевому стані, солі групи заліза, актиноїди та їх водні розчини* (з наук. літ.).

ПАРАМЕ́ДИК, а, ч. Фахівець із парамедицини. *Термін "парамедик" використовують переважно у США. Це фахівець з медичною освітою, що працює в службі швидкої медичної допомоги, аварійно-рятувальних та військових підрозділах і володіє навичками надання екстреної медичної допомоги на догоспітальному етапі* (з наук. літ.); *Парамедики надають долікарську медичну допомогу постраждалим у результаті аварії, пожежі, стихійного лиха, інших нещасних випадків, а також загострення хронічних захворювань* (із журн.).

ПАРАМЕДИЦИ́НА, и, *ж.* 1. Галузь альтернативної медицини, яка включає різноманітні нестандартні методи лікування, що не мають наукового пояснення й не визнаються сучасною медициною. *Методами парамедицини є лікування за допомогою накладання рук, мисленнєвого навіювання і т. ін.* (з наук.-попул. літ.).

2. Розділ медицини, що вивчає методи надання екстреної медичної допомоги на догоспітальному етапі. *У зв'язку з реформою екстреної медичної допомоги Тернопільський державний медичний університет імені І. Горбачевського розпочав підготовку фахівців із парамедицини* (із журн.).

ПАРАМЕДИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до парамедицини. *Комітет з питань охорони здоров'я провів засідання круглого столу на тему: "Практика застосування парамедичної допомоги в Україні. Перспективи її розвитку та законодавчого закріплення"* (з газ.).

ПАРА́МЕТР, а, *ч.* 1. *мат.* Величина, що входить у математичну формулу й зберігає своє постійне значення лише в умовах цієї задачі. *Якщо в рівнянні (нерівності) деякі коефіцієнти задані не конкретними числовими значеннями, а позначені буквами, вони називаються параметрами, а рівняння (нерівність) параметричним* (з навч. літ.).

2. Величина, властива якому-небудь предметові, пристрою, процесу і т. ін. — *Що в ній, коли не секрет? — Ніякої таємниці нема. Це апарат для визначення деяких біологічних параметрів* (І. Росоховатський); *Безумовно, найточніше було обчислене у всіх своїх параметрах Сонце — саме його величини й поставив Прокіп у свою формулу* (М. Руденко); *Дослідження квантових ям і надґраток дали змогу поліпшити параметри напівпровідникових приладів* (з наук. літ.).

3. Ознака, критерій, що характеризує яке-небудь явище, визначає його оцінку. *Для партнерів підприємства, а також підприємців, які хотіли б вкласти свій капітал у його розвиток, дуже важливо знати параметри прибутковості виробництва* (з навч. літ.); *У рослинництві показниками технологічної ефективності є врожайність культур із одиниці посівної площі та основні параметри якості рослинницької продукції* (з навч. літ.); *Вартість перевезення вантажів по Україні визначається сумою параметрів, серед яких: тип вантажу, вага і габарити, напрям і відстань перевезення, вид використовуваного транспорту, необхідність проведення перевантажувальних робіт* (із журн.); // Риса, властивість, особливість кого-, чого-небудь. *Оля, аж ніяк не маючи ідеальних жіночих параметрів, хіба що довгі ноги, всіляко принижувала приймака* (Є. Кононенко); *Христина з Галинкою не надто вписувалися в параметри постійних відвідувачів Менестреля, тож персонал поглядав на них із підозрою* (Н. Сняданко).

△ **Варіа́ція пара́метрів** *див.* **варіа́ція.**

ПАРАМЕТРИЗА́ЦІЯ, ї, *ж., спец.* Виділення і визначення основних, істотних параметрів предмета, пристрою, процесу і т. ін. *Застосування процедури параметризації лексичних одиниць на основі словникової інформації дає змогу визначити словозмінний тип довільної лексеми* (з наук. літ.); *Найвдалішою формою подання даних, що надає можливість багатовимірної їх параметризації, є багатовимірна реляційна модель* (з навч. літ.).

ПАРАМЕТРИЗО́ВАНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **параметризува́ти.** *Лексикографічна система параметризована у такий спосіб, що більшість її інформаційних змінних є пошуковими* (з наук. літ.); *Електронний багатотарифний лічильник параметризований на два тарифи: нічний і денний, що дозволяє знизити вартість спожитої у вечірньо-нічний час електроенергії вдвічі* (із журн.).

ПАРАМЕТРИЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що, спец.* Здійснювати параметризацію. *Інформаційними змінними, що параметризують елементи парадигми, є граматичні категорії, набір яких залежить від частини мови* (з наук. літ.); *У монографії зроблена спроба класифікувати та параметризувати процеси, що впливають на поширення радіонуклідів у природі* (з наук. літ.).

ПАРАМЕТРИЗУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок., спец.* Пас. до **параметризува́ти.** *У класичній фізиці вісь часу є прямою, а точки її (іменовані моментами часу) параметризуються однією часовою координатою* (з навч. літ.); *Пакети прикладних програм можуть параметризуватися для забезпечення прив'язки системи до конкретного додатка* (із журн.).

ПАРАМЕТРИ́ЧНИЙ, а, е, *спец.* Стос. до параметра. *Параметричний метод нормування в будівництві передбачає встановлення параметрів, яким має відповідати об'єкт* (із журн.).

△ **Параметри́чне моделюва́ння** *див.* **моделюва́ння.**

ПАРАМЕТРИ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **параметри́чний.** *Основними вимогами завдання були повнота виконання, параметричність 3D-моделей, універсальність програмного забезпечення* (із журн.).

ПАРАМЕТРИ́ЧНО, *спец.* Присл. до **параметри́чний.** *Розрахунки за допомогою моделі доцільно проводити параметрично, змінюючи в певному діапазоні значення одного-двох ключових параметрів моделі* (з наук. літ.); *Функції кількох змінних можуть бути також виражені параметрично* (з навч. літ.); *При математичному моделюванні мікроекономічного підходу в діяльності підприємства такі показники, як ринкові умови, ступінь конкуренції, інноваційна діяльність інших фірм тощо, задаються параметрично* (з навч. літ.).

ПАРАМІЛІТА́РНИЙ, а, е. За своїм ладом, характером, структурою близький до військового, армійського, схожий на військовий (про організації, групи і т. ін.). *Все пішло косо-криво після того, як мене, майже відмінника романо-германського факультету, призера Універсіади і взагалі чудового хлопця, виперли з четвертого курсу університету "за злісну участь у парамілітарному формуванні"* (В. Шкляр); *Парамілітарні формування — це воєнізовані організації, що не входять в офіційну структуру збройних сил або правоохоронних органів тієї чи іншої держави* (з наук.-попул. літ.); *Міністр внутрішніх справ України запевнив, що не дозволить організувати в Україні парамілітарні утворення, котрі намагалися би стати альтернативою поліції* (з газ.).

ПАРАМНЕЗІ́Я, ї, *ж., мед.* Розлад пам'яті, за якого виникають хибні або перекручені спогади. *У сучасній медичній психології встановлено зв'язок парамнезії з граничними станами (стрес, гостра й хронічна втома), психастенією й іншими змінами функціонування центральної нервової системи* (з наук.-попул. літ.); *Паремнезія — це розлад пам'яті, при якому найчастіше події, що відбуваються зараз, здаються знайомими, вже пережитими колись* (із журн.).

ПАРАНАУ́КА, и, *ж.* Супутні науці ідейно-теоретичні вчення та течії, що існують за її межами, але пов'язані з нею певною спільністю проблематики або методології. *Паранауку представляють ті ідеї та концепції, щодо яких не існує твердого консенсусу серед членів відповідного співтова-*

риства вчених у визнанні їх повноправними елементами системи наукового пізнання (парапсихологія, євгеніка та ін.) (з наук. літ.); *Головним критерієм віднесення конкретної форми пізнавальної активності до сфери паранауки служить невідповідність загальноприйнятим в системі науки критеріям побудови й обґрунтування наукових теорій* (з наук. літ.); *До паранауки відносять нові теорії, що ще не завоювали авторитету, не відповідають домінуючій теоретичній парадигмі. Приклади таких теорій, як космонавтика К. Ціолковського або теорія дрейфу материків А. Вегенера, свідчать, що деякі паранауки згодом мають шанс увійти до сфери так званої нормальної науки* (з наук.-попул. літ.).

ПАРАНАУКО́ВИЙ, а, е. Стос. до паранауки. *На шляху концептуального осмислення нової посткомуністичної реальності виявилося чимало інтелектуальних оман. Ці омани зберігаються і сьогодні, — вони породжують численні утопії та паранаукові гіпотези* (з публіц. літ.); *Паранаукові знання часто виконують стосовно до науки конструктивно-критичну функцію, виявляючи недостатність існуючого аргументування, недосконалість теоретичних моделей і відносність критеріїв науковості* (із журн.).

ПАРАНДЖА́, і, *ж.* Верхній жіночий одяг у мусульманських народів у вигляді широкого халата з довгими псевдорукавами й волосяною сіткою, якою прикривається обличчя. *Перед ними, мов з-під землі, виросла закрита в паранджу висока жінка* (Іван Ле); *Посеред двору йшла Зейнеб, несучи в руках якийсь згорток, і на ній не було паранджі* (Ю. Покальчук); *В цьому аеропорту було тихо і порожньо, мов у фільмі за Стівеном Кінгом. Вона йшла поруч із жінками в чорних паранджах і думала, що це — красивий, а можливо, найкрасивіший одяг у світі!* (І. Роздобудько).

ПАРАНЕКРО́З, у, *ч., вет., мед.* Неспецифічні зворотні зміни в клітині, що виникають під впливом пошкоджувальних факторів. *На відміну від некрозу, що характеризується незворотними змінами клітин, паранекроз є оборотним процесом, і після припинення дії шкідливого чинника структура і функції клітин відновлюються* (з наук. літ.); *Паранекроз виникає внаслідок дії різних факторів – через теплове або механічне пошкодження, вплив електрики, кислот, наркотиків та ін.* (з навч. літ.).

ПАРАНЕСТЕЗІ́Я *див.* **параанестезія.**

ПАРАНОЇДА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до параної. *Я перегортав її історію хвороби: істерія з параноїдальними рецидивами* (О. Ульяненко); *Ця її нав'язлива, параноїдальна ідея часами переростала у справжню фобію* (І. Карпа); *— Слухай-но, що далі було. Це ж не смішно, це мій біль! У мене почались параноїдальні стани* (Любко Дереш).

ПАРАНОЇДА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **параноїда́льний.** *Помітити параноїдальність психіки людини буває дуже складно: мислення та поведінка хворого сприймаються оточенням як осмислені й правильні* (із журн.).

ПАРАНОЇДА́ЛЬНО. Присл. до **параноїда́льний.** *Ти знову .. прокручуєш на плівці мозку епізоди кохань, котрі колись несамовито розчарували тебе, майже параноїдально зациклившись на них зі вчорашнього вечора* (С. Процюк); *До польських впливів імперія ревнувала Україну особливо параноїдально, як ревнує дружину тиран-чоловік до свого попередника* (О. Забужко).

ПАРАНО́ЇДНИЙ, а, е. Те саме, що **параноїда́льний.** *Параноїдний розлад особистості характеризують такі риси: надмірна чутливість до перешкод і відмов, нездатність пробачати образи, підозрілість і тенденція викривлено сприймати реальні явища, невиправдані підозри та ін.* (з навч. літ.).

ПАРАНО́ЇДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **параноїдний.** *Крім власне психічних порушень, таких як хронічна депресія, тривожність, параноїдність, вживання наркотиків провокує ризик розвитку шизофреноподібних і органічних психозів* (із журн.).

ПАРАНО́ЇК, а, *ч.* Той, хто страждає на параною. *Я потроху робився параноїком* (Ю. Іздрик); *— Он піди до будь-якої божевільні, думаєш, хтось тобі скаже: "я — параноїк", чи "я — шизофренік" чи перелічить усі свої видимі симптоми маніакально-депресивного психозу? Вони всі хором запевнятимуть, що нормальніші від лікаря* (І. Карпа); * У порівн. *Сьомка підхопився, закружляв по вітальні, знову впав у крісло навпроти Льошки, озирнувся, як параноїк з манією переслідування, і процідив: — Та-а-ак, спокійно! Тільки тобі розкажу! По секрету* (Люко Дашвар).

ПАРАНОЇЧКА, и, *ж., розм.* Жін. до **парано́їк.** *Головна героїня фільму "Гра на виживання" спочатку здається неврівноваженою параноїчкою* (із журн.).

ПАРАНО́ЇЧНИЙ, а, е. Те саме, що **параноїда́льний.** *Лишалася одна настирна параноїчна думка: треба повертатися в місто, щоб виконати останнє* (О. Ульяненко).

ПАРАНОРМА́ЛЬНИЙ, а, е. Який не може бути пояснений сучасною наукою, перебуває за межами сучасної наукової картини світу. *Кіра шукала вихід на спеціаліста з паранормальних явищ* (А. Кокотюха); *— Хочемо поєднати ваші паранормальні здібності з нашими стародавніми знаннями, зробити вас, Конорів, новими спадкоємцями цивілізації Попередників* (О. Авраменко); *Дослідники паранормальних явищ шукають паралельні світи, налаштовують металеві рамки, котрі крутяться в їхніх тремтячих руках, купують надчуттєву, страшенно дорогу техніку, щоб уловити якісь потойбічні сигнали* (І. Роздобудько).

ПАРАНОРМА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **паранорма́льний.** *Для себе ж прошу крапельку глузду — та не німецького, а з рідним перчиком, з ледве вловимою паранормальністю* (В. Неборак); *— Ти почуваєшся нормально? — для проформи поцікавився він. — Атож. — Марла вже почувала навіть деяку паранормальність свого "тут-і-тепер". Треба було його негайно міняти* (І. Карпа); *Битва з екстрасенсами. Чим саме паранормальність небезпечна для суспільства?* (з газ.).

ПАРАНО́Я, ї, *ж.* 1. *мед.* Психічний розлад, що характеризується стійкими маячними ідеями при збереженні формальної логічності мислення. *Основними ознаками параної вважаються прояви нав'язливих ідей переслідування, галюцинації (переважно слухові), підвищена підозрілість і ворожість, надмірна тривожність, манія величі, схильність видавати маячні фантазії за реальні події та ін.* (з наук.-попул. літ.); *Параноя належить до хронічних захворювань із чергуванням періодів загострень і ремісій* (з навч. літ.); *— Смерть Боба, зрозуміло, викликала чергове загострення його параної. Усі ці його марення про зниклі реліквії. Мандри до мольфарів. Спецмобілки. Перевдягання* (В. Єшкілєв).

2. *перен.* Нерозсудливість, безглуздя, безумство. *Анн-Марі подивилася на мене так пильно, ніби зважувала, чи можна мені довіряти. Потім на її обличчі розцвіла лукава усмішка: — Ви служите в нас лише один день, а вже встигли зарази-*

тися загальною параноєю (О. Авраменко, В. Авраменко); *Не може такого бути, щоб у Житомирі всі поголовно писали про самі тільки смерть і божевілля; тоді це або невідомий науці феномен колективної інтелектуальної параної, або ж цю "школу"* [літературну] *треба перейменувати на "школу смерті"* (К. Москалець); *Вона казна-чого піднесла конверт до вікна, силкуючись побачити, що ж у ньому, не розкриваючи. Видно, в кожному з нас глибоко засіла роздута медіями* [медіа] *параноя щодо сибірської виразки* (І. Карпа).

ПАРАНТÉЗ, а, *ч.*, **ПАРАНТÉЗА,** и, *ж.* Друкарська назва фігурної дужки. *В притчі другої редакції лишився один уступ, що .. в її тексті виглядає як якась зайва парантеза або як глоса, написана посторонньою рукою зразу на полі рукопису, а лише пізнішим копіїстом втягнена в текст* (І. Франко); *Парантез найчастіше вживається в математичних формулах, де він звичайно об'єднує групу формул або охоплює вираз, в якому вже були вжиті круглі й прямі дужки* (з навч. літ.).

ПАРАНТÉЗА *див.* **парантéз.**

ПАРАОЛІМПІÁДА *див.* **паралімпіáда.**

ПАРАОЛІМПÍЄЦЬ *див.* **паралімпíєць.**

ПАРАОЛІМПÍЙКА *див.* **паралімпíйка.**

ПАРАОЛІМПÍЙСЬКИЙ *див.* **паралімпíйський.**

ПАРАПАРÉЗ, у, *ч.* 1. *мед.* Парез обох рук або обох ніг; параплегія (у 1 знач.). *Парапарез характеризується непроходженням нервових сигналів і ослабленням м'язової активності аж до повного знерухомлення* (з наук.-попул. літ.).

2. *вет.* Парез обох передніх або задніх кінцівок; параплегія (у 2 знач.). *Основними причинами парапарезу у собак є компресійні чи некомпресійні захворювання спинного мозку, травми: переломи, вивихи хребта, запальні захворювання спинного мозку та ін.* (з навч. літ.).

ПАРАПÉТ, у, *ч.* 1. Невисока стінка, що огороджує балкон, міст, набережну, покрівлю будівлі і т. ін. *Біля причалів стоїть тихий гамір, хлюпоче вода об гранітний парапет пірса* (В. Кучер); *Старий відчинив двері, притримуючись за парапет біля сходів дерев'яного ґанку* (Я. Гримайло); *Там обладнано невеличкий майданчик, який .. огороджений від глибокого провалля кам'яним парапетом* (Є. Доломан); *Коні понесли, й візок опинився на краю моста, не огородженого парапетом* (І. Роздобудько).

2. *військ., заст.* Вал для захисту від куль, ядер і т. ін. *Зі сходом сонця вдарила турецька артилерія. Бомби і кам'яні ядра падали мов град. Дзьобали земляні стіни, трощили цегляні парапети, підпалювали дахи найближчих будівель* (В. Малик).

ПАРАПÉТИК, а, *ч.* Зменш. до **парапéт** 1. *Дівчина вільно сіла на парапетик бульвару* (Ю. Смолич).

ПАРАПÉТНИЙ, а, е. Стос. до парапету. *За зовнішнім виглядом конструкції огорожі розділяють на огорожі бордюрного, парапетного та бар'єрного типів* (з мови документів).

ПАРАПІТÉК, а, *ч., палеонт.* Рід найдавніших викопних мавп. *Уперше парапітек був виявлений в 1907 році австрійським колекціонером викопних тварин Ріхардом Маркграфом в нижньоолігоценових відкладеннях на території Фаюмської оази* (з наук. літ.); *Парапітеки були денними деревними тваринами, їли плоди й листя* (з наук.-попул. літ.).

ПАРАПЛÁН, а, *ч.* Літальний апарат із м'яким крилом, що наповнюється через повітрозабірники зустрічним потоком повітря. *Максимальна швидкість парапланів становить 50–70 км/год, мінімальна — близько 20–25 км/год* (з наук.-попул. літ.); *Параплан складається з крила (купола), до якого через стропи й вільні кінці кріпиться підвісна система. Підіймальна сила виникає за рахунок обтікання профілю крила зустрічним потоком повітря* (із журн.).

ПАРАПЛАНЕРИ́ЗМ, у, *ч.* Вид спорту — польоти в потоках висхідного повітря на параплані; параглайдинг. *Перші змагання з парапланеризму (чемпіонати Європи та світу) почали проводитися в 80-х роках XX століття й регулярно проходять в наші дні* (з наук.-попул. літ.); *Парапланеризм вважається найпростішою формою польоту, доступною людині. Все, що потрібно, — знайти височину, розбігтися, стрибнути і полетіти, маневруючи крилом-парашутом* (із журн.).

ПАРАПЛАНЕРИ́СТ, а, *ч.* Спортсмен, який займається парапланеризмом. *Боржавський хребет — це найпопулярніше місце серед українських парапланеристів. Конфігурація його гір дозволяє злетіти з будь-якого місця й зручно приземлитися* (із журн.).

ПАРАПЛАНЕРИ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **парапланери́ст.** *Парапланеристка Єва Вишнірська (Німеччина) під час тренувального польоту на параплані в Австралії була піднята висхідним потоком повітря на висоту понад 9 км за 10 хвилин. Спортсменка знепритомніла і вся заледеніла, але повернулася на землю живою* (з наук.-попул. літ.).

ПАРАПЛÁНЕРНИЙ, а, е. Стос. до параплана. *На Боржаві часто проводять парапланерні змагання, серед яких і міжнародні* (із журн.).

ПАРАПЛÉГІК, а, *ч.* Людина, хвора на параплегію. *Професор швейцарського університету представив робота, який може управлятися мозковими хвилями параплегіка, що носить на голові ковпак, обладнаний електродами* (із журн.).

ПАРАПЛЕГÍЯ, ї. 1. *мед.* Параліч обох рук або обох ніг; парапарез (у 1 знач.). *Параплегія спостерігається при компресійних та інфекційних мієлітах, поліомієлітах, розсіяному склерозі, травмах і пухлинах спинного мозку та ін.* (з наук. літ.); *Спастична параплегія в дітей є формою дитячого церебрального паралічу* (із журн.).

2. *вет.* Параліч обох передніх або задніх кінцівок; парапарез (у 2 знач.). *Необхідні методи діагностики котів і собак при параплегії — аналізи крові, сечі, УЗД внутрішніх органів, МРТ головного мозку, рентген, доплерографія* (з навч. літ.).

ПАРАПРОКТИ́Т, у, *ч., вет., мед.* Запалення клітковини навколо прямої кишки. *Парапроктит, як правило, спричиняється змішаною мікрофлорою (стафілококом у поєднанні з кишковою паличкою)* (з наук. літ.); *Парапроктит гнійного типу характеризується гнійним і запальним процесом у ділянці прямої кишки* (з навч. літ.); *Класична поведінка собаки при парапроктиті — вона часто різко схоплюється, "їздить задом" по землі або підлозі* (із журн.).

ПАРАПСИХÓЛОГ, а, *ч.* Фахівець із парапсихології. *Йому пригадалися новітні казочки про всемогутніх парапсихологів, які нібито здатні читати документи, замкнені в стальному сейфі* (М. Дашкієв).

ПАРАПСИХОЛОГÍЧНИЙ, а, е. Стос. до парапсихології. *Історія сучасних парапсихологічних досліджень починається зі створення Товариства психічних досліджень у м. Лондон 1882 р. та США 1885 р.* (з наук.-попул. літ.); *У перших парапсихологічних організаціях учені та дослідники намагалися критично досліджувати паранормальні явища* (із журн.); *Уже близько місяця дівчина майже щодня демонструє свої парапсихологічні здібності* (М. Дашкієв); *Найсильніші армії світу оснащені потужними психотропними установками, коли вже наука розробляє види парапсихологічної зброї* (В. Кожелянко).

ПАРАПСИХОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Напрям у психології, який вивчає науково не пояснені явища людського сприйняття без участі органів чуття і фізичних впливів на кого-, що-небудь і без посередництва м'язових зусиль. *Здавна я обрав мету — розгадати таємницю смерті. Вічний Сфінкс — які загадки чуються в його байдужій посмішці? Яким шляхом іти? Фізіологія? Психологія? Парапсихологія?* (О. Бердник); *— Ви ж, може, знаєте, у вісімдесятих таке все стало доступнішим — східні вчення, парапсихологія. Я потроху займався цим. Працював із рамкою, з біополем* (Любко Дереш); *Об'єктами вивчення парапсихології є ясновидіння, телепатія, психокінез та ін.* (з наук. літ.).

2. Паранормальні психофізичні явища. *На шкільному вечорі, присвяченому парапсихології, я продемонстрував дослід: під впливом мого наказу, який я давав подумки, опускалася чаша терезів, але Генріх назвав мої досліди шарлатанськими* (І. Росоховатський); *Якось він звернувся до Цигана, щоб провести невеликий експеримент із парапсихології та окультизму* (О. Ульяненко).

ПАРАПСОРІА́З, у, *ч., мед.* Захворювання шкіри, яке проявляється утворенням на поверхні шкіри плям, папул, бляшок. *Термін парапсоріаз охоплює групу захворювань, що мають спільні клінічні ознаки переважно з хронічним перебігом* (з наук.-попул. літ.); *Лікування парапсоріазу включає комбінацію різних препаратів для зовнішнього та перорального застосування і фототерапію* (із журн.).

ПАРАРЕКТА́ЛЬНИЙ, а, е, *анат.* Який міститься навколо прямої кишки. *Інфекція може проникати в параректальну клітковину через анальні залози, пошкоджену слизову оболонку прямої кишки, гематогенним і лімфогенним шляхом, із сусідніх органів, уражених запальним процесом* (з наук.-попул. літ.).

ПАРАСЕКСУА́ЛЬНИЙ, а, е, *біол.* Стос. до парасексуальності. *У вірусів парасексуальна рекомбінація відбувається в разі, коли генетично різні мутантні лінії розмножуються в клітині господаря після інфікування його вірусами обох типів* (з наук. літ.); *Парасексуальний процес особливо важливий у грибів, які не мають статевого процесу, оскільки у них це єдиний шлях здійснення рекомбінації, а значить, і підтримання генетичної різноманітності* (з наук.-попул. літ.).

ПАРАСЕКСУА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., біол.* Процес утворення клітини більш ніж від однієї батьківської клітини за відсутності стандартного мейозу і запліднення. *Вивчення парасексуальності багатьох грибів стало основою для розроблення методів соматичної гібридизації* (із журн.).

ПАРАСИМПАТИ́ЧНИЙ, а, е, *фізл.* Який разом із симпатичним відділом вегетативної нервової системи бере участь у регуляції діяльності життєвих органів (про нерви, вузли і т. ін.). *Основним парасимпатичним нервом є блукаючий, який іннервує практично всі внутрішні органи до ободової кишки* (з наук.-попул. літ.).

△ **Парасимпати́чна нерво́ва систе́ма** *див.* **систе́ма.**

ПАРАСИСТОЛІ́ЧНИЙ, а, е, *мед.* Стос. до парасистолії. *Клінічні прояви парасистолічної тахікардії залежать від її частоти й тривалості* (із журн.).

ПАРАСИСТОЛІ́Я, ї, *ж., мед.* Вид аритмії — одночасне функціонування двох і більше ритмів серця. *Джерелами парасистолії служать синусно-передсердний вузол і ділянка передсердно-шлуночкової перегородки* (з навч. літ.); *У діагностиці шлуночкової парасистолії провідне місце належить електрокардіографічному методу* (із журн.).

ПАРАСОЛЕПОДІ́БНИЙ, а, е. Схожий своєю формою на парасолю; парасолькоподібний. *Суцвіття пеларгонії парасолеподібні, з численними рожевими квітками* (із журн.).

ПАРАСО́ЛИК, а, *ч., рідко.* Зменш. до **парасо́ль.** *Софія хутенько зібралась, узяла парасолик і пішла в бібліотеку* (Леся Українка); *З нами був каштан. Він за домом став. І вгорі над обома парасолика тримав* (І. Жиленко).

ПАРАСО́ЛЬ *див.* **парасо́ля.**

ПАРАСО́ЛЬКА, и, *ж.* 1. Закріплений на стрижні, обтягнутий синтетичним водонепроникним полотном складаний каркас у формі півкулі для захисту від дощу і сонця. *На вулицях міські жителі ходили під чорними парасольками або закутані в плащі* (С. Чорнобривець); *До вечора Таміла бродила по розкішній дачі, милувалася з балкончиків сліпучим лазуровим морем, різнобарвним від купальників і парасольок пляжем* (Г. Тарасюк); *Руда товстуля, ховаючись під обтріпаною парасолькою від сонця, торохтіла: — Мило, ґудзики, нитки!* (Ю. Винничук).

2. *бот.* Суцвіття рослин у формі парасольки; зонтик (у 3 знач.). *Суцвіття парасолька формується, коли всі квіти кріпляться квітконіжками до верхівки його укороченої осі, наче спиці парасольки* (з навч. літ.).

3. *зоол.* Форма тіла деяких безхребетних; зонтик (у 4 знач.). *Медузи виштовхують воду з-під своєї парасольки й таким чином рухаються її опуклою частиною вперед* (з наук.-попул. літ.).

(1) Я́дерна парасо́лька <Я́дерний зо́нтик>, *політ.* — гарантії, надані певною ядерною країною своїм союзникам та партнерам про невикористання щодо них ядерної зброї, а також відповідний захист за наявності агресії з боку інших ядерних держав. *Для суверенних держав ядерний зонтик означає не лише союзницьку підтримку та захист, а й їх світове визнання* (із журн.); *Кожна без'ядерна країна намагається отримати ядерну парасольку від ядерних держав, заручившись їх партнерською підтримкою та захистом* (з газ.).

◊ **Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **ри́бі парасо́лька** *див.* **ри́ба.**

ПАРАСО́ЛЬКОВИЙ, а, е. 1. Стос. до парасольки (у 1 знач.). *На вулиці Вітовського в центрі Івано-Франківська з'явилася парасолькова атракція — конструкція із сотні кольорових парасольок* (з газ.).

2. Те саме, що **парасолькоподібний.** *Коренева петрушка — це дворічна парасолькова рослина з пишною зеленню, її використовують як прянощі в кулінарії* (з наук.-попул. літ.).

3. *перен.* Який охоплює декілька явищ, структур і т. ін. *На сьогодні термін "концепт" є парасольковим: він покриває предметні галузі декількох наукових напрямів, які займаються проблемами мислення і пізнання, збереження й опрацювання інформації* (з наук. літ.); *Під парасольковим брендом "Чумак" виробляють макарони, овочеву консервацію, соки, насіння, соняшникову олію та різноманітні соуси* (із журн.).

4. *у знач. ім.* **парасо́лькові,** вих, *мн.* Те саме, що **зо́нтичні** *(див.* **зо́нтичний** 2). *Більшість видів парасолькових — це однорічні або багаторічні трав'янисті рослини, рідше зустрічаються напівчагарники, дуже рідко чагарникові або деревні рослини невеликих розмірів* (з наук. літ.); *Парасолькові легко впізнати за характерними суцвіттями — простими або складними парасольками, голівками* (з навч. літ.).

ПАРАСОЛЬКОПОДІ́БНИЙ, а, е. Схожий за формою на парасольку. *Парасолькоподібний фільтр розміщують у нижній порожнистій вені для того, щоб запобігти емболії легеневої артерії* (з наук. літ.); *Форма крони кримської сосни парасолькоподібна, як в італійської пінії* (із журн.).

ПАРАСО́ЛЯ, і, *ж., рідко* **ПАРАСО́ЛЬ,** я, *ч.* 1. Те саме, що **парасо́лька** 1. *Прохожі під парасолями йшли спішно кожний у свій бік* (І. Франко); *Вітер, як з пожарної кишки, вдарив його дощем по лиці, забив дух і закотив полу аж на спину. Парасоль гнувся, пищав і викручувався з рук* (В. Винниченко); *Вуличка вела до невеличкої площі, де під великими смугастими парасолями привітні спокійні люди пили каву і цитрусовий фреш* (Люко Дашвар); *Дощові краплі з парасолі Іван Іванович струсив ще на ґанку і лише тоді переступив поріг* (Г. Вдовиченко).

2. *тільки* **парасо́ль.** Моноплан з крилом, розташованим над фюзеляжем і прикріпленим до нього на спеціальних підкосах. *Парасоль не дістав поширення через відносно невисокі аеродинамічні характеристики* (з наук.-попул. літ.).

ПАРАСТА́С, у, *ч.* Заупокійна відправа. *Старий сивий священник, обернувшись до церкви, почав правити здоровим басом парастас* (І. Нечуй-Левицький); — *Отакої!* — *засміявся чолов'яга з козацькими вусами. — Коли ті царі та арештанти були, дядьку Семене, а ви парастас по них правите!* (Б. Антоненко-Давидович); *Господар підганяв шиплячим басом: — Скорше, скорше, а то стара пронюхає і зіпсує наш парастас* (М. Ю. Тарновський).

ПАРАТА́КСИС, у, *ч., лінгв.* Синтаксичний зв'язок самостійних речень, які йдуть безпосередньо одне за одним і не об'єднані сполучниками в складне підрядне речення. *Проведено аналіз нерегулярних дієслівних моделей у системі паратаксису, незалежних конструкцій та гіпотаксису* (з наук. літ.); *Граматисти не дійшли єдиного висновку стосовно функціонального навантаження розглядуваних сполучників: більшість кваліфікують їх як сполучні засоби паратаксису* (з навч. літ.).

ПАРАТАКТИ́ЧНИЙ, а, е, *лінгв.* Стос. до паратаксису. *Увага читача вже приверталася до того факту, що з плином часу змінювався Шевченків синтаксис. Народна оповідь з переважанням паратактичних конструкцій над гіпотактичними замінювалася характерною для літературної мови складною системою взаємозалежності слів і словосполучень для вираження найскладніших часових, локальних, об'єктних, цільових, причинових і допустових відношень* (В. Русанівський).

ПАРАТГОРМО́Н, у, *ч.* Поліпептидний гормон, який виробляється паращитоподібними залозами; паратирин. *Паратгормон відіграє важливу роль у регуляції фосфорно-кальцієвого обміну організму й забезпечує підтримку стабільної концентрації кальцію і фосфору в позаклітинній рідині* (з наук. літ.).

ПАРАТИРИ́Н, у, *ч.* Те саме, що **паратгормо́н.** *Надлишок паратирину в організмі призводить до руйнування кісткової тканини (можливі спонтанні переломи), недостатність — до зниження вмісту кальцію в крові* (з наук.-попул. літ.).

ПАРАТИ́Ф, у, *ч., вет., мед.* Гостре інфекційне захворювання людини і тварин, схоже на черевний тиф. *Паратиф характеризується ураженням кишкового тракту людини і розвитком деструктивних змін у лімфатичному апараті* (з наук. літ.); *До гострих кишкових інфекцій відносять черевний тиф, паратифи А і В, сальмонельоз, дизентерію, холеру, інфекційний гепатит та ін.* (з навч. літ.); *На паратиф хворіють переважно молоді тварини всіх видів* (із журн.).

ПАРАТИФО́ЗНИЙ, а, е, *вет., мед.* Стос. до паратифу. *Терміном "паратифозне захворювання" позначають хвороби, споріднені з черевним тифом за своєю клінічною картиною, епідеміологічною характеристикою, але які відрізняються властивостями збудника* (з навч. літ.).

ПАРАТОНЗИЛІ́Т, у, *ч., мед.* Інфекційне захворювання — запалення тканин навколо мигдалин. *Паратонзиліт може виникати одночасно з абсцесом мигдалин* (з наук.-попул. літ.); *Паратонзиліт розвивається як ускладнення гострої ангіни або хронічного тонзиліту в фазі загострення* (із журн.); *Якщо розвинувся паратонзиліт, найкращим способом лікування є хірургічний розтин вогнища запалення* (із журн.).

ПАРАТОНЗИЛЯ́РНИЙ, а, е, *мед.* Стос. до паратонзиліту. *Паратонзилярне запалення навколомигдаликової клітковини звичайно з'являється через 3–5 днів після ангіни або загострення тонзиліту* (з наук.-попул. літ.).

ПАРАТРА́ЙК, а, *ч.* Літальний апарат, оснащений невеликим візком, мотором і крилом-парашутом. *Паратрайк розганяється за допомогою мотора на достатню для зльоту швидкість, а в повітрі ширяє за рахунок поривів вітру* (із журн.).

ПАРАТУБЕРКУЛЬО́З, у, *ч.* Хронічне заразне захворювання деяких тварин (великої рогатої худоби, овець і т. ін.). *Симптомами паратуберкульозу є періодичні проноси, втрата ваги і надоїв, підвищене линяння, проноси з кров'ю, млявість та ін.* (з наук. літ.); *Відразу після діагностування паратуберкульозу хворих тварин видаляють із території ферми; приміщення, інвентар і обладнання дезінфікують свіжопогашеним вапном, розчинами формальдегіду, гідроксиду натрію, фенолу, креоліну* (із журн.).

ПАРАТУБЕРКУЛЬО́ЗНИЙ, а, е. Стос. до паратуберкульозу. *Паратуберкульозне захворювання небезпечне передусім для молодняку до шести місяців, зараження відбувається через корм, питво, соски вимені* (з навч. літ.).

ПАРА́Ф, у, *ч.* 1. Розчерк у підписі. *Параф — це розчерк, який звичайно продовжує підпис. Мета парафу — створити додатковий захист підпису від підроблення за рахунок більшої складності розчерку* (з наук.-попул. літ.).

2. Скорочений підпис, ініціали. *Місцезнаходження парафу — нижнє поле документа* (з мови документів).

ПАРАФА́ЗІЯ, ї, *ж., мед.* Порушення усного і писемного мовлення, що виявляється в заміні необхідних звуків (букв) мови або слів на інші, в неправильному вживанні окремих звуків (букв) або слів мови. *Розрізняють два види парафазії — літеральну (помилкова заміна окремих звуків або складів у словах) і вербальну (заміна одних слів іншими, близькими за змістом)* (з навч. літ.); *Парафазія у дітей спостерігається при алалії та є проявом загального мовного недорозвинення* (із журн.).

ПАРАФАРМАЦЕ́ВТИК, у, *ч.* Парафармацевтичний препарат. *Парафармацевтики використовують для профілактики, допоміжної терапії та підтримки в фізіологічних межах функціональної активності органів і систем* (із журн.).

ПАРАФАРМАЦЕ́ВТИКА, и, *ж., збірн.* Те саме, що **парафармація.** *Парафармацевтика має загальнооздоровчі, загальнозміцнювальні властивості, може застосовуватися з метою профілактики, допоміжної терапії та в комплексному лікуванні хвороб, а також для стимулювання роботи окремих органів і систем* (з наук.-попул. літ.); *Однією з найбільш швидкозростаючих галузей на ринку парафармацевтики виявилася сфера спортивного харчування* (із журн.).

ПАРАФАРМАЦЕВТИ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **парафармаце́втика.** *Компанія спеціалізується на розробленні та просуванні на фармацевтичному ринку сучасної парафармацевтичної продукції: препаратів-нутрицевтиків (біологічно активних добавок до їжі) і косметичних засобів* (із журн.).

ПАРАФАРМАЦІ́ЙНИЙ, а, е. Прикм. до **парафармація.** *У складі парафармаційних засобів, як правило, природні біологічно активні речовини мінерального або рослинного походження, іноді — продукти бджільництва* (із журн.).

ПАРАФАРМАЦІ́Я, ї, *ж., збірн.* Медичні засоби, що не мають статусу лікувального препарату. *До парафармації відносять засоби для догляду за хворими та гігієнічні засоби, біологічно активні добавки, косметику. Їх відпускають без рецепта* (з наук.-попул. літ.).

ПАРАФІ́Н, у, *ч.* Безбарвна воскоподібна легкоплавка речовина, не розчинна у воді. *У великій фабриці парафіну та церазину (земного воску) біля Дрогобича шум, як в улію* (І. Франко); *Свічка шипить парафіном* (О. Ульяненко); *— Розігрій парафін на водяній бані, Ангеліночко* (Люко Дашвар); *Парафін використовують для виготовлення свічок, парафінованого паперу, засобів для полірування, а також у виробництві косметики* (з наук. літ.).

ПАРАФІ́НИСТИЙ, а, е. Який містить у собі парафін. *Дисертація присвячена розробленню технології одержання дорожніх бітумів на основі залишків перероблення парафінистих нафт* (з наук. літ.).

ПАРАФІНО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **парафінува́ти.** *Зразок зважують на технічних вагах і парафінують зануренням в нагрітий до температури 57–60 °С парафін. Охолоджений парафінований зразок зважують* (з наук.-техн. літ.); // **парафіно́вано,** *безос. пред. Щоб зразки не висихали, металічні бюкси, в яких вони знаходилися, було парафіновано* (з наук. літ.).

2. Просочений, насичений парафіном. *Професор тим часом вигадував новий фокус: то наллє в склянку води, закриє її аркушем парафінованого паперу, перекине дном догори, і вода не виливається; то скип'ятить чай у паперовому стакані* (М. Дашкієв);

ПАРАФІ́НОВИЙ, а, е. Стос. до парафіну. *Гірський віск, або озокерит, є сумішшю твердих високомолекулярних вуглеводів парафінового ряду* (з наук.-попул. літ.); // Зробл. з парафіну, з використанням парафіну. *Ніби все тут* [у кабінеті] *було несправжнє, штучно припасоване: і акуратний письмовий столик, і парафінові квіти* (М. Руденко); *— Свічки парафінові чи лоєві? — Нехай будуть парафінові* (Ю. Винничук); // Признач. для виготовлення парафіну. *Їжиться множеством* [безліччю] *острих веж над нафтовими криницями Борислав, головне гніздо галицького нафтового та парафінового промислу* (І. Франко).

ПАРАФІНОЛІКУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до парафінолікування. *Парафінолікувальні аплікації.*

ПАРАФІНОЛІКУВА́ННЯ, я, *с.* Застосування з лікувальною метою розплавленого парафіну. *Показання до призначення парафінолікування досить широкі: при лікуванні травм, захворюваннях внутрішніх органів, проблемах периферичної нервової системи, в отоларингології, косметології* (з наук. літ.); *У санаторії "Поділля" ключовими методами термотерапії є парафінолікування і бішофітотерапія* (із журн.).

ПАРАФІНОТЕРАПЕВТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до парафінотерапії. *Парафінотерапевтичний курс лікування.*

ПАРАФІНОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.* Те саме, що **парафінолікува́ння.** *Механізм дії парафінотерапії полягає в зігріванні тканин і підвищенні температури шкіри, завдяки чому активізується трофіка, тканинний обмін, потовиділення, циркуляція крові та лімфи, що чинить на системи організму протизапальну, судинорозширювальну, спазмолітичну і трофічну дії* (з наук.-попул. літ.); *При парафінотерапії використовують очищений білий медичний парафін без будь-яких домішок з температурою плавлення 52–55 °С* (із журн.).

ПАРАФІНУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Який здійснює парафінування. *Парафінувальна машина призначена для нанесення на папір (картон, гофрокартон), що використовується для виготовлення коробок і ящиків, тонкого шару парафіну* (з наук.-техн. літ.).

ПАРАФІНУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **парафінува́ти.** *При парафінуванні живців і саджанців винограду верхню частину лози покривають тонкою плівкою парафіну для захисту від підсихання й затримування розпускання вічка* (з наук.-попул. літ.).

ПАРАФІНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що.* Покривати шаром парафіну; просочувати парафіном. *Папір парафінують для захисту упакованих харчових продуктів. Найчастіше такий папір використовують для упакування цукерок* (з наук.-попул. літ.).

ПАРА́ФІЯ, ї, *ж.* Нижча церковно-адміністративна одиниця в християнстві, що має церкву і громаду вірян. *Піп прийняв з великою охотою в свою парафію нових людей* (І. Нечуй-Левицький); *Семінарія обернулась на навчальний заклад для самого духівництва — готує попів для сільських парафій* (М. Сиротюк); *Падре Антоніо, який, поспіхом уладнавши свої справи в Толедо, пов'язані з передачею парафії іншому священнику, встиг все-таки прибути до Тараскона саме вчасно* (О. Авраменко, В. Авраменко); *— Юначе, якщо ви будете розважливі, ви дістанете колись найкращу парафію в моєму єпископстві* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); // Місцевість, де живуть члени цієї громади. *Парафія була маленька, вбога, з народу прихід був дуже мізерний* (І. Франко); *Чергова підвода повезла їх у чотири парафії нашої волості* (І. Микитенко); *— Хочеш розголосу на всю парафію, ганьби хочеш?.. Досить нам і того, що вже от маємо* (І. Нижник); // *збірн., розм.* Сукупність віруючих цієї громади; парафіяни. *Отець Василь за пів години .. встиг пожалітися на свою п'яну, ліниву і не дбаючу про церкву парафію* (М. Коцюбинський); *Дунаєвецька парафія ніяк не могла підшукати собі пастира* [пастиря]. *Один сам не втримувався, іншого проганяли* (Б. Харчук); // *перен.* Коло людей, прибічників якого-небудь одного напрямку, погляду. *Ви* [О. Кобилянська] *бачите, що я д. Стефаника раз назавжди записала до Вашої буковинської парафії* (Леся Українка).

◊ **(1) Моя́ (твоя́, ва́ша** *і т. ін.)* **пара́фія** — те, що знаходиться у межах чиєсь компетенції, умінь, навичок і т. ін. *— Що я роблю, всім видно. Ну а що думаю, то вже, пробачте, власна моя парафія, і вам до неї зовсім немає діла* (Валерій Шевчук); *— Я панові Богусу сказав: мій брат, тільки він може написати таке. Архетипи, символи, приховані послання — це все його парафія* (Любко Дереш); *Це якби хто Ярослава Михайловича закинув у сільгоспсектор питання розв'язувати, отам би міг схибити. А тут — ні. Армія і правоохоронні органи — його парафія* (Люко Дашвар); **(2) Не [з] на́шої пара́фії** — який відрізняється від яко-

го-небудь кола людей світоглядом, переконаннями і т. ін. *Я чомусь відразу відчула, що це людина не з нашої парафії, як ото кажуть* (Ірина Вільде); **(3) Не моя́ (твоя́, ва́ша** *і т. ін.)* **пара́фія** — те, що знаходиться за межами чиєсь компетенції, умінь, навичок і т. ін. — *Я не Фрейд і навіть не простий психоаналітик. То не моя парафія* (О. Бердник); — *Я ніколи такими справами не займався. Парафія не моя. Ні коли на фронті був, ні зараз, в тилу* (А. Кокотюха); — *Ти брехати, чоловіче, не вмієш. І шахрайство — не твоя парафія* (М. Матіос).

ПАРАФІЯ́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до парафії. *То був панотець парафіяльний, о. Гервасій Люборацький, а Мася — то старша дочка його* (А. Свидницький); *Тепер він покаже Дум'якові, покаже цілій громаді, що значить парафіяльна власть у селі* (І. Франко); *Наступного дня, в неділю, по службі Божій настоятель парафії о. І. Крестюк привітав присутнього Івана Павловича з амвона, потім усі сіли за столи в парафіяльній залі* (О. Шугай); // Належний парафії, утримуваний на її кошти. *Моститься в вишничку хата для челяді. Колись тут була парафіяльна богадільня-шпиталь* (М. Стельмах).

Парафія́льна це́рква *див.* **це́рква; Церковнопарафія́льна (парафія́льна, приходська́, церко́вна, церковноприходська́** *і т. ін.)* **шко́ла** *див.* **шко́ла.**

ПАРАФІЯ́НИН, а, *ч.* Вірянин, що належить до якої-небудь церковної парафії. *Коли парафіяни довідались, якого дістали пароха, то зачали відказувати* (Л. Мартович); *Старосвітське духовенство, виборне і залежне від своїх парафіян, мусило жити одним життям із народом* (С. Єфремов); *Отець Пекарський вважав, що просвітити руський нарід можна, тільки ширячи богословські науки, — він перекладав для своїх парафіян Новий Заповіт простонародною мовою, оправляв переклад у маленькі книжечки й роздавав їх віруючим під час сповіді* (Р. Іваничук); — *Ти чоловік добрий і парафіянин щирий. Токмо за цеє, може, й уважу* (В. Лис).

ПАРАФІЯ́НКА, и, *ж.* Жін. до **парафія́нин.** — *Оце ми до вас* [батюшки] *приїхали з вашою донькою парафіянкою, — починає другу вже річ сестра Меланія* (Марко Вовчок); *Жила собі в селі Уріж жінка, гарна господиня, побожна парафіянка* (Г. Пагутяк).

ПАРАФО́ВАНИЙ, а, е, *дипл.* Дієпр. пас. до **парафува́ти.** *Була парафована угода про економічне, промислове і науково-технічне співробітництво* (з газ.); // **парафо́вано,** *безос. пред. 19 липня 2012 р. у Брюсселі представниками України і Європейської комісії було парафовано текст Угоди про Зону вільної торгівлі (ЗВТ) між Україною та ЄС* (з публіц. літ.).

ПАРАФРА́З, у, *ч.,* **ПАРАФРА́ЗА,** и, *ж.* 1. *літ.* Переказ яких-небудь думок, змісту якогось твору. *У новому столітті наріжним каменем державної політики має стати не зростання обсягів матеріального виробництва, не освоєння нових просторів — земних чи космічних, а людський розвиток. Ця ідея являє собою парафраз відомого вислову Авраама Лінкольна: розвиток людини задля її блага та її власними силами* (з наук. літ.); *Період другої неволі поета — се період ліричних пісень, почасти особистого змісту, хоч і з широкою політичною та соціальною закраскою* [соціальним забарвленням], *почасти вельми оригінальних і характерних парафраз на пісні народні* (І. Франко); *Функцію осей, довкола яких обертається цей кубічний роман, виконують цитати або парафрази з самого Шекспіра* (К. Москалець).

2. *муз.* Інструментальна п'єса віртуозного характеру на народну мелодію або на тему, запозичену з іншого музичного твору. *Класичні зразки парафрази зустрічаємо в творчості Ф. Ліста: з опер Г. Доніцетті, В. Белліні, Дж. Верді* (з наук.-попул. літ.).

ПАРАФРА́ЗА *див.* **парафра́з.**

ПАРАФРА́ЗІЯ, ї, *ж., мед.* Розлад мовлення, що полягає у втраті його смислу, порушенні граматичної будови й застосуванні штучно створених слів. *Для лікування парафразії використовують психотерапію, медикаментозне лікування, логопедичні заняття* (із журн.).

ПАРАФРАЗО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **парафразува́ти.** *А що Димитрій компілював своє оповідання не тільки з латинських апокрифічних легенд, але також і з первоєвангелія, для того легко зрозуміти, що й керестурська поема має тут вірші мов живцем парафразовані з первоєвангелія* (І. Франко).

ПАРАФРАЗУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **парафразува́ти.** *У доробках І. Франка і В. Щурата є споріднені мотиви, настрої й навіть образні збіги та парафразування* (з наук. літ.); *Сучасне літургійне побутування католицьких співів може бути розглянуто через ракурс проблеми парафразування. Під парафразами розуміються нові текстові та музичні варіанти — авторські обробки гімнів* (із журн.).

ПАРАФРАЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що.* Викладати, обробляти у формі парафразу, парафрази. *Забіла .. в початкових строфах своєї пісні парафразує відому лірницьку пісню "Про правду і неправду"* (І. Франко).

ПАРАФРАЗУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок.* Пас. до **парафразува́ти.** *Музиканти розповіли, що при підготовці нового альбому не перефразуватимуться вже представлені раніше теми, а будуть підготовлені зовсім нові пісні* (із журн.).

ПАРАФРАСТИ́ЧНИЙ, а, е. Який є парафразою (парафразом) або характеризується використанням парафраз (парафразів). *Одним із поширених способів передачі безеквівалентної лексики є парафрастичний переклад* (з наук. літ.); *Запозичені теми в музичних парафрастичних творах нерідко піддаються значним перетворенням, виступають у нових співвідношеннях одна з одною* (з наук.-попул. літ.).

ПАРАФУВА́ННЯ, я, *с., дипл.* Дія за знач. **парафува́ти.** *Парафування може мати місце в тих випадках, коли міжнародний договір повністю узгоджений між сторонами, але вимагає ще схвалення урядів, що укладають договір, або коли підписання остаточно оформленого тексту відкладається з яких-небудь інших причин* (з наук.-попул. літ.).

ПАРАФУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що, дипл.* Попередньо підписувати ініціалами уповноважених осіб державний документ, у створенні якого вони брали участь. *30 березня 2012 р. сторони парафували політичну частину документа, а також першу й останню сторінки економічного розділу* (із журн.); *24 грудня 1999 р. керівники 11 фракцій парафували угоду про утворення парламентської більшості й висловилися за переобрання спікера та його першого заступника* (з газ.).

ПАРАФУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок., дипл.* Пас. до **парафува́ти.** *Лінія кордону між державами наноситься на карту, яка підписується (парафується), скріплюється гербовими печатками сторін і є невід'ємною частиною договору про делімітацію кордонів* (з навч. літ.); — *Ми наполягаємо, щоб будь-які кроки, які здійснюються в цьому напрямі, передавалися на консультацію з нами для з'ясування, наскільки вони відповідають Угоді про Зону вільної торгівлі, яка парафується нами* (із журн.).

ПАРАХРОНІ́ЗМ, у, *ч.* Хронологічна помилка, що полягає у віднесенні дати певної події не до того часу, коли вона насправді відбулася. *Згідно з однією з популярних легенд, святий Валентин вінчав закохані пари, незважаючи на заборону жорстокого імператора Клавдія II, нібито правитель вважав, що чоловіки, які не мають дружин і дітей, будуть кращими воїнами. Однак ця легенда містить парахронізм, адже за часів життя святого Валентина в III столітті взагалі не існувало особливого обряду церковного вінчання* (з наук.-попул. літ.).

ПАРАЦЕТАМО́Л, у, *ч., фарм.* Лікувальний препарат, який має жарознижувальну, болезаспокійливу і протизапальну дію. *Парацетамол входить у список найважливіших лікарських засобів Всесвітньої організації охорони здоров'я* (з наук.-попул. літ.); *Показаннями для застосування парацетамолу є больовий синдром різного генезу (головний та зубний біль, мігрень, біль у м'язах, меналгія, арталгія), лихоманка при інфекційно-запальних захворюваннях та ін.* (з мови документів); *— В тебе гарячка. Сінто, принеси парацетамол* (І. Карпа).

ПАРА́ША, і, *ж., жарг.* 1. Велике відро в тюремній камері для екскрементів і помиїв. *Першим неписаним правилом, якого він мусів дотримуватись, був арештантський закон, що кожен новоприбулий стажує від "параші", цебто дістає місце біля достославної тюремної реліквії, яка за звичаєм стоїть біля дверей* (І. Багряний); [Т и м і ш:] *Одна шана, одна тюрма, одні кандали* [кайдани] *носили, одні параші нюхали* (Ю. Мокрієв); *А в кутку біля дверей, як і належалось, стояла монументальна параша* (А. Дімаров).

2. Те саме, що **туале́т** 4. *Миттю витягнувши з портфеля зошит у клітинку, я вирвав із середини подвійний аркуш І ковзнув до виходу. Прикинувши, скільки народу зараз наб'ється в учнівську парашу, я вирішив зробити фінт, який робили практично всі: зайняти вчительський сортир* (А. Кокотюха); *Лорна повела мене вузьким коридорчиком до своєї кімнати, торкаючись по ходу різних дверей і бурмочучи: "Тут ванна. Тут параша. Тут Машка спить. Туда* [туди] *не ходити. Тут моя кімната"* (Любко Дереш).

ПАРА́ШНИК, а, *ч., жарг., зневажл.* Арештант в'язниці, що прибирає парашу і прислужує іншим арештантам, зазнає від них принижень; // *перен.* Уживається як лайливе слово. *— Вони синки, служби не бачили, паскуди, салабони, парашники!..* (Ю. Андрухович); *— Ти страх загубив? На кого тягнеш, парашнику! Забув своє місце? — Забув, — у тон йому відповів Ігор. — І не ти мені його нагадаєш, падло щербате. Веди до Балабана, з ним говоритиму* (А. Кокотюха).

ПАРАШУ́Т, а, *ч.* Пристрій з куполом, що розкривається в повітрі, для спускання з літального апарата людини, вантажу або взагалі для гальмування. *Це — викинуті астропланом конічні парашути, за їх допомогою корабель уповільнює свою швидкість, гальмує в повітрі* (В. Владко); *Бринливі стропи підпирають круто, і, як долонь* [долоня], *прикривши височінь, сіріє наді мною кругла тінь ривком розгорнутого парашута* (М. Бажан); *Скільки разів стрибав він з парашутом! І завжди, коли, відірвавшись від літака, пірнав у синю безодню, серце йому пронизував цей гострий холодок* (В. Малик); * У порівн. *Спідня сорочка, висмикнувшись, стримить у нього ззаду, як парашут* (О. Гончар).

ПАРАШУТИ́ЗМ, у, *ч.* Вид авіаційного спорту — стрибки з парашутом. *Примарився Андрієві навчально-спортивний комплекс "Чайка", де займавсь парашутизмом, снилось: укладає основний парашут* (Є. Пашковський); *Ми сиділи на кухні, милувалися зелено-рожевими смугами на стінах і міркували про гостьову долю нашого друга Бабая. Він із Комодом ділив захоплення парашутизмом* (І. Карпа).

ПАРАШУ́ТИК, а, *ч.* Зменш.-пестл. до **парашу́т.** *Ворожі літаки .. розвішували в небі на маленьких парашутиках "ліхтарі", які заливали холодним білим світлом землю* (Д. Ткач); *Попереду нас вгорі спалахують кривавими квітами ракети — одна, друга, третя, четверта. — Кажуть, що ті ракети на парашутиках, — подає голос Губа. — А може, на дирижаблях? — нервово сміється Грищенко* (Є. Доломан); * Образно. *Голівка її* [кульбабки] *в біленькій прозорій шапочці. Зірвеш обережно цю шапочку, подмеш на неї — і поніс вітерець малесенькі пухнасті парашутики* (О. Копиленко).

ПАРАШУТИ́СТ, а, *ч.* Той, хто займається парашутизмом, стрибає з парашутом. *В глибині під парашутистом чорніло море лісу* (Іван Ле); *— Біля села П'ятидні наші прикордонники стрінулися з групою німецьких парашутистів, вбраних у радянську форму* (М. Малиновська); *— Десантник мусить уміти все, — говорив Валера. — Це воїн-універсал. Парашутист, альпініст, моряк, танкіст, сапер...* (В. Нестайко).

ПАРАШУТИ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **парашути́ст.** *— Це просто дівчата. Кажуть, що вони парашутистки?.. Можливо* (І. Багряний); *За пів години зійшло сонце, а незабаром нагрянули й карателі. Перенишпорили хати, потім зігнали всіх на вигін. — Де парашутистка? Люди мовчали* (В. Малик); *Орися знала, що мама була колись відомою парашутисткою, майстром спорту. І над усе любила небо* (І. Жиленко).

ПАРАШУТИ́СТСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **парашути́ст.** *Кость звернув увагу, що в капітана на кітелі парашутистський значок з написом "300", а внизу до значка прикріплено жетончик із цифрою "65". "Ого, 365 стрибків із парашутом!"* (Ю. Покальчук); *Роксолана підійшла до Чіпки і, сама розстібнувши його парашутистський шолом, прошепотіла на вухо: — Ми останні* (В. Кожелянко).

ПАРАШУ́ТНИЙ, а, е. 1. Стос. до парашута. *Пілот і бортмеханік засвідчили, що пасажири зникли на шляху для них непомітно. Парашутний люк був відкритий, відкрити його могли тільки пасажири* (М. Трублаїні); *Я дістав собі шмат парашутного стропа й ховав його од усіх* (Ю. Яновський); *Комісар на мить задумався. До них прибуває командир парашутного батальйону полковник Бракватіста* (Ю. Бедзик); // Признач. для виготовлення парашутів. *Щем забутої висоти м'яко ширився в грудях, нагадуючи височінь парашутного шовку, коли витягнуті носки от-от діткнуться близької травистої землі* (Є. Пашковський); *Парашутна тканина є дуже тонкою, міцною і практично повітронепроникною* (з наук.-попул. літ.); // Признач. для стрибків з парашутом. *Йду додому стежкою вузькою, вже крізь віти світяться вогні, парашутна вишка наді мною, і шумить мотор удалині* (В. Сосюра); *Повертаючись з аеродрому, запитав Василя, чи правда, що він стрибав з літака із парашутом. І був трохи розчарований, коли той відповів, що стрибав, але не з літака, а з парашутної вишки* (А. Дімаров).

2. Стос. до парашутизму. *Влітку, перед самою війною, приїздив у відпустку тітчин син-прикордонник і з ним його товариш, теж офіцер, майстер парашутного спорту* (О. Гончар); *Ти готовий. Стискаєш зуби і намагаєшся не думати про всякі нещастя, випадки з парашутистами, що тобі про них передбачливо нарозказували всі твої знайомі й друзі. Ти вже мав нагоду помислити над цим і на лекціях по парашутній справі, і на тренуваннях* (Ю. Покальчук).

ПАРАШУТОДРО́М, у, *ч., ав.* Спеціально обладнана ділянка місцевості для стрибків з парашутом у спортивно-тренувальних, випробувальних та ін. цілях. *Парашутодром має контрольний пункт, метеопост, медпункт, сховище парашутів, місця для підготовки парашутистів та ін.* (з наук. літ.).

ПАРАШУТУВА́ННЯ, я, *с., ав.* Дія за знач. **парашутува́ти.** *Парашутування — це частина посадки, яка починається при зменшенні підіймальної сили крила і характеризується зростанням вертикальної швидкості літального апарата; проте через малу висоту вертикальна швидкість незначна* (з наук.-попул. літ.).

ПАРАШУТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док.* 1. *ав.* Опускаючись, летіти з гранично малою швидкістю (про літак, аеростат). *Літак парашутує.*

2. Спускатися на парашуті. *Прибігає якось гонець з галицької сторони, повідомляє, що неподалік села Голови в лісі парашутувала вночі диверсійна група* (М. Андрусяк).

3. *кого, що.* Спускати що-небудь на парашуті. *Оточені вже втратили іподром, де сідали їхні транспортні юнкерси. Тепер боєприпаси їм парашутували у величезних пакетах* (О. Гончар).

ПАРАЩИТОПОДІ́БНИЙ, а, е. Який виробляє і виділяє в кров паратгормон. *При гіперпаратиреозі виробляється надмірна кількість гормону паращитоподібних залоз* (з наук. літ.).

ПАРВЕНЮ́, *невідм., ч. і ж., заст., зневажл.* Вискочка (у 2 знач.). *Це робить йому честь і показує, що він не з тих парвеню, які пильнують вискочити з свого природного оточення* (М. Хвильовий); — *Не перечу: розумний, розсудливий, здається, і вдачі непоганої, але — хто він? Парвеню без роду й племені! Хіба ж він тобі до пари?* (Б. Антоненко-Давидович); *Нахабний парвеню насмілився просити руки його, губернаторової, дочки!* (Ю. Смолич); *Еліта дуже неохоче пускає в своє середовище невідомих парвеню* (М. Дашкієв).

ПАРГЕ́ЛІЙ, ю, *ч., спец.* Світла кругла пляма на небосхилі по один або по обидва боки від сонячного диска. *Паргелій виникає внаслідок заломлення або відбиття сонячного проміння в льодових кристалах перистих хмар і є однією з форм гало* (з наук. літ.); *Паргелій астрономи образно назвали "несправжнє сонце"* (з наук.-попул. літ.); *У небі поруч з яскравим Сонцем з'явилися його двійники: рідкісне атмосферне явище — паргелій — спостерігали на півночі Китаю* (з газ.).

ПАРДО́Н, *розм.* 1. *виг.* Вибачте, пробачте, даруйте. *Одного разу, відкидаючи за плече неслухняну косу, Мері випадково зачепила кінчиком її мою щоку. — Пардон! — перепросила вона мене по-французькому, як то водилось у їхній сім'ї* (Б. Антоненко-Давидович); *Зарипіла гармошка. Вальс не вальс, а щось схоже. Беру одну студентку за лікоть: — Пардон, дозвольте...* (В. Дрозд); — *То була весна. Така сама, як тепер. Пардон, брешу, трохи пізніша: квітень. Дуже добре це запам'ятав, бо все розквітало* (А. Кокотюха).

2. *у знач. ім.* **пардо́н,** у, *ч.* Те саме, що **проще́ння.** *Заповідаю Вірним всім піти в похід хрестовий Проти всіх плюгавих, одчайдушних.., Їх нам треба нищить без пардону!* (Леся Українка); *Ось і нова січа! Звідтоді ні згоди з поляками, ні пардону — допоки стане крові!* (Г. Колісник).

Проси́ти (блага́ти) / попроси́ти (заблага́ти) пардо́ну *див.* **проси́ти.**

ПА́РДУС, а, *ч.* Застаріла назва леопарда або гепарда. *Собаки не могли взяти вепра, навіть ціла шворa не зважувалася підступити до дорослого сікача. Але для цього в ловців були пардуси* (І. Білик).

ПАРЕ́З, у, *ч., вет., мед.* Неповний параліч, що характеризується ослабленням активної рухової функції м'язів. *Парези бувають центральні (на рівні головного і спинного мозку) і периферійні (на рівні периферійних нервів)* (з наук. літ.); *Післяродовий парез — це гостре нервове захворювання тварин, що призводить до паралічоподібного стану глотки, язика, кишківника й кінцівок. Частіше воно трапляється в корів, рідше в овець, кіз і дуже рідко у свиней* (з наук.-попул. літ.); — *У мене почався прогресуючий парез* (В. Єшкілєв).

ПАРЕМІ́ЙНИЙ, а, е. Прикм. до **паремі́я.** *Звичайно на святковій вечірній читають три паремійні тексти* (з наук.-попул. літ.); *У середньовічній Європі функціонував і розвивався латиномовний паремійний корпус, систематизований у виданій 1500 р. збірці латинських прислів'їв Еразма Роттердамського* (з наук. літ.); *Статтю присвячено аналізу античних і біблійних джерел чеського паремійного фонду* (з наук. літ.).

ПАРЕМІ́ЙНИК, а, *ч.* Книга, що містить паремії (у 1 знач.). *Паремійники читав церковний читець або диякон на вечірньому і ранковому богослужінні головним чином напередодні свят* (з наук. літ.).

ПАРЕМІОГРАФІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до пареміографії. *Перші пареміографічні записи приписують Арістотелю* (з наук. літ.).

ПАРЕМІОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Розділ пареміології, що займається збиранням, систематизацією й виданням паремій (у 2 знач.). *Статтю присвячено чеській пареміографії від XIV ст. до сучасності, зокрема основним етапам вивчення та лексикографічного опису паремійних одиниць чеської мови* (із журн.).

ПАРЕМІО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із пареміології. *Спільність не лише об'єкта досліджень, а й їх основних завдань, спрямованих на пошуки світоглядних засад колективного творця паремійних фондів мов, об'єднує дослідників, які репрезентують різні галузі гуманітарних знань, зокрема пареміологів, лінгвістів, етнопсихологів і філософів* (з наук. літ.).

ПАРЕМІОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до пареміології. *Учені намагаються за допомогою пареміологічного матеріалу показати особливу специфіку світосприйняття того чи іншого етносу* (із журн.).

ПАРЕМІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ мовознавства, що вивчає паремії (у 2 знач.). *У XVIII ст. починаються систематичні фольклорні записи слідом за першими працями на ниві пареміології Климентія Зіновієва* (з наук. літ.); *Протиставлення добра і зла в одному контексті відомі в пареміології різноструктурних мов, починаючи з латини* (із журн.).

ПАРЕМІ́Я, ї́, *ж.* 1. Уривок із книги Старого Завіту, що містить пророцтво або повчання і читається в православній церкві під час відправи. *Найчастіше паремії читають за святковою вечірнею, після вечірнього входу* (з наук.-попул. літ.).

2. *лінгв.* Усталений вислів, що становить цілісне речення дидактичного змісту. *З виходом за межі локальної та етнічної замкнутості паремії не втрачають свого самобутнього значення* (з наук. літ.).

ПА́РЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **па́рити**[1]. [Ч о л о в і к:] *Правдивий чорний хліб!.. Чотири рази печений, Чотири рази варений, Чотири рази парений* (О. Олесь); *Хліб, як хліб, чи сухарі, Парені в окропі. Встань в окопі до зорі, Ляж собі в окопі* (А. Малишко); — *Але, добріший Павле Федоровичу, чи правда, що на останньому уроці ви добряче відвели душу, так би мовити, викликали інтерес до свого предмета... лозою, до того ж і не пареною, а сухою?..* (Б. Левін).

2. *у знач. прикм.* Розм'якшений, очищений і т. ін. парою, окропом. *Суліман метнувся, налив з череватої пляшки якоїсь червонавої рідини, від якої заносило пареним сіном* (Ірина Вільде); *Прокинувся він на світанку з хворобою в грудях, її вже не змогли вигнати ні піч, ні парене зерно, ні добра чарка* (М. Стельмах).

3. *у знач. прикм.* Приготовлений у закритій посудині за допомогою пари. *Харитон сплигнув з трибуни і пішов на своє місце — червоний, як парений рак* (Ю. Смолич); // *у знач. ім.* **па́рене,** ного, *с.* Те, що приготовлене за допомогою пари. *Заметушилася старенька моя і почала виставляти на стіл печене і варене, смажене і парене...* (І. Волошин); *— Ну, живуть! — мурчав розплямканий Дурас. — Ну, прохіндеї! Ми в Хемері на сухому пайку, а в них тут варене й парене! Це в тебе що, фронтовий досвід, капітане?* (П. Загребельний).

Па́рене (пря́жене) молоко́ *див.* **молоко́.**

◊ **Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **[соба́ці] гірка́ (па́рена) ре́дька** *див.* **ре́дька.**

ПАРЕНИ́НА, и, *ж., діал.* Земля під паром *(див.* **пар**[1]**).** *А паренину засій, бо земля там ще легка й пухкая* (І. Франко); *Думаю, що моя оця десятина не буде видаватись дорогою, коли вона й погноєна, і як слід вироблена .. На зарік можна лишити парениною, а там знов пшениця...* (У. Самчук).

ПА́РЕНИТИ, ню, ниш, *діал., що.* Орати землю на пар. *Паренити навесні землю.*

ПА́РЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **па́рити**[1]**.** *Парення ніг сприяє відтоку крові від голови й серця, а сама гаряча вода розширює вени* (із журн.); *— Кого зловлю, — велю так випарити, щоб йому відхотілося язиком молоти. — Ей, татку! Бійтеся Бога! Не надто ви з тим паренням розмахуйтеся!* (І. Франко).

ПАРЕНТЕРА́ЛЬНИЙ, а, е. Який вводять в організм не через шлунково-кишковий тракт, а яким-небудь іншим способом. *Основні способи парентерального шляху введення лікарських засобів — внутрішньовенний, підшкірний і внутрішньом'язовий* (з наук.-попул. літ.); *Парентеральне харчування — невід'ємна частина комплексної терапії пацієнта, коли він не може приймати і засвоювати їжу через рот* (із журн.).

ПАРЕНТЕРА́ЛЬНО. Присл. до **парентера́льний.** *Лімфатичні судини здатні всмоктувати контрастні речовини, які вводять парентерально, що робить їх доступними для рентгенологічного дослідження* (з навч. літ.).

ПАРЕНХІ́МА, и, *ж., біол.* 1. Основна тканина якого-небудь органа. *Динамічне спостереження за значенням щільності дозволило виявити ділянки у товщі паренхіми нирки* (з наук. літ.).

2. Тканина рослин, що складається з однакових за розміром клітин. *Клітини паренхіми утворюють однорідні скупчення в тілі рослини, заповнюють простір між іншими тканинами, входять до складу провідних і механічних тканин* (з наук. літ.); *Паренхіма є однією з основних тканин стебел рослин, листя і м'якоті фруктів. Вона запасає поживні речовини і воду, а також допомагає підтримувати стебло рослини* (із журн.).

△ **(1) Паліса́дна паренхі́ма,** *бот.* — верхня частина мезофілу листа, що складається з одного або декількох шарів видовжених клітин циліндричної форми, витягнутих перпендикулярно до поверхні листа. *Палісадна паренхіма виконує основну фотосинтетичну діяльність* (із журн.).

ПАРЕНХІМАТИ́ЧНИЙ, а, е, *біол.* Те саме, що **паренхі́мний.** *Весь простір стебла однодольних покритонасінних заповнено паренхіматичними клітинами основної тканини* (з навч. літ.).

ПАРЕНХІМАТО́З, у, *ч., біол.* Посилений розвиток паренхіми. *Паренхіматоз ксилеми.*

ПАРЕНХІМАТО́ЗНИЙ, а, е, *біол.* 1. Те саме, що **паренхі́мний.** *Порожнини в коренях ріпаку утворюються внаслідок того, що надходження води в рослину не відповідає ростові паренхіматозної тканини коренів* (із журн.).

2. Прикм. до **паренхімато́з.** *Паренхіматозні білкові дистрофії супроводжуються зміною фізико-хімічного складу білків та появою у цитоплазмі включень білкової природи* (з наук. літ.).

ПАРЕНХІ́МНИЙ, а, е, *біол.* Прикм. до **паренхі́ма.** *Асиміляційні тканини розташовані переважно в листках і стеблі під покривними тканинами і складаються з паренхімних тонкостінних клітин, які містять багато хлоропластів* (з навч. літ.).

ПАРЕ́О, *невідм., с.* 1. Традиційний одяг острів'ян — прямокутний відріз тканини — в Океанії, зокрема, на Таїті та Гаваях. *Острів'янки в парео часто зображувалися на полотнах полінезійського циклу Поля Гогена* (з наук.-попул. літ.); *Полінезійці готують їжу з певних видів рослин, уміють вправно розбивати кокоси і носять парео* (із журн.).

2. Елемент жіночого пляжного одягу — велика легка хустка з яскравим малюнком, яку накидають на плечі або зав'язують навколо стегон, під пахвами і т. ін. *Сонце вже встигло напекти дах, і Віталій здивувався, як тут витримує огрядна молодиця в блакитному купальнику і в рожевому парео, пов'язаному довкола потужних стегон* (А. Кокотюха); *Наче за його бажанням, перед очима виник образ. Він побачив Аліну на далекому пляжі, в парео та брилі* (Любко Дереш); *Ірина наскладала на кушетку усе, що могло знадобитися на березі озера: взуття, трусики, шалики, хустки, купальники, браслети, шийні прикраси, сонячні окуляри, парео* (Г. Вдовиченко).

ПАРЕСТЕЗІ́ЙНИЙ, а, е. Стос. до парестезії. *Неврит ліктьового нерва може супроводжуватися парестезійними проявами (хворий відчуває, як ніби його лікоть поколює)* (з наук.-попул. літ.); *Навколо гемангіоми можливе формування парестезійних ділянок, на яких відчувається оніміння або "мурашки"* (з навч. літ.).

ПАРЕСТЕЗІ́Я, ї, *ж.* Один з видів розладу чутливості, що характеризується спонтанними відчуттями печіння, поколювання, оніміння. *Парестезія виникає під впливом деяких механічних чинників (здавлювання нерва, судини), а також може бути проявом захворювань периферійних нервів, рідше — чутливих центрів спинного або головного мозку* (з наук. літ.).

ПАРЕЯЗА́ВР *див.* **пареяза́ври.**

ПАРЕЯЗА́ВРИ, ів, *мн. (одн.* **пареяза́вр,** а, *ч.), палеонт.* Підряд викопних рослиноїдних рептилій пермського періоду, які мали короткий і широкий череп. *Розміри пареязаврів — від середніх (близько 1 м) до великих (до 3 м)* (з наук. літ.); *Пареязаври були стадними тваринами, могли долати великі відстані в пошуках їжі, якою їм служили деякі види рослин, можливо, водорості, які ящери проціджували за допомогою своєрідно влаштованої зубної системи* (з наук.-попул. літ.).

ПАРИЖА́НИ, а́н, *мн. (одн.* **парижа́нин,** а, *ч.;* **парижа́нка,** и, *ж.).* Жителі Парижа. *Не знаю нічого влучнішого над ту легенду, що парижанка родиться на світ з усіма можливими хибами, але одна ласкава фея милосердиться над ними і кождій їх хибі додає такого чару, що з неї робиться нова принада. Ся ласкава фея зоветься грація* (І. Франко); *Він, оцей Пилип-з-Конопель, з легковажністю недавнього парижанина .. поривався подобатися зразу всім* (О. Ільченко); *— Мене звати Жанна Мішо. А звідки ви взнали, що я француженка? — Особливий шарм, — засміявся сивий джентльмен. — Такими чарами володіють тільки парижанки* (О. Бердник); *Вибухнули сміх і оплески. Парижани уміють одразу зрозуміти дотеп і гідно оцінити його* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

ПАРИЖА́НИН *див.* **парижа́ни.**

ПАРИЖА́НКА *див.* **парижа́ни.**

ПАРИ́ЗЬКИЙ, а, е. Прикм. до **парижа́ни** і Париж. *Вони, художники, лікарі, юристи, супроводжують у Московії паризьких гостей — філософа Дені Дідро і публіциста барона Фрідріха Грімма* (Р. Іваничук); *Жіноча гімназія, що розміщувалась у надзвичайно гарному двоповерховому будинку, стала справжнім культурним центром Кубанського краю. В ній постійно відбувались концерти відомих артистів, навіть співаків паризької опери, театру "Ла Скала"* (Д. Білий); *В одному з паризьких передмість, поблизу міського муру, між Вовчим ровом і Могилою Іссуар, удалині від людських осель стояла підозріла халупа* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

Пари́зька комуна *див.* **кому́на.**

△ **Пари́зька зе́лень** *див.* **зе́лень.**

ПАРИ́К, а́, *ч., заст.* Те саме, що **перу́ка.** *На голові чорний парик з начосами, а на парику копиця жовтих та червоних рож, а зверху стримить чорне перо* (І. Нечуй-Левицький); *Городенський, що грав Миколу, парик свій так поправив, що виглядав у ньому не простим хлопцем-бурлакою, а нагадував когось із протоколістів генерал-губернаторської канцелярії* (Б. Левін); *У тій кімнаті сиділо тільки четверо людей, гортали якісь журнали, один приміряв перед дзеркалом парик* (Ю. Мушкетик).

ПАРИ́ЛКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **пари́льня.** *— Я от у парилку сходив .. — каже мій дід* (І. Карпа).

ПАРИ́ЛО, а, *с.* Дикоросла багаторічна трав'яниста рослина родини розових з опушеним колючим стеблом. *Квітки парила жовті, 5-пелюсткові, запашні, зібрані колосоподібною китицею на верхівці стебла* (з наук. літ.); *Галенові препарати парила мають в'яжучі, кровоспинні та сечогінні властивості, збуджують апетит і рефлекторно посилюють секрецію травних залоз, сприяють нормалізації обміну речовин* (з наук.-попул. літ.); *Парило росте по всій території України в лісах, на узліссях, серед чагарників, на схилах, край доріг* (із журн.).

ПАРИ́ЛЬНИЙ, а, е. Який служить для парення *(див.* **па́рити**[1] 1) кого-, чого-небудь. *Українська парова лазня — це лазня з температурою в парильному приміщенні не вище +70 °C та вологістю 40–60 %* (із журн.).

ПАРИ́ЛЬНИК, а, *ч.* 1. Той, хто парить кого-небудь або сам париться в лазні. *Досвідчений парильник ніколи не піде відразу в парильню з віником. Спочатку він адаптує в парильні до високої температури свій організм, кровообіг. Після потовиділення, через 15–20 хвилин, коли відкрились пори, можна паритись* (із журн.); *Парильники надягають шапки й рукавиці для захисту від сильної спеки в парильні, готують особливі трав'яні настої за відомими їм рецептами, натирають того, хто париться, медом, сіллю з редькою, цілющими оліями* (з газ.).

2. Робітник, що працює в парильні (у 2 знач.). *Парильник трикотажного цеху.*

ПАРИ́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **пари́льник.** *Для роботи в жіночому відділенні парильні запрошується парильниця. До її обов'язків входить підготовка парильні до приймання відвідувачів, підтримування температурного режиму та прибирання приміщення, надання послуг із парення* (з газ.).

ПАРИ́ЛЬНЯ, і, *ж.* 1. Відділення у лазні, де паряться. *Я рідко вдаюся до мила (шампунів ніяких), зате не відмовляю собі в парильні* (М. Дочинець); *Підвелася* [Валерія] *й рушила до парильні* (Є. Кононенко).

2. Спеціальне приміщення, де парять що-небудь для очищення, розм'якшення і т. ін. *Матеріал для гнуття ободів, дуг, полозів для саней попередньо розпарювали у спеціальних парильнях, що являли собою невеликі зруби з піччю і чаном, димарем і отвором для виведення пари* (з наук.-попул. літ.).

ПАРИ́РУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пари́рувати.** *Загальний принцип парирування ударів у вуличному рукопашному бою полягає в тому, що ви не витрачаєте час на жорстке блокування ударів противника, а дозволяєте йому провалитися в порожнечу за рахунок формування вашим тілом певних захисних фігур* (із журн.); *Кожен, кому будь-коли доводилося виступати на публіці, стикався з необхідністю парирування зауважень слухачів* (з наук.-попул. літ.).

ПАРИ́РУВАТИ, ую, уєш, *недок. і док.* 1. *що.* Відбивати шпагою або шаблею удар противника (у фехтуванні). *— Кожен удар можна парирувати, — каже мій учитель фехтування* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); // Відбивати удар противника (у спорті, бійці і т. ін.). *Вивірену передачу в підкаті замикав Бобик, однак удар Сергія зумів парирувати воротар* (з газ.); // Відбивати напад ворога, удари супротивника в бою. *Остап відбив випад могутнього гусара, ледь ухилився від другого і почав відступати, парируючи удари, навіть не мислячи перейти у контратаку. З шабель посипалися іскри* (Д. Білий).

2. *що і без прям. дод., перен.* Відбивати, спростовувати напади або докази противника в суперечці. *Ярослава рішуче парирувала удар: — Ми вже говорили з вами на цю тему* (Л. Дмитерко); *— Я давно хотів сказати, що Антін повторюється, заходить у творчий тупик. — Ніби ти не повторюєшся, — парирував Петричук* (С. Процюк); *— Мені здається, я не давала вам приводу втручатися в моє життя! — роздратовано сказала Марта. — Так, звісно. Але згадайте, що першою це зробили ви! — парирував Сергій. Це дійсно був аргумент* (І. Роздобудько).

ПАРИ́РУВАТИСЯ, ується, *недок.* 1. Відбиватися (у 2 знач.) (про удар). *Удар лівою рукою краще всього парирується прямим захистом правою. В цьому випадку контрудар можна нанести тільки лівою рукою* (з навч. літ.).

2. Пас. до **пари́рувати.** *Доводи чиновника щодо відповідності його дій вимогам чинного законодавства при спробі незаконної зміни форми власності земельної ділянки лісового фонду площею 15 га повністю парируються фактичними обставинами* (з газ.).

ПАРИ́СТИЙ, а, е. 1. Те саме, що **па́рний** 1–3. *Одного* [хлопця] *пан знайшов-таки в своєму селі, а другого довго підбирав під стать по других селах, як от підбирають під масть паристі .. коні* (І. Нечуй-Левицький); *Усе те надруковано латинськими буквами, а власне на паристих сторонах церковнослов'янський текст, а на непаристих — польський переклад* (І. Франко); *Бродили вулицями в шоломах паристі патрулі* (Я. Качура); *А то візьметься за роботу — Із глини будувать хатки — Аж очі світяться: достоту Паристі на вікні свічки* (М. Рильський).

2. Який підходить іншому за якими-небудь якостями (про людину), складає з іншим пару *(див.* **па́ра**[1] 7). — *Ти не маєш чоловіка, я — жінки. От ми й паристі!..* (М. Коцюбинський).

ПАРИ́СТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість за знач. **пари́стий.** *Він* [професор] *своїм побутуванням заперечував основи розвитку людства, відкидав категорію паристості, вперто стояв на позиції числа непарного, гордої одиниці, яка дає початок усьому, але не має кінця, тобто є наочним знаком і втіленням вічності* (П. Загребельний).

ПАРИ́СТО. Присл. до **пари́стий** 1. *Під тією стіною, де він сидів, було аж до дверей семеро ліжок. Вони складалися кожне з невеличкої купи хворосту, покладеного між шістьма паристо забитими кілками* (Т. Осьмачка); *Арапи з довгими шаблями До ложа дівчини ідуть, По змозі чемно і паристо, І на подушках урочисто Сивезну бороду несуть* (М. Терещенко, пер. з тв. О. Пушкіна).

ПАРИТЕ́Т, у, *ч.* Принцип рівності, рівноправності сторін у чому-небудь. — *Можемо говорити вільно, Мірчія не знає англійської й нічого не зрозуміє з нашої розмови. Я запросила її лише задля дотримання паритету сил. Двоє Конорів і двоє Послідовників — хіба не справедливо?* (О. Авраменко); *Мені здавалося несправедливим, що я повинна вивертати душу, а Лорна нічим не ділиться. Я знову спробувала повернути нас до якогось паритету* (Любко Дереш); *Перспективною є реалізація програм з літакобудування, що має забезпечити виробництво сучасної конкурентоспроможної на світовому ринку продукції та досягнення технічного паритету з провідними іноземними державами* (з наук. літ.).

△ **(1) Валю́тний парите́т,** *екон., фін.* — законодавчо встановлене співвідношення між двома валютами, що є основою валютного курсу. *Валютний паритет дає можливість здійснювати вільну торгівлю між країнами незалежно від виду грошової одиниці, яка використовується в кожній із них* (з наук. літ.); **(2) Золоти́й парите́т,** *екон., фін.* — установлений державою і зафіксований законом уміст чистого золота в грошовій одиниці країни. *За золотомонетного стандарту золотий паритет встановлювався визначенням ваги монети, після його скасування його визначають діленням відповідної вагової одиниці золота (1 г, 1 унція та ін.) на офіційно встановлену суму паперових грошей за цю одиницю* (з наук. літ.); **(3) Я́дерний парите́т,** *політ.* — рівновага в ядерному озброєнні двох або більше країн. *"Ядерний паритет" як військово-політичне поняття увійшло в міжнародний обіг в першу чергу для характеристики сформованого в 80-ті рр. XX ст. співвідношення між ядерними арсеналами СРСР і США* (з наук. літ.).

ПАРИТЕ́ТНИЙ, а, е. Заснований на паритеті. *Він розумів, що то буде не паритетна розмова. Він прийде як переможець, як рятівник, і вона під впливом хвилинного розчулення може піти йому назустріч* (Ю. Мушкетик); — *Кожна держава мріє підкорити нас, проте, знаючи, що жодна інша держава цього не дозволить, задовольняється паритетним співробітництвом з нами* (О. Авраменко).

ПАРИТЕ́ТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **парите́тний.** *Фактично у їхніх стосунках зберігалася приблизна паритетність, яка була би порушена, якби хтось із них мав влади чи грошей значно більше, ніж він* (В. Хрущак); *Удосконалення розподільної системи забезпечує паритетність капіталотворення у різних секторах економіки, посилення конкуренції між її суб'єктами* (з публіц. літ.).

ПАРИТЕ́ТНО, *присл.* За принципом рівності, рівноправності. *Консультант консалтингової фірми допомагає клієнтові оцінити альтернативні рішення, розробити програму дій тощо, тобто консультант бере участь у прийнятті рішень паритетно з клієнтом* (з навч. літ.); *Жінки повинні мати всі суспільні привілеї та бути паритетно представлені в органах державної влади* (із журн.).

ПА́РИТИ[1], рю, риш, *недок.* 1. *що.* Піддавати дії пари, окропу для очищення, розм'якшення і т. ін. *В печі горить. Микола парить березове пруття і крутить ужівки* (І. Франко); *Годувати скотину доводилося майже самою соломою. То він її, щоб поживнішою була, і різав, і парив* (Я. Гримайло); *Дружина Галя цілу ніч не спала, все мила і парила слоїки, що зостались ще від свекрухи* (Г. Тарасюк); // *розм.* Прогрівати, гріти тіло, звичайно з лікувальною метою (гарячою водою, парою і т. ін.). *Я робити добре вмію: піч топлю, руки грію; руки грію, плечі парю* (прислів'я); *Коли Нур'ялі йшов з дому, .. носила* [Горпина] *важке каміння й парила ноги в гарячій воді* (З. Тулуб); *Бабуня .. заходилася мені руку парити* (Ю. Винничук); // Обпікати чим-небудь гарячим. *Гарбата була дуже гаряча, тож парила Петруся в язик* (Л. Мартович); // *безос. У Петра в голові помутилося; під саме тім'я мов хто гарячого жару насипав, пекло — парило...* (Панас Мирний).

2. *що.* Приготовляти в закритій посудині за допомогою пари. *Всі клопоти лягли на Мокринині плечі. Вона пекла, жарила, парила і варила. Їй навезли — від голландського сиру до курей* (Б. Харчук); *Вони стриножили потомлених коней і пустили пастися, тоді розіклали багаття й почали парити в'ялену лосятину* (І. Білик).

3. *що.* Винищувати парою, кип'ятком. *Парити блощиць.*

4. *кого і без прям. дод.* Бити, хльостати гарячим мокрим віником того, хто миється в лазні, сауні. *У сауні рідко використовують віники. Парити віниками повинен фахівець і за особливих умов: слід знизити температуру, віники нагрівати в гарячій воді, струшувати і тільки потім робити масаж* (із журн.).

5. *кого, перен., розм.* Сікти, шмагати. — *Покиньте, хлопці, бідну бабу .. мучити. Пан сотник звелів було її парити до вечора, а я її помилую* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Бідного Єпташку почали так парити, що він увесь змокрів* (І. Микитенко); *Ті вірнопіддані литвини, яких він велів парити канчуками, користуючись нічним привалом, накивали п'ятами* (О. Бердник).

6. *кого, що.* Обдавати вологим теплом, спекою. *День парний, дрімливий, сонечко парить, наче з-за туману* (Марко Вовчок); *Парить літнє сонце палючим промінням* (А. Чайковський); *Надворі травень, але оранжерею ще опалюють, і під склом парить важка задуха* (О. Донченко); // *безос. Парить, так парить! Ми от з ним і вийшли на свіже повітря* (Панас Мирний); *Усе довкола мліє!.. Парить!.. Чи не збирається на дощ?..* (В. Домонтович); *Незважаючи на малесенький вітерець, парило і робилося душно* (Григорій Тютюнник).

7. *кого і без прям. дод.* Спричиняти задуху, бути жарким для тіла (про одяг). *Зійшов* [юнак] *східцями, зупинився, розтягнув пальцями накрохмалене жабо, що парило його весь цей літній день у душному кабінеті* (Р. Іваничук).

8. *кого, перен., жарг.* Заважати, набридати, дратувати. *Таня, наче так і треба, й далі продовжує мене парити своїми дурнуватими балачками* (А. Дністровий); *Сміх робився гострим і неприродним, а довгі паузи тиші чергувалися з невтримним словесним потоком, яким вона парила свого сусіда по парті, невиразного енурезника* (Любко Дереш).

◊ **Грі́ти (па́рити) / нагрі́ти чу́ба** *(рідше* **чупри́ну, ло́ба)** *див.* **грі́ти; (1) Па́рити мі́зки:** а) розмірковувати, роздумувати над чим-небудь, намагаючись розібратися в чомусь, з'ясувати, зрозуміти щось. *Марта мізки парила, ніяк насмілитися не могла сказати Сашкові, що дасть йому гроші на фабрику в борг* (Люко Дашвар); б) *(перев. кому)* завдавати кому-небудь клопотів, турбот; заважати, набридати. *Після Полтави ми вийшли на не менш серйозну команду з-під Києва, гру було заплановано на їхньому полі, і наші боси, щоби не парити мізки ні собі, ні команді, просто купили цей матч* (С. Жадан); в) заводити непотрібні розмови. *Він осудливо дивиться на мене, говорить: — Клаще не тлеба. — Чого і що не треба, Ростиславе? Що ти тут мені мізки париш!* (О. Ульяненко); **(2) Па́рити парка́:** а) діяти з надзвичайною поспішністю, гарячково, нервуючи. — *Скажений! Парка парить, швендяє, аж попару не знайде, чогось товчеться, ще й ображає шляхту докорами, — додав Осінський...* (І. Нечуй-Левицький); *Хлопці бігали, шукали* [Настю], *парили парка — як у воду впала. Ні її, ні Соні* (С. Васильченко); б) хвилюватися, переживати. — *А може, ми надаремно парка паримо? Лежить той контейнер на тому самому місці, а ви його просто не помітили* (І. Росоховатський); *Всі кинулися на якнайдальші місця. Мені нема чого парка парити. Підглядати, списувати у сусіда не маю звички. Сідаю прямо біля столу викладача* (П. Запаренко).

ПА́РИТИ², рю, риш, *недок., що, с. г.* Залишати землю під паром *(див.* **пар¹).** — *Оскільки ціни на землю в нашій місцевості катастрофічно високі, парити землю протягом шести місяців на рік занадто велика розкіш, — говорить Ендрю Мур, який прагне оптимізувати кормову базу для своєї домашньої худоби* (із журн.).

ПАРИ́ТИ, рю́, ри́ш, *недок., рідко.* Те саме, що **ширя́ти** *(див.* **ширя́ти¹** 1). *У зграї птахи парять більшу частину подорожі, адже кожен птах летить в потоці, створюваному крилами птаха, що летить попереду* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *Парили б* [поети] *скрізь понад землею, Та все б гекзаметри плели* (Т. Шевченко).

ПА́РИТИСЯ, рюся, ришся, *недок.* 1. Бути підданим дії пари, окропу з метою очищення, розм'якшення і т. ін. — *Отсе тута паряться телячі шкури. Ану ж підійди нюхни* (І. Білик); // Грітися, вигріватися чим-небудь теплим. *Ввечері .. лежить* [Іван] *на печі вниз черевом — париться* (Панас Мирний); *Зліпив собі з глини велику піч. Палю гілки, листя, живицю. Коли це вигорить, влізаю у черінь, лягаю на дерев'яну решітку. Парячись, обтираюсь кукурудзяною крупою і віхтями сіна* (М. Дочинець).

2. *тільки 3 ос.* Варитися за допомогою пари *(див.* **па́ра²** 1) в закритій посудині. *Котлети в мультиварці виходять дуже смачними завдяки тому, що вони і смажаться, і паряться одночасно* (із журн.).

3. Піддавати своє тіло дії пари в гарячій лазні. *Та й сам Еней, сподар, і паню Підмовив паритися в баню...* (І. Котляревський); *В лазні ми з шофером парились самі* (Ю. Яновський); *Я намилююся до Даші. Заходжу, але сусідки кажуть, що вона вийшла. Заходжу через годину, знову нема: в душовій париться* (А. Дністровий).

4. *розм.* Відчувати жару, спеку, знемагати від жари, спеки. *Тіло його під сорочкою мокріло, парилось* (Григорій Тютюнник); *Зараз сільські дівчата мало того, що ходять у капроні, натягують на капрон білі шкарпетки. Паряться, але показують свою заможність* (Б. Харчук); *Вже і сонце підбилося височенько, а два ескадрони спішених драгунів парилися на майдані* (Ю. Хорунжий).

5. *перен., розм.* Займатися чимось складним, важким, неприємним і т. ін. [Р и м а р:] *Ну, друзі, відпочивайте з дороги, а я на хвилинку до будівників. З теплицями паримось* (М. Стельмах); — *Хіба ми задля того у виші парилися, щоб тарілки розносити? Чувак, ми обрані!* (Люко Дашвар); // *жарг.* Переймматись чим-небудь, турбуватись про щось. — *Льоша, — відповів я твердо, — ми їдемо всього на день. — В неділю будемо вдома. Не парся* (С. Жадан); *Нема сенсу паритися тим, що не отримав сподіваного* (І. Карпа).

6. Пас. до **па́рити¹** 1–5. *Сухий березовий віник для лазні спочатку обполіскується прохолодною водою, а потім хвилин 15 париться теплою (не окропом, щоб листя не розбухло і не стало дуже важким)* (із журн.).

ПАРІ́, *невідм., с.* Угода про виконання якого-небудь зобов'язання тією особою, що програ́є; закла́д. *Юрій у колі акторів, побившись об заклад, почав напам'ять читати "Фауста". Читав мало не до ранку. Міг би читати й далі, та всі поспішали на службу. Парі, звичайно, він виграв...* (М. Руденко); — *Грак, ви ризикуєте своєю зарплатою. Ми ж домовилися. Ви програли парі* (О. Чорногуз); *Дан посміхнувся. Він виграв. Шкода, що не заключив з Євою парі!* (І. Роздобудько).

◊ **Іти́ / піти́ на парі́** *див.* **іти́.**

ПАРІЄТА́ЛЬНИЙ, а, е, *анат.* Пристінний, прилеглий до стінки якої-небудь порожнини тіла. *Черевина, що вистилає стінки живота, називається парієтальною, черевина, що покриває органи, — вісцеральною* (з навч. літ.).

ПАРІ́ННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **пари́ти.** *Крила з відносно великим подовженням мають низьке навантаження і використовуються для повільного польоту, майже паріння. Такі крила характерні для буревісників, крячок та ін.* (з наук.-попул. літ.).

ПА́РІЯ, ї, *ч. і ж.* 1. Особа з нижчої касти індійців, позбавлена будь-яких соціальних і більшості релігійних прав. *Так, ми раби, немає гірших в світі! Фелахи, парії щасливіші від нас, Бо в них і розум, і думки сповиті, А в нас вогонь титана ще не згас* (Леся Українка); *Я хитро вийшов з міста — за невелику платню рибалки-парії перенесли в свій човен мою скриню, загорнуту в сітку* (Ю. Логвин).

2. *перен.* Знедолена, безправна, пригноблювана людина, яку за що-небудь зневажають. *Гетьманські "вартові" для одесита з околиць були презренними паріями* (Ю. Смолич); *Вона опустилася на диван, плечі її затремтіли. Він присів поруч, пригорнув її. — Ми парії! — крізь сльози вигукнула вона. — Парії суспільства! Нікому не потрібні. Нас викинули за борт* (В. Чемерис); *Як і до всіх, хто виокремлювався серед решти людей, до нас ставилися двозначно. Нами захоплювалися і нас зневажали, нам заздрили і нас ненавиділи, ми були елітою й паріями* (О. Авраменко).

ПАРК, у, *ч.* 1. Ділянка землі для прогулянок, відпочинку, ігор з природною або посадженою рослинністю, алеями, водоймами і т. ін. *Двір Княжевича, особливо парк — наче перенесено з південного берега* (М. Коцюбинський); *Він пішов у парк, де вже ніжно зеленіли перші паростки трави й бруньки на деревах* (Д. Бузько); *Тихо й урочисто було в парку, і був він пустинний, але жила в ньому душа природи і душа людини* (Ю. Смолич); *Внизу виднівся парк із посипаними гравієм доріжками, а довкіл розливався щебет пташок* (Ю. Винничук); // Великий сад спеціального призначення, звичайно відкритий для відвідувачів. *Микола й господиня недобудованого дому, мати чорнооких хлопчиків, п'ятилітнього й трирічного, поцілувалися. Степова жінка, родом, справді, з Херсонщини, така костиста й така гнучка брюнетка, чоловік її агроном, садівник з ботанічного парку* (Олекса Ізарський).

2. Місце стоянки, ремонту й обслуговування певних транспортних засобів. *Він тоскно дивився крізь широке вікно на спорожнілий, сумний тепер поїзд, яким він їхав до Ташкента з матір'ю, і йому шкода стало, коли поїзд помалу посунув назад у парк...* (Б. Антоненко-Давидович); *Робота Сірка полягала в тому, що він мав їздити в різних справах у трамвайні парки міста* (І. Сенченко); *Незабаром стало розвиднятися. Перші трамваї уже виповзали з трамвайних парків і повільно рухалися засніженими рейками* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі).

3. *який, чого і без дод.* Певна сукупність транспортних засобів (залізничних, автомобільних і т. ін.). *Автомобільний транспорт успішно конкурує із залізничним і за багатьма показниками давно вже перевершує його. За кількістю автомобільного парку Західна Європа перебуває на другому місці в світі після Північної Америки* (з навч. літ.); *Міський парк тролейбусів, трамваїв і автобусів постійно оновлюється* (з газ.); // Сукупність засобів виробництва у тій чи іншій галузі народного господарства, промисловості і т. ін. *Значення тракторного парку в господарській діяльності аграрних підприємств важко переоцінити, адже за допомогою тракторів виконуються майже всі мобільні сільськогосподарські роботи, пов'язані з вирощуванням сільськогосподарських культур (оранка, посів, догляд за посівами, значною мірою збирання)* (з навч. літ.).

4. *військ.* Пересувний склад, що постачає армію у воєнний час боєприпасами, інструментами, запасними частинами і т. ін. *Першим* [на весілля] *з'явився Федір Королевич — солдат Третього авіаційного парку Південно-Західного фронту* (Ю. Смолич).

(1) **Зоологі́чний парк (сад,** *рідко* **садо́к)** — культурно-просвітницька, природоохоронна і наукова установа, в якій утримують, демонструють і вивчають диких і деяких домашніх тварин; зоопарк. *Війнуло на Олексу полонинським вітерцем зимненьким, роздулися ніздрі, очі заблищали, як у лева, що вирвався з клітки зоологічного саду й допався лісу* (Г. Хоткевич); *Нахавадусі хотів, щоб саме цього ведмедя піймали живим для його зоологічного саду* (М. Трублаїні); *Ведмідь у нас на Вкраїні, крім як у зоологічних парках, ніде не водиться, через те не так уже й страшно по наших лісах вальдшнепа, чи зайця, чи лисицю полювати* (Остап Вишня); *Він запропонував з завтрашнього ранку розпочати огляд рибного розплідника й ботанічного та зоологічного садків* (Ю. Смолич); *Коли одного разу ми були з ним в зоологічному парку і він побачив оленя, в його очах заблищали сльози* (У. Самчук); **(2) Націона́льний парк** — територія (акваторія), що охороняється державою, на якій збереглися природні комплекси, що становлять особливу екологічну, історичну й естетичну цінність. — *Ого, ти була в Мозамбіку? — Проїздом, коли подорожувала у ПАР. Дивилася на левів у національному парку* (Любко Дереш); *У деяких випадках національний парк є аналогом заповідника, від якого відрізняється допуском відвідувачів для відпочинку* (з наук. літ.); *Перший у світі Єллоустонський національний парк заснований у 1872 р. у США* (з наук.-попул. літ.); *Спочатку національні парки створювалися як ділянки, захищені державою (нацією) від приватних підприємців, які по-хижацьки експлуатували природні ресурси* (із журн.); **Сади́ти (саджа́ти, розбива́ти) / посади́ти (посадови́ти, розби́ти) сад (парк, сквер** *і т. ін.) див.* **сади́ти.**

△ **(3) Англі́йський парк** — парк із вільним плануванням, компонуванням рослин, що відтворює природний ландшафт. *В чудовому маєтку братів Патерсонів панували суворий лад і охайність, властиві англійським паркам* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Стежка раптом звернула до яру і простяглася паралельно з ним, понад самою западиною, що з'явилася так несподівано, як ото огорожа з канавою в англійських парках* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса); *У побудові англійського парку вітається нерівний рельєф — височини, схили, яри, природні водойми і навіть болота* (з наук.-попул. літ.); *Англійський парк здійснив перехід від симетричних композицій до вільного, нерегулярного планування, що відтворює або імітує природний ландшафт* (із журн.); **(4) Промисло́вий парк** — розташований на певній території структурований комплекс об'єктів нерухомості, створений для розміщення виробництв; промпарк. *До складу промислового парку входять будови адміністративного, виробничого, господарського значення, інженерні структури і комунікації, логістичні об'єкти, під'їзні шляхи* (з наук.-попул. літ.); *Керуюча компанія може бути власником і основним забудовником промислового парку або займатися питаннями його змісту, обслуговування та розвитку за дорученням* (із журн.); **(5) Технологі́чний парк** — науково-виробничий комплекс, який здійснює наукові дослідження та дослідне виробництво яких-небудь нових перспективних технологій; технопарк. *Технологічний парк створюється з метою прискорення розробки і застосування науково-технічних і техніко-технологічних досягнень завдяки зосередженню висококваліфікованих фахівців, використанню оснащеної виробничої, експериментальної та інформаційної бази* (з наук. літ.); *Технологічний парк — це комплекс, у якому об'єднані науково-дослідні інститути, об'єкти індустрії, ділові центри, виставкові майданчики, навчальні заклади* (з наук.-попул. літ.); *За класичного випадку на базі технологічного парку реалізується повний цикл "дослідження — розробка — серійне виробництво"* (із журн.).

ПА́РКА[1], и, *ж.* 1. Пестл. до **па́ра[1]** 1, 2, 3, 7. *То своїх було воликів десять парок, а тепер вже в нього двадцятеро пар* (Г. Квітка-Основ'яненко); [Сидір Свиридович:] *А ми таки, Явдоню, прожили вік, як ті голуб'ята в парці* (І. Нечуй-Левицький); [Федір:] *У мене є парка бичків, на ту осінь їх можна буде запрягать* (І. Карпенко-Карий).

2. *розм.* Те саме, що **па́ра[1]** 9. *По чарці, по парці, та вп'ять по п'ять* (Номис).

3. *діал.* З'єднані попарно в'язки, пучки чого-небудь. — *Максиме Йосиповичу! — вже наказую. — В'яжіть парки, а я огляну дах* (Ю. Збанацький); *Ми напиляли сухих берестків, нав'язали парок, і дід поліз на хату* (В. Дрозд); *Він часом зупинявся біля розібраних хат і довго дивився на чорні купи сухих парок, що валялися на подвір'ях* (Григорій Тютюнник).

ПÁРКА[2], и, *ж. (з великої і малої літери).* За римською міфологією — одна з трьох богинь долі, які від народження людини до смерті пряли її "нитку життя"; мойра (у 1 знач.). *А поки те, та се, та оне... Ходімо просто-навпростець До Ескулапа на ралець — Чи не одурить він Харона І Парку-пряху?..* (Т. Шевченко); *Маленька дівчинка Клавдія спить у колисці, а над нею похилена Парка співає їй пісеньки — її будуще щастя і горе* (І. Франко); *Дідусь в'яже ятерину, як та Парка тче нитку людського життя...* (І. Багряний); * У порівн. *Ось проходить повз мене вздовж берега .. одягнена вже по-осінньому літня жінка. Вона, як парка, пряде білу нитку* (О. Довженко).

ПÁРКА[3], и, *ж.* Довга тепла куртка, перев. з капюшоном. *Слово "парка" прийшло до нас з мови північних народів з узбережжя Льодовитого океану. Воно означало верхній одяг, зроблений із шкури молодого оленя й просочений риб'ячим жиром, яка шилась хутром назовні й підв'язувалася шнурком зі шкіри* (з наук.-попул. літ.); *Звичайно підкладку парки набивають синтепоном або роблять із хутра. Якщо ви хочете демісезонну річ, вибирайте перший варіант, якщо зимову — другий* (із журн.); *Якщо Вам потрібна куртка на кожен день, яка підійде для будь-яких капризів погоди, вибирайте парку* (з мови реклами).

ПАРКА́Н, ана́ *і* а́ну, *ч.* Стіна, що обгороджує або відгороджує що-небудь; огорожа. *Ви ж знаєте, де живе Жора Горобейко — на тій старій кривій Митрофанівській вулиці, де самі лише маленькі одноповерхові будиночки, обгороджені дерев'яними парканами* (В. Нестайко); *Будинок у нього був — справжня фортеця. Кам'яний паркан — як замкова стіна, метри чотири заввишки* (В. Єшкілєв); *Ми зупинилися перед двоповерховим будинком з арками і колонами, оточеним високим парканом* (С. Андрухович).

(1) Живи́й парка́н — щільна вузька смуга кущів або дерев, яку вирощують з метою відгородити або обгородити що-небудь; живопліт. *Біля будинку — шкілка, обведена живим парканом акації* (М. Томчаній); *Найчастіше для хвойного живого паркану використовують самшит, ялівець і тую* (із журн.).

ПАРКАНЕ́ЦЬ, нця́, *ч.* Те саме, що **парка́нчик.** *Мірра заглянула через миршавий парканець до крихітної садиби* (Олекса Ізарський); *Ось невеличкий гайок, немов збита докупи черідка врунистих овечок, хатинка з підсліпуватим віконцем, напіврозібраний парканець* (Ю. Бедзик); *Андрій .. дошками з ящиків підлатав парканець, біля підгнилих стовпів увігнав тесані пакілки, алюмінієвим дротом примотав їх до плоту, щоб не колихалися вітром* (Є. Пашковський).

ПАРКА́ННИЙ, а, е. 1. Прикм. до **парка́н.** *Він проліз вслід за криворотим через парканний пролом: тут починався католицький цвинтар* (Б. Харчук); *Вона забігла до вузького проходу між заводськими парканами, завернула за ріг, відсунула парканну дошку і скористалась одним із таємних лазів, відомих лише тим, хто провів дитинство в бетонних лабіринтах цієї промзони* (В. Єшкілєв); *Ольга пошукала на парканному стовпі біля хвіртки дзвінок* (Г. Вдовиченко).

2. *перен., розм.* Непристойний, грубий (про слово, фразу). *Я навіть лаялася (ага, як добре, що і я знаю кілька таких "парканних", "устидних" слів!)* (М. Матіос); *На чорному тлі Луїзиного топу била по очах аплікація з квітчастого шовку: кілька літер і висока квітка на довгому стеблі посередині слова .. Парканне слово на грудях Луїзи справило на нього .. враження* (Г. Вдовиченко).

ПАРКА́НЧИК, а, *ч.* Зменш.-пестл. до **парка́н.** *В одному дворі, десь серед отих іржавих жерстяних парканчиків та старих розсохлих просмолених човнів, — жевріють мальви!* (О. Гончар); *По обидва боки вулиці стоять невисокі парканчики, за якими кучерявиться негуста зелень* (М. Олійник); *Дворище відгороджував від вулиці новий гострозубий парканчик* (В. Дрозд).

ПАРКЕ́Т, у, *ч.* 1. Маленькі гладкі дощечки з твердих порід деревини для настилання підлоги. *За якісь два-три місяці відому споруду було знову піднято разом з вежею та лоджіями на всіх трьох поверхах: фінська металочерепиця, німецький гіпсокартон, облицювальна плитка з Іспанії, паркет з Італії* (Ю. Андрухович).

2. Підлога, вислана такими дощечками, часто у вигляді геометричного рисунка. *Зала "Народного дому" палала великою кількістю газових полуменів, що золотистим піском відприскували від свіжовивоскованого паркету* (І. Франко); *Під кроком розмірним нерівний паркет Зарипав у кожній своїй деревинці* (М. Бажан); *Кольоровий паркет, викладений химерними візерунками, оздоблені мармуром стіни, стеля з дерев'яних різьблених плит... — Оце розкіш! — подумав я, озираючись* (Л. Кононович); * У порівн. *Всі дороги вибруковані плитками і чисті, як паркет* (М. Коцюбинський); // *перен., заст.* Уживається як символ салону, світського способу життя. *Отак, певно, й народжувались народні танці. Не по танцкласах, не на паркетах виникли їх святкові рухи* (О. Довженко).

ПАРКЕ́ТИНА, и, *ж.* Окрема дощечка, плитка паркету. *Він зійшов сходами, пильно розглядаючи коричневе дерево кожного східчика, і пішов до крісла, таку ж увагу приділяючи кожній паркетині* (В. Собко); *Маленький чоловічок .. стояв посеред величезного директорського кабінету у великих черевиках, м'яв у руках нутрієву шапку, а носаком правої ноги намагався підважити дубову паркетину* (О. Чорногуз); *Витягнувши з нички під паркетиною біля батареї у вітальні п'ятдесят баксів, з'їдаю недосмажену яєчню з помідором, випиваю гарячий чай, обпікши губи і язика* (А. Дністровий).

ПАРКЕТИ́НКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **паркéтина.** *Палац "Україна" відновили, яким він був спочатку, — так собі в уяві кожну ту паркетинку бачу, вони так лежали, як тіні, такий був химерний оптичний ефект...* (О. Забужко).

ПАРКЕ́ТНИЙ, а, е. Прикм. до **паркéт** 1. *Паркетна дошка — популярне сучасне покриття, яке складається з паркетних планок, що мають пази і гребені для скріплення і наклеюються на обрану основу* (із журн.); // Зробл. з паркету. *Мені боязко було йти по лискучій паркетній підлозі, я не знав, чи можна ступати своїми нечищеними ботинками по дорогих килимах на підлозі* (Б. Антоненко-Давидович); *Він мусив злітати в фоє другого поверху, глянути на паркетну залу, тропічні дерева, пишно одягнуту й цілковито безжурну публіку* (Олекса Ізарський); *Його провожатий швидко крокував попереду паркетним коридором, зрідка озираючись* (О. Ірванець); // Признач. для виготовлення паркету. *Власне паркетне виробництво, екологічно чиста ретельно відібрана сировина, сучасне обладнання для сушки і обробки деревини гарантує продукцію високої якості компанії "Едельвейс" по ціні виробника без торгових накруток та без посередників* (з газ.); // Признач. для натирання паркету.

Миттю вскочила вона ногами у дві паркетні щітки, які лежали під стільцем (І. Жиленко); *Він знав, що у житті усім зобов'язаний собі, а не їй, не її батькам, дідам, що походжали довгими коридорами з запахом паркетної мастики, паперів з доносами* (О. Ульяненко).

ПАРКЕ́ТНИК[1], а, *ч.* Майстер, який виготовляє і настилає паркет. *Паркетник повинен знати основні породи, властивості та дефекти деревини; сортамент паркетних клепок; способи зістругування, циклювання та натирання паркетних підлог* (з мови документів); *Професія паркетника вимагає наявності професійних знань та навичок, художнього смаку, розвинених естетичних почуттів, відчуття краси дерева і бажання з ним працювати* (із журн.).

ПАРКЕ́ТНИК[2], а, *ч., розм.* Назва автомобіля, що поєднує особливості кросовера й автомобіля преміум-класу. *Автомобілі загальмували. Вони дійсно були "Туарегами", тільки не "паркетниками", призначеними для дефіле по місту, а справжніми всюдиходами* (М. Кідрук); *Сама назва "паркетник" уже має на увазі поїздки по рівному дорожньому покриттю, що важливо розуміти перед тим, як купувати конкретну модель* (із журн.); *Як стверджують фахівці, що досліджують авторинок і переваги як потенційних, так і реальних покупців машин, паркетники привабливі тим, що поєднують в собі досить прийнятну ціну і зовнішній вигляд позадорожника* (з газ.).

ПАРКИ́Й, á, é. 1. Дуже насичений теплою парою, вологою. *Парке, тепличне повітря стоїть над мокрими городами* (З. Тулуб); *В паркому теплому повітрі кожен, кожен шерхіт, кожен плюскіт наче помножувався багатократно і розлітався на всі боки* (Ю. Логвин); *Уже з ранку стояла парка спека* (А. Кокотюха).

2. Жаркий, душний унаслідок надмірних випарів. *В той жагучий, по-тропічному паркий рангунський вечір з фантастикою музики, краси і мрій піднебесних згадалася чомусь ця давня історія, історія інших широт...* (О. Гончар); *Одного паркого надвечір'я ми пішли з Ольгою на Дністер купатися* (Р. Федорів); *Сонце вже випливало з-за обрію. День обіцяв бути гарячий і паркий* (Ю. Бедзик).

3. Від якого йде пара; який випускає теплі випари. *Вариво клекотіло в казанах, .. паркий дух ситної страви, прозорий димок слався на галявині* (К. Гордієнко); *Землі паркій, мов сизуватій птиці, На крила впала райдужна краплинь* (А. Малишко); *Господиня принесла борщ, паркий, духмяний, неначе луг у червні* (Василь Шевчук).

ПА́РКІНГ, у, *ч.* Споруда або приміщення для стоянки великої кількості автомобілів. *Починається будівництво величезного критого базару, по документах — торгового центру, з підземним паркінгом* (А. Кокотюха); *— Весь будинок напроти — наш. Паркінг за рогом — теж. — І ще офіс на Південному, — знову вступив у розмову перший, у синьому. — Загалом — ми лідери на ринку, зрозуміло?* (С. Жадан); *Вона зі своїм товаришем мусили почекати, заки паркувальник виведе авто Клерфе з вузенького паркінгу, щоб дістатися до свого* (Ю. Винничук, пер. з тв. Е. М. Ремарка).

ПАРКІНСОНІ́ЗМ, у, *ч., мед.* Захворювання центральної нервової системи, що характеризується розладами рухових функцій. *Причини паркінсонізму різноманітні: енцефаліти, атеросклероз судин мозку, травма голови, інтоксикації* (з наук. літ.); *Паркінсонізм уперше описаний англійським лікарем Дж. Паркінсоном під назвою "тремтливий параліч"* (з наук.-попул. літ.).

ПА́РКІСТЬ, кості *і* кости, *ж.* Абстр. ім. до **паркий.** *У повітрі чується паркість, запах близької грози* (О. Гончар); *Ніч тепла й парка, і, здається, саме від того тепла й паркости почала по-особливому дихати земля* (Валерій Шевчук); *Разом із дощем зникла паркість* (Любко Дереш).

ПА́РКО. Присл. до **паркий.** *У долині не так сухо та гаряче, як на горі. Болотяний гострий дух осоки парко обвіває лице* (В. Винниченко); *Десь збоку корова парко дихала мало не в саме лице* (К. Гордієнко); *З дверей сараю парко тхнуло перепрілим силосом та гноєм* (В. Дрозд); // *у знач. пред. Надворі було парко, варко, — дихати нічим* (Панас Мирний); *Вже й осінь виглядає з-за кукурудзи, а парко, як у липні* (Є. Кравченко); *— Мамо, — кажу, — я піду надвір спати. У сіно. Парко дуже* (В. Нестайко).

ПАРКОБУДІВНИ́К, á, *ч.* Фахівець у справі паркобудівництва. *У 1806 р. відомий паркобудівник Д. Міклер заклав Кременецький ботанічний сад, який є найстарішим в Україні* (із журн.).

ПАРКОБУДІВНИ́ЦТВО, а, *с.* Сукупність заходів, пов'язаних із влаштуванням парків (у 1 знач.). *На паркобудівництво впливають архітектура конкретного історичного періоду розвитку цивілізації, форми господарювання, рівень наукових знань про рослини та суспільний смак* (з наук. літ.); *Суттєвим фактором, який вплинув на захоплення європейців новим пейзажним стилем у паркобудівництві, було знайомство з китайськими парками* (із журн.).

ПАРКОБУДУВА́ННЯ, я, *с.* Те саме, що **паркобудівни́цтво.** *Сформувались стійкі риси галицької регіональної школи паркобудування, які полягають у поєднанні різностильових частин, дискретному використанні природного середовища, застосуванні місцевих компонентів ландшафту* (з наук. літ.).

ПА́РКОВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **парк** 1. *Вони вже проминули оту паркову зону і заглибилися у справжній незайманий ліс* (В. Нестайко); // Який знаходиться, розташований у парку. *Дикі пущі, що оточували навколо замок, тисячами рук перероблені на паркову садовину* (О. Стороженко); *Навколо паркового ставка, котрий відокремлений від великого тернопільського озера пішохідною асфальтною набережною, сидить малеча з вудками* (А. Дністровий); *Минаємо паркову алею, перетинаємо дорогу і дивимося на озеро* (С. Андрухович); // Признач. для облаштування, оздоблення парку. *Тарас бігав у Літній сад замальовувати паркові скульптури, і там його побачив за "роботою" Сошенко, зацікавився ним — так почалася їхня дружба, прямо рятівна для Шевченка* (І. Дзюба); *Жінка .. перепочиває разом зі мною на одній парковій лавочці* (М. Матіос); *У темряві за вікном тьмяно розпливалися німби далеких паркових ліхтарів* (Г. Вдовиченко).

2. Прикм. до **парк** 2. *Залізнична станція своїми силами і засобами очищає від снігу, сміття, бруду паркові, приймально-відправні, витяжні колії та стрілочні переводи* (з мови документів).

ПАРКО́ВКА, и, *ж., розм.* 1. Те саме, що **паркува́ння.** *Якщо немає знаків, які забороняють парковку, а висять лише вигадані таблички, то водій має право паркуватися* (з газ.).

2. Місце для паркування транспортних засобів. *Парковка була порожня, і виглядали ми на ній підозріло* (С. Жадан); *В універмазі з'явиться підземна парковка на 200 паркомісць* (з газ.).

ПАРКОМІ́СЦЕ, я, *с.* Місце для паркування однієї машини (у 2 знач.); машиномісце. *Водії часто потрапляють у ситуації, коли, під'їжджаючи до магазину чи ресторану, біля якого є вільні паркомісця, вони навіть не встигають зупинити авто, як до них уже біжить паркувальник із криком, що це тільки для клієнтів ресторану* (з газ.).

ПАРКУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до паркування. *На сутулих плечах худого лисого типчика теліпалася фірмова футболка з написом: "Паркувальний сервіс"* (А. Кокотюха); // Признач. для паркування. *І ось нарешті вісімнадцять поверхів готелю, а з ним не менша проблема паркування. Його офіційна паркувальна площа цілковито вичерпана, залишалось шукати місця деінде* (У. Самчук); *На паркувальному майданчику охоронець допоміг Ромі всадити Івана Степановича до автівки* (Люко Дашвар).

ПАРКУВА́ЛЬНИК, а, *ч.* Той, хто здійснює паркування транспортних засобів. — *Слухай, братухо, а що це за паркувальник, га? Він що, не розбирається в клієнтах?* (Л. Кононович); *Паркувальник там махає руками, допомагаючи виїхати переляканим бюргерам на громіздкому авті* [авто] *з дипломатичними номерами* (І. Карпа).

ПАРКУВА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **паркува́льник.** *Територією ходить паркувальниця із невеликим касовим апаратом, збираючи плату за паркування* (з газ.).

ПАРКУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **паркува́ти** і **паркува́тися.** — *П'ять гривень гоніть... за паркування!* (Л. Кононович); *Треба знайти місце для паркування* (Г. Вдовиченко).

ПАРКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., що.* Ставити транспортний засіб на стоянку на певний час. *У містах незручно паркувати машину* (Ю. Андрухович); *Тебе безперебійно бомбардують звістками про те, що нового трапилося в світі за минулу годину, себто поки ти паркував авто, розмовляв по телефону й варив собі каву* (О. Забужко); — *Ось тут живуть якісь дівчата з України, — каже Елі Перельман, паркуючи "субару" під білим муром* (В. Єшкілєв).

ПАРКУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *недок.* 1. Керуючи транспортним засобом, паркувати його. — *Тут паркуватися не можна, — сутулий типчик навіть не нахилився до вікна* (А. Кокотюха); *Ми паркуємося просто коло входу в університетський гуртожиток* (І. Карпа); *Усе навколо було буденним. Двірничка біля під'їзду, сусід з "маздою", що паркувався поруч* (Г. Вдовиченко); // Розміщуватися на парковці (про транспортні засоби). *Майже навпроти готелю "Львів" був скверик і автостоянка, де паркувалися польські авта* [авто] (Ю. Винничук); *Довкола паркувалися весільні автомобілі: ближче до лазень — іномарки, далі, за аптекою — пара бойових "жигулів"* (С. Жадан); *Біля під'їзду паркувалися авто* (І. Роздобудько).

2. Пас. до **паркува́ти.** *Якщо ви помітили, що якась автомашина регулярно паркується в неналежному місці (наприклад, на газоні або дитячому майданчику), варто повідомити про це поліцію* (з газ.).

ПАРКУВА́ТО, *пред., розм.* Трохи парко. *Проміння падало сюди майже під прямим кутом, у затишку дерев було тепло, навіть паркувато* (М. Олійник); *Буде паркувато, але піджак накинув, вулицями він ходив тільки в костюмі* (В. Дрозд); *Вечір, у який я вирішив навідати Ленсаля, був по-осінньому теплий, і мені в шинелі було паркувато* (Валерій Шевчук).

ПАРКУ́Р, у, *ч.* 1. У кінному спорті — сукупність перешкод, розташованих на майданчику для змагань із їх подолання. *Вершник повинен пройти паркур за встановленим маршрутом, вклавшись в норму часу і зробивши мінімальне число помилок* (з наук. літ.).

2. Вид екстремального міського спорту, який є комбінацією бігу та видовищних екстремальних трюків, що дозволяють подолати навколишні перешкоди. *Я .. згадав юнацькі заняття паркуром і зрадів, що не всі навички лазіння і стрибання вивітрились з моєї голови, а головне — з пам'яті м'язів* (І. Роздобудько); *Паркур — це вид спорту, що полягає у стрімкому подоланні перешкод із використанням лише власного тіла — без жодних допоміжних засобів* (із журн.); *Представники паркуру рідко просто ходять по тротуарах — у пригоді стають дахи, карнизи, паркани...* (із журн.); // Мистецтво раціонального переміщення і подолання перешкод, як правило, в міських умовах. *Суттю паркуру є рух і подолання перешкод різного характеру. Такими можуть бути як існуючі архітектурні споруди (перила, парапети, стіни і т. ін.), так і спеціально виготовлені конструкції* (з наук. літ.); *Паркур побудований на глибокій філософії особливого світосприйняття. Головне його правило: "В житті немає меж — є лише перешкоди. А найперша перешкода — це ти сам"* (з наук.-попул. літ.).

ПАРКУРИ́СТ, а, *ч.* Той, хто займається паркуром (у 2 знач.); трейсер. *Друг паркуриста зняв шокуюче відео його екстремальної прогулянки на запорізьких мостах* (із журн.); — *Раніше паркуристів ніхто не тренував. Жодних спортивних залів, все — на вулиці, без страховки. Ми падали, вставали, але робили одне й те саме знову і знову* (з газ.).

ПАРКУРИ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **паркури́ст.** *6 квітня українські та французькі паркуристи і паркуристки виступатимуть упродовж дня в центрі Львова* (з газ.).

ПАРКУ́РНИЙ, а, е. Прикм. до **парку́р.** *Паркурні заняття вимагають сили, спритності, точності, розрахунку, координації рухів, а також неабиякої сміливості та винахідливості* (із журн.).

ПАРЛА́МЕНТ, у, *ч.* Найвищий державний законодавчий представницький орган. *В країнах з розвитою* [розвинутою] *політичною совістю, як, напр., в Швейцарії або Англії, більшість ніколи не хоче зовсім подавити меншостей, а дає і їм голос в парламентах* (М. Драгоманов); [Р і ч а р д:] *А в чім, по-вашому, громадська воля?* [К е м б л ь:] *А в тім, що ні король, ні парламент ламать не сміє присуду громади* (Леся Українка); *Асоціація незалежних банкірів проводить у парламенті проєкт постанови щодо внесення змін у закон про банківську діяльність* (С. Жадан); *Єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент — Верховна Рада України* (Конституція України); // *перен., жарт.* Про зібрання людей, що багато говорять, сперечаються. [М а л о ш т а н:] *Незаможники зібралися. Просимо до нашого парламенту* (І. Микитенко).

ПАРЛАМЕНТА́Р, а́, *ч.* 1. Член парламенту, парламентський діяч. *Кваліфікація така Щоб дурно не пропала, Пан Асквіт знов парламентар На втіху лібералам* (В. Еллан-Блакитний); *Коли б це наші парламентарі встигли внести в закони відповідні доповнення?* (Н. Околітенко); *Решта вечора минула в розмовах з дипломатами та парламентарями держав Європи* (О. Шугай).

2. *заст.* Парламентер (у 1 знач.). — *Вони будуть посилати парламентарів, ставити нам умови, нам, переможцям Наполеона! А... шляхта! Намагаються добути в Росії те, чого й Наполеон не...!* (Л. Старицька-Черняхівська); *Спочатку хотів підпрягти до такої важливої місії великого дипломата Вовкулаку, але він рішуче відмовився їхати до свого містечка навіть у ролі поважного парламентаря* (В. Шкляр); *Полковник розмовляв із повстанськими парламентарями, запитував, відповідав сам* (М. Андрусяк).

ПАРЛАМЕНТАРИ́ЗМ, у, *ч.* Система державного управління на чолі з парламентом. *Можна вже бачити вплив західноєвропейського парламентаризму через молодих козацьких шляхтичів, що, як Скоропадський, побували в Західній Європі* (М. Драгоманов); *При парламентаризмі уряд утворюється парламентом і є відповідальним перед ним* (з наук. літ.).

ПАРЛАМЕНТА́РІЙ, я, *ч.* 1. Те саме, що **парламента́р** 1. *Понад дві тисячі примірників у 1953–1955 роках було розіслано представникам ООН, президентам і главам урядів, різним міністерствам, амбасадам, сенаторам і парламентаріям* (О. Шугай); *Голова здійснює скликання парламенту і керівництво ним, надає можливість виступити тому чи іншому парламентарію згідно з порядком денним* (із журн.).

2. *заст.* Парламентар (у 2 знач.). *Голицин під вали не під'їхав. Післав* [послав] *своїх парламентаріїв* (Б. Лепкий).

ПАРЛАМЕНТА́РКА, и, *ж.* Жін. до **парламента́р** 1. *ПАРЄ очолила парламентарка з Кіпру Стелла Кіріакідес* (з газ.); *Парламентарка заявила, що її фракція ініціює збільшення надбавки до зарплати вчителям* (з газ.).

ПАРЛАМЕНТА́РНИЙ, а, е. Стос. до парламентаризму. *Найбільший вплив на державну політику партія справляє тоді, коли має абсолютну більшість парламентських мандатів і формує однопартійний уряд. Так відбувається за парламентарної форми правління і двопартійної системи або системи з домінуючою партією* (з наук. літ.); *У парламентарних державах президента обирає парламент або створена на його основі колегія* (із журн.).

ПАРЛАМЕНТЕ́Р, а, *ч.* 1. Особа, уповноважена однією з воюючих сторін вступити в переговори з іншою. *Якуб Собеський розумів небезпеку і вимагав від Хоткевича надіслати до турків парламентерів з пропозицією миру* (З. Тулуб); *Скрізь понад шосе, де проїздила машина парламентера, наставала тиша: наші бійці ще заздалегідь дістали наказ припинити вогонь у цьому районі* (О. Гончар).

2. *розм.* Особа, уповноважена вести які-небудь переговори, про що-небудь домовлятися. — *Ну, скажи, що я просила. — Це що ж виходить? Я повинен виступати в ролі парламентера, чи що? Ах, ах, вас просять!* (П. Загребельний); *Вони ходили довкола, підступалися з різних боків, умовляли, погрожували, знову вмовляли, пропонували долю, обіцяли миттєве подвоєння, якщо не потроєння капіталу, і Селіді вірив, що так буде, бо сам здогадувався, хоча парламентери й натякали* (А. Кокотюха); — *А ви хто такі? — у свою чергу поцікавився Прокіп. — Вільні люди з великої дороги, — весело відповів розбійник-парламентер* (В. Лис).

ПАРЛАМЕНТЕ́РСТВО, а, *с.* Обов'язки, функції, діяльність парламентера. *Парламентерство здійснюється відповідно до міжнародно-правових норм* (з навч. літ.).

ПАРЛАМЕНТЕ́РСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **парламенте́р.** *Кілька довгих годин вів* [я] *переговори з перуанкою: вмовляв, упрошував, переконував її. Тривалий час мої парламентерські потуги лишалися безуспішними* (М. Кідрук).

ПАРЛА́МЕНТСЬКИЙ, а, е. 1. Прикм. до **парла́мент.** — *Це ж не будь-хто, а міністр ваш промовляє з парламентської трибуни* (А. Головко); — *Він почав фінансувати якусь поганеньку партію на дострокових парламентських виборах* (А. Кокотюха); *За сімнадцять років незалежності Володимир Гнатович Сердюк поміняв кілька партій, оцінив дохідність кількох міністерських крісел, президентського секретаріату та парламентських кулуарів* (Люко Дашвар); // Який відбувається в парламенті. *Він різко засудив парламентську війну між фракціями* (О. Шугай).

2. Те саме, що **парламента́рний.** *Суто парламентська форма управління для України може бути згубною, бо ніде немає таких запеклих суперечностей і таких заклятих протистоянь, як у нашій Верховній Раді* (Д. Павличко).

Парла́ментська Асамбле́я Ра́ди Євро́пи *див.* **асамбле́я; Парла́ментська бі́льшість** *див.* **бі́льшість; Парла́ментське представни́цтво** *див.* **представни́цтво.**

△ **Парла́ментська кри́за** *див.* **кри́за; Парла́ментські каніќули** *див.* **каніќули; Парла́ментські слу́хання** *див.* **слу́хання.**

ПАРМЕЗА́Н, у, *ч.* Італійський твердий сир тривалого дозрівання. *Американська мережа здорової їжі .. навіть мого чоловіка Дарела змогла примусити їсти шпинат (змішавши його з меленим пармезаном)* (С. Пиркало); — *Поснідаєш? Дора омлет із шинкою та пармезаном тільки-но підсмажила* (Люко Дашвар); — *Ти, мабуть, бачив мою тавлинку? Але ж ти ніколи не бачив, щоб я нюхав з неї. А це тому, що в тавлинці в мене не табака, а кусень пармезану — поживного італійського сиру* (Ю. Корецький, пер. з тв. Р. Стівенсона); *Справжній пармезан виробляється в період з 15 квітня до 11 листопада в Пармі або в провінції Болонья* (з наук.-попул. літ.).

ПАРМЕ́ЛІЄВІ, вих, *мн.* Назва родини лишайників, які розмножуються одноклітинними спорами. *Пармелієві мають вигляд листовидних, ніби вирізаних по краях пластинок, звичайно прилеглих до субстрату, на якому ростуть* (з наук. літ.).

ПАРМЕ́ЛІЯ, ї, *ж.* Рід лишайників родини пармелієвих. *Існує приблизно 700 видів пармелії, яка поширена переважно в тропіках* (з наук. літ.); *Пармелія росте на корі дерев, скелях, гнилій деревині, мохах, ґрунті* (із журн.).

ПАРМЕ́Н, у, *ч.* 1. Старовинний зимовий сорт яблуні англійського походження. *Сорт пармен був отриманий селекціонером Ділем у 1800 р. в Англії. Тоді ж він став популярним не тільки в Англії, але і почав поширюватися в Європу* (з наук.-попул. літ.); *Дерева пармену плодоносять на шостий-сьомий рік, на карликовій підщепі — на четвертий-п'ятий рік* (із журн.).

2. Плід цієї рослини. *Аристократичні кальвілі і пармени, яблука, які можуть лежати й лежати в сухій прохолоді льоху, а потім з'явитися на столі в січні або лютому* (В. Собко); *На полицях вподовж стіни виставлені рядком найкращі зимові сорти яблук, що ростуть у нашім саду. Мічурінський пепін шафранний, ренет Симиренка, мліївська красуня, кальвіль сніговий, пармен зимовий золотий...* (О. Гончар); — *Вирішили купувати лише зимові сорти яблук. І то найкращі: джонатан, сніжний кальвіль, золотий пармен, антонівку-склянку, губерстон* (М. Стельмах).

ПАРНА́С, у, *ч.* *(з великої літери).* 1. Гірський масив у Греції, який, за старогрецькою міфологією, служив одним з місць перебування Аполлона і муз. *Ох, скільки муз таких на світі! Во всякім городі, в повіті! Укрили б зверху вниз Парнас* (І. Котляревський); *— Недарма древні мудреці, — говорив він, — вигадали легенду про крилатого коня Пегаса, на якому поети підіймаються на священні верхів'я Парнасу!* (І. Пільгук).

2. *(також з малої літери), перен.* Світ поезії, поезія взагалі або поетична творчість певного спрямування, певної країни і т. ін. *Киньте, братики* [поети], *панський Парнас, Уберіться в простісіньку свитку!* (П. Грабовський); *Довелось учорашнім безконтрольним адміністраторам сучасного парнасу спішно вдаватись не тільки до переоцінок, а й до перебудов* (Б. Антоненко-Давидович); *Й справжнім лірикам сьогодні Я схвильовано кажу: — Хто посмів його* [верхогляда] *пустити Разом з вами на Парнас?* (С. Олійник); *Ну, а в Києві хто зможе допомогти пробитися на Парнас? Може, відомий критик?* (О. Шугай).

◊ **Зійти́ на Парна́с** *див.* **схо́дити.**

ПАРНА́СЕЦЬ, сця, *ч., рідко.* Поет, твори якого відрізняються закінченістю, бездоганністю зовнішньої форми при малій суспільній значущості змісту. *У сучасних 150 графоманів — негармонійний стук молотків, гудки, що дратують тендітне вухо парнасця, противний свист та торохкотіння трактора — хіба ж це поезія?!* (М. Драй-Хмара).

ПАРНА́СЬКИЙ, а, е. Прикм. до **Парна́с, парна́с.** *О, музо, панночко Парнаська! Спустись до мене на часок* (І. Котляревський); *Вони* [неокласики] *нікому нічого не накидали, а тільки хотіли зберегти за собою право на власний моральний і естетичний кодекс, виходячи зі свого уявлення про .. класичну норму в найзагальнішому (а не тільки суто античному чи суто "парнаському") розумінні* (М. Драй-Хмара).

ПА́РНИЙ, а, е. 1. Який становить з іншими пару *(див.* **па́ра**[1]**).** *У Шевченка наявна й інша модель творення парних дієслів — поєднання словотвірно відмінних лексичних одиниць з тим самим коренем: хвалити-вихваляти, квилити-проквиляти* (В. Русанівський); *Усі науковці визнавали вовка парною твариною в повному розумінні слова. Дітей вони виховують та доглядають разом, людям би повчитися* (Г. Вдовиченко); // Який складається з двох однакових предметів, частин. *Іванка уже думала, що доведеться десь позичати грошей, до лихваря іти страшно, не віддаси вчасно, увімкнуть "лічильник", а потім хіба розраховуватися ниркою, легенею, якщо ці парні органи тіла здорові* (С. Процюк); // Розташований парою, парами. *Парні зображення голівок биків, що ніби відтворюють парність упряжки їх у ярмі, були знайдені в Петренах* (з наук. літ.).

2. Яких запрягають разом, в одну упряжку (про коней, волів). [Т р о х и м:] *Рівні і парні* [воли], *як соколи — чи в плузі, чи в возі — ідуть, як вода, тільки покеруй ними* (М. Кропивницький); // Запряжений парою коней (про екіпаж). *Було його батько аж сердиться та каже: "Якось ніяково мені посилать в гімназію їх пішки, коли польські пани посилають своїх синів в гімназію в парних фаетонах, а багатші та знатніші — і в каретах. Будуть з нас сміяться, як з простих людей"* (І. Нечуй-Левицький); *Комаха сів. Візник підібрав віжки, махнув батогом, зацмокав, і парний великий фаетон, похитуючись, підстрибуючи, рушив* (В. Домонтович); // *заст.* Який править упряжкою з двох коней (про візника). *О 3-ій годині прийшов Хомця, взяв парного звощика* [візника], *і ми десять хвилин каталися* (М. Коцюбинський).

3. У якому беруть участь двоє. *Вони по-своєму танцювали парного танця* (Валерій Шевчук); *Миколо, Миколо, писала йому перегодом, — що ж ти чиниш, любов моя? Навіщо ж ти обертаєш на смерть те, що могло б бути таким безумно яскравим, — життям, горінням, парним польотом навзаєм зчеплених зірок* (О. Забужко); // Признач. для користування двома особами. *Веслування на двійці, парній, безрульній, мало чим різниться від одиночного* (з наук.-попул. літ.); // Для якого необхідно або в якому діють два предмети. *На другому плані — символ баварської столиці — парна дзвіниця, пізня готика* (Олекса Ізарський).

4. Який ділиться без остачі на два (про числа); кратний двом. *Замість табличок з назвами кабінетів тут на дверях були номери: 2, 4, 6, 8 і далі згідно ряду* [згідно з рядом] *парних чисел* (О. Ірванець); *— Відволікаємося. Що у вас із двадцятим серпня? — Не працював. У мене по парних числах зміна* (А. Кокотюха); // Який позначається числом, що ділиться на два. *Кияни знають, що від Сінного базару, а також через подвір'я будинків парного боку Житомирської вулиці можна потрапити на край урвища, з якого біжать униз стежки на Поділ* (Ю. Яновський); *Ваше сміття забиратиметься кожної парної п'ятниці місяця рівно о 7.17* (Н. Сняданко).

ПАРНИ́Й, а́, е́. 1. *розм.* Те саме, що **паркий** 1, 2. *В парному повітрі стояла зловісна тиша* (П. Козланюк); *День парний був; у холодку спочити Ховавсь усяк* (Л. Глібов); *Він тішився цією парною лагідною водою, чув у собі трепетну молоду силу, з якою годен зараз поплисти швидше за щуку* (В. Шкляр); *Була соковита, аж до млості, парна погода* (У. Самчук).

2. Такий, що зберіг теплоту живого тіла (про харчові продукти тваринного походження); свіжий. *Мати любить все парне. А ми з батьком кисле* (С. Руданський); *Од літнього стойла пройшла Килина. Дійниця духмяніла парним молоком* (Г. Колісник).

3. *у знач. ім.* **парна́,** но́ї, *ж., розм.* Те саме, що **пари́льня** 1. *Баня над річкою була побудована по типу великих бань, з двома відділеннями, роздягальнями, душовими і парною* (В. Земляк); *В той час апартаменти царственої особи складалися не менш як з одинадцяти покоїв, від парадного залу і до молитовні, не рахуючи галерей, ванних кімнат, парної та інших "підсобних" кімнат* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

Парна́ ри́ба *див.* **ри́ба.**

ПАРНИ́К, а́, *ч.* Засклена або накрита плівкою споруда для вирощування ранньої розсади, ранніх овочів і плодів. *Підіймалася в парниках розсада...* (О. Гончар); *У горах Карпатах жила собі Кицюня-красуня. Вирощувала в парнику рідкісний сорт квітів тюльпану* (В. Багірова); *— Я в парник за цибулею для салату* (В. Лис).

ПАРНИКА́Р, я́, *ч.* Фахівець, який займається парникарством. *Парникарі готувалися до висаджування нових сортів троянд* (з газ.).

ПАРНИКА́РКА, и, *ж.* Жін. до **парника́р.** *У тепличні комплекси потрібні парникарі та парникарки. Обов'язки — підготовка розсади, висаджування рослин, догляд за рослинами, збирання врожаю* (з газ.).

ПАРНИКА́РСТВО, а, *с.* Ведення парникового господарства. *Парникарство переживає нову хвилю піднесення — великим попитом користуються вазони кімнатних рослин* (із журн.).

ПАРНИКО́ВИЙ, а, е. Прикм. до **парни́к.** *Внизу в дворику, навкруги замерзлих та засипаних снігом грядок та парникових рам, шпарко сновигали наші приятелі* (Олесь Досвітній); // Признач. для парника. *Терентій на веранді змішував парникову землю різних сортів* (О. Довженко); // Вирощений у парнику. *Буйно зеленіла під скляними рамами парникова розсада капусти й помідорів* (А. Шиян); *Сідалковський зрозумів: незабаром весна! На базарі з'являться ранні полуниці, рання редиска, ранні помідори і парникові огірки — довгі й криві, як зелені бумеранги* (О. Чорногуз).

△ **Парнико́вий (тепли́чний, оранжере́йний) ефе́кт** *див.* **ефе́кт.**

ПАРНИЧО́К, чка́, *ч.* Зменш.-пестл. до **парни́к.** *Одне слово, мороки з тим парничком дуже багато, але що вдієш, коли без парника не можна вирощувати огірків у Сибіру* (Б. Антоненко-Давидович); *Ганнуся розв'язала авоську, виклала на столик пів коржа, помідори. — З власного городу. Парнички розвела* (О. Бердник).

ПАРНИ́ЩЕ, а, *ч., заст.* Те саме, що **парубі́ще.** *Чи знаєш, він який парнище?* (І. Котляревський); *Мутня був широкоплечий парнище, високий, бравий* (Панас Мирний); *— То де ж він, той Максим? — Парнище він славний. Де? Зараз у Києві, в Межигорському* [Межигірському] *монастирі* (Г. Колісник).

ПА́РНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **па́рний** 1. *Мабуть, він таки справді існував, той "закон парності", про який чи то всерйоз, чи то жартома говорив мій батько і який нібито полягав у тому, що різні неприємності завжди ходять у парі — як одна станеться, чекай другої* (В. Нестайко); *Дослідження функції на парність чи непарність проводять установленням відповідних ознак* (з наук. літ.).

ПА́РНО[1]. Присл. до **па́рний.** *Після кожного куплета виконавці пританцьовували парно: дама пливла у томному аргентинському танго, а кавалер відламував круг неї навприсядки гопака* (Ю. Смолич); *Між собою ми обмінювалися листівками з привітаннями із закінченням школи. Кожен дарував комусь, хлопець дівчині, а дівчина хлопцеві, але не парно, а, так би мовити, по колу, кожен комусь іншому* (Ю. Покальчук); *Допивши кожен своє пиво, вони потім хвалилися кількістю спорожнених пляшок і, головне, рахували їх. Якщо кількість виходила в сумі непарною, тиждень, на жаль, обіцяв бути поганим. А коли навпаки, сума складалася парно — цей тиждень пройде успішно* (А. Кокотюха).

ПА́РНО[2], *пред.* Про наявність теплої вологи, пари де-небудь; парко. *Темно, душно, парно, як буває душно і парно літньої ночі перед дощем* (Панас Мирний); *Сонце піднеслось до найвищої висоти.., стало парно, мов у бані* (Т. Бордуляк); *У "Білому Медведі" було парно й накурено* (Гео Шкурупій); *— Від моря, певно, віє прохолодою, а тут немов трохи парно* (Н. Королева).

ПАРНОКОПИ́ТИЙ, а, е. 1. Який має в копиті два однаково розвинені пальці (про ссавців). *Парнокопитих тварин ділять на два підряди: жуйні (антилопи, барани, жирафи, зубри, козли, олені) і нежуйні (бегемоти, пекарі, свині)* (з навч. літ.); *Більшість парнокопитих тварин харчується трав'янистими рослинами, тільки свині всеїдні* (із журн.).

2. *у знач. ім.* **парнокопи́ті,** тих, *мн.* Ряд травоїдних ссавців, що мають у копиті два однаково розвинені пальці. *Характерна особливість усіх парнокопитих — парна кількість пальців на кінцівках (два або чотири), причому основне навантаження несуть третій і четвертий пальці* (з наук. літ.); *Розміри парнокопитих широко варіюють від крихітних лісових антилоп-дукерів завбільшки з зайця до величезних бегемотів вагою в кілька тонн* (з наук.-попул. літ.).

ПАРНОПЕ́РИСТИЙ, а, е. Який має членування на паралельні парні відростки (про листя). *Горобина належить до рослин з парноперистим листям* (із журн.).

ПАРНЯ́, і́, *ж.* 1. *розм.* Те саме, що **пари́льня** 1. *Макитра оддихався, мов вийшов із парні* (С. Васильченко); *Ісен-Джан як із парні вийшов* (Іван Ле).

2. Приміщення, де парять і гнуть дерево для обіддя. *Макара Макаровича Улянка зустріла біля парні, де гнули обіддя для коліс* (О. Донченко); *Чигирин в'їжджає в ліси, минає стару загату, яку підмиває темна від торфу вода, бере до колишньої парні, в якій господаровитий управитель графа одразу закладав чотириста шпон на колеса* (М. Стельмах).

3. *розм.* Спека з надмірною вологістю. *У холодку — і там парня, аж в'ялить, Бо сонечко вогнем неначе палить* (Л. Глібов); *— Ну й парня! — зітхнув Цитрон, коли вони пройшлися кількома вулицями лабіринту* (Ю. Винничук).

◊ **Спра́вити парню́** *див.* **справля́ти.**

ПАРО... Перша частина складних слів, що відповідає: 1) слову **пар[2]** 1, напр.: п а р о к и с н е́ в и й, п а р о л і к у в а́ н н я; 2) слову **па́ра[2]** у 1 знач., напр.: п а р о в и в і д н и́ й, п а р о в и м і́ р н и к.

ПАРОБАР'Є́Р, а, *ч.* Пароізоляційна плівка або мембрана. *Паробар'єр є матеріалом із низькою паропроникністю, який запобігає потраплянню водяної пари всередину утепленої конструкції* (із журн.); *Паробар'єр часто використовують при проведенні покрівельних робіт для скатних покрівель, плоских дахів* (із журн.).

ПА́РОБОК, бка, *ч., діал.* Парубок. [К о б з а р:] *Торгувать, шинкувать Буду чарочками, Танцювать та гулять Таки з паробками* (Т. Шевченко); *Оскерка був молодий ще паробок, літ може 25 чи й менш* (О. Кониський).

ПАРОБО́ЦТВО, а, *с., діал.* Парубоцтво. *Препогане, Мерзенне, мерзле паробоцтво, Ходіте биться!* (Т. Шевченко).

ПАРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **парува́ти[2].** *Якось, особливо останніми днями, мало думала про сина. На весіллі, коли побачила поруч із Світланою, серце зайшлося солодким щемом — такі ж вони паровані* (Микита Чернявський); *Тут двох думок бути не може: ми такі паровані, як горнятка мальовані! Треба женитися* (В. Кожелянко).

ПАРОВА́РКА, и, *ж., розм.* Пристрій для приготування їжі на парі. *Дружина зітхнула і остаточно вирішила, що все ж таки в першу чергу купить пароварку* (І. Роздобудько); *Розрізняють два основні види пароварок: каструлі з перфорованою вкладкою або ґратами для приготування на газовій або електричній плиті та електричні побутові прилади* (з наук.-попул. літ.).

ПАРОВИ́Й[1], а́, е́. 1. Прикм. до **па́ра[2]** 1. *Принцеса Еліза також не дивиться на пана президента. Не через те, що він увесь цегляно-червоний і масно мокрий від поту, наче просто з парової ванни прийшов сюди до брильянтової зали* (В. Винниченко); // Який служить для одержання, скупчення пари. *Парові котельні установки, призначені для постачання парою підприємств, називаються виробничими котельнями* (із журн.); // Який приводиться в дію силою пари. *— Там, — у самій середині садка, — он бач високий димар — там у нас парова машина* (Панас Мирний); *Під гіллям кількох старих ялин та береста жваво туркоче маленький паровий млин*

"Трудової артілі" колишніх його власників і будить тишу (Б. Антоненко-Давидович); *Кузня двигтить від важких ударів парових молотів* (І. Сенченко); // Який використовує тепло пари. *З кожним роком з'являється все більше опалювального обладнання, що становить конкуренцію звичним газовому або центральному опаленню. До новинок, на які варто звернути увагу, відносяться парові обігрівачі* (із журн.).

2. Приготовлений для споживання дією пари. *У парових котлетах зберігається більше корисних речовин і не утворюються шкідливі, як при смаженні* (із журн.).

Паро́ве опа́лення (опа́лювання) *див.* **опа́лення.**

△ **Електри́чна (парова́, теплово́зна** *і т. ін.)* **тя́га** *див.* **тя́га; Парова́ маши́на** *див.* **маши́на; Парови́й коте́л (каза́н)** *див.* **коте́л.**

ПАРОВИ́Й[2], á, é. Який перебуває під паром *(див.* **пар**[1]**).** *Паровим називають поле сівозміни, вільне протягом певного інтервалу вегетаційного періоду від сільськогосподарських культур* (з навч. літ.); // Заснований на використанні парів. *Удосконалення знарядь обробітку ґрунту від сабана, багатозубової сохи до появи плуга були передумовою переходу до парової системи* (з наук. літ.).

ПАРОВИ́К, á, *ч.* 1. *розм.* Паровий казан або двигун. *Через стіну було чути, як гули машини, шипіли десь далеко паровики* (І. Нечуй-Левицький); *Розповідають, що коли він служив у економії Бразуля, то засперечався із прикажчиком, що спинить на ходу маховик від паровика* (Григорій Тютюнник); *У відповідь долітає брязкання заліза, сичання паровиків, перегук сирен — увесь той багатоголосий гомін, який характерний для великого морського порту* (М. Дашкієв); * У порівн. *Все з люльки* [Карпо] *пахкає, та все пахкає, мов паровик...* (М. Коцюбинський).

2. Те саме, що **парово́з.** *На вокзалі — лемент гудків: спішно перетягаються паровики й вагони на лівий берег Дніпра* (В. Еллан-Блакитний); *Пам'ятаєш? — стоять ешелони, а паровик так задумано шипить* (М. Хвильовий); *По тих рейках тепер паровики залізничні з товаровими вагонами бігають, посвистують, повонюють, крам різний по місту розвозять...* (Остап Вишня).

ПАРОВИПУСКНИ́Й, á, é, *техн.* Який служить для випускання пари *(див.* **па́ра**[2] 1). *Під час кипіння, перш ніж відкрити кришку котла, пару слід випустити через паровипускний клапан* (із журн.).

ПАРОВИХЛОПНИ́Й, á, é, *техн.* Який служить для впускання і випускання пари *(див.* **па́ра**[2] 1). *Паровихлопна труба.*

ПАРОВИ́ЦЯ, і, *ж., заст.* 1. Парні воли, запряжені разом. *Довго торгувались: дурень удавав, буцімто йому не хотілось продавати тієї шкури, а там і згодивсь за три паровиці волів* (О. Стороженко); *Незабаром з вулиці виткнулась одна паровиця волів, далі друга, третя, четверта. Сани широкі, повно навантажені лантухами* (Панас Мирний); *Від тракту спускався до річки запряжений паровицею віз* (Ю. Мушкетик); // Пара волів з упряжжю і возом, перев. чумацьким. — *Я приїду пишно та красно, а ти ще краще, — сивою паровицею (бо там усе сиві воли в Мазовиці)* (Марко Вовчок); *Сім'я її заможна була: колись старий батько по чотири паровиці у Крим по сіль водив* (Б. Грінченко); *Ось і його десять паровиць — попереду. Міцні воли, всі з халабудами, а в них повно різного товару: і ковальського, і кравецького, і шевського* (В. Малик); // Віз, який запрягають парою волів. *Од Перекопу до Салгіри Покопані шанці; Стоять вози насторч яром — Паровиці чумацькі* (П. Чубинський); *Чумацькі паровиці, тим часом добре попідмазувані, вже десь порипали собі далі* (О. Ільченко).

2. Спарований одяг, звичайно кожух і свита, одягнені разом. *В свиті холодно, кожуха шкода, — так тоді паровицю натягнув. Кожух гріє, а свита зверху* (Сл. Б. Грінченка); — *Завтра треба зодягнути паровицю...* (М. Сиротюк).

3. *розм.* Те саме, що **па́ра**[1] 8. *Нехай вам доленька сама Дарує всякую пашницю, Людей, дотепних до письма, І гарних творів паровицю!* (Л. Глібов).

ПАРОВИ́ЧНИЙ, а, е, *заст.* Який уживався для спалювання в паровозних топках (про вугілля). *Кам'яне вугілля підрозділяють на довгополум'яне, газове, паровичне, коксове та ін.* (із журн.).

ПАРОВИ́ЧНИК, а, *ч., заст.* Кочегар при паровому казані. *На "Сміливому Звіробої" було тридцять матросів та паровичників* (М. Трублаїні); — *Пізнаю кулемет і руку паровичника Фіалковського. Чуєш, як строчить? Коротко, рішуче, з душею. По-робітничи* (М. Стельмах).

ПАРОВИ́ЧНЯ, і, *ж., заст.* Приміщення, в якому встановлено паровик (у 1 знач.). *З паровичні вихлопувалася біла пухнаста пара* (П. Панч).

ПАРОВИЧО́К, чкá, *ч.* Зменш.-пестл. до **парови́к.** *Вже і заводський двір з ковтунами димовими і пасмами пари, мазутною чорнотою серед снігу і рудизною цегли, стукотом підвід і висвистом паровичка* (В. Барка); *Сороколіт розпрощався з головуванням у сільраді. Відтоді вдався до механіки. Спершу працював машиністом біля паровичка, який стояв у млині* (Є. Доломан); — *Давай, — махнув рукавичкою Григорій Григорович молодший, і паровичок рушив, корячись його хазяйській руці* (Ю. Яновський).

ПАРОВИ́ЩЕ, а, *с.* Земля під паром. *Кореспондент попрямував навздогад — межею, що аж до перевалу поділила паровище і озимий клин* (В. Логвиненко).

ПАРОВІДВІ́Д, вóду, *ч.* Пристрій для відведення пари *(див.* **па́ра**[2] 1). *Для відведення пари, що утворюється при приготуванні їжі в паровідвідній кухні, з кожної духової шафи на верхню панель теплового блока виведений паровідвід з відбивачем* (з мови документів).

ПАРОВІДВІДНИ́Й, á, é, *техн.* Який служить для відведення пари *(див.* **па́ра**[2] 1). *Паровідвідна труба; Паровідвідний шланг.*

ПАРОВОДЯНИ́Й, á, é. Який складається з пари і води; який діє за допомогою водяної пари. *У трубопроводах паливної системи утворюється пароводяна суміш, схожа на піну* (М. Кідрук); *Пароводяні підігрівачі призначені для систем опалення та гарячого водопостачання, коли потрібна велика поверхня теплообміну* (з наук.-техн. літ.).

ПАРОВО́З, а, *ч.* Залізничний локомотив з паровим двигуном; паротяг. *Дзвінки трамваїв, гомін паровозів Зливаються в одну тремтячу ноту* (Леся Українка); *Чорнобривий паровоз закашляв десь далеко колесами, несміло засвистів у степу* (Г. Косинка); *Поїзд стояв довго — паровоз набирав воду* (А. Головко); *Він пройшов до голови поїзда, де відсапував, готовий мчати далі, паровоз* (Б. Антоненко-Давидович); *Із середини XX століття паровоз був змушений поступитися більш досконалим локомотивам — тепловозам і електровозам, які суттєво перевершують його по економічності. Проте в ряді країн паровози й понині продовжують працювати на магістралях* (з наук.-попул. літ.).

ПАРОВО́ЗИК, а, *ч.* Зменш.-пестл. до **парово́з.** *По вузькоколійці бігає маленький, мов іграшковий, паровозик* (С. Чорнобривець); *На коліях, як і вранці, стояло кілька ешелонів. Посвистував маневровий паровозик* (В. Малик); *Хоча вагончики тягнув тепер невеличкий паровозик, а не коні, їх за старою звичкою ще називали конка* (М. Циба).

ПАРОВО́ЗНИЙ, а, е. Прикм. до **парово́з.** *В'ється дим, як сива хмарка, з паровозної труби* (Н. Забіла); *Голоси їх заглушив своїм криком паровозний гудок* (О. Гончар); *Услід за поїздом, обминаючи колію, глибоко вибиту в сухій дорозі паровозними колесами, .. марширують солдати в касках і дружно співають* (А. Михайленко); // Признач. для стоянки, ремонту і т. ін. паровозів. *Вертаючись оце з роботи, з паровозного депо, на вокзалі наткнувся* [Костюк] *на сутичку артилеристів .. з гайдамаками* (А. Головко); // Який обслуговує паровоз, працює на паровозі. *Їм назустріч від куреня йде людина в одежі паровозного машиніста* (Ю. Яновський); *Хлопець ледь отямився: перед ним стояв Григорій Лимар, паровозний машиніст* (К. Гриб).

ПАРОВО́ЗНИК, а, *ч.* Залізничник, який обслуговує паровоз, працює на паровозі. — *Доводилося економити кожний літр води, і машиніст вкладав у це весь свій багаторічний досвід старого паровозника* (О. Донченко).

ПАРОВОЗО... Перша частина складних слів, що відповідає слову **парово́зний,** напр.: паровозозбира́льний, паровозоремо́нтник.

ПАРОВОЗОБУДІВНИ́Й, á, é. Стос. до паровозобудування. *У середині XX століття паровозобудівні підприємства в передових країнах були переорієнтовані на виробництво більш продуктивних локомотивів — тепловозів і електровозів* (з наук.-попул. літ.); *Перша п'єса Ю. Яновського "Завойовники" (1931) присвячена робітникам Луганського паровозобудівного заводу* (з навч. літ.); *У 1897 р. на Харківському паровозобудівному заводі побудовано перший паровоз* (з газ.).

ПАРОВОЗОБУДІВНИ́К, á, *ч.* Робітник, який працює в галузі паровозобудування. *Паровозобудівники заводу Гартмана виробляли в рік по 100–150 паровозів* (з наук.-попул. літ.).

ПАРОВОЗОБУДУВА́ННЯ, я, *с.* Галузь транспортного машинобудування, що виробляла паровози. *У XIX ст. практично для всіх розвинених країн вирішальною точкою економічного зростання було паровозобудування, яке потім, розвиваючись, перетворилося на провідний сектор економіки* (з наук. літ.); *Наприкінці XIX ст. Харків став не лише великим залізничним вузлом, але й центром паровозобудування* (з наук.-попул. літ.).

ПАРОВОЗОРЕМО́НТНИЙ, а, е. Стос. до ремонту паровозів. — *Звідки ви?* — *запитала Шура жінку.* — *З полтавського паровозоремонтного* (О. Гончар).

ПАРОВПУСКНИ́Й, á, é, *техн.* Який служить для впускання пари *(див.* **па́ра**[2] 1). *Пара під тиском подається через паровпускний пристрій сушильної частини папероробної машини* (з наук.-техн. літ.).

ПАРОГА́З, у, *ч.* Суміш парів води і кисню, що отримується при розкладанні перекису водню. *Турбіна живиться парогазом зі спеціального парогазогенератора* (з наук.-попул. літ.); *Парогаз звичайно отримують за допомогою твердого або рідкого каталізатора* (із журн.).

ПАРОГА́ЗОВИЙ, а, е. Стос. до парогазу. *У складі малих і великих ТЕЦ України, крім традиційних паротурбінних установок на природному газі й вугіллі, працюють газотурбінні, парогазові та газопоршневі когенераційні установки на різних типах палива* (з наук. літ.); *Джерелами надходження в атмосферу важких металів у парогазовій формі є вулкани, а також діяльність мікроорганізмів і вищих рослин* (з навч. літ.).

ПАРОГЕНЕРА́ТОР, а, *ч.* Теплообмінний апарат для отримання водяної пари з тиском вищим за атмосферний. *Найпоширеніша теплова схема АЕС називається двоконтурною (перший контур — перенесення тепла від реактора до парогенератора, другий — переміщення пари з парогенератора в турбіну)* (з наук. літ.).

ПАРОГЕНЕРА́ТОРНИЙ, а, е. Прикм. до **парогенера́тор.** *У водотрубних парогенераторних установках вода під високим тиском надходить в трубчастий змійовик, що нагрівається за рахунок спалювання палива* (з наук.-техн. літ.).

ПАРОГІДРАВЛІ́ЧНИЙ, а, е. Признач. для одержання води високого тиску за допомогою пари *(див.* **па́ра**[2] 1). *Парогідравлічний прес з точки зору ремонту є найбільш надійним видом ковальсько-пресового устаткування* (із журн.).

ПАРОДИНА́МО, *невідм., с.* Машина, що поєднує парову машину і динамо-машину. *У 1882 р. перша в світі крупна центральна електростанція складалася з шести пародинамо конструкції Едісона потужністю 125 кінських сил кожна (92 кВт)* (з наук.-попул. літ.).

ПАРОДИ́СТ, а, *ч.* 1. Автор пародій (у 1 знач.). *Для характеристики впливу Гомерових епопей на пізніші покоління грецького народу не зайвим уважаю звернути увагу на невеличку групу пародистів VI–V віків перед Хр(истом), які в своїх поемах безпосередньо нав'язували до Гомера, беручи з його поем не цілі вірші, але характерні, всім відомі поетичні звороти та прикладаючи їх більш або менше зручно до осміювання сучасних їм людей* (І. Франко); *Українські пародисти й особливо романтики відродили українську літературну мову, тепер уже повністю на народній основі* (В. Русанівський).

2. Той, хто представляє когось або щось у пародії. *Ми пропонуємо своїм клієнтам організувати свято, вечірку, день народження і будь-яку іншу урочисту подію за участю професійних і відомих пародистів, що стане родзинкою Вашого свята* (з мови реклами).

ПАРОДИ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **пароди́ст.** *Пародистка виступає в різних образах уже більше десяти років* (з газ.).

ПАРОДІ́ЙНИЙ, а, е. Стос. до пародії. *Автор .. моделює безліч кумедних діалогів із пародійним і сатиричним забарвленням та ситуацій карнавального типу* (К. Москалець); *Я доплентався додому, якраз тільки що прибіг мій малий зі школи і включив касету якогось нашого ансамблю, що виконує пародійні пісні* (Ю. Покальчук); *Що особливо вразило, коли він роздивився, це що всі пасажири цього карикатурного, цього пародійного вагона були робітники, індустріальні робітники* (І. Багряний).

ПАРОДІ́ЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **пароді́йний.** *Характерні риси поетики модерністських творів Джойса: потік свідомості, елемент пародійності та іронічності, яскраво виражена інтертекстуальність* (з наук. літ.); *Максим стояв приголомшений. І враз відчув, що він... сміється .. Те "щось", що викликало цей сміх, — то було нагле й гостре відчуття пародійности — так, пародійности! — побаченої картини* (І. Багряний).

ПАРОДІ́ЙНО. Присл. до **пародійний.** *Бахтін відзначає насиченість меніппеї* [сатири в стилі давньогрецького автора Меніппа] *пародійно переосмисленими цитатами, наявність у ній відкритої чи прихованої полеміки з різними "володарями дум", алюзій, майже журналістських інвектив і т. ін.* (Ю. Іздрик).

ПАРОДІЮВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пародіюва́ти.** *Підладитися комусь іншому під мову другого письменника дуже трудно, хіба що вона надається до пародіювання* (І. Франко); *До партії входять актори, письменники, художники, спільною метою яких є пародіювання всіх решти партій і політичної боротьби загалом* (Н. Сняданко).

ПАРОДІЮВА́ТИ, юю, юєш, *недок. і док., кого, що.* 1. Створювати пародію на кого-, що-небудь або у сатиричному, іронічному плані наслідувати когось, щось. *Але який труд рідний для мене? Вигадувати сюжети, писати навмання, шліфувати стиль, .. забувши про тих безталанних ексцентриків, які руйнували стиль або постмодерністично (слівце!) глузували з нього, пародіювали* (К. Москалець); — *Ти зауважила, як вона пародіює класичну манеру гри?* (Г. Вдовиченко).

2. Зображувати у смішному, карикатурному вигляді. *Відтворюючи голос Шпаківського і пародіюючи його псевдовчену фразеологію, молодий чоловік спитав: — Які явища ми називаємо смішними, тобто комічними?* (І. Волошин); *Наш П'єр, щоб заспокоїти публіку, вирішив показати, що все це жарт, нічого страшного не сталося. Сам виліз під купол і, пародіюючи Сашу Цирілла, повторив його стрибок. І... зламав ногу* (В. Нестайко).

3. Прагнучи наслідувати кого-, що-небудь, перекручувати суть того, що наслідують. *Від таких думок мені робилося веселіше — адже це не зовсім мої думки. Це я подумки пародіював думки інших* (Ю. Андрухович).

ПАРОДІЮВА́ТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **пародіюва́ти.** *Звернемо увагу на парадокс пародії, який полягає в тому, що руйнування оригіналу відбувається в пародії лише всередині контрольованих меж, лише всередині впізнаваності тексту, що пародіюється* (із журн.).

ПАРО́ДІЯ, ї, *ж.* 1. Сатиричний або комічний літературний, музичний і т. ін. твір, що використовує які-небудь риси іншого твору, а також його форму, знижуючи зміст. *У своїй літературній еволюції Квітка лише повторив ту путь, яку перейшов перед ним Котляревський: замолоду — писання для розваги, пародія, анекдота, карикатура, пізніше, на повороті віку — тяжіння в бік поважного й зворушливого, нахил до сантиментальних тем та персонажів, до зразків високої літератури* (М. Зеров); *Важко було зрозуміти, чи це справжня розмова, чи Безрукий декламував пародію на якусь промову* (О. Копиленко); *На арені вже артисти дореволюційного цирку в кумедних смугастих трико. Починається, як тепер кажуть, вистава-ретро, тобто пародія на виставу старих часів* (В. Нестайко); *Недарма ж кажуть: то не поет, на чиї твори гумористи не написали жодної пародії!* (В. Чемерис).

2. Сатиричне, іронічне наслідування кого-, чого-небудь. *Чи потребує ж особливого роз'яснення, що свавільна і жартівлива пародія одного Фрейліґратового вірша, зроблена комічною основою Атта Троля, зовсім не має на меті зневаги поета?* (Леся Українка); *Дівчина робить кілька балетних па, але це — не пародія, а по-справжньому граціозні рухи* (М. Дашкієв); *Товариство це мало свій ритуал, свою градацію посвят — може, як забавну пародію на модні тоді масонські ложі чи й як спогад про бурсацькі витівки* (І. Дзюба).

3. *перен.* Невдале, лише зовнішнє наслідування чого-небудь, спотворення зразка. *Штука, котра не є культом красоти і гармонії, перестає бути штукою, є пародією, карикатурою, дегенерацією штуки* (І. Франко); *Щось схоже бачимо і в Альцестія. Оті його історії про Люцилія... Це насправді якась пародія на житія...* (Ю. Винничук).

4. *перен.* Насмішка, карикатура. *У нього квадратне чоло, тупі, пересичені очі, м'ясистий ніс і важке підборіддя. Ще — пародія на вуси: ріденьке, руде, покручене і пригноблене .. волосся́чко* (Р. Андріяшик); *Тут нема дому, тільки брудний гуртожиток, пародія на дім* (Є. Кононенко); *Все закостеніло, його рідне село .. нагадує пародію на єгипетського сфінкса, що втратив містику та позачасовість власних контурів* (С. Процюк).

ПАРОДО́НТ, у, *ч.* Сукупність анатомічних утворень, що оточують корінь зуба (ясна, періодонт, кісткова тканина, альвеоли). *Пародонт становить так званий опорно-утримувальний апарат зубів* (з наук.-попул. літ.); *Пародонт виконує відразу кілька найважливіших функцій: фіксація зубів, сприйняття і регулювання жувального навантаження, управління роботою жувальних м'язів, захист від проникнення всередину кісткової тканини хвороботворних бактерій та ін.* (із журн.).

ПАРОДОНТА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до пародонту, пародонтиту. *Пародонтальний абсцес є проявом гострої форми пародонтиту* (з навч. літ.); *Запальний процес руйнує пародонтальні структури й часто робить неможливим проведення більшості стоматологічних процедур: від простого пломбування до імплантації* (із журн.).

ПАРОДОНТИ́Т, у, *ч., вет., мед.* Запалення тканин пародонту. *На початковій стадії пародонтит може проявлятися лише легкою кровотечею ясен, а на пізніх — випадінням зубів* (з наук. літ.); *Найкращим способом профілактики пародонтиту є дотримання гігієни порожнини рота протягом усього життя. Це означає, що необхідно чистити зуби двічі на день і хоча б раз у день користуватися зубною ниткою* (з наук.-попул. літ.); *Причинами розвитку пародонтиту можуть бути мікроорганізми, які живуть в порожнині рота, а також утворення зубного каменю* (із журн.).

ПАРОДОНТО́З, у, *ч., вет., мед.* Порушення кровопостачання та мінерального обміну пародонту. *Вираженим симптомом пародонтозу є оголення шийок і коренів зубів* (з наук. літ.); *Пародонтоз часто супроводжується такими хворобами, як цукровий діабет та інші захворювання органів внутрішньої секреції (гормональні порушення), атеросклероз* (з навч. літ.); *Зазвичай від пародонтозу страждає більшість собак, в раціоні яких відсутня тверда їжа* (із журн.); *Пародонтоз вражає кісткову тканину щелеп і тканини ясен, які дуже важко відновити. Якщо не лікувати пародонтоз, то можна позбутися зубів у ранньому віці* (із журн.).

ПАРОДОНТО́ЛОГ, а, *ч.* Лікар-фахівець з пародонтології. *Звертатися до пародонтолога потрібно при появі будь-яких симптомів, які можуть свідчити про наявність запалення: кровоточивість, зміна кольору ясен, поганий запах із рота, оголення зубних шийок* (з наук.-попул. літ.).

ПАРОДОНТОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до пародонтології. *За статистикою, в кожному третьому випадку пацієнт звертається до стоматолога через пародонтологічні захворювання* (із журн.).

ПАРОДОНТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Галузь стоматології, яка займається лікуванням і профілактикою захворювань пародонту. *Найчастіше в пародонтології зустрічаються такі захворювання, як гінгівіт, пародонтоз, пародонтит* (із журн.).

ПАРОДОНТОПА́ТІЯ, ї, *ж.* Загальна назва хвороб пародонту. *Пародонтопатію спричиняють мікроорганізми, що живуть і розмножуються на зубній поверхні* (з наук. літ.).

ПАРОЕЖЕ́КТОР, а, *ч.* Гідравлічний пристрій, в якому відбувається передача кінетичної енергії від одного середовища, що рухається з великою швидкістю, до іншого. *Пароежектори використовують у струминних насосах: водоструминних, пароргутних, пароолійних* (з наук.-техн. літ.).

ПАРОЕЖЕ́КТОРНИЙ, а, е. Стос. до пароежектора. *Вакуумна насосна установка пароежекторних насосів є ступінчастою системою* (із журн.).

ПАРОЗБІ́РНИК, а, *ч.* Резервуар, що служить для збирання пари *(див.* **па́ра**[2] 1) і розподілу її по трубопроводах. *Утворювана пара розміщується в паровому просторі в парозбірнику, звідки й подається споживачам* (з наук.-попул. літ.).

ПАРОІЗОЛЯЦІ́ЙНИЙ, а, е, *спец.* Стос. до пароізоляції. *Варто розрізняти паропроникну мембрану й пароізоляційний матеріал. Перша пропускає пару в напрямках всередину та назовні, але затримує воду (у два або тільки один бік). У свою чергу, пароізоляційні матеріали не пропускають ні пару, ні воду* (з навч. літ.).

ПАРОІЗОЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж., спец.* Ізоляційний шар, що захищає огороджувальні конструкції від водяної пари. *Як пароізоляцію застосовують полімерні лаки, рулонні та листові матеріали, пароізоляційні плівки, а в жарких приміщеннях, наприклад у лазнях, фольгу або термофол* (з наук.-попул. літ.); *Пароізоляція будь-яких огороджувальних конструкцій у будівництві та ремонті будівель потрібна для запобігання утворенню точки роси всередині самих конструкцій* (із журн.).

ПАРО́К, рка́, *ч.* Зменш.-пестл. до **пар**[2]. *Над землею курів парок, хвилями гойдалося легке сріблясте марево* (Я. Гримайло); *Коропов прийшов* [у парну] *пізніше інших, на останній, наймiцніший парок* (В. Земляк).

◊ **Па́рити парка́** *див.* **па́рити**[1].

ПАРОКІ́НКА, ПАРОКО́НКА, и, *ж., іст., розм.* Підвода, запряжена парою коней. — *Я колись служив у нашого дідича, та що то за пан? Парокінкою їздив, та й то такою, що тільки тьфу!* (І. Франко); *Чотири пароконки з дзвониками на дугах, з рушниками на оглоблях .. шукали виходу, летячи прямо повз кулемет на площу* (О. Довженко).

ПАРОКІ́ННИЙ, а, е. Признач. для запрягання або запряжений парою коней. *З-під пахучого темно-зеленого склепіння густої рябини і верб придорожніх викотилася парокінна бричка* (І. Франко); *Потяглися підводи, безкраї валки підвід обабіч. Підводи саньми й возами, однокінні й парокінні* (І. Багряний); *Назустріч повільно посувався парокінний віз* (Л. Дмитерко); *На саму середину табору викотився парокінний віз, навантажений гарбузами* (М. Стельмах).

ПАРОКІ́ННО. Присл. до **парокі́нний.** *Далеко-далеко, луговою дорогою мчав запряжений парокінно віз* (Ю. Мушкетик); *Від брички, запряженої парокінно, метнувся до них .. старий* (Г. Колісник).

ПАРОКІ́НЬ, ко́ня, *ж., іст., розм.* 1. Те саме, що **парокі́нка, пароко́нка.** *Сміємося собі, шуткуємо. Тільки ото ступили за царину, а тут нам назустріч парокінь. З воза як гукне на нас: — Стійте!* (О. Кониський).

2. *у знач. присл.* Двома конями. *На майдан з-за низенької церквиці в'їхав запряжений парокінь віз* (Ю. Мушкетик).

(1) В парокі́нь — запряжений парою коней. *Улюблена їхала возом в парокінь обік Фараона* (І. Франко); *Після полудня .. з села прикотила бричка в парокінь* (Ю. Мушкетик).

ПАРОКО́НКА *див.* **парокі́нка.**

ПАРОКСИ́ЗМ, у, *ч.* 1. *чого і без дод., вет., мед.* Сильний приступ, раптове загострення якої-небудь хвороби. *Усі пароксизми мають характерні особливості: спонтанність, короткочасність, зворотність, стереотипність, повторюваність* (з навч. літ.); *Поки дописала листа, Оксані поліпшало і жар пройшов, видно, пароксизм минув* (Леся Українка); *Тіц, зціпивши зуби, раптом почав дрібно тремтіти в нападі м'язового пароксизму* (О. Довженко); — *Вам уже казали про нашого хворого? Його не можна чіпати, доки не закінчиться пароксизм. Він надто слабий* (В. Владко).

2. *перен.* Раптовий приступ якого-небудь сильного душевного збудження, сильного почуття і т. ін. і зовнішній вияв його. *Я було встаю й мушу одягаться та чепуриться, щоб вволить його дурну волю та йти з ним, куди потягне його пароксизм нудьги* (І. Нечуй-Левицький); *Нам захочеться скаржитися, по-дитячому ридати, битися у пароксизмі незрозумілого жалю за невідбулим...* (С. Павличко); // Гострий, раптовий вияв чого-небудь. — *Що за дивний у них пароксизм книголюбства!* (О. Донченко).

3. Різке посилення діяльності внутрішніх сил Землі, що викликає гороутворення, магнетизм і т. ін. *Діючі вулкани не здійснюють виверження весь час і з однаковою силою. Їх діяльність то послаблюється, то посилюється, тому можна говорити про спалахи діяльності, тобто пароксизми, які мають різний характер у різних вулканів* (з навч. літ.).

ПАРОКСИЗМА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до пароксизму. — *Електрокардіограма підтвердила перединфарктний стан. Екстрасистолія, декомпенсація кровообігу. Пароксизмальна тахікардія...* (Люко Дашвар); *Цикли пароксизмальних вивержень вулканів відбуваються через більш-менш певні проміжки часу* (із журн.).

ПАРОЛИ́СТ, у, *ч.* Дводольна рослина родини паролистових із супротивним листям, яке звичайно складається з багатопарних м'ясистих листочків. *Стебла паролисту сильно гіллясті, при основі деревні* (з наук.-попул. літ.); *Препарати паролисту звичайного виявляють протиглисні, антисептичні, протизапальні, ранозагоювальні, проносні, детоксикаційні та судинорозширювальні властивості* (із журн.).

ПАРОЛИСТОВІ́, ви́х, *мн.* Родина дводольних рослин із супротивним листям. *Серед паролистових є кущі й напівкущі, рідко дерева й трави* (з навч. літ.).

ПАРО́ЛЬ, я, *ч.* 1. Секретне умовлене слово, фраза, рідше якийсь умовний сигнал для розпізнання своїх людей на військовій службі, в конспіративних організаціях і т. ін. *Приїхав він* [товариш Кирило] *в город. Учинив "явку", сказав пароль* (М. Коцюбинський); *Петро кивнув їй з докором: — Чому ж не стукати, як домовились? Хіба пароля не знаєте?* (Д. Бедзик); *Вартовий, незважаючи на те, що вони назвали пароль, не пропускав їх* (Григорій Тютюнник); *Дівчина поткнулася на одну з нелегальних явочних квартир, але пароль уже було змінено, і її не визнали* (М. Дашкієв).

2. *інформ.* Слово або сукупність знаків, що дозволяють користувачеві комп'ютера отримати доступ до даних і програм. *У процесі настроювання системний адміністратор може визначити для кожного користувача ім'я в системі, пароль і права доступу до модулів і таблиць бази даних* (з навч. літ.); *Комп'ютер заявив, що .. всі записи захищені невідомим йому паролем* (О. Авраменко, В. Авраменко); — *Він знав усі паролі секретного банку даних. Що ж тут неможливого? Він був талановитим програмістом і міг розкодувати інформацію* (Л. Кононович).

ПАРО́ЛЬНИЙ, а, е. Прикм. до **паро́ль.** *Партизани подали парольний сигнал* (із журн.); *Для підтримки безпеки мережі на необхідному рівні будь-який вхід через комутовані лінії зв'язку, будь-то віддалений термінал або інша мережа, необхідно автентифікувати через парольний захист, перевірку за списком дозволених номерів* (з навч. літ.).

ПАРО́М *див.* **поро́м.**

ПАРОМІ́Р, а, *ч.* Прилад для вимірювання витрати пари *(див.* **па́ра²** 1). *Бездоганно повинно бути організоване вагове господарство, виробничі ділянки мають бути оснащені вимірювальними приладами — газомірами, паромірами, електролічильниками, водомірами та ін.* (з навч. літ.).

ПАРО́МНИЙ *див.* **поро́мний.**

ПАРО́МНИК *див.* **поро́мник.**

ПАРОМОБІ́ЛЬ, я, *ч.* Автомобіль з паровим двигуном. *Учень Уатта Річард Тревітік став працювати над конструкцією паромобіля з 1797 р., а в 1801–1803 рр. побудував кілька діючих конструкцій нової машини* (із журн.).

ПАРОМОБІ́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до паромобіля. *В. П. Гур'єв запропонував побудувати мережу брукованих доріг із спеціальними жолобами з металу для пересування паромобільних потягів* (з наук. літ.).

ПАРОМОТО́Р, а, *ч.* Парова машина, яку застосовують як тягловий двигун самохідних безрейкових машин. *Американський винахідник Вільям Лір відпрацьовував конструкцію паромотора — оригінального поршневого двигуна на парі* (із журн.).

ПАРОМОТО́РНИЙ, а, е. Споряджений паромотором. *Значна частина витрат за минулі роки була спрямована на організацію потужної судноремонтної та суднобудівної бази і на посилення паромоторного флоту* (з публіц. літ.).

ПАРОНЕПРОНИКНИ́Й, а́, е́. Який не пропускає пари *(див.* **па́ра²** 1); захищений від неї. *У тваринницьких і житлових приміщеннях стелі повинні бути теплими, паронепроникними і захищеними від швидкого займання* (з мови документів); *Паронепроникний бар'єр створюється з внутрішнього боку теплоізоляційних матів або плит* (з мови реклами).

ПАРОНЕПРОНИ́КНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **паронепроникни́й.** *Чим більша вологість теплого повітря та інтенсивніший температурний перепад у приміщеннях, тим вищим має бути ступінь паронепроникності внутрішніх шарів огороджень у порівнянні з зовнішніми* (із журн.).

ПАРО́НІМ, а, *ч., лінгв.* Слово, близьке до іншого за звуковим складом, але з іншим значенням. *Відчутну складність становить застосування і тлумачення в гірничій термінології паронімів, якими багата українська мова* (з наук. літ.); *Пароніми — це близькозвучні слова. Серед слів нашої мови є досить багато таких, які мають однаковий корінь, а різняться лише суфіксом, кількома літерами в закінченні, префіксом, наявністю чи відсутністю частки -ся та ін.* (з навч. літ.); *Паронімами можуть бути іменники, прикметники, дієслова та інші частини мови, наприклад: адресат — адресант, ефектний — ефективний. Зовнішньо ці слова схожі, але різні за значенням* (з навч. літ.).

ПАРОНІМІ́ЧНИЙ, а, е, *лінгв.* Стос. до паронімії. *У праці розглядається проблема паронімічної атракції як фактора експресивної організації заголовка різножанрових повідомлень у різних типах засобів масової комунікації* (з наук. літ.); *Сплутування термінів у паронімічних парах (а часом і рядах) можна пояснити не лише схожістю їх звучання, але й їхньою значеннєвою близькістю, головним чином недостатньо впевненим знанням одного чи кількох слів, некомпетентністю мовця у тій сфері діяльності, до якої належить слово* (із журн.).

△ **Паронімі́чна атра́кція** *див.* **атра́кція.**

ПАРОНІМІ́ЧНО, *лінгв.* Присл. до **паронімі́чний.** *Для досягнення комічного ефекту в художньому тексті термін може паронімічно зближуватися з іншим словом, зазнавати трансформації, метафоризуватися та ін.* (з наук. літ.).

ПАРОНІМІ́Я, ї, *ж., лінгв.* Звукова близькість слів при відмінності їхніх значень. *Пароніми можуть зближуватися з метою посилення образності мови, емоційного впливу тексту і т. ін.* (з наук. літ.); *Паронімія принципово відмінна від синонімії, оскільки пароніми в складі паронімічної пари або ряду співвідносні між собою з огляду на їх словотвірну співвіднесеність* (із журн.).

ПАРОНІ́Т, у, *ч.* Листовий прокладковий матеріал, який виготовляють із суміші азбесту, каучуку і порошкоподібних наповнювачів. *Пароніт застосовують для виготовлення прокладок з метою герметизації нерухомих плоских стиків труб, насосів, арматури з газоподібними і рідкими агресивними середовищами в широких діапазонах температур* (з наук.-попул. літ.).

ПАРОНІ́ТОВИЙ, а, е. Зробл. з пароніту. *Паронітові прокладки можуть використовуватися при зниженні температури до –60 °С, зберігаючи за таких умов свої властивості* (із журн.).

ПАРОНОМА́ЗІЯ, ї, *ж., лінгв., літ.* Стилістичний прийом, що полягає у зближенні слів, що мають звукову подібність. *Призначення парономазії — надати тексту виразності, посилити його дієвість, підкресливши зіставленням слів, їх змісту, звукового вигляду авторську думку, образність висловлювання* (з наук. літ.); *Парономазія використовується головним чином у поезії, звичайно в рамках речення* (з навч. літ.).

ПА́РОНЬКА, и, *ж., нар.-поет.* Пестл. до **па́ра¹** 1, 3, 7. *Ой по горах, по долинах, По козацьких українах Сив голубонько літає, Собі пароньку шукає* (з народної пісні); *Дві пароньки найщасливіших очей ізглянулися із собою* (Марко Вовчок); *Чом він* [соловейко] *не співа? Чи не вбито, не однято Пароньки його?* (Дніпрова Чайка).

ПАРООХОЛО́ДНИК, а, *ч.* Апарат для регулювання температури пари *(див.* **па́ра²** 1), запобігання її перегріванню. *Охолодження пари в пароохолоднику досягається відведенням від пари тепла за допомогою води, яка або пропускається по трубках теплообмінного апарата, або безпосередньо впорскується в апарат* (з наук. літ.).

ПАРООЧИ́СНИК¹, а, *ч.* Знаряддя для очищування від бур'яну поля, що перебуває під паром *(див.* **пар¹**). *Пароочисник підготовлено до роботи в новому сезоні* (з газ.).

ПАРООЧИ́СНИК², а, *ч.* Пристрій для очищення поверхонь з допомогою пари *(див.* **па́ра²** 1, 2). *Здатність пароочисника виробляти пару з досить низькою вологістю дозволяє використовувати його у промисловості, на виробництві, а також у домашньому господарстві* (з наук. літ.); *Пароочисник використовують для догляду за кахельною плиткою, плитою і духовкою, дзеркалами, віконним склом та сантехнікою, ламінатом, склокерамікою і лінолеумом* (з наук.-попул. літ.); *Багато моделей пароочисників призначені для чищення килимів, текстильних виробів, штор та одягу* (із журн.).

ПАРОПЕРЕГРІ́В, у, *ч.* Процес підвищення температури пари *(див.* **па́ра**^{2} 1) відносно температури насиченої пари при певному тиску. *Пароперегрів використовується в циклах різних теплових машин для підвищення їх ККД* (із журн.).

ПАРОПЕРЕГРІВНИ́К, а́, *ч.* Апарат у котельному агрегаті, признач. для підсушування і перегрівання насиченої водяної пари *(див.* **па́ра**^{2} 1). *Промисловий пароперегрівник допомагає збільшити температуру пари значно вище критичної* (з наук. літ.).

ПАРОПЛА́В, а, *ч.* Судно, що приводиться в рух паровим двигуном. *А ще далі, де лиш око сягає, — не знать, чи по воді, чи по небу, — легкою тінню просувається пароплав* (М. Коцюбинський); *Пароплав сунувся вниз Дніпром поважно, повільно, з обережністю, як чоловік у слизьких калошах з мокрої гори* (В. Винниченко); *Пароплав протяжно крикнув перед розведеним понтонним мостом* (В. Підмогильний); *І пливуть пароплави рікою, а за ними осріблений шлях* (В. Сосюра).

Зніма́ти / зня́ти з по́їзда (з паропла́ва, з літака́ *і т. ін.)* *див.* **зніма́ти.**

ПАРОПЛА́ВИК, а, *ч.* Те саме, що **паропла́вчик.** *Пароплавик уже багато років тягав між Дуйсбургом і Кобленцом довгі незграбні баржі* (П. Загребельний).

ПАРОПЛА́ВНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **паропла́в.** *Ще світила електрика десь у глибині пароплавних приміщень, у машинному відділі та в кочегарці* (М. Трублаїні); *Сьогодні неділя, все відпочиває і навіть на річці поменшало робочого пароплавного руху* (О. Довженко); // Яким обладнано пароплав; яким користуються на пароплаві. *Голубенко перейшов на другий борт і сів, приємно відчувши велику зручність білих пароплавних крісел* (Г. Епік); *Пароплавні колеса роблять сердито з води конфітурну піну, й ми рушаємо* (Б. Антоненко-Давидович); // Який відбувається на пароплаві. *Сон і дрімота на свій фантастичний лад перетворювали пароплавні розмови, що їх наслухався художник* (І. Волошин).

2. Стос. до пароплавства. *Коли з'явилась пароплавна компанія і відбила у поромників перевіз, перенесли Кабашні всю свою діяльність на Каховку* (О. Гончар); *За віконцем з ґратами тепер розмістилося пароплавне бюро, тобто контора Дюранди* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Із відкриттям пароплавного сполучення (1850 р.), будівництвом залізниці та мосту через Дніпро (1872 р.) у м. Кременчук розширюється торгівля* (з наук.-попул. літ.).

ПАРОПЛА́ВСТВО, а, *с.* 1. Установа, що керує пароплавним та іншим річковим і морським транспортом, перевезенням на суднах пасажирів і вантажів. — *Служу на пароплавстві. Кельнером у ресторані* (Іван Ле); *Чи потрібен він ще пароплавству, бодай на портову службу чи на роль капітана-наставника?* (О. Гончар); *Обидва стояли на нижній палубі, неподалік від капітана, і завзято знімали "документальну фільму" на замовлення Київського пароплавства* (І. Роздобудько); *ПрАТ "Українське Дунайське пароплавство" повернулося до прибутковості в другому кварталі поточного року. В квітні – червні отримано 520 тис. грн. чистого прибутку* (із журн.).

2. Рух пароплавів по водних шляхах, перевезення пасажирів і вантажів на пароплавах. *Наприкінці XIX — на початку XX ст. прокладення залізниці, розвиток пароплавства на Дніпрі дали поштовх народженню київського фінансово-економічного центру* (з наук. літ.); *З ініціативи Бутакова на Аральському морі було заведено пароплавство* (з наук.-попул. літ.).

△ **(1) Ланцюго́ве паропла́вство,** *іст.* — пересування суден за допомогою протягнутого дном річки або каналу ланцюга. *У 1888 р. О. М. Сибіряков на порогах Ангари організував ланцюгове пароплавство* (з наук.-попул. літ.).

ПАРОПЛА́ВЧИК, а, *ч.* Зменш. до **паропла́в.** *З плавнів повернулися пароплавчики крейсерської служби* (Ю. Яновський); *Пароплавчик, що доставив екскурсантів, притулившись до причалу й теж спочиває, — так стоятиме, аж доки його пасажири повернуться* (О. Гончар); *Зрідка "Голіафові" траплялись назустріч поодинокі моторні барки, маленькі пароплавчики, меткі індіянські* [індіанські] *піроги* (Ю. Бедзик); *Видно було Дніпро, по якому, плескаючи колесами по воді, пароплавчик з довгою трубою тягнув баржу* (В. Нестайко).

ПАРОПОВІТРЯ́НИЙ, а, е. 1. Який складається з сухого повітря і водяної, звичайно перегрітої, пари. *Пароповітряна суміш із компресора надходить у камеру згоряння, куди подається і паливо, наприклад, природний газ, гас, бензин, метиловий спирт (метанол) та ін.* (з наук.-попул. літ.).

2. Який діє за допомогою повітря і пари. *Пароповітряний клапан двигуна служить для підтримання тиску в системі охолодження* (з навч. літ.).

ПАРОПОДІ́БНИЙ, а, е. Який має вигляд або властивості пари *(див.* **па́ра**^{2} 1). *Пароподібна волога міститься в ґрунтовому повітрі, що знаходиться між ґрунтовими частинками* (із журн.); // Який перебуває в стані пари. *Як відомо, вода при температурі 100 °С і атмосферному тиску переходить у пароподібний (газуватий) стан* (з навч. літ.); *Утворення дрібного пароподібного розпилення в системі поливання газону дозволяє воді лягати на землю подібно до роси, але набагато інтенсивніше, а це запобігає утворенню бруду* (із журн.).

ПАРОПРОВІ́Д, во́ду, *ч.* Трубопровід, по якому проходить пара *(див.* **па́ра**^{2} 1). — *Тут навіть не треба дозволу інженера дивізіону. Досить дозволу командира корабля, йдучи максимальним ходом, ми робимо повне перекриття на головному паропроводі при підвищенні тиску* (М. Трублаїні); *Становий діловито давав останні вказівки, стежив за паропроводом, за робітниками* (Іван Ле); *Відомо, що при русі пари паропроводом існують неминучі втрати тиску і тепла, тому теплофізичні параметри пари на початку і в кінці паропроводу відрізняються* (з наук. літ.).

ПАРОПРОВІ́ДНИ́Й, і́дна́, і́дне́. Прикм. до **паропрові́д.** *Праска, яка використовується в комплекті з промисловими столами, що забезпечені технологічною парою, складається з підошви, корпусу і рукоятки. До рукоятки підводяться паропровідний рукав та електрошнур* (з наук.-техн. літ.).

ПАРОПРОВІ́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **паропрові́дни́й.** *Мінеральна вата набагато краща за пінопласт. Вона має високу паропровідність, не горить, екологічно чиста, має звукоізоляційні властивості* (з мови документів).

ПАРОПРОДУКТИ́ВНИЙ, а, е, *спец.* Здатний утворювати водяну пару *(див.* **па́ра**^{2} 1). *Деякі паропродуктивні котли виробляють до 20 тонн пари за годину* (із журн.).

ПАРОПРОДУКТИ́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., спец.* Властивість за знач. **паропродукти́вний.** *У малій теплоенергетиці водовугільне паливо досить ефективно використовують як штатне паливо в котлах малої та середньої паропродуктивності, особливо з топками шарового спалювання* (з наук. літ.).

ПАРОПРОНИКНИ́Й, а́, е́. Який пропускає пару *(див.* **па́ра**[2] 1) або через який вона проникає. *Особлива формула спеціальних силоксанових домішок робить покриття фасадної декоративної штукатурки паропроникним та водовідштовхувальним* (із журн.); *Довговічний, негорючий, екологічний, паропроникний утеплювач призначений для утеплення фасадів, горищ та підлоги* (з мови реклами).

ПАРОПРОНИ́КНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **паропроникни́й.** *Серед інших характеристик газобетону одним із найважливіших показників є паропроникність* (з наук.-попул. літ.).

ПАРОПРОСАПНИ́Й, а́, е́, *с. г.* Стос. до пару *(див.* **пар**[1]**),** зайнятого просапними культурами. *При нинішній паропросапній системі землеробства, недостатньому внесенні органічних добрив створюються умови для швидкої мінералізації рослинних решток у ґрунтах, слабкої їхньої гуміфікації, що супроводжується зниженням загальних запасів гумусу* (з наук. літ.).

ПАРОРОЗПО́ДІЛ, у, *ч.* Розподіл пари у паровому двигуні. *Система соплового паророзподілу парової турбіни містить паропроводи від регулювальних клапанів, що підводять пару до груп сопел за паророзподільною камерою* (з наук.-техн. літ.).

ПАРОРОЗПОДІ́ЛЕННЯ, я, *с.* Те саме, що **паророзпо́діл.** *У практиці турбінобудування розрізняють два типи паророзподілення — дросельне і соплове* (з навч. літ.).

ПАРОРОЗПОДІ́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до паророзподілу. *Паророзподільна камера і сопловий апарат регулювального ступеня розділені перегородками на кільцеві зони та являють собою самостійні соплові блоки, які не містять закритих каналів* (з наук.-техн. літ.).

ПАРОРОЗПОДІ́ЛЬНИК, а, *ч.* Механізм, що автоматично розподіляє пару в циліндрах парового двигуна. *У нижній частині вугільного адсорбера розміщені розвантажувальний люк, паророзподільник і патрубок для підведення води* (з наук.-техн. літ.); *Замість ручного паророзподілу англійський винахідник Джеймс Уатт запропонував автоматичний паророзподільник, який називається золотником* (з навч. літ.).

ПАРОСИЛОВИ́Й, а́, е́. Стос. до перетворення теплової енергії пари на механічну. *У паросилових установках вода нагрівається під тиском, вищим за атмосферний, і тому температура її кипіння значно перевищує 100 °С* (з навч. літ.).

ПА́РОСЛЬ, і, *ж., рідко.* Те саме, що **па́росток.** *У загратовані вікна вриваються молоді паролі дикого винограду* (Леся Українка); *Простягаю руку до слизької стіни, забиваю під нігті якусь підступну парость. Навряд чи допоможе звідси вилізти, та все ж хапаюся за неї, точніше, просто дряпаю стіни* (І. Карпа); *Драгоманов, аналізуючи старанно весь той величезний матеріал, вбачає у всіх його перемінах, комплікаціях та упрощеннях паросі одного і того самого мотиву* (І. Франко).

ПАРОСМІ́Я, ї, *ж., мед.* Викривлене сприйняття запахів. *Паросмія спостерігається при неврозах, шизофренії, істеричних реакціях, гормональному дисбалансі* (з навч. літ.).

ПА́РОСТ, а, *ч.* Те саме, що **па́росток.** *Дерево має надію: якщо буде стяте, то силу отримає знову, і парост його не загине* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Липи розвивалися звільна. Як із золота, блищали їх нові здорові парости* (Б. Лепкий); *З будяків дикий мак блисне тобі у вічі. І потоне в буйних паростах між рівчаками* (І. Микитенко); *Я син твій, нене-Україно, Народу парост я твого* (І. Манжура).

ПАРОСТИ́ТИСЯ, и́ться, *недок.* Пускати паростки; проростати. *Вже жито почало паноститися* (Сл. Б. Грінченка); *Озимий часник потрібно садити вчасно. При ранній висадці він буде паноститися і може замерзнути, а при пізній не встигне вкоренитися до настання морозів* (із журн.).

ПА́РОСТКОВИЙ, а, е. Стос. до паростка. *Вегетативний процес розмноження включає порослеве, паросткове, відводкове поновлення лісу, а також кореневищами* (з наук. літ.).

ПА́РОСТКОВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **па́ростковий.** *Треба відчувати тендітну паростковість нашого національно-духовного відродження, його часом повну безпорадність і незахищеність, щоб не принижувати його байдужим скалозубством* (з публіц. літ.).

ПА́РОСТОК, тка, *ч.* 1. Молоде стебло рослини. *Садки червоніли молодими паростками* (Панас Мирний); *Він пішов у парк, де вже ніжно зеленіли перші паростки трави й бруньки на деревах* (Д. Бузько); *А хліб тим часом пускає паростки і зеленіє* (У. Самчук); *Сонце, смійся! Дощик, лийся! Линьте, краплі, до землі, щоб на грядах у зернятах кріпли паростки малі* (Н. Забіла).

2. *перен.* Ознака, перші прояви того, що починає розвиватися, з'являтися; зародок. *В серці Ісакієвому надія ніжним паростком до життя прокинулась* (Н. Королева); *Так і не заснула в той ранок стривожена звісткою мати. Лежала не стуляючи очей, дивилася крізь густі віти дерев, де поволі танула ніч, пробивалися могутні паростки дня* (Іван Ле); *Каргат, хоч і молодий, та кільчаться, видно, в його душі паростки стародавньої інженерської етики* (Ю. Шовкопляс); // Людина з першими проявами чогось нового, прогресивного. *Такі, як Ніна Корсун, — це нові, молоді паростки нашої сільської інтелігенції* (П. Тичина); // *заст.* Нащадок. *Небо послало йому нове випробування. Єдиний, кого він мав біля себе, духовний паросток його, нині — лукаво мудруючий єретик* (В. Дрозд); *— Паростку Зевсів, владарю людей, Менелаю Атріде!.. Не уник він лихого загину* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

Пуска́ти / пусти́ти па́росток (па́рость) *див.* **пуска́ти.**

◊ **Викорчо́вувати / ви́корчувати до оста́ннього па́ростка** *див.* **викорчо́вувати.**

ПА́РОСТОЧОК, чка, *ч.* Зменш.-пестл. до **па́росток.** *З липового зрубу молоді паросточки пустились* (Марко Вовчок); *Перші тендітні світло-зелені гострі паросточки витикаються з землі* (О. Іваненко); *На прогалинах, куди проникало сонце, із землі пробивались перші паросточки сон-трави* (А. Михайленко); *— Мені страшно, Курт! Налийте вина! Я вип'ю не за вас, ні. Я вип'ю за паросточок справжнього кохання, який я нещодавно так безжально розтоптала власними ногами!* (М. Дашкієв).

ПАРОСТРУМИ́ННИЙ, а, е. Який приводиться в рух, дію за допомогою парового струменя, працює завдяки йому. *Пароструминний ежектор використовує енергію парового струменя для відсмоктування рідини, пари або газу із замкнутого простору* (з наук.-попул. літ.).

ПА́РОСТЬ, і *і* и, *ж.* 1. Те саме, що **па́росток.** *Зима гине, як надходить весна, зерно гниє в землі, випускаючи парость* (М. Коцюбинський); *Тільки-но блідо-зелені парості, з яких потім розів'ється огудиння кавунів, почнуть проклюовуватися крізь рихлу землю, тягнучись до сонця, Гуня оселяється в курені* (Б. Лепкий); *Як парость виноградної лози, Плекайте мову. Пильно й непастанно політь бур'ян* (М. Рильський); *Перші розмови, що їх вів еллін з Колігоном в дорозі, заронили зерно надії в серце, але треба було зміцнити ті несміливі парості, відчути їхню життєвість, надійність, доцільність* (О. Бердник); *Я став у сінях, хоч там страх як було зимно, щоб у мені визріла парость думки, але вона десь вовтузилась, шпорталась, дряпала мені серце* (Г. Пагутяк).

2. *перен.* Окреме відгалуження, частина чого-небудь. *Певна річ, не у всіх паростях національної літератури відносини національних і міжнародних елементів однакові* (І. Франко); *Загатний волів бачити навколо тільки сіре поле. Він був добрий та ласкавий до тої сірості, навіть любив простягати слабшим руку. Але найменша парость, що силкувалась випнутися з тої сірості, бісила його* (В. Дрозд); // *заст.* Нащадок. *Скоро, Кліменина парость, прийшов Фаетонт до палацу, Скоро вступив до покоїв свого .. батька* (М. Зеров); *Мехмед відчував, як близько до смерті вже від народження він і його брати тільки тому, що належали до парості Османів, над якою нависав нелюдський закон Фатіха* (П. Загребельний); // *без дод., збірн., рідко.* Молоді люди. *Хлопці його оточують, старий геть губиться в молодій парості* (Ю. Яновський).

3. Лінія спорідненості у родоводі кого-, чого-небудь. *Учений пов'язує ільменських словен із паростю венедських слов'ян, що залишили Вісленський край і оселилися в V–VI століттях у північній частині Східно-Європейської рівнини серед прибалтійсько-фінського населення* (з наук. літ.).

4. *діал.* Промінь, проміння. *На сволоці бігали та стрибали парості західного сонця* (Панас Мирний).

Пуска́ти / пусти́ти па́росток (па́рость) *див.* **пуска́ти.**

ПАРОТВО́РЕННЯ, ПАРОУТВО́РЕННЯ, я, *с.* Перехід рідкої або твердої речовини в газоподібний стан; утворення пари. *Серед низки вимог до холодильних агентів є і вимога мати велику теплоту паротворення при малих питомих об'ємах пари* (з наук.-техн. літ.); *Кипіння — це процес пароутворення, що протікає тільки при визначеній температурі й не тільки з поверхні рідини, але і з внутрішніх її шарів* (з навч. літ.).

ПАРОТЕПЛОХІ́Д, хо́да, *ч., іст.* Судно, що має парову машину і дизельний двигун. *Життя не стоїть на місці, паротеплоходи давно списані на металобрухт, флот поповнився сучасними суднами* (з публіц. літ.).

ПАРОТЕПЛОХІ́ДНИЙ, а, е, *іст.* Прикм. до **паротеплохід.** *Паротеплохідний двигун.*

ПАРОТИ́Т, у, *ч., вет., мед.* Запалення привушних залоз. *Гострий паротит розвивається при грипі, запальних процесах порожнини рота (стоматитах, гінгівітах) ентеровірусної природи* (з наук. літ.); *Найчастіше паротит у собак виникає внаслідок інфекційних захворювань, при стоматитах, фарингітах, а також через сильне переохолодження* (із журн.).

ПАРОТУРБІ́НА, и, *ж.* Парова турбіна. *Гаряча вода із геотермальних джерел подається в цистерну парогенератора. Він генерує пару, яка обертає паротурбіну і генератор* (з наук.-попул. літ.).

ПАРОТУРБІ́ННИЙ, а, е. Прикм. до **паротурбіна.** *У праці детально розглянуто особливості визначення показників енергетичної ефективності теплофікаційних енергоустановок різних типів — паротурбінних, газотурбінних, газопоршневих* (з наук. літ.); // Який працює, функціонує за допомогою паротурбін. *Переважна більшість паротурбінних ТЕЦ електроенергетичного сектора працює на вугіллі* (з наук. літ.); // Який виготовляє паротурбіни. *Президент України оглянув виробничі потужності паротурбінного цеху публічного акціонерного товариства "Турбоатом" у Харкові* (з газ.).

ПАРОТУРБОВО́З, а, *ч.* Локомотив із паротурбінною енергетичною установкою. *Енергетичний ланцюг паротурбовоза складається з теплового генератора — парового котла, що перетворює хімічну енергію палива в теплову енергію стисненої пари, і теплового двигуна — парової турбіни, яка перетворює теплову енергію пари в механічну роботу обертання ведучих коліс паротурбовоза* (з наук. літ.).

ПАРОТЯ́Г, а, *ч.* Те саме, що **парово́з.** *Поганенький паротяг, набравши силу вагонів, намагався, крекчучи, їх витягти на гору* (Д. Бузько); *Паротяга свисток долітає здаля, ніби кличе до рідного краю* (В. Сосюра); *Сотник вийшов із вагона й перевірив варту, заліз у паротяг і наказав Биксанькові тримати й далі паротяг під парами* (Б. Антоненко-Давидович); *Паротяг зі скреготом посунув на запасну колію* (І. Роздобудько).

ПАРОТЯГОБУДУВА́ННЯ, я, *с.* Галузь транспортного машинобудування, що виробляла паротяги. *Австрійська школа паротягобудування була найпрогресивнішою в Європі, особливо наприкінці XIX — поч. XX ст.* (із журн.).

ПАРОТЯ́ГОВИЙ, а, е. Прикм. до **паротя́г.** *Де хилилась вербичка у полі, там тепер паротягове депо* (П. Тичина); *Підійшов поїзд, гуркаючи по рейках і котячи під собою важкі великі колеса, шипіння і рух, і блиск заліза. І довгий хвіст диму з паротягового вивода ліг на осики, верби і небесну далечінь* (Т. Осьмачка).

ПАРОУТВО́РЕННЯ *див.* **паротво́рення.**

ПАРОУТВО́РЮВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до пароутворення. *Необхідним елементом теплового насосу компресійного типу є компресор, який механічним шляхом під тиском перекачує пароутворювальну суміш з випарника в конденсатор* (з наук.-техн. літ.).

ПАРОУТВО́РЮВАЧ, а, *ч.* Теплообмінний апарат, що виробляє пару (*див.* **па́ра**[2] 1, 2) для різних цілей. *Пароутворювач КМ-1300 застосовують для запарювання соковитих і грубих кормів, пастеризації молока, миття посуду й нагрівання води* (із журн.).

ПА́РОХ, а, *ч., зах.* Парафіяльний священник. *Отець парох .. побіг до хати, аби комісар його не запримітив* (В. Стефаник); *Перерівський парох отець Чубатий сидів на трьох селах і на двох церквах* (П. Козланюк); *Вона виїжджає на зиму до Іваниківки коло Станіслава, де парохом працював її вуйко Іван Руденський* (Р. Горак).

ПАРО́ХІЯ, ї, *ж., зах.* Те саме, що **пара́фія.** *Галя дуже хвалила перед матір'ю й перед Славком свою парохію Занозів, на Покутті, шість миль за Коломиєю* (Л. Мартович); *Маркіян виїхав зі Львова на парохію до Гумниськ* (Р. Іваничук); *— Багач то є багач; ми одна парохія, а вони друга* (Б. Лепкий).

ПАРОХІЯ́ЛЬНИЙ, а, е, *зах.* Стос. до парохії; парафіяльний. *Серед українців поселилися тут і там поляки, але парохіяльний костел мали тільки один — Марії Сніжної* (І. Крип'якевич); *Отець Русин, щирий приятель мого брата і мій, відпустив нам парохіяльну хату. То була чималенька, подовгувата будівля* (М. Андрусяк).

ПАРОХІЯ́НИН, а, *ч., зах.* Те саме, що **парафія́нин.** *— Священник вінчає своїх парохіян і веде до аналоя також своїх власних дітей* (Б. Лепкий); *Дзвін, і скрип, і притишені людські голоси .. припинялися тільки вночі та ще під час богослужіння, коли парохіяни товпилися в церкві, спраглі духовного напою* (Р. Іваничук).

ПАРОХІЯ́НКА, и, *ж., зах.* Жін. до **парохія́нин.** *До с. Вербівка, Житомирщина, з пастирським візитом завітав преосвященний владика Йосиф Мілян, єпископ-помічник Київський. Зустрічали його з хлібом-сіллю і кухлем джерельної води парохіянки храму* (із журн.).

ПА́РОЧКА, и, *ж.* 1. Пестл. до **па́ра**[1] 1, 3, 7, 9. *— Та чого ж я йому понесу, коли в мене нічого нема! — Бубличків парочку в'язочок* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Не завадила б парочка добрих бенгальських вогнів* (О. Забужко); *Встигла позлитися і дописати парочку пісень* (І. Карпа).

2. *розм.* Те саме, що **па́ра**[1] 1, 2. *Треба швидше до лісу. Поки сюди-туди, викличуть гади* [фашисти] *парочку .. бомбардувальників* (Ю. Яновський); *— Чи не привезете ви звідти, з системи Центавра, парочку представників тамтешньої раси?* (О. Бердник); *У глибоких тінях від будинків у парках, де привидами біліли античні статуї, сиділи закохані парочки* (Гео Шкурупій); *Іде парочка — Манька з кавалером* (І. Микитенко); *Я відчував таку самотність, ніби всі люди відцуралися від мене, поділилися на парочки, а я залишився сам* (М. Томчаній).

ПАРСЕ́К, а, *ж., астр.* Одиниця виміру відстаней, рівна відстані, для якої річний паралакс дорівнює одній секунді. *Астрономічна одиниця парсек не тільки виконує практичну функцію, але й додає зручності астрономам. Набагато простіше сказати, що відстань від Сонця до зірки дорівнює 1,5 парсека, а не 46,27 трильйона кілометрів* (з наук.-попул. літ.); *Відстані до зір, зважаючи на їх безмежність, звичайно наводять у світлових роках або в парсеках* (з навч. літ.); *Наша планета Наа кружляла навколо зірки Ла, яка знаходиться на відстані сорока парсеків від вашого світила* (О. Бердник).

ПА́РСЕР, а, *ч., інформ.* Комп'ютерна програма, признач. для виконання парсингу. *Парсер перетворює вхідні дані (як правило, текст) у структурований формат* (з наук.-попул. літ.).

ПАРСИ́ЗМ, у, ч. Те саме, що **зороастри́зм.** *Локально обмеженою дуалістичною релігією, в основі якої лежить уявлення про протиборство добра і зла, є парсизм — давньоіранська релігія, що склалася у X–VII ст. до н. е. і поширилася у Середній Азії* (з наук.-попул. літ.).

ПА́РСИНГ, у, *ч., інформ.* Процес аналізу комп'ютерною системою вхідної послідовності символів з метою встановлення її внутрішньої структури. *Здійснюється переведення в цифрову форму паперової словникової спадщини України і світу, розробляються методи й технології парсингу словників, тобто автоматичної конверсії текстів словників до сучасних електронних лексикографічних баз даних* (з наук. літ.); *Парсинг розроблений для вилучення, збирання будь-якої відкритої інформації з вебсайтів. Ці ресурси потрібні тоді, коли необхідно швидко отримати і зберегти в структурованому вигляді будь-які дані з інтернету* (з наук.-попул. літ.); *Інструменти парсингу можна використовувати, щоб збирати і систематизувати такі дані, як поштові адреси, контактна інформація з різних сайтів і соціальних мереж. Це дає змогу складати зручні списки контактів і всієї супутньої інформації для бізнесу — дані про клієнтів, постачальників або виробників* (із журн.).

ПАРСУ́НА, и, *ж., заст.* 1. Обличчя, фізіономія. *Рушником обтер парсуну* (Сл. Б. Грінченка); *Обличчя мав заросле бакенбардами, вусами й бородою, очі відсвічували блакитно-голубим, а брови, як казали, підщипував щипчиками, бо вважав ті брови основною прикрасою своєї парсуни* (Валерій Шевчук); *Пройшов 50 метрів — і жодного страдницького, депресивного, відреченого чи хоча би роздратованого обличчя, лише молоді лощені парсуни, що випромінюють життєрадісність* (С. Процюк).

2. Портрет. *Як же роздивиться наша Явдоха, що се мана, що се не справжній салдат* [солдат], *а тільки його парсуна, — засоромилась* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Таким мене змалюють живописці, таким передадуть історії. На парсунах лице моє матиме барву слонової кістки* (П. Загребельний); *В проміжках між дзеркалами висіли килими, а зверху — парсуни вусатих шляхтичів з мереживами на шиї і при зброї* (Ю. Мушкетик).

3. Персона (у 1 знач.). *Люди побачили гетьманські сани, ставали й кланялися в пояс, хто їхав, здалеку вступався, щоб не прогнівати достойної парсуни* (Б. Лепкий); *— Сам своєю парсуною дотьопався до вас, — невесело заграв млинками вій Стьопочка. — Так ми, тату, стали погорільцями?* (М. Стельмах); *В тій колотнечі, сподівався я, моя парсуна цікавості не притягне. І не помилився* (М. Дочинець).

4. Твір раннього портретного живопису кінця XVI–XVII ст. *Перші парсуни створювалися в техніці іконопису* (з наук. літ.); *Парсуна як художнє явище існувала не тільки в російській культурі, а й в Україні, Польщі, Болгарії, країнах Близького Сходу, маючи в кожному регіоні свої особливості* (із журн.).

◊ **Вла́сною персо́ною** *(рідше* **парсу́ною)** *див.* **персо́на.**

ПАРСУ́ННИЙ, а, е, *заст.* Стос. до парсуни (у 2, 4 знач.). *Вона* [Ганнуся] *саме почала гарнішати, .. почорніли й взялися саєтовим полиском брови, станула з лиця, як сніг по весні, дітвацька пухнявість* [пухлість] *— прорисувався чисто тобі парсунний лик, хоч на талярах карбуй* (О. Забужко); *Великою популярністю серед різних жанрів світського мистецтва користувався парсунний живопис, тобто портрет, основи якого були розроблені ще на початку XVII ст. Портрети виконували переважно іконописці, відповідно портрет XVII–XVIII ст. мав багато спільного з іконописом* (з наук. літ.).

ПАРТ... Перша частина складних слів, що відповідає слову **партійний** (належний до певної політичної партії), напр.: п а р т к о м í с і я, п а р т о р г а н і з á ц і я, п а р т о с е р é д о к.

ПА́РТА, и, *ж.* Шкільний учнівський стіл. *В темний вечір зим холодних, В парту кинувши книжки, Ми збирались коло грубки Слухать .. казки* (Я. Щоголів); *Чайка посміхнувся, чуючи, як детально, ґрунтовно обговорювалася кількість парт, класних дощок та інші дрібниці* (Д. Бузько); *Вчитель пішов між рядами парт* (Л. Смілянський); *Минав місяць, минав другий, і ми починали нудьгувати за школою. За свіжопофарбованими партами, за веселим галасом на перервах і тишею на уроках, за новими підручниками, за учителем* (А. Дімаров).

◊ **(1) З шкільно́ї па́рти** — з часів навчання в школі; з дитячих або юнацьких років. *Ще з шкільної парти, з піонерського загону якось виходило так, що він всюди був попереду, скрізь його обирали* (О. Гончар); *— Не лякайте мене міліцією, Мері. Наша міліція нас береже — це, Мері, я ще з шкільної парти запам'ятав* (О. Чорногуз); *Маріца Нямцу, яку Христофор Рибачук забрав у Мишин мало не зі шкільної парти, тепер охоче вчилася в місцевому педучилищі на заочному відділенні* (М. Матіос); **Сіда́ти / сі́сти за па́рту <Сиді́ти (учи́тися) за па́ртою>** *див.* **сіда́ти.**

ПАРТАКТИ́В, у, *ч.* Скорочення: партійний актив — найактивніша частина складу партії. *Публіка не зустрічає появу письменника оплесками. Вона нашорошилась і уважно розглядає нас. Це уманські культробітники й партактив* (Б. Антоненко-Давидович); // *розм.* Засідання, збори таких людей. *Старший лейтенант знаходить села свого рідного району, розшукує знайомі шляхи, переліски, балки, горби, де йому доводилось їздити на партактиви та вчительські сесії до райцентру* (О. Гончар).

ПАРТАПАРА́Т, у, *ч.* Скорочення: партійний апарат — сукупність працівників якогось партійного органу. *Як відомо, в 1962 р. М. Хрущов поділив партапарат на міський і сільський. Результати поділу були мінімальними. Стан справ у промисловості і в сільському господарстві залишався тривожним* (з наук. літ.); *В умовах тоталітарної держави з'їзди ставали декоративними форумами, які безоглядно схвалювали всі заходи, що впроваджувалися в державі партапаратом, надавали державно-правової форми партійним директивам* (із журн.).

ПАРТАПАРА́ТНИЙ, а, е. Прикм. до **партапара́т.** *Партапаратна бюрократія практично відразу оформилась як професійна корпорація, що відокремилася від решти суспільства* (з наук. літ.).

ПАРТАПАРА́ТНИК, а, *ч., розм.* Працівник партапарату. *Конституційна реформа 1936 р. одягла ради в парламентські шати. Реформу проводили партапаратники, які одразу пристосувалися до прямих, пропорційних і рівних виборів із таємним голосуванням* (з наук. літ.).

ПАРТА́ЦТВО, а, *с., зневажл.* Абстр. ім. до **парта́цький.** *— Великі пани в моїх чоботях ходять, бо в мене товар добрий і тривалий. На партацтві я свого знаку не дам* (А. Чайковський); *— А мене це не хвилює — повірите ви чи ні. Особливо після твого партацтва, після якого я особисто і весь райвідділ до цього часу бруд змиваємо!* (А. Кокотюха).

ПАРТА́ЦЬКИЙ, а, е, *зневажл.* Зроблений, виконаний партачем. [П р е ф е к т:] *Мій друже, ти ж не будеш запевняти, що тії вірші не були партацькі?..* (Леся Українка); *Трапляються й по львівських виданнях деякі дрібниці, на яких знати партацьку руку видавців, — наприклад, в оповіданні "У грішний світ" чернецький титул "матушка-касієрка", на мою думку, абсолютно неможливий в устах такого пуриста мови й стилю, який був з Коцюбинського* (С. Єфремов).

ПАРТА́Ч, а́, *ч., зневажл.* Людина, яка партачить. *Готуючи ґрунт до сівби, трактористи добре напартачили: то тут, то там на поверхню виходили огріхи .. Комбайнер згадав лихим словом тих партачів* (Д. Бедзик); *Брянський не міг стримати свого роздратування. — Партачі! Партачі! Партачі! — кричав він за кожним невдалим пострілом* (О. Гончар); *Ігор Дмитруха підбіг до Шурика і пхнув його в плече: — Геть з поля, партач!* (В. Нестайко).

ПАРТА́ЧИТИ, чу, чиш, *недок., зневажл.* Робити, виконувати що-небудь невміло або неохайно, недбало. *Гнат же Кавунів тільки партачить, а не шиє* (В. Кучер); *— Граєте в теніс? — Граю. — Чи схотіли б коли зі мною зіграти партію? — Ох, пане докторе, я партачу...* (Ирина Вільде); *Раз Віктор до того запрацювався, що — сам відчув — розпочав партачити* (Олекса Ізарський).

ПАРТА́ЧКА, и, *ж., зневажл.* Жін. до **парта́ч.** *Я встала, відкрила рояль і іменем неба попросила його заспівати .. — Тоді, Джейн, ти мусиш приграватии. — Гаразд, сер, я спробую. Я спробувала. Він одразу стяг мене із дзиґлика, назвавши партачкою і безцеремонно відштовхнувши від рояля* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте).

ПАРТБІЛЕ́Т, а, *ч.* Скорочення: партійний білет — білет члена політичної партії; партквиток. *Це була категорія, окрема категорія людей, здебільша з числа недавніх носіїв партбілета, здобутого часом в боях, а здебільшого підхлібництвом, низькопоклонством, практикою вірних, готових до послуху, безідейних "морітурі"* (І. Багряний); *— Тепер візьми партбілет. — Він тримав полу піджака одгорнутою, але дістати з неї білет не було сили* (Григорій Тютюнник); *На збори, де про його партійність питання стояло, не з'явився, і на бюро у район, а партбілет переслав у райком посилкою* (В. Дрозд).

ПАРТБЮРО́, *невідм., с.* Скорочення: партійне бюро — керівний виборний орган первинної партійної організації. *— Ми з секретарем партбюро і головою місцевкому все обговорили* (В. Владко); *— Я поставлю про вас питання на партбюро! Невиконання державного завдання — це...* (М. Дашкієв); *Мене вже обрано було секретарем факультетського партбюро, як начальство я сидів за першим столом біля самої кафедри* (П. Загребельний).

ПАРТВНЕ́СКИ, ів, *мн. (одн.* **партвне́сок,** ску, *ч.).* Скорочення: партійні внески — грошові внески членів партії. *— Статут знаю. Партвнески сплачую справно. Партійні доручення виконую* (Р. Федорів).

ПАРТВНЕ́СОК *див.* **партвне́ски.**

ПАРТГРУ́ПА, и, *ж.* Скорочення: партійна група — найменша організаційна партійна одиниця. *— По-приятельському попереджаю, але нікому про це ні слова: вже давно товариш Тімурленков жахливо заклопотаний вашою справою, бо факультетська партгрупа підкопується під вас, "капає" на вас* (В. Барка); *— Приїхав я сюди як секретар майбутньої партгрупи* (Григорій Тютюнник).

ПАРТДИСЦИПЛІ́НА, и, *ж.* Скорочення: партійна дисципліна — дотримання статутних положень партії, членом якої є певна особа. *— Яке ти маєш право? Подумаєш! — А партдисципліна? — Так не для цього ж* (М. Івченко).

ПАРТЕНОГЕНЕ́З, у, *ч.* Форма статевого розмноження тварин і рослин, при якій яйцеклітини розвиваються без запліднення. *Партеногенез властивий багатьом безхребетним тваринам (дафнії, коловертки, попелиці, бджоли та ін.) і багатьом насіннєвим і споровим рослинам* (з наук. літ.); *Штучний партеногенез застосовують у селекції* (з навч. літ.); *У хребетних партеногенез був виявлений вперше у скельних ящірок на Кавказі герпетологом І. С. Даревським* (із журн.).

ПАРТЕНОГЕНЕТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до партеногенезу. *У середині 30-х років XX ст. відомий російський селекціонер Б. Л. Астауров, підігріваючи яйцеклітини шовкопряда, спровокував партеногенетичний розвиток особин жіночої статі* (з наук.-попул. літ.); // Який виникає внаслідок партеногенезу. *У рослин гетерозисні зміни фенотипу передаються нащадкам при вегетативному та партеногенетичному розмноженні* (із журн.).

ПАРТЕНОГЕНЕТИ́ЧНО. Присл. до **партеногенети́чний.** *При облігатному партеногенезі (дафнії, тонконіг лучний, зубрівка) яйцеклітини розвиваються тільки партеногенетично, при факультативному можливі два шляхи розвитку — статевий (із заплідненням) і партеногенетичний* (з навч. літ.); *Серед дрібних рачків — дафній — трапляються самиці, які протягом ряду послідовних поколінь розмножуються партеногенетично, відкладаючи незапліднені яйця* (із журн.).

ПАРТЕНОКАРПІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до партенокарпії. *Партенокарпічні гібриди овочевих культур, що не потребують запилення, звичайно вирощують у теплицях, куди не проникають ні бджоли, ні вітер* (із журн.).

ПАРТЕНОКАРПІ́ЧНО. Присл. до **партенокарпі́чний.** *Одні сорти інжиру потребують обов'язкового запилення та запліднення, інші здатні утворювати на жіночих особинах супліддя партенокарпічно* (з навч. літ.).

ПАРТЕНОКАРПІ́Я, ї, *ж.* Утворення на рослині плодів без запліднення. *Розрізняють вегетативну партенокарпію, коли плоди на рослині зав'язуються і в подальшому розвиваються без безпосереднього процесу запилення, і стимулятивну, при якій для утворення плодів пилок все-таки потрібний, але не для запилення, а для стимулювання початку росту плода* (з наук.-попул. літ.); *Плоди, що утворюються при партенокарпії, безнасінні або містять насіння без зародків* (з навч. літ.); *Партенокарпія зустрічається у деяких сортів винограду, яблуні, груші, томатів, мандаринів, апельсинів, банана, агрусу, хурми, огірка і багатьох інших культурних рослин* (із журн.).

ПАРТЕ́Р, у, *ч.* 1. Нижній поверх звичайно театрального залу з місцями для глядачів. *Вона була завбого вбрана для передніх рядів партеру...* (Леся Українка); *Зал вміщав шістсот глядачів тільки в партері* (Іван Ле); *Наступного дня на побачення Мей не прийшла, зате прислала квиток на центральне місце другого ряду партеру* (М. Дашкієв); *Зрідка Валентин Степанович запрошував Раду на театральні прем'єри, у партер на літературні вечори, раз чи двічі — до майстерень знайомих художників* (О. Забужко); // *збірн., перен.* Глядачі, що займають такі місця. *Весь партер і ложі бенуару буквально затаїли подих* (О. Довженко); *Ми уявляємо, яка паніка вчинилася за кулісами, як із жахом розбігається партер, .. і заходимось од сміху* (Ю. Мушкетик); *Весь партер підвівся, аплодуючи, і так залишився стояти на ногах* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду).

2. Відкрита частина парку, саду і т. ін., оздоблена газонами, квітниками, фонтанами тощо, звичайно розташована на плоскій місцевості. *Як правило, партер розбивається поблизу великих архітектурних об'єктів (палаців, головних будівель, монументальних споруд, пам'ятників і т. ін.), а його оформлення витримується в парадному стилі зі строгими лініями й формами* (з наук. літ.); *У пейзажних парках партери не мають різких геометричних форм, а виконуються у вигляді галявин* (із журн.).

3. *спорт.* Положення в різних видах боротьби, при якому борець лежить на килимі або, стоячи на колінах, спирається на нього руками. *У дзюдо положення партеру використовують для проведення больового прийому або для переходу в положення лежачи шляхом попереднього перевороту* (з наук.-попул. літ.).

ПАРТЕ́РНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **парте́р** 1, 2. *А ось уже й спектакль. Засів я назавжди в партерному фотелі* (М. Лукаш, пер. з тв. Г. Аполлінера); *На місці казино "Герта" .. спорудили будівлю Галицького сейму, у нижній частині парку влаштували чудові партерні сади з багатими квітковими композиціями, стриженими кущами та деревами* (Дара Корній); *Судячи з плану 1858 року, ділянка "клинів" в парку Олександрії оформлялася партерною зеленню* (з наук.-попул. літ.).

2. *спорт.* Який використовує партер (у 3 знач.). *Партерна боротьба.*

3. *спец.* Який не потребує спортивних приладів, пристосований для виконання на арені, сцені (про циркові вправи). *До партерної належать всі різновиди акробатики, що виконуються безпосередньо на манежі: стрибкова, силова, пластична, кінна і вольтижна* (з наук.-попул. літ.); // Який виступає на арені, сцені (про циркових артистів). *Показали свою майстерність партерні гімнасти, які немов літали на сцені* (В. Кучер).

ПАРТЕ́С, у, *ч.* Багатоголосий спів (звичайно в церковному хорі). *Кількість голосів у партесі може бути від 3 до 12, а може досягати і 48* (з наук.-попул. літ.); *У партесі розрізняють виконання композицій з постійним і змінним багатоголоссям* (із журн.).

ПАРТЕ́СНИЙ, а, е. Стос. до партесу. *Служба Божа йшла повагом, помаленьку; хор співав партесні співи* (І. Нечуй-Левицький); *Йдучи під кручею, Григорій чув канелію, оркестр, окремих братчиків, що легко брали найвищі ноти в найважчих партіях партесних співів* (Василь Шевчук); *Багато чутно голосів, немов у партесному хорі, й від сьогодні цей хор буде множитися .. і могутнім стане з прийдешнім своїм провідцем* (Р. Іваничук); // Написаний для багатоголосого виконання. *Там були, в тім сувої, його світські партесні пісні — на сім голосів і на дванадцять* (О. Ільченко).

ПАРТЗБО́РИ, ів, *мн.* Скорочення: партійні збори — збори первинної організації політичної партії. *Черниш знав, що Брянський у полку на партзборах* (О. Гончар); *Вчора у Спілці були партзбори* (І. Жиленко).

ПАРТЗІБРА́ННЯ, я, *с.* Те саме, що **партзбо́ри.** — *Хіба не моя думка? Я в центрі чув. Це відповідальний робітник висловився. На партзібранні* (М. Хвильовий).

ПАРТЗ'Ї́ЗД, у, *ч.* Скорочення: партійний з'їзд — з'їзд представників парторганізацій. *З'їзди, що визначають політику, особливо характерні для європейських соціалістичних партій. Деякі з них, в тому числі англійська Лейбористська партія, вели довгі суперечки щодо того, хто в підсумку несе відповідальність за визначення партійної політики: партз'їзд, парламентська фракція чи партійний лідер* (з наук. літ.).

ПАРТИЗА́Н, а, *ч.* Учасник партизанської боротьби, член партизанського загону. *Загін польської кінноти відбивався від партизан князя Пожарського* (З. Тулуб); *А що, як старший лейтенант Васинок потрапив у полон і опинився десь на другому краю Європи, а потім втік з полону і приєднався до французьких макі чи до італійських партизанів?* (М. Білкун); *Гітлерівці, поспіхом підібравши вбитих і поранених, рушили на хутір, охоплюючи його півколом. Партизани підпустили їх майже впритул* (К. Гриб); *Коли нас із Вольфом приймали в загін, командир дивувався, що німець іде в партизани, але йому розповіли, ким був батько Вольфа, і він уже не мав жодних застережень* (Ю. Винничук).

ПАРТИЗА́НИТИ, ню, ниш, *недок., розм.* 1. Вести партизанську боротьбу; бути партизаном. *Чим далі відходять тавричани від рідних місць, тим все частіше зринає між ними приглушена збентега* [збентеженість] *та сумніви: — Куди йдемо? — Хіба не можна тут партизанити?* (О. Гончар); — *Партизанили ми разом з Устимом Харитоновичем у вісімнадцятому році, кайзерівських генералів ганяли* (А. Хижняк); *Партизанити краще малим загоном: зручніше маневрувати, переховуватися, уникати переслідувань, та й харчуватися легше* (В. Шкляр); — *Був я в концтаборі, потому трохи партизанив* (Ю. Винничук).

2. *перен.* Діяти неорганізовано, недисципліновано; виявляти партизанщину (у 2 знач.). — *Тільки партизанити тепер не можна, браток .. Духом, настроєм, бойовим спрямуванням завжди залишайся фронтовиком, а поводитись учись інакше* (І. Микитенко).

ПАРТИЗА́НКА, и, *ж.* 1. Жін. до **партиза́н.** *Він підходить до підводи із встановленим на ній кулеметом, біля якого порається партизанка-кулеметниця* (Ю. Яновський); *Носи, моя дитинко, Та вдячно згадуй файну партизанку, Як би сестрицю, вечором і зранку. Бо де б тобі дістать таку хустину* (П. Воронько); *Жінка його, оця тітка Катерина, теж звідти, з Полісся, і теж колишня партизанка* (О. Гончар).

2. *зах.* Партизанський рух. — *Я знаю, варто тільки почати, і всі села запалають, усі підуть у партизанку* (М. Малиновська); *Розказав за наше бідування в неволі, за нашу каторгу та й за партизанку* (Ю. Винничук); *У "партизанку" йшли хлопці з усіх теренів* (М. Андрусяк).

ПАРТИЗА́НСТВО, а, *с.* 1. Партизанська боротьба, партизанський рух. *Партизанство в Україні набуває масовості з кінця 1942 року* (з наук. літ.); // Участь у партизанській боротьбі, у партизанському русі. *За батькове партизанство ж і матір застрелили й хату спалили* (І. Вирган); — *Скажу, що даремно ви тоді не пішли в район добувати документи за партизанство...* (О. Гончар).

2. Збірн. до **партиза́н.** — *Ви будете керувати селом, організовувати його для спільної праці і приймати до своїх лав нащадків славного партизанства* (Ю. Яновський); *І все-таки, чого йому зараз блукати в нетрях? Може, партизанство збирає?* (М. Стельмах).

ПАРТИЗА́НСЬКИЙ, а, е. 1. Стос. до збройної народної боротьби, яку провадять самостійно діючі загони в тилу ворога. — *Товаришка... Ядвіга рекомендувала вас як найвизначнішу фігуру тутешнього партизанського руху* (У. Самчук); *Всі сходилися на доконечності ведення боротьби партизанської...* (Г. Колісник); // Який, складаючись із партизанів, веде таку боротьбу в тилу ворога. — *Я мав тоді тільки п'ятнадцять років, але вже був у партизанському загоні* (П. Панч); *Саме під цю негоду до хутора пробирався в лісі ще один нагальний вістовий штабу партизанських з'єднань* (Іван Ле).

2. Стос. до партизанів. *Ось уже кілька днів наші загони в усіх кінцях партизанського краю вели запеклі бої з великими силами фашистів* (Ю. Збанацький); — *Ніде щиріше не співають, як на війні, — зітхнув Мірошниченко, згадуючи своє лісове партизанське життя* (М. Стельмах); *Не заснув* [Озимок] *усю ніч. Згадував партизанські роки, і йому аж не вірилось, що все те було з ним* (М. Малиновська); // Належний партизанам або якось із ними зв'язаний. *Б'ють дороги копитами партизанські коні* (Л. Первомайський); *Вам привіт, киянки, галичанки — Партизанські сестри, матері* (П. Воронько); *Олександр Кіндратович працював тоді хірургом головного партизанського госпіталю* (Ю. Мушкетик); // Такий, як у партизанів, власт. їм. *Вони були в картатих піджаках та в гетрах, з червоними партизанськими стрічками на капелюхах* (О. Гончар).

△ **Партиза́нська війна́** *див.* **війна́.**

ПАРТИЗА́НЩИНА, и, *ж.* 1. Партизанська боротьба (як стихійна, неорганізована боротьба на протилежність організованим діям регулярної армії). *Пан Кшивокольський ніколи не випускав Олекси Довбуша з поля зору. Це не була одкрита війна — це була партизанщина. З вилазками, засідками, несподіваними випадами в тилу* (Г. Хоткевич); *Він тихо-тихесенько журився, жалівся Максимові, що от проніс свою голову через фінляндську війну, через польську, через перші роки цієї, через полон і німецьку армію, через партизанщину, але... далі, мабуть, не витримає вже* (І. Багряний).

2. *перен.* Дії, поведінка, що характеризуються неорганізованістю, відсутністю дисципліни, анархізмом. — *В архітектурі партизанщини ми не допустимо, — авторитетно заявив Кукулик* (П. Загребельний); *Голодні, немиті втікачі принесли з собою вошей. Вижарювати одяг і вимивати людей не було де і як. Тож губернію помалу охопив ще один ворог, що його годі було подолати партизанщиною чи потужним єдиним фронтом* (А. Кокотюха).

ПАРТИ́КА, и, *ж., діал.* Скиба, шматок хліба. *Наймитчук одкраяв собі партику хліба й пішов з хати, запихаючи рот хлібом* (І. Нечуй-Левицький); [Уляна:] *Діти на півзрості їдять цілий день, як качки. Он мої, вірите, одбатую на сніданок ось по такій партиці хліба, дам на двох глечик молока — мало* (М. Кропивницький); — *Та що ти, що ти! Будь ласка! — вона побігла на кухню, відремізувала від буханки величезну партику, намазала в палець масла і поклала на стілець* (В. Нестайко).

ПАРТИКУЛЯРИ́ЗМ, у, ч. Прагнення до відокремлення, відособлення, окремішності. *Віктор Гюго помилявся, коли гадав, .. що просвітницький партикуляризм нового індивідуалістичного суспільства остаточно заперечив ідею універсального й абсолютного мистецтва, виплеканого Середньовіччям* (В. Домонтович); *Які неперехідні цінності знаходили слов'янофіли у старовині? .. Треба відродити древню Московську Русь, .. пристосувавши до сучасних умов: більше освіти, продуманої державної організації, менше партикуляризму, місництва* (І. Дзюба); *У середні віки партикуляризм виражається у феодальній роздробленості, в прагненні сеньйорів і міст до максимальної політичної, адміністративної та судової самостійності* (з наук. літ.); *Політична нація ревно боронила свій партикуляризм привілейованої меншини* (з наук.-попул. літ.).

ПАРТИКУЛЯ́РНИЙ, а, е. 1. Окремий, частковий, відособлений. *Всі оті люди, що живуть у поемі.., вони українці, думають і чують по-українськи. Се й є великий тріумф штуки — в партикулярному, частковому, случайному* [випадковому] *показувати загальне, вічне і безсмертне* (І. Франко); — *Отож, зберіть усі сили вашого розуму, підкріпіть їх патріотичним запалом і, відклавши всі пристрасті та партикулярні вигоди, подумайте про повернення колишніх порядків і добробуту вітчизни вашої* (Ю. Мушкетик).

2. Приватний, неофіційний. *З царського наказу складено було особливу нараду (міністри внутрішніх справ, освіти, шеф жандармів — і одна партикулярна особа, тайний совітник* [радник] *Юзефович)* (С. Єфремов); *Коли війська зустріли царя генерал-маршем і голосним довгим "ура", я не витримав і закричав також, незважаючи на те, що я особа партикулярна* (Валерій Шевчук).

3. Який не є формою (у 10 знач.) або частиною форми (про одяг). *Йшла* [панночка] *в парі з чоловіком похилого віку, в партикулярному одязі і в пенсне* (П. Кочура); *Бадьорим кроком ішли юнаки та старші чоловіки — багато з них у вишиванках, козацьких киреях, жупанах, сардаках, у фраках, сурдутах, партикулярних костюмах і формених службових мундирах* (В. Шкляр).

4. Цивільний (у 2 знач.), невійськовий. *Він, в недалекому минулому — офіцер, один з тих, хто животів на нужденне казенне жалування, нині теж служить, тільки в іншому, партикулярному, відомстві* (Б. Левін).

ПАРТИКУЛЯ́РНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **партикуля́рний** 1. *Глобальність завдань і партикулярність підходів — основне протиріччя сучасної міжнародної політики* (із журн.).

ПАРТИКУЛЯ́РНО. Присл. до **партикуля́рний** 1, 2. *Хотілося б більшої відданості всіх еліт принципам свободи і демократії, не якимсь окремим, своїм партикулярно українським, а загальноприйнятим* (з газ.).

ПАРТИ́ТА, и, *ж.* У музиці XVII–XVIII ст. вид органних варіацій на хоральну мелодію, а також різновид інструментальної сюїти. *Аркадій Лейтуш виконав завершальну частину Другої скрипкової партити Баха "Чакона" в обробці Н. Рахліна для симфонічного оркестру* (з газ.).

ПАРТИТУ́РА, и, *ж.* Сукупність партій багатоголосного музичного твору (для оркестру, хору або ансамблю). — *Певне, опера трохи затяглася. Кажуть же, новий склад виконавців, незавчені партитури* (Іван Ле); — *Саксофон вибивається із загальної партитури,* — *знизала плечима Іта, ніби зналася на музиці* (І. Роздобудько); // Нотна книга із записом усіх партій такого твору. *Тільки прибув він* [учитель] *у село, повиймав та порозкладав у своїй квартирі книжки, камертони та всякі партитури — зразу закипіла робота* (С. Васильченко); — *Як ти гадаєш, Міланин батько зуміє диригувати "Трістаном і Ізольдою"? Там же пекло, а не партитура. Може би йому щось простішого дати?..* (К. Москалець); *Львівський диригент змушений був терміново писати партитуру для оркестру* (Г. Вдовиченко); // *перен.* Програма яких-небудь дій виконавця у драматичному спектаклі. *Можна було б скласти цілу партитуру пластичних виразів найрізноманітнішої гами почуттів у різних ролях Саксаганського* (з наук.-попул. літ.).

ПАРТИТУ́РНИЙ, а, е. Прикм. до **партиту́ра.** *Повний запис усіх інструментальних партій для певного складу оркестру називається повною партитурною системою. Вона відображає склад оркестру, його інструментальні групи та окремі інструменти* (з наук. літ.).

ПА́РТІ *див.* **па́ті.**

ПАРТІ́ЄЦЬ, і́йця, *ч., розм.* Член політичної партії. — *Що ж про тебе можуть говорити? .. Говорять, що ти дуже гарний робітник і зразковий партієць* (М. Хвильовий); *Загальні збори ще не почались. Партійці заповнювали залу й купами розходились по кутках* (Б. Антоненко-Давидович); *На профспілкових зборах партійці "проробляли" техніка, який сказав, що вірує в Христа Спасителя* (В. Барка); *Відомий татарин Рафат організував моїм партійцям коридор у заблоковану Чечню і треба було перевезти тим коридором чималу суму валюти* (В. Шкляр).

ПА́РТІЙКА, и, *ж., розм.* Зменш. до **па́ртія.** — *Розумієш, сьогодні був великий з'їзд усіх патріотичних сил,* — *почав розповідати Єжевікін.* — *Адже країна котиться у прірву, .. а ми всі розбилися на партійки, групки, течійки* (Ю. Андрухович).

ПАРТІ́ЙКА, и, *ж., розм.* Жін. до **парті́єць.** *Невже вона* [жінка] *не розуміє, що їй, інтелігентній партійці, не варто сидіти десь у тютюновому пилу* (М. Хвильовий); *Славіна не терпить жінвідділу в цілому й кожну партійку — зокрема. Вона принципово проти жінвідділу* (Б. Антоненко-Давидович).

ПАРТІ́ЙНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **па́ртія** 1, 2. *Я дав волю своєму почуттю, я говорив, що хочу жити роботою партійною* (Леся Українка); *Року 1890 він* [І. Франко], *вкупі з другими, засновує радикальну партію, стає на її чолі і видає партійний орган "Народ"* (М. Коцюбинський); *Відступ партійного керівництва від проведення суцільної колективізації був лише тимчасовим* (Д. Білий).

2. Стос. до члена партії (у 1, 2 знач.). *Після кількох прочуханів на партійних зборах він став стриманіший* (М. Дашкієв); *Секретарями губкомів партії мусять бути тільки робітники-виробничники з дореволюційним партійним стажем* (О. Шугай); // Належний членові партії. *Мирон теж про свій партійний квиток подумав. Степан Григорович наказав залишити його в партизанському сейфі-схованці, там, на острівці* (Микита Чернявський); // Який об'єднує певну кількість членів партії або керує ними. — *Де ж гарантія, що завжди помиляється одиниця, а професійний чи партійний комітет завжди має рацію?* (В. Барка); — *Я тебе й не збираюся вчити, товаришу Мелешко, хай тебе партійна організація повчить* (О. Гончар); // Який є членом партії. — *Ти — людина партійна, з нашого-таки й села, так що з тобою можна без шапкування, а по-простому* (Григорій Тютюнник).

Партійний працівни́к *див.* **працівни́к.**

ПАРТІ́ЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Належність до партії (у 1 знач.). *Треба організувати єдину спільну грандіозну акцію всіх залежних, голодних, ображених, експлуатованих, невільних, усіх, усіх, незалежно від класу, стану, переконань, віку, статі, фаху, партійності* (В. Винниченко); — *До бригади, товаришу Чопик, беремо лише комуністів та комсомольців. А у вашій анкеті проти графи "партійність" стоїть б/п* (Є. Доломан); — *В тебе й батько такий був: усе йому не так, все норовив проти шерсті. Значить, кажеш, не поладив з наукою, а окошилося партійністю. А в нас уся наука партійна* (П. Загребельний); *Довго мучився з партійністю Парасчин Ільо, все бігав в інтернет-кафе виясняти в піарщика, які є партії, але "покруче", і вибрав найрадикальнішу "Таймскінхед"* (Г. Тарасюк).

2. Відповідність принципам і завданням партії (у 1 знач.). *Невільно виринає думка про партійність науки й культури* (Олекса Ізарський); *Доповідь Хрущов побудував із чотирьох, міцно, як цегла для підмурівку, припасованих розділів: "Будівництво комунізму і завдання художньої творчості", "Партійність і народність — найважливіший принцип нашого мистецтва", "Ми проти мирного співіснування в царині ідеології", "Керівництво ленінської партії — запорука всіх наших успіхів"* (О. Шугай).

ПАРТІ́ЙНО. Присл. до **парті́йний.** *Діяти партійно.*

ПАРТІ́ЙНО... Перша частина складних слів, що відповідає слову **партійний,** напр.: п а р т і́ й н о - г о с п о д а́ р с ь к и й, п а р т і́ й н о - д е р ж а́ в н и й, п а р т і́ й н о - к а д е б і́ с т с ь к и й, п а р т і́ й н о - к л а́ с о в и й, п а р т і́ й н о - п о л і т и́ ч н и й, п а р т і́ й н о - у р я д о́ в и й.

ПА́РТІЯ, ї, *ж.* 1. Політична організація, яка об'єднує найбільш активних представників якого-небудь класу або соціального прошарку, яка виражає і захищає його інтереси і керує ним у досягненні якихось цілей. *По тротуарах, під присканням весняного сонця, що гріло всіх без різниці партій, націй, анексій і контрибуцій, швендяла "пролетарська" публіка, збиралась то тут, то там у купки й діловито, заклопотано розмовляла* (В. Винниченко); — *Я навіть наважуся стверджувати, що більшість радикальних партій тією чи іншою мірою підтримувала ваша правляча коаліція* (О. Авраменко); *В одній з етнографічних експедицій з*

ним працював невідомий тоді ще член Української революційної партії Симон Петлюра (Д. Білий); — *Тубільна національна партія провадила активну пропаганду за вибори маорійського ватажка* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // *іст.* У СРСР — Всесоюзна комуністична партія (більшовиків), а потім Комуністична партія Радянського Союзу. *Партія доручила керівництву ВУФКУ притягати в нову для української культури галузь мистецтва (де досі працювали здебільше старі, ще за дореволюційних часів навчені кінематографісти — режисери, оператори, художники) нові сили, що зростали в процесі становлення радянського українського мистецтва* (М. Бажан); *Чередниченка часто запрошують на різні наради в область і навіть у столицю, посилають на з'їзди, багато років підряд незмінно обирають членом бюро райкому партії* (О. Гончар); — *А ти, Стародубе, чому ж не написав заяву до партії? Адже сьогодні, перед боєм, чимало товаришів подали заяви* (Є. Доломан).

2. *заст.* Група осіб, об'єднаних якими-небудь спільними інтересами, поглядами, переконаннями. *Він* [писар] *підібрав для себе свою партію, непогоджуючу* [небажану] *для батюшки* (І. Нечуй-Левицький).

3. Група осіб, об'єднаних спільною метою (звичайно для певної роботи, зв'язаної з переїздами); загін. *В моїй* [філоксерній] *партії працюють полтавські селяни* (М. Коцюбинський); *Лодиженко виринав то з одного, то з другого боку і знов зникав із своєю дослідницькою партією* (Іван Ле); *Легкі всюдиходи розвідувальних партій відправлялися один по одному в глибини тайги* (М. Дашкієв); // Певна кількість людей, що мають якісь спільні ознаки (професію, освіту і т. ін.). [Л ю б а:] *Завтра наш столичний аероклуб випускає чергову партію пілотів* (І. Микитенко); — *Завтра відправляємо партію емігрантів. Вирішите їхати — заходьте перед обідом* (Р. Андріяшик).

4. Певна, звичайно значна кількість яких-небудь предметів, товарів, зібраних для відправлення, продажу і т. ін. *Біля кліті вже стояла партія вагонеток, навантажених рудою* (Олесь Досвітній); *Цієї миті він* [Нестор] *найбільше нагадує баришника, що клопочеться коло партії краму, який сподівається вигідно продати* (О. Полторацький); *Вже перед самою бабциною смертю хтось із високопоставлених осіб закупив величезну партію кріселок для парламенту* (С. Андрухович); // Певна кількість якої-небудь продукції, виготовленої на виробництві; серія. *Грубер поїхав з хазяїном. Йому нічого було робити на заводі, бо вирішили провадити далі виробництво скла лише тоді, як будуть гарні наслідки від першої партії виробів* (Д. Бузько).

5. Частина багатоголосного музичного твору, виконувана одним співаком або одним інструментом. *Вони грали увертюру з "Норми" в чотири руки; .. надто камінна гра була у пані княгині, що грала басову партію* (Леся Українка); *Мелодія була проста, проте Лесі довелося чимало потрудитися, поки співаки засвоїли свої партії* (М. Олійник); *Вже він почув, що в Павла голос мов дзвіночок, і давав йому вести партію* (П. Загребельний).

6. *у що і без дод.* Гра (в шахи, карти і т. ін.) з початку до кінця. *На низенькому ослончику .. сидить Валя, коло нього дід Маркіян. Кінчають партію в шашки* (С. Васильченко); *Артамонов програє Кононову підряд третю партію в шахи* (Л. Дмитерко); — *Граєте в теніс? — Граю. — Чи схотіли б коли зі мною зіграти партію?* (Ірина Вільде); // Усталений або винайдений ким-небудь різновид початкової стадії шахової партії. *У сучасній шаховій практиці віденська партія зустрічається рідко* (з наук.-попул. літ.).

7. *звичайно з означ., розм.* Про одруження або заміжжя, а також про людину, що бере або взяла шлюб, з точки зору її прийнятності, придатності як дружини. *Всі її близькі вважали його .. відповідною для неї партією, і вона також не мала причини інакше дивитися на це діло* (Н. Кобринська); *Ану ж Катря за два-три місяці сама передумає та знайде якусь відповіднішу партію* (М. Грушевський); [Н а с т а с і я Ю л і а н і в н а:] *Юрій Гаврилович — оце справжня партія для Лесі* (Л. Смілянський); — *Тепер я вдівець і підшукую собі нову партію, — сказав пан Кузеля* (Ю. Винничук).

Вести́ па́ртію *див.* **вести́.**

△ **(1) Мо́вна па́ртія** — мова персонажа літературного твору. *Поєднання книжних і розмовних елементів у художньому творі — одне із свідчень майстерності письменника — найбільш помітне в мовних партіях персонажів* (В. Русанівський); *Олюднення природи, пов'язане з широким уживанням лексики говоріння, набуває особливої динамізації у зв'язку з наповненням певною конкретикою того, що констатується дієслівним номінантом, у зв'язку з розгортанням монологічних і діалогічних мовних партій* (А. Мойсієнко).

◊ **Роби́ти па́ртію** *див.* **роби́ти.**

ПАРТКВИТО́К, тка́, *ч.* Скорочення: партійний квиток — квиток члена політичної партії. *Мене завчасно попередив Дніпровський, сказавши, що Б-ко, щоб здобути партквитка, доносив на батька, й на жінку, й на всіх знайомих* (М. Драй-Хмара); *Незнайомий нагнувся над одягом і за мить подав сержантові паспорт, відпускну записку з Молотовського авіазаводу, а партквиток затиснув у кулаці* (О. Сизоненко); *Товариству "Знання" після серпня 1991 року лектори потрібні не були, тож мама влаштувалася референтом у офіс однієї з новостворених партій, де вже працював тато, помінявши один партквиток на інший* (А. Кокотюха); — *Якщо батько Бурдиги здійме скандал, то ти покладеш партквиток* (В. Діброва).

ПАРТКО́М, у, *ч.* Скорочення: партійний комітет — комітет, який обирається первинною партійною організацією для поточної роботи. *Сороконожков з болісним сумом думав про заздалегідь заготовлену резолюцію — її треба було неодмінно "провести", за це він, Сороконожков, як голова зборів, особисто відповідав перед секретарем парткому* (В. Барка); *Зрештою, роботу відділу сяк-так налагоджено, є заступник, секретарка, партком та профком — хай порядкують* (М. Дашкієв); *Я готував свою персональну справу на засідання спілчанського парткому* (В. Дрозд).

ПАРТКО́МІВСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **партко́м.** *Горобенко запитливо глянув у безбарвне Гольцеве око, що хитро визирало з-під рудих брів, але той, посміхнувшись, поспішив пояснити: — Парткомівська характеристика вашої особи в анкеті до губернії* (Б. Антоненко-Давидович); *Я доволі нахабно пропхався до нового парткомівського секретаря, потиснув його руку, назвав себе* (П. Загребельний).

ПАРТКОМІТЕ́Т, у, *ч.* Те саме, що **партко́м.** *Матросов прожив довге життя, прожив чесно, ніколи не уникаючи бою, і тепер, обраний секретарем парткомітету будівництва, почував себе все тим же командиром великого озброєного загону* (В. Собко); *Ось Сьома Гордєєв, робкор заводу "Ленінська кузня" чи "Арсенал", переданий парткомітетом заводу із заводської великотиражки в літературу* (І. Жиленко).

ПАРТКОНФЕРЕ́НЦІЯ, ї, *ж.* Скорочення: партійна конференція. *З нового року буде поголовна українізація. В нас на партконференції .. так і сказано було — всі повинні українізуватись* (Б. Антоненко-Давидович).

ПАРТНЕ́Р, а, *ч.* Той, хто бере участь у якійсь грі разом з ким-небудь; учасник гри. *— Я опізнився в клуб. Мене там, певно, вже ждуть та лають мої партнери* (І. Нечуй-Левицький); *В двері один по одному ввійшли четверо більярдистів — партнери* (Іван Ле); *Кульбака зверхньо глянув на геть зніченого Карнауха, свого шашкового партнера* (О. Гончар); // Той, хто разом із ким-небудь бере участь у грі на сцені, танцях і т. ін. *Під час вистави Марків партнер палахнув ізгарячу в його* [нього] *з обріза* (С. Васильченко); *Всі вони танцювали з партнерами, а тоді бліді й щасливі сідали до столиків — їли, пили, сміялись, і знову схоплювались, і знову танцювали* (І. Багряний); *Скрипаль щось пиляє на скрипці, а його партнер акомпанує йому на старому розбитому роялі* (П. Колесник); *Тоня .. літає у вальсі... Партнером її — молодий вчитель фізкультури* (О. Гончар); // Компаньйон, товариш у якій-небудь справі, у якому-небудь занятті. *Натхненний вченням свого торгового партнера, містера Кроулі, Кароль виявив витримку і зібрався до фельдфебеля Бойчука по монети аж у суботу* (В. Кожелянко); *Міністр сказав, що це діловий партнер. Їм треба обговорити справи* (О. Ульяненко); // Той, хто перебуває в близьких стосунках з ким-небудь. *Тамарина прабабка, певне, задля флірту читала різні дотепні книжки та вивчала мудрі речення, щоб блиснути своїм розумом і цим зацікавити свого партнера* (Д. Бузько); *Невеликою втіхою для мене було те, що, як вона пояснювала, їй подобається виключно певний тип мужчин, і я був дуже схожий зовні на кожного з її колишніх партнерів* (Ю. Андрухович).

ПАРТНЕ́РКА, и, *ж.* Жін. до **партне́р.** *Він намацував хибкі місця партнерки, та ось вона зробила непередбачений хід і разом зайшлася переможним сміхом. — Шах!* (Г. Коцюба); *Колись, по-стародавньому обутий І вдягнений, він полонез водив, З-під носа у найкращих женихів Вихоплював партнерку до мазуру* (М. Рильський); *— Томо... Партнерок по бізнесу собі знайшла? — спитав* (Люко Дашвар); *Ми вже підходили до нашого корпусу, де я жив у кімнаті на двох. Так само, як й Інга. Але, на щастя, її сусідка вже мала собі партнера, як і мій сусід партнерку* (В. Лис).

ПАРТНЕ́РСТВО, а, *с.* Взаємини, що існують між партнерами. *Він доводив йому, що фармацевтичні компанії не задовольнить рівноправне партнерство, що вони зрадять Ютланд заради збільшення своїх прибутків* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Незабаром по телевізору її показують у товаристві Версаччі — дружні обійми, партнерство, світська хроніка* (Ю. Іздрик); *Ви обіцятимете одне одному золоті гори подальшого спілкування, вічної дружби та взаємовигідного творчого партнерства* (С. Жадан).

ПАРТНЕ́РСЬКИЙ, а, е. Стос. до партнера, партнерства. *Має значення те, що я вперше побачила партнерське, а одночасно дуже вимогливе, скрупульозне, дуже критичне ставлення до того, що ти робиш, саме від Володимира Івасюка* (М. Матіос); *— Мені б особисто хотілось, щоби у нас із вами теж склались добрі партнерські стосунки* (С. Жадан); *Це була шалена праця по виробленню сучасного партнерського існування за всіма законами науки про психологічну сумісність двох рівноправних сторін* (І. Роздобудько).

ПАРТНОМЕНКЛАТУ́РА, и, *ж.* Скорочення: партійна номенклатура — назва керівних посад у політичній партії (перев. у комуністичній). *Газети в обласних центрах видаються невеликими групами відданих патріотів, які вперто і послідовно переборюють великі труднощі та опозицію партноменклатури, яка має владу* (О. Шугай); *Якщо партноменклатура звичайно залишалася в тіні, а передовики виробництв "домінували" в президіях партійних зборів чи виробничих нарад, справжня еліта — інтелектуальний сегмент суспільства — перебувала в пригніченому стані* (з наук. літ.).

ПАРТНОМЕНКЛАТУ́РНИЙ, а, е. Стос. до партноменклатури. *Атмосферою непримиренної боротьби пройнялися не тільки ті, хто належав чи належить до партноменклатурних кіл* (із журн.).

ПАРТНОМЕНКЛАТУ́РНИК, а, *ч., розм.* Той, хто належить до партноменклатури. *Застиглість суспільства зумовлювала негативні глибинні процеси: непогрішимість партійного керівництва, неможливість притягти партноменклатурників до відповідальності породжувала безкарність та підпільну злочинність у вищих керівних структурах і на місцях* (з наук. літ.).

ПАРТНОМЕНКЛАТУ́РНИЦЯ, і, *ж., розм.* Жін. до **партноменклату́рник.**

ПАРТОКРА́Т, а, *ч.* Особа, належна до партократії (у 2 знач.). *Життя моє завдяки сидінню було малорухливим, тільки язик і трудився. А решта — сиділо. З восьмої ранку й до восьмої вечора. Такий був звичай в обкомівських партократів* (В. Чемерис); *Я прийшов до партократів, які керували будівництвом у Київській області* (М. Слабошпицький); *Меншає браконьєрів, навіть великі партократи урізали своє браконьєрське полювання* (М. Василенко).

ПАРТОКРАТИ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **партокра́тія.** *Сказати, що в нас уже й держави немає, так ні: є, бо всі, хто на неї трудився за часів партократичних, так само трудяться во славу демократичних звершень* (Н. Околітенко); *Не маючи традицій президентської влади і демократичного устрою держави, Україна далі перебуває в полоні попередньої партократичної структури* (О. Шугай).

ПАРТОКРА́ТІЯ, ї, *ж.* 1. Державний лад, при якому політична, законодавча і виконавча влада належить одній партії. *Партократії повністю підкоряються ЗМІ, господарські органи, культурно-освітні та соціальні установи тощо (сучасний Китай, Куба, Північна Корея)* (з наук. літ.).

2. Правляча партійна верхівка. *Наш народ сьогодні бідний .. Бідний не тому, що дурний чи не працьовитий, а тому що окрадений олігархами, а перед тим — радянською партократією* (Д. Павличко).

ПАРТО́ЛИТИ, лю, лиш, *недок., зневажл.* Те саме, що **партá́чити.** *— Як почне варшавський кухар партолити якісь панські потрави, то вас і за живіт потягне* (І. Нечуй-Левицький).

ПАРТО́НІМ, а, *ч., лог.* Те саме, що **меро́нім.** *Фразеологізми з партонімами "язик", "уста" здебільшого позначають мовленнєву діяльність, що є однією з найважливіших ознак концепту "людина"* (з наук. літ.).

ПАРТОНІМІ́ЧНИЙ, а, е, *лог.* Стос. до партоніма, партонімії. *Слова, які є позначеннями цілого й окремих його частин, перебувають у партонімічних (меронімічних) відношеннях і утворюють партонімічні групи* (з наук. літ.).

ПАРТОНІМІ́Я, ї, *ж., лог.* Відношення між частиною та цілим; меронімія. *Відношення партонімії транзитивне: якщо А — партонім В і В — партонім С, то А є партонімом С* (з наук.-попул. літ.).

ПАРТО́РГ, а, *ч.* Скорочення: партійний організатор — виборний керівник партгрупи. *Сьогодні в роті бурхливий день. Парторг батальйону приніс екстрений випуск листівок про подвиг Самійла Поліщука* (О. Гончар); *Мовчки дісталися до Журавки, де вже чекали голова сільради, парторг, ще кілька чоловіків, напевне, так само представники місцевого начальства* (А. Кокотюха); *Він тоді був парторгом і тероризував неблагонадійних студентів, виганяв їх з університету, а кількох здав КДБ* (А. Дністровий).

ПАРТОРГАНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Скорочення: партійна організація — місцеве об'єднання членів політичної партії. *Вчора до неї прийшов Івлєв. Він заявив, що звертається до неї як до голови профкому: справа його, мовляв, незначна, і йому не хотілося б звертатися до парторганізації або до директора* (М. Дашкієв); *Другий секретар райкому Цимбалюк переглядав особисті справи секретарів первинних колгоспних парторганізацій* (Б. Харчук).

ПАРТОСЕРЕ́ДОК, дку, *ч.* Скорочення: партійний осередок. *Не було в київській філії й комуністів: редакор місячника "Нова громада" та комірник не могли скласти партосередку* (Б. Антоненко-Давидович); — *Столярчук навіть допис у райгазету був про мене надряпав: зловмисне, мовляв, підриває Микита Братусь економіку артілі, а секретар партосередку Карпо Лисогор замість того, щоб викрити шкідливі прожекти, сам Братусеві потурає* (О. Гончар); *На той час "Батьківщина" не вирізнялася особливо активною роботою в області. Кількість задекларованих партосередків існувала лише на папері* (із журн.).

ПАРТСТА́Ж, у, *ч.* Скорочення: партійний стаж — стаж перебування в партії. *Забув, яке покарання за те, що вона приписала собі партстаж з 1915 року, а сама вона член партії з 1917-го* (В. Сосюра); *Твердохлібові ж — лише зауваження. Зважити на молодість, на невеликий партстаж* (А. Дімаров).

ПАРТСТЯ́ГНЕННЯ, я, *с.* Скорочення: партійне стягнення. *У серпні 1928 р. Михайло Лебединець (український правознавець, державний і громадський діяч, письменник) дістав партстягнення за "формальне ставлення до рішень партії з національного питання"* (з наук.-попул. літ.).

ПАРТШКО́ЛА, и, *ж., іст.* Скорочення: партійна школа. *Комунар був добрим книжником, бо вчився він у партшколі й не міг не знати, як на це питання дивиться товариш Богданов* (М. Хвильовий).

ПА́РУБЕНЬ, бня, *ч.* Половина нетовстої, розпиляної вздовж колоди або її замінника, що застосовується для обладнання стін парників і теплиць. *Північна сторона парника (північний парубень) має бути вища за південну на 10–12 см* (із журн.).

ПАРУБИ́ЩЕ, а, *ч., розм.* Збільш. до **па́рубок** 1. *Лушня був широкоплечий парубище, високий, бравий* (Панас Мирний); *Мар'яна навшпиньках підійшла до ліжка: — Ну, то й чого ти валяєшся, парубище отакенний!* (А. Головко); *Намацав* [хлопчина] *каменюку .. З розмаху — хрусь! Прямісінько у міцного, мов глиба, парубища! Той саме з-поміж дерев на берег вийшов, потилицю чухає, головою розгублено крутить* (Люко Дашвар).

ПАРУБІ́ЙКА, и, *ч., розм.* Те саме, що **парубі́йко.** *Еней же, з хмелю як проспався, Із'їв солоний огірок; Потім умився і убрався, Як парубійка до дівок* (І. Котляревський); *Подивіться, що оно з того Михайлика за дужий парубійка! Золото, не хлопець!* (І. Франко); *Оглядаюсь, хто гукає. Гарний парубійка!* (А. Кримський).

ПАРУБІ́ЙКО, а, *ч., розм.* Хлопець, який стає парубком (у 1 знач.). *Солдат біля кулеметів був зовсім молоденький парубійко, але пиховитий і грізний* (І. Багряний); *Десятий рік йому, а він високий, ніби чотирнадцятилітній парубійко* (А. Хижняк); *Лубенська старшина довго ремствувала, не хотіла ставати під руку парубійка, в якого і вус ледве засіявся* (Ю. Мушкетик); *Ми офіційно зазнайомилися, я розхвалив Мігеля як найліпшого у світі парубійка* (М. Кідрук).

ПАРУБІ́КА, и, *ч., діал.* Парубійка. *Охрім догадливий був парубіка!* (Л. Глібов); *Осип був .. рослий парубіка* (І. Франко).

ПА́РУБКІВ, кова, кове. Прикм. до **па́рубок.** *Перед Корецьким мелькнула парубкова постать, огні станції, і поїзд кинувся в темряву осінньої ночі* (Б. Грінченко); *По обличчю дівчининому пробігала інколи смужка не то досади, не то таємного задоволення від парубкового залицяння* (М. Коцюбинський); *На парубків крик і жіноче голосіння почав збігатися ярмарок* (П. Панч).

ПАРУБКУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **парубкува́ти.** *Давніш, ще за часів парубкування, здавалось мені, наче у мене вовча натура, потребуюча* [яка потребує] *самотини* (М. Коцюбинський); *Левкові чи не вперше за все парубкування стало чогось тоскно* (М. Стельмах); *Восени та зимою женяться в селі. Той, на кого й не подумав би, що він кине своє парубкування, .. жениться і несподівано для всіх бере геть зовсім молоденьку дівчинку, тиху, неголосисту, гарних батьків...* (Є. Гуцало).

ПАРУБКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок.* 1. Бути парубком (у 1 знач.). *Сього чоловіка всі поважали змолоду. Як парубкував, поведе чорними бровами — дівчата сохнуть і дуріють* (Марко Вовчок); *Вперше я спізнав Дмитра, коли він ще парубкував: високий, кремезний, широкоплечий, русявий, кучерявий, хода повагом, трошечки перехлябисто* [перехняблено] (О. Кониський); *Батько Василів замолоду добре співав. Часто він розповідав синові про свою молодість, про те, як він парубкував тощо* (М. Драй-Хмара); // Вести парубоцьке життя. *Відколи парубкував* [Зінько], *тільки одна дівчина й припала йому була трохи до вподоби — то була вбога сирота, наймичка Левантина* (Б. Грінченко); *Вони давні приятелі; разом парубкували, разом навіть одружувались* (А. Шиян); *Він мав років на п'ять або чотири більше за хлопців, однак парубкувати ще й не думав і завше воловодився з меншими, даючи собою керувати* (І. Білик); // Весело проводити час, гуляти в колі молоді. *Ідучи стежками, обніжками, біля сусіднього села, куди не раз ходив парубкувати, помічає він якусь метушню* (М. Стельмах); *Мати знала, навіщо йому велосипед, — щоб їздити на хутори парубкувати. А на кого він там оком накинув — з нашого села не видно. Ще приведе якесь абищо* (А. Михайленко); // *перен.* Поводити себе, як парубок: гуляти, залицятися до жінок і т. ін. *Часом таки й не витримає — дорікне: — І де твоя совість, Юхиме! Дома жінка хвора.., а ти ось парубкувати зо мною* (А. Головко).

2. Бути нежонатим, неодруженим. *Ой, час би, Грицьку, нам, ой, час пошануваться: Не все ж нам, братику, не все парубкувать* (П. Гулак-Артемовський); — *Жінку маєш?* — *цікавився старий, змірявши оком Василя, ніби намагаючись сам вгадати. — Парубкую, — відповів Василь неохоче* (М. Томчаній); — *Задля тисячі франків, що зосталися на дні моєї скриньки, він не захоче зв'язуватись із такою поганулею, як я. Навіть коли батько пропонував йому чотири тисячі, він і тоді сказав, що за такі гроші краще вік парубкуватиме* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПА́РУБОК, бка, *ч.* 1. Молодий чоловік; юнак. *Еней був парубок моторний І хлопець хоч куди козак* (І. Котляревський); *Там, край столу, сидів парубок років дев'ятнадцяти, карооккий, смаглюватий* (С. Добровольський); *Попереду з веслом у руці, насвистуючи якусь пісеньку, шкутильгає босоногий парубок* (М. Стельмах); *З юрби вискочив міцний парубок років двадцяти* (Люко Дашвар).

2. Нежонатий чоловік. *— Хіба ж ти не знаєш, що він не парубок, що він жонатий? — сказав батько* (І. Нечуй-Левицький); *Вже інші внуків мають, а він усе ще парубок, козак-нетяга, самотина...* (Василь Шевчук).

(1) Стари́й па́рубок — немолодий чоловік, який ніколи не був одруженим. *Як це сталося, що вона пішла за нього, вічного наймита, старого парубка, бурлаку, .. — і досі не знає* (М. Коцюбинський); *Дівчата все оглядалися від часу, мовби їм чого недоставало. І справді, їм недоставало старого дядька Прокопа. Був то старий парубок і великий сміхун* (Т. Бордуляк); *Корній Загнида жив старим парубком. У просторому козачому господарстві поралася стара бабуся* (М. Івченко).

ПАРУБО́ТА, и, *ж., розм.* Збірн. до **па́рубок** 1. *Улицею іде гурт хлопців. Попереду Семенець, розмахуючи полами од пальта. Парубота поспішала слідом* (С. Васильченко); *Скоро зібрав він паруботу, здебільшого таких же братчиків, як і сам, готових заради нього у огонь і в воду* (Григорій Тютюнник); *Парубота, обнявшись за плечі, йшла серединою вулиці* (Є. Пашковський).

ПАРУБО́ЦТВО, а, *с.* 1. *збірн., розм.* Те саме, що **парубо́та.** *Раз .. зібралось парубоцтво шукати скарбу* (О. Стороженко); *Церковне подвір'я в'юниться учнями духовного училища і гімназії, між якими зрідка шмигає також охтирське парубоцтво, оперезане строкатими поясами домашнього та фабричного виробу* (М. Сиротюк); *— Приймаємо, хлопець він лепський, худої слави не має і наше чесне парубоцтво ганьбити не буде!* (В. Чемерис).

2. Парубоцьке життя. *Довго .. гомоніли люди, пригадували молодощі, співи, парубоцтво* (С. Васильченко); *Старому пригадалася далека молодість, парубоцтво* (М. Руденко); *Попереду — парубоцтво, одруження, господарювання — щастя жити...* (Ю. Мушкетик); *Був зросту середнього, але широкої кості, розлогий у плечах — сил не позичати. Правда, силою своєю Петро й за парубоцтва не хизувався* (І. Нижник).

ПАРУБО́ЦЬКИЙ, а, е. Прикм. до **па́рубок** 1. *Маланка зразу брала його залицяння за парубоцькі жарти і все здалека трималася* (Н. Кобринська); *Вулиця, захлинувшись парубоцькою піснею, знову гуляє під голосні удари бубна* (Г. Косинка); *Де з'являлися парубки, там розлягався гомін, сміх, дотепи. Аж вихрився майдан від парубоцьких витівок* (І. Пільгук); *Він назавжди розпрощався зі своїм парубоцьким минулим, освоїв імідж добропорядного сім'янина* (Г. Тарасюк); // Належний парубкові; парубків. *Настягалася* [Мотря] *рублів на кілька грошей та к Різдву справила Чіпці парубоцьку одежу: купила добру сиву шапку, червоного пояса, чоботи добрі юхтові* (Панас Мирний); *Посеред кола замайоріла Дарчина голова, кружачи в парі то з парубоцькою шапкою, то з дівоцькою хусткою* (Леся Українка); *Троша кохається в плахтах та рушниках, якими уцяцькував свою парубоцьку кімнату* (Б. Антоненко-Давидович); *На Великдень Віктор Колобко запросив її* [Оксану] *до себе в гості, вона погодилась і дістала змогу оглянути його парубоцьке помешкання* (В. Кожелянко); // Власт. парубкові. *Що мені найбільше подобається в дядькові — так то той парубоцький, палкий вогонь, котрий так і грає в його сірих очах* (М. Коцюбинський); *Ось тепер він покаже парубоцьке право батькам: двічі вони сватали його — нічого не вийшло, а втретє — посватається сам* (М. Стельмах); // Який складається з парубків. *Блукали селом парубоцькі зграї, і легко було вгадати, хто у них старший, заводіяка* (М. Малиновська); *По вулицях ходили парубоцькі ватаги* (Ю. Мушкетик); *Мені вже треба не йти, а бігти на куток! Там уся парубоцька громада зібралась...* (Ю. Логвин).

ПАРУБО́ЧИЙ, а, е. Те саме, що **парубо́цький.** *Лаврін знав парубоцький звичай і повів усю парубочу ватагу в шинок* (І. Нечуй-Левицький); *Десь аж на тім краю села два голоси парубочі хрипко горлали пісні* (А. Головко); *Десь коло ставка розплескався голосний дівочий регіт і заіржав басистий парубочий голос* (С. Добровольський); *Вараву здивувала і образила парубоча впертість* (М. Стельмах).

ПАРУБО́ЧИТИ, чу, чиш, *недок., діал.* Парубкувати. *Парубочили ми з Хомою, як рідні брати* (І. Франко); *— Ей, сину, час ще парубочити...* (Мирослав Ірчан); *Гей, як я собі нагадаю, як я колись парубочив! Хо-хо!..* (І. Керницький).

ПАРУБО́ЧОК, чка, *ч.* Пестл. до **па́рубок** 1. [Н е с м і я н:] *Отак зводиться будинок за будинком, наче наступає армія на пустирі та старосвітські халупи...* [С о н я ш н и к:] *Тому й прийшли до вас, парубочки й дівчатка. Потрібна робоча сила* (Л. Дмитерко); *Маруся влетіла в хату весела, розпашіла, з рум'янцем на щоках, з грайливо-безтурботним блиском в очах. — Добривечір, дівчаточка й парубочки! — заторохтіла з порога* (В. Чемерис).

ПАРУБЧА́, а́ти, *с., розм.* Зменш.-пестл. до **па́рубок** 1. *Оце, було, стріне він яке парубча з возом, помітить, що лушня на возі теліпається, наритники на коняці перехлябилися або черезсідельник високо, зараз він: "тпрру! стій!" — зупинить і полагодить* (О. Кониський); *— Бач, засоромилося парубча... — й "брехушку" мені пальцями лоскочуть, наче я маленький. — А ти, — сміються, — сором'язливий, як і тато* (Григір Тютюнник).

ПАРУБЧА́К, а́, *ч., розм.* Те саме, що **парубі́йко.** *Золотницький сидить на лаві за столом .. Ясь стоїть перед ним — парубчак, по-шляхетському, пишніше за батька вбраний* (Б. Грінченко); *У нього навіть вус не висипав, але дівчатка вже задивляються на стрункого чорноокого парубчака* (У. Самчук); *Він народився на селі, вчився в сільській парафіяльній школі і в Київській художній школі, і тоді, такий недолюдкуватий парубчак, потрапив на стипендію до Академії Мистецтв* (В. Домонтович); *До червоного, вигаптуваного ластовинням обличчя парубчака то приливала, то відливала гаряча юнацька кров* (В. Логвиненко).

ПАРУБЧИ́НА, и, *ч., розм.* Те саме, що **па́рубок** 1. *Зорі сяють, серед гаю Дівчата співають, А дівчину парубчина Давно виглядає* (з народної пісні); *Коні рушили, і за кілька хвилин я дізнався, що цей дивовижний парубчина є полковий писар якоїсь петлюрівської частини, від якої він відбився і оце наздоганяє на мобілізованій підводі* (Б. Антоненко-Давидович).

ПАРУБЧИ́СЬКО, а, *ч., розм.* Те саме, що **па́рубок** 1. *З незграбного, отяжілого сільського парубчиська перемінився* [Іван] *в хватського, вродливого молодця* (І. Франко); *Граф ураз спалахнув. Цей парубчисько занадто багато собі дозволяє* (О. Донченко); *Такий парубчисько вигнався, майже вдвоє вищий за батька, та кремезний, натоптаний, нам удвох уже з ним не справитися* (Р. Андріяшик).

ПАРУБ'Я́, я́ти, *с., розм.* 1. Те саме, що **парубча́.** — *Бачу, ви, паруб'ята мої хороші, занудилися по ділу* (М. Сиротюк).

2. Те саме, що **па́рубок** 1. *Троянці зараз одгадали, Чиї то голови стримлять; Од жалю сльози попускали, Таких лишившись паруб'ят* (І. Котляревський); *Якісь паруб'ята з міцними плечима вже потроху, мовби ненароком, відтискують його кудись убік* (О. Гончар); *Інтересні діди й баби в Києві. Якісь хлоп'якуваті. Наче старі діти. А молоді паруб'ята навпаки. Ондо йдуть двоє. Ну, років по двадцять, не більше. І обидва бородаті. Дива!* (В. Нестайко).

ПАРУБ'Я́ГА, и, *ч., розм.* Збільш. до **па́рубок** 1. *Хазяйстечко в мене хоч там і не велике, та не зовсім і мале, а син у мене один, — роботящий паруб'яга, — то все воно йому самому припаде...* (Б. Грінченко); *Андрій Маркович, старший учитель в школі — рудий, кремезний паруб'яга* (С. Васильченко); — *Невесело? От тобі й маєш! Щоб отакий бойовий паруб'яга та сумував?!* (Л. Письменна).

ПАРУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до парування *(див.* **парува́ння[2]).** *Наявність племінного свідоцтва є обов'язковою умовою реалізації племінних (генетичних) ресурсів для відтворення на внутрішньому й зовнішньому ринках, а також переміщення коней для їх випробування, участі в змаганнях та парувальній кампанії* (з навч. літ.); *Оптимальною вважають тривалість парувального періоду для корів 65 діб, для телиць — 45* (з навч. літ.); // Признач. для парування. *У свинарниках улаштовується парувальне приміщення площею не більше 15* $м^2$ (із журн.).

ПАРУВА́ННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **парува́ти[1].** *На річці покручами грає вода, а з того берега, з великих озер зривається і студить мені одвічний густокровий шелест, напоєний паруванням землі* (М. Івченко); *Сьогодні на плечах Мар'яна від парування солоної ропи розлізлася десятчана сорочка* (М. Стельмах).

ПАРУВА́ННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **парува́ти[2]** і **парува́тися.** — *Здається, любов'ю називають оте сидіння увечері в парку, оте парування, коли він сигарету смокче, а вона мліє, схилившись йому на грудну клітку? — каже Гриня похмуро* (О. Гончар); *Десять літ безпутного життя* [Явдохи] *витягли всі грошенята, що Максим наскладав до парування* (Панас Мирний); — *Ізюбр самець щороку змінює роги. В лютому-березні збиває геть старі і стає безрогий, а за літо виростають нові, і вже восени на час "реву" або парування у нього знову великі красиві роги* (І. Багряний); — *Крилатка, риба така отруйна. Схожа на півня. У них зараз сезон парувань, вони підпливають близько до берега* (Любко Дереш).

ПАРУВА́ННЯ[3], я, *с.* Дія за знач. **парува́ти[3].** *Парування поля — ефективний агротехнічний засіб, застосування якого збільшує врожаї* (із журн.).

ПАРУВА́ТИ[1], у́є, *недок.* 1. Виділяти, випускати з себе пару *(див.* **па́ра[2]),** тепло, вологу внаслідок нагрівання, охолодження, висихання. *Пахло весною, земля парувала* (Я. Щоголів); *Парувала річка, й десь загорявся світанок* (М. Хвильовий); *На столі парують страви: Борщ, свинина і приправи* (М. Шпак); *Обличчя .. привітно, по-святковому всміхалися, паруючи гарячим диханням на холоді* (Іван Ле); *Його обшарпані штаненята аж парують на лежанці* (М. Стельмах).

2. Бути теплим і насиченим парою *(див.* **па́ра[2]).** *Над затокою парував легкий туман, і в тому тумані раз у раз чувся над головою посвист прудких качиних крил* (Б. Антоненко-Давидович); *Повітря важко парувало, і над степом здіймався солодкий туман* (Д. Білий).

ПАРУВА́ТИ[2], у́ю, у́єш, *недок., кого, що.* 1. Об'єднувати в пари *(див.* **па́ра[1]** 2). [К а с с а н д р а:] *Правда й щастя! Як легко ти паруєш їх, Креузо!* (Леся Українка); // Добирати під пару до чогось. *Вкриті столи вже і лавка Цвітом пахучих степів: Травку парує до травки, В банки складає* [Микола] *жуків* (С. Олійник); // Зводити до пари *(див.* **па́ра[1]** 7) двох людей. *Се ж моє весілля грають, се ж мене з ним парують* (Панас Мирний); *Її взяв за себе Мусій Половець.., непоказний хлопець, нижчий од неї на цілу голову. Та така вже любов і так вона парує* (Ю. Яновський); *Випадок так дивно парував, що до старших сестер Юхима — Катерини і Мартохи — ходили двоє братів Яцуків. Тільки справили весною одне весілля, як і друге на порі* (М. Малиновська).

2. Зводити, злучати самицю й самця. *Потім треба було прибрати в грядці, почистити, повимітати послід, позбирати пір'я. Далі — робити гнізда, мостити їх, парувати тих голубів, що не спаровані* (В. Винниченко); *Борис обережно, по-хазяйському підв'язав йому* [голубу] *крила і пустив у спеціальну клітку, де він парував нових голубів* (О. Копиленко); *Щоб досягти найкращих результатів у розведенні кролів, парувати потрібно тих самиць, які дають багатоплідне здорове потомство і добре вигодовують кроленят* (із журн.).

ПАРУВА́ТИ[3], у́є, *недок.* Бути, лишатися під паром *(див.* **пар[1]).** *На полі, що парує, протягом певного часу не вирощують сільськогосподарських культур і утримують в чистому від бур'янів стані* (з наук.-попул. літ.).

ПАРУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *недок.* 1. Об'єднуватися в пари *(див.* **па́ра[1]** 2). [Д р у ж к а:] *Нум, дружечки, нум, сестрички, Паруймося, у Галини на весіллі Натанцюймося* (М. Кропивницький); *На очах молодого козака веселі ластівки так любо парувалися й спільно будували свої кубелечка...* (А. Кащенко); // Бути дібраним під пару до чогось. [Р у ф і н:] *"І цезарю й республіці служити"... у тебе се парується так легко, а в мене сі слова ідуть урозтіч...* (Леся Українка).

2. Знаходити собі пару *(див.* **па́ра[1]** 7). — *Всі до пари, як голубочки, тільки Пріська одинока, — мовила Палагея Тихонівна .. — Значить, не охота паруватися, бо за парою не буває остановки* (Л. Яновська); — *Дай Боже вам на світі пожити, діток наплодити, а там і попарувати, як самі паруєтесь зараз* (Ю. Смолич); *Саня поки що програвав, був у пошуку. Хоча страшенно не хотів штампів — тих довгоногих білявок з цицьками під пахвою, в лискучих лосинах, зі штучною засмагою на штучних грудях, з якими парувалися колеги. У нього має бути щось особливе* (І. Роздобудько).

3. Злучатися (про самиць і самців). *Там одна масть* [голубів], *там друга, там паруються, тут несуться, там на яйцях сидять* (В. Винниченко).

ПА́РУС[1], а, *ч.* Прикріплений на щоглі великий шматок щільної тканини певної форми (трикутний, прямокутний і т. ін.), за допомогою якого вітер рухає судно; вітрило. *Човники на веслах і на парусах снувались по затоці* (Леся Українка); *Грає вітер парусами, лопоче корабельними вітрилами та виспівує поміж щоглами пісню волі* (Н. Королева); *Величезна флотилія розтягнулась майже на п'ять поприщ. Попутний сіверко надимав полотняні паруси, лунко гув у тугих снастях і, допомагаючи веслярам, підганяв кораблі все вперед і вперед* (В. Малик); *Два молоді генуезці чекали тільки погідного вітру, щоб розпустити паруси* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); * У порівн. *Нараз в безмірному просторі, Мов парус на далекім морі, Маленька хмарка виринає* (І. Франко).

(1) Під па́русом (паруса́ми) <На паруса́х> — оснащений вітрилами (про судно) або користуючись судном з такими вітрилами. *З Якубовичем .. Катались на морі під парусом, їздили в гроти* (М. Коцюбинський); *Дуже гарно, коли стільки різних кораблів на парусах .. бігають по морю* (Леся Українка); *Це було невеличке, але місткe судно. Воно ходило під мотором із швидкістю п'ять-шість миль за годину, а під парусами при доброму вітрі — в півтора рази швидше* (М. Трублаїні); [Г і т а:] *Ви ніколи на парусах не плавали по Дніпру?* [Г о р и ч:] *Ні. Я більше на тролейбусі* (І. Кочерга); *Бігла під парусом наша байдара* (І. Гончаренко).

◊ **Зміни́ти вітри́ла (паруси́)** *див.* **змінювати; (2) На по́вних (всіх) паруса́х,** *з дієсл. руху* — дуже швидко; на всю потужність (про водний транспорт). *Фрегат на повних парусах заїхав у свій же бриг, п'ять мачт* [щогл] *з вітрилами упали, мов зрізані* (Ю. Яновський); *А індик, що народився із шпорами на ногах і через це вважав себе за імператора, надувся і, як пароплав на всіх парусах, підбіг до каченяти, забелькотів так сердито, що гребінь у нього зовсім почервонів* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); *Бот, ідучи на всіх парусах, тримав курс просто на острів Табор за компасом* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); **Розгорта́ти / розгорну́ти па́рус** *див.* **розгорта́ти.**

ПА́РУС², а, *ч., рідко.* Те саме, що **про́мінь** 1. *Сонце кидало на гору свої косі ранкові паруси і обдавало рожевим світом* (Панас Мирний); *Пустотливий парус сонця зупиняється в зеленій гущині і лиш здалеку придивляється до сивої, мов туман той, бороди діда Хо* (М. Коцюбинський).

ПАРУСИ́НА, и, *ж.* 1. Груба, цупка лляна або напівлляна тканина, з якої шиють паруси, а також чохли, спецодяг, намети і т. ін. *Обпершись на високий і товстий з парусини зонтик, він стояв проти халабуди* (Панас Мирний); *Штани на ньому були .. з якоїсь вицвілої парусини* (Ю. Збанацький); *— Боюся, що вітрило не витримає. Буря пошматує парусину. А без вітрила — перекине човна...* (О. Бердник); *На кожному кутку й перехресті стояли криті парусиною купецькі вози* (І. Білик).

2. *розм.* Одяг з цієї тканини. *Діти топчуть його стежину. Виростають майстри нові — в рукавицях і парусині то підручні, то горнові* (М. Рудь).

ПАРУСИ́НОВИЙ, а, е. Зробл. або пошитий з парусини (у 1 знач.). *О. Артемій .. на ході натяг широкий парусиновий балахон од куряви в дорозі* (І. Нечуй-Левицький); *Я дивлюсь на просяну радість її обличчя на маленькій світлині, де вона в білій парусиновій сукні стоїть над морем* (В. Домонтович); *Глухо шумлять старі жорна дев'ятикрилого вітряка .. Парусинові крила повертаються повільно* (М. Чабанівський); *Тут, поблизу, можна було розгледіти і автобуси, і постаті перехожих, і стомлених спекою чужоземців, що в затінку під парусиновими тентами пили прохолодні напої* (М. Руденко).

ПА́РУСИТИ, ить, *недок., розм.* Надиматися, як парус, роздуватися від вітру. *Холодний дощ, а то й ожеледь аж різали по виду, а козаки в самих сорочках, що парусили на вітрі* (М. Старицький); *На жінках парусили негнучкі спідниці, пошиті із рябого захисного брезенту* (М. Стельмах).

ПА́РУСНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **па́рус** 1. *Ми з Севом теж були дикунами в справі парусного господарства на дерев'яних кораблях* (Ю. Яновський); * Образно. *Стихають крила парусні* (А. Малишко); // Признач. для пошиття, виготовлення парусів. *Старий якийсь час помовчав. Потім кинув глухо: — Голку мені подаруйте. Він мав на увазі парусну голку* (О. Гончар); // Оснащений парусом, парусами (про судна). *Шквал з грозою — це небезпека для маленьких парусних суден, але, зрештою, все ж він загрожує меншими неприємностями, ніж шторм* (М. Трублаїні); *Показувались несміливо маяки, скелі, а потім і будинки. На воді появились парусні судна* (О. Шугай).

2. Стос. до суден, оснащених парусами. *Наш парусний флот не міг вистояти проти їхнього парового* (В. Кучер); *Вона мала вигляд безтурботної людини, що день у день вправляється в парусному спорті чи веде якийсь інший здоровий спосіб життя серед природи* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

ПА́РУСНИК, а, *ч.* 1. Судно, оснащене парусом, парусами; парусне судно; вітрильник. *Майборода сходив паршивою мотузяною драбинкою на турецький парусник. Це була непевна-таки посудина* (М. Йогансен); *Матроси з парусників стали піхотою на Севастопольських бастіонах і Малаховому кургані* (В. Кучер); *Ось уже показалися труби пароплавів на пристані, білокрилі парусники, чорні цятки шаланд...* (К. Гриб); *— Але моторна яхта — то дрібниці. От ходити під парусом — взагалі супер. — Ви вмієте водити й парусники?* (О. Авраменко).

2. Той, хто водить парусні судна. *— Я шукаю, де парусник Сорокін?! А він паруси на той світ приготував!* (О. Довженко).

3. Той, хто шиє, виготовляє паруси. *За давніх часів парус був однією з найнеобхідніших деталей судна. Їх виготовлення було надзвичайно відповідальним заняттям, а тому професія парусника вважалася дуже почесною* (із журн.).

4. *мн., зоол.* Родина великих денних метеликів з яскраво забарвленими крильцями. *Родина парусників налічує понад 550 видів, серед яких найбільший метелик в світі Attacus atlas (павиноочка атлас)* (з наук. літ.); *Золотисті крильця цього метелика схожі на паруси з чудернацькими "хвостиками". Родина метеликів, до якої належить махаон, так і називається — парусники* (з наук.-попул. літ.); *В екваторіальних лісах водяться яскраво забарвлені метелики парусники, які живляться соком перезрілих фруктів, пошкоджених дерев* (з навч. літ.).

ПА́РУСНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. *мор.* Сукупність парусів якого-небудь судна. *Площу парусності судна складає сума площ усіх його парусів* (з навч. літ.).

2. Величина поверхні, яка піддається дії вітру. *При хорошому вітрі (а в Нідерландах він хороший завжди!) вертикальний вал млина обертається зі швидкістю 120 обертів на хвилину. Надлишок тиску вітру можна прибрати, зменшуючи полотняну парусність крил* (із журн.).

3. *с. г.* Здатність зерна, що знаходиться в повітряному потоці, чинити йому опір. *З огляду на те, що насіння зернових культур мають довгасто-круглу форму, їх парусність може змінюватися в залежності від положення зерна, в якому воно потрапляє в повітряний потік* (з наук. літ.); *У процесі зберігання з метою боротьби із зерновими шкідниками виникає необхідність обробки зернових мас в повітряному потоці. Щоб уникнути виносу повітряним потоком повноцінного зерна разом з відходами, необхідно знати особливості аеродинамічних властивостей окремих компонентів зернових сумішей, тобто їх парусність* (з наук.-попул. літ.).

ПАРУСО́ВИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **паруси́новий.** *Вінсент іще раз подивився на матроса. Той стояв, спокійнісінько поклавши руки в кишені парусових штанів* (М. Йогансен); *Він ходив улітку у світлій косоворотці, в широких парусових штанях* (О. Копиленко); *Матроси зіскакували з підвісних парусових ліжок* (Д. Ткач); *Сонце пекло безжально. Парусова свитка від поту — хоч викрути* (І. Білик).

ПАРУ́ХА, и, *ж., діал.* Горілка високої міцності; самогон. *Ой піду я до корчми, нап'юся парухи* (Сл. Б. Грінченка); *— Може, позволите порційку парухи! Славна горівка! — промовив сліпий* (І. Франко); *Олександр Волянський .. взявся за графин з парухою* (Р. Андріяшик).

ПАРУ́ЮЧИЙ, а, е. Який парує *(див.* **парува́ти**[1]**).** *На столі вже стояли паруючі млинці* (М. Чабанівський); *Доки одні реєструються, інші вже несуть звідкись казанки з паруючим окропом* (О. Гончар); *Дідусь Акоп дістав з-під столу загорнуту в коцику величезну каструлю, розгорнув, зняв кришку і почав накладати на тарілки маленькі паруючі голубці* (В. Нестайко).

ПАРФЕ́, *невідм., с.* Заморожений десерт із вершків, збитих з цукром і ваніллю. *— Парфе? — Це не парфе — це сорбет* (І. Роздобудько); *Класичне парфе — дуже смачний і незвичайний десерт, ніжний смак якого змушує полюбити ці ласощі на все життя* (із журн.).

ПАРФО́РС, *ч.* 1. *род.* а. Нашийник (колючий або із зашморгом) для дресирування службових і мисливських собак. *Парфорс може бути використаний тільки в роботі з великими собаками, на яких іноді просто неможливо вплинути іншими методами: заохоченням і більш легким покаранням* (з наук.-попул. літ.); *У жодному разі не можна самостійно намагатися дресирувати собаку в парфорсі, якщо у вас немає подібного досвіду. Довіртеся фахівцеві* (із журн.).

2. *род.* у. Те саме, що **Парфо́рсна їзда́** *(див.* **їзда́).** *Парфорс є видом циркового кінно-акробатичного жанру, що вимагає від артиста великої сили, оскільки він, стоячи на коні, який рухається по манежу, виконує підряд до 50 стрибків через різні перешкоди: стрічки, полотнища, обручі, "діжки" тощо* (з наук.-попул. літ.).

ПАРФО́РСНИЙ, а, е. 1. Стос. до парфорса; який здійснюється за допомогою парфорса. *Парфорсний нашийник не можна використовувати постійно, бо це може провокувати агресивну поведінку собаки* (з навч. літ.).

2. Стос. до парфорсу; пов'язаний зі спортивним подоланням перешкод, виконанням складних завдань, фігур і т. ін. *Після заборони у Великій Британії масового полювання на тварин набули популярності спортивні заходи на парфорсних трасах, де вершники долають природні перешкоди слідом за собаками, що йдуть по штучному сліду або ганяються за вершником з лисячим хвостом на руці* (із журн.).

△ **Парфо́рсна їзда́** *див.* **їзда́; Парфо́рсне полюва́ння** *див.* **полюва́ння.**

ПАРФУ́М *див.* **парфу́ми.**

ПАРФУМЕ́Р, а, *ч.* 1. Працівник парфумерного виробництва, той, хто виробляє парфумерію (у 1 знач.). *Мій дідусь був майже алхіміком. Чи — іншими словами — парфумером. Досягнувши повноліття, він отримав чималий спадок від своєї троюрідної звідної тітки і заснував марку косметики "Зюськінд"* (С. Андрухович); // Той, хто створює парфумерні композиції, нові аромати. *Видатний французький парфумер Крістіан Діор так говорив про свої витвори: "Парфуми — це відкриті двері у Всесвіт. Ось чому я став парфумером"* (із журн.); *Парфумер повинен мати не тільки гострий нюх, а й багату фантазію, художній смак, знати закони поєднання запахів* (з газ.).

2. *заст.* Торговець парфумерними товарами. *Торгували просто неба і лише зрідка в маленьких будках, сплетених з очерету, — їх неодмінно прибирали після полудня. Навколо площі — ятки перукарів, парфумерів, шорників, виноторгівців* (В. Чемерис).

ПАРФУМЕ́РІЯ, ї, *ж.* 1. *збірн.* Те саме, що **парфу́ми.** *Вона наповнила кімнату м'якістю хутра й різким запахом парфумерії* (Л. Дмитерко); *У неї самої косметики і парфумерії, мабуть, зо дві валізи!* (В. Кожелянко); *Батько, як людина старих часів, визнавав тільки вітчизняну парфумерію* (І. Роздобудько); *До парфумерії належать вироби для ароматизації шкіри, волосся, одягу, а також гігієнічні освіжаючі засоби; здебільшого це спиртові або водно-спиртові розчини сумішей запашних речовин (духи, одеколон, туалетна вода)* (з наук. літ.).

2. Галузь промисловості, яка виготовляє такі вироби. *Розвиток парфумерії почався в кінці XVII ст. у Франції, потім в Італії, Великій Британії та інших країнах (у Росії з середини XIX ст.)* (з наук. літ.); *Аніс, фенхель, коріандр та інші рослини знаходять застосування в медицині, парфумерії, кондитерській справі* (з навч. літ.).

3. Магазин або відділ у магазині, що торгує парфумерними товарами. *На тій же вулиці, тільки з протилежного боку .. — фабрика паркетів Шулема Бретгольца; а на площі Ринок — аптека та парфумерія доктора Бейля* (С. Андрухович).

ПАРФУМЕ́РНИЙ, а, е. Прикм. до **парфуме́рія.** *Повільно, як зі сну, шукає* [Серафима] *у шафі. Знаходить. Маленького парфумерного флакончика* (О. Ульяненко); // Признач. для продажу парфумерії (у 1 знач.). [Р о м о д а н:] *Де ваша дружина працює?* [Р о й о в и й:] *Вчителює.* [Р о м о д а н:] *А ваша?* [Т е р е щ е н к о:] *В універмазі. Завідує парфумерним відділом* (О. Корнійчук); *В келіях їхніх повно слоїків з різними .. помадами, коробочок із цукерками та всякими солодощами, склянок і пуделок з пахощами та есенціями..; сказав би, не келія чернеча, а бакалійна чи парфумерна крамниця* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // Який виготовляє парфумерію (у 1 знач.). *З боку Небослави — .. найліпші представники модного Києва (колеги тещі) — верховоди парфумерного та модельного бізнесу* (В. Кожелянко); *Анна-Марія .. вже мала змогу обирати новітні аромати найдорожчих парфумерних фірм і купувати взимку португальську полуницю* (І. Роздобудько).

ПАРФУМЕ́РНИК, а, *ч.* Те саме, що **парфуме́р** 1. *Миколаївські парфумерники не змогли пройти повз грінівську повість-казку — так на початку 1960-х років з'явився аромат "Червоні вітрила" — яскравий, жіночний і теплий, з помітним шлейфом* (із журн.).

ПАРФУМЕ́РНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **парфуме́рник.** *За сюжетом фільму, парфумерниця Наталія працює на невеликій провінційній фабриці головним технологом і мріє створити новий унікальний парфум* (із журн.).

ПАРФУМЕ́РНО-КОСМЕТИ́ЧНИЙ, а, е. Пов'язаний із парфумерією і косметикою. *Парфумерно-косметичний виріб наноситься на різні частини людського тіла (шкіру, волосяний покрив, нігті, зуби, губи, слизову оболонку порожнини рота) для їх очищення, надання їм приємного запаху, зміни їх зовнішнього вигляду, захисту і збереження в хорошому стані* (з наук.-попул. літ.).

ПАРФУ́МИ, ів, *мн. (одн.* **парфу́м,** а, *ч.)* Ароматичні вироби, які застосовують у косметичних і гігієнічних цілях. *Гордо і черство попрощалось панство з молодими і посунуло в двері, зоставивши по собі в гостинній* [вітальні] *пахощі дорогих парфумів* (І. Нечуй-Левицький); *— Колись до війни у нас були парфуми "Альпійський луг". Я їх одного разу подарував Мусі на іменини* (О. Гончар); *З браслета на лівій руці звисав на ланцюжку флакончик з парфумами, а в правій руці вона тримала віяло і згорнуту хустинку до носа* (Ю. Винничук); *Від нього* [підполковника] *пахло ромом і парфумом, а не порохом* (М. Дочинець); *Йому ввижався, ні, він відчував запах, ще не вивітрілий парфум Аліси* (О. Ульяненко).

ПАРФУ́МИТИ, млю, миш; *мн.* парфу́млять; *недок., кого, що, рідко.* Обприскувати, напахувати парфумами. *— А ми що ж, приїхали сюди вино пити, натирати мастикою тварі чи бороди .. парфумити?* (С. Скляренко); *За ним обережно плигає жовторотий, з кишкуватою шиєю перекладач Ксянда, що десь навчився цвенькати по-німецьки і так густо парфумити своє прилизане волосся, що навіть поліцаї чманіють од нього* (М. Стельмах).

ПАРФУ́МИТИСЯ, млюся, мишся; *мн.* парфу́мляться; *недок., рідко.* Обприскувати, змочувати, натирати себе парфумами. *Жони ці стали одягатись, як княгиня, парфумились, як вона, завели в себе в теремах червоні килими грецькі, поставили амфори, чіпляли на себе грецьке узороччя* (С. Скляренко); *Анастасія довго парфумилася.., змащувала коси якимись рідинами* (Є. Кононенко); *Встав я о шостій і аж дві години збирався на роботу. Голився, мився, парфумився* (В. Кожелянко).

ПАРФУ́МНИЙ, а, е. Прикм. до **парфу́ми.** *Саме — пора перелому дня на вечір, роботи — на галас вечірній, пустотливі вериски і парфумний дух* (Ю. Яновський); *Краля Аліна Щековська .. раз на три місяці наїздила на працю чорною "волгою" (зарплату їй переказували на книжку), аби лиш промчати по смерклих прокурених коридорах видавництва сліпучою кометою в марсіянських строях, лишаючи по собі задушливий парфумний шлейф* (О. Забужко); *Вони увійдуть в зал знизу, з оркестрової ями .. Це буде цілком несподіваний хід... Сморід від їхніх скафандрів швидко переб'є весь той парфумний букет, який зараз розливається від балконів до партеру* (О. Ірванець).

ПАРФЯ́НИ, я́н, *мн. (одн.* **парфя́нин,** а, *ч.;* **парфя́нка,** и, *ж.).* Представники стародавніх племен, що жили на північному сході Іранського нагір'я. *Парфяни та мідяни та еламіти, також мешканці Месопотамії, Юдеї та Каппадокії, Понту та Азії, і Фригії та Памфілії, Єгипту й лівійських земель край Кірени, і захожі римляни, юдеї й нововірці, критяни й араби, усі чуємо ми, що говорять вони про великі діла Божі мовами нашими!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Парфяни займалися головним чином землеробством — іригаційні споруди в Парфії відомі вже на початку I тис. до н. е.* (з наук. літ.).

ПАРФЯ́НИН *див.* **парфя́ни.**

ПАРФЯ́НКА *див.* **парфя́ни.**

ПАРФЯ́НСЬКИЙ, а, е, *іст.* Прикм. до **парфя́ни** і Парфія. *Серед скарбів, що привіз купець від берегів Персії, був славетний щит Фраата, прадавнього парфянського царя* (В. Єшкілєв); [Гонець:] *Є прикрі вісті. Парфянське військо перейшло Євфрат; Вся Азія в руках у Лабієна: Від Сирії його знамена мають* (Борис Тен, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПАРХ *див.* **па́рхи.**

ПАРХА́ТИЙ, а, е, *розм.* 1. Хворий на пархи, вкритий пархами; паршивий (у 1 знач.), шолудивий. *Назирив він коненя мале, сухе та таке пархате, що аж гречкою усипане* (Сл. Б. Грінченка); *І почав розповідати* [старець]*: і як тебе шпигонув ножем той дияволів небіж, і як пси кров хлебтали, і як ти його пархатого верблюда вилікував* (Н. Королева).

2. *перен., лайл.* Те саме, що **парши́вий** 2. *— Глянь на свою пику, ти, гнидо, вилупку пархатий!* (А. Кокотюха); *Йде. Він? не він?.. Він! Це він, пес пархатий* (У. Самчук).

ПА́РХИ, ів, *мн. (одн.* **парх,** а, *ч.), розм.* Те саме, що **па́рші.** *Земля була гола, у лишаях, наче старець у пархах* (М. Коцюбинський); *Тепер обі жінки хапали молодого Тріщина за голову, нахиляли її й пригортали гирю: — От які поробив пліші, так, гейби пархи з'їли!* (Л. Мартович).

ПАРЦЕ́ЛА, и, *зах.* **ПАРЦЕ́ЛЯ,** і, *ж., екон.* Дуже маленька ділянка (звичайно землі), утворена в результаті поділу більшої території. *Польський сейм у 1919 р. ухвалив земельний закон, за яким передбачалося створити сильні приватні селянські господарства, орієнтовані на інтенсивне виробництво. Держава зобов'язувалася скуповувати поміщицькі землі, ділити їх на дрібні ділянки (парцели) і продавати через банк усім бажаючим* (з наук. літ.); *Ся яма лежала на самім краю його парцелі і припирала безпосередньо до громадської толоки* (І. Франко); *Він почистив мундир, понаписував листи до знайомих, потім наткнувся на згорток документів на підвіконні й довго, прискіпливо вивчав їх, мало що розуміючи в тих "моргах і парцелях"* (Р. Андріяшик); *Мордко володів столярнею, броварнею, винницями й парцелами лісу, крамничкою* (М. Дочинець).

ПАРЦЕ́ЛЬНИЙ, а, е, *екон.* Стос. до парцели, парцелі. *Наявність власного парцельного господарства була характерною ознакою смерда незалежно від того, перебував він чи ні в особистій залежності від феодала* (з наук. літ.); *Однією з економічних передумов парцельного процесу на Волині був високий рівень дрібної парцельної оренди* (з наук. літ.).

ПАРЦЕЛЬО́ВАНИЙ, а, е, *екон., лінгв.* Дієпр. пас. до **парцелюва́ти.** *Більшість селянських господарств були парцельованими, що виключало можливість застосування агротехнічних заходів* (з наук. літ.); *У письмовій мові між парцельованими частинами речення ставлять пунктуаційний знак кінця пропозиції (крапка, знак оклику, знак питання, три крапки)* (з наук. літ.).

ПАРЦЕЛЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *недок. і док., що, екон., лінгв.* Здійснювати парцеляцію. *— Маєток парцелюють, а що ж варт двір без маєтку?* (Б. Лепкий); *Звали того совіцького* [радянського] *командира Максимом Романовичем Непийводою; згодом у Черчені ми пізнали його ближче, бо під його проводом парцелювали дідичівську землю на Грицівці й виганяли з села* (Р. Федорів); *З огляду на інформаційні й агітаційні завдання публіцистичної мови синтаксичні конструкції парцелюють з метою виділення композиційно та ідейно важливих моментів повідомлення, зв'язку тексту з його заголовком* (з наук. літ.).

ПАРЦЕ́ЛЯ *див.* **парце́ла.**

ПАРЦЕЛЯ́РНИЙ, а, е, *екон.* Оснований на парцеляції (у 1 знач.); малоземельний. *У Франції сільське господарство розвивалося на основі парцелярного землеволодіння* (з наук. літ.).

ПАРЦЕЛЯ́Т, а, *ч., лінгв.* Мовна одиниця, що приєднується при парцеляції до основної частини висловлення. *Фраза, в якій реалізується структурно головна частина пропозиції, називається базовою (основною), а та, в якій реалізується структурно залежна (відчленована) частина пропозиції, — парцелятом* (з наук. літ.).

ПАРЦЕЛЯЦІ́ЙНИЙ, а, е, *екон., лінгв.* Стос. до парцеляції. *Для контролю над аграрною колонізацією був утворений Земельний національний суд, який відслідковував, щоб земля потрапляла у володіння польських власників під час парцеляційного поділу* (з наук. літ.); *У простому реченні сучасної чеської літературної мови парцеляційної трансформації зазнають переважно речення з дієслівним присудком, сформовані з трьох-п'яти компонентів* (із журн.).

ПАРЦЕЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *екон.* Розподіл на парцели (звичайно про землю). *У фондах Волинського, Рівненського та Тернопільського державних архівів містяться статистичні дані про кількість великих маєтків на Волині, списки земельних володінь типу фільварків, дані про парцеляцію великих поміщицьких володінь у воєводстві* (з наук. літ.); *Хмелинський мав уже готовий план, як буде виглядати парцеляція тих двірських ланів, котрі він призначив для розділу між селян* (Б. Лепкий); *Варшавський уряд видав закон про парцеляцію та колонізацію Східної Галичини і Волині* (П. Козланюк).

2. *лінгв.* Поділ єдиної синтаксичної конструкції на кілька окремих фраз. *Парцеляція широко використовується в сучасній художній літературі як засіб зображальності, особливий стилістичний прийом, що дозволяє посилити смислові та експресивні відтінки значень* (з наук. літ.); *Парцеляція — це таке членування речення, де зміст висловлювання реалізується не в одній, а в двох або декількох інтонаційно-смислових мовних одиницях, які йдуть одна за одною після роздільної паузи* (з навч. літ.).

ПАРЦІА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Який складає частину чогонебудь; частковий, окремий. *Досліджену нами альгофлору можна розділити на кілька парціальних альгофлор: соснові чорничні, соснові орлякові, соснові лишайникові, соснові зеленомошні та березові зеленомошні* (з наук. літ.); *У рідких сумішей парціальні питомі об'єми майже не залежать від концентрації розчину та тиску, а отже, є сталими за координатами і в часі* (з навч. літ.); *Розроблено фізико-хімічну модель структури сольових розплавів, що дає змогу за їх складом розрахувати інтегральні та парціальні характеристики електронної будови простих і багатокомпонентних систем* (із журн.).

△ **Парціа́льний тиск** *див.* **тиск.**

ПАРЦІА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., спец.* Властивість за знач. **парціа́льний.** *У роботі досліджено парціальність пізнавальних здібностей молодших школярів* (з наук. літ.); *Провівши необхідні обчислення, знайдемо оптимальну парціальність для двовінцевих ступенів швидкості* (з навч. літ.).

ПАРЧА́, і, *ж.* Узірчаста шовкова тканина, проткана металічними нитками (із золота, срібла або матеріалів, що їх імітують). *На середині землянки стояв круглий столик, вирізаний із дубового пня і застелений парчею* (І. Франко); *Знайшовся подарунок і для Настиної матері — царгородська парча на керсетку* (З. Тулуб); *Там, у Бершаді, спогадувала вона, стільки лавок, а в них так і миготіли парча та срібло* (Ю. Мушкетик); *Покоївка віднесла до гардеробної її розкішну сукню з золотої парчі* (О. Авраменко); * У порівн. *Хлопці тим часом мовчки поклали Кіндрата на м'якому листі нападаному, на червонястому із осінніми крапками смертними, як тая парча, листі золотому...* (П. Тичина); // Виріб, одяг із такої тканини. *Розчісувала вона дівчинці волосся, зав'язувала банти й прикрашала стрічками, .. одягала її в пишні золототкані парчі* (Валерій Шевчук); — *Я не збираюся на ваші гроші сидіти в тавернах і гуляти по паризьких вулицях, одягнений у золоту парчу, в супроводі мого лакея .. Ні, брате мій, я прошу грошей на добре діло* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

ПАРЧЕ́ВИЙ, а, е. Стос. до парчі. *Той мовчки повернувся і поліз угору по рипучих щаблях. І за хвилю спустився вниз з якимось згортком у брунатній парчевій тканині* (Ю. Логвин); * Образно. *Мені нестерпно, душно, передгрозно. Ліловим чадом туманіє без. Гудуть ліси, риплять дубові кросна, парчеву зливу виткавши з небес* (Л. Костенко); // Зробл., пошитий з парчі. *Що за гарну спідницю я їй справив! люстринову; і юпку парчеву...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Двері на балкон були завішені одинарною парчевою шторою* (Ю. Збанацький); *У монастирській ризниці пахне ладаном, воском, горять свічки, і в їхньому світлі чудно мерехтять, переливаючись золотом, парчеві ризи, плащаниці, єпитрахилі* (Р. Іваничук).

ПА́РША *див.* **па́рші.**

ПАРШИ́ВЕНЬКИЙ, а, е, *розм.* Зменш. до **парши́вий** 2. *В темному холодному коридорі в зимовий сирий день ледве блимає отака паршивенька туберкульозна лампка...* (Д. Бузько); — *Не озирайсь, як злодій, не рви себе, як мізерний паршивенький інтелігент, не скигли, не розпускай нюні* (П. Колесник); *Сафрон мусив заплатити за паршивенького батога аж п'ятсот карбованців* (М. Стельмах); *В нього була учнівська "Смена", він робив нею паршивенькі знімки і вважав себе великим спеціалістом* (В. Нестайко).

ПАРШИ́ВЕЦЬ, вця, *ч., лайл.* Погана, гидка людина. — *Я тобі, паршивцю, скільки раз казав: не смій з панами водитися* (В. Винниченко); — *Ти тямиш, паршивцю, що говориш?!* — *одним краєм прикусив зуби Созоненко* (М. Стельмах); — *І не намагайся обдурити мене! Паршивець!* (В. Малик); *Через кілька хвилин Еклі вже хропів, як скажений. А я лежав у темряві й намагався не думати про каналію Джейн та Стредлейтера в машині отого паршивця Еда Бенкі* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера).

ПАРШИ́ВИЙ, а, е. 1. Хворий на парші; шолудивий. *А чоловік, коли принесе Господеві мирну жертву .. із худоби великої чи з худоби дрібної, безвадна буде на вподобання, жодна вада не буде в ній: сліпа, або зламана, або скалічена, або шолудива, або коростява, або паршива, — не принесете тих Господеві* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Нате й мій гріш, та купите дьогтю, бо і у мене паршива голова* (Номис); [Є п и с к о п:] *Я стерпів образу і ви стерпіть за мене, я благаю. Одна вівця паршива хай не губить заразою отари усієї* (Леся Українка); *Поодинокі паршиві корови сонно щось ремигали собі, якась на ногах, якась уже лежачи* (І. Карпа).

2. *перен., розм.* Дуже поганий, гидкий, паскудний. *Полковник промовчав, із ним промовчали всі ветерани, що шукали смерті на полі бою, а не на якійсь паршивій вулиці* (Ю. Яновський); — *Він думав, що ми сидимо тут і тільки мріємо, як би купити партію зубної пасти, що її виготовляє його паршива фірма!* (М. Білкун); *Касети були паршиві, переписані вчетверте-вп'яте, відеомагнітофон був теж паршивий, радянський* (С. Жадан); // *лайл.* Огидний, бридкий (про людину). — *Чому ти раніш за це не думав, сопляк ти паршивий?* — *злісно, з презирством промовила Рахіль, блиснувши на сина сердитими очима* (С. Васильченко); — *Він — сміливий, чесний, сильний, він скоріше пішов би на муки, ніж бути сексотом, таємним, паршивим агентом, провокатором, шпигуном* (В. Винниченко); — *Юрку!* — *гукнула мама.* — *Де ти, паршивий хлопчисько! Іди зараз же сюди!* (Ю. Смолич).

ПАРШИ́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість і стан за знач. **парши́вий.** *Яке саме шкірне захворювання названо у Старому Завіті (книга Левит) словом "паршивість", установити неможливо* (з наук. літ.); *Уся паршивість його вранішнього стану помножувалася на день тижня. Сьогодні субота, за інших обставин він, можливо, мав би законний вихідний .. Але з урахуванням ситуації капітана Глода могли сьогодні терміново викликати на роботу* (А. Кокотюха).

◊ **(1) Сере́дньої парши́вості** — такий собі, посередній. *Я сиджу в номері середньої паршивості в готелі "Strand Continental"* (І. Калинець); — *А сьогодні... до нього дівчина приходила, — повідомив товариству охоронець Пилипенко. — Та ну! Красива? — зацікавилися жінки. — Ну, так... Середньої паршивості, — ознайомив охоронець швачок зі своїми уявленнями про еталони краси* (Люко Дашвар).

ПАРШИ́ВІТИ, ію, ієш, *недок., розм.* 1. Покриватися паршами. *У домашньої птиці розрізняють скутулярну і вісцеральну форми парші. Спочатку паршивіє гребінь, а потім сережки* (з наук. літ.).

2. *перен.* Ставати поганим; гіршати. *"Краще дівкою сивіти, як за мужем паршивіти", — говорить польське прислів'я* (із журн.).

ПАРШИ́ВКА, и, *ж., лайл.* Жін. до **парши́вець.** [Тoрохтій:] *Ах ти, паршивка!..* [Деревіцький:] *Навіщо ж лаятись?..* (М. Кропивницький); — *Ти знаєш, що ваша паршивка, дегенератка збирається заміж за Мертенса?* (В. Винниченко); — *Геть з мого дому! Щоб твоєї ноги тут не було, паршивко!* (Г. Тарасюк).

ПАРШИ́ВО, *розм.* Присл. до **парши́вий** 2. — *А все ж паршиво зробив, що взяв дитину — чистий клопіт...* (М. Коцюбинський); *Годували паршиво, недосоленою чи перевареною картоплею, рідeньким кубиковим бульйоном із жменькою рису* (А. Кокотюха); *Минуле, як велетенський паршиво спакований наплічник, котрий якийсь ідіот ще й начепив на тебе так, що дзуськи знімеш без допомоги іншого* (І. Карпа); // *у знач. пред.* — *Значить, кругла сирота. Як і я. Паршиво* (В. Винниченко); — *Не чіпай його, — усміхається Дека, — йому зараз паршиво* (А. Дністровий).

ПАРШИ́ВСТВО, а, *с., розм., рідко.* Абстр. ім. до **парши́вий** 2. *Думка, що війна сьогодні могла б скінчитись, така незвичайна, що всі посміхаються. Вони ж чекали щодня на кінець війни, щодня зітхали, щоб це все паршивство нарешті закінчилось* (О. Лисяк).

ПА́РШІ, ів, *мн. (одн.* **па́рша,** і, *ж.).* 1. Заразне шкірне захворювання людини, при якому на шкірі під волоссям, на тілі, нігтях з'являються гнійні струпи і рубці, а також струпи і рубці від цієї хвороби. *На одно око сліпа* [Солоха], *від паршів волосся повилазило* (Г. Квітка-Основ'яненко); *На дітях парша, на голові ковтуни, воші їх заїли* (О. Бердник); *Санька, об'їдена паршею, вищирювала рештки зубів* (О. Ульяненко).

2. Заразне грибкове захворювання тварин, яке найчастіше вражає голову, вуха, лапи, ноги. *Того літа навчився я городити кошари, довбати корита для водопою, доїти овець і стригти ярок, зводити з маржини коросту й парші* (М. Дочинець).

3. *тільки одн.* Захворювання сільськогосподарських рослин, що характеризується поверхневим ураженням тканин. *Парша є найпоширенішим грибковим захворюванням яблунь і груш середньої смуги. Воно вражає листя і плоди яблуні, пагони і гілки груші* (з наук. літ.); *Заражена паршею картопля втрачає до 30 % крохмалю, її смак помітно погіршується, а термін зберігання зменшується* (із журн.).

◊ **Намина́ти (накру́чувати, ску́бти** *і т. ін.)* / **нам'я́ти (накрути́ти, наску́бти** *і т. ін.)* **па́рші (ву́ха, ши́ю** *і т. ін.)* *див.* **намина́ти.**

ПАРШУ́К, а́, *ч., лайл.* Те саме, що **парши́вець.** *Це холодна, нахабна бухгалтерія газетних паршуків, яким, по суті кажучи, у великій мірі байдуже, що народ страждає, мучиться, гине* (О. Довженко); *Батько на хвилинку вмовкає, хитає головою. "Бач — паршук!" — думає він* (У. Самчук).

ПАС[1], а, *ч.* 1. Те, чим підперізують одяг по талії (ремінь, шнур і т. ін.). *Тогді добре було: їж хліб, хоч розпережи паса* (Номис); *Чорний чоловічий сіряк, підперезаний пасом, чоботи й шапка надавали цьому хлопцеві ділового вигляду* (Олесь Досвітній); *Візник сидить на передку В червонім пасі, в кожушку* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна); // Ремінь, шнур, пояс і т. ін., що застосовують для кріплення чогось до тіла людини. *Начальник застави біг десь від любки, пристібаючи на ходу пас з кобурою* (І. Багряний); *Піхва, в яку був захований меч той, Срібна уся, на золоченім пасі з рамена* [Атріда] *звисала* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); // Дві з'єднані перемичкою смуги перев. зі шкіри або брезентової тканини з пряжками для зв'язування і перенесення ручного багажу. *Сидів* [пасажир] *на шкіряному чемодані, перев'язаному ремінними пасами* (Іван Ле).

2. *рідко.* Те саме, що **по́яс** 2. *Почала стара, сива Мавра гуляти перед молодим хлопцем легкими граціозними кроками на самих майже пальцях, зручно викручуючись та в пасі вигинаючись* (О. Кобилянська); *Підперезані мотузками люди мали на пасі гарбузяні пляшки на воду* (Н. Королева).

3. *розм.* Довга вузька смуга, стрічка тканини, паперу і т. ін. *Вона .. одмотувала довгий пас з своєї підтички і з поміччю Остапа тісно зав'язала йому рану* (М. Коцюбинський); *Кілька татар довгими вузькими пасами, вирізаними з нечиненої лошачої шкіри-сириці, зв'язали руки Іваникові і Рожкову* (В. Малик); *Швець сидів на своєму стільці з плетених пасів і мовчав* (Валерій Шевчук); // Довга вузька смуга чого-небудь, на чомусь. *День був ясний, сонце тільки що підбилося; променясті паси косо перерізують усю хату* (Панас Мирний); *На худих кривих ногах красувалися тісні штани, права половина яких була у червоних та синіх пасах* (Юліан Опільський); *Над Глевахою пролетів український аероплан із жовто-блакитними пасами на крилах і чорним тризубом на хвості* (В. Шкляр); * У порівн. *Крізь вікна широкими пасами вливалося місячне світло* (В. Бабляк); // *перен.* Те, що тягнеться довго в часі або просторі. — *Життє* [життя] *моє сталося єдиним, неперерваним пасом жалю, горя* (І. Франко); *Полум'я на вогнищі фуркотіло, іскрилося і коливалося червоними язиками, підносилося з пасами диму* (Ю. Логвин).

4. *техн.* Довгий ремінь або спеціально зроблена смуга брезентової тканини чи іншого міцного матеріалу, що служить для передавання руху від одного шківа до другого. *Шуміли колеса, ляскотіли ремінні паси, передаючи свою енергію наверх, до жорен* (А. Шиян); * Образно. *Я минав мовчазні корпуси фабрик. Колись у них весело поблискували шківи, вимахували коромисла шатунів, захоплено сплескували паси* (Р. Андріяшик).

◊ **Де́рти паси́ (ре́мені)** *див.* **де́рти.**

ПАС[2]. 1. *виг.* У деяких картярських іграх — заява про відмову брати участь у подальшому розіграші до наступного роздавання карт. *Картярі заглиблені кожен у свої карти: — Пас, — сказав і другий. — В темну!* (А. Головко); *Крізь полотнище одного з наметів сочилося слабке світлечко. Звідти раз у раз долинали вигуки: "Пас...", "Не тягни!..", "Плюс даю...", "Хо-хо, в мене покер!.."* (І. Білик); // *у знач. присудка. Роздаю карти. Риня — "я пас", Кефір — "храп", його друган кидає карти* (А. Дністровий); // *у знач. ім. Я змовчу. Деколи слід робити пас. Коли не йде карта* (Ю. Винничук).

2. *у знач. присудка, перен., розм.* Не в силах, змушений відмовитися що-небудь робити. *Щоб більше ж угодить коханці, Сказав* [Юпітер]: *"Дивися, як Троянці Од Турна врозтіч всі летять, Венера пас перед тобою: Од неї краща ти собою"* (І. Котляревський); — *Я пас. — І я пас... Сьогодні ми непитущі* (О. Гончар); [К р я ч к о:] *Сина з двору! Дикий ти чоловік! Добувати копійку, може, і навчив своїх дітей, а щоб зовсім їх під своє керівництво повернути — теж пас!* (О. Коломієць); *15 000 нм* [німецьких марок] — *це сума, яка перекреслює все. Пас! Я .. бачу, що немає іншого виходу, як тільки шукати видавця, який би видав книжку нормальним порядком .. засобами видавництва* (О. Шугай); — *Нехай її* [Маргариту] *розігрують Оска, Шампань та Іверо. А я пас* (О. Авраменко).

ПАС[3], а, *ч., спорт.* Передача м'яча, шайби і т. ін. кому-небудь із гравців своєї команди. *Я .. чудово відпасував Кирилові м'якенький такий пас, м'яч сам накотився йому на ногу* (М. Білкун); — *Коли хочете знати, то у футболі і хокеї виграє та команда.., яка з допомогою паса проносить м'яч до чужих воріт, заплутує оборону* (М. Циба); *На жаль, пас гравцеві Ліверпуля не вдався, і м'яч полетів аж на кутовий прапорець* (з газ.).

ПАС[4], а, *ч.* Певний рух гіпнотизера або такий, як у гіпнотизера, перед обличчям людини, яку він гіпнотизує. [К а л ь ч е н к о:] *Сатано!.. (Робить паси над Павленком). Всі заніміли* (Є. Кротевич); * Образно. *Хтось посилає свій привіт всій милій родині Кобилянських.., а комусь робить гіпнотизуючі паси в найбільш несподіваний спосіб* (Леся Українка); // Певний рух руками для привернення уваги. *Кинувши на свого асистента .. нищівний погляд, Бордій зробив кілька легеньких пасів, ворушачи пальцями так, ніби промацував щось йому одному відоме* (Н. Околітенко); *Зоя зробила кілька пасів у повітрі. До неї підскочив офіціант* (І. Роздобудько); // Окремий рух руками в танці. *У такт нечутному ритмові танець починається швидкими пасами рук і жорсткорізкими напівобертами торса* (В. Єшкілєв).

ПАСА́Ж[1], у, *ч.* 1. Торговельна споруда — крита галерея з крамницями з обох боків, що звичайно має виходи на паралельні вулиці. *Саша Павленко .. разом із своїм корешем* [товаришем] *Льонькою Жолудем пробили невелику дірку у вітрині ювелірного магазину в Старому пасажі* (І. Микитенко); *З глибини колишніх торговельних пасажів несподівано вилітала протитанкова ракета і з диким гуком била в стіну житлового будинку по той бік вулиці* (П. Загребельний).

2. Коридор, прохід. *Довгі коридори* [тюрми], *залізні сходи, що тяглися нагору, привели нас до світлого пасажу, що мав скляний дах, а по обидва боки обшиті залізом дверцята з вічками* (Олесь Досвітній); *Йдемо в супермаркет. Там є вхід до підземного пасажу, а звідти — на станції метро* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПАСА́Ж[2], у, *ч.* 1. Частина музичного твору, музична фраза зі швидким послідовним чергуванням нот від високих до низьких і навпаки. *Її руки .. з блискавичною швидкістю виконували найскладніші пасажі* (О. Іваненко); *Через панельні перегородки аж із п'ятого поверху доносились бурхливі пасажі фортепіанної музики* (В. Близнець); *Гармонійні пасажі у формі ламаних акордів чи різних фігурацій створюють враження безпосередності музичного вислову* (з навч. літ.).

2. *перен., розм.* Раптова подія, несподіваний, дивний поворот справи. [К о с т о м а р о в:] *Чим же, врешті, пасаж отсей скінчився?* (С. Голованівський); *Грізні пасажі відставного полковника сприймалися лише як звичний ритуал* (В. Єшкілєв).

3. Окреме місце в тексті книги, статті і т. ін. *Я відчуваю заздрість стосовно деяких текстів Іздрика .. Для мене абсолютним відкриттям був його роман "Воццек". Окремі пасажі, окремі розділи мене надзвичайно захоплювали* (Ю. Андрухович); *Алігарх-філософ постійно читав філософські книжки .. Обводив олівцем особливі пасажі і робив замітки на полях* (І. Карпа).

(1) Яки́й (що за) паса́ж — вигук з приводу чого-небудь раптового, несподіваного, дивного. *Мура до Андрія: — О мій Андрію! Який пасаж!* (М. Хвильовий); — *Марiє Іванівно? Що за пасаж! На возі! В товаристві цих гольтіпак?* (О. Полторацький).

ПАСА́Ж[3], у, *ч., біол.* Щеплення бактерій від однієї тварини іншій. *Ампули, пробірки та флакони, що містять штам збудника інфекції, повинні мати чіткі написи або етикетки з найменуванням виду збудника, номерів штаму, серії і пасажу* (з мови документів).

ПАСА́Ж[4], у, *ч., спорт.* Один із видів верхової їзди — висока ритмічна рись. *Пасаж передбачає сильне підведення задніх ніг під корпус й акцентоване згинання скакальних і зап'ястних суглобів* (з навч. літ.); *Деякі коні від природи наділені здатністю переходити на пасаж при вільному бігу* (із журн.).

ПАСАЖИ́Р, а, *ч.* Той, хто здійснює поїздку автобусом, поїздом, пароплавом, літаком і т. ін. *Ми обідаємо .. усі разом, пасажири і пароходний* [пароплавний] *персонал* (Леся Українка); *У відкритому купе плацкартного вагона було, крім Арсена, ще три пасажири* (Л. Дмитерко); *Здивований таксист схопився й послужливо розчинив щедрому пасажирові дверцята* (І. Білик).

ПАСАЖИ́РКА, и, *ж.* Жін. до **пасажи́р.** *Степан Петрович буркнув щось і звернувся до пасажирки: — Вибачте, мадам: ваше місце нижнє чи горішнє?* (В. Винниченко); *Машина зробила коло й покотила назад до містка, а пасажирка, що її покинула, обережно ступаючи по мокрому бур'янцю, виходила до стежки попід дворами* (М. Циба); *Кучер смикнув віжками, фаетон рушив, пасажирка кивнула поліцейським чиновникам на прощання* (А. Кокотюха).

ПАСАЖИРО... Перша частина складних слів, що відповідає: 1) слову **пасажи́р**, напр.: п а с а ж и р о п о т і́ к; 2) слову **пасажи́рський**, напр.: п а с а ж и р о м і́ с ц е, п а с а ж и р о о́ б і г.

ПАСАЖИ́РОКІЛОМЕ́ТР, а, *ч.* Одиниця виміру пасажирських перевезень — добуток кількості пасажирів на відстань їх перевезення, виражену в кілометрах. *Суб'єкти господарювання самостійно, у межах тарифних зон і не вище за затверджений рівень вартості одного пасажирокілометра, установлюють тарифи на проїзд пасажирів автобусами приміських та міжміських внутрішньообласних маршрутів* (з мови документів).

ПАСАЖИРОМІСТКИ́Й, а́, е́. Здатний містити певну кількість пасажирів. *Мешканці міста вимагають поліпшення умов проїзду з поступовою заміною маршрутних таксі на більш екологічний та пасажиромісткий транспорт — тролейбуси* (з газ.).

ПАСАЖИРОМІ́СТКІСТЬ, кості *і* кости, *ж.* Властивість за знач. **пасажиромістки́й.** *Пасажиромісткість передбачена технічною характеристикою транспортного засобу та визначена в реєстраційних документах* (з навч. літ.).

ПАСАЖИРОО́БІГ, у, *ч.* Загальний обсяг пасажирської транспортної роботи автобусів, поїздів, суден і т. ін., що дорівнює сумі добутків кількості пасажирів (кожної групи пасажирів) на відстань їх перевезення. *Індикатором, що характеризує інтенсивність роботи транспорту залежно від періоду року, уважають середній пасажирообіг за добу* (з навч. літ.); *Париж-Орлі є другим за завантаженістю аеропортом Франції та 11-м у Європі: його щорічний пасажирообіг становить понад 25 млн осіб* (із журн.).

ПАСАЖИРОПОТІ́К, то́ку, *ч.* Кількість пасажирів, перевезених певним видом транспорту в одному напрямку за одиницю часу. — *Оскільки пасажиропотік буде чималим, станція розростатиметься, а це в свою чергу вимагатиме розширення інфраструктури* (М. Кідрук); *Головну роль у вантажопотоках відіграють залізниці, у пасажиропотоках — автомобільний транспорт* (з навч. літ.).

ПАСАЖИ́РСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **пасажи́р.** *Хлоп'я .. нетерпляче чекає на виспівану копійку. Думка його не стежить за змістом пісні, вона .. пантрує пасажирських рук, що зрідка неохоче потягнуться до кишені витягнути хлопчині копійку* (Б. Антоненко-Давидович); *Водій рвонув переповнену машину з місця і, різко загальмувавши, спресував розхристану пасажирську масу в незборимий моноліт* (А. Крижанівський); *Крізь пасажирську юрбу кудись у протилежний бік, до вокзалу протискається постать прапорщика внутрішніх військ у плащику й кашкеті* (О. Ірванець); // Який здійснюється пасажиром, пасажирами. *Наука і техніка до останнього часу не могли здійснити пасажирську міжпланетну подорож тільки тому, що не існувало відповідного палива для ракетних двигунів* (В. Владко); // Признач. для перевезення й обслуговування пасажирів. *Вдень ми подавали пасажирські вагони на станцію* (Л. Смілянський); *Олесь побачив пасажирське судно, біле, охайне, з різко окресленою ватерлінією* (О. Бердник); *У вагонах пасажирського потяга розташувалася ціла військова дивізія* (О. Шугай); *На виході з пасажирського терміналу орбітальної станції .. нас зустрічав високий сорокарічний чоловік у темно-синій флотській формі* (О. Авраменко, В. Авраменко); // *у знач. ім.* **пасажи́рський,** кого, *ч., розм.* Поїзд, літак, судно і т. ін., що перевозить пасажирів. *Не раз, коли вкочувався на станцію спішний або пасажирський, тіпалося з розкішним дрижанням серце самітного телеграфіста* (Б.-І. Антонич); [Г а н н а:] *Незабаром пройде пасажирський, а після нього прибуде товарний* (З. Мороз); *Рівно об одинадцятій прогув пасажирський, рухаючись морем навскіс, білогрудий, казковий, в гірляндах рясних вогнів* (О. Гончар); // *у знач. ім.* **пасажи́рська,** кої, *ж., розм.* Приміщення для відпочинку пасажирів. *Я відчув ще більшу рішучість і зголосив, що ми залишимося-таки ночувати в пасажирській: ночівля з додатковою оплатою мене аж ніяк не приваблювала* (Валерій Шевчук).

ПАСА́ЖНИЙ[1], а, е. Стос. до пасажу *(див.* **паса́ж**[1]**).** *Ринок відповідно до архітектурно-будівельних та санітарно-ветеринарних вимог за згодою міської ради реконструйовано в пасажний комплекс* (з газ.); *Шквал оплесків його спинив за кроків п'ять од кафедри. Здавалось, море, збурившись, влилось дев'ятим валом у невелику пасажну залу..* (Василь Шевчук).

△ **Паса́жний інструме́нт** *див.* **інструме́нт.**

ПАСА́ЖНИЙ[2], а, е. Стос. до пасажу *(див.* **паса́ж**[2]**).** *Лінгвальний рівень аналізу пасажних елементів промови передбачає встановлення особливостей їхньої морфолого-синтаксичної структури, а також її лексичного наповнення* (з наук. літ.).

ПАСА́ЖНИЙ[3], а, е, *біол.* Стос. до пасажу *(див.* **паса́ж**[3]**).** *Цитологічні дослідження проведені за методиками, описаними в попередньому розділі; проби для вивчення пасажної динаміки відбирали через добу* (з наук. літ.).

ПАСА́ЖНИЙ[4], а, е, *спорт.* Стос. до пасажу *(див.* **паса́ж**[4]**).** *Перехід з галопу на рись або пасаж іноді порушує посадку вершника. Чуйно реагуючи на рухи коня, вершник повинен точно передбачити момент переходу й приготуватися до подальших поштовхів пасажного темпу після спокійних і хитких махів галопу* (з навч. літ.).

ПАСАЖО́ВАНИЙ, а, е, *біол.* Дієпр. пас. до **пасажува́ти.** *Наукова праця присвячена вивченню особливостей первинної структури генів і білків пасажованих варіантів вірусу кору* (з наук. літ.); // **пасажо́вано,** *безос. пред. Штами збудників хвороб, які пасажовано й ліофілізовано, обов'язково реєструють у відповідних журналах і паспортах установленої форми* (з навч. літ.).

ПАСАЖУВА́ННЯ, я, *с., біол.* Дія за знач. **пасажува́ти.** *Щоб зберегти чистоту унікальних виробничих й еталонних штамів мікроорганізмів, а також запобігти їх контамінації, пасажування штамів здійснюють із суворим дотриманням правил* (з мови документів).

ПАСАЖУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., кого, що, біол.* Прищеплювати бактерії від однієї тварини іншій. *Одночасно в одному боксі можна пасажувати не більше одного штаму збудника хвороби* (з наук. літ.).

ПАСАЖУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок., біол.* Пас. до **пасажува́ти.** *Якщо перевірка виявляє невідповідність властивостей мікроорганізму паспортним даним, проводять комплекс досліджень з їх відновлення: мікроорганізм пасажується чутливим біологічним моделям* (з мови документів); *Випадки "взаємозабруднення" клітинних культур, на жаль, мають місце, особливо в тих лабораторіях, де постійно пасажується багато клітинних ліній* (із журн.).

ПАСАКА́ЛІЯ, ї, *ж.* 1. Старовинний іспанський танець. *З кінця XVI століття пасакалію виконували на вулицях під час проводів гостей по закінченні свята* (з навч. літ.).

2. Музична п'єса для органа, клавіру у формі варіацій. *Музика Генделевої "Пасакалії" напливала все ближче* (Ю. Андрухович); *Як розвинена музична форма переважно поліфонічного складу пасакалія стала відомою завдяки творчості німецьких композиторів-органістів Йоганна Себастьяна Баха, Георга Генделя та ін.* (з наук. літ.).

ПАСАЛУРО́З, у, *ч., вет.* Гельмінтоз кролів і зайців, спричинюваний нематодою, що паразитує в товстих кишках тварин. *Антисанітарні умови утримання кролів, використання неповноцінних кормів сприяють поширенню пасалурозу, а також значно підвищують схильність тварин до багатьох хвороб* (з навч. літ.).

ПАСАМА́Н, а, *ч.* Мереживо, що застосовують для оздоблення одягу; тасьма із срібними або золотими нитками; галун *(див.* **галу́н[1]**). *Шапка облямована дорогим хутром, з перехрещеним срібним пасаманом денцем* (С. Черкасенко).

ПАСАМА́НОВИЙ, а, е. Прикм. до **пасама́н.** *Пасаманова нашивка.*

ПАСА́Т, у, *ч.* Постійний сухий вітер у місцевості між тропіками та екватором. *Коли він* [капітан] *приїздить, то у Віталика з хлопцями тільки й розмов, що про далекі рейси, про пасати та про мусони* (О. Гончар); *"Дункан" опинився нижче зони пасатів, в смузі дужих, надзвичайно сприятливих західних вітрів* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); * Образно. *З вікна видувалася напнута сліпучо-біла фіранка, схожа на вітрило яхти, що постійно надувалося невідомими для Сідалковського пасатами і виривалося на волю* (О. Чорногуз).

ПАСАТИ́ЖІ, ів, *мн., спец.* Універсальні кліщі, що об'єднують у собі плоскогубці, гострозубці, різак, газові обценьки й викрутку. *На основі пасатижів часто створюють комбіновані багатофункційні інструменти, у ручках яких розміщені складані леза, викрутки, ножиці, шила та інші пристосування* (з наук.-техн. літ.); *На сучасних моделях пасатижів викрутки відсутні, але старі зразки мали викруткове жало для прямого шліца на одній з ручок* (з навч. літ.).

ПАСА́ТНИЙ, а, е. Прикм. до **паса́т;** який є пасатом. *Ідучи проти пасатного вітру, ми щораз ближче підпливали до бажаного острова* (Ю. Корецький, пер. з тв. Р. Стівенсона); // Спричинений, зумовлений пасатом. *Океанія розташована в п'яти кліматичних поясах, проте на більшій частині островів панує тропічний клімат із значною кількістю опадів, що формуються під дією пасатної циркуляції* (з навч. літ.).

ПАСЕЇ́ЗМ, у, *ч., книжн.* Пристрасть до минулого, милування ним за байдужого або ворожого ставлення до сучасного, прогресу; відсталість поглядів, консерватизм. *На Україні критика завжди слабувала .. Зеров і Филипович відійшли до пасеїзму, Меженко замовк, а Савченко тільки починає виробляти собі мистецький "прийом"* (М. Драй-Хмара); *Пасеїзм, або ж захоплення часами, що давно минули, властивий мистецтву декаданс* (з навч. літ.).

ПАСЕЇ́СТ, а, *ч* Той, хто схильний до пасеїзму. *Пасеїсти радять повернутися до перейдених щаблів — це нерозуміння сучасної доби, й тому йде боротьба між пасеїстами та письменниками-новаторами* (М. Драй-Хмара).

ПАСЕЇСТИ́ЧНИЙ, а, е, *книжн.* Стос. до пасеїзму, пасеїста. *Здається, що пасеїстичний дух православ'я тяжким каменем упав на молоду, невизрілу душу народу — призвів до жіночості духу як атрибуту нашої духовності* (В. Стус).

ПАСЕЇ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **пасеї́ст.**

ПАСЕЇ́СТСЬКИЙ, а, е, *книжн.* Те саме, що **пасеїсти́чний.** *Досягнення науки й техніки XVIII ст. революціонізували тектоніку просторової форми. Традиційний естетичний ідеал — пасеїстський — уже не відповідав техносвіту, який зароджувався* (з наук. літ.).

ПАСЕМИ́СТИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **смуга́стий;** пасистий. *Пішла* [Ліда] *у дівич-монастир. За тиждень до того, як у пасемистому каторжному вбранні об'явився Радіон* (Б. Харчук).

ПА́СЕМКО, а, *с.* Зменш.-пестл. до **па́смо.** *Пасемко волосся тріпотіло і золотилось над бровами* (І. Багряний); *Він був зодягнений у посмужений білими пасемками гранатовий костюм* (Р. Андріяшик); *Лейн поглянув на неї* [Френні] *і видмухнув тонке, але красномовне пасемко диму у свою тарілку* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Дж. Селінджера).

ПАСЕ́МЦЕ, я, *с.* Зменш.-пестл. до **па́смо.** *Пасемце русявого волосся, яке прилипло на лобі, робило його обличчя ще пригніченішим і розгубленішим* (Д. Ткач); *Поміж ним* [соснячком] *рівненькими рядками бігли в глибінь дубки й берізки. Смуга сосняку — пасемце дубів і берізок, знову смуга сосняку — й знову листяна посадка* (Ю. Мушкетик); *Уста в уста, і тільки так спасемся, і чистий вдих кущем росте по жилах, а наших тіней зламані пасемця уже летять і зносяться на схилах* (Ю. Андрухович); *Кінь без спонукання натягнув шлею, і знову тонкі пасемця пилюки потяглися за колесами* (І. Нижник); *Дорогу перетяло невисоке гірське пасемце, а за ним була затишна долина* (П. Загребельний).

ПА́СЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **па́сти[1]** 1. *Селами, полями та лугами летіла парою баских коней запряжена легка бричка Самбірським трактом до Дрогобича. Коні гладкі, пасені і здорові* (І. Франко); *Були* [німці] *на пасених конях і зазброєні тяжко* (Б. Лепкий); // **па́сено,** *безос. пред. Худобу не пасено.*

ПА́СЕРБ, а, *ч* Те саме, що **па́синок** 1. *Він також думав, що мусить заслужити відумерщину для пасербів доброю згадкою про небіжчика* (Л. Мартович); *Промовив Ганелон: "Роланд відважний, Мій пасерб, — найсміливіший з баронів"* (В. Пащенко, пер. з фр. епосу "Пісня про Роланда"); * Образно. *Ти в синові ростеш, Що навесні плекав колись при собі .. Хай безпотомно йдуть у небуття Безликі й ниці пасерби природи. Тобі ж вона не шкодувала вроди, І мусиш ти продовжити життя* (Д. Паламарчук, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПА́СЕРБИК, а, *ч., рідко.* Пасерб. *Ні, він їй не рідний, — пасербик* (Сл. Б. Грінченка).

ПА́СЕРБИЦЯ, і, *ж.* Нерідна дочка одного з подружжя, яка доводиться рідною іншому. *Мачуха злагодила збіжжя й виправила пасербицю на ніч у млин* (Н. Кобринська); *Килина Іванівна не була тією традиційною мачухою, яка поїдом їсть пасербиць та пасинків* (Л. Дмитерко); * Образно. — *Ліплю її* [поезію]. *Та чи її люблю? Вона до глухоти, бува, мовчить, і я жебрачка, пасербиця слова, і пам'ять втрачена. Та от озветься знову, усе назве по імені за мить, спустошить, приголомшить і — болить...* (С. Йовенко).

ПАСЕ́РДЯ, я, *с.* Серцевина дерева. *Пасердя формується в перший рік життя дерева й міститься в центрі стовбура по всій його довжині* (з навч. літ.).

ПАСЕРО́ВАНИЙ, а, е, *кул.* Дієпр. пас. до **пасерува́ти.** *Вага пасерованих овочів може зменшуватися аж до 30 % порівняно з вагою сирих продуктів* (із журн.).

ПАСЕРУВА́ННЯ, я, *с., кул.* Дія за знач. **пасерува́ти.** *Тривалість пасерування залежить від багатьох чинників: виду овочів, ступеня подрібнення, температури активного шару олії тощо* (з наук.-попул. літ.).

ПАСЕРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., що, кул.* Обсмажувати борошно, овочі, коріння перед закладанням їх у різні страви. *Борошно, яке попередньо пасерують, використовують як загусник під час приготування соусів* (з навч. літ.); *Щоб зберегти корисні властивості овочів, їх пасерують на невеликому вогні впродовж декількох хвилин* (із журн.).

ПАСИ́В[1], у, *ч.* 1. Менш ініціативна, менш діяльна частина колективу, суспільства; протилежне а к т и в *(див.* **акти́в[1]**). *Стипендію таки одержав інший.., виявилось, що Богдан такої честі не вартий, бо він... пасив!* (О. Гончар); *Мене пригнічує та обставина, що я в пасиві* (Б. Олійник).

2. *лінгв.* Категоріальна форма стану, що вказує на відношення, коли реальний об'єкт дії виступає в реченні як підмет, а реальний суб'єкт (виконавець дії) виступає як додаток. *Активність категорії пасиву (до речі, не зовсім чужої й для розмовного та фольклорного мовлення) зростала в українській мові разом із розвитком її писемно-книжних стилів* (з наук. літ.); *Пасив частіше утворюється від дієслів недоконаного виду* (з навч. літ.).

ПАСИ́В², у, *ч.* 1. *фін.* Сукупність боргів і зобов'язань підприємства, установи і т. ін.; протилежне а к т и в *(див.* **акти́в²** 1). *На початку 80-х років у Франції зафіксовано значний бюджетний дефіцит, посилення інфляції: збільшився пасив платіжного балансу (у 1984 р. — 3,5 млрд дол.)* (з навч. літ.); — *У вівторок я обіцяла тобі зробити все по-чесному .. Тут документи про оцінку всього нашого майна — квартири й фірми, усіх її активів і пасивів* (В. Хрущак).

2. Частина бухгалтерського балансу, яка показує джерела формування засобів підприємства, банку і т. ін. *Власний капітал відображається в першому розділі пасиву балансу річних фінансових звітів підприємств усіх форм власності й господарювання* (з мови документів).

3. *перен.* Те, що становить негативну сторону будь-якого явища, справи і т. ін. *Постає у людини потреба зрахувати свій .. актив і пасив життьовий і зробити останній підрахунок цілому своєму життю, сказати останнє своє слово* (С. Єфремов).

ПАСИВА́ТОР, а, *ч., спец.* Речовина для пасивування металу, щоб запобігти його корозії. *Пасиватори виготовляють на основі окиснювальних агентів, які утворюють важкорозчинні у воді сполуки* (з наук. літ.); *Кисень є найпоширенішим пасиватором* (з навч. літ.).

ПАСИВА́ЦІЯ, ї, *ж., спец.* Утворення на поверхні деяких металів плівки окису, яка щільно прилягає до металу, захищаючи його від подальшого окислення. *На основі теорії селективного розчинення запропоновано механізми підвищення пасивації сплавів негативними металами* (з наук. літ.); *При сильній пасивації металу (танталу) в сплаві утворюються галогенідні комплекси іонів вищого ступеня окислення* (з навч. літ.).

ПАСИВІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Дія за знач. **пасивізува́ти** 1. *Дані Державної фіскальної служби України свідчать про зниження податкових відрахувань до державного бюджету, що зумовлено пасивізацією ділової активності населення, падінням обсягів виробництва та ін.* (з газ.).

2. *лінгв.* Перехід дієслів дійсного стану в пасив *(див.* **паси́в¹** 2). *Часом при перекладі з української на англійську вдаємося до пасивізації: замінюємо речення оригіналу з дієсловом-присудком у формі активного стану реченням із дієсловом-присудком у формі пасивного* (з наук.-попул. літ.); // Процес помітного зниження частотності вживання лексичної одиниці або цілого тематичного розряду лексики, набуття лексемами функціонально-темпоральної ознаки історизму. *Наука й техніка постійно прогресують, що зумовлює пошук, продукування й запровадження до наукового обігу нових понять-термінів, пасивізації старих спеціальних слів або семантичного оновлення — закріплення в них інноваційного змісту* (з наук. літ.).

ПАСИВІЗО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пасивізува́ти.** *Пасивізований колектив;* // **пасивізо́вано,** *безос. пред. У творах Ю. Андруховича та Ю. Винничука є чимало лексем, одиниць західноукраїнського варіанта літературної мови кін. XIX — поч. XX ст., що за мовної політики радянських часів було пасивізовано* (з наук. літ.).

ПАСИВІЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док.* 1. *кого, що.* Зменшувати, знижувати ініціативу, участь і т. ін. кого-, чогонебудь. *Емоційні реакції та стани можуть як активізувати інтелектуальну діяльність особистості, так і пасивізувати її* (з навч. літ.).

2. *що, лінгв.* Здійснювати пасивізацію (у 2 знач.). *Наслідком втручання у внутрішню структуру мови в 30–80-х рр. XX ст. була спроба не лише пасивізувати значну частину лексики, а й максимально "звузити" функціональний статус української мови* (з наук.-попул. літ.).

ПАСИВІЗУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок. і док.* 1. *лінгв.* Ставати менш уживаним, переходити до пасивної частини лексики (про лексичні одиниці). *Окремі розряди й категорії слів у лексиконі й граматичному ладі сучасної української мови під впливом соціодинаміки пасивізуються або й взагалі зазнають блокування сучасною словотвірною нормою мови* (з наук. літ.); *З-поміж інших слів, які пасивізувалися в останні десятиліття, варто назвати такі: купонокарбованець, пейджер, міліція, ДАІ, даївець тощо* (з навч. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **пасивізува́ти.** *В італійській мові пасивізуються переважно перехідні дієслова* (з наук. літ.).

ПАСИ́ВНИЙ¹, а, е. 1. Неенергійний, неактивний, бездіяльний, інертний (у 1 знач.); протилежне а к т и в н и й *(див.* **акти́вний¹** 1). *Ці пани були якісь пасивні й байдужі до тих тогочасних справ* (І. Нечуй-Левицький); *Він не з тих, що йдуть назустріч загибелі з голими руками, пасивні й безборонні* (І. Багряний); *Пасивний, коли йшлося про особисте, Літтл був непримиренний, коли торкалося суспільного* (М. Дашкієв); // Позбавлений активної, діяльної основи. *Якщо їй не пощастить через шість годин повернутися на астроплан — кінець. Втім, тоді не можна займатися пасивним чеканням, треба щось робити, діяти* (В. Владко); *Врешті пасивне протистояння закінчилося, і об'єднана армія на чолі з князем Стеніславом Мишковицьким вирушила в похід* (О. Авраменко); // Зумовлений діяльністю, активністю або впливом кого-небудь іншого. *Треба тут додати чогось більше резоннішого, ніж уговори матері та пасивної з боку її згоди* (Панас Мирний); *Таня брала в розмові пасивну участь. Вона тільки відповідала, нічого сама не запитуючи* (В. Гжицький); *Пасивним курцям, здається, загрожує навіть більша небезпека, ніж активним* (С. Андрухович).

2. *лінгв.* Стос. до пасиву *(див.* **паси́в¹** 2). *Хибно було б думати, що пасивні дієприкметники українській мові не властиві, вони широко вживаються в ролі означення* (Б. Антоненко-Давидович); *"Добре, я згоден, щоб твоя дочка була взята нами з собою," — сказав він .. після довгих болісних роздумів, при цьому вживаючи звичну для його мови пасивну форму дієслова* (Ю. Андрухович); // У якому вжито такий пасив. *Виступаючи проти тенденції до витіснення з української мови, зокрема, пасивних зворотів, активних дієприкметників на -чий, І. Качуровський вважає, що це "лише прояв комплексу меншовартості"* (з наук. літ.).

△ **Паси́вне ви́борче пра́во** *див.* **пра́во; Паси́вний словни́к** *див.* **словни́к; Паси́вний стан** *див.* **стан³.**

ПАСИ́ВНИЙ², а, е, *фін.* Стос. до пасиву *(див.* **паси́в²** 1, 2). *Пасивними банківськими операціями банки формують власні, залучені (депозити та вклади) та емісійні кошти для проведення в подальшому активних операцій* (з наук. літ.); *Пасивні кошти (кошти на рахунках суб'єктів господарювання, громадських організацій, кошти населення, інші фонди накопичення) є лише потенційним платіжним засобом* (з навч. літ.).

△ **Паси́вний бала́нс** *див.* **бала́нс¹.**

ПАСИ́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **паси́вний**[1] 1. *Якби ти заїхала, я б може чогось довідалась, що вивело б мене з сеї примушеної пасивности* (Леся Українка); *Я вже мав рішення. Будуватися! .. Скинути нашарування пасивности. Перед зором відкривалась безмежна Америка між двома океанами* (У. Самчук); *Викладач був трохи здивований пасивністю Віктора* (П. Автомонов); *Струсити б дивну пасивність душі, змести, як павутину з обличчя* (О. Бердник).

ПАСИ́ВНО. Присл. до **паси́вний**[1] 1. *Васюта останнім часом зовсім не пасивно спостерігав назрівання цього конфлікту* (Ю. Шовкопляс); *На відміну від свого колеги, боровся Шалига з нею* [злочинністю] *пасивно, швидше виконуючи свою роботу, ніж рятуючи світ* (А. Кокотюха); *Тюля .. пропонує Гриші вийти нагору і поговорити, той пасивно підкоряється, важко підводиться, і я бачу на його очах сльози* (А. Дністровий).

ПАСИВО́ВАНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **пасивува́ти.** *Як правило, пасивовану деталь додатково обробляють: на неї наносять інгібітори — речовини, які уповільнюють або зупиняють небажані хімічні реакції* (з наук. літ.); // **пасиво́вано,** *безос. пред. Значний зсув електродного потенціалу металу в позитивний бік свідчить про гальмування процесу електрохімічної корозії металу, який було пасивовано* (з навч. літ.).

ПАСИВУВА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Пов'язаний із пасивуванням, признач. для цього. *Для вивчення впливу структури пасивувального покриття на властивості активного шару застосовували метод Х-променевої дифрактометрії* (з наук. літ.); *Структуру пасивувальних шарів досліджують дифракцією електронів високих енергій на відбиття* (з навч. літ.).

ПАСИВУВА́ННЯ, я, *с., спец.* 1. Дія за знач. **пасивува́ти.** *При пасивуванні нержавійну сталь покривають особливим розчином азотної або лимонної кислоти, у деяких випадках можуть додавати й біхромат натрію* (з наук.-техн. літ.).

2. Те саме, що **пасива́ція.** *При переході поверхневого шару металу з хімічно активного в пасивний стан, тобто пасивуванні, він набуває корозійної стійкості за рахунок утворення оксидної плівки* (з навч. літ.).

ПАСИВУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що, спец.* Штучно утворювати тонку окисну плівку на поверхні металу, щоб запобігти його корозії. *Перш ніж пасивувати виріб, необхідно зачистити й відполірувати зварні шви, тобто позбутися всіх нерівностей і непотрібних домішок* (з наук.-техн. літ.).

ПАСИВУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок. і док., спец.* 1. Зазнавати пасивації. *Уведенням хрому (до 12 %) у метали, зокрема залізо, одержують сплави, здатні пасивуватися* (з наук.-техн. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **пасивува́ти.** *Метали пасивуються хімічним або електрохімічним окисненням* (з навч. літ.).

ПА́СИК, а, *ч.* Зменш. до **пас**[1]. *Парубок присів раптом до землі, пригнувся, а далі випростався й висмикнув з-за пасика одріза* (Г. Косинка); *В хлоп'яти у руках довгий спис, на пасику висів сагайдак із луком та стрілами* (І. Білик); *Сонце стеле пурпурові пасики* (А. Малишко).

ПА́СИНКІВ, кова, кове. Прикм. до **па́синок** 1. *Він розраховував, що пасинкове комсомольство буде для його* [нього], *Трояна, тою заслоною, що стримуватиме нагніт місцевої влади на його як багатія* (С. Добровольський); // Який належить пасинкові (у 1 знач.). *Вскочила вона в пасинкову хату та й дверима гуркнула* (І. Нечуй-Левицький).

ПАСИНКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пасинкува́ти.** *Особливість деяких сортів помідорів у тому, що основне стебло пасинкованого куща після видалення бічних відростків перестає рости* (з навч. літ.); // **пасинко́вано,** *безос. пред. Виноград, який було пасинковано, має більш ароматні ягоди, швидше дозріває* (із журн.).

ПА́СИНКОВИЙ, а, е, *біол.* Стос. до пасинка (у 2 знач.). *Пасинковою називають бруньку, що розвивається в пагін у рік свого утворення* (з навч. літ.).

ПАСИНКУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пасинкува́ти.** *Пасинкування ж — робота тонка: орудувати ножами і серпами треба уміло, обережно, щоб не пошкодити основні стебла* (П. Автомонов); *Не буду вдаватися у довгі розповіді про сорти і види помідорів, які я "культивую" на своєму маленькому городі, спосіб їх підживлювання, пасинкування, поливання і т. ін.* (М. Матіос); *Під час пасинкування залишають маленькі пеньочки (близько 0,5 см), щоб поряд не утворився новий пасинок* (з навч. літ.); * Образно. *Самозречення — це зречення всього випадкового й безладного (бездольного), пасинкування аморфного в собі задля інтенсивнішого й структурованішого проявлення* (К. Москалець).

ПАСИНКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що.* Видаляти бічні пагони для кращого розвитку головного стебла. *Томати, які вирощують у відкритому ґрунті, пасинкують у теплу суху погоду, щоб ранки швидше загоювалися й до них не потрапила інфекція* (з навч. літ.); *Тютюн уже перезрів, але жовте лапате листя ніхто не пасинкував* (М. Шеремет); * Образно. *Наш народ нагадує мені тютюн. Його весь час пасинкують* (О. Шугай).

ПАСИНКУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок.* Пас. до **пасинкува́ти.** *Штамбові томати звичайно не пасинкуються* (з навч. літ.).

ПА́СИННЯ, я, *с., біол.* Збірн. до **па́синок** 2. *Якщо пасиння на помідорах видалити вчасно, період плодоношення подовжиться, а самі плоди дозріватимуть раніше та матимуть більший розмір* (з навч. літ.); *Се направо — То дерево життя: небесний грім Вершок його розтріскав, розколов .. Воно росте, пускає гілля вшир. Пускає пасиння нове довкола!* (І. Франко).

ПА́СИНОК, нка, *ч.* 1. Нерідний син одного з подружжя, який доводиться рідним іншому. *Думає він, як то мати тепера сама з немилими пасинками зостанеться, хто її бідну тепер порятує від напасного вітчима* (Леся Українка); *Вітчим і тепер доброзичливо ставився до свого пасинка, вряди-годи допомагав йому то тим, то сим* (П. Колесник); *З містером Кейвом жили ще пасербиця й пасинок* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса); // *перен.* Той, хто позбавлений необхідного, зазнає неприємностей від кого-, чого-небудь. *Вони були пасинки природи, голі та безоружні* (І. Франко); *Іван Антонович, розлютившись, кричав, що доки командує ротою, нікому не дозволить створювати в ній нездорові взаємини. — Нема в мене синків і пасинків, своїх і не своїх!* (О. Гончар); *На жаль, і досі працівники редакції таборовою адміністрацією трактуються як пасинки* (О. Шугай).

2. *біол.* Бічний пагін трав'янистої рослини. *Никифор нишпорить у закутку, де бачив колись той скісок, яким дядько Панас обрізав пасинки на кукурудзі* (Микита Чернявський); *Для формування рослин в одне стебло видаляють усі пасинки* (із журн.).

ПА́СИНОЧОК, чка, *ч.* Зменш.-пестл. до **па́синок.** — *У родині, крім Юрка (він від першого шлюбу матері), підростає ще троє спільних дітей. Але тільки до пасиночка вітчим ставиться жорстоко, — заявив свідок інциденту* (з газ.); *Десь межі трошки підпасла* [Романиха], *десь гарбузик урвала, десь пасиночок уломила* (В. Стефаник).

ПАСИ́СТИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **смуга́стий;** пасемистий. *Драбиняк стоїть .. вимощений свіжою горохвянкою і застелений новим пасистим килимком* (У. Самчук).

ПАСИ́СТО, *рідко.* Присл. до **паси́стий.** *Випав мак пасисто* (Сл. Б. Грінченка).

ПАСИФЛО́РА, и, *ж.* Витка декоративна трав'яниста рослина родини пасифлорових; страстоцвіт. *Плоди пасифлори їстівні, вони мають яйцеподібну форму та кисло-солодкий смак* (з навч. літ.).

ПАСИФЛО́РОВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **пасифло́ра.** *Пасифлорові квітки поодинокі, на довгих квітконосах, з подвійною оцвітиною, мають правильну форму* (з навч. літ.).

2. *у знач. ім.* **пасифло́рові,** вих, *мн.* Родина витких чагарників і багаторічних або однорічних трав'янистих рослин. *Пасифлорові налічують близько 500 видів і поширені в тропіках і субтропіках Америки, а також тропічній Азії та Австралії* (з навч. літ.).

ПА́СІКА[1], и, *ж.* 1. Господарсько-виробнича одиниця в бджільництві, що містить земельну ділянку, розміщені на ній вулики із бджолами та службові приміщення. *На пасіці тридцять вуликів, один із них триповерховий, контрольний, він стоїть на вагівниці* (О. Гончар); *До Бортничів, де була пасіка Великого князя, дорога пролягала через Дарницю* (І. Білик); *Одним з напрямів діяльності українського товариства "Сільський господар" на Галичині на початку XX ст. було засновування дослідних полів, пасік, тваринницьких ферм та ін.* (з наук. літ.); // Місце, де розставлено вулики із бджолами. *У кінці садка пасіка; попід деревом стоять вулики, з правого боку — курінь* (Панас Мирний); *Дуже змінився й батько .. Пропахнув медом та вощиною. Більше на пасіці в шкільному садку й пропадав* (А. Головко).

2. Розведення бджіл. *Найближчим часом на території всієї України передбачається спрямувати розвиток пасіки на збільшення обсягів виробництва товарної продукції та племінного матеріалу* (з газ.).

ПА́СІКА[2], и, *ж., спец.* Відведена на зруб ділянка лісу (у 1 знач.). *Відповідно до обсягу пасіки, якісних характеристик лісових насаджень, їхнього цільового призначення визначають абсолютні розміри плати за право лісокористування* (з наук. літ.); *Вирубно-вогнева система передбачає такі види робіт: на обраній для обробітку ділянці лісу вирубують дерева й кущі, після підсихання спалюють, потім очищену ділянку, або пасіку, засівають* (з навч. літ.).

ПАСІ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **па́сти**[1] 1. — *Та ваша коза — це диявол у козячій шкурі. За її пасіння молоко видавати треба* (В. Нестайко); — *Ми ж з тобою навчалися в одних гімназіях: перший клас — пасіння гусей, другий — догляд за свинями, рубання дров, топіння груб, а коли вже до годування бичків дійшло, то й зовсім академіки* (Н. Околітенко).

ПАСІО́Н, у, *ч., муз.* Вокально-драматичне храмове дійство для солістів хору й оркестру на євангельський текст про страждання та смерть Христа. *Сюжет пасіону не лише розкриває події останніх днів життя Ісуса Христа: у творі акцентовано увагу на стражданнях Сина Божого заради спасіння людей* (з навч. літ.).

ПАСІОНА́РІЙ, я, *ч., книжн.* Особа, наділена великою внутрішньою енергією; темпераментна, активна людина, здатна на нетрадиційні, ризиковані дії. *Мій батько — шістдесятник, з тих менш помітних тихих пасіонаріїв, яких не згадують у обоймах* (Л. Костенко); *В юності вона заслуховувалася його "кухонними" промовами, була впевнена, що він — пасіонарій, а тепер її дратували його репетиції перед люстром* (І. Роздобудько).

ПАСІОНА́РНИЙ, а, е, *книжн.* 1. Який наділений підвищеною активністю, пристрасністю (про людину, народ і т. ін.). *У Мельбурні грандіозна антивоєнна акція. У нас теж протестують, але якось мляво. Ми вже не пасіонарна нація* (Л. Костенко); *Франкова ненастанна екзистенційна самота була не чим іншим, як тугою за отією "квінтесенцією нації" — пасіонарними індивідами* (О. Забужко); *У якійсь богозакинутій повітовій родильні нині прийшов на світ майбутній пасіонарний українець* (С. Процюк).

2. Дуже сильний, бурхливий, нестримний у своєму вияві, повний сили, енергії. *Імперія прагнула зростися знову, що зовсім не вимагало якихось надприродних пасіонарних зусиль* (Ю. Андрухович); *Інтеграція земель, досягнута Данилом Галицьким, згодом втратила свій пасіонарний запал* (з наук.-попул. літ.).

ПАСІОНА́РНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., книжн.* Абстр. ім. до **пасіона́рний.** *Мирон читав відмови відсторонено, ніби це не стосувалось його або мало стати матеріалом для фільму про режисера, якому так і не вдається зробити омріяний фільм про історію української душі, точніше занапащену пасіонарність нації...* (Г. Тарасюк); *У структурі .. пасіонарности як необхідної умови націогенезу можна виділити, за Франком, два моменти..: це ідеал — "ідеал .. життя і розвою нації" — і націлена на нього .. віра* (О. Забужко); *Смерть — монументальна чистильня, що нівелює гріхи і подвиги, філістерство і пасіонарність, ракові метастази і рідкісну тілесну вроду* (С. Процюк); *Митець — це суб'єкт "прориву в культурі", концентрація духовної пасіонарності в особистісному вимірі* (із журн.).

ПАСІОНА́РНО, *книжн.* Присл. до **пасіона́рний.** *Історія знає доволі прикладів, коли люди щось створювали пасіонарно і натхненно, а потім у справу втручалися гроші й запал зникав* (з газ.).

ПА́СІЧНИЙ[1], а, е. Стос. до пасіки *(див.* **па́сіка**[1]**).** *Підприємства з виготовлення обладнання та пасічного реманенту є суб'єктами бджільництва незалежно від форми власності* (з навч. літ.).

ПА́СІЧНИЙ[2], а, е, *спец.* Стос. до пасіки *(див.* **па́сіка**[2]**).** *Лісозаготівельна промисловість опікується пасічними роботами, вивозить і сплавляє деревину, здійснює її первинне оброблення та ін.* (з навч. літ.).

ПА́СІЧНИК, а, *ч.* Той, хто розводить бджіл, працює на пасіці; бджоляр. *Був він і шинкарем, і наймитом, і пасічником* (О. Стороженко); *Пасічник нас медом частував* (В. Сосюра); *Єдиною щасливою людиною серед усіх дорослих був пасічник дядько Степан. Бджоли та пофарбовані синьо-жовтим вулики наповнювали його життя змістом та сподіваннями* (Г. Вдовиченко).

ПА́СІЧНИКІВ, кова, кове. Прикм. до **па́січник;** належний пасічникові. *Нараз впала їй в очі пасічникова псалтиря* [Псалтир], *єдина книжка, що була в тій пустині* (І. Франко).

ПАСІЧНИКІ́ВНА, и, *ж., розм., заст.* Дочка пасічника. *Красива пасічниківна.*

ПАСІЧНИКУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пасічникува́ти.** *Пасічникуванням заробляв* [дід Олексій] *собі хліб та харчував свою бабу* (І. Нечуй-Левицький); — *Сам кошовий Іван Сірко на старості недалеко від Січі жив пасічникуванням і не журився тим* (М. Стельмах).

ПАСІЧНИКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок.* Займатися бджільництвом; бути пасічником. *У хатці жив старий дід Данило. Колись він козакував .. Тепер жив дома, пасічникував* (Б. Грінченко); *Землемір за освітою, він деякий час пасічникував при земській школі* (О. Гончар); *Сагайдак був за ватага.., а його товариші-козаки допомагали йому: хто рибу ловив, хто в роз'їздах був, хто пасічникував* (В. Чемерис).

ПА́СІЧНИ́ЦТВО, а, *с.* Те саме, що **бджільни́цтво.** *Бджіл дуже боявся* [Городиський] *і на пасічництві не розумівся* (І. Франко); *— Зять — тесляр першої руки, він через нижню губу дивиться на пасічництво, мовляв, то дідівська професія* (В. Барка).

ПА́СІЧНИ́ЦЬКИЙ, а, е. 1. Прикм. до **па́січник.** *Коли він виходить із садка на наш гомін, ще здаля на ходу знімаючи з голови пасічницький каптур із сіткою, то найперше кидає лагідний погляд на свою улюбленичку* (О. Гончар); *У зимівнику пахло медом, вощиною, тут і там на лавках стояли старі потемнілі рамки, лежали кружки перетопленого воску, криві пасічницькі ножі* (В. Шкляр).

2. Стос. до пасічництва. *Була тут низка курсів — від авіаційних починаючи й пасічницькими кінчаючи* (І. Багряний).

ПА́СІЧНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **па́січник.** *— Я закінчувала зооінженерний факультет у Києві й дипломну роботу писала про бджільництво, — розповідає про свій трудовий шлях пасічниця* (з газ.).

ПАСІЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *недок., діал.* Гніватися. *Схоже, ніби вишукував* [каган] *когось і, не знаходячи, пасіював* (Д. Міщенко); *Отак живеш, стараєшся, воюєш, обличчя дряпай, вухо собі ріж, щоб кожен бачив, як ти пасіюєш* (Л. Костенко).

ПА́СІЯ, ї, *ж.* 1. *розм.* Любов, пристрасть. *Як фаховий і незвичайно здібний слюсар-самоук, він попросту мав пасію до відчинювання замків* (І. Франко); *Скільки нервів він* [Фелікс] *мені витріпав своєю пасією до схованок. Часом пів дня минає, аж я віднайду його* (С. Андрухович); // Предмет кохання, пристрасті; коханий, кохана. *Стежив за нею тільки Микита, але він уже, здається, знайшов собі нову пасію* (Ф. Бурлака); *Сусіда не було із самого ранку: він поїхав зі своєю пасією до Ялти купляти квитки на черговий концерт якоїсь естрадної зірки* (В. Лис).

2. *діал.* Гнів. *— Я таки вже комусь, для науки, поставлю язика навсторч рота! — в очах тінню шугнула пасія* (М. Стельмах); *Укинулась вона в таку журбу, а з журби в таку пасію, а з пасії в таку лють, що ніжна любов її до Рестаньйона обернулась у палку ненависть* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПАСК, у, *ч., фарм.* Скорочення: парааміносаліцилова кислота; протитуберкульозний лікувальний засіб, що перешкоджає розмноженню туберкульозної палички. *ПАСК діє лише на туберкульозні палички, що розмножуються, та не впливає на мікобактерії, що перебувають у стані спокою* (з наук. літ.).

ПА́СКА, и, *ж.* 1. Солодкий здобний високий білий хліб циліндричної форми, що за християнським звичаєм випікається до Великодня й символізує вічність людського життя. *Ґаздиня вже вчиняє паску. Місить тісто з побожними думками, стараючися гнати від себе всяку злість і нечисть* (Г. Хоткевич); *З пухкої жовтої середини паски, печеної, видно, на молоці та крашанках, блищав кінчиком золотий ланцюжок* (О. Гончар); *Поки Василь святив паски сам, Василиха стояла на своєму подвір'ї коло паркана і дивилася, як з неба Божа роса освячує писанку в її грішній руці* (М. Матіос).

2. *(з великої літери), рел.-церк., розм.* Те саме, що **Вели́кдень.** *У широких пробоях тих бійниць тирчали* [стирчали] *горлаті жерла пушок, з котрих у великі свята, от як на Різдво або на Паску, стріляли* (Панас Мирний); *Чи це покоління давніші, які не знали Паски і не вміли цих пісень* (М. Грушевський); *Навесні, напередодні Паски, повідь случилась така, якої ніхто, ані дід наш, ні дідова баба не знали* (О. Довженко).

◊ **(1) [І] до кита́йської Па́ски,** *ірон.* — ніколи. — *З цією роботою їм удвох не справитися і до китайської Паски* (Сл. Ужченків); **(2) [І] паски́ не посвя́тяться** *без кого* — ніщо не обійдеться без когось. [Г о л о с:] *І сюди вскочила* [Парасковія]! [Д р у г и й:] *Аякже! Без неї й паски не посвятяться* (М. Куліш); **Як сіркó па́скою** *див.* **сіркó.**

ПАСКА́ЛЬ, я, *ч.* 1. Міжнародна одиниця тиску. *Паскаль застосовують не лише для вимірювання тиску, а й механічного напруження, межі міцності на розрив та різноманітних модулів пружності* (з навч. літ.).

2. *(з великої літери), інформ.* Алгоритмічна мова програмування універсального призначення. *Паскаль має діалекти з підтримкою об'єктно-орієнтованого програмування* (з наук. літ.); *У процесі засвоювання практичних навичок розв'язування навчальних задач ускладнюються алгоритмізація і елементи мов Бейсик, Паскаль* (з навч. літ.).

ПА́СКВІЛЬ, я, *ч.* Наклепницький твір з образливими нападками на кого-, що-небудь. *Громадив він* [пан Ремба] *самі скандальні речі: пасквілі на знакомих і незнакомих дам та .. описи їх любовних пригод, вірші* (І. Франко); *— Панове. Сьогодні уночі якась злочинна рука насмілилася в наших стінах наклеїти пасквіля на пана Бублика і пана Сокола* (Я. Качура); *Першу свою замітку я написала про симулянток і про те, як несправедливо їм дають групи .. — Ніколи не пиши більше пасквілів на людей. Тим паче, наших, сільських, — сказав тато замість того, щоб похвалити* (Г. Тарасюк).

ПА́СКВІЛЬНИЙ, а, е. Прикм. до **па́сквіль.** *Наші статті носять характер бойових памфлетів... Але не пасквільного походження, а вольтерівського* (М. Хвильовий); *В Англії видано і розповсюджено по всіх країнах пасквільну брошуру проти І. П. Багряного* (О. Шугай).

ПАСКВІЛЯ́НТ, а, *ч.* Літератор, у творах якого містяться нападки на кого-, що-небудь; автор пасквіля. *В своїй звісній критиці Куліш зробив Котляревського мало що не пасквілянтом за його насміхи над козаками* (І. Франко); *У розділі "Не так тії вороги..." вміщуємо "зразок" писань цього пасквілянта* [Заховайка] (О. Шугай); // Особа, яка поширює наклепницькі, ганебні вигадки про когось, щось. *Країну трясе. Політики не злазять з екранів. Розперезалися пасквілянти. Вже такого нагородили про нашого кандидата!* (Л. Костенко).

ПАСКВІЛЯ́НТКА, и, *ж.* Жін. до **пасквіля́нт.** *Пасквілянтка не побоялася повторити свої наклепницькі домисли й на зборах громади* (з газ.).

ПАСКВІЛЯ́НТСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **пасквіля́нт.** *У 1948 р. роман І. Ільфа і Є. Петрова "Золоте теля" радянська влада заборонила як "пасквілянтський і наклепницький". Твір реабілітували тільки після розвінчання сталінізму* (з наук.-попул. літ.).

ПА́СКЛИ́Н, а, *рідко* **ПА́СКЛИ́НЬ,** я, *ч.* Клин, яким коса прикріплюється до кісся. *Добрий дід Неброда й виклепле* [косу], *і направить, і пасклин .. витеше* (Ю. Мушкетик); *У Карпатах кісся робили здебільшого з двома ручками. З робочою частиною воно з'єднувалося за допомогою залізного кільця, а також дерев'яного клинця — пасклина* (з навч. літ.).

ПА́СКЛИ́НОК, нка, *ч.* Зменш. до **па́скли́н.** *Доки бабуся чаклують з насінням, я тим часом беруся за свою справу. Виймаю з шухляди .. кілька залізних пасклинків. За зиму вони трохи потемніли* (В. Скуратівський).

ПА́СКЛИ́НЬ *див.* **па́скли́н.**

ПАСКУ́ДА, и, *ж. і ч., лайл.* Погана, мерзенна, підступна людина. *Не серед бою ти поліг, А згинув від паскуди, Що потаємно підстеріг Та ніж загнав у груди* (П. Грабовський); *— Ану, посмій тільки вдарити! — А то що, дивитимусь на тебе, отаку паскуду!* (А. Шиян); *— Досить тобі скиглити, нікчемо! — гримнув Метелиця. — Сам знаєш, що ніхто не стане поганити рук об таку паскуду, як ти! Будь же хоч в останню хвилину людиною, умри як слід!* (В. Малик); // *тільки ж.* Жінка легкої поведінки. *— Дивись, яке на ній оксамитове убрання! А ти, невірна паскудо! Бодай ти там на сходах ногу зламала! — забубонів сусід* (І. Нечуй-Левицький); *— Тягається перед вінцем по паничах та ще й не винна?.. Геть, паскудо!.. Он молодий подякує тобі за паничівську ласку, — заляцала фурія* (Л. Яновська).

ПАСКУ́ДЖЕННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **паску́дити** 1, 2. *Варто звернути увагу на те, як піариться кандидат: хвалиться власними здобутками чи вдається до паскудження конкурентів* (з газ.).

ПАСКУ́ДИТИ, джу, диш, *недок., розм.* 1. *кого, що.* Покривати брудом; бруднити. *— Чого ти прийшла паскудити мої ворота! Он послинила ворота, як скажена корова! — крикнула од призьби баба Палажка* (І. Нечуй-Левицький); // *перен.* Дотиком, втручанням, присутністю і т. ін. осквернити, опоганювати когось, щось. *Звінчав мя* [мене] *піп з бідою .. Сміються вороги: — Веди біду поза село, не паскудь дороги!* (П. Чубинський); *— Ось приведіть лишень сюди Марину, хай подивиться на свого хрещеника. Якби була знала, то малого б у колисці придушила, щоб і світу не паскудив! — одказували паничеві одрадяни* (Панас Мирний); *Другої такої дурної, такої надокучливої, вульгарної, абсолютно непоетичної й нахабної птиці Андрій Григорович не знав. Вона чисто все паскудила своїм криком, вся природа просто була пригнічена цим галасом* (В. Винниченко); // *перен.* Виставляти кого-, що-небудь в недоброму світлі, соромити, чорнити когось. *— Сяка-така, волоцюго! Не паскудь моєї хати, не безчесть мого двору!* (Панас Мирний); *— Сергійку, — благає* [мати] *його, — не паскудь ти нашої хати, не сором і моєї старості, і себе між людьми...* (П. Козланюк); *— Будь ласка, дай спокій Джеймсові. Його немає — і не паскудь його пам'яті* (В. Владко).

2. *що кому і без дод.* Заподіювати шкоду; псувати. *Супліку ж сю мою ти, Грицьку, сам читай. Ледачому її паскудить не давай* (П. Гулак-Артемовський); *— Скажи, хлопе.., ти навіщо паскудиш мій ліс?.. — Боронь боже, прошу ясної пані.., я цього ніколи в панському лісі не робив... — А дві в'язанки дров?* (Д. Бедзик); *— Дуже перепрошую шановного пана, але згаданий Лапідус і далі паскудить мені та всій моїй родині, пане комісаре, — пожвавішав Шацький* (А. Кокотюха).

3. *без дод.* Випорожнятися (звичайно про тварин, птахів). *Поставивши відра коло порога, Оксана кишнула на курей, що сокотали та паскудили коло хати* (А. Іщук); *Я .. покликав старшого конюха й кушніра і загадав їм зшити такі торби, аби мої коні, коли в упрязі, не паскудили на вулицях* (М. Дочинець); *А за дверима ж файно. Вітри дозовані, сонце за бажанням, комахи не гризуть, коти не паскудять* (Люко Дашвар).

◊ **Брудни́ти (паску́дити, каля́ти** *і т. ін.)* **ру́ки** *див.* **брудни́ти.**

ПАСКУ́ДИТИСЯ, джуся, дишся, *недок., розм.* 1. Покривати себе брудом; бруднитися. *— Таке ж бридке* [болото], *таке мерзенне, Поржавіло, від жабуру зелене, Не хочеться паскудиться в багні* (Є. Гребінка).

2. *перен.* Мати справу з ким-, чим-небудь неприємним, непорядним, негожим або поводити себе негідно, недостойно. *Во Іудеї во дні они, Во врем'я Ірода-царя, Кругом Сіона й на Сіоні Романські п'яні легіони Паскудились* (Т. Шевченко); *— Ухилятися від суду не має права ніхто, навіть сенатор, чи то коронний канцлер. — Як-то? Щоб я паскудився з власним бидлом?!* (З. Тулуб); *Чи бувають нормальні мужики, з якими живеш і не паскудишся? Бувають. Десь у недосяжній далечині є благородні мужчини, які перебувають на небувалій моральній висоті* (Є. Кононенко).

ПАСКУ́ДНЕНЬКИЙ, а, е, *зневажл.* Зменш. до **паску́дний.** *Наче хтось дикий сідав на нього і тихо шепотів над вухом паскудненьке дешеве словечко: "Стукачок"* (О. Ульяненко); *Підробляв він у одній паскудненькій газеті, що обслуговувала інтелектуальні потреби домогосподарок і сентиментальних перезрілих дівуль* (Ю. Іздрик); [Коломійчиха:] *Оце замість сподіваного багатства послав мені Господь зятька!* [Свиридиха:] *Нема що гріха таїти, — паскудненький...* (М. Старицький).

ПАСКУ́ДНИЙ, а, е, *розм.* 1. Вимазаний, заповнений і т. ін. якимсь брудом; забруднений. *Знаю, що недалечко, бо лампочка стала притухати: паскудний забой* [забій] *— огонь часто гас* (С. Черкасенко); *В темряві блимає паскудна маленька лампа. Та ще й чадить. Та ще й смердить нестерпучо* (Д. Бузько).

2. Позбавлений моральної чистоти; нецнотливий, недоброчесний. *"Вона з мене сміється з своїм паскудним коханцем", — думала Онися* (І. Нечуй-Левицький); *На площі Лорето .. висіли головами вниз проклятий дуче і його паскудна коханка* (П. Загребельний); *Знову всю ніч пан коронний пиячив і бавився з паскудними дівками* (Р. Іванченко); // Належний морально нечистій людині. *Її чиста душа не могла примиритися з мерзотністю тіуна. До неї він простяг свої паскудні пазури, хотів збезчестити* (А. Хижняк); // Який має непристойний зміст (про слово, вираз і т. ін.). [Зінько:] *Де це ти таку паскудну пісню переняла?* (М. Кропивницький); *Батюшка нахиляється до Василенка і тихо, щоб ніхто не почув, обзиває його паскудним словом* (М. Стельмах); *— Не смій мене називати отим паскудним іменем! — Овва! А що буде? Називав і називатиму!* (Ю. Андрухович).

3. *перен.* Пов'язаний із шахрайством. *— Я покликався на дурних свідків, що, замість очистити мене, заплутали мене ще в дві інші паскудні справи* (І. Франко).

4. *перен.* Про особу або предмет, які в чиїх-небудь очах не мають ніякої вартості; нікчемний (у 3 знач.). *Жах, що якийсь паскудний папірець бере владу над нашим життям, нашим правом на щастя, а ми — мовчки погоджуємося з цим* (Ірина Вільде); *П'янюга, не так давно паскудний митник, вважає себе господарем княжого добра* (Д. Міщенко); *Ми кляті індивідуалісти й паскудні неформали. А неформали, знаєте, не звикли жити за нормами* (Любко Дереш).

5. *перен., лайл.* Який спричиняє огиду. *Ось де ти, паскудна задрипанко, гостюєш!* (Л. Яновська); [Сніжинка *(обурено):*] *О, крамар паскудний! Та грайте ж!* (В. Винниченко); *— Що ви робите, розбишаки? Навіщо знущаєтеся з малого хлопця, паскудні боягузи?* (Ю. Смолич).

6. *перен.* Негарний, непривабливий через зовнішні дефекти. [М и к и т а:] *Нехай би я був паскудний на вроду або ж злодій чи шибеник... Чому ж Одарка не хоче мене любить?* (М. Кропивницький); *Була* [удовиця] *на диво паскудна: як виглядала у вікно, то потім три дні собаки на те вікно гавкали* (Г. Хоткевич); *— Візьму оту собі. — Княжну полоцьку?! — вигукнув Доброчин. — Таке паскудне й миршаве... Здурів єси! Чи наложницею? — Жоною, — сказав юний князь* (І. Білик); // Із поганими смаковими якостями; дуже несмачний. *— Який паскудний огірок! Я зроду таких поганих огірків не їла* (І. Нечуй-Левицький); *Кривдять нас дозорці, дають нам паскудну страву* (І. Франко); *Після тії рідини в роті ще довго лишався паскудний, неприємний присмак* (І. Багряний).

7. *перен.* Чим-небудь зіпсований, поганий (у 1, 3 знач.), мерзенний (у 1 знач.), гидкий (у 1, 2 знач.). *Такого паскудного настрою у Петька Хоменка вже давно не було* (М. Трублаїні); *— От і зрозумій цих дівчат, — гірко думав Тимко. — .. Напевно, вони тільки для того й народжені на світ Божий, щоб свій характер паскудний показувати* (Григорій Тютюнник); *Я в той час сиділа на підвіконні і намагалася зрозуміти, що це за паскудне почуття розростається в мене всередині* (С. Андрухович).

ПАСКУ́ДНИК, а, *ч.*, *вульг.* Той, хто робить погані, мерзенні, гидкі вчинки. *Сидить старий паскудник біля ставу, панську рибу краде та ще й роздаровує* (З. Тулуб); *Пацани всі тут були крутиголови і відорви, бо хто може бути у віці близько чотирнадцяти років у спецшколі — тільки малі злодії і паскудники* (Ю. Покальчук); // Уживається як лайливе слово. *Прийди, прийди, паскуднику, лежить сухарь* [сухар] *на суднику* (П. Чубинський); *— Знову погиркалися, малі паскудники! Ну, просто як кішка з собакою, жодного дня без сварок* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПАСКУ́ДНИЦЯ, і, *ж.*, *вульг.* Жін. до **паску́дник.** *Паскудниця! Хто б міг подумати, що в отих її променистих очах стільки зрадливості й підступу, хто б міг подумати!..* (І. Білик); *Вони спільно, дружно прокляли всіх потаскух, шльондр і паскудниць, а Магаданша додала негречне слово й про лоботрясів* (Валерій Шевчук); *Старий підступив до Марти: — Ану, паскуднице, марш додому!* (І. Нижник).

ПАСКУ́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.*, *розм.* Абстр. ім. до **паску́дний.** *— Я дуже жалкую, що не зможете ви відчути всю ганебність, паскудність вашого становища* (Ю. Смолич); [Я г о:] *Якби на терезах нашого життя не було шальки з розумом, щоб урівноважити шальку чуттєвості, то наша кров і паскудність нашої натури призвели б нас до найбезглуздіших наслідків* (І. Стешенко, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПАСКУ́ДНО, *розм.* Присл. до **паску́дний.** *Паскудно вилаявшись, він вигукнув: — Та це ще побачимо!* (О. Донченко); *Паскудно як звучить звичайне слово, коли його ужити в паскуднім ділі!* (Василь Шевчук); *"Славні Методій і Карпо! .. Мене, Асю, тільки одне дивує: чому ви, юні люди, не обивателі, що їхньою єдиною втіхою в житті є жіночі принади та сімейні кубельця, так паскудно дивитесь на жінку?.."* (Олесь Досвітній); *Книжечка має сирітський вигляд, оформлена, мов з бібліотечки "Огонька", паскудно зброшурована, мерзенний папір, та ще й в одному вірші загубили рядок* (І. Жиленко); *— Пхе, як паскудно пахнуть бур'яном! Це такі квітки, як ви, — сказала Олеся* (І. Нечуй-Левицький); *Чайка почував себе досить паскудно* (Д. Бузько); *Хоча Володимир Гнатович Сердюк і підняв у новорічну ніч рівно опівночі бокал із побажанням: "Грошей!", 2010-й розпочався для нього вкрай паскудно* (Люко Дашвар); // *у знач. пред.* [Р о д р і г о:] .. *Я далі так не можу, чоловіче! Зовсім не дуже добре. Паскудно, а не добре, їй же богу! Я починаю помічати, що мене дурять!* (І. Стешенко, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПАСКУ́ДСТВО, а, *с.*, *вульг.* 1. Властивість за знач. **паску́дний** 2, 3. *Коли вмовкне* [любов], *заглушена паскудством ситого, байдужого буття, — не розбудиш найвишуканішими пестощами* (Іван Ле); *Розв'язність у моральному падінні викликає у лицеміра захоплення. Така людина з жадобою дивиться на відкрите, розперезане в своїй безсоромності паскудство* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *— Пхе, яке паскудство! Можна зуби поламати, — сказала Олеся, одсовуючи тарілку; — це якась жорства, а не печеня* (І. Нечуй-Левицький).

2. Мерзенний, гидкий учинок. *Я сам собі здавався таким мізерним, як почуває п'янчуга, коли витверезиться і згадує, якого паскудства він наробив з п'яних очей* (Олесь Досвітній); *Робер так і лишився дрібним негідником, і тільки брак розуму та вроджені лінощі не дозволяють йому вчинити якесь серйозне паскудство* (О. Авраменко, В. Авраменко).

3. Погані, огидні або непристойні слова. *Таке паскудство в мене зривається з язика, що не дай бог...* (М. Стельмах); *Він знову вп'явся пальцями в штурвал, потім рвучко розвернув човен і додав газу. "Свинота!.." Намагався не чути, не слухати отого паскудства* (І. Білик); *— І звідки у вас, бабо, таке паскудство на язиці?! Ви, бабо, часом... — раптом насупився Свиря* (Люко Дашвар).

4. Що-небудь, що спричиняє відразу, огиду і т. ін. або осуд. *Політичний раб — це маленький механізм, якщо не деталь. Хай воно скисне, яке це паскудство* (Р. Андріяшик); *Ви .. збираєтесь у зоопарк? Тягнете туди жінку, дітей, щоб глянути на оте паскудство: гадюк, вужів, ящірок, варанів, хамелеонів, пітонів, анаконд* (О. Чорногуз); *Мені й досі шкода, що та натхненна праця, яка очищає кров, підтримує відсутність зайвої ваги та дає сили опиратися паскудствам цього світу, втратила для мене свою мотивацію* (Є. Кононенко).

5. Збірн. до **паску́да.** *Пан Рінкель в окремому кабінеті ресторану "Білий Прапор" у товаристві відомих буржуазних адвокатів і акціонерів славного "Прогресу". Голі жінки, вино, цинічні розмови про робітництво, про Інарак* [революційну організацію], *нарешті, дика, безсоромно-дика оргія. Пан Рінкель трохи не на чолі цього паскудства* (В. Винниченко).

ПАСКУ́ДЬ, і, *ж.*, *вульг.* Те саме, що **паску́дство.** *Чи то недоля та неволя, Чи то літа ті летячи Розбили душу? Чи ніколи й не жив я з нею, живучи З людьми в паскуді, опаскудив І душу чистую?..* (Т. Шевченко); *Може, вас, мов купу гною, Розкине лютий динаміт. Але за повзання зміїне, За лестощів гидку паскудь Царі вам не дали Вкраїни — І президенти не дадуть!* (Д. Павличко); *"Мені на крейцер поможуть — сто дістануть. Та ще й гріхують, що мало, .. шепчуть про мене всяку паскудь"* (М. Дочинець); *— Дуже воно* [зілля] *помічне... — Гнат несміло простягнув мішечки Лесеві, — коли треба тяжу позбутися .. — Діду, заберіть-но з-перед мене цю паскудь* (І. Нижник).

ПАСЛІ́Н, льо́ну, *ч.* Дикоросла трав'яниста або чагарникова рослина родини пасльонових, яку застосовують у народній медицині. *Фіолетовий паслін звісив над нею свої ягідки* (М. Коцюбинський); *Берег заріс кущами верболозу і пасльоном* (О. Копиленко); *Скінчилися казенні будівлі й почалися звичайні, вбогі обивательські халупи, довжелезні недоламані паркани, тини, порослі буйно колючками й пасльоном* (І. Багряний); *На смак ягідки пасльону солодкі, аж нудні, звичайно, це не кокосовий горіх, не фінік чи банан, та все ж краще, ніж нічого...* (О. Гончар); // Плід цієї рослини. *— Як хліба вже не вистачило, дуже бідували. По степах їли катран, козельці, бабки, гірчак та земляні горіхи; по балках: щавель, паслін та полуниці* (А. Кащенко); *Дівчинка кинула проса курям, зварила кисіль з бузини та яблук і спекла пиріг з пасльоном* (О. Донченко).

◊ **(1) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **Ма́ркó з пасльо́ну,** *зі сл.* в и с к а к у в а т и, в и л і т а т и *і т. ін., жарт.* — раптово, несподівано, недоречно і т. ін. *Відчиняються з гуркотом двері, з яких пробкою вилітає Круть .. Мов Марко з пасльону...* (О. Підсуха).

ПАСЛЬО́НИНА, и, *ж., розм.* Ягода пасльону (у 1 знач.). *Молодий гусак Гагака збивається, бо все норовить то пасльонину по дорозі скубнути, то за якимсь жучком поженеться* (В. Чухліб); * У порівн. *Марії в обличчя вдарила кров, зіниці стали великі, як дві чорні пасльонини* (А. Головко).

ПАСЛЬО́НОВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **паслі́н.** *Уперше властивості пасльонових культур описано у праці "Загальна історія справ Нової Іспанії" Бернардіно де Саагуна* (з наук.-попул. літ.).

2. *у знач. ім.* **пасльо́нові,** вих, *мн.* Родина трав'янистих або чагарникових рослин, до якої належать деякі овочі (картопля, червоний стручковий перець, помідори, баклажани і т. ін.). *Найбільшої шкоди від фітофторозу зазнають картопля, помідори та інші пасльонові* (з наук.-попул. літ.); *Алкалоїди, що містяться в деяких представниках пасльонових, можуть бути токсичними для людей і тварин* (з навч. літ.).

ПАСМА́Н, у, *ч., діал.* Смуга. *Пасмани по тканині.*

ПАСМАНИ́СТИЙ, а, е, *діал.* Смугастий. *Рукави його бекеші попропорювалися на ліктях, так що з них виглядала брудна сорочка з пасманистого перкалю* (І. Франко); *На постелі, скидаючи пасманисте рядно, заворушився Хведько* (М. Стельмах).

ПАСМА́ТИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **смуга́стий.** *В уяві Остапа виник берег Дніпра, легенький плюскіт води і нависле пасмате небо* (В. Підмогильний); *Вася визирав з-за білої колони і незабаром побачив її у тому-таки несмачно-барвистому, пасматому платті, на височенних підборах* (Валерій Шевчук).

ПА́СМЕЧКО, а, *с.* Зменш.-пестл. до **па́смо.** *— От я й коси заплела! — каже далі Марта. — Бачте, як гарно: наче зернятко одно до другого притулилося, так пасмечко до пасмечка поприлягали* (Панас Мирний); *Схилюся над вами. Торкнуся устами Жартливого пасмечка кучерів чорних...* (В. Еллан-Блакитний); *Червоногарячі пасмечка клались на сході за копром, над головами блідли зорі* (Г. Коцюба); *— Яка це вовна? Тонка чи ні? — питає він Амангельди, показуючи йому пасмечко. — Тонка* (І. Багмут); * У порівн. *Над скошеними й зжатими полями .. витали довгі шовковисті білі нитки; вони чіплялися за бур'яни, за гілки й летіли в небі, наче пасмечка туману* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПА́СМО, а, *с.* 1. Пучок волосся, часом довгого, переплутаного або кошлатого. *— Від часу до часу панночка відділяла пасмо свого чудового чорного волосся, навивала його на щипці* (Леся Українка); *Перехилилася* [Сахно] *через стіл, .. шукаючи його холодного, байдужого погляду. Не знайшовши його за пасмами густих чорних брів, вона люто скрипнула зубами* (Ю. Смолич); *Катерина зриває з голови хустку, і дівчина примічає на її косах сиве пасмо* (В. Кучер); *Під мазепинками ховалися довгі скручені оселедці, а в декого пасмо козацького чуба звисало з-під шапки* (В. Шкляр); // Пучок з великої кількості довгих або переплутаних травин, гілок, стебел і т. ін. *Ось пасма з верб схилились до води, Любуючи у глибину прозору* (М. Старицький); *Артьомов відкинув пасмо сіна, натрусивши на шинель сухої трави* (С. Чорнобривець); *Не вагаючись, сам кинувся* [Яковенко] *в трюм, вхопився за одне з пасом дроту, що ще зберегло цілість, спробував визволити бодай один бунт* (П. Загребельний); // *перен.* Про те, що тягнеться довго або безладно в просторі й часі. *Яшко — дома. З кутка в куток снував він по діагоналі, думи сумні на тисячу пасом!* (А. Головко); *В мене життя кроїлося пасмами, так я й приймати його звик, так і думати навчився* (М. Дочинець); * У порівн. *Перед нею пустиня розлога, Через ню* [неї], *наче пасмо проклять, безконечна, заклята дорога* (І. Франко).

2. *перен.* Довга лінія, довгі або переплутані лінії, смуги чого-небудь. *Пишний Босфор майнув золотим пасмом з мечетями, мінаретами* (І. Нечуй-Левицький); *Помалу плелися шляхом і дивилися собі під ноги. На заплутані пасма колій у грязюці, на хитре цяцькування безлічі чиїхось ніг* (А. Головко); *Оскільки тут прямішої лінії не можна було вибрати, то Максим теж робив підкову, йдучи по схилах берегового пасма й повертаючи разом із тим пасмом на південний захід* (І. Багряний); *Порізана на пасма, закружляла земля. Наче живі, чудно відскакували осторонь хати, клуні* (М. Стельмах); // Смуга диму або клапоть туману, хмар і т. ін. *Летять по небу пасма хмар — рештки нічних страховищ* (Ю. Яновський); *Високий звук бринів у повітрі, котився понад хатами, де звивалися догори непричесані пасма диму* (Є. Доломан); *Він же здалеку глянув на неї, обплетену білими пасмами завірюхи* (М. Руденко); // Смуга чого-небудь (проміння, іскор і т. ін.), що розходиться пучком з одного центра. *Гаряче проміння* [сонця] *.. лягло на зеленій крутій горі довгими золотими пасмами* (І. Нечуй-Левицький); *Тривожно майорять захищені вогники свічок, кидаючи блідо-червоні пасма на обличчя* (М. Івченко); *Із дверей хліва на притрушений потерухою двір падало пасмо світла* (В. Дрозд).

3. Витягнутий, невисокий пагорб або група таких пагорбів; невеликий гірський кряж. *За триста-чотириста метрів від того місця, де стояли лижники, здіймалося пасмо горбів, закриваючи внутрішню частину острова* (М. Трублаїні); *На Нижньому Дніпрі і були його знамениті пороги — пасма кам'яних скель, що стирчали з води до 5 метрів і суцільною масою майже перекривали ріку* (В. Чемерис); *Поворот у небі над Брашовом спричинив те, що Карл-Йозеф урешті потягнувся вздовж південного пасма Трансильванських Альпів* [Альп] (Ю. Андрухович).

4. Певна кількість ниток, прядива. *На столі перед Марусею були розкидані ножниці, катушки ниток, червоні пасма заполочі, валялись обрізки полотна* (І. Нечуй-Левицький); *Мати неодмінно звірить, скільки мичок взяла, скільки пасом принесеш* (К. Гордієнко); // *заст.* Одна з частин, на які поділяється міра пряжі. *Мітком називають міру пряжі, що становить 40–50 пасом, а також таку кількість відповідно змотаної пряжі* (з навч. літ.).

ПА́СМОВИЙ, а, е. Прикм. до **па́смо.** *За формою вододіли утворюють певні ряди. Так, за тривалих коливальних рухів з переважанням піднять виникає плоский, опуклий, пасмовий та шатровий вододіли, що послідовно переходять один в одний* (з наук. літ.); *Форми руслового мікрорельєфу часто зумовлені пасмовим рухом наносів* (з навч. літ.).

ПА́СМУГА, и, *ж.* Те саме, що **сму́га.** *Сонце пофарбувало воду в блідо-голубі і жовтогарячі пасмуги* (Л. Первомайський); *Олізар звівся із ліжка через тиждень. Обличчя його змарніло, довкола очей лягли пасмуги* (Валерій Шевчук); *Ще небо було чисте, але вже на небі почали виринати довгі пасмуги хмарин* (А. Крушельницький); *На рівнині подекуди витикались гори, одинокі й дивні серед цього зеленого моря, пасмугами темніли ліси* (С. Скляренко); *Диму пасмуги червоні Лизнули баштові горби* (А. Малишко); * Образно. *А він шмагав по серцю словами, як батогами, рубцював душу кров'яними пасмугами* (Микола Чернявський).

ПА́СМУЖКА, и, *ж.* Зменш. до **па́смуга.** *Жилет же самий був .. сталево-сірий з ніжними зеленими точечками, високий аж до комірчика і з чорною пасмужкою по краях* (В. Винниченко); *Осей нікчемний хрестик на зотлілому від поту пасмужку сириці видався Гатилові таким коштовним подарунком, якого не піднесе йому до весілля жодний князь* (І. Білик); *— Глядіть, а онде величезний човен! — І він показував простягненою рукою на далеку точку між темними, тінистими пасмужками* (І. Франко).

ПАСОВИ́Й, а́, е́, *техн.* Який здійснюється за допомогою паса *(див.* **пас**[1] 4). *Пасові передачі переважно застосовують для передавання потужностей у діапазоні 0,2–50 кВт* (з навч. літ.).

Пасові чо́боти *див.* **чо́боти.**

ПАСОВИ́СЬКО, а, *с.* Те саме, що **пасови́ще.** *Усюди до панів поприлипали наші ліси, луги та пасовиська! Ані від попів, ані від панів нема нам чого надіятися* (Н. Кобринська); *Порскають коні, хрумкаючи на пасовиську...* (І. Багряний); *Велике стадо корів, повертаючись з пасовиська, заповнює вузеньку вулицю* (А. Шиян).

ПАСОВИ́ЦЯ, і, *ж., розм.* 1. Пасовище. *Живуть ховрашки здебільшого на пасовицях, толоці, старих перелогах, обабіч шляхів* (із журн.).

2. Пасіння худоби, а також період, коли її випасають. *Осінній цикл святкувань пов'язаний із возовицею, пасовицею, збиранням врожаю садовини та городини, посівом озимини* (з наук.-попул. літ.).

ПАСОВИ́ЩЕ, а, *с.* Ділянка землі з трав'янистою рослинністю, де пасеться худоба, птиця. *Біжать отари, коні ржуть, реве Тяжкий бугай на буйнім пасовищі* (М. Рильський); *В дощові місяці пастухи жили в наметах на пасовищах* (Ю. Бедзик); *До кімнати заходить Сава й каже, що бабка зараз у стайні: з пасовища пригнали корову, й вона буде її доїти* (А. Дністровий).

ПАСОВИЩЕЗМІ́НА, и, *ж., с. г.* Система використання пасовища, спрямована на підтримання й підвищення його родючості. *Пасовищезміна дає можливість визначити календарні терміни випасання, побудувати графік інших заходів, що необхідні для тривалого та продуктивного функціонування пасовища* (з наук. літ.); *При впровадженні пасовищезміни враховують господарські умови та природні особливості пасовищ* (з навч. літ.).

ПАСОВИ́ЩНИЙ, а, е. Прикм. до **пасови́ще.** *Пасовищна трава полонинських угідь за вмістом поживних речовин має відмінні показники* (з навч. літ.); // Пов'язаний з годівлею, утриманням худоби, птиці на пасовищах. *Через низьку урожайність та неможливість експлуатації природних кормових угідь упродовж усього пасовищного періоду доцільно застосовувати комбінований спосіб використання сільгоспугідь* (з наук. літ.); *Інтенсивне вирубування лісів і створення на їхньому місці смерекових монокультур, розвиток пасовищного господарства призвели до зниження верхньої межі лісу* (з газ.).

ПАСОДО́БЛЬ, ю, *ч.* Іспанський народний танець, що імітує рухи, які відбуваються під час кориди. *У 1930-х рр. пасодобль став популярним у вищому паризькому товаристві, саме тому чимало його кроків і фігур мають французькі назви* (з наук.-попул. літ.).

ПА́СОК, ска, ч. 1. Зменш. до **пас**[1] 1–3. *Її біла сукенка була підперезана паском, сплетеним з червоної вовни* (С. Чорнобривець); *На жінці ошатна сорочка, кілька низок намиста.., широкий пасок в кілька шарів щільно охоплює тонкий стан* (І. Роздобудько); *За годину ціла купка довгих і вузьких пасків* [паперу] *була записана* (І. Франко); *Сонця золоті паски Нехай поляжуть у піски* (Ю. Яновський).

2. Смужка зі шкіри, тканини і т. ін., якою що-небудь скріплюють, закріплюють, прив'язують до чогось. *Збоку на кріслі лежав його затяганий у відрядженнях і роботі чорний портфель, акуратно застебнутий на два широкі паски* (Іван Ле); *На плечі накинуті дорожні плащі, взуті вершники в шкіряні сандалі, паски від них переплелися до колін* (В. Чемерис); *За правим плечем селянина виднівся сагайдак з луком та стрілами, а через ліве плече був перекинутий широкий пасок мисливської торби* (О. Авраменко, В. Авраменко).

(1) Під па́сок — підперезаний, з поясом. *Дуже змінився батько. Постарів ніби, чи, може, що відпустив бороду та ходив у довгополій, з сирового полотна сорочці під пасок* (А. Головко); *Я .. вирядилася в мамчин халат, який батько привіз їй із Німеччини. Він був величезним, занадто теплим, простьобаним, бордово-коричневого кольору, силует "під пасок"* (Л. Денисенко); **Хапа́тися (похопи́тися) за (до) па́ска** *див.* **хапа́тися.**

◊ **Затя́гувати (затяга́ти, підтя́гувати, стя́гувати** *і т. ін.)* **/ затягти́ (підтягти́, стягти́** *і т. ін.)* **па́ски (па́сок, поясі́, ремінці́,** *заст.* **очкурі́** *і т. ін.)* **[тугі́ше]** *див.* **затя́гувати; Наспуска́ти ре́менів (па́сків)** *див.* **наспуска́ти.**

ПА́СОКА, и, *ж.* 1. Рідина, що міститься в клітинах, тканинах і порожнинах живого організму; сік (у 1 знач.). *Шлункова пасока;* // Драглиста жовтувата рідина з домішкою крові, що виділяється з уражених тканин і порожнин тіла. *Ясно було одне: болячки треба розрізати. Два розтини скальпелем навхрест — і ґудзі викидали гній упереміж з пасокою* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю).

2. Цукриста рідина, що міститься в судинах деревини стебел і коренів живих рослин. *Кількість виділеної рідини залежить від стану рослин, природних чинників та видових особливостей, наприклад, береза за добу може "дати" понад відро пасоки* (з наук.-попул. літ.); *При весняному обрізуванні винограду починається "плач" лози, як наслідок, пасока затікає на вічка, вони закисають і не розпускаються* (з навч. літ.).

◊ **Па́сокою уми́тися** *див.* **умива́тися.**

ПА́СОКОВИЙ, а, е. Прикм. до **па́сока.** *Пасока містить 3–5 % цукрів, мінеральні солі, амінокислоти, органічні кислоти, білки, вітаміни тощо. За вмістом пасокових речовин роблять висновок про швидкість їхнього руху від кореня до пагона* (з наук. літ.).

ПА́СОМКО, а, *с.* Те саме, що **па́сомце.** *Зінка вдягала маляті на голову такого дивного крою чепчика, що волосся з-під нього не вибивалось ані пасомка* (Валерій Шевчук); *Літнє надвечір'я. Повітря немов стоїть і не шелесне. Вгорі тихо пропливають сріблясті й ніжні пасомка* (Ю. Смолич).

ПА́СОМЦЕ, я, *с.* Зменш.-пестл. до **па́смо.** *Жінка поправила сиве пасомце волосся, що вибилося в неї з-під пілотки* (Л. Первомайський); *Поглибшали зморшки, потоншали пасомця, вибиті з-попід тернової хустки, тільки руки не кволі ще, пальці ловко накришують в блюдечко редьку* (Є. Пашковський); *Вулиця .. спускалася вниз, мовби хотіла досягти Рейну, схованого десь неподалік за вузьким пасомцем гір* (П. Загребельний).

ПА́СОЧКА, и, *ж.* 1. Зменш.-пестл. до **па́ска** 1. *Пише* [мати] *— .. Писаночок я тобі списала та й пасочку спекла...* (В. Стефаник); *— Може, і ви, Іване, пасочку принесете з жінкою?.. Я вас уже десять літ, коли добре пам'ятаю, не видів...* (І. Чендей); *І хто живий, той прийде на гробки. І пом'яне, і пасочку розкришить, щоб на могилі птиці розклювали* (Л. Костенко).

2. Фігурка з піску, пластиліну і т. ін., виліплена за допомогою спеціальних формочок. *Петрик дуже любив Палазю, бо меншенького вона його глядiла і дуже хороші пасочки з піску йому робила* (Остап Вишня); *Метнувся* [Савка] *до чудодійної криниці, а там якесь дівчатко сидить, років п'ятисеми, і пасочки з пісочку ліпить* (В. Чемерис); *Одного погожого серпневого ранку в пісочниці сиділо двійко хлопчаків приблизно 5-річного віку й гралося в пасочки* (Ю. Іздрик); // Формочка для ліплення таких фігурок. *Їй було добре видно лише задню стіну великого кіоску, викладену яскравими іграшками: там були .. машинки, м'ячі, ігри, пазли, навіть набори пасочок для піску* (Г. Вдовиченко).

ПА́СОЧОК, чка, *ч.* Зменш.-пестл. до **па́сок.** *Сергій, туго перетягнутий брезентовим пасочком, задавакувато викручувався* (Григорій Тютюнник); *Начко давно вже скінчив переклад телеграм, які складачі, покраявши на малі пасочки, складали на чотири руки* (І. Франко); *Почепив* [Фріц] *на шию пасочок з великою штучною трояндою* (С. Андрухович); *Онучі білі, полотняні, були перевиті тонкими червоними сап'яновими пасочками* (Ю. Логвин).

ПАСПАРТУ́, *невідм., с.* Спеціальна картонна рамка з вирізом або підклейка під фотознімок, гравюру і т. ін. *Неквапно розв'язавши тасьомки, він добув з неї* [теки] *наліплену на паспарту велику фотографію* (Н. Рибак); *Він шукає в ноутбуці фотозвіт про різдвяний бал, .. просить окремі світлини збільшити, зробити для них паспарту, бо хоче прикрасити ними стіни холу* (Люко Дашвар); // Аркуш картону або цупкого паперу, на який наклеюють ілюстрації в книжках, журналах і т. ін. *На паспарту класу "люкс" часто наносять рамку з блінтовим тисненням* (з навч. літ.).

ПА́СПОРТ, а, *ч.* 1. Документ установленого зразка, що посвідчує особу власника, його громадянство. *Коли надумаєшся їхати до Львова на Різдво, то починай заходи про се заздалегідь, щоб тебе не затримали з паспортом* (Леся Українка); *Коли студбатівцям роздавали довідки та медальйони, було раптом виявлено, що досі в багатьох із них є при собі .. цивільні їхні по різних міліціях видані паспорти* (О. Гончар); *Прізвище його було Вазлюк, народився він десь на заході України. За паспортом він був сорок дев'ятого року народження* (В. Єшкілєв); * Образно. *Ця молодість і жіноча свіжість, як паспорт готовності до життя, вабили дотепного хірурга Храпкова* (Іван Ле).

2. Реєстраційне посвідчення, що містить основні відомості про яке-небудь підприємство, устаткування, прилад, предмет господарського вжитку і т. ін. *На кожну одиницю устаткування підприємство складає паспорт, у якому зазначають дату виготовлення та повний перелік його технічних характеристик* (з наук.-техн. літ.); *Джерелами інформації для аналізу основних фондів підприємства є його паспорт, а також план економічного, соціального й технічного розвитку* (з мови документів); // Реєстраційне посвідчення на кожну одиницю транспорту. *З'ясувалося, що водій мав при собі два посвідчення водія на різні прізвища, а в салоні авто було виявлено сім технічних паспортів на різні транспортні засоби* (з газ.); // Документ, що містить реєстрацію яких-небудь фактів, докладний опис чого-небудь. *Наявність генетичного паспорта при кваліфікованому медико-генетичному консультуванні може відігравати важливу позитивну роль на всіх етапах життя людини* (з навч. літ.).

(1) Закордо́нний па́спорт — документ, що засвідчує право виїзду кого-небудь за межі батьківщини, за кордон. *Закордонний паспорт лежав там само, де й завжди — у коробці з-під взуття на верхній полиці шафи* (О. Ірванець); *До останнього дня він зволікав із придбанням квитка, бо не був певний, чи встигне виробити закордонний паспорт* (Ю. Іздрик).

ПАСПОРТИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Уведення системи паспортів, забезпечення паспортами (у 1 знач.). *Починаючи з найперших днів радянської влади, держава створила інформаційну основу своєї внутрішньої політики, зокрема докладно продуману систему обліків, анкетування, паспортизації й переписів населення* (з навч. літ.).

2. Складання паспортів (у 2 знач.) на що-небудь. *У додатку до дисертації представлено паспортизацію використаних у роботі польових записів* (з наук. літ.); *Всеукраїнська екологічна ліга вимагає проведення екологічної паспортизації підприємств азбестоцементної галузі, розроблення нових стандартів щодо будівельних матеріалів* (з газ.).

ПАСПОРТИЗО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **паспортизува́ти.** *Сільська рада на прохання раймікарні видала мені "бомагу" (село ж не паспортизоване) про те, що я, уродженець села Заїченці.., направляюся в Дніпропетровськ з приводу травми для встановлення діагнозу й лікування* (В. Чемерис); *Інститути, клініки переливання крові мають .. постійних донорів. Вони всі паспортизовані, тобто кожному встановлена його група крові* (Ю. Смолич); // **паспортизо́вано,** *безос. пред. За даними досліджень на території області виявлено та паспортизовано 250 зсувів ґрунту* (з газ.).

ПАСПОРТИЗО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **паспортизо́ваний.** *Політики наводять аргументи проти нового режиму поїздок: зокрема, наголошують на недостатній паспортизованості населення* (з газ.); *Ключовим диференційним параметром, що дає змогу розмежувати прецедентні одиниці та фразеологізми, є паспортизованість, тобто можливість однозначно встановити походження такої одиниці, на відміну від фразеологізму* (з наук. літ.).

ПАСПОРТИЗУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **паспортизува́ти.** *Практична реалізація законодавчих вимог щодо ідентифікування й класифікування відходів підприємств, нормування їх утворення, обліку й паспортизування здійснюється, на жаль, досить повільно* (з газ.).

ПАСПОРТИЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., кого, що.* Здійснювати, запроваджувати паспортизацію. *Паспортизувати ромів, які живуть "табірним життям", є вкрай важливим процесом, адже без документів вони не мають доступу до адміністративних ресурсів — не можуть працевлаштуватися, отримати медичну допомогу тощо* (з газ.); *Державне агентство автомобільних доріг України зобов'язується до кінця поточного року інвентаризувати й паспортизувати дороги регіонального, міжмуніципального й місцевого значення* (з мови документів).

ПАСПОРТИЗУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок.* Пас. до **паспортизува́ти.** — *Кожен червоноармієць .. паспортизується, і на його тілі є знак, до якої групи належить його кров, — .. пошепки відказав Думбадзе* (Ю. Смолич); *У науковій праці, зокрема дисертації, увесь матеріал має паспортизуватися відповідно до встановлених вимог* (з наук. літ.).

ПАСПОРТИ́СТ, а, *ч.* Службова особа, яка займається пропискою паспортів, що посвідчують особу власника, його громадянство. *П'ять днів евакуації .. здружили Петрану із сім'єю паспортиста* (М. Малиновська); *Паспортист несе відповідальність за розголошення інформації про організацію (підприємство/установу), що є комерційною таємницею* (з мови документів).

ПАСПОРТИ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **паспорти́ст.** *Працювала* [Надія Сергіївна] *паспортисткою в будинкоуправлінні, але давно вже була на пенсії* (В. Нестайко); *Цифра була фальшива. Є печать, є підписи, а цифра не та. Мабуть, помилилася паспортистка* (В. Шкляр).

ПА́СПОРТНИЙ, а, е. Прикм. до **па́спорт.** *Леся підозріло зиркнула на мене. Потім сіла на своє місце й, узявши ручку, стала заповнювати бланк: — Паспортні дані? — суворо запитала вона* (Л. Кононович); *Він так довго тримав її руки в своїх в аеропорту, її валізи вже упливли по чорному конвеєру, треба було проходити паспортний контроль, а вони все сиділи* (В. Кожелянко); *Роман йому свого паспорта показує. Розкрив, а на фото паспортному лиця не видно. Обгоріле. Чорне* (Люко Дашвар); // Пов'язаний з видачею паспортів. *Паспорт .. ще й досі відгонив друкарською фарбою, лінотипом і тушшю секретарки із паспортного стола* (О. Чорногуз); *За офіційними даними паспортних відділів Італії, упродовж останнього десятиліття за кордон виїхали 300 тис. осіб віком до 30 років, і щороку їхня кількість збільшується на 60 тис.* (з газ.).

△ **Па́спортна систе́ма** *див.* **систе́ма.**

ПА́СТА, и, *ж.* 1. Яка-небудь речовина у формі в'язкої тістоподібної маси (застосовується в медицині, косметиці, кулінарії і т. ін.), а також виріб з такої маси, застиглої чи затверділої. *Замість добрих парфум* [парфумів] *тхнуло тут тютюновим димом і дешевою пастою для чобіт* (Ірина Вільде); *Астрагал поставив на стіл тацю з пастою рожевого кольору і велику зелену флягу, припрошуючи гостя до столу* (О. Тесленко); *Петро .. намалював кота з войовничо задертим догори хвостом, щоправда, синього, бо не мав стержня з чорною пастою* (Г. Пагутяк).

2. *кул.* Загальна назва всіх макаронних виробів, а також страви італійської кухні з них, перев. із соусом. *Найпоширеніший італійський кулінарний експорт — паста, тобто макаронні вироби, а також піца* (С. Пиркало); — *Піцу любиш? Може, пасту із соусом болоньєзе? Лазанью, пармську шинку?* (Люко Дашвар).

ПАСТАЛА́, и́, *ж., діал.* Повидло, солодощі (у 1 знач.). *Пастала, кебаб, варення — Се для діточок твоїх* (І. Франко).

ПАСТАЛА́КАТИ, аю, аєш, *недок., зневажл.* Те саме, що **базі́кати.** — *Мені ще мати, коли я маленьким був, казала: не пасталакай багато, у людей вуха болітимуть* (А. Хижняк); — *Пасталакає, як базарна баба, — буркнув невдоволено Павло* (П. Автомонов); *Я знов укинув кілька німецьких слів. А він дав відповідь. З німецької перескакуючи на російську і навпаки. Як до моєї кмітливості. Отак ми з ним і пасталакали* (О. Шугай).

ПА́СТВА, и, *ж.* 1. *збірн.* Віряни, керовані духівництвом; парафіяни. *Проспівавши на криласі майже все, що йому призначено під кінець служби, Кирило звернув увагу на якесь дивне переглядування пастви* (О. Довженко); *Філіп не чув ані слова молитви, яку машинально промовляли його вуста разом з усією паствою* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. *діал.* Пасіння. *Волів прижене з пастви* (Сл. Б. Грінченка).

ПАСТЕ́ВНЯ, і, *ж., діал.* Пасовище. *Широко синіли тоді ліси, густі, непроглядні, і зрідка між ними ясніш полонини, облишені лісом або протереблені чоловіком, що приходив сюди часами з своїми садами, підсікав дерева і пускав на них вогонь, щоб розширити пастевні для своїх звірят* (М. Грушевський).

ПАСТЕ́ЛЬ, і, *ж.* 1. М'який кольоровий олівець (без оправи), вигот. із спресованих стертих у порошок фарб з домішкою клейких та білильних речовин (клею, крейди і т. ін.). *По столі розкидані .. пастель і розкритий альбом для малювання* (О. Копиленко); *Вони працювали тушем* [тушшю], *гуашем* [гуашшю], *чорнилом, олівцями, пензлями, пастелями — усім, що малювало. Праця вважалася кайфом* (Ю. Андрухович).

2. Техніка живопису, заснована на застосуванні таких олівців; відповідний жанр живопису, а також картина або малюнок, виконані такими олівцями. *Віктор обійшов кімнату й оглянув нові праці приятельки .. Обмаль було картин-краєвидів. І ті — виключно пастелі* (Олекса Ізарський); *Едгар Дега створював пастелі, що перевершували за розміром твори інших художників: іноді він зшивав для цього кілька аркушів, щоб отримати поверхню потрібного йому розміру* (з навч. літ.); *Пастель потребує менше фізичних зусиль, ніж олія, але не менше гостроти бачення й майстерності* (із журн.).

ПАСТЕ́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **пасте́ль** 1. *Обірвані шорти та вилиняла футболка — це все, що в неї було. Все, що належало їй, крім полотняного кошика з папером та пастельними олівцями* (І. Роздобудько); // Виконаний пастеллю. *У 1996 р. художник робить копію пастельного портрета М. Коцюбинського роботи М. Жука на замовлення Чернігівського літературно-меморіального музею-заповідника* (з наук. літ.).

2. *перен.* Неяскравого, м'якого тону (про кольори, забарвлення). *Лагідне кольорове світло, перефільтроване крізь пастельні барви вітражів, і монотонний голос священника, що відправляв шлюбну церемонію — все це створювало немов інший світ* (О. Лисяк); *Розкішні верховіття верб височили незрушно, мовби намальовані на сутінковому пастельному небозводі* (В. Дрозд); *Сутінки скрапували з безхмарної височини, пастельними тонами накладаючись на обривчасті .. вапнякові скелі* (М. Кідрук).

ПАСТЕ́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **пасте́льний.** *Твір "На камені" за всіма жанровими ознаками є новелою, хоч сам Михайло Коцюбинський означив його як акварель. Автор підкреслив пастельність, прозорість, легкість образного світу, налаштовуючи читачів на ідилію* (з наук. літ.).

ПАСТЕ́ЛЬНО. Присл. до **пасте́льний.** *Кожне зело цвіло зелено й синьо, біло й червоно, барви .. зливалися пастельно в поперечні лави* (Р. Федорів); *Тарас Шевченко ніколи не був активним колористом: він користувався найпростішими кольорами, майже пастельно градуюючи їхні відтінки, уникаючи виразних плям чи контрастів* (з наук. літ.); // *у знач. пред.* * Образно. *Шалена безперспективність манила їх до себе, простягала руки: "Ходіть сюди! Тут пастельно. Тут немає страждання. Тут спокій і безкровна мрія"* (С. Процюк).

ПАСТЕРИЗА́ТОР, а, *ч.* Апарат для пастеризації. *За типом оброблюваної сировини пастеризатори поділяють на два різновиди: для рідин і паст та для продукції, укладеної в тару* (з наук.-техн. літ.).

ПАСТЕРИЗА́ТОРНИЙ, а, е. Прикм. до **пастериза́тор.** *Пастеризаторні пристрої часто застосовують для зміни яких-небудь властивостей продукту* (з навч. літ.).

ПАСТЕРИЗАЦІ́ЙНИЙ, а, е. Стос. до пастеризації. *Молоко, що надходить до пастеризаційного пункту, за якісними показниками має відповідати вимогам нормативних документів* (з мови документів); // Признач. для пастеризації. *Пастеризаційні установки трубчатого типу призначені для пастеризації в потоці молока й вершків та оснащені системою автоматичного контролю й регулювання температури пастеризації* (з наук.-техн. літ.).

ПАСТЕРИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Консервування продукту нагріванням до температури, визначеної технологічними вимогами, для винищення шкідливих мікроорганізмів і збереження вітамінів, смакових якостей і т. ін. *Пастеризацію застосовують переважно в харчовій промисловості, щоб запобігти передчасному псуванню продуктів, які при нагріванні до температури кипіння втрачають свої властивості* (з навч. літ.).

ПАСТЕРИЗО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пастеризува́ти.** *Я .. серед брудних целофанових мішечків налапав бляшанку супу "Атлантика": — Будеш? .. Але це ще треба варити .. Двадцять хвилин кипіння. — Дурниці. Воно у них пастеризоване* (В. Діброва); *Коли ми прийшли до школи, ніяких гарячих сніданків ще не було. Натомість не можна було відмовлятися від .. пляшечки пастеризованого молока після другого уроку* (Т. Прохасько); // **пастеризо́вано,** *безос. пред. Особливість процесу в тому, що вершки, які було пастеризовано, не охолоджують, а за температури пастеризації направляють на повторне сепарування* (з наук.-техн. літ.).

ПАСТЕРИЗУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пастеризува́ти.** *Пастеризування передбачає доведення температури продукту до визначеного технологічними вимогами значення, витримування його при цій температурі деякий час та подальше охолодження до температури зберігання* (з наук. літ.).

ПАСТЕРИЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що.* Здійснювати пастеризацію. *Для підвищення стійкості пива під час зберігання його пастеризують* (з наук. літ.); *Щоб запобігти розмноженню бактерій, продукти слід зберігати в холоді, можна пастеризувати, висушувати (в'ялити або коптити), солити чи маринувати* (з навч. літ.).

ПАСТЕРИЗУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок.* Пас. до **пастеризува́ти.** *При повторному обробленні молоко очищується на центробіжних очисниках, пастеризується, охолоджується і лише після цього може бути направлене на фасування* (з навч. літ.).

ПАСТЕ́РІВСЬКИЙ, а, е. Пов'язаний з іменем або діяльністю Луї Пастера. *Пастерівську піпетку застосовують у мікробіології, а також біотехнології для посіву культур мікроорганізмів* (з навч. літ.); *Сьогодні Пастерівський інститут є одним зі світових лідерів у вивченні інфекційних захворювань* (із журн.).

Пасте́рівські ще́плення *див.* **ще́плення.**

ПАСТЕРНА́К, у́, *ч.* Дворічна або багаторічна городня й дикоросла рослина родини зонтикових, м'ясистий коренеплід якої використовують як прянощі в кулінарії та корм для тварин. *Лийся, дощику, навкруг — На поля, Баштан і луг .. І на мак, На пастернак* (М. Стельмах); *Вона знала, коли треба сіяти голландську цвітну капусту.., ріпа в неї достигала в серпні, виткий цикорій — у вересні, круглий пастернак — восени* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Пастернак збуджує апетит, стимулює діяльність залоз внутрішньої секреції й обмін речовин, зміцнює стінки капілярів* (з навч. літ.).

ПА́СТИ[1], су́, се́ш, *недок.* 1. *кого, що, рідко без дод.* Доглядати худобу, птицю на пасовищі. *Мені тринадцятий минало. Я пас ягнята за селом* (Т. Шевченко); *Я все була у роботі та роботі: коли не гусей пасла, то шила; коли не шила, то пряла* (Панас Мирний); *Обидва подорожні, старший і молодший, взимку наймались рубати ліс, а решту року — пасти вівці чи переганяти худобу з Волощини на пасовиська у Бескидах* (Г. Пагутяк); * Образно. *Я — добрий вітер, я пасу вам хмари На голубих лугах ясного неба* (І. Муратов).

2. *діал.* Пастися. *Тут ущипне* [вівця] *травку, там ущипне та й далі, та й далі. Не пасе так, як худобина, тільки щипле, як дитина* (І. Франко).

3. *кого, що, розм.* Пильно спостерігати за ким-, чимнебудь; стежити (у 1 знач.). — *На вулиці походжає чоловік і вдає, що розмовляє по мобілці, а насправді він чекає, коли звільниться якийсь столик. Він мене пас ще від університету* (Ю. Винничук).

◊ **Куди́ Мака́р теля́т не ганя́в** *(рідше* **не ганя́є, не го́нить** *і т. ін.)* <**Де Мака́р теля́т пасе́ (не пас)**> *див.* **ганя́ти; (1) Па́сти за́дніх (за́дні)** — відставати від когось або поступатися перед кимсь у чому-небудь. [Пріська:] *Що захоче Никодим, то так і буде, навіть і Пилип Дорофейович при них вже став задніх пасти* (І. Карпенко-Карий); *Юнацтво, захоплене почином старших, виявляло варті зачудовання намагання не тільки не пасти задніх, а й переганяти своїх батьків* (Олесь Досвітній); *Побачивши, що я не пасу задніх у фізичних вправах і стройовій підготовці, командири перевірили мене ще й у стрільбі* (М. Андрусяк); **(2) Па́сти ластів'я́т (пташо́к)** — бездумно вдивлятися в кого-, що-небудь, думаючи про щось інше. — *А ви все ще, колего Рудик, .. пасете очима пташок?* (М. Коцюбинський); — *Не можу терпіти людей, що з ідіотською усмішкою пасуть ластів'ят, в той час коли йдеться про такі речі* (О. Гончар); **(3) Па́сти очи́ма (о́ком, зо́ром, по́глядом)** *кого, що, на кого — що, за ким — чим, в що і без дод.* — дуже пильно стежити за ким-, чим-небудь, розглядати когось, щось або здійснювати контроль, нагляд за кимсь. *Полю просо за током, а він мене пасе оком* (прислів'я); *Хоч оба ми з братом Митродором І день і ніч довкола пасли зором, В монастирі ще панував спокій* (І. Франко); *Все нишпорить* [в'язень] *очима по стінах загорожі. Так і паси його очима, бо незчу-*

єшся, як не стане (В. Винниченко); *Після першої спроби більше не приставав* [слідчий], *лише пас очима оддалік та дослухався до розмов одним вухом* (І. Багряний); *Ступаючи з ломакою попереду, він зухвало пас очима в глитайські двори* (О. Гончар); *Він би й пішов звідси з великою охотою, та як підеш, коли, здається, кожне так і дивиться на тебе, не спускає очей, а найперше — Пистина Майорчик пасе поглядом* (Є. Гуцало); *Вадим вродливий надзвичайно, дівчата так і пасуть його очима* (Ю. Мушкетик); **(4) Па́сти о́чі** *перев. на чому:* а) пильно дивитися. *Сльоза, похнюпившись, потайки спідлоба пас очі на Катриних колінах* (П. Панч); *Варто йому* [учителю] *відвернутися — і вже Конопельський пасе очі під партою* (Ю. Збанацький); б) *(на що)* зазіхати на що-небудь, прагнути заволодіти чимсь. — *А ти, Микито, ґрунтика не продавай, бо вже отой Петренко пасе на його* [нього] *очі* (С. Васильченко); **(5) Па́сти сви́ні (свине́й)** *з ким, перев. із запереч.* — бути з ким-небудь у товариських, приятельських, фамільярних стосунках. — *Чого ти кричиш на мене! Ну, я з тобою свиней не пас! Ну, коли хочеш в мене служить, то не тикай на мене, бо я тут пан, — промовив вже сердито Бродовський* (І. Нечуй-Левицький); *Ганна виговорювала чоловікові: — Стидався би, Тимофію! Як ти до дядька Оксентія кажеш? Що ти з ним .. разом свині пас?* (Ю. Смолич); — *Попрошу не тикати. Ми з вами свиней не пасли і, сподіваюсь, не будемо* (В. Дрозд); **(6) Хоч на ли́сині паси́ (робі́)** *що* — немає місця для чого-небудь. — *От тепер і пострибайте без земельки, а худобу хоч на лисині паси!* (П. Панч).

ПА́СТИ², паду́, паде́ш, *заст.* Док. до **па́дати** 1–5, 7–9, 11, 12. *Осінні морози пали — вечори й ранки стали морозити* (Марко Вовчок); *Ось-ось паде блискавиця, ось-ось ударить грім* (М. Коцюбинський); *Наум .. пав перед образами навколішки і моливсь: "Не остав мене, Господи, Отець милосердний"* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Усяке зло, уcяка біда, усяка неміч на чоловіка паде за гріх! Мала — за малий, велика — за великий!..* (І. Чендей); *Ларисі нікому не доведеться пояснювати, чому раптом вона вирішила зібрати речі, взяти неповнолітнього сина та виїхати подалі від місця, де страшною смертю пав її чоловік* (А. Кокотюха); *Один дощик об Миколі Випав в ранню добу... Тут ще пошесть престрашенна Пала на худобу...* (І. Манжура); *А до того ще й голодний рік настав, — дощів, кажуть, не було до самого Петра; яка була скотина, пала за літо* (Д. Мордовець).

◊ **Падь па́ла (напа́ла)** *див.* **падь²; Сісти і впасти (па́сти)** *див.* **сіда́ти.**

ПАСТИЛА́, и́, *ж.* Вид кондитерського виробу з протертих і зварених з цукром фруктів, здебільшого яблук, і збитих яєчних білків. *Напиши мені, будь ласка, як робити пастилу з яблук, то я зроблю її чимало* (Леся Українка); *Вуличні торговці навіть уночі продавали зі своїх візків тільки фрукти й .. пастилу* (І. Роздобудько); * У порівн. *Довга дубова лавка під кущами вкрита товстим, як біла пастила, шаром снігу* (О. Чорногуз).

ПАСТИЛА́Ж, *ч.* 1. *род.* а. Скульптура або фігура з розім'ятої й обпаленої глини. *Майстер пастилажа.*

2. *род.* у. У кулінарії — спеціальна суміш з тіста, цукру і т. ін. для виготовлення фігурних виробів; мастика (у 4 знач.). *Пастилаж дуже швидко засихає, тому потрібно правильно розраховувати час, щоб не пересушити його* (з навч. літ.); // Техніка виготовлення фігурних виробів з цієї суміші. *Незамінна та легка техніка пастилажу здатна перетворити кондитерський виріб на справжню казку* (із журн.).

ПАСТИ́ЛКА, и, *ж.* 1. Окремий шматок пастили. *Для виготовлення фігурних пастилок застосовують спеціальні кондитерські форми* (з навч. літ.).

2. *розм.* Виріб плоскої форми із цукристої маси з лікарськими речовинами. *Він занотував, що з аптек позникали ментолові пастилки, бо багато хто смокче їх безупинно, щоб уберегтися від можливої зарази* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю).

ПАСТИ́ЛЬНИЙ, а, е. Прикм. до **пастила́.** *На якість пастильної маси впливають кількість сухих речовин і пектину в яблучному пюре, температура маси під час збивання та ін.* (з навч. літ.).

ПАСТИ́ЛЬНИК, а, *ч.* Той, хто займається виготовленням пастили. *Пастильник контролює технічний стан і роботу варильних апаратів та збивально-змішувальних агрегатів безперервної дії для зефіру й пастили* (з мови документів).

ПАСТИ́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **пасти́льник.** *Пастильниця кондитерської фабрики.*

ПА́СТИР, я, *ч.* 1. *заст.* Пастух. *Пастухував у поміщика: така ж і там у них спека, таке ж безводдя .. "Тільки й різниці, що, по-вашому — пастух, а по-нашому — пастир"* (О. Гончар); *За тиждень-другий .. сюди мали би прийти пастирі з отарами. Але вони не прийдуть, бо на полонину Дзиндзул вони не приходять ніколи* (Ю. Андрухович).

2. *рел.-церк.* Керівник пастви (у 1 знач.); священник. — *Я тут пастир, я тут духовний отець, а він мене ганить та обговорює перед слугами* (І. Нечуй-Левицький); *Приїхав новоспечений піп у село і каже: — Люди, віднині я буду вашим пастирем* (Ю. Мельничук); *Церкві знову доведеться переглянути свої доктрини, визнати, що її колишні пастирі явно поквапилися необґрунтованими висновками* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПА́СТИРСТВО, а, *с., рел.-церк.* Діяльність пастиря (у 2 знач.). *За вченням святого Івана Златоустого, "пастирство є дар Божий, для звершення спасіння всіх людей і приведення їх до Бога!"* (з навч. літ.).

ПА́СТИРСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **па́стир.** *Країна переважно лісиста, бідна на хліб, робила неможливим заведення панщизняного гніту, давала багато поля до кочового, пастирського або й розбійницького життя* (І. Франко); *Всім пастирським серцем і глибокою попівською кишенею щиро горнувся, ластився і липнув* [до пана] *далекоглядний отець Варлам* (О. Ільченко); *Перед очима постало благородне пастирське обличчя митрополита Рогози* (Р. Іваничук); // Належний пастирю. *В буді під коршмою лежав лютий, пастирський пес* (І. Франко); *Державці байдуже переглянулися, лише три патріархи загрозливо підняли свої пастирські посохи* (В. Кожелянко); // Власт. пастирю. *Завдяки пастирській наполегливості, його вірі в Бога, паства не лише дізнається про Божий промисел, а й почуває себе захищеною* (із журн.).

ПА́СТИСЯ, пасе́ться, *недок.* 1. Бути на пасовищі, годуючись пашею (про худобу, птицю, диких травоїдних тварин). *Коло хатини Коза пасеться; а дитина І невеличке козеня У сінях граються* (Т. Шевченко); *Між куренями паслись стриножені коні* (П. Панч); *Серед квітуючих трав паслися корови, гралися діти* (О. Бердник); * Образно. *Посеред сіней перекинутий кадібок з грушками. Кілька з них розчавлені, і на них пасуться жовті оси* (Григорій Тютюнник).

2. *перен., розм.* Перебувати довго де-небудь (перев. з якимись планами, намірами). *Щоліта Порфир пасеться в довколишніх виноградниках, і в станційних, і в радгоспних, знає, де сорти найсмачніші* (О. Гончар); — *Де я цього героя візьму? — Хіба серед тих лицарів не було жодного? — Котрі знатніші — ті пасуться по інших дворах* (Ю. Винничук); *По своїх комсомольських каналах вона влаштувала його на естраду, а він охопив філармонію і поліз пастися в ансамбль народного танцю* (В. Діброва); *Пальці у дівчини чорно-фіолетові — не інакше, як паслася у чорниці. Тут кругом її повно* (Любко Дереш).

ПАСТИ́Ш, у, *ч.* Вторинний художній твір (літературний, музичний, драматичний і т. ін.), що імітує стиль роботи одного чи кількох авторів. *У літературі пастиш найчастіше є продовженням або інакшою сюжетною версією первинного (авторського) твору, що зберігає авторські стиль, персонажів, антураж, час дії тощо* (з наук. літ.); *Основними жанровими носіями фрагментарності в літературі постмодерну стали пастиш та гіпертекст* (з навч. літ.).

ПА́СТІВЕНЬ, ПА́СТОВЕНЬ, вня, *ч., діал.* Пасовище. *Дарка зібрала остатню силу та й чкурнула від матері поза городдям на пастовень* (Леся Українка); *Сивий спориш наче спінився від роси. Роман забіг наперед худоби, завертав її за гору — на пастівень* (Б. Харчук); *На пастівні, у вільшині, що підступала до самісінького подвір'я, не вгавали соловейки* (М. Олійник); *Позаду лишилося село із фермою й обскубаним пастовнем біля неї* (Н. Околітенко).

ПАСТІВНИ́Й, ПАСТОВНИ́Й, а́, е́, *діал.* Прикм. до **па́стівень** і **па́стовень.** *Пастівна трава.*

ПАСТІВНИ́К, а́, *ч., діал.* Пасовище. *Паслася* [корова] *на пастівнику одинцем на яких п'ятдесят кроків від решти худоби, зараз біля конюшини* (Л. Мартович); *Коли не блукав* [хлопчик] *десь за коровою в лісі чи з гусьми на пастівнику, то сидьма сидів у кузні* (П. Колесник); *Навіть узимку було видно буйнотрав'я літніх пастівників* (П. Загребельний); *Допитався про все за селом у пастухів. Левада, яку я стеріг, була раніше громадським пастівником* (Ю. Мушкетик).

ПА́СТКА[1], и, *ж.* 1. Пристрій для ловіння звірів, птахів, рідше — риби; капкан (у 1 знач.). *Люди працьовиті розкинули майстерні сіті, сільця поставили, пастки, по кущиках позасідали, принадоньки понакладали, та й ну ловить думки-пташки* (Леся Українка); *Вершомет поставив пастки і вирішив найближчими днями спробувати мисливського щастя на острові* (М. Трублаїні); *Давайте готувати пастки на ховрахів* (О. Копиленко); *Вони стали ганятися за зайцями, заганяючи звірів у розставлені Сильвестром силки. Частина звірів потрапила у пастки, а частина була вбита виламаними дубцями* (В. Лис); — *Я.., блукаючи лісами, не раз бачив пастки на звірів. Чесно кажучи, вони завше викликали в мене огиду* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда); // *перен.* Небезпечне місце, що загрожує загибеллю. *Тисячами капканів, безліччю трясовинних пасток чигає Сиваш на людину* (О. Гончар); *Здавалось, довго й тяжко бродив* [Тарас] *болотом з пастками трясовини й лише тепер дістався тверді, вийшов на битий шлях...* (Василь Шевчук).

2. *перен.* Навмисне створена ситуація, за якої хочуть перехитрити, обдурити кого-небудь, заманити противника в невигідне, небезпечне становище; капкан, западня (у 2 знач.). *Батава дійшла до вузької перейми і зупинилась в непевності, боячися пастки* (М. Старицький); *Коли побачив Ганнібал, що має вже противника у пастці, .. дав знак умовлений. І в тій же хвилі заховані повиривалися зі всіх боків, .. вдарили на римське військо* (І. Франко); *Коли Наполеонові донесли, що Багратіон вислизнув з уготованої йому пастки, люті не було меж* (П. Кочура); — *Що більше ласки в диявола, то хитрішу пастку він готує. Хіба ж це не зрозуміло?* (В. Шкляр); [Г а м л е т:] *Листи уже з печатями, й наказ В руках у двох моїх товаришів, Яким я вірю, мов гадюкам підлим. Вони мені проторять шлях до пастки. Нехай* (Л. Гребінка, пер. з тв. В. Шекспіра).

◊ **Наставля́ти (розкида́ти, розставля́ти, плести́** *і т. ін.)* / **наста́вити (розки́нути, розста́вити** *і т. ін.)* **[свої́] тене́та (сі́ті, пастки́, си́льця** *і т. ін.) див.* **наставля́ти**[1]**; Попа́сти (попа́стися, потра́пити** *і т. ін.)* / **попада́ти (попада́тися, потрапля́ти** *і т. ін.)* **в тене́та (у па́стку, в петлю́, в хому́т, у сильце́, в капка́н, в ярмо́, у павути́ну** *і т. ін.) див.* **попада́ти; Попа́стися, як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **ми́ша (миш) в па́стку** *див.* **попада́тися; Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **ми́ша в па́стці** *див.* **ми́ша.**

ПА́СТКА[2], и, *ж., діал.* Паща. *Ото роззявив пастку! З колесами їдь — не зачепишся* (Номис).

ПА́СТКОВИЙ, а, е. Прикм. до **па́стка**[1]**.** *Боротьбу з гризунами в закритих стаціях здійснюють пастковим методом, за допомогою природних ворогів, а також розкладанням отруєних принад* (із журн.).

ПА́СТОВЕНЬ *див.* **па́стівень.**

ПА́СТОВИЙ, а, е. 1. Зробл. з пасти (у 1 знач.). *У похованні знайдено дві золоті сережки, прикрашені сердоліками, намисто з гагатових, бурштинових і пастових бус, срібну фібулу з надітим на неї срібним кільцем* (з наук. літ.); *Закарпатські пасічники на фестивалі в Ужгороді презентували свій винахід — пастовий мед, що на відміну від звичайного кристалізується значно повільніше* (з газ.).

2. *кул.* Стос. до пасти (у 2 знач.). *Пастовий соус.*

ПАСТОВНИ́Й *див.* **пастівни́й.**

ПАСТО́ЗНИЙ, а, е. 1. *мист.* Написаний густою фарбою-пастою, нанесеною щільним шаром. *Пастозний розпис дає змогу художнику відтворити жвавість образів, а щільні, наче вібруючі, мазки надають поверхні картин виразної фактурності* (з наук.-попул. літ.); // Заснований на використанні такої техніки в живописі. *Картинам цього видатного художника властиві складні колірні взаємозв'язки, нашарування пастозних мазків, вільна, жива лінія, яка ненав'язливо, але дуже доречно окреслює форму* (з газ.).

2. *мед.* Блідий, одутлий, нееластичний (про тканини живого організму); тістоподібний. *Симптомами розвитку кретинізму є пастозна, суха та бліда шкіра, маловиразне обличчя, напіввідкритий рот, великий язик, постійне виділення слини* (з навч. літ.).

ПАСТО́ЗНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. *мист.* У техніці олійного живопису — значна товщина, рельєфність фарбового шару. *Портретний пастозний живопис має певні особливості. Так, наприклад, у зоні обличчя, шиї пастозність мазків менш виражена, адже занадто грубий шар фарби може викривити образ людини* (із журн.); // Властивість нерозрідженої фарби зберігати форму, надану пензлем. *Пастозність олійної фарби.*

2. *мед.* Стан за знач. **пасто́зний** 2. *Гемодинамічні порушення досить часто призводять до набухання шийних вен, пастозності обличчя, а також набряку головного мозку* (з навч. літ.).

ПАСТОПОДІ́БНИЙ, а, е. Подібний до пасти або приготовлений як паста. *У промисловості метод розпилювання застосовують для сушіння рідких і пастоподібних продуктів та матеріалів: молока, сироватки, кормових дріжджів тощо* (з наук.-техн. літ.); *М'якоть стиглого плоду хурми напіврідка, желе- або пастоподібна, а шкірка тверда й гладка, як у стиглого помідора* (із журн.).

ПАСТОПОДІ́БНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **пастоподі́бний.** *Кисломолочні продукти, створені за новою технологією, мають такі властивості: пастоподібність, однорідність суміші, насиченість смаку, рівномірність кольору* (з навч. літ.).

ПА́СТОР, а, *ч.* Протестантський священник. *Труда тихенько, скромно сідає в фотель проти пастора, кладе молитовник із кістяними защіпочками собі на коліна* (В. Винниченко); *Всі присутні розступилися перед ним. Він пройшов до дверей операційної, як пастор проходить крізь юрбу прочан до свого храму* (Ю. Смолич); *Він розповів, що до Церкви природного Євангелія вступив десь років чотири тому, оскільки його зацікавило те, як пастор цієї церкви трактував події, зображені у Святому Письмі* (В. Лис).

ПАСТОРА́ЛЬ, і, *ж.* 1. У європейській літературі й мистецтві XIV–XVIII ст. — жанр, який характеризується ідилічним зображенням пастухів і пастушок на лоні природи. *Жанру пасторалі властиве відтворення підкреслено простих, наївних переживань на лоні природи* (з навч. літ.).

2. Мистецький твір такого жанру. *Дві ляльки, персонажі пасторалі, Пастух з пастушкою — старовина! — Кружляють тихо на паркеті в залі Під променем, що падає з вікна* (Л. Первомайський); *— Далекий наш нащадок, можливо, .. буде впиватися вашими пасторалями, вчитися на них таємниць поезії, хвилюватиметься, ставатиме добрим і чесним* (Р. Іваничук); * У порівн. *І пливе мій радісний біль у столітні далі, і мій біль, мов перша пастораль про золоторунну Хлою...* (М. Хвильовий).

ПАСТОРА́ЛЬНИЙ, а, е. Прикм. до **пастора́ль.** *Віра знала усі картини, усе розташування кімнат в цьому замку Валейведерів.., могла переказати пасторальні сюжети гобеленів* (І. Роздобудько); [П о л о н і й:] *Актори прибули сюди, принце .. Найкращі у світі актори, чи до трагедій, чи до комедій, історичних драм, пасторальних ідилій* (Л. Гребінка, пер. з тв. В. Шекспіра); // Власт. пасторалі. *Потай рвала* [річка] *зелену лямівку з круч; невідомо крутила у верцадлі глибин і виносила її за осоками, за комишами, на пасторальні гони духмяного вечора* (М. Хвильовий); *Малий Сашко в уяві пережив миттєвий перехід від пасторальної ідилії родинно-гуртової праці до розбрату, коли "кров текла казанами"...* (О. Довженко); // Такий, як у пасторалі. *Антін йшов пасторальним гуцульським селом задуманий і відсутній* (С. Процюк).

ПАСТОРА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **пастора́льний.** *Внутрішній контраст між зовнішньою пасторальністю та внутрішнім драматизмом, властивий для вірша "Пастораль. 1943", у подібний спосіб вирішено й у "Пасторалі XX сторіччя" Ліни Костенко* (з наук. літ.).

ПАСТОРА́Т, у, *ч.* 1. Звання, посада пастора; пасторство. *Прийняти пасторат.*

2. Парафія пастора. *У 1879 році пасторське помешкання із семи кімнат, кухні та сусідніх будівель коштували пасторату 4000 рублів* (з навч. літ.).

3. Житло пастора. *Церква Катарини в Ноароотсі побудована, імовірно, у 1500 році, пасторат — у XVII ст.* (з наук. літ.).

ПА́СТОРСТВО, а, *с.* Посада, звання пастора; пасторат (у 1 знач.). *Основною метою приїзду єпископа було рукопокладення на пасторство обраного кандидата* (з газ.); // Діяльність пастора. *Пасторство не просто робота, це місія, що полягає в служінні Богу, донесенні Його Слова до людей* (із журн.).

ПА́СТОРСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **па́стор.** *Священницька ряса й пасторський сан не дозволяли підглядати за дружиною чи розпитувати сторонніх людей про її походеньки* (Б. Антоненко-Давидович); // Належний пасторові. *Якби не пасторський комірець, що визирав із-під джинсової куртки, його можна було б прийняти за пересічного мешканця окраїн* (Любко Дереш); // Такий, як у пастора. *Коли слідчому набридало спідлоба стежити за мною, він знову надавав голосові пасторської інтонації, розмовляючи, немов заколисуючи* (М. Матіос).

ПАСТРОМА́, и́, *діал.* **ПОСТРО́МА,** и, *ж.* М'ясний делікатес перев. з яловичини або баранини. *Призиха поставила нам знатну вечерю: тетерю з загребами, галушки з постромою* (О. Стороженко); *Пастрому з баранини можна подавати як самостійне блюдо (нарізку) або ж додавати в салати* (із журн.).

ПАСТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., що.* Покривати, змащувати пастою. *Саме він навчив мене квасити капусту і копати землю, .. ходити по горах і ловити рибу, робити кутю і пастувати підлогу, плавати й відчувати течії* (Т. Прохасько).

ПАСТУРЕ́ЛЬ, і, *ж.* Різновид любовних пісень трубадурів і труверів. *Перший провансальський зразок пастурелі датований першою половиною XII століття та пов'язаний з ім'ям трубадура Серкамона* (з наук.-попул. літ.).

ПАСТУРЕ́ЛЬНИЙ, а, е. Прикм. до **пастуре́ль.** *Звичайно пастурельними персонажами є лицар і пастушка. Часто у творі з'являється ще й пастух, який доволі агресивно перериває загравання лицаря до дівчини* (з навч. літ.).

ПАСТУ́Х, а́, *ч.* Той, хто пасе стадо, череду, отару і т. ін. *На далекому обрії засвітилося багаття — то пастухи розпалили вогнище* (Г. Хоткевич); *На лісовій галявині під доглядом пастухів паслися корови й коні* (О. Донченко); *Вранці пастухи гнали худобу на толоку, як тільки розтоплювало іній* (Г. Пагутяк).

ПАСТУХО́ВИЙ, а, е. Те саме, що **пасту́ший.** *Йшов пастух ще перед світом білим, Крикнув вгору браму отворити* [відчинити]. *Вчула сторож* [сторожа] *пастуховий голос, Втворила* [відчинила] .. *браму* (І. Франко); *Поета .. заполонювала краса весняного світу, він відчув, як зливається з природою, як ті левади, молоде жито й пастухова сопілка живуть у ньому самому* (Р. Іваничук); // Належний пастухові. *Ілія .. поспіхом понишпорив по пастухових кишенях. Віднайшов великий зелений смарагд* (Любко Дереш).

ПАСТУХУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пастухува́ти.** *Пастухування біля свиней вважалося просто-таки останньою справою, якою личило займатися значно молодшим від Гриця хлопцям та дівчатам* (Ю. Збанацький); *Зі школи мене вигнали, і з учня третього класу я враз перетворився на пастушка .. Пастухування перервав колишній командант* [командир] *Гуцульського куреня УГА Гриць Голинський, який .. своїм авторитетом зумів поновити малого вигнанця в школі* (М. Андрусяк).

ПАСТУХУВА́ТИ *див.* **пасту́шити.**

ПАСТУША́, а́ти, *с., розм.* Підліток, що пасе стадо, череду, отару і т. ін. *Ще малого вабила мене осінь тими жаркими терновими огнями.., що ми, сільські пастушата, розкладали в полі* (С. Васильченко); *Ось тут, біля потічка, позабивали пастушата кілочки між квітами, прив'язували до них кіз, а самі грались* (Н. Королева); *Коли-не-коли проїде селянин возом, пастушата переженуть худобу через дорогу, схопиться вихрик куряви* (О. Гончар).

ПАСТУ́ШАЧИЙ, а, е. Те саме, що **пасту́ший.** *Осінь була, сіялась мряка, галич вигравала в полях надвечірніх, в тих самих, де ми колись знали еру пастушачу* (О. Гончар); *Випасав* [Гриць] *Лиску охоче, з почуттям власної гідності: погукувати на неї намагався басом, пишався новенькою пастушачою торбинкою* (Ю. Збанацький).

ПАСТУ́ШЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пасту́шити.** *За мріями та за пастушенням пробігає одне, за ним і друге літо* (Ірина Вільде); *До старших класів я чимчикував до сусіднього села. Не було, отже, часу на пастушення* (Р. Федорів).

ПАСТУШЕНЯ́, я́ти, *с., розм.* Те саме, що **пастуша́.** *У сім років — свинопас, у вісім — пастушеня, у десять — орач* (приказка).

ПАСТУ́ШЕСТВО, а, *с., заст.* Те саме, що **пастухува́ння.** — *Що толку з того пастушества? З овечок хліба не їстимеш...* (Василь Шевчук).

ПАСТУ́ШИЙ, а, е. Прикм. до **пасту́х.** *Гафійка гукнула подругу з другої пастушої компанії* (П. Козланюк); *Пастуший бог полохав перепілку, з очеретини вирізав сопілку* (Л. Костенко); * Образно. — *А хто ви такії? — спитала Марія. — Ми плем'я пастуше й небесні посли, Прийшли вам обом воздавати хвали* (Ю. Андрухович); // Належний пастуху. [Г е л е н а:] *Чому ж то .. Паріс у курені пастушім мав би скніти?* (Леся Українка); *Федір і Павло разом взяли до рук пастуші киїки* (Ю. Мушкетик); *Заметені ледь не до половини свіжим снігом двері піддалися неохоче, та все ж впустили провідницю до благенької пастушої хатини* (М. Андрусяк).

Пасту́ший ріжо́к *див.* **ріжо́к.**

ПАСТУ́ШИТИ, шу, шиш, **ПАСТУХУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *недок.* Пасти стадо, череду, отару і т. ін.; бути пастухом. *Два хлопчики в мене — один чотирнадцяти, а другий дванадцяти літ — пастушать у добрих людей* (І. Франко); *Він не брався уже пастушити на полонині, де раз був, і ставав на гірші умови, аби на нове місце* (Г. Хоткевич); *Пастухував* [Янош] *у поміщика: така ж і там у них спека, таке ж безводдя* (О. Гончар); — *Все, не буду більше пастушити! Забирайте собі свою худобу!* (Ю. Винничук); *В українській родині дітей змалку привчали до праці: дівчаток навчали прясти й вишивати, виконувати хатню роботу, хлопців — пастухувати, орати плугом тощо* (з навч. літ.).

ПАСТУ́ШКА, и, *ж.* Жін. до **пасту́х, пастушо́к¹.** [П р и н ц е с а:] *Недарма ж я сиділа там на вишці — майстерниця зробилася з пастушки* (Леся Українка); *Пастушка боса, вбрана в сірий дешевий чоловічий піджак, довга спідниця зарошена. Закуталась по самі очі хустиною, .. через те схожа на чубату ворону* (М. Малиновська).

ПАСТУШКО́ВИЙ¹, а, е. Прикм. до **пастушо́к¹.** *У бескетті, мов дзвінки, Голосні джерела. Задзвонила серед них Пастушкова фрела* [флояра] (Д. Павличко).

ПАСТУШКО́ВИЙ², а, е. 1. Прикм. до **пастушо́к².** *Звичайно пастушкові гнізда розташовані поблизу самої води або за 10–15 см над нею, на заломах сухих стебел очерету або рогозу, серед переплетіння гілок кущів* (з навч. літ.).

2. *у знач. ім.* **пастушко́ві,** вих, *мн.* Родина болотних, лучних і частково водяних птахів родини журавлеподібних, до яких належать деркач, лиска, водяна курочка, султанка та ін. *На досліджуваних територіях помітно скоротилась чисельність пастушкових, почав зникати деркач, хоча останнім часом його чисельність дещо відновилася, що пов'язується з вторинним заболоченням земель* (з наук. літ.).

ПАСТУШО́К¹, шка́, *ч.* Зменш.-пестл. до **пасту́х.** *Враз чути крик... Біжать хлоп'ята-діти, То — пастушки... Їм спека пів біди!* (Б. Грінченко); *І справді: крім корів і пастушків, що сонно поглядали на мене, я нікого поблизу не побачив* (М. Хвильовий); *Попереду стояли пастушки, забувши про свою велику рогату худобу, трохи поодаль — дядьки, яким, здавалося, нічого робити* (О. Чорногуз).

ПАСТУШО́К², шка́, *ч.* Невеличка пташка родини пастушкових, яка живе в країнах з помірним і тропічним кліматом. *Пастушки з раннього квітіння аж до першого жовтня дзвінкими вигуками оглашали тут болота, зарослі на болотах та нескаламучені води* (Т. Осьмачка); *В чорнім очеретянім пралісі ячали, тахкали, крукали, диркали, квилили, сичали пташині голоси, висвистували малі очеретянки та пастушки* (Ю. Мушкетик); *Пастушок гніздиться на болотах та в заростях очерету в Азії та Європі* (з навч. літ.).

ПАСТЬ, і, *ж.* 1. *діал.* Пастка *(див.* **па́стка¹).** *Потрапити в пасть.*

2. *заст., зневажл.* Рот людини; паща (у 1 знач.). — *Зашпили пасть і не наривайся! — Ой, злякав!* (Г. Тарасюк); *Дама на фрази тьоті Полі відповіла, що в тієї самої "така пасть", і взагалі — сама вона скажена* (А. Кокотюха); // *перен., розм.* Темний, зяючий отвір у чому-небудь; паща (у 2 знач.). *Не було землі, Лиш безодні пасть, а ніде трави* (І. Франко).

ПАСТЬБА́, и́, *ж., рідко.* 1. Те саме, що **па́ша** 2. *Гордій Чумак, Мотузка Пилип .. заявляють, що коняка це в мене — начебто Чумакова, яку вкупі і з іншими шістьма в цю ж ніч було в них заведено з пастьби* (А. Головко); *Лютибор посміхнувся: — Чого се, мов на пастьбу вирушив?* (І. Білик).

2. Те саме, що **пасі́ння.** *Моя рада була б на перший раз сконцентруватись на досліді земельної власності в Галичині і форм кооперації, котрі виходять з неї в пастьбі, сироварстві* (М. Драгоманов).

ПАСУВА́ТИ¹, у́є, *недок., до кого, чого, кому, чому, з інфін. і без дод.* Бути зручним, прийнятним для кого-, чого-небудь; чимось подобатися, годитися *(див.* **годи́тися¹),** відповідати (у 5 знач.) кому-, чому-небудь, підходити (у 6 знач.). *Сама Ївга не пасувала до цього темного закутка вбозтва й пригніченості* (Б. Грінченко); *Сивина приємно пасувала його бадьорій рухливості* (Я. Качура); *Чому його називали Мишунею? Та тому, що ніяке інше ім'я до нього не пасувало — ні Михайло, ні Мишко, ні Михась. Лише — Мишуня* (Ю. Яновський); *Голоси злилися з звуками гармонії, і Митрофанові здалося, що це та пісня, яка найкраще пасує до даної обстановки* (С. Воскрекасенко); *Вона вийшла на палубу, одягнена в розкішну оксамитову сукню її улюбленого аквамаринового кольору, що так пасував до її смарагдових очей* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПАСУВА́ТИ², у́ю, у́єш, *недок.* 1. У картярській грі — відмовлятися від участі в розіграші або кидати гру (до наступного розіграшу). [Т е р е щ е н к о:] *Я різався? Боже спаси!.. Увесь час пасував. Мені незручно було одмовитись... Я карти ненавиджу!* (О. Корнійчук); — *Спритний ти, Міську, — признає, беручи в руки карти, усміхнений Крамар .. — Дякую, дякую. Ну, що кажеш — я пасую* (О. Лисяк).

2. *перед ким, чим і без дод., перен.* Визнавати себе безсилим упоратися з ким-, чим-небудь; відступати (у 2, 3 знач.). *Чи він, старий січовик, коли-небудь пасував перед ворогом?* (С. Добровольський); *Він завжди був проворний на язик, а перед дівчиною пасував. Чудеса та й годі!* (М. Стельмах); *Цей велетень, ярий у гніві та в бою, мов тур, незмінно пасував перед своєю коханою, котра чарівною усмішкою та ніжним поцілунком усмиряла його найбуйніший гнів* (В. Малик); *Будь-яка логіка пасує перед навалою пристрасті* (Ю. Покальчук); *Вадим не належав до плаксіїв, які пасували перед будь-якими життєвими труднощами* (В. Хрущак).

ПАСУВА́ТИ³, у́ю, у́єш, *недок., що кому і без дод., спорт.* Передавати м'яч, шайбу і т. ін. одному з гравців своєї команди. *М'яч підкотився, стукнувся об Шурикову праву ногу й спинився. "Пасуй! Пасуй сюди!" — почув Шурик голос Ігоря Дмитрухи* (В. Нестайко).

ПАСУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *недок., спорт., розм.* Те саме, що **пасува́ти³**. *На тренуванні перед матчем гравці відпрацьовували вміння пасуватися в один дотик* (з газ.).

ПА́СХА, и, *ж., рел.-церк.* (з великої літери). Те саме, що **Вели́кдень.** — *Та чуєш, Мартине! — раптом голосно кричить хтось з юрби. — Вони понесуть* [булки] *після жнив додому та на Пасху з квасом будуть їсти* (В. Винниченко); *Петро вирішив іти до Єрусалиму на свято Пасхи, захопивши з собою дружину і мене* (О. Бердник).

ПАСХА́ЛІЯ, ї, *ж., рел.-церк.* Таблиця для визначення часу щорічного святкування Великодня та інших (таких, що змінюють залежно від Великодня свій термін) свят. *Великдень у східній традиції розраховують за Александрійською пасхалією* (із журн.).

ПАСХА́ЛЬНИЙ, а, е, *рел.-церк. (з великої літери).* Стос. до Пасхи; великодній. *Коли люди вийшли з церкви, отець Григорій скинув ризи і пішов до Пасхальної таблиці, що висіла на запрестольній стіні абсиди* (Б. Лепкий); // *(з малої літери).* Який діється, робиться на Пасху. *За вікнами все ще чулися пасхальні передзвони* (А. Шиян); *Править пасхальну службу отець Кирило, і молиться словесами Божими і своїми Уляна* (Р. Іваничук).

ПАСЬЯ́НС, у, *ч.* 1. Гральні карти, розкладені особливим чином, за певними правилами. [Груїчева *(складає карти):*] *Се якийсь зачарований пасьянс, ніяк не виходить!* (Леся Українка); *Офіцер сидить і розкладає пасьянс* (Ю. Яновський); *Гості званого рауту метушилися, проходжувалися, розмовляли, реготали, хто розкладав пасьянс, хто розсипав дотепи й анекдоти* (Р. Іваничук); *Коли о другій ночі я переступив поріг дому, батько розкладав на кухні пасьянс* (Ю. Андрухович).

2. Розкладання карт за такими правилами. *Вона надовго засяде у своїй хаті і там, за поміччю пасьянсу, розв'язувать буде соціальне питання* (М. Коцюбинський); * Образно. *Партійні пасьянси напередодні виборів вимагали все більше витрати, тільки обіцяли дивіденди у майбутньому* (Люко Дашвар).

ПАСЬЯ́НСНИЙ, а, е. Те саме, що **пасья́нсовий.** *Пані Семінська, власниця Підгорецького замку, бере балагулу під руку, веде до пасьянсного столика й, подаючи йому колоду карт, просить поворожити* (Р. Іваничук).

ПАСЬЯ́НСОВИЙ, а, е. Прикм. до **пасья́нс.** *Пасьянсові комбінації;* // Признач. для пасьянсу. *Пасьянсові карти.*

ПАТ¹, у, *ч.* 1. Положення в шаховій грі, коли гравець не може зробити чергового ходу, не підставивши під удар свого короля, і за якого партія вважається нічиєю. *У сучасних класичних шахах пат призводить до нічиєї; таке правило остаточно встановлене в XIX ст. і зафіксоване в зведенні шахових правил ФІДЕ — Міжнародної організації шахістів* (з навч. літ.).

2. *перен.* Безнадійне, безвихідне становище. *Передбачаючи близький пат, кожна сторона працює над виробництвом такої зброї, яка б розвинула тактичну, а відтак і стратегічну автономію* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); *Після дострокових виборів 2005 р. у Німеччині, коли ХДС/ХСС отримала 223, а СДПН — 222 мандати, склалася ситуація парламентського пату, що змусила ідеологічних противників створити коаліцію* (з публіц. літ.).

ПАТ², у, *ч.* Сорт мармеладу. *Для приготування пату застосовують пюре високої якості з великим умістом пектину* (з навч. літ.).

ПАТАГО́НЕЦЬ *див.* **патаго́нці.**

ПАТАГО́НКА *див.* **патаго́нці.**

ПАТАГО́НСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **патаго́нці** і Патагонія. *Провідник.., призвичаєний супроводжувати мандрівників уздовж патагонських кордонів, узявся забезпечити Гленарванів загін усім, в чому той мав потребу* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПАТАГО́НЦІ, ів, *мн. (одн.* **патаго́нець,** нця, *ч.;* **патаго́нка,** и, *ж.).* Спільна назва групи індіанських племен Південної Америки, що населяли південну частину Аргентини. *Ми багато мандрували, надто нас приваблювали країни Західної півкулі, історія інків, ацтеків, патагонців* (Ю. Бедзик); *Паганель ревно жалкував, що так і не побачив жодного патагонця. — Патагонія без патагонців — це не Патагонія, — бурчав він* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПАТЕ́ЛЬНЯ, і, *ж.* Те саме, що **сковорода́.** *Він сам .. стояв, зігнувшись над пательнею, і з утіхою ласуна, з поширеними ніздрями розкошував пахощами смачної страви* (М. Коцюбинський); *Ми снідаємо вчорашньою підігрітою на пательні вареною бараболею з квашеними огірками, смаженою яєчнею, домашнім хлібом* (А. Дністровий); *Марта смажила грінки, олія на пательні страшенно шкварчала* (С. Андрухович); * У порівн. *Небо пашіло, як розпечена пательня, і лише за полудень спека почала спадати* (Ю. Мушкетик).

ПАТЕ́НТ, у, *ч.* 1. Документ на право займатися торгівлею, промислом і т. ін. — *А патенти промислові є у вас на два підприємства?* (П. Козланюк); *Саша два роки вже не вчиться. Раніш він продавав цигарки на вулиці, а тепер не можна: патент і міліція* (Б. Антоненко-Давидович); *Варчук зараз орендує млини, Січкар має патент на парню, а Созоненко переробив і переіменував свою крамницю в трест* (М. Стельмах); *Втершись у довір'я до короля Карла І, одержав* [Франсіско Пісарро] *від нього патент на завоювання Перу і разом з своїми братами вирушив за океан* (Ю. Бедзик); *Зобов'язав* [губернатор] *кожного брати патент на право видобутку золота і, доклавши чималих зусиль, досяг врешті певного ладу й спокою* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Свідоцтво, яке посвідчує наявність у його власника виключного права на винахід. *Всі знали, що це секрет винахідника. Цей секрет він не розкривав нікому, бо Зіммель у нього, звичайно, й не збирався купувати патент, прийнявши винахідника на свій завод як компаньйона* (Д. Бузько); — *Нове волосся виросло за кілька годин! Богдане, ти можеш узяти патент на наймогутніший засіб зарощування лисин* (В. Владко).

3. *перен.* Про чиєсь виключне право на що-небудь. *Доводилося колись уже говорити, що сорок літ пропрацювати в театрі взагалі — це вже патент на "великомученика"* (Остап Вишня); *Патент на дозвіл користування її запасами незаконно захопила Манька, і нам доводилося довго й безуспішно боротися за свої зневажені права* (Ю. Винничук).

4. *заст.* Документ про присвоєння чину, сану, звання, наукового ступеня і т. ін. *Біля кіота висіла в рамці якась грамота. Підійшовши я прочитав: це був патент на чин прем'єр-майорові Качалову* (О. Стороженко); *Сашкові видали патент на чин поручика і наказ про зарахування його учнем кадетського корпусу* (С. Добровольський); — *Маргарита пообіцяла виклопотати його патент для тебе — батько їй не відмовить. Тож вважай, що ти вже лейтенант гвардії* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПАТЕ́НТИКА, и, *ж., збірн.* Патентовані (у 1 знач.) лікувальні засоби. *Реалізація патентики.*

ПАТЕ́НТНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **пате́нт.** *Винахідники телефону Грей і Белл принесли заявки до патентного бюро в один день, тільки Белл вранці, а Грей — по обіді* (М. Дашкієв); *Працював* [Борис] *у патентному відділі одного науково-дослідного інституту.., потім після скорочення пізнав, що таке бути безробітним і продавцем на ринку* (В. Лис); *Це мій винахід, який я назвала "ситуативна медитація"! На жаль, він ніде не зафіксований. В ті часи було досить важко пройти патентну комісію* (І. Роздобудько); *До патентної документації належать описи винаходів, промислових зразків, торгових марок, корисних моделей* (з навч. літ.).

2. Те саме, що **патенто́ваний** 2. *Замки від злодіїв патентні, Купують всі пани інтелігентні* (О. Олесь).

△ **Пате́нтне ми́то** *див.* **ми́то.**

ПАТЕ́НТНИК, а, *ч., розм.* Той, хто має патент (у 1, 2 знач.). *Сьогодні патентування інтелектуальної власності — це не данина моді, а інструмент захисту: якщо інший патентник звинуватить вас у плагіаті, ви зможете законно довести, що практикуєте власний винахід* (з газ.).

ПАТЕ́НТНИЦЯ, і, *ж., розм.* Жін. до **пате́нтник.**

ПАТЕ́НТНО-ІНФОРМАЦІ́ЙНИЙ, а, е. Пов'язаний з інформуванням про рівень патентної чистоти винаходу, а також про правила надання й використання патенту. *Комплекс установ і заходів, що здійснюють інформаційне забезпечення винахідницької діяльності, називають патентно-інформаційною службою* (з навч. літ.); *Важливою умовою вдосконалення патентно-інформаційного обслуговування є застосування інноваційних інформаційних технологій* (із журн.).

ПАТЕ́НТНО-ЛІЦЕНЗІ́ЙНИЙ, а, е. Пов'язаний з патентною ліцензією (з наданням власником патенту права на використання відповідного винаходу або технічного досягнення іншій фізичній або юридичній особі). *На основі узагальнення архівних матеріалів розкрито роль інформаційного відділу в розгортанні наукових досліджень Харківського інституту метрології, узагальнено результати винахідницької та патентно-ліцензійної діяльності* (з наук. літ.); *Японська патентно-ліцензійна система базується на імпорті технологій та забезпеченні державою технологічних пріоритетів стимулюванням не окремих галузей, а конкретних технологій* (з навч. літ.).

ПАТЕНТО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **патентува́ти.** *Якову Головацькому судилося стати першим патентованим ученим-професором української мови на новозаснованій катедрі львівського університету* (М. Грушевський); — *В Америці всі справжні фахівці — патентовані, тобто повинні мати патент на право займатися практикою: лікарі, юристи, торговці, винахідники, перукарі, ресторатори* (П. Загребельний); // **патенто́вано,** *безос. пред. Патентовано мініатюрне пристосування, здатне виявляти пухлинні клітини в крові* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Закріплений патентом, удостоєний патенту (у 1 знач.). *У сталі, яка призначена для патентованого дроту, масова частка хрому не повинна перевищувати 0,15 %* (з наук. літ.); *Після отримання патенту на винахід патентовласник стає монопольним власником патентованого об'єкта та має право розпоряджатися ним на свій розсуд* (з навч. літ.); // Офіційно дозволений, рекомендований. *Нашвидку нагромаджені в три тісні вулиці збірні будинки, .. аптека, у якій продавали патентовані ліки* (Н. Рибак); *В багатьох місцях англійського та французького узбережжя контрабандисти підтримували тісний зв'язок з відкритою і патентованою торгівлею* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

3. *у знач. прикм., перен., зневажл.* Який уважається загальновизнаним, дійсним. *Скептично аналізуючи свій власний руський патріотизм, прикладаю ту саму мірку й до патріотизму патентованих польських патріотів: не можуть вони мені подобатися* (І. Франко); *Вам даремно іспитувати мене: я знаю всі ходячі цитати з патентованих класиків* (В. Стус); *Зупинилися сестри у пані Шухевич, яка зараховує себе до патентованих патріоток* (Р. Горак).

ПАТЕНТОВЛА́СНИК, а, *ч.* Власник патенту. *Суб'єктами патентного права можуть бути патентовласники — фізичні та юридичні особи, які не є авторами, однак одержали окремі патентні права за законом або договором* (з навч. літ.); *Примусова ліцензія видається на підставі рішення компетентного державного органу проти волі патентовласника* (з мови документів); *У разі порушення прав патентовласник може через суд примусово стягувати компенсацію збитків* (із журн.).

ПАТЕНТОВЛА́СНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **патентовла́сник.**

ПАТЕНТОЗДА́ТНИЙ, а, е. Те саме, що **патентоспромо́жний.** *Правова охорона надається корисній моделі в разі, якщо вона є патентоздатною, тобто новою і промислово придатною* (з навч. літ.).

ПАТЕНТОЗДА́ТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **патентозда́тний;** патентоспроможність. *Патент може бути визнано недійсним повністю або частково, якщо встановлено невідповідність запатентованого об'єкта умовам патентоздатності* (з навч. літ.); *Експертиза заявки передбачає перевіряння патентоздатності винаходу лише за клопотаннями заявника або третіх осіб, що можуть подаватися до установи в будь-який час упродовж трьох років з дати надходження заявки* (з мови документів).

ПАТЕНТОЗНА́ВЕЦЬ, вця, *ч.* Фахівець із патентознавства. *Перелік посадових обов'язків патентознавця доволі широкий: реєстрація заявок у патентному відомстві, супровід захисту інтелектуального продукту, відстоювання його авторства та ін.* (з навч. літ.); *Захист товарної марки як бренду потребує участі патентознавців і фахівців із брендингу для проведення досліджень і надання висновків щодо патентної чистоти* (з мови документів).

ПАТЕНТОЗНА́ВИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **патентозна́вець.** *Досвідчена патентознавиця.*

ПАТЕНТОЗНА́ВСТВО, а, *с.* Теорія й практика вивчення, складання, використання й захисту патентів. *Патентознавство надає інформацію про проведення патентно-інформаційних досліджень у певній галузі техніки, пошук аналогів та оформлення заявки на об'єкт промислової власності* (з навч. літ.).

ПАТЕНТОЗНА́ВЧИЙ, а, е. Стос. до патентознавства. *Патентознавчий спосіб пізнання об'єктів довкілля для їх удосконалення за допомогою нових технічних рішень є ефективною моделлю не лише винахідницької діяльності, але й педагогічного процесу* (з наук. літ.); *Патентознавча експертиза винаходів є різновидом дослідження інтелектуальної власності та здійснюється за потреби вирішення питань права на таку власність* (з навч. літ.).

ПАТЕНТОСПРОМО́ЖНИЙ, а, е. Який задовольняє всі вимоги на одержання патенту (у 2 знач.); патентоздатний. *На основі запропонованих математичних моделей та експериментальних досліджень розроблено ряд патентоспроможних конструкцій* (з наук. літ.).

ПАТЕНТОСПРОМО́ЖНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **патентоспромо́жний;** патентоздатність. *Критерії патентоспроможності застосовують до таких об'єктів інтелектуальної власності, як-от: винахід, корисна модель і промисловий зразок* (з навч. літ.); *Згідно зі ст. 7 Закону України "Про охорону прав на винаходи і корисні моделі" винахід відповідає умовам патентоспроможності, якщо він новий, має винахідницький рівень і є придатним для користування* (з мови документів).

ПАТЕНТУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **патентува́ти.** *За правління Туре Шактірі Другого розпочався розквіт університетів. Їм імператор дарував цілковиту автономію і право патентування власних розробок* (В. Єшкілєв); *Є пряма залежність між експортом технології, патентуванням національних винаходів за кордоном і експортом наукоємної продукції* (з навч. літ.); *Поєднання патентування сталі з наступним наклепом (при подальших пропусканнях через фільєри) забезпечує отримання дроту дуже високої міцності* (з наук.-техн. літ.).

ПАТЕНТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що.* 1. Видавати або одержувати патент на що-небудь, закріпляти за собою патентом. *Американці патентували вирощування рису і подавали в суд на в'єтнамських фермерів* (І. Карпа); *1884 року нью-йоркський торговець канцелярськими товарами патентує капілярну систему для авторучки* (із журн.); *Вона може патентувати ще один метод — як звабити чоловіка шаликом — і видати книжку "Одяг не культ, а засіб звабленння"* (Л. Денисенко).

2. *техн.* Нагрівати сталь вище верхньої критичної точки з наступним охолоджуванням у розтопленому, нагрітому до 450 °C свинці. *Патентувати сталь потрібно з урахуванням неперервності процесу волочіння, тому дріт після виходу з фільєр пропускають через трубки, укладені в піч* (з наук.-техн. літ.).

ПАТЕНТУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок.* Пас. до **патентува́ти.** *Суб'єкт господарювання патентується, тобто отримує торговий патент на те, щоб займатися певними видами підприємницької діяльності впродовж установленого законом терміну* (з мови документів); *Сталь патентується за температури 870–950 °C, потім її швидко охолоджують у розплавлених солях або свинці* (з наук.-техн. літ.); // Закріплятися патентом (у 1 знач.). *За законом Індії, винаходи на речовини, створені до 1995 р., патентуватися не можуть* (з газ.).

ПА́ТЕР, а, *ч.* Католицький монах у сані диякона або ієрея, а також католицький священник узагалі. *Дуже була* [князівна] *набожна, усе тільки й бавилась з .. патерами* (О. Стороженко); [М а р к:] *Панна Марія — небога патера Давида і живе в його домі* (Я. Мамонтов); *Слідом за ними* [жандармами] *йшов огрядний католицький патер у довгій сутані, набожно підвівши голову .. і тримаючи в коротеньких руках великий чорний хрест* (В. Владко); [Г о ф м а р ш а л:] *Його високість не промине нагоди запитати про ваші твердження думку .. синьйора патера Христофора Клавіуса, головного астронома папської колегії в Римі* (В. Стус, пер. з тв. Б. Брехта).

ПАТЕРИ́К, а́, *ч., рел.-церк.* Збірник, що містить житія святих отців. *А ось вам іще одно єгипетське оповідання, яких сотки були нагромаджені в так званім єгипетсько-скитськім патерику* (І. Франко); *Антон Никандрович бачив, чому батько заповідав йому досліджувати Печерський патерик, цей, властиво, колективний твір людей, що заховували в пам'яті факти з життя подвижників* (В. Барка); *Сильне й несподіване бажання охопило мене: скласти свій синаксар, чи ж бо патерик, не задля прославлення чи осудження святих отців, а з'явити всі почуті мною історії найдокладніше й найправдивіше* (Валерій Шевчук).

ПАТЕРИ́ЦЯ, і, *ж.* 1. Довга палиця, яку звичайно використовують для опори при ходьбі. *— Де гроші, блюдолизе, — кричав ватажко, махаючи здоровенною патерицею* (І. Франко); *Тупцявся по хаті Матвій, роздратовано гупаючи патерицею об долівку* (С. Добровольський); *Там були молоді ферти з химерними карлючками, старі денді з дорогими патерицями* (П. Загребельний); *Бабця .. глянула на княгиню, похитала головою й зацюкала патерицею в той бік, куди вони допіру йшли* (І. Білик).

2. Жезл як ознака вищих християнських та деяких інших священнослужителів, а також символ влади взагалі. *Чернець мій встав, Надів клобук, взяв патерицю, Перехрестився, чотки взяв...* (Т. Шевченко); *Стоїть пам'ятник командорові — велика статуя з командорською патерицею в правиці* (Леся Українка); *Запрошувати на весілля .. повинні були неодмінно з ціпками в руках .. Палиця в руках батька була, виявляється, не просто ковінькою, а — патерицею, посохом глави роду і символізувала необмежену владу батьків* (Ю. Смолич); *На ношах, з патерицею, у мантії і тіарі, сяяв новообраний папа блазнів — дзвонар Собору Паризької Богоматері, Квазімодо-горбань* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

ПА́ТЕРН, у, *ч.* 1. Повторюваний елемент у різних галузях життя; зразок (у 2, 4 знач.), модель (у 1 знач.). *Ранні грецькі філософи, зокрема Платон, Піфагор, Емпедокл, досліджували патерни, намагаючись пояснити порядок у природі* (з наук. літ.); *У мистецтві й архітектурі декорації та візуальні елементи можуть комбінуватися, повторюватися, формуючи патерни, створювані для конкретного візуального ефекту* (із журн.).

2. *псих.* Систематично повторюваний, стійкий елемент (фрагмент) або послідовність елементів (фрагментів) поведінки. *Навіть усвідомлюючи ірраціональність власної поведінки, особистість може знову та знову повторювати той самий патерн, щоб залишатися в зоні комфорту* (з навч. літ.); *Патерни поведінки формуються під час навчання, виховання, а також спостереження за навколишніми* (із журн.).

3. *інформ.* Ефективний спосіб розв'язування типових задач проєктування, зокрема проєктування комп'ютерних програм. *Зазвичай патерн не є закінченим зразком, який може бути перетворений на код; це лише приклад розв'язання задач, який можна застосовувати в різних ситуаціях* (з навч. літ.).

ПАТЕРНАЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Система політичних відносин, принцип державного управління або політична практика, за яких одні політичні суб'єкти поводять себе стосовно інших як батько щодо дітей у патріархальній сім'ї. *Державний патерналізм передбачає застосування законів чи інші дії держави з метою захистити і дорослих громадян, і дітей від заподіяння шкоди самим собі* (з наук. літ.); // Опіка, заступництво великих держав щодо менших країн або колоній. *Патерналізм на міжнародному рівні фактично закріплює економічну й політичну залежність країн, що отримали допомогу, від держави-покровителя* (з газ.).

2. Заступництво старшого стосовно молодшого підопічного. *Багато хто вважає, що патерналізм батька, навіть такого, який обмежує свободу дитини в інтересах самої дитини, виправданий, якщо сприяє вихованню дисциплінованої особистості* (із журн.).

3. У трудових відносинах — соціальна практика, що передбачає турботу підприємців про своїх працівників, благодійність щодо них. *Патерналізм відображає ініціативу роботодавців у наданні робітникам додаткових благ у більшому обсязі, ніж це передбачено трудовим законодавством і колективним договором* (з навч. літ.).

ПАТЕРНАЛІ́СТ, а, *ч.* Прибічник патерналізму. *Патерналіст послідовно перешкоджає інституалізації громадянського суспільства, інтенсивно маніпулює виборчими процедурами, намагаючись захопити всі важелі управління державою та суспільством* (з публіц. літ.); *Оскільки багато ризиків, пов'язаних із видобутком ресурсів, бере на себе патерналіст, підлеглий відчуває себе захищеним, краще виконує свої посадові обов'язки* (з навч. літ.).

ПАТЕРНАЛІ́СТСЬКИЙ, а, е. Стос. до патерналізму і патерналіста. *Індивід для представників патерналістських концепцій не є свідомим учасником політичного процесу, він лише виконавець волі правителя* (з наук. літ.); *Патерналістські погляди на роль людини в системі політики й влади беруть свій початок з концепції держави Конфуція* (з навч. літ.); *Тільки запровадження інституту конституційної скарги громадян може змінити патерналістську модель конституційної юстиції та забезпечити ефективну реалізацію принципів правової держави* (з газ.).

ПА́ТЕРСТВО, а, *с.* Титул, сан, діяльність патера. *Патерство — це батьківство, що виходить за межі сім'ї. Оскільки патер є батьком усієї пастви, тож і проявляти турботу й увагу має до всіх її членів, як до власних дітей* (із журн.).

ПАТЕ́ТИКА, и, *ж.* Патетичний тон, патетичний елемент у чому-небудь; пафос (у 1 знач.). *Павликові смішна була вся ця чутлива патетика юнаків, які ще чого доброго кинуться обнімати один одного* (П. Колесник); *Загалом писаний Колею лист дещо насмішив його своєю патетикою, цією вічною прикметою молодих і живих* (Ю. Андрухович); *Кант набагато випередив Просвітництво і наш час. Він намагався підвести людину з колін за допомогою думки, а не патетики чи бунту, іронії, а не висміювання* (Г. Пагутяк).

ПАТЕТИ́ЧНИЙ, а, е. Сповнений пафосу, піднесено схвильований. *По цім патетичнім вступі пан прокурор раптом змінив тон* (І. Франко); *Корній Іванович любить патетичні вислови з несподіваними вставками та кінцівками* (І. Волошин); *Автори пригодницького жанру — найхоробріші в світі люди, яким доводиться повсякчас вести своїх героїв назустріч найстрашнішій небезпеці, та ще й надихати їх патетичними монологами* (М. Дашкієв); // Який виражає пристрасть, піднесеність, хвилювання. *Коли Чуприна почав виголошувати над прахом Василя прощальну промову і руде волосся його розметалось і завихорилось від патетичних рухів, зашуміли верби над його головою* (О. Довженко).

ПАТЕТИ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **патети́чний.** *Магістр спалахує гнівом.., виголошує з патетичністю вуличного оратора: — Германці ніколи не були бандитами! Але вони й ніколи не дарували образ. Надто кревних!* (Ю. Бедзик); *Ще одна істотна прикмета народницької критики — її патетичність* (К. Москалець); *Ода виражає піднесені почуття, зумовлені важливими історичними подіями, діяльністю історичних осіб, їй властиві урочистість і патетичність у висловленні емоцій* (з навч. літ.).

ПАТЕТИ́ЧНО. Присл. до **патети́чний.** — *Се вже така доля артистів і поетів, що вони кров'ю серця свого поливають собі шлях до безсмертя! — трохи патетично завважив поет* (Леся Українка); *Мати патетично сплеснула руками і звела очі до неба* (Ю. Смолич); — *О панно! — вигукнув патетично. — Ви образ ясного ранку!* (Валерій Шевчук); — *В мені живе глибока, аж дика, потреба боротись за правду... Ет, це звучить надто патетично!* (Ю. Покальчук).

ПАТЕФО́Н, а, *ч., іст.* Портативний музичний апарат, який відтворює звуки, записані на особливі платівки. *Передбачалась легка вечеря, потім ігри й танці під патефон* (М. Трублаїні); *Віта думала, що коли скінчиться війна і коли вони зійдуться з Йосипом.., то куплять патефон і слухатимуть Шуберта* (Б. Харчук); *Бувало, тяжко на душі, серце неспокійне — Іван Павлович заводив патефон, ставив платівку з піснею про "Рушничок"* (О. Шугай).

ПАТЕФО́ННИЙ, а, е, *іст.* Прикм. до **патефо́н.** *Гартман міг продати що завгодно і кому завгодно: від дюжини патефонних голок до острова в Середземному морі включно* (М. Білкун); // Признач. для патефона. — *Кому жіночі чобітки? — пропонував якийсь молодик, а трохи далі від нього мовчки стояв підліток, тримаючи у високо піднятій руці патефонну платівку* (Б. Антоненко-Давидович); *Дорн звелів змінити музику, яку цілісінькі дні передавали через маленькі гучномовці з патефонних пластинок* (В. Собко).

ПАТЕФО́НЧИК, а, *ч., іст.* Зменш. до **патефо́н.** — *В нашої господині є патефончик і купа платівок з вальсами Штрауса* (П. Загребельний).

ПАТИ́К, а́, *ч., розм.* Те саме, що **па́лиця** 1. *Село, як муравлисько, в котре свавільний хлопець патик уткнув* (Б. Лепкий); *Це ще не оселя, це лише на чистому полі три рядочки щеплених патиків, що ледве пустили по кілька кволих листочків* (У. Самчук); *Карпо сидів на пеньку і патиком перегортав з місця на місце торішній перепрілий лист* (А. Іщук); * У порівн. — *В тебе руки, як патики, такі тонкі та худі* (О. Кобилянська).

Дава́ти / да́ти (вси́пати) рі́зок (патикі́в) *див.* **дава́ти.**

ПАТИ́КА, и, *ж., рідко.* 1. Те саме, що **па́лиця** 1. *Редька перестала вимахувати своєю загостреною патикою для ходьби* (І. Карпа).

2. *перен., зневажл.* Про поганенького, виснаженого коня. *Машталір той знай своїх патик поганя, та не батіжком, а на кнутовищі у нього удка з здоровенним крюком* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Який там кінь... Патика. Він здох ще тієї весни* (Ю. Мушкетик).

3. *перен., зневажл.* Про неповоротку, тупу і т. ін. людину. *Ну й з тебе патика, нічого не второпаєш* (Сл. Б. Грінченка).

ПА́ТИ́НА, и, *ж., спец.* Дуже тонка різнобарвна плівка, що утворюється на поверхні виробів перев. з міді та її сплавів унаслідок корозії або створена штучно для захисту або декорування поверхонь. *Ручки, кріплення та шпінгалети з міді чудово збереглися, місця з'єднань сховалися під ніжною зеленню патини* (Г. Вдовиченко); * Образно. *Омиті були сади, баштани, городи, поля. На чистих яблуках і сливах, укритих ніким не займаною патиною, бриніли найчистіші дощові краплини* (О. Довженко); * У порівн. *На нім каптан, колись синій, тепер непевної краски, золота трава на ковнірі, на рукавах і при ґудзиках потускла, її покрив порох, як патина* (Б. Лепкий).

ПАТИ́НКИ, ів, *мн. (одн.* **пати́нок,** нка, *ч.), заст.* Взуття без закаблуків. *Тихо ступали жовті патинки* [Фатьми] *по кам'яних сходах* (М. Коцюбинський); *Старі й молоді в пейсах, в довгих лапсердаках, в патинках обліпили гарбу з гноєм, везуть, спітнілі* (С. Васильченко); *Довкола стрибала юрба танцюристів. Молодь розважалася. Шпарко витупували по камінні патинками й босими ногами* (Валерій Шевчук).

ПАТИНО́ВАНИЙ, а, е, *спец.* 1. Дієпр. пас. до **патинува́ти.** *Оскільки патиновані матеріали чутливі до нагрівання, будь-яке оброблення їх після патинування здійснюють холодним способом* (з наук.-техн. літ.); // **патино́вано,** *безос. пред. Поверхня виробу, який патиновано сульфатом міді, набуває плямистого, нерівномірного зеленого забарвлення* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Який патинувався, покрився патиною. *Першу серію патинованих предметів було виявлено на глибинах 146–158 см від умовного нуля* (з наук. літ.).

ПАТИ́НОК *див.* **пати́нки.**

ПАТИНУВА́ННЯ, я, *с., спец.* 1. Дія за знач. **патинува́ти.** *У більшості випадків патинування хімічними розчинами проводять на вже готовому виробі* (з навч. літ.); *Інколи внаслідок штучного патинування на металі утворюється іржавий наліт, який потрібно зчищати. Якщо, звичайно, виробник не планує зробити іржу елементом декору* (із журн.); *Доволі популярним сьогодні є патинування меблів, яке дизайнери застосовують для створення класичних інтер'єрів, наприклад, у стилі прованс* (з газ.).

2. Стан за знач. **патинува́тися** 1. *Вплив навколишнього середовища й часу спричинюють патинування металу: на поверхні предметів утворюються кольорове напилення, тріщини, затемнення* (з навч. літ.).

ПАТИНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що, чим, спец.* Покривати вироби перев. з міді, бронзи та латуні патиною для надання їм вигляду старовинних. *М'які метали погано реагують на хімічне оброблення, тому патинують їх за допомогою спеціальних фарб і лаків (наносять тонким шаром, а потім знімають з опуклостей, залишаючи в заглибленнях)* (із журн.).

ПАТИНУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок. і док., спец.* 1. Покриватися патиною. *Під впливом навколишнього середовища, особливо атмосферних опадів, вироби з міді, бронзи та латуні патинуються, набуваючи зеленувато-коричневого нальоту на поверхні* (з навч. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **патинува́ти.** *Вироби з міді та її сплавів у Японії патинуються патиною синього, синьо-фіолетового, мідно-чорного кольорів* (із журн.).

ПАТИСО́Н, а, *ч.* 1. Однорічна трав'яниста овочева рослина родини гарбузових; різновид гарбуза. *Патисон є теплолюбною вологолюбною культурою, яка не витримує заморозків* (з наук. літ.); *Патисон не утворює довгих батогів, його плоди мають білу щільну м'якоть усередині й значно дрібніші, ніж у кабачків та гарбуза* (з навч. літ.).

2. Плід цієї рослини. *У патисоні міститься багато калію, тому вживання в їжу цього овоча підвищує м'язову витривалість* (із журн.).

ПАТИ́ЧИНА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **пати́ка** 1. *— Я їм отсею патичиною .. дір у всіх стінах наробл..!* (І. Франко); *Посунув* [охоронець] *піднімати примітивний шлагбаум. Поки дерев'яна патичина сунулася вверх, бразильці жваво переговорювалися* (М. Кідрук).

ПАТИ́ЧКА, и, *ж., рідко.* Зменш. до **пати́ка** 1. *— Аж ось дід. "Хто такий?" Так я патичкою його, а сам за вулик та в ліс* (А. Тесленко).

ПАТИЧО́К, чка́, *ч., розм.* Зменш. до **пати́к.** *Коли під ногами тріснув найменший патичок, то голос стелився кругом, неначе дим по росі* (Л. Мартович); *Юра сідає на поліно біля входу до вігвама і з-поміж віт дістає захований там чисто виструганий патичок* (Ю. Смолич); *Вона сидить, упершись підборіддям у коліна, длубається патичком у вогні. Коли патичок загорається, Віка витягує його з жару і задмухує* (Любко Дереш).

ПАТИ́ЧЧЯ, я, *с., розм.* Збірн. до **пати́к.** *Мокрина біля повітки ламала сухе патиччя на розпал* (П. Козланюк); *Од вишень лишилось патиччя на спомин* (І. Вирган); *Лише в кількох метрах від лісового вівтаря виникла чорна мітка від вогнища. Судячи з обгорілого патиччя, хтось смажив там шашлики* (В. Єшкілєв).

ПА́ТІ, ПА́РТІ, *невідм., с., розм.* Розважальний захід на честь якої-небудь події; вечірка. *Мене взяли працювати на якесь ексклюзивне парті, я була здивована, бо ані мови добре не знаю, ані обслуговувати, зате гарно посміхаюсь і тому працюю в гардеробі* (К. Москалець); *У кінці жовтня один із друзів .. влаштовував паті в* [на] *честь свого дня народження* (Любко Дереш).

ПА́ТІО, *невідм., с.* Внутрішній дворик житлового будинку чи палацу, часто оточений галереями (у 1, 2 знач.), перев. у країнах Середземномор'я та Латинської Америки. *— Є ще внутрішній дворик, патіо називається, звідси його не видно. Там невеликий басейн* (О. Авраменко); *Дівчина дзвінко засміялась і показала на протилежний бік патіо, де з дверей кухні саме вийшла її служниця* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

ПА́ТЛА *див.* **па́тли.**

ПАТЛА́НЬ, я́, *ч., розм.* Те саме, що **патла́ч** 1. *— Отець Миколай!? — аж вигукнув з несподіванки Віталій Стратонович. — Якого ще дідька цьому патланю треба!?* (М. Стельмах); *Два давно не стрижені патлані азартно грали в орла та решку* (М. Сиротюк).

ПА́ТЛАТИ, аю, аєш, *недок., кого, що, розм.* Те саме, що **кошла́тити.** *Професор Трембовський оголосив початок зборів і бігав по залі, патлаючи свою шевелюру* (Ю. Смолич); *З останнім словом Залізняка бійці опустилися на коліна .. Вітер гнався над їх головами, патлав волосся і, здавалось, сурмив до бою* (У. Самчук); *— О, ти тут не дармував, — задоволено казала Марія Яківна і патлала йому відросле за літо волосся* (Валерій Шевчук).

ПАТЛА́ТИЙ, а, е, *розм.* 1. З довгим, густим, скуйовдженим волоссям. *Як .. гляну на його здорові витрішкуваті очі, патлаті брови та чорну кудлату бороду, то мені все чогось здається, що то сидить дідько* (І. Нечуй-Левицький); *Біля АТС на сходах вогнистим кураєм відсвітилась у натовпі патлата голова Миколи* (Яків Баш); *Я шкрябав вірші і тинявсь по місту В компанії патлатих хлопчаків* (Л. Первомайський); *Біля столу хлопець — патлатий, як Ромко, светр розтягнутий, на грудях бейдж "Преса"* (Люко Дашвар); // Довгий, скуйовджений, розпатланий (про волосся). *Патлата голова, кострубаті бурці, патлаті коси на голові зовсім змінили Романове гарне обличчя* (І. Нечуй-Левицький); *Патлате волосся розвіялося на вітрі і обпліталося довкола його голови, мов чорні гадюки* (І. Франко); *Вид його запух, обрезк, патлатий чуб скуйовдився* (В. Малик); // *у знач. ім.* **патла́тий,** того, *ч.;* **патла́та,** тої, *ж., зневажл.* Людина з довгим, густим, скуйовдженим волоссям. *Дме патлатий* [бурсак] *у трубу, надувся, топчеться .. й веселим оком підморгує танцюрам* (С. Васильченко); *Патлатий, опустивши голову і напруживши бичачу шию, грізно посунув назустріч Валері* (В. Нестайко); *Патлатий в окулярах підіймається. Він наче вже трохи оговтався і вирішив припалити від тліючої в попелі головешки* (Любко Дереш).

2. Укритий довгою, густою шерстю. *Ведмідь наче хазяїн посува, оглядає, де кращий вулій, солодший мед; от впав йому такий в око, зараз лапу патлату туди* (Марко Вовчок); *Патлатий цуцик, збиваючи куряву, кинувся на Василька* (П. Панч); *Коли собака, прибігши, сунув йому під долоню вузьку голову з довгими патлатими вухами, Бертен сів на траву, щоб приголубити його* (В. Підмогильний, пер. з тв. Гі де Мопассана); // Зробл., пошитий із шкури з довгою і густою шерстю. *Хмарою насовувались татари; ліворуч .. риштувались лавами польські улани й драгуни; і в млистій далині можна було відрізнити високі ківери від .. патлатих шоломів* (М. Старицький); *На пеньку сидить "машиністка" з вусами, у патлатій шапці з червоною стрічкою* (Ю. Яновський); *Біля мене розсівся на пів лавки жилавий та вусатий ґазда в червонім кожусі і в патлатій баранячій кучмі* (І. Керницький).

3. *перен.* Який має густе листя, довге віття й пишний цвіт. *Дико шумлять патлаті дерева, буря з дощем січе обличчя* (О. Донченко); *Вітер гудів степом, над соснівським парком, розхитуючи патлате гілляччя сосен та ялинок* (О. Ульяненко); // Великий, лапатий, повний (про квітки). *У хату увійшов Роман .. Він приніс здоровий пучок .. крокосу* [крокусу], *котрий вже зацвів жовтогарячими патлатими квітками* (І. Нечуй-Левицький).

4. *перен.* Який має вигляд клаптів (про пару, туман, хмару і т. ін.). *Дощ перестав. Вітер гнав на захід патлаті хмари* (Г. Косинка); *Проти сонця дим, проти зимнього патлатий, що з труби зверта від хати* (П. Тичина); *Яскріє вогнище на високому березі між дубами. Патлате полум'я обіймає казанок* (О. Гончар); *Обрій над полем набряк сірим патлатим туманом* (М. Малиновська).

ПА́ТЛАТИСЯ, ається, *недок., розм.* Те саме, що **кошла́титися.** *З голови десь поділася моя безкозирка, тепер патлається ціла купа нерозчесаного .. волосся* (П. Колесник).

ПАТЛА́Ч, á, *ч., розм.* 1. Людина з довгим, густим, скуйовдженим волоссям. *— Де ж таки любити такого кудлатого пасічника! Якби мій Денис був такий патлач, як оце ти, то й я б перестала його любити* (І. Нечуй-Левицький); *Ач, патлачі, порозкарячували свої мольберти, начепили на пальці дощечки з фарбочками й подумаєш, яку роботу роблять — важності-бо, пихи, страшенної серйозності скільки!* (В. Винниченко); *Чорний патлач у папасі, вигукуючи найстрашніші загрози, сів на коня, оперезав хлопця для певності нагаєм і погнав перед себе* (В. Підмогильний).

2. Тварина з довгою, густою шерстю. *— Діду! — каже Мелася, — у нас ведмідь був .. — А щоб ти не діждав вже довіку меду й покуштувати, лихий патлачу! — проклинав дід, підносячи та ставлячи вуллі* [вулики], *як треба* (Марко Вовчок).

ПА́ТЛИ, *рідко* **ПА́ТЛА,** ів, *мн., розм.* 1. Довгі, густі, скуйовджені пасма людського волосся; кудли. *Валя надів білу сорочку, полатані штани, розчесав свої русі патли* (С. Васильченко); *Денисенко розреготався, трясучи всіма своїми патлами* (М. Стельмах); *Тремтить колючий дріт, а відьма доля розпустила патла і щось не своїм голосом кричить* (В. Стус); *Раз у раз трусив він своєю татарською борідкою та немитими патлами* (Ю. Андрухович); *Вона відкидає голову, патла наче підлітають угору, але правою рукою одразу закидає їх назад* (А. Дністровий); * Образно. *Брудні, густо-сині патли хмар черкають об дахи велетенських башт* (В. Винниченко).

2. Довга, густа, кудлата шерсть тварини. *Укачавшись, увалявшись, устає* [ведмідь], *струшує патли* (Марко Вовчок).

◊ **За па́тли тяга́ти (цу́пити, цуприкува́ти** *і т. ін.) див.* **тяга́ти; Обірва́ти (обску́бти) чу́ба (ву́ха, па́тли, чупри́ну** *і т. ін.) див.* **обрива́ти**[1].

ПА́ТОВИЙ[1], а, е. 1. У шахах — пов'язаний із патом *(див.* **пат**[1]**).** *— У шахах нічиєї як такої не буває. Трапляється патова ситуація, коли супернику неможливо оголосити шах і мат. Можна лише шахувати до безкінечності* (А. Кокотюха).

2. *перен.* З якого немає виходу, не можна вийти; безвихідний (у 2 знач.), безнадійний (у 1 знач.). *Денікінці стягують дедалі більші сили біля мостів, а протистояти їм нема як .. Полковник Вольф піднімався мармуровими сходами на другий поверх, важко дихаючи й нарікаючи на патове становище* (В. Шкляр); *Відчувши патову ситуацію, командування вирішило негайно — за двадцять чотири години — спровадити короля в СРСР* (О. Шугай).

ПА́ТОВИЙ[2], а, е. Прикм. до **пат**[2]**.** *Для приготування пастили патовий сироп змішують зі збитою яблучно-цукровою масою та смаковими й ароматичними добавками* (із журн.).

ПАТОГЕ́Н, а, *ч.* Інфекційний агент, здатний спричинити захворювання людини, тварини та рослини. *Одержані дані показали, що в пшениці, яку вирощено з насіння, сформованого в умовах хронічного опромінення, знижена стійкість до патогенів* (з наук. літ.); *Паразитарні опортуністичні інфекції найчастіше спричинені патогенами, що наявні в найближчому оточенні людини* (з навч. літ.).

ПАТОГЕНЕ́З, у, *ч.* 1. Комплекс внутрішніх механізмів виникнення й розвитку патологічних процесів або хвороби в цілому. *Одним з найважливіших завдань медичної генетики є вивчення патогенезу спадкових захворювань людини на молекулярному рівні* (з навч. літ.).

2. З'ясування особливостей виникнення й розвитку патологічного процесу або хвороби в цілому. *Застосування найновіших методів нейровізуалізації дало змогу розробити принципово нові концепції патогенезу мозкового інсульту* (з наук. літ.).

ПАТОГЕ́НЕ́ЗИС, у, *ч.* Те саме, що **патогене́з.** *У патогенезисі виникнення онкологічної патології домінантна роль належить генетичним змінам, які є успадкованими чи розвиваються під дією канцерогенних і мутагенних факторів* (з наук. літ.); *Найбільш загальними закономірностями патогенезису є пошкодження клітин, тканин і органів, неспецифічні відповідні реакції організму й розвиток типових патологічних процесів* (з навч. літ.).

ПАТОГЕНЕ́ТИКА, и, *ж.* Розділ генетики, що вивчає лії у тварини і людини. *Важливим завданням патогенетики є пошук способів перетворення "аномального" геному на фенотип хвороби* (з навч. літ.).

ПАТОГЕНЕТИ́ЧНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **патогене́тика.** *Вивчення гігієни спадковості й генетичної профілактики є одним із найважливіших напрямів патогенетичних досліджень* (з навч. літ.).

2. Прикм. до **патогене́з** і **патоге́не́зис.** *Локалізація інфаркту мозку значною мірою визначається патогенетичним механізмом, а також темпом його розвитку* (з наук. літ.).

3. Який ґрунтується на патогенезі (у 2 знач.). *Патогенетичне лікування базується на корекції окремих ланок патогенезу, його застосовують при лікуванні багатьох порушень обміну речовин* (з навч. літ.).

ПАТОГЕ́ННИЙ, а, е. 1. Який є причиною хвороби; хвороботворний. — *Мікроби мають велику здатність до пристосування: коли змінюється середовище, то змінюються й мікроби. Ті ж бактерії, що спричиняють гниття, за певних умов можуть ставати патогенними, хвороботворними* (М. Дашкієв); *Моногенеї, паразитичні плоскі черви, локалізуються на зябрах і поверхні тіла риб, часто завдаючи патогенного впливу на хазяїна* (з навч. літ.); *Сир може містити в собі патогенні бактерії, особливо якщо він зроблений з непастеризованого молока в домашніх умовах* (із журн.).

2. *перен.* Несприятливий, шкідливий (у 2 знач.), неприродний (у 1 знач.). *Поклоніння надцінному об'єктові сильніше від патріотизму чи порахунків із патогенними факторами, бо людське є теплішим від крижанізму абстракції* (С. Процюк).

△ **Патоге́нний текст** *див.* **текст.**

ПАТОГЕ́ННІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **патоге́нний.** *Переважна більшість зареєстрованих у гідробіонтів видів бактерій виявляє свою патогенність лише в разі пригнічення імунітету хазяїв і виникнення особливо сприятливих умов для розвитку мікроорганізмів* (з наук. літ.); *Агресивність мікроорганізмів, як відомо, є кількісним показником їхньої патогенності та прямо корелює зі швидкістю росту культури* (з навч. літ.).

ПАТОГРАФІ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **патогра́фія.** *Жан-Поль Сартр здійснив патографію Гюстава Флобера, спираючись як на "чисто" фрейдівські засади, так і привнісши в патографічний досвід деякі авторські наголоси* (з наук.-попул. літ.).

ПАТОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* 1. Психоаналітичне дослідження біографії особи та її творчості. *Сьогодні патографія має репутацію досить екзотичного методу психіатричного дослідження, тож її рідко застосовують як основний підхід у наукових працях* (з наук.-попул. літ.).

2. Жанр літератури, у якому представлене таке дослідження. *Одну з перших патографій, присвячену Сократу, написав французький лікар Луї-Франсуа Лелю в 1836 році* (з навч. літ.).

ПА́ТОКА, и, *ж.* Густа, тягуча солодка речовина — продукт неповного оцукрювання крохмалю. [Г у ж і й:] *Од Чумаренка забіжиш до Кошути: нехай забере в мене патоку та вигонить перваку!* (Я. Мамонтов); — *Буряк як такий,* — *продовжує Скрипка,* — *приносить велику користь .. Він дає жом, гичку і патоку* (Ю. Мокрієв); *Дивився* [Котляревський] *й слухав, і хоч нічого не купував, але неодмінно прицінювався, що коштує, наприклад, .. патока картопляна* (Б. Левін); * Образно. *Критик купався у патоці фраз* (С. Олійник).

◊ **Вхопи́ти (захопи́ти) ши́лом** *(рідше* **на ши́ло) па́токи (ме́ду)** *див.* **ухо́плювати.**

ПА́ТОКОВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **па́тока.** *Патокові інгредієнти;* // Пригот. з патоки. *Художник запросив гостя до маленького столика, який він тим часом устиг накрити, поставивши на ньому пляшку вина, тарілку яблук та груш, другу з патоковими бісквітами* (В. Підмогильний); // Признач. для виробництва патоки. *Найбільш водомісткими галузями є цукрова, консервна, спиртова, патокова, пивоварна* (з навч. літ.); // Який одержують при виготовленні патоки. *Патокову м'язгу згодовують тваринам переважно свіжою, її також силосують* (із журн.).

2. *перен.* Занадто приязний, ласкавий, ніжний; медовий (у 3 знач.). *Обличчя отця Макарія сповнилося патоковим добром* (Л. Денисенко).

ПАТОКОУТВО́РЕННЯ, я, *с.* Утворення патоки. *Посада апаратника varіння утфелю передбачає знання основ технології кристалізації цукру та патокоутворення, а також фізичних і хімічних властивостей сировини — цукрових продуктів, що надходять на уварювання* (з наук.-техн. літ.).

ПАТОКОУТВО́РЮВАЛЬНИЙ, а, е. Пов'язаний з утворенням патоки, признач. для цього. *Патокоутворювальні речовини.*

ПАТОКОУТВО́РЮВАЧ, а, *ч.* Речовина, що спричиняє утворення патоки. *Серед основних компонентів цукрового буряка головним патокоутворювачем є азот* (з навч. літ.).

ПАТО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із патології (у 1 знач.). *Володимир Підвисоцький, відомий український патолог, ендокринолог, імунолог, мікробіолог, вивчав захисні функції організму людини, вплив на нього збудників хвороб та патології мікроорганізмів* (з навч. літ.).

ПАТОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. 1. Стос. до патології (у 1 знач.). *При патологічному дослідженні пеніцилії у формі відповідних структур не виявлені, що свідчить про контамінацію конідіями, які стали потенційним джерелом інфекції* (з наук. літ.).

2. Прикм. до **патоло́гія** 2. *Виснаження кісткової системи призводить до остеопорозу, патологічних переломів і т. ін.* (з навч. літ.); *Можливість залучення сучасної логіки та семантики до психоаналітичного дослідження патологічного мислення закладена вже у фройдівській концептуалізації несвідомого* (із журн.); // Зумовлений патологією. *Ідіосинкразія — це своєрідний патологічний стан людського організму, коли той організм має збільшену, хворобливу вразливість на деякі речі. На харчові, приміром, продукти* (Остап Вишня); *Дарма що Марічині методи були далекі від традиційних, розуміння перебігу патологічних процесів в організмі дозволяли їй ефективніше застосовувати свої чаклунські здібності* (О. Авраменко); *Експериментально-клінічні дослідження показали високу чутливість тканин пародонту до дії променевого чинника. Стресорний вплив суттєво потенціює патологічні явища, пов'язані з дією радіації* (з наук. літ.).

3. *перен.* Який є відхиленням від будь-яких норм у поведінці людини, а також її житті загалом. *Здатність заглиблюватись у працю, в читання, у свої думки досягала в нього того рівня, на якому вона обертається на майже патологічне становище* (В. Домонтович); *— Отже, ми повстали. І ви заперечуєте нашу думку замість того, щоб розглянути її. — Ваш вибрик — патологічне явище, а не нова думка, — втомлено сказав Меркурій* (О. Бердник); *В Андрієві з першої зустрічі мене дратувала якась патологічна непристосованість до життя* (В. Дрозд).

△ **Патологі́чна анато́мія** *див.* **анато́мія; Патологі́чна фізіоло́гія** *див.* **фізіоло́гія.**

ПАТОЛОГІ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **патологі́чний** 2, 3. *Жінка-екстрасенс мене зацікавила. Молода, енергійна, з божевільними очима (божевільними не в розумінні патологічності, а якоїсь відчуженості, заглибленості в світ внутрішнього)* (О. Бердник); *Психопати ввічливі й приязні. А ще цілеспрямовані й наполегливі. Їхня патологічність співрозмірна лише з їхньою послідовністю, яку часто плутають із занудством* (Ю. Іздрик).

ПАТОЛОГІ́ЧНО. Присл. до **патологі́чний** 2, 3. *Усі медичні знання стосуються питання повернення патологічно змінених функцій організму до нормального функціонування* (з навч. літ.); *Часу залишалося обмаль. Шеф патологічно поважав пунктуальність. Тож довелося пришвидшити ходу* (О. Тесленко); *Проблема моєї пам'яті полягає в патологічно здеформованому принципі відбирання інформації* (Т. Прохасько).

ПАТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Наука, що вивчає хворобливі процеси в організмі людини і тварини. *Одним із важливих завдань патології є дослідження структурних, біохімічних та функціональних змін у клітинах, тканинах та органах, що спричинені хворобою* (з навч. літ.); *Баба* [виліковує] *всілякі хвороби: й хірургічні, і внутрішні, й хвороби на очах .. Я вже не кажу про такі хвороби, яких ви ні в якій патології не знайдете* (Остап Вишня).

2. Відхилення від норм життєдіяльності організму. — *Операція тривала 3 години. Я не спав із минулої ночі. Апендицит із патологією* (І. Карпа); *Десь біля дев'ятої у супроводі трьох нянечок прибув октет дітей-аутистів з обласної клініки спадкових патологій* (Любко Дереш); *На основі лімфоїдних і гібридомних клітин одержують цінні культуральні біопродукти, які застосовують у діагностиці, терапії та профілактиці різних патологій* (з наук. літ.).

3. *перен.* Явне відхилення від норми. *Стосовно виникнення небесних тіл ми шукаємо чогось хитромудрого, вважаючи, що поява планетної системи біля зорі є випадком, якоюсь патологією, сплетінням виняткових подій та умов* (О. Бердник); *Влодко .. не міг залишатися сам, і се вже виглядало на якусь патологію. Не міг іти по вулиці, аби когось не зачепити з розмовою* (Г. Пагутяк).

ПАТОЛОГОАНА́ТОМ, а, *ч.* Лікар-фахівець із патологічної анатомії. — *Я виписав свідоцтва про смерть. — А розтин зробили? — Перепрошую, але я психіатр, а не патологоанатом, — набундючився лікар* (Г. Пагутяк); *Ігор Бляшаний, знайшовши спокій душевний на посаді патологоанатома міського моргу, мусив відбувати там цілодобові чергування — двічі або й тричі на тиждень* (О. Ірванець); *Закон містить імперативну вимогу про те, що обов'язковим учасником огляду трупа є судово-медичний експерт. Якщо його прибуття неможливе, для огляду трупа запрошують найближчого лікаря (найчастіше це хірург або патологоанатом)* (з мови документів).

ПАТОЛОГОАНАТОМІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до патологічної анатомії. *У разі виявлення первинного онкологічного захворювання під час патологоанатомічного розтину зв'язок захворювання із виробничими умовами встановлюють заочно* (з наук. літ.); *Згідно з Наказом № 81 Міністерства охорони здоров'я, надання постмортальних послуг — прерогатива патологоанатомічних відділень лікарень* (з навч. літ.).

ПА́ТОЛОЧ, і, *ж., діал.* 1. Потоптане поле, потрава (у 1 знач.). — *Тепер стоїть суша. Пасти коні й худобу нігде, а мужики оце якось вночі наробили на панському сінокосі спашу й патолочі* (І. Нечуй-Левицький).

2. Місце, де хижак з'їв тварину, і залишки тварини на цьому місці. *Так жалко стало Даринці півника, що вона сіла коло тої свіжої кривавої патолочі та й заплакала* (І. Вирган).

3. Залишки після збирання конопель. *Конопляна патолоч.*

4. *збірн., перен., зневажл.* Те саме, що **по́ки́дьки** 2; потолоч (у 2 знач.). *Чужиною переймаються ті, в кого душа як барабан: хто по ньому вдарить, тому й честь прогуркоче, ті, в кого немає в душі нічого святого, хто самі суть — патолоч.., сміття* (Ю. Мушкетик).

ПАТОМОРФО́З, у, *ч., вет., мед.* Стійкі зміни характеру (властивостей і проявів) захворювання під впливом різних чинників. *Не слід вважати патоморфозом виправлення помилкових поглядів на природу того чи іншого захворювання, спричинене розвитком наукової медицини* (з наук. літ.); *Унаслідок значних успіхів у боротьбі з туберкульозом і застосуванням нових лікувальних препаратів виявлено патоморфоз цього захворювання* (з навч. літ.).

ПАТОПСИХО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із патопсихології. *Патопсихолог повинен знати нейрофізіологію, природу й клінічні прояви психічних захворювань, а також володіти психологічними методиками обстеження пацієнтів* (з навч. літ.).

ПАТОПСИХОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до патопсихології. *Отримані під час патопсихологічного дослідження дані використовують для вибору психотерапевтичних заходів і проведення психічної реабілітації* (з навч. літ.).

ПАТОПСИХОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Галузь психології, що вивчає зміни психічної діяльності при патологічному стані мозку; патологічна психологія. *Одним із завдань патопсихології є аналіз закономірностей аномальної відображальної діяльності мозку* (з навч. літ.).

ПА́ТОРОЧ, і, *ж., діал.* Клопіт, турботи. — *Чи ви чули, яку Тимофій має патороч із жінкою?* (В. Стефаник).

ПА́ТОС *див.* **па́фос.**

ПА́ТОСНИЙ *див.* **па́фосний.**

ПА́ТОСНІСТЬ *див.* **па́фосність.**

ПА́ТОСНО *див.* **па́фосно.**

ПАТОФІЗІО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із патофізіології. *Наукові праці видатного українського патофізіолога О. О. Богомольця стосувалися питань ендокринології, порушення обміну речовин, імунітету й алергії, патології кровообігу (зокрема гіпертонії), патогенезу шоку тощо* (з навч. літ.).

ПАТОФІЗІОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до патофізіології. *Основним методом патофізіологічного дослідження є експеримент: зіставлення експериментальних даних з результатами спостережень над хворими дає можливість розробляти практичні рекомендації* (з наук. літ.).

ПАТОФІЗІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Розділ фізіології, що вивчає відхилення, порушення в системі життєдіяльності організму; патологічна фізіологія. *Предметом вивчення патофізіології є загальна нозологія, типові патологічні процеси, порушення обміну речовин і патологія окремих органів і систем* (з навч. літ.).

2. Патологічна зміна в живому організмі. *У дослідженні розглянуто особливості перебігу патофізіології окремих органів і систем організму* (з наук. літ.).

ПА́ТРАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **па́трати.** *Для приготування оселедця під шубою за класичним рецептом використовують оселедець слабосолений патраний без голови, картоплю, моркву, буряк та майонез* (із журн.); * Образно. *Дума-серце, Дума-любка, Дума патрана голубка, Дума смирна, як ягничка, Дума цяця-молодичка* (В. Самійленко); *А ще стає глевкого хліба долі На коники і чарку на обід. А слово спить в позаторішнім листі, І що йому Пегас із м'якуша, Тихенький сум, і рима голосиста, І по живому патрана душа?* (П. Гірник); // **па́трано,** *безос. пред. М'ясо птиці, яку патрано в домашніх умовах, варто ретельно термічно обробляти для знищення можливих шкідливих мікроорганізмів* (з навч. літ.).

ПА́ТРАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **па́трати.** *Технологічне патрання туші великої рогатої худоби здійснюють на спеціальних конвеєрах* (із журн.); *Взявся* [Петро Приблуда] *тепер до патрання гусей для троїцького гетьманського обіду* (О. Ільченко).

ПА́ТРАТИ, аю, аєш, *недок., кого, що.* 1. Очищати від нутрощів, потрухів; потрошити (у 1 знач.). [М а р т и н:] *Поклич панночку. Де вона?* [О м е л ь к о:] *Порося патрають* (І. Карпенко-Карий); *Слуги .. патрали щуку тонким залізом* (К. Гриневичева); — *Де ж твоя риба..? Хоч би вже казав швидше, то, може б, гуртом усі йшли та патрали* (Ю. Збанацький); *Дома застав женихів він зухвалих: одні у покоях Патрали кіз, а інші свиней на подвір'ї смалили* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); // *перен., розм.* Оперувати внутрішні органи; анатомувати кого-небудь. — *Не знаю, яка я. А ви* [хірург] *так виглядаєте, неначе не мене, а вас цілу ніч патрали...* (Ю. Шовкопляс); — *Законно ввезти таку тварину в нашу країну можна лише для потреб зоопарку. Або якщо науковець досліджує таких рептилій. І досліджувати в даному випадку не означає вбивати і патрати ножем* (І. Карпа); // *перен., розм.* Грабувати, спустошувати. *Криштоф дав наказ не патрати замку Януша Острозького* (Іван Ле); — *Патрай орусутські села — нам потрібно якомога більше захопити рабів, коней, скоту, хліба!* (В. Малик); *Ми, бувало, в садок її* [баби Параски] *лазили і патрали груші і яблука, і боялись її синів-вушкодерників, що ловили нас* (І. Драч).

2. Очищати від пір'я; скубти. *Навідалася й тітка Майстриха. Саме вона курча патрала, то так із курчам і в клуню увійшла* (Г. Хоткевич); — *Скуби, Марку, і в окріп, — порадив Тимко .. Марко швидко прийнявся патрати курей* (Григорій Тютюнник); *Челядини бігали по двору як несамовиті, хапали гусей, качок, курей, поросят, різали, скубли і патрали птицю, на хуторі в пана осавула стояв шарварок, навсібіч летіло пір'я* (В. Чемерис).

3. *перен., рідко.* Обмивати, зішкрібати бруд. *Лемент підняла* [мати], *стягнула обох з печі і, патраючи їх, ніби курчат зарізаних, додавала найдивовижніші прислів'я, стягала з них "оте дрянтисько", мила оті "ручиська та ножиська"* (У. Самчук).

ПАТРИЛОКА́ЛЬНИЙ, а, е, *етн.* Пов'язаний із поширеною при патріархаті формою шлюбу, коли дружина переходить жити в родову общину чоловіка. *У багатьох традиційних патрилокальних суспільствах дружина, переходячи в дім чоловіка, установлює тісні зв'язки з його родичами, разом з ними веде господарство й виховує дітей* (з навч. літ.).

ПАТРИЛОКА́ЛЬНІСТЬ, ності і ности, *ж., етн.* Абстр. ім. до **патрилока́льний.** *В українському селі традиційно панувала патрилокальність. Наш фольклор рясніє піснями про сумну долю невістки, яка змушена терпіти знущання свекрухи* (з наук.-попул. літ.).

ПАТРИМОНІА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Спадковий, родовий (у 2 знач.). *Уже на початку XII ст. серед патримоніальних князівств висунулися дві основні ворогуючі князівські династії з двох відгалужень того самого роду Рюриковичів* (з навч. літ.).

ПАТРИМО́НІЙ, ю, *ч., спец.* Спадкове, родове майно. *За часів Київської Русі владу панівної династії над підпорядкованою їй територією та власне патримоній вважали нерозривно поєднаними* (з навч. літ.).

ПАТРИМО́НІУМ, у, *ч., спец.* Те саме, що **патримо́ній.** *У законах Флавія Аркадія патримоніум імператора фактично є не особистим імператорським майном, а частиною громадського фонду, що перебуває в управлінні імператора* (з навч. літ.).

ПАТРИМО́НІЯ, ї, *ж., спец.* Те саме, що **патримо́ній.** *Глибинна суть патримонії полягала в тому, що право кожного члена панівного роду на співучасть у владі вважалося так само очевидним і безсумнівним, як спадкові права землеробаобщинника на землю в межах своєї общини* (з наук. літ.).

ПАТРИ́НІЯ, ї, *ж.* 1. Багаторічна трав'яниста рослина родини валеріанових. *Деякі види патринії використовують як лікарські рослини подібно до валеріани* (із журн.).

2. Квітка цієї рослини. *Квітка патринії має 4 тичинки, довша пара опушена, коротша — гола* (з навч. літ.).

ПАТРИ́СТИКА, и, *ж.* 1. Твори християнських мислителів, у яких викладені основи християнського богослужіння та християнської філософії. *Слов'яномовна літургія, а також рання поява перекладної патристики та агіографії, цілком задовольняючи духовні потреби, не викликали нагальної потреби знання грецької мови* (з наук. літ.).

2. У філософії — сукупність теологічних, філософських і політико-соціологічних доктрин християнських мислителів II–VIII ст. — так званих отців церкви. *З III ст. патристика починає пристосовуватися до теоретичної форми світогляду — філософії, використовує неоплатонізм для обґрунтування християнського віровчення* (з навч. літ.).

3. Розділ богослов'я, що вивчає твори отців церкви; патрологія. *У теології патристика є частиною догматики, переважно як історія догми* (з наук. літ.).

ПАТРИСТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до патристики. *Головними ідеями патристичної теології є визнання надприродності та трансцендентальності Бога, його абсолютної влади над світом, який він створив з нічого, його абсолютної благодаті та справедливості* (з наук. літ.).

ПАТРИЦІА́НКА, и, *ж.* Жін. до **патри́цій.** *Руки Анастасії затримались на .. записнику, де було палацовим церемоніарієм розложено щотижневий церемоніал для кожної придворної патриціанки* (Н. Королева).

ПАТРИЦІА́НСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **патри́цій.** *Її суворо-проста одежа кидається в вічі дивним контрастом супроти оздобної оселі та й коштовного .. патриціанського убрання самого Руфіна* (Леся Українка); *Народжений у патриціанській родині, патріарх Фотій був надзвичайно освіченою людиною* (з навч. літ.); // Власт. патрицієві. *Жульєн, з свого боку, знаходив у манерах маршальші майже довершений зразок того патриціанського спокою, що виявляється в бездоганній чемності* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

ПАТРИЦІА́Т, у, *ч.* Найзаможніший, привілейований шар населення середньовічних міст більшості країн Європи. *Альнпекові стало страшно, бо збагнув, що стати з черню пліч-о-пліч на боротьбу з патриціатом і ділити з нею порівну долю він не зможе, не в його це силах* (Р. Іваничук); *Заможні представники міського патриціату, наприклад Яким Сомко, Іван і Василь Золотаренки, швидко злилися зі старшиною, набувши військового досвіду й навіть слави полководців* (з наук. літ.).

ПАТРИ́ЦІЙ, я, *ч.* 1. У Стародавньому Римі — член родової общини, пізніше — представник родової знаті. *Перед Нероном, Перед Юпітером новим, Молились вчора сенатори І всі патриції* (Т. Шевченко); *Зіпершись на високу спинку стільця, Наливайко розглядав прекрасну копію портрета дружини флорентійського патриція Монни Лізи* (Іван Ле); *Після виділення з роду вельможних патріархальних сімей до патриціїв належала лише родова аристократія, предки якої колись становили царський сенат* (з наук. літ.); * У порівн. *Офіцери кутаються в ковдри граційними, аристократичними жестами, як колись їхні предки — римські патриції — куталися в тоги* (І. Багряний).

2. Особа, що належала до патриціату. — *І міські патриції, і пани радці .. — всі пристануть до нас, коли почують про школу* (З. Тулуб); *Убальдіні дістав руку багатої шляхтянки, даючи початок славному у Львові роду патриціїв* (Ю. Винничук).

ПА́ТРИЦЯ, і, *ж., поліграф.* Рельєфне зворотне зображення друкарського знака, що служить для виготовлення матриці. *Патрицю використовують для друкування або тиснення* (з наук.-попул. літ.).

ПА́ТРИЧНИЙ, а, е, *поліграф.* Прикм. до **па́триця.** *Патричний рядок.*

ПАТРІА́РХ, а, *ч.* 1. Глава роду за родового ладу. *Багатий досвідом життя й знанням людей та обставин, Захар Беркут був правдивим образом тих давніх патріархів, батьків і провідників цілого народу, про яких говорять нам тисячолітні пісні та перекази* (І. Франко); *Сам він патріарх — у прямому значенні цього слова — родоначальник. Глава роду. Та ще якого! Павло Миколайович має 10 дітей і аж 146 онуків та правнуків!* (В. Чемерис).

2. *перен.* Найстарша, найбільш поважана людина в якому-небудь колективі. — *Високоповажане добродійство! Прошу підняти келехи за вельмишановного Олександра Максимовича, нашого сивого патріарха* (М. Стельмах); // *кого, чого.* Людина, яка є старшою і найвидатнішою в якій-небудь галузі діяльності. *І ти* [Джамбул] *тепер у нас — як патріарх народних поетів; як перший пропагандист і агітатор* (П. Тичина); *Книжка закінчується післямовою (власне, посмертним словом про І. Багряного) пера патріарха історії української літератури XX століття та політології Григорія Костюка* (О. Шугай); * Образно. — *Навіть такий могутній патріарх лісів, як дуб, і той не може обійтися без супутника...* (М. Чабанівський).

3. *рел.-церк.* Титул глави самостійної церкви в православ'ї, ряді східних та помісних греко-католицьких церков, а також особа, що має цей титул. *Патріарх входить у печеру до гроба Господнього з пучком незасвічених свічок і молиться* (І. Нечуй-Левицький); *Радіо транслює службу Божу з Ватикану. Потім — проповідь патріарха Йосифа Сліпого* (Т. Прохасько).

ПАТРІАРХА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Стос. до патріархату (у 1 знач.). *Іменування за предками батьківської лінії (так звані патроніміки) в гомерівську епоху свідчать про сталість патріархального укладу, що прийшов на зміну давньому матріархатові* (з наук. літ.).

2. *перен.* Який залишається вірним старим традиціям, відповідає їм. *Він із давнього, патріархального життя перейшов у нове, незвісне його дідам і прадідам* (І. Франко); — *Я думала сьогодні, — мовила замислено Марія, — як усі німецькі патріархальні родини, всі бюргери .. у ці дні уславляють Шиллера за те, що він висловив їхні ідеали* (О. Іваненко); *Мойра, як і переважна більшість дівчат.., обмежилася тим, що закінчила школу, після чого, в найкращих традиціях патріархального суспільства, швиденько вийшла заміж* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Такий, як у старі часи, в старовину; застарілий (у 2 знач.). — *Ми .. в цих патріархальних сукнях поставали схожі на якихсь святих преподобниць!* (І. Нечуй-Левицький); — *Цур тільки без індустріалізації, нехай усе буде по-старожитному, так би мовити, в патріархальному стилі* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Шестеро биків, запряжених цугом, надавали повозові якогось патріархального вигляду, що вельми йому пасував* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // Простий, нехитрий, вільний від умовностей. *Начальники, звісно, гнівалися в душі, застерігши таку демонстративну неповагу, бо, як і все у нас, були люди прості, щирі й трошки патріархальні* (В. Дрозд).

△ **Патріарха́льна сім'я́** *див.* **сім'я́.**

ПАТРІАРХА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **патріарха́льний.** *Хоч він* [Воздвиженський] *сам і встоював дуже за патріархальність, одначе вже далеко одійшов од неї і хотів її накинуть на шию комусь іншому* (І. Нечуй-Левицький); *Ось завтра поїде, нічого не зробивши, зазнавши ще однієї творчої поразки... Скільки тих поразок лише за післявоєнні роки! Там формалізм, там патріархальність* (О. Гончар).

ПАТРІАРХА́ЛЬНО. Присл. до **патріарха́льний** 2. *Дзвоників на прислугу в номерах нема. Слуг кличуть патріархально: одчиняють вікна або двері й на все горло кричать: Владек! Касю! Марино!* (І. Нечуй-Левицький); *Відхід Іванів відбувся патріархально просто. Скинув свій бордюжок на спину.., кивнув головою хлопцям і, навіть не сказавши "прощайте" чи там іще що, пішов* (Г. Хоткевич).

ПАТРІАРХА́ЛЬЩИНА, и, *ж., розм.* Патріархальні звичаї; пережитки старовини, патріархальних стосунків, побуту, звичаїв (перев. з відтінком осуду). — *Скажіть, вельмишановний товаришу голово, до якого вже залітають гості навіть з області, чого у вашій хаті і досі долівка, а не підлога? Любов до старовини, патріархальщини?* (М. Стельмах); *Павлові схотілося почути сковородинський афоризм з уст самого автора й переконатися в його правоті або ж відкинути назавжди як непотрібну патріархальщину* (Р. Іваничук); — *Вони* [французи] *чомусь вперто свій героїчний епос про Роланда називають традиційно — пісня. А це вже, сам знаєш — пережиток, патріархальщина* (В. Чемерис).

ПАТРІАРХА́Т, у, *ч.* 1. Форма первісного родового суспільства, для якої властиве утворення родових груп за спорідненістю по чоловічій лінії та з керівною роллю в них чоловіка. *Грошей їм не вистачає, вона докидає 30 грн, кажучи, що на Заході кожен платить за себе і не варто зважати на рудименти патріархату* (С. Процюк); *Перехід до патріархату відбувся внаслідок значного розвитку продуктивних сил* (з наук. літ.); // Останній період первіснообщинного родового ладу, що заступив матріархат. *Коли матріархат закінчився і вступив у дію патріархат, жінку зненавиділи, тому що вона тисячі років була володаркою в сім'ї* (О. Бердник); *Існування патріархату збіглося в часі з мідною й бронзовою добою, а також раннім періодом залізної доби* (з навч. літ.).

2. Надмірна маскулінність відносин у суспільстві; домінування чоловіка в сім'ї, господарстві, суспільних відносинах і т. ін. *"Власна кімната" (1929 р.) Вірджинії Вулф вирізняється аргументацією необхідності буквального фізичного простору для успішної діяльності жінок-письменниць у літературній традиції, де панує патріархат* (з навч. літ.).

3. *рел.-церк.* Те саме, що **патріа́рхія** 1. *На біду православних, в царгородськім патріархаті настало замішаннє* [замішання] *по смерти Єремії (вмер р. 1594)* (М. Грушевський); *З підпорядкуванням Київської митрополії Московському патріархату живий дух народної віри поступово втрачався* (І. Дзюба).

ПАТРІАРХА́ТНИЙ, а, е. Стос. до патріархату (у 2 знач.). *Патріархатна культура, проти якої бунтує фемінізм, пронизана цінностями андроцентричної ідеології, "чоловічим шовінізмом"* (із журн.).

ПАТРІА́РХІЯ, ї, *ж., рел.-церк.* 1. Церковно-адміністративна одиниця, підпорядкована патріархові (у 3 знач.). *Руська церква, попри свою залежність від царгородської патріархії, ніколи не була під юрисдикцією патріарха, а управлялася і судилася цілком автономно* (І. Франко); *Київська патріархія розгортає широку видавничу діяльність. Планується видання нової Євангелії* (О. Шугай).

2. Вища влада окремих автокефальних церков у православ'ї. *Патріархія певної незалежної православної церкви обмежена власними кордонами, тому не може поширюватися на територію іншої помісної церкви* (з навч. літ.).

ПАТРІАРХУВА́ННЯ, я, *с., рел.-церк.* Дія за знач. **патріархува́ти.** *Патріархування Філарета розпочалося з 1995 року* (із журн.).

ПАТРІАРХУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., без дод., рел.-церк.* Бути патріархом (у 3 знач.). — *Ще побачимо, — засміявся архімандрит.., патріархувати, мабуть, ще доведеться* (З. Тулуб).

ПАТРІА́РШЕСТВО, а, *с., рел.-церк.* 1. Система церковного управління з патріархом (у 3 знач.) на чолі. *У 1721 р. патріаршество було скасоване, замість нього Петро І та наступні імператори всеросійські призначали світських керівників над церквою* (з навч. літ.).

2. Перебування в сані патріарха (у 3 знач.). *Над греками турчин володіє, патріархи патріаршество у турка купують, живуть у поганській неволі, вольности ніякої не мають, біду терплять, мучаться* (І. Франко); *В 1660 році скликано духовний собор, який позбавив Никона патріаршества і священства* (П. Загребельний).

ПАТРІА́РШИЙ, а, е. 1. Прикм. до **патріа́рх.** *По смерті Піскарьова-діда мав надію перебрати патріарші права, а так воно не вийшло: Марія, дружина Михайла, цупко перехопила владу* (О. Ульяненко); *Зоставивши патріарший престол і перебуваючи в Воскресенському монастирі, Никон завів звичай у всі дні по літургії молебен співати Пресвятій Богородиці київським суголоссям* (П. Загребельний); *Сів на столі патріаршому царгородському Флавіан, і був ворог і супротивник імператорові Теодосієві Другому* (І. Білик).

2. Такий, як у патріарха (у 1, 3 знач.); патріархальний (у 3 знач.). *У нього були блакитні, дуже рухливі молоді очі. Вони ніяк не гармонували з величною сивиною його патріаршої бороди* (В. Собко); *Це, звичайно, був голос Карпа Любанського, з його патріаршими інтонаціями* (Ю. Іздрик).

ПАТРІО́Т, а, *ч.* 1. Той, хто любить свою батьківщину, відданий своєму народові, готовий для них на жертви й подвиги. — *Я не гірший патріот від другого: я люблю своє рідне* (Л. Мартович); — *Ми поважаємо патріотизм у всякій нації, — заспокійливо говорив художникові старшина Багіров. — Бо ми самі патріоти* (О. Гончар); *На захист Карпатської України вирушили групи українських патріотів із галицьких земель* (М. Андрусяк); *Патріот — се той, котрий береже цілість свого роду, виховує родину в порядности і національному дусі, береже в родючому і красивому стані землю* (М. Дочинець).

2. *перен.* Той, хто відданий чому-небудь, гаряче любить щось. *Навчаючись у Львівській духовній семінарії, Маркіян Шашкевич організував гурток патріотів рідної мови* (з наук. літ.); *Завдяки працівникам краєзнавчого музею, справжнім патріотам своєї справи, мешканці нашого міста мають можливість ознайомитися зі славною історією рідного краю* (з газ.).

◊ **(1) Квасни́й патріо́т,** *ірон.* — той, хто схиляється перед відсталими формами життя й побуту своєї країни, вихваляє все своє та не сприймає чужого. *Безперечно, у вітчизняного квасного патріота після прочитання твору неодмінно виникало "викривальне": "А що в нас?! Гірше?"* (Остап Вишня); *Важко сподіватися з квасного патріота вільно мислячого філософа* (Є. Гуцало).

ПАТРІОТИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Любов до своєї батьківщини, відданість своєму народові, готовність для них на жертви й подвиги. — *Я вражений патріотизмом колишнього гетьмана України. Французи цікавляться історією вашого краю, гетьманами, їхніми нащадками... — мовив Любимський* (Р. Іваничук); *Могутній геній Т. Шевченка розбудив багато талановитих душ, надихнув їх патріотизмом і бажанням бачити свій народ вільним серед інших вільних народів світу* (В. Русанівський).

2. *перен.* Відданість чому-небудь, любов до чогось. *Він .. не знав ніякого іншого патріотизму, крім бюрової пунктуальности* (І. Франко).

Патріоти́чні почуття́ <Почуття́ патріоти́зму> *див.* **почуття́.**

◊ **(1) Квасни́й (галу́шковий) патріоти́зм,** *ірон.* — схиляння перед відсталими формами життя й побуту своєї країни, вихваляння всього свого й несприйняття чужого. *Д. Вартовий підступив до таких речей, зачепивши другі хиби старших українських писателів XIX ст., хиби, котрі він зве "шовінізмом і галушковим патріотизмом"* (М. Грушевський); — *На квасному патріотизмі далеко не заїдеш... Нас такими імперія зробила* (М. Руденко).

ПАТРІОТИ́ЧНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **патріо́т.** *Український націоналістичний рух на практиці був завжди оборонним, визвольним, патріотичним рухом, який боровся за незалежність України, за право народу мати свою державу* (І. Дзюба); *Після чотирьох класів сільської школи Омелян іде вчитися до гімназії у Перемишлі, яка була на той час могутнім бастіоном українських патріотичних сил* (М. Андрусяк); // Власт. патріотові. *Я радію, коли на нашому літературному обрії з'явиться справжній художній твір. І це не з якихось патріотичних почувань* (Б. Антоненко-Давидович); *— Ми віддаємо належне вашому патріотичному бажанню* (О. Гончар); // Який складається з патріотів. *— Мене назначили уповноваженим по організації підпільної патріотичної групи* (М. Стельмах).

2. Який виражає патріотизм, сповнений патріотизму. *Замість обіцяного "Волинського образка" оце посилаю Вам дві патріотичні штуки* (Леся Українка); *Верґілієва поема була великим патріотичним твором, що давав вислів римським національним гордощам, зв'язуючи Рим з давньою і на всі віки славетною Троєю* (М. Зеров); *В цій газеті ти вже не надрукуєш вірша рідною мовою. Навіть патріотичного. І взагалі друкуватися є змога тільки в перекладі* (О. Шугай).

Патріоти́чні почуття́ <Почуття́ патріоти́зму> *див.* **почуття́.**

ПАТРІОТИ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **патріоти́чний.** *— Це* [гітара] *єдине, що лишилося у мене на згадку про мою героїчну Одесу.., — чеше Петро не моргнувши оком. Можливо, саме в цьому військовий комісар побачив високу патріотичність Чопика* (Є. Доломан); *Прогрес полінаціонального українського суспільства залежить від рівня його гуманізму й патріотичності, спільної відповідальності за долю країни як єдиного цілого* (з наук.-попул. літ.); *Сповнена патріотичності й ліризму, поезія Василя Симоненка "Задивляюсь у твої зіниці" яскраво виражає кредо поета як вірного сина й громадянина України* (з навч. літ.).

ПАТРІОТИ́ЧНО. Присл. до **патріоти́чний.** *— Я не хочу бути народним кумиром, не хочу, щоб .. значки з моїм портретом пришпилювали собі на груди патріотично настроєні дівчата. Я хочу служити істині!* (П. Загребельний); *Ховрашкевич все ще доводив, що нашою пастою таки краще чистити зуби: по-перше, це патріотично, по-друге...* (О. Чорногуз); *Патріотично вихований юнак одним із перших зголосився до лав Українських Січових Стрільців* (М. Андрусяк); *Чи критика не зашкодить популяризації тигиринського феномену? Бо якщо зашкодить, то це вже не надто патріотично* (Н. Сняданко); *Ліворуч пахкав та тремтів чималий пароплав, дуже патріотично прикрашений прапорами від бака до корми* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ПАТРІО́ТКА, и, *ж.* Жін. до **патріо́т.** *— Мені треба жінки сміливої, щоб уміла часом турка під бік шпигонуть і щоб була й патріотка, любила свій край, свою мову й свою віру* (І. Нечуй-Левицький); *В бій вона пішла рядовим бійцем, показавши себе хороброю і мужньою патріоткою* (М. Шеремет); *Вона сирота, навіть не пам'ятає батьків, безпартійна, але ідейна, тверда у своїх переконаннях українська патріотка* (О. Шугай).

ПАТРІО́ТСТВУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Удавати із себе палкого патріота. *От Ви, замість патріотствувати, напродукуйте в такім роді з копу штучок, а вийде збірничок, з котрим таки мож* [можна] *буде сміло показатися в люди* (І. Франко).

ПАТРОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ богослів'я, що вивчає твори отців церкви; патристика (у 3 знач.). *Витоки патрології знаходимо вже в "Церковній історії" Євсевія Кесарійського, у якій наявні епізодичні відомості про твори багатьох отців церкви та церковних письменників* (з наук.-попул. літ.).

ПАТРО́Н^{1}, а, *ч.* 1. У Стародавньому Римі — багата, впливова особа, звичайно патрицій, що брала під своє заступництво вільних незаможних або неповноправних громадян. [К л і є н т:] *Патроне, як гадаєш, що їм* [християнам] *буде?* [М о л о д и й р и м л я н и н:] *Ну, звісно, смерть* (Леся Українка); *Клієнтела мала особливе значення в період Республіки. Патрон зобов'язувався захищати своїх клієнтів у разі судових розглядів, викуповувати членів їхніх сімей, які потрапили в залежність* (з навч. літ.).

2. Власник фірми, керівник підприємства і т. ін. *Під час профспілкового руху 2003–2008 рр. у Франції більшість маніфестацій закінчувалася підписанням угод між працівниками й патронами компаній: прибутки фірм постійно зростали, останні могли поліпшувати умови праці своїх робітників* (з публіц. літ.); // *розм.* Безпосередній керівник (щодо свого підлеглого). *Тепер він мав судити свого колишнього патрона, зичливця й товариша в Центральній Раді Сергія Єфремова та інших відомих і невідомих Одинцеві людей* (Б. Антоненко-Давидович); *Я був тільки гід та тлумач і права голосу не мав. В мої обов'язки входило лише виконувати доручення моїх патронів* (Ю. Смолич); *Вони грають блюзи, класичні речі, котрі патрон вибирав для них особисто* (С. Жадан).

3. *перен.* Чий-небудь заступник, захисник. *— То Місяць є вашим* [заячим] *царем? — мовив Слон. — Так є, він наш цар і наш патрон* (І. Франко); *Доля Беарну опиниться в руках Папи та імператора Римського, як номінальних суверенів, патронів князівства* (О. Авраменко, В. Авраменко).

4. *заст.* Святий, що вважається заступником людини, яка має його ім'я, або заступником, захисником якого-небудь міста, громади. *Перед образом патрона Палко так моливсь він* [монах] *богу, Що в несилі просто падав Непритомний на підлогу* (В. Самійленко); *— Панове лицарі, прихиліть коліна свої та помоліться на славу Богородиці Діви Марії і патрона нашого святого Онуфрія* (Ю. Винничук); *Міста також можуть мати святого заступника: патроном, наприклад, Києва є Архангел Михаїл* (із журн.).

ПАТРО́Н^{2}, а, *ч.* 1. З'єднані гільзою в одне ціле куля або дріб із пороховим зарядом і капсуль із запальником; набій (у 2 знач.). *На грудях замість ладунки широкий черес, набитий в два і три ряди патронами* (О. Стороженко); *Маркіян, присівши біля кулемета, уже мовчки набивав стрічку патронами* (О. Гончар); *Сухо клацнув затвор, заганяючи патрон в магазин* (Д. Білий); // Те саме, що **гільза** 1. *У Гриші був невеличкий мідний патрон від якогось протитанкового снаряда* (Л. Смілянський); *— Вчора підійшов* [Мишко] *до мене, в одній руці пташеня, а в другій іржавий патрон, ще й куля стирчить у ньому* (О. Гончар); // *перен.* Про якусь схожу на гільзу трубку. *Довжина утокової нитки, намотуваної на паперовий патрон, становила 90 метрів* (з навч. літ.); *Перед початком розіграшу комісія ретельно перевіряє квитки, що вкладатимуться в спеціальні патрони для лотерейного барабана* (з газ.).

2. Пристрій для затискування оброблюваної деталі або різального інструмента в токарному і свердлильному верстаті. *Токар-наладчик Коропов сконструював спеціальний патрон для утримування фрези* (П. Автомонов); *Він обережно брав довгасту лискучу деталь з одного верстата, піднімав угору, переносив і точно вкладав у патрон другого верстата, який негайно починав її обробляти* (В. Нестайко).

3. Частина електричного освітлювального приладу, у яку вгвинчується лампочка для приєднання її до мережі. *Лампочки лиш де-не-де горять, а інші знову порозтрощувано, самі скляні гузирі з патронів стирчать* (О. Гончар); *Сусід .. в патрони вкручуватиме постійно свої лампочки* (О. Чорногуз); — *У моєму кабінеті двоє придурків укручують лампочку! Один, уявіть собі, стоїть на табуретці й тримає лампу в патроні, а другий — крутить його разом з табуреткою!* (Л. Кононович).

ПАТРО́Н³, а, *ч., заст.* Модель, за якою виготовляють якусь деталь (зразок для викроювання у швейному, паперовому, кушнірському виробництві). *Патрони для кроєння рукавів різних моделей можна знайти в спеціальних посібниках* (із журн.); // Трафарет малюнка по тканині в ткацькій промисловості.

ПАТРОНА́Ж, у, *ч.* 1. Організоване медичне обслуговування певних контингентів осіб у домашніх умовах. *Саме активістки з благодійних товариств, так звані знудьговані панійки, заклали підвалини сучасного медсестринського патронажу хворих на туберкульоз* (з наук.-попул. літ.); *Цього року в шпиталі проліковано майже 300 ветеранів, також під постійним патронажем перебувають самотні пенсіонери з хронічними захворюваннями* (з газ.).

2. *книжн., заст.* Те саме, що **патрона́т** 2. *Необхідно змінити напрям діяльності спостережних комісій виключенням із їхніх функцій патронажу, щоб комісії мали змогу зосередитися на реалізації функції моніторингу дотримання прав і свобод осіб, позбавлених волі* (із журн.).

ПАТРОНА́ЖНИЙ, а, е. Стос. до патронажу. *Сьогодні спостерігаємо феномен приватизації влади, сутність якого полягає в пануванні патронажних відносин, персоналізації влади* (із журн.); // Який здійснює патронаж. *Силами черкаського Червоного Хреста засновано патронажну службу, у якій понад двісті медичних сестер, а у віддалених селах відкрито 48 кімнат медико-соціальної допомоги* (з газ.); *Патронажні організації, центри працевлаштування та консалтингові служби для колишніх засуджених покликані полегшувати процес їхньої адаптації в суспільстві після звільнення із закладів позбавлення волі* (з навч. літ.).

Патрона́жна сестра́ *див.* **сестра́.**

ПАТРОНА́ЛЬНИЙ, а, е. Прикм. до **патро́н¹**. *Усі члени територіальної спільноти — громади — знали одне одного, були пов'язані родинними, службовими, патрональними зв'язками* (з навч. літ.); *Собор Святого Юра у Львові, можливо, заснований як патрональний храм галицького князя Юрія Львовича* (з наук.-попул. літ.).

ПАТРОНА́Т, у, *ч.* 1. У Стародавньому Римі — влада, становище патрона (*див.* **патро́н¹** 1), його заступництво. *У пізній Римській імперії патронат став формою залежності невеликих власників від заможних землевласників* (з навч. літ.).

2. Узагалі заступництво з чийогось боку. *XVI вік був часом найгіршого розстрою й упадку православної церкви української наслідком отого королівського подавання (інакше званого патронатом)* (М. Грушевський); *В астрологічний патронат я, звичайно, не вірю, а все ж приємно бути народженим під зіркою з таким загадковим іменем* (Л. Костенко).

3. Виховання в родинах громадян дітей-сиріт, а також дітей, що втратили зв'язок із батьками, здійснюване на кошти державних органів і під їхнім контролем. *За договором про патронат над дитиною орган опіки та піклування влаштовує дитину, яка перебуває в складних життєвих обставинах, у сім'ю патронатного вихователя* (з мови документів); // *розм.* Державний заклад для утримування сиріт. — *Що ж вам про неї розповісти?* — *мулився голова ..* — *Батько загинув на фронті, виросла в патронаті* (О. Гончар); *Ще в семилітці, в патронаті, а потім у педтехнікумі вписувала* [Віта] *собі до щоденника відомі висловлювання письменників класиків і знаменитих людей про любов, як Божі заповіді* (Б. Харчук); — *Ботинки, мамо, давали тільки сиротам з патронату,* — *одказав Їгорко* (Григорій Тютюнник).

(1) Під патрона́том *чиїм, кого* — за сприяння або під постійним наглядом, контролем. *Саме в цій частині міста, на Бауерах, знаходяться .. нічні притулки під патронатом Армії Спасіння та інших добродійних місій* (І. Керницький); *Під час революції пан утік до Парижу, а дід Віцьо з бабою Віцихою зосталися доживати віку на Україні... під патронатом моїх баби Тетяни* (Г. Тарасюк); *Лікарня була під патронатом кількох міжнародних організацій і виглядала розкішно* (І. Роздобудько).

ПАТРОНА́ТНИЙ, а, е. Стос. до патронату. *Патронатні відносини мали особливе значення в період Республіки, причому клієнтські зобов'язання часто передавалися в спадок* (з наук.-попул. літ.); *До сім'ї патронатного вихователя можуть бути одночасно влаштовані тільки діти, які є між собою рідними братами та сестрами, або діти, які виховувалися в одній родині* (з мови документів).

ПАТРОНЕ́СА, и, *ж.* 1. Жін. до **патро́н¹** 2–4. *Безбородько і сам співчував землякам, котрі з волі цариці потрапили в кріпосне рабство, якого на Україні не було, але ці співчуття таїв глибоко в душі, щоб не накликати на себе гніву патронеси* (В. Малик); *Здивована секретарка не скористалась електронним зв'язком, а особисто пішла доповісти своїй патронесі про дивного гостя* (В. Кожелянко); — *Приїжджайте обоє на храм: вшануємо святу Варвару, нашу Ковалівську патронесу* (Я. Качура).

2. Жінка — заступниця якої-небудь благодійної установи. *Приїзд графині-патронеси застукав матушку Раїсу зненацька* (О. Донченко); *Багато й дуже багато робить цариця Анна, в неї, як і слід було ждати, є друзі серед воєводш* [дружин воєвод] *і боярине, вона — патронеса храмів і соборів* (С. Скляренко).

ПАТРО́НІМ, а, *ч.* Ім'я батька, яке приєднується до імені дітей; по батькові. *В арабській мові для утворення патроніма використовують частку "ібн", що означає "син" і вживається безпосередньо перед ім'ям батька* (з навч. літ.).

ПАТРОНІМІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до патронімії. *Починаючи із середини XVII ст., сімейні общини, так звані дворища, розпадалися на патронімічні (сябринні) структури, неподільні сім'ї, а зрештою й на малі сім'ї* (з наук. літ.); *Для української мови різноманітність словотвірного спектра патронімічних форм пояснюється не стільки соціальною, скільки територіальною диференціацією* (з наук.-попул. літ.); *На заболочених теренах Полісся ніколи не виникали патронімічні назви з формантом -ичі, які б позначали земельні володіння родів* (з навч. літ.).

ПАТРОНІ́МІЯ, ї, *ж.* 1. Форма суспільного устрою, властива патріархальному родовому ладу. *У різних народів патронімія мала свої незначні відмінності, але головними ознаками були колективне володіння землею, переважання громадських інтересів над приватними* (з наук.-попул. літ.); // Група споріднених сімей, що зводять себе до загального чоловічого предка й називаються його іменем. *Усередині патронімій можуть виникати нові, дочірні патронімії* (з навч. літ.).

2. Найменування племен, родів, їхніх членів за власним іменем спільного предка по батьківській лінії. *У середньовічній Італії патронімія була обов'язковою: в офіційних документах імені було недостатньо, тому завжди уточнювалося, до якого сімейства належить людина* (з наук. літ.).

ПАТРО́НКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **патроне́са.** *Фрау Тільде .. вирішила бути його патронкою, бо за ту поміч, яку вона йому в трудний для парубка момент виявить, він безперечно їй добре віддячить згодом* (Н. Королева); *Візьми створіння свої, Боже, на вічний упокій! .. Патрони, патронки з ангелами, зі святими Душі в небо спровадьте заступництвом своїм* (І. Франко).

ПАТРО́ННИЙ, а, е. 1. Прикм. до **патро́н**[2] 1. *То була засідка стрільця .. Патронні гільзи, снайперська гвинтівка у спеціальній видовбині* (Ю. Яновський); *Старший оперуповноважений вийшов на ґанок, по-господарському роздивився валку з кулеметами й патронними стрічками з німецького бомбардувальника* (М. Малиновська); // Признач. для патронів. *На повитих мороком вулицях не припинявся рух: гуркотіли патронні повозки, проскакували кудись верхівці* (О. Гончар); *Солдати в плащах ішли забрьохані й мокрі.., а під плащами, приторочені спереду до пояса, стовбурчились по дві шкіряні патронні сумки* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); // Признач. для виготовлення патронів. *Колектив Луганського патронного заводу передав за цукор Махнові півтора мільйона набоїв* (з навч. літ.); // Який заряджається патронами. *У кінці XIX ст. в артилерії низки країн з'вилися патронні гармати з високою початковою швидкістю пострілу, лафети яких мали противідкатні пристрої* (з навч. літ.).

2. До складу якого входить патрон *(див.* **патро́н**[2] 2). *Патронний верстат використовують для виконання різноманітних токарних робіт, а також нарізування метричної, модульної, дюймової різьби* (з навч. літ.); // Який здійснюється за допомогою такого патрона. *Верстат токарний патронний високої точності ТПК-125ВН2 з числовим програмним керуванням призначений для патронного оброблення за спеціальною програмою* (з наук.-техн. літ.).

ПАТРО́ННИК, а, *ч.* 1. Задня частина каналу ствола у вогнепальній зброї, признач. для вкладання патрона *(див.* **патро́н**[2] 1). *Стара гільза застряла в патроннику і витягнути її не було сили* (В. Гжицький); *Кожух тихо загнав патрон до патронника і, тримаючи карабін наготові, проскочив до великого двору* (Д. Білий); * Образно. *Варто було в листі до Сашка запитати, чи сам він вірив у добро, скручене в кулю і всаджене в патронник автомата* (Р. Федорів).

2. Той, хто виготовляє патрони *(див.* **патро́н**[2] 1). *Патронник на заводі боєприпасів.*

ПАТРО́ННИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **патро́нник** 2. *Кваліфікована патронниця.*

ПАТРОНО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **патронува́ти.** *Коли подивився на елегантний, синій з білим пером Нелин капелюшок, йому чомусь враз пригадалося, як дощового осіннього вечора сорок четвертого року чекали вони, одинадцятеро патронованих дітей, з міста, з Ніжина, американської посилки з одягом* (Ю. Мушкетик); *Передання дітей під патронат у селянські сім'ї поєднувалося із державними заходами соціальної підтримки — призначення коштів на утримання патронованої дитини з місцевих бюджетів* (з навч. літ.).

2. *у знач. ім.* **патроно́ваний,** ного, *ч.;* **патроно́вана,** ної, *ж.* Дитина-сирота, виховувана в родині на кошти державних органів та під їхнім контролем. —*Де ж твої нові штани?.. Назар .. знав, що патронованого шмагати не дозволено* (Ю. Збанацький); *Поїхав .. патронований ще улітку, і ні слуху ні духу до самого Різдва* (В. Дрозд).

ПАТРОНТА́Ш, а, *ч.* Сумка або пояс з футлярами (гніздами) для рушничних і пістолетних патронів. *На столі лежить старовинна зброя: іржаві шаблі, пістолети, стара рапіра, патронташі і інше* (С. Васильченко); *Я ще раз переглядаю мій патронташ, переміщаю в ньому набої з різними номерами шроту і перекидаю за плече ягдташ, вдесяте зазирнувши в цівки рушниці* (Б. Антоненко-Давидович); — *Нічого втішного, — говорить Мігель, молодий, широкоплечий, ніжноокий, в сірих полотняних штанях і розідраній сорочці, з патронташем на поясі і через плече* (Ю. Бедзик).

ПАТРОНТА́ШНИЙ, а, е. Прикм. до **патронта́ш.** *Окрім універсальних патронташних пасків, є ще патронташні жилети, і хоч вони громіздкіші за звичайні патронташі, однак уміщують значно більше набоїв* (із журн.).

ПАТРОНУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **патронува́ти.** *У будь-якій країні на державу покладається функція патронування національних інтересів у глобальному середовищі, забезпечення внутрішньої соціальної стабільності як найважливішої передумови розвитку* (з наук.-попул. літ.); *У разі наявності обставин, що обґрунтовують необхідність і доцільність патронування над дитиною понад зазначений термін, орган опіки та піклування може його подовжити* (з мови документів).

ПАТРОНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок.* 1. *кого, що.* Бути патроном *(див.* **патро́н**[1] 3) або патронесою щодо кого-, чого-небудь, опікуватися ним. *Хіба могла вона* [графиня] *допустити, щоб газети почали писати про цей випадок у притулку, який вона патронує?* (О. Донченко); *Як і вся рота, Хома патронував малого телефоніста і де тільки міг — протегував йому* (О. Гончар); *Із демографічною ситуацією пов'язане ще одне нагальне завдання — створення мережі перинатальних центрів у межах реалізації проєкту "Нове життя, нова якість материнства й дитинства", який патронує Адміністрація Президента України* (з газ.).

2. *кого.* Здійснювати патронат (у 3 знач.). *Сім'я патронатного вихователя — це сім'я, у якій за згоди всіх її членів повнолітня особа, яка пройшла спеціальний курс підготовки, патронує неповнолітню особу на професійній основі* (з навч. літ.).

ПАТРОНУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок.* Пас. до **патронува́ти.** *У XVII ст. в Англії та Франції наукові дослідження культивувалися в академічних структурах, які звичайно патронувалися державою* (з наук. літ.); *Канадські книговидавці можуть претендувати на отримання кредитів через спеціальний Фонд розвитку культурних галузей, що патронується федеральним урядом і Канадським банком ділового розвитку* (з газ.).

ПАТРО́НЧИК, а, *ч.* Зменш. до **патро́н**[2] 1. *Зопалу хлопець вистріляв п'ять патрончиків, але нікуди не влучив* (Б. Антоненко-Давидович); *Айт зібрав патрончики, зважив їх на руці. "Присягаюсь! — промовляв він у думці. — Присягаюсь пам'яттю батька й матері, пам'яттю тих, що загинули в Уранії, зробити все можливе, щоб перетяти шлях війні!.."* (М. Дашкієв); *Розшукавши жовтенький патрончик помади, вона підфарбувала губи* (Григорій Тютюнник).

ПА́ТРУБОК, бка, *ч.* Коротка трубка, що є відводом від основної труби, від резервуара, з'єднує частини трубопроводу, приєднує його до чого-небудь. *Мотор востаннє натужився, загарчав і заглух. Крізь патрубок пробився пар, було чутно, як в сотах радіатора клекотіла, кип'ятилася вода* (В. Логвиненко); *— Як прикріпити трубу до металевого патрубка? — Це елементарно. На хомутики візьмемо* (М. Циба); *Для послаблення передання вібрацій і шуму повітро- й трубопроводами їх приєднують до вентиляторів і насосів за допомогою гумових патрубків* (з навч. літ.).

ПАТРУ́ЛЬ, я́, *ч.* Невеликий рухомий озброєний загін (військового підрозділу, поліції і т. ін.) або військове судно, літак і т. ін. для догляду за порядком, безпекою на якомусь об'єкті, у якомусь районі. *Десь у віддалі дудніли мірні важкі кроки кінного патруля* (І. Франко); *Мандрівників затримав військовий патруль. Це були перші гітлерівці, яких їм довелося побачити зовсім зблизька* (Іван Ле); *Таумі попросила поліцейських з морського патруля доставити її на цю яхту* (В. Лис); // Невелика група людей, що за громадським дорученням доглядає за порядком, безпекою. *Починаючи з ранньої весни юннати школи, члени "Зеленого патруля", під керівництвом вчительки біології Зінаїди Семенівни висаджували тут* [на клумбі] *і доглядали квіти* (В. Нестайко); *Активісти Оболоні організували піші громадські патрулі для виявлення порушників благоустрою району* (з газ.); // Той або те, що входить до складу такого загону, такої групи. *Я сміливо йшов вулицею. — Стій! — вирішив патруль на розі. — Хто такий?* (Ю. Яновський); *На розі вулиць, що виходили на околиці, маячіли постаті патрулів* (О. Десняк); *Біля фіртки стояло кілька міліційних патрулів, вони курили і переповідали один одному всі деталі події* (Т. Прохасько); // *перен.* Про те, що веде спостереження за яким-небудь об'єктом, у якомусь районі. *На початку 90-х років Одеська астрономічна обсерваторія отримала так званий метеорний патруль — спеціальну відеокамеру, що фіксує метеорити* (з наук.-попул. літ.).

ПАТРУ́ЛЬНИЙ, а, е. Прикм. до **патру́ль.** *Крайнюк зійшов на сторожовик, який повертався з нічної патрульної служби до берега* (В. Кучер); *Зоряне чисте небо над головою. Рокотання патрульних вертольотів .. Впала в око червона жарина сигарети. І Джозеф здогадався, що то стоїть батько* (О. Тесленко); *Нас зупинила ще одна патрульна машина* (С. Жадан); *Для патрульної форми використано спеціальну тканину: з неї легко видалити забруднення, вона не мнеться* (із журн.); // Який перебуває в патрулі, виконує обов'язки патруля. *По шпалах крокує патрульний наряд* (П. Воронько); // *у знач. ім.* **патру́льний,** ного, *ч.* Той, хто перебуває в патрулі, виконує обов'язки патруля. *"Дванадцять "тигрів" бачив, — каже* [Никифор], *— патрульних не зустрів* (Микола Чернявський); *Побачив* [Шульга] *попереду поворот, а скраю біля нього — машину ДАІ. Патрульний у формі махав дорожнім хуліганам жезлом, наказуючи зупинитися* (А. Кокотюха).

ПАТРУЛЬО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **патрулюва́ти.** *У кінострічці йдеться про двох поліцейських, які знешкодили небезпечних злочинців, а також поклали край контрабанді зброї в патрульованому ними районі* (із журн.); // **патрульо́вано,** *безос. пред. Для забезпечення охорони найвищого класу територію патрульовано за відповідним графіком так, щоб не можна було передбачити час перевірки* (із журн.).

ПАТРУЛЮВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **патрулюва́ти.** *Солдати, призначені в наряд для нічного патрулювання по місту, вишикувалися на плацу в дворі комендатури* (В. Собко); *Стен подбав про організацію патрулювання вулиць і охорони фортечних мурів спільно з князівськими дружинниками та міською вартою* (О. Авраменко); *Вночі організовували патрулювання, щоб не було грабежів і безпорядків. Тому жителі Косова могли спати спокійно* (М. Андрусяк).

ПАТРУЛЮВА́ТИ, юю, юєш, *недок., що і без прям. дод.* Охороняти або обороняти який-небудь об'єкт, якусь місцевість шляхом обходу, об'їзду і т. ін. патрулем. *Він* [жандарм] *знає, що я в селі не зробив нічого злого, бо він цілісіньку ніч патрулював* (І. Франко); *Вартові винищувачі, що вже патрулювали в небі, повернули назустріч групі німецьких бомбардувальників* (О. Кундзич); *За якісь пів години хлопці вже летіли на конях за місто патрулювати залізницю* (О. Гончар); *Вздовж шляхів патрулювали лицарі ордену тамплієрів* (М. Білкун).

ПАТРУЛЮВА́ТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **патрулюва́ти.** *Валка закотилася в лісок, який патрулювався австрійцями. Обоз захопили* (Р. Андріяшик); *— Чому село не патрулюється як слід? — гнівно спитав оберст* [полковник] (Ю. Бедзик).

ПАТУА́, *невідм., с., лінгв.* Діалект або нестандартизований варіант певної мови, перев. у Франції. *Досить часто, зокрема у Франції, патуа передбачає класові відмінності: ним користуються неосвічені сільські жителі, а стандартною французькою говорять мешканці міст* (з наук.-попул. літ.); *В основі патуа, які поширені на деяких карибських островах, безліч різноманітних мов: французька, іспанська, арабська, іврит, німецька, італійська, китайська та ін.* (з навч. літ.).

ПАТЧ, у, *ч., інформ.* Частина програми або невелика окрема програма, яку застосовують для усунення проблем у програмному забезпеченні. *Виправлення може застосовуватися до вже встановленої програми або до її вихідного коду. Інколи й самі патчі стають причиною нових несправностей* (із журн.).

ПАТЬО́К *див.* **патьо́ки.**

ПАТЬО́КИ, ів, *мн. (одн.* **патьо́к,** у, *ч.), розм.* 1. Сліди від якоїсь рідини, що текла. *Якісь темні патьоки спускалися по стінах від стелі оселі аж під лави* (Панас Мирний); *У хлопців на голих грудях і на животі сірі патьоки засохлого солодкого соку* (О. Копиленко); *Тепер він плівся коридором, таким же обдертим і вогким, з такими ж водяними патьоками й розводами на стінах* (Ю. Андрухович).

2. Річки, струмки зі стрімкою течією; потоки (у 1 знач.). *Їдемо яром між високими, посмугованими брунатними патьоками, безлісими горбами* (Ю. Мельничук); // Струминки чого-небудь, що течуть, спливають. *Розгойдане море, вже брудне й темне, наскакувало на берег і покривало скелі, по яких потому стікали патьоки брудної з піною води* (М. Коцюбинський); *Всі збіглися до капітана. Він стояв украй розгублений. З його капелюха стікали дощові патьоки* (Ю. Бедзик).

3. *у знач. присл.* **патьо́ком, патьо́ками.** Струмком (у 2 знач.), смужкою. *Рукава по лікті були мокрі, з їх текла патьоками вода* (І. Нечуй-Левицький); *З ноги Кров бігла червоним патьоком* (П. Грабовський); *Йшов Степан мокрий, жалюгідний, піт патьоками спливав по обличчі* (П. Кочура).

◊ **Розпуска́ти / розпусти́ти ню́ні (рю́ми, рю́мси, патьо́ки, сли́ни** *і т. ін.) див.* **розпуска́ти.**

ПАТЬО́ХИ, ів, *мн., розм., рідко.* Те саме, що **патя́ки.** [Голоси згори:] *Свириде Йвановичу! А йдіть до нас співати.* [Гострохвостий:] *Куди ж пак! Так і полечу оце на гору людям на сміх! Не знав, з ким заходити у патьохи!* (І. Нечуй-Левицький); *Розвести патьохи.*

◊ **Піти́ у патьо́хи** *див.* **піти́.**

ПАТЯ́КАЛО, а, *ч. і с., зневажл.* 1. Той, хто любить патякати; базікало. *Шурка й справді був патякало; Коля не сумнівався, що той безпосередньо теші про всі ці секрети не розкаже, але не втерпить розпатякати комусь із вуличних дружків* (Валерій Шевчук); *Коноваленку свідок ні до чого. Добре? Погано! Дуже погано! Бо тоді Рома Шиллєр* [Шиллер] *вже не професіонал — патякало пустопорожнє, продав неправдиву інформацію* (Люко Дашвар); *— Щось таке я чув... у Сингапурі. Один патякало там молов язиком про це* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека).

2. Уживається як лайливе слово. *— Патякало чортове!.. Швидше говорити не можеш?!* (Остап Вишня); *— Пора на зяб орати. — Будеш ти носом орати долівку холодної — там твій зяб буде, патякало погане* (А. Іщук).

ПАТЯКАНИ́НА, и, *ж., зневажл.* Те саме, що **патя́кання.** *Коли ти тут тільки два місяці, так не лізь до людей з патяканиною, а вчись у тих, хто роками коло приладів стоїть* (Ю. Шовкопляс); *Під акомпанемент улесливої патяканини ми викотились за місто* (М. Кідрук).

ПАТЯ́КАННЯ, я, *с., зневажл.* 1. Дія за знач. **патя́кати** і звуки, утворювані цією дією. *Карнавченко провів час добре, роздивляючися навколо і прислухаючись до патякання підлітка-помічника* (І. Сенченко); *Одного вечора я зрозумів, що у патяканні нема нічого корисного й доброго* (А. Дністровий); *— А що про дівчину через твоє патякання поганий поголос, всілякі брехні підуть, тобі однаково?* (В. Козаченко).

2. Позбавлена змісту, пуста (у 3 знач.), марна *(див.* **ма́рний**[1] 2) розмова. *— Ви не чули, зате чув я ваше патякання о третій годині ночі! — різко промовив Лукас* (П. Загребельний); *Патякання співака й кресляра нітрохи не збивали її з пантелику* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПАТЯ́КАТИ, аю, аєш, *недок., що, про що і без дод., зневажл.* 1. Говорити багато про щось неістотне, пусте, не варте уваги; базікати, теревенити. *— Та хай йому чорт, нащо він мені? Причвалає щовечора й морочить голову... Патякає щось таке, що воно мені зовсім не потрібно* (С. Васильченко); *— Швидше кажу, нам нема часу патякати тут з вами!* (В. Винниченко); *Він так багато патякав про всяку всячину, а того, що мав сказати в першу чергу, так і не сказав* (О. Гуреїв); *Охоронець патякав, задоволений тим, що знайшов людину, яка терпляче слухає його балаканину* (М. Дашкієв); // Говорити щось недоречне, нерозумне (у 2 знач.). *— Іч, гординя яка! — скипів цар. — На моїй землі сидить та ще й патякає казна-що!* (О. Бердник); *— Атосе, ви з глузду з'їхали, присягаюся! — Друже, було б сказати мені це вчора, коли я патякав казна-що, а не сьогодні* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма).

2. Поширювати брехливі, небажані для кого-небудь чутки. [Карпо:] *Підеш з села, почнуть плести, лихословити... Скажуть, певно, тому правда, що про неї та Карпа патякають* (М. Кропивницький); *— А твій Благосвєтлов, я вже не раз, між іншим, чула, що він про мене скрізь патякає те, що його зовсім не стосується* (О. Іваненко); *— Просто не говори нікому, куди ти зникаєш у ніч на сімнадцяте. І не патякай, що таке Клуб, коли дізнаєшся більше* (Любко Дереш).

◊ **Плеска́ти (патя́кати, плести́) язико́м (язика́ми)** *див.* **плеска́ти.**

ПАТЯ́КИ, ів, *мн., розм.* Беззмістовні, пусті (у 3 знач.) розмови; патьохи. [Охрім:] *Навряд, щоб він зайшов в патяки з таким розумним дурнем* (М. Кропивницький); *— Коли захочеш поговорити про свої проблеми, подумай, як витратити на патяки менше часу* (А. Кокотюха).

◊ **Патя́ки розпусти́ти** *див.* **розпуска́ти.**

ПАУЕРЛІ́ФТИНГ, ПАВЕРЛІ́ФТИНГ, у, *ч.* Силовий вид спорту, основою якого є подолання спортсменом опору максимально важкої для нього ваги. *Поряд зі звичайним жимом штанги максимальної ваги, дедалі більшої популярності в пауерліфтингу набуває багатоповторний, так званий народний, жим — жим штанги з масою самого атлета* (із журн.); *Спеціальне спорядження для паверліфтингу розроблене для захисту спортсменів від травм* (з газ.).

ПА́УЗА, ПА́ВЗА, и, *ж.* 1. Тимчасова зупинка, перерва в мові або розмові. *Настає коротенька павза, після якої Іван Іванович посилює голос: — Від того дня, як я вас побачив, життя переді мною змінилось* (В. Барка); *Знову настала пауза. Доповідач зробив широкий жест рукою* (В. Владко); *— Як виникне бажання продовжити освіту — розраховуйте на нашу допомогу й підтримку. — Так, капітане, — негайно озвалася Марсі, скориставшись моєю паузою* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. *перен.* Узагалі проміжок, зупинка в чому-небудь, між чимсь. *Тут все йде дощ, але з паузами* (Леся Українка); *Біль у ногах відволікав увагу від усього цього безглуздя, заспокоював душу, змушуючи її все покинути й зосередитись на собі... Яка блаженна павза!..* (І. Багряний); *У двері хтось постукав .. Після короткої паузи грюкання повторилось* (П. Панч); *На усій землі широкій Лягла вечірня каламуть. І те, що просто зветься — спокій, На фронті паузою звуть* (Л. Дмитерко); // *зах.* Перерва між уроками в школі. *Далі, на паузах, виходячи зі школи або перед початком години, ми заходили в розмови* (І. Франко); *— Знаєш ти що? — звертається до мене. — Напиши нам, але коротко, щоб ми на паузах у школі могли переписати* (Б. Лепкий).

3. Перерва в дії, у мові дійових осіб і т. ін. як засіб сценічної виразності, психологічного ефекту. [Орест:] *Нащо ви се говорите! (Пауза). Ви якось чудно поводитесь зі мною останнього часу* (Леся Українка); *Тут Хрєнов підняв грубезний палець і зробив артистичну паузу, щоб перевірити враження* (О. Довженко); *— Такий час. Боже! Як глянеш — всі ми прохвости, всі ми не те, чим видаємося. Зовсім не те, за кого себе видаємо. — Гм. і ви? Павза. — Можливо...* (О. Шугай).

4. Ритмічно впорядкована перерва у звучанні музичного твору або якої-небудь його частини і значок на позначення цієї перерви. *Грав оркестр. У паузах чутно — рявкали автомобілі ген за вокзалом* (А. Головко); *В хоровій частині* ["Пасіонів за Матвієм" Й. С. Баха] *.. є один продовжений ферматою такт: павза через цілу партитуру* (Віра Вовк).

5. Перерва у розмірі вірша, звичайно пропуск ненаголошеного складу. *Особливої уваги до паузи як сигналу змістової єдності вимагає віршована мова* (з наук.-попул. літ.).

Витри́мувати / ви́тримати па́узу *див.* **витри́мувати; Перерива́ти (пору́шувати) / перерва́ти (пору́шити) мовча́ння (мо́вча́нку, ти́шу, па́узу** *і т. ін.) див.* **перерива́ти**[1]; **(1) Психологі́чна па́уза** — пауза в розмові, голосному читанні, доповіді і т. ін. для підкреслення певного висловлювання, звернення особливої уваги слухачів на нього. *Аркадій Валеріанович, витримуючи психологічну паузу, гостро, обдаючи холодом братів, запитав: — То доки ви будете злодійством промишляти?* (М. Стельмах); *Пауза, затягаючись, не може залишатися пасивною, механічною, а якнайшвидше має перетворюватись на активну, внутрішньо дійову психологічну паузу* (з навч. літ.).

ПАУЗА́ЦІЯ, ПАВЗА́ЦІЯ, ї, *ж., спец.* Те саме, що **паузува́ння.** *Аналізованим у науковій праці віршам властиві тонаційно-синтаксичні повтори та синтагматична павзація* (з наук. літ.); *Суттєву роль у ритмічній організації політичного висловлення відіграє його паузація* (з навч. літ.).

ПА́УЗЕННЯ, ПА́ВЗЕННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **па́узити, па́взити.** *Робота над паузенням допомагає розвинути правильне мовленнєве дихання* (з навч. літ.).

ПА́УЗИТИ *див.* **паузува́ти.**

ПА́УЗНИЙ, ПА́ВЗНИЙ, а, е, *спец.* Прикм. до **па́уза, па́вза.** *Для лікування гіпервентиляційного синдрому застосовують паузне дихання діафрагмального типу за алгоритмом: упродовж 5 секунд — вдих, 3 секунд — пауза, 5 секунд — видих, 3 секунд — пауза* (з навч. літ.).

ПАУЗО́ВАНИЙ, ПАВЗО́ВАНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **паузува́ти, павзува́ти.** *Учні прослуховують павзований аудіозразок тексту, у паузах повторюючи почуте з відповідною вимовою й інтонацією* (з навч. літ.); // **паузо́вано, павзо́вано,** *безос. пред. Перегляд відеофрагмента паузовано за допомогою стоп-кадру для привернення уваги студентів до відібраних мовних одиниць, уживання яких коментує викладач* (з наук. літ.).

ПА́УЗОК, зка, *ч.* Плоскодонне несамохідне дерев'яне судно малої вантажопідйомності без палуби для перевезення по річковому мілководдю вантажів, перевантажених з великих суден. *В епоху річкових пароплавів паузки використовували також для постачання вугілля* (з навч. літ.).

ПАУЗУВА́ННЯ, ПАВЗУВА́ННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **паузува́ти, павзува́ти** 1. *Паузування в 16-му такті свідчить про своєрідну виконавську "редакцію" співачки традиційного виконання пісні* (із журн.).

ПАУЗУВА́ТИ, ПАВЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, **ПА́УЗИТИ,** ужу, узиш, **ПА́ВЗИТИ,** вжу, взиш, *недок.* 1. *лінгв., муз.* Робити паузу, павзу (у 1, 4, 5 знач.). *Учити дітей правильно паузувати доцільно на матеріалі віршів, адже кінець рядка збігається із закінченням мовленнєвого видиху та оформленням паузи* (з навч. літ.).

2. *перен., розм.* На деякий час припиняти діяти; робити паузу, павзу (у 2 знач.). *Після провалу першого альбому колектив вирішив не паузити, а видати новий з урахуванням усіх попередніх помилок* (із журн.).

ПА́УПЕР, ПА́ВПЕР, а, *ч., книжн.* Бідняк, позбавлений будь-яких засобів до існування. *Поміж шеренгами й побіля не закінчених ще барикад носилися цілі рої вуличних пауперів, які щось вигукували, когось проклинали* (І. Франко); *З утвердженням рабської праці дрібні власники розорювалися, ішли до міста, передусім до Риму, перетворюючись на павперів* (з навч. літ.).

ПАУПЕРИЗА́ЦІЯ, ПАВПЕРИЗА́ЦІЯ, ї, *ж., книжн.* Масове зубожіння великих груп населення. *У XVIII ст. зросла підприємницька діяльність поміщиків, а становище селян, навпаки, значно погіршилося — посилилася їх павперизація* (з наук.-попул. літ.); *Після реформи 1861 р. пауперизація селянських господарств набрала обертів. Багато селян шукали вихід у переселенні* (з навч. літ.).

ПАУПЕРИ́ЗМ, ПАВПЕРИ́ЗМ, у, *ч., книжн.* Злидарство, відсутність необхідних засобів існування. *Міський павперизм виникає внаслідок абсолютного зубожіння ремісників та дрібних крамарів* (з навч. літ.); *Негативна соціальна напруженість виявляється у вибухонебезпечному зростанні злочинності, пауперизму та маргінальності* (із журн.).

ПАУПЕРИЗО́ВАНИЙ, ПАВПЕРИЗО́ВАНИЙ, а, е, *книжн.* Дієпр. пас. до **пауперизува́ти, павперизува́ти.** *Микита — пролетаріат, пауперизований селянин, вибитий з життьової колії демобілізований солдат* (М. Зеров); *Характерною особливістю рабовласницького ладу Польці є те, що аристократи-землевласники набирають рабів не з числа військовополонених, а з числа своїх пауперизованих .. співгромадян* (В. Кожелянко); *Обезземелення, нерозвиненість промисловості змушували величезну масу павперизованого бойківського селянства шукати заробітку за океаном* (з наук.-попул. літ.); // **пауперизо́вано, павперизо́вано,** *безос. пред. Шукаючи порятунку серед примар вільної міської вулиці в Англії або Франції, колишній селянин потрапляє в пастку зубожіння й перетворюється на "атом" знівельованої людської маси, яку було пауперизовано* (з публіц. літ.).

ПАУПЕРИЗУВА́ТИ, ПАВПЕРИЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., кого, що, книжн.* Доводити кого-небудь до стану паупера, павпера. *Намагання втілити ідеал крайнього егалітаризму мусило б призвести до знищення стимулів, а цього достатньо, щоб пауперизувати суспільство* (з публіц. літ.).

ПАУПЕРИЗУВА́ТИСЯ, ПАВПЕРИЗУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *недок. і док., книжн.* 1. Зазнавати пауперизації, павперизації. *Надходження населення, що пауперизувалося, з Ірландії до Англії дорівнювало еміграції з Англії до Америки* (з навч. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **пауперизува́ти, павперизува́ти.** *Наприкінці XVIII ст. у Неаполі найнижчі прошарки населення павперизувалися "новим ладом", тож не чекали для себе нічого доброго від чиновників з їхніми бюрократичними методами* (з публіц. літ.).

ПАУПЕРИСТИ́ЧНИЙ, ПАВПЕРИСТИ́ЧНИЙ, а, е, *книжн.* Стос. до пауперизму, павперизму. *Пауперистичне мислення призводить до того, що людина зрештою перетворюється на жертву обставин* (із журн.).

ПА́ФОС, ПА́ТОС, у, *ч.* 1. Почуття пристрасного запалу, піднесеності, натхнення; патетика. *Говорючий о. Артемій балакав без упину, але якось механічно, без звичайної в його* [нього] *енергії, без пафосу* (І. Нечуй-Левицький); *Пафос, ентузіазм кипів у цій людині, сповнював її вщерть* (О. Донченко); *— Ви стали ніби думою, легендою нових часів! — Я дідом став, — сказав Тарас, щоб збити Кирилів пафос* (Василь Шевчук); *Патос .. автор приховує за лаконізмом своєї фрази і безсторонністю викладу, ні разу не даючи йому вирватися на поверхню, який легко відчути, але не можна продемонструвати жодною вирваною з тексту цитатою* (О. Шугай); // Зовнішній вияв такого почуття. *Осторонь сидів кардинал .. — Яка краса! які чудові відтінки заграви! — говорив він з пафосом досвідченого промовця* (З. Тулуб); *Тільки барвиста східна мова, щедра на романтичний пафос, афектації, метафори та вишукані епітети, могла таке придумати* (В. Чемерис).

2. *чого.* Сутність, основна ідея, спрямованість, висловлена з піднесеністю, натхненням. *Це* [боротьба з бридотою] — *центральна ідея Коцюбинського, патос його поезії, індивідуальна ознака його і як таланта і, коли хочете, як людини* (С. Єфремов); *Широкий світ розкривається перед нами, коли ми читаємо книги Івана Франка. Пафос його поезії — труд, труд в ім'я людського щастя* (М. Рильський); *Сподіваюсь, ви .. зрозуміли й пробачили мінімальний пафос деяких рядків або абзаців* (А. Кокотюха).

(1) Фальши́вий (нарочи́тий, шту́чний *і т. ін.)* **па́фос (па́тос)** — надмірна піднесеність тону мови, зображення несправжнього запалу. *Багатослівно, час од часу зриваючись на фальшивий пафос, Діденко став говорити* (А. Головко); *Я міг би сказати цим людям усе, що думаю про їхні нечисті наміри, нечесні прийоми, фальшивий пафос, нерозумний гнів, безмежну хвалу .. Але я мовчатиму* (П. Загребельний); *Іван Кирилович нашорошився за столом, .. його свідоме лицедійство, .. штучний пафос передової — усе зробилось палючою раною десь глибоко в грудях* (В. Дрозд); *У звертанні до таких аспектів людської природи, як свобода чи релігійність, класичний гуманізм не містить нарочитого пафосу піднесення людини як деякої універсальної істоти* (з наук. літ.).

ПА́ФОСНИЙ, ПА́ТОСНИЙ, а, е. 1. Стос. до пафосу, патосу. *Коридорами влади ходять, як правило, люди впевнені в собі, їх загартовує ця необхідність щоденного проходження пафосними коридорами, застеленими дешевими килимами* (С. Жадан).

2. Пройнятий пафосом, патосом. *Його пафосний монолог був зустрітий загальною мовчанкою* (Ю. Смолич); *Те, як він рухався й промовляв, кожен рух і кожне слово скидалися на патосний і урочистий обряд* (В. Домонтович); *— Це ж така велика честь для нас, така велика честь! — скарлючив пафосну мармизу Марков* (В. Єшкілєв); *Бора мусить .. виправити чужий текст, безнадійно пафосний та невиправно штучний, нашпигований банальностями та канцеляризмами* (Г. Вдовиченко).

ПА́ФОСНІСТЬ, ПА́ТОСНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **па́фосний, па́тосний.** — *В мене, даруйте панство, нехай би як там комусь подобалося, вроджена і прогресуюча алергія на пафосність, — каже Корват* (В. Єшкілєв); *Домінантні риси поетики митця — це взаємопроникнення публіцистичності та ліричності, пафосність висловлення своїх думок, образний поліфонізм, колористика словесного живопису* (з наук. літ.).

ПА́ФОСНО, ПА́ТОСНО. Присл. до **па́фосний, па́тосний** 2. *Його ми чуєм дуже часто, З промов його — вогнем пашить. Толково, пафосно, квітчасто Уміє він поговорить* (С. Воскрекасенко); *Його мені якраз і не хотілося слухати, надто вже пафосно він хрипів на всю свою геніальну горлянку* (Ю. Андрухович); *Редька .. приміряласа до живого кажанчика, щоб пафосно його носити на плечі свого чорного, до підлоги, пальта* (І. Карпа).

ПАХ[1], у, *ч.* Те саме, що **за́пах.** *Гордо палала троянда розкішна, Найкраща з квіток, — Барвою й пахом вродливиця пишна Красила садок* (Леся Українка); *А над селом, що мріє у садах, Димком встає осінніх яблук пах* (Л. Первомайський); *Міцнішає мороз, сніг іскристішає, од нього йде студений пах* (Є. Гуцало); *Остигають котли зі смолою. Від них ледь тягне пахом безсмертнику, гусячого пера і варених раків* (М. Дочинець).

ПАХ[2], у, *ч.* Місце між стегном і нижньою частиною живота. *Парубок з чорними бровами підступив ближче, націлився і вдарив Єремію ногою у пах* (П. Панч); *Люда .. серед ночі прибігла до мене зі слоїком мастила. Тиждень я обробляв ним свій пах, але рана від того ще більше свербіла* (В. Діброва); *Євшан випустив по ворогові чергову порцію смертоносного вогню .. Падаючи у виямок, відчув різкий біль у паху* (М. Андрусяк).

ПАХ[3], *виг.* Звуконаслідування, що означає звук пострілу. *Пах! — пролунав постріл Мачі, і курінка, яка сиділа найнижче, каменем упала на землю* (І. Багмут); *Пах! Ба-ахх... Конюші одскакують. Починався найстрашніший перший порив, порив жаху тварини, біг відчаю...* (Г. Колісник); *— Пах! Один постріл. Пах! Другий. Пах!.. Постріли градом. Ну? Бачите, як працює?* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПАХА́, и́, *ж., діал.* Пахва. *Поліз Тарас у воду, скупався по пахи* (С. Ковалів); *Мовчки закотив він полу сукмани під самі пахи, вийняв тютюн і заходився крутити цигарку* (М. Коцюбинський); *За кілька днів, взявши, як то кажуть, лахи під пахи, Кардаш поїхав на нижньодніпровські піски* (С. Журахович).

ПАХА́Н, а́, *ч., жарг.* 1. Особа, що очолює злочинне угруповання. *На втечу пахана злагоджено працювали всі кримінальники, зв'язані круговою порукою та кривавою обітницею мовчання* (А. Кокотюха); *Злочинне угруповання, очолюване паханом.., систематично збирає суми понад установлену плату за місце* (Л. Кононович).

2. Те саме, що **ба́тько** 1. — *Мого пахана третій раз живосилом від алкоголізму лікують, а він звідти повернеться та знову як дасть концерт.., — розмірковує упевнено Бугор* (О. Гончар); [Б а т я *(зітхає співчутливо):*] *Ех! Знайома картина, Вітьок. Нас теж пахан кинув. Через нього й мати на той світ без пересадки* (В. Нестайко).

ПАХА́НША, і, *ж., жарг.* 1. Жін. до **паха́н** 1. *Паханша-рецидивістка.*

2. Те саме, що **ма́ти**[1] 1. *Деякі колишні в'язні тривалий час після звільнення не можуть позбутися набутих під час ув'язнення звичок, зокрема вживають тюремний жаргон, називаючи, наприклад, своїх батьків "пахан" і "паханша"* (із журн.).

ПА́ХАР, я, *ч., заст.* Орач. *Оженившись, батько мій пішов ік Чигирину .. і .. зробився пахарем* (О. Стороженко); *Кидає пахар на полі плуг із волами, .. кидають шевці, кравці і ковалі свою роботу, .. і всяке .. тернами да байраками чимчикує на Запорожжє* [Запоріжжя] *до Хмельницького* (П. Куліш); *Дівчата співали про того ж славного пахаря* (Б. Грінченко); *Хочеться* [жінкам] *.. одпочинути, розважитись трохи і повеселитись: адже так роблять і пахарі в селах, і ремісники в містах, і урядовці в судах* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПА́ХАРСЬКИЙ, а, е, *заст.* Прикм. до **па́хар.** *Грицько з своїми завсідними жалобами на втрати, .. з усім напрямком свого тихого пахарського життя здавався йому тепер нудним, сумним* (Панас Мирний); *Гнидка здивував собою всю Полтавщину, сполохнув тихе пахарське життя од кореня до самої верховини* (С. Єфремов).

ПАХА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., що і без прям. дод., заст.* Орати. *Обізвався козак: — Я в полі пахаю, Я твій голосочок здалека пізнаю* (з народної пісні); *— Що ж було пахати, коли своєї землі ні борозни..!* (Грицько Григоренко); *Деметріо заводив двигун тракторця, їхав на виноградник. Пахав міжряддя* (Люко Дашвар).

ПАХВА́, и́, *ж.* Внутрішня частина плечового згину. *Старий Петро Джеря .. взяв хліб під пахву й пішов з одним старостою до батюшки* (І. Нечуй-Левицький); *Місцями вода сягала пахв, і бійці брели мовчки, піднявши зброю над головами* (О. Гончар); *Руки засунула* [Зоя] *під пахви, дихала собі в пазуху, щоб не втрачати тепла* (О. Бердник); *— Пробач, — сказав я і пригорнув її. — Бо всім плювати! — поскаржилася вона мені у пахву* (В. Діброва).

ПАХВИ́НА, и, *ж.* Крайня ділянка черева в людей і тварин від пупа до паху. *Поцобкавши півшепотом, Ладимир зло садонув його носком чобота в пахвину. Бугай крутнув головою, вирвав ланцюг* (В. Дрозд); *— Ану підведи мені Буланка! — Покликав Омелько. Наказав повернути коника і з цього боку, і з того боку, а тоді приклав долоню до пахвини коневі* (Ю. Логвин); *Федя перевів люфу пістолета з мого серця на пахвину* (Любко Дереш); *Млоїло до самих кісток, і в грудях, і в животі, проймало болем пахвину. Він ще не знесилів, але відчував, як сили почали залишати його* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

ПАХВИ́ННИЙ, а, е. Прикм. до **пахви́на;** паховий. *Ріє зателефонував до Рішара, щоб порадитися з ним про ті пахвинні пухлини* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю); *М. І. Пирогов захистив дисертацію під зухвалою для середини XIX ст. назвою "Чи є перев'язка черевної аорти при аневризмі пахвинної ділянки легким і безпечним втручанням?"* (з наук. літ.).

ПАХВО́ВИЙ, а, е. Прикм. до **пахва́.** *Щоб вилікувати гіпергідроз пахвової ділянки, потрібно вранці та ввечері протирати її відваром кори дуба звичайного* (з навч. літ.).

△ **Пахво́ва я́мка** *див.* **я́мка.**

ПАХІДЕ́РМ *див.* **пахіде́рми.**

ПАХІДЕ́РМИ, ів, *мн. (одн.* **пахіде́рм,** а, *ч.).* Товстошкірі тварини. *Пахідерми мають потовщені шари шкіри* (з наук.-попул. літ.).

ПАХІДЕ́РМІ́Я, ї, *ж., вет., мед.* Патологічне стовщення шкіри; слоновість. *Пахідермія є наслідком хронічного запалення або тривалого подразнення шкіри* (з навч. літ.).

ПА́ХІЛЛЯ, я, *с., діал.* Пахощі (у 1 знач.). *І тополя, і потемніла од вологи на відсонні стріха, і прісний ніздрюватий сніг — все тонко дихає першим весняним пахіллям* (М. Стельмах); *Стружки .. шелестіли й шелестіли під пальцями і все дратували француза своїм пахіллям, таким знайомим Раймондові ще з далеких років дитинства* (П. Загребельний).

ПАХІПО́Д *див.* **пахіпо́ди.**

ПАХІПО́ДИ, ів, *мн. (одн.* **пахіпо́д,** а, *ч.).* Товстоногі тварини. *Досліджувати пахіподів.*

ПАХІТО́СА, и, *ж., заст.* Тонка цигарка з тютюну, загорнутого в лист кукурудзи. *Пахітоса настільки тонка, що в Іспанії, наприклад, її називають соломинкою, набитою тютюном* (із журн.).

ПАХІТО́СКА, и, *ж., заст.* Те саме, що **пахіто́са.** *Памва .. закурив знову і взявся скручувати довжелезні тоненькі пахітоски, насипаючи на папірці перемеленого листя полину* (Т. Прохасько); *Княжна Анастасія Вілінська непевним рухом з третьої спроби вставила пахітоску в довгий бамбуковий мундштук* (І. Роздобудько).

ПАХІТО́СНИЙ, а, е, *заст.* Стос. до пахітоси. *Пахітосний тютюн.*

ПА́ХКАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **па́хкати.** *З-за стіни контори у двір з гуркотом і пахканням влетіла і зразу стала, мов підтята, півторатонка* (І. Рябокляч); *Починає закипати король, роздратований моїм багатозначним сигарним пахканням* (Ю. Андрухович).

ПА́ХКАТИ, аю, аєш, *недок.* 1. Випускати газ, пару і т. ін. з уривчастими короткими ритмічними звуками (про машини, механізми). *Гуральня нахабно сміялась рядом червоних вікон і гордо пахкала димом* (М. Коцюбинський); *— Мій тато водить далекорейсові поїзди! .. Яке то хвилювання, коли наближається до тебе, пахкаючи парою, батьків чорний велетень* (О. Гончар); *Потужний буксир пахкав і хлюпотів колесами* (М. Руденко); *Біля водокачки, од якої залишилося саме іржаве риштування, пахкав жовтим димом дизельний мотор* (В. Дрозд); // Затягуючись, випускати дим при курінні. *Коваль слухав Оверкову розповідь, хмурився, задумано пахкав люлькою* (К. Гордієнко); *Полянський, ніби нічого не трапилося, сидів, пахкаючи цигаркою, на звичному місці під вікном* (Р. Андріяшик); // Вириватися з-під чого-небудь, що натискає (про куряву, пилюку і т. ін.). *Пилюка, пахкаючи з-під коліс, покривала Оксенові чоботи* (Григорій Тютюнник); *Низенька черевата конячина сумирно брела, похнюпивши голову. З-під її лапатих копит раз у раз пахкала клубками курява* (М. Олійник).

2. Те саме, що **ба́хкати** 2. *Дехто з мисливців, щоб бути певним, що в нього порох таки справді сухий, підсушує його .. Трапляється, звичайно, що піч розносить, а на плиті порох пахкає* (Остап Вишня); *З боків пахкали постріли* (Б. Антоненко-Давидович).

ПАХКИ́Й, а́, е́, *розм.* Те саме, що **паху́чий.** *О гожий дню! Дібров одвічна синь! .. Прийміть мене, як друга, в вашу тінь. І серце окропіть, що тут зазнало втіх, бальзамом повіву і духом крон пахких* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете); *Пахким холодним ароматом любисток з м'ятою змагавсь* (І. Гончаренко); *Вони з чоловіком пасували одне одному — доглянуті, свіжі, пахкі, у хмарках дорогих парфумів* (Г. Вдовиченко); *Мармусія вже стояла коло нього з чашечкою кави, теплий пахкий душок розносився по всій кімнаті* (В. Близнець).

ПА́ХКНУТИ, ну, неш, *док., розм.* Однокр. до **па́хкати.** *Пахкнувши цигаркою, Денис обвів поглядом братів* (С. Добровольський); *Він сів, устромив люльку до рота і пахкнув величезним клубом диму* (Ю. Смолич).

ПАХКОТІ́ННЯ[1], я, *с., розм.* Дія за знач. **пахкоті́ти[1]** і звуки, утворювані цією дією. *Містечко вже засинало, приспане тишею, яку порушувало тільки одноманітне пахкотіння двигуна електростанції* (С. Журахович); *Мчить* [потяг] *прямо на нас і з пахкотінням, брязкотом, стукотом зупиняться поруч* (А. Дімаров).

ПАХКОТІ́ННЯ[2], я, *с., розм.* Дія за знач. **пахкоті́ти[2].** *Які ж запахи проскакують через рожеві твої ніздрі в чистопорідний твій мозок, Бандите? Які? Чи .. густий сморід зголоднілого сіроми-вовка, чи невиразне пахкотіння .. зайчика-побігайчика?* (Остап Вишня).

ПАХКОТІ́ТИ[1], ти́ть, *недок., розм.* Підсил. до **па́хкати.** *Пахкотять, пересовуючись рейками, пукаті парові підйомники з високими драбинами* (Є. Кротевич); *Димить, дихає, пахкотить, чадить у небо, викидає порох, "плюється дракон" — це все про реактор* (А. Михайленко); *Бобо лежав поперек двох ліжок, що займали майже все місце в номері, й пахкотів люлькою* (Любко Дереш); *Веселе полум'я охопило гілки, глицю, і вже розгорається, горить, пахкотить, гуде наше вогнище!* (Я. Стельмах).

ПАХКОТІ́ТИ[2], ти́ть, *недок., розм.* Підсил. до **па́хнути** 1. *У хлів, де жили милі гусятка, можна було ввійти тільки в протигазі, бо чудесні пташки пахкотіли* (Остап Вишня); *Ти* [Київ] *струганою пахкотиш сосною, Тебе вінчає прозолоть легка, І угорі усюди над тобою Рука будівника* (В. Бичко); *Тут* [в Остаповій Криниці] *маяла крильми українська пісня, іскрився гумор, на столах пахкотів український борщ* (О. Шугай).

ПАХЛАВА́, и́, *ж.* Кондитерський виріб з листкового тіста з горіхами в сиропі, найбільш поширений у східних народів. — *Пахлава медова! Горішки! Гарячі домашні манти! — почулося здалеку .. Берегом ішла смаглява жінка з плетеним кошиком* (І. Роздобудько); *Шари тіста для пахлави спочатку випікаються, потім просочуються розчином цукру й соку лимона зі спеціями та трояндовою водою або медовим сиропом* (із журн.).

ПА́ХМУРНИЙ, а, е, *діал.* Хмарний. *Як тільки темна та пахмурна Із неба зслизла чорна ніч, .. Троянці всі заворушились* (І. Котляревський); * Образно. *Пообертались пахмурні дерева Туди, де літо за горбами зникло* (І. Вирган).

ПАХНОТА́, и́, *ж., розм.* Сильний, приємний запах. *Ніхто не може одібрати од ладану пахноти* (Сл. Б. Грінченка); *Така пахнота піднялася, що голова паморочилася* (М. М. Тарновський); *Од пахноти квіток усього можна ждать* (М. Лукаш, пер. з тв. Г. Аполлінера).

ПА́ХНУТИ, ну, неш; *мин. ч.* пах, ла, ло *і* па́хнув, нула, ло; *недок.* 1. *чим і без дод.* Видавати, виділяти який-небудь запах. *Пахла земля, пахли недавно зрубані дерева, солома, і навіть старий півзотлілий пліт з перелазом хотів, здавалося, усміхнутись запахом* (Г. Хоткевич); *Сад шумить... Вікно моє розкрите... Пахнуть медом яблуні в цвіту* (В. Сосюра); *Пахнув передлітніми пахощами ліс, пахнуло поле, дихала розбуджена до життя земля* (Д. Міщенко); // *безос. Над Ташанню пахло вербовими кладками* (Григорій Тютюнник); *В садку дзвеніли бджоли і пахло воском* (Василь Шевчук).

2. *перен.* Нагадувати про кого-, що-небудь; нагадавши про себе, приваблювати. — *Змалечку дуже любив .. сіно робити* [косити], *і тепер мені та робота аж пахне* (І. Франко); *Шумлять, як в дитинстві, тополі, І пахне дитинством земля* (М. Нагнибіда); *Ця бадилина в її руках пахла минулим, давнім, Яклининим дитинством, дівуванням і ґаздівством* (Б. Харчук); // *безос. Я підійшла до білизни на мотузку, понюхала напівсухе простирадло. Пахло свіжим кавуном та дитинством* (Г. Вдовиченко).

3. *чим, перен., розм.* Виявляти ознаки, прикмети наявності або наближення чого-небудь. — *Хата пусткою пахне, німі стіни холодні мовчать* (Ганна Барвінок); *Була весна 1850 року. Місяць березень проспівав свою пісню в степах. Скрізь пахло відновленням* (Н. Рибак); *Якщо ви відчуваєте, що свобода для вас пахне радістю, не треба вам ніякого контролю* (О. Бердник); // *безос. Воно-то правда, та брехнею дуже пахне* (Номис); — *Хіба пахне війною? Ми за мир .. Ну, Тимофію Радіоновичу, пропаганда війни у нас забороняється законом* (Б. Харчук).

4. Ставати близьким до здійснення; наближатися (про подорож, мандрівку і т. ін.). — *Та вже весна, та вже красна, Із стріх вода капле. Молодому козакові — Мандрівочка пахне* (І. Манжура); *Мандрівка пахне, аж серце п'яне!* (М. Рильський); *Чорніє шлях, як і ріка, і пахнуть мандри чорногреко* (П. Мовчан); // *безос. В повітрі пахне зелом і близькою мандрівкою* (В. Шкляр).

5. *чим, перен., розм.* Містити можливість, загрозу спричинитися до чого-небудь, закінчитися чимсь (звичайно неприємним, небезпечним). [Ю л і я:] *Чую вже, що та похвала для Омелька не добром пахне* (І. Франко); *Коли до змагань залишається тиждень, Круглов розумів, що справа пахне скандалом* (І. Багмут); // *безос. Де тільки пахне небезпекою, ризиком — Заболотний мусить бути там, позиція споглядання не для нього* (О. Гончар); *У повітрі пахло акаціями і неабиякою сваркою* (К. Москалець).

◊ **(1) [В повітрі] па́хне / запа́хло сма́леним [во́вком] (сма́женим, гірчи́цею** *і т. ін.)* — наближається або передбачається яка-небудь небезпека, загроза чи неприємність. [З а л є с ь к и й:] *Справа у мене до тебе є.* [Г а н н а:] *Справа?* [З а л є с ь к и й:] *Ого, як стрепенулася. Видно, добре чуєш, де смаженим пахне* (В. Собко); *Боровець брав за камінь не тільки гроші, але й натуроплату .. Потім приїхала дружина Боровця і, відчувши, що тут пахне смаленим вовком, позбавила паню секвестраторку можливості трудитися разом з Боровцем* (Ю. Мельничук); *Вихопивши із ярма занозу, відскакує* [Тимко] *вбік, чекає, коли Прокіп зробить до нього перший крок. Але той, мабуть, розуміє, що в повітрі пахне смаленим, стоїть, не рухаючись, тяжко сапає* (Григорій Тютюнник); *Зачувши войовничі вигуки Одарки, лікар здогадався, що пахне смаленим. Не гаючись, замкнувся у своїй кімнаті* (Ю. Збанацький); *Переляк добре витверезжує хмільні голови. Більшість бандитів, зрозумівши, що тут пахне гірчицею, рачки поповзли назад* (В. Вільний); **(2) [І] [бли́зько] не па́хне** *ким, чим* — кого-, чого-небудь зовсім нема. *От і виходить — на-гора пів норми і не більше. А він десяток-півтора тих вагонеток тягне. От і виходить — на-гора рекордом і не пахне* (П. Дорошко); *Відпочиваючих* [на дачі] *не було. Санінспекторами і близько не пахло. І тому всі три пси, вільно розтягнувшись на піску, .. мирно і солодко дрімали на сонці* (В. Козаченко); *Війною поки що не пахло, і кулі не свистіли довкола. Тож свій геройчний вчинок довелося відкласти на невизначений час* (А. Дімаров); **(3) Па́хне (віє, тя́гне, віддає́** *і т. ін.)* **пу́сткою** — відчувається запустіння, відсутність людей. *Пахне пусткою в хаті* (приказка); *Простора хата у відьми, а якось пусткою оддає; і вікна чималі, а сумно* (О. Стороженко); *З чорних, закурених вікон залізничих майстерень віяло холодом і пусткою* (Б. Антоненко-Давидович); *В хаті віяло пусткою. Нетоплена кілька днів піч дихала холодом* (Ю. Збанацький); **(4) Па́хне гарбузо́м,** *жарт.* — передбачається відмова тому, хто сватається. — *А може, й гарбуза втелющить* [дочка]! — *Гарбуза? Ні, не гарбузом тут пахне, коли сама дала війтенкові каблучку* (П. Куліш); *Ой рад би я тебе сватать, та гарбузом пахне* (Л. Забашта); **(5) Па́хне по́рохом** — наближається, загрожує війна. *В повітрі пахне реакцією, а значить, і порохом* (М. Коцюбинський); *Під Відень стягують армії з усіх кордонів. У повітрі вже пахне порохом* (Р. Андріяшик); **(6) Па́хне (смерди́ть) земле́ю** *від кого* — хто-небудь близький до смерті. *Од неї пахне вже землею, Уже й мене не пізнає!* (Т. Шевченко); [О л е н а:] *Чи вам же пристало балакати про кохання?.. Від вас же землею смердить!* (М. Кропивницький); **Спра́ва па́хне сканда́лом** *див.* **спра́ва[1]; Тюрма́ па́хне** *див.* **тюрма́; (7) Чим (яки́м ду́хом) па́хне** — що буде, яка ситуація або що загрожує і т. ін. (перев. про щось неприємне). *Волосний писар, що вже двадцять і один рік писарює, пройшов крізь сито й решето і знає добре, де чим пахне* (Б. Грінченко); *Ціла родина знає дуже добре, чим пахне, коли збудити у батькові, їх могутньому, .. великоголовому батькові, його звірячий гнів* (У. Самчук); — *Ага! — розсміявся Василенко. Відразу почули, яким духом пахне. То добре, що боїться* (Ю. Збанацький); **Щоб і дух не пах (не смердів)** *див.* **дух.**

ПАХНУ́ТИ, не́, *док., розм.* 1. Повіяти, донестися або обдати, охопити (про вітер, запах, тепло, холод і т. ін.). *Свіжий вітрець пахнув йому в гаряче лице* (Панас Мирний); *Він встав і знову вийшов на подвір'я — сонце пахнуло йому просто в обличчя* (В. Підмогильний); *Передранкова вогкість пахнула мені назустріч, коли я розчинив двері надвір* (Ю. Смолич); // *безос. Пахнуло теплом у обличчя й враз стало незвичайно радісно, аж розсміявся* (Н. Королева); *Враз густо пахнуло лісовим духом, який неможливо описати, але в якому всі пахощі перебиває неповторний грибний запах* (В. Нестайко); // *безос., перен.* Зумовити, спричинити в кого-небудь відчуття пахощів, приємних запахів і т. ін. *Від картини пахнуло на неї духом весняної, вогкої, щойно розмерзлої землі...* (В. Козаченко).

2. *перен.* Передатися кому-небудь, поширитися на когось (про почуття, настрої, який-небудь стан і т. ін.). *О п'ятій додому прийшов Льока .. Щастя пахнуло на Лисенків* (Олекса Ізарський); *Замаячила* [думка про справедливість та помсту] *криваво, пахнула, накотила, в очах темно зробилося, але одхлинуло* (О. Ульяненко); // *безос. Давня Катря. Огнем да полум'ям од неї пахнуло — як колись* (Марко Вовчок); *Чимсь палким, гарячим знов пахнуло на неї од його очей і навіть од його пишного убрання* (І. Нечуй-Левицький).

ПАХНЮ́ЧИЙ, а, е, *розм.* Дуже пахучий. *Запаморочливо пахнюча липа в чиємусь подвір'ї .. аж захлиналася млостю і, переповнена соком і бджолиним гулом, скрапувала, мов свічка, солодким медовим дощем* (Ю. Іздрик); *От я й прийшов до класу. Всі були хрумкенькі, пахнючі та збентежені. Я теж був збентежений* (Любко Дереш); *— А спробуйте, пане, цеї пахнючої страви .. Дуже смачно...* (Ю. Винничук).

ПАХНЮ́ЩИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **пахню́чий.** *Ой ти, дівчино, ти пахнюще зілля* (Сл. Б. Грінченка); *Був він чисто вбраний, розчервонілий, ніби від печі, і пахнющий, як тісто для булочок-франзольок* (М. Малиновська); *Піднявшись на гребінь, побачив* [Бумблякевич] *будиночок серед кущів пахнющого жасмину і бузини* (Ю. Винничук).

ПАХОВИ́Й, а́, е́. Прикм. до **пах**[2]. *Його .. чекали відповідальні операції. Треба вирізати нирку, зробити резекцію шлунка, ліквідувати пахову гилу* (Ю. Смолич); *В хаті, поки старий Омелян метав перед ним хозові, пахові, середові і ошийкові слупці* [пасмуги шкури], *Супрун ледве не задихнувся* (М. Стельмах); *Паховий бандаж-корсет застосовують для профілактики виникнення защемлень при важких фізичних навантаженнях* (з навч. літ.).

ПАХОЛКУВА́ННЯ, я, *с., заст.* Дія за знач. **пахолкува́ти.** *Пахолкування є позацерковним звичаєм, однак із часом він був частково християнізований. Тому в тематиці виконуваних під час обряду пісень наявні як релігійні, так і світські мотиви* (з наук. літ.).

ПАХОЛКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., заст.* Колядувати. *Ще з давніх язичницьких часів пахолкували групами. Гуртувалися учасники за територіальним принципом — окремими вулицями або кутками* (з навч. літ.).

ПА́ХОЛОК, лка, *ч., діал.* Холка. *Огир, вигнувши пахолок, трушкував* [бігав труськом] *по колу* (В. Дрозд).

ПАХО́ЛОК, лка, *ч., заст.* 1. Слуга (у 1, 2 знач.). [К о н о н:] *Я наче .. пахолок у моєї жінки, що мушу робити тільки так, як моїй жінці забагнеться* (М. Кропивницький); *Пахолки у білих свитках розносили мед у високих срібних келихах* (Н. Рибак); *— Сподіваюся, пан Хмельницький змінить свої дьогтяні сорочки на чисте вбрання? Я звеліла нагріти води. Пахолки зараз наготують купіль* (П. Загребельний); *Принесено делікатно зготовлені страви, подано смаковиті вина, троє пахолків жваво й моторно слугували при столі* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Він хотів рубонути по аркану шаблею, але сильний поштовх звалив його на землю. Пахолки вирвали з руки шаблю, наставили пістолі* (В. Малик); *Пан Мартин, від помсти козацької рятуючись, зі своїм добром за кам'яні мури монастирські заховався, а пахолкам і гайдукам наказав до зброї взятися* (Д. Білий).

2. Хлопчик, підліток. *Вже Павлусь був чималий пахолок, а вона ще возилася з ним, як з маленькою дитинкою* (О. Стороженко); *Цар у 15 літ! Та він же — хлопчина. Пахолок! Хоч і вінценосний, але ж хлопчак* (В. Чемерис).

ПАХОЛЯ́, я́ти, *с., заст.* Зменш. до **пахо́лок** 2. *Був синодиначок, мале пахоля, тепер він за пажа в дворі в короля* (Леся Українка); *Прислухався* [духовник]: *проміж корчі маслин гомоніла ласкава, стара мова, якій перечив тонкий голос пахоляти* (К. Гриневичева); *— Ти ж не якесь там хлоп'я-пахоля. Козак! Літо з ляхами бився, невже у тебе власної волі немає?* (В. Чемерис).

ПА́ХОЩ *див.* **па́хощі.**

ПА́ХОЩІ, ів, *мн. (рідко одн.* **па́хощ,** у, *ч. і* і, *ж.).* 1. Запахи, звичайно приємні, ароматні. *На чистому повітрі розійшовся дух од вареної страви й змішався з важкими пахощами диму та потоптаної молодої трави* (І. Нечуй-Левицький); *Виноград цвіте-буяє, Любу пахощ розливає...* (А. Кримський); *Непереможно схотілося знов відчути смак його* [хліба] *і пахощ: добрий і чистий, живлющий, як сонце в великій милості* (В. Барка); *На зміну тонким ніжним пахощам весни — запахам бузку і конвалій — вже мали прийти п'янкі, медові аромати літа: наближалось цвітіння акацій і лип* (Л. Дмитерко); *Пахощі розігрітого воску й саморобних мінеральних фарб нагадали Пепі про недалекий Великдень* (Ю. Андрухович); // *перен.* Те, що приваблює до себе чим-небудь цікавим. *— Заплатять щедро, — промовив нишком Копронідос, почуваючи пахощі чернечих тисячок* (І. Нечуй-Левицький); *Я люблю нашу історію .. Я люблю ступати її стертими вже слідами і в тих слідах шукати пахощів минулого* (Б. Антоненко-Давидович).

2. *тільки мн., рідко.* Те саме, що **духи́.** *— Може, ви мене направите, де той грек, що німецькі пахощі продає?* (Марко Вовчок); *Батальйонерки старанно вмивались, пудрили обличчя, бризкали пахощами уніформи* (Гео Шкурупій); *Він впав зі свого високого крісла, скринька з парфумами гепнулася слідом, пляшечки порозбивалися, розбризкуючи пахощі на дідуся* (С. Андрухович); // Пахучі, ароматичні речовини. [С і н о н:] *Дружинонька твоя золотокудра либонь тепер багаття розпалила і пахощів насипала солодких* (Леся Українка); *Дівчина-бо, цілком бліда, заплющила очі й хитнулась. Її поклали на ложе, напоїли вином, дали освіжуючих пахощів* (Н. Королева).

ПА́ХТА, и, *ж., зах.* Оренда. *"Послухай, реб Мендель, віддай ти мені, Що дать обіцяв за дочкою! Пора нам на свій хліб .." Озвіривсь на мене старий. "На свій хліб? Якого ж ще хліба забаг ти?" "Я пахту візьму тут в сусідстві"* (І. Франко).

ПАХТИ́ТИ, хчу́, хти́ш, *недок., кого, що, розм., рідко.* Те саме, що **наду́шувати**[2]. *Пахтити одяг.*

ПАХТИ́ТИСЯ, хчу́ся, хти́шся, *недок., розм.* 1. Те саме, що **наду́шуватися**[2] 1. — *Тепер буду голитися щодня і навіть одеколоном буду пахтитися* (М. Чабанівський); *Дівчата вимивали коси в ташанській воді, прали блузочки, пахтилися одеколоном* (Григорій Тютюнник); *Пахло від баби Наді дуже гарно. Все життя, як вона казала, вона пахтилася одними парфумами, які дарував їй колись чоловік* (В. Нестайко).

2. *рідко.* Пас. до **пахти́ти.** *Саморобні свічки часто пахтяться різними ароматизаторами, розфарбовуються спеціальними фарбами для надання виробу вишуканості й оригінальності* (із журн.).

ПАХТІ́ННЯ, я, *с., розм.* 1. Дія за знач. **пахті́ти**[1]. *Був у тому пахтінні зелений ряст незайманого степу* (О. Донченко).

2. Те саме, що **за́пах;** аромат (у 1 знач.). *Іван Семенович відчув, як у груди вдарило пахтінням розпареної трави* (М. Ївченко); *Ми, слобідські хлопчаки, ще не одне літо ганятимем пасти худобу до тих місць, де був Романів садок і де нам найсильніше чулося сухе пахтіння осінніх трав* (О. Гончар).

ПАХТІ́ТИ[1], ти́ть, *недок., розм.* 1. Те саме, що **па́хнути.** *А Мишенятко під вербою Почуло, що м'ясце пахтить, Та й крадеться поміж травою* (Л. Глібов); *Весна була як весна: зеленіли дерева, квітли та пахтіли квіти* (Остап Вишня); *Галя зірвала кілька гілочок рослини з дрібними рожевими суцвіттями, схожими на недозрілу шовковицю. Вони ледь чутно солодко пахтіли* (Г. Вдовиченко); // *безос. Шуміли вишні по садах рясні, пахтіло квітами* (В. Сосюра); — *Я оце йшов, так пахтить, аж дух забиває! Бджілки гудуть, мед збирають* (О. Бердник).

2. Мати присмак, запах чого-небудь; відгонити *(див.* **відго́нити**[1] 1) чимсь. *Не так давно він повернувся з поля бою, Ще димом, порохом його рука пахтить* (М. Стельмах); *Природа, осяяна промінням весняного сонця, буяла зеленню трав, вогнистими квітами кульбаби, пахтіла неповторним ароматом вербового цвіту* (І. Багмут); *Суп пахтів димом, у ньому бракувало картоплі, засмажив його Корн маргарином* (П. Загребельний); // *перен.* Відгонити, віддавати (у 12 знач.) чим-небудь (про жести, стан, речі і т. ін.). — *Та що я буду чекати, поки вони розв'яжуть цю державну проблему? — обурився він і .. пішов на вільне повітря з вагона, що, здавалося, аж пахтів отою проблемою* (Д. Бузько); *Різкі Зівертові жести пахтіли зарядом величезної енергії і настирливої упертості* (Б. Антоненко-Давидович); *Найгірше, коли українським мольфарам, дідам філософам, знахарям, пророкам приписують .. взяті з праць східних авторів думки й ідеї, що виразно пахтять буддизмом* (В. Лис); // *безос. У самій Зашматківці всю зиму йшли між людьми невиразні мови-перемови, загрозливо нависали темні натяки, пахтіло ласими до тридцяти срібляників* (П. Загребельний); *Пахтіло тихим, надійним і таким доступним людським щастям* (Н. Околітенко).

ПАХТІ́ТИ[2], хчу́, хти́ш, *недок., розм.* Те саме, що **па́хкати** 1. *Що за піч у Гаврила — і пахтіла, і курила, а нічого не зварила* (Д. Білоус); *Реут довго мовчав, пахтів димом, зривав з цигарки смужки тонкого паперу* (М. Рудь); *На сходах ґанку в чорних трусах і подертій на животі майці пахтів люлькою сивий кошлатобровий господар* (Любко Дереш).

ПАХУ́ЧЕ *див.* **паху́чо.**

ПАХУ́ЧИЙ, а, е. Який має сильний запах. *Пахучі соснові стружки закрученими стьожками вискакували з-під гострого леза* (О. Донченко); *Дівчата палили торішнє бур'янння* [бур'ян], *і пахучий димок слався степом* (Григорій Тютюнник); *Кімната виявилася великою, обшитою пахучим деревом* (С. Андрухович); // Який виділяє аромат; запашний. *Волосся* [у Катрі] *від пахучої масті та щоденного вичісування вирівнялось та витонилось* [витончилось] (Панас Мирний); *На Лаврінове лице похилились свіжі квітки маку та пахуча м'ята* (І. Нечуй-Левицький); *Наливалися в садах рясні плоди; цвіли пізно посіяні пахучі гречки* (Я. Качура); *Приніс* [негр] *два чисті рушники й пахуче мило та поправив мою акуратну, свіжу й білу, як сніг, постіль* (О. Шугай); // Просякнутий свіжістю, приємними запахами і т. ін. *Жах великий пішов по Стамбулі, султанській столиці, пішов .. по пахучих кімнатах гаремліку* [гарему] (О. Назарук); *Микола навстіж відчинив вікно. В кімнату щедро полилося холоднувате пахуче ранкове повітря* (Д. Ткач); *Приємно нили ноги, пахуче повітря нектаром вливалося до грудей* (О. Бердник); // Напахчений духами або насичений взагалі чим-небудь запашним. *Обцілувала* [попадя] *червоне личко Маринки, витерла губи білим пахучим платочком і метеликом ускочила знову у гостинну* [вітальню] (Панас Мирний); *Я не міг забути хустку, та ще яку — жіночу, малесеньку, пахучу* (В. Винниченко); *Біля вичепуреного та пахучого Юрася присів Михась у своїх стоптаних ходаках* (С. Чорнобривець); // Який приємним запахом спричинює бажання їсти, пити (про наїдки, напої). *Я .. хлюпав нею* [водою] *собі у лице. Після того було молоко. Білий пахучий напій пінивсь у склянці* (М. Коцюбинський); *Стеха готувала на стіл. Ставила миски, краяла хліб, витягла з печі якісь пахучі наїдки* (О. Кобилянська); *У нашому селищі всі обідають удома. Прямую обідати і я .. Доплентуюся додому, мама ставить на стіл смачний пахучий борщ* (В. Лис).

ПАХУ́ЧІСТЬ, чості *і* чости, *ж.* Властивість за знач. **паху́чий.** *Ціна цієї квітки* [чемернику] *не в її пахучості чи яскравості, а в тому, що вона живе тоді, коли всі інші вже померли* (М. Циба); *Ліза принесла з собою свіжість і пахучість* (Ю. Яновський); * Образно. *Іноді йому здавалося, що він кладе ті слова на язик і відчуває їх терпкий смак, їхню пахучість, солод чи гіркоту* (В. Лис).

ПАХУ́ЧО, *рідко* **ПАХУ́ЧЕ.** Присл. до **паху́чий.** *Літом я тікав у поле і в траві, що пахучо шуміла наді мною, забував над книжкою все в чарах нових світів і пригод* (В. Сосюра); *Груші щовесни цвіли по-молодечому густо й пахучо, а під осінь і восени обсипали додолу такий грушкопад цукристих дичок, що й не визбираєш їх усі* (Є. Гуцало); *Коло* [знамен] .. *викрикувано обітницю пророка й падишаха: "Хто помре в цей час, дістане в раю напої, смачні страви і спатиме з пахуче вимитими гуріями!"* (П. Загребельний); * Образно. *Вона стоїть від мене в профіль .. Голос її дзвенить тонко й пахучо* (У. Самчук); // *у знач. пред.* — *Гляньте, яка кругом краса. Як зелено, цвітисто, пахучо* (Б. Лепкий).

ПАХУ́ЩИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **паху́чий.** *Чорна пахуща скиба землі, одбатована плугом, перевертаючись, падала в борозну* (А. Головко); *На току сушили зерно. З-під лопат золотистим розсипом злітала вгору духмяна, пахуща пшениця* (С. Журахович); *В травневім лісі галява пахуща. Старі дуби над схилом стали в ряд* (Н. Забіла); *З високоверхої спальні пахущої вийшла Єлена* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); [Г и р я *(понюхав хусточку):*] *Ти ба, й справді пахуще яке, немов миро церковне* (М. Куліш).

ПАЦА́Н, á, *ч.* 1. *фам.* Те саме, що **хлопча́к.** *Не було для нього тяжчої муки, як муки від того, коли йому давали відчути, що він ще пацан* (Ю. Смолич); *— Хай пацани моряками ростуть, — кивнув* [сусід] *на близнюків* (Є. Доломан); *Горять веселі оченята, не в ногу ще й під барабан на площу, прямо до міськради, за пацаном іде пацан* (В. Сосюра); *В понеділок до мене звернулися співробітники одного з нових журналів. Пацани, років по двадцять, не більше* (В. Діброва).

2. *жарг.* Перев. молодий чоловік, що належить до кримінального чи напівкримінального середовища, угруповання і т. ін. *— Знаєш, мої пацани в такі розклади не клеяться, передали чмошників мєнтам — хай колють по-своєму* (Ю. Андрухович); *Вони надивилися крутих фільмів, наслухалися крутих історій про серйозних пацанів і поводяться, як мавпи, в яких немає свого життя* (А. Дністровий); *На високому кам'яному бордюрі сидів Фєдя і Сєрий, його друган, такий же пацан і гоп* [гопник], *як і сам Фєдя* (Любко Дереш).

ПАЦАНВА́, и́, *жс., фам., жарг.* Збірн. до **паца́н.** *Наш друг восьмикласник Вовка Маруня бездоганно організував "службу безпеки", і ми були спокійні, що цікава пацанва не зіпсує нам справи* (В. Нестайко); *— Хай пацанва звикає до стройових команд, більше дисципліни буде* (А. Кокотюха); *— Ну я — це особливий випадок! Мені назад дороги нема! Але ж пацанва часто сідає невідомо за що* (Ю. Покальчук).

ПАЦА́НІВ, нова, нове, *фам., жарг.* Прикм. до **паца́н.** *Гриць добродушно і сердечно вторив: — Ах ти ж, дзиґа! .. — і клав свої лапи на манісінькі пацанові долоні* (І. Багряний).

ПАЦА́НКА, и, *ж., фам.* Те саме, що **дівчинка.** *Я ще тоді була пацанка... Любила і не любила* (Ю. Мушкетик); *Колись, іще зовсім юною пацанкою, Андруся хотіла стати амазонкою* (К. Москалець).

ПА́ЦАННЯ, я, *с., розм.* 1. Дія за знач. **па́цати.** *Може, й тут їй яке-небудь пацання по носі вготовано, аби не дуже гонорилася?* (О. Забужко).

2. Звуки, утворювані цією дією. *В одхилені двері влетів дитячий щебет .. Потім якесь пацання чимсь плескуватим, наче хто хустя прав* (Леся Українка); *По лісі хтось біг швидкими кроками. Чути було на стежці пацання босих стіп об вогку землю* (О. Лисяк).

ПАЦАНО́К, нка́, *ч., фам.* Зменш. до **паца́н** 1. *— Заведемо собі пацанка. — А що таке пацанок? — Це такий маленький хлопчик* (В. Підмогильний); *Степашко, як працівник міліції, серйозним тоном почав розпитувати, чи не пробрався до них часом на судно безбілетний пасажир. Пацанок такий* (О. Гончар); *Пацанок .. стояв із патичком на вигоні, вперше вражений розлитим уздовж обрію, скільки сягало око, черленим золотом заходу в димно-сизому клоччі хмар* (О. Забужко).

ПАЦАНЯ́, я́ти, *с., фам.* Зменш.-пестл. до **паца́н** 1. *Хлопчисько, років так йому 5–6, на маминому велосипеді котить. Воно ж, пацаня, ще сідла не дістане, а їде на самих педалях* (Остап Вишня); *Двоє пацанят років шести тягли Макса до курника: а у нас є курка з кучерявим пір'ям!* (Люко Дашвар); *— Смійся, смійся. А мені не до сміху, коли йдеш, а воно, пацаня яке-небудь, з першої получки причастилося і чіпляється до людей* (О. Гончар).

ПАЦАНЯ́ЧИЙ, а, е, *фам.* Прикм. до **пацаня́.** *Мене, до речі, також дивувала й дратувала пацаняча наївність академіка Королевича* (О. Тесленко); *Його тіло росло, гналося вище й вище, а пацаняча голова залишалася незмінна — за цей час у ній, здається, не додалося ані звивини* (Валерій Шевчук); *Своєю сільською пацанячою компанією ми зайняли на околиці покинуту хату і просто більшість вільного часу проводили там* (Ю. Покальчук).

ПА́ЦАТИ, аю, аєш, *недок., кого, що і без прям. дод., розм.* 1. Ударяти, бити долонею (звичайно не дуже) або торкатися чи хапати руками. *Килина .. дивиться на похиленого над снопами Лукаша, всміхається, трьома широкими кроками прискакує до нього і пацає з виляском долонею по плечах* (Леся Українка); *Сагайда іноді любить .. всією п'ятірнею проводити Маковейчикові од лоба до підборіддя. — Не пацайте! — кричить тоді боєць* (О. Гончар).

2. *у сполуч. зі сл.* н о г а м и, р у к а м и *і т. ін.* Ляскати, шльопати по чому-небудь, звичайно рідкому. *Під дощем, мокрі, без шапок бредуть Федько, Стьопка й Васька. Вони позакачували штанці аж до живота, пацають ногами, сміються* (В. Винниченко); *Між лататтям блискали стрілками мальки і пацали тоненькими розчепіреними лапками крихітні жабенята* (Л. Первомайський); *Діти .. бродять, пацають своїми кривими ноженятами в потоках холодної гірської води* (С. Чорнобривець); *Уся зграйка хлопчаків на чолі з Андрійком, пацаючи ногами по калюжах, посунула навздогін* [за корабликом] (В. Собко); // *у сполуч. зі сл.* н о г а м и. Сукати (ногами) на знак незадоволення або інших почуттів. *Батько як зачав корчити лице та ногами пацати, .. то мене аж сміх брав* (Номис); [М о к р и н а:] *Учора тільки почала їй виговорювати, а вона голову в подушки і зараз почала пацать ногами* (М. Кропивницький); *Дитина пацала ніжками, помахувала незручно рожевими рученятами* (У. Самчук).

ПА́ЦИК, а, *ч., фам.* Те саме, що **паца́н** 1. *Падає* [цигарка] *в його тарілку з недоїдками. Пацик кривиться, витягує її, тримаючи кінчиками пальців, як хробака, кладе в попільничку* (А. Дністровий); *За рис і зелений чай, котрі кожен порядний китаєць традиційно подає в кафе гостю до його замовленого м'яса й тофу безкоштовно, пацик .. здер із них порядні гроші* (І. Карпа).

ПА́ЦИТИСЯ, иться, *недок., діал.* Пороситися *(див.* **пороси́тися**[2]**).** *Свиня пациться* (Сл. Б. Грінченка).

ПАЦИФІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Суспільно-політичний рух, що виник у XIX ст. у низці країн, представники якого засуджують будь-які війни й ведуть активну громадську діяльність щодо запобігання їм. *Поряд з фемінізмом культ "чутливості" XVIII ст. сприяв появі також пацифізму як ідейної течії, протиставленої тенденціям мілітаризації суспільства* (з наук.-попул. літ.).

2. Теорії, погляди пацифістів. *В українському суспільстві панували тоді народолюбство й пацифізм, якими сучасники Лесі Українки думали збудити в масах національну свідомість* (М. Драй-Хмара); *Сини виростали, міцнішали, мріяли про подвиги, про славу, але знаходили їх у боротьбі з природою, в яскравій плідній праці. Вони не хотіли війни, проте знали, що пацифізму — замало* (М. Дашкієв); *Амадіс, попри весь свій пацифізм і небажання мати справу зі зброєю, не заспокоїться доти, доки не знайде Александра і не покарає його за внукову смерть* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПАЦИФІКА́ТОР, а, *ч., книжн.* Той, хто здійснює пацифікацію. *Щодня дослухалися всі домашні, через людей приховано розпитувалися — чи не натрапили чигиринські пацифікатори на слід Богуна* (Іван Ле); *Пацифікатор Речі Посполитої розгромив під Гудзовом біля Радом'я поляків — шість тисяч рокошан* [повстанців], *які під проводом краківського старости Зебжидовського виступили проти короля* (Р. Іваничук); *Промчався зі своїм ескортом грізний пацифікатор галицького українства, затятий україножер Феліціян Славой Складковський* (М. Андрусяк).

ПАЦИФІКА́ТОРСЬКИЙ, а, е, *книжн.* Прикм. до **пацифіка́тор.** *З природи розумна жінка, вона обережною була в оповіданні, не зачіпала шляхетського гонору Стася, обминала ганебної слави пацифікаторську діяльність благодійника обох юнаків Станіслава Жолкевського* (Іван Ле).

ПАЦИФІКА́ЦІЯ, ї, *ж., книжн.* Насильницьке придушення повстання, народного обурення, національно-визвольного руху. *Він мав* [брав] *участь у всіх бійках і перестрілках, серед яких доконано окупації і пацифікації того краю* (І. Франко); — *Рано вдаватися до крайніх заходів, до огульної пацифікації краю, і тому не раджу вводити до Львова такий войовничий орден, яким є єзуїтський* (Р. Іваничук); *У сусідніх Вовковиях знову лютує пацифікація, така чорна, що стягла війська й поліцію з усього повіту* (М. Малиновська).

ПАЦИФІКО́ВАНИЙ, а, е, *книжн.* Дієпр. пас. до **пацифікува́ти.** *Полковник ішов по лісу третій день .. Напружуючи останні сили, зміг випередити польський загін, який залишив "пацифіковане" село і швидко просувався далі* (Д. Білий); // **пацифіко́вано,** *безос. пред. Громади кожного населеного пункту, який було пацифіковано, мали сплатити контрибуцію польській поліції та армії продовольством, худобою та фуражем* (з навч. літ.).

ПАЦИФІКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що, книжн.* Здійснювати пацифікацію. *Рішення пацифікувати Галичину було схвалене 1 вересня 1930 року після консультацій прем'єр-міністра Ю. Пілсудського з міністром внутрішніх справ Славоєм Складковським* (з наук. літ.).

ПАЦИФІ́СТ, а, *ч.* Прихильник пацифізму. *До того не забуваймо, що поки всі народи не здобудуть собі належних прав, війна являється остаточним способом, щоб вони собі могли ці права здобути. Тому ми не можемо бути пацифістами* (Б. Лепкий); *Війну доктор Драгомирецький заперечував у принципі: він був пацифіст, і батько його теж був пацифіст* (Ю. Смолич); *Синок же славився як нонконформіст і після другої оксамитово-вельветової революції зробився лідером молодіжного руху, брав участь у найгучніших акціях пацифістів* (Ю. Іздрик); *В житті я тільки двічі потрапляв у бійку, і обидва рази мені перепадало. Так що розбіяка з мене нікудишній. Якщо хочете знати правду, то я пацифіст* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера).

ПАЦИФІСТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до пацифізму, пацифіста. *Кривою посмішкою зустрічають пацифістичні пісеньки босняки в червоних фесах, з насміхом кивають головами вояки з жовтими левиками* (О. Лисяк); *Ці пацифістичні соціалістичні громадяни бажають тільки "вічного миру", збільшення платні за найману працю, зменшення годин цієї праці* (О. Шугай); — *Я чула, що скоро буде досягнуто миру. Це правда? — На жаль, не можу підтвердити ваших пацифістичних сподівань, найчарівніша панно, — скрушно похитав красивою головою отаман* (В. Єшкілєв); *Хлопці йдуть вздовж Берлінської стіни .. Повз них проносяться пацифістичні графіті, якими вкрита стіна* (Любко Дереш).

ПАЦИФІСТИ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **пацифісти́чний.** *Серед слов'янських неоязичників побутує хибна думка про пацифістичність християнства: нібито воно "виховує смиренних та покірних рабів"* (з наук. літ.).

ПАЦИФІСТИ́ЧНО. Присл. до **пацифісти́чний.** — *Ви, здається, мене щасливо забули, — казала вона тим своїм упокірливо-кокетливим тоном, що звичайно діяв на мене пацифістично* (У. Самчук); *Лиховісні посмішки казали, що їхні власники настроєні радше мілітаристично, ніж пацифістично* (Любко Дереш).

ПАЦИФІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **пацифіст.** *В житті мене називали пацифісткою. Я хотіла всіх зрозуміти і всіх помирити* (М. Матіос).

ПАЦИФІ́СТСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **пацифіст** і **пацифізм.** *Браун слухав його, понуривши голову .. Руйнувалися всі моральні критерії, похитнулися самі основи пацифістської філософії, невблаганні факти заганяли його в тісний куток, звідки він не бачив виходу* (М. Дашкієв); *Перші пацифістські організації виникли у Великій Британії та США на початку XIX ст.* (з навч. літ.).

ПА́ЦІЄНС, а, *ч., лінгв.* Об'єкт, на який спрямована дія, виражена предикатом. *Пацієнс часто збігається з прямим додатком, але ототожнювати їх не варто: пацієнс у реченні слід шукати за змістом або формулою, розробленою для конкретної мови* (з навч. літ.).

ПА́ЦІЄНСНИЙ, а, е, *лінгв.* Прикм. до **па́цієнс.** *Образний потенціал вираження символічних значень у пацієнсних конструкціях обмежений, тоді як агенсні демонструють різноаспектну палітру значень, підпорядкованих розкриттю основних змістових модулів Біблії* (з наук. літ.).

ПАЦІЄ́НТ, а, *ч.* Хворий, що лікується в лікаря. *Тут* [у берлінській лікарні] *і пацієнти єсть надзвичайні, наприклад, дівчинка 10 літ приїхала з Африки* (Леся Українка); *Заслужена слава увінчала перші успіхи нового лікаря, і до нього почали приходити пацієнти* (Л. Дмитерко); *Місцеві лікарі, приголомшені дивовижним одужанням пацієнта, якого вважали приреченим, відрядили його на ґрунтовне обстеження до одного з лондонських світил онкології* (Л. Костенко).

ПАЦІЄ́НТКА, и, *ж.* Жін. до **пацієнт.** *Тепер Ядзя видалась йому* [лікареві] *ще кращою, і він .. гаряче став займатися своєю пацієнткою* (Н. Кобринська); — *Сідайте! — Пацієнтка болісно здригається й відтак покірно сідає на крісло* (Я. Качура); *Марина довго поралася біля своєї пацієнтки: промацувала пульс, вислуховувала серце* (Микита Чернявський).

ПА́ЦНУТИ, ну, неш, *док., кого, чим і без дод., розм.* Однокр. до **па́цати.** *Він встав і пацнув Дарку з розмаху по плечах* (Леся Українка); *Тодорка як не стояла перед столом: стрибнула і своєю довгою рукою пацнула свекра по обох руках, які крутили самокрутку* (Б. Харчук); *Комісар підійшов до шафи, витяг якусь чорну папку і, вмощуючись в кріслі, пацнув нею по столі* (Ю. Винничук); *Ненароком пацнув* [Блаженко] *рукою по клавішах рояля* (О. Гончар); *Раптом ноги доктора не почули під собою ґрунту, пацнули в повітрі, й він упав лицем кудись униз* (В. Винниченко).

ПАЦЬО́РКА *див.* **пацьо́рки.**

ПАЦЬО́РКИ, рок, *мн. (одн.* **пацьо́рка,** и, *ж.), діал.* 1. Намисто або намистини. *Знайшовся подарунок і для Настиної матері — царгородська парча на керсетку і бірюзові пацьорки з Афона* (З. Тулуб); *Любила* [панна Зуза] *різні прикраси й пацьорки, любила коралі, венецькі скельця, мосяжні ланцюги і хрестики, наперсточки й монети* (С. Андрухович); * Образно. *Пілоти з пацьорками поту на чолі знервовано перемовляються, часто встають, ходять салоном літака* (М. Андрусяк); * У порівн. *Ледь чутно шепотів проникливий уривок, виразно артикулюючи кожне слово, опукле й значиме, як пацьорки, що їх нанизують одну за другою на міцну шворку* (Г. Вдовиченко).

2. Мотузки, нитки, шнурки, пасма і т. ін. *Великі пацьорки спускалися на вуха кучерями* (Панас Мирний); *Сіро-голуба сукня з передом, розшитим пацьорками аж по самий рясний приділ, .. підчеркала* [підкреслювала] *її хитру вроду* (К. Гриневичева); *Вовтузився біля цурпалка зі скіском малюк у величезній яничарській шапці, прив'язаній довгими пацьорками до шиї* (Ю. Мушкетик); * Образно. *У Каленика Романовича фруктових дерев не було перед дімочком, замість цього росла плакуча верба з довгими-довгими пацьорками* (І. Сенченко); // Торочки. *Нахмурилась* [Тетяна], *почала швидко-швидко перебирати пацьорки на хустці* (С. Васильченко); *Палаючі очі й рухливі тонкі пальці* [Юрася], *що весь час перебирали пацьорки скатертини, лякали гетьманських старшин, які .. не забували, за чиїм столом сидять* (В. Малик); *Все було ніби справжнє: .. і вервечка білих та гнідих верблюдів, прикрашених попонами в барвистих пацьорках, .. і сухоногі погоничі біля верблюдячих морд* (П. Загребельний); // Обірвані кінці, частини тканини. *В тунелі шипіли недоглянуті, в пацьорках перфораторні шланги від компресорів* (Іван Ле); // *у знач. присл.* **пацьо́ркою, пацьо́рками.** Торочками, бахромою. *Ганчір'я на босому і непідперезаному, стемнівши, пацьорками висить* (В. Барка).

ПАЦЬО́РОЧКА *див.* **пацьо́рочки.**

ПАЦЬО́РОЧКИ, чок, *мн. (одн.* **пацьо́рочка,** и, *ж.), діал.* Зменш.-пестл. до **пацьо́рки.** *Найбільша ж втіха для них* [дівчаток] *добирати .. блискучі пацьорочки й вишивати ними* (Уляна Кравченко); *З простої дівки зробили якусь куклу* [ляльку], *іграшку, .. довгу косу одрізали і зоставили невеличкі пацьорочки* (Панас Мирний); *Це були ті елементарні символи, які Францові вдалося понаходити в орнаментах писанок з усіх кутів Карпат .. Упізнавалися .. клинчики, .. пацьорочки, .. образки, хусточки, шнурки* (Т. Прохасько).

ПАЦЮ́К[1], á, *ч.* 1. Всеїдний шкідник родини мишачих, значно більший за мишу, перев. із сірою шерстю й довгим лускатим хвостом; щур *(див.* **щур**[1]**).** *Щось луснуло, щось ворухнулося, щось десь заскребло. То миша скребеться чи пацюк?* (Панас Мирний); *Пацюки володіють інстинктом заздалегідь відчувати катастрофу* (М. Руденко); *Дорогу йому перебігла ціла зграя пацюків, які шаснули на вал і з бридким пищанням перелізли через заборолo* (І. Білик); *Щось зашурхотіло на підлозі, аж здригнувся. То голодний пацюк норовить забратися на стіл гризти свічку, але не наважується наблизитись до вогню* (І. Пільгук); *Пацюки поширені на всіх материках, крім Антарктиди, мешкають переважно в лісах тропіків і субтропіків* (з навч. літ.); * У порівн. — *Ну, куркульня й завила. Як пацюки, ошкірились* (М. Стельмах).

2. *перен., зневажл.* Про людину лякливої, підлої вдачі. — *Нарада? — .. крикнув котрийсь з гурту солдатів .. — Так воювати можна! До переможного кінця! Тилові пацюки!* (А. Головко); — *У моєму війську завелися пацюки! — прохрипів гетьман. — Прошу без образ, ваша милість! Ми чесно заявляємо, що не бажаємо служити! — І ви ще смієте згадувати про честь? — закричав Потоцький* (В. Чемерис).

◊ **Хоч пацюки́ (цуценя́т, кошеня́т) бий** *див.* **би́ти.**

ПАЦЮ́К[2], á, *ч., розм.* 1. Те саме, що **порося́.** *Вже переносили цілого пацюка, вже почали носити курей, полотно, кожух новий, ані разу не вбираний, але Юрішко був невмолимий* (Г. Хоткевич); *Мадяри зарабували два пацюки, що варті триста корон* (В. Стефаник); * У порівн. *Хвилі ревіли, як пацюки перед стратою* (І. Андрусяк).

2. *перен., зневажл.* Про товсту людину. — *Значить, тиловий годований пацюк — фельдфебель Готт — робить те, що треба.., пане полковнику? — гнівно звертався в думці Вебер до свого начальства* (П. Автомонов).

ПАЦЮКО́ВИЙ[1], а, е. Прикм. до **пацю́к**[1] 1. *З-під канапи вискочив звичайний пацюк .. Я знову підводжу чималий молоток і з гидливістю опускаю з силою на пацюкову голову* (М. Хвильовий).

ПАЦЮКО́ВИЙ[2], а, е, *розм.* Прикм. до **пацю́к**[2] 1. *Молодь висловлює свій безтурботний протест .. проти гнусавих попівських голосів, що пацюковим вереском просотується крізь щілини середньовічних стін* (Гео Шкурупій).

ПАЦЮЧЕНЯ́, я́ти, *с.* Маля пацюка *(див.* **пацю́к**[1] 1). *Пацюченя весь час має щось гризти, щоб його різці зберігали відповідну довжину* (з наук.-попул. літ.).

ПАЦЮ́ЧИЙ[1], а, е. Прикм. до **пацю́к**[1] 1. — *Знаходимо в пацючому мозку локалізовані центри насолоди, радості, вживляємо електроди. Пацюк замикає контакт, відчуває радість* (О. Бердник); *"Невже тигр мусив поступитися тій живій пацючій лавині?" — сам себе запитував я* (І. Білик); *Голова ляльчина була грубо вирізьблена з слонової кістки, а тулуб змайстровано з пацючої шкіри* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); // Признач. для пацюка. — *Буде мене повільно .. спроваджувати, щодня потроху пацючої отрути в чай підсипатиме* (І. Карпа); // Такий, як у пацюка. *На порозі він стикається з денщиком. Солдат з худим пацючим писком проходить, як завжди, не помічаючи господаря* (П. Панч); — *Нам просто пацючий розум і обережність у пригоді тепер стануть. На новому місці, якщо будемо тихо себе поводити, нікого наша сімейна пара не зацікавить* (А. Кокотюха).

ПАЦЮ́ЧИЙ[2], а, е, *розм.* Прикм. до **пацю́к**[2]**.** *Пацюча голова;* // Признач. для пацюка. *Пацюче корито;* // Такий, як у пацюка. *Крукке радісно усміхнувся, кілька разів нахилив своє пацюче рило і клацнув закаблуками* (В. Собко).

ПАЦЮ́ЧЧЯ, я, *с.* Збірн. до **пацю́к**[1]. *У бабці в льосі пацюччя водилося* (А. Кокотюха); *Сурми в перському стані не закликали до січі, і я .. полегшено відітхнув: тигрові не доводилося ганебно втікати від пацюччя. Не було в світі могутнішої й відважнішої за мою рать, але персів виявилося несподівано багато* (І. Білик).

ПА́ЦЯ, і, *ж.* 1. *дит.* Порося; свиня. — *Що? Що, мій цвіточок? Паця лякала? Ось ми її покажемо. Ну-ну-ну, погана паця. Ти нащо лякала нашого Тарасика?* (С. Васильченко); — *Пацю, пацю... Вилазь уже, — вговоряє Минка свиню, а сама тихо плаче* (Г. Косинка); *"Любі паці, Вже пора вставать до праці!" Свині добре все те чули, Та й бровою не моргнули І пролежали в багні Дві секунди ще й два дні* (В. Симоненко).

2. *розм.* У копитних тварин — кістка надкопитного суглоба. *Забити пацю;* // Така кістка, що використовується для гри. — *Доки в паці будеш грати? З дівками день і ніч ганяти І красти голубів у всіх?* (І. Котляревський); [Г а м л е т:] *Чи варт було плекати ці кості, коли вони врешті тільки й годяться на те, щоб ними грати в паці?* (Л. Гребінка, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПАЦЯ́, я́ти, *с., розм.* Маля свині; порося. *Іде далі старий вовк, Ледве що плететься, Аж з пацятами свиня На горі пасеться* (С. Руданський); — *Ми те паця на кнура лагодили...* (В. Бабляк); *Бабка тримає паця разом з сусідкою, що живе теж сама. На смалець, бо в селі без нього тяжко* (Г. Пагутяк); *Побачив* [декан], *як із вереском паця, яке чудом вибралося з лантуха, бігало в його кабінеті* (А. Дністровий).

ПА́ЧЕ, *заст.* 1. *прикм.* Уживається у знач. вищого ступеня; кращий. *То, щоб нагріть його* [Давида], *взяли, Царевен* [царівен] *паче красотою, Дівчат старому навели* (Т. Шевченко).

2. *присл.* Уживається у знач. вищого ступеня; краще, більше. *Відповів мені Господь: — Ти знай, що в благость мою переді мною тебе знаю я паче всіх. І тільки тобі я можу доручити вести нарід мій* (Г. Хоткевич); [Б а т у р а:] *Карпо, скромність, каже прислів'я, буває іноді паче гордості* (О. Корнійчук); *— Про те, що я тобі говорив, — нікому ні звуку. Паче всього, щоб жінка не знала* (Григорій Тютюнник); *— Хай согрішив я паче всіх, як ото ніхто інший согрішив, але, отці і браття, простіте* [простіть] *і даруйте!* (В. Чемерис).

○ **(1) Тим па́че,** *заст.:* а) *(у знач. част.)* уживається для виділення й підсилення важливості попередньої частини висловлювання; особливо (у 1 знач.). *В житті, а тим паче в театрі, буває чимало всіляких несподіванок* (Ю. Смолич); *— Я не можу кинути Магаваршу. Тим паче зараз, коли їй загрожують* (О. Авраменко, В. Авраменко); *На жодній із знайомих йому стежин не виявлено підозрілих слідів, тим паче кінських* (І. Білик); б) *(у знач. спол.)* уживається для приєднання підрядної частини речення, що містить підкреслення значення наступного повідомлення або важливіше твердження. *Було б бажання, привід завжди знайдеться, тим паче, що й мужі та старійшини не перечать, аби на вічі були молодші* (Д. Міщенко); *— Я .. хочу жити, бо зроблю ще багато славних справ. Прикро залишити життєві обов'язки, тим паче коли виконую їх сумлінно й пильно* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

◊ **(2) Па́че о́ка,** *заст., зі сл.* б е р е г т и, с т е р е г т и *і т. ін.* — дуже пильно, старанно. *Не перший рік лісок цей пану Я паче ока стережу* (І. Манжура); *— Важко тобі, коханий? .. Нічого, звикнеш. Лишаю тобі, замість себе, Люсю. Пильнуй її паче ока й прости свою вільнолюбиву Ніну* (С. Черкасенко); *Звелів синові заперти свідка Жаданової смерті в підмурку вежі й берегти паче ока свого* (Д. Міщенко); **(3) Па́че ча́яння,** *заст.* — понад сподівання, усупереч сподіванням. *— Ти про життя думай. І в першу чергу — про своє завдання. Повинно б удатися. Все за це. Ну, а коли зірветься, паче чаяння, не лізьте згарячу. Бережи хлопців і себе* (А. Головко).

ПА́ЧЕЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **па́чка** 1, 2. *Одержав я від звісного нашого новеліста М. Яцкова пачечку старих паперів* (І. Франко); *Я витяг гроші, тугеньку пачечку карбованців, заплатив жінці* (М. Чабанівський); *Малахов порився в кишенях штанів, видобув складену вдвоє пачечку сотенних зелених купюр* (А. Кокотюха); *Вони .. шили з того шмаття маненькі торбиночки і накладали в них всякі принесені з собою речі: пачечки з тютюном, теплі шкарпетки, чай і цукор* (Ю. Смолич); *— Браток, збігай зараз в аптеку, візьми пачечку бромуралу* (О. Чорногуз); *Серед всіляких речей трапилася й пачечка сиру* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда).

ПА́ЧЕЧНИК, а, *ч.* Робітник, що виготовляє пачки (у 2 знач.) або упаковує що-небудь у пачки. *Перед пакуванням товару пачечник зобов'язаний перевірити його комплектацію* (з навч. літ.).

ПА́ЧЕЧНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **па́чечник.** *Пачечниця пакувального цеху.*

ПАЧІСКИ́, сóк, *мн.* Те саме, що **па́чо́си.** *— Вони, артисти, й старість вигадують: з пачісок наліплюють каруком бороду й вуса* (М. Стельмах); *Висихало* [прядиво] *до того, що аж пирскало з-під терниці сухою кострицею, перетворюючись на м'які, золотаві, як дівочі коси, пачіски і збите на овечу вовну кłоччя* (Г. Тарасюк); * У порівн. *Ксана — польова русалка, як хлопці називали її за білі, наче пачіски льону, довгі коси* (М. Сиротюк).

ПА́ЧКА, и, *ж.* 1. Купка однорідних складених або зв'язаних предметів. *— О-ох! — .. зітхнув Макар Іванович, вертаючись до покою з пачкою кореспонденцій* (М. Коцюбинський); *Він з усмішечкою витягнув з кишені перев'язану мотузочком пачку грошей* (М. Стельмах); *Бере* [чоловік] *пачку газет, прощаємось. Цілу ніч, уникаючи патрулів, буде розносити до знайомих* (Р. Андріяшик); *Пальці американця швидко обнишпорили одяг, але пачки новеньких кредиток у кишені не було* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); // Невеликий пакет чого-небудь упакованого, складеного разом. *Начміліції запросив* [Давида] *сісти на стільці навпроти нього й курити — підсунув навіть пачку цигарок* (А. Головко); *Напіввисунута шухляда з папками, штампом, стосами паперу й пачкою махорки так і лишилась одкритою після приходу Гольцева* (Б. Антоненко-Давидович); *Тут лишилося в рюкзаці дві пачки цукру* (О. Бердник); *Притьмом кинувся* [Владислав] *до письмового столу, висунув середню шухляду, де про всяк випадок тримав пачку валіуму* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Бойчук розігрів на спиртовці консерви і розкрив декілька пачок галет* (Д. Білий).

2. Паперова коробка для упаковування чого-небудь. *З малих і великих пачок випаковувала вона цукрові фігурки: дами в коротких сукнях, паничі в циліндрах* (Н. Кобринська); *Полковник вручив нам пістолети, пачки з патронами і ножі* (Ю. Винничук); *Проходячи повз пачки з брошурами і програмками, пані Дорота бере кілька аркушів, підносить до обличчя і голосно вдихає їхній запах* (С. Андрухович).

3. *гірн.* Частина пласта, що відділяється від решти товщі корисної копалини прошарком породи і відрізняється від неї якістю. *Корисною потужністю пласта є сумарна товщина пачок корисних копалин* (з наук.-техн. літ.).

4. У класичному балеті — жіночий костюм у формі коротких накрохмалених спідничок з прозорої матерії, зшитих разом. *Пам'ятаю, то* [ялинкова прикраса] *була сліпучо-біла балерина в застиглому спурхові пачки і якомусь немислимо вигинистому легато скляних рук і ніг* (О. Забужко); *Уперше пачку було виготовлено в 1839 році для італійської балерини Марії Тальоні за ескізом Ежена Ламі* (з наук.-попул. літ.); *Спочатку пачку виготовляли з мусліну, який складали в кілька шарів, а з 40-х років XX ст. — з легких пружних синтетичних тканин* (з навч. літ.).

5. *у знач. присл.* **пачка́ми,** *розм.* Групами, партіями, не поодинці. *Почали пачками надходити телеграми й листи. Вони йшли з усіх кінців* (О. Донченко); *Поранені наповнили все місто. Вони вихилялися пачками з відчинених вікон всіх великих будинків, перетворених на госпіталі* (О. Довженко); *Мимоволі спадали на згадку події в університеті, звідки .. пачками бозна за що, часом лише за слово, за іронічний погляд, .. рокували на армійську службу, а бунтівливих, непокірливих віддавали до суду* (Р. Федорів); *Люди пачками набирали також крупи, цукор, сіль, консервовані овочі, салати, лечо* (А. Дністровий).

ПАЧКА́Р, я́, *ч., заст.* Контрабандист. *Пачкар, що переносив книжки, натрапив на граничну сторожу* (В. Самійленко); *Пачкар дає йому* [жандармові] *500 корон хабаря і хоче підкупити, щоби лиш його пропустив до Дрогобича* (А. Чайковський); *Чайка знав, що часто пачкарі грабують своїх клієнтів, кинувши їх десь у лісі* (Д. Бузько).

ПАЧКА́РСТВО, а, *с., заст.* Заняття пачкаря; контрабанда (у 1 знач.). *Мені стояло на заваді пачкарство горілки, і я звернувся за поміччю до жандармерії* (А. Чайковський); *Лія розповіла, як її батько-швець спромігся на заробіток од пачкарства дочці навіть вищу освіту дати* (Д. Бузько).

ПАЧКАРЮВА́ННЯ, я, *с., заст.* Дія за знач. **пачкарюва́ти.** *Стихійне поширення пачкарювання непокоїло уряд. Як наслідок, 1763 р. була заснована "Комісія про комерцію"* (з наук. літ.).

ПАЧКАРЮВА́ТИ, юю, юєш, *недок., заст.* Перевозити контрабанду. *Наприкінці XVIII ст. греки активно пачкарювали, про що було відомо й ніжинському грецькому братству* (з навч. літ.).

ПАЧКОВИ́Й, á, é. Прикм. до **па́чка** 1, 2. *Лінія виробництва цигарок має, як правило, 10 пар агрегатованих гільзових і цигарконабивних машин, зв'язаних транспортером з машиною пачкового укладання* (з наук.-техн. літ.); *Упаковка (пачка, коробка, сувенірна коробка) є одиницею споживчої тари, яка виготовлена з картону, пачкового або етикеткового паперу та містить визначену кількість одиниць товару* (з навч. літ.).

ПАЧКОВ'ЯЗА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для зв'язування в пачки (у 1, 2 знач.). *До засобів оброблення документів належать сортувальне, скріплювальне, клейове і палітурне устаткування, пачков'язальні машини і пристрої, нумератори та ін.* (з навч. літ.).

ПА́ЧО́СИ, ів, *мн.* 1. *текст.* Рештки, відходи при чесанні, переробленні вовни, льону, бавовни і т. ін. *У багатого пачосів доволі, коли бідні напрядуть* (приказка); *Біля сіней корабельна там линва лежала, з пачосів Звита папірусних* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); * У порівн. *Дитина сміливо обняла його* [Якима] *шию рученятами, притулила до його лиця головку і своє біле, як лляні пачоси, волосся до його чорних* (І. Нечуй-Левицький).

2. Пасма волосся, звичайно скуйовдженого, поплутаного, нечесаного. *Щоб розплутувати, розчісувати пачоси, не завдаючи шкоди структурі волосини, застосовують спеціальний гребінець* (із журн.); // *перен.* Довгі або переплутані гілки, стебла рослин. *Через рідкі срібні пачоси беріз засисніли .. зорі* (І. Нечуй-Левицький); *Круг неї* [долини], *мов височезний паркан, бовваніли кам'яні стіни, по яких п'ялися де-де пачоси зеленої ожини* (І. Франко).

ПА́ЧО́СНИЙ, а, е. Прикм. до **па́чо́си.** *Сировина для пачосної системи прядіння містить різні за довжиною волокна, дуже засмічені кострицею та іншими домішками* (з навч. літ.).

ПА́ЧО́СОВИЙ, а, е. Те саме, що **пачо́сний.** *Пачосову рівницю, призначену для хімічного оброблення, рекомендують виготовляти з меншим коефіцієнтом кручення, ніж рівницю для виробництва сирової пряжі* (з наук.-техн. літ.).

ПАЧУ́ЛІ, ів, *мн.* 1. Багаторічна тропічна напівкущова рослина родини глухокропивових з пахучими листям і гілками, яку використовують у парфумерії. *Астрід .. пахне іланг-ілангом, пачулі* [пачулями] *й сандалом. А ще трускавками з вершками* (С. Андрухович); *Листя пачулів мають широку яйцеподібну форму, супротивні, з приємним сильним запахом, квітки білі або блідо-бузкові, з пурпурними цятками* (з навч. літ.).

2. *заст.* Духи з ефірної олії, яку добувають з листя й гілок цієї рослини. *Василь Опанасович, напахчений пачулями і лавандою, торкнувся пухкими губами холодної Машиної щічки* (О. Полторацький).

ПАЧУ́ЛІЄВИЙ, а, е. Прикм. до **пачу́лі.** *Деякі народні цілителі вважають, що пачулієвий аромат тонізує, покращує настрій, усуває симптоми перевтоми* (із журн.); // Виготовлений з пачулів або з їх додаванням. *Пачулієву ефірну олію добувають паровою дистиляцією свіжої або злегка підв'яленої сировини* (з наук.-попул. літ.).

ПА́ША, і, *ж.* 1. Трава на пасовищі, що слугує кормом для худоби. *Мокро ще в полі, нема для худоби ще паші на лузі* (І. Франко); *Поїде* [полковник] *собі, а ти вирощуй м'ясо на безводній землі, де навіть зелена паша перестала рости* (М. Чабанівський); *На вигинах Сули, де більше паші, розкошували наші корівки; березняківські череди і наші розходились по березі ріки* (Д. Білоус); *Солонуваті ґрунти, які тяглися до самого підгір'я, були дуже добрі для худоби, бо давали розкішну зелену пашу* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // Свіжоскошена трава, признач. для годівлі худоби. [Г а в р и л о:] *Треба б худобі паші підкинуть, до млина пшеницю одвезти* (М. Кропивницький); *Баба взяла в руки налигач, підвела воли до воза, де лежали вчорашні переїди, і пішла до клуні, очевидно, за пашею* (М. Стельмах); *Торохтіла Левадиха, ходячи дзиґою по хаті .. Казала також, що будуть забирати пашу на військо. Лишиться сільська худібка на бараболинні* (Р. Андріяшик).

2. Те саме, що **пасови́ще.** *Хлопці* [пастухи] *на паші Чи косарі Сіли до каші Серед ріллі* (П. Грабовський); — *От живуть хлопці! Вигнали скот на пашу, сопілочку в рота та й грай собі цілий день* (В. Винниченко); *Коней доводилося ганяти на пашу за довгі версти, бо коні витолочили навколишній степ* (І. Білик).

ПАША́, í, *ч.* Титул військових і цивільних сановників у колишній Османській імперії, Єгипті й деяких інших мусульманських країнах, а також особа, що має цей титул; баша. *Цариця звеліла всім пашам привести своїх дочок в садок, щоб син подивився на їх* [них] (І. Нечуй-Левицький); *Графиня, ласкаво посміхаючись, пояснювала: — Цю чашу придбав ще мій покійний прадід у якогось полоненого паші* (О. Донченко); *Дізнавшись, що я з Галичини і маю таку-сяку освіту, паша перейшов на польську мову: ніякий він не турок, а спольщений українець, син житомирського підкоморія* (Р. Іваничук); *Із Стамбула прийшло веління звільнити мене з галери й приправити до двору самого паші* (П. Загребельний).

ПАШАЛИ́К, у, *ч., іст.* Провінція або область в Османській імперії, якою управляв паша́. — *Тепер це* [Смотрич] *чужий край, чужа земля... Османський пашалик, звідки султан зорить на всю Україну, щоб і її загарбати* (В. Малик).

ПАШЕ́ННИЙ, а, е, *заст.* 1. Стос. до пашні. *З усіх польських міст запорозькі козаки і всілякі сільські пашенні люди, кінні і піші, всі пішли до запорозького козацького гетьмана Богдана Хмельницького* (Р. Іваничук).

2. Те саме, що **хлі́бний** 1, 2. — *Був я-м в Ольбії, грецькому торжищі. Привіз єсмь до них збіжжя пашенного* (І. Білик); *Так Судилось нам, то треба так і жити, А не сидіти тут по хуторах, Немов вовкам в пашенних ямах* (Л. Старицька-Черняхівська).

ПАШИ́СТИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **паху́чий.** *Нападало яблук, пашистих, червоних* (М. Стельмах); *Далекими віками, буйним козацьким степом ще пахне мені цей чистий пашистий мед* (О. Гончар); *У повітрі вогкім і пашистім Поїзд мій зачмихав і відгув* (М. Рильський); *В груди я вбираю пашистий запах осені й осінніх піль* (Валерій Шевчук).

ПАШІ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пашіти.** *Утома і страждання душі, і пашіння тіла від ударів почали виходити зсередини в одежу непомітним полум'ям мук так само, як із землі виходить пара* (Т. Осьмачка); *Молодиця пашіла таким нестерпучим жаром, аж люди, котрі стояли біля неї, намагались трішки відсунутись від того пашіння* (О. Ільченко); *Мов на святу, мов на мадонну, дивився Баглай на неї, яка так жарко опекла його вогнем свого несподіваного поцілунку, дивився й відчував пашіння її палаючого .. лиця* (О. Гончар).

ПАШІ́ТИ, шу́, ши́ш, *недок.* 1. Виділяти багато жару, тепла від розпеченого, нагрітого, натопленого і т. ін. стану. *Здорова піч була вже витоплена й пашіла вогнем* (І. Нечуй-Левицький); *Гаряча задуха стоїть у сараях. Пашить над головою розпечена черепиця* (О. Гончар); *Хівря — це наша гора; крутим своїм боком стоїть вона проти сонця. Тут, на осонні, .. земля аж пашить* (В. Близнець); // *безос. Від стін будинку пашіло теплом, мов від розжареної печі* (М. Томчаній); *Студбат ще був далеко від цього всього, ще не пашіло на нього розігрітим повітрям фронту* (О. Гончар).

2. *тільки 3 ос., перен.* Бути гарячим, червоним через підвищення температури (про тіло, обличчя і т. ін.). *Вона підняла дитину й зазирнула в маленьке личко. Яке ж воно було червоне! І якесь неприродне... Джейн торкнулася його щічки. Вона аж пашіла від лихоманки!* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); // *безос. Мати поклала мені на голову гарячу, аж пашіло від неї, руку і часто та уривчасто дихала* (Б. Антоненко-Давидович).

3. *перен.* Бути розгарячілим, рум'яним і т. ін. унаслідок якого-небудь сильного почуття або міцного здоров'я, доброго настрою і т. ін. *Темна чорнявка з круглим рум'яним лицем так і пашіла здоров'ям* (Л. Мартович); *Повернувся Азік. Очі йому підозріло якось бігали, лице пашіло від збудження, а ціла поведінка змушувала нашорошитись* (І. Багряний); *Саїд Алі аж десь надвечір повернувся, весь забрьоханий, забруднений глиною, але й пашів задоволенням* (Іван Ле); *Від співу дівчина зашарілася, обличчя її вже не було таким кам'яним. Навпаки, воно пашіло пристрастю* (В. Минко); // *безос. Від зчервонілого обличчя пашіло тихою злагодою, що поволі й глибоко чарувала* (М. Івченко); *Огрядна годувальниця, від чиїх грудей пашіло затишним теплом, зміряла мене недовірливим поглядом так хижо, що я аж пирхнула* (С. Андрухович).

4. *перен., розм.* Видавати, виділяти дуже сильний запах. *Від її білосніжного халата, що туго обгортав струнку постать, пашів одеколон* (О. Десняк); *Полуденна спека пашіла млістю й духом нагрітого листя* (О. Донченко); // *безос. Макс швидко підходить, бере руку й міцно цілує довгим поцілунком. На нього сильно, тепло пашить духом конвалії* (В. Винниченко); *В хаті пашить ще запряжкою, а в миснику шкрябають голодні миші* (Мирослав Ірчан); *З доброї твоєї печі пашіло борщем і свіжим хлібом, печеними й сушеними яблуками, насінням, зіллям, корінням* (О. Довженко).

(1) Пашіти жа́ром — бути гарячим, розгаряченим, виділяти тепло. *Потому наблизив* [Ґудзь] *до нього* [Андрія] *свій безвусий червоний од пива вид, од якого пашіло жаром* (М. Коцюбинський); *Стволи гаубиць пашіли жаром від безперервної стрілянини* (В. Кучер); *Розпечений за день степ пашить жаром і вночі* (В. Собко); *Орися нікуди не пішла, а стояла, боса, в одній сорочці, і не зводила очей з Огонькова, від якого так пашіло жаром, що вона відчувала той пал на своєму обличчі* (Григорій Тютюнник); **Що́ки [аж] горя́ть (паша́ть) / зайняли́ся (спалахну́ли)** *див.* **щока́.**

◊ **(2) [Аж] пашіти вогне́м (по́лум'ям)** — бути дуже розгарячілим, рум'яним і т. ін. через сильне збудження, хвилювання і т. ін. *Схилився* [Чіпка] *біля неї трохи на лікоть та скоса поглядав на її личко, що від такої несподіваної тривоги зашарілось .. — пашіло полум'ям* (Панас Мирний); *— Сьогодні бачив я в церкві три дами, — почав Леонід Семенович, — вони усі три чогось були червоні, аж пашіли огнем* (І. Нечуй-Левицький); *Вона геть позеленіла, вона вже не лаялась, а лише клекотіла всередині й пашіла на Андрія полум'ям, як вогненногривий дракон* (І. Багряний); *Припухлі гарячі губи, дотик яких ще кілька хвилин тому Юрко відчував на своїх щоках, пашіли вогнем, чутливі ніздрі нервово здригались, а в глибоких темних очах — і радість якась, і туга* (І. Цюпа); **Лице́ (обли́ччя) гори́ть ([аж] паши́ть)** *див.* **лице́; Пала́ти (палахкотіти, пашіти** *і т. ін.)* **рум'я́нцем (рум'я́нцями)** *див.* **пала́ти.**

ПАШНИ́СТИЙ, а, е, *діал.* Буйний (про рослини). *Три жіночі голови схилилися до землі .. Час від часу одна випрямиться, вимкне жмінку* [жменьку] *жита, стрясе з пашнистого бур'яну, розділить надвоє* (І. Франко); *Жито було, правда, кволеньке, а пшениця розкущилась — пашниста, зелена, як рута* (В. Земляк); // Пишний (у 1 знач.). *Давно не було такого врожаю. Будуть і копи пашнисті, і снопи рясністі* (О. Гончар).

ПАШНИ́ЦЯ, і, *ж., розм.* Те саме, що **пашня́** 1, 2. *Не стяг війни розвіймо, а любові, Пашницею засіймо скрізь поля* (П. Грабовський); *На широкому стенді розташувалися пучки пшениці, жита, ячменю, проса і всякої іншої пашниці* (С. Добровольський); *Навпомацки Мирослава заходить до хати й тихо кличе Данила, а їй у відповідь зітхає хата, зітхають торішні снопи різної пашниці* (М. Стельмах); *У неї прегарне дівоче обличчя, добрі руки, квіти й колосся пашниці в долонях* (О. Бердник).

ПАШНЯ́, і́, *ж.* 1. Хліб у зерні; зерно. *Молодиці несли в руках даровизну; хто дарував курку.., хто обіцяв на даровизну мішок пашні, улики* [вулики] *бджіл* (І. Нечуй-Левицький); *Доручив агроном-отаман Тимонові .. добути з кількома хлопцями пашні та вівса для коней* (Д. Бузько); *У абатовій кімнатці стоять скрині з пашнею* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. Хліб у стеблі; злак. *Стоги понакладали* [дядько і дядина] *і жита, і пшениці, і всякої пашні* (Панас Мирний); *Скошена пашня билася налитим колосом об плятформи* [платформи] *й устеляла землю з гін у гони невеличкими купами* (С. Добровольський); *Якось завжди спізнювався* [Кузьма] *з оранкою і сівбою, сінокіс його перестоював, а пашня осипалась або починала зеленіти в снопах* (М. Стельмах).

3. Посіви сільськогосподарських культур, звичайно злакових. *Пшениця шелестіла, цвіли волошки і цвірчали коники в пашні* (А. Свидницький); *Широченним зеленим килимом суціль вкриває землю пашня, барвистим шовком виграє, міниться в променях веселого весняного сонця* (Є. Кротевич); *Широкою твердою ходою йде Корній польовою доріжкою поміж пашнями, дивиться на .. сіро-зелені хвилювання розлогих піль* (У. Самчук); *Він пішов далі, на поле, а вона лишилася під кручею і дивилася йому вслід, забувши про гусей, що залізли в чужу пашню* (О. Бердник).

4. *діал.* Пасовище. *Коло кожної хати гомін чути: там череду вже з пашні женуть, а там пісень співають* (Марко Вовчок).

ПА́ШПОРТ, а, *ч., заст.* Паспорт (у 1 знач.). *Отаман не спитав їх, звідкіль вони і що вони за люди. Декотрі його забродчики мали пашпорти, а декотрі ніколи зроду їх не мали, тільки бачили в других* (І. Нечуй-Левицький); *Професор Курц-Руденко поїхала в Ліцманштадт по німецький пашпорт. Вона стала німецькою громадянкою* (Олекса Ізарський); *Контроль пашпортів на перевалі Бреннеро тривав не довше трьох хвилин* (Ю. Андрухович); *Кому щастило добратися до річки Єя, тому видавали пашпорт із новим ім'ям, записуючи відразу до козацького куреня* (Д. Білий).

ПА́ШПОРТНИЙ, а, е, *заст.* Прикм. до **па́шпорт.** *Пашпортні дані;* // Пов'язаний з видачею паспортів. — *Ім'я й прізвище? Рік народження? Фах? Освіта? І т. д. Це були стандартні запитання, що їх ставлять .. при заповнюванні анкет в загсі, в пашпортному відділі* (І. Багряний).

ПАШТАЛА́КАННЯ, я, *с., діал., зневажл.* Дія за знач. **паштала́кати.** *Якби не ці настирливі жінки, я б уже зливняв, .. їхнє пашталакання мене починало нервувати* (Ю. Винничук).

ПАШТАЛА́КАТИ, аю, аєш, *недок., діал., зневажл.* Те саме, що **пастала́кати.** *Як стала колись перекупка між вітряком і млином і стала пашталакати, то і вітряк спинився, і в млині води забракло, а баба все говорила і говорила* (Ю. Винничук); — *Через твоїх бабів цілий Київ буде рік пашталакати .. — Яринка не така,* — *переконано сказав Костик. — Вона нас не продасть* (К. Москалець); *Мене .. дратують балачки жіночок, які пашталакають про свої сім'ї, про малі зарплати чоловіків* (А. Дністровий).

ПАШТЕ́Т, у, *ч.* Страва із м'ясних, рибних або інших продуктів, протертих до пастоподібного стану. *М'ясні паштети та пироги стояли гірками на столі* (З. Тулуб); — *Мій кухар, голландець, готує чудові паштети із дичини,* — *сказав Фарі* (В. Єшкілєв); — *Я наказала запекти для нього голубів.., намолоти свіжого печінкового паштету — он він який блідий і безсилий* (С. Андрухович); *Ілія заметушився. Підхопив рюкзак, дістав з нього пакунок з мамиными наїдками, вивалив на стіл: пиріжки, паштет з печінки, бутерброди з сиром* (Люко Дашвар).

ПАШТЕ́ТІВКА, и, *ж.* Паштетна ковбаса зі свинячих кишок, начинених фаршем з відвареного м'яса, печінки із додаванням приправ і спецій. *Паштетівка м'яка, соковита й дуже смачна, вона добре зберігається. Крім того, її надзвичайно легко готувати в домашніх умовах* (із журн.).

ПАШТЕ́ТНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **паштéт.** *Для приготування дієтичного паштетного рулету використовують курятину, зокрема куряче філе* (із журн.); // Стос. до виготовлення або продажу паштету. *Проходячи мимо вітрини паштетного магазину, стала* [мати] *й стояла хвилину, а потім зайшла й звеліла собі зробити три бутерброди* (Г. Хоткевич); *На паштетному заводі відкрито вакансії менеджерів з персоналу та продажу* (з газ.).

2. *у знач. ім.* **паште́тна,** ної, *ж.* Магазин або закусочна, де продають паштетні вироби. *З обох боків уже світилися пишні вітрини крамниць, паштетних і пивниць* (Б. Антоненко-Давидович).

ПА́ЩА, і, *ж.* 1. Рот звіра, риби і т. ін. *Цілий ліс тонких* [овечих] *ніжок замигтів перед очима, голі дурні морди розкривали пащі серед рожевої куряви* (М. Коцюбинський); *Змійка підвела свою .. голівку, роззявивши пащу, де тремтів тонісінькою стьожечкою її гострий язичок* (Олесь Досвітній); *Шаленів вовк. Хотів відкрити пащу й завити, злякати місяць* (В. Багірова); * У порівн. *Рана ятрилася, бліда і в'яла, як паща сонної риби* (З. Тулуб); // *зневажл.* Рот людини. *Йоганн раптом починає реготати. З його пащі рветься злість на всіх* (П. Колесник); *Він* [Пелехатий] *напружив могутні м'язи своїх щелеп, відкрив пащу, хотів був завити низьким вовчим басюрою, але поборов це дурне бажання* (П. Загребельний); *Толябун уже був відкрив пащу, щоб заревти на весь ліс, .. коли раптом до нього долинуло якесь порипування, чиїсь кроки і неголосний хриплий спів* (Я. Стельмах).

2. *перен.* Темний, зяючий отвір у чому-небудь. *Здорова піч, роззявивши чорну пащу, дихала теплом* (М. Коцюбинський); *Море здавалося чорною пащею колосальної машини, звідти дмухало солоним густим повітрям* (Ю. Яновський); *Беруть руду, кладуть у піч — в огненні пащі домен* (Н. Забіла); *Світ став велетенською порожниною, яка впіймала мене у свою безмежну пащу* (В. Шкляр).

△ **(1) Во́вча па́ща,** *мед.* — неправильне зрощення половин піднебіння, за якого порожнина носа безпосередньо сполучається з порожниною рота. *В Соньки Лихваренкової дитина народилася калікою — обидві ручки без пальців, а замість рота — вовча паща* (В. Малик); *Лікування вовчої пащі здійснюють лише оперативним способом (найкраще у віці до 6 місяців)* (з навч. літ.).

◊ **Лі́зти в па́щу (в па́зурі, в пе́льку** *і т. ін.) див.* **лі́зти.**

ПАЩЕ́КА, и, *ж., розм.* Те саме, що **па́ща.** *Помаленьку вона* [щука] *рознімає свою пащеку і випускає воду* (І. Франко); *Перед очима мигнула пащека вовкодава* (М. Шеремет); *Акула важко дихає широчезною пащекою з трьома рядами зубів* (Л. Смілянський); *Щось животинне було примітне в його* [Кованьковому] *здоровому апетиті, в завзятій праці пащекою та щелепами* (І. Нечуй-Левицький); — *Цей хлопчисько зажене мене на той світ! Ти побачиш, як колись не витерплю і... роздеру йому пащеку аж до вух!* (Я. Качура); *Костик побачив, як важка батькова тінь шугнула до жаркої пащеки хати* (Микита Чернявський); *Якісь люди бігали по вузенькому перону, заливався сюрчок біля жадібної пащеки тунелю, гриміло зчеплення між цистернами* (П. Загребельний).

◊ **Роззявля́ти / роззя́вити паще́ку (пе́льку)** *див.* **роззявля́ти.**

ПАЩЕКУВА́ННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **пащекува́ти.** [Старшина:] *Яке мені діло до людського пащекування! Всяк повинен знати своє стійло* (І. Карпенко-Карий); *Я йшов поруч нього, але до мене ще довго долітало ззаду отруйне пащекування тої чудернацької жінки* (Б. Антоненко-Давидович); — *Мені цікаво знати, що відповіла старшина і військо, а не безглузді пащекування пана* (З. Тулуб); *Це дівча якось глибоко дратувало Славенка своїм чванькуватим пащекуванням, а надто самою своєю присутністю, яка його зв'язувала* (В. Підмогильний); *Вони били себе в груди й напосідалися на всіх інших, тероризуючи їх своїм горлатим пащекуванням* (І. Багряний).

ПАЩЕКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., розм.* 1. Говорити недоброзичливо, злобливо; пліткувати, поговорювати. *Гната не проймали ті теревені — з нудьги косарі пащекували* (К. Гордієнко); *Не злюбив Гука молодий агроном .. Ранньої весни пащекував, висміював старого бригадира за те, що той вимагав, не гаючись, садити картоплю* (О. Бердник); — *Божечку, а скільки ж то буде поговору, а як завзято пащекуватимуть і жіноцтво, й парубота* (О. Забужко).

2. *зневажл.* Говорити пишномовно, беззмістовно; базікати, теревенити. *Мотря пащекувала, базікала за десятьох* (О. Копиленко); *Ми прийшли сюди не пащекувати, а робити діло* (У. Самчук); *Занадто вже розумні всі стали... Звісно, ми не такі вчені та муштровані, як Гасанчук, з нами можна всякому пащекувати* (О. Гончар).

ПАЩЕКУВА́ТИЙ, а, е, *розм.* Який любить пащекувати. [Д е н и с:] *До якого гріха? — питаю. "Не пащекувата я, — каже, — то й не хочу, щоб з мене першої пішов поговір..."* (М. Кропивницький); *Мартин і Оверко стояли перед пащекуватою ватагою хлопчаків спокійно, без тіні ляку на обличчях* (К. Гриб); *— За віщо це її? — запитав чоловіка, .. але .. відповіла молодиця — пащекувата, з тих, які все знають, вважають, що тільки вони живуть правдою, а всі інші знемагають в гріхах. — Відьма* (Ю. Мушкетик); *Зараз Хома таки почував себе досить прикро, вислуховуючи стримані скарги робітників. Вперше йому, пащекуватому подолякові, забракло слова для відповіді* (О. Гончар).

ПАЩЕКУВА́ТІСТЬ, тості *і* тости, *ж., розм.* Властивість за знач. **пащекува́тий.** *Незважаючи на зовнішню грубуватість і пащекуватість, пан Мартин мав по-дитячому вразливе серце, чутливе до всього прекрасного* (В. Малик); *Данилко Гром'як — хлопчисько загонистий, розбишакуватий, знаний у цілому селі за свою пащекуватість, сказав, що коли виросте.., то візьме зброю й піде боронити Україну* (Р. Федорів).

ПАЩЕКУВА́ТО, *розм.* Присл. до **пащекува́тий.** *У деяких "маловідомих" газетах час від часу все ще друкують пащекувато написані статті про кандидатів до органів влади різних рівнів* (із журн.).

ПАЩЕКУ́ХА, и, *ж., розм.* Пащекувата жінка, дівчина. *Ошуканий нею, приголомшений, осміяний пащекухами, стоятиме* [Микола] *сьогодні у Вовчугах біля контори, слухатиме все, почуваючи, може, тільки біль кривди, біль розчарування* (О. Гончар); *Сьогодні вуличні пащекухи принесли Тосьці разючу інформацію: її Льонька ходить уночі до Броньки* (Валерій Шевчук); *Хто там перешіптувався? Галя? Настя? Чи, може, Катя? У-у, пащекухи! Нема їм чого робити...* (С. Журахович).

ПАЮВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **паюва́ти.** *Він бачив і розумів, що старшина бере собі лев'ячу частку здобутого, і вважав, що таке паювання несправедливе* (З. Тулуб); *Коли вони почали паювання, то виявили непередбачену обставину: в скриньці було лише сімнадцять шилінгів англійською монетою, а решта — чилійські долари* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); // *спец.* Система організаційно-правових заходів, спрямованих на визначення персонального майнового чи земельного паю членів колективу, товариства, об'єднанння. *Підготовчі роботи щодо паювання земель виконують землевпорядні та інші організації за участю районних (міських) відділів земельних ресурсів* (з навч. літ.).

ПАЮВА́ТИ, юю, юєш, *недок., що.* Ділити що-небудь на частини (у 1, 2 знач.), паї *(див.* **пай**[1] 1, 2). *Одна справа — паювати землю в Прикарпатті (з обмеженими земельними ділянками й ментальністю західних українців), і зовсім інша, — зокрема на Херсонщині, де безкрайні українські степи* (з публіц. літ.); *— Тільки знай, у нас така установа: все, що не добув, на рівні часті паювати* (Панас Мирний); *Терентій зітхає і неохоче говорить: — Добре, де вже моє не пропадало: паюємо все на дві частки* (М. Стельмах); *Гришко розриває вінок цибулі, дає кожному з нас по цибулині, а Татарин тим часом паює хліб* (О. Гончар); *Розподілювачі добули кам'яне причандалля і, коли на валун поклали першу оббілovану тушу, швидко заходилися паювати м'ясо* (В. Фіялко).

ПАЮВА́ТИСЯ, юється, юєшся, *недок.* 1. Розподіляти між собою що-небудь; ділитися (у 2 знач.). *З того часу вони вже злигалися і заприсягалися одна одній допомагати: та краде, тій передає, а ця збиває за щось бучу, аби людям очі одвернути. А тоді вже й паюються* (Дніпрова Чайка).

2. Пас. до **паюва́ти.** *Землі радгоспів та інших державних сільськогосподарських підприємств паювалися лише після перетворення їх на колективні сільськогосподарські підприємства* (з наук. літ.).

ПА́ЮС, а, *ч.* Пліва, в якій лежить ікра в рибі. *Паюсна ікра отримала свою назву завдяки способу приготування: її засолюють прямо в паюсах, після чого віджимають під гнітом* (із журн.).

ПА́ЮСНИЙ, а, е. Прикм. до **па́юс.** *Звичайно ікру виймають із паюсного мішечка, проте деякі сорти ікри виготовляють, обробляючи її без видалення паюса* (з газ.).

Па́юсна ікра́ *див.* **ікра́.**

ПАЮ́ХА, и, *ж., діал.* Кров (у 1 знач.). *Да ще не заржавіла і шабля моя сваха, хоч вона не раз паюхою вмилась* (Сл. Б. Грінченка).

ПАЯ́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до паяння. *Для якісного здійснення паяльних робіт фахівець-радіотехнік повинен уміти "дозувати" дрібні точні рухи кистей та пальців рук* (із журн.); // Признач. для паяння. *Кіра побачила, що обшивку з цих дверей старанно здерли, а їхню поверхню ніби прогартував паяльною лампою художник-авангардист* (А. Кокотюха); *Дружина просила купити флюс — паяльну кислоту для спаювання срібла і силікатний клей для, як вона пояснила, відновлення жала паяльника* (І. Роздобудько).

ПАЯ́ЛЬНИК, а, *ч.* 1. Ручний інструмент для паяння. *Неначе павутинням, обсновано дротами всю радіорубку, на столі розкидані конденсатори, електролампи, паяльники* (Д. Ткач); *Гайковерти та клешні-затискачі зняли захисний кожух апаратури, в схему посунулись сяжки, обладнані електричними паяльниками* (О. Бердник); *Теплові характеристики типових паяльників дають змогу використовувати їх для виконання паяльних робіт із застосуванням лише м'яких припоїв* (з наук.-техн. літ.).

2. Робітник, що займається паянням. *Паяльник радіодеталей повинен уміти паяти деталі конденсаторів, ізоляторів, мікроплат, дроселів та ін. радіодеталей електропаяльником, мікропаяльником на високочастотних установках, автоматах і напівавтоматах* (з навч. літ.).

ПАЯ́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **пая́льник** 2. *Паяльниця радіодеталей.*

ПА́ЯНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пая́ти.** *Важливими технічними властивостями швів, паяних у вакуумі, є щільність і висока корозійна стійкість* (з наук.-техн. літ.).

2. *у знач. прикм.* Полагоджений паянням; з припаяними частинами. *Паяна каструля.*

ПАЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пая́ти.** *— Для паяння срібла я використовую припій власної рецептури, — говорила Соня* (І. Роздобудько); *Захисні окуляри застосовують під час заміни плавких запобіжників під напругою, паяння та зварювання проводів, обслуговування акумуляторів і заточування інструменту* (з навч. літ.).

ПАЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок., що.* З'єднувати металеві частини чого-небудь за допомогою розплавленого металу або сплаву — припою. *Робітники обліпили їх* [споруди] *зверху, з боків, знизу і щось клепали, загвинчували, різали, свердлили, паяли* (Л. Юхвід); *— Не треба буде зварювати, паяти, доточувати. Каркас лайнера вже готовий, — зауважив Бекекечко* (С. Плачинда).

ПАЯ́ТИСЯ, я́ється, *недок.* 1. Піддаватися паянню. *Провідникові матеріали повинні легко й надійно паятися, зварюватися та ін., а також мати задовільні механічні властивості як при обробленні, так і при експлуатації* (з навч. літ.).

2. Пас. до **паяти.** *Кінці секцій, що паялися раніше, потрібно ретельно зачистити від полуди* (з навч. літ.).

ПАЯ́Ц, а, *ч.* Клоун, блазень у цирку, балагані. *— А що мені личить? — Ковпак блазня. Паяца. Арлекіна! — виривалось у неї майже щиро* (У. Самчук); *Міхал — старий театрал — наперед домовився з перекупкою зіграти на базарі комедію, бо ж на ярмарках не раз виступали й паяци* (Р. Іваничук); *З-поміж великої безлічі масок ти вибрав стару, мов цирк, .. маску рудого блазня. Традиційного крикливого паяца, що ходить у надміру широких картатих штанах з діагональною шлейкою і голосно плаче* (Ю. Андрухович); * У порівн. *Сіра стіна, покрита різнобарвними шматами паперу, наклеюваними день у день, здираними безладно, виглядала як паяц* (І. Франко); // *перен.* Про людину, що кривляється, ламається, поводить себе як клоун, блазень. [К р и н и ч н а *(кидає нищівний погляд на чоловіка):*] *Паяц!* (С. Голованівський); *— Ти анітрохи не кращий за оцього паяца, — вона кивнула в бік Горбатюка. — Різниця, можливо, тільки в тому, що потайніший* (І. Білик).

ПДВ, *невідм., ч.* Скорочення: податок на додану вартість *(див.* **пода́ток).** *Держава неодноразово списувала борги сільськогосподарських товаровиробників, були ухвалені нормативні акти щодо дотування виробництва м'яса й молока, а також звільнення аграрних підприємств від сплати ПДВ на інші види товарної продукції* (з публіц. літ.).

ПЕА́Н, *ч.* 1. *род.* у. У Стародавній Греції — хоровий гімн на честь бога або на випадок війни, трауру, а також мелодія цього гімну. *Рожеві пальці на клавіші накладає* [дама] .. *Бурливі тони ллються, клекотять, Якісь погрози, бойові пеани* (І. Франко); *Плач матерів сивокосих і стогони Юних жінок, що одна припадає за одною До вівтарів із гіркими благаннями, В тужливий зойк З співами світлих пеанів зливаються* (Борис Тен, пер. з тв. Софокла); // Хвалебний гімн на честь кого-, чого-небудь. *Отримала твого листа, в якому ти співаєш пеан моєму майбутньому материнству. Дай, Боже, щоб все було так оптимістично, як ти це бачиш* (І. Жиленко); *Микиті знову захотілося співати пеан природному здоров'ю* (С. Процюк).

2. *род.* а, *поет.* Те саме, що **пео́н**[1] 1. *Пеан, або пеон, в античній метриці є віршовою чотирискладовою стопою* (з навч. літ.).

ПЕ́ВЕН, вна, вне, *у знач. присудка.* Те саме, що **певний** 4; упевнений. *Мені не хочеться навіть думати, що той збірник вийде без Вашої* [О. Кобилянської] *праці, яка, я певен у тому, надасть йому велику вартість* (М. Коцюбинський); *Рак певен, що на світі все не так іде, Бо сам назад, а не вперед бреде* (Л. Дмитерко); *— Я певен, певен, розумієте, що це живі мікроорганізми, — тільки й сказав Джеймс Марчі тоном, що не припускав заперечень, — але перевірка все ж таки потрібна* (В. Владко); *Я вже була певна, що запізнюсь на потяг* (С. Андрухович); *Що ж до матросів, то Тарзан був певен, що джунглі змусять їх спокутувати власну лиху волю і злочин* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

◊ **Будь пе́вний (пе́вен) <Бу́дьте пе́вні>** *див.* **бу́ти.**

ПЕ́ВНЕ *див.* **пе́вно.**

ПЕ́ВНИЙ, а, е. 1. Чіткий, твердий (про рухи, кроки і т. ін.). *Її рухи були певні, а очі темно-сині, .. та які ж ліниві і на вид холодні!..* (О. Кобилянська); *Бушують юрбами майдани, ясна для кожного мета. І певний крок гримить і тане* (В. Сосюра); *Ще мить — фіртка відчиняється, постать швидким кроком простує до ґанку .. Це, без сумніву, Гнатюк. Це його розвальна, певна хода* (У. Самчук).

2. Який відповідає дійсності; правильний, точний, вірогідний (у 1 знач.). *В книжках для народного читання краще наводити певні факти, а не гіпотези* (Б. Грінченко); *План був справді певний і простий* (В. Винниченко); *Генерал не поспішав. Він теж чекав, неначе зайва година могла змінити становище настільки, що дозволило б спинитися на остаточному і найбільш певному рішенні* (Б. Левін); *Лишається не схибити, знайти найбільш певний виверт, аби умисел став дійсністю, а намір — звитягою* (Д. Міщенко).

3. Точно визначений, визначуваний. *Мене ждуть і в Чернівцях, і у Львові на певний термін* (Леся Українка); *— Я будував декорацію, обраховуючи її на певну точку знімання* (Ю. Яновський); *Позаду, на певній відстані, йшло кілька наближених, а поряд, теж трохи позаду, царя супроводив одягнутий за формою старий гладкий міністр землеробства і державного майна* (О. Довженко); *Більшість її передбачень містили імена, географічні назви або якісь певні дати* (О. Авраменко); // Виділений, призначений для чого-небудь. [К р е ч е т:] *В лікарні є певні дні, коли дозволяють одвідувати хворих* (О. Корнійчук); *Їхня камера .. майже підвальна, і найкраще їм було видно ноги.., але звичайно пожвавлення наступало, коли в певні години прийому передач починали мелькати жіночі ніжки* (О. Іваненко); // Дібраний серед аналогічних осіб чи предметів або як частина чогось цілого, спільного. *Він* [П. К. Саксаганський] *сам оповідав, що в одній п'єсі спробував був точно скопіювати певного свого знайомого* (М. Рильський); *Кожний робітник, очевидно, педантично виконував якусь певну й обмежену частку загальної роботи* (Ю. Смолич); *Будь-який фільтр фотометричної системи дає змогу зареєструвати лише певну частку всієї енергії, що випромінюється світилом* (з наук. літ.).

4. *із спол.* щ о, ч и, *також* у ч о м у, *рідко* ч о г о, н а ч о м у. Який твердо вірить у що-небудь, не сумнівається у чомусь; упевнений. *Іван був задоволений з себе і з касієра* [касира], *був майже певний, що все піде йому добре* (І. Франко); *Нарешті таки знайшов Вас, дорогий пане Володимире, бо листа не дістав і не був певний, чи мої картки дійшли до Вас* (М. Коцюбинський); [А н т о н і о:] *Ви певні в тім, що се його домівка?* [М а г і с т е р:] *Тут помилки ніяк не може бути* (Леся Українка); *— Я певна, що на випадок революції він гратиме одну з перших ролей* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); // *зі сл.* у с о б і, с е б е. Який вірить у свої сили, свої можливості. *Олесь Васильович ніколи не був певний у собі* (О. Донченко); *З Галочкою, стрункою і квітучою, як молода яблунька, танцює статечний, певний себе, не юний .. чоловік* (Ю. Яновський); *Комаров навіть трохи схожий на героя .. фільму — дужий, широкоплечий. Йде своєю ведмедячою ходою, певний у собі й усіляких вигаданих ним теоріях* (В. Лис); // *у кому.* Вірити комусь, покладати якісь надії

на кого-небудь. *Марта ревнувала Антіна* [Антона] .. *Вона не була певна у ньому* (М. Коцюбинський); *Майор Пономарьов .. був у відрядженні за напутника. Певний у мені більше, аніж я сам* (О. Шугай); // *за кого, що і без дод.* Який не відчуває тривоги, хвилювання; спокійний (у 2 знач.). *Вона зарум'янилася й запротестувала. — О, ні!.. Я найпевніша тоді, як їдеш ти зо мною* (О. Кобилянська); *Інженер певний за майбутнє, а тепер він говорить чемно, але сухо й стримано* (Б. Антоненко-Давидович); [Градов:] *Літака на велике випробування випускаємо. Все перевірити треба. Певним треба бути* (В. Собко); *Ми певні за свою судьбу, Бажаєм всім так жити!* (С. Воскрекасенко); // Який виражає тверду віру в свої сили, в свою правоту; твердий (у 4, 5 знач.), упевнений або владний (у 3, 5 знач.). *З рабським ушанованням* [ушануванням] *розступилися монголи перед незнайомим приїжджим, що говорив їх мовою та й ще таким певним тоном, до якого вони привикли від своїх ханів* (І. Франко); *Зовсім небагато й пробув на каналі, а вже з'явилося в ньому щось певне, владне, розставивши ноги, твердо стоїть на землі Кузьма-каналобудівник* (О. Гончар); *Потоцький був настільки певний у легкій перемозі, що після кількох гарматних обстрілів велів припинити пальбу* (В. Чемерис); *Здається, він був певний у своїй кривій правоті. Отож підсудний уклякнув перед іконою і простояв так довгенько* (Валерій Шевчук); // *до чого, рідко.* Наполегливий, стійкий (у 5 знач.). *Поете! Шлях твій повен труду, Не жди відрадості, о — ні... Конать тобі до віку-суду, Сховавши слізоньки дрібні. Але борись, до цілі певний, Напроти темряви ставай* (П. Грабовський).

5. Який заслуговує повного довір'я, на якого можна покластися; вірний (у 1 знач.). *Ціла виборча робота повинна бути лиш така, що священник у своїм селі має постаратися про вибір певного чоловіка на виборця і написати йому картку .. Цей певний чоловік має бути той, хто безумовно піде за порадою священника* (Л. Мартович); *Сагайдачний того ж дня виїхав з Києва, взявши з собою десятеро певних козаків* (З. Тулуб); *В роботі Зоя знаходить справжню насолоду, робота єднає її з колективом, що давно вже став для дівчини і ріднею, і найпевнішим опертям у житті* (О. Гончар); *В нього були певні друзі, на яких він міг у всьому звіритися* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // Незмінний, постійний. *Все чогось шукає іншого людина... Поцілунки щирі... де їх дальший слід! Що на світі певне? За зміною зміна... Це вже з роду в рід!* (П. Грабовський); // Який обов'язково буде, здійсниться, відбудеться; який обіцяє сподіваний результат. *Поміж возами нігде стать: Неначе в ірій, налетіло З Смілянщини, з Чигирина Просте козацтво, старшина, На певне діло налетіли* (Т. Шевченко); *Не пеняйте* [нарікайте] *на мене, добродію, що я на сей раз не даю певного слова* (Панас Мирний); *Дід Галактіон сказав, що є один певний і справжній засіб упіймати вусате страховище* (О. Донченко); *Отаманець рятувався, рятував дружнього собі Симеона, але якихось певних обіцянок од донського кругу не давав* (Ю. Мушкетик); // Який з необхідністю випливає з обставин, що склалися; неминучий. [Міріам:] *Дух мене сюди завів на певну згубу. Ну, що ж! нехай! Мені тут гинуть краще, ніж в іншім місці* (Леся Українка); *Один з офіцерів порадив залишити його* [угорця] *в засідці на крайньому глухому фланзі батальйону. Це була певна смерть* (О. Гончар); *Запальний недосвідчений Камбіс ішов назустріч певній погибелі* (І. Білик).

6. Точно не визначений; якийсь. *Раїса чула часом у серці певну ніжність, якесь материне почуття до цього знівеченого життя* (М. Коцюбинський); *Полк мав просуватися вперед окремими загонами і дрібними групами і, можливо, діяти певний час децентралізовано* (О. Гончар); *Для кожного з нас існує певне співвідношення між нашим розумом, способом буття і вдачею, які розвиваються безперервно* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); // Деякий, незначний (у 2 знач.). *Звичайно, дядькова звістка вже вносила певні корективи, проте схема лишалась та сама* (А. Головко); *Потапович вловив певну зміну інтонації в голосі Андрія Антоновича* (В. Владко).

На вка́заний (пе́вний *і т. ін.)* **те́рмін** *див.* **те́рмін**[1]; **Пе́вна рука́** *див.* **рука́; Пе́вною (яко́юсь, де́якою** *і т. ін.)* **мі́рою <До пе́вної (яко́їсь, де́якої** *і т. ін.)* **мі́ри>** <*рідше* **У (де́якій, пе́вній** *і т. ін.)* **мі́рі**> *див.* **мі́ра.**

○ **Відо́ма (пе́вна, приро́дна, зві́сна) річ** *див.* **річ**[1].

◊ **Будь пе́вний (пе́вен) <Бу́дьте пе́вні>** *див.* **бу́ти; Ві́рне (пе́вне) о́ко [в ло́бі]** *див.* **о́ко**[1]; **Ма́ти міцни́й (тверди́й, пе́вний** *і т. ін.)* **ґрунт під нога́ми** *див.* **ма́ти**[2]; **Трима́ти (держа́ти) на [пе́вній] ві́дстані (ві́ддалі)** *див.* **трима́ти.**

ПЕВНІ́СІНЬКИЙ, а, е, *розм.* 1. Підсил. до **пе́вний** 2. *Але годі о смерті гадать! Кістяк викличе тільки огиду... Що лякатись? Ні взяти, ні дать: Мій певнісінький образ по виду, — Так на мене скидається він* (П. Грабовський); — *Тепер я знаю, що у тій людині сидить коли не сам чорт, то вже певнісінький і найзапекліший гайдамака, — скінчив дід* (Т. Осьмачка).

2. Підсил. до **пе́вний** 4. — *Я певнісінький, що панна Целя і тепер має на собі сині панчошки* [панчішки] (І. Франко); *У такій ото притузі дуже мені пособив один приятель веселими своїми розмовами та любою потіхою; я .. певнісінький, що тільки се й не дало мені вмерти* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПЕВНІ́СІНЬКО, *розм.* 1. Присл. до **певні́сінький.** — *А пан Симон хіба виїхав куди? .. — Симон певнісінько дома* (І. Франко); // *у знач. пред.* — *Це певнісінько, Мальбіне! — Певнісінько, але я не можу зрозуміти, чому старий негідник не зажадав викупу. — Є діло, дорожче серцю араба, ніж гроші .. Це помста* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

2. *у знач. вставн. сл.* Підсил. до **пе́вно** 3. *Сьогодні він вислав телеграму, та з малої стації ледве щоб вислали її на час до його села; певнісінько, телеграма прийде рівночасно з ним самим або й ще пізніше* (І. Франко).

ПЕ́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **пе́вний** 1–5. *Навчись майстерності такій, щоб у твоїй руці легкій з'явилась певність і завжди був точний зір в очах* (М. Упеник); *Наш корабель мусить орієнтуватися на певність обрію* (Ю. Андрухович); [Петро:] *І чого б я боявся* [грати в театрі]? [Іван:] *Нема певності! А що як сяду не в свої сани? А театр засмоктує чоловіка* (І. Карпенко-Карий); *Легко, легко так зробилось, щезла дикая тривога, ясна певність розлилася у обновленій душі* (І. Франко); *Коли ж натомість* [Славко] *має певність, що щось йому не вдасться, то воно якраз обернеться на добре* (Л. Мартович); *Від цієї абсолютної, непохитної певности, що розв'язання правильне, я на мить переживаю .. оте щасливе, переможне розпруження мозкових звивин* (О. Забужко); *Матрос ніби виріс за цей день більше, ніж за довгі роки. Це почуття надавало його словам якоїсь певності й ваги* (І. Микитенко); *Лікар посміхнувся приємною теплою посмішкою, що відбивала його душевну врівноваженість і певність своїх сил* (Д. Бедзик); *Вона вгадала в ньому надійного мужа й господаря, на плече якого з певністю можна спертись* (О. Гончар).

Ма́ти пе́вність *див.* **ма́ти**[2]; **Прихо́дити / прийти́ до переко́на́ння (до пе́вності)** *див.* **прихо́дити.**

ПЕ́ВНО, *рідше* **ПЕ́ВНЕ.** 1. Присл. до **пе́вний.** *Чи був в генерал-губернаторському домі театр за часів Котляревського — не можу Вам певне сказати* (Панас Мирний); *Втім гляну, поміж ломами іде спокійно, певно, в простій кафтанині робітник* (І. Франко); *— Мав би я силу, то враз і душі б тебе, й віку позбавив І відіслав би в оселю Аїда так певно, як певно Те, що вже ока не зцілить тобі й сам землі потрясатель* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); *— Катре! — кажу їй: — чи ти знаєш певно, що Яків тебе любить?* (Марко Вовчок); *Що у нього не могло вилитися в слова, лише боліло, розпирало груди в німім жалю, друг його виповідав з натиском і жаром, ясно і певно* (Н. Кобринська); *— У мене не витягнуть! — сказав батько певно, але ще й поверх піджака намацав рукою гроші* (А. Головко); *Не раз на віку зазнавав я, мандруючи, усякої напасті, отже ж завше рятувався і ночлігував добре і безпечне, тож вірю певне, що виблагав мені в Бога ту ласку святий Юліан* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // *у знач. пред. — Коли так свідчите, то й оддаймо йому* [Грицькові] *гроші ції, — сказав Карпо. — Підемо всі втрьох до його* [нього], *певніше воно й поважніше буде, як усі з їм* [ним] *говоритимемо* (Б. Грінченко); *Він урядовець, лояльний урядовець. Він зараз доніс би в поліцію. Це певне... це зовсім певне...* (М. Коцюбинський); *— Брате Бертольде, ти — єдиний у нас, — говорить Нарцис. А так. Певне, що "єдиний"! А тому й почуває він себе скрізь і всюди одиноким* (Н. Королева); *— Уже як стражник казав оте Омелькові, то то вже певно* (Панас Мирний).

2. *у знач. вставн. сл.* Уживається для вираження можливості, імовірності чого-небудь і відповідає знач. слів мабуть, очевидно. *Ми заспівали, розійшлись .. Чи зійдемося ж знову? Чи заспіваємо коли? А може й те... Та де? Якими? І заспіваємо яку? Не тут і, певне, не такими! І заспівасм не таку!* (Т. Шевченко); *Як не чесав* [дід] *волів, то, певно, майстрував коло старого ярма або коло старого плуга* (В. Стефаник); *Гортаючи старі свої папери, Що дивом вижили у дні війни, Натрапив я на книжку записну .. Собі самому нагади якісь, За того часу, певно, зрозумілі* (М. Рильський); *У каюті зібралось багато пишно вбраних людей, але найкращим був молодий принц з великими чорними очима. Йому, певне, було не більше шістнадцяти років* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

3. *у знач. вставн. сл.* Уживається для підтвердження висловленої думки й відповідає знач. слів звичайно, напевно. *— Але умова, Павле Макаровичу, — ви книжки не зачитуєте. — Ну, певно ж* (А. Головко); *— Не виходить, Іване Володимировичу. Всі ваші морозостійкі сорти, виявляється от, — труба. — Де, на Уралі? А певно, померзнуть* (О. Довженко); *Невже вона, Марія Олександрівна, така освічена, розумна, талановита, як ніхто з цих чоловіків, не могла б бути нарівні з ними? .. Вона була б вище за них! А певне, вище!* (О. Іваненко).

ПЕГА́С, а, *ч. (з великої літери).* 1. У грецькій міфології — крилатий кінь, син Посейдона і Медузи, що вибив джерело, з якого пили воду музи і яке давало натхнення поетам-співцям. *Посейдон не раз виступав у образі морського коня чи морського кентавра, отож один з його синів і був Пегас, кінь, наділений чарівною силою* (Ю. Покальчук); *За Гесіодом, Пегас, як прислужник Зевса, носив його грім і блискавку, символізуючи собою грозову хмару* (з наук. літ.); // Символ поетичного натхнення. *Виграває і літає По країні поетичній Мій прудкий Пегас коханий* (Леся Українка); *Ми рвались, угледівши в сонці ножі, і кидали з викликом клекоти сині. Шукали у Гете своєї душі і навіть знаходили — в блудному сині. Літав наш Пегас* (В. Стус); *Знічев'я свистом виклика Пегаса, Склада в куплет, мов кубики, рядки. І легко вилітають з-під руки Слова гнучкі і... мертві, як пластмаса* (Б. Олійник).

2. Сузір'я Північної півкулі зоряного неба. *Пегас — одне з найбільших за площею сузір'їв, воно містить 166 зірок, які можна побачити неозброєним оком* (з навч. літ.).

◊ **Осідла́ти Пега́са** *див.* **осідлувати.**

ПЕГМАТИ́Т, у, *ч., геол.* Виверженa великозерниста гірська порода, перев. із кварцу, польового шпату, у якій один мінерал проростає кристалами іншого. *У жильних пегматитах Побузького комплексу (на захід від м. Вінниця) уміст монациту становить 10–20 кг/т* (з наук. літ.); *Будівельну кераміку виробляють з тугоплавкої або вогнетривкої глини з домішками каоліну, кварцового піску, пегматиту, поширених у різних областях України* (з наук.-попул. літ.).

ПЕГМАТИ́ТОВИЙ, а, е, *геол.* Прикм. до **пегмати́т.** *Вік рудної мінералізації становить 2,06 млрд років, що збігається з моментом формування пегматитових тіл* (з наук. літ.); *Ціни на карбонат літію з гідромінеральної сировини вдвічі нижчі від таких з пегматитових руд і, до того ж, виявляють тенденцію до подальшого зниження* (з газ.); // Власт. пегматиту. *Пегматитова структура утворюється, коли великі кристали одного мінералу проростають однаково орієнтованими дрібними кристалами іншого* (з наук. літ.); // Признач. для видобутку й перероблення пегматиту. *Деякі ділянки Хорошівського пегматитового поля зазнали вертикального переміщення на 2,3–2,5 км ще до пізньокрейдяної епохи* (з наук. літ.).

ПЕД, у, *ч., розм.* Скорочення: педагогічний університет, інститут. *Закінчити пед; Навчатися в педі.*

ПЕД... Перша частина складних слів, що відповідає слову **педагогі́чний,** напр.: педка́дри, педпра́ктика, педробо́та.

ПЕДАГО́Г, а, *ч.* Особа, яка веде викладацьку й виховну роботу або розробляє проблеми педагогіки. *Видатні російські педагоги були вчителями .. українського композитора, передчасно померлого Миколи Леонтовича* (М. Рильський); *Головацький .. почав виголошувати похвальне слово панові Верещинському — славному педагогові, патріотові, доброму християнинові й маєтному добродієві* (Р. Іваничук); *Ще на третьому курсі нас почали поволі запрошувати на кінопроби, хоча педагоги забороняли нам зніматися* (І. Роздобудько); *Арістон Хіоський .. вилучив розділ* [з моральної філософії], *який вміщає настанови щодо поведінки, зазначивши, що все це стосується не філософа, а педагога* (А. Содомора, пер. з тв. Арістофана).

ПЕДАГОГІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Виявлення або застосовування в будь-якій діяльності принципів, методів педагогіки. *Станіслав Шацький трактував школу як засіб педагогізації соціального середовища, до того ж не лише через педагогічний колектив, а й розвинених соціально учнів та батьків* (з наук. літ.); *Педагогізацію батьківського середовища здійснюють у двох напрямах: педагогічна освіта батьків та залучення їх до виховної роботи з дітьми* (з навч. літ.).

ПЕДАГОГІЗО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **педагогізува́ти.** *Педагогізоване суспільство — це інтелектуальне суспільство, яке усвідомлює роль виховання у формуванні всебічно розвиненої особистості* (з наук.-попул. літ.); *Процедури перенесення понять в педагогіку найрізноманітніші: вони можуть бути педагогізовані через переосмислення, виявлення педагогічних функцій, характеристик тощо* (з навч. літ.).

ПЕДАГОГІЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що.* Здійснювати педагогізацію. *Щоб успішно педагогізувати певне середовище, необхідно дослідити його виховний потенціал, а також особливості функціонування в соціумі* (з навч. літ.).

ПЕДАГОГІЗУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок. і док.* 1. Зазнавати педагогізації. *Сучасна педагогіка має стати філософією, а філософія освіти — педагогізуватися до такого рівня, який мала практично завжди від часів Конфуція до К. Ясперса* (з навч. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **педагогізува́ти.** *Екзистенціалізм, герменевтика й прагматизм, персоналізм і структуралізм та інші напрями мають педагогізуватися всіма доступними їм методами педагогіки, щоб через виховання "оволодівати" якомога більшим масивом людей* (з наук.-попул. літ.).

ПЕДАГО́ГІКА, и, *ж.* 1. Наука про виховання, освіту й навчання. — *Але ж, прошу пані, — втратила терпець Олина співрозмовниця, — новітня педагогіка надає дуже великої ваги дошкільному вихованню* (Ірина Вільде); *Необхідні нові школи, нова педагогіка: дітям потрібен не інформаційний потік параметрів і констант часового, ілюзорного світу, а саморозкриття* (О. Бердник); — *Мені всі казали: чого ти в школі не бачила? Лобуряк? Пиши дисертацію. Із педагогіки! І я написа-а-а-ала...* (І. Андрусяк).

2. Навчальний предмет, що викладає зміст цієї науки. *Одним із важливих завдань педагогіки як навчальної дисципліни є розроблення методичних систем та окремих методів соціалізації та професійної адаптації майбутніх фахівців* (з наук. літ.).

△ **(1) Порівня́льна педаго́гіка** — галузь педагогічної науки, що вивчає та аналізує подібні та відмінні риси й тенденції виховання й освіти, визначає перспективи їхнього розвитку. *Завданням порівняльної педагогіки є вивчення й порівняльний аналіз теорії та практики навчально-виховної роботи в різних країнах, вивчення й узагальнення позитивного досвіду* (з навч. літ.); **(2) Соціа́льна педаго́гіка** — галузь педагогічної науки, що вивчає соціально-педагогічні механізми формування особистості в соціумі, гармонізацію її взаємин на мікро-, мезо- та макрорівнях. *Соціальна педагогіка досліджує способи організації соціального середовища, у якому б людина розвивалася, набуваючи досвіду навчально-трудової діяльності, культури спілкування* (з навч. літ.).

ПЕДАГОГІ́ЧНИЙ, а, е. 1. Стос. до педагогіки. *Пан Адам спокійним тоном викладав свої педагогічні теорії* (М. Коцюбинський); — *Тягне мене до молоді й тепер. Тому не залишаю педагогічної роботи. Одвічні юнацькі шукання чогось нового, вимріяного омолоджують і нас, літніх людей* (І. Пільгук); *Одного разу я ночував у піонерському таборі на столах для пінг-понгу, ми з приятелем заїхали туди для проходження педагогічної практики* (С. Жадан).

2. Прикм. до **педаго́г.** *Гнат вибрав собі зовсім іншу професію: не думав про педагогічну кар'єру, але .. задумував з новим роком заснувати політично-суспільну газету* (І. Франко); — *Вітаю вас, Ніно Романівно, у вас природний педагогічний хист* (О. Донченко); *Навесні 1917 року він* [В. Дурдуківський] *утворив першу українську гімназію імені Шевченка .. Ця школа, укомплектована добрими педагогічними силами, серед яких був і М. Зеров, .. стала зразковою* (Б. Антоненко-Давидович); *Вони* [учні] *зовсім її не дратували, навпаки, кожен їхній дрібний успіх сповнював її радістю за свої педагогічні таланти* (Н. Сняданко); // Який готує педагогів. *У червні ми з сестричкою їздили до Києва, здавали документи до геологічного технікуму. Оля бажала туди перевестися із Ржищівського педагогічного училища* (О. Бердник); *У хрестоматії, рекомендованій вченою радою Харківського педагогічного університету ім. Г. Сковороди для середніх і вищих навчальних закладів, уміщено значну частину поетичних та уривки з головних прозових творів письменника* (О. Шугай); *Іванко закінчив педагогічний інститут і вчителював ціле життя* (М. Андрусяк).

3. Який відповідає правилам, вимогам педагогіки. *Одним із основних завдань курсу "Етика викладача вищої школи" є розкриття сутності та змісту педагогічної моралі, демонстрація форм її функціонування* (з навч. літ.).

Педагогі́чна ра́да *див.* **ра́да.**

ПЕДАГОГІ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **педагогі́чний** 3. *Симон Петлюра наголошував: "Звертаючись до тих шляхів, по яких проходила .. важка Франкова праця, ми повинні зазначити широчінь їх і педагогічність"* (з наук. літ.).

ПЕДАГОГІ́ЧНО. Присл. до **педагогі́чний** 3. *Вони тоді вчинили, нехай і суворо, але педагогічно: не можна потурати дитячим забаганкам* (Ю. Смолич); *Я вважаю, ми не зовсім педагогічно повелися з нашим вихованцем під час відвідин комісії* (О. Гончар); *Я сказав педагогічно: "Прибери портфель на стіл". Він* [син] *ліниво нахилився, буркнув: "Ну, почавсь урок"* (Б. Олійник).

ПЕДАГО́ГІЯ, ї, *ж., заст.* Педагогіка. — *Ви мене не так зрозуміли, Маріє Харитонівно. Я не кажу за спеціальність вашої сестри. Що вона добра спеціалістка в педагогії, я тому добре відомий* [те добре знаю] (І. Нечуй-Левицький); *Биття вважалося тоді в Дрогобичі неминучим складником педагогії, а особливо елементарної* (І. Франко); *Я в місті вчився і всякі тригонометрії та педагогії заглушили перші голоси весни* (Т. Осьмачка).

ПЕДАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Використання педалі (під час гри на музичному інструменті, їзди на велосипеді і т. ін.). *Вивчаючи педалізацію музичного твору, у першу чергу треба звертати увагу на риси стилю, мелодію, гармонію, голосоведення та характер фраз* (з навч. літ.).

2. *перен.* Підсилення чого-небудь, привернення особливої уваги до чогось. *Дослідниця україно-російських взаємозв'язків критично оцінювала власні праці, у яких під тиском ідеологічних зобов'язань змушена була вдаватися до педалізації ролі російської літератури в розвитку літератури української* (з публіц. літ.).

ПЕДАЛІЗО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **педалізува́ти.** *В обробках органних поліфонічних творів педалізоване забарвлення дуже різноманітне: від легкого зв'язувального до глибокого, гармонійно-густого* (з наук.-техн. літ.); // **педалізо́вано,** *безос. пред. Педалізовані мелодії.*

ПЕДАЛІЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що і без прям. дод.* Те саме, що **педалюва́ти.** *Музикант, який не має здібності чисто, витончено та різнофарбно педалізувати, ніколи не зможе донести до слухача твори, які виконує* (з навч. літ.).

ПЕДАЛІЗУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок.* Пас. до **педалізува́ти.** *Як відомо, музичний твір, який педалізується, набуває зовсім іншого звучання, ніж той, що виконується без застосування педалі* (із журн.).

ПЕДА́ЛЬ, і, *ж.* 1. Важіль керування в машинах, механізмах і т. ін., на який натискають ногою. *Василь звично натискував педалі, вп'явшись руками в кермо, пильно стежив за шляхом* (О. Десняк); *Санітарка натисла ногою на педаль і поволі нахилила площину операційного стола* (Ю. Смолич); *Досить було навчити пацюка натискувати на педаль, що вмикала струм у вживлені в його мозок дроти, як гризун забував і про їжу, і про сон* (М. Дашкієв); *Ногою він натискав на педаль, включаючи електронні барабанні інструменти, а паралельно грав на гітарі фламенко* (С. Пиркало); // Ланка ножного важільного привода (у велосипеді, швейній машинці і т. ін.). *Інколи його несло в мандри, і він, натискаючи на педалі, мчав на велосипеді через гаї та бори, милуючись краєвидами Охтирщини* (Б. Антоненко-Давидович); *В Узині на аеродромі знайшовся чималенький пропелер, він приводився в рух силою ніг — від педалей через ланцюжок, що обертав "черв'яка"* (О. Бердник); *Данило скочив у сідло, балансував ногами, ловлячи педалі. Велосипед закривуляв, залиготів спицями* (Ю. Мушкетик); // Керована натиском ноги деталь важільного устаткування в музичному інструменті для зміни тривалості й гучності звучання. *Вона сиділа, все держала ногу на педалі* [рояля] (І. Нечуй-Левицький); *Старе, погано настроєне піаніно злегка похитувалося, коли Лариса натискала на педаль* (М. Олійник); * Образно. *Якщо сама описувана дійсність грає безнастанно в тонах мажор, часте натискання педалей непотрібне* (О. Шугай).

2. Звук музичного твору, що тягнеться або повторюється більш-менш довго. *Глибинні баси, витримана педаль сприяють збільшенню маси звучання* (з навч. літ.).

◊ **Натиска́ти (нати́скувати,** *рідше* **дави́ти) / нати́снути** (*рідше* **надави́ти) на [всі] [свої́] педа́лі** *див.* **натиска́ти.**

ПЕДА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Який має педаль (у 1 знач.); з педалями. *1791 р. винахідник І. П. Кулібін створив самохідне судно "самокатку" з педальним приводом* (з наук.-попул. літ.); *Дитячий трактор-навантажувач педальний з причепом обладнаний ланцюговим приводом, що забезпечує легке водіння* (із журн.); *Магазин автозапчастин пропонує педальний насос для авто і велосипедів з манометром і перехідником для м'ячів* (з мови реклами).

2. *муз.* Який виділяється за допомогою педалі (у музичному інструменті). *У фугах педаль стає незамінною при труднощах голосоведення: короткі педальні натиски можуть зробити більш випуклим ритмічний рисунок чи артикуляційний штрих* (з наук. літ.); *Увагу учня важливо направити на слухання педального звучання, а не на механізм руху* (з навч. літ.).

ПЕДАЛЬО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **педалюва́ти.** *Педальовані мелодії неминуче зв'язані з педалізацією гармонії супроводу. Тому слухати треба одночасно весь комплекс педального звучання* (з навч. літ.); *Настійливо повторювані не в міру педальовані акторські прийоми зумовили сміх одних глядачів і мовчазний протест інших* (з газ.); // **педальо́вано,** *безос. пред. Інтонацію очевидця, з якою викладено всі історії Тараса Прохаська (зокрема ті, де єдиним персонажем є він сам), завжди трохи педальовано захватом і забарвлено надзвичайністю пригоди* (з наук. літ.).

2. *перен.* Який перевищує звичайний ступінь виявлення чого-небудь; посилений (у 2 знач.). *Англійський есеїст Гілберт Кіт Честертон схильний до парадоксів і педальованого, експресивного викладу своїх поглядів* (з наук. літ.).

ПЕДАЛЬО́ВАНО. Присл. до **педальо́ваний** 2. *Володимир Затуливітер — неперевершений, витончений лірик: глибину й ніжність почуттів у своїй поезії він подає не педальовано, а легкими штрихами, утаємничено* (з навч. літ.).

ПЕДАЛЮВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **педалюва́ти.** *При виконанні творів В. А. Моцарта педалювання має бути досить активним, при цьому треба дотримуватися класичного ідеалу ясного, розбірливого звучання* (з навч. літ.); *До честі письменниці, зображуючи моторошні й драматичні події, вона не вдається до їх педалювання* (з наук.-попул. літ.).

ПЕДАЛЮВА́ТИ, юю, юєш, *недок., що і без прям. дод.* Здійснювати педалізацію. *Уміння педалювати — один із компонентів художнього мислення виконавця* (з навч. літ.); *Марія Матіос у "Москалиці" жодним словом не педалює випробовування, які випали Северині, й від цього лаконізму віє моторошністю надзвичайної потуги* (з наук. літ.).

ПЕДАЛЮВА́ТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **педалюва́ти.** *Музика французьких клавесиністів педалюється скупо, щоб зберегти точність голосування, гостроту звучання, а також ясність, чіткість і прозорість фактури* (з навч. літ.); *Перед виборами деякими кандидатами завжди педалюється тема надання російській мові офіційного статусу* (з газ.).

ПЕДА́НТ, а, *ч.* 1. Людина, яка суворо дотримується певного способу мислення, порядку, певних звичок, надаючи великого значення формальній стороні справи. *Він такий педант, що тільки в руки адресатові віддає рекомендовані листи* (Леся Українка); *Брянського він вважав дуже здібним офіцером, але сухим і до деякої міри педантом* (О. Гончар); *— Не треба козиряння, капітане. Не будьте педантом. Вам це зовсім не личить. Давайте знайомитись. Юлія Григорівна, а для вас можна просто — Юлія* (П. Загребельний); *Море й кохання терпіти не можуть педантів* (Л. Кононович, пер. з тв. О. Гріна).

2. Формаліст у науці або людина з показовою вченістю, яка полюбляє повчати інших. *Педант і скептик, коли йшлося про наукові гіпотези, він зараз наближався до висновків надто сміливих і навіть рискованих* (М. Дашкієв); *Щедрість, безоглядність життя, в якому для проростання одного зернятка тратяться сотні й тисячі інших зерен, ваші наукові педанти називають механічною статистичністю, позбавляючи природу розуму* (О. Бердник).

ПЕДАНТИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Надмірний формалізм, дріб'язковість у чому-небудь. *Ретельна в роботі до педантизму, надзвичайно стримана й тиха, вона тільки стукотом машинки зраджувала свою присутність у кімнаті* (В. Підмогильний); *Ярош не вирізнявся особливим педантизмом, тому в нього всюди панував більший або менший розгардіяш* (Ю. Винничук); *Шварцкопф надзвичайно вразливий і вихований. Обов'язковий до точності і точний до педантизму. Делікатний* (Ю. Іздрик).

2. Формалістика в науці, відірване від життя буквоїдство. *Часи, в котрих переважає командуюча* [наказова] *критика і командуюча граматика, се, звичайно, часи вузького педантизму, схоластики, упадку творчості і упадку доброго стилю в мові* (І. Франко); *Вимагати ж од художника обточеної, до дрібниць обробленої теоретичної програми — це педантизм, публіцистична причепка тієї критики, що все зводить до однієї тенденції* (С. Єфремов).

ПЕДАНТИ́ЧНИЙ, а, е. Який має риси педанта або ознаки педантизму. — *Ну, — пхикнув Харитон, не такий педантичний у виконанні обов'язків і не такий делікатний в ставленні до осіб іншої статі, — не щонеділі ж люди женяться: мусить вона зрозуміти* (Ю. Смолич); *Військова кафедра. Це та кімната, де їх* [студентів] *стільки муштровано керівником кафедри, прискіпливим та педантичним майором* (О. Гончар); *Вони були зовсім різні: педантичний, зазвичай мовчазний Олег та балакучий, неохайний у зовнішності, але вкрай акуратний щодо своєї колекції Сашуня* (Г. Вдовиченко); // Власт. педанту, педантизму. *Анатоль показав Василеві великий, грубий у темно-малиновій обкладинці зшиток, де списано педантичним письмом багато віршів* (У. Самчук); *Вона трохи знала цю кімнату, чисту, тиху, де раз і назавжди з педантичною точністю все стояло на своїх місцях, наче записане у формуляр* (Б. Харчук); *Різкий пронизливий біль скрутив у колесо: нирки нагадували про себе із педантичною регулярністю* (Люко Дашвар).

ПЕДАНТИ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **педанти́чний.** *За педантичність, за манеру повчати в класі її не любили* (О. Донченко); *Застебнутий на всі ґудзики, гладко причесаний, акуратний до педантичності, він знову був той самий суворий і гордий комісар, якому хотіли наслідувати його підлеглі* (Д. Бедзик); *Всі хлопці помітили, що з нього одразу немов водою змивало усю строгість та педантичність, коли приходила Марія Олександрівна* (О. Іваненко).

ПЕДАНТИ́ЧНО. Присл. до **педанти́чний.** *Ні, виходить сухо, педантично, книжно... Лілея моя, здається, я на сей раз втеряла всякий дар слова* (Леся Українка); *Незручно і навіть трохи педантично повчав Булгаков адвоката* (І. Кулик); *Вова Порада .. вступає до повітряної академії. Завів суворий розпис дня і педантично дотримується режиму...* (О. Копиленко); *Закрившись у своїй педантично прибраній кімнатці, поринувши в книжки, виплекав він цю самопогорду, самовпевненість, і справді вірить у свою безпомилковість!* (О. Іваненко); *Я дав йому гроші. Він педантично їх перерахував* (Ю. Винничук); *Прапори шляхетно чергувалися, педантично розставлені через один* (Ю. Андрухович).

ПЕДА́НТКА, и, *ж.* Жін. до **педа́нт.** *Уже одно те, що в школі є людина не лиха, не черства педантка і притім чесна, — єсть уже велика користь для дітей* (Леся Українка); — *Павле Михайловичу, давайте говорити про справи. Хоч я й змінилася зовні, але як була педанткою, так нею й лишилася. Роботи у нас з вами набралося стільки, що й за місяць не впораємося* (М. Дашкієв); — *Я ночував дома. У своєї дружини .. Ось вам і довідка про це .. — .. Крім печатки, я бачу ще тут* [у папірці] *і дату: сьогоднішнє число! Це мені і дає підставу твердити, що ви ночували не в дружини своєї, а у нареченої. — Ох, і педантка ж ви, Ївго Борисівно! Та яка ж різниця!* (А. Головко).

ПЕДА́НТСТВО, а, *с.* Те саме, що **педанти́зм.** *У тому гомоні легкім Не почувалось ошуканства, З манірним і пустим лицем, Торкалися поважних тем, Без вічних істин, без педантства* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна); *Варто враховувати не лише потреби автора, а й інтереси читачів, яким потрібна думка, висловлена ясно й чітко. Дріб'язкове педантство в термінології може цим інтересам тільки зашкодити* (з наук. літ.).

ПЕДА́НТСЬКИЙ, а, е. Стос. до педанта й педантства. *Жан-Жак Руссо писав: "Нашим блискучим розумам, які є скільки завгодно дуже мало вченими, .. дуже важко буде впізнати себе у настільки жалюгідному та педантському образі, що його Автор відповіді хоче їм приписати"* (з наук. літ.); // Власт. педанту, педантству. *Хай у них нема свого мистецтва; та принаймні вони не обтяжені ідіотськими ідеалами, зашкарублими традиціями й усім отим трухлявим, нудним педантським мотлохом* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека).

ПЕДВИ́Ш, у, *ч.* Скорочення: педагогічна вища школа. *Після III Всеукраїнської педагогічної конференції (1924 р.) усі педагогічні виші почали кваліфікувати як виробничо-педагогічні навчальні заклади. Це пояснювали тим, що майбутній учитель мав знати особливості регіону, де функціонував педвиш і де йому надалі доведеться працювати* (з навч. літ.).

ПЕДВИ́ШІВСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **педви́ш.** *У Данії діє ефективна система професійної орієнтації школярів після здобуття загальної середньої освіти, зокрема, упроваджено курси педвишівської орієнтації* (із журн.).

ПЕДВУ́З, у, *ч., заст.* Скорочення: педагогічний вищий учбовий (навчальний) заклад; педвиш. *При формуванні професійних якостей студентів педвузів значну увагу приділяють розвитку моральних якостей, критичного мислення, креативності тощо* (з навч. літ.).

ПЕДВУ́ЗІВСЬКИЙ, а, е, *заст.* Прикм. до **педву́з.** *Невідповідність педвузівських навчальних планів і програм запитам різних типів загальноосвітньої школи негативно впливає на якість підготовки майбутніх педагогів* (із журн.).

ПЕДЕВТОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до педевтології. *У науковій статті визначено педевтологічний контекст сучасної мистецької педагогіки* (з наук. літ.).

ПЕДЕВТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про підготовку і професійний розвиток педагогічних працівників. *До прогресивних тенденцій у розв'язанні проблем творчості вчителя на міжнародному рівні належить народження й інтенсивний розвиток педевтології як галузі наукового знання, як педагогічної субдисципліни* (з навч. літ.).

ПЕ́ДЕЛЬ, я, *ч.* У Росії до 1917 р. та деяких інших країнах — наглядач за студентами у вищих навчальних закладах. *А викинули мене через те, що я хляснув педеля по плечі і ні з того ні з сього закричав: "Пролетарі всіх країн, єднайтеся!"* (В. Винниченко); — *Ми не підемо сьогодні на цей ганебний балмаскарад! Нехай педагоги і педелі самі на ньому веселяться* (Ю. Смолич); *Об'ява висіла, звичайно, недовго. Перелякані педелі її зірвали. Але коли б вона хоч і одну хвильку висіла, усі студенти однаково і за хвилину дізналися б про неї* (О. Іваненко); // *заст.* Сторож у гімназії, університеті і т. ін. — *Не давай їм збиратись тут, — повернувся надзиратель до педеля і пішов в гімназію* (О. Кониський).

ПЕДЕРА́СТ, а, ч. Чоловік, який вдається до педерастії. *Худий світловолосий пацан, підійшов до мене і став говорити в жарт.., нібито дійшли слухи, що я по волі педераст* (Ю. Покальчук); — *Ми призначили побачення десь у Філіппа. Ці великі пани здебільшого педерасти* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); // Уживається як лайливе слово. — *То ти так, — тихо сказала Оттла, — то ти ось як, .. виродку, педерасте* (К. Москалець).

ПЕДЕРАСТИ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **педера́ст** і **педера́стія.** *Не дочекавшись ані Аліції, ані Фредді (до речі, як він затесався сюди з таким педерастичним ім'ям?), я виходжу з будинку* (Ю. Іздрик).

ПЕДЕРА́СТІЯ, ї, *ж.* Протиприродні статеві зносини між особами чоловічої статі; мужолозтво. *Педерастія була у греків дуже розповсюднена* [поширена] *і не вважалася нічим ненормальним, ані гідним кари* (І. Франко); *Тоді по оселях ходили трубадури і натхненно співали про педерастію, гнилу проституцію і національний месіанізм* (М. Хвильовий); *Слухаючи безкінечні балачки зеків і хворих про .. педерастію, збочення і садизм, я всім цим цікавився, проте будучи натурою замкнутою, можливо гидливою, залишався осторонь цих подій* (В. Рубан).

ПЕ́ДИК, а, *ч., жарг.* Те саме, що **педера́ст.** — *Був* [Браян Епштейн] *педиком і безнадійно закохався в Джона Леннона. Ось і доклав максимуму зусиль, аби зробити з нього мегазірку на всі часи* (А. Кокотюха); *Згадай тільки при ньому чиє-небудь прізвище — чиє завгодно, — і Льюс зразу скаже, педик він чи ні* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера).

ПЕДИКУЛЬО́З, у, *ч., мед.* Ектопаразитне захворювання шкіри, спричинене вошами; вошивість. *Неможливо заразитися педикульозом від тварин, оскільки ці паразити видоспецифічні, тобто людські воші можуть жити тільки на людині* (з навч. літ.); *Одним із народних засобів лікування педикульозу є товчене насіння петрушки, змішане з маслиновою олією в співвідношенні 1:1, яке втирають у шкіру голови* (із журн.).

ПЕДИКУЛЬО́ЗНИЙ, а, е, *мед.* Стос. до педикульозу. *Після педикульозного оброблення шкіри голови й волосся необхідно видалити гниди механічним шляхом* (із журн.).

ПЕДИКЮ́Р, у, *ч.* Догляд за ступнями й пальцями ніг (чищення, полірування нігтів, видалення мозолів і т. ін.). *Пальці ніг блиснули оранжевими слідами давнього педикюру, що вже, певне, з пів місяця не поновлювався* (М. Руденко); *Після православного Різдва попхалася* [Женя] *до салону краси педикюром нудьгу нищити* (Люко Дашвар); *У минулому педикюр робили цирюльники. На початку XX ст. в Європі виникли спеціальні заклади для виконання педикюру* (з наук.-попул. літ.); // Відполіровані, звичайно вкриті лаком нігті на ногах. *Магда, не зважаючи на роботу у садку, завжди мала свіжий манікюр, охайний педикюр, щодня мила голову, і парфуми у неї були першокласні* (Г. Вдовиченко); *Педикюр з лаком яскраво-червоного кольору — улюблений варіант модниці* (із журн.).

ПЕДИКЮ́РНИЙ, а, е. Признач. для педикюру. *Навряд чи доцільно створювати манікюрні та педикюрні салони "тільки для чоловіків"* (Н. Сняданко).

ПЕДИКЮ́РНИК, а, *ч.* Майстер, що робить педикюр. *Останнім часом галузь краси бурхливо розвивається, тож зростає потреба у кваліфікованих педикюрниках, які добре володіють таємницями мистецтва педикюру* (із журн.).

ПЕДИКЮ́РНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **педикю́рник.** — *Чи ти вдуріла? — зашипіла, витріщившись на Львівну, педикюрниця Флора* (Г. Тарасюк); *Педикюрниця виконує гігієнічну чистку нігтів на пальцях ніг, обробляє їх, обпилює, надаючи необхідної форми, і покриває лаком, а також знімає ороговілий шар шкіри на ступнях, полірує їх* (з навч. літ.).

ПЕДІА́ТР, а, *ч.* Лікар, фахівець із дитячих хвороб. — *Ми забираємо дитину, — твердо сказав Василь. — Я знайду педіатра* (М. Руденко); *Галочка хотіла стати педіатром, тобто лікувати дітей* (В. Нестайко); *Педіатр одразу звернув увагу, що білки очей дитини мали яскраво-рожеве забарвлення* (А. Кокотюха).

ПЕДІАТРИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до педіатра, педіатрії. *Справний вийшов віршик. Наче Корній Чуковський написав. Варто було б запропонувати його замість застережливого плаката перед педіатричним кабінетом* (Л. Денисенко); *Гізелина мама пригостила Любу кавою, перерахувала професійні якості, без яких неможливо стати доброю прислугою: психологія спілкування, диплом кухаря.., ще щось кінологічне, педіатричне* (Люко Дашвар); *Бензилпеніцилін натрієвої солі менш токсичний та за внутрішньом'язового введення зумовлює менше місцеве подразнення тканин, що є підставою для застосування його в педіатричній практиці* (з наук. літ.).

ПЕДІАТРІ́Я, ї, *ж.* Галузь медицини, яка вивчає дитячі хвороби, їх лікування та запобігання їм. *Оксана Сергіївна спеціалізувалась в педіатрії* (Ю. Яновський); *Особливо велике значення в галузі педіатрії мали роботи Сорана Ефеського, який жив у Римі в період правління Траяна та Адріана і був сучасником Галена* (з навч. літ.).

ПЕДІНСТИТУ́Т, у, *ч.* Скорочення: педагогічний інститут. *З тої пори, коли Клава почала вчитися в педінституті на природничому факультеті, їхня кімната стала схожа на природничий кабінет навчального закладу* (Д. Ткач); *Донька Людмила вчиться в столичному педінституті* (О. Гончар); *Рік чи два тому Андрієнка, вчителя десятирічки, призначено викладати історію української мови в педінституті* (Олекса Ізарський).

ПЕДКОЛЕКТИ́В, у, *ч.* Скорочення: педагогічний колектив — група педагогів, об'єднаних спільною працею в одному навчальному закладі. *У школі директор й увесь педколектив поінформовані, що кадебе трусить Ключара* (Р. Федорів); *Моя мама .. підходить до генерала Варенникова і питає, чи міг би він завітати до школи, щоб подивитися на умови навчання дітей, поспілкуватися зі школярами, педколективом* (М. Матіос); *Батьки були у стовідсотковій згоді з думкою педколективу* (І. Карпа).

ПЕДОБІО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із педобіології. *Дослідження педобіологів доводять, що дощові черви прискорюють розклад лісової підстилки, збільшують продуктивність лісових насаджень* (з навч. літ.).

ПЕДОБІОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до педобіології. *Ґрунтові тварини, надзвичайно різноманітні за ступенем зв'язку із ґрунтом та іншими екологічними властивостями, утворюють складну систему — педобіологічний комплекс* (з наук. літ.).

ПЕДОБІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ ґрунтознавства, що вивчає організми, які населяють ґрунт. *Одним із важливих завдань педобіології є дослідження впливу ґрунтових організмів на утворення та родючість ґрунту* (з навч. літ.).

ПЕДОБІО́НТ *див.* **педобіо́нти.**

ПЕДОБІО́НТИ, ів, *мн. (одн.* **педобіо́нт,** а, *ч.).* Організми, що заселяють ґрунт. *Педобіонти належать і до фітобіосфери, і до літосфери, оскільки ґрунт — поверхневий утвір, що формується за участю наземної рослинності* (з навч. літ.).

ПЕДОГЕНЕ́З¹, у, *ч., біол.* Тип партеногенезу, за якого незапліднені яйцеклітини розвиваються в тілі личинки. *Явище педогенезу було вперше описане в 1862 р. російським зоологом М. П. Вагнером у його праці "Самовільне розмноження гусениць у комах"* (з наук. літ.).

ПЕДОГЕНЕ́З², у, *ч., геол.* Процес утворення ґрунтів. *Уся ґрунтова маса (основа й ґрунтові утворення) у процесі педогенезу зазнає оструктурювання, як наслідок, кожен горизонт ґрунту набуває певної мікробудови* (з наук. літ.); *Органічна речовина ґрунту — безпосередній продукт педогенезу, що накопичується у верхній частині профілю ґрунту або на його поверхні* (з навч. літ.).

ПЕДОГЕНЕТИ́ЧНИЙ[1], а, е, *біол.* Стос. до педогенезу *(див.* **педогене́з[1]**). *Педогенетичний тип розвитку.*

ПЕДОГЕНЕТИ́ЧНИЙ[2], а, е, *геол.* Стос. до педогенезу *(див.* **педогене́з[2]**). *Виділені діагностичні риси альгоугруповань, властиві окремим елементарним ґрунтоутворювальним процесам, що формують педогенетичний комплект буруювато-підзолистих оглеєних ґрунтів південного Передкарпаття* (з наук. літ.).

ПЕДОКРА́ТІЯ *див.* **пайдокра́тія.**

ПЕДОЛІНГВІ́СТИКА, и, *ж.* Розділ лінгвістики, який досліджує мову дітей. *Значного поширення на початку XX ст. набула у світі педологія, що й спричинило появу нового напряму в лінгвістиці — педолінгвістики* (з наук. літ.).

ПЕДОЛІНГВІСТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до педолінгвістики. *Педолінгвістичні дослідження.*

ПЕДО́ЛОГ[1], а, *ч.* Той, хто займається педологією; прихильник педології *(див.* **педоло́гія[1]**). *Педологи наголошують на незмінній обумовленості долі дітей біологічними й соціальними чинниками, впливом середовища* (з навч. літ.).

ПЕДО́ЛОГ[2], а, *ч.* Фахівець із педології *(див.* **педоло́гія[2]**). *Відомий у Європі словацький педолог Ю. Гришко є випускником ґрунтознавчого факультету Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва* (з газ.).

ПЕДОЛОГІ́ЧНИЙ[1], а, е, *іст.* Стос. до педології *(див.* **педоло́гія[1]**). *Педологічний аналіз ясельного колективу передбачав комплексне вивчення дитини та спостереження за її поведінкою* (з навч. літ.).

ПЕДОЛОГІ́ЧНИЙ[2], а, е. Стос. до педології *(див.* **педоло́гія[2]**). *Основою для визначення мікроетапів розвитку природи є зміни педологічних і палінологічних характеристик у розрізах* (з наук. літ.); *Мікроморфологічний аналіз є складовою педологічного методу дослідження ґрунтів* (з навч. літ.).

ПЕДОЛО́ГІЯ[1], ї, *ж., іст.* Напрям у науці, який об'єднує підходи й методи медицини, біології, психології, педагогіки і т. ін. щодо розвитку дитини. — *В вас* [у школі] *що там? Педологія на практиці? .. чверть учнів у вас кретини, дурні, телепні й подібні белбаси?.. процент успішності .. у вас — сімдесят вісім. Жах!* (Ю. Збанацький); *Інтенсивний розвиток теоретико-методологічних засад педології як науки в Україні припав на 1920–1923 рр.* (з навч. літ.).

ПЕДОЛО́ГІЯ[2], ї, *ж.* Наука про ґрунти; ґрунтознавство. *Вивчення впливу динамічних навантажень (автомагістраль, залізниця, метрополітен) на зміни в геологічному середовищі ґрунтується на знаннях з педології, механіки ґрунтів, геотехніки, інженерної сейсміки та будівельної справи* (із журн.).

ПЕДО́МЕТР, а, *ч.* Прилад, що вимірює кількість зроблених кроків; крокомір. *Більшість педометрів визначають кроки за негативним прискоренням тіла людини в момент зіткнення ступні із землею, яке фіксує датчик-акселерометр* (з наук. літ.).

ПЕДОМЕТРИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до педометра. *Мікропроцесор, умонтований у сучасні педометричні моделі, застосовує досить складний алгоритм для уникнення помилкових спрацьовувань під час виконання інших рухів* (з наук.-техн. літ.).

ПЕДОСФЕ́РА, и, *ж.* 1. Поверхнева оболонка Землі, у якій перетинаються та взаємодіють потоки речовини та енергії, що надходять на поверхню суші. *До специфічних ознак педосфери належать особлива структурна організація вертикального профілю та просторова організація ґрунтових тіл* (з наук. літ.); *Педосфера в цілому та її найбільш виразний компонент — ґрунт є об'єктом ґрунтознавства* (з навч. літ.).

2. Ґрунтовий шар землі в складі біосфери, заселений мікроорганізмами, рослинами, тваринами. *Педосфера як ґрунтовий покрив Землі є специфічним природно-історичним утворенням, результатом складної функціонально-еволюційної взаємодії чинників і умов природно-господарського середовища* (з навч. літ.).

ПЕДОСФЕ́РНИЙ, а, е. Прикм. до **педосфе́ра.** *У науковій праці представлено результати дослідження педосферного блока, зокрема його природний стан, порушення та забруднення* (з наук. літ.).

ПЕДОФІ́Л, а, *ч.* Особа, схильна до педофілії. *Власну руйнівну енергію, породжену психічним розладом у ранньому дитинстві.., Декстер спрямовує на позбавлення суспільства від педофілів і садистів* (А. Кокотюха); — *Деякі дівчатка чорний одяг носять дуже навіть правильного крою. — Ага. Особливо, коли глибина декольте обернено пропорційна довжині спідничок? — Редька спитала це так, наче Дордже був підстаркуватим педофілом* (І. Карпа).

ПЕДОФІЛІ́Я, ї, *ж.* Статевий потяг до дітей як психічний розлад. *В Англії Санта-Клаусам заборонили цілувати дітей і брати їх на коліна, щоб запобігти випадкам педофілії* (Л. Костенко).

ПЕДОФІ́ЛЬНИЙ, а, е. Те саме, що **педофі́льський.** *Педофільні тенденції, що виникають у деяких чоловіків у літньому віці на фоні зниження статевого потягу, можуть довго не реалізовуватися. Зазвичай вони формуються на тлі атеросклерозу в сполученні з енцефалопатією* (з навч. літ.).

ПЕДОФІ́ЛЬСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **педофілія** і **педофі́л.** *Педофільські статеві зносини суспільство сприймає різко негативно, адже для дітей сексуальний акт із дорослою людиною в ранньому віці є психологічною травмою* (із журн.).

ПЕДОФО́Б, а, *ч.* Той, хто хворіє на педофобію. *Лікування в психолога може допомогти педофобу зрозуміти себе, свої внутрішні проблеми та позбавитися від нав'язливої фобії* (із журн.).

ПЕДОФО́БІЯ, ї, *ж.* Нав'язлива боязнь дітей або народження дітей. *На думку психологів, однією з причин педофобії є дефіцит любові в дитинстві: коли батьки не приділяють належної уваги своїй дитині, у дорослому віці вона може відмовитися від народження власних дітей* (із журн.).

ПЕДОЦЕНТРИ́ЗМ, у, *ч.* Принцип ряду педагогічних систем (Ж.-Ж. Руссо, вільного виховання і т. ін.), який потребує організації занять тільки на основі бажань та інтересів, що безпосередньо виникають у дітей. *Педоцентризм розвивався на рубежі XIX–XX ст. як протидія ідеологічним, національним, корпоративним і конфесійним принципам у будівництві шкільного буття* (з наук.-попул. літ.).

ПЕДОЦЕНТРИ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **педоцентри́зм.** *Прихильники педоцентричних ідей проти повідомлення дітям знань "ззовні"* (з навч. літ.).

ПЕДПРА́КТИКА, и, *ж.* Скорочення: педагогічна практика. *Л. М. Толстой використовував вибір у своїй педпрактиці як засіб розвитку пізнавальних інтересів дітей, надаючи їм можливість самостійно обирати твори для читання, теми для написання власних творів тощо* (з наук. літ.); *Пошуки нової моделі освіти передбачають таку побудову психологічних досліджень, які б на момент дослідження випереджали педпрактику* (з навч. літ.).

ПЕДРА́ДА, и, *ж.* Скорочення: педагогічна рада *(див.* **ра́да).** *Колеги цілком погоджувалися з нею в приватних розмовах, але на сьогоднішній педраді вони мовчали, і Галині довелося говорити й від себе, й за них* (Б. Антоненко-Давидович); *Розглядались зауваження, що їх лишила комісія, зокрема щодо "феномену Кульбаки", як буде потім записано в протоколі педради* (О. Гончар); *День був заповнений по вінця, після шостого уроку — педрада. І лише десь о четвертій Килина Федорівна поспішила до Ружанських* (Є. Доломан).

ПЕДТЕ́ХНІКУМ, у, *ч., іст.* Скорочення: педагогічний технікум; тип навчального закладу, що існував з 1920 до 1937 рр. *В місті в той час був інститут народної освіти — звався він дуже коротко — ІНО — і педтехнікум* (Ю. Збанацький); *Райка чомусь поступила не до інституту, а до педтехнікуму, по його закінченні вчителювала в Ніжині* (Ю. Мушкетик).

ПЕДУЧИ́ЛИЩЕ, а, *с.* Скорочення: педагогічне училище. *Я, коли з Комсомольська повернувся, до педучилища вступив* (М. Білкун); *Галинка Ярошенко — молоденьке чорняве дівча, яке закінчило педучилище й за направленням приїхало в нашу школу вчителем молодших класів* (Р. Федорів); *Із хлопцями-втікачами з педучилища кілька разів пробували потрапити до повстанців* (М. Андрусяк).

ПЕДФА́К, у, *ч., розм.* Скорочення: педагогічний факультет. *Віта Корольчук .. цього року закінчила школу й не поступила на педфак університету* (В. Лис).

ПЕДФА́КІВСЬКИЙ, а, е, *розм.* Прикм. до **педфа́к.** *Педфаківські аудиторії;* // Пов'язаний спільним навчанням, науковою працею і т. ін. на педфаку. *Педфаківські подруги.*

ПЕ́ЙДЖЕР, а, *ч.* Пристрій для передавання на відстань закодованого повідомлення з використанням радіохвиль. *Панічно уникаю будь-якої техніки, .. принципово цураюся всіх отих ксероксів, пейджерів, .. терпіти не можу мобільних телефонів* (В. Шкляр); *— Працює також пейджер, по якому можна замовити свій улюблений анекдот* (Ю. Іздрик).

ПЕ́ЙДЖЕРНИЙ, а, е. Прикм. до **пе́йджер.** *Пейджерний передавач; Пейджерний приймач;* // Те саме, що **пе́йджинговий.** *Учасникам митного аукціону і присутнім у залі особам забороняється розмовляти, пересуватися, вести пряму телевізійну трансляцію без відповідного дозволу, фотографувати, користуватися відеокамерами, засобами мобільного та пейджерного зв'язку тощо* (з навч. літ.).

ПЕ́ЙДЖИНГ, у, *ч.* Спосіб зв'язку за допомогою пейджера. *Пейджинг і транкінг — системи, які повільно втрачають свої позиції на ринку* (з наук. літ.).

ПЕ́ЙДЖИНГОВИЙ, а, е. Прикм. до **пе́йджинг.** *Справжній бум пейджингового зв'язку спостерігався в 1998–1999 роках. Його можна пояснити передусім доступними тарифами порівняно з тарифами на стільниковий зв'язок* (з навч. літ.).

ПЕЙЗА́Ж, у, *ч.* 1. Загальний вигляд якоїсь місцевості, картина природи; краєвид. *Обидві гори вкриті травою та подекуди старими рідкими дубами. Між ними глибока вузька долина з проваллям на дні, а через цю долину видніється ціла чудова картина, цілий самостійний пейзаж!* (І. Нечуй-Левицький); *Чарівний пейзаж Матроської слобідки в кучугурах зелених садів серед білих сипучих пісків над синню моря вже випливав нам назустріч* (Ю. Смолич); *Сьогодні він в захваті від красоти кримських пейзажів* (Ю. Бедзик).

2. Картина або малюнок із зображенням краєвиду. *Тут* [у кабінеті] *було багато книжок на полицях попід східною і західною стінами, кілька натюрмортів та пейзажів* (Н. Рибак); *Одна* [картина] *— покритий снігом кряж, — Карпат крутий бескид. А та, насупроти, — пейзаж, дніпровський краєвид* (І. Гончаренко); *Гелена, поставивши мольберт біля вікна, малювала пейзаж* (М. Руденко); *На стінах висіли картини: пейзажі у рамках під склом* (В. Нестайко).

3. *тільки одн.* Жанр творів образотворчого мистецтва, присвячений зображенню краєвиду; пейзажний живопис. *Основними жанрами образотворчого мистецтва є пейзаж, портрет, натюрморт, анімалістичний жанр* (з навч. літ.).

4. Опис, зображення природи в літературі, музиці і т. ін. *В тих оповіданнях* [І. Франка] *розсипані, як і в природі, розкішні картини, ясні, повні сонця, повітря і красок пейзажі* (М. Коцюбинський); *І. Нечуй-Левицький був майстром пейзажу* (В. Русанівський).

ПЕЙЗАЖИ́СТ, а, *ч.* 1. Живописець, який спеціалізується в жанрі пейзажу. *Літературний альманах був багато ілюстрований місцевими художниками — графіками, пейзажистами та портретистами* (Ю. Смолич); *Небо було на диво безхмарним, і яскраві промені без перешкод освітлювали картинку, що її неначе намалював провінційний пейзажист іще перед війною* (А. Кокотюха); *Взагалі-то я майже чистий пейзажист, хоча за своє життя й написав з десяток натюрмортів і півтора десятка портретів* (В. Лис).

2. Письменник, митець, який описує природу. *В нашій літературі нема пейзажиста над Вас* [О. Кобилянську], *і я не знаю, як готова цінити Вас за се, бо дуже люблю пейзаж в літературі і завжди мені його бракувало в нашому письменстві* (Леся Українка); *Федір Григорович мав усі шанси стати третім знаменитим Тютюнником. Бо справді мав міцний талант прозаїка-оповідача, .. а надто — був гарним стилістом і пейзажистом* (М. Матіос).

ПЕЙЗАЖИ́СТИКА, и, *ж.* У мистецтві — зображення, опис, відтворення пейзажів, краєвидів. *Звукова вербалізація природного ландшафту, пейзажистика — одна з визначальних рис творчості композитора В. Барвінського* (з наук. літ.); *Спеціалізацією Миколи Неділка була пейзажистика й театральна декорація* (з наук.-попул. літ.); *Пейзажистика Л. Костенко органічно переплітається з патріотичною та сповідально-медитативною лірикою* (з навч. літ.).

ПЕЙЗАЖИ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **пейзажи́ст.** *В Туапсе жила літом давня, хоч і не дуже близька, знайома Шмідтів: художниця-пейзажистка Петрова, підстаркувата панна* (А. Кримський).

ПЕЙЗА́ЖНИЙ, а, е. Прикм. до **пейза́ж.** *На звичному пейзажному тлі нас захоплює вкутана димом вершина вулкана або розкішна гущавина на підступних болотах* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); *Це мала бути картина, а не якийсь пейзажний етюдик* (Р. Федорів); *Ми його слухали дещо поблажливо — розслаблені добрим вином — хай, мовляв, поет відведе душу, вірші його були гарні — все про любов, пейзажна лірика, настроєве* (В. Чемерис).

ПЕЙЗА́Н див. **пейза́ни.**

ПЕЙЗА́НИ, ів, *мн.* (*одн.* **пейза́н, пейза́нин,** а, *ч.;* **пейза́нка,** и, *ж.).* Ідилічні образи селян у художній літературі, живописі, театрі XVIII–XIX ст. *Немов бачиш перед собою великі полотна Костя Трутовського, отих чистеньких, прибраних, причісаних і заквітчаних дівчат.., що більше скидаються на умовних пейзан* [пейзанів], *ніж на реальних, взятих од землі персонажів* (С. Єфремов); // *заст., ірон.* Селяни. *Іспанські пейзани в мальовничих шатах, взятих напрокат у театрі опери та балету, захоплено вітають знатних туристів і закидають їх магноліями та камеліями* (Ю. Смолич); *Так мило було дивитись, як .. мальовничо виступають біля тріумфальних арок місцеві пейзани та пейзанки в екзотичних яскравих своїх вбраннях* (О. Гончар).

ПЕЙЗА́НИН *див.* **пейза́ни.**

ПЕЙЗА́НКА *див.* **пейза́ни.**

ПЕЙЗА́НСТВО, а, *с., ірон.* Ідилічне зображення селянства. *Дивуєшся, що це наївне пейзанство* [новелу] *критика називала цілісними картинами народного життя, не завважуючи штучності, велемовності і лубочної красивості його* (М. Слабошпицький).

ПЕЙЗА́НСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **пейза́ни** і **пейза́нство.** *Вибрався нарешті на пейзанське лоно* (А. Крижанівський); *Звичайно, ти знаєш про вправність посереднього ремісника, догоджання невибагливим смакам мистецького плебсу, .. пейзанські пейзажики та ідилійні поверхові симуляції живопису* (С. Процюк).

ПЕЙНТБО́Л, у, *ч.* Командна гра з використанням ручної пневматичної зброї, що стріляє капсулами з фарбою, які розбиваються під час удару по мішені, фарбуючи її. *На території садиби, яка займає більше двадцяти гектарів, розмістився центр підготовки командос, школа карате, поле для гри в пейнтбол, стрільбища, арсенали зі зброєю* (Л. Кононович).

ПЕЙНТБОЛІ́СТ, а, *ч.* Гравець у пейнтбол. *Головний суддя змагань ознайомив пейнтболістів з інструкціями та правилами цієї гри* (з газ.).

ПЕЙНТБОЛІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **пейнтболі́ст.** *Досвідчені пейнтболістки чудово знають, як гра поліпшує форму та зміцнює нерви* (із журн.).

ПЕЙНТБО́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до пейнтболу. *Програма заходу була досить широкою і різноманітною: мініфутбол, волейбол, настільний теніс, стрільба з пістолета, дартс, шахи, шашки, пейнтбольний турнір* (з газ.).

ПЕЙОРАТИ́В, а, *ч., лінгв.* Слово або фраза, що виражає негативну оцінку кого-, чого-небудь, несхвалення, осуд, іронію чи презирство. *Пейоративи є складником негативно-оцінної системи мови, які мають здатність реалізовувати критику, неповагу, несхвалення, невдоволення* (з наук. літ.); *Нині термін "імперія" вживається як пейоратив, тобто негативно конотоване поняття* (з наук. літ.).

ПЕЙОРАТИ́ВНИЙ, а, е, *лінгв.* Зневажливий, несхвальний. *Лексема "баба", вжита у значенні "жінка", має виразно пейоративні конотації в українській мові* (з наук. літ.); *Павло Загребельний широко використовує оказіональні іменники-демінутиви з пейоративним оцінним забарвленням, що виступають у його творах як засіб іронії, фамільярності* (з наук. літ.); *Мій приятель Кшиштоф Ч. над усе любить мандрувати, знайомити людей (слово "зводити" пасувало б тут навіть краще, але не в пейоративному сенсі)* (Ю. Андрухович).

ПЕЙОРАТИ́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., лінгв.* Властивість за знач. **пейорати́вний.** *Старий відповідник слова "містяни" — "міщани" — видається вже неприйнятним через пейоративність його переносного значення* (з наук. літ.); *Після моїх спроб виправдатися погоджуємося на компромісному визначенні цього слова* [провінція], *яке давно слід позбавити усіх відтінків пейоративності* (Н. Сняданко).

ПЕЙОРАТИ́ВНО, *лінгв.* Присл. до **пейорати́вний.** *Більшість оказіональних назв осіб пейоративно забарвлені* (з наук. літ.); *Серед сотень сучасних паремійних зразків можна знайти чимало як пейоративно, так і меліоративно конотованих* (з наук. літ.).

ПЕЙС *див.* **пе́йси.**

ПЕЙСА́ТИЙ, а, е. Який має пейси, з пейсами. *Не було там* [у корчмі] *нікого чужого, лиш за "шинквасом" сидів молодий пейсатий єврей* (Л. Мартович); *Здавалося: тут усі продають усе .. Здебільшого — євреї, переважно чоловіки, молоді й не дуже, пейсаті, бородаті* (А. Кокотюха); *Ні, ні, ні, Лящу, не треба приймати іудаїзм. Ви нічого не навчилися у пейсатих рабинів* (О. Ульяненко); // *у знач. ім.* **пейса́тий,** того, *ч.* Той, хто має пейси. — *Ой кричали, ой лементували... А пейсаті навколішки — й молитися, й руки до неба тягнути, до Бога, щоб змилостивився...* (Є. Гуцало); — *От бачите, дядьку, — засміявся чоловік, — зовсім малу беру з вас данину. З пейсатого я тричі більше беру* (Валерій Шевчук).

ПЕ́ЙСАХ *див.* **пе́сах.**

ПЕ́ЙСИ, ів, *мн. (одн.* **пейс,** а, *ч.).* Довгі непідстрижені пасма волосся на скронях у патріархальних євреїв. *В Шавницю на води приїжджає не дуже багацько гостей, та й то половина євреїв, та ще й дуже простих, в патинках, з пейсами на висках* (І. Нечуй-Левицький); — *Вай, вай, вай! — підскочив як ужалений Лейба і вхопився за пейси* (Григорій Тютюнник); *Підлога рипіла під пантофлями фактора, він ходив і замислено пощипував собі лівого пейса* (Валерій Шевчук); — *Я вийду тільки за того чоловіка, який буде дотримуватись всіх законів, як наш батько,носитиме пейси і бороду* (Ю. Андрухович).

ПЕ́ЙСИК *див.* **пе́йсики.**

ПЕ́ЙСИКИ, ів, *мн. (одн.* **пе́йсик,** а, *ч.).* Зменш.-пестл. до **пе́йси.** *Схопив себе з жаху обома руками за пейсики і потім гнівно підняв обидві руки вгору Янкель Горелік* (О. Довженко); *Смикав пейсики й поправляв ярмулку єврей* (Є. Пашковський).

ПЕ́ЙСЛІ, *невідм., ч.* Східний візерунок, елементи якого нагадують краплі чи проросли боби. *Батьківщиною пейслі вважають Іран* (із журн.); *У Європі візерунок пейслі з'явився лише в XVII–XIX століттях. Він став відомим завдяки імпортованим з Індії тканинам* (із журн.).

ПЕК[1], *виг., кому, чому, на кого — що, розм.* Уживається при вираженні досади, незадоволення і т. ін. або як закляття при бажанні відвернути що-небудь, позбутися когось, чогось. *А пек тобі, забув, дурню, Що смерть за плечима* (Т. Шевченко); [Орися:] *А пек на погані очі! Що ж ви зо мною за діло можете мати?* (І. Франко); — *Пек вам, пане Шваро, я нічого не знаю* (Р. Андріяшик); *Пек тобі, що за мара? Причулося у завірюсі?..* (І. Нижник).

◊ **Цур тобі (йому́, їй, вам** *і т. ін.)* **[та (і)] пек [тобі (йому́, їй, вам** *і т. ін.)]* *див.* **цур.**

ПЕК[2], у, *ч., спец.* Густа в'язка або тверда речовина чорного кольору, яка залишається після перегону деревного, торф'яного або кам'яновугільного дьогтю та дистиляції жирних кислот різних виробництв. *Відходи після перероблення кам'яновугільної смоли (пек) застосовують на будівництві шляхів, у будівельній промисловості, як паливо тощо* (з навч. літ.).

ПЕК[3], у, *ч., розм., рідко.* Відчуття сильного жару, печіння. * Образно. *Отамани були бліді од сильного бойового пеку і розходилися по куренях, грізно оглядаючись* (О. Довженко).

◊ **Пе́ком пекти́** *див.* **пекти́.**

ПЕКА́Н, а, *ч.* 1. Деревна субтропічна рослина родини горіхових. *Страдник поповзом, відчуваючи за кожним рухом нестерпний біль, добувся до пекана, сяк-так спромігся збити костуром кілька горіхів і трохи вгамував голод* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

2. Плід цієї рослини. *Відрізняється пекан від волоського горіха тим, що його шкаралупа тонша, а внутрішніх перегородок практично немає* (із журн.).

ПЕКА́НОВИЙ, а, е. Прикм. до **пека́н.** *Неподалік росло пеканове дерево. На його гілках футів за шість над землею висіли горіхи* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); // Вигот. із пеканів (горіхів). *У сучасній кулінарії горіх пекан дуже популярний, особливо в кухні Північної Америки й Мексики. З нього роблять знаменитий пекановий пиріг, запікають із куркою і фореллю, варять супи* (із журн.).

ПЕ́КАР, я, *ч.* 1. Робітник, який випікає хлібні вироби. *Вітряні Гори були вулицею відвертих, чесних трудолюбів. Тут були пекарі, взуттєвики, цеглярі — робітники тих підприємств, які він бачив, ідучи сюди* (С. Журахович); *Літній пекар місив тісто, розкатував з нього тонкі коржі, які згодом, артистично підкидаючи в повітрі, розтягував майже до неможливих розмірів, після чого прилаштовував пектися в палаючій печі* (П. Загребельний); *Від пекарень слався запаморочливий запах свіжого хліба (пекарі саме кінчали випічку)* (Ю. Мушкетик); *Саме пополудні здоба вже не була такою свіжою, тож пекарі під кінець дня скидали ціни* (А. Кокотюха).

2. Вид дитячої групової гри, а також одна з дійових осіб цієї гри. *В чого тільки за день не нагуляються вони* [хлопці]: *і в високого дуба, і в квача, і в побивачки, і в пекаря, і в стукалки* (П. Колесник); *Під кленом валялася пом'ята бляшанка, такими малюки грають у пекаря* (Г. Усач); *Вже якісь досвітні невгамовні дітлахи верещать, як недорізані, ганяючи бляшанку, якою ще хвилину тому збиралися грати в "пекаря"* (Ю. Іздрик).

ПЕ́КАРІ, *невідм., ч. і ж.* Ссавець родини пекарієвих. *На великих пальмових листках лежали шматки вареного м'яса тапіра й пекарі — дикого кабана* (Ю. Бедзик); *Колоністи спробували приручити й пекарі, і та спроба чудово вдалася. Поблизу пташника збудували хлів, і незабаром там з'явилися поросята* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПЕ́КАРІЄВІ, вих, *мн.* Родина нежуйних парнокопитих ссавців, зовні схожих на свиней. *Пекарієві поширені в Південній Америці й на півдні Північної Америки* (з наук.-попул. літ.).

ПЕ́КАРКА, и, *ж.* Жін. до **пе́кар** 1. — *Купимо — папушника чи що. Пекарка продає й те, що до папушника годиться — усякі наїдки...* (Марко Вовчок); *Запечені пекарки, що пріли біля печі, плакали та хлипали, як малі діти, слухаючи сумну весільну пісню* (І. Франко); *Вона — помічниця головної пекарки, пече булочки, коржики, марципани, всілякі пундики* (Ю. Мушкетик).

ПЕКА́РНИЙ, а, е. Признач. для випікання хлібних виробів. *Хлібосховище може прилягати до пекарного залу або розташовуватися під ним* (з наук. літ.).

ПЕКА́РНЯ, і, *ж.* 1. Підприємство для випікання й реалізації хліба та інших хлібобулочних виробів. *З вивіски пекарні Шнайдера барвисто і привабливо посміхаються гори булок, калачів та солодких тістечок* (У. Самчук); *В пекарні світилася піч, і гарячий хліб люди розкуповували так само жваво, як ранкові газети* (П. Загребельний); *В крамниці збиралися довжелезні черги задовго перед привозом хліба з пекарні* (Т. Прохасько); // *рідко.* Пристрій для випікання хліба. *Величезне авто з замонтованою польовою пекарнею на ньому пече на ходу хліб* (О. Лисяк).

2. *заст.* Приміщення для приготування їжі; кухня. — *А де ж ваші світлиці та кімнати? — спитав він у Чонгаря. — Та тут же наша світлиця й пекарня, бо другої кімнати у нас нема* (І. Нечуй-Левицький); *Сестра внесла з пекарні в мисці страву й поставила перед бабою* (М. Коцюбинський); *У кімнату з галасом вбігли ще двоє Кретчитів — молодший син і молодша дочка — і .. сповістили, що біля пекарні пахне смаженим гусаком* (І. Андрусяк, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПЕ́КАРСТВО, а, *с.* Ремесло пекаря (у 1 знач.). *Крім хліборобства, батьки Василя Чумака займались ще пекарством, але заробітки все ж були невеликі* (з наук. літ.); // Випікання борошняних виробів. *Зранку будемо вдома, побачимо радісну Маман, вона знову розпочне грандіозне пекарство, як у неї в таких випадках годиться* (А. Дністровий).

ПЕ́КАРСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **пе́кар** 1 і **пе́карство.** *Завдяки такій, сказати б, виробленій віками технології, пиріжок з потрібкою виходить з печі в триєдиності найвищого пекарського мистецтва* (П. Загребельний); — *Е, ні, хлопці, ідіть собі, я сам усе зроблю, бо добре знаю не лише пекарське, а й шинкарське діло* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПЕКАРЧУ́К, á, *ч.* Молодий, малий пекар (у 1 знач.) або помічник пекаря. — *Вони ще пишуть про чарівне борошно і чарівний хліб! — несміливо пискнув найменшенький пекарчук* (О. Іваненко).

ПЕКАРЮВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пекарюва́ти.** *Прив'язаність Петра до Меншикова автор "Історії русів" пояснює "звичайним потуранням слабостям людським", згадуючи, що любов царя зародилася ще під час "пекарювання" майбутнього князя* (з наук. літ.).

ПЕКАРЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *недок.* Бути пекарем (у 1 знач.). *Він, бач, не подумав, що позбавив чесного заробітку всіх довколишніх пекарів! .. Коли хоче пекарювати, то хай податки платить, як ми* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека); *Чисті розбагатів, пекарюючи, та й не думав у якесь інше ремесло вкидатися; жив у великому достатку* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПЕ́КАТИ, аю, аєш, *недок., розм., рідко.* Відштовхувати кого-небудь, кажучи пек *(див.* **пек**[1]**).** *А то що такого! — каже бідак та пекає: "пек, осина"* (Сл. Б. Грінченка).

ПЕ́КАТИСЯ, аюся, аєшся, *недок., розм., рідко.* Відсторонюватися від когось; цуратися. *Поганий чоловік, я його пекаюся, дарма, що рідний брат* (Сл. Б. Грінченка).

ПЕКЕ́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **пе́кло** 1. *Кажуть, весь поміст у пеклі З добрих замірів зложився! Для пекельного помосту І Бертольдо потрудився* (Леся Українка); *У тій безодні славний Прометей, Що не жалів себе в ім'я людей, У нім яріє гордий Люцифер — Володар муки і пекельних сфер* (О. Бердник); // Який спостерігається в пеклі. *До раю не пускають кого-небудь, як і до пекла. Хто на що заслужив, туди і йде — чи на райські блаженства, чи на муки пекельні* (Г. Пагутяк).

2. *перен.* Важкий, жахливий, нестерпний; такий, як у пеклі. *З того часу розпочалося для бідних сиротят пекельне життя. Негідна мачуха, занедбавши їх до крайності, обернула їх у послугачів* (О. Кобилянська); — *Прямо не всиджу тут: душно, пече... Хотіла б я знати, скільки копійок заробите ви за день такої пекельної праці, — мовила Пріська* (Л. Яновська); *Людині, що звикла щось робити, кудись іти, до чогось прагнуть, діяти, життя без руху, без боротьби — пекельна мука* (Василь Шевчук); // Надзвичайний за ступенем прояву; дуже великий. *Над землею стоїть пекельний рев танків* (І. Багряний); *Пекельна спека, пилюка стоїть до самого неба* (Ю. Мушкетик); *Тачанки неслися вперед з пекельним прискоренням* (С. Жадан).

3. *перен.* Злий, підступний. [О в л у р:] *Нам треба конче Спасти князя, пекельний замір їх Перевернуть* (І. Франко); — *Чия ж це пекельна душа позаздрила на мій скарб єдиний?* (Дніпрова Чайка); // Сповнений злості, ненависті. *Священника пронизав пекельний погляд* (Д. Білий); // *розм.* Уживається як лайливе слово. *Це* [гоління] *був гарний іспит для нервів: наче з тебе живого луплять шкуру! .. Анрі-Жак чортихався й погукував: — Що ти робиш, пекельний майстре? Опам'ятайся, цирульнику!* (Ю. Яновський).

△ **Пеке́льна маши́на** *див.* **маши́на.**

ПЕКЕ́ЛЬНИК, а, *ч.* За релігійними уявленнями — злий дух, житель пекла, що має людську подобу, але з рогами, копитами й хвостом; чорт, біс, диявол. *В пеклі .. мусили уживати люлечки, як наперсточки, бо у найстаршого пекельника, у самого верховоди, була жінка така виніжена, що й не сказати* (Марко Вовчок); — *Якась, кажуть, психопатка .. на профком подала заяву, що він чорнокнижник, ваш Колосовський. Приходить до неї вночі в образі пекельника і спокушає* (О. Гончар); * У порівн. — *Горить на тобі взувачка, як на пекельнику!* (В. Чухліб); // *розм.* Уживається як лайливе слово. *Та дарма, що я того пекельника в обличчя не встигла вглядіти: я й так, здається, впізнала, що то був Трохим...* (А. Кримський); *Д'Артаньян вирвав пані Бонасьє з рук цих пекельників, які хотіли обшукати її і скривдити* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма).

ПЕКЕ́ЛЬНИЦЬКИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **пеке́льний.** *Нехай кругом розумний лад та втіха, — Не здужа їх мій мозок осягти: Бо скільки скрізь пекельницького лиха; Не згірш як звір братів гризуть брати* (П. Грабовський); // Такий, як у пекельника; зловісний, лихий. *Зовсім близько, майже попід самим ровом, промчали вершники, що мали дикий, пекельницький вигляд* (Ю. Мушкетик).

ПЕКЕ́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **пеке́льний.** *Ви уявляєте нинішніх голів усіх узятих творчих спілок України, хто їздив би тепер сільськими бездоріжжями у пошуках шкільних талантів і роз'яснюванні пекельності шляху і долі, якщо ти обираєш Слово?!?!* (М. Матіос); *Він сам не сподівався, що в його душі лежить така гидь. І водночас така пекельність, така несосвітенна ярість* (Ю. Мушкетик).

ПЕКЕ́ЛЬНО. Присл. до **пеке́льний** 2. *Був би хто-небудь отам в небесах, Чи ж він стерпів би, щоб в нього в очах Так без жалю, так пекельно затято Люди і звірі всі вкупі боролись..?* (Леся Українка); *А вибухи за вибухами без угаву, без перерви, сласно, люто, пекельно гуркочуть* (В. Винниченко); *Пекельно боліла голова, можливо, від незвичної тропічної спеки* (О. Бердник); *Голоси ставали пекельно близькими* (Любко Дереш).

ПЕКІНЕ́С, а, *ч.* 1. Виведена в Китаї декоративна порода невеликих кімнатних собак із довгою шерстю та приплюснутою мордочкою. *Пекінеса було виведено понад дві тисячі років тому на території сучасного Китаю* (з наук.-попул. літ.).

2. Собака цієї породи. *Він асоціювався в мене з мохнатою твариною без переду і заду, яка могла часом зітхнути. Якийсь пекінес* (Любко Дереш).

ПЕКІ́НЕЦЬ *див.* **пекі́нці.**

ПЕКІ́НКА, и, *ж.* 1. *Див.* **пекі́нці.**

2. *розм.* Те саме, що **Пекі́нська капу́ста** *(див.* **капу́ста).** *Пекінка чистить кров, сприяє кровотворенню (утворенню лейкоцитів, еритроцитів), зміцнює імунітет* (із журн.).

ПЕКІ́НСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **пекі́нці** і Пекін. *Іноземка прислала Отаві свої двотомні мемуари .. Вона писала: "Все, чого досягла сама, з усією логікою і з усією випадковістю — пекінська опера, .. багряний місяць над Піреєм .. — все те ніколи, ніколи не відновиться"* (П. Загребельний); *У ті самі дні часто скандувалося гасло "Пекін, Варшава — спільна справа!". Але в Пекіні все закінчилося зовсім не так, бо пекінська "справа" римується з "розправа"* (Ю. Андрухович).

△ **Пекі́нська капу́ста** *див.* **капу́ста.**

ПЕКІ́НЦІ, ів, *мн. (одн.* **пекі́нець,** нця, *ч.;* **пекі́нка,** и, *ж.).* Жителі Пекіна. *Розмежування людей досягло такого рівня, що, наприклад, мешканець Шанхая не розумів мови пекінця, хоч обидва розмовляли китайською мовою* (з навч. літ.).

ПЕ́КЛО, а, *с.* 1. За релігійними уявленнями — місце під землею, куди потрапляють душі померлих грішників для вічних мук. *Смола там в пеклі клекотіла І грілася все в казанах, .. В смолі сій грішники сиділи І на огні пеклись, горіли, Хто, як, за віщо заслужив* (І. Котляревський); *Ех, шкварчати мені за діла мої в пеклі. Втім, я не вірю в пекло* (Любко Дереш); * У порівн. *Надворі душно, як у пеклі, а на всьому небі блискає страшна блискавка й гримить грім безперестанку* (І. Нечуй-Левицький); *Навіть трудно розказати, Що за лихо стало в краю, — Люди мучились, як в пеклі, Пан втішався, мов у раю* (Леся Українка).

2. *перен.* Нестерпні, жахливі умови, обставини. *В тім гаю, У тій хатині, у раю, Я бачив пекло... Там неволя, Робота тяжкая, ніколи І помолитись не дають* (Т. Шевченко); *В трудовому чабанському сезоні стриження — це робота найвищої напруги .. Каторга, пекло, найважчий це труд* (О. Гончар); — *А роботи вистачить нам обом. Наступні сорок світлових років будуть справжнісіньким пеклом* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Спека, жара. *В хаті було пекло, як і на сонці* (Ю. Яновський); // Безладдя, гамір, крик і т. ін. *Звощики* [візники] *ляскають з батогів, неначе стріляють, продавці співають, .. осли кричать, жовті кози стадами бродять по вулицях і теж кричать і дзвонять дзвониками. Просто пекло* (М. Коцюбинський); *Бачить син — у хаті пекло, і не буде вже спокою* (П. Тичина).

3. *перен.* Дуже небезпечне місце. *Максим тепер уже знав ціну життю, не кидався так, як замолоду, в саме, мовляв, пекло* (Панас Мирний); *Князь одним ривком вирвав чужу стрілу із своєї плоті і знову ринувся в саме пекло бою* (В. Чемерис); *Вова ще не закінчив училища, як вибухнув Чорнобиль, і його кинули в те пекло* (Валерій Шевчук).

4. *перен.* Тяжкий душевний стан, моральні муки. — *Твоє чуття тобі за пекло стане, Його топтатимуть усі, Аж сміття з скарбу зробиться погане* (І. Франко); *Вразила* [жінка] *його, здається, в найтоншу струну його душі й викликала тим таке пекло почувань у його нутрі, що він не міг повздержати* [стримати] *себе.., підняв руку на неї* (О. Кобилянська).

◊ **Ди́хати вогне́м (по́лум'ям, пе́клом, чо́ртом** *і т. ін.)* *див.* **ди́хати; Лі́зти (спіши́ти, забіга́ти, су́нутися** *і т. ін.)* **попере́д ба́тька в пе́кло** *див.* **лі́зти; Спрова́дити до пе́кла (на ши́беницю)** *див.* **спрова́джувати; У [са́ме] пе́кло лі́зти / полі́зти** *див.* **лі́зти; (1) Хоч [до бі́са] у пе́кло,** *грубо* — куди завгодно, у найнебезпечніше місце. *Останній фотокореспондент, якого бачив генерал, був молодим, привабливим хлопцем у розкішній кубанці, його можна було послати хоч до біса в пекло* (Л. Первомайський); *Пан Циммерман збагнув, що з такими відчайдухами можна хоч у пекло, і скорився долі* (Ю. Винничук); **(2) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **[той] Ма́рко́** *(рідше* **Сивко́) у пе́клі (по пе́клу,** *рідше* **по пе́клі),** *зі сл.*

т о в к т и с я, г а с а т и *і т. ін., ірон.* — невпинно, безугавно, без потреби і т. ін. *Сама* [пані] *товчеться, як Марко по пеклу* (Марко Вовчок); *Вона вставала, будила наймичок та наймитів і товклася в пекарні, як Марко по пеклі* (І. Нечуй-Левицький); *Мов Марко по пеклі, товкся бідний канцелярист по нескінченних, темних ратушевих коридорах* (І. Франко); *Говорили поміж себе люди, що дід зовсім розум втратив, .. гасає, як той Марко по пеклу* (Ю. Яновський); *Вночі парубок не заснув жодної хвилини. Він товкся на своєму твердому ложі, як Марко в пеклі, виходив надвір, тинявся* (С. Добровольський); *Тебе покинув рідний край блукати, як Марко у пеклі* (В. Стус).

ПЕ́КОВИЙ, а, е, *спец.* Прикм. до **пек**[2]. *У гідроізоляційних і протикорозійних роботах використовують кам'яновугільну смолу, кам'яновугільний пек, пековий дистилят, водонерозчинні сланцеві феноли* (з наук. літ.); *На умови праці у виробництві металургійного й пекового коксу впливає високотемпературний процес, який супроводжується утворенням летких хімічних речовин* (з наук. літ.).

ПЕКОРИ́НО, *невідм., ч.* Твердий італійський сир з овечого молока. *В Італії виготовляють різні сорти сиру: пармезан, моцарелу (сир із молока буйволиць), пекорино (солоний сухий сир з овечого молока) та інші* (з навч. літ.).

ПЕКТИ́, печу́, пече́ш; *мин. ч.* пік, пекла́, ло́; *недок.* 1. *що.* Готувати їжу, нагріваючи, прожарюючи на вогні або на жару (у печі, в духовці і т. ін.). *Видно, що Ганна млинці пекла, бо й ворота в тісті* (Номис); *На другий день раненько встали, Огонь на дворі розвели І м'яса в казани наклали, Варили страву і пекли* (І. Котляревський); — *А в нас оце в Трояніві пастухи картоплю печуть,* — *мріяв уголос Марко.* — *Напалять сухого картоплиння, а тоді понаносять картузами картоплі, позагортають у попіл і печуть* (Григорій Тютюнник); *Гріло сонечко, пахли троянди, Касандра пекла пироги* (С. Андрухович).

2. *що, перен., зневажл.* Виготовляти що-небудь дуже швидко, у великій кількості. *Я недотепний пекти оповідання як оладки* (Панас Мирний); *Пошарпана містечкова друкарня бадьоро рипала єдиним тут маховиком — пекла стандартизовані відозви* (Я. Качура); *Щасливий чоловік — пече книжки, як паляниці, вже зібрання творів у тридцяти томах подав до видавництва* (М. Слабошпицький); *// без дод.* Робити що-небудь швидко. [Г а в р и к:] *Але я ще раз попробую те ж коліно. Музики, печіть далі!..* (М. Кропивницький).

3. *кого, що і без прям. дод.* Надмірно гріти, палити, обдавати жаром. *А без долі біле личко — Як квітка на полі: Пече сонце, гойда вітер, Рве всякий по волі* (Т. Шевченко); *Сонце стояло серед неба і страшенно пекло* (М. Коцюбинський); [Д і в ч а т а:] *Прощавайте, соколи наші .. Нехай вас сонце не пече, нехай вас дощі не мочать* (С. Васильченко); *// безос.* [К и р и л о:] *Ну, та й пече! аж потом обливає* (Панас Мирний); — *Ну й пече!* — *чулося то там, то тут серед школярів, що, обливаючись потом, працювали на греблі* (І. Багмут); *// що.* Дуже нагрівати, розжарювати; розпікати. — *Печіть залізо, щоб розв'язати цьому хлопові язика!* (А. Кащенко).

4. *що, у що і без дод.* Спричиняти відчуття фізичного болю від дотику до вогню або до чого-небудь гарячого. *Свічка на триніжку неясно горіла: знай гніт нагоряв-жужелився, й знай його зривала або Мотря або Галя, кленучи вогонь, що так немилосердно пік у пучки* (Панас Мирний); *Розчесала* [мати Потапові] *волосся і вже на порозі за пазуху вклала гарячий пиріг. Пиріжок пік йому груди* (М. Коцюбинський); *Розпеклися нині каховські піски, не влежиш на них спокійно: печуть* (О. Гончар); *// безос. Ноженята в густім пилу. Кругом пече, а особливо в босі п'яти...* (В. Сосюра); *// кого чим.* Катувати розпеченим знаряддям. [Х м е л ь н и ц ь к и й:] *Тебе, старого Тура, на катування, щоб з тебе тягли жили, залізом і вогнем пекли, здирали шкуру, — ні, ніколи* (О. Корнійчук); // Спричиняти відчуття, схожі на ті, що виникають від дії вогню, жару (про мороз, вітер, укуси комах, уколи колючих рослин і т. ін.). [Г о р н о в:] *А бісові комарі аж печуть* (М. Кропивницький); *Мороз пече, під ногами шкварчить і співає соловейком сніг* (Ю. Яновський); *З розгону Юра врізається в зарослі кропиви. Кропива по плечі, вона інколи дістає до лиця, вона жалить і пече* (Ю. Смолич); *Колючі вітри Балтійського моря пекли йому обличчя* (В. Кучер); // Спричиняти хворобливе відчуття жару, печії, паління і т. ін. *Раз у раз його корчило, пекла згага, і він пив, силкуючись її залити* (Б. Грінченко); *Жар, що немилосердно пік його ночами, притьмарив хлопцеві очі, стягнув і почорнив щоки* (М. Стельмах); *// безос. Під серцем як вогнем пекло, під груди підпирало* (Панас Мирний); *Ох, як пече! Води, водиці! Так! Легше стало!* (І. Франко); // Спричиняти різкий, сильний біль. *Одного разу рана так пекла, що зморений Юрій тільки на ранок заснув* (П. Кочура); *Очі, засліплені порохом, пекли й наливалися кров'ю* (Ю. Винничук); // Виклика́ти гострі смакові відчуття (про перець, часник і т. ін.). [С і н о н:] *Ось на перчину, трохи посмачи!* [2-й в а р т о в и й:] *Пектиме дуже* (Леся Українка).

5. *безос., перев. з інфін.* Хотітися, кортіти. *Танцювати аж пече, А робота не втече* (Л. Забашта); *Він знає, як мені пече від цікавості, але говорити нічого не хоче* (Л. Денисенко).

6. *кого і без прям. дод., також у сполуч. зі сл.* в о г н е м, *перен.* Завдавати кому-небудь глибоких моральних страждань; мучити, непокоїти. — *Коли чую, що маю що зробити, що можу чогось навчитися, то так мене щось усередині пече, .. що не маю хвилю спокою, поки тото не зроблю* (І. Франко); *Страшні думки вставали в Зіньковій голові.., вони пекли його, палили, що аж розум йому туманів* (Б. Грінченко); *Регіт пік Валю огнем. Найбільше допікало Валі те, що не знав він, з чого, власне, сміються* (С. Васильченко); *Ні, вже не знати спокою! Туга пече, як змія!* (М. Рильський); *Думка про помсту пекла його і вдень і вночі* (Ю. Логвин).

7. *кого, розм.* Дорікати кому-небудь, лаяти когось і т. ін.; розпікати. — *Баронеса вередує безперестанку. Сьогодні мені на цілий вокзал сорому наробила: привселюдно пекла мене за якийсь нікчемний спирт* (Леся Українка); *Думала* [Зінька], *прожене Матюха. Коли ж ні. Тільки поїдом їсть, слова не скаже без образи. Та вже терпить. Хоч як буває пече, — мовчить, мов у рот води набере* (А. Головко); // Висміювати кого-небудь, дошкуляти комусь. — *Що це ти тупцюєшся, Панасе, наче тебе пропасниця трусить?* — *кинув насмішкувато Дригожила.* — *Не печи мене!* — *виписнув похмуро Канушевич* (Г. Коцюба).

(1) Пече́ (гори́ть) ко́ло се́рця (під се́рцем) *у кого, кому* — хто-небудь відчуває пекучий біль у грудях. *У голові в Уляни зовсім помутилося .. Під серцем у неї горить, пече* (Панас Мирний); — *Сьогодні й рісочки в роті не було, аж мене коло серця пече, аж мені млосно...* (М. Коцюбинський).

◊ **(2) [Аж] під п'я́ти пече́** *кого, кому і без дод.* — хто-небудь не може встояти на місці від нетерпіння; комусь не терпиться. *Підкрались під нову хату. Гриць свиснув; пережда в трохи, свиснув удруге... утретє... Все нічого не чути. А мене аж під п'яти пече* (Марко Вовчок); [К у л і ш е в и ч:] *То що з нею станеться? Прийде — надивитесь... А коли під п'яти пече, то біжіть і провідайте...* (М. Старицький); **Коло́ти (випіка́ти, пекти́, вибива́ти** *і т. ін.)* **о́чі** *див.* **коло́ти; (3) Пе́ком пекти́** — спричиняти відчуття дуже сильного, різкого болю. *Йду я навпомацки — руки тремтять, чую, як б'ють десь джерела багать, пеком печуть дві жаринки на скронях* (П. Мовчан); *Він задкує, біжить схилом, чує, як талісман із котом пече пеком груди* (О. Ульяненко); **(4) Пекти́ [аж] до живо́го [се́рця]** *кого і без дод.* — дуже дорікати кому-небудь, лаяти когось. [Ю д а:] *І все такі слова вразливі, гострі, що краще б він уже налаяв просто, ніж так пекти аж до живого серця* (Леся Українка); *Скоро Гопченко втратив всяку владу над нею. Він підозрівав, що винен у всьому Коропов, пік її до живого* (В. Земляк); **(5) Пекти́ в са́мі печінки́** *кого* — дуже дошкуляти комусь чим-небудь надзвичайно вразливим. — *Набрехала Параска, що в мене голова лиса. Це ж вона пече мене в самі печінки* (І. Нечуй-Левицький); **(6) Пекти́ ду́шу (се́рце)** *кому і без дод.* — завдавати кому-небудь великих моральних страждань; мучити, непокоїти когось. *Він не міг витримати, що всі так вітають Сашка. Заздрощі пекли серце* (О. Донченко); *Аж скорчилася від болю — так той лист пік їй душу* (В. Речмедін); *Я в тюрмі. І не сором пече мені душу, а — жаль* (Ю. Збанацький); **(7) Пекти́ / напекти́ (спекти́) ра́ків (ра́ки, ра́ка)** — червоніти (перев. від сорому), ніяковіти і т. ін. — *Ти бачила, Оленко, як Сава раки пік? Не знав, куди очі діти* (О. Копиленко); *Червоній, Колодо, печи раків, коли не послухав старших, як картоплю кагатував* (В. Кучер); *Чорнокнижний неуважно, за звичкою, перехрестився на розкішний, з червоного дерева кіот, потер лівою рукою щоку, оту, яка й досі пекла рака, та й почав потихеньку вкладати в торбину клинці своєї бороди* (М. Стельмах); *Государ всія Русі спік рака, обличчя хутко спаленіло плямами* (О. Ільченко); *Куропатенко почервонів, .. звичайно, заслужено спік раків — законів конспірації треба суворо додержувати і між собою* (Ю. Смолич); — *Хіба справжні офіцери так поводяться! — пирхнула Зося. Я мовчки вклонився .. і незграбно висунувся з цієї розпроклятої кімнати, де довелося напекти стільки раків* (П. Загребельний); **(8) Пекти́ очи́ма** *кого* — дивитися на когось невідривно, пронизливим гострим поглядом. *Корній Кирилович не дав договорити Малецькій. Він звівся на ноги, крутий, зблідлий, .. пік оратора чорними сердитими очима* (Ю. Збанацький); **(9) Пекти́ п'я́ти** *кому* — настигати, наздоганяти кого-небудь (під час косіння). *Відпочивши, знову зайняли ручки. Тепер уже Оксен вів перед, а Василева коса пекла йому п'яти* (А. Дімаров); **(10) Пекти́ ру́ку (ру́ки)** — викликати докори сумління, почуття сорому, переживання і т. ін. *Жебраний хліб, кажуть, руку пече, але жебране слово кохання — душу морозить* (Леся Українка); **Со́вість (сумлі́ння) му́чить (гризе́, пече́) / заму́чить (загризе́)** *див.* **со́вість; (11) Хоч на вогні́ (вогне́м) печи́** *кого* — що не роби кому-небудь. *Такий уже чоловік був той Назар: усе йому жарти. Здається, хоч його на огні печи, він жартуватиме* (Марко Вовчок); — *І годі! Ні слова не скажу більш, Хоч ти мене вогнем печи* (А. Головко); **Хоч ріж (рі́жте) [і печи́ на вогні]** *див.* **різати; (12) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **вогне́м (огне́м) пекти́:** а) *(кому)* хто-небудь зазнає сильного болю; у когось дуже болить щось. [П у з и р:] *Ох! Як страшенно заболіло у спині, мов огнем пече!* (І. Карпенко-Карий); — *Болить у грудях, пане... Наче вогнем пече* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); б) *(кого)* хто-небудь занепокоєний чимсь, дуже переживає, хвилюється. — *Розкажи ж нам, Одаречко, усі пригоди свої, любко, — кажу їй. — Та розкажи ж бо, розкажи! Нехай послухають! — каже брат та й вийшов з хати, мов його огнем пекло* (Марко Вовчок).

ПЕКТИ́Н *див.* **пекти́ни.**

ПЕКТИ́НИ, ів, *мн. (одн.* **пекти́н,** у, *ч.), хім.* Група органічних речовин, які містяться перев. у соках плодів і коренеплодів. *Пектин здатний знижувати рівень холестерину в крові та стимулювати екскрецію ліпідів, збільшувати виведення радіоактивного цезію* (з наук. літ.); *Основна властивість пектину — утворювати драглі. Тому його широко використовують у виробництві кондитерських виробів (зефір, желейний мармелад, цукерки)* (з наук. літ.); *Пектини, що містяться в ягодах аґрусу, виводять з організму токсини, оксалати й солі важких металів* (з наук.-попул. літ.).

ПЕКТИ́НОВИЙ, а, е, *хім.* Прикм. до **пекти́н.** *Наявність пектинових речовин зумовлює твердість овочів* (з навч. літ.); *Пектинові волокна працюють як щітка для кишківника, вбирають у себе шлаки й стимулюють випорожнення* (з газ.).

ПЕКТИ́СЯ, печу́ся, пече́шся; *мин. ч.* пікся, пекла́ся, ло́ся; *недок.* 1. Готуватися нагріванням, прожарюванням на вогні або на жару (про їжу). *Поки коровай пікся, молодиці пили, полуднували, цокотали та приспівували до короваю, щоб він і випікся, й виріс вгору* (І. Нечуй-Левицький); *Марко пригадав, що в попелі печеться картопля, пішов надвір і приніс повну пелену* (Григорій Тютюнник); *Смачнющий пиріг був спечений ще вчора вранці.., а пудинг саме пікся* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса).

2. Надмірно грітися на сонці або в якомусь жаркому місці. *Тепер же сиджу тут над самісіньким морем, печуся страшенно і маю досить часу до писання* (Леся Українка); *Злиденне життя .. Але як завзято цигани трималися за нього! Пеклися на сонці... Гибіли на морозі. А жити в оселях не хотіли* (Л. Дмитерко); *Судима довідався, що його син .. не печеться під сонцем в охороні обозів, навіть не літає на драбанті — вогненному жеребцеві.., а ошивається в чернігівській полковій канцелярії* (Ю. Мушкетик).

3. Відчувати фізичний біль від дотику до вогню або до чого-небудь гарячого. *Микола пробурчав: — Треба було б вистудити* [борщ], *щоб прохолов, а то так налила... печись тепер* (Грицько Григоренко).

4. *перен., розм.* Турбуватися, переживати за кого-, що-небудь. — *Маріє! Ти не дуже за мене печися. Коли дійдеться до чого, то перед паном Богом я маю що сказати* (С. Чорнобривець); — *Я вам не загрожую. Печуся про ваше благо...* (Б. Левін); — *Незлагоди виникають тому, що не про любов люди печуться, а про задоволення і зручності* (Валерій Шевчук).

5. Пас. до **пекти́** 1. *В хаті готуються до прийому гостей. Печуться паляниці із білого солодкого тіста, а чи купляються такі в магазині, тушать картоплю з м'ясом, голубці, холодець* (Ю. Покальчук); *Для повстанців шилися однострої, заготовлювалися бандажні матеріали, мазі, пікся хліб, сушилися сухарі, фрукти...* (М. Андрусяк).

◊ (1) **Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **живце́м пекти́ся на рожні́** — хвилюватися, переживати, почувати себе дуже ніяково, тривожно від сорому, ганьби і т. ін. — *Еге, хай постоїть собі з краденою довбнею, — почулося звідусіль .. Кавун слухав і наче живцем пікся на рожні. Він люто зиркав спідлоба на людей і не знав, що з ним діється* (П. Козланюк).

ПЕКТОРА́ЛЬ, і, *ж.* Коштовна нагрудна прикраса, що її носили як ознаку влади фараони, царі, єврейські первосвященники, римські сановники та ін. *А він сидів, якраз робив малюнки — ягнят і птиць на царську пектораль* (Л. Костенко); — *Як це називається?* — *Пектораль,* — *кажу,* — *нагрудний знак скіфських царів* (В. Чемерис); *На грудях жінки висіла пектораль із зображенням усміхненого сонця і двох оленів* (В. Єшкілєв).

ПЕКТОРА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Стос. до пекторалі; нагрудний. *Пекторальна прикраса.*

2. *анат.* Те саме, що **грудни́й** 1. *В ембріонів грака до кінця ембріогенезу виявляються деякі особливості будови елементів скелета грудної кінцівки. Так, у закладці плечової кістки пекторальний гребінь згинається трохи краніально* (з наук. літ.).

ПЕКУ́ЧЕ, *рідше* **ПЕКУ́ЧО.** Присл. до **пеку́чий.** *Вона не заплакала, вона навіть не почула, як їй заболіло — так пекуче заболіло* (М. Хвильовий); *Цим разом пекучо стиснуло всередині, та так уже довіку й не розтискало* (О. Забужко); *Світиться в небі широкім Чиста, ясна бірюза... Впала пекуче на щоки Світла солдатська сльоза* (М. Гірник); *Пекуче кортить сліпого, невимушеного щастя, за яке не треба платити граничним перенапруженням усіх сил* (М. Дашкієв); *Очі в нього* [дядька] *були недобрі, пекучо поблискували в усі боки* (Григір Тютюнник); // *у знач. пред. Так само, як у степу, в селі було порожньо, тихо й пекучо* (В. Підмогильний).

ПЕКУ́ЧИЙ, а, е. 1. Який надмірно гріє, палить; дуже гарячий, жаркий. *Прив'яле, аж посхиляне бадилля од пекучого сонця, піднімалось, неначе спросоння, під свіжою росою* (І. Нечуй-Левицький); *Тепер все хмарить і палить, і вітром пекучим несе, але дощу нема* (Леся Українка); *Сонце все вище й вище. І сьогодні буде такий же пекучий день, як учора* (О. Донченко); *У темних шахтах, в холодних горах, В пісках пекучих, на бурних водах Підступна й дика, важка й сувора, Не підкорялась рукам природа* (М. Гірник); // Дуже великий, сильний (про холод, мороз і т. ін.). *Стояли* [козаки] *майже по коліна в воді, яка різала їм пекучим холодом ноги* (М. Старицький); *Похмуру осінь змінила люта зима з пекучими морозами* (В. Козаченко); // Який спричиняє хворобливе відчуття жару, печії, паління і т. ін. *Пекуча згага ухопила Христю за серце. Свирид ще багато дечого розказував про село, про селян, та вона вже не слухала нічого* (Панас Мирний); // Який спричиняє відчуття гострого, різкого болю. *В рани глибокі, Рани пекучі Тихо скропіте Роси зцілющі* (Микола Чернявський); *Андрій обережно провів пальцями по щоці: пекучий біль, немов хто солі підсипав йому туди* (Д. Бедзик); *Все він* [ворог] *душить, все він глушить, гинуть квіти і трава — це пекуча, це палюча лиходійка кропива* (Н. Забіла); // Який спричиняє гострі смакові відчуття (про перець, часник і т. ін.). *Стіни пивниці були обвішані в'язанками часнику, цибулі, червоного пекучого перцю, засушеного кропу і кмину* (Ю. Винничук).

2. *перен.* Який завдає глибоких моральних страждань, мучить, непокоїть. *Все, що чекало її цими днями, здавалось їй таким гірким, таким нестерпуче пекучим, що Гашіца воліла б, аби земля запалась під нею* (М. Коцюбинський); *Рана палала розпеченим залізом, а важкі й пекучі думи не давали забуття* (З. Тулуб); *Яким би твердим ти не був, якась невдача, якась пекуча гадка таки вб'є в тобі самовпевненість* (Р. Андріяшик); // Важкий, болісний, нестерпний (про почуття). *Полягали спати. Я й очей не звела: обняли мене думки та гадки, та журба пекуча. Трудно було й здумати, що десь наймичкою маятимусь!* (Марко Вовчок); *Ніколи ще не проймав її такий пекучий сором* (Ю. Шовкопляс); *Пекучий гнів обпалив моє обличчя* (М. Чабанівський); // Спричинений важкими переживаннями (про сльози). *Пекуча сльоза покотилася по щоці Мері. Підходив страшний час розлуки...* (О. Бердник); // Який вражає, дошкуляє. *Вона співа — і серця поривання У згуки ті вона перелива, Горять огнем безмірного кохання Її пісень пекучії слова* (Б. Грінченко); *Тяжко пишу, зболено розмірковую, словами гіркими наповнюю аркуш, Хай і гарячими, хай і пекучими — Це одна даність* (І. Драч); // Гострий, пронизливий (про погляд). *Вона прискочила до його* [нього] *страшна, як дика кицька, з перекошеним ротом, з пекучим поглядом* (М. Коцюбинський); *Пекучий погляд майора Ігор зараз відчував фізично* (А. Кокотюха).

3. *перен.* Який має велике життєве значення; необхідний, невідкладний. *Існує пекуча потреба піднести мій бідний народ на вищий західний рівень* (М. Слабошпицький); // Який важко побороти, якому важко протидіяти; невідступний. *Не малювати, як ми вже твердо переконалися, він не міг. Мусив малювати з якоїсь внутрішньої, пекучої потреби творчості* (В. Козаченко).

Гіркі́ (пеку́чі, рясні́ *і т. ін.)* **сльо́зи** *див.* **сльоза́.**

◊ **Ко́тяться / покоти́лися дрібні́ (рясні́, пеку́чі** *і т. ін.)* **сльо́зи [гра́дом]** *див.* **сльоза́.**

ПЕКУ́ЧІСТЬ, чості *і* чости, *ж.* Властивість за знач. **пеку́чий.** *Пам'ятаю, як колись мріяла бути власницею великого будинку, .. діставати з холодильника сирі сосиски і їсти їх із гірчицею, задихаючись від її пекучого смаку .. І ось тепер я все роблю саме так, але задихаюся не від пекучості гірчиці, а від справжньої гіркоти* (І. Роздобудько); *І, може, якби не така пекучість теми, може, й ця проповідь .. тільки усипила би опришківську братію* (Г. Хоткевич).

ПЕКУ́ЧО *див.* **пеку́че.**

ПЕЛА́ГИ, ПЕЛА́ЗГИ, ів, *мн.* У Стародавній Греції — загальна назва племен, що заселяли Егейську область. *Поряд із греками жили племінні групи пелагів, частина з яких незабаром відкотилася на Балкани та Апенніни, а частина влилася до складу грецького етносу* (з наук. літ.); *Які були звитяги і поразки? Що з правіків дійшло аж дотепер? І хто були "божественні пелазги", як наших предків називав Гомер?* (Л. Костенко).

ПЕЛАГІА́ЛЬ, і, *ж., спец.* Товща води озер, морів і океанів як середовище, де живуть водні організми. *Пелагіаль є середовищем для пелагічних організмів* (з наук. літ.); *Під час дослідження мікобіоти пелагіалі Одеського морського регіону виявлено 34 види мікроміцетів із різних таксонів* (з наук. літ.).

ПЕЛАГІА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Стос. до пелагіалі, пов'язаний із нею. *Ехіуриди, за винятком одного пелагіального роду, — бентосні тварини* (з навч. літ.).

ПЕЛАГІ́ЧНИЙ, а, е. 1. *геол.* Який утворився у відкритому морі (про відклади). *Глибоководні відклади океанів — пелагічні мули* (з навч. літ.).

2. *спец.* Який перебуває або живе в середніх шарах моря. *Про пелагічних, тобто морських саламандр, ми не знайшли згадки навіть у класичній праці В. Корнгольда "Хвостаті амфібії"* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека).

ПЕЛА́ГРА, и, *ж.* Хронічна хвороба, спричинена авітамінозом, що призводить до ураження органів травної і нервової систем, шкіри і т. ін. *У разі недостатності нікотинової кислоти розвивається пелагра: порушується функція центральної нервової системи, органів травлення (діарея), розвивається дерматит* (з навч. літ.); *При пелагрі лице темніє, наче від засмаги, шкіра вкривається лускою, з'являється пронос* (Г. Пагутяк).

ПЕЛАДОФО́БІЯ, ї, *ж.* Нав'язливий страх полисіти, а також боязнь лисих людей. *Боязнь облисіти (пеладофобія) останніми роками дедалі більше допікає представникам сильної статі* (із журн.).

ПЕЛА́ЗГИ *див.* **пела́ги.**

ПЕЛАМІ́ДА, и, *ж.* 1. Те саме, що **паламі́да.** — *Тепла зима цього року, давно такої не було, і от пеламіда біля берегів об'явилась .. Вона, ця пеламіда, до нас від турецьких берегів припливає. Як тепла зима, вона й пливе до нас* (О. Донченко); — *Промислові об'єкти — сардина, скумбрія, тунець, кальмар, пеламіда...* — *мекав далі Забрьоха, водячи пальцем по рядках конспекта* (А. Санченко).

2. Отруйна морська змія, що живе у відкритому морі. *Пеламіда двоколірна — невелика темно-бура змія із жовтим черевом і характерним лимонно-жовтим хвостом, прикрашеним великими чорними плямами* (з наук.-попул. літ.).

ПЕЛАРГО́НІЯ, ї, *ж.* Південна напівкущова рослина родини геранієвих із пухнастими квітами, яку розводять як декоративну; герань, калачики. *Пеларгонія на вікнах зеленіє, Грає сонце, ластівка летить...* (М. Рильський); *Багато сортів пеларгонії дуже популярні зараз як садові й горшкові культури* (з наук. літ.).

ПЕЛЕНА́[1], и́, *ж.* Нижній край одягу (сукні, спідниці і т. ін.). *Ти, сестро Феба молодая! Мене ти в пелену взяла І геть у поле однесла* (Т. Шевченко); — *Сюди сідайте,* — *змахнула мати пеленою чистісіньку, аж лискучу, лаву...* (О. Копиленко); *Двором йшла Соломія, несучи щось у пелені* (В. Чемерис); *Знічена Ксеня квапливо верталась на свій город, а баба Мотя бігла слідом з пригорщею горіхів чи десятком яблук у пелені* (Г. Тарасюк).

◊ **Відтя́ти пе́лену** *див.* **відтина́ти; Принести́ в пелені́ (у припо́лі)** *див.* **прино́сити.**

ПЕЛЕНА́[2], и́, *ж.* 1. *заст.* Покривало. *Йшла вона, неначе та лебедочка плила, в білім, як сніг, убранні. З-під віночка білих квіточок хвилею спадала аж до землі пелена, зіткана буцім з павутини* (О. Стороженко); * У порівн. *Перший сніг і ласкаво і мило Пеленою пухнастою ліг* (Т. Масенко).

2. *перен.* Суцільний покрив (чого-небудь легкого, невагомого), який обволікає що-небудь з усіх боків. *Стелиться сивий туман пеленою* (Дніпрова Чайка); *З півночі, від наддеснянських борів, повіяв свіжий передсвітанковий вітер, розірвавши пелену хмар* (Л. Дмитерко); *Густа темрява чорною пеленою окутала хлопців зі всіх боків* (В. Малик); *Стрілянина рідшала, на землю сіявся вечір, призахідне сонце, пронизуючи пелену диму, било в очі кривавим блиском* (В. Шкляр); // Те, що заважає добре бачити. *Задираю голову вгору й крізь пелену сліз, що туманом стали в очах, бачу високо в небі темну цятку далекого шуліки* (Є. Гуцало); *Я читав це послання, й сльози застилали мені зір. Крізь сиву пелену бачив полковника, який стояв біля вікна й дивився в сад* (Ю. Мушкетик).

ПЕЛЕНА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., кого, що і без прям. дод., рідко.* Те саме, що **сповива́ти** 1, 2, 4. *Тяжка, гірка жіноча доля була. А це ж наші рідні мами. Мами, що в сльозах і муках нас родили, пеленали, сповивали й годували* (О. Ковінька); *Коли її руки розклякли, вона заходилася пеленати малого. Пелюшки мокрі* (Б. Харчук); *Далі вже пеленала* [дівчина] *руку, а з рукою й плече .. пеленала старанно, як здалося князеві, не без співчуття* (Д. Міщенко); *Потьмяніла від років книжка не відновить краси, але й не передасть болю, що пеленали* [пеленав] *душу, коли рука фіксувала їх* [спогади] *на папері цього талмуду* (М. Матіос); * У порівн. *Синій туманець до саду заходить, Брязкає стиха, легенько торкає, Наче дитя пеленає...* (П. Усенко).

ПЕ́ЛЕНГ, а, *ч., спец.* 1. Напрям за компасом від спостерігача на будь-який об'єкт. *Одна з берегових радіостанцій теж запеленгувала рацію, що подавала сигнали тривоги .. Маючи два пеленги, уже можна приблизно визначити місце тієї рації* (М. Трублаїні); *Несподівано в мої думки ввірвався сигнал нещастя, крик про допомогу. Він був дуже виразним, я одразу визначив, звідки він іде, взяв пеленг* (І. Росоховатський); *Ні, на кораблі недосить лише вахтового журналу. Я мушу вести свій літопис, зовсім відмінний від того, в якому зазначені курси і пеленги, довготи і широти, нами пройдені* (В. Логвиненко).

2. Певний лад, спосіб розташування військових кораблів або літаків. *Набравши висоту, гелікоптери перешикувалися у правий пеленг* (з наук.-попул. літ.).

ПЕЛЕНГА́С *див.* **піленга́с.**

ПЕЛЕНГА́ТОР, а, *ч.* Прилад для пеленгування. *Запара, нахилившись над пеленгатором, допомагав Карові визначати віддаль пароплава від берега* (М. Трублаїні); — *Радіостанцію він влаштував на машині і, побоюючись наших пеленгаторів, міняв увесь час місце передач* (М. Дашкієв); — *Як тільки дам сигнал — вмикайте пеленгатори, щоб я не блукав!* (О. Бердник).

ПЕЛЕНГА́ТОРНИЙ, а, е, *спец.* Прикм. до **пеленга́тор.** — *Можна поєднати високочастотний розрядник або навіть кілька і пеленгаторну антену. Виждати, коли Земля буде в сфері видимості і посилати періодично імпульсні сигнали* (О. Бердник); *Цю мою фразу почув також і змінний капітан, що саме піднявся на пеленгаторний місток* (А. Санченко).

ПЕЛЕНГАЦІ́ЙНИЙ, а, е, *спец.* Признач. для пеленгування. *Приймачі виявлення сигналів від об'єктів у системах пасивної локації отримали назву пеленгаційних каналів радіолокаційних станцій* (з наук. літ.); *Пеленгаційний апарат червоною стрілкою чітко показував напрям, в якому неслися сюди дивні сигнали вкраденого генератора* (В. Владко).

ПЕЛЕНГА́ЦІЯ, ї, *ж., спец.* Те саме, що **пеленгува́ння.** *Використання запропонованого пристрою пеленгації дає можливість забезпечити високу інформаційну здатність системи пеленгації за наявності 20 джерел випромінювання* (з наук. літ.).

ПЕЛЕНГО́ВАНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **пеленгува́ти.** *Під час пеленгації на пеленгований об'єкт наводять візир або інший подібний пристрій* (з наук. літ.).

ПЕ́ЛЕНГОВИЙ, а, е, *спец.* Прикм. до **пе́ленг.** *Пеленгові радіомаяки призначені для визначення напрямів (пеленгів) від радіомаяка на рухомий об'єкт* (з навч. літ.).

ПЕЛЕНГУВА́ННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **пеленгува́ти.** *До основних чинників, які суттєво впливають на точність пеленгування, належать: похибка обладнання чи методу пеленгування; місцезнаходження радіопеленгатора; особливість поширення радіохвиль; суб'єктивні помилки* (з наук. літ.); *Подвійне пеленгування показувало, що "Антопулос" знаходиться приблизно на віддалі двадцяти миль від підводного човна* (М. Трублаїні).

ПЕЛЕНГУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., кого, що, спец.* Установлювати місцезнаходження кого-, чого-небудь визначенням пеленга. *Приймачі-антени пеленгують сигнали із супутників, що перебувають у зоні прийому інформації* (з наук. літ.); — *Гаразд! Слухайте далі. Може, ще впіймаєте цього невідомого кореспондента. Обов'язково пеленгуйте!* (М. Трублаїні); — *В підвалі, коло лікарні, наша рація. Я там дав німцям стільки перешкод .. дуже важко їм нас пеленгувати...* (Ю. Яновський); — *Ми чекаємо вас, товаришу Ван! Пеленгуйте мої сигнали* (В. Владко).

ПЕЛЕ́НКА, ПЕЛІ́НКА, и, *ж.* 1. *тільки* **пеле́нка.** Зменш. до **пелена́**[1]. *Вона тріпнула кіскою, встала із пом'ятої трави і, все так же притискаючи до животика пеленку з суницями і все ще боячись його, трохи відсторонилася* (Григорій Тютюнник).

2. *діал.* Пелюшка *(див.* **пелю́шка**[1]*). Мої сестри сльозами прали пелінки байстрюкові* (В. Стефаник); *Чувся дитячий плач біля каплички. Хтось навіть бачив, як Біла пані вішає пеленки вздовж дороги на вербах* (Ю. Винничук); *В одній порожній кімнаті були лише десятилітрові бутлі рожевого вина, відреставрований комод і шнурки з випраними і вивареними пеленками Марчика* (Т. Прохасько).

ПЕЛЕ́НОНЬКА, и, *ж., нар.-поет.* Пестл. до **пелена́**[1]. *Ожини, ліщини в пелену́ньку брати Послала під вечір дочку свою мати* (П. Усенко).

ПЕЛЕ́НОЧКА, и, *ж., діал.* Зменш.-пестл. до **пеле́нка** 2. *Ой спи, дитя, без повиття, спи без пеленочок...* (з народної пісні); *Доля .. злагодила купіль для дитини, вийняла з своєї торби пару пеленочок і взяла дитину від матері, щоб її скупати* (І. Франко).

ПЕЛЕНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., кого, що і без прям. дод., рідко.* Те саме, що **пелена́ти.** *Годувала, пеленувала, ніченьки не досипала* (Сл. Б. Грінченка).

ПЕЛЕРИ́НА, и, *ж.* 1. Короткий плащ до пояса або накидка, звичайно коротка, часто з капюшоном, яку надівають поверх одягу. *Поліцейський в своїй пелерині сидів зігнувшись високо десь на стіні, а його кепі блищало на сонці* (М. Коцюбинський); *Ні з ким не прощаючись, Микола накинув на себе гімназичну пелерину, з якою поки що не розставався, і швидко подався в бік Теребовлі* (В. Гжицький); — *Ми підемо по селах? — округлила очі зграбненька, в білій пелерині й рожевому капелюшку Маруся Ковалевська* (Ю. Хорунжий).

2. Жіноча накидка, завдовжки до плечей або до ліктя, яку надівають поверх сукні. *Дівчата були одягнені за першою вимогою моди. Катерина, як найстарша і перша на черзі, мала навіть пелерину із справжніх горностаїв* (Ірина Вільде); *Красуня в пелерині із соболів підвелася, щоб наповнити чари* (Г. Колісник).

ПЕЛЕРИ́НКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **пелери́на.** *Офіцер ніс у другій руці її білу пелеринку і злегка помахував нею* (Леся Українка); *Хлопчики неначе зійшли з картини Веласкеза* [Веласкеса] *в своїх блакитних беретах із страусовим пір'ям, у підбитих горностаєм пелеринках за плечима і білому шовковому трико* (З. Тулуб); *Від цього стрімкого руху її* [Матильди] *пелеринка трохи зсунулась, і Жульєн побачив її чарівні плечі* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

ПЕЛЕ́ТА *див.* **пеле́ти.**

ПЕЛЕ́ТИ, е́т, *мн. (одн.* **пеле́та,** и, *ж.)* 1. Паливний матеріал із пресованих у формі гранул відходів рослинного походження (дерева, соломи, льону, торфу і т. ін.); біопаливо. *Деревна пелета — один із небагатьох альтернативних видів палива, використання яких є доцільним як з економічної точки зору, так і з огляду на екологічну безпеку* (з наук. літ.); *В Україні для виробництва пелет використовують соняшникове лушпиння, солому зернових, круп'яних та луб'яних культур* (з наук. літ.).

2. Лікарські препарати у формі невеликих гранул. *Форма випуску лікарського препарату: пелети (субстанція) у пакетах подвійних поліетиленових* (з мови документів).

ПЕЛЕ́ТНИЙ, а, е. 1. Пов'язаний із виготовленням пелет. *У багатьох країнах успішно працюють пелетні виробництва* (з наук. літ.).

2. Признач. для спалювання пелет (у 1 знач.). *Орієнтований термін експлуатації пелетного котла становить 20 років* (з наук. літ.).

ПЕЛЕТУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пелетува́ти.** *Додавання гліцерину до біомаси під час пелетування підвищує її пластичність та збільшує щільність пелет* (з наук. літ.).

ПЕЛЕТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., що.* Виготовляти пелети. *Тріску енергетичної верби можна і пресувати, і пелетувати* (із журн.); *Опале листя можна пелетувати й використовувати як паливо для твердопаливних котлів* (з газ.).

ПЕ́ЛЕХ, а, *ч., розм.* 1. Жмут, пасмо волосся, вовни, трави і т. ін. *На ній був овечий монгольський кожух, обернений пелехами наверх* (І. Франко); *На столі ледве блимала низенька лампа, освітлюючи неголене обличчя Райка і зарослу густими пелехами голову* (Валерій Шевчук); // *перен.* Клубок, жмут, відірвана частина чого-небудь (туману, диму, піни і т. ін.). *Крізь пелехи туману видно було по кінцях площі язики вогню* (О. Ільченко); *Пелехи сизого диму огортали притихлих на лавках людей* (С. Талан).

2. *перен., розм., рідко.* Людина з довгим, густим, скуйовдженим волоссям. — *Сам ти косматий пелех! А в вас, в Озірній, самісінькі злодії!* (А. Кримський).

ПЕЛЕХА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., що, діал.* Рвати, брати що-небудь у великій кількості. *Добрався до груш — глянь, як пелехає* (Сл. Б. Грінченка).

ПЕЛЕХА́ТИЙ, а, е, *розм.* 1. Із довгим, густим, скуйовдженим волоссям (про людину) або з довгою, густою шерстю (про тварину); кудлатий. *Такий він* [Грегор] *був чорний та пелехатий, та страшний* (І. Нечуй-Левицький); *Піп Іван, ще молодий, але великобородий і пелехатий, громовим голосом правив службу* (Ю. Логвин); *На снігу паслися пелехаті яки. Цікаво, що вони там їли* (І. Карпа); // З довгими, густими ворсинками; волохатий. *Як величезний пелехатий джміль, Гула на всенький берег пилорама* (І. Вирган); // Скуйовджений, розпатланий; кошлатий (про волосся, вовну і т. ін.). *У двері всунулась пелехата голова з дзюбатим обличчям, а за нею й довга фігура панотцева* (М. Коцюбинський); *Він сам уже не міг злізти з коня й, закашлявшись дрібно, задушливо, припав грудьми до пелехатої гриви* (В. Земляк); *На мене дивилося сіре обличчя із сірими бакенбардами і пелехатими бровами* (Валерій Шевчук); // Зробл. із шкіри з довгою, густою вовною (про одяг). *Потерті сіряччини й свитки, пелехаті, з овечих шкір, шапки і вицвілі хустки утворювали якусь темно-руду пляму на сірому витоптаному личаками снігу* (М. Олійник).

2. *перен.* Який має густе листя, довге віття й пишний цвіт, великі лапаті квітки (про рослину). *Там, де гілка пелехата, Шишкарева тепла хата* (Д. Білоус); *А коло хати пелехатий сонях пасе траву в блакитному дощі* (Л. Костенко); *Як лебідь по воді — між листям пелехатим У білім убранні ішла — не йшла — плила там Прегарна дівчина* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

3. Який має вигляд клаптів або нерівні краї (про пару, туман, хмару і т. ін.). *Як чорна мара, пелехата хмара, розкидала кругом од себе безліч рук і ніг* (С. Васильченко); *Пожежа!.. Від розпеченої землі дим потягнувся вгору, кидав від себе пелехату страхітливу тінь* (А. Хорунжий); *Несподівано пішов густий, пелехатий сніг* (А. Дністровий).

ПЕЛЕХА́ТИТИ, а́чу, а́тиш, *недок., що, розм.* Робити що-небудь пелехатим (у 1 знач.). * Образно. *Ранковий осінній вітрик куйовдив і пелехатив ялини* (І. Чендей).

ПЕЛЕХА́ТІСТЬ, тості *і* тости, *ж., розм.* Властивість за знач. **пелеха́тий.** *Так і сидітиму ночами пелехатим письменником, лякаючись відображення своєї ж пелехатості у вікні* (І. Карпа).

ПЕЛЕХА́ТО, *розм.* Присл. до **пелеха́тий.** *Ірпінь, Ірпінь... Бриніння журавлине Задмухало жарини листопаду. І вірші невпопад читав я тій калині, Що інеєм цвіте вже пелехато* (А. Мойсієнко); *Вулицю вколисують ліхтарі, вони погойдуються потихеньку, а мимо них сіється дощ, пелехато спадають сніжинки, ллється світло місяця — і вулиця спить* (Н. Бічуя).

ПЕЛІКА́Н, а, *ч.* Великий водоплавний птах родини пеліканових із довгим гачкуватим дзьобом, яким він ловить рибу, та з горловим мішком на здобич. *Дніпрові коси колись прямо біліли од баб (пеліканів) та морських чайок* (А. Кащенко); *В товаристві двох гусей, Що були мов компаньйонки І в літанні помагали, Пелікан слабий прилинув* (Леся Українка); *Червонувато-жовті прицвітки на довгих ніжках дуже нагадували дзьоб пелікана* (І. Білик); * У порівн. *Старий співак співав, як пелікан, проціджуючи музику крізь воло* (Л. Костенко).

ПЕЛІКА́НОВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **пеліка́н.** *Коли з африканських пустель віяли гарячі вітри, усе висихало й гинуло, пеліканович пташенятам, охлялим без води та їжі, загрожувала загибель* (з навч. літ.).

2. *у знач. ім.* **пеліка́нові,** вих, *мн.* Родина птахів, до якої належать пелікани. *До пеліканових належить дев'ять видів пеліканів, один із яких вимерлий* (з наук.-попул. літ.).

ПЕЛІКАНОПОДІ́БНІ, них, *мн.* Ряд водоплавних птахів, у яких пальці з'єднані однією перетинкою, що полегшує їм плавання; веслоногі. *До пеліканоподібних належать дуже різноманітні за зовнішністю та екологією водні птахи середнього й великого розміру. На території України гніздує 2 види пеліканів і 3 види бакланів* (з наук.-попул. літ.).

ПЕЛІКА́НЯЧИЙ, а, е. Прикм. до **пеліка́н.** *Просторий вольєр, увага та любов доглядачів і відвідувачів, а головне — щоденний раціон із двох кілограмів риби. Бракувало птаху лиш одного — вишуканого пеліканячого товариства* (з газ.).

ПЕЛІКОЗА́ВР *див.* **пелікоза́ври.**

ПЕЛІКОЗА́ВРИ, ів, *мн. (одн.* **пелікоза́вр,** а, *ч.), палеонт.* Ряд викопних хижих і рослиноїдних звіроподібних рептилій палеозойської ери. *Лінія розвитку наземних хребетних, яка зрештою привела до виникнення ссавців, у пермський період була представлена різноманітними плазунами — пелікозаврами та звірозубими ящерами* (з навч. літ.).

ПЕЛІ́КУЛА, и, *ж., біол.* Плівка з ущільненої протоплазми, що вкриває тіло найпростіших істот. *На поверхні пелікули в інфузорій містяться пухирцеподібні утвори з особливим білком та отруйними речовинами* (з навч. літ.).

ПЕЛІ́НКА *див.* **пеле́нка.**

ПЕЛІ́Т, у, *ч., геол.* Глиниста осадова порода, що складається з надзвичайно дрібних частинок. *Розмір частинок, із яких складаються пеліти, не перевищує 0,01 мм* (з наук. літ.); *Морські відкладення представлені переважно кварцовими, сірими, дрібнозернистими пісками, добре сортованими, з малою домішкою пеліту* (з наук. літ.).

ПЕЛІ́ТОВИЙ, а, е, *геол.* Прикм. до **пелі́т.** *Глибина проникнення твердих частинок у пісковики досягає 45–50 мм і залежить від розміру та форми пелітових частинок, їх мінерального складу, розміру пор тощо* (з наук. літ.).

ПЕЛО́ЇДИ, ів, *мн.* Лікувальні грязі. *Унаслідок фізико-хімічних, хімічних, біохімічних процесів пелоїди набули вигляду однорідної тонкодисперсної пластичної маси, яку застосовують у нагрітому стані в бальнеотерапії* (з наук. літ.); *Експериментальними та клінічними дослідженнями була доведена ефективність лікування пелоїдами хворих із різноманітними запальними, дистрофічними й судинними захворюваннями* (з навч. літ.).

ПЕЛО́ЇДНИЙ, а, е. Прикм. до **пело́їди.** *Щоб з'ясувати, наскільки зрілим є пелоїдний субстрат, необхідно визначити групи мікроорганізмів, які його населяють* (з навч. літ.); // Виготовлений на основі пелоїдів. *За вмістом основної функціональної речовини маски бувають: парафінові, вугільні, глиняні, бентонітові, пелоїдні (грязеві), сірчані та ін.* (з наук. літ.); // Пов'язаний із використанням пелоїдів. *Лікар використовує глину під час масажу, пелоїдних обгортань, аплікацій, масок* (з газ.).

ПЕЛОЇДОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.* Лікування пелоїдами; грязелікування. *Пелоїдотерапію (лікування цілющими грязями) часто застосовують на курортах і в санаторіях* (з навч. літ.).

ПЕЛО́Т, а, *ч.* Вставка, підкладка в бандажі (у 1 знач.), устілці і т. ін. *Однобічний бандаж грижовий — це замшевий пояс, який має на одному кінці грушоподібну подушечку (пелот) із металевою пластиною, а на другому — ремінець з отворами* (з наук. літ.); *Ортопедичні устілки виготовляють зі спіненого поліетилену. Склеюванням або зварюванням вирізаних із нього коригувальних елементів формують пелоти, що допомагають утримувати стопу в належному стані* (з наук. літ.).

ПЕЛО́ТА, и, *ж.* 1. Національна спортивна гра басків, прообраз сквошу. *Гравець у пелоту щосили кидає пружний м'яч голою рукою або б'є по ньому ракеткою об стінку (заввишки 9 м). Завдання суперника — відбити м'яч із повітря (рідше — після одного удару по поверхні майданчика)* (з наук.-попул. літ.).

2. М'ячик для такої гри. *М'ячик (пелота), що й дав назву грі, зроблено з жорсткого каучуку, обшито щільним полотном й обтягнуто тугою шкірою* (з наук.-попул. літ.).

ПЕЛОТО́Н, у, *ч., спорт.* Основна група учасників у перегонах. *Британець очолив пелотон, але ненадовго. Уже на 19-му колі Алонсо зміг його випередити* (із журн.); *У пелотоні, який налічував 114 спортсменок, знайшлося лише дві біатлоністки, які змогли перевершити результат Семеренко* (з газ.); *Пелотон стрімко втрачав машини, виникали навіть побоювання, що до завершення ралі на дистанції нікого не залишиться* (з газ.).

ПЕ́ЛЬКА, и, *ж., вульг.* 1. Те саме, що **рот.** *Суддя, як уздрів бублики, так мерщій за них та й став у пельку пхати* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Вони думають, що ти мати, — сміявся Тимко, а Орися ловила комах і напихала пташенятам в ненажерливі пельки* (Григорій Тютюнник); *Вони, тверезі, свідчили і присягались Аллахом, що кашалот був такої величини, що наш корабель міг спокійно проскочити йому в пельку!* (Ю. Логвин); *— Добре Вам, Хомо, що ви самі, а у мене три пельки в хаті* (М. Коцюбинський); // *перен.* Щось глибоке, бездонне. *Вода кипить, Виводять кола чорториї І в чорні пельки водянї втягають все, що набіжить* (Микола Чернявський); *Вже навіть чути, як ласо цмокає провалля, роззявивши чорну пельку в чеканні поживи* (Ю. Винничук).

2. Те саме, що **гло́тка.** *"Топитимуть!" — утямив Майборода. Щось стягло йому пельку; раптом з горла вихопився одчайний, пронизливий вигук* (М. Йогансен); *Біля обмерзлого студня, димлячи парою, на всі груди іржали відгодовані огирі, і те реготіння сильних пельок довго блукало по байраках* (Григорій Тютюнник).

◊ **Де́рти ро́та (пе́льку)** *див.* **де́рти; Затули́ти (закри́ти, замкну́ти, заткну́ти** *і т. ін.)* **/ затуля́ти (закрива́ти, замика́ти, затика́ти** *і т. ін.)* **ро́та (уста́,** *грубо* **пе́льку, пи́сок** *і т. ін.) див.* **затуля́ти; Лі́зти в па́щу (в па́зурі, в пе́льку** *і т. ін.) див.* **лі́зти; Набива́ти (напиха́ти) / наби́ти (напха́ти) пе́льку (ке́ндюх, че́рево** *і т. ін.) див.* **набива́ти; (1) На всю пе́льку,** *вульг.:* а) *(зі сл.* к р и ч а т и, р е п е т у в а т и *і т. ін.)* дуже голосно, щосили. *Вдома вона кричала й репетувала на всю пельку: там вона забувала, що вона свята та божа...* (І. Нечуй-Левицький); *Васютка закричав на всю пельку: — Приїхали!..* (Б. Антоненко-Давидович); *— У Болванки й паровоз на всю пельку загорлав би* (Г. Усач); б) *(зі сл.* п и т и*)* дуже багато. *Воно* [вино] *шкодить Кожному, хто його п'є на всю пельку, не знаючи міри* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); **Не лі́зе (не йде) / не полі́зе в рот (у го́рло,** *грубо* **в пе́льку)** *див.* **лі́зти; (2) Неси́та пе́лька** — про скупість, зажерливу вдачу. [С т а р ш и н а:] *Усе є, благодарить Бога* [дякувати Богу], *а ще мало! Щоб то задовольниться. От же ні, така вже пелька людська несита* (І. Карпенко-Карий); *Не защібалася пелька несита навіть тоді, коли вона годувала його по ресторанах* (Г. Тарасюк); **Пороззявля́ти пе́льки** *див.* **пороззявля́ти; Роззявля́ти / роззя́вити паще́ку (пе́льку)** *див.* **роззявля́ти.**

ПЕЛЬМЕ́НІ, ів, *мн. (одн.* **пельме́нь,** я, *ч.).* Різновид вареників, які ліплять у формі вушок і начиняють фаршем із сирого м'яса. *— Жаль, нема оце рушниці. Я б його* [зайця] *з першого пострілу... Увечері уже пельмені варив би!..* (О. Гончар); *Вона навмисне говорила з повним ротом, нескінченно довго жуючи один-єдиний пельмень* (М. Білкун); *Майка .. подибала на околицю міста, де місцевий підприємець Зима цех із виготовлення пельменів відкрив* (Люко Дашвар).

ПЕЛЬМЕ́ННИЙ, а, е. Стос. до пельменів. *Мене зараз знудить .. від пельменної води, в якій я намагався заварити Христинин чай* (Л. Денисенко); // Признач. для виготовлення пельменів. *Майка вигадала технолога з пельменного цеху, що він нібито приїхав із Херсона .. й навіть вирішив заради неї навіки залишитися в Генічеську* (Люко Дашвар); // *у знач. ім.* **пельме́нна,** ної, *ж.* Спеціалізована їдальня, де готують і подають пельмені. *В одному зі своїх есеїв Юрій Андрухович в'їдливо зауважив щось на зразок: харківська кав'ярня — це приблизно настільки ж нереальне словосполучення, як віденська пельменна* (із журн.).

ПЕЛЬМЕ́ННИЦЯ, і, *ж.* Пласка пластина (металева або пластмасова) з круглими отворами або механічний чи електричний пристрій для швидкого приготування пельменів. *Електрична побутова пельменниця замішує тісто й самостійно ліпить пельмені* (із журн.).

ПЕЛЬМЕ́НЬ *див.* **пельме́ні.**

ПЕЛЮСТИ́НКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **пелю́стка** 1. *На сніг падає самотня пелюстинка вишневого цвіту* (М. Стельмах); *Я зірвав декілька квіток, що нараз у руці сором'язливо склали свої ніжні, як дівочі щоки, пелюстинки* (М. Дочинець); * Образно. *В хаті каганчик тріпотів пелюстинкою смутного світла: слабого, як метелик, що доживає останні хвилини* (В. Барка).

ПЕЛЮ́СТКА, и, *ж.* 1. Окремий листок із віночка квітки. *Квітка велика, хороша пелюстки свіжі розкрила* (Леся Українка); *Рожеві пелюстки на вишні тремтять у вранішній росі* (М. Терещенко); *Нічні фіалки вже починають несміло розкривати свої ніжні пелюстки...* (В. Чемерис); *Я крадькома зривав кілька квіток, залазив між кущів смородини й агрусу і роздивлявся кожну пелюстку* (Г. Пагутяк); * Образно. *Тоді, як ще листя зелене було, Як трави стояли і квіти пахтіли, Кудись несподівано сонце зайшло І білі пелюстки снігів полетіли* (О. Олесь); * У порівн. *Уста розтулені коралями красніють, І зуби перлами добірними біліють, А щоки — як троянд рожеві пелюстки* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

2. Листок городніх рослин — капусти, салату і т. ін. *Та й хороша ж цей рік капуста: ач які пелюстки!* (Сл. Б. Грінченка); *Ніна .. якийсь час стояла на порозі кухні, стежачи за служницею, що хутко-хутко краяла на столі білі пелюстки капусти...* (Олесь Досвітній); *Усюди стояли напівпорожні баняки з рештками частування, підлогою розсипано було яскраво-зелену капусту й ніжні пелюстки салату* (С. Жадан).

ПЕЛЮСТКА́СТИЙ, а, е, *розм.* З великими пелюстками. *Декотрі* [чоловіки] *просто сідають до краю клумби, спинами до високих розквітлих рож, що зараз так і світяться в призахіднім сонці своїми рожевими пелюсткастими чашками* (О. Гончар).

ПЕЛЮСТКО́ВИЙ, а, е. Прикм. до **пелю́стка** і **пелюсто́к.** *Чи дружно яблунь квіти ранні Розсиплють пелюстковий сніг, Чи будуть зустрічі нежданні В дорогах дальніх і близьких?* (П. Дорошко); *Недовірливо, згинці, іноді струшуючи на себе пелюстковий цвіт, прямує назустріч нам ця постать, похмура й чіпка* (О. Гончар); // *перен.* Такий, як у пелюстки, пелюстка. *Тиха пелюсткова жура голубить моє чоло, і воно, покарбоване зморшками, безсило піддається романтиці й сантиментам* (Б. Антоненко-Давидович); *Біг Івасик, немов на свято, І вибрикував, як лоша, І, напевне, була у п'ятах Пелюсткова його душа* (В. Симоненко).

ПЕЛЮСТКОПОДІ́БНИЙ, а, е. Подібний до пелюстки, пелюстка. *До переднього кінця щитоподібного хряща гортані прилягає тонкий пелюсткоподібний надгортанник* (з наук.-попул. літ.).

ПЕЛЮСТКУВА́ТИЙ, а, е. Те саме, що **пелюсткоподі́бний.** *Вони* [пелюстки троянди] *.. чомусь здалися Марті такими ж прозаїчними й твердими, як сирі макарони дивної, пелюсткуватої форми* (Люко Дашвар).

ПЕЛЮСТО́К, тка́, *ч.* Те саме, що **пелю́стка.** *Дівчина зриває її* [маргаритку]. *Своїми білими, тонкими пальцями розвінчує вона чудову рослинку, відриває з її корони пелюсток за пелюстком* (У. Самчук); *До чубика Левка прилип єдиний гарячий пелюсток соняшника* (М. Стельмах); * У порівн. *Марічка посміхається тими своїми блідими, як пелюсток .. півонії, губами* (Ірина Вільде); *Дівчинка була такою чудовою, яку тільки можна собі уявити; така ніжна і ясна, як найпрекрасніший пелюсток троянди* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

◊ **Ворожи́ти на пелюстка́х рома́шки** *див.* **ворожи́ти.**

ПЕЛЮ́СТОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **пелю́стка.** *Цілими озерами поміж зелених трав біліли соромливі невісточки в жовтих шапочках і білих віночках з пелюсточок навколо голівок* (Григорій Тютюнник); *Близенько-близенько схилилася до моїх очей квіточка незабудки: мініатюрні пелюсточки, а всередині — золотиста зіниця* (О. Бердник); *— Хіба троянда зів'яне, коли я одщипну собі одну пелюсточку?* (Ю. Мушкетик); * У порівн. *Чорна загара геть спала з її* [Катриного] *повного виду — білий він у неї та свіжий, мов пелюсточка з рожевої квітки* (Панас Мирний).

ПЕЛЮСТО́ЧОК, чка, *ч.* Зменш.-пестл. до **пелюсто́к.** — *Нема. Нема ані пелюсточка. Все продано, — замість привітання гукала квіткарка* (Н. Королева); *Дивиться дід Дунай на Гервасія і спочатку не може збагнути: чи це сніжинка, чи пелюсточок вишневого цвіту прилип до його щоки* (М. Стельмах).

ПЕЛЮ́СТЯ, я, *с., збірн.* Пелюстки. *Траплялося, що я сам розшукував свою Наталену, .. блукав поміж білим пелюстям квітів — і скрізь було глухо, тихо* (Р. Федорів); *Оксана прокинулася і раптом побачила, що вся підлога вистелена червоним пелюстям* (Валерій Шевчук); *Вітер несе їм в обличчя біле пелюстя терну, збите кулями* (Ю. Винничук).

ПЕЛЮ́ШЕЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **пелю́шка[1].** *Ой спи, дитя, без сповиття, Без маленьких пелюшечок, Поки мати з поля прийде* (з народної пісні); *В її руках залишилася маленька пелюшечка, подарунок Шафіге* (З. Тулуб); — *Татко ще не вміє на ручках нас тримати, а ми зовсім мокрі, подай нам, татку, сухенькі пелюшечки, — наспівувала Марта* (В. Дрозд).

ПЕЛЮ́ШКА[1], и, *ж.* Невеличке простиральце, у яке загортають немовлят. *Молодая Оленочка синочка родила, Повила його, повила та у білії пелюшки* (П. Чубинський); *А щось не по його — знову пхенькав* [Матвійко] *і всім тілом вив'юнювався із бабиних пут, якими було його закручено поверх пелюшок — бабиною крайкою* (Григорій Тютюнник); *Вихопивши крикливе дитятко з купелі, вона завинула його в полотняну пелюшку* (В. Шкляр).

◊ **Ви́рости з пелюшо́к** *див.* **вироста́ти; Збира́тися (поспіша́ти, ква́питися), як све́кор пелюшо́к (пелюшки́) пра́ти** *див.* **збира́тися; (1) З пелюшо́к** — з раннього дитинства; змалку. [К н у р:] *Чого ж ти хотіла, щоб те щастя змалечку за нею ходило, з пелюшок її стерегло. Вона тільки що на ноги знялася... світа ще не бачила* (Панас Мирний); *Вродилась* [Віра] *ніби королівна, так само, як і її сини — з пелюшок великі паненята* (М. Лазорський); *То скіки* [скільки] *ж мовчати? .. От за дітей уже взялися. Це що, уже й діти ворогами народу стали? Скоро й з пелюшок хапати почнемо* (А. Дімаров); *Той усе зрозумів без слів — недарма ж вони були друзями з пелюшок* (Ю. Іздрик).

ПЕЛЮ́ШКА[2], и, *ж.* Кормова трав'яниста рослина родини бобових, схожа на горох; кормовий горох. *Одним із джерел дешевого рослинного білка є горох польовий (пелюшка), який використовують для відгодівлі тварин (борошно, зелений корм і сіно)* (з наук. літ.); *У пелюшки квітки червонофіолетові, листки зелені, прилистки з фіолетовими (антоціановими) плямами* (з наук.-попул. літ.).

ПЕЛЮШКО́ВИЙ, а, е. Прикм. до **пелю́шка[1].** *Все це я знаю... Має насолоду і пелюшковий сморід* (М. Хвильовий); *Зігрітий одежами з нафталіновою старістю всіх лежань, поспішаю в дім пам'ятного пелюшкового тепла* (Є. Пашковський).

ПЕ́ЛЯДЬ, і, *ж.* Цінна промислова риба північних рік і озер родини лососевих, яку акліматизують і у водоймах України; сирок. *Новий представник аквакультури України — пелядь — є цінною як продукт харчування й сировина для перероблення* (з наук. літ.); *Харчується пелядь річковим планктоном і дрібними ракоподібними, що робить м'ясо риби дуже ніжним і жирним* (із журн.).

ПЕ́МЗА, и, *ж.* Дуже легка силікатна вивержена порода піноподібної будови, яку використовують як абразивний матеріал, у будівництві і т. ін. *На глибину від поверхні до 20 метрів щільність Місяця дорівнює половині щільності води. Отже, було доведено, що це не пил, а дуже легкі породи, щось на зразок пемзи* (М. Білкун); *Лимонною кислотою, старою зубною щіточкою і пемзою швидко позбуваюся залишків землі на руках* (М. Матіос); *Під впливом вулканічних сил земля була всіяна численними розколинами і пухлинами. Скрізь були розкидані валуни, брили базальту, пемзи та обсидіану* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

△ **(1) Шла́кова пе́мза** — те саме, що **термози́т.** *На Маріупольському металургійному комбінаті "Азовсталь" доменні шлаки переробляють повністю. Там освоєно виробництво шлакової пемзи — найдешевшого пористого заповнювача для легких бетонів* (з навч. літ.).

ПЕМЗОБЕТО́Н, у, *ч.* Пористий бетон із пемзи, який має добрі теплоізоляційні властивості. *Пемзобетон широко використовують у будівництві житла* (з навч. літ.).

ПЕМЗОБЕТО́ННИЙ, а, е. Вигот. із пемзобетону. *Для будівництва цокольних поверхів використовують пемзобетонні блоки, бетонні плити тощо* (із журн.).

ПЕ́МЗОВИЙ, а, е. Прикм. до **пе́мза.** *Човен пристав до крутого берега, захаращеного пемзовими камінцями, що їх занесла сюди течія Ваїкато з вулканічних за походженням гір* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПЕМЗУВА́ЛЬНИК, а, *ч.* Той, хто полірує, шліфує щонебудь пемзою. *Майстер-пемзувальник.*

ПЕМЗУВА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **пемзува́льник.** *Робота пемзувальниці.*

ПЕМЗУВА́ННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **пемзува́ти.** *Текстура шовковистої на дотик плитки нагадує поверхню після пемзування* (з мови реклами).

ПЕМЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., що, спец.* Полірувати, шліфувати що-небудь пемзою. *Полотно проклеювали рукавичним клеєм, потім покривали сумішшю просіяного гіпсу з тим же клеєм, пемзували й наносили ще два шари олійної фарби* (з навч. літ.).

ПЕНА́Л, а, *ч.* 1. Довга коробочка, футляр для зберігання ручок, олівців, пер і т. ін. *Потім розкрив* [Вася] *портфель, висипав з нього на землю все — і зошити, і підручники, і щоденник, і пенал* (В. Нестайко); *У мене був ранець, у ранці лежав буквар, зошити, щоденник і пенал з ручкою, олівцем та гумкою* (К. Москалець); * У порівн. *Жінка сиділа на стільчику, тримаючи в пелені довгий, як пенал, ящичок, набитий засмальцьованими папірцями* (Григорій Тютюнник).

2. Коробка для зберігання різних інструментів. *Вольск відкрив свій пенал з інструментами, підібрав подовжувач і під'єднав його до одного з отворів* (В. Єшкілєв).

3. Висока й вузька шафа. *Сашко сів у тісному проміжку (кухня в них мікроскопічна), між столом і білим кухонним пеналом* (Валерій Шевчук); *Не очікуючи на відповідь, полізла* [жінка] *до високої шафи-пенала, звідки дістала маленьку почату пляшку коньяку* (І. Роздобудько).

ПЕНАЛЬТИ́СТ, а, *ч.* Спортсмен, який виконує пенальті. *Відбувся турнір із футболу серед вуличних команд, під час якого визначили кращого пенальтиста* (з газ.); *До гравцяпенальтиста в гандболі є такі вимоги: велика швидкість, точність і сила кидка, стійкість в екстремальній ситуації, витривалість, гранична концентрація уваги, швидкість реакції, наявність ігрового досвіду тощо* (з наук. літ.).

ПЕНАЛЬТИ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **пенальти́ст.** *Після чергового фолу суддя таки показав на "позначку", чим і скористалась штатна пенальтистка нашої команди* (з газ.).

ПЕНА́ЛЬТІ, *невідм., с. і ч.* У футболі — штрафний удар із відстані в одинадцять метрів, який відбиває лише воротар без захисників; одинадцятиметровий удар. *Гаразд, облишмо футбол, бо це засмоктує. Я вже й сам починаю мучитися згадуванням, хто кому не забив якогось пенальті* (Ю. Андрухович); *Утікач вилетів до нас, мов футбольний м'яч, яким пробивають пенальті у ворота супротивника* (А. Кокотюха); // Назва штрафного удару з різної відстані в інших командних іграх — гандболі, хокеї і т. ін. *У гандболі на траві пенальті б'ють із відстані 14 м* (з наук.-попул. літ.); *У серії хокейних пенальті удача посміхнулася шведам* (з газ.).

ПЕНА́Т *див.* **пена́ти.**

ПЕНА́ТИ, ів, *мн. (одн.* **пена́т,** а, *ч.).* 1. У міфології Стародавнього Риму — боги-захисники родини, іноді батьківщини. [П а н с а:] *Для мене ти не зять, а син єдиний, тобі я передам своїх пенатів, коли умру* (Леся Українка); *В хижі твоїй, одразу за порогом, всякий, будь він навіть тать, стає під захист пената-домового, його ніхто не сміє чіпати* (Д. Міщенко).

2. *тільки мн., перен.* Рідний дім. *Я подамся у свої пенати* (Д. Павличко); *Ось ми уже із сільським сусідою, сорокарічним Митром, відзначаємо моє повернення у рідні пенати* (В. Дрозд); *У тій хатці ми й мешкали втрьох: тітка Одарка, господарка тих пенатів, моя мати і я* (В. Чемерис).

ПЕ́НГЕ, *невідм., с. і ч., іст.* Грошова одиниця Угорщини в 1925–1946 рр. — *Ти пусти мене, Даниле, я тобі дам багато за цю послугу. Хочеш — пенге, хочеш — корони, можу дати й долари* (С. Скляренко); *Після найбільшої інфляції за всю історію людства в серпні 1946 р. в Угорщині замість знецінених пенге була запроваджена нова грошова одиниця — форинт* (з наук.-попул. літ.).

ПЕ́НДЕЛЬ, я, *ч., жарг.* Те саме, що **копня́к.** *Я не встиг чкурнути раніше, ніж отримав від Чурбана сильного пенделя* (А. Кокотюха); *Той, за ким ти щосили женешся, щоб навішати йому пенделів, раптом опиняється за твоєю спиною, і вже тобі слід пришвидшити ходу, змитися від його влучних ніг* (Л. Денисенко).

ПЕНЕТРА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *книжн.* Проникнення або впровадження чого-небудь кудись. *У Чехії пенетрація платіжних карт досягає 87 %, а в Словенії — 99 %. У нас неохопленими все ще залишається 34 % населення* (з газ.); // *біол., мед.* Проникнення чого-небудь (перев. інфекції) в організм чи поширення хвороби з одного органа на інші. *Найчастішим ускладненням виразки шлунка є пенетрація (у 72,1 % хворих). Виразка проникає в підшлункову залозу й малий сальник* (з наук. літ.).

2. *спец.* Показник консистенції, твердості матеріалів. *Однією з причин передчасного руйнування асфальтобетонних покриттів може бути технологічне старіння бітуму, унаслідок якого зміна групового хімічного складу бітуму призводить до зниження пенетрації* (з наук. літ.).

ПЕНЕТРО́ВАНИЙ, а, е, *книжн.* Дієпр. пас. до **пенетрува́ти.** *Відділ .. вночі сходив до населеного пункту і там раз на добу їв страву. В осінні та зимові місяці це дуже виснажувало повстанців. Але поручник Середній не міг інакше робити, оперуючи майже в безлісних та сильно пенетрованих большевиками* [більшовиками] *теренах* (з мемуарної літ.); *Періост нерівномірно пенетрований фіброзною тканиною* (з наук. літ.).

ПЕНЕТРО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для пенетрометрії. *Для різних типів плодів кісточкових культур встановлено норми мінімальної твердості. Її вимірюють за допомогою пенетрометра* (з наук.-попул. літ.).

ПЕНЕТРОМЕТРИ́ЧНИЙ, а, е, *спец.* Прикм. до **пенетромéтрія.** *Пластичну міцність маси було досліджено пенетрометричним методом* (з наук. літ.).

ПЕНЕТРОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж., спец.* Вимірювання консистенції матеріалів, твердості продуктів і т. ін. *Для перевірки рівномірності ущільнення ґрунтів по глибині проведено контрольне динамічне зондування ущільнених ділянок за допомогою пенетрометрії* (з наук. літ.).

ПЕНЕТРУВА́ННЯ, я, *с., книжн.* Дія за знач. **пенетрува́ти.** *Залежно від різної здатності до пенетрування у тканини підшлункової залози виділяють три групи антибактеріальних препаратів* (з наук. літ.).

ПЕНЕТРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що, у що і без дод., книжн.* Проникати, пробиратися куди-небудь. *"Гостра влада" пов'язана з намаганням проникати (перфорувати, пенетрувати й т. ін.) у політичне середовище конкурента для втручання у внутрішньополітичні процеси* (з наук. літ.); // *біол., мед.* Проникати в організм або поширюватися з одного органа на інші (про хворобу); уражати якісь органи. *Велетенські виразки дванадцятипалої кишки мають властивість пенетрувати в близько розташовані структури* (з наук. літ.); *Запальні процеси починаються в м'яких тканинах у ділянці, де імплантат пенетрує слизову оболонку* (з наук. літ.).

ПЕ́НЗЕЛЬ, зля, *ч.* 1. Прикріплений до ручки пучок натурального матеріалу (щетина, волос, шерсть) або синтетики, який використовують для нанесення фарби, клею і т. ін. на якусь поверхню. *Виліз* [маляр] *із своєї ятки, достав палітру з красками і пензель* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Сивоусий вправно махнув пензлем — і над дверима почали з'являтися великі — в піваршина — літери* (В. Малик); *Малювати належить так, щоб слідів від пензля не лишалося, щоб барви лягали чисто* (Н. Околітенко).

2. *перен.* Мистецтво живопису. *Далечінь стара У пам'яті нащадків не вмира, Новою розцвітаючи весною. Ти* [Афродіта] *провідниця в праці й серед бою, Натхненниця і пензля, і пера* (М. Рильський); *Була це просто золота пора для музики, для пензля і пера* (Л. Костенко); // Про творчу манеру або про роботу художника. *Усамітнено жив він у своїй великій квартирі, в оточенні .. дорогих картин, які належали пензлю Рєпіна, Куїнджі, Боровиковського* (Н. Рибак); *До кінця днів не зітреться з його пам'яті та картина, гідна пензля Ієроніма Босха* (Є. Кононенко); * У порівн. *Наче пензель смілого митця, Кладе вечірнє сонце дивні фарби* (І. Муратов).

ПЕНЗЕЛЬО́К, лька́, *ч., рідко.* Зменш.-пестл. до **пе́нзель** 1. *Савка ж зразу став випробовувати пензельком фарби* (А. Головко).

ПЕ́НЗЛИК, а, *ч.* Зменш.-пестл. до **пе́нзель** 1. *Утегенов пообіцяв для мене привезти з Акмолінська нові пензлики й фарби* (А. Хорунжий); *Алімпій занурив пензлик у пляшечку, а виймаючи, віддавив з волосин зайву рідину* (Ю. Логвин); *З тумбочки дістаю клей і пензлик, ми поволі намащуємо його на вирізані з журналів картинки і наклеюємо на стіну* (А. Дністровий).

ПЕ́НІС, а, *ч.* Чоловічий статевий орган. *Із намету вилазить зовсім голий молодий чоловік з прикметно довгим і тонким пенісом* (Любко Дереш); *Навряд чи доцільно створювати манікюрні та педикюрні салони "тільки для чоловіків", спеціальні різновиди ліфтингу, наприклад, для збільшення об'єму пеніса і спеціальні масажні пристрої для збільшення його еластичності* (Н. Сняданко).

ПЕНІТЕНЦІА́РІЙ, *ч., юр.* 1. *род.* ю. У низці країн — в'язниця, виправний заклад тюремного типу. *Пенітенціарій було оснащено за останнім словом техніки: центральне опалення, водопровід, туалети та вентиляційні отвори в кожній камері, газ для освітлення тощо* (з наук. літ.).

2. *род.* я. Працівник такого закладу. *Пенітенціарій є представником закону та державної влади* (з наук. літ.); *Важливим питанням у виконанні пенітенціаріями своєї суспільної місії є підготовка засуджених до звільнення* (з публіц. літ.); *Пенітенціарій — одна з найдавніших професій, бо тюрми існують відтоді, відколи існує суспільство, в якому завжди знаходилися ті, що порушують закон* (з газ.).

ПЕНІТЕНЦІА́РНИЙ, а, е, *юр.* Стос. до пенітенціарію. *Персонал пенітенціарної установи не має застосовувати силу щодо ув'язнених за винятком випадків самооборони, або у випадках спроби втечі, або активного чи пасивного фізичного опору встановленому законом порядку* (з мови документів); — *Ви перебували на пенітенціарній службі... охоронцем у в'язниці. Отже, ви наш* (Ю. Винничук).

△ **Пенітенціа́рна систе́ма** *див.* **систе́ма.**

ПЕНІЦИ́Л, а, *ч., біол.* Плісеневий гриб, із якого виготовляють пеніцилін, а деякі його види використовують у сироварінні. *Пеніцил виділяє речовини, які вбивають бактерії* (з навч. літ.); *Цвілеві гриби можуть бути збудниками важких захворювань у рослин (наприклад, пеніцил італійський спричиняє гниль плодів цитрусових), тварин і людини (аспергільоз легень)* (з навч. літ.).

ПЕНІЦИ́ЛІЄВИЙ, а, е, *біол.* Прикм. до **пеніци́лій.** *Пеніцилієва цвіль може бути зеленою, сірою або білою* (із журн.).

ПЕНІЦИ́ЛІЙ, я, *ч., біол.* Те саме, що **пеніци́л.** *Із часу відкриття явища антагонізму між пеніцилієм і стафілококом в лабораторних умовах, визнанням значення цього відкриття та впровадженням у практику минуло майже два століття* (з наук. літ.); *Сапрофітним грибом є й пеніцилій, або китична цвіль* (з навч. літ.).

ПЕНІЦИЛІ́Н, у, *ч., фарм.* Антибіотик, одержаний із культур плісеневого гриба — пеніцила. *Олександр Флемінг — відомий британський бактеріолог, який відкрив лізоцим і вперше виділив пеніцилін із цвілевих грибів Penicillium notatum — історично перший антибіотик* (з наук. літ.); — *Ми впорскували їй пеніцилін, збили температуру до нормальної* (О. Донченко); *Ветеран праці .. лікував запалення легенів: упаковки з пеніциліном і обоймочка одноразових шприців на тумбочці допомагали встановити діагноз* (А. Кокотюха).

ПЕНІЦИЛІ́НОВИЙ, а, е. Прикм. до **пеніцилі́н.** *Першими антибіотиками стали препарати пеніцилінового ряду* (з наук.-попул. літ.); // Пов'язаний із використанням пеніциліну. *Пеніцилінова терапія здатна елімінувати симптоматику, але інфекція все-таки може ще зберігатися* (з навч. літ.); // Признач. для виготовлення пеніциліну. *Для очищення від іонів хрому стічних вод підприємств із виробництва шкіри розроблено спосіб використання відходів міцелію пеніцилінового заводу* (з наук. літ.).

ПЕНІЦИ́ЛОВИЙ, а, е, *біол.* Прикм. до **пеніци́л.** *Пеніцилові гриби розмножуються переважно безстатево* (з навч. літ.); *Нижчі гриби зазвичай непатогенні для людини. Однак окремі види мукорової, аспергілової та пеніцилової плісняви можуть уражати шкіру, очі, слухові проходи, легені, шлунково-кишковий тракт* (з навч. літ.).

ПЕ́ННІ, *невідм., с. і ч.* 1. Те саме, що **пенс.** *Падає латунний жовтий пенні На тротуар* (М. Бажан); — *Я заздалегідь ужив необхідних заходів; жоден пенні з того, чим я володію, не перейде до ваших рук* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма).

2. Фінська монета, що дорівнювала 1/100 фінської марки. *До 1 січня 2002 року пенні був обіговою монетою у Фінляндії* (з наук.-попул. літ.).

ПЕНО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із пенології. *Деякі кримінологи й пенологи вважають, що карні установи можуть сприяти зменшенню злочинності лише тією мірою, якою вони забезпечують ізоляцію засуджених від суспільства, відхиляючи різноманітні фантазії з приводу перевиховання особи* (з навч. літ.).

ПЕНОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до пенології, пов'язаний із нею. *Попри практичну тотожність західноєвропейської карної практики Середньовіччя й Ренесансу, філософська пенологічна позиція щодо сутності й методів покарання та виправлення девіантної особистості певним чином еволюціонувала* (з наук. літ.).

ПЕНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ кримінології, учення про виконання покарань. *Для світової пенології загалом характерна невизначеність мети, принципів і методів функціонування, що, своєю чергою, призводить до недостатньої ефективності карної системи з погляду перебудови моральних якостей засуджених* (з наук. літ.).

ПЕНС, а, *ч* Британська бронзова монета, що дорівнювала 1/12 шилінга. — *Знаєш що, — сказав Гаррі, — ось на тобі два пенси: зайди до магазину* (М. Йогансен); — *А на яку суму борг? — Сто двадцять три фунти, п'ятнадцять шилінгів і шість пенсів. Рахунок від ювеліра, здається* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Дікенса); * У порівн. *Розкривши вікна сліполиці, Крізь отвір круглий, наче пенс, Руді горбаті черепиці Дахів столичних бачить Бернс* (М. Бажан); // Розмінна монета Великої Британії з 1971 р., що дорівнює 1/100 фунта стерлінгів, та Ірландії (до впровадження євро) — 1/100 фунта. *І так недешеві цигарки у Британії подорожчають ще на 37 пенсів за пачку* (з газ.).

ПЕ́НСІЙКА, и, *ж.* Зменш. до **пе́нсія.** — *Пенсійку невеличку вислужив... В одставку вийшов* (Панас Мирний); *Їх* [старих учителів] *дуже скоро за минулі гріхи усунули від роботи — хай відпочивають, — наділивши мізерною пенсійкою* (Ірина Вільде); *Він тепер, як то кажуть, у спокої заживає плодів свого довгого, сповненого трудами життя у вигляді невеличкої пенсійки* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека).

ПЕНСІ́ЙНИЙ, а, е. Прикм. до **пе́нсія.** *Кожного місяця листоноша приносив Кучугурі додому пенсійні гроші* (С. Чорнобривець); *Запишеш у метриці, що ти — поляк, тобі й робота, і квартира, і розваги, і для дітей — школа з кваліфікованими педагогами, і на старість — пенсійне забезпечення* (Р. Андріяшик); — *Де мої пенсійні виплати? Де мої дотації?* (Любко Дереш); // У який виходять на пенсію (про вік). — *Не ходіть і не набридайте нам. У вас же вік... як колись казали, глибоко пенсійний* (М. Слабошпицький); *Бабця дуже довго працювала, навіть у пенсійному віці* (Т. Прохасько); // Стос. до пенсії, перебування на пенсії. — *Бабонько! Ви, як ішли, впустили вашу пенсійну книжку на підлогу і ось з неї висипалися ваші гроші* (Ю. Смолич); *Полковнику дали спокій: насолоджуватися пенсійним затишком, школярками й помаранчевим соком* (О. Ульяненко).

△ **Пенсі́йне законода́вство** *див.* **законода́вство; Пенсі́йний фонд** *див.* **фонд.**

ПЕНСІО́Н, у, *ч., заст.* 1. Пенсія. *Юрій дослужиться до полковника, вийде у відставку з пенсіоном, одружиться на Огієвській і житиме на широку ногу* (П. Кочура); *Вагилевич .. гроші взяв, пообіцявши повернути з першого пенсіону* (Р. Іваничук); *— Ось вийду у відставку, оформлю пенсіон... землиці прикупив трохи* (Н. Околітенко).

2. Пансіон (у 3 знач.). *— Дурний в нього батько, який дає цьому неробі пенсіон...* (Ю. Хорунжий); *— У нас тут державна богадільня: старі баби живуть на повному пенсіоні* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова).

ПЕНСІОНЕ́Р, а, *ч.* Той, хто одержує пенсію. *Коли ж довелося доживати життя пенсіонером тут, на маяку, в оточенні близьких людей, він надзвичайно прив'язався до своїх онуків, і вони вщасливлювали його останні дні* (М. Трублаїні); *Так круто повернув* [Бронко], *що мало не зачепив старенького пенсіонера, який повертався з базару з сіткою, напханою городиною* (Ірина Вільде); *Подружжя Нагорняків — скромні пенсіонери. З квартири вдвох майже не виходять, дома постійно хтось є* (А. Кокотюха).

(1) Персона́льний пенсіоне́р, *іст.* — той, хто одержував персональну пенсію. *Він тут був чужий .. Ну й що, що персональний пенсіонер? Коли вся його служба, все, рахуйте, чому він віддав життя — все розлетілось* (О. Забужко).

ПЕНСІОНЕ́РКА, и, *ж.* Жін. до **пенсіоне́р.** *Марія Іванівна — бабуся-пенсіонерка. Вона багато-багато років була вчителькою, а тепер стала старенька й хвора, тому й живе на пенсію* (О. Копиленко); *Такі села як Козацька Корчма зосталися без жодної жінки, окрім двох пенсіонерок* (Г. Тарасюк); *Таня тільки натиснула на дзвоник, як вона вже відчинила двері. Пенсіонерка в простому ситцевому халаті, окулярах з товстим склом і такою ж товстою роговою оправою* (В. Хрущак).

ПЕНСІОНЕ́РСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **пенсіоне́р, пенсіоне́рка.** *Коли "козел", коли газета, увечері телевізор на дві програми: вибирай, яку хочеш. Начеб рай, а чомусь не почуває Ягнич заздрощів на цей пенсіонерський рай* (О. Гончар); *Засне він, як уже почне розвиднятися, і спатиме годин зо три-чотири. Він не називає це безсонням, він усе ще бадьориться, не признаючись до пенсіонерських недуг* (О. Забужко); *— Що, тільки пенсіонерські одкровення залишилися? — незадоволено погортав листки пан Незабудко* (Н. Сняданко).

ПЕНСІОНО́ВАНИЙ, а, е, *заст.* Який одержує пенсіон (у 1 знач.). *Був тут пенсіонований і нежонатий гофрат Зарембальський* (О. Маковей); *Мій батько пенсіонований урядник* (О. Кобилянська).

ПЕ́НСІЯ, ї, *ж.* Грошове забезпечення, яке видають громадянам, звичайно щомісячно, у встановлених законом випадках (у разі старості, інвалідності і т. ін.), а також гроші, одержувані в рахунок такого забезпечення. *Пані Бажаєва .. живе на пенсію, ощадна, запопадлива, клопотлива* (Леся Українка); *Минулого року Зуб одержав пенсію, але роботи своєї не кинув* (В. Собко); *— Так, я бухгалтер. На автопідприємстві. Треба ж якось на хліб заробляти... Пенсія по інвалідності мала* (О. Чорногуз).

Іти́ (виходи́ти) / піти́ (ви́йти) на пе́нсію *див.* **іти́; (1) Персона́льна пе́нсія,** *іст.* — підвищена пенсія, яку виплачували в СРСР окремим громадянам за особливі трудові та ін. заслуги. *— Він же на тобі, може б, заслуженого тренера одержав. А це ж і гроші, і персональна пенсія на старість* (В. Нестайко); *Він також був сином репресованого! Хоча, звичайно, його мати — зовсім не те, що наша бабуся! Вона і квартири зуміла добитися, і персональної пенсії!* (Є. Кононенко); **Прово́дити (проводжа́ти) / проводи́ти на пе́нсію** *див.* **прово́дити.**

ПЕНСНЕ́, *невідм., с.* Окуляри без завушних дужок із пружинкою, що затискає перенісся. *Начальник почти* [пошти] *в золотому пенсне на пухлому, як варений буряк, носі охоче згоджувався з інспектором* (С. Васильченко); *Гольдштром роздумує. Його рука то автоматично нап'ялює на ніс золоте пенсне, то знімає, і тоді воно теліпається на золотім ланцюжку* (Ірина Вільде); *Дейч носив на носі пенсне з чорним шнурком і полюбляв знімати його й підкидати на долоні* (Ю. Хорунжий).

ПЕНТА... Перша частина складних слів, що відповідає слову **п'ять,** напр.: п е н т а г р а́ м а, п е н т а́ е д р.

ПЕНТАБОРА́Н, у, *ч., хім.* Неорганічна бінарна сполука ряду бороводнів. *Пентаборан надзвичайно токсичний* (з наук.-попул. літ.); *Пентаборан схильний до раптового самозаймання під час контакту з повітрям навіть у разі незначного забруднення* (з наук.-попул. літ.).

ПЕНТАГО́Н, *ч.* 1. *род.* а, *мат.* Геометрична фігура п'ятикутної форми, а також предмет такої форми. *Деякі з геометричних фігур мали для людей магічне значення. Трикутник вважався символом життя, смерті й відродження. Всесвіт, нескінченність позначали правильним п'ятикутником — пентагоном* (з наук.-попул. літ.).

2. *род.* у *(з великої літери).* П'ятикутна споруда, у якій розміщена штаб-квартира Міністерства оборони США. *Найбільше йому сподобався Вашингтон — тут, як ніде, відчувалась славнозвісна американська свобода .. Доступний кожному бажаючому його відвідати Білий дім, сіре громаддя Пентагону* (Г. Тарасюк); *Унаслідок потужної кібератаки, якої зазнала комп'ютерна система Пентагону в березні 2011 р., відбувся наймасштабніший в історії американського військового відомства витік таємних даних* (з наук. літ.).

ПЕНТАГОНА́ЛЬНИЙ, а, е. Те саме, що **п'ятику́тний.** *Атоми стануму та статистичних сумішей кобальту й літію утворюють сітку із центрованих гексагональних та пентагональних призм, які заповнені атомами тулію* (з наук. літ.).

ПЕНТАГО́НІВСЬКИЙ, а, е. Стос. до Пентагону. *Уповноважений мирного фонду "Імансипейшин" так і порощить пентагонівськими термінами: стратегічний напрямок, контрудар, дефіле, прорив, розгром* (П. Загребельний); // Який працює в Пентагоні або на Пентагон. *Пентагонівський генерал; Пентагонівський представник.*

ПЕНТАГРА́МА, и, *ж.* Правильний п'ятикутник, доповнений рівнобедреними трикутниками, основи яких збігаються зі сторонами цього п'ятикутника; у середні віки вважався магічним знаком. *Я багато думав про символ, який узяли собі дві найбільші держави світу. Піфагорійська пентаграма, п'ятикутна зірка білого кольору — у Сполучених Штатів, червона — у Радянського Союзу* (П. Загребельний); *Поруч із Барухом на плиті накреслені були різні сакральні знаки — зірки Давида, золоті півмісяці й пентаграми, корони й пташині крила* (С. Жадан).

ПЕНТА́ДА, и, *ж., книжн.* Єдність, що складається з п'яти предметів, понять або частин. *Геральдична середньовічна троянда має 5 або 10 пелюсток, що пов'язує її з піфагорійськими пентадою й декадою* (з наук. літ.); *На графіку будують криву середніх добових (середніх місячних) температур повітря або кількості опадів за кожен місяць (декаду, пентаду)* (з навч. літ.).

ПЕНТА́ЕДР, а, *ч., мат.* Тіло, обмежене п'ятьма площинами; п'ятигранник. *Многогранники часто позначають грецькими назвами за кількістю граней (тетраедр має чотири грані, пентаедр — п'ять, гексаедр — шість і т. ін.)* (з навч. літ.).

ПЕНТА́КЛЬ, я, *ч.* П'ятикутний символ (зірка), поширений у магії; пентаграма. *Зірка, яка правильно називається пентаграмою, або пентаклем, — також давній магічний символ, особливо популярний у країнах, що претендують на звання наддержав (червона комуністична зірка, біла зірка американців)* (з наук. літ.); // Магічний диск із зображеною на ньому пентаграмою. *Пентакль у чаклунстві — круглий диск, виготовлений із глини, воску, руди і т. ін., на якому вигравіювано пентаграму й інші магічні знаки та символи* (з наук.-попул. літ.).

ПЕНТАЛГІ́Н, у, *ч., фарм.* Комбінований лікарський препарат, що має знеболювальні, жарознижувальні й протизапальні властивості. *Згідно з довідником ліків, одна таблетка пенталгіну містить 8 мг кодеїну* (з газ.).

ПЕНТАЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Літературний, музичний або кінематографічний твір, що складається з п'яти самостійних частин, але об'єднаних спільними героями, ідеєю і смислом. *Художня історіософія пенталогії Б. Лепкого "Мазепа" дає змогу повною мірою осягнути не тільки суб'єктивний погляд письменника на ті чи ті історичні події, а й розібратися в сучасній йому духовній атмосфері* (з наук. літ.).

ПЕНТА́МЕТР, а, *ч., поет.* В античному віршуванні — дактилічний вірш, утворений подвоєнням першого піввірша гекзаметра. *Вступний вірш-присвята написаний елегійним дистихом (поєднання гекзаметра з пентаметром)* (з наук. літ.); *Вам, гекзаметри, й вам, пентаметри, тільки довірюсь, як вона серце моє тішить удень і вночі* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете).

ПЕНТА́Н, у, *ч., хім.* Насичений ациклічний вуглеводень класу алканів. *У молекулі пентану атоми можуть сполучатися трьома способами, тобто пентан має три ізомери* (з навч. літ.).

ПЕНТА́НОВИЙ, а, е, *хім.* Прикм. до **пента́н.** *Нертутні термометри (пентанові, толуолові, спиртові та ін.) використовують для вимірювання низьких температур до −200 °С* (з наук. літ.).

ПЕНТАПРИ́ЗМА, и, *ж.* П'ятигранна оптична призма, що повертає пучок світлових променів на 90°. *Для зменшення габаритів і ваги приладів пентапризму часто виготовляють пустотілою* (з наук. літ.); *Пентапризму в дзеркальній камері застосовують для того, щоб зображення не було відбите в дзеркалі* (з навч. літ.).

ПЕНТА́ПТИХ, а, *ч., мист.* Композиція з п'яти частин, елементів (картин, малюнків, літературних текстів і т. ін.), об'єднаних спільною темою, ідеєю. *Серія Г. Малакова — оригінальний рідкісний пентаптих із п'яти екслібрисів* (з наук. літ.); *Пентаптих "Правдива казка" І. Франка важко назвати казкою в генологічному значенні. Нічого казкового цей твір не має* (з наук. літ.).

ПЕНТАТЛО́Н, у, *ч., спорт.* Те саме, що **п'ятибо́рство.** *Пентатлон у Давній Греції поєднував такі види спорту: метання списа, стрибки в довжину, боротьба, біг, метання диска* (з навч. літ.).

ПЕНТАТЛОНІ́СТ, а, *ч.* Спортсмен, який бере участь у пентатлоні. *На Олімпіаді в Лондоні проводилися лише індивідуальні змагання, і наші пентатлоністи залишилися без нагород* (з газ.).

ПЕНТАТЛОНІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **пентатлоні́ст.** *Без медалей залишилася українська чоловіча збірна й у естафеті. Наші ж пентатлоністки участі в ній узагалі не брали* (з газ.).

ПЕНТАТО́НІКА, и, *ж., муз.* Звукова система, що має п'ять звуків різної висоти в межах октави. *Музикологи стверджують, що загальною основою найдавніших обрядових мелодій є пентатоніка* (з наук.-попул. літ.); *Особливої національної своєрідності й неповторності китайській музиці — народній і професійній, давній і сучасній — надає пентатоніка* (з наук.-попул. літ.).

ПЕНТАТОНІ́ЧНИЙ, а, е, *муз.* Стос. до пентатоніки. *Контрастність другої (танцювальної) теми, яка, хоч і викладена на пентатонічній основі, більше нагадує закарпатську коломийку* (з навч. літ.); *Давні китайці знали й акустичну 12-ступеневу хроматичну систему, добирали з неї звуки для пентатонічних ладів* (з навч. літ.).

ПЕНТАТО́ННИЙ, а, е, *муз.* Те саме, що **пентатоні́чний.** *Особливу свіжість музиці надає пентатонний лад, що "переливається" розсипом колористичних штрихів* (з наук. літ.); *На пентатонній системі заснована музика багатьох народів Росії (татар, башкирів, чувашів, бурятів), Китаю, Монголії, Кореї, Японії, Шотландії, Ірландії, Угорщини, багатьох африканських народів, афроамериканців* (з навч. літ.).

ПЕНТЕРАФО́БІЯ, ї, *ж.* Боязнь тещі або свекрухи. *Радикальний спосіб позбавитися пентерафобії — розлучення* (із журн.).

ПЕНТО́Д, а, *ч., радіо.* П'ятиелектродна електронна лампа. *Залежно від кількості електродів лампи поділяються на двоелектродні — діоди, триелектродні — тріоди, чотириелектродні — тетроди, п'ятиелектродні — пентоди* (з навч. літ.).

ПЕНТО́ДНИЙ, а, е, *радіо.* Прикм. до **пенто́д.** *Застосування пентодного прожектора в кінескопі дозволяє послабити вплив зміни потенціалу прискорювального електрода на якість фокусування електронного променя* (з навч. літ.).

ПЕНТО́ЗА *див.* **пенто́зи.**

ПЕНТО́ЗИ, о́з, *мн. (одн.* **пенто́за,** и, *ж.), хім.* Органічні сполуки з групи моноцукридів, у молекулі яких є п'ять вуглецевих атомів. *Пентози — кристалічні речовини, солодкі на смак, добре розчинні у воді* (з навч. літ.); *У природі найпоширенішими моноцукрами є пентози й гексози* (з навч. літ.).

ПЕНТО́ЗНИЙ, а, е, *хім.* Прикм. до **пенто́зи.** *Нуклеотид складається з трьох елементів: азотистої основи, пентозного цукру (рибоза або дезоксирибоза), залишку фосфорної кислоти* (з навч. літ.).

ПЕНТОЛІ́Т, у, *ч.* Вибухова речовина, яку використовують у боєприпасах і як проміжний детонатор. *Заряд вибухової речовини — 220 грамів пентоліту* (з наук.-техн. літ.).

ПЕНТХА́УС, у, *ч.* 1. Житлова надбудова на даху хмарочоса. — *Пентхаус будівлі складається з чотирьох фешенебельних квартир з окремими ліфтами* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. Фешенебельна квартира або готельний номер у надбудові на даху будинку. — *П'ятдесят чотири тисячі зелених за ніч у королівському пентхаусі!* (І. Роздобудько).

ПЕ́НТЮХ, а, *ч., зневажл.* Неповороткий, незграбний, повільний у рухах чоловік, хлопець. — *Зараз подивимося, хто згине! — крикнув Волох, скинув кармазин і блимнув шаблею. —Давай, Сухий, тельбухи цим пентюхам випустимо!* (Д. Білий); // Уживається як лайливе слово. — *Пентюх ти..! — накинувся він на ретельного оборонця козацької етики* (Д. Бузько); [П а в л ю к:] *Та зрозумій же, пентюху упертий, — ми тут по ділу, нас везуть на страту* (Л. Костенко).

ПЕНТЮХУВА́ТИЙ, а, е, *розм.* Схожий на пентюха. *Уже білка Радо скидає з хребта Зимовий смух, А пентюхуватий ведмідь Уперепи* [під час сну] *протирає зіниці* (Віра Вовк).

ПЕНУ́ТІ, *невідм., мн.* Корінне індіанське населення Північної Каліфорнії. *Відомий північноамериканський лінгвіст Дж. Грінберг свого часу припустив, що мови мая споріднені з мовами індіанців пенуті, які мешкають на півдні сучасного американського штату Орегон та півночі Каліфорнії* (з наук. літ.).

ПЕНЬ, пня, *ч.* 1. Нижня (прикоренева) частина стовбура дерева, що залишилася на корені після того, як дерево зрубали, спиляли, зламали і т. ін. *Ще хлопцем Лаврін прищепив своїми руками щепу на старому пні* (І. Нечуй-Левицький); *Дуби вмирають. Та й по смерті Коріння їхнє розпростерте За рідну землю пні тримає, Немов і смерті в них немає* (І. Муратов); *Він ліг на вогке опале листя і підповз до товстелезного дубового пня* (І. Білик); * У порівн. *Лисиця так мовля Ослові: —Дивися, як там Лев здиха, .. Мабуть, його ввесь світ боявся... Тепер лежить, неначе пень, І ніч, і день* (Л. Глібов); // *перен., розм.* Про нерозумну або байдужу до всього, до всіх людину. *Велик пень, та дурень* (Номис); *Дід давно вже совався на лаві, а тут почервонів і почав підводитися: — Та що ви... Якби я знав... Ще й сорочку, старий пень, напнув...* (В. Нестайко).

2. *розм.* Те саме, що **пеньо́к** 2. *Верхня його губа .. піднеслася трохи від долішньої і відслонила чотири пні передніх зубів* (Марко Черемшина); *Барон відвісив губу, оскаливши нижній ряд зубів з трьома чорними пнями* (Р. Іваничук).

3. *діал.* Вулик. *В його* [нього] *прездорова пасіка: зо дві сотні пнів* (І. Нечуй-Левицький); *У саду пасіка — на тисячу пнів* (В. Земляк); — *Маю ще кавалок лісу й пасіку на сорок пнів* (Г. Пагутяк).

○ **(1) До пня (до пенька́),** *у знач. присл.* — зовсім, повністю, дощенту. *Хома послав Луку в свій ліс надрати лика; А мій Лука за ликом увесь ліс очистив, до пенька!* (Л. Боровиковський); [Я р о с л а в:] *Встає полків залізная стіна, щоб нашу Русь од хижаків південних Оборонить і знищить їх до пня* (І. Кочерга); **(2) На пні** <*діал.* **У на́коре́нку**>, *у знач. прикм.:* а) у нескошеному, незрізаному стані (про хліб, траву, дерево і т. ін.). *Запродував* [чоловік] *лихварям збіжжя ще в накоренку* (Леся Українка); *План же у Бердника був такий: пробравшися на верховину, купити на пні за дешеву ціну в знайомих гуцулів лісу на хату* (І. Муратов); *Вболівав* [Твердохліб] *серцем, коли не було дощу і нещадний суховій палив на пні пшеницю під час наливу зерна* (І. Цюпа); — *Посуха прилучилася. Збіжжячко наше пропало в накоренку...* (М. Олійник); б) незірваний, незібраний і т. ін. (про овочі, плоди тощо). *Коли плоди доспівали, їх продавали на пні крамарям* (В. Кучер); *Виноград було зібрано лише частково. Решта пріла на пні* (О. Гончар); в) *(перен., зі сл.* п о с и в і т и, з а л и ш и т и с я *і т. ін.)* одинокий, неодружений. — *Я стою на тім, щоб усі панни не йшли заміж. Нехай лучче посивіють на пні, як мають терпіти од деспотизму мужчин* (І. Нечуй-Левицький); **(3) Че́рез пень-коло́ду,** *у знач. присл.* — абияк, не так як треба. — *Як я вчився? Так, через пень-колоду. Де вже про медаль думати* (О. Донченко); — *Чоловік тоді правильний, коли своє місце знаходить на Землі. Дивись, інший і не дурний, і учений, а все у нього через пень-колоду виходить, бо свого не найшов* (М. Стельмах); *Намагаюся робити все найкраще, весь напружуюся.., а виходить через пень-колоду* (М. Ю. Тарновський); — *Відмінники дивилися на свого вчорашнього побратима співчутливо, а ті, хто вчився через пень-колоду, з радістю чекали на те, що їхнього полку прибуде* (Григір Тютюнник).

◊ **На пні лама́ти** *див.* **лама́ти; Пеньо́к (пень) з очи́ма** *див.* **пеньо́к; Підру́бувати (підрі́зувати, підрiза́ти, підко́шувати** *і т. ін.)* **/ підруба́ти (підрі́зати, підкоси́ти** *і т. ін.)* **на пні** *(рідко* **на пню)** *див.* **підру́бувати; Пропада́ти / пропа́сти на пні** *див.* **пропада́ти; Стоя́ти (сиді́ти) як пень (пеньо́к)** <**Стоя́ти (сиді́ти) пенько́м**> *див.* **стоя́ти; (4) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **пень (пеньо́к):** а) уживається для підсилення, підкреслення якої-небудь ознаки, дії, якогось стану і т. ін.; дуже. *Даремно прислухається* [дуб]. *Однаково нічого не почує, бо вже глухий як пень* (Ю. Збанацький); — *Ти дурний, Люте, як пеньок! — відповів йому князь* (В. Малик); б) зовсім, цілком. *Зажурився дяк, немає порадників, сидить на призьбі сам як пень* (М. Лазорський); — *Сидиш, Катюшо, і ласешся — запросив у гості, а сам, старий чорт, мовчить як пень* (В. Собко); в) *(зі сл.* с т о я т и, с и д і т и *і т. ін.)* бездумно, бездіяльно, нічого не розуміючи. *Рибалка труситься, стоїть як пень. Не розшолопає — чи ніч, чи день* (Л. Глібов); *Гнат не пручався — він стояв, як покірна дитина, або, краще, як пень, з котрим можна все зробити* (М. Коцюбинський); *Ті двоє сиділи, мов пеньки, але уважно слідкували за кожним рухом свого божка* (П. Загребельний); **Як на пні** *(рідко* **на пню) ста́ти** *див.* **става́ти.**

ПЕНЬКОВИ́Й, а́, е́. Прикм. до **пень** 1. *Нема лісу. Де росли столітні дуби, там влітку зеленіє жалюгідна пенькова поросль, а взимку невтримно гуляє хуртовина* (В. Гжицький).

ПЕНЬКУВА́ТИЙ, а, е. 1. З пеньком, пеньками (у 1 знач.). *Облиті полум'ям хмари рвано, кошлато звисали над смугою потемнілих плавневих лісів, над пустинними пенькуватими зрубами, навіваючи якусь неясну тривогу* (О. Гончар).

2. *розм.* Схожий на пеньок (у 1 знач.). *Де взявся сей чоловік і чом наставив я його полковником? Короткі ноги, пенькуватий тулуб, мертве обличчя, мертві очі* (П. Загребельний); *Пенькуватий, вкритий ластовинням, ніс псував обличчя* (В. Єшкілєв).

ПЕНЬО́К, нька́, *ч.* 1. Те саме, що **пень** 1. *Ще вчора, видно, було тут дерево, гуло віттям на вітрі, а зараз лише пеньок, з прожилками-кільцями відкладених літ* (О. Гончар); *Зиркаю через плече і бачу... замість вовків... сім чи вісім викорчуваних пеньків* (Любко Дереш); *Несподівано Курич відкрив у собі талант дизайнера меблів. Видовбав з перевернутого пенька, викорчуваного на ділянці, чудернацький столик* (Г. Вдовиченко); — *Бевзні! нікчемники!.. пеньки головаті! — закричить на остатку Мирон та й затихне...* (Панас Мирний); [П л а т о н Г а в р и л о в и ч:] *Мабуть, як умреш ти, Федоре, то не скаже вже душа, що в пеньку жила* (С. Васильченко).

2. *розм.* Нижня частина зуба, що викришився, зламався і т. ін.; залишок зіпсованого зуба. *Навіть старі приймали* [брали] *участь в забаві. Безжурний регіт трусив їх сивим волоссям, розтягував зморшки та одкривав згнилі пеньки зубів* (М. Коцюбинський); *Недовірливо посміхнувся Гичка, показуючи пеньки почорнілих зубів* (С. Добровольський); *Антох розпрямився, хотів було посміхнутися, та посмішка не вдалася, я помітив лише чорний пеньок у верхньому ряді його білих міцних зубів* (Р. Іваничук); *Він їв хліб з медом, зубів у нього не було, самі пеньки, він загрібав скибкою мед і жував, не міг прожувати, й мед стікав йому по бороді* (Ю. Мушкетик).

3. *перев. мн.* Відростки на тілі птаха, із яких росте пір'я. *На тушках птиці 1-ї категорії можуть бути подекуди пеньки, легкі синці, не більше двох розривів шкіри завдовжки до 1 см кожний (крім грудної поверхні), незначне злущування епідермісу* (з навч. літ.).

○ **До пня (до пенька́)** *див.* **пень.**

◊ **(1) Пеньо́к (пень) з очи́ма,** *грубо, фам.* — нетямущий, дурнуватий. — *То зроби ще, — мовив старець, — Щоб ця діва мила Тільки мною любувалась, Лиш мене любила .. — Неможливого ти просиш, Бісова личина: Це була б уже не жінка, А пеньок з очима...* (П. Глазовий); **Сиді́ти ка́менем (пенько́м, кря́чкою** *і т. ін.)* *див.* **сиді́ти; Стоя́ти (сиді́ти) як пень (пеньо́к) <Стоя́ти (сиді́ти) пенько́м>** *див.* **стоя́ти; (2) Чо́ртів пеньо́к,** *лайл.* — уживається для вираження незадоволення ким-небудь. — *Ти що? — витягнув шию Плачинда. — Ти як, чортів пеньок, говориш з господарем!* (М. Стельмах); **Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **пень (пеньо́к)** *див.* **пень.**

ПЕНЬО́ЧОК, чка, *ч.* Зменш.-пестл. до **пеньо́к** 1. *Сядеш собі на пеньочку, обіпреш лікті об коліна, обіймеш долонями голову і яких не передумаєш дум* (У. Самчук); *З гілки на гілку перелітають табунцем синиці — обнишпорюють кожну шпарку в корі дерев, оглядають кожну гілку, зазирають у всі трухляві пеньочки* (Ю. Збанацький); *На пеньочку, що його Печеніг десь підібрав на березі Дніпра й витарабанив на горище собі замість столика, лежала книга Поета* (В. Чемерис).

ПЕНЬЮА́Р, а, *ч.* Домашнє жіноче вбрання з легкої тканини. *Коли я прийшла другого дня, Алла Михайлівна лежала ще .. на кушетці, одягнена в довгий сіро-блакитний пеньюар* (Леся Українка); *В прозорому шовковому пеньюарі ввійшла Любов Прохорівна* (Іван Ле); *Близько першої пополудні Бланка встала з ліжка і накинула пеньюар, збираючись розшукати покоївку* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Мама, як завжди, сидить на підвіконні в кухні в прозорому мереживаному пеньюарі* (І. Роздобудько).

ПЕНЯ́, і, *ж.* 1. Грошове стягнення за невиконання або прострочення взятих за домовленістю або встановлених законом фінансових зобов'язань. *Аудитор перевіряє своєчасність перерахування утриманих сум за призначенням. Недотримання законодавства карається сплатою штрафів і пені в значних розмірах* (з навч. літ.).

2. *заст.* Штраф (у 1 знач.). *Накладали* [пани] *велику пеню на того, хто пропускав у жнива дні* (І. Нечуй-Левицький); [К а р м е л ю к:] *Бачте, справа така: я наклав на нього* [пана Стася] *пеню і дав йому три дні строку, щоб її виплатив* (С. Васильченко); *Сотник знав кримінальні закони Речі Посполитої, якими керувалися і воєводства на Україні: за побій поселянина той закон карав грошовою пенею* (Іван Ле); *Лесько ж Черкес за те, що бешкетує, пеню належну сплатить до шкатули* (Л. Костенко).

3. *заст.* Незадоволення або скарга. — *На кого маєте пеню, скажіть: я брата рідного не пожалію, аби б по правді доказ був, — так сказав голова* (Г. Квітка-Основ'яненко).

4. *заст.* Біда, горе. — *Чи бачиш, як ми обідрались! Убрання, постоли порвались, Охляли, ніби в дощ щеня! Кожухи, свити погубили І з голоду в кулак трубили, Така нам лучилась пеня* (І. Котляревський); *Кахи! кахи! Се за гріхи мене пеня спіткала!* (П. Гулак-Артемовський); — *Доню бідна, дитино моя нерозумна, що ж ти наробила! Сама — ох, сама пеню-недолю дітям своїм з-під землі винесла* (Н. Королева).

◊ **Зво́дити (ізво́дити, наво́дити) / звести́ (ізвести́, навести́) на́клеп (пеню́)** *див.* **зво́дити; Склада́ти (злива́ти) / скла́сти (злити) пеню́** *див.* **склада́ти.**

ПЕНЯ́КУВА́ТИЙ, а, е, *діал.* 1. Прискіпливий, нав'язливий. *Чого ти такий пенякуватий?*

2. Упертий, норовливий. *І не бачила такої пенякуватої дівчини — щоб по її було* (Сл. Б. Грінченка).

ПЕНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок., на кого — що, рідше кого, що, рідко.* Те саме, що **докоря́ти.** *Билинка косаря пеняла, Що рано скошена — зав'яла* (Л. Боровиковський); *Не пеняйте на мене, добродію, що я на сей раз не даю певного слова* (Панас Мирний); *Раз якось на нього за щось я пеняв, А він в руках шкіру воловую мняв, — Розсердився він — тямлю се й дотепер! — І шкіру волову руками роздер* (І. Франко).

ПЕО́Н[1], а, *ч.* 1. *поет.* Віршова стопа з одного довгого й трьох коротких складів; пеан (у 2 знач.). *Пеоном називається чотирискладова стопа з наголосом на першому, другому, третьому або четвертому складі* (з наук. літ.); *Він* [Т. Шевченко] *часто міняє ритм. Але коли йдеться про особливо поважні ситуації, у нього панують амфібрахій, ямб і пеон* (В. Русанівський).

2. Те саме, що **пеа́н** 1. *Співати пеони.*

ПЕО́Н[2], а, *ч.* У Латинській Америці, на півдні США та в деяких інших країнах — сільськогосподарський працівник, який унаслідок кабальної залежності, юридично скасованої, але фактично наявної, перетворився на боргового раба. *Важкі думи обсіли пеонів. Кожен мав сім'ю, і в кожного в серці жив страх за своїх рідних, яким загрожувала розправа безжального ката* (Ю. Бедзик); *Погонич, або, за місцевою говіркою, "катапас", мав при собі двох помічників, тубільців-пеонів, і хлопчака років дванадцяти* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПЕОНА́Ж, у, *ч.* Юридично скасована, але фактично наявна система кабальної залежності пеонів *(див.* **пеон**[2]) від господарів; боргове рабство. *У Бразилії й на Кубі майже до кінця XIX ст. зберігався інститут рабства, а пеонаж (боргове рабство) навіть пережив цей рубіж* (з навч. літ.).

ПЕ́ПІН, у, *ч.* Те саме, що **пе́пінка.** — *А які в твоєму саду були зимові сорти яблук? .. — Кальвіль сніговий, золотий ренет, .. тиролька, джонатан, пепін лондонський. Досить вам?* (М. Стельмах).

ПЕ́ПІНКА, и, *ж.* 1. Осінньо-зимовий сорт яблуні із жовточервоними кисло-солодкими яблуками. *Навколо пахне анисимівка, пепінка, червоний джонатан — сад розрісся, як гай* (М. Стельмах).

2. Плід цього дерева. *Перед очима .. вигравав бурштиновими хвильками дорогий серцю став, сміявся золотобокими пепінками сад понад ставом...* (Микита Чернявський).

ПЕПІНЬЄ́РКА, и, *ж., іст.* У Росії до 1917 р. — дівчина, яку після закінчення навчального закладу закритого типу залишали в цьому закладі для проходження педагогічної практики. *Я, безтурботна, весела, думала, що весь світ замикається в інститутських стінах і що бути пепіньєркою — це таке щастя, з яким ніщо не може зрівнятись, а стати класною дамою... означає вже навік влаштувати свою долю* (з мемуарної літ.).

ПЕ́ПЛУМ[1], а, *ч., іст.* У Стародавній Греції і Стародавньому Римі — жіночий верхній одяг із легкої тканини зі зборками, без рукавів, який надягали поверх туніки. *Зняла вона пеплум, верхній жіночий одяг, потім — хвиць! — коротенький, чисто символічний хітончик з тілес своїх божественних, і в чім матінка її породила — шубовсть у воду!* (В. Чемерис).

ПЕ́ПЛУМ[2], у, *ч.* Жанровий різновид історичного фільму із зображенням подій стародавніх часів. *Фільми-пеплуми намагаються достовірно відтворити історичну епоху. Вони відзначаються епохальністю, широкомасштабністю зображення батальних та інших сцен тощо* (з наук.-попул. літ.).

ПЕПСИ́Н, у, *ч.* 1. *біол.* Необхідна для травлення речовина, що входить до складу шлункового соку. *Під впливом кофеїну підвищується секреція залоз шлунка (збільшується кислотність шлункового соку і вміст пепсину в ньому)* (з навч. літ.); *У новонароджених залози слизової оболонки шлунка виділяють птіалін, пепсин, сичужний фермент, соляну кислоту, але їх активність недостатня* (з навч. літ.); *Ти, мабуть, знаєш, що білки нашої їжі піддпадають передусім діянню шлункового ферменту, пепсину, який травить їх, тобто розщеплює на складові частини* (В. Підмогильний).

2. *фарм.* Ліки із цієї речовини, які вживають для покращення травлення. *Пепсин — препарат тваринного походження, що містить протеолітичний фермент, одержаний зі слизової оболонки шлунка свиней, розбавлений молочним цукром* (з навч. літ.).

ПЕПСИ́НОВИЙ, а, е, *біол., фарм.* Прикм. до **пепси́н.** *Перетравлювання їжі в шлунку відбувається під впливом шлункового соку, який містить соляну кислоту, протеолітичні ферменти (пепсиновий комплекс), хімозин, ліпазу, муцин та ін.* (з навч. літ.); *Пепсиновий порошок розчиняли в рідині і приймали як засіб для поліпшення травлення* (із журн.).

ПЕ́ПСІ, *невідм., ж., розм.* Те саме, що **пе́псі-ко́ла.** *Хантер спокійно догриз крекери, допив пепсі* (П. Загребельний); *Валера наливає діду вина, інші наливають собі пепсі, кока-колу з пляшок* (В. Нестайко); *Проігнорувавши чергу, обидві красуні взяли по банці пепсі й одразу випурхнули з кав'ярні* (І. Роздобудько).

ПЕ́ПСІ-КО́ЛА, и, *ж.* Тонізувальний і прохолоджувальний солодкий газований напій; пепсі. *З напоїв стояли: коньяки, горілка "Пшенична", сухе вино "Перлина степу" і пепсі-кола* (О. Чорногуз); *Нарешті сіли ми за стіл, на якому стояли тістечка, прохолоджувальні напої, усяка там пепсі-кола і таке інше...* (Ю. Покальчук); *Макнамара запихався попкорном, жлуктив пепсі-колу і не переставав смикати плечем* (О. Ульяненко).

ПЕПТИ́Д *див.* **пепти́ди.**

ПЕПТИ́ДИ, ів, *мн. (одн.* **пепти́д,** у, *ч.), біохім.* Органічні сполуки, які утворюються внаслідок поліконденсації амінокислот. *У дванадцятипалій кишці під впливом ферментів підшлункової залози пепсин руйнується. У кислому середовищі шлункового вмісту він гідролізує білок до пептидів, частково до амінокислот* (з навч. літ.).

ПЕПТИ́ДНИЙ, а, е, *біохім.* Прикм. до **пепти́ди.** *Амінокислотні залишки послідовно зв'язуються між собою за допомогою міцних хімічних (пептидних) зв'язків* (з навч. літ.); *Препарати амінокислот є основним будівельним матеріалом для синтезу специфічних тканинних білків, ферментів, пептидних гормонів та інших фізіологічно активних сполук* (з навч. літ.).

ПЕПТО́Н, у, *ч., біохім.* 1. Продукт неповного розщеплення білків під час травлення. *Під дією ферменту підшлункової залози — трипсину — білки й пептони розщеплюються до амінокислот* (з навч. літ.).

2. Препарат, одержаний із молока й м'яса тварин під дією протеолітичних ферментів. *Підприємство виготовляє широкий асортимент сухих поживних середовищ: агар елективний сольовий, агар Кліглера, агар лужний, пептон основний* (з мови реклами).

ПЕПТО́ННИЙ, а, е, *біохім.* Те саме, що **пепто́новий.** *Пептонний розчинник.*

ПЕПТО́НОВИЙ, а, е, *біохім.* Прикм. до **пепто́н.** *Досліди проводили на 80 експериментальних тваринах, контроль — 20 мишей, яким внутрішньочеревно вводили 0,5 мл стерильного пептонового розчину* (з наук. літ.).

ПЕРВА́К, *розм.* 1. *род.* а́. Перша, старша дитина. *Дитячі літа мої пройшли дуже щасливо: первак — я був улюбленіком у сім'ї* (М. Коцюбинський); *З дітей у родині він* [М. Коцюбинський] *був найстарший, первак* (С. Єфремов).

2. *род.* а́, *шк.* Те саме, що **першокла́сник.** *В тих торбах, опріч шкільних книжок, були напхані календарі, часословці, житія і які тільки знайшлися дома інші книжки: бо треба ж їм усім показати, що вони не які-небудь перваки* (С. Васильченко); *В кабінеті робилося шумно, наче в класі перваків* (І. Кириленко); *Вересень. Поважно, із книжками діти йдуть до школи перший раз. Перваків ведуть за ручку мами* (Н. Забіла).

3. *род.* у́. Наливка, квас і т. ін. першого настою; горілка, отримана на початковій стадії перегону. [К о н о н:] *Наливка полагається?* [Ш и н к а р:] *Якої вам: перваку чи долитої?* (М. Кропивницький); *Веселий, хмільний візник куштував первак, і очі в нього стали масними, добрими* (А. Шиян); — *Сідайте за стіл, на покуття. Вам перваку чи наливочки?* (Б. Харчук); *Білокобилка зрозумів, що вона додала перваку, й горілка набрала належної міцності* (Ю. Мушкетик).

4. *род.* а́. Про те, що з'явилося першим, раніше від інших. — *Коли, кажу, знімемо свого лимона-первака, то першу скибочку Лідії Тарасівні — на пробу* (О. Гончар); // *с. г.* Перший бджолиний рій. *Перший рій, що виходить із плідною маткою, називають перваком. Якщо з якихось причин матка не приєднується до нього, то він повертається в гніздо й через 8 днів виходить удруге* (з навч. літ.); // Перший сніп. *Стара Лесиха, положивши серп на голову вістрям до хустки і завдавши собі на плече сніп-первак, гордо помела за нею* [Горпиною] (І. Франко).

ПЕРВА́ЧЕЧКА, и, *ж., розм.* Пестл. до **перва́чка.** *Це моя первачечка* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПЕРВА́ЧКА, и, *ж., розм.* Перша дочка; первістка. *Первачку батько вже збирався видати заміж* (із журн.).

ПЕРВАЧО́К, чка́ *і* чку́, *ч., розм.* Пестл. до **перва́к.** *Хлопці гралися в цурки, а первачки стояли з торбинками та портфеликами в руках* (М. Чабанівський); *Директор завжди звертався до учнів як до людей дорослих, на "ви", і від того навіть первачки почували себе справді вартими поваги* (Н. Бічуя); *— Вам первачку з вогнем чи паленухи з димом? — грають в усміщці бистрі очі і повні уста вдовиці* (М. Стельмах); *— Господи помагай! — сказала Лесиха і перша ужала жмінку* [жменьку] *спілого, колосистого жита, .. зв'язала снопок і відставила його набік. То первачок, він на урожай значить* (І. Франко).

ПЕ́РВЕНЕЦЬ, нця, *ч., книжн.* Те саме, що **пе́рвісток.** *Амон щасливий, Вродливий первенець його!* (Т. Шевченко); *— Де ж ваш первенець? — спитав він, підроблюючись зумисне під церковну мову* (І. Нечуй-Левицький); *Княгиня Анна .. забула про вигодуваного нею первенця свого — сина Ростислава* (П. Загребельний); *Чого їм, первенцям весни* [пролiскам], *захотілося зацвісти восени, чого їм не захотілося чекати свого туманного березня?* (М. Стельмах); *Книжку вона взяла непевними руками. Про таке видання свого первенця вона навіть не мріяла* (Олекса Ізарський).

ПЕ́РВЕНЬ, вня, *ч.* 1. *книжн.* Те саме, що **елеме́нт** 1. *У "Словнику фізичної лексики українсько-англійсько-німецько-російському" В. Козирського й В. Шендеровського відомі всім зі шкільної лави терміни: діаметр, елемент, мастило, маятник замінено відповідно словами: поперечник, первень, вагадло (хитун) та багато інших* (з наук. літ.).

2. *перен.* Першооснова, початок зародження кого-, чого-небудь. *Лиш в рідному — первні твої і начала, На почин ти мусиш пізнати своє* (Д. Павличко); *Краєвид перед очима лежав знайомий, рідний, кожна дрібничка дому — знайома й рідна, адже саме тут укладалися в певну систему первні його* [Льоньки] *буття* (Валерій Шевчук).

ПЕРВЕРСИ́ВНИЙ, а, е, *спец.* Те саме, що **перверсі́йний.** *Серед різноманітних порушень статевої функції розрізняють перверсивну форму розладу потенції, зумовлену перверсією* (з навч. літ.); *Твір О. Забужко "Казка про калинову сопілку" написаний як перверсивне перетлумачення української народної казки* (з наук. літ.).

ПЕРВЕРСИ́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., спец.* Властивість за знач. **перверси́вний.** *Із 90-х рр. XIX ст. у німецькомовному світі позитивну рецепцію прози Захер-Мазоха різко затінює безкомпромісна критика, яка приписує автору епатажність як самоціль, поверховість змісту та натуралізм описів, позначений перверсивністю* (з наук. літ.).

ПЕРВЕРСИ́ВНО, *спец.* Присл. до **перверси́вний.** *О. Ульяненко в романі "Дофін Сатани" перверсивно вивершить злоякісний садистський цикл у психоісторії української літератури з погляду імперської психології* (з наук. літ.).

ПЕРВЕРСІ́ЙНИЙ, а, е, *спец.* Стос. до перверсії. *Суперего в підлітків з дитячим церебральним паралічем поглинає усвідомлення образу тіла, власної статевої ідентичності, що в подальшому (у молодому віці) може знаходити вихід у сексуальних фантазіях, переважно перверсійного характеру* (з наук. літ.); *Чимало з дій давньогрецьких героїв спрямовувалися саме пристрастями, і якщо з міфології перенести їх у нинішній побут будь-якої країни, то вони виглядатимуть з позиції суспільної моралі злочинними чи перверсійними* (Ю. Покальчук); *Антикультура людину вбиває, нівелюючи категорію людяного. Усе це дозволяє говорити про перверсійні твори як явища антимистецтва, антилітератури* (з наук. літ.).

ПЕРВЕРСІ́ЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., спец.* Властивість за знач. **перверсі́йний.** *Темна сторона людської підсвідомості з її перверсійністю широко варіюється в численних графічних "листах" художника* (з публіц. літ.).

ПЕРВЕРСІ́ЙНО, *спец.* Присл. до **перверсі́йний.** *Сучасний світ перверсійно розважається людським страхом* (з газ.); *Можливо, те, що зробило "Венеру в хутрі" шедевром, було саме намаганням автора перенести свої нетипові романтичні відхилення в перверсійно нав'язливі, вишукано й майстерно скомпоновані, психологічно спокусливі літературні фантазії* (з наук. літ.).

ПЕРВЕ́РСІЯ, ї, *ж.* 1. *мед.* Патологічне відхилення спрямованості статевого потягу або способів його задоволення. *Розрізняють істинні перверсії, коли спотворений статевий потяг витісняє й заміщує нормальне статеве життя, і перверсивні тенденції, що виявляються лише в сексуальних фантазіях* (з навч. літ.).

2. *літ., мист.* Відхилення, збочення або абсурд у мистецьких творах. *Осередками емотивності можна вважати абсурдні художні тексти, які, дискредитуючи узвичаєний смисл, створюють певний злам, розрив, перверсію (відхилення, збочення) тощо, які здатні спричинити емоційний викид* (з наук. літ.); *Починаючи з античного світу, абсурд загалом відображає заперечення центрального компонента раціональності, перверсію (танення сенсу), або вихід за межі розуму як такого* (з наук. літ.).

ПЕ́РВИЙ, а, е, *заст.* Перший. *Петро вищикне* [вищипне] *на дереві первий листок* (Номис); *— Я на сю неділю старостів слатиму, Варко! — промовля Павло первим словом* (Марко Вовчок); *Це була перва додільна одежина в Масі* (А. Свидницький); *Батько мій був із самих найпервіших січовиків, що осадились кошем на Чортомлику* (О. Стороженко); *У розпалі маневри. Я не сплю вже п'ять ночей. Батарея моя перва Із зенітних батарей* (І. Вирган); [І в а н:] *Іще знай, що як углядим тебе, що будеш назирці іти за нами, то не здивуй: на первому дубові повісим!..* (С. Васильченко); [Н а т а л к а:] *Не плачте, мамо! Я покоряюсь вашій волі і для вас за первого жениха, вам угодного, піду замуж* [заміж] (І. Котляревський); *— От і піди ти з Колісником. Первий він чоловік на увесь город, — казали заможні хазяїни-ремісники* (Панас Мирний); *Олена виводить первим голосом, Векла Нарошня вторить* (К. Гордієнко).

◊ **Пе́рший** *(прост.* **пе́рвий) сорт** *див.* **сорт.**

ПЕРВИНА́, и́, *ж., розм.* Щось нове, перше. *Лице йому пофарбувала усмішка задоволення: молотьба трактором — первина на цьому степу* (С. Добровольський); *Окремі панцирні автомобілі на вулицях прифронтового міста були в Києві не первина* (Ю. Смолич); // *у знач. пред., кому, також з інфін., перев. із запереч.* Уперше, у перший раз. *Бідаку не первина, що ні з чим до млина* (прислів'я); *— А битимуть! — Овва! хай б'ють! чи то мені первина!* (А. Свидницький); *Богунові не первина була бачити відважних козаків-сміливців, яким вистачало молодецтва самому на десятьох панів виходити* (Я. Качура); *— Я їх знаю усіх в обличчя. Випроваджу! Не первина* (Василь Шевчук).

ПЕРВИ́НКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **первина́.** *— Нам не первинка жити в таких малих містах* (І. Нечуй-Левицький); // Ринок первинного житла, житло від забудовника. *За законами жанру, ринок вторинного житла "підтягне" свої ціни до "первинки" впродовж перших місяців цього року* (з газ.); // Первинна медична допомога. *Найближчим часом МОЗ має надати розроблені критерії щодо закупівлі транспорту для об'єктів первинки* (з газ.).

ПЕРВИ́ННИЙ, а, е. 1. Який є першим, звичайно найпростішим етапом чого-небудь. *Для первинного оброблення шкури використовували ножі, скребачки, скобелі* (з навч. літ.); // Від якого або з якого починається що-небудь; початковий. *Ця новина мене мало вразила: часте повторювання атрофує первинну свіжість сприймання...* (Б. Антоненко-Давидович); *Він вперше в житті зрозумів значення багатьох банальних словосполучень із втраченим первинним змістом* (Г. Вдовиченко).

2. Який існує, з'являється раніше чого-небудь. *Сьєрра-Танділь здіймається над рівнем моря на тисячу футів. Цей гірський ланцюг — первинного походження, тобто він утворився ще до виникнення органічного життя на землі* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Коренева система ліщини розгалужена, однак не дуже потужна. Зазвичай кількість відгалужень від первинного кореня обмежена* (з навч. літ.); // Найдавніший з ряду однорідних істот або предметів. *Первинні предки коней були дрібними тваринами* (з навч. літ.).

3. Який є першою, початковою ланкою якоїсь структури, організації; низовий. — *Очолюю в нашому комітеті первинний осередок товариства української мови* (Ю. Андрухович).

4. Самостійний, який не з'являється внаслідок чогось іншого (перев. про захворювання, хворобу). *Сьогодні науковці розглядають дисбактеріоз не як первинне захворювання, а як наслідок або ускладнення якоїсь іншої патології* (з наук. літ.); // Вроджений, природжений (про імунітет). *В усіх хворих із міастенією було виявлено порушення первинного імунітету* (з наук. літ.).

△ **Перви́нний відстійник** *див.* **відстійник.**

ПЕРВИ́ННІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **перви́нний.** *Тут все дихало первинністю, недоторканістю, чистотою, таємницею, такою ж, яка ховається в океанських глибинах* (Ю. Мушкетик); *Сучасник Т. Г. Шевченка, добрий знавець історії, літератури й фольклору М. І. Костомаров, прекрасно розумів взаємозалежність безіменної й індивідуальної художньої творчості, історичну первинність першої і літературну вартісність другої* (В. Русанівський).

ПЕРВИ́ННО. Присл. до **перви́нний** 1. *Первинно ця ніша проєктувалася як такий собі альков, де мала спати кухарка* (Т. Прохасько); *Будь-яка несвобода завжди первинно є результатом вільного вибору* (Н. Сняданко).

ПЕРВИННОБЕЗКРИ́ЛИЙ, а, е, *зоол.* 1. У якого ніколи не було крил (про комах). *Придатки на перших сегментах бувають тільки в первиннобезкрилих комах* (з навч. літ.).

2. *у знач. ім.* **первиннобезкри́лі,** лих, *мн.* Підклас нижчих примітивних комах, які характеризуються первинною відсутністю крил. *У багатьох ґрунтових комах (робочі мурашки, терміти), а також у паразитів (воші, блохи) крила зникають, а в первиннобезкрилих їх ніколи не було* (з навч. літ.).

ПЕРВИННОЗЯ́БРОВІ, вих, *мн., зоол.* Надряд примітивних молюсків. *Первиннозяброві — виключно морські форми, поширені по всьому Світовому океану* (з навч. літ.).

ПЕРВИННОПОРОЖНИ́ННИЙ, а, е, *зоол.* 1. У якого порожнина тіла заповнена рідиною (про черви). *Нематоди — численний клас первиннопорожнинних тварин* (з навч. літ.).

2. *у знач. ім.* **первиннопорожни́нні,** них, *мн.* Один із самостійних типів круглих червів. *Первиннопорожнинні поширені на всій земній кулі в морських і прісних водах, ґрунтах, багато видів паразитує в організмі тварин, людини, рослин, спричиняючи захворювання — нематодози* (з навч. літ.); *Первиннопорожнинні, на відміну від плоских червів, мають первинну порожнину тіла, яка заповнена рідиною* (з навч. літ.).

ПЕРВИННОРО́ТИЙ, а, е, *зоол.* 1. У якого ротовий отвір утворюється на місці первинного рота зародка (про тварин). *У первиннoротих тварин бластопор, розвиваючись і диференціюючись, перетворюється на рот дорослого організму, у вториннoротих — на анальний отвір* (з навч. літ.).

2. *у знач. ім.* **первинноро́ті,** тих, *мн.* Група безхребетних тварин, у яких рот зародка, або первинний рот, під час розвитку перетворюється на рот дорослого організму. *До первиннoротих належать плоскі, первиннопорожнинні, кільчасті черви, членистоногі, молюски* (з наук. літ.); *У первиннoротих (усі типи тварин, крім голкошкірих і хордових) мезодерма виникає зі спеціальних клітин — телобластів* (з навч. літ.).

ПЕРВИННОТРАХЕ́ЙНІ, них, *мн.* Клас безхребетних тварин, близьких до членистоногих, які живуть у вологих і темних місцях. *Первиннотрахейні поширені в тропічних і субтропічних країнах Південної півкулі* (з наук. літ.); *Тіло в первиннотрахейних червоподібне, видовжене, циліндричне, дещо сплющене на черевному боці* (з навч. літ.); *Первиннотрахейні — вологолюбні тварини. Оптимальні для життя умови в підстилці тропічних та субтропічних лісів, під камінням і корчами, у різних укриттях поблизу води* (з навч. літ.).

ПЕРВИННОХО́РДОВІ, вих, *мн.* Підтип морських безхребетних тварин. *Хорда в первиннохордових зберігається впродовж життя, у хребетних замінюється хребцями (розвиваються з мезодерми)* (з навч. літ.); *Предками хордових вважають гіпотетичних первиннохордових, близьких до напівхордових* (з навч. літ.).

ПЕ́РВІ́СНИЙ, а, е. 1. Який існував у найдавніші періоди історії людства. *Людство, закладаючи основи первісного суспільства, починало з використання каміння, людство ж і поверталося до його якнайширшого використання* (М. Дашкієв); *Се трапилося майже на самісінькому початку історичної епохи, коли на землі жили ще первісні люди* (В. Чемерис).

2. Який існував спочатку і був замінений чим-небудь. *З важким серцем, сам не свій, він пустився назад у своїм первіснім напрямі* (І. Франко); *За первісним задумом Демон закохувався в черницю* (М. Рильський); *Я, за допомогою нехитрих чарів, повернув мантії її первісний червоний колір* (О. Авраменко, В. Авраменко).

3. Те саме, що **первозда́нний** 2. *Падала та річечка стрімким водоспадом серед надзвичайних у своїй первісній красі урвищ і шуміла-шуміла* (І. Багряний); *Стрімкі скелі спускалися від первісного лісу сюди, ближче до яру* (В. Владко).

4. Те саме, що **перви́нний** 1, 2. *Ми беремо за первіснеє дане — матерію, а потім другоступневе вже мислення, дух та свідомість* (П. Тичина); *Первісні інфінітиви з основою на задньоязиковий (печи, течи) успадковані від давньоруського періоду* (з наук. літ.).

△ **Пе́рвісний комуні́зм** *див.* **комуні́зм.**

ПЕ́РВІ́СНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **пе́рві́сний.** — *Хіба не розумієте, що знищені книги вже ніколи не зможуть відновитися? І людство залишиться без них! Отара, темна маса, первісність... Жах!* (Р. Іваничук); *Він розумів, що вже ніколи не зможе жити без п'янкого повітря цієї країни і без розлитого в ньому гострого почуття первісності...* (Д. Білий); *Чи ж не вічно першою є кожна нова книга справжніх поетів, де справжність, новизна і первісність постають унаслідок синтезу?* (К. Москалець).

ПЕ́РВІ́СНО. Присл. до **пе́рві́сний** 2–4. *Хіба ж не дивна ця їхня планета Земля, на якій є десь і міста мільйонолюдні, .. і водночас є таке тихе узбережжя, де .. первісно простори моря синіють* (О. Гончар); — *І плоть, і душа дані нам від Бога, а отже, первісно безгрішні* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Шнурре намагався довести первісно близький зв'язок мистецтва катакомб з язичеським малярством епохи імператорів* (П. Загребельний).

ПЕРВІСНООБЩИ́ННИЙ, а, е. Стос. до першої в історії людства соціально-економічної формації — общини. *На планеті є й такі області, де панують чи зберігаються в модернізованому вигляді феодальні, рабовласницькі, а навіть первіснообщинні відносини* (з навч. літ.); *Вона вдалася до способу відомого, мабуть, ще з часів первіснообщинного ладу. За мить моя щока розквітла неповторною бурячковою барвою від ляпаса її долоні* (Ю. Винничук).

ПЕ́РВІСТКА, и, *ж.* 1. Перша дочка; первачка. *Теща не могла налюбуватися нашою первісткою, буквально не відходила від колиски* (Р. Федорів); *Пильний батьків погляд зупинився на Фії, старшій своїй, первістці* (В. Чемерис).

2. Корова, яка телиться вперше. *Добра доярка мусить не лише майстерно доїти корову, а точно знати, коли її треба спарувати, як підготувати отелення, як роздоїти первістку* (М. Чабанівський); *Як іще довго ростити із телички первістку, дійну корівку, годувальницю дітям!* (Г. Колісник).

3. *поет.* Те саме, що **перво́цвіт** 1. *Як бідну первістку, Дочасну, морози поб'ють, І кущик любистку Холодниї роси поллють, — Не плач, моя роже, Весна переможе!..* (Леся Українка).

ПЕ́РВІСТОК, тка, *ч.* 1. Перша дитина, перев. син. *Він знову підкинув сина і зловив його, весь сповнений .. любові до міцного, як горіх, синьоокого і рожевощокого первістка* (В. Собко); *Зараз він вийде до неї, її юний кучерявий ясноокий син, її первісток* (О. Іваненко); *На заздрість молодим баба Палажка народила опецькуватого первістка* (М. Циба); *Мої батьки дуже не хотіли зі мною розлучатися, адже я була їхнім первістком* (О. Авраменко).

2. *перен.* Те, що з'явилось, створене або робиться першим, раніше за все наступне. *Щось по-дівочому привабливе, соромливе і зажурене мають ці первістки весни* [проліски]... (М. Стельмах); *Каменем ще лежить оригінал "Ранку". Переклад первістка не розходиться поміж читачами, не купується* (Олекса Ізарський); *Спочатку він* [Т. Шевченко] *послав гінців: "Кобзар" — свій трудний первісток — і "Гайдамаків"... Тільки тоді наважився ступити й сам на рідну землю* (Василь Шевчук).

ПЕ́РВІ́СТОЧКА, и, *ж.* Пестл. до **пе́рвістка.** *Шістнадцяткою стала* [мати] *на шлюбний рушник, через рік подарувала чоловікові свою первісточку — Олесю* (М. Сиротюк); — *Первісточка, навесні з телям буде, — сповістила мати* (К. Гордієнко); *Не дивуйте, що квітом прекрасним Розцвілася дівчина несміла, — Так під промінням сонечка ясним Розцвітає первісточка біла* (Леся Українка).

ПЕ́РВІ́СТОЧОК, чка, *ч.* Пестл. до **пе́рвісток.** — *Та хіба я хотіла? Серце ниє-пече за моїм первісточком, за Добриком...* (В. Малик); *Соромно посилати в столицю таку нікчемну річ, як мій первісточок-барельєф* (О. Кониський).

ПЕ́РВО, *присл., діал.* Спочатку. *Перво тугою тужила я тяжко, а там усе мені стало не вдивовижу, усяка ганьба байдуже* (Марко Вовчок).

ПЕРВО... Перша частина складних слів, що відповідає словам **пе́рвий, пе́рший,** напр.: первозва́ний, первому́ченик, перво́цвіт.

ПЕРВОБУ́ТНІЙ, я, є, *рідко.* Те саме, що **пе́рвісний** 1–3. *Приваблювали його дикі гори Алтаю, майже недосліджені, його первобутні мешканці з їхнім старовинним побутом* (В. Гжицький); *Леді Гелена аж замилувалася своїм дорожнім житлом. Величезний громіздкий фургон, його первобутні колеса, неповороткі вісі дуже припали їй до вподоби* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *З віку в вік там* [над Сулою] *тирлувались вівці, Гніздились по будяках джмелі. І плила через колючі вінця Солодь первобутної* [первобутньої] *землі* (І. Вирган).

ПЕРВОБУ́ТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., рідко.* Властивість і стан. за знач. **первобу́тній.** *Здавалося, ланцюг Альпійських гір розмежовує дві зовсім різні країни, і серед них одна зберегла всю свою первобутність* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПЕРВОВИХІДНИ́Й, а́, е́, *рідко.* Первинний, початковий. *Юридична мета договору є своєрідним спільним знаменником, окресленим унаслідок узгодження первовихідних інтересів сторін* (з наук. літ.).

ПЕРВОВІ́К, у, *ч., заст.* Початок віків, найдавніший час. — *З первовіку не було гір, лише вода... Така вода, гейби море без берегів. Та й Бог ходив водою* (М. Коцюбинський); *Ото вже як пішло із первовіку, то так уже на всі віки вперед* (Л. Костенко); *З первовіку давня людність їла много коріння і з ним діставала й земні ліки* (М. Дочинець).

ПЕРВОВІ́ЧНИЙ, а, е, *книжн.* Який існує від початку віків. *Первовічний, як Бог* (Сл. Б. Грінченка); *Качка в українській міфології та фольклорі належить до первовічних птахів* (з наук. літ.).

ПЕРВОЗВА́НИЙ, а, е, *рел.-церк. (з великої літери).* Якого Ісус Христос покликав першим (про апостола Андрія). *Батюшка сторінка по сторінці перегорнув хроніку .. Згадано апостола Андрія Первозваного. Святу Ольгу* (Г. Колісник).

ПЕРВОЗДА́ННИЙ, а, е, *книжн.* 1. Який існує, створений раніше за все наступне. *Ніби із-за диму, Пливе місяць круглолиций. І мир первозданний Одпочив на лоні ночі* (Т. Шевченко); *Для мене село — усе ще втрачений рай первозданної культури, де людина стає природною людиною* (Г. Пагутяк).

2. Який був із самого початку, не змінений; чистий, незайманий. *Села десь там, нижче, а тут — первозданна природа* (О. Бердник); *На кручах живими зморшками брижиться ліс, який тут, унизу, з первозданною ніжністю зеленіє шелюгою по білих піщаних обмілинах* (Є. Гуцало); *Панотець їхав затіненою садами вулицею, милуючись первозданною красою літньої ночі* (Г. Тарасюк).

Первозда́нна ти́ша *див.* **ти́ша.**

ПЕРВОЗДА́ННІСТЬ, ності *і* ности, *ж., книжн.* Якість за знач. **первозда́нний.** *Ти* [Карелія] *стоїш мені в очах .. сяйвом зоряним Сегежі на озернім узбережжі, первозданністю тайги там, де Шомби береги...* (І. Гончаренко); *Колись сюди прийдуть люди, первозданність зникне! А мені жаль. Не так уже й багато лишилося на Землі диких, неторканих місць* (О. Бердник).

ПЕРВОЗДА́ННО, *книжн.* Присл. до **первозда́нний.** *Думав тоді Лобода, .. що всі незгоди, які уже виникли між ним та Ольгою, тимчасові, що можна знайти оте джерело, яке проходить крізь житейські бурі первозданно прозорим* (Микита Чернявський); *Рукави старого піджака по лікті засукані, руки та обличчя в сажі. Лише козацькі вуса біліли первозданно та мудрі очі сяяли молодо* (М. Руденко).

ПЕРВОЗИ́МКИ, ів, *мн., розм.* Перші зимові дні, початок зими. *Давай поїдемо, Петро* [Петре], *Давай поїдемо додому — В степи, степи, через Дніпро, — По тому снігу молодому, Що первозимки ген крилом До сіл прослали за Дніпром* (М. Нагнибіда).

ПЕРВОЗИ́М'Я, я, *с., розм.* 1. Те саме, що **первози́мки.** *Грудень — первозим'я, льодові й морозні ворота зими* (з газ.).

2. *заст.* Перший санний шлях. *Прокласти первозим'я.*

ПЕРВОЛИ́СТ, у, *ч., збірн.* Перше весняне листя. *Благословен перволист, що його терпеливо вичікують після осені, вимоклої у сльоті, після морозів, од яких льоди стріляють на Панському ставу, наче гармати* (С. Колесник).

ПЕРВО́ЛІ́ТОК, тка, *ч., розм.* 1. Маля тварини або дитина на першому році життя. *Води напившися з ясного джерела, Вертаються вони під поклики пастуші, І хитро щуляться у перволітків уші... Хвилина — і табун* [коней] *мов буря понесла* (М. Рильський); *Молоді лелечки-перволітки, ще не стверділі ні тілом, ні духом, відриваються від табунів* (П. Загребельний).

2. *перен.* Юна людина. *Пані наша була не перволіток та й не яка стара* (Марко Вовчок); *— Я, дурна, .. думала, що вона така благочестива. Та вже ж і не перволіток, а молодшим який приклад подає!* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПЕРВОМУ́ЧЕНИК, а, *ч., рел.-церк.* Те саме, що **першому́ченик.** *Святий первомученик Степан дає нам гарний приклад мужнього й героїчного визнання своєї віри* (з рел.-церк. літ.); *Від р. 415 відомий у Західній Європі лист єрусалимського пресвітера Лукіана про доконане ним віднайдення мощей св. первомученика Степана, Никодима, Гамаліїла і його сина Авіва в Кафаргамалі недалеко Єрусалима* (І. Франко).

ПЕРВОМУ́ЧЕНИЦЯ, і, *ж., рел.-церк.* Жін. до **первому́ченик**; першомучениця. *Первомучениці Феклі моляться про здоров'я, зцілення від шкірних хвороб, про благополуччя шлюбу* (з газ.).

ПЕРВОНАРО́ДЖЕНИЙ, а, е. Те саме, що **першонаро́джений.** *Він первонароджений, він спадкоємець, він майбутній султан* (П. Загребельний); *А-а-а! — Первонароджена голосна. Перший паросток мови* (О. Бердник).

ПЕРВОНАЧА́ЛО, а, *с., книжн.* Перше, головне начало, первісна суть. *За цим вченням* [гностицизмом] *матерія як гріховне і зле начало протистоїть духовному непізнаванному первоначалу* (І. Франко).

ПЕРВОО́БРАЗ, у, *ч., книжн.* Те саме, що **першоо́браз.** *Образи несвідомого, в яких дрімають національні первообрази й мотиви, особливо виразно реалізують себе в процесі формування національного психотипу* (з наук. літ.).

ПЕРВО́ПИС, у, *ч., книжн.* Те саме, що **першотві́р.** *В останніх двох рядках першої строфи у Рильського два присудки, на той час як у первописі маємо тільки один* (М. Зеров); *Наші зустрічі з Ірчаном траплялися тоді переважно в зв'язку з написанням нової п'єси, бо Мирослав неодмінно просив мене прочитати первопис* (Ю. Смолич).

ПЕРВОПИ́СНИЙ, а, е, *книжн.* Прикм. до **перво́пис.** *Навряд чи можна визнати ідеальним переклад, де перекладач є лише затоплений у звуках дивак і стоїть фронтом до автора та первописного тексту, показуючи читачеві свою спину* (М. Зеров).

ПЕРВОПЛІ́Д, ло́ду, *ч., книжн.* Перший плід плодоносної рослини. *Не опаде його* [дерева] *листя, і не перестане плід його, кожного місяця буде давати первоплоди* (Біблія. Пер. І. Огієнка); // Перший урожай. *У книзі Вихід читаємо: "Щонайкраще з первоплоду землі твоєї приноситимеш у дім Господа, Бога Твого"* (з рел.-церк. літ.); // *перен.* Перший результат якоїсь діяльності. *Первоплід праці.*

ПЕРВОПРИЧИ́НА, и, *ж., книжн.* Те саме, що **першопричи́на.** [Г а в р и л о:] *Все, що око бачить наше, гетьмане, що відчуваємо ми, родилося все в огні. Вогонь первопричина всіх явищ* (О. Корнійчук); *Так, це, напевне, він, Петро Синельников, написав того анонімного листа .. От де первопричина всієї біди!* (В. Собко); *Оце "всі", готовність "усіх" працювати, як не дивно, і стало первопричиною неприємностей, які незабаром довелося авторові пережити* (Б. Левін); *О Майстре, нашого життя первопричина! Чом стільки має вад твій першотвір — людина?* (В. Мисик, пер. з тв. Омара Хаяма).

ПЕРВОПУ́ТОК, тку, *ч.* Перша зимова дорога по новому снігу. *У грудні по сніжному первопутку Лука Тихонович їхав з Ісидором* [собакою] *у Водяне — була думка пополювати на лисиць і зайців* (О. Донченко); *— Приїжджайте! Сніжним первопутком З хлібом-сіллю будемо стрічать!* (І. Нехода); *Йшов* [Віктор] *первопутком, грузькими стежками і по слідах-провалинах* (Олекса Ізарський); *Ні світ ні зоря Корецький осідлав коня й по первопутку примчав до району* (М. Циба).

ПЕРВОПУ́ТТЯ, я, *с., розм.* Те саме, що **первопу́ток.** *Зима!.. Радіючи, в ґринджоли Конячку селянин запріг; По первопуттю через поле Вона чвалає, вчувши сніг* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна).

ПЕРВОРІ́ДЕНЬ, дня, *ч., заст.* Первісток (у 1 знач.). *Побив тоді Господь в Єгипті перворіднів* (Сл. Б. Грінченка).

ПЕРВОРІ́ДНИЙ *див.* **перворо́дний.**

ПЕРВОРІ́ДСТВО *див.* **перворо́дство.**

ПЕРВОРО́ДНИЙ, *рідко* **ПЕРВОРІ́ДНИЙ,** а, е, *заст., книжн.* 1. Те саме, що **першоро́дний** 1. *Ель Хуррем довго здавалося, що вона викорінила в собі злу думку, яку мала про первородного сина свого мужа від іншої жінки* (О. Назарук); // *у знач. ім.* **перворо́дні, перворі́дні,** них, *мн.* Ті, які народилися першими. *Він позабивав перворідних Єгипту, від людини аж до скотини* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Бог помилував у Єгипті всіх первородних Ізраїля* (з рел.-церк. літ.).

2. Те саме, що **першоро́дний** 2. *До розщепленого атома він чомусь ставився недовірливо. — Усе довбуться, копирсаються, — говорив він похмуро. — Хочуть розкусити горішок первородної енергії* (І. Волошин); *— Республіка для всіх людей є первородна форма держави, ладу. Найкраща форма!* (Василь Шевчук).

◊ **Перворо́дний гріх** *див.* **гріх.**

ПЕРВОРО́ДСТВО, *рідко* **ПЕРВОРІ́ДСТВО,** а, *с., заст., книжн.* Те саме, що **першоро́дство.** *Він обманив два рази мене: забрав перворідство моє, а це тепер забрав благословення моє* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Не посмів я не послухати батька, хоч зміг би, зрештою, віддати своє первородство і чинити те, до чого прагнула моя душа* (Г. Пагутяк); *Гійом виявився не гідним того високого положення, що його він мав отримати за правом первородства* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Кінематографія виступає тут* [в екранізації літературних творів] *не у всеозброєнні свого первородства, а скоріше як спосіб для більш чи менш повного вираження суті літературного явища* (О. Довженко); *Софії привиділось: кінчається ліс, і схиляється небо. Звикши більше до поля, вона ще не бачила такої краси — того первородства природи, якого не може замінити ніщо* (Б. Харчук).

Пра́во першоро́дства (перворо́дства) *див.* **пра́во.**

ПЕРВОСВЯТИ́ТЕЛЬ, я, *ч., рел.-церк.* Те саме, що **першосвяти́тель.** *Перемішавши правду й брехню, вони скаржилися на Генріха римському первосвятителю Григорію VII* (П. Загребельний); *Константинопольський патріарх не дав благословення митрополитові Іларіонові і не визнав його як первосвятителя Київської митрополії* (з рел.-церк. літ.).

ПЕРВОСВЯТИ́ТЕЛЬСТВО, а, *с., рел.-церк.* Те саме, що **першосвяти́тельство.** *Блаженний Сергій відмовився від первосвятительства через своє велике смирення* (з рел.-церк. літ.).

ПЕРВОСВЯТИ́ТЕЛЬСЬКИЙ, а, е, *рел.-церк.* Прикм. до **первосвяти́тель;** першосвятительський. *Протоієрей підніс святий хрест і попросив первосвятительського благословіння* (з газ.).

ПЕРВОСВЯЩЕ́ННИК, а, *ч.* 1. *іст.* Перший або головний священник в іудеїв. *Зібравши всіх первосвящеників і книжників людських, він* [Ірод] *випитував у них, де має Христос народитись?* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

2. *рел.-церк.* Те саме, що **першосвяще́нник.** *17 січня 1524 року в соборі Святого Петра під час відправи, яку вів сам Папа, відвалився від колони великий камінь і впав до ніг римського первосвященника* (П. Загребельний).

ПЕРВОСВЯЩЕ́НСТВО, а, *с., рел.-церк.* 1. Те саме, що **першосвяще́нство.** *Олоферн переможно увійшов в Ізраїльську землю за часи первосвященства Іоакима* (з наук. літ.).

2. *у сполуч. із займ.* й о г о, ї х, в а ш е. Титулування первосвященника. *Поручик Драгомирецький — тільки митрополит вийшов з-між шеренг солдатів.. — широко розчинив дверцята автомобіля: — Прошу, ваше... первосвященство!..* (Ю. Смолич); *— Вас запрошує на лекцію його первосвященство Антоній. Ідіть за мною* (Р. Іваничук); *Було в нього п'ятеро синів, і старший з-поміж них .. носив ім'я його первосвященства Мельхіседека* (Г. Колісник).

ПЕРВО́СПИ, ів, *мн., заст.* Перший сон. *Дон Кіхот ісходив до вітру і після первоспів не міг удруге заснути* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса).

ПЕРВОТВІ́Р, во́ру, *ч., заст.* Першотвір. *Коли б критик дійсно хтів познайомитись з "святая святих" авторів, він мусив би продивитись їх рукописи, первотвори* (Л. Старицька-Черняхівська); *Мені тільки страшно безліччю педантичних приписів та другорядних завдань відтягати перекладача від передачі основного, чим промовляє первотвір* (М. Зеров).

ПЕРВОТВОРЕ́ЦЬ, рця́, *ч., книжн.* 1. *(з великої літери).* Те саме, що **першотворе́ць** 1. *Недомислив чогось .. Первотворець людини в Началі. Не єдиний огріх заорать довелось З надзусиллям. Так буде і далі* (П. Воронько).

2. Те саме, що **першотворе́ць** 2. *Автор при недостачі якого слова може обминути його.., — перекладач же мусить дошукувати власне такого-то слова чи відповідного виразу, щоб було передано власне те, що хотів і як хотів сказати автор-первотворець* (Олена Пчілка); *Покрилися забуттям імена первотворців українського кіно. Вони майже не залишили після себе фактичних документальних матеріалів* (з наук. літ.).

ПЕРВОТВО́РНИЙ, а, е, *книжн.* Те саме, що **первозда́нний.** *Моя душа химерна Любить сни, лиш сни величні: Первотворні, неосяжні Думи Божої одвічні* (П. Тичина); *У рухах і в погляді його було щось таке, що навернуло Тараса до згадки про Мауглі, .. — сила і беззахисність водночас, дикість у своїй відруховій первотворній красі і внутрішня тендітність* (Ю. Покальчук).

ПЕРВО́ЦВІТ, у, *ч.* 1. Перша весняна квітка; першоцвіт. *Вони* [пахощі] *пробиваються крізь набряклі бруньки, тендітні стебельця трави, .. крізь первоцвіти конвалії* (М. Олійник); // *збірн.* Перші квітки, перше цвітіння. *— Палай! Цвіти! Красуйся, весно, первоцвітом!* (С. Голованівський); *Озимину вже вигнало мало не до пояса, а на яблунях замість ніжного первоцвіту рясніють зворушливі пуп'янки* (М. Дашкієв); *Сивими порошами та заметілями прошуміла над Полтавою зима, а весна теж не загостювалась, відкотилась щедрими зливами та буйним первоцвітом* (Б. Левін).

2. *бот.* Назва багаторічних трав'янистих рослин родини первоцвітих, які починають цвісти рано навесні. *Настій первоцвіту призначають при катарах верхніх дихальних шляхів, бронхітах, трахеїтах* (з наук. літ.); *На зеленому тлі численних трав, що з'явилися на поверхні землі, блідо-жовтий аспект створюють квітки первоцвіту лікарського* (з навч. літ.); *Бачить він, як прокльовується із землі тюльпан, як зацвітають козельці й первоцвіт і як зацвітає ковила* (Ю. Мушкетик); *Вона, Настя-Спасителька, не втекла до лісу, а збирала там первоцвіт і сон-траву людям на ліки та оце припізнилася* (К. Мотрич).

3. *діал., поет.* Підсніжник. *— Вийди на покрівлю, стань на край острішка: Первоцвіт з-під криги глянув на моріжку!* (Микола Чернявський); *Первоцвіт білий, проліски блакитні На вулиці бабуся продає, Хоч ще зима жбурляє сніг у квітні, Але весни вже всі ознаки є* (Л. Дмитерко).

ПЕРВОЦВІ́ТІ, тих, *мн.* Родина багаторічних трав'янистих рослин із різнобарвними квітами, які починають цвісти рано навесні. *Наявність двох покривів у насінному зачатку, центральна плацентація і деяка зігнутість зародка свідчать про спорідненість первоцвітих з ебеновими* (з наук. літ.).

ПЕРВОЦВІ́ТНИЙ, а, е. Прикм. до **перво́цвіт.** *Дуби, ясени, галявини, земля вкриті морем пролісків й іншою первоцвітною красою* (з газ.).

ПЕРВОЦВІ́ТОВІ, вих, *мн.* Те саме, що **первоцвіті.** *Серед первоцвітових у Холодному Яру найчастіше можна натрапити на проліску дволисту, проліску сибірську, підсніжник звичайний, зірочки маленькі та ін.* (з наук. літ.).

ПЕРВУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., рідко.* Бути першим, переважати інших у чому-небудь. *Вона первувала в колі місцевої аристократії і товариством учителів та інших чиновників гребувала* (Ю. Смолич).

ПЕРГА́, и́, *ж.* Зібраний бджолами квітковий пилок рослин, який вони змочують нектаром, складають у комірки стільників, утрамбовують і заливають медом. *На квітках, то злітаючи вгору, то знову сідаючи на пахучі чашечки, клопоталися обсипані пергою джмелі й бджоли* (В. Бабляк); *Уся хата Марка Григоровича пропахла медом, воском, пергою і невивітреним духом квашених яблук* (М. Стельмах); *— Бджола гуде... Пергою, воском пахне...* (Василь Шевчук).

ПЕРГА́МЕН, у, *ч.* Те саме, що **перга́мент.** *Лінії на пергамені зроблено якимось гострим предметом* (М. Драй-Хмара); *Він переглядав колись ветхі пергамени в монастирській бібліотеці і був вражений безстрашністю мислення прадавнього мудреця* (О. Бердник); *Пергамен був увесь змережаний чорними письменами, не схожими ні на латину, ні на грецький скоропис* (І. Білик).

ПЕРГА́МЕННИЙ, а, е. Прикм. до **перга́мен.** *Ярослав пройшовся по горниці, спинився перед поставцем з товстою пергаменною книгою* (П. Загребельний).

ПЕРГА́МЕНОВИЙ, а, е. Прикм. до **перга́мен.** *Тут чернець побожний виступає, Супокійно з пазухи виймає Той рожевий лист пергаменовий* (І. Франко); *Шкіра на його обличчі — пергаменова, широкий ніс роздимав тонкі ніздрі, очі по-старечому голубі й вицвілі* (Валерій Шевчук).

ПЕРГА́МЕНТ, у, *ч.* 1. Оброблена певним чином шкіра молодих тварин, яку застосовували до винайдення паперу для письма. *— Пишіть чотири листи, усім братам. — Єремія швидко розрізав пергамент на чотири рівні шматки* (В. Кожелянко); *Меню в "Тигиринському феномені" заслуговує на окрему увагу, воно відтиснене золотими буквами на виготовленому вручну пергаменті з телячої шкіри* (Н. Сняданко); * У порівн. *— Вітаю, вітаю! — скрикнув він, простягаючи Борисові свою суху, як скіпа, і жовту, як пергамент, руку* (І. Франко); // Сувій такого матеріалу. *Кассандра пише Сівілінську книгу на довгому пергаменті. Коло неї великий триніг з запаленим куривом* (Леся Українка).

2. Давній рукопис, документ, написаний на такому матеріалі. *— Двісті год минуло, як прапрадід твого батька воював з моїм прапрапрадідом і одняв од його* [нього] *один город та двоє сіл .. Це записано в наших старих пергаментах* (І. Нечуй-Левицький); *За годину вийшов* [Бжеський] *із королівської канцелярії з пергаментом, що перетворював його на власника одного з найбагатіших маєтків Полтавщини* (З. Тулуб); *Артем тільки знизав плечима: хіба ж міг він догадатися про зміст таємничого пергаменту?..* (В. Владко); *У дворі він ще кілька разів показував той пергамент — і всюди його пропускали, низько вклоняючись* (С. Тельнюк).

3. Дуже міцний, цупкий обгортковий папір, який не пропускає жиру й вологи. *Він ховає хустку до кишені, підводить очі на провідника, бере з його рук хрустку пачку і, розірвавши пергамент, добуває з неї сухарик* (Олесь Досвітній); *Духовку розігріти до 160 °C. Круглу форму для випічки змастити маслом, на дно помістити коло з пергаменту* (з газ.).

ПЕРГА́МЕНТНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **перга́мент** 1. *Кістлявий, голий по пояс писар .. виводив на пергаментному згортку щось подібне до малюсіньких п'явок і гусені* (З. Тулуб); *В Єфросинії й оченята сяяли, як вона слухала батькову оповідь із того прадавнього, вже старезного пергаментного сувою, що звався "Повість минулих літ"* (В. Чемерис); // Написаний на пергаменті. *Вчені браміни поприносили старі пергаментні документи* (І. Нечуй-Левицький); *Архімандрит гортає пергаментну Євангелію, якою користувався ще святий Зосим* (Р. Іваничук); *Графиня Матільда, запрошуючи всіх гостей, які на той час були в Каноссі, йшла, гортала пергаментні хартії, вичитувала то се, то те* (П. Загребельний).

2. *перен.* Який своїм виглядом нагадує пергамент (у 1 знач.), схожий на пергамент (звичайно про жовту, суху шкіру людини). *Пергаментне обличчя професора брижиться.., що означає його усмішку* (І. Волошин); *На впалих пергаментних щоках чи то сонце, чи справді рум'янець заграв* (Микита Чернявський); *Кожна жилка, кожна кісточка* [на руці] *просвічує крізь тонку пергаментну шкіру* (А. Дімаров); *Галина Михайлівна ворухнула сухими пергаментними губами* (Ю. Мушкетик).

Перга́ментний папі́р *див.* **папі́р.**

ПЕРГА́МЕНТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **перга́ментний** 2. *У 12 % новонароджених спостерігається гіпотиреоз. У дітей суха набрякла шкіра, пергаментність кісток черепа, збільшення язика, м'язова гіпотонія, сповільнена перистальтика кишківника* (з навч. літ.).

ПЕРГАМІ́Н, у, *ч., спец.* 1. Тонкий міцний папір, із якого виготовляють кальку або пакувальний матеріал. *Внутрішні стінки ящиків та ряди мармеладу вистилають пергаментом, пергаміном або папером для письма, целофаном чи полімерними плівками* (з навч. літ.).

2. Ізоляційний прокладний рулонний матеріал, вигот. із тонкого картону, просоченого нафтовими бітумами. *Сучасні технології дозволили замінити пергамін і руберойд на поліпропілен і його аналоги* (з мови реклами).

ПЕРГАМІ́ННИЙ, а, е, *спец.* Прикм. до **пергамі́н.** *Пергамінний папір;* // Вигот. із пергаміну. *Є різні види лінолеуму (відповідно до типу використовуваних для його виготовлення матеріалів): гліфталевий, полівінілхлоридний, пергамінний, гумовий тощо* (із журн.).

ПЕРГА́Ч, а́, *ч.* Різновид кажана. *Пергачі звивалися в воздусі* [повітрі], *мов великі, чорні блискавиці* (І. Франко); *Пергач спить головою донизу, висячи на крилах* (з навч. літ.).

ПЕРГІДРО́ЛЕВИЙ, а, е. Прикм. до **пергідро́ль.** *Пергідролевий розчин;* // Вигот. на основі пергідролю. *Замість перекису водню можна застосовувати пергідролеву мазь* (із журн.); // З волоссям, висвітленим пергідролем. *Колись я їздила на новинний репортаж про нічний движняк* [нічну гульню], *що там точиться, бачила таку пергідролеву блонду* [блондинку] (О. Забужко).

ПЕРГІДРО́ЛЬ, ю, *ч.* Тридцятивідсотковий водний розчин перекису водню, який використовують для вибілювання тканин, вовни і т. ін., висвітлювання волосся, а також для консервації, дезінфекції. *Це була висока повна жінка з перефарбованою в пергідролі кучмою волосся* (М. Йогансен); *Олег навіть невимушено посміхався, побачивши дівчину з такими зіпсованими пергідролем косами* (Іван Ле); *Під час приготування дезінфікувального розчину пергідроль слід додавати у воду, а не навпаки* (з навч. літ.).

ПЕРГОВИ́Й, а́, е́. Прикм. до **перга́.** *Пергові запаси медоносні бджоли розташовують довкола розплоду* (з наук. літ.); // Вигот. із перги. *Побічних ефектів та протипоказань перговий напій не має* (із журн.); // Який пошкоджує пергу. *Пергу в стільниках, а також зібране на пасіці обніжжя пошкоджують пергова міль, шинковий шкіроїд і деякі кліщі* (з навч. літ.).

ПЕ́РГОЛА, и, *ж.* Конструкція з арок, з'єднаних між собою поперечними брусами, що слугує перев. для захисту від сонця. *Біля фонтана, у затінку перголи, сиділа Афра з донькою* (Н. Королева); *Архітектура перголи варіює від простих прямих дерев'яних конструкцій середньовічних монастирських садів до багатих мармурових колон XIX ст. і сучасних із залізобетону* (з наук. літ.); *Перголи з дерева — це традиційні для ландшафтного дизайну споруди* (із журн.).

ПЕРЕАДРЕСА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Дія за знач. **переадресо́вувати** 1, 2 і **переадресо́вуватися** 1. *Компанія підвищила тарифи для послуг зберігання, переадресації посилок та підіймання на поверх вантажів вагою понад 30 кілограмів* (з газ.).

2. У мобільному зв'язку — можливість телефонної мережі автоматично перенаправляти вхідний дзвінок або повідомлення з одного номера (чи пристрою) на інший. *З використанням Skype можлива організація голосових конференцій, переадресація дзвінків на стаціонарні та мобільні телефони, встановлення автовідповідача та ін.* (з навч. літ.).

3. В інтернет-технологіях — автоматичне перенаправлення користувача на інший вебсайт або сторінку. *Відомство заблокувало "фейковий" сайт, створений хакерським угрупованням для незаконної переадресації звернень користувачів до офіційного сайту ЦВК* (із журн.).

ПЕРЕАДРЕСО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переадресува́ти.** *Прийнята партія вантажу в разі потреби може бути переадресована* (з навч. літ.); *Щомісяця абонентам-учасникам акції нараховуватиметься 100 безкоштовних хвилин для вихідних та переадресованих дзвінків* (з газ.); // **переадресо́вано,** *безос. пред. Листа редакції було переадресовано Київській міжрайонній екологічній прокуратурі* (з газ.).

ПЕРЕАДРЕСО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переадресо́вувати** і **переадресо́вуватися** 1. *Переадресовування листа; Переадресовування дзвінків.*

ПЕРЕАДРЕСО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕАДРЕСУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *що.* 1. Змінювати адресу чи адресата, надсилати на нову адресу. — *Перш за все поїду на вокзал — переадресувати назад багаж і, може, пощастить дістати на вечірній поїзд квитки* (Б. Антоненко-Давидович); — *Газети переадресуй Адамові. Ти все одно їх не читаєш* (О. Чорногуз).

2. *до кого, на кого, кому, перен., розм.* Змінювати спрямованість дії на кого-небудь іншого. *Він приймав вітання гостинних чехів безпосередньо на своє ім'я, не переадресовуючи їх на когось старшого* (О. Гончар); — *Навіщо він переадресував мені це питання? Певне, сподівається, що я припущу якусь помилку, — подумав Андрій, з неприязню подивившись на Бойченка* (О. Гуреїв); — *Гелена не хотіла сама звертатися до Маргарити і попросила про цю послугу мене. Ну, а я переадресувала її прохання кузенові Еріку* (О. Авраменко, В. Авраменко).

3. Здійснювати переадресацію (у 2, 3 знач.). *Послуга "Переадресація" надає вам можливість переадресовувати вхідні дзвінки на інший номер* (з мови реклами); *Невідомі хакери зламали сайт Державної казначейської служби й переадресували на інший сайт* (з газ.).

ПЕРЕАДРЕСО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПЕРЕАДРЕСУВА́ТИСЯ,** у́ється, *док.* 1. Змінювати адресу, адресата. *Питання переадресувалося до керівника підрозділу* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **переадресо́вувати.** *Заява може надаватися через начальника станції відправлення або станції, на якій буде переадресовуватися вантаж* (з мови документів); — *Ваш дзвінок переадресовується на автовідповідач. Будь ласка, зачекайте* (В. Лис).

ПЕРЕАДРЕСУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переадресува́ти** і **переадресува́тися.** *Зміну отримувача гуманітарної допомоги та її переадресування можливо здійснювати лише за погодженням з іноземними донорами за рішенням відповідного спеціально уповноваженого державного органу з питань гуманітарної допомоги* (з мови документів); *Тісним є зв'язок контексту з підтекстом, завдяки якому часто створюється особливий "підтекстовий контекст" із властивою підтексту іронією, переадресуванням змісту, пародією* (з наук. літ.); *За кожне посилання в платному матеріалі на вебсайти замовника або будь-яке інше переадресування — 200 грн з урахуванням ПДВ* (з газ.).

ПЕРЕАДРЕСУВА́ТИ *див.* **переадресо́вувати.**

ПЕРЕАДРЕСУВА́ТИСЯ *див.* **переадресо́вуватися.**

ПЕРЕАКЦЕНТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переакцентува́ти.** *Реклама створює у свідомості суспільства ідеальну й цілком міфологічну модель існування, якої варто прагнути, генерує альтернативний світ із переакцентованими цінностями* (з наук. літ.); // **переакценто́вано,** *безос. пред. У повісті В. Аренєва "Бісова душа, або Заклятий скарб" переакцентовано увагу зі світу людей на потойбічний світ, чиї закони і явища видаються цікавішими, ніж реальність* (з наук. літ.).

ПЕРЕАКЦЕНТО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переакценто́вувати** і **переакценто́вуватися** 1. *Анекдотові властиві алогізм, переакцентовування слова чи фрази з одного значення на інше чи перенесення суті цього значення на інший об'єкт, гра слів, парадоксальність думки* (з навч. літ.).

ПЕРЕАКЦЕНТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕАКЦЕНТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *що.* Переносити акцент (у 4 знач.) на що-небудь інше. *Відповідно до своїх творчих задумів Іван Франко може переакцентовувати увагу, давати більше "звучання" тому чи іншому типові героя* (з наук. літ.); — *Ваші чоловічі пріоритети давно вже треба переакцентувати, — сказала дружина* (Л. Костенко).

ПЕРЕАКЦЕНТО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПЕРЕАКЦЕНТУВА́ТИСЯ,** у́ється, *док.* 1. Змінювати акцент (у 4 знач.). *Погляди дослідників значною мірою переорієнтувалися, переакцентувалися на ті явища, які "роблять можливим неможливе"* (з наук. літ.); *Ставлення до Т. Шевченка не зміниться. Хіба що увага літературознавців із громадянської поезії переакцентується на пасторальні вірші та балади* (з публіц. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **переакценто́вувати.** *Образ Дон Кіхота в історії роману різноманітно переакцентовувався й по-різному тлумачився* (з наук. літ.); *Багатющий потенціал історичної особи Нестора Махна постійно переосмислюється, переакцентовується, реконструюється* (з наук. літ.).

ПЕРЕАКЦЕНТУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переакцентува́ти** і **переакцентува́тися.** *Попри декларовану в заголовках віршів вірність традиції, Леся Українка вдається до композиційної трансформації тексту-зразка та тематичного переакцентування* (з наук. літ.).

ПЕРЕАКЦЕНТУВА́ТИ *див.* **переакценто́вувати.**

ПЕРЕАКЦЕНТУВА́ТИСЯ *див.* **переакценто́вуватися.**

ПЕРЕАРАНЖО́ВАНИЙ, а, е, *муз.* Дієпр. пас. до **переаранжува́ти.** *Крім оригінальної музики в стилі "класичний прогресивний метал", в опері використано цитати "Оди до радості", сонати № 14, "До Елізи" Л. Бетховена й деяких творів В. Моцарта, які переаранжовані та вписані в загальний контекст* (з наук. літ.); // **переаранжо́вано,** *безос. пред. Відібрані хіти було ретельно переаранжовано* (з газ.).

ПЕРЕАРАНЖО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕАРАНЖУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що, муз.* Аранжувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Учасники арт-проєкту переаранжовують пісні Володимира Івасюка і тріо Мареничів* (з газ.); *У 2014-му свою версію "Ірода" презентували у Львівському драматичному театрі ім. Лесі Українки. Поставив та переаранжував рок-оперу композитор і режисер Олексій Коломійцев* (з наук. літ.).

ПЕРЕАРАНЖУВА́ННЯ, я, *с., муз.* Дія за знач. **переаранжува́ти.** *Типовою ознакою для сценічного втілення творів, написаних десь понад 10–20 років тому, є переаранжування згідно із сучасними музично-естетичними нормами та можливостями конкретного театрального колективу* (з наук. літ.).

ПЕРЕАРАНЖУВА́ТИ *див.* **переаранжо́вувати.**

ПЕРЕАРЕШТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переарештува́ти.** *Після нашого невдалого походу на Львів Волинська дивізія АК* [Армії Крайової] *була оточена, переарештована* (Р. Іваничук); // **переарешто́вано,** *безос. пред. Переарештовано рахунки боржника в межах залишку суми заборгованості* (з мови документів).

ПЕРЕАРЕШТО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переарешто́вувати.** *Переарештовування злочинців.*

ПЕРЕАРЕШТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕАРЕШТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що.* Арештовувати всіх або багатьох (усе або багато чого-небудь), одного за одним. *Я тепер був підпільний представник Стратіона в цьому загоні й мучився думкою, що лжекапітан .. може переарештувати нас в одну мить й відправити в гестапо тільки за те, що ми добровільно прийшли в партизани* (В. Земляк); *Наступного дня німці переарештували міністрів проголошеної Української держави й прем'єра Стецька теж* (Р. Іваничук).

ПЕРЕАРЕШТУВА́ТИ *див.* **переарешто́вувати.**

ПЕРЕАСИГНО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переасигно́вувати.** *Переасигновування позики.*

ПЕРЕАСИГНО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕАСИГНУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Асигнувати ще раз, повторно, по-іншому. *На реалізацію спільних проєктів передбачено переасигнувати 955 млн євро* (з публіц. літ.).

ПЕРЕАСИГНУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переасигнува́ти.** *Переасигнування є або подовженням чинності коштів, які в іншому разі стали б недійсними, або виділення їх на іншу мету* (з навч. літ.).

ПЕРЕАСИГНУВА́ТИ *див.* **переасигно́вувати.**

ПЕРЕАТЕСТА́ЦІЯ, ї, *ж.* Дія за знач. **переатесто́вувати, переатестува́ти** і **переатесто́вуватися** 1. *Заплановано переатестацію державних службовців усіх категорій і рангів з урахуванням рівня володіння українською мовою й використання її під час виконання службових обов'язків* (з газ.).

ПЕРЕАТЕСТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переатестува́ти.** *У 2015 році навчальний заклад був успішно переатестований відділом освіти Житомирської ОДА* (з газ.); // **переатесто́вано,** *безос. пред. Різні конкурси та іспити проводили й у середньовічному В'єтнамі. У 1370–1372 рр. там було переатестовано всіх військових і цивільних чиновників, що дало змогу суттєво поліпшити державний апарат* (з навч. літ.).

ПЕРЕАТЕСТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕАТЕСТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що.* Атестувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *До атестаційних комісій, які переатестовували правоохоронців, окрім самих поліцейських, увійшли також громадські активісти* (з газ.); *Директорат ознайомлює відповідні кафедри з розпорядженням, графіком переатестації та видає відомості по кожній дисципліні, з якої треба переатестувати знання студентів* (з мови документів); *Міністерство оборони переатестує всіх своїх співробітників* (з газ.).

ПЕРЕАТЕСТО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕАТЕСТУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. Проходити повторну атестацію. *Якщо лікар-хірург вищої атестаційної категорії через п'ять років не бажає переатестовуватися, то його вважають таким, що взагалі не має атестаційної категорії* (з навч. літ.); *Через кілька місяців І. Рєпін вирішив переатестуватися, і врешті був зарахований на перший курс Академії мистецтв* (з наук. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **переатесто́вувати.** *В Австралії лабораторії з харчових товарів переатестовуються кожні півроку* (з навч. літ.).

ПЕРЕАТЕСТУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переатестува́ти** і **переатестува́тися.** *У відомстві зазначили, що провели переатестування прокурорів* (з газ.).

ПЕРЕАТЕСТУВА́ТИ *див.* **переатесто́вувати.**

ПЕРЕАТЕСТУВА́ТИСЯ *див.* **переатесто́вуватися.**

ПЕРЕБА́ВИТИ[1] *див.* **перебавля́ти.**

ПЕРЕБА́ВИТИ[2], влю, виш: *мн.* переба́влять; *док., кого, що, розм.* Побавити всіх або багатьох. *До десяти років деякі дівчатка вже встигають перебавити два покоління сусідських малюків* (із журн.).

ПЕРЕБАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ПЕРЕБА́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* переба́влять; *док., що, чого, розм.* Перевищувати міру в чому-небудь. — *Тоді мимрив* [ти] *щось нерозбірливе, видно, Маргарита перебавила барбамілу* (В. Рубан).

ПЕРЕБАЗО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перебазува́ти.** *Перебазований в Одеську й Миколаївську області, флот у стислі терміни провів бойове злагодження екіпажів і підрозділів* (з газ.); // **перебазо́вано,** *безос. пред. Тернопільський період становлення й розвитку ботаніки розпочався у 1969 р., коли Кременецький державний педагогічний інститут було перебазовано в м. Тернопіль* (з наук. літ.).

ПЕРЕБАЗО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перебазо́вувати** і **перебазо́вуватися.** *Перебазовування підприємства.*

ПЕРЕБАЗО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕБАЗУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що.* Переміщати на іншу базу (у 3 знач.) або створювати подібну базу де-небудь. *Він радив батькам не приїжджати, бо табір нібито перебазовують, а куди, поки що не знає* (Я. Стельмах); *Будівельна фірма, як виходило з цих паперів, перебазовувала вантажівку-самоскид з об'єкта під Уманню до партнерів у Борисполі* (В. Єшкілєв); *Наш лазарет перебазують кудись на південь* (С. Жадан); // *розм.* Перевозити, переносити і т. ін. з одного місця в інше. *Добряче поміркувавши над тим, яким чином перебазувати слона з перуанської столиці в один з найвіддаленіших північних регіонів, я знайшов лиш одну адекватну відповідь — перевезти тварину вантажівкою* (М. Кідрук).

ПЕРЕБАЗО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕБАЗУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. Переміщатися на іншу базу (у 3 знач.) або створювати подібну базу де-небудь. *В лісах лишалися сліди, по яких гітлерівці вишукували партизанів і загрожували існуванню відокремленого загону. Довелося кілька разів перебазовуватися* (Іван Ле); *Госпіталь, переставши бути запасним, побував на польському фронті, потім у степах Таврії, після перемоги над чорним бароном* [Врангелем] *перебазувався до Феодосії* (Ю. Шовкопляс); // *розм.* Змінювати місце проживання, перебування і т. ін. — *Зараз підемо звідси. Хочеш перебазуємося разом до іншого ресторану?* (Ю. Винничук); — *Та кімната не підходить мені по феншую .. Коли я перебазувався на кухню, відчув себе набагато краще* (А. Кокотюха).

2. *тільки недок.* Пас. до **перебазо́вувати.** *Із часом пляжам загрожують ерозії або забруднення, лижні траси втрачають широку популярність, аеропорти перебазовуються* (з навч. літ.).

ПЕРЕБАЗУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перебазува́ти** і **перебазува́тися.** *З містечка* [Лебедин] *почали виїздити люди. Сигналом до цього стало перебазування авіаційної частини* (А. Хорунжий); *Армія Галлера потиснула полк до Тернополя. До нього приєднувалися загони, які не виконали Петрушевичевого наказу про перебазування за Збруч* (Р. Андріяшик); *Перебазування пішло на користь Еріканові. Клієнтура зростала, капітали і нерухомість примножувалися* (В. Єшкілєв).

ПЕРЕБАЗУВА́ТИ *див.* **перебазо́вувати.**

ПЕРЕБАЗУВА́ТИСЯ *див.* **перебазо́вуватися.**

ПЕРЕБАЛА́КАТИ *див.* **перебала́кувати.**

ПЕРЕБАЛА́КУВАННЯ, я, *с.*, *розм.* Дія за знач. **перебала́кувати** і **перебала́куватися.** *Дядько — чи сили вже не було, чи од перебалакування того втомився — поривався уставати, йти вже* (В. Медвідь).

ПЕРЕБАЛА́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕБАЛА́КАТИ,** аю, аєш, *док.*, *розм.* 1. *що, про кого — що, з ким і без дод.* Те саме, що **перегово́рювати** 1. *Ще ж бо не все перебалакали — посидьте лишень* (Сл. Б. Грінченка); *Здається: ці люди усе вже перебалакали; до всього дійшли, на все поєдналися...* (Панас Мирний); [З а х а р к о:] *Иди стань ось сюди, доки я з Василем перебалакаю!* (М. Кропивницький); *На довгім шляху про все довелось перебалакати* (М. Шеремет); *Я ось піду до старости перебалакати, а там усі візьмемось до криниці* (У. Самчук).

2. *перев. док., кого, розм.* Те саме, що **перегово́рювати** 4. — *Рибку пам'ятаєш? Одне ім'я чого варте: Едвар .. А на язик — ніхто його не перебалакував!* (М. Рудь); *Виступали здебільшого дівчата, а це такі сороки, що їх не перебалакаєш* (П. Кочура); *Не народилася ще в Піщаному людина, яка б могла перебалакати Хіврю* (Микита Чернявський).

3. *тільки недок., діал.* Перебалакуватися. *Біля колодязів перебалакували сердито баби, бо були ще бліді та сонні* (Л. Яновська); *Я поїхав відвідати мого старого приятеля Гриця. Він давно оглух, і тяжко з ним перебалакувати* (В. Стефаник).

ПЕРЕБАЛА́КУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, *розм.* Те саме, що **перегово́рюватися** 1. *Чиншовики смалили цибухи з кременчуцької махри .. і перебалакувалися стиха, — заздрісно, але й поштиво позираючи на сусідній, хазяйський гурт* (Ю. Смолич); *Люди сиділи навколо вогнища й про щось перебалакувалися* (І. Білик); *Вся компанія, весело перебалакуючись, посунула в будинок* (Ю. Винничук).

ПЕРЕБАЛАМУ́ТИТИ, у́чу, у́тиш, *док.*, *розм.* 1. *що, рідко.* Збаламутити все або багато чого-небудь. *Перебаламутити воду.*

2. *кого, що.* Збаламутити всіх або багатьох. *Перебаламутити людей; Перебаламутити народ.*

ПЕРЕБАЛОТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перебалотува́ти.** *Перебалотований законопроєкт.*

ПЕРЕБАЛОТО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перебалото́вувати** і **перебалото́вуватися.** *У 1965 р. у Франції після першого туру президентських виборів, що відзначилися дуже високою активністю населення (не взяло участі менше 15 %), знадобилося перебалотовування* (з наук. літ.).

ПЕРЕБАЛОТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕБАЛОТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *кого, що.* Балотувати, голосувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Через кожні два роки гласні перебалотовували половину посадовців управи, за рахунок чого уможливлювався підбір тих, хто здатний самовіддано й ефективно працювати* (з наук. літ.); *Надійшла нова пропозиція — перечитати статут по пунктах і перебалотувати* (з наук. літ.).

ПЕРЕБАЛОТО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕБАЛОТУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* Балотуватися ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Перебалотовуватися в депутати; Перебалотуватися на посаду мера.*

ПЕРЕБАЛОТУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до перебалотування. *Перебалотувальний процес.*

ПЕРЕБАЛОТУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перебалотува́ти** і **перебалотува́тися.** *На повторне голосування (перебалотування) пропонуються дві кандидатури, які попередньо набрали найбільшу кількість голосів* (з навч. літ.).

ПЕРЕБАЛОТУВА́ТИ *див.* **перебалото́вувати.**

ПЕРЕБАЛОТУВА́ТИСЯ *див.* **перебалото́вуватися.**

ПЕРЕБАНДАЖО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перебандажува́ти.** *Мене просто вразила відсутність вказівного пальця на його правиці .. Це ж тому у Йвана Орлюка з довженкової кінострічки "Повість полум'яних літ" весь час рука перебандажована...* (з мемуарної літ.).

ПЕРЕБАНДАЖО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕБАНДАЖУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *кого, що.* Те саме, що **бандажува́ти.** *За тих два тижні санітар лише раз перебандажовував мені руку* (з мемуарної літ.); *Гукаю, що поранений. Мене нашвидкуруч хлопці перебандажували рушником і сорочкою* (з газ.); // Бандажувати всіх або багатьох. *Перебандажувати поранених.*

ПЕРЕБАНДАЖУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перебандажува́ти.** *Перебандажування колісних пар виконується на базі Замовника* (з мови документів).

ПЕРЕБАНДАЖУВА́ТИ *див.* **перебандажо́вувати.**

ПЕРЕБАНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.*, *кого, за ким — чим і без дод., перев. із запереч.* н е, *діал.* Перестати банувати. *Ой я тую зиму борзо не перезимую, ой я свого миленького не перебаную* (Сл. Б. Грінченка); — *За тим горбом таки ніколи не перебаную* (В. Стефаник); *Я недугу перебуду, та й перехорую. Як за любку нагадаю — не перебаную* (М. Матіос).

ПЕРЕБАРАНЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, *розм.* 1. *кому, чому, з інфін. і без дод.* Те саме, що **заважа́ти.** *Нанизу по камінні шуміла вода й перебаранчала їй читати* (І. Нечуй-Левицький); *Ставши поміж козаками великим паном, Пампушка вже не терпів, щоб йому перебаранчав хтось у будь-якому ділі* (О. Ільченко); *Він тільки перебаранчати вміє .. А сам робити не годен нічого* (В. Нестайко).

2. *кого і без прям. дод., перев. із запереч.* н е. Перебивати, не даючи говорити. [М а р т и н:] *Мерщій розказуй! Ти з мене печінки витягнеш.* [О м е л ь к о:] *Не перебаранчайте, пане, бо мене зіб'єте з пантелику* (І. Карпенко-Карий); *Довго слухала Горпина сваху-щебетуху, довго не перебаранчала і, нарешті, тяжко зітхнула; щось невесело слухалися їй ті речі солодкі...* (Л. Яновська); *— Ти не перебаранчай, коли я говорю, — неквапно повернув* [Левко] *широку шию до Волошина* (М. Стельмах).

ПЕРЕБАТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що, розм.* Побатувати все або багато чого-небудь. *Перебатувати м'ясо.*

ПЕРЕБА́ЧЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **переба́чити.** *Таке обіймає вас "самопоглиблення" від пережитих та перебачених красот гірських...* (Остап Вишня); *// безос. пред. Спати Володько одразу не міг. Стільки того за день пережито, стільки перебачено й передумано* (У. Самчук); *Перший* [корабель] *викликав підсвідоме занепокоєння. Й не своїми розмірами — таких трієр тут бачено й перебачено, .. — а своїм кольором* (І. Білик).

ПЕРЕБА́ЧИТИ, чу, чиш, *док., кого, що, розм.* 1. Побачити все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *За день Яковенко перебачив на острові мало не все чоловіче населення хутора* (П. Загребельний); *Він казав, що багато міст перебачив, але про таке й гадки не мав* (Ю. Логвин).

2. Унаслідок різного й багаторазово баченого одержувати знання, складати уявлення про кого-, що-небудь. *Казав урядник, що ще є тут засланці .. Добре, як політичні. Всяких я перебачив в етапі* (А. Тесленко); *Захар .. зморщив лоба, але вже слухав не так уважно .. Хай уже молоді, хто не знає того, надивляються, а він того реманенту перебачив на своєму віку* (В. Кучер); *Багряна тінь шовку лягає на юнацьке обличчя, переливається в розумних, лукавих очах, які перебачили всячину* (О. Гончар).

ПЕРЕБГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що, розм.* Бгаючи, перегнути, зігнути або зім'яти. *Перебгати папір;* * Образно. *Іду, щоб з яблук вицідить дозрілля* [дозрілість], *думки губами перебгать в слова* (П. Мовчан).

ПЕРЕБЕ́НДІ, бе́ндь, *мн., розм.* Те саме, що **балаканина.** **Схо́дитися на перебе́нді** *див.* **схо́дитися.**

ПЕРЕБЕ́НДЮВАТИ, юю, юєш, *недок., розм.* 1. Те саме, що **вередува́ти.** *— Не перебендюй-бо так довго, Солопію! Бо я горох сама, де схочу, там посію; Сама я й викошу, як треба, на покіс, І ось тобі тогді я дулю дам під ніс!..* (П. Гулак-Артемовський); *— Чи швидко підемо заміж, чи ще довгенько будемо перебендювати? — спитала мати в дочки* (І. Нечуй-Левицький); *— Положи свою панєнку* [панянку] *вздовж лавки, візьми два дубці, та вдвох як вмолотимо її, наче сирий сніп, одразу покине перебендювати, шовковою і гречною стане* (М. Стельмах).

2. Говорити багатослівно, звичайно пересипаючи свою мову жартами. *Це вже мої баба Тетяна самі кіно ставлять. О, це вони вміли — перебендювати: перекривляти голоси та розігрувати в ролях давнє й сьогочасне* (Г. Тарасюк).

ПЕРЕБЕ́НДЯ, і, *ч. і ж., розм.* 1. Вередлива, капризна, перебірлива людина; вередун, вередуха. *Капризує наш перебендя* (з переказу).

2. Людина, яка вміє весело, дотепно що-небудь розказати, проспівати і т. ін. *Вперше слухала* [Леся] *від сліпого кобзаря пісню про Кармеля і жандарма, що гримав тоді на старого. Тепер вона вже знає, за що погрожував жандарм запроторити перебендю в холодну* (М. Олійник); *— Оповідка, яку ви .. прослухали, нагадала мені про те, як один дотепний потішник-перебендя так само вміло і не без пожитку дійняв словом жаднючого багатія-купця* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПЕРЕБЕНКЕТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* Закінчити бенкетувати. *До ранку гуляки перебенкетували.*

ПЕРЕБЕ́РІЯ, ї, *ж., діал.* 1. *(з великої літери).* Свято Маланки на Буковині. *Найвідоміша всій країні Маланка — напевно, та, що з села Вашківці Вижницького району, де вже традиційно влаштовують свято Переберії (від слова "перебиратися", "перевдягатися"), на яке з'їжджаються тисячі туристів* (з газ.).

2. Костюми, у які перевдягаються під час цього свята. *Марія переберію брати не брала — якось не випадало християнам маланкувати серед літа, але щоб не засмучувати Естер із дітьми, дала Андрієві від різдвяної циганськоїноші широкого капелюха* (М. Матіос).

ПЕРЕБИВА́ЛЬНИК, а, *ч.* Майстер, який перебиває меблі. *Перебивальник диванів.*

ПЕРЕБИВА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **перебива́льник.** *Перебивальниця меблів.*

ПЕРЕБИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перебива́ти** і стан за знач. **перебива́тися** 5. *— Мазохіст, — перебив Тріщин .. Вишневичка вдала, що не помітила Тріщинового перебивання* (Л. Мартович); *За два роки голодного перебивання в місті цілком виробив* [Левко] *і оформив основний закон людського існування* (В. Підмогильний); *У 1798 р. А. Зенефельдер застосував техніку гравірування й перебивання на камінь* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕБИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПЕРЕБИ́ТИ,** б'ю, б'єш, *док.* 1. *тільки док., кого, що.* Убити всіх або багатьох, одного за одним. *Татари, виловивши або перебивши людей на майдані та між хатами, пішли поза хату шукати по бур'янах тих, що сховалися* (А. Чайковський); *— Ого! Оце то постріл! Та ви, бачу, голубе, за раз переб'єте все наше мисливське поголів'я* (Іван Ле); *Всю болгарську сторожу перебили зрадники-болгари* (П. Загребельний).

2. *що.* Розділяти ударом надвоє; ударом ламати, пошкоджувати що-небудь. *— Навіщо ж перебивати йому ноги?* (П. Загребельний); *З наскоком Еней на Турна напустив, Оддячивши йому сто з оком, І вражу шаблю перебив* (І. Котляревський); *— Скільки народу пропало марно-марнісінько. Батогом обуха не переб'єш. Як було, так і лишилося...* (А. Головко); *Якийсь печеніг підскочив збоку до нього й перебив ліву руку — князь Святослав випустив щит, але мав ще меч* (С. Скляренко); *Десь через сорок хвилин бою розривна куля влучила мені в праву руку, перебивши кістку вище ліктя* (М. Андрусяк); *// безос. Це кінь з їхньої батареї, що йому перебило кряж* (І. Багряний); *Йому перебило ліву руку, але біль не відчувався* (О. Ульяненко); *// перен., розм.* Переділяти, перегороджувати що-небудь. *Полізли в нову будівлю й сліпі, й криві, й безногі; полізли й почали клопотатися. Позабивали декілька вікон, велику світлицю перебили перегородками, наробили окремих захистів легеньких* (Панас Мирний).

3. *що, кому, перен.* Якимсь втручанням, чим-небудь припиняти, порушувати вияв, розвиток, хід чого-небудь. *Настя не хотіла перебивати Павлові танців і сиділа, і дивилась, як люди веселились* (Леся Українка); *Помилка в композиції перебиває глядачеві насолоду від .. життєрадісної картини* [кінокартини "Свято"] (О. Довженко); *Стук у вікно перебиває його думки. Він прислухається* (Н. Рибак); *Кожен раз,*

тільки Галя розгуляється — доноситься до неї викрик братів і на який час переб'є гулянку, затривожить Галю (Панас Мирний); // *також без дод. і з інфін.* Заважати кому-небудь щось робити. — *Ви мені перебиваєте читати,* — *сказав* [Харитін] (І. Нечуй-Левицький); [Г а в р и л о:] *Може, до Наді підем?* [Т р о х и м:] *У неї Микола, мабуть, сидить, нащо їм перебивати...* (О. Корнійчук); // *у чому і без дод.* Перешкоджати кому-небудь здійснити, завершити щось. *Вона була би дуже радо зарядила сходини зо Славком зараз тоді, як поздоровіла, та тільки перебила їй у цім її тітка, що якраз приїхала до неї* (Л. Мартович); — *Ви — художник?..* — *Мрію стати художником. Вчився, війна перебила* (Д. Ткач); // *кого, що, також без дод., зі сл.* м о в а, с л о в а, о п о в і д а н н я *і т. ін.* Перериваючи, не давати висловитись. — *Василю! сядь лишень біля мене та слухай, не перебиваючи, що я тобі скажу* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Іван перебивав Соломіїне оповідання та все поривався розповісти про свої пригоди* (М. Коцюбинський); — *То так було,* — *зачав Короп, але Гриць перебив:* — *Чекай, най я скажу!* (Л. Мартович); *Господаря річ перебивши раптово, До гурту поривисто наблизивсь поет: — Даруйте, хотів би я змовити слово* (М. Бажан); — *Проблема меблів справи не стосується,* — *сердито перебила його суддя* (О. Чорногуз); // Починати звучати одночасно з іншим звуком. *Звуки двох віолончелей перебиває барабан* (Ю. Яновський); // Переважаючи силою, заглушувати, робити менш відчутним (неприємний запах, смак і т. ін.). *Линув тонкий запах польових квітів, який трохи перебивав гіркуватий запах золотистої кульбаби* (Г. Пагутяк); — *І страву з неї* [дощової води] *варите?* — *І страву варимо... Тільки в борщ треба цибулі та часнику багато накришувати, щоб затхлість усю перебити...* (О. Гончар).

4. *що, розм.* Не давати придбати або одержати що-небудь, захопивши, купивши і т. ін. раніше або запропонувавши більшу ціну. — *Се баришівники з-над російської границі .. Я їм перебив торг, то тепер вони не дарують мені* (І. Франко); *Дід Бережана перебив дідові Худика купівлю млина, давши за нього панові на пару сотень лей більше* (І. Муратов).

5. *що.* Розбивати все або багато чого-небудь, одне за одним. — *Анцихристову посудину усю переб'є* [Радько], *народ із кабака розжене* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Мартин і Оверко забігли на Іванове подвір'я. Тут потрощили все: вибили вікна, зірвали двері, розвалили піч, перебили посуд* (К. Гриб); // *також на що.* Роздроблювати, подрібнювати що-небудь. *Цокотів комбайн і на кукурудзяному масиві. Та ось "кукурудзяник" зупинився, і Снігур і робітники почули лайку .. — Хіба це робота? Качани перебиває на полову* (П. Автомонов).

6. *що.* Збивати ще раз, повторно, роблячи пухкішим, пухнастішим (про пух, пір'я, волос і т. ін.). *Подушки на його ліжкові перебивала* [Христя], — *мов надуті, лежали вони, не видаючи ніде ні зморщечки, ні складочки,* — *пухкі та високі!* (Панас Мирний); *Взяла* [Марія] *.. з полу Тихонів кожух і помостила в боки на лаві і подушку перебила пухкенько — поклала в голову, застелила рядном* (А. Головко).

7. *що.* Забивати в інше місце. *Перебити цвях.*

8. *що.* Переносити зображення з одного матеріалу на інший. *Спочатку фарби наносять на пластину з уже заготовленим малюнком, а потім перебивають на виріб* (із журн.); — *Нащо мені перебивні картинки?! Га?! Перебий їх собі на лоба!* (В. Нестайко); // Оновлювати старе татуювання або наносити на його місце нове зображення. *Невдалі експерименти або невлучні татуювання доводиться освітлювати або перебивати* (з газ.); *Дівчина розповідає, що до їхнього салону час від часу приходять клієнти, які хочуть перебити старі татуювання* (з газ.).

9. *що, спец.* Оббивати заново (меблі). *М'які меблі можна просто перебити. Для цього знадобиться нова тканина й степлер* (із журн.).

◊ **Відбива́ти (відбира́ти, перебива́ти) / відби́ти (відібра́ти, переби́ти) хліб** *див.* **відбива́ти; (1) Перебива́ти / переби́ти го́лод** — трохи вгамовувати голод. *Працювали з ранку до вечора .. Приносив хто-небудь хліба, майстри похапцем, не кидаючи роботи, сяк-так перебивали голод* (С. Васильченко); — *Ти знаєш, що тютюн перебиває голод?* (В. Шкляр); *Перебивши голод якимись субтропічними щавлями та лопуцьками, хлопці вклалися спати у курені* (Іван Ле); **(2) Перебива́ти / переби́ти доро́гу** *кому* — перешкоджати кому-небудь здійснити якийсь намір, переважно випереджаючи в чомусь. — *Уже як пани зуби нагострили на ту* [хлопську] *касу, то її з'їдять.., а ми перебиймо їм дорогу* (І. Франко); **(3) Перебива́ти / переби́ти сон:** а) невчасно будити. *Василько спросоння позіхав. Йому перебили сон* (А. Хижняк); *Через те, що Григорій перебив їй перший сон, у неї страшенно боліла голова* (П. Загребельний); б) не давати заснути. *Я почував себе вкрай зле, намагався спати, але думки перебивали сон, а сон думки* (Ю. Покальчук); **(4) Переби́ти / перебива́ти ру́ки** — розняти ударом руки, з'єднані двома особами на знак якої-небудь угоди. *Дмитро Мотуз сів поруч з дідом. Дід подав йому руку. Старий пасічник Оникій перебив їм руки* (І. Нечуй-Левицький).

ПЕРЕБИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПЕРЕБИ́ТИСЯ,** б'ю́ся, б'є́шся, *док.* 1. Ставати пошкодженим, зруйнованим і т. ін.; ламатися. *І пішла демонстрація бабиної сили: і осі ламалися, і шворні лопалися, і обіддя розпадалися, і війя перебивалися* (Остап Вишня); *Палажка .. вперіщила граблями по воротях .. Граблі перебились пополовині* (І. Нечуй-Левицький); *От він уже недалеко... аж бачить, перебилася надвоє гостра шабля — вірна подруга старого богатиря Бурляя* (А. Кащенко).

2. Розбиватися (про все або про велику кількість чого-небудь). *Шеф-кухар ресторану розповів, що торік, коли землетрус був майже 9 балів за шкалою Ріхтера, будівля готелю не постраждала, а от посуд перебився майже весь* (з газ.).

3. *тільки док., розм.* Побитися з усіма або багатьма. *З усіма ж не переб'єшся. Ну, одному-другому юшку з носа пустили, зблизька роти позамикали, а здалеку ж не замкнеш* (С. Васильченко).

4. *перен.* Через якесь втручання припинятися, порушуватися (про вияв, розвиток, хід чого-небудь). *Від дзвінка сон перебивається.*

5. *чим, на чому і без дод., розм.* Зазнавати матеріальних нестатків, обходитися якийсь час малим. *Моя підготовка до інституту була недостатньою .. Тому вчився я поганенько. Нерівно. Через те мені не дали стипендії, і перші два роки я перебивався уроками* (О. Довженко); *Батько відділив його, і на розкиданих чотирьох десятинах Євдоким перебивався сяк-так, більше кохаючи круторогих, аніж свою Олену* (М. Стельмах); [Г а л я:] *Он у мене золота медаль є; збуду її, переб'юся як-небудь, поки місце добуду...* (Панас Мирний); *Страшно стало Марії. Як перебитися до зими, щоб хоч ці гроші, що є, за літо не розтратити?* (Р. Іваничук); // Терпіти певний час якісь незручності, невигоди і т. ін. *Прийшли*

Петрущак із дружиною й Петро Стефанюк. Щось там не поладили з господарями. Перебивалися в нас, доки не підшукали собі житла (М. Андрусяк); *Вона слухає ніч, схилившись то в головах своїх дітей, то біля чоловіка .. Нехай вони посплять, а вона вже якось і так переб'ється* (В. Кучер).

6. *тільки док., розм.* Дуже перевтомитися, виснажитися. *Яків так перебився та знеміг, що вже не вставав з постелі* (Панас Мирний).

7. Переноситися з одного місця на інше (про зображення). *Слова й букви частково перебилися на аркуш, котрий лежав під низом* (А. Кокотюха).

8. *тільки недок.* Пас. до **перебива́ти.** *Часто сміх той перебивався кашлем, а очі світились і обличчя палали* (Леся Українка); *Розмова на який час перебивалась окремими короткими фразами та сміхом* (М. Івченко); *Тонкий запах яблук перебивався міцним духом васильків, любистку, свіжої м'яти та чебрецю* (Ю. Логвин); *Зображення наноситься фарбами на гладеньку поверхню дошки, а потім під тиском перебивається на папір* (з публіц. літ.).

◊ **(1) Перебива́тися з копійки на копійку** — жити дуже бідно, терпіти нестатки. — *Так .. заробітки нікчемні. Перебиваєшся, як Аллахові угодно, — з копійки на копійку* (Іван Ле); *Якщо у квартирі живуть пенсіонери, які ледве перебиваються з копійки на копійку, це одразу видно* (з газ.); **(2) Перебива́тися з хліба (з ю́шки) на во́ду (на сіль, на квас)** — бідувати, терпіти нестатки. *Жив я в часи мого студентства, як водиться, на краю міста і, як і більшість моїх товаришів, перебивався з хліба на квас* (Г. Хоткевич); *Мусіла, значить, його дружина перебиватися з хліба на сіль та жити в неможливих злиднях* (М. Хвильовий); *Так і жили Гулущуки — з хліба на воду перебиваючись* (С. Чорнобривець); *Не вірилося, що тут жили споконвічні наймити і бідарі, перебиваючись з юшки на воду* (В. Кучер).

ПЕРЕБИВА́Ч, а́, *ч.* 1. Те саме, що **перебива́льник.** *Перебивач меблевої фабрики.*

2. Той, хто перебиває (у 8 знач.) зображення. *Перебивач малюнків.*

ПЕРЕБИВА́ЧКА[1], и, *ж.* Жін. до **перебива́ч.** *Перебивачка зображень.*

ПЕРЕБИВА́ЧКА[2], и, *ж., розм.* Малюнок із клейовим шаром, який наліплюють на що-небудь. *У Києві з'явились стильні тату-перебивачки із цитатами відомих українських письменників* (з газ.).

ПЕРЕБИ́ВКА, и, *ж., розм.* Те, що перебиває (у 3 знач.) що-небудь. *Шпортання по кухні двох жінок .. і така ж безтолкова, стрибкувата розмова, вся в хвостах перебивок і обірваних, та так і не підібраних речень, змучували чоловіка досить хутко* (О. Забужко).

ПЕРЕБИВНИ́Й, а́, е́. Признач. для перенесення зображення з одного матеріалу на інший. *Олесь і Владик .. грали на перебивні картинки, чий дельфін буде пливти довше у них перед очима* (П. Панч); *Всі їхні зошити й підручники були обгорнуті білим папером, а ті обгортки — геть у квіточках і перебивних картинках* (В. Нестайко).

ПЕРЕБИ́ВЧАСТИЙ, а, е, *розм.* Який перебивається (у 4 знач.). *Почалася метушня, перебивчаста розмова, перепити — увесь той безлад, що буває при несподіваних зустрічах* (М. Стельмах).

ПЕРЕБИНТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр пас. до **перебинтува́ти.** *Степура, уже з перебинтованими ногами, сидів біля поваленого тину, недалеко від .. колодязя з журавлем* (О. Гончар); *Тур з перебинтованою рукою проголошував самостійну Україну* (Б. Харчук); — *Наступного ранку я прокинувся у величезній прохолодній палаті в міській лікарні Флоріанополіса. З перебинтованою головою і купою болючих подряпин на лиці* (М. Кідрук); // **перебинто́вано,** *безос. пред. Фотель потьмянів. Тепер він майже чорний, увесь подертий .. Його перетинки ретельно й неодноразово заізольовано липкою стрічкою, сто разів перебинтовано* (І. Роздобудько).

ПЕРЕБИНТО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перебинто́вувати** і **перебинто́вуватися** 1. *Після перелому ребер не завжди потрібне перебинтовування* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕБИНТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕБИНТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що.* 1. Забинтовувати всю поверхню або велику частину чого-небудь, оббинтовувати когось. *Моньку влучено у стегно. Його перебинтовували, і він постогнував* (Б. Харчук); *Я оглянувся розгублено на двох зв'язкових, які сиділи поруч, і побачив, що один із них поспіхом перебинтовує долоню* (А. Дімаров); *Він уже не лежав, а ходив по кімнатах з забинтованою головою. Її перебинтувала йому Антоніна Іванівна* (М. Трублаїні); *Після того, як Бунч оглянув і перебинтував поранену, її перенесли в тісну комірчину капітана Пабло* (Ю. Бедзик).

2. Розбинтувавши, забинтовувати повторно, змінювати пов'язку. *Мені закортіло бути поруч нього в тому далекому госпіталі... Я сидів би коло тата день і ніч, давав би йому води, перебинтовував* (В. Кава).

ПЕРЕБИНТО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕБИНТУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. Перебинтовувати себе. *Матроси змогли самі перебинтуватися* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **перебинто́вувати.** *Після операції нога ретельно перебинтовується* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕБИНТУВА́ТИ *див.* **перебинто́вувати.**

ПЕРЕБИНТУВА́ТИСЯ *див.* **перебинто́вуватися.**

ПЕРЕБИРА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для перебирання чого-небудь. *Ширина стрічки перебирального стола та швидкість її руху дають змогу вручну відібрати травмовані чи пошкоджені хворобами бульби* (з наук. літ.).

ПЕРЕБИРА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перебира́ти** і **перебира́тися.** *Як же спокійно думається за автоматичним перебиранням гречаної крупи чи хоча б за чищенням картоплі* (Ірина Вільде); *Сміючись, розказувала* [пані], *як сьогодні Христя здивувалася її в'язанню, її швидкому перебиранню пальцями* (Панас Мирний); *Думки гойдалися широкою амплітудою: від тваринного страху .. до коротких періодів опанування собою, відстороненого, ніби не з нею це сталося, перебирання варіантів спасіння* (Г. Вдовиченко).

ПЕРЕБИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕБРА́ТИ,** беру́, бере́ш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Розбираючи, беручи в руки одне за одним, переглядати все або багато чого-небудь. *Після вечері Онися одчинила здорову скриню .. й почала перебирати та складати сорочки, наволочки, простирадла, сувої полотна, привезені од матері, й ті, що понаносили приданки* (І. Нечуй-Левицький); *Цілими днями копаються ті люди* [археологи] *на кургані, перебирають кісточки якихось далеких предків* (О. Гончар); *Учора вона перебрала усі папери, що зосталися після покійного і нічого не знайшла* (Панас Мирний); // Сортуючи, відбирати придатне для вжитку, використання. *По обіді вона перемивала масло, перебирала крашанки, солила сир, важила, міряла* (Л. Яновська); *Залишилося тільки просушити, перебрати — і вже насіння готове до весни* (П. Запаренко).

2. *що.* Доторкатися до частин, складників чого-небудь, перехоплюючи їх пальцями одне за одним, по черзі. — *Як заговориться, як обіпреться рукою об голову та пальцями перебира своє волосся, чорне, як смоль, та м'якеньке, як шовк...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Ганка сидить на своєму камені, вдивляється в далечінь, перебирає в руках намисто і тихо наспівує журливу пісню* (О. Іваненко); *Кобзар потяг кобзу, притулився до неї, як козак до коханої, і перебрав пальцями струни* (П. Панч); *Омелько забрав у неї інструмент, перебрав струни, прислухаючись, як вони настроєні* (Ю. Логвин); * Образно. *Ледь-ледь перебирає листя одинокої берези на околиці лісу невиспаний вітерець* (В. Бабляк).

3. *тільки недок., чим.* Робити якісь одноманітні, однакові рухи чим-небудь. *Грицько .. манив до себе дитину, а воно.., перебираючи ручками і держачися за лавку, плентало ніжками та реготалося, ідучи до батька* (Ганна Барвінок); *Карий кінь нетерпляче перебирав ногами* (Я. Галан); *Надимався — щоки, мов пузирі, пітнів, перебирав губами, але нічого не можна було зрозуміти* (Яків Баш); *Кліщ упав на підлогу, безпорадно перебираючи в повітрі лапами* (В. Владко).

4. *кого, що, перен.* Уявляти, згадувати, відтворювати в пам'яті послідовно все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Довго не спали. Перебирали події сьогоднішнього дня* (А. Головко); *Нимидора сидить та й сидить, в котрий уже раз перебирає життя своє удовине* (М. Олійник); // Послідовно переглядати, оцінюючи кого-, що-небудь, вирішуючи щось. *Кожного з своїх перебирали та перетирали пани на зубах, і всякий раз верталися вони до тієї проклятої волі, котра гострим ножем стала впоперек їх горла* (Панас Мирний); *Пригадували прикмети, з яких можна пізнати відьму, перебирали всі способи на неї* (М. Коцюбинський); *Я перебирав всі варіанти того, що може статися далі* (Д. Білий); *Потім ми перебрали професії, на які я мав право претендувати в моєму становищі* (Ю. Яновський); // *що, спец.* Послідовно підбираючи за певним принципом, правилом і т. ін. якісь значення, варіанти тощо, знаходити необхідне, відповідне. *Алгоритм пошуку максимуму послідовно перебирає елементи масиву* (з навч. літ.); *Для ідеального розміщення / маршрутизації компонентів необхідно перебрати всі можливі варіанти* (з наук. літ.).

5. *тільки недок., ким, чим і без дод., розм.* Проявляти розбірливість у чомусь, бути вередливим, капризувати. [Н а т а л к а:] *Не рівняйте мене, пане виборний, з городянками: я не вередую і не перебираю женихами* (І. Котляревський); *Дякуючи тому, що в неї є на цей раз припасені гроші, вона може перебирати, "вередувати" та повагом шукати такого місця, що відповідало б її бажанням* (Л. Яновська); *Недаром прості люди, кажуть: хто їсть мало та ще й перебирає, той не робітник, а казна-що* (П. Колесник).

6. *тільки док., що, розм.* Беручи поступово, у декілька прийомів, забрати все або велику кількість чого-небудь. — *Та й перебрав же, вражий син, до гаспида грошей, і пообманював таки .. і токового, і деяких прочих* [інших] *приказних* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Котрий же з тих сержантів — його суперник? .. Мабуть, отой циганкуватий, що газиком до робкоопу щотижня підскакує якраз за гуталіном — весь гуталін перебрав...* (О. Гончар); // Скористатися послугами всіх по черзі або багатьох. — *Боюсь, коли б мені не довелося залишитися вдівцем. Але що зробиш? Уже всіх знахурів на Запорожжі перебрали. Якого тільки зілля вона не пила* (С. Добровольський); *Вже скільки тих лікарів перебрали, а всі погоджуються на одному: хвороба серйозна, необхідна хірургія* (М. Олійник).

7. *перев. док., що, чого, розм.* Брати зайве, більше ніж треба. *В господі Присташів іще вчора запримітили, що нема Захара, та великої ваги цьому не надали: грошей він не перебрав, навпаки, — ще йому дещо припадало* (А. Кримський); // *що, чого і без прям. дод.* Уживати понад міру, дуже багато (спиртного, ліків і т. ін.). *Вздовж довгого столу, тут і там, сиділи ті з гостей, котрі або ще не хотіли спати, або не могли зрушити з місця, перебравши хмільного* (В. Гжицький); — *Ой, я не п'ю, — комизиться Ляля. — Що, вчора перебрала? — шпигає Франьо* (Ю. Винничук); *Діму завезли у Сколе в реанімацію. Він перебрав заспокійливих* (Любко Дереш).

8. *що.* Розібравши на частини для ремонту, знову збирати. *Робота була забарна, вимагала терпіння і великого напруження всіх сил, — .. треба було перебрати кожну деталь компресора, вигнути труби для стисненого повітря* (Д. Бедзик).

9. *кого, що, рідко.* Брати в кого-небудь, приймати, одержувати від когось. *Орядин повернув додому. Одержавши звістку про спадщину, прибув, щоби перебрати її* (О. Кобилянська); — *То пан пропонує мені зраду? — Кречовський враз зблід і машинально потягся рукою до шаблі, але Зорка перебрав її, ще коли садовив його на коня* (П. Панч); *Вишата, вже сидячи верхи, перебрав у нього дівчину, всадовив її поперед себе* (І. Білик); // *у сполуч. зі сл.* н а с е б е. Брати на себе все або багато чого-небудь (про те, що дуже обтяжує, передбачає велику відповідальність і т. ін.). — *З цієї миті я перебираю командування на себе* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Вміла вона поділити з товаришами яку завгодно небезпеку, а клопоти — чисто всі — перебрати тільки на себе* (Ю. Смолич); — *Ось побачиш — Федір Іполитович перебере на себе геть усю відповідальність* (Ю. Шовкопляс).

10. *що.* Переймати (у 4 знач.) від кого-небудь. *Завжди цікаво спілкуватися з різними людьми, перебирати від них щось нове, ділитися своїм* (з газ.); *Дпангі перебрав рибальське майстерство від свого батька — Бокудиного діда — Нкала* (Ю. Смолич).

11. *у що і без дод., розм.* Те саме, що **переодяга́ти.** — *Ходіть до моєї канцелярії, хлопці, зігрійтесь трохи, зараз вас переберемо!* (І. Франко); *Її* [наречену] *вже перебрали, й тепер вона була в дівочій сорочці.., уся в намисті, золотих і срібних обручах* (І. Білик).

Вибива́ти (перебира́ти) нога́ми *див.* **вибива́ти; Перебира́ти чо́тки** *див.* **чо́тки.**

◊ **(1) Перебира́ти (перегорта́ти, перетру́шувати) / перебра́ти (перегорну́ти, перетруси́ти) у па́м'яті (в голові́, у ду́мці)** *кого, що* — обдумувати що-небудь, пригадуючи або уявляючи в точній послідовності згадуване. *Катруся почала в голові перебирати тих парубків, які могли б її посватати* (Н. Кобринська); *Навколо була тиша. Дівчина перебирала в пам'яті своє життя* (Л. Дмитерко); *Поки вона спокійно йде селом, ще й ще перетрушує в пам'яті всі оповідання, принесені людьми з скитка* (М. Стельмах); *Він перебрав у думці усі діла, які траплялись в волості за останні часи* (І. Нечуй-Левицький); *Я перегорнув у пам'яті всі дрібниці нашого приїзду, перебування у Варшаві — і холодний піт виступив мені на чолі* (Олесь Досвітній); *Андрій тривожно й швидко перебрав у пам'яті все, що будь-коли й будь-кому писав на теми політичні* (І. Багряний); **(2) Перебира́ти (перетира́ти) / перебра́ти (перете́рти) язико́м (язика́ми)** *кого, що, несхв.* — детально обговорювати, всебічно оцінювати кого-, що-небудь або обмовляти когось. *Молодиці перебра-*

ли язиком усіх дівчат на селі, пересудили і багатих, і бідних (І. Нечуй-Левицький); — *От ви, баби, — без злості говорить Нечипір, — кого хочеш перетруть язиками. Дівчина як дівчина* (М. Зарудний); **(3) Перебира́ти (розбира́ти) / перебра́ти (розібра́ти) по кісточка́х ([усі] кісточки́, [усі] жи́лочки)** *кого, що, зневажл.:* а) до дрібниць характеризувати, оцінювати кого-, що-небудь, займаючись пересудами. *"Та замовчіть ви, язикаті!" — жбурляє цигарку Петро і береться за лопату. — "Звикли всіх по кісточках перебирати"* (М. Чабанівський); *Безжалісні дівчатка почали по кісточках розбирати нового вчителя* (О. Іваненко); — *Перебирають один одного по кісточках — то із заздрощів, то з власної неприязні* (І. Цюпа); *Наперед уже уявляв їхню зустріч .. Перебравши кісточки однокурсників, перейдуть до викладачів, згадуватимуть їхні дивацтва* (Є. Гуцало); б) дуже лаяти, ганьбити кого-небудь. *І не було того дня, щоб не було суду над Яковом; вона .. перебирала усі жилочки його, — так не ворогують чужі, так не гризуться запеклі вороги* (Панас Мирний); в) глибоко обдумуючи, детально аналізувати що-небудь. — *Перш ніж почати працювати із цим приладдям, мусимо оцю роботу, — показав Петро Михайлович малюнок на папері, — розібрати по кісточках* (С. Васильченко); **(4) Перебра́ти / перебира́ти че́рез мі́ру (че́рез край):** а) перевищити усталену норму, прийняті правила чого-небудь; перебільшити що-небудь. *Регіт орочів з рибальської артілі, які чули цю розмову, ясно показав Міке, що він перебрав через край* (І. Багмут); *Коли найстарший син Ростислав склав атестат зрілості, Орест Білинський схаменувся, що перебрав міру, націливши синів на надто однобічні інтереси* (Ірина Вільде); б) випити зайву кількість хмільного. *Дехто з шляхетства, що бенкетували, порозходились, а другі, перебравши через край, поснули під лавками* (О. Стороженко); *Раз тільки, перебравши через міру, .. завів* [піп] *про те* [легковажність попаді] *розмову з нею, прохав, аж плакав, кинути таке життя* (Панас Мирний); **Перетира́ти (перебира́ти, перемина́ти** *і т. ін.)* **/ перете́рти (перебра́ти, перем'я́ти** *і т. ін.)* **на зуба́х** *див.* **перетира́ти.**

ПЕРЕБИРА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПЕРЕБРА́ТИСЯ,** беру́ся, бере́шся, *док.* 1. Переходити, переправлятися через що-небудь, звичайно долаючи якісь перешкоди. *Народу було ще мало. Лиш де-не-де перебирались через грязьку вулицю зігнуті пішоходи* (М. Коцюбинський); *Сковзаючись і витягаючи один одного за руки, перебиралися* [бійці] *через насип* (О. Гончар); *Треба було поспішати, щоб завидна перебратися через Карпати* (С. Журахович).

2. *на що, в що, куди.* Переміщатися, переходити з одного місця на інше, в інше. *Перебираючись з місця на місце, він набрів аж на Басарабію* [Бессарабію] (І. Нечуй-Левицький); *Варта перебралася знадвору в теплий засторонок* (Я. Качура); *Діана роздрукувала розшифрування розмов і перебралась на диван* (М. Кідрук); // *також з інфін.* Переходити, переїздити на нове місце проживання; переселятися. *Він спершу нізащо не хотів перебиратися до нової домівки* (І. Франко); *"Перебирайся жити до мене", — сказав я* (М. Дочинець); *Родина Бровченків перебралася в маленький будинок по той бік вулиці* (О. Десняк); *Вона перебралася до Шотландії два з половиною роки тому* (О. Авраменко).

3. *розм.* Те саме, що **переодяга́тися.** *Анничка побігла з нею в хату, взяла сорочку й полізла на піл перебиратися* (Марко Черемшина); *Невірних до гарему не пускано, тому вірменки, що, як ніхто, знались на жіночих прикрасах, грекині з рідкісними тканинами з островів, венеціанки з оксамитом і мереживами вимушені були перебиратися мусульманками* (П. Загребельний); *Ілько з Юрком перебралися в чужі кафтани* (П. Козланюк); *Флавіан, перебравшися за монаха.., подався до монастиря* (І. Франко).

4. *тільки недок.* Пас. до **перебира́ти** 1, 2, 4, 8, 10, 11. *Починаються суперечки і скиглення, гарячково перебираються — і незмінно відкидаються — десятки всяких варіантів* (М. Дашкієв).

ПЕРЕБИРА́Ч, а́, *ч.* 1. Той, хто перебирає, сортує що-небудь. *Як каже перебирач відходів, сюди машини возять непотріб вночі. Висипають купами перед основною площею звалища* (з газ.).

2. Пристрій для перебирання, сортування чого-небудь. *Далі бульби й домішки надходять у підіймальний барабан, на транспортер-перебирач і в бункер* (з наук. літ.).

ПЕРЕБИРА́ЧКА, и, *ж.* Жін. до **перебира́ч** 1. *Перебирачка овочевого відділу.*

ПЕРЕБИ́ТИ *див.* **перебива́ти.**

ПЕРЕБИ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переби́ти.** *Офіцери були перебиті, а генерал Гофман піднятий на штики своїми нижніми чинами* (О. Довженко); *Довго боліло крильце перебите; Чайці ж про теє й дарма* (Я. Щоголів); *Поруч, у заростях, лежало перебите і вивітрене, як перепрана ганчірка, весло* (Іван Ле); *Перед палацом .. поріс бур'ян та чорнобиль, заглядаючи у дзеркалеві* [дзеркальні] *вікна палацу, з половини перебиті* (Панас Мирний); *Його маленька світличка перебита була в кінці, і за тією пересічкою шальовочною* [шалівковою] *він спав* (Б. Грінченко); *Ми жили у сусідніх кімнатах. Ти показував мені кожен свій новий пірсинг і перебите татуювання* (І. Карпа); // *у знач. прикм. зі сл.* б и т и й. Якого багато разів били, громили. *І от якось примчало на тім боці зо Дніпра декілька тисяч шведів — битих, перебитих* (Ю. Яновський); // **переби́то,** *безос. пред. Варту було перебито* (С. Тельнюк); *Праву йому руку перебито, груди прострелено* (Остап Вишня); *Оце він і є, наш з тобою весільний танець — колись нам його перебито* (О. Забужко); *Перебито на дрізки весь посуд* (О. Довженко).

ПЕРЕБИ́ТИСЯ *див.* **перебива́тися.**

ПЕРЕ́БІГ, у, *ч.* Дія за знач. **перебіга́ти, перебі́гти.** *Це ж для людства — навіть ще не вчора! Півстоліття — це ж хвилина, мить! Перебіг сліпучий метеора, Що не встиг упасти і згоріть!* (М. Рильський); *Крейдяні гори, снитесь ви мені, до мене приносять вас мрії нічні, по рейках далеких коліс перебіг, і місяць, заплутаний в травах густих...* (В. Сосюра); *Кошовий Кирдяга стежив за перебігом бою з явним незадоволенням* (О. Довженко); — *Я нічого не знаю про перебіг нового досліду, але переконаний у правильності свого винаходу* (В. Собко); *Сам Ейнштейн відзначав, що при потужних силах гравітації відбувається вповільнення перебігу часу й викривлення простору* (І. Роздобудько); *Лікарі без особливого ентузіазму водили молоточками перед очима дитини, не надто вникали в перебіг хвороби* (М. Матіос).

ПЕРЕБІГА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перебіга́ти.** *Це перебігання японських, американських, австралійських, російських юрмищ із камерами, ця надмірність естетики, не надто виправдана, все це може швидше нагадувати Вокзал Усіх Часів* (Ю. Андрухович); *Розговорився* [полковник] *про ставлення офіцерів до рядових, до старшин, про перебігання солдатів на той бік до ворога* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Вона пильно стежила за його обличчям, за неспокійним перебіганням малих брунатних оченят* (Н. Рибак).

ПЕРЕБІ́ГАТИ, аю, аєш, *док., що, розм.* Ви́бігати в чомусь або як-небудь упродовж певного часу; пробігати. *Всю зиму надворі босоніж перебігали* [діти] (М. Стельмах); *Якби тільки вчитель дозволив босоніж заходити до класу... Я й босий зиму перебігаю!* (О. Гончар).

ПЕРЕБІГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПЕРЕБІ́ГТИ,** іжу́, іжи́ш, *док.* 1. Бігом пересуватися з одного місця на інше, в інше. *Скільки він не шпурляв, щури не тікали з складу. А тільки перебігали з місця на місце* (М. Йогансен); *Гуро швидко перебігав від одного дерева до другого* (В. Владко); *Як тільки звернув* [Анатолій] *на неї увагу, вона перебігла до іншого віконця і припала до скла* (М. Руденко); *Слід тихцем перебігти в інше місце, подалі від цікавих очей, і чекати на сьогоднішнього знайомого* (С. Процюк); * Образно. *Легенький вітрець подихає з теплого краю, перебігає з нивки на нивку, живить, освіжає кожну билинку...* (Панас Мирний); // *перен.* Швидко йти, проходити, змінюючись у свідомості; переходити, переключатися на що-небудь інше (про думки). *Перебігають в голові думка за думкою* (І. Муратов); *Все життя моє вмить перебігло перед очима* (М. Коцюбинський); *Думки перебігли до лікарні, де чекає завтрашнього ранку Сергій Боровик* (В. Собко); // *перен.* Відтворювати в думках, уяві. *Парубок .. задивився на один хутір, на другий; пригадав хазяїнів їх, перебігав у пам'яті їх дочок* (Панас Мирний); *Він .. перебіг думками давню історію й зауважив скрізь культурний широкий розвиток через просвіту, через знання науки* (І. Нечуй-Левицький).

2. *що і без прям. дод.* Пробігати через що-небудь; бігом, швидко минати щось. *Разом обойко перебігали вони темні сади, де рожевії квіти пахли й вода дзюрчала* (Марко Вовчок); *Де-не-де попереду нас із хуркотом перебігали по лататтю сполохані курочки* (Олесь Досвітній); *Обоє вони перебігли греблю і вибігли на пригорок* (І. Нечуй-Левицький); *Франка перебігла вулицю і повернула в Потік* (С. Чорнобривець); *Наша автомашина перебігла вулицями великого села* (І. Волошин); // *кого.* Перетинати кому-небудь дорогу або випереджати когось. *А на тихому Дунаю Нас перебігають Січовики-запорожці* (Т. Шевченко); *Хлопці будуть, як лошачки, то перебігати діда, то лишатися далеко позаду, а Оксана буде все йти разом* (В. Стефаник).

3. Переходити на бік ворога, противника. *Діти духом почули зрадливу Андрієву думку і з дивною легкістю перебігають у ворожий табір* (С. Васильченко); *— Косінський вийшов з П'ятки, до півночі був бій, багато наших перебігають на той бік, а інших полягло* (Іван Ле); *— Зрадник знайшовся. Іще вдень до ворогів перебіг* (М. Стельмах).

4. *що і без прям. дод.* Швидко переглядати, прочитувати що-небудь. *По тілу йшла йому солодка втома, і він, ще перебігаючи рядки газет, заходився роздягатись* (М. Івченко); // Швидко переходити з предмета на предмет (про очі, погляд). *Пожовклі карти Рукопису старого помаленьку Перебігають стомленії очі* (І. Франко); *Його очі швидко перебігали з одного обличчя на інше* (О. Десняк); *Чіпка глянув на секретаря; очима вони стрілись. Мишачий погляд не видержав палкого та гострого і в одну мить перебіг на діло* (Панас Мирний).

5. Швидко переміщатися, пересуватися (про тінь, світло і т. ін.). *Від протягу світло на постаменті блимає, і чорні тіні від статуї, від кістяка і від шкільних лав перебігають по стінах і по підлозі* (Леся Українка); *Довгі сліпучі промені спадали сюди в садок і, перебігаючи хутко, нишпорили попід деревами* (Ю. Смолич); *Тричі по небу перебіг промінь маяка* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю); // *перен.* З'являючись, відбиватися й щезати на обличчі (про вираз певного настрою, почуття і т. ін.). *Як не таїлась вона, але її очі сміялись і на губах перебігав осміх* (І. Нечуй-Левицький); *По лиці хворої перебіг промінь теплого почуття, вона хотіла щось промовити* (Н. Кобринська); *Легка хмаринка спогадів миттю перебігла обличчям Черняєвої* (О. Донченко); // Проноситися, лунати (про шум, крик і т. ін.). *Десь погнались дорогою якісь сани, бо їх живі дзвінки добились і до мене, перебігли своїм звуком через душу* (О. Кобилянська); *Десь благодатний рокіт грому Зітханням щастя перебіг* (М. Рильський).

6. Минати, проходити (про час, пору). *Хоч у школі Максим Білан був відмінником і не надто скаржився на те, як перебігають його шкільні роки, першого вересня до школи його не дуже тягло* (А. Кокотюха); *Літечко настане — не знаєш, коли воно й перебіжить* (Панас Мирний); *Двадцять п'ять років оце перебігло з того дня* (Ю. Яновський).

7. *перен.* Проходити, протікати певним чином, із яким-небудь результатом. *Хвороба у неї перебігала важко* (І. Сенченко).

◊ **(1) Перебіга́ти / перебі́гти очи́ма (по́глядом)** — нашвидку перечитувати, проглядати якийсь текст. *Михайло шелестів газетними аркушами, перебігав поглядом по заголовках* (П. Загребельний); *Я хутко перебіг очима усі об'яви й незабаром знайшов .. ту, що була мені потрібна* (Олесь Досвітній).

ПЕРЕБІ́ГАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., розм.* Перевтомитися від бігання. *Мене щодня посилали тільки на Єлисейські Поля під наглядом однієї особи, яка мала стежити за тим, щоб я не перебігався* (А. Перепадя, пер. з тв. М. Пруста).

ПЕРЕБІГА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок., діал.* Бігати наввипередки. *Там десь хлопці побігли на вигін, перебігаються. Та мені не хочеться бігати. Ноги болять* (І. Франко); *По обіді повиходили всі на бурсову площу, де вони забавлялися та заводили різні молодечі іграшки. Скакали через шнурок, перебігалися, кидали м'ячем* (А. Чайковський).

ПЕРЕБІ́ГЛЕЦЬ, я, *ч., розм.* Те саме, що **перебіжник.** *Зараз по Великодні якось приніс один перебіглець вістку, що Хмельницький вже рушив з Січі з запорожцями і задумає отаборитися між Тясмином та Дніпром* (А. Чайковський); *Палій не бачив, де подівся Сава з перебіглецем від полку Шуровського* (Ю. Мушкетик).

ПЕРЕБІ́ГТИ *див.* **перебіга́ти.**

ПЕРЕБІ́ГТИСЯ, іжу́ся, іжи́шся, *док., діал.* 1. *тільки 3 ос.* Випасти (про дощ). *Знов розігрався передранковий вітер, перебігся холодний, підсніжений дощ* (Іван Ле).

2. Пробігтися (у 1 знач.). *Страшенно захотілося перебігтися містом* (Олекса Ізарський).

ПЕРЕБІДУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що і без прям. дод.* Бідуючи, пережити труднощі, злидні, нестатки. *Перебідувавши втрьох з донькою в її маленькій київській кімнаті злигодні й потруси перших років революції, вони більш-менш щасливо дочекалися, коли життя потроху втряслося й унормувалося* (Б. Антоненко-Давидович); *— Нічого, перебідую якось, — шепотіла вона* (Л. Первомайський); *Ніхто не скаржився на злигодні, жили* [люди] *надіями, що якось перебідують зиму, а по весні почнуть будувати нові оселі на місці згарищ* (П. Кочура); *— А може, все-таки не тікатимеш? Якось перебідуєш. — Ні, раз я вирішив — усе!* (В. Нестайко).

ПЕРЕБІ́ЄЦЬ, і́йця, *ч., заст.* Кулачний боєць. *Аж ось прийшов і перебієць, Убраний так, як компанієць, І звався молодець Дарес* (І. Котляревський); *Від рядів відокремилося кілька запорожців, відомих перебійців* (Г. Колісник).

ПЕРЕБІ́ЖЕЦЬ, жця, *ч.* Те саме, що **перебіжник.** *Сіверянин затнувся, й се нагадало Боримислові людійського перебіжця, та він із подивом одчув, що ся згадка не викликала в ньому колишнього роздратування* (І. Білик); *Пара перебіжців, негарна жінка і закривавлене чудовисько, з останніх сил перетинають останню межу і, дедалі більше розчиняючись у темряві, стають невидимими й фактично безтілесними* (Ю. Андрухович).

ПЕРЕБІ́ЖКА, и, *ж.* Переміщення, пересування бігом через який-небудь простір на інше, в інше місце, на іншу позицію (під час воєнних дій, полювання, спортивних вправ і т. ін.). *Постріли з вікон та горищ загриміли один за одним, але Юрій вже був у підворітниці. Потім .. знову вулиця, знову перебіжка — знов і знов* (Ю. Смолич); *Ми зробили ще три перебіжки і тоді кинулись в атаку* (І. Багмут); *При черговій перебіжці бандитів детективи одного вбили* (В. Кожелянко); // Відбиток, слід, залишений під час переміщення, пересування кого-, чого-небудь. *Коли ж серед .. заплутаних перебіжок дрібних звірят раптом випечатувалася на свіжім снігу кругла вовча лапа, лісник .. чимдуж гнав до центральної садиби* (П. Загребельний); // *у знач. присл.* **перебі́жками.** Переміщаючись, пересуваючись бігом через який-небудь простір. *Висадився* [дід Свирид] *десантом, а потім перебіжками, перебіжками поміж соняшниками, та за хлівом у лопухах і замаскувався* (Остап Вишня); *Дмитро короткими перебіжками подолав невелику відстань і підповз до кулеметників* (А. Хорунжий); *Надвечір ми вибирались зі свого району, брели пшеницею, ховаючись від випадкових автівок, перебіжками рухались уздовж паркану, залягали в запиленій траві й розглядали літальні апарати* (С. Жадан).

ПЕРЕБІ́ЖНИЙ, а, е, *поет.* 1. Який швидко лине, проходить, протікає, не затримуючись на одному місці. *У серці виник давній жаль І щез, як вітер перебіжний* (М. Рильський); *Од вітру спалахувало багаття маорійців, і тоді перебіжні швидкі відсвіти полум'я досягали середини Аре-Атуа, освітлюючи на мить групу полонених* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Який швидко минає; тимчасовий, недовговічний. *Летітиме він, не знаючи, що все на світі є перебіжне й немає ніде чудес і тайн* (Ю. Яновський); *Хвилини щастя перебіжні я, поспішаючи, ловлю* (С. Крижанівський); *О, коли б час настав такий, щоб світ збагнув: важка напасть — облуда перебіжних щасть* (В. Стус); // Нетривалий, короткий, побіжний (про погляд, усмішку і т. ін.). *Зоя мовчала, перебіжним поглядом оглядаючи письмовий стіл* (О. Гуреїв).

ПЕРЕБІ́ЖНИК, а, *ч.* Той, хто перейшов на бік ворога. *Надходить ніч. На валах ідуть перебіжники, і одноманітно відбиває кулемет* (М. Хвильовий); *— Солдати! Солдати! — тикаючи себе в груди пальцями, погодилися перебіжники, раді, що їх розуміють* (І. Качуровський); // Людина, що перейшла через державний кордон на територію іншої держави; порушник кордону. *Китайський уряд намагається обмежити кількість північнокорейських перебіжників* (з газ.); // *перен.* Той, хто відмовляється від попередніх переконань, поглядів і т. ін., переходить з одного ідейного, політичного і т. ін. табору в інший. *Депутати-перебіжники проголосували за припинення повноважень міського голови* (з газ.).

ПЕРЕБІ́ЖНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **перебіжник.** *Прокурору-перебіжниці загрожує 15 років тюрми за сепаратизм* (з газ.).

ПЕРЕБІ́ЖНІСТЬ, ності *і* ності, *ж.* Властивість за знач. **перебі́жний.** *Темі скороминучості, перебіжності присвячено вірш "Blaue Hortensie" Р.-М. Рільке* (з наук. літ.); // Перехід, зміна (кольору, барв). *Небо було прозорим, глибоким, червоно-жовтим, кольору м'якуша папаї. Я вбирав очима цю перебіжність барв і відчував, як дивний жаль .. із поновленою силою повернувся до мене, і яскравими барвами його не задурити* (Любко Дереш).

ПЕРЕБІ́ЖЧИК, а, *ч., розм.* Те саме, що **перебі́жник.** *Перебіжчик дуже зацікавив командира дивізії, і він одразу ж виїхав на місце, щоб особисто поговорити з ним* (С. Голованівський); *"Всі полонені перебіжчики з цього полку заплатять кров'ю за свою тяжку провину"* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Побачив* [Семен] *гурт людей біля Стовбунового стола й посередині — високого .. селянина. — Перебіжчик* [з Харбіна]... *— шепнув хтось* (Л. Смілянський); *Раптом провладний кандидат заявив, що він уже не провладний, .. і тепер він уже опозиція. Поміняв керівництво штабу, змінив свою команду перебіжчиками* (Л. Компанієць).

ПЕРЕБІ́ЖЧИЦЯ, і, *ж., розм.* Жін. до **перебі́жчик.** *Перебіжчиця розповіла, як українські бійці на Донбасі знищили російський танк "Привид"* (з газ.); *Політична перебіжчиця неодноразово змінювала партійну та ідеологічну належність* (з газ.).

ПЕРЕБІ́Й *див.* **перебої.**

ПЕРЕБІ́ЙНИЙ, а, е, *розм.* Який відбувається з перебоями. *"Незалежний громадський портал" поцікавився думкою хмельничан щодо перебійної подачі електроенергії* (з газ.).

ПЕРЕБІ́ЙНІСТЬ, ності *і* ності, *ж., розм.* Абстр. ім. до **перебі́йний.** *Типові проблеми для обласного центру — відсутність дитячого майданчика, неремонтовані дороги, перебійність роботи ліфтів* (з газ.).

ПЕРЕБІ́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перебіли́ти.** *Ми п'ємо з тітчиного відра воду, набираєм свіжої ще і в баклаги, потім звертаємо на ледве помітний, перебілений солончаками "шляшок", і він веде нас кудись у луги* (О. Гончар); *Томи праці укладено з першоджерельних матеріалів — рукописів збирачів, що містяться в архівах (також до уваги взято чернетки, перебілені тексти, інколи в кількох копіях, повторні записи), або з першодруків* (з наук. літ.); // **перебі́лено,** *безос. пред. У частині службових приміщень пофарбовано підлогу, вікна, перебілено стіни* (з газ.).

ПЕРЕБІ́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перебіли́ти.** *Перебілення посуду.*

ПЕРЕБІЛИ́ТИ *див.* **перебілювати.**

ПЕРЕБІЛУВА́ТИ, ую, уєш, *док., що, рідко.* Те саме, що **перебіли́ти** 1–3. *Він перебілував чорняк дуже чистенько, але на кінці таки не вдержав свого баского пера: забризкав добренько* (І. Нечуй-Левицький).

ПЕРЕБІ́ЛЬШЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перебільшити.** *Хоч вона й відмахнулася від нього з гнівом, одначе цей гнів був явно перебільшений* (О. Гончар); *Я міг на власні очі пересвідчитися, що чутки про невразливість і хитрість білих звірів дуже перебільшені* (І. Росоховатський); // **перебільшено,** *безос. пред. Ми фальшиво виховуємо нашу молодь, вчимо її фальшивої історії, в якій затаєно наші хиби й недоліки, зате перебільшено наші прикмети та осяги* (М. Слабошпицький).

2. *у знач. прикм.* Більший, значніший, ніж є насправді; надмірний. *Суліман з перебільшеною церемонністю пропустив Катерину вперед* (Ірина Вільде); *Чоловічок підвівся з місця й уклонився з перебільшеною галантністю* (О. Тесленко).

ПЕРЕБІЛЬШЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **перебільшений.** *Доповідач повинен триматися якомога простіше й природніше. Немає нічого гіршого, ніж коли співрозмовник помічає неправду в мовленні, надуманість і перебільшеність інтонацій, фальш у жестах та поведінці* (з навч. літ.).

ПЕРЕБІЛЬШЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **перебільшити.** *Схильний часом до перебільшень, він* [Бальзак] *завжди прагнув чогось далекого, нездійсненного* (Н. Рибак); *Слова, звісно, мають у собі якісь енергетичні ядра, але сильне перебільшення — що вони впливають на людей у якийсь містичний спосіб* (Ю. Покальчук).

2. Те, що перебільшене. *Чутки миттю розповзлися серед екіпажу, на ходу обростаючи вигаданими подробицями й перебільшеннями* (О. Авраменко, В. Авраменко).

◊ **(1) Без [жóдного, усякого] перебільшення <Без [жóдних, усяких] перебільшень>** — насправді. *Дівчина без перебільшення чудова* (Ю. Яновський); *— Ти справжній друг. Без усякого перебільшення* (П. Запаренко); *Потім, коли прибирання, яке з огляду на обставини без жодних перебільшень можна було назвати генеральним, нарешті завершилося, вся компанія сіла пити чай* (А. Кокотюха).

ПЕРЕБІЛЬШЕНО. Присл. до **перебільшений.** *З ворожого табору, де помітно одзначалася огрядна постать інспектора, долітали перебільшено чіткі .. фрази* (С. Васильченко); *Січовики пана Ничипора та донці злазили з сідел, перебільшено голосно покашлюючи* (Іван Ле); *Я тоді все бачив захоплено, поверхово й перебільшено* (Ю. Андрухович); *Я сміюся перебільшено голосно* (О. Забужко).

ПЕРЕБІЛЬШИТИ *див.* **перебільшувати.**

ПЕРЕБІЛЬШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перебільшувати.** *Підлітки схильні до перебільшування і часто просте зауваження можуть трактувати як тяжкий удар по власному самолюбству* (з наук. літ.); *Недобросовісною рекламою лікарських засобів вважається реклама, яка внаслідок неточності, двозначності, перебільшування, замовчування інформації вводить або може ввести в оману споживачів реклами* (з мови документів).

ПЕРЕБІЛЬШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕБІЛЬШИТИ,** шу, шиш, *док.* 1. *що.* Уявляти що-небудь у більших, збільшених у порівнянні з дійсністю розмірах; бути більшим за уявлюване, бажане; надавати чому-небудь надто важливого значення. *В Юлиному характері була риса — перебільшувати в стократ свої помилки чи невдачі* (О. Донченко); *— Ох, ще мені ці жінки! Вони ладні все на світі перебільшувати* (Ю. Винничук); *Іван Овсійович, знаючи вразливість своєї дружини, знав, що зараз вона перебільшить все і доведе уявні речі до гротеску* (Т. Осьмачка).

2. *що і без прям. дод.* Говорячи, передаючи що-небудь, додавати свої міркування, які часто не відповідають дійсності. *Оксен, знаючи звичку Григора все перебільшувати, мовчав* (Григорій Тютюнник); *Товариші говорили щиру правду, не перебільшуючи* (Б. Левін); *Справді, пацюки були дуже великі. Звичайно, робітник трохи перебільшив, кажучи про їхній розмір* (В. Владко).

3. *перев. док., що і без прям. дод.* Перевищувати норму, межу чого-небудь. *Коцюбинський їде Володимирською, потім виїздить на Хрещатик, трохи підіймається по Олександрівській, до музею... Далеко не можна: перебільшить дозволений час прогулянки* (Л. Смілянський); *Я стежу, .. чи княгиня Пшитульська не перебільшила з мірою випитого шампанського і не потребує вже фіакра, щоб повернутись додому* (С. Андрухович).

(1) Перебільшувати / перебільшити [всі] сподівáння — показувати результат кращий, ніж передбачалося. *Сахно слухала, як зачарована, вона чекала побачити тут чимало цікавого, але це перебільшило всі її сподівання* (Ю. Смолич).

ПЕРЕБІЛЬШУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **перебільшувати.** *Чутка про перемогу на великому рафінадному заводі в Сумах .. розходилася, зростала, перебільшувалася* (К. Гордієнко); *Були, напевне, поранені, але в місті, де все перебільшувалося під впливом спеки і страху, твердили, що були й убиті* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю).

ПЕРЕБІЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перебілювати.** *Перебілювання стелі; Перебілювання частини тексту.*

ПЕРЕБІЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕБІЛИ́ТИ,** ілю, ілиш, *док., що.* 1. Білити, покривати розчином крейди, вапна (ще раз, повторно або заново, по-іншому). *У слов'ян існував звичай після важкої хвороби перебілювати стіни вапном* (з газ.); *Йому вдалося умовити малярів перебілити весь зал* (Б. Левін).

2. Вибілювати все або багато чого-небудь, одне за одним. *Перебілити всі кімнати.*

3. Переписувати начисто, набіло (чернетку, чорновий папір). *— Завинив я вельми: адже я переписував доноса на гетьмана, писали доноса інші, а я все ж перебілював начисто* (М. Лазорський); *Новожилов до коми присікається, навмисне змусить перебілити папір від початку до кінця* (Б. Левін).

4. Псувати надмірним біленням. *Важливою позитивною якістю хлориту натрію і діоксиду хлору є те, що вони не перебілюють папір під час реставрації* (з наук. літ.).

5. *тільки док., рідко.* Вилудити все або багато чого-небудь. *Перебілити весь мідний посуд.*

6. *тільки док., рідко.* Вилудити ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Перебілити самовар.*

ПЕРЕБІР, бóру, *ч.* 1. Дія за знач. **перебрáти, перебирáти.** [Т е р п и л и х а:] *Ти на те ведеш, щоб я не дождала бачити тебе замужем.., сльози і перебори твої положать* [покладуть] *мене в домовину* (І. Котляревський); *Він йшов на віддалі лише трьох метрів від Вадима, але Вадим, який важко дихав через перебір алкоголю, .. його не чув* (В. Хрущак); * Образно. *Я був нестерпно п'яний, падав з ніг від перебору емоцій* (Ю. Андрухович).

2. Чергування яких-небудь звуків; перестук, передзвін і т. ін. *Дальніх арф незнаний перебір Поетові торкає душу чулу* (М. Рильський); *Білявий змазчик* [мастильник] *виліз з-під коліс, У букси глянув і назад поліз, Загравши молоточком з перебором* (Л. Первомайський); *Гармонія передихнула, заплакала сумним перебором і знову бризнула грайливим розгіллям звуків* (М. Сиротюк).

3. Надлишок чого-небудь, узятий понад належну кількість. *Дійсні факти і справжні люди не терплять ні перебору, ні недобору* (В. Минко).

4. *техн.* Механізм верстата, що передає обертання від приводного шківа шпинделя і регулює швидкість його обертання. *Коробки швидкостей першого типу розділені на дві частини. Основна частина розміщена в лівій тумбі верстата, а перебір — у передній бабці* (з навч. літ.); *Батько з сином беруться до марудної роботи "накладання основи": нитки з основи проволікаються крізь зубці в берді та крізь вічка в переборах і присилюються до верстата* (Леся Українка).

5. *спец.* Вид ручного художнього ткання, при якому орнаментальну композицію на тканині виконують перебиранням ниток основи вручну згідно з робочим малюнком. *Для виконання суцільного перебору необхідно розробити орнамент, перенести його на папір у клітинку та підготувати два види ниток — на фонове та візерунчасте піткання* (з навч. літ.).

ПЕРЕБІ́РКА, и, *ж.* Легка внутрішня стінка, що розділяє на частини яке-небудь приміщення, простір і т. ін.; перегородка. *Пілот і механік сиділи в кабіні біля пристроїв, і їхні місця не були навіть відділені скляною перебіркою* (Ю. Смолич); *Я задраїв перебірки від першого відсіку та центрального поста* (В. Логвиненко); *Основа щогли кріпилася до перебірки, що розділяла каюти* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

ПЕРЕ́БІРКИ, рок, *мн., розм.* Непотрібні або непридатні залишки кого-, чого-небудь. — *Всіх добрих коней позабирав Стратіон, а нам залишились перебірки, самі клячі* (В. Земляк); *Я білішої солі в мажару насипав, а перебірки разом з рибою на берег витрусив* (В. Дрозд).

ПЕРЕБІ́РКОВИЙ, а, е. Прикм. до **перебірка.** *Старший помічник і командир бойової частини з'ясували, що підводний човен лежить на ґрунті. Між VI, V і IV відсіками через великий тиск води, що надходила, не змогли зачинити перебіркові двері* (з наук. літ.).

ПЕРЕБІ́РЛИВИЙ, а, е. Строгий у виборі; вибагливий, вередливий, примхливий. *Матроси не схожі на перебірливих жінок з гарнізону, що знають, який є на світі кришталь, фарфор, рубіни й сапфіри* (В. Кучер); *Я ставала перебірливим клієнтом. Продавці збивалися з ніг, несучи мені гори суконь і костюмів найвідоміших ліній, припасовуючи до них якісь казкові комірці і паски, брошки і рюші* (М. Матіос); *Він став страх яким перебірливим — вічно йому щось не до вподоби!* (М. Кідрук).

ПЕРЕБІ́РЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **перебірливий.** — *Розумієте, гармаш — досить флегматична професія, не люблю .. Мабуть, майору така перебірливість не сподобалася. Він уже суворіше кинув: — Ну, тоді йдіть в автоматники!* (Є. Доломан); *Де поділася дитяча серйозність, дитяча вередливість, перебірливість київського джентелмена* [джентльмена]! *У цю мить професор нагадував городника, квітникаря, пасічника, селянина* (Олекса Ізарський).

ПЕРЕБІ́РЛИВО. Присл. до **перебірливий.** *Дівчата шукали свого щастя перебірливо, ніхто з місцевих парубків не припадав їм до серця* (з легенди).

ПЕРЕБІ́РНИЙ, ПЕРЕБО́РНИЙ, а, е, *спец.* 1. Який працює за допомогою перебору (у 1 знач.). *Перебірні методи призначені для розв'язування задачі перебором моделей із певної скінченної множини, елементи якої можна обчислити незалежно, застосовуючи оцінки параметрів різних моделей* (з наук. літ.); *Розроблено нові алгоритми негладкої оптимізації для спеціальних класів задач нелінійного та дискретного програмування. Більшість із них є багатоекстремальними, і їх можна розв'язати методами переборного типу* (з наук. літ.).

2. Прикм. до **перебір** 5. *Розвиткові ткацьких промислів у XIX ст. сприяло широке використання у виробництві давніх перебірних технік* (з наук. літ.); *З художнього перебірного ткацького промислу в Україні, що включало виробництво національних своєрідних плахт і плахтових тканин, перше місце належить Полтавщині* (з наук. літ.); *На початковому етапі виробничого навчання учні вчаться виготовляти тканини простих переплетень, переборні народні тканини, штучні переборні вироби* (з навч. літ.).

ПЕРЕБІ́РЧИВИЙ, а, е, *розм., рідко.* Те саме, що **перебірливий.** — *Бідні люди не такі дуже перебірчиві та фудульні* (І. Франко); — *Вередлива ти, Мотренько-душко, перебірчива, а то гріх* (Б. Лепкий).

ПЕРЕБІСИ́ТИСЯ, ішу́ся, і́сишся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Захворіти на сказ, водобоязнь (про всіх або багатьох тварин). *Усі собаки й коти перебісилися.*

2. *перен., розм.* Перестати біситися. *І таки мусив Терентій вискочити з хати й податися по господарству, поки не перебіситься старий...* (М. Стельмах); *Зазвичай, коли дон Фернандо нестямився з люті, він мав спокійний і навіть лагідний вигляд. Проте зараз його гнів виривався назовні — а це означало, що всередині він вже перебісився* (О. Авраменко, В. Авраменко).

3. *перен., розм.* Заспокоїтися, стати врівноваженим, розсудливим. — *Ти, сину, не дуже хапайся з тим сватанням. Василина молода. Нехай трохи перебіситься* (І. Нечуй-Левицький); *Княгиня Ольга терпіла, гадаючи, що муж, як і всі гуляки, урешті-решт перебіситься та й за розум візьметься* (В. Чемерис).

ПЕРЕБЛАГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого, що, діал.* Те саме, що **ублага́ти.** — *Стараюсь сама по собі видумати якісь клопоти, якісь гризоти.., щоб переблагати зависну долю* (І. Франко).

2. *що, рідко.* Переказати всі благання. *Вже вона всі молитви перемолила, всі благання переблагала* (Б. Грінченко).

ПЕРЕБЛИ́МУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок., розм.* Блимаючи (у 4 знач.), подавати один одному знак; переморгуватися. * Образно. *Довкола чаїлися сірі коти сутінків, тихесенько перешіптуючись, переблимуючись електричними розрядами* (Ю. Винничук).

ПЕРЕ́БЛИСК, у, *ч.* Блиск (у 1 знач.), що спалахує в різних місцях. *Поміж листям розлилися Переблиски вогняні* (М. Рильський); *Я, глянувши в напівзамерзле скло* [літака], *грізне й барвисте, вгледіла видіння, переблиски вогнів у чорноті внизу* (М. Бажан); *Навкруг, куди не глянеш, мовчки яриться сліпучо-білими переблисками далина* (М. Сиротюк).

ПЕРЕБЛИ́СКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перебли́скувати.** *Безконечна в своїм скупченні луска дахів, тьмаве їхнє переблискування, хмара мли-смогу над безкраїм містом, і зненацька — присмерк у літаку!* (О. Гончар); *Уночі думає* [дуб] *про зорі, а вони думають про нього. Розуміє їхнє золоте мовчання, їхнє крижане переблискування* (Є. Гуцало).

ПЕРЕБЛИ́СКУВАТИ, ує, *недок.* 1. Раз у раз яскраво блищати, світитися переливчастим світлом; поблискувати. *На високих шиях* [шляхтянок] *переблискували разки перлів, коралів* (П. Панч); *В її очах переблискували ледве помітні рожеві іскорки* (О. Гуреїв); *Вдаючи хороброго, я потихеньку спустився до води, де переблискувало місячне сяйво* (Любко Дереш).

2. *перен.* З'являтися раз у раз. *Дитина печальна була. В очах Переблискував жаль і неспокій* (Д. Павличко).

ПЕРЕБЛИ́СКУВАТИСЯ, ується, *недок., розм.* Блискати (у 1 знач.) один одному. * Образно. *Над головою рясно висипали небо зірки, переблискуються, немов гулянку заводять у просторому небі* (С. Васильченко); *Полірована дзеркальна шафа переблискується з нікелевим ліжком* (І. Волошин).

ПЕРЕБЛИ́СНУТИ, и́сне, *док., розм.* 1. Однокр. до **переблíскувати** 1. *Немов пробуджена покликом, вона рвучко підвела голову, і при цьому я помітив, як її очі радісно переблиснули* (О. Гуреїв).

2. *перен.* Раптово з'явитися. *У Вериги в очах переблиснула якась думка, вони ожили, але тільки на мить і знову згасли* (П. Панч); *— А де ж товариш Пісня? — І в карих глибинах очей Ользі знов переблиснуло її колишнє, бешкетне* (О. Гончар).

ПЕРЕБО́ВКОМ, *присл., діал.* Передзвоном. *Кобзо! .. Дзвониш перебовком стиха, мов мертвих хорониш* (П. Куліш).

ПЕРЕБО́ВТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перебо́втати.** *А борщ же той... аж воня, аж нудить кислятинням* [кислим]: *ні олійки, ні квасольки в йому* [ньому], *та ще й учорашній, холодний та перебовтаний* (А. Тесленко); *Горілка була з комерційного ларка — вода, перебовтана зі спиртом* (Л. Кононович); // **перебо́втано,** *безос. пред.* * Образно. *Санько потішав їх хитромудрими задачками. Скаже загадати будь-яке число, про себе перемножити й поділити його, додати й відняти, і, після того як гущу перебовтано, ловко відгадував* (В. Близнець).

ПЕРЕБО́ВТАТИ *див.* **перебо́втувати.**

ПЕРЕБО́ВТАТИСЯ *див.* **перебо́втуватися.**

ПЕРЕБО́ВТУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕБО́ВТАТИ,** аю, аєш, *док., що.* Збовтуючи, перемішувати. *Пливе ріка, перебовтує воду і шумить* (В. Стефаник); *Врятували мене немудрі селянські хитрощі: дивись на хазяїна і роби, як він. Мовчиш, і я помовчу. Щось переливаєш-перебовтуєш, і я переливатиму, перебовтуватиму* (П. Загребельний); *Маляр цей — місяць Жовтень — у відерцях чарівних жовту фарбу перебовтав і розбризкує* (Н. Забіла).

ПЕРЕБО́ВТУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПЕРЕБО́ВТАТИСЯ,** ається, *док.* 1. Збовтуючись, перемішуватися. *Поки вино довезуть із Греції в амфорах, воно перебовтається, однак все ж смачніше од херсонеського* (Р. Самбук); * Образно. *— Пані, а пані! А чи й вам так погано сидіти, як оце мені? .. їй-бо, усі кишки перебовталися* (Дніпрова Чайка).

2. *тільки недок.* Пас. до **перебо́втувати.**

ПЕРЕБО́Ї, їв, *мн. (одн.* **перебі́й,** бо́ю, *ч.).* 1. Перерви, звичайно ритмічно повторювані, у звучанні чого-небудь, у звуках, які видає хтось, щось. *Позіхнув, потягнувся, оддалися в ушах* [вухах] *перебої поїзда, попливли перед очима поля, полукіпки, перелiски* (С. Васильченко); *З глибини шляху срібно, з перебоями задзеленчав дзвоник* (М. Стельмах); // Перерва у звуках, які видає заведений двигун, механізм, а також перерва в дії двигуна, механізму. *Левко, користуючись темрявою, зумів непомітно для загарбників щось пошкодити в моторі, і він став стукотіти та давати перебої* (М. Трублаїні); *Степ. По дорозі летить мотоцикл. Раптом перебої в моторі* (А. Головко); *Комбайн іде рівно, без перебоїв* (Д. Бедзик); *Човен раз по раз затоплює, двигун працює з перебоями* (О. Ульяненко).

2. Нерівне, неритмічне биття серця. *В голову прилила кров і чути, як дзвеніла в жилах у голові. Ось-ось, здавалося: ще трохи, ще одним перебоєм пульс — і од тиснення крові лусне череп* (А. Головко); *Серце, свої перебої покинь, туго, не стукай в скроні* (В. Сосюра); *Серце ледве билося, та ще й з такими перебоями, що Гедеону Спілету здавалося, ніби воно ось-ось зупиниться* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); // Звукове відчуття сильного, неритмічного биття серця. *В Гафійки калатало серце, і в такт його перебоям гупали Підпарині ноги* (М. Коцюбинський); *Максимове серце стукотіло частими ударами, і він подумав, що його перебій чутний Катерині* (Н. Рибак); *Він захопив її в обійми. Вона притулилася до його грудей. Довго стояли мовчки, слухаючи прискорені перебої власних сердець* (М. Сиротюк).

3. Періодично повторювана затримка, припинення чогонебудь. *Радіотрансляційний вузол працював з перебоями* (В. Кучер); *Траплялися перебої, платню часто затримували* (Б. Харчук); *Це було не так давно: на Місяці змонтували перші лабораторії, але мали місце окремі перебої з м'ясом і м'ясорубками* (А. Крижанівський).

ПЕРЕБОЛІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **переболі́ти** 1, 3. *І от стою я край могили нині, Під тяжею переболілих літ...* (М. Старицький); *Вони ніби заново впивалися своїм почуттям, віднайденим, переболілим і від того ще більш спраглим, ще більш солодким* (О. Гончар); *Сей удар зранив .. не ту переболілу і потрохи загоєну рану, з якою він носився цілих десять літ, але молоде, свіже і сильне деревце його громадської діяльності, його святу віру в народ, в непропащу моральну силу рідної нації* (І. Франко).

ПЕРЕБОЛІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Перестати боліти *(див.* **болі́ти**[1] 1). *Сидить Семен там* [за клунею], *зігнувшись, поклав голову на коліна й гуде. Гуде й гуде — вже й спина переболіла і сліз нема, а він гуде* (С. Васильченко); *— А як везти? Може, хай переболять* [зуби] *трохи? — Дамо коней. Везіть...* (В. Кучер); *Оклигав Лесь, вийшов з лежі. Побиті ребра переболіли* (І. Нижник); // Перенести біль (про всі або багато частин тіла, про всі органи). *Усе переболіло: і голова, і руки, й ноги.*

2. *перен.* Особливо гостро, тяжко пережити що-небудь. *Я пережив, переболів чимало! Було там дещо радості, краси, Але найбільше по хребті вдаряло* (І. Франко); [В і р а М и х а й л і в н а:] *За ці три доби скільки я передумала й переболіла!* (Я. Мамонтов).

3. *розм., рідко.* Те саме, що **перехворі́ти.** *Все якась невдача так і тягне чоловіка за поли: то худібка переболіє, то щось не вродить, а щось град виб'є чи сонце випалить* (М. Стельмах); *У Середній Азії практично всі діти переболіли на гепатит А* (з публіц. літ.).

◊ **Душа́ перетлі́ла (переболі́ла, перекипі́ла** *і т. ін.)* **<Се́рце перетлі́ло (переболі́ло, перекипі́ло** *і т. ін.)*> *див.* **душа́; Перетлі́ти (переболі́ти, перемлі́ти) душе́ю (се́рцем)** *див.* **перетліва́ти.**

ПЕРЕБО́РЕНИЙ, *рідко* **ПЕРЕБО́РОТИЙ,** а, е. Дієпр. пас. до **переборо́ти.** *Міль, хробачок, вогкість, цвіль, коливання температури — ці найбільші вороги людства й культури, будуть остаточно переборені й ліквідовані* (В. Домонтович); *Спраглий язик промивала Ганна Федорівна борною, радіючи, що тяжка хвороба переборена і чоловік тепер житиме* (А. Шиян); *Ця страшна апатія, яка охопила мене в той період, могла бути переборена якимсь зовнішнім рухом, тому я навіть зрадів, що хоч-не-хоч, але повинен іти чергувати* (Ю. Покальчук); // **перебо́рено,** *рідко* **перебо́рото,** *безос. пред. Президент Греції має право накладати вето на законопроєкти, але воно може бути переборено абсолютною більшістю голосів членів парламенту* (з наук. літ.); // *у знач. ім.* **перебо́рений,** ного, *рідко* **перебо́ротий,** того, *ч.* Той, кого перебороли, перемогли. *Очі займались недобрим вогнем, як часом хто з хлопців, хазяйських синів, його у чому переборе, і тільки втішався він хижо, коли переборотий милості просить у його* [нього] (Дніпрова Чайка).

ПЕРЕБО́РЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переборо́ти.** *Якщо б ми .. зробили вибух на дні океану, утворилася б значно менша воронка, ніж од вибуху такої ж потужності на поверхні Землі. Значна кількість енергії була б витрачена на переборення частками ґрунту опору води, що незмірно більший за опір повітря* (М. Руденко); *Функціонування багатозначного слова вводить його у різні синонімічні ряди, викликає омонімію, переборення якої веде до перебудови синонімічних рядів* (В. Русанівський).

ПЕРЕБО́РИСТИЙ, а, е, *розм.* Який має перебори, з переборами (у 2 знач.). *Тиміш широким рухом розтягнув міхи баяна і сипонув таким перебористим маршем, що привернув до дівчини загальну увагу* (Я. Гримайло).

ПЕРЕБО́РНИЙ[1], а, е. Такий, який можна перебороти, подолати. — *Звичайно, у матеріально-технічному плані не все так добре, як хотілося б, але все це — переборна перешкода* (з газ.).

ПЕРЕБО́РНИЙ[2] *див.* **перебірний.**

ПЕРЕБОРОЗНИ́ТИ, ню́, ни́ш, *док., що.* Поборознити у всіх напрямках. *Переборознити всю ділянку.*

ПЕРЕБОРОНИ́ТИ *див.* **переборо́нювати.**

ПЕРЕБОРОНУВА́ТИ *див.* **переборо́нювати.**

ПЕРЕБОРО́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПЕРЕБОРОНУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *рідко* **ПЕРЕБОРОНИ́ТИ,** оню́, о́ниш, *док., що.* Боронити *(див.* **борони́ти**[2]) заново або ще раз. *Селяни казали, що поле треба переборонувати перед зимою, щоб заморозки і сніг покращили ґрунт* (з наук. літ.).

ПЕРЕБОРО́ТИ *див.* **перебо́рювати.**

ПЕРЕБО́РОТИЙ *див.* **перебо́рений.**

ПЕРЕБОРО́ТИСЯ *див.* **перебо́рюватися.**

ПЕРЕБО́РЩЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **переборщи́ти.** *Його оповідання було великою мірою переборщеним* (І. Франко); *Не знаю я, чи се не переборщене, що я написав* (В. Стефаник); — *Трохи переборщена рекомендація, товаришу Качан, але слухаю,* — *відповів Троян* (У. Самчук); // **перебо́рщено,** *безос. пред. В сих оповіданнях богато* [багато] *переборщено* (М. Грушевський).

ПЕРЕБО́РЩЕННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **переборщи́ти.** *Розумію, що моє вдаване пуританство і моя щира жертва фортуні успіху багатьом видасться переборщенням захланності* (У. Самчук); *Мама раз у раз писала з Кишинева: "Думай по-українськи, бо так плинно по-румунськи говориш, що, я боюсь, там за рік зовсім призабудеш свою мову..". "Це було явне переборщення",* — *думала Міка* (Ірина Вільде).

ПЕРЕБО́РЩЕНО, *розм.* Присл. до **перебо́рщений.** *Уста її переборщено рожеві. Личко округле й привабливе, мов південний овоч* (У. Самчук).

ПЕРЕБОРЩИ́ТИ *див.* **перебо́рщувати.**

ПЕРЕБО́РЩУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **перебо́рщувати.** — *В вашого сина чудове серце, сентиментальне тільки. Стережіть його од переборщування* (А. Кримський); *Тепличне вирощування, переборщування з добривами та добавками забирають у рослин славетну користь* (з газ.).

ПЕРЕБО́РЩУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕБОРЩИ́ТИ,** щу́, щи́ш, *док., з чим, рідко що і без дод., розм.* Перевищувати міру в чому-небудь. *На лекціях її цікавість часом переборщувала* (Я. Качура); — *Сей год редиска дуплява. Щось прямо розпирає її зсередини. А зверху кремінь...* — *Переборщуєте з хімією* (В. Яворівський); *У всім було наш Свиридко Переборщить мірку* (І. Франко); *Варка сама побачила, що переборщила, образивши завжди тиху, звичайну та приємну подругу* (Л. Яновська); [К о р ш у н:] *А чи не переборщили ми тут, товариші? Не здатний, по-моєму, Малинін на великий злочин* (В. Собко); *З виразу обличчя Істоцького Павло Петрович зрозумів, що помилився, переборщив* (І. Росоховатський).

ПЕРЕБО́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перебо́рювати.** *Кочове життя по країнах, по амбасадах, взаємини з багатьма різними, часом полярно різними людьми — все це .. виробило певний досвід переборювання конфліктних чи близьких до цього ситуацій* (О. Гончар).

ПЕРЕБО́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПЕРЕБОРО́ТИ,** орю́, о́реш, *док.* 1. *кого, що.* Брати верх над ким-, чим-небудь, перемагати в боротьбі з кимсь, чимсь. [Х о м а:] *Скільки-то я надривав і катував себе, щоб перебороти ворогів* (М. Старицький); // Протидіючи якій-небудь силі опору, долати її. *Гайок скінчився. Вони бігли тепер полем, переборюючи опір всюдисущої високої рожевої трави, яка чіплялася за ноги й заважала бігти* (В. Владко); *Космічний корабель, переборюючи силу тяжіння, линув усе вище й вище* (М. Дашкієв); // Долати опір якої-небудь стихії (хвилі, течії і т. ін.). *Темар щосили гребе веслами. Переборює хвилі і вітер* (М. Трублаїні); *Хтось із товаришів подав йому руку, допомагаючи перебороти прудку течію* (О. Гончар); // Проходити, проїздити і т. ін. яку-небудь відстань дуже важким шляхом, докладаючи великих зусиль. *Вона була схожа на подорожнього, який, прямуючи до омріяної мети, переборює останній, найтяжчий відрізок свого шляху* (Д. Ткач); *Ми їхали довго. І вже не раз мені здавалося, що крута гора, яку ми через силу переборюємо під надривний стогін мотора, є найвищою точкою хребта* (С. Журахович); // *перен.* Приходити на зміну чому-небудь (звичайно про час, пору року і т. ін.). *Осінь і зиму я сидів.., пригадуючи минуле. Тепер уже літо .. Майк і Генрі одвідали мене на зламних точках мемуарів: коли осінь зустрічається вночі з зимою і коли весна переборює зиму* (Ю. Яновський); // *перен.* Торжествувати всупереч чому-небудь, брати верх над чимсь. *Кохання Івана й Марічки ("Тіні забутих предків") — символ вічного кохання, почуття, яке переборює не тільки відстань, але й час, переборює смерть, межі людського існування* (з навч. літ.); *Сумління страх перебороло* (І. Франко); *Цікавість переборола в ній усі інші міркування* (С. Журахович).

2. *що, перен.* Долати що-небудь важке, справлятися з якимись труднощами. — *Якщо дуже вірити й не сидіти склавши руки, можна всього досягти. Не такі труднощі люди переборювали* (Микита Чернявський); *Похмурі і голодні дні, невдачі не повинні розслаблювати, їх належить пережити, перебороти й знати, що вони є і будуть* (М. Циба); *Мені набридло .. То хоч була ілюзія, що варто боротися, що можна щось перебороти, змінити, виправити, а тепер — що?* (Л. Костенко); // Долати які-небудь недоліки, негативні звички, риси характеру або наслідки якихось дій, учинків. *Переборюючи гордість, він у неділю пішов до ставу, сподіваючись зустрінути дівчину* (М. Стельмах); // Тамувати в собі якісь фізичні потреби. *Шинель розстебнула. Дві рани — сліди... Лежав горілиць, переборював згагу* (І. Нехода); *Повільно, дуже повільно, мов переборюючи велику дрімоту, рухалися танцюристи* (С. Журахович); *Хоч я нічого й не підозрювала, а втім, мною оволодів страх, і я спробувала перебороти сон* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); // Звільнятися від якого-небудь неприємного, важкого почуття, стану, настрою і т. ін.; пересилювати. *Льошка скреготнув зубами, переборюючи лють і розпач, сів на підлогу* (Люко Дашвар); [А н н а:] *Сама звила я се гніздо на скелі, труд, жах і муку, все переборола* (Леся Українка); *Настя на секунду переборола свій гнів, посміхнулась самими довгастими очима* (О. Копиленко).

3. *кого, що, розм.* Перемагати всіх або багатьох. *Треба було мати відповідну силу, щоб перебороти всіх тих противників і примусити їх констатувати нашу перемогу* (В. Винниченко); *Он скільки орд перебрело через Дике Поле .. А наш народ усіх переборов* (С. Добровольський).

(1) Перебо́рювати / переборо́ти себе́: а) перемагати свій настрій, своє почуття, оволодівати собою. *Та ось завважив витязь: пахощі стали примітно відчутними, .. ледве переборював себе, аби не сісти там, де стоїть, і не заснути* (Д. Міщенко); *Любив* [о. Нестор] *її щиро, і кожда звістка про неї .. відбирала йому спокій .. І він постановив собі перебороти себе* (І. Франко); *Я переборов себе й обняв її легенько за плечі* (Ю. Яновський); б) перемагати які-небудь риси своєї вдачі, удосконалюючи свій характер. *Їй треба перебороти себе, зламати свій характер, відшкребти намул, який налип на неї* (О. Донченко).

ПЕРЕБО́РЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПЕРЕБОРО́ТИСЯ,** орю́ся, о́решся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Бути переборeним. *Кажуть, що комплекси чи якісь там ще психологічні штуки, .. те, що засідає в людині з дитинства чи з юності, не може переборотися, доки вона сама не осягне, що з нею...* (Ю. Покальчук).

2. *тільки док.* Закінчити боротися. *Спортсмен у думках переборовся зі своїм противником ще до виходу на килим* (з наук. літ.); // Поборотися один із одним (про всіх або багатьох). *У всіх вагових категоріях сильні спортсмени переборолися ще на шляху до фіналу* (з газ.); *У Загребі Дарина Білодід переборолася практично з усіма найсильнішими дзюдоїстками у своїй ваговій категорії* (з газ.).

3. *тільки недок.* Пас. до **перебо́рювати.** *Раніше для подолання певного простору треба було використати відповідну кількість енергії, пересуваючи апарат механічним способом. Тепер та ж сама віддаль переборювалась іншим способом — нейтралізацією часу* (О. Бердник); *Радість — спільна, і лихо — спільне. А од того й радість була повнішою, і горе переборювалось легше* (М. Дашкієв); *Брянський оцінював бій не лише за його остаточними результатами.., а ще й за тим, як цей бій був підготовлений, проведений, як розгортався, як переборювалися складні ситуації* (О. Гончар).

ПЕРЕБОЯ́ТИСЯ, оюся, оїшся, *док., розм.* Перестати боятися. — *Перебоялась я тих, що і церкви, і костьолу, і святого Бога відцуралися та й страшне зло чинять* (І. Нижник).

ПЕРЕБРАКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перебракува́ти.** *Там, у темнім куті, перебраковані каліки і купа більших і менших недобитків* (М. Яцків).

ПЕРЕБРАКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕБРАКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що.* Бракувати *(див.* **бракува́ти**[2]) всіх, усе або багато кого-, чого-небудь. *Перебракувавши, почистивши і посортувавши залізяччя, привіз його Цвичок кількома тачками в сільську кузню ковалеві Петрові* (М. Матіос).

ПЕРЕБРАКО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **перебрако́вувати.** *Товар перебраковується у присутності всіх членів комісії* (із журн.).

ПЕРЕБРАКУВА́ТИ *див.* **перебрако́вувати.**

ПЕРЕ́БРАНЕЦЬ, нця, *ч., розм.* Той, хто перебрався (у 3 знач.), переодягнувся (у 2 знач.). *Заходячи до хати, перебранці в масках дідів лупцюють один одного по натоптаних соломою горбах* (з наук. літ.).

ПЕРЕ́БРАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перебра́ти.** *Він підвівся, дістав із шафи іще оберемок книжок і поклав на підлогу. Перебрані поклав у шафу* (А. Головко); *Усі перебрані рятівні варіанти мали той недолік, що стояли на піску, котрий розповзався під всякою будовою* (О. Чорногуз); *За знання грецького й латинського письма воєвода зробив цього звичайного кам'янецького писаря ректором Острозької школи і ревнителем друкарської справи, перебраної від учнів друкаря Федорова* (Іван Ле); *На другий день іде він* [царевич], *перебраний за жебрака, до царських палаців і просить, щоб його завели до царівни* (з казки); *Декуди під час богослужіння спускали з-під церковного склепіння на шнурі хлопчика, перебраного за ангела, з хрестом у руці* (І. Франко); // **пере́брано,** *безос. пред. Всі валізи було розпаковано, перебрано і посортовано* (Ю. Винничук); *Осінь та й половину зими марилися Віктору шкільні роки .. До щіпки перебрано було дні переїзду в Лялин провулок* (Олекса Ізарський).

2. *у знач. прикм., розм.* Який перебрався (у 3 знач.). *Мавка виходить з хати перебрана: на їй* [ній] *сорочка з десятки, скупо пошита і латана на плечах, вузька спідничина з набиванки і полинялий фартух з димки* (Леся Українка); — *Луїджі Гріті влаштовує у своєму домі новорічний маскарад, там усі будуть перебрані, з обличчями, закритими масками, ніхто не знатиме, хто ви і хто я* (П. Загребельний); *Наші впізнали перебраних печенігів аж тоді, як ті підійшли до Священного дуба, де боронився князь* (І. Білик).

ПЕРЕБРА́ТИ *див.* **перебира́ти.**

ПЕРЕБРА́ТИСЯ *див.* **перебира́тися.**

ПЕРЕБРЕСТИ́ *див.* **перебро́дити.**

ПЕРЕ́БРЕХ, у, *ч., розм.* Перекручування фактів, неправда, брехня. *Це була ретельно обміркована каверза. Перебрех влучний і дошкульний* (Г. Усач); — *Всякі люди є на землі, княже. Й не вір отим перебрехам про брата мого* (І. Білик).

ПЕРЕБРЕ́ХА, и, *ч. і ж., розм.* Брехлива людина. *Шарківна ждала-ждала та відразу як повіє: — Чого ото ти одчинила вершу, .. перебрехо ордівська?* (С. Васильченко).

ПЕРЕБРЕ́ХАНИЙ, ПЕРЕБРІ́ХАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **перебреха́ти** 1. *Тебе теж виженуть і проженуть за правду голу, а не прикрашену, не оздоблену, не розцяцьковану, не перебріхану* (П. Загребельний); *Перебіг подій, невблаганний і перебреханий, я дізнавався від десятка людей, котрі називали себе друзями* (О. Ульяненко); *Тексти сиквелу і першоджерела були поплутані й перебрехані* (Ю. Іздрик); // **перебре́хано, перебрі́хано,** *безос. пред. Як перебрехано деталі, побачимо з порівняння польської реляції з нашою віршею* (І. Франко); *Якось у мене запитав мудрець: "Що більше всього перебріхано, людино?" Я говорив і говорив, і видихнув насамкінець: "Без сумніву, історію Вкраїни..."* (О. Завгородній).

ПЕРЕБРЕХА́ТИ *див.* **перебрі́хувати.**

ПЕРЕБРІ́Д, бро́ду, *ч.* 1. Дія за знач. **перебріда́ти.** *В тумані ворушилися постаті козаків — всі готувалися до переброду* (Ю. Мушкетик).

2. Те саме, що **брід.** *Відсвіживши ноги на широкому переброді, Павло Василенко набрався сил іти далі, однак ще задовго перед смерком, перед Градизьком, зів'яв і попросився до крайньої хати на спочинок* (Р. Іваничук); * Образно. *І я, зустрівши друзів давніх І пригорнувши любий рід, В думках шукаю перебрід До тих скарбів незнаних, дальніх* (П. Воронько).

ПЕРЕБРІДА́ТИ *див.* **перебро́дити.**

ПЕРЕБРІ́ХАНИЙ *див.* **перебре́ханий.**

ПЕРЕБРІ́ХУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **перебріхувати.** *Байки ж, як можна помітити з Павлової розповіді, творяться через перебріхування історії справжньої — кожен із нових оповідачів щось від себе додає* (Валерій Шевчук).

ПЕРЕБРІ́ХУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕБРЕХА́ТИ,** ешу́, е́шеш, *док., розм.* 1. *що і без прям. дод.* Передаючи чиї-небудь слова або розповідаючи про щось, перекручувати. *Цар щоразу посилався на Переяславські статті, .. нахабно перебріхуючи їх та тлумачачи пункти на свій розсуд і вигоду* (Ю. Мушкетик); [Шервуд:] *Я розкажу вам все .. Я хотів би, щоб після моєї смерті люди знали правду про мене. Мої рідні не зрозуміють. Газети перебрешуть. А ви скажете тоді так, як було...* (О. Левада); *— Я знову в чорному списку? — А вас із нього не викреслюють після того, як ви перебрехали слова пана Захаревича* (А. Кокотюха); // Писати, спотворюючи орфографію або помиляючись. *Розпишись на квитанції Косич, а не Косач, хай вже буде так, як вони перебрехали, а то ще причепляться!* (Леся Українка); // *перен.* Припускатися помилки під час виконання команди, вказівки і т. ін. або гри на якому-небудь інструменті. *Він інженер, реальний. Диригент гігантського багатотисячного оркестру, де добра половина сурмачів ще перебріхують ноти по молодості літ* (О. Довженко); *— Це ж перший бій для багатьох моїх орлів.., уважно дивись, щоб наводчики, заметушившись, не перебріхували* (О. Гончар).

2. *перев. док.* Брехати дуже багато, надмірно. — *Одні .. перебрешуть, а інші недобрешуть, то лучче від тебе почути, ти ж, Левку, не збрешеш, — посміхається Христина* (М. Стельмах).

3. *тільки док., кого.* Перевершити кого-небудь у брехні. *Брехню, як бачте, добре чеше Мій Севастян, А інший неборак із городян І Севастяна перебреше* (Л. Глібов); *І до того язиката — Перебреше* [баба] *й адвоката* (П. Глазовий).

ПЕРЕБРІ́ХУВАТИСЯ, ується, *недок., розм.* 1. Те саме, що **перега́вкуватися** 1. *Усе спало ще в селі, навіть собаки не перебріхувалися, видно, всі були втомлені попередньою дниною* (Юліан Опільський); *Десь ліниво перебріхувалися собаки, десь не знати чого кукурікнув півень, у стрісі комірчини вовтузилися горобці* (Ю. Мушкетик).

2. Пас. до **перебріхувати** 1. *У кожній війні є факти, які замовчуються та перебріхуються* (з газ.).

ПЕРЕБРО́ДЖЕНИЙ, а, е. Який перебродив *(див.* **переброди́ти²**). *З собою мати та Любава взяли .. десяток житніх пиріжків з сушеними грибами та глечик хмільного, переброджeного березового соку* (В. Малик); *Вичавлені, переброджені, заховані в пляшки часточки того, що було живою ягодою* (І. Роздобудько); *За нею знову тяглися ті вузенькі сліпі вулички, .. де нестерпно разить чимось квасним і розкладеним, зацвілим і переброджeним* (С. Андрухович).

ПЕРЕБРО́ДЖУВАТИ¹ *див.* **перебро́дити.**

ПЕРЕБРО́ДЖУВАТИ², ує, *недок.,* **ПЕРЕБРОДИ́ТИ,** о́дить, *док.* 1. Зазнавати процесу бродіння; закінчувати бродити. *Місяць-два переброджує* [медовуха]. *Потім перелити бажано в дубову бочечку і вистоювати в пивниці* (М. Дочинець); *Коли квас, перебродивши, починав стріляти, його виносили на лід* (П. Панч); *Силос тоді хороший, коли добре перебродить, коли виділить кислоти* (М. Руденко); * Образно. *Що з нею буде? Чи витримає? Повинна витримати. Молоде й зелене. Серце ще перебродить, каламутний шум попливе за водою, зостанеться чиста, спокійна кров* (В. Кучер).

2. *тільки док.* Перекиснути внаслідок надмірного бродіння. *Тісто, що перебродило, під час натискання пальцем не вирівнюється* (з навч. літ.).

ПЕРЕБРО́ДИТИ, джу, диш, **ПЕРЕБРО́ДЖУВАТИ,** ую, уєш, **ПЕРЕБРІДА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.,* **ПЕРЕБРЕСТИ́,** еду́, еде́ш, *док., що і без прям. дод.* 1. Переходити, переправлятися вбрід. *Чиїсь коні перебрідають на той бік ріки, а маленький хлопчик хоче їх завернути* (Г. Хоткевич); *Там був брід, — там річку і перебродили, і возами переїздили...* (Остап Вишня); *Річку перебрів, другу перебрів, чобітки не замочив, Ніхто не знає та не відає, що до дівчини ходив* (з народної пісні); *Ось і пішли вони утрьох .. квітки красти, перебрели через болото, йдуть тихо* (Грицько Григоренко); *Савка сповз з насипу, перебрів через канаву* (В. Козаченко); // Повільно йти, пересуватися, долаючи важкий шлях, пробираючись через щось. *Переброджуючи глибокий сніг, обіллятий голубим місячним світлом, .. Василь Келембет раптом заспівав* (Ю. Яновський); *Часом натрапляли* [Іван та Марія] *на густі зарості папороті і, взявшись за руки, перебродили ту папороть, як зелену воду, лишаючи за собою примнутий слід* (Валерій Шевчук); *Перебрівши туге листя, мов воду, він вийшов з алеї* (Н. Околітенко).

2. Повільно, ледве пересуваючи ноги, переходити через який-небудь простір. *Геннадій перебрів їдальню, в якій ще не вивітрився дух вчорашнього банкету, вийшов у коридор* (І. Волошин).

ПЕРЕБРОДИ́ТИ¹, оджу́, о́диш, *док., що і без прям. дод.* Бредучи, побувати в різних місцях, відвідати їх одне за одним. *Із краю в край людина світ весь перебродить* (П. Тичина); * Образно. *Зелені жита й зоряні ночі — скільки він їх перебрів із юнацьким запалом, по пояс у зелених житах!* (А. Головко); // Закінчити бродити, блукати (про багатьох). *Багато людей перебродило по лісах.*

ПЕРЕБРОДИ́ТИ² *див.* **перебро́джувати².**

ПЕРЕБРО́ДОМ, *присл.* Те саме, що **бро́дом, убрі́д.** *Ти ждеш із Карпатського рейду мене в бойовім убранні. Ось-ось перебродом перейде і зрине з пітьми на коні* (П. Воронько).

ПЕРЕБРУ́ДНЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перебрудни́ти.** *Весь одяг художника був перебруднений фарбою* (з газ.).

ПЕРЕБРУДНИ́ТИ *див.* **перебру́днювати.**

ПЕРЕБРУ́ДНЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПЕРЕБРУДНИ́ТИ,** ню́, ни́ш, *док., кого, що.* Забруднювати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Перед тим, як почати виготовляти аплікацію, потрібно застелити стіл клейонкою, щоб не перебруднити його клеєм* (з навч. літ.); *Недоліком сосни є велика кількість смоли, яка може перебруднити все в домі* (з газ.).

ПЕРЕБРУКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перебрукува́ти.** *У 1873 р. в Єлисаветграді забруковується Театральний провулок (перебрукований 1894 р.)* (з наук. літ.); // **перебруко́вано,** *безос. пред. З обох сторін вулиці вже влаштовано тротуари, повністю перебруковано мостову* (з газ.).

ПЕРЕБРУКО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перебруко́вувати.** *Перебруковування дороги.*

ПЕРЕБРУКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕБРУКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* 1. Брукувати все або багато чого-небудь. *Перебрукувати центральні вулиці.*

2. Брукувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Погані ділянки дороги в разі потреби необхідно перебруковувати* (з газ.); *На площі перебрукують проїзну частину, замінять каналізаційний колектор, відремонтують тротуари та бордюри* (з газ.).

ПЕРЕБРУКУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перебрукува́ти.** *До середнього ремонту бруківок належить перебрукування ділянок дороги, на яких деформації, що утворилися, неможливо усунути ямковим ремонтом* (з мови документів).

ПЕРЕБРУКУВА́ТИ *див.* **перебрукóвувати.**

ПЕРЕБУВА́ННЯ, я, *с.* Стан за знач. **перебува́ти**[1]**.** *В часи мого перебування в інституті кадри вихованців складалися з більш живої молоді* (С. Васильченко); *В останні дні перебування на волі Шевченко гуляв на весіллі Куліша та Ганни Барвінок* (Ф. Бурлака); *За той гріх були семеро лицарів прокляті на вічне перебування в горі* (Ю. Винничук).

ПЕРЕБУВА́ТИ[1]**,** а́ю, а́єш, *недок.* Бути, міститися, розташовуватися де-небудь. *Хоч Зоня часто перебувала в Галі, все ж ані на хвильку не занедбувала своїх домашніх обов'язків* (С. Ковалів); *Вирішив Федоров одвідати Дружиніна в штабі армії, який перебував у цьому ж селі* (М. Шеремет); *Десь у Африці перебувала Цецилія, яка вже напевне сумувала за домом* (С. Андрухович); // Бути в якому-небудь стані. *Він весь перебуває в своїх радощах і готовності до дії* (О. Довженко); *Дорош кивнув головою, закрив очі, але не спав, перебуваючи в тому стані, коли людина не може відрізнити марення від дійсності* (Григорій Тютюнник); *Покійний мав звичай, особливо коли перебував у веселому настрої, розповідати, як із підручного канцеляриста вибився в протоколісти і чого досяг* (Б. Левін).

Бу́ти (перебува́ти) на утри́манні *див.* **бу́ти; Бу́ти (перебува́ти) під впли́вом** *див.* **бу́ти; Бу́ти (перебува́ти) під на́глядом** *див.* **бу́ти; Бу́ти (перебува́ти) під судо́м** *див.* **бу́ти; Бу́ти (перебува́ти) / пробу́ти під слі́дством** *(заст.* **в слі́дстві)** *див.* **бу́ти; Бу́ти (перебува́ти, стоя́ти** *і т. ін.)* **в опозі́ції** *див.* **бу́ти.**

◊ **Бу́ти (іти́, крокува́ти, перебува́ти** *і т. ін.)* **в одні́й шере́нзі** *див.* **бу́ти; Бу́ти (перебува́ти) в опа́лі** *див.* **бу́ти; Бу́ти (перебува́ти, стоя́ти** *і т. ін.)* **по́за зако́ном** *див.* **бу́ти; Для (за́для) ме́блів [бу́ти (сиді́ти, перебува́ти** *і т. ін.)*] *див.* **ме́блі.**

ПЕРЕБУВА́ТИ[2]**,** а́ю, а́єш, **ПЕРЕБУ́ТИ,** у́ду, у́деш; *мин. ч.* перебу́в, була́, ло́; *док.* 1. Побувати в різний час де-небудь (про всіх або багатьох). *Що то перебувало і старостів по закону, і так людей.., щоб-то висватати Галочку* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Нічого нам богословів ждати! Вони сватаються, де сотнями пахне .. Хіба ж мало богословів перебуло в нас. А чи спитав хоч один?* (І. Нечуй-Левицький); *Хто зна, ніхто ще не порахував, скільки людей перебуло в тюрмах за роки влади комуністів* (В. Рубан); // Опинятися в чиєму-небудь розпорядженні, потрапляти до когось неодноразово. *Він бачив, як жалоби пишуться, не одна перебувала в руках* (А. Тесленко).

2. Побувати всюди, у багатьох місцях. *Той доктор, що тепер сюди з сім'єю приїхав, вибрав се місце, перебувавши перед тим в різних курортах тутешніх і заграничних* (Леся Українка); *Я сам перебував на багатьох фронтах від першого і до останнього пострілу* (В. Логвиненко).

ПЕРЕБУВА́ТИ[3]**,** а́ю, а́єш, *недок.,* **ПЕРЕБУ́ТИ,** у́ду, у́деш; *мин. ч.* перебу́в, була́, ло́; *док., що і без прям. дод.* Переживати, перечікувати якийсь час де-небудь, як-небудь. *Вже три години. В чотири завсігди приходить Гордій. Ганна цю годину перебува звичайно читаючи* (Б. Грінченко); *При душевнім вдоволенні чоловік забуває про те, що перебув і перетерпів, аж знову нові невдачі розранюють старі, давно загоєні рани* (Н. Кобринська); [К у з ь:] *Ну, то завертайте, хлопці, під дуби та й перебудемо негоду* (П. Тичина); — *Бувало, й зайде хто, — переспить чи дощ перебуде та й піде* (І. Багряний).

ПЕРЕБУВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПЕРЕБУ́ТИСЯ,** у́дуся, у́дешся; *мин. ч.* перебу́вся, була́ся, ло́ся; *док., розм.* 1. Жити погано, бідно, переборюючи нестатки, злидні; перебиватися. *З останнього борошна спекла* [Горпина] *дві перепічки, борщу та картоплі зварила. Порається, а сама думає: — Сьогодні так-сяк перебудемося* (Б. Грінченко).

2. *тільки док.* Минути, пройти (про час, події і т. ін.). *Багато-багато перебулося тих днів, поки .. по місті новина, як стріла, пролетіла: Кармелюк ранений, Кармелюка везуть!* (Марко Вовчок); — *Тепер уже все одно, мій сину, тепер уже все минулося й перебулося* (О. Кобилянська); *Перебудеться горе і туга-жура, І на камені зійде трава молода* (Б. Олійник).

3. Те саме, що **перебува́ти**[3]**.** — *Тут і перебудемося? — спитав його турицький князь* (І. Білик).

4. *тільки недок., рідко.* Проводити час, займаючись, розважаючись чим-небудь. — *Це не мій і не ваш добрий знайомий, а звичайний агент третього відділення, що перебувається доносами на своїх літературних ворогів...* (О. Полторацький).

ПЕРЕБУДИ́ТИ, уджу́, у́диш, *док., кого, що.* Розбудити всіх або багатьох. — *Та розбудіть же цю матір, сама спить, а дитина весь вагон перебудила! — гукнув старий* (О. Іваненко); *Цієї ночі Гончаренко особливо розійшовся, перебудив усе відділення, а тих, хто попри все спав, розбуркали сусіди* (А. Кокотюха); *Мені здалося, що авто "дихає" так голосно, що перебудить увесь будинок* (І. Роздобудько).

ПЕРЕБУДО́ВА, и, *ж.* 1. Дія за знач. **перебудува́ти, перебудо́вувати і перебудува́тися, перебудо́вуватися** 1. *Хоч через перебудову корчми вільного часу лишалося дуже мало, Себастян щодня розповідав доньці все, що вивчив із життя тварин* (Т. Прохасько); — *Ти, Лесю, кажеш, .. що мало дерев висадили. А я мрію про більше — про докорінну перебудову села* (М. Чабанівський).

2. *іст.* В останні роки існування СРСР — реформи й перетворення в економіці, громадському й державному житті країни, спрямовані на розвиток демократії. *Напевно так і залишився б* [Мирон] *пересічним режисером-постановником кількох пересічних художніх і сотні документальних стрічок, якби не перебудова* (Г. Тарасюк); *Про Горбачова і перебудову ми самі тоді нічого не розуміли, і, признатися вам чесно, я про ці речі нічого не розумію і тепер* (А. Кокотюха); *Коли нарешті вдалося продати свою трьохкімнатну* [трикімнатну] *квартиру.., яку матір чудом отримала на початку перебудови (тоді було модно боротися з чиновниками та народними депутатами і роздавати блага народу), то грошей насилу вистачило на це помешкання* (А. Дністровий).

△ **(1) Хромосо́мні перебудо́ви,** *біол.* — хромосомні мутації, що змінюють структуру хромосом утратою або збільшенням кількості окремих фрагментів, а також зміною місця й порядку їх локалізації. *Ще в 30-х роках минулого століття Т. Добжанський виявив хромосоми з летальними й напівлетальними властивостями, поява яких була спричинена хромосомними перебудовами* (з наук. літ.).

ПЕРЕБУДО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перебудува́ти.** *Вона все-таки завезла його на вечерю .. до ресторану під евкаліптами, перебудованого з старого водяного млина* (П. Загребельний); *Свідомість, розум, раз народившись в буття, вже стають такими ж невіддільними чинниками його, як і матерія, світ, який не може бути пізнаний, осмислений, перебудований без свідомості* (О. Бердник); // **перебу́довано,** *безос. пред. — Десять веж перебудовано наново, ворота оббиті залізом — жодна жива душа не пройде крізь них* (Р. Іваничук); *Хоч ця сталь і звичайна за своїм хімічним складом, її атомну структуру перебудовано якимось новим, невідомим для вчених Землі способом* (М. Дашкієв).

ПЕРЕБУДО́ВЕЦЬ, вця, *ч., іст., рідко.* Те саме, що **перебу́довник** 2. *Найпалкіший перебудовець чи навіть щонайсміливіший український романтик-дисидент у 1988-му не зміг би передбачити, як швидко, бадьоро й легко одна система в Україні прийде на зміну іншій* (з газ.).

ПЕРЕБУДО́ВНИЙ, а, е. 1. Стос. до перебудови (у 1 знач.). *Зовсім інша картина можливостей випасання худоби на біомеліорованих ділянках. Тут суттєво скорочується перебудовний період рослин на утворення вегетативних органів після стравлювання (з 10–12 до 5–7 діб)* (з наук. літ.).

2. *іст.* Прикм. до **перебудо́ва** 2. *У перебудовні роки продавалися ще й різноманітні брошури: рецепти домашнього консервування, інструкції з різних видів ворожіння, .. збірники анекдотів* (Т. Прохасько); *Головним гаслом перебудовної політики стала гласність* (з навч. літ.).

ПЕРЕБУДО́ВНИК, а, *ч.* 1. Той, хто перебудовує що-небудь. *На даху церкви-пам'ятки "виросли" додаткові куполи, за що перебудовників картають історики й науковці* (з газ.).

2. *іст., розм.* Прибічник, прихильник перебудови (у 2 знач.). *Нині — слава, портрети, статуї, спеціальні магазини, поклоніння, дачі.., а завтра — очорнять, назвуть тираном, волюнтаристом, застійником, перебудовником чи ще якось* (Р. Іваничук); *Не захищаючи управлінські уміння перебудовників, варто визнати — економіка СРСР до 1985 року була в розкладеному стані, і процес прискорювався з кожним роком* (з газ.).

ПЕРЕБУДО́ВНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **перебудо́вник** 1. *У кінці XIX ст. у Західній Європі буржуазія-переможниця втрачає свій колишній пафос перебудовниці світу, що призводить до загальної прозаїзації життя, до торжества бездуховного власницького інтересу* (з навч. літ.).

ПЕРЕБУДО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перебудо́вувати.** *Древній славний Чернігів перетворився в звичайне полкове місто, зі зветшалою* [з ветхою], *в обломах і осипах, фортецею, численними добудовуваними й перебудовуваними церквами з банями* (Ю. Мушкетик).

ПЕРЕБУДО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перебудо́вувати** і **перебудо́вуватися.** *На прикладі перебудовування замків можна побачити, як із плином часу в розрізі історичної архітектури змінювалися системи оборони* (з газ.); *Під час утворення клітин специфічної імунної системи хребетних відбувається перебудовування деяких генів* (з навч. літ.).

ПЕРЕБУДО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕБУДУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* 1. Будувати ще раз, повторно або заново, по-іншому; переробляти що-небудь у будівлі, споруді. — *Ми перебудовуємо села, незабаром будуть водопроводи, по яких тектиме не річкова — тепла і затхла вода, — а чиста, взята з глибин* (М. Чабанівський); *Він не відкрутиться, церкву доведеться перебудовувати* (Ю. Мушкетик); *Колись це був звичайний хлів, але його перебудували, і тепер тут міститься голубник* (О. Донченко); *Задумав пан Ліцинський перебудувати свій найфайніший маєток Ліцинівку* (М. Дашкієв).

2. *перен.* Переробляти, вносячи зміни в систему чого-небудь, порядок слідування чогось, замінюючи його іншим. *Він перебудував систему роботи вугільних шахт та домігся блискавичних темпів побудови нових* (М. Трублаїні); *Він вибрав собі більш надійного шефа. Чим же інакше пояснити, що професор Ярмола так швидко перебудував тематику роботи свого відділу?* (Н. Рибак); *Вона* [Німеччина] *перебудувала на військовий лад усю свою економіку задовго до Другої світової війни* (В. Кожелянко); // Змінювати порядок розташування частин (про речення, фразу). *Треба активно розвивати своє мовлення: усно й письмово викладати думки, виправляти себе, перебудовувати сказане, шукати найкращі варіанти висловлювання* (з навч. літ.); *Перебудуйте речення так, щоб між підметом і присудком стояло тире* (з навч. літ.); // *перев. у сполуч. зі сл.* с в і т. Організовувати, влаштовувати по-новому, по-іншому; змінювати. — *Треба не ждати, доки світ стане кращим, чистішим, а допомагати перебудовувати його* (О. Бердник); *Стояння — найактивніший стан. Тоді хочеться перетворювати й перебудовувати світ* (П. Загребельний); *Поет і герой допомагає народові усвідомити свої інтереси, свою людську гідність і перебудувати своє життя* (І. Дзюба); // Думати, дивитися і т. ін. по-іншому, інакше, переосмислювати щось. *Дивиться* [Віка] *на мене вже іншими очима. Мабуть, перебудовує зараз свої перші враження* (Любко Дереш).

ПЕРЕБУДО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕБУДУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. Змінювати розпорядок, систему своєї праці, напрям своєї діяльності. *Я пригадав, як колись у технікумі нас навчали грати. На ходу перебудувався. Спочатку спробував з мандоліністами. Раз зіграли, вдруге — пішло на лад. По тім з балалайками* (Ю. Збанацький); // Змінювати свої погляди, організацію свого життя, ставлення до кого-, чого-небудь і т. ін. [Б е з б о р о д ь к о:] *А бачив, коли я пригрозив, Марко перелякався?* [Ш а в у л а *(оторопіло):*] *Га? Коли? (Перебудовується). Аякже — бачив* (М. Стельмах).

2. Змінюватися, ставати іншим (перев. про природу, живі організми). *Автор терміна "плазма" В. Кубієна вважав її найбільш активною й мобільною частиною ґрунту, яка здатна перебудовуватися за зміни фізико-географічних умов* (з наук. літ.); *У віці шести-восьми тижнів після зачаття чоловічий ембріон під впливом андрогенів починає перебудовуватися* (із журн.); *У п'ятимісячної дитини вже сформувалася травна система: підріс шлунок, зміцніли нирки, перебудувався кишечник* (із журн.).

3. *тільки недок.* Пас. до **перебудо́вувати.** — *Чули про нещасний випадок на Валовій? У будинку, котрий зараз перебудовується?* (А. Кокотюха); *Ця місцевість одна з найзлиденніших і найбридкіших у Лондоні, хоча розташована вона в центрі міста, який не раз перебудовувався* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПЕРЕБУДО́ВЧИЙ, а, е. Те саме, що **перебудо́вний.** *Одним з ефективних методів перебудовчих процесів вищої школи є рейтингова система оцінювання знань студентів* (з навч. літ.); *Нині вже й забули порожні аптеки перебудовчої епохи та дорогі ліки з-під поли* (з газ.).

ПЕРЕБУДО́ВЧО. Присл. до **перебудо́вчий.** *А починалося так революційно-піднесено! Перебудовчо починалося — усі ми тоді були хмільні, навіть такі тверезяки, як я* (В. Дрозд).

ПЕРЕБУДУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перебудува́ти** і **перебудува́тися.** *Невелике перебудування структури ядра в установці зорельота давало прекрасне пальне для реактора* (О. Бердник); *Я .. кидався в гущу борні за перебудування людства* (Олесь Досвітній); *Підлітковий вік характеризується глибоким перебудуванням организму і є одним зі складних періодів в онтогенезі людини* (з наук. літ.).

ПЕРЕБУДУВА́ТИ *див.* **перебудо́вувати.**

ПЕРЕБУДУВА́ТИСЯ *див.* **перебудо́вуватися.**

ПЕРЕБУ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **перебу́ти²**. *Гей, облітає яблуневий цвіт! Шкода, Марино, перебулих літ! Приснилися, проснилися... і зникли...* (М. Рильський); // *у знач. ім.* **перебу́ле,** лого, *с.* Те, що перебуло, минуло. *На дні раптово тінь заворушилась і — мов дитина — руки простягла. І нагадала давнє, перебуле: пливучу греблю, теплий верболіз* (П. Мовчан).

ПЕРЕБУНТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Припинити, перестати бунтувати. * Образно. *Скільки перебунтувало почуттів у зболених серцях* (В. Бабляк).

ПЕРЕБУНТУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док.* Припинити, перестати бунтуватися. *Народ перебунтувався.*

ПЕРЕБУРХА́ТИ, а́є, *док.* Перестати бурхати. *Стишилось море, перебурхало* (Сл. Б. Грінченка).

ПЕРЕБУРЧА́ТИ, чу́, чи́ш, *док., розм.* Перестати бурчати. *Галя мала одказати — у чому ж їй ходити, коли другого нічого немає, та боялася збити бучу. Хай перебурчить* [Василь] — *та й перестане* (Панас Мирний).

ПЕРЕБУ́ТИ¹ *див.* **перебува́ти².**

ПЕРЕБУ́ТИ² *див.* **перебува́ти³.**

ПЕРЕБУ́ТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перебу́ти².** *Хоробрива уява, зворушена недавно перебутою сценою, бентежила всю його душу* (І. Франко); *Спав* [Гоголь] *до самого Гамбурга — кілька годин, винагороджуючи себе за безсонні ночі, перебуті перед тим у тяжких думках* (О. Полторацький); *Я прокидався, з жахом пригадував тридцять із лишком годин, перебуті на ногах* (К. Москалець); // **перебу́то,** *безос. пред. Раз уже все перебуто й Говерла ось тут, то пошукати скарбів Олекса таки пошукає* (Г. Хоткевич).

2. *у знач. прикм.* Який минув, пройшов і т. ін. *Засвітиться гай, а за гаєм — село. І все проминуле до мене повернеться знову, А літ перебутих одразу немов не було* (Б. Олійник); // *у знач. ім.* **перебу́те,** того, *с.* Щось пережите. *Після перебутого страшенно хочеться жити Васі. Раніше наче і не знав ціни життю, а тепер .. полюбив його, як найпалкішу кохану свою* (Ірина Вільде).

ПЕРЕБУ́ТИСЯ *див.* **перебува́тися.**

ПЕРЕБУ́ТНИЙ, утна́, утне́, *заст.* Перебутній. — *Все це минеться, серденятко, бо воно не сутнє, а перебутне* (М. Стельмах).

ПЕРЕБУ́ТНІЙ, я, є. Невічний, минущий. *Може бути, що мене не буде, Перебутній час я перебув, Але будуть світанкові губи Цілувати землю молоду* (М. Вінграновський); *Людське буття — предмет й універсальна мета мистецтва. Воно набагато ширше за класову ідеологію та класову психологію, які є істотними, але перебутніми моментами історичного розвитку* (з наук. літ.).

ПЕРЕБУ́ТОК, тку, *ч.* 1. *перев. мн.* Те саме, що **пережи́ток.** — *Я не хочу сплачувати данину перебуткам нашого варварства, якої б прекрасної назви вони собі не прибирали,* — *сказав Славенко* (В. Підмогильний); *Я не врахував перебутків феодалізму, що міцно живуть у декого з тутешніх літературних ханів (російських), і мало не зазнав біди* (Б. Антоненко-Давидович).

2. *розм.* Перебування де-небудь. *Чи, бува, не приховав він умисне якихось обставин свого перебутку в тубільців?* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПЕРЕБУШУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. Перестати бушувати; відбушувати. *Вода зійде швидко, Дніпро перебушує й заспокоїться* (С. Голованівський); — *Їдьте додому, а я увечері прийду, коли тато перебушують* (М. Стельмах).

2. *що.* Збурити, розбурхати всіх або багатьох. — *Він ціле село перебушував, у него* [нього] *жила живо грає, ой, ще й як грає!* (Марко Черемшина).

ПЕРЕВА́БИТИ *див.* **перева́блювати.**

ПЕРЕВА́БЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПЕРЕВА́БИТИ,** блю, биш; *мн.* перева́блять; *док., кого.* Зваблювати, спокушати кого-небудь, перев. обманом. *Про русалії на Русі повідомляє християнський автор "Повісті минулих літ" під 1068 роком таке: "Але цими і другими способами всякими диявол обманює, хитрощами переваблюючи нас од Бога..."* (з навч. літ.); *Одним із мотивів похоронних голосінь є докори попереднім мерцям, що вони покликали, переваблили до себе покійного* (з навч. літ.).

ПЕРЕВА́ГА, и, *ж.* 1. *над ким — чим і без дод.* Якість, властивість, що вигідно відрізняє кого-, що-небудь від когось, чогось. *Задоволений своєю мовою, він кинув на сина погляд, в якому світилося почуття батьківської переваги* (А. Кримський); *О, вона добре знає, яка вона вродлива!.. Чому ж не використати цю перевагу, щоб влаштувати своє життя?* (М. Руденко); *Ми вивели на навігаційний екран схему досліджених каналів і почали обговорювати переваги та недоліки різних маршрутів* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. Більша, ніж у кого-небудь, кількість (війська, техніки і т. ін.); переважання в кількості. *Він знав, що за москалями велика перевага в людях і в гарматах. Вони свої втрати можуть легко поповнити новими підмогами, а для Батурина одинока допомога — гетьман* (Б. Лепкий); *Чисельна перевага була на боці ворога, але Джомо вирішив усе-таки дати бій* (В. Малик).

3. Виключне, особливе право на що-небудь; привілей. *Готель заселяли переважно військові. Їм надавалася й перевага* (Яків Баш); *В своєму теперішньому .. соціальному статусі я користуюсь небаченими пільгами й перевагами* (С. Жадан); *Шлюб не може бути підставою для надання особі пільг чи переваг, а також для обмеження її прав та свобод, які встановлені Конституцією і законами України* (з мови документів).

Віддава́ти / відда́ти перева́гу *див.* **віддава́ти.**

△ **(1) Матеріа́льна (позиці́йна) перева́га,** *шах.* — вигідніше розташування шахових фігур або більша їх кількість у одного з гравців у шахи. *Кожен шахіст повинен добре засвоїти, що матеріальна перевага далеко не завжди веде до перемоги* (з навч. літ.); *Можна пожертвувати пішака або фігуру, отримавши позиційну перевагу й можливість атаки на короля противника, але власний король має бути недоторканний, інакше — програш партії* (з газ.).

ПЕРЕВА́ГИ-ВА́ГИ. 1. *присл., розм.* Перевалюючись, перевальцем. *Простяглася По діброві понад Дніпром Козацька ватага. А за ними кобзар Волох Переваги-ваги Шкандибає на конику, Козакам співає* (Т. Шевченко); *Іде Денис по полю переваги-ваги, голова як приліплена, очі в щілинках, рушниця десь аж за плечима теліпається* (Григорій Тютюнник).

2. *мн., невідм.* Гра — хто кого переважить (у 2 знач.). *А тоді заходилися гуляти в переваги-ваги, Сироватка чорта піднімав, а чорт Сироватку — ні, бо кожного разу, коли той починав переважувати, козак смикав його за хвоста, і нечистий беркицяв, аж копита одкидав* (Ю. Мушкетик).

ПЕРЕВАЖА́ЛЬНИЙ, а, е. Те саме, що **перева́жний.** *У жодній мові орфографія не базується виключно на одному принципі, можна говорити лише про переважальний принцип, провідний* (з навч. літ.); *У 103-тю річницю бою під Крутами нащадки борців за незалежність України згадували подвиг студентів та кадетів, які стримували наступ переважальних сил більшовицьких військ* (з газ.).

ПЕРЕВАЖА́ННЯ, я, *с.* Стан і властивість за знач. **переважа́ти.** *Панівним упродовж XIX ст. залишається уявлення про переважання слова над зображенням, погляд, що прирікає художника-ілюстратора на вторинність у творчому процесі* (з наук. літ.); *За типом господарювання трипільці належали до хліборобсько-скотарських племен із переважанням землеробства* (з навч. літ.); // Кількісна перевага. *При переважанні нейтральних засобів не цурається емоційного слова і форми стиль масової інформації* (В. Русанівський); *Ми одного разу домовилися, що міста поділяються на собачі й котячі. Йшлося не про алегорію, а про фактичне переважання в міському пейзажі одного з видів* (Ю. Андрухович).

ПЕРЕВАЖА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕВА́ЖИТИ,** жу, жиш, *док.* 1. *кого, що, ким — чим і без дод.* Мати перевагу над ким-, чим-небудь у чомусь. [Х у с а:] *Моя жона не простого коліна, та все ж вона сама те добре тямить, яке належить місце їй при тій, хто всіх матрон переважає родом* (Леся Українка); *Розпочався впертий бій, але ворог, очевидь, переважав силою* (Л. Дмитерко); *Силою душі переважав* [Ібрагім] *усіх. Також султана* (П. Загребельний); *Старії люди правду кажуть: Два хитрих мудрого не переважуть* [переважать] (Л. Глібов); [Л і с о в а:] *Ви ж знаєте, йому понад 50, ну, він і хвилюється, як би новий тенор його не переважив* (І. Кочерга); *На обличчі Пігловського знизу вверх забігали лихі темні тіні, але, розуміючи, що гнівом йому не переважити Матвія, він замовкає* (М. Стельмах).

2. *тільки недок.* Мати кількісну перевагу. *Тротуари були повні люду. Переважала молодь* (П. Панч); *Серед продавців і покупців переважали жінки* (Г. Вдовиченко).

ПЕРЕВА́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перева́жити²**. *В цей же день вантаж був переважений вдруге* (з мови документів); *У ту ж мить другий кінець лави, переважений зайчам, підскочив угору* (Я. Стельмах); *Він спустився вниз і пристебнув до пояса револьвер. З другого боку на поясі в нього був ніж у піхвах, і пояс задерся, переважений револьвером* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); // **перева́жено,** *безос. пред. Коли все було переважено і продано, кмітливі господарі рундучка склали свої терези* (В. Земляк).

ПЕРЕВА́ЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перева́жити²**. *Господарським судом першої та апеляційної інстанцій встановлено, що позивачем не здійснено переваження тари вагона для визначення ваги нетто* (з мови документів).

ПЕРЕВА́ЖИТИ¹ *див.* **переважа́ти.**

ПЕРЕВА́ЖИТИ² *див.* **перева́жувати.**

ПЕРЕВА́ЖИТИСЯ *див.* **перева́жуватися.**

ПЕРЕВА́ЖНИЙ, а, е. Який має перевагу над ким-, чим-небудь; основний, панівний. *Переважна кількість цих пісеньок має форму краков'яку* (І. Франко); *Новітня історія й справді була для нас "мачухою": переважну частину XX століття під загрозою для українців було саме фізичне виживання* (О. Забужко); *Переважна більшість "урочистих засідань" відбувалася в театрі* (О. Ірванець).

ПЕРЕВА́ЖНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **перева́жний.** *Наукова література в Китаї дуже широка на обсяг, хоч і не глибока на зміст .. Маса історичних наукових творів може мати своїм обсягом переважність навіть над історичними творами та вислідами німецьких істориків* (І. Нечуй-Левицький); *Процес розсолення ґрунтів підтверджується переважністю хлоридів над сульфатами у верхніх горизонтах* (з наук. літ.).

ПЕРЕВА́ЖНО, *присл.* Здебільшого, в основному, головним чином. *Панна переважно мовчала, перекидаючися тільки інодіількома словами з матір'ю* (І. Франко); *Волосся стригла* [Марина] *коротко, не морочила собі голови зачісуванням, і тому бувала переважно розпатлана — з чубчиком на лобі* (Ю. Смолич); *Черниш, як і раніше, займався переважно корегуванням. Його роботі навіть вибагливий Іван Антонович дав позитивну оцінку* (О. Гончар); *Він взагалі говорив мало, переважно уривчастими, короткими фразами* (Ю. Покальчук).

ПЕРЕВА́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перева́жувати** і **перева́жуватися.** *Доказів виклику представників відповідача для участі в переважуванні тари позивачем ні суду першої, ні суду апеляційної інстанції не надано* (з мови документів); *— Ясно, — сказав Доброчин, знову прислухавшись до переважування між грецьким слом* [послом] *і Станом. Досі перемагав Стан, і Доброчин бачив, як сяють очі в Претича, Ждана та більшості бояр* (І. Білик).

ПЕРЕВА́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕВА́ЖИТИ,** жу, жиш, *док., кого, що.* 1. Важити, зважувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Біля .. комори на піддашші переважують хліб. Нагнибіда біля вагів* [ваг] (А. Головко); *Кличе мене одного ранку стара — я з тивунами саме переважував горішнє збіжжя* (І. Білик); *Я повернувся до лабораторії і переважив відміряні Марією Іванівною речовини* (Ю. Смолич); *Нагрянула комісія із області. Переважили увесь хлібець колгоспний* (В. Дрозд).

2. *також без дод.* Важити, кладучи на вагу більше, ніж треба. *— Дивись, не переваж, — жартували хлопці. — Не вчи вченого їсти хліба печеного! — заявив авторитетно комірник* (П. Автомонов); // Робити що-небудь важчим за щось протилежне. *Він важко оступився і переважив свій край* [плоту] *настільки, що мало не зірвався у воду* (С. Голованівський); // Маючи більшу вагу, перетягати. *Велика головка хлопчика переважувала тільце, як здорове яблуко на гілляці, та він все ж таки держався в діда на руках* (Грицько Григоренко); *Вони* [ваги] *спершу загойдалися, потім одна шалька опустилася, переваживши другу* (В. Нестайко); // *перен.* Діставати перевагу над ким-, чим-небудь; виявлятися вагомішим, значнішим. *Вже як серед гурту заведеться в їх* [багачів] *сварка, тоді голота переважувати почне. Вони поти дужі, поки вкупі* (Б. Грінченко); *Родом був він із самої низоти, та звичаєм своїм і душею високою всіх в очах князівни переважував* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Цікавість переважила всі міркування молодого хлопця* (І. Нечуй-Левицький); *Добре пам'ятав він* [підмайстер] *Кузьменкові стусани і дрижав від самої думки про них, як у пропасниці. Але товариське чуття переважило* (З. Тулуб); *— А може, мамо, разом упремося на своєму і якось переважимо тата? — Ох, як важко переважувати його* (М. Стельмах).

◊ **(1) Перева́жувати / перева́жити терези́ (ча́шу терезі́в)** — віддавати чому-небудь перевагу, схилятися до чогось. *Дівчина без вагання готова свідчити проти матері, і се переважує терези в серці Стемми* (І. Франко); *— Я вже підводу договорила: за ворітьми жде! — Це, видно, остаточно переважило чашу комісарових терезів: віддав матері документи, віддав і хлопця* (О. Гончар); **Перетяга́ти (перетя́гувати, перева́жувати) / перетягти́ (перетягну́ти, перева́жити) на свою́ (на́шу, ва́шу** *і т. ін.)* **сто́рону (на свій (ваш, наш** *і т. ін.)* **бік)** *див.* **перетяга́ти.**

ПЕРЕВА́ЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕВА́ЖИТИСЯ,** жуся, жишся, *док.* 1. Нахилятися під власною вагою, звичайно донизу. *Пересуваючись у школі сходами, слід бути обережними й уважними: не перестрибувати через сходинки, не переважуватися через перила* (з навч. літ.); *Коні шарпнули сильно вперед, він переважився взад так, що потилицею гримнувся о клуб коня* (І. Франко); *Молоденька панна, що була нахилилась над столом, давно вже шукала чогось у густій сітці винограду, переважившись через штахети веранди* (Дніпрова Чайка); *— Ні, ні, я точно пам'ятаю, як різко переважилася всім тілом на бік човна* (В. Шкляр); * Образно. *Сонце переважилося на захід* (Ірина Вільде).

2. Повторно зважуватися *(див.* **зва́жуватися**[1] 1). *Я кілька разів переважилася. Вага не змінилася* (з газ.).

3. *тільки недок., перен., розм.* Боротися, змагатися один із одним, не поступаючись у чомусь. — *Серце, Зосю, не дратуй ти батька! Він чоловік добрий, але простий і крутий. — І я крута, та ще й не проста: будемо переважуватись* (І. Нечуй-Левицький); // Дивитися один на одного, не відводячи погляду. *Заходжу до нього й стою, а він дивиться й нічого не мовить: отак і переважуємось очима, наче березільні* [березневі] *коти* (І. Білик).

4. *тільки недок.* Пас. до **перева́жувати.** *Нефасовані оселедці, інші рибні товари, жива й морожена риба переважуються без тузлуку (розсолу), води, льоду* (з навч. літ.); *Цей настрій переважувався іншим: що менше лишається людині життя, то стає воно дорожчим* (Ю. Мушкетик).

ПЕРЕВА́Л, у, *ч.* 1. Дія за знач. **перевали́ти, перева́лювати**[1]. *Перевал через гору є досить складним. Має бути гарна фізична підготовка* (з газ.); *Інна з чемності .. примостилась із стільцем за грушею, але й не далі, бо ж цікаво було їй послухати цих двох побратимів (так вона їх назвала в думці), подивитись, як сходяться люди після одного перевалу літ* (О. Гончар).

2. Найнижче і найдоступніше для переходу місце в гірському хребті чи масиві. *Вже вийшли* [Владко і Начко] *на перевал цитадельної гори* (І. Франко); *Жадібними очима вдивлявся юнак у сизувато-зелений серпанок на перевалах, прислухався до шуму буйного потоку* (М. Дашкієв); *Всю ніч і весь день по шляхах і стежках, що вели до перевалу через Карпати, рухалися обози, автомашини, кінні і піші* (В. Петльований); * Образно. *Безтрепетні руки тримають штурвал; Літак свій останній бере перевал* (М. Бажан).

3. *перен.* Зміна, поворот у розвитку, перебігу чого-небудь. *А літо вже на перевалі: Перепочило після жнив* (І. Муратов).

4. *спец.* Глибока оранка, за якої верхній шар землі переміщається на місце нижнього. *Якщо орний шар невеликий, із низьким процентним умістом гумусу, то перевал проводити не можна* (з навч. літ.).

ПЕРЕВА́ЛИСТИЙ, а, е: **Перева́листа (перева́лькувата) ходá** *див.* **ходá.**

ПЕРЕВАЛИ́ТИ *див.* **перева́лювати**[1].

ПЕРЕВАЛИ́ТИСЯ *див.* **перева́люватися**[1].

ПЕРЕВА́ЛКА, и, *ж., розм.* Пункт, місце, де перевантажують, перевалюють товари, вантажі і т. ін. *Так і не дав* [Глухенький] *моторки, сказав, що правитиме нею огірки на перевалку* (О. Гончар); // Місце зупинки, прихистку кого-, чого-небудь. *Ташкент став велетенською перевалкою для незмірно далекого фронту.., а тоді, може, через свою добрість ще й перевалкою для нелічених тисяч нещасних розбитків, біженців, жертв війни* (П. Загребельний).

ПЕРЕВА́ЛКОВИЙ, а, е, *розм.* Стос. до перевалки; те саме, що **перева́льний** 2. *Від мису Осиновець теж виступило з тисячу чоловік, які мали зустріти тих, що прямували од перевалкової бази* (П. Автомонов); *Перевалковий комплекс у Чорноморську — найбільший в Україні комплекс у глибоководному порту* (із журн.).

ПЕРЕВА́ЛОК, лка, *ч., діал.* Провулок. *Ось уже міський парк. Ось Шеметів перевалок* (І. Багряний); *Тепер в Охтирці вони жили втрьох у будинку на вулиці Павла Грабовського, 61.. Власне, на розі вулиці та перевалка (провулка) з дивною назвою Біломорський* (О. Шугай).

ПЕРЕВА́ЛОЧОК, чка, *ч., діал.* Зменш.-пестл. до **перева́лок.** *Далі цього перевалочка колона не пішла. Вона зупинилась, геть виповнивши його вщерть, бо був він зовсім вузенький, і так стояла* (І. Багряний).

ПЕРЕВА́ЛЬКИ, *присл., рідко.* Те саме, що **перева́льцем.** *Потис плечима парубок і перевальки почвалав у поле* (Григорій Тютюнник); *Мов клишоногий карпатський ведмідь.., перевальки підійшов Дідух, зупинився навпроти, як темна хмара* (І. Нижник); * Образно. *Машина перевальки йшла по розбитих коліях, ледве повзла* (О. Гончар).

ПЕРЕВА́ЛЬКУВАТИЙ, а, е: **Перева́листа (перева́лькувата) ходá** *див.* **ходá.**

ПЕРЕВА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Стос. до перевалу (у 2 знач.). *Найглибші сідловини використовують як перевальні шляхи через гірський хребет* (з наук.-попул. літ.); // Який міститься, розташований на перевалі. *Ліворуч на острові, біля виступу, стояв на горбі перевальний стовп* (О. Донченко).

2. Признач. для перевалювання (перевантажування) чого-небудь. *До системи зберігання зерна в Україні належать зерносховища виробників, елеватори, термінали перевальних підприємств* (з наук. літ.); *Аграрна компанія в червні відкриє новий перевальний комплекс на Дніпрі* (з газ.).

ПЕРЕВА́ЛЬЦЕМ, *присл.* Перевалюючись із боку на бік, із ноги на ногу, похитуючись (про ходу). *Валерій поважно, не кваплячись, все так само перевальцем, рушив з батьком до виходу* (О. Ільченко); *Верблюд ішов перевальцем, і помірне одноманітне погойдування заколисувало хворого* (З. Тулуб); *Ішов він якось ніби перевальцем, але прудко і з підстрибом, викидаючи вгору то одне, то друге плече* (В. Шкляр).

ПЕРЕВА́ЛЬЦІ, *присл., рідко.* Те саме, що **перева́льцем.** *Іти перевальці.*

ПЕРЕВА́ЛЬЦЯ, *присл., рідко.* Те саме, що **перева́льцем.** *Кайдан перевальця підійшов до осавула* (Ю. Мушкетик).

ПЕРЕВА́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перева́лювати**[1] і **перева́люватися**[1]. *Компанія не має у своєму складі власних потужностей у портах із накопичення та перевалювання олій на борт танкерів* (з наук. літ.); *Біг заради життя. Якщо це немічне перевалювання можна назвати бігом* (Ю. Андрухович).

ПЕРЕВА́ЛЮВАТИ[1], юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕВАЛИ́ТИ,** алю́, а́лиш, *док.* 1. *що.* Переміщувати, перекладати, звалюючи (під час перевантаження). *Візник перевалював мішок, зверху сивий від випорошеної крупчатки, ніби коло млина* (В. Барка); *З початку 2019 року морські порти України перевалили 100 млн тонн вантажу* (з газ.).

2. *що, через що.* Переміщувати, перекидати через що-небудь на інший бік чогось. *Петро легко підскочив з місця, вхопився обома руками в зазубні сволока і, ривком перевалівши ноги через стіл, з силою вдарив його* [Пазюка] *чобітьми в обличчя* (П. Колесник); *Я важко перевалив через сідло ногу й зліз* (В. Нестайко).

3. *що і через що.* Переходити, переповзати і т. ін., подолавши що-небудь (хребет, гору і т. ін.). *Маленька чорна муравочка тягла білу, велику, мов парус, насінину, .. перевалювала зі своєю ношею через пагорки* (П. Загребельний); *Іван і Франка взялися за руки і йдуть угору .. А перевалили гору — побачили, що тартак на Ровені працює* (С. Чорнобривець); *Коли мадяри перевалили через Карпатський хребет.., то відкрилася їм пречудова долина* (М. Дочинець); // *також за що.* Переміщатися через який-небудь простір; переходити, переїжджати і т. ін. якусь просторову межу. *Димок усе меншає й меншає, пароплав перевалює через обрій* (О. Донченко); *Перевалівши через шосе, вони повзли поволі, ніби принюхуючись до слідів на землі* (А. Головко); — *З усіх наших фронтів ми тепер найзахідніші, — жартували офіцери. — Перевалили за 19-й меридіан* (О. Гончар).

4. *за що, через що і без дод., розм.* Переходити які-небудь кількісні або часові межі. *Нарешті четвер перевалює за полуденний екватор* (С. Процюк); [Х р а п к о:] *Всього сто шістдесят три рублі .. на двісті ж рублів умовився з Перепадею, — от воно й за три сотні перевалить* (Панас Мирний); // *безос.* — *Не снідали ж, а вже й за обід перевалює* (Є. Доломан); *Ось уже перевалило через лютий. Знову розкисли дороги, глянула на світ чорна рілля...* (І. Микитенко); *Дмитро Іванович глянув на годинника і, побачивши, що перевалило за південь, зупинив коня* (В. Гжицький); // *безос., також кому.* Наставати якому-небудь вікові. *Семінарист — юнак, котрому іноді перевалює далеко за двадцять* (М. Сиротюк); *Артем Сидорович ішов міцним кроком, хоч давно вже перевалило йому за п'ятдесят* (О. Копиленко); — *Старієте, Антоне Андрійовичу, — зауважила Уляна Григорівна .. — Нічого не вдієш, матінко; вважай, за половину шостого десятка перевалило* (С. Добровольський).

ПЕРЕВА́ЛЮВАТИ[2], юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕВАЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док.* 1. *кого, що, розм.* Валяти (у 1 знач.) одне за одним усе або багато чого-небудь, усіх або багатьох. — *З малих літ уже по заробітках ходив. Скільки того дерева я тут перевалив* (А. Турчинська).

2. *що, розм.* Обвалювати в чому-небудь усе або багато чогось. *Перевалювати шматочки риби в борошні.*

3. *що.* Переробляючи, валяти ще раз, повторно або заново, по-іншому (вовну, повсть і т. ін.). *Перевалити вовну.*

ПЕРЕВА́ЛЮВАТИСЯ[1], юся, юєшся, *недок.*, **ПЕРЕВАЛИ́ТИСЯ,** алю́ся, а́лишся, *док.* 1. Перемістившись через що-небудь, опускатися, падати по другий бік чогось. *Щохвилі вода стає все більш і більш каламутною, брудні кім'яхи перевалюються через каміння і ростуть невпинно* (Г. Хоткевич); *Важко перевалюючись через велетенські хвилі, часом глибоко пірнаючи в них, кораблі весь час ідуть бездимним ходом* (В. Кучер); *Я підскочив і замахав їй рукою, ледь не перевалившись через борт машини* (В. Нестайко); *Мадам недбало підтягнулася на руках, перевалилася через край басейну і лишилася лежати на животі* (І. Роздобудько); // Насилу, ледве переходити, переповзати і т. ін. через що-небудь. *Меркурій низько поклонився, Перед Зевесом бриль ізняв, Через поріг перевалився, До стайні швидше тягу дав* (І. Котляревський); *Двері відчинились, і через поріг не те що переступив, а насилу перевалився незнайомий* (В. Гжицький).

2. *тільки недок.* Нахилятися то в один бік, то в інший (під час ходьби, руху). *Позакручувавши уси, ідуть* [парубки] *лавою, з боку на бік перевалюються, руками розмахують* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Галя рада, .. світить оченятами, лепече, бігає за хлоп'ятами, як та качечка перевалюється на своїх, ще не окріплих ніжках* (Панас Мирний); *Гриць глянув туди-сюди і раптом увесь похолов. По палубі, перевалюючись з боку на бік та похитуючи кудлатою головою, прямо на нього біг бурий волохатий ведмідь* (Д. Ткач); *Тета була огрядною жінкою з обвислим підгорлям, мала товсті ноги, ходила, перевалюючись, як качка* (Ю. Винничук).

3. *тільки док., розм., рідко.* Те саме, що **повали́тися[1].** *Прийняв ногу опришок... Камінь перевалився набік* (Г. Хоткевич).

ПЕРЕВА́ЛЮВАТИСЯ[2], юся, юєшся, *недок.*, **ПЕРЕВАЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *док., розм.* 1. Валятися, лежати де-небудь, якось (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Скільки років перевалялися на горищі ці листи?!* (із журн.).

2. *тільки док.* Перестати валятися; відлежатися. *Перевалятися в ліжку.*

3. Валяючись, забруднюватися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Свині перевалялися в болоті.*

4. Збиватися, сплутуватися (про вовну, повсть і т. ін.). *Шерсть перевалялася.*

5. *тільки недок.* Пас. до **перева́лювати[2].** *Риба перед смаженням має добре перевалюватися в борошні* (з газ.).

ПЕРЕВА́ЛЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перевалЯ́ти.** *Перевалені шматочки баклажанів; Перевалена шерсть.*

ПЕРЕВАЛЯ́ТИ *див.* **переві́лювати[2].**

ПЕРЕВАЛЯ́ТИСЯ *див.* **переві́люватися[2].**

ПЕРЕВАНТА́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переванта́жити.** *Корабель ішов рівно й стрімко, і було видно, що він перевантажений до краю* (В. Кучер); *Жіночки ринулися до скляних розсувних дверей, з яких їм назустріч сунули ті, хто вже скупився — вони штовхали перевантажені візки до своїх авто* (І. Роздобудько); *Бувають хвилини, коли Сташка намагається дурити саму себе: мовляв, Бронко такий, як і раніше, лише надто перевантажений своїми справами* (Ірина Вільде); // **переванта́жено,** *безос. пред. На станції всіх перевантажено в товарячі* [товарні] *вагони і зразу ж замкнуто* (В. Барка); *Чудернацький вітрильник таки було перевантажено — бо круті хвилі, здавалось, дістануть до самісіньких отворів у фальшборті* (Ю. Логвин).

ПЕРЕВАНТА́ЖЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **переванта́жений.** *Пілот Вейг незадоволено озирнувся з кабіни, мовчки поглядом висловивши своє незадоволення перевантаженістю літака* (Іван Ле); *Він розумів: якщо Платон, знаючи його перевантаженість, попросив проаналізувати цей тютюн негайно — значить, підстава була аж надто важлива* (М. Дашкієв).

ПЕРЕВАНТА́ЖЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **переванта́жити, переванта́жувати** і **переванта́житися, переванта́жуватися.** *Договір перевезення в прямому сполученні передбачає, що перевезення вантажу здійснюють одним автомобільним транспортним засобом без перевантаження на інший* (з навч. літ.); *Чи це була моя найкраща робота? Очевидно, ні. Критики знайшли б у ній певні вади, а найперше — перевантаження деталями* (Р. Федорів).

2. Стан за знач. **переванта́житися, переванта́жуватися** 2. *Ніяка нервова система не спроможна витримати безперервне перевантаження* (М. Дашкієв).

ПЕРЕВАНТА́ЖИТИ *див.* **переванта́жувати.**

ПЕРЕВАНТА́ЖИТИСЯ *див.* **переванта́жуватися.**

ПЕРЕВАНТА́ЖНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **переванта́жувальний.** *Перевантажний вузол; Перевантажний комплекс.*

ПЕРЕВАНТА́ЖНИК, а, *ч.* 1. Робітник, який перевантажує (у 1 знач.) що-небудь. *Сьогодні склалися нові партнерські відносини між вантажовласниками, перевантажниками та перевізниками* (з газ.).

2. Те саме, що **переванта́жувач.** *В Одесі Юменс (герой роману "Завтра" Ю. Шовкопляса) зустрічається з розвідником містером О'Нелі, котрий під прикриттям працює машиністом на перевантажнику* (з наук. літ.).

ПЕРЕВАНТА́ЖУВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до перевантажування (вантажів). *Необхідно створювати мережу автоматизованого управління перевезенням зі скороченням перевантажувальних операцій* (з навч. літ.); // Признач. для перевантажування. *Комерційні структури будують на території портів перевантажувальні термінали, склади тощо* (із журн.).

ПЕРЕВАНТА́ЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переванта́жувати.** *Електронна система зважування дозволяє вести точний облік перевантажуваного зерна* (з наук. літ.); *Постійно перевантажуваний транспорт зрештою ламається* (з газ.); // **переванта́жувано,** *безос. пред. Товари, які везли німецькі купці на Русь, не перевантажувано в Енсі, вони йшли без перешкод просто на схід* (з наук. літ.).

ПЕРЕВАНТА́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переванта́жувати** і **переванта́жуватися.** *Унікальний комплекс із перевантажування зернових будують на кордоні з Угорщиною та Словаччиною* (з газ.); *Під час перевантажування збільшується не тільки вага людини загалом, а й кожного органа, кістки в її організмі. Здорова людина може без шкоди для себе витримати короткочасні триразові перевантаження* (з навч. літ.).

ПЕРЕВАНТА́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕВАНТА́ЖИТИ,** жу, жиш, *док., кого, що.* 1. Переміщати вантаж з одного місця на інше; вантажити з одного транспортного засобу на інший. *Обслуга виплигнула з машини і зразу почала перевантажувати на літак пакети й мішки* (Ю. Смолич); *Від пекучого болю Алі враз, блискавично все згадав і зрозумів — коней перевантажують на велетенський вітрильник* (Ю. Логвин); *Ми поїдемо назад тією ж таки замаскованою дорогою, а тоді піднімемось на узгір'я, де є ще один пост, і там поранених перевантажать на інші машини* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

2. Навантажувати надмірно, більше, ніж треба. *Тепер треба берегти машини. А як? Перш за все не перевантажувати* (М. Циба); *Коли переправлялися через Десну, надто перевантажили пором, і він почав тонути* (Ю. Мушкетик); — *Тільки підручники не слід брати у космічну подорож, бо перевантажимо ракету* (В. Нестайко); // *перен.* Обтяжувати надмірною роботою. *Ступакова зрозуміла, що Клаві не треба співчувати, її не треба умовляти, щоб не перевантажувала себе, бо дівчина образиться* (Д. Ткач); — *Я розумію: ваша методика перевірена ..Та все ж я дивуюся. Мою дочку перевантажують так, наче їй не три роки, а щонайменше п'ять чи навіть шість!* (М. Дашкієв); // *перен.* Обтяжувати надмірною кількістю чого-небудь, робити надто громіздким, уводячи надмір чогось. *Оця рясота побутових деталів* [деталей], *на яку дехто аж ремствував, ніби вони перевантажують .. твір, ніби за ними не раз пропадає враження від цілого, дуже характерна для художніх способів Мирного* (С. Єфремов).

ПЕРЕВАНТА́ЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕВАНТА́ЖИТИСЯ,** жуся, жишся, *док.* 1. Переміщати свій вантаж і/або пересідати з одного транспортного засобу на інший. — *Тепер що ж — нам залишається єдиний вихід: спустити на воду мого славного Вітрильника і всім перевантажитися на нього* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі).

2. Навантажуватися надмірно, більше, ніж треба. *Що не безглуздо в нашому повсякденному житті? Перебігти вулицю перед самим носом тролейбуса? Чи перевантажуватись до півсмерті, заробляючи на "волгу" чи дачу за містом..?* (Ю. Покальчук).

3. *тільки недок.* Пас. до **переванта́жувати.** *Продукція гірничо-металургійного комплексу зазвичай перевантажується на морський транспорт в азовських портах, а сільськогосподарська продукція — у портах Чорного моря* (з газ.).

ПЕРЕВАНТА́ЖУВАЧ, а, *ч.* Механізм для перевантажування чого-небудь. *В порту цілий день сновигали туди й сюди маленькі катери, перетягаючи баржі, крани, перевантажувачі* (В. Собко); *Використання мобільного перевантажувача, який конвеєром подає суміш в асфальтоукладач, забезпечує безупинний процес укладання асфальтобетону* (з газ.).

△ **(1) Мостови́й переванта́жувач** — підіймальний механізм, яким перевантажують сипкі вантажі. *Вантажопідйомність мостового перевантажувача 5–30 т, швидкість переміщення 10–30 м/хв* (з наук. літ.).

ПЕРЕВА́РА, и, *ж., заст.* 1. Хмільний напій, вигот. із меду, пива та прянощів. *Всеволод Ольгович, сівши у Києві, .. виставив на вулицях вино, мед, перевару, різне їдло, овочі, і кожний городянин міг підійти до столу, випити чашу за здравіє нового князя* (В. Чемерис).

2. Посудина, у якій варили цей напій, а також його міра місткості й об'єму. *Він* [Володимир] *гучно справляв у Василеві церковний празник.., скликаючи бояр, всяку старшину й людей з ріжних міст: варили 300 перевар меду, і 300 гривен* [гривень] *роздавано убогим* (М. Грушевський); *З княжих медуш* [комор для меду] *були викочені перевари меду* (С. Скляренко).

ПЕРЕВА́РЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перевари́ти.** — *Що то, мамо, нині кава так ніби... чи то недоварена, чи то переварена?* (Г. Хоткевич); *З її роз'їдених пальців вилетів жовтий переварений бинт* (М. Стельмах); *Годували паршиво, недосоленою чи перевареною картоплею,ріденьким кубиковим бульйоном із жменькою рису* (А. Кокотюха); *Переварена їжа збільшує об'єм і в'язкість крові* (із журн.); *Параграфи, регули та формули, не переварені і не присвоєні, випадають з голови з виїмком тих, котрі опісля зустрічаються в службовій практиці* (І. Франко).

Перева́рена вода́ *див.* **вода́.**

ПЕРЕВАРИ́ТИ *див.* **перева́рювати.**

ПЕРЕВАРИ́ТИСЯ *див.* **перева́рюватися.**

ПЕРЕВА́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перева́рювати** і **перева́рюватися.** *Помістіть яйця в каструльку з холодною водою. Доведіть до кипіння, покладіть зверху кришку й вимкніть вогонь, залишивши на 10–25 хвилин. Вода остигає поступово, запобігаючи переварюванню яєць* (із журн.); *Запала мовчанка. Мельник дав Зарубі кілька хвилин для переварювання інформації* (А. Кокотюха).

ПЕРЕВА́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕВАРИ́ТИ,** арю́, а́риш, *док.* 1. *що.* Варити ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Прохор переварював своє зілля щодня, через це воно в нього не скисало* (Валерій Шевчук); *— Знає вона* [Войцехова], *що робити. Молоко ще раз переварить* (І. Франко); *— Організували підводників, гуртом зібрали гроші. Переварили зливні труби, і нечистоти перестали потрапляти в озеро* (з газ.).

2. *що.* Задовго проварюючи, позбавляти потрібних якостей. *Варення з шипшини не варто переварювати (щоб зберегти максимум вітамінів)* (з газ.); [Є ф р о с и н а:] *Підіть-бо, мамо, у пекарню, а то Химка там все перепалить та переварить* (І. Нечуй-Левицький).

3. *що, рідко.* Те саме, що **перетра́влювати**[2] 1. *— Ваше серце б'ється рівно й ритмічно, бо легені качають провінційне повітря і шлунок переварює свіжу здорову їжу* (Ю. Мушкетик); *— Солдатський, брат, шлунок і цвях переварить!* (І. Нехода); // *перен.* Осягати, засвоювати розумом. *Сидір озирався навкруги, люди переварювали свої думки, почували себе надто безпечно* (К. Гордієнко); *Треба все добре переварити, виносити і зрозуміти* (М. Коцюбинський).

4. *тільки недок., перев. із запереч.* н е, *кого, що, перен., рідко.* Терпляче зносити; ставитися до кого-, чого-небудь із терпінням. *Не переварюю я Масла, дуже він масний, гумовий, а от не впіймав за руку — не тягни до буку, як каже закарпатець Михайло* (А. Хижняк); *— Органічно не переварюю пруссаків і всяких завойовників узагалі* (Є. Доломан).

5. *що.* Те саме, що **вари́ти** 1. *Наші фрукти на заводах Переварять, перетруть* (М. Познанська); // Варити, додаючи що-небудь. *Знає* [дід] *трав багато, настоював їх на водах різних, з медом переварював* (А. Хижняк).

ПЕРЕВА́РЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ПЕРЕВАРИ́ТИСЯ,** а́риться, *док.* 1. Проварюючись, варячись задовго, утрачати потрібні якості. *Набрид* [Гієрон] *Агапітові своєю книжністю і задумливістю, через яку занапащав будь-яку доручену йому роботу: смальта переварювалася в нього, розчин від мозаїки тужавів* (П. Загребельний); *Встигло воно* [м'ясо] *й доваритися, й переваритися, а опришків усе нема* (Г. Хоткевич); [П л а т о н Г а в р и л о в и ч:] *Ну, що ж, як, Федоро, варення не переварилося?* [Ф е д о р а:] *Ні, саме добреньке* (С. Васильченко).

2. *рідко.* Перетравлюватися, засвоюватися в процесі травлення. *— Харч є харч. Чи не так само переварюється капуста й буряк?* (Валерій Шевчук); *Гастроентеролог рекомендує відмовитися від страв, які довго переварюються (смаженого м'яса, солінь, копченостей)* (з газ.).

3. *тільки недок.* Пас. до **перева́рювати** 1–3, 5. *Жирна й гостра їжа погано переварюється шлунком* (з навч. літ.); *В лоні тої бідної, опущеної і погордженої суспільності руської доконувався, хоч звільна, значущий поворот, переварювалися традиції літературні XVII віку* (І. Франко).

ПЕРЕ́ВДЯГ, у, *ч., рідко.* Одяг для перевдягання. *В чернечому перевдязі козак* (Сл. Б. Грінченка); *У вбогому перевдязі подався він* [граф] *до Лондона з малими дітьми своїми* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПЕРЕВДЯГА́ЛЬНЯ, і, *ж.* Приміщення для перевдягання; переодягальня. *Репкуваті чоловічки в малинових костюмах .. байдуже стріляють порожніми очицями на жіноцтво, що бовтається між перевдягальнею та розвішеним одягом* (О. Ульяненко).

ПЕРЕВДЯГА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перевдяга́ти** і **перевдяга́тися.** *Костюм Петимка хоч виглядав довгим і бахматим на Маркові, але загалом прийшовся, і після перевдягання хлопець відчував себе дуже добре* (М. Трублаїні); *Бора почала з гіпюрової спідниці сіро-бузкового кольору. І несподівано втягнулася у процес перевдягання* (Г. Вдовиченко); *Наказав* [Палій] *трьом сотням козаків перевдягнутися в татарський одяг. Перевдягання не зайняло багато часу, невдовзі всі рушили в путь* (В. Малик).

ПЕРЕВДЯГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕВДЯГТИ́, ПЕРЕВДЯГНУ́ТИ,** ягну́, я́гнеш; *мин. ч.* перевдя́г, ягла́, ло́ *і* перевдягну́в, ну́ла, ло; *док., кого, що.* Одягати кого-небудь в інший одяг; переодягати. *Повен табір чоловіків! Видно, як їх стрижуть, перевдягають, роздають казанки, каски, нові сірі шинелі* (О. Гончар); *Оля його* [Петруся] *обпирала, купала, причісувала, перевдягала* (В. Шкляр); *Мама перевдягнула його в довжелезну дідусеву сорочку* (В. Чухліб); *Коли Василько наївся, вона повела його скупати, перевдягти та випрати одежину, поки хлопча буде спати* (С. Талан); // *що.* Знімаючи один одяг, надівати інший. *Провізорка перевдягає білизну двічі на день* (Валерій Шевчук); *Литовченко так і не перевдягнув свій коричневий шкільний костюмчик* (А. Кокотюха); // *ким, у кого.* Убирати кого-небудь так, щоб не можна було впізнати, щоб можна було прийняти за когось іншого (для маскування, маскараду і т. ін.). *Стійковиих перевдягали в цивільну одежу, дуже часто — навіть у жіночу* (М. Андрусяк); *— Перевдягни нас мерщій за* [у] *козаків* (А. Чайковський).

ПЕРЕВДЯГА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПЕРЕВДЯГТИ́СЯ, ПЕРЕВДЯГНУ́ТИСЯ,** ягну́ся, я́гнешся; *мин. ч.* перевдя́гся, ягла́ся, ло́ся *і* перевдягну́вся, ну́лася, лося; *док.* Знімаючи один одяг, одягатися в інший; переодягатися. *— Йдемо, мамцю! Вже йдемо, — весело озвалася Катря. — Ми перевдягалися...* (В. Кучер); *Пані Замойська перевдяглася у святковий кунтуш, шитий золотом на блакитнім оксамиті* (Іван Ле); // *ким, у кого.* Одягатися так, щоб не бути впізнаним (для маскування, маскараду і т. ін.). *Всі дізналися, що молода вродлива жінка перевдягається у чоловічий одяг та ходить писати етюди на скотний базар* (М. Слабошпицький); *Козак, навіть при допитуванні синім залізом, так і не сказав, для чого перевдягнувся купцем* (Ю. Мушкетик); *Саме була неділя, базарний день, і Чорновус, перевдягнувшись у жебрака, теж сходив у містечко, яке трохи знав* (В. Шкляр).

ПЕРЕВДЯ́ГНЕНИЙ, ПЕРЕВДЯ́ГНУТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перевдягти́.** *Тепер Роман почуває себе чистим, наче востаннє скупаний і перевдягнутий в чисту білизну* (О. Гончар); *Перевдягнений у хлопський кожух і вовняні гачі, видавався трохи затовстим, неоковирним, зовсім не схожим на того стрункого і гнучкого Ярему, якого знала Марія* (П. Загребельний); *По якімсь часі штрафників повели до лазні. Відтак помитих і перевдягнених відіслали під конвоєм за вахту* (М. Андрусяк); // **перевдя́гнено, перевдя́гнуто,** *безос. пред. І. П. Котляревський травестував "Енеїду" в бурлескному стилі. Згідно із жанром травестії, богів та героїв першотвору* **перевдягнено** *в українське вбрання* (з наук. літ.); *Усіх чоловіків було перевдягнуто у військові однострої* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який перевдягнувся. *Господиня вводить молодого поета. Йому назустріч вискакує прямоспинний молодик, схожий на перевдягненого жандармського офіцера* (П. Загребельний); — *Чи припускаєте ви, що то перевдягнений індіанець? — не вгавав майор* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

ПЕРЕВДЯГНУ́ТИ *див.* **перевдяга́ти.**

ПЕРЕВДЯ́ГНУТИЙ *див.* **перевдя́гнений.**

ПЕРЕВДЯГНУ́ТИСЯ *див.* **перевдяга́тися.**

ПЕРЕВДЯГТИ́ *див.* **перевдяга́ти.**

ПЕРЕВДЯГТИ́СЯ *див.* **перевдяга́тися.**

ПЕРЕВЕ́ДЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перевести́.** — *Глянув на запобіжник — переведений! Тисну знов... не стріляє* (Л. Кононович); *Скучаю, хочу швидше мати листи од тебе, знати, чи всі здорові, чи чого не сталося. Чи Іра переведена? Чи приїхав Юрко?* (М. Коцюбинський); *Вчені давно застерігали людство від катастрофи, котру вважали неминучою, якщо енергетика не буде переведена повністю на термоядерну енергію* (М. Руденко); *Слабкою ланкою їхнього плану була дівчина-оператор, яка збрехала по телефону Жигунові про переведену саме на потрібний йому рахунок суму* (А. Кокотюха); *Властивий поділ добичі ще не був переведений. Але купці вже тепер хотіли оглянути її* (О. Назарук); // **переве́дено,** *безос. пред. Нагнувся* [Бармаш] *і приклав вухо до рейки. Рейка глухо стугоніла і ледве помітно здригалась. Ешелон наближався. — Стрілку переведено? — Переведено* (В. Козаченко); *Як бачите, доля закинула мене аж у Крим: мене переведено в Кримський комітет філоксерний* (М. Коцюбинський); *Льотчик Сіробаба запевняє, що в той гарнізон, куди переведено Петра, потрапляє не кожен, сірих та мурих туди не беруть* (О. Гончар); — *І навіщо ви отаку силу книжок набгали? — звернувся до мене пан становий. — Скільки-то грошей на їх* [них] *переведено!..* (Панас Мирний).

ПЕРЕВЕ́ДЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перевести́, перево́дити.** *Він — географ, колишній міністр земель в уряді, зміщеному режимом, займався нелегальним переведенням через кордони* (Т. Прохасько); *Ротко .. віддав наказ другому пілоту про скасування посадки і переведення двигунів у злітний режим* (М. Кідрук); *Суддя старався про переведення до більшого міста, та сказали, щоб не бавився в політику* (Н. Кобринська); *І хоч багато хто виступав .. за закриття всіх музичних шкіл і включення музичної освіти в програму основної школи, за переведення шкіл на приватну основу, школу таки не закривали* (Н. Сняданко); *Чинними правилами безготівкових розрахунків визначені терміни переведення банками коштів за платіжними дорученнями* (з навч. літ.).

ПЕРЕВЕ́ЗЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перевезти́.** *Митники, яким до рук випадково потрапила перевезена з пароплава контрабанда, затримали порушників* (С. Жадан); *З Полтавщини і Чернігівщини на Кавказ були перевезені два українські полки* (Д. Білий); *Нарешті ми справили новосілля! Уже були перевезені меблі, діти спакували останні дрібнички* (С. Талан); // **переве́зено,** *безос. пред. Чотири дні тому заарештовано сестру Ольгу і відразу перевезено до Києва* (Л. Смілянський); *Він порадив приятелеві забиратися з трупи геть, бо через тиждень увесь театр буде перевезено в містечко Оринін* (Олекса Ізарський).

ПЕРЕВЕ́ЗЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перевезти́, перево́зити.** *Моряк подумав, що можна було б використати морські приливи й відпливи для перевезення річкою вантажів* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); *Дорошенкові знову і знову нагадували написати прохання (власноручно!) цареві про перевезення його жінки до Москви* (В. Чемерис).

ПЕРЕВЕЗТИ́ *див.* **перево́зити.**

ПЕРЕВЕЗТИ́СЯ *див.* **перево́зитися.**

ПЕРЕВЕРБО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перевербо́вувати.** *Закон взаємного винищування означує ті роки як час найсудомнішої боротьби за виживання, .. час компроматів, незліченних доносів, клятвопорушень і зрад. Час завербованих, розвербованих і перевербованих таємних колаборантів* (Ю. Андрухович); *Коноваленку й на думку не спаде, що перевербований ним Шиллер продовжує живити ідеями Сердюка* (Люко Дашвар); // **перевербо́вано,** *безос. пред. Багатьох заарештованих повстанців, господарів конспіративних квартир було перевербовано, що дало можливість виявити й нейтралізувати підпільників, їхніх симпатиків* (з наук. літ.).

ПЕРЕВЕРБО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перевербо́вувати.** *Важливою частиною роботи із запобігання тероризму є впровадження агентів у терористичні організації, а також перевербовування її членів* (з наук. літ.); *У 2010–2011 рр. провладна більшість успішно випробувала метод перевербовування депутатів з опозиційних партій* (з газ.).

ПЕРЕВЕРБО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕВЕРБУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що.* Вербуючи, залучати викритого агента, якусь групу осіб і т. ін. до розвідувальної, шпигунської роботи на користь сторони, що викрила його. *Шпигунів і розвідників здебільшого вбивають після допиту. Проте в нормальних спецслужбах їх перевербовують* (з наук. літ.); *Слєпньова, за його, Круглова, даними, перевербував Кульчинський, і той став спільником злочинця* (В. Лис); *Розвідник швидко переконався, що крутити більше нема сенсу і все розповів, як на духу. Його вдалося перевербувати. Працював на УПА* (М. Андрусяк); // *розм.* Схиляти, переманювати на свій бік, в іншу організацію і т. ін. *За морським каспійським кодексом вішають лише піратського капітана, а матросів перевербовують для непрестижної служби — на мінних тральниках, наприклад* (В. Кожелянко); — *Швидше за все, кількох людей ще перевербують чи куплять. Потенціал збільшення чисельності коаліції майже вичерпаний* (із журн.).

ПЕРЕВЕРБУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перевербува́ти.** *Засланих китайців і корейців радянська контррозвідка досить успішно ловила й після перевербування направляла назад до Маньчжурії. Те саме робили і японці* (з газ.).

ПЕРЕВЕРБУВА́ТИ *див.* **перевербо́вувати.**

ПЕРЕВЕ́РНЕНИЙ *див.* **переве́рнутий.**

ПЕРЕВЕРНУ́ТИ *див.* **переверта́ти.**

ПЕРЕВЕ́РНУТИЙ, ПЕРЕВЕ́РНЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перевернýти.** *На перевернутім уверх денцем горняті блищав каганець і присвічував у миску* (Панас Мирний); *Проти кузні — добре утоптаний майданчик. На нім — кілька возів, перевернутих вверх колесами, точило, діжка з водою, конов'язь* (П. Колесник); *Горпина вже несе, прикриваючи рукою, каганчик і ставить його на перевернутий догори дном полумисок* (М. Стельмах); *На оборі дощі миють перевернену бочку від квашених огірків* (М. Матіос); // **переве́рнуто, переве́рнено,** *безос. пред. Кинулась Мотря до скрині, та й охолола... Там усе перевернено, перекидано* (Панас Мирний); *Крім кутка, було перевернуто всю камеру. Але обшук нічого не дав* (І. Багряний); *Коли приїжджаєш отак до незнайомого міста, здається, світ перевернуто і в ньому перевернутий ти* (Валерій Шевчук).

2. *у знач. прикм.* Який перевернувся (у 1–3 знач.). *Чудові дитячі книжки Михайла Пляцковського "Сонечко на пам'ять", "Ромашки в січні", "Найцікавіше слово", "Казка про перевернуту черепаху", "Щасливий день" пронизані добротою, щирістю, теплом* (з навч. літ.); *Два дні — і життя перевернуте, перетворене на суцільний політ серед зірок і квітів* (І. Роздобудько).

ПЕРЕВЕРНУ́ТИСЯ *див.* **переверта́тися.**

ПЕРЕВЕ́РНУТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Стан за знач. **переве́рнутий.** *Справа зовсім не в сусідстві ліберальнішого режиму, хоча, мабуть, у цьому теж. Справа у перевернутості вектора суб'єктивного досвіду порівняно з вектором загальнолюдським* (Ю. Іздрик).

ПЕРЕВЕ́РСТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переверста́ти.** *Переверстаний (виправлений) текст необхідно записати на диск і роздрукувати* (з навч. літ.); *У найкоротші терміни був переверстаний державний бюджет та виділено кошти для підтримки бізнесу* (з газ.); // **переве́рстано,** *безос. пред. Коментарі було переверстано, викинуто політичні ярлики до історичних постатей і подій* (з наук. літ.).

ПЕРЕВЕРСТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переверста́ти.** *Одна з ознак гарної композиції газетного номера — її гнучкість, що дозволяє в разі потреби швидке переверстання тієї чи тієї смуги, зміну місць розділів і рубрик, винесення найважливіших матеріалів на найвигідніші місця* (з навч. літ.).

ПЕРЕВЕРСТА́ТИ *див.* **переве́рстувати.**

ПЕРЕВЕ́РСТКА, и, *ж., розм.* Дія за знач. **переверста́ти, переве́рстувати.** — *Улю, біжіть по редактора, тривога. Першої* [сторінки] *не правте, буде переверстка...* (В. Дрозд).

ПЕРЕВЕ́РСТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переве́рстувати.** *Якщо внаслідок коректури частину матеріалу шпальти довелося вилучити або потрібно додати нову інформацію, то виникає потреба переверстування* (з навч. літ.).

ПЕРЕВЕ́РСТУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕВЕРСТА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що.* Верстати (у 2, 3 знач.) ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Йому подобався цей хлопець, хоч він часто запізнювався з подачею матеріалів, до чорноти правив гранки й доводилося переверстувати цілі полоси* (Ю. Мушкетик); — *Хто першу* [сторінку] *верстав? Ви, товаришко Скляр? Будемо переверстувати* (В. Дрозд); *Україні вже у квітні потрібно переверстувати річний бюджет* (з газ.); *Під час оформлення макету публікації варто звернути увагу, наскільки легко його можна буде автоматично переверстати з іншими параметрами сторінки* (з навч. літ.).

ПЕРЕВЕ́РСТУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **переве́рстувати.** *Останньою макетується та полоса, на якій друкуються найоперативніші повідомлення і яка найчастіше змінюються й переверстується* (з навч. літ.).

ПЕРЕ́ВЕРТ, у, *ч.* 1. Перевертання, перекидання людини через голову (звичайно під час гімнастичних вправ). *Жива пантоміна* [пантоміма] *гри, золоті огні, що жеврілі з рук до рук у підскоках та перевертах, здавалися йому казкою, в якій співає вічна радість* (К. Гриневичева).

2. Те саме, що **о́берт** 1. *Олександер заливається: йому смішно!.. Підкидає молоток і, після ста млинкових перевертів, ловить за кленову ручку* (В. Барка).

3. *перев. мн., розм.* Різка зміна поглядів, поведінки. *Боже, що за дивний світ, Що за переверти! Чи сміятись, чи жаліть, Чи просити смерти?..* (І. Франко).

Піти́ в пере́верти *див.* **піти́.**

ПЕРЕВЕРТА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до перевертання, признач. для цього. *Жорстке з'єднання базису на двох опорних зубах не забезпечує достатньої стабілізації протеза, бо зберігається перевертальний момент* (з наук.-техн. літ.); *Перевертальний пристрій.*

ПЕРЕВЕРТА́НИК, а, *ч., діал.* Перепічка з картоплі, кукурудзяного борошна й овечого сиру. *Кукурудзяний хлібець у формі капустяного листка, зігнутого вдвоє впоперек посередині. Їх пекли обов'язково в капустяному листку, а всередину клали сир, що називався душею. Що означав перевертаник? Дохристиянське свято Купала в своїм циклі святочних днів присвячувало один день культові померлих, душам. Анти вірили, що за душі покійних на поминках годиться їсти хліб "з душею"* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕВЕРТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переверта́ти** і **переверта́тися.** *Раніше англійські студенти встановили рекорд, провівши наймасовішу акцію з перевертання млинців* (з газ.); — *При перевертанні пласта забруднені поверхневі шари опиняються внизу, тому врожай буде вдесятеро "чистішим"* (П. Загребельний); *В казках процесу перевертання на царевича ніхто не бачить, а у нас це одбувалось на наших власних очах* (В. Винниченко).

ПЕРЕВЕРТА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПЕРЕВЕРНУ́ТИ,** ерну́, е́рнеш, *док.* 1. *кого, що.* Повертати з одного боку на другий. *Сьогодні вітер — пан над небом, степом, над усім містом. Небом жене кучугури жовто-білих хмар, перевертає ними, як перинами* (В. Винниченко); *Її кидають на ослін .. Роберт перевертає Тамару на спину, хапає склянку води і хлюпає в обличчя* (А. Хижняк); // Повертати нижнім або протилежним боком догори. *Хлопець слухався діда. Коли одна половинка ножа нагрівалася, він перевертав його на другу. Руку все далі й далі гнало* (Панас Мирний); *Онися перевернула матерію на другий бік і пересвідчилась, що матерія була на лице, та й шпирнула її на стіл* (І. Нечуй-Левицький); *Іван вихопив у неї з рук мотузку, відтяг саночки до купи гною і перевернув догори полозками* (С. Чорнобривець); *Я зупинив патефон, перевернув пластинку* (Ю. Збанацький); // Перекидати, валити набік. *Летять* [троянці] *і все перевертають, Як мух, Рутульців убивають* (І. Котляревський); *Вітя варить в казанку кашу. Перевертає, зачепивши ногою, казанок* (С. Васильченко); *Поспитала вітру мати, де посмів він пропадати: чи у скелищі сидів, чи трусив плоди садів, чи на морі бунтував, кораблі перевертав...* (М. Рудь); *Вітри, що знялися зусібіч, закрутили змії смерчів на водах, перевертаючи рибальські та вартові судна* (Ю. Андрухович); *Зачервоніється* [Оксана], *засоромиться, рученьками закриється, перемовчить, та вп'ять* [знову] *за своє: поратись кинеться й гляди, те розіллє, те переверне, те розіб'є* (Г. Квітка-Основ'яненко); // Перегортати (сторінки, листки і т. ін.). *Послухай, Грицьку, лиш! чи це тобі втямки, Як зійдуться було до тебе парубки, А ти було й звелиш граматку їм читати, А сам почнеш було псавтир* [Псалтир] *перевертати* (П. Гулак-Артемовський); *Лемішка любив молитись Богу довго й голосно, кілька разів одривавсь од молитви, ходив по хазяйству, вертавсь і знов починав бубоніти, перевертаючи листки* (І. Нечуй-Левицький); *Переверніть пудові журнали та пошукайте, чи нема там чого-небудь такого, як Свячена вода — і не турбуйтесь, бо, їй-богу, не найдете* (Т. Шевченко); // Розгрібати й ворушити сіно, траву і т. ін. *Чую я — не спиться моєму парубкові: то сіно перевертає, то зітхає, далі й вийшов* (Марко

Вовчок); [Д е н и с:] *А бери лиш граблі та починай громадити, та, гляди, перевертай траву щоразу* (М. Кропивницький); *Іван вилами перевертав гній, а в грудях наростала злість на пана* (С. Чорнобривець); // Копати, орати землю. *Неможливим, над силу людську, здалося їй такий лан двома плугами перевернути* (Л. Яновська); *Хай мокро на ниві. Хай тяжко орати. Та я переверну ще гори ріллі* (С. Олійник); // *перен.* Розглядаючи що-небудь з іншого боку, звертаючи увагу на щось інше, відмовлятися від попереднього. — *Тут-таки* [на берегах Дніпра], *може, знайдемо пам'ятки, — провадив він далі, — що перевернуть усі теорії про давні народи, які мешкали на цьому терені, і про впливи їх на пізніші культури* (Г. Коцюба).

2. *що, перев. у сполуч. зі сл.* д о г о р и н о г а м и, д о г о р и д н о м. Перивати, переворушувати десь все або багато чого-небудь з метою знайти когось, щось. *Не раз узимі .. траплялося, що слід опришка приводить до її хати, далі слід не йде — а приходять пушкарі, перевертають все догори ногами, стіни рубають зі злості, а знайти не можуть нічого* (Г. Хоткевич); *Василь облишив уже перевертати все в шухлядах і нишпорить по книжкових полицях* (Б. Антоненко-Давидович); *Перетрусили усе, перевернули усе догори, забрали усі українські книжки, навіть українські ноти...* (І. Нечуй-Левицький); * Образно. [І в а н е н к о:] *Переверну все місто, але знайду* [Варвару] (О. Корнійчук); // Робити безладдя, усе перекидаючи. *З Катею вони завжди регочуть, перевертаючи у хаті все догори дном* (В. Козаченко); — *Пораділи, що вчителька самих у хаті лишила, то зараз і хату згодні перевернути!* (С. Васильченко); // Різко порушувати усталений, звичний порядок. *То весела, весела* [Мотря] — *усе б догори дном перевернула, то зразу, наче зав'яже її, — сидить, думає, думає, часом плаче* (Панас Мирний).

3. *що, перен.* Робити зовсім іншим, різко змінювати. *Прийшла була по неї лиха година з Дону, котра перевернула все її життя* (Панас Мирний); *Читання настільки перевернуло мій світогляд, що з незвичайно революційного хлопця, яким я був до 12 років, я став на 13 році життя — атеїстом* (М. Коцюбинський).

4. *кого, що в що, на що, в кого, на кого, перен.* Перетворювати на що-небудь інше, переводити в інший стан, надавати зовсім іншого вигляду. *Зійшов місяць і почав все перевертати в срібло: по хлібах побігли блискучі хвилі, на траві роса заграла* (Грицько Григоренко); [П е р е д е р і й:] *Хіба на те ми маємо свої Статути цехові та привілеї, Щоб з наших прав знущалися пани Та на рабів своїх перевертали!* (І. Кочерга); — *Я вірила в майбутнє, мною керувала любов до тебе. Та життя перевернуло віру на зневір'я, щирість на брехню* (П. Колесник); // Заворожуючи, перетворювати в кого-, що-небудь. *Перевернув* [чарівник] *Сороку в Дулю. Так і осталася вона* (Л. Глібов).

◊ **(1) Переверну́ти [весь] світ** — змінити все, зробивши щось неможливе, незвичайне, важкоздійсненне. [1 - й г і с т ь:] *Ви, сваток, така голова.* [Г о с т і:] *Золота голова! Світ перевернемо з такою головою!* (І. Микитенко); — *Ось твій Петро хоче сам весь світ перевернути. Не переверне. Спробує гіркого — порозумнішає* (С. Журахович); **(2) Переверну́ти (зру́шити, пересу́нути, ру́шити) / верну́ти (пересо́вувати, пересува́ти, ру́хати) го́ри** — виконати велику, навіть неможливу роботу; зробити дуже багато. [Т р о х и м:] *Рівні і парні* [воли], *як соколи: чи в плузі, чи в возі — ідуть, як вода, тільки покеруй ними, то й гори перевернеш* (М. Кропивницький); — *Думав, білоручки тільки до писання здатні. А вони, дивись, гори перевернули* (В. Речмедін); *О, гвардія!.. Золотий фонд! З ними гори можна перевернути* (О. Сизоненко); — *Закваска в неї* [вчительки] *крута, робоча. Уся в батька .. Отаких би їм учителів, то б Кочубей з ними ще гори вернув* (В. Кучер); *Коли я маю дар пророкування, коли можу навіть гори пересувати, то все одно без любові я — ніщо* (Р. Іваничук); *Такий чоловік мав би пересувати гори, примушувати ріки текти навспак, чорнолісі — зеленіти взимку, а влітку скидати з себе все листя* (П. Загребельний); **(3) Переверта́ти (оберта́ти) / переверну́ти (оберну́ти) на свій лад (стрій)** — робити по-своєму, так, як хочеться, зручно, вигідно; змінювати по-своєму або для власної вигоди. *Явдоха була пишна, горда. Як тільки оселилася, зараз почала все на свій лад перевертати, господарством заправляти* (Панас Мирний); — *Моя мати не така, як твоя. Вони все на свій стрій обертають* (Леся Українка); *Потроху та помалу усе панночка на свій лад перевернула, — життя і господарство* (Марко Вовчок); **(4) Переверта́ти / переверну́ти вниз головóю (гóловами)** — різко змінювати, робити що-небудь зовсім іншим, не таким, як було. *Десь проявились якісь нігілісти — Кажуть, що се люди-оїди, Хотять .. Все перевернуть униз головами: Учні професора будуть навчать, А як азбуки не вміє — різками, Як він їх нині, будуть його прать* (І. Франко); **(5) Переверта́ти / переверну́ти [всю] ду́шу ([все] се́рце)** *кому і без дод.* — викликáти в кого-небудь якесь сильне почуття (тривоги, хвилювання, захоплення і т. ін.). *"Не жив я, мамо, тільки збирався жити..." Даруйте мені, ці слова всю душу перевертають! — і вона просто пальцями витерла очі* (О. Іваненко); *Вночі йому сниться сон, який перевертає душу: з темного кутка дивляться на нього батькові очі, а під стелею гримить голос: "Ти зробив те, що я тобі заповідав?"* (Григорій Тютюнник); *Одповіда* [Дмитрик] *лиш "так" і "ні". Зате як усміхнеться — серце переверне* (М. Рильський); *І ось раптом, через якийсь проміжок часу, тобі перевернули душу давно почута п'єса чи пісня* (М. Стельмах); **(6) Переверта́ти / переверну́ти з ніг на го́лову** — різко змінювати, робити що-небудь зовсім іншим, навіть протилежним. *Я не міг заснути. З маніакальною впертістю перевертав з ніг на голову і знову з голови на ноги одну думку. Ні, любов моя, думав я, ніколи по справжньому радісною не буде* (Я. Гримайло); **Перево́дити (оберта́ти, поверта́ти, переверта́ти** *і т. ін.)* **/ перевести́ (оберну́ти, поверну́ти, переверну́ти** *і т. ін.)* **на жарт (на жа́рти)** *див.* **перево́дити.**

ПЕРЕВЕРТА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПЕРЕВЕРНУ́ТИСЯ,** ерну́ся, е́рнешся, *док.* 1. Повертатися з одного боку на другий. *Нудиться Кирило Хоць. Ніч, а йому й не спиться. Перевертається під сіряком то на той бік, то на той, аж піл торохтить* (А. Тесленко); *Мало не всю ніч Кметь не спав і перевертався з одного боку на другий* (М. Хвильовий); *Чайка линула над морем, переверталася з крила на крило, а Павло Коваль усе махав і махав їй услід вицвілою на сонці безкозиркою* (В. Кучер); *Перевернувся* [Чіпка] *з боку на бік, натяг на голову ряднину, — не спиться, та й годі...* (Панас Мирний); *Коли кашель вгамувався, Володимир Іванович перевернувсь на лівий бік і пальцем покликав до себе Грабовського* (М. Сиротюк); // Повертатися нижнім боком догори або набік; перекидатися. *Порожня діжка з борошна перевернулася догори дном, і навіть пилочок не сипався з неї...* (М. Коцюбинський); *Юлія міняє по-*

зу, перевертається горілиць на купі старого дрантя, що ним вкривалися мешканці їхнього будинку, коли перебрались до підвалу після того, як місто почали бомбити (Г. Пагутяк); *Коли з'їздили в лісі з гори, вдарилося колесо на скруті до сухого пня, а віз перевернувся* (Л. Мартович); *Микола Петрович, тримаючись за петлю, легко перевернувся в повітрі і повиснув, як здавалося, під пультом* (В. Владко); *Розгойданий двома тілами, невеличкий човен захитався в боку на бік і перевернувся* (Ю. Збанацький).

2. *перен.* Різко, докорінно змінюватися. *Розмова якось перевернулася у другий бік* (Г. Хоткевич); — *Чув я про твої перемоги, синку, — почав Повчанський .. — Але кожна палиця має два кінці. Коли б воно навпаки не перевернулося: ти — на турків і на татар, а татари та турки — на нас* (З. Тулуб); // Зазнавати змін у свідомості, переживаннях. *Іван слухав, мов остовпілий. У його нутрі перевертилося щось, рвалося щось, кричало щось, мов жаль, мов тяжкі докори, мов почуття якоїсь вини* (І. Франко); *Він сидів, низько насунувши брови, і щось складне перевертилося у нього в голові* (І. Микитенко); *Вчитель аж остовпів у дверях, побачивши, як Жежеря по-панібратському поклав руку на Паламарчикове плече та туркоче йому на вухо щось облесливе. Миттю у ньому все перевернулося* (В. Речмедін).

3. *на кого, в кого — що, ким, чим, перен.* Перетворюватися на що-небудь інше, переходити в інший стан, набирати зовсім іншого вигляду. *Великі світлиці ширшали, довшали, перевертались на Нестеринські яри* (І. Нечуй-Левицький); *Бороду скинено під ноги. Анрі-Жак із бородатого гнома перевернувся на бравого хлопця* (Ю. Яновський); // Використовуючи чари, ворожбу, перетворюватися в кого-, що-небудь. [М а р ' я н а:] *Вони русалки, а я відьма: вони мене бояться. Хочете, я вам зараз перевернусь зозулею!* (С. Васильченко).

4. *тільки док., перен.* Пройти, минути (про час, пору). *Чимало літ перевернулось, Води чимало утекло; І в хутір лихо завернуло, І сліз чимало принесло* (Т. Шевченко); *Минає день, минає два, Мина за ранком ранок; Безвісну будучність вкрива Таємності серпанок. Перевернувся цілий рік, — Як перш, нема звороту* (П. Грабовський); *Не багато ще літ перевернулось, як жив у Болоньї, а може, й досі живе, славнозвісний чи не на весь світ лікар на ймення маестро Альберто* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // Відбутися, трапитися. *Багато дечого без мене перевернулося* [у селі], *багато не так стало* (Панас Мирний); // Побувати де-небудь, у когось (про всіх або багатьох); поперебувати. *А паничів що то в нас перевернулось! Аж роєм коло нашої панночки звиваються* (Марко Вовчок); — *Вже скільки тих голів перевернулося в Ковалівці, а толку чортма* (В. Кучер); // Побувати в чиїх-небудь руках, стати чиєюсь власністю (про все або багато чого-небудь). — *Щоб я .. мошеником* [шахраєм] *через його* [нього] *.. став! Ніколи мошеником не був... Скільки чужих грошей в руках перевернулося, а тут...* (Грицько Григоренко).

5. *тільки недок.* Пас. до **переверта́ти** 1, 2, 4. *Клекотіла смола в мідних котлах, які миттю перевертилися на голови напасників, як тільки починався черговий приступ* (П. Загребельний); *Тоді були часи, коли довкола Ялівця вешталося багато озброєних людей, перемістивши в гори свої полювання один на одного. Часто траплялося так, що спочатку стрілялося, а пізніше перевертилося тіло і дивилося — хто то* (Т. Прохасько).

◊ **Все переплу́талося (поплу́талося, переверну́лося** *і т. ін.)* **/ плу́тається (переверта́ється) в голові (в думка́х)** *див.* **весь**[1]**; Душа́ переверта́ється / переверну́лася <Се́рце переверта́ється / переверну́лося>** *див.* **душа́; (1) Пере́вернеться (переверну́вся б) у труні** *хто* — про обурення, гнів (зі згадкою про померлого, причетного до предмета мови). — *Ну, скажи, Федю, за що він муку прийняв отаку, голову свою поклав? .. Та він, коли б знав отаке, в труні перевернувся б!* (А. Головко); *Темна постать майже без звуку вітальнею тиняється. Не інакше привид академіка до рідного дому повернувся. А й то! Такі справи... Тут тобі й мертвий у труні перевернеться* (Люко Дашвар); **(2) Переверта́тися / переверну́тися в душі** *у кого, кому* — кого-небудь дуже вражає щось; хтось дуже хвилюється, страждає і т. ін. *Глянув* [Данько] *у її широко відкриті, такі довірливі очі, і в душі все йому перевернулося од болю* (О. Гончар); **Світ [догори́ нога́ми] переверта́ється (перекида́ється) / переверну́вся (переки́нувся)** *див.* **світ**[2]**.**

ПЕРЕВЕРТА́Ч, á, *ч.* Пристрій, машина для перевертання чого-небудь. *Попри свою нескладну конструкцію, механічний перевертач зеленої свіжоскошеної трави, який нагадує граблі й кріпиться до трактора, є добрим помічником на косовиці й дозволяє пришвидшити згрібання сіна* (із журн.); *Ціна інкубаторів з автоматичним перевертачем і терморегулятором — від 1000 грн* (з газ.).

ПЕРЕ́ВЕРТЕНЬ, тня, *ч.* 1. *міф.* За народним повір'ям — людина, чаклуванням обернута на тварину або предмет; нечиста сила, що набрала вигляду кого-, чого-небудь. *Хто в траві — врівні з травою; Хто в воді — врівні з водою; Хто у лісі — врівні з лісом, Ніччю — перевертнем бісом?* (Л. Боровиковський); *Пан осавул над усе боявся нечистої сили, різних там упирів, чортів, відьом, характерників, перевертнів* (В. Чемерис); *Сама природа Полісся сприяла тому, що в наших краях відьом та іншої нечистої сили — упирів, водяників, вовкулак, перевертнів .. водилося набагато більше, ніж в інших краях України* (В. Лис); — *А в нього є вразливі місця? — Мають бути. Він не демон і не перевертень. Його народила у плоті звичайна жінка* (В. Єшкілєв).

2. *перен.* Людина, що зрадила свої переконання. *Стануть мене силувати покинути батьківську віру і стати перевертнем, а коли я не схочу, то пішлють мене панських коней пасти або зроблять з мене надворного* [надвірного] *блазня...* (А. Чайковський); — *Правда Наливайкова, що на нас може напасти, як коршун на курчат без квочки, отой перевертень лядський, гетьман Жолкевський* (Іван Ле); *Народ мій є! Народ мій завжди буде! Пощезнуть всі перевертні й приблуди І орди завойовників-заброд!* (В. Симоненко); *Свідомо затягуючи реформу, її підступно виставили під плювки радикалів усіх мастей, і насамперед під удари перевертнів* (Б. Олійник).

3. *діал.* Непородиста, нечистокровна тварина; поміс (*див.* **по́міс**[1]). *Перевертні* [вівці] *продаються або вирізуються на лій* (Сл. Б. Грінченка).

ПЕРЕВЕРТІ́ТИ[1] *див.* **перевírчувати**[1]**.**

ПЕРЕВЕРТІ́ТИ[2] *див.* **перевírчувати**[2]**.**

ПЕРЕВЕРТІ́ТИСЯ *див.* **перевírчуватися.**

ПЕРЕ́ВЕРТНИЦТВО, а, *с.* Здатність перетворення на що-небудь інше, набування кимось зовсім іншого вигляду. *У казках мотив перевертництва дещо змінюється порівняно з легендами, знижується жахливість ситуації і водночас посилюється лінія покарання* (з газ.).

ПЕРЕ́ВЕРТОМ, *присл.* Перевалюючись, перевертаючись, перев. через голову; перекидом. *Він звернув з дороги на зелений моріжок спадистого берега, хотів відпочити, та зірвався і перевертом полетів униз* (Г. Коцюба); *Отаман .. прожогом кинувсь до Шмалька, але рибалка, мов кліщами, схопив його за руку і крутонув навколо себе з такою дужою силою, що той перевертом полетів на землю* (С. Добровольський); *Танк весь здригнувся, шарпнувся на одній гусениці вбік і, незграбно накренившись, закляк. Здавалось, штовхни його тепер рукою, і він перевертом піде вниз* (О. Гончар); — *А витягти її* [акулу] *не можна? — спитав Девід. — Куди там к бісу, — відповів Едді. — Вона так і пішла перевертом чортзна в яку глибочінь* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

ПЕРЕВЕРША́ТИ *див.* **переве́ршувати.**

ПЕРЕВЕ́РШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переве́ршити.** *Греки досягли колосальних висот у мистецтві наслідування й копіювання форм природи, але їм було далеко до скіфських митців, які .. сягнули і нині не перевершених еверестів символізму, стилізації та абстрактного бачення світу* (І. Білик); *58-річний спортсмен побив власний, досі ніким не перевершений у світі, рекорд десятирічної давнини з плавання на дошці під вітрилом* (з газ.); // **переве́ршено,** *безос. пред. Зовні лакей був мало схожий на звичайних людей цієї професії. По-перше — виправка. Тут було перевершено всяку військову муштру* (Ю. Смолич); *Легендарний американський плавець Майкл Фелпс установив велике досягнення, яке навряд чи буде перевершено в найближчому майбутньому* (із журн.).

ПЕРЕВЕ́РШЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переве́ршити.** *Він пройшов процедури, після яких щось у ньому змінювалося, хоч він і не встигав збагнути до пуття, що саме, та не дуже того і прагнув, остерігаючись, що перевершення дозволеного зробить його непридатним до мандрівки* (Н. Околітенко); *У Рівному відзначили День міста. Святкували у супроводі джазового фестивалю, з перевершенням власного рекорду та з нагородами для найдостойніших мешканців* (з газ.).

ПЕРЕВЕ́РШИТИ *див.* **переве́ршувати.**

ПЕРЕВЕ́РШУВАТИ, ую, уєш, *рідко* **ПЕРЕВЕРША́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕВЕ́РШИТИ,** шу, шиш, *док.* 1. *кого, що.* Виявляти перевагу над ким-, чим-небудь у чомусь. *Інколи здавалося, що учениця перевершує свого учителя* (Я. Качура); *Двір Ібрагіма своєю пишністю уже перевершував навіть султанський* (П. Загребельний); *У матір удався* [Яків]. *Тільки вже і її перевершив* (Панас Мирний); — *Хочу перевершити славу Марії Савченко, — щиросердо признається Катерина у своїх честолюбних намірах* (І. Волошин); *Узимку, скинувши пальто, в усіх розвагах* [Тарас] *перший. В дворі ніколи і ніхто його не перевершив!* (Н. Забіла); *Лейтенант Покрищак голосно, ніби змагаючись із стріляниною, хто кого перевершить, щось гукає телефоністам* (Є. Доломан).

2. *що.* Будучи наявним у надмірній кількості, виливатися, висипатися і т. ін. з чого-небудь. *Бабі не дали скінчити. Її слова були тою краплиною, що перевершає повний ущерть келих* (М. Коцюбинський); // Бути, виявлятися більше чого-небудь, перевищувати щось. *Вони* [планети] *віддалені одна від одної на 3 астрономічних одиниці, що перевершує віддаль загиблої планети від Сонця* (М. Руденко); // Виходити в чому-небудь за встановлені або загальноприйняті норми, межі. *Сталося те, чого найбільше боявся начальник біостанції. Значить, вони вже вдвічі перевершили норму перебування в акватронах. Через кілька хвилин вони відмовлять* (П. Коломієць).

(1) Переве́ршувати / переве́ршити [всі] сподіва́ння (сподіванки, припу́щення, обіця́нки *і т. ін.) чиї* — виявлятися зовсім іншим, ніж що-небудь намічене, очікуване, передбачуване. *Нас приголомшили масштаби Мережі, які перевершували наші найсміливіші припущення* (О. Авраменко); *Те, як Швейка зустріли в божевільні, куди його привезли на дослідження з крайового карного суду, перевершувало всі його сподівання* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Бульбенки були схвильовані і вражені баченим. Дійсність перевершила всі їх сподіванки й бурсацькі мрії* (О. Довженко); *Євген Панасович ловить кожне слово свого товариша. Ця промова перевершила всі його сподівання* (В. Речмедін).

◊ **(2) Переве́ршити [само́го (сам)] себе́** — зробити що-небудь краще, ніж колись раніше, відзначитися більше, ніж можна було чекати. *Стефан Потоцький часто влаштовував урочисті бенкети й полювання. І взагалі не було дня, щоб у його палаці не юрмилися гості, але на цей раз він перевершив сам себе* (З. Тулуб); *– Однині і довіку велю давати на храм цей десятину того, що маю .. Князь Володимир перевершив самого себе: десятина його прибутків – великі скарби* (С. Скляренко); *Учасники експедиції знали, який трудяга Славко, але в ці дні він перевершив себе і вкрай заганяв усіх* (І. Росоховатський); — *Коли людина рятує голову, то перевершує хитрістю навіть саму себе!.. — буркнув князь* (І. Білик).

ПЕРЕ́ВЕСЕ́ЛЬЦЕ, я, *с.* Зменш.-пестл. до **пере́ве́сло.** *Знявши перевесельце і відділивши собі частину зілля, Вустя решту стала тут же паювати між чабанськими жінками* (О. Гончар); *Думки мої були химерні, зіткані з якихось дивовижних ниток, зіткані в перевесельце одним ім'ям — Уляся. Всі ці дні я скрізь бачив її* (Ю. Мушкетик).

ПЕРЕ́ВЕ́СЛО, а, *с.* Джгут із скрученої соломи для перев'язування снопів, хмизу і т. ін. *Стара вже оставалась позаду: важко їй було підняти снопа, важко скрутити перевесло: руки раз по раз слабшали* (Грицько Григоренко); *Перевесла скручувала* [баба] *не з житніх стебел (не вміла й не хотіла розтринькувати бодай одну стеблинку), а з осоки, яку нажинала за кілька днів перед тим* (Є. Гуцало); *На лаві стояла цеберка з водою, з усього видно, внесена недавно, біля печі лежала скручена перевеслом в'язка хмизу* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Навкруги вже надовго розіслалась ніч. Пов'язане перевеслом Чумацького шляху небо тремтіло зірками* (В. Логвиненко); * У порівн. [О л е с я:] *Коли ж тут раптом обхопить, мов перевеслом, інша глумлива та зла думка* (М. Кропивницький).

ПЕРЕВЕ́СНИК, а, *ч.* Людина однакового віку з ким-небудь; ровесник, одноліток. *В часи мого .. дитячого бурлакування був у мене перевесник мій, сусід і приятель, що у нас із ним була велика, зворушлива дружба* (С. Васильченко); *За ваших часів залізобетон і радіо не були ще в моді та й ваші поплічники й перевесники зовсім не знались на тракторах* (Б. Антоненко-Давидович); *І зостався в усім околі 3 перевесників сам Охрім* (І. Вирган).

ПЕРЕВЕ́СНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **переве́сник.** *Обидві вони були перевесниці, тільки Дашковичева Ольга родилась на кілька місяців передніше* (І. Нечуй-Левицький); *Коли я надвечір забіг у школу, дівчина вже сиділа в просторій, веселій хаті поруч із десятком своїх перевесниць* (Л. Яновська); *Віктор ладен був говорити з дівчатами три доби без перерви. Так хотілося вчитатися в розгорнуті випадково душі Льокиних перевесниць* (Олекса Ізарський).

ПЕРЕВЕСТИ́ *див.* **перево́дити.**

ПЕРЕВЕСТИ́СЯ *див.* **перево́дитися.**

ПЕРЕВЗУВА́ННЯ, *рідко* **ПЕРЕЗУВА́ННЯ,** я, *с.* Дія за знач. **перевзува́ти, перезува́ти.** *Одне з символічних значень чобіт у весільному обряді демонструє пісня, у якій перевзування з постолів у чоботи сигналізує зміну статусу дівчини: її перетворення на заміжню жінку* (з наук. літ.); *Перевзування обов'язкове перед спортивними тренуваннями* (із журн.); *Намагаючись повернути втрачене після незапланованого перезування, німець, який у кваліфікації показав третій час, неабияк ризикував і в одному з поворотів припустився грубої помилки, розбивши свій болід* (з газ.).

ПЕРЕВЗУВА́ТИ, *рідко* **ПЕРЕЗУВА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕВЗУ́ТИ,** *рідко* **ПЕРЕЗУ́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* 1. *що.* Взувати інше взуття. — *Не треба буде писати листи різним людям. Не треба буде перевзувати з ніг на ноги в'єтнамки, щоби піти в туалет* (І. Карпа); — *Та перевзуй чоботи, як ітимеш до канцелярії* (Ю. Мушкетик); *Коли ми зайшли на територію, охоронець уже виходив із невеличкої хатки-побутівки, так і не перевзувши капці, зате поправляючи на голові кашкета, який носять військові під час польових занять* (А. Кокотюха); // *кого.* Взувати кого-небудь в інше взуття. *Загородній тільки-но випросив у Гамалія дозволу перепинити який-небудь поїзд, щоб зодягнути та перевзути наше поповнення* (В. Шкляр); *Приватна фірма офіцерів запасу вирішила перевзути армію у "сучасні" чоботи* (з газ.).

2. *що.* Взувати взуття заново, по-іншому. *В дорозі у Тараса продерся чобіт, і йому довелося йти за возами в одному, поперемінно перезуваючи з однієї ноги на другу, щоб хоч якось їх зігріти* (І. Дзюба); *Швидко перевзув* [Григорій] *унти, підперезався набійницею, перекинув вінчестер за спину і, ставши на лижви, пішов швидко у ніч* (І. Багряний).

3. *що, перен., розм.* Міняти покришки коліс автомобілів та інших самохідних машин. *Прості автолюбителі перевзувають своїх залізних коней у зимову гуму. Готуватись до зими, снігу та ожеледиці повинні й пішоходи* (з газ.); *Деяким з машин уже майже по тридцять. Тож і лагодили їх, підсилювали надміцною бронею, перевзували, комплектували сучасною електронікою* (з газ.).

ПЕРЕВЗУВА́ТИСЯ, *рідко* **ПЕРЕЗУВА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПЕРЕВЗУ́ТИСЯ,** *рідко* **ПЕРЕЗУ́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. Взувати інше взуття. *Жінка добуває зі скрині своєї сап'янці і просить ясну панночку, щоб перезулася, бо її чобітки, як луб. Мотря перезувається і чує, як тепло розливається по тілі* (Б. Лепкий); *До душі припали теплі черевички на зручних широких підборах. Бора міряла їх, сором'язливо посунувши подалі під лавку старе взуття. Пройшлася взад-вперед і вже не захотіла перевзуватися* (Г. Вдовиченко); [М и к и т а:] *Ач, який митець! Мабуть, не вспів і перезутись, та швидш до Одарки!* (М. Кропивницький); *Олександр Іванович чув цю сцену з другої кімнати, куди зайшов перевзутись у капці* (Б. Антоненко-Давидович); *Драган, перезувшись після довгого переходу в сухі чоботи, підійшов до воєводи* (В. Малик).

2. Взуватися заново, по-іншому у взуття, яке муляло, погано сиділо на нозі і т. ін. *Перевзуваючись, я позирав то на одного, то на другого .. Вони обидва покосилися на мене, і Микола сів на цеглу, а Грушевич почав порпатися у десь ним роздобутій валізці* (Р. Андріяшик); *Валянок намуляв йому ногу. Він перезувся, сівши на цинковий ящик з патронами* (Ю. Яновський); *Іван Антонович змушував своїх мінометників перевзутись при ньому, щоб не потерли ноги в дорозі* (О. Гончар).

◊ **(1) Перевзува́тися / перевзу́тися на ходу́ (в повітрі),** *ірон.* — змінювати свої політичні погляди відповідно до кон'юнктури. — *Перевзуватися в повітрі — це великий талант наших політиків,* — *зауважив коментатор* (з газ.); *Під час виборів у Центрвиборчкомі вирішили змінити правила гри — що називається, перевзутися у повітрі* (із журн.).

ПЕРЕВЗУ́ТИ *див.* **перевзува́ти.**

ПЕРЕВЗУ́ТИЙ, *рідко* **ПЕРЕЗУ́ТИЙ,** а, е. Прикм. до **перевзу́ти, перезу́ти.** *Перевзута дитина.*

ПЕРЕВЗУ́ТИСЯ *див.* **перевзува́тися.**

ПЕРЕВИБИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕВИ́БРАТИ,** беру, береш, *док., кого, що.* 1. Вибирати що-небудь знову, повторно. *Згідно із симплекс-методом спочатку знаходиться початковий опорний план — базисний допустимий розв'язок. Після цього вже немає необхідності продовжувати навмання перевибирати вільні змінні, щоб дістати оптимальний план* (з навч. літ.).

2. Те саме, що **переобира́ти.** *Голову батьківського комітету треба перевибирати. Збирають грошей багато, а звіт на тих зборах був трохи не такий, який мав би бути* (з газ.); *Там, де через якісь причини адміністративна влада зосталась у руках людей, ворожих до українства, приписуємо нашим громадянам повести широку, дужу організацію та освідомлення народу, й тоді перевибрати адміністрацію* (В. Винниченко).

ПЕРЕВИБИРА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* 1. Те саме, що **переобира́тися.** *Якщо ти хочеш перевибиратися на другий термін, ти повинен знижувати ціни, а не підвищувати їх* (з газ.).

2. Пас. до **перевибира́ти.** *Головний вузол в межах кластеру може перевибиратися під час роботи мережі* (з навч. літ.).

ПЕРЕВИ́БОРИ, ів, *мн.* Вибори керівного органу якої-небудь організації, що відбуваються через певні проміжки часу. *Доведеться йому, певно, іти з старостива. Знов піде в коридорі катавасія, перевибори старости, сварки, дискусії, скандали, безладдя* (В. Винниченко); — *А що у вас зараз робиться?* — *Готуємось до перевиборів!* (Остап Вишня); *На майбутніх перевиборах новоспечений барон висувався кандидатом від міністерства* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); // Повторні вибори у випадку скасування перших виборів. *Перемогу опозиції на виборах мера Стамбула скасовано — будуть перевибори* (з газ.).

ПЕРЕВИ́БОРНИЙ, а, е. Стос. до перевиборів. *Коли незаможники та середняки так ото спроквола до перевиборної кампанії поставляться, Ради виберуть попи, крамарі, глитаї* (Остап Вишня); *Вже відкладено проведення перевиборного з'їзду партії, який попередньо планувався на 6 жовтня* (з газ.); *Перевиборні збори.*

ПЕРЕВИ́БОРНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **переви́борний.** *В указі імператора декларувалося розділення влади на законодавчу, виконавчу і судову, а також принцип перевиборності урядовців на посади кожні 4 роки* (з наук.-попул. літ.); *Перевиборність і звітування вищих органів влади раз на рік надасть змогу набути досвід в управлінській діяльності більшій кількості осіб* (з навч. літ.).

ПЕРЕВИ́БОРЧИЙ, а, е. Те саме, що **переви́борний.** — *Іменем перевиборчої трійки вважаю хведорівський волосний з'їзд Рад за відкритий...* (Б. Антоненко-Давидович); *Перевиборча кампанія.*

ПЕРЕВИ́БРАТИ *див.* **перевибира́ти.**

ПЕРЕВИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перевива́ти** *і* **перевива́тися.** *Залежно від способу перевивання верхніх ниток із нижніми та кількості повторених витків формується з цих ниток щільніше полотно (плетінка) або ажурна сіточка* (з наук. літ.).

ПЕРЕВИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕВИ́ТИ,** в'ю́, в'є́ш, *док., що чим.* 1. Вплітати що-небудь у щось, переплітати щось чим-небудь. *Вона сидить у садочку та вінок плете з червоного та з білого маку, зеленим барвінком перевиває* (Марко Вовчок); *Цвіт позбирали* [дівчата], *Пісню ладнали, Хмелем ліщину Перевивали...* (О. Ющенко); // Обв'язувати, обмотувати що-небудь або обвиватися навколо чогось; обвивати. *Її гарне шовкове плаття злегка шамотіло по долівці, цвітний пояс, наче райдуга, перевив тонкий та стрункий стан* (Панас Мирний); *Темнозелена сукня дуже пристала до її не дуже темних кіс. Свої розпущені кучері вона перевила зеленою оксамитовою стрічкою* (І. Нечуй-Левицький); *Він заново заправив сорочку в штани, зав'язав кінці штанів на поясі міцним, але легким для розв'язування вузлом — раптом знову доведеться плавати? І добре перевив стан поясом* (Ю. Логвин).

2. *діал.* Перев'язувати (перев. рану). *Край огнища на землі лежить ранений Бойчук. Маруся перевиває його рани* (І. Франко); *Шибай розривав одяг Воронова, раненого в плече, і перевивав відірваним рукавом рану* (Мирослав Ірчан); // *кого.* Робити кому-небудь перев'язку. *Ми знову отаборилися в Семигороді, перевивали поранених солдатів, співали і пили...* (Р. Андріяшик).

3. *діал.* Перероблювати заново, по-іншому (що-небудь звите, перевите). *Чи хороше віллечко* [вільце] *ми тобі ізвили? як не хороше — ми перев'єм* (Сл. Б. Грінченка).

ПЕРЕВИВА́ТИСЯ, а́ється, *недок.*, **ПЕРЕВИ́ТИСЯ,** в'є́ться, *док.* 1. Переплітатися чим-небудь, з чим-небудь. *Мати почала діставати .. свої вузлики. В них лежало все те, що далі зійде, зацвіте, закрасується й перев'ється по всьому городі: огірки, квасоля біла, ряба й фіалкова, .. кручені паничі, нагідки, чорнобривці, гвоздика і ще всяка всячина* (М. Стельмах); * Образно. *Гори співали — потоками, птаством, голосами звірів і худоби. Все це перевивалося пахощами полонинських квіток, ніжною голубінню височини, злітало до сонця* (М. Олійник).

2. *тільки недок.* Пас. до **перевива́ти.** *Зелений барвінок — символ тривалого кохання. Навіть куповані на базарі "київські вінки" перевивалися зеленим барвінком* (О. Воропай); *У поранених перевиваються рани* (із журн.).

ПЕРЕВИ́ГОТОВИТИ *див.* **перевиготовля́ти.**

ПЕРЕВИ́ГОТОВЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переви́готовити.** *Оскільки пенсіонери повторно не зверталися у Фонд, ми будемо самі ініціювати перевиготовлення відповідних документів* (з газ.); *Для перевиготовлення втраченої картки потрібно звернутися до оператора електронних систем міста* (з мови реклами).

ПЕРЕВИГОТОВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ПЕРЕВИ́ГОТОВИТИ,** влю, виш; *мн.* переви́готовлять; *док.* Виготовляти ще раз, повторно. *Тернополянам потрібно бути обережними: шахраї перевиготовляють SIM-картки* (з газ.); *Паспорт громадянина України для виїзду за кордон оформляється дітям від народження і має термін дії 4 роки, після чого його потрібно буде перевиготовити* (із журн.).

ПЕРЕВИДА́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перевидава́ти.** *Цінною антологією духовних віршів XVII–XVIII ст. є славний почаївський "Богогласник", уперше надрукований в 1790 р., але потім кількакратно перевидаваний* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕВИДАВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перевидава́ти.** *Набуток Вільяма Стайрона завжди викликав широкий суспільний та академічний резонанс. Спостерігається новий сплеск зацікавленості творчістю автора у Сполучених Штатах, що живиться насамперед активним перевидаванням його творів* (з наук. літ.).

ПЕРЕВИДАВА́ТИ, даю́, дає́ш, *недок.*, **ПЕРЕВИ́ДАТИ,** дам, даси, *док., що.* Видавати (у 5 знач.) ще раз, повторно. *— Рукописи свої можеш теж сміливо нам передати, ми збережемо все до дрібниць і будемо перевидавати* (Ю. Винничук); *— Нудно старому на пенсії, ось і вигадує різне таке всяке. Знає, що перевірити не можна, а людям цікаво. Книжечку його навіть перевидавали* (А. Кокотюха); *— А чи правда, Несторе Васильовичу, що вашу п'єсу збираються перевидати під іншою назвою? — запитав Вася Штернберг* (І. Пільгук); *— Знову оце переглядаю думи, щоб перевидати* (О. Іваненко); *Кілька видавництв запропонували свої послуги. У відповідь він запропонував їм перевидати свої останні романи* (Г. Тарасюк); *Я надрукував статті та видав брошуру "Літературна спадщина Івана Багряного". Перевидав його віршований роман "Скелька", який він мені подарував* (О. Шугай).

ПЕРЕВИДАВА́ТИСЯ, дає́ться, *недок.* Пас. до **перевидава́ти.** *Раз розкішно видана книжка пізніше знову перевидавалася, і Лаврська друкарня не втрачала слави найкращих видань* (І. Огієнко); *Майже шість десятиліть на творах М. Івченка лежало тавро заборони, вони не перевидавалися, про них не знають читачі навіть академічних бібліотек та й чимало літературознавців* (з публіц. літ.).

ПЕРЕВИ́ДАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переви́дати.** *Восени мюнхенські книгарні розцвіли. Про нові й перевидані твори, захлинаючись, писали газети й журнали* (Олекса Ізарський); *Щасливим збігом талантів Багряного був його пориваючий вперед зміст поетичних творів, зібраних у збірці "Золотий бумеранг", а також у своєчасно перевиданій повісті "Тигролови" про пригоди молодого українського утікача-революціонера від НКВД у часі транспортування в'язнів на Далекий Схід* (О. Шугай); *Ми отримали Ваше замовлення на книгу "Cultus Verti". На превеликий жаль, ми не можемо надіслати Вам оригінал, а тому обмежуємось лише дублікатом, перевиданим у 1879 р.* (Любко Дереш); // **переви́дано,** *безос. пред. Було перевидано такі ґрунтовні дослідження, як "Норми літературної української мови" О. Синявського, "Уваги до сучасної української літературної мови" О. Курило, "Правописний словник" О. Ізюмова, "Нариси з української синтакси" С. Смеречинського та інші* (з наук. літ.); *Репринтно перевидано статті та інші рідкісні матеріали, які присвячені висвітленню політичної, економічної та соціальної історії Задунайської Січі* (з газ.).

ПЕРЕВИДА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **переви́дати.** *Перевидання може бути здійснене лише після закінчення терміну, визначеного угодою чи законом* (з наук.-попул. літ.).

2. Наступне, чергове видання (у 3 знач.), новий тираж такого видання. *В анонімній передмові до перевидання класичної поеми .. все ще стверджувалося (з розрахунку на невидимих опонентів), що "Конрад Валленрод" не є апологією зради, а, навпаки, трагедією зради* (О. Забужко); *З усіх книг Франц визнавав лише енциклопедичний словник Ляруса* ["Ларусс"], *і його бібліотека складалася з кільканадцятьох доступних лярусівських перевидань* (Т. Прохасько).

ПЕРЕВИ́ДАТИ *див.* **перевидава́ти.**

ПЕРЕВИЗНАЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕВИ́ЗНАЧИТИ,** чу, чиш, *док.*, *що.* Визначати повторно або по-новому. *Користувач має можливість міняти форматування на власний смак при побудові формули та перевизначати автоматичні стилі оформлення формульних складових* (з навч. літ.); *Підписувач повинен бути здатний перевизначити будь-яку методику користувацького профілю* (з наук. літ.); *Міграція, переселення і розселення індійського етносу по світу цілком має шанси перевизначити геополітику. 22 мільйони індусів розпорошені по більш ніж ста країнах світу* (із журн.).

ПЕРЕВИ́ЗНАЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переви́значити.** *Початкові умови можуть бути перевизначені на будь-якому етапі підготовки розв'язку прикладної задачі перед інтегруванням диференційних рівнянь* (з наук. літ.).

ПЕРЕВИ́ЗНАЧЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **переви́значений.** *Центральними поняттями неоконфуціанської філософії є природа людини, перевизначеність, справедливість, принцип, серце, енергія* (з наук.-попул. літ.); *Розв'язування систем нелінійних рівнянь в сенсі найменших квадратів доцільне у випадках перевизначеності або несумісності систем* (з навч. літ.).

ПЕРЕВИ́ЗНАЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переви́значити.** *У нормативні акти вводяться нові або видаляються попередні причинно-наслідкові зв'язки, що може призвести до потреби перевизначення термінів, зміни їх положення в таксономії* (з наук. літ.); *Люди вразливі не тільки як фізичні істоти через хвороби і смерть, але і як соціальні істоти через визначення й перевизначення їхньої ідентичності іншими людьми* (з навч. літ.).

ПЕРЕВИ́ЗНАЧИТИ *див.* **перевизнача́ти.**

ПЕРЕВИ́КОНАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переви́конати.** *Кампанія по* [для] *збору підписів на підтримку Павла Івановича Печеніга була виконана і навіть перевиконана* (М. Гримич); *Річний план був перевиконаний — до Криму з областей УРСР переселили 1426 колгоспних родин* (з наук. літ.); *За звітний період обсяг книжково-журнальної продукції був перевиконаний на 16,0 %* (із журн.); // **переви́конано,** *безос. пред. Плани* [артілі] *— перевиконано: і в рільництві, і в тваринництві* (Остап Вишня); *Урядовий приватизаційний план уже перевиконано* (із журн.).

ПЕРЕВИ́КОНАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переви́конати.** *Кошти, отримані урядом від перевиконання приватизаційного плану, йому, згідно з цією статтею, дозволено використати на погашення державного боргу і державне інвестування* (з газ.).

ПЕРЕВИКОНА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перевико́нувати, переви́конати.** *Ветеринари, зоотехніки та інші спеціалісти одержують в колгоспах тверду зарплатню з обов'язковою прибавкою в кінці року за перевиконання плану* (Микита Чернявський).

ПЕРЕВИ́КОНАТИ *див.* **перевико́нувати.**

ПЕРЕВИКО́НУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перевико́нувати.** *Фірма впроваджує премії за перевиконування норм* (із журн.); *Перевиконування плану.*

ПЕРЕВИКО́НУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕВИ́КОНАТИ,** аю, аєш, *док.*, *що.* Виконувати більше, ніж передбачалося планом, завданням. *На заводі співають про Василя, а на сіножаті про кращих бригадирів, які значно перевиконують свої норми робіт...* (Остап Вишня); *— Поки що ваша передова — це завод, а ваша зброя — верстат. Виконуйте норму, перевиконуйте — ото й будуть ваші удари по ворогу. Ясно?* (Є. Доломан); *До кошика наближалася зграйка веселих студенток, яка найактивніше допомагала лоточницям перевиконувати план* (О. Чорногуз); *У дворі гудуть саморобні жорна. — Перевиконали, мамо! — радісно повідомила Люба. Вона була вся біла від борошняної пилюки* (О. Гончар); *— Вчора наша бригада перевиконала місячну норму з добування вугілля, — сказав Червоний* (А. Кокотюха); *Залусківський обіцянку перевиконав. Близько одинадцятої привіз священника, двох тіток-півчих і завідувача килимівського клубу Степана з акордеоном* (Люко Дашвар).

ПЕРЕВИКО́НУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **перевико́нувати.** *Якщо столичний бюджет перевиконується, то чому мерія піднімає тарифи, а не покриває їх з бюджету?* (із журн.); *Плани з вироблення електроенергії перевиконуються* (з газ.).

ПЕРЕВИ́ПАС, у, *ч.*, *с. г.* Надмірний випас, що призводить до деградації рослинності пасовищ та зниження їхньої продуктивності. *Перевипас має катастрофічні наслідки, спричиняє глибокі порушення екологічної рівноваги* (з наук. літ.); *Причинами спустелення є нераціональний обробіток ґрунту, перевипас худоби в посушливих районах* (з навч. літ.).

ПЕРЕВИПРОБО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перевипробо́вувати.** *На автомобілях всіх форм власності здійснюють установлення, налагодження та перевипробовування газового обладнання* (з навч. літ.); *Передбачені законом перевипробовування проводяться систематично* (з газ.).

ПЕРЕВИПРОБО́ВУВАТИ *див.* **перевипро́бувати.**

ПЕРЕВИПРО́БУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перевипро́бувати.** *Порохи і заряди підлягають використанню протягом установлюваних лабораторією термінів перевипробування* (з мови документів).

ПЕРЕВИ́ПРОБУВАТИ *див.* **перевипро́бувати.**

ПЕРЕВИПРО́БУВАТИ, ПЕРЕВИПРОБО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕВИ́ПРОБУВАТИ,** ую, уєш, *док.*, *що.* Випро́бувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Я перевипробовувала багато різних фарб, а зупинилась лише на одній* (з мови реклами); *Якщо ви перевипробували всі способи перетворення вашого нечупари на акуратного й охайного малюка і ваші намагання виявилися марними, не впадайте у відчай. Більшість талановитих і геніальних людей відрізнялися катастрофічною непристосованістю до побуту* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕВИ́РОБИТИ *див.* **перевиробля́ти.**

ПЕРЕВИ́РОБЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переви́робити.** *Під дією шкідливих факторів мікроорганізми в кишківнику людини можуть почати аномальне розмноження, що призводить до перевироблення токсичних продуктів метаболізму, внаслідок чого розвивається дисбактеріоз* (з наук. літ.); *Акумулятори задіюють лише в разі перевироблення електроенергії, що позитивно впливає на їх термін служби* (із журн.).

ПЕРЕВИРО́БЛЮВАТИ *див.* **перевиробля́ти.**

ПЕРЕВИРОБЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перевиробля́ти.** *Перевиробляння товарів.*

ПЕРЕВИРОБЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ПЕРЕВИРО́БЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕВИ́РОБИТИ,** блю, биш; *мн.* переви́роблять; *док.*, *що.* 1. Виробляти чого-небудь більше, ніж потрібно. *Одне питання — перевиробити метал, який може й полежати, інше — перевиробити молоко* (із журн.).

2. *біохім.* Виробляти якоїсь речовини більше, ніж потрібно. *У рубцевій тканині "неправильні" гени перевиробляють білок, створюючи фактор росту сполучної тканини* (з наук.-попул. літ.); *Якщо людина сидить на дієті, що складається з великої кількості продуктів, до складу яких входить цукор, організм змушений перевиробляти інсулін, намагаючись підтримувати збалансованість цукру в крові* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕВИРОБНИ́ЦТВО, а, *с.*, *екон.* Виробництво, яке перевищує можливості збуту. *З метою недопущення перевиробництва цукру в країні і тим самим формування демпінгових цін на цукор держава регулює обсяги його виробництва* (з навч. літ.); *Все робилося стихійно, по-дурному, без урахування потреб покупця і продавця. І фермери, і дрібні підприємці .. панічно боялися збанкрутіти, боялися перевиробництва* (М. Білкун); *Найпильнішим повинен бути все-таки будівельник. Перевиробництво одягу чи продуктів харчування менш збиткове, ніж житла* (М. Слабошпицький); *У світі спостерігається перевиробництво цукру — як сирцю, так і бурякового, і тому ціни на нього знижуються* (з газ.).

ПЕРЕВИСА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перевиса́ти.** *Важкі циліндри слід прикріпити ременями до палети таким чином, щоб не було перевисання й палету можна було штабелювати* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *Згинання і перегинання, звисання і перевисання, виконання і перевиконання, скакання "гопки" поперед усіх — цим жила тоді вся чиновна Україна* (П. Загребельний).

ПЕРЕВИСА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕВИ́СНУТИ,** ну, неш; *мин. ч.* переви́с, ла, ло *і* переви́снув, нула, ло; *док.*, *чим, над чим, на що, через що.* Перегинаючись, повисати над чим-небудь. *Обережно тримаючись за рухливі, на коліщатках двері, Мар'ян перевисає тулубом над миготливим полотном залізниці* (М. Стельмах); *Жовтаві соняхи перевисають через тини, од лісу віє прохолодою; вночі задощить* (В. Дрозд); *З узбережжя на острів Труханів Перевисне повітряний міст* (С. Крижанівський); *Небесне коромисло перевисло з цього берега річки на протилежний, високий* (Ю. Мушкетик).

ПЕРЕВИСА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПЕРЕВИ́СНУТИСЯ,** нуся, нешся; *мин. ч.* переви́сся, лася, лося *і* переви́снувся, нулася, лося; *док.*, *рідко.* Те саме, що **перевиса́ти.** *Перевислось намисто назад* (Сл. Б. Грінченка).

ПЕРЕВИ́СЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **переви́снути.** *Стрічались* [Дмитро і Марта] *біля хутора в Дмитровому садку .. Розстелить він піджак на траві, посідають біля старої, навскіс перевислої дубівки* [груші] (М. Стельмах); *На листі перевислої до мене дикої смородини проступав такий собі природний слід, схожий на слід слимака* (А. Перепадя, пер. з тв. М. Пруста).

ПЕРЕВИ́СНУТИ *див.* **перевиса́ти.**

ПЕРЕВИ́СНУТИСЯ *див.* **перевиса́тися.**

ПЕРЕВИ́ТИ *див.* **перевива́ти.**

ПЕРЕВИ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переви́ти.** *А що ті зачіски на голові* [у француженки], *то й не списати пером які: .. і звиті і перевиті* (Марко Вовчок); *На другу лекцію разом з учителем увійшла в клас, зразу звернувши на себе загальну увагу, дівчинка панночка, в блакитному платтячку, з темною, густою, підрізаною косою, перевитою червоною як жар стрічкою* (С. Васильченко); *Обіч дороги шелестіли перевиті берізкою та утикані волошками жита, а ромашки, мовби хмариночки, пливли попід житами* (М. Олійник); *Вікно було тільки одне — вузьке, стрілчасте, перевите мідним дротом і залізними ґратами* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); * Образно. *Хороше обличчя, люб'язна розмова, перевита жартами, хист до танців — .. все слугувало йому на користь* (Панас Мирний); *Війнуло на нього якимось особливим чаром ностальгії за барвистим світом сецесії, що перевитий хмелем і стеблами розквітлої красолі, де квіти і пагони лотосу зливаються з тоненькими обрисами жіночих тіл* (Ю. Винничук); // **переви́то,** *безос. пред. Може, й справді не поллється кров? Непотрібними стануть одразу ні колючі оці дроти, якими перевито все поле, ні закладені в землю фугаси* (О. Гончар); *Танк погримує траками, .. жерло перевито кількома розквітлими водяними лілеями, либонь, хтось перев'язав іще на Дніпрі, коли танк витягували з води* (Є. Гуцало).

ПЕРЕВИ́ТИСЯ *див.* **перевива́тися.**

ПЕРЕВИ́ТОРГ, у, *ч.* Виторг, що перевищує запланований або сподіваний. *Виявити перевиторг; Добовий перевиторг.*

ПЕРЕВИ́ТРАТА, и, *ж.* 1. Дія за знач. **переви́тратити, перевитрача́ти.** *Не сказав* [Антонович] *нічого. Йому не хотілося зараз карати за перевитрату мін* (О. Гончар); *Мама згадувала, що поперваx їх була чималенька-таки група — батькових колег з інституту.., кому доручили скласти новий кошторис, щоб обґрунтувати буцімто перевитрату матеріалів, і хто відмовився це робити, обстоюючи правильність попередніх розрахунків* (О. Забужко); *Відзначено, що за рахунок впливу структурного фактора в Україні відбуваються постійні перевитрати енергоресурсів* (з наук. літ.); * Образно. *Трагічна великоукраїнська земля з її первісною відразою до лукавства та крутійства теж потребує перевитрат любові* (С. Процюк).

2. Те, що витрачено понад міру, понад план. *Макаренка обвинувачують в помилках на будівництві, які призводили до перевитрат і до затримки закінчення роботи* (М. Трублаїні); *Гер Мільх, коли Сергій повідомив його про залишений на півдорозі трактор, про перевитрати під час страйку та про вкрадену кобилу, тільки зневажливо махнув рукою* (І. Білик).

ПЕРЕВИ́ТРАТИТИ *див.* **перевитрача́ти.**

ПЕРЕВИТРАЧА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перевитрача́ти.** *Щоб не допускати перевитрачання палива, шофер повинен виїжджати тільки на цілком справному автомобілі* (з навч. літ.); *Перевитрачання грошей нафтового фонду допомогло Норвегії захистити свою економіку від глобальної рецесії. Країна уникла стрімкого зростання безробіття* (із журн.).

ПЕРЕВИТРАЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕВИ́ТРАТИТИ,** ачу, атиш, *док.*, *що.* Витрачати більше запланованого або дозволеного. *Виконробові .. Ягничева творчість сиділа в печінках, не раз він нарікав перед керівництвом, що моряка "заносить", перевитрачає матеріал, обліпив стіни моделями вітрильних суден усіх епох, навіть єгипетських та фінікійських* (О. Гончар); *За А. Вагнером, держава перевитрачає фінансові ресурси порівняно з істинною потребою в них* (з навч. літ.); *При тривалій роботі двигун втрачає потужність, перегрівається і перевитрачає паливо* (з навч. літ.); *Наступник князя граф Строганов, перевіряючи, на які кошти будувався інститут шляхетних дівчат, довів, що князь перевитратив значні суми, і йому довелось виплачувати їх із своїх коштів* (Б. Левін).

ПЕРЕВИТРАЧА́ТИСЯ, áється, *недок.* Пас. до **перевитрача́ти.** *Якщо середній розряд робітників вищий за середній розряд робіт, то кваліфікаційна робоча сила недовикористовується, фонд заробітної плати перевитрачається* (з навч. літ.); *Літній час заощаджує навесні тільки від 1 до 3 % електроенергії. Причому значна частина її потім усе одно перевитрачається після повернення до зимового, тобто поясного, часу* (із журн.).

ПЕРЕВИ́ТРАЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переви́тратити.** *Кожна система, досягнувши максимальної точки прогресу, або деградує через зменшення споживання попередньо перевитрачених ресурсів свого середовища, або перебуває на цьому рівні як завгодно довго при зрівноваженому застосуванні ресурсів* (з наук. літ.); *Якщо сума перевитрачених коштів перевищує 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, то зловмисник може бути засуджений на 5–8 років перебування за ґратами* (з газ.); // **переви́трачено,** *безос. пред. У дитячій стоматологічній поліклініці на утримання понаднормативних посад та оплату теплопостачання перевитрачено 108,7 тис. гривень* (з мови документів).

ПЕРЕВИ́ХОВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переви́ховати.** *Ніхто не зважиться в по-новому перевихованому суспільстві не те що протестувати, а навіть чемно вказати на ці недоречності: та ж усім відомо, що органи безпеки ніколи не помиляються, тож і всі дії їхні мають бути одностайно схвалені* (Б. Антоненко-Давидович); *Я роздивлявся гобелен, на якому було майстерно виткано Діву Марію з Дитятком (мабуть, діло рук якого-небудь .. перевихованого наркомана абощо)* (Ю. Іздрик); // **переви́ховано,** *безос. пред. Книжка заряджена на добрі вчинки, і кожного маленького Скруджа після її прочитання буде перевиховано* (із журн.).

ПЕРЕВИ́ХОВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переви́ховати.** *Квітка моралізує в дусі і напрямку церковно-християнської науки; для нього шлях до поліпшення громадського життя пролягає через перевиховання та моральне удосконалення окремих членів громадянства* (М. Зеров).

ПЕРЕВИХОВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перевихо́вувати, переви́ховати.** *Торн поступово отямлювався. Несподіваний бунт Тессі стривожив його, і він мимоволі взявся за "перевиховання" дочки* (М. Дашкієв); — *Хоч натяками, хоч прямим текстом, а чоловік перевихованню не піддається. Безнадійна справа. Який є, таким і сприймай* (Г. Вдовиченко).

ПЕРЕВИ́ХОВАТИ *див.* **перевихо́вувати.**

ПЕРЕВИ́ХОВАТИСЯ *див.* **перевихо́вуватися.**

ПЕРЕВИХО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перевихо́вувати.** — *Я зовсім забув: ми ж почали з мого перевиховування* (П. Загребельний); *Письменникові, .. безперечно, відомі засоби комуністичного "перевиховування" та безоглядної, нелюдської боротьби з "опіумом" релігії у підбільшовицьких умовах* (О. Шугай).

ПЕРЕВИХО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕВИ́ХОВАТИ,** аю, аєш, *док., кого, що.* Вихованням прищеплювати кому-небудь нові навички, погляди, норми поведінки. — *Ти,* — *каже* [Оришка], — *хвалишся, що навіть дику стихійну природу перевиховуєш, а хіба я в тебе гірша за природу?* (О. Гончар); *Людину треба не лише змалку, як помилково гадають, а все життя, щохвилини, при кожній нагоді виховувати й перевиховувати* (Е. Андієвська); — *Облиште, Вікторе Васильовичу,* — *кинула вона в урну недоїдене морозиво, звільняючись од страху, який обіймав її.* — *Я не кінчала педагогічних вузів, щоб перевиховувати дорослих дядів* (Ю. Мушкетик); *Знаючи наперед, що перевиховати цих людей* [політичних в'язнів], *які вважають себе за невинно засуджених, однаково не можна, вихователь Дєлов обмежив свою діяльність роздаванням газет та листів* (Б. Антоненко-Давидович); *Жодна медаль ще не перевиховала професійних злочинців* (А. Кокотюха); *Вірила* [баба Галя], *що Ніна врешті заспокоїться, зосередиться на вихованні Раї, ніби геть не знала Нінуху чи думала, ніби доньку перевиховали у християнській місії* (Люко Дашвар).

ПЕРЕВИХО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕВИ́ХОВАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.* 1. Унаслідок виховання засвоювати нові навички, погляди, норми поведінки. — *Перевиховуються ті, що якесь людське зерно мали в собі. А Сафрона тільки карбованець, калитка тримає на землі* (М. Стельмах); — *Хто не здох із переляку, так сокиру з пилкою освоїв — куди там нашим мужикам. У нас же, бач, трудовий табір. Перевиховуються* (А. Кокотюха); *Це невинне дитя природи трохи вже перевиховалось у виправних таборах, і ось маєте наслідки...* (Б. Антоненко-Давидович); — *Було б непогано, коли б отакий зубр* [Синявін] .. *та переконався, перевиховався б на нашому будівництві й став іншим* (Іван Ле).

2. *тільки недок.* Пас. до **перевихо́вувати.** *Злісний вбивця оленів буде перевиховуватися дитячою казкою. В американському штаті Міссурі браконьєра суддя зобов'язав відвідувати виховні кіносеанси кожен місяць упродовж року. На них він буде дивитись мультфільм "Бембі"* (з газ.).

ПЕРЕВИ́ЦЯ, і, *ж., діал.* Вудочка. *Закинути перевицю.*

ПЕРЕВИЩА́ТИ *див.* **переви́щувати.**

ПЕРЕВИ́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переви́щити.** *Паскаль казав: "Що перевищує геометрію, переважає також нас". А точність геометрії може бути перевищена тільки відчуттями, все безмежне багатство яких і відкрите жінці, але не чоловікові* (П. Загребельний); *Унаслідок того, що на шахті прорвало три дамби, у Тисі гранично допустимі концентрації заліза були перевищені в 150–200 разів, міді — в 20–30 разів* (з газ.); // **переви́щено,** *безос. пред. Рівень забруднення повітря в Києві перевищено в десятки разів. Киянам рекомендують закрити вікна і обмежити прогулянки* (із журн.).

ПЕРЕВИ́ЩЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **переви́щити.** *Бровко хоч і не обвинувачував Сагайдака у перевищенні .. повноважень, але таке, хоч і безкорисливе, самочинство голові не сподобалось* (С. Добровольський); *Співачка порушила правила, не пристебнувшись пасом безпеки та їдучи з перевищенням швидкості* (А. Кокотюха).

2. Надлишок, надмірна кількість чого-небудь порівняно з нормою. *Ніхто не довідається також, якого біса він там робив уночі, в тому Оберпфальці, на своєму розгепаному старому "ситроєні", .. не дивлячись* [не зважаючи] *на значне перевищення алкогольної норми у крові* (Ю. Андрухович); *На пляжі було зафіксовано шестиразове перевищення індексу лактозо-позитивних кишкових паличок, який є індикатором загального забруднення води* (із журн.); *Кожен дощик приносить із собою радіаційну аномалію. Звісно, незначну. Правда, ми зафіксували одну, яка є цілковитим рекордсменом із перевищення радіаційного фону* (з газ.).

ПЕРЕВИ́ЩИТИ *див.* **переви́щувати.**

ПЕРЕВИ́ЩИТИСЯ *див.* **переви́щуватися.**

ПЕРЕВИ́ЩУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переви́щувати.** *Протягом трьох років до початку дослідження кратність перевищування гранично допустимих концентрацій шкідливих речовин складала 0,9–1,2* (з наук. літ.); *Бюро розслідує справу можливого перевищування своїх посадових обов'язків працівниками слідчого ізолятора* (з газ.).

ПЕРЕВИ́ЩУВАТИ, ую, уєш, *діал.* **ПЕРЕВИЩА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕВИ́ЩИТИ,** щу, щиш, *док.* 1. *що.* Бути, виявлятися більшим за певну кількість, число. *За статистикою, при нещасливих випадках число тих, хто виживає, перевищує ймовірнісний прогноз на п'ять відсотків, причому це стабільна цифра* (О. Забужко); *Його зріст перевищував два метри (з яких сантиметрів п'ять припадало на шевелюру); навіть тупцяючи за кілька кроків від чоловіка, Діана мусила задирати голову, щоб заглядати йому в обличчя* (М. Кідрук); *Температура повітря в спальній кімнаті не повинна перевищувати 15–16 °С* (з навч. літ.); // Бути більшим за що-небудь розмірами, обсягом і т. ін. *Загальна площа зледеніння земної кулі значно перевищує територію всієї Європи* (з газ.); // Виходити за встановлені норми, межі і т. ін. чого-небудь. *Машина вимчала його за ґратчасту браму .. Вчений дозволив собі перевищити швидкість* (Н. Рибак); *Він утроє перевищив за зміну свою норму* (О. Донченко).

2. *кого, що, перен.* Виявляти перевагу над ким-, чим-небудь у чомусь. *Він безмірно перевищав Пету своєю відвагою* (І. Франко); *Хоч Стаху й називали "пискатою", та стара Кукурбиха в цьому відношенні перевищила її втроє* (Ірина Вільде); // Брати верх над ким-, чим-небудь у змаганні, суперництві і т. ін. *Щодо снів і пояснень деяких містичних "феноменів", жінки перевищають рішуче своїми здогадливими інстинктами і т. ін. мужчин* (О. Кобилянська); *Гризодуб набагато перевищував своєю інтелігентністю Калмика, не вистачало тільки йому почуття гідності* (П. Загребельний); *Засоромилася зозуля, що втратила таку нагоду, аби перевищити солов'я, та й не кінчила вже свою співанку* (Л. Мартович); // *рідко.* Бути вищим за кого-небудь на зріст. *Говорила Докія понурим, майже неприязним шепотом, своєю гордою, високою статтю, мов цариця, перевищаючи всіх* (О. Кобилянська).

3. *що.* Користуватися правами, повноваженнями більшою мірою, ніж дозволено за посадою, становищем і т. ін. *Сьогоднішні події виразно засвідчили, що представники Конгрегації Святої Віри, спираючись на прогалини в законодавстві, перевищують свої повноваження* (О. Авраменко); *Сулейман трохи охолов. Тепер він і сам починав розуміти, що заледве не перевищив своїх прав* (В. Малик); *Набухали три нерозкриті справи про крадіжки, і Юхим, аби скоріше розплутати їх, перевищив свою владу* (М. Малиновська).

ПЕРЕВИ́ЩУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПЕРЕВИ́ЩИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Перевищувати свій попередній або нормальний рівень. *У стічних водах підприємства вміст аміаку у 25 разів перевищує норму, а бактеріологічний показник перевищується у 23,8 тисячі разів* (з газ.); *Наукові моделі свідчать про те, що кількість стоків талих вод з Гренландії може більш ніж удвічі перевищитись до кінця XXI століття* (з наук.-попул. літ.); *У 2018 році в обсерваторії припускали, що 3 травня може знову перевищитися рекорд максимальної температури повітря +28,8 °С, який зафіксували 1934 року* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **переви́щувати.** *Нормативні пільги і компенсації можуть перевищуватися й застосовуватися у більших розмірах на підставі додаткових зобов'язань згідно з колективним договором* (з навч. літ.); *Телерадіокомпанії мають напередодні виборчої кампанії заявити про граничні ціни, які надалі не повинні перевищуватися* (із журн.).

ПЕРЕВІВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перевіва́ти.** *Перевівання зерна.*

ПЕРЕВІВА́ТИ *див.* **перевіювати.**

ПЕРЕВІ́Д, воду, *ч.* 1. Дія за знач. **перево́дити, перевести́** і **перево́дитися, перевести́ся.** — *Діждемо літа, я поїду у губернію, похлопочу* [поклопочу] *собі переводу* (Панас Мирний); *Виклопотала* [директорка] *для Миколи перевід у школу-інтернат* (Ю. Збанацький); *Причиною для переводу виставляв* [Грабовський] *кончу* [конечну] *потребу бачитися з братом та сестрою* (М. Сиротюк); — *Багато хто з вашої групи подали мені заяви, у яких просять переводу в механіки* (Григір Тютюнник); *Треба було договоритися про перевід одного з кранів, які працювали на ТЕЦ, в нічну зміну на кузню* (В. Собко); *Історична хронологія пов'язана з порівнянням різних систем дат (конкордація дат) та з розробкою правил переводу дат з однієї системи хронології в іншу (редукція дат)* (з навч. літ.).

2. *перен., розм.* Знищення, зникнення всіх або багатьох. — *Тож було як почнуть* [деркачі] *тобі деркати вночі, спати не можна .. А зараз де-не-де тобі деркне .. Мабуть, вже й на них перевід приходить...* (О. Довженко).

3. *зал.* Рейковий шлях для переходу рухомого складу з однієї колії на другу. *Розпланування колійних пристроїв зводиться до визначення на місцевості осі земляного полотна, місця переводу стрілок* (з наук. літ.).

4. *муз., заст.* Спосіб церковного співу. *Як же почав херувимську, так таку, що й сам дяк не умів в лад узяти, а Василь без запинки так усі голоси і покрива, і переводи виводить* (Г. Квітка-Основ'яненко).

○ **(1) Без (нема́, нема́є, не бу́де** *і т. ін.)* **перево́ду,** *у знач. присл.* — про достатню кількість кого- або чого-небудь; багато. — *Всякому тільки відоме, а саме, що козацькому роду нема переводу, і що недруги отчизни нашої даром захотіли вирвати з корінням плем'я наше* (Б. Лепкий); — *Тому роду не буде переводу, в котрому браття милують згоду* (Ю. Яновський); — *Родовий рушничок. Все життя берегла його. А тепер візьми на щастя, щоб нашому роду не було переводу* (І. Пільгук); — *А мене батько вчив нікому в броду не стояти і не забувати, що я ковальського роду, якому немає переводу* (В. Чемерис).

ПЕРЕВІ́ДАТИ *див.* **переві́дувати.**

ПЕРЕВІ́ДАТИСЯ *див.* **переві́дуватися.**

ПЕРЕВІДКЛАДА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перевідклада́ти** і **перевідклада́тися.** *Крейдяний період у Дніпровсько-Донецькій западині розпочався інтенсивним автоморфним і гідроморфним ґрунтогенезом, помаркованим латеритами, продуктами їх ближнього перевідкладання, прошарками червоноколірних глин і бурого вугілля* (з наук. літ.).

ПЕРЕВІДКЛАДА́ТИ, а́є, *недок.*, **ПЕРЕВІДКЛА́СТИ,** аде́, *док.* Відкладати (у 7 знач.) знову, повторно, або інакше. *Хвилі здатні переносити вздовж берега продукти руйнування суші й перевідкладати їх на березі* (з навч. літ.); *У Можарах виявлено декілька окремих місцезнаходжень давньоруської доби, вкраплених у фактично суцільні потужні пізньосередньовічні селища, які могли знищити та перевідкласти більш ранні давньоруські шари* (з наук. літ.).

ПЕРЕВІДКЛАДА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Відкладатися (у 1 знач.) знову, повторно або інакше. *Сульфати цинку легко розчиняються і легко мігрують, але при цьому цинк може перевідкладатися у формі вторинних карбонатів* (з навч. літ.).

ПЕРЕВІДКЛА́СТИ *див.* **перевідкладáти.**

ПЕРЕВІДКРИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕВІДКРИ́ТИ,** и́ю, и́єш, *док.*, *кого, що.* Відкривати (у 7–9 знач.) знову, повторно. *Читач, напевно, усміхнеться: людина ще раз винайшла велосипед і тепер не знає, що з ним робити. Але не усміхайся, читачу .. Тобі будуть представлені такі докази, яких ти не зможеш спростувати. Тому закон цей треба відкривати й перевідкривати, щоб люди нарешті з'ясували, з яким воістину надземним, всесвітнім явищем вони мають справу* (М. Руденко); *Учню немає потреби перевідкривати всі знання та досвід людства* (з навч. літ.); *Якщо вступник не знає, то я не думаю, що за 40 хвилин, відведених на підготовку, він зможе перевідкрити те, на що кращі уми людства витратили не одне десятиріччя* (з газ.).

ПЕРЕВІДКРИ́ТИ *див.* **перевідкривáти.**

ПЕРЕВІДКРИ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перевідкри́ти.** *Алгоритм побудови мінімального дерева зваженого зв'язного неорієнтованого графа вперше був відкритий в 1930 р. чеським математиком Войтехом Ярніком, пізніше перевідкритий Робертом Примом в 1957 р.* (з навч. літ.); *Геніальний доробок художника ще має бути перевідкритий українцями. Зусилля мистецтвознавців та публіцистів, які доклалися до відродження самобутньої творчості О. Богомазова, мають бути продовжені* (з публіц. літ.); *Європейський університет Віадріна у Франкфурті-на-Одері був перевідкритий 1991 року з метою покращити німецько-польські відносини та слугувати мостом до Центральної і Східної Європи* (із журн.); // **перевідкри́то,** *безос. пред. 8 квітня 1930 року "Земля" вийшла на київські екрани, а вже за дев'ять днів, після розгромного фейлетону придворного поета Сталіна Дем'яна Бєдного, фільм зняли з показів. Стрічку було перевідкрито лише по смерті режисера, і відтоді вона зажила світової слави* (із журн.).

ПЕРЕВІДКРИТТЯ́, я́, *с.* Дія за знач. **перевідкри́ти.** *Для перевідкриття рахунків клієнти подають до органу Державного казначейства затверджений кошторис на бюджетний рік* (з навч. літ.).

ПЕРЕВІДНИ́Й, а́, е́. Стос. до переводу (у 1 знач.). *Напрям руху димових газів, повітря та палива мартенівської печі регулюється почерговим відкриттям тих чи інших перевідних пристроїв, внаслідок чого повітря та паливо в піч подається то з одного, то з іншого боку* (з наук.-техн. літ.); *Перевідні іспити у Івана пройшли благополучно, можна сказати блискуче* (П. Колесник).

ПЕРЕВІ́ДНИК, а, *ч.* 1. *діал.* Той, хто що-небудь переводить (у 9 знач.), псує. [М а т р о н а:] *Хочу мати в хаті чоловіка, а не п'яницю, не громадського злодія та перевідника* (І. Франко).

2. *спец.* Пристрій, за допомогою якого що-небудь переводять (у 3 знач.). *Під час обертання квадратної штанги під дією відцентрових сил перевідник квадрата торкається внутрішньої поверхні обсадних труб і за тривалої роботи притирає їх* (з наук. літ.); *У тому місці, де перевідник з'єднувався з колонковою трубою, збирався шлам* (з газ.).

ПЕРЕВІ́ДНИЦЯ, і, *ж.*, *діал.* Жін. до **перевíдник** 1. *Ну ти ж і перевідниця!* (з переказу).

ПЕРЕВІ́ДСТУП, у, *ч.*, *фін.*, *юр.* Те саме, що **перевідсту́плення.** *Ухвалено нове судове рішення, яким визнано недійсним договір про перевідступ боргу підприємства на суму понад 1 млн грн, укладений між приватними юридичними особами з метою заволодіння його майновим комплексом* (із журн.).

ПЕРЕВІДСТУПА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕВІДСТУПИ́ТИ,** уплю́, у́пиш; мн. перевідсту́плять, *док.*, *фін.*, *юр.* Передоручати свої права і зобов'язання на що-небудь іншій фізичній або юридичній особі. *Промислові підприємства перевідступають частину виручки за акредитивом субпостачальникам напівфабрикатів, матеріалів, деталей тощо* (з навч. літ.); *Щоб продати товар, який перебуває в дорозі і представлений коносаментом, товаророзпоряднику достатньо продати або перевідступити свої права за коносаментом* (з навч. літ.).

ПЕРЕВІДСТУПИ́ТИ *див.* **ПЕРЕВІДСТУПА́ТИ.**

ПЕРЕВІДСТУ́ПЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перевідступи́ти.** *Ринковий борг тим і відрізняється від кредитів, що він може бути легко перевідступлений одним кредитором іншому* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕВІДСТУ́ПЛЕННЯ, я, *с.*, *фін.*, *юр.* Дія за знач. **перевідступи́ти.** *Заборона угод перевідступлення вимоги та переведення боргу є тимчасовим заходом держави для захисту суспільних інтересів* (з наук. літ.); *Перевідступлення (цесія) на користь банку вимог і рахунків позичальника до третьої особи означає передачу банку-кредитору права спрямовувати виторг за цими вимогами і рахунками безпосередньо на погашення позички при настанні строку її повернення* (з навч. літ.).

ПЕРЕВІ́ДУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕВІ́ДАТИ,** аю, аєш, *док.*, *кого.* 1. Відвідувати всіх або багатьох, по черзі. *Мокрина .. одно снує від хати до хати, з вулиці на вулицю, за день пів села перевідає* (К. Гордієнко).

2. *діал.* Провідувати (у 1 знач.). *Якась байдужість до всього навколишнього опанувала ним. Байдужий був і до друзів, які перевідували його* (І. Пільгук); *Вона в мене й не снідала, Тільки ж мене й перевідала* (П. Чубинський).

3. *діал.* Довідуватися (у 1 знач.). — *Я чув, що ти женишся (бо я за тебе ув одно* [все одно] *перевідував), от і випросився на 14 день на урльоп* [у відпустку] (Ю. Федькович); — *Іди, Юрію, перевідай, запитай си, чого вони* [корови] *так ричуть* [ревуть] (Сл. Б. Грінченка).

ПЕРЕВІ́ДУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕВІ́ДАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.*, *діал.* Довідуватися (у 1 знач.). *Що вже я відтак не раз перевідувався..: а що там мій ґазда поробляє?* (І. Франко); *Їх звичайно посилали стежити "ворога". Посилали вночі.., і обов'язком їх було перевідатися, які сили у "ворогів" та що вони замишляють* (Мирослав Ірчан).

ПЕРЕВІ́З, во́зу, *ч.* 1. Те саме, що **переве́зення.** *Я заплатив за перевіз до Александрії* (І. Франко); *На стільцях, на канапці, на всіх фотелях купами лежать книжки, брошури, газети, коректурні шпальти — сісти ніде. .. Та ще під час перевозу з одного помешкання на друге — все поперемішуване, порозгортане, понакидуване одне на одне* (В. Винниченко); *Пороми давали* [Кабашним] *нечувані зиски, по три шкури можна було дерти з чумаків за перевіз...* (О. Гончар).

2. Місце, де переправляються через водну перешкоду (часто відповідно обладнане). *Отак дійшли вони до перевозу, де .. було широке плесо* (О. Стороженко); *Спільники вистежили польське військо біля міста Зборова, саме на перевозі через річку Стрину* (А. Кащенко); *Тут через Дніпро старовинний перевіз лежав, Чорний шлях починався* (І. Волошин); *В Микитині влаштовують головний перевіз на кримську сторону для солевозів і інших промисловиків* (Г. Колісник); // Рухома споруда для переправи через водну перепону; пором. *Тільки взявся Марко за весло, дід вискочив з порома, а Марко залишивсь на перевозі* (з казки); *Незважаючи на дідову обіцянку, перевіз не прибував. Люди нетерпеливились. Діти змерзли, пищали, і трудно було заспокоїти їх* (М. Коцюбинський); *Батько .. промчав ті тридцять верстов, нещадно б'ючи коней, аби швидше нас врятувати, як гукав на Десні перевозу і як далі летів — про це довго гомоніли подорожні* (О. Довженко).

ПЕРЕВІЗНИ́Й, á, é. Стос. до перевезення. *Використання електронних перевізних документів дозволяє в кілька разів скоротити час прийому вантажу до перевезення* (з наук.-попул. літ.); *Мерія попередила, що якщо після закінчення футбольного матчу пасажиропотік перевищить перевізну здатність метрополітену, вхід пасажирів до прилеглих до стадіону станцій буде обмежено* (з газ.); *Перевізні засоби;* // Пристосований для перевезення з одного місця на інше. *П'ятий його син, коваль, мав із своєю перевізною кузнею все бути на місці роботи* (І. Франко); *Крім ручних, існують перевізні вуглекислотні вогнегасники, наприклад УП-2М з двома балонами* (з навч. літ.); // *у знач. ім.* **перевізне́,** нóго, *с., заст.* Плата за перевіз. *У Запорізькій Січі військовий шафар збирав податок (перевізне) з купців на користь військової скарбниці на переправах через Дніпро, Південний Буг і Самару* (з наук. літ.).

ПЕРЕВІ́ЗНИК, а, *ч.* 1. Той, хто працює на перевозі (у 2 знач.), перевозить через річку, озеро і т. ін. *Деякі ж, не знаючи, кажуть, що Кий був перевізником, бо нібито тоді біля Києва був перевіз з тієї сторони Дніпра, тому й говорили: "На перевіз на Київ"* (з легенди); *Здається йому, повільно Перевізник підносить весла* (Л. Забашта); *На поромі хазяйнував вусатий перевізник* (В. Малик); — *Мій чоловік — гидка, брутальна, хтива тварюка. Ти ж бо чув, якої пісні він сьогодні горлав — перевізник корів з острова Лув'єр такої посоромиться* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. Юридична або фізична особа, яка здійснює перевезення. *Після ухвалення законопроєкту відповідатимуть і перевізники, і посадовці, які випустили перевантажені машини на лінію* (з газ.).

3. Невеликий птах родини бекасових. *Покидають свої майстерно злагоджені очеретяні гнізда шилохвістки і широконіски, маленькі, мов горобці, зуйки, перевізники й чибіси* (М. Малиновська); *В Україні перевізник гніздиться майже на всій території, крім високогір'я та більшої частини степової смуги. Улюбленими місцями мешкання слугують береги великих і малих річок, обмілини, відкриті сухі острови з невисокою розрідженою рослинністю* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕВІ́ЗНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **перевізник** 1, 2. *Дівчина-перевізниця присіла навкарачки біля малого, щоб батькові не було видно. — Хлопчику! Де ви цього рудого коня купили?* (Ю. Логвин).

ПЕРЕВІЗО́ВАНИЙ, а, е. Візований повторно або заново, ще раз. *Перевізований наказ;* // **перевізо́вано,** *безос. пред. У зв'язку із зміною складу уряду законопроєкт терміново було перевізовано міністерствами та відомствами* (з газ.).

ПЕРЕВІЗУВА́ТИ, ýю, ýєш, *недок. і док.* Візувати *(див.* **візува́ти[2]**) повторно або заново. *Я попросив перевізувати документ, але новоспеченого керівника вже не було, і вирішення питання довелось перенести на наступний день* (із журн.).

ПЕРЕВІ́Й[1], ю, *ч., діал.* Сніговий замет поперек дороги; перемет *(див.* **переме́т[1]**). *Незважаючи на злісні перевії, перлину створимо ми з нашої країни* (із журн.).

ПЕРЕВІ́Й[2], вóю, *ч., діал.* Розпарене гілля, що використовується для зв'язування дерева.

ПЕРЕВІ́Й[3], ю, *ч., спец.* Олійний пил. *Перевій для повторного поділу спрямовують на контрольну віялку, що відрізняється від робочої набором сит і повітряним режимом в аспіраційній камері* (з навч. літ.).

ПЕРЕВІКУВА́ТИ, ýю, ýєш, *док., розм.* Прожити певний час, вік. *"Отак і перевікує, як заєць, — подумав* [Оксен] *про Данила. — Карабіна нема, але рушницю я сховав у стайні під жолобом"* (Р. Андріяшик); *Я вже свій вік перевікувала* (із журн.).

ПЕРЕВІНЧА́ТИ, áю, áєш, *док., кого.* 1. Те саме, що **обвінча́ти.** — *Скличем всіх людей, Запросимо... Та ти це краще знаєш. Усіх-усіх; і кожен з них піде, — Нема сьогодні й жадного ніде, Щоб не пішов, Данилку, Нас перевінчають...* (І. Багряний).

2. Обвінчати всіх або багатьох, по черзі. *Священник у неділю перевінчав шість пар* (з газ.).

ПЕРЕВІНЧА́ТИСЯ, áється, áємося, áєтеся, *док.* Те саме, що **обвінча́тися.** *За дев'ять століть від часу заснування Вістрюга породичалися усі. Перелюбилися, перевінчалися, пересварилися, перерозбігалися, таємно і явно, аби знов перемиритися* (Н. Околітенко); *Перевінчалися вони вже після 10 років подружнього життя* (з газ.).

ПЕРЕВІ́РЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **переві́рити[1].** *Гірка перевірених зошитів росте* (В. Кучер); *Були перевірені всі корчми, лічниці й монастирі, усі, до кого міг податися хлопець. Даремно* (Г. Пагутяк); *Пропустимо дальші запитання і відповіді двох старих, перевірених довгими роками, майже чи не з дитинства, друзів* (О. Довженко); *Діти перевертали шафу з одягом, що займала пів кімнати (тричі за моєї пам'яті) і чудом уникали придушення під її вагою, знаходили можливість відчинити ретельно перевірені мною перед виходом із кімнати дверцята від цієї шафи* (Н. Сняданко); *Як і скрізь, народна медицина бойків є поєднанням й переплетенням раціональних, перевірених багатовіковим досвідом методів лікування з магічними діями* (з наук.-попул. літ.); *Насіння добре просушене, відкаліброване, перевірене на схожість* (з газ.); // **переві́рено,** *безос. пред. Звечора віконниці міцно взято на прогоничі, уважно перевірено засуви: в таку ніч усього можна чекати* (І. Кириленко).

2. *у знач. прикм.* Вірогідність якого безсумнівна; точний. — *У мене є перевірені відомості, що в завтрашньому бою прапор полку перебуватиме у вашій роті* (Ю. Яновський); *Переконувався в своїй безсилості, а це ще більше дратувало .. Знаючи ж, що на таку прикрість — лише два перевірені способи — молитва й праця, Бертольд завзято працював* (Н. Королева); — *Я ще не готовий підтвердити мої припущення перевіреними фактами* (В. Єшкілєв).

3. *у знач. прикм.* Надійний, якому можна довіряти. *Коли ж організовували партизанське підпілля, вибір випав на Катруху. І Катруха не підвів. Люди потрапляли до загону перевірені, метикуваті* (Микита Чернявський); — *Перевірені бійці нам завжди потрібні* (А. Кокотюха).

ПЕРЕВІ́РИТИ[1] *див.* **перевіря́ти.**

ПЕРЕВІ́РИТИ[2] *див.* **перевірювати.**

ПЕРЕВІ́РИТИСЯ[1] *див.* **перевіря́тися.**

ПЕРЕВІ́РИТИСЯ[2] *див.* **перевірюватися.**

ПЕРЕ́ВІРКА, и, *ж.* 1. Дія за знач. **перевірити**[1]**, перевіря́ти** і **перевіритися**[1]**, перевіря́тися.** *Попилися* [некрути] *п'яні .. А тут, як на те, була вночі перевірка* (Панас Мирний); *Це був огляд наших сил. Це була генеральна перевірка зробленого* (В. Винниченко); *Вночі по Тихій вулиці ходили патрулі, інколи навідувалися і до Барвистих з метою перевірки мандатів* (С. Чорнобривець); *В морі, на підходах до Севастополя, з'явилися кораблі з підозрілим вантажем. Перестрівати всіх і піддавати якнайсуворішій перевірці!* (Ю. Бедзик); *Після успішних перевірок син запрошував суддів до благодатного столу батька* (В. Багірова).

2. Переклик для встановлення наявного складу людей. *Також гарною була пісня — "Зелений гай, пахуче поле". Одного разу після вечірньої перевірки, після укладки спати вони* [в'язні] *співали цю пісню* (І. Багряний); *Знадвору чути, як біля вахти б'ють у прив'язану до стовпа рейку — сигнал виходити в'язням на перевірку* (Б. Антоненко-Давидович); *Уперше я побачив Данила Червоного на ранковій перевірці* (А. Кокотюха).

ПЕРЕВІ́РКОВИЙ, а, е. Те саме, що **перевірни́й.** *До складу перевіркової комісії входять працівники пожежної безпеки, санітарної служби, держспоживслужби та інші* (з мови документів); *Під час в'їзду до Румунії громадян із зон ризику направлятимуть до представників Міністерства охорони здоров'я для проведення перевіркових заходів у карантинній зоні протягом семи днів* (з газ.).

ПЕРЕВІРНИ́Й, ірна́, ірне́. Признач. для перевірки. *Панас заявив.., що для їх групи на робітфаку призначили перевірні іспити* (Г. Коцюба); *Розроблено методику перевірного розрахунку асинхронних короткозамкнених двигунів* (з наук. літ.); *Перевірні лінійки застосовують для перевірки відхилень поверхонь від прямолінійності* (з навч. літ.).

ПЕРЕВІ́РНИК, а, *ч.* Той, хто що-небудь перевіряє. *Той перевірник з облвно нависав над нею, мов безлика вежа, вона знала, що ще мить і зірветься, наговорить йому безтактних дурниць* (Дара Корній); *Перевірник прискіпливо вивчав підписи у відомостях* (з газ.).

ПЕРЕВІ́РНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **перевірник.**

ПЕРЕВІ́РЧУВАТИ[1]**,** ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕВЕРТІ́ТИ,** ерчу́, е́ртиш, *док., що.* Навірчувати *(див.* **навірчувати**[2] 2) більше, ніж треба. *Перевірчувати отвір.*

ПЕРЕВІ́РЧУВАТИ[2]**,** ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕВЕРТІ́ТИ,** ерчу́, е́ртиш, *док., що.* Навірчувати *(див.* **навірчувати**[3]**)** заново. *Перевірчувати нитку.*

ПЕРЕВІ́РЧУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПЕРЕВЕРТІ́ТИСЯ,** е́ртиться, *док.* 1. Навірчуватися *(див.* **навірчуватися**[1]**)** більше, ніж треба.

2. *тільки недок.* Пас. до **перевірчувати** 1. *Якщо болт перевірчується, це призводить до зривання різьби* (з навч. літ.).

ПЕРЕВІ́РЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перевірювати**[2]**.** *Зміст системи електронного уряду має полягати в тому, щоб оновлювана й перевірювана інформація про органи влади була доступна всім громадянам* (із журн.).

ПЕРЕВІ́РЮВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **перевірюваний.** *Недоліки викладу від загального до окремого — його слабка перевірюваність і категоричність, що не активізує думки читача, — компенсуються нетривалістю шляху читацької думки і безсумнівністю окремого висновку* (з наук. літ.).

ПЕРЕВІ́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПЕРЕВІ́РИТИ,** рю, риш, *док., кого, рідко.* Те саме, що **переко́нувати.** *Почала* [Текля] *плакать, та бабки її перевірили, що татуньо сплять, то й вона заснула* (А. Свидницький).

ПЕРЕВІ́РЮВАТИСЯ,ююся, юєшся, *недок.,* **ПЕРЕВІ́РИТИСЯ,** рюся, ришся, *док., рідко.* Те саме, що **переко́нуватися.** — *Я вже, скаже, сам перевірився, що як сняться мідні гроші, або що яйце їси, або .. вишні, — то будуть бити* (А. Свидницький).

ПЕРЕВІРЯ́ЛЬНИК, а, *ч.* Те саме, що **перевірник.** *Положай скосив на мене насторожене око, ще не вірив, а раптом якийсь черговий перевіряльник з району придурюється зашматківським хлопцем* (П. Загребельний); *Перевіряльники повинні доповісти по інстанціях про виявлені непорядки, щоб формально покарати порушника* (А. Кокотюха); *На щастя, того дня перевіряльники не навідувалися, а то потрапив би був на старості ще за ґрати* (М. Андрусяк).

ПЕРЕВІРЯ́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **перевіря́льник.** *Перевіряльниці прибули до офісу* (з газ.); *Перевіряльниця квитків.*

ПЕРЕВІРЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перевіря́ти** *і* **перевіря́тися.** *У психологічно складному творчому процесі перекладу завжди і неодмінно присутній момент перевіряння* (О. Кундзич); *Хворобливе поплескування по власних кишенях, нишпоріння в течці, перемацування нутрощів валіз, безконечні повернення, перевіряння, і все надаремно* (Ю. Іздрик); *Мене заворожували звичні й прості уривки їхнього життя, пакування валіз, нервове очікування таксівок, останнє перевіряння торб та гаманців, заворожував їхній поспіх, сльози та бадьоре перекрикування, втома та неспокій* (С. Жадан); *На першому етапі діяльність науковців була спрямована на розроблення програмних засобів для автоматизації процесів укладання друкованих словників, а також створення словників для системи перевіряння українського правопису* (з наук. літ.).

ПЕРЕВІРЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідко* **ПЕРЕВІ́РЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ПЕРЕВІ́РИТИ,** рю, риш, *док.* 1. *що.* З'ясовувати правильність, точність чого-небудь. *Мировий довго перевіряв, переглядав кожне діло* (І. Нечуй-Левицький); — *Не будуть же там перевіряти — п'ятнадцять йому років чи чотирнадцять років і сім місяців* (І. Багмут); *Він сидів коло великого робочого столу, перевіряв різні формули* (О. Іваненко); *Аркадій Михайлович витяг з кишені телеграму, щоб перевірити ще раз, в якому вагоні їхав Тарас Чуть* (М. Трублаїні); // Переглядаючи, виправляти помилки, усувати недоробки і т. ін. *Сопуть учні, носами в диктант упхавшись, — перевіряють* (В. Нестайко); *Коли скінчили листа і критичним оком перевірили писання, всі гучно заплескали в долоні, бо лист був дуже хороший і чисто написаний, без жодної помилки й клякси* (О. Донченко).

2. *кого, що.* Переконуватися в наявності або відсутності кого-, чого-небудь. *Катерина застала тітку Клавду, коли та перевіряла пакунки з зашитими в них хутрами* (Ірина Вільде); *Богдан і Роман перевіряють, чи нічні перепустки в кишені, і беруть під руки дівчат* (О. Лисяк); — *Може, ще хто з самооборони притарабанився на збори?* — *Нікого нема .. Я сам перевірив!* (М. Стельмах); // Переглядаючи по черзі, встановлювати кількість або наявність кого-, чого-небудь. — *А бамажки* [бумажки] *де?* — *спитав Онисько. Рились-рились — бамажок немає. Прийнялись перевіряти усі* (Панас Мирний).

3. *кого, що.* Випробовувати, розпитувати і т. ін. когось з метою з'ясування яких-небудь якостей, властивостей, знань і т. ін. *Він завжди перевіряє, наскільки його командири знають її* [карту] (О. Довженко); *Інструктор .. почав перевіряти, як Себастян вміє розв'язувати легенькі задачки з теорії виживання* (Т. Прохасько); [А н н а:] *Я хтіла лиш перевірити, чи справді є на світі хоч одна людина вільна, чи то все тільки "мавританський стиль", і ви самі за ту хвалену волю не віддасте й тоненької каблучки* (Леся Українка); // Оглядаючи, досліджуючи і т. ін. щось, з'ясовувати що-небудь, пересвідчуватися в чомусь. *Василь Береза .. посеред двору ремонтує сітку, перевіряє вудлище, міняє гачки* (М. Томчаній); *Ван Лун навмисне особливо пильно перевірив своє спорядження: коли хочеться поспішати, треба робити все повільно і акуратно* (В. Владко); *Яринка перевірила гайки, які затягала Ганна, — та в свою чергу перевірила роботу подруги* (В. Собко); // *за ким — чим, на кому — чому.* Порівнюючи з ким-, чим-небудь, з'ясовувати щось, пересвідчуватися в чомусь. *Майстер швейного цеху перевіряла за молодими швачками їх роботу* (з газ.); // Переконуватися в правильності, запроваджуючи в життя, практику. *Степан Рогов і не шукав натяків на те, яким, власне, шляхом професор Зар'ян розкрив природу вірусів. Студенту-другокурснику було ще рано думати про те, щоб перевірити висновки, які здавалися неймовірними* (М. Дашкієв); // Встановлювати правду, вірогідність і т. ін. чого-небудь; пересвідчуватися в чомусь, користуючись власним досвідом, спостереженнями. *Роман сторожко перевіряє, чи не насміхаються над ним* (М. Стельмах); *Хлопці, ніби змовились, — усі разом потягли носом повітря, наче хотіли перевірити, чи справді черевички нові, чи то їх начищено так ваксою?* (Л. Юхвід); // Робити аналіз для виявлення наявності якого-небудь складника, елемента і т. ін. або для з'ясування якостей чогось. *Керівник експедиції узяв трохи піску, щоб потім удома перевірити його на золотоносність* (О. Донченко); *Штурман перевірив склад повітря .. Це був майже чистий кисень з відчутною долею озону* (О. Бердник).

4. *що.* Обстежувати що-небудь для контролю. *Перейшла* [делегатка] *до оповідань про роботу робітниць: про те, як вони перевіряють шпиталі, лікарні* (В. Еллан-Блакитний); — *Скажи прямо: прийшов перевіряти* (С. Журахович); *Перевірки у сільських школах бували частенько. Перевіряли все. Учительські плани. Методику викладання. Рівень знань учнів. Політичну поінформованість. Дисципліну. Фізичну підготовку* (М. Матіос); // Пересвідчуватися в наявності чогось для контролю. *Коли кондуктор проходив перевіряти білети, то він* [хлопець], *усміхаючись, вищиривши зуби, говорив: — Ну, вас, значить, не займай* (Грицько Григоренко); *У вагоні ревізори перевіряють квитки в пасажирів* (О. Ірванець); *Біля крайніх хат їх зупинив поліцейський пікет, перевірив перепустку* (Григорій Тютюнник); *Посвідчення Пітера ретельно перевірили і лише після консультацій по стільниковому допустили на територію* (В. Єшкілєв); // Пересвідчуватися в точності виконання наказу, розпорядження і т. ін. *Час від часу він відкладав свою роботу і вибігав надвір перевіряти пости* (В. Кучер); *Однієї ночі я вийшов, щоб перевірити, чи не спить варта коло ставків* (І. Багмут).

◊ **(1) Перевіря́ти / перевірити кишéні** *кому* — красти щось у кого-небудь. — *Пляжним* роззявам, мабуть, не раз *кишені перевіряв...* — *І це брехня!* — *злісно викрикнув хлопець ..* — *Як не бачили, не кажіть!* (О. Гончар).

ПЕРЕВІРЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.,* **ПЕРЕВІ́РИТИСЯ,** рюся, ришся, *док.* 1. Обстежуватися з метою контролю. *Я три дні просиділа вдома, заперишсь у себе в кімнаті, а потім пішла в анонімний центр і перевірилася* (С. Пиркало); *Один із співробітників Академії, який відпочивав у районі Прип'яті, прийшов перевіритись і взяв свого собаку, який теж був з ним. "Відмивали" обох, собака виявився набагато "бруднішим" за людину* (з наук.-попул. літ.); // Перевіряти наявність стеження. — *Штерн завжди на ходу перевіряється. Тільки я не про те, Сергію Івановичу,* — *відмахнувся Чернов.* — *Його мої люди загубили на Хрещатику, каюся* (А. Кокотюха).

2. *тільки недок.* Пас. до **перевіря́ти.** *Він став вимагати, щоб дані ока обов'язково перевірялись хоч би сіткою бінокля* (О. Гончар); *Під час екологічного аудиту перевіряються твердження про екологічні проблеми, з'ясовується відповідність між цими твердженнями і встановленими нормативно-технічними документами і критеріями* (з наук.-попул. літ.); *Лише окремі галузі ділової активності перевіряються так часто і так ретельно, як банки* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕВІ́СИТИ *див.* **перевішувати**[1].

ПЕРЕВІ́СИТИСЯ *див.* **перевішуватися.**

ПЕРЕВІ́ШАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перевішати.** * Образно. *Божевільна жінка .. шукає храму в кінці безлюдної, перевішаної вулиці, в безлюдному місті, забрукованому шумерами, з гаками шибениць на кожному розі* (Р. Андріяшик); // **перевішано,** *безос. пред. Це якби Виговський слухав моїх слів, скільки перевішано вже було б послів!* (Л. Костенко).

ПЕРЕВІ́ШАТИ *див.* **перевішувати**[2].

ПЕРЕВІ́ШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перевісити.** *Гамаки, в яких ми спимо, давно вже перевішені також під ту стіну, яка вкрита свинцем. Космічне проміння — дуже небезпечний і підступний ворог* (В. Владко); *Відхилилися двері і впустили Андрія з пальтом, перевішеним через руку* (І. Франко); *Старий Прокіпчук .. з перевішеної через плече торби черпав дрібне жито та й сіяв* (Мирослав Ірчан).

ПЕРЕВІ́ШУВАННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **перевішувати**[1]. *Без правоохоронної та судової інші реформи зводяться до перевішування табличок* (з публіц. літ.); *У деяких випадках перевішування дверей може бути передбачено гарантійним обслуговуванням* (з мови документів); *Лови проводили і за допомогою перевішування сітками тих місць, куди заганяється здобич* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕВІ́ШУВАННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **перевішувати**[2]. *Перевішування злочинців.*

ПЕРЕВІ́ШУВАТИ[1], ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕВІ́СИТИ,** ішу, ісиш, *док.* 1. *кого, що.* Знімаючи з чого-небудь, вішати в іншому місці або інакше. *Вони перетинали вулиці вірьовками, знімали й перевішували вивіски на крамницях, майстернях і перукарнях* (П. Колесник); *Пес .. взяв кендюха й трепетливо перевісив з хазяйського кілочка на свої зуби* (О. Ковінька); *Рудик глянув на Арутюнова, мовчки кивнув, той зняв із вішака піджак Стародуба і перевісив його, почепивши зверху на піджак старости* (А. Кокотюха).

2. *що через що.* Вішати на що-небудь, перекидаючи на обидва боки або звішувати, спускати, вміщуючи на щось. *Через плечі добру торбу Перевісив* [Санчо], *в неї шматтяя Сво́го й панського наклавши* (І. Франко); *Одного дня Василь одягнув семряжину, перевісив через плече біленьку, щойно пошиту, торбину на книжки .. та почимчикував до школи* (У. Самчук).

ПЕРЕВІШУВАТИ^2, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕВІШАТИ,** аю, аєш, *док., кого і без дод.* Вішаючи, позбавляти життя всіх або багатьох. — *Зажерливих пройдисвітів таких Я перевішала б усіх...* (Л. Глібов); *На мою думку, тих чесних перевішати б усіх на одній гілляці, а пани їх у ручку цілують* (В. Винниченко); — *Усіх блазнів не виб'єш, усіх поміщиків не перевішаєш. Щось інше потрібне, якийсь міцний ґрунт...* (Р. Іваничук).

◊ **(1) За день (на одній осиці) не перевішаєш** *кого* — кого-небудь дуже багато, велика кількість. — *Там їх зальотників біля неї такого, що за день не перевішаєш* (Марко Вовчок); [В а р к а:] *Чого ти причепився до мене? Як та собака, гарчиш! Не велике щастя і ти, і твій Омелько! Багато вас є, на одній осиці й не перевішаєш!* (І. Карпенко-Карий).

ПЕРЕВІШУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПЕРЕВІСИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Бути перекинутим через що-небудь, нахиленим над чимсь або звисати, спускатися кудись. *Тин увесь увитий хмелем, що довгими батогами перевішувався на шлях* (Панас Мирний); *Промені перевішувалися через усю кімнату, і стрибали по підлозі й по столі грайливі зайчики* (Валерій Шевчук).

2. *тільки недок.* Пас. до **перевішувати^1** 1. *Для привертання уваги покупців одяг повинен час від часу перевішуватися* (з газ.).

ПЕРЕВІЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перевіювати.** *Чути шарудіння перевіюваного зерна* (з газ.).

ПЕРЕВІЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перевіювати** і **перевіюватися.** *Постанова вимагала організувати суцільну перевірку якості обмолоту та стану токів, особливо щодо збереження соломи й полови, а також організації переобмолоту і перевіювання полови* (з наук. літ.); *Постійні вітри спричиняють на поверхні Землі помітні зміни, а саме перевіювання пісків, розвіювання ґрунту, утворення течій у морях* (з навч. літ.).

ПЕРЕВІЮВАТИ, юю, юєш, **ПЕРЕВІВÁТИ,** áю, áєш, *недок.*, **ПЕРЕВІЯТИ,** íю, íєш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Віяти все або багато чого-небудь (звичайно зернá). *Закуріли киптягою токи, де перевівали купи намолоченої пашні* (Панас Мирний); *Мати перевівала хліб і зсипала його в комірчині* (Є. Доломан); *Скільки він вижав, перемолотив та перевіяв тими руками хліба на панщині за свій довгий вік!* (І. Нечуй-Левицький); *Перевіяв Силентій підситком увесь попіл, але червінців не знайшов* (Григорій Тютюнник); — *В хаті хоч вітром перевій, а кришинки нема. Були драглі, та спати лягли* (Ю. Винничук); // Віяти ще раз, повторно або заново, по-іншому. *У негоду комбайни не зможуть повністю відвівати полову і особливо залишки бур'янів. Таке зерно треба буде додатково підсушувати, перевіювати* (з газ.); * Образно. *Не став* [Яковенко] *згадувати свого короткого ще життя, пересіювати його і перевіювати, як то водиться* (П. Загребельний).

2. *тільки док., розм.* Перестати віяти (про вітер). *Тепер вітер хронічний — може, через 3 тижні, нарешті, перевіє і заспокоїться* (Леся Українка).

3. *що.* Переносити з місця на місце пісок, сніг і т. ін. (про вітер). *Спрагло вдихав* [Лаврін] *пахощі вербових котиків, молодої лепехи, рясту. Він був певний, що чує їх, що вітер перевіває їх через море* (Ю. Мушкетик).

◊ **(1) Перевіювати полóву** — без потреби повторювати те саме. *Навіщо перевіювати полову? Хіба не ясно й так, чиє воно — чоловікове* (О. Гуреїв).

ПЕРЕВІЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **перевіювати.** *Сухий сипучий сніг легко перевіюється й легко затримується біля будь-яких перешкод* (з навч. літ.).

ПЕРЕВІЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перевіяти.** *Порались жінки і дівчата, наповнюючи свої мішки перевіяним зерном* (А. Шиян); *Така непевна тиша навкруги. Снігами перевіяну дорогу Деруть вітри на сиві батоги* (П. Гірник); * Образно. *Не треба думати мізерно. Безсмертя є ще де-не-де. Хтось перевіяний, як зерно, у ґрунт поезії впаде* (Л. Костенко).

ПЕРЕВІЯННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **перевіяти.** *Було організовано перевіяння посліду і вивіяний хліб з відходів вивезено на зсипні пункти* (з мови документів).

ПЕРЕВІЯТИ *див.* **перевіювати.**

ПЕРЕВКЛАДÁННЯ, я, *с., фін.* Дія за знач. **перевкладáти^1.** *У сучасних умовах продаж бізнесу в Україні перестав бути ознакою банкрутства, а став системою перевкладання капіталу* (із журн.).

ПЕРЕВКЛАДÁТИ^1, áю, áєш, *недок.*, **ПЕРЕВКЛÁСТИ,** адý, адéш, *док., фін.* Вкладати *(див.* **вкладáти^1** 3) кошти, заощадження і т. ін. ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Що буде з курсом євро далі і чи варто перевкладати заощадження з долара в євро, з'ясував наш кореспондент* (з газ.); *Наші фінансисти переконали інвесторів перевкласти інвестиції в українські фінансові інструменти з довшим терміном погашення* (із журн.).

ПЕРЕВКЛАДÁТИ^2 *див.* **переукладáти.**

ПЕРЕВКЛАДÁТИСЯ, áється, *недок.* Пас. до **перевкладáти^1.** *Шестимісячний депозит після погашення повністю перевкладається на наступні шість місяців, проте за новою процентною ставкою* (із журн.).

ПЕРЕВКЛÁДЕНИЙ, а, е, *фін.* Дієпр. пас. до **перевклáсти^1.** *Депозит 2014 р. був перевкладений з урахуванням курсової різниці відсотків* (з мови документів); *Загальна сума коштів, що були перевкладені після закінчення строку дії депозитних договорів, перевищила 170 мільйонів гривень* (із журн.).

ПЕРЕВКЛÁДЕННЯ, я, *с., фін.* 1. Дія за знач. **перевклáсти^1.** *Клієнти почали шукати варіанти зняття коштів там, де нова ставка їх не влаштовувала, для перевкладення коштів в банки, де були депозити із можливістю поповнення для максимізації своїх доходів* (з газ.).

2. Кошти, перенаправлені на певні цілі. *Важливо те, що отримані 1,8 млрд гривень — в основному нові "живі" гроші від нерезидентів, а не перевкладення раніше погашених обсягів* (із журн.).

ПЕРЕВКЛÁСТИ^1 *див.* **перевкладáти^1.**

ПЕРЕВКЛÁСТИ^2 *див.* **переукладáти.**

ПЕРЕВЛАШТÓВУВАННЯ (ПЕРЕУЛАШТÓВУВАННЯ), я, *с.* Дія за знач. **перевлаштóвувати, переулаштóвувати** і **перевлаштóвуватися, переулаштóвуватися.** *Саме творчість є найбільш адекватним та універсальним виразником того, що складає пафос перевлаштовування світу на гуманістичних засадах* (з наук. літ.); *Будівля потребувала переулаштовування інженерних мереж* (з газ.).

ПЕРЕВЛАШТÓВУВАТИ (ПЕРЕУЛАШТÓВУВАТИ), ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕВЛАШТУВÁТИ (ПЕРЕУЛАШТУВÁТИ),** ýю, ýєш, *док., що.* Улаштовувати заново, по-іншому. *Закладаючи новий або переулаштовуючи старий сад, прикиньте, скільки часу й грошей ви можете витратити на здійснення ваших задумів — це звільнить вас від розчарувань і зайвої роботи* (з наук.-попул. літ.); *Укрзалізниця перевлаштовує криві ділянки колії* (з газ.); *Не обтяжена забобонами й помилками батьків, молодь здатна по-іншому поглянути на наш недосконалий світ, спробувати своєю бурхливою енергією перевлаштувати чи поліпшити його* (із журн.).

ПЕРЕВЛАШТО́ВУВАТИСЯ (ПЕРЕУЛАШТО́ВУВАТИСЯ), уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕВЛАШТУВА́ТИСЯ (ПЕРЕУЛАШТУВА́ТИСЯ),** у́юся, у́єшся, *док.* 1. Влаштовуватися заново, по-іншому. *Можна лише припустити те, що працівники, які вивільнилися через закриття одних підприємств, змогли одразу перевлаштовуватися на інші* (із журн.); *Саме 40–45-річним дуже важко перевлаштуватися, втративши роботу за профілем після закриття підприємства* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **перевлашто́вувати, переулашто́вувати.** *Не всі безгіркові сортувальні станції на закордонних залізницях під час реконструкції в другій половині XX ст. переулаштовувалися на гіркові, хоча питома вага останніх постійно зростала* (з наук. літ.); *Змагання можуть перевлаштовуватися за зміненими правилами гри* (з газ.).

ПЕРЕВЛАШТУВА́ННЯ (ПЕРЕУЛАШТУВА́ННЯ), я, *с.* Дія за знач. **перевлаштува́ти, переулаштува́ти** і **перевлаштува́тися, переулаштува́тися.** *Погляди М. І. Туган-Барановського на необхідність і можливість перевлаштування суспільства на соціалістичних засадах не залишилися незмінними* (з наук. літ.); *Наймач не має права провадити перевлаштування та реконструкцію житла без згоди наймодавця* (з наук.-попул. літ.); *Основним напрямком переулаштування сільських населених пунктів є їх розвиток і реконструкція* (з мови документів); *Досить часто перевлаштування на нову роботу вимагає від людини подолання психологічного стресу, невпевненості в своїх знаннях і уміннях* (із журн.); *Задля перевлаштування економіки владі вдалося домовитися про тісне співробітництво і підтримку з найбільшими фінансовими і торгівельними групами* (з газ.).

ПЕРЕВЛАШТУВА́ТИ *див.* **перевлашто́вувати.**

ПЕРЕВЛАШТУВА́ТИСЯ *див.* **перевлашто́вуватися.**

ПЕРЕВО́ДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перево́дити** *і* **перево́дитися** 3–5. *Моїми завданнями було: підписати договори про оплату за харчування на акцію й моніторити переводження коштів, забезпечити харчування учасникам і розписати замовлене меню* (із журн.).

ПЕРЕВО́ДИТИ, джу, диш, *недок.*, **ПЕРЕВЕСТИ́,** еду́, еде́ш; *мин. ч.* переві́в, вела́, ло́; *док.* 1. *кого, що, на (через) що і без дод.* Ведучи або супроводжуючи кого-небудь, переправляти, допомагати перейти через щось, на другий бік чогось. *Ясь брав кожну даму попід руки і помаленьку переводив їх через місток* (І. Нечуй-Левицький); *Забаскаличилася Юля: не можу перейти через потік, голова крутиться. Довелося Федотові брати її за руку і переводити* (Григорій Тютюнник); *Кілька колон перевів він за цей час на Литовський півострів, перетинаючи Гниле море .. Коли переводив останніх, Сиваш уже наливало водою* (О. Гончар); *Дід старий іде по бруку, — Як пройти на той бік? Де? Кожен з нас його за руку На той бік переведе!* (І. Нехода); *Так ось хто був там гетьманом на ділі! Бо поки я від горя соловів, він тридцять тисяч війська у неділю вночі через болото перевів* (Л. Костенко).

2. *кого, що.* Змінювати місце розташування кого-, чого-небудь, переміщувати когось, щось з одного місця на інше. *Їхній одчеплений вагон довго возили, переводили на різні колії* (Я. Качура); [П а с т у х:] *Отож як вижену твоїх свинчат, то вже не вернуться назад, а просто на другий фільварок переведу їх* (Леся Українка); *Треба було перевести його* [пораненого командира] *до помешкання, де жив Юрчик з матір'ю, й лікувати* (Л. Смілянський); *Бійці взяли його попід руки і перевели в готель* (О. Гончар).

3. *що.* Міняти положення (рухомої частини механізму, пристрою). *Це вже риск — переводити вітрило при вітрі в чистім морі, не спускаючи його* (Остап Вишня); *Стрілочник сигнали чує — стрілку слід перевести* (Н. Забіла); // Переміщаючи якусь машину, знаряддя, пристрої і т. ін., міняти напрям їх дії. *Бармаш швидко перевів вогонь на греблю* (В. Козаченко); *Рон перевів космоліт на кругову орбіту довкола* (О. Бердник); *Микола й справді, перехитривши своїх напасників, здерся на горище й почав стріляти з голубника. Поліціянти перевели ввесь свій вогонь туди* (І. Білик); // *розм.* Регулюючи, змінювати напрям руху або дії приладів, пристроїв і т. ін. — *На коліях є така стрілка, що за її допомогою переводять колію і направляють поїзд туди, куди йому треба* (Л. Юхвід); *В трубці чується потріскування: секретарка переводить телефон у кабінет редактора* (Я. Гримайло).

4. *що.* Переносити малюнок, креслення і т. ін. на що-небудь; перебивати. *Знаєш, як діти переводять малюнки на інший папір, накладаючи їх на шибку в вікні?* (Леся Українка); — *Я гадаю, що копір* [копіювальник] *переведе точно лінії різання на деталь* (П. Автомонов); // *з чого в що, перен.* Створювати що-небудь подібне, таке саме, але з іншого матеріалу. *Скульптор усміхався, добродушно милуючись хлопцями. В думці він уже починав ліпити їхні стрункі і по-своєму граціозні постаті, переводив з глини в бронзу* (О. Гончар).

5. *що.* Змінювати форму подання тексту, інформаційного матеріалу і т. ін. *Для цифрування, що дає змогу переводити різні дані у цифровий формат, необхідні спеціальні технічні засоби* (з навч. літ.); *Фільм Дж. Камерона "Аватар" перевели у стереоскопічний формат* (із журн.); // Змінювати спосіб представлення числа. *Хлопець повернувся до першого записаного фрагменту і перевів усі числа в десяткову систему числення* (М. Кідрук); *Мета заняття — розглянути поняття системи числення, навчитися переводити числа з однієї системи числення в інші* (з навч. літ.); // Застосовувати іншу міру вартості при оцінці товару, послуги і т. ін. *У магазинах є різні товари, харчі. Деякі з них аж занадто дорогі, коли ціни на них перевести на долари* (з газ.).

6. *кого, що.* Переміщати на інше місце роботи, служби, навчання і т. ін. *Зітхнув чабан і після мовчанки обернувся до Уралова: — Правда, що тебе кудись переводять?* (О. Гончар); — *У Миргороді твоєму тебе цінували як досвідченого працівника. Хотіли взагалі вище переводити, у Полтаву* (А. Кокотюха); *Грубер узяв себе в руки. Він підвівся з ліжка й підійшов до дверей. Треба постукати й попросити, щоб його перевели звідси* (Д. Бузько); [С е р г і й:] *Казав мені начальник дороги, що переведуть мене на другу дорогу* (З. Мороз); *Коли 1828 р. задунайський отаман Гладкий перевів частину козаків під царську владу, вони були поселені між Маріуполем і Бердянськом* (Д. Білий); // *до кого, чого, у (на) кого, що, ким.* Переміщати на іншу посаду, змінювати вид занять і т. ін. *А знаєш, його до нас перевели Із армії* (Т. Шевченко); — *Перевели мене в семінарію, зачув я волю. Дивлюсь, авдиторів немає, греки та латини* [книжки] *валяються в нас попід ліжками* (І. Нечуй-Левицький); — *Таж мене голова обіцяв перевести до дядька Мусія в садову бригаду, — здивовано нагадав Захар* (Іван Ле); *Батька його перевели бригадиром на господарський канал* (О. Гончар); *Мене на той час перевели в підмайстри* (Р. Андріяшик); // *у що.* Переміщати, зараховувати до іншої групи, розряду, категорії. *Особовий склад саду не раз скорочували і, нарешті, всіх його співробітників перевели до категорії позаштатних* (з наук. літ.); // *у (на) що і без дод.* Зараховувати на наступний курс, до наступного класу і т. ін. *Мене переводять на*

другий курс і забирають у далеке плавання (М. Трублаїні); [Женя:] *Я лінувалася вчитись, і мене не перевели у другий клас* (М. Кропивницький).

7. *кого, що.* Переключати кого-, що-небудь на виконання іншої роботи, іншу діяльність і т. ін. *Канушевич відповів спокійно: — .. Може, разом працюватимемо, бо мій кран теж переводять на бетон* (Г. Коцюба); *— Ось ти почав перетасовувати полки на європейський манір, переводити їх на лінійний лад* (Ю. Мушкетик); // *що.* Змінювати характер яких-небудь дій. *Самовар дужче заблищав, переводячи своє журливе мугикання на дрібну веселу пісеньку* (Панас Мирний); *Дід притих, він таємниче Перевів на шепіт бас* (П. Дорошко); // *що.* Спрямовувати якусь дію на інший об'єкт. *Від серця Івановi відлягло: лють свою він вже перевів на Наркиса* (Ю. Смолич); // Змінювати характер розрахунків за яку-небудь працю. *Робітників друкарні перевели на погодинну оплату праці* (з газ.); // *що.* Змінювати чий-небудь режим лікування, харчування і т. ін. *Давати молоко чужим дітям лікарі чомусь забороняли, наполягаючи на тому, щоб матері переводили дітей на штучне вигодовування* (Н. Сняданко).

8. *що.* Змінюючи якість, особливості чого-небудь, перетворювати щось на що-небудь інше. *— Скажіть мені, пане брате, навіщо переводити хліб на страви, якщо він і так найдобріший?* (В. Шкляр); *Мікроорганізми переводять складні нерозчинні сполуки в засвоювані для рослини форми* (з наук.-попул. літ.); *Як та земля зимою покриється білим снігом, переведемо ми все те* [зерно] *на біле борошно* (Панас Мирний); // *перен.* Змінювати характер, зміст, спрямування чого-небудь; замінювати щось чим-небудь іншим. *Перевести напрямок наукової роботи відділу.*

9. *кого, що на що і без дод.* Змінювати на гірше або зовсім псувати. *— Нащо ти переводиш зілля? Хто тобі позволив?* (Леся Українка); *— Лісничий у Сагайдаку і дубину, і всяке дерево на січку переводить* (Л. Яновська); *Пани переведуть* [страву приправами], *що й собака не їстиме* (Номис); // *перен.* Невдалим господарюванням або навмисно псувати, погіршувати стан, якість чого-небудь чи знищувати, вигублювати когось, щось. *Недруги пустили поголос, мовби пастух із сином хотіли перевести племінне стадо...* (К. Гордієнко); *Дама спершу почала ганити лицаря словами за те, що він перевів такого чудового сокола, аби пригостити жінку, а потім стала вихваляти в думках його надзвичайну великодушність* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // *перен.* Негативно впливати на стан здоров'я (створенням поганих умов, недбалим доглядом і т. ін.). *— Он, у Василенка: на віщо невістку перевела* [свекруха]? *Як ішла, калина-калиною була; тепер, як з хреста знята!* (Панас Мирний); [Пріся:] *Мабуть, їй пороблено так, поведи до Морозихи, хай пошепче. Поведи, неодмінно поведи, а то переведеш дівчину* (С. Васильченко); // *перен.* Позбавляти життя (звичайно свійських тварин). *— Поки що я хочу тільки одного: щоб ти, Гнатко-безп'ятко, повбивав усіх вовків, які мені худобу переводять* (М. Стельмах).

10. *що.* Витрачати марно або без особливої на те потреби. *— Ти, може, скажеш, що Карпо дурний, гроші переводить, замість того, щоб купити яку хвостяку або свиняку на хазяйство...* (М. Коцюбинський); *Євдоким .. загасив свічі. — Для чого це? — вражено запитав Мар'ян. — А чого даремно буду віск переводити?* (М. Стельмах); *— Миколко, — каже вона докірливо, — хіба ж можна отакий пиріг переводити на кішку?* (Григір Тютюнник); *Я знав, що сніданок був включений в оплату за поїздку, тому вирішив не переводити харчі й відважно всівся до столу* (М. Кідрук); *— А, бодай тебе! Перевела тільки день! Потаскало ж мене на ту вулицю!* (Л. Яновська); // Розтрачувати, втрачати і т. ін. те, що належить кому-небудь іншому. *— Мені доведеться найнять наймичку, та не знаю, кого б найняти: молода наймичка буде переводить моє добро, а стара буде нездатна до роботи* (І. Нечуй-Левицький); *— Жінка розпилася і вмерла, перевела все, що я мав* (І. Франко); // *на що і без дод.* Витрачати, розтрачувати все без остачі. *— Де це* [одяг] *запобіг ти? Чи, може, останнє Перевів хазяйство та одягсь ошатнє* [ошатно]? (І. Манжура); *Василь був винуватий у зборню, а грошей ніде було взяти, .. корову ж уже знов продав і гроші на нову клуню перевів* (Грицько Григоренко).

11. *що, рідко.* Те саме, що **перека́зувати** 6. *Леонтович телеграфував мені, що перевів тобі 500 крб* (М. Коцюбинський); *Георгій оформив заповіт, переписавши все на Євдокію. Поїхав у банк. Перевів гроші на рахунок сиротинця, яким анонімно опікувався п'ять років* (М. Гримич).

12. *заст.* Здійснювати (у 2 знач.), проводити (у 7 знач.). *Прийшов* [панотець] *до кухні й переводив ціле слідство, хто збив шибку* (Л. Мартович); *Підготовлювати й частково переводити ці завдання мусимо вже зараз* (В. Еллан-Блакитний); *Цієї зими Казанок перевів скрізь по незахищених від степових навальних вітрів місцях снігозатримання* (Є. Кротевич).

Занапаща́ти (запропаща́ти, перево́дити) / занапасти́ти (запропасти́ти, перевести́) життя́ (вік, до́лю *і т. ін.)* *див.* **занапаща́ти; (1) Перево́дити / перевести́ на гро́ші:** а) діставати гроші, продаючи що-небудь. *Сім'я Пшепшинських переводила на гроші Леміщину маєтність і бажала якнайшвидше заспівати йому "Вічную пам'ять"* (І. Нечуй-Левицький); б) виражати що-небудь у грошовій формі. *— Якщо трудодні, закладені в усі ці роботи, — заявляє Зюзь, — та переведемо на гроші, буде це кругленька цифра з чотирма нулями: щось порядку десяти тисяч* (О. Гончар).

◊ **(2) [Ду́рно (даре́мно, зада́рма́, ма́рно** *і т. ін.)*] **хліб (харч) перево́дити (ї́сти, збавля́ти)** — не приносити ніякої користі. *Батько й мати журяться: — Що нам з тобою, сину, робить, що ти ні до чого не дотепний? Чужі діти своїм батькам у поміч стають, а ти тільки дурно хліб переводиш!* (з казки); *— Нічого не робиш, ледацю! Дурно мій хліб їси!* (Марко Вовчок); *— А збирайся лишень, Чіпко, на завтра в найми, — каже .. Мотря. — Годі вдома сидіти та хліб переводити, — пора й самому заробляти* (Панас Мирний); *— Еге, — одказав пан Хоцінський. — Чого їй* [старшій дочці] *сидіти та хліб батьківський збавляти, коли вона буде щаслива і за Серединським?* (І. Нечуй-Левицький); *— Це* [віл] *не тягло, а кістки й хвороби, зашиті у шкуру, дурно тільки харч переводить* (М. Стельмах); *Ференц намагався у всьому допомагати бійцям, бо не хотів задарма їсти їхній хліб* (О. Гончар); **(3) Ле́две (наси́лу) перево́дити / перевести́ дух (по́дих)** — дуже важко дихати. *Залитий потом, ледве переводячи дух, метався* [Юра] *в нестямі* (М. Кропивницький); *Двома словами він пояснив, хапаючись, ледве переводячи дух, яке нещастя трапилося з Черняєвою* (О. Донченко); *Від бігу дівчина ледве переводила подих* (С. Чорнобривець); *Пашка зупинився біля дверей і, ледве переводячи подих, мовчки дивився на нього* (В. Нестайко); *Макар Іванович ледве перевів дух. Тремтячий, блідий, він привітався до доктора, попросив його сісти* (М. Коцюбинський); *Так бігли* [хлопці], *що аж ледве дух перевели* (Грицько Григоренко); **(4) Не**

перево́дити / не перевести́ ду́ху (дух, по́диху, по́дих) — робити що-небудь без перерви, не зупиняючись. *Стоїть* [Івась] *тихенько, аж дух не переводить* (Грицько Григоренко); *— Що таке? — крикнув писар, а молодиця не переведе духу, верещить* (Марко Вовчок); **(5) Не перево́дячи / не переві́вши ду́ху (дух, по́диху, по́дих),** *зі сл.* пити, випивати*:* а) відразу, за один прийом; залпом. *Григорію, що запізнився на гулянку, запропонували склянку горілки. Той, не переводячи духу, випив її до дна* (з переказу); *Пила* [Олена] *довго, невситимо, не переводячи подиху* (Григорій Тютюнник); б) швидко, з усієї сили, не зупиняючись для відпочинку (про якісь дії, рух і т. ін.). *Мчали* [воїни], *не переводячи подиху. Бурею вривались у незруйновані, чисті міста* (О. Гончар); *Євгешка ще дужче наліг на весла. Він щосили гріб до берега, не переводячи подиху* (О. Донченко); **(6) Папі́р перево́дити (тра́тити, витрача́ти) / перевести́ (ви́тратити)** — писати без потреби, без користі або невміло. *На батька бісового я трачу І дні, і пера, і папір!* (Т. Шевченко); *— Не читають і не розуміють твоїх віршів, .. ти лише замакітрюєш мені голову і дарма переводиш папір* (С. Процюк); **(7) Перево́дити (оберта́ти, поверта́ти, переверта́ти** *і т. ін.)* **/ перевести́ (оберну́ти, поверну́ти, переверну́ти** *і т. ін.)* **на жарт (на жа́рти, в жарт):** а) починати жартувати. *Одружуватись зі мною він і так би не став, це я давно знала. Скільки я його не тисла на цю тему, він усе вислизав, все на жарти переводив* (Ю. Покальчук); *Мирон, нагодившись в кухню саме на цю розмову, знову все перевернув на жарт* (О. Гончар); б) намагатися жартом виправити, пом'якшити неприємне становище. *— Кованько й справді з тих штукарів, в котрих ніколи гаразд не допитаєшся правди, бо він все повертає на жарти* (І. Нечуй-Левицький); *Андрій намагався обернути все в жарт. — Не скигли, стара, сідай та попоїж рибки* (М. Коцюбинський); *Платон Платонович не знав, чи йому треба розсердитись, чи все обернути на жарт* (О. Донченко); *Я сам був втіленням неспокою, не мав відповіді на її питання і хотів все обернути на жарт* (У. Самчук); *В першу хвилину Оля ладна втекти, але миттю змірковує, що такий вчинок був би нерозсудливим .. Набирається відваги і пробує все перевести на жарт* (Ірина Вільде); *Не міг же він показати, що й справді злякався цього наймита.., і тому вирішив сварку повернути на жарт* (М. Стельмах); *Я пробував трагедію її життя обернути на жарт* (Р. Федорів); **(8) Перево́дити / перевести́ ду́мку (думки́)** *на що* — починати думати про що-небудь інше. *— Любий Сев, — хочеться мені казати ще далі, але я стримую себе й переводжу думку на інше* (Ю. Яновський); *— Так, Чернеччину ми пустимо під соняшники, — перевів свої думки Оксен на господарські клопоти* (Григорій Тютюнник); *Я на важке економічне становище народу думки переводжу, щоб не думати про те, що побачила на сцені* (Г. Тарасюк); **(9) Перево́дити / перевести́ на і́нший лад** — змінювати характер розмови, діяльності і т. ін. *Дід .. з тривогою розмову Перевів на інший лад* (А. Малишко); *— Вітер завтра буде, — знову перевів* [Свирид] *на інший лад розмову, зизом посилаючи всюдисущі очі свої з палахкого призахідного неба по дебелій постаті жінки* (Микита Чернявський); **(10) Перево́дити / перевести́ на нові́ (і́нші) ре́йки** *що* — змінювати напрямок якої-небудь праці, діяльності і т. ін. *Економіка володіє кібернетичними властивостями: як вона запрограмована в процесі становлення, так і продовжує діяти, доки інша програма не переводить її на нові рейки* (М. Руденко); *Поміщицьке дворянство, яке зберігало у своїх маєтках феодальні порядки, розкладалося, втрачало панівні економічні позиції. Частина цього класу обуржуазилася, перевела на нові рейки сільськогосподарське виробництво і включилася у капіталістичне промислове виробництво* (з навч. літ.); **(11) Перево́дити / перевести́ о́чі (по́гляд)** *на кого — що* — поглядати, починати дивитися на кого-небудь іншого, на щось інше. *Дівчата винувато і злякано переводили очі з одного* [чоловіка] *на другого* (С. Васильченко); *Я переводжу погляд на ріку. Над водою кружляють, наче циганки в танку, невгомонні чайки* (Р. Андріяшик); *Матушка перевела очі* [на Гавриїла], *оглядівши з ніг до голови, стала питати: — Як звуть?* (І. Микитенко); *Антін перевів погляд на ліжко, де старше дівча з усієї сили теліпало колиску з малям* (С. Чорнобривець); **(12) Перево́дити / перевести́ по́дих (дух, ві́ддих)** — робити коротку перерву, короткий перепочинок у чому-небудь. *Глущуки .. тягли .. воза з гноєм .. Катерина підкладала під колесо камінь, щоб не котився він донизу, перепочивали, переводили подих і знову тягли на гору* (С. Чорнобривець); *Дарчин Степан, жадібно виливши в себе три гальби пива, переводить дух, закурює, примостившись поодаль від бочки, на вільній лавчині парку* (В. Яворівський); *Вони разом із Шарком побігли на гору і зупинилися, щоб перевести дух* (П. Панч); *Він дійшов до зобидженої Тетяниної могили, перевів віддих і сторожко оглянув .. світ* (М. Стельмах); *За двадцять три хвилини ми досягли крейсерської швидкості, і я нарешті зміг перевести подих* (О. Авраменко, В. Авраменко); **(13) Перево́дити / перевести́ розмо́ву (мо́ву)** *на що* — починати говорити про що-небудь інше, спрямувавши увагу в інший бік. *— Ну, а як справи, хлопці? — помітивши Іванову збентеженість, перевів* [Петро Федорович] *на інше мову* (А. Головко); *Сафигін засміявся. Він довго сміявся до себе, а тоді махнув рукою. — Ну добре, — і перевів розмову на іншу тему* (І. Багряний); **(14) Перево́дити (ста́вити) / перевести́ (поста́вити) на ре́йки** *які, чого* — надавати чому-небудь певного спрямування; організовувати, спрямовувати, перетворювати і т. ін. що-небудь певним чином. *Ми з Адаменком дві ночі сиділи в соляній шахті, радилися, сперечалися й вираховували, .. план того бою цілком постав у його голові, я лише коригував і переводив на практичні рейки* (Ю. Яновський); *— Це кустарщина, а не сад, — сказав Рябов. — Що? — Ви не іритуйте. Це кустарщина. Це треба ставити на державні рейки* (О. Довженко).

ПЕРЕВОДИ́ТИ, оджу́, о́диш, *док., кого.* Ведучи за собою, супроводжуючи, провести куди-небудь усіх або багатьох. *— Господи, скільки я переводила людей на самий верх дзвіниці до великих дзвонів* (І. Нечуй-Левицький); *Вартові за день потомлені (стільки людей переводили!)* (Я. Качура).

ПЕРЕВО́ДИТИСЯ, джуся, дишся, *недок.,* **ПЕРЕВЕСТИ́СЯ,** едуся, еде́шся; *мин. ч.* переві́вся, вела́ся, ло́ся; *док.* 1. Переходити, переїздити на інше місце роботи, служби, навчання і т. ін. *У тисяча дев'ятсот сімнадцятому році я перевівся вчителювати в Київ* (О. Довженко); *Після школи Заремба поїхав до Мінська, де .. грав за місцеве "Динамо". Щось йому там не сподобалося, і він перевівся до "Чорноморця"* (В. Діброва); *У зв'язку з переїздом батьків до Харкова Олександр Іванович Білецький перевівся до 3-ї Харківської гімназії* (з наук. літ.); // *рідко.* Змінювати посаду, вид занять і т. ін. *Переводиться* [Петров] *в Дерпт на медицину, чистий вічний студент* (Леся Українка).

2. *рідко.* Замінювати один одного на якій-небудь посаді, при виконанні яких-небудь обов'язків і т. ін. — *Перед тобою у мене вже аж три наймички перевелося* (Панас Мирний); // *перен.* Минати, проходити один за одним, по черзі і т. ін. *На віку усього переведеться* (Номис); *Багато тих вечорів довгих перевелося в нас без розмови, без гомону* (Марко Вовчок).

3. *на кого — що.* Змінювати на гірше свої якості, особливості, вироджуватися і т. ін. — *Був я колись Кайдаш, а тепер перевівся на маленького Кайдащя* (І. Нечуй-Левицький); [С а м о п а л:] *Ти Ольгу рятуй. Пропаде .. І Світлану .. Ти придивись, на що перевелися твої діти...* (М. Зарудний); // Змінюючись на гірше, ставати схожим на кого-, що-небудь. [П и с а р:] *Як глянув дома у дзеркало — перелякався: дивлюсь у дзеркало, а звідтіль визира собака .. Коли я гарненько придивлюся, аж то мій вид на собачий перевівся* (І. Карпенко-Карий); // *перен.* Втрачати фізичні сили, здоров'я; ставати слабим, немічним. *До чого я дожилася, на віщо я перевелася? Що була колись Лепестинка на все село молодичка, а тепер сидить, немов та червива печеричка* (Л. Яновська); — *Ну, як ся маєш, небоже? .. Бачу, що ніби трохи оклигав, а то геть був перевівся на турецькому пшоні* (С. Добровольський).

4. Поступово занепадати, марнуватися (звичайно про господарство). — *Зостанусь я тутечки, .. а ти у хуторі хазяйствуй* [хазяйнуй]. *А що ж? Чи там, чи там покинути, — і хазяйство переведеться, і спокою душі не матимеш* (Марко Вовчок); // Поступово зникати, гинути, вимирати і т. ін. — *Колись у вас отам, на косі, лебедів дядьки возами набивали .. А тепер птаство переводиться* (О. Гончар); — *Є давній звичай. Коли славетний рід переводиться через відсутність чоловіків, комусь із рідних по материнській лінії передають і титул, і всі права та прізвище* (Василь Шевчук); [П е т р о:] *Найкращі заміри* [батька] *оживуть — в його нащадках! .. На цьому світ досі держиться; без сього люди перевелися б!* (Панас Мирний); — *Щороку їх* [будяків] *робилося менше, поки зовсім не перевелися* (І. Франко); *Я одійшов і замислився .. Невже так-таки й перевелися всі козаки?* (Б. Антоненко-Давидович); // Поступово виходити з моди, ужитку і т. ін. *Якось само собою перевелась на селі п'яна парубоча сваволя, бійки та нічний галас* (М. Коцюбинський).

5. Зникати, переставати водитися або витрачатися на дрібниці (про гроші). *Їсти їм* [переселенцям] *нічого стало; своє, що привезли з собою, переїли, нового ще не вродило, гроші то сюди, то туди перевелись* (Грицько Григоренко); // Витрачатися, продаватися, нищитися (про те, що належить кому-небудь іншому). *Яків дивився, як переводиться батьківське добро, та тільки серцем болів* (Панас Мирний).

6. *тільки недок.* Пас. до **переводити.** *Всі винищувачі переводилися на другий аеродром* (В. Собко); *Графічні образи сторінок Словника української мови переводяться в текстовий формат зі збереженням усіх атрибутів вихідного тексту* (з наук. літ.); *Нам роздавали табелі. Глянув я.., а внизу написано: "Переводиться в п'ятий клас"* (О. Донченко); *Зловмисники обслуговували майже 60 фіктивних підприємств. Кошти переводилися у готівку та кур'єрами доставлялися на тимчасово окуповані бойовиками території* (з газ.); *То був великий трус. Менші труси переводилися силами місцевої адміністрації й трохи в інший спосіб* (І. Багряний).

◊ **Зійти́ (звести́ся, перевести́ся** *і т. ін.)* / **схо́дити (зво́дитися, перево́дитися) ніна́що (нінаві́що)** *див.* **схо́дити; Зійти́ (перевести́ся) на пси** *див.* **схо́дити; (1) Не перево́дитися / не перевести́ся** — бути завжди, ніколи не зникати. *З того часу, як Єремія осадивсь на життя в Вишневеччині, гості ні на часинку не переводились* (О. Стороженко); *У кабінеті дяді Васі не переводиться .. запас горілки, але було б наклепом назвати дядю Васю алкоголіком* (Б. Антоненко-Давидович); *Ось уже видно журавель над тією криницею, де ніколи не переводилась вода* (М. Стельмах); *Ще, бачте, в нас інквізитори не перевелись!* (Леся Українка); *Ресторани такі переповнені, бо вони багато в чому спрощують проблему харчування. Але страх заразитися не перевівся і там* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю).

ПЕРЕВО́ДНЯ, і, *ж., рідко.* 1. Здрібніла, звироднілa порода (у 1, 2 знач.). *Купили не корову, а якусь переводню* (з газ.).

2. Марнотратство, непотрібні витрати. — *На що вам, діду, позика? — То вже моє діло, нічиє більш; я про те знаю, на що позичаю. Я не лабза* [жебрак] *який, не на переводню беру* (О. Кониський).

ПЕРЕВО́ДЧИК, а, *ч., заст.* Той, хто що-небудь переводить (у 2 знач.). *Наносили до Явдохи накрадене .. За те тітці Явдосі, як сховачу й переводчику, доставалася половина всього...* (Панас Мирний); *Старий Щербина, бувало, обдурював на ярмарках тертих продавців: і степових .. згонщиків, .. і кучматих румунських циган-переводчиків* (М. Стельмах).

ПЕРЕВО́ЗА, и, *ж., заст.* Переправа (у 2 знач.); перевіз (у 2 знач.). *Річкова перевоза.*

ПЕРЕВО́ЗЕЦЬ, зця, *ч., рідко.* Перевізник (у 1 знач.). *Горенько! Ось воно давнє збулося-таки віщування Батька мого, що сказав: на нас Посейдон прогнівиться Тим, що ми через моря перевозці для всіх безодмовні* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ПЕРЕВО́ЗИТИ, о́жу, о́зиш, *недок.,* **ПЕРЕВЕЗТИ́,** зу́, зе́ш; *мин. ч.* перевіз, везла́, ло́; *док.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Везучи, переправляти через що-небудь, на другий бік чогось. *З тихим плеском, таємничо Плине човник .. Перевозять нас дівчата* (Леся Українка); — *Спускайтеся за мною до Бугу, я перевезу човном* (М. Стельмах).

2. *що.* Везучи, переміщувати що-небудь з одного місця на інше, змінювати місце розташування. *Він займався фірманкою й наймався перевозити все, чого хто хотів* (Н. Кобринська); — *Там працював і мій тягач: коріння виноградних лоз нам перевозить довелось* (І. Гончаренко); — *Ну а як ти прийшов у революцію і зараз у такому віці вже лейтенант? — Півроку тому закінчив військову школу. А починав... з тринадцяти років. Зв'язковим у підпіллі. По всій країні їздив, перевозив листівки, літературу, навіть зброю* (Ю. Покальчук); *Вдовичка вона, сама й хліб косила, ото її полукіпки .. Жаліється, що ні з ким їх перевезти та змолотити* (О. Гончар); // *кого.* Везучи, переміщувати кого-небудь на інше місце проживання, перебування. *Як перевозили молоду, то скриня, як пуста бочка, торохтіла* (Григорій Тютюнник); — *Чув, що Перемишлянський табір перевозили кудись у глиб Польщі, і багатьом вдалося втекти, кількох забили. Будемо надіятися, що Павлюкові пощастило* (Р. Андріяшик); *Вигдядає* [Оксана], *чи не їде* [Ярема] *З боярами в гості — Перевезти із келії В хату на помості* (Т. Шевченко); *За спиною надривався телевізор. Діана ненавиділа випуски новин. Та з того часу, як чоловік перевіз її сюди, в заміський будинок, .. вона не вимикала "ящик"* (А. Кокотюха); *В'язнів мали негайно перевезти до південних плантацій його величності і тримати їх там протягом десяти років і лише потім відпустити на волю* (П. Мовчан, пер. з тв. Р. Сабатіні).

ПЕРЕВОЗИ́ТИ, ожу́, о́зиш, *док., кого, що.* Везучи, по черзі перемістити, переправити куди-небудь усіх, багатьох або все, багато чого-небудь. *Скільки перевозили людей через цю переправу в минулу війну?!* (з газ.).

ПЕРЕВО́ЗИТИСЯ, о́жуся, о́зишся, *недок.,* **ПЕРЕВЕЗТИ́СЯ,** зу́ся, зе́шся; *мин. ч.* перевíзся, везла́ся, ло́ся; *док.* 1. Переправлятися через що-небудь, на другий бік чогось. *Мати й батько провели дітей за двір, стали на горі й довго дивились, поки вони перевозились через Рось* (І. Нечуй-Левицький); *Дунайський запорозький флот із полковником Мандром багато завдав шкоди туркам під Силістрією, перешкоджаючи їм перевозитися з одного берега Дунаю на інший* (А. Кащенко); *Не бачили й не чули нічого, мов на другий світ перевозилися в тих човнах* (Б. Лепкий); *Молодець гуляє.., На той бік* [Дунаю] *гукає: — Подай, подай перевозу.., Я перевезуся!* (з народної пісні).

2. Переїздити на інше місце проживання, перебування, везучи що-небудь із собою. *Може бути, що як перевозився до Борщева, то і ті листи затратив* (В. Стефаник); *Пріська переїхала .. Степан пособив їй перевезтися* (Л. Яновська).

3. *тільки недок.* Пас. до **перево́зити.** *Чи випікалися шишки весільні або короваї, чи проходила наречена селом, запрошуючи всіх на весілля, чи перевозився скарб з хати в хату, — всюди примовки, всюди поезія, неповторна, запашна, відточена* (О. Бердник); *Філик позіхнув. Шлях висохлий, в'їжджений: не жарти — скільки тих контингентів перевозилося* (Б. Харчук); *Якщо під час обшуку з'ясується, що справді перевозиться ядерний розщеплений матеріал, то це вже замах на безпеку України* (Ю. Бедзик).

ПЕРЕВОЗІ́ННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **перево́зити;** перевезення. *Автівка бралась під універсальні цілі, такі як поїздки зі сім'єю та перевозіння товару* (із журн.).

ПЕРЕВОЛІКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПЕРЕВОЛОКТИ́,** очу́, о́чеш; *мин. ч.* переволі́к, локла́, ло́; *док., кого, що.* Волочучи, переміщати кого-, що-небудь з одного місця на інше. — *Нічого Явдосі робити, поволокла його* [сотника] *самотужки у хату і як переволокла на друге місце, він і застогнав..!* (Г. Квітка-Основ'яненко); *В Оникія було сили, як у комара. Здавалось, ніби комашка вчепилась в здорового жука й намагалась переволокти його через двір* (І. Нечуй-Левицький); * Образно. *Він повз. Падав на живіт, простягав уперед руки, спирався на лікті й переволікав уперед своє важке, неслухняне, мов чуже, тіло* (П. Загребельний).

(1) Переволіка́ти / переволокти́ но́ги *через що* — важко переступати або перелазити через що-небудь. *Через стінку переволік свої довгі ноги Петренко, потім зв'язківець з своїм апаратом* (С. Голованівський).

ПЕРЕВОЛІКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПЕРЕВОЛОКТИ́СЯ,** очу́ся, о́чешся; *мин. ч.* переволі́кся, локла́ся, ло́ся; *док.* 1. Важко пересуваючись, переміщатися з одного місця на інше. *Є лише місце римара у пана в Вербинцях, колиб* [коли б] *я це місце дістав, то би і зараз переволікся до двірської хати* (А. Чайковський); *Батько ледве переволікся з однієї кімнати в іншу* (із журн.).

2. *перев. док.* Пересуватися волоком. *Переволікся з ними князь Олег через Волок з річки Ловати на Дніпро* (П. Куліш).

ПЕРЕВОЛОКТИ́ *див.* **переволіка́ти.**

ПЕРЕВОЛОКТИ́СЯ *див.* **переволіка́тися.**

ПЕРЕВОЛОЧИ́ТИ *див.* **переволо́чувати.**

ПЕРЕВОЛО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕВОЛОЧИ́ТИ,** очу́, о́чиш, *док., кого, що.* 1. Волочити ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Іван Кучугура .. перекопував та переволочував ґрунт, щоб у міжряддях не залишилося жодної грудочки* (С. Чорнобривець).

2. Те саме, що **переволіка́ти.** *Щоб скоротити відстань, човни часто перетягували або переволочували по суходолу* (з наук.-попул. літ.); *Мчали в полі Соляним шляхом вершники, вони ждали князя біля Неяситі, допомогли переволочити найбільші насади мимо порогів* (С. Скляренко); — *Щось ти, синку, довго ходив. Десь із хлопцями загулявся? — Я не грався, тату! Ми з хлопцями переволочили дошки до нашого двору* (Ю. Логвин).

ПЕРЕВОРО́Т, у, *ч.* 1. Дія за знач. **переверну́тися, перверта́тися.** *Я .. на якийсь мент утратив її з поля зору, а коли знову опустив погляд, то уздрів, як це ніжне створіння буквально летить на мене, виконуючи удар ногою з переворотом через голову* (Л. Кононович); // Фігура вищого пілотажу, під час виконання якої літак перевертається навколо напрямку польоту на кут в 180° або більше. [І в а н:] *Переворот. Дивіться! Переворот через праве крило* (І. Микитенко); // Гімнастична фігура, виконуючи яку, спортсмен повертається в повітрі. *Майстер спорту! Складні сальто, перевороти, великі оберти, зіскоки, від яких аж дух перехоплює* (із журн.).

2. Різка зміна, злам у розвитку, перебігу чого-небудь, в існуючому порядку речей, у чиємусь житті і т. ін. — *Павлику, — сказав Пронька, — твоя машина — всесвітній переворот у техніці* (О. Донченко); *Вода в таврійському степу... Який це переворот буде в природі нашого Півдня! До самого Чорного моря квітуватимуть сади, білітиме бавовник* (О. Гончар); — *Це тобі не паршивенька монографія в блискучій суперобкладинці.., а справжнісінький переворот у науці!* (І. Росоховатський); // Різка зміна, перелом у духовному обличчі, психічному стані людини, людей. *Свої погляди на життя я теж уже виклав — у них нема нічого небезпечного. Навпаки, це спокійні погляди, в яких уже не може бути перевороту* (В. Підмогильний); *Космічний переворот Свідомості здійсниться. Бажано, щоби це Дійство відбулося з мінімальними руйнуваннями* (О. Бердник).

3. Зміна існуючого суспільно-політичного ладу; революція. *Нове товариство виразніше визначило політичну програму, прийняло статут, в якому вимагалося розповсюджувати освіту, засновувати благодійні заклади та готувати державний переворот* (І. Пільгук); *Завжди і всюди — у минулому й тепер — ми бачимо невпинні війни, повстання, перевороти, жахливі порушення прав людини чи народу* (О. Бердник); *У Польщі, яка прийняла хрещення десь на два десятиріччя раніше за Русь, спроба язичницького перевороту відбулася зразу ж після смерті короля Болеслава Хороброго* (із журн.); // Насильницька зміна правлячої групи, партії. *Хан наче лев, що готовий до стрибка, позирав за море, прислухаючись до стамбульської метушні. Двірцевий переворот звільнив його від дипломатичних викрутасів, із султаном-дитиною вже не захотів розмовляти* (Р. Іваничук); *На острові Самосі стався переворот: самосці скинули царя Еака й разом із синами прогнали його з острова* (І. Білик); *Після недовгої боротьби в 1688 р. парламент учинив переворот і скинув Стюартів* (з навч. літ.); *У Гондурасі відбувся військовий переворот, президента Мануеля Селаю було скинуто* (із журн.).

△ **Промисло́ва револю́ція <Промисло́вий переворо́т>** *див.* **револю́ція.**

ПЕРЕВОРУ́ШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переворуши́ти.** *Наявність слукв у лісі часто можна встановити за переворушеною лісовою підстилкою під кущами* (з наук.-попул. літ.); *Переворушене житло; Переворушені спогади;* // **перевору́шено,** *безос. пред. Все навкруги було переворушено після останнього землетрусу, й доводилось видиратися наздогад до верховин гірського пасма* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПЕРЕВОРУШИ́ТИ *див.* **перевору́шувати.**

ПЕРЕВОРУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕВОРУШИ́ТИ,** ушу́, у́шиш, *док., що.* 1. Ворушачи, перекладати, пересипати що-небудь ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Вибирають рудий пісок і везуть сушити в нахилених бочках, що відкриті з обох країв і крутяться — довго переворушують пісок під протягами* (В. Барка); *Переворушили солому;* // Перевертати, розкидати все або багато чого-небудь, звичайно в пошуках чогось. *Андрій позаздрив їм і відійшов на бічні доріжки, де хлопці вже нишпорили в купках старого листя — переворушували, виглядаючи живих створінь* (В. Барка); *Степаниді Петрівні довелося переворушити всі свої старі запаси ниток і ганчірочок у пошуках кількох ниточок червоної вовни* (В. Собко); *— Ви ж добре переворушили попелище? — Цілий день, до самої ночі, длубався* (М. Стельмах); *Вона знову переворушила купу і витягла ще іншу рурку. Бумблякевич розгорнув її і прочитав угорі напис "Карта міста С"* (Ю. Винничук); // Переглянути багато чого, шукаючи або досліджуючи що-небудь. *Довелось переворушити гору історичних документів та матеріалів в архівах і музеях Києва та Чернігова* (із журн.).

2. *перен.* Активно, діяльно вдаватися до чого-небудь, змінювати щось. *— Треба знати, хто чим живе і дише. Тільки тоді можна переворушити весь барак, вискребти весь бруд, весь накип і зробити .. справді чисте, культурне робітниче житло* (О. Донченко); // Згадувати, пригадувати, обдумувати що-небудь. *Вона сто, тисячу разів передумувала, перебирала в голові всеньке їхнє життя, переворушувала всі дні й літа, немов злежаний крам у скрині* (В. Шкляр).

ПЕРЕВТІ́ЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перевті́лити.** *До них, немов гості з чужої сторони, прийшли темні пірамідальні тиси .. "Ніби тіні колишніх ченців, перевтілених у дерева", — часто думав, проходжуючись, Бертольд* (Н. Королева); *Прощався* [Тарас] *з фарбами, з папером і навіть із хлібом, які вміщались нині в його кишені, перевтілені в мідяки* (Василь Шевчук); // **перевті́лено,** *безос. пред. Промисловий квартал буде перевтілено в житловий шляхом реконструкції окремих об'єктів території та влаштування комфортних пішохідних зв'язків* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Який перевтілився. *Батечки, скільки-то напастей і спокус зазнавали святі затворники від лукавих чортів, перевтілених у багатих вельмож з повними жменями золота й самоцвітів* (П. Козланюк); *— Гарний ваш сон, — сказав я спроквола. — А звідки знаєте, що та голубка теж не була перевтілений диявол?* (Валерій Шевчук).

ПЕРЕВТІ́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **перевті́лити** і **перевті́литися.** *Між ними* [чоловіками] *точилась тиха довірлива розмова, що тільки буває поміж дорослими людьми, відчування своєрідного перевтілення у дитячу вдачу* (М. Івченко); *Але навіть і ті, хто розуміє цю найважчу роботу думки, перевтілення в інше життя, зосередження .. — не завжди знають, що етапи життя відзначаються зовсім іншими датами, а не тими зовнішніми подіями, що всі бачать* (О. Іваненко); *— В перевтілення я вірю ще менше, ніж у тисячолітній сон. Межа моєї віри в надприродне — перетворення дорослого на дитину* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Боюся, процес перевтілення — незворотний. Мавпі вже ніколи не стати людиною, навіть якщо вона одягне піджак і краватку* (І. Роздобудько); *Трансформація людини у безсмертя вважалася дуже непростою, доступною лише небагатьом. Сам акт перевтілення вважався настільки священним і втаємниченим, що ніхто не міг його зафіксувати* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕВТІ́ЛИТИ *див.* **перевті́лювати.**

ПЕРЕВТІ́ЛИТИСЯ *див.* **перевті́люватися.**

ПЕРЕВТІ́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перевті́лювати.** *Згідно з принципами ортодоксального індуїзму, Всесвіт керується безособовим законом карми. Крім тіл існує безліч індивідуальних вічних душ, перевтілюваних у відповідності зі своїми діяннями* (з навч. літ.).

ПЕРЕВТІ́ЛЮВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Здатність перевтілюватися. *Актор повинен набути навичок перевтілюваності* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕВТІ́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перевті́лювати** і **перевті́люватися.** *В чотирьох останніх збірниках — сила поезій, що показують, як саме пускається поетова фантазія в пригоди перевтілювання* (М. Зеров); *Мені хочеться так підібрати акторів, .. щоб їм найменше довелося пробивати дорогу до вашого серця через приклеєні бороди та вуса і найскладніший шлях перевтілювання* (О. Довженко).

ПЕРЕВТІ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *рідко* **ПЕРЕВТІЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ПЕРЕВТІ́ЛИТИ,** лю, лиш, *док., кого, що.* Надавати кому-, чому-небудь нового вигляду, образу; перетворювати когось, щось на кого-небудь іншого, що-небудь інше. *Зараз будем чаклувати, Зло в добро перевтіляти* (дитяча лічилка); *Ніхто з сім'ї не сумнівався, кожен бачив: — Та це справжнє кохання! З тих, що перевтілюють людину* (Олекса Ізарський); *Розлючена богиня перевтілює Сторожа на камінь. Відтоді цього кам'яного велета тухольці вважають своїм головним фетишем, духом-опікуном Тухлі* (з наук. літ.); *У діяльності людина створює предмети матеріальної та духовної культури, перевтілює свої здібності, зберігає та вдосконалює природу* (з навч. літ.); *Ірен ніколи не дозволяла двом лампам заразом горіти, бо на повну міру перебрала від матері крайню ощадливість, відповідно перевтіливши її в приємну акуратність* (В. Підмогильний); *Ант зміг розгадати їхню* [восьминогів] *незлобиву суть, перевтіливши на деякий час у одного з них частину власної енергії* (І. Росоховатський); *Думка Бояна може матеріалізовуватись .. і перевтілюватися в того, в кого захоче її перевтілити сам господар* (В. Чемерис).

ПЕРЕВТІ́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *рідко* **ПЕРЕВТІЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.*, **ПЕРЕВТІ́ЛИТИСЯ,** люся, лишся, *док.* Набирати нового вигляду, образу; перетворюватися на кого-небудь іншого, що-небудь інше. *Купа паперів перевтілюється в очах Катерини в реальні сцени її майбутнього життя, що з'являються і зникають, як на екрані* (Ирина Вільде); *Ось де в кого хист — перевтілятися! Гляне вправо — чорт чортом. Поверне пику в другу сторону — ангел небесний!* (О. Ковінька); *Мовчазний і скромний у незнайомому товаристві, після перших двох чарок він раптом перевтілювався, і вже на той вечір усі замовкали, бо говорив тільки Ховрашкевич* (О. Чорногуз); *Цікаво було б на якусь мить перевтілитись у дорогу тобі істоту. Дізнатися,*

що вона думає, як відчуває (Л. Дмитерко); *Навіть найталановитіший актор не зможе повністю перевтілитися в іншу людину* (М. Дашкієв); *Дмитро Іванович цінував у Михайлові Гнатовичу тонкість натури, уміння перевтілитися, увійти своїм настроєм у настрій товариша* (Ю. Мушкетик).

◊ **(1) Перевті́люватися / перевті́литися в слух** — дуже уважно, напружено слухати. *Мої нерви вже так напнулись, як струни, я здригався й перевтілювався в слух від найменшого шелесту й звуку* (П. Козланюк).

ПЕРЕВТІЛЯ́ТИ *див.* **перевті́лювати.**

ПЕРЕВТІЛЯ́ТИСЯ *див.* **перевті́люватися.**

ПЕРЕВТО́МА, и, *ж.* Сильна, надмірна втома. *І знов день минув. Блідий, одноманітний .. Тільки втома, перевтома навіть — і більш нічого* (М. Коцюбинський); *Марія незчулася, як, зморена важкими душевними терзаннями й фізичною перевтомою, поклала на лікоть підборіддя, повільно заплющила очі* (Ю. Бедзик); *Я не вірила. Гадала, що дівчатам могло щось приверзтися уві сні від перевтоми* (М. Андрусяк); *Христина боялася, що від перевтоми щось переплутає та запізниться, тож рушила до зупинки автобуса заздалегідь* (Н. Сняданко); // Хворобливий стан організму внаслідок перенапруження, надмірної втоми. — *Ну, річ відома, — ви занедужали... перевтома... се й не дивниця: так переживати свої ролі...* (Леся Українка); *Більшість охоче повірила офіційному повідомленню, що в Гарсії просто стався нервовий розлад на ґрунті перевтоми і він не підкорився наказові командира* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Перенапруження організму, особливо розумове, призводить до перевтоми, виснаження нервової системи* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕВТОМИ́ТИ *див.* **перевто́млювати.**

ПЕРЕВТОМИ́ТИСЯ *див.* **перевто́млюватися.**

ПЕРЕВТО́МЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перевтоми́ти.** *Голова йому гуділа, а в очі ніби хто понасипав гарячого приску, вони були перевтомлені до краю, і в той же час сон утікав від них* (І. Багряний); *Здалеку було видно світло їх ліхтаря й неясні постаті в глибокій пітьмі та було чути уривний гомін засапаного й перевтомленого цілоденною біганиною Володька* (У. Самчук); *І тут перевтомлені нерви здали, затрусився* [Ібрагім] *від приступу божевільної люті, заверещав і, вихопивши з піхви кинджал, замахнувся ним на яничара-агу. — Замбула, Замбула дожени!* (Р. Іваничук).

2. *у знач. прикм.* Який перевтомився. *Я страшенно перевтомлений, щодня сидів за столом годин 10–12* (М. Коцюбинський); *Блідий і перевтомлений Микита нарешті задрімав* (С. Процюк).

ПЕРЕВТО́МЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **перевто́млений.** *Перевтомленість, перенапруження, перетренованість і хронічне стомлення — це граничні функціональні стани організму, що характеризуються змінами стану головних фізіологічних систем, порушенням оптимізації їх взаємної дільності* (з наук. літ.); *Чимало співробітників звільняються з роботи з огляду на перевтомленість. Таким фахівці радять взяти відпустку і добре відпочити* (з навч. літ.).

ПЕРЕВТО́МЛЕННЯ, я, *с.* Стан за знач. **перевтоми́тися.** *Він добіг в такім крайнім стані перевтомлення, що вже забув усяку обережність і скинув, прямо скинув раненого з плеча, аж хлопець скрикнув* (Г. Хоткевич); *Препарат відновлює фізичну й розумову працездатність у післяішемічному періоді, в разі перевтомлення, після психоемоційного стресу* (з навч. літ.).

ПЕРЕВТО́МЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перевто́млювати.** *Використання інструменту для масажу обличчя може розслабити перевтомлювані м'язи та зменшити напругу в шкірі* (із журн.).

ПЕРЕВТО́МЛЮВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **перевто́млюваний.** *Постійне нервове напруження, перевтомлюваність обов'язково позначаться на стані волосся, швидше за все спровокувавши його випадіння* (з наук.-попул. літ.); *Хронічна скутість без достатніх фізичних навантажень призводить до неврозів із швидкою перевтомлюваністю* (із журн.).

ПЕРЕВТО́МЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перевто́млюватися.** *Дитина швидко утомлюється, тому її життєдіяльність має бути спланована в такий спосіб, щоб уникнути перевантаження і перевтомлювання* (з навч. літ.).

ПЕРЕВТО́МЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕВТОМИ́ТИ,** омлю́, о́миш; *мн.* перевто́млять; *док., кого, що.* Дуже, надмірно втомлювати. *Лікарі не казали мене по такій тяжкій недузі перевтомлювати наукою. Я вже й так гладко читав і вмів трохи писати* (Б. Лепкий); [А р к а д і й:] *Я так стомився.* [С т ь о п а:] *Ми постараємось вас більше не перевтомлювати* (О. Корнійчук); *Дік Сенд не міг допустити, щоб його судно прийшло в порт брудним. Двох-трьох годин вистачить, щоб, не перевтомлюючи команди, навести повний лад* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); *Щоб Рим мене не захопив і зовсім не перевтомив, тікаю сьогодні з нього увечері, завтра буду в Венеції* (М. Коцюбинський); *Колектив Метью Діра зіграв рівно й мелодійно, достатньо, аби заінтригувати публіку і не перевтомити* (з газ.).

ПЕРЕВТО́МЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПЕРЕВТОМИ́ТИСЯ,** омлю́ся, о́мишся; *мн.* перевто́мляться; *док.* Дуже, надмірно втомлюватися. *Перевтомлюватись не хочу, через те ходжу обережно* (М. Коцюбинський); *Коли йде вона й каже, щоб він не перевтомлювався, спочивав, і жартома додає — і не нудьгував без неї, — він виконує все, крім останнього* (О. Іваненко); *Сергій Петрович сам казав, що перевтомлюватись не можна, бо втратиш спортивну форму* (В. Нестайко); *Вона хоч і відповідає, але на її лиці видно втому. Перевтомилася дорогою, виголодніла* (А. Крушельницький); — *Коли кінь перевтомиться від швидкого бігу, — мовив Крез, — його не можна поїти холодною водою* (І. Білик); *"Я просто перевтомився", — подумав Натан. Раптом він зауважив, що його пальці дрібно тремтять* (В. Лис); // Погіршувати стан здоров'я внаслідок перенапруження організму, надмірної втоми. — *Ні, я хворий, Арсенію Рафаїловичу, — виправдувався Панас Федорович, — неврастенію, знаєте, нажив, перевтомився* (М. Івченко); [Г е н н а д і й:] *Ну, то нічого, Андрію Григоровичу. То ви просто перевтомилися. А поїдете на курорт, одпочинете* (З. Мороз).

ПЕРЕВЧА́ТИ *див.* **переу́чувати.**

ПЕРЕВЧА́ТИСЯ *див.* **переу́чуватися.**

ПЕРЕВЧЕ́НИЙ *див.* **переу́чений.**

ПЕРЕВЧИ́ТИ *див.* **переу́чувати.**

ПЕРЕВЧИ́ТИСЯ *див.* **переу́чуватися.**

ПЕРЕВ'Ю́ЧИТИ *див.* **перев'ю́чувати.**

ПЕРЕВ'Ю́ЧИТИСЯ *див.* **перев'ю́чуватися.**

ПЕРЕВ'Ю́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перев'ю́чувати.**

ПЕРЕВ'Ю́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕВ'Ю́ЧИТИ,** чу, чиш, *док., кого, що.* В'ючити ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Перев'ючувати коня.*

ПЕРЕВ'Ю́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕ-В'Ю́ЧИТИСЯ,** чуся, чишся, *док.* 1. В'ючити своїх тварин ще раз, повторно або заново, по-іншому. *На зупинці перев'ючимось, потім рушимо далі* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **перев'ю́чувати.** *Після відпочинку верблюди перев'ючувалися* (із журн.).

ПЕРЕ́В'ЯЗ, у, *ч.* 1. Перекинута через плече стрічка, ремінь і т. ін., що є деталлю вбрання. *На ньому* [чабанові] *були буйволові постоли, вузькі штани по коліна, гостроверха шапка і смушева безрукавка з широким перев'язом через плече* (З. Тулуб); *Кайданові на живіт зсунувся пороховий ріг, що висів на тонкому ремінному перев'язі* (Ю. Мушкетик); // Те саме, що **перев'я́зка** 2. *Намацавши вузлик перев'язу стрічки з волоссям, розгорнув* [Парцюна] *чолку і переконався, що справді вона була відрізана* (Т. Осьмачка).

2. Перекинута через шию пов'язка для підтримування хворої, пораненої руки. *Коло церкви з'явився ранений "унтерцер". У нього на білому перев'язі прикріплена до шиї рука, на чолі великий червоний свіжий рубець* (У. Самчук); *Одна рука ратного була й досі на перев'язу* [перев'язі] (І. Білик); // Пов'язка, накладена на хворе місце, рану і т. ін. *Нога пухла далі й боліла, головне, від того, що набрякла від перев'язу* (І. Багряний).

Бра́ти / взя́ти на пере́в'яз *див.* **бра́ти.**

ПЕРЕВ'Я́ЗАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перев'яза́ти.** *Розташувалися хто де зміг — на стільцях, на підвіконнях, просто в кутку на якихось тюках, туго перев'язаних новим шпагатом* (М. Чабанівський); *Дбайливо перев'язані рогожами й ликом лежали паки хрому, юхти, сап'яну, тонко вичинених зелених, червоних, чорних, синіх шкір* (В. Домонтович); *Перев'язаний був вінок широкою й довгою червоною стрічкою* (Ю. Смолич); *Напоєний незабаром зіллям, з перев'язаною раною, зогрітий теплом, Остап розплющив очі* (М. Коцюбинський); *Це був міцний і пристрасний солдат. Голова в нього була перев'язана бинтом. Та він, здавалось, не пам'ятав про рану* (О. Довженко); *У вікнах санітарних автобусів розвідники бачили перев'язаних закривавленою марлею офіцерів* (В. Кучер); *Панська челядь сиділа та декотра перев'язана лежала .. по льохах* (Д. Мордовець); // **перев'я́зано,** *безос. пред. Кожен папірус дбайливо згорнуто і перев'язано стрічкою* (В. Нестайко); *Тих ще тільки перев'язують, .. інші, яких було вже перев'язано, зморено лежали на закривавлених шинелях* (О. Гончар).

ПЕРЕВ'ЯЗА́ТИ *див.* **перев'я́зувати.**

ПЕРЕВ'ЯЗА́ТИСЯ *див.* **перев'я́зуватися.**

ПЕРЕВ'Я́ЗКА, и, *ж.* 1. *розм.* Дія за знач. **перев'яза́ти, перев'я́зувати.** *Поранені .. терпеливо чекали перев'язки* (С. Журахович); *Хіба перев'язка його врятує?.. Йому, певне, потрібна негайна операція. А наш армійський госпіталь плентається десь далеко в тилах* (Є. Доломан).

2. Те, чим перев'язано що-небудь. *В новеньких сукнях кольору хакі, з білими перев'язками й червоними хрестами .. призвичаювались* [сестри] *до похідної обстановки* (М. Трублаїні); *Тимон мав на руці червону перев'язку з написом: член армійського комітету* (Д. Бузько); * Образно. *Мені немов перев'язка спала з очей* (І. Франко); // *перен.* Те, що охоплює, ніби перев'язуючи, що-небудь; смуга навколо чогось. *Бражник — метелик з товстим тілом, порівняно невеликими прозорими крилами і пухнастим черевцем з чорними та бурими перев'язками, на кінці якого є щіточка з темних видовжених лусочок* (з наук.-попул. літ.).

3. Те саме, що **пере́в'яз** 2. *Він завжди збивав собі перев'язку. Через те рана дуже довго гоїлась* (І. Микитенко); *Горленко підвівся з ліжка і, тримаючи руку на перев'язці, рушив .. до костьолу* (З. Тулуб); *Маруся перевернула Артема, немов маленьку сповиту дитину. Хоч він, навпаки, був розповитий: на тілі — лише перев'язка, чиста спідня сорочка й кальсони, так само випрані* (А. Кокотюха).

4. *буд.* Те саме, що **пере́в'язь** 1. *Щоб кладка була міцна, треба робити її з перев'язкою швів, щоб кожний вертикальний шов одного ряду був перекритий цеглою наступного ряду* (з наук. літ.).

ПЕРЕВ'ЯЗНИ́Й, а́, е́. Стос. до перев'язки (у 1, 3 знач.), перев'язування. *Перев'язний пост на австрійському березі розмістився під захистом пагорба, а через понтонний міст поранених треба було переправляти на ношах* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); *У хірургії витрачається така величезна кількість перев'язних матеріалів, що вже зараз нелегко задовольнити її потреби* (з наук.-попул. літ.); *В аптеках продають готові ліки, готують і відпускають лікарські засоби за рецептами лікарів, здійснюють продаж перев'язного матеріалу, предметів догляду за хворими і т. ін.* (з навч. літ.).

ПЕРЕВ'Я́ЗУВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для перев'язування. *Група вчених та студентів з університету штату Пенсильванія розробила спосіб виготовлення пластирів та іншого перев'язувального матеріалу з нановолокон крохмалю* (із журн.); *Гідро- і кріогелі можна застосовувати замість перев'язувального матеріалу або користуватися ними як тампонами при операції* (з газ.); // *у знач. ім.* **перев'я́зувальна,** *ної, ж.* Приміщення, признач. для перев'язування хворих, зняття швів і лікування ран. *У хірургічних відділеннях повинні бути дві перев'язувальні — для "чистих" і "гнійних" хворих. У чистій перев'язувальній можна робити невеликі операції, переливання крові, накладення гіпсових пов'язок* (з навч. літ.).

△ **Індивідуа́льний (саніта́рний, перев'я́зувальний** *і т. ін.)* **паке́т** *див.* **паке́т.**

ПЕРЕВ'Я́ЗУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перев'я́зувати.** *Під час приступу мігрені деякі хворі відчувають полегшення після холодного або гарячого компресу, перев'язування голови рушником* (з наук.-попул. літ.); *Відвідувачі можуть ознайомитися з ремеслами, тісно пов'язаними з роботою м'ясників — від мистецтва нарізки шинок до засолювання та перев'язування ковбас* (із журн.); *Обряд сватання завершувався заручинами — перев'язуванням рук нареченим або бранням їх за руки* (з наук. літ.); *Почав* [цирульник] *сварити та лютитися на селян, що бралися самі до перев'язування ран* (І. Франко); *Досвідчені лікарі надають правильному догляду за хворим не меншого значення, ніж вдало зробленій операції, недаремно кажуть: легше зробити вдалу операцію, ніж вдале перев'язування* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); *Деякі способи будівництва — техніка перев'язування швів, кладка каменів — свідчать про значний досвід давніх племен у будівельній справі* (з наук. літ.).

ПЕРЕВ'Я́ЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕВ'ЯЗА́ТИ,** яжу́, я́жеш, *док.* 1. *що.* Обгортаючи або обмотуючи що-небудь, стягувати і зав'язувати вузлом мотузку, ремінь і т. ін. *Перед одною з сільських хат стояв чоловік і перев'язував околоти* (Н. Кобринська); *Один із службовців взяв Асуара*

за праву руку і повів до крісла .. Асуар сів. Люди .. почали перев'язувати ременями його груди, прикріплювати його руки й ноги (Мирослав Ірчан); *Зводили* [зруб] *на сім-вісім людських зростів. А тоді за допомогою кодоли-підйомника ставили на своє місце. Перев'язували з поміччю пазів і клинів із сусідніми зрубами* (Ю. Логвин); *Він уже в перші дні війни перев'язав шпагатом свої математичні конспекти, відклавши їх до кращих часів* (О. Гончар); // Обвивати щонебудь, зав'язуючи стрічку, шнурок і т. ін. як прикрасу. *Заплітала* [Франка] *собі косу, перев'язувала її червоною стрічкою* (С. Чорнобривець); *Марта, перев'язуючи косу, пирснула сміхом* (І. Нижник); *Задерихвіст перев'язав чорну шапку червоним поясом* (І. Нечуй-Левицький).

2. *що.* Накладати пов'язку на хвору, поранену частину тіла. [Т і р ц а:] *Страждаєш, брате? Рана все горить? Дай я перев'яжу, то легше стане* (Леся Українка); *У хвилину затишшя перев'язали товариш товаришеві рани* (Ю. Яновський); *Я кажу йому, що треба насамперед ногу перев'язати чимось чистим і конче вдатися до лікаря, бо такі рани іноді призводять до зараження крові* (Б. Антоненко-Давидович); // *кого.* Робити кому-небудь перев'язку (у 3 знач.). *Під шаленим вогнем ворога Ніна Матвіївна Бурилова перев'язує поранених, подає їм першу допомогу* (Я. Качура); *Знайшовши нарешті зеленку, Галина Сидорівна заходилася перев'язувати лейтенанта* (В. Нестайко); — *Поранили його. Мучиться, бідолаха. Я перев'язав його...* (І. Цюпа); *Відійти кудись із Грицьком я не можу: він поранений у груди. Його б оце гарно перев'язати і швидше відправити в госпіталь...* (Є. Доломан).

3. *що.* Розв'язавши, зав'язувати, обв'язувати і т. ін. ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Заспокоювала її Лукія, перев'язуючи хустку, що все сповзала на потилицю* (В. Кучер); *Чоловік взявся перев'язувати розірваний чобіт, а Грабовський стежив за роботою* (М. Сиротюк); *Одарка стала перед .. дзеркалом і перев'язала собі наново хустку на голові* (І. Нечуй-Левицький); — *Маринко, — важко зітхнув* [Григорій], *перев'язав кісничка, — може, поїдемо в місто?* (Ю. Мушкетик); // *кого, рідко.* Розкутавши, закутувати, сповивати ще раз, повторно або заново, по-іншому. — *Та* [Параска] *нечисто держить* [дитину] *так, хоч би таки коли скупала, перев'язала сама* (Панас Мирний).

4. *кого, що.* Зв'язувати мотузкою, ременем і т. ін. все, багато чого-небудь або всіх, багатьох, по черзі. *Обійшов Тарас хатини Божі І ченців усіх перев'язав* (В. Сосюра); — *Ось я вас! — гукав зверху дебелий полковник. — Усіх перев'яжу! Віддавайте, хлопи, зброю та коней. Бачили, як я перев'язав ваших? Виведіть їм на вал запорожців! І вивели на вал скручених мотузками запорожців* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя).

5. *що, буд.* Робити перев'язь (у 1 знач.). *Перев'язувати кладку.*

(1) Перев'я́зувати / перев'яза́ти молодо́го (старості́в) — обвивати рушником через плече молодого, старостів на знак згоди на шлюб. *Тато наказав вийняти рушники й хустку, і Катруся перев'язала ними старостів і молодого* (О. Іваненко); *Вишиваний рушник — це ж не для будня, не для того, щоб ним утиратися після вмивання, а щоб у день світлий, весільний з милим на рушничок стати, як співається в пісні... Чи й старостів перев'язати або під весільний коровай постелити...* (О. Гончар).

ПЕРЕВ'Я́ЗУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕВ'ЯЗА́ТИСЯ,** яжу́ся, я́жешся, *док.* 1. Обгортаючись або обмотуючись, зав'язувати вузлом мотузку, пасок і т. ін. *Юрба лиш колихнулась і пропустила Тихона, обмотаного в ситець .. Знов од ґанку крик і регіт: — Бач, перев'язався, як на весіллі!* (А. Головко); *Олена одягнулася, перев'язалась мотузком, яким тягли з криниці воду, почала класти за пазуху дерев'яні ложки, риночку поклала, веретено* (Є. Гуцало).

2. Робити собі перев'язку (у 3 знач.). *Стоїмо, перев'язуємось, поглядаємо в перископ* (Ю. Яновський); *Лікар здивувався, що у важкопораненого вистачило сили самому перев'язатися* (М. Трублаїні); *Мирон Данилович вирвав пірце з гусячого крила, що ним колись обмітали свіжоспечений хліб чи пироги, чисто обмив, витер, намочив йодом і повів по вражених місцях: запекло гостро. Тоді перев'язався* (В. Барка); — *Треба перев'язатися, а то кров'ю зійду* (Григорій Тютюнник).

3. *тільки недок.* Пас. до **перев'я́зувати.** *У сучасному весільному обряді руки молодих перев'язуються союзним рушником, який символізує духовні узи подружжя, союз їх любові і взаємної прихильності* (з наук.-попул. літ.); *Коли Коровай-Дивень спечеться, .. вишневі гілочки* [з тіста] *перев'язуються-з'єднуються червоною стрічкою, а на сучки чіпляються яскраві червоні паперові квіточки із зеленим листям* (В. Рубан); *Рука все поправляється, вже майже немає опуху, але ще довго повинна перев'язуватись, може бути, що ще місяців три, поки зміцніє суглоб, де були розрізи* (з мемуарної літ.).

ПЕРЕ́В'ЯЗЬ, і, *ж.* 1. *буд.* Один із способів цегельної кладки. *Стіни притвору були складені у перев'язь з кладкою північної стіни основної будівлі* (з наук. літ.).

2. Те саме, що **пере́в'яз.** *Старости й дружки вішають через плече рушники й перев'язі* (І. Нечуй-Левицький); *Куррадо був поступливо-нерішучий. Стояв перед нею високий, з тонкими рисами обличчя, нервово перебирав тонкими гарними пальцями коштовну перев'язь меча* (П. Загребельний); *Його шабля метлялася на довгій перев'язі і гнула-збивала бур'ян* (Ю. Мушкетик); *Куземкова оголена права рука була без перев'язі і без жодної подряпини, вона була гладенька й смаглява* (В. Шкляр).

ПЕРЕВ'Я́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перев'ялити.** *Перев'ялена після охолодження риба.*

ПЕРЕВ'ЯЛИ́ТИ *див.* **перев'я́лювати.**

ПЕРЕВ'Я́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕВ'ЯЛИ́ТИ,** ялю́, я́лиш, *док., кого, що.* 1. В'ялити ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Перев'ялювати рибу.*

2. В'ялити все або багато чого-небудь. *Перев'ялити ковбасні вироби.*

ПЕРЕГА́ВКАТИ *див.* **перега́вкувати.**

ПЕРЕГА́ВКАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., зневажл.* Пересваритися, перелаятися. *Перегавкатися з усіма сусідами* (із журн.).

ПЕРЕГА́ВКУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕГА́ВКАТИ,** аю, аєш, *док., розм.* 1. *кого, що.* Гавкаючи, заглушати інші звуки. *Тільки зайдеш у начебто рятівний бар "Кока-кола", як уже щось шкрябає в червоні залізні двері і жалібно гавкає. З підвиванням так, щоби музику перегавкати. — Чий то пес?! — гнівно питає хтось із відвідувачів чи бармен* (І. Карпа).

2. *тільки док.* Перестати гавкати (про собак). *Під ранок собаки перегавкали* (з газ.).

3. *перен., зневажл.* Перекрикувати, перемагати в сварці. *Фахівців не вистачає, або їх не чують. Або вони вважають за краще мовчати, щоб "не перегавкувати все село"* (з газ.); — *Ти йому* [батьку] *не вір, Миколко, — шепотіла мені мама, — не вір, дитино! .. Ганяє та ганяє людей на збори, а там — хто кого перегавкає. Оце ж дожилися!* (П. Загребельний).

ПЕРЕГА́ВКУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок., розм.* 1. Одночасно або навперемінно гавкати (про кількох собак). *Здивований пес аж поривався туди, щиро переконаний, що це з ним перегавкується ціле собаче товариство* (І. Багряний); *Давно заснуло село. Тільки собаки перегавкувались то на одному, то на іншому кутку* (І. Цюпа); *У Альми є подруга Рея, вони весело перегавкуються і виляють хвостиками* (Л. Костенко).

2. *перен., зневажл.* Обмінюватися з ким-небудь лайливими вигуками, зауваженнями. *Дехто намагався говорити, дехто уже починав "перегавкуватися", інші ж просто кричали у натовп* (з газ.).

ПЕРЕГАДА́ТИ *див.* **перега́дувати.**

ПЕРЕГА́ДУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перега́дувати.** *Перегадування минулого.*

ПЕРЕГА́ДУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕГАДА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що, розм.* Те саме, що **переду́мувати** 1, 2. *До самого білого ранку Христя не спала, перегадуючи всяку всячину за Мар'янівку* (Панас Мирний); *Ходив* [хлопець] *та гладив себе рукою по чолі, як би хотів усі свої думки замкнути у голові, аби не повилітали, бо щиро хотів їх перегадувати* (В. Стефаник); — *Яких тільки думок я за цей час не передумала, яких гадок не перегадала* (І. Вирган).

ПЕРЕГАЗО́ВАНИЙ, а, е. Перенасичений газом. *При певному співвідношенні інгредієнтів напій має виразно кисло-солодкий, густо забарвлений та відчутно ароматний, перегазований, м'ятний смак* (з мови реклами).

ПЕРЕГАЗО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **перегазо́ваний.** *Значна кількість осаду у деяких пляшках призвела до певної перегазованості* (із журн.).

ПЕРЕГАЗО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перегазо́вувати.** *Щоб зберегти стійкість і керованість при екстреному комбінованому гальмуванні, використовуйте перегазовування й затримку включення зчеплення при кожному включенні нижчої передачі* (з навч. літ.).

ПЕРЕГАЗО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕГАЗУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* 1. Змінювати швидкість або обертання чого-небудь, що приводиться в дію двигуном внутрішнього згоряння. *Через пробуксовування, при якому доводиться перегазовувати, витрата пального відчутно зростає* (із журн.).

2. Давати більше обертів, ніж треба. *Як пояснюють досвідчені байкери, вміння віртуозно керувати мотоциклом залежить від досвіду катання. Треба намагатися не відпускати зчеплення, не перегазовувати на поворотах і плавно заходити в них* (із журн.); *Якщо автомобіль реве, ви перегазували. Якщо спостерігалися ривки, після чого двигун ще й заглух, занадто різко відпустили зчеплення* (з навч. літ.).

ПЕРЕГАЗУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перегазува́ти.** *Можна зробити гальмо зручнішим для керування, помінявши місцями накладки педалей і полегшивши у такий спосіб перегазування* (із журн.).

ПЕРЕГАЗУВА́ТИ *див.* **перегазо́вувати.**

ПЕРЕГАЙНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм., рідко.* Даремно витратити що-небудь (перев. час). *Перегайнувати канікули.*

ПЕРЕГАЛАСУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого, що, розм.* Галасуючи, кричачи, заглушити інші звуки, голоси; перекричати. *В залі раптом всі збуджено заговорили. — Майте спокій, люди. Я не годен перегаласувати таку силу, — гукає Антін* (С. Чорнобривець).

ПЕРЕГАНЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переганя́ти.** *Британський механік і винахідник В. Мердок 1792 року вперше здійснив сухе переганяння кам'яного вугілля, а 1803 року використав отриманий при переганянні газ для освітлення заводу в Сохо (біля Бірмінгема)* (з наук.-попул. літ.); *За старовинним швейцарським звичаєм, переганяння кіз на початку літа з долин на альпійські пасовиська перетворюється на народне свято* (із журн.); *Йшов 1991 рік. Тоді ми прийняли принципове (і, як виявилося, правильне) рішення: заробляти гроші не на перекачуванні та переганянні нафти, а створити інфраструктуру* (з газ.).

ПЕРЕГАНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідко* **ПЕРЕГО́НИТИ,** ню, ниш, *недок.,* **ПЕРЕГНА́ТИ,** пережену́, пережене́ш, *док.* 1. *кого, що.* Йдучи, їдучи, пливучи і т. ін., випереджати, опинятися попереду; обганяти (*див.* **обганя́ти**[1] 1–3). *Хмари .. плавали по високому небі, одна одну доганяючи, одна одну переганяючи* (Панас Мирний); *Три човни, повні молодих хлопців, полинули по воді, доганяючи й переганяючи один одного* (І. Нечуй-Левицький); *Візник швидко їхав поряд трамвайної колії, а його щохвилини переганяли новенькі гуркотливі трамваї* (О. Донченко); *Шведські коні мчали хутко, а наш козацький кінь їх перегнав: примчав раніш од шведів* (Ю. Яновський); *Попереду, в тому ж самому напрямку, потрусили два драбинчасті псн. Машина, хоч наздоганяє їх, але не пережене: вони, наддаючи ходу, тюпають першими* (В. Барка); * Образно. — *Тру-ту-ту-у! — все вище і вище підіймає над лісами свою переможну мелодію ріг, вона переганяє братів і тривожно трукає в їхніх головах* (М. Стельмах); *Дорога бавилася з обрієм, і навіть одного разу перегнала його, але потім швиденько відстала знову* (С. Андрухович); // *перен.* Випереджати кого-, що-небудь у рості, ставати вищим від когось, чогось. [О л е н к а:] *Там три дуби один одного переганяє. А біля них росте вже молоденький* (Мирослав Ірчан); [Г е р ц о г и н я:] *Всім серцем прагну я побачить принца; Мабуть, за час цей дуже виріс він.* [Є л и з а в е т а:] *Я чула — ні; казали, син мій Йорк Його на зріст уже переганяє* (Борис Тен, пер. з тв. В. Шекспіра); — *Погляньте, товариш кореспондент, На нашу споруду, на цей монумент! І гордо кивнув на уквітчану арку, Що зльотом увись перегнала "пожарку"* [пожежну вежу] (С. Олійник); // *перен.* Досягати більших порівняно з ким-, чим-небудь успіхів, опинятися попереду когось, чогось у певному відношенні. *Юнацтво, захоплене почином старших, виявляло варті зачудовання намагання не тільки не пасти задніх, а й переганяти своїх батьків* (Олесь Досвітній).

2. *кого, що.* Женучи, переміщувати з одного місця на інше (звичайно худобу). — *Завтра переганяйте корів на Грузьку* (Григорій Тютюнник); *Пастухи-скотарі лише переганяли гурти й табуни з місця на місце* (В. Чемерис); // Переправляти з одного місця на друге (автомашини та інші транспортні засоби). [В і т р о в и й:] *Я піду човен пережену* (О. Корнійчук); // *розм.* Змушувати кого-небудь змінити місце проживання, перебування або роботу, службу і т. ін. — *Ми тутечки, — кажуть, — і обгніздились, і колодязі покопали, і обсіялись; як стануть нас на шляхи переганять, то пропали й ми, загине й худобина наша!* (О. Стороженко); — *Мене вже з одного місця на друге перегонили вісімнадцять разів* (С. Васильченко); — *Я не маю свого пристановища. Переганяють мене з місця на місце* (І. Пільгук); — *От флігель-другий одремонтують на зиму .. І Гашку переженуть із старого* (А. Головко); *Гатило в думці подякував Юрові Побідникові, що підказав йому перегнати сюди полки Ардаріка та інших остроготських князів* (І. Білик); // *перен., розм.* Пересувати що-небудь з місця на місце. *Мовчки переганяв* [Ярема] *цигарку з одного кута рота до другого* (М. Стельмах).

3. *кого, що.* Женучи, змушувати перейти, переміститися через який-небудь простір, перепону і т. ін. *Коли-не-коли проїде селянин возом, пастушата переженуть худобу через дорогу* (О. Гончар); // *рідко.* Йдучи, їдучи і т. ін., минати якийсь простір. — *Перегнали вже ми Устеріки, Де Черемош Чорний з Білим збігся, І дісталися на більшу воду* (І. Франко).

4. *що.* Очищати, пересипаючи або пропускаючи через машину (звичайно зерно). *Двічі перегонили* [зерно] *на віялці, трієрі* (К. Гордієнко); // Переміщати, проштовхувати кров (про серце). *Так чи інакше, вона опікувалася мною, і від цього серце моє переганяло кров, і кров моя втікала в серце ніжночервоною, а витікала з нього темнокривавою* (С. Жадан); *Якщо серце не переганятиме кров по жилах, то клітини голодуватимуть* (з наук.-попул. літ.).

5. *що, спец.* Перетворювати на що-небудь інше розкладанням рідких або твердих речовин на складники, нагріваючи їх без доступу повітря. — *Млинок якийсь у вашого роду був чи брешуть? — Рапс перегонили на олію...* (Н. Околітенко); *Джин одержують, переганяючи спирт з ялівцевими ягодами* (з наук.-попул. літ.); *Це були розчинені у воді дріжджі, що ледве встигали перебродити. Їх належало перегнати через апарат, щоб отримати самогон, але у старого Макарова не вистачало терпіння* (М. Руденко); // Відділяти якийсь складник. *Переганяти молоко на сепараторі; // розм.* Видобувати якусь речовину переганянням. — *Що ж вона могла вилікувати? — Усякі рани .. і екзему виводили* [мати]. — *.. А чим же вона виводила? — Переганяли дерево-горіх...* (М. Стельмах).

◊ **(1) Переганя́ти (перего́нити) / перегна́ти на** *(рідко* **че́рез) гре́чку** — перев. виражаючи своє незадоволення або лаючи, примушувати кого-небудь робити, виконувати щось належним чином. *Ніхто нічим не вгодить Олексієві Івановичу: і те не так, і друге навиворот* [навиворіт]! *.. Перешиває Олексій Іванович дівчат — на гречку, як кажуть, переганяє* (Панас Мирний); *Звичайно, я працюю у відповідності з трудовим законодавством, я не переганяю себе на гречку, як наш, скажімо, директор Пахом Хрисантович* (О. Гончар); — *Я не буду вважати, що він пан писар, а через таку його гречку перегоню, що своїх двох ніг не дорахується* (І. Франко).

ПЕРЕГАНЯ́ТИСЯ, я́ється, *недок.* 1. *рідко.* Іти, їхати, пливти і т. ін. наввипередки з ким-, чим-небудь. *Кілька птахів, що переганялось високо під хмарами, зникли на хвильку й появились знов* (О. Кобилянська); *Як хто їхав із водою, то здавалося, що доріжка переганяється з річкою, а як проти води, то здавалося, що вони погнівалися та й розійшлися одно в гору, а друге в долину* (Б. Лепкий); *Спадає вниз водоспад молоді .. Йдуть тісною вулицею, збиваються, то розсипаються, то знов збиваються, переганяються, або затримуються, щоб когось ще зачекати* (У. Самчук).

2. Пас. до **переганя́ти.** *Правоохоронці викрили аферу з престижними автомобілями, що викрадалися в інших державах і переганялися до нашої* (з газ.); *Понад три тисячі осіб, найздібніших і найдіяльніших, переганяються 1778 року на береги Азовського моря, на землі між Бердянськом та Доном, багато їх гине дорогою жорстокої зими* (з наук. літ.); *У глиняний жбан наливалася горілка, що доти переганялася п'ять разів, затикалася тістом і в пригаслому жарі тихо кипіла. Затим до неї підсипали потовчений сандарак .. Таким лаком крили ікону проти вогню* (М. Дочинець).

ПЕРЕГА́Р, у, *ч.* 1. Те, що перегоріло, залишилося від перегорілого. [М е ц е н а т:] *Хто знає, друже, чим була та іскра, з якої на землі вогонь з'явився? То, може, був нікчемний перегар, а все ж нам шанувать її годиться* (Леся Українка); *Дід Овсій витрусив з люльки перегар, набив її тютюном й знову запалив* (В. Земляк).

2. Запах чого-небудь перегорілого. *Пливуть над ним* [містом] *випари — кам'яновугільний дим, бензиновий перегар, маргариновий чад, дух щойно спеченого хліба, запах дощу* (М. Дашкієв); *З морозу повітря у світлиці гостро пахло розплавленим воском, перегаром свічок* (М. Малиновська); *Мотор здригався від залізних конвульсій, штовхав уперед човна, чадив перегаром бензину й масла* (П. Загребельний); *Двірники з мітлами обтанцьовують урни, підмітаючи купи сміття. Стоїть поганий дух перегару й недопалків* (Л. Костенко); // Неприємний запах з рота, смак у роті від випитого спиртного, викуреного тютюну і т. ін. *Задушливий, кислий запах самогонного перегару витає над сплячим* (Григорій Тютюнник); *Коляда дихав йому в вухо ромовим перегаром і кудись настирливо тяг* (І. Білик); *Холопи всі були п'яні. Хто де попадав, там і лежав. Від них смерділо перегаром хмільним, і ніхто з них геть нічого не тямив* (Ю. Логвин); *Запах, віднедавна добре знайомий Ользі. Запах алкогольного перегару. Настільки густого, що дихати з кожною хвилиною ставало все більш неможливим* (А. Кокотюха).

ПЕРЕГА́РНИЙ, а, е. Прикм. до **перега́р.** *За столиками сиділи стрижені бандюки, .. усіляка шушваль, а вгорі висів тяжкий дим, буяв перегарний штин і скипав п'яний галас* (Ю. Винничук); *У камені стояла липка задуха, до якої додавалися перегарні вихлопи трьох хануриків, .. і ще тхнуло чимось кислим* (А. Кокотюха); *Художник озирнувся, щоб побачити, до кого звернені слова, тоді, зрозумівши, плюнув і стомлено обтис п'ятірнею защетинені вилиці, здригнувся від перегарного диху* (Є. Пашковський).

ПЕРЕГА́РТ, у, *ч., спец.* Надмірне гартування. *Перевагою вольфрамового катода є стійкість емісії. Після тимчасового перегарту вона не зменшується* (з наук.-техн. літ.).

ПЕРЕГАРТІВНИ́Й, á, é, *спец.* Признач. для повторного гартування. *Перегартівна піч.*

ПЕРЕГАРТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перегартува́ти.** *Перегартований матеріал для вторинного використання не годиться* (з наук.-техн. літ.); *У перегартований жир продукти необхідно укладати в суворій послідовності: спочатку м'ясо, потім цибулю, нарешті — моркву* (з наук.-попул. літ.); *Максим слухав цю північну містерію і його перегартоване, надщерблене й геть спустошене серце бралось тремтливим холодком* (І. Багряний).

ПЕРЕГАРТО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перегарто́вувати** і **перегарто́вуватися.** *Плазмове різання забезпечує значно якісніший зріз, не допускаючи перегартовування, напливів та утворення грату крайки* (з наук. літ.).

ПЕРЕГАРТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕГАРТУВА́ТИ,** ýю, ýєш, *док., що.* 1. Гартувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *У наших предків існував такий звичай: у четвер перед Великоднем сіль загортали в ганчірочку і перегартовували в печі, після чого товкли й просіювали. Потім нею лікували і себе, і худобу* (із журн.).

2. Надмірно гартуючи, псувати. *При правильно виставленому нахилі полотна знижується нагрів оснащення, відповідно зменшується вірогідність перегартувати полотно* (з наук.-техн. літ.); *Сталевий брус перегартували, і він зламався* (із журн.).

ПЕРЕГАРТО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПЕРЕГАРТУВА́ТИСЯ,** у́ється, *док.* 1. Гартуватися ще раз, повторно або заново, по-іншому. *У переломні роки все перегартовується, гине або розвивається по-новому* (з публіц. літ.).

2. Надмірно гартуючись, псуватися. *Сталь перегартовується від надмірного перегрівання* (з навч. літ.).

3. *тільки недок.* Пас. до **перегарто́вувати.**

ПЕРЕГАРТУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перегарто́вувати** *і* **перегарто́вуватися.** *Є дефекти гарту, що усуваються (відпал, перегартування, рихтування), і є непоправні — перепал, тріщини і т. ін.* (з навч. літ.); *Перегартування сталі.*

ПЕРЕГАРТУВА́ТИ *див.* **перегарто́вувати.**

ПЕРЕГАРТУВА́ТИСЯ *див.* **перегарто́вуватися.**

ПЕРЕГАРЧА́ТИ, чу́, чи́ш, *док., розм.* 1. Закінчити гарчати. *Сусідки перегарчали та заспокоїлись* (із журн.).

2. *кого.* Гарчачи голосніше, ніж хто-небудь інший, заглушити когось. *Маленький ведмедик не зможе перегарчати великого ведмедя* (із журн.).

ПЕРЕГАСИ́ТИ, ашу́, а́сиш, *док., що.* Погасити все або багато чого-небудь, одне за одним. *Але важко чогось на душі У полоні гірського безмежжя. Скоро вдарять по горах дощі — Усіх барв перегасять пожежі* (С. Пушик); *Пожежники перегасили всі будови, що їх обійняв підступний вогонь* (із журн.).

ПЕРЕГА́СНУТИ, не, *док.* Погаснути одне за одним (про все або багато чого-небудь). *Зорі тихі перегасли* (В. Підпалий); *Перегасли всі вуличні ліхтарі* (з газ.).

ПЕРЕГА́ТА, и, *ж.* Те саме, що **зага́та** 1. *Бурхливу, непокірну ріку .. заковували в перегати, роздовбували її дно, розкопували кручі і гори* (Яків Баш); *Ровами відводили наглу розповінь, а перегатами рівняли водотоки, стримували цінну вологу. Зводили їх із глини, а щільнили гноєм і соломою* (М. Дочинець); *Духовний меч нації, як могутня ріка, що в нестримній своїй течії прорубує перегати, пороги й гори — проламує в майбутнє до волі шлях...* (з публіц. літ.).

ПЕРЕГАТИ́ТИ *див.* **перега́чувати.**

ПЕРЕГА́ТКА, и, *ж.* Те саме, що **перега́та.** *Йшлося, власне, про те, як.., поставивши тимчасові перегатки, будувати під їх захистом основні споруди* [Дніпрельстану] (Г. Коцюба); *На фото — перегатка на річці Огайо у США для спорудження Олмстедської дамби, введеної в експлуатацію 2018 року* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕГА́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перегати́ти.** *Стіснена прибережними скалами і перегачена дерев'яним язом вода, скажено ревучи, кидалася запіненою лавою .. вниз* (І. Франко); *Коли вода в перегаченому Євфраті так обміліла, що його можна було перейти вбрід, перси хлинули в річище й подерлися на низькі узбережні мури* (І. Білик); // **перега́чено,** *безос. пред. У Прилуцькому районі, по Удаю, від села Переволочної до села Рибці (відстань не велика!) перегачено річку в шести, а то й більше місцях* (Остап Вишня); *Там, де струмок перегачено, розлилося невелике мальовниче озерце* (В. Малик).

ПЕРЕГА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕГАТИ́ТИ,** ачу́, а́тиш, *док., що.* Робити перегату. *Будівництво провадиться від правого берега, праву течію перегачують міцною водонепроникною перегаткою* (Г. Коцюба); *Корчівський посадник заходився перегачувати рів* (І. Білик); *Тікич тут був широкий, бо недалечко його перегачувала гребля електростанції* (В. Шкляр); [Граф:] *Перегати струменю його шлях, він собі знайде другий* (І. Карпенко-Карий); // *перен.* Загороджувати, перетинати що-небудь, стаючи перешкодою для руху, пересування і т. ін. *П'єдестал був мов гора, що перегатила нашу дорогу* (І. Франко); *Громовий вибух за куртиною багряним відсвітом викинув з пітьми потік людських тіл, що перегатив шлях наступаючим* (С. Добровольський); *Люди, що бігли на нас, пригинали голови .. Я хотів пересікти грубого горіха, аби той упав на дорогу й перегатив їм путь* (М. Дочинець).

ПЕРЕГВИНТИ́ТИ *див.* **перегви́нчувати.**

ПЕРЕГВИ́НЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перегвинти́ти.** *Одні гвинтики ослаблені, інші перегвинчені* (із журн.).

ПЕРЕГВИ́НЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перегви́нчувати** і **перегви́нчуватися.** *Перегвинчування шурупа.*

ПЕРЕГВИ́НЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕГВИНТИ́ТИ,** нчу́, нти́ш, *док., що.* 1. Гвинтячи, встановлювати, закріплювати що-небудь ще раз, повторно або заново, по-іншому. * Образно. *Я в кожний колгосп по трактору поставлю, .. і все тобі в порядку, плани виконуються, показники є, досягнення наочні. А стань я згвинчувати-перегвинчувати, як ти ото кажеш, де я опинюся?* (П. Загребельний).

2. Псувати надмірним нагвинчуванням. *Перегвинтити гвинти.*

ПЕРЕГВИ́НЧУВАТИСЯ, ується, *недок.* 1. Псуватися від надмірного нагвинчування. *Шурупи перегвинчуються.*

2. Пас. до **перегви́нчувати.** *Після внесених змін уся конструкція перегвинчується заново* (із журн.).

ПЕРЕГИ́ДЖЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **переги́дити.** *Степи, перегиджені радіацією.*

ПЕРЕГИ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕГИ́ДИТИ,** джу, диш, *док., що, розм.* Загиджувати все або багато чого-небудь. — *Роман сам не свій, очі долу, мнеться, як свіжа шкіра. — Отак мені череду перегидити!* (Люко Дашвар).

ПЕРЕГИ́ДЖУВАТИСЯ, ується, *недок., розм.* Ставати перегидженим, занадто брудним. *Якщо вчасно не очищувати стайню, підстилка перегиджується* (з навч. літ.).

ПЕРЕГИ́ДИТИ *див.* **переги́джувати.**

ПЕРЕГИ́Н, у, *ч.* 1. Дія за знач. **перегина́ти** 1, **перегну́ти** і **перегина́тися, перегну́тися.** *Під час укладання опалювального кабеля на підлозі не можна допускати перетинання ліній дроту, його перегинів і перекручень* (з навч. літ.); *Неякісна сітка може почати лопатися навіть при розмотуванні рулону, тоді як полотно високої якості здатне витримати інтенсивні навантаження на перегин* (з мови реклами); // Місце, де що-небудь перегнуто, перегинається. *Вузенька вулиця заквітчалася зеленню, мов пастушка, і тиснеться поміж хати, аж сухі плоти розвалює на перегинах...* (П. Козланюк); *Коли ви розрізаєте перегини в газеті і шукаєте за своїми улюбленими авторами чи вістками особливого вподобання, ви рідко коли думаєте, що саме в цей час діється десь далеко в Ульмі* (О. Шугай); *Від того, як залягають гірські породи, які є розломи, тріщини, різні перегини тощо — саме від цього залежить, які корисні копалини знайдуть у такому місці* (з наук.-попул. літ.).

2. *перен.* Надмірність, крайність у чому-небудь, що часом призводять до порушення визначеної діяльності, поведінки і т. ін. — *Звичайно, одягатися треба чисто, але, мені здається, що в тебе у цьому питанні невеличкий перегин* (О. Донченко); *Були перегини і з колективізацією. На незнайомий ґрунт іноді швиденько пересаджували досвід колективізації тридцятих років. А люди не звикли, поліщуки часом*

обережні, недовірливі, а то й потайні (М. Малиновська); *Незвичне й надмірне словотворення почало загрожувати мові новим занепадом, так що навіть прихильники оновлення були змушені застерігати проти перегинів* (з наук. літ.).

ПЕРЕГИНА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перегина́ти** і **перегина́тися.** *Заготовці рафінованої сталі, в якій шари з високим і низьким вмістом вуглецю виявлялися дуже тонкими (адже з кожним перегинанням кількість шарів подвоювалася), потім можна було надати будь-яку форму*.(з наук. літ.); *У деяких випадках кровотечу можна зупинити перегинанням кінцівок в суглобах* (з навч. літ.); *Найбільш поширений прийом перегинання лозини — це перегинання за допомогою шила або іншого засобу з діаметром трохи більшим за товщину лозини* (із журн.).

ПЕРЕГИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕГНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док.* 1. *що.* Згинати навпіл, під кутом, дугою і т. ін. *Книжник обережно вирівнював і перегинав аркуші міцного й цупкого паперу. Пучками пальців, а вони були в нього украй чутливі, відчував: папір добре проклеєний* (Ю. Логвин); *При складанні аркуша паперу його перегинають і пригладжують по лінії згину* (з наук.-попул. літ.); *Рената перегнула твердий аркушик і змахнула ним із щічки сльозу* (Н. Королева).

2. *кого, що.* Згинаючи, нахиляти (тулуб, спину, шию і т. ін.). *І враз руки доктора Рудольфа з тою самою люттю обхоплюють її тіло, підіймають у повітря, перегинають, притуляють до хрипко дихаючих грудей і хижо прожогом несуть у лабораторію* (В. Винниченко); *Спазми шлунка ледь не перегинають пані навпіл; страх шкребе сухо пазурами горлянку* (О. Ульяненко); *Добриловський ще раз граціозно й якось м'яко нахилив шию й голову.., перегнув пополовині свою тонку фігуру, та й сів у крісло* (І. Нечуй-Левицький); *— Я таку жінку коли б перегнув через коліно та всипав їй двадцять п'ять нарипників* [наритників], *не бійсь... Пам'ятала б і дітям своїм заказала б таке виробляти* (У. Самчук); *Першим знепритомнів тамада .. Коліна перегнув, спину зігнув* (О. Ковінька); *Вони майстерно скрутили незграбну постать, зірвали з неї штани і вдвоє перегнули Бараболю на лаву* (М. Стельмах); // *безос.* Робити зігнутим, горбатим і т. ін. *На спині* [в панка] *був справжній горб .. — Ну й цього перегнуло! — подумав Чіпка* (Панас Мирний).

3. *що.* Згинати більше, ніж треба. *У нижній точці руху необхідно максимально розтягувати м'язи біцепса, але не перегинати руки в ліктях, щоб не отримати травми* (із журн.); *Перегнути трубу.*

4. *що.* Проїздити, проходити, обгинаючи що-небудь. *Автоколона вихопилась за парк, перегнула Капустяну балку і незабаром влилася в бурливий потік центральної вулиці* (Яків Баш); *Нашвидкуруч умившись, я опустився вниз. Перегнув нашу гримкотливу вулицю. За якийсь десяток хвилин вже заходив до найближчої кав'ярні* (В. Лис); // Рухаючись у певному напрямі, перетинати шлях кому-, чому-небудь іншому. *Хмара прискорює рух правого крила, щоб перегнути машині шлях, а "побєда" припускає хід, сподіваючись проскочити під хмарою, не наразившись на зливу* (Ю. Яновський).

5. *перен., розм.* Припускатися надмірності, крайності, перегину (у 2 знач.). — *Отак і з вами буде: покрутитеся трохи в селі і втечете. — Ну, це ти, Серьожо, перегнув. З вашого села я нікуди не піду* (Григорій Тютюнник); *Чоловік підійшов ближче до комода, який прогинався під вагою старовинного бронзового годинника з усміхненими янголятами навколо циферблата. Ілія зрозумів: перегнув. Дядько антикваріату не пошкодує, тільки б їх здихатися* (Люко Дашвар); *Каузак, стримавши свої почуття, гірко докорив: — Це вже занадто! Ти перегнув!* (П. Мовчан, пер. з тв. Р. Сабатіні).

◊ **(1) Перегина́ти / перегну́ти лі́нію** *яку, чию і без дод.* — будучи занадто ретельним, діяти неправильно, виявляючи надмірність, крайність у діях, вчинках і т. ін. — *Треба вести себе так мудро, щоб .. не перегнути бригадирської лінії. Таку вести лінію, щоб і бригадир залишився хорошим і людям було добре* (С. Чорнобривець); *Воронцов .. серйозно попередив, щоб надалі Хома не брався розподіляти землю, яка йому не належить. Хома запевнив, що.. лінії не перегне* (О. Гончар); **(2) Перегина́ти / перегну́ти па́лицю (па́лку)** — допускати надмірну крайність у вчинках, діях, поведінці і т. ін. — *Це глибока думка, — обережно сказав Іван Павлович .. Ніколи не треба перегинати палицю, узагальнювати. Що дуже добре в одному випадку, принесе шкоду в іншому* (В. Собко); *Семен був фанатичним адептом здорового способу життя .. Але іноді перегинав палицю. Це, зокрема, виявлялось у тому, що хлопець спав при відчинених вікнах, укриваючись одним простирадлом. Навіть коли надворі було дуже холодно* (М. Кідрук); *Можливо, рефері інколи перегинав палицю. Особливо в епізоді з призначеним пенальті* (з газ.); *— А Маслюк! Хіба він не називав мене боягузом! — А ще хто? Хто ще? — Ігор зрозумів, що перегнув палицю. Справді, ніхто, крім Маслюка, його не ображав цим словом* (І. Багмут); *Гулька перехопив його погляд, збагнув, що перегнув палку, посміхнувся: — Горілка починає водити язиком. Давай на цьому поставимо крапку* (М. Ю. Тарновський); *— Будемо самокритичні, Муравйов, ми перегнули трохи палку* (І. Цюпа).

ПЕРЕГИНА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПЕРЕГНУ́ТИСЯ,** ну́ся, не́шся, *док.* 1. Згинатися навпіл, під кутом, дугою і т. ін.; згинаючись, нахилятися. *У садки слобідка весело вгорнулась .. Під вагою ягід слива перегнулась* (Я. Щоголів); *Руку поклав він на неї, від чого лоза, перегнувшись, шапки торкнулась* (П. Тичина); // Перехилятися, нахилятися кудинебудь. *Усе перегинається. Падаю на плечі. Дерева ходором. Світ ходором* (Б.-І. Антонич); *Човен перегнувся одним боком на воду — от набереться* (Панас Мирний); *Голова його* [о. Нестора] *похилилася наперед, перегнулася трохи набік, немов він силувався ловити ухом якусь далеку таємну вість* (І. Франко); // Розташовуватися зігнутою, дугоподібною лінією або нависаючи над чим-небудь. *Крутими завертнями повертала вона* [річка] *до гори, коліном перегнулась у тому місці, де недавно хлопці купалися* (Панас Мирний); *Перескочив* [Роман] *через тин. Тин хруснув, два соняшники зламались і перегнулись до землі своїми важкими головами* (І. Нечуй-Левицький); *Труба піднімалась дедалі крутіше, кожний метр доводилося брати з великим зусиллям. Та ось вона, різко перегнувшись, пішла майже горизонтально, і десь далеко попереду блиснуло світло* (М. Дашкієв).

2. Згинаючи, нахиляти свій тулуб, спину, шию і т. ін. *З дивовижною легкістю й спритністю вискочив* [Аркатов] *на край стола і, поклавши голубу хусточку між ступнями ніг, почав перегинатися* (А. Шиян); *Орисі важко було перегинатися, але вона все ж таки дістала кущик квасолі і, вже лущачи, спідлоба глянула на Юлю* (Григорій Тютюнник); *Редька зітхнула. В неї би ніколи чогось подібного так гарно не вийшло — отак от перегинатися чи підіймати ногу, го-*

ловою схилившись до іншої ноги... (І. Карпа); *Несподівано перед тачанкою виросло кілька бійців, і один з них в чорній, як ніч, папасі перегнувся з сідла до Світлани* (О. Гончар); // Зігнувшись і нахилившись уперед, перехилятися через що-небудь. *Під час вистави необхідно було перегинатися через поручень, щоб бачити, що відбувається на сцені внизу* (із журн.); *Йон .. перегнувся, налігши грудьми на баркан, і беззгучно переліз на другий бік* (М. Коцюбинський); *Марія .. через стіл станом гнучким до чоловіка перегнулась* (А. Головко); // *перев. зі сл.* удвоє. Ставати зігнутим, горбатим і т. ін. *За ті три дні її і не пізнати: запали очі, .. зігнута постать — удвоє перегнулась-скарлючилась...* (Панас Мирний); // *перев. зі сл.* удвоє, *перен.* Нахилятися в поклоні; кланятися. *Перед тим як зайти в церкву, бабуся побожно перегнулася, зробив і я так, але, видать, не догодив і схопив саме те слово, якого ще не доказали вчора* (М. Стельмах); — *Кайся! — крижаним голосом наказав Григорій. Ісакій перегнувся перед ним удвоє* (Валерій Шевчук).

3. *тільки недок.* Пас. до **перегина́ти** 1. *Виготовляється паперовий будиночок, яким можна прикрасити новорічну ялинку, з двох аркушів паперу. Спочатку аркуш формату А4 перегинається так, щоб утворити квадрат* (з навч. літ.).

◊ **(1) [І] че́рез тин не перегне́ться** — дуже ледачий. *Батько і через тин не перегнеться, зовсім не дбає про заробітки для своєї багатодітної сім'ї* (із журн.).

ПЕРЕГИ́НУТИ, не, немо, нете, *док.* Загинути (про всіх або багатьох). *Важливо у цьому світі відчувати одне одного, співчувати, допомагати, — бо інакше перегинемо в тенетах буття з його випробуваннями* (із журн.); // *безос. Скільки перегинуло солдат на переправі через Дніпро?!* (з газ.).

ПЕРЕГИ́РКАТИСЯ *див.* **перегиркуватися.**

ПЕРЕГИ́РКУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **перегиркуватися.** *Інді набридло їхнє пустопорожнє перегиркування* (М. Кідрук).

ПЕРЕГИ́РКУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПЕРЕГИ́РКАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док., розм.* Гиркатися з ким-небудь, відповідати на лайку лайкою або лаяти один одного по черзі; перелаюватися. *Слива тим часом перегиркувався з розвідниками, нарешті виперся з гурту* (П. Панч); *Доки вони так перегиркувались, Софія Карлівна стояла сама собі серед вигону* (О. Гончар); *Весело перегиркуючись, вони швидко запрягли обох корінників, тоді й орчикових коней і під байдужими поглядами робів та конюшних воїв пустили коням віжки* (І. Білик); *Сусіди перегиркалися.*

ПЕРЕГІ́ЛЬЧАСТИЙ, а, е, *заст.* Гіллястий. *Гільце вили .. перегільчасте, перебірчасте* (Сл. Б. Грінченка).

ПЕРЕГІ́Н, го́ну, *ч.* 1. Дія за знач. **переганя́ти, перегна́ти** 2, 3. *На деяких фермах узимку провадять щоденний примусовий перегін гусей на віддаль 1–1,5 км від приміщення* (з наук. літ.); — *Ось тебе .. виконроб товариш Красуля посилає сьогодні із скрепером на другий об'єкт .. — А мені що! — блискає Єгипта молодими білими зубами. — Холостий перегін? Начальству видніше* (О. Гончар); *Є персонажі, які стали мільйонерами й мільярдерами за рахунок суто кримінальних дій, як-от: рекету, влаштування борделів, кришування ринків, перегону з-за кордону старих авто* (з газ.); *Погнали некрут* [некрутів] *з рідного краю .. І який же невеселий здався їм той довгий перегін!* (Панас Мирний); — *Спитай он у Фабіо. Йому є що повідати, особливо про перегін великих стад через річку* (М. Кідрук).

2. *спец.* Дія за знач. **переганя́ти, перегна́ти** 5. *У результаті очищення й перегону сирого бензолу одержують сірковуглець* (з наук.-попул. літ.); *Найбільш ефективним способом розділення сумішей рідин є перегін (дистиляція, ректифікація)* (з навч. літ.).

3. Швидкий біг. *Гарячі коні в перегоні Хропуть, круті оброті рвуть* (Я. Шпорта); *Спочатку не хотів* [кінь] *піддаватися, але, скорившись один раз, він вже приборканий. Це знали й вершник, і кінь, і тому такий несамовитий був їхній герць, їхній шалений перегін степом, брикання й іржання тварини, розлюченої людиною, що прикипіла до неї* (Ю. Покальчук).

4. Відстань, яку хто-, що-небудь проходить, проїздить і т. ін., частина шляху між двома зупинками, станціями тощо. *На сонці блискали штики... Були за три вже перегони похмурі Кайзера полки...* (В. Сосюра); *І от кінець останнього перегону. Перед очима розгортається велична панорама незнайомого міста* (П. Колесник); *Його дорога на сьогоднішній день — це рівно один перегін метро* (Ю. Андрухович); *Онагри добре відпочили і могли зробити великий перегін* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); // Ділянка шляху між двома залізничними станціями. *Просто з артилерійської школи, молоденькими лейтенантами, їхали вони на фронт .. На перегонах між станціями хлопці виходили на приступку пасажирського вагона і зухвало співали улюблених романсів, яких навчилися від товаришів у школі* (Л. Смілянський); *З доктором Зінгером ми зазнайомилися в м'якому купе шепетівського кур'єра, на перегоні Харків — Київ* (Ю. Смолич); // *розм.* Невеличка залізнична станція. *П'ять раз день у день, здається Марті, пробігає, не спиняючись на Лемківському перегоні, поїзд...* (Г. Косинка); *А поїзд йшов та йшов... На деяких перегонах і станціях зупинявся, стояв дуже довго* (К. Гриб).

5. Частина мосту, а також вільний простір під мостом, від однієї опори до другої. *Дальній кінець* [греблі] *здавався не дуже зруйнованим. Там навіть зберігся великий перегін підкранового мосту* (С. Голованівський); *Буревій погнув металеві з'єднання між понтонами мосту. Зараз перегін аварійний* (з газ.).

6. *спец.* Продукт дії за знач. **переганя́ти, перегна́ти** 5. *Молочний перегін згодовують собакам у сирому і скисшеному вигляді як джерело повноцінного білка* (з навч. літ.).

(1) Сухи́й перегі́н — розкладання твердих речовин на складники таким способом. *Сухим перегоном (піролізом) тверді вихідні речовини рослини можна перетворити на органічну рідину, в яку майже повністю переходять тритій і вуглець* (з наук. літ.); *Полістирол отримують полімеризацією стиролу, який є продуктом гідролізу нафти чи сухого перегону вугілля* (з навч. літ.).

◊ **Да́ти перего́ну** *див.* **дава́ти.**

ПЕРЕГІ́ННИЙ, а, е. Стос. до перегону (у 1–2, 4 знач.). *Тракт огинає цю місцину досить оддалеки, осідок не видно з жодного боку, де рухаються перегінні стада, обози, тепер — війська* (Р. Андріяшик); *Зростання рухливих форм скотарства за ямної доби .. спричинювало його екстенсивність за рахунок розширення пасовиськ і розвиток перегінного типу скотарства, що створювало умови для становлення напівкочівництва* (з наук.-попул. літ.); *Галицька шляхта створила великі випасові господарства, які здавалися в оренду для перегінної худоби з Росії в західні країни* (з навч. літ.); *Відкритим способом на лініях метрополітену мілкого закладення споруджуються перегінні тунелі,*

станції, розтруби, камери з'їздів і всі притунельні й пристанційні споруди (з навч. літ.); // Признач. для перегону (у 2 знач.). *Європейські колеги Валентіуса вдосконалили винайдений тими самими арабами перегінний куб для перетворення виноградного сусла на спирт* (із журн.); *В американському штаті Південна Кароліна набув чинності новий закон, що дозволяє невеликим перегінним заводам виробляти самогон* (з газ.); // Який є продуктом перегону (у 2 знач.). *Горілочку пили, Не тютюнкову і не пінну, .. перегінну* (І. Котляревський).

ПЕРЕГІ́ННИК, а, *ч.* Той, хто робить перегін (у 2 знач.). *Податкова служба уряду Великої Британії дозволила ліцензувати дрібних, крафтових перегінників, якщо в них є вагомі підстави для ведення бізнесу і надійний план страхування для гарантування акцизного податку* (з наук. літ.).

ПЕРЕГІ́РКЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **перегі́ркнути.** *Перегіркле масло;* * Образно. *І сонце, сонце .. топило сланцю перегірклий мед* (В. Стус); *Тільки один чоловік прочитав у них невмолимий присуд, прочитав наструненою душею, струпцюватою пам'яттю, тремким серцем, налитим по вінця перегірклою зрадою* (Ю. Мушкетик).

ПЕРЕГІ́РКНУТИ, не; *мин. ч.* перегірк, кла, ло *і* перегіркнув, нула, ло; *док.* Стати гірким (у 1 знач.). *Олія перегіркнула;* * Образно. *Минаєв не продав Разіна, він наперед побачив, що той заварив пиво надто круто і воно перегіркло ще до того, як його розлили в чари, що сам отаман не відав до кінця, хто й де його питиме* (Ю. Мушкетик); *Все перегіркло на полин. Було. Забулось. Не збулося...* (Б. Олійник).

ПЕРЕ́ГІРОК, *рідше* **ПЕРЕ́ГОРОК,** рка, *ч., рідко.* Те саме, що **па́горок.** *Синів ліс по горах та перегірках* (А. Свидницький); *Аліпій звівся. Пильно поглянув на .. дерев'яну галерейку, що спокійно-лагідним завмерлим рухом зв'язувала перегорки над потічком* (Н. Королева).

ПЕРЕГІРЧИ́ТИ, чу́, чи́ш, *док., що.* Зробити дуже, занадто гірким (у 1 знач.). *Перегірчити перцем страву.*

ПЕРЕГЛА́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перегла́дити.** *Перегладжені футболки.*

ПЕРЕГЛА́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перегла́джувати.** *Перегладжування білизни.*

ПЕРЕГЛА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕГЛА́ДИТИ,** джу, диш, *док., що.* 1. Гладити все або багато чого-небудь. *Чи не забув, як ми ходили туто з Костем Гнатовичем, чоловіком, котрий тебе так любив, перегладив усі твої камінчики, перелащив очима кожну церковицю, хоч ти, Поділе, й завдавав йому туги..?* (В. Шкляр); *Перемацала* [Редька], *перенюхала, перегладила всі помідори, набрала огірків, перцю, цибулі* (І. Карпа); *За кілька місяців шлюбу виявляється, що прибирання квартири не тільки забирає масу часу, але й здатне знищити бездоганний манікюр, а коханий чоловік зовсім не палко бажає перегладити стос сорочок і полагодити кран на кухні* (із журн.).

2. *розм.* Гладити ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Не треба перегладжувати речі для немовлят багато разів* (з газ.); *Перегладити рушники.*

ПЕРЕГЛА́ДИТИ *див.* **перегла́джувати.**

ПЕРЕГЛЕ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕГЛЕ́ДІТИ,** джу, диш, *док., що, розм.* Те саме, що **переглядА́ти.** *Він вже сани ладна, вона кожухи перегледжує* (Марко Вовчок); *Актори розповідали, що перед зйомками прочитали чимало книг і перегледіли багато фільмів про далекі 1970-ті* (із журн.).

ПЕРЕГЛЕ́ДІТИ *див.* **перегле́джувати.**

ПЕРЕГЛИ́ПУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок., діал.* Глипаючи, переморгуватися. *Він .. переглипувався з Матієм, котрий з усміхом слідив за його рухами* (І. Франко).

ПЕРЕГЛИТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що, розм.* Поглитати все або багато чого-небудь, всіх або багатьох. * Образно. — *Розбіглися б наші хлопи, як вівці, і їх давно вже переглитали б лихварі* (П. Колесник).

ПЕРЕГЛУ́ХНУТИ, не, немо, нете, *док.* Оглухнути (про всіх або багатьох). *Після артпідготовки бійці аж переглухнули* (з газ.).

ПЕРЕГЛУШИ́ТИ, ушу́, у́шиш, *док., кого, що.* 1. Оглушити всіх або багатьох. *Переглушити в ставку рибу.*

2. *діал.* Заглушити (у 1 знач.). *Полковник вийшов на рундук і гукнув так, що й хуртовину переглушив: — Терешку, осауло, — сюди мерщій!* (А. Чайковський).

ПЕРЕ́ГЛЯД, у, *ч.* Дія за знач. **переглядА́ти, перегля́нути, перегля́діти.** *Гуменний тільки що скінчив перегляд худоби, пригнаної з паші* (І. Франко); *Справжній підтекст того, що вона почула, Таумі почала розуміти наступного дня, коли відбувся попередній перегляд тридцяти двох модельок — двадцять сім від регіонів, сказали їй, і ще п'ять вибрані фірмами-співорганізаторами конкурсу* (В. Лис); *Я пошлю тобі ті глави "Одинака", що ти ще не читала, — я не хочу друкувать його без твого перегляду* (Леся Українка); *Вадим вирішив скористатися моментом і взяти з холодильника пляшку пива.., яка мала зробити перегляд матчу значно приємнішим* (В. Хрущак); *Контрольний перегляд не дав нічого втішного. Та Карпов не хотів навіть слухати про припинення досліду* (М. Дашкієв); *Везли його* [Євгена] *таки справді на перегляд справи, але не для того, щоб звільнити, а щоб додати інший, далеко більший строк ув'язнення* (Б. Антоненко-Давидович); // Громадський огляд, ознайомлення з чим-небудь. *Його постійно запрошують на всі перегляди театральних прем'єр* (О. Донченко); *Вчора був перегляд "Тіней..." в "Україні". Перед початком фільму Іван заволодів мікрофоном, і все тайне стало явним. Озвученим* (І. Жиленко).

ПЕРЕГЛЯДА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переглядА́ти** і **переглядА́тися.** *Провідник знав уже наперед, що тут хтось наплутав і когось треба конче розпікати, через те переглядання і звірення білетів з плацкартами, що вимагала служба, тільки ще більше роздратувало його* (Б. Антоненко-Давидович); *На цей раз у бойових донесеннях щось захопило Фомича чи стурбувало і він не може обмежитися звичним переглянням паперів, як робив раніше* (Є. Доломан); *Під час переглядання контенту застосовується не тільки зорова, а й слухова пам'ять учня* (з навч. літ.); *Гострі Онисині очі впіймали те переглядання* (І. Нечуй-Левицький); *Вони* [студенти] *слухняно заківали головами і обмінялися швидкими поглядами. О, я знала, що значить це переглядання: я здалася їм цікавим "людським матеріалом"* (О. Забужко).

ПЕРЕГЛЯДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПЕРЕГЛЯ́НУТИ,** ну, неш, *розм.* **ПЕРЕГЛЯ́ДІТИ,** джу, диш, *док.* 1. *кого, що.* Оглядати все, багато чого-небудь або всіх, багатьох. *Двічі була* [Ватя] *в опері, переглядала усіх в партері* (І. Нечуй-Левицький); *Старший лейтенант наказав нам переглядати і рахувати трофеї* (І. Багмут); *Він* [Герман] *не може свобідно знестися вгору, мов орел, не може ясним поглядом переглянути всю землю, щоб добачити, де скрилося щастя* (І. Франко); *Перегляньте всіх артистів і приведіть до мене артистів красивих і серйозних* (О. Довженко).

2. *що.* Дивитися на що-небудь, читати щось і т. ін. для перевірки, вивчення або ознайомлення. *Як же Славко жалкував, що перед першим іспитом не зазирав до цих записок! Він переглядав тільки друковану книжку* (Л. Мартович); *Очима так і пряде* [рахівник] *скоса на документи, що їх переглядає Барабаш, роблячи в блокноті собі час од часу якісь помітки* (А. Головко); *Я замкнув двері, всівся перед терміналом і почав переглядати записи, отримані від Григорія Шелестова* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Визнаю, грішний: відколи пописую, став критичні статті в товстих журналах переглядати* (В. Дрозд); *Одягнувшись, він вилетів з редакції, дорučивши співробітникам переглянути те, що принесе вуличний репортер* (І. Франко); // Робити огляд чого-небудь для усунення помилок, недоречностей, несправностей і т. ін. — *Все, що тільки зробила* [Ольга], *треба було за нею переглядати і поправляти* (І. Франко); — *Давайте зошит, — промовила Тетяна Максимівна і почала уважно переглядати Марійчину роботу* (О. Донченко); [Є ф р е м:] *Коня треба упорать, .. збрую переглядіть, полатать та помазать...* (М. Кропивницький); *Мені конче треба самому переглянути коректу* (М. Коцюбинський); — *Реєстр треба перекласти і переглянути* (З. Тулуб); *Необхідно переглянути і вдосконалити механізми задоволення потреб та прав національних меншин* (з наук. літ.); // Гортаючи книгу, журнал і т. ін., дещо прочитувати. *Вчора по обіді я вже могла тільки лежать на кушетці і півсонними очима переглядать (властиве, не читать) французькі журнали* (Леся Українка); — *Слабну... Прийде газета, і так, знаєте, іноді хоч переглянути хочеться, а не можу...* (Остап Вишня).

3. *що.* Розглядати, оглядати щось або все, багато чого-небудь ще раз, повторно. *Часто удень, покинувши роботу, вона висувала з кутка Гафійчину скриню і переглядала її убоге шуплаття* (М. Коцюбинський); *Були серед них* [фільмів] *такі, які він примудрявся переглядати по два-три, а то й п'ять разів* (В. Козаченко); *Я багато разів переглядала відеозаписи, як з борту авіаносців стартують в атмосферу літаки. Захопливе видовище!* (О. Авраменко, В. Авраменко); * Образно. — *Жив дід так, ніби збирався свою сотню років іще раз переглянути* (Ю. Яновський); // *перен.* Розглядати, обговорювати що-небудь з метою вирішити, оцінити по-новому або змінити його. *Репетиції спочатку пішли добре, але згодом дуже ускладнювалися тим, що Стародуб без кінця міняв і переглядав окремі місця* (Л. Дмитерко); — *Ні, я бачу, що треба дуже й дуже переглянути свої погляди на народ, на мужика* (Б. Грінченко); [Б е р е ж н и й:] *Штат переглянути.* [Р у ж е в с ь к и й:] *Сергію Михайловичу, сей штат, то є штат прекрасний* (І. Микитенко); *Задля утвердження демократії в Україні політичні діячі мають переглянути своє ставлення до Конституції* (з газ.).

ПЕРЕГЛЯДА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПЕРЕГЛЯ́НУТИСЯ,** нуся, нешся, *док., з (між, поміж) ким і без дод.* 1. Обмінюватися швидкими поглядами; перезиратися. *Свати скоса поглядали то на Бонковського, то на Олесю й переглядались між собою* (І. Нечуй-Левицький); *Він переглядався з Льонькою, що зніяковіло сидів на возі* (В. Кучер); *Складачі припинили роботу і тільки переглядаються між собою* (П. Запаренко); *Дітлахи переглядаються, сміються, бавляться її чорним лакованим ціпком* (І. Роздобудько); *Рибалки переглянулись між собою і спустили очі у землю* (Панас Мирний); *Риндін багатозначно переглянувся з товаришами* (В. Владко); *Товариші мовчки переглянулися* (О. Гончар).

2. *тільки недок.* Пас. до **перегляда́ти.** *Вироки щодо мене та решти "зрадників", винесені до скасування указу двадцять два — сорок три, за цією постановою не переглядалися. Тож я й далі відбував каторжні роботи* (А. Кокотюха); — *На жаль, зараз меню переглядається, щоби врахувати різноманітні смаки наших гостей, і ми не можемо запропонувати вам всього, на що здатний наш шеф-кухар* (Люко Дашвар); *Здійснюється контроль проєкту зіставленням фактичного рівня показників із запланованим, за необхідності план переглядається й коригується* (з наук. літ.); *Під час самоаналізу коректується прийняття себе як професіонала, переглядається ставлення до управлінської професії та до себе в ній* (з навч. літ.).

ПЕРЕГЛЯДА́Ч, а́, *ч.* 1. Той, хто що-небудь переглядає. *Переглядач кінофільму.*

2. *інформ.* Те саме, що **бра́узер.** *Переглядач зображень — застосунок або пакет програм, що дозволяє користувачеві переглядати зображення на екрані комп'ютера* (з наук. літ.); *Переглядач спрощує пошук слів і фраз, додавання нотаток, заповнення форм, а також друк і передачу файлів* (з навч. літ.).

ПЕРЕГЛЯДА́ЧКА, и, *ж.* Жін. до **перегляда́ч** 1. *Зізнаюся, що я затята переглядачка всіляких телепередач, які пов'язані з шопінгом* (з газ.).

ПЕРЕГЛЯ́ДІТИ *див.* **перегляда́ти.**

ПЕРЕГЛЯДІ́ТИ, джу́, ди́ш, *док., кого, що, розм.* Оглядіти (у 2 знач.) все, багато чого-небудь або всіх, багатьох. *Поговоривши по телефону, Іван Васильович вивів Бобика, нагодував Мурку, переглядів курей...* (Остап Вишня).

ПЕРЕГЛЯДО́ВИЙ, а, е. Признач. для перегляду. *Вони сиділи в переглядовому кінозалі* (В. Собко); *Переглядове читання застосовують для попереднього ознайомлення з книжкою* (з навч. літ.); *Обійстя музею просторе, і можливість збудувати приміщення для експозиційного та переглядового залів є* (з газ.).

ПЕРЕГЛЯ́НЕНИЙ *див.* **перегля́нутий.**

ПЕРЕГЛЯ́НУТИ *див.* **перегляда́ти.**

ПЕРЕГЛЯ́НУТИЙ, *рідко* **ПЕРЕГЛЯ́НЕНИЙ,** а, е. Дієпр. пас. до **перегля́нути.** *Один* [корінець] *скидається на другий, один такий, як другий, так наче всі ті переглянуті вже купи були одним довгим, безконечним корінцем* (М. Коцюбинський); *Гість узяв Борисові зошити й, не дивлячись, поклав їх на столі, поверх переглянутих батькових* (І. Багряний); *Неясно пригадалися найкращі героїні перечитаних романів, переглянутих кінофільмів* (Іван Ле); *Для Комахи день замкнено в усталений розклад незмінно в певні години і хвилини повторених вулиць, .. прочитаних лекцій, перегорнених сторінок, списаних аркушів і переглянених студентських справ* (В. Домонтович); *Якщо непорозуміння сталося, то сумнівна справа може бути переглянута, не очікуючи протягом довгих років вердикту Європейського суду з прав людини* (з газ.); // **перегля́нуто,** *рідко* **перегля́нено,** *безос. пред.* — *Подивимось ще по других хатах. Треба, знаєте, щоб усе було переглянуто...* (Панас Мирний); *Адже наступного дня було виходжено весь острів, переглянуто кожен кущик, перевірено кожен човен, чи на своєму місці* (М. Трублаїні); *Коли їхні вірчі грамоти було переглянуто й черга дійшла до Тамари, вона рішуче підхопилась, виструнчено стала перед лейтенантом* (О. Гончар); *Судова система не буде нормально виконувати свої функції, якщо не буде переглянено ставлення до підбору кадрів до неї* (з газ.).

ПЕРЕГЛЯ́НУТИСЯ *див.* **перегляда́тися.**

ПЕРЕ́ГНАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перегна́ти.** *Передбачалось відновлення залізничного сполучення та повернення Українській Державі рухомого залізничного складу, перегнаного в Росію під час бойових дій на початку 1918 року* (з наук. літ.); *Перегнаних з-за Дніпра людей Самойлович хотів осадити в Слобідській Україні* (М. Грушевський); *Коли сонце знищилось.., радісним риком обізвалась худоба, перегнана через жар* (М. Коцюбинський); *По деякому часі мішки з нашими запасами добряче схудли, й гетьман послав за новими, й привезли чотирма підводами горілки перегнаної тридцать* [тридцять] *носаток та вісімдесят три кварти горілки анісової, шість барил вишнівки* (Ю. Мушкетик); *Удар голки. Вмазався. Серце скажено починає гнати кров по венах. Ефедрин, перегнаний через марганець. Чистяк* (О. Ульяненко); // **пере́гнано,** *безос. пред. До 10 вересня 1941 р., за неповними даними, на лівий берег Дніпра було перегнано понад 900 тис. голів великої рогатої худоби, 860 тис. овець, 114 тис. коней* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *Знов через рік п'єсу перегнано ще раз в цензурнім горнилі і нарешті дозволено до сцени* (Л. Старицька-Черняхівська).

ПЕРЕГНА́ТИ *див.* **пережаня́ти.**

ПЕРЕГНИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перегнива́ти.** *Щоб вона* [земля] *почала родити, мусив створитися тоненький прошарок, який зберігає в собі сонячну енергію. Прошарок цей називається гумусом. Він створився внаслідок перегнивання рослин, тварин та комах* (М. Руденко); *Органічний мул утворюється внаслідок перегнивання органічних речовин і решток водних організмів* (з наук. літ.).

ПЕРЕГНИВА́ТИ, а́є, *недок.,* **ПЕРЕГНИ́ТИ,** иє́, *док.* Згнивати повністю, перетворюючись на гнилизну. *Предметом особливої уваги має бути як тверда, так і рідка фракція органіки, різні органічні відходи, здатні перегнивати в компостних ямах чи кагатах* (з наук. літ.); *Потрапляючи в заболочений ґрунт, стовбури відмерлих дерев за умов відсутності кисню не перегнивали, а замулювались і за багато мільйонів років перетворились на кам'яне вугілля* (з навч. літ.); *Курган цей, мов книга, складений сторінками-пластівнями: шар землі, а під ним шар перецвілої трави морської, потім знову шар землі, під ним знову прокладка настеленої кимось трави, що й за віки не перегнила, лише цвіллю взялася* (О. Гончар); *Важливо, щоб з гноєм не вносилось насіння бур'янів. Слід надати гною можливість добре перегнити або застосувати гербіциди на буртах* (з навч. літ.); // *перев. від чого.* Руйнуватися, псуватися, гниючи. — *Ти хоч собі якесь шкарбоття справ, бо це вже перегнило від поту,* — *темніють злобою на білому виду жінки міднуваті очі* (М. Стельмах).

ПЕРЕГНИ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **перегни́ти.** *В куті, також майже зовсім у воді, купа трісок.., перегнилих на гній* (І. Франко); *Стояла густа і чорна, як дьоготь, вода, що пахла не то мазутом, не то терпкуватим душком перегнилої вільхової кориці* (Григорій Тютюнник); *Ріденькі пасма волосся, кольору перегнилого лика, гребінчиком спадали на бугорчасте надбрів'я* (М. Стельмах); *Варто іноді підживлювати вазон порцією свіжого ґрунту, а краще — гумусу, який можна легко добути з перегнилого листя чи трави на власній грядці* (з газ.); *На невеличкій платформі між камінням видно було поламану сухарину, .. навіть кавалки якихось перегнилих онуч* (І. Франко).

ПЕРЕГНИ́ТИ *див.* **перегнива́ти.**

ПЕРЕГНІ́ВАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., розм.* Перестати гніватися; пересердитися. — *Ти ще гніваєшся?* — *вдовиченко примирливо покліпує віями, на яких осів пилок дороги.* — *Та ні, перегнівався* (М. Стельмах); *Соломійка спершу надула губки, та швидко перегнівалася, сонечком зазоріла* (В. Лис).

ПЕРЕГНІ́Й, но́ю, *ч.* Складова ґрунту, утворена з перегнилих рослинних і тваринних решток унаслідок життєдіяльності ґрунтових мікроорганізмів; гумус. *Закріплений пісок швидко вкривався спеціальними рослинами. За кілька років на ньому почав з'являтися перегній* (Д. Бузько); *Щастя не горобець, щастя отут, у цих руках, м'язистих, мозолястих, найчистіших у світі руках, хоч дотикаються вони речей мовби й брудних: землі, глини, перегною* (П. Загребельний); *Особливе значення для підвищення родючості ґрунту має вміст у ньому перегною* (з навч. літ.); // *с. г.* Перегнилий гній (у 2 знач.). *Посіяли* [пшеницю] *по зеленому пару, кілька разів підгодували перегноєм та безводним аміаком, і, незважаючи на весняні примхи природи, вигналась вона, як очерет* (Микита Чернявський); *Андрій поміж безлічі запахів упізнав сморідок перегною* (Є. Пашковський); *Вітер перемінився,* — *дмухнув запахами перегною, гумовим духом пари, що йшла від свиней* (О. Ульяненко).

ПЕРЕГНІ́ЙНИЙ, а, е. Який містить у собі перегній. *Шарудять дорідні мохи, встеляючи срібло-сивими килимами перегнійну вогку землю* (Іван Ле); *У Болгарії для вирощування розсади впровадили суміші з перегнійної і дернової землі з додаванням 20 % перліту* (з наук. літ.); *Глибина оранки залежить від товщини перегнійного горизонту та сільськогосподарської культури, під яку обробляють ґрунт* (з навч. літ.).

ПЕРЕГНІТИ́ТИ *див.* **перегні́чувати.**

ПЕРЕГНІ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕГНІТИ́ТИ,** чу́, ти́ш, *док.* 1. *що.* Змінювати силу, спосіб стискування, спресовування чого-небудь. *Перегнічувати капусту;* // Надмірно стискати, спресовувати що-небудь. *Перегнічувати дошки.*

2. *кого, що, перен., рідко.* Не давати виявлятися повною мірою; тамувати (почуття, бажання і т. ін.). *Оліхвер вилаяв мене ні за віщо, ще й ударив,* — *я себе перегнітив: одійшов та й край* (Сл. Б. Грінченка).

ПЕРЕГНОЇ́ТИ *див.* **перегно́ювати.**

ПЕРЕГНО́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перегно́ювати.** *Риб'яча ворвань видобувається з чорної риби її перегноюванням; тваринна — з білухи, тюленя, моржа* (з навч. літ.).

ПЕРЕГНО́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПЕРЕГНОЇ́ТИ,** ою́, ої́ш, *док., що.* Гноїти (у 1 знач.) все або багато чого-небудь. *Відходи з елеватора (лушпиння та сміття з насіння), які вивозять на звалище твердих побутових відходів, можна було б здавати на виготовлення паливних пелет або ж перегноювати їх на компост* (з газ.).

ПЕРЕГНУ́ТИ *див.* **перегина́ти.**

ПЕРЕ́ГНУ́ТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перегну́ти.** *В боковій кишені піджака намацав* [Береза] *десять карбованців, двічі перегнутих* (М. Томчаній); *Григорій зупинився серед поля .. Жита,* — *неначе хто велетенським котком проїхався по них,* — *лежали на землі .. Стебла були перегнуті, але не переламані* (М. Стельмах); // **пере́гну́то,** *безос. пред. Так усе* [металеві конструкції] *переплетено, перегнуто, погнуто* (Остап Вишня).

2. *у знач. прикм.* Який перегнувся (у 2 знач.). *І знову поле, і знову перегнуті люди, могили, хутори, села, городи, і нудна та курна дорога...* (Панас Мирний); *Відповідала найдоросліша з них Любка Запорожець, їй одній чомусь здалося раптом, що цей перегнутий дядя зовсім таки миролюбна людина* (Іван Ле); *Брати зупинилися біля одного перегнутого шевця, який сидів на довбаному стільчику* (М. Стельмах); * У порівн. *Худий, високий, ніби аж перегнутий біля плечей, він* [хлопець] *схожий був на молодого бусла* (Василь Шевчук).

ПЕРЕГНУ́ТИСЯ *див.* **перегина́тися.**

ПЕРЕГОВІ́РНИЙ, ПЕРЕГОВО́РНИЙ, а, е. Признач. для переговорів. *Я навмисне вибрав такий маршрут, щоб пройти повз телефонну станцію, й зіграв наївного, здивованого простака — ти ж поглянь, міжміські переговорні автомати, гріх не зайти та не побажати мамі Любі спокійної ночі* (Ю. Мушкетик); *Тимур побачив двері з прозорого пластику, поруч з якими знаходився переговорний пристрій* (М. Кідрук); *Школа не вчить жорстким переговірним технологіям, хоч дитина їх потребує ще до вступу до школи* (із журн.).

(1) Перегово́рний (переговірний) проце́с *див.* **проце́с.**

ПЕРЕГОВІ́РНИК, ПЕРЕГОВО́РНИК, а, *ч.* Особа, уповноважена вести які-небудь переговори; парламентер (у 2 знач.). *Українська делегація у Петрограді на чолі з В. Винниченком протиставила російським переговорникам етнографічний підхід до визначення кордонів України* (з наук. літ.); *Турецький султан вважав своїм головним супротивником у Хотинському зіткненні саме запорожців. Він засилав до Сагайдачного переговорників: мовляв, "якщо вони перейдуть на бік турків, то зможуть розраховувати на створення власної держави зі столицею у Києві або Кам'янці-Подільському"* (з наук. літ.); *Благородні переговірники знехтували порадою Йова Борецького: той рекомендував пообіцяти королю брати заручників із католицької шляхти, якщо питання легалізації православної ієрархії не буде вирішено негайно* (з навч. літ.); *Аксіомою є принцип: що сильніші позиції матиме переговірник, то більше він зможе досягти* (з газ.).

ПЕРЕГОВІ́РНИЦЯ, ПЕРЕГОВО́РНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **переговірник, перегово́рник.** *Президент Єврокомісії Жан-Клод Юнкер назвав британську прем'єрку Терезу Мей безкомпромісною переговірницею* (із журн.); *У департаменті поліції міста Еверетт (США) працює етнічна українка з Одеси, яка стала успішною переговорницею зі звільнення заручників* (із журн.); *Переговірниця уточнила, що в списках на обмін є і військові, і цивільні особи, яких утримують на окупованих територіях* (з газ.).

ПЕРЕГОВО́РЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переговори́ти.** *Рауcліта ніщо не може здивувати в цій вже дуже давно продуманій і десятки разів переговореній з самим собою розмові* (В. Собко); *Гості мовчки слухали останні спалахи суперечок між друзями, не втручалися, бо й так уже все переговорене* (Р. Іваничук); // **перегово́рено,** *безос. пред. В'язальниці передрімали і тепер перемовлялися. Чи було коли все переговорено в них?* (К. Гордієнко); // *у знач. ім.* **перегово́рене,** ного, *с.* Те, про що переговорили. *Це була безглузда розмова. Ми поверталися до сотні разів переговореного, перетасованого, до того, що давно вже зрозуміли* (В. Лис).

ПЕРЕГОВО́РИ, ів, *мн.* 1. Розмова, бесіда для обміну думками або домовлення про що-небудь із кимсь. *З своєї брички Тарас почув переговори візника і, мабуть, станційного доглядача* (О. Іваненко); *Юрен дістав пластикову папку, де знайомі конверти лежали разом з оплаченими рахунками за телефонні переговори з Києвом* (Є. Кононенко); *Клод Брісо .. разом із Анн-Марі аналізував перехоплені переговори між чужинцями* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. Обговорення для з'ясування думок, настроїв сторін або укладення угоди. *— Я думаю нині ще йти до твоїх тюхольців для переговорів: хочу обіцяти їм тебе взамін за вільний прохід* (І. Франко); *Мирні переговори продовжаться до завтра* (Ю. Андрухович); *— Для мене несподіванка, що переговори вирішили вшанувати своєю присутністю перші особи всіх зацікавлених держав* (О. Авраменко, В. Авраменко).

Вести́ (прово́дити) / провести́ перегово́ри (перемо́ви, перемо́вини) *див.* **вести́; Зу́стріч (розмо́ва, перегово́ри** *і т. ін.)* **без крава́ток** *див.* **зу́стріч; Іти́ / піти́ на перегово́ри** *див.* **іти́; (1) Сепара́тні перегово́ри** — у міжнародному праві — переговори з противником, що провадяться однією державою або групою держав без відома або згоди її союзників і передують укладенню сепаратного миру. *На заході Європи наприкінці XVII ст. назрівала велика війна за так звану іспанську спадщину, яка зачіпала інтереси ряду європейських держав. У зв'язку з цим Австрія і Польща вели з Туреччиною сепаратні переговори про мир і підписали з нею мирний договір* (з наук. літ.); *Сторони домовились не вступати в сепаратні переговори та притягнути до союзу курфюрста Бранденбурзького* (з наук. літ.).

◊ **Сіда́ти / сі́сти за стіл перегово́рів** *див.* **сіда́ти.**

ПЕРЕГОВОРИ́ТИ *див.* **перегово́рювати.**

ПЕРЕГОВОРИ́ТИСЯ *див.* **перегово́рюватися.**

ПЕРЕГОВО́РНИЙ *див.* **переговірний.**

ПЕРЕГОВО́РНИК *див.* **переговірник.**

ПЕРЕГОВО́РНИЦЯ *див.* **переговірниця.**

ПЕРЕГОВО́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перегово́рювати** і **перегово́рюватися.** *Спочатку прийшов хлопець за рукописом, а невдовзі після його виходу в першій кімнаті почулися якісь розмови, щось ніби суперечка й переговорювання* (І. Франко); *Переговорювання сусідів.*

ПЕРЕГОВО́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПЕРЕГОВОРИ́ТИ,** орю, о́риш, *док.* 1. *перев. док., про кого — що, з ким і без дод.* Розмовляючи з ким-небудь про справи, домовлятися про що-небудь, з'ясовувати щось або говорити з ким-небудь недовго, поспіхом. *Хвилин з двадцять, а здалося, що з двадцять годин, переговорював з жандармським офіцером також і Зіґфрід. Навіть водив його до себе в вагон* (Олекса Ізарський); *— Цеї* [цієї] *ж весни обов'язково виберу час, переговорю з Інною, виясню ставлення її до мене* (Є. Кротевич); *Максюта переговорив з бетонницями, щось показав їм рукою в протилежний кінець майданчика* (О. Гуреїв); *"Нам потрібен тренер на перспективу. Але щоб про це говорити, спочатку треба зустрітися, переговорити і з'ясувати, що А. Шевченко думає з цього питання", — зазначив президент ФФУ* (з газ.).

2. *що, про кого — що і без дод.* Говорити з ким-небудь про все або багато чого-небудь. *За стаканом пива або чаю вони багато чого переговорювали між собою* (І. Нечуй-Левицький); *Того вечора Глущук і Артьомов багато чого переговорили про життя людей на світі* (С. Чорнобривець).

3. *тільки док., що і без прям. дод.* Закінчити розповідь або обговорення чого-небудь. *До вечора не переговориш усього, що там було!* (Г. Квітка-Основ'яненко); *На селі стало тихо. Переговорили люди... вирішили — схаменулась дівчина, за розум береться* (С. Васильченко); *А може, вони вже переговорили, і Петренко все зрозумів?* (М. Дашкієв).

4. *перев. док., кого, розм.* Говорячи більше за кого-небудь, примусити його замовкнути. — *Тебе, дівчино, як я бачу, й за рік не переговориш, а за два не переслухаєш, — каже Опанас* (Марко Вовчок); *Переговорити її було неможливо. Вона сипала по тисячі слів за хвилину* (І. Рябокляч); — *Тебе не переговориш, — насупився Стягайло* (В. Малик).

ПЕРЕГОВО́РЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПЕРЕГОВОРИ́ТИСЯ,** орю́ся, о́ришся, *док.* 1. *з (між) ким, про кого — що і без дод.* Обмінюватися словами, фразами; перемовлятися (у 1 знач.). *Народ, що досі переговорювався, зразу замер-затих* (Панас Мирний); *Переговорювалися баби, чекаючи, коли вийде делегатка* (В. Еллан-Блакитний); *Скоро почув якийсь стук, стишені голоси. Саверій насторожився. Переговорювалися двоє* (М. Малиновська); *Мужики тягнули пиво, грали в карти, хрумкотіли чипсами і ліниво переговорювалися* (А. Кокотюха); // Розмовляючи з ким-небудь про справи, домовлятися про що-небудь, з'ясовувати щось. *Чую, — з батьком переговорюються* [свати], *що прийшли до вашої милості од пана Ігната* (Марко Вовчок).

2. *розм.* Втомлюватися від надмірних розмов. [П а в л о:] *Мені от треба затягтися міцним чимсь, щоб у грудях відлягло, бо переговорився* (М. Старицький).

3. *заст.* Вести переговори (у 2 знач.). — *Коби борзо сонічко* [сонечко] *на небо, не так ми з ними* [монголами] *переговоримося* (І. Франко).

4. *тільки недок.* Пас. до **переговóрювати** 2. *Ішлося про центральний, фактично, московський контроль над ядерною зброєю, пізніше ці речі переговорювалися* (з публіц. літ.).

ПЕРЕГОДИ́ТИ, оджу́, о́диш, *док., розм.* Те саме, що **перечека́ти.** *Усовітував* [порадив] *тут один козак перегодити* (П. Куліш); *Наймичка перегодила трохи, вирядила крамарку до крамниці й постукалася до Пріськи* (Л. Яновська); *Юрчик зупинився, не добігши до коробочки, і вирішив перегодити, поки жабка піде собі далі своїм шляхом* (Н. Забіла).

ПЕРЕГОДІ́ВЛЯ, і, *ж.* Дія за знач. **перегодува́ти, перегóдовувати.** — *Що ж робити? — запитав Муфтик тремтячим голосом. — Що ж робити, аби від перегодівлі у Комірця почалось ожиріння?* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда); *Порушення встановленого режиму часто призводить до перегодівлі або недогодівлі поросят* (з наук. літ.).

ПЕРЕГОДО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перегодува́ти.** *Я сказав Біжу, щоб він виніс лантух ячменю коням (але не дуже розщедрювався — перегодований кінь може впасти на ноги)* (В. Шкляр); *Я поквапливо малюю страхітливого двоголового птаха, більш за все схожого на перегодованого геральдичного індика в ластах* (Ю. Іздрик); *Продавати ранній кавун завжди важко: українці вважають, що рання продукція "перегодована" хімією, тому небезпечна для здоров'я* (з газ.); *Перегодована видовищами столична публіка.*

2. *у знач. прикм.* Ситий, вгодований; який має повне тіло. *Він прибив до землі товстого, перегодованого джмеля* (І. Волошин); *Всією тяжкістю перегодованого свого тіла вдарила Махідевран знетямлену Хуррем* (П. Загребельний).

ПЕРЕГОДО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **перегóдований.** *При купуванні розсади можна зіткнутися з перегодованістю. Щоб саджанці мали вигляд сильних, їх активно підживлюють, але рослини в подальшому сформують тільки зелену масу, а квіткових бруньок не закладуть* (із журн.); *Перегодованість немовляти часто є результатом неконтрольованого штучного вигодовування* (з навч. літ.); * Образно. *Чи то нехіть до читання, чи небажання читати саме українською мовою, чи перегодованість темою війни .. зумовлює повну байдужість учнів до трилогії Олеся Терентійовича* [Гончара] (В. Неборак).

ПЕРЕГОДО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перегóдовувати.** *Недогодовування, як і перегодовування, негативно позначається на організмі тварин, підвищує собівартість продукції тощо* (з наук. літ.); *Перегодовування немовляти шкодить його здоров'ю* (з наук.-попул. літ.); *При здутті від перегодовування худобу напували огірковим розсолом чи олією або ж закріплювали їй в роті солом'яне перевесло й ганяли до сильного спітніння* (з навч. літ.).

ПЕРЕГОДО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕГОДУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що.* Давати надмірну кількість їжі, добрив і т. ін. *Медперсонал свідомо перегодовував нас невралептиками* [нейролептиками], *щоб спокійно жити серед ста божевільних* (В. Рубан); — *Забирайте його, не будьте дурнем! Кращого учня вам не знайти .. А на харчі не дуже витрачайтесь: його у нас не перегодовували, відколи він народився* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса); *Не рекомендується заливати і перегодовувати рослини, оскільки це може призвести до розвитку грибних хвороб і гнилей* (із журн.); — *Ти певен, Гарасю, що Сивко здоровий? Може, ти перегодував його? — Певно я не знаю, як коней годувати! У війську був конюхом* (Г. Пагутяк); * Образно. — *Та то він з тобою так говорив, бо ти його трохи перегодував своєю увагою* (Ю. Покальчук); // Надмірним харчуванням сприяти значному погладшанню кого-небудь. *Мяу не був визнаний найтовстішим котом у світі — Книга рекордів Гіннесса відмовляється фіксувати подібні досягнення, щоб власники домашніх тварин не перегодовували улюбленців* (із журн.).

ПЕРЕГОДО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕГОДУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. *діал.* Харчуватися певний час. *Князі руські з усею* [усією] *руссю виходять із Києва і йдуть .. в волості слов'ян, деревлян, дреговичів, кривичів, сіверян й інших слов'ян, підвласних Русі. Там перегодовуються вони цілу зиму, а в місяці апрілі* [квітні], *як розтає лід на Дніпрі-ріці, вертаються до Києва* (І. Франко); — *Коло хати в мене роботи що за нігтем, а то аби перегодуватися .. у добрих людей* (Л. Мартович).

2. *тільки недок.* Пас. до **перегóдовувати.** *Якщо риби в акваріумі перегодовуються досить часто, у них пропадає здатність до запліднення* (із журн.).

ПЕРЕГО́ДОМ, *присл., розм.* Те саме, що **згóдом.** — *Чужі жінки з базару йдуть, моєї немає. А ось перегодом бреде огородом* (П. Чубинський); *Через хвилину чутно замок цокнув. Загарчав засув, а ще трохи перегодом і хвіртка відчинилася* (Панас Мирний); *Тільки перегодом він збагнув, як безтактно з нею повівся* (І. Муратов); *Перегодом Марина знов виглянула у вікно, я забарабанив у скло* (Р. Андріяшик); *Андрій увихнувсь до соснини, натрощив оберемок зеленого гілля, і перегодом синюватий димок закуривсь над узвишшям* (Є. Пашковський).

ПЕРЕГОДУВА́ТИ *див.* **перегóдовувати.**

ПЕРЕГОДУВА́ТИСЯ *див.* **перегóдовуватися.**

ПЕРЕГОДЯ́, *присл., розм.* Те саме, що **перего́дом.** *Хлопці трохи помовчали, але перегодя знов почали балакати* (І. Нечуй-Левицький); *Трохи перегодя, коли від пожежі залишилися тільки червоні віхті на хмарах, з шляху почулося шалене теькання дзвоників* (М. Стельмах); *Перегодя з'явилося кілька киянок, і парубки з'юрмилися коло них* (І. Білик); *Перегодя я сів у крісло й висмалив кілька сигарет підряд* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера).

ПЕРЕГОЙДА́ТИ *див.* **перего́йдувати.**

ПЕРЕГОЙДА́ТИСЯ *див.* **перего́йдуватися.**

ПЕРЕГОЙДНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., що і без прям. дод., розм.* Однокр. до **перегойда́ти.** *Перегойднути колиску;* * Образно. *Знову регіт перегойднув усіма людьми* (М. Стельмах).

ПЕРЕГО́ЙДУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕГОЙДА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Гойдати всіх, все або багатьох, багато чого. *Сизуватий колос, затиснутий з двох боків списами остюків, перегойдує на тонких білих ниточках жовтозеленаві палички квіту* (М. Стельмах); *Ми йдемо набережною, пролітає білою торпедою стрімкий корабель на підводних крилах, і море довго перегойдує хвилю, лунко плеще об бетонні плити берега* (В. Яворівський); *Завдання хлопців на чолі зі старшим бояриним перегойдати в рядні всіх дружок (незаміжніх дівчат), а вони за це повинні кинути в рядно дрібні гроші* (з навч. літ.); // *безос. Марко гострим поглядом одразу схоплює все обличчя, на якому дивовижно поєднується владність і дрімотливість, всю сповнену гідності постать Безбородька, потім до краю дивується, відхиляється, а далі так заходиться реготом, що його аж перегойдує на костурах* (М. Стельмах).

ПЕРЕГО́ЙДУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПЕРЕГОЙДА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док.* Те саме, що **гойда́тися.** *Щільніше тулиться* [дівчина] *до хвіртки; тінь вишні .. перегойдується на її принадно заокругленому обличчі* (М. Стельмах); *Пересохлі кирзачі стукали один об один, голова перегойдувалася з боку на бік, як поплавок під вітром* (В. Яворівський); // Гойдатися на або в чому-небудь всюди, у багатьох місцях задля розваги. *У гарну погоду дитині, звичайно, хочеться цілий день гратися на вулиці, перегойдатися на всіх гойдалках, залізти на кожне дерево* (з газ.).

ПЕРЕГО́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переголи́ти.** *Новобранці з переголеними чубами ходять по городах* (Панас Мирний); *Коли ми увійшли в етапну хату, я, глянувши на людей з переголеними головами та почувши брязкіт ланцюгів, злякався і почав плакать* (М. Кропивницький).

ПЕРЕГОЛИ́ТИ *див.* **перего́лювати.**

ПЕРЕГОЛОСО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переголосува́ти.** *Якщо під час пленарного засідання голові обласної ради повідомляють про факт неособистого голосування депутата, то він повинен зупинити розгляд, результат голосування визнається недійсним, а питання порядку денного має бути переголосоване* (із журн.); *Спрощуються процедури, що регулюють функціонування Євросоюзу. Найбільші держави визнали можливість того, що їхні рішення можуть бути переголосовані* (із журн.); *Народний депутат заявив, що законопроєкт про реструктуризацію валютних кредитів буде переголосований* (з газ.); // **переголосо́вано,** *безос. пред. Конституційний суд Австрії визнав недійсними результати другого туру виборів президента країни. Цей тур виборів буде переголосовано* (з газ.).

ПЕРЕГОЛОСО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переголосо́вувати.** *Глава держави не підписуватиме законопроєкти, ухвалені парламентом з порушенням регламенту, тобто шляхом кнопкодавства, переголосовування по кілька разів за ухвалення того самого рішення* (із журн.); *Уже сьогодні ясно, що в деяких із виборчих округів не обійдеться без ще одного переголосовування* (з газ.).

ПЕРЕГОЛОСО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕГОЛОСУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що і без прям. дод.* Голосувати (у 1 знач.) повторно або заново, по-іншому. *Голосування було таємним, переголосовували чотири рази. Усе відбувалося об'єктивно, комітет працював дуже ретельно* (із журн.); *Колька нахабно шахрує: за ковзанку у нього виходить більшість. Обурені прихильники кіно протестують: — Переголосувати!* (М. Дашкієв); *Опозиційні фракції вимагають переголосувати постанови (зокрема про призначення суддів), які напередодні було ухвалено з численними порушеннями* (з газ.).

ПЕРЕГОЛОСУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переголосува́ти.** *Результати фальсифікованих виборів скасовано, призначено переголосування* (О. Забужко); *Афінська демократія характеризувалася такими рисами, як загальне (для громадян) виборче право, щорічне переголосування всіх законів і переобрання посадових осіб, виборність і оплата всіх посад, наявність інституту народних зборів* (з навч. літ.); *Опозиція, яка не брала участі в засіданні, з кулуарів безуспішно спробувала домогтися переголосування закону про регіональні мови* (із журн.).

ПЕРЕГОЛОСУВА́ТИ *див.* **переголосо́вувати.**

ПЕРЕГО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПЕРЕГОЛИ́ТИ,** олю́, о́лиш, *док., кого, що і без прям. дод.* 1. Голити всіх, багатьох або все, багато чого-небудь. *Переголювати новобранців.*

2. *тільки док., рідко.* Те саме, що **поголи́ти.** *Його недовго мордували В тюрмі, в суді, а в добрий час В кайдани добре закували, Переголили про запас* (Т. Шевченко).

ПЕРЕГО́МІН, мону, *ч.* Те саме, що **пере́гу́к.** *Аудиторія задоволено гурчала, і перегомін кількох десятків голосів зливався в джмеляче гудіння* (Олесь Досвітній); *Україно, Живий передзвоне Молотків і сокир, Гудків ранкових перегомоне!* (М. Рильський); *Обірвався на півслові лункий перегомін праників на Очеретянці* (Є. Доломан); *Не тільки символічний перегомін дат, а й уся структура, ідейне та художнє вирішення експозиції спрямовані на розкриття основної думки про те, що нинішній вектор розвитку України як суверенної демократичної європейської держави сформувався й отримав історичний імпульс у період Української революції 1917–1921 років* (з газ.); *На радість численних шанувальників фестивалю в Україні й поза її межами, перелік заходів кардинально не змінився, вони зможуть відвідати середньовічне місто ремісників, побувати на учті в Старій фортеці, послухати кобзарський перегомін, виступи етногуртів* (з мови реклами).

ПЕРЕГОМОНІ́ТИ, ню́, ни́ш, *док., розм.* 1. Закінчити гомоніти. *Офіцери.., переждавши, поки перегомонів гук вистрілів, покинули свої становища* (І. Франко); *Дзвінок перегомонів, учні й учениці забиралися виходити* (С. Ковалів); * Образно. *Але зрадлива хуртовина ще зовсім не притихла. Тільки принишкла на мить, щоб ще раз, тепер дійсно останній раз перегомоніти над лісом, ще раз перетрусити його нетрі* (Б.-І. Антонич); // Те саме, що **переговори́ти.**

— Може, він підсобить тобі сісти, як перегомоніти з ним, га? — І сама ж собі відповіла: — Перегомоню. А ти пий молоко та лягай хоч до полудня поспи — здоровіший будеш (Григорій Тютюнник); *Коли вже провели Старий рік, зустріли й привітали Новий і про все перегомоніли, десь ближче до третіх півнів настала черга довгоочікуваної поезії* (В. Чемерис).

2. *кого, що.* Гомоніти дужче від кого-, чого-небудь. — *Не хоче* [залізниця] *стикатися з потоком* [людей], *що жене скорим рухом біля неї .. Її сичання й шум намагається його перегомоніти* (О. Кобилянська).

ПЕРЕГО́НЕЦЬ, нця, *ч.* Те саме, що **перего́нник** 1. *Перед нами знову роль непокірного військового, знову роль втікача і знову — неперевершеного перегонця, якого зупинити можуть хіба надзвичайні обставини* (з газ.).

ПЕРЕГО́НИ, ів, *мн.* Спортивні змагання у швидкості їзди, плавання, бігу і т. ін. *Улаштовували* [козаки] *перегони на конях, об'їздили лошачків* (П. Панч); *Справжній зимовий сезон розпочинався, звичайно, в січні.., коли можна було ходити на лижах, влаштовувати на річці перегони на ковзанах* (В. Козаченко); *Джалапіта пішов на перегони і сів у перший ряд* (Е. Андієвська); *Полюють, грають на дудах, хороводять, кохаються з жінками, дивляться кінські перегони і змагання силачів* (П. Загребельний); // Гра, у якій гравці біжать наввипередки. *Один загін.., проїжджаючи попри якесь село, помітив дітей, котрі гралися в перегони* (Ю. Андрухович); * Образно. *У голові бавляться в перегони думи* (У. Самчук); // *перен.* Змагання і боротьба в чому-небудь. *Він сказав слова, які сьогодні вже раз були сказані: — Ці перегони натомили тебе й мене, але мусимо зціпити зуби й бігти, коли завдалися добігти до кінця* (І. Білик); *Проминули виборчі перегони, і все ізнову принишкло, може, до наступної виборчої кампанії* (із журн.).

○ **(1) У перего́ни,** *у знач. присл.* — наввипередки. — *Чи ти, чоловіче, з глузду зсунувся? — скрикнула Їжиха. — Та з Зайцем хочеш у перегони бігати?* (І. Франко); *Накритий стіл, в куті дідух, Пустують в сіні діти. Знайшли собі свистун-горіх І свищуть в перегони* (Б. Лепкий); *Навпростець по небі білі хмари в перегони* (Б.-І. Антонич).

ПЕРЕГО́НИТИ *див.* **переганя́ти.**

ПЕРЕГО́НКА, и, *ж., спец.* Те саме, що **перегі́н** 2. *Перегонку й конденсацію колоністи робили бездоганно, отож 20 травня, через дванадцять днів після початку всього процесу, інженер дістав дуже сильний реактив, який він планував використати з різною метою* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); *Для очищення рідких речовин від нелетких домішок застосовують перегонку (дистиляцію)* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕГО́ННИК, а, *ч.* 1. Учасник перегонів; перегонець. *У міській раді відбулася церемонія нагородження кращих перегонників і організаторів автомобільних змагань Харківської області* (з газ.).

2. Той, хто переганяє автомобілі з однієї країни в іншу для перепродажу. *Перегонники зі стажем говорять, що нині спостерігається більший попит на нові авто з салонів, тобто відбувається зміщення інтересу автолюбителів у бік нових транспортних засобів* (з газ.); *Штраф і конфіскацію отримав перегонник з Берестя, який ввіз у Білорусь сім авто замість одного за документами* (з газ.).

3. Те саме, що **перегі́нник.** *Якщо потрібно отримати фруктовий, квітковий віскі, перегонник почне збір свіжого спирту при 75 % і зупинить при 68 % міцності* (із журн.).

ПЕРЕГО́НО́ВИЙ, а, е. Признач. для перегонів. *На одному з поворотів і Сахно побачила погоню. Не далі ста метрів наздоганяла її довга перегонова машина* (Ю. Смолич); *Зоня викидала ногу перед себе, як перегоновий кінь, наче за кожним кроком виставляла її комусь напоказ* (Ірина Вільде); *Ще раз, ще раз — тонко співають перегонові кола на твердому шляху, ще один закрут, ще один, і вже зараз виблисне ліворуч срібна стяжка Стрийського шосе* (О. Лисяк); *У 1929 р. автомобіль спеціальної конструкції розвинув швидкість 370 км за годину. А в 1932 р. на перегоновій машині було перевершено і цей рекорд* (з наук.-попул. літ.); // Який займається організацією перегонів. *У разі потреби складається додатковий звіт. Картку підписує довірена (відповідальна) особа та інспектор, після чого вона подається в Перегоновий комітет* (з мови документів).

ПЕРЕГОРА́ТИ *див.* **перегоря́ти.**

ПЕРЕГОРІ́ЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **перегорі́ти.** *На столику у фарфоровому позолоченому зільничку — жмут темних, мов на уголь перегорілих, рож...* (С. Васильченко); *На покуті, на почесному місці, сидів гість — низенький, товстенький чоловічок, з маленькими, сміхотливими оченятами, де, здавалося, написано було, як то йому любо курити свою коротеньку люльку, щохвилини спльовуючи і притоптуючи пальцем перегорілий уже на присок тютюн, що з неї вилазив* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя); *Не раз іще гостей з звірячими очима, що гірше татарви часів перегорілих, чекатиму до себе* (М. Хвильовий); *Знала* [Олена], *що не відає ні закону, ні покону перегоріла на зненависть жіноцька любов* (О. Забужко).

2. Який закінчив, перестав горіти. *Огонь у печі потухав; перегоріле угілля тліло, та вже не давало того світу* (Панас Мирний); *Перегорілі поліняця тихим шелестом розсипаються в грубці* (М. Івченко); *Недалеко від мене згасало багаття, — ще виднілися обвуглені кінці перегорілих посередині колод упереміш із попелом від хмизу* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса); * Образно. *Мені здалося, що слова "зустрічного бою в лісі" комбат вимовив з гіркою, уже присипаною попелом перегорілого болю іронією* (Є. Доломан); // *у знач. ім.* **перегорі́ле,** лого, *с.* Те, що перегоріло, згоріло, зіпсувалося внаслідок термічної обробки. *Заходжу в загальну кухню, ставлю на вільну електроплиту чайник, із каструлі, що поруч, смердить перегорілим* (А. Дністровий).

3. Який зіпсувався від надмірного нагрівання, довгого горіння. *Там, де баби кричали похриплими голосами: "Сластьони, сластьони!", тхнуло перегорілою олією* (П. Панч); *Тільки коли .. кухня заповнилася запахом газу і перегорілого кавового зерна, Макар отямився, вимкнув плиту* (Люко Дашвар).

4. Який став перегаром (у 2 знач.). *Канушевич почув разом із сміхом гіркий, неприємний запах перегорілої горілки* (Г. Коцюба); *Здавалося* [Орисі], *начебто .. вона вже сидить за кермом трактора. Навіть .. вловлювала запах перегорілого гасу* (Д. Бедзик); *Омелько дмухнув на залишок ґноту, і по хліву поплив медовий димок перегорілого воску* (Ю. Логвин); // Такий, у якому чути запах перегару. *В пивній стояв гомін і стояв дим. Пахло п'яним запахом. Запах був різкий, перегорілий і одразу ж п'янив голову* (М. Хвильовий); *Війнуло звідти* [з бункера] *на бійців тяжким перегорілим повітрям, немов видихнутим з єдиних людських легенів* (О. Гончар).

ПЕРЕГОРІ́ТИ *див.* **перегоря́ти.**

ПЕРЕГО́РНЕНИЙ, ПЕРЕГО́РНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перегорну́ти.** *Стріла з тріском врізалася в перегорнутий стіл* (Д. Білий); *Короткий кашель... скрипне стілець, шелесне перегорнута сторінка — і здається, десь під дрімотами заворушиться хтось інший, невсипущий* (С. Васильченко); *Змінюючи плани, він тяжко відчував на собі владу колишніх спільників. Він ніяк не міг себе примусити віднести Левкові книжки, що були вже прочитані чи хоч перегорнені* (В. Підмогильний); *У рідній мові чується голос предків, у ній відлунюють перегорнені сторінки історії свого народу* (Б. Антоненко-Давидович); *Перегорнуте вдвоє полотнище парашута правило всім одночасно і за простирадло, і за ковдру* (Іван Ле); *Вона витягла з-за пазухи папірчик, перегорнутий вчетверо, урочисто розгорнула, потримала догори ногами й тицьнула мені в руку* (П. Запаренко); // **перего́рнено, перего́рнуто,** *безос. пред. Останній аркуш досьє перегорнуто, у голові пусто, і пляшка горілки нічого не змінила в його настрої* (О. Ульяненко); *Тренера звільнили з посади наставника німецької футбольної команди. Але сторінку перегорнено, сумувати за тим, що сталося, мабуть, не варто* (із журн.).

ПЕРЕГОРНУ́ТИ *див.* **перегорта́ти.**

ПЕРЕГО́РНУТИЙ *див.* **перего́рнений.**

ПЕРЕГОРНУ́ТИСЯ *див.* **перегорта́тися.**

ПЕРЕГОРО́ДА, и, *ж.* Те саме, що **перегоро́дка** 2. *Сам він був найвільнолюбивіший чоловік на весь повіт, не знав ні в чому ніяких перепон і перегород...* (Панас Мирний); *Розлука, ніби той мур, розвалилася нараз, але зараз же виросталa якась нова, ще гірша перегорода, свідомість, що Данило важко недужий, що вони можуть розлучитися навіки* (Б. Лепкий); *Григорій з подивом помітив, як заблищали дівочі вії. І ті притінені сльози зломили усі гнітючі перегороди, наблизили до нього, зробили милішими дрібні риси смаглявого чистого обличчя* (М. Стельмах); *З путі зникає постать Азазеля. Тікає дух пустині... Я іду, Хоч він мені будує на біду Високі — до небес — перегороди...* (Д. Павличко); *На Лівобережній Україні дуже довго державсь в народі погляд, ніби велика революція Хмельниччини скасувала всі суспільні перегороди й перетворила українське суспільство в якийсь соціальний моноліт* (з наук. літ.).

ПЕРЕГОРО́ДЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перегороди́ти.** *Хати Кайдашенків стояли дуже близько одна коло одної, а їх городи були перегороджені тільки поганеньким тином* (І. Нечуй-Левицький); *Тут, де Борислав, була колись турецька фортеця.., а весь Дніпро був перегороджений залізними ланцюгами* (О. Гончар); *Вікна повибивані, двері напівodчинені, сіни перегороджені сніговим заметом* (М. Сиротюк); *Вхід до дзвіниці чомусь був перегороджений фірою* (М. Матіос); *Коридор, який вів до цих кабінетів, був перегороджений масивними металевими воротами із важкою засувкою* (Н. Сняданко); // **перегоро́джено,** *безос. пред. Нижню частину цих ванночок було перегороджено дощатою заставкою — так, аби розпечене на вогні каміння, викладене за нею, не попекло ступні того, хто купається* (І. Карпа); *Підходять королівські слуги до віконця, віконце перегороджено залізом* (з казки); *Проминули Перекопську фортецю, аж зирк — темним валом перегороджено Перекоп, буцім із землі той вал виріс: ні птах його не перелетить, ні звір не перескочить* (В. Дрозд).

2. *у знач. прикм.* Розділений на частини. *Дві товаришки з її бригади, з якими вона мешкала за стіною, у перегородженому бараці, були дома* (Г. Коцюба); *Колись давно наша сім'я тривалий час жила в перегородженій кімнаті: з однієї великої батьки зробили дві, щоб дати дітям видимість самостійного житла* (М. Матіос).

ПЕРЕГОРО́ДЖУВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для перегороджування. *До об'єктів, призначених для управління водними ресурсами, а також для запобігання шкідливій дії вод, відносять земляні греблі та дамби, причали, водоскиди, водозабірні, перегороджувальні, рибозахисні та інші споруди* (з мови документів); *З метою скорочення коштів, що йдуть на оплату вартості спожитої електроенергії насосних станцій, на перегороджувальних спорудах було встановлено сонячні батареї* (із журн.).

ПЕРЕГОРО́ДЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перегоро́джувати.** *Довжина перегороджуваних приміщень досягає сотень метрів, а висота секцій — понад 10 метрів* (з наук.-техн. літ.); *Архітекторка спроєктувала будівлю як серію перегороджуваних шестигранних осередків* (із журн.).

ПЕРЕГОРО́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перегоро́джувати** *і* **перегоро́джуватися.** *Технічні досягнення пізньонеолітичної доби дозволяли виготовляти та використовувати сіті, ятери, застосовувати різні способи перегороджування вузьких річок, річкових рукавів* (з наук. літ.); *Водосховища створюються звичайно в річкових долинах перегороджуванням русла річки греблею* (з навч. літ.).

ПЕРЕГОРО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕГОРОДИ́ТИ,** роджу́, ро́диш, *док., що.* 1. Ставлячи стіну, тин і т. ін., розділяти приміщення, простір на частини. — *Ще є одні двері, прошу вас, — показав Спихальський на темну дерев'яну стіну, що перегороджувала колибу, мабуть, навпіл* (В. Малик); — *Недавно перегородив здорові старинні сіни стіною й зробив кімнату для дочок, — сказав отець Харитін* (І. Нечуй-Левицький); *В будинку довелося розташуватися по-новому. Велику кімнату вирішили перегородити на дві частини* (М. Трублаїні); * Образно. *...Чому я не перегородила серце на одну розумну — тверезу — частину, а другу не залишила вільною?!* (М. Матіос).

2. Улаштовувати, споруджувати перепону для припинення руху, пересування кого-, чого-небудь. *Інколи дорогу* [в підземеллі] *перегороджували масивні металічні двері* (О. Бердник); *Хоробрі русини Широкі поля червоними щитами перегородили, Собі чести добуваючи* (Панас Мирний); *Один з них, саженного росту сибіряк-вусач, обернувся і, перегородивши багнетом дорогу полоненому, вп'явся очищами в німця* (Григорій Тютюнник); // Бути, ставати перепоною, що заважає рухові, переміщенню кого-, чого-небудь. *Вузенькі, але глибокі протоки між маленькими озерцями перегороджували шлях* (М. Трублаїні); *Найбільші сосни і дуби валились на землю, перегороджували дорогу машинам* (Ю. Збанацький); *Далекий ліс, що перегороджував поле суцільною зеленою стіною, швидко наближався* (В. Малик); — *А ви куди поспішаєте? — Зорина перегородила юнакові дорогу* (Я. Гримайло); — *Ущелину завалило зовсім. Туди скотилася ціла гора, перегородила потік високою греблею. І тепер там набирається озеро* (А. Дімаров); // *перен., рідко.* Перешкоджати здійсненню чого-небудь. *Аж тепер йому стало ясно, що се за реформа, і він постановив собі, не тратячи часу, перегородити премудрий план пана маршалка* (І. Франко).

ПЕРЕГОРО́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕГОРОДИ́ТИСЯ,** роджу́ся, ро́дишся, *док.* 1. Ставлячи стіну, тин і т. ін., відділяти кого-, що-небудь від кого-, чого-небудь. — *Ми, Сидоре Мироновичу, будемо жити мирно. Поділимося, переріжемо все навпіл і перегородимося* (Б. Харчук).

2. *тільки недок.* Пас. до **перегоро́джувати.** *В найдальшому кінці воно* [приміщення] *перегороджувалося брудною запоною, яку на знак Джюзел-аги поквапливо віддерли набік його помічники* (П. Загребельний); *Телята перегороджувалися від овець, оскільки перебування телят і овець в одному просторі могло призвести до загибелі телят* (з наук.-попул. літ.); *Потім кит закриває рота, й ротова порожнина перегороджується пластинками — так званим китовим вусом* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

ПЕРЕГОРОДИ́ТИ *див.* **перегоро́джувати.**

ПЕРЕГОРОДИ́ТИСЯ *див.* **перегоро́джуватися.**

ПЕРЕГОРО́ДКА, и, *ж.* 1. Легка, некапітальна стіна, що розділяє приміщення, простір на частини. *Од кахляної грубки до другої стіни йшла .. перегородка і одгороджувала хату од кімнати* (О. Стороженко); *Бриг розподілено на дві частини: глуха перегородка знизу й до палуби відокремлювала на кормі каюти для начальства, залишаючи багато місця для команди на палубі й в кубрику* (Ю. Яновський); *Вона не знала, що перегородка між її кабінетом та підсобним приміщенням тоненька, мов картон* (І. Роздобудько); *Комірчина, де одбував свою покуту брат Пуччо, стояла постінь із жінчиною спальнею, а перегородка між ними була досить тоненька* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // Невисокий бар'єр, стінка, що відгороджує, відокремлює одну частину приміщення, простору від іншої. *Маруся ближче підсунулася до низенької перегородки і почала говорити* (А. Хижняк); *Найбільше на приватність в офісах впливає зонування, тобто перегородки між робочими місцями. Для цього не потрібно ставити височенні ламіновані плити у зріст людини* (із журн.); // Те, що розділяє вмістище, порожнину на частини. *Як оженився я, дав мені тесть в придане торбу з сьома перегородками* (Номис); *Перегородка між двома передсердями має отвір, який заростає на другий тиждень після народження* (з навч. літ.).

2. *перен.* Те, що відділяє, відокремлює одного або одне від одного, є перепоною між ким-, чим-небудь. *Вони так і розлучилися б сьогодні, лишивши в своїх серцях почуття гіркого жалю, якби не було цієї ночі, що потрощила всі перегородки* (П. Колесник); *Поневолену істоту від її пана відділяє дуже тонка перегородка: підсвідомо в обох виникає запитання — чому між ними саме такі стосунки?* (Г. Пагутяк).

△ **Ви́кривлення носово́ї перегоро́дки** *див.* **ви́кривлення.**

ПЕРЕГОРО́ДНИЙ, а, е. Стос. до перегороджування. *Для виробництва блоків ми обрали механізовану установку для виробництва стінного, перегородного бетонного каміння, тротуарної плитки й інших виробів* (з наук. літ.); *Збирання перегородних конструкцій можна здійснювати прямо на об'єкті без використання спеціального дорогого обладнання* (з газ.); *Маючи на бокових сторонах розрізи, перегородний блок забезпечує ідеальну лінію на стовпчику* (з мови реклами).

ПЕРЕГОРО́ЖА, і, *ж.* 1. Пліт, що переділяє подвір'я, город і т. ін. на частини. *Часом селяни, заощаджуючи камінь, беруть для противаги просто деревину з грубим відземком. Зрештою, кожна перегорожа має свої відмінності залежно від особистої вигадливості господаря* (Т. Воронович, пер. з тв. О. Бальзака); — *Де ж наша панночка?* — *Хтозна! Я заглядав до всіх хатин у селищі й ніде ані сліду не завважив .. Розвідник оглянувся .. і з удаваною ведмежою незграбністю подерся на перегорожу* (Р. Доценко, пер. з тв. Ф. Купера).

2. Те саме, що **перегоро́дка.** *Низька мармуряна* [мармурова] *перегорожа відділяє олтар, олтарну абсиду оббігають кам'яні лавки* (М. Грушевський); *Середину чайки виробляють з перегорожами й поперечними брусками, потім смолять* (з наук. літ.); *У передвівтарних перегорожах та ківоріях використовувався скорочений варіант капітелі — з одним ярусом листя* (з наук.-попул. літ.); *В громаді, поділеній класовими перегорожами, роз'єднаній фетишем "мого" і "твого", іншого закону й не може бути* (С. Єфремов).

ПЕРЕ́ГОРОК *див.* **пере́гірок.**

ПЕРЕГО́РТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перегорта́ти.** *Коли пригадував зараз минуле, так і здавалося Артемові: мовби це лист за листом перегортає він велику мудру книгу життя, уже колись перегортану разом із батьком* (А. Головко); *Перегортана величезна кількість літератури на цю тему, багато переосмислено. Я зрозуміла, що найдорожче, що у мене є, — це я сама* (з газ.).

ПЕРЕГОРТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перегорта́ти.** *У формах відбувається самопресування сирного зерна впродовж двох годин з одноразовим перегортанням. Наприкінці самопресування проводять маркування сиру пластмасовими чи казеїновими цифрами* (з навч. літ.); *Перед перегортанням млинці смажать до утворення бульбашок* (з газ.); *Коробов одразу ж полишив звичне перегортання книг, що, мабуть, провадилося для годиться, й метнувся до скриньки* (М. Руденко); *Він усівся у крісло, в якому до нього сидів Артур, і гортав той самий журнал, якби поряд була секретарка Артура, Оскар неодмінно отримав би чай або каву, але на мене це перегортання не діяло* (Л. Денисенко); *Зазвичай фігури оригамі складають без розрізів з квадратного аркуша паперу шляхом його перегортання* (із журн.).

ПЕРЕГОРТА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідко* **ПЕРЕГО́РТУВАТИ,** ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕГОРНУ́ТИ,** орну́, о́рнеш, *док.* 1. *кого, що.* Повертати, перекидати з одного боку на другий. *Шторм лютував, ніби велетенські руки перегортали в воді каміння, не жаліючи сили* (Ю. Яновський); *Старий бакенщик не поїхав додому. Йому ще треба на бакени. Він сів на колоді біля вогню і почав тихо перегортати палицею згасаюче вугілля* (Ю. Мокрієв); *Вони готові перегортати гній, збирати полуниці з ранку до ночі під палючим сонцем, доглядати невиліковних хворих, мити, чистити і драїти тисячі підлог* (І. Роздобудько); *В залі було так тихо, що, коли завполіт перегорнув на другий бік заяву, вона голосно шаркнула* (Г. Епік); *Тітка взяла від нього і поклала в шухляду залізного карбованця, тугіше стягнула на попереку пухову хустку, розчепіреними пальцями перегорнула в духовці каштани* (Є. Пашковський); *Хваткі пальці перегорнули Оксану на спину — над сірим від жаху обличчям дівчини схилилося перекручене спотворене обличчя з гачкуватим носом, червоними і глибоко запалими очима* (Д. Білий); // *що.* Повертати, перекидати один за одним, по черзі; гортати (звичайно сторінки книги, зошита, альбому і т. ін.). *Книжки пішли по руках. Їх перегортували, роздивлялись гарненькі малюнки* (І. Нечуй-Левицький); *Поет механічно перегортав листочки в своєму рукописі* (Леся Українка); *Вася підійшов до стола, перегортає розгорнуту книжку* (І. Микитенко); *Сокіл перегорнув кілька сторінок своєї записної книжки* (В. Владко); // *що, розм.* Перекидаючи сторінки, швидко, поверхово

прочитувати, переглядати (книжку, рукопис і т. ін.). *Він перегортав і перечитував десятки книжок, довідників* (Д. Ткач); — *Ти знаєш, що таке тайфун? Коля кивнув головою. — Ні, хлопче, не знаєш і навіть не уявляєш! — старий розкрив папку і почав швидко перегортати фотокартки, на яких було зафіксовано картини руїнницької дії урагану* (М. Дашкієв); *Він зачекав, поки не перестало калатати серце, і поволі, ніби забавляючись, став перегортати папери на столі. Нічого вартого уваги не було* (Р. Андріяшик); — *Спробуй лише, графе, перегорнути дотеперішнє видання цього Калиновича, — мовив дальше граф Адольф, — сам переконаєшся, з якою чортівською вмілістю воно ведене* (І. Франко); // *що, перен.* Згадувати що-небудь (звичайно давноминуле). *Перегортаєм літописні дати, Перевертаєм давнини пласти — До зробленого щоб своє додати* (П. Дорошко).

2. *що.* Перебирати одне за одним, перериватп все з якоюсь метою, в пошуках чого-небудь. *Ватя довго щось перегортала в саквояжі* (І. Нечуй-Левицький); *Довго, до самої ночі, Магазаник перегортав залізяччям своє попелище .. Але скарбу так і не знайшов* (М. Стельмах); *Хлопець перегортає своє багатство, доповнює його двома книжками й неохоче замикає ящик* (В. Козаченко); *Легше діждатися, щоб учитель розказав, показав, звідки переписати, перемалювати щось для реферату, ніж самому перегорнути купу товстих і не завжди цікавих книг* (з навч. літ.); // Перевертати, перекладати на інший бік (звичайно сіно, траву). *В кутку хтось шелестів, неначе перегортав солому* (І. Нечуй-Левицький); *Після перепочинку знов взялися жінки перегортати свіже сіно* (Ю. Логвин); *Славко перегортає покоси, щоб сіно краще висихало, а Жако бігає за ним слідкома й посвистує* (М. Слабошпицький); *Плоди в міру їх підсихання обережно перегортають* (з наук. літ.); // Розгрібаючи, перемішуючи і т. ін., перекидати з місця на місце (що-небудь сипке). *Серед спустошеного виноградника* [винограднику] *стояв робітник, байдужно перегортаючи ломакою попелючий жар* (М. Коцюбинський); *Люди на току Пшеницю перегортують сипку* (М. Рильський); * Образно. *Вітер пустелю Перегортає* (Л. Первомайський); *Льоня одразу поліз купатися. Дівчата лежали поруч, перегортаючи білий сухий пісок* (В. Собко); // *перен.* Переорювати все по черзі (звичайно земельні масиви). *За допомогою своєї майстерні він зможе убезпечити себе достатнім реманентом, щоб перегорнути .. землі, на яких незабаром забуяє благородне море хлібів* (С. Добровольський).

3. *що.* Згинати, перегинати (вдвоє, під кутом і т. ін.). *У процесі декорування виріб слід перегортати навпіл по довжині, суміщаючи зрізи, та сколювати шпильками* (з навч. літ.); — *Певне трусити будуть, — промовив він та мерщій за зшиток, ухопив його з стола, перегорнув удвоє* (Панас Мирний); *Скинув* [Стьопа] *капелюшок і, перегорнувши його вдвоє, витер обличчя ним* (А. Головко).

(1) Перегорта́ти / перегорну́ти сторі́нку (сторі́нки́) — проминати що-небудь, позбуватися чого-небудь якнайшвидше. *Він замовк, бо йому, видно, важко було перегортати чорну сторінку свого життя* (С. Скляренко); *В його житті відкрилась найстрашніша сторінка, і він квапився перегорнути її* (Ю. Бедзик); *Здійснивши в 1944 р. наймасштабнішу в історії Криму акцію масової депортації автохтонного населення, радянська влада перегорнула, як вважала на той час, останню сторінку в тривалих маневрах із місцевими етнічними громадами* (з наук. літ.).

◊ **Перебира́ти (перегорта́ти, перетру́шувати) / перебра́ти (перегорну́ти, перетруси́ти) у па́м'яті (в голові́, у ду́мці)** *див.* **перебира́ти.**

ПЕРЕГОРТА́ТИСЯ, а́ється, *недок.*, **ПЕРЕГОРНУ́ТИСЯ,** о́рнеться, *док.* 1. Повертатися, перекидатися з одного боку на другий. *Коли .. сторінка перегорнулася, жінка нечутно, мов тінь, нахилилася й поцілувала мене в чоло* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса); * Образно. *Яка це радість взятися вперше весною за весло, коли ріка перегортається в сонці* (О. Гончар); *День, уже надвечірній, несподівано перегорнувся дном догори* (Олекса Ізарський).

2. *тільки недок.* Пас. до **перегорта́ти.** *Швидко перегортаються сторінки древньої повісті временних літ, в них повідається про події давно минулих днів, возвеличується князь Василь-Володимир* (С. Скляренко); *Їй наплювати на все на світі.., доки палає свічка, доки перегортаються сторінки альбому з репродукціями старих італійських майстрів* (К. Москалець).

ПЕРЕГО́РТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перегорта́ти, перего́ртувати.** *Тихо, сумно, сонно... Хіба жандар, цокнувши острогами, порушить оту сонну тишу або замутить ті лопотання перегортуваних листочків* (Панас Мирний); *В уяві йому виплив розкішний вестибюль бібліотеки і та особлива затишність читального залу, де чутно тільки тихе шелестіння перегортуваних сторінок* (І. Багмут); *Любов до читання народжується на колінах у батьків, у заспокійливій інтонації голосу матері, яка читає улюблену казку щовечора, у ритмічному погойдуванні крісла-качалки й затишному шелесті потертих сторінок, перегортуваних одна за одною* (із журн.).

ПЕРЕГО́РТУВАТИ *див.* **перегорта́ти.**

ПЕРЕГОРЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док., розм.* 1. Горюючи, перебути якийсь час. *Але якось воно буде. Якось вони та перегорюють той час* (У. Самчук).

2. Пережити горе. *Пройшовши чорні спокуси і перегорювавши втрати, знедолена душа і зневажена вкрай раптом поглядає — незмертвима* [незнищенна] (В. Барка); *Жінці, яка втратила дитину на пізньому терміні вагітності, необхідно перегорювати цю трагедію* (з навч. літ.).

ПЕРЕГОРЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перегоря́ти.** *Бак-накопичувач стабілізує роботу твердопаливного котла і дає можливість системі функціонувати навіть після перегоряння палива* (з мови реклами); *Пристрій для захисту електроламп від перегоряння призначено для подовження терміну служби освітлювальних ламп накалювання і люмінесцентних ламп* (з навч. літ.); *Через професійне перегоряння ви можете проміняти корисні звички на шкідливі й опинитися в замкнутому колі* (з навч. літ.); *Останнім часом психологи радять розтягувати процес відлучення від грудей на 2–3 місяці. Цей спосіб уважається сприятливим і для мами, оскільки передбачається поступове перегоряння молока* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕГОРЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідше* **ПЕРЕГОРА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕГОРІ́ТИ,** рю́, ри́ш, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Закінчувати, переставати горіти. *Я помітив, що ліс у тому місці, звідки починалася пожежа, вже перегорів* (Ю. Збанацький); // Згоряти до кінця, повністю. *Вивалили з казана його* [Грицькове] *обгоріле тіло .. Хто зна, що завтра другому не прийдеться .. віддати частину і свого жиру на прибуток хазяїнові? А там воно* [тіло загиблого] *піде на світло і вдруге перегорить уже в свічці* (Панас Мирний); *Молодиця мовчки, але з тремтячими губами, перехрестилась тричі, схопила рогач із лялькою і запхала до палаючої печі. Василеве волосся миттю перегоріло, і лялька провалилась у жар!* (Ю. Логвин).

2. *тільки 3 ос.* Підгоряючи, згоряючи, псуватися. *Коли в сплав криці попадає чужорідний матеріал — він перегоряє, не витримує гарту* (В. Еллан-Блакитний); [Г а п к а:] *Ох, курча в печі перегорить; піти відсунути* (В. Самійленко).

3. *тільки 3 ос.* Псуватися від надмірного нагрівання, довгого горіння. *Не помічав* [Степан] *ані розетку з оголеними дротами, що звисала зі стіни над головою, ані торшер, у якому постійно блимали і перегоряли лампочки* (Г. Вдовиченко); *Коли у відпаяній трубці перегорить катод або розплавиться анод, то такою трубкою вже не можна користуватися* (з наук. літ.); // Ламатися, переламуватися в місці надмірного нагрівання. *Пекли кислиці вони на прутиках у жару. А Петьчин прутик перегорів, і кислиця десь у жару загубилася* (А. Головко); * У порівн. *Оружжя козацьке пощербилося рублячи — отже й задзвеніло востатнє* [востаннє] *й розпалося, як перегоріло* (Марко Вовчок).

4. *перен.* Бурхливо виявившись, зникати, проходити (про почуття, переживання і т. ін.). *Він відчував, як потухає в ньому огонь, як перегоряє на холодний попіл навіть його хвилювання* (Ю. Мушкетик); *Відколи вже все те перегоріло, перетліло, а й досі, як інше згадаєш, то за плечима й морозом, і вогнем всипне* (Марко Вовчок); // Заспокоюватися, втамувавши свої почуття, бажання і т. ін. (про людину). *Його* [Сірка] *порубцьовану душу могло легко поранити одне необережне слово. Надто кинуте кимось із товаришів. Тоді спалахував, як порох од іскри. Одначе швидко перегоряв, перший ішов миритися* (Ю. Мушкетик); [М а р х в а:] *Молода, каже, як молода: ще не осілася, не перегоріла, часто її гріх путає* (Панас Мирний); *Усе в собі тамує* [Іван], *а вже коли перегорить, відстоїться, тоді, може, колись і розкаже* (В. Кучер); *Він, схоже було, — перегорів. Але примусив себе працювати далі* (Олекса Ізарський); // Проходити марно, не лишивши сліду (звичайно про нещасливе життя). *Микола .. тихо промовив, махнувши рукою: — Все померло, й сліду не зосталось. Марно перегоріло й перетліло моє життя* (І. Нечуй-Левицький).

5. *тільки 3 ос., перен.* Зникати, зменшуватися кількісно (про материнське молоко). *В Галинки перегоряло материнське молоко* (В. Земляк); — *У мене тримісячна дитина. Відпустіть мене, пане... дитина у хаті сама і голодна... молоко перегорає...* — *знову заплакала* [Матронка], *витираючи рукавом сльози* (М. Матіос); *Деякі мами говорять, що перегоріло молоко, коли різко зменшується його кількість після застуди* (з газ.).

◊ **Се́рце (на (у) се́рці) перегорі́ло** *див.* **се́рце.**

ПЕРЕГО́СТРЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перегостри́ти.** *Продаю майже нову косу. Лезо один раз перегострене, держак новий* (з газ.); * Образно. *Полемічний азарт, бажання перетворень часто призводили до перегострених оцінок і суб'єктивних узагальнень* (з наук. літ.).

ПЕРЕГО́СТРЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перегостри́ти.** *У формулі літерою Р позначено повний ресурс інструмента, тобто допустима кількість перегострень* (з навч. літ.).

ПЕРЕГОСТРИ́ТИ *див.* **перего́стрювати.**

ПЕРЕГО́СТРЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перего́стрювати.** *Другій групі учнів необхідно збільшити швидкість різання, стежити за своєчасним перегострюванням свердла* (з навч. літ.).

ПЕРЕГО́СТРЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПЕРЕГОСТРИ́ТИ,** острю, о́стриш, *док., що.* 1. Гострити занадто сильно, більше, ніж треба. *Перегострювати ніж.*

2. Гострити все або багато чого-небудь, одне за одним. *Кожен, хто професійно захоплюється холодною зброєю, перевертів її в руках, перегострив та перепробував досить багато* (із журн.).

3. Гострити ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Кожну фрезу можна буде перегострити до шести разів* (з мови реклами).

ПЕРЕГОСТЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док., розм.* Погостювати певний час (про всіх або багатьох). *Оповіді про міста заведено починати з переказу їхніх історій. Але з Кропивницьким все трохи інакше. Тут перегостював увесь авангард сучасної української літератури: від Ю. Андруховича й Іздрика до Л. Дереша, А. Кокотюхи й М. Кідрука* (із журн.); *У цій майстерні перегостювали щонайменше кілька десятків письменників, як львівських, так і гостей, і то переважно виходили звідти, залишивши там свою глиняну подобу* (з газ.).

ПЕРЕГРАВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переграва́ти.** *Пізніше президент "Динамо" висловив упевненість, що переграванння матчу з "Шахтарем" не буде* (із журн.); *Роль виконала пані Осиповичева з великим тактом і без переграванння* (І. Франко); — *Нічого, старий...* — *махнув рукою той.* — *Я коли відчув, що не дограю, почав кричати і вдавати розлюченого. Тут жодне перегравання помітне не буде. Бач, всі повірили* (А. Кокотюха).

ПЕРЕГРАВА́ТИ, раю́, рає́ш, *недок.,* **ПЕРЕГРА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* У певній послідовності або багато разів грати в яку-небудь гру, на музичних інструментах, на сцені. *Перегравши кілька пісень, звичайно співав* [Юрчик] (В. Гжицький); *Артистка переграла всі драматичні та ліричні ролі старого репертуару* (з мемуарної літ.); *Зі своїм молодечим запалом я подумав, що швиденько переграю музику з найдавніших часів до сучасності і, маючи такий багаж, писатиму неповторну свою* (з газ.).

2. *тільки док., що і без прям. дод.* Закінчити грати; відіграти (у 2 знач.). *Музика переграла і стихла* (Панас Мирний); [М а р и н а *(перегравши):*] *Буде!* [А н д р е:] *Marinon! Ще і ще!..* (М. Куліш).

3. *кого.* Грати в яку-небудь гру, на музичних інструментах, на сцені довше або вправніше за кого-небудь. [Т е т я н а:] *Заграйте, дідусю, такої, щоб я досхочу натанцювалася.* [Я в д о к и м:] *Колись не таких танцюристих переграв* (М. Кропивницький); *Змагалися музиканти — хто кого переграє, пехлевани, перетягуючи канатом одні одних, моряки і яничари, видираючись на гладенькі стовпи, намащені лоєм або намилені, акробати, що стрибали через єгипетський обеліск і кам'яні стовпи* (П. Загребельний); *Третій гол Травмований забив під час стрімкої контратаки, він просто повернувся до наших воріт, видер у газовиків м'яча, пройшов із ним крізь усе поле, на швидкості переграв бригадира* (С. Жадан); *"Боруссія" за шаленої підтримки всуціль жовто-чорних трибун начисто перебігала й переграла лондонський "Арсенал"* (із журн.); *Боксер легко переграв суперника в кожному з раундів, просто не залишивши йому ніяких шансів на перемогу* (з газ.).

4. *що і без прям. дод.* Грати в яку-небудь гру, на музичних інструментах, на сцені ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Клуб із Луцька вимагає довічної дискваліфікації гравця суперників і наполягає на тому, щоб переграти матч із харків'янами* (з газ.).

5. *що і без прям. дод.* Грати на сцені, надмірно виявляючи, підкреслюючи які-небудь почуття. *Його гра в ролі старого шевця, батька Софії, заслуговує на повне схвалення і відзначається правдивістю і тим художнім тактом, який ніде не дозволив йому переграває* (І. Франко); — *Вам зовсім не йде обрана вами роль... Або ви її дещо переграєте* (М. Руденко); // *перев. недок.* Бути нещирим, виявляти нещирість. *Драган почав переграває, і Арсен різко обірвав його мову* (В. Малик); — *Мене цілком задовольняє моя посада. Мені аби тільки під вашим керівництвом... — Ну-ну! — застеріг його Ковбик. — Ви вже переграєте! — Не переграю, Стратоне Стратоновичу. Я цілком серйозно* (О. Чорногуз); *Треба шапкувати, але не переграває, усміхатися, говорити компліменти* (Л. Денисенко).

6. *тільки док.* Те саме, що **перебродúти²**. *Після того як вино переграло, зніміть його з осаду, не підсолоджуйте, заповніть ним слоїки по самі вінця* (з газ.); * Образно. — *Менше б ото говорив. А засилав би старостів. Дівчина, як вино, ждать довго не буде, перегра*є (І. Цюпа).

7. *що, перен.* Щось змінити, переінакшити способи й методи яких-небудь дій. *Геометричний малюнок за бажання можна переграває, помінявши місцями дерев'яні перегородки* (із журн.); *Ситуацію вирішили переграти: поховання відбудеться за православним обрядом* (з газ.).

ПЕРЕГРАВА́ТИСЯ, раюся, раєшся, *недок.*, **ПЕРЕГРА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док.* 1. *розм.* Гратися один з одним. *Дві пари коней — гніді та булані — з обох боків почали між собою перегравать та злегенька іржати* (П. Тичина).

2. *тільки недок.* Пас. до **переграва́ти** 1, 3, 4. *У світовій практиці покарання за неприпустиму поведінку вболівальників завжди несуть і футбольний клуб, і відповідні служби стадіону. І вже точно матч не дограється і, тим більше, не переграється* (з газ.); *Драма "Гамлетта" Ю. Тарнавського, у якій переграється Шекспір, подібно до того, як у попередніх драмах перегpаються Есхіл та Евріпід, за поясненнями автора, "описує... презирство до жінки, що виринає в чоловікові внаслідок усвідомлення її ницости і спонукає до вбивства кохання"* (із журн.).

ПЕРЕ́ГРАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перегра́ти.** *Наша команда була повністю перегpана суперником, уболівальники в розпачі покидали стадіон* (з газ.); *Світ — старий, і всі сюжети в ньому перегpані сотні й тисячі разів* (Г. Пагутяк); // **пере́грано,** *безос. пред. В. С. Яременко — один з основоположників заньківчан. Скільки попоїжджено й попоходжено, скільки перегpано ролей (і яких!) за мало не сорокалітню роботу в театрі* (Остап Вишня); *Матч, зупинений за рахунку 2:2 через сильну зливу, буде перегpано спочатку* (з газ.).

ПЕРЕГРА́ТИ *див.* **переграва́ти.**

ПЕРЕГРА́ТИСЯ *див.* **переграва́тися.**

ПЕРЕГРАФИ́ТИ, флю́, фи́ш; *мн.* переграфля́ть; *док., що.* 1. Графити все або багато чого-небудь. *Переграфити кресслярський папір.*

2. Графити ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Переграфити книгу обліку.*

ПЕРЕГРЕБТИ́ *див.* **перегріба́ти.**

ПЕРЕГРЕБТИ́СЯ *див.* **перегріба́тися.**

ПЕРЕГРИЗА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перегриза́ти.** *Личинки хрущів об'їдають дрібні корінці, а також вигризають великі ямки на коренеплодах цукрового буряку, а після перегризання центрального кореня вся рослина швидко в'яне без попереднього пожовтіння листків* (з наук. літ.); *У джмелів є потужні щелепи, що використовуються ними при перегризанні рослинних волокон, а також для створення сот* (з навч. літ.); * Образно. *Останні два роки свого життя Мар'яна Хрипович самовіддано працювала... Конкурентам мало не горло перегризла — у прямому значенні перегризання горла, всім, хто, крім неї, мав необережність претендувати на цю посаду!* (Є. Кононенко).

ПЕРЕГРИЗА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕГРИ́ЗТИ,** зу́, зе́ш; *мин. ч.* перегри́з, ла, ло; *док.* 1. *кого, що.* Гризучи, розділяти на частини. *Коли його* [спрута] *витягали, він обвивав лапами руку, присисався до неї і жер нас розлюченим оком. Але Джузеппе пеньками зубів перегриз йому шию* (М. Коцюбинський); *Якби кайдани перегризти, То гриз потроху б. Так не ті, Не ті їх ковалі кували, Не так залізо гартували, Щоб перегризти* (Т. Шевченко); *Сергій сердито перегриз зубами сирову нитку* (Григорій Тютюнник); *Щука вхопила за горло окатого водяника і перегризла навпіл* (Ю. Винничук); * Образно. *Ніхто їх не гнав, ніхто не заставляв — самі шукали атаки, щоб згорати у ній, шукали дроту, щоб перегризати його* (О. Гончар); *Я знаю добре: прихвосні такі, З усмішками медовими, уміють Перегризати, як щури шкідливі, Святі зв'язки, що тяжко розв'язати* (М. Рильський, пер. з тв. В. Шекспіра); — *Вже мені сириця тіло з'їла, а залізо кості перегризло, а темниця очі помутила* (Леся Українка).

2. *перев. док., кого, що.* Гризучи, кусаючи, позбавляти життя, загризати (всіх або багатьох). *Зазирає молодий* [вовк] *і бачить таку маленьку шавочку, що одну лапу на неї покласти, а другою приплюснути. І сміється: — І оцього нещастя ти злякався? Скільки ми у цього мужика вовкодавів перегризли! Та я його одною лапою перешибу!* (С. Пиркало); // *перен.* Нищити, убивати, позбавляти життя. — *Ну, ну, не буду. Це я так, досадно. Нудота інколи така надходить, що всіх би перегриз, подавив би всіх за їх злиденність* (М. Івченко); — *Для чого ти в світі живеш? — зціплює зуби Дмитро. — Не життя, а нещасний карбованець тебе тримає, за нього всіх перегриз би, як лютий звір* (М. Стельмах).

3. *що.* Згризати, розгризати все або багато чого-небудь. *Заким вони вернуть, компанія перегризає по шматку брукви* (І. Франко); *З міс Мері Майнл сталась істерія. Вона перегризла всі нігті своїх сухих пальців* (Ю. Мокрієв); *Шурка плюнув, встав і, на велике Бронине полегшення (вона вже майже всі цукерки перегризла), пішов із двору* (Валерій Шевчук).

◊ **(1) Перегриза́ти (передира́ти) / перегри́зти (переде́рти) го́рло (горля́нку)** *кому і без дод.:* а) непримиренно сваритися між собою або жорстоко розправлятися з ким-небудь, перев. у стані гніву, озлоблення і т. ін. — *Ой, що тепер роблять люди... Горло один одному перегризають за шматок хліба...* (З. Тулуб); *Він також уже знав про втечу опришка і чекав .. Ой чекав! Як звір у клітці, бігав по хаті — мало!.. Вибіг надвір, крутився .. поміж смереками. Попадися йому тепер хто під руки — горло перегриз би* (Г. Хоткевич); *А ти ж гадав, він за бідноту вболіватиме? Та це такий вовк, що всім би нам горлянку перегриз* (А. Шиян); *Годину тому він готовий був перегризти горло кожному, хто б сказав, що оунівці насміляться сунутися на Круту гору* (М. Ю. Тарновський); *Заради тестя він, здається, ладен був і горло перегризти кому завгодно* (В. Хрущак); б) настирливо, наполегливо, часто не гребуючи будь-якими засобами, домагатися свого, відстоювати що-небудь. — *Та горло я тому передеру ось цими руками, хто наважиться про тебе гавкнути зайве* (З. Тулуб); *Багрич вірив Алієву. Так,*

цей справді доведе, переконає, доб'ється правди. Він перегризе горло, відстоюючи — не своє особисте, а інтереси народу, держави (Л. Дмитерко); *Я буду крутий за правду і за інтереси нашого колгоспу, коли треба, горло перегризу, а спуску не дам* (В. Кучер); *Ех, коли б вернути час розподілу, він би вже не ховався за спини, очікуючи, коли його покличуть та скажуть: "Ось що лишилося, вибирайте!.." Він би розштовхав їх ліктями, горло перегриз...* (В. Дрозд).

ПЕРЕГРИЗА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПЕРЕГРИ́З-ТИСЯ,** зу́ся, зе́шся; *мин. ч.* перегри́зся, лася, лося; *док.* 1. *перев. док.* Гризти, кусати одне одного (про тварин). *Від моря долітали дикі звуки, ніби там перегризлася зграя здичавілих собак* (Ю. Збанацький); *Коли тих саламандр розплодиться забагато, вони можуть перегризтись між собою за якийсь там клапоть берега* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека).

2. *перев. док., перен., розм.* Сваритися, сперечатися один з одним, між собою. *Пересваряться всі* [черниці], *перегризуться, вогнем дишуть одна на одну* (М. Коцюбинський); *Вони зійшлися, неборраки, В ім'я найвищої мети, Щоб всім єдиним фронтом йти, І перегризлись, як собаки, Пересварились, як коти* (О. Олесь); *Пасажири вже досить перегризлися між собою за місця, й тепер поволі стихають, і мирно розташовуються* (Б. Антоненко-Давидович); *— Але й шахрайство на світі повинно бути, — сказав Швейк, лягаючи на нари. — Якби люди бажали добра кожному своєму ближньому, то незабаром усі б між собою перегризлися* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

3. *тільки недок.* Пас. до **перегриза́ти.** *Відразу після пологів у самиць плацентарних тварин плацента разом з дитинчам виходить в зовнішнє середовище, після чого перегризається тваринами* (з наук.-попул. літ.); *Класичний брезентовий поводок стійкий до впливів навколишнього середовища, легко очищується від забруднень і не ковзає в руці. Він не рветься, але досить легко перегризається великим агресивним собакою* (з мови реклами).

ПЕРЕГРИ́ЗЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перегри́зти.** *З перегризеної горлянки струмочком дзюрчала кров* (Мирослав Ірчан); *Кінь з перегризеним хребтом одразу присів на задні ноги, задер до неба голову і повалився боком у воду* (О. Ірванець); *Нарешті — спосіб позбавлення життя: роздерте, швидше за все — перегризене горло* (А. Кокотюха); *Сьогодні перед нею — не стадо, вічно спрагле пастухів і вовків, перебите одними, перегризене іншими, не біомаса .. Перед нею — люди* (Г. Тарасюк); // **перегри́зено,** *безос. пред. Пута помітно слабшали. Я знав, що в кількох місцях їх уже перегризено* (Р. Доценко, пер. з тв. Е. По).

ПЕРЕГРИ́ЗТИ *див.* **перегриза́ти.**

ПЕРЕГРИ́ЗТИСЯ *див.* **перегриза́тися.**

ПЕРЕГРИМІ́ТИ, ми́ть; *мн.* перегримля́ть; *док.* Перестати гриміти; відгриміти. *Перегриміла, одгула Ніч горобинна, ніч грозова* (Є. Маланюк); *Перегриміли зерняні бестарки, І в кожнім домі Свіжий хліб запах* (І. Вирган); // *безос. Коли перегриміло, Петро, що був зварений шквалом повітря й звуковим ударом та ударом хмари землі, схопився... "Все!"* (І. Багряний); *Загуло: — Годі вже! Чули! Свист... Перешуміло, перегриміло, стихло...* (С. Васильченко).

ПЕРЕГРИМО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перегриму-ва́ти.** *Трохи прикро, що багато акторів зовні досить сильно змінились. Джессі суттєво набрав вагу, Волтер Вайт перегримований і перенафарбований, Джо помітно постарішав, але прискіпуватись не варто* (із журн.).

ПЕРЕГРИМО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перегримо́вувати** і **перегримо́вуватися.** *Перегримовування юних акторів після перерви розтяглося на дві години* (з газ.).

ПЕРЕГРИМО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕГРИ-МУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого.* Гримувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Режисер зрозумів, що буде біда, тож треба було рятувати ситуацію. За кілька хвилин мене нашвидкуруч перегримували. Усе трапилося в перерві першої дії* (з газ.).

ПЕРЕГРИМО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕ-ГРИМУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* Гримуватися ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Грав* [П. Саксаганський] *різні ролі: в "Суєті" протягом однієї вистави встигав перегримовуватися з молодого парубка на старого п'яничку* (Ю. Мартич); *Поки знайдуть неакуратного актора по лабіринтах закулісного світу, пройде чимало часу. Звичайно, він матиме для виправдання сотні причин: не чув дзвоника, не встиг переодягтися, перегримуватися, розірвався костюм* (із журн.).

ПЕРЕГРИМУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перегримува́ти** і **перегримува́тися.** *Ми враховували, що поява того ж самого актора, виконавця різних епізодів, повинна відбуватися через одну-дві картини, надаючи час, необхідний акторові для переодягання і перегримування* (з наук. літ.).

ПЕРЕГРИМУВА́ТИ *див.* **перегримо́вувати.**

ПЕРЕГРИМУВА́ТИСЯ *див.* **перегримо́вуватися.**

ПЕРЕГРИ́Н, а, *ч., іст.* У Стародавньому Римі — вільна людина, яка не мала прав римського громадянина. *Набуття статусу перегрина досягалося народженням у сім'ї перегрина або внаслідок висилки римського громадянина в місцевості, населені перегринами, за злочини чи інші провинності* (з навч. літ.).

ПЕРЕГРИ́НСЬКИЙ, а, е, *іст.* Прикм. до **перегри́н.** *Відносини перегринів із римськими громадянами або відносини перегринів за межами територіальних общин регулював перегринський претор на основі права народів* (з навч. літ.).

ПЕРЕГРІБА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕГРЕБТИ́,** бу́, бе́ш; *мин. ч.* перегрі́б, ребла́, ло́; *док., що.* Згрібаючи, переміщати з місця на місце. *Маленькою лопатою вона машинально перегрібала дрібне вугілля в ящику* (В. Собко); *Каву слід розкладати тонкими шарами й регулярно перегрібати (раз на дві години упродовж перших декількох днів)* (з навч. літ.); // Перебираючи (у 1, 3 знач.), шукати що-небудь. *Бурячок виявився дуже смачним, і я кинувся перегрібати пісок, колупати землю в погребі. Але цього разу нічого не знайшов* (П. Запаренко); *Павло став поволі перегрібати п'ятірнею кушир і раптом: ляп-ляп — карась, широкий, у долоню, і червоний, мов з міді* (Григір Тютюнник); *Стась з Кіндратом перегребли ввесь сніг кругом санок і не знайшли тих скриньок* (І. Нечуй-Левицький).

ПЕРЕГРІБА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПЕРЕГРЕБТИ́-СЯ,** бу́ся, бе́шся; *мин. ч.* перегрі́бся, ребла́ся, ло́ся; *док.* 1. *розм.* Гребучи, переправлятися через що-небудь, на другий бік чогось (звичайно човном). *Від Коснятина чуток не доходило, мабуть, готував він милу несподіванку князеві, десь, видно, вже перегрібався через море, везучи з собою наречену для Ярослава* (П. Загребельний); *Ой бистрії річки, круті бережечки, — перегрібся, перевізся козак молоденький* (Сл. Б. Грінченка).

2. *тільки недок.* Пас. до **перегріба́ти.** *Під час пророщування солоду зерно декілька разів перегрібається* (з навч. літ.).

ПЕРЕГРІ́В, у, *ч.* Дія за знач. **перегріва́ти, перегрі́ти** і стан за знач. **перегріва́тися, перегрі́тися.** *Молода розсада гостро реагує на перегрів, багато рослин може загинути* (з навч. літ.); *Ракета була зупинена в верхніх шарах атмосфери, стався раптовий перегрів її оболонки, і вона згоріла* (Ю. Бедзик); *Двох пожежних було госпіталізовано у зв'язку з хворобливим станом, спричиненим перегрівом під час гасіння* (із журн.); *Згортання програм кредитування та перегрів українського ринку житлової нерухомості призвели до прогнозованого падіння попиту* (із журн.).

ПЕРЕГРІВА́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **перегріва́ти** і **перегріва́тися.** *Нові джерела енергії (наприклад, термоядерне паливо) хоча й рятують людство від енергетичного голоду, але здатні спричинити перегрівання атмосфери, зміни загальної структури теплового режиму й вологообігу* (з наук. літ.); *Після закінчення заряду батарей системи безпеки не працюють та починається перегрівання й пошкодження палива* (з навч. літ.).

ПЕРЕГРІВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕГРІ́ТИ,** і́ю, і́єш, *док., кого, що.* 1. Дуже сильно, надмірно нагрівати. *При глаукомі треба не допускати підвищення кров'яного тиску і, особливо, — припливу крові до голови, зокрема не перегрівати дитину на сонці* (з навч. літ.); *Пішов* [Захар] *на курси шоферів, учивсь, практикувався. Сів за кермо — заліз у рів, мотор нещадно перегрів* (П. Дорошко); * Образно. — *Жінка — це кімнатна квітка, Адаме. Вона любить затишок, сонце і нормальну температуру .. — Але я створив їй такі умови, — розвів руками Адам. — Мабуть, перегріли* (О. Чорногуз).

2. *розм.* Те саме, що **обігріва́ти** 1. *Христя закуталася, перекинула через плече за спину свою в'язку. — Прощай, Марино, спасибі, що перегріла* (Панас Мирний).

ПЕРЕГРІВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПЕРЕГРІ́ТИСЯ,** і́юся, і́єшся, *док.* 1. Дуже сильно, надмірно нагріватися. *Вікна нового хмарочоса пропускають більшу, ніж звичайно, частку світла, але затримують тепло, таким чином приміщення не перегрівається й потребує меншого кондиціонування* (із журн.); — *Незабаром заїло кулемет: вдарить одним, зрідка двома пострілами і затихне. Перегрівся, очевидно* (М. Стельмах); *Скидаю шинель, щоб не перегрітися у теплі, доки Василь одягнеться — тоді надворі дрижаки не так битимуть* (Григір Тютюнник); * Образно. *Карло Іванович примружився, а потім відійшов убік, витяг газету і заховався від погляду сонця і Єви. Та проміння небесного світила, як і погляди Єви, не залишали його в спокої, і Карло Іванович .. відчув, що починає перегріватися* (О. Чорногуз).

2. *розм.* Те саме, що **обігріва́тися** 1. — *Вона йшла у город з Кирилом та заходила перегріватись* (Панас Мирний); [П а н н а Р о м а:] *Опівночі приїжджає до будинку якийсь лицар на коні, розповідає, що заблудився, прохає впустити його перегрітися та перебути негоду* (С. Васильченко); *Була* [Катря] *на Удовиному клину та й забігла по дорозі на вогник перегрітися* (В. Кучер); — *Люди! Зараз вас розведуть по хатах, де ви зможете перегрітися і пожити до того часу, коли остаточно виберете собі пристановище* (В. Малик); *Опівночі Віктор і Барбара провели Марлену в Венген. А що мороз навпрост кипів, то довелося трохи перегрітися* (Олекса Ізарський).

3. *перен.* Надмірно неконтрольовано зростати (про деякі економічні показники — попиту, пропозиції, вартості чогонебудь). *Українська економіка перегрівається. Разом з обсягами виробництва злітають вгору й індекси цін виробників* (з газ.); *У нас занадто швидко зростали зарплати, надималася бульбашка нерухомості. Тобто з початку минулого року наша економіка перегрілася* (із журн.).

ПЕРЕГРІВНИ́К, а́, *ч.* Те саме, що **пароперегрівни́к.** *Ширмові перегрівники — це поверхні нагріву, у яких ширми розміщено з великим поперечним кроком труб, які одержують теплоту випромінюванням і конвекцією приблизно в рівних кількостях* (з наук. літ.); *Відпрацювавши у ступені високого тиску турбіни, пара направляється в проміжний перегрівник, де до нього додатково підводиться теплота* (з навч. літ.).

ПЕРЕГРІ́ТИ *див.* **перегріва́ти.**

ПЕРЕГРІ́ТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перегрі́ти** 1, 2. *Пах перегрітого заліза вдарив мені в лице* (Ю. Смолич); *Сплав обробляють важким молотом, потім ще разів кілька підсипають жару; якщо сплав перегрітий, його підправляють густим мастилом і знову легенько кують* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); * Образно. — *Зараз, псяюхо, дізнаєшся! Зараз! — аж шкварчить чийсь злобою перегрітий голос* (М. Стельмах).

2. *у знач. прикм.* Який перегрівся. *Левко насилу розплющив очі. Хотілося спати, але голова стугоніла, наче перегрітий трансформатор* (М. Кідрук); *2008 року у Сполучених Штатах луснув перегрітий ринок нерухомості, а в Європі почалася затяжна економічна криза, яка практично вдвічі здешевила нафту й відповідно позначилася на вартості газу* (з газ.).

ПЕРЕГРІ́ТИСЯ *див.* **перегріва́тися.**

ПЕРЕГРОМА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕГРОМА́ДИТИ,** джу, диш, *док., що.* Громадити все або багато чого-небудь. *Скільки ж ми перегромадили сіна цього літа?!* (із журн.); *Студенти перегромадили солому на двох полях* (з газ.).

ПЕРЕГРОМА́ДИТИ *див.* **перегрома́джувати.**

ПЕРЕГРУПО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перегрупува́ти.** *У середині вересня врангелівська армія, перегрупована й поповнена частинами, які прибули з Кавказу, перейшла в наступ* (з наук.-попул. літ.); // **перегрупо́вано,** *безос. пред. З метою більш системного викладення матеріалу додатково виділено загальні положення до окремих розділів особливої частини Кримінального кодексу, перегруповано частину матеріалу, уніфіковано покликання* (з наук. літ.).

ПЕРЕГРУПО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перегрупо́вувати** і **перегрупо́вуватися.** *Практикують також перегруповування звітного балансу, серед яких на особливий інтерес заслуговує порівняльний аналітичний баланс нетто* (з наук. літ.); *У складі системи біосфери Землі в межах живої речовини відбувалися тільки перегруповування хімічних елементів, а не корінні зміни їхнього складу й кількості* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕГРУПО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕГРУПУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що.* Групувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Досвідчений воїн, він* [хан] .. *на очах запорожців заходився перегруповувати свої загони, виставляючи наперед озброєних вогнепальною зброєю сейменів* (В. Малик); *Перегрупувавши бригаду й посадивши на трактор замість себе Гаврилова, бригадир покликав Мишуню до польового вагончика* (Ю. Яновський); *До близького світанку повинна була* [Уляна] *перегрупувати своїх солдатів, змінити їхню засідку з ярів на горища* (Д. Бедзик); *Потоцький зрозумів, що мить критична. Аби не дати повстанцям як слід окопатися, ні, тим більше, перегрупувати сили, не рахуючись з утратами, кинув на приступ закутих у панцирі гусарів* (В. Чемерис).

ПЕРЕГРУПО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕГРУПУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Групуватися ще раз, повторно або заново, по-іншому. *У рамках педагогічного процесу долаються внутрішні протиріччя, перегруповуються взаємодійні сили і з'являються нові якості* (з наук. літ.); *Збившись за рогом Парламенту, нашвидку перегрупувавшись, німці знову кидаються в контратаку* (О. Гончар); *Руські полки, швидко перегрупувавшись, зібралися в один невеликий, але міцний кулак* (В. Малик); * Образно. [Д і д:] *Ну, як я побачив ту мару, то зразу ж .. перегрупувався .. під кущ* (О. Левада).

2. Те саме, що **згрупо́вуватися** 2. *Коли займаєшся вільною боротьбою не один рік, то тіло автоматично саме перегруповується при падінні* (Дара Корній); *Не встигла Тена перегрупуватися після контратаки, як клонка розвернулася й завдала у спину суперниці колючого удару* (В. Єшкілєв).

3. *тільки 3 ос., спец.* Змінювати положення під час хімічної або ядерної реакції (про атоми та їх елементарні частинки). *Ядерні реакції — це процеси перетворення атомних ядер. При цьому протони і нейтрони перегруповуються в складніші ядра або, навпаки, складніші ядра розпадаються на простіші* (з наук. літ.); *При хімічних перетвореннях речовин атоми не зникають безслідно й не утворюються з нічого, а тільки перегруповуються з молекул одних речовин у молекули інших речовин* (з навч. літ.).

4. *тільки недок.* Пас. до **перегрупо́вувати.** *В управлінському обліку витрати перегруповуються за їхнім цільовим призначенням, тобто за видами продукції (послуг), регіонами тощо* (з навч. літ.).

ПЕРЕГРУПУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перегрупува́ти** і **перегрупува́тися.** *З'єднання Федорова потребувало короткого перепочинку для перегрупування і підготовки до дальших боїв* (М. Шеремет); *— Мені прикро, Василю Федоровичу, що ви самі цього не зрозуміли. Тим більше як офіцер ви знаєте, такий маневр на фронті називається перегрупуванням сил* (М. Циба); *Широкі міграції через Полісся мешканців суміжних територій, які були пов'язані з перегрупуванням населення в півночі Європи через відхід льодовика, не могли не залишити помітного відбитка на етнічному складі населення цього регіону* (з наук. літ.); *Якщо здійснювати заплив у водоймі, то можна не замислюватися про перегрупування тіла, рухаючись постійно прямо* (з навч. літ.); *Згадайте слова Вернадського: кожна речовина існує незмінною до того, доки перебуває в умовах свого створення, а вихід за них спричиняється до перегрупування елементів, яке відповідатиме новим умовам* (Н. Околітенко).

ПЕРЕГРУПУВА́ТИ *див.* **перегрупо́вувати.**

ПЕРЕГРУПУВА́ТИСЯ *див.* **перегрупо́вуватися.**

ПЕРЕГУБИ́ТИ, ублю́, у́биш; *мн.* перегу́блять; *док., кого, що.* Згубити все або багато чого-небудь, всіх або багатьох. *Після артнальоту багато моїх сусідок перегубило свої речі* (з газ.); *Якщо не враховувати потреби різних сортів квітів, можна перегубити купу розсади* (із журн.).

ПЕРЕГУГОТІ́ТИ, ти́ть, *док., розм.* Перестати гуготіти; відгуготіти. *Полум'я вже перегуготіло.*

ПЕРЕГУ́Д, у, *ч.* Протяжне нерівномірне гудіння, звичайно з перервами або в різних місцях. *Пригадалось дальнє місто, Гудків тривожних перегуд, Кільце на обрії вогнисте* (Р. Братунь); *Де дня розгойдані тарілі? Мосяжний перегуд джмелів, .. де коси чорні на світанні і жаром спечені уста, троянди пуп'янки духмяні і ти — і грішна, і свята..?* (В. Стус).

ПЕРЕГУ́ДИ, ів, *мн., розм.* Те саме, що **пере́су́д;** поговір. *Здавалося, вже треба було б звикнути до всяких перегудів, але вони й досі боляче шмагали його тіло і гордість* (М. Стельмах); *Скелмерсдейл необачно комусь прохопився, нібито побував у чарівній країні й хоче туди знов. І коли про це всі дізналися й по-сільському безцеремонно почали над ним підсміюватись, він раптом звільнився й утік від глузувань та перегудів до Бігнора* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса).

ПЕРЕГУДІ́ТИ, ду́, де́ш, **ПЕРЕГУСТИ́,** уде́; *мин. ч.* перегу́в, гула́, ло́; *док.* 1. Перестати гудіти, відгусти. *Заводські гудки перегули* (В. Кучер); *Дзвони перегуділи; // безос. Засміялися до сліз, аж князь глянув криво, став страшний. Перегуділо сяк-так, стихло* (К. Гриневичева); *Потім стали затихати гудки не разом, один по одному. Останній замовк — дужий, на низькій басовій ноті, отой, що й почав, у депо. .. На мить одну тиша (доки у вухах перегуло), і затим зразу ж загриміла шумова музика трудового міста* (А. Головко); // *перен.* Припинитися, минути (про те, що супроводжувалося шумом, гулом, гудінням). — .. *Колись була тут свобода, та минулося. Добре було людям жити, як мені старі діди розказували і як я сам затямив, та усе перегуло, відколи люті пани настали...* (А. Чайковський); *Вона .. потурала господареві у всьому, знаючи, що буря перегуде і буде не так, як він хотів, а так, як вона хотіла* (Григорій Тютюнник).

2. *що, розм.* Гудучи голосніше або довше за що-небудь інше, перевершити його в цьому. *Леська та Хвеська хотя якого дзвона перегудуть* (приказка); *— Дзвону твого не чуть, Лавро київська, — машина* [літак] *перегула...* (Остап Вишня).

ПЕРЕГУ́ДНИЦЯ, і, *ж., заст.* Невеликий духовий музичний інструмент. *— Кажи. — Як будете в ромеях, придбайте там перегудницю, а то й гуслі найгодніші* (Д. Міщенко); *"Лексикон" 1627 р. зафіксував декілька десятків назв музичних інструментів. Це струнні інструменти — гудок, гуслі, скрипиця, арфа, цитра, духові — труба, пищаль, пищавка, перегудниця, дуда, сопілка та ін.* (з наук. літ.).

ПЕРЕГУ́ЗНЯ, і, *ж.* 1. Рідкісний невеликий хижий звір зі строкатим забарвленням, що водиться в Азії та південно-східній частині Європи, єдиний представник роду перегузня. *Плями на спині дорослої перегузні червонуватокоричневі і білі або жовтуваті* (з наук. літ.).

2. Рід хижих ссавців родини куницевих. *Відмінності перегузні від інших родів куницевих фауни України й суміжних країн за зовнішньою морфологією пов'язані з унікальним для куницевих строкатим забарвленням* (з наук. літ.).

ПЕРЕ́ГУ́К, у, *ч.* Дія за знач. **перегу́куватися, перегука́тися** і **перегукну́тися** і звуки, утворювані цією дією. *Згук та перегук неначе розворушив сонне лісове царство* (І. Нечуй-Левицький); *Розповідає, як із лука Убив турецького царя. Довкіл веселі перегуки Вславляють Байду* (П. Воронько); *Раптом розлягається сильний, але неясний шум. Якийсь загадковий перегук голосів чути в повітрі* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Але ніщо — ні гордих маршів звуки, Ні велемовних тостів перегуки — Не скаже так про наших днів діла, Як прості й чесні роботящі руки* (В. Бичко); *Знадвору долинали тихі перегуки сирен* (Я. Гримайло); *Дорога на Верхнє озеро. Перегук звірів у темряві* (В. Близнець); *З-за дверей кімнат ледве чутно перегук телефонів* (І. Кириленко); *Перегук між Вольтеровою скептично-ігровою візією ремесла історика та постмодерністськими теоріями справді вражає* (із журн.).

ПЕРЕГУКА́ТИ *див.* **перегу́кувати.**

ПЕРЕГУКА́ТИСЯ *див.* **перегу́куватися.**

ПЕРЕГУКНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док.* Однокр. до **перегу́куватися** 1. — *А що, панове? Чи є ще порох у порохівницях? Чи не пощербилися шаблі?.. — перегукнувся Тарас з невеличкою купкою кіннотників* (О. Довженко); *Десь біля брами загавкав собака, перегукнулися вартові — і знову настала тиша, яку порушував тільки посвист вітру* (В. Малик); *Волин перегукнувся з ним* [Перелесником] *і раптом побачив далеко унизу Озеро, до якого так праглося йому, а неподалік і село, де осів його біль* (Ю. Покальчук); *Протяжне тоскне "му-му"* [корови] *луною віддалося в берегах, перегукнулось десь між хатами і завмерло* (О. Десняк); * Образно. *Берег лівий з берегом правим Перегукнулись* (П. Дорошко).

ПЕРЕГУ́КУВАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **перегу́куватися** 1 і звуки, утворювані цією дією. *Ліворуч і праворуч стояв піднесений гомін по ямах і щілинах, перегукування, веселі репліки...* (І. Багряний); *Ліс, суворий, по-осінньому задумливий, сповнився дитячими дзвінкими голосами. Крик і співи, перегукування* (Ю. Збанацький); *Перепели в траві розпочали перегукування; коники один перед другим навперейми сюрчали* (Панас Мирний); *Той шум, те набридливе протяжне гудіння, підвивання, перегукування... Воно чулося одну ніч, другу, третю. І докочувалося хтозна-звідки, ніби аж від Щербатих скель* (В. Близнець); — *Любиш слухати шелестіння дерев, розмови сосен, перегукування пташок, дзюркотання струмочків і все таке? То скажи: чому ми, люди, так уважно слухаємо звуки природи і не чуємо себе?* (Дара Корній).

2. *перен.* Дія за знач. **перегу́куватися** 2. *Благословенне будь споріднення і перегукування душ!* (П. Тичина).

ПЕРЕГУ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕГУКА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Гукати голосніше за кого-небудь, лунати голосніше за щось, заглушаючи інші голоси, звуки. *Тиша .. Ще не пливуть степові кораблі — комбайни, ще дзвінка дівоча пісня не перегукує мотори* (Ю. Яновський); — *Ну-у-у?! — перегукав-таки всіх старий Іван Бриль* (Ю. Смолич); *А зозуля у Жовтому лузі чи десь за ним, у темному гайку, все кувала та й кувала, неначе з невгомонними жайворонками змагалася, стараючись будь-що перегукати їх* (І. Нижник); *Ти був самотній, як сто вовків, що .. зупинилися вдосвіта, з голодним підвивом, виростаючи над сірим снігом мордами, білими від інею, перегукують ліси і збиваються в ще лютішу зграю* (Є. Пашковський); // Вигукувати або звучати врозлад з ким-, чим-небудь. *Не може* [голос] *підладитись тужити з піснею, а перегукує тоненько* (Григорій Тютюнник).

ПЕРЕГУ́КУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *рідше* **ПЕРЕГУКА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *недок.* 1. *з (між, поміж) ким, через що і без дод.* Обмінюватися з ким-небудь голосними криками, словами і т. ін. *Розходилися з улиці по домівках. Дівчата перегукувалися одна з одною, щоб не так було страшно* (Панас Мирний); *Хлопці вгляділи Марію й почали перегукуватись з нею* (І. Нечуй-Левицький); *Десь хтось перегукувався, мабуть через річку, що протікала поблизу* (Д. Ткач); *Поранені кликали на допомогу. Сусіди перегукувались між собою, довідуючись, хто з них живий* (О. Гончар); *Він* [Цитрон] *ще якийсь час невдоволено форкав дорогою, але небавом утихомирився і став весело перегукуватися з дітлашнею* (Ю. Винничук); * У порівн. *Під віконечком соловейко у вишнях свиснув, трохи оддалік другий, третій.., наче вони б перегукувались* (Марко Вовчок); // Давати знати одне одному про себе голосними вигуками, криками, піснями і т. ін. *Вівчарі щовечора, ведучи до кошар свої отари, перегукуються між собою чабанськими співанками* (С. Чорнобривець); *Сторожі перегукувались ясеновими калаталами* (В. Кучер); // Обмінюватися якими-небудь сигналами. *Володя чув, як перегукувались радіостанції пароплавів та полярних островів* (М. Трублаїні); // Відгукуватися на який-небудь звук (про луну); відлунюватися. *У долину за ядрами покотилися хмари чорного диму, по лісу перегукувалася луна* (Іван Ле); *Від усіх тих голосів, злитих в собачий хор, пішла стоголоса луна перегукуватись нетрями* (Ю. Збанацький); // Одночасно або навперемінно видавати голосні звуки (про тварин). *Коники перестають перегукуватись у траві* (Панас Мирний); *Справді, два деркачі, що почали перегукуватися в траві над Десною, раптом притихли, немов почуваючи, що мова йде про їхню деркацьку долю* (О. Довженко); *За вікном згасали зорі, і в гострому передсвітанковому холоді дзвінко перегукувалися треті півні* (З. Тулуб); *Незважаючи на морозне повітря, в глибині починали перегукуватися пташки* (І. Карпа); // Звучати відповідно до яких-небудь інших звуків, в унісон. *Співали пташки, славлячи весну, і дівчата .. перегукувались з пташками* (О. Довженко); // Видавати голосні звуки по черзі в різних місцях. *Громові постріли гаубиць через короткий інтервал перегукуються з глухішими розривами* (М. Стельмах); *Надходив вечір. Десь на Дніпрі перегукувалися пароплави* (В. Собко).

2. *перен.* Бути співзвучним із ким-, чим-небудь, нагадувати когось, щось. *Багато можна було б ще нагадати тих рядків з "Кобзаря", які перегукуються з нашою дійсністю* (П. Тичина); *Проте втаємничений манускрипт, про який я вам згадав, твердить цілком протилежне. Він перегукується з традиціями прадавніх гностиків* (О. Бердник); *Мотивами гордощів друкаря за свою корисну для людей працю, відданості громадянському обов'язкові передмова Сльозки перегукується з післямовою Апостола 1574 р.* (з наук. літ.); *Мелодія, слова пісні перегукаються з найріднішим, найближчим образом рідної людини — образом матері, яка дарує своєму сину, виряджаючи його в далеку дорогу життя, вишитий рушник як символ материнського благословення, любові* (з навч. літ.); * У порівн. *Звали його модним ім'ям Ростислав, і це мовби перегукувалось з його високим не по літах зростом* (Іван Ле).

ПЕРЕГУ́Л, у, *ч., с. г.* Дія за знач. **перегу́лювати, перегуля́ти** 3. *Фізіологічна роль мангану в дійних корів повністю не виявлена, але його нестача впливає на відтворення, збільшується кількість перегулів, порушується структура кісткової тканини тварин* (з навч. літ.); *У таблицях відображені всі дані на свиноматок: коли яку слід осіменяти, яка коли буде пороситися, коли у якої був перегул, коли якою вакциною вакцинувати тощо* (з газ.).

ПЕРЕГУ́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перегу́лювати.** *Увечері молодий ішов з дарунками та наміткою до молодої. Після цього розплітали косу та надівали чепець, молода по черзі танцювала зі всіма дівчатами (перегулювання корони)* (з наук.-попул. літ.); *Щоб дитина ввечері самостійно засинала, необхідно уникати перегулювання, надмірного емоційного збудження, а також треба створити комфортні умови для сну* (із журн.); *Для визначення родючості ґрунтів слід ураховувати кількість угноєнь із домішкою соломи та хімічних добрив, час перегулювання землі, сівбу азотоносних трав з наступним заорюванням тощо* (з наук. літ.).

ПЕРЕГУ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕГУЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док.* 1. Гуляти (у 1–3 знач.) більше, ніж можна, ніж дозволено. — *Військова дисципліна,* — *зітхнув лейтенант.* — *Я й так боюсь запізнитись. Один день перегуляв дома з товаришами* (О. Копиленко); — *З якого дива це в неї відгул?* — *підвищує голос Кочубеїха.* — *Перегуляла? Від гульні занедужала?* (О. Гончар); *Трирічна ведмедиха Сандра нагадує малу дитину, яка перегуляла: спати хоче, але заснути не може. Заспокоїти малу можна лише ласощами* (з газ.); // Гуляти всюди, у багатьох місцях. *Перегуляти на всіх весіллях.*

2. *що.* Гуляючи, не працюючи, не навчаючись, проводити якийсь час. — *Перегуляй, сину, дома зиму і літо, а там я у школу віддам* (Панас Мирний); // Залишатися незасіяним, невикористаним (про поле, землю і т. ін.). *Ґрунт цей уже другий рік перегулює* (П. Запаренко); *Переболіло цій землі, перегуляла вона пустирищем, одначе життя бере своє, польовий табір, виникши тут ніби з чиєїсь випадкової волі, пустив уже міцне коріння* (О. Гончар).

3. Залишатися яловою після злучання (у 2 знач.) (про корів, свиней та ін.). *Як правило, перерослі телиці з рекордною живою вагою часто перегулюють* (з навч. літ.); *У разі якщо свиня перегуляла, злучення рекомендується повторити. При повторній невдачі свиню вилучають з племінного розведення* (із журн.).

ПЕРЕГУЛЯ́ТИ *див.* **перегу́лювати.**

ПЕРЕГУРТУВА́ТИСЯ, у́ється, у́ємося, у́єтеся, *док.* Згуртуватися ще раз, повторно або заново, по-іншому. *І коли скіфи, перегуртувавшись, пішли на новий приступ, він одповів, дружньо всміхаючись до Діофанта: — Шкода, що молодим помер* [Александр]! (І. Білик); * Образно. *Хмари перегуртувалися, й з'явився велетенський корабель з трубами й щоглами* (Є. Кравченко).

ПЕРЕГУРЧА́ТИ, чу́, чи́ш, *док., розм.* Перестати гурчати. *Перегурчав на паші трактор* (з газ.); * Образно. *Небо перегурчало грозою* (із журн.).

ПЕРЕГУ́СНУТИ, не, *док., розм.* Стати дуже, занадто густим. *Пильнуйте, щоб тісто на оладки не перегусло* (із журн.).

ПЕРЕГУСТИ́ *див.* **перегуді́ти.**

ПЕРЕГУСТИ́ТИ, ущу́, усти́ш, *док., що, розм.* Зробити дуже, занадто густим. *Готуючи грибний соус, не перегустіть його* (з газ.).

ПЕРЕҐРУНТО́ВАНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **переґрунтува́ти.** *Якщо після висихання ґрунтовки ви виявили, що стіна на дотик нагадує скло і на ній з'явився глянцевий блиск — сумнівів немає, поверхня переґрунтована* (з газ.); *Переґрунтоване заново вікно.*

ПЕРЕҐРУНТО́ВУВАННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **переґрунто́вувати.** *Переґрунтовування необхідне для створення більш гладкої поверхні вікна* (з навч. літ.); *Переґрунтовування поверхонь призводить до того, що зчеплення з нанесеними матеріалами зменшується* (із журн.).

ПЕРЕҐРУНТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕҐРУНТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що, спец.* 1. Ґрунтувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Якщо після ґрунтування підлоги виконувалися якісь брудні роботи, з'вився пил, поверхню доведеться переґрунтовувати* (з навч. літ.).

2. Ґрунтувати більше, ніж треба. *Наносити фарбу на поверхню, яку переґрунтували, досить проблематично, оскільки вона лягає нерівномірно, розпливається і скочується по поверхні* (з навч. літ.).

3. Ґрунтувати все або багато чого-небудь. *Майстрині вже переґрунтували всі стіни* (з газ.).

ПЕРЕҐРУНТО́ВУВАТИСЯ, у́ється, *недок., спец.* Пас. до **переґрунто́вувати.** *Дерев'яна, металева поверхня виробів після очищення її від старого шару фарби переґрунтовується* (з навч. літ.).

ПЕРЕҐРУНТУВА́ННЯ, я, *с., спец.* 1. Дія за знач. **переґрунтува́ти.** *Використовувати слід лише необхідну кількість матеріалу, уникаючи переґрунтування, яке може призвести до утворення глянцевої плівки* (з мови реклами).

2. Шар ґрунту, який залишається внаслідок такої дії. *На знайденій фресці є три нашарування фарби та помітне грубе переґрунтування* (з газ.).

ПЕРЕҐРУНТУВА́ТИ *див.* **переґрунто́вувати.**

ПЕ́РЕ́Д[1], у, *ч.* 1. Передня частина чого-небудь, лицьовий бік когось, чогось. *Стілець, що стоїть на чільнім місці, приходиться спинкою до свічада, а передом проти портрета* (Леся Українка); *Пароплав! Він уже вийшов з-за Козлихи й розтинає гострим передом воду просто до Козачої гори* (Б. Антоненко-Давидович); *Наливайко тримав свого білокопитого коня за поводи й нерухомо стояв передом до Білої Церкви* (Іван Ле); *А поперед султана летіло його веління приготувати найбільший дарунок улюбленій Хасекі за сина — небачене плаття з золотої парчі, торочене по коміру, рукавах, подолу й переду стібками діамантовими й рубіновими* (П. Загребельний); *А пампушка — то вельможна — помазана медом — чеберяє вихилясом задом і передом* (І. Калинець).

2. Передня частина тіла тварини. *Окунець-молодець, повернись передом — поговоримо з тобою!* (Номис); — *Кінь б'є і передом і задом, та де йому скинуть Артема!* (Б. Грінченко); *Білуватий* [мурашка] *знов повернувся передом, і вони стали помалу витягати вуса один до одного* (М. Йогансен).

3. Те, що розташовується попереду або є першим рядом, переднім краєм чого-небудь. *Василь .. став по самому переду, де звичайно стоять на селах панки да підпанки* (І. Нечуй-Левицький); — *Ти гадав, що будеш найліпший, а ліпші знайшлися,* — *посміхувалися деякі, зиркаючи на парубка, що все з насупленими бровами йшов на самім переді* (Н. Кобринська); *Через три вози від переду Денис на самоскидці, за ним із лобогрійкою Терешко* (С. Добровольський).

4. Те саме, що **передо́к** 2. *Як же я здивувався, коли побачив, що ввесь перед візка заставлений був гарними скляночками* (М. Коцюбинський); *Під'їхав величезний трактор. Довгою, широкою лопатою, прикріпленою до переду, почав сунути землю з берега в сторону річки* (В. Багірова).

5. *тільки мн.* Частина взуття, яка облягає підйом та верхню частину ступні. *У тата були чоботи з блискучими халявами, а на передах — по зовсім новій латці* (І. Багмут); *Я .. нічого не бачу, крім татових чобіт: високі, блискучі хромові халяви, поруділі лисенькі переди, а які міцні закаблуки, а підкови...* (Б. Харчук); *Ото як вийде* [Галя Вишняківна], *як заграє брівками, очима стрельне і туди, й сюди, у чобітках із модними підківками, зелений верх, козлові переди* (Л. Костенко).

◊ **Вести́ (води́ти) пе́ре́д** *див.* **вести́; Дава́ти / да́ти ли́ха закаблу́кам (закабла́м) [і переда́м]** *див.* **дава́ти; Держа́ти пе́ре́д** *див.* **держа́ти; Повести́ пе́ре́д** *див.* **пово́дити**[1].

ПЕ́РЕД², *у сполуч. із займ.* "я" *в оруд. в. одн.* **ПЕ́РЕДІ, ПЕ́РЕДО,** *прийм.* Уживається з оруд. і знах. відмінками. Сполучення з **пе́ред** виражають:

Просторові відношення

1. *з оруд. і рідко знах. в.* Уживається при позначенні: а) розташування, перебування і т. ін. на деякій відстані від переднього, лицьового боку кого-, чого-небудь. *Зав'язувала* [пані] *палець і, держачи його перед себе, бігла з столової в кухню* (М. Коцюбинський); *Перед хатою стоїть старий гіллястий ясен, усю хату й половину дворища вкриває він своїми вітами* (С. Васильченко); б) розташування, перебування і т. ін. у безпосередній близькості від кого-, чого-небудь; біля (у 1 знач.). *Зоня помахала хусточкою в себе перед носом* (Леся Українка); *Поставила* [Віста] *просто на камені перед вогнищем дерев'яну миску* (С. Скляренко); *Сеньйора Ернестіна бгала маленьку хустинку. Тоненькі її пальці миготіли перед очима комісара, немов шпиці в колесі* (Ю. Бедзик); в) розташування, перебування на чолі, попереду кого-, чого-небудь. — *Постривайте... світ — не хата, А ви малі діти, Нерозумні. Хто ватажком Піде перед вами, Хто поведе?* (Т. Шевченко); *Вона йшла перед нього свіжа і чиста .. і сміялась весело й тепло* (М. Коцюбинський); *Перед Чернишем ступав Гай, несучи на собі важку металеву плиту* (О. Гончар); г) напрямку руху, пролягання в лицьовий бік кого-, чого-небудь або від лицьового боку когось, чогось. *Кинь хліб за собою, прийде перед тобою* (Номис); *Перед нас дорога простелилась* (М. Рильський); *Став* [Оксен] *танцювати гопак на манір лезгинки, пружно викидаючи перед собою носки чобіт* (Григорій Тютюнник); *Міжгір'я гриміло бойовим клекотом. Перед Чернишем, утікаючи, скреготали по камінню ковані чоботи* (О. Гончар).

2. *із знах. і оруд. в.* Уживається при позначенні: а) стикання кого-, чого-небудь з кимсь, чимсь під час або в кінці руху. *Ой прибіг мій козаченько та й перед ворота: — Вийди, Дзюбо моя люба* (П. Чубинський); *Щодень, то неборак, знай, молиться все Богу, Щоб швидше дівчину побачити небогу. І .. воликів, знай, хльоста батогом, Поки опиниться перед своїм двором* (П. Гулак-Артемовський); *Перед нами — грізний міст... А за мостом... Гудуть набої...* (В. Сосюра); *Орлюк і Уляна зупинились перед невеликим столом. На столі .. лежав великий вінок з колосся* (О. Довженко); б) зупинки, затримки і т. ін. у зв'язку з якоюсь причиною (чимсь побаченим, почутим тощо). *Витріщаються підсліпі очі, уздрівши перед собою польову квітку* (Панас Мирний); *Змучений і втомлений стояв він біля веранди перед зламаною лілією* (О. Довженко); в) зорового сприймання, оглядання кого-, чого-небудь. *Як вийти з тих печер та стати од сонця, — перед тобою усе тільки гори крейдяні біліють високі* (Марко Вовчок); *Перед ними в долині розіслалося місто* (Панас Мирний); *Сиза північ встала потай Перед вояками* (М. Бажан); г) розташування, розміщення кого-, чого-небудь попереду від себе, у безпосередній близькості від себе. *Він несподівано сідає на землю і починає розкладати перед собою патрони* (О. Довженко); *А дракон пожирає очима все перед себе і мете услід вогненним хвостом* (І. Багряний).

3. *з оруд. і заст. знах. в.* Уживається при позначенні: а) розташування в безпосередній близькості від кого-, чого-небудь, що має до когось, чогось певне відношення. *Еней.., Горілку, пиво, мед і брагу Поставивши перед ватагу, Для збору в труби засурмив* (І. Котляревський); *Олімпіада .. перед Катериною поставила кошик* (С. Чорнобривець); *Офіціант прибрав брудний посуд і поставив перед кожним ще по горняткові чаю* (С. Андрухович); б) розташування, зупинки в безпосередній близькості від кого-, чого-небудь з метою подивитися, звернутися і т. ін. *Панночка стоїть перед дзеркалом і вже усе зриває з себе* (Марко Вовчок); *Стає* [Іфігенія] *перед олтарем* (Леся Українка); *Гурт збився перед "дошкою змагання", що вже тепер висить на тичці* (А. Головко); в) зупинки, відступу і т. ін. під тиском кого-, чого-небудь, унаслідок зіткнення з кимсь, чимсь і т. ін. *З рабським ушанованням* [ушануванням] *розступилися монголи перед незнайомим приїжджим* (І. Франко).

4. *з оруд. в.* Уживається при позначенні чиїх-небудь дій, учинків і т. ін. у присутності когось іншого. *Владимир князь перед народом Убив старого Рогволода* (Т. Шевченко); *Шовкун, зупинившись, полегшено зітхнув і підійшов до щілини, ніяковіючи перед усіма за своє збентеження* (О. Гончар); [Інквізитор:] *Зречися єресі. Скажи перед народом, Що всесвіт безконечний — то химера, Що зорі — то світильники Господні* (О. Бердник).

Об'єктні відношення

5. *з оруд. і заст. знах. в.* Уживається при позначенні: а) стикання кого-небудь із кимсь лицем до лиця. *Дивиться* [Хом'як] — *іде по полю Висока Правдонька і стала перед ним* (Л. Глібов); — *Ах ти погань!.. Ми обоє зірвалися на ноги. Перед нас була її мачуха* (Б. Грінченко); — *Ну що? Утік? .. Лице прикажчика єхидне переді мною* (В. Сосюра); б) безпосередньої зустрічі з ким-небудь, повідомлення про прибуття, розмову і т. ін. *Звелів* [Еней] *носилки з верболозу .. Зготовить тіла для виносу, Щоб в них Паллант, Евандрів син, Вельможна, панськая персона Явилася перед Плутона* (І. Котляревський); *Приходять якісь судовії два панки. Веліли Горпині стати перед себе, а самі сіли* (Марко Вовчок); *Накинула* [Краньцовська] *на себе білу хустину, щоби зовсім закрити волосся. Так прийшла перед Славка* (Л. Мартович); *Марко стояв перед командиром підводного човна* (М. Трублаїні); *Кола зійшов на ганок і став перед людьми, перед своїм селом, перед синіми горами своєї Верховини* (О. Кундзич); в) звертання до кого-небудь із розповіддю, промовою і т. ін. або з показом, демонструванням чогось. *Чорт перед чортом сповідався — один моргнув, другий догадався* (Номис); *Ведмеді танцювали Перед людом на базарах* (Леся Українка); *Жалувався раз піп перед попадею, що таки вмру, каже, з нудів* (Л. Мартович); *Коли Уельський принц зійшов на батьків трон, Він, як наказує традиції закон, Перед підданцями промову мав поважну* (М. Рильський); г) нерівних стосунків між ким-небудь. *Економ, що весь час вертиться і завилює тут перед пані, запозирливо дивиться по черзі на панну й юнака* (С. Васильченко); *До багатих людей у Йоньки вроджена пошана і повага, тому він і почував себе якось ніяково перед невісткою* (Григорій Тютюнник); *Капітан судна, два його помічники, міністерські лакизи-розпорядники закам'яніли в стовбняку перед начальством* (П. Загребельний); *Дав Бог Даниїлові ласку та милість перед начальником євнухів* (О. Шугай); г) дій і вчинків, що стосуються певних справ, ситуацій. — *Із дерева сього зломити Ти мусиш гілку хоть одну; Без неї бо ні підступити Не можна перед сатану* (І. Котляревський); *Перед судом стояло десять чоловік бурлак* (І. Нечуй-Левицький); — *Клопотатиму перед німецьким командуванням, щоб його нагородили хрестом, —.. прорік Тадик Шамрай* (Григорій Тютюнник).

6. *з оруд. в.* Уживається при позначенні: а) можливого або наявного об'єкта, відносно якого хто-небудь діє або відбувається якась дія. *Не закривай ока хоч перед ким* (Номис); *Франко виставляє перед читачем цілу портретну галерею таких хижаків — з залізною волею, з звірячими .. інстинктами* (М. Коцюбинський); — *Лише кілька слів — і вся людина перед тобою, — подумав він* (С. Журахович); б) можливої або наявної причини дії, учинків і т. ін. *Я низько уклоняюся перед усім тим, що козацтво доброго зробило* (Панас Мирний); *Перед силою цієї туги, перед силою людської любові два вбивці мимоволі опустили донизу свою зброю і голови* (М. Стельмах); — *Гай будемо садити. В Тихій долині .. Я поставлю товариша Гризоту .. перед фактом* (В. Речмедін); *З дев'яти розумних рас лише п'ятдесятники* [космічна раса] .. *перебували на достатньо високому рівні розвитку, щоб уповні зберегти самобутність своєї цивілізації і встояти перед політичною, економічною та культурною експансією людей* (О. Авраменко, В. Авраменко).

7. *з оруд. в.* Уживається при позначенні: а) того, що повинно бути здійснене, виконане, зроблене. *Перед ним було величне діло обрятування бессарабських виноградників від філоксери* (М. Коцюбинський); — *Перед нами неабиякий рейд, — звернувся він до бійців* (О. Гончар); б) того, що є предметом думок, спогадів, переживань і т. ін. *Стояли перед нею давні лихі роки, пригадала вона свою криваву працю* (Панас Мирний); — *Закохався я і гину, — Каже лицар, — вдень і вночі Бачу я перед собою Ясні оченьки дівочі* (Леся Українка); *Коли йому говорили про якусь людину, він спочатку бачив перед собою усі ознаки її достатку чи злиднів, а потім самого чоловіка* (М. Стельмах); в) того, що чекає кого-небудь попереду, у майбутньому. *Перед нами життя, перед нами робота...* (М. Коцюбинський); *З юнацькою жадобою накинувся Багіров на життя, що відкрилося своєю зваблюваною неосяжністю перед ним* (О. Гончар).

8. *з оруд. і заст. знах. в.* Уживається при позначенні: а) випередження в чому-небудь. *Соняшники некохані, непрохані ростуть собі, уганяють одно перед другим вище та вище* (Марко Вовчок); *Заграло шампанське у головах .. Полилися вітання одно перед другим* (Панас Мирний); *Вечерю скінчено. Встає перед усіх Пан Підкоморій* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича); б) порівняння кого-, чого-небудь з кимсь, чимсь; надання переваги кому-, чому-небудь над кимсь, чимсь. *У холодочку під платаном Дівча заквітчанеє спить... Дріадам нічого робить Перед такою красотою* (Т. Шевченко); *В огні завзятому змагань Перекликаються заводи Гудками .. І зорі меркнуть перед ними...* (В. Сосюра).

Часові відношення

9. *з оруд. в.* Уживається при позначенні: а) того, що відбувається напередодні настання чого-небудь. *Вже перед світом він наламав очерету, накидав у човен* (І. Нечуй-Левицький); *Пізно вночі, майже перед ранком, Огей тихо увіходить до своєї хати* (Олесь Досвітній); — *Біда на всіх! — журиться тітка. Глибоко в платок закуталася, хоч день погожий, з теплої смуги перед дощами* (В. Барка); *Щоправда, й діти бідові: його наче й доглядати не треба — само себе доглядає, само й на ноги спинається ще перед роком* (Є. Гуцало); б) того, що відбувається напередодні яких-небудь подій. *Це було літ двоє перед волею* (Панас Мирний); — *Ні я свого чоловіка перед весіллям не бачила, ні він мене* (Леся Українка); *Ми копали окоп перед боєм в широкому полі* (С. Голованівський); в) того, що відбувається напередодні чиїх-небудь дій, учинків і т. ін. *Весь тиждень, перед поїздкою до Києва, я був дуже слабий* (М. Коцюбинський); *Він подав мені розгорнуту книжку, яку перед моїм приходом розглядав на столі* (Ю. Яновський).

10. *з оруд. в., заст.* Уживається при позначенні минулого часу. *Все-таки я тепера можу далеко більше ходити, ніж перед двома тижнями* (Леся Українка); *Вона мовчала й боролася, як колись, майже перед роком, на кладці* (О. Кобилянська); *Петрусь схуд, зблід, ще сумніший став. Перед чотирма місяцями помер його батько* (Мирослав Ірчан); *За сержантом .. вибігла мати того самого парубка, котрого перед хвилиною вивели за ворота* (Д. Бедзик).

ПЕРЕД... Префікс, що вживається для творення слів зі значенням: 1) який передує чомусь, відбувається безпосередньо перед чимсь, напр.: п е р е д в е с í л ь н и й, п е р е д д é н ь; 2) який розташовується перед чимсь, напр.: п е р е д б á н н и к.

ПЕРЕДАВА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до передавання. *Іменні цінні папери передаються способом повного індосаменту (передавальний запис, який засвідчує перехід прав за цінним папером до іншої особи), якщо інше не зазначено законом* (з мови документів); // Признач. для передавання. *Завданням цього пароплава було служити передавальним пунктом між піратським підводним човном і його метрополією* (М. Трублаїні); *Підпираючи горизонти, біжать мачти передавальних ліній на Запоріжжя, на Дніпропетровськ* (Г. Коцюба); *Агент Збішек мав .. передавальний пристрій, через який міг скоординуватися зі своїм центром у Денвері* (Любко Дереш); *У двигун потрапила пола робочого халата лаборанта, і його затягло під передавальний ланцюг, унаслідок чого було тяжко травмовано* (з навч. літ.).

ПЕРЕДА́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **передава́ти**[1]. *Вино, яке ми пили того вечора, було густе, солодке, тьмяне й тепле .. Це була коштовна рідина. Кожну її краплину треба було цінувати, немов спадковий клейнод, передаваний з роду в рід і з покоління в покоління* (М. Дочинець); *Синоніми-іменники є засобом вираження ставлення письменника до поняття, передаваного словом* (з наук. літ.); *Автоматичне розуміння мовлення — більш узагальнений процес обробки мовлення, результатом якого є передаваний зміст* (з навч. літ.); // **переда́вано,** *безос. пред. Писемність у галлів не вважалася гідною для фіксації найважливішої частини духовного життя, національної традиції. Цю частину національної спадщини передавано тільки усно, причому монополію на це знання зберігали лише жерці* (з наук. літ.); // *у знач. ім.* **переда́ване,** ного, *с.* Те, що передають комусь куди-небудь. *Сам факт передачі свідчив, що дружина, брат або сестра чи батьки ще не арештовані, а із складу й якості передаваного можна було приблизно уявити, чи не позначився арешт члена родини на інших, чи не погіршало їхнє матеріальне становище* (Б. Антоненко-Давидович).

ПЕРЕДА́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **переда́ваний.** *До ознак традиції відносять історичну зумовленість, передаваність із покоління в покоління, перевіреність часом, відстояність, авторитетність, сталість тощо* (з наук. літ.).

ПЕРЕДАВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **передава́ти**[1]. *Етнічна ментальність виконує функції передавання в спадок знання про оптимальні алгоритми рішення найбільш типо-*

вих для певного етносу когнітивних завдань (з наук. літ.); *— Якось більше від серця розмова йде. Не люблю того передавання через третю особу* (І. Франко); *Із уст в уста пішло передавання наказу: готуватися як стій до форсування* (П. Тичина); *Не одно питання виникає, наприклад, у справі передавання німецького тонічного вірша, збудованого на тій же основі, що й український* (М. Зеров).

△ **Протоко́л передава́ння да́них** *див.* **протоко́л.**

ПЕРЕДАВАРІ́ЙНИЙ, а, е. Який передує аварії або має місце, відбувається перед аварією. *Технічний стан магістральних електричних мереж характеризується як передаварійний* (з наук. літ.); *Автоматизована система керування повідомляє оператору про передаварійні та аварійні ситуації, відхилення параметрів процесів від заданих, відмови обладнання тощо* (з наук.-техн. літ.); *За електрометричними показниками, станом поверхонь кранових вузлів і труб магістральних газопроводів ситуація на компресорній станції була оцінена як передаварійна* (з навч. літ.).

ПЕРЕДАВА́ТИ[1], даю́, дае́ш, *недок.*, **ПЕРЕДА́ТИ,** а́м, аси́, *док.* 1. *кого, що.* Віддавати, подавати, вручати кому-небудь те, що тримають у руках або беруть у руки. *Сінон заграє у флейту, потім передає її флейтистові, той провадить далі* (Леся Українка); *Хтось нахильці, як запорожець, п'є просто з барила, потім передає посудину батькові* (О. Гончар); *Як на біду, коли один другому гроші передавав, нікого не було, то й засвідчити ніхто не міг* (Ю. Винничук); *Пенелопа .. дістала почату пачку сигарет і розкурила дві, одну з яких передала мені* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Місіс Уелдон передала на руки Нен малого Джека, який іще спав* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); // Віддавати, подавати, вручати кого-, що-небудь комусь для іншого. *— Візьми ж, Мелашко, паляницю батькові, а дітям я передам гостинця* (І. Нечуй-Левицький); *— Ого, де ж ви сало дістали? — дивується Свирид Яковлевич. — З дому передали?* (М. Стельмах); // Вручати, віддавати щось кому-небудь через посередника або за чиїм-небудь дорученням. *Щонайменше двічі на день писала* [Антоніна] *до нього такі листи, стромляла йому в руку, передавала через Людю* (М. Коцюбинський); *Коли Гнат Яворський передавав від Івана листа, то і про неї, Катерину, розпитував* (С. Чорнобривець); *Двері відчинилися, і один з університетських служників передав йому записку* (О. Іваненко); // *спорт.* Під час гри ударом посилати кому-небудь м'яч, шайбу і т. ін. *Зазвичай при успішному прийомі м'яч приймається гравцями задньої лінії, доводиться до зв'язкового гравця, який передає м'яч гравцеві атаки* (з навч. літ.).

2. *що і без прям. дод.* Віддавати що-небудь своє, від себе і т. ін. у чиєсь відання, володіння. *— Ваші піщани такі неспокійні, мені з ними один клопіт..! Ще Ларченко, як передавав стан, перестерігав мене* (Панас Мирний); [К у ц:] *Справи інституту передати докторові наук Воронюку* (З. Мороз); // Передоручати кому-небудь свої справи, повноваження, обов'язки. *Батьки хлопців виказували своє задоволення і, зустрічаючись з Галею, щоб вона не мала сумніву, залюбки передавали їй свої батьківські обов'язки щодо ушей та чубів своїх хлопців* (С. Васильченко); *Олександр Васильович передає всі свої повноваження старшому помічникові і йде до кают-компанії* (В. Логвиненко); // Залишати кому-небудь щось після себе у спадщину. *Обзиваюся до синів, — шануйте старого батька! Не прогайнував нічо, не змарнував, але ще придбав та й вам передає* (Л. Мартович); [С т а р ш и н а д р у г и й:] *Сидить собі в хуторі, ніби не знає нічого, а дивишся — скрізь Головатий. "Коли сам, каже, не повершу, то синові передам"* (Т. Шевченко); *Я дітям нашим в спадок передам Цей давній лист, овіяний боями* (Л. Дмитерко).

3. *що кому і без дод.* Поширювати на кого-небудь свої якості, ознаки і т. ін. *Дерева можуть передавати у спадок інформацію, що допомагає їм адаптуватися до динамічно мінливого навколишнього середовища* (з наук.-попул. літ.); [М а р т і а н:] *Де ти взяла сі мрії?* [А в р е л і я:] *Від матері .. Вона мені се в кров передала, бо я її дитина* (Леся Українка); *Романко .. віддав йому все, що мав хорошого, людського. А Юрко, може, передасть його своїм дітям* (М. Томчаній); *Мати ж прожила одиначкою своє зіткане з буднів життя, доки й світ їй, бідолашній, у глиниці запався... Може, і тобі свою одинацьку долю передала?* (О. Гончар); // Навчати кого-небудь, використовуючи набуті знання, уміння. *— З глибокою радістю я передаватиму й далі свої знання дітям, поки в моїх грудях б'ється людське серце* (О. Довженко); *— Я можу передати тобі свій досвід, порадити те чи інше, але не більше* (О. Бердник); *— Бабуся мене дуже любила і хотіла мені передати своє уміння* (Є. Кононенко).

4. *кого, що і без прям. дод.* Віддавати в розпорядження кого-, чого-небудь. *Як же він* [переклад] *Вам не потрібний, то, будьте ласкаві, передайте його редакції "Зорі"* (М. Коцюбинський); *Схопили його вночі в потайнім місці гетьманці, передали німцям* (Є. Кротевич); *Павла передали представникам місцевої влади, що приїхали в порт* (В. Кучер); *— Забирай носилки і більше з ними в артільний двір не приходь. Спіймаю ще раз — передам у суд* (Григорій Тютюнник); *Прокуратура передала справу до Військового трибуналу* (О. Бердник).

5. *що і без прям. дод.* Повідомляти, інформувати кого-небудь про щось. *Його прізвище передавали з уст до уст* (І. Франко); *Сусідки головами хитали, зітхали і вдома чоловікам передавали: — Здуріла Ладуриха!* (О. Ковінька); *Ті жінки, яким сказала Тамара, передадуть іншим, і вже сотні знають про втішну новину* (А. Хижняк); // Розповідати кому-небудь про щось почуте, побачене і т. ін. *— У Костки по селах бідність вельми велика... — півголосом передавав архієрею намісник Молибожич* (К. Гриневичева); *Хотілось би матері затримати його, не пустити — куди йому в таку спеку, .. як люди передають, забиратися навіть на комбайна* [комбайн] (О. Гончар); *У мене Правда гостювала І баєчку подарувала, Щоб передав я всім* (Л. Глібов); *Тессі .. передала розповідь Фредді про хибний прогноз. Професор враз насторожився* (М. Дашкієв); *Головний інженер веселішає, сідає навпроти мене і ніби хоче мені передати якусь таємницю* (із журн.); // *також зі спол.* щ о, щ о б. Повідомляти, інформувати про щось кого-небудь, звичайно за дорученням іншого. *Їхня вчителька передавала, що Наталка не говорить у школі про мою професію* (Ю. Яновський); *— Піймаю вашого Килигея — на ланцюг посаджу!.. — Спасибі за честь, — посміхався Килигей, коли йому передавали це* (О. Гончар); *Поцілуй од мене міцно маму і передай, щоб берегла себе і була здорова* (М. Коцюбинський); *Сестра вийшла до лікаря передати Гучкове прохання* (В. Собко).

6. *що, також зі спол.* щ о б, щ о. Повідомляти про що-небудь, користуючись телефоном, радіо та іншими засобами двобічного зв'язку. *Секретарка вискочила з кабінету, миттю до телефону — передавати* (Остап Вишня); [О к с а н а:] *Буде шторм. (Дивиться вгору.) Що передає сигнальник?* (О. Корнійчук); — *Тільки що передали з району, щоб усі розходилися по роботах* (Григорій Тютюнник); // *також про що, із спол.* щ о. Поширювати що-небудь за допомогою радіо, телебачення та інших засобів однобічного зв'язку. *Передавали музику Лисенка* (Л. Дмитерко); *В перші дні дивився все, що передавали. І сільськогосподарські передачі, і передачі будинку моделей .. не відбивали охоти в Миколи до телевізора* (Ю. Збанацький); *Про людину-привида вже розповідали Женева, Лондон, Рим. Потім наукову лекцію відомого фізика передала радіостанція Мадрида* (О. Бердник); // Посилати енергію, струм, хвилі і т. ін. на відстань за допомогою технічних засобів. *Не одразу Фізик збагнув, що робот кудись несподівано провалився, в якесь нижнє приміщення. Там, очевидно, були стіни, що повністю екранували радіосигнали, які він увесь час передавав* (В. Владко); *Шуміли колеса, лоскотіли ремінні паси, передаючи свою енергію наверх, до жорен* (А. Шиян).

7. *що.* Зображувати, відтворювати і т. ін. кого-, що-небудь, наслідуючи, копіюючи властиві йому риси, ознаки, рухи і т. ін. *Макар прицмокував, дзижчав і дуже влучно передавав ліру* (С. Васильченко); *Хтось точнісінько передає панський голос* (М. Стельмах); *Леонід Семенович передав навіть саму вчителеву міну співання* (І. Нечуй-Левицький); // Зображувати, відтворювати, відображати і т. ін. які-небудь якості, ознаки, риси і т. ін. *До суперечок між течіями треба підходити з одним критерієм: наскільки та чи інша форма передає зміст* (В. Еллан-Блакитний); *Наталя зустрілася з великими труднощами. Килимарка не знала, як їй фарбованими вовняними нитками передати портретну схожість* (І. Волошин); *При зовнішній нерухомості моделі художник передав життя душі, заклавши таким чином основи психологічного портрета* (з навч. літ.); // Виражати, розкривати засобами іншої мови (про переклад). *Франко .. намагався передавати пушкінські рядки з максимальною близькістю до первотвору* (М. Рильський); *Дух же той, гадаю, не можна було б передати, перекладаючи пісню не піснею, а прозаїчним переказом* (Леся Українка); *Найважче було, мабуть, передати натяки, підтексти, те, що становить визначальну рису стилю Війона* (з наук. літ.).

8. *чого, що і без прям. дод.* Давати більше, ніж треба, понад міру. *Незвичними пальцями лічив* [Турбай] *гроші, часто передавав* (М. Руденко); *Тримає* [батько] *сім'ю цілу зиму надголодь, хліб ділить так, щоб не передати дітям зайвого окрайця* (В. Речмедін); // *перен.* Робити щось зайве, небажане. — *О! — скрикнула вона й засміялася. — Це вже ви передали, — знов засміялася* (Марко Вовчок).

9. *кого, що через що.* Віддавати з рук у руки над перепоною. *Народився* [хлопець] *нарешті... І зразу як узяв тон — три місяці вікна в хаті бряжчали. І через кожух кумі передавали, і йорданською водою бризкали — нічого не бере...* (Остап Вишня).

(1) Передава́ти / переда́ти дору́чення (нака́з, розпоря́дження *і т. ін.)* — за чиїм-небудь посередництвом або від чийого-небудь імені звертатися до когось, говорити комусь. *Прибігає посильний і передає Байрачному наказ комбата: — Друга рота має супроводжувати полонених* (Є. Доломан); *Євпраксія не підпускала барона до себе, усі розпорядження передавала через Вільтруд* (П. Загребельний); *Сергія Петровича постараюся побачити завтра і передам йому Ваші доручення* (М. Коцюбинський); *Я відчував: це прохання, точніше, цей наказ міг передати і хтось дрібніший за статусом* (А. Кокотюха); **(2) Передава́ти / переда́ти у вла́сність** *кому* — робити господарем кого-небудь іншого. — *Я, сливенський управитель, наказую всім підданим падишаха вишукувати і винищувати зрадників і розбійників-гайдуків, їхні родини висилати.., а майно і землі передавати у власність Османської держави* (В. Малик); *Доповідачі вимагали конфіскації всіх заводів, фабрик, банків і панської землі з тим, щоб передати їх у власність народу* (І. Цюпа); *Князь Ярополк передав у власність Києво-Печерському монастирю три волості у Волинській землі* (з навч. літ.); **Сла́ти (посила́ти, передава́ти, перека́зувати, присила́ти) / посла́ти (переда́ти, переказа́ти, присла́ти) віта́ння (привіт, поклі́н** *і т. ін.) див.* **сла́ти[1].**

◊ **(3) Передава́ти / переда́ти естафе́ту** *кому* — доручати кому-небудь продовжити розпочату справу. *Іштван-пролетар підвів до старшини літню змарнілу жінку в рогових окулярах. — Моя сестра... Естафету* [проведення бійців через підземний хід] *передаю їй...* (О. Гончар); — *Кукуріку! .. — Луна котиться порожніми вулицями. — Кукуріку! — відлунюється на іншій вулиці. І пішло — далі й далі півні передають естафету* (А. Камінчук); *Подарувавши благословення Боже генералові та його родині, єпископ поїхав, а генерал, не затримуючись, передав естафету далі* (М. Дашкієв); **(4) Передава́ти / переда́ти куті́ ме́ду** — перевищувати норму, міру в чому-небудь або перебільшувати що-небудь. *Кожен* [козак] *говорив відверто, як дужий владар, сміявся щиросердечно, залицявся і підморгував на очах всього .. панства, але ж ніколи не передаючи куті меду, ставлячи самому собі межу, за яку годі переступати* (М. Лазорський); *Лукавий бісик під'юджує мене на пошуки нових важелів піднесення боєготовності особового складу, але я рішуче відганяю його далі, щоб не передати куті меду* (М. Ю. Тарновський); *Узяв* [Микита Павлович] *у руки шматки пружини і почав розглядати блискучу на зламах сталь. Гартом не догодили, передали куті меду. Пружина має бути трохи м'якшою* (П. Інгульський); *Стефанія раптом збагнула, що передала куті меду, й спробувала повернути все на жарт* (І. Білик).

ПЕРЕДАВА́ТИ[2], даю́, дає́ш, *док., чого і без прям. дод.* Дати все або багато чого-небудь, одне за одним. — *Мало я йому усякої всячини переносила, мало я йому всього передавала? На себе не страчу — йому несу* (Панас Мирний); [Б и ч о к:] *Хіба я мало передавав старій грошима та хлібом?* (М. Кропивницький).

ПЕРЕДАВА́ТИСЯ, даю́ся, дає́шся, *недок.*, **ПЕРЕДА́ТИСЯ,** а́мся, аси́ся, *док.* 1. Поширюватися на кого-небудь (про якості, ознаки і т. ін.). — *В гібридах передаються спадкові задатки не тільки батька й матері .. В гібридах складаються комбінації цілої групи далеких родичів — дідів, прадідів, прабабок* (О. Довженко); *Якщо мутації не змінюють життєздатність і плідність індивіда, то вони можуть передаватися з покоління в покоління за законами Менделя* (з навч. літ.).

2. Переходити від кого-небудь, сприймаючись іншим (про настрій, поведінку і т. ін.). — *Що ж таке, Боже мій? — дедалі дужче передавався Мелашці неспокій хлопця* (Іван Ле); *З усього того Онисим виніс патологічну ненависть. Він ненавидів дико, пекуче, його ненависть могла б передаватися на відстань, але він умів ховати її в печерах душі* (Р. Андріяшик); *Потроху оця сумирність передавалася й міщанам та селянам, ба навіть бурсаки втихомирились і не влаштовували колотнеч* (Ю. Винничук); *Ніхто не знає, коли і як вона взялася, тільки та сила завжди передавалася в родинному дереві* (Дара Корній); *Лукія відчула, як дрібно-дрібно затремтіли кінчики пальців. Тремтіння передалося рукам, звідти побігло по всьому тілу* (О. Донченко); *Розлютований шарпаниною свого вершника, вороний жеребець почав зганити злість на білому чорногривці руського княжича, й настрій тварин передався обом можам* [мужам] (І. Білик); *Альма вже нетерпляче підскакувала за ворітьми, радісно підвискувала, і разом із нею скавучав інший пес. Йому передався від Альми цей піднесений неспокій* (Г. Вдовиченко); // Сприйматися тим, хто читає, навчається (про знання, вміння і т. ін.). *Не від мудрих, недоступних йому книжок передалася вона* [краса землі] *хлопцеві, а від простих двох тополь, біля коріння яких він спіймав свою першу золоту рибку...* (М. Стельмах).

3. Робитися, ставати відомим завдяки переказам, розмовам, повідомленням і т. ін. *Згадки про гуртові наскоки .. зберігалися, поетизувалися і передавались з одного семінарського покоління в друге, як священні бурсацькі саги* (С. Васильченко); [П о л і к с е н а:] *Мої рабині під вікном були, сушили вовну, чули ненароком розмову вашу. І не знаю, як твої слова передались лідійцям* (Леся Українка); // *перен.* Поширюватися, переходити від одного до другого (про звуки, слова і т. ін.). *Пісня, передаючись від одного до другого, вирівнювалася, гранилася, уснащалася* (Панас Мирний); *По селах з уст в уста передавалася жахлива звістка* (Іван Ле); *Важко визначити, звідки лине пісня, бо, здавалось, вона передавалася від дерева до дерева* (М. Ю. Тарновський); *Крикнув отаман в діброву: — На коні, козацтво, на коні! — Крик його лісом пішов, передався од воза до воза* (П. Тичина).

4. Проникати, просякати і т. ін. з чого-небудь у щось. *Сонячне проміння нагріває спочатку поверхню суші або води, а вже від неї тепло передається повітрю* (з навч. літ.); // *від (до) кого, з чим.* Поширюватися на людину, тварину або рослину (про інфекцію, хворобу). *Заразна основа "хвороби Іванова", певне, проходила різні фази у своєму розвитку і в одній із фаз могла передаватися від організму до організму* (М. Дашкієв); *Не заносячи цього листа додому, спаліть його, щоб бува кір не передався і до Вашої дітвори* (Панас Мирний).

5. *заст., розм.* Переїздити, переходити через яку-небудь перепону або в інше місце. [К н у р и х а:] *Куди ж він пішов?* [К о б з а р:] *Люди казали — відшукувати жінки та дочки, а дехто плів, що за годувальником за Дніпро передався* (Панас Мирний); *Нехай би Ліда мені написала, чи справді думає до мене передатись і коли власне* (Леся Українка).

6. *заст., розм.* Здаватися *(див.* **здава́тися**[1] 1). *Дома, в Галичині, він за вчителя був, а потім на війну його забрали, та він передався до полону* (А. Головко).

7. Знаходити втілення завдяки засобам технічного зв'язку. *На екрані прекрасно передається об'ємність зображення* (з наук.-попул. літ.); *Перед тим як розпочнеться ваш виклик, переконайтесь, що звук передається через аудіопристрої належним чином* (з мови реклами).

8. *тільки недок.* Пас. до **передава́ти**[1]. *Старі, приношені, маленькі чоботи .. Як же ті чоботи з рук до рук передавалися!* (Марко Вовчок); *Лабораторія працювала понад норму. По всіх кімнатах ніби виросли руки: так швидко передавалися потрібні речі* (Ю. Яновський); *Вівчарка.., очевидно, добре розуміла накази, що передавалися їй німецькою мовою* (Григорій Тютюнник); *Голобородько ні разу не підвів комдива. Розпорядження й накази, що йшли через ад'ютанта, передавались кому слід чітко і вчасно* (С. Голованівський); — *Чудово! Прекрасно! Надзвичайно! — передавалося з уст в уста. Здавалося, всі були щиро захоплені* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

Дістава́тися (передава́тися, залиша́тися *і т. ін.)* / **діста́тися (переда́тися, зали́ши́тися** *і т. ін.)* **у спа́дщину (у спа́док,** *рідко* **у спа́дки)** *див.* **дістава́тися.**

ПЕРЕДАВА́Ч, á, *ч.* 1. Той (те), хто (що) передає що-небудь. [Р і ч а р д:] *Всяк його* [слово] *сам зможе взять тепера, а передавачів не треба нам* (Леся Українка); *Мозок Себастьяна був для Едмундо передавачем, який відтворював зорові образи* (М. Руденко); *У недокументальних джерелах безпосереднім носієм і передавачем інформації є сама людина, а не створені нею матеріальні об'єкти-документи* (з наук. літ.); *Ймовірно, що першим передавачем самоназви скандинавських мореплавців стала людність узбереж сучасної Фінляндії та Естонії* (з навч. літ.); * У порівн. *Я .. весь наповнююсь ритмом і звуком, стаю просто зв'язком, гейби передавачем, просто виконую те, що поза мною зв'язує всі мої сім частин ударника в одне, і ми стаємо одним цілим* (Ю. Покальчук).

2. *техн.* Апарат, за допомогою якого передають на відстань сигнали, повідомлення, зображення і т. ін. *Зовні радіотелефон нічим не відрізняється від звичайного настільного телефонного апарата. Тільки в його корпус вмонтовано передавач і приймач* (з наук.-попул. літ.); — *З деяких важливих причин ми утримуємось зараз від систематичної роботи на передавачу* [передавачі]... (Ю. Яновський); *Сухо клацнуло — вимкнувся передавач. Майже машинально Айт сховав навушник і повільно пішов до ліфта* (М. Дашкієв); *Фраза була побудована особливим чином, щоб спрацював аварійний передавач у моїй сережці* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПЕРЕДАВА́ЧКА, и, *ж.* Жін. до **передава́ч** 1. *В. Перетц писав, що за посередництва польської літератури, починаючи з Я. Кохановського, що наслідував італійців, з'являється можливість установити роль української поезії як передавачки поетичних прийомів і фразеології, притаманних поезії Заходу в XVI–XVII ст.* (із журн.).

ПЕРЕДАВИ́ТИ *див.* **переда́влювати.**

ПЕРЕДА́ВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **передави́ти.** *Соняшник лежить неподалік, переїханий колесом, .. і бджола заклопотано лазить по його тугому, передавленому колесом щільникові, впинається в кожну чашечку, бере нектар...* (О. Гончар); *Щодня передавлений виноград необхідно перемішувати дерев'яною лопаткою. За цей час виноградний сік посвітлішає, а також з'явиться кислуватий запах* (із журн.); — *В тебе ніс схожий на вужа. На вужа, передавленого двічі* (П. Загребельний).

ПЕРЕДА́ВЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переда́влювати.** *На молодих приростах розташовують маленькі дротяні кільця без передавлювання пагонів* (з навч. літ.).

ПЕРЕДА́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕДАВИ́ТИ,** авлю́, а́виш; *мн.* переда́влять; *док.* 1. *кого, що.* Давити, роздавлювати все, багато чого-небудь або всіх, багатьох. *У Пітері було багато див, було на що подивитися — перегони кораблів на Неві, .. гульбища та весілля блазнів, на яких вельможі їхали верхи на коровах та ослах і немало люду передавили* (Ю. Мушкетик); *Поки цар Дар'явауш вагався, чи не вистрибнути з колісниці, не бачачи іншого способу врятувати своє священне життя, коні врізалися в задні лави босих обдертих мечників і, передавивши зо два десятки, захрясли в них, блимаючи кривавими очима й форкаючи піною* (І. Білик); *Вони зупиняють машину своїми тілами, і він змушений гальмувати, бо всіх їх йому вже просто не передавити, краще гальмувати і здаватися* (Ю. Андрухович).

2. *що.* Занадто сильно здавлювати щось, тиснути на щось. *Се тота сама луска, те саме тіло, що дотикалося його в сні, котрого страшний стиск передавлював його тіло до кості, запирав йому дух в груді* [грудях], *висаджував очі з голови!* (І. Франко); *Якщо хтось (короїд чи людина) перегризе, передавить, перепиляє стовбур, вітку чи корінь, — дерево всихає* (О. Бердник); * Образно. *Відчуття, ніби він їй то передавлює горлянку, то дає висловитися на повну. Ніби не він грає на гітарі, а вона сама розповідає те, що треба...* (із журн.).

3. *кого, що, розм.* Душити всіх або багатьох. *— Багач як вовк. Той, коли забереться в отару, — йому одної вівці мало — він передавить десятки* (В. Гжицький); * Образно. *Щодня з податкової нова постанова, передавлять нас, дрібних підприємців, під ці вибори, як курчат!* (О. Забужко); // *перен.* Позбавляти життя (про хворобу). *— Доки так сидітимем? Поки різачка всіх не перекачає? — Та ще пропасниця... Скільки вже братчиків передавила!* (С. Добровольський); // *безос.* *— Всього нас у батька-матері дванадцятеро в миску заглядало... Правда, малими й передавило більше половини, дороги до нас медицина не знала, від пошестей не було рятунку...* (О. Гончар).

4. *кого, розм.* Дуже сильно стискуючи в якомусь місці, умертвляти кого-небудь. *— Коли що, він і руками передавить Січкаря, в якого тепер більше жиру, аніж сили* (М. Стельмах).

(1) Переда́влювати / передави́ти го́рло — діючи на горло, спричиняти утруднення дихання. *Запахи парфумів дихнули на Орисю, передавили горло* (Григорій Тютюнник); *Я не змогла додивитися відео: сльози передавили мені горло. Як можна бути бездушними, жорстокими вбивцями дельфінів?!* (з газ.).

ПЕРЕДА́ВЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **переда́влювати.** *Товсті окулярні лінзи візуально порушують пропорції обличчя, а перенісся часто передавлюється важкою оправою* (із журн.); *Під час сну на ортопедичній подушці кровоносні судини, що забезпечують киснем мозкові тканини, не передавлюються, не виникає кисневого голодування й пов'язаних із цим головних болів* (з мови реклами).

ПЕРЕДА́ВНЕНИЙ, а, е, *діал.* Задавнений (у 1, 2 знач.). *Він був безнадійно хорий: передавнене запалення легких* [легень] *розвило у нього зароди* [зародки] *туберкул* (І. Франко); *"Над рікою"* [твір Василя Ткачука] *— формою своєю трохи передавнений в нашій літературі філософічно-поетичний нарис* (Ірина Вільде); *Дим із кімнати не вивітриш, він залишається тут назавжди, облягає стелю і стіни, які домішують до тютюнового духу запах старого передавненого пороху* (В. Шкляр).

ПЕРЕДАГОНІ́ЙНИЙ, а, е. Який передує агонії або має місце, відбувається перед агонією. *Виділяють п'ять ступенів порушення свідомості. П'ятий ступінь порушення свідомості поєднується з розладами діяльності серця і дихання. Це часто передагонійний стан, який указує на порушення центрів довгастого мозку* (з навч. літ.).

ПЕРЕДАГОНІ́ЧНИЙ, а, е. Те саме, що **передагоні́йний.** *Перехід від життя до смерті не є миттєвим, цей процес називається вмиранням і складається з ряду послідовних етапів (передагонічний стан, термінальна пауза, агонія (конання), клінічна смерть, біологічна смерть)* (з наук. літ.).

ПЕРЕДАГО́НІЯ, ї, *ж.* Стан, який передує агонії. *Передагонія — початковий етап умирання організму, якому властиве різке пригнічення функцій центральної нервової системи, дихання та кровообігу з імовірним розвитком коми* (з наук. літ.).

ПЕРЕ́ДАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переда́ти.** *Дякую сердечно .. за передані книжки* (М. Коцюбинський); *Лист із 1928 р. (дати не зазначено), надісланий не поштою, а переданий через руки* (Б. Антоненко-Давидович); *Глянув* [директор] *у передане Ігорем відрядження, недбало кинув його на стіл* (Ю. Шовкопляс); *За Ризьким договором Волинь була відірвана від України і передана Польщі* (з наук.-попул. літ.); *Особа, індивідуальність — це не лише тіло, а й неповторна інформація її життя, досвіду, плюс неосяжний досвід минулих поколінь, переданий їй генетично* (О. Бердник); *— Всі землі, по яких ми пройшли з такими боями, стали назавжди для нас чимось близьким. Я .. не зможу спокійно сприймати повідомлення, передані .. радіо, про справи цих народів* (О. Гончар); // **пере́дано,** *безос. пред.* *Мені передано, що Ви хотіли б, аби стаття була взята назад* (Леся Українка); *Ти не забув сказати, що із сучасників читаєш лише .. сугестивне словоплетиво, де, мовляв, найекспресивніше передано дух нашої божевільної доби* (С. Процюк).

ПЕРЕДА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **переда́ти.** *Зерновий склад, який зобов'язався взяти зерно на зберігання в передбачений договором термін, не має права вимагати передання йому цього зерна на зберігання* (з мови документів); *Тимчасовий робітничо-селянський уряд України ухвалив декрет про відокремлення церкви від держави та постанову про передання всіх театрів і кінематографів у відання відділу освіти* (з газ.); *При своїм перекладі на українську мову я .. позволяв собі трохи свобідніше поводитися з текстом для ліпшого передання людового тону або для виразнішого відтінення змісту даної поезії* (І. Франко).

2. *заст.* Переказ, розповідь. *У ті давні часи, як свідчить передання, по смерті засновників Києва братів Кия, Щека і Хорива .. поляни, радимичі, в'ятичі та сіверяни утискувалися хозарами* (В. Чемерис); *Не знаю, наскільки правдиво повідає вдовиця Влена, до котрої стягуються всі окружні брехні, та мушу їй вірити. Бо іншого передання не маю* (М. Дочинець).

(1) Святе́ (Свяще́нне) Переда́ння — теологічний термін, який позначає одне із джерел віровчення, даного Ісусом Христом та апостолами для християн (його складовою частиною є Святе Писання, а також твори святих, отців церкви й визнаних богословів). *Джерелами християнської етики для католицьких і православних церков є Святе Передання (наука церкви) та Святе Письмо, а для протестантських церков єдиним джерелом є Біблія* (з рел.-церк. літ.).

ПЕРЕДАРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **передарува́ти.** *Біографічних відомостей про Сильвестра Думницького, якому згодом була передарована книга, збереглося дуже мало* (з наук. літ.); *Якщо декор не впишеться в оформлення, він буде не затребуваний, а значить, річ стане припадати пилом у шафі або буде передарована* (із журн.); // **передаро́вано,** *безос. пред. Коли подарунок шукають із урахуванням потреб того, кому дарують, така річ принесе радість, її ніколи не буде передаровано* (з газ.).

ПЕРЕДАРО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **передаро́вувати.** *Передаровувані книги.*

ПЕРЕДАРО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **передаро́вувати.** *Дарувальник вклав частину своєї енергії в добре побажання й подарунок, тому передаровування буде виявом неповаги до нього* (з газ.).

ПЕРЕДАРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕДАРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Дарувати подароване. — *Цього дарованого коня я знову передаровую вам* (В. Земляк); *Якщо їй дарували щось таке, що їй не подобалося .. і що вона ніяк не могла продати, Една швидко передаровувала це мені* (Л. Денисенко); *Ці вокзали, котрі живуть своїм життям, таємним та відстороненим, — вони весь час нагадують про себе, ніби речі, які ти свого часу комусь передарував, і тепер не впевнений, чи в гарних руках вони опинились* (С. Жадан).

ПЕРЕДАРУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **передарува́ти.** *Форми для запікання сподобаються тим, хто схвалює практичні подарунки й виступає проти безглуздих, що збиратимуть пил на полицях, речей для передарування* (з мови реклами).

ПЕРЕДАРУВА́ТИ *див.* **передаро́вувати.**

ПЕРЕДАТЕСТАЦІ́ЙНИЙ, а, е. Який передує атестації або має місце, буває, відбувається перед атестацією. *Заклад охорони здоров'я, у якому лікар працює тільки за сумісництвом, передатестаційний цикл не оплачує. У такому разі лікар проходить його за власний рахунок та у вільний від роботи час* (з мови документів).

ПЕРЕДАТЕСТА́ЦІЯ, ї, *ж.* Попередня атестація. *На цикли спеціалізації, тематичного вдосконалення, цикли передатестації і стажування не зараховуються лікарі-інтерни, клінічні ординатори, магістранти, аспіранти та лікарі, що мали перерву в роботі за спеціальністю понад 3 роки* (з мови документів).

ПЕРЕДА́ТИ *див.* **передава́ти[1].**

ПЕРЕДА́ТИСЯ *див.* **передава́тися.**

ПЕРЕДА́ТНИЙ, а, е. Те саме, що **передава́льний.** *Індосамент — передатний напис на зворотному боці цінного папера, що засвідчує перевідступлення права власності на документ* (з наук. літ.); *За натурально-речовою ознакою основні фонди поділяють на будинки, споруди, передатне обладнання, машини й устаткування, транспортні засоби, інструмент, виробничий і господарський інвентар тощо* (з навч. літ.); *Що ж до загального керівництва цілим процесом роботи, то знову ж через передатні інстанції механічного керування .. воно здійснювалося самим господарем з допомогою радіо* (Ю. Смолич).

△ **Переда́тне число́** *див.* **число́.**

ПЕРЕДА́ЧА, і, *ж.* 1. Дія за знач. **передава́ти[1], переда́ти.** *Посередники, що постачали ютландському флоту нові кораблі, не знали, хто їхні клієнти, тому могли виказати лише розташування проміжних пунктів, де здійснювалася передача суден* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Зверхники повстанців зуміли домовитися з мадярами про передачу зброї взамін на продукти* (М. Андрусяк); *Сформульовано постанову було туманно, .. про передачу аеродрому в чужі руки чи про необхідність заїздити тракторами на злітну смугу не було ані слова* (С. Жадан).

2. Те, що передають по радіо, телевізору. *Стара Дорошенчиха, що уважніше за всіх у радгоспі слухала передачі радіо.., першою почула і про ці океанські випроби* (О. Гончар); *На екранах вуличних телевізорів показувалась передача з Місяця, куди прилетіли перші експедиції з Землі, але нічого цього не бачив Барвицький* (О. Бердник); *Лукас не читав газет, не дивився телевізійних передач, не слухав радіо, не ходив у кіно, навіть відвідини студентської їдальні видавалися йому обтяжливими* (П. Загребельний).

3. Те, що призначене для передавання в лікарню, тюрму і т. ін. *Одна хусточка синя й скраєчку надрізана. Це було знаком, що передача від Давида і що Давид на волі* (І. Багряний); *Вона принесла Іванові передачу — шматок хліба і троє яєць* (С. Чорнобривець).

4. Механізм, що передає рух від однієї частини машини, пристрою до іншої. *Ми виїжджаємо з провулка на вулицю, крутелик вмикає першу передачу, і ми їдемо в бік центру* (А. Дімаров); *Капітан Пабло збігає в трюм. Що сталося з мотором? Він бере важіль передачі, переводить уперед, вмикає вал гвинта і наслухається до шумів під днищем* (Ю. Бедзик); *Механізм рульового управління є знижувальною передачею, яка перетворює обертання вала рульового колеса в хитання вала сошки* (із журн.); // Обладнання, яке передає струм на відстань. *Ми вже звикли до того, що лінії високовольтних передач — опори, провислі дроти, гірлянди ізоляторів — стали невід'ємною частиною сучасного пейзажу* (з газ.).

5. *розм.* Зайвина в тому, що дають кому-небудь. *Лучче п'ятак передачі, аби до вдачі* (Номис).

△ **(1) Зубча́ста переда́ча <Зубча́стий механі́зм>,** *техн.* — механізм або частина механізму механічної передачі, які передають рух за допомогою зубчастих коліс. *Зубчасті передачі довговічні й надійні в роботі за умови дотримання допустимих рівнів навантажень і належного рівня обслуговування* (з навч. літ.); **(2) Карда́нна переда́ча,** *техн.* — механізм, що передає обертання від коробки передач автомобіля, трактора і т. ін. до задньої осі. *Карданна передача слугує для з'єднання валів коробки передач та головної передачі, осі яких розміщені під певним кутом, величина якого під час руху автомобіля змінюється* (з навч. літ.); **Коро́бка шви́дкостей (переда́ч)** *див.* **коро́бка; (3) Фрикці́йна переда́ча <Фрикці́йний механі́зм>,** *техн.* — один із різновидів механічної передачі, що слугує для передавання обертового моменту між близько розміщеними валами за відсутності жорстких вимог до стабільності передавального відношення. *Фрикційні передачі широко застосовують для перетворення обертового руху в поступальний — у всіх наземних транспортних машинах, а також у металургійній промисловості (прокатні стани), де передавання руху за рахунок тертя є основою технологічного процесу* (з наук.-попул. літ.); **(4) Черв'я́чна переда́ча,** *техн.* — механізм, що передає обертання між перехресними валами за допомогою черв'яка (на ведучому валі) і зубчастого колеса (на веденому валі). *Зубчасті й черв'ячні передачі відіграють винятково важливу роль у машинобудуванні* (з наук. літ.).

ПЕРЕДБА́ННИК, а, *ч., розм.* 1. Приміщення в лазні для роздягання. *Спритність лише погіршила його становище, і, замість того щоб іти до передбанника ногами, він полетів туди сторч головою* (І. Сенченко); *Дихати було трудно, — повітря було кисле, густе і нагадувало насичену парою атмосферу холодного передбанника* (В. Винниченко); *Ось уже й пости, які розступаються перед упевненим кроком дозиметричної розвідки, нарешті й передбанник. Роздягаємося догола, намилюємось оцупком прального мила, до болю натираємо шкіру гумкою, виколупуючи з пор тіла радіацію* (А. Михайленко); * У порівн. *Джо, вийшовши з прохолодного приміщення Кримінальної служби, відчув себе наче в передбаннику* (В. Чемерис); *Уздовж шосе, що веде з Будапешта, — акуратні будівлі, виноградники і металеві кулі водогінних башт. Промайнули — і швидко ховаються в туман, немов у передбанник* (із журн.).

2. *перен.* Невелике прохідне приміщення при вході в кабінет, квартиру, цех і т. ін., відокремлене від вестибюля, коридору. *Гіркий запах паленого стоїть у грудях. У якомусь передбаннику, що несподівано виріс на нашій дорозі, поспіхом перевдягаємось* (А. Михайленко); *Та все одно Гармаш старанно завершив обмацувати стіну, потім присів на лавку, засвітив ліхтарика, скрутив цигарку, закурив. Гаразд. У нього вистачить терпцю довести цю частину справи до кінця. Потім треба перейти в "передбанник" і так само обмацати стіни там* (А. Кокотюха); * Образно. *Перед нами постало питання про асоційоване членство у Євросоюзі — цей статус отримували всі країни, які під час останніх хвиль розширення стали членами ЄС. Це такий передбанник, сіни* (із журн.); // Невелике приміщення в житловому будинку, що є відокремленою частиною спільного коридору, вестибюля. *Коли цьогорічної зими дядько повернувся, в доглянуту чотирикімнатну квартиру сім'я його не пустила, тому спав у "передбаннику", що об'єднує дві квартири* (з газ.).

ПЕРЕДБАЧА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до передбачення. *Сервіс підтримує як інтерактивний, так і передбачальний аналіз даних за допомогою модулів машинного навчання* (з наук. літ.); *Завдання тестувальника в цілому аналітичне, передбачальне* (з газ.).

ПЕРЕДБАЧА́ННЯ, я, *с., рідко.* Те саме, що **передба́чення** 1. *"Зараз знову хитне головою", — передбачив Кронієн. Передбачання не виправдалось* (В. Єшкілєв); *Національна свідомість, національне чуття — це є вже абстракція часової реальности, це є передбачання дальшого, підрахунок минулого, скомбінування в щось одне всього минулого, сучасного й майбутнього* (В. Винниченко).

ПЕРЕДБАЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідко* **ПЕРЕДБА́ЧУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕДБА́ЧИТИ,** чу, чиш, *док., що.* 1. Бачити, припускати що-небудь заздалегідь; чекати чогось. *Син того панства, пан Вацлав, часто заглядав до Солецьких, і люди передбачали, що це закінчиться маріяшом* [шлюбом] (Н. Кобринська); *Обід затягнувся довше, ніж передбачав Андрій* (О. Гуреїв); *Оцінка стратегії фінансової діяльності має охоплювати рішення на перспективу й допомагати передбачувати ризик, який може виникнути при використанні цінних паперів* (з газ.); *Всі ці причепки редактора я передбачив, знаючи його погляди на газету і відносини до мене* (М. Коцюбинський); * Образно. *Зміст радісний, а музика сумна. Зміст говорить про Різдво Христове, а музика ніби передбачує його муки й смерть* (Б. Лепкий); // Робити правильний висновок про напрямок розвитку чого-небудь, про можливість якоїсь події тощо на основі вивчення фактів, даних і т. ін. *Передбачати погоду для всієї країни — правда, це дуже цікаво?* (О. Донченко); *Прогностика спроможна більш-менш точно передбачати збільшення кількості журналів і статей* (із журн.); *— Все зацементовано піском, у трюмі повно піску .. — Добре, відпочивайте. Це все Мечислав передбачив, хоча йому і не доводилось пірнати з аквалангом і оглядати днище корабля* (М. Білкун); // Мати на увазі що-небудь, не забувати про щось. *Філіппов виявився неабияким організатором — усе передбачив до найменшої дрібниці* (Ю. Збанацький); // *також з інфін.* Планувати, проєктувати що-небудь. *В. Вернадський, не заперечуючи важливості розвитку історико-філологічних наук, передбачав створити державну мережу науково-структурних установ, серед яких значне місце посядуть установи прикладного й теоретичного характеру* (з наук. літ.); *Столична влада передбачила виділення коштів із бюджету на фінансово-кредитну підтримку малого й середнього бізнесу* (із журн.).

2. *тільки недок.* Мати що-небудь своєю умовою або передумовою; виходити з чогось, ґрунтуватися на чому-небудь. *— Наше дружнє й товариське побачення навряд чи передбачає якісь серйозніші угоди за угоду звичайну — торговельно-рибальську* (Ю. Яновський); *Ступінь тяжкості вчиненого злочину передбачає не тільки врахування самої категорії тяжкості, а й індивідуальних особливостей злочинного діяння* (з мови документів); *Усі закони сучасної фізики передбачають як постулат положення про тривимірність реального простору* (із журн.).

ПЕРЕДБАЧА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* 1. Очікуватися (про які-небудь події, явища). *Передбачалась легка вечеря, потім ігри й танці під патефон* (М. Трублаїні); *"Значить, дорога передбачається далека", — подумав Хаєцький, глянувши на майора* (О. Гончар); *— Так довго збираєшся затриматись на полюдді? — Чому довго? — Ти ж кажеш: і великих свят. А великі свята скоро не передбачаються* (Д. Міщенко); *Хіба не було йому прикрощів од нових властей за старшого сина і чи не передбачається йому біда за молодшого, коли повернуться червоні?* (Є. Гуцало); // Плануватися, проєктуватися. *Передбачається підвищити продуктивність лісів* (М. Чабанівський); *Забезпечення відродження сільського господарства передбачається побудовою нової системи аграрного виробництва* (з наук. літ.).

2. Пас. до **передбача́ти.** *Найпомітнішими є лише три основні шляхи розвитку українського суспільства, які передбачаються теоретиками і про які сперечаються до бійок політики-практики* (з газ.).

ПЕРЕДБА́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **передба́чити.** *Починається дощ — .. давно передбачений* (Л. Первомайський); *Ось коли згодилися корабельні уламки, що їх він завбачливо припас. Було очевидним, що насувалися події, передбачені ним заздалегідь* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Точно в передбачений час ракетний снаряд досягнув Місяця і впав на нього: астрономи бачили у своїх телескопах блискавичний вибух* (В. Владко); *Якщо у вашій квартирі спеціальний кран не передбачений, то його придбання й умонтування у водогін додасть до ціни пральної машини ще кругленьку суму* (з газ.); *Громадянина України не може бути видано іноземній державі за винятком випадків, передбачених міжнародними угодами* (з мови документів);

// **передба́чено,** *безос. пред.* — *Дивуюся, що ти не прислав за нами цілу валку оцих колісниць на вісімдесят душ... — Все передбачено, Семене* (Іван Ле); *Потім я зв'язався з сусідніми постами, як і було передбачено інструкцією, за якою я мусив час від часу повідомляти сусідні пости про обстановку на моїй ділянці* (В. Владко); *Петро Чопик рідко вдається до спогадів: діяльним натурам ніколи цим займатися, та й часу на це військовим статутом не передбачено* (Є. Доломан); // *у знач. ім.* **передба́чене,** ного, *с.* Те, що було передбачено. *Коли пророцтва висловлюють у такій туманній формі, це роблять для того, щоб їхнє значення стало зрозумілим лише постфактум, уже після того, як передбачене здійсниться* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Щоб урятувати машину, на Дуврські скелі мав би вирушити хтось один, .. один серед цього жахіття, один супроти передбаченого і непередбаченого* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПЕРЕДБА́ЧЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **передба́чений.** *На відміну від загальнопромислових перетворювальних комплексів, які характеризуються передбаченістю параметрів функціонування, у перебігу поточної експлуатації транспортних систем електроживлення завжди є фактори стороннього впливу* (з наук. літ.); *Передбаченість діяння в Кримінальному кодексі одночасно означає й обов'язкову караність його за цим кодексом* (з навч. літ.); *Передбаченість законодавством пільг і переваг відрізняє лобізм від корупції* (із журн.).

ПЕРЕДБА́ЧЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **передбача́ти, передба́чити.** *Останні досягнення гідрохіміків дають ще один ключ до розроблення нового методу передбачення підземних бур* (з наук.-попул. літ.).

2. Здатність передбачати майбутнє, те, що має відбутися. *Людина далекого майбутнього сама в собі нестиме й радіо, і здатність передбачення, і аналітичні здібності пізнання матерії* (О. Бердник); *Костя має дар передбачення і завжди каже: "Я знав, що це станеться" після того, як воно вже сталося* (Г. Пагутяк); // План, проєкт, здогад. *На жаль, передбачення сестри здійснилося на всі сто відсотків — Елі не захотіла зі мною розмовляти, навіть не відповіла на привітання* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Збулися передбачення щодо розширення Європейського Союзу* (з газ.).

ПЕРЕДБА́ЧИТИ *див.* **передбача́ти.**

ПЕРЕДБА́ЧЛИВИЙ, а, е. Який має здатність передбачати що-небудь. *Невтомний, передбачливий Богун з'являвся скрізь, пильнував найменшої дрібниці — все було враховано, як того вимагала козацька наука* (Я. Качура); *У передбачливого завідувача навчальної частини вже були заготовлені належні документи* (Ю. Збанацький); *Шульзі вже не судилося побачити ті варварські іржаві гаки, передбачлива стамбульська адміністрація акуратно поспилювала їх, і тепер ця історична вежа стала вежею псевдоісторичною* (П. Загребельний); *Я ж не є прозірлива, як Ванга, і передбачлива, як Глоба. Про Ваш давній курортний (одноразовий до того ж!!!) роман чути не чула* (М. Матіос); * Образно. *Аркадій кількома словами зумів переконати її, що майбутнє її дітей — це ні в якому разі не гра сліпого випадку. Їх долею керує розумна передбачлива батьківська рука* (Ірина Вільде).

ПЕРЕДБА́ЧЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **передба́чливий.** *Сапер тільки зітхнув і ліг, не головою під кущ, а ногами. Віктор мовчки схвалив цю передбачливість* (Іван Ле); *Людство нині живе в надто безпечному й упорядкованому світі, де просто немає місця одчайдушній хоробрості. Її заступає мудра передбачливість* (М. Дашкієв); *Аж тепер Ферхад-паша належно оцінив султанову передбачливість* (П. Загребельний); *В молодих людях не часто трапляється така передбачливість, і внаслідок нерозважності декого з наших відвідувачів уже сталось не одно прикре непорозуміння* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Е. По).

ПЕРЕДБА́ЧЛИВО. Присл. до **передба́чливий.** *Він передбачливо вивірив одною ногою міцність трапу, обережно зійшов на нього* (В. Логвиненко); *Стискаєш зуби і намагаєшся не думати про всякі нещастя, випадки з парашутистами, що тобі про них передбачливо нарозказували всі твої знайомі й друзі* (Ю. Покальчук); *Ми вже майже спустили на коньяк і каву всі передбачливо зашиті у підкладки наших блазенських плащів дорожні запаси* (Ю. Андрухович); *У китайському кримінальному праві стали розрізняти злочини, скоєні навмисно, передбачливо (заплановані) чи випадково, а також помилково. Залежно від цього й обиралася міра покарання* (з навч. літ.).

ПЕРЕДБА́ЧУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **передбача́ти, передба́чувати.** *План був занадто простий, навіть примітивний — і цілком передбачуваний* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Вздовж ростовської траси, із заходу на схід тягнеться цілком передбачуваний пейзаж, із шахтами й трубами* (С. Жадан); *В усіх листах, як я тепер розумію, з особливо витонченим садизмом у деталях смакувався передбачуваний, цілком імовірний кінець світу* (М. Матіос); *Підтримка фахівців є чи не найважливішою в період юнацького становлення, коли пізнаєш новий світ — цікавий, багатогранний, але не завжди безпечний і передбачуваний* (з газ.); *Під стабільністю швидкості обігу грошей монетаристи розуміють її здатність змінюватися в передбачуваний спосіб та її незалежність від зміни пропозиції грошей* (з наук. літ.); // **передба́чувано,** *безос. пред. Арфа в тексті М. Яцкова асоціюється із чимось позалюдським, за її участі мовби передбачувано долю персонажа* (з наук. літ.); *Сучасний ренесанс онтології спричинений особливо сильним відчуттям загрози, навислої над людьми, конкретні випадки якої добре видно й передбачувано* (з наук.-попул. літ.).

2. *у знач. прикм.* Такий, поведінку, вчинки якого можна передбачити. — *Донька твоя до того ж не так давно пережила шок, хто знає, наскільки вона тепер передбачувана* (А. Кокотюха); *Платонові однозначно стало краще. Він став більш витриманим і передбачуваним* (Люко Дашвар).

ПЕРЕДБА́ЧУВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **передба́чуваний** 1. *Непроглядна передбачуваність того, що має бути завтра і післязавтра, через рік і завжди, давала відчуття затхлості і всеоднаковості* (М. Матіос).

ПЕРЕДБА́ЧУВАННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **передба́чувати.** *До інноваційних тенденцій вищої освіти слід віднести формування в студента здатності критичного осмислення й передбачування шляхом постійного аналізу соціальних, економічних, культурних і політичних тенденцій* (з наук. літ.).

ПЕРЕДБА́ЧУВАНО. Присл. до **передба́чуваний.** *Найбільш неадекватно поводився небіж: перевернув закуски, курив із татарами, передбачувано завалився у фонтан* (С. Жадан); *Мовне питання передбачувано загострюється під час виборчих кампаній, і про нього ледь згадують у перервах між виборами* (із журн.); // *у знач. пред.* — *Все доволі передбачувано, на жаль* (Любко Дереш); *Хоч як це передбачувано й банально, головна характерна риса книжок переможців "Коронації слова" останніх років — сюжетність* (із журн.).

ПЕРЕДБА́ЧУВАТИ *див.* **передбача́ти.**

ПЕРЕДБУ́Р'Я, я, *с., рідко.* Відрізок часу перед бурею і стан природи в цей час. *За лісом прокотився далекий грім передбур'я* (В. Кучер); *В насиченім пилюгою повітрі вже зловісно бриніла незвичайна, характерна для передбур'я, гаряча сухість* (О. Гончар); * Образно. [Старицький:] *Його життя в бурях... А втім, справжньої бурі він ще не дочекався. Це ще передбур'я...* (Ю. Мокрієв); *М. Старицький, відтворюючи історичну обстановку напередодні війни, показав, що до середини XVII ст. склалися всі необхідні як внутрішні, так і зовнішні передумови для вибуху всенародного повстання в Україні, він вдало змалював період передбур'я та образ бурі, що наближалася* (з наук. літ.).

ПЕРЕДБУ́РЯНИЙ, а, е, *рідко.* Прикм. до **передбу́р'я.** *Шумів ліс і раптом ущух, і настала важка тиша чекання, передбуряна мить* (Ю. Яновський); *Стрункий гарний хлопчина-італієць вправно веде човен по хвилях. Море передбуряне, неспокійне* (О. Іваненко).

ПЕРЕДВЕЛИКО́ДНІЙ, я, є. Який передує Великодню або відбувається перед Великоднем. *У його уяві в цьому городці у такий же передвеликодній день на цій же грядці і цим же рискалем орудувала його перша жінка — небіжка Марійка...* (І. Чендей); *Страх перед єфрейторами сидить у мені здавна, він вповз у моє нутро, як слизький вуж, ще того передвеликоднього дня, коли я, будучи студентом, приніс із сільської дзвіниці чорну ікону .. Богородиці* (Р. Федорів); *З п'ятниці до недільного вечора в центрі Ужгорода тривав щорічний передвеликодній ярмарок сільгосппродукції* (з газ.).

ПЕРЕДВЕСІ́ЛЬНИЙ, а, е. Який передує весіллю або відбувається перед весіллям. *Та й у нашій з дружиною передвесільній епопеї не надибаєте особливо сентиментальних сторінок* (В. Дрозд); *Після всього цього, під час передвесільних відвідин палацу, саме до спальні серед темної серпневої ночі залетів чорний птах* (В. Лис); *Бгання короваю є останнім етапом передвесільного циклу* (з наук. літ.).

ПЕРЕДВЕСІ́ННІЙ, я, є, *рідко.* Те саме, що **передвесня́ний.** *Надворі була млява передвесіння одлига й хмарилось небо* (Б. Антоненко-Давидович); *В один ясний передвесінній день, Коли Амур трощив льодів окови, Прийшов .. пароплав "Колумб"* (С. Крижанівський); *Поміж деревами низько пливли великі передвесінні хмари* (М. Стельмах); *Все ціпеніло навколо й крижаніло, хоч уже час надходив передвесінній. — Під кінець нашого правління, — сказала нарешті Птаху Зима, — ми всі трохи тратимо красу* (Валерій Шевчук).

ПЕРЕДВЕСІ́ННЯ, я, *с, рідко.* Час перед настанням весни, перехідний період між зимою і весною. *Я — зернятко, а ти — зоря осіння, Навіки в полі поєднались ми. Виношу з глибини, з важкої тьми Твоє сіяння в промені насіння. Велиш ти кільчику в передвесіння Пробити шкаралущу й страх зими...* (Д. Павличко); *Шукаючи корму й тепла, полетять чечітки далі на південь, а повернуться тільки на передвесінні, прямуючи у зворотному напрямку, на північ, до місць гніздування* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕДВЕСНЯ́НИЙ, я́на, я́не. Який передує весні або має місце, буває, відбувається перед весною. *І в ту ж мить вона відчула зело весни в себе на батьківщині, в лісі, і її гостро різонуло, що сьогодні вже вона зовсім не та, що це дівоцтво — як тиха лісова квітка — неповторний момент, і його вже ніколи-ніколи не взнаєш удруге, як і цього пухнато-веселого передвесняного ранку...* (М. Івченко); *Зимові присмерки поволі спускалися на засніжену землю, де вже з'явилися перші проталини, принесені передвесняною відлигою* (С. Добровольський); *Гуцули в передвесняному неробстві так і робили все обрядом, будь-яке діло розтягаючи на днину й тиждень, смакували кожний рух і доторк* (Р. Андріяшик); *Навкруги тисячами вогнів блимало каламутне передвесняне місто* (Є. Кононенко); *Жертвами передвесняної повені стали жителі окремих районів Одеської області* (з газ.); // Пов'язаний з очікуванням весни. *Синички веселіше співають свої перші передвесняні немудрі пісеньки* (О. Копиленко).

ПЕРЕ́ДВЕ́ЧІР[1], *присл.* Те саме, що **на́две́чір;** підвечір. *Перед воротами князя Долинського вони зупинилися передвечір* (Валерій Шевчук).

ПЕРЕДВЕ́ЧІР[2], чора, *ч.* 1. Те саме, що **передвечі́р'я.** *Василь Шеремета проходить Широкою. Йде просто, щоб пройтися, щоб когось зустріти. Гарний, морозний передвечір по Водохрищах* (У. Самчук).

2. Вечір перед якоюсь подією, святом і т. ін. *Се таке, що не сьогодні слід про се думати. Се може затруїти чоловікові не лише передвечір Нового року, але навіть розкоші раю* (І. Франко); *А в передвечір Івана Купала повела її баба високо в гори на дику полонину зілля збирати...* (Г. Тарасюк).

ПЕРЕДВЕЧІ́РНІЙ, я, є. Який передує вечору або буває, відбувається перед вечором. *По затінках між зеленими садами, між сірими стінами загравали вже передвечірні фіолетові тіні* (С. Васильченко); *На вікнах будинків палають багрянці передвечірнього сонця* (І. Микитенко); *Схвильовано завмер передвечірній час над містом, по-весняному розквітлим: останній промінь сонця ще не згас, а ліхтарі вже сяють жовтим світлом* (Н. Забіла); *І в передвечірній тиші раптом пролунали гучні звуки тамтамів, барабанів, і в такт їм низькі чоловічі голоси* (В. Малик); *Зараз оголосять передвечірній намаз, і знову Мурах-баба гніватиметься, що дитина не вчиться впору ставати до молитви* (Р. Іваничук); * Образно. *У дні оці і ночі Вчорашніми очима я дивлюсь В твої сьогоднішні передвечірні очі* (М. Вінграновський).

ПЕРЕДВЕЧІ́Р'Я, я, *с.* Передвечірній час. *Було прекрасне червневе передвечір'я* (В. Собко); *На заході в закучерявлену мідь дубів вкрапляється золото передвечір'я, а низом вже скрадаються, підростають легкі тіні* (М. Стельмах); *Спиридон, в якого я в той вечір гостив, дав мені призволитися смаженою дніпровською рибою, що увіч повернуло мене в те чудове передвечір'я з рибалками, їхньою піснею і з розлитим по воді золотом* (Валерій Шевчук); *Сутеніло. Червоне передвечір'я гнітюче давило на тім'я* (О. Ульяненко).

ПЕРЕДВИ́БОРИ, ів, *мн.* Процедура визначення кандидатів на вибори попереднім голосуванням і дебатами. *Так звані передвибори мало використовувалися партіями та політиками* (із журн.); *Суботні американські передвибори ("праймериз") визначили лідерів у республіканській і демократичній партіях* (з газ.).

ПЕРЕДВИ́БОРНИЙ, а, е. Те саме, що **передви́борчий.** *На передвиборний мітинг збиралися на майдані після полудня* (М. Малиновська); *Він не дуже переймався шляхами та способами втілення в життя своїх передвиборних платформ* (Н. Околітенко).

ПЕРЕДВИ́БОРЧИЙ, а, е. Який передує виборам або відбувається перед виборами. *Чи не поїхати б мені трошки по Галичині та Буковині, щоб побачити і край і передвиборчу справу?* (Леся Українка); *Коли прийшли нові вибори, Невдоволений Русин кандидував знову, але передвиборчі збори зовсім не давали йому тепер вдоволення* (О. Маковей); *Сезон туристичного паломництва починається ранньої весни і плавно переходить в Церемонію урочистого відкриття осінніх традиційно щорічних передвиборчих перегонів* (Г. Тарасюк); *Спав, дрімав, коли заманеться, краєм вуха вловлюючи металеві голоси дикторів, які читали мені передвиборчу інформацію* (О. Ірванець); *Главою держави 46-річний ексгубернатор штату Мехіко став лише два місяці тому. Серед його передвиборчих обіцянок було й покращення безпеки в роботі нафтової компанії* (із журн.); *Журналіст розпитав у депутата про його майбутню стратегію, гроші на передвиборчу кампанію та союзників у політичній грі* (з газ.).

ПЕРЕДВИ́ЖНИК, а, *ч., іст.* У Росії другої половини XIX ст. — передовий художник-реаліст із демократичними поглядами, учасник пересувних виставок. *Прекрасне було велике плем'я наших передвижників. Досі ми захоплюємось їх чудовими творами і схиляємось перед мужністю і красою їх подвигу художників-викривачів* (О. Довженко); *Те, що Олександр Іванович не міг назвати жодного твору Мікеланджело, не знав, чим власне відрізняється Рембрандт від Рубенса, а з передвижників запам'ятав тільки чомусь Крамського, — не могло мати ніякого виправдання* (Б. Антоненко-Давидович); *Співцем української природи став передвижник Сергій Світославський. У його картинах ліризм поєднаний із відображенням сірості провінційної глибинки* (з навч. літ.).

ПЕРЕДВИ́ЖНИЦТВО, а, *с., іст.* Реалістичний напрям у російському живописі, засновниками якого були передвижники. *Те, що Олександр III поважав Генріха Семирадського, його інтелект, купував його роботи і забезпечував державні замовлення, породжувало армію заздрісників і ворогів, роздмухувало війну між академізмом і передвижництвом* (з наук.-попул. літ.); *Передвижництво відіграло велику просвітницьку роль, мало велику кількість послідовників і в цілому здійснило значний вплив на розвиток мистецтва Росії та України* (з навч. літ.).

ПЕРЕДВИ́ЖНИЦЬКИЙ, а, е, *іст.* Стос. до передвижників і передвижництва. *1876 року М. Ґе зненацька кидає Петербург і виїздить у щойно куплений хутір на Україні. Передвижницький епізод зостався тільки епізодом, тимчасовим захопленням, — прийшло і зникло, — коротким заїздом геть убік від основного шляху його духового й мистецького розвитку* (Ю. Шевельов); *У 1870 р. виникає товариство художників, очолене І. Крамським, Г. М'ясоєдовим та М. Ґе, які за мету своєї творчості поставили організацію передвижницьких виставок* (з наук. літ.); *Певний вплив на передвижницький рух мали романтизм та ідеї народництва* (з навч. літ.).

ПЕРЕДВИ́ЗНАЧЕНИЙ, а, е, *книжн., рідко.* Те саме, що **напередви́значений.** *Розвиток правової держави, а також передвизначене забезпечення соціального порядку є першочерговим суспільно-політичним завданням цієї держави* (з наук. літ.); *На думку Ж. Кальвіна, ніхто не знає, передвизначений він Богом до спасіння чи до загибелі. Але кожен має думати, що він є Божий обранець* (з навч. літ.); // **передви́значено,** *безос. пред. Як наголошує Аврелій Августин, передвизначено все, що відбулося й відбудеться на Землі, у тому числі імена призначених до спасіння та імена призначених до смерті й пекла* (з наук. літ.); *На думку Ґ. Геґеля, політичне життя кожної епохи передвизначено домінуючими духовними й матеріальними силами епохи, всієї її культури* (з навч. літ.).

ПЕРЕДВИ́ЗНАЧЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., книжн., рідко.* Абстр. ім. до **передви́значений.** *Читачеві відразу .. впадають в око дві риси: .. автор говорить про своє знайоме, щоденне; і .. його твір відзначається якоюсь спрощеністю механіки, якоюсь передвизначеністю фабульного розвитку* (М. Зеров); *Ж. Кальвін уважав, що Бог у своєму абсолютному передбаченні ще до створення світу наперед визначив одних до спасіння, інших до загибелі. Тобто передвизначеність закономірно й постійно визначає поведінку кожної конкретної людини* (з навч. літ.).

ПЕРЕДВИ́ЗНАЧЕННЯ, я, *с., книжн.* 1. Термін, що виражає релігійне уявлення про встановлені наперед Богом життя і поведінку людини. *Логічним висновком Кальвінової інтерпретації ідеї повного всевладдя Бога є його догмат про передвизначення* (з наук. літ.); *У протестантському вченні існує доктрина напередвизначення, яка стверджує, що доля людини після смерті, довічні муки чи спасіння, вже визначені Богом, православні християни відкидають вчення про передвизначення чи долю як єретичне* (з навч. літ.).

2. *рідко.* Пояснення подій зумовленістю, визначеністю наперед. *"Хоч і знав, що гнів накличу, все ж горюю мимоволі. Ні, людина не уникне передвизначення долі!"* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі).

ПЕРЕДВИРАЗКО́ВИЙ, а, е. Який буває перед виразкою якого-небудь органа. *Хронічний гастрит із підвищеною й нормальною секреторною функцією класифікують як передвиразковий стан, а хронічний гастрит із пониженою секрецією — як передпухлинний* (з навч. літ.); *Результативним методом лікування в передвиразковий і навіть виразковий період варикозної хвороби є гірудотерапія — лікування п'явками* (із журн.).

ПЕРЕДВИХІДНИ́Й, á, é. Який передує вихідному дню. *Якщо термін покарання закінчується у вихідний або святковий день, засудженого звільняють у передвихідний або передсвятковий день* (з мови документів); *Я дізнався, що тільки в передвихідний день пенсіонерам та іншим пільговикам автомобілісти милостиво дозволяють скористатися своїм законним правом безкоштовного проїзду на приміських маршрутах* (з газ.).

ПЕРЕДВИ́ЩИЙ, а, е. Проміжний між середнім і вищим (у системі освіти). *Кожен має право на якісну та доступну фахову передвищу освіту* (з мови документів); *Для вступників у фахові передвищі та вищі, професійно-технічні навчальні заклади міста діє рубрика "Абітурієнту", що містить актуальну інформацію* (з газ.).

ПЕРЕДВІ́К, у, ч. Давні, незапам'ятні часи; правік. *Втратити ватру на полонині — це така сама трагедія, як і в передвіках утратити вогонь взагалі* (Г. Хоткевич); *Поважна мова врочистих вітрин, Уривчаті передвіку аннали: "Ми жали хліб. Ми вигадали млин. Ми знали мідь. Ми завжди воювали"* (О. Ольжич).

○ **(1) З передві́ку <З передві́ків>,** *у знач. присл.:* а) з найдавніших віків, здавна. *Завжди терновий вінець буде кращим, ніж царська корона, .. так з передвіку було і так воно буде довіку* (Леся Українка); *Минувшина ввижалася в образі тих дівчат, що прощаються з своїм дівуванням. Розплітають місячної ночі десь над озером або річкою коси, ходять берегом, взявшись за руки, в довгих білих сорочках, предивні й пречудові, мов з передвіку, сумно співають* (П. Загребельний); — *Ви весь час нарікаєте на те, що Софронія стала моєю дружиною, .. а того й не хочете брати до уваги, що їй з передвіку судилось стати моєю дружиною* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); б) *(перев. із запереченням* не) ні́коли. *Звідки ж тут у дідька млин може си взєти* [взятися]? *Тут же його з передвіків не було* (Г. Хоткевич).

ПЕРЕДВІ́РОК, рку, *ч., рідко.* Те саме, що **переддве́р'я** 1. *На мармур і порфир стара ступає В передвірку царських палат Марусі* (М. Куліш).

ПЕРЕДВІ́СНИК, а, *ч.* Те (той), що (хто) є першою ознакою, першим вісником когось, чогось; провісник (у 3 знач.). *Бути зимі, як пташка, передвісник зими, проспіва: "Кидай віз, бери сани, та поїдем до Оксани!"* (прислів'я); *В повітрі панував той особливий спокій, який настає завжди .. перед бурею .. На землю впадуть важкі краплини, передвісники літньої зливи* (М. Трублаїні); *В очах у Генріха народжувалася пустота. Барон знав, що це перший передвісник шаленства* (П. Загребельний); *Легкий прохолодний вітрець, передвісник осені, торкнувся обличчя Остапа* (Д. Білий); * Образно. *Історик цивілізації на Україні не обмине й передвісників Гоголевих: Капніста і Наріжного* (М. Драгоманов).

ПЕРЕДВІ́СНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **передві́сник.** *Дочки богів оті красуні-зорі: Електра, і Тагета, і Стеропа, І Майя, і Целена, і Меропа, І Альпіона. Сім самоцвітів зоряного грона! Ці передвісниці нового року, З'являючись, як золота корона, Єднають з нами давнину глибоку...* (М. Вороний); *Щось йому промерехтіло в пам'яті — оцей зловісний крик, оцей розмах сильних і хижих крил .. Нічна птиця, передвісниця лиха...* (В. Близнець).

ПЕРЕДВІСТИ́ТИ *див.* **передвіща́ти.**

ПЕРЕДВІ́СТКА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **передві́стя.** *Привітання гостей розчулило Панаса Яковича, і він уважно вловлював слова колядки як тривожну передвістку* (І. Пільгук).

ПЕРЕДВІ́СТЯ, я, *с.* Явище, ознака і т. ін., що передвіщають наближення, настання чого-небудь. *Тридцять дев'ятий рік розпочався напружено і бентежно .. для всього світу. Похмурі тіні загрозливих передвість ходили по снігах Європи* (М. Бажан); *Коли рушає з місця крига і на верхів'ях тане сніг, — це найвірніше передвістя, що неодмінно прийде мить — і молоде, зелене листя над головою зашумить* (М. Упеник); *В осердях потьмянілих трав, в остиганні стебел і плодів солод пломенів і вигорав передвістям перших холодів* (С. Жадан).

ПЕРЕДВІТА́ЛЬНЯ, і, *ж.* Кімната перед вітальнею. *В передвітальні покоївка підтирала після пацієнтів підлогу* (В. Підмогильний).

ПЕРЕДВІ́ЧНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **передві́к;** який існує споконвічно, без початку і кінця; правічний. *Отець Йосип був далекий від того, щоб уявляти собі диявола в личині чорта з рогами й хвостом, .. але хіба можна так поблажливо характеризувати передвічного носія зла, що спричинився до первородного гріха людей і позбавив їх раю?..* (Б. Антоненко-Давидович); *В передвічнім вирі атоми, форми й задуми Вихрились, вибухали, прагнули мір і тіл, Пінились над безоднями, бились перед завадами, Кидались протуберанцями, глухо звергались в діл* (М. Бажан); // Притаманний людям взагалі, незалежний від окремої людини. *Ішла дитина, на очах росла, Змагала в серці острах передвічний* (М. Рильський); // *(з великої літери).* Те саме, що **боже́ственний** 1. *І в стайню-храмину Царі увійшли, Дитя Передвічне У яслах знайшли* (Я. Щоголів); *Тибетці вважають: ти не народжуєшся і не вмираєш. У момент смерті ти, невмирущий, відкриваєш себе для Передвічного Світла, із якого все почалося* (Любко Дереш); // *у знач. ім.* **Передві́чний,** ного, *ч. (з великої літери).* Бог. — *Вернися, праведнику! Ти єдиний можеш умолити Передвічного й відхилити десницю кари. Вернися!* (Г. Хоткевич); *Було так написано в таємних рунах волею Передвічного, щоб не тільки знайшли ту країну, але ж словом мудрим — не мечем і не вогнем — здобули її* (Н. Королева).

2. Який був, існував у давні, незапам'ятні часи; давній, стародавній. *Перед очима маячили дивної краси фрески, килими, зброя. Праця старинних персів, передвічних арабів, буйних бедуїнів і індійців* (Мирослав Ірчан); // Дуже старий. *Потім ліс... Передвічний, непроходимий. Ні доріжки, ні поляни* (Г. Хоткевич).

ПЕРЕДВІ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **передві́чний.** *Одним з основних положень ісламу є віра в передвічність Корану, списки якого були перенесені ангелом від престолу Аллаха на найближче до землі небо, а вже звідти його зміст передавався пророку Мухаммеду* (з навч. літ.).

ПЕРЕДВІ́ЧНО. Присл. до **передві́чний.** *Бог Отець ні від кого не народжується і ні від кого не виходить. Син передвічно народжується від Бога Отця, а Святий Дух передвічно виходить від Бога Отця. Всі три іпостасі Трійці існують у повній єдності, що творить світ і освячує його* (з рел.-церк. літ.).

ПЕРЕДВІЩА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПЕРЕДВІСТИ́ТИ,** іщу́, істи́ш, *док., що і без прям. дод.* 1. Угадуючи те, що відбудеться, пророкувати майбутнє; провіщати. *Успіх технічного прогресу кіномистецтва як мистецтва і образів, і звуків, всупереч багатьом тодішнім кінознавцям, радісно передвіщали і Довженко, і Яновський* (М. Бажан); *То був чоловік, який умів передвіщати події* (П. Загребельний); — *Хто ви, сер? — запитав Скрудж. — Чи не той дух, з'яву якого мені передвіщали?* (І. Андрусяк, пер. з тв. Ч. Діккенса); *Пророк Ісая передвістив, що Юдейське царство буде зруйноване ворогами* (з рел.-церк. літ.).

2. Бути ознакою наближення, настання чого-небудь. *Високий, чистий дзвін коси передвіщав мені радість і втіху — косовицю* (О. Довженко); *Передранкове небо було покрите хмаринками зі світлими бліками* [полисками], *які передвіщали, що ось-ось із-за гір покажеться сонце* (М. Томчаній); *Більшість своїх статей Сніжана вперто починає реченням: "Яскраво світило сонечко, і ніщо не передвіщало жахливої біди, яка от-от мала трапитися"* (Н. Сняданко).

ПЕРЕДВІЩА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Пас. до **передвіща́ти.** *Настав той сухий день, що вчора передвіщався* (Іван Ле); *Очікувана інфляція може передвіщатися й прогнозуватися заздалегідь, із достатнім ступенем надійності* (з навч. літ.).

ПЕРЕДВО́ЄНИЙ, а, е, *с. г.* Дієпр. пас. до **передвої́ти.** *Передвоєна рілля;* // **передво́єно,** *безос. пред. Передвоєно ґрунт на дальньому полі.*

ПЕРЕДВОЄ́ННИЙ, а, е. Який передує війні або буває, відбувається перед війною, напередодні війни. *Почався по всій землі передвоєнний рух, а в Луцьку передвоєнний застій і тишина* (Юліан Опільський); *Стукнув мені тоді тридцятий рік, часу це було передвоєнного, за рік до світової війни* (Ю. Яновський); *Здається йому, що сидить не на танковій броні, а на крилі трактора, якого веде батько, прокладаючи весняну борозну .. Так не раз бувало в передвоєнні роки в отаку квітневу пору* (Є. Доломан); *Під вечорові шепоти я згадую спекотне передвоєнне літо* (Р. Андріяшик); // Зробл., вигот. перед війною. [Іван:] *Ось на стіні її портрет, ще передвоєнний* (О. Левада); *Немирич .. попрямував до відомого вже пам'ятника, за яким мало стояти дивовижне передвоєнне авто* (Ю. Андрухович); *На її старомодному, ще передвоєнному капелюшку зафіксувалося все, що відбулося за останню годину — двадцять сантиметрів снігу, котрі випали щільно, але не топилися на цій автономній ділянці* (Т. Прохасько); // Який був до війни; довоєнний. *Спогади про передвоєнні Чернівці, про веселе життя і, звичайно, про Марію переповнили його* (В. Кожелянко); *Краєм вуха я вловлюю фільм та уявляю його героїв, а головне — занурююсь в атмосферу провінційної передвоєнної Італії .. — з тополиним пухом, туманом та хлоп'ячою тугою за коханням* (І. Роздобудько); *Пані Віра була права, кажучи, що мені властивий шарм передвоєнного Львова* (Любко Дереш).

ПЕРЕДВОЇ́ТИ *див.* **передво́ювати.**

ПЕРЕДВО́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **передво́ювати.** *Передвоювання виораного поля; Передвоювання спирту.*

ПЕРЕДВО́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПЕРЕДВОЇ́ТИ,** оїо, оїш, *док., що.* 1. *с. г.* Переорювати ріллю ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Щоб зменшити забруднення врожаю радіоактивними речовинами, сільськогосподарські угіддя передвоюють завглибшки до 60 см спеціальними плугами з перевертанням пласта землі* (з навч. літ.).

2. Переганяти спирт або горілку ще раз, повторно. *Передвоїти алкоголь.*

ПЕРЕДВЧО́РА *див.* **передучо́ра.**

ПЕРЕДВЧОРА́ШНІЙ *див.* **передучора́шній.**

ПЕРЕДГІ́РНИЙ, а, е. Розташований у передгір'ї. *Дрімучі ліси вкривали Кримські гори і долини, і навіть передгірний степ, де тепер росте лише сірий полин* (З. Тулуб); *Найвідоміші бальнеологічні передгірні лісові курорти на території Закарпатської області — це, зокрема, "Квітка Полонини" і "Сонячне Закарпаття"* (з наук.-попул. літ.); // Характерний для передгір'я. *Передгірний клімат рівнин і низькогір'їв Українських Карпат переважно помірно теплий* (з навч. літ.).

ПЕРЕДГІРСЬКИ́Й, á, é. Те саме, що **передгі́рний.** *Був базарний день. До Нальчика з передгірських аулів спускалися балкарці, з долини поспішали кабардинці* (О. Іваненко); *Северин .. ночував на снігу, в чужих ліжках, у норах, косив сіно, фотографував рослини, рахував звірів, чекав у передгірських містечках жінок* (Т. Прохасько); *Актуальними є дослідження процесів, пов'язаних зі змінами клімату в Карпатах із висотою та переходом рівнинних ландшафтів у передгірські* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕДГІ́Р'Я, я, *с.* Місцевість, що прилягає до гір. *З цієї долини сюди, в передгір'я, котився теплий вітер. Він приносив пахощі свіжої землі, молодої трави* (С. Скляренко); *У долині раптом замаячили фіолетові горби, що зливалися з обрієм. Це були вже передгір'я Алтаю* (В. Гжицький); *Вони дійшли до краю величезного лісового масиву. Тут гори сходами .. спадали поволі у передгір'я* (В. Петльований); — *У нас виїжджають в передгір'я на літні випаси худоби, завжди в своє місце* (Ю. Покальчук); * У порівн. *Попередніх та сучасних йому українських поетів він* [Т. Шевченко] *перевершує своєю палкою натхненністю і пристрастю, як височезна гора навколишнє передгір'я* (І. Франко).

ПЕРЕДГОРО́ДДЯ *див.* **передгра́ддя.**

ПЕРЕДГРА́ДДЯ, ПЕРЕДГОРО́ДДЯ, я, *с., заст.* Місцевість з поселеннями навколо міста. *Нижче* [Києва] *розкидані були, неначе ластівчині гнізда, хижі, халупи, землянки простого люду .. Це місце так і звалось — передграддям* (С. Скляренко); *Над Боричевим узвозом стриміла рублена триярусна гостроверха вежа з важенними дубовими ворітьми — в'їзд з Подолу і передграддя у Верхнє місто* (В. Нестайко); *Територія передгороддя, або посаду давнього Києва, розташовувалася із західного та південного боків "міста Володимира", простягаючись на півдні до сучасної вулиці Ярославів вал, а на заході до сучасної Обсерваторної площі* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕДГРО́ЗЗЯ, я, *с.* 1. Відрізок часу перед грозою і стан природи в цей час. *Дощу, дощу! Але в повітрі чується лиш передгроззя та десь далеко гуркотить артилерійська канонада* (Б. Антоненко-Давидович); *Шарпнув* [Арсен] *двері, ступив у ніч, сповнену задухи й передгроззя* (Л. Дмитерко); *Лягає туман передгроззя на гори, І небо в росі і в хмаровищах тоне* (М. Бажан); *Набрякле хмарами небо .. погуркувало передгроззям* (В. Шкляр); * У порівн. *На кілька секунд запанувала тиша, зловісна й важка, немов у передгроззя* (Ю. Бедзик).

2. *перен.* Час перед грізними, бурхливими подіями. *В той* [1941] *рік весною Максиму Нерчину було легко і радісно, хоч десь в серці існувало дивне відчуття передгроззя* (Н. Рибак); *Народжених в тривожнім передгроззі, нас викохала праця й боротьба* (Н. Забіла); *На початку червня* [1812 р.] *.. не тільки повітря дихало передгроззям, а й у житті країни відчувалося наближення громовиць* (І. Пільгук); *В суспільстві .. відчувається передгроззя. Так, ніби ще нічого нема, але вже щось є* (М. Матіос).

ПЕРЕДГРОЗОВИ́Й, á, é. 1. Який передує грозі або буває, відбувається перед грозою (у 1 знач.). *Якось враз над городом знялась курява й завертівся передгрозовий вихор* (М. Хвильовий); *Випереджаючи хмару, у виселок заскочили з розгону ошаленілі передгрозові вітри, збиваючи на вулиці куряву та нахиляючи верхівки дерев* (Б. Антоненко-Давидович); *Коли відцвітають ніжно-рожеві, як небо перед сходом сонця, троянди, тоді розкриваються червоні, немов жар, а потім наступає черга жовтогарячих, як передгрозовий захід* (С. Чорнобривець); *Дихалося приємно, думки приходили до свідомості якісь ніжні й ласкаві, мов спалахи передгрозових зірниць* (О. Бердник).

2. *перен.* Такий, як перед грозою (у 2, 3 знач.); грізний, бурхливий. *В Афінах комедія з'явилася пізніше від трагедії, вписавшись своїм сатиричним пафосом у передгрозову атмосферу, коли розхитувалися полісні підвалини* (з навч. літ.).

ПЕРЕДГРО́ЗЯНИЙ, а, е. Те саме, що **передгрозови́й.** *Іван Залізняк подивився на вогні заводу — вони .. насилу пробивалися через млисте передгрозяне повітря* (В. Собко); *Над курганом заносився передгрозяний вітер і тихли цвіркуни* (Є. Пашковський); *Не забуду, повік пам'ятатиму, як він* [поет] *підвівся на кін в передгрозяній тиші; .. він мені руку подав і в поезію ввів своєю рукою* (С. Голованівський).

ПЕРЕДДВЕ́РНИЙ, а, е, *анат.* Стос. до переддвер'я (у 3 знач.). *Переддверні зв'язки гортані розташовані над голосовими* (з навч. літ.).

ПЕРЕДДВЕРНИ́Й, á, é. Прикм. до **переддве́р'я** 1. *Використовувати "гаряче зварювання" рекомендують для оброблення швів лінолеуму в приміщеннях із підвищеною вологістю (ванній кімнаті, кухні, переддверній зоні коридору), щоб забезпечити їх водонепроникність* (з навч. літ.).

ПЕРЕДДВЕ́Р'Я, я, *с.* 1. Місце перед дверима, перед входом куди-небудь. *Братія виходила у хороми, вузькі, ніби переддвер'я раю, сама, як сонмище святих зі старогрецької ікони* (К. Гриневичева); *Я пройшла під порталом і опинилась у переддвер'ї храму* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Е. По); * Образно. *Усе охоплює задушливо-липка темрява й тиша... Це переддвер'я в "ніщо". Максим шарпає сорочку на собі, але не в силі її розстебнути, а тим більше розірвати* (І. Багряний); // Місце, місцевість, розташовані безпосередньо перед чим-небудь, біля чого-небудь. *Перед ним простерлись його рідні руїни. Це були мертві переддвер'я Києва — стерті з лиця землі Бровари, Дарниця, Слобідка, Вигурівщина, випалений Труханів острів* (О. Довженко).

2. *перен.* Час перед якоюсь подією; початок певного періоду в розвитку чогось. *Події 1614 року стали переддвер'ям майбутніх босфорських атак. Після того ще буде здійснено багато нападів козаків на Туреччину, але напад на Синоп залишиться неперевершеним* (В. Чемерис).

3. *анат.* Початок входу в який-небудь отвір, канал живого організму; присінок *(див.* **при́сінки** 4). *Сальні залози шкіри розташовані біля переддвер'я слухових проходів і поряд зі зростаючими тут у великій кількості волосинками необхідні для захисту слухових проходів від потрапляння сторонніх пилових частинок* (з навч. літ.).

ПЕРЕДДЕ́ННИЙ, а, е. Прикм. до **передде́нь** 2. *Ранок зачинався тихий та лагідний, все навкіл: і трави, і дерева, і кущі — наче завмерло, умліваючи в передденній вільготі* (Ю. Смолич); *Над .. ручаєм три ясени знесли віття у передденну синяву неба* (Ю. Логвин).

ПЕРЕДДЕ́ННЯ, я, *с.* Те саме, що **передде́нь** 2. *Дівча утомилось. В вікні передденння. Але не вгасає малий каганець* (П. Воронько); *Ця добра товста молодиця .. вивела його з ігрищ і не дала йому додивитись найголовнішого — коли на передденні будуть топити Марену і спалять Купалу* (Ю. Логвин).

ПЕРЕДДЕ́НЬ, до́дня, *рідко* **ПЕРЕДО́ДЕНЬ,** дня, *ч.* 1. Час перед якоюсь подією, явищем і т. ін.; самий початок такої події, явища і т. ін. *Був такий же передденъ наступу. Над нічиєю землею щохвилини злітали ракети, німці себе підбадьорювали піротехнікою* (Ю. Яновський); *Летів розлого чорний-чорний ворон обезземеленим безкраїм небом і безберегий лет його значився як апокаліпсису передденъ* (В. Стус); *Уже відцвіли сади і парки, скрізь буяла зелень, та я не хотів ні радіти, ні якось по-іншому реагувати на цей пишний передденъ літа* (В. Лис); *Це був грудень, ледь не переддень Нового, 1980-го року, на рано смерклих вулицях сочилася вільгість* (О. Забужко).

2. Початок дня; ранок. *Досвітні пасма витягали сонце на землю, а Лазар потрясав сивим волоссям і .. усміхався, бо дуже любив цей ярий переддень* (В. Стефаник); *На нічнім теплі Ти полетів у даль, туди, де вже світлів Похмурий небосхил зорею передодня* (Є. Маланюк); *Грає ранок, переддень, Грає, сонцем виграва* (П. Усенко); *Крізь прозорий пухир у віконниці пробивався сірий переддень* (Ю. Логвин).

○ **(1) У передде́нь** <*рідко* **У передо́день**>, *у знач. прийм., з род. в.* — уживається при позначенні події, незадовго перед якою-небудь дією; напередодні (у 2 знач.). *В передодень торжества нескореної волі, коли в одну сім'ю зійдуться сини України, затрембітає в гуцульських горах Велика Трембіта і спалахне вогонь на Довбушевій скалі* (Л. Первомайський); *Цілую руки, що крутили жорна у переддень космічної доби* (В. Симоненко); — *Нашу силу підсік ти на корені в переддень страшного лихоліття* (В. Малик); *В переддень березня помело снігом* (О. Ульяненко).

ПЕРЕДДЕРЖА́ВНИЙ, а, е. Який передує утворенню держави. *Сучасна археологія запропонувала досить адекватні версії стосовно того, де і як жили східні слов'яни в переддержавний період* (з наук. літ.).

ПЕРЕДДЕРЖА́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **переддержа́вний.** *У посібнику відповідно до програми курсу "Історія держави і права України" розглянуто витоки й початкові етапи нашої переддержавності* (з навч. літ.).

ПЕРЕДДЕФО́ЛТ, у, *ч., екон.* Фінансовий стан держави, юридичної чи фізичної особи перед дефолтом. *Переддефолт свідчить про дуже низький рівень кредитоспроможності банків, які не виконують своїх фінансових зобов'язань* (з навч. літ.); *Греція першою зірвалася в переддефолт. Як? Це вже запитання до євробанків* (з публіц. літ.).

ПЕРЕДДЕФО́ЛТНИЙ, а, е, *екон.* Який передує дефолту. *У 2008–2010 рр. Велика Британія значно знизила свій економічний рейтинг і тому, як інші країни, зокрема Іспанія та Португалія, увійшла до критичного списку держав, що перебувають у переддефолтному стані* (з наук. літ.).

ПЕРЕДДИПЛО́МНИЙ, а, е. Який передує захистові дипломного проєкту, дипломної роботи або буває, відбувається перед таким захистом. *Павло готувався до переддипломної практики. Останній місяць нікуди не ходив* (Ю. Мушкетик); *Під час останньої практики, переддипломної, .. я знову подався до Ужгорода* (Ю. Андрухович); *Переддипломний семінар для магістрантів передбачає навчання грамотного оформлення результатів досліджень* (з навч. літ.).

ПЕРЕДДОЇ́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Який передує доїнню. *Просушування вимені є найважливішим у переддоїльній дезінфекції, бо вологе середовище сприяє розмноженню бактерій* (з навч. літ.).

2. Признач. для підготовки до доїння тварин (корів, кіз і т. ін.). *Відповідно до графіка скотар підганяє чергову групу корів на переддоїльний майданчик* (з наук.-попул. літ.); *В агрофірмі доїльна й переддоїльна зали обладнані вентиляційною системою* (із журн.).

ПЕРЕДДО́СВІТ, у, *ч.* Те саме, що **передо́світок.** * Образно. *Все старе життя, ножем утяте, відійшло за ніччю по цих скрадливих і обачних снах, у переддосвіті втекло* (В. Стус).

ПЕРЕДДОСВІТКО́ВИЙ, а, е. Те саме, що **переддосвітній.** *Звичено нас прокидатися зараніш од усенького людства, аби в снінні переддосвітковому додивлятися видива і дива, як не бувало і як могло бути* (В. Медвідь).

ПЕРЕДДОСВІ́ТНІЙ, я, є. Який передує досвіту або буває, відбувається перед досвітом. *Степ оповився переддосвітньою млою, зимною і гнітючою. Мла, як море* (Б. Лепкий); *Переддосвітня година .. Де-не-де цвірінька пташка. Прохолода віє з гір* (А. Кримський); *І знову тривога й сум переддосвітніх годин наліг на Карлосову душу* (Н. Королева); *Ми почули, що дзвінок гримить в переддосвітній чуйній тишині* (М. Бажан).

ПЕРЕДДО́СВІТОК, тку, *ч.* Час перед досвітком. *Я доторкнувся губами вибіленої переддосвітком її щоки .. Тихо вислизнула* [Адріана] *з-поміж моїх рук* (Р. Іваничук); *Обличчя жінки спливло, і він спершу навіть зрадів йому. Здавалось би, кому й навідатись у переддосвіток, як не Соні* (Г. Колісник).

ПЕРЕДДОШКІ́ЛЬНИЙ, а, е. Який передує дошкільному періоду. *У переддошкільний вік у здорової дитини спостерігаються значні зміни в нервово-психічному розвитку, збільшується словниковий запас* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕДДОЩОВИ́Й, á, é. Який передує дощу або буває, відбувається перед дощем. *Оригінальна, сливе фантастична картина срібного переддощового неба й сонця .. не могла .. вгамувать важкого почування* (І. Нечуй-Левицький); *Переддощові хмари закрили місяць* (Д. Білий); * Образно. *Хмари, здавалося, висіли безпосередньо над невисокими будинками. Якби тут звідкись виринув хмарочос, то неодмінно зачепив би цю сіру і важку попону переддощової безнадії* (С. Процюк).

ПЕРЕДЕКЗАМЕНАЦІ́ЙНИЙ, а, е. Який передує екзамену або буває, відбувається перед екзаменом. *Студент .. не зумів приховати гримаси невдоволення. Та й справді: кого тішать гості в останню передекзаменаційну ніч?* (М. Дашкієв); *Останньої передекзаменаційної суботи мені не вистачило для ознайомлення з основами програмування* (Н. Сняданко).

ПЕРЕДЕПІДЕМІ́ЧНИЙ, а, е. Який передує епідемії або буває, відбувається перед епідемією. *Ефективність попередження інфекцій у період епідемії залежить від своєчасної реалізації протиепідемічних заходів у передепідемічний період* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕДЕ́РЖАНЕЦЬ, нця, *ч., заст.* Той, хто когось передержує (у 3 знач.); приховувач. — *Ви передержанці! — заревів писар, — ви передержуєте біглих?* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПЕРЕДЕ́РЖАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переде́ржати** 1, 2, 4. *Передержаний ізюм, який був запарений занадто гарячою водою для приготування баранини по-сицилійському, заміняють на інший* (з навч. літ.); *Знімок, отриманий під час обльоту світлосигнальної системи, був трохи передержаний* (з наук.-попул. літ.); * Образно. — *Робив як віл. Трудився без спочинку. Все занепало, не моя вина. Так ці нестатки в'їлися в печінку і вся ця передержана війна! Усе воюєм, боремось... А доки?* (Л. Костенко); // **переде́ржано,** *безос. пред. 1885 р., коли Кониський із Галичини вертав до Росії, його в Волочиських арештовано, передержано цілу ніч у вагоні, а потім відставлено до Києва* (І. Франко).

ПЕРЕДЕ́РЖАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переде́ржати.** *Башта на вході до Єлецького монастиря, що в Чернігові, мала маленьке приміщення — темне й тісне: тут була монастирська в'язниця для тимчасового утримання — "передержання колодників"* (з публіц. літ.); *Конкуренція в сегменті послуг для тварин висока, і центри з передержання докладають усіх зусиль, щоб господарі та їхні вихованці залишилися задоволеними* (із журн.); *Анотований реєстр 1870–1871 рр. у Державному архіві Чернігівської області містить 201 справу, зокрема й про передержання селян без посвідок на проживання, крадіжки, розшук осіб для стягнення з них боргів* (з наук. літ.); *У принтері функція зміни властивостей кольору призначена для виправлення викривлень кольорів, а також наслідків передержання та недодержання знімків* (з наук.-техн. літ.).

ПЕРЕДЕ́РЖАТИ *див.* **переде́ржувати.**

ПЕРЕДЕ́РЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переде́ржувати.** *Не здивуємось і таким фактам, як передержування цілими десятками літ у рукописах творів Руданського, Свидницького, як невидрукування прегарної повісті Мирного і Білика "Хіба ревуть воли, як ясла повні"* (І. Франко); *Товарну рибу, плідників і ремонтну групу риб, що не мають ознак захворювання, дозволено вивозити безпосередньо в торгову мережу без передержування її в садках живорибних баз* (з навч. літ.); [В р о н с ь к и й:] *Це ваш син арештований весною?* [Д а н и л о:] *Мій син...* [В р о н с ь к и й:] *За передержування й поширювання бунтівничих газет і книжок?* [Д а н и л о:] *Так кажуть...* (Мирослав Ірчан).

ПЕРЕДЕ́РЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕДЕ́РЖАТИ,** жу, жиш, *док.* 1. *що.* Держати, тримати щось де-небудь довше, ніж слід; перетримувати. *Шпинат для крем-супу присмажують у сковороді в олії не більш як п'ять хвилин і не передержують, бо інакше він утрачає свій яскраво-зелений колір* (з навч. літ.); — *Пахне димом із кузні... Гарячою окалиною несе... Мабуть, ковалі передержали залізо в горні...* (В. Малик).

2. *кого, що.* Тримати когось де-небудь протягом певного часу. *Усе літо я хворіла, і тільки як почалися жнива — я вичуняла; та була така квола, що лікар не пораяв з осені віддавати мене до інституту, а передержати хоч зиму дома* (Панас Мирний); *Павло Гаєвий .. передержав його* [Гриньва] *якийсь час у себе, але недовго* (Л. Мартович).

3. *кого, що, заст.* Переховувати десь кого-, що-небудь. *Колись на Яхрема скрізь подейкувано, що він крадене передержує* (Б. Грінченко); *Батько .. був прихильний опришкам, часто передержував у себе, гостив їх, бо хата була далеко й так вигідно стояла, що .. до неї не можна було підійти непомітно* (Г. Хоткевич); *На раду зібралися старші* [вихованці] .. *Вирішили — днів з скілька передержать Мишка потайки в* [дитячому] *будинку* (С. Васильченко).

4. *що, фот.* Опромінювати світлочутливий матеріал довше, ніж потрібно, під час фотографування, кінознімання, фотодруку та інших таких процесів; перетримувати (у 3 знач.). *Знімаючи предмети на білому фоні, не передержуйте фокус* (з навч. літ.).

ПЕРЕДЕ́РЖУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **переде́ржувати.** *Якщо фарба для волосся передержується, це може призвести до порушення його структури, зробити волосся сухим і ламким* (з навч. літ.); *На подвір'ї станового передержувалось ще кілька пар крадених коней, до котрих не знаходились хазяїни* (І. Нечуй-Левицький).

ПЕРЕДЕ́РТИ *див.* **передира́ти.**

ПЕРЕДЕ́РТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переде́рти.** [Перун:] *Витягнув* [Гершко] *з кишені наш контракт, справді перемазаний і до половини передертий, показав мені, знов сховав і пішов* (І. Франко); *Зранку вона залатала йому передерті на колінах джинси, нагодувала сніданком* (С. Жадан); *Нерідко критичні статті бувають досить непрофесійними: частина — передерта рецензія з обкладинки книжки, решта — "це все ми вже бачили". Це не критика, це імітація критики* (з публіц. літ.); *Сергій прочинив двері. Його мало не занудило. Чи то від тітчиних слів, чи то від запаху розіпрілої передертої кользи* (Ю. Мушкетик); // **переде́рто,** *безос. пред. Вийшла книжка "Український жах", більшість творів якої передерто з "Огненного змія" — збірки зібраної мною української фантастики XIX століття, практично невідомої нашому читачеві* (Ю. Винничук).

ПЕРЕДЕ́РТИСЯ *див.* **передира́тися.**

ПЕРЕДЕТА́П, у, *ч.* Те, що передує певному етапу (у 1 знач.). *Виконавський аналіз музичного твору і самого змісту музики є необхідним передетапом створення виконавської інтерпретації* (з наук. літ.); *Смерть — це крок до воскресіння, розпад — це передетап відродження, осінь і зима — прелюдія весни. Такий віталістичний погляд на довкілля допомагав людині пережити етапні життєві кризи* (з наук.-попул. літ.); *Прогнозування зайнятості — важливий передетап її регулювання* (з навч. літ.).

ПЕРЕДЕТА́ПНИЙ, а, е. Стос. до передетапу. *Перевірка якості композиційних гальмівних колодок передбачає передетапні випробування, а також випробування першого та другого етапів* (з наук.-техн. літ.).

ПЕРЕДЕШЕВИ́ТИ *див.* **передешевля́ти.**

ПЕРЕДЕШЕВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ПЕРЕДЕШЕВИ́ТИ,** влю́, ви́ш; *мн.* передешевля́ть; *док.* 1. *що і без прям. дод.* Продавати надто дешево, нижче від справжньої вартості. *Через затарювання магазину товар доводиться передешевляти* (з газ.).

2. *тільки док., перен., розм.* Недооцінити значення, вартості яких-небудь реалій, стосунків і т. ін. *Атеїст типу Небери не здатний усвідомити, що людям .. досить відчувати себе краплиною в Океані .. Він зрозумів, що немає сенсу міняти земне на небесне — можна передешевити...* (М. Руденко).

ПЕРЕДЖНИ́ВНИЙ, а, е. Який передує жнивам або буває, відбувається перед жнивами. *Липневе сонце, здавалося, нерухомо застигло серед високого неба, і так само застиг у тиші та спеці без краю довгий передживний день* (С. Журахович); *Вже не шумлять тихо і ніжно хліба, як у червні, в степу передживний сухий шерех* (І. Цюпа); *Святково зодягнені люди .. прямують до місця щорічних передживних торжеств* (Микита Чернявський); *Дощ перестав поливати вкриті сумерками передживні поля* (М. Андрусяк).

ПЕРЕДЖНИ́В'Я, я, *с.* Час перед жнивами. *За вікнами сурмило переджнив'я, обіцяючи нові радощі й незгоди* (Микола Чернявський); *Переджнив'я! Це та пора, коли в серці селянина сходяться радощі й тривоги хліба* (М. Стельмах); *Духом стиглого хліба дихає степ, і люди тихим надвечір'ям виходять пройтися понад нивою .. В один з таких радісних днів переджнив'я в "Дніпровському" сталася подія, яка сколихнула новоселів* (А. Хорунжий); *Теплого переджнив'я степ бринить від ніжних дзвінких мелодій — у осяйній високості виспівує незримий .. і найневтомніший співець українського степу — жайворонок* (С. Плачинда).

ПЕРЕДЖНИВ'Я́НИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **переджни́вний.** *Поспліталися* [колоски] *вусами, посхилялись, незліченні, один до одного в мовчазній переджнив'яній задумі* (О. Гончар).

ПЕРЕДЖОВТНЕ́ВИЙ, а, е. 1. Який буває перед жовтнем (у 1 знач.). *Переджовтневі смерки прохолодні* (М. Бажан); *У переджовтневі дні, напередодні професійних свят працівників дошкілля та освіти, в актовій залі Запорізької дитячої залізниці відбулися урочистості* (з газ.).

2. *іст.* Який був, відбувався перед Жовтневою революцією 1917 року. *1913 р. електротехнічна та електроенергетична галузі економіки України переджовтневого періоду випередили за темпами розвитку середній темп показника приросту капіталів у промисловості* (з наук. літ.); *Повість "Забобон" Леся Мартовича — цінний здобуток українського красного письменства переджовтневого часу* (з навч. літ.).

3. *іст.* Який відбувався перед відзначенням роковин Жовтневої революції 1917 року. *Коло вагової будки Оридорога очікував на учасників переджовтневого суботника* (С. Чорнобривець); *— От, щоб запросити його до нас на переджовтневий вечір! — промовили учні разом і благально дивились мені в очі* (Є. Кравченко).

ПЕРЕДЗАБІ́ЙНИЙ, а, е. Який буває, відбувається перед забоєм (у 1 знач.). *Передзабійне утримання тварин і птиці має важливе санітарне й економічне значення, тому що від цього залежить кількість та якість м'яса* (з наук. літ.); *М'ясо та внутрішні органи тварини разом із довідкою про її передзабійний огляд власник доставляє до лабораторії ветеринарно-санітарної експертизи ринку* (з мови документів).

ПЕРЕДЗА́ДАНИЙ, а, е, *книжн.* Наперед заданий (у 2 знач.). *Атрактори порядку належать до передзаданих структур, що втілюють і детермінують потенційні стани системи* (з наук. літ.); *Сформульовані у творах мистецтва, наукових працях, філософських системах, віровченнях і політичних доктринах цінності, ідеї та норми утворюють зовнішній передзаданий індивідному існуванню світ соціальної буттєвості* (з наук. літ.).

ПЕРЕДЗА́ДАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., книжн.* Абстр. ім. до **передза́даний.** *Результати освіти учнів оцінюють з урахуванням здатності до творчої діяльності, яка розвивається в дитині в шкільному мікросоціумі на основі передзаданості її здібностей у математиці, хімії, малюванні тощо* (з навч. літ.).

ПЕРЕДЗА́ДАНО, *книжн.* 1. Присл. до **передза́даний.** *Навіть звертаючи увагу на зовнішній предмет, ми насправді виявляємо його ідею вже ніби передзадано існуючою в глибинах нашого духу* (з наук. літ.).

2. *у знач. пред.* Про стан, подію і т. ін., що є наперед заданими. *Фактом народження в суспільстві людині передзадано відчувати на собі впорядковувальну дію соціального простору* (з наук. літ.); *Традиційні медіа мають цільову аудиторію як один із чинників визначення тематики матеріалів, а у випадку електронного щоденника такого зовнішнього оточення немає: воно не передзадано* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕДЗАСІВНИ́Й, а́, е́. Який буває, відбувається перед засівною кампанією. *Якщо площа повністю загиблих посівів була пересіяна, до надзвичайних витрат належать вартість насіння, витрати на передзасівний обробіток ґрунту, засівання* (з наук. літ.).

ПЕРЕДЗАХИСНИ́Й, á, é. Стос. до передзахисту. *Передзахисні рецензії, для написання яких призначають рецензентів (для дисертацій — офіційних опонентів) із провідних науковців у певній галузі досліджень, є необхідною умовою захисту наукової праці* (з наук. літ.); *Із другої половини 90-х рр. XX ст. постало декілька хвиль підвищених вимог до здобувачів наукових ступенів — насамперед вимог до кількості передзахисних публікацій та їх обов'язкового друкування у фахових виданнях* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕДЗА́ХИСТ, у, *ч.* Обговорення наукової праці (дисертації, магістерської, дипломної і т. ін.) у відповідній установі перед офіційним захистом; попередній захист. *Підготовка дисертації до захисту має кілька етапів, зокрема й передзахист як попередню експертизу дослідження* (з наук.-попул. літ.); *На передзахист студенту необхідно мати вже готовий текст роботи, який попередньо (за три дні) надано науковому керівникові та зареєстровано на кафедрі* (з навч. літ.).

ПЕРЕДЗАХІ́ДНИЙ, а, е. Який буває, відбувається перед заходом сонця. *Від сильнішого пориву вітру хмари дощові розходяться і видко ліс — уже в яскравому осінньому уборі на тлі густо-синього передзахідного неба* (Леся Українка); *Коли Ремо увійшов.., Ахмет, Седин і Огли тільки-но кінчили передзахідну молитву* (Олесь Досвітній); // Пов'язаний із заходом (*див.* **захі́д**[2] 1). *Ріденькі хмари мошкари кружляли у прогрітому передзахідним сонцем синьому повітрі* (К. Москалець).

ПЕРЕДЗАХІ́ДНО. Присл. до **передзахі́дний.** *Після хмурого дня сонце пробилося з-під навислої хмари й передзахідно зачервонило океан* (О. Гончар).

ПЕРЕДЗБИРА́ЛЬНИЙ, а, е. Який буває, відбувається перед збиранням урожаю. *Опади випали в період достигання ярого ячменю, що призвело до передзбирального вилягання посівів* (з наук.-попул. літ.); *У передзбиральний період у рослин сповільнюється ріст стебла* (з навч. літ.).

ПЕРЕДЗВЕНІ́ТИ, ни́ть, *док.* Перестати дзвеніти; віддзвеніти. *Ще зорі сипалися в роси, Ще не займавсь на сході ліс, А вже передзвеніли коси* (І. Вирган); *І пісня вже передзвеніла, і зблідли сни мої і мрії...* (Уляна Кравченко).

ПЕРЕДЗВІ́Н, во́ну, ч. 1. Звуки кількох церковних дзвонів. *— Господи помилуй! — вдарив трьохсотголосий хор під гудіння й передзвін великих і малих дзвонів* (О. Довженко); *Дзвонар піднявся вузенькими східцями на дзвіницю, і через хвилину над слободою попливли великодні передзвони* (А. Шиян); *Зранку над містом навис густий передзвін шістдесяти і трьох церков старої Венеції: неділя* (Ю. Андрухович); *На Подолі .. золоті куполи церков вищі за дахи будинків .. А над ними — Андріївська. А в повітрі — Божа благодать від передзвону* (Люко Дашвар); // Звуки кількох різних дзвінків по черзі. *Робочий день у конторі почався клацанням рахівниць, телефонним передзвоном, безконечним рипом дверей* (В. Кучер); // Дзвін годинника чи іншого спеціального приладу для подавання звукових сигналів. *Довго і надокучливо калатав електричний дзвінок. І тільки тоді, коли стих той настирливий передзвін, Роні Купер вирішив встати* (П. Коломієць); * Образно. *Час .. вперто кудись іде, подзенькуючи при ході порцеляновим передзвоном* (С. Жадан); // Дзвін кількох струн музичного інструмента. *Чутлива, багатострунна кобза, що висить на кілочку, поки кобзар говорить, резонує-перегукується з ним слабеньким мелодійним передзвоном* (І. Волошин); *Хутко рушив* [Гриць] *понад берегом, не оглядаючись. Позаду лунав радісний сміх, звучали пісні, передзвін цимбалів* (О. Бердник); // *перен.* Дзвінкі, мелодійні, приємні для слуху звуки. *Краса в лісі влітку, скільки пташиного дзвону-передзвону! Та всі голоси — і зяблика, і вівсянки, і зеленушки* (О. Донченко); *Я чую, як шумлять долини, .. І шепіт втомлений ялини, І мідний передзвін сосни* (М. Бажан); *Суботів у золотих передзвонах бджіл, у зеленому й золотому серпанках косовиць .. був мов сама вічність* (П. Загребельний); *Яке блаженство .. вслухатись у мелодійний передзвін зозуль, дихати пахощами розмарину та лавру* (В. Дрозд).

2. Дзвін від ударів металевих або скляних предметів один об один. *Похмурі, суворі люди щось майструють, крають, кують, і тихий передзвін усяких металів оддається по всіх кутках цих похмурих мурів* (С. Васильченко); *Мовчазно сунула руська кіннота, жодного вигуку, тільки чути брязкіт копит та передзвін збруї* (А. Хижняк); *Крізь збуджений гомін голосів, крізь передзвін чарок до Ілонки долітали страшні .. слова про якусь загрозу* (О. Гончар); *Мені здавалося, що крізь музику оркестру й передзвін виделок та ножів я чую пісню спіненого прибою та крики чайок* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); // *перен.* Багато різних звуків, що зливаються в суцільний гомін. *Пливуть: тануть передзвони, Байдужі до житейських справ* (М. Рильський); *Долинають до П'ятимежжя і вплітаються в місцевий гомін гудки поїздів і тихий голос содового заводу, металічний передзвін міських вулиць* (Микита Чернявський).

◊ **Мали́но́вий дзвін (передзві́н)** *див.* **дзвін.**

ПЕРЕДЗВО́НЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **передзво́нювати, передзвони́ти** і **передзво́нюватися, передзвони́тися** і звуки, утворювані цією дією. *Люди йдуть, співаючи, корогви повівають, на дзвіниці сумне передзвонення* (Г. Хоткевич); *Для передзвонення по смартфону за останнім набраним номером натисніть двічі клавішу зв'язку* (з наук.-техн. літ.).

ПЕРЕДЗВОНИ́ТИ *див.* **передзво́нювати.**

ПЕРЕДЗВОНИ́ТИСЯ *див.* **передзво́нюватися.**

ПЕРЕДЗВО́НЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **передзво́нювати, передзво́нюватися** і звуки, утворювані цією дією. *Церковне передзвонювання; Передзвонювання подруг.*

ПЕРЕДЗВО́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕДЗВОНИ́ТИ,** оню́, о́ниш, *док.* 1. *тільки недок.* Дзвонити (у 1 знач.) по черзі у церковні дзвони; // Дзвонити по черзі (про дзвінки годинників, струн і т. ін.). *Передзвонюють струни, мов дзюрчить струмок* (Ю. Мартич); * Образно. *Глуха степова тиша передзвонювала таким гнітючим передзвоном, що можна було збожеволіти* (М. Хвильовий).

2. *тільки док.* Закінчити дзвонити (у 1 знач.). *— Де у гаспида подівалися двері? — аж скиглить пан Забрьоха; та з серця аж зубами клаца, бо вже давно у всі дзвони передзвонили* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Передзвонили запізнену заутреню, але старець за гірким оповіданням гостя не чув нічого* (К. Гриневичева); *Вже й на "достойно" передзвонили, а Данило Харитонович божився, що чобітки роблені "на замовлення"* (П. Панч); * Образно. *Тихне робочий день... Переговорили стуки сокир робітників... переполоскали білизну гуцулки в потоках, передзвонили коси .. царинками* (Г. Хоткевич).

3. *тільки недок.* Дзвеніти від ударів по черзі, в різних місцях (про металеві або скляні предмети). *В роботі Анна ставала дедалі швидшою й меткішою, і все частіше та частіше передзвонювали молотки...* (О. Ільченко); *"Ти живий!" — Передзвонював дріт На похилених, чорних стовпах* (П. Воронько); * Образно. *Коні дружно клепали суху дорогу, низькою октавою озивалися непересохлі видолки, залізом передзвонювали пагорби, і на них залишалися синюваті сережки підків* (М. Стельмах).

4. *кому, до кого і без дод., розм.* Дзвонити (у 2 знач.) ще раз, повторно. — *Ти розумієш... — він починає пояснювати, які питання будуть вирішуватися на тій нараді. Вона уриває зв'язок, він більше не передзвонює* (Є. Кононенко); *Марія передзвонює до батьків, що затримується* (С. Процюк); — *Дзвонив тобі якийсь Степан, сказав, що ти його знаєш, питав, чи можна передзвонити* (Н. Сняданко); — *Перекажіть панові Сато, що я саме розмовляю з клієнтом, який його так цікавить. Коли звільнюся, негайно йому передзвоню* (О. Авраменко, В. Авраменко); — *Тебе не було вдома три дні, — зітхає вона, — я вже не знала навіть, що думати, передзвонила до всіх твоїх друзів* (А. Дністровий).

5. *про кого — що, перен., розм.* Те саме, що **дзвони́ти** 3. *Невже все правда, що передзвонювали про стосунок короля з Казановською...* (Г. Хоткевич).

ПЕРЕДЗВО́НЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПЕРЕДЗВОНИ́ТИСЯ,** оню́ся, о́нишся, *док.* 1. *тільки недок.* Дзвонити (у 1 знач.) по черзі з ким-небудь у дзвони. *На дзвіницях передзвонювалися дзвонарі;* // *перен.* Видавати по черзі дзвінкі, мелодійні, приємні для слуху звуки. *Тихо так, що чути навіть, як передзвонюються жайворонки, зависнувши високими дзвониками над нейтральною смугою* (О. Гончар).

2. *розм.* Дзвонити (у 2 знач.) один одному по телефону. *Іноді почуваюся старшим від нього* [батька]. *І дистанція зменшилась, часто передзвонюємось* (Л. Костенко); *Вероніка з Ларисою часто передзвонювалися, хоча й бачилися рідко* (Є. Кононенко); *Під час вступних екзаменів ми .. передзвонювались, довідувались, хто куди вступає, хто і як склав іспити* (Ю. Покальчук); *Не стало Сергія Кузьмінського .. Думаю, ми всі сумуємо з приводу смерти Сергія. Принаймні я вже передзвонився з Жаданом* (О. Ірванець).

ПЕРЕДЗИ́МНІЙ, я, є, *рідко.* Те саме, що **передзимо́вий.** *Вітрець передзимній, вогкий, холодненький В діброві засохлим листом шелестить* (А. Метлинський); *Пішли передзимні дощі, нагадав про себе морозко* (Д. Міщенко).

ПЕРЕДЗИМО́ВИЙ, о́ва́, о́ве́. Який передує зимі або буває, відбувається перед зимою. *Берег, де, нарешті, пристав Лужинський, був справді зовсім порожній .. Такий напрочуд мирний берег Лігурійського моря, тепла передзимова днина* (Іван Ле); *Щороку наведення передзимових порядків у домі, або, як їх називала Олена, "осінні порядки", розпочинались у Річинських на початку жовтня, перед Покровою* (Ірина Вільде); *Неясне передзимове сонце висіло над аеродромом, затягнуте легкою прозорою хмариною* (В. Собко); *Все-таки я люблю передзимовий ліс, може, навіть більше, аніж літній* (В. Шкляр).

ПЕРЕДЗИ́М'Я, я, *с., рідко.* Час перед настанням зими. *Йшлося до передзим'я. Частіше й частіше замоложувалося* [захмарювалося] *небо, випадала на землю моква* (Д. Міщенко); *Від ранньої весни й аж до передзим'я трепета невтомно лопотіла своїм полохливим листом та світила білими — мало не сметанними — боками навсібіч Пісків* (М. Матіос).

ПЕРЕДЗМАГА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до передзмагання. *За часом застосування методи психологічної підготовки гімнасток поділяються на попереджувальні, передзмагальні, змагальні та післязмагальні* (з навч. літ.).

ПЕРЕДЗМАГА́ННЯ, я, *с.* 1. Змагання (у 2 знач.), що передує основному змаганню; відбірне́, кваліфікаційне змагання. *Для ефективної підготовки передзмагання кваліфікованих лижників-гонщиків необхідно планувати тренувальний процес з урахуванням їх індивідуальних особливостей, майстерності, стилю пересування та програми змагань* (з наук. літ.); *Положення про змагання — це організаційний і методичний документ, який визначає спрямованість навчально-тренувальної роботи в період підготовки передзмагання* (з навч. літ.).

2. Час, що передує змаганню (у 2 знач.). *Обсяг фізичних навантажень спортсменів у період передзмагання істотно вищий, ніж під час змагального сезону* (з наук. літ.); *Обов'язковим для кожного спортсмена є тренування в ускладнених умовах, особливо в період передзмагання* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕДИВИ́ТИСЯ *див.* **передивля́тися.**

ПЕРЕДИВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ПЕРЕДИВИ́ТИСЯ,** ивлю́ся, и́вишся; *мн.* переди́вляться; *док.* 1. *кого, що.* Оглядати, переглядати все, багато чого-небудь або всіх, багатьох. *Я передивлявся жінок. Тут* [у залі] *десь мала бути стрижена дівчина — машиністка штабу* (Ю. Яновський); *Щось він там все порпався з своїми торбами .. Рахував свої заощаджувані пайки, передивлявся сухарі, перевіряв зсипаний до окремої торбиночки цукор* (І. Багряний); *Вони .. передивились своїми очима кожний колосочок, переслухали кожну балачку меж людьми про Томську* (Грицько Григоренко); — *Ми вже тих дівчат цілу купу передивилися... — О! Якби ж усе було так просто! У фонді іноземні благодійники та спонсори. Вони висувають свої вимоги як до претенденток на грант, так і до їхніх сімей* (Люко Дашвар).

2. *що.* Проглядати все або багато чого-небудь для ознайомлення, перевірки або пошуків чогось; продивлятися (у 1 знач.). *В гостинній на канапі сиділа .. Сусана Уласівна і передивлялась новий номер ілюстрованого великоруського журналу "Нива"* (І. Нечуй-Левицький); — *Цей Гарасименко, треба сказати, передивляється сам усі нові книжки* (Б. Антоненко-Давидович); *Похмурі, непроникливо суворі хлопці в шкіряних картузах та захисного кольору напіввійськових сорочках доскіпливо передивлялись документи пасажирів* (Ю. Збанацький); *Гаррі увійшов до контори квасового заводу. Старенький клерк передивився його рекомендації та посвідку з Двелової лабораторії* (М. Йогансен); *Масло вирішив негайно з'їздити до матері Любчика .. Якщо вона ще не знає про цю страшну подію, тим краще, можна буде передивитися всі папери на столі, в шухлядах* (А. Хижняк); *Коли останній аркуш був помальований, Гончаренко ще раз передивився свої творіння* (А. Кокотюха); // Дивитися по черзі багато чого-небудь або переглядати щось (про багатьох). — *Тебе змалечку хвалять: талант .. Стоси книжок перечитав, до лисого дідька різних опер та п'єс передивився* (І. Муратов); *Події, минаючи й розчиняючись у минулому, набувають дивного вигляду, ніби улюблені фільми, котрі навіть не намагаєшся знову передивитись* (С. Жадан); * Образно. *Марія лежала навзнак, дивилася у морок, у безмежну пітьму і починала поволі передивлятись розгорнену Гнатом книгу свого життя* (У. Самчук).

3. *тільки недок., з ким і без дод., також у сполуч. зі сл.* між собою, *рідко.* Те саме, що **перезира́тися.** *Почали* [солдати] .. *стурбовано передивлятися між собою, щось навіть шепочучи* (В. Винниченко).

4. *перев. док., кого.* Дивлячись один одному у вічі, витримувати погляд. [П а р а с к а:] *Подивись, Мусію, мені у вічі!..* [К о п и с т к а:] *Подивись ти мені у вічі!.. І дивились одне одному в вічі, аж поки Копистка не одвів своїх. Ну годі, бо хіба жінку передивишся!..* (М. Куліш); *Він почервонів і зловісно втупився холодним поглядом у сміливця, який не відвів своїх очей. Це ще більше розлютило Юрася: він не терпів, коли хто-небудь намагався передивитися його* (В. Малик); *Офіцер і дитина дивилися одне на одного, ніби змагалися, хто кого передивиться* (М. Матіос).

ПЕРЕДИ́Р, у, *ч., с. г.* Дія за знач. **передира́ти, передра́ти, переде́рти** 4, 5. *Передир пшениці.*

ПЕРЕДИРА́ННЯ, я, *с.* 1. *розм.* Дія за знач. **передира́ти** 3. *Більшість інтернет-ресурсів займаються лише передиранням інформації один в одного* (з газ.).

2. *с. г.* Дія за знач. **передира́ти** 4, 5. *Передирання роблять на жорнах* (з навч. літ.).

ПЕРЕДИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПЕРЕДРА́ТИ, ПЕРЕДЕ́РТИ,** деру́, дере́ш; *мин. ч.* передра́в, дра́ла, ло *і* переде́р, де́рла, ло; *док.* 1. *що, рідко кого, розм.* Розривати що-небудь на дві або кілька частин; переривати *(див.* **перерива́ти**[1] 1). *Малі хлопці прийнялись за хустки: оце вхопить, передере надвоє та й кине од себе геть...* (Панас Мирний); *Якусь хвилину Дністровий блискав на вчителів очима, .. а тоді повільно передер начетверо папірця і кинув його в корзину* (Ю. Мушкетик); // *безос.* — *Щоб тебе дерло і не переставало, щоб тебе надвоє передерло, як попівську перину* (М. Стельмах); // Роздираючи, пошкоджувати що-небудь. *Він закричав, передираючи всі голосові зв'язки; .. повітря з паровозним свистом вилітало з горлянки* (О. Ульяненко); *Іван зняв сорочку і промивав закровавлене* [закривавлене] *рам'я, котре в тій страшній хвилі передер сукуватий щабель* (І. Франко).

2. *тільки док., кого, розм.* Деручи, покарати, побити (у 2 знач.). [Г о р д і є н к о:] *Запорожці всі Заприсяглись, що муром грізним стануть Круг гетьмана свого і не дадуть Петрові доторкнутися.* [Л о м и к о в с ь к и й:] *Та чорта Вскурають* [зважаться] .. *і турки, і Петро. Я кожного передеру руками* (Л. Старицька-Черняхівська); *Праворуч* [на дверях] *чорнильним олівцем дуже товсто хтось вивів: "Хто кого? Чи Недодерій Передерія недодере, чи Передерій Недодерія передере?"* (Остап Вишня); — *Пересидимо лиху годину. І тільки ти мені .. кричатимеш, то я тебе передеру.* — *Я ж ніколи не кричу, хоч ви мене й б'єте,* — *було дитяче заперечення* (Т. Осьмачка).

3. *що, розм.* Те саме, що **спи́сувати** 2. *Рубрика була доволі популярною, аж поки хтось не написав до редакції, з якого сайту передирає свої огляди Сєня* (Н. Сняданко); — *Закинули нам, що ми інтерв'ю у вас передерли* (А. Кокотюха).

4. *с. г.* Обдирати, роздрібнювати зерно все цілком або більшу частину; перемелювати (у 1 знач.). — *В Майдані Петриківському вже млин працює, .. дядькам мельник хіба що крадькома якийсь пуд передере* (М. Стельмах).

5. *с. г.* Обдирати, роздрібнювати зерно ще раз, повторно. *Все, що можна було передерти на крупу, мама ховала то у наші клунки з одежею, то за образами, то в сараї і все наказувала нам нікому не розповідати* (з публіц. літ.).

◊ **Перегриза́ти (передира́ти) / перегри́зти (переде́рти) го́рло (горля́нку)** *див.* **перегриза́ти.**

ПЕРЕДИРА́ТИСЯ, а́ється, *недок.,* **ПЕРЕДРА́ТИСЯ, ПЕРЕДЕ́РТИСЯ,** дере́ться; *мин. ч.* передра́вся, дра́лася, лося *і* переде́рся, де́рлася, лося; *док.* 1. *розм.* Розриватися на дві або кілька частин; перериватися. *Витязь був близький до смерті, мов душа не знесла гніту; Передерся комір, порох впав на голову невкриту* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі).

2. *розм.* Важко, із труднощами продиратися через яку-небудь перешкоду: дертися (у 2 знач.). *Зразу прийшлось передиратися через корчі тернини та дикої рожі, а далі показалися серед мряки кремезні дерева* (А. Чайковський); *Білан навіть здивував приятеля — протиснувши собаку під парканом, сам, без сторонньої допомоги, передерся через нього* (А. Кокотюха); * Образно. *Пам'ять починає працювати пильно, скоро, передираючись через події нинішні, вчорашні, чимраз дальше в минуле* (Б. Лепкий).

3. *діал.* Сперечатися, сваритися. — *Як не вірите мені, то питайтеся нашого пана "научителя" .. Так толкував Кметик кожному, хто з ним передирався* (С. Ковалів); *Старий Петро гукнув на одну грубу .. дівчину, що .. передиралася з одним хлопцем, щоби принесла із стодоли драбину* (О. Кобилянська).

4. *тільки недок.* Пас. до **передира́ти.** *Нерідко старі сорочки передиралися на бинти* (з газ.); *За експертними оцінками, дипломна робота не передиралася з інтернету* (із журн.).

ПЕРЕДИ́РКА, и, *ж.* 1. *перев. мн., етн.* Один із різновидів весільної обрядової пісні жартівливого змагального змісту. *Крім величальних, під час весільного обряду співались застольні, любовні та інші пісні, гумористично-сатиричні передирки між дружками і дружбами, свахами й сватами* (з наук. літ.); *Специфічною ознакою весільних передирок є образні порівняння в пісенних діалогах між двома родами — молодого й молодої* (з наук.-попул. літ.).

2. *діал.* Суперечка, сварка. *В Грушатичах прийшло* [дійшло] *до передирок між громадянами й попом* (І. Франко).

ПЕРЕДИСЛОКА́ЦІЯ, ї, *ж.* Дислокація, яку здійснюють заново, по-іншому. *Кожної секунди я чекаю наказу про нашу передислокацію ближче до фронту* (М. Трублаїні); — *Під час бою ніхто передислокацій війська не зачинає!* (О. Забужко); — *Будемо просуватися на північ .. Старшим на час передислокації призначаю капітана Некіча* (В. Єшкілєв); *Жили тут переважно інтелігентні українські родини .. Потім відбулися всілякі обміни, продаж, родинні передислокації, .. і так швидко до невпізнанності інша стихія затопила наш двір* (Л. Костенко); * Образно. *Історія — се не радикальна переміна або .. заміна одних речей іншими; се певна передислокація, подібна до перестановки шахових фігур у одній і тій самій партії* (В. Москалець).

ПЕРЕДИСЛОКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **передислокува́ти.** *Підрозділи десантно-штурмових військ із Житомирської області будуть передислоковані на важливі оборонні напрямки* (із журн.); *Авіаремонтний завод, передислокований багато разів під час Великої Вітчизняної війни, нерідко навіть у польових умовах ремонтував літаки* (з публіц. літ.); // **передислоко́вано,** *безос. пред. До початку 1941 р. на територію Румунії передислоковано п'ятсот тисяч військовослужбовців вермахту та одну тисячу літаків* (з наук. літ.); *Для відновлення електропостачання на Миколаївщину передислоковано бригади енергетиків із п'яти областей України* (з газ.).

ПЕРЕДИСЛОКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕДИСЛОКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *недок. і док., кого, що.* Змінювати дислокацію (у 1 знач.). — *Війна .. Ми, старші, .. стаємо предметами евакуації, нас запаковують у .. вагони .. Везуть повільно, бо ми .. не ув'язнені, яких поспіхом передисклоковують з Європейської до Азіатської частини СРСР* (П. Загребельний); *У серпні 1990 р. баланс сил у Перській затоці різко змінився, коли Ірак вторгся в Кувейт і Сполучені Штати почали передислоковувати війська й військову техніку на Середній Схід* (з навч. літ.); *Сили самооборони Японії в серпні 2017 р. почали передислокувати зенітно-ракетні комплекси на військові бази* (з публіц. літ.); *Окремі сотні годилось би передислокувати, дати їм більше простору* (Г. Колісник); — *Ми вже передислокували дві наші станції за межі "тіньової зони", також маємо авіаносець, ідеально пристосований для обслуговування катерів-винищувачів* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПЕРЕДИСЛОКО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕДИСЛОКУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *недок. і док.* Дислокуватися заново, по-іншому. *Мені вже треба було передислоковуватися з своїм невеличким штабом.., а я все відкладав, відтягував* (П. Загребельний); *Восени 1943 року 3-й гвардійській танковій армії та 7-му артилерійському корпусу належало передислокуватися з Букринського на Лютізький плацдарм* (з наук. літ.); *В еміграції, збираючись передислокуватися з Тарнова до Львова, І. Огієнко в листі до В. Щурата від 12 березня 1922 р. просить свого адресата розшукати пристойне й недороге житло* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕДИСЛОКУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **передислокува́ти** і **передислокува́тися.** — *Повторюю, товариші офіцери, — від нашого передислокування залежить успіх всієї операції. Наказую підготувати підрозділи до маршу* (Ю. Бедзик); *Після ліквідації пожежі підрозділами Головного управління МНС України у Львівській області невідкладного вирішення потребувала проблема передислокування засуджених до інших виправних колоній* (з публіц. літ.).

ПЕРЕДИСЛОКУВА́ТИ *див.* **передислоко́вувати.**

ПЕРЕДИСЛОКУВА́ТИСЯ *див.* **передислоко́вуватися.**

ПЕРЕДИСПУТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕДИСПУТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., рідко.* 1. *що.* Диспутувати заново, ще раз. *Важливі питання щодо шляхів розвитку громадянського суспільства доводиться постійно передиспутовувати* (з наук.-попул. літ.); *Ми вважаємо потрібним .. висказати кілька уваг загальних про оба псевдонімні твори нашого писателя і передиспутувати ті спірні питання, які тут насуваються* (І. Франко).

2. *тільки док.* Закінчити диспутувати. *Нарешті мої гості передиспутували та поснули примирені* (з мемуарної літ.).

ПЕРЕДИСПУТУВА́ТИ *див.* **передиспуто́вувати.**

ПЕРЕДИ́Х, у, *ч.* 1. Глибокий вдих і видих при утрудненому диханні. *Під час пологів непогано робити передих (вдих — видих як при диханні "собачкою" — видування — трохи розтягнутий, але швидкий видих)* (з навч. літ.); // Коротка перерва для відновлення рівномірного дихання. *Жінка витерла тильним боком долоні лоба. Ольга звернула увагу: говорити їй ставало чимдалі важче, паузи для передиху ставали більш частими. Але вона вперто вела далі, .. хотіла викласти нарешті все разом, увесь тягар за стільки років* (А. Кокотюха).

2. *розм.* Короткий відпочинок під час роботи, заняття і т. ін.; перерва (у 1 знач.). *Унизу, нижче останнього порога, була гладь великого передиху, ні знаку течії! Перепочиває прозора вода* (Г. Колісник); *Січа ще тільки-но розгоралася .. А до вечора, а з ним і до рятівної ночі, коли прийде хоч якийсь передих для вцілілих, ще було ой далеко* (В. Чемерис); *У вартівні без мене почався ще більший бардак і мене знову туди повернули, але якісь два тижні передиху я мав* (Ю. Андрухович); *Кажу як при сповіді: був ти мені, Ферку, добрим помагачем у роботі і милим побратимом у годину передиху* (М. Дочинець).

○ **(1) Без переди́ху <Без переди́шки>,** *у знач. присл., розм.* — не зупиняючи дії; безупинно, безперервно; протилежне з передихом, з передишкою. *На один голос* [співали], *в такт, безперестанку, без передишки. Все ті ж слова, усе той темп* (М. Коцюбинський); *Отак зминув* [минув] *рік, як ми поженилися .. Я працюю та й працюю без передиху* (А. Кримський); *Дві доби майже без передишки всі, хто міг тримати в руках лопату чи заступ, рили шанці* (Н. Королева); — *От тоді вже ми німця погнали. До самого Дніпра без передишки* (С. Журахович); — *Що ж ти привіз?* — *Вість... Вона змусила мене гнати без передиху день і ніч і потривожити твій сон...* (В. Малик); *Дзвонив* [телефон] *різко й настирливо, без передиху — викликає міжміська!* (В. Шкляр); **(2) З переди́хом <З переди́шкою>,** *у знач. присл., розм.* — із тимчасовою зупинкою дії; із перервою; протилежне без передиху, без передишки. *Коваль .. перед тим, як .. промову розпочати, свідомо на мент затримав свого язика: з передишкою завжди виходить поважніш* (М. Хвильовий); *Тисяцький Михало .. підніс її* [чарку] *до уст і важко, з передихом, але випив до дна* (С. Скляренко); *Встала* [Марія], *пішла навпомацки і, притримуючи клямку, поволеньки, з передишками, загостривши слух, почала відкривати двері до сіней* (Ірина Вільде); *Надвечір татко тяг на горбу добрячий мішок буряків, а за ним мамка та Катерина ще один кравчучкою везли. До Шанівки — з передишками* (Люко Дашвар).

ПЕРЕДИХА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідко* **ПЕРЕДИ́ХУВАТИ,** ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕДИХНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док.* 1. Робити глибокий вдих і видих при утрудненому диханні. *Він одною рукою стер з виду воду і, роззявляючи рота, передихав* (Панас Мирний); *Я повертаюся спиною до Вольфа, кидаю поглядом по натовпу і важко передихаю* (П. Колесник); — *Наші ліві депутати, — долітають до мене слова читальника, — тримають, — тут Юхим передихнув, далі знов нагнувся до книжки й додав: — ся* (С. Васильченко); *Ганна Іванівна востаннє перебігла свою записку і, здається, вперше важко, на повні груди передихнула — програму виконано* (М. Івченко); *Чохов поклав лейтенанта на м'які купини і, розпроставши замлілу спину, кілька разів глибоко, з відсапом, передихнув* (Григорій Тютюнник).

2. *розм.* Робити коротку перерву для відпочинку під час роботи, заняття і т. ін. *Раптом жрець зупинявся.., якийсь час передихував, дивився в темряву, що стелилась за Перуном* (С. Скляренко); *Оповісник лиш мить передихав, барабанячи в якийсь гучний хрипливий прилад, і знову розпочинав усю довгу фразу* (Іван Ле); *Йшла* [Соломія], *одверталася од вітру, передихала трохи й уперто місила заметену вулицю далі* (В. Лис); [Микита:] *Аж отут передихнем по-людськи, двоє суток їхали поспішаючи* (М. Кропивницький); *Передихнувши в тіні, Сахно знову побігла* (Ю. Смолич).

ПЕРЕДИХНУ́ТИ *див.* **передиха́ти.**

ПЕРЕДИ́ХУВАТИ *див.* **передиха́ти.**

ПЕРЕДИ́ШКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **переди́х.** — *Я не котя, Фанні, я — вовк, я вмію кусати! .. Лютість затамувала йому дух. По хвилі передишки Готліб говорив далі вже трохи лагідніше* (І. Франко); *Інколи я відривався від роботи, йшов до потока й там з довгими передишками пив холодну воду* (М. Івченко); *Не поспішаючи, з передишками й перепинками, навкруги роздивляючись і розмовляючи, ми непомітно, без усякої втоми прийшли до села* (С. Васильченко); *Весь самієвський полк, якому після шаленого маршу нарешті випала коротка передишка, зараз розкошував* (О. Гончар); — *Половці видихаються! Уже всі драбини лежать унизу потрощені! .. Та й вечір незабаром — ми матимемо передишку!* (В. Малик).

○ **Без переди́ху <Без переди́шки>** *див.* **переди́х; З переди́хом <З переди́шкою>** *див.* **переди́х.**

ПЕ́РЕДІ *див.* **пе́ред²**.

ПЕРЕДІВУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* Прожити (певний час або все життя) дівчиною, не виходячи заміж. *Передівувала я свій вік у наймах сиротою* (із журн.).

ПЕРЕДІ́Й, до́ю, *ч.* Дія за знач. **передо́ювати, передої́ти.** *Передій кіз; Передій молока.*

ПЕРЕ́ДІЛ, у, *ч., діал.* Відгороджена частина якогось приміщення, купе вагона і т. ін. *В переділі вагона третього класу сиділи двоє* (О. Маковей); — *Будь ласка, в шатро. Перейшли перший переділ, у другім, гарно полтавськими узорами вишиванім, крізь малі прорізи, ніби віконця, падало ярке сонце* (Б. Лепкий); *Досить було поїздові рушити, як на столах у купе і переділах викладали їжу* (Т. Прохасько).

ПЕРЕДІ́Л¹, у, *ч.* 1. Те саме, що **переді́лення** і **переділя́ння.** — *Ми маємо відомості, що відбудеться переділ зон окупації, і тут будуть незабаром англійці* (П. Загребельний); — *Не-е-е! Мюнхенці великої війни не хочуть. Можливо, дійде до сутичок .. Етнічні чвари, татарські заворушення, боротьба за переділ земель* (Ю. Бедзик); *1776 року, через чотири роки після переділу Польщі, в Ризі, в одному із полків, де служило багато поляків, піднявся бунт* (Ю. Іздрик); * Образно. *З перших же кроків її .. усередині в Макса щось легесенько клацає, наче тихенько розчинилися замкнені досі двері до якогось переділу душі. І стає легко, затишно* (Ю. Винничук).

2. *іст.* Перерозподіл селянських земельних наділів за кількістю їдців (при общинному землекористуванні). — *Находили про переділ в земельному кодексі — гарно сказано: треба організувати земельні громади й скласти приговор, тоді вишлють землеміра, і зробить він нарізку, як там кожна громада собі встановить* (А. Головко); *Станиця готувалася до переділу землі. Хазяї землі, що вік посідали її, мали поділитися зі своїми наймитами, козаки — з городовиками* (С. Добровольський).

(1) **Чо́рний переді́л** — незаконний переділ власності. *На дворищі фольварка* [фольварку] *топтався гурт людей та гаряче сперечався .. — Іменно в чорний переділ .. Усю землю порівну, по душах, щоб нікому не обидно було* (М. Івченко); *Під чорний переділ потрапила найпотужніша в краї комунальна агрофірма, що за кілька днів опинилася під загрозою знищення* (з газ.).

ПЕРЕДІ́Л², у, *ч., мет.* Перероблення грубих сортів металу на вищі. *Англійський металург Г. Корт у 1784 р. отримав патент на піч для пудлінгування заліза (переділ чавуну на ковке залізо)* (з навч. літ.).

ПЕРЕДІ́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переділи́ти.** *Велика, пишна, прибрана як для оргії світлиця, аркою переділена на дві нерівні частини* (Леся Українка); *Став був переділений греблею* (А. Чайковський); *За невисокими парканами в глибу подвір'я туляться мазанки сільського типу, переділені на кухню та кімнату* (В. Підмогильний); *Сонячними днями ми сідали на веранді, й нам видно було звивисту дорогу .. і поля, переділені кам'яними огорожами* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); // **переді́лено,** *безос. пред. Ольгерд Костянтинович роздивляється малюнок. — Гм... а середній відділ на сектори не було переділено?..* (Любко Дереш).

ПЕРЕДІ́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переділи́ти** і **переділи́тися.** *Обласна виборча комісія ухвалила рішення про переділення коштів і передрук бюлетенів для голосування* (з газ.).

ПЕРЕДІЛИ́ТИ *див.* **переділя́ти.**

ПЕРЕДІЛИ́ТИСЯ *див.* **переділя́тися.**

ПЕРЕ́ДІЛКА, и, *ж.* 1. Легка перегородка між частинами приміщення. *Поруч з моїм "кабінетом", за переділкою, кухня — шиплять примуси* (Я. Качура); *Єдине, що йому довелося зробити — це на мить зайти до директора товариства. Його кімнати останні в коридорі, ліворуч за дзеркальною переділкою* (Олекса Ізарський); *Усі переділки* [машинного відділу] *були цілі, і машинний відсік майже зовсім не затопило* (М. Білкун); *Маленька комірчина, в яку він потрапив, була відмежована від решти трюму переділкою* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

2. *діал.* Кужіль. *Звісно, не вміла вишивати Солоха, як її сестри, не вміла прясти так тонко, як вони, а все ж хоч полотнище до полотнища пристебне, хоч переділку перепряде — і за те добре* (Панас Мирний); *Прядку спинила була* [молодиця] *й похилилась над нею в задумі. Нову переділку надіне на гребінь та й знов затурчить прядкою* (А. Головко).

ПЕРЕДІЛКО́ВИЙ, а, е. Стос. до переділки (у 1 знач.) і переділка (у 1 знач.). *При визначенні переділкової відстані уявна середня заповнюваність приміщень під граничною лінією занурення має відповідати правилам і стандартам безпеки для пасажирських суден* (з навч. літ.); *На підводних човнах переділкові двері та люки для шлюзування повинні утримуватися зачиненими, але можуть тимчасово відчинятися для проходу особового складу чи за наказом центрального посту* (з мови документів).

ПЕРЕ́ДІЛОК, лка, *ч., діал.* Відгороджена частина в якомусь просторі (приміщенні, скрині і т. ін.). *В кухні стоїть велика шафарня з переділками на муку й на крупи* (Б. Лепкий); *На мить, правда, мрійники опинилися на землі: в переділок вагона зайшло двоє жовнірів у зелених одностроях і наказали чужинцям пред'явити документи...* (Олекса Ізарський); *Прийшовши додому, відчинив* [Федот] *скриню в заповітній кліті і зсипав у переділок скрині візантійські монети* (Валерій Шевчук).

ПЕРЕДІ́ЛЬНИЙ¹, а, е. Який переділяє (у 1 знач.). *Куруш із раттю переправились через колишню передільну річку Галіс* (І. Білик).

ПЕРЕДІ́ЛЬНИЙ², а, е, *мет.* Стос. до переділу *(див.* **переді́л²**). *Чим вища температура передільного чавуну і чим менше в ньому сірки, тим вища продуктивність мартенів, тим краща сталь* (з навч. літ.).

ПЕРЕДІЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переділя́ти** і **переділя́тися.** *За общинної форми землекористування кожен двір громади мав право на частку землі з її наділу, а громада мала право на переділяння землі між дворами* (з наук. літ.).

ПЕРЕДІЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ПЕРЕДІЛИ́ТИ,** ілю́, і́лиш, *док.*, *що.* 1. Розділяти що-небудь на частини. — *Васька! — вмить почувся з-за перегородки, що переділяла жіночу "уборну" від чоловічої, голос Галіної* (В. Винниченко); *Вони зупинилися на краю яру, що переділяв містечко на дві половини* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері); — *Вважай, переділимо поле і хату, То що ж на тих кусниках будем робить? Вважай, дід-небіжчик не хтіли ділить, А ти хочеш дідову волю ламати?* (І. Франко); *Шлагбаум опустився, переділивши кордоном дотепер спільну територію* (Г. Вдовиченко).

2. Ділити, розподіляти що-небудь на частини ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Люди обертаються на голос Палійчука, хочуть скоріше порадувати його доброю новиною: — Чуєш, Ликсандре, землю мають переділяти!* (М. Стельмах); *Парубок швидко пробіг майже цілу сторінку .. і читав далі: "Землю в станиці переділили. Вся голота аж гопки скаче од радости, що дістала кращу землю"* (С. Добровольський); — *За що тепер воюємо? За чужі землі? Так у нас, он, своєї, руської, скільки в поміщиків: коли переділити, на всіх вистачить* (Ю. Смолич).

ПЕРЕДІЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ПЕРЕДІЛИ́ТИСЯ,** ілю́ся, і́лишся, *док.* 1. Ділитися чим-небудь з кимсь, між собою. *Змій почав просити, щоб його відпустили. — Досить, — казав він, — будемо миритись: хай буде вашою половина світу, а половина моєю .. Переділимося!* (з переказу); — *Оце сердешний Охрім ускочив!.. — Е, не шкодуйте, пані: хіба ж вона йому лихо робить?.. І яблучком, мовляв, єдиним переділиться* (Дніпрова Чайка); * Образно. *Хороший хлопець* [Курило], *надійний і щирий, серцем переділиться, на смерть піде за правду* (Д. Бедзик).

2. *тільки недок.* Пас. до **переділя́ти.** *Переділяються ці частини* [як вітальня чи спальня] *між собою так званою струнко*ю (Г. Хоткевич); *На козацьких радах вирішувалися всі найважливіші питання в житті Запорозької Січі, зокрема переділялися поміж куренями землі, річки, озера, ліси, звірині й рибні лови* (з наук. літ.).

ПЕРЕДІНСУ́ЛЬТ, у, *ч.*, *вет.*, *мед.* Стан, що передує інсульту. *Передінсульт супроводжується нетривалим онімінням губ і рук, утрудненням мовлення, втратою орієнтування* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕДІНСУ́ЛЬТНИЙ, а, е, *вет.*, *мед.* Стос. до передінсульту. *Діагностика ішемічного інсульту ґрунтується на уважному вивченні передінсультного періоду, аналізі темпу його виникнення та динаміки захворювання* (з наук.-попул. літ.); *Гіпертонія — це дуже підступне захворювання, тяжким наслідком якого є передінсультний стан* (з навч. літ.).

ПЕРЕДІНФА́РКТ, у, *ч.*, *вет.*, *мед.* Стан, що передує інфаркту. *Про передінфаркт свідчить стенокардія, яка виникає під час фізичних навантажень або навіть у стані спокою* (з навч. літ.).

ПЕРЕДІНФА́РКТНИЙ, а, е, *вет.*, *мед.* Стос. до передінфаркту. *Передінфарктна стенокардія не завжди завершується інфарктом серця: ймовірність розвитку інфаркту становить близько 30 %* (з наук. літ.); *Гострий, мов гуцульська остриваа* [сокирка], *Передінфарктний біль тебе проникже...* (М. Матіос); *Ближче до півночі Марічку врешті почали рятувати .. — Електрокардіограма підтвердила передінфарктний стан* (Люко Дашвар).

ПЕРЕДІСТОРИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до передісторії. *Наука вийшла далеко за межі писаних звісток, поза границю історичних часів в глибини передісторичні* (М. Грушевський); *Якась велична, передісторична, первісна мудрість і спокій у цій зеленій широчіні, в віковічній лінії обрію* (В. Винниченко); *Лежав* [звір], *мов передісторичний чоловік, розкинувши руки, горілиць .. На один з пальців лісового велетня було насунуто золоте кільце* (М. Йогансен); *Потроху степ ставав хвилястий, наче з-під землі випинали горбасті спини передісторичних ящурів* (З. Тулуб).

ПЕРЕДІСТО́РІЯ, ї, *ж.* Те, що передує певному періоду, явищу, події і т. ін.; те, що випереджає появу кого-, чого-небудь. *Ми почули з вуст нашого провідника також і передісторію заводу, хвилюючу розповідь про часи минулі, але не давні* (Ю. Смолич); — *Вам як, Стоме, відразу про ракету чи спочатку про її передісторію?* (В. Владко); *Після кави обговорювався не лише Вікторів роман, також передісторія й жанр книжки, а й Вікторове дитинство* (Олекса Ізарський); // Давня історія кого-, чого-небудь. *Десь там, позаду, .. були якісь події, радощі, прикрощі, сподівання, але все те належало до передісторії її життя* (В. Підмогильний); // Те саме, що **доісто́рія.** *Ми знаємо передісторію з легенд, переказів, міфів, епосу різних народів* (О. Бердник).

ПЕРЕДКА́МЕРА, и, *ж.*, *техн.* Частина камери (у 3 знач.) згоряння двигуна з самозайманням, в якій утворюється пальна суміш. *Установки для вакуумного відсмоктування відпрацьованого пального оснащують прозорими передкамерами (об'ємом до 7 л), що дає змогу вимірювати кількість і візуально контролювати якість пального* (з наук.-техн. літ.); *Упорскуване через форсунку в передкамеру паливо внаслідок нестачі повітря згоряє частково* (з навч. літ.).

ПЕРЕДКА́МЕРНИЙ, а, е. 1. *техн.* Стос. до передкамери. *Застосуванням альтернативних палив можна досягти значного зниження кількості шкідливих компонентів відпрацьованих газів (найбільший ефект досягається на двигуні з передкамерним сумішоутворенням)* (з навч. літ.); // Який має передкамеру. *Визначальною рисою передкамерних дизелів є "м'яке" протікання процесу згоряння* (з наук.-техн. літ.).

2. *мист.* Який буває, відбувається, міститься перед камерою (у 4 знач.). *Особливість кінематографу полягає в тому, що це мистецтво, яке зберігає свій передкамерний простір у майже незмінному вигляді* (з наук. літ.); *Ідея втручання в культурний дискурс, творення нових смислів у безпосередніх передкамерних матеріалах стала своєрідною манією багатьох поколінь митців екрана* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕДКО́ВИЙ, а, е. 1. Який має передок (у 2 знач.). *Передковою сохою орали на важких за гранулометричним складом ґрунтах* (з наук. літ.); *Передковий плуг створили одеські майстрові* (з навч. літ.).

2. Стос. до передка (у 2 знач.). *Передкові колеса є правильно відрегульованими, якщо вони трохи підняті над землею, коли косарка налаштована на потрібну висоту різання в робочому положенні* (з наук.-техн. літ.).

ПЕРЕДКРИ́ЗОВИЙ, а, е. Який передує кризі або буває, відбувається перед кризою. *У сучасному менеджменті виокремлено шість функцій антикризового управління, зокрема передкризове, в умовах кризи, стабілізація хитких ситуацій, своєчасне прийняття рішень* (з наук. літ.); *Передкризовий стан у житті особистості зумовлений суперечностями між її потребами, бажаннями, інтересами та об'єктивними можливостями їх задоволення в соціумі* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕДКРИ́ЗОВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **передкри́зовий.** *Поняття передкризового, кризового і посткризового станів соціально-економічної системи є певною множиною станів, елементи якої задовольняють певні умови, що визначають передкризовість, кризовість і посткризовість* (з наук. літ.).

ПЕРЕДКРИ́ЛОК, лка, *ч., ав.* Рухома або нерухома додаткова частина крила літака, розташована вздовж його переднього краю. *Ефект від використання поворотного передкрилка полягає в зниженні ваги конструкції крила літака* (з наук.-техн. літ.); *Передкрилок поліпшує аеродинамічні характеристики літального апарата* (з навч. літ.).

ПЕРЕДЛЕЖА́ННЯ, я, *с., вет., мед.* Положення (плода, плаценти і т. ін.) стосовно родових шляхів матері. *Єдиним характерним симптомом передлежання плаценти є вагінальна кровотеча, яка починається у другій половині вагітності* (з наук. літ.); *Неправильні положення та передлежання плода є патологією, яка становить загрозу життю матері й плода* (з навч. літ.).

ПЕРЕДЛІ́ТНІЙ, я, є. Який передує літу або буває, відбувається перед літом. *А в гаї ходить передлітній шум, Березам білим коси розплітає* (М. Рильський); *Тепла передлітня ніч глибоким забуттям огортала дівочі почуття* (Іван Ле); *Стоїть та передлітня пора, коли вона більше жадана, аніж надокучлива* (Д. Міщенко).

ПЕРЕДЛІ́ТТЯ, я, *с.* Час перед настанням літа. *Настало передліття, час щедрот, благодаті великої — для землі, для люду, для худоби* (Д. Міщенко); *22 травня вшановують пам'ять святителя Миколи. Цим днем знаменується кінець весни і початок передліття (з 22 травня по 10 червня)* (із журн.).

ПЕРЕДМА́ТЧЕВИЙ, а, е. Який передує матчу або буває, відбувається перед матчем. *Побажання у футбольних клубів тільки одне — передматчевий полив поля за годину до гри, що відповідає регламенту* (із журн.); *У Харкові в урочистій передматчевій ході голландських уболівальників узяли участь близько 20 тисяч осіб* (з газ.).

ПЕРЕДМЕЛАНО́З, у, *ч., вет., мед.* Патологічний стан шкіри, що передує меланозу. *Меланомонебезпечними вважають передраковий меланоз шкіри Дюбрея (облігатний передмеланоз), пограничний невус* (з наук. літ.).

ПЕРЕДМЕЛАНО́ЗНИЙ, а, е, *вет., мед.* Стос. до передмеланозу. *Передмеланозний процес.*

ПЕРЕДМЕНСТРУА́ЛЬНИЙ, а, е, *фізл.* Який передує менструації або буває, відбувається перед менструацією. *9,8 % обстежених студенток пропускали екзамени в передменструальні дні* (з наук. літ.); *За статистикою, від передменструального синдрому страждають 90 % жінок у віці від 13 до 50 років* (з наук.-попул. літ.); *У передменструальний період в організмі жінки відбуваються коливання рівня статевих гормонів* (з навч. літ.).

ПЕРЕДМИНУ́ЛИЙ, а, е. 1. Який давно минув. *В маленькій церковці в Черчені з-під штукатурки показалися, блиснули з передминулих віків уламки козацької шаблі* (Р. Федорів).

2. Те саме, що **позамину́лий.** *Гризучі сумніви передминулої ночі і дитячу мрійливість минулої він викинув разом з проїзним квитком на харківському пероні як знецінену й не потрібну вже річ* (В. Підмогильний); *Передминулого дня, після страшного віча на площі лісової управи, перелякана та стурбована Кіті припала до матері .. — Ходімо! Ходім звідсіль, мамочко!* (У. Самчук).

3. *у знач. ім.* **передмину́ле,** лого, *с.* Час, який давно минув. *Членування часових відтинків у концептуальній картині світу турецької мови відбувається за п'ятивимірною шкалою: передминуле — минуле — теперішнє — передмайбутнє — майбутнє* (з наук. літ.); *У готичному сюжеті балади "Страшна помста" згадка про минулий злочин змушує нащадків замолювати гріхи предків і прагнути повернутися в ідеальне епічне передминуле* (з навч. літ.).

△ **Давномину́лий (передмину́лий) час** *див.* **час.**

ПЕРЕДМІ́СТЯ, я, *с.* Житловий район, що прилягає до міста, але не входить у його межі. *Він зріс сливе на селі, в гаях та в долинах на передмісті невеликого міста* (І. Нечуй-Левицький); *Дім тітки Іванчукової — на передмісті, де хата від хати відділена садками, а перед вікнами цвітуть квіти* (Ірина Вільде); *Вона була в захваті від квіткових базарів. Скільки їх тут, у Парижі, і в самому центрі, і на набережних Сени, і в передмістях* (О. Іваненко); *Осінь повільними й потужними хвилями насувалася на передмістя* (І. Роздобудько).

ПЕРЕДМІСЬКИ́Й, á, é. Прикм. до **передмі́стя.** *Міські доми скінчилися давно; довкола вулиці по обох боках тяглися рядами низенькі передміські хати, присипані снігом* (І. Франко); *Тиняючись передміськими провулками, Блазій докладно продумував кожен свій крок, кожне слово, і враз з туману пам'яті зринуло видиво...* (Р. Іваничук).

ПЕРЕДМІХУРО́ВИЙ, а, е: △ **Передміхуро́ва за́лоза** *див.* **за́лоза.**

ПЕРЕДМІЩА́НИН, а, *ч.* Житель передмістя. — *Що ж його робити? Хіба йти на передмістя і замовити яку стодолу у передміщанина?* (І. Франко); *Передміщани, а то й городяни щодня засилають у магістрат скарги на нічні грабунки і вбивства* (Р. Іваничук).

ПЕРЕДМІЩА́НКА, и, *ж.* Жін. до **передміща́нин.** *На печі побачив* [Андрій] *великий житній хліб, який продають передміщанки щодень на дрогобицькім ринку* (І. Франко).

ПЕРЕДМІЩА́НСЬКИЙ, а, е. 1. Прикм. до **передміща́нин.** *Довгі часи у личаков'ян утрималися давні передміщанські убрання* (І. Крип'якевич).

2. Стос. до передмістя. *Видно було золочені хрести на церковних банях і верхи тополь, що вискакували понад море батуринських садків, в котрому потопали .. хутори передміщанські* (Б. Лепкий).

ПЕРЕДМО́ВА, и, *ж.* 1. Вступна стаття до наукового, художнього або іншого твору, написана самим автором або кимсь іншим, яка містить попередні пояснення і зауваження. *Книга без передмови — тіло без душі* (прислів'я); *Все, що я бачив надрукованого, — .. всюди є передслово, а в мене нема. Якби я не друкував своїх "Гайдамаків", то воно б не треба і передмови* (Т. Шевченко); [Б а т у р а:] *Ваші вірші, даруйте, дурниця, а це чисте золото. Щомісяця надсилайте мені, я відредагую ваші записки і гарантую, — вони будуть видані з моєю передмовою* (О. Корнійчук); — *Передмову скоротити можна? .. — Для тебе, Михайле, людини, яку ніколи не хвилювало пізнання світу і людей, можна скоротити й зовсім* (М. Сиротюк).

2. *перен.* Те, що говориться або робиться перед чим-небудь головним, важливим як вступ до нього. *Степан страх не любив їздити мовчки, а зачіпати мене вважав за найкраще саме з того, як мені сидіти. Це була неначе передмова* (Дніпрова Чайка); — *Щось довга передмова в тебе, Маріє* (О. Донченко); — *Я пожартував, пробачте. — Жарти бувають інколи передмовою до серйозної сварки, запам'ятайте, мій милий* (П. Загребельний).

○ **(1) Без передмóв,** *у знач. присл.* — попередньо не пояснюючи; відразу, прямо. [Груї́чева:] *Прости, я буду без передмов. Слухай, твої відносини до Люби дуже не тішать мене* (Леся Українка); *Каргат почав без передмов, наче заздалегідь усе добре продумав* (Ю. Шовкопляс); — *Можна без передмов, пане Кошовий? Відразу, .. просто в лоба. Що вас тривожить цього разу?* (А. Кокотюха); *Людмили друзі та Руслана! З героєм нашого романа* [роману] *Без передмов, у цей же час Дозвольте познайомить вас* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна).

ПЕРЕДМÓВНИЙ[1], а, е, *спец.* Який передує мові, мовленню. *Що більше маля чує звернену до себе мову, тим активніше відбувається передмовний розвиток* (з наук. літ.); *Перший рік життя дитини — це період передмовних голосових реакцій, початок розуміння мовлення й виникнення перших слів-коренів* (з наук.-попул. літ.); *Передмовні вокалізації дитини передують активному мовленню* (з навч. літ.).

ПЕРЕДМÓВНИЙ[2], а, е. Прикм. до **передмóва** 1. *Львівське видання 1986 р. повісті "Захар Беркут" І. Франка містить усі передмовні тексти письменника, які відповідають першоджерелам* (з наук. літ.); *Рецензована книга містить глибоко філософський передмовний есей "Про минулий час, мистецтвознавство і цю книжку"* (з публіц. літ.).

ПЕРЕДМÓВНО. Присл. до **передмóвний[2].** *Автор книги свій метод запозичив у відомого філософа Монтеня, творчо осмисливши його: у цьому він сам зізнається в есеї, який передмовно починає видання* (з публіц. літ.).

ПЕРЕДМОСТІ́В'Я, я, *с.* 1. Місце перед мостом (у 1 знач.), в'їзд на міст. *Кара-Магомет, поранений у руку, намагався налагодити оборону передмостів'я, щоб дати змогу основній масі війська перейти Дунай* (В. Малик).

2. *перен.* Те, що передує чому-небудь, є зв'язком із чимось. *Міркування Ю. Шереха осягали весь рух віднови українського мистецтва і розкриття його творчої снаги, який, через відродження 20-х років і його передмостів'я, обкидається контурами також і на прийдешні десятиліття* (В. Барка); *Басейн Дунаю через широтну смугу малих Карпат (Бескиди) примикає до басейнів Вісли й Одри. Це закарпатське передмостів'я Європи* (з наук. літ.); *Український медичний ліцей є унікальним навчальним закладом як інтелектуальне передмостів'я Національного медичного університету ім. О. Богомольця* (з публіц. літ.).

ПЕРЕДМОСТОВИ́Й, á, é. Який міститься, розташовується перед мостом (у 1 знач.). *Там, як доносили вивідачі, турки перейшли на лівий берег Дунаю і зайняли передмостове укріплення в Парканах* (В. Малик); *Зранку я поїхав угору по річці оглянути передмостову позицію біля Плави. Саме звідти мав розпочатися наступ* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

ПЕРЕДМУ́РОК, рка, *ч.* Місцевість перед муром. * Образно. *"Ми Європи передмурок Против диких орд татарських, Ми від правіку боролись З силов* [силою] *нападів варвáрських!"* (І. Франко).

ПЕРЕДМУ́Р'Я, я, *с.* 1. Те саме, що **передму́рок.** *Із неволі .. свій люд Вирвав він* [Мойсей], *наче буря, І на волю спровадив рабів Із тіснин передмур'я* (І. Франко); * Образно. *Таємна тривога гризла душу мало не кожного молодика.., ворожа сила простягає свої пазури аж до самого серця й передмур'я їх волі* (З. Тулуб).

2. *уроч.* Те саме, що **оплóт.** *Ідея "християнського передмур'я" буде виразно висловлена в працях українських інтелектуалів першої третини XVII ст., але своє видиме вираження отримувала в монолітних мурованих стінах храму* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕДНАВІГАЦІ́ЙНИЙ, а, е. Який передує навігації або буває, відбувається перед навігацією. *Відповідно до договору визначено суму, необхідну на переднавігаційний ремонт парусного човна, з огляду на тривалість його експлуатації в попередньому сезоні* (з навч. літ.).

ПЕРЕДНАКРЕ́СЛЕНИЙ, а, е, *книжн., рідко.* Наперед накреслений; передвизначений. *О, ви нерозумні галати! Хто вас звів не коритися правді, вас, яким перед очима Ісус Христос переднакреслений був, як ніби між вами розп'ятий?* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Мета живопису — .. закликати до молитви і піднімати душі в очікуванні переднакресленого людству вибавлення з гріхів і страждань* (П. Загребельний); // **переднакре́слено,** *безос. пред. Передчуваючи, що їй переднакреслено особливий шлях, сімнадцятирічна Олена одружилася із сорокарічним віцегубернатором Н. В. Блаватським: заміжжя дарувало їй незалежність* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕДНАКРЕ́СЛЕННЯ, я, *с., книжн., рідко.* Попереднє накреслення; передвизначення. *Те, що сьогодні роблять люди, як вони думають і чого очікують, є переднакресленням майбутнього* (з публіц. літ.).

ПЕРЕДНЕДІ́ЛЬНИЙ, а, е. Який передує неділі або буває, відбувається перед неділею. *Село стояло оповите переднедільним спокоєм* (У. Самчук); *Переднедільні вечори вони завжди коротають разом або в Андрієвих батьків дома, що живуть у Валках* (М. Сиротюк).

ПЕРЕДНЕПРИТÓМНИЙ, а, е. Який передує непритомності або буває, відбувається перед непритомністю. *Міорелаксанти можуть спричинити запаморочення, загальну слабкість, переднепритомні відчуття* (з наук.-попул. літ.); *Переднепритомний стан супроводжується раптовим потемнінням в очах, різким запамороченням і посиленням серцебиття* (з навч. літ.).

ПЕРЕДНИ́РКА, и, *ж., анат.* Те саме, що **пронéфрос.** *Однією зі стадій ембріогенезу системи виділення є формування переднирки* (з наук. літ.).

ПЕРЕДНИРКОВИ́Й, á, é, *анат.* Прикм. до **передни́рка.** *Протягом еволюції формувалися спочатку передниркові структури* (з наук. літ.).

ПЕРЕДНІ́ВОК, ПЕРЕДНÓВОК, вку, *ч., заст.* Час перед новим урожаєм (коли в селянських господах кінчалися запаси їстівного). *Мама прогодувати його не могли, бо у них і своїх дітей було досить, а передновок випав тяжкий* (І. Франко); *Діти єсть, а годувати їх нічим, бо звичайно у переднівок рідко хто має свій хліб, а у того чоловіка й скибочки не було* (М. Коцюбинський); *По селах шкірив голодні зубища передновок — ця страшна пора, коли торішній хліб мали тільки багаті, а нового треба було чекати бідноті* (П. Козланюк); *Чи ж багато вбогій дівчині треба? Знайти собі вірного дружину, мати своє поле, свій клаптик городу, не пухнути з голоду на переднівку* (М. Стельмах); — *От переднівки зайшли. Комусь вони допікають, а когось і обминають* (І. Нижник); * Образно. *Тривожним голодом у горщик Переднівок з двору заглядав* (І. Гнатюк).

ПЕРЕ́ДНІЙ, я, є. 1. Який міститься попереду інших таких самих предметів, на початку ряду однакових предметів. *— А ось і твоє місце, — сказав учитель, вказуючи йому на передню лаву* (Панас Мирний); *З переднього ряду підвівся літній робітник, підійшов до трибуни і подав Кузнецову запальничку* (А. Головко); *— На передній лівій нозі коня хляпала підкова, — показує Іван Панасович на чітко окреслений слід* (М. Стельмах); *За мить праве переднє колесо гахнуло об камінь, фургон підскочив, як м'яч* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда); // Який становить частину предмета (предметів), обернену вперед, до кого-, чого-небудь; який є передом (у 1 знач.). *Тільки що пором з'їхав на середину, як передня половина його стала тонути* (Панас Мирний); *Радісно веселили око яскраво-червоні, сині й жовті фарби, в які помальовано передню стіну кожної хати* (Ю. Смолич); *Школярі .. заходили по одному через передні двері автобуса, щоб продемонструвати водієві свій квиток* (Н. Сняданко); // *рідко.* Те саме, що **головни́й.** *Питання про впливи на письменника інших письменників у наших критиків займає чогось переднє місце, хоч розв'язують вони його, на мій погляд, дуже поверхово* (С. Васильченко); // *у знач. ім.* **пере́дня,** ньої, *ж.* Перша при вході в квартиру кімната, де звичайно лишають верхній одяг, взуття і т. ін.; передпокій. *Ходжу без калош, їх оглядають в передній італійці, як яке диво* (М. Коцюбинський); *У передній було порожньо. В кухні топилася плита. В кімнаті невідома дівчина витирала зім'ятим папером вікно* (Ю. Яновський); *У передній задзеленчав дзвінок. Фаїна Іванівна відчинила двері* (Є. Кравченко).

2. Який пересувається, рухається попереду інших. *Не встиг Кайдаш набідкаться, як задній віз нагнався на передній і перекинувся* (І. Нечуй-Левицький); *В темряві виднілася передня коняка з коротким тулубом, чути було, як тихо подзенькує причеплене під возом пусте відро* (Григорій Тютюнник); *Вдарили .. шрапнеллю. Передня лава атакуючих одразу розсіялась* (О. Гончар); // *у знач. ім.* **пере́дній,** нього, *ч.*; **пере́дня,** ньої, *ж.* Той (та), хто рухається, стоїть і т. ін. попереду кого-, чого-небудь. *Компанія Піхоти з маршу йде.., мов клин, Іде в той стиск... "Набік! Набік!" Та де тобі! Передніх тиснуть задні* (І. Франко); *— Дощ буде, панночко! — захакавшись, говорить один із передніх, зупиняючись перед Гликерією й Іваном* (В. Винниченко); *Запорожці палили, не зводячи духу. Задні заряджали рушниці переднім* (О. Довженко); *— То не зорі, — каже пошепки Семен Пальоха .. — То вовчі очі горять, Барисе! Підпусти ближче й стріляй у переднього* (Б. Антоненко-Давидович).

Пере́дня кімна́та *див.* **кімна́та.**

◊ **На пере́дньому кра́ї** *див.* **край**[1]**; Огляда́тися і на пере́дні й на за́дні** *див.* **огляда́тися; Пере́днє сло́во** *див.* **сло́во; Пере́дній край** *див.* **край**[1]**; Пере́дні ува́ги** *див.* **ува́га**[2]**; Пе́рший (пере́дній) план** *див.* **план**[1]**.**

ПЕРЕДНІЧНИ́Й, á, é. Який передує ночі або буває, відбувається перед ніччю. *Гамір передрічний Всюди затиха: Спить трудівник вічний, Важко в сні зітха* (П. Грабовський); *Люди .. вибігали на вулиці, у двори — дивились у темний, вже передрічний небозвід і шукали, з якого боку заграва* (Ю. Смолич); *Прислонившись до круглого стогу сіна, що стояв недалеко від загороди, прислухався* [Григорій] *до передрічної тиші* (М. Стельмах); *Місто плавно тонуло .. у передрічній фіолетовій пітьмі* (О. Ульяненко).

ПЕРЕДНІ́Ш *див.* **передні́ше.**

ПЕРЕДНІ́ШЕ, *рідше* **ПЕРЕДНІ́Ш,** *присл., розм.* Те саме, що **рані́ше.** *— Пані вчителько, а що передніше: школа чи барабуляна кулеша?* (М. Матіос); *— Передніше колись я торгував в Одесі, а тепер завів магазин у Києві, — сказав Копронідос* (І. Нечуй-Левицький); *Брати мої були дуже старші від мене; з сестрами я й передніше не ладнав — Ксеня стала мені другом* (Б. Грінченко); *Він мав передніше якісь конфлікти з львівськими баришівниками* (М. Андрусяк); *Наймити й Мотря осміхнулись. Вони терлись, м'ялись коло стола, і їм очевидячки було ніяково передніше од Маші сідати за стіл* (І. Нечуй-Левицький).

ПЕРЕДНІ́ШИЙ, а, е, *розм.* Який був раніше. *Ти мені передньої пісні заспівай, бо це дуже смутна* (Сл. Б. Грінченка); *— Як приїхав до нас той передніший старий пан, я накинув свою скуфію, надів найновішу, найпросторішу рясу, трохи напиндючивсь та й пішов до його* [нього] (І. Нечуй-Левицький).

ПЕРЕДНО́ВОК *див.* **передні́вок.**

ПЕРЕДНОВОРІ́ЧНИЙ, а, е. Який передує настанню нового року або буває, відбувається перед новим роком. *Він узяв балію і праники і пішов вулицями, щосили б'ючи в балію, будячи й тривожачи передноворічне місто* (І. Франко); *Уявляв* [Арсен], *як у це передноворічне надвечір'я мати зі Стехою і Златкою готують святкову вечерю* (В. Малик); *Метушилися* [люди] *у яскравому зимовому передноворічному каскаді вогнів та повітря, здавалося, просякнутому найбанальнішим словом "щастя"* (О. Ульяненко).

ПЕРЕДНЬО... Перша частина складних слів, що відповідає слову **пере́дній** у 1 знач., напр.: передньопіднебі́нний, передньоспинни́й.

ПЕРЕДНЬОАЗІА́ТСЬКИЙ, а, е. Те саме, що **передньоазі́йський.** *Передньоазіатський центр походження культурних рослин належить до семи відомих осередків давніх цивілізацій, де рослинництвом почали займатися за 8–7 тис. років до н. е.* (з навч. літ.).

ПЕРЕДНЬОАЗІ́ЙСЬКИЙ, а, е. Стос. до Передньої Азії. *Передньоазійський хутряний костюм переважно шиють із ромбічних шматків та обшивають бахромою* (з наук. літ.).

ПЕРЕДНЬОЗЯ́БРОВИЙ, а, е, *зоол.* 1. Який має зябра попереду серця. *У рибогосподарських ставах спостерігається поява нових видів двостулкових і передньозябрових молюсків* (з наук.-попул. літ.).

2. *у знач. ім.* **передньозя́брові, вих,** *мн.* Підклас черевоногих молюсків, що мають зябра попереду серця. *Справжні паразити є лише серед передньозябрових, переважна більшість паразитує на шкірі або в порожнині тіла голкошкірих* (з наук.-попул. літ.); *Передньозяброві досягають найбільшої чисельності в постійних водоймах* (з навч. літ.).

ПЕРЕДНЬОЯЗИКО́ВИЙ, а, е, *лінгв.* Який вимовляється з участю передньої частини або кінчика язика (про приголосні звуки). *У сучасній українській мові асиміляція звуків за різними ознаками є поширеним явищем. Це стосується і сполучень передньоязикових приголосних: зімкнено-прохідного зі щілинними свистячими, шиплячими та відповідними африкатами* (з наук. літ.); // *у знач. ім.* **передньоязико́вий,** вого, *ч.* Звук, що так вимовляється. *Легко доводиться фонематичність твердих передньоязикових /д/, /т/, /з/, /с/, /ц/, /л/, /н/, /р/, /ж/, /ч/, /ш/, наприклад: дим — тим — зим — цим — ним –Рим — чим* (з навч. літ.).

ПЕРЕДНЮВА́ТИ, юю, юєш, *док., розм.* Провести де-небудь день (звичайно не вдома); зупинитися десь на день під час подорожі, мандрівки. — *Оце ж, — каже чорт, — і слобода, де живе Одарка: ото ж, дивись, і її хата .. Іди ж теперечки до неї, переднюєш, а увечері, як сонечко сяде, то й я до вас прийду* (О. Стороженко); *Одного разу ми зупинились, щоб переднювати в одному поліському селі біля великого озера* (Ю. Збанацький); *Тарас і Омелько задумались .. про спільне: як їм далі бути? Чи на острові день переднювати, чи десь безпечніше місце до вечора пошукати?* (В. Чемерис); // Прожити один день. *Аби день переднювати та ніч переночувати* (примовка); — *Не кидай мене саму, Василю! Я не тямлю, як без тебе й переднювала! Тяжко та сумно мені!* (Марко Вовчок).

ПЕ́РЕДО *див.* **перед**[2].

ПЕРЕДОБІ́ДДЯ, я, *с., розм.* Передобідній час. *Надворі стояло гаряче передобіддя, що більш нагадувало глибоке літо, ніж початок осені* (С. Тудор); *На початку серпня, сонячного суботнього передобіддя, приїхали гості .. до Никифора Дзякуна та Параски Дзякунки* (Григір Тютюнник); *Кривава січа тривала з передобіддя до пізнього вечора, коли вої вже не могли відрізняти чужих од своїх* (І. Білик).

ПЕРЕДОБІ́ДНІЙ, я, є. Який передує обідові або буває, відбувається перед обідом. *Христю поклали на передобідній сон* (Ірина Вільде); *Була передобідня пора, сонце стояло високо, ледь просвічувалося крізь тонкі, напівпрозорі хмари і здавалося зовсім маленьким* (А. Хорунжий); *В передобідню пору дорога повела нас поміж широких піль, де, обкурені рудим пилком, доспівали жита* (Ю. Мушкетик); *Гора Замок височіла .. у всій своїй красі .. Освітлена щедрим передобіднім сонцем, вона виграваля барвами, сміялася й буяла життям* (І. Андрусяк).

ПЕРЕДОБІ́ДОК, дку, *ч., діал.* 1. Закуска перед обідом. *Лихий передобідок і найліпший обід попсує* (Номис); — *От і маємо сякий-такий передобідок. Горохвяниками я тебе не порадую: вони такі, що й грім не розіб'є, бо не господиня ліпила їх* (М. Стельмах).

2. Передобіддя. *Машина трапилась* [Федорові] *десь аж в передобідок. Засідання бюро вже добігало свого кінця, так що його справу навіть хотіли перенести на інший день* (Ю. Мушкетик).

ПЕРЕДОБІ́ДЯНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **передобідній.** *Передобідяний час — то був задля неї вільний час. Вона вже впоралась .. і почала вбиратись, дожидаючи чоловіка обідати* (І. Нечуй-Левицький).

ПЕРЕДОВИ́Й, á, é. 1. Який перебуває, діє попереду, в авангарді, найближче до ворога (про війська). *На десятий день передовий роз'їзд побачив у степу двох вершників* (П. Панч); *Пізно ввечері від передової сторожі пригнав гонець: — У Києві чути многий і вельми дужий гомін* (І. Білик); // Розташований попереду, в авангарді, найближче до лінії фронту, до ворога. *Мене мобілізували у військо .. Виявилось — якимось чином на передових позиціях в ролі офіцерів було .. учительство* (С. Васильченко); *Частина полку вже виступила на передові позиції в шанці* (Гео Шкурупій); // *у знач. ім.* **передова́,** вої, *ж.* Частина лінії оборони, найближча до ворога. *Комісар і кілька штабних командирів одержали призначення на передову* (Д. Ткач); *Кращі лучники султана не залишали без своєї препильної уваги козацького чільника, засипаючи його стрілами, як тільки-но він з'являвся на передовій* (В. Чемерис); *Кінчалась дорога в напівзруйнованому селі. Далі була передова* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

2. Який іде, рухається і т. ін. попереду інших. *Цілими днями сиділа* [Маруся] *на носі передового човна, не зводячи погляду з далекого обрію* (О. Бердник); *Передовий вершник урятувався від кулі, поставивши свого скакуна дибки* (А. Кокотюха); // *рідко.* Розташований попереду інших; передній (у 2 знач.), головний (у 2 знач.). *Він повів княгиню за руку у передове шатро, двічі розлоге, з чолкою на крівлі та з коврами й медвежими шкірами, розкиненими по траві й ослонах за столом...* (К. Гриневичева); *На першій сторінці на передовому місці* [літературного часопису] *вірш, а в ньому читаємо: Як самота мене гніте І туга незбагну́та!* (Б.-І. Антонич).

3. Вищий за інших рівнем свого розвитку. *На передовий завод прибула японська делегація. Їй показали все — від цехів до заводського дитячого садка* (В. Чемерис); *За чотири останні роки фірма не тільки втрималася й розбудувалася, але й .. належить до передових фірм українського та й торонтського будівельного сектору* (М. Слабошпицький); // Який досяг значних успіхів у чомусь (роботі, діяльності і т. ін.) і веде за собою інших; найбільш свідомий, ініціативний. *Скажемо тільки, що передові вчені, сходячись на визнанні величезної цінності фольклору, добивались дедалі точнішого й сумліннішого записування* (М. Рильський); // Який має прогресивні погляди. *Українські народні пісні здавна приваблюють увагу не тільки етнографів, але й широких кіл передової суспільности* (І. Франко); — *Ти провінціал. Це по всьому видно: й по рухах і по поводженню з передовою жінкою...* (М. Хвильовий); *Як може обійтися щось без Василя Шеремети, раз він належить до передової ідейної гімназіальної молоді?* (У. Самчук); // *у знач. ім.* **передови́й,** во́го, *ч.;* **передова́,** вої, *ж.* Той (та), хто випереджає інших, домагається найбільших успіхів у чомусь (роботі, діяльності і т. ін.). — *Такий, друже, в нашому змаганні закон: вчись у кращого, вчись у передового* (С. Журахович); *Як в газеті на портреті Подали передових, — Стала жінка на прикметі І в старих, і в молодих* (С. Олійник); // *у знач. ім.* **передове́,** во́го, *с.* Те, що відзначається прогресивністю. *Відшукати нове, передове, наукове в сучасному інформаційному світі — складне завдання не тільки для одного вченого, а й для великого колективу* (з навч. літ.).

4. *у знач. ім.* **передова́,** вої, *ж.* Те саме, що **Передова́ стаття́** *(див.* **стаття́).** — *Не такий я нероба, як тобі здається .. Газету візьми, — немає номера, щоб коли не передова, то підвал* (А. Головко); *Вже не було крикливих шапок у газетах — про сівбу з'являлися лише скромні передові* (М. Руденко); *Двері прочинила коректор. — Сідайте за машинку, — сказав Іван. — Я диктуватиму передову* (В. Дрозд).

Передова́ стаття́ *див.* **стаття́; Стоя́ти на передові́й лі́нії** *див.* **стоя́ти.**

△ **Передова́ лі́нія** *див.* **лі́нія.**

◊ **Стоя́ти на передови́х пози́ціях** *див.* **стоя́ти.**

ПЕРЕДОВИ́К, á, *ч.* 1. Той, хто випереджає інших, досягає найбільших успіхів у роботі. *Я одразу пішов угору. З одного боку — бригадир молоді, передовик соцзмагання, що виконував цеховий план і давав товаришам високий заробіток, пошану на урочистих зборах. З другого боку — футбольний мастак* (Ю. Яновський); *Настав найвищий час, щоб бодай коротко намалювати портрет .. Олекси Івановича Чобота, знаного в області передовика, орденоносця і .. доброго господаря, який у багатьох починах .. був першим* (Р. Федорів); *Та й батько передовик, раціоналізатор, якусь штуковину до соломорізки придумав* (В. Нестайко).

2. Тварина, що йде попереду інших у стаді, зграї, упряжці; вожак. *Із диким виттям плигали вовки на спини оленям. Зуби врізувалися у шиї тварин. На оленя-передовика кинулось кілька вовків* (М. Трублаїні).

Ходи́ти в передовика́х *див.* **ходи́ти.**

ПЕРЕДОВИ́ЦЯ, і, *ж., розм.* Те саме, що **Передова́ статтЯ́** *(див.* **стаття́).** *Постановлено було передовицю написати про Степана, написати гостро, виразно* (В. Винниченко); *За столом сиділа Якимова сестра Тетяна — школярка — і старанно виводила на великім аркуші бузиновим чорнилом — Давидову передовицю переписувала* (А. Головко); *Нам покажуть студентський журнал "Гул". Дбайливо друковані машинкою передовиці, вірші, .. нариси й одна-дві статті* (Б. Антоненко-Давидович); *— Панове, панове, ще нема передовиці на завтра. — То дайте... ну, оту статтю... про економічне становище Болгарії* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека).

ПЕРЕДОВИ́ЧКА, и, *ж.* Жін. до **передови́к** 1. *Таких слів .. наговорив* [секретар] *їй, що і в мене серце ворухнулося. Що і вдова. Що і мати уважна. Що і передовичка* (І. Рябокляч); *— Гордощі Михасеві, що жінка висиджує в президіях, що передовичка, треба врахувати* (Р. Федорів); *— Хай лишається ланковою .. До того ж .. роботяща і симпатична жіночка. Та й у Київ, здається, їздила в прошлім* [минулому] *році?.. — Точно, Іване Сидоровичу. На виставку, як передовичка* (В. Лис).

ПЕРЕДОВІ́РЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **передові́рити.** *Тлумачення "темних місць" — робота, яка безумовно входить у компетенцію етимології, — виявилося передовіреним представникам інших філологічних (і навіть нефілологічних) спеціальностей* (з наук. літ.); *У США є закон, що визначає працедавця як людину, що безпосередньо платить тобі зарплатню, але багато робіт у сфері послуг передовірені за контрактом* (з публіц. літ.); // **передові́рено,** *безос. пред. — Так, кажете, земляки, що не святі горшки ліплять? — весело задирався до опішнянців Андріяка. — Розучились уже святі, — в тон йому відповідали земляки. — Тепер нам передовірено...* (О. Гончар).

ПЕРЕДОВІ́РИТИ *див.* **передовіря́ти.**

ПЕРЕДОВІ́РИТИСЯ *див.* **передовіря́тися.**

ПЕРЕДОВІРЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПЕРЕДОВІ́РИТИ,** рю, риш, *док.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Довіряти іншому того (те), кого (що) було довірено раніше самому; доручати іншому зробити те, що було доручено самому. [Г е н е р а л:] *Я — комендант і нікому не можу передовіряти те, що доручено лише мені* (Я. Мамонтов); *Що то є любов? .. вглиблення чуття? а самороздаровування — замість самозбереження? .. Занадто ми передовіряємо себе тому, чому наймення ще немає* (В. Стус); *Таких речей, як визволення царівни, не передовіряють* (В. Нестайко); *— Ми весь час ішли цим шляхом, тільки в ракеті монтували виконавчі прилади, а керували нею з землі, тобто весь час боялися передовірити найважливіші функції людини машині* (В. Собко); *Вийшло як завжди: не втрутився сам, передовірив помічникам, а вони навіть не зуміли своєчасно організувати розтруску гною під оранку* (Ю. Збанацький); *Такі вже люди археологи. Своєї роботи вони не передовірять нікому* (М. Білкун).

2. *що.* Те саме, що **передоруча́ти** 2. *Мудрий Мономах у "Повчанні" дає поради князям, як краще урядувати, закликає їх не передовіряти справи воєводам, завжди жити правдою і миром* (з наук. літ.); *Повірений, який передовірив виконання іншій особі, має негайно сповістити про це довірителя* (з навч. літ.).

ПЕРЕДОВІРЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.,* **ПЕРЕДОВІ́РИТИСЯ,** рюся, ришся, *док.* 1. Те саме, що **передовіря́ти** 1. *За весь час він не написав для "Червоного степу" жодного рядка, цілком передовіряючись у редакційних клопотах відповідальному секретареві, якого вважає .. богом газетярської справи* (О. Гончар); *Завжди можна скористатися послугами фахівців із певної мови або передовіритися текстовому редакторові журналу* (з навч. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **передовіря́ти.** *Довіреності можуть передовірятися, а це призводить до того, що власник не може знайти "крайнього"* (з публіц. літ.); * Образно. *Тут передова, де всі твої бійці — одні слова. І сіють зраду спогади марудні, що передовіряються перу* (В. Стус).

ПЕРЕДОВНИ́ЦТВО, а, *с., діал.* 1. Начальствування, старшинування. *Засадничі підпори передовництва.*

2. *збірн.* Ті, хто йде попереду; начальство (у 1 знач.); старшина (у 1, 2 знач.). *Найбільше ж величчя української нації явне з того, що, зоставившись без церковного, політичного, воїнського і наукового передовництва, спромоглась вона видати з себе самобутню літературу* (П. Куліш).

ПЕРЕДОВСІ́М *див.* **передусім.**

ПЕРЕДО́ДЕНЬ *див.* **передде́нь.**

ПЕРЕДОЗО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **передозува́ти.** *Передозований лікарський засіб;* // **передозо́вано,** *безос. пред. Наші землі давно вже передозовано отрутохімікатами всіх видів* (з публіц. літ.).

ПЕРЕДОЗО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **передозо́вувати** і **передозо́вуватися.** *Під час лікування нежитю передозовування судинозвужувальних препаратів спричиняє виникнення його медикаментозної форми, яка може затягуватися на місяці й навіть довше* (з наук.-попул. літ.); *Передозовування парацетамолу може мати фатальні наслідки* (з навч. літ.).

ПЕРЕДОЗО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕДОЗУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Збільшувати встановлені дози вживання, застосування чого-небудь (ліків, процедур і т. ін.) понад необхідний або звичайний рівень. *Не можна передозовувати призначені ліки через можливість настання ускладнень* (з навч. літ.); *Відчувала* [Лара] *себе лікарем на операції — аби тільки не передозувати анестезію* (І. Роздобудько).

ПЕРЕДОЗО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПЕРЕДОЗУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док., чим.* Уживати, застосовувати ліки, процедури і т. ін. понад необхідний або звичайний рівень. *Не варто передозовуватися жодним лікарським засобом* (із журн.); *Передозуватися заспокійливим препаратом.*

ПЕРЕДОЗУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **передозува́ти** і **передозува́тися.** *Передозування ультрафіолетом може стати справжнім шоком для шкіри* (з навч. літ.); *При передозуванні будь-якими ліками необхідно викликати швидку допомогу* (із журн.).

ПЕРЕДОЗУВА́ТИ *див.* **передозо́вувати.**

ПЕРЕДОЗУВА́ТИСЯ *див.* **передозо́вуватися.**

ПЕРЕДОЇ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **передої́ти.** *Використання доїльного апарата дає змогу уникнути небезпеки передоїння й підтримувати здоров'я вимені в найкращому стані* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕДОЇ́ТИ *див.* **передо́ювати.**

ПЕРЕДО́К, дка́, *ч.* 1. Те саме, що **пе́ре́д** [1]1. *Зрадливий замір заворушився в Швидкого, одразу одігнавши сон, тихенько ворухнув він передком ноги, підбадьорюючи гостя* (С. Васильченко); *Помалу навчився я робити й пензлі .. Старанно збивалися* [волосини з хвостів куниці] *в пучечки й змочувалися водою .. Правицею витягувалися за вершки і рівнялися їх передки* (М. Дочинець).

2. Передня частина воза, візка, екіпажа і т. ін. *Ви сидите на повозці, вам не хочеться вставати .. Ось ви простягаєте ноги, посуваєте їх аж у передок* (Панас Мирний); *Мою корзинку в передок підводи вмостив уже Ладимер* (П. Тичина); *Коняка трусила задом, трахкала ногами в дощаний передок* (Григорій Тютюнник); *Здоровило Йорчик ударом ноги звалив Гуню. Разом з паном шефом зв'язали йому назад руки .. і кинули хлопця в передок брички* (Є. Доломан); // Передні колеса разом з віссю і голоблями. — *Ми, Онисю, вкинемо в віз одного гарбуза паничеві, а другого для погонича почепимо під возом, під* **передком,** — *сказали наймички* (І. Нечуй-Левицький); *У брухті Антон знайшов парокінний передок, в ільницького коваля випросив однокінний задок, в кума Семка напозичав інструменту і складав воза* (С. Чорнобривець); // Місце у візку, екіпажі і т. ін. для кучера або того, хто правує волами. *Мечелар широко розчинив ворота, скочив на передок фаетона, змахнув батогом, і старовинний, розмальований великими трояндами фаетон загуркотів по дорозі в степ* (М. Чабанівський); *Зі свого передка він правував шісткою биків* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // Передня частина деяких сільськогосподарських машин. *1842 р. у Франції склад елементів плуга було доповнено двоколісним передком* (з навч. літ.); // Передня частина автомашини. *Ольга Іванівна любила швидку їзду. Любила спостерігати, як передок машини підминає під себе безконечну сіру стрічку шляху* (Д. Ткач); *Передок машини стояв на дорозі, значно вище від кузова* (М. Руденко); *Підійшовши до загрузлого передка машини, Шамрай присів, оцінюючи ситуацію і можливі збитки* (А. Кокотюха).

3. Колісний, зчеплений з лафетом візок, яким перевозять гармати. *Козаки на засідах чули, як з грюком та брязкотом з передків здіймались гармати* (М. Старицький); *За садком .. Василько несподівано побачив багато коней. Вони стояли, запряжені в передки з-під гармат* (П. Панч); *Я вхопив чийогось коня та до свого, накинув посторонки і з гарматою — в парк! А в передку гільзи холості* (О. Гончар); *Коли він з передком від'їздив убік, кінь, потрапивши ногою в якусь нору, впав .. Тієї ж миті гармату рознесло на шматки* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса).

4. Частина взуття, що облягає підйом та передню частину ноги. *Полудрабок обшмульгав жовтий сап'янець і зробив смугу через усю халяву й передок* (І. Нечуй-Левицький); *Чухаючи потилицю, довго дивився Малинка на передки своїх черевиків* (С. Васильченко); *Він пришивав нові передки до старих, але ще дебелих юхтових халяв* (М. Руденко); *Геть розлалися чоботи .. На нозі теліпався тільки ошматок низької халявки та того, що колись було передком* (Ю. Мушкетик).

5. *рідко.* Те саме, що **козиро́к** 1. *Над кістлявим обличчям... сухоротого офіцера панували чорні окуляри в металевій оправі та світлоголубий кашкет з гордо задраним у небо передком* (Олекса Ізарський).

Взя́тися на передки́ *див.* **узя́тися.**

◊ **Облі́зувати передки́** *див.* **облі́зувати.**

ПЕРЕДОЛІМПІ́ЙСЬКИЙ, а, е. Який передує Олімпійським іграм *(див.* **гра).** *Оргкомітет Олімпійських ігор може провести передолімпійські змагання відповідно до затвердженої виконкомом МОК формули* (з навч. літ.); *2012 р. вінницька боксерка здобула путівку на передолімпійський чемпіонат світу* (з газ.).

ПЕ́РЕДО́М, *присл., діал.* 1. Попереду *(див.* **попе́реду**[1] 1). [Р я б и н а:] *Дивлюся, а то тота скажена Феська йде передом з коцюбою в руці, а за нею дітей-дітей пів села* (І. Франко); *Як наблизились до города, Грицько зліз з коляски, сів на свого коня і поїхав передом* (А. Чайковський).

2. Раніше (у 2, 3 знач.); спочатку (у 1 знач.). *Передом мерли люде* [люди] *і в нас, а теперка ні* (Сл. Б. Грінченка); *Він був певний, що забобон мусить .. справдитися, як не передом, то опісля* (Л. Мартович); — *Тепер він де-небудь годен на роботу стати, а передом був малий* (О. Кобилянська).

3. *у знач. прийм.* Попереду *(див.* **попе́реду**[2] 1). *Панські гайдуки їхали передом колясок і ридванів своїх панів або йшли пішки і промощували дорогу, розганяючи товпу* (А. Чайковський).

ПЕРЕДОПЕРАЦІ́ЙНИЙ, а, е. 1. Який буває перед хірургічною операцією, передує їй. *Терапія харчування в передопераційний період дає змогу підготувати пацієнта до операції* (з наук.-попул. літ.); *Основні заходи передопераційної підготовки при захворюваннях органів дихання спрямовано на поліпшення функції зовнішнього дихання* (з навч. літ.).

2. Розташований перед операційною. *У зони суворого режиму — передопераційну, наркозну та мийну кімнати, які позначають на підлозі червоною лінією завширшки 10 см, заходять лише в операційному одязі* (з наук.-попул. літ.); *Сучасний операційний блок має передопераційну кімнату, операційний зал, а також стерилізаційну, інструментальну й душову кімнати* (з навч. літ.); // *у знач. ім.* **передопераці́йна,** ної, *ж.* Кімната перед операційною, де готують хворого до операції. *Заяву доктора Івановського .. почули всі. Всі співробітники в головному залі, весь черговий персонал в передопераційній, навіть хірургічна санітарка .. в операційній* (Ю. Смолич); *Нечутно прокралися вони через передопераційну, непомітно просковзнули поза спинами присутніх на операції* (Ю. Шовкопляс).

ПЕРЕДО́ПИТ, у, *ч.* Повторний допит. *Пішло слідство, допити та передопити* (Б. Грінченко); *У суді може бути проведений додатковий допит і передопит* (з навч. літ.).

ПЕРЕДОПИТА́ТИ *див.* **передопи́тувати.**

ПЕРЕДОПИ́ТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **передопи́тувати** і **передопи́туватися.** *Передопитування проводять у випадках, коли у зв'язку з дослідженням інших доказів після основного допиту є сумніви в правильності отриманих показань або потреба в їх уточненні* (з наук. літ.); *Адвокати, що діяли на користь апелянтів, мали час для допитування й передопитування важливіших свідків* (з публіц. літ.).

ПЕРЕДОПИ́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕДОПИТА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого.* 1. Допитувати (у 3 знач.) когонебудь ще раз, повторно. *Звинуваченого після дослідження доказів судом передопитують за всіма суттєвими обставинами справи для отримання від нього правдивих показань* (з навч. літ.); *Відповідно до статті 304 КПК України кожного свідка можна додатково допитати чи передопитати в присутності інших уже допитаних свідків або на очній ставці* (з наук. літ.).

2. Допитувати (у 3 знач.) всіх або багатьох, одного за одним. *85 % інформації під час спілкування — це міміка та жести, тому й потрібно особисто передопитувати свідків* (з навч. літ.); *Для реабілітації жертв політичних репресій необхідно було розшукати й установити тих, хто знав засуджених, і передопитати їх* (з наук. літ.).

ПЕРЕДОПИ́ТУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **передопи́тувати.** *Було проаналізовано всі експертизи у справі, допитувалися додатково чи передопитувалися свідки* (з публіц. літ.).

ПЕРЕДОПЛА́ТА, и, *ж.* Попередня (авансова) оплата замовлення, послуг і т. ін. *Господиня не хотіла ніякої передоплати і погоджувалася, щоби Вадим платив їй раз в місяць десятого числа, що дозволяло їй вчасно оплачувати усі комунальні послуги* (В. Хрущак); *Обіцяв* [Пішольський] *поставити шовк без передоплати? А передумав* (Люко Дашвар); *Розрахунки за телекомунікаційні послуги здійснюються на умовах договору або без договору за готівкову оплату чи за допомогою карток у разі одержання споживачем замовленої за передоплатою послуги* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕДОПЛА́ТНИЙ, а, е. Стос. до передоплати. *Приріст клієнтської бази відбувається за рахунок користувачів передоплатних пакетів, для яких характерний низький середньомісячний рівень споживання послуг* (з наук. літ.).

ПЕРЕДОРУЧА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **передоруча́ти.** *Із припиненням чинності доручення втрачає силу будь-яке передоручання третій особі* (з наук.-попул. літ.); *Генеральне доручення надають представникові на виконання розширених повноважень (здійснення операцій, пов'язаних з управлінням та володінням нерухомим і рухомим майном, банківських операцій і т. ін.) із правом передоручання третій особі* (з навч. літ.); *Передоручання майна.*

ПЕРЕДОРУЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПЕРЕДОРУЧИ́ТИ,** учу́, у́чиш, *док., кому.* 1. *що.* Доручати іншому виконання того, що повинен був виконати сам. — *Може, передати воєводі Младену, щоб послав своїх гінців? .. — Ні! — рішуче заперечив Арсен. — Надто це важлива звістка, щоб передоручати її комусь іншому* (В. Малик); *У приготуванні та споживанні чаю я не міняю власних звичок. За нормального гумору навіть заварювати чай нікому не передоручаю* (К. Москалець); *У дослідній не затримувався* [Каргат]: *передоручив там усе хімікам-аналітикам* (Ю. Шовкопляс); *Візантія вже мала свого імператора. Цей .. державні справи передоручив дядькові своєму — євнуху Йоанну та його братам Микиті й Константину* (П. Загребельний); // *кого, що.* Доручати, довіряти охорону кого-, чого-небудь, турботи, піклування про когось, щось, догляд за кимось, чимось іншій людині. *Долю хворих, що тільки в цій клініці й гадають знайти порятунок, передоручає* [Шостенко] *людині, яку колись ледве терпів коло себе?* (Ю. Шовкопляс); *Вона не мала змоги відірватися на фільварок, щоб попоратися біля корів, і передоручила їх Петруні* (С. Чорнобривець); *Селянин дійшов з вельможею до будинку сеньйора.., де передоручив його турботам юного пажа* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. *що.* Передавати іншому право дій за дорученням (у 2 знач.), раніше надане самому. *Відповідно до договору про виконання науково-дослідної роботи виконавець зобов'язується надавати послугу якісно та своєчасно і не передоручати її виконання іншим особам без письмової згоди замовника* (з наук.-попул. літ.); *Доручення видане без права передоручати* (з навч. літ.).

ПЕРЕДОРУЧА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Пас. до **передоруча́ти.** *У кожній державі на національне агентство з питань безпеки на залізниці покладають завдання, які не можуть передоручатися іншим організаціям* (з наук. літ.).

ПЕРЕДОРУ́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **передоручи́ти.** *Є багато творів, де оповідь повністю або частково передоручена оповідачеві* (з навч. літ.); // **передору́чено,** *безос. пред. У правочинах від імені малолітніх можуть виступати лише їхні законні представники, і це право не може бути передоручено* (з навч. літ.).

ПЕРЕДОРУ́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **передоручи́ти.** *При передорученні боржник продовжує залишатися суб'єктом зобов'язання та несе відповідальність за дії призначеного ним виконавця* (з наук. літ.); *Довіреність, що видається в порядку передоручення, підлягає нотаріальному посвідченню, крім випадків, установлених частиною четвертою статті 356 ЦК України* (з мови документів).

ПЕРЕДОРУЧИ́ТИ *див.* **передоруча́ти.**

ПЕРЕДОСІ́ННІЙ, я, є. Який передує осені або буває, відбувається напередодні осені. *Передосіннє небо повите було в голубу задуму* (С. Васильченко); *Спереду Дніпро мов спинився в несподіваній затоці, оточений праворуч, ліворуч і просто зелено-жовтими передосінніми берегами* (В. Підмогильний); *Жовкли гаї навколо, в дрімоту передосінню впадало життя на вдовиному хуторі* (Іван Ле); *Полудень, спека, від палючих променів південного сонця не рятують ні передосіння пора, ні скромні, вицвілі завіски* (Л. Дмитерко); *Стояв у розпалі сонячний передосінній ранок* (В. Малик).

ПЕРЕДОСІ́ННЬО. 1. Присл. до **передосі́нній.** *Ніби зупинився в своєму течиві час. Передосінньо вспокоєна, зупинена в рості природа* (О. Гончар).

2. *у знач. пред.* Про стан природи напередодні осені. *Було передосінньо. На вигоні вистукував перепел, а серця не чути було. Ішов дух від свіжих снопів і нагадував широкі, безмежні лани* (М. Хвильовий).

ПЕРЕДОСІ́ННЯ, я, *с.* Час перед настанням осені. *Ранковий ліс, ранкові клубки шумів, ранковий плач роси, що в передосіння пахне вином* (М. Стельмах); *Є в природі передосіння. Це не бабине літо, що приходить у вересні поснуване довгим павутинням. Передосінням можемо назвати другу половину серпня* (з публіц. літ.).

ПЕРЕДОСТА́ННІЙ, я, є. 1. Який передує чому-небудь останньому (у 1, 4 знач.). *Дуже прохаю Вас, щоб Ви сказали .. про моє бажання читати останню або передостанню коректу* (М. Коцюбинський); *Вже за три станції до міста він не відходив від вікна. Ось поїзд минає передостанню станцію* (І. Багмут); *І дні, і ночі... (Таж коли, коли?) Весна. (Остання чи передостання?) Хіба ж не всі прекрасні ми взяли Дари дитинства і дари кохання?* (О. Ольжич); *Я вчився в передостанньому класі* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера).

2. Згаданий, названий, сказаний перед чим-небудь останнім (у 8 знач.). — *Ваші здібності, кажете? Ваші надзвичайні здібності, — він особливо наголосив на передостанньому слові. — Якби я знав, у чому вони полягають .. Проте я не знаю і не певен, що хочу знати* (О. Авраменко); // *у знач. ім.* **передоста́нній,** нього, *ч.;* **передоста́ння,** ньої, *ж.;* **передоста́ннє,** нього, *с.* Уживається при вказуванні на особу, названу перед останньою особою, предмет, згаданий перед останнім предметом, і т. ін. *Людей стає справді багато. І ще люди підтягуються, .. просто стоять за спинами передостанніх,*

аби побачити цей великий купальський вогонь, аби послухати цих пісень (Любко Дереш); — *Йому дісталося ціле яблуко. Одне яблуко, розумієш? А якщо в інших теж усі яблука були цілі, то що тоді виходить?.. — .. Тоді виходить, що у передостаннього було вдвічі більше, тобто два* (Г. Вдовиченко).

ПЕРЕДÓХНУТИ, не, немо, нете, *док.* 1. Здохнути *(див.* **здиха́ти**[1] 1) (про всіх або багатьох тварин). *Один, розхристаний, перелякавсь і мчить мимо — наосліп; аж коли почув, що питається чоловік .. — відказує, стримуючи крок: — З дворів худобу назганяли, вся передохла* (В. Барка); *Деякі озера висохли, в інших риба передохла, а вітри змінилися на .. протяги* (О. Ульяненко).

2. *вульг.* Здохнути *(див.* **здиха́ти**[1] 2) (про всіх або багатьох людей). — *Ми відступимо. Та нехай буду я поганий татарин, а не християнин, коли ми випустимо хоч одну живу душу з міста. Хай, коли так, передохнуть усі, як пси, з голоду!* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя).

ПЕРЕДОЩИ́ТИ, и́ть, *док., безос.* Пройти, минутися (про дощ, сиру погоду). *Хоч мутніло небо, полільниці пішли на плантацію. Не прорвали й рядка, линув дощ, плантація взялася калюжами. З досадою верталися додому .. Поки дійшли до села, знов передощило* (К. Гордієнко); *Перехмарилося, передощило і серед глухої осені настала суховітриця, трапився ясний, теплуватий день* (Н. Бічуя).

ПЕРЕДОЩИ́ТИСЯ, и́ться, *док., безос., розм.* Те саме, що **передощи́ти.** *Бог дасть, передощиться й буде ясно* (Сл. Б. Грінченка).

ПЕРЕДÓЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **передóювати.** *Доїльний апарат дає змогу фермерові обирати режими вакууму та пульсації окремо для кожної корови, що попереджає передоювання, травмування та захворювання* (з навч. літ.).

ПЕРЕДÓЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПЕРЕДОЇ́ТИ,** оїю, óїш, *док., кого.* 1. Доїти всіх або багатьох (корів, кіз і т. ін.). *Опухали руки в доярок, доки передоять череди* (О. Гончар).

2. Доячи занадто довго або часто, шкодити кому-небудь (коровам, козам і т. ін.). *Корову не можна передоювати, бо це призводить до пошкодження сосків вимені* (з навч. літ.); *Коли корову передоїш — видоїш кров* (прислів'я).

ПЕРЕДПА́РКОВИЙ, а, е. Розміщений, розташований перед парком. *1993 року проводилася підготовка до святкування 200-річчя дендрологічного парку "Софіївка", в рамках якої було створено архітектором Ю. Калашником передпарковий ансамбль, відновлено ставки Грекової балки, реставровано архітектурні елементи парку* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕДПАРЛА́МЕНТ, у, *ч., іст.* Представницький дорадчий орган політичних сил у період революційних змін, який передує формуванню парламенту. *Із 23 січня 1919 р. розпочав роботу Трудовий конгрес України — перший легітимний передпарламент, скликаний на основі виборів* (з наук. літ.); *25 жовтня (7 листопада) 1917 р. Петроградський військово-революційний комітет розпустив передпарламент* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕДПАСХА́ЛЬНИЙ, а, е. Який передує Пасхальним святам. *Служилося в усіх церквах, .. линув сумний, іще передпасхальний, спів, горіли грубі свічі й повсюди пахло воском...* (Василь Шевчук).

ПЕРЕДПЕНСІ́ЙНИЙ, а, е. Який передує виходу на пенсію. *Без роботи він як умер .. Згарячу почав шукати роботу, .. але скрізь йому відмовляли, певно, з огляду на його передпенсійний вік* (Г. Тарасюк); *І мати, і батько .. стомлені життям, Остапом, учительськими передпенсійними буднями* (С. Процюк).

ПЕРЕДПИСЕ́МНИЙ, а, е. Який передував писемності; дописемний. *Ще далі в глибину — і пам'ятки писані зовсім уриваються. Перед дослідником зістаються лиш відгомони сеї доби в усній традиції, з якої мусить зложитися можливо повний і докладний образ духовного життя і словесної творчості передписемної доби* (М. Грушевський); *Стилізація та умовна манера зображень у мистецтві переддержавного періоду набули поширення у зв'язку з появою передписемної системи передання інформації — піктограми* (з навч. літ.).

ПЕРЕДПИСЕ́МНІСТЬ, ності і ности, *ж.* Абстр. ім. до **передписе́мний.** *Найважливішим досягненням мезоліту була поява передписемності, так званої рисункової писемності* (з наук.-попул. літ.); *Близькосхідна передписемність у формі піктографії була засобом фіксації актів передання майна з одних рук в інші* (з навч. літ.).

ПЕРЕДПІ́ЛЛЯ, я, *с.* Смуга загороджень попереду головної лінії оборони за відсутності безпосереднього контакту з противником. *Йому здається, що .. усе це передпілля, захаращене озброєними валами військ, залите вранішнім сонцем, підняте зараз над землею, як величезна трибуна* (О. Гончар); *Вигадка князя Володимира обернулася для нападників великими втратами, а головне, половці були затримані у передпіллі, за півсотні кроків від переяславських дружин* (В. Малик).

ПЕРЕДПІ́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до передпілля. *То були мадяри. Цілий батальйон. Вони вдерлися до передпільних осель, запалили на Балабах і Середах кілька хат* (У. Самчук).

ПЕРЕДПІСНИ́Й, існá, існé. Який передує посту. *Різкий перехід на нескоромний режим харчування є сильним стресом, тому передпісну дієту варто розпочати вже напередодні Великого посту* (із журн.).

ПЕРЕДПІ́ЧНИЙ, а, е. Який міститься проти печі (перев. про вікно). *В хаті світилось, вже й видно в передпічне вікно — огонь у печі палахкотів* (А. Головко); *Заглядаю в одне вікно, передпічне, в друге — поряд, на хату. Ні на печі, ні на полу батька немає* (І. Кирій).

ПЕРЕДПІ́ЧЧЯ, я, *с.* Місце перед піччю (у 1 знач.). *І піч та сама, з ямкою на передпіччі, де ставлять горщики, аби зручніше взяти їх рогачем* (Василь Шевчук); *Мати внесла* [солому] *знадвору і кинула оберемком до передпіччя* (В. Близнець).

ПЕРЕДПЛА́ТА, и, *ж.* 1. *чого, на що.* Дія за знач. **передпла́чувати, передплати́ти.** *Блонський опублікував .. поклик до передплати на "Енеїду", але намір видання якось не здійснився* (І. Франко); *Заробітку лікарського практиканта вистачало на пристойне, але дуже скромне кавалерське життя: плата за мешкання, абонемент на обіди й вечері в ресторані, .. передплата газети* (Ірина Вільде); *Була свобода!.. а тепер? — бібліотекар, член профспілки, збори, передплата на державну позику, .. картка на хліб...* (В. Барка).

2. Попередня плата за що-небудь (перев. про друковані видання); передоплата. *Редакція сього шановного журналу, де я маю честь вважатися постійною співробітницею, певне, чекає, аж я пошлю передплату, і через те мені книжок не посилає* (Леся Українка); *До редакції, де одночасно й адміністрація, входить .. гість-передплатник, що приніс передплату* (Б.-І. Антонич).

ПЕРЕДПЛАТИ́ТИ *див.* **передпла́чувати.**

ПЕРЕДПЛА́ТНИЙ, а, е. Стос. до передплати (у 1 знач.). *Ковбик говорив з ним коротко, як на селекторній перекличці під час передплатної кампанії...* (О. Чорногуз); *Після прем'єри "Богатонова" .. приїхав Новиков. Розповів, як іде збір коштів по передплатних листах серед городян і багатих меценатів* (Б. Левін); // Який розповсюджується за передплатою. *На стінці з колишніми передплатними виданнями стояв будильник із циферблатом у дерев'яній оправі* (В. Лис).

ПЕРЕДПЛА́ТНИК, а, *ч.* Той, хто передплатив яке-небудь друковане видання. *Передплатники домагались назад грошей — і Начко висилав їх пунктуально* (І. Франко); *Він віддав юним передплатникам кілька примірників "На зміну"* (О. Донченко); *В Європі передплатниками журналів були нащадки аристократії, вони ж підтримували мистецтво: малярство, театр чи красне письменство* (Ю. Винничук); *Отим єдиним передплатником журнал був зобов'язаний тільки Шарлотті* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПЕРЕДПЛА́ТНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **передпла́тник.** *Прошу пояснити мені.., чи то значить, що там* [у журналі] *бажають мене за співробітницю з запевненим становищем, .. чи тільки так собі, за передплатницю* (Леся Українка); *Ця жінка — не просто читачка, а й передплатниця "Неймовірних фактів"* (А. Кокотюха).

ПЕРЕДПЛА́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **передплати́ти.** *Піклувався* [Вербовський] *пасікою і величезним садом, багато читав, між іншим, і передплачений паризький часопис* (Д. Білий); *Невдоволення поштарки з приводу передплаченої мною газети недовго залишалося пасивним* (Н. Сняданко); *Як нетерпляче чекав він ранками листоношу, що приносив три-чотири передплачені ним газети!* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); // **передпла́чено,** *безос. пред. На друге півріччя 2017 р. через Укрпошту було передплачено майже 10 млн газет і журналів* (з публіц. літ.).

ПЕРЕДПЛА́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **передпла́чувати.** *Пан Вербовський був людиною поступовою і освіченою (про що значив регулярно передплачуваний паризький часопис)* (Д. Білий).

ПЕРЕДПЛА́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **передпла́чувати.** *Під натиском уряду виступила проти "Пролому" також духовна власть, забороняючи в р. 1882 духовенству читання і передплачування сеї газети* (І. Франко).

ПЕРЕДПЛА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕДПЛАТИ́ТИ,** ачу́, а́тиш, *док., що.* Укладати договір про надсилання друкованого видання з попередньою його оплатою та одержувати це видання за таким договором. *Роман Гарасимович, крім газет, передплачував з десяток різних журналів* (О. Донченко); *Жили* [старенькі сусіди] *поверхом вище й на вулицю майже не виходили, проте вперто передплачували якісь наукові видання* (С. Жадан); *Сходив* [Давид] *потім на пошту, вкинув листа в редакцію газети "Голос праці" й передплатив газету на три місяці для хати-читальні на ті гроші, що зібрали тоді ж у неділю* (А. Головко); *Задоволена (що успішно провела передплату..), жінка хотіла вже йти, одначе я поцікавився: — А з української преси передплатити що-небудь можна? Скажімо, .. "Літературну газету"* (О. Шугай); // Вносити своє ім'я в списки учасників якихось позик, відрахувань і т. ін. *"Загітували" в одній хаті бабу Явдоху передплатити облігацій .. позики на 61 копійку* (Остап Вишня).

ПЕРЕДПЛА́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **передпла́чувати.** *В Галичині і на Буковині .. кожного місяця передплачується близько 40 000, або щорічно близько півмільйона примірників українських брошур і журналів* (І. Франко).

ПЕРЕДПЛЕ́СНО, *рідше* **ПЕРЕДПЛЮ́СНО,** а, *с.* Частина стопи між голінкою і плесном (у 1 знач.). *Знайдені археологами кістки ніг коня (плюсно та передплюсно), а також фрагменти гончарної кераміки із сірої глини дають підстави припускати печенізьку належність поховання в долині річки Малий Куяльник біля сучасного смт Цебрикове* (з наук.-попул. літ.); *Перелом кісток передплесна є досить серйозною травмою, що потребує негайного і правильного лікування* (з навч. літ.).

ПЕРЕДПЛЕСНОВИ́Й, *рідше* **ПЕРЕДПЛЮСНОВИ́Й,** а́, е́. Прикм. до **передпле́сно, передплю́сно.** *У дослідженні використано антропометричні показники стопи, зокрема відстань між центром гомілковостопного суглоба та лінією суглобів передплеснового відділу стопи* (з наук. літ.); *Переломи передплюснових кісток потребують тривалого лікування* (з навч. літ.).

ПЕРЕДПЛЕЧОВИ́Й, а́, е́. Прикм. до **передплі́ччя.** *У кулінарній практиці лопаткову частину і передплечовий край від угодованих тварин використовують для виготовлення рагу, плову, а мало вгодованих — для супів* (з наук.-попул. літ.); *Передпліччя має передню й задню передплечові ділянки, медіальний (ліктьовий) і латеральний (променевий) краї* (з навч. літ.).

ПЕРЕДПЛІ́ЧЧЯ, я, *с.* 1. Частина руки людини від ліктьового суглоба до кисті. *Бачу .. прекрасну, могутню руку, стиснуту в кулак .. Пругкі жили, разюче конкретні, проступають на межі передпліччя й кулака* (І. Микитенко); *Князь повільно підняв зморшкувату висохлу руку і поплескав нею сина по передпліччю* (В. Малик); *Дитино, хвороби твої виймаю .. з маківки і шиї, з плечей і передпліч, із спини і хрящиків...* (Є. Гуцало).

2. Частина передньої кінцівки хребетних тварин від плечового суглоба до лапи (копита). *Між кістками передпліччя в коня є лише один невеликий міжкістковий простір — проксимальний* (з навч. літ.).

ПЕРЕДПЛУ́ЖНИК, а, *ч.* Робоча частина деяких систем плуга, встановлена на рамі попереду його основного корпусу для кращої якості оранки. *Комбайни стирлувалися за тракторами — ремонтовані, нові. Увесь вирихтувався причіпний інвентар: плуги з передплужниками, сівалки, прості й спеціальні, пропашники, борони...* (Ю. Яновський); *У квітні Григорій добився, щоб землю зорали на пар не плугом, а трактором, що мав передплужники* (М. Стельмах); *Блискучі відвали поспішали за передплужниками, підхоплювали відрізаний шмат з шкуринкою промерзлого і вкритого снігом ґрунту, перекидали його білим вниз і присипали чорним смолистим чорноземом* (М. Циба).

ПЕРЕДПЛЮ́СНО *див.* **передпле́сно.**

ПЕРЕДПЛЮСНОВИ́Й *див.* **передплеснови́й.**

ПЕРЕДПО́КІЙ, ко́ю, *ч.* 1. Перша при вході в квартиру кімната, де звичайно лишають верхній одяг, взуття і т. ін.; передня. *Він займав тоді кавалерську квартиру, зложену з одного покою і одного передпокою на другім поверсі .. великої камениці* (І. Франко); *Він пройшов у передпокій, повісив на оленячих рогах, прикріплених до бронзового щита, кашкет, поставив на підлогу саквояж з пляшками* (П. Загребельний); *Щось наспівуючи, Джо виходить у передпокій і відчиняє вхідні двері* (В. Чемерис).

2. Кімната, в якій відвідувачі чекають прийому; приймальна. *Сашко і Даша сиділи в передпокої медпункту і чекали. За дверима сердито бубонів лікар* (С. Журахович); *Затихає неосвітлене місто, затихає і білосніжний, мов корабель, палац графа Вітте. В передпокої, позіхаючи, хрестить скривлені уста чиновник комітету міністерства* (М. Стельмах); *Не на судовій площі, не в передпокоях правників — у безмовному і священному піфагорійському затишку вони вникали в тонкощі права* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

3. Кімната для челяді; лакейська. *Їхня-бо* [панських посіпак] *батьківщина — то лакейські передпокої в панських палацах!* (Остап Вишня); *Вона швидко побігла в передпокій до інших служниць, вхопила миску, налила туди теплої води, взяла пахощів і пішла до Фітне* (С. Тельнюк).

ПЕРЕДПОЛІ́ТНИЙ, а, е. Який передує польоту. *У більшості аеропортів європейських країн посилено передполітний контроль* (з газ.).

ПЕРЕДПОЛО́ГОВИЙ, а, е. Який передує пологам. *Обряди, що здійснювалися в передпологовий період, становили своєрідну систему табу та заборон щодо їжі майбутньої матері, занять і поведінки, які ґрунтувалися на основі давніх уявлень, збережених у численних забобонах* (з наук. літ.); *Передпологовий стан триває від одного до чотирьох тижнів до пологів* (з навч. літ.).

ПЕРЕДПОЛУДНЕ́ВИЙ, а, е. Який передує полудню або буває, відбувається перед полуднем. *Прохолодна хвиля обвіяла Лесеві груди, відкриті передполудневому сонцю* (І. Нижник); *Передполудневого недільного дня влітку п'ятдесят п'ятого Коломиєю гуркотів мотоцикл із коляскою* (М. Андрусяк).

ПЕРЕДПОЛЯ́РНИЙ, а, е. Розташований перед Полярним колом, близько до нього. *Геологічні експедиції мали знаходити вугілля, нафту, золото, нікель та інші корисні копалини, що лежали під мерзлою тундрою в полярних і передполярних районах Далекої Півночі* (з наук. літ.).

ПЕРЕДПОСАДКО́ВИЙ, а, е. Який передує посадці рослин або провадиться перед нею. *Доброму розвиткові коріння молодих дерев сприяє глибока передпосадкова оранка ґрунту* (з наук. літ.); *У державному лісовому фонді Кропивниччини триває передпосадковий обробіток ґрунту* (з газ.).

ПЕРЕДПОСІВНИ́Й, а́, е́. Який передує сівбі або буває, відбувається перед сівбою. — *Ми .. ще так по-варварськи мало знаємо історію, життя і прямо-таки вибухову силу зерна. Тільки подумайте, що може зробити лише передпосівна обробка насіння!* (М. Стельмах); *Спосіб і тривалість передпосівного обробітку залежать від стану ґрунту, культури та строків сівби* (з навч. літ.).

ПЕРЕДПРО́ДАЖНИЙ, а, е. Який відбувається перед продажем чого-небудь. *Передпродажний сервіс передбачає розроблення каталогів і прейскурантів, переклад технічної документації та інструкцій користування іноземною технікою* (з навч. літ.).

ПЕРЕДПРОЄ́КТНИЙ, а, е. Який передує проєктуванню чого-небудь. *Одне із завдань державної екологічної експертизи — встановлення відповідності передпроєктних, передпланових, проєктних та інших рішень вимогам законодавства про охорону навколишнього природного середовища* (з навч. літ.).

ПЕРЕДПРЯДІ́ННЯ, я, *с., текст.* Сукупність процесів, які передують прядінню. *Після передпрядіння отримують напівфабрикат готової пряжі — рівницю, що може використовуватися як текстильна нитка в трикотажній промисловості, у ручному в'язанні* (з навч. літ.).

ПЕРЕДПУСКОВИ́Й, а́, е́. Який передує пускові чого-небудь або відбувається, провадиться перед пуском. *Для доставляння ракети й виконання всіх передпускових операцій потрібне спеціальне устаткування* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕДПУХЛИ́ННИЙ, а, е. Який передує появі пухлини. *Передпухлинні захворювання можуть спричинити розвиток онкології* (з наук.-попул. літ.); *У морфогенезі пухлин виокремлюють стадію передпухлинних змін і стадію формування та зростання пухлини* (з навч. літ.).

ПЕРЕДРА́ЖНЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **передражни́ти** 1. *Театрально-грайливий характер прелюдії № 19 І. Карабиця немов повертає слухача у вимір безтурботного дитинства: на авансцені панують юнацький запал та подекуди передражнення* (з наук. літ.).

ПЕРЕДРА́ЖНИК, а, *ч., розм.* Те саме, що **передра́жнювач.** *Зійшлися у гаю Ведмідь товстий та волохатий Та передражник Ма́лпенко Мартин* (Л. Глібов).

ПЕРЕДРАЖНИ́ТИ *див.* **передра́жнювати.**

ПЕРЕДРА́ЖНЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **передра́жнювати** 1 і **передра́жнюватися** 1. *Передражнювання вийшло таке добре та вдатне, що всі в хаті аж реготались* (І. Нечуй-Левицький); *Що ж робить з цією п'єсою* [поезією "До Хлої" Горація] *Гулак-Артемовський? .. У Гулака .. немає навмисного передражнювання тону, навмисної зміни в освітленні теми* (М. Зеров).

ПЕРЕДРА́ЖНЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПЕРЕДРАЖНИ́ТИ,** ажню́, а́жниш, *док., кого, що.* 1. Підсміюватися над ким-небудь, піддражнювати когось, копіюючи його міміку, рухи, манеру говорити і т. ін. *Дівкою Оксана була скрізь весела та смішлива і така, що як було захоче, то всякого розсмішить, як почне всіх передражнювати або складати пісні* (Грицько Григоренко); *Вона викривила лице, по-дитячому передражнюючи доктора* (В. Гжицький); *Леонід Семенович ходив по гостинній й підтягував чистеньким баритоном. Він .. передражнив Антосю, потім почав перекривлять дяка, далі вчителя* (І. Нечуй-Левицький); *У нашому дворі мене обступила малеча й почала просити, щоб я передражнив кого-небудь* (Л. Смілянський); // Повторювати чиїсь слова, підкреслюючи інтонацією своє іронічне, несхвальне, насмішкувате ставлення до них. [П а н а с:] *Корову? За таке діло корову?* [С т е п а н и д а:] *Ох, матінко, корову!* [Г е р ш к о *(передражнює):*] *Корову! Ну да, корову! Не даєте, га?* (М. Кропивницький); *Землі ж не мали — забрано. — Забрано, забрано! — передражнює, лютуючи, розпорядник. — Зараз подивитесь, як бува забрано* (В. Барка); — *Наполохав ти мене, Степане. — Наполохав... наполохав! — передражнив його Степан. — А от ти начудив — то правда* (С. Скляренко); — *Наші погналися по сліду. — Погналися! — передражнив Кончак гінця, ніби той був винен, що уруси втекли* (В. Малик); // Наслідувати кого-небудь, поводитися, як хтось; імітувати, відтворювати що-небудь. — *Я вийду попереду, а ти зараз виходь за мною, — сказала Балабушиха. — Але ти, Насте, не вмієш ефектно виходити до гостей: ти передражнюєш мене, й воно виходить дуже вже з повагом* (І. Нечуй-Левицький); *У присмерку осінньої алеї Згрібають діти каштановий лист І пісеньки наспівують своєї, Синиці передражнюючи свист* (М. Рильський); *Загубиколесо вмів передражнювати "чужих" солов'їв, та так вдало, що ті, спантеличені чи ображені, замовкали* (Ю. Мушкетик); *Дід любив кашляти. Кашляв він часом так довго й гучно, що скільки ми не старалися, ніхто не міг його як слід передражнити* (О. Довженко);

* Образно. *Сергій прислухався. Анішешерх. Знову гукнув: — Ого-го-го-го-о-о-о-о-о-о! .. Луна знову передражнила його: "Го-го-го-о-о-о-о-о-о!.."* (І. Білик).

2. *перев. док.* Сердити, дратувати всіх або багатьох. *Якби не запаслися з дому ціпками, то нічим було б тепер навіть від собак відборонитися... А скільки їх, ікластих, передражнили криничани за ці дні!* (О. Гончар).

ПЕРЕДРА́ЖНЮВАТИСЯ,ююся, юєшся, *недок.* 1. *з ким, між ким.* Передражнювати кого-небудь або один одного. *Целя розложила лист на столику і почала читати, від часу до часу перериваючи читаннє* [читання] *своїми замітками, немовби розмовляла і передражнювалася з його автором* (І. Франко); *Безтурботно передражнювалася* [Христина] *з ним* (М. Стельмах); *Вони обоє люблять сміятися і передражнюватися* (Віра Вовк).

2. Пас. до **передра́жнювати** 1. *Стиль оди Г. Кошиця-Квітницького, яка дискредитує Наполеона, максимально наближається до стилю козацького листа турецькому султанові, де об'єкт осміяння також передражнюється і принижується лайкою* (з наук. літ.).

ПЕРЕДРА́ЖНЮВАЧ, а, *ч.* Той, хто передражнює когось, щось. *Шпак є вмілим передражнювачем голосу інших пташок* (з навч. літ.); // *заст.* Імітатор (у 1 знач.). *Він мусив бути танцюристом, акробатом, жонглером, передражнювачем, блискучим майстром перевтілення* (О. Ільченко).

ПЕРЕДРА́ЇТИ *див.* **передра́ювати.**

ПЕРЕДРА́К, у, *ч.* Стан організму, що передує захворюванню на рак *(див.* **рак**[2] 1). *Передрак може мати спадковий характер або бути придбаним* (з навч. літ.).

ПЕРЕДРА́КОВИЙ, а, е. Прикм. до **передра́к.** *Чорнявий говорив про передракову схильність та про теорію спадкових захворювань, яка виявилась хибною і заподіяла велику шкоду науці* (М. Дашкієв); *Передракові процеси, локалізовані на шкірі обличчя людини, виникають переважно внаслідок інсоляції та обвітрювання, термічних опіків та обмороження* (з навч. літ.).

ПЕРЕДРА́МЕ́ННИЙ, а, е, *рідко.* Прикм. до **передра́м'я, передраме́ння.** *Грицько Костів із Старого Села Мізуня показав на своєму тілі, а саме на передраменній частині близько ліктя лівої руки, криваву різану рану* (з мемуарної літ.).

ПЕРЕДРАМЕ́ННЯ *див.* **передра́м'я.**

ПЕРЕДРА́М'Я, ПЕРЕДРАМЕ́ННЯ, я, *с., рідко.* Те саме, що **передплі́ччя.** *Меч Олядка з усього розмаху впав на передрам'я противника і гладко відтяв його від рам'я* (Юліан Опільський); *Похолодало. Розтираю вкриті сиротами передрамення* (Любко Дереш); *Меріон же, подібний в бою на Арея, Списом йому, налетівши, пройняв передрам'я, й на землю З брязкотом з рук його випав шолом з заборолом дірчастим* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ПЕРЕ́ДРАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **передра́ти** 1, 3. *Над їм* [ним — степом] *вгорі кружляє Крюк поганий та крюкоче, Мов добити криком хоче: — .. Ізмарній же: .. Чабанами столочений, Шахтарями поврочений* [навроченний], *Чавунками передраний І дітками занедбаний!* (І. Манжура); *— Картуз! — гукнув Пилип, виливаючи воду. — А шкода, добрий картуз та передраний козирок, — додав він, розглядаючи* (Панас Мирний); *Щеміло передране ударом вухо, відчутно боліло й плече* (Іван Ле); *— Дочекаєтеся, що ваші власні діти слухатимуть передрані з Заходу пісеньки* (Г. Пагутяк).

ПЕРЕДРА́НІШНІЙ, я, є. Те саме, що **передранко́вий.** *Антін Рибка стояв на свому подвір'ї і уважно, при слабому передранішньому світлі, стругав довгу жердину* (М. Коцюбинський); *Гей, розчиняйте всі вікна, .. хай покриють, осріблять серце моє передранішні роси* (М. Семенко); *Передранішня темрява огортала море* (М. Трублаїні); *Всі спали, спало кілька десятків чоловік, але тихе хропіння звідусіль тільки збільшувало, тільки заглиблювало сонну передранішню тишу* (Ю. Смолич).

ПЕРЕДРАНКО́ВИЙ, а, е. Який передує ранку або буває, відбувається перед ранком. *Місяць уже зайшов, була передранкова пора* (Ю. Яновський); *Клим підвів голову і оглянув кімнату, окутану димкою світанку. Діти спали міцним передранковим сном* (Я. Гримайло); *Передранковий легкий вітерець ворушив листя каштанів під вікнами* (М. Дашкієв); *З передранкового туману безшумно випірнув стійковий* (М. Андрусяк).

ПЕРЕДРА́ННІЙ, я, є, *рідко.* Те саме, що **передранко́вий.** *На світ ще й не думало благословиться. У таку передранню добу люди найміцніше сплять* (Д. Мордовець); *Згадалась юність — тиша передрання...* (М. Рильський); *Клубилася передрання мжа* (М. Дочинець).

ПЕРЕДРА́ННЯ, я, *с.* Передранковий час. *У півсмерку передрання вуличні ліхтарі пропливали медузами в каламутному морі* (Ю. Смолич); *Хлопець став оповідати, як минулого літа він їздив у Янів до дядька Хтодора, як вони плавали передранням на Буг і зловили сома* (Є. Гуцало); *Я вертався зі сну, як із тлуми, в явність свіжого передрання* (М. Дочинець); * Образно. *Людина .. однаково безвладна над духом, як і над передранням смерті, і нема збавлення в цій борні крім одного, молитви* (Є. Пашковський).

ПЕРЕДРА́НЬ, і, *ж., рідко.* Те саме, що **передра́ння.** *Сумною буть тобі не личить У цю весняну передрань* (М. Шпак).

ПЕРЕДРА́ТИ *див.* **передира́ти.**

ПЕРЕДРА́ТИСЯ *див.* **передира́тися.**

ПЕРЕДРА́ЧКА, и, *ж., діал.* Сварка. *Між тим робітники.., чуючи передрачку між "панами", поставали і ззиралися цікаво на се видовище* (І. Франко); *— Вони... з отієї хартії вольностей .. несуть нам вакханалію, кавардак, .. передрачку, пересварку..! — мовні запаси в цьому словесно-синонімічному ряді у Самого були невичерпними* (В. Чемерис).

ПЕРЕДРА́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **передра́ювати.** *Передраювання кухні.*

ПЕРЕДРА́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПЕРЕДРА́ЇТИ,** а́ю, а́їш, *док., що.* 1. Драїти (у 1 знач.) все або багато чого-небудь. *Передраювати мідні частини корабля; Передраїти кахлі у ванній.*

2. Драїти (у 1 знач.) ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Довелося тричі від харчової молі шафу передраїти* (з газ.).

ПЕРЕДРЕВОЛЮЦІ́ЙНИЙ, а, е. Стос. до часу, який передує революції або буває, відбувається перед революцією. *Він захоплюється індійською філософією, і то віддавна, з передреволюційних літ, коли мандрував на Сході* (В. Барка); *Петро Іванович володів його* [В. Соловйова] *повним зібранням, звичайно, передреволюційним* (Ю. Андрухович).

ПЕРЕДРЕ́ЙСОВИЙ, а, е. Який передує відправленню рейсового транспорту. *Щозмінному передрейсовому й післярейсовому медичним оглядам підлягають водії транспортних засобів підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності* (з навч. літ.).

ПЕРЕДРЕКТИ́ *див.* **передріка́ти.**

ПЕРЕДРЕФО́РМЕНИЙ *див.* **передрефо́рмний.**

ПЕРЕДРЕФО́РМНИЙ, ПЕРЕДРЕФО́РМЕНИЙ, а, е. Який передує якій-небудь реформі або буває, відбувається перед реформою. *У передреформний період економісти провели великий обсяг дослідницької роботи, спрямованої на те, щоб розкрити сутність ефективності аграрного виробництва* (з наук. літ.); // *іст.* Стос. до часу перед реформою 1861 р. *І дитячі літа автора та його перші враження, і соковиті постаті з кріпацького побуту, і своєрідне товариство передреформеного дрібного чиновництва .. — все це майстерно виступає в споминах д.* [добродія] *Короленка* (С. Єфремов).

ПЕРЕДРЕ́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **передректи́.** *Церква — це небо на землі, місце, де Отець Небесний обитає* [живе] *й рухається. Передречена пророками, .. зміцнена мучениками, — Бог серед неї, вона не похитнеться* (П. Загребельний); *На 907 та 911 рр. припадає відома оповідь про походи Віщого Олега, а також про змію, укус якої був передречений волхвом-віщуном і став причиною смерті князя* (з наук.-попул. літ.); // **передре́чено,** *безос. пред. Після смерті апостолів, як і було передречено у Святому Письмі, дехто почав відкидати правду й вірити байкам* (з рел.-церк. літ.).

ПЕРЕДРЕ́ЧЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **передре́чений.** *Мрії та життєві поривання короля Георга замкнені до кінця життя в титули й у передреченість існування* (з наук.-попул. літ.); *Легенда про британського короля Артура з типової англійської войовничої казки перетворюється у мюзиклі на трагікомічну історію кохання й зради, які попри магічну передреченість долі руйнують і відтворюють держави* (із журн.).

ПЕРЕДРЕ́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **передректи́.** *Хліборобська магія віщування, передречення в прадавніх українців розвивалася тисячоліттями, адже від попереднього знання про погоду наступних весни, літа й осені залежав їхній добробут* (з навч. літ.).

ПЕРЕДРІЗДВЯ́НИЙ, а, е. Який передує Різдву або буває, відбувається перед Різдвом. *Як підходить Різдво, хто свині ріже у всіх уличан? Він, Яків .. Усі передріздвяні та передвеликодні дні у нього роботи по горло* (І. Багряний); *Передріздвяні вечори мають свій, насичений густими барвами, настрій* (У. Самчук); *Свистіла надворі передріздвяна хуга* (Іван Ле).

ПЕРЕДРІКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **передріка́ти.** *ЗМІ й телебачення заполонили різноманітні комерційні програми та відеосюжети, де пропонуються платні послуги сумнівного змісту стосовно передрікання майбутнього* (з публіц. літ.).

ПЕРЕДРІКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПЕРЕДРЕКТИ́,** ечу́, ече́ш; *мин. ч.* передрі́к, рекла́, ло́; *наказ. сп.* передречи́; *док., що.* Передбачати, передвіщати майбутнє; пророкувати. *Вчителі передрікали йому блискучий шлях життя, однаково чи буде Геннадій художником, чи буде артистом* (І. Волошин); *Слов'янин виглядав знизу із трюму і проказав, ще спрокволіше, ніж завжди: — Птаха щось нам віщує... Коли б не передрікала вона бурю... Це віща птаха...* (Ю. Логвин); *Непримиренний ворог усякого насильства й кривди, полум'яний пророк свого народу, .. передрік* [Т. Шевченко] *його майбутнє* (Б. Антоненко-Давидович); *Хоч славнозвісний професор і передрік смерть у найближчі години, Аркадій промучився ще понад тиждень* (Ірина Вільде); *Астрологи передрекли щось страшне, бо Юпітер бомбардували метеорити* (О. Ульяненко).

ПЕРЕДРІМА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що і без прям. дод., розм.* Подрімати (у 1 знач.) якийсь час. — *Я приляжу та передрімаю недовгу ніченьку оттутечки на тапчані, — промовив Єремія* (І. Нечуй-Левицький); — *А то ж усе його праця, механізаторова! Як зайшла збиральна, дві-три години передрімає десь на кулаці і вже подавсь, уже на комбайні...* (О. Гончар); — *Де заночуємо, отче? Завернемо до якої-небудь весі і попросимося на нічліг чи розкладемо багаття та й передрімаємо тут до ранку?* (В. Малик); * Образно. *Вогняною зіницею дивиться на землю сонце. А потім ніч пітьмою-повікою те око небесне накриє. Передрімає й знову вигляне сонце. Нема вже ночі, вже — новий день* (Н. Королева).

ПЕРЕДРІМА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док., діал.* Передрімати. *Нарешті він попросив Спориша, щоб позволив йому передріматися пів годиночки, бо його сон ломить* (І. Франко); — *Мені болить сьогодні голова так шалено, .. що мушу конче трохи передріматися* (О. Кобилянська); *Невдовзі .. дідові стали ввижатися якісь істоти .. Вони стали докучати йому і вдень, коли він лягав передріматися* (Любко Дереш).

ПЕРЕДРОДОВИ́Й, а́, е́. Те саме, що **передпологови́й.** *Одного разу, коли ти уже матимеш сина.., тобі насняться власні передродові перейми* (С. Процюк).

ПЕРЕДРОЧИ́ТИСЯ, очу́ся, о́чишся, *док., розм.* Перестати кидатися з одного боку в інший, непокоїтися (про худобу); перестати дрочитися. *Передрочившись, він* [бичок] *підійшов до Івася і, як вірна собака, почав лизати своїм шорстким язиком ноги* (Панас Мирний).

ПЕРЕДРУЖИ́ТИ, ужу́, у́жиш, *док., кого, з ким і без дод.* Подружити (у 1, 2 знач.) усіх, багатьох між собою або кого-небудь з усіма, багатьма. *Одеський миротворець і патріот щиро бажав усіх християн передружити: завдяки його ініціативі в Одесі була створена міжконфесійна рада церков і релігійних організацій* (з публіц. літ.).

ПЕРЕДРУЖИ́ТИСЯ, ужу́ся, у́жишся, *док.* Подружитися (у 1 знач.) з усіма, багатьма. *Учні п'ятих класів мають обговорювати не лише прості й зрозумілі, а й актуальні для них питання про дружбу та зраду, про те, чи можна передружитися всім з усіма* (з навч. літ.); *На фестивалі-конкурсі, що зібрав у Києві юних журналістів із восьми країн світу, житомиряни передружилися з конкурсантами багатьох міст України* (з газ.).

ПЕРЕ́ДРУК, у, *ч.* 1. Дія за знач. **передрукува́ти, передруко́вувати.** [Сумцова:] *Ви поводитеся точнісінько так, як ті молодесенькі хлопчики-поети, що приносять мені на передрук свої вірші* (В. Собко); *Брала* [Рут] *додому для передруку готовий текст* (Олекса Ізарський); *Поки я писав, миші й щури чатували поблизу на мою працю .. Перш ніж почати передрук, я купив двох сіамських котів* (Ю. Винничук); *Рядки, що їх я пишу від руки в зошиті, нагадують ланцюжок пташиних слідів. Коли дійде до передруку, як я лаятиму поганий папір, бліде чорнило і власний почерк* (Г. Пагутяк).

2. Те, що передруковано звідки-небудь. *Постать Вишенського зробилася темою моєї поеми, якої передрук подаю ось тут* (І. Франко); *Заложивши з р*[оку] *1857 власну друкарню, Куліш книгу за книгою пускає в світ українські твори — як передруки (твори Квітки в двох томах 1858 р., Котляревського усі гуртом і нарізно 1862 р.)* (С. Єфремов); — *Може, хоч передруки з газет не будете конфіскувати?* (П. Козланюк).

ПЕРЕДРУКÓВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **передрукувáти.** *Отся казка* ["Лис Микита"] *уперве друкувалася в часописі для дітей "Дзвінок", а відтам передрукована була окремою книжкою* (І. Франко); *Передрукована маленькою книжечкою пісня колишнього жовніра Романа Гудзмана — "Гриць Турчин" — не тільки стала популярною у Львові, вона потрапила на села* (П. Колесник); *Листівки, передруковані Туром, як найдорожчий скарб, переходили з рук до рук* (М. Стельмах); // **передрукóвано,** *безос. пред. — Учора .. знайшли Псалтир Почаївський. 367 сторінок. Дві фарби — червона і чорна. Передруковано 1777 року з московського видання 1645 року* (А. Михайленко).

ПЕРЕДРУКÓВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **передрукóвувати.** *Звичайно, можна було б сперечатися щодо доцільності передруковування в цьому виданні всіх (або майже всіх) публіцистичних текстів і виступів Багряного* (О. Шугай).

ПЕРЕДРУКÓВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕДРУКУВÁТИ,** ýю, ýєш, *док., що.* 1. Друкувати, публікувати ще раз, повторно, в іншому друкованому органі. *Давні мої оповідання Ви будете передруковувати з "Правди", "Зорі".., бо мені годі переписувати їх та присилати Вам* (М. Коцюбинський); *Хтось побачив, як я дивлюся на той знімок, і розказав мені, що й до чого. Що знімок зроблено багато літ тому і тепер газета з року в рік його передруковує* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері); *Звіт про першу роботу Каргата передрукував один з німецьких хімічних журналів* (Ю. Шовкопляс).

2. Виготовляти на друкарському пристрої. *Часто приносив Олесь Васильович до редакції передруковувати на машинці свої рукописи* (О. Донченко); *Джо сідав передруковувати написане начисто* (В. Чемерис); [С а г а й д а к:] *Дали ж мені на доповідь всього два дні. Ледве встигли передрукувати* (Л. Дмитерко); *У вересні Рут передрукувала бабусин переклад "Ранка" на французькій машинці* (Олекса Ізарський).

ПЕРЕДРУКÓВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **передрукóвувати** 1. *Мені, звісно, й на гадку не могло спасти, .. що .. мій есей .. буде передруковуватися, перевидаватися* (О. Забужко); *Було в цій роботі і приємне. Наприклад, .. пошук ілюстрації у власноруч дібраній піратській колекції фото акторів та світлин із фільму (про авторські права тоді ще не йшлося, навіть коли передруковувалися цілі статті з інших видань)* (Н. Сняданко).

ПЕРЕДРУКУВÁННЯ, я, *с.* Дія за знач. **передрукувáти.** *Львів .. в другій половині XVII в. .. обмежується на передрукування церковних книг* (І. Франко).

ПЕРЕДРУКУВÁТИ *див.* **передрукóвувати.**

ПЕРЕДРЯ́ПАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **передря́пати.** *— Наталю, це твій тато? — питає якась її подружка з передряпаним носом* (Ю. Яновський); // **передря́пано,** *безос. пред. Передряпано руки шипшиною.*

ПЕРЕДРЯ́ПАТИ *див.* **передря́пувати.**

ПЕРЕДРЯ́ПАТИСЯ *див.* **передря́пуватися.**

ПЕРЕДРЯ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕДРЯ́ПАТИ,** аю, аєш, *док., кого, що, розм.* Дряпати *(див.* **дря́пати**[1] 1) все або багато чого-небудь, всіх або багатьох, у багатьох місцях. *Мале кошеня передряпало дівчинці руки.*

ПЕРЕДРЯ́ПУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕДРЯ́ПАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док., розм.* 1. Дряпати *(див.* **дря́пати**[1]) один одного. *Малеча передряпалася.*

2. *тільки недок.* Пас. до **передря́пувати.** *Під час пересування меблів паркет може передряпуватися* (із журн.).

ПЕРЕДСАДИВНИ́Й, á, é. Те саме, що **передпосадкóвий.** *Створюючи системи передпосівного та передсадивного обробітку ґрунту, ураховують кліматичні умови, сезон і терміни сіяння й садіння* (з навч. літ.).

ПЕРÉДСВІ́Т, у *і заст.* а, *ч., розм.* 1. Те саме, що **передсвітáнок.** *З передсвіта до вечора, А з вечора до досвіта Летить стрілá калéная* (Т. Шевченко); *З передсвіта клопіт Менандровим слугам, виносять з робітні богів, ставлять на кручі над морем* (Дніпрова Чайка); *О спіте, спіте! Передсвіт заллє прозрілі шиби, і сонце піднесе в зеніт сон нашої коливи* (В. Стус); *В похмурому передсвіті .. страшно зблискували мечі, сокири, піднімалися списи* (П. Загребельний).

2. *у знач. присл.* **перéдсвітом.** У час перед світанком. *Передсвітом почув* [хлопець] *глухі кроки, що підступали до хати* (В. Барка); *Погнуті списи комишу, і хвиля, здрібнена на скалки, і згорнуто у дупла шум — там сплять передсвітом три мавки* (П. Мовчан).

ПЕРЕДСВІТÁНКÓВИЙ, а, е. Який передує світанкові або буває, відбувається перед світанком. *У віконце пробивалася сіро-зелена передсвітанкова мла* (О. Донченко); *За Дніпром світало. На темному небі стояли зорі. У цю передсвітанкову годину вони горіли ще яскравіше, ніж уночі* (С. Скляренко); *На аеродромі теж було тихо і сонно. Нічні польоти вже закінчились, передсвітанкові не починались* (В. Кучер); *Передсвітанковим степом бігла лань, сірувато-руда, зі світлими плямами* (В. Чемерис).

ПЕРЕДСВІТÁННЯ, я, *с.* Те саме, що **передсвітáнок.** *За стайнею в темряві .. голоси ледве бубоніли й танули у вологості передсвітання* (Іван Ле); *У прохолодному передсвітанні дрімав сад із розквітлими вишнями* (К. Мотрич); *Він стояв на пагорбі, а тому бачив туман і місто в срібному серпанку передсвітання* (О. Ульяненко).

ПЕРЕДСВІТÁНОК, нку, *ч.* Час перед світанком; передсвітанковий час. *Іван Семенович підвів свій зір і тупо задивився в далечінь. Передсвітанок виступив удовженою глибиною* (М. Івченко); *Свіжив передсвітанок, діти горнулися докупи на запашному лісовому сіні* (Іван Ле); *В лікарні день починається рано. Снідання там роздали о шостій, коли на вікнах ще висіла особливо густа темрява передсвітанку* (В. Собко); *В глибині неба, руйнуючи легкість ночі, неясним маревом вимережувалось павутиння .. передсвітанку* (М. Стельмах).

ПЕРЕДСВІ́ТНІЙ, я, є, *розм.* Прикм. до **перéдсвіт** 1; передсвітанковий. *В темну безсонную ніч, в передсвітнюю темну годину, Втомленим очам моїм вельми дивна поява з'явилась* (Леся Українка); *Вози сунуть, як примари сонні .. Цей похід у передсвітню годину на лісовій невиїжджений дорозі більше на сон, ніж на яву, подібний* (Б. Лепкий); *На .. Присипаних сніжком горбах крутих Під сірим передсвітнім небозводом Станичник бачив курені, плоти* (Л. Первомайський); *Не минайся, як сон в передсвітній імлі, Як зоря понад сном і Дністром, Як молитва, яку на совинім крилі Напишу солов'їним пером .. Україно!* (П. Гірник).

ПЕРЕДСВЯТКÓВИЙ, а, е. Який передує святу або буває, відбувається перед святом. *Передсвятковий час пройшов дуже сутужно і втомно для мене* (Леся Українка); *Одного передсвяткового надвечір'я Волот гнав коня до Веселого Долу і був на ігрищах чи якихось інших забавах у Вепра* (Д. Міщенко); *Доповнює* ["чортове колесо"] .. *передсвятковий настрій міста, над яким йому обертатися ціле літо* (В. Яворівський); *Люблю передсвяткову атмосферу більше за самі свята* (І. Жиленко).

ПЕРЕДСВЯТО́ЧНИЙ, а, е, *заст.* Передсвятковий. *В їх круглих очах, що плавали на лиці, як скалки сала у юшці, світилась передсвяточна радість й зичливість* (М. Коцюбинський); *Наближався Великдень. Клопоти передсвяточні уйняли трохи неспокою Марусі: не було часу* (Г. Хоткевич).

ПЕРЕДСЕЗО́ННИЙ, а, е. Який передує якому-небудь сезону або буває, відбувається перед сезоном. *Джерелом поповнення обігових коштів для покриття передсезонних витрат на всіх торфодобувних підприємствах Сумщини ще донедавна були планові банківські кредити* (з публіц. літ.); *Провівши активну передсезонну підготовку, футбольна команда все-таки не змогла розкритися в першій половині ігрового сезону* (з газ.).

ПЕРЕДСЕ́РДНИЙ, а, е, *анат.* Стос. до передсердя. *Передсердні екстрасистоли у хворих можуть вказувати на зміни міокарда передсердь* (з наук. літ.); *Надшлуночкова тахікардія має декілька різновидів, зокрема виокремлюють передсердну тахікардію* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕДСЕ́РДЯ, я, *с., анат.* Парна камера серця, у яку надходить кров з вен. *Внутрішньопорожнинні пухлини локалізуються переважно (88,7 %) у лівому передсерді* (з наук. літ.); *Серцевий цикл починають розглядати з паузи серця — загальної діастоли передсердь і шлуночків* (з навч. літ.).

ПЕРЕДСЕСІ́ЙНИЙ, а, е. Який передує сесії або буває, відбувається перед сесією. *Триває передсесійна робота постійних комісій районної ради: відбулися засідання з питань соціального захисту та освіти* (з газ.); *У передсесійний період студенти втомлені й виснажені від довгих напружених місяців навчання* (з навч. літ.).

ПЕРЕДСІ́ННЯ, я, *с., заст.* Те саме, що **пере́дсінок** 2. *Я вертався звичайно серед ночі або раннім ранком .. Коли доходив до свого .. замку, мусів хоч трохи відгорнути наперед з-під дверей сніг, інакше він навалився б просто до середини мого малого передсіння* (У. Самчук); *У той вечір, коли вони обидві, побиті, злякані й голодні, повернулися в монастир, Мурах-баба повів їх у передсіння кухні й викинув їм .. недоїдки* (Р. Іваничук).

ПЕРЕ́ДСІ́НОК, нку, *ч., заст.* 1. Передпокій (у 1 знач.). *У відгородженому дощаною стіною передсінку тулилася вся "канцелярія" шпиталю* (В. Шкляр); *Єлена аргейська звеліла служницям Ліжка стелить в передсінку* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

2. Простір перед дверима. *Вузькі сіни камениці подобали на передсінок пекла* (І. Франко).

ПЕРЕДСЛО́ВО, а, *с.* Те саме, що **передмо́ва.** *Все, що я бачив надрукованого, — .. всюди є передслово, а в мене нема* (Т. Шевченко); *Передслово так трудно почати, Як зламати грудневі льоди...* (Т. Масенко); *Закінчуючи своє "Передслово Видавця до "Перверзії", я вдячно згадую панів Франческо Аполлоні та Россано Россі .. Цією згадкою я доповнив текст "Передслова" .. улітку 1995-го* (Ю. Андрухович).

ПЕРЕ́ДСМА́К, а́ку́, *ч., рідко.* Те саме, що **передчуття́.** *Вона бігла вгору .. і чула передсмак усіх дрібних сплітток дріб'язного життя татарської жінки, з якими чекала на неї .. подруга* (М. Коцюбинський); *Що мені ти, осене, даси За красу, яка була весною? Дам тобі передсмак небуття І хвилину тихої задуми, Відірвуться мислі від життя І полинуть, як осінні шуми* (Б. Лепкий); *Попри всі ті, зрештою, смішні неприємності, він підноситься до найвищого ступеня передсмаку чогось надзвичайного, констатуючи його .. неухильне наближення, недалеке здійснення мрії* (І. Багряний).

ПЕРЕДСМЕ́РТНИЙ, а, е. Який передує смерті або буває, відбувається перед смертю. *Боярин, хриплячи в передсмертних судорогах, лежав на землі* (І. Франко); *Він умирав. Передсмертний відчай охопив його серце* (Ю. Яновський); *Душа нудиться вже передсмертною нудьгою* (І. Багряний); [Брекенбері:] *Як же встигли в передсмертну мить Ви тайни дна морського роздивитись?* [Кларенс:] *Здається, встиг, хоча не раз душа Із тіла рвалась* (Борис Тен, пер. з тв. В. Шекспіра); // Сказаний, написаний, зроблений і т. ін. перед смертю. *Передсмертний твій спів пролетить над людьми — вітер лине отак над болотом* (Леся Українка); [Павлюк:] *І правом старшого, І волею страте́нця Ти мусиш вволить передсмертну волю* (Л. Костенко); — *Чи не хочеш, брате, сповідь прийняти передсмертну? — Хочу, — сказав він* (Валерій Шевчук); *У когось зараз була тепла ванна, чай з лимоном, а в неї .. текст передсмертного листа, який вона подумки складала до людства* (І. Роздобудько).

ПЕРЕДСМЕ́РТНО. Присл. до **передсме́ртний.** *Той .. задрижав немічно й передсмертно. Крикнув: — Ой братчику! Гину!..* (Г. Хоткевич); *Що він співає, що він там бурмоче, цей передсмертно посивілий жрець? Він прихилився в храмі до одвірка, у тому храмі, де погас вогонь* (Л. Костенко).

ПЕРЕДСТАРЕ́ЧИЙ, а, е. Який передує старості або буває, відбувається перед старістю. *Учені поділяють старість на такі періоди: передстаречий (60–69 років), старечий (70–79 років), пізній старечий (80–89 років), дряхлий (90–99 років)* (з наук. літ.); *Передстаречі психози виникають у віці 45–60 років і проявляються переважно у формі депресії* (з наук.-попул. літ.); // Такий, як у людини перед старістю; власт. такій людині, характерний для неї. *Чому женуся за славою, .. хапаю нервовою передстаречою рукою марево?* (С. Процюк).

ПЕРЕДСТА́РТОВИЙ, а, е. Який передує старту або буває, відбувається перед стартом. *З поблажливою усмішкою стежив Сергій за оцим, з дозволу сказати, "приготуванням до старту" .. Він майже автоматично виконував передбачені інструкцією передстартові процедури* (М. Дашкієв); *У передстартовий вечір до Юрія Гука прийшли друзі-космонавти, котрі мали летіти з ним* (О. Бердник); *Під час тренувальних занять або змагань у змінах функціонального стану організму людини є три періоди: передстартовий, основний робочий і відновний* (з навч. літ.).

ПЕРЕДСТЕ́П, у, *ч.* Те саме, що **лісосте́п.** *На думку вчених, опанування золотоординським населенням передстепу посилилося зі становленням Литовської держави і розмежуванням ординських та литовських володінь* (з наук. літ.); *1874 р. А. М. Бекетов виокремив смуги передстепу й степу, а його учень Г. І. Танфільєв у 1894–1898 рр. уперше обґрунтував їх розмежування на основі кількісних показників* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕДСТЕПОВИ́Й, а́, е́. Прикм. до **передсте́п.** *У новому для вітчизняної музичної етнології жанрі монографії-інтерв'ю перед читачем постає одна з локальних етномузичних традицій передстепового Правобережжя в її жанрово-стильовій різноманітності* (з наук.-попул. літ.); *Протягом XV–XVI ст. незмірно підвищувалася ціна на лісові товари й гнала покупців навіть у малолісні простори передстепової України* (з публіц. літ.).

ПЕРЕДСТЕРИЛІЗАЦІ́ЙНИЙ, а, е. Який передує стерилізації. *Передстерилізаційне очищення передбачає видалення з поверхні інструментів білкових, жирових, механічних забруднень і залишків лікарських препаратів* (з навч. літ.).

ПЕРЕДСТРА́ЙКОВИЙ, а, е. Який передує страйку або буває, відбувається перед страйком. *Інструкції, видані Національною службою посередництва і примирення України, регулюють процедуру проведення страйку та передстрайкові етапи вирішення колективного трудового спору* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕ́ДСУД, у, *ч.* Помилковий, хибний погляд, що став для кого-небудь звичним; забобон (у 2 знач.). *Скажи всім ягодам свого й чужого поля, Що ми передсуди давняшні* [давнішні] *занедбали, Що дивимось на світ, як нам велить природа І серця правота, і розуму свобода* (П. Куліш); *Слід .. пам'ятати про те, що нагромадження знань супроводжується паралельно фіксацією передсудів, тобто супровідне пізнавальному процесові нагромадження заблуджень також фіксується в мові* (В. Русанівський); *Як він умів новим здаватись... Як він належної хвилини Передсуд юності невинний Умом і пристрастю боров..!* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна).

ПЕРЕДСУДОВИ́Й, а́, е́. Який передує суду (у 1–3 знач.) або буває, відбувається перед судом. *У більшості випадків адвокат і суддя доходять згоди напередодні судового розгляду (найчастіше на передсудових нарадах) щодо того, які питання вважати спірними* (з навч. літ.).

ПЕРЕДСХО́ВИЩЕ, а, *с.* Приміщення з обмеженим доступом, що безпосередньо межує зі сховищем (у 1 знач.) і внеможливлює спостереження за порядком відчинення й зачинення дверей сховища. *Небанківські фінансові установи повинні мати три роздільні приміщення: приміщення з робочими місцями касирів, передсховище та сховище для зберігання цінностей* (з наук.-попул. літ.); *Під час обслуговування клієнтів або проведення технологічних робіт відповідальна особа постійно перебуває в приміщенні сховища або передсховища і контролює дії всіх, хто там є* (з навч. літ.).

ПЕРЕДТРАВНЕ́ВИЙ, а, е. Який передує травню або буває, відбувається, провадиться перед травнем. *Передтравневий Радивилів — у чудовому вбранні квітучих дерев, у розмаї яскравих квітів на клумбах* (з публіц. літ.); // *іст.* Який відбувався перед травневими святами. *Поліція таки повернулася на Голодівку, визбирала прокламації та позривані прапори .. Стах зовсім не ховав своєї ненависті до тих, кому не спалося минулої, передтравневої ночі* (І. Нижник).

ПЕРЕДУБИ́ТИ, ублю́, у́биш; *мн.* переду́блять; *док., що, спец.* 1. Видубити всі шкіри або багато шкір. *Скільки ж треба передубити шкірок ондатри для шуби!?* (з газ.).

2. Видубити надто сильно, надмірно, більше, ніж треба. *Як передубити шкіру, то вона стає жорсткою* (з навч. літ.).

ПЕРЕДУВА́ННЯ[1], я, *с.* 1. Дія за знач. **передува́ти[1].** *Передування піску.*

2. *муз.* Спосіб видобування на духових інструментах різних за висотою звуків за рахунок зміни швидкості повітряного струменя без допомоги гральних отворів, вентилів, клапанів. *На духових інструментах натуральний звукоряд є послідовністю самостійних звуків, що лунають реально, народжуючись шляхом передування* (з наук. літ.); *Використовуючи передування, можна видобувати звуки, що відповідають обертонам натурального звукоряду* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕДУВА́ННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **передува́ти[2].** *Категорія часового передування може бути виражена дієсловами* (з навч. літ.).

ПЕРЕДУВА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕДУ́ТИ,** переду́ю, переду́єш *і* передму́, передме́ш, *док., що.* Переносити, переміщати рухом повітря. *Сучасні технології відновлення подушок дають змогу передувати очищені пера в новий напірник* (з навч. літ.).

ПЕРЕДУВА́ТИ[2], у́ю, у́єш, *недок.* 1. *чому.* Бувати, відбуватися перед чим-небудь, раніше чогось. *Останній екзамен він складав вісімнадцятого серпня і складав його без охоти і того душевного напруження, яке завжди передувало тим екзаменам, що їх він тримав раніше* (Григорій Тютюнник); *День, що передував Другій Пречистій, був нічим не примітним осіннім днем* (В. Лис); *Зосереджена мовчанка .. зазвичай передувала початкові важливої розмови* (О. Авраменко); // Бути, міститися і т. ін. попереду чого-небудь. *Цілу ніч я перечитував буквені ряди Гречинової руки .. Мене не здивувало, що кожній настанові передувало число* (М. Дочинець); *Публікації в журналі "Зміна" 1956 р. гуморески Остапа Вишні "Од бузини до колодязя" передує редакційний вступ, де сказано: на побажання молодих своїх читачів* (з наук.-попул. літ.); // *також без дод., рідко.* Іти попереду кого-, чого-небудь. *По дорозі рушає юрба людей .. Війт Іванець і соцький Наум — передують, а за ними парубок в мішку; увесь у мішку по саму шию* (О. Кониський).

2. *кому, чому, перен.* Випереджати появу кого-, чого-небудь. *Камінь у її долонях блиснув, немов почув слова Індиго. — Кажуть, учені його відносять до епохи, що передувала скіфам, — сказав Валерій Петрович* (В. Єшкілєв).

ПЕРЕДУВА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Пас. до **передува́ти[1].** *Жителі будинку поскаржилися, що листя не прибирається, воно лежить і передувається вітром з місця на місце* (з газ.).

ПЕРЕДУ́ЖАТИ *див.* **переду́жувати.**

ПЕРЕДУ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕДУ́ЖАТИ,** аю, аєш, *док., кого, що, розм.* Те саме, що **перебо́рювати.** *Над січчю розлягалися крики й передужували мечний дзвін: — Спомагай, Дажбоже-е!..* (І. Білик); *Обдарованим властиво бути наполегливими в реалізації замисленого, долати зовнішні перешкоди, передужувати внутрішні імпульси* (з наук.-попул. літ.); [Х о м а:] *Я знаю, тепер тобі трудно буде передужати свою муку* (М. Старицький); [Т е т я н а:] *Пройшла у нас чутка, що десь-то, поблизу, проявився борець: в яку слободу чи село не прийде, — всіх передужа* (М. Кропивницький); *Плач, княгине, жалуй свого мужа, А страшну серця мару передужай!* (І. Франко).

ПЕРЕДУ́МАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **переду́мати** 1, 2. *Ті самі мелодії викликали в її серці те ж саме почування, ті самі думи, тільки що передумані* (І. Нечуй-Левицький); *Були передумані всі здогади, і ні один з них не вносив ясности* (У. Самчук); *Дівчина слухала Джекове освідчення як відлуння своїх потаємних мрій і думок, передуманих за десять минулих років...* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); *Мені сподобалось це місце у Вас, .. бо тут говорить глибока, не раз перечута і передумана свідомість юного поета!* (П. Тичина); // **переду́мано,** *безос. пред. Чайка, вернувшись до Одеси, вперше завітав до своєї улюбленої бібліотеки, — стільки перечитано, стільки передумано й пережито!* (Д. Бузько); *Скільки дійсних випадків, і казок, і кривавих легенд було розказано цієї ночі попід тинами. Скільки дум важких передумано мовчки* (А. Головко).

2. *у знач. прикм.* Який передумався не один раз. *Вражена щирими словами пані Марко, я встидалася своїх передуманих дум* (О. Кобилянська); *Він говорить тихо, але видно, що це думані й передумані слова* (Ю. Яновський); // *у знач. ім.* **переду́мане,** ного, *с.* Те, що хтось передумав (у 1, 2 знач.). *Багаті Ви дуже, друже, бо роздаєте мені багато з передуманого свого* (В. Стефаник); *Сотні розмов проведе із різними людьми син сільського вчителя, і присниться йому квінтесенція передуманого і перебаченого* (С. Процюк).

ПЕРЕДУ́МАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переду́мати** і **переду́матися.** *До добрих прикмет* [праці Г. Житецького "Енеїда Котляревського і найдавніший список її" (1900)] *треба зачислити .. широку ідейну підкладку, котра ..* [є] *наслідком .. основного передумання поданих історичних фактів* (І. Франко).

ПЕРЕДУ́МАТИ *див.* **переду́мувати.**

ПЕРЕДУ́МАТИСЯ *див.* **переду́муватися.**

ПЕРЕДУМО́ВА, и, *ж., чого, для чого, до чого, яка.* Попередня умова існування, виникнення, діяння і т. ін. чого-небудь. *Доконечна передумова для формування письменника: вміння спостерігати і точно фіксувати спостережене* (М. Рильський); *Якби намацати сюжетні передумови до такої картини, коли б ще трохи повернути голову цього героя, глянути на неї в русі* (Ю. Яновський); *Він виходив з тої передумови, що в людині концентроване зерно вічного життя* (О. Бердник); *Уважне й критичне студіювання джерел для Зерова є передумовою не лише сумлінної наукової праці, а й будь-якого творчого процесу загалом* (К. Москалець).

ПЕРЕДУ́МУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переду́мувати** і **переду́муватися.** *Чи ж після цього дивниця, що по безпереставнім горю та жде його постійне щастя?! Таким вислідом передумування вигнав Славко зовсім із свого серця страх перед забобоном* (Л. Мартович); *Сапуну почулися в його голосі нотки передумування* (І. Рябокляч).

ПЕРЕДУ́МУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕДУ́МАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *що, про кого — що і без дод., також із спол.* що. Думати, роздумувати про все, багато чого-небудь або про всіх, багатьох; обдумувати все або багато чогось. *І жаль їй було сина, і якось чудно було, як почала вона передумувати, що він говорив з нею, який він був* (І. Нечуй-Левицький); *Любить він читати про якісь пригоди й героїчні вчинки відважних людей, а тоді довго передумує прочитане* (О. Донченко); *Настав час для рішень у національному й світовому масштабі. Люди переосмислювали події, передумували минуле, передбачали майбутнє* (Олекса Ізарський); *Тиізнов у найостанніших днях, ізнов думаєш і передумуєш все оте, з чим довіритися ти нікому не можеш* (Г. Колісник); *Мотря так і впала на скриню! — .. Скільки я літ працювала, скільки нічок недосипала, думок передумала, здоров'я вкоротила, поки цього добра наскладала!* (Панас Мирний); [П а р а с к а:] *Зніметься* [Мар'яна], *піде та гляди — аж до півночі нема... а тут ждеш, ждеш, передумаєш, переболієш серцем, поки прийде* (С. Васильченко); * Образно. *Вітер хворий віє стиха... То біжить над море синє, То на гори тихо лине. І над кручею в задумі Передумує всі думи* (О. Олесь).

2. *про кого — що і без дод.* Думати, роздумувати про кого-, що-небудь знову, багато разів. *Думала я й передумувала довгенько собі... Ні, таки я їй скажу!* (Марко Вовчок); *— Ох, Мироне, скільки я про тебе передумала!* (В. Винниченко); *— Не пухла мені голова від думок. А війна змусила самого про все подумати й передумати* (С. Журахович).

3. *перев. док., з інфін. і без дод.* Міняти своє рішення; відмовлятися від задуманого. *Дуже хочу бути в Криворівні і досі не передумав* (М. Коцюбинський); *— Ой, мабуть, перепаде нам від Салогана, — знову в задумі повторює Матвій, непомітно пасучи очима за Октавом Пігловським, в надії, що той передумає їхати до управителя* (М. Стельмах); *— Стратоне Стратоновичу, ваша улюблена качка з яблуками... — З якими яблуками — симиренка чи сніговий кальвіль? .. Якщо симиренка, то прийду... — Спасибі, Стратоне Стратоновичу! — Ви мені поки що не дуже дякуйте .. Я ще можу й передумати... А якщо не передумаю... — Не передумайте, Стратоне Стратоновичу!..* (О. Чорногуз).

ПЕРЕДУ́МУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПЕРЕДУ́МАТИСЯ,** ається, *док.* Бути предметом думок, передумування. *Те, що не раз думалось і передумувалося старому, встає знову в тихих, задумливо-сумних і кострубатих словах* (В. Винниченко); *Стара жінка оповідала все, що бачила на довгім віку, що чулося, пережилося, передумалося* (Г. Хоткевич); *Скільки дум передумається вночі! Скільки мислених розмов і суперечок прошумить!* (І. Волошин); // *безос. Думалося-передумувалося місяцями — як же бути між двох сил, а вирішати треба — раптом, за одну хвилину* (Ю. Смолич).

ПЕРЕДУРИ́ТИ, урю́, у́риш, *док., кого, розм.* Обдурити всіх або багатьох, одного за одним. — *Старшини — жменька, а голоти — сила. А на раді старшина кого передурить, кому горілкою очі залле* (З. Тулуб).

ПЕРЕДУРІ́ТИ, ію,ієш, *док., розм.* Перестати дуріти. *Дмитро в той самий день, не чекаючи, нім* [поки] *де́дя* [батько] *передуріє, .. ляпнув, що бере за жінку Катерину* (Г. Хоткевич).

ПЕРЕДУСІ́М, *рідше* **ПЕРЕДОВСІ́М,** *присл.* Перш за все, перше всього, в першу чергу; насамперед. *Сідав* [Славко] *на ослін і передовсім намагався вдержати рівновагу, бо безногий ослін хилитався* (Л. Мартович); *Прийшов я додому і передусім відшукав Олексу* (І. Муратов); *Передусім Параска накраяла хліба, поставила горщик з борщем, подала дерев'яні ложки хлопцям* (В. Малик); *Глибоко зазирни сам у себе, пригляньсь з усіх боків, добре з'ясуй кожну подробицю, але передусім те, в чому ти домігся успіхів: у філософії чи в самому житті* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

ПЕРЕДУ́ТИ *див.* **передува́ти[1].**

ПЕРЕДУЧО́РА, *рідко* **ПЕРЕДВЧО́РА,** *присл.* Напередодні вчорашнього дня, два дні тому. — *Коли, — кажу, — Онуфрія пратали? — Передучора тиждень минув, — кажуть неня. — А що казав, як умирав?* (Ю. Федькович); *Чотирнадцятий день минув передучора від часу, як моя мати лягла в постіль* (О. Кобилянська); *— Ви з Кракова? — Передвчора. Втомився я дорогою серед рідних злиднів, убожества й тьми* (К. Гриневичева); *Коли її втомлений погляд, пронизуючи далечінь над містом, черкнув мій позір, мене покинула втома. Здалось — це не ми передучора ще сварливо зустрілись. Не її я вилаяв дурепою* (Олесь Досвітній).

ПЕРЕДУЧОРА́ШНІЙ, *рідко* **ПЕРЕДВЧОРА́ШНІЙ,** я, є. Який був, відбувався передучора. *Справа була важна, а навіть, правду сказавши, становила одну з головних причин його передучорашнього приїзду до Львова* (І. Франко).

ПЕРЕДУ́ШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **передуши́ти[1].** *— Ну й пішли... прости наш гріх, Лавро свята, — перехрестилася молодиця, низько вклонившись у напрямку храму. — До ранку всі чортові пани були передушені, а наших і слід завіяло!.* (М. Старицький).

ПЕРЕДУШИ́ТИ[1] *див.* **переду́шувати.**

ПЕРЕДУШИ́ТИ², ушу́, у́шиш, *док., кого, що, розм.* 1. Надушити *(див.* **надуши́ти²**) всіх, багатьох або все, багато чогонебудь. *Передушила подруг своїми новими парфумами.*

2. Надушити надто сильно, більше, ніж треба. *Перукар передушив клієнта.*

ПЕРЕДУШИ́ТИСЯ, ушу́ся, у́шишся, *док., розм.* 1. Надушитися (про всіх або багатьох). *В очікуванні вечірки дівчата передушилися.*

2. Надушитися надто сильно, більше, ніж треба. *Ох ви ж і передушилися!*

ПЕРЕДУ́ШУВАТИ, шую, шуєш, *недок.,* **ПЕРЕДУШИ́ТИ,** ушу́, у́шиш, *док.* 1. *кого.* Умертвляти, душачи, давлячи, всіх або багатьох. [К а р м е л ю к:] *Я їх* [панів] *живих на огні спряжу! Я їх, собак скажених, своїми руками передушу!* (С. Васильченко); *Лелек б'єте, ось такі ви... Жайворонят у степу скільки гербіцидами передушили?* (О. Гончар); *Всіх комарів не передушить навіть найбільший лев...* (І. Білик).

2. *кого, що, рідко.* Душити кого-, що-небудь, нищити, стискаючи, розплющуючи в якомусь місці; здавлювати (у 1 знач.). *Якщо несамохіть поворухнеш руками, зубчик перескакує і наручники починають поступово передушувати руки* (В. Рубан); — *Приймай поповнення,* — *весело озвався він,* — *здрастуйте. Нехай мене гусениця передушить, коли я не заробив у вас доброї вечері з добавкою...* (Ю. Яновський).

ПЕРЕДФІНА́Л, у, *ч.* Те, що передує фіналу або відбувається перед фіналом. *У передфінал конкурсу вийшли різнопланові проєкти з інформаційних технологій* (із журн.); *Юний українець посів друге місце в передфіналі та фіналі чемпіонату Центральної та Східної Європи з картингу* (з газ.).

ПЕРЕДФІНА́ЛЬНИЙ, а, е. Який передує фіналу. *Коли Сахно приїздила до лікарні, виявлялося, щойно виїхало* [світило медичної науки] *до інституту .. Це була немов одчайдушна передфінальна гонитва в американському пригодницькому фільмі* (Ю. Смолич); *У передфінальний день змагань українка вдруге стала чемпіонкою з плавання серед жінок, показавши найкращий результат* (з газ.).

ПЕРЕДХВОРО́БА, и, *ж.* Стан організму на межі здоров'я та хвороби, який може перейти у хворобу або завершитися нормалізацією його функцій. *Головною ознакою передхвороби є можливість розвитку хвороби внаслідок зменшення резервів здоров'я, коли кількісні зміни переходять в якісні* (з наук.-попул. літ.); *Між станами здоров'я і хворобою є стан неповного здоров'я, що має періоди передхвороби та безсимптомної хвороби* (з навч. літ.).

ПЕРЕДХВОРОБЛИ́ВИЙ, а, е. Характерний для стану, що передує захворюванню, хворобі. *Коли людина починає захворювати на грип, у неї розвивається передхворобливий стан* (з наук.-попул. літ.); *Перевтому вважають одним із чинників, що може призводити до розвитку передхворобливих і хворобливих психічних розладів* (з навч. літ.).

ПЕРЕДХВОРО́БНИЙ, а, е. Стос. до передхвороби. *Медиками були детально вивчені епідеміологічні, клінічні особливості передхворобних психічних розладів людини та їх основні причини на сучасному етапі соціальної нестабільності* (з наук. літ.).

ПЕРЕДХОПИ́ТИ *див.* **передхо́плювати.**

ПЕРЕДХО́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПЕРЕДХОПИ́ТИ,** оплю́, о́пиш; *мн.* передхо́плять; *док., що, рідко.* Те саме, що **передбача́ти.** *Істинний митець здатний передхоплювати завтрашній день, прозирати у майбутнє. Ще й сьогодні продовжуємо ми осягати силу пророчих творів Г. Сковороди, Т. Шевченка, Лесі Українки* (з наук.-попул. літ.); *Дехто з мислителів XIX ст. вловили перші, може, й не дуже промовисті симптоми руйнування традиційних вартостей і зуміли передхопити потенційну глибину та масштабність кризи в європейській культурі* (з публіц. літ.).

ПЕРЕДХРА́МОВИЙ, а, е. 1. Розташований перед храмом (у 1 знач.). *У XVI ст. мандрівні художники Європи під час релігійних свят малювали на передхрамових площах картини за біблійними сюжетами* (з навч. літ.).

2. Який передує храму (у 2 знач.). *На Рівненщині в передхрамовий день хлопці виготовляли обрядові свічки, які освячували на празник* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕДХРИСТИЯ́НСЬКИЙ, а, е. Те саме, що **дохристия́нський.** *Народні звичаї, перекази, матеріали українського фольклору проливають світло на деякі риси народних передхристиянських вірувань* (з наук.-попул. літ.); *У наших писемних пам'ятках з християнських часів принагідно згадуються старі передхристиянські обряди* (з навч. літ.).

ПЕРЕДЧА́СНИЙ, а, е. Який відбувається, настає, утворюється і т. ін. раніше належного, визначеного терміну. *Вони реготались, мов діти: вона — тонко і дзвінко, як молода дівчина, він — грубше, передчасним баском двадцятилітнього парубка* (М. Коцюбинський); *Всюди у військах таке панувало піднесення, так хотілося покінчити швидше все одним ударом, що командирам коштувало зусиль стримувати бійців від передчасного виступу, від негайної атаки на Перекоп* (О. Гончар); *Оптимізм Лосса був передчасний* (О. Бердник); *Він боявся передчасних зморщок на обличчі* (О. Чорногуз).

Передча́сна смерть *див.* **смерть.**

ПЕРЕДЧА́СНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **передча́сний.** *Він хотів бути мудрим і примушував себе запозичати від розуму, який прирікав його на довгі ще роки чекання, і від знання, яке доводило йому передчасність його любовних поривів* (О. Полторацький); *Батькове око .. добре підмітило ті недолади з першими комунами, їхню неприродність, передчасність, протиріччя з віковим, традиційним, усталеним життям хліборобів* (О. Бердник); — *Знаєте,* — *продовжив він..,* — *надмірний шум у таких делікатних справах, як реставрація монархів, своєю передчасністю може страшенно зашкодити* (І. Карпа).

ПЕРЕДЧА́СНО. Присл. до **передча́сний.** *Передчасно гаснуть сили* (П. Грабовський); *Горіхи в Макарихи не визрівали тому, що вона зривала їх передчасно* (М. Руденко); *Я ще тую свічку посвічу, аби мені не смеркло передчасно* (В. Стус); *Не будь нещасним передчасно: біди, що їх жахаєшся, начебто вони ось-ось мали навалитись на тебе, можливо, ніколи й не прийдуть* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); // *у знач. пред. Раділи було передчасно* (В. Владко); *Зателефонувати Сичаку, якому він пообіцяв повідомити, якщо їхній план з якихось причин не спрацює? Ні, передчасно* (В. Хрущак).

ПЕРЕДЧУВА́ННЯ, я, *с.* 1. *тільки одн.* Дія і стан за знач. **передчува́ти.** *Вона тільки й живе передчуванням зустрічей, спогадами про минулі побачення* (Є. Кононенко).

2. Те саме, що **передчуття́** 2. *Важкі передчування несподівано налягли на його душу, неначе насунулись на небі важкі хмари* (І. Нечуй-Левицький); *Лиш один раз так німіє серце у солодкому передчуванні, Що годиться щастям називать* (М. Рильський); *Суміш, на перший погляд, несполучних передчувань гарувала в душах* (Олекса Ізарський); *Якесь важке передчування давило його до смертної туги* (В. Шкляр).

○ **В передчутті <В передчува́нні>** *див.* **передчуття́.**

ПЕРЕДЧУВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕДЧУ́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Наперед, заздалегідь відчувати те, що відбудеться, настане. *Посилаю Вам своє останнє оповідання і передчуваю, що будете лаяти мене за нього, бо я й сам себе лаю* (М. Коцюбинський); *Іще не знаючи, що трапилось, але передчуваючи якусь біду, вона прислухалася до його квапливих кроків* (А. Шиян); [Гораціо:] *Коли ваша душа щось передчуває, послухайтесь її* (Л. Гребінка, пер. з тв. В. Шекспіра); *Втечу капітана Новосмика я передчув, коли вперше зиркнув у його тьмяні очі, на його худе, кістляве обличчя* (Р. Андріяшик); *Він завжди вмів передчути, як та що у житті повернеться, і коли багато чого заставало інших людей зненацька, то для Вільготи, здавалось, і несподіванки були сподіваними...* (Є. Гуцало).

◊ **(1) Передчува́ти се́рцем** *що* — відчувати наближення чого-небудь. *Голосом, сповненим смутку, Передчуваючи серцем загин неминучий, говорить* [батько]: *"Хлопче упертий, послухайся ради принаймні в одному: Не користуйся бичем і міцніш натягай оці віжки"* (М. Зеров); *Микола співав з таким чуттям, ніби передчував серцем, що має щось статися, щось безмежно трагічне й непоправне* (І. Багряний); *Він не лише забрав у неї синів, а й повів їх під ворожі шаблі .. Вона ще тоді бачила, передчувала серцем, що він забере в неї синів* (Ю. Мушкетик).

ПЕРЕДЧУВА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Наперед, заздалегідь відчуватися (про те, що відбудеться, настане). *Не було ще перемоги, та вона вже передчувалася* (І. Багмут); *В чому ж тепер, у тяжку годину, передчувалось іще нерозгадане щастя? Може, його принесло підсвідоме чуття любові..?* (М. Стельмах); // *безос.* — *Чотири місяці капрійського існування, звичайно, підняли мене .. А повернуся до Чернігова — і хто знає, як воно там буде. Завжди траплялось гірше, ніж передчувалося. Встигнути б закінчити нову книгу...* (Л. Смілянський).

ПЕРЕДЧУ́ТИ *див.* **передчува́ти.**

ПЕРЕДЧУТТЯ́, я́, *с.* 1. *тільки одн.* Дія і стан за знач. **передчу́ти.** *Я .. схопив вудочку і, завмираючи від передчуття доброго улову, витягнув у човен. Його, голубчика, окуня-пузаня, горбатого і колючого...* (В. Чемерис); [Гамлет:] *Це просто дурощі. Нібито якесь передчуття, що жінку, може, й збентежило б* (Л. Гребінка, пер. з тв. В. Шекспіра).

2. Неясне відчуття того, що може відбутися, настати; передчування (у 2 знач.). *Макарові Івановичу аж у очах потемніло, аж у п'ятах похололо... От і справдилося його передчуття. От і нещастя!..* (М. Коцюбинський); *Тільки упали на землю ночні* [нічні] *тіні, у мені пробудилась якась незвичайна тривога — якесь передчуття...* (С. Васильченко).

○ **(1) В передчутті́ <В передчува́нні>,** *у знач. прийм., з род. в.* — указує на те, що передчувається, є попередньо зумовленим чи має відбутися. *Так солодко в передчуванні бою, Не знаючи вагання і квилінь, Покірну землю чути під ногою І пити зором синю далечінь* (О. Ольжич); *У передчутті чогось страшного, невідомого Іванко ще дужче пригорнув до себе Роксану і глянув в її обличчя* (А. Хижняк); *Непорушно завмерлі дерева .. чудно гули .. Напевно, у стовбурах зашумкотіли стомлені осінні соки в передчутті близької грози* (В. Шкляр); *Ліс уже рідів у передчуванні узлісся* (О. Забужко).

ПЕРЕ́ДШЕ, *присл., діал.* Раніше. — *Візьміть мене з собою звідси, тату! — вирвалося знов, як передше, болісно з грудей хлопця* (О. Кобилянська); *Передше ніж Лаговський встиг що-небудь йому одмовити, він уже казав далі* (А. Кримський); *Поведінка Насті одразу спантеличила й насторожила Леся, сумнів, що охопив було його передше, вдруге непрохано підкрався до нього* (І. Нижник).

ПЕРЕ́ДШИЙ, а, е, *діал.* Такий, як раніше. *Його очі миготіли передшим блиском, а вираз його обличчя був глибоко поважний* (О. Кобилянська).

ПЕРЕДШЛУНКО́ВИЙ, а, е, *анат.* 1. Який відбувається в передшлунку. *Відомі два типи травлення в жуйних тварин — передшлункове і задньокишкове* (з навч. літ.).

2. Розміщений перед шлунком. *У передшлунковому просторі розміщені ліва частина печінки, передня поверхня шлунка та селезінка* (з навч. літ.).

ПЕРЕДШЛУ́НОК, нка, *ч., анат.* Складова частина шлунка жуйних тварин, що містить рубець (у 5 знач.), сітку (у 10 знач.) і книжку (у 4 знач.). *Стан розвитку передшлунків впливає на обмін речовин, ріст і розвиток жуйної тварини* (з наук. літ.); *Рубець — найбільша частина системи передшлунків худоби* (з наук.-попул. літ.); *Первинні гіпотонія й атонія передшлунків виникають при поїданні тваринами недоброякісних кормів* (з навч. літ.).

ПЕРЕД'ЮВІЛЕ́ЙНИЙ, а, е. Який передує ювілею або буває, відбувається перед ювілеєм. *Перед'ювілейний, дев'ятий, фестиваль анімаційного кіно "Крок" став у 2019 р. експериментальним за поділом конкурсної програми згідно з категорією поданих до перегляду фільмів* (з газ.).

ПЕРЕДЯГА́ННЯ *див.* **переодяга́ння.**

ПЕРЕДЯГА́ТИ *див.* **переодяга́ти.**

ПЕРЕДЯГА́ТИСЯ *див.* **переодяга́тися.**

ПЕРЕДЯ́ГНЕНИЙ *див.* **переодя́гнутий.**

ПЕРЕДЯГНУ́ТИ *див.* **переодяга́ти.**

ПЕРЕДЯ́ГНУТИЙ *див.* **переодя́гнутий.**

ПЕРЕДЯГНУ́ТИСЯ *див.* **переодяга́тися.**

ПЕРЕДЯГТИ́ *див.* **переодяга́ти.**

ПЕРЕДЯГТИ́СЯ *див.* **переодяга́тися.**

ПЕРЕД'ЯРМАРКО́ВИЙ, а, е. Який передує ярмарку або буває, відбувається перед ярмарком. *Перед'ярмарковий день напередодні Маковія був дуже цікавий і насичений для організаторів та учасників свята* (з газ.).

ПЕРЕЕКЗАМЕНО́ВКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **переекзамено́вування** і **переекзаменува́ння.** *Надолужити те, що пробайдикував улітку, — нема чого й думати, бо до переекзаменовки осталося всього два дні; треба придумати що-небудь інше, щоб викрутитись* (С. Васильченко); *Екзамени — річ серйозна. Кому хочеться дістати переекзаменовку на осінь, — ціле ж літо тоді нанівець піде?* (Остап Вишня); *Управителеві треба, щоб ми підготували за літо й перетягли через осінні переекзаменовки в гімназії двох його синів-телепнів і дочку бухгалтера* (Б. Антоненко-Давидович); — *Складатимеш екзамен восени! Як двієчник. Вважай, що ти одержав двійку! Переекзаменовка в тебе!* (В. Нестайко).

ПЕРЕЕКЗАМЕНО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переекзамено́вувати** і **переекзамено́вуватися.** *Рішенням педагогічної ради студент допускався до переекзаменовування після літніх канікул* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕЕКЗАМЕНО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕЕКЗАМЕНУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого.* 1. Екзаменувати ще раз, повторно. *Переекзаменовувати будуть тих, хто вчасно не склав літню сесію* (з газ.); *Нерідко голові предметної комісії університету доводилося порушувати питання про те, щоб переекзаменувати абітурієнтів, які скаржилися на неправильно виставлені бали* (з публіц. літ.).

2. Екзаменувати всіх або багатьох. *Вища рада юстиції не переекзаменовує кандидатів на посаду суддів, проте з кожним із них особисто спілкується, щоб визначити їхні моральні та ділові якості* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕЕКЗАМЕНО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕЕКЗАМЕНУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* Складати екзамен ще раз, повторно. — *В цьому році ні один ідіот у класі не буде переекзаменовуватися!* (Ірина Вільде); *Декому зі слухачів центру підготовки водіїв автомобілів довелося переекзаменуватися, щоб одержати посвідчення* (із журн.).

ПЕРЕЕКЗАМЕНУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переекзаменува́ти** і **переекзаменува́тися.** *Дітей здають у дитячі ясла й примушують відвідувати групу з викладанням англійської чи французької мови, хоча вони ще своєї не знають (поліглотами, як правило, такі діти не стають і з іноземної завжди мають переекзаменування на осінь)* (О. Чорногуз).

ПЕРЕЕКЗАМЕНУВА́ТИ *див.* **переекзамено́вувати.**

ПЕРЕЕКЗАМЕНУВА́ТИСЯ *див.* **переекзамено́вуватися.**

ПЕРЕЄ́ДНА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переєдна́ти** і **переєдна́тися.** *Передання енергії із сонячного вітру в магнітосферу може відбуватися внаслідок переєднання вмороженого у плазму сонячного вітру міжпланетного магнітного поля з магнітним полем земного диполя або ж "в'язкої" взаємодії між сонячним вітром та магнітосферою* (з наук. літ.); *Для силових трансформаторів парних груп необхідне внутрішнє переєднання обмоток* (з навч. літ.).

ПЕРЕЄДНА́ТИ *див.* **переє́днувати.**

ПЕРЕЄДНА́ТИСЯ *див.* **переє́днуватися.**

ПЕРЕЄ́ДНУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переє́днувати** і **переє́днуватися.** *У дослідному детекторному радіоприймачі легко робити будь-які зміни й доповнення, виправляти помилки простим переєднуванням провідників* (з навч. літ.).

ПЕРЕЄ́ДНУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕЄДНА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* З'єднувати повторно або заново, по-іншому. *Після під'єднання електричних приладів до джерела струму забороняється їх переєднувати, бо можливе ушкодження електричним струмом* (з навч. літ.); *Якщо обидва трансформатори належать до непарних груп, то для їх паралельного ввімкнення в одного з них потрібно переєднати шини на виводах обмоток* (з наук.-техн. літ.).

2. *кого.* Об'єднувати всіх або багатьох. *1150 р. .. угорський князь Гейза перейшов Карпати .. Але Володимирко зумів спинити похід. Він увійшов у переговори з угорськими воєводами, "дав багато золота і переєднав їх" та добився миру* (І. Крип'якевич).

ПЕРЕЄ́ДНУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПЕРЕЄДНА́ТИСЯ,** а́ється, *док.* 1. З'єднуватися повторно або заново, по-іншому. *Перед ремонтом дорожнього покриття було вирішено замінити старий водопровід і дати змогу мешканцям приватних будинків переєднатися на нову лінію* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **переє́днувати** 1. *Коли тягові двигуни потяга переєднуються з послідовного з'єднання на послідовно-паралельне, напруга в них підвищується вдвічі* (з наук. літ.).

ПЕРЕЄ́МЕЦЬ¹, мця, *ч.*, *діал.* 1. Наречений *(див.* **нарече́ний²** 2). *На Полтавщині пущений на воду вінок переймає "переємець" — наречений дівчини, що має женитися з нею* (О. Воропай).

2. Вінок, який переймає хто-небудь. — *Чи не стрічали павяний* [пав'ячий] *вінок? .. — .. А що ж нам буде за переємець..? — Одному буде хустка шовкова..! Другому буде золотий перстень..! Третьому буде сама молода .. Сама молода, та як ягода* (з народної пісні).

ПЕРЕЄ́МЕЦЬ², мця, *ч.*, *заст.* Спадкоємець. *Гордина ще була в силі, ще чула себе молодою і продовжувала сподіватись на диво. Гребла до себе землі в Подесенні, срібло, золото, узороччя, набивала комори добрами — все для майбутнього свого переємця* (Р. Іванченко); *Український художник і графік Осип-Роман Сорохтей вважав, що кожний справжній митець повинен бути "переємцем всіх надбань, що їх витворили цілі віки, і .. іти власним шляхом вперед"* (з наук. літ.).

ПЕРЕЖА́РЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пережа́рити.** *Для вкорінення в теплицях живців хвойних рослин використовують пережарений дрібнозернистий річковий пісок або штучні субстрати (подрібнений керамзит, перліт, вермікуліт)* (з наук.-попул. літ.); *Смажена кава в зернах має бути рівномірно обсмаженою, зерна не плямисті, не пережарені, без сирих ядер усередині* (з навч. літ.); *Галина поставила на стіл велику миску смачної юшки, заправленої пережареною цибулею* (А. Шиян).

ПЕРЕЖА́РЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **пережа́рений.** *Темна плівка на каві еспресо може свідчити про пережареність кавових зерен* (із журн.).

ПЕРЕЖА́РЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пережа́рити.** *За рецептами китайської кухні всі компоненти страви готують окремо, а тому виключена можливість пережарення продуктів* (з навч. літ.).

ПЕРЕЖА́РИТИ *див.* **пережа́рювати.**

ПЕРЕЖА́РИТИСЯ *див.* **пережа́рюватися.**

ПЕРЕЖА́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пережа́рювати.** *Для виробництва паштетів шпик чи жирну свинину подрібнюють на шматки масою 50–70 г, бланшують у воді 2–3 хвилини для видалення легкоплавких жирів, потім обжарюють до золотистого кольору, не допускаючи пережарювання* (з наук.-попул. літ.); *Пережарювання страв знижує їх смакові властивості* (з навч. літ.).

ПЕРЕЖА́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕЖА́РИТИ,** рю, риш, *док.*, *що.* 1. Те саме, що **пересма́жувати.** *Готуючи філе телятини, дуже важливо не пережарювати м'ясо, оскільки структура волокон може пересушитися* (з навч. літ.); *Намагайтеся не пережарити млинці, щоб вони не вийшли жорсткими* (із журн.).

2. Нагрівати що-небудь надто сильно. *Як тільки нікелін розжариться до червоного кольору під час виконання лабораторної роботи, пов'язаної з демонстрацією теплової дії струму, учні припиняють дослід: пережарювати нікелін не слід* (з навч. літ.).

3. Підсмажувати все або багато чого-небудь. *Члени Координаційного центру волонтерів зголосилися сушити й пережарювати овочі для супів і борщів у промислових масштабах* (із журн.); *Улітку найсмачнішим буде борщ зі свіжими помідорами, які потрібно пережарити на олії з цибулею ріпчастою і з морквою* (з газ.).

ПЕРЕЖА́РЮВАТИСЯ, юю́ся, юєшся, *недок.*, **ПЕРЕЖА́РИТИСЯ,** рюся, ришся, *док.* 1. Те саме, що **пересма́жуватися.** *Цибуля занадто рум'яна — пережарилася* (з навч. літ.).

2. *розм.* Нагріватися надто сильно; перегріватися (у 1 знач.). *Пережарюватися на сонці.*

3. *тільки недок.* Пас. до **пережа́рювати.** *Для приготування курячого супу-пюре борошно пережарюється в олії, доливається підігріте молоко, отримана суміш додається до бульйону* (із журн.).

ПЕРЕЖА́ТИ¹ *див.* **пережина́ти.**

ПЕРЕЖА́ТИ² *див.* **пережима́ти.**

ПЕРЕЖАТТЯ́, я́, *с., рідко.* Дія за знач. **пережа́ти²**. *Зажимні медичні інструменти використовують для пережаття судин, щоб зупинити кровотечу* (із журн.).

ПЕРЕЖДА́ТИ *див.* **пережида́ти.**

ПЕРЕЖЕ́ВРІТИ, іє, *док.* Перегоріти без полум'я (про все або багато чого-небудь). *Вугілля пережевріло; // безос. Нехай трохи пережевріє в грубі, то тоді і заткнеш каглу* (Сл. Б. Грінченка).

ПЕРЕЖЕНИ́ТИ, еню́, е́ниш, *док., кого, з ким і без дод.* Поженити всіх або багатьох. *Що ж тут, добродію, за мудрощі Кабицю оженити? Хіба ж ми мало переженили всякого народу?* (Сл. Б. Грінченка); *Лишилося: усіх акторів З артистками пережениmь* (В. Еллан-Блакитний); — *Я всіх своїх молодців пережену на малоросах* (Ю. Мушкетик).

ПЕРЕЖЕНИ́ТИСЯ, е́ниться, е́нимося, е́нитеся, *док.* 1. Поженитися (про всіх або багатьох). — *Хто ще живе в місті із родичів тих, що були на "Салюті"* [кораблі]? — *Майже нікого .. Переженилися, роз'їхалися, померли* (Ю. Бедзик).

2. *розм.* Оженитися ще раз, повторно. — *Як там Хома Брус? Живий ще?* — *Та живий, нівроку. Оце баба померла, так вони недавно оженилися.* — *Отакої! От тобі й Хома! Та я б оце і сам переженився, так отож свій міліціонер в спідниці* (Григорій Тютюнник).

ПЕРЕЖЕ́РТИ *див.* **пережира́ти.**

ПЕРЕЖИВА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія і стан за знач. **пережива́ти** 4, 5. *Людина — це рух переживання, це думка, радість, печаль, мрія, страждання, надія* (В. Винниченко); *Його давнє бажання їхати з військом у море здійснилося, й уся його істота була захоплена переживанням нових обставин і пориванням у таємну далечину моря й Дунаю* (А. Кащенко); *Щохвилинне багаторічне балансування поміж життям і смертю, переживання за справу, страх за дітей доконали його* [батька] (М. Андрусяк); *Навколишній шум і випадкові бесіди не можуть прогнати мого важкого переживання своєї самоти* (А. Дністровий).

2. *перев. мн.* Почуття, враження людини, які визначають її психічний стан у певний момент. *Не раз, в хвилину спочинку, смерком, коли предмети ховалися в тінях, а ми просувалися плечем до плеча, щоб подвоїти ніжність та силу наших переживань, твій голос теплішає на згадках про далекі вже роки дитинства* (М. Коцюбинський); *Мені приємно, що мозок працює ясно, легко, й немає й сліду вчорашніх тяжких переживань* (В. Винниченко); *Я відчув глибоке співчуття до цього чоловіка, охопленого невідомим мені, але сильним переживанням* (Іван Ле).

Від повноти́ почуттів (почува́нь, пережива́нь *і т. ін.)* *див.* **повнота́.**

ПЕРЕЖИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕЖИ́ТИ**, переживу́, переживе́ш *і діал.* пережи́ю, пережи́єш, *док.* 1. *кого, що.* Жити довше, ніж хто-, що-небудь, після смерті кого-небудь або загибелі когось, чогось. *Вона* [небезпека] *то затримується, то минає .. Меч, що вже торкався шиї, знову було вкладено до піхов, а засуджений на смерть переживав свого ката* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); *Ніхто не може світа пережити* (Номис); *Було в Анта три жони, яких він набагато пережив, а від них мав синів...* (С. Скляренко); — *Якби не хвороба — то поїхала б до Італії, як інші. А так сиджу і чекаю смерті...* — *Ти ще мене переживеш* (В. Терещук); // Бути, існувати, зберігатися довше, ніж хто-, що-небудь (про предмети, явища і т. ін.). *О тіні велетнів славетних наших! О славнії творці, поети вмерлі! Немає вас, а слава ваших діл Пережива людськії покоління* (В. Самійленко); *Невідомо лишень, з якої причини ігумен не велів в той час рушати бібліотечної зали, запевняючи, що вона переживе єще* [іще] *і новий монастир* (І. Франко); *Цей дім, що постав серед гір та акацій, переживе ще нас з вами: гарний, мурований, з високими сходами і червоним дахом* (Г. Пагутяк); // Зберігати своє значення після смерті свого творця або сучасників (про твори літератури, мистецтва і т. ін.). [Г р е ч у х і н:] *Краса — вища від помилок... Так, твори переживають людей* (І. Кочерга); *Новочасні читачі й критики .. знайдуть серед літературної спадщини Левицького з десяток творів, що надовго переживуть свого творця* (С. Єфремов); *Нема Остапа Вишні. Щедру силу Він в книги вклав, що нас переживуть* (Л. Дмитерко); *Живу, пишу не для хвали, Та марю, щоб пісні могли Мій день печальний пережити* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна).

2. *що.* Жити, існувати певний час. *Перші сліди завжди робив він* [лось] *сам, за ним виступала дружина, пробиваючи своїм тілом стежку для двох малят, що переживали тільки першу зиму* (В. Гжицький); *Так я пережив із рік. Спершу було трудно, а далі нудно* (Марко Вовчок); *Здавалося, що сил не вистачить навіть для того, щоб пережити день* (Ю. Збанацький); — *Будьте розсудливі, міс Дюнкерк! .. Вам не можна міняти клімат. Ви не переживете й року* (Ю. Винничук, пер. з тв. Е. М. Ремарка); // Жити, існувати під час певних подій, явищ; переносити події, явища навколишнього життя (перев. тяжкі). *В теплі та в добрі вона згадувала ті лихі години, що їй приходилось переживати, і дивувалась, як то вона їх пережила* (Панас Мирний); *Яцик здає в оренду різним фірмам свої будинки. Одна з тих фірм переживає не найкращі часи* (М. Слабошпицький); *І скажуть колись люди: коли сей народ пережив і такі часи і не загинув, то він сильний* (Леся Українка); *Пережили і війни і біду, визволили землю молоду* (П. Тичина); // Перебувати в певному стані, проходити яку-небудь стадію розвитку. *Шевченко як майстер пережив цікаву еволюцію* (М. Рильський).

3. *що і без дод.* Знаходити в собі сили перенести, витерпіти щось. *З усіх дітей Артем найтяжче, найболючіше переживав утрату батька* (А. Головко); *Трудно, звичайно, й зараз, але трудно зовсім якось по-інакшому, бо знаєш тепер, заради чого доводиться скруту переживати, знаєш, що незабаром кінець їй* (О. Гончар); — *Я вбила матінку мою ріднесеньку!.. Вона не переживе такого сорому!* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *А чим же їй,* — питаю, — *жити, коли землю одібрати?* — *Переживе, гладка! Хіба сама не при здоров'ї ще?* (Панас Мирний); *Кілька днів тому, коли стався був між ними розрив, думала — не переживе. Життя без нього для неї одразу згасло, злиняло, втратило сенс* (О. Гончар).

4. *що.* Зазнавати якого-небудь почуття, мати якийсь настрій і т. ін. *Чуючи той солодкий жах, який завжди переживає людина на самоті з величними проявами природи, я стояв і тріпотів нервами* (Г. Хоткевич); *Того дня після безсонної ночі Шевченко переживав приплив найгнітючішого суму* (З. Тулуб); *І ви почали Якимові гаряче викладати про все, що вам довелося бачити сьогодні, про ті чарівні та милі почування, які ви пережили* (Панас Мирний); [Р о м о д а н:] *Прийшла війна. А після неї скільки і радості і горя довелося пережити нам усім!..* (О. Корнійчук); *Там, у морі, я пережив емоції набагато сильніші, ніж можу описати на папері чи оповісти психіатрові* (І. Роздобудько); // *за кого —*

що і без дод. Відчувати хвилювання, неспокій щодо кого-, чого-небудь. *Для нього не було різниці між дійсністю й сном. Яка різниця, коли у сні так само бачиш, смієшся, страждаєш, переживаєш?* (М. Коцюбинський); *— Ну-ну, простудишся, а тоді переживай за тебе* (О. Донченко); *Знайомі переживали за Ізабелине життя, намагалися не залишати її саму* (С. Андрухович).

5. *що, чим.* Зосереджувати свої думки, почуття на якомусь явищі, події. *Страх — ні побачити, .. ні почути. Його можна лише відчути. Переживати почуттями. Але й цього досить, бо цим він — своєю невидимою сутністю — ще острашкуватіший* (В. Чемерис); *Теща, ясна річ, переживала з приводу фінансової нестабільності сім'ї* (Н. Сняданко); [Я к і в:] *Перш ніж писати в газету, ти сама все переживи серцем, а тоді вже — людям...* (М. Зарудний); // Відтворюючи в свідомості які-небудь події, уявляти себе учасником їх. *Василь сидить на порозі в клуні, пригадує моменти з недавньої вистави, переживає все наново і сміється, і жестикулює, вигукує* (С. Васильченко); *Вкупі з відважними дослідниками хлопчик переживав цікаві пригоди, боровся з полярною кригою* (О. Донченко); *На гадку навивалося то одне, то друге, примушуючи заново все переживати. Мене мучило незрозуміле почуття вини* (Р. Андріяшик); // У театральному мистецтві — перейматися почуттями й думками сценічного образу. *— Ну, річ відома, — ви занедужали... перевтома... се й не дивниця: так переживати свої ролі...* (Леся Українка).

◊ **Болі́ти (уболіва́ти, пережива́ти** *і т. ін.)* **за свою (вла́сну) шку́ру** *див.* **болі́ти²; (1) Пережи́ти себе́ (свій вік):** а) зберегти своє значення після смерті. *Хто цілком на послугу народу Віддає своє життя слабе В боротьбі за щастя, за свободу — Тільки той переживе себе!* (М. Старицький); *Може, й справді вся правда — мить, Мертві факти й безсмертні міти... О, коли б себе пережить, Щоб все зрозуміти!* (Є. Плужник); б) втратити своє значення; ставати непотрібним, зайвим, застарілим. [К р и ш т о ф:] *Упадають останки середньовіччини* [середньовіччя], *дрібна продукція пережила свій вік — капітал концентрується* (І. Франко); *— По-моєму, культ лицаря й дами давно вже пережив себе* (М. Івченко); *Ламають старий Кадушин будинок, що пережив себе і давно стирчав неприкаяно між новими спорудами* (В. Близнець).

ПЕРЕЖИВА́ТИСЯ, а́ється, *недок.,* **ПЕРЕЖИ́ТИСЯ,** иве́ться, *док.* 1. Бути змістом чиїх-небудь переживань, почуттів, думок. *Речі, котрі особисто не переживались, не викликали у мене аж такого інтересу* (С. Жадан); *Так багато пережилося вражінь за сей короткий час, .. що боюся торкатися їх, бо в листі всього не спишеш* (М. Коцюбинський); *— Небагато прожилося, а багато пережилося. Чи та я Маруся, що так ще недавно бігала садом, ганяючися за Оришкою?..* (Г. Хоткевич); *Досвід іншого має пережитися інтерпретатором, відтворитися тут і тепер* (К. Москалець).

2. *діал.* Відходити в минуле. *— Все, що живе, — переживається. Пережилися й твої молодечі думи про свободу* (І. Франко); *Я немов пережилася. Ох, як пусто, нудно, як глупо!* (О. Кобилянська).

3. *тільки недок.* Пас. до **пережива́ти.** *Щастя пізнається лише двома, а переживається воно окремо кожною істотою...* (Олесь Досвітній); *Повернення товариша з госпіталю щоразу переживалося ротою як радісне свято* (О. Гончар); *Шевченко ніколи не відчував себе окремішно від України .. Відтак і втрата волі, і її першорядна необхідність для всього буття народу переживаються ще гостріше* (І. Дзюба).

ПЕРЕЖИДА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пережида́ти.** *Активне реагування людини в стресовій ситуації спрямоване на вираження агресії або на втечу, а пасивне реагування — на пережидання (зменшення рухової активності, заціпеніння, ступор)* (з наук. літ.).

ПЕРЕЖИДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПЕРЕЖДА́ТИ,** ду́, де́ш, *док., кого, що і без прям. дод., також зі спол.* поки. Очікувати деякий час закінчення чи початку чого-небудь або чекати якийсь час, перебуваючи у якому-небудь стані, становищі і т. ін.; перечікувати. *Три дні й три ночі пережидали вони, поки до гаю знов побратися* (Марко Вовчок); *Пічник і його жінка часом пережидали, поки минуть кроки на вулиці або відстукотить підвода, і знов трудилися коло схованки* (В. Барка); *Я не знаю, що було важче: слухати дівчину чи пережидати гнітючі паузи, коли вона раптом замовкала, з трудом переводячи подих* (С. Журахович); *Як метелик, Хлопчик полетів, А Тінь попереду, неначе утікає, Щоб не вловив .. Розсердивсь він на ту дурницю І покотився на травицю, Оддихать трошки, переждать* (Л. Глібов); *Старий презирливо переждав, поки висміється парубок* (М. Стельмах); *Здається, хтось підійде до дверей, проситиме негоду переждати* (В. Стус); *Змія на стежці, переждy змію. Джерельце б'є з-під каменя, я п'ю* (Л. Костенко).

ПЕРЕЖИ́М, у, *ч., рідко.* Те саме, що **пережима́ння, пережаття́.** *Пережим кінця шланга дає змогу збільшити напір струменя води для видалення з підлоги жирів та іншого забруднення на підприємствах з великими виробничими площами* (із журн.).

ПЕРЕЖИМА́ННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **пережима́ти.** *Кровоспинні затискачі для пережимання кровоносної судини мають робочі губки з дрібною насічкою й конічною зовнішньою поверхнею* (з навч. літ.).

ПЕРЕЖИМА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПЕРЕЖА́ТИ,** жму́, жме́ш, *док., що, рідко.* Те саме, що **перети́скувати.** *Унаслідок ослаблення тканин хребта спочатку виникають внутрішні надриви капсули диска, який змінює свою форму, злегка випинається й пережимає корінці розташованих поруч нервів* (з наук.-попул. літ.); *Руку бинтують щільно, але не перетягують, щоб не пережати судини* (з навч. літ.).

ПЕРЕЖИМА́ТИСЯ, а́ється, *недок., рідко.* Пас. до **пережима́ти.** *Безкранові бюретки мають у нижній частині гумову трубку з капіляром, яка пережимається затискачем* (з навч. літ.).

ПЕРЕЖИМНИ́Й, а́, е́, *рідко.* Признач. для пережиму, пережимання. *Пережимний, підкатний та протяжний рівчаки використовують для перерозподілу об'єму заготівки вздовж її осі* (з наук.-техн. літ.); *Вузол штампування виробів складається з двох барабанів, що обертаються назустріч один одному і по периферії яких встановлені пережимні елементи з розташованими між ними гравітаційними витискувачами* (з навч. літ.).

ПЕРЕЖИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПЕРЕЖА́ТИ,** жну́, жне́ш, *док.* 1. *що.* Зжинати все або багато чого-небудь. *Деякі з селян і сьогодні обходяться серпами: у маленьких своїх господарствах на присадибній ділянці пережинають кілька соток пшениці чи жита, ячменю чи вівса* (з публіц. літ.); *До Першої Пречистої пережали всю пшеницю* (з газ.); * Образно. *Блакитний мороз стане сивим морозом, Той білим серпом все на сніг пережне...* (І. Драч).

2. *кого, що, розм.* Випереджати кого-, що-небудь під час жнив. *Наш Славко пережав другу бригаду* (з газ.).

ПЕРЕЖИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕЖЕ́РТИ,** ру́, ре́ш, *док., кого, що, вульг., зневажл.* З'їдати все, багато чогонебудь або всіх, багатьох. *Вони .. чекали щодня на кінець війни, .. щоб це все паршивство нарешті закінчилось, ця глина в окопах, ці воші, що пережирають вже комір сорочки* (О. Лисяк); [Б а б у с я:] *Вони* [вороги], *мов звірі, нишпорять по хижах, Залазять в кожен запічок і діжку, Хапаючи останню нашу їжку, Бо овечок в отарах пережерли Уже давно...* (П. Воронько); *Я побачив вулицю, повну щурів .. — Невже їм неможливо дати раду? — спитав я. — Їх ніщо не бере. Надто розумні. Трутки не їдять.., котів і собак давно пережерли...* (Ю. Винничук).

ПЕРЕЖИ́ТИ *див.* **пережива́ти.**

ПЕРЕЖИ́ТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пережи́ти.** *Давно втратив* [дід Янус] *лік прожитим вікам та пережитим жінкам і рахував своїх нащадків тисячами душ...* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Одноманітна робота навела задуму на неї. Давно пережиті дні й події зачали відживати, набирати давніх красок і життя* (Н. Кобринська); [Р і ч а р д:] *Все, що ти говориш, я сам собі казав не раз, не два. Та сі вагання й муки переміг я, вони вже пережиті раз назавжди* (Леся Українка); *Я вже не сподіваюся, що ті жахи, пережиті на острові, коли-небудь дадуть мені цілковитий спокій* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса); *Збуджена уява живо малювала перед ним недавно бачені і пережиті картини* (Григорій Тютюнник); // **пережи́то,** *безос. пред. За роки довгії, що ти прожив між нас, Енергії в тобі не вбито, І ти, вмираючи, життя в останній час Казав: "Як мало пережито!"* (В. Самійленко); *Україно! Україно! Тихі води, ясні зорі. Скільки горя пережито! Скільки щастя золотого!* (О. Гуреїв); *Зруш кригу з пам'яті — і зворуши: що пережито, то і наше* (І. Калинець).

2. *у знач. прикм.* Який минув, пройшов; минулий. *Я так страшно змучивсь, так увесь погнувся Під ярмом — вагою пережитих літ, Що надій відрадних я навіки збувся* (П. Грабовський); *Те, що межи нами зайшло, не було непорозумінням, я се почувала, мені тільки хотілось, щоб воно скоріше стало пережитим і забутим фактом* (Леся Українка); *Він з приємністю згадав кілька пережитих епізодів* (Л. Смілянський); *Смуток .. умить висвітлює ціле її лице з пережитими роками, вирізьблює гіркоту в кутиках губ і зморшки біля очей* (Р. Федорів); // *у знач. ім.* **пережи́те,** того, *с.* Те, що минуло, пройшло. *Черниця .. молилася за всіх невільниць на світі. Молилася, а думки снувалися, перебираючи пережите...* (І. Пільгук); *Роки, немов морські хвилі пісок на березі, згладжували людську пам'ять, стирали пережите* (Р. Федорів).

3. *у знач. прикм.* Який ви́кликав певні переживання. *Його сон хоч і підкріпив, та не вернув спокою; на лиці зосталися сліди важких дум, пережитого лиха* (Панас Мирний); *Доки батько біля похідної майстерні веде ділові переговори, .. Ліна, ще не зовсім отямившись після пережитого сорому, стоїть* (О. Гончар); // *у знач. ім.* **пережи́те,** того, *с.* Те, що ви́кликало певні переживання. *Він не зводив очей з блискучого леза шаблі і молов з переляку усе, що тільки попадало з пережитого на язик...* (Г. Косинка); *Саме тепер Любчик і не хотів би мати в своїй хаті гостя. Після пережитого сьогодні хотів лишитися на самоті* (А. Хижняк); *Розумовський подумав, що маркіз просто знервований пережитим і тому такий колючий* (Р. Іваничук).

4. *діал.* Віджилий. *Здавався* [Василь] *потрохи пережитим, але в його істоті було щось независиме* [незалежне], *щось сміле, безоглядне* (О. Кобилянська); *Світлійший .. нічого собі в цей мент так дуже не бажав, як дістати "ізменніка" в руки, того старого, пережитого діда, що важився його, Меншикова, так підступно вивести в поле* (Б. Лепкий); *Надіялися* [люди] *довідатись.., як мають змінити свої давні звичаї, щоби стати до боротьби зі старим пережитим світом* (Л. Мартович).

ПЕРЕЖИ́ТИСЯ *див.* **пережива́тися.**

ПЕРЕЖИ́ТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Абстр. ім. до **пережи́тий** 3. *Що ж до змісту Шевченкового "Сну", то хіба треба було б поетові чийогось впливу, щоб сказати те, що він сказав? .. Без особистої пережитості, тяжкої вистражданості того не сказалося б...* (І. Дзюба); *У розвитку сучасної літератури вже є нове: ліричність, пережитість, іронія, ностальгія, стилізований автобіографізм* (з наук.-попул. літ.); *Наприкінці 50-х рр. XX ст. в українській прозі домінантою образотворення стає життя особистості, в основу якого покладено особисту пережитість зображеного* (з навч. літ.).

ПЕРЕЖИ́ТКОВИЙ, а, е. Прикм. до **пере́жи́ток** 1. *Не про кохання тут ішлося, а саме про оте недостойне, пережиткове почуття дрібного власника, .. бо я раптом вирішив, що маю неподільні права на Клементину, а більше ніхто!* (П. Загребельний); *Судом ставала не так певна інституція, як народне представництво. Отож ті посиденьки на камені були, кажучи по-науковому, пережитковою формою такого народного представництва* (Валерій Шевчук).

ПЕРЕ́ЖИ́ТОК, тку, *ч.* 1. Те, що збереглося від минулого і не відповідає сучасним нормам життя; застарілий погляд, уявлення, звичай. — *Не розумію твоєї примхи. Людина поступово не повинна б соромитись таких речей, се пережиток варварства* (Леся Українка); *До чого ж засіли у наших душах пережитки минулого!* (І. Багмут); — *Помста — один з найогидливіших людських пережитків* (Валерій Шевчук); *Пан Миколай вважав, що подібних пережитків темних часів — домовиків, русалок, опирів — допоможе здихатися світло розуму* (Г. Пагутяк).

2. *рідко.* Те саме, що **пережива́ння** 2. *Неспокійні усякові* [всякі] *пережитки незабаром дали себе знати* (І. Нечуй-Левицький).

ПЕРЕЖИТТЯ́, я́, *с.* 1. Дія за знач. **пережи́ти** 4, 5. *Скоро Полікарп заціпенів і занімів, видно, від пережиття і ляку* (М. Малиновська); *Проблематика досліджень Інституту психічного здоров'я Українського католицького університету пов'язана насамперед із травмами, спричиненими пережиттям надзвичайних ситуацій* (з наук.-попул. літ.).

2. Те саме, що **пережива́ння** 2. *Його* [поета] *сугестія мусить .. зворушити .. внутрішню істоту читача, вводячи в неї нове зерно життєвого досвіду, нове пережиття* (І. Франко); *Зрозумів я.., що ніщо нікуди не никне, що душевні пережиття близьких людей живими згустками наповнюють небесну баню і в час молитовної тиші серця спускаються до нас* (М. Дочинець); *Тільки ж усе так само сіється час згори, тільки ж пережиття щось таки залишає* (І. Андрусяк).

ПЕРЕЖО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пережува́ти.** *Хто його вивчив і хто зіпсував таким чином його смак, невідомо, але Флоріда завше з насолодою ковтав пережовану масу хліба, і ці ласощі в ньому асоціювалися з якимись надзвичайними спогадами* (Ю. Яновський); *Торн у відповідь прицмокнув язиком і закотив очі, демонструючи блаженство, отримане від кусника пережованого сальцесону* (С. Андру-

хович); *Замість реальних образів дає* [поет] *пусті і заяложені фрази, замість фактів — старі й пережовані схеми, запозичені з книжок* (І. Франко); *Живе слово витісняється смисловими знаками, приблизними замінниками, мертвими ієрогліфами. Словесна дієта, пережована і виплюнута всесвітньою м'ясорубкою слів .. Вийняли душу з мови* (П. Загребельний); * У порівн. *Личко її було зів'яле, як пережоване, передчасно постаріле і красномовніше слів говорило про те, що вона пережила в неволі* (В. Чемерис); // **пережо́вано,** *безос. пред. Про символізм певних дат сперечатися немає сенсу — усі можливі аргументи було пережовано не одну сотню разів* (з публіц. літ.); // *у знач. ім.* **пережо́ване,** ного, *с.* Те, що пережували. — *Писцем у князя бути — слава невелика! — сказав Агапіт, ковтаючи пережоване* (Валерій Шевчук); *Мечик .. успішно проковтнув пережоване і запитав: — Чи я пані знаю?* (Ю. Винничук); *Тобі доручили справу державної ваги .. А ти третю добу жуєш пережоване та із скрупульозністю скнари підраховуєш, кому скільки лаборантів дати!* (М. Дашкієв).

ПЕРЕЖО́ВКЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **пережо́вкнути.** *Запізня була вже осінь — потоки й ручаї По рівчаку пережовклому, по вимоклій колії...* (Я. Шпорта); *День, наче лист пережовклий, приникне до шиби, до диби, і в горлі аж згіркне* (В. Стус); *Сіяв вечір густу полову На пережовклу суху траву* (В. Симоненко).

ПЕРЕЖО́ВКНУТИ, не; *мин. ч.* пережо́вк, ла, ло *і* пережо́вкнув, нула, ло; *док.* 1. Зробитися надто жовтим. *Папір пережовк, зітлів.*

2. Набрати жовтавого, жовтого відтінку (про все або багато чого-небудь). *У троянди пережовкло листя внаслідок нестачі добрив* (із журн.).

ПЕРЕЖОВТИ́ТИ, вчу́, вти́ш, *док., що.* 1. Зробити надто жовтим. *Пережовтити малюнок; Пережовтити нитки.*

2. Забарвити жовтим кольором усе або багато чого-небудь. *Пережовтити інтер'єр.*

ПЕРЕЖО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пережо́вувати.** *Обличчя* [жінки] *трясеться від пережовування* [булочки] (А. Дністровий); *Фізіологічні переваги ін'єкції — незаперечні, надто коли зважити, скільки людина затрачає часу й енергії на пережовування та травлення* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса); *Ще сьогодні беруть мене холодні дрижачки при згадці .. про тяжке пережовування мертвої книжкової вченості* (І. Франко); *Надто прісно виглядав журнал останнім часом. Пережовування любовних походеньок, репортажі з показів мод і знімальних майданчиків — і все без перчинки й вогника* (В. Лис).

ПЕРЕЖО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕЖУВА́ТИ,** ую́, уєш, *док., що і без прям. дод.* 1. Жуючи, подрібнювати їжу зубами. *Кінь, зриваючи зубом вершки трав, підійшов до них* [Марусі і Дмитра] *і дивився, пережовуючи* (Г. Хоткевич); *Він методично, в незмінно повільному темпі пережовував і ковтав їжу* (Л. Смілянський); *Дідусь .. зачерпнув повну ложку бобів і почав їх довго пережовувати решткáми своїх зубів* (Ю. Логвин); *Відпив* [Іван] *кілька ковтків липового чаю, поклавши до рота грудочку хлібної м'якушки, довго пережовував її* (Р. Андріяшик); *Він допив вино до останньої краплини, нашвидку пережував шматочок сиру і звівся з достойністю* (Ю. Смолич); *Степан .. зачвакав, щоб добре того кавалка* [картоплі] *пережувати* (Валерій Шевчук); * У порівн. *Майстри мовчали. Звільна обмірковували вони його слова, наче пережовували їх* (З. Тулуб).

2. *перен.* Багато разів звертатися у думках, розмові і т. ін. до того самого предмета, питання; довго, з усіх боків обмірковувати, обговорювати або описувати що-небудь. *Довкола мене глухота і нудьга, а самій власні думки безнастанно пережовувати — це і томить і не доводить ні до чого* (О. Кобилянська); *Він зробив кілька кроків до мене, спинився, поворушив губами, мовби пережовував моє запитання* (В. Лис); — *Чи, може, ви не думаєте, що ми виграємо? — звернувся він до Швейка. — На біса пережовувати без кінця те саме? — сказав Швейк. — Мусимо виграти, і квит!* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Похитає головою стара Векла, жахається, сперечається, не вірить — а там, гляди, пережує своїм непроворним розумом та вже й трохи прихильніше стає до синових думок* (Дніпрова Чайка).

◊ **Жува́ти (пережо́вувати) жу́йку** *див.* **жува́ти.**

ПЕРЕЖО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПЕРЕЖУВА́ТИСЯ,** ує́ться, *док.* 1. Піддаватися пережовуванню. *Для ефективного перетравлення корм має якнайдовше знаходитися в рубці шлунка корови, тобто бути довговолокнистим, закриваючи отвір, що зв'язує рубець із кишками. Цей отвір звільнюється, коли корм повністю пережувався* (з навч. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **пережо́вувати.** *Процес травлення в жуйних тварин (велика рогата худоба, вівці) розпочинається в ротовій порожнині, де корм пережовується і змочується слиною* (з навч. літ.); *Написане й ненаписане, бачене й вигадане, загалом — вся ця "сакралка", яка пережовується в літературу, .. сама по собі втрачає привабливість, перетворюючись на пафосну занудну текстуру* (С. Жадан).

ПЕРЕЖУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пережува́ти.** *Пережування їжі; Пережування сенсу сказаного.*

ПЕРЕЖУВА́ТИ *див.* **пережо́вувати.**

ПЕРЕЖУВА́ТИСЯ *див.* **пережо́вуватися.**

ПЕРЕЖУРИ́ТИСЯ, урю́ся, у́ришся, *док., розм.* Перестати журитися. *Замість того, щоб пережуритися й звідати щастя, ми застрягаємо в хистких болотах журби та невдоволення* (з публіц. літ.).

ПЕРЕЗАБУ́ТИ, у́ду, у́деш, *док., кого, що.* Забути все, багато чого-небудь або всіх, багатьох. *В деяких околицях народ зовсім перезабув стародавні колядки світські, а співає тільки .. книжні, церковні* (І. Франко); — *Чи ви мене коло того знахарства заставали? Та я .. всі шепоти-наговори перезабула* (І. Волошин); — *Це б і ти уже був студентом... — Встигну... Закінчу службу... — Ой, сину, поки одслужиш — все перезабудеш!* (А. Дімаров); — *Я .. мамі прочитала стільки романів, що й заголовки перезабула* (В. Підмогильний, пер. з тв. Гі де Мопассана).

ПЕРЕЗАБУ́ТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перезабу́ти.** *Співи матері, почуті В колисковім сні — Всі слова перезабуті Забринять в мені* (М. Семенко); // **перезабу́то,** *безос. пред. Коли я пишу ці рядки, то мені вже 88 років, а пам'ять знощується разом з усіма органами тіла, так що багато дечого вже перезабуто* (з публіц. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який перезабувся. *З мурашника людського, із розлуки я вирву пам'ять днів перезабутих, що стали сном і журною явою, мов рани, геть затягнуті рубцем* (В. Стус).

ПЕРЕЗАБУ́ТИСЯ, у́дуся, у́дешся, *док.* Забутися (про все, багато чого-небудь або всіх, багатьох). *Із плином часу перезабулися всі обрáзи* (з газ.).

ПЕРЕЗАВАНТÁЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перезавантáжити.** *Фура була перезавантажена деревиною* (з газ.); *Перезавантажений мозок може замкнутися в стані хронічного стресу, що спричиняє проблеми зі здоров'ям* (з наук.-попул. літ.); *Оскільки Євросуд був перезавантажений справами з різних країн, було вирішено оптимізувати роботи, об'єднуючи звернення з одного й того самого питання* (з газ.); *За результатами розгляду скарг Конституційний Суд може бути перезавантажений* (із журн.); // **перезавантáжено,** *безос. пред. Під час відновлення операційної системи комп'ютер буде перезавантажено* (з навч. літ.).

ПЕРЕЗАВАНТÁЖЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **перезавантáжений.** *Через перезавантаженість приміщень гімназії учні навчаються у дві зміни* (з газ.); *Перезавантаженість роботою лабораторії зумовлює затримку терміну проведення процедур контролю якості та апробації методик аналізу* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕЗАВАНТÁЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перезавантáжити** і дія і стан за знач. **перезавантáжитися.** *Перезавантаження магістралі транспортом спричинило затори* (з газ.); *Операції з перезавантаження палива на АЕС тривають 15–25 діб* (з наук.-техн. літ.); *Те, що було твоїм і нічиїм більше, відсунулося кудись на задній план, зависло, як програма на моніторі в чеканні перезавантаження системи* (О. Забужко); *Найпростішим способом боротьби з небажаним перезавантаженням комп'ютера є своєчасне оновлення програмного забезпечення* (з навч. літ.).

ПЕРЕЗАВАНТÁЖИТИ *див.* **перезавантáжувати.**

ПЕРЕЗАВАНТÁЖИТИСЯ *див.* **перезавантáжуватися.**

ПЕРЕЗАВАНТÁЖУВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для перезавантажування. *Робочі місця інспекторів з відділу вантажної митниці розташовані безпосередньо на перезавантажувальних вузлах* (із журн.).

ПЕРЕЗАВАНТÁЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перезавантáжувати** і **перезавантáжуватися.** *Пропонована програма дає змогу без перезавантажування оновлювати лише певні частини вебсторінки* (з навч. літ.).

ПЕРЕЗАВАНТÁЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕЗАВАНТÁЖИТИ,** жу, жиш, *док.* 1. *що, рідко.* Те саме, що **переванта́жувати** 2. *Перезавантажити транспортне судно.*

2. *що, спец.* Повторно завантажувати (у 2 знач.). *Були навіть випадки зупинки енергоблоків, тому доводилося перезавантажувати паливо й шукати розгерметизовані касети* (з наук.-попул. літ.); *Кожні 3–10 годин необхідно повністю перезавантажити топку твердопаливного котла новою порцією палива* (з наук.-техн. літ.).

3. *кого, що, перен.* Навантажувати роботою, справами і т. ін. понад міру. *Не перезавантажуйте дитину великою кількістю завдань* (з наук.-попул. літ.).

4. *що, перен.* Повторно або періодично замінюючи щонебудь новим, обновляти (у 2 знач.). *Забудовники нерідко намагаються перезавантажувати міста* (із журн.); // Пробуджуючи знову, оживляти (у 2 знач.). *За кордоном добре відпочивати, здобувати нові враження і перезавантажувати свідомість, а працювати — у рідній країні* (із журн.); *Подорож дає змогу перезавантажити думки, залишити приємні враження й надихнути на творчість* (з публіц. літ.).

5. *що, інформ.* Не від'єднуючи від джерела енергії, повторно вмикати пристрій для відновлення початкових налаштувань, завантаження операційної системи і т. ін. *Відповідно до правил користування науковою бібліотекою не можна вносити зміни до налаштування комп'ютера та програмного забезпечення, вимикати або перезавантажувати комп'ютер без дозволу* (з мови документів); *Якщо при підключенні до інтернету з'являється повідомлення "щось спричинило помилку", потрібно перезавантажити комп'ютер* (з навч. літ.); *Якщо смартфон зависає, слід його перезавантажити* (із журн.).

ПЕРЕЗАВАНТÁЖУВАТИСЯ, ýюся, ýєшся, *недок.*, **ПЕРЕЗАВАНТÁЖИТИСЯ,** жуся, жишся, *док.* 1. *рідко.* Те саме, що **перенавантáжуватися** 2.

2. *перен., розм.* Повторно або періодично змінюючи щонебудь в собі, обновлятися (у 2 знач.). *Важливо інколи перезавантажуватися, переосмислювати своє життя* (з публіц. літ.); *Відновитися від стресу та перезавантажитися людині допоможе спорт* (із журн.).

3. *інформ.* Повторно запускатися *(див.* **запускáтися**[1] 1) для відновлення роботи, стану і т. ін. (про комп'ютер, операційну систему і т. ін.). *Якщо смартфон не може повністю завантажитися до появи головного екрана або продовжує перезавантажуватися, можливо, є проблеми із запуском операційної системи* (з наук.-техн. літ.); *Якщо використовується зовнішній пристрій мережевого доступу і є проблема з під'єднанням до інтернету, вимкніть пристрій, зачекайте кілька хвилин, а потім увімкніть пристрій, найближчий до інтернет-зв'язку, дайте йому повністю перезавантажитися* (з навч. літ.).

4. *тільки недок.* Пас. до **перезавантáжувати** 1. *Товар поставляється різними видами транспорту через територію України: завантажується у залізничний транспорт, прямує у порт, де перезавантажується на борт судна* (з навч. літ.).

ПЕРЕЗАКЛАДÁННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перезакладáти.** *На щорічне перезакладання малопродуктивних виноградних насаджень витрачаються величезні кошти* (з навч. літ.); *Державні кошти потрібно спрямувати на перезакладання фундаменту в аграрній освіті* (з газ.).

ПЕРЕЗАКЛАДÁТИ, áю, áєш, *недок.*, **ПЕРЕЗАКЛÁСТИ,** адý, адéш, *док., що.* Повторно, заново або по-іншому закладати (у 1–3, 5, 7 знач.) що-небудь. *Для розбудови держави треба перезакладати засади всього — від судової системи до університетів* (з публіц. літ.); *Нестача грошей змушувала поміщиків знову й знову перезакладати маєтки, тим самим збільшуючи заборгованість* (з наук. літ.); *Протягом найближчих десяти років необхідно перезакласти старі малопродуктивні виноградні насадження на площі майже 3 тис. га, що становить більш як половину всіх виноградників у Херсонській області* (з наук. літ.); *Заставу, яку після закінчення призначеного терміну з ломбарду не викупили і не перезаклали, установа деякий час зберігає, а потім виставляє на продаж* (з навч. літ.).

ПЕРЕЗАКЛАДÁТИСЯ, áється, *недок.* Пас. до **перезакладáти.** *Практично через кожні 12–14 років виноградники, які закладались неякісним посадковим матеріалом, перезакладаються, що завдає великих збитків галузі* (із журн.); *Перезакладається найкраща на той час вища українська школа з друкарнею, які полишили в історії української культури XVI віку найсвітліші сторінки* (І. Огієнко); *Плату за позичання продукції може бути знижено й у випадку, коли продукція за рахунок позичальника перезакладається згідно з планами та завданнями Держрезерву* (з мови документів).

ПЕРЕЗАКЛА́ДЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перезакла́сти.** *Наші справи йшли погано, й навіть будинок був закладений, а згодом — перезакладений удруге* (І. Білик); // **перезакла́дено,** *безос. пред. У Київській губернії протягом 1907–1911 рр. було закладено і перезакладено під заставу 48–82 % землі, яка перебувала в приватній особистій власності* (з наук. літ.); *Унаслідок руйнувань парафію було перезакладено, а її ктитори зобов'язалися відновити костел* (з публіц. літ.).

ПЕРЕЗАКЛА́ДЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перезакла́сти.** *Для погодження виконання робіт зі знесення і перезакладення геодезичних пунктів необхідно подати заяву про надання такого погодження* (з мови документів).

ПЕРЕЗАКЛА́СТИ *див.* **перезаклада́ти.**

ПЕРЕЗАМО́ВИТИ *див.* **перезамовля́ти.**

ПЕРЕЗАМО́ВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перезамо́вити.** *Враховуючи численні скарги на якість запчастин до комбайнів, компанія повідомила, що вони будуть перезамовлені в іншого постачальника* (з газ.); // **перезамо́влено,** *безос. пред. Будівельною організацією було перезамовлено постачання дроту діаметром 5,5 мм для виконання планових робіт* (з газ.).

ПЕРЕЗАМО́ВЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перезамо́вити.** *Рішення про перезамовлення товару має бути прийняте фірмою з урахуванням рівня запасу товарів* (з наук. літ.).

ПЕРЕЗАМОВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перезамовля́ти.** *Перезамовляння банківської картки.*

ПЕРЕЗАМОВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ПЕРЕЗАМО́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* перезамо́влять; *док.*, *що.* Повторно замовляти (у 1 знач.). *Туроператору довелося перезамовляти літак із більшою кількістю посадкових місць* (з газ.); *Режим онлайн дав змогу суб'єктам роздрібної торгівлі відстежити наявність товару на складі постачальника, резервувати його, перезамовити, отримати накладну та сертифікат якості* (з навч. літ.).

ПЕРЕЗАМОВЛЯ́ТИСЯ, я́ється, *недок.* Пас. до **перезамовля́ти.** *Під час перевірки діяльності одного з видавництв виявилося, що друкування книжок перезамовлялося іншим підприємствам* (із журн.).

ПЕРЕЗАПИ́ЛЕНИЙ, а, е, *бот.* 1. Дієпр. пас. до **перезапили́ти.** *У холодну й дощову погоду під час цвітіння лимоннику залишається значна кількість квіток не перезапилених, зав'язі яких відмирають* (з наук. літ.); // **перезапи́лено,** *безос. пред. Протягом 2009–2010 рр. на дослідній ділянці було перезапилено 1152 квітки культурної сої, на основі яких отримано 157 бобів та 280 насінин* (з наук.-попул. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який перезапилився. *Колись буряк для борщу, що мав справжній колір і смак, не завжди можна було знайти, бо звичайно попадався перезапилений, білуватого кольору* (із журн.).

ПЕРЕЗАПИ́ЛЕННЯ, я, *с.*, *бот.* Дія за знач. **перезапили́ти** і **перезапили́тися.** *У гетерозисній селекції слід ураховувати репродуктивну здатність фертильних ліній-запилювачів, від якої залежить ефективність перезапилення, запліднення і в кінцевому результаті врожай та якість гібридного насіння* (з наук. літ.); *У селекції ріпаку застосовують декілька методів запилення: вільне перезапилення, контрольоване (примусове) перехресне запилення, примусове самозапилення* (з навч. літ.).

ПЕРЕЗАПИЛИ́ТИ *див.* **перезапи́лювати.**

ПЕРЕЗАПИЛИ́ТИСЯ *див.* **перезапи́люватися.**

ПЕРЕЗАПИ́ЛЮВАННЯ, я, *с.*, *бот.* Дія за знач. **перезапи́лювати** і **перезапи́люватися.** *Розкиданість площ для вирощування насінників цукрових буряків дає можливість уникнути перезапилювання різних сортів і гібридів, що може призвести до втрати ними своїх біологічних ознак* (з навч. літ.).

ПЕРЕЗАПИ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕЗАПИЛИ́ТИ,** лю́, ли́ш, *док.*, *що*, *бот.* Взаємно запилювати всі рослини або багато рослин. *Генотипи цукрового буряку перезапилювали для формування синтетичної популяції з поліпшеною ознакою технологічної якості коренеплодів* (з навч. літ.); *Сіянець амарилісу перезапилили із сучасними смугастими сортами* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕЗАПИ́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ПЕРЕЗАПИЛИ́ТИСЯ,** ли́ться, *док.*, *бот.* 1. Запилювати один одного (про всі сорти або багато сортів рослин). *Незважаючи на генетично детерміноване самозапилення, не всі квітки у тритикале запилюються власним пилком, а спонтанно перезапилюються під час вторинного розкриття* (з наук. літ.); *Сортові культури огірка зберігають усі свої властивості в наступних кількох поколіннях за умови, якщо вони не перезапиляться з рослинами інших сортів* (з наук.-попул. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **перезапи́лювати.** *Сорти одного виду гарбуза легко перезапилюються бджолами* (з навч. літ.).

ПЕРЕЗА́ПИС, у, *ч.* 1. Дія за знач. **перезапи́сувати, перезаписа́ти.** *Електронний корпус текстів формується на оптичному диску з можливістю перезапису інформації* (з наук. літ.); *У 1996–1999 рр. ученими Інституту проблем реєстрації інформації НАН України було здійснено роботи із перезапису на цифрові носії фонографічних циліндрів, що зберігаються в Національній бібліотеці України ім. В. І. Вернадського* (з наук.-попул. літ.).

2. Те, що перезаписано. *У студії прослухали перезапис нової музичної програми* (з газ.).

ПЕРЕЗАПИ́САНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перезаписа́ти.** *Утиліта для відновлення файлів, випадково видалених або втрачених унаслідок програмного збою або помилки, видає інформацію про стан кожного з них: перезаписаний і відновленню не підлягає, частково перезаписаний, повністю цілий* (з наук.-техн. літ.); // **перезапи́сано,** *безос. пред. Навчальний курс з основ програмування було переосмислено, оновлено та перезаписано* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕЗАПИСА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перезаписа́ти** і **перезаписа́тися.** *Для відеознімання з якісним звучанням є різноманітні функції та ефекти: зменшення шуму, регулювання гучності, перезаписання звуку* (з наук.-техн. літ.).

ПЕРЕЗАПИСА́ТИ *див.* **перезапи́сувати.**

ПЕРЕЗАПИ́СУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перезапи́сувати** і **перезапи́суватися.** *Багато програм пропонують різні варіанти перезаписування даних: спеціальні шаблони, математичні алгоритми, випадкові біти та кілька циклів перезаписування* (з наук.-техн. літ.); *Службові документи в електронній формі за необхідності можна знищувати, використовуючи переформатування або перезаписування* (з навч. літ.).

ПЕРЕЗАПИ́СУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕЗАПИСА́ТИ,** ишу́, и́шеш, *док., що.* Записувати (у 2 знач.) повторно, заново чи на інший носій інформації. *Десятки фахівців записували на папір сучасною абеткою звуки, що їх диктував магнітофон. Потім пробували читати записане, і це читання перезаписували на магнітофонну стрічку* (М. Білкун); *Враховуючи визначний внесок Олександра Мишуги у вітчизняну та світову культуру, Верховна Рада України рекомендувала Кабінету Міністрів України розробити заходи щодо вшанування на державному рівні пам'яті видатного митця, зокрема перезаписати з платівок на аудіокасети і диски пісні та арії з опер у його виконанні та забезпечити ними музичні навчальні заклади й установи культури* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕЗАПИ́СУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕЗАПИСА́ТИСЯ,** ишу́ся, и́шешся, *док.* 1. Повторно записуватися (у 1 знач.). *Люди, які анулюють із певних причин свої заявки на отримання візи, можуть перезаписуватися на інший термін у пункті приймання візових анкет* (з публіц. літ.); *В іншу секцію з фізкультури можна перезаписатися на початку навчального періоду* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **перезапи́сувати.** *Деякі з радіовистав на фірмі звукозапису перезаписувалися з магнітної плівки на грамплатівки, тиражувалися і функціонували самостійно поза радіоефіром* (з наук.-попул. літ.); *Інформація з аналогових відеокамер записується на відеокасету, яка потім за необхідності може перезаписуватися* (з навч. літ.).

ПЕРЕЗА́ПУСК, у, *ч.* Те саме, що **перезапуска́ння.** *Якщо пристрій постійно перезапускається, можливо, він не може вийти із циклу перезапуску* (з наук.-техн. літ.); *Перезапуск фільмів і серіалів тепер є нормою* (з публіц. літ.).

ПЕРЕЗАПУСКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перезапуска́ти.** *У пристрої передбачена можливість встановлення різних умов перезапускання таймерів після закінчення виконання програми* (з наук.-техн. літ.); *Так зване "зависання" програми внеможливлює роботу та спонукає до перезавантаження комп'ютера або перезапускання програми* (з навч. літ.); *На думку соціологів, підтримкою для суспільства у складні часи може стати відродження й перезапускання універсальних цінностей* (з публіц. літ.).

ПЕРЕЗАПУСКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕЗАПУСТИ́ТИ,** пущу́, пу́стиш, *док., що.* 1. Повторно або заново запускати *(див.* **запуска́ти**[1] 2). *П. Нестеров уперто тренувався у виконанні "мертвої петлі", бо вважав, що ця фігура дасть можливість перезапустити двигун* (з наук.-попул. літ.); *Ви можете примусово перезапустити або вимкнути пристрій* (з навч. літ.).

2. *розм.* Надаючи чому-небудь нової форми, змісту і т. ін., почати знову використовувати, упроваджувати; поновлювати (у 1 знач.). *Перезапускати журнал, за домовленістю з майбутнім власником, буде колишній головний редактор іншого журналу, який розробить стратегію видання* (з газ.); *Нерідко банкрутство є ефективним способом перезапустити бізнес* (з публіц. літ.).

ПЕРЕЗАПУСКА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Пас. до **перезапуска́ти** 1. *При зниженні напруги в мережі сигнал відключається і процесор перезапускається* (з наук.-техн. літ.); *Відомий телевізійний проєкт буде перезапускатися* (з газ.).

ПЕРЕЗАПУСТИ́ТИ *див.* **перезапуска́ти.**

ПЕРЕЗАРЯ́Д, у, *ч., фіз.* Надто велика кількість електрики, що перевищує встановлену норму. *Послідовно підключені літій-іонні батареї нерівномірно розряджаються, тому при заряджанні менш розряджені батарейки заряджаються швидше і при дальшому заряджанні отримають перезаряд. Щоб уникнути цієї ситуації застосовують модулі вирівнювання заряду між комірками* (з навч. літ.).

ПЕРЕЗАРЯДЖА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перезаряджа́ти** і **перезаряджа́тися.** *Якщо із човна вогонь одночасно вели 35–40 козаків, щільність вогню збільшувалася більш як удвічі й вогонь тривав без перезаряджання майже 30 секунд. Цього було цілком достатньо для досягнення мети бою* (з навч. літ.).

ПЕРЕЗАРЯДЖА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕЗАРЯДИ́ТИ,** яджу́, я́диш, *док., що.* 1. Заряджати вогнепальну зброю зарядом, патроном ще раз, повторно. *Вони лежали на землі, стріляли з автоматів, одповзали за дисками.., перезаряджали й знову одстрілювалися* (Л. Первомайський); *Він стояв і перезаряджав берданку, бабахав* (О. Ульяненко); *Після перших двох торпедних пострілів човен заховався глибоко під воду, перезарядив торпедні апарати, знов сплив і дав останній постріл* (М. Трублаїні); *Поки ви швиденько перезарядите рушницю, перед вами знову гагара* (Остап Вишня); — *Перезарядіть мушкети, Грімо, — наказав Атос* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма).

2. Надавати електричного заряду ще раз, повторно; змінювати електричний заряд якого-небудь тіла, приладу і т. ін. — *Акумуляторні батареї заряджені на всю потужність і готові до дії .. Усе на електриці, шановні дами. А ви тільки щовечора перезаряджаєте в гаражі батареї* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері).

3. Ладнати до роботи який-небудь прилад, механізм і т. ін. ще раз, повторно. *Бабай дістав з кишені шматок чорної марлі. Накинувши .. на підручник, .. уже під нею (так, як перезаряджають фотокасету, щоб плівка не засвітилася) вийняв з-під обгортки* [підручника] *дзеркальце, кинув на землю підручник і швидко-швидко замотав дзеркальце у кошмарлю* [марлю] (В. Нестайко); *Як живого, бачить кіногрупа Сергія в його останнім розшаленілім натхненні, коли він, мокрий, сяючий, забігав похапцем перезарядити апарат...* (О. Гончар); *Вогнегасник треба перезарядити після будь-якого використання або закінчення дати гарантійного терміну експлуатації* (з навч. літ.).

ПЕРЕЗАРЯДЖА́ТИСЯ, а́ється, *недок.*, **ПЕРЕЗАРЯДИ́ТИСЯ,** я́диться, *док.* 1. Заряджатися знову, одержувати новий заряд (про вогнепальну зброю). *Український пістолет "Форт-12" перезаряджається автоматично за рахунок енергії порохових газів, що утворюються при пострілі* (з наук.-техн. літ.).

2. Набувати електричного заряду ще раз, повторно; змінювати свій електричний заряд (про яке-небудь тіло, прилад і т. ін.). *Негативно заряджені "земні іони" у взаємодії з позитивно зарядженими іонами іоносфери отримують протилежний (наприклад, позитивний) заряд і змінюють напрямок руху в бік земної поверхні, поблизу якої втрачають власний заряд та знову частково або цілком перезаряджаються на протилежний (але в цьому випадку вже на негативний) заряд* (з наук. літ.); *Упровадження сучасних засобів вимірювання й автоматизації передбачає використання автономних джерел енергії, що перезаряджаються* (з наук.-попул. літ.).

3. *перен.* Те саме, що **відно́влюватися** 3. *Мозок має відпочивати і перезаряджатися, щоб зберігати увагу* (із журн.); *Після важкої праці потрібно перезарядитися й хоча б трохи відпочити* (з газ.).

4. *тільки недок.* Пас. до **перезаряджа́ти.** *Згас, потьмянів екранчик, .. може, перезаряджалися касети. Павло Сєдих сидів приголомшений, нездатний зробити бодай рух. Біофільм .. так вплинув на юнака* (М. Дашкієв); *Коледж укомплектовано первинними засобами пожежогасіння, які постійно перезаряджаються* (з наук.-техн. літ.); *Електронні сигарети можуть перезаряджатися одноразовими картриджами* (з навч. літ.).

ПЕРЕЗАРЯ́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перезаряди́ти.** *Зброю вважають перезарядженою, якщо магазин повністю зафіксований і затвор перебуває в крайньому передньому положенні* (з навч. літ.); *Найбільш досконалі акумулятори попередньо заряджені, тому зберігають енергію впродовж одного року й можуть бути перезаряджені до 1000 разів* (з наук.-техн. літ.); // **перезаря́джено,** *безос. пред. Після аварії на ЧАЕС було перезаряджено фільтри водопровідних споруд, що використовували дніпровську воду* (із журн.).

ПЕРЕЗАРЯ́ДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перезаряди́ти** і **перезаряди́тися.** *У револьверах при натисканні на спусковий гачок відбувається перезарядження, а потім постріл* (з навч. літ.).

ПЕРЕЗАРЯДИ́ТИ *див.* **перезаряджа́ти.**

ПЕРЕЗАРЯДИ́ТИСЯ *див.* **перезаряджа́тися.**

ПЕРЕЗАРЯ́ДКА, и, *ж.* Те саме, що **перезаряджа́ння** і **перезаря́дження.** *У стресовій ситуації співробітникам Національної поліції особливу увагу слід звернути на витягання пістолета з кобури під час руху, контроль патрона в патроннику, плавне натискання на хвіст спускового гачка, перезарядку зброї* (з навч. літ.); *Службою охорони праці університету проведено технічне обслуговування, ремонт і перезарядку вогнегасників* (з газ.).

ПЕРЕЗАСЕ́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перезасели́ти** і **перезасели́тися.** *На Люблінському сеймі 1569 р. було ухвалено провести перепис спустошених татарами городищ і селищ для того, щоб визначити найбільш придатні з них для перезаселення й оборонного будівництва* (з навч. літ.); *Формальним приводом заговорити про так зване перезаселення зони відчуження став лист-звернення колишніх мешканців Чорнобиля із проханням до уряду дозволити їм повернутися в рідні домівки* (з газ.).

ПЕРЕЗАСЕЛИ́ТИ *див.* **перезаселя́ти.**

ПЕРЕЗАСЕЛИ́ТИСЯ *див.* **перезаселя́тися.**

ПЕРЕЗАСЕ́ЛЮВАТИ *див.* **перезаселя́ти.**

ПЕРЕЗАСЕ́ЛЮВАТИСЯ *див.* **перезаселя́тися.**

ПЕРЕЗАСЕЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ПЕРЕЗАСЕ́ЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ПЕРЕЗАСЕЛИ́ТИ,** елю́, е́лиш, *док., що.* Заселяти (у 1 знач.) ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Північне Причорномор'я почали перезаселяти після загибелі Кримського ханства та його сателітів, ногайських держав-орд* (з навч. літ.); *Одним із перших завдань культури опору колоніалізмові було повернути, перейменувати та перезаселити землю* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕЗАСЕЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, **ПЕРЕЗАСЕ́ЛЮВАТИСЯ,**ююся, юєшся, *недок.,* **ПЕРЕЗАСЕЛИ́ТИСЯ,** елю́ся, е́лишся, *док.* 1. Заселятися повторно, заново, по-іншому. *Мешканці будинків, які призначено під знос, перезаселяються в нове житло* (з газ.); *Коли звільнився в готелі номер зі зручностями, туристи з радістю перезаселилися, перевдяглися і пішли в центр міста* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **перезаселя́ти.** *Із давніх часів територія на побережжі Мраморного моря, де розташований сучасний район європейської частини Стамбула, перезаселялася через рух армій до Босфору* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕЗАСНО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перезаснува́ти.** *Держава, яка втрачає своє призначення, зменшує можливості громадян та руйнує гідне життя, має бути перезаснована* (з газ.); // **перезасно́вано,** *безос. пред. 1995 р. історико-краєзнавчий музей у Чорнухах перезасновано як Літературно-меморіальний музей Г. С. Сковороди* (із журн.).

ПЕРЕЗАСНО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перезасно́вувати** і **перезасно́вуватися.** *Перезасновування соціальної системи можливе лише на гуманістичних, культурологічних засадах* (з публіц. літ.).

ПЕРЕЗАСНО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕЗАСНУВА́ТИ,** ую́, уе́ш, *док., що.* Засновувати *(див.* **засно́вувати**[1] 1) ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Перезасновувати потрібно або державу — набір інститутів (вертикальне утворення), або республіку — громадський консенсус (горизонтальне утворення)* (з публіц. літ.); *Ми повинні перезаснувати всі владні інституції* (з газ.).

ПЕРЕЗАСНО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПЕРЕЗАСНУВА́ТИСЯ,** ує́ться, *док.* 1. Засновуватися *(див.* **засно́вуватися**[1] 1) ще раз, повторно або заново, по-іншому. *У нашій державі мають перезаснуватися й відродитися традиції європейської соціал-демократії* (із журн.).

2. Пас. до **перезасно́вувати.** *Брокерське товариство перезасновується вже не вперше* (з газ.).

ПЕРЕЗАСНУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перезаснува́ти** і **перезаснува́тися.** *Результати дослідження системи управління загальною та середньою освітою в Україні засвідчили глибоку кризу управлінської вертикалі й нагальну потребу її перезаснування* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕЗАСНУВА́ТИ *див.* **перезасно́вувати.**

ПЕРЕЗАСНУВА́ТИСЯ *див.* **перезасно́вуватися.**

ПЕРЕЗАСТА́ВА, и, *ж.* Дія за знач. **перезаставля́ти, перезаста́вити.** *У Литовсько-Руській державі перезастава могла здійснюватися лише в обсязі боргу й на тих самих умовах, що й застава* (з навч. літ.); *НБУ на сьогодні рідко застосовує таку форму рефінансування комерційних банків, як переоблік і перезастава векселів* (із журн.).

ПЕРЕЗАСТА́ВИТИ *див.* **перезаставля́ти.**

ПЕРЕЗАСТА́ВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перезаста́вити.** *У неї там заплутані справи, мабуть, прийдеться зачекати людям до весни... Все там, бачте, заставлене, перезаставлене, банк дворянський, банк селянський, я сам весь дурний з того* (У. Самчук); // **перезаста́влено,** *безос. пред. 1858 р. у Східній Україні було заставлено й перезаставлено 23,9 % поміщицьких маєтків* (з навч. літ.).

ПЕРЕЗАСТАВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перезаставля́ти.** *Банку слід також перевірити, чи пропоноване в заставу майно не є вже раніше заставленим, тобто в жодному разі не припускати можливого перезаставляння* (з мови документів).

ПЕРЕЗАСТАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПЕРЕЗАСТА́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* перезаста́влять; *док., що.* Заставляти *(див.* **заставля́ти**[2]) ще раз, повторно або на нових умовах. *Заставляв* [Брагов] *та перезаставляв свій маєток, поки довгу стало чи не більше, ніж маєтку!* (Олена Пчілка); *Якщо людина бажає зберегти річ, принесену в ломбард, але грошей на викуп нема, вона може товар перезаставити* (з газ.).

ПЕРЕЗАСТАВЛЯ́ТИСЯ, я́ється, *недок.* Пас. до **перезаставля́ти.** *Характерною особливістю заставних угод із держанням маєтностей було те, що заставні маєтки могли перезаставлятися, тобто заставлятися третій особі* (з наук. літ.).

ПЕРЕЗАСТА́ВНИК, а, *ч.* Той, хто перезаставляє що-небудь. *Відповідно до правової системи України наприкінці XVIII ст. і до 40-х рр. XIX ст. перезаставлені речі, за письмовою угодою застави, мали бути повернені власнику, а борг стягували з перезаставника* (з навч. літ.).

ПЕРЕЗАСТА́ВНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **переза́ставник.** *Перезаставниця приватного будинку.*

ПЕРЕЗАХО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перезахова́ти.** *На Донеччині у Слов'янському районі урочисто перезаховані останки 158 воїнів, які загинули в боях за Україну в Другій світовій війні* (із журн.); // **перезахо́вано,** *безос. пред. Помер Т. Шевченко в Петербурзі 10 березня 1861 р. Його поховали спочатку на Смоленському кладовищі, але, згідно із "Заповітом", 10 травня того ж року прах поета перезаховано в Україні над Дніпром на Чернечій горі* (з навч. літ.).

ПЕРЕЗАХОВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перезахова́ти.** *Облаштування спеціальних полігонів для сміття із перспективою його перезаховання коштує набагато дешевше за будівництво сміттєспалювальних заводів* (з наук.-попул. літ.); *За рахунок нерозподіленого залишку коштів було надано субвенцію Токмацькому району на спорудження меморіалу для перезаховання воїнів, які загинули 1943 р. під час штурму фашистської лінії оборони "Вотан"* (із журн.).

ПЕРЕЗАХОВА́ТИ *див.* **перезахо́вувати.**

ПЕРЕЗАХО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перезахо́вувати.** *У Миколаєві передбачено реконструкцію сміттєвого полігону, улаштування протифільтраційного екрана та перезаховування відходів* (із журн.); *На перезаховуванні останків членів екіпажу самохідки, які загинули під час звільнення Рівненщини від німецько-фашистських загарбників наприкінці лютого 1944 р., були присутні родичі загиблих* (з газ.).

ПЕРЕЗАХО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕЗАХОВА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* Заховувати (у 1 знач.) ще раз, повторно. *Виявлені боєприпаси не перезаховують: їх вилучають і знищують у спеціально відведених місцях* (з навч. літ.); *Верховна Рада України погодилася перезаховати радіоактивні відходи часів СРСР* (з газ.).

2. *кого.* Ховати *(див.* **хова́ти**[1] 4) ще раз, повторно в іншому місці. *Родичі вирішили не перезаховувати тіло та обмежилися зміною імені на могильному камені* (з газ.); *Останки безіменних бійців Другої світової війни перезаховали в братських могилах* (із журн.).

ПЕРЕЗАЯВИ́ТИ *див.* **перезаявля́ти.**

ПЕРЕЗАЯ́ВКА, и, *ж.* Заявка (у 1 знач.), подана повторно або заново. *Перезаявка щодо змагань має містити звернення до головного судді від команди із проханням допустити до участі у змаганнях іншого спортсмена замість вибулого члена команди* (з навч. літ.); *Постійні випадки перезаявки деякими постачальниками електричної енергії за нерегульованим тарифом свідчать про бажання зменшити заявлений обсяг купівлі електроенергії* (із журн.).

ПЕРЕЗАЯ́ВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перезаяви́ти.** *Ліцензіат перевищив перезаявлений обсяг виробництва електричної енергії* (з навч. літ.); *Бразилець — півзахисник "Шахтаря", який отримав громадянство України, перезаявлений у Прем'єр-лізі з футболу як українець і тепер має право грати за нашу збірну* (з газ.); // **перезая́влено,** *безос. пред. Прокурори доповнили позови про знесення самочинно збудованих елінгів вимогами про визнання недійсними договорів купівлі-продажу. Позови повторно перезаявлено уже до нових власників елінгів* (із журн.).

ПЕРЕЗАЯВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ПЕРЕЗАЯВИ́ТИ,** явлю́, я́виш; *мн.* перезая́влять; *док., кого, що.* Заявляти (у 1 знач.) ще раз, повторно про зміни в тому, про що раніше повідомлялося. *Можна заявляти, додатково заявляти, перезаявляти гравців згідно з регламентом та електронною базою федерації футболу* (з мови документів); *20-річна спортсменка з важкої атлетики перед змаганнями перезаявила вагу в поштовху (137 кг замість спочатку заявлених 140 кг)* (з газ.).

ПЕРЕЗБУ́ДЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перезбуди́ти.** *Якщо діти прийшли перезбуджені від фізичних вправ, доцільно починати урок із творів, які заспокоюють, урівноважують, поступово налаштовуючи на продуктивну співпрацю* (з наук.-попул. літ.); *Коли студент перезбуджений, він буде говорити багато, поспішаючи і повторюючись* (з навч. літ.); // **перезбу́джено,** *безос. пред. Якщо синхронний компенсатор перезбуджено, то він генерує реактивну потужність у мережу* (з наук. літ.); *Коли розум перезбуджено, іноді відчуваємо наче вибух у мозку* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Який перезбудився, має ознаки перезбудження. *У перезбудженому стані спортсмен є надмірно активним, дратівливим, запальним і втрачає самовладання* (з наук. літ.); *Утративши час, коли треба лягати спати, і пропустивши ознаки втоми, ви ризикуєте всю ніч намагатися заспокоїти перезбуджену дитину* (із журн.).

ПЕРЕЗБУ́ДЖЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **перезбу́джений** 2. *Неефективність спілкування нерідко пов'язана із недостатнім рівнем самоконтролю одного із комунікантів унаслідок невміння подолати власну перезбудженість, імпульсивність* (з наук. літ.).

ПЕРЕЗБУ́ДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перезбуди́ти** і стан за знач. **перезбуди́тися.** *Вперше за багато років Максим .. лякався власних емоцій, усього, що вимагало природного напруження і збудження, а не звичного перенапруження і перезбудження, ще й здебільшого з негативним показником* (Ю. Покальчук); *До приходу нового міленіуму загальне перезбудження трохи пригасло* (Ю. Іздрик); *Обмежувальні пристрої утримують струм збудження в межах потужності машини і працюють за однаковою послідовністю процесів: виявлення перезбудження, забезпечення його тривалості протягом визначеного часу (періоду) перевантаження, а потім зменшення збудження до безпечного рівня* (з наук.-техн. літ.); *Сотникова голова від напруги й перезбудження парувала — не лише кияни, але й козаки здивовано дивилися, як над його лискучою головою здіймалася хмарка пари* (В. Шкляр).

ПЕРЕЗБУ́ДЖЕНО. Присл. до **перезбу́джений** 2. *Дівчина заспівала схвильовано й перезбуджено* (з газ.).

ПЕРЕЗБУ́ДЖУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перезбу́джувати.** *Дитина, перезбуджувана надмірним переглядом телепередач, важко засинає, уночі прокидається, а вранці її нелегко розбудити* (з навч. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який перезбуджується, має ознаки перезбудження. *Перезбуджувані мозкові структури емоційної сфери людини створюють емоційну напругу внаслідок незадоволення її потреб, що може призводити до порушення компенсаторних механізмів вищої нервової діяльності* (з наук. літ.).

ПЕРЕЗБУ́ДЖУВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **перезбу́джуваний.** *Що більша перезбуджуваність людини, то чутливіша вона до життєвого досвіду* (з навч. літ.).

ПЕРЕЗБУ́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перезбу́джувати** і стан за знач. **перезбу́джуватися.** *Перегляд деяких телевізійних передач нерідко спричиняє перезбуджування нервової системи* (з наук.-попул. літ.); *Керівники дитячих танцювальних колективів, готуючи концерти, маютьураховувати те, що досить тривалі заходи не лише втомлюють глядачів, а й призводять до перезбуджування школярів* (з наук. літ.).

ПЕРЕЗБУ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕЗБУДИ́ТИ,** уджу́, у́диш, *док.* 1. *кого.* Надмірно збуджувати (у 4 знач.). *Гіперчутливих дітей можуть перезбуджувати яскраве світло й гучні звуки, наприклад, сирена карети швидкої допомоги* (з навч. літ.); *Під час публічного виступу найважливішим є контакт з аудиторією, щирість, відчування динаміки сприйняття, щоб і не приспати, і не перезбудити слухачів* (з наук.-попул. літ.).

2. *що, фізл.* Дуже, надто збуджувати (у 6 знач.). *Будь-які сорти кави можуть перезбуджувати травний тракт і стимулювати спазми в кишечнику, які спричиняють тимчасове здуття живота* (з навч. літ.).

3. *що, фіз.* Понад міру збуджувати (у 7 знач.). *У більшості випадків навантаження генератора має індуктивний характер, і для компенсації струмів, що відстають по фазі від напруги, необхідно збільшувати струм збудження, а отже, перезбуджувати генератор* (з наук. літ.).

ПЕРЕЗБУ́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПЕРЕЗБУДИ́ТИСЯ,** уджу́ся, у́дишся, *док.* Надмірно збуджуватися (у 4 знач.). *Коли малюк грається спокійно, він не перезбуджується* (з навч. літ.); *Кожен спортсмен знає, як не перезбудитися перед змаганнями* (з газ.).

ПЕРЕЗБУДИ́ТИ *див.* **перезбу́джувати.**

ПЕРЕЗБУДИ́ТИСЯ *див.* **перезбу́джуватися.**

ПЕРЕ́ЗВА, и, *ж., діал.* Перегук. *Кохався* [гетьман] *в книгах — надто в латинських, грецьких, любив мудрі бесіди з мандрівними монахами й не любив п'яної перезви, хмільних балачок* (Ю. Мушкетик); *Якийсь час їхали мовчки, ніби слухали монотонне поскрипування коліс та заповзятливу перезву перепілок* (І. Нижник); * Образно. *Коли б перезва радісних сердець Моїм пісням назустріч полетіла* (Л. Первомайський).

ПЕРЕЗВА́, и́, *ж., етн.* Частина українського весільного обряду, звичай, за яким родичі молодої після першої шлюбної ночі йшли або їхали з відповідними обрядовими піснями на частування до хати молодого. *Усе село ніби палало в час перезви, бо все село гуляло на весіллі* (І. Нечуй-Левицький); *Вчора справили весілля, А сьогодні на похмілля Ми справляєм перезву* (О. Олесь); *Героїні деяких творів* [Т. Шевченка] *("Гайдамаки", "Відьма", "Марина"), які через трагічні обставини втратили розум, співають пісні з весільної перезви: "Загрібай, мамо, жар, буде тобі дочки жаль, жаль", "Ой у новій хаті полягали спати", "Як була я молодиця" та ін.* (В. Русанівський); // *збірн.* Учасники такого походу, поїздки. *Місила болото весільна перезва, сповняючи холодне повітря піснями* (М. Коцюбинський); *Чумакова рідня топталася, м'ялася надворі, та витівки не припинялися, і тому перезва посідала в сани* (К. Гордієнко); * Образно. *Забулось все, у безвість одійшло, Літа ідуть, як тінь за перезвою; Старі руїни пилом занесло, І місце заросло травою* (І. Багряний).

ПЕРЕ́ЗВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **перезва́ти** 2. *На ґанку сільради, що на горбі навпроти, .. виріс її чатовий Василь Колотило, перезваний через посаду гонорову Калатайлом* (Г. Тарасюк); *Сьогодні нам неможливо собі уявити, як би склалася доля сіверського хутора Мотронівки, названого на честь матері Лесі, перезваного Кулішем на честь дружини-письменниці Ганни Барвінок Ганнина Пустинь, перезвану після смерті чоловіка в Кулішівку* (з публіц. літ.); // **пере́звано,** *безос. пред. У мене вдома, на Топольовій* [Тополевій] *вулиці, 21, яку було перезвано на Поштову, де ще недавно було досить людно і шумно, тепер було тихо і порожньо* (У. Самчук).

ПЕРЕЗВА́ТИ *див.* **перезива́ти.**

ПЕРЕЗВОЛО́ЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перезволо́жити.** *До деградованих земель відносять земельні ділянки з еродованими, перезволоженими, а також із підвищеною кислотністю або засоленістю, забрудненими хімічними речовинами ґрунтами* (з навч. літ.); // **перезволо́жено,** *безос. пред. Дорожнє полотно в занижених місцях перезволожено* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який перезволожився. *У Південній півкулі в умовах перезволоженого клімату вічнозелені ліси структурно і флористично мало відрізняються від субтропічних* (з наук.-попул. літ.); *Осушення проводять на перезволожених землях, лісах, болотах для введення нових територій у сільськогосподарське виробництво* (з навч. літ.).

ПЕРЕЗВОЛО́ЖЕНІСТЬ, ності *і* ності, *ж.* Властивість за знач. **перезволо́жений** 2. *Перші сходи цукрових буряків можуть постраждати від перезволоженості верхніх шарів ґрунту та високої відносної вологості повітря* (з навч. літ.).

ПЕРЕЗВОЛО́ЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перезволо́жити** і стан за знач. **перезволо́житися.** *Сучасний агроекологічний стан ґрунтового покриву території в межах Словечансько-Овруцького кряжу вивчено за інтенсивністю прояву деградаційних процесів, зокрема ступенем еродованості земель та перезволоження* (з наук. літ.); *Затримка великої кількості води на схилі веде до затоплення і перезволоження земель* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕЗВОЛО́ЖИТИ *див.* **перезволо́жувати.**

ПЕРЕЗВОЛО́ЖИТИСЯ *див.* **перезволо́жуватися.**

ПЕРЕЗВОЛО́ЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перезволо́жувати.** *При меліорації періодично перезволожуваних земель з розвиненим мікрорельєфом розрахунки максимального поверхневого стоку необхідно виконувати як для весняного, так і літньо-осіннього періодів* (з наук. літ.).

ПЕРЕЗВОЛО́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перезволо́жувати** і стан за знач. **перезволо́жуватися.** *Головні типи водного живлення (атмосферний, ґрунтовий, схиловий, намивний) об'єднують усі основні джерела перезволожування земель* (з навч. літ.).

ПЕРЕЗВОЛО́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕЗВОЛО́ЖИТИ,** жу, жиш, *док., що.* Робити ґрунт, повітря і т. ін. надто зволоженим. *Під час вирощування малини важливим є правильна норма поливу цієї культури, яку не можна перезволожувати* (з навч. літ.); *Колаген як компонент туалетного мила може перезволожити шкіру* (із журн.).

ПЕРЕЗВОЛО́ЖУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПЕРЕЗВОЛО́ЖИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Робитися надто зволоженим (про ґрунт, повітря і т. ін.). *Щоб орний шар не перезволожувався, треба поступово його поглиблювати* (з наук. літ.); *Якщо ґрунт не перезволожиться, цибулина лілії не гнитиме* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **перезволо́жувати.** *Зсуви спостерігаються тільки на схилах, де переважають глинисті чи піщано-глинисті породи, які можуть перезволожуватися поверхневими або підґрунтовими водами* (з навч. літ.).

ПЕРЕЗДАВА́ННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **передава́ти** 3. *На кафедрі вищої математики університету нам нагадали про терміни перездавання екзамену й заліку* (з газ.).

ПЕРЕЗДАВА́ТИ, даю, даєш, *недок.,* **ПЕРЕЗДА́ТИ,** а́м, аси́, *док., що.* 1. Здавати в користування ще раз, повторно або іншій особі. *Винаймаючи квартиру подобово, він перездавав її іншим громадянам на тривалий час* (з газ.).

2. Роздавати карти ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Коли грають у покер, кожному гравцеві здають п'ять карт. Якщо гравець пасує, він скидає карти і не бере участі у грі, але якщо пасують усі гравці, то карти перездають* (із журн.).

3. *розм.* Складати (у 5 знач.) повторно або заново; перескладати. *Водії можуть перездавати іспит неодноразово за погодженням з адміністрацією* (з газ.); — *Товаришу Хомутенко, — оголосив ректор, — рішенням приймальної комісії вам дозволено перездати російську мову* (Григорій Тютюнник).

ПЕРЕ́ЗДАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перезда́ти.** *Будь-яке завдання, за яке студент отримав оцінку, яка його не задовольняє, може бути перездане протягом наступних двох тижнів* (з навч. літ.).

ПЕРЕЗДА́ННЯ, а́ння, *с.* Дія за знач. **перезда́ти.** *Як виняток, тим студентам старших курсів, хто претендує на диплом з відзнакою, дозволено перездання не більш як двох дисциплін за весь період навчання* (із журн.).

ПЕРЕЗДА́ТИ *див.* **перездава́ти.**

ПЕРЕЗДОРО́ВКАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., розм.* Поздоровкатися з усіма, багатьма або між собою, один з одним. *Перездоровкавшись з усіма, він притулився біля стіни і став прислухатись до балачки, що на хвилину була замовкла* (В. Винниченко); *Побував щойно в дирекції, у парткомі, з усіма перездоровкався, повідповідав на оті численні: "Ну як там?" — вдома, одне слово* (О. Гончар).

ПЕРЕЗИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПЕРЕЗВА́ТИ,** зву́, зве́ш *і рідше* зову́, зове́ш, *док., кого, що, розм.* 1. Запрошувати кого-небудь до себе звідкілясь жити, гостювати, працювати і т. ін. *Хоч старому Захарію як не було у Терешка жити.., одначе перезвала Мелася його до себе* (Г. Квітка-Основ'яненко).

2. Називати (у 1 знач.) ще раз, по-іншому; переназивати. — *Я знаю Росію і була в Петербурзі. І як вони, скажіть, могли це перезвати на* [Ленінград]... *Ах! Не моє діло!* (У. Самчук).

ПЕРЕЗИМІ́ВЛЯ, і, *ж.* Дія і стан за знач. **перезимо́вувати, перезимува́ти.** *Перезимівля озимого ріпаку також залежить від технологічних умов вирощування в осінній період* (з наук. літ.); *Різке зниження температури, снігові замети й хуртовини значно погіршують умови перезимівлі диких тварин і птахів* (з наук.-попул. літ.); *Урожай та якість озимих культур багато в чому залежить від перезимівлі* (з навч. літ.); *Посів озимих закінчено, попереду — перезимівля* (з газ.).

ПЕРЕЗИМО́ВАНИЙ, а, е. Який перезимував. *Перезимовані бур'яни (будяк кучерявий, буркун жовтий, лопух справжній) викидають весною стрілки й після плодоношення відмирають разом із коренем* (з наук. літ.); *Стару перезимовану траву косять на підстилку худобі* (з навч. літ.); * Образно. *Передуй всепрощанню* [всепрощенню], *яке йде за тобою, ніби зима, що якраз настає. Серед зим є одна нескінченна, котрою перезимоване буде й здолане серце твоє* (В. Стус, пер. з тв. Р. М. Рільке).

ПЕРЕЗИМО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **перезимо́ваний.** *У березні обстежують сад на зараженість шкідниками і встановлюють стан їх перезимованості для визначення заходів боротьби з ними* (з навч. літ.).

ПЕРЕЗИМО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перезимо́вувати.** *Не всі птахи легко переносять перезимовування* (із журн.).

ПЕРЕЗИМО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕЗИМУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* 1. *що, у кого, у чому і без дод.* Жити зимою. — *Якось, може, перезимуємо, сину, цю зиму... ти вже краще збирай гроші та одягни себе як слід* (С. Васильченко); — *Зима тепла буде. Хіба не помітили, що цього року кизилу зовсім не вродило? Перезимуємо!* (Остап Вишня); — *Вечір добрий, діду! Давненько вже не бачив. Можна сказати, перезимували?* (М. Стельмах); * Образно. — *Перезимуєм ще. Пересумуєм якось, загостримо перо об пам'ятний граніт; і з вистражданих сліз, щоб більше вже не плакать, окривджений царем ще виворожим світ* (П. Мовчан); // Проводити зиму десь, у когось, не у себе вдома. *До кого ж він прихилиться? Де перезимує? Уже осінь, незабаром Зима залютує* (Т. Шевченко); [Б а т у р а:] *Написав у Київ, щоб не чекали на мене до пізньої осені.* [В і т р о в и й:] *А може, і перезимуєш у нас?* (О. Корнійчук); *Кожне еллінське місто, в якому він зупинявся перезимувати, перелітувати чи пожити короткий час, радо вітало одного з Семи Мудреців Світу* (І. Білик).

2. *що і без прям. дод.* Перено́сити зимові холоди протягом зими (про рослини, тварин). *Слабкі посіви, що без проблем перезимовують під снігом, інколи не можуть витримати зміни температурного режиму – плюсових (денних) та мінусових (нічних) температур – і гинуть* (з наук. літ.); *Перезимував він зиму щасливо, а на весну вже став великим та мудрим горобцем* (Леся Українка); *Пуголовиця .. злякано додав: — А як дізнаються, що взято рибу? — .. Хто дізнається? Хіба відомо, скільки риби перезимувало!* (І. Багмут); *На Заваллю, де горби чергувалися з видолинками, трудно перезимувала озимина* (В. Бабляк).

3. Витримувати протягом зими, до весни. *Запевняв* [панотець] *себе і попечителів, що церква ще перезимує* (М. Стельмах); *Делалі частіш я чую материне бідкання: "Хоч би до весни дотягти. Вже й на стіл нема що поставити". На це батько незмінно відповідає: "Не ми одні — перезимуємо"* (А. Михайленко).

4. *кого, що.* Годувати, утримувати кого-небудь протягом зими. *Перезимовували тварин лісівники, створюючи ділянки для їхнього підкормлення* (з газ.); *Перезимувати худобу.*

ПЕРЕЗИМУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перезимува́ти.** *Вітчизняні сільгоспвиробники зменшили ризики перезимування озимого ріпаку* (з газ.).

ПЕРЕЗИМУВА́ТИ *див.* **перезимо́вувати.**

ПЕРЕЗИМУВА́ТИСЯ, у́ється, *док.* 1. *розм.* Пройти, кінчитися (про зиму). *Почалися пири та бенкети, музики та танці: гуде будинок. Такеньки уся зима-зимська перезимувалась* (Марко Вовчок).

2. *рідко.* Те саме, що **перезимува́ти** 2. *Було дві миші. Одна була, що працювала собі на зиму і скрізь собі по зеренцеві носила, аби мала чим перезимуватися, а друга була — лишень хотіла дурниці* (з казки); *Більшість водних рослин (зокрема й водяні лілії) можуть перезимуватися на вологих ґрунтах* (з навч. літ.).

ПЕРЕ́ЗИМЧА, ати, *с., діал.* Перезимоване теля. *Перезимча набрало вагу, можна й продавати* (із журн.).

ПЕРЕЗИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., що, діал.* Переглядати. *За той час перезирав* [Євгеній] *газету* (І. Франко); *Мама дала Катрусі квітки сині, білі, зелені, червоні. Катруся перезирала їх* (В. Стефаник).

ПЕРЕЗИРА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПЕРЕЗИРНУ́ТИСЯ,** ну́ся, не́шся, *док., з ким і без дод., також у сполуч. зі сл.* м і ж с о б о ю. Обмінюватися швидким поглядом. — *Матінко! — перезирались невістки, — бач, .. в діда є гроші* (С. Васильченко); *Артисти починають поглядати на публіку, перезиратися між собою, повертаючи обличчя до ложі Фрідріха Мертенса* (В. Винниченко); *Захар з Грицьком виразно перезиралися — прибула поміч на село!* (К. Гордієнко); *Коли Вікентій Петрович підійшов до порома, поромники здивовано перезирнулися між собою* (М. Стельмах); *Козаки перезирнулися. Несподівану радість і сумнів, безмежне бажання вірити і острах — усі ці почуття разом читались на їхніх обличчях* (Б. Левін); *Македонські посли перезирнулись між собою, не знаючи, що їм далі робити. Вирішили чекати царя* (В. Чемерис).

ПЕРЕЗИ́РКУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок., з ким і без дод., також у сполуч. зі сл.* м і ж с о б о ю, *розм.* Те саме, що **перезира́тися.** *Ми сторопіло переступали з ноги на ногу, похмуро перезиркувались* (Ю. Збанацький); *Віталій і Тоня перезиркувалися між собою, обмінювались усмішками, в яких зараз було щось схоже на таємницю* (О. Гончар); *Пан хорунжий та пан осавул нетерпляче перезиркуються: швидше б уже за стіл...* (В. Чемерис); *Все, знай, перезиркувались* [панночки] *між собою та хихотіли* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПЕРЕЗИРНУ́ТИСЯ *див.* **перезира́тися.**

ПЕРЕЗІ́Л, зо́лу, *ч.* Дія і стан за знач. **перезоли́ти** і **перезоли́тися.** *Перезіл негативно впливає на якість оброблюваної шкіри* (із журн.).

ПЕРЕЗМІ́НА, и, *ж., розм.* 1. Те саме, що **змі́на** 1. *Я .. озброювався щітками, .. фарбами і, як тільки приходив з роботи, .. одразу наряджався у одяг жреця* [жерця] *і містерія перезміни клімату починалася* (У. Самчук).

2. Заміна кого-, що-небудь кимось, чимось відповідним після закінчення встановленого робочого часу; зміна (у 2 знач.). *Для магазинів зручною є система інтервальної перевірки запасів (наприкінці робочого тижня, під час перезміни бригад і т. ін.)* (з навч. літ.).

3. Проміжок часу між двома змінами. *Трактористи глушили машини лише на перезміні* (М. Циба); *Для зменшення витрат електроенергії на шахтній вентиляторній установці вентилятори вимикають під час обідніх перерв, перезмін* (з навч. літ.).

ПЕРЕЗНАЙО́МИТИ *див.* **перезнайо́млювати.**

ПЕРЕЗНАЙО́МИТИСЯ *див.* **перезнайо́млюватися.**

ПЕРЕЗНАЙО́МЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перезнайо́мити.** *Ми .. могли б вибратися на прогулянку сонячної осінньої суботи. Чи такого ось грудневого дня .. Різниця полягала б лише в тому, що я вже був би її чоловіком .. Був би перезнайомлений із численною ріднею* (В. Лис); *У гарній, але на той час іще не дуже перезнайомленій компанії дотепно пройшов вечір* (із журн.).

ПЕРЕЗНАЙО́МЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕЗНАЙО́МИТИ,** млю, миш; *мн.* перезнайо́млять; *док., кого.* 1. *з ким.* Знайомити кого-небудь з усіма, багатьма або всіх з кимось. *Петро Олександрович не випускав Гоголя з-під своєї уваги: підбадьорював в інституті, запрошував додому, де перезнайомив з усією родиною* (О. Полторацький); *Він перезнайомив мене зі своїми друзями* (Л. Костенко).

2. Знайомити одного з одним, між собою всіх або багатьох. *Міжнародний джазовий фестиваль, який об'єднав довкола джазу 14 культурних осередків України та Польщі, п'ятнадцятий рік поспіль виконує свою місію — згуртовує джазових шанувальників і перезнайомлює музикантів з України, Вірменії, Греції, Польщі та інших країн* (з газ.); *Віктор першим ділом перезнайомив своїх гостей* (Олекса Ізарський).

ПЕРЕЗНАЙО́МЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПЕРЕЗНАЙО́МИТИСЯ,** млюся, мишся; *мн.* перезнайо́мляться; *док.* 1. Знайомитися з усіма, багатьма або з кимось (про всіх, багатьох). *Я почав удруге з усіма перезнайомлюватися* (А. Хорунжий); *Де приїдемо, зараз перезнайомиться* [Степан] *з чужими конюхами, фурманами та наймитами* (Дніпрова Чайка); *За тиждень він наблукався Прохорівкою, намилувався красою краєвидів, .. перезнайомився з місцевим людом* (Василь Шевчук); *Напевне, треба було перезнайомитися з десятком-другим юнаків і дівчат, щоб краще зрозуміти і оцінити своїх шкільних друзів* (М. Руденко).

2. Знайомитися один з одним, між собою (про всіх або багатьох). *Мешканці нового житла звичайно перезнайомлюються при заселенні* (з газ.); *Як звичайно буває в поїзді, всі в купе зразу перезнайомилися, розговорились* (О. Копиленко); *Парубки та дівчата чомусь не йшли до танцю. Крутилося тільки дві чи три пари, та й то мляво, мовби знехотя. Чи то .. не перезнайомилися, чи то ніяковіли — все-таки гетьманський двір* (Ю. Мушкетик).

ПЕРЕЗНАЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕЗНАЧИ́ТИ,** чу́, чи́ш, *док., кого, що.* Значи́ти, відзначати міткою, тавром все, багато чого-небудь або всіх, багатьох. *Щоб приховати повідомлення, в інформаційних технологіях рекомендується умовно перезначати початок і кінець кластеру ланцюга* (з наук.-техн. літ.); *Перезначити отару.*

ПЕРЕЗНАЧИ́ТИ *див.* **перезнача́ти.**

ПЕРЕЗНІМА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перезніма́ти** і **перезніма́тися.** *У посібнику з плетіння бісером є розділи про виготовлення ажурних прикрас, перезнімання та формування узорів* (з навч. літ.); *Уперше за часи незалежності України порушено кримінальну справу проти відвідувача кінотеатру за перезнімання фільму* (з газ.).

ПЕРЕЗНІМА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕЗНЯ́ТИ,** німу́, ні́меш, *док., що.* 1. Робити копії з усього або більшості чогось; робити копію з чого-небудь. *Коли вже почав вишивати, то з усієї округи дівчата збиралися узори перезнімати, що Макар змальовував з навколишніх квітів та гілочок* (із журн.); — *Я невісточці надумала скатерку вишити, у сусідки, Наталки Сидорової, хотіла перезняти — така ж гарненька: хатка під шифером, ялинки, озеро, а по озеру лебеді плавають* (В. Дрозд).

2. Знімати (у 15 знач.) ще раз, повторно або заново, інакше. — *Євгене Михайловичу, — спокійно сказав оператор. — Я думаю, перезнімати не треба... Я певен, що годинника в кадрі не було... Я б його помітив...* (В. Нестайко); — *Тато .. хоче зробити музей. І там історія твоєї родини займе чільне місце! Треба перезняти цю стару світлину, виставити і цей лист, й інші речі* (І. Роздобудько); *Студія художніх фільмів збирається перезняти відомий серіал для свого нового стримінгового сервісу* (з газ.).

3. Робити новий план, знімаючи з чого-небудь. *Перезнімати план забудови вулиці.*

ПЕРЕЗНІМА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПЕРЕЗНЯ́ТИСЯ,** німу́ся, ні́мешся, *док.* 1. *розм.* Зніматися ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Ми перезнялися в усіх куточках Ялти* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **перезніма́ти.** *Наявність схожих між собою орнаментів у збірці вишивки козацької старшини Чернігівського історичного музею ім. В. В. Тарновського свідчить про те, що вони часто мали спільний зразок, який міг перезніматися майстринями-селянками* (з наук.-попул. літ.); *Через технічні причини деякі кадри фільму будуть перезніматися* (з газ.).

ПЕРЕЗНІ́МОК, мка, *ч.* Знімок, зробл. ще раз, повторно чи заново, інакше. *Привертає увагу відвідувачів виставки кольоровий перезнімок картини "Виїзд Т. Г. Шевченка з Борзни в хутір Мотронівку на весілля П. Куліша", адже Тарас Шевченко був бояриною на весіллі в Кулішів* (із журн.).

ПЕРЕЗНЯ́ТИ *див.* **перезніма́ти.**

ПЕРЕЗНЯ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перезня́ти.** *Це були вирізані з журналів або перезняті з листівок і репродукцій портрети відомих людей* (І. Роздобудько); *Є технології, що допомагають виявити під час перегляду фільму на піратському сайті, в якому саме кінотеатрі був потайки перезнятий цей фільм* (із журн.); // **перезня́то,** *безос. пред. Роман було перезнято з виданої за кордоном книжки і вкладено в чорний конверт із-під фотопаперу* (В. Діброва); *В медальйоні була картка .. жінки. Картку негайно перезнято й розіслано в розшукові бюра* [бюро] (М. Йогансен).

ПЕРЕЗНЯ́ТИСЯ *див.* **перезніма́тися.**

ПЕРЕЗНЯТТЯ́, я́, *с.* Дія за знач. **перезня́ти, перезніма́ти** і **перезня́тися, перезніма́тися.** *Знання особливостей архітектурних об'єктів забезпечує перезняття в тонких лініях олівцем з оригіналу на кальку обраного мотиву та перенесення ескізу з кальки на лист ватману* (з навч. літ.).

ПЕРЕЗО́К, зка́, *ч., діал.* Поясок (у 1 знач.). *Андрійко начепив перезок і вигукнув: — Тату, я справжній солдат!* (із журн.).

ПЕРЕЗО́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перезоли́ти.** *Перезолена півковдра.*

ПЕРЕЗОЛИ́ТИ *див.* **перезо́лювати.**

ПЕРЕЗОЛИ́ТИСЯ *див.* **перезо́люватися.**

ПЕРЕЗОЛОТИ́ТИ *див.* **перезоло́чувати.**

ПЕРЕЗОЛО́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перезолоти́ти.** *Столовий набір увесь перезолочений і має свого покупця* (з газ.); // **перезоло́чено,** *безос. пред. 1887 р. було перезолочено іконостас Великогоринської церкви Воскресіння Господнього* (із журн.).

ПЕРЕЗОЛО́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перезолоти́ти.** *Детальніше про всю ікону не можемо говорити, оскільки рентгенограми зроблено лише в трьох місцях, однак припускаємо перегрунтування й перезолочення її тла* (з наук. літ.); *Для збереження інтер'єрів церковних будівель та творів сакрального мистецтва заборонено оббивати стіни картоном, гіпсокартоном, проводити нефахове перемалювання ікон і перезолочення різьби іконостасів* (з мови документів).

ПЕРЕЗОЛО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕЗОЛОТИ́ТИ,** очу́, о́тиш, *док., що.* 1. Золотити, укривати золотом ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Різьба у Свято-Микільському соборі, спорудженому в 1690–1694 рр. коштом гетьмана І. Мазепи, здебільшого збереглася, хоч її кілька разів перезолочували* (з наук.-попул. літ.); *Після реставрації церкви баню дзвіниці довелося перезолотити* (із журн.); * Образно. — *Друже мій, милий мій! серце моє золоте! — крикнула Настуся .. — Ти той чарівник, той дивний фарбар, що утворив з моїм серцем диво дивовижне, перемалював, перезолотив моє пожовкле листя кохання весняними фарбами* (І. Нечуй-Левицький).

2. Укривати золотом усе або багато чого-небудь. *Перезолочувати срібний посуд.*

ПЕРЕЗО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕЗОЛИ́ТИ,** олю́, о́лиш, *док., що.* 1. Золити ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Перезолювати шкіру декілька разів; Перезолити білизну.*

2. Псувати надмірним золінням. *На Покутті важливим гігієнічним заходом було прання, історія якого пов'язана насамперед із технологією зоління білизни та полотна, щоб не перезолити їх* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕЗО́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ПЕРЕЗОЛИ́ТИСЯ,** о́литься, *док.* 1. Псуватися від надмірного зоління. *Білизна може перезолитися.*

2. *тільки недок.* Пас. до **перезо́лювати** 1. *Шкірка кроля перезолюється двічі, знімається шерсть, знову перезолюється, а лише потім дубиться* (з наук. літ.).

ПЕРЕЗРІВА́ННЯ, я, *с.* Стан за знач. **перезріва́ти.** *Кабачок стійкий до перезрівання, придатний для теплиць та відкритого грунту і має ніжний смак* (з навч. літ.); *До певної міри еллінізм був епохою поступового "перезрівання", старіння, вичерпання творчого імпульсу культури* (з наук. літ.); *Перезрівання гамет може призвести до змін у кількості хромосом і розвитку ембріона з тяжкими спадковими порушеннями* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕЗРІВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕЗРІ́ТИ,** і́ю, і́єш, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Ставати надто зрілим, спілим (про злаки, плоди і т. ін.). *Персики, досягнувши збиральної стиглості, дуже швидко перезрівають, тому для реалізації на місці їх потрібно збирати за два-три дні до настання споживчої стиглості, а плоди, призначені для транспортування або перероблення — за чотири-п'ять днів* (з наук. літ.); *Пече сонце .. Дозрівають абрикоси. Перезріли вишні* (Т. Прохасько); *Яблука ми сортували на три частини: ті, що не встигли перезріти, висипали до погреба, побиті нарізали та розкладали на підвіконнях по всій хаті, а деякі старенька відбирала, аби зробити сік* (І. Роздобудько).

2. *перен.* Ставати старішим, ніж це треба для якогось становища, стану (про людей). *Старі дівчата околиці .. безнадійно перезрівали, але на залицяльників надії вже не мали* (Валерій Шевчук); [М а к а р:] *Ти вже дозрів. Тебе треба раз добре потрусити, і впадеш.* [П а в л о:] *А ти вже так перезрів, дмухнути на тебе, і розсиплешся* (О. Корнійчук).

3. *тільки 3 ос., перен.* Досягати вищого ступеня розвитку, після якого відбувається розклад або перехід в інший стан. *Сум сплив на Дужа як блиск. Щось унутрі* [внутрі] *закупа перезрівало .. Сила його шукала шляхів до нової переміни* (К. Гриневичева); [М а р г а р и т а:] *Так, щастя їхнє вже перезріває І падає в гноїсту пащу смерті* (Борис Тен, пер. з тв. В. Шекспіра); *Все віддзвеніло, перезріло, перегоріло нагло все. І тільки зморщок квапні стріли скородять вигасле лице* (П. Мовчан).

ПЕРЕЗРІ́ЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **перезрі́ти** 1. *Її прегарні очі, важкі, великі, темні, як перезрілі вишні, заблисли раптом, наче свінула на них роса* (О. Ільченко); *Ішов Саверій до вичовганого порога рідної хати. Ніби вік не бачив .. ні цієї грядки перед повіткою з давно перезрілими дзвониками маків, ні покраяного навхрест задубілою стежкою рівного, як стіл, подвір'я* (М. Малиновська); *Вона знала про причину скрути*

Леонардіса — його вичавила, видушила, мов перезрілий лимон, одна із відомих світських левиць (В. Лис); *Від живого панорамного пейзажу йшов запах гіркуватої суміші перезрілих квітів і трав* (Г. Вдовиченко); * Образно. *Гоструватим духом кропива виповнює вже перезрілий простір* (П. Мовчан).

2. *у знач. прикм., перен.* Який перезрів (у 2 знач.); значно старіший, ніж прийнято для певного становища, стану і т. ін. (про людей). *До канцелярії ти не ходок — не ті літа, у домашні вчителі проситися до якого-небудь перезрілого недоростка — теж пізнувато* (Б. Левін); *Гей, взяти б нашому князеві не оцю перезрілу царівну, а тугу, як тятива лука, печенізьку княжну, і степи великі поєдналися б, а пристрасть сягнула до неба!* (П. Загребельний).

3. *у знач. прикм., перен.* Який перезрів (у 3 знач.), давно досяг вищого ступеня розвитку. *Я завжди ставилася з іронічним жалем до тих, хто живе у просторі перезрілої мелодрами, безпорадно хапаючи вичахле .. кохання за хвіст* (Є. Кононенко).

ПЕРЕЗРІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* 1. Стан за знач. **перезрі́лий** 1. *Недопустимими є перезрілість та недозрілість бананів: вони повинні бути середнього розміру, свіжими, чистими, без механічних ушкоджень* (з навч. літ.).

2. *перен.* Абстр. ім. до **перезрі́лий** 2, 3. *Ця дорідна, немов символ жіночої перезрілості, няня таки мала чуле серце і, відкривши дверцята шафки, дістала білий лікарняний халат...* (Є. Гуцало); *Увесь Світ постає перед нами в Образах Персоніфікованих: це Пора Відквіту й Перезрілості* (Ю. Андрухович); *Ти повертаєш з верховини в долину, від перезрілости — в дитинство. Чи обіймає мене через се печаль? Коли й так, то печаль моя світла* (М. Дочинець).

ПЕРЕЗРІ́ТИ *див.* **перезріва́ти.**

ПЕРЕЗУВА́ННЯ *див.* **перевзува́ння.**

ПЕРЕЗУВА́ТИ *див.* **перевзува́ти.**

ПЕРЕЗУВА́ТИСЯ *див.* **перевзува́тися.**

ПЕРЕЗУ́ТИ *див.* **перевзува́ти.**

ПЕРЕЗУ́ТИЙ *див.* **перевзу́тий.**

ПЕРЕЗУ́ТИСЯ *див.* **перевзува́тися.**

ПЕРЕІНА́КШЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **переіна́кшити.** *Тоді не збагнув переінакшеної отцем Єлисеєм суті цих євангельських слів, збагнув її значно пізніше* (Ю. Мушкетик); *Думки напрошуються розповісти історію країни переінакшеними з Вергілія епізодами, наповнити їх промовистим гумором, показати незламність волі до перемоги лихоліттям перестражданих людей* (І. Пільгук); *Мені бракувало живої мовної стихії, тієї органічності та природності, яких потребували приказки. Так, моєму слову, переінакшеному з чужого плеча, бракувало опертя* (О. Шугай); * Образно. *Душа, переінакшена безмежжям, дивилась одночасно врізнобіч* (П. Мовчан); // **переіна́кшено,** *безос. пред. Хай переінакшено рельєф, але ж на все заріччя видно, чим ти займавсь .. Є в цій хмаровидній споруді сила й розмах, цього в неї не відбереш...* (О. Гончар).

ПЕРЕІНА́КШЕННЯ, я, *с., розм.* 1. Дія і стан за знач. **переіна́кшити** і **переіна́кшитися.** — *Хай їм завадить... — вуркотливо відгукнувся Голубничий. — Щоб в Синопі, Трапезунді галушки варили... Веселий сміх перебіг круг стола. Переінакшення Шевченкового вірша на цю нагоду було дотепне і саме доречне* (Ю. Смолич).

2. Те, що переінакшили (у 2 знач.); зміна (у 2 знач.). — *Є ухвала віча, хто стане переінакшувати її? І є мужі. Вони .. не дозволять переінакшень* (Д. Міщенко).

ПЕРЕІНА́КШИТИ *див.* **переіна́кшувати.**

ПЕРЕІНА́КШИТИСЯ *див.* **переіна́кшуватися.**

ПЕРЕІНА́КШУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **переіна́кшувати.** *Нерідко спостерігаємо переінакшування українських слів у живому розмовному мовленні* (із журн.).

ПЕРЕІНА́КШУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕІНА́КШИТИ,** шу, шиш, *док., розм.* 1. *кого, що.* Робити кого-, що-небудь інакшим; змінювати, переробляти. *Надворі кілька робітників метикують над якимось пристроєм до комбайна, щось лагодять, переінакшують, переконструйовують...* (О. Гончар); — *Я від тебе навчився, використовуючи вислови великих людей, переінакшувати їх відповідно до даної обстановки так, щоб слова, може, й мінялися, а думка залишалася та сама* (М. Білкун); *Життя свого переінакшувати вже не хотів* [Грицько] (П. Загребельний); *Чорнобиль переінакшував людей. Давав можливість поглянути на себе збоку. Рентгени висвітлювали душу: хто ти є насправді* (А. Михайленко); — *Нашого жіночого серця напевне ніщо не переінакшить* (Є. Кравченко); *Я вислуховую думки багатьох, але .. моя, визріла в моїй голові, здається мені найправильнішою. Ото на тому й кінчається весь мій демократизм .. Але переінакшити себе вже не можу* (Ю. Мушкетик); *Своєї долі ми не зменшим, не примножим — Стрічаймо ж суджене із настроєм погожим! Твої й мої діла, оскільки нам відомо, Переінакшити ми все одно не зможем* (В. Мисик, пер. з тв. Омара Хаяма).

2. *що.* Зображувати, витлумачувати, розповідати і т. ін. інакше, ніж є в дійсності. *Вчений старець казав йому, що тільки друкуванням можна уникнути тої безлічі помилок, яку припускають переписувачі. Часто ці помилки зовсім переінакшують увесь зміст* (О. Іваненко); *Його* [Косача] *часта відсутність в родині не давала йому морального права переінакшувати настанови й поради дружини* (М. Олійник); *Я завжди жалію того, хто став персонажем моєї розповіді .. Я тільки художньо переінакшую. Імена, топоніми, антураж, домислюю деталі* (М. Матіос).

ПЕРЕІНА́КШУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПЕРЕІНА́КШИТИСЯ,** шуся, шишся, *док., розм.* 1. Ставати інакшим; змінюватися. *Все якось змінялося і переінакшувалося* (Н. Кобринська); *Його можна було слухати годинами .. Зачарувавшись, вбираючи, всотуючи кожне його слово, мимоволі внутрішньо переінакшуватись, наближатися до того доброго, мужнього, відданого Україні, що стверджував худорлявий, вродливий, сивочубий оповідач* (Б. Антоненко-Давидович); *Ти все сподіваєшся, що життя переінакшиться і ти будеш мати свою нивку і якесь щастя* (М. Стельмах); // *безос. Від Романового степового осідку не зосталось майже нічого .. Власне, переінакшилось тут не одразу, бачили ми спершу хату драну .. і колодязь перед хатою .. А потім і цього не стало: погнали терни* (О. Гончар).

2. *тільки недок.* Пас. до **переіна́кшувати.** *Я .. повільно читав далі .. Хто стояв ближче, переказував почуте далі, додаючи щоразу трохи й од себе, так воно .. переінакшувалося й перекручувалося до невпізнання* (П. Загребельний).

ПЕРЕІНСТРУМЕНТО́ВУВАННЯ, я, *с., муз.* Дія за знач. **переінструменто́вувати.** *Керівник ансамблю у виборі репертуару, аранжуванні мелодій, варіюванні й переінструментовуванні творів має орієнтуватися на конкретні можливості виконавців* (з навч. літ.).

ПЕРЕІНСТРУМЕНТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕІНСТРУМЕНТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що, муз.* Інструментувати що-небудь ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Австрійський скрипаль і композитор Ф. Крейслер владно втручається у фортепіанний та оркестровий супровід, збагачує гармонічну сторону акомпанементу, переінструментовує партитуру концерту Н. Паганіні* (з наук. літ.); *П. Чайковський вважав, що в інструментуванні Р. Шуман стоїть нижче визнаних майстрів цієї справи, і мріяв переінструментувати всі його симфонії* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕІНСТРУМЕНТО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок., муз.* Пас. до **переінструменто́вувати.** *Пісні "Місяцю ясний" та "Янгол ночі" переінструментовувалися для фільму "Запорожець за Дунаєм" за однойменною оперою С. С. Гулака-Артемовського не менш як тричі, поки не набули відповідного звучання* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕІНСТРУМЕНТУВА́ННЯ, я, *с., муз.* Дія за знач. **переінструментува́ти.** *У капричіо № 3 М. Скорик оркестровими засобами увиразнює танцювальну природу граціозної мелодії, а її подальше переінструментування створює яскраву стильову паралель із блискучими вальсами Й. Штрауса* (з наук. літ.); *Вітчизняні та зарубіжні музикознавці значну увагу приділяють поняттям музичної транскрипції, перекладу, переінструментування* (з навч. літ.).

ПЕРЕІНСТРУМЕНТУВА́ТИ *див.* **переінструменто́вувати.**

ПЕРЕІНТЕРПРЕТА́ЦІЯ, ї, *ж., книжн.* Те саме, що **переінтерпретува́ння.** *Іманентною ознакою інтерпретаційної діяльності в царині права є можливість переінтерпретації результату попередньої офіційної інтерпретації у зв'язку зі змінами соціокультурного контексту* (з наук. літ.); *Основними векторами дослідження сучасної фразеології є, зокрема, описання закономірностей знакової переінтерпретації культурних кодів українського етносу у фразеологічній системі та виявлення ціннісних орієнтацій етнічної спільноти, зафіксованих у ній* (з навч. літ.).

ПЕРЕІНТЕРПРЕТО́ВАНИЙ, а, е, *книжн.* Дієпр. пас. до **переінтерпретува́ти.** *Однією з обов'язкових умов віднесення певного словосполучення до колокацій є наявність у його складі унікального (наприклад, грецький горіх) або переінтерпретованого (семантично "спустошеного" або метафорично переосмисленого, наприклад, зерно істини) слова* (з навч. літ.); *Не можна будувати майбутнє на фундаменті хибно переінтерпретованих минулого та сучасності* (з публіц. літ.); // **переінтерпрето́вано,** *безос. пред. У романі сучасної української письменниці переінтерпретовано знамениту історію з діамантовими підвісками: авторка "перевела" її на український ґрунт* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕІНТЕРПРЕТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕІНТЕРПРЕТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що, книжн.* Інтерпретувати повторно або заново, по-іншому. *Атомізований, модульний і дедалі більше непередбачуваний світ пропонує людині переінтерпретовувати події, епізоди, ситуації, виходячи з того, як вона бачить себе в коловороті життєвих обставин* (з наук.-попул. літ.); *Переінтерпретовують музичний твір нерідко як намагання відзначити досягнення видатних музикантів чи явищ* (з публіц. літ.); *Ми постійно звертаємося до минулого, переосмислюємо пережите, переінтерпретовуємо його, знаходимо в ньому причини теперішнього* (із журн.); *Особа, яка пережила психологічну травму, усвідомлює те, що трапилося, і намагається позитивно переінтерпретувати травматичний досвід* (з наук. літ.).

ПЕРЕІНТЕРПРЕТО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок., книжн.* Пас. до **переінтерпрето́вувати.** *Відповідно до набутого досвіду, випробувань, нових взаємин колишні стосунки особистості й реальних та уявних "інших" можуть несподівано переінтерпретовуватися в незвичних контекстах, знецінюватися, переоцінюватися, набувати нових значень* (з наук. літ.); *Між кодами культури немає чітких меж, вони дифузно проникні, тому одна кодова система позначень може переінтерпретовуватися знаками іншої* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕІНТЕРПРЕТУВА́ННЯ, я, *с., книжн.* Дія за знач. **переінтерпретува́ти.** *Найпростішою зміною традиційної святкової дати може бути її переназивання або переінтерпретування, коли дата залишається тією самою, урочиста подія тією самою, але свято дещо змінює акценти (як, наприклад, 8 Березня чи 1 Травня)* (з публіц. літ.); *Від нашого переінтерпретування світу залежить те, як ми з вами житимемо завтра* (із журн.).

ПЕРЕІНТЕРПРЕТУВА́ТИ *див.* **переінтерпрето́вувати.**

ПЕРЕІРЖА́ВІЛИЙ, *рідше* **ПЕРЕРЖАВІ́ЛИЙ,** а, е. Дієпр. акт. до **переіржа́віти, перержаві́ти.** *Менделя за недогляд і уживання перержавілої линви покарано 20 гульденами грошової кари* (І. Франко); *Співання дверей лунало по всьому дому. Я не можу сказати, чому вони співали: чи перержавілі петлі були тому виною, або сам механік, який робив їх, сховав у них якийсь секрет* (В. Владко); *Незмінним лишився кілок, яким колись підперли ворота в сараї, що зірвались з перержавілого гака* (М. Дочинець); *У кургані дослідник виявив одне поховання приблизно періоду бронзи. Кістяк, знайдений у кургані, лежав на спині. На ньому був переіржавілий бронзовий браслет, дрібне намисто (бісер) та мініатюрний глиняний глечик з однією ручкою (заввишки 15 мм)* (з наук. літ.).

ПЕРЕІРЖА́ВІТИ, іє, *рідше* **ПЕРЕРЖАВІ́ТИ,** іє, *док.* Густо вкритися іржею, сильно заіржавіти (про все або багато чого-небудь). *Митро все ще оглядав линву і хитав головою. — Слухайте, Мендель! То не може бути! Вона якось неспроста перержавіла* (І. Франко).

ПЕРЕІ́СПИТ, у, *ч.* Повторний іспит (у 1 знач.). *Треба було репетирувати .. гімназіальних бовдурів, що на кінець літа мали переіспити* (Б. Антоненко-Давидович); *Василь Кавун .. намовив мене взяти .. репетитора і по можливості скорше прийти до нього знов на переіспит* (У. Самчук).

ПЕРЕІСПИТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕІСПИТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого.* Те саме, що **переекзамено́вувати.** *Відповідно до розпорядження начальника штабу військової частини бійців переіспитовували наприкінці року* (із журн.); *Він прекрасно розумів, що приймальна комісія потрібна й що за один день не можна переіспитувати всіх п'ятсот командированих до ВИШу* (В. Підмогильний).

ПЕРЕІСПИТУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переіспитува́ти.** *Періодичне переіспитування командного складу.*

ПЕРЕІСПИТУВА́ТИ *див.* **переіспито́вувати.**

ПЕРЕЇ́Д, у, *ч., розм., рідко.* Те саме, що **переїда́ння.** *Переїд під час вечері не бажаний.*

○ **(1) З (від) переї́ду,** *у знач. присл.* — переївши; з (від) переїдання. *Паталашка розповзався по широкому столу широким черевом, стогнав од переїду, проклинав свою жадібність і все на світі* (П. Загребельний); — *Добре тобі? .. — Добре, добре, — повторював він, тамуючи приступи печії від випитого та переїду* (Н. Околітенко); [Г а у е р:] *Та ось палац в обіймах сну, В нім чути музику одну: Хропуть всі гучно з переїду Після весільного обіду* (Ю. Лісняк, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПЕРЕЇДА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переїда́ти** і **переїда́тися.** *"У мене .. черево, як бубон, од абрикос і груш. Я аж сопу, і очі вилазять од переїдання"* (І. Жиленко); *Здається, я вмістив у себе кілька кілограмів свіжини .. Мені почало здаватися, що я ось-ось лусну від переїдання* (Любко Дереш); *Розроблені моделі переїдання в ранньому періоді онтогенезу використовують у дослідженні фармацевтичних препаратів для усунення ожиріння у тварин* (з наук.-попул. літ.); *Варто святкувати без переїдання* (з газ.).

ПЕРЕЇДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕЇ́СТИ,** і́м, їси́, *док.* 1. Наїдатися понад міру; об'їдатися (у 1 знач.). *Хто переїдає, той здоров'я не має* (прислів'я); [Д о к і я:] *Їж, Тетянко, локшину, у городі, може, такого їства не їдять?* [Т е т я н а *(усміхається):*] *Їдять, аби було що.* [К о н о н:] *Інші переїдають, а здебільшого недоїдають* (М. Кропивницький); *Живіть легко і з радістю .. Не переїдайте* (М. Дочинець); *Мабуть, треба завжди пам'ятати, що в багатьох випадках краще недоїсти, ніж переїсти* (В. Кучер); *Фракійці швидко захропіли — хто де сидів. Тільки іноді відригували уві сні, певно, переїли* (В. Чемерис).

2. *кого, що.* З'їдати, споживати все, багато чого-небудь або усіх, багатьох. *Без вікон хатка, без дверей, — Як не мудруй, не можна влізти; Вона ж повнісінька людей, А ласощів — не переїсти!* (Л. Глібов); *— Не всі ж орють і сіють; є такі, що й зовсім землі не мають, а щось вони їдять .. — Всього не переїдять; більш того не з'їдять, скільки в утробу влізе* (О. Кониський); *— Ой, люди, ой, люди, Що ж буде, що ж буде? — Ягнят переїли вовки!* (Ю. Гойда); * Образно. *Якби води морські не переїдали й не розчиняли сліз людських, — о, скільки б могло розповісти Руське море..!* (С. Скляренко); // *кого, розм.* Їсти, з'їдати більше за кого-небудь. *В інституті худий, як жердина, невисокий Коцюба прославився тим, що зміг на спір переїсти Ваню Бугая — велетня, силача, важкоатлета і страшенного любителя попоїсти* (Люко Дашвар).

3. *розм.* З'їдаючи в невеликій кількості що-небудь, перекушувати *(див.* **переку́шувати²**). *Сліпий сів на узбіччі і, очевидно, переїдав — бездумно виставив білу пляму бороди* (Валерій Шевчук).

4. *що.* Порушувати цілісність чого-небудь (про кислоту, метал і т. ін.); роз'їдати (у 1 знач.). *Мастило довго не тримається: пісок і дорожня пилюка, змішуючись з маззю, перетворюється на справжній терпуг, що швидко переїдає дерев'яну вісь* (В. Малик); * Образно. *— Ні, друзі, ніякого причандалля я не маю... Але наше терпіння і залізо переїсть! Будемо терти одну ланку — залізо об залізо! .. — Ланцюг перетерти?* (В. Малик); // Точити (про міль). *— В нас ще й досі зберігається дідів жупан... тільки міль переїла* (О. Гончар).

Іржа́ їсть (переїда́є, бере́ *і т. ін.)* *див.* **іржа́.**

◊ **(1) Переїда́ти (роз'їда́ти) / переї́сти (роз'ї́сти) се́рце** *з ким* — зазнавати прикрощів від кого-небудь, мучитися з кимсь. *— З усяким наймитом треба переїдати серце, але строкаря з економії від хазяйського за версту по духу почуєш. Хліб з тобою почне жувати і господаря очима жертиме* (М. Стельмах); *— Роз'їм серце з тими новобранцями, бо не беруться науки* (Л. Мартович); **(2) Переїда́ти / переї́сти хліб** *чий* — занадто довго бути на чиємусь утриманні. *— Ви не думайте, що я ваш хліб переїдатиму чи без роботи сидітиму. Кину школу й піду в ланку або до худоби* (Є. Гуцало); *— Та твоє хлоп'я небагато заважить, небагато переїсть в мене хліба, — сказав дід* (І. Нечуй-Левицький); *Батько... Сам хазяйство має, а сина в найми дає... Хліб йому за зиму переїсть...* (В. Винниченко).

ПЕРЕЇДА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПЕРЕЇ́СТИСЯ,** і́мся, їси́ся, *док.* 1. Те саме, що **переїда́ти** 1. *Їж — не переїдайся, пий — не перепивайся, говори — не переговорюйся, то будеш здоров* (прислів'я); *Немає курки? Є кубик. Розкришіть два кубики, вкиньте домашню локшину, зелень — і готово. І без м'ясця — щоб не переїдався* (М. Матіос); *— Я уже обідав дома, — говорив Андрій .. — У нас, певно, не переїстеся, — шуткувала Олеся* (І. Франко); *— Розумієте, наша мама варить щодня борщ, а ми його так переїлися, що досить нам і двох ложок* (Ю. Винничук); * Образно. *Впертість і іскорка віри, що він-таки доб'ється свого, тепер щосвята звали парубка до Бондарів. Він мучився, мовчазно сидячи на лаві, чув, як переїдалась його середина.., проте висиджував до вечора і лихий повертався додому* (М. Стельмах).

2. *тільки недок.* Пас. до **переїда́ти** 2, 3. *Під час свят, особливо новорічних і різдвяних, переїдається багато страв, що шкодить здоров'ю людини* (із журн.).

ПЕРЕ́ЇДИ, ів, *мн.* 1. Недоїдені тваринами залишки корму (сіна, соломи і т. ін.); з'їди. *Він навіть почутив гарячий од сонця ярмарковий дух куряви, возів, коліс, пахощі од трави та переїдів сіна на возах* (І. Нечуй-Левицький); *Баба взяла в руки налигач, підвела воли до воза, де лежали вчорашні переїди, і пішла до клуні* (М. Стельмах).

2. Залишки їжі, страви; об'їдки. *Багатші дзьобали виноград — хто з хустини, хто з кашкета, і, об'ївши грону* [гроно], *або складали переїди до гурту на вікно, або кидали через голову* (А. Свидницький); * Образно. *В. Доманицький у виданому в Петербурзі "Кобзарі" (1907 р.) уперше вмістив текстологічно звірені всі, крім восьми, поезії Т. Шевченка, бо доти читачеві пропонувалися тільки "цензурні переїди" їх, як казав причетний до того видання О. Лотоцький* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕЇЖДЖА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переїжджа́ти** 1–3, 5. *Заборонено перебування працівників на сівалках під час переїжджання й розвертання, а також на транспортних засобах під час завантажування й транспортування гички або коренеплодів цукрових буряків* (з мови документів); *Переїжджання залізничної колії дозволене тільки в спеціально облаштованому місці* (з навч. літ.); *Переїжджання з квартири на квартиру є невід'ємним атрибутом сучасного життя багатьох мешканців великих міст* (з газ.).

ПЕРЕЇЖДЖА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПЕРЕЇЗДИ́ТИ,** їжджу́, їзди́ш, *недок.*, **ПЕРЕЇ́ХАТИ,** ї́ду, ї́деш, *док.* 1. *що, через (на) що і без дод.* Їхати, пересуватися (сушею або водою за допомогою яких-небудь засобів пересування) через що-небудь, перетинаючи щось, з одного боку чогось на інший. *Прийшлось їм переїжджать через річку на поромі* (Панас Мирний); *— Та зостаньтесь ночувати, — просив Прокопович, соваючись на стільці, — ніч темна, а вам треба переїздити через Рось* (І. Нечуй-Левицький); *Під тягарем возів міст стогнав незадоволено, важко, майже ненависно .. Непрошені гості переїздили якнайскоріше й зникали в безвісті далекого шляху* (Б.-І. Антонич); *Поки переїздили площу, було тихо. Але ось неподалеку ззаду ударив постріл, другий* (А. Головко); *Темрява мовчала. Тоді Гнат рушив далі і став переїжджати струмочок, що дзюркотів унизу* (Григорій Тютюнник); *Ранні морози закували річки й озера в крижані панцири — переїжджай де хочеш!* (В. Малик); *Іде* [Дударик], *іде — коли море .. Аж тут коник біжить: — Що ж ти, — каже, — без мене. Сідай, перевезу. — Переїхав Дударик на той бік* (П. Тичина); *Вони переїхали бродом дві протоки, об'їхали озера-лимани і поскакали вздовж Сирдар'ї* (З. Тулуб).

2. *до (від) кого — чого, у що, з чого і без дод.* Їхати, пересуватися (сушею або водою за допомогою яких-небудь засобів пересування), щоб змінити місце проживання, перебування. *І Маруся думала собі про те, як вони переїздитимуть звідси, та якого це клопоту буде* (Б. Грінченко); *В четвер переїздимо, бо завтра кінчаємо роботу в Алушті* (М. Коцюбинський); *Маня хутко переїжджає з батьком в Луцьк, так що я сподіваюся з нею незабаром побачитись* (Леся Українка); *— Тату, як ви так полюбили Дмитра, переїжджайте до нас жити, — не раз говорила вдовиця* (М. Стельмах); *Все своє нелегке життя Ольга Марчаковська-Шубська пропрацювала вчителькою. Часто переходила зі школи до школи, переїздила від села до села* (М. Андрусяк); *Поштарка завжди в курсі, хто в будинку планує переїжджати і куди саме* (Н. Сняданко); *Пані тим часом село продала та переїхала у місто жити* (Марко Вовчок); *Вчора вже переїхала сестра з дитиною, першу ніч ночує в новій хаті* (В. Яворівський); *— Він же наймав квартиру, то міг десь і переїхати, — .. виправдовувався Степан. — Так що й адреса могла помінятися* (В. Шкляр).

3. *що, чим, через (повз) що, по чому і без дод.* Рухаючись, пересуваючись сушею або водою з одного місця в інше, минати щось, проїжджати що-небудь, повз що-небудь. *Десь у віддалі дудніли мірні важкі кроки кінного патруля, що переїжджав по вулицях* (І. Франко); *Зеленим лісом, що купався у проміннях весняного сонця, переїздив, грюкочучи, .. поїзд* (О. Маковей); *До берега річки під'їхали кілька вершників без сідел, і, доки ми переїздили поруч, — у воді вже плескалося кілька чоловік* (Олесь Досвітній); *Довелось переїжджати через уже визволену Ригу* (О. Гончар); *Кирило вертався з Почепа в Батурин .. Переїздили лан. З обох сторін дороги стояли жита* (Ю. Мушкетик); *Підійшов до їх* [них] *сусіда, привітавсь та й каже: — А чи чули ви, що коло Чорного гаю розбої? Ані перейти теперки тудою, чутно, ані переїхати* (Марко Вовчок); *По дорозі збоку, саме місток переїхали, валка упорожні вертається додому* (А. Головко).

4. *що, через що.* Рухаючись, пересуваючись, проїжджати колесами по чому-небудь. *Коли чоловік їде — кидає під колесо цурупалок, переїжджа* [колесо] *його* (Номис); *Дерево було не товсте, але гіллясте .. Треба шукати об'їзду або ж обрубати гілки і переїжджати прямо через дерево...* (В. Малик); // *кого, що.* Розчавлювати, калічити кого-, що-небудь під час їзди. *Починаються якісь тини, пустирі, проїжджають повз якісь землянки і мало не переїжджають свиню з поросятами* (В. Винниченко); *Колісниця .. не дивилася під свої колеса, переїжджаючи ними винних і невинних .. Так, ніби ті колеса не могли відрізнити людей від риби, яку щодня переїжджали кінські підводи, переходячи притоку Черемошу — Білий потік* (М. Матіос); *Хто чув, як кричать і ридають колеса, коли переїдуть горлянку чи ногу...* (В. Сосюра); *"Спор-тив-на сто-рін-ка, спор-тив-на сто-рін-ка", — вистукували вагонні колеса, мовби і справді переїхали, пошматували, почикрижили її вздовж і впоперек* (О. Шугай); *Його переїхав весільний кортеж, що мчав на вінчання у його ж таки приход. Єпіфаній зовсім не мучився* (О. Ульяненко); * Образно. *— Вони тільки ходять кругом, шукають, як би підритися під мене, підкопатися так, щоб я не знав, щоб зразу повалить мене, наступити, перейти, переїхати...* (Панас Мирний).

5. *що, рідко.* Їдучи, долати певну відстань; проїжджати. *Затим-то так наш Уласович і поспіша, що й коневі не дасть здихнути, і сам, не обідавши, тридцять семисотних верст, іще з гоном, не спочиваючи, переїхав* (Г. Квітка-Основ'яненко).

◊ **Ні перейти́, ні перелеті́ти (ні переї́хати)** *див.* **перехо́дити;** **(1) Хоч во́зом переї́дь** *кого і без прям. дод.* — неможливо переконати кого-небудь у чомусь. [К р я ж:] *Не здавалось тобі ніколи, що ти надто почав учащати сюди?* [Р о м а н:] *Ні, а хіба що?* [К р я ж:] *А мені здавалось.* [Р о м а н:] *Оце й моєму батькові часом як здається, то хоч возом переїдь* (М. Зарудний).

ПЕРЕЇ́ЖДЖИЙ, а, е. 1. Який переїздить з одного місця в інше, проїжджає щось. *Малим хлопцем утік* [батько] *з дому з переїжджим лікарем, що потім дав його в науку й виховав його* (М. Грушевський); *Коли мала десять років, строїв у її родичів якийсь переїжджий стройник* [настроювач] *фортеп'ян* (О. Кобилянська); *У приміщенні вокзалу я певний час приглядався до переїжджої людності в усіх її проявах* (Ю. Андрухович); *— Володарю, такої* [одежі] *тут ніби немає; тільки отся одежа, та ще ота схожа на ту, в яку я колись одягнувся був разом із трьома переїжджими купцями, що в мене гостювали* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. *у знач. ім.* **переї́жджий,** джого, *ч.;* **переї́жджа,** джої, *ж.* Той (та), хто переїздить з одного місця в інше, проїжджає щось. *Алушта опустіла. Лиш де-не-де стрінеш парочку, яку вже на другий день не побачиш: то переїжджі, мабуть* (М. Коцюбинський); *Високі горби, глибокі яри, густі дубові ліси, стави, як озера, села на пригірках зі старосвітськими церквами .. — чого ще більше прохожий чи переїжджий від краєвиду забагати може!* (Б. Лепкий); *В Києві треба було чекати пересадки чотири години, — а кожному переїжджому вільно, убиваючи час, проїхатись вулицями міста, роздивляючись сюди-туди* (Ю. Смолич).

◊ **[Як] переї́жджа сва́ха** *див.* **сва́ха.**

ПЕРЕ́ЇЗД, у, *ч.* Місце, в якому переїздять з одного боку чого-небудь на інший. *Низом попід скалою переїзд був вільний* (І. Франко); *Вода промивала греблі й зносила переїзди* (Ю. Яновський); // Місце, в якому залізниця перетинається шосейною або ґрунтовою дорогою. *Мовчки перейшли* [Калина з Оленкою] *переїзд на колії й пішли повз нивки* (П. Козланюк); *Біля переїзду через залізницю "голосували" жінки і бабусі з клунками та всілякими пожитками* (М. Циба); *Машини спинялися впритул одна до одної перед спущеним шлагбаумом залізничного переїзду* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

ПЕРЕЇ́ЗД, у, *ч.* 1. Те саме, що **переїжджа́ння.** *Я через тиф та через переїзди запустила переписку, розминулася з листами і от нічого не знаю, що діється в світі* (Леся Українка); *До науки він був не дуже кмітливий, а тут переїзд на нове місце, нова гімназія, нові вимоги, багато пропущено часу* (Б. Антоненко-Давидович); *Знову мандри. Скільки пам'ятає* [Леся] *себе — все переїзди... Луцьк, Київ, Варшава, Друскенік, Гадяч... знову Київ* (М. Олійник); *Завтра в нього день народження, він думав, що за клопотами, за переїздом усі забули про те* (Ю. Мушкетик); *Ніякої користі тобі не дадуть ті переїзди з місця на місце, адже мандруватимеш разом із своїми пристрастями, і твої біди йтимуть услід за тобою* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

2. *у знач. присл.* **переї́здом,** *розм.* По дорозі звідкись куди-небудь; зупинившись під час подорожі; проїздом. *Може, вам коли переїздом траплялось бувать у Пирятині?* (Є. Гребінка); *За цей короткий час, як я бачив його переїздом у Львові, він значно змінився на гірше* (М. Коцюбинський).

3. *розм.* Відрізок між двома пунктами путі, який проїжджають без зупинки, а також час, потрібний для подолання цього відрізка. *В Канеї ми були лиш кілька годин. А тепер великий переїзд в 48 годин морем* (М. Коцюбинський); *Елла, втомлена довгим переїздом, заснула в машині, і її вирішили не будити* (П. Загребельний); *Перш ніж подорожувати по Європі автобусом, вивчіть програму і маршрут туру. Бажано, щоб дні з довгими переїздами між містами чергувалися з днями відпочинку* (із журн.).

ПЕРЕЇ́ЗДИТИ, ї́жджу, ї́здиш, *док., розм.* Поїздити всюди, багато або до всіх, багатьох. *Переїздячи багато міст і сіл, вертаючи в Угорщину, розложилися вони на кілька день з своїми шатрами саме тут, недалеко угорської границі, в сусідстві гори Чабаниці, трохи в віддаленні від самого села* (О. Кобилянська); *От і домівка. Господи, як тут звично, затишно. Скільки вже їздила-переїздила* [Леся] *та перебачила всього, а кращого місця не виділа* (М. Олійник).

ПЕРЕЇЗДИ́ТИ *див.* **переїжджа́ти.**

ПЕРЕЇ́ЗДКА, и, *ж., діал.* Те саме, що **переї́зд** 1. *Переїздка могла б значити великий цілковитий переворот в їх долі. Він тішився тою переїздкою, як усяка дитина .. Такі самі чуття заповняли й серце його маленької сестри* (І. Франко).

ПЕРЕЇ́ЗНИЙ, а, е. Прикм. до **переї́зд.** *Порушення землекористувачами правил утримання ділянок, прилеглих до смуги відводу автомобільних шляхів, обов'язків з обладнання й ремонту переїзних містків та їх очищення тягне за собою попередження або накладення штрафу на громадян* (з мови документів); *Миготливі червоні вогні переїзного світлофора забороняють водіям в'їзд на залізничний переїзд і є сигналами особливої небезпеки* (з навч. літ.).

ПЕРЕЇЗНИ́Й, а́, е́. 1. Який переїзди́ть (у 2 знач.) з місця на місце. *На службі* [князь-мурин] *у переїзного товариства комедіянтів* [комедіантів] (Леся Українка).

2. *заст.* Який є платою за переїзд через установлені кордони міста чи князівства або певні території; проїзний. *Переїзне мито; // у знач. ім.* **переїзне́,** но́го, *с.* Мито за переїзд через кордони міста чи князівства. *Діставалось і киянам — княжі тіуни визначали й брали з людей Подолу, передграддя, Оболоні податок за хижу й землянку, за місце на торзі, мостовщину, переїзне* (С. Скляренко).

ПЕРЕЇ́СТИ *див.* **переїда́ти.**

ПЕРЕЇ́СТИСЯ *див.* **переїда́тися.**

ПЕРЕЇ́ХАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переї́хати** 3, 4. *Помер батько Іван, переїханий кіньми. Вдова зосталася з дрібними дітьми: Василем, Михайлом, Іваном та дочкою на виданні Палажкою* (І. Огієнко); *Падалишній соняшник лежить неподалік, переїханий колесом, але він ще цвіте, цвіте і в пилюці* (О. Гончар); *Ще перед війною до нашого трактиру "Під чашею" на Боїшті ходив .. один репортер, який полював за перебитими ногами, переїханими людьми, самогубцями і друкував про них у газетах* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); // **переї́хано,** *безос. пред. Давно зостались за плечима і Київське шосе, Брест, Варшава, давно переїхано границю... Європейські городи минали, як мрії...* (Олена Пчілка).

ПЕРЕЇ́ХАТИ *див.* **переїжджа́ти.**

ПЕРЕ́ЙДЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перейти́.** *Перейшовши Дністер, ставши ногою на другий берег, Тютюнник сказав: — Жеребок кинутий, Рубікон перейдений!* (Остап Вишня); *Лягли удаль широким світом Не раз перейдені мости* (А. Малишко); *Іван Іванович підсвідомо, до краю загостреним чуттям, зрозумів, що та межа, до якої з неухильною поступовістю йшли події, буде перейдена зараз* (І. Багмут); *Деякий час гадали, що квантовий бар'єр — 300 000 кілометрів на секунду — не буде перейдений* (О. Бердник); * Образно. *Зробивши ступінь уперед, письменник ніби вагається й навіть вертається назад, до перейденого вже місця* (С. Єфремов); // **пере́йдено,** *безос. пред. Дніпро перейдено і в Кременчуці, і вище Києва* (П. Тичина); *Росте* [сосна] *вглиб і вглиб .. Ось уже перейдено пісок і глину, .. і корінь занурюється, як жадібний хробак, у жовту землю* (Ю. Яновський); *Всі глядачі знали умову дуелі: стріляти лише тоді, як перейдено поріг* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); *Перейдено стонадцять революцій, і все революція, і по сей день революція, — о, вдатний материк для революцій* (В. Медвідь).

2. *у знач. прикм.* Пройдений ким-небудь із кінця в кінець. *Загонові вийти треба на берег і оглянутись назад на перейдене море* (Ю. Яновський); *Молодий солдат оглянувся на груддя тліючих руїн і, ніби вражений раптом величезністю перейденого шляху, застиг, як пам'ятник* (О. Довженко); *Здається, що ми з ним давним-давно знайомі, навіть приятелювали, тільки що довго не бачились, аж ось тепер зненацька зустрілись, щоб у дружній розмові кинути оком на перейдений шлях* (Б. Антоненко-Давидович); *Чи молодість віщує перемогу? губами промінь лоскітний ловлю... Сто сот разів перейдена дорого, стобезнадійна, я тебе люблю!* (С. Йовенко); // Який пройшов, минув; минулий. — *Невже те, що вважалося забутим, перейденим, .. минулим, знову виринало на хвилі життя?* (Н. Рибак); *Ніде так парадоксально, як на пароплаві, не переплутується старе з новим, і ніде так не задержуються в цій своїй незайманій цільності живі музейні експонати перейдених епох* (Б. Антоненко-Давидович); // *у знач. ім.* **пере́йдене,** ного, *с.* Те, що пройшло, минуло; минуле. *Без щоденної пильної оглядки на перейдене хіба можна зазирнути в прийдешнє?* (Ю. Шовкопляс).

◊ **Пере́йдений (про́йдений) ета́п** *див.* **ета́п.**

ПЕРЕ́ЙДЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **пере́йдений** 2. *Час — це обов'язок, клопоти й потреба вирішень, отож нелегко відчувати його перейденість* (Валерій Шевчук).

ПЕРЕ́ЙМАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перейма́ти.** *Зашифрований лист із партизанського загону був перейманий німцями* (з публіц. літ.).

ПЕРЕ́ЙМАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **пере́йманий;** перейнятість. *Під час круглого столу в Інституті політичних і етнонаціональних досліджень НАН України науковці засвідчили перейманість проблематикою Голокосту* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕЙМА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перейма́ти** 1, 3, 4; перейняття. *У художній літературі й публіцистиці ми палко полюбили дієслово крокувати. Що тільки в нас не крокує з легкої руки авторів, охочих до переймання досвіду й запозичення!* (Б. Антоненко-Давидович); *Існування в усіх його складниках — життя окремо, переймання, страждання, радість, любов, народження дітей — усе є творенням нового, хоч усе з минулим пов'язане* (Ю. Покальчук); *Чиєсь надмірне переймання не своїм болем іноді буває гострішим, ніж удар кинджала у груди...* (М. Матіос).

ПЕРЕЙМА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕЙНЯ́ТИ,** *заст.* **ПЕРЕНЯ́ТИ,** ейму́, е́ймеш, *док.* 1. *що.* Зупиняти те, що рухається, перехоплювати його по дорозі, звичайно беручи в руки. *Не все переймай, що по воді пливе!* (прислів'я); *Через мить вода вирвала к нечистій матері у нього люльку із зубів і змила з голови бриля. — Переймай! — загорланив він, вигрібаючись із води* (Григорій Тютюнник); *Лови, лови, хоч дерево летюче, хоч насінину з клена перейми, бо з пам'яттю немає вже сполучень, і дзвонять срібно дзвоники зими* (П. Мовчан); // Брати щось із чиїх-небудь рук у свої; перекладати з однієї руки в другу. *Милевський прямує до лікаря, переймає стільчик з правої руки в ліву і вітається з лікарем* (Леся Українка); *Богдан Гатило вклонився старцям і перейняв дари землі Руської* (І. Білик); *Арсен перейняв ношу з рук старшого брата і підніс до батьків. І ті .. заклякли, заглядаючи: там, огорнута хутром і білою пуховою хусткою, спала прекрасна жінка* (І. Роздобудько); // *кого.* Не даючи договорити, переривати, перебивати. [А н н а:] *У мріях все дозволено. А потім...* [Д о л о р е с *(переймає):*] *...Один щасливий лицар зліз на гору і доступив руки і серця панни* (Леся Українка); // *зі сл.* п о г л я д, у с м і ш к а *і т. ін.* Зустрічати своїм поглядом чий-небудь погляд, усмішку і т. ін. *Антін кілька разів помітив, що жінка перейма його погляд, а потому пильно роздивляється на тих, на кого він глянув* (М. Коцюбинський); *Валерій переймає батьків погляд, і Павло Григорович одвертається* (О. Ільченко); *Я приглядався до матері й до батька, зазирав Романові в очі, переймав погляди своїх приятелів, .. намагався віднайти в їхніх очах сліди перемін* (А. Михайленко); *— Дощ? — глянула Килина на сонце. Головою похитала, перейняла на собі мудрий погляд княгині* (Г. Колісник); // *перев. зі сл.* л и с т, п о ш т а. Привласнювати з метою довідатися про зміст написаного. *Чи не дістала* [Мір'єм] *його листів? Невже Айше загубила або хто перейняв?* (М. Коцюбинський); // *перен.* Намагатися дізнатися про щось, виявляти активний інтерес до яких-небудь новин, повідомлень і т. ін. — *Ач, яка молодець Христя! — каже Одарка. — Ми тут за неї кожну чутку ловимо-переймаємо, а щоб бачити — то й не сподівалися* (Панас Мирний); *Ольга переймала ці головокрутні новини: льодовий спокій і мовчазність, як завжди, ховали від сторонніх її почуття* (Я. Качура).

2. *кого, що.* Затримувати, зупиняти кого-, що-небудь на дорозі, виходячи, вибігаючи назустріч або перетинаючи шлях; перепиняти (у 1 знач.). *Спізнилась якось, вечерявши, та й біжу хутенько .. Коли він так і вродивсь перед очима моїми! Переймає мене і оббігти не пускає* (Марко Вовчок); — *Ішли до калинівського хреста люди молитись .. Переймає тих прочан стражник та й каже: "Зайдіть, .. люди добрі, до мене в церкву помолитись"* (Остап Вишня); *Вдень у яру сидять* [розбійники], *а вночі на здобитки йдуть, людей розбивають. Переймуть, хто їде, та й пограбують* (Б. Грінченко); *Побачивши, як схвильовано походжає коридором Валентин Модестович, Каринський перейняв його, дружньо поплескав по плечу* (Ю. Шовкопляс); *Не гаючи часу, Микола подався у місто, накупив гостинців, .. а тоді мерщій перейняв таксі і помчав додому* (В. Шкляр); * Образно. *А вітер не вщухав. Він все збільшувався, переймав наймита, завертав назад* (Г. Епік); // Наздоганяючи, затримувати, ловити когось. [Ц и г а н:] *Ловіть ворягу* [злодія], *переймайте!* (М. Кропивницький); — *Тікають, тікають, лакузи! — репетував Півень .. — Переймай, хлопці, переймай! — викрикували січовики* (П. Панч); *Жона його кілька разів утікала від нього, й він переймав і завертав її* (І. Білик); *Вони поспішалися. Їм треба було перейняти втікачів, поки вони не добралися до сусіднього сільця Суаку та не втекли морем* (М. Коцюбинський); *Якусь заробітчанку, що метнулась була під арку до колодязя, прикажчик перейняв з півдороги конем* (О. Гончар); *Я потихеньку відчинив дверці машини і вискочив геть — краще втекти від лиха .. Але дядя Кузя побачив мене і перейняв* (Л. Письменна); // Завертати назад або заганяти додому (звичайно худобу). — *Ах, боже... свині в городі... Біжи, переймай...* (М. Коцюбинський); *Дівчат у колі значно поменшало: пройшла череда і треба було переймати корови* (Ю. Смолич); *"Клопіт!" — думаєте ви, задивляючись, як Яким забігає вперед гнідкові, хитрить його перейняти* (Панас Мирний); // У танці ставати парою чужому партнерові, чужій партнерці. *Починаються танці... Донна Анна йде в першій парі з дон Жуаном, потім її переймають інші паничі по черзі* (Леся Українка).

3. *що.* Запозичуючи або сприймаючи щось від кого-, чого-небудь, ставати в цьому подібним до нього, засвоювати щось, навчатися чогось. *Всі дівчата збирались кругом неї, слухали пісень, переймали, а потім самі співали їх* (І. Нечуй-Левицький); *Коли князі наші починають заходити в близші* [ближчі] *зносини з візантійським двором, переймають відти й ріжні убори й моди* (М. Грушевський); *Дмитро охоче працює з дідом, охоче переймає його науку і з задоволенням їсть усякі чудернацьки приправлені страви, які готує старий* (М. Стельмах); *Розвідники йшли ключем за Боровиком і ступали так само гордовито, переймаючи і ходу, і всі рухи свого поводиря* (М. Малиновська); *То у молодих послушниць питавшись, то сама прислухаючись, перейняла* [Галочка] *дещо і зуміла деяке слово легенько по складах зложити* (Г. Квітка-Основ'яненко); [А н д р і й:] *Ач, яку пісню десь переняв!* [Н а д е ж д а:] *Думаєте, переняв, певно сам вигадав* (М. Кропивницький); * Образно. *Я спіймав себе на тому, що .. мої думки перейняли Марійчин тон і голос і намагалися вкладатися якимись журливими ключами точнісінько так само, як у Марійки: на польський лад, манірно і сентиментально* (Р. Андріяшик).

4. *кого, що, перен.* Охоплювати кого-, що-небудь, оволодівати кимсь, чимсь (про почуття, настрій і т. ін.). *Так сумно переймало щось мою душу й мучило; так невимовно глибоко відчувала я свою самітність* (О. Кобилянська); *Жаку було весело, Жаку було радісно — захват переймав його* (Ю. Смолич); *Раптом собака загавкав зовсім по-іншому. Досі він ніби благав про порятунок, а тепер його гавкіт переймала скажена лють* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); *Мабуть, Галіна* [Галина] *журба переняла й охмарила і його старе серце* (О. Кониський); *Коли враз збудилася* [Маруся], *мов штовхнув хто, — жах перейняв її від стіп до голови* (Г. Хоткевич); *Хвилювання перейняло його, як перед боєм, можливо, навіть більш високе* (О. Довженко); // *безос. Страхом переймає коваля* (Н. Кобринська); // Виклика́ти у кого-небудь певне відчуття. *Спека чи холоднеча надворі — Скруджа це не переймало. Жодне тепло не могло його обігріти і жоден мороз його не пробирав* (І. Андрусяк, пер. з тв. Ч. Діккенса); *Розсміявся великий пан саркастичним сміхом, що молоду дівчину перейняв морозом* (О. Кобилянська); *Василь зітхнув і вийшов. Не попрощавшись, якось аж ніби боком. Що з ним таке сьогодні? Нічим його, здається, не перейме* (Василь Шевчук); // Сповнювати собою що-небудь. *Дитячі вірші М. Вінграновського переймає екзистенціал дружби, цінності якої спрямовані на розвиток гуманної особистості* (з наук. літ.).

5. *що, перев. зі сл.* на себе, в свої руки, на свої плечі. Брати на себе відповідальність за кого-, що-небудь або заміняти когось собою. *Могутні дуби вікового гаю довго переймали на себе випущені в Марусю кулі* (Ю. Мушкетик); *Умер ні з того, ні з сього старший син у Кривди, що вже був усе хазяйство на свої плечі од батька перейняв* (Грицько Григоренко); *Хатні її обов'язки перейняли на себе нубійська невільниця та двоє рабів, що відповідали своїми головами за її безпеку* (Н. Королева); *Настуся перейняла на себе всі турботи про братів добробут* (Ю. Збанацький).

6. *що, рідко.* Те саме, що **перетина́ти** 1, 4. *На те й уваги їм нема, Що їм дорогу перейма Нещадно смерті грізна тінь І жде в землі холодна тлінь...* (Я. Щоголів); *Широкі простори чорноземлі переймали яри, переліски* (К. Гордієнко); *Полковники зважили було оборонятися у Брацлаві, але скоро до них надійшла звістка, що татари йдуть на необоронену Умань, мають переняти козакам шляхи до Чигирина й гетьманського війська* (А. Кащенко).

(1) **Перейма́ти / перейня́ти в спа́дщину (в спа́док)** — успадковувати що-небудь (речі, властивості і т. ін.). *Настроївши цимбали престарі, Що перейняв у дар і в спадок од Івана, Не тільки козачка чи там "Ой на горі", А й власне витинав...* (М. Рильський); — *Дідусь Володимир, Царство йому Небесне, просто кохався у співах та в музиці, як і в книгах. Мабуть, і я перейняв від нього у спадок цю любов, бо відняти у мене пісню та книгу значить вийняти душу з тіла, відняти життя* (В. Малик); **(2) Перейма́ти / перейня́ти до́свід** — запозичувати досвід у кого-небудь. *Богдан і собі переймав досвід Олд-Боя щодо англійських висловів* (В. Владко); *Панна Коцюн разом зі своїм шефом генералом Доброзолом перебувала на острові Паски. Там фахівці .. переймали у місцевих скульпторів досвід долання гравітації* (В. Кожелянко).

◊ **Бра́ти (прийма́ти, перейма́ти) / взя́ти (прийня́ти, перейня́ти) вину́ на се́бе** *див.* **бра́ти; (3) Перейма́є (перейма́ло) / перейняло́ по́дих,** *безос.* — перехоплює горло, утруднюється або зупиняється дихання в когось (від сильного хвилювання, швидкого руху і т. ін.). *Валерій так розганявся по льоду, що переймало подих* (О. Ільченко); **Прийня́ти (перейня́ти) / прийма́ти (перейма́ти) естафе́ту** *див.* **прийма́ти.**

ПЕРЕЙМА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПЕРЕЙНЯ́ТИСЯ,** *заст.* **ПЕРЕНЯ́ТИСЯ,** еймý́ся, е́ймешся, *док.* 1. *чим.* Сповнюватися яким-небудь почуттям, настроєм і т. ін. *Вона все більше переймалася чоловіковим планом. Ну і придумав!* (М. Коцюбинський); *Він переймався її поривом і чудний, тихий блиск її очей його заворожував* (В. Підмогильний); *Юнак то впадав у розпач, то переймався надією. Він долав зневіру* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); *Раз якось майстрував він чи клітку, чи пастку, та так перенявся своєю роботою, що й забув про щенят* (О. Кониський); *Цікава річ: часи зближались, .. Чимраз гучніше розлягались Ладу нового віщуни, Слова: свобода, рівне право... І навіть панськії сини Перейнялися ними й жваво Пішли між люд і понесли Потіху скорбним* (І. Франко); *Вона жила Україною своїх синів, нею перейнялася, і її, Україну, розуміла; сини її навчили таку Україну любити* (Р. Федорів); *Він знав настрої козаків, які жили при дворі, ніхто з них не перейнявся чужими звичаями, чужою вірою, всі думали про Вітчизну* (Ю. Мушкетик).

2. *тільки недок.* Пас. до **перейма́ти** 1–3, 6. *Землеробство .. переймалося добровільно й охоче, бо наслідки його були такі вражаючі, що мимоволі породжували .. бажання мати в себе що-небудь схоже* (П. Загребельний); *Яким чином це передавалося — всі ці ритуали з ременями, пряжками, днями до приказу і маслом, усі ці віршики, пісні, приказки і прикмети? .. Оце нарешті і є правильне питання: яким чином усе передавалося й переймалося?* (Ю. Андрухович); *Гони пройшов я і взяв мене жах. Вмить перенявся холодний мій шлях, — Край його чорна бескеда лежала* (Я. Щоголів).

ПЕРЕЙМЕНО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перейменува́ти.** *Комерційний інститут, перейменований в інститут народного господарства, я покинув* (О. Довженко); *Юра* [Яновський] *редагував єдиний на той час письменницький журнал "Українська література" (перейменований згодом на "Вітчизну")* (М. Бажан); *Він, Мусій, ще не перейменований на Мусу, врятував для Туреччини одну велику фортецю, що будувалася на відвойованій у Персії території* (С. Тельнюк); *Почалося в їхньому класі .. захоплення грецькими міфами. З легкої руки Агашкіна вчителі були перейменовані на міфологічний лад* (В. Нестайко); // **перейменó́вано,** *безос. пред.* — *Міську управу перейменовано — чули? Віднині міської управи нема. Є бурго-мі-страт! Запам'ятайте...* (О. Гончар); *Є в нашому місті .. вулиця Поля. Найменували її так .. на честь промисловця Поля, що задовго до революції почав розробляти криворізьку руду. Всі вулиці в нас перейменовано, а ця лишилася так* (П. Загребельний).

ПЕРЕЙМЕНО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, ж. Абстр. ім. до **перейменó́ваний.** *Дволикість, несправжність, перейменованість персонажів підкреслюються від самого початку оповідання М. Хвильового "Іван Іванович"* (з навч. літ.).

ПЕРЕЙМЕНО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перейменó́вувати.** *Одразу за готелем Стіна робила кілька закрутів, спершу праворуч, в бік вулиці Міцкевича, чомусь ніколи й ніким не перейменовуваної, а потім круте коліно ліворуч, по вул. Тольятті* (О. Ірванець); *Чим більш відомий перейменовуваний об'єкт, тим більше зусиль витрачається на подолання інерції використання старої назви* (з наук. літ.).

ПЕРЕЙМЕНО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перейменó́вувати.** *Упорядкованість процесу перейменовування вулиць має важливе значення, оскільки урбаноніми виконують ідентифікувальну та інформативну функції: допомагають розрізняти однотипні об'єкти в міському просторі й забезпечують орієнтацію людини в ньому* (з навч. літ.).

ПЕРЕЙМЕНО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕЙМЕНУВА́ТИ,** ý́ю, ý́єш, *док., кого, що.* Іменувати, називати кого-, що-небудь, надаючи йому нове або повертаючи попереднє ім'я, назву. — *Я перейменовував свій город так часто, що вже й не знаю, звідки я* (О. Довженко); — *Чи таки навмисне все перейменовують, стирають, знищують, га? — Він блискав очима, й сивизна його теж іскрилася* (Р. Федорів); *Лютченка звали Федір Семенович, але дружина .. перейменувала його на Федра* (Ю. Мокрієв); *Гаврило Панасович Михно, цей великодержавний лакиза, .. готовий був перейменувати навіть самого себе, не те що цю бідну агростанцію* (П. Загребельний); *Зовсім недавно більшість київських вулиць (і не лише центральні) перейменували* (А. Кокотюха).

ПЕРЕЙМЕНО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕЙМЕНУВА́ТИСЯ,** ý́юся, ý́єшся, *док.* 1. Давати собі нове ім'я, отримувати нову назву. *Партії у нас не лише активно реєструються, а й перейменовуються* (з газ.); — *Прийшли австріяки і поставили все на промислову основу .. За цей час Липинці перейменувалися на Мідні Буки* (Любко Дереш).

2. *тільки недок.* Пас. до **перейменóвувати.** *Диктор скорбним голосом почав зачитувати постанову .. про державні похорони загиблого Президента .. Увічнювалася його пам'ять: його іменем перейменовувалося місто, район у столиці, а також називалися морський та річковий пароплави* (В. Чемерис).

ПЕРЕЙМЕНУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перейменува́ти.** *Непевність перейменування, історична несправедливість створює можливість повернення старого імені в майбутньому* (Г. Пагутяк); *2015 р. вісімнадцять населених пунктів Київської області подали до Верховної Ради України свої пропозиції щодо перейменування* (з газ.).

ПЕРЕЙМЕНУВА́ТИ *див.* **перейменóвувати.**

ПЕРЕЙМЕНУВА́ТИСЯ *див.* **перейменóвуватися.**

ПЕРЕ́ЙМИ, ів, *мн.* Періодичні болісні скорочення м'язів живота (матки) під час пологів. *Найважче буває породіллі, як починаються перейми* (Сл. Б. Грінченка); *В напіврозваленій холодній хатині родила Марійка... Марина спізнилася. Прийшла вже годині по дванадцятій після початку пологових переймів* (Микола Чернявський); *Нова потужна хвиля переймів підкинула жінку на ліжку* (Б. Антоненко-Давидович); *Перейми в Ганнусі почалися тижнів на два раніше, ніж вона собі загадала* (В. Шкляр).

ПЕРЕЙМИ́ТИ, ейму́, е́ймеш, *док., кого, що, діал.* Перейняти. [О в л у р:] *А напевно ж мусив Хтось їхати на тім коні, котрого Я переймив!* (І. Франко); *Михайло мав звичку послугуватися книжними словами .. Так привикав до тих слів, начеби* [начеб] *їх уже змалку переймив* (Л. Мартович); *Патер Рафаїл переймив у погляді княгині лискавку* [виблиск] *негодовання* [обурення] (К. Гриневичева).

ПЕРЕ́ЙМОМ, *присл., діал.* Із перервами; іноді. *Він закохався у дорогах. Як ходив він переймом, то ходив, коли йому пожадається, не поспішаючись* (Марко Вовчок); *Легкавий* [легенький] *дух переймом з яру іде поволеньки на схід, де засвітився місяць каро відкритим поглядом на світ* (П. Мовчан).

ПЕРЕЙМОПОДІ́БНИЙ, а, е, *мед.* Такий самий, як під час переймів. *Головні симптоми гострої кишкової непрохідності — переймоподібні болі в животі, метеоризм, здуття живота, посилена перистальтика* (з навч. літ.).

ПЕРЕЙНЯ́ТИ *див.* **перейма́ти.**

ПЕРЕ́ЙНЯТИЙ, *заст.* **ПЕРЕ́НЯТИЙ,** а, е. Дієпр. пас. до **перейня́ти, переня́ти.** *Наші діти у свою чергу додають до перенятої від нас мови .. того, що їм за свого життя довелося навчитися* (Панас Мирний); *Спокійний, лагідний Лідин характер, перейнятий нею від матері, значною мірою сприяв її зближенню з Денисом* (Л. Дмитерко); *Упала* [Настя] *ниць і заголосила жалісливо, нерозрадно, з розпачливими словами-примовками, перейнятими у баби Векли Вакуленчихи, у матері, у споконвічної піщанської туги за померлими й загиблими на війні...* (Микита Чернявський); *Переняті жахом, не могли рушитися* [іноки] *з місця, тільки молилися* (О. Назарук); *Катерина Петрівна сиділа в кухні, перейнята страшним розпачем* (Л. Первомайський); *Коли Джорджоне в тридцять три роки .. скосила чума, його картину завершив Тиціан. Схвильований, перейнятий незвичайним почуттям, я того разу найдовше простояв перед цим полотном* (О. Шугай); *Мовчали дерева у сонному повітрі, мовчали і люди, перейняті гарячою промовою* (Дніпрова Чайка); *Земля покривається ніжною зеленню, горобці цвірінькають так галасливо, мовби сварилися, а воздух* [повітря] *помимо теплоти перенятий* [переняте] *ще і холодом* (О. Кобилянська); * Образно. *Доганяємо їх, доганяєм, як коня, що вітрами перенятий* (П. Тичина); // **пере́йня́то, пере́ня́то,** *безос. пред.* [А н т е й:] *Аж холодно, як здумаю... Запевне, ті їхні пестощі були масні і кожне слово брудом перейнято!* [Н е р і с а:] *Не знаю, я тоді не розуміла ні слів масних, ні поглядів брудних, але красу я тямила й малою* (Леся Українка); *Глибоким песимізмом перенято світогляд письменника* [Панаса Мирного] (С. Єфремов); *В Шевченка було .. благоговіння перед життям та довіра до нього .. Чи не цим глибоким настроєм перейнято і вникливість у життя.., і політичні інвективи проти антиподів людського образу* (І. Дзюба).

ПЕРЕЙНЯ́ТИСЯ *див.* **перейма́тися.**

ПЕРЕ́ЙНЯТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Стан за знач. **пере́йня́тий;** перейманість. *Перейнятість героя патетикою своєї історичної місії вносить цікаву колізію в традиційне для Шевченка романтичне зображення кохання козака й дівчини* (І. Дзюба); *Тепловійно передається у вірші Яра Славутича "Степи Херсонщини" перейнятість ліричного героя землею свого роду, свого дитинства* (з наук. літ.).

ПЕРЕЙНЯ́ТЛИВИЙ, а, е. Який легко, швидко переймає (у 3 знач.) що-небудь. *Перейнятлива, як мавпа, проворна, жвава та вертка зроду, вона ще до того вдавала з себе дуже ворушливу й жваву парижанку* (І. Нечуй-Левицький); *Їх* [саламандр] *не гризуть ніякі сумніви. Найжахливіше те, що вони розмножили цей перейнятливий, тупуватий і самовдоволений тип цивілізованої посередності .. у мільйонах і мільярдах однакових екземплярів* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека).

ПЕРЕЙНЯ́ТЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **перейня́тливий.** *Завдяки диву людської перейнятливості чоловік і жінка, проживши кілька років разом, стають дивовижно схожими* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); *Мавпи дуже тямущі, і перейнятливість, характерна для більшості з них, допомагає їм легко навчитися деяких досить складних дій* (з навч. літ.).

ПЕРЕЙНЯ́ТТЯ, я́, *с.* Дія за знач. **перейня́ти** 1, 3, 4. *За клопотанням компетентного органу іншої держави особа, щодо якої буде направлений запит про перейняття кримінального провадження, може триматися під вартою на території України не більше ніж сорок діб* (з мови документів); *Діалог із бізнесменами й дипломатами, перейняття їхнього досвіду — завдання учасників форуму "Європейська школа молодіжного бізнесу та культурних і політичних відносин"* (із журн.); *Дорогий добродію! Лист Ваш і прислані стишки* [віршики] *дуже нас утішили, тим більше, що в стишках пробивається справді велике перейняття піснями народними та й хороший, як на початок, талант* (І. Франко).

ПЕРЕЙТИ́ *див.* **перехóдити.**

ПЕРЕЙТИ́СЯ[1], ейду́ся, е́йдешся, *док., діал.* Пройтися (у 1 знач.). *Проклята бюрова праця вхопила мене у свої тверді лаби так, що чоловік не щодня має час перейтися годинку, хоч від того залежить здоров'я* (М. Коцюбинський); *Хатчина тісненька. Перейтися по ній не було місця, можна лише сидіти або стояти* (Л. Мартович); — *Нащо тобі, молодій, зі мною патякати. Засиль мені нитку і перейдись до таких, як сама* (Б. Харчук); *Перейдімось життєвою духовною стежкою .. Івана Павловича Багряного та погляньмо, як Він став частиною та носієм української народної стихії* (О. Шугай).

ПЕРЕЙТИ́СЯ[2], пере́йдеться, *док., безос., розм.* Те саме, що **змарнува́тися.** *Нехай воно тобі нівцем* [нанівець] *перейдеться!* (Номис).

ПЕРЕ́КАЗ, у, *ч.* 1. Дія за знач. **перека́зувати, переказа́ти.** — *Ні, Богдане, тобі належиться першенство до переказу. Я буду мовчати* (О. Кобилянська); *Клекотом голосів відповідала громада .. Кричали піщанському чоловікові для переказу всяку всячину — і важливі глибокодумні поради і жартівливі побажання* (А. Головко).

2. Виклад своїми словами чого-небудь прочитаного або почутого. *Дуже вдячний Вам за подарунок переказу "Слова"* (Панас Мирний); *Олександр Селіді вирушив на зустріч із викрадачами доньки для якихось незрозумілих переговорів, на які вони його нібито запросили через посередництво Лідії (вільний переказ тексту записки)* (А. Кокотюха); // Шкільна письмова робота, що передає зміст, сюжет якого-небудь літературного твору. *Треба змалечку, з того часу, коли дитина починає свідомо мислити, привчати її до праці. Праця — це все: і вивчення азбуки, і написаний переказ, і прочитана книга* (Ю. Збанацький); *Я здав на перевірку домашній переказ і назавтра чекав похвали* (А. Михайленко); *Тричі на тиждень я писала з приватним репетитором об'ємні перекази зі збірника "Життя і школа", "Життя і слово", "Життя і наше майбутнє", "Українська література і наша сучасність"* (Н. Сняданко).

3. Більш або менш вірогідна розповідь про минуле, яку передають звичайно в усній формі. *Старі перекази й книги оповідають нам, що в давню давнину люди були дикі, жили по лісах та вертепах* (І. Франко); *Криниця в балці, журавель при ній. Тут, кажуть, воду пив колись Шевченко — І чом не вірити у цей переказ!* (М. Рильський); *Ми знаємо передісторію з легенд, переказів, міфів, епосу різних народів* (О. Бердник).

4. *тільки мн., заст.* Чутки. *Тривога обіймала село. Переказам не було кінця. Оповідали, що в Осьмаках од куль козацьких полягли не тільки дорослі, а й діти* (М. Коцюбинський).

5. Гроші, що переказуються, пересилаються поштою, телеграфом, через банк, а також повідомлення про таке пересилання. *Послав* [Мирон Данилович] *додому трохи грошей поштовим переказом* (В. Барка); *Її син, її улюбленець Олександр, чекав грошового переказу на суму в сто карбованців* (А. Шиян); *Грошовий переказ я підписав прізвищем Івана Крутія* (Р. Андріяшик); *Сам Сашко посилав перекази без зворотної адреси своєї, але з адресою материною й зі своїм прізвищем* (Валерій Шевчук); // *у знач. присл.* **пере́казом.** Переказуючи, пересилаючи поштою, телеграфом або через банк що-небудь (гроші, цінні папери і т. ін.). *Тільки вчора жінка вислала переказом на вашу адресу 35 крб* (М. Коцюбинський).

○ **(1) За пере́казом (за пере́казами),** *у функції вставн. сл.* — указує на джерело повідомлення. *Колись, за переказами, на цьому майдані бенкетували "колії", запаливши довколишні панські до́бра* (Ю. Яновський); *За переказом, капличка своєю формою нагадувала в'їзну браму чигиринського замку гетьманської столиці Дорошенка, що на річці Тясмині в його рідній Україні* (В. Чемерис); **(2) З пере́казу (з пере́казів),** *у знач. присл.* — з усних чи писемних розповідей. [Н а д е ж д а:] *У тих молитвах, яких вчать не з книг, а з переказу, багато помилок є...* (М. Кропивницький); *Камищук, що вперше бачив уже добре відомого йому з переказів письменника Коцюбинського, заворожено дивився йому в очі* (Л. Смілянський); *Крім Василя Карповича, ніхто з них війни не зазнав, відома вона їм тільки з переказів та кінофільмів* (О. Гончар).

ПЕРЕКА́ЗАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переказа́ти.** — *Спасибі тобі, неню, за переказане від його* [нього] *слово, — обняла бабусю Орися* (М. Старицький); *За короля одповідав Гордієнкові .. латинською мовою шведський державний секретар Гермелін .. Ця промова після того була ще раз переказана слов'янською мовою, щоб могли зрозуміти її всі запорожці* (А. Кащенко); *В стислій пісенній формі немовби переказана вся сумна доля білоруського селянина Янки за старих часів...* (Т. Масенко); // **перека́зано,** *безос. пред. Вдома, коли Степан увечері вернувся, йому переказано, що хтось до нього приходив* (В. Підмогильний); *Павлов сказав, що до виборів обов'язково пришле радіовузол, за який уже й гроші переказано* (Ю. Яновський); // *у знач. ім.* **перека́зане,** ного, *с.* Те, що переказали. *Він говорив рівно й плинно, як говорять лектори багато разів переказане* (О. Забужко); *Однозначне, сотню разів переказане — мені не-ці-ка-ве* (М. Матіос).

ПЕРЕКАЗА́ТИ *див.* **перека́зувати.**

ПЕРЕКАЗИ́ТИСЯ, ажу́ся, а́зишся, *док.* 1. Сказитися, стати скаженими (про всіх або багатьох тварин). *У сім'ї переказилися два собаки мисливської породи* (із журн.).

2. *перен., розм.* Стати несамовитим; оскаженіти (про всіх або багатьох людей). — *А нам же яка порада буде? — загули козаки, дивлячись, що усе їх начальство чи переказилось, чи кат їх зна* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Чи ви переказилися, чи дурману наїлися, чи що з вами сталося? — кричав сердито о. Лука* (С. Васильченко).

3. *перен., розм.* Заспокоїтися після буйства, витівок, пустощів. *Незважаючи на свій поважний вік, як сидів, він перекинувся головою вниз, покотився в яр, став там дубала, подригав ногами. Обоє товариші чекали, сміючись, поки Кость переказиться* (С. Васильченко); [О л і м п і а д а:] *Кажу тобі, не дошкуляй мене до живого!* [Г н і т *(намацав шапку)*:] *Покажись, покажись трохи, а я вийду, доки переказишся...* (М. Кропивницький); * Образно. *Згодом Лаврик, зігрівшись у Даринчиних обіймах, заснув, а ще згодом, як трохи переказилася гроза, — задрімала й Даринка* (І. Вирган); // Стати статечним, розсудливим після бурхливого, гулящого життя, нерозважних учинків; споважніти (у 1 знач.). *Тесть, догадуючись, чого зять усамітнюється й журиться, кілька разів намагався розважити його: — Не зважай, Йосипе! Молоде ж бо воно ще, зелене — переказиться, й, побачиш, як тихо сидітиме за припічком* (Б. Антоненко-Давидович); *Мати і тітка Олена тепер уже не лаяли і не проклинали Надію, а всіляко допомагали їй. Вони казали, що Василь переказиться та й стане господарем і добрим чоловіком* (М. Чабанівський); *Часом Оришка докоряє мені: — І коли ти, Микито, вже насмієшся, коли ти переказишся?..* (О. Гончар).

ПЕРЕКАЗНИ́Й, а́, е́. Стос. до переказу (у 5 знач.). *Переказна термінова тратта є однією з форм надання банківського кредиту імпортерові переважно під час відкриття акредитива в зовнішній торгівлі* (з наук.-попул. літ.).

△ **Переказни́й ве́ксель** *див.* **ве́ксель.**

ПЕРЕКА́ЗУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перека́зувати.** *Йому* [міщанинові] *видається, що він знає більше від обмеженого селянина, але при тому його знання складається головно з .. віками переказуваних і принагідно .. підсичуваних забобонів* (І. Франко); *Томазян .. пам'ятав переказувані очевидцями ознаки коменданта: маленький зріст і руді вусики під носом* (М. Трублаїні); *З незапам'ятних часів, задовго до появи писемності, переказувана з уст в уста історія сприймалася як незаперечний доказ того, що події, про які в ній ідеться, таки варто було пережити* (О. Забужко);

// **перека́зувано,** *безос. пред. Переказувано, що він одвідував ватаги й благословив бандитів* (В. Підмогильний); *Він затримався під Краковом, розважався ловами в Неполоміцькому старостві краківського воєводи Любомирського, вбивши там, як переказувано при дворі, чи й не п'ятдесят оленів* (П. Загребельний); *Про тутешні підземелля розповідали неймовірні історії; як на мене, то все були .. вигадки такі дивовижні й до того моторошні, що їх переказувано лише пошепки* (Р. Доценко, пер. з тв. Е. По).

ПЕРЕКА́ЗУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перека́зувати** і **перека́зуватися.** *Почалися скарги, наклепи, переказування меншими старшим різних пліток* (Н. Королева); *Я, щоправда, мав деякий успіх — як оповідач історій, котрі вигадував переважно спонтанно .. То було радше переказуванням нашвидку вигадуваного відеоряду — в теперішньому часі і трохи в ролях* (Ю. Андрухович); *У стосунках із жінками є така дивна річ, котра не надається до переказування, щось на зразок ніжності* (С. Жадан).

ПЕРЕКА́ЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕКАЗА́ТИ,** ажу́, а́жеш, *док.*, *що і без прям. дод.* 1. Передавати кому-небудь, доводити до чийого-небудь відома на словах або в листі доручення, прохання і т. ін. *Переказує піп через людей до Івана, щоби йшов дожинати* (Л. Мартович); *Довго ховалася Марта од усіх: .. додому не ходила, переказувала матері через дівчат, що пани не пускають* (Грицько Григоренко); *Як урадили, так і вчинили. Другого ж таки дня вчителеві не дали дров і сторожем переказали: — Оце щоб шанувався!* (Б. Грінченко); *— Значить, так, чоловіче добрий, —* сказав [Цигуля] *до піщанського, — Вітрова Балка теж буде одбиватися. Отак і перекажи* (А. Головко); *Саламандра на хвилинку замислилась. — Перекажіть своїм землякам... — нарешті промовила вона глибоко зворушено, — перекажіть їм... хай не вдаються знов у давні слов'янські чвари...* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека); // Доводити що-небудь до відома однієї або кількох, багатьох осіб, користуючись засобами технічного зв'язку. *Тихо, майже пошепки, переказував Марко телефоном на шхуну звістки* (М. Трублаїні); *Він переказав телефоном професоровій покоївці Пелагеї, що нездужає, просить вибачити й прийти не може* (В. Підмогильний); *— Ось мій апарат. Мій "кишеньковий" радіотелеграф .. Я можу переказати, що схочу* (Ю. Смолич).

2. Оповідати, передавати своїми словами почуте або прочитане. *Отак переказували люди те, що чули, а .. на свої очі ніхто не бачив...* (Панас Мирний); *Коли Дорошук розумів прочитане, він охоче .. переказував, коли ж нічого не взяв у тямки, не признавався* (О. Донченко); *Діденко з кишені вийняв листа. — Оцей абзац. — Листів, адресованих не мені, не читаю, — одмахнувсь рукою Ґалаґан. — Перекажіть своїми словами* (А. Головко); // Усно передавати більш або менш вірогідні розповіді про минуле, народні перекази, легенди і т. ін. *Щоб хоч трохи скоротати час, вони то казки казали, то різні пригоди з життя пригадували, то про давні бої переказували* (Панас Мирний); // Перекладати з однієї мови на іншу. *До міністра почали підходити ті, що були з комісаром. Вони тисли міністрові руку, говорили привітальні слова й відходили, доки товмач переказував міністрові зміст їхніх промов* (Ю. Яновський); *Тлумач переказав чужинцеві, що ні тюрки, ні китайці не видадуть його нікому* (Олесь Досвітній); *— Мить Митьович нашої посейбічної мови не знає, тому я переказав йому по-потойбічному твоє, Васю, прохання* (В. Нестайко); // *тільки 3 ос. мн., у знач. вставн. сл.* Як кажуть, як розповідають. *Прізвище "Гопченко" — не родове, родове прізвище було, переказують, "Петренко"* (Ю. Яновський); *Переказували, Сагайдачний стояв мовчазний, смутний .. Він зірко переціджував очима ряди братства* (Г. Колісник).

3. Розповідати про що-небудь побачене, пережите або якісь новини; ділитися з ким-небудь своїми думками, почуттями. *Молодиця переказувала усе, що чула, бачила, думала й гадала* (Марко Вовчок); *Вася спокійно переказує всі пригоди, що трапились з ним у дорозі* (М. Трублаїні); *— Свої сни я нікому не переказую* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Ми відразу поїхали до Дніпра, і там я переказав їм усе, що зі мною трапилось на кінофабриці* (Л. Смілянський); * Образно. *Вітер зашепотів щось деревам, неначе нашвидку переказував їм розмову людей* (В. Винниченко); *Дарка не бачить Орисьчиного лиця, але воно не переказало б їй краще мук, які терпить її серце, ніж це роблять її долоні* (Ірина Вільде); // *перев. із запереч. част.* н е, н і. Передавати словами. *Павлусь і Лелія .. придивлялись до крамниць, там-бо у вікнах було виставлено багато всякого дива .. Всього ані списати, ні переказати, що там було!* (Леся Українка); *— Гавриш пішов із села ще вдосвіта, а на другий день за Татарськими шпилями заскрекотав кулемет: що тоді робилося в Долині, переказать не можна!* (Г. Косинка); *Одної горобиної ночі пронеслася над бором сильна буря. Хутко пронеслася, а стільки лиха накоїла, що й не переказати* (В. Чухліб); // Розповідати про все або більшу частину побаченого, пережитого, про якісь новини і т. ін. *— Якби все, як воно було, розказати — за рік би не переказав...* (Панас Мирний).

4. Розповідати що-небудь ще раз; повторювати ті самі слова. *— Що ти сказав? — Тепер не Петрівка, щоб по двічі переказувати, — жартував Василь...* (Панас Мирний); *Володько переказує ті самі молитви по кілька разів, швидко і часто хреститься* (У. Самчук).

5. Розповідати все або багато чого-небудь. *— Григорію Васильовичу, я вам всього, що думаю, не буду переказувати...* (О. Бердник).

6. Пересилати гроші поштою, телеграфом, через банк. *Землю в Східній Європі розібрали селяни. Фабриканти, хто ще міг, гарячково переказували капітали за кордон* (Н. Рибак); *Вже за сорок молодиці, а вона — як дівчисько. Вередує. Вибрикує. Гроші їй переказав у Ташкент — назад повернула* (І. Муратов); *Якщо у Батька на марки немає грошей, .. то я можу їх надіслати (переказати)* (О. Шугай).

Сла́ти (посила́ти, передава́ти, перека́зувати, присила́ти) / посла́ти (переда́ти, переказа́ти, присла́ти) віта́ння (приві́т, поклі́н *і т. ін.) див.* **сла́ти[1].**

ПЕРЕКА́ЗУВАТИСЯ, ується, *недок.* 1. Передаватися з уст в уста (про чутки, новини і т. ін.). *Особиста кривда, особиста нужда і грижа кождого робітника переказувалася другим, ставалася часткою загальної кривди і нужди, доливалася, мов краплина до бочки, до суми загальних жалоб* (І. Франко); *З уст в уста, із двору в двір переказувалася нечувана новина: покараний дозорцями коваль кинув княжі кузні й прийшов додому* (Іван Ле); *Гомін пішов по натовпу, слова підполковника переказувалися з уст в уста* (Р. Іваничук); // *безос. Відьма .. тепер лицаря Константина тримала ув'язненим в скелях .. Так переказувалось з уст в уста, від вуха до вуха* (Н. Королева).

2. Пас. до **перека́зувати.** *В історії української поезії XIX віку ми маємо багато прикладів того, як твори високого стилю переказувалися в стилі "низькім"* (М. Зеров); *Київський боярин Ян був воєводою та співцем .. героїчних пісень, що переказувалися й співалися його далекими нащадками протягом багатьох десятиліть* (В. Малик); *Реєструвалися вони* [відповіді] *в картотеці контори радіотелеграфу й негайно ж, телеграфом, переказувалися в маєток .. доктора Гальванеску* (Ю. Смолич).

ПЕРЕКАЛАМУ́ТИТИ *див.* **перекаламу́чувати.**

ПЕРЕКАЛАМУ́ТИТИСЯ *див.* **перекаламу́чуватися.**

ПЕРЕКАЛАМУ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕКАЛАМУ́ТИТИ,** у́чу, у́тиш, *док.* 1. *що.* Каламутити (у 1 знач.), робити каламутним все або багато чого-небудь. *Для виготовлення напівпровідникової плівки сульфіду свинцю використовують метод хімічного повільного осадження на скляній підкладці, щоб одержати добре зчеплену з поверхнею пластинки плівку певної структури. При перемішуванні реагентів необхідно перекаламучувати чорний осад на дні, щоб не було нерівномірного осідання плівки* (з навч. літ.); *При визначенні вмісту сульфатів у фосфогіпсі перевіряють повноту осадження додаванням ще невеликої кількості розчину хлориду барію так, щоб не перекаламутити осаду* (з наук. літ.).

2. *кого, що, перен.* Виклика́ти неспокій, хвилювати всіх або багатьох; каламутити (у 2 знач.). — *За церкву, що хтось пограбував, скільки вони народу перекаламутили!* (І. Микитенко); *Признатися.., що Лаврін йому син, ніяк не міг* [Мокій] .. *Розповісти все про матір? Й перекаламутити Лаврінові душу...* (Ю. Мушкетик).

ПЕРЕКАЛАМУ́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПЕРЕКАЛАМУ́ТИТИСЯ,** у́титься, *док.* 1. Каламутитися, ставати каламутним (про все або багато чого-небудь). *Ще, може, багато води перетовчеться, перекаламутиться, врешті, товчена і каламучена утече, а тоді вже щось нового буде* (Леся Українка).

2. *тільки недок.* Пас. до **перекаламу́чувати.** *Осад стічних вод у резервуарах-накопичувачах періодично перекаламучується насосною установкою, яка забирає з них воду* (з наук.-техн. літ.).

ПЕРЕКАЛАТА́ТИ[1], а́є, *док., розм.* Перестати, закінчити калатати (про дзвін, дзвоник). *Дзвін перекалатав.*

ПЕРЕКАЛАТА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *док., діал.* Пережити (у 3 знач.); перебитися (у 5 знач.). — *Ади, ось тут жиє моя тітка, ходімо до неї, будемо літом робити, а зиму якось перекалатаємо* (І. Франко).

ПЕРЕКАЛІБРО́ВАНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **перекаліброва́ти.** *Електронний лічильник, відкалібрований на заводі, може бути перекалібрований на місці для підвищення точності* (з наук.-техн. літ.); *Усі овочі (огірки, кабачки) перед консервуванням мають бути перебрані, перекалібровані, помиті декілька разів та нарізані* (з навч. літ.); // **перекаліброва́но,** *безос. пред. Принтер перекалібровано.*

ПЕРЕКАЛІБРО́ВУВАННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **перекаліброву́вати.** *Повторюваність характеристик вагового індикатора дає змогу замінити прилад без перекалібровування* (з наук.-техн. літ.).

ПЕРЕКАЛІБРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕКАЛІБРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що, спец.* 1. Калібрувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Спеціально для нової версії автомобіля британські інженери перекалібрують двигун для підвищення крутного моменту та зниження розгону до 5,4 секунди* (з наук.-попул. літ.); *Фунгіцид, яким обробляють насіння, може зменшувати сипкість насінневого матеріалу в сівалці, тому необхідно перекалібрувати пристрій перед висіванням* (з наук.-техн. літ.).

2. Калібрувати все або багато чого-небудь. *Кукурудзяну крупу на корм тваринам перекалібрують* (з навч. літ.); *Перекалібрувати насіння помідорів.*

ПЕРЕКАЛІБРУВА́ННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **перекалібрува́ти.** *Конструкція світлодіодного екрана забезпечує перекалібрування екранної поверхні* (з наук.-техн. літ.); *Перекалібрування плодів яблуні.*

ПЕРЕКАЛІБРУВА́ТИ *див.* **перекалібро́вувати.**

ПЕРЕКАЛІ́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перекалі́чити.** *Перед громаду вийшов не старий ще чоловік, каліка, без руки і ноги, навхрест перекалічений* (І. Франко); // **перекалі́чено,** *безос. пред. Міг би я сказати їй і про те, як перекалічено наше з нею життя, та хіба тільки наше і хіба про все розкажеш?* (П. Загребельний).

ПЕРЕКАЛІ́ЧИТИ *див.* **перекалі́чувати.**

ПЕРЕКАЛІ́ЧИТИСЯ *див.* **перекалі́чуватися.**

ПЕРЕКАЛІ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕКАЛІ́ЧИТИ,** чу, чиш, *док.* 1. *кого.* Калічити (у 1 знач.) всіх або багатьох. *В декількох змаганнях берлінці перекалічили чимало гравців, і їхньою грою перестали цікавитись* (Ю. Яновський); *Метнулись німці до Левка навперейми лозою, тоді Левко, підпустивши їх, .. перекалічив майже половину трьома гранатами* (О. Довженко); — *Твоє щастя, що людей не перекалічив, — примирливо сказав Іван Якименко, якого Сотник посилав навперейми череді* (М. Циба); // *безос. Зберігся* [Микола Сміян] *на страшній війні, калічило й перекалічувало, але не вбило, .. майбутнє — все в надіях* (П. Загребельний); *Могло бути, що діти надибали десь старий снаряд, який не розірвався, стукнули, мабуть, по ньому, і він тепер вибухнув. Коли це так, то, мабуть, половину дітей перекалічило* (П. Панч); // *що, перен.* Насильно змінюючи, дуже калічити (перев. про життя, душу); руйнувати (у 1 знач.). *Може, перекалічувати слова все ж не так страшно, як перекалічувати життя?* (П. Загребельний); *На першому плані* [фото] .. *осібно стоїть чоловік. Широко розставлені ноги, права рука у кишені: там, напевне ж, наган .. Скільки ж він доль людських переламав та перекалічив..!* (А. Дімаров).

2. *що, перен.* Калічити (у 2 знач.) цілком, вимовляючи неправильно або пишучи неграмотно (про мову, слова). *Коли б у Німеччині якийсь автор позволив собі .. перекалічити німецьку мову, то я не сумніваюся, що в кожнім університетськім місті прилюдно спалили би такий твір із окриками* (І. Франко).

ПЕРЕКАЛІ́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕКАЛІ́ЧИТИСЯ,** чуся, чишся, *док.* 1. *тільки 3 ос. мн.* Калічитися (про всіх або багатьох). *Люди водять машини, гасають на мотоциклах, виконують роботу, пов'язану з ризиком. Скільки народу вже давно могло б перекалічитися! Оберігає нас Бог, але ми цього не розуміємо...* (з рел.-церк. літ.).

2. Калічити себе багато разів, у багатьох місцях. *Хлопця, який весь перекалічився, привезли до лікарні* (з газ.).

ПЕРЕ́КАЛКА, и, *ж.*, **ПЕРЕ́КАЛОК,** лка, *ч., діал.* Рівчак або ручай поперек шляху. *Збирались люди, сходились у стан По одному, по двоє, та щоднини. З перекалки крізь хащі, крізь туман, З прокльонами тягли зігнутий стан І канчуками вилущену спину* (І. Багряний).

ПЕРЕ́КАЛОК *див.* **пере́калка.**

ПЕРЕКАЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., кого, що, розм.* Закаляти всіх, багатьох або все, багато чого-небудь. *Перекаляв усю одежу.*

ПЕРЕКАНТО́ВАНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **перекантува́ти[1]**. *Перекантована кишеня; Перекантований шпон.*

ПЕРЕКАНТО́ВАНИЙ[2], а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **перекантува́ти[2]** 1. *Пожежні рукави мають бути перекантовані та змотані в подвійну скатку* (з наук.-техн. літ.); // **перекантова́но,** *безос. пред. Під час перевірки виявилося, що протипожежний рукав другого поверху не було перекантовано* (із журн.).

ПЕРЕКАНТО́ВУВАННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **перекантóвувати[1]**. *Перекантовування бруса; Перекантовування коміра.*

ПЕРЕКАНТО́ВУВАННЯ[2], я, *с., спец.* Дія за знач. **перекантóвувати[2]**. *Перекантовування пожежних рукавів виконують при плюсовій (не вище 30 °С) температурі повітря* (з наук.-техн. літ.); *Для перекантовування деталей на 180 ° навколо осі, яка збігається з напрямком їх руху, може бути використаний кантувач* (з навч. літ.); *Перекантовування на сноуборді — складний трюк, відомий кожному райдерові* (з газ.).

ПЕРЕКАНТО́ВУВАТИ[1], ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕКАНТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* 1. Кантувати *(див.* **кантува́ти[1]**) все або багато чого-небудь. *Перекантовувати дошку.*

2. Кантувати *(див.* **кантува́ти[1]**) ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Перекантовувати піджак.*

ПЕРЕКАНТО́ВУВАТИ[2], ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕКАНТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* 1. *що, спец.* Кантувати *(див.* **кантува́ти[2]**) повторно або заново. *Пожежний рукав необхідно утримувати сухим, складеним в гармошку або подвійну скатку і не рідше одного разу на шість місяців перекантовувати* (з навч. літ.); *Тимчасовий водопровід легко прокласти, перекантувати з одного місця на інше й зібрати після виконання роботи* (з наук. літ.).

2. *перев. док., кого, що, перен., розм.* Переміщати кого-, що-небудь з місця на місце; // *що.* Переробляти що-небудь по-іншому. — *Людина, що плює на авторитети, зважає лише на свої фантазії, хоче на свій взірець усе перекантувати, — пояснив головний інженер* (Ю. Шовкопляс); // Перебувати, розташовуватися десь на певний (перев. короткий) час. — *Вирулюй до пустиря. Ми там трохи перекантуємо, а там вирішимо, що робити далі...* (О. Ульяненко); *Ми перекантували ніч на бетоні лікарняного двору* (Любко Дереш).

ПЕРЕКАНТО́ВУВАТИСЯ[1], ується, *недок.* Пас. до **перекантóвувати[1]**. *Перекантовується облямівка барки; Перекантовуються краї скатертини.*

ПЕРЕКАНТО́ВУВАТИСЯ[2], уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕКАНТУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. *розм.* Переміщатися з місця на місце. [В а т у т і н:] *Я даю наказ військам перекантуватися з Букрина на Вишгород* (Л. Дмитерко); *Мама її, що проживала у Східному Лондоні, вийшла заміж, а донька .. перекантувалася до діда з бабою* (О. Ульяненко); // Розташовуватися, проживати певний час. — *Ми поїхали на Захід і у важкий період перекантовувалися у Франції: грали на великих європейських фестивалях, записували альбом* (з газ.); — *Дід — ось у кого тобі можна перекантуватися. Ви .. зайвим словом один одного не притісните. Та й дід більше в хащах пропадає, ніж дома* (М. Дочинець); *Олег зварив собі та млявому Стасові кави, повідчиняв вікна і вирішив перекантуватися в приятеля до восьмої, щоби просто від нього — на роботу* (Люко Дашвар).

2. *тільки недок., спец.* Пас. до **перекантóвувати[2]** 1. *Усі рукава повинні перекантовуватися зі складки, на якій вони зберігаються, на іншу складку зі зсувом її під прямим кутом* (з навч. літ.).

ПЕРЕКАНТУВА́ННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **перекантува́ти[1]**. *Перекантування манжет сорочки.*

ПЕРЕКАНТУВА́ННЯ[2], я, *с., спец.* Дія за знач. **перекантува́ти[2]** 1. *Резервні рукави, що зберігаються на складі, після перекантування скатуються в скатки, які повинні бути відносно вільні без щільного прилягання одного витка до іншого. Дата перекантування записується в картку рукава* (з наук.-техн. літ.); *Перекантування прогумованих напірних пожежних рукавів необхідно здійснювати для зменшення руйнівної дії природного старіння гуми в місцях перегину* (з навч. літ.).

ПЕРЕКАНТУВА́ТИ[1] *див.* **перекантóвувати[1]**.

ПЕРЕКАНТУВА́ТИ[2] *див.* **перекантóвувати[2]**.

ПЕРЕКАНТУВА́ТИСЯ *див.* **перекантóвуватися[2]**.

ПЕРЕКА́ПОСТИТИ, ощу, остиш, *док., що, розм.* Зіпсувати остаточно все або багато чогось. *Коза перекапостила всю грядку.*

ПЕРЕКАПУ́СТИТИ, у́щу, у́стиш, *док., що, розм.* Зіпсувати, знівечити що-небудь. — *Так ви, будь ласка, Генрієтто Макарівно, підіть погляньте, що там і як. Ніночка наша молода і запальна, — щоб чого не перекапустила* (Ю. Смолич); — *А як було добре без нього, — зітхнула Соломія. — Усі свої, рідні .. А він приїхав і все перекапустив* (В. Кучер); *Її хлібом не годуй, а пригоду подай! .. Ніби дідько вселився в душу! Переколотив, перемолотив, перекапустив усі цінності й ідеали* (Г. Тарасюк).

ПЕРЕКАРБО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перекарбува́ти.** *За російського царя Олексія Михайловича 1645 р. уперше були випущені срібні монети — рублі, перекарбовані з талерів* (з наук. літ.); // **перекарбо́вано,** *безос. пред. Для стабілізації грошового ринку Боспорської держави III ст. до н. е. було виготовлено серію монет з головою Аполлона на аверсі та орла — на реверсі, однак випуск виявився невдалим, і більшу її частину було перекарбовано* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕКАРБО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перекарбóвувати.** *Аналіз перекарбовуваних привізних монет дає змогу відстежити джерела надходження срібла для чеканки монети й виявити типи міжнародної торгової монети для Криму в період середини XIII до кінця XV ст.* (з наук. літ.).

ПЕРЕКАРБО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перекарбóвувати.** *І. Ньютон, як і інші автори реформи, розумів, що спочатку потрібно позбутися старої, зношеної валюти, тому рекомендував її повне перекарбовування* (з навч. літ.).

ПЕРЕКАРБО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕКАРБУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* 1. Карбувати все або багато чого-небудь. *Перекарбувати каміння.*

2. Карбувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Якщо реальна вартість повноцінних грошей знижувалася порівняно з міновою, держава змушена була або перекарбувати монету, щоб підвищити її реальну вартість до мінової, або відмовитися від золотомонетного обігу* (з наук.-попул. літ.).

3. *на (у) що.* Карбуючи, надавати чому-небудь іншої форми, змісту і т. ін.; перетворювати (у 1 знач.). *Створена восени 1649 р. на Варшавському сеймі Речі Посполитої скарбова комісія вважала за доцільне заборонити керівникам монетних дворів під страхом смертної кари перекарбовувати повновартісну срібну монету на низькопробні розмінні номінали* (з навч. літ.); * Образно. *Словесна майстерність, музична та ювелірна точність вираження для Ш. Бодлера стали засобом перекарбовувати свої печалі й страждання у твори мистецтва* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕКАРБО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПЕРЕКАРБУВА́ТИСЯ,** у́ється, *док.* 1. Карбуватися (у 1 знач.) заново, по-іншому. * Образно. *У серцях тим, хто думає про день завтрашній, теперішнє перекарбується в майбутнє* (з публіц. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **перекарбо́вувати.** *Певний час на Боспорі, як і в інших північнопонтійських державах, випускалася лише мідна монета, яка нерідко перекарбовувалася* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕКАРБУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перекарбува́ти.** *Відповідно до концепції формування національного заповідника було здійснене повне перекарбування бронзових барельєфів* (із журн.); *1695 р. у Великій Британії був прийнятий закон, за яким всі старі монети, що втратили вагу, необхідно було здати для перекарбування на нові* (з навч. літ.).

ПЕРЕКАРБУВА́ТИ *див.* **перекарбо́вувати.**

ПЕРЕКАРБУВА́ТИСЯ *див.* **перекарбо́вуватися.**

ПЕРЕКА́Т, у, *ч.* 1. Дія за знач. **перeко́чувати, перекоти́ти** і **перeко́чуватися, перекоти́тися.** *Переливи синього тепла, Несміливі перекати хвиль* (М. Бажан).

2. *перев. мн.* Перекотисті звуки. *За Дніпром десь перекати Грому, блискавки з дощем...* (С. Воскрекасенко); *Луна відгукнулася в лісі далеким перекатом* (М. Сиротюк); *— Що означають громові перекати? — усміхнувся я на .. його мову. Я знав, що для Самійла милішi пошуки туманних істин про смисл життя, добро і зло* (П. Загребельний); *Страшними були безконечно довгі перекати грому* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); // **перека́тами, перека́том,** *у знач. присл.* Перекотисто, розкотисто. *Злива путь давно накочену Змочила, ниву ярову І відкотилась перекатами, Немов артилерійський грім* (Я. Шпорта); *— Харциза везуть! — ревнуло перекатом над головами юрби* (Р. Іваничук).

3. Невелике підвищення на поверхні землі, яке плавно переходить у заглиблення. *Навіть неозброєним оком їй було добре видно всю долину і густий ліс за нею, що підіймався перекатами в гори* (В. Кучер); *Він, бувало, на імпровізованій сцені доспівує останній куплет партизанської пісні: Обійду ліси і перекати, Обшукаю листя і траву, Я знайду тебе, проклятий кате, Задушу, зубами розірву!..* (Є. Доломан); * Образно. *Життя котило мене на таких перекатах, диво, що й досі живий* (Ю. Мушкетик); *На історичних перекатах в чаду чиєсь маячні люди завжди на барикадах, знають про це чи ні* (Л. Костенко).

4. Мілководна ділянка річки. *Піщані перекати перетинали русло, заважаючи рухові пароплавів* (О. Десняк); *На перекатах вода промерзає до дна* (І. Багряний); *Десь далеко джеркотіла вода на перекаті* (І. Багмут); *Форель — хижа риба, скаче за комашиною на метр з води, біситься, шукає бистрину з перекатами й водограями* (М. Дочинець).

5. *спорт.* Поступове переміщення ваги тіла з однієї точки на другу. *Боковий перекат, чи просто перекат, дав змогу стрибунам подолати в 1937 р. висоту до 2 м 9 см* (з навч. літ.); *Перекат назад є тренувальною вправою, яка допомагає тілу набути навичок падіння з використанням інерційної сили* (із журн.).

○ **(1) У перека́ті,** *у знач. присл.* — перекочуючись, обертаючись навколо своєї осі. *Куля пройшла над головою, а сам він почав стріляти вже в перекаті* (А. Кокотюха).

ПЕРЕКА́ТНИЙ, а, е. Стос. до перекату. *У разі намотування полотна на вали й перекатні ролики його розмотують при вимкненій та остаточно зупиненій лінії* (з навч. літ.); *Відлежалась весна .. на перекатних, кучеряво-пінних .. хвилях-кручах* (І. Муратов); *Об'єднання темних сил обступило його звідусіль .. Ці сили вирішили покінчити з ним. Так глетчер скидає перекатний валун* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Перекатний крок може бути підготовчим до вальсового кроку* (з навч. літ.).

ПЕРЕКА́ТНИК, а, *ч.* 1. Робітник, який перекачує (у 1 знач.) щось (перев. тканину, білизну). *Перекатник тканини 1-го розряду має знати види тканин, способи й методи їх склеювання та зшивання, а також будову перекатного верстата і швейної машини* (з навч. літ.).

2. Робітник річкового транспорту, який обслуговує судна на перекаті (у 4 знач.).

3. *бот.* Те саме, що **різа́к** 4. *Росте перекатник, або різак звичайний, на сухих луках, пагорбах і схилах* (з навч. літ.).

ПЕРЕКА́ТНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **перека́тник** 1. *Перекатниця тканин 2-го розряду зшиває полотнища тканини й підшиває крайки прокладок на швейній машині* (з навч. літ.).

ПЕРЕКАТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого, рідко.* Покатувати всіх або багатьох. *Він каже, що губернатор тебе посадить на палю, а батюшку й титаря повісить і всіх, всіх перекатує* (М. Старицький).

ПЕРЕКА́ЧАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перека́чувати** 2. *— П'ять... десять... п'ятнадцять... — відзначав кількість кубиків перекачаної крові Коломієць. — Скільки будемо переливати?* (Ю. Смолич); *У новому контракті про транзит газу планують застосувати нові тарифи: від плати за перекачаний обсяг мають перейти до плати за бронювання потужності і плати за "вхід-вихід"* (із журн.).

2. *у знач. прикм., перен., розм.* Який перекачався (у 5 знач.). *У перекачаного спортсмена занадто багато м'язів, і в останніх двох боях він швидко втомився* (з газ.).

ПЕРЕКАЧА́ТИ *див.* **перека́чувати.**

ПЕРЕКАЧА́ТИСЯ *див.* **перека́чуватися.**

ПЕРЕКА́ЧУВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для перекачування. *Примусове відведення стічних вод здійснюють за допомогою перекачувальних колодязів* (з навч. літ.).

ПЕРЕКА́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перека́чувати** 2. *Насос досить стійкий до впливу піщаних домішок, які можуть бути в перекачуваній воді* (з наук.-техн. літ.); *Під час роботи насоса забороняється перебування людей у воді або в перекачуваній рідині* (з навч. літ.).

ПЕРЕКА́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перека́чувати.** *Насос для перекачування палива дає змогу економити на паливі, а також забезпечити транспортним засобам своєчасну заправку* (з наук. літ.); *Для перекачування гною на тваринницьких фермах застосовують центробіжні та роторні насоси* (з наук.-техн. літ.); *Всі операції, необхідні для перекачування даних на персональний комп'ютер з інших серверів, повністю автоматизовані* (з навч. літ.).

ПЕРЕКА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕКАЧА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* Качати (у 1 знач.), розгладжувати усе чи багато чого-небудь або ще раз, повторно або заново, по-іншому (звичайно білизну). *Перекачувати рушники.*

2. *що.* Качати (у 4 знач.) з одного місця в інше (насосом, помпою і т. ін.); відкачувати (у 1 знач.). *Вони .. скотили бочку в воду і підтягли на корму. Та тільки взялися перекачувати бензин, як Бариль, глянувши на море, де мали світити огні.., не побачив їх .. Літак зник* (М. Трублаїні); *На цій греблі можна встановити атомні станції, які будуть перекачувати тихоокеанську воду особливими трубами в Північний Льодовитий океан* (М. Стельмах); *— Довго буде чвакати ця помпа? — спитав я. — Так ми перекачаємо всю лагуну. Адже капітан Трент сам сказав, що бриг сів на дно, десь у носовій частині дірка, і туди ллється вода* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

3. *кого, перен., розм.* Класти в ліжко усіх або багатьох (про хворобу). *У колективи та в артілі гуртуйтесь, тоді тая хвороба миттю всіх перекачає...* (Остап Вишня); // *безос.* — *А то бувало оті ще хвороби різні та різні холери .. То ще добре, коли перекачає всіх та й піде на нетрі та болота* (Ю. Збанацький).

4. *що, інформ.* Скачувати (у 3 знач.) що-небудь (дані, програми і т. ін.) з одного інформаційного джерела в інше. *Для отримання оновлень потрібно періодично перекачувати комп'ютерну програму "Словник-довідник фахівця з проведення психофізіологічних досліджень із застосуванням поліграфа"* (з наук. літ.); *Щоб перекачати дані з телефона на телефон, використовуйте спеціальний універсальний софт* (з навч. літ.); * Образно. *Бібліотека стала мовби продовженням мого мозку, і я перекачував у свою пам'ять море інформації, сортував і узагальнював її на свій розсуд* (І. Росоховатський).

5. *що, перен., розм.* Накачувати *(див.* **нака́чувати**[1] 5) фізичними навантаженнями м'язи. *Мушу йти до війська, то йду! Ось там займуся спортом, перекачаю все на м'язи та й дурниці, може, з голови трохи повибиваю...* (Ю. Покальчук).

ПЕРЕКА́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕКАЧА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док.* 1. *рідко.* Перевертатися, повертатися на чомусь, по чомусь. *Шарпане судорогами тіло матері почало перекачуватися на всі боки* (І. Франко).

2. *перен., розм.* Накачуватися понад міру фізичними вправами. *Спортсмен не зміг нокаутувати супротивника через те, що його м'язи перекачалися під час тренування* (з газ.); *За словами тренера, футболіст утратив швидкість і легкість на полі, тому що перекачався в тренажерному залі* (з газ.).

3. *тільки недок.* Пас. до **перека́чувати** 2, 4. *Відмінність між динамічними та об'ємними насосами полягає не в типі рідини, що перекачується, а в ступені чистоти палива* (з навч. літ.).

ПЕРЕКВАЛІФІКАЦІ́ЙНИЙ, а, е. Стос. до перекваліфікації, пов'язаний з нею. *Перекваліфікаційна комісія; Успішно складено перекваліфікаційний іспит.*

ПЕРЕКВАЛІФІКА́ЦІЯ, ї, *ж.* Дія за знач. **перекваліфіко́вувати, перекваліфікува́ти** і **перекваліфіко́вуватися, перекваліфікува́тися.** *Марта .. дістала передусім довідку про своє звільнення й узялась на облік на біржі, де їй за кілька день призначили перекваліфікацію* (В. Підмогильний); — *Чергова перекваліфікація? — усміхнувся Славко. Саме він добре знав, скільки таких перекваліфікацій було в Валерієвому житті* (І. Росоховатський); *Проглянув стенд пропозицій. Бармен. Вантажник. Слюсар. Фрезерувальник. На мене з моїм ухилом у науку попиту нема. Зате є купа різних професій для перекваліфікації* (Л. Костенко).

ПЕРЕКВАЛІФІКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перекваліфікува́ти.** *Стаття, інкримінована на підставі анонімного дзвінка, була перекваліфікована* (із журн.); // **перекваліфіко́вано,** *безос. пред. Слідчий .. не закінчив слідство й не передав Євгенову справу до суду, де попередню статтю обвинувачення перекваліфіковано з хуліганства на терор і його засуджено на десять років* (Б. Антоненко-Давидович).

ПЕРЕКВАЛІФІКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕКВАЛІФІКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* 1. *що.* Кваліфікувати (у 1 знач.) ще раз, повторно або заново, по-іншому. *У Дніпрі журналістка довела, що запит ЗМІ не можна перекваліфіковувати на звернення громадян* (з газ.); — *У міліції .. ніяк не могли приводу знайти, аби історію про нещасні випадки в справу про умисні вбивства перекваліфікувати* (А. Кокотюха); *Міністерство юстиції Октавії перекваліфікувало справу про змову з карної на дисциплінарну — кількість заарештованих щодня зростала, і суд над ними міг остаточно підірвати хистку стабільність у суспільстві* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. *кого.* Надавати нової кваліфікації, навчати іншої професії. *Деякі польські роботодавці стверджують, що професія швачки на грані вимирання, і згодні перекваліфіковувати працівників за свій кошт* (з газ.); — *Значить, хочете мене на шахтарку перекваліфікувати?* (В. Собко).

3. *кого.* Кваліфікувати, визначати ступінь підготовленості до якої-небудь праці, обізнаності в якійсь галузі ще раз, повторно. *Перекваліфіковувати вчителів і лікарів.*

ПЕРЕКВАЛІФІКО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕКВАЛІФІКУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. Набувати нової кваліфікації, навчатися іншої професії. *Роботодавці на ринку праці на початку року беруть паузу, а пошукачі перекваліфіковуються* (із журн.); *А ще раніше працював у нашому консульстві в Німеччині. Пішов з нього добровільно, з шаленим бажанням перекваліфікуватися після закінчення учбового* [навчального] *закладу, який не мав нічого спільного з мистецтвом, — комерційного інституту* (О. Довженко); — *Скільки я крові бачила, Ніно. Оце мрію перекваліфікуватись на рентгенолога або ще краще на кардіолога...* (О. Копиленко).

2. *тільки недок.* Пас. до **перекваліфіко́вувати** 1. *Порушенням права підсудного на захист визнаються випадки, коли обвинувачення перекваліфіковується на статтю закону, яка передбачає відповідальність за злочин іншого виду* (з навч. літ.).

ПЕРЕКВАЛІФІКУВА́ТИ *див.* **перекваліфіко́вувати.**

ПЕРЕКВАЛІФІКУВА́ТИСЯ *див.* **перекваліфіко́вуватися.**

ПЕРЕКВА́СИТИ *див.* **перекві́шувати.**

ПЕРЕКВА́СИТИСЯ *див.* **переква́шуватися.**

ПЕРЕКВА́ШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переква́сити.** *Стояла вона* [хатка] *над самим потоком, напротив* [напроти] *старої і ще відразливішої гарбарні, відки щотижня два .. робітники виносили .. перекващений луб, котрий .. ширив кислий, удушливий, убиваючий сопух* (І. Франко); *Ковтаю ту вогнисту картоплю, обпікаюсь і не можу наїстися. Капуста трохи переквашена, розм'якла, видно, не материною рукою квашена, — здається найвишуканішою .. приправою* (Ю. Збанацький).

ПЕРЕКВА́ШЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переква́сити** і стан за знач. **переква́ситися.** *Переквашення огірків робить їх м'якими* (з навч. літ.).

ПЕРЕКВА́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переква́шувати** і стан за знач. **переква́шуватися.** *Сирний присмак маргарину виникає або внаслідок сквашування молока недостатньо чистими культурами молочнокислих бактерій, або ж унаслідок переквашування молока* (з наук.-попул. літ.); *Один із поширених дефектів у консистенції кисломолочних продуктів — виділення сироватки. Це наслідок переквашування, порушення терміну зберігання продукції* (з навч. літ.).

ПЕРЕКВА́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕКВА́СИТИ,** а́шу, а́сиш, *док., що.* Квасити більше, ніж треба, понад міру. *Не варто переквашувати капусту* (з навч. літ.); *Якщо кефір переквасили, то в пляшці чи іншій упаковці сироватка чітко відокремлюється від білкового згустку (незначне відокремлення припустиме)* (з газ.).

ПЕРЕКВА́ШУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПЕРЕКВА́СИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Кваситися більше, ніж треба, понад міру. *Овочі переквашуються внаслідок порушення технологій консервації* (з навч. літ.); *Щоб йогурт не переквасився, потрібно зменшити температуру або час заквашування* (з наук.-попул. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **перекваа́шувати.** *Нерідко молоко переквашується недостатньо чистими культурами молочнокислих бактерій* (з наук. літ.).

ПЕРЕКВИЛИ́ТИ, лю́, ли́ш, *док., розм.* Перестати квилити. *Десь затих, переквилив птах.*

ПЕРЕКВІ́ТЛИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. акт. до **переквітнути, переквітува́ти.** *На ровах зеленими човниками поблискують листи конвалії; темніють круги чебрецю, парасольки переквітлого тмину* (М. Стельмах); *Вже чути з пущі липу переквітлу* (Л. Костенко).

ПЕРЕКВІ́ТНУТИ *див.* **переквітува́ти.**

ПЕРЕКВІТУВА́ТИ, у́є, **ПЕРЕКВІ́ТНУТИ,** не; *мин. ч.* переквіт, ла, ло *і* переквітнув, нула, ло; *док., розм.* Перестати квітувати; відцвісти. *Переквітує квітень, Перешумить весна, І буде тихе літо, Глибінь ясна* (М. Драй-Хмара); *Жито вже переквітувало, стояла тиха сонячна година, жодна стеблина не ворухнеться* (К. Гордієнко); * Образно. *Змінилось для Ларти, доньки Бористена, життя, як змінилась і сама стихійна істота, .. матір'ю ставши. Переквітли веснянями квітами ігри дівоцькі* (Н. Королева).

ПЕРЕ́КИД, у, *ч.* 1. Те саме, що **перекида́ння[2].** *Дехто .. бачить, що діти голодні, то взяв рукавецъ од материної сорочки, наточив борошенця повен і викида через паркан — у бур'яни .. По отаких перекидах всю дітвору попухлу, де в бур'янах кругом бродила, виловлено* (В. Барка); *На прикладі водогосподарського комплексу Дунай — Дніпро спеціалісти досліджували екологічні проблеми міжбасейнових перекидів стоку річок* (з наук. літ.).

2. *спорт.* Перекидання, перевертання тіла на поверхні через голову (вперед, назад або вбік) з опорою на руки (перев. у гімнастичних вправах). *Вправи з підкидання і ловіння м'яча після виконання різноманітних рухових дій (присідань, поворотів, перекидів тощо) покращують координацію рухів учнів* (з наук.-попул. літ.); *При виконанні перекидів у спортзалі дозволяється використання матів* (з навч. літ.); *Опановуючи ази акторської майстерності, студенти відпрацьовували елементи "сценічного бою" — удари, борцівські прийоми, перекиди* (з газ.).

ПЕРЕ́КИДА, ПЕРЕ́КИДЯ, *присл., розм., рідко.* Те саме, що **пере́кидом.** — *От якби рушниця оце!.. .. Як я уцілив нею раз був ворону, так і пішла з тополі перекидя* (А. Тесленко); — *Ну, куди, скажіть, ота ваша пукалка проти справжньої, як от і в мене, шонполки* [шомполки]? *Ви ж не бачили, як із моєї шонполки вовк на шістдесят сажнів перекида пішов?!* (Остап Вишня); *Коні минули площу й мчали вже божевільно вздовж по вулиці, а за ними сани йшли льотом, перекидя, гублячи солому й ще якісь речі* (І. Багряний); *Півторатонка так рвонула з місця, що борт вирвався з моїх одубілих пальців, і я перекида полетів на бруківку* (Григір Тютюнник).

ПЕРЕКИДА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для перекидання *(див.* **перекида́ння[1]**) чого-небудь. *Основними частинами і механізмами причепів є рама з ходовою частиною, платформа, перекидальний механізм і гальмова система* (з наук.-техн. літ.).

ПЕРЕКИДА́ННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **перекида́ти[1].** *Садові вила є багатофункціональним інструментом для прополювання, перекидання сіна, гною або трави, а також для розпушування ґрунту* (з навч. літ.); *Постійне перекидання вітром сухих піщинок з пологого схилу на крутий призводить до того, що весь горб переміщується в напрямі руху вітру* (з навч. літ.); *Хмеляр 2-го розряду виконує роботи з підготовлення ґрунту до садіння хмелю (боронування, шлейфування, коткування, планування ділянок під садіння), складування і перекидання гною, компостів, мінеральних добрив та вапна* (з мови документів).

ПЕРЕКИДА́ННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **перекида́ти[2]** і **перекида́тися[2].** *Колись вони поверталися додому після вдалої гри з командою Канзаського університету і .. затіяли перекидання м'яча в літакові. Скандал був страшенний* (П. Загребельний); *Молекула ДНК має внутрішнє життя, яке полягає у безперервному перекиданні атомів водню, протонів, електронів між атомами азоту, — ДНК живе* (з наук.-попул. літ.); *Перекидання людей з бригади в бригаду, коли цим людям не одведено певної ділянки роботи — це вже знеосібка* (Остап Вишня); *А в полудень прийшла на батарею вістка, що на зміну вермахтівцям, які покинули правий фланг головної лінії оборони, почалось перекидання на передову лінію 29-го й 30-го полків української дивізії* (І. Багряний); *Малодоцільним здається нам .. перекидання людини з місця на місце, та ще з місця, де вона, може, була б у сто разів потрібніша* (О. Гончар); *Кидає* [підліток] *горіхове лушпиння в інші ряди, звідти відповідають тим же; сміх, крик, перекидання* (Леся Українка); *Гюргієві не пасувало отаке перекидання словом-двома, в ньому завжди готові були вибухнути цілі лавини слів, гарячих, склубочених, іноді навіть безладних* (П. Загребельний); *Аварією вважається дорожньо-транспортна пригода, за якої сталося зіткнення транспортних засобів, перекидання, наїзд на нерухомий предмет і т. ін., що призвело до пошкодження транспорту і вантажу* (з мови документів); * Образно. *Почалося безконечне перекидання будинку, як м'яча, від власника до власника* (Ю. Винничук).

ПЕРЕКИ́ДАТИ *див.* **перекида́ти[1].**

ПЕРЕКИДА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕКИ́ДАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *що.* Кидати все або багато чого-небудь, одне за одним, у кілька заходів. *Сорок чоловік зібралось і перекидають стіжок* (В. Барка); — *Ферапонте, зараз мені перекидати гній поза стайню! Наметав купу перед дверима...* (М. Коцюбинський).

2. *що.* Кидати все або багато чого-небудь по кілька разів (перев. створюючи безлад). — *Та де це вона, справді?* — *гукнула вже з серцем пані і почала перекидати одежу на полу...* (Панас Мирний); *Вилізав* [дід] *на стаєнний стрих і перекидав там старі плуги, борони, драбинки, ярма* (В. Стефаник); *Один* [хлопець] *схопився шпарко, кинув карти й гарячкове почав перекидати ящики, що валялися тут же купою* (І. Багряний); *Перекидали усе в скрині, а намиста нема!* (І. Нечуй-Левицький); *Перекидавши в хаті й на подвір'ї все догори дном, солдати не знайшли ні Гохберга, ані навіть його коханки* (П. Автомонов).

3. *що, заст.* Перебудовувати; перекладати. *Ще треба у хатах то груби перекида́ти, то білити...* (Панас Мирний); *Ми свою хату перекидали* (Сл. Б. Грінченка).

4. *тільки док., кого, що, спорт.* Здобути більше очок, кидаючи м'яч або шайбу влучніше за суперника (у спортивних іграх). *Незважаючи на той факт, що збірна Канади з хокею перекидала свого опонента, матч відбувся у впертій боротьбі* (із журн.); *У другому таймі угорські гандболістки перекидали своїх суперниць* (з газ.).

ПЕРЕКИДА́ТИ², а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕКИ́НУТИ,** ну, неш, *док.* 1. *кого, що.* Кидаючи, переміщати з місця на місце. *Карпо недалеко сидів від Івася і перекидав з руки на руку .. солому* (Панас Мирний); *Мотузок різав в плече, неначе гострим жалом ножа. Радюк мусив перекидать мішок з плеча на плече* (І. Нечуй-Левицький); *Кукулик перекидав шмат м'яса язиком у роті туди й сюди, щоб хоч трохи охололо* (П. Загребельний); *Хмуро насупив* [парубок] *брови і знехотя перекинув сердак з одного плеча на друге* (Н. Кобринська); // Кидаючи поверх кого-, чого-небудь, над ким-, чимнебудь, переміщати з місця на місце. — *Бий мене і що хоч собі роби, тільки мене через пліт не перекидай, бо мене й до шатра не приймуть!* (Номис); *Мовчки пробивався* [Бронко] *вперед, до сцени. По рухах Бронкової голови та спини Ольга здогадувалась, що місцями йому ставили рогатки з колін, а місцями мало що не на руках перекидали його на ряд вперед* (Ірина Вільде); *Остап перекинув через тин, за яким стояла Соломія, сакви і сп'явся на тин* (М. Коцюбинський); *Перекинув* [Дмитро] *на засторонок сніп обережно і навкіс, щоб ні колос, ні гузир не зачепили матері* (М. Стельмах); *Лука перекинув через паркан свій наплічник, за тим — набагато обережніше — картину, тоді перескочив сам* (С. Андрухович); // *тільки що, перен.* Переносити свою увагу, зацікавлення і т. ін. з одного об'єкта на інший. *Він перекидав погляд то на розідрану спідницю, то на намисто, що розкотилося по всій хаті...* (Панас Мирний); *Журба помітив у Галини невеличку погорду молодості, перекинув свою увагу до військового* (Г. Епік); *Троян перекинув погляд кудись далеко, через присадкуваті хати, де на обрії клубочилися сизі хмари* (С. Добровольський); *Тут вона* [Юлія] *побачила Шульгу і перекинула на нього весь той гнів і всю зневагу* (П. Загребельний).

2. *кого, що, перен.* Переміщати, переводити в інше місце, на іншу роботу, іноді з іншою метою, іншим завданням. *Залізниця в основному була закінчена і частину інженерно-технічних працівників перекидали на нове будівництво* (І. Багмут); *У ті тяжкі дні вона* [Ярославна] *там і там з'являтиметься на валах, налагоджуючи оборону, перекидаючи додаткові сили туди, де було найтяжче* (В. Чемерис); *Вона вважає Шелюженка невдахою, і те, що його перекинули на роботу сюди, в глухий, занедбаний "Ліспромгосп", є найкращим, мовляв, цьому підтвердженням* (О. Гончар); // *тільки що.* Переносити, перевозити або іншим способом доставляти звідкись куди-небудь. *Видавець узяв мою казку та й перекинув у Галичину, там її у "Правді" й надрукували* (Панас Мирний); *Кирило Васильович дав завдання найобережніше вивідати, хто з капітанів катерів найнадійніша людина, бо потрібно перекинути на той берег вантаж* (А. Хижняк); — *Негайно перекинемо цю річ до столиці, — резюмував Абаджієв. — Хай там подивляться розумніші за нас* (І. Білик); *Увімкнувши комп'ютер, він швиденько перекинув файли на флешку* (Ю. Винничук).

3. *що через що, на що, за що.* Кидаючи вільним рухом, перевішувати щось або частину, кінець чогось через що-небудь, надавати чому-небудь певного положення. *Івась лежав, поставивши одну ногу і перекинувши через неї другу* (Панас Мирний); — *Що це за дівчина? Де вона взялася в нашому селі? — думав молодий Джеря, надіваючи шапку і перекидаючи свиту через плече* (І. Нечуй-Левицький); *Сержант перекидає автомат на спину, викочує з сіней велосипед* (О. Гончар); *Вночі, перекинувши через плече торбинку з сухарями, я рушив до Залісся* (Р. Андріяшик).

4. *що, перев. у сполуч. зі сл.* м і с т, м і с т о ч о к. Наводити для переправи через що-небудь, для з'єднання берегів якогось водоймища, урвища і т. ін. *Треба було чимало нарубати лісу, поколоти і збити міцні та легкі містки, котрі штурмові загони перекидатимуть через рів Кодацької фортеці* (В. Чемерис); [М и к и т а:] *Я бажаю обкопати ввесь двір ровом аршинів у чотири завширшки; у рів треба напустити води, а проти того ґанку, що на дорогу дивиться, перекинути через рів місточок* (В. Самійленко); *Понабудовують* [люди] *дивовижних будівель на вершинах гір, перекинуть мости через пропасті* (Г. Хоткевич); *Нарешті корабель причалив, і матроси перекинули на берег широченький дерев'яний місток* (О. Авраменко); // Простягати, навішувати над чим-небудь, зверху чогось. *Опівдня сонячний промінь гарячий перекине через хату ясну стягу* (Марко Вовчок); *Коло семінарської брами широка та довга лавочка, навпроти стара верба дуплината віти перекинула мало не через увесь шлях* (С. Васильченко).

5. *кого, що.* Перевертати, валити набік або внутрішньою, нижньою частиною догори. *Грима* [пан] *дверима, перекидає стільці і хоче так крикнуть, щоб по всіх хатах заскакала стаєнна лайка* (М. Коцюбинський); *Весною він* [потік] *бурлить і грає водою, рве дядькам ятери і перекидає верші, літом трохи заспокоюється, але ніколи не пересихає...* (Григорій Тютюнник); *Карпо перекинув батька на бік, і він тільки тоді прокинувся й опам'ятався* (І. Нечуй-Левицький); *Щохвилини ми ждемо, що вітер зірве дах або вирве із мерзлого ґрунту будинок і перекине його* (М. Трублаїні); *Від несподіванки Кевін закашлявся і необачним рухом перекинув свій келих, розливши на столі віскі* (О. Авраменко, В. Авраменко); // *безос. Вітри такі, що .. стріхи зривало..; у мене на балконі перекинуло геть залізну лавку* (Леся Українка); // Збивати з ніг, примушуючи впасти. *Дівчина раптом повернулась, перехилилась до Грицуня, схопила за плечі і зробила так, ніби хотіла його перекинуть* (В. Винниченко); *Ой, як приступить панота, як кинеться, наче ті звірі, — світу не видно! здається, от-от зметуть, перекинуть. Тільки ж не спали й повстанці* (П. Тичина); // *безос.* [З і н ь к а:] *Вхопило мене раптом, ніби вихор, і закрутило, як пір'їну!.. Кудись несе, перекида, жбуря!..* (М. Кропивницький); // Викидати або виливати з чого-небудь перевернутого. *Вона не могла дати собі ради і тільки дивилась, як свині перекидали пійло, місили ногами їжу та гидили* (М. Коцюбинський); [О д а р к а:] *Підемо пішки! "Пішки, кажуть, нема замішки!"* [М и к и т а:] *Воно й безпечніш! А то як баских коней запряжете, то щоб, бува, не перекинули та не покалічили...* (М. Кропивницький); *Передо мною виплили ці дні, і епізод із сомом, що втяг моє вудлище в воду, а потім перекинув і рибалку з душогубки* (Олесь Досвітній); *Анжела перекинула на мій вельон миску з грибною підливою* (С. Андрухович); // *тільки що, розм.* Випивати до дна (перев. алкогольні напої); вихиляти. — *Виберіть такого голову, що самогон хилить, як воду... Просто з-під куба кухоль перекине й не скривиться...* (Остап Вишня); *Шептар вийняв з шафки пляшку коньяку .. Налив, випив, ще одну перекинув* (Р. Андріяшик); *Гіркі слова повернули бібліотекарці рішучість. Вона перекинула склянку розсолу і пішла до дверей: — Мамо! Як до ранку не повернуся, значить — чи заміж виходжу, чи втопилася!* (Люко Дашвар); // *тільки що.* Перегортати (сторінки, аркуші паперу і т. ін.). *Колись байдужими перстами Перекидаючи листки, Ви спогадаєте і са́ми* [самі] *Свої колишнії гадки* (М. Старицький); *Він сидів в свята під гіллястою гру-*

шею, дуже рідко перекидаючи товсті й здорові листки "Печерського Патерика" (І. Нечуй-Левицький); *Демидів вийшов із лавки і подав свій зошит Греблянському. Той перекинув кілька карток* (О. Маковей); *Ференц дістав альбом.., перекинув аркуш. Юнак з бакенбардами стоїть навколішки біля гармати. Зосередженим поглядом впився вперед* (О. Гончар); // *тільки що, перен.* Змінювати існуючий стан, лад, порядок. *Страшний той гук, потужний і величний, По всіх країнах має залунати І перекинути світо́вий стрій одвічний* (Леся Українка); *Настирлива ж яка ця думка: "О, жінки якби схотіли, можна село догори ногами перекинути..."* (Я. Качура).

6. *кого, що у кого — що, на кого — що, ким, чим, міф.* Чарами, чаклуванням перетворювати одну істоту на іншу або надавати їй іншого вигляду; обертати (у 7 знач.). — *Один старий циган уже став чаклувати .. Злякався дід, повів у комірчину, до ніг їм падає. Беріть, каже, все, що є, тільки не перекидайте мене в півня* (Григорій Тютюнник); [Х р и с т я:] *Що ж той ворожбит зробе* [зробить]? [М а р у с я:] *Що? Перекине Семена вовкулакою, а тоді й роби, що хочеш...* (М. Кропивницький); — *Розкажи мені, Одарко, — спитав дід, — як се мати перекинула тебе у відьму?* (О. Стороженко); *Кум П'єтро своїми словами перебив чари, і вже не можна було перекинути жінки в кобилу* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

7. *кого, що на (у) що.* Переводити в інший стан, робити іншим; перетворювати (у 1 знач.). — *Він за родом своєї діяльності завжди біля вас. — А може, я біля нього? — хитро сказала Оля, намагаючись усе перекинути на жарт* (М. Білкун); // *безос. Мене миттєво перекинуло у сон, у якому я був із Дарцею* (Любко Дереш).

8. *що кому, розм.* Давати, виплачувати що-небудь комусь; підтримувати грошима. *Сидір Іванович, ніде гріха діти, в подяку за допомогу перекидав дівчині то зайву верейку січки, то зайве відро жому або буряка* (С. Добровольський); — *Не пожалій лиш золотого Для Феба світлого, ясного, Та і мені що перекинь* (І. Котляревський); — *Склади, склади мені список цих богоодступників. Бояться копійчину перекинути. Забувають, що тепер настали дорожчі часи* (М. Стельмах); *Міленин чоловік продавав якому багатому журналові увесь віднятий матеріал гамузом, ще в плівках, а ті гади потім починали навсібіч торгувати його знімками, і в гадці не маючи хоч копійку йому перекинути* (О. Забужко).

9. *тільки док., що, діал.* Перебудувати. *Через рік батьківську хату перекинули* [Максим та Явдоха], *збудували нову* (Панас Мирний); — *Узявся я бруси з міста перевозити, — сказав Семен жінці увечері. — Кому? — Кому ж? Лавушнику* [крамарю]. *Хату хоче перекинути* (Г. Хоткевич).

(1) Перекида́ти (переклада́ти) / переки́нути (перекла́сти) відповіда́льність *на кого* — відповідати за свої дії, вчинки і т. ін. не самому, змушувати це робити кого-небудь іншого. — *Не в моїх звичках перекладати відповідальність за свої вчинки на когось іншого* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Я просто переконав сам себе, що здатен упоратись із власним життям, що нечесно перекладати на когось відповідальність за свої помилки* (С. Жадан); *Поки що він розумів тільки одне: начальник поліції знайшов спосіб перекласти відповідальність на іншого, а саме на нього, Мігеля Хуанеса* (В. Владко); *В умінні перекинути відповідальність на будь-чиї, тільки не свої, плечі обережно-хитрий Омелянович-Павленко був рідним братом Симона Петлюри* (М. Стельмах).

◊ **(2) Перекида́ти (переки́нути) / проклада́ти (прокла́сти) місто́к** *до кого — чого, між ким — чим:* а) знаходити зв'язок, спільність, єдність між ким-, чим-небудь, бути з'єднувальною ланкою чогось. — *Уяви собі, якби і вони* [великі поети] *змарнували, занедбали свій талант, — не вгамовувалась Аліса, від поезії легко перекидаючи місток і до інших видів творчості та суміжних мистецтв* (О. Шугай); *Не вдається прокласти бодай найслабкіший асоціативний місток між припущенням і дійсністю. Інтегральна логіка — не всемогутня* (М. Дашкієв); *Берн зробив велике відкриття: примусив метал служити живій матерії, перекинув місток від органічного світу до неорганічного* (О. Бердник); б) знаходити порозуміння з ким-небудь. *Того вечора він оточив її такою увагою, немовби прокладав місток до їхнього спільного минулого, але лише до тих моментів, які тішили її самолюбство* (В. Лис); *Хлопець згадав її записи і вирішив поговорити про них, щоб якось прокласти містки до її закрижанілої душі* (О. Бердник); *Гарячково шукав* [Конопльов] *слова, які перекинули б місток до цих змучених, виснажених людей* (М. Малиновська); **Перехиля́ти (перекида́ти) / перехили́ти (переки́нути, хильну́ти) ча́рку (ча́рочку, чарчи́ну, по ча́рці), скля́нку** *і т. ін. див.* **перехиля́ти.**

ПЕРЕКИДА́ТИСЯ¹, а́ється, *недок.* Пас. до **перекида́ти¹**. *Усе в хаті перекидається, летить догори ногами* (із журн.).

ПЕРЕКИДА́ТИСЯ², а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПЕРЕКИ́НУТИСЯ,** нуся, нешся, *док.* 1. *через що і без дод.* Різким рухом усього тіла, кидком переміщатися з одного місця на інше, через що-небудь. *Володик відчував радість від сьогоднішнього свого досягнення — він навчився перекидатися через паркáнну лату* (В. Забаштанський); *Поки там один скочив, перекинувся, мов собака, через паркан і побіг шукати Нути, я напомацки поліз до ями* (І. Франко); *Взявся* [Терешко] *за паколи високого тину. Спробував ще раз здіратися, але не зумів, кинувся вдруге — теж посковзнувся. Тоді він хутко скинув кожуха, перекинув його в загороду і, плюнувши в долоні, враз перекинувся й важко гупнув на мерзлі кізяки* (Г. Епік); // *з чого на що, на чому і без дод.* Різким рухом міняти положення свого тіла, повертатися з боку на бік, зі спини на живіт або навпаки. *Леонід Семенович ліг в постіль і довго не міг заснути. Він довго перекидався з одного боку на другий і все думав про Ватю* (І. Нечуй-Левицький); *Реготав* [Муталіб], *мов хлопчисько, здіймаючи довкола себе рій бризок, перекидався на спину і підставляв дощеві своє смагляве обличчя* (В. Шкляр); *Лежати б отак, як у дитинстві, і дивитися в небо, доки в очах не затуманиться. А потім перекинутись ниць до землі, щокою до трави* (Ірина Вільде); *Я купався, запливаючи далеко від берега, і, перекинувшись на спину, дивився в небо, яке котило срібні купчасті, щедро осяяні сонячним промінням хмари* (Валерій Шевчук); *Не кажучи ні слова, підійшов* [Клим] *до прочиненого вікна. Сів на підвіконня, розвернувся, перекинувся на живіт* (А. Кокотюха); // Швидко перевертаючись через голову або через бік, займати попереднє положення. *Сердешний звір перекидався, Плигав, вертівся і качався* (І. Котляревський); *В кутку біля лазні — трапеції, турніки, бруси та інше гімнастичне причандалля. Там стрибають, плигають, перекидаються і стають дибки* (Ю. Смолич); *Ой же й турмани є в отця Сидора! Як вони перекидаються в повітрі — і через голову, і через хвіст!* (О. Донченко); // Рухаючись, перекочуватися, перевалюватися через що-небудь. *Перехопившись через гору, здалека побачили ми Ненаситець. Через гребінь скель, неначе біла грива, перекидалась хвиля і котилась з гори по каменюках* (О. Стороженко).

2. Переміщатися в інше місце перебування, проживання і т. ін. *Чотири роки по степах по тих вйганяв* [дід Матвій]... *А потім на Чорномор'я перекинувся... До козаків...* (Остап Вишня); — *Може, на інші краї перекинулась* [Ганна], *а може, й зовсім де-небудь баламутну свою голову загубила...* (О. Гончар); // Переноситися в уяві в інший час, інше оточення. — *Перекиньтесь в період п'ятнадцять років тому,* — *почав я вигадувати,* — *і уявіть собі юнака, що прагне визволення свого краю від царського гніту* (Олесь Досвітній); // Змінювати рід занять, інтереси, об'єкт зацікавлення і т. ін. *Як Андрій бувало оступиться за жінку й скаже:* — *Та годі, мамо, чого ви вже її так їсте?* — *То вона зараз на нього перекинеться:* — *А ти такий, сякий сину, ти проти матері йдеш?* (Грицько Григоренко); // *у кого — що, на кого — що, до кого — чого.* Переходити на бік противника або змінювати свої погляди, переконання на протилежні. *Зрадливий і продажний, він* [Єронім Ласький] *без вагань перекидався на бік того, хто платив більше* (П. Загребельний); *Коли Семен обложив палац, усе військо перекинулося на його сторону* (з казки); *Я вже не сусід, не кум, одно слово: я перекинувся в інакшу віру* (Л. Мартович); — *Я думаю так, що з половцями нам сваритися нічого. Невже ви хочете, щоб вони до татар перекинулися?* (А. Хижняк); *Аферист, перейшовши брехнею весь світ, із православного перекинувся на католика, потім був протестантом, мусульманином, іудеєм* (В. Шкляр).

3. Переміщаючись, охоплювати кого-, що-небудь по черзі, одне за одним, дедалі більше. *Досягнувши верховіття, вогонь перекидається на хату, солом'яна стріха займається, пожежа швидко поймає хату* (Леся Українка); *Біля Наумишиної хати — содом. Вогонь обхопив стодолу, стіжки, перекинувся на хату* (М. Коцюбинський); *Тієї ночі, коли по великих бомбосховищах і школах спалахнули новорічні ялинки, бої на Керченському півострові вже перекинулися в район містечка Старий Крим* (В. Кучер); // Поширюватися, переходити, переноситися від кого-, чого-небудь на інших, на інше, все далі. — *Ти ж, Левку, не збрешеш,* — *посміхається Христина, і усмішка з її рухливих ямок, надбрів'я поволі перекидається на вперте обличчя хлопця* (М. Стельмах); *Гуркіт помітно вщух. Він перекинувся за Дніпро і вже десь обзивався глухими розкотами, як далека гроза* (Яків Баш); *Вухо йому не так швидко загоїлось, як сподівався. Більше того, запалення перекинулося і в праве* (Я. Гримайло).

4. Кидати що-небудь один одному, один в одного, з руки в руку. *На призьбі сестра Явдошка у материному кожушку креймашками перекидається* (Д. Мордовець); *Ось вони стали одна проти одної на стадіоні і легко, ніби бавлячись, перекидаються диском* (В. Собко); * Образно. *Ім'я Піні літало, як м'яч, по всіх камерах, ним гралися, перекидувалися* (В. Винниченко); *Я на тайнах неба знаюсь, в філософії кохаюсь, цифрами перекидаюсь* (П. Тичина); // *перен.* Обмінюватися з ким-небудь (між собою) словами, думками і т. ін. *Петренки .. іноді перекидались сумними поглядами* (В. Винниченко); *Вони знову неквапно брели порожніми вулицями. Говорили мало, дошкуляла спека, отож тільки перекидалися принагідними фразами* (Валерій Шевчук); *Не вспіли перекинутись словом-другим, як у хату суне Настя з сином Грицьком* (Панас Мирний); *Скільки жінок завидують на її достатки, а завидувати нема чого, бо нема з ким по-людськи словом перекинутись, нема з ким ні повеселитись, ні посумувати* (М. Стельмах); *Які б термінові справи у мене не були, я завжди знаходжу хоча б пару десятків хвилин, щоб посидіти там* [у кав'ярні] *і перекинутися кількома фразами зі знайомими* (Д. Білий); // *розм.* Грати в ігри (перев. у карти). *Що любить Смик? .. Перехиляє чарку чи ні? Перекидається картою чи забавляється тільки шахами?* (М. Рудь); *Четверо чоловіків, улаштувавшись навколо накритого зеленим сукном столу, перекидалися в карти* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Увечері зібралося у Енгельгардта кілька друзів — за чаркою доброго вина в карти перекинутися* (О. Іваненко).

5. З'єднувати береги чого-небудь; простягатися, нависати над чим-небудь. *Рівнобіжно з потоком тягнулася вузька сільська дорога, перекидалась через нього невеличким мостом і пнулась далеко вгору* (Н. Кобринська); [Н е р і с а:] *Покривала, прозорі та барвисті, легким луком перекидалися понад хмаринки злотистих курев запашних* (Леся Українка); *Попід лісом млин подався у ставочок; Через воду перекинувся місточок* (Я. Щоголів); *Через Дніпро тут перекинулась казкова гребля Дніпробуду, а на величезній території розляглася "Запоріжсталь"* (Остап Вишня); // Перетинати якийсь простір, якусь площину. *Через Прут перекинувся срібний, як місяць, шлях у таємничі плавні, завиті сріблястим серпанком імли* (М. Коцюбинський).

6. Падати, перевертаючись набік або внутрішнім, нижнім боком догори. *Один човен на бистрих хвилях перекидається, і для того зв'язують докупи два або три човни* (І. Нечуй-Левицький); *Санчатка раз у раз перекидались, а вивернуті пасажири зчиняли великий лемент* (І. Багряний); *Платон піднімає рогачами банячка, але він, зачепившись за горщика, перекидається* (М. Зарудний); *На крутому повороті гарба перекинулась, і Юхим вилетів на тверду дорогу, боляче вдарившись головою...* (І. Цюпа); *Санки перекинулись, і ми всі троє клубком полетіли під міст, у канаву* (В. Нестайко); // Падати, валитися на спину. *Вона голосно сміялася, коли яке-небудь пузанча вутятко перекидалося на спинку й швидко-швидко перебирало лапками, не можучи перевернутися назад* (Г. Хоткевич); *Вони зчепилися, як звірі .. Перекидалися, гризлися зубами, схоплювалися, люто лаялися* (Є. Кравченко); — *Геть, сатано! бо як дам, то й перекинешся!* — *скрикнула Настя* (М. Коцюбинський); *Всю свою силу, весь гнів, усе, що тільки накипіло в Миколи на серці, вклав він у той єдиний удар. Фред перекинувся на спину, заскиглив* (Ю. Збанацький); // Випадати з чого-небудь перевернутого. *Поїхали вже по стовбовому шляху рівчаками пообкопуваному, бо часом, як звернуть коні з дороги, не казна-де перекидатися та шукать того шляху* (О. Стороженко); [З і л я:] *І до Марії Григорівни заїздив, і перекинувся під Мартиновкою, і вухо приморозив* (С. Васильченко); *Лише краєчком черкнула Зінька Єгорові санчата, і він перекинувся в сніг* (А. Шиян).

7. *у кого — що, на кого — що, ким, чим, розм., міф.* Обертатися в кого-небудь іншого, щось інше; набирати іншого вигляду. *Хоть в віщо хоч перекидайся, Хоть зайчиком, хоть вовком стань, Хоть в небо лізь, ниряй хоть в воду, Я витягну тебе спідсподу* (І. Котляревський); *Стара улеслива баба, завжди така привітна, вона вечорами перекидалась в білого пса та нипала по загородах сусідських* (М. Коцюбинський); *Він* [Іван Рило] *умів в усяку твар перекидатися* (Л. Мартович); *Старий Кміта їм* [козакам] *так і сказав. Ми не будемо ловити на льоту кулі, не будемо перекидатися на вовків чи лисиць .. Але ми з вами зможемо дуже багато* (В. Шкляр); *Махнула* [царівна] *рученьками, перекинулась зозулею; вікно було відчинене — полинула...* (з казки); *Як побачив же він мене, та як заскиглить, так в сатану й перекинувся* (Яків Баш).

8. *заст.* Змінювати, замінювати один одного. — *Великий пак страх! Не бачила зроду женихів. Ой, уже ж їх перекинулась ціла низка! Іди та кажи їм, що хоч* (І. Нечуй-Левицький).

9. *тільки недок.* Пас. до **перекида́ти[2]**. *Так купки й тримаються* [дівки], *неначе цвітник розцвів і перекидається отим невидимим вітром по царині з одного її краю до другого* (Г. Хоткевич); *Свічі та смолоскипи перекидалися з рук до рук* (І. Білик); *Барон стиха вилаявся, бо ще ніколи ним так не перекидалися, знов був поткнувся до імператора, але вилетів звідти ще лихіший* (П. Загребельний).

◊ **(1) І сло́вом не переки́нутися** — зовсім не розмовляти, не говорити з ким-небудь; мовчати. *Часом мине цілий тиждень, а вони й словом не перекинуться, як німі* (М. Коцюбинський); *Чому так неприязно відповів шофер, з яким він ще не перекинувся й словом?* (А. Хорунжий); *Тимофій аж тремтів за Свиридом, але ніде й ніколи, навіть за доброю чаркою, не перекинувся й словом про це зі своїм другом* (М. Стельмах); **(2) Перекида́тися / переки́нутися слова́ми (сло́вом, слівце́м, кількома́ слова́ми)** — вести коротку розмову; час від часу говорити, повідомляти що-небудь один одному. *Сідає й Грицько коло Чіпки, розв'язує свою торбу, виймає з неї сухарі — чорні, як земля, і снідають обидва разом, коли-не-коли перекидаючись словом* (Панас Мирний); *Відходжу до стійки бару, аби зробити замовлення. Жінка, яка мене обслуговує, живе в сусідньому під'їзді, й ми привітно перекидаємося кількома словами* (А. Дністровий); *Щоразу .. встигав* [Хома Хаєцький] *перекинутися з чехами бодай кількома словами* (О. Гончар); *Сюди* [у село] *так рідко приїздить нова людина, особливо дівчина, дівчина, з якою можна перекинутись живим словом, дівчина, якій можна відкрити свою душу* (В. Дрозд); *Друзі часто зустрічалися з Денисом, бо кожен із них .. обов'язково забігав перекинутися слівцем чи випити разом каву* (С. Талан); **Переліта́ти (заліта́ти, перекида́тися) / перелеті́ти (залеті́ти, переки́нутися) ду́мкою (думка́ми, уя́вою, в ду́мці, в уя́ві, в думка́х** *і т. ін.) див.* **переліта́ти[1]**; **Світ [дого́ри нога́ми] переверта́ється (перекида́ється) / переверну́вся (переки́нувся)** *див.* **світ[2]**; **(3) У голові переки́нулося** *у кого, кому* — хто-небудь став розумово обмеженим, недоумкуватим. [Голоси старих ткачів:] *Он там .. єсть один такий, що цілий день сидить над водою та й полощеться, голісінький, як мати породила. Йому вже зовсім в голові перекинулось* (Леся Українка).

ПЕРЕКИДА́Ч, а́, *ч., техн.* Пристрій для розвантажування шляхом перекидання відкритих вагонів, вагонеток і т. ін. *Параметри перекидача вагонеток обумовлюються габаритними розмірами і кількістю вагонеток, що розвантажуються одночасно* (з навч. літ.); *Тут-таки й було що показати. Потрійний велетенський перекидач, що брав на себе зразу аж три вагонетки з рудою — по двадцять п'ять тонн у кожній, сортувальна гірка* (Д. Ткач); *У Миколаївському порту почав працювати мобільний автоматичний перекидач, що дозволяє розвантажувати вантажі з автотранспорту в будь-якій точці порту біля потрібного складу* (з газ.).

ПЕРЕКИ́ДИСТИЙ, а, е, *розм.* Який легко перекидається, перевертається. *Дуже перекидиста була довбанка. Пливеш на ній, наче по дротині йдеш, — весь час балансувати треба* (В. Нестайко); *Лінгвісти вважають, що назва плавзасобу "душогубка" вторинна й пов'язана з характерними особливостями човна примітивної конструкції — тісного (в якому людина стиснута, який її "душить") та перекидистого, тобто небезпечного для життя* (з наук. літ.).

ПЕРЕКИ́ДИСТО, *розм., рідко.* Присл. до **переки́дистий.** *На сьому возі їхати перекидисто* (Сл. Б. Грінченка).

ПЕРЕКИДНИ́Й, а́, е́. 1. Перекинутий через що-небудь, поверх чогось, з одного боку на другий. *Перейшовши по перекидному містку через широкий, наповнений водою рів, що оточував альтанку, князь із княжною опинилися в затишній кімнатці* (В. Гжицький); *Вони .. довго ще стояли на перекидному дощаному мосту під стрімкими валами козацької фортеці* (В. Малик); *Омелько .. все сам почистив, помив, заховав у перекидні суми. Швидко осідлав коня, повантажив перекидні суми, припасував до сідла сокиру та заступи* (Ю. Логвин).

2. Який можна перекидати *(див.* **перекида́ти[2]** 5) з боку на бік або навколо своєї осі. *Основою лавки слугуватиме обтесана сокирою колода з двома отворами. Сюди, показав Гордій, втоплюватимуться грубі довгі бруски, на них триматиметься двостороння перекидна спинка* (Г. Вдовиченко); *Оранка проводиться на схилах спеціальними балансирними, або перекидними, плугами* (з навч. літ.).

3. *техн.* Який перекидається при розвантажуванні. *На поверхні для розвантаження гірської маси зі скіпів, перекидних клітей і вагонеток використовують спеціальний розвантажувальний пристрій* (з наук.-техн. літ.).

Перекидни́й календа́р *див.* **календа́р.**

△ **Перекидни́й вого́нь** *див.* **вого́нь.**

ПЕРЕ́КИДОМ, *присл., розм.* 1. Перекидаючись, перевертаючись (звичайно через голову); перевертом. *Не вдержався, — грудкою вилітаєш із санчат і летиш перекидом по кризі та об берег тільки — грюк!* (Остап Вишня); *Вітер блискавку виструга, хмара насуне з-за гір — перекидом, колесом, вистрибом вибігали діти надвір* (Л. Костенко); *Вона посковзнулась, упала, спробувала звестися на ноги й, замість рушити, як належало, нагору, полетіла перекидом до схилу вниз* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса); // Падаючи, перевертаючись набік або нижнім боком догори (про предмети). *За нею* [водою] *знову з гуркотом летить жовтий та чорний з нафтою вал, летить з худобою, з тачками та возами, що йдуть перекидом* (О. Гончар).

2. *перен., розм.* Те саме, що **навпаки́** 1. *З усіх сил старається Тимошка, та все якось іде перекидом* (Микита Чернявський).

◊ **[Аж** *(рідко* **бі́лий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (заверті́вся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором** *і т. ін.)* **[в оча́х (пе́ред очи́ма)]** *див.* **світ[2].**

ПЕРЕ́КИДЬКИ, *присл., розм.* Те саме, що **пере́кидом.** *Парубки в личаках, а таке витівають, що земля стугонить. Стрибають через вогонь і просто, і перекидьки. Яких тільки викрутасів не роблять!* (М. Олійник).

◊ **[Аж** *(рідко* **бі́лий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (заверті́вся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором** *і т. ін.)* **[в оча́х (пе́ред очи́ма)]** *див.* **світ[2].**

ПЕРЕ́КИДЯ *див.* **пере́кида.**

ПЕРЕКИ́НЕНИЙ, ПЕРЕКИ́НУТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **переки́нути.** *Лише одного разу зумів* [капітан Смольников] *схопити окраєць хліба, перекинутий через огорожу жінками, що кожного дня з ранку й до ночі сновигали попід табором у надії впізнати чоловіка, сина чи брата* (В. Малик); *Вони* [танки], *видно, тільки оце прибули сюди, поспішно перекинуті з якоїсь іншої ділянки плацдарму* (О. Гончар); *От він на коні перекинутий через сідельце, і помкнув його бородатий турчин степом* (Марко Вовчок); *Міст, зчеплений з кількох дужок, залізним мереживним коробком перекинений з берега на берег, звис у просторoні* (В. Домонтович); *Вийшла на сцену* [Нонна] *в українському вбранні, у своїх золотистих косах, перекинутих на груди, і довірливо, широко усміхнулась до публіки* (О. Гончар); *Висока башта, що стояла на широченній дузі, перекинутій з одного будинку на другий, високо здіймалась угору* (Панас Мирний); *Вона* [Галя] *хапає в руки перекинутий стілець і починає ним гамселити тебе по ногах* (Ю. Андрухович); *Серед валу ще виразніше виступає зовсім кругла гора Ярмута, неначе велетенський казан, перекинутий догори дном* (І. Нечуй-Левицький); *Йому* [Себастяну] *верзлося найгірше, що могло бути — ніби він заткнутий у тісній щілині і не може дотягнутися до Анни, яка балансує на перекиненій через прірву драбині* (Т. Прохасько); *Семен відчував, як приємно гріла його перекинута в нутро раніше склянка горілки* (Л. Смілянський); // **переки́нено, переки́нуто,** *безос. пред. Його було перекинуто в Тюрингські* [Тюринзькі] *ліси для підпільної антифашистської роботи* (Ю. Бедзик); *З тюремного корпусу повільно, прикриваючи рукою засліплені сонцем очі, виходить юнак. Через ліву руку перекинуто пальто* (П. Колесник); *Прозорий струмок перетинав стежку, і через нього було перекинуто кладку з сухої деревини* (О. Донченко); *Та чого ж в хаті такий нелад, все перекинуто, лежить жужмом?* (М. Коцюбинський); *В кімнаті страшенний розгардіяш: шибки повибивані, долі валяються подерті папери, канцелярські книжки, порозливано чорнило, деякі стільці й столи побито, перекинуто* (В. Винниченко).

2. *у знач. прикм.* Який перекинувся (*див.* **перекида́тися**² 6). *Один з дядьків насунувся на перекинений віз і не міг далі йти* (В. Винниченко); *Перекинута шаланда гойдалася на хвилях, шторм лютував без угаву* (Ю. Яновський); *Юліан розпиляв шафу, сервант, а з міцніших частин збив щось схоже на перекинутий фаетон з симетричними окрайцями коліс* (Р. Андріяшик); *На обочині — перекинутий жовтий МАЗ із ввігнутою до середини кабіною* (А. Михайленко).

3. *у знач. прикм., розм.* Відбитий у воді (перев. про небо). — *Коли ж зирну на воду, а там не стояла, а ніби плила на перекинутому небі та сама постать, як літаючий херувим* (І. Нечуй-Левицький); *Далека красо моя! Щасливий я, що народився на твоєму березі, .. що лічив у тобі зорі на перекинутому небі* (О. Довженко); *Раптом крізь хмари продерся окраєць місяця, і вони побачили темну ріку, побачили глянцеву гладь нічного Дніпра, під якою, здавалося, не було дна, як не було й берегів цьому темному плесу, що враз відбило в собі усе перекинуте небо з його хмарами й місяцем* (В. Шкляр).

ПЕРЕКИ́НЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переки́нути** і **переки́нутися.** *6 років позбавлення волі отримав молодик за спробу перекинення наркотиків через огорожу до виправної колонії* (з газ.); *Внаслідок ДТП можуть виникнути різні ситуації, які потребують негайних рятувальних заходів (пожежа в салоні громадського транспорту, зіткнення автомобілів на дорозі, наїзд на людину, перекинення автомобіля, вибух у салоні, падіння транспортного засобу у воду тощо)* (із журн.); *За попередньою версією слідства, причиною пожежі в будинку стало перекинення полум'я із сусіднього з ним кіоску, де відбулося коротке замикання* (із журн.); *У жовтні 1921 року з-поміж інтернованих українських вояків почали набирати добровольців начебто для рубки лісу на Волині. Фактично йшлося про таємне перекинення охочих взяти участь у поході Юрка Тютюнника* (із журн.); *Економічний прибуток є критерієм ефективності використання ресурсів; його наявність або відсутність є стимулом для залучення додаткових ресурсів або ж перекинення їх в інші сфери використання* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕКИ́НЕЦЬ, нця, *ч., розм.* Те саме, що **переки́нчик.** [Усі:] *Смерть зраднику! Смерть перекинцям всім!* (Л. Старицька-Черняхівська).

ПЕРЕКИ́НУТИ *див.* **перекида́ти**².

ПЕРЕКИ́НУТИЙ *див.* **переки́нений.**

ПЕРЕКИ́НУТИСЯ *див.* **перекида́тися**².

ПЕРЕКИ́НЧИК, а, *ч., розм.* 1. Той, хто перейшов на бік ворога; зрадник. — *Та не знав ніхто ради на се, Не придумав підмоги, Тільки ти, перекинчик, упав Фараону під ноги* (І. Франко); *Я одразу виклав свою нову солодку віру найбільшому її супротивникові в гімназії, але я ще не розумів тоді, що мимоволі зачепив приспане сумління перекинчика* (Б. Антоненко-Давидович); *А де інші? Всі перекинчиками стали. Продали себе і віру своїх батьків!* (Р. Іваничук); *Ржевський твердо дотримувався царського веління: йти без розголосу, ні з ким не носитися, за перекинчиком турецьким наглядати пильно, від себе не відпускати, зайвої довіри не виявляти* (П. Загребельний).

2. *зневажл., жарт.* Той, хто відмовився від своїх переконань, поглядів, від колишніх друзів. — *Навіть не похвалите мене за те, що я стала перекинчиком, аби з'єднати собі ваше серце?* (Л. Мартович); — *А цей закон вигадав не якийсь царський урядовець, а встановила його наша козацька громада, освятило його все військове товариство. І той, хто порушує цей закон, є зрадник і перекинчик* (С. Добровольський); *Немає нічого страшнішого в світі за перекинчика; аби довести, що він їхній, цих, а не тих, з ким був раніше, він лізе з шкіри, аби явити цю свою нову явленість* (Ю. Мушкетик); *На жаль, перекинчики ревно потрудилися, аби своїми отруйними жалами вкоротити віку Багряному* (О. Шугай).

ПЕРЕКИПА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перекипа́ти** 1. *Мультиварка сама регулює параметри приготування їжі, що запобігає підгорянню м'яса або перекипанню молочної каші* (із журн.).

ПЕРЕКИПА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕКИПІ́ТИ,** плю́, пи́ш; *мн.* перекипля́ть; *док.* 1. *тільки 3 ос.* Кипіти надто довго, часто втрачаючи добру якість. *Повар страшенно обурювавсь, коли .. народ критикував його щоденні кулінарні витвори .. Вона, критика, повергала його в такий гнів, в таку лють, що страви перекипали на плитах* (О. Довженко); *Приставить* [Маруся] *обідати, то або у нетоплену піч, або забуде чого положити, або усе у неї перекипить, що й їсти не можна* (Г. Квітка-Основ'яненко); [Наталя Павлівна:] *Зараз приїдуть з вокзалу. Ідіть, Пульхеро, щоб борщ не перекипів. А то Андрій Карпович нам задасть. Треба гостей прийняти як слід* (В. Винниченко); * Образно. *Промова Алієва була довга .. Кожне слово було зважене, кожне слово перекипіло в розумовому казані і тому було важке, наче налите оловом* (О. Донченко); *Вже почувався свіжий*

подих Дніпра, його білих вод, що перекипіли на порогах, далі вони течуть вільно й тихо, розливаються по річкових заплавах і рукавах, миють шовкові трави й очерети (Ю. Мушкетик); // Надмірно нагріватися, призводячи до занадто довгого кипіння вмісту (про посуд з рідиною). *Хімічні реакції протікали надто швидко. Він не встигав регулювати систему, реторти перекипали* (Любко Дереш); — *Що пан позволять, каву чи гербату? — Гербату, розуміється, коли наставили самовар. — Він уже два рази перекипів. Петрусю, принеси його тут!* (Б. Лепкий); // Переставати кипіти. * Образно. *І до вчорашнього дня не перекипіла чужинська отрута — бухикала і клекотала в грудях Василя* (М. Стельмах).

2. *перен.* Угамовуватися, затихати після бурхливого прояву (про почуття, переживання). *У мені любов перекипала, Не корився я своїй біді...* (Л. Первомайський); — *Бачу по тобі, що в тебе й за тиждень досада не перекипіла, що ти й досі зле на його* [нього] *мислиш* (Л. Яновська); *Любов Федорівну треба заспокоїти нині. За день-два, може, в неї і злість перекипить* (Б. Лепкий); *Коли людина в такому стані, її краще не чіпати. Настане час, і вона сама заговорить, почне ділитися радістю чи горем, попросить поради. А зараз хай в ній перекиплять почуття, випарується зайвина енергії* (М. Дашкієв); // *безос. Поглянув* [Тимофій] *на Варчука. — Ну, що тобі, Сафроне Андрійовичу? Ще не перепекло? Не перекипіло?* (М. Стельмах); // Заспокоюватися після сильного хвилювання, бурхливого прояву яких-небудь почуттів. *Отак, перекипаючи і перетліваючи у тяжких роздумах-сумнівах, незчувся, як голоси закоханих стихли* (В. Речмедін); *Завтра Шторре перекипить і знову візьметься за роботу* (В. Собко); *Треба б уже й натякнути* [про весілля] *батькові... Але .. про це зараз і не затинайся, нехай перекипить, виговорить усе до кінця* (І. Нижник).

◊ **Душа́ перетлі́ла (переболі́ла, перекипі́ла** *і т. ін.)* **<Се́рце перетлі́ло (переболі́ло, перекипі́ло** *і т. ін.)***>** *див.* **душа́.**

ПЕРЕКИПІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **перекипі́ти.** *Не чув* [поранений], *як клали до рани якісь пластирі та настої на перекипілих у воді .. ганчірочках* (В. Козаченко); *Тамара .. уникала користуватись водою з каналів Джакарти, хоч місцеві тієї води не бояться, надійно перекипілої в тропічному сонці* (О. Гончар); * Образно. *Спалахують сніги, всотавши сонця вдосталь, згортається в сувій перекипілий простір* (П. Мовчан).

ПЕРЕКИПІ́ТИ *див.* **перекипа́ти.**

ПЕРЕКИП'ЯТИ́ТИ *див.* **перекип'я́чувати.**

ПЕРЕКИП'ЯЧЕ́НИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перекип'яти́ти.** *Деякі фахівці вважають, що, якщо кип'ятити одну й ту саму воду кілька разів, вона стає небезпечною для здоров'я, бо в перекип'яченій воді утворюються шкідливі сполуки* (із журн.).

ПЕРЕКИП'Я́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕКИП'ЯТИ́ТИ,** ячу́, яти́ш, *док., що.* 1. Кип'ятити ще раз, повторно. *Готуючи компот, для кращого збереження вітамінів, аромату, смаку, кольору кожний вид фруктів варять окремо, потім додають цукор, усе змішують та перекип'ячують* (з навч. літ.); *Треба було гіпсу, а гіпсу нема. Глину! Перекип'ятив глину, щоб була стерильною, домішав спирту, і задубів "гіпс"!* (О. Гончар); — *Я вже Андрієві наказала, щоб не здумав одразу напоїти* [дітей] *тим молоком, бо ще гірше буде. Потрібно розводити на воді, перекип'ятити і давати потроху, — повчала вона* (С. Талан); *Якщо страва готувалася заздалегідь, її слід перед уживанням перекип'ятити або просмажити* (з навч. літ.).

2. Псувати надто довгим кип'ятінням. *Варення з полуниць варто лише доводити до кипіння кілька разів, а не перекип'ячувати, бо довгочасне кип'ятіння псує ягоди, вони втрачають пружність і форму* (із журн.); *Якщо желатин перекип'ятити, він може втратити свої властивості* (з навч. літ.); *Щоб заварити справжній чай, китайці радять поставити кип'ятити очищену й м'яку воду й вимкнути її саме в той момент, коли набереться велика кількість бульбашок. Головне, не перекип'ятити її* (із журн.).

ПЕРЕ́КИС, у, *ч., хім.* Найвищий ступінь окиснення елементів; речовина, утворена таким окисненням. *При діянні озону блискуча срібна пластинка швидко чорніє, вкриваючись шаром перекису срібла* (з навч. літ.); — *Яка грудна клітина! А плече яке, га? — захоплено казав хірург, оброблюючи страшну Орлюкову рану перекисом водню* (О. Довженко); *Її коси від надмірного вживання бігуді й хімічних перекисів порідшали і, короткі, не обрамляючи лице, звивалися над лобом, над вухами* (Б. Харчук); *Деякий час маленький загін ішов піскуватими ґрунтами .. з великою домішкою закису й перекису заліза; коли до такого ґрунту наблизити магніт, він одразу вкривається блискучими кришталиками* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПЕРЕКИСА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перекиса́ти.** *Кукурудза, зібрана в ранні строки (до молочно-воскової стиглості), має підвищений уміст цукру та велику вологість (до 85 %), що призводить до перекисання силосу* (з наук. літ.); *Порівняно з густими хлібними заквасками рідкі житні закваски мають меншу схильність до перекисання* (з навч. літ.).

ПЕРЕКИСА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕКИ́СНУТИ,** ну, неш; *мин. ч.* переки́с, ла, ло *і* переки́снув, нула, ло; *док.* 1. *тільки 3 ос.* Ставати надто кислим після довгого бродіння. *У XVIII–XX ст. сирівець виготовляли з підсмаженого житнього хліба. Його заливали окропом, охолоджували до кімнатної температури, додавали шматок хлібної розчини або дріжджі, накривали й лишали на кілька днів у теплому місці, стежачи, щоб квас не перекисав. Перед вживанням сирівець проціджували* (з навч. літ.); *Піч треба дуже натоплювати, щоб у хаті було дуже тепло та душно, а то тісто перекисне* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Вдома зараз стоїть діжа з учиненим хлібом. Треба вже місити, бо перекисне* (Ю. Мокрієв); [Т а р а н *(перелякано):*] .. *Ох і влетить же мені від Одарки! .. І тісто, мабуть, перекисло... Ще вчора вчинив* (О. Коломієць); *Наїдок весь змішався, перекис і починав пахнути не зовсім смачно* (Ю. Логвин); * Образно. *І тільки один спомин не перекис, не згірк, гріє серце і кров і хвилює, як і в ті давні дні — спомин про Уласю* (Ю. Мушкетик).

2. *розм.* Дуже намокати під дощем. *По дощеві перемочиться, перекисне* (Сл. Б. Грінченка).

ПЕРЕКИ́СЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перекисли́ти.** *Перекислена внаслідок внесення зайвої кількості золи суміш для вирощування розсади може спричинити загибель сходів* (з навч. літ.); // **переки́слено,** *безос. пред. Якщо страва, подана в закладі громадського харчування, не подобається (її пересолено, перекислено, переперчено тощо), варто звернутися до персоналу закладу з викладом своїх претензій* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Який має надлишок кислоти. *Якщо дачнику дісталася ділянка з перекисленим ґрунтом, цей недолік можна виправити внесенням у ґрунт крейди, гашеного порошкового вапна або доломітового борошна (0,2 кг на 1 кв. м грядки)* (з наук.-попул. літ.); *При згодовуванні силосу з підвищеним умістом кислот (так званого перекисленого силосу) погіршується здоров'я тварин* (з навч. літ.).

ПЕРЕКИ́СЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перекисли́ти.** *Внесення вапна в ґрунт запобігає перекисленню останнього й сприяє процесу обміну речовин у рослинах* (з наук.-попул. літ.); *Процес перекислення земель відбувається також під впливом розбалансованих систем землеробства і техногенних опадів* (із журн.).

ПЕРЕКИ́СЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **переки́снути.** *Перекисле тісто вилилося з корита* (О. Кобилянська); *Із глибини тісного двору тягло старими щами, несвіжим м'ясом та перекислим хлібом* (Василь Шевчук); *І Гостинецький шлях, обвалений, розбитий, у перекислому болоті, перемішаному снігом, калюжився кудись, пропадаючи в тумані* (Б. Харчук); * Образно. *І ти помітив, що бракує сил звестися сонцеві на небосхил. Що так і буде з щілин струменіть, замість проміння, перекисла мідь* (П. Мовчан).

ПЕРЕКИСЛИ́ТИ *див.* **переки́слювати.**

ПЕРЕКИ́СЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕКИСЛИ́ТИ,** лю́, ли́ш, *док.*, *що.* Робити надто кислим. *Для приготування яблучно-сливового пюре беруть кислі соковиті яблука й солодкі м'які сливи в пропорції 1:1. Якщо сливи кислі, то їх треба брати менше, щоб не перекислювати пюре* (з наук.-попул. літ.); *При самостійному виготовленні суміші для вирощування кімнатних рослин існує небезпека перекислити ґрунт, що може призвести навіть до їх загибелі* (із журн.).

ПЕРЕ́КИСНИЙ, а, е, *хім.* Стос. до перекису. *Перекисні й радикальні групи виникають на всіх макромолекулах. І якщо такі групи не прибрати, макромолекула зазнає стійкого ушкодження* (з наук. літ.); *Перекисні сполуки використовують для дезінфекції об'єктів зоотехнічного та ветеринарного призначення* (з навч. літ.).

ПЕРЕКИ́СНУТИ *див.* **перекиса́ти.**

ПЕРЕКИ́ЦНУТИСЯ, нуся, нешся, *док.*, *розм.* Перекинутися через голову. *Кінь Поганина здоймився ще вище, ніж вони летіли, перекицнувся, Поганин упав і вбився* (з казки); // Те саме, що **берки́цьнутися.** — *О, о, вже один москаль ноги задер, от глянь, вже й другий перекицнувся* (Б. Лепкий).

ПЕРЕКІ́П, ко́пу, *ч.* 1. Перекопане місце. *Вискочивши з повозу, подався* [пан Зефірин] *до шатра, оставляючи двом лакеям висадити з повоза і попід руки провести через вигідну кладку на перекопі, відділяючім* [що відділяє] *панську луку від хлопських, .. пана маршалка* (І. Франко); *Попівщина, .. де жив легендарний пасічник Никодим Іваницький, тепер враз таємничо заворушилась, загомоніла... Рили її ґрунт, клали закопи-перекопи, снували ходи-переходи, рубали землянки, стоянки, склади...* (У. Самчук); *Орда допала відступаючих саме в Княжих Байраках на перекопі. Мабуть, вичікувала там у засідці* (П. Загребельний); *Зимнівське городище на Волині розташоване на високому останці корінного берега річки Луга й займає центральну частину мису, відділену від двох інших його частин глибокими перекопами* (із журн.); // *рідко.* Те саме, що **перeко́пування.** *Поруч із фундаментом церкви на глибині 1,5–1,8 м зберігся незначний фрагмент уцілілого від перекопів культурного шару XIV–XV ст.* (із журн.).

2. *бот.*, *діал.* Шандра.

ПЕРЕКІ́Р, ко́ру, *ч.*, *розм.* 1. Те саме, що **о́пір** 1, 2. *Подумайте про Того* [Ісуса Христа], *Хто перетерпів такий перекір проти Себе від грішних* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *І каже Лев: — Я зараз поділю; Глядіть, щоб не було ніякого тут спору, Бо перекору не терплю!* (Л. Глібов); — *У мене дуже нерівний характер, часом я до всього на світі в перекорі, чогось бунтую* (Р. Андріяшик).

2. *тільки мн.* Взаємні докори, суперечки. — *Перші, кажуть, любощі — дурниця... А прохолоне серце — підуть докори та перекори: ланець, голодрабець!..* (Панас Мирний); *Над його* [М. П. Драгоманова] *могилою повинні умовкнути ті суперечки, перекори та урази, котрих покійник за життя був не раз і причиною, і жертвою* (І. Франко); *Коли полководець вирішив, що військ підійшло цілком достатньо, що усе наведено як слід, — припиняє перекори з батуринцями* (Г. Колісник).

(1) Без переко́ру (без переко́рів) — без заперечень, не опираючись. *Звикла дівчина в покорі все робить без перекорів: кажуть — значить треба йти і загадане знайти* (Н. Забіла).

ПЕРЕКІ́РЛИВИЙ, а, е, *розм.* Схильний до перекорів, суперечок, опору. — *З твоїм талантом, з твоєю пильністю, з твоїм знанням — що б то могло вийти з тебе..! Та ба, ти все був перекірливий, аби не так, як інші* (І. Франко); *Вона почувалася зараз глибоко винуватою перед сином, бо .. хлопець напівсиротою росте .. І навіть що неслухняний такий, перекірливий, шалений, і за це вона брала скоріше вину на себе* (О. Гончар); *Чув* [Мушатт Французі], *нібито бургундці — люди перекірливі, непевні і хибкі на слово* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПЕРЕКІ́РЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.*, *розм.* Властивість за знач. **перекі́рливий.** *Була* [природа] *незавважним знаком вічної перекірливости невсипущих, невтомних сил життя* (Б.-І. Антонич); — *Начіпляли ж вони тобі, — посміхнувся директор, вчитуючись у папери особової справи. — Дисгармонія поведінки... Важкий характер... Виняткова впертість, перекірливість, непослух* (О. Гончар).

ПЕРЕКІ́РЛИВО, *розм.* Присл. до **перекі́рливий.** *Він* [Т. Шевченко] .. *мусив коритися панській волі, підлягати їй, хоч вона була перекірливо супротилежна його власній волі і бажанню* (О. Кониський).

ПЕРЕКІ́С[1], ко́су, *ч.* 1. Стан за знач. **перекоси́тися.** *Старий тесляр то наближається, то відступає, .. споглядає арку, чи нема часом перекосу* (К. Гордієнко); *Він .. нахилився до кулемета, відкрив кришку коробки, перевірив, чи нема перекосу патрона* (М. Стельмах); *Зі свого місця я навіть неозброєним оком помітив невеличкий перекіс* [сцени] (А. Кокотюха).

2. Перекошене, криве, асиметричне місце чого-небудь. *Ділянка для табору незручна — занадто горбкувата. Йостек .. вибирає місце: зліва від мого. Комусь доведеться спати на перекосі* (Любко Дереш); *Поверхня лиж не повинна мати перекосів і бічних викривлень, тріщин, задирок і відколів* (з навч. літ.).

3. *перен.* Помилкове, неправомірне надання переваги чому-небудь (способу дій, певній думці і т. ін.). *Збори пішли наперекіс. Аж два члени урядової комісії водночас схилилися з двох боків до Олександра Миколайовича, мабуть, радячи йому, як виправляти той небажаний перекіс, але голова комісії був надто досвідченим чоловіком, щоб піддаватися прямолінійним почуттям* (П. Загребельний); *Ми часом втрачаємо дорогоцінне чуття міри й переходимо до відвертої апології навіть там, де могли б помовчати й спробувати критично глянути на себе. Немає в нас тут упевненості, рівноваги. Все перекоси то в той, то в той бік* (М. Слабошпицький); *Виробництво предметів споживання хронічно відставало від потреб практики. Ці перекоси не могли не позначитись на життєвому рівні населення* (з публіц. літ.).

ПЕРЕКІ́С[2], ко́су, *ч.*, *діал.* Покіс. *Усміхається пречисте небо, Все повітря пахощами дише З полонин від свіжих перекосів* (І. Франко); *Мамо! Егей, чуєш мене крізь морози, прогнози, заноси, покоси і перекоси? Чуєш?* (Б. Олійник).

ПЕРЕКІ́СНИЙ, а, е, *спец.* Стос. до перекосу *(див.* **перекі́с**[1] 1). *Перекісні навантаження визначаються та враховуються по-різному залежно від вантажопідйомності крана* (з наук.-техн. літ.).

ПЕРЕКІ́Т, ко́ту, *ч.* Те саме, що **перека́т** 1, 2, 4, 5. *Десь далеко-далеко вчувалися перекоти першого весняного грому...* (М. Олійник); *Спочатку він ішов м'якими оксамитовими перекотами, але далі, дійшовши середини, голос той раптом звівся на диби, гостро, з металевим дзвоном ударив і застогнав у розпачливім благанні* (М. Івченко); *Мелодійна пісня солов'я чарує серце. Спочатку неквапливий початок, потім легке стукотіння, розсип, громовий перекіт* (із журн.); *На змілілій Тисі побільшало перекотів, учасникам експедиції довелося штовхати плоти по слизькому камінню річки* (із журн.); *Найбільш складною акробатичною вправою для учнів 2-го класу виявився перекіт уперед* (з газ.).

ПЕРЕКІ́ТНИЙ, а, е, *рідко.* Стос. до перекоту. *Пробіг ще один раз по рядах перекітний вогонь, і юрби козаків з оскаженілістю кинулися у вікна, у підвали, у двері замку, ламаючи все на ходу* (М. Старицький); *Під час практики студенти досліджували гідрографію перекітних і плесових ділянок русла Дністра* (з газ.).

ПЕРЕ́КЛАД, у, *ч.* 1. Дія за знач. **переклада́ти** 4. *Самійленко тепер зайнятий перекладом Мольєра (з оригіналу) і вже кінчає "Тартюфа"* (М. Коцюбинський); *Я обіцяв витратити на переклад не більше години* (М. Трублаїні); *Мара повернувся додому взяти якусь книжку на переклад* (Б. Антоненко-Давидович); *Переклад улюблених поетів — немов переливання крови: таким робом всотуєш у себе невловне й невимовне нові, відмінні від твоїх способи почування, доти приховані під машкарою чужої мови* (О. Забужко); *Маріка впоралася з перекладом сама, хіба що в кількох місцях кузина трохи підправила її* (О. Авраменко).

2. Текст, слово, усне висловлювання, а також літературний твір, перекладені з однієї мови на іншу. *Добрі переклади важних і впливових творів чужих літератур у кожного культурного народу .. належали до підвалин власного письменства* (І. Франко); *Ще побувала* [Інна] *в книгарні, купила "Антологію французької поезії", два томи перекладів* (О. Гончар); *Я .. одягаюсь, забираю свої переклади і несу до редактора* (М. Івченко).

(1) У пере́кладі — будучи перекладеним з однієї мови на іншу. *Вавилон — це ж і означає у перекладі "змішання"* (Л. Костенко); *Андрій поклав Майці на коліна згорток .. Зняла обгортку — книга. — "Фауст" у перекладі Пастернака, — пояснив Андрій зі значенням* (Люко Дашвар).

△ **(2) Еквіритмі́чний пере́клад:** а) *(літ.)* переклад віршованого тексту, який зберігає ритмічну структуру оригіналу. *Шевченкову стислість поетичного рядка майже неможливо передати англійською, зберігаючи розмір і не збільшуючи при цьому кількості слів, адже англійські самостійні слова переважно коротші за українські. Тож навіть якщо не враховувати артиклів, англомовний еквіритмічний переклад міститиме більше слів* (з наук. літ.); б) *(муз.)* переклад оперного лібрето, тексту романсу, пісні і т. ін. на іншу мову, коли мовленнєві наголоси відповідають акцентам і ритму музичної фрази. *Для реконструкції мелодій пісень у дослідженні було використано евристичний метод на основі непрямих даних (еквіритмічний переклад тексту, форма строфи тощо)* (з наук. літ.); **(3) Інтерсеміоти́чний пере́клад,** *спец.* — тлумачення образів, створених в одній знаковій системі, знаками іншої системи. *У духовній культурі, відколи вона себе знає, інтерсеміотичний переклад — один із найуживаніших засобів, який об'єднує в ціле окремі її складові* (з наук. літ.); *Інтерпретація літературних творів мовою музики, вокального мистецтва, танцю — це теж приклад інтерсеміотичного перекладу* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕКЛАДА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для перекладання. *На птахофабриках за високої продуктивності сортування час для укладання яєць на стрічку надто короткий, що часто призводить до пошкодження шкаралупи. У новому пристрої перекладальний маніпулятор на невеликому відрізку рухається разом з горизонтальною стрічкою, що подовжує час для перенесення яєць* (з наук.-техн. літ.); *Машинний переклад з однієї мови на іншу за допомогою спеціальних комп'ютерних програм неможливий без побудови перекладальних систем* (з навч. літ.); *Фірма пропонує папір у рулонах з нанесеним полімерним покриттям, призначений для використання як перекладальний матеріал* (з мови реклами).

ПЕРЕКЛА́ДАНЕЦЬ, нця, *ч.* Холодна закуска, яка складається з шарів хліба, перекладених будь-якою начинкою і змащених соусом. *Деякі продавці зуміли утвердити свої смаколики настільки, що навіть одноденна їхня відсутність викликає тривогу в постійних пасажирів. Скажімо, бабця, котра приносить порізаний на трикутники .. перекладанець* (Т. Прохасько); *Найчастіше в перекладанець кладуть м'ясні чи рибні продукти і сир разом із маринованими овочами* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕКЛАДА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переклада́ти.** *Тягала* [хворого], *перекладала, тоді подумала, що так само, може, почувалися її приїжджі однокурсники, що підробляли вночі вантажниками. Але всі ці "перекладання" вивели Ірку з панічного стану* (Л. Денисенко); *Вона кинула погляд у бік мами Кіри — та була зайнята перекладанням постільної білизни* (С. Талан); *Сінозбиральні машини добирають і використовують так, щоб уникнути надмірного ворушіння, перекладання, перетирання і забруднення сіна* (з навч. літ.); *Сповідь — полегшення для душі. Це перекладання частини свого тягаря на сповідника* (В. Рубан); *Відповідальність передбачає, окрім усього іншого, і здатність до об'єктивних оцінок, до визнання власних помилок без їх приховування або перекладання на інших* (з публіц. літ.); *Перекладання на апаратні засоби частини функцій програмного забезпечення дозволило вдосконалити бортові системи керування* (з наук.-техн. літ.); *Перекладання музичних творів, написаних для одних інструментів, для виконання на інших із збереженням притаманних оригіналу звучань — процес складний та відповідальний* (з наук.-попул. літ.); *Ще 1909 р. переклав мій син Тарас для вправи в перекладанні з грецької мови між иншими* [іншими] *творами старого грецького письменства також Платонів "Симпозіон"* (І. Франко); *З великою хіттю пристану до перекладання книжок для дітей* (М. Коцюбинський); *Нежданo й негадано вияснилося, що так просто справа з перекладанням Вікторових писань далеко не піде* (Олекса Ізарський); *Зовні .. книга була схожа на справжню Біблію, але всередині була порожня і вміщувала три літри спирту. Щоб не викликати підозри, "біблія" мала кольорову стрічку для перекладання сторінок, а насправді нею прикривався чопик, яким було загвинчено отвір до спирту* (І. Шаповал); — *Тут ділов* [діл] *до вечора, — визначився з обсягом роботи пан Іван, оглянувши пічні нутрощі. — Доведеться замінити деякі деталі. — А перекладати? — Не потребує перекладання. П'єц добре збергігся* (Г. Вдовиченко); *Одночасно з ремонтом шляхового покриття й перекладанням інженерних мереж міські вулиці оснащували елементами малих архітектурних форм* (з газ.).

ПЕРЕКЛАДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕКЛА́СТИ,** аду́, аде́ш, *док., що.* 1. *з чого на що, в що.* Піднімаючи, знімаючи або виймаючи з одного місця, класти на інше або в інше місце. *Пішов* [батько] *від нас у дівочу допитуватись, хто з дівчат прибирав у кабінеті, чи не перекладали, бува, книжок із столу на яке друге місце* (Панас Мирний); *Крутоноженко перекладає картуз в другу руку і знов неспокійно пильно дивиться земському в очі* (В. Винниченко); *Андрій зітхає й перекладає голову на другий бік на потерплих колінах* (І. Багряний); — *До вашого села далеко?* — *з потаємною надією питається Кириленко і перекладає з плеча на плече гвинтівку* (М. Стельмах); *Сирота обережно перекладав папки, а потім складав у такому ж порядку* (Ю. Мушкетик); *Од сорому спустила* [Сиклета] *очі вниз і переклала коромисло з сорочками з одного плеча на друге* (І. Нечуй-Левицький); *Ввечері, стелячи постіль, Бора підхопила подушки разом, переклала на крісло* (Г. Вдовиченко); // По кілька разів класти з місця на місце, щоразу на інше місце, з руки в руку. — *Що мені та школа — хліба дасть?* — *старує десь у куточку Василько, перекладаючи бляшки та стекольця* (С. Васильченко); *Молодий муляр, відчуваючи за своєю спиною пильне око начальника, губився, перекладав кельму з руки в руку* (М. Руденко); *Перекладав* [Макар] *з руки в руку різні кописточки, оббиті тертушками, і вже вкотре розповідав Федорові Нестеровичу подробиці того, як у їхню хату влучила бомба на його очах* (Григір Тютюнник); *Грабові тремтіли руки, коли він з місця на місце перекладав гілочки священної лози* (І. Білик); *Мати, вмостивши донину голову собі на колінах, перебирала всі ті, знані їй казки, одну по одній, на голос,* — *перекладаючи гребенем ніжні, як шовк, русяві косенята сто раз на один бік, сто раз — на другий* (О. Забужко); // *перен., розм.* Переносити на пізніший строк; відкладати. — *Я вже завтра щось придумаю,* — *вирішує вона кожного вечора, але "завтра" так подібне до "вчора", що його знову треба перекласти на "завтра"* (Ірина Вільде).

2. *на кого — що, перен.* Знімаючи з кого-небудь завдання, відповідальність і т. ін., доручати комусь іншому, змушувати когось іншого брати завдання, відповідальність і т. ін. на себе. — *Ви боїтеся розуму, людської думки, людської душі? Власні провини спихаєте на когось, недосконалість свою перекладаєте на інших* (П. Загребельний); *Спокуса перекласти більшу частину провини на Джейн (що, загалом, відповідало дійсності) була велика, проте Кейт відкинув цю думку як негідну* (О. Авраменко); *За два тижні Тася переклала на Катерину всю домашню роботу* (Люко Дашвар); // *на що.* Використовувати машини, механізми для роботи, яку раніше виконували люди. *Одна з лебідок крана виконала роботу, яку раніше виконували підручні, допомогла завести ланцюга. Борис згадав: перекласти цю роботу на крани колись запропонувала Зоя* (В. Собко).

3. *на що.* Надавати іншої форми або виражати іншими засобами (звичайно про музичні або літературні твори). *Щоб перемогти земне тяжіння і вирушити в політ на Венеру, астроплан мусить розвинути колосальну швидкість — 11,5 кілометра на секунду. Це знають всі. Якщо перекласти ці цифри на більш зрозумілу мову, то вийде, що астроплан мусить летіти з швидкістю понад 40 000 кілометрів на годину* (В. Владко); *Записану на плівку пісню або танцювальну мелодію треба розшифрувати, тобто перекласти на ноти* (з наук. літ.); // Оформляти думку, почуття і т. ін. засобами мови або одного з видів мистецтв. *Вона була збуджена, весь час похитувала головою, усміхалася і жваво жестикулювала. Сергій перекладав це на слова* (Григорій Тютюнник); *Перекладаючи факти на мову кіномистецтва, І. Савченко дбає про достовірність кожного персонажа* (із журн.); *Де тії струни, де голос потужний, де теє слово крилате, .. щоб переклали на людськую мову пісню, що дзвонять кайдани?* (Леся Українка); *Троє голів укупі, три перемішаних дихання, троє рук разом .. Цю групу можна вирізьбити на піраміді, бо вона є синтез і натхнення. Тишу перекласти на камінь* (Ю. Яновський).

4. *на що, рідше чим.* Передавати текст, слово або усне висловлювання засобами іншої мови. *Більшість моїх оповідань перекладені на російську мову .. Перекладають і на інші мови: польську, німецьку, італійську, норвезьку, іспанську, мадярську* (М. Коцюбинський); *Молодик, кажуть, знав навіть французьку мову й перекладав з неї на українську* (Б. Антоненко-Давидович); *Стус і за тих умов, в яких він жив, залишався поетом, перекладав Рільке* (С. Жадан); *Ще за життя Кобзаря, починаючи з 1860 року, почали перекладати його твори чеською мовою* (з наук.-попул. літ.); *Торік я переклав Лонгфеллову "Гаявату"* (Панас Мирний); *Про що пише султан? Звенигора прочитав фірман і слово в слово переклав* (В. Малик).

5. *чим.* Класти що-небудь (шар чого-небудь) між чимось (шарами чогось). *Вона цілі дні листок до листка перекладала сіном турецький тютюн, що нівроку зародив того літа* (М. Стельмах); *Згодом із привезеного лісу збудували* [прибульці] *низенький довгий барак, в'яжучи колоди дротами й перекладаючи їх мохом* (М. Андрусяк); — *Ти ось що, онучку. Візьми смушки та обережненько віднеси їх матері. Нехай вона до скрині покладе і перекладе зіллям, щоб міль не завелась та не знищила* (Ю. Логвин); *Трудилися ми до сьомого поту .. Ще треба продзвонити нігтем кожну посудинку, чи не тріснута, не перепечена .. Розкласти під шопою готове, перекласти соломою* (М. Дочинець).

6. Класти, складати, укладати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Вартимець .. радить перейти на цегельний завод — тепер печі перекладатимуть і треба мулярів. Дають сімейні кутки в бараках* (В. Барка); *В четвер показалося сонце .. Пішов Яцко перекладати копи* (Б. Лепкий); *Якось до нього прийшла Надя Волошко. Він саме перекладав власну піч у літній кухні* (Д. Ткач); *Запрягали тарантас. Тарас Григорович поспішив туди. Поки ямщик затягав супоні, він зручніше переклав речі і зайняв своє місце* (З. Тулуб); *Досить жінці відчинити шафу, аби перекласти речі, .. як її знову опосідають спогади* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

7. *рідко.* Класти впоперек чого-небудь, через що-небудь. *Зв'язують докупи два або три човни, перекладають дощечки впоперек їх для сидіння і без весел пускають їх по воді* (І. Нечуй-Левицький); *Перекладу я кладку через муравку* (П. Чубинський); *Несу шиферину канавку перекласти, щоб возиком мона* [можна] *було переїхати* (В. Медвідь).

Перекида́ти (переклада́ти) / переки́нути (перекла́сти) відповіда́льність *див.* **перекида́ти**[2].

◊ **Вали́ти (зва́лювати, переклада́ти) / звали́ти (перекла́сти) з хво́рої (дурно́ї) голови́ на здоро́ву** *див.* **вали́ти**[1]; **(1) Переклада́ти / перекла́сти на [чужі́, чи́їсь** *і т. ін.*] **пле́чі (ру́ки)** — змушувати когось іншого виконувати свою роботу, свої обов'язки. [Д р е м л ю г а:] *Ех, Пилипе, Пилипе... Інколи і мені здається, чи не краще жити, як інші: перекладай на чужі плечі роботу і живи на свою втіху .. Не такого я гарту!* (О. Корнійчук); *Вона ніби скинула з себе тягар, принаймні відчула — вагому його частину можна, навіть*

треба перекладати на чоловічі плечі (А. Кокотюха); *Він належав до того штибу марнославних купців, які, мало розуміючись на морській справі, для зайвої пихи нагороджували себе цим званням, а всі клопоти, пов'язані з керуванням кораблем, перекладали на плечі старшого помічника* (О. Авраменко); — *Талановитий вчений Ріттер Лайн вкоротив собі віку, бо схитнувся, злякався боротьби. Він переклав її на похилі плечі свого батька. А мені вже перекладати нема на кого* (М. Дашкієв); *Своєму коханому синочкові раду дати так і не змогла* [Оксана], *змушена була його виховання перекласти на чиїсь руки* (О. Гончар); **(2) Перекладáти (перенóсити, переливáти** *і т. ін.)* / **перекла́сти (покла́сти, положи́ти, перенести́** *і т. ін.)* **на папі́р** — писати про що-небудь, записувати, описувати щось. *Думки почали виходить з куточків мозку й лаштуватись у ряди. Андрій Григорович любовно, обережненько пересаджував їх одну за одною на папір* (В. Винниченко); *Нарешті великий критик кінчив переливати свою думку на папір і запитливо глянув на хлопця* (В. Підмогильний); *Не можна, далебі, злічити, Які народи тут плелись, І на папір сей положити, Як, з ким, коли, відкіль взялись* (І. Котляревський); *Не знаю, чи воно* [оповідання] *вдалося мені, але коли б я хоч трохи переніс на папір колорит Гуцульщини і запах Карпат, то й з того був би задоволений* (М. Коцюбинський); *Готичний присмерк, еллінську блакить, Легенд біблійних мідь, вісон і злато — Все можемо на полотні віддати Чи на папір слухняний перелить* (М. Рильський); *Треба працювати й працювати, бо стільки думок і образів ще треба перенести на папір. Та ще й так хочеться писати!* (Б. Антоненко-Давидович); *Мені тепер не залишилося нічого іншого, як перенести всю Маркову оповідь на папір. І я засів за роботу* (Ю. Винничук).

ПЕРЕКЛАДА́ТИСЯ, áється, *недок.* 1. Передаватися, виражатися, трактуватися засобами іншої мови (про слово, висловлювання). *Десь там, на мерехтливому обрії — Берда, "річка, що тече серед скелястих берегів", як перекладається з тюркської її ймення* (В. Чемерис); *Між іншим, я дізнався, що означає слово "хейна". З мови тієї стародавньої цивілізації воно перекладається як "зоря"* (О. Авраменко, В. Авраменко); *"Містерія" перекладається з грецької як "таїнство"* (К. Москалець).

2. Пас. до **перекладáти.** *Мама затіяла генеральне прибирання квартири, під час якого перекладалося все, де б не було воно сховане* (А. Дімаров); *Коли немає чим розраховуватися в теперішньому часі, борг перекладається на майбутнє. Так гроші пожирають час* (В. Неборак); *Відповідальність за батька (і не тільки тоді, як він був дійсно злочинцем, а вже тоді, коли він був дійсно заарештований) зразу ж перекладалась на дітей і на всю родину* (І. Багряний); *Після смерті Копитка я, мабуть, був єдиною людиною на цьому світі, яка знала про чорну мітку і існування закону. Оскільки Копитко відкрити його існування людям так і не зумів, ця місія перекладалася на мене* (В. Хрущак); *Прошу .. подати мені список книжок, які мають перекладатися* (М. Коцюбинський); *Самійленко супився, читати не хотів, казав, що вже й забув того Беранже, бо коли ж воно перекладалося — двадцять з чимось років тому!* (П. Загребельний); *Українські перекладачі .. традиційно прагнуть зберігати і літеру, і дух оригіналу. Римовані вірші завжди перекладаються з дотриманням рим* (Є. Кононенко); *Ще м'яті й вологі аркуші перекладалися шарами жорсткого сукна або повсті та пропускалися через прес для вилучення залишків вологи* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕКЛАДА́ЦТВО, а, *с.* Перекладацька діяльність, заняття перекладача. *Юрій Шелестюк уже в Києві здогадувався, що юний поліглот і літературознавець цілком напевне грішив і письменством, і перекладацтвом* (Олекса Ізарський); *Переклад* ["Калевали"] *Є. Тимченка і сьогодні залишається зразком, високим досягненням українського перекладацтва* (В. Чемерис); *Заснування Острозької академії (1576–1580), виникнення братських шкіл сприяли гуртуванню довкола цих культурно-освітніх осередків талановитих особистостей, готових віддавати знання й хист викладацькій діяльності, створенню підручників, оригінальній творчості та перекладацтву* (з наук. літ.).

ПЕРЕКЛАДА́ЦЬКИЙ, а, е. Стос. до перекладу (у 2 знач.) і перекладача. *Знання іноземних мов, зокрема французької, дало можливість Ользі зайнятися перекладацькою роботою* (П. Колесник); — *Ну, вже коли й Григорій Микитович ще раз підтвердив мої перекладацькі повноваження, то я обов'язково мушу перекласти щойно прочитаний бейт!* — *вигукнув Трубачов* (П. Загребельний); *Я .. згадую про всілякі довколамистецькі пригоди — фестивальні подорожі, літературні байки, перекладацькі ляпсуси* (Ю. Іздрик); *Своїми перекладами та дослідженнями І. Франко охопив літератури майже всіх віків і народів, збагатив зображувальні засоби української літературної мови, підняв рівень перекладацького мистецтва* (з наук. літ.); *Крім художньої, публіцистичної, поетичної, критичної, літературознавчої, перекладацької, мовознавчої творчості, мемуарів, Б. Антоненко-Давидович залишив по собі багатющу епістолярну спадщину* (з наук. літ.); // *розм.* Який готує перекладачів. *Для забезпечення ефективного навчання студентів перекладацького відділення факультету іноземних мов широко застосовують мультимедійні навчальні програми, онлайнові термінологічні бази даних, спеціально розроблені комплекси завдань тощо* (із журн.).

ПЕРЕКЛАДА́Ч, á, *ч.* 1. Той, хто займається перекладами з однієї мови на іншу. *Я вже думаю, чи не стати мені присяжним українським перекладачем?* (Леся Українка); *Вершники, озброєні рушницями, шаблями, ятаганами, оточили офіцерів, які через перекладача привіталися* (І. Пільгук); *Духнович, який найкраще з-поміж нас знає німецьку, охоче бере на себе обов'язки перекладача* (О. Гончар); *Він* [інженер] *пояснив жестами, що не розуміє, і сказав італійською мовою, щоб привели перекладача .. Незабаром до кімнати прийшов перекладач, і почалася розмова* (О. Бердник); *Таджицький поет і мовознавець Бозор Собір мене запевняв, що таджик, іранець, осетин, курд чи пуштун чудово розуміють одні одних без перекладача* (І. Білик); *Козацький товмач, тобто перекладач, мусив знати українську, російську, грецьку, волоську, турецьку та татарську мови* (з наук.-попул. літ.).

2. *інформ.* Комп'ютерна програма або спеціальний пристрій, які здійснюють переклад слів або текстів з одних мов на інші. *Перекладач української системи англо-українського та українсько-англійського автоматичного перекладу фірми "Лінгвістика-93" включає п'ять тематичних термінологічних словників* (з наук. літ.); *Для порозуміння з дельфінами слід створити абсолютно нову звукозаписувальну апаратуру та придбати електронно-обчислювальну машину-перекладач* (М. Дашкієв); *Космонавт відкрив долоню, на якій лежав мініатюрний апарат-перекладач* (О. Бердник); *В Японії був розроблений перекладач для мобільних телефонів, за допомогою якого люди, які говорять різними мовами, можуть спілкуватися один з одним* (із журн.).

ПЕРЕКЛАДА́ЧКА, и, *ж.* Жін. до **переклада́ч** 1. *На осінь Марта вирішила вступити на курси чужоземних мов. Чому б їй не зробитися згодом перекладачкою, не стати коло літератури, в якій дівчина пристрасно кохалась?* (В. Підмогильний); *Іноземців було двоє — чоловік та жінка, а біля них перекладачка* (Ю. Яновський); *Старицька-Черняхівська відзначилась як талановитий драматург, авторка цікавих п'єс на історичну тематику та перекладачка поезій з інших мов на українську* (Б. Антоненко-Давидович); *Вона чудово асистувала йому у виконанні кількох чергових проєктів не тільки як перекладачка, але й як .. досвідчена порадниця* (Ю. Андрухович).

ПЕРЕКЛА́ДЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перекла́сти.** *Вона мусила так орудувати в кімнаті, щоб жодна річ не була зсунута чи перекладена з свого питомого місця* (В. Підмогильний); *Дівчина принесла йому картоплю з м'ясом та грибами, запечену в горщику і перекладену в скляну банку* (А. Кокотюха); *Лист був написаний по-арамейськи, а перекладений по-перськи* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Тепер я не знаю вже, чим заповнити книжку, бо я вирахував, що матеріалу, — перекладеного вже, не стане* (М. Коцюбинський); *В чемодані, перекладені папером, лежали револьвери і пачки патронів* (О. Десняк); *У кишенях лівреї покійник ховав перекладене полотниною вуджене сало* (В. Єшкілєв); *Стеха і Златка взяли з припічка два полумиски з перекладеними сиром і запеченими в сметані налисниками і понесли до столу* (В. Малик); *Устя простелила килимок на перекладену серед човна дощечку і на дно човна* (І. Нечуй-Левицький); *Німецький офіцер у .. добре випрасуваному чорному мундирі із таким знаком на рукаві, як у Черемошному писали писанки — двома перекладеними навхрест і загнутими в різні боки скобами, — говорив недовгими реченнями* (М. Матіос); // **перекла́дено,** *безос. пред. Після того, як переконалася* [Марія] *за першими сторінками, що перекладено цілком пристойно, читала вже не так уважно* (О. Іваненко); *Уже перекладено і готується до друку англійською мовою другий визначний твір Івана Багряного — "Сад Гетсиманський"* (О. Шугай).

ПЕРЕКЛА́ДЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **перекла́сти** 1–3. *Для відновлення Куяльницького лиману проведено велику роботу з перекладення труб по всій трасі трубопроводу* (із журн.); *Загальна засада, що передбачає виняткове право суду здійснювати правосуддя, не допускає перекладення цієї функції на жоден інший орган держави* (з мови документів); *Актуальним завданням для композиторів залишається перекладення органних творів (особливо хоральних прелюдій) для виконання на фортепіано* (з наук.-попул. літ.).

2. Музичний твір, який є результатом перероблення оригіналу для виконання його іншим складом інструментів (голосів), або літературний твір, виражений іншими мовними засобами чи спрощений для розуміння ширшими колами читачів. *Нотна бібліотека родини Коцюбинських зберігає нотні теки в палітурках із золотими літерами. Серед них — фортепіанні твори західноєвропейських класиків, клавіри опер та перекладення вокальної музики для фортепіано* (з наук. літ.); *Книга Д. Стейнбека "Діяння короля Артура і його благородних лицарів" — перекладення роману Т. Мелорі "Смерть Артура" (1485) — була опублікована посмертно в 1976 р.* (з наук.-попул. літ.); *Окрему сторінку концерту становили перекладення для тріо сопрано — скрипка — фортепіано творів А. Кос-Анатольського, С. Прокоф'єва, М. Скорика авторства самих виконавців* (з газ.).

ПЕРЕКЛА́ДИНА, и, *ж.* 1. Брус, дошка, палка і т. ін., закріплені поперек чого-небудь або кінцями на двох опорах (між двома опорами). *Серед його* [куреня] *стояли дві чорні задимлені сохи з розсішками з бантиною зверху. На цій перекладині висіли казани* (І. Нечуй-Левицький); *Після того, як стрілянина вщухала, він знову брався за перекладину голобель і тягнув візка далі* (В. Домонтович); *Соломія прив'язала до перекладини хреста білу хустку, і коли вони рушили у світ широкий, то озираючись, все бачили й бачили той хрест самотній, наче всіма покинутий, і білу хустку на ньому* (В. Чемерис); *У криївку можна було втрапити, подолавши дерев'яну драбину з трьох перекладин і тримаючись за глиняні стіни, укріплені деревом* (М. Матіос); *Перед .. ліжком, упершись чолом в його металеву перекладину, стояв навколішках чоловік* (Ю. Іздрик).

2. Гімнастичний снаряд у вигляді круглого сталевого бруса, горизонтально закріпленого на двох жердинах; турнік. *По якомусь часі уже він, хлопець, на турніку, чути, як залізо перекладини поскрипує, а ноги злітають кудись аж до місяця* (О. Гончар); *І ось ми знову на спортивному майданчикові: той же турнік, та ж кобила і перекладини, та тільки це не школа, нема тут Василя Павловича* (А. Дімаров).

ПЕРЕКЛА́ДИНКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **перекла́дина** 1. *Він пірнув за ширму в кутку, де стояло його ліжко та шафа, і, поки Городовський роздивлявся одну по одній його картини, художник увесь час говорив, іноді з'являючись по плечі над перекладинками* (В. Підмогильний); *Поволі сідають* [голуби] *навколо хлопця на перекладинках* (О. Донченко); *Таскіра сіла за стіл, поставивши свої маленькі короткі ніжки в лакованих узбецьких черевиках на перекладинку столу, й узяла ручку, чекаючи, коли лікар продиктує діагноз* (Б. Антоненко-Давидович); * Образно. *Пан опирає груди на білі, наче з кості виточені руки, на високому лобі одна над одною вибиваються кілька рівних перекладинок зморщок* (М. Стельмах).

ПЕРЕ́КЛАДКА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **перекла́дина.** *У дворі кільканадцять теслярів встановлювали якісь стовпи з перекладками* (С. Тельнюк); *Василь .. опинився на турніку. Ще мить, і він сковзнув головою вниз, лише ногами тримаючись за перекладку* (О. Донченко).

ПЕРЕКЛАДНИ́Й[1], á, é. 1. Стос. до перекладу. *Перекладна праця моя з Рільке тривала далі, і на момент свого першого арешту влітку 1929 р. я мав десятків півтора-два його речей* (Олекса Ізарський); // Перекладений з однієї мови на іншу. *Я з великою приємністю читаю в "Зорі" Ваш переклад .. Другого такого гарного перекладу в перекладній літературі українській я не знаю* (М. Коцюбинський); *Він .. тішився мудрістю своїх міркувань. Треба жити, як усі живуть. Простим, звичайним життям — завести знайомих, ходити в гості, розважатись, читати газети й перекладні романи* (В. Підмогильний); *Книжки стильно розставлені на полицях, хоча логіку того стилю вловити важко. Книжки місцевих авторів стоять упереміш із перекладними. Іноді з-поміж зовсім нових трапляються й букіністичні* (Є. Кононенко); *"Чи не перейшов він на читання перекладної пригодницької літератури?" — подумав я, бо Сіренький нагадував детектива саме з твору цього жанру* (І. Багмут).

2. Який можливо перекласти з однієї мови на іншу. *Терміни неможливо віднести ні до неперекладних, ні до повністю перекладних одиниць. Складність їхнього перекладу залежить від наявності або відсутності еквівалента цього поняття в мові, на яку вони перекладаються* (з наук. літ.).

ПЕРЕКЛАДНИ́Й[2], а́, е́. 1. *іст.* Стос. до перевезення пасажирів кінними екіпажами від однієї поштової станції до іншої, де їх замінювали. *Маючи право користуватися не тільки перекладними поштовими кіньми, а й військовим транспортом як особа, що виконує важливе доручення, він вирушив у дорогу* (І. Пільгук); // *у знач. ім.* **перекладні́**, них́, *мн.* Екіпаж з кіньми, яких замінювали на поштових станціях. *К Плутону За підписом своїм* [шле Зевс] *приказ, Щоб фурію він Тезифону Послав к Юноні той же час; Щоб ні в берлині, .. ні в портшезі, А бігла б на перекладних* (І. Котляревський); *Чи треба більшого чуда: вигнанець з рідного краю .. мчить перекладними в Париж з рекомендаційним листом до самого Чарторийського!..* (Р. Іваничук); *В його карету сів помічник управителя. Він мав доїхати до Житомира і звідти повернутися на перекладних* (В. Лис).

2. Який можна перекладати з боку на бік або навколо своєї осі; перекидний (у 2 знач.). *Читає* [Зося] *і при цьому так млосно зітхає, що з календаря з перекладними листочками сторінки відриваються самі і, як осінні листочки, опускаються на підлогу, біля кошика для паперів* (О. Чорногуз).

○ (1) **На перекладни́х**, *у знач. присл., розм.* — використовуючи різні способи пересування, різні види попутного транспорту. *Колії відновлювали швидко, а ешелони гуркотіли на Захід, до лінії фронту, яка ще пролягала по українській території. Через те звичайні пасажири могли діставатися в той бік хіба що на перекладних* (А. Кокотюха); *До Холодного Яру доведеться добиратися на перекладних. Від Черкас автобусом до Чигирина, звідти рейсовим автобусом або попуткою до Яру* (із журн.); *Не секрет, що медпрацівники, які живуть за містом, часто не можуть зручно й швидко доїхати до своєї роботи — добираються на перекладних, на таксі, сусіди підвозять* (з газ.).

ПЕРЕКЛА́ДНИК, а, *ч.* 1. Той, хто займається перекладанням чого-небудь в іншому порядку або з одного місця на інше. *Голосіївський завод стінових матеріалів і конструкцій пропонує роботу перекладника на складі готової продукції* (з мови реклами).

2. *заст.* Перекладач (у 1 знач.). *Редакція не мусить друкувати все те, що хто пришле їй, але має право відкидати, що їй не подобається. Се ще, одначе, не є достаточною* [достатньою] *основою, аби автори і перекладники висилали до редакції листи з погрозами* (І. Франко); *Про Франциска Скорину написано вже багато праць. Правда, дослідники більше цікавилися Скориною як перекладником Письма Святого, менше — як друкарем* (І. Огієнко).

ПЕРЕКЛА́ДНИЦТВО, а, *с., заст.* Заняття, діяльність перекладника (у 2 знач.); перекладацтво. *Його в саме серце вразило відкриття, що дуже шкідливо роздвоювати свій час, свою енергію надвоє, навпіл — на справжню творчість і на дилетантські заняття літературознавством і перекладництвом* (Олекса Ізарський).

ПЕРЕКЛА́ДНИЦЬКИЙ, а, е, *заст.* Стос. до перекладництва і перекладника (у 2 знач.); перекладацький. *Дехто, наприклад, В. Козаченко, закидав мені невимогливість в оцінці загальної перекладницької практики "Всесвіту"* (Б. Антоненко-Давидович); *Галя взяла на себе перекладницьку частину: вона переписувала французькою мовою матеріали, які надходили до редакції російською мовою* (Ю. Смолич); *Віктор сам розшукав і несподівано — так артистично — прочитав їй* [Шурі] *декілька зразків свого перекладницького мистецтва* (Олекса Ізарський).

ПЕРЕКЛА́ДНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **перекла́дник.** *Моя перша робота — перекладниця паркету* (з газ.); *Свідченням взаємної симпатії двох Марій (Грушевської й Заньковецької) стала драма Г. Ібсена "Нора", яка вийшла українською 1908 року з такою посвятою: "Дорогій і Високоповажаній Марії Константиновні* [Костянтинівні] *Заньковецькій сей переклад, зроблений на її бажання, присвячує перекладниця"* (з наук. літ.).

ПЕРЕКЛА́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **перекладни́й[1]** 2. *А. Содомора — глибокий аналітик, віртуоз перекладу, чиє вміння угледіти й перевтілити суть поезії свідчить на користь її перекладності* (з наук. літ.); *Досвідчений перекладач добре знає чужий спосіб життя, побут, відчуває зображувальні можливості вписаного в художній текст слова і, водночас, тонко відчуває рідну мову. Звідси й постає перед ним і досі актуальна проблема перекладності* (з публіц. літ.).

ПЕРЕКЛАДОЗНА́ВЕЦЬ, вця, *ч.* Фахівець із перекладознавства. *Перекладознавці стверджують, що неперекладних творів немає, хоч у будь-якому художньому творі є такі елементи тексту, які сповна передати неможливо* (з наук.-попул. літ.); *Лише синергія термінологів, лексикографів, перекладознавців, авіаційних фахівців-практиків зможе сприяти розв'язанню проблеми впровадження української мови в професійний обіг в авіаційній галузі* (з наук.-техн. літ.).

ПЕРЕКЛАДОЗНА́ВСТВО, а, *с.* Наукова дисципліна, що вивчає питання теорії і практики літературного перекладу. *Сучасна перекладацька практика спирається на теоретичні узагальнення, вироблені перекладознавством* (В. Русанівський); *У сучасному перекладознавстві усе вагомішими стають дослідження різномовних дискурсів, спрямованих на вивчення проблеми відтворення семантики художнього тексту* (з наук. літ.).

ПЕРЕКЛАДОЗНА́ВЧИЙ, а, е. Стос. до перекладознавства. *Мовознавчі ідеї І. Франка випередили на століття сучасну йому філологічну думку. Він започаткував методику перекладознавчого аналізу, вперше в українській філології обґрунтував концепцію перекладу як єдності літературознавчих, лінгвістичних, лінгвостилістичних, етномовних, психологічних та естетичних чинників* (з наук. літ.); *Паралельні корпуси текстів залишаються незамінним джерелом даних для перекладознавчих досліджень* (з наук. літ.); *Була вражена, коли довідалася, що в західних перекладознавчих студіях співвідношення між оригінальним текстом і його перекладом традиційно порівнюють зі стосунками між чоловіком — сильним, творчим, активним, та жінкою — слухняною і пасивною* (Є. Кононенко).

ПЕРЕКЛА́ДЧИК, а, *ч., заст.* Перекладач (у 1 знач.). *Лобода, перекладчик "Тараса Бульби", сміло поприписував до Гоголевого тексту цілі тиради. Такий переклад переглядала купа людей, і ніхто не завважив, що се річ антилітературна* (М. Драгоманов); *Між письменниками-одеситами, що пишуть по-українськи, головне місце займають два: Петро Ніщинський, перекладчик.., і М. Комар, знаний читачам "Зорі" критик* (І. Франко); *Багато працював Беринда; ані одне видання в Лаврі не виходило без його участі. Працював він як перекладчик, .. писав багато передмов* (І. Огієнко).

ПЕРЕКЛА́ДЧИЦЯ, і, *ж., заст.* Жін. до **перекла́дчик.** *Голодно жилося. Пайків Чайчиних та Талоччиних, що служила перекладчицею в українській газеті, не вистачало* (Д. Бузько).

ПЕРЕКЛА́НЯТИСЯ, яюся, яєшся, *док., розм.* Поклонитися, передати поклін від кого-небудь усім або багатьом. — *Крім подоріжжя, ні про що не дбай. Як злізеш ти перед царевим замком, То перекланяйся од двох синів* (А. Кримський).

ПЕРЕКЛА́СТИ *див.* **перекладáти.**

ПЕРЕКЛЕ́ЄНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переклéїти.** *Книжки були зачитані, підклеєні, поклеєні, переклеєні, та проте читати їх було можна* (Остап Вишня); *У Шалиги в хазяйстві гумовий човен знайшовся. Старенький, клеєний-переклеєний, зате, як запевнив дід, надійний і перевірений* (А. Кокотюха); // **переклéєно,** *безос. пред. Найвідомішим видом шахрайських оборудок є отримання кредитів та позик за чужими документами, в яких переклеєно фотокартку* (з газ.).

ПЕРЕКЛЕ́ЇТИ *див.* **переклéювати.**

ПЕРЕКЛЕЙМУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переклеймувáти.** *Правомірність переклеймування м'яса повинна бути підтверджена актом, складеним комісією за участю представника постачальника* (з мови документів).

ПЕРЕКЛЕЙМУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого, що.* 1. Поставити клеймо на всьому або більшій частині чого-небудь, на всіх або багатьох. *Переклеймувати гончарні вироби.*

2. Поставити клеймо ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Переклеймувати м'ясні вироби за новими галузевими стандартами.*

ПЕРЕКЛЕ́ЙНИЙ, а, е, *спец.* Склеєний з кількох шарів. *Береза і вільха є цінним матеріалом для виробництва переклейної фанери* (з навч. літ.).

ПЕРЕКЛЕ́ПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переклепáти.** — *Направду не відступите від двох срібних за се косеня? Купець клянеться, що дешевше не може дати .. — Ну, слухайте! Що я вам за дурень такий удався! Адже ж се сяк-так переклепане із якоїсь старої коси!* (І. Франко).

ПЕРЕКЛЕПА́ТИ *див.* **переклéпувати.**

ПЕРЕКЛЕ́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переклéпувати.** *Переклепування коси.*

ПЕРЕКЛЕ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕКЛЕПА́ТИ,** áю, áєш *і* еплю́, éплеш, *док., що.* Клепати, заклепувати що-небудь ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Йому не довелося переклепувати та припасовувати додаткову секцію охолодження. Досить було передати до інститутської майстерні сяк-так накреслений ескіз* (М. Дашкієв); *У часи Хмельниччини найупослідженіший гречкосій переклепував косу в бойове положення і записувався до військової верстви* (із журн.); — *Винахідник! — А цепки біля корів переклепати незугарен!* (І. Волошин).

ПЕРЕКЛЕ́ПУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **переклéпувати.** *Перед кожним скошуванням сіна коса переклепується* (з навч. літ.).

ПЕРЕКЛЕ́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переклéювати.** *Під час косметичного ремонту житлового приміщення виконуються такі роботи: незначна реставрація дверей, вікон і підлоги, вирівнювання та фарбування стелі, стін, переклеювання шпалер* (з навч. літ.).

ПЕРЕКЛЕ́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПЕРЕКЛЕ́ЇТИ,** éю, éїш, *док., що.* 1. Клеїти, заклеювати, приклеювати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Юрко збирав колекцію марок. Увесь час клеїв їх, підклеював, переклеював* (О. Донченко); *Два місяці ми виносили сміття, переклеювали помальовані шпалери і фарбували підвіконня* (І. Роздобудько); — *Є кілька .. паспортів старого зразка. Переклеїмо фотографії, і матимете справжній документ* (Люко Дашвар); *Комісія встановила, що шахраї переклеїли близько 1500 етикеток на консервах, термін реалізації яких закінчився* (з газ.).

2. Клеїти все або багато чого-небудь. *Переклеїти всі оголошення.*

ПЕРЕКЛЕ́ЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **переклéювати.** *Голографічний знак — не одноразова акцизна марка, а фактично товар багаторазового використання, тому відклеюється і переклеюється з одного товару на інший* (із журн.); *Досить часто поліцією виявлялися підробки паспортів старого зразка — переклеювалися фото, виривалися сторінки* (з газ.).

ПЕРЕ́КЛИК, у, *ч.* 1. Дія за знач. **перекликáтися** і звуки, утворювані цією дією. *Неслися з долини дивні голоси, іржання коней, брязкіт зброї, переклики вартових* (І. Франко); *Тишу зрідка порушував переклик сільських собак* (Л. Дмитерко); *Гостям назустріч вийде ліс, Схиляючи вершини, Озветься гомоном беріз, Перекликом пташиним* (М. Пригара); *Але вона* [ніч] *була тиха і сторожка, як церковні хори, він навіть чув кроки вартових, коли ті проходили повз двері, і їхню розмову, й переклик півнів у посаді* (Ю. Мушкетик).

2. Перевірка присутності групи людей викликом за прізвищами або іменами; перекличка (у 1 знач.). *Після переклику, коли кожна з ув'язнених озивалася й начальник етапу передавав Бурді формуляр за формуляром, лишалося ще оглянути новоприбулих, що я швидко зробив, запитуючи, чи нема хворих* (Б. Антоненко-Давидович); *Килигей стояв перед строєм і з затаєною радістю слухав переклик: десятий... двадцятий... сотий... двохсотий! Це вже була сила!* (О. Гончар).

ПЕРЕКЛИКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перекликáтися** і звуки, утворювані цією дією. *Перекликання з в'язнями, гомін, вітання. Громада в'язнів мішається з юрбою* (Леся Українка); *У кузні — молотків перекликання, І людський на подвір'ї перегук; Бруньки дерев застигли у чеканні; Із круком грає у повітрі крук* (М. Рильський); *Ніжному шепотінню пшениці не заважав ані дзвін перепелів, .. ні перекликання деркачів* (Ю. Збанацький).

ПЕРЕКЛИ́КАТИ *див.* **перекликáти.**

ПЕРЕКЛИКА́ТИ, áю, áєш, *рідко* **ПЕРЕКЛИ́КУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕКЛИ́КАТИ,** и́чу, и́чеш, *док., кого.* 1. Робити переклик (у 2 знач.). *Дзвінок покликав на перекличку. Нехотя посунули у верхню залу. Жук перекликає* (В. Чумак); *Комісар перекликував рекрутів і не докликався Коробки. Повторив, але Коробки не було* (з мемуарної літ.); *Рано збудять* [новобранців], *оглядітись не дадуть, Перекличуть, до майдану поведуть* (Я. Щоголів).

2. *тільки док., заст.* Покликати до себе (жити, працювати і т. ін.). *Я шавлію пересію, Руту пересмичу, А до себе миленького Таки переклúчу* (з народної пісні); *"Якби мені перекликати сюди Лавріна, я б навіки зосталась у матері!" — думала Мелашка* (І. Нечуй-Левицький).

ПЕРЕКЛИКА́ТИСЯ, áюся, áєшся, *рідко* **ПЕРЕКЛИ́КУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.* 1. Обмінюватися вигуками, криками; давати знати про себе один одному окликами. *Над річкою огонь горів, хлопці і дівчата гомоніли, перекликались, співали* (І. Карпенко-Карий); *На валах перекликувалися вартові* (Б. Лепкий); *На командному пункті, що розмістився в довгій низькій казармі, стояв нестихаючий гомін. Перекликались телефоністи, кудись пірнали й виринали ординарці* (О. Гончар); *Горіли вогні, форкали коні, перекликалася сторожа, по хатинах та хижках чулися людські голоси*

(В. Малик); // Видавати по черзі голосні крики (про тварин). *Сичі в гаю перекликались, Та ясен раз у раз скрипів* (Т. Шевченко); *Глибока тишина панувала всюди, лиш сверщки перекликувалися численно й оживляли широко і далеко далечінь* (О. Кобилянська); *Безтінний день. Мовчання світове, Де дано коникам самим перекликаться Сухим сюрчанням* (М. Рильський); *З темного лісу заходили хмари, тривожно гули дерева, і низько летіли три пташки, тонким писком перекликаючись між собою* (В. Близнець); // Видавати по черзі голосні звуки (про неживі предмети). *Тоді були невеселі голубі дзвони: то йшов піст, і каланча перекликалася з іншими церквами* (М. Хвильовий); *Перекликались різноголосими сиренами автомашини* (С. Журахович); *Доносилися дивні звуки шкіряних негритянських барабанів — тамтамів. Вони лунали загрозливо то в одному місці, то в іншому, ніби перекликаючись* (В. Владко); * Образно. *Людські серця, кажуть, можуть перекликатись* (С. Скляренко).

2. Голосно звучати по черзі. *Пальці в пальці заплітаються, І видзвонюють стежки, Голоси перекликаються* (А. Малишко); *Звуки гітари то невидимими дзвіночками перекликаються між собою тихо й печально, то рокочуть, здіймаючи справжню бурю* (Д. Ткач); *Гуркіт трактора перекликався із іржанням коней* (Р. Федорів); *Голосно й дзвінко перекликались чарівні співи солов'їв* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя).

3. *з чим, перен.* Бути схожим на що-небудь, співзвучним з чимсь, нагадувати про що-небудь; перегукуватися (у 2 знач.). *Старі народні звичаї перекликались із звучанням бурхливого часу й самі оновлювались, набуваючи вже іншого, новітнього змісту* (О. Довженко); *Давайте ще раз дослухаємось до І. Багряного, наскільки його думки і оцінки перекликаються з сьогоденними реаліями* (О. Шугай); *Темно-жовті сходи, скрині, крісла і старі портьєри — байдуже, який там у них колір. Насправді ж усе — жовте .. Євці здавалось, що .. вона це вже раніше бачила — якось дуже щемливо все перекликалося з Камю і не тільки з ним* (І. Карпа); *За характерним поєднанням білого кольору з темно-коричневим доморобним сукном бойківський одяг перекликається з поліським* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕКЛИ́КНУТИ, ну, неш, *док., кого, що.* Однокр. до **перекли́ка́ти.**

ПЕРЕКЛИ́КНУТИСЯ, нуся, нешся, *док.* Однокр. до **перекликá́тися.** *Колесо* [коло] *одзначили таке, що з одного краю до другого ледві можна було що почути, якби перекликнутися* (П. Куліш).

ПЕРЕКЛИ́КУВАННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **перекли́куватися** і звуки, утворювані цією дією. *Голосніше заторохтіли колеса на мостах понад глибокими шанцями, і знову зупинка, знов сурми й перекликування з вартовими* (Б. Лепкий); *На горі заревів лев. І жах потряс пустинею і всіми, що жили на ній. Замовкли навіть перекликування сторожі* (О. Назарук).

ПЕРЕКЛИ́КУВАТИ *див.* **перекликá́ти.**

ПЕРЕКЛИ́КУВАТИСЯ *див.* **перекликá́тися.**

ПЕРЕКЛИ́ЧКА, и, *ж., розм.* 1. Те саме, що **перéклик** 2. *А тепер — увага! Почалась перекличка, але особливим способом: начальник міліції дивився в список і тихо питав, звертаючись не до в'язнів, а до Зайця: "Степанюк?" і т. д., а Заєць шукав очима названого у вишикуваній лаві й відповідав: "Є!"* (І. Багряний); *Штовхаючи один одного, наступаючи на ноги, вишикувалися. Вийшов писар, зробив перекличку, наказав сидіти на місці і нікуди не розходитися* (Григорій Тютюнник); *Почався урок історії. Закінчилась перекличка* (Ю. Збанацький); *Щовечора перед заходом сонця сурмили "зорю", міст через рів піднімали, робили перекличку, чи всі драгуни на місці, і замикали ворота — до ранку нікого не впускали до фортеці і нікого з неї не випускали, хоч би яка не виникала потреба* (В. Чемерис); *Черненка в класі не було. На попередньому уроці сидів, щось креслив у зошиті. Тепер нема .. На перекличці не відгукнувся* (А. Кокотюха).

2. *рідко.* Те саме, що **перéклик** 1. *Зметнулись антени. Полізли у нори шнурки, і пішла цокотня, перестук, позивних перекличка* (М. Бажан); *Нетерплячка водіїв, нервозність досягають межі, хтось натиснув на клаксон, за ним другий, і пішла перекличка* (О. Гончар); *Чути знову гудків перекличку* (Г. Бойко).

ПЕРЕКЛИ́ЧНИЙ, а, е. Який перекликає, містить у собі переклик (у 1 знач.). *Тисячі .. звуків звідкись вихоплювались і лунко розходились по околицях міста: гудки небагатьох виробництв, іржання коней, мекання й мукання худоби, гавкання собак, поскрипування возів і перекличний людський гомін* (М. Івченко); *Українська етнографія 20–30-х років XX ст. розглядала жести, міміку, природні та перекличні вигуки як важливі складові процеси мовного розвитку дитини* (з наук. літ.).

ПЕРЕКЛОПОТА́ТИСЯ, очу́ся, о́чешся, *док., розм.* Дуже наклопотатися. *Ще як взяли Грицька, то носила йому передачі, а потім, як повезли Параску з дітьми, скільки вона переклопоталася ними* (з мемуарної літ.); *Переклопотатися через розлучення.*

ПЕРЕКЛЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕКЛЮВА́ТИ,** юю, ює́ш, *док., кого, що.* Клювати все, всіх або багато чого-, кого-небудь. *Дачникам часто дошкуляють ворони, які зводять нанівець працю людей, перекльовуючи геть усі ранні сходи городини* (із журн.); *Увагу автора* [М. Костомарова] *привертає на себе старий, величезний орел, що, "може, не одну, не дві сотні літ літав над Україною, немало бачив, немало козацького й татарського трупу переклював по степах та байраках"* (І. Франко); *Якби метелики павине око не мали крилець з різним забарвленням боків і не вміли вчасно користуватися цією чудовою властивістю, їх давно переклювали б давні вороги метеликів — птахи* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕКЛЮВА́ТИ *див.* **перекльо́вувати.**

ПЕРЕКЛЮЧА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переключа́ти** і **переключа́тися.** *Спеціальні електронні прилади, підключені до телевізора, фіксують усі переключання з каналу на канал протягом усього часу роботи телевізора. Це дає змогу проводити моніторинг популярності телепередач* (з наук.-техн. літ.); *Після багаторазового повторення й засвоєння необхідних прийомів праці робітник починає виконувати всі елементи операції не окремо, а як єдиний процес без переключання уваги і мислення на виконання кожного елемента* (з наук. літ.).

ПЕРЕКЛЮЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПЕРЕКЛЮЧИ́ТИ,** ючу́, ю́чиш, *док.* 1. *що.* Те саме, що **перемика́ти**[1] 1. *Десь там у полі зник одноманітний гуркіт мотора, скрегіт коробки швидкостей, які так часто переключав Левко...* (В. Кучер); *Телевізор не вимикаю: отак він і працює до того часу, поки не закінчить трансляцію канал, тоді переключаю на інший, а коли закінчить і той, знову переключаю* (А. Дністровий); *Водій переключив важелі, натиснув на педаль газу. Марна спроба! Важка машина лишалася нерухомою* (В. Владко); [В і к т о р:] *Скажіть там секретарці, нехай переключить телефон на свій стіл* (О. Левада); *Переключивши корабель на автопілот, я залишив рубку і пройшов у капітанську каюту* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. *кого, що на що, перен.* Переводити на інший вид роботи, занять і т. ін. *Споглядання — це якийсь особливий процес зосередження й спокою. По-моєму, це мусить бути особливий підвищений спокій, коли людина ніби переключає себе на вищий щабель переживань та відчувань* (М. Івченко); *Загальна тенденція в розвитку сучасного виробництва полягає в тому, що науково-технічний прогрес звільняє працівника від важкої фізичної праці і переключає його на виконання операцій, які вимагають переважно участі психічних функцій* (з навч. літ.); *Асамблея звернулася до урядів .. з рекомендацією — переключити всі заводи на виробництво космічних ракет для переселення на інші планети* (О. Бердник); *Його треба було переключити на якийсь рід діяльності, котра відповідала б його нахилам, але була б більш безпечною, давала б задоволення, без якого він не міг повноцінно жити* (І. Роздобудько); // Використовувати що-небудь по-іншому, в іншому місці. *Девальвація переключає витрати з іноземних на національні товари, стимулюючи внутрішні інвестиції та експорт, а також зменшуючи імпорт і дефіцит платіжного балансу* (з навч. літ.); *Ефективна реклама товарів сприяє розширенню ринку продажів та збільшенню їх обсягу. Вона дозволяє включати в обіг взаємозамінні товари, переключати попит з одних товарів на інші* (із журн.); *Напівприродні сільськогосподарські екосистеми мають підвищену продуктивність порівняно з природними і дають можливість не тільки забезпечити людину рослинними білками, а й переключити частину продукції на потреби тваринництва у вигляді кормів для одержання тваринних білків* (з наук. літ.); *Необхідно було переключити всі сили на завершення хлібозаготівель* (із журн.); // *також рідко в що.* Спрямовувати в інший бік, на інший предмет (думки, увагу, розмову і т. ін.). *Він переключає свої думки зовсім на інше. Він їх переводить, як переводять поїзд з одних рейок на інші, — виводить з тупика на широкий простір і пускає по квітучій долині мрій...* (І. Багряний); *— Сильні люди мусять мати силу ще й тримати себе в руках... Свою енергію слід переключати на інше, потрібніше і значно корисніше — культуру* (Л. Смілянський); *Хотілося переключити енергію хлопця на щось інше, і професор почав терпляче доводити, що бертолетова сіль не годиться для сильнодіючих вибухових речовин* (М. Дашкієв); *Випадок з Дягілевим онуком мене насторожив, але повністю переключити свою увагу на дисципліну в класах я ще не мав змоги* (Ю. Збанацький); *Світлана Кузьмівна переключити розмову в жартівливе русло не змогла. Вона мовби здерев'яніла й далі дивилася розгублено і знічено* (Ю. Мушкетик).

ПЕРЕКЛЮЧА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПЕРЕКЛЮЧИ́ТИСЯ,** ючу́ся, ю́чишся, *док.* 1. *розм.* Вимикаючи один механізм, апарат, елемент, що діє в певній системі, починати працювати, вмикаючи його по-іншому або вмикаючи інший. *Скінчивши передачу, Марко переключився на приймання* (М. Трублаїні); *Я знову переключився з термоядерної тяги на гравітаційну і нарешті розслаблено відкинувся на спинку крісла, наказавши комп'ютеру вимкнути верхнє освітлення* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. *на що, перен.* Переходити на інший вид роботи, занять і т. ін. *Переключаючись на роботу в кіно, я думав присвятити себе виключно жанру комічних і комедійних фільмів* (О. Довженко); *— Повертаємось додому, і я одразу ж переключаюсь на бджіл!* (О. Гончар); *Зошити й підручники в торбинах спочивають, а ми переключаємося на усний рахунок, декламацію віршів, перевіряємо знання правил і винятків з мови* (П. Запаренко); *Цього дня надзвичайні й несподівані для Борового події збіглися і згустилися так, що він ледве встигав закінчити одне і переключитися на інше* (Я. Гримайло); *Мабуть, треба облишити графіт та й переключитися на дослідження кремнію* (М. Дашкієв); *Галина Степанівна стріпнула головою, щоб відігнати важку дрімоту. Силою примусила себе переключитися на інше* (В. Близнець); *Всі класи з четвертого по восьмий переключилися на роботу по дереву* (В. Нестайко); // *також рідко в що.* Направлятися, спрямовуватися на щось інше (про думки, увагу, розмову і т. ін.). *Декотрі з моїх ровесників, що вже мають внуків, люблять їх неймовірно, дужче, ніж своїх дітей. Може, тому, що коли наші діти малі, ми самі ще молоді й більше думаємо про себе. А тут думка вже переключається... То я роблю для них?* (Ю. Мушкетик); *Увага переключається тим легше, чим більша рухливість нервових процесів у людини, а також чим краще розвинуті у неї механізми довільних рухів* (з навч. літ.); *Коли ми навчимося міцно тримати в руках палітру, розмови про те, більше чи менше потрібно кольору у фільмі, .. припиняться або, вірніше сказати, переключаться в іншу площину* (О. Довженко); *Він не ворушився. Вся його енергія переключилася на роботу мозку* (В. Владко).

3. *тільки недок.* Пас. до **переключа́ти.** *Конвектор з режиму з природною конвекцією переключається в режим з примусовою конвекцією вручну за допомогою рухомої перегородки* (з наук.-техн. літ.); *У рамках проєкту розбудови оптичної інфраструктури на оптичну мережу переключаються ті населені пункти, які були підключені до інтернету за іншими технологіями, а також нові невеликі населені пункти* (із журн.); *У людей старшого покоління ще свіжі спогади про часи, коли телевізійні канали переключалися не дистанційно, а спеціальним перемикачем, розташованим на телевізорі* (із журн.).

ПЕРЕКЛЮ́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переключи́ти.** *Західноєвропейські споживачі газу не постраждали завдяки тому, що його подача була переключена на резервну гілку* (з газ.); *Нащо вже Андрій мав міцні нерви, але відчув, що він піддається загальному психозу й не в силі йому протистояти, не в силі відпекатись галюцинації, що зринула для цілої камери й стояла перед безліччю очманілих очей, нагло переключених від окремих сонних візій до візії загальної...* (І. Багряний); *Із скасуванням непу і початком сталінської колективізації сільського господарства увага вчених-аграрників була примусово переключена на теоретичне обґрунтування об'єктивної необхідності масової колективізації та практику колгоспно-радгоспного будівництва* (з наук. літ.); // **переклю́чено,** *безос. пред. У зв'язку із загрозою знеструмлення Київського телецентру його було переключено на резервні лінії* (з газ.); *Незважаючи на німецько-радянський пакт про ненапад, обидва партнери готувалися до війни. Від цього особливо терпіла Україна. Її індустрію було переключено на підготовку до війни* (з наук. літ.); *Прихід династії Рюриковичів затримав процес християнізації Русі: увагу було переключено на утвердження влади, збирання земель, зміцнення держави* (з наук. літ.).

ПЕРЕКЛЮ́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переключа́ти, переключи́ти** і **переключа́тися, переключи́тися.** *Тіло шукало нової ритміки, і це відбивалось на ньому, як відбивається на машині переключення електричного струму* (Гео Шкурупій); *Досить часто творча уява М. Рильського, відходячи від звичайного "пластичного" ладу, переключається на "музичний". "Жага" — один із наочних прикладів такого переключення* (з наук. літ.); *При стресовому стані обсяг уваги звужений, переключення її загальмоване, м'язи напружені, рухи стають різкими, неточними, погано скоординованими, порушується пам'ять* (з навч. літ.).

ПЕРЕКЛЮЧИ́ТИ *див.* **переключа́ти.**

ПЕРЕКЛЮЧИ́ТИСЯ *див.* **переключа́тися.**

ПЕРЕКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перекува́ти**[1]. *Двері .. були чорні від вогкості і перековані навхрест двома залізними грубими штабами* (І. Франко); *Дівчина розгорнула шмату і витягла сокиру. Знаряддя було неоковирне, лісорубське, перековане, певно, зі старої зброї* (В. Єшкілєв); — *Карета готова і коні перековані, можна б і рушати* (Б. Левін); *У 1939–1941 рр. "перековані" та "ідейно вивірені" сільські освітяни Східної Галичини перебували під постійним контролем інспекторів облвно, за їх діяльністю наглядали політінструктори від КП(б)У* (з наук. літ.); // **переко́вано,** *безос. пред. Відколи себе Марина пам'ятає, відтоді й співала у їхньому дворі кузня. І скільки там перековано заліза на плуги й чересла, ножі й шаблі, на борони й колеса!..* (В. Чемерис); *Нехай мечі буде перековано на плуги, а на землі, просякнутій кров'ю загиблих, заколоситься від краю і до краю жито-пшениця* (з рел.-церк. літ.).

ПЕРЕКОВЕРЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* Перестати коверзувати. *Дівчинка перековерзувала, заспокоїлась.*

ПЕРЕКОВЕРСА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що, розм., рідко.* Зіпсувати, спотворити все або багато чого-небудь. — *Бач, оце по-нашому Гарасько, а по-московській, либонь, Горацій. — О! Вже вони хоч що перековерсають по-своєму!* (П. Гулак-Артемовський).

ПЕРЕКО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переко́вувати** і **переко́вуватися** 1. *Роботи з перековування аварійного контейнера зі значним ступенем деформації та слідами пожежі були здійснені за одну ніч* (з газ.); *Звенко Претич і не думав залишати Переяславль. Минали дні. Він щось там торочив про перековування коней, але Грек Мудролюб відчував, що причина зовсім не в конях* (І. Білик); *Йому вже й важко переходити на українську. Ох армія-армія — кузня для перековування нацменів на росіян* (І. Жиленко); *Власне перековування починається з усвідомлення індивідуумом необхідності змін у житті* (із журн.); * Образно. *М. Куліш наприкінці 1920-х уже бачив, чим обертається на практиці "єресь утопізму", як трагічно осоромлює себе ідея грандіозного перековування "людського матеріалу", — ідея, над якою Винниченкові герої ще тільки теоретизують* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* 1. *що.* Кувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Батько кував та перековував кожду часть* [частину] *по кілька разів, дбаючи не лише про форму, але особливо про те, щоб залізо було рівно та туго вироблене* (І. Франко); *В кузнях з ранку до ночі стукали молоти, ковалі кували або перековували списи, мечники направляли й гострили вищерблені мечі, лимарі латали й скріплювали попруги й сагайдаки, шевці шили й відновлювали чоботи, кріпкі й високі, аж поза коліна* (Б. Лепкий); — *В кузні був, — Данько помахав, подзенькав у повітрі зв'язкою запасних підків. — Все ще куєте? — Той кує, а той перековує* (О. Гончар); // *що у що, на що, з чого що.* Куванням перетворювати у щось інше, надавати іншої форми. *Серпи та коси на зброю перековували, сушили сухарі та свиней на сало різали* (О. Ільченко); — *Твій Вольтер знає мою землю? .. Знає він, що лемеші ми перековували на шаблі, шаблями землю орали, що вічний, щоденний ворог не давав нам скибу доорати, молитви домовити, дітей докохати?* (Р. Іваничук); *Мечів завжди було набагато більше, ніж плугів, і коштували вони незмірно дорожче, а хто стане перековувати золотий руб на залізну копійку?* (П. Загребельний); [Т і р ц а:] *Ти перекуй з убійчого меча робітне рало й загартуй його* (Леся Українка); * Образно. *Ясного вересневого дня, одного з тих днів, коли передсвітанковий холод невидимими молотками починає перековувати листя на бронзу, Чепіга спустився на Поділ* (С. Журахович); *Не чув* [Андрій] *того кування заліза в залізо, пекельної кузні, що все перекувати хотіла в ніщо* (М. Коцюбинський).

2. *кого, що.* Підковувати копитних тварин (перев. коней) ще раз, повторно або заново. *Ніхто не байдикував: одні перековували коней, лагодили вози, .. інші варили на кабицях кашу* (П. Панч); *Поки Вільсон перековував коня, Гленарван сів писати листа до Тома Остіна* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *У разі необхідності перековують коней, волів, мулів, віслюків у кузні після спеціального оброблення копит тварин* (із журн.); — *Не знаючи ваших намірів, я звелів учора перекувати групу коней* (Д. Бедзик); — *Чи все в тебе, Пантюхо, готове на випадок подорожі? — Так, усе. Коні нагодовані, а вчора я їх і перекував* (Б. Левін).

3. *кого, що.* Заковувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Детективи, побачивши, як проводить час залишений ними без догляду небезпечний злочинець-рецидивіст, підбігли до нього, дали по писку, перекували руки* (В. Кожелянко).

4. *що.* Кувати все або багато чого-небудь. — *Я оцими руками гори заліззяччя перекував. Скільки косарок та комбайнів чи плугів од мене пішло на поля...* (О. Бердник).

5. *кого.* Підковувати всіх або багатьох (про коней). *Перековувати коней.*

6. *кого.* Заковувати всіх або багатьох. *Перекувати всіх бранців.*

7. *кого, що, перен.* Докорінно змінювати; перевиховувати в певному дусі. *Неймовірно швидко війна перековує людину на свій лад* (О. Гончар); *"Якщо ви .. не розумієте по-доброму, якщо душі ваші темні, як махорка, то чи не ліпше замість того, щоб вас перековувати, пустити по вас кілька черг із цього кулемета?"* (Р. Федорів); *Перекувати ж у світі можна все — чересло, шаблю, а перекувати людську душу не вдається нікому* (Ю. Мушкетик); — *Людині ж не сімнадцять, та й у сімнадцять спробуй перекувати. А коли за тридцять?* (В. Дрозд).

◊ **(1) Переко́вувати / перекува́ти мечі на ора́ла (на ра́ла),** *книжн.* — перетворювати воєнні засоби, ресурси і т. ін. у мирні. *Не в ті часи ми живемо, щоб мечі на орала перековувати .. Бо ніхто землі нам просто так не віддасть. Без боротьби* (А. Головко); — *Браття і дружино! Хто знаків небесних боїться, хай додому вертається. Хай крутить жорна й корови доїть. Меч на рало перекує, спис у стрісі заткне* (Б. Лепкий); *Я знаю: Перекують на рала мечі. І буде родюча земля* (Є. Плужник); *Усе для фронту — хліб ішов з полів, Усе для фронту — зброю ми кували. Мечі перекували на орала — Боєць життя в ту мрію перелив* (А. Малишко).

ПЕРЕКО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕКУВА́ТИСЯ,** ую́ся, уе́шся, *док.* 1. Піддаватися перековуванню. — *А що мені? Перековуватись? Це ж не вінегрет, а система поглядів! Ти гадаєш, так просто все переглянути?* (О. Бердник); *Куйся, сталь, біжи, формуйся — перекуйся на тверде!* (П. Тичина); *Ми переконані, що за жінками стояли ті, які повернулися з Сибіру, з таборів... вони не перекувалися, вони — притаїлися* (Р. Федорів).

2. *тільки недок.* Пас. до **перекóвувати.** *У ковальському ряду від темна до темна працювали кузні; тут перековувались коні, сталилися сокири, кувались списи* (Б. Левін); — *Хочеш, пане Адаме, щоб у наших шоломах боягузлива квочка, не остерігаючись, мостила собі гніздо, аби мечі наші перековувалися на орала, шаблі — на серпи, а вціліла зброя покривалася іржею?* (П. Загребельний).

ПЕРЕКОДО́ВАНИЙ, а, е, *спец.* Дія за знач. **перекодува́ти.** *Для комп'ютерної презентації текст лекції має бути перекодований у візуальну форму* (з навч. літ.); // **перекодо́вано,** *безос. пред. Для більшої зручності в користуванні обидва противикрадні замки автомобіля було перекодовано під один ключ* (із журн.).

ПЕРЕКОДО́ВУВАННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **перекодо́вувати** і **перекодо́вуватися.** *У зв'язку з великою кількістю різноманітних форматів аудіо- і відеофайлів виникає потреба в перекодовуванні таких файлів у формати, які можуть бути відтворені на тих чи інших технічних пристроях або тими чи іншими програмами* (з наук.-техн. літ.); *Механізми утворення образу, а відтак і початкової стадії формування поняття тісно пов'язані з процесами перекодовування інформації в півкулях головного мозку* (з навч. літ.); *Коли культура переживає кризу, відбувається поступовий процес перекодовування вже існуючих смислових зв'язків, тоді підлягають критичному переосмисленню традиційні очевидні умови людського буття і складаються нові очевидні смислові зв'язки* (із журн.).

ПЕРЕКОДО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕКОДУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що, спец.* Переводити символи одного коду в символи іншого коду. *Досить часто з метою зменшення обсягу даних їх доводиться перекодовувати, для чого застосовують спеціальні алгоритми* (з навч. літ.); *Відшукав* [Левко] *іще два аркуші, на одному з яких була таблиця відповідників між арабськими цифрами і знаками цивілізації Паїтіті, а на другому — формула календаря, що дозволяла перекодовувати дати* (М. Кідрук); *Для того щоб текст, підготовлений на одному комп'ютері (в одній операційній системі), міг бути прочитаний і оброблений далі на іншому комп'ютері або в іншій системі, необхідно було або використовувати одну і ту саму кодову таблицю, або перекодувати документ* (з навч. літ.); // Кодувати повторно або заново, по-іншому. *Для того, щоб перекодувати механічний замок, треба мати спеціальний набір інструментів* (з навч. літ.); // Перетворювати сигнали одного виду в сигнали іншого виду. *Кейтаро надумав не просто стимулювати окремі точки, а створити компілятор, який би перекодовував команди у чітку послідовність імпульсів, примушуючи шимпанзе робити, думати й бачити те, що ми хочемо, щоб він робив, думав і бачив* (М. Кідрук); *Супутники, не оснащені перетворювачами хвиль такого широкого діапазону, були неспроможні перекодувати світлові імпульси на радіосигнали* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); *Телефон перекодує звукові коливання в електричні імпульси, які по телефонних лініях (каналах зв'язку) надійдуть на приймальний пристрій адресата, де відбудеться декодування електричних імпульсів у звукові коливання* (з навч. літ.).

ПЕРЕКОДО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕКОДУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док., спец.* 1. Зазнавати перекодування. *Лексема в процесі свого життя може видозмінюватися, перекодовуватися, набувати нових значеннєвих відтінків і втрачати їх* (з наук. літ.); *Прийнятий сітківкою зоровий образ перейшов у кору мозку й перекодувався, потім у вигляді стандартизованих сигналів він прибіг у внутрішній мозок* (з наук.-попул. літ.); *У разі потреби при лікуванні алкоголізму людина може повторно перекодуватися* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **перекодо́вувати.** *Параметри управління блока електроніки двигуна автомобіля можуть змінюватися або перекодовуватися лише виробником і не можуть бути змінені будь-якою іншою особою* (з наук.-техн. літ.); *На прикладі малюнків Т. Шевченка 1845 р. й хронологічно близьких до них поезій дослідниця показала, що тематично подібні літературні та малярські твори часто були реалізацією самостійних задумів або ж змальоване перекодовувалось у словесну знакову систему, постаючи поетичним мотивом чи образом* (з наук. літ.); *Інформація про те, що ви бачите, надходить до ока у вигляді світлових сигналів (фотонів). Ці сигнали сітківкою ока перекодовуються в інші сигнали, які по нейронних ланцюгах надходять до головного мозку* (з навч. літ.).

ПЕРЕКОДУВА́ННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **перекодува́ти** і **перекодува́тися.** *Побудова орфоепічного словника здійснюється методом реалізації оператора транскрипції, який є набором правил перекодування слів та словосполучень у їх звичній графічній формі до транскрипційної форми* (з наук. літ.); *Для перекодування файлів з одного формату в інший призначені програми конвертації файлів* (з навч. літ.); *В Україні впродовж усіх років незалежності відбувався цілковито природний процес плавного, спокійного, але неухильного перекодування культурної матриці населення — процес повернення до національної самоідентифікації* (з публіц. літ.); *Говоріння — один із чотирьох видів мовленнєвої діяльності, що полягає в перекодуванні думки у звукові сигнали, переведенні внутрішнього мовлення у зовнішнє (акустичне)* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕКОДУВА́ТИ *див.* **перекодо́вувати.**

ПЕРЕКОДУВА́ТИСЯ *див.* **перекодо́вуватися.**

ПЕРЕКО́ЇТИСЯ, їться, *док., розм.* Припинитися, закінчитися (перев. про що-небудь недобре). *Поки він* [вихор] *коїться, то ми сидимо попід возами й за шапки держимося, щоб не зірвало..; а перекоїться й посунеться дальше, то так поприсипає нас порохом та землею, що й вилізти не можна* (з легенди); *Коли воно перекоїться в лихої години!* (Сл. Б. Грінченка).

ПЕРЕКО́ЛЕНИЙ, ПЕРЕКО́ЛОТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **переколо́ти.** *А був він зайнятий розгляданням кількох звичайних метеликів, що їх мав переколених на шпильках у пуделочку на корочках власної фабрикації* (О. Кобилянська); *Льончик.., проштовхавшись до газети, побачив, що вона переколота — тим боком, де був плакатний малюнок* (Н. Околітенко); *15 липня 1812 р. на очах французького імператора в одну хвилину всі артилеристи були переколоті козаками Чорноморської сотні, а гармати скинуті ними в яр* (з наук. літ.); *Переколене ботоксом обличчя найчастіше виглядає неприродно* (із журн.); // **перекóлено, перекóлото,** *безос. пред. Стріляли* [студбатівці] *на стрільбах.., кололи штиками ті самі опудала, що їх безліч разів уже було переколото курсантами піхотного училища* (О. Гончар).

2. *у знач. прикм., розм.* Який переколовся (у 3 знач.) чим-небудь. *У протоколі зазначалося, що затриманий скидався на колотого-переколотого наркомана* (з газ.).

ПЕРЕКОЛО́ТИ *див.* **перекóлювати.**

ПЕРЕКО́ЛОТИЙ *див.* **перекóлений.**

ПЕРЕКОЛО́ТИСЯ *див.* **перекóлюватися.**

ПЕРЕКОЛОТИ́ТИ *див.* **переколóчувати.**

ПЕРЕКОЛО́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переколоти́ти.** *Міра багатства, страху, радості, підлоти, помсти, совісті. І все те в ній переколочене, перебовтане* (Ю. Мушкетик); *— І не суди свою нещасну тітку! Вона заслужила на співчуття, бо життя в неї — .. переколочене й перетрощене!* (Валерій Шевчук); *Подумав* [Віталій] *про Гуго Лейбніца, наче той уособлював цю тиху болотяну бовтанку переколоченого юрмиська* (О. Ульяненко); // **переколóчено,** *безос. пред. Там же, де лава спадала, було .. переколочено, окремі струмені цвіркали високо в небо, а далі вода знову мчала рівним ясним потоком* (Ю. Мушкетик).

ПЕРЕКОЛО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕКОЛОТИ́ТИ,** очý, óтиш, *док.* 1. *що.* Колотити (у 1 знач.), збовтувати, перемішувати все або більшу частину чого-небудь. *Є на Гуцульщині свої писанкарські традиції. Писанкарка жовток переколочує в горняткові і зберігає протягом усього часу, поки пише писанки. Такий жовток добре кріпить фарбу* (з наук.-попул. літ.); *Могутні потоки заряджених частинок, випромінених Сонцем, потрапляють в атмосферу Землі й переколочують усю її повітряну оболонку* (з навч. літ.); *Слухаю коників, які настроюють свої скрипки, слухаю, як росте тирса, як перемовляються равлики на річковій ріні і як важчає вода в річці. Тут, у степу, ще все справжнє, його не переколотили люди* (Ю. Мушкетик).

2. *що.* Колотити, збовтувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Перед додаванням до суміші піску й цементу розчин вапна слід знову переколотити* (з навч. літ.).

3. *кого, що, перен.* Спричиняти неспокій, хвилювання, незадоволення, незгоду; сколочувати (у 4 знач.). *Сьогоднішнє зло завтра стане добром?.. Отак і крутять, і переколочують світ хитрі розумом нечесні люди* (Ю. Мушкетик); *Всякий, що має якусь зброю, зараз же себе проголошує владою й, не зважаючи на те, чи довго йому приходиться панувати, він так переколотить селян своїми вчинками, що останні нових заступників* [представників] *влади зустрічають уже з лопатами, вилами й иншою* [іншою] *селянською зброєю* (В. Винниченко); *— Війна все переколотила, все перенищила, поруйнувала... І нас так само... Всіх нас...* (П. Загребельний); *Все Смердиха-молодша й пережила б, як переживала вже не раз, коли б не історія, яка переколотила її всю* (Валерій Шевчук); *Ніби дідько вселився в душу! Переколотив, перемолотив, перекапустив усі цінності й ідеали* (Г. Тарасюк).

ПЕРЕКОЛО́ШКАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **переколóшкати.** *Покинув* [Тимоха] *доньку, ступнув до матері, та вони обидві, як переколошкані вивірки, метнулися за двері й кинулись урозтіч* (Микита Чернявський); *Був* [Юрко] *переколошканий, роздразнений, а може, й схвильований. Вискочив із тролейбуса на Театральній і, переходячи вулицю, ледве не потрапив під машину* (Валерій Шевчук); *Коли в ненажерливий барабан молотарки завдають звільнені від перевесел снопи пшениці і залізні зуби вимолочують кожен колосок до зернини, переколошкану нещасну солому підхоплюють своїми дерев'яними руками зчеплені з барабаном механізми і трясуть її, тіпають, вибивають з неї дух, щоб не заховалося в ній жодної зернини* (П. Загребельний).

ПЕРЕКОЛО́ШКАТИ, аю, аєш, *док., кого, що, розм.* 1. Колошкаючи, стривожити, сполохати всіх або багатьох. *Прийшла війна і все переплутала. Батьків забрала, сусідів переколошкала, перетасувала, розметала по світах* (Микола Чернявський); *Усе наплутав отой зайда Валдислав, і хоч тепер і сам утік, але всіх переколошкав і позводив лобами* (І. Білик).

2. Перебити, перенівечити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. [П ш е п ю р к о в с ь к и й:] *Це шляхетні рани, пане суддя, що я одержав у бою з цими розбійниками ..* [Д у б р о в с ь к и й:] *Не дуже ж шляхетні ті рани, коли один музика міг переколошкати бандурою двадцять польських жовнірів* (І. Кочерга); *— Мій синок одне* [гусеня] *забив, а я застану в себе на городі гусячий виводок, то всіх переколошкаю або зажену до свого хліва* (А. Шиян); *Батько .. варягів поскидав у греблю, переколошкав передніші сотні й попалив їхні вози* (І. Білик).

ПЕРЕКОЛОШМА́ТИТИ, áчу, áтиш; *наказ. сп.* переколошмáть; *док., кого, що, розм.* Колошматячи (у 2 знач.), знівечити, вбити всіх або багатьох. *Жаки вдерлися через розбите вікно до бурси, сподіваючись переколошматити сонних* (Р. Іваничук); *Козаки Босого .. зупинили поїзд десь між Бобринською і Цвітковим, усіх військових переколошматили за своїм звичаєм, а хто був у цивільному — перевірили, як годиться, документи* (В. Шкляр); // *безос. — Кажу ж, що всіх переколошматило, всю оборону... Я був серед тих, котрі вибалком спустилися до моря. Нас підібрали рибалки. А батальйон поліг...* (Є. Доломан); // Завдати шкоди всьому або багато чому. *Не може вона пояснити, .. звідки взялися собаки в приміщенні лікарні, чому вони напали на Романа Ващенка .. Яка, кінець кінцем, сила переколошматила лікарню* (А. Кокотюха); *Вона* [любов] *могла виявитися .. жорстокою, могла переколошматити на своєму шляху скільки завгодно життів, утягнувши-закрутивши їх, як у вирву смерча* [смерчу] (О. Забужко); // Спричинити безлад, порушивши усталений, звичний порядок. *Гоцик оскаженів. Бігав коридором, стукав у всі двері: хто головний?! Переколошматив усю лікарню* (Люко Дашвар).

ПЕРЕКОЛОШМА́ЧЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **переколошмáтити.** *Густа висока пшениця вже дозрівала. Перетоптана, переколошмачена, мов по ній ганяли худобу, а подекуди й з чорними плямами гару* (А. Дімаров); *Вихор в небі знесилів, погас і розтав так швидко, як і народився, з нього посипалися переколошмачені штурпаки і бадилиння* (М. Вінграновський); // **переколошмáчено,** *безос. пред. Мешканці мікрорайону поскаржилися на те, що під час заміни труб теплотраси дерева, які вони навесні висадили, було пошкоджено, газон і клумби з квітами переколошмачено* (з газ.).

ПЕРЕКО́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перекóлювати.** *Під час першого примірювання спідниці замовниця одягає виріб, кравець сколює шпильками застібку й уточнює відповідність фігурі основних ліній та об'ємів (при переколюванні шпильок їх закріплюють вістрям униз)* (з навч. літ.); *Отримання шаблонів деталей взуття може виконуватися переколюванням контурів деталей з креслення або вирізанням креслення по зовнішньому контуру* (з навч. літ.).

ПЕРЕКО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕКОЛО́ТИ,** олю, о́леш, *док.* 1. *що.* Приколювати (у 1 знач.), підколювати (у 1 знач.) що-небудь ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Клюбен поставив свічку на стіл і став переколювати шпильки у вилозі куртки* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

2. *кого, що.* Колоти чим-небудь гострим усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь; колоти в багатьох місцях. *Люди, що пережили Голодомор, згадували, що влада відбирала все, що вони виростили. Приходили чоловіки — 4–5 осіб. Люди від них усе ховали, закопували. Але сховати було неможливо. Вони шукали із шомполами, переколювали геть усе* (із журн.); // Завдавати ударів чим-небудь гострим всім або багатьом; забивати, заколювати всіх або багатьох. *Не дав Бог свині роги, а то б все стадо переколола* (Номис); *Здичавлені гурти* [худоби] .. *враз запрудили собою весь перешийок .. Кинулася врозтіч батарея, а хто забарився, того перекололи, перетоптали на місці* (О. Гончар); *Оволодівши містом, переколовши частину запорожців, донці знищили містечко великим вогнем, не милуючи при цьому ні малого, ні старого* (Г. Колісник); *В січні 1918 року, коли поранених гайдамаків у шпиталі перекололи багнетами червоні солдати Муравйова, вона* [Наталка] *змогла врятуватися і переховувалася в зруйнованому будинку, де її і знайшов Вальтер* (Д. Білий).

3. *що.* Колоти, розбивати ударами на частини все або багато чого-небудь. *Ждан привіз* [дрова], *а тоді прийшов їх пиляти, а там і колоти... Він перепиляв і переколов не одну хуру дров* (Ю. Мушкетик).

4. *що, розм.* Колоти, впорскувати, вводити в організм (перев. за допомогою шприца) забагато якихось препаратів (ліків, наркотиків, косметичних засобів і т. ін.). *Краще довірити введення нейротоксинів дерматологу, а не косметологу. Непрофесійний або недосвідчений косметолог може переколоти препарат пацієнтці, а перевищення дози нейротоксину шкідливе, адже це все ж таки отрута* (із журн.).

ПЕРЕКО́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПЕРЕКОЛО́ТИСЯ,** олю́ся, о́лешся, *док.* 1. Колотися в багатьох місцях, заподіювати собі багато ран чим-небудь гострим. *Щоб не переколотися, пораючись із трояндами, пропонуємо придбати спеціальні латексні рукавички, які надійно захистять ваші руки* (з мови реклами).

2. Колотися, розколюватися на частини. *Князь Маломир Любечанин .. почав опитувати* [старців] .. *за старшинством і порядністю .. Велика думна світлиця мовби перекололася напополам, і ці дві половини заходились переважувати одна одну* (І. Білик).

3. *розм.* Колоти, впорскувати (перев. за допомогою шприца) собі забагато якихось препаратів (ліків, наркотиків, косметичних засобів і т. ін.). *Свідки автотрощі запевняли поліцейських, що водій, який втік з місця аварії, мав такий вигляд, ніби він перепив або переколовся* (з газ.); *Зараз не завжди зрозуміло, чи дівчина образилася й надула губи, чи перекололася ботоксом* (з газ.).

4. *тільки недок.* Пас. до **переко́лювати.** *Малюнок роздруковується на аркуші паперу, голкою по контуру переколюється на плівку, потім вирізається і наклеюється на скло* (із журн.).

ПЕРЕКОМБІНА́ЦІЯ, ї, *ж., спец.* 1. Те саме, що **перекомбінува́ння.** *Боротьба з традицією для М. Йогансена полягала не у войовничому й деструктивному запереченні, а радше в радикальній трансформації, у шокуюче несподіваному використанні і перекомбінації її явищ* (з наук. літ.); *Незалежне успадкування ознак, що контролюються незчепленими генами, і перекомбінація зчеплених генів при кросинговері дають змогу створювати сорти з комплексом бажаних ознак* (з наук. літ.); *Задомінувала* [в романі] *одна-єдина лінія, яка була .. результатом неконтрольованих перекомбінацій окремих фрагментів, фраз, ескізів, реплік, рис...* (Т. Прохасько).

2. Результат перекомбінування. *Серед отриманих гібридів другого покоління обов'язково було небагато особин з перекомбінацією ознак, гени яких перебувають в одній хромосомі* (з наук. літ.).

ПЕРЕКОМБІНО́ВАНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **перекомбінува́ти.** *Мейоз приводить до появи гаплоїдних клітин, у яких перекомбіновані алельні гени* (з наук. літ.); *Критики біотехнології вважають, що генна інженерія зробила можливим втручання в генетичний код людини, який може бути скомбінованим і перекомбінованим як завгодно за чиєюсь забаганкою* (з наук.-попул. літ.); *Для творів мистецтва в стилі кубізму характерні ламані, перекомбіновані предмети в абстрактній формі* (з навч. літ.); // **перекомбіно́вано,** *безос. пред. Церква в селі Наталівка на Харківщині зведена в стилі історичного модерну, в ній перекомбіновано зразки давньоруської архітектури, а в її дзвіниці модерн межує з конструктивізмом* (з наук.-попул. літ.); *Кубики, з яких складається сюжет книги, перекомбіновано в довільному порядку* (із журн.).

ПЕРЕКОМБІНО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕКОМБІНУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що, спец.* Повторно або по-іншому комбінувати що-небудь із чим-небудь. *Конструктивне мислення є, по суті, не пізнанням нового, а розвитком комбінаторики, тобто вмінням перекомбіновувати образи пам'яті відповідно до нової задачі* (з наук. літ.); *Перед педагогом постає завдання виявити в змісті навчальних предметів спільні елементи й перекомбінувати їх, об'єднуючи в нові блоки (модулі) на основі певного інтегратора* (із журн.).

ПЕРЕКОМБІНУВА́ННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **перекомбінува́ти.** *Шляхом розкладання всіх предметів і форм на прості геометричні фігури та їх перекомбінування відповідно до задуму митця кубісти сподівалися прийти до створення інтелектуального й аналітичного живопису, здатного розкривати структуру речей і їхню внутрішню сутність* (з наук.-попул. літ.); *На заняттях з розвитку логіки дітям пропонують слова, з яких треба утворити нові перекомбінуванням літер, складів* (із журн.).

ПЕРЕКОМБІНУВА́ТИ *див.* **перекомбіно́вувати.**

ПЕРЕКОМІ́СІЯ, ї, *ж., розм.* Повторний огляд, повторна перевірка комісією. [Т і т к а Н а с т я:] *Он на дамбі халепа. Оті комісії, перекомісії* (Яків Баш); *Хотілось би й Віруньці в когось допитатися, для чого щороку на перекомісію тягти отих безруких та безногих* (О. Гончар).

ПЕРЕКОМПЛЕКТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перекомплектува́ти.** *Перед другим туром виборів окружні та дільничні комісії мають бути повністю перекомплектовані* (з мови документів); *Нова сучасна фотокамера може бути перекомплектована з урахуванням потреб користувача* (з мови реклами); // **перекомплекто́вано,** *безос. пред. Декілька будівельних бригад було перекомплектовано у зв'язку з початком робіт на новому об'єкті* (з газ.).

ПЕРЕКОМПЛЕКТО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перекомплекто́вувати.** *Навчальний процес у військово-навчальних закладах зарубіжних армій, як правило, супроводжується періодичним перекомплектовуванням навчальних груп* (з навч. літ.).

ПЕРЕКОМПЛЕКТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕКОМПЛЕКТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *що.* Комплектувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Навчально-методичний комплекс на базі нових інформаційних технологій дозволяє перекомплектовувати окремі його блоки і наповнювати їх контентом, необхідним для викладання конкретної загальноосвітньої дисципліни* (з наук. літ.); *Перекомплектовуючи студентські групи, варто враховувати ціннісні орієнтири студентів* (із журн.); *За наявності пошкоджень або відступів від норм необхідно перекомплектувати підшипник із заміною зовнішнього кільця, комплекту роликів або внутрішнього кільця* (з наук.-техн. літ.).

ПЕРЕКОМПЛЕКТО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **перекомплекто́вувати.** *Склад підгруп для логопедичних занять у дитячому садку впродовж року може перекомплектовуватися залежно від конкретних завдань, мети того чи іншого періоду навчання та індивідуальної успішності кожної дитини* (із журн.); *Автомобільна аптечка перекомплектовується згідно з рекомендаціями Міністерства охорони здоров'я* (із журн.).

ПЕРЕКОМПЛЕКТУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перекомплектува́ти.** *У лютому 1943 р. після поразок німців на Дону майже 50 тис. вояків угорської армії були переведені на Житомирщину для перекомплектування й використання як додаткової сили для оборони підступів до Карпатських гір* (з навч. літ.); *У процесі перекомплектування комп'ютера була замінена материнська плата, встановлений більш потужний процесор* (із журн.); *У зв'язку зі скороченням штатів і перекомплектуванням відділів вивільнилися значні площі* (з газ.).

ПЕРЕКОМПЛЕКТУВА́ТИ *див.* **перекомплекто́вувати.**

ПЕРЕКОМПОНО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перекомпонува́ти.** *Виробники кросовера пояснили, що він буде подовженою версією старої моделі з перекомпонованим двигуном і додатковими можливостями персоналізації* (з наук.-техн. літ.); *Для одноактного балету "Кармен-сюїта" був творчо перекомпонований музичний матеріал відомої опери Жоржа Бізе* (з навч. літ.); // **перекомпоно́вано,** *безос. пред. Робоче місце водія автобуса було повністю перекомпоновано з урахуванням вимог ергономіки* (із журн.).

ПЕРЕКОМПОНО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕКОМПОНУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *що.* Компонувати ще раз, повторно або заново, по-іншому (про що-небудь, складене з окремих частин). *Справи його, звичайно, дуже похитнулися, бо заходився перекомпоновувати вірші .. для нової книги* (Р. Андріяшик); *Розкладати звичайні предмети на прості геометричні форми та їх перекомпоновувати не під силу художнику-початківцю* (Дара Корній); *Вона ще раз перекомпонувала й перемалювала ескіз* (І. Волошин); *Спеціальна комп'ютерна програма дозволяє легко і швидко перекомпонувати кадри презентації* (з навч. літ.).

ПЕРЕКОМПОНО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **перекомпоно́вувати.** *У літературній віршованій казці простежуються елементи народної казки, які перекомпоновуються автором залежно від його індивідуального ідіостилю й задуму* (з наук. літ.); *Якщо додаються нові виноски чи перекомпоновується текст, то текстовий редактор автоматично переміщає виноски і змінює їх нумерацію, коли це необхідно* (з навч. літ.).

ПЕРЕКОМПОНУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перекомпонува́ти.** *Варта уваги коротка стаття Германа Шутце "Про народний спів", у якій автор виступає проти "перекомпонування" простих народних пісень за правилами шкільної гармонії на три або чотири голоси, коли повністю втрачається їх первісний, своєрідний та оригінальний характер* (І. Франко); *Видавнича графічна система має спеціальну опцію для перекомпонування окремих частин малюнка* (з навч. літ.).

ПЕРЕКОМПОНУВА́ТИ *див.* **перекомпоно́вувати.**

ПЕРЕКОМПОСТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перекомпостува́ти.** *У зв'язку зі скасуванням концерту відомого виконавця глядачам пропонувалося звернутися до театральної каси й отримати квитки, перекомпостовані на іншу дату* (з газ.).

ПЕРЕКОМПОСТУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перекомпостува́ти.** *У міжнародному залізничному сполученні перекомпостування проїзних документів можливе лише один раз* (із журн.).

ПЕРЕКОМПОСТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.*, *що.* Закомпостувати *(див.* **закомпостува́ти**[2]*)* ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Згідно з чинними правилами, перекомпостувати залізничний квиток на іншу дату неможливо. Треба повернути наявний квиток у касу й придбати новий* (з газ.).

ПЕРЕКОНА́ЛЬНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **переко́нливий** 1. *Князівна Еліза .. знає, що, хоч що вона скаже, воно не буде перекональне для пана доктора* (В. Винниченко).

ПЕРЕКО́НАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перекона́ти.** — *Я, знаєте, не переконаний доводами Самборського* (М. Трублаїні); *Бунчук завербував усіх викладачів, професорів і інструкторів свого інституту. Власне "завербував" слідчий, а Бунчук тільки підписав.., переконаний залізною палкою й аргументами про вірність країні й партії* (І. Багряний); *Насправді я зовсім не був упевнений, що ті сосни справді альпійські, але я вдавав, ніби переконаний, що там росли саме вони* (Ю. Андрухович); *Переконаний міркуваннями старого мисливця, сержант зробив усе можливе, щоб скоріше рушити в дорогу разом зі своїми білими й чорними підлеглими* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); *Міледі простягла до пані Бонасьє руки; а та, переконана її словами, бачила тепер у цій жінці, яку вона ще хвилину тому вважала своєю суперницею, щирого й відданого друга* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма).

2. *у знач. прикм.* Який має тверді, послідовні переконання. — *То дарма, що в похмурих творах Лаоцзи сам чорт ногу зломить, а Платон був переконаний рабовласник!* (В. Підмогильний); — *Я переконаний матеріаліст і знаю, що чудес на світі не буває* (М. Дашкієв); *В Острозькій школі-академії молодий Сагайдачний став переконаним патріотом рідного краю і тоді ж вирішив присвятити себе боротьбі за волю та кращу долю свого народу — це він пронесе через усі роки і буде самовіддано втілювати його в життя* (В. Чемерис); // Послідовний у своїх звичках, поглядах, уявленнях і т. ін.; закоренілий. *Римма познайомила Полю з аспірантом Антоном, високим, русявим переконаним холостяком, який і в тридцять сім років не може знайти собі пари* (П. Автомонов); // Який виражає тверді переконання, впевненість. *Йому раптом прийшла переконана думка: "Щоб утягти село в культурний процес, треба справу починати .. з пішоходу, бруку й води"* (М. Івченко); — *А хіба може Петро допомогти Тамарі..? — А чому б ні? — була переконана відповідь* (Д. Бузько).

3. *у кому — чому і зі спол.* щ о. Який має тверде переконання в чомусь, щодо чогось, віру в що-небудь. *Він був упертий, настирливий, переконаний в здійсненності своїх задумів* (М. Дашкієв); *Я був переконаний, що шелеснуло в озері, але Петро Мартинюк тяг мене від води, сам тільки вдивляючись у затуманене поле* (Б. Харчук); *Був* [Дмитро Іванович] *твердо переконаний, що і в кожної іншої людини є оте осердя, яке ніяким чином не може змінитися в одну мить за помахом мізинного пальця* (Ю. Мушкетик); *Зараз він переміг себе, і встав за те, в правоті чого був переконаний* (Ю. Покальчук); *Паганель .. ні на що вже не сподівається й переконаний в загибелі всієї команди "Британії"* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПЕРЕКО́НАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **перекóнаний** 2, 3. *Максим посміхається й каже тихо, але з фанатичною переконаністю: — .. Людську душу, творчу душу .. не можна ані замкнути в тюрму, ані вбити її з гармат...* (І. Багряний); *Він говорив спокійно і впевнено. В усьому — в рухах, у тоні, в словах була ця переконаність у справедливості своїх думок* (О. Іваненко); *Може, й заміж не вийшла* [мати] *через нього, бо має вона переконаність таку, що ніхто, навіть найкращий вітчим, не замінив би синові рідного батька* (О. Гончар); *Довіра до світу, на жаль, часто вибудовується у нас на химерній вірі в так звану справедливість. Безліч прекрасних життів було отруєно або через переконаність у тому, що вона мусить бути, або, навпаки, у зневірі до самого її існування* (Т. Прохасько).

ПЕРЕКОНА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **переконáти.** — *Поговори зі своїм вихованцем .. Тут, брат, потрібен не окрик, а переконання...* (Є. Доломан); — *Дивною силою переконання володієш, брате Василю, — сказав зворушено Федір* (Валерій Шевчук); *Містер Матусевич утримався від... гм, від крайнього засобу переконання* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Вдале, гармонійне поєднання засобів логічного переконання й емоційного впливу сприяє посиленню дієвості публіцистичного твору* (з наук.-попул. літ.).

2. Тверда впевненість, певність у чому-небудь; віра у щось. *Леон виговорив усю .. бесіду з таким запалом внутрішнього переконання, що .. успокоїв і потішив своїх слухачів* (І. Франко); *То була дружба двох ентузіастів науки, дружба, що ґрунтувалася не тільки на взаємних симпатіях і повазі, а й на спільному переконанні, що в результаті такого єднання можна досягти надзвичайних наслідків* (В. Владко); *В народі вже міцно вкоренилося переконання: коли фронтовик, значить людина хороша, проста, не горда* (Д. Ткач); *Несподівано в мене вселилося переконання, що ніяка катастрофа не спроможна зупинити життя* (Р. Андріяшик); *Я, щиро кажучи, справді маю зовнішність, як у багатьох .. І все ж маю таке переконання, що внутрішньо я не схожий ні на кого* (Ю. Андрухович).

3. Тверда, міцно усталена думка про що-небудь, погляд на щось. *Тим міцніше переконання, чим більше воно залежить від почуття* (Леся Українка); *Взаємини між близькими людьми повинні бути простими — це було його переконання* (О. Копиленко); *Майор, який ніколи в своєму житті ні з ким не сперечався, наперекір своїм переконанням, щодня мав сутички з Паганелем* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // *мн., які, чиї і без означення.* Система, сукупність поглядів; світогляд. *Ще учора був я — наче люди, Ще учора мав переконання* (А. Кримський); *Йому хотілося бачити справжніх месників, людей, які готові були б гордо й сміливо загинути за свої переконання* (М. Дашкієв); — *Чого ж ви мене примушуєте відректися переконань? До речі, примушуєте своїми переконаннями. Це якась несусвітня нісенітниця* (Р. Андріяшик); — *Та же я забув у вас запитати про ваші політичні переконання. До кого ви належите?* (Ю. Винничук).

(1) З переконáнням — впевнено, переконано. *Його голос гудів з переконанням і з натхненням* (М. Коцюбинський); *Повторювала* [Ізі] *собі слова небіжчика татка: "Треба приймати життя таким, яким воно є". Ще тоді, при першій зустрічі, Антіной був здивований, коли вона сказала йому це з переконанням* (Н. Королева); **Мáти переконáння** *див.* **мáти**[2]; **(2) На переконáння** *кого, чиє* **<За переконáнням** *кого, чиїм*> — як хто-небудь думає, переконаний, упевнений. *Він хотів всіх здивувати й таки розкрити контрреволюційну організацію, яка, на його глибоке переконання, існує* (І. Багряний); *На глибоке переконання Васька, світ, у якому ми живемо, такий, що в ньому .. все може бути, а тому треба передбачати всякі можливі прикрості й намагатись уникати їх* (Б. Антоненко-Давидович); — *Іване, .. які тривіальні факти, за твоїм переконанням, варті такої пильної уваги?* (О. Бердник); *Лише той, хто сто вісім разів обійде вершину, на якій, за переконанням тибетців, живуть боги, зможе досягти нірвани* (Г. Вдовиченко); **Прихóдити / прийти́ до переконáння (до пéвності)** *див.* **прихóдити.**

ПЕРЕКО́НАНО. Присл. до **перекóнаний** 2. [А д а:] *Знаєш, Івасю, я люблю дивитись, як ти так переконано говориш* (Мирослав Ірчан); *Хлопець говорив про примат громадського над особистим, переконано викладав їй нудну мораль, що в неї сам мало вірив* (В. Підмогильний); *Миколка відчув .. мою неправоту і вступив на захист матері принципово, переконано, твердо, хоч як йому було не прикро йти проти мене* (Ю. Покальчук); *Кілька старожилів .. переконано кивали головами, мовляв, так, так, все правильно, ми підтверджуємо — центр Європи, він тут, у нас, єдиний і непорушний, які можуть бути сумніви?* (Н. Сняданко).

ПЕРЕКОНА́ТИ *див.* **перекóнувати.**

ПЕРЕКОНА́ТИСЯ *див.* **перекóнуватися.**

ПЕРЕКО́НЛИВИЙ, а, е. 1. Який переконує, змушує переконатися в чому-небудь. *Всі притихли, слухаючи Василя, бо відчули чисту і переконливу правду в його словах* (В. Кучер); *Він не читав з Біблії і не називав пророків, та говорив не менш урочистим і переконливим тоном* (Р. Андріяшик); *Різні шляхи обирають автори, щоб зробити рекламу переконливою і яскравою — такою, що довго пам'ятатиметься* (з наук.-попул. літ.); // Обґрунтований, достатній для переконання кого-небудь у чомусь; доказовий. *Він добре розумів логіку і силу доказів прокурора, гарячково шукав відповіді, переконливої, точної* (В. Собко); *Мірек намагався підшукати аргументи, які й із його власного погляду мали б здаватися переконливими* (М. Руденко); — *Я вам давно казав, дайте мені в руки аргументи! Вагомі і переконливі аргументи* (М. Циба); // Який свідчить про бажання переконати кого-небудь. *А очі? Не очі, а щось надзвичайне — ласкаві, одверті, щирі, вразливі, переконливі, ні чорт його зна що за очі!* (В. Винниченко); *Лобода .. кинувся, простягаючи руки в переконливому жесті, якому навіть Наливайко не мав сили не повірити* (Іван Ле).

2. Який уміє переконувати, має здібності до переконування інших. *Я і сам не сподівався, що "пані Віра" може бути такою .. красномовною і переконливою, що так важливо для педагога* (Р. Федорів); *Аліса, коли говорила про подружчин головний біль, навіть не намагалася бути переконливою* (О. Авраменко).

ПЕРЕКО́НЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **переко́нливий.** *Він повів мову обережно, роздільно вимовляючи кожне слово, наче зважуючи переконливість його* (Н. Рибак); *— Важать насамперед здібності, талант, — Старицький дивився на Панаса, зважуючи серйозність та переконливість сказаного ним. — Пробуй свій хист, Панасе* (І. Пільгук); *Мюнхенський критик .. намовляв приятельку трішки щедріше використовувати свій життєвий досвід, не гербувати подробицями зі свого власного життя. Останні — надають художньому творові наочности, переконливости* (Олекса Ізарський); *Григір виклав свою гіпотезу шефові. Обмежився логічними умовиводами, навів для переконливості кілька гіпотез* (О. Бердник).

○ **(1) З усіє́ю (вели́кою, глибо́кою** *і т. ін.)* **переко́нливістю,** *у знач. присл.* — дуже переконливо. *Сиз з найглибшою переконливістю доводив, що першими прийшли на береги Довгих озер саме стовуси, і не хто інший, а його предок Сиз Стовус І* (В. Близнець); *Є житейська проста і ясна логіка, яку йому з нездоланною переконливістю виповіли сьогодні й мати, й дружина його* (Валерій Шевчук); *— І що ж тепер буде? — розгублено запитав він. — Нічого страшного, — відповіла Маріка з усією переконливістю* (О. Авраменко).

ПЕРЕКО́НЛИВО. Присл. до **переко́нливий** 1. *Антіной говорив трохи журливо, як завжди, але дуже переконливо* (Н. Королева); *Стаха хлипала не дуже переконливо, бо крізь розставлені пальці, якими затуляла лице, хитро блимало синє, як намистинка, око* (Ірина Вільде); *Я вже мав час подумати над тим, що чув і бачив на уроці, і тепер висловив свої думки вільно й переконливо* (Ю. Збанацький); *Фінішну репліку Олега Павловича здатний був зрозуміти не кожний, а незрозуміле завжди звучить переконливо* (А. Крижанівський); // *у знач. пред. — Є змога написати брошуру й висловити в ній наші погляди. — А чи буде це переконливо? — роздумливо запитав Горбаль* (І. Пільгук).

ПЕРЕКОНОПА́ТИТИ *див.* **переконопа́чувати.**

ПЕРЕКОНОПА́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переконопа́тити.** *Після усадки стін дерев'яного будинку стики колод були переконопачені з додаванням нової паклі* (із журн.).

ПЕРЕКОНОПА́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переконопа́чувати.** *Із часом у власника дерев'яного будинку виникає потреба в переконопачуванні стиків між колодами, щілин, швів довкола дверних і віконних косяків і підвіконь* (із журн.).

ПЕРЕКОНОПА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕКОНОПА́ТИТИ,** а́чу, а́тиш, *док., що.* Конопатити ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Десятки їх* [козацьких човнів] *повитягали на берег, перекинули догори дном і сушили на сонці, смолили та переконопачували клоччям* (Д. Мордовець); *У процесі реставрації найстарішого у світі вітрильного корабля нижню частину його корпусу відчистили від черепашок, переконопатили, засмолили заново й нашили більше двох тисяч мідних пластин* (із журн.).

ПЕРЕКОНОПА́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **переконопа́чувати.** *Після завершення спортивного сезону корпуси дерев'яних байдарок висушуються на сонці і переконопачуються новою паклею* (із журн.).

ПЕРЕКОНСТРУЙО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переконструюва́ти.** *Будинок полкової канцелярії в Чернігові, побудований в кінці 1690 р., був частково переконструйований у XVIII ст. — було зведено кілька нових прибудов* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕКОНСТРУЙО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕКОНСТРУЮВА́ТИ,** ю́ю, ю́єш, *док., що.* Конструювати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Надворі кілька робітників метикують над якимось пристроєм до комбайна, щось лагодять, переінакшують, переконструйовують...* (О. Гончар); *— Самійло біля силосорізки вовтузився. Теж не дуже досконала машина. Взимку ми її переконструюємо, як час буде* (О. Копиленко); *— Тут доведеться майже все переконструювати. Тільки тоді, може, щось вийде, та й то певності в мене ще нема* (В. Собко).

ПЕРЕКОНСТРУЮВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переконструюва́ти.** *Проблематика генетичного втручання в природу, зокрема і в людську природу, має в собі й ширший контекст, пов'язаний з переконструюванням і перекодуванням біологічного світу загалом* (з наук. літ.).

ПЕРЕКОНСТРУЮВА́ТИ *див.* **переконструйо́вувати.**

ПЕРЕКО́НУВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до переконування. *За критеріями модальної та власне лінгвістичної структури виділяють такі функціональні види монологу: 1) переконувальний (публіцистична, дискусійно-ділова, судова мова); 2) пізнавальний (навчально-наукова мова); 3) повідомний (розповідна і коментарна мова)* (з наук. літ.); *Є люди, які мають хороші переконувальні здібності, високий соціальний інтелект, вони уважні у стосунках, віддають перевагу партнерському стилю спілкування, позитивно впливають на інших одною лише своєю присутністю* (із журн.); // Признач. для переконування в чому-небудь. *Одним із видів публічних виступів є переконувальна промова, що розглядається як агітаційна. Її мета — переконати погодитися з промовцем у складному питанні* (з наук. літ.); *На етапі зростання життєвого циклу товару, щоб переконати споживачів у перевазі певної марки товару та сприяти збільшенню обсягу продажу, використовують переконувальний тип реклами* (з навч. літ.).

ПЕРЕКО́НУВАЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **переко́нувальний.** *Асиндетон сприяє коригуванню висловлювання, увиразнює його, акцентує окремі слова, сприяє реалізації функції обіцянки, що надає публіцистичному тексту переконувальності* (з наук. літ.); *Нагорну проповідь Ісуса Христа характеризують вселенськість порушених проблем, простота, щирість і переконувальність інтонацій, комунікативно-риторична виразність і майстерність тощо* (з наук. літ.).

ПЕРЕКО́НУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переко́нувати.** *До крайової президії приходили доноси, де описувано його* [Ценглевича] *дар переконування мужиків* (І. Франко); *Їх не можна було розчулити ні сльозами дітей, ні сльозами стариків, вони були глухі на будь-які вмовляння і переконування* (Ю. Мельничук); *Переконування ні до чого не привели. Князь не поступався* (І. Шаповал); *Дяк Григорій Комарницький сидів на ґанку школи .. і міркував: чи добре він учинив, коли послухався гарячого Явдошиного переконування далеко від неї не відходити* (Валерій Шевчук).

ПЕРЕКО́НУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕКОНА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого, що і без прям. дод.* 1. Доводити що-небудь комусь, змушувати кого-небудь повірити у щось, погодитися з ким-, чим-небудь. *— Під школу нам згодиться палац, — завзято переконував хліборобів Олександр Палійчук, — бо хіба то школа, що стоїть біля цвинтаря?* (М. Стельмах); *— Стільких людей підкупити відразу — це великий клопіт. Адже доведеться говорити з кожним окремо, вмовляти, переконувати* (Ю. Винничук); *Він — справжній чоловік, він знає, чого хоче, він уміє керувати, у нього дивовижна сила волі, він уміє переконувати, вміє підкоряти* (С. Андрухович); *З ним можна сперечатися, йому можна доводити, його можна переконати. Він слухає завжди голосу правди* (М. Коцюбинський); *Катерина Іванівна відмовлялась від допомоги, але офіцер переконав її, що держава дає харчі і на неї з Іванком* (В. Гжицький); // Виявлятися, бути переконливим доказом, свідченням чого-небудь; бути достатнім для переконання когось у чому-небудь. *Так багато порядних думок губиться в масі фікцій і через те не переконує!* (Леся Українка); *Печені яблука .. всім своїм апетитним виглядом наполегливо переконували вас принести їх додому в паперовому пакеті і з'їсти на десерт* (І. Андрусяк, пер. з тв. Ч. Діккенса); *— Але відкіля ви такі певні, що саме Догадов викликав повідь у шахті? — В цьому мене переконала розмова з географом Макухою* (М. Трублаїні); *Їм здавалося, що джура перекаже гетьманові всі їх розмови, але живе гаряче слово переконало й заспокоїло їх* (З. Тулуб).

2. *з інфін., зі спол.* щоб. Умовляти зробити що-небудь; схиляти до якогось рішення. *— Коли ви, Тамаро, хочете мене переконувати, щоб я звернув на старий шлях, — почав Петро.., — то цього не треба* (Д. Бузько); *Сунули юрби біженців, і хоча радіо закликало до спокою та переконувало припинити цей нестримний потік, Париж порожнів* (О. Іваненко); *Доброчин переконував Сігурда нікуди не йти, але того вже годі було спинити* (І. Білик); *Він на чомусь наполягає — то гнівно, то розважливо, ніби переконуючи слухачів зробити щось таке, чого вони не хочуть* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); [С е м п р о н і й:] *Все ж я б хотів тебе переконати, щоб ти не дав громаді сій загинуть* (Леся Українка); [К н я ж и ч:] *Я поїду за Варварою і по дорозі в аеропорт завезу її сюди.* [С а г а й д а к *(впевнено):*] *І я переконаю її не їхати* (Л. Дмитерко); *— Давайте поговоримо, я знаю — ви хочете мене переконати, щоб я не здійснював цього проєкту* (О. Бердник).

(1) Переко́нувати / переконá́ти себе́ — доводити самому собі доцільність, правильність певної думки, рішення і т. ін. *Часом дівчина переконувала себе, що нічого страшного не буде, полається пані графиня, погримає, .. але ж не з'їсть її...* (О. Донченко); *Ми зволікали під будь-яким приводом, переконували себе, що ситуація не така критична...* (О. Авраменко); *Більшість людей і живуть разом випадково, вони від початку переконують себе, що мають бути разом, а потім довго-довго мучаться* (С. Жадан); *Він покинув сільські оселі, і коли в листі він так докладно цікавився тамтешніми справами, то тільки дурив себе, хотів сам себе переконати, що минуле йому близьке, що він живе ще ним і для нього* (В. Підмогильний); *Не всяка робота приємна й легка. Але й найважчу можна робити без муки, як настроїтися. Як переконати себе, що її треба зробити, що ти мусиш її зробит* (В. Нестайко).

ПЕРЕКО́НУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕКОНА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док., у чому, зі спол.* що, як, *також без дод.* Доходити до якогось висновку, думки, рішення, віри в що-небудь на основі якихось доказів, спостережень, роздумів. [О м е л я н:] *Слухай, Юлечко! Я чимраз сильніше переконуюся, що тобі тут годі жити* (І. Франко); *— Я намагалася заступити своєму синові батька, але тільки тепер переконуюся, що так і не змогла...* (Б. Антоненко-Давидович); *Вона вкотре переконується: пошуки мети завжди кращі від самої мети* (І. Роздобудько); *— Сам колись переконаєшся: потрібен подвиг, щоб понищити деякі неминучі зв'язки з щоденністю* (В. Барка); // Упевнятися в чому-небудь, побачивши своїми очима, відчувши; пересвідчуватися. *Тарас ходив по хаті, потираючи лоба, спинявся біля малюнків і зараз же одривався від них, неначе при першому погляді переконувався, що це не те* (В. Винниченко); *Він ще раз оглядає Галину й переконується, що заради такої молодиці варто було й потрудитися* (М. Стельмах); *Баби хотіли переконатися, чи попадя молода, чи файна, отже, чи є надія, що піп буде триматися жінки* (Г. Хоткевич); *Боцман Смола труснув головою, щоб переконатись, що він не спить і все те, що відбулося, — правда* (Д. Ткач); *Я потяг за фігурну ручку двері в глибині зали .. й переконався, що вони замкнені* (Л. Кононович).

ПЕРЕКО́НУЮЧЕ, *рідко.* Присл. до **переко́нуючий.** *Цю промову, виголошену гаряче й переконуюче, прийнято загальною мовчанкою* (І. Франко); *Він говорив так рішуче й переконуюче, так щиро, що вона не могла не повірити добрим успіхам в будучності* (О. Кобилянська); *Мені було ж дванадцять років, але я так натхненно й переконуюче говорив.., я говорив так палко, що парубок тільки здивовано розводив руками* (В. Сосюра).

ПЕРЕКО́НУЮЧИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **переко́нливий, переко́нувальний.** *Говорить* [Люба] *жваво .. Тон рішучий, переконуючий* (Леся Українка); *З великим-великим трудом, випадково напавши на якісь переконуючі аргументи, удалося йому нарешті сяк-так заспокоїти побратимів* (Г. Хоткевич); *Лагідна переконуюча мова Мотрі заспокоїла князя* (Б. Лепкий).

ПЕРЕКОНФІГУРА́ЦІЯ, ї, *ж., спец.* Те саме, що **переконфігурува́ння.** *Серед причин глобальної економічної кризи важливе місце займає подальша переконфігурація світу з виникненням нових центрів влади* (з наук. літ.); *Фахівцями-програмістами була створена спеціальна програма, призначена для переконфігурації системи моделювання роботи підприємства в разі змін у бізнес-процесах на ньому* (з наук.-техн. літ.); *Використання бездротових модулів і датчиків дозволяє оперативно проводити монтаж, демонтаж і переконфігурацію обладнання охоронних систем без порушення естетики і цілісності інтер'єру* (із журн.).

ПЕРЕКОНФІГУРО́ВАНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **переконфігурува́ти.** *Перший у світі модульний робот, який складається зі ста окремих пристроїв, може бути налаштований і переконфігурований для виконання різних завдань* (із журн.); // **переконфігуро́вано,** *безос. пред. У межах проєкту модернізації місцевого госпіталю було проведено заміну старої охолоджувальної системи, існуюче приміщення було переконфігуровано на три головні секції з метою максимізації використання наявної площі* (із журн.).

ПЕРЕКОНФІГУРО́ВУВАННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **переконфігуро́вувати** і **переконфігуро́вуватися.** *Запропонована архітектура апаратних обчислювальних модулів має властивість переконфігуровування і змінювання наборів алгоритмів цифрового оброблення сигналів залежно від індивідуального обчислювального завдання* (з наук. літ.); *Посилання (лінки) призначені для переконфігуровування дерева імен у зручну форму* (з навч. літ.).

ПЕРЕКОНФІГУРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕКОНФІГУРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що, спец.* Конфігурувати заново або по-іншому. *Новий архітектурний підхід до створення широкосмугових мереж дозволяє переконфігуровувати, додавати або видаляти послуги мережі без впливу на саму мережу* (з наук. літ.); *Щоб оптимізувати систему керування, потрібно її багаторазово переконфігурувати, порівняти конструкції, що утворилися, між собою і вибрати найкращу* (з навч. літ.); *Сучасний бойовий корабель, сконструйований за модульним принципом, можна достатньо легко переконфігурувати для виконання різних завдань флоту* (із журн.); *Завдяки вдалому дизайнерському рішенню великий кабінет можна в будь-який момент переконфігурувати в конференц-зал* (із журн.).

ПЕРЕКОНФІГУРО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПЕРЕКОНФІГУРУВА́ТИСЯ,** у́ється, *док., спец.* 1. Ставати переконфігурованим. *Якщо в основному кільці відбувається збій, то мережа автоматично переконфігуровується і починає передавати дані по додатковому кільцю* (з наук.-техн. літ.); *Організації існують у стабільних конфігураціях протягом певного періоду, після якого мають, реагуючи на зміни зовнішнього середовища, самостійно переконфігуруватися* (з наук. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **переконфігуро́вувати.** *У процесі підготовки до інтенсивної експлуатації в літній період завершуються планові роботи з техобслуговування літаків, переконфігуровуються й оновлюються салони* (із журн.).

ПЕРЕКОНФІГУРУВА́ННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **переконфігурува́ти** і **переконфігурува́тися.** *Якщо відбувається збій у телекомутаційній мережі, то в її переконфігуруванні беруть участь комп'ютери, підключені одночасно до основного й резервного кілець мережі* (з наук.-техн. літ.); *У стислі строки були виконані роботи з переконфігурування салону літака для можливого перевезення інфікованих хворих* (з газ.).

ПЕРЕКОНФІГУРУВА́ТИ *див.* **переконфігуро́вувати.**

ПЕРЕКОНФІГУРУВА́ТИСЯ *див.* **переконфігуро́вуватися.**

ПЕРЕКО́ПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перекопа́ти.** *Дивно й страшно було дивитися на горбок чорної перекопаної землі, що скоро піднісся над білою пеленою снігу на кладовищі...* (Б. Антоненко-Давидович); *Тепер знову легенька паморозь лягла сивиною на прижовклі чубчики запізнілого мишійцю, .. сірою кірочкою присіла на перекопані з осені латочки городів* (Микита Чернявський); *Сивоусі дядьки скаржились .. на запущені, заміновані, перекопані й пошматовані вибухами поля* (Ю. Бедзик); *Під вікном — латочка чистої перекопаної землі з великими жовтими квітами* (В. Яворівський); *Все Перекопське межигір'я Сірко застав перекопаним од Чорного до Азовського моря глибокими рівчаками* (А. Кащенко); *В одному місці при виїзді з села дорога була перекопана ровом* (О. Гончар); // **перекопано,** *безос. пред. Пісок було розтоптано й перекопано, лише затінені канали з водою і високу піщану фортецю, оточену теж поясом води, дикий гурт обминув* (В. Близнець); *Вузький перешийок, що вів з материка на півострів, перекопано широким, може, й сажнів на двадцять, ровом* (П. Загребельний); *Для того, щоб повість була максимально правдивою, автором було перекопано купу архівних матеріалів* (із журн.).

◇ **Перекóпана дорóга (стéжка) <Перекóпаний шлях>** *див.* **дорóга.**

ПЕРЕКОПА́ТИ *див.* **перекóпувати.**

ПЕРЕКОПІЙО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перекопіюва́ти.** *Сліди рук, оброблені світлими або феромагнітними порошками та перекопійовані на темну дактилоскопічну плівку, фотографують при рівномірному двосторонньому або односторонньому боковому освітленні* (з навч. літ.); *Стаття мала ознаки плагіату — великі фрагменти були перекопійовані з робіт інших авторів без посилання на них* (із журн.); *На сьогодні в нас органи самоврядування продовжують нагадувати перекопійовані органи державної влади і не є самодостатніми* (з газ.); // **перекопійо́вано,** *безос. пред. Слід пальців на лакованій поверхні шафи оброблено за допомогою дактилоскопічного магнітного пензля магнітним порошком чорного кольору і перекопійовано на світлу дактилоскопічну плівку* (із журн.).

ПЕРЕКОПІЙО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перекопійо́вувати.** *Викладачу варто одразу привчити студентів до самостійної роботи, застерегти від сліпого перекопійовування матеріалу з онлайнових джерел* (із журн.).

ПЕРЕКОПІЙО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕКОПІЮВА́ТИ,** ю́ю, ю́єш, *док., кого, що.* Копіювати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Часто діти несвідомо перекопійовують батьків, їхні слова, жести, поведінку у своєму спілкуванні з однолітками* (з наук.-попул. літ.); *Неприпустимо майже дослівно перекопійовувати інформацію з чужих сайтів і видавати її за свою* (з газ.); *Ці дві картини Лянґе теж перекопіював собі та підшив у папку до решти матеріалів із дослідження* (Любко Дереш); *На уроці інформатики учні отримали завдання перекопіювати створені ними файли на диск* (із журн.).

ПЕРЕКОПІЙО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПЕРЕКОПІЮВА́ТИСЯ,** ю́ється, *док.* 1. Отримуватися перекопіюванням. *Частина файлів не перекопіювалася, бо на диску було недостатньо вільного місця* (із журн.); *На підробній печатці на документі виявили наявність штрихів, які не стосувалися зображення печатки, але перекопіювалися разом із нею* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **перекопійо́вувати.** *Часто обвинувальний акт, який пред'являють людині слідчі, пізніше слово в слово перекопійовується в обвинувальний вирок у суді* (із журн.).

ПЕРЕКОПІЮВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перекопіюва́ти.** *На аналіз та перекопіювання великої кількості документів з історії чесько-галицьких відносин знадобилося три місяці* (із журн.); *Криміналісти довели, що підпис на документі був сфальшований за допомогою перекопіювання справжнього підпису через копіювальний папір* (з газ.).

ПЕРЕКОПІЮВА́ТИ *див.* **перекопійо́вувати.**

ПЕРЕКОПІЮВА́ТИСЯ *див.* **перекопійо́вуватися.**

ПЕРЕКОПТИ́ТИ *див.* **перекóпчувати.**

ПЕРЕКОПТИ́ТИСЯ *див.* **перекóпчуватися.**

ПЕРЕКО́ПУВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до перекопування. *На ділянці, відведеній для створення газону, провели перекопувальні роботи, видалили з ґрунту сміття, залишки дротів, камінці та коріння бур'янів* (з газ.); // Признач. для перекопування. *До ручного реманенту для оброблення ґрунту належать лопати, граблі, мотики тощо. Лопати бувають перекопувальні, викопувальні й універсальні* (з навч. літ.); *Перекопувальні садово-городні вила необхідні для розпушування ґрунту та викопування укорінених рослин* (з навч. літ.).

ПЕРЕКО́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перекóпувати.** *Для перекопування ґрунту на садовій ділянці краще використовувати не лопату, а вила — так менше пошкоджується поверхневе коріння, особливо ягідних кущів* (з навч. літ.); *Довелося хлопцям усе геть-чисто розказати: і про іноземців, і про перекопування дороги, і про катастрофу в старій хаті* (В. Нестайко).

ПЕРЕКО́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕКОПА́ТИ,** áю, áєш, *док.*, *що.* 1. Копати все, багато чого-небудь або в багатьох місцях; копати повторно, ще раз. *Хороший садок. І порядок у нім добрий. За рослинами ходять, поливають, перекопують* (Остап Вишня); *Іван Каламар вийшов з хати .. і дивився, як пильно жінка перекопує грядку* (І. Чендей); *У сільському господарстві корінний городянин розбирався слабо, та навіть він знав: якщо землю не перекопувати чи не переорювати п'ять років поспіль, вона стане непридатною для обробки і перестане бути родючою* (А. Кокотюха); *Він власноруч перекопав тверду, як камінь, землю, сам насипав клумби, засіяв квітами* (Ю. Мушкетик); — *А цю траву ви посадите згодом. Коли я помру, другого ж дня можете перекопати к бісу цей лужок* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері); * Образно. *Лишившись на самоті, Маруся зі старанністю шукача скарбів перекопувала надра своєї душі* (С. Добровольський).

2. Копати рів, канаву і т. ін. впоперек чого-небудь; розділяти щось на частини ровом, канавою тощо. *Перебийніс з своєю ватагою козаків перекопував шляхи, рубав засіки та копав вовчі ями, щоб не дати ворогам України втекти й уникнути козацької помсти* (А. Кащенко); *Я сам мало не загинув під Замостям. Коли поїхав поглянути, як козаки перекопують річку, щоб відвести воду від міста* (П. Загребельний); *Вони восени перекопали батьківський город ровом, ще й дерезою обсадили* (І. Нечуй-Левицький); *Треба було вище греблі перекопати річку й пустити її тим часом стороною, щоб не заважала коло греблі* (Ю. Яновський); *Доброчин одержав звістку від Настаса й перекопав корсунський водогін* (І. Білик).

3. *перен.* У пошуках чогось переглядати, перебирати все або багато чого-небудь; переривати *(див.* **перерива́ти[2]** 2). *Денис сам по кілька разів перекопав усі закапелки і все ж не знайшов сала* (Б. Грінченко); *Вона виписувала журнал "Сталь", перекопала в бібліотеці всі книжки з прокатної справи* (А. Хижняк).

ПЕРЕКО́ПУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **перекóпувати.** *Збір рослин проводився на куртинах з багаторічною дерниною, на стежках, місцях господарчого використання, рудеральних та інших ділянках, які не перекопуються* (з наук. літ.); *Найкраще падалицю закопати в такому місці, де земля не буде перекопуватися впродовж декількох років* (з навч. літ.); *Місце дитинця або центру стародавнього поселення перекопувалося глибоким ровом і обносилося валом* (із журн.); * Образно. *У зв'язку з появою ряду свіжих творів у часи "відлиги" почали помалу перекопуватися межі цензури* (з мемуарної літ.).

ПЕРЕКО́ПЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перекопти́ти.** *Книга скарг і пропозицій кафе рясніла записами на кшталт "Риба несвіжа, перекопчена"* (з газ.).

ПЕРЕКО́ПЧЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **перекóпчений.** *Для приготування риби холодного копчення варто використовувати призначені для цього коптильні камери, які гарантують отримання смачного продукту приємного золотавого кольору без присмаку перекопченості* (з мови реклами).

ПЕРЕКО́ПЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕКОПТИ́ТИ,** пчý, пти́ш, *док.*, *кого, що.* 1. Коптити, готуючи для їди, все або багато чого-небудь. *Легка переносна металева коптильня дозволяє рибалкам, туристам і просто відпочивальникам перекоптити до 3 кг риби або м'яса* (з мови реклами).

2. Коптити ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Нечесні ділки купують у великих супермаркетах недороге копчене м'ясо, перекопчують по-своєму з додаванням пахучих спецій і продають на базарах вже як домашнє в 2–3 рази дорожче* (з газ.).

3. Коптити довше, ніж треба; псувати надмірним коптінням. *У своїх спогадах про рідне село на Косівщині І. Карп'як писав: "Ковбасу старалися робити в кожній хаті. І хоч не була вона вже така гарна. В кого була тонка й чорна (видно, перекоптив), а в декого задуже біла, але, мабуть, кожна була смачна, бо дуже смачно пахла"* (із журн.).

ПЕРЕКО́ПЧУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПЕРЕКОПТИ́ТИСЯ,** и́ться, *док.* 1. Коптитися довше, ніж треба; псуватися від надмірного коптіння. *Готуючи чорнослив, треба слідкувати, щоб дрова ледь тліли, бо інакше фрукти можуть пригоріти або перекоптитися* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **перекóпчувати.** *Поки перед Великоднем перекопчувалися на ковбаси м'ясо і сало, господині пекли смачні паски* (із журн.).

ПЕРЕКОРЕНИ́ТИ, ню́, ни́ш, *док.*, *кого, розм.* Кореняючи, зачепити *(див.* **зачіпáти** 6) всіх або багатьох. *Тільки зачепи її, так разом як залящить, затріщить, загомонить, перекоренить і батька, і матір, і увесь рід* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПЕРЕКОРТІ́ТИ, ти́ть, *док.*, *безос.*, *розм.* Перестати кортіти. — *Перекортіло. Наторгувався, — похмуро кажу я, згадуючи свої злощасні "Три торби реготу"* (М. Стельмах); *Сусідові нашому теж.., видно, перекортіло вдаватись до спогадів* (О. Гончар); *В останню мить Штерну чомусь перекортіло посвячувати бойову більшість у свої плани* (А. Кокотюха).

ПЕРЕКО́РЧИТИ, чить, *док.*, *перев. безос.*, *розм.* 1. Покорчити все або багато чого-небудь. *Страх перекорчив обличчя ворогів.*

2. Те саме, що **покóрчити.** *С. Караванський пише, що в українській мові до 20-х років XX ст. слово "покоробити" не зареєстровано. Воно потім було запозичено з російської. У нашій мові маємо слово "перекорчити", тому фраза "Від цих слів її перекорчило" звучить значно краще, ніж "Від цих слів її покоробило"* (з навч. літ.).

ПЕРЕКО́РЮВАТИСЯ, юю́ся, юєшся, **ПЕРЕКОРЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.*, *з ким і без дод.*, *діал.* Сперечатися, лаятися, докоряючи один одному. *Зачали лаятись, перекорюватись* (Сл. Б. Грінченка); *В корчмі бондар Назар Попелуха п'є горілочку і перекоряється з Гершком за якісь обручі на діжку* (Марко Вовчок); *Зараз свашки із дружками будуть перекорятися. Се цікаво вже всім! Бо кирилівські дружки язикаті, ну та й дібрівські молодиці, видать, не з тих, що дванадцять на копійку* (Г. Хоткевич).

ПЕРЕКОРЯ́ТИСЯ *див.* **перекóрюватися.**

ПЕРЕКОСИ́ТИ[1] *див.* **перекóшувати**[1].

ПЕРЕКОСИ́ТИ[2] *див.* **перекóшувати**[2].

ПЕРЕКОСИ́ТИСЯ *див.* **перекóшуватися**[2].

ПЕРЕКОСОБО́ЧЕНИЙ, а, е, *розм.* Який перекособочився; перекошений *(див.* **перекóшений**[2] 2). *Схопившись, хлопець з кумедним вихилясом пускається зображувати перекособочену під вагою портфеля постать* (О. Гончар); *Піч займала чверть хати, куток між порогом і вікном у сад, і була одутла вік віку, перекособочена, з тріщинами та ковдобинами на черені* (В. Дрозд); *Хатині Гапонихи було, напевне, ще більше літ, ніж її господарці. Набагато більше. Перекособочену хату підпирали два товстих стовпці* (В. Лис); *За кілька годин продирання хащами перекособочений автомобіль з перекособоченими від незвичайної їзди пасажирами опинилися в гостях нечисельного африканського племені* (С. Андрухович).

ПЕРЕКОСОБО́ЧИТИСЯ *див.* **перекособóчуватися.**

ПЕРЕКОСОБО́ЧУВАТИ, ує, *недок.,* **ПЕРЕКОСОБО́ЧИТИ,** чить, *док., безос., кого, що, розм.* Робити кособоким (про людину, її тіло, обличчя і т. ін.); перекошувати *(див.* **перекóшувати**[2] 1). *В господарчих крамницях цікавився* [Бурдик], *коли, нарешті, до них завезуть вухналі. "Кого-кого?" — перекособочувало продавця. "Вухналі, — оголошував Бурдик для всіх, хто стояв поруч, — то є такі спеціальні цвяхи. Ними прибивають підкову до кінського копита або підісок до осі"* (В. Діброва); *Дід ніби й не чує, що йому говориться, чеше далі: сива борода на вітрі ворушиться, руки тремтять, рот перекособочило — милостині просить* (Григорій Тютюнник); *Питаю в того товариша: "Як вона* [Стася] *там?" А той так жорстоко, безсердечно: "Боком, — каже, — ходить. Перекособочило її"* (Микита Чернявський).

ПЕРЕКОСОБО́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПЕРЕКОСОБО́ЧИТИСЯ,** óчуся, óчишся, *док., розм.* Ставати кособоким; перекошуватися *(див.* **перекóшуватися**[2]). *Зникає* [Володя] *у ванній, ляснувши дверима, од чого гучномовець перекособочується на стіні й на мить оживає* (Б. Жолдак); *Зроблені з сирої деревини, рами швидко висихають, тріскаються, перекособочуються* (із журн.); *На стінах, перекособочившись, висіли у важких рамах картини, подекуди уціліли під стелями навіть бронзові люстри* (В. Малик); *Тишкевич ступив одним чоботом у руду баюру, потріскану від тонкого дощу, одразу ж різко перекособочившись на лівий бік* (М. Малиновська); *І в ту саму мить якось дивно перекособочився у воді Женька й наліг грудьми на купину, а його плечі затремтіли* (Ю. Мушкетик).

ПЕРЕКОТИ́ПО́ЛЕ, я, *с.* 1. Загальна назва трав'янистих або напівкущових степових чи пустельних рослин, які після достигання плодів обламуються біля основи і перекочуються на далекі відстані, розносячи своє насіння. *По долині, по роздоллі Із степу перекотиполе Рудим ягняточком біжить* (Т. Шевченко); *Осінній вітер свистів на рівнині, гнав аж до обрію круглі кущі перекотиполя* (О. Донченко); *Данило .. прихилився, і його руку залоскотав кущ перекотиполя, який ще міцно тримався землі* (М. Стельмах); *Вже піднімалися осінні суховії, і степом неслися жовті кулі перекотиполя* (Д. Білий); * Образно. *Та верби похилилися додолу, червоні ружі зблідли на виду, бо вже погналось перекотиполе за літом по гарячому сліду...* (Л. Костенко); *Часом йому здавалося, що клапті туману, які лягали на землю, ставали перекотиполями, і він думав, що, коли покотяться йому назустріч, доведеться вступити з ними у змагання, як Самсонові з левом* (Валерій Шевчук); * У порівн. *Тільки й бачив я рідний край, поки ріс, а там, як оддали у службу, так і пішов, не по своїй волі, блукати по світу, як те перекотиполе, що вітер носить по степах* (О. Стороженко); *Його ганяють непривітними гонами життя всі чотири вітри, й нема йому ні спочину, ні спокою, бо відірвався од кореня, мов сухе перекотиполе* (І. Білик).

2. *перен., розм.* Той, хто постійно переходить, переїздить з місця на місце або не має визначеного місця в житті. — *Он скільки орд перебрело через Дике Поле, а де вони? Розвіялись, мов порох, бо осідку не мали: приплентачі, перекотиполе...* (С. Добровольський); — *Щоб отаке мале і вже не по-нашому базікало! І в кого тільки воно вдалось, отаке перекотиполе?..* (Б. Антоненко-Давидович).

ПЕРЕКО́ТИСТИЙ, а, е. Гучний і переривчастий, з перекотами; розкотистий. *Раптом гуркіт десь осторонь сірозеленої хвилі — могутній, перекотистий* (Є. Доломан); *Затріщали перекотисті постріли гвинтівок* (К. Гриб).

ПЕРЕКО́ТИСТО. Присл. до **перекóтистий.** *Голосний свист лунав перекотисто над лісом* (В. Кучер).

ПЕРЕКОТИ́ТИ *див.* **перекóчувати.**

ПЕРЕКОТИ́ТИСЯ *див.* **перекóчуватися.**

ПЕРЕКО́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перекоти́ти** 1–3. *Треба літати по всіх коліях кілометри, випитувати, який* [поїзд] *на Київ, знову пробиватися до військового коменданта станції за дозволом, знову шукати перекоченого на інші рейки поїзда, з боєм і спритом сісти, поки не втік, бо тепер поїзди на станціях не затримуються* (Д. Гуменна); *Можна самому змайструвати невеликий пересувний пісочник на коліщатках. Така конструкція може бути перекочена в будь-яке зручне для мами й малюка місце* (із журн.); // **перекóчено,** *безос. пред. 1772 року жителі Курилівки, що знаходиться за 20 кілометрів від Петриківки, звернулися до кошового отамана Петра Калнишевського з проханням перенести церкву, яку щорічно підтоплювали дніпровські води. Будову було перенесено, а точніше перекочено на дерев'яних котках, до Петриківки* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕКОЧО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перекочóвувати.** *Кочовий, або табірний, спосіб ведення господарства характеризується постійними перекочовуваннями з місця на місце всього населення зі стадами, майном без будь-яких тривалих зупинок* (з наук. літ.); *Киргизький епос стверджує: "Багатство своєї юрти побачиш під час перекочовування"* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕКОЧО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕКОЧУВА́ТИ,** ýю, ýєш, *док.* 1. Кочувати з місця на місце, на інше місце (про кочові народи). *Скити-скотарі випасали худобу, перекочовували зі своїми стадами з місця на місце залежно від пасовиськ* (з наук.-попул. літ.); *У IX–XI ст. печеніги перекочовували з Середньої Візантії в причорноморські степи й за підтримки Візантії нападали на Київську Русь* (з навч. літ.); *Мадяри кілька сотень років тому із-за далекої Волги перекочували в саме серце Європи, захопили межиріччя Тиси та Дунаю* (В. Малик); *Кіммерійці вийшли із своїх прабатьківських земель у нижньому Поволжі, перекочували низовинами Північного Кавказу й десь близько 1500 р. до н. е. з'явилися на території сучасної України* (з навч. літ.); // Переходити, перелітати з місця на місце, на інше місце (про тварин). *Не було тепер чути в лісі ні синиць, ні сойок. Навіть сороки й ті перекочували ближче до людського житла* (О. Донченко).

2. *перен., розм.* Переїздити, переселятися в інше місце; міняти місце проживання. *На весну, як знайшлася в неї дочка Килина, він перекочував з ними до Одради* (Панас Мирний); — *Ще батько мій .. перекочував із села в Пітер, поступив на цей завод* (А. Головко); *Від'їжджаючи, цей малознайомий родич запитав Єльку, чи не має наміру вона з часом перекочувати до міста* (О. Гончар); // Переходити, перебиратися з одного місця на інше, міняючи місце праці, рід занять і т. ін. *Важкий то був страдницький шлях. Без шматка хліба, без сили в ногах. Не йшов* [Сеспель], *а плентався; за день ледве перекочовував від села до села* (Ю. Збанацький); *Медсанбат уже згортав свої шатра, збирався перекочовувати кудись далі услід за фронтом* (О. Гончар); *Ввечері викладачі й аспіранти перекочовують у готельний бар, де продовжують спілкування на вільні теми за келихами пива* (М. Кідрук); *Обдерши село до нитки, Хабло перекочував кудись далі, зник і оркестр* (П. Загребельний); // Опинятися в іншому місці або в розпорядженні іншої особи (про неживі предмети). *Він подивився на Катерину, яка принишкла серед громаддя клунків, і ледве не свиснув. — А це що таке? .. І не встиг Муталіб кліпнути, як ті торби почали перекочовувати в коридор* (В. Шкляр); *Граф Естерхазі незабаром зникає. Усі його документи, звісно, благополучно перекочовують до Прокопа Марушка* (В. Лис); *Він тільки умовився з хлопцями на березі, що триматиме свій бриль у руках і що надіне його на голову лише тоді, коли міна з його кошівки перекочує у темний закуток* (Д. Бедзик); *Інженер Побережний не шкодував нічого задля врятування дочки. Золоті персні дружини .. перекочували до кишені Довговуха* (А. Хижняк).

3. *тільки док.* Кочуючи (у 3 знач.), міняючи місця перебування, мандруючи, провести якийсь час; прокочува́ти. *Отак він перекочував кілька літ, щовесни покидаючи людські оселі, спішачи на місце збору ґонтарської компанії* (І. Франко); — *Подумай, скільки тут народу того перекочувало за революцію...* (О. Гончар).

ПЕРЕКО́ЧУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перекóчувати.** *Фіакр то оддалявся від Черемоша, .. то спускався так близько, що чулося прохолодне дихання річки, сонне хлюпання хвиль та заспокійливий шерхіт перекочуваного водою дрібного каміння* (М. Олійник); *У м'ясопереробних цехах забороняється залишати перекочувані підвісними коліями рами з ковбасними виробами на стрілках і заокругленнях* (з мови документів).

2. *у знач. прикм.* Який перекочується (у 1 знач.). *Евольвентою кола називають криву, яку описує будь-яка точка прямої, що перекочується по колу без ковзання. При цьому сама перекочувана пряма називається твірною* (з навч. літ.).

ПЕРЕКО́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перекóчувати** і **перекóчуватися.** *М'язи спини й рук досі боліли після перекочування й підіймання двохсотлітрових цистерн* (М. Кідрук); *Дрібні грудочки .. ще добру хвилину шаруділи по стінці кручі, хоч луна .. перекочування скинутої брили давно вже розтанула внизу* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); *Під час перекочування частки ґрунту по поверхні її верхня частина рухається значно швидше, ніж вітер, при цьому нижня частина рухається у протилежному напрямі* (з наук.-попул. літ.); *Тертям кочення називають опір, який виникає при перекочуванні одного тіла по поверхні іншого* (з навч. літ.).

ПЕРЕКОЧУВА́ННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **перекочува́ти.** *Усе світобачення кочівника обумовлювалося циклічними змінами природи, динамічним ритмом сезонних перекочувань, законами запеклої боротьби за виживання у тваринному світі та напіввійськовим побутом, де панував культ сили, підступності та жорстокості* (з наук. літ.).

ПЕРЕКО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕКОТИ́ТИ,** очу́, óтиш, *док.* 1. *що.* Котити, переміщаючи з місця на місце або на інше, в інше місце. *Довгими дрючками опалені вогнем люди перекочують по ляді палаючі купи хмизу* (В. Домонтович); *Артилерист міг утримати двопудову гирю, а вже йому, танкістові, щоб не відстати, треба було брехати, як перекочував з місця на місце .. двохсоткілограмові бочки з соляркою...* (П. Загребельний); *Дівчина перекочувала з долоні на долоню сині іскристі камінці* (Ю. Логвин); *Веселі шляхтичі на дивину таку, Неначе комашня, збігаються юрбою І перекочують барила під покої* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича); *Івась лежав у кутку розкинувшись .. Дід перекотив його на сіряк* (Панас Мирний); *Удвох вони насилу перекотили дивовижний валун метрів на чотири від берега* (В. Владко); // Перевертати з боку на бік. *Він перекочував своє тіло .. на ідеальних матрасах* [матрацах] *ліжка. Ліжко поволі покачувалося, то полегшуючи, то заважаючи йому знаходити вигідну позу* (М. Йогансен); *Сергій узяв одне* [зернятко], *перекочує на долоні, пробує на зуб* (Микита Чернявський); *Перекочуючи язиком пігулку валідолу, він побіг униз, збираючи книжки* (К. Москалець); *Біля тіла Кондона він завагався, але врешті переміг себе — перекотив тіло, сподіваючись, що гроші під ним* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); // *через що.* Котити, переміщаючи через яку-небудь перепону. *Я заплакав .. Потім перекотив відьму через облавок човна. Вона була непритомна, нічого не відчувала. Немов колода, впало її тіло у воду* (В. Єшкілєв); *Камінь вгору котив він, коли вже його через гребінь Перекотить лишалось; назад весь тягар обертався* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); * Образно. *Туманного світанку .. волога дорога перекочувала через себе клуби їдкої холодної пари* (М. Стельмах).

2. *що.* Перевозити, пересувати на колесах з місця на місце, на інше місце (віз, бричку, екіпаж і т. ін.). *В одному місці артилеристи на руках перекочували через дорогу заклечану зеленим гіллям гармату* (О. Гончар); *Він дістав з кишені грудочку крейди і позначив хрестиками дві платформи. — Перекотиш їх на крайню колію* (Р. Андріяшик).

3. *що.* Переміщати з місця на місце, на інше місце (про вітер, течію і т. ін.). *Вітер перекочував через місяць вали чорних хмар* (О. Донченко); *Дністер байдуже виконував свій одноманітний обов'язок, перекочуючи в залиту серпанком долину .. ліниві води* (Р. Андріяшик); *А туга... се як море: перекотить всі хвилі, з краю в край по цілім світі* (Леся Українка); // *перен.* Надавати руху, схожого на рух хвиль. *Левко спритно руками завис на конях, вони .. на відгомін пострілу хвилями перекочували шкіру* (М. Стельмах).

4. Розноситися, лунати, розлягатися перекотисто (про звуки). *Не бачать* [запорожці]: *заквітли лапки звіробою. І не чують: громи перекочують глухо* (А. Малишко); *Всю ніч бухкали постріли. Один розірве хуртовину й рокотом перекотить аж до парку, а другий .. замовкне* (П. Панч).

ПЕРЕКОЧУВА́ТИ *див.* **перекочóвувати.**

ПЕРЕКО́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕКОТИ́ТИСЯ,** очу́ся, о́тишся, *док.* 1. Котитися, обертаючись навколо своєї осі, з місця на місце або на інше місце. *Дзвенить у пустелі навколо нього вітер, перекочується пісок* (Ю. Яновський); *На чистих яблуках і сливах .. бриніли найчистіші дощові краплини, вилискуючи й перекочуючись з плоду на плід і падаючи на землю* (О. Довженко); *Дивні істоти не звертали ніякої уваги на людину в скафандрі, що наближалася до них. Вони все так само рухалися і перекочувалися по траві* (В. Владко); *Асура Махарадж перекотився боком до виходу з оркестрової ложі, піднявся, поправив тюрбан і, переконавшись, що погоня не відступає, шмигонув у двері* (Любко Дереш); *Пан Моор знов застукав .. Він з натугою перекотився в напрямку свого рятівника. Якщо знов перекотитися спиною до дверей, то тоді пощастить гупати черевиком просто в них, і це врешті почують* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); * Образно. *Краплини надії перекочуються і гаснуть у вогких куточках очей* (М. Стельмах); // *на чому, в чому.* Пересуватися разом з круглим предметом, що котиться з місця на місце. *Друзі .. показували Шевченкові китайського штукаря-акробата, який жонглював чотирма тарілками, перекочуючись по землі на величезній дерев'яній кулі* (З. Тулуб); // Робити обертальні рухи, котитися з боку на бік, з місця на місце, на інше місце. *По часі чую, що й Павло не спить, з боку на бік перекочується й потиху лається* (У. Самчук); — *Підождіть, я вам постелю,* — *похопилася Одарка і хутко помостила подушку до стіни, а піл заслала рядниною. Стара не перелізла — перекотилася на те лігво* (Панас Мирний); *Дюваль швидко наблизився до нього, копнув його ногою, й чоловік перекотився на другий бік* (М. Йогансен); *Він посковзнувся, впав, перекотився на спину, а над ним нависла крижина* (М. Білкун); *Перекотившись через голову і при цьому не впустивши пістолет, я знову скочив на ноги* (А. Кокотюха); // Швидко пересуватися, нагадуючи рух кулі, що котиться. *Їжаки, як смеркне, перекочуються там таємничими клубками* (О. Донченко); * Образно. *Землевпорядник Дар'їн опецькувато перекочувався з одного кутка табору на другий* (Іван Ле); // *у сполуч. зі сл.* о ч і. Міняти напрямок погляду. *Під неспокійними повіками управителя роблено сміються і перекочуються з кутка в куток зловтішні очі* (М. Стельмах); *Очі його, як свинцеві кульки, перекотилися по обличчю, і він мене бачить, навіть не повертаючи голови* (Л. Костенко); // Міняти своє місцеположення на небосхилі (про небесні світила). — *Ви лежите, над вами зорі миготять і перекочуються по небі* (Ю. Яновський); *Вони* [русалки] *збираються й теж рушають на могилки .. Відразу після опівдня, "коли сонце набік перекочується"* (В. Лис); *Сонце вже перекотилося за верби й осокори і чітко малювало рухливі верховини у знов посинілому небі* (Дніпрова Чайка); *Сонце перекотилося через добрих три чверті неба, коли Танго скінчила свою розповідь* (І. Білик); // Пересуваючись з місця на місце, мерехтіти, блискати (про світло, тінь і т. ін.). *Під ногами перекочувалися й дзюркотіли по землі хибкі місячні плями* (О. Ільченко); *Навкруги перекотилися тіні, заіскрилася долина* (М. Стельмах); // *через кого — що.* Котитися, обертаючись навколо своєї осі, через яку-небудь перепону, через якийсь простір, перевертаючись з боку на бік; переважлюватися через когось, щось. *Перестрибує* [Дем'ян] *останній десяток кроків і перекочується через бруствер в окоп* (Ю. Смолич); *Різнобарвні загони .. вершників хвилями перекочувалися через Тясмин і з ходу нападали на стрілецькі окопи та редути* (В. Малик); *Хмара сіла якраз на полонину. Вона повільно перекочувалася через гору* (Т. Прохасько); *От спіткнувся Марусяк.., одно коліно підігнулося, і він упав. В розмаху ледве не перекотився через нього Андрій, але утримався* (Г. Хоткевич).

2. Пересуватися на колесах з одного місця на інше (про колісні засоби). *Трамваї перекочувались через мости* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); *З правого берега човни довозять будівельний матеріал. Направляють міст .. По ньому перейде піхота, перекотяться гармати* (Б. Лепкий); *Машини вже перекотилися за горизонт* (М. Циба).

3. Рухатися силою течії, вітру і т. ін. з місця на місце, на інше місце. *На небі копичаться хмари .. Чорними клубами перекочуються і спішать, спішать, спішать...* (Г. Хоткевич); *За крок, перед очима, тьмяним оливом перекочувалась вода* (В. Козаченко); // *через що.* Текти, пересуватися через яку-небудь перепону, через якийсь простір. *Коли долину ріки перегороджує поріг із стійких порід, вода перекочується через нього і падає прямовисно, утворюючи водоспад* (з наук. літ.); *Хвиля перекотилася через голову, Вихор отямився* (В. Кучер); *Холодні хвилі перекотилися через палубу* (В. Малик); * Образно. *Довжелезна колона комонників, мов річка, стиснута в берегах, чвалом пливе, поминаючи самітні могили, перекочуючись через горби* (С. Добровольський); // *перен.* Хвилеподібно рухатися (про шкіру, м'язи і т. ін.). *Щелепи контрадмірала стискуються, і під шкірою, на щоках, перекочуються м'язисті жовна* (В. Кучер); *На розпашілому від хвилювання бронзовому обличчі, мов дві блакитні зорі, іскрилися очі, під розхристаною вишиванкою перекочувалися тугі хвилі м'язів* (О. Бердник); *Дмитро обережно спіймав коня за обротъ.., почув, як під рукою затрепетала і перекотилась зморшками тонка перегріта шкура* (М. Стельмах).

4. Розноситися, поширюватися перекотисто, розлягатися подібно до хвиль (про звуки). *Я чую, як пісня дужчає, здіймається вгору, перекочується могутнім грюкотом і гине тихим акордом в плюскоті зливи* (М. Коцюбинський); *Гуркотить, перекочується небом артилерійська канонада, здригається земля від вибухів* (Д. Бедзик); — *Обід!* — *перекочується від машини до машини радісна команда, якої ми вже зачекалися* (Є. Гуцало); *Короткий, як подих, але густий і соковитий гомін перекотився класом* (Ю. Смолич); *Гудіння йшло і з повітря, і з води. Раптом воно почало відходити кудись, пронеслося, ніби хвиля, перекотилося через корабель* (Ю. Логвин); // *безос. Лункий пласт шуму нагло осунувся в тишу .. Перекотилось луною, завмерло...* (О. Гончар).

5. *тільки док.* Те саме, що **мину́тися.** *Орлик, зачекавши, аж перша хвиля гніву перекотиться, запримітив: — Може, Танський і не винуватий* (Б. Лепкий); *Не знаю, де ти, хто ти, що ти нині, Усе перекотилось без сліда* [сліду]... (М. Рильський); *Перекотився рік, круглий, сірий, мов наше коло млинове. Життя .. текло без особливих подій* (О. Гончар).

6. *тільки недок.* Пас. до **перекóчувати** 1–3. *Перевезення балонів виконується на ресорному транспорті або на автокарах. На невеликі відстані балони перекочуються у вертикальному або злегка нахиленому положенні* (з мови документів); *У каталозі представлені мобільні моделі стійок для великого тенісу, які легко перекочуються з ігрового поля за допомогою коліс* (з мови реклами); *Висохлі кущики перекотиполя мають кулеподібну форму, тому легко перекочуються вітром, розсіваючи при цьому насіння* (з навч. літ.).

ПЕРЕКО́ЧУВАЧ, а, *ч.*, *спец.* Той, хто перекочує що-небудь. *Перекочувач тканини та прокладки, зайнятий на операціях каландрування і шприцювання гуми та прогумовування тканин, має забезпечуватися костюмом або халатом із строком носіння 12 місяців* (з мови документів).

ПЕРЕКО́ШЕНИЙ¹, а, е. Дієпр. пас. до **перекоси́ти¹**. *Білозерська грамота 1488 р. містила положення про те, що якщо земельна межа була переорана або перекошена не її власником, це вважалося порчею межі, і на порушника накладався штраф* (з наук.-попул. літ.); *Перекошене цього року сіно.*

ПЕРЕКО́ШЕНИЙ², а, е. 1. Дієпр. пас. до **перекоси́ти²**. *Зробили хрест, але через те, що його ставили пізно ввечері, він вийшов трохи перекошеним* (І. Франко); *Напіввійськова форма — чоботи, галіфе, гімнастьорка без відзнак, перетягнута навхрест ременями і перекошена важкою дерев'яною кобурою маузера, — надавала ..* [йому] *вигляду грізного вояки* (Яків Баш); *Перші анонімки писалися вугляком, на обгорточному* [обгортковому] *папері .. У них загрози перемежовувалися з застереженнями і підкупами. Вигоди, і червоний півень, і смерть кривилися в незграбних, нарочито перекошених, літерах* (М. Стельмах); *Він не був фанатиком віри, але відчував і розумів, що ця система* [влади] *побудована саме на цих засадах, дещо перевернутих, перекошених. Божа ідея поцуплена і перекручена до неможливого* (О. Ульяненко); *Зараз політика розвитку аграрного сектора перекошена. Держава нарощує валове виробництво, збільшує валютну виручку від експорту, забуваючи про селян, громади та продовольчу безпеку держави* (з публіц. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який перекосився *(див.* **переко́шуватися²**); косий, кривий, асиметричний. *Низенький клуб і контора правління, які містилися під одним дахом, дивилися на Турбая перекошеними, підсліпуватими віконцями* (М. Руденко); — *Губріх, — назвався присадкуватий товстун з подвійним підборіддям, з-під якого визирав перекошений метелик* (Р. Андріяшик); *Високий ґазда в вишитій жовтим сорочці і в перекошеному зеленому капелюсі дивився весело, а говорив іще веселіше* (М. Матіос); *З виду він більш походив на звіряку, як на чоловіка: вирлоокі перекошені очі дивились хижо, ніс з роздутими ніздрями задрався догори* (О. Стороженко); *Зоня .. кинула Олені з злою, перекошеною усмішкою: — Чи мама бодай розуміє, що означає ця втеча?* (Ірина Вільде); *У мерехтливій хмарці, що оповила гору, проступає спотворене людське обличчя! Невже це моє відображення? Перекошений рот, божевільні очі* (І. Росоховатський).

ПЕРЕКО́ШЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **переко́шений²**. *Монтаж пристрою на нерівній поверхні призводить до перекошеності корпусу, що може перешкоджати належній експлуатації пристрою* (з навч. літ.); *Дефектами кухонних меблів є перекошеність конструкцій, невідрегульованість вузлів, непривабливий зовнішній вигляд тощо* (із журн.); *Перекошеність обличчя може свідчити про порушення мозкових процесів* (з навч. літ.); *У ліберально-демократичному русі Російської імперії, в тому числі в українському ліберальному рухові, відобразилась перекошеність всієї політичної системи самодержавства в правий, націоналістично-консервативний бік* (з наук. літ.).

ПЕРЕКО́ШЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перекоси́ти²** і стан за знач. **перекоси́тися.** *Гравітаційний сколіоз характеризується контрактурою (скороченням) м'язів, великими і грубими рубцями на тулубі, перекошенням таза тощо* (з наук. літ.); *Серед механічних руйнувань найчастіше трапляється сколювання бортів роликових підшипників, пов'язане з перекошенням кілець* (з наук.-техн. літ.); *Оцінка за виконання нормативу з одягання респіратора або протигаза знижується на один бал, якщо шолом-маска (або маска) одягнута з перекошенням* (з мови документів); *Перекошення м'язів обличчя може бути викликане запаленням (невропатією або невритом) лицьового нерва* (з навч. літ.); *Тривале перекошення економіки Казахстану в бік видобувних галузей позначилося на розвитку країни* (із журн.).

ПЕРЕКО́ШЕНО. Присл. до **переко́шений²** 2. *На стоянці його, однак, чекало ще одне розчарування: ще здалеку йому видалось, що його машина стоїть трохи перекошено* (В. Хрущак); *Вся увага її* [Ольги] *віддана Кочубеєві, нашому редакційному баламутові, який перекошено сидить за столом і киває до Ольги пальцем, підкликує* (О. Гончар); *Журналісти мають відповідально підходити до подання інформації, бо, на жаль, часто вона подається перекошено, однобоко, непрофесійно* (із журн.).

ПЕРЕКО́ШЛАТИ, аю, аєш, *док.*, *що*, *розм.* Зробити кошлатим все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Перекошлати волосся.*

ПЕРЕКО́ШУВАННЯ¹, я, *с.* Дія за знач. **переко́шувати¹**. *Перекошування конюшини.*

ПЕРЕКО́ШУВАННЯ², я, *с.* Дія за знач. **переко́шувати²** і **переко́шуватися²**. *Можливою причиною перекошування сторінки в принтері може бути переповненість вхідного відсіку* (з навч. літ.); *Фундамент будинку повинен надійно витримувати вагу всієї зовнішньої споруди, запобігаючи таким небажаним наслідкам, як перекошування стін, осідання, а надалі й виникнення тріщин у стінах будинку* (з наук.-попул. літ.); *Нехтування правилами підняття ваги, звичка нести все в одній руці викликають перекошування постави на один бік* (із журн.).

ПЕРЕКО́ШУВАТИ¹, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕКОСИ́ТИ,** ошу́, о́сиш, *док.*, *що.* 1. Косити, зріза́ти косою, косаркою і т. ін. все, багато чого-небудь або заново, повторно. *Для того, щоб не перекошувати газон двічі, треба правильно виставляти на електрокосарці висоту косіння* (із журн.); *Довго змагалися мої діди й стали на тому, що коли до Маковія не пересохне болото, так викопати рів, спустити воду й знайти межу, а сіно те, хто перекосив — продать і "поставить в церкві свічку"* (О. Кониський); // Косити, зріза́ти косою, косаркою і т. ін. більше, ніж треба, або далі, ніж треба. — *Оті верби — то межа наша. Дивись, щоб не перекосив, Михайле. В чуже не йди косою, а то сварка буде* (М. Томчаній).

2. *перен.*, *розм.* Убивати вогнепальною або холодною зброєю всіх або багатьох. *Галат, перекосивши ворожу кінноту, .. ловив тепер під кулями коней і поповняв ними недостачу в тачанках* (Ю. Яновський); *Може, і врятувалася б жінка у своїй схованці, та, зачувши поблизу чужинську мову, заплакала дитина; сміючись, так і перекосили чергами фашисти надвоє і кадуб, і жінку, і дитину* (М. Стельмах); *Завтра вирішується наша доля: або ми вийдемо, нарешті, на волю, або зірвемось, і тоді всіх нас перекосять ворожі кулі* (Ю. Збанацький).

ПЕРЕКО́ШУВАТИ², ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕКОСИ́ТИ,** ошу́, о́сиш, *док.* 1. *кого, що.* Робити косим, кривим, асиметричним; ставити, розташовувати косо, криво, асиметрично. *Колись вони* [нічні вибухи] *будили його, обсипаючи градом розбитих шибок, і перекошували одвірки, і сіяли паніку серед війська, — але він принаймні відчував тоді, що й досі*

живий (С. Борщевський, пер. з тв. Г. Гарсії Маркеса); *Дубовик кинув, може, останній сніп і, ніби ненароком, перекосив драбину й швидко пішов* (Г. Епік); *Що, коли на поверхні плити залишиться якась непомітна металева крупинка! Адже це може перекосити деталь, попсувати її* (О. Донченко); *Бригадир спускається по драбині на землю, кидає на коляску молоток і цвяхи. Нормально. Не перекосив, і читається добре: "Перебудова — справа всіх і кожного!"* (В. Яворівський); // *безос. На колії — ешелон з пораненими. Один вагон сплющило, як консервну банку, перекосило двері і вікна* (Григорій Тютюнник); *Минулого тижня перекосило кліть і хлопці провисіли в залізнім капкані чотири з половиною години* (Ю. Мушкетик); *Алік швидким рухом цапнув мої окуляри, їх перекосило на моєму обличчі* (Любко Дереш); // *у сполуч. зі сл.* о ч і, п о г л я д і т. ін. Дивитися скоса на кого-, що-небудь. *Двері стукнули .. Яків наставив уха і перекосив очі* (Панас Мирний); *Хантер нахилив голову до самого столу і, перекосивши очі, глянув на Лукаса знизу вгору. — А хто такі вчені сьогодні?* (П. Загребельний); // *у сполуч. зі сл.* р о т, о б л и ч ч я і т. ін. Надавати неприродного виразу; перекривляти, спотворювати (про біль, посмішку, сильні почуття і т. ін.). *На обличчя професора в ці хвилини навіть страшно було глянути. Дика посмішка перекошувала його рот, очі світилися, як жарини* (В. Собко); *Грицькове обличчя видається аж страшним, так його перекошують і спотворюють болісні гримаси* (Є. Доломан); *Сірі брови управителя підскочили вгору, рот перекосила кисла гримаса* (С. Добровольський); *Люта посмішка перекосила обличчя Макарихи, така посмішка, від якої мені стало холодно* (М. Руденко); // *безос. Товариші стали помічати, що з ним щось не гаразд, щелепу перекошує, око тягне...* (О. Гончар); *Обличчя провідника все сильніше перекошувало від люті* (Н. Сняданко); *У відповідь Толька задерикувато заспівав ненависну жандармові "Марсельєзу", від якої тому аж рота перекосило* (Б. Антоненко-Давидович); *Савченка перекосило від злості, але нічого не міг вдіяти* (Ю. Збанацький).

2. *що, перен.* Спричиняти, створювати перекіс *(див.* **перекі́с**[1] 2). *Найменший прорахунок, помилка в плануванні перекошували всю систему — саме через це й виникали дефіцити товарів широкого вжитку й черги у крамницях* (з навч. літ.); *Смак у нього* [борщу] *був жахливий, тому я вкинула туди ще й лимон. Це різко перекосило ситуацію в інший бік — і довелося додати оливок.., проте борщем це вже не було* (С. Павличко).

ПЕРЕКО́ШУВАТИСЯ[1], ується, *недок.* Пас. до **перекошувати**[1]. *Як правило, газон перекошується тоді, коли висота трави, яка відросла після першого косіння, досягла 8–10 сантиметрів* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕКО́ШУВАТИСЯ[2], ується, *недок.*, **ПЕРЕКОСИ́ТИСЯ,** о́ситься, *док.* Робитися косим, кривим, асиметричним; розташовуватися косо, криво, асиметрично. *Хитаються колони і стеля, перекошуються вікна й двері, а підлога під ногами починає витанцьовувати* (Валерій Шевчук); *З часом стежки заростали, могилки западали й рівнялися із землею, березові хрести перекошувалися* (М. Матіос); *Він* [колодязь] *перекосився і вгруз так, що зверху залишився тільки низенький, у дві цямрини, зрубець, густо полатаний мохом* (Григорій Тютюнник); *Дві половинки воріт вгрузли в землю, перекосилися і нагадували розгорнуту старовинну книжку* (С. Талан); // *у сполуч. зі сл.* о ч і, п о г л я д *і т. ін.* Дивитися скоса. *У Федора тільки мишка забігала на спідній губі та од ляку перекосилися очі* (Панас Мирний); *Іван знову засіпав руками, ногами, знову затріпалося все тіло, і знову налиті кров'ю баньки забігали, перекосилися* (Л. Яновська); // *у сполуч. зі сл.* о б л и ч ч я, р о т *і т. ін.* Набирати неприродного виразу від болю, посмішки, сильних почуттів і т. ін.; перекривлятися, спотворюватися. *Він увесь у цю хвилю міняється, обличчя перекошується, в оскалі зубів є щось хиже, звіряче* (Є. Гуцало); *Обличчя полковника перекошується від гніву, в очах з'являється жовтий фанатичний блиск* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду); *Глянули на молоду... А вона стоїть... очі вирячилися... рот перекосився, чорний... Учепилася за стіл, що аж пальці задубіли* (Г. Хоткевич).

ПЕРЕКРАДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕКРА́СТИ,** а́ду, а́деш, *док., кого, що, розм.* 1. Красти у кого-небудь украдене ним. [Б а б а:] *Геть од возів подалі, щоб часом ваші вчені руки не зачепилися за чумацьку рибу!* [Х о м а:] *Це-ж, слава богу, у дворі, а не на роздоріжжі! (побачив у Халяви в кишені рибу — перекрадає).* [Т и б е р і й:] *Це було-б справжнє злодійство. (Краде у Хоми).* [Х а л я в а:] *Це не про нас мова... (Краде вдруге)* (Остап Вишня); *Побачила, що вона заховала, та й перекрала у неї* (П. Чубинський).

2. Красти все або багато чого-небудь одне за одним, поступово. — *Дай Бог усякому стільки покрасти, як я перекрав! — казав пацанок смутним голосом* (С. Васильченко).

ПЕРЕКРАДА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПЕРЕКРА́СТИСЯ,** аду́ся, аде́шся, *док., діал.* Прокрадатися *(див.* **прокрада́тися**[1] 1), пробиратися. *Я перекрадався безлюдними місцями, бо мене остерегли, що небезпечно попастися в руки населенню* (А. Чайковський); *Обережно, полохливо, боязко, тривожно, щоб ніхто не бачив, виходив* [Степан] *з кімнати й перекрадався, наче злодій, попід стіну* (Б.-І. Антонич); *Йому* [Залівському] *удалось назад перекрастися через границю і вернути до Львова* (І. Франко); *Матвій.., чим ближче було до ставу, тим тихше ступав, а на греблі з його чималих ніг зробилися майже котячі лапи. Тихо перекрався через видніші місця, аж зник у прибережних шуварах й лозах* (Б. Лепкий); *Вже опівдні розвідники-селяни, що перекралися через польську лінію, донесли, що пани пронюхали слабі сили нашої бригади* (Мирослав Ірчан).

ПЕРЕКРА́ДЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **перекра́сти.** *Є у нас, правда, Сковорода і Юркевич, негусто, це не німці із шикарною інтелектуально-філософською тяглістю, є, звичайно, інші, перекрадені росіянами або маловідомі загалу блискучі українські філософські уми, але...* (С. Процюк); *Дуже хочеться вірити, що все, що належить армії, їй і дістанеться, а не буде перекрадене та перепродане* (із журн.).

ПЕРЕКРА́СИ́ТИ *див.* **перекра́шувати.**

ПЕРЕКРА́СИ́ТИСЯ *див.* **перекра́шуватися.**

ПЕРЕКРА́СТИ *див.* **перекрада́ти.**

ПЕРЕКРА́СТИСЯ *див.* **перекрада́тися.**

ПЕРЕКРА́ШЕНИЙ, а, е, *рідко.* 1. Дієпр. пас. до **перекра́си́ти.** *Із пояснень свідків стало зрозумілим, що вилучений при обшуку трактор Т-150 зазнав змін — був перекрашений, замінений державний номер* (із журн.); *У Відозві уряду УНР "До народів і урядів світу" йшлося про те, що московський централізм, перекрашений в червоний колір комунізму, не визнав найсвятіших прав українського народу на самовизначення і почав війну проти молодої Української Республіки* (із журн.); // **перекра́шено,** *безос. пред. Міст через річку було перекрашено місцевими патріотами в кольори національного прапору* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який перекрасився. *У виступах лідерів нових і перекрашених старих політичних сил завжди звучать слова про знання шляхів подолання бідності в Україні* (з газ.).

ПЕРЕКРА́ШЕННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **перекра́сити** і **перекра́ситися.** *Кімната потребує косметичного ремонту з перекрашенням стін і стелі* (з газ.); *Перекрашення губернатора в колір іншої політичної сили обурило жителів обласного центру* (з газ.).

ПЕРЕКРА́ШУВАННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **перекра́шувати** і **перекра́шуватися.** *У Воскресенській церкві села Басівка на Сумщині попри багаторазові перекрашування на стінах досі проступають унікальні фрески й живопис* (із журн.).

ПЕРЕКРА́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕКРА́СИ́ТИ,** а́шу́, а́сиш, *док., кого, що, рідко.* Те саме, що **перефарбо́вувати.** *Дерев'яні дверні конструкції потрібно періодично перекрашувати чи перелаковувати* (із журн.); *П'ятака не гризло сумління .. Одно тільки трошечки турбувало його, а власне думка, що ану ж його зловлять .. Уночі при скупім світлі стаєнної ліхтарні він перекрасив осла* (І. Франко).

ПЕРЕКРА́ШУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПЕРЕКРА́СИ́ТИСЯ,** а́шу́ся, а́сишся, *док., рідко.* 1. Те саме, що **перефарбо́вуватися.** *Усі римлянки були брюнетками. А захоплені в полон і продані в рабство іноземки могли бути блондинками й рудими. Щоб не плутатися, римляни прийняли закон, за яким усі повії повинні були перекрашуватися в рудий колір* (із журн.); *Після виборів деякі чиновники терміново перекрасилися в кольори партії-переможниці, аби потрапити у владні структури* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **перекра́шувати.** *Завжди необхідно пам'ятати про прагнення злочинця знищити сліди крові на місці пригоди й на собі: одяг з плямами крові переться, підлога миється, перекрашуються стіни і т. ін.* (із журн.).

ПЕРЕКРА́ЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перекра́ювати.** *Східна Україна була російською колонією понад два століття, Західна, перекраювана вкупі з мапою цілої Центральної Європи.., — понад п'ятдесят років* (О. Забужко).

ПЕРЕКРА́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПЕРЕКРА́ЯТИ,** а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Краяти, різати на частини все або багато чого-небудь; перерізáти. *Українці Бразилії розповідали, що до появи холодильників м'ясо забитої свині перекраювали на малі кусні, смажили, складали у велику бляшанку або в ринку й заливали смальцем* (із журн.); *Ніж пірнув в паску. Трикоза перекраяв її пополовині й розломив* (І. Нечуй-Левицький); *— Сідай! — кивнув хазяїн на вільний стілець, сам примостився навпроти. Нарізав ковбаси, перекраяв навпіл кожен овоч* (А. Кокотюха); * Образно. *А вони ж і тобі перекраяли груди, не давали прорватись твоїй доброті. Це було, моя земле, цього вже не буде у моєму й твоєму довічнім житті* (В. Симоненко); *Каяття перекраяло серце* (Ю. Мушкетик); // Перетинаючи поверхню, ділити на частини все або багато чого-небудь. *Знайте, що тепер Хома не захоче, щоб ви знову гнули фашистську політику і загинали її на війну. Хіба дарма я всю Мадярщину до самого Дунаю своїми шанцями перекраяв?* (О. Гончар); *Той, хто проїхав тисячі кілометрів по рідній землі і побачив її неосяжність, вже ніколи не зможе повірити, щоб усі ці простори змогла перекраяти вузенька смужка фронту* (П. Загребельний); *Біла дорога в голубому сяйві здавалася сивою, вона перекраяла степ навпіл, губилася аж ген, де білі, полохкі зорі торкалися синього пруга* (Ю. Мушкетик); // Перетинати обличчя, шию і т. ін., спотворюючи їх (про зморшки, шрами і т. ін.). *Тонка навкісна всмішка перекраяла Бронине обличчя й учинила з неї на мент почварку* (Валерій Шевчук).

2. Краяти, різати на частини ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Бабуся згадувала, як під час Голодомору вихователька перекраювала шматочки вже порізаного хліба, щоб вистачило всім вихованцям дитбудинку* (із журн.); // Перетинаючи поверхню чого-небудь, ділити на частини ще раз, повторно або заново, по-іншому. — *Ну от десяток-другий літ. Народу розплодиться... Що ж із землею тоді? Чи й ще оці скибки перекраювати?* (А. Головко); *Що робить станиця? Вона клекотить, бурунить. Вона рветься на поле й нестримною паводдю* [павіддю] *заллє людський потік землю, щоб перекраяти її, розгорнути межі* (С. Добровольський).

3. *рідко.* Те саме, що **перекро́ювати.** *Штани перекраяти, вузенькі холоші замінити широкими. Матню попустити до коліна. Вузенька матня нівелює самобутні звичаї й стирає нанівець стародавню етнографію* (О. Ковінька); *Наші пращури не любили перекраювати природу наспіх, тільки для того, щоб довести, ніби вони — її царі* (М. Білкун); *У XVII–XVIII століттях кількість назв сузір'їв стала катастрофічно зростати. На догоду монархам придворні астрономи перекраювали зоряну карту, як хто хотів* (з навч. літ.); * Образно. *Сільські віршороби перекраяли, перешили твір на свій лад* (В. Бабляк); *Була* [Мілена] *горда з того, що допомагає всім тим жінкам перекраяти й перешити .. власне горе на такий фасон, коли його вже можна носити* (О. Забужко).

ПЕРЕКРА́ЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **перекра́ювати.** *Митрополит Української греко-католицької церкви Борис Ґудзяк згадував, як мати розповідала йому, що "заки хліб перекраювалось, його хрестилося хрестиком"* (із журн.); *На протязі цілого минулого століття валились імперії, з калейдоскопічною швидкістю перекраювались мапи, летіли шкереберть інститути предковічних цінностей, маси людей здіймалися з місця й гналися по континентах* (О. Забужко); *Упродовж восьми століть кордони Польщі постійно перекраювались* (з навч. літ.).

ПЕРЕКРА́ЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перекра́яти.** *Обабіч шляху лежали незнайомі поля, перекраяні вузькими довгими нивками* (О. Гончар); *Демосфен зійшов у широку низину, перекраяну балкою, в якій протікало джерело* (М. Василенко); *Окрайчик світла ледве вихопив з темряви вусате обличчя з перекраяним шрамом носом* (Ю. Мушкетик); *Січ розбита, край той перекраяний* (Л. Костенко).

ПЕРЕКРА́ЯТИ *див.* **перекра́ювати.**

ПЕРЕКРЕ́СЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перекре́слити.** *Половина місяця перекреслена крилами наполоханих кимось птахів* (О. Ульяненко); *Аркушики чернетки були помережані перекресленими рядками* (О. Донченко); *Значки на карті .. обведені червоним і перекреслені* (М. Дашкієв); *Відстрочка його вже лежала на самій горі таких самих відстрочок, міцно, назавжди перекреслених навхрест товстим червоним олівцем* (О. Гончар); *Частині* [жінок] *.. уже пасує жорстке — як символ перекреслених жіночих надій — слово "баба"* (С. Процюк); *Для розуміння будови, форми та елементів деталі з малими розмірами її зображення має бути перекреслене в збільшеному вигляді* (з навч. літ.); *Бирський .. зводить вгору свою вузьку голову, перекреслену білою лінією прямого проділу* (В. Домонтович); *На його міцній, засмаглій потилиці, перекресленій вниз од лівого вуха*

шрамом, поблискували крапельки поту (Ю. Мушкетик); *Боюся .. лекторів, у яких лоби перекреслені жировими складками* (Л. Костенко); *Нечіткими вогниками вимальовувалися обриси найближчого села, перекресленого золотою рискою ріки* (І. Роздобудько); // **перекре́слено,** *безос. пред. От хоч би й цей* [вірш] *— про героїв. Уже скільки часу б'ється* [Грабовський] *над ним, скільки варіантів знайдено й перекреслено, а він і досі, як то кажуть, не витанцювався, не являє того, що повинен явити* (М. Сиротюк); *Він хотів, щоб усе було .. перекреслено назавжди спокоєм першого ж мирного дня* (С. Журахович); *За цей час ніби прожито й перекреслено одне життя та й розпочато інше, в якому вже немає місця для вагань та роздумів* (М. Дашкієв).

ПЕРЕКРЕ́СЛЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **перекре́слити.** *Нарешті, після багатьох виправок та перекреслень, на аркуші лишилось небагато слів, ніби вже цілком приймовних* [прийнятних] (В. Підмогильний); *Слободищенський трактат 1660 р. означав перекреслення другої Переяславської угоди 1659 р. і нове відходження Української держави з-під зверхності московського царя* (з наук. літ.).

2. Перекреслене місце в рукопису, кресленні і т. ін. *Сів* [Начко] *нарешті, і з блискавичною швидкістю полетіло перо по папері, заповнюючи вузькі паски рівним, чистим письмом, без перекреслень і поправок* (І. Франко); *Я перекреслюю і виправляю рядки віршів у голові, а не на папері, а коли виливаю образи на папір, то жодних перекреслень і виправлень не буває* (В. Сосюра); *Зошити .. були чистими і акуратними, він знайшов у них лише кілька перекреслень і жодного виправлення чи підтирання* (В. Хрущак).

ПЕРЕКРЕ́СЛИТИ *див.* **перекре́слювати.**

ПЕРЕКРЕ́СЛИТИСЯ *див.* **перекре́слюватися.**

ПЕРЕКРЕ́СЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перекре́слювати.** *Це нове покоління моєї Вітчизни, покоління всіма ігнороване, цілим світом перекреслюване і все ж таки реальне й незнищиме...* (О. Шугай); // **перекре́слювано,** *безос. пред. Знову задивився* [Борис] *в лист. Писано довго, тяжко, різним чорнилом, нещадно перекреслювано, дописувано збоку, багато місць геть нерозбірливих, кривулясті рядки наповзають один на один* (П. Загребельний).

ПЕРЕКРЕ́СЛЮВАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **перекре́слювати.** *Відсутність навичок у розв'язуванні графічних задач виникає й у зв'язку з непродуктивною роботою учнів на уроках (механічним перекреслюванням з дошки креслень учителя)* (з наук. літ.); *Пантограф, винайдений у першій половині XVI ст., використовували для перекреслювання планів і карт у збільшеному або зменшеному масштабах* (з наук.-попул. літ.); *Перекреслювання здобутків минулих поколінь, нехтування їх досвідом не дає позитивних результатів, ускладнює рух у майбутнє* (з публіц. літ.).

2. Те саме, що **перекре́слення** 2. *Чернетку дипломної роботи слід ретельно відредагувати і лише після цього надрукувати на комп'ютері без вставок, перекреслювань і скорочень слів* (з навч. літ.); *Учні скаржилися на те, що вчителька звертає зайву увагу на те, скільки в тебе перекреслювань, чи олівцем ти зробив підкреслення, скільки ти відступив клітинок між класною і домашньою роботою тощо, і знижує за знайдені недоліки оцінку* (з газ.).

ПЕРЕКРЕ́СЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕКРЕ́СЛИТИ,** лю, лиш, *док., що.* 1. Проводити риску, смугу, лінію впоперек чого-небудь або навхрест, залишати слід у вигляді риси, смуги, лінії або перехрещених ліній. *Машина шалено збільшила швидкість. Зараз вона просто перекреслювала небо, залишаючи ледве помітний слід* (В. Собко); *Над вечірньою Полтавою, спалахуючи, падали зорі, перекреслюючи вогняними смугами все небо* (В. Чемерис); *Знову перекреслить неба синь безмірну зір падучих лінія крива* (Б.-І. Антонич); *Сірко перехрестився на червоно-синю блискавицю, що перекреслила Задніпров'я, і зайшов до корчми* (Ю. Мушкетик); *Краєм ока він помітив, як верхню частину телеекрана ніби перекреслила трикутна тінь* (П. Коломієць); // Закреслювати що-небудь написане, накреслене, намальоване. *Однак і реферат посувався туго; Сергій не так писав, як перекреслював* (М. Дашкієв); *Загатний почав правити Хаблакового нариса. Перекреслював каліграфічні рядки педагога і швидко, впевнено писав на звороті цілі абзаци* (В. Дрозд); *Можна олівець витерти гумою, а як хтось так хоче, то можна й атраментом перекреслити* (Леся Українка); *Шевченко гриз олівець, замислившись над якимсь віршем. Раптом він перекреслив написане, подер папірець на дрібні клаптики і кинув їх у море* (З. Тулуб); *Її* [Анни] *палець вказував на помилку. — Горобина, а не горубина! Перекресли "у" і напиши зверху "о"* (Г. Вдовиченко).

2. *перен.* Знищувати, заперечувати наслідки якої-небудь роботи, занять і т. ін.; заперечувати чиїсь достоїнства, чиюсь вартість. *Хотілося поговорити про минуле й про сучасне. Ніхто, ясно, минулого не закреслює, і ніхто минулого не перекреслює* (Остап Вишня); *Ця мить була найстрашнішою в його житті .. Вона перекреслювала все. Його надію, його любов, його воскресіння* (Ю. Мушкетик); *Наука успіху — не тільки наука як робити, а і як жити, аби нерозумними вчинками не перекреслювати зроблене* (М. Слабошпицький); *Він* [Андрій] *одчайдушно жене геть від себе те, що сьогодні сталося й що хоче перекреслити все найкраще в його житті* (І. Багряний); *Соціалістична революція могла утвердитися, тільки перекресливши всі минулі епохи, знищивши пам'ять про них* (П. Загребельний); // *також кого, рідко.* Відмовлятися від кого-небудь, забувати, зневажати когось, нехтувати кимсь, вважаючи недостойним; викреслювати (у 2 знач.). *І не тому я перекреслюю людей, що вони злі. Ні! За їхнє вдавання .. Я закладаю руки за спину, коли бачу кривляння і пишномовство* (В. Підмогильний); *Забути про ворога. Перекреслити його. Нема! Бодай на хвилину забути про страхіття* (І. Багряний); *Якщо ми її* [самостійність] *втратимо, тоді можна перекреслити себе як народ, як націю, як людність зі своєю історією, традицією, мовою і повноцінністю, які бережуться іншими націями і народами, за які проливалась кров і вмирали люди* (О. Шугай); // Робити неможливим здійснення або існування чого-небудь; стояти на перешкоді чомусь. *Люди поривалися в поле, але зрадницька погода перекреслювала їхні плани, і їм доводилось кожного разу тішити себе надією на завтрашній день* (С. Добровольський); *Епідемії .. із неухильною послідовністю спалахували кожне сторіччя, іноді перекреслюючи будь-які сподівання на кращий фінал вітчизняної історії* (Д. Білий); *Виявляється, у неї СНІД. Це коротке слово перекреслювало все її майбутнє* (С. Талан); *Елісон .. попросила не доводити справу до суду й не роздмухувати публічний скандал, який би перекреслив її мрії про кар'єру пілота* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Ще вранці виглядало на те, що саме сьогодні мені вдасться здійснити задумане. І от дзвінок Сніжани перекреслив усі плани* (Н. Сняданко).

3. Креслити ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Щоб оцифрувати паперове креслення, треба його відсканувати й перекреслити в електронному форматі за допомогою спеціального програмного забезпечення* (з наук.-техн. літ.); *Учні отримали завдання перекреслити зображення деталей, які повинні бути з'єднанні болтом, гвинтом і шпилькою, в масштабі 2,5:1* (з навч. літ.); // Те саме, що **скре́слювати.** *Якщо студент механічно перекреслює певні зображення, то це вдосконалює креслярські навички, але не розвиває його мислення* (із журн.); *Ще зовсім недавно, якщо треба було скопіювати графічний документ, інженери перекреслювали його за допомогою лінійки, олівця та гумки* (з газ.).

4. Проходити по якій-небудь поверхні, перетинаючи її впоперек або навхрест. *Тонка смужка шраму від шабельного удару перекреслювала його щоку від правої брови до мочки вуха* (М. Руденко); *Видолинок перекреслював Терехівку ледь не посередині, городи барвистими хустками пливли до звабно зеленіючих левад* (В. Дрозд); *Шеф .. розглядав своє обличчя. На щоках проступили жовті плями, лоб перекреслили дві вертикальні зморшки, крила носа трохи запали* (П. Коломієць); *Знову блиснув сірий метал сокири. Ще один, глибший розріз перекреслив тіло Пожирача* (В. Єшкілєв).

ПЕРЕКРЕ́СЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ПЕРЕКРЕ́СЛИТИСЯ,** литься, *док.* 1. *перен.* Ставати неможливим, нездійсненним. *— Я не міг припустити, що перед Нікою ти гратимеш наївного телятка, а Куцорукому все поясниш зв'язками твого дядька-хіміка... — А хіба погано придумалось? — Якщо Владислав викриє твою брехню, то все перекреслиться...* (О. Тесленко); *Майбутнє, засноване на земноводних засадах, на сировині, на пустопорожніх зусиллях, може вмить перекреслитись* (Є. Пашковський).

2. *тільки недок.* Пас. до **перекре́слювати.** *Зранку правилася чи перекреслювалася вечірня писанина* (Олекса Ізарський); *Найбарвистіші мрії перекреслюються тривіальною катастрофою* (О. Бердник); *Розпочалося читання знаменитих ухвал протикультівського з'їзду .. Як і на всяких зборах, сибіряка сидів у самісінькому кутку .. Тиміш читав про Сталіна, а сибірякці здавалося, що перекреслюється ціле його життя* (Б. Харчук).

ПЕРЕКРИВА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для перекривання чого-небудь. *Арматуру для перекривання потоку робочого середовища називають перекривальною* (з навч. літ.); *Газова мережа лабораторії має бути оснащена загальним перекривальним краном подачі газу в усі приміщення* (з мови документів).

ПЕРЕКРИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перекрива́ти.** *Нинішній вибір конструкцій свердловин, глибини спускання проміжних колон виробляли, зважаючи на умови перекривання зон ускладнень та величини виходу з-під башмака попередньої колони* (з наук. літ.); *Ділянки перекривання орбіталей можуть бути рівновіддаленими від ядер атомів* (з навч. літ.).

ПЕРЕКРИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕКРИ́ТИ,** и́ю, и́єш, *док.* 1. *що.* Робити покриття в будинку, споруді і т. ін. (перев. поперечне); покривати (у 1 знач.). *Основними конструкціями в давньоруському кам'яному будівництві були напівциркульні арки, коробові та баневі склепіння, які перекривали усі приміщення* (з наук. літ.); *Ще видно дах усіх частин будинку і дах унизу, яким перекрили внутрішнє подвір'я* (Т. Прохасько); * Образно. *Над яром застрашливо гуркоче, лускає, гахкає грім, блискавки наче арками перекривають яр* (Ю. Яновський); // Робити перекриття (у 2 знач.). *Тільки Бразд крикнув — всі вони* [люди] *з'явились: нарубали лісу, потесали, склали, вивершили, перекрили, накрили — добрий терем мав тепер Бразд* (С. Скляренко); *Він* [Хасан] *ту щілину перекрив згори очеретом і вербовими гілками, а передню та задню стіни зробив з очерету та шматків старої повсті* (Ю. Логвин); // Лежати, розміщуватися на чому-небудь, поверх чого-небудь, покриваючи собою. *З-поміж кругляка, що перекривав окоп, на голову й плечі Варвари сипалася земля, дрібний сухий пил* (Л. Первомайський); *На відміну від районної, арку перекривав унизу смугастий шлагбаум, як на залізничному переїзді, і стояла будка з вартовим* (В. Нестайко); * Образно. *Владно крокував новий рік, перекривши снігами все старе* (М. Сиротюк).

2. *що.* Заглушати, стишувати голосом, звуками інші голоси, звуки. *Перекриваючи клекіт голосів, гукнув* [Шевчук] *на повний голос: — Товариші!* (А. Головко); *Було біля другої години ночі, кумкали жаби в ставку, але торохтіння воза їх перекривало* (П. Панч); *Раптом, перекриваючи гамір, сміх, вигуки й музику, угору б'ють високі звуки сурми* (Є. Доломан); *Тихий, заколисуючий спів сопілки злегка перекривало легеньке стукотіння барабана* (Ю. Логвин); *Грім пострілу перекрив короткий стогін, що вихопився з грудей доктора* (Ю. Бедзик).

3. *кого, що, перен.* Перевищувати кого-небудь або всіх у якомусь відношенні; переверщувати (у 2 знач.). [І в а н:] *Що я чую! Панько перекриває Журавля в дотепах. Журавель мовчить* (І. Микитенко); // Перевищувати які-небудь досягнення, наслідки роботи; виконувати більше, ніж передбачено. *— Мені думається, що коли інженери допоможуть, то наступної весни я перекрию свій рекорд* [польоту літака] *не менш як хвилин на сорок п'ять* (М. Трублаїні); [Г а н д ж а:] *На всю державу прогримів* [Троян]*! .. Як же, — всі рекорди перекрив!* (Ю. Мокрієв); *Після вчорашньої карикатури теж вирішив* [Бугор] *норму перекрити, вийти в правофлангові...* (О. Гончар); // *розм.* Поповнювати яку-небудь нестачу, компенсувати невиконання чого-небудь за рахунок чогось іншого; надолужувати (у 1 знач.). *Семен Ларивонович .. заспокоївся, переключивши думку на те, як перекрити простій третього трактора* (Ю. Яновський); *Наче вся промисловість країни весь час працює тільки для того, щоб перед першим числом перекрити свої збитки на імпортних товарах. Чудасія, але до неї звикли* (В. Яворівський).

4. *що.* Закривати, перегороджувати чим-небудь рух води, пари і т. ін. *Вони то пололи, то копали, то саджали, то котили перед собою дозрілі овочі, то пускали в одні рови воду, а інші перекривали* (А. Дімаров); *Перекриваю газ, водогін, електрику і замуровую вентиляційні отвори* (Ю. Іздрик); *У жовтні гідробудівельники втретє перекрили русло Дніпра в районі Кременчука* (І. Цюпа); // Ставати на перешкоді кому-, чому-небудь, перегороджуючи щось або розміщуючи засаду; затримувати кого-, що-небудь. *Вхід до цієї бухти в дані часи перекривали масивним ланцюгом, щоб кораблі нападників не проскочили під стіни міста* (А. Санченко); *Оксен розвернувся і повів своїх людей на північ, до Манилівських ситнягів. Але і там вони наткнулись на засаду. Хтось перекрив кожну стежку* (Григорій Тютюнник); *Шлях до свободи їм перекрив сержант міліції, який зміг двома руками спіймати й притиснути до стіни всіх чотирьох розбишак* (В. Діброва).

5. *що.* Покривати, накривати що-небудь ще раз, повторно або заново, по-іншому. — *Хату перекривати думаєте? — запитав Ладимко. — Та на бісового ж батька її перекривати. Вона своє віджила* (М. Руденко); *Щороку перекриватимеш по латці, а через надцять літ, дивись, уже й вся хата перекрита!..* (Є. Гуцало); *Олежка взявся тестеві помагати хліва перекривати* (В. Лис); — *На осінь, мамо, треба неодмінно перекрити верх — буде протікать* (С. Васильченко); — *Та ти хоча б хату перекрив, як такий багатий. А то он крокви, як ребра в шкапи...* (Д. Бузько); — *Так і живу, — мовила Марина. — На хаті треба перекрити дах, а хлопець прийшов з армії і подався до тракторів* (С. Чорнобривець).

ПЕРЕКРИВА́ТИСЯ, а́ється, *недок.,* **ПЕРЕКРИ́ТИСЯ,** и́ється, *док.* 1. *розм.* Укриватися чим-небудь цілком, по всій поверхні. *Озираюсь — по дорозі іде до мене щось старе-старе, мов виходець із забутої могили. Лице йому мовби попелом чи могильною цвіллю перекрилось* (Д. Мордовець); *Де ж твої ратаї, де вони ділися? Чом бур'янами ти вся* [нива] *перекрилася?..* (Микола Чернявський).

2. *перен.* Компенсуватися, врівноважуватися за рахунок чогось іншого. *У разі блискавичного перебігу крововиливу в мозочок осередкові симптоми перекриваються загальномозковими* (з наук. літ.); *Чому так сталося, що я народила сина Андрійка в день, коли по мамі було сорок днів? Це звичайний збіг обставин, чи смерть перекрилася новим життям?* (С. Талан); *Якість самого фільму, здавалося, не може нічим перекритися чи бодай доповнитися* (із журн.).

3. *тільки недок.* Пас. до **перекрива́ти.** *Як і всі скіфські поховальні ями, вона перекривалася деревом, а потім згори насипався курган* (В. Чемерис); *Гул ескадрилій цілком перекривався гулом наземної артилерії* (О. Гончар); *Омелько відрубував дві крайні липи там, де, на його гадку, найкраще перекривався прохід* (Ю. Логвин).

ПЕРЕКРИВИ́ТИ *див.* **перекривля́ти.**

ПЕРЕКРИВИ́ТИСЯ *див.* **перекривля́тися.**

ПЕРЕКРИ́ВЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перекриви́ти.** *Лице її було перекривлене безмірним переляком* (І. Франко); *Софія Павлівна провела очима трохи перекривлену, придавлену часом постать свого чоловіка* (О. Копиленко); *По цих словах Етвина перекривлена злістю гримаса зникла, як злизані морем дитячі каракулі на піску* (І. Карпа); // **перекри́влено,** *безос. пред. Взагалі все це страшенно перебільшено і перекривлено — всю цю історію з Завадською* (Є. Плужник).

2. *у знач. прикм.* Який перекривився. *Хома з перекривленим ротом, весь мокрий, блищав од поту* (М. Коцюбинський); *Господар, весь перекривлений, підскочив з стільця і безладно замахав руками, наче хотів затулити рота Павлові* (М. Сиротюк); *До кімнати всунувся Коляда. Весь перекривлений, з синіми губами* (П. Загребельний).

ПЕРЕКРИ́ВЛЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **перекриви́ти** і **перекриви́тися.** *Поранений лежав горілиць, .. гарний тою граціозною красою молодости, яку ще можна було пізнати з-під тих перекривлень, які вирив біль на його рисах* (І. Франко); *Перекривлення командирської вимови.*

ПЕРЕКРИ́ВЛЮВАННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **перекри́влювати** і **перекри́влюватися.** *Я заходився зо сміху при .. оповіданнях, і смішив мене .. не сам предмет* [розповіді], *з котрого я багато дечого не розумів, а радше чудацьке перекривлювання самого Сидора* (І. Франко).

ПЕРЕКРИ́ВЛЮВАТИ *див.* **перекривля́ти.**

ПЕРЕКРИ́ВЛЮВАТИСЯ *див.* **перекривля́тися.**

ПЕРЕКРИВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перекривля́ти** і **перекривля́тися.** *Вони* [штукарі-гумористи] *часто супроводять свої жарти якою-небудь драматичністю: смішною жестикуляцією, химерними мигами, киванням, морганням, перекривлянням, передражнюванням своїх знайомих, котре часто доходило до справдешнього артизму* (І. Нечуй-Левицький); *Найвища, найтонша втіха "вибраних" — це слухання звуків од стукання паличками по металу або волоса по натягнутій на дошку жилі. Трошки нижча, але більш поширена, підскакування під ці звуки в чадних, отруйних помешканнях. Ще нижча, але ще ширша, дурнувате, безглузде перекривляння самих себе* (В. Винниченко).

ПЕРЕКРИВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідко* **ПЕРЕКРИ́ВЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ПЕРЕКРИВИ́ТИ,** ивлю́, и́виш; *мн.* перекри́влять; *док.* 1. *кого, що.* Робити кривим; тримати, розташовувати криво. *Василько підігнув праву ногу догори, голову перекривив на лівий бік і скакав на лівій нозі* (Л. Мартович); // Відбивати криво, деформувати зображення (про дзеркало, окуляри і т. ін.). *Дзеркальце висить, — хоч там таке, що як подивитись у його* [нього], *то й себе не пізнаєш: так тобі перекривить обличчя...* (Марко Вовчок).

2. *що.* Викривляти, перекошувати, перев. під впливом сильного почуття, надаючи неприродного виразу (про обличчя). *Слова його звучали лагідно, але губи раз у раз перекривлював зневажливий усміх* (Ю. Шовкопляс); *Тепер злякалась дама. Жах перекривив їй обличчя* (М. Йогансен); *Віталій подивився на приятеля спідлоба, обличчя його перекривила гримаса* (Валерій Шевчук); // *безос. Усього його* [Копитка] *аж перекривлювало, коли він обдумував чергову із них* [ідею], *а його очі горіли якимось божевільним вогнем* (Б. Харчук); *Внаслідок сильного нервового потрясіння Лук'янові перекривило рот* (А. Іщук).

3. *кого, що.* Копіювати чиюсь міміку, рухи, манеру говорити і т. ін.; піддражнювати, підсміюватись, показуючи своє негативне, насмішкувате ставлення; передражнювати (у 1 знач.). *Галя ввесь час перекривляє всіх, як вони говорять: і Івана — надувшись, і Хведя — закочуючи очі вгору, і Трохима — водячи пальцем по книжці* (Грицько Григоренко); *Якби я міг не писати, то робив би коло землі, не стільки цитував, скільки перекривлював когось іншого, від чого все товариство заходилося реготом* (Ю. Андрухович); *Онися вискочила в кімнату, зачинила за собою двері й перекривила Балабуху перед дверима, вивернувши з усієї сили спідню губу* (І. Нечуй-Левицький); *Дівчинка заплакала. — Заплач, Матвійку, дам копійку, — перекривив її Сергійко* (Григорій Тютюнник); *Мирось навіть спробував перекривити моє затинання* (І. Роздобудько); // *кого і без прям. дод.* Повторювати чиї-небудь слова, підкреслюючи інтонацією своє негативне або насмішкувате ставлення до них. [Ю д а:] *Я пригадав — він докорив мені.* [П р о ч а н и н *(перекривляє, з огидою):*] *"Він докорив!" — Тебе убити мало!* (Леся Українка); — *Еге ж, еге ж, — згоджується баба Оришка. — Подалися вдосвіта в колгосп... Ото вже пам'ять у мене дірява: почула — й забула. Онук подумки перекривлює стару: "Еге, не знала, не знала — й забула!"* (Є. Гуцало); — *Не хочу... я буду дома... — прошепотів Зінько. — "Не хочу, я буду дома!" — перекривив його лікар. — Усі ви боїтесь тієї лікарні* (Б. Грінченко); * Образно. *Гунява луна .. одгукувала з усіх боків чужі слова, перекривляла, реготалася* (С. Васильченко).

ПЕРЕКРИВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *рідко* **ПЕРЕКРИ́ВЛЮВАТИСЯ,**ююся, юєшся, *недок.,* **ПЕРЕКРИВИ́ТИСЯ,** ивлю́ся, и́вишся; *мн.* перекри́вляться; *док.* 1. Ставати кривим, триматися криво; викривлятися (у 1 знач.). *Підсувається дзеркало сина старого графа — і світло перекривляється в інший бік* (В. Винниченко); *Лице йому посиніло, очі наверх вилізають, голова аж убік перекривилася* (Л. Мартович); * Образно. — *П'ю першу чарку за щасливу пару, за молоду сім'ю, як за радість свою... Щоб у ній нічого не перекосилось, не перекривилось, щоб у цій ось хаті були кутки багаті* (Микита Чернявський).

2. Те саме, що **скривля́тися** 2. *Я відчуваю, .. як уста перекривлюються в судомному напруженні* (С. Андрухович); *Сміяться з примусом, так що й рот перекривиться, кутні зуби видно* (Номис); *Лице вмираючого перекривилося...* (Г. Хоткевич); — *Ви! .. Замовчіть! — не витримав Дмитрій, змахнувши нагаєм. Його обличчя перекривилося від злості* (А. Хижняк); *Я примушу їх усіх позатуляти роти, і хай ті роти перекривляться з жаху, а не зі сміху* (Валерій Шевчук); *Раптом обличчя Негору перекривилося: більше він не міг стримуватися* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

3. *розм.* Те саме, що **перекривля́ти** 3. *Інспектор знав, що він* [Антосьо] *такий митець, та не мав, як причепитись, то, було, тільки перекривляється, і то навмання, іноді навіть і не в тім класі, де Любораченко, бо й у вічі його не знав* (А. Свидницький); — *Я повезу його завтра дивитись, як будуть вішать. — Ах, ах! — налякалась Сусанна, — як можна дитину... — "Дитину, дитину"... — перекривився Карпо Петрович* (М. Коцюбинський).

4. *тільки недок.* Пас. до **перекривля́ти, перекри́влювати.** *Інформація про останні події в світі іноді перекривлювалася в повідомленнях диктора* (з газ.).

ПЕРЕКРИВНИ́Й, а́, е́. Те саме, що **перекрива́льний.** *Перекривний ствол пожежного рукава служить для спрямування і регулювання подачі води* (з навч. літ.); *Для припинення подання пального в двигун, що загорівся, у паливних магістралях установлено перекривні крани* (з мови документів).

ПЕРЕКРИ́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перекри́кувати** і **перекри́куватися.** *Здалеку доносились вигуки, безладне перекрикування, чужі голоси* (В. Близнець); *Мене заворожували звичні й прості уривки їхнього* [пасажирів] *життя, пакування валіз, нервове очікування таксівок, останнє перевіряння торб та гаманців, заворожував їхній поспіх, сльози та бадьоре перекрикування, втома та неспокій* (С. Жадан).

ПЕРЕКРИ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕКРИЧА́ТИ,** чу́, чи́ш, *док., кого, що.* Кричати голосніше, ніж хто-небудь інший, ніж усі; заглушувати криком інші голоси, звуки. [Учитель:] *Прошу співать по руці, разом і не наважатися перекрикувати одна одну* (М. Кропивницький); *Раділо острівне птаство, та найголоснішим цього ранку прокинувся деркач — усіх перекрикував* (В. Шкляр); *Усі поступово стихли, оскільки розуміли: краще його* [Боба] *вислухати й підтримати, аніж перебивати й перекрикувати* (С. Жадан); *На болоті хором кумкали жаби, ніби намагалися одна одну перекричати* (П. Кочура); *Я ніколи не могла перекричати своїх ровесників, хоча цікавилася тим же, чим і вони, і, як мені здавалося, могла б стати для них цікавим співрозмовником* (Є. Кононенко).

ПЕРЕКРИ́КУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок., з (між, поміж) ким, через що і без дод.* Обмінюватися з ким-небудь голосними криками. — *Ну що за звичка — перекрикуватися через хату, як на вигоні!..* (О. Забужко); — *Мамо, тато пропав у лісі! — Андрій зачерпнув горня води й, захлинаючись, випив до дна, ніби від великої спраги. — Ми розійшлися в три боки й перекрикувалися між собою .. Я голос стратив, кричучи, але тата не було* (М. Матіос); *Підлітки в кросівках і гостроносих черевиках перекрикуються в свої телефони* (С. Жадан).

ПЕРЕКРИСТАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж., спец.* Повторна кристалізація (у 1 знач.). *Ще у 60-х роках XX ст. вітчизняні та закордонні вчені приділяли велику увагу питанням суміщення процесів деформації металу з його перекристалізацією в різних технологічних схемах* (з наук. літ.); *За певних умов аморфну скломасу піддають частковій перекристалізації з утворенням непрозорого й міцного матеріалу, що дістав назву ситал* (з навч. літ.).

ПЕРЕКРИСТАЛІЗО́ВАНИЙ, а, е, *спец.* 1. Дієпр. пас. до **перекристалізува́ти.** *Перекристалізований калій перманганат використовували для побудови калібрувального графіка* (з наук. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який перекристалізувався. *У стінах печери трапляються великі гнізда жовтувато-прозорого перекристалізованого гіпсу* (з навч. літ.); *Основою фундаментів підвалів у Аркадії є перекристалізований вапняк-черепашник* (із журн.).

ПЕРЕКРИСТАЛІЗО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕКРИСТАЛІЗУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що, спец.* Здійснювати перекристалізацію. *При зберіганні щавлева кислота й бура можуть втрачати певну кількість води, тому для точного визначення концентрації робочих розчинів їх треба перекристалізовувати* (з навч. літ.); *Після охолодження новоутворену кислоту осадили концентрованою соляною кислотою, відфільтрували і перекристалізували за допомогою води й активованого вугілля* (з наук. літ.).

ПЕРЕКРИСТАЛІЗО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПЕРЕКРИСТАЛІЗУВА́ТИСЯ,** у́ється, *док., спец.* Зазнавати перекристалізації. *Здатність металу перекристалізовуватися за високих температур використовують при гарячому обробленні* (з наук. літ.); *Одним із видів вапняку є мармур, який під впливом високої температури й тиску частково перекристалізувався* (з навч. літ.).

ПЕРЕКРИСТАЛІЗУВА́ТИ *див.* **перекристалізо́вувати.**

ПЕРЕКРИСТАЛІЗУВА́ТИСЯ *див.* **перекристалізо́вуватися.**

ПЕРЕКРИ́ТИ *див.* **перекрива́ти.**

ПЕРЕКРИ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перекри́ти.** *Ріс новий будинок. Сотня кроків — і нове диво: вже перший поверх перекритий, вже по ньому бігають монтажники* (Ю. Збанацький); *Посеред греблі — млин, вкопаний у глинозем, у греблю, старий, зчорнілий, перекритий новенькою дранкою* (Ю. Мушкетик); *Ніхто вже не слухав запевнень голови, що через рік-два витрати на будівництво будуть перекриті, що потім піде прибуток* (М. Чабанівський); *Доступ воді був перекритий* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Вдень вулиця перекрита шлагбаумом, а зараз шлагбаум хтось відтяг* (О. Гончар); *Простір захаращений і перекритий — теплицями, щитами, білбордами, павучками висаджених дерев* (Л. Костенко); // **перекри́то,** *безос. пред. З мурів-кам'яниць не побудовано жодної халупки, не перекрито жодної стріхи зірваним цинком* (Б. Харчук); *Для бандитів було перекрито шлях на пристані і на залізничному вокзалі* (О. Сизоненко); *В'їзд було перекрито іржавим шлагбаумом, поруч стояла будка вахтера* (С. Жадан); *Під'їзд до терміналу В було перекрито міліцією* (І. Карпа).

ПЕРЕКРИ́ТИСЯ *див.* **перекрива́тися.**

ПЕРЕКРИТТЯ́, *я́, с.* 1. Дія за знач. **перекри́ти.** *Виділених коштів буде достатньо для перекриття даху, встановлення протипожежної системи та сигналізації* (з газ.); *Бони — загороджувальні засоби для перекриття входу в порт. У військових портах використовуються, наприклад, проти атак торпедних катерів* (А. Санченко).

2. Частина споруди, будівлі, яка обмежує приміщення зверху чи знизу або відділяє поверхи один від одного. *Лікар Нен-Сагор у затінку палубних перекрить робив свою вранішню гімнастику* (Ю. Смолич); *Бомба влучила якраз всередину будинку.., впали внутрішні перекриття* (С. Журахович); *В деяких індійських готелях було прийнято робити перекриття між поверхами прозорими* (І. Карпа); *Видно кладку внутрішніх перекриттів, де-не-де стирчать залізні конструкції* (Г. Вдовиченко).

ПЕРЕКРИЧА́ТИ *див.* **перекри́кувати.**

ПЕРЕКРИЧА́ТИСЯ, чу́ся, чи́шся, *док., розм.* Те саме, що **ви́кричатися.** *Ганна .. дала Дарині перекричатися, випила мовчки води й запитала впритул: "А що ти говорила дівчатам?"* (Ю. Яновський).

ПЕРЕКРИ́ШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перекриши́ти.** *Перекришений руками попкорн можна використати для посипання торта* (із журн.).

ПЕРЕКРИШИ́ТИ, ишу́, и́шиш, *док., що.* Покришити (у 1 знач.), роздрібнити що-небудь; перетворити на дрібні частинки, крихти. *Через чотирі дні бабуся вирішила перекришити лимони в банку з цукром* (із журн.); *Для святкового столу дівчатка перекришили всю зелень* (з газ.).

ПЕРЕКРИШИ́ТИСЯ, и́шиться, *док.* Розпастися, розсипатися на дрібні частинки; перетворитися на крихти. *Вони спинилися лише тоді, коли меч Вовчого Хвоста хрипко зойкнув і перекришився* (І. Білик).

ПЕРЕКРІ́Й, ро́ю, *ч.* 1. Те саме, що **перекро́ювання.** *Визвольно-національні рухи поневолених народів світу вперше у XX ст. владно продиктували, в інтересах миру і спокою світу, новий перекрій незаконно і несправедливо посталих державних кордонів* (О. Шугай); *У нашому навчальному закладі вас навчать виконувати ремонт одягу та його перекрій* (з мови реклами).

2. *заст.* Місяць (у 1 знач.) у другій чверті. *Вечір вже стелився, на небі ясний перекрій* (Сл. Б. Грінченка); *Да місяцю-перекрою, зайди за комору* (П. Чубинський); *А жовняр ноги підіймає, До місяченька промовляє: "Ти, місяченьку, перекрою, Не дай ти, Боже, долю мою!"* (Ю. Федькович); *Надійся вітру, .. коли перекрій, а як млявий, то буде погода* (І. Франко).

3. *перен.* Переріз (*див.* **пере́різ**[2] 2), перетин (у 2 знач.) чого-небудь. *Франко інтересний, в якому б розрізі, в якому б перекрої ми б не взяли його поезію* (М. Зеров).

ПЕРЕКРІПИ́ТИ *див.* **перекрі́плювати.**

ПЕРЕКРІ́ПЛЮВАННЯ, я, *с., гірн.* Дія за знач. **перекрі́плювати.** *Витрати на перекріплювання й ремонт виробок ще до введення шахти в експлуатацію становлять у середньому 3–5 % від загальної вартості будівництва* (з наук. літ.); *Для транспортування матеріалів та обладнання, а також для видачі породи від ремонту й перекріплювання у похилих виробках можуть застосовуватися спеціальні лебідки* (з мови документів).

ПЕРЕКРІ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, **ПЕРЕКРІПЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.,* **ПЕРЕКРІПИ́ТИ,** іплю́, і́пиш; *мн.* перекі́плять; *док., що, гірн.* Закріплювати або кріпити ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Якщо в породах середньої міцності дільничі виробки не відповідають експлуатаційним вимогам, їх треба перекріпляти* (з мови документів); *На виробництві практично заново було відбудовано магістральні гірничі виробки, які перекріпили й розширили* (з газ.).

ПЕРЕКРІ́ПЛЮВАТИСЯ, юється, **ПЕРЕКРІПЛЯ́ТИСЯ,** я́ється, *недок., гірн.* Пас. до **перекрі́плювати, перекріпля́ти.** *Матеріальні витрати на кріплення й підтримування 1 м виїмкового штреку в кількох шахтах знизилися на 13–25 %, а трудозатрати — до 30 %, при цьому виробки не перекріплювалися до повного їх погашення, що підвищило безпечні умови праці* (з наук. літ.).

ПЕРЕКРІПЛЯ́ТИ *див.* **перекрі́плювати.**

ПЕРЕКРІПЛЯ́ТИСЯ *див.* **перекрі́плюватися.**

ПЕРЕКРО́ЄНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перекро́їти.** *Мамині сукні часто були перекроєні* (з газ.); *Прощавай, поруйнована війною Німеччино, прощавай, перекроєна новими кордонами Європо* (М. Слабошпицький); *Чиясь владна рука висікла ті три будинки, немов зайву деталь у перекроєній тканині військового радгоспу* (Г. Вдовиченко); * Образно. *Карпо вернувся з госпіталю весь прорешечений і перекроєний* (В. Яворівський); // **перекро́єно,** *безос. пред. Матеріал курсів з інформатики перекроєно ґрунтовно, щоб вони стали цікавіші, сучасніші* (з газ.).

ПЕРЕКРО́ЇТИ *див.* **перекро́ювати.**

ПЕРЕКРОХМА́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перекрохма́лити.** *Перекрохмалений халат.*

ПЕРЕКРОХМА́ЛИТИ *див.* **перекрохма́лювати.**

ПЕРЕКРОХМА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПЕРЕКРОХМА́ЛИТИ,** лю, лиш, *док., що.* 1. Крохмалити все або багато чого-небудь. *Цього разу Марійка перекрохмалювала білизну для всієї родини* (із журн.).

2. Крохмалити ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Перекрохмалити скатертину заново.*

3. Крохмалити надто сильно, більше, ніж треба. *Комір сорочки занадто перекрохмалили.*

ПЕРЕКРОХМА́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **перекрохма́лювати.** *Через надмірне використання крохмалю білизна перекрохмалюється, а потім її важко прасувати* (з газ.).

ПЕРЕКРО́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перекро́ювати.** *У неї* [Ліки] *був рідкісний дар до перекроювання звичайних речей у маленькі шедеври* (І. Роздобудько); *Відновлення одягу з перекроюванням може мати безліч варіантів* (з навч. літ.); *Боротьба карпатських січовиків проти угорської агресії була першим випадком збройного опору гітлерівським планам із перекроювання кордонів у Європі напередодні Другої світової війни* (із журн.).

ПЕРЕКРО́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПЕРЕКРО́ЇТИ,** о́ю, о́їш, *док., що.* 1. Кроїти заново, по-іншому що-небудь покроєне або вже пошите. *Довго засиджувалася онучка в бабки Килини, вчилася шити на швейній машинці. Перелицьовувала, перекроювала, перешивала старі сукні собі й подругам* (із журн.); *Ми спали й бачили себе на військовій службі й гірко жаліли, що не можна перекроїти на "кльоші" наші вузенькі штанці* (А. Дімаров); *Недавно Аліна перекроїла новісінькі штори у спальні батьків на спідницю та маринарку* (Дара Корній); * Образно. *Рятували* [хірурги] *людей від неминучої смерті, вони перекроювали й перешивали людей, неначе старі жилетки* (Ю. Смолич).

2. *перен., розм.* Ґрунтовно переробляти; змінювати. *Михайло загорівся, почав перекроювати дисертацію* (Ю. Мушкетик); *Створені раніше речення виникали в свідомості цілісні й довершені, і він* [Девід] *записував їх, а потім виправляв і перекроював, так наче працював над коректурою* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); *Цей післяобідній четвер, граючись, перекроїв твою шкалу цінностей* (С. Плачинда).

ПЕРЕКРО́ЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **перекро́ювати.** *Шкільні програми випускного класу, нерідко всупереч логіці навчального процесу, перекроювалися відповідно до вимог моменту* (з газ.).

ПЕРЕКРУТИ́ТИ *див.* **перекру́чувати.**

ПЕРЕКРУТИ́ТИСЯ *див.* **перекру́чуватися.**

ПЕРЕКРУ́ЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перекрути́ти.** *Далі з руїн стирчали погнуті й перекручені залізні балки* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса); *Ліз* [Йонька] *на бійку. Шапка, перекручена задом наперед, була аж на потилиці* (Григорій Тютюнник); *Язик лівого черевика в нього неправильно перекручений* (Любко Дереш); *Самопочуття покращується, коли їм сиру смородину, перекручену з цукром* (В. Рубан); *Завчені багато років тому фрази лізли з мене механічно, мов перекручене м'ясо з м'ясорубки* (І. Роздобудько); // **перекру́чено,** *безос. пред. Відтепер тільки й чекай прикрих несподіванок: все буде перекручено й витлумачено якнайгіршим чином* (М. Дашкієв).

2. *у знач. прикм.* Який перекрутився. *Явтух Каленикович обходить упряжку, поправляє перекрученого посторонка, вуздечку* (Ю. Яновський); *Іван Кирилович став гарячково розмотувати перекручений дріт* (В. Дрозд).

3. *у знач. прикм., перен.* Зіпсований, спотворений (про неправильно вимовлене, написане і т. ін.). *Не подобалося Зоні, що Леся звертається до дитини здрібнілими, перекрученими словами* (Ірина Вільде); *У вживанні перекручених російських та інших чужомовних слів А. Головко наслідує В. Винниченка* (В. Русанівський); // Помилковий, неадекватний. *У незнайомих з тобою особисто аплікація уявлень про тебе складалася з базарних пліток чи перекручених фактів* (С. Процюк).

ПЕРЕКРУ́ЧЕННЯ, я, *с.* 1. Дія і стан за знач. **перекрути́ти** і **перекрути́тися.** *Лікування перекручень яєчника виключно хірургічне* (з навч. літ.); *Крім живих родичів, на мене безпосередньо впливали ще два незаперечні чинники — голос крові, дивовижні перекручення спадковості і, звичайно ж, міфи* (Т. Прохасько).

2. *перен.* Неправильний погляд на що-небудь, який виник внаслідок помилкового, неправильного сприйняття, пояснення чогось. *Коли б я придивився пильніше, мені б стала ясною непослідовність у характері Оксена і його примирення з усіма тими перекрученнями, що їх допускає Гнат* (Григорій Тютюнник); *Не витримала душа пана Каправки такого перекручення фактів і нагнітання ситуації і вибухнула пристрасним речитативом* (Г. Тарасюк).

ПЕРЕКРУ́ЧЕНО. Присл. до **перекру́чений** 3. *Червоний саме так, зумисне перекручено, вимовив назву країни* (А. Кокотюха).

ПЕРЕКРУ́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перекру́чувати** і **перекру́чуватися.** *Довгими вечорами вона* [дружина] *впродовж кількох годин витримувала чоловікове борсання, перекручування, шарудіння поряд із собою, аж доки, знеможена, не засинала* (С. Андрухович); *Застереження, перекручування й доноси, які своєю силою могли б знищити дві інші газети, "Гінцеві" якимсь чудом приносили користь* (І. Франко); *Не вважаємо за огріх свідоме перекручування тексту, що його не зрозумів або по-своєму зрозумів писар* (М. Драй-Хмара).

ПЕРЕКРУ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕКРУТИ́ТИ,** учу́, у́тиш, *док.* 1. *що.* Крутити, надаючи вигляду спіралі; скручувати (у 1 знач.). *Під час підривних робіт дріт не можна натягувати, перекручувати, перетирати і т. ін.* (з мови документів); *Пересуваючи холодильник чи пральну машину, стежте за тим, щоб не перекрутити кабель живлення* (з мови реклами).

2. *що.* Крутити, скручувати надто сильно; псувати, розривати скручуванням. *Іноді йому* [Петрові] *здавалося, що він не так, як слід, владнав струни. Тоді він знову крутив їх, перекручував. Із зойком вони вривалися* (Д. Бузько); *— Не крути, бо перекрутиш* (Номис); *— Почала я крутити цеп: і сиджу, і стою — та все кручу. Се ж не вірьовка тобі, щоб перекрутити, а залізо* (Панас Мирний); *Не міг* [Юзько] *рухати головою — йому перекрутили шию* (Олесь Досвітній); * Образно. *— Перекрутити погано і недокрутити погано. Як працювати? — Крути, та не перекручуй* (Г. Епік); // *кого, що, перен., розм.* Змінювати кого-, що-небудь, змушувати стати іншим, діяти по-іншому. [М а р і я І в а н і в н а:] *Ти така смілива, така розумна .. І я така була, доню, не думай собі! А життя, знаєш, помалу перекрутило!* (І. Карпенко-Карий); *Отака була мати в Андрія Любчика. Вона не тільки загнала передчасно в могилу свого чоловіка, а й перекрутила синове життя* (А. Хижняк).

3. *що.* Крутити, обертати, звичайно навколо осі; перевертати (у 1 знач.). *Остюк для чогось вийняв нагана з-під френча і почав задумливо перекручувати барабана* (Ю. Яновський); *Сиплють* [ковалі] *вугілля в горна, надувають міхи, розпікають крицю, б'ють, крутять, перекручують на ковадлі* (С. Скляренко); *Щойно встиг перекрутити ключа, як двері полетіли на мене з таким розмахом, що я ледве зумів відскочити* (Ю. Винничук).

4. *що.* Подрібнювати, перемелювати що-небудь, перетворюючи на однорідну масу. *Вийняв* [Вася Равлик] *із холодильника шматок м'яса, прикрутив до столу м'ясорубку і почав спокійно те м'ясо перекручувати* (Валерій Шевчук); *А сир ти місиш дерев'яною ложкою чи перекручуєш на м'ясорубці..?* (Є. Кононенко); *— Проблема! І думаєте, тільки в мене? Он у Гортензії теж .. Знову ж таки ножі для м'ясорубки. Поки той фарш перекрутить, сім потів з неї... Га? Правильно я кажу? — обернувся він до тітоньки Гортензії* (В. Нестайко).

5. *що, перен.* Неправильно вимовляти, писати, навмисне чи випадково. *Любив* [Моримуха] *жартом перекручувати .. мову* (І. Франко); *Олександр Іванович розумів, що дружина навмисно перекручує слова материної приповідки* (Б. Антоненко-Давидович); *Мама послала листа пані Франковій та й перекрутила нашу адресу* (Леся Українка); *Коли Бейбі у веселому настрої, то вживає в своїй мові чудернацьких слів, яких ніхто не в силі так влучно перекрутити* (Мирослав Ірчан); // Надавати чиїм-небудь словам або вчинкам іншого змісту; перетлумачувати. *Панотець щось до неї говорив, а Мундзьо перекручував ту мову і впевняв її, що панотець хоче її бити за зірвані квіти* (Л. Мартович); *"Я звиняюсь, — каже* [директор], *— ви проти нової школи, Ганно Антонівно?" А Ганна Антонівна тоді його пальчиком насварили, — не смієте мої слова перекручувати!* (Ю. Яновський); *В тому світі, де слова незмінно фальшували і перекручували, він не смів сказати нічого, не мав з ким поговорити* (Г. Пагутяк); *Вона, певно, все перекрутила, зробивши Павла головним винуватцем цієї гіркої історії* (В. Кучер);

// Пояснювати певні явища, події, поняття і т. ін. помилково, неправильно. *Фактів я не перекручую, в правдивість висновків вірю щиро* (С. Васильченко); *— Ваші підслуховуючі системи мають підозрілу здатність перекручувати і прибріхувати* (Ю. Андрухович); *— Та ви ж усюди перебрали міру, а деякі події зовсім перекрутили* (І. Росоховатський).

ПЕРЕКРУ́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕКРУТИ́ТИСЯ,** учу́ся, у́тишся, *док.* 1. Скручуватися занадто, у багатьох місцях, псуючись або деформуючись. *Гігантські маси земних порід перемішуються і перекручуються при зіткненні між собою* (з навч. літ.); *А раптом перекрутиться повітряний шланг, їх* [водолазів] *не встигнуть витягнути?* (Ю. Яновський); // *перен.* Змінюватися, ставати іншим. *Вона промовила це так, як і в Переяславі, — по-українському, бо не можна ж ламати мову й перекручуватись, коли кажеш щирі слова, що линуть від самого серця* (Б. Антоненко-Давидович); *— І дивно, як то все зразу перекрутиться, іншим стає* (Панас Мирний).

2. Крутитися, обертатися навколо себе або через голову; перевертатися (у 1 знач.). *Де треба було обернутись, вона перекручувалась на одній п'яті раз або й двічі* (І. Нечуй-Левицький); *Хмара батогом торкнувся гілки, і зів'яле листя з тихим шепотом, перекручуючись, поволі посипалось на спини коней, на віз і додолу* (М. Стельмах); *Абу Амар заводив танець — ступав ногою перед другою ногою два кроки, .. перекручувався навколо себе і знов ступав два кроки лівою праворуч, потім обертався навколо і знов два кроки правою ногою ліворуч* (Ю. Логвин); *Почали* [хлопці] *розгойдуватися, тримаючись ногами за гілку, а тоді змахнули тільцями, перекрутилися і скочили на пісок* (Валерій Шевчук); *— Чекай, Костику, я тобі шалик поправлю, а то перекрутився* (Ю. Покальчук); // Обертатися, перевертатися (про круглі, хиткі або перекидисті предмети). *Раптом човник прудко рвонувся вперед, загойдався, перекрутився, і Ярослав відчув, що пливе спиною вперед* (Ю. Мушкетик).

3. *тільки недок.* Пас. до **перекру́чувати.** *Чайченко мені не раз жалівся, що його вірші зовсім перекручуються. І справді, я бачив їх перекрученими так, що не лишалось ні ритму, ні рими...* (В. Самійленко); *Хто стояв ближче, переказував почуте далі, додаючи щоразу трохи й од себе, так воно котилося ширше й ширше, обростало заувагами, переінакшувалося й перекручувалося до невпізнання, до глупоти й сміху* (П. Загребельний).

ПЕРЕКРУ́ЧУВАЧ, а, *ч.* Той, хто перекручує (у 5 знач.) чиї-небудь слова, учинки, якісь явища, події, поняття і т. ін. *Коштувало б чимало часу знайти першого перекручувача назви гуцульської гори Попіван, яку часто пишуть і вимовляють як Піп Іван, з чого гуцули, безперечно, підсміюються* (із журн.).

ПЕРЕКРУ́ЧУВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **перекру́чувач.** *Якщо журналістці інший журналіст указує, що вона перекрутила його слова, а перекручувачка робить вигляд, що нічого не сталося, то її не можна підпускати й близько до журналістики* (із журн.).

ПЕРЕКУВА́ТИ[1] *див.* **перекó вувати.**

ПЕРЕКУВА́ТИ[2], уé, *док.*, *розм.* Покувати більше, довше за іншу (про зозулю). *Ночна* [нічна] *зозуля денну перекує* (Номис).

ПЕРЕКУВА́ТИСЯ *див.* **перекó вуватися.**

ПЕРЕКУЙО́ВДЖЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **перекуйо́вдити.** *Нагорі в камері — так наче після погрому. Все було перекуйовджене й перемішане неймовірно* (І. Багряний); *Перекуйовджена зачіска хлопчиська вражала присутніх* (із журн.).

ПЕРЕКУЙО́ВДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕКУЙО́ВДИТИ,** джу, диш, *док.*, *розм.*, *що.* Куйовдячи, зминати, перекручувати що-небудь, порушуючи порядок, напр. покривало, волосся на голові і т. ін. *Для переконливого циркового виступу клоун перекуйовдив волосся* (з газ.); * Образно. *Яких тільки див не творить цей світ. Як тільки не переплутує, не перекуйовджує всі нитки!* (Ю. Мушкетик).

ПЕРЕКУЙО́ВДИТИ *див.* **перекуйо́вджувати.**

ПЕРЕКУЛЬГА́ТИ *див.* **переку́льгувати.**

ПЕРЕКУ́ЛЬГУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕКУЛЬГА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.*, *розм.* Ледве пересуватися, кульгаючи. *Після бойового поранення кілька тижнів хлопець ледве перекульгував стежкою до медсанбату* (з газ.); // *що.* Повільно проходити певну відстань. *Повільно перекульгав сторож територію, на якій побудовано гаражі* (із журн.).

ПЕРЕКУМА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.*, *розм.* Стати кумом або кумою всім або багатьом. *Буває, що навіть окремі села, межуючи по кілька сотень років і, зрозуміло, комунікуючи між собою, бо їх жителі значною мірою поріднилися (пересваталися, перекумалися), все-таки зберігають своєрідність вимови, слововжитку, мовно-етикетних традицій, навіть лайки* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕКУНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док.*, *що* і *без прям. дод.*, *розм.* Куняючи, передрімати якийсь час. *Люди вже п'яту добу не виходять з цеху. Тут і сплять. Власне, й не сплять, а так-сяк і хто де перекуняють годинку, та й знову до роботи* (Яків Баш); *Перекуняли, сидячи в тісній, нужденній корчмі, й погнали далі* (Ю. Мушкетик); *Юрик дав драпака, першу ніч перекуняв під скиртою в розритій руками лисячій норі* (Є. Пашковський); *Уночі я забивався у якийсь закуток і там, перекунявши, набирався сил іти далі* (Любко Дереш).

ПЕРЕКУ́ПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перекупа́ти**[1]. *Перед самим сном вихователь повинен усіх вас ще раз перелічити і аж тоді, повмиваних, перекупаних, обов'язково в лежачому стані передасть старшому по режиму* (О. Гончар); *І поніс* [Глоба] *руку до голови другого* [хлопчика]. *Й гладив, гладив оте перекупане* [волосся], *волосок до волоска* (Г. Колісник); // **переку́пано,** *безос. пред. Молодий хлопчик-санітар .. провів його в кімнату, де посередині стояла велика ванна. Павло Никанорович із почуттям відрази подивився на цю споруду, де купано, мабуть, перекупано тисячі людей* (Ю. Щербак).

ПЕРЕКУПА́ННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **перекупа́ти**[1] і **перекупа́тися.** *Цього року відгукнулось нежитем дядькове осіннє перекупання в морі* (із журн.).

ПЕРЕКУПА́ННЯ[2], я, *с.*, *рідко.* Дія за знач. **перекупа́ти**[2]. *Хлопчача компанія негативно сприймала перекупання краденого* (із журн.).

ПЕРЕКУПА́ТИ[1] *див.* **переку́пувати.**

ПЕРЕКУПА́ТИ[2] *див.* **перекупó вувати.**

ПЕРЕКУПА́ТИСЯ *див.* **переку́пуватися.**

ПЕРЕ́КУПЕНЬ, пня, *ч.*, *діал.* Перекупник. *В торгові дні на тім ринку .. викрикували свої товари перекупні, протискаючися поміж вози* (І. Франко).

ПЕРЕ́КУПЕЦЬ, пця, *ч.*, *розм.* Те саме, що **переку́пник.** *Перед її* [Целі] *очима проходили по обох тротуарах безконечні ряди пристроєних дам і мужчин, .. лунали окрики перекупців, що продавали вчасні вишні і морелі* (І. Франко);

Він [Векша] *якось незчувся, як і продав одному перекупцеві за пів ціни обидві речі* (М. Івченко); *Рустем його* [приятеля] *відправив як прикажчика чи молодшого компаньйона до Сирії налагоджувати склади для басрійських фініків. Щоб, значить, не віддавати басрійських фініків перекупцям, а самим з цього прибуток мати* (Ю. Логвин).

ПЕРЕКУПИ́ТИ *див.* **перекупо́вувати.**

ПЕРЕ́КУПКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **перекупниця.** *Ціла купа дітей оступила перекупку, що спродує .. сопілки* (Марко Вовчок); *Десь у кутку під кам'яницею, як неприкаяні, сиділи кілька перекупок з яблуками* (Б. Антоненко-Давидович); *Інтелігентного (принаймні зовні) і респектабельного Сідалковського перша-ліпша перекупка так вправно відштовхувала набік, що він уже подумки прощався з маклером* (О. Чорногуз); *Зацікавити однією газетою перекупок на базарі й викладачів вузів, як і варто було сподіватися, виявилось не так просто* (Н. Сняданко); * У порівн. *Богині.., як перекупки, горланять. Одна другу безчестять, ганять* (І. Котляревський); *Він* [Спихальський] *стукав шаблею, пирхав, мов кіт, і лаявся, мов перекупка на базарі* (В. Малик).

ПЕРЕКУ́ПЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перекупи́ти.** *Все подвір'я і пів города було заставлено повозками всякого фасону і старомодними чудними фаетонами, здоровецькими, старосвітськими, перекупленими у панів* (І. Нечуй-Левицький); *В старенькому "шевроле", перекупленому за триста доларів у попередника, в продуктовому магазині, навіть у постелі, — повсюди він* [Лукас] *відчував на собі тяжкий холодний погляд* (П. Загребельний); *Чорний "фольксваген", перекуплений у партнерів, костюми.., черевики з минулорічної колекції, годинники з розпродажу, запальнички, подаровані колегами на свята.., нічого зайвого, нічого особливого* (С. Жадан); // **перекуплено,** *безос. пред. Товар було введено в цивільний обіг раніше та перекуплено фермером у іншої фізичної особи* (з газ.).

ПЕРЕКУ́ПЛЮВАТИ *див.* **перекупо́вувати.**

ПЕРЕКУПЛЯ́ТИ *див.* **перекупо́вувати.**

ПЕРЕКУПНИ́Й, á, é. Який перекуповується ким-, чимнебудь. *Реалізація фізичними особами перекупної продукції без реєстрації підприємницької діяльності є порушенням чинних правил торгівлі на ринках* (із журн.); // *перен.* Який продається і купується за гроші (про почуття, людину і т. ін.); продажний. [Грицько:] *Не треба мені її перекупного кохання; нехай вона ним на базарі торгує!* (М. Старицький); *Легкодушний і здеморалізований, він* [Людовік XV] *віддавався грубим розкошам життя, не дбаючи зовсім про державу, дозволяв управляти нею перекупним міністрам й амбітним жінкам* (І. Крип'якевич).

ПЕРЕКУ́ПНИК, а, *ч.* Той, хто перекуповує кого-, що-небудь. *Торговці — перекупники і спекулянти — прийшли пізніше .. Їх прийшла величезна юрба* (Ю. Смолич); *Продавав слов'ян горбатий перекупник з малесеньким, мов печене яблуко, личком, на якому злісно поблискувало двоє булькатих очей* (О. Бердник); *Спритні перекупники вертілися поміж козаками, цокали язиками, видирали один в одного з рук кунтуші, свити, черкески, чоботи* (Ю. Мушкетик); *Не було гарантії, що ці картини не з'явилися би у руках мистецьких перекупників на Андріївському узвозі* (С. Процюк); *Ми беремо з підприємців та банкірів поважні щомісячні суми, але не гребуємо й мідяками робітників, чоботарів і перекупників* (С. Жадан).

ПЕРЕКУ́ПНИЦЬКИЙ, а, е. Прикм. до **перекупник.** *В Литвинишиній хаті .. не вгавав п'яний гамір — то перекупницький світ справляв свої дикі вакханалії* (С. Добровольський).

ПЕРЕКУ́ПНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **перекупник.** *Перекупниця тітка Мотря закуповує продукти у селян і продає їх містянам* (із журн.).

ПЕРЕКУПО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перекупо́вувати.** *Другий шлях відтоку капіталу з України полягає у перекуповуванні акцій українських емітентів у нерезидентів за завищеними цінами* (з наук. літ.); *На жаль, перекуповування фахівців за допомогою заробітних плат і додаткових мотиваційних програм все ще залишається проблемою* (з газ.).

ПЕРЕКУПО́ВУВАТИ, ую, уєш, *розм.* **ПЕРЕКУПЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *рідко* **ПЕРЕКУПА́ТИ,** áю, áєш *і* **ПЕРЕКУ́ПЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ПЕРЕКУПИ́ТИ,** уплю́, у́пиш, *док., кого, що.* 1. Купувати у кого-небудь куплене, добуте ним. *Крий нас, Боже, Щоб крадене перекупать* (Т. Шевченко); — *Щодо грошових операцій, ми поклали краще скінчити їх за кордоном, звернувшись до однієї німецької фірми, що перекуповує російські маєтки* (Л. Яновська); *Сам знаходив* [шеф] *замовників, сам щось перекуповував, завозив уночі виловлені речі, приходив зранку з підозрілими клієнтами* (С. Жадан); [Прочанин:] *Десь недавно купив ти сюю землю? .. А скільки дав за неї?* [Чоловік:] *А ти хіба перекупити хочеш?* (Леся Українка); *Гозберг нічого не цурався: перекупити й спродати з рук до рук яку худобину, бочонок оселедців, ящик мила чи кілька низок цибулі* (Олесь Досвітній); *Як вони вийшли на нашого маклера, як прорахували і перекупили інформацію — цього не знаю* (А. Кокотюха).

2. Купувати все або багато кого-, чого-небудь. *Дядина Дора зосталася вдовою і тепер жила тим, що торгувала на базарі, перекуповуючи в селян птицю, садовину й городину, мед, олію, пшоно і гречку* (П. Загребельний); *Він* [Степан] *перекупив стоси шоколаду й торбу цукерок, але сам не їв їх ніколи* (В. Підмогильний).

3. Підкуповувати (у 1 знач.). *Якби я мав ті гроші, котрі я по твердженню моїх ворогів мав набрати від різних людей, що мене нібито перекуплювали, то вже би-м* [я би] *досі був мільйонером, а не поденним зарібником у чужій хаті* (І. Франко); *Скоро пан Шубравський так забаг бути послом, то нехай сам іде людей розпивати та перекуплювати* (Л. Мартович); *У більш престижному закладі — в ресторані в самому центрі столиці — також затрималася* [Анна-Марія] *ненадовго: її перекуповували, щоразу пропонуючи посади на ранг вищі від попередніх* (І. Роздобудько); *В падишаха ласки забігає* [цар], *муфтія перекупити пробував, мабуть, ще й до короля з тим самим підійде, не спочине, поки не заспокоїть своєї жадоби крови* (Б. Лепкий); *Думали, що Влас Волос і на цей раз перекупить суд* (П. Панч).

ПЕРЕКУПО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **перекупо́вувати.** *Предмети різні, та в чомусь однакові, як барани, їх можна транспортувати в напрямку обрію, можна складати з них експозиції, закопувати, вони продаються, перекуповуються, і враховується дрібниця кожна* (В. Неборак); *Ф'ючерс може протягом усього терміну дії перекуповуватися багато разів* (з навч. літ.).

ПЕРЕКУ́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переку́пувати.** *Не можна допускати перекупування дітей у відкритих водоймах, яке призводить до переохолодження дитячого організму* (із журн.).

ПЕРЕКУ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕКУПА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.*, *кого.* 1. Купати всіх, все або багатьох. [Я р и - н а:] *Вичищу свинарник, перекупаю всіх поросят, нагодую* (О. Корнійчук); — *Всіх* [овець] *перекупала? — Всіх. — А тепер? — Тепер овечатник утеплятимем* (О. Гончар).

2. Купати ще раз, повторно. *Дехто після суботи хоче виспатись, а не рано вставати і собаку перекупувати* (із журн.).

ПЕРЕКУ́ПУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕКУПА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док.* Купатися надто багато або довго; почувати себе погано від надмірного купання. *Під пекучим сонцем хлопчаки часто перекупувалися* (із журн.); *Лежав* [Асик] *у холодочку на розкладушці, на берег виходив тільки в надвечір'я в супроводі мами. А мама дивилась за одним — щоб він не перегрівся та не перекупався* (Ю. Збанацький); *Протизастудний комплект стане в пригоді, якщо відпочивальник перекупається або перегріється на сонці* (з мови реклами).

ПЕРЕКУ́ПЩИК, а, *ч.*, *заст.* Перекупник. — *Продешевили, — сказав Петру .. — Віддати такого доброго коня отому перекупщикові!* (М. Чабанівський); *Ніжною текучою масністю сіяли його червоні сап'яни; їх зразу ж виривали із рук ярмаркові перекупщики і шевці* (М. Стельмах); *Домовилися, що він* [Свирид] *дістане в районі машину й наступної ночі відправлять частину зерна в Тошківку — там є знайомі перекупщики* (Микита Чернявський); *Хто його знає, як би воно далі було, та тільки в кінці третього літа приїхали гуртовики-перекупщики* (Ю. Логвин).

ПЕРЕКУ́Р^1, у, *ч.*, *розм.* Невелика перерва в роботі, заняттях і т. ін., звичайно для того, щоб покурити. *Перекур у косарів... Дим-димочок сизий Вгору хмаркою поплив, Простелився низом* (В. Бичко); — *Покурити б, — сказав хтось, ідучи за Чернишем .. Поблизу, врізаючись у висоту, пролягала якась порожня траншея, і Черниш дозволив зупинитись у ній на перекур* (О. Гончар); *За якусь годину після того перекуру стали по одному запрошувати робітників до контори* (Є. Доломан); *Тут саме повернулися хлопці з перекуру, знову оточили гостя* (А. Кокотюха).

ПЕРЕКУ́Р^2, у, *ч.* Перевищення норми одержання спирту з певної кількості сировини. *Потреба скасування безакцизного перекуру як форми податкової пільги в Російській імперії кінця XIX ст. була зумовлена не лише інтересами дрібного поміщицького виробництва, а й зміною самої податкової техніки щодо підрахунку сум, призначених для сплати* (з наук. літ.); // Спирт, одержаний понад таку норму. *Зігрілися хлопці перекуром, одержаним у нічну зміну* (із журн.).

ПЕРЕКУРИ́ТИ^1 *див.* **переку́рювати^1.**

ПЕРЕКУРИ́ТИ^2 *див.* **переку́рювати^2.**

ПЕРЕКУ́РЮВАТИ^1, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕКУРИ́ТИ,** урю́, у́риш, *док.* 1. Курити впродовж недовгого часу, під час невеликої перерви в роботі, заняттях і т. ін. *Він кликав до печі майстра, сварився з шихтовим двором, перекурював з інженером* (Ю. Яновський); *Васильок із Грициком — цікаві до всього — кілька разів, коли дідусь перекурював, бігали за пагорбок* (В. Чухліб); *Два типи, явно з цього-таки будинку, що перекурюють на хіднику, дружно проводжають мене поглядами* (О. Забужко); — *Поки я перекурю, а ти огира перепряжи: будемо скриню виносити* (Б. Харчук); *Підобідавши, копнула* [дівчина] *ледачого від спеки кота, перекурила під липами* (Є. Пашковський).

2. *що.* Курити все або багато чого-небудь. *На своєму віку дід перекурив багато сортів тютюну* (із журн.).

3. *розм.* Відпочивати, робити невелику перерву в якійсь дії. *Він хотів перекурити між борщем та печеню* (Ю. Смолич).

ПЕРЕКУ́РЮВАТИ^2, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕКУРИ́ТИ,** урю́, у́риш, *док.*, *що.* Перетворювати перегоном у що-небудь інше; переганяти (у 5 знач.). *На початку XIX ст. у південній частині Російської імперії почали видавати безвідсоткові позики на розширення цукровиробництва з наданням права перекурювати патоку, що було великим заохочуванням для цукрозаводчиків* (з наук. літ.); *На одеському заводі можна перекурити до 3 млн декалітрів коньячних виноматеріалів* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕКУ́С, у, *ч.*, *розм.* 1. Дія за знач. **перекуси́ти^2.** *У Сергія після ситного перекусу бринзою розв'язується язик* (Дара Корній).

2. Невелика перерва в роботі, заняттях і т. ін., звичайно для того, щоб перекусити *(див.* **перекуси́ти^2).** — *Ти що? Який перекус! Поки скарбу не знайду — з ями не вилізу* (О. Чорногуз); *Ми зжували це м'ясо дорогою, що зекономило нам багато привалів і перекусів* (С. Пиркало).

ПЕРЕКУСА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.*, *кого, що.* Покусати всіх або багатьох, все або багато чого-небудь. *Пірат* [собака] *перекусав сусідських собак та й чкурнув геть із хутора* (М. Дашкієв); *Хай-но тільки спробують* [вуркагани] *видирати у нього здобич! Руки перекусає, а свого, законного, не віддасть* (О. Гончар); *Вона* [пані] *через того бульдога мусила виїхати з Праги, бо він перекусав геть усіх у домі* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); * Образно. *Лізе дебелий, літній фельдфебель: — Чорт! Ці коні здатні вкусити навіть фельдфебеля германської армії! Вони перекусають всю Німеччину, прокляті козацькі тварини!* (Ю. Яновський).

ПЕРЕКУСА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Покусати один одного. *Якщо у господаря є кілька собак, то під час їх годування треба стежити, щоб вони не перекусалися* (з газ.); * Образно. *Прозорість спілкування є запорукою того, що колектив знічев'я не перекусається* (із журн.).

ПЕРЕКУСИ́ТИ^1 *див.* **перекушувати^1.**

ПЕРЕКУСИ́ТИ^2 *див.* **перекушувати^2.**

ПЕРЕ́КУСКА, и, *ж.* 1. *розм.* Дія за знач. **перекушувати^2.** *Отець Кирило теж був між зібраним духовенством, і його запрошено звідти на перекуску до митрополита, що приймав у себе гетьмана* (М. Грушевський); — *Я під час паузи ходив на перекуску, — спокійно промовив Рафалович* (І. Франко); *Після перекуски, яка була чи то пізнім сніданком, чи то раннім обідом, пані Люба показала, де хто спатиме* (А. Кокотюха); *Асура Махарадж, обережно ведучи Дашу під руку, вивчав вивіски, прицінюючись, куди можна було б зайти для вечірньої перекуски і серйозної розмови* (Любко Дереш).

2. *діал.* Легка закуска (у 2 знач.). *Серпанчиха поставила зараз на столі перекуску і стала припрошувати гостей* (А. Чайковський); *Віктор слухав і сам читав, як господиня дому варила каву й готувала перекуску* (Олекса Ізарський).

ПЕРЕКУ́ТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перекутати.** *Здорова дитина на прогулянці активно рухається, майже не зупиняючись. Тож уявіть, як їй жарко, якщо вона перекутана* (із журн.).

ПЕРЕКУ́ТАТИ *див.* **перекутувати.**

ПЕРЕКУ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перекува́ти**[1]. *Перекуті заново коні;* * Образно. *Держава не твориться в будучині, держава будується нині. Це люди, на сталь перекуті в огні, це люди, як брили камінні* (О. Ольжич); // **переку́то,** *безос. пред. Не стало нині почесті для плуга, Спустіло поле без рільника друга; На меч кровавий серпи перекуто!* (М. Зеров, пер. з тв. Вергілія).

ПЕРЕКУ́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕКУ́ТАТИ,** аю, аєш, *док., кого, що.* 1. Кількаразово закутувати чим-небудь, загортаючи в щось, захищаючи від холоду, вітру і т. ін. *Не варто перекутувати малюка, побоюючись того, що він застудиться* (з газ.).

2. Закутувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Вистрибнула з машини Оленка й почала обтріпувати пальтечко й плаття, швидко перекутувати хустку* (В. Кучер).

ПЕРЕКУ́ШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перекуси́ти**[1]. *Чіпка підняв очі — і крик застиг у нього в горлі. Прямо перед ним лежала чорноборода голова — з навпіл перекушеної шиї густо сочилась кров* (Д. Білий).

ПЕРЕКУШТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що, чого.* 1. Покуштувати все або багато чого-небудь. *На кухні гість заглянув мало не до кожної каструлі .. і перенюхав, перекуштував на смак усе, від борщу до житньої хлібини* (В. Козаченко); *А наїдків скільки за свій вік перекуштує* [язик], *пережує, перехарамаркає!* (Є. Гуцало); *Смаколиків на виставці стільки, що неможливо це все перекуштувати* (з газ.).

2. Покуштувати одне й те саме по черзі (про всіх або багатьох). *Команда визнаних сомельє перекуштувала представлене на конкурс вино й виставила свої оцінки за його смакові якості* (з газ.).

ПЕРЕКУ́ШУВАННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **переку́шувати**[1]. *Кусачки кісткові широко використовують у хірургії, переважно для перекушування кісткової і хрящової тканини* (з мови реклами); *Гострозубці для перекушування дроту.*

ПЕРЕКУ́ШУВАННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **переку́шувати**[2]. *Дослідники навели нові докази того, що перекушування в пізній час доби веде до ожиріння* (з газ.).

ПЕРЕКУ́ШУВАТИ[1], ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕКУСИ́ТИ,** ушу́, у́сиш, *док., що.* Кусаючи, розділяти на частини. *В темних корчах, у лісочку, навзнак лежала Срібнарчучка; перекушувала й випльовувала стебельця фої* [хвої] (Г. Хоткевич); *Обходився* [Валентин] *без інструмента, здавалось би необхідного, — загинав, що треба, руками, перекушував зубами, шліфував об штани* (О. Гончар); *Тигр, звиваючись, став видирати списи, перекушуючи їх, і тоді перший мисливець, занісши над головою важку свою палицю, з бойовим вигуком метнувся донизу* (А. Дімаров); *Стах щось ладнав, сичав, наколюючись на гачок, не мав коли дістати ножик і зубами перекушував жилку* (В. Шкляр); [В а с и л ь:] *Домахо! Бачиш оцю соломинку? От взяв у зуби, перекусив надвоє... Отак і ми тепер з тобою!..* (М. Кропивницький); *Дмитро зірвав суху жилаву стеблину, перекусив міцними зубами* (М. Стельмах); // Прокушувати наскрізь. *Він* [собака] *зовсім солідно, обдумано наче, перекусить вам горло* (М. Коцюбинський); *На останньому слові він мало не перекусив собі язика, бо якраз у цю мить вони перелетіли через якусь вибоїну* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПЕРЕКУ́ШУВАТИ[2], ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕКУСИ́ТИ,** ушу́, у́сиш, *док., що, чого і без дод.* Їсти нашвидкуруч, небагато. *Токарі не ходили іноді й на обід. Тут, у цеху, й перекушували, як на жнивах* (П. Автомонов); *Перекусить би чого. Вломив* [Кирило] *хліба — чого ж би до хліба?* (А. Тесленко); *Василько подався в село до Струка, а вуйко Баклай зайшов до хати щось перекусити* (А. Турчинська); — *Оце перекуси трохи та й лягай відпочивати. А прийде старий, він тобі на березі юшки зварить* (М. Стельмах); — *Коли ви, Грак, п'єте, у мене завжди виділяється шлунковий сік. Час би й перекусити, — запропонував Сідалковський* (О. Чорногуз).

ПЕРЕЛА́ГОДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перела́годити.** *Стара побутова техніка буває настільки зношена, стільки разів лагоджена й перелагоджена, що ремонтувати її просто недоцільно* (з газ.).

ПЕРЕЛА́ГОДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перела́годити.** *Застосування автоматичних ліній в умовах дрібносерійного й одиничного виробництва агрегатних верстатів економічно невигідне через складність їх перелагодження* (з навч. літ.).

ПЕРЕЛА́ГОДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перела́годжувати.** *При зміні амплітуди коливань генератори потребують перелагоджування певних параметрів* (з навч. літ.).

ПЕРЕЛА́ГОДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕЛА́ГОДИТИ,** джу, диш, *док., що.* 1. Лагодити ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Побудовано функціональні схеми стабілізації амплітуди генератора гармонійних коливань, перевагою яких є відсутність елементів, які необхідно перелагоджувати при зміні амплітуди коливань* (з наук. літ.); *Не намагайтеся ремонтувати, розбирати або перелагоджувати пральну машину самостійно* (з мови реклами); *Перелагодити вози треба* (Сл. Б. Грінченка).

2. Лагодити все або багато чого-небудь. *Користувач звільнюється від необхідності перелагоджувати систему вручну* (з навч. літ.); *За два дні майстер перелагодив усе дитяче взуття* (з газ.).

ПЕРЕЛА́ГОДИТИ *див.* **перела́годжувати.**

ПЕРЕЛА́Д, у, *ч.*: ◊ **Ні ла́ду ні скла́ду (ні пола́ду, ні перела́ду)** *див.* **лад.**

ПЕРЕЛАДНА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переладна́ти** і **переладна́тися.** *Розпалювання соціальної напруги на селі стало основним інструментом переладнання виробничих відносин* (з наук.-попул. літ.); *Наслідками ремонту, розбирання та переладнання пристрою некваліфікованими спеціалістами може стати ураження електричним струмом або пошкодження пристрою* (з мови реклами).

ПЕРЕЛАДНА́ТИ *див.* **перела́днувати.**

ПЕРЕЛАДНА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* Зробитися іншим, набути іншого вигляду, стати пристосованим для нових потреб і т. ін. *На жаль, у невеликих містечках телемайстри переладнатися на сучасну техніку так і не змогли* (з газ.); // Вишикуватися інакше; перешикуватися. *Шурхнули підошви по брукові, пристукнули закаблуки і, як врізана, впала мертва, могильна тиша: з стану "вільно" полк переладнався на "струнко"* (Ю. Смолич).

ПЕРЕЛА́ДНУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕЛАДНА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що.* Ладнаючи (у 2, 5, 7 знач.), робити іншим, надавати іншого вигляду, пристосовувати для нових потреб і т. ін. *Кобзар переладнував бандуру і знову починав співати* (з мемуарної літ.); *Ті, хто слухав Василя Симоненка, згадують, що його прекрасна поезія поглинала слухача, змінювала його, щось ламала й переладнувала в душі* (із журн.); *Кравчина хутко переладнав свої батареї відповідно до нових обставин, створив нові кулеметні, мінометні, бронебійні точки* (О. Довженко); *Другого дня надвечір Федір і Олекса штиряли на Острові залізною ковінькою, зробленою з зуба кінних грабків. Федір і палицю одну теж переладнав під штира* (Ю. Мушкетик); *Омелько забрав у неї інструмент, перебрав струни, прислухаючись, як вони настроєні, і переладнав*

по-своєму (Ю. Логвин); *Микола Гирунчик порвав .. струну на гітарі і переладнав її* [гітару] *на шестиструнку* (В. Шкляр).

ПЕРЕЛА́З, у, *ч.* Певним чином обладнана частина огорожі; місце, де перелазять або переступають, перескакують і т. ін. через неї. *Разом схопились* [старі] *Та до воріт... Прибігають — Мовчки зупинились. Перед самим перелазом Дитина сповита* (Т. Шевченко); *Не хочу ж я городити Того перелазу, Та що його я не можу Проскочити зразу* (Я. Щоголів); *Біля перелазу з чорних черешень одвисали важкі краплини роси, і земля озивалась на їхній перестук* (М. Стельмах); *Василина з великим образом Матері Божої в одній руці й з ціпком у іншій наближалася до синів від перелазу* (М. Матіос).

Перелі́зти (переступи́ти, перескі́чити *і т. ін.)* **[че́рез] перела́з** *див.* **перела́зити.**

◊ **(1) Аж перела́зи тріща́ли,** *зі сл.* бігти, вибігати *і т. ін.* — уживається для вираження інтенсивності дії. *Вона знала, що всі дівчата водили очима слідком за Миколою, а як він йшов вулицею, то вибігали дивитись на його* [нього], *аж перелази тріщали* (І. Нечуй-Левицький); *Чоловіки як на мед зліталися. А коли йшла* [Магдалена] *вулицею, то аж перелази тріщали...* (Дара Корній); **Як соба́ці (Сірко́ві, Сірку́) на перела́зі** *див.* **соба́ка.**

ПЕРЕЛА́ЗИТИ, а́жу, а́зиш, **ПЕРЕЛІЗА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕЛІ́ЗТИ,** зу, зеш; *мин. ч.* переліз, ла, ло; *док.* 1. *через що і без дод.* Хапаючись руками або чіпляючись ногами, підніматися по чому-небудь вгору й спускатися вниз на іншу сторону. *Часто Карпо перелазив через тин до Івася гратися* (Панас Мирний); *Петруня, з скринькою в руках, перелазить через штахет* (С. Васильченко); *В кар'єрі мені довелося перелазити через купи каміння* (І. Росоховатський); *Згадав* [брат], *як ми, молодші, бігали до нього, перелазячи через цегляну стіну* (С. Жадан); *Де не можна перескочити, то треба перелізти* (Номис); *Люди деруться на гори й ніяк не можуть їх перелізти* (Ю. Яновський); // Переміщатися з одного боку якоїсь перепони на інший, пересуваючись на руках і ногах, рачкуючи. *Хлопці повзуть, перелазять через загорожу, завмирають на чиємусь городі* (Григорій Тютюнник); *Зігнувшись, Сидір переліз через рів і став пробиратися попід огорожею у кінець панського саду-парку* (М. Малиновська); // Повзучи, перебиратися через якусь перепону (про плазунів та дрібних живих істот, що мають багато ніжок). *Ходив рак сім год по воду, та прийшов додому та став через поріг перелазить, — розлив* (Номис); *Зеленоочка ж забула вже й про мурашник, бо побачила маленького, але дуже серйозного жучка, який так уперто перелазив через бадилину, що весь час із неї скочувався* (Валерій Шевчук); *Що можеш ти зробити — ти малий, мов та червона комашка, що ледве здолає перелізти через маленьку галузку моху* (У. Самчук); // Чіпляючись за тин, паркан і т. ін., діставатися на його протилежний бік (про рослини). *Буйна лоза, немов наперекір усім межам, перелазила через тини, сплітались вусиками з сусідніми лозами* (М. Коцюбинський); *Гарбузи в'ються поміж картоплею, спинаються на вишні, перелазять через тин* (Є. Гуцало).

2. Хапаючись руками або чіпляючись ногами, переміщатися, залазити і т. ін. на інше місце. *Віталій пускається в цей хаос попереду, де по трапах, а де й без трапів, перелазить дедалі вище з однієї палуби на другу* (О. Гончар); *Ми довго йшли колією, тоді перелазили через паркани, чалапали болотами, переходили струмки* (С. Андрухович); *Я побачив, як останній* [директор] *переліз на сидіння до шофера, вже коли машина рушила* (Ю. Яновський); *Надворі лив сильний дощ, і він запитав, чи не можна йому перелізти через балкон* (Н. Сняданко); // Переміщатися в інше місце, пересуваючись на руках і ногах, рачкуючи. *Одарка .. хутко помостила подушку до стіни, а піл заслала рядниною. Стара не перелізла — перекотилася на те лігво* (Панас Мирний); *Чадо чіпляє вас ногами і долоньками, і йому це не забороняють, навпаки, ніжно спонукають іще й перелізти на вашу територію і бавитись металевою перетинкою для рушника* (І. Роздобудько); // Повзучи, перебиратися в інше місце (про плазунів та дрібних живих істот, що мають багато ніжок). *Погибу Головань безцеремонно посадив біля балагули, бо все боявся, щоб вигодувані табірські воші не перелізли на його по-європейськи пахучу білизну* (М. Стельмах); *За ніч в'язничні комахи встигли перелізти на його чистий одяг* (М. Андрусяк); // *перен., ірон.* Переходити в наступний клас (на наступний курс) із низькими оцінками. *Тоньо держався між першими, Едмунд ледве-ледве перелазив з класу до класу* (І. Франко); *Він насилу переліз в третій клас і ніяк не міг рушити далі* (І. Нечуй-Левицький); *Мені ще зарано було принциповість свою виявляти — півтори п'ятниці у редакції, освіти немає, ледве на другий університетський курс переліз* (В. Дрозд); // *перен., зневажл.* Змінювати своє соціальне становище, станову належність і т. ін. — *Своя ж старшина, що потім у дворянство перелізла, і прибрала їх* [землі] *до своїх рук!..* (Панас Мирний).

3. *розм.* З трудноощами переходити з одного місця на інше. *Ціла купа обірваного люду валялася попідтинню убогого села. Голодний, холодний і недужий, перелазив з місця на місце, від одного тину до другого* (Панас Мирний).

4. *у що, в кого, розм.* Переміщатися з чогось усередину чого-небудь іншого. * Образно. *Мені здається, я не знаю, А люде справді не вмирають, А перелізе ще живе В свиню абощо, та й живе* (Т. Шевченко).

(1) Перелі́зти (переступи́ти, перескі́чити *і т. ін.)* **[че́рез] перела́з** — скористуватися перелазом. *Дашкович хотів перелізти через перелаз у другий садок, а тут напала на його* [нього] *зла собака, які бувають на селах* (І. Нечуй-Левицький); *Юра переліз через перелаз* (І. Франко); *Перелізли* [ми] *через перелаз, перестрибнули якийсь рівчачок, вскочили в коноплі, що вдарили на нас гострим духом, і, лишаючи за собою широкий слід, вибігли на дорогу* (В. Винниченко); *Ось він зупинився вже коло Гандзючишиного перелазу; обережно, по-злодійському, переступив його, щоб не тріснула благенька ліса* (Г. Косинка).

◊ **(2) Че́рез по́ріг не перела́зити** — перебувати в дитячому віці; бути малим. *Ой, летять же літа! Чи давно це й через поріг не перелазив* [син], *а тепер он який* (А. Головко).

ПЕРЕЛА́М, у, *ч.* 1. Дія і стан за знач. **перелама́ти²** і **перелама́тися².** *На дротах лінії може спостерігатися вібрація, яка спричиняє перелам жил проводу* (з наук.-техн. літ.).

2. Те саме, що **перело́м** 2. *У нього* [коня] *був перелам передньої ноги і рана в паху від розколотої дошки* (Л. Смілянський); *Нещасні випадки, прирощування живої шкіри на мертві опечені місця та приточування кісток на місця переламів і розтрощень — це була його галузь* (Ю. Смолич); *Здається, все благополучно, немає ні переламів, ні вивихів, ноги й руки цілі* (В. Владко).

3. *перен.* Те саме, що **перело́м** 3. *Великий перелам відбувся у боротьбі світу з вірусом кровоточивої лихоманки Ебола. Винайдено стовідсотково успішну вакцину* (з газ.).

ПЕРЕЛА́МАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перелама́ти**[2]. *Його* [Красовського] *обличчя було в ранах, очі заплили синіми пухлинами, у руках тримав переламаний братський хрест* (Р. Іваничук); *Обробляла рани. На чолі, на грудях, на животі глибокі подряпини, ключиця переламана, плечові м'язи прокушені наскрізь* (Микола Чернявський); *Десь закиркав півень і закрутився посеред двору з переламаними ногами, вибігла з хати господиня, а в городі тільки коноплі ходять хвилею, й не з лиха здогаду, за ким вони гойдаються* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Бабуся стояла, спершись на ціпок (така зігнута, зовсім переламана надвоє бабуся)* (О. Донченко); *Він побачив, як .. над нею вінцем сяяло переламане лісом надвечірнє сонце* (М. Стельмах); *Знав, що сила любові — це біль переламаної над степом блискавки* (Є. Пашковський); // **перела́мано,** *безос. пред.* — *Крім того, дріт переламано, — додав Герберт, показуючи місце зламу* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); [М а т и:] *У тебе синяки під очима!* [Г а в р и л о:] *Під очима то ще нічого, а либонь і ребер скількохсь переламано* (М. Кропивницький).

ПЕРЕЛАМА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *док., що, чого.* Зламати, розділяючи на частини, шматки все або багато чого-небудь. — *Скільки дерева поламав! .. Мічурін засміявся. — А скільки я переламав, згадай! Не вдалось дерево — під корінь* (О. Довженко).

ПЕРЕЛАМА́ТИ[2] *див.* **перела́мувати.**

ПЕРЕЛАМА́ТИСЯ *див.* **перела́муватися.**

ПЕРЕЛА́МНИЙ, а, е. Те саме, що **перело́мний.** *Переламні дні Над епохою летять* (В. Поліщук); *Переламним пунктом стала зустріч з старим другом, який так різко засудив вчинки і Сивого Капітана, і самого Валенто Клаудо* (В. Владко); *У битві під Берестечком Богдана Хмельницького зрадили татарські загони, залишивши у переламний момент поле бою та ще й затримавши гетьмана при собі* (з навч. літ.).

ПЕРЕЛА́МУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перела́мувати** і **перела́муватися.** *Петро влаштовує привселюдну екзекуцію з позбавленням недавнього героя всіх його звань і відзнак та символічно-карнавальним переламуванням шаблі* (Ю. Андрухович); *Шарнірна система, у якій встановлений мереживий шнур праски, захистить його від переламування* (з мови реклами).

ПЕРЕЛА́МУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕЛАМА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого, що.* 1. Ламаючи, ділити, роз'єднувати на частини; розламувати. *Він пішов до дровітні й заходився ламати осикові дрючки: брав обіруч і переламував об коліно* (І. Білик); — *Ось так, як я переламав поодинці стріли з пучка, так і вас поодинці здолають вороги* (В. Чемерис); * Образно. *Вмить спалить* [огонь] *всю землю тую З всіма неправдами її, Перелама хао́с твердую Шкарлющу* [шкаралущу] *скріплої землі...* (І. Франко); *Сонце, переламавши, як списи, свої золоті промені на золотих банях, несподівано ударило просто в зіниці* (О. Чорногуз); * У порівн. *Взяв* [дівчину], *ніби переламав її, притис до грудей і поніс у потік, став, вода бризнула вище пояса* (Б. Харчук); // Порушувати цілість кістки, кісток. *Страшно було зірватися зі скелі і переламати ногу чи руку* (В. Малик); — *Ви можете мене четвертувати, тягнути з мене жили, переламати кості, зідрати шкіру, але не витягнете з мене жодного слова* (Р. Іваничук); *Казав* [шофер], *що таким, як я, варто переламати ноги .. Що мені, зрештою, добре було б не тільки ноги переламати, а й пику набити* (Валерій Шевчук); // *безос. У жахливій завії вітрів протилежних Переламало якраз посередині щоглу високу* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

2. *перен.* Те саме, що **перело́млювати** 2. *Можливо, саме через те він* [Лучицький] *і відколовся від нашої компанії — подія переламувала його життя істотно* (Валерій Шевчук); *Галичани посунули до кріпості, ніхто їм не забороняв, ворота стояли відкриті — лиха звістка переламала звичне, щоденне життя* (А. Хижняк).

(1) Перела́мувати (перело́млювати) / перелама́ти (переломи́ти) на́двоє (попола́м, на́впіл *і т. ін.)* — розділити на дві, звичайно рівні, частини. *Одним рухом переломлює* [Шмалій] *надвоє Романову дранку, оглядається і навідліг кидає її на припічок* (М. Стельмах); *Вона взяла перстень, переломила його пополам, потім сховала одну половину собі, а другу віддала Іванкові* (з казки); *Левченко двома пальцями підняв тоненьку суху гілочку. Замислено глянув на неї, ніби могла підказати щось чи наштовхнути на потрібну думку. Потім переламав навпіл, відкинув уламки, клацнув пальцями* (А. Кокотюха); *Зупинившись, переламав* [чоловік] *навпіл хлібину* (О. Ульяненко).

◊ **Лама́ти / злама́ти (перелама́ти, полама́ти** *і т. ін.)* **хребе́т** *див.* **лама́ти; (2) Перелама́ти сло́во** — відмовитися від раніше сказаного, відступитися від обіцяного. [П а н а с:] *Добродію, що хочете кажіть, а я вже поблагословив, то слова не переламаю, бо то гріх!* (М. Кропивницький); **(3) Перела́мувати (перело́млювати) / перелама́ти (переломи́ти) [само́го] себе́** — виявляти стійкість, непохитність всупереч своїм бажанням, прагненням, звичкам і т. ін. *Потім я кивнув їй* [дочці капітана], *запрошуючи вийти на палубу. Вона довго переломлювала себе й нарешті вийшла, червона, як кумач* (Ю. Яновський); — *Будеш робити не що хочеш ти, а чого хочу я. Не він* [продюсер] *тебе ламає — артист переламує себе сам* (А. Кокотюха); *Коли вже Євген не може переламати себе, коли це для нього "перша й остання"... Коли й вона його щиро серцем обрала... То тут потрібен інший підхід* (О. Гончар); *Він не зможе переломити себе, забути минуле й примиритись з своїм становищем* (М. Циба); — *Ні, Стьопо, якщо ти будеш такий невпевнений, то нічого не вийде. Треба переламати себе. Треба повірити й захотіти* (В. Нестайко); **(4) Перела́мувати (перело́млювати) / перелама́ти (переломи́ти) хара́ктер (нату́ру, но́ров** *і т. ін.) чий, кого* — примушувати кого-небудь стати іншим, змінити звички, вдачу. *Єдиного комісара він терпів біля себе — Данила. І цьому доводилось день по дню переламувати Шведів характер, щодня наражатися на опір командира* (Ю. Яновський); — *Раджу вам набратись терпіння, взяти себе в руки, спробувати переломити його натуру* (Ю. Збанацький); *Страшно навіть подумати, скільки разів пробував я переламати свій химерний спосіб життя* (К. Москалець).

ПЕРЕЛА́МУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПЕРЕЛАМА́ТИСЯ,** а́ється, *док.* 1. Ламаючись, ділитися, роз'єднуватися на частини; переломлюватися (у 1 знач.). *Фалди* [ряси] *переламувались так само гостро впоперек, як на візантійських образах* (І. Нечуй-Левицький); *Над чорними очима молодиці металися, мовби хотіли полетіти кудись, розкрилені брови, втискалися в землю і знову переламувалися* (М. Стельмах); *Костур переламався надвоє, почувся сухий тріск, а чоловік впав на коліна і намагався притулити голову до грудей* (Ю. Винничук); *Лезо мисливського ножа не-*

сподівано тріснуло й переламалося навпіл (А. Кокотюха); *Ще раз зо всеї* [всієї] *сили чоботом копнув* [газда] *мене оттут у саму ямку під грудьми .. Бачите, кістка переламалася* (І. Франко); * Образно. *Сонце стояло вже просто над головою й свідчило, що день переламується на другу половину* (Ю. Смолич); * У порівн. *Вона* [гора] *піднімається круто над набережними нижчими горами, неначе переламується вгорі коліном* (І. Нечуй-Левицький).

2. *перен.* Те саме, що **перело́млюватися** 2. *Голос йому з хлоп'ячого альта вже переламувався на крихкий басок* (П. Загребельний); *Очевидно, щось переламалося в моїй колись делікатній натурі* (С. Пиркало); *Горіку пішов шістнадцятий; голос у нього переламався* (О. Ульяненко).

3. *тільки недок.* Пас. до **перела́мувати.** — *Ружжо* [рушниця] *"переламується", закладаються набої, потім знову складається — і все... Та ви це все знаєте, розуміється* (Остап Вишня); *Замок із незахищеною серцевиною стає привабливою здобиччю для зловмисників. Він легко переламується плоскогубцями і відкривається звичайною викруткою* (з газ.).

ПЕРЕЛА́ПАТИ, аю, аєш, *док., кого, що, розм.* Облапати, помацати всіх, багатьох або все, багато чого-небудь. *Дітям здавалося іноді, що так помалу минав день за днем. І в календарі стінному вже скільки рук маленьких перелапало листочки: коли вже та неділя* (А. Головко); * Образно. *Як і завжди при всяких іспитах, я всіх не матиму часу перелапати, яке яйце кожний носить для нашого господарства* (Т. Осьмачка).

ПЕРЕЛА́ТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до. **перелата́ти.** *Остап .. непомітно ховає дертий рукав під стіл, — перелатаний каптан гнітить людину* (К. Гордієнко).

◊ **Ла́таний і (та) перела́таний <Ла́таний-перела́таний>** *див.* **ла́таний.**

ПЕРЕЛАТА́ТИ *див.* **перела́тувати.**

ПЕРЕЛА́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕЛАТА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Латати *(див.* **лата́ти**[1]) все або багато чого-небудь. *Марудні думи снували в дівочих головах — неділя прийде, не знаєш, за що взятися — перепрать, перелатать одежину треба і себе привести до ладу* (К. Гордієнко); *Там* [на цвинтарі] *завжди хтось блукав. Причаюся в кущах, слухаю. "На кого покинув! Осиротив. Стіни розмокли. Грім спалив клуню. Загинула корова. Не перелатаю лахміття"* (Р. Андріяшик).

2. Латати *(див.* **лата́ти**[1]) ще раз, повторно або багато разів. *Одинока стара Гапка латала та перелатувала свою старезну одежину* (Марко Вовчок); *Перечистили* [козаки] *зброю, перелатали одяг, порозказували один одному все, що знали* (В. Шкляр).

ПЕРЕЛАШТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перелаштува́ти.** *Підземні тунелі й майстерні художників, .. спортивні зали, перелаштовані під зали засідань, — місто, яке відкривалося всіма своїми дверима, ямами та пустотами, примушує любити й приймати себе з усіма своїми загадками та головоломками* (С. Жадан).

ПЕРЕЛАШТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕЛАШТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* 1. *кого, що.* Лаштувати, шикувати *(див.* **шикува́ти**[2]) кого-, що-небудь ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Данило перелаштував кіннотників по десять у ряд* (А. Хижняк); *Ждан Будимирович звелів перелаштувати товар, так само мало що розуміючи* (І. Білик).

2. *що.* Те саме, що **перела́годжувати.** *Дордже вже казав їй, що йому простіше весь час нести рюкзак, ніж щоразу перелаштовувати на свій зріст численні кріплення* (І. Карпа).

ПЕРЕЛАШТО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПЕРЕЛАШТУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. Лаштуватися заново, по-іншому. *Мої сусіди перелаштовувалися, зсувалися тісніше, вивільняючи місце на залізній підлозі* (П. Загребельний); *Вона ненавиділа усіх цих людей, кожного зокрема, ненавиділа великодушність натовпу, який довідавшись, що жертва вислизнула, перелаштувався на захоплення* (Ю. Винничук, пер. з тв. Е. М. Ремарка); * Образно. *Не встигла Орися намилуватися, наглядітися, як річка вже міняла видива, там щось перелаштовувалося, творилося, шукало свої форми* (Григорій Тютюнник); *Він ніколи не вичікував, поки розмова сама перелаштується на інший лад* (Р. Іваничук).

2. Змінювати смугу руху на багатосмуговій автомобільній дорозі; перешиковуватися (у 2 знач.). *Перелаштовуватися в центр правої смуги велосипедисту варто при проїзді перехресть чи виїздів із прилеглих територій тільки в тому випадку, якщо права смуга вільна* (з навч. літ.); *Водій вантажівки, який збив пішохода на столичній зупинці, пояснив ДТП тим, що намагався перелаштуватися на багатосмуговій дорозі і не помітив припаркований автомобіль* (із журн.); *Мотоцикліст на швидкості врізався в автомобіль таксі, який з крайньої правої смуги руху раптово перелаштувався відразу у третю* (з газ.).

3. *тільки недок.* Пас. до **перелашто́вувати.** *Він до ранку блукав липовими алеями; постояв перед білим будинком патронату, що вже, подейкували, перелаштовувався доктором Козюрою, протестантським проповідником, на молільний дім* (О. Ульяненко).

ПЕРЕЛАШТУВА́ТИ *див.* **перелашто́вувати.**

ПЕРЕЛАШТУВА́ТИСЯ *див.* **перелашто́вуватися.**

ПЕРЕЛА́ЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ПЕРЕЛА́ЯТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док., розм.* Лаятися з ким-небудь, відповідати на лайку лайкою або лаяти один одного по черзі. *Куховарки та економки вже повертались з базарів .. і добродушно перелаювалися з двірниками та швейцарами* (Ю. Смолич); *Пасажири поділилися на два табори (хто — за кого) і почали перелаюватись* (І. Жиленко); *А Недоторканий і тут не кається. Перелаявся зо всіма товаришами по тюрмі* (В. Винниченко); *Може, вони, сварячись і на короткий час миряючись, щоб перелаятися знову, так би й жили, якби не поява якогось пожежника-джигуна Григорія* (В. Яворівський).

ПЕРЕЛА́ЯТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, розм.* 1. Перевершити в лайці кого-небудь. [Р и н д и ч к а:] *Ти мене лаятимеш? Та ще той на світ не народився, щоб мене перелаяв!* (М. Кропивницький); *Але ж Бідочу перелаяти було неможливо — вона ще й тим славилася* (Г. Хоткевич); *Повнісінький ярмарок. І такі були, що й Солопію із Цибулею перепили б, і Хіврю б перелаяли...* (Остап Вишня).

2. Вилаяти всіх або багатьох, одного за одним. *Перелаяла тітка всіх бригадирів і комірника* (із журн.).

ПЕРЕЛА́ЯТИСЯ *див.* **перела́юватися.**

ПЕРЕЛЕЖА́ЛИЙ, а, е. Те саме, що **переле́жаний** 2. *Очі Редьці злипалися, як перележалі на сонці мармеладки* (І. Карпа); *Для виготовлення доброякісного прядивного волокна з перележалої або несортованої трести необхідно застосовувати лише контрольоване різання* (з наук. літ.).

ПЕРЕЛЕ́ЖАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **переле́жати** 1, 4. *Галя відчинила віко, дістала перележаний рушник і поклала на лаву* (К. Мотрич); *Передо мною стояв чоловік — розхристаний, з могутніми грудьми, з чорною закуйовдженою чуприною і перележаним обличчям* (А. Хорунжий); *Останнім у підвалі підхопився майор Краснопольський з перележаною під час сну щокою* (О. Гончар).

2. *у знач. прикм.* Який зіпсувався від тривалого лежання і поганого зберігання; перележалий. *Всередині було повно настеленої й перележаної, прілої соломи* (І. Багряний); *В цей перележаний силос уже ніщо не вдихалось, і він мусів зотліти дощенту* (Є. Пашковський).

ПЕРЕЛЕ́ЖАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **переле́жаний.** *Перележаність трести негативно впливає на вихід довгого волокна* (з навч. літ.).

ПЕРЕЛЕ́ЖАТИ *див.* **переле́жувати.**

ПЕРЕЛЕ́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переле́жувати** 1, 5. *Аж лиснів* [піджак] *по всіх швах: не так від старанного прасування два рази на рік.., як від того довгого перележування на споді скрині* (Ю. Смолич); *Затримка з підніманням трести призводить до її перележування і, як наслідок, до зниження виходу і якості довгого волокна* (з мови документів).

ПЕРЕЛЕ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕЛЕ́ЖАТИ,** жу, жиш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Лежати довго, пролежувати який-небудь час. *В такім стані не смів мертвець перележувати вже в хаті, а надто ще цілу ніч, коли ночі тепер далі найдовші* (О. Кобилянська); *Витяг* [Петро] *один клунок з-під гамазеї, став і думав: — Додому нести? Ні, то дуже довго буде. Попереношу на могилу, нехай там перележать поки що* (Б. Грінченко); *За добрий місяць до початку зими випав білий і наче аж не холодний сніг. Перележав два дні й розтав* (Ю. Яновський); *— Нехай ваш кухар поріже на куски фунтів з п'ять щуки, посолить і дасть їй яку годинку перележати...* (О. Ільченко); *— То, може, вона на пляжі з підручниками перележала? — припустив хтось. — Весна цього року гаряча...* (Н. Околітенко).

2. *що і без прям. дод., також із спол.* п о к и, д о к и, *розм.* Лежати, чекаючи закінчення, припинення чого-небудь (в основному небажаного); перечікувати. *Дем'ян Нечипорук падає лицем у рахманну землю і .. перележує, поки через нього харамаркає снаряд* (Ю. Смолич); *— Ото, Василино, впросилась я до однієї бідної вдови, перележала важку годину...* (І. Нечуй-Левицький); *— Тоді й підете. А до того доведеться перечекати. — У вас? — Так. Тільки не тут, а на горищі. Там є сіно. Ви там перележите* (І. Микитенко); *Відбігши подалі, заповзши в ліс, він перележав до ночі* (А. Кокотюха).

3. *перев. док., розм.* Лежати, одужуючи від хвороби. *Іноді цілими днями тіло було безсиле. Вона перележувала на ліжку* (Л. Смілянський); *Кохана жінка його Кароліна від нового року занедужала і майже цілі два місяці перележала в ліжку* (І. Франко); *— Я б ліпше пішла до Дарки на сіно, там би й перележала без ваших ковдр та без хіни... хоч би не гриз ніхто!..* (Леся Українка); [Б а б у с я:] *Це дідусь, Блудив по лісі, застудився І перележати впросився* (О. Олесь); *— Ти перележ день-два. Випий на ніч липового чаю...* (Ю. Мушкетик).

4. *що, у сполуч. зі сл.* р у к а, н о г а, б і к *і т. ін., розм.* Довго лежачи, доводити до заніміння, отерплості. *Перележав боки, аж болять* (Сл. Б. Грінченка); *— Сестриця, поправ мені постіль, всі боки перележав* (М. Івченко); *Виспався в неділю так, що аж боки перележав; не поспішаючи поснідав і пішов до перукарні підстригтися* (Б. Антоненко-Давидович).

5. *розм.* Псуватися від тривалого лежання і поганого зберігання. *Овочі перележали на сонці й зовсім не приваблювали покупців* (з газ.).

◊ **(1) Ха́ти (мі́сця) не переле́жить (не переси́дить)** — уживається на знак згоди на чиє-небудь перебування у когось або десь. [Н а д е ж д а:] *Якого тобі ще треба притулку? Хіба ти у нас пересидиш чи перележиш місце в хаті?* (М. Кропивницький); *— Що там думати, — м'яко втрутилася Меланія. — Коли вже до мене приїхали, то хай у мене зупиняються. Хати не перележать!* (О. Гончар); *— То чого ж, нехай заходять, — одказав батько. — Хати не перележать. Треба ж десь переночувати людям* (І. Кирій); *— Хати не перележите, казали господарі (вони часом самі лягали на долівці, а нас клали до ліжка), ви ж, мабуть, голодні? — питали найперше й садили вечеряти* (В. Шкляр).

ПЕРЕЛЕ́СНИЙ, а, е, *рідко.* Який чарує, спокушає; спокусливий. *Порожня ніч землі туману й трясовиці .. Тріпочеться зоря, як риба золота .. Пахнот вільгих, солодких соків повен, Той перелесний цвіт, таємний цвіт тирлич* (М. Бажан).

ПЕРЕЛЕ́СНИК, а, *ч.* 1. Казкова істота чоловічої статі, яка, літаючи до жінок у вигляді вогненного змія, спокушає їх. *Їй здалось, що до Нимидори вже літав перелесник* (І. Нечуй-Левицький); *На ранок, як співали треті півні, Зникав той перелесник, а дівчина Уквітчана, убрана засипала Камінним сном* (Леся Українка); *Навіть удень буває тут сумно й темно, а ночами, коли йняти віри людям, там шугають бур'янами золоті коні, котяться клубки, літають огневі змії-перелесники* (С. Васильченко); *Зашаруділа кропива — пройшовся вітер, запалюючи в глибині ночі метушливі спалахи: ніч народжувала перелесників* (Валерій Шевчук); * У порівн. *Вітер, немов перелесник грайливий, Коси твої цілував жартівливо* (Л. Забашта); *Він увірвався до кабінету, як навісний перелесник, рвучко схопив її в обійми* (Є. Кононенко).

2. *перен.* Те саме, що **споку́сник.** *Одного зацькує* [вельможний пан] *хортами або ведмедя випустить на нього .. А іншому підсуне досвідченого перелесника відбити дружину чи то наречену* (З. Тулуб).

ПЕРЕЛЕ́СНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **переле́сник.** *Усе якесь фантастичне, неначе Галину нараз перенесено в химерний світ, але не з добрими феями й потішними гномами, а в той похмурий витвір людської фантазії, населений відьмами й перелесницями, що одна з них причарувала її чоловіка й десь тут, за цими старезними стінами, тримає його, безпорадного, в чіпких, пекельних руках...* (Б. Антоненко-Давидович); *З бабиних казок-байок виходило, що кожна друга молодиця в селі з чортами знається, бо як не відьма, то чаклунка або перелесниця* (Г. Тарасюк).

ПЕРЕЛЕ́Т, у, *ч.* Трав'яниста кормова рослина родини бобових, яка в народній медицині застосовується для лікування виразок. *Перелет є багаторічною трав'янистою рослиною заввишки 15–35 см, росте переважно на схилах балок і річкових долин* (з навч. літ.).

ПЕРЕЛЕТІ́ТИ *див.* **перелі́тати**[1].

ПЕРЕЛИ́В, у, *ч.* 1. Дія за знач. **перелива́ти, перели́ти** і **перелива́тися, перели́тися.** *Якийсь один образ, один вислів, якийсь ритмічний уривок, зачутий припадково фрагмент мелодії, неозначений, безіменний перелив настрою — все це може стати засновком вірша* (Б.-І. Антонич); *Він устав на горах перед нами, Наш Київ, — переливами садів, Гарячими верхів'ями дзвіниць* (М. Рильський); *На луг лягло благословіння снігу — Хитливий перепли і перелив сніжин, — І я мовчу, немов читаю книгу Великих, тихих, лагідних таїн* (М. Бажан); *Гірського вітру перелив ромашку нижче нахилив* (В. Швець).

2. Перехід з одного кольору, відтінку, тону і т. ін. в інший. *З ніжним сумом дзвякає замок старовинної скриньки, різнофарбним переливом блискає фамілійна велична таємна реліквія* (В. Винниченко); *В саду росли чарівні квіти, і хлопчик бачив найтонші переливи на їхніх пелюстках* (О. Іваненко); *Срібло, надто ж у місцях зрізу, давало такі несподівано прекрасні переливи, що втішатися ними хлопець міг хоч і пів дня* (П. Загребельний); *Безголосий штучний вогонь тремтів бордовими переливами на сталевій решітці* (Є. Пашковський); * Образно. *Широко, бентежно відкриті очі горіли йому райдужним переливом далекого неба* (О. Гончар).

3. Чергування безперервних мелодійних звуків. *Широкими смугами лилося світло з вікон Д-ської резиденції, мелодійними переливами роздавалися зсередини звуки фортеп'яна* (І. Франко); *Се вони* [жайворонки], *невидимі, кидають з неба на поле свою свердлячу пісню. Дзвінку, металеву й капризну, так що вухо ловить і не може зловити її переливів* (М. Коцюбинський); *Нас не сотні, а мільйони шукають вищих берегів цивілізацій в різноманітних переливах сопілок різних* (М. Хвильовий); *З південних країв прилетять солов'ї, і в їхніх пісень переливі нам юність обійми простягне свої...* (В. Сосюра); *Лише крізь нещільно причинені двері одної з авдиторій чути сторожкий шепіт і рівномірний чіткий перелив молодого голосу* (С. Добровольський).

Гра́ти (виграва́ти, горі́ти, сья́ти *і т. ін.*) **перели́вами** *див.* **гра́ти.**

ПЕРЕЛИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перелива́ти** і **перелива́тися.** *Довгий час тільки й чуть було, що переливання води з барила в горло чоловіка* (Грицько Григоренко); [К р е ч е т:] *Я зроблю ще переливання крові. Завтра востаннє спробую перемогти його старість, смерть...* (О. Корнійчук); *В хаті було чути лиш переливання води в глибинах каналізації, стискання металу у дверцятах охололої печі, ультразвукові вібрації шиб* (Т. Прохасько); * Образно. *Великої енергії у втриманні часопису доклали всі передплатники, але найтяжчою фазою у видавничому процесі є якраз переливання отих копійок в готовий продукт — газету* (О. Шугай).

ПЕРЕЛИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕЛИ́ТИ,** ллю́, ллє́ш, *рідко* **ПЕРЕЛЛЯ́ТИ,** переллю́, переллє́ш *і рідше* перелля́ю, перелля́єш, *док.* 1. *що, з чого, на що.* Лити рідину з одної місткості в іншу, з чогось на (в) щось. *Розлилась Рось рукавами й рукавцями поміж зеленими острівцями, розсипалась по камінні, переливаючи білу хвилю з каменя на камінь* (І. Нечуй-Левицький); *Одв'язує* [чоловік] *тиковку від ціпка, переливає в неї всю воду з кухля і знов прив'язує* (Леся Українка); *Домаха виймає з печі гарячий горщик.., швидко переливає в миску бурий, загущений рибою й квасолею, розсіл* (М. Стельмах); *Залишилося перекотити порожню бочку на корму, тобто, власне, спустити її на воду, і знайти спосіб, як перелляти бензин з металевої бочки в дерев'яну* (М. Трублаїні); *Лівою рукою витер* [Григорчук] *свої рідкі рижуваті вуса, а тоді аж за одним хилом перелляв чарку в рот* (У. Самчук); * Образно. *Розкішна земля, ніби пишна вродливиця, зачаровано мліла, вбираючи на повні груди сонячні щедроти та переливаючи їх у кожну билинку* (І. Пільгук); // *перен.* Передавати, повідомляти іншому свої знання, почуття, думки і т. ін. *Мене там мати повила І, повиваючи, співала, Свою нудьгу переливала В свою дитину...* (Т. Шевченко); *Нарешті великий критик кінчив переливати свою думку на папір і запитливо глянув на хлопця* (В. Підмогильний); *Все розповідав* [Кузьма] *Оверкові, як рідній дитині, розкривав очі — переливав у голову найдорожче, що є в людини — пізнання світу* (К. Гордієнко); // *перен.* Виражати почуття віршами, співом і т. ін. *Вона співа — і серця поривання У згуки ті вона перелива* (Б. Грінченко); *Свій біль переливаючи в сонети, Іван Франко дививсь на Львів крізь ґрати* (Д. Павличко); *Ми вітальна нація, ми вітаємо життя, народження Божої дитини. Ми тішимося цим, насолоджуємося і свою радість переливаємо в колядки* (І. Малкович); *Наші сльози гіркі перелили ми в сумні приповістки* (Панас Мирний); // *перен., спец.* Те саме, що **перево́дити** 11. *Вільний капітал завжди можна знайти на світових фінансових ринках, його можна перелити з однієї країни до іншої без проблем* (з наук. літ.).

2. *що і без прям. дод.* Наливати понад міру. *Карпо Чумак з бригадирами, усе пояснивши, слідкував, щоб не переливали угноєння, не попалили корінь* (В. Кучер); *Риня бере графин і розливає по чарках, собі трішки переливає* (А. Дністровий); *Кобзар рвучко підвівся. Ухопив пляшку, підставив склянку. Розбризкав, перелив* (С. Журахович).

3. *що.* Поливати зверху чим-небудь рідким; обливати. *При поверненні додому молодих будь-хто міг перелити дорогу водою, і старший дружба повинен був купити прохід чи молодий чоловік (жених) вимушений був нести свою наречену на руках крізь пролиту воду* (з наук.-попул. літ.).

4. *тільки недок., що, рідко.* Відбивати в собі блиск, гру барв, кольорів і т. ін. *Півтора Лиха впрів навіть од тої уяви: його лисина, зрошена потом, ловила й переливала блиск лампи* (М. Коцюбинський).

5. *у що, на що.* Набирати іншої форми завдяки литтю. *Ну, так знаю я й без того, Що кипіло ти* [злото] *в огні; Як тебе в ясну обручку Золотар переливав* (Я. Щоголів); *Життя цих людей* [ковалів] *було дуже важким, — працюючи на князя й переливаючи золото й срібло, вони самі не мали не тільки золота й срібла, а навіть хліба щоденного* (С. Скляренко); *Їх* [дзвони] *нині ж мали мирославці зняти, щоб перелляти на гармати й гаківниці* (О. Ільченко); * Образно. *Якби всі муки, увесь біль, всю безнадію, які витерпіли українці, перелити в пам'ятник та поставити його в степу, людство вжахнулося б і або заповажало нас, або назавжди відвернулося від нас* (Ю. Мушкетик); // Відливати ще раз, повторно. — *Невже ж йому* [металу] *пропадати? Невже ж .. наново переливати, переробляти?* (Остап Вишня).

△ **(1) Перелива́ти / перели́ти кров** — уводити кому-небудь чужу кров з лікувальною або науковою метою. — *Ми ж уміємо переливати кров не тільки від людини до людини, як це ти зараз побачиш, а й законсервовану* (Ю. Смолич); — *Уявіть собі, — розповідав професор Климов, — чого я тільки не робив. Протягом місяця я брав у Петра Трифонова щодня по п'ять кубиків крові з вени і переливав собі. Він терпів, бо знав, що це потрібно для науки* (М. Дашкієв); — *Очевидно, жінку поранили десь надвечір, і вона всю ніч пролежала без допомоги. Треба перелити кров* (Ю. Бедзик).

◊ **Перекладáти (перенóсити, переливáти** *і т. ін.)* / **перекла́сти (покла́сти, положи́ти, перенести́** *і т. ін.)* **на папір** *див.* **перекладáти; (2) Переливáти з пустóго [та] в порóжнє (з порóжнього в непóвне):** а) повторювати те саме, ведучи непотрібні або малозмістовні розмови. *Фрази лились, зчіплювались, і він переливав з пустого та в порожнє, говорячи те ж саме, тільки іншими словами* (І. Нечуй-Левицький); *— Кажуть, що жінки люблять поговорити. А ви, мужчини, переливаєте з пустого в порожнє ось уже чималий час* (Ю. Яновський); *— І не набридло тобі, хлопче, переливати з пустого в порожнє перед вихованцями?* (Н. Околітенко); б) займатися непотрібною, марною справою, звичайно багато говорячи. *— У гостях тільки б марно стратили день, переливаючи з пустого в порожнє, а дома сидячи, я сьогодні "Кобзаря" дочитаю* (Панас Мирний); *— Я, звичайно, мало розумію в твоїх справах .. Але чомусь хочеться вірити в Снігура. З пустого в порожнє він переливати не стане, не такий він* (П. Автомонов); *Ідім, куме, з сього пекла, най собі тут переливають* [пани] *з порожнього в неповне! — напівпошепки, напівголосно мовив Петро Дорунда до Михайла Савули* (І. Чендей); **(3) Переливáти / перели́ти [чáшу] чéрез край (чéрез ві́нця):** а) позбавляти кого-небудь сил, можливості терпіти, переносити щось. *На прю! Без ляку і зневіри — За правду, волю, за наш край! Перелили вже бузувіри Скорботи чашу через край* (М. Старицький); б) досягати найвищого рівня, найбільшої міри. *— Народу гнів Переливає через вінця, бо вже до краю придушив Той чобіт кований чужинця* (М. Шеремет).

ПЕРЕЛИВА́ТИСЯ, áється, *недок.*, **ПЕРЕЛИ́ТИСЯ,** ллéться, *рідше* **ПЕРЕЛЛЯ́ТИСЯ,** переллéться *і рідко* переллáється, *док.* 1. Литися з однієї місткості в іншу. *Булькає, переливаючись із барильця в карафки, добуте з радгоспних льохів вино* (О. Гончар); // *перен.* Переходити з одного стану в другий, від одного почуття до іншого, від однієї думки до іншої і т. ін. *Матвій Матвійович був дуже людяний, добрий, м'який до того безмежжя, яке переливається у безвільність* (І. Волошин); *Сварки, що досі клекотіли усно, перелялися на сторінки тих газет; полилися з усіх боків потоки брудоти* (І. Франко); // *перен.* Перетворюватися в що-небудь інше. *То спека, то стужа... Сіяв — не вродило... Мисль якось не здужа Перелитись в діло* (П. Грабовський); *На ранок праліс перелився у високотравий луг і перетнула нам шлях велика вода* (Г. Тарасюк); *Знегоди тебе підстьобнуть, зроблять сильнішим, мудрішим. І переллються сльози в золото* (М. Дочинець).

2. Виливатися через край якоїсь місткості, посудини. *Налляв* [Микольцьо] *дві склянки пива й показував Славкові на густу піну, що аж переливалася через верх* (Л. Мартович); *Було зовсім тихо. Навіть шум води, що некваппно переливалася через пощерблену вершину греблі, не долинав сюди* (С. Голованівський); *Вода тихо дзюркотіла, переливаючись з більших чаш у менші* (П. Загребельний); *О. Хведор зареготавсь, наливаючи горілки в чарку, аж горілка перелилась через край* (І. Нечуй-Левицький); // Литися стрімко, переміщатися через що-небудь (про річку, потік і т. ін.). *Ціла річка води текла у сад, гула, як на лотоках, місцями переливалась по перекатах і гуркотіла, вливаючись у Сулу* (О. Стороженко); *Одразу ж за скелею шуміла, дзвеніла на камені, переливалась Рось* (С. Скляренко).

3. *тільки недок.* Повільно литися, коливатися (про рідину). *В самому заповіднику, як у справжнім оазисі, переливалась і свіжила повітря вода* (М. Рильський); *Десь в глибинах землі, наче в череві великої тварини, щось важко сопло, булькало, тихо переливалося* (П. Колесник); // Циркулювати в організмі (про кров). *Кров переливається їй у жилах, б'є в висках* (Н. Кобринська); *Вода в озері була червона, здавалося, то переливається кров* (Ю. Мушкетик); // Повільно рухатися, пересуватися (про повітря, вітер і т. ін.). *Тільки над схилом хлюпотів, переливався пахучий, як квіти, як буйна земля, вітрець* (Г. Коцюба); *Була на диво тиха і ясна погода. Повітря прозоро переливалося вдалині* (Д. Ткач); // *перен.* Плавно коливатися. *Сухим металевим дзвоном подзвонює туге колосся; колосковими хвилями переливаються жита* (О. Гончар).

4. Блищати різними кольорами, відтінками кольорів. *Навкруги чорніло зоране поле, а згори, від повного місяця, лилось блакитне холодне сяйво.., переливалось на змочених росою плугах* (М. Коцюбинський); * Образно. *Його* [Івана] *полонила мова — та сама, яку чув в устах матері й батька, вона дзвеніла, грала, переливаючись усіма барвами, м'яка, соковита, самобутня* (Б. Левін); // Переходити від одного кольору, тону до іншого. *Очиці бистрі* [у Галочки], *аж горять, на виду краска у щочечках так і переливається* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Вона .. дивилась на море, що було неспокійне того дня, переливалось то темною крицею, то ярим смарагдом* (Леся Українка); *Доріжка була обсаджена чорнобривцями, що переливались від гарячо-жовтого до червоного, майже чорного* (Ірина Вільде).

5. Звучати тонами, що переходять один в один. *Згори лине жайворонкова пісня; доноситься голос, як срібний дзвіночок, — тремтить, переливається, застигає в повітрі...* (Панас Мирний); *Далекий грім гудить, грохотить і переливається межи розпадинами сірих скал* (І. Франко); *Тихі мелодії, прозорі й сонячні, непомітно переливалися в надривні бурхливі акорди* (О. Корнійчук); *Парубки з дівчатами збирались вечорами біля ставків, щоб упізнати суджених і перелитися в солодкозвуку пісню, піднестись з нею духом над безпросвітністю свого буття в неволі!..* (Василь Шевчук); *Котрийсь із них* [веслярів] *навіть почав мугикати собі під ніс, і раптом це мугикання перелилось у загальну тягучу веслярську пісню* (І. Білик).

6. *тільки недок.* Пас. до **переливáти.** *Після підігрівання молоко переливається у пляшечку для годування* (з навч. літ.).

Грáти (переливáтися) всімá кольорáми (бáрвами) весéлки (рáйдуги) *див.* **грáти.**

◊ **(1) Переливáтися / перели́тися чéрез крáй (чéрез ві́нця)** — досягати найвищого рівня, найвищої міри. *У кімнаті стихло, тільки годинник настирливо цокав, доливав смутку до того, що переливалося вже через край* (В. Гжицький); *Він спересердя кинув фужером об підлогу, та ніхто цього не помітив, й через це його обурення переливалося через вінця* (Р. Іваничук); *Всі газети переповнено описанням таких жорстоких фактів, що надлюдське горе уже давно перелилося через край в кожній людській душі* (О. Довженко).

ПЕРЕЛИ́ВНЕ *див.* **перели́вно.**

ПЕРЕЛИ́ВНИЙ, а, е. Стос. до переливу (у 2, 3 знач.); з переливами. *Скільки раз я бачу, як зоря цвіте, як на небі грають фарби переливні* (В. Сосюра); *Ой колись у дні щасливі лилась пісня з серця дна, як той щебет соловія* [солов'я] *— переливна та бурна* (Уляна Кравченко); *Заблудились в степу... а гроза — Переливний громів передзвон* (Є. Фомін); *Осторонь рипнула сердитим басистим голосом гармонія й залилася переливним дзвоном* (С. Добровольський).

ПЕРЕЛИВНИ́Й, а́, е́. Пов'язаний з переливанням рідини. *У переливних басейнах очищення води відбувається природним шляхом. Бруд, що зібрався на дні чаші, йде до фільтра через донний злив при спуску води* (з навч. літ.); *Для переливної системи забору води немає обмежень у будівництві водойм за зовнішнім виглядом або габаритами* (з газ.).

ПЕРЕЛИ́ВНІСТЬ, ності *і* ності, *ж.* Стан за знач. **перели́вний.** *І він, розстібнувши комір на вицвілій гімнастьорці, Вслухався, як пульсом по тілу дзвінка переливність ішла* (М. Бажан).

ПЕРЕЛИ́ВНО, *діал.* **ПЕРЕЛИ́ВНЕ.** Присл. до **перели́вний.** *Проміння краплі сріблить дивно І сяє на листках, Кольóри грають переливно В осріблених крапках* (М. Рильський); *Вона* [Марта] *була неймовірно вдоволена цією процедурою збирання, переливне граючись, як чара шампанського* (У. Самчук); *Жайворон видзвонює вгорі Так переливно, солодко і тонко* (В. Бичко).

ПЕРЕЛИ́ВЧАСТИЙ, а, е. 1. Який світиться то в одному, то в іншому місці, переливається то одним, то другим кольором. *Яринка дивилась на окуня, на сіро-зелені переливчасті узори на ньому* (О. Донченко); *Погожий осінній ранок снував на стернях срібно-рожеві нитки павутиння, нанизавши на них переливчасті дрібні зерна роси* (М. Стельмах); *Наче загіпнотизована, я дивилася на жахкий, переливчастий колір пелюсток, майже відчуваючи колючки на стеблі* (М. Матіос).

2. Який звучить з переливами *(див.* **перели́в** 3). *В тишу задонської місячної ночі просоталося переливчасте гудіння.., проходив* [літак] *над Лебединим серед ночі* (А. Хорунжий); *Коли годинник відбив чверть і мелодійний переливчастий дзвін повільно розтанув у холі, жінка в ту ж мить зникла* (В. Чемерис); *У неї був лагідний сміх, переливчастий, як звук води між річковим камінням* (Г. Вдовиченко).

ПЕРЕЛИ́ВЧАСТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість за знач. **перели́вчастий.** *Шарувата структура природного перламутру надає йому його головні властивості — міцність і переливчастість* (з наук.-попул. літ.); *У грі відомого скрипаля приваблює філігранна плинність і своєрідна переливчастість мелодичного руху, забарвленого дрібною ("мереженою") мелізматикою* (із журн.).

ПЕРЕЛИ́ВЧАСТО. Присл. до **перели́вчастий.** *Його* [сонця] *проміння переливчасто гралося в гронах бузку* (Іван Ле); *З шостої ранку починають скажено гуркотіти і переливчасто дзвонити трамваї* (О. Копиленко); *Він* [Ховрашкевич] *міг уві сні довго й переливчасто сміятися чи просто щиро і відверто реготати* (О. Чорногуз); *Баламут спинився і переливчасто засвистів тонким і високим свистом* (Ю. Логвин).

ПЕРЕЛИ́ВЧАТИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **перели́вчастий.** *Переливчатий атлас прекрасно поєднується з традиційною вишивкою у червоно-зелених тонах, що символізує красу, здоров'я та силу* (із журн.); *Піднявши голови, вони* [жеребці] *певний час удихали пружного вітру, й над лугом заячав їхній переливчатий клекіт* (І. Білик).

ПЕРЕЛИ́ВЧАТІСТЬ, тості *і* тости, *ж., рідко.* Властивість за знач. **перели́вчатий.** *Відвідувачі виставки були приємно здивовані тим, як можна передати переливчатість олійного мазка вишивкою* (з газ.).

ПЕРЕЛИ́ВЧАТО, *рідко.* Присл. до **перели́вчатий.** *Синиця защебетала. Пісенька вийшла весела, але у солов'я вона звучала переливчато, а у синиці — однотонно* (із журн.).

ПЕРЕЛИЗА́ТИ *див.* **перели́зувати.**

ПЕРЕЛИ́ЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕЛИЗА́ТИ,** лижу́, ли́жеш, *док., кого, що.* Лизати все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Корова перелизувала запаси лизунця* (з газ.); *Собака перелизав радісних хлопчаків* (із журн.).

ПЕРЕЛИ́НУТИ, ну, неш, *док., поет.* Те саме, що **перелетіти** *(див.* **перелітáти**[1] 1). *Богаза знов перекинулась білою голубкою, перелинула через високі мури* (І. Нечуй-Левицький); *Золотий промінь сонця перелинув зі сходу на захід, і вершечки синіх хмар зайнялись червоним полум'ям* (М. Коцюбинський); *Його ніхто не турбував, і він довго сидів на веранді, перелинувши в Київ, на Батиєву гору* (І. Сенченко); *Тарас примружив очі, щоб зосередитись лише на грі, на музиці, й не спостеріг, як перелинув на Україну, між рідний люд* (Василь Шевчук).

ПЕРЕЛИ́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПЕРЕЛИНЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док.* Змінювати зовнішній покрив під час линяння. *Відчуваючи наближення холоду, ссавці починають перелинювати* (з газ.); // *перен.* Змінити свої погляди, уподобання і т. ін. — *За ці срібники, — питаю лісовика, — за ці долари ти з гера Пауля на містера перелиняв?* (С. Журахович).

ПЕРЕЛИНЯ́ТИ *див.* **перели́нювати.**

ПЕРЕЛИ́СКУВАТИ, ує, *недок.* Те саме, що **перелива́тися** 4. *Горять-перелискують на сонці бурячкові, жовтогарячі, сині, зелені пояси* (Є. Кротевич); *Шпаки .. вирують у повітрі, то віддаляючись, то знов наближаючись, сизо перелискують у сонячному промінні* (О. Гончар); *Покрівля будівель перелискувала на яскравому сонці* (з газ.).

ПЕРЕЛИ́СКУВАТИСЯ, ується, *недок., розм.* Те саме, що **перелива́тися** 4. *В центрі його* [села], *на площі, перелискувались на сонці дахи кіно, пошти, лікарні, аптеки й сільпо* (Є. Кротевич).

ПЕРЕЛИСНУ́ТИСЯ, не́ться, *док., розм.* Однокр. до **перели́скуватися.** *Перелиснулись — сонячно заграли: і вся долина, і верболіз та кущі, і дальні переліски* (Є. Кротевич).

ПЕРЕЛИ́ТИ *див.* **перелива́ти.**

ПЕРЕЛИ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перели́ти.** *Дорога до лісу низова, де-не-де перелита повінню, хоч і не глибоко* (Григір Тютюнник); *Запаморочливо пахтіли перелиті цукровим сиропом вареники* (І. Сенченко); *Неначе срібло куте, бите І семикрати* [семикратно] *перелите Огнем в горнилі, — словеса Твої, о Господи, такії* (Т. Шевченко); *Про віщо марив твій співець, — Знай: він давно найшов кінець; Душа ж його, любов'ю гріта, Живе, у мову перелита!* (П. Грабовський); *Говорить вона* [пісня] *йому, що на цій широкій та прибитій, слізоньками перелитій дорозі не раз і не двічі здобудеться чумак лиха* (М. Коцюбинський); // **перели́то,** *безос. пред. За життя її* [Докії Петрівни] *світле й труди небувалі Все відзначено й людям в серця перелито!* (А. Малишко); *В форму слова твого перелито жадання, скажеш "яблуко" — вмить заопуклиться плід* (П. Мовчан).

ПЕРЕЛИ́ТИСЯ *див.* **перелива́тися.**

ПЕРЕЛИЦЬО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перелицьова́ти.** *І пальто, перелицьоване з якогось непоганого колись краму, і штани в смужку — все носило слід чийогось зовнішнього і владного догляду* (Іван Ле); *Правда, костюм для верхової їзди в неї перелицьований зі старого тітчиного, але вона ще не доросла, не шити ж їй новий, коли татові не щастить на біржі!* (Г. Пагутяк); *Мати сапала* [зчищала] *стіну хліва, перелицьованого із старої хати* (В. Дрозд); *Пан Костянтин цілими днями розважався як не горілкою, то муштрованими пугачами, то слухав пісень, котрих співали його перелицьовані земляки* (Р. Андріяшик); // **перелицьо́вано,** *безос. пред.* — *Увесь світ перелицьовано: як же ти хочеш,*

щоб тільки Тур зостався Туром? Зови мене або бугаєм абощо, тільки не Туром (П. Куліш); *Віктор прийшов до Марлени тільки на годину раніше, ніж учора, а точно о дванадцятій годині перелицьовано було останнє речення* (Олекса Ізарський).

ПЕРЕЛИЦЬО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перелицьо́вувати.** *Перешиття й перелицьовування старого одягу було звичною справою для наших прабабусь, а коли одяг уже зовсім зношувався, то виготовляли з нього килимки* (із журн.); *Травестії в тісному розумінні, як перелицьовування чужого сюжету, в них* [гумористичних повістях Квітки] *немає, але карикатури і шаржу більше ніж досить* (М. Зеров); *Наступний репертуар складався з наслідувань Котляревському, що поступалися в силі і в таланті прообразу, і в перелицьовуванні п'єс російського театру* (Ю. Мартич); *Як часто дорікав я братові за це перелицьовування. Він Марко, а став Маркерій* (П. Загребельний).

ПЕРЕЛИЦЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕЛИЦЮВА́ТИ,** ю́ю, ю́єш, *док.* 1. *що.* Перешивати, роблячи з вивороту лицьовий бік; лицювати *(див.* **лицюва́ти**[1] 1). *У важкі післявоєнні роки часто приходилося перешивати й перелицьовувати старий одяг та взуття* (з газ.); *— Кепки не присилай. Я перелицював стару — і вона ще на людей похожа* (Остап Вишня); *Штани таки гарні. Минулої неділі закінчив їх шити з татового старого плаща, перелицював, скроїв за готовим зразком* (Г. Усач); *— Я стару свою кацавейку перелицювала, верх ще там непоганий, сукно миколаївське, і весь вечір шила тобі галіфе* (В. Дрозд); // *перен.* Переробляти по-новому, надавати іншого вигляду. *Драма і театр мало ще тоді мали ґрунту в Галичині. Не було ані репертуару, котрий приладилось наскоро ламати, перелицьовувати та перекладати з чужих мов, ані акторів* (І. Франко); *Нема потреби брати слово з іншої мови й перелицьовувати його на кшталт своєї, якщо в своїй мові є дуже точне слово* (Б. Антоненко-Давидович); *Народ запам'ятовує і переказує все те, що може збагнути. А те, що не може, перелицьовує в легенду* (М. Дочинець).

2. *перен., кого.* Навертати до іншого способу життя, виховувати нові звички. *Притулок існує не для того, щоб перелицьовувати людей, а для того, щоб звільнити їх від страху перед життям* (Г. Пагутяк); *Звичайно, вона, Софія, не шкодувала сил, щоб якось навернути своїх упертих тубільців до культури, перелицювати їх під своєрідних українських ковбоїв, але все те надарма* (О. Гончар).

ПЕРЕЛИЦЬО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕЛИЦЮВА́ТИСЯ,** ю́юся, ю́єшся, *док.* 1. Набирати нового вигляду, обертатися на когось, щось інше. *Постать Стратона Стратоновича напрочуд легко і м'яко облягав сіро-зелений голландський костюм, що навіть під канадською дублянкою під справжнє хутро мав властивість перелицьовуватися в золотисто-оранжевий* (О. Чорногуз); *Тих, хто перелицьовувався й присягався у відданости, цілували йназначали провідниками* (М. Дочинець); *Хоч у цій проклятій війні не було вже, здається, нічого такого, що здивувало б, знетямило людину, та цей зрадник все ж примудрився перелицюватися, з кривавого ката перевернутися на добропорядного старигана* (П. Загребельний).

2. *тільки недок.* Пас. до **перелицьо́вувати.** *Маємо навіть не двоїсту, а троїсту травестію. Прізвища перелицьовуються на український і тут же на новогрецький лад. Замість Покотило (від імені героя Катілла — у Вергілія) — Покотиллос, замість Карась (від імені Караса — у Вергілія) — Караспуло* (з наук. літ.); *Досить довго теми Голодомору, комуністичних репресій на офіційному рівні відверто замовчувалися або перелицьовувалися на догоду владній кон'юнктурі* (з публіц. літ.).

ПЕРЕЛИЦЮВА́ЛЬНИК, а, *ч.* Той, хто перелицьовує (у 1 знач.) що-небудь. *У складні для країни і родини роки працював Левко перелицювальником* (з мемуарної літ.); *І. Котляревський панує як батько нового українського письменства, панує як найвідоміший перелицювальник Вергілієвої "Енеїди", творець "праматері українського театру" "Наталки Полтавки" та розумного водевілю "Москаль-чарівник"* (з наук. літ.).

ПЕРЕЛИЦЮВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перелицюва́ти** і **перелицюва́тися.** *При перелицюванні ковдри можна використовувати старі підковдри, які вам уже не знадобляться* (із журн.); *Налаштованість на перелицювання "Енеїди" в бурлескному стилі та загалом на сміхотворення зумовила подекуди відхід від етнографічної вірогідности, що небезпідставно закидав Котляревському Пантелеймон Куліш* (з наук. літ.).

ПЕРЕЛИЦЮВА́ТИ *див.* **перелицьо́вувати.**

ПЕРЕЛИЦЮВА́ТИСЯ *див.* **перелицьо́вуватися.**

ПЕРЕЛІ́Г, ло́гу, *ч.* 1. Заросле травою поле, що свідомо не обробляється кілька років для відновлення родючості ґрунту. *Ори і засівай лани, Коси широкі перелоги..!* (П. Гулак-Артемовський); *Мені здається, наче полтавські лани розпанахали груди й на перелозі на подив місту породили тільки дві сині волошки* (Б. Антоненко-Давидович); *Тільки десь далеко за перелогом, звідки він учора прийшов до цієї скирти, чулося .. лунке гуркотіння підвід* (Григір Тютюнник).

2. Земля, що ніколи не оброблялася; цілина (у 1 знач.). *— Ти сьогодні пасти в лісі чи на перелоги збираєшся? — Куди дідусь скаже* (М. Стельмах); *Залізниця має пройти по перелогах степу, що одвіку не орався* (О. Гончар); * Образно. *Уже кілька літ Господнє слово проповідує* [отець Григорій], *чільне зерно в неораний переліг кидає* (Б. Лепкий).

Підніма́ти (підійма́ти, ора́ти *і т. ін.)* / **підня́ти перело́ги (перелі́г, пласти́, цілину́** *і т. ін.)* *див.* **підніма́ти.**

◊ **Обло́гом (перело́гом, перело́гами) лежа́ти (стоя́ти)** *див.* **лежа́ти.**

ПЕРЕЛІ́ЖНИЙ, а, е. Прикм. до **переліг;** перелоговий. *На варіантах із мілким плоскорізним обробітком моделювався варіант переліжної системи землеробства* (з навч. літ.).

△ **Перело́гова (перелі́жна) земля́** *див.* **земля́.**

ПЕРЕЛІЗА́ТИ *див.* **перела́зити.**

ПЕРЕЛІ́ЗТИ *див.* **перела́зити.**

ПЕРЕ́ЛІК, у, *ч.* 1. Дія за знач. **перелі́чувати, перелічи́ти.** *Коли будеш робити перелік Ізраїлевих синів за тими, кого повинно лічити, то дадуть вони кожен викупа* [викупу] *за душу свою Господеві при переліку їх, і не буде між ними моровиці при переліку їх* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Довелось робити генеральну перевірку всіх зеків за формулярами, щоб дізнатись прізвище тої одиниці, якої після кількох переліків бракувало на таборному* [табірному] *пункті* (Б. Антоненко-Давидович); *Він почав довгий перелік злочинів, яких Трубачов ніколи не робив* (П. Загребельний); *Кронієн вирішив, що настав час діяти, і почав перелік Вищих імен* (В. Єшкілєв); *— Любі слухачі, — увірвала перелік тортур Ніна, намагаючись зберігати привітну інтонацію, — я прошу вас бути толерантними!* (І. Роздобудько).

2. Список, опис з перерахуванням яких-небудь осіб або предметів. *На першій пожовклій сторінці стояло: "Перелік творів художньої літератури, які повинна прочитати в першу голову кожна порядна людина"* (І. Волошин); *Семен Федорович дістав із залізного ящика, що заміняв йому сейф, велику папку .. На папці був наклеєний папірець з переліком документів* (М. Зарудний); *Перелік давніх торговельних шляхів, що в той чи інший спосіб дотикали Львова, не вмістився б на сторінках цієї книжки* (Ю. Андрухович); *Якось на дозвіллі вона спробувала скласти перелік всіх-всіх людей, яких коли-небудь зустрічала* (Любко Дереш).

ПЕРЕЛІКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕЛІКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *кого, розм.* Лікувати всіх або багатьох. *Скільки хворих поставив на ноги, перелікував відомий мануальний терапевт Микола Касьян?* (з газ.); // Повторно лікувати кого-небудь. *Багато зусиль доклали ті, хто переліковував постраждалу в Київському опіковому центрі* (із журн.).

ПЕРЕЛІКО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕЛІКУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док., розм.* Лікуватися більше, ніж слід; заподіювати собі шкоду зайвим лікуванням. *Чоловік, який надто переліковувався травами регулярно, попав до лікарні* (з газ.); *Надмірним вживанням меду можна й перелікуватися, зазнавши алергійних реакцій* (з навч. літ.).

ПЕРЕЛІКУВА́ТИ *див.* **перелікóвувати.**

ПЕРЕЛІКУВА́ТИСЯ *див.* **перелікóвуватися.**

ПЕРЕЛІНІЙО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перелінію́вати.** *Перелінійована таблиця.*

ПЕРЕЛІНІЙО́ВУВАТИ, ую, уєш, **ПЕРЕЛІНІ́ЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕЛІНІЮВА́ТИ,** ю́ю, ю́єш, **ПЕРЕЛІНІ́ЯТИ,** ію, ієш, *док., що.* 1. Розлініювати багато чого-небудь або все. *Іноді згадувала бабуся і про ті часи, коли у сільських школах учительки перелінійовували зошити* (з мемуарної літ.).

2. Розлініювати заново. *Обліковець знову перелініював поля у блокноті* (з мемуарної літ.).

ПЕРЕЛІНІ́ЮВАТИ *див.* **перелінійóвувати.**

ПЕРЕЛІНІЮВА́ТИ *див.* **перелінійóвувати.**

ПЕРЕЛІНІ́ЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перелініяти.** *Перелініяні зошити.*

ПЕРЕЛІНІ́ЯТИ *див.* **перелінійóвувати.**

ПЕРЕЛІПИ́ТИ *див.* **перелíплювати.**

ПЕРЕЛІ́ПЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перелíпи́ти.** *Заново переліплена плитка у ванній гріла душу господині* (із журн.); // **перелíплено,** *безос. пред.* — *Ідеш по селу та як глянеш по дворах, на вигін, — скільки тих плиток наробленокучугури, тисячі возів гною на них переліплено* (А. Головко).

ПЕРЕЛІ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕЛІПИ́ТИ,** ліплю, ліпиш; *мн.* перелíплять; *док.* 1. *кого, що.* Зліплювати з чого-небудь м'якого, липкого ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Винувато всміхаючись, Софія стала пояснювати, що ліпила, ліпила ті вареники, і вони все їй здавались дрібними, сім разів переліплювала, боялась не вгодити Миколі* (В. Шкляр); [Т е з е й:] *Що скажеш, Герміє? Подумай добре. Для тебе батько — все одно що Бог. Це ж він тебе красою наділив, Немовби виліпив чи вилив з воску, І владен він тебе переліпити Так, як захоче* (Ю. Лісняк, пер. з тв. В. Шекспіра).

2. *що, чого.* Ліпити (у 1 знач.) все або багато чого-небудь. *Переліпити багато горщиків.*

3. *кого, що, перен.* Ліпити (у 3 знач.) заново, по-іншому. — *Ви завжди мене недооцінювали,* — *засміялась жінка, обертаючи в пальцях келих з вином.* — *Сільвія вміє переліплювати мужчин* (М. Руденко); *Реальність була не зовсім веселою. Мальва в руках темних, і вони зараз стараються переліпити її душу* (Дара Корній).

4. *що.* Наклеювати на інше місце. *Лист був великий з багатьма марками, які напевно багато раз переліплювали* (з газ.); *Переліпити емблему на одязі.*

ПЕРЕЛІ́С, у, *ч.* Те саме, що **перéлісок.** *Часом ми переїздили місток через неглибоку синю річечку, в якій купалися повільні білі хмари, часом пропливав повз нас негустий низькорослий переліс* (Л. Первомайський); *Через ліс-переліс, через море навкіс Новий рік для людей подарунки ніс* (І. Драч); *Вони промчали чвалом може з десять миль, ні на хвилю не стишуючи бігу. Через ліс, через переліс, через болітце, через оболонь та через старезну діброву* (Ю. Логвин).

ПЕРЕЛІ́СКА, и, *ж.* Лісова багаторічна трав'яниста рослина родини молочайних із блакитними квітками; печіночниця *(див.* **печіночниця**[1]). *Переліска — одна з небагатьох лісових рослин, у яких ще з осені заготовлені бутони квітки з блакитно-ліловим забарвленням* (із журн.).

ПЕРЕ́ЛІСОК, ску, *ч.* Невеликий рідкий лісок. *Перед очима пливли зелені картини: чагарники, перелíски чергувалися з засіяними галявинами* (Дніпрова Чайка); *Гроза нас захопила в полі. Власне, то було не поле, а рідкий перелісок* (В. Кучер); *Поля, луги й перелíски змінилися будинками, телеграфними стовпами і безліччю машин, що мчали назустріч* (В. Нестайко); *Ягідники в перелісках задухмяніли цвітом, забриніли перші бджоли* (М. Дочинець); // Ділянка молодого лісу, звичайно серед старого, високого. *Виросла вона* [Дарина] *в лісовому хуторі, де кожна доріжка, кожна стежина розкривалася новою таємничою красою, де за кожним перелíском, здавалося, ждало її щось незвичайне* (М. Стельмах); *За Бенсбергом пішли ліси й перелíски, тьмаве світло фар вихоплювало з туману то якусь самотню садибу, то стовпи з колючим дротом* (П. Загребельний); *Зайців того літа в приламських* [що поблизу річки Лами] *полях, чагарях та перелісках і лісах, як з міха висипало, наче хто їх насіяв* (В. Чемерис).

ПЕРЕ́ЛІСОЧОК, чку, *ч.* Зменш. до **перéлісок.** *Навкруги дому сад, далі село, далі перелісочки і поле* (М. Кропивницький); *Одійшли ми в перелісочок там же в загороді, поляк нагадав, між іншим, що знає джіу-джитсу...* (Іван Ле).

ПЕРЕЛІ́ССЯ, я, *с.* Галявина між ділянками лісу. *Гори, перелісся, пасовища, .. За́мки, мов примари...* (І. Нехода); *Звідси дорога продивляється далеко. Аж до перелісся на обрії — ні душі* (В. Дрозд); *Рівно о сьомій кроків за тридцять від нас заворушилися чагарі — на голе перелісся виїхало двоє* (В. Шкляр).

ПЕРЕЛІ́Т, льоту, *ч.* 1. Дія і стан за знач. **перелетíти, перелітáти**[1] 1. *Привели двох запасних коней, і на них сіло двоє кіннотників. Які в них були думки? Такий страшний переліт — від нагороди до суду — зігнув їм спини* (Ю. Яновський); *Стріляти з вершини незручно: завжди будуть перельоти* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

2. Сезонні переселення птахів у місця зимівлі або назад. *Череда пливе по густій отаві.Так пливуть в прозорому повітрі косяки гусей, стомлені довгим перельотом* (Г. Епік); *Іноді в небі чулося тихе курликання журавлів, стомлених перельотом* (Я. Гримайло); *Качки летять на південь, і в дорогах перельоту найбільше їх спускається відпочити на Свитязі* (М. Малиновська); *Самі лише буревісники відпочи-*

вали тут під час довгого перельоту (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // *мисл.* Зміна місця протягом доби (про пернату дичину). *Дикі ж гуси були так налякані, що я стежив за ними лише під час перельотів з одного озера на інше* (А. Кащенко); *Говорили ми про охоту на гусей, сидячи на лузі під ожередом сіна, увечері, після того, як постояли на качачому перельоті* (Остап Вишня).

3. *ав.* Політ за заздалегідь визначеним маршрутом. *Дослідники стверджують, що переліт Земля — Марс триватиме близько 300 діб* (з наук.-попул. літ.); *Всю цю шамотню перекривали близькі перельоти літаків* (І. Багряний); *Поліщук написала на цю тему змістовну доповідь, почавши її описом безприкладного перельоту Чкалова через Арктику* (О. Донченко); *Це були дослідження з теорії міжпланетних перельотів* (В. Собко); *Її ще трішки погойдувало після чотиригодинного перельоту (сервіс був чудовий, проте літати вона все одно боялася)* (І. Роздобудько).

У переліт летіти (ли́нути) / полетіти (поли́нути) *див.* **летіти.**

ПЕРЕЛІТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перелітати**[1]. *На околиці села батько і син, відпочиваючи, стежать перелітання горобців між деревами і стріхою темної хати* (В. Барка); * Образно. *Розповідаючи про найекстремальніші випадки у своєму житті, він чомусь наголошував на ночі, коли його випадково закрили в зоопарку, і перелітанні з балкона на балкон на другому поверсі готелю у Монте-Карло* (Т. Прохасько).

ПЕРЕЛІТА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕЛЕТІ́ТИ,** лечу́, лети́ш, *док.* 1. Літаючи, пересуватися у повітрі (про птахів, комах та інших істот, що мають крила). *Вітрець листом шешелить* [шелестить], *бджола гуде, .. пташки перелітають* (Марко Вовчок); *Метелики перелітали ясні, Злотисті мушки грали співи ельфів* (Леся Українка); *Птахи тріпотіли на гіллі й перелітали в повітрі барвистими клаптями* (П. Загребельний); *Над самою дорогою перелетів лелека з гадюкою в дзьобі* (Ю. Яновський); // Змінювати при пересуванні одне місце на інше (про птахів, комах і т. ін.). *В кінці літа філоксері виростають крила, вона робиться мушкою, перелітає з садка в садок і кладе на кущах яйця* (М. Коцюбинський); *Ворони перелітають з правого берега Дністра на лівий і знову назад* (Б. Антоненко-Давидович); *Побачив снігур червоні ягоди глоду — перелетів на кущі поласувати* (О. Копиленко); *Порадились* [бджоли] *— і перелетіли до сусіднього вулика, чужого вулика, дядька Степанового* (Г. Вдовиченко); *Метелик перелетів із попикової руки на його бриль і сів там, наче квітка* (Валерій Шевчук); * У порівн. *Річ його лилась вільно, наче метелик перелітав з квітки на квітку* (Панас Мирний); // Пересуватися у повітрі (про казкові ситуації). *Сотник .. піднявсь під самісінькі небеса і без крил, та летить, як тая птиця! От летить та летить понад хатами та в хорунжевий двір..; забув і працю свою, що стільки перелетів* (Г. Квітка-Основ'яненко); // Пересуватися у повітрі на літальному апараті; пролітати. *Я не перелітав над цілим островом — там далі, кажуть, колосальні поля, плантації какао, рижу* (Ю. Яновський); *Над лісом перелетіли три літаки, знов скинули летючки, вимагаючи капітуляції* (У. Самчук); // Переміщатися (про повітря або предмети, що перебувають у ньому). *Шумить вихор, перелітає наді мною, рве, пориває...* (Уляна Кравченко); *М'яч блискавично перелітає з кінця в кінець майданчика* (В. Собко); *Розпластавшись на снігу і переконавшись, що він цілий і неушкоджений і що кулі перелітають поверх нього, ага оглянувся навколо* (В. Малик); *Двірники кололи на асфальті лід, дрібні крижинки вилітали з-під ломів і, виблискуючи гострими крайками, по коротких або довших дугах перелітали в повітрі* (Є. Гуцало); *За першим разом камінці перелетіли через табун і плюснули у воду* (А. Дімаров); // *перен.* Розноситися в повітрі в різні боки (про звуки). *Стуки й крики перелітали через стіну, доскакували до його вух, але далі не потрапляли* (Б. Антоненко-Давидович); *Озвалися цимбали і бандури Акордом помсти — струнами всіма. Перелетіла пісня львівські мури, Бо загорожі для пісень нема* (Д. Павличко); // *перен.* Швидко рухатись у різних напрямках (про людей). *Маруся .. почала помагати матері прибирати зі столу .. Василь з глибокою любов'ю дивився, як перелітала й миготіла перед очима ця безконечно дорога постать* (Г. Хоткевич); // *перен., розм.* Часто міняти місце роботи. *Максим усе перелітає з роботи на роботу* (із журн.); // *перен.* Передаватися від одних до інших, поширюватися (про почуття, стан і т. ін.). *Несподівано сварка перелітає в публіку — загули, залящали, заторохтіли — приятелі, матері, діти: — Геть Марка, хай грає Терешко!* (С. Васильченко); *Чутка про недобру славу Літошевської перелетіла й у Київ* (І. Огієнко); *— В мене самого тоді виникло трохи їхнього почуття. Воно ніби як повітрям перелетіло на мене* (О. Довженко); // *перен.* Мріючи, переноситися в інше місце або в інший час. *Згадаю що чи що набачу, То так утну, що аж запла́чу. І ніби сам перелечу́ Хоч на годину на Вкраїну* (Т. Шевченко).

2. *з чого на що і без дод., перен., розм.* Дуже швидко їхати, йти, переноситися з одного місця в інше. *Тільки кози .. носилися по стрімких урвищах і запаморочливими стрибками перелітали зі скелі на скелю* (З. Тулуб); *От я і дома! Дивно се якось перелітати швидко з Відня на Волинь* (Леся Українка); *Юрко раптом підривається з місця і ледь не перелітає в інший куток кухні* (І. Карпа); *Огонь шулікою перелітав на стайні і комори, розливався, як море* (С. Васильченко); // Швидко минати, проходити (про час). *— Ви не журітеся, скоро вернеться. Тепер служба недовга: незчуєтесь, як і перелетять ті п'ять літ! — утішав Дмитро* (І. Карпенко-Карий); *Минули дні по тій весні, Літа перелетіли* (М. Рильський).

3. *що, через що.* Летіти, пересуватися у повітрі через який-небудь простір або перешкоду (про птахів, комах та інших істот, що мають крила). *Пригадайте, що тільки птиця хутко гору перелітає* (Марко Вовчок); *Через стіну .. перелітає голуб, сідає принцесі на плечі* (Леся Українка); *В Чигрині, Як у домовині. Сумно-сумно .. Людей не чуть; через базар Кажан костокрилий Перелетить* (Т. Шевченко); // *міф.* Пересуватися у повітрі (про казкові істоти). *Змій перелітає через гори, туманами повиті; летить над лісами дрімучими* (А. Шиян); * У порівн. *Гнат був щасливий. Відколи Настя вступила в його хату, в хаті стало тихо та весело, мов ангел перелетів її та навіяв спокій* (М. Коцюбинський); // Пересуватися у повітрі через який-небудь простір або якусь перешкоду, використовуючи літальний апарат. *Пам'ятаєте, як два польські майори Ідзіковські й Кубаля перелітали недавно Атлантичний океан?* (П. Козланюк); *Аж тут вгорі умить аероплан. Згадав! Це ж наші полюс перелетіли!* (П. Тичина); *— Ви авіатор? — Так. Я перелетів через полюс* (О. Довженко); // Пересуватися у повітрі від якого-небудь поштовху. *Ні супроти олійниці, ні біля мосту*

шофер не загальмував, і я ледь не перелетів через борт, якби не втримався за мішки (Григір Тютюнник); *Човен різко хитнувся... Капітан Буль втратив рівновагу і... Всі тільки побачили, як мелькнули в повітрі його ноги, коли він перелітав через борт...* (В. Нестайко).

4. Летіти в місця зимівлі чи назад (про сезонний переліт птахів). *Сьогодні над Бульйонською* [вулицею] *моєю Ключем перелітали журавлі* (М. Рильський); *Була вже осінь — час, коли птахи з цих суворих північних країв перелітають на південь у пошуках тепла й харчу* (П. Загребельний); *Одгомоніло, погасло літо .. Перелетіли вальдшнепи* (М. Рудь).

5. *що.* Пересуватися в повітрі далі, ніж потрібно. *Льотчики разом підвелись, стали дякувати хазяйці. Знову бортова валізка в Петра у руці. — Ти ж там межу не перелітаєш? — напутно глянув батько на сина. — В нас, тату, без порушень* (О. Гончар).

6. *що, через що, перен., розм.* Дуже швидко їхати, йти або бігти, долаючи якийсь простір або перешкоду. *Микола відчув, як дужче рвонулася машина, перелітаючи якісь вибоїни і горбки* (В. Кучер); *Та їй* [Галочці] *нужди мало: вона через ту калюжу, як думка, так і перелетить* (Г. Квітка-Основ'яненко).

(1) Перелітáти / перелетíти пти́цею (мов пти́ця, птáхом, стрілóю *і т. ін.)* — стрімко мчати. *Шустрі хлопчаки стрілами перелітали під Лавру до пані Капітоліни й назад* (Ю. Смолич); *Другі* [білочки] *виносять здобич за паркан, передають хвостатим носильницям, що птахами з дерева на дерево перелітають і зникають десь у гущавині лісу* (М. Руденко); *І по степу неначе перед його очима перелетіли на баских конях, мов ті птиці, орди давніх народів* (І. Нечуй-Левицький); *Палажка незгірше козака перелетіла птахом із човна понад грязюку на твердий берег* (Б. Лепкий); *Ось вони* [вершники] *повернули коней, і ті — один за одним — птицями перелетіли ворота, пробігли подвір'ям та й повернули до дверей оселі* (М. Стельмах).

◊ **Ні перейти́, ні перелетíти (ні переї́хати)** *див.* **перехóдити; (2) Перелетíти на кри́лах** — дуже швидко перейти що-небудь або подолати якусь відстань. *Штурмом захопили радгосп, поле перелетіли на крилах. — "Оце, — гукає .. Ярославцев, глянувши на карту, — уже Україна!"* (О. Гончар); **(3) Перелітáти (залітáти, перекидáтися) / перелетíти (залетíти, переки́нутися) ду́мкою (думкáми, уя́вою, в ду́мці, в уя́ві, в думкáх** *і т. ін.)* — починати думати, згадувати або уявляти що-небудь. *Залітала в думках далеченько і Явдоха, поспішаючи за синовою долею* (О. Ільченко); *Вона глянула на верби, на вишні, на огороди й перелетіла думкою у батьків садок* (І. Нечуй-Левицький); *І, взявши карту, щоб на їй* [ній] *Писать споминник дорогий, Я в думці враз перелетів Ряди похованих годів* (Я. Щоголів); *А Гриня невдовзі після цього вже перекинувся думкою на ті, ніколи не бачені ним, архіпелаги, де буцімто й нині люди живуть за первісними законами* (О. Гончар); *Коли ж Оксана перекинулася думками від далекого і неосяжного до справ знаних і близьких, то .. чомусь і Савку згадала* (Я. Гримайло); *— Ви, напевне, далеко залетіли думками? — запитав Максим Петрович. — У праосінь злотаву і синю, — згадав* [Данило] *чиїсь слова* (М. Стельмах).

ПЕРЕЛІТА́ТИ², áю, áєш, *док., що.* Облітати багато місць; літати всюди (про всіх, багатьох). *У молоді роки, працюючи стюардесою, перелітала дядина майже всю Європу* (з газ.); *Жайворонок перелітав усі поля на виднокрузі* (із журн.).

ПЕРЕЛÍТКА, и, *ж.* Корова, що телиться через рік. *Цього року сусіди молока не мають, бо купили перелітку* (з газ.).

ПЕРЕЛÍТНИЙ, а, е. 1. Той, хто здійснює переліт (у 1 знач.), летить з місця на місце. *Він* [друг-американець] *може скликати на Новий рік увесь наш курс. Він може скочити в Мексику на "Ніч редьки". Поїхати в гори Сьєрра-Невади покататись на лижах. Подивитися на перелітних метеликів у ландшафтному парку* (Л. Костенко); *Старенька жіночка коло городу порається, перелітні кури туди-сюди пурхають* (І. Карпа); *Номадами можуть стати перелітні зграї вороння або винятково гучний шум* (Любко Дереш).

2. Який відлітає на зиму в південні краї, а влітку повертається на батьківщину, де будує гнізда і розмножується (про птахів). *Пливуть хмари весняні — весело змагаються в небі, попід хмарами лине перелітне птаство — качки, чайки, журавлі* (О. Довженко); *Справжній писар береже свій папір, тримає чорнильницю повною, і дбайливо застругує найкращі пера, які йому скидають перелітні гуси* (Г. Пагутяк); *Лілова повінь над схилом змивала перелітних качок, що на ніч сідали на стернях* (Є. Пашковський); // *мисл.* Стос. до місця, де пролітає дичина. *Хоч ми й приїхали туди вдосвіта, проте всі місця перелітні захопили інші мисливці* (Олесь Досвітній).

3. *діал., заст.* Такий, що скоро проходить або змінюється; скороминущий. *Весняная сила в душі моїй грає, Її не зломили зимові морози міцні, Її до землі не прибили тумани важкі, Її не розбила і ся перелітная буря весня́на* (Леся Українка); *Лиш перелітна краска по її лиці свідчила мені, що мої слова запали в її душу* (О. Кобилянська); *Це — непомірна жага того, що гідне хіба перелітної забаганки чи взагалі не варте уваги* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

△ **Перелíтна саранá** *див.* **саранá; Перелíтний птах <Перелíтна птáха (пти́ця)>** *див.* **птах.**

ПЕРЕЛІТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що і без прям. дод., розм.* Прожити літо. *Перелітував* [Дрімайло] *з торбою під монастирями і напросив-таки чимало грошей* (І. Нечуй-Левицький); *Деякі аули .. звертали до її* [Сирдар'ї] *берегів, щоб перелітувати на буйних заплавних луках* (З. Тулуб); *Перелітує* [листок] *літо, ще може пережити осінь, але взимку не зеленітиме* (М. Малиновська).

ПЕРЕЛІЦЕНЗÓВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переліцензувáти.** *Ефективність відтворення мінерально-сировинних ресурсів доцільно оцінювати за податковим потенціалом переліцензованих ділянок надр* (з наук. літ.).

ПЕРЕЛІЦЕНЗÓВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕЛІЦЕНЗУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Ліцензувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *У перехідний період Національний банк України не вноситиме змін до регулювання та не буде переліцензовувати компанії* (із журн.); *Вступив у силу закон "Про ліцензування лікарських засобів", тому всі імпортні ліки довелось переліцензувати* (з газ.).

ПЕРЕЛІЦЕНЗУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переліцензувáти.** *Переліцензування здійснюватиметься згідно з положенням про порядок видачі банківських ліцензій, письмових дозволів та ліцензій на виконання окремих операцій, прийнятим правлінням Національного банку* (із журн.); *Влада може використати переліцензування як привід для закриття незалежних (опозиційних) телерадіокомпаній* (з газ.).

ПЕРЕЛІЦЕНЗУВА́ТИ *див.* **переліцензóвувати.**

ПЕРЕЛІ́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перелічи́ти.** *Закріпивши себе на якихось невиразних позиціях між завідувачем ферми, обліковцем, фуражиром, зоотехніком і ветлікарем, Жержеля натякнув гостеві, що він стоїть ще вище усіх перелічених посад* (І. Волошин); *Хочу підкреслити, що вся перелічена і неперелічена робота була уможливлена лише завдяки великій жертвенності* [жертовності] *людей багрянівського покоління* (О. Шугай); *Всі перелічені вище ознаки були присутні в будинку номер сім по вулиці Беранже* (Любко Дереш); // **перелі́чено,** *безос. пред. Десь дістали були план усієї землі вітробалчанської, вирахували, скільки десятин, а по кутках перелічено, скільки дворів та по скільки душ у кожному* (А. Головко); *Далі на цілі сотні сторінок якась січка: перелічено всі наради, всі засідання, комітети й комісії, ланкові й доярки, центнери й гектари* (П. Загребельний).

ПЕРЕЛІ́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перелічи́ти.** *Оце роди Єфремових синів за їхнім переліченням: тридцять і дві тисячі і п'ятсот* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *До самого храму вела незліченна кількість сходинок, що ними підіймалися до святині чи спускалися від неї жінки, чоловіки, діти (чомусь їхня стать, зазвичай, не враховується при переліченні)* (І. Карпа); *Категорія однорідності, що лежить в основі перелічення, тісно пов'язана з логіко-семантичною категорією "кількість", яка входить у систему універсальних просторово-часових онтологічних категорій* (з наук. літ.).

ПЕРЕЛІЧИ́ТИ *див.* **перелі́чувати.**

ПЕРЕЛІЧИ́ТИСЯ *див.* **перелі́чуватися.**

ПЕРЕЛІ́ЧУВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до перелічування. *В усному мовленні характерною ознакою для однорідних членів є перелічувальна інтонація* (з наук. літ.); *Смислові відношення між частинами безсполучникового складного речення можуть бути перелічувальними, виражаючи одночасність чи послідовність дії* (з навч. літ.).

ПЕРЕЛІ́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перелі́чувати.** *Інтонація переліку залежить від змістової спорідненості перелічуваних понять* (з наук. літ.); *Узагальнювальне слово — це назва, яка охоплює всі перелічувані в реченні предмети, ознаки, дії або обставини* (з навч. літ.); // **перелі́чувано,** *безос. пред. Кожен багатий феодал ставив тут вежу як знак могуття. Імператриці перелічувано роди, які мають свої вежі* (П. Загребельний).

ПЕРЕЛІ́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перелі́чувати.** *Ходять байки, що він проводить цілі години, перегортаючи руками золото в повних скринях, перекладаючи свої скарби з одного кута в другий, для самої втіхи ненастанного лічення і перелічування...* (І. Франко); *Можливо, все це мені лише здається і немає у цьому листі прихованого змісту, а лише просте перелічування предметів довкола* (Н. Сняданко).

ПЕРЕЛІ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕЛІЧИ́ТИ,** ічу́, ічиш, *док., кого, що, зі спол.* щ о. 1. Робити підрахунки, підраховувати, рахувати всіх або все. *Тут він занепокоєно перелічує очима й руками деревини: чи не вкрала яка нечиста мара* (М. Стельмах); *Цілими годинами, наче тінь, снував* [в'язень] *по камері, перечитував списані листки невеличкої записної книжечки або перелічував ті, що були ще чистими* (М. Сиротюк); *Вона якось уперто перелічує все, що в неї є, придумує, що буде, наповнюючи рожевою втіхою* (О. Ульяненко); *Вернувсь пан Пістряк до сотні, перелічив козаків — усі* (Г. Квітка-Основ'яненко); // Перераховувати, називати одне за одним, одного за одним або усіх, усе по черзі. *Не нам перелічувати, що Ви зробили задля сього* (Панас Мирний); *Тільки й мови було в їх* [них], *що перелічували гостей паничів і панночок, котрі мали понаїжджати на весілля* (І. Нечуй-Левицький); *— Ти ж знаєш, скільки наш край капітанів дав. І вони беруться по іменах перелічувати своїх славетних земляків* (О. Гончар); *Водиш рукою, перелічуючи всі страви: борщ з м'ясом, молочні галушки, пиріжки з квасолею, сметана і вареники з сиром...* (М. Циба); [М и к и т а:] *Ні, не всі ще ти ознаки перелічила. Про те ще не сказала, як він уміє улесливо буркотати та слини розпускати* (М. Кропивницький); *Не перелічити, від чого помічна верба: головний біль, невралгія, неврози, ревматизм, печінка, шлунок, подагра, застуда...* (М. Дочинець).

2. Перераховувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *— Розспівався! — сердиться ватаг і наново перелічує карби* (М. Коцюбинський); *Тітка виймала з-за пазухи вузлик, роздлубувала і довго шепчучи лічила мідяки. Потім перелічувала* (Є. Гуцало); *Була вона невимовно скупа і кожен гріш перелічувала по кілька разів* (С. Андрухович); *Утрьох знову перелічили витрати, все зійшлося копійка в копійку, а гаманець майже порожній* (М. Сиротюк); *Незвичними пальцями лічив* [Турбай] *гроші, часто передавав, і люди, перелічивши їх удома, повертали то зайву десятку, то навіть сотню* (М. Руденко); *Кожен перелічив патрони, гранати і чекав світанку, знаючи, що він неминуче настане* (М. Слабошпицький).

◊ **(1) На (по) па́льцях [однієї руки́] [мо́жна (ле́гко)] перелічи́ти (перерахува́ти, порахува́ти)** *кого, що* — кого-, чого-небудь дуже мала кількість. *Вони* [кращі люди] .. *замінили свій хатній халат на службовий каптан. То, правда, були ще тільки стовпи, одинокі рядчики, що їх по пальцях перелічиш* (Панас Мирний); *— Ділили* [землю], *та не так. У пана лишилося тисячі моргів землі, а в мужика — на пальцях порахуєш* (Ю. Хорунжий); *Молоді люди виїхали в сусідній Маріуполь на заробітки, залишились лише старі й діти. Останніх без проблем можна було перерахувати на пальцях* (С. Жадан); *Тих, хто міг читати книги Мерліна, можна було перелічити на пальцях* (В. Єшкілєв); *В провінції значно менше приватних клінік, які в кожній області можна перерахувати на пальцях, іноді навіть однієї руки* (А. Дністровий); **(2) Не [мо́жна] перелічи́ти** *кого, чого* — дуже велика кількість; багато. *Привіз Онисько молоду жінку у свій зимовник, тутечки у його* [нього] *була рублена хата на дві половини, усякої худоби не перелічити, і наймитів, і наймичок* (О. Стороженко); *— А де служили? Де плавали? — Та усіх портів не перелічити, — Сідалковський сів і заклав ногу на ногу* (О. Чорногуз); *Усіх чеснот святого Миколая не можна перелічити й переказати, бо їх безліч* (з газ.); **(3) Перелічи́ти (полічи́ти) зу́би** *кому і без дод.* — побити, ударити кого-небудь, перев. по зубах. *— Чом ти йому зубів не полічив? — загомоніли кругом* (Панас Мирний); *— Встане не на ту ногу пан управитель — і зуби перелічить, і служби позбавить* (М. Стельмах); *— Розв'яжіть мені руки, босячня нещасна! Я вам перелічу зуби...* (М. Руденко).

ПЕРЕЛІ́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПЕРЕЛІЧИ́ТИСЯ,** ічиться, *док.* 1. Установлювати кількість якої-небудь групи осіб перераховуванням. *Нарешті всі зібрались коло хургона, на якому сидить уже хазяїн, і, перелічившись, рушають* (І. Франко); *По команді вчителя математики учні повинні стати в шеренгу й перелічитися* (з навч. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **перелі́чувати.** *Багато пам'ятників славетним воїнам довелось нам бачити в ті дні за рубежем, куди нас привели дороги війни .. На них було вирізьблено чи викладено золотом пишномовні написи, перелічувались рицарські доблесті й звитяжні перемоги* (С. Журахович); *Поіменно перелічувалися* [у листі] *всі тітки, свати, куми, двоюрідні й троюрідні сестри і брати* (Б. Левін); *Наукові праці повинні перелічуватися в алфавітному порядку із зазначеним роком публікації* (з мови документів); *Навчальні предмети перелічуються у додатковому списку* (з газ.).

ПЕРЕЛЛЯ́ТИ *див.* **перелива́ти.**

ПЕРЕЛЛЯ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перелля́ти.** *Переллята з діжки у відро дощова вода;* * Образно. *Особистий, внутрішній світ Тараса Шевченка, перелляний в литво мистецьких синтезів, постав у ліриці й поемах "Кобзаря" в таких художньо-образних виявах, у такій правдивості й глибині індивідуальних переживань, що в них і сам народ упізнав свою душу, прочитав свою історію, прозирнув у своє майбутнє* (О. Гончар).

ПЕРЕЛЛЯ́ТИСЯ *див.* **перелива́тися.**

ПЕРЕЛО́В, у, *ч.* Перевищення норми виловлювання риби у водоймищах. *Деякі форми субсидій в галузі рибальства, вимірювані в десятках мільярдів доларів щорічно, значно спотворюють ситуацію на світовому ринку риби та морепродуктів і призводять до перелову, перевиробництва і виснаження рибних ресурсів* (з мови документів); *Перелов риби впливає на її генетику* (з газ.).

ПЕРЕЛОВИ́ТИ *див.* **перело́влювати.**

ПЕРЕЛО́ВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перелови́ти.** *Вояки, призначені до конвоювання переловлених хлопами повстанців з одного міста до другого, не боронили їх перед побоями хлопів* (І. Франко); *З розвідок і з переловлених язиків знати було, що і шведи, і москалі хапаються перейти Десну* (Б. Лепкий); // **перело́влено,** *безос. пред. За кілька день всіх посильщиків* [посильних] *Вишневецького переловлено* (П. Загребельний).

ПЕРЕЛО́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПЕРЕЛОВИ́ТИ,** овлю́, о́виш; *мн.* перело́влять; *док., кого, що.* 1. Затримувати, ловити всіх або багатьох (про людей, що ховаються, переховуються). *Зібрав* [князь] *зараз 8 тисяч шляхтичів і наказав переловлювати втікачів* (А. Чайковський); — *Гайдамаки пішли від нас на третій день .. Скоро їх усіх переловили* (Панас Мирний); *За даними розвідки, в Хоцьках перебувають непевні особи, яких треба негайно переловити* (Д. Бедзик); *Казав* [Вадим], *що фронтовику не гоже боятися бандитів. Та й нема їх уже — або переловили, або перестріляли* (В. Лис); // Захоплювати як здобич всіх або багатьох (про птахів, рибу, звірів і т. ін.). *Вася переловив їх* [крабів] *не одну сотню і добре знав, як з ними треба поводитися* (В. Собко); *Скільки риби переловив* [дідусь], *скільки перевозив усього: лози на кошики, трави, дров!* (В. Чухліб); *Здавалось, ти переловив цуценят і несеш їх додому* (Є. Пашковський).

2. Хапати всіх або багатьох, що біжать, втікають. — *Знаєте, мамо, .. я всіх гусей переловив, коли в гусей грали* (Грицько Григоренко); *Хлопці ловлять дівчат і несуть до вогню. Коли хлопець ставить дівчину біля вогню, вона вже нікуди не біжить, а чекає, доки переловлять усіх* (В. Рубан); // Ловити на льоту все або багато чого-небудь. *У цьому відповідальному матчі голкіпер переловив усі м'ячі в межах воротарського майданчика* (з газ.).

3. *розм.* Те саме, що **перехо́плювати** 1, 3. *Переловлювали молодці* [опришки] *кого попало по дорозі.., розпитуючися .. про ту гармату, що то казав Юрчик...* (Г. Хоткевич); *Ганині родичі заказали йому бувати в їх домі, .. переписуватися з нею, переловлювали листи, котрі він крадькома слав до неї* (І. Франко); *Я вислизнув із храму й подався бігцем на цвинтар, щоб регент не зміг мене переловити* (Валерій Шевчук); *А може, Мазепа переловив їх доноси, може, передатчики зрадили їх і, замість до царя, пішли з листами до Мазепи?* (Б. Лепкий).

ПЕРЕЛО́ГИ, ів, *мн., розм.* Те саме, що **ко́рчі;** судоми. *Та чого, чого тільки не наговоре* [наговорить] *баба! Я ж кажу, що від усього зна* [засіб]: *і від пристріту, і переполоху, і трясці, і любощів, і від перелогів* (Дніпрова Чайка); * У порівн. *Плазують круг ряден тіла божевільних, як в перелогах* (М. Коцюбинський); *Плакати він не плакав, бо сліз не було, а тільки вряди-годи всеньке його тіло струсювалось* [струшувалось], *немов з перелогів* (А. Кримський).

◇ **(1) Перело́ги напа́ли** *на кого* — хто-небудь перебуває у стані депресії, має поганий настрій. — *Знову на тебе перелоги напали, никаєш туди-сюди по хаті* (Сл. Ужченків); *Енея заболіли ноги, Не чув ні рук, ні голови; Напали з хмелю перелоги, Опухли очі, як в сови* (І. Котляревський); — *Чому це в вас і досі хата неметена? — спитав Карпо, увійшовши в хату. — Бо твою жінку сьогодні перелоги напали, — сказала вже сердито Кайдашиха* (І. Нечуй-Левицький).

ПЕРЕЛО́ГОВИЙ, а, е. Прикм. до **перелі́г.** *Сідав* [Панас Мирний] *за стіл, писав, наче дбайливо вибирав з пітьми плідно набухлі зерна і засівав ними перелоговий чорнозем* (І. Пільгук); *Трипільці застосовували перелогову систему користування землею, яка потребує значних площ для отримання більш-менш сталих врожаїв* (з наук.-попул. літ.).

△ **Перело́гова (перелі́жна) земля́** *див.* **земля́.**

ПЕРЕЛО́М, у, *ч.* 1. Дія і стан за знач. **перело́млювати, перелом́ити** 1 і **перело́млюватися, перелом́итися** 1. *Нищівний удар коліном у спину, якого підступно завдав гравцеві суперник, призвів до перелому нижнього суглобового відростка третього поперекового хребця* (з газ.).

2. Що-небудь зломлене, переломлене в певному місці. *Він був поганим хірургом і до того ж ґрунтовно забув методику лікування переломів* (М. Дашкієв); — *Внутрішній перелом, — крізь зуби просичав Михайло. — Дай бинта* (О. Бердник); *На лівому стегні помітний слід недавнього закритого перелому кістки* (І. Білик); * Образно. *Мені тут все чуже — і цих склепінь огроми, їх золота, як мідний таз, пиха, І димного проміння переломи* (М. Бажан).

3. *перен.* Дія і стан за знач. **перелом́ити, перело́млювати** 2 і **перелом́итися, перело́млюватися** 2. *Перелом погоди;* // Зміна в перебігу якогось процесу, в розвитку і т. ін. *Я хотів тільки зазначити головний у творах нашого письменника* [І. Нечуя-Левицького] *зміст, що з надзвичайним реалізмом та справжнім розумінням показує перелом у народному житті й тяжкі того перелому наслідки* (С. Єфремов); *Вони триматимуться ще годину, добу, тиждень. Триматимуться, скільки буде потрібно. І скільки б не тиснув ворог — перелом станеться* (В. Козаченко); *Через добу в його стані здоров'я намітився перелом на краще* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); // Час або момент такої зміни. — *Мені пощастило: я пройшлася в лісі якраз на переломі двох пір року* (Р. Андріяшик); *Серед людей завжди знаходяться такі, що вловлюють перший, найлегший подих вітру великих змін, читають, як розкриту книгу, віщі знаки перелому часу* (з газ.).

◊ **(1) Крути́й (корінни́й, вели́кий** *і т. ін.)* **перело́м** — різкий поворот у процесі розвитку чого-небудь. *День наради повинен стати днем крутого перелому в житті заводу* (Ю. Шовкопляс); *Поки що ні Коперницький, ні Антось Юр'євич і їхні однодумці, які були за докорінний перелом саме на селі, ще не могли відстояти своїх позицій* (О. Іваненко); *Жодного слова не мовив* [Данило] *про те, що в моїй долі наступає "крутий перелом"* (Р. Андріяшик); **(2) Перело́м у душі́** — різка зміна у ставленні до кого-, чого-небудь. *Загалом в душі його .. відбувався якийсь перелом* (І. Франко); *Не раз мене обгорне, мов туман, .. Тяжке безвір'я в себе, в свій талан І в те, що у людей на світі є призвання. Не раз в душі моїй наступить перелом* (Леся Українка).

ПЕРЕЛОМИ́ТИ *див.* **перело́млювати.**

ПЕРЕЛОМИ́ТИСЯ *див.* **перело́млюватися.**

ПЕРЕЛО́МЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **переломи́ти** 1–3. *Від столика під їми* [ними] *зостався тільки стовпчик, а ослін був переломлений надвоє* (Б. Грінченко); *І тут щось хруснуло. Він одсунув ногу і побачив люльку з переломленим чубуком* (Григорій Тютюнник); *Під завеликими бровами* [Шмалія] *глибоко засіли невеличкі очиці, кольору щойно переломлених напильників* (М. Стельмах); * Образно. *То було моє власне сумління, .. переломлене сто раз в призмі сліз мого серця* (Леся Українка); * У порівн. *Мов переломлений упав* [Сава] *до землі* (О. Кобилянська); // **перело́млено,** *безос. пред. Під хрестами зобразив* [художник] *три зломані* [зламані] *козацькі шаблі, що означали поразку, ворожу перемогу, безнадію... нема бо надії відвоювати волю, якщо твою шаблю переломлено навпіл* (Р. Федорів).

2. *у знач. прикм.* Який переломився. *Переломлений світловий промінь лежить в одній площині з падаючим променем і нормаллю до поверхні, що відбиває* (з навч. літ.); * Образно. *Висока переломлена тінь від її постаті заколивалася на стіні* (І. Микитенко).

ПЕРЕЛО́МЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переломи́ти** і **переломи́тися.** *На межі розділу двох прозорих середовищ поряд із віддзеркаленням світла спостерігається його переломлення* (з навч. літ.); *Відсвіти емоційного стану персонажа падають на все, що його оточує. І тоді навколишній світ перестає жити незалежним життям і виступає уже не як реальність, а як її емоційне переломлення через настрій і почуття героя* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕЛО́МЛЮВАНИЙ, а, е, *фіз., рідко.* Дієпр. пас. до **перело́млювати** 3. *Червоний колір, як найменш переломлюваний, здається і найменш відхиленим від світила; за ним йде жовтий; решта променів, змішуючись між собою, дадуть враження білого кольору* (з навч. літ.).

ПЕРЕЛО́МЛЮВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., фіз., рідко.* Властивість за знач. **перело́млюваний.** *Завдяки таким своїм властивостям, як висока переломлюваність світла і твердість, кубик цирконію не поступається діамантам* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕЛО́МЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **перело́млювати** і **перело́млюватися.** *Замкові циліндри можна захистити міцними броньованими накладками, які убезпечать серцевину від висвердлювання, вибивання та переломлювання* (з мови реклами); *При взаємодії прозорих речовин із сонячним випромінюванням кути падіння і переломлювання зв'язані з показниками заломлювання відповідним відношенням* (з наук. літ.); *В кінці* [статті] *зазначує д. Перетц також переходову добу від силабічного до тонічного вірша в XVIII в. І тут не обійшлось без певного зусилля, яке взагалі потрібне при переломлюванні якоїсь усталеної традиції* (І. Франко).

ПЕРЕЛО́МЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПЕРЕЛОМИ́ТИ,** омлю́, о́миш; *мн.* перело́млять; *док.* 1. *що.* Те саме, що **перела́мувати** 1. *Все це добре, все своє, зароблене працею і терпінням. Бери, людино, святий хліб, переломлюй і їж* (У. Самчук); *Хрусь! Пан писар .. переломив хворостину* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Він був спершу кучером, та як поносили коні, викрутивши йому ногу і переломивши спину, його постановили сторожем в конторі* (Панас Мирний); *Тремтячими пальцями хлопець переломив коржа і почав їсти* (О. Донченко); *Олівець Сомов теж у нього на очах ось тільки переломив, коли нерви раптом здали* (А. Кокотюха); // *безос. Цього він, правда, одразу не відчув, виявив травму, тільки коли потягся до парашута. Не слухається рука! Переломило!* (О. Гончар).

2. *кого, що, перен.* Змінювати кого-, що-небудь, змушуючи стати іншим, або діяти, поводитися і т. ін. інакше; переборювати. *Ним* [живлющим соком] *можна вилікувати сім тяжких недуг. Сила ся переломлює хворобу, кріпить хворого* (М. Дочинець); *Дружними руками робітників заводів і ріллі наша країна переломить усі труднощі* (Мирослав Ірчан); — *А все для того,* — *ледве чуйно говорить Кіті,* — *щоб переломити мене* (У. Самчук); *Врешті, не домігшись врозумливої відповіді (бо яка й відповідь тут могла бути?), переломила* [Марія] *свою гордість і подалася до Маркіянів говорити з самим Дмитром* (О. Забужко).

3. *що, фіз., рідко.* Те саме, що **зало́млювати** 3. *Лінзовий об'єктив переломлює промені світла і збирає їх в точці, іменованій фокусом об'єктива* (з навч. літ.).

4. *що, перен., рідко.* Змінювати сприймання змісту, розуміння чого-небудь. *Було видно, як він щосили переломлює щось у собі, настроюється на фальшивий оптимізм* (Ю. Мушкетик); *Я припускаю лише таке розуміння постави певного сценарію, коли режисер творчо переломив у собі первісні ідеї й прагнення* (Ю. Яновський).

Перела́мувати (перело́млювати) / перелама́ти (переломи́ти) на́двоє́ (попола́м, на́впі́л *і т. ін.)* *див.* **перела́мувати.**

◊ **Перела́мувати (перело́млювати) / перелама́ти (переломи́ти) [само́го] себе́** *див.* **перела́мувати; Перела́мувати (перело́млювати) / перелама́ти (переломи́ти) хара́ктер (нату́ру, но́ров** *і т. ін.)* *див.* **перела́мувати; Полама́ти (переломи́ти) / лама́ти ре́бра (кістки́)** *див.* **полама́ти.**

ПЕРЕЛО́МЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ПЕРЕЛОМИ́ТИСЯ,** о́миться; *мн.* перело́мляться; *док.* 1. Те саме, що **перела́муватися** 1. *Коромисло трісь, та й переломилось по половині* (І. Нечуй-Левицький); *Палець його, здавалося, от-от переломиться* (Ю. Шовкопляс); *Міцне кільце, за яке було почеплено компас, переломилося, і він упав на підлогу* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); // Робитися непрямим, нерівним, вигинатися під кутом. *Попростував* [Граб] .. *на поле, що від потічка підіймалося вгору, зразу легко похиленою скатертю, переломлювалося на половині глибоким яром* (І. Франко); *Стежка дійшла до краю урвища і, раптом переломившися надвоє, круто пішла вниз* (О. Донченко); *Ксеня дуже уважно прослухала вірш. Тонкі брови переломилися в німому напруженні* (С. Голованівський); // Згинатися (про людину). *Климко-Прудивус .. легко переломився в стані й чемно віддав чолом мирославській громаді* (О. Ільченко); — *Красно вам дякую, добрий ґаздо,* — *переломилася у крижах Ядвіга* (І. Нижник); * У порівн. *Батько Ант випустив лук, здригнувся, враз неначе переломився і важко впав на долівку* (С. Скляренко).

2. *перен.* Змінюватися, робити перехід від чого-небудь одного до чогось іншого. *Як густо дзвенить тиша, коли ніч переломлюється на день!* (М. Дочинець); *Справді, аби в січні не знати які морози були, а в лютім* [лютому] *мусять переломитися, звичайно буває відталь і санна дорога псується* (І. Франко); *Вони попливли до Олешок серед прикрої темряви, що мала переломитися на несміливий світанок* (Ю. Яновський); *Голосок у неї тоді такий був, як і сама вона, ось-ось наче переломиться, ну, ловкий* (Григір Тютюнник); *За два-три роки це становище переломилося і відпала потреба наймати писаря* (М. Дочинець).

3. *фіз., рідко.* Те саме, що **зало́млюватися.** *Фіолетові хвилі переломлюються сильніше червоних, тому що довжина червоних хвиль більша, ніж у фіолетових* (з навч. літ.); *Світло, що вона* [зоря] *послала в просторінь, ще летить і летить, вібруючи й переломлюючись в атмосфері* (Ю. Яновський); *Сонячне проміння переломлюється в прозорих гранях криги, горить, виблискує, сяє* (Л. Первомайський).

ПЕРЕЛО́МНИЙ, а, е. Стос. до перелому (у 3 знач.); переламний. — *Нічого страшного, — статечно відповів Анатолій, — вік у нього такий переломний, все ламає* (М. Білкун); *Так радісно інколи дістати з глибокого наплічника яку-небудь із переломних модельок світосприйняття* (І. Карпа); *Саме під час цієї переломної розмови у двері Крупчиної оселі постукала Катерина* (Люко Дашвар); *Переломне значення для розвитку української національної класичної музики мала творчість її основоположника Миколи Лисенка (1842–1912)* (з навч. літ.).

Переломний моме́нт (час, день *і т. ін.)* **<Перело́мна епо́ха>** *див.* **моме́нт.**

ПЕРЕЛОМНИ́Й, а́, е́, *фіз.* Те саме, що **зало́млений** 2. *Переломна звукова хвиля; Переломний світловий промінь.*

ПЕРЕЛО́МНИК, у, *ч.* Дика трав'яниста однорічна рослина родини первоцвітових, білі квітки якої зібрано зонтиком. *У природному середовищі переломник росте високо в горах, на скелях і сухих кам'янистих схилах, урвищах, а також біля лісових доріг* (з навч. літ.).

ПЕРЕЛОПА́ТИТИ *див.* **перелопа́чувати.**

ПЕРЕЛОПА́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перелопа́тити.** *За тиждень картоплища були перелопачені* (з мемуарної літ.); *За пагорбом з'явився комбайн, що вгризався в густу щетину пшениці, залишаючи по собі лиш полосу перелопаченої соломи* (із журн.); * Образно. *Він нічого не розумів, нічого не знав, був лише запалений якимсь бридашним* [бридливим] *вогнем, був лише якось перелопачений, перекручений, перемучений* (Валерій Шевчук).

ПЕРЕЛОПА́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перелопа́чувати.** *Значно більший ефект з меншими затратами праці, ніж перелопачування, дає переміщення зернових мас на послідовно встановлених конвеєрах або через зерноочисні машини, обладнані вентиляторами* (з навч. літ.); *Зернонавантажувачі використовують для вантажно-розвантажувальних робіт будь-яких видів зернових, зернобобових та олійних культур, механічного перелопачування і формування буртів зерна на відкритих токах і зерноскладах* (з мови реклами).

ПЕРЕЛОПА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕЛОПА́ТИТИ,** а́чу, а́тиш, *док.*, *що.* 1. Перегортати, пересипати або змішувати що-небудь сипке лопатою, а також перекидати з одного місця на інше. *Біля комор жилава, у літах жінка перелопачувала змокріле після вчорашнього дощу зерно* (П. Автомонов); *Доводилося вдруге перемолочувати солому і втретє перелопачувати ячні послідки, щоб здобути пригорщу зерна* (І. Волошин); *Аеробний спосіб приготування компосту не вимагає герметичної ємності, але більш трудомісткий, тому що в процесі необхідно кілька разів перелопачувати суміш, щоб вентилювати її* (з наук.-попул. літ.); *При розмоканні глини її потрібно перелопатити кілька разів і згребти в одну купку у формі вузької грядки 300–350 мм заввишки* (з навч. літ.); * Образно. *Сьогодні і небу, і сонцю млостилося, нездужалось, і далечінь стояла така, ніби на ній хтось перелопачував сонячне проміння із місячним* (М. Стельмах).

2. *перен.* Перемішувати що-небудь або змішувати за допомогою пристроїв, що нагадують лопату. *Лопасті гвинтів, повільно повертаючись, перелопачували воду, і човен помаленьку зрушив з місця* (М. Трублаїні); *Позад мене крила вітряка перелопачували вітер і сніг* (М. Стельмах); // *розм.* Переглядати велику кількість книжок, газет, документів і т. ін. в пошуках необхідної інформації. *Кажуть, бухгалтером треба народитися, адже не кожен зможе перелопачувати таку кількість рахунків і цифр* (із журн.); *Вона його потайки й довго шукала, перелопатила гору паперів, розпитувала людей, стукала у зачинені двері, ризикувала усім. І коли вже, здавалося б, дійшла до краю, він раптом до неї озвався. Сам* (В. Діброва); *Студенти розпочали роботу з пошуку інформації: перелопатили все, що вдалося знайти в науковій бібліотеці* (з газ.).

ПЕРЕЛОПА́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **перелопа́чувати.** *Для приготування цементного розчину в дерев'яну або металеву ємність для замісу насипається необхідна кількість відер піску рівним шаром, потім зверху засипається потрібна кількість цементу, після чого суміш перелопачується до однорідної за кольором маси* (з навч. літ.); *Простори інтернету перелопачуються сучасними вчителями, які знаходять нові ресурси для дистанційного навчання, вивчають їх і одразу застосовують на практиці* (із журн.).

ПЕРЕЛУ́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перелуди́ти.** *Машина в хорошому стані, кузов повністю перелуджений* (з газ.); *Перелуджена каструля.*

ПЕРЕЛУ́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перелу́джувати.** *Перелуджування антикварного посуду.*

ПЕРЕЛУ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕЛУДИ́ТИ,** уджу́, у́диш, *док.*, *що.* 1. Лудити ще раз або повторно, заново, по-іншому. *Перелуджувати каструлю; Перелудити мідний тазик.*

2. Лудити все або багато чого-небудь, одне за одним. *Антиквари пропонують оновити родинні реліквії і перелудити раритетний посуд* (з газ.).

ПЕРЕЛУ́ДЖУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **перелу́джувати.** *Мідний посуд перелуджується у спеціалізованих майстернях* (з газ.).

ПЕРЕЛУДИ́ТИ *див.* **перелу́джувати.**

ПЕРЕЛУ́НЮВАТИ, ює, *недок.* Те саме, що **відлу́нювати.** *Уже ніхто не співав, не молився, бо Іван Іванович плив на мелодії мідних труб, на тремтячому гомоні церковного дзвона, що хвилями котився до самих гір, далі відкочувався знову, глухо перелунював між горбами* (І. Чендей); *Ревуть на всі Городища і перелунюють в лісах і перелісках мотори вантажівок та автобусів, буксують колеса в грузькому піску, реве худоба* (В. Яворівський); * Образно. *Собор ще повен далекою музикою, гримить обвалом літургій, перелунює православними месами, піснеспівами, шепоче жагою спокут* (О. Гончар).

ПЕРЕЛУ́НЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Те саме, що **перелу́нювати.** *Там, усередині, було гомінко, перелунювались веселі голоси* (О. Гончар); // Лунаючи, передаватися від кого-, чого-небудь до когось, чогось іншого (про звуки). *І пішло перелунюватись від підводи до підводи: — Привал!* (Ю. Збанацький).

ПЕРЕЛУ́ПАТИ, аю, аєш, *док., що, фам.* 1. Лупаючи (у 1 знач.), переглянути все чи багато чого-небудь. *Дівчинка мовчки перелупала всю виставу, хоч головний герой їй не сподобався* (з газ.).

2. *у сполуч. зі сл.* о ч і, *перен.* Пережити неприємні почуття (сорому, стиду і т. ін.). *Погані очі все перелупають* (прислів'я); *Згодом я почув і таке: його очам не перший базар: гірше було та перелупали* (С. Журахович).

ПЕРЕЛУ́СКАТИ, аю, аєш, *док., що.* Лускаючи, погризти все або багато чого-небудь. — *Ходи-но сюди, Тетяно. От якщо зумієш першою перелускати насіння, тоді я виконаю твоє бажання* (із журн.); *Перелускати горіхи.*

ПЕРЕЛУ́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перелу́щити.** *Перелущений горох.*

ПЕРЕЛУ́ЩИТИ *див.* **перелу́щувати.**

ПЕРЕЛУ́ЩУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перелу́щувати.** *Перелущування квасолі;* * Образно. *Се ж неминуче: треба ж мати кумонькам теми задля розмов, треба ж догоджувати .. незвичайній охоті до перелущування кісточок своїм знайомим* (Г. Хоткевич).

ПЕРЕЛУ́ЩУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕЛУ́ЩИТИ,** щу, щиш, *док., що.* Лущити все або багато чого-небудь. *Повернувшись з колгоспного поля, сім'єю перелущували стручки переспілого гороху* (з мемуарної літ.); *На полях трактори перелущують стерню* (з газ.); *Коли за той місяць дід перелущив, здається, усю .. кукурудзу, .. я з полегшенням зітхнула* (М. Матіос); — *Мене в дитинстві тато вже пробував так заохотити квасолю лущити: ти, казав, синку, чисти, там у кожному відрі є стручок з цукерками! Я перелущив тоді сім відер* (А. Любка).

ПЕРЕЛУ́ЩУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **перелу́щувати.** *Після збору урожаю на полях залишається багато органіки, яка перелущується або заорюється як добриво* (з газ.).

ПЕРЕ́ЛЮБ, у, *ч., заст.* Те саме, що **перелю́бство.** [Х у с а:] *А се ще що за норови? Вгамуйся і рада будь, що не тягну тебе на суд за марнотратство і перелюб, а покриваю все для честі дому!* (Леся Українка); *Ті, хто побував на війні, соромляться сказати, що вони нікого не вбили, ті, хто чесно прожив у подружньому житті, — що не знали перелюбу...* (Ю. Мушкетик); — *Не можна любитись із чужою козацькою жінкою. Це гріх! Перелюб!* (Ю. Логвин); *За непослух, пиятику, бійку, лайку, наклеп, за неохайне вбрання і невідвідання церкви підмайстри каралися штрафом .. За крадіж і перелюб ще й різок діставали* (М. Дочинець).

Пере́люб чини́ти *див.* **чини́ти**[1].

ПЕРЕЛЮ́БЕЦЬ, бця, *ч., заст.* Те саме, що **перелю́бник.** — *То маєш приймака чи перелюбця? — Не меліть, Семене, дурниць, не перекидайте свої гріхи на інших* (М. Стельмах); — *Ти ж відомий перелюбець .. Ти хіба знаєш кохання? Ти ж лиш спокушаєш, а потім тікаєш...* (Ю. Покальчук).

ПЕРЕЛЮБИ́ТИ, люблю́, лю́биш; *мн.* перелю́блять; *док., кого, що, розм.* 1. Перестати, припинити любити; розлюбити. *Ви не знали, а я любила вас, як люблять повітря, сонце, хліб, дощ, грозу — те, чого нічим не заміниш, не розлюбиш, не перелюбиш* (Р. Іваничук).

2. Полюбити всіх або багатьох, одного за одним, одну за одною. — *Твій прадід був двічі жонатий і мав шістьох синів, дід Михайло перелюбив усіх молодиць від Самбора до Борині* (Р. Андріяшик); *Я мріяв всіх дівчат перелюбити, Я мріяв світ для них перетворити* (М. Вінграновський).

ПЕРЕЛЮ́БКА, и, *ж., заст.* Жін. до **перелю́бець.** *Давид Семенович відчув конечну потребу щось учинити, виявити себе, крикнути дівчині, що ти розпусниця, перелюбка!* (В. Підмогильний); [Д о р и н а:] *Ах ти, перелюбко погана! То через тебе мої діти сиротами лишилися!..* (Я. Мамонтов).

ПЕРЕ́ЛЮБКИ, бок, *мн., заст.* Те саме, що **перелю́бство.** *Коли Рінальдо викрив ті перелюбки, загорівся лютим гнівом і ледве стримався, щоб їх обох на місці не вбити* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПЕРЕ́ЛЮ́БНИЙ, а, е, *заст.* Стос. до перелюбника, перелюбниці і перелюбства. *Ні вашим молитвам, ні каяттю не внемлю, О ви, перелюбне і людожерне плем'я!* (П. Куліш); *"Я перелюбну кров твою проллю, Паскудну кров за чисту кров мою, Яку ти вицідив з мойого* [мого] *сина"* (І. Драч, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПЕРЕЛЮ́БНИК, а, *ч., заст.* Той, хто перелюбствує; перелюбець. — *Вмирай, вмирай, старий дурню .. Так тобі й треба, розпусникові, перелюбникові* (І. Драч); *Колись на тому роздоріжжі закопали живими перелюбників: жінка лишила мужа, а муж жону* (Г. Пагутяк); *Нехай буде в усіх чесний шлюб, а блудників та перелюбників судитиме Бог* (з рел.-церк. літ.).

ПЕРЕЛЮ́БНИЦЯ, і, *ж., заст.* Жін. до **перелю́бник.** [Х у с а:] *Я тобі скажу, чого ти заробила! от чого: прилюдно буть побитою камінням! Ти перелюбниця!* (Леся Українка); *Бачите он — круглий, ніби жорно, камінь. На ньому стинали голови невольникам-бунтарям і .. непокірним татарським вельможам і жінкам-перелюбницям...* (Р. Іваничук); — *Ти ж невірнице, перелюбнице така! Що ж ти ганьбиш і соромиш усіх жінок нашого міста* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПЕРЕЛЮ́БСТВО, а, *с., заст.* Дія за знач. **перелю́бствувати.** *І саме тому отець Йосип, бажаючи витягти свою паству з повсякденної гріховної твані, так картав у своїх казаннях нечестивих жінок, що потонули в перелюбстві, заздрощах і гордощах, погрожував їм геєною вогненною, якщо не схаменуться й не покаються* (Б. Антоненко-Давидович); *Сучасний стан — це стан занапащености гріхами: без спокути. Ми всі недужі протибожністю, нещирістю, зарозумілістю, злостивістю, жадністю, перелюбством, осудництвом, заздрістю* (В. Барка); *При цьому пан Мартин, з притаманною його душі добрістю, заздалегідь простив його колишнє перелюбство з Вандзею і вирішив не нагадувати йому про це* (В. Малик); — *Думка про перелюбство вкрай розпусна. Перелюбство — це прагнення зазнати насолоди, яка належить ближньому...* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

ПЕРЕЛЮ́БСТВУВАТИ, ую, уєш, *недок., заст.* Порушувати подружню вірність, перебуваючи в позашлюбному інтимному зв'язку. *Заброда сердився на Івана за несерйозність, за легковажність, за підступність нарешті, бо як же ще назвеш людину, яка перелюбствує з твоєю донькою* (Микола Чернявський); [Е д г а р:] *Стережись лихого духа! Слухайся своїх батьків, будь вірний своєму слову, не клянись, не перелюбствуй із жінкою ближнього свого, не давай гордощам посісти твою душу...* (М. Рильський, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПЕРЕЛЮ́ДНЕНИЙ, а, е, *рідко.* Заповнений занадто великою кількістю людей; перенаселений. *Довгі літа — перші свої літа — душився* [Герман] *в затхлім, нездоровім повітрі перелюдненого, нехлюйного передмістя* (І. Франко); *Тепер таких* [людей] *нема, сама дрібнота по закутках сільських тиняється та юрмиться як перед кінцем світу по містах тісних, перелюднених, наче мошва перед дощем* (В. Дрозд); *Як це так, що він має ходити ще стільки часу на цій перелюдненій сцені й навіть не спробувати зазнати хоч би дрібочки пригод* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ПЕРЕЛЮ́ДНЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., рідко.* Властивість за знач. **перелю́днений.** *Пані Вікі поселила мене у себе, незважаючи на перелюдненість пансіонату. Я отримав кімнату на піддашші* (Т. Прохасько).

ПЕРЕЛЮТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перелютува́ти²**. *Перелютований конденсатор; Перелютований шлейф.*

ПЕРЕЛЮТО́ВУВАТИ, ую, уєш, **ПЕРЕЛЮТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* 1. Лютувати *(див.* **лютува́ти²**) ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Перелютовувати деталь; Перелютувати радіосхему.*

2. Лютувати *(див.* **лютува́ти²**) все або багато чого-небудь, одне за одним. *Перелютувати зарядні пристрої.*

ПЕРЕЛЮТУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перелютува́ти².** *Перелютування материнської плати.*

ПЕРЕЛЮТУВА́ТИ¹, у́ю, у́єш, *док.* Перестати лютувати *(див.* **лютува́ти¹**). *Дядько міг спалахнути, як сірник, через якусь дрібницю, але міг так само швидко перелютувати й спокійно говорити* (з мемуарної літ.); // *перен.* Перестати бушувати (про вітер, шторм і т. ін.). *Шторм перелютував біля турецьких берегів, і до нас дійшли лише ліниві мертві брижі* (В. Логвиненко); // Відбувшись із надзвичайною силою, завершитися, припинитися (про хворобу, епідемію і т. ін.). *Його* [П'єро] *ж то (коли пошесть перелютувала), як чоловіка доброго й достойного, обрала маршалівна .. собі за мужа* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПЕРЕЛЮТУВА́ТИ² *див.* **перелюто́вувати.**

ПЕРЕЛЯГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПЕРЕЛЯГТИ́,** я́жу, я́жеш; *мин. ч.* переліг, лягла́, ло́; *наказ. сп.* переля́ж; *док.* 1. Піднявшись з одного місця, лягати на інше. *Пацієнтам із травмами не можна самостійно перелягати, перевертатися чи вставати до повного обстеження* (з навч. літ.); *Нещодавно він лежав просто на підлозі вниз обличчям, і їй вартувало чималих зусиль змусити його перелягти на софу* (Є. Кононенко).

2. Лягати на інший бік, інакше; перевертатися лежачи. *Він похапливо переліг із спини на правий бік і спробував відігнати лячне видиво* (Ю. Мушкетик); — *Переляж на живіт. Умащу ще спину* (Г. Колісник).

3. *перев. у сполуч. зі сл.* в і т е р, *розм.* Те саме, що **ущуха́ти.** *Лодія зупинилась, а Добриня, підставивши під вітер обличчя, дивився в темряву й прислухався, чи не перелягає вітер* (С. Скляренко); *Хай .. вітер переляже .. Розпустимо його* [парус] — *в моря летіти!* (Ю. Яновський).

ПЕРЕЛЯГТИ́ *див.* **перелягá́ти.**

ПЕРЕЛЯ́К, у, *ч.* Почуття страху, боязні. *Злість, переляк разом струснули немолоді кості вельможного пана, положили його на ліжко* (Панас Мирний); *Небувалий, божевільний переляк охопив мене ціпко, і я перший раз в житті почув себе безсилим, безпорадним і страшенним боягузом* (Мирослав Ірчан); *Вже й інші дівчата сміливіше підступають до різних мисочок. Радощі, смуток, надія, переляк мішаються з веселим реготом і ущипливими жартами* (Н. Королева); *Валіде підійшла до Ібрагіма, який ще не отямився від смертельного переляку, і поклала йому руку на плече* (Р. Іваничук); // Стан, спричинений таким почуттям; зовнішні ознаки такого почуття. *Льоня так само ще якийсь час лежить із задертою головою і переляком ув очах, а потім зненацька падає лицем у канапу й вибухає гірким, рвучким плачем* (В. Винниченко); *Катря заточилася до стіни й широко розкрила очі. На обличчі застиг переляк* (В. Кучер); — *Забився? Дуже?* — *дихнула мені в лице, її ж обличчя було бліде, в очах — переляк* (І. Кирій).

Бра́ти / взя́ти на переля́к *див.* **бра́ти; Вкида́ти в переля́к** *див.* **вкида́ти.**

○ **(1) Для переля́ку <Для пере́страху>,** *у знач. присл.* — щоб налякати, настрахати кого-небудь. *Він узяв одну гвинтівку й шкіряний підсумок з патронами, хряпнув для перестраху затвором і наказав полоненим рушати* (Л. Первомайський); *Його, Кириленка, прямо-таки розпікав* [губернський прокурор], *як залізо, обіцяючи віддати до місцевого суду, наче державного злочинця. Кириленко думав, то лиш для переляку, але прокурор виконав свою обіцянку* (М. Сиротюк); **(2) З (від, од) переля́ку <З (від, од) пере́страху>,** *у знач. присл.* — злякавшись, відчувши переляк, страх, хвилювання, тривогу і т. ін. *Жінки голосять з переляку, а малим дітям не одному довелося переполох виливати* (Г. Квітка-Основ'яненко); *З поспіху, а то з перестраху Улянка спотикалась і розсипала без пуття пісок* (Леся Українка); *Той крик од болю й переляку в мені й досі ще живе...* (В. Сосюра); *Ошалілий від переляку .. почав* [Суліман] *ритись у буфеті з посудом* (Ірина Вільде); *Кузь злякано метнувся в куток, довго стояв там, сопучи з перестраху* (Григорій Тютюнник); *Його лице, котре спочатку зробилося брудно-сіре од переляку, вже набуло своєї нормальної барви* (Л. Кононович); **(3) З переля́ком <З пере́страхом>,** *у знач. присл.* — відчуваючи страх, переляк, хвилювання, тривогу і т. ін.; перелякано. *Регіна з переляком витріщила очі на Стальського, але з її уст не вирвалося ані одно слово* (І. Франко); *Здивовано, навіть з переляком втупився* [фермер] *поглядом в людину, одягнену в блискучий мундир вищого поліцейського сановника імперії* (О. Бердник); — *Люди, зачекайте,* — *сказав Іван з перестрахом.* — *Щось водить мною, допоможіть!* (Валерій Шевчук); *У всіх на вустах одне слово — радіація. Промовляють його тривожно, промовляють жартома, і скептично, й байдуже, і з переляком — у кого які нерви* (В. Шкляр); **(4) У переля́ку <У пере́страху>,** *у знач. присл.* — перебуваючи в стані страху, тривоги і т. ін. *Я остовпів у переляку. Вид був страшенний: труп іще свіжий, тільки до половини обдертий .. хижею* [хижою] *пташнею; під шибеницею чорні плями крові* (І. Франко); *Вона .. кинулась в очерети, слідком за гадюками, звіриною й усім живим, що, рятуючись од наглої смерті, мчало в перестраху перед наступаючими бурунами вогняного моря..* (М. Коцюбинський); *Два кроки від неї* [Анни] *лежала сіль, яку опустила в переляку* (О. Кобилянська); *Дозорець, що, відімкнувши двері, пішов був висвітлювати справу з вартівцями, — блідий і в переляку майже прибіг до суддів* (Н. Королева).

◊ **Вилива́ти (відлива́ти) / ви́лити (відлля́ти) переля́к (переполо́х, уро́ки** *і т. ін.)* *див.* **вилива́ти.**

ПЕРЕЛЯ́КАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **переляка́ти.** *Переляканий тим погромом Калнишевський, переодягнений у ченця, втік із деякою старшиною байдаком у Кодак* (А. Кащенко); *Той, що вхопив був полковника за погон, тепер, переляканий своєю сміливістю, заховався аж у задніх рядах* (Д. Бузько); *Хлопчик плакав, переляканий галасом, владна мати не звертала уваги на плач дитини* (Р. Іваничук); * Образно. *Перелякані тим переможним залпом, здибились коні на Бранденбурзьких воротах, здибились і заніміли* (В. Логвиненко); // **перел́якано,** *безос. пред. Де кого перелякано, вже баба тому на голову миску ставить та віск виливає* (Дніпрова Чайка).

2. *у знач. прикм.* Який перелякався. *Перелякані жовніри .. хапались за палаші, за пістолі* (О. Стороженко); *Перебігали* [тюремні охоронники] *від схованки до схованки — перелякані, бліді* (І. Багряний); *Танки велетенською дугою на великій швидкості наближалися до нуртуючого в дикій паніці, переляканого, знавіснілого натовпу...* (Є. Доломан); // Який виражає переляк. — *Хто там? — тривожно обізвався переляканий жіночий голос* (Г. Хоткевич); *М'яло непевною ходою пройшов між партами й кафедрою, не спускаючи з учительки несамовитих очей, а та, зіщулившись, дивилась переляканим поглядом слідом за ним* (Б. Антоненко-Давидович); *Всюди чулися крики і стогін. Діти переляканими очима дивилися в небо* (В. Малик).

(1) Переля́каний на смерть (до сме́рті) — охоплений надзвичайно сильним почуттям страху, дуже зляканий. *Надаремне переляканий на смерть циган благав пустити його* (М. Коцюбинський); — *Муха пролетить мимо Ганни Іванівни, — посміхнувся начальник цеху, — а Валентин Модестович уже до смерті переляканий: чи не зачепить та муха його тендітну дружину крильцем* (Ю. Шовкопляс); *Рятувальна служба судна дістала геть мокрого й на смерть переляканого хлопаку, що, незважаючи на середземноморську теплінь, ловив дрижаки й цокотів зубами* (В. Лис).

ПЕРЕЛЯ́КАНО. Присл. до **переля́каний** 2. *Хлопці перелякано дивились то на палаючу книжку, то на грізну постать сердитої матері* (М. Коцюбинський); *Олена побігла борзенько в кут і гляділа відти перелякано то на суддю, то на адвоката* (Л. Мартович); *Іноді пробігали пустотливі діти, тоді хтось суворо цитькав на них і вони перелякано замовкали* (З. Тулуб); *Вона взяла до рук другий мікрофон, вокаліст перелякано затнувся* (С. Андрухович); * Образно. *Гроно* [винограду] *раптом повисло мені на руці, і весь кущ, мов живий, перелякано захитався* (Олесь Досвітній).

ПЕРЕЛЯКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого.* Ви́кликати страх, боязнь; дуже стривожити, злякати кого-небудь або всіх, багатьох. *На вигоні телят перелякав* [осел] (Л. Глібов); *Найстрашніший привид не був би так перелякав її, як те, що вона тепер побачила* (І. Франко); *Я спробував пояснити Наталені, що, можливо, коня перелякав вовк* (Д. Білий); *Стрільнув* [Паня] *у повітря, перелякав свиней* (Люко Дашвар).

(1) Переляка́ти на смерть (до сме́рті) — ви́кликати надзвичайно сильне почуття страху, дуже злякати. *Остапійчиних дітей на смерть перелякав* [Чіпка] .. *Біжить, кажуть, як скажена собака, через город...* (Панас Мирний); *Одного разу, вдаривши отак костуром об землю, він до смерті перелякав доньку справника Конашевича* (О. Довженко); — *Ти скажи краще, що тепер робити? Мало того, що жінку на смерть перелякав, а тепер ще й радіє!* (К. Гриб).

ПЕРЕЛЯКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* Відчути страх, боязнь; дуже стривожитися, злякатися. *Я аж засміявся. Він* [цар] *і почув, та як зикне, — Я перелякався, Та й прокинувсь...* (Т. Шевченко); *Денис глянув на його* [нього] *і аж перелякався: батько стояв перед їм* [ним] *блідий, очі палали якимсь непевним огнем, увесь аж трусився, стиснувши кулаки* (Б. Грінченко); *Старий священник вкрай перелякався, почувши про таку далеку й важку дорогу* (С. Скляренко); *Нас було восьмеро беззбройних хлопців. Перелякалися, аж жижки затряслися* (М. Андрусяк); *Якось я заглянув до Шилипилихи за молоком, а вона перелякалася, думала, що то злодій заліз до хати* (Любко Дереш); * У порівн. *Чайченко став коло Катрі і взяв її у танець. Вона, ота смілива, меткая Катря, немов перелякалася чого, збіліла...* (Марко Вовчок).

(1) Переляка́тися на смерть (до сме́рті) — відчути надзвичайно сильний страх, дуже злякатися. *Зайці перелякались на смерть, а стара зайчиха аж зомліла з переляку* (І. Нечуй-Левицький).

ПЕРЕМАГА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перемага́ти.** [М а л ь о в а н о в:] *Ви проти перемагання простору?* (І. Кочерга); *Його* [І. Багряного] *життєвий шлях нехай буде прикладом для Вашої праці далі й перемагання всіляких перешкод* (О. Шугай).

ПЕРЕМАГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПЕРЕМОГТИ́,** о́жу, о́жеш, *док., кого, що.* 1. *також без дод.* Вигравати бій або війну; завдавати супротивнику поразки. [А й т р а:] *Наш владар в полі зустрівся з Ахіллесом.* [А н д р о м а х а:] *Ох!.. і що ж?* [А й т р а:] *Здається, він його перемагає* (Леся Українка); — *Підніміть мене... Та вище... Хочу побачити поле, на якому перемогли ми гунів* (В. Малик); — *Не вірю, не хочу вірити, що ворог переможе. Не може перемогти* (О. Бердник); *Половці не пізнавали один одного, а з неба палило сонце, а ґелґання бійців нагадувало ярмарок, а пил уставав, як за чередою, ось і розбіглися всі по степу, і Оверко переміг* (О. Шугай); — *Так і оголосіть: хто переможе дракона — пошлюбить князівну і сяде на престолі* (Ю. Винничук); // Ставати першим у спортивних змаганнях, грі і т. ін. *Він стверджував, що навчаючись у технікумі, займався боксом і завжди перемагав на рингу* (Ю. Андрухович); *Ми востаннє в житті змагалися у футбол. І ми перемогли* (Ю. Яновський); *Інші потому в борінні виснажливім міряли сили, — В ньому найкращих борців переміг Евріал нездоланний* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); // Долати якийсь опір, справлятися з чимось, що вимагає фізичних зусиль. *Душа летіла, як сокіл, а ноги, перемагаючи надзвичайні труднощі, не поспішали вже, плутались у хащах* (І. Багряний); *Літак мчав з величезною швидкістю — так блискавично перемагати простір Юрію Крайнєву ще ніколи не доводилося* (В. Собко); *З жахом відчула, що її ноги ледве пересуваються, що вона не може примусити їх ступати твердо і впевнено. Легке, холодне тремтіння в тілі вона перемогла* (Л. Смілянський).

2. *перен.* Виходити переможцем із труднощів, важкого становища, боротьби із стихією і т. ін., долати які-небудь перепони, перешкоди. *Авто рушило пляжем. Воно посувалося не швидко, перемагаючи пісок* (Ю. Смолич); *Ми проходимо до останнього пункту. Ми перемогли всі стихії й дощі* (М. Семенко); *Людина встає, і по обличчю я бачу, що вона перемогла море. Вона йде понад водою, і хвилі покірно лягають до її ніг* (Ю. Яновський); // Виявляючись важливішим, сильнішим за кого-, що-небудь, отримувати верх

над кимсь, чимсь. *Настя кидається до запорожців й махає руками. Її слова перемагає пісня* (І. Нечуй-Левицький); * У порівн. *Золото старих соборних бань сліпуче блищить проти сонця, немовби хоче перемогти його своїм сяйвом* (В. Собко); // У суперечці примушувати супротивника погодитися зі своєю думкою, своїми доказами і т. ін. *Довго такого багато говорили і спорили.., а таки Семен Іванович не переміг Олексія ніяк, на тім у той день і зосталося* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Замовкла мати: бачить, не переможе сина. Замовк і Чіпка, думаючи своє про себе* (Панас Мирний); // Пересилювати якісь відчування, почуття, емоції і т. ін. *Часом мені було моторошно серед очеретів, шелюгів та лісових пущ, але я примушував себе перемагати почуття страху і заходив у самісінькі нетрі* (А. Кащенко); *Напружуючи останні сили, перемагаючи біль, що ятрив тіло і душу, пан Вербовський піднявся і, шкутильгаючи, побрів до хутора* (Д. Білий); *Кожен переміг утому, й назавтра маленький загін знову рушив на схід* (В. Винниченко).

◊ (1) **Перемага́ти / перемогти́ себе́ (своє́ се́рце)** — тамувати в собі які-небудь почуття, емоції і т. ін., боротися з якимсь станом. *Борис, перемагаючи себе, дивлячись не на друга, а на вулицю, на тіні, на одиноких перехожих, сказав: — Ти пам'ятаєш, я тобі колись говорив, що збираюсь одружитися* (В. Собко); *Хоч .. згадував він часто свою жорстоку милу і безперестану ятрився коханням, .. та він твердо держався свого заміру і сім років перемагав своє серце* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Вона перемогла себе й почала казати далі: — Я... сама підпалила хату* (Б. Грінченко); *Став шинкар свою жінку зневажати.., а Чайченко не переміг свого серця, уступився* [заступився] (Марко Вовчок).

ПЕРЕМАГА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПЕРЕМОГТИ́СЯ,** о́жуся, о́жешся, *док.*, *розм.* 1. Відважуватися на що-небудь. *Здригнула Оксана дуже... далі перемоглась, як кинеться, як ухопить дитину* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Почувала* [Гаїнка], *що мусить щось сказати, відповісти на ці слова, та не могла розімкнути уста. Одначе перемоглася* (Б. Грінченко); *Але Фрей переміґся, боротьба між людською совістю й почуттям службового обов'язку закінчилася перемогою останнього* (І. Багряний).

2. Упродовж якого-небудь часу жити, долаючи нестатки, хворобу або якісь перешкоди; перебуватися. *Я сяк-так перемагався лиш на каві, густій та чорній-чорній, як смола* (М. Драй-Хмара); *Дівчина з ума не йде .. Ще ледве переміґся він до півдня, а там запріг та й поїхав у село Лани* (Марко Вовчок).

3. *перен.* Боротися між собою, змагатися в силі і т. ін. *Повстають в утомленій голові молодого ученика суперечні думки, що між собою борються, перемагаються* (О. Маковей).

4. *тільки недок.* Пас. до **перемага́ти.** *І поступаються люди, бо нахабство перемагається не відразу...* (Микола Чернявський); *Тим тільки й тримався Ісакій, що пам'ятав: найдужче диявол нічною молитвою-співом перемагається* (Н. Королева); *Султан найбільше думає про землю, найбільше за неї терпить, найбільше для неї трудиться і найбільше може для неї зробити, бо все зло світу перемагається й знищується священною особою султана* (П. Загребельний).

ПЕРЕМАГНІ́ТИТИ *див.* **перемагні́чувати.**

ПЕРЕМАГНІ́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перемагні́тити.** *За умови збільшення поля протилежної напруги зразок може бути розмагнічений або перемагнічений* (з мови реклами); // **перемагні́чено,** *безос. пред. Осердя силового трансформатора в однотактному перетворювачі перемагнічено* (з навч. літ.).

ПЕРЕМАГНІ́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перемагні́чувати** і **перемагні́чуватися.** *Перемагнічування феромагнетиків у змінних полях супроводжується втратами енергії, що призводить до нагрівання матеріалу* (з наук. літ.); *Теорія явища магнітного гістерезису враховує конкретну доменну структуру зразка та її зміни під час перемагнічування* (з наук.-попул. літ.); *Апарат Епштейна призначений для вимірювання втрат на перемагнічування листових електротехнічних сталей у змінних магнітних полях* (з навч. літ.).

ПЕРЕМАГНІ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕМАГНІ́ТИТИ,** ічу, ітиш, *док.*, *що.* 1. Магнітити ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Для створення елементів та пристроїв систем управління варто обирати матеріали, які легко намагнічують матеріал дією постійного поля або однополярного імпульсу та легко перемагнічують його в змінному полі* (з навч. літ.); *Ферит можна намагнітити, розмагнітити й перемагнітити за допомогою зовнішнього магнітного поля, створюваного обмоткою, намотаною на магніт* (з наук.-попул. літ.).

2. Магнітити все або багато чого-небудь, одне за одним. *Періодично всі електронні перепустки потрібно перемагнічувати* (з газ.).

ПЕРЕМАГНІ́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.* 1. Магнітитися ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Деякі феромагнітні матеріали легко намагнічуються та перемагнічуються, тому їх використовують у магнітних ланцюгах трансформаторів, електричних машин, для виготовлення магнітних екранів* (з наук.-попул. літ.); *Після удару блискавки в корабель два компаси перемагнітились, а третій взагалі втратив магнітні властивості* (з навч. літ.).

2. Пас. до **перемагні́чувати.** *Магнітотверді магнітні матеріали мають широку петлю гістерезису й перемагнічуються сильним зовнішнім полем* (з наук.-попул. літ.); *У феритах не виникають вихрові струми, тому вони дуже швидко перемагнічуються в такт з частотою електромагнітного поля* (з навч. літ.).

ПЕРЕМА́ЗАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перема́зати.** [П е р у н:] *Витягнув* [старший] *з кишені наш контракт, справді перемазаний і до половини передертий, показав мені, знов сховав і пішов* (І. Франко); // **перема́зано,** *безос. пред. Увесь наш одяг було перемазано шовковицею, руки й роти були чорно-сині* (з мемуарної літ.).

2. *у знач. прикм., розм.* Який перемазався (у 1 знач.). *Старий, перемазаний мокрою глиною, вийшов з дверей гончарні* (О. Ільченко); *Ми .. розчепили руки і подивилися один на одного. Стояли посеред цегли, перемазані, як чорти, і коли б нас оце побачили Ванько або Сонька, вони реготали б до сліз* (А. Дімаров); *Як і вороги, він був з ніг до голови перемазаний грязюкою, і тільки мокрий оселедець на голові доводив його належність до січового братства* (Д. Білий).

ПЕРЕМА́ЗАТИ *див.* **перема́зувати.**

ПЕРЕМА́ЗАТИСЯ *див.* **перема́зуватися.**

ПЕРЕМА́ЗУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перема́зувати** і **перема́зуватися.** *Перемазування стін вапном або спеціальними ґрунтовими сумішами запобігає появі шкідливих комах у приміщенні* (з навч. літ.); *Готовий крем необхідно розподілити для перемазування коржів та оформлення бокової поверхні торта* (із журн.).

ПЕРЕМА́ЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕМА́ЗАТИ,** а́жу, а́жеш, *док., кого, що.* 1. Мазати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Господині, готуючись до Великодня, щороку шпарували хату та перемазували її* (з навч. літ.).

2. Мазати все або багато чого-небудь. *Ріжете ріпу кружальцями та викладаєте на жарівку* [сковороду], *перемазуючи маслом і трошки солячи, посипаєте хлібними крихтами, а потім годину печете* (С. Пиркало); *Я перемазувала кремом коржі для медовика* (Л. Денисенко); *— Порошок розведеш гарячою водою і тією кашею ретельно перемажеш увесь волос і щільно завернеш чистою ганчіркою* (Ю. Логвин).

3. *розм.* Мазати, забруднювати чим-небудь у багатьох місцях. *— Геть, старий грішнику! — заверещала фрау Тільде. — Всю білизну перемаже, потвора!* (Н. Королева); *Перш за все дядько Півень забрав одяг у Півника і перемазав його в залишках вугілля, ще й смолою де-де пошмарував* (Ю. Логвин); *Якщо на Новий рік вас відшмагали гілками й перемазали сажею, значить ви перебуваєте у Швейцарії* (з газ.).

ПЕРЕМА́ЗУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕМА́ЗАТИСЯ,** а́жуся, а́жешся, *док.* 1. *розм.* Мазатися чим-небудь у багатьох місцях. *Під час полювання на слонів абориген, щоб перебити свій власний різкий запах, перемазується з голови до ніг у слонячих екскрементах* (з газ.); *Я дістав із кишені трофейний прапор, відірвав від нього шматок і спробував себе перев'язати. В мене не надто вийшло, прапор перемазався кров'ю* (С. Жадан).

2. *тільки недок.* Пас. до **перема́зувати.** *Охолоджені бісквіти поливаються карамеллю й перемазуються заварним кремом* (з навч. літ.).

ПЕРЕМАЙНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док.* Майнувши, переправитися через який-небудь простір або перепону, подолати якийсь простір, перепону. *Вгорі гострокрилі птахи перелітають; спішать перемайнути через водяну безодню, в загадковий ирій* (В. Барка); *За думками незчулася Наталка, як перемайнула через усе село* (І. Цюпа); *Коні і без того летіли бистрокрилими птахами і скоро винесли їх із лісу, а потім непомітно перемайнули через поле* (В. Малик); *Постать перемайнула через борт, помчала назустріч* (А. Дімаров); // *у сполуч. зі сл.* п о г л я д, *перен.* Оглянути кого-, що-небудь швидко, мимохідь, побіжно. *За спиною в Шури стояв Сагайда, усміхаючись до вух своїми товстими губами. "Чого він?" — здивувався Черниш і перемайнув поглядом по інших* (О. Гончар).

ПЕРЕМАЙСТРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перемайструва́ти.** *Перемайстрована клуня тепер не протікала й ховала в собі все збіжжя* (із журн.); *Козацька бойова коса є звичайною робочою косою з перемайстрованою робочою частиною, підсиленою повздовжніми ребрами жорсткості* (з газ.).

ПЕРЕМАЙСТРО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перемайстро́вувати.** *Перемайстровування вірша; Перемайстровування крівлі.*

ПЕРЕМАЙСТРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕМАЙСТРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* 1. Робити що-небудь ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Господар перемайстрував на ґанку сходи, зробив нові перила* (з газ.).

2. Робити з чогось що-небудь інше. *Пригадалося, як тоді перемайстровував* [юнак] *на свій лад вергіліївський вірш, за що прозвали його семінаристи римачем* (І. Пільгук).

ПЕРЕМАЙСТРО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **перемайстро́вувати.** *Солома та очерет з часом псувалися, тому й стріхи перемайстровувалися* (з навч. літ.); *Чимало старих електроприладів легко перемайстровуються в інші корисні речі, наприклад, із пральної машини можна зробити прес для винограду чи навіть токарний станок по дереву* (з газ.).

ПЕРЕМАЙСТРУВА́ТИ *див.* **перемайстро́вувати.**

ПЕРЕМАЛЬО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перемалюва́ти.** *Хтось рішучий завдав колись на все місто тон своєю свіжою, щойно перемальованою на українську мову, вивіскою, і після нього вже всі в місті пишуть собі вивіски не інакше, як тільки за шаблоном першого піонера* (Б. Антоненко-Давидович); *Волость, перемальована на виконком, нагадує стару миколаївську троячку, залиту олією* (Г. Косинка); *На стінах висить і велика, перемальована художником карта княжих земель Київської Русі, де жирним .. кружальцем позначено село Княжий Любеч* (В. Яворівський); // **перемальо́вано,** *безос. пред. Країни не зникають самі собою. Від того, що перемальовано мапу, — не зникають, о ні: як не зникає людина від того, що знищено її фото* (О. Забужко).

2. *у знач. прикм., перен.* Який перемалювався. *У списках кандидатів у депути виборцям аж ніяк не хочеться бачити перемальованих політиків* (з газ.).

ПЕРЕМАЛЬО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перемальо́вувати** і **перемальо́вуватися.** *Недотримання форми, розмірів та кольору значка свідчило про катастрофічно низький рівень підготовки офіцера і в ідеалі мало б тягнути за собою перемальовування карти* (М. Кідрук); *У богословсько-повчальному творі ченця Никона Чорногорця часто використовується перемальовування заставок, ініціалів і кінцівок із друків Івана Федорова* (з наук. літ.).

ПЕРЕМАЛЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕМАЛЮВА́ТИ,** ю́ю, ю́єш, *док., кого, що.* 1. Малювати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Часто доводилося перемальовувати все спочатку. Ще й не натри, диви, під час ескізу* (І. Карпа); *— Твою ікону не купили, бо священник схотів, щоб ризи на святому були червоні? Так хіба важко їх перемалювати?* (Н. Околітенко); * Образно. *— Ти той чарівник, той дивний фарбар, що утворив з моїм серцем диво дивовижне, перемалював, перезолотив моє пожовкле листя кохання весняними фарбами* (І. Нечуй-Левицький); // *перен., розм.* Змінювати значення, статус і т. ін. чого-небудь. *Після адміністративної реформи багато районних центрів перемалюють на центри громад* (з газ.).

2. Малювати з якого-небудь зразка; змальовувати. *З невеликих значків із рок-групами .. я перемальовував зображення, роблячи їх у кілька разів більшими* (А. Дністровий); *— Він учора книжку приніс про льотчиків і перемальовує звідти літаки* (І. Роздобудько); *Харкевич витягнув з кишені складену увосьмеро схему греблі. — Не заперечуєте, я перемалюю вашу схему?* (С. Голованівський); *— Я б також поплivла у море, та дівчинка не перемалювала мене. Мушу тут залишитися* (В. Багірова).

3. *кого, розм.* Малювати все або багато чого-небудь, всіх або багатьох. *Так тривало, брате, не до старості, а до того часу, поки я не перемалював усіх родаків Януша на Черчені — паню Ванду, доньок його і зятів, онуків і невісток; потім я малював надвірних панських слуг* (Р. Федорів).

ПЕРЕМАЛЬО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕМАЛЮВА́ТИСЯ,** ю́юся, ю́єшся, *док.* 1. Малюватися (у 1 знач.) більше, ніж потрібно; перефарбовуватися (у 3 знач.). *У соцмережах є цілі підбірки фото зірок, які постійно перемальовуються, не знають міри в гримі, тому виглядають неприродно й значно старшими* (з газ.).

2. Те саме, що **перефарбо́вуватися** 1. *Сонце без страху, одверто заливає малі віконечка і прорівається двома стовпами досередини, синя лата неба нашвидко* [нашвидку] *перемальовується, і її іноді видно з вікна* (У. Самчук).

3. *перен.* Змінювати свої погляди, переконання, місце роботи і т. ін. з корисливих міркувань; перефарбовуватися (у 2 знач.). *На жаль, дуже часто політичні сили перемальовуються, переходять під інші прапори, виголошуючи нові гасла* (із журн.); *Прагнучи потрапити до нового уряду, чимало нардепів перемалювалися, перейшли до інших партій або створили нові* (з газ.).

4. *тільки недок.* Пас. до **перемальо́вувати.** *Пам'ять Іоана Максимовича, святителя Тобольського, вшановувалась у Сибіру впродовж XVIII–XIX ст., його портрети перемальовувалися, ширилися як справжні ікони* (з рел.-церк. літ.).

ПЕРЕМАЛЮВА́ТИ *див.* **перемальо́вувати.**

ПЕРЕМАЛЮВА́ТИСЯ *див.* **перемальо́вуватися.**

ПЕРЕМАНДРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Мандруючи, переміститися, перейти і т. ін. з одного місця на інше. *Коні, що паслися спочатку на стерні, перемандрували в улоговину* (Григорій Тютюнник); *Батько його .. перемандрував до угрів, десь заплутався в збройну сутичку, попав до одного володаря в полон* (П. Загребельний); *Книги Андрієві перемандрували сюди й лежали ось за столом у кутку великою, хаотичною купою* (І. Багряний); *Від варварів Грифон успішно перемандрував у християнську іконографію, де тлумачення його образу зазнало найрізноманітніших трансформацій* (Ю. Винничук); *Із кишень Алова перемандрували в мою "ад'ютантську" сумку штамп та кругла печатка* (Ю. Андрухович).

ПЕРЕМА́НЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перемани́ти.** *Дітвора приносила бабі подивитись якогось голуба чи голубку, переманену з чужих голубників* (М. Стельмах); // **перема́нено,** *безос. пред. Багатьох спортсменів переманено в інші клуби більшими гонорарами* (з газ.).

ПЕРЕМАНИ́ТИ *див.* **перема́нювати.**

ПЕРЕМА́НЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перема́нювати.** *Ніякого шеф-повара вони за штатним розкладом ніколи не мали, а про так зване переманювання кадрів з самого Волго-Дону ніхто тут ні сном, ні духом* (П. Загребельний); *Переманювання висококваліфікованих спеціалістів і клієнтів може обернутися репутаційними втратами компанії* (з навч. літ.).

ПЕРЕМА́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕМАНИ́ТИ,** маню́, ма́ниш, *док., кого, що і без прям. дод.* Приваблюючи чим-небудь, схиляти до зміни місця проживання або роботи, примушувати пристати, приєднатися до когось іншого. — *Вивчиш хлопчика, почне він добре робити, а пан його до себе й переманює* (З. Тулуб); [Оверко *(крізь зуби):*] *Ти піди йому вікна побий!.. Хай знає, як чужих жінок переманювати!..* (О. Коломієць); *Жінки часом сварились між собою, переманюючи до себе багатого квартиранта: біля нього й дітям щось перепаде* (А. Михайленко); — *Хай Бондарівна відступиться з своєю плахтою, а то .. походжає по селу, — ось мов я яка! Усіх хлопців до себе переманила...* (Панас Мирний); *Сидір Білий знову вжив заходів, щоб переманити до себе задунайських запорожців* (А. Кащенко); *Щоб хлопця не переманили інші магнати, пан поселив його в маєтку* (Р. Андріяшик).

ПЕРЕМА́НЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **перема́нювати.** *У компанії постійно ведуться пошуки нових споживачів, аналізуються нові групи потенційних клієнтів, а також переманюються клієнти в конкурентів* (з газ.).

ПЕРЕМА́НЮВАЧ, а, *ч., розм.* Той, хто переманює когонебудь. *Переманювачі компанії вже виробили особливу тактику, пропонуючи працівникам конкурентів не тільки високу зарплатню, але й кар'єрне зростання* (з газ.).

ПЕРЕМА́НЮВАЧКА, и, *ж., розм.* Жін. до **перема́нювач.** *Переманювачка туристів.*

ПЕРЕМАРШИРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕМАРШИРУВА́ТИ, ПЕРЕМАРШУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* Проходити по якій-небудь території маршем. *Бій тривав понад годину, і в результаті ворога .. було вибито геть з села і розпорошено. Хлопці перемаршпрували через село як переможці* (І. Багряний); *У селі, через яке перемарширувала сотня, при самій дорозі висів на вербі ґазда, а неподалік ридма плакала жінка* (Р. Іваничук); *На столицю Карпатської України Хуст мадяри почали наступ з Берегова через Іршаву, бо хотіли за кілька годин перемаршувати невелику віддаль у 50 кілометрів і захопити місто* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *Світ сповнений парадоксів. Від Землі Франца Йосифа думка перемаршировує через величезні простори і спиняється біля вікна* (О. Шугай).

ПЕРЕМАРШИРУВА́ТИ *див.* **перемарширо́вувати.**

ПЕРЕМАРШУВА́ТИ *див.* **перемарширо́вувати.**

ПЕРЕМА́СЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перема́слити.** *Вареники із сиром подають на стіл ще гарячими, перемасленими та зі сметаною* (з навч. літ.); // **перема́слено,** *безос. пред. Кашу перемаслено вершковим маслом, за бажання можна додати джем або свіжі ягоди* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Який перемаслився (у 1 знач.). *Перемаслений одяг краще прати одразу, не допускати просочування жирів глибоко в тканину* (з газ.).

ПЕРЕМА́СЛИТИ *див.* **перема́слювати.**

ПЕРЕМА́СЛИТИСЯ *див.* **перема́слюватися.**

ПЕРЕМА́СЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перема́слювати** і **перема́слюватися.** *Перемаслювання млинців; Перемаслювання одягу.*

ПЕРЕМА́СЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕМА́СЛИТИ,** лю, лиш, *док., що.* 1. Маслити більше, ніж треба, понад міру. *Вівсяну кашу до сніданку не варто перемаслювати, співвідношення жирів, білків і вуглеводів має бути збалансованим* (з навч. літ.); *Якщо викладений на пательню пиріг перемаслити, то начинка буде занадто соковитою, витікатиме й пригоратиме* (із журн.).

2. Маслити все або багато чого-небудь, одне за одним. *Зварені вареники необхідно перемаслювати одразу, поки вони ще гарячі* (з навч. літ.); // Маслити, забруднювати чим-небудь масним у багатьох місцях. *Якщо ви перемаслили одяг технічними мастилами, варто одразу застосувати жиророзчинний пральний засіб* (з газ.).

ПЕРЕМА́СЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПЕРЕМА́СЛИТИСЯ,** люся, лишся, *док.* 1. Маслитися, забруднюватися чим-небудь масним у багатьох місцях. *Щоб під час експлуатації бензинового тримера одяг не перемаслився, варто одягнути захисний костюм і взуття* (з навч. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **перема́слювати.** *Млинці перемаслюються ще гарячими* (із журн.).

ПЕРЕМАСТИ́ТИ *див.* **перема́щувати.**

ПЕРЕМАСТИ́ТИСЯ *див.* **перема́щуватися.**

ПЕРЕМАХЛЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕМАХЛЮВА́ТИ,** ю́ю, ю́єш, *док., кого, розм.* Переверщувати когонебудь у махлюванні, шахрайстві. *Колишній ростовський грабіжник і колишній одеський актор знайшли спільний інтерес, ріжучись у карти за будь-якої нагоди, причому махлювали обидва, тож ішлося не стільки про те, хто кого на скільки нагріє, як про те, хто кого перемахлює* (А. Кокотюха).

ПЕРЕМАХЛЮВА́ТИ *див.* **перемахльо́вувати.**

ПЕРЕМАХНУ́ТИ *див.* **перема́хувати.**

ПЕРЕМА́ХУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕМАХНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док., що, через що, у що, розм.* 1. Перестрибувати через що-небудь; стрибати, долаючи якусь перепону. *Ти заледве відмикав двері своєї хати й відчиняв навстіж вікна, .. хапав свій мольберт, перемахував через перелаз і знову всаджував мене позувати* (Р. Федорів); *Скакуни, що легко перемахували високі стінки, зупинялися перед живою перепоною* (Н. Околітенко); *Вони легко перемахнули через високий паркан з густим цвяховинням по верху* (Ю. Смолич); *Марія Осипівна стрибнула на колесо й в одну мить перемахнула в кузов* (В. Кучер).

2. Швидко долати який-небудь простір, переправлятися через якусь перепону. *Скільки разів перемахував* [Яковенко] *у найбільшу бурю човнами через Дніпро* (П. Загребельний); *Прихистилися вони з мажарою у високих соняшниках, замаскувалися, маючи намір, коли стемніє, перемахнути через залізницю* (Є. Доломан); *Татари птицею перемахнули низькі ліски, рушили навпростець у Буджацький степ, який тихо лежав за околицею* (Б. Левін); // *перен.* Швидко переключатися з чого-небудь на щось інше. — *Починаю хрестити дитину по всім правилам.., читаю та співаю! Дивлюсь, — вже близько кінець. Я перемахнув для поважності на молебінь, давай вичитувати один, потім другий* (І. Нечуй-Левицький).

ПЕРЕМА́ЦАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перема́цати.** *Внесли пом'ятий перемацаний одяг і взуття, вже без ґудзиків, гачків та шнурків, і наказали вдягатись* (А. Дімаров); *Мене пригнічує готельна, перемацана тисячами рук розкіш, оця висока, не сучасна .. стеля* (Ю. Мушкетик); // **перема́цано,** *безос. пред. Меблі, речі — все оглянуто, все перемацано. У кухні місця живого не лишилося* (В. Петльований).

ПЕРЕМА́ЦАТИ *див.* **перема́цувати.**

ПЕРЕМА́ЦУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перема́цувати.** *Життя перетворювалося на пекло постійної інвентаризації — хворобливе поплескування по власних кишенях, нишпорення в течці, перемацування нутрощів валіз, безконечні повернення, перевіряння* (Ю. Іздрик); *Від частого перемацування та розглядання кришталевий посуд був весь у плямах і відбитках пальців* (з газ.).

ПЕРЕМА́ЦУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕМА́ЦАТИ,** аю, аєш, *док., кого, що.* Мацати все, всіх або багато кого-, чого-небудь, одне за одним. *Роберт .. підійшов до Тамариного стола і почав витягати всі шухляди, перемацував кожен папірець і висипав усе на стіл* (А. Хижняк); *Двоє самих вгодованих* [міліціонерів] *перемацували на возах наміняні ягоди, борошно, всякий скарб, щось відбирали, щось кидали назад* (Є. Пашковський); *Клунки перевіряв румунський жандарм. Кожну скоринку перемацає, кожен кавалочок солонини помне в руках* (І. Муратов); // *перен., перев. зі сл.* о ч и м а, п о г л я д о м, з о р о м *і т. ін.* Уважно обдивлятися, розглядати кого-, що-небудь. *Старий обходив забіч* [стороною], *весь час не спускаючи з ока слідів і перемацуючи очима кожний непевний закуток, купи вітролому, каміння* (І. Багряний); *На возі, запряженім парою коней, стояв здоровецький бородатий дядько і гув примирливо, перемацуючи очима товари* (Григір Тютюнник).

ПЕРЕМА́ЦУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **перема́цувати.** *У супермаркетах фрукти у вільному доступі, вони стільки разів перемацуються, тому їх рекомендують ретельно мити в оцтовому розчині й навіть обдавати кип'ятком* (із журн.); *На кордоні усі валізи ретельно перемацувалися та оглядалися — тривали пошуки заборонених для перевезення речей* (з газ.).

ПЕРЕМА́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перемасти́ти.** *Феодосія поставила на стіл миску гарячих гречаних млинців, перемащених смаженою на олії цибулею, і три тарілки гарбузової каші* (В. Малик); *Пляцок був крихкий, з горіхами і бакаліями, без тлустого крему, саме такий, як Ярош любив, ненавидячи торти, перемащені маслом* (Ю. Винничук); *Далі почали вилізати й ми — .. я в синьому переливчастому костюмі, в якому схожий був на зірку радянської естради 70-х, потім Гоша в білому, перемащеному фарбою комбінезоні, і нарешті Тамара* (С. Жадан); // **перема́щено,** *безос. пред. Налисники було щедро перемащено маслом і сметаною, тому вони так і танули в роті* (з газ.).

ПЕРЕМА́ЩЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перемасти́ти.** *Вареники варто подавати до столу гарячими одразу після перемащення їх маслом і сметаною* (з газ.).

ПЕРЕМА́ЩУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перема́щувати.** *Запорукою надійної та безперебійної роботи швейної машинки є регулярне перемащування її деталей* (з навч. літ.); *Перемащування багатошарових салатів краще робити безпосередньо перед вживанням* (із журн.).

ПЕРЕМА́ЩУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕМАСТИ́ТИ,** ащу́, а́стиш, *док., що.* 1. Мастити ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Перед відкриттям сезону мисливці перевіряють рушниці, укотре їх перемащують* (із журн.); *Степан вийшов з великого будинку, який кінчали перемащувати зокола в бліді сіро-білі тони, більше відповідні до колишніх інститутів шляхетних панн, ніж до вищого економічного закладу* (В. Підмогильний); * Образно. *Тверде зерно вчень м'якшив він прикладами з життя достойних і мудрих мужів і, ніби медом, перемащував його .. строкатими оповідками з вікодавніх часів* (М. Дочинець).

2. Мастити все або багато чого-небудь одне за одним. *Спечені коржі перемащують сметанним кремом і залишають торт у холодильнику на декілька годин* (з навч. літ.); // *кого, розм.* Мастити, забруднювати чим-небудь у багатьох місцях. *Коли б ви* [гуси] *тільки захотіли, .. Ми б панича сього якраз перемастили* (Є. Гребінка).

ПЕРЕМА́ЩУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПЕРЕМАСТИ́ТИСЯ,** ащу́ся, а́стишся, *док.* 1. Маститися, забруднюватися у багатьох місцях. *У вагоні помітив, що майже всі мої зошити і книжки перемастилися* (А. Хорунжий).

2. *тільки недок.* Пас. до **перема́щувати.** *На Маковія готують особливі пісні коржі або пампушки, які щедро перемащуються товченим маком із медом* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕМЕ́ЖАНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **перемежа́ти.** *Романтичний ореол довкола персонажа, бароковий псевдоісторіософський дискурс, перемежаний сентиментальними ліричними відступами, — одним словом, чтиво для справжніх поціновувачів* (з публіц. літ.).

ПЕРЕМЕЖА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., що, рідко.* Те саме, що **перемежо́вувати** 3. *Останніми роками вуглярі складують підняту на-гора породу по-новому: перемежають шари каміння спеціальною глиною, аби запобігти спонтанному займанню домішок, що містяться в породі* (із журн.).

ПЕРЕМЕЖА́ТИСЯ, а́ється, *недок., рідко.* Те саме, що **перемежо́вуватися** 1. *До речі, Муркет таки й був трохи схожий на малесеньке тигреня: у нього темно-сірі смуги перемежалися з золотавими* (О. Копиленко); *Життя наше текло вільно, розмірене* [розмірено]. *Служба була не важка і перемежалася товариськими гульбищами* (В. Малик); *Обважнілі лапи ялин сяяли сніговою позолотою, що перемежалася з голубими тінями* (М. Руденко).

ПЕРЕМЕЖЕ́НИТИСЯ, иться, *док., безос., діал.* Обійтися. — *Ти й до ніг зажди упадати, — мовлю їй, — і вмирати зажди: може, ще й так перемежениться; а поки що, — кажу, — не займай батька, нехай він сам трохи вгамується* (Марко Вовчок); — *Думав, що ти якось літом вирвешся до нас, а тепер бачу — капут моїм вакаціям .. А може, якось перемежениться?* (П. Колесник); *Мужам не зашкодило те* [злива]. *Розклали, коли перемеженилося, багаття, висохли при багатті, зігріли себе для певності хмільним* (Д. Міщенко).

ПЕРЕМЕЖО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перемежува́ти.** *Нікого з близьких у цьому вщерть залюдненому тепер місті коло неї не було, та й хтозна, чи залишився тут хтось із них після довгих років, перемежованих бурями й лихоліттям* (Б. Антоненко-Давидович); *На дрібнолистих гілках рясно синіють огорнені сизим пилком ягоди, перемежовані розчепіреними пучками продовгуватих колючок* (М. Стельмах); // **перемежо́вано,** *безос. пред. Короткі цікаві тексти перемежовано яскравими фото* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який перемежувався. *Вже коли він увіходив у двір і подивився на неї, — відчула, що легше стало на його серці, і скупа радість, перемежована з невсипущою турботою, заколихалась у грудях* (М. Стельмах).

ПЕРЕМЕЖО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перемежо́вувати** і **перемежо́вуватися.** *Перемежовування теплих і холодних циклонів є звичним явищем для осіннього періоду* (з навч. літ.); *Біографія багатьох українських митців рясніє перемежовуванням творчих злетів ідеологічними переслідуваннями* (з публіц. літ.).

ПЕРЕМЕЖО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕМЕЖУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* 1. Розмежовувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Присадибні ділянки перемежовують у разі зміни господарів* (з навч. літ.).

2. Розмежовувати все або багато чого-небудь. *Господиня щороку перемежовує городину квасолею та бобом* (з газ.).

3. Час від часу замінювати кого-, що-небудь кимсь, чимсь іншим; чергувати. *Довготривалу розумову діяльність варто систематично перемежовувати фізичними вправами* (з навч. літ.); *На вишиванці майстриня перемежувала рослинні орнаменти птахами — голубами та жар-птицями* (із журн.); // Уставляти в свою мову жартівливі, дотепні і т. ін. слова, фрази і т. ін. *Вони шалено реготали, переповідаючи одна одній своє життя — скоромовкою, ковтаючи слова, перестрибуючи з події на подію, перемежовуючи розмову смачними, рідними, забороненими для вжитку в добропорядних родинах, словечками* (І. Роздобудько).

4. *перен.* Розділяти, розсікати на частини; перетинати. *Грози, то осяваючи, то осліплюючи блискавками, перемежовують світло й темряву* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПЕРЕМЕЖО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПЕРЕМЕЖУВА́ТИСЯ,** у́ється, *док.* 1. Час від часу замінюватися ким-, чим-небудь іншим; чергуватися. *Дивилися на все те сусіди, й жах перемежовувався в їхніх очах з неприхованою радістю: невже таки справді загнуздають нахабного, ненависного й донині ще могутнього сусіда?* (Микита Чернявський); *Ті їхні розповіді перемежовувалися тривалою мовчанкою, яка була для них обох, як музика, як стриманий і пристрасний супровід їхньої арії у два голоси* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); — *Що ви хочете робити?* — *скрикнула* [Мар'яна], *раптом подумавши, що в неї відбирають шматок її наділу, і в очах її перемежувався страх і рішучість* (М. Стельмах).

2. *тільки недок.* Пас. до **перемежо́вувати.** *Земельні наділи можуть перемежовуватися тільки спеціальними комісіями* (з навч. літ.).

ПЕРЕМЕЖУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перемежува́ти** і **перемежува́тися.** *Року 1705 російський уряд, щоб забезпечити собі під час війни з шведами спокій з боку Туреччини, згодився на перемежування південних кордонів Запорожжя з татарськими землями* (А. Кащенко).

ПЕРЕМЕЖУВА́ТИ *див.* **перемежо́вувати.**

ПЕРЕМЕЖУВА́ТИСЯ *див.* **перемежо́вуватися.**

ПЕРЕМЕ́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перемоло́ти.** *Виразка прогресувала. Тоді йому* [дядькові Тарасу] *зробили суміш з перемеленого насіння льону, меду та соку алое, і він був змушений вживати цю гидоту цілий рік шість разів на день перед прийомом їжі* (Л. Денисенко); *Подумав* [Мирон], *що не вистачить у нього хліба й до посту. Треба, щоб жінка підмішувала в муку перемелене кукурудзиння* (М. Стельмах); *Особливо смачна начинка* [пирогів]. *Солодка, з сушених груш, перемелених на машинці та пересипаних цукром, вона так і тане в роті* (А. Дімаров); *Село по вуха потонуло в грязюці, перемеленій на вулицях тракторами, й мерзлякувато куталося в дими, що клубилися поміж хатами* (Р. Федорів); *Памва .. закурив знову і взявся скручувати довжелезні тоненькі пахітоски, насипаючи на папірці перемеленого листя полину* (Т. Прохасько); // **переме́лено,** *безос. пред.* — *Скільки вже їх* [бійців] *перебито, скільки перемелено, а вони все йдуть і йдуть. Падає сотня, а родить тисячу* (О. Гончар).

ПЕРЕМЕ́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перемоло́ти.** *Гірчичний порошок, жовтого або світло-коричневого кольору, отримують після перемелення зерен гірчиці* (з навч. літ.); *Сучасна кавоварка оснащена механізмом для перемелення зернової кави* (з мови реклами).

ПЕРЕМЕ́ЛЮВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для перемелювання. *У вертикальній розмелювальній машині газ під тиском нагнітається у перемелювальний резервуар* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕМЕ́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переме́лювати** 1. *У 1921 р. було ухвалено декрет "Про натуральний податок на підприємства, які переробляють зерно", на підставі якого на борошно-круп'яні підприємства споживчої кооперації був введений податок у розмірі двох фунтів із кожного пуда перемелюваного зерна* (з наук. літ.).

ПЕРЕМЕ́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переме́лювати** і **переме́люватися.** *Я знову прибирав у себе на квартирі .. Коли раптом відчув потужний низький гул, вібрації та скрегіт, ніби десь зовсім поруч працює .. агрегат по перемелюванню гравію* (Любко Дереш); *Результатом будь-якої війни є перемелювання живої сили обох противників* (з публіц. літ.).

ПЕРЕМЕ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕМОЛО́ТИ,** мелю́, ме́леш, *док.* 1. *що.* Молоти все зерно або багато зерна. *Я трохи затрималась на кухні, готуючи каву: не поспішаючи, смажила кавові зернятка, перемелювала їх, засипала до пушки в машинці, заповнювала машинку водою, чекаючи, аж поки звариться* (С. Андрухович); *Добрі жорна все перемелють* (Номис); *Зерно до млина. Перемолов, два засіки борошном набив* (О. Кониський); * Образно. *За хлівом однотонно хурчать млинки, повстромлювані на довгих тичках в город. Хурчать млинки, перемелюють вітер і тишу* (Ю. Мушкетик); // *розм.* Роздрібнювати що-небудь, перетворюючи на однорідну масу. *Біля деревця сиділа Маруся й руками перемелювала перегній, щоб він був дрібніший* (О. Донченко); *Соковита трава розпирає їм* [коровам] *боки, і вони ремигають, перемелюють те, що набрали за день у великі шлунки* (В. Гжицький); *Жирну свинину спочатку треба протушкувати, перемолоти, змішати зі смаженою цибулею, меленим перцем, сіллю* (М. Матіос).

2. *кого, що, перен.* Знищувати, губити всіх або багатьох, все або багато чогось (звичайно під час воєнних дій, епідемій, катастроф і т. ін.). *На своїх гігантських жорнах вона* [війна] *щодня перемелює тисячі людських життів* (Є. Доломан); *Русь повинна перемолоти на своїх городищах Батиєву силу!* (В. Малик); // Чинити поганий вплив на кого-небудь. *Мов велетенська м'ясорубка, Чорнобиль перемелює тисячі, сотні тисяч людей і випльовує у світ, зоставивши на кожному своє незмивне радіаційне тавро* (А. Михайленко); *Марія червоніла, як дівчинка. Серед усіх тих, кого перемолов тиф, видавалася красунею* (У. Самчук).

◊ **Перемива́ти (ми́ти, переме́лювати, перетира́ти** *і т. ін.)* / **перемúти (перемоло́ти, перете́рти** *і т. ін.)* **[усі] кісточки́ (кістки́)** *див.* **перемива́ти.**

ПЕРЕМЕ́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ПЕРЕМОЛО́ТИСЯ,** ме́леться, *док.* 1. Молотися (про все зерно або багато зерна). *Я, як неживий, бебехнувся об поміст... Мабуть, довгенько й лежав, бо як опам'ятувавсь, то вже й каганець погас, і жито перемололось, що засипав* (О. Стороженко); *Зерно коли присохне, перемелеться — мука як сонце* (К. Гордієнко); // *розм.* Роздрібнюватися, перетворюючись на однорідну масу. *Попелясті кругляки з вищанням і скреготом лопались на половинки, розсипались на дрібні шматочки, перемелювались на борошно, яке заснувало усі цехи* (М. Стельмах).

2. *тільки док., перев. безос., перен., розм.* Дійти до доброго, мирного кінця, компромісу і т. ін.; налагодитися. [К о с т ь:] *Коханням жартувала?! Ну, людина!.. Бог тобі судія!.. Хоч вішайся від сорому.* [М а р и н а:] *А Пріська не повішалась* [повісилась], *коли її ти зацурав. Перемелеться, дурниця все!* (І. Карпенко-Карий); — *А може, кинеш свою затію, брате? Га? Перемелеться... Помолимося Богу разом, всі страхи розвіються! Га?* (О. Бердник); — *У непевний, лихий нагодився ти час. Не до весілля зараз. Приїжджай, як перемелеться, перетруситься. На Різдво приїжджай!* (Ю. Мушкетик).

3. *тільки недок.* Пас. до **переме́лювати.** *До господарського комплексу слов'янського житла обов'язково входили споруди, де зберігалося та перемелювалося зерно* (з наук. літ.); *В автоматичній кавовій машині кава перемелюється безпосередньо перед приготуванням напою* (з мови реклами).

ПЕРЕМЕРЗА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перемерза́ти.** *Чабана звалив .. тиф. Далися взнаки нелюдська напруга, постійні перемерзання, щоденні недоїдання й недосипання* (М. Андрусяк); *Через тривале перемерзання в зимові місяці врожайність кісточкових погіршилася порівняно з попередніми роками* (з газ.); *Тривалість та інтенсивність перемерзання річок є одними із показників всесвітнього потепління* (з навч. літ.).

ПЕРЕМЕРЗА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕМЕ́РЗНУТИ, ПЕРЕМЕ́РЗТИ,** ну, неш; *мин. ч.* переме́рз, ла, ло *і* переме́рзнув, нула, ло; *док.* 1. Дуже мерзнути, страждати від холоду. *Мерзли всі, досить було постояти годину на снігу, і вже відлітали ноги, руки перемерзали від кількох хвилин без рукавиць, холодно було всюди* (Т. Прохасько); [А н н а:] *Так, бідната* [коні], *перемерзли, мов риби тряслися* (І. Франко); *Дорогою вона перемерзла, її добре провіяло, і, приїхавши до Тростянця, одразу ж захворіла на запалення легень...* (Б. Антоненко-Давидович); — *Панотче, ми хочемо знайти у вас притулок на ніч. Люди перемерзли, зголодніли, багато хто заслаб, усім потрібен відпочинок* (В. Малик).

2. Гинути або пошкоджуватися від морозу, холоду (про рослини). *Якщо троянда перемерзає в місці щеплень, то стає шипшиною* (із журн.); *Виноград цього року не вродить, бо перемерз і погано перезимував* (з газ.).

3. Промерзаючи наскрізь, перетворюватися в лід (про воду, річку і т. ін.). *Був біля шахти миршавий, гниловодий струмок .. Взимку перемерзав, улітку немилосердно смердів* (Л. Дмитерко); *Струмок перемерз, поточина наповнилася жужелицею* (Р. Андріяшик).

ПЕРЕМЕ́РЗЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **переме́рзнути.** *По церкві розходилась струмками сива пара з ротів і носів перемерзлого люду* (М. Коцюбинський); *Почала розв'язувати перемерзлими пальцями, шукати, але з одежі нічого не могла знайти* (Г. Хоткевич); *Вернувшись, перемерзлий і голодний, скидає* [Володька] *швидко шкарбуни, влазить на піч, спускає ноги над розігріту плиту* (У. Самчук); — *Он у сусідів і жменьки борошна вже нема, і картопля — одне гнилля перемерзле* (О. Іваненко); *Незабаром Дмитро у зосередженій і лютій напрузі чує дзвін перемерзлого одягу і холодний перестук волосу, що крижаними пасмами нависає на брови* (М. Стельмах).

ПЕРЕМЕ́РЗНУТИ *див.* **перемерза́ти.**

ПЕРЕМЕ́РЗТИ *див.* **перемерза́ти.**

ПЕРЕМЕ́РЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **переме́рти.** *Люди із гіркотою й болем у душі згадують перемерлих у голодні роки односельчан* (з газ.).

ПЕРЕМЕ́РТИ *див.* **перемира́ти.**

ПЕРЕМЕСТИ́ *див.* **переміта́ти.**

ПЕРЕМЕ́Т[1], у, *ч.* Купа снігу, наметена вітром поперек шляху; довгий замет. *Цілісіньку ніч гуляла метелиця, перетнула білими переметами вулиці* (Л. Юхвід); *Коцюрблячись, долаючи снігові перемети, кинулися* [хлопці] *до хутора, що вже чорнів через снігову імличку* (Григорій Тютюнник); *Трохи пригнувся* [Дмитро] *і розгонисто, чорніючи та збільшуючись, підіймається на високий перемет. Два чистих, рівних сліди прорізали сніг* (М. Стельмах); *Зима була в розпалі. Холодний колючий вітер понавівав кучугури, переметами перетяв дорогу* (К. Гриб).

◊ **Ста́ти на переме́ті** *див.* **става́ти.**

ПЕРЕМЕ́Т², у, *ч.* Рибальська снасть із гачками, яку звичайно ставлять поперек течії річки. *Старший, Івась, вихвалявся, як він минулого літа поставив на ніч перемет близько корчів на Шмаковому і впіймав велику-превелику щуку* (Г. Коцюба); *Перемет наш має 750 штук гаків, прив'язаних на невеличких шнурках до довгого шнура на півтора-два приблизно сажні один від одного* (Остап Вишня); *Поставили ми з батьком перемети в Десні і пливемо до куреня в душогубці на палець од води* (О. Довженко); *Тося справила перемет — всім переметам перемет, на сто гачків різного калібру і з поводками, завдовжки теж різними* (Ю. Смолич); *Може, то повертався додому запізнілий рибалка, що вирішив перед світанком потрусити жаки чи познімати рибу з перечок та переметів?* (Ю. Мокрієв).

ПЕРЕМЕ́ТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перемета́ти¹**. *Сукня була не один раз переметана, аж поки не сіла ідеально* (з газ.); *Проклеєні та переметані деталі іграшок можна одразу прошивати подвійним швом* (з навч. літ.); // **переме́тано,** *безос. пред. Коли бокові шви сорочки оброблено, рукава переметано, можна пришивати комір* (з навч. літ.).

ПЕРЕМЕТА́ТИ¹ *див.* **переме́тувати.**

ПЕРЕМЕТА́ТИ², перемета́ю, перемета́єш *і* перемечу́, переме́чеш, *док., що.* Перекидати все або багато чого-небудь, одне за одним. *Захищаючись, солдат переметав усі гранати, знищив останні ворожі танки* (із журн.).

ПЕРЕМЕ́ТЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перемести́**. *Заново прибрана та переметена хата здавалася більшою та світлішою* (із журн.); *Данило кинувся до хати, погасив світло, потім узяв на засув хатні двері й вибіг із подвір'я на переметену снігом вулицю* (М. Стельмах); *Я почвалав далі, обходив вітряні пагорби, переметені яри* (Є. Пашковський).

ПЕРЕМЕ́ТНИЙ, а, е. 1. Який перекидається через сідло або плече. *Виводили* [козаки] *із стайні коней й, сідлаючи їх, в'ючили переметними сумами й торбами* (Д. Мордовець); *Звукорежисер зсовує навушники на маківку .. і береться поправляти мені лямку переметної сумки* (Любко Дереш).

2. *спец.* Який розміщується між протилежними, роз'єднаними простором, сторонами. *Переметні льодовики рухаються в різних напрямках, але мають спільну область живлення* (з навч. літ.).

ПЕРЕМЕТНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., через що.* 1. *що.* Метнути що-небудь через щось або в інше місце. *Переметнув* [Голобородько] *через плече речмішок, взяв чемодан* (С. Голованівський).

2. Швидко перестрибнути, перескочити через яку-небудь перешкоду. *Серед тих, хто при в'їзді в Чаплинку крадькома шугонув із шляху в сутінь акацій, був і Яресько. Переметнув конем через рів з дерезою, проскочив одне подвір'я, друге* (О. Гончар); // Швидко подолати який-небудь простір. *Бану переметнув через вигін, навпростець, зайшов на край села* (М. Чабанівський); // Швидко звернути кудись очі, погляд. *Положай ускочив до вагончика, метнув-переметнув хитрим поглядом (бачити — не бачити), досить легко і просто виявив, що на вузенькому тапчанчику .. лежить тракторист Сміян* (П. Загребельний); // *що.* Швидко змінити напрям руху променів, світла, тіні і т. ін. *Гикавка* [напарник мічмана] *шморгнув носом і від лоскітливих мисок переметнув прожектор на обличчя дядьків* (М. Вінграновський).

ПЕРЕМЕТНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док.* 1. Те саме, що **переметну́ти** 2. *В півтемряві бачимо, як падає на порозі вартовий і Гречаний, переметнувшись через нього, кидається до дверей камери визволяти товаришів* (О. Гончар); *Ми встигли переметнутися почерез замерзлий потік, кулі вже обпікали і без того розгарячіле тіло* (М. Андрусяк); *Бричка майнула за ріжок кам'яниці, тарахкотіння переметнулося в бік середмістя, певне, відлунювали горби біля Свято-Юрського храму* (Р. Андріяшик); *Промінь* [прожектор], *схожий на довгий блискучий палець, хитнувся в мороці, переметнувся ліворуч, залив світлом найближчі дерева, вирізьблюючи на них кожну гілку, кожен листок* (В. Владко).

2. *перен.* Перейти на бік противника, ворога, конкурента і т. ін. *Дід Митро .. змайстрував другу молотарку, потужнішу і досконалішу. Біднота знову переметнулася до діда — він брав наполовину менше, ніж багатії* (В. Минко); — *Он як? Злякався-таки? Ну що ж, я завжди вважав тебе боягузом! До відмінників переметнувся?* (В. Владко); *Українські ж феодали і магнати .. підло переметнулись на бік ворогів, кинувши свій народ напризволяще* (І. Цюпа); // Змінити місце роботи, місце перебування і т. ін., звичайно з корисливих міркувань. *Не попрацював він тут і пів року — переметнувся на інший завод, приваблений більшою платою* (Ю. Шовкопляс); — *Ви ж ціле життя підкреслювали, уточнювали й, зрештою, тепер це робите, що стоїте понад партіями, понад політикою .. Невже ви перефарбувалися, переметнулися, Северине Петровичу, на другий бік барикад?* (Р. Федорів).

ПЕРЕМЕ́ТОВИЙ, а, е. Прикм. до **переме́т²**. *Переметова снасть; Переметовий гачок.*

ПЕРЕМЕ́ТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переме́тувати.** *Після переметування спідниця може зменшитися майже на розмір* (із журн.); *Переметування виробу варто робити до прокладання основних швів* (з газ.).

ПЕРЕМЕ́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕМЕТА́ТИ**, а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Наметувати, обметувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Щоб підігнати сукню під індивідуальні особливості фігури, можна переметати її повністю або тільки основні шви* (з навч. літ.).

2. Наметувати, обметувати все або багато чого-небудь, одне за одним. *Швачка спочатку переметує всі рукава виробів, а потім пришиває їх машинкою* (з газ.).

ПЕРЕМЕ́ТУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **переме́тувати.** *Коли переметуються рукава, їх трішечки стягують, щоб уникнути бриж на готовому виробі* (з навч. літ.).

ПЕРЕМИВА́ЛЬНИК, а, *ч.* Той, хто що-небудь перемиває. *На несанкціонованому руднику перемивальники мили гірську породу просто неба* (з газ.).

ПЕРЕМИВА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **перемива́льник.** *Перемивальниця вовни; Перемивальниця овочевої продукції.*

ПЕРЕМИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перемива́ти** і **перемива́тися.** *Перемивання осадів і знесення більш масивних уламків до місця формування породи течіями зумовило збагачення їх цирконом, гранатом, перемитим глауконітом* (з наук. літ.); *Валунний пісок є продуктом перемивання проточною водою моренного матеріалу* (з навч. літ.).

◊ **(1) Перемива́ння кісто́к (кісточо́к)** *кого, кому, чиїх і без дод.* — пересуди, обмовляння кого-небудь. *Здається мені, користі мало з такого перевертання і перемивання кісточок* (Леся Українка); *Спільне піднесення сердець, .. нехіть до .. перемивання кісточок ближнім поєднали їх* (С. Процюк); *Самі розпитайте в нього* [чоловіка] *про тонкощі рецепту "матіосівки", яку я щойно поклала на стіл між двома чоловіками, трохи сп'янілими від вин-наливочок, свіжого дачного повітря і "перемивання" моїх письменницьких кісток* (М. Матіос).

ПЕРЕМИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕМИ́ТИ,** и́ю, и́єш, *док.* 1. *кого, що.* Мити все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Циганки, певне, доміркувалися, чого вона пішла за ними, бо в першому ж селі вони одвели її до заможного булгарина* [болгарина], *який найняв Соломію перемивати вовну* (М. Коцюбинський); *По обіді вона перемивала масло, перебирала крашанки, солила сир* (Л. Яновська); *Шумить вода у крані, бризкає, руки звично перемивають посуд* (О. Бердник); *Назбиравши сухої трави, розпалив* [Степан] *огонь під казанком, перемив крупу, почистив картоплю й накришив сала* (В. Підмогильний); *Зарецький подзвонив і запитав, чи не важко мені господарювати, а то би він прийшов і вмить перемив мені підлоги* (І. Жиленко).

2. *що.* Мити ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Як навісна, вона кидається то до чайника, чи не поспів ще чай, то стакани перемиває, бо на денці щось чорніє таке* (Панас Мирний); *Для приготування квасу українці використовували терен, дикі груші, яблука, яким давали влежатись, потім їх декілька разів перемивали й щільно вкладали в діжку, вислану житньою соломою* (з навч. літ.).

◊ **(1) Перемива́ти (ми́ти, переме́лювати, перетира́ти** *і т. ін.) /* **переми́ти (перемоло́ти, перете́рти** *і т. ін.)* **[усі] кісточки́ (кістки́)** *кому, кого, чиї і без дод.* — займатися пересудами, обмовляти кого-небудь. *І не було того дня, щоб не було суду над Яковом; вона перетирала усі кісточки .. його, — так не ворогують чужі, так не гризуться запеклі вороги між собою!* (Панас Мирний); *Уся сім'я Глущуків потрапила на голодні зуби, і хто тільки не хотів, той і не перемивав їй кісток* (С. Чорнобривець); *Федір пішов на квартиру.., люди мили та перемивали всім Покришням кістки, а він не звертав на те уваги* (Ю. Збанацький); *Від одного того, що з ним сиджу на очах у всіх, не по собі робиться, всі дивляться, хоч провались з сорому, будуть кісточки потім перемивати* (А. Хижняк); — *Перемелюєте мої кісточки?* — сказав [шеф-кухар] *незлобивим баском і опромінив хлопців таким добрим, батьківським усміхом, що їм від сорому позаціплювало* (Ю. Бедзик); — *От візьми подивись, якими наші баби стали. То раніше зберуться — усі кісточки одна одній перемиють, усі брехні в одне рядно стягнуть, за яйце одна одній очі видряпає* (М. Стельмах); — *Баба поки не переміє кісточки всій Тернівці, не одпустить* (І. Григурко).

ПЕРЕМИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПЕРЕМИ́ТИСЯ,** и́юся, и́єшся, *док.* 1. Митися (про всіх або багатьох). *Виштовхавши машину з багнюки, всі як один узялися перемиватися в річці* (з мемуарної літ.).

2. Митися ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Після тренувань на місцевості учасники перемилися, змінили одяг і взуття* (з газ.).

3. *тільки недок.* Пас. до **перемива́ти.** *Уся добута порода, що містить або може містити золото, перемивається, непотріб відкидається, залишається чисте золото* (з навч. літ.); *У давнину існувало повір'я, що після вечері ніколи не повинні перемиватися ні горщики, ні ложки, інакше долі нічого буде їсти* (із журн.).

ПЕРЕМИГНУ́ТИ, не́, *док., діал.* Промайнути. *У якусь хвилю повз церков св. Пантелеймона перемигнув на свойому* [своєму] *чорному коневі високий, як конопля, мовчан, намісник Молибожич* (К. Гриневичева); *По лиці боярина перемигнув вираз якогось задоволення* (І. Франко).

ПЕРЕМИГНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док.* Однокр. до **переми́гуватися.** *Зачувши такі слова, Тертика і Губа скинулись очима, лукаво перемигнулись* (М. Куліш); *Змотавсь* [Юхим] у *двір чогось, біля загонів з воловиком про щось перемигнувся* (А. Головко); *Тепер настала черга розсміятися Артемові і пролетарському письменникові. Вони вибухнули сміхом, і від того, що це сталося водночас, перезирнулись і перемигнулися* (М. Гримич); * Образно. *Зоря з зорею перемигнутися не вспіє, — Як я поломенію* (П. Тичина).

ПЕРЕМИ́ГУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.* Мигаючи, подавати знаки один одному. *Ганька бачить, як Гася синіє, а люди перемигуються* (Г. Тарасюк); * Образно. *Далеко на горизонті перемигувались зелені та червоні вогні* (Ю. Збанацький).

ПЕРЕМИКА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до перемикання *(див.* **перемика́ння**[1]**).** *Складання структурної схеми, тобто зображення перемикальної функції у формі комбінаційної схеми на логічних елементах, є одним із першочергових завдань синтезу автомата* (з навч. літ.); // Признач. для перемикання. *У разі виходу з ладу основних елементів системи резервні вводяться в дію за допомогою перемикального пристрою* (з наук.-техн. літ.).

ПЕРЕМИКА́ННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **перемика́ти**[1]**.** *Він* [програвач] *уже не такий гарний, як його попередниця-радіола з масивними білими клавішами для перемикання радіохвиль і назвами міст навпроти цифр відповідної частоти* (Н. Сняданко); *Перемикання з робочого режиму фотометра на калібрувальний робиться автоматично* (з наук.-техн. літ.).

ПЕРЕМИКА́ННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **перемика́ти**[2]**.** *Перемикання електричних контактів.*

ПЕРЕМИКА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕМКНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док., що.* 1. Вимикаючи певні механізми, апарати, елементи і т. ін., умикати інші. *Йому подобалося, як вона тримає руки на кермі, як делікатно, але вміло тисне на педалі й перемикає швидкості* (Ю. Іздрик); *Він не пропускав жодного випуску новин, подивиться один канал — перемикає на інший* (Г. Вдовиченко); *Я перемкнув на іншу програму. Там грали в баскетбол* (В. Лис); // Змінювати напрям, силу (електричного струму, газу, потоку рідини). *Анна-Марія пішла до ванної й довго стояла, перемикаючи воду, під контрастним душем* (І. Роздобудько); *Я перемкнув освітлення з яскравого в режим нічника* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. *перен.* Спрямовувати свої думки або дії на що-небудь інше. *І лишалось тільки перемикати силоміць думку на щось ближче, реальніше, — на війну, що теж стала неабияк бентежити Коржа невтішними фронтовими вістями* (Б. Антоненко-Давидович); *Марлена слідкувала за своєю працею. І з часом навчилася перемикати струм думок про Віктора на роман* (Олекса Ізарський).

ПЕРЕМИКА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕМКНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док., що.* З'єднувати, змикати що-небудь. *Універсальні макетні плати перемикають спеціальними перемичками* (з навч. літ.); *Якщо провідна шестерня не повертає колінчастий вал, не можна зробити нічого, крім як перемкнути стартер викруткою і таким чином дати напругу на обмотки* (з газ.).

ПЕРЕМИКА́ТИСЯ[1], а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПЕРЕМКНУ́ТИСЯ,** ну́ся, не́шся, *док.* 1. Вимикаючи один механізм, апарат і т. ін. певної системи, починати працювати, вмикаючи його по-іншому або вмикаючи інший. *Фари деяких моделей автомобілів можуть автоматично перемикатися з дальнього на ближнє світло, реагуючи на наближення зустрічного автомобіля* (із журн.); *Склеєна у безконечне коло фонограма перемкнулася на лемківські пісні* (Ю. Іздрик).

2. *на що і без дод., перен.* Спрямовувати свої дії або думки на що-небудь інше. *Я був близький до розпачу, від якого мене рятував, мабуть, мій дитячий вік з його здібністю швидко перемикатися на інші враження* (Б. Антоненко-Давидович); *Він не міг швидко перемикатися, надто погідно було в нього на серці, а на вустах все ще лежала одна із найдурніших, як вважала Броня, усмішок* (Валерій Шевчук); *Та я не вийду. Вийти — значить остаточно зіпсувати собі настрій, вилаятися, перемкнутись на родинні справи* (Я. Качура); *Якщо гамір не дасть йому віршувати, то він перемкнеться на прозу* (В. Діброва).

3. *тільки недок.* Пас. до **перемика́ти¹**. *Перемикаючись, знов заскреготіла коробка передач* (Л. Кононович); *Всі оті розпечені поршні, цапфи, які перемикалися за допомогою залізних гаків, вилискували вогняним полиском* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПЕРЕМИКА́ТИСЯ², а́ється, *недок.* Пас. до **перемика́ти²**. *Однофазні двошвидкісні конденсаторні асинхронні двигуни можуть мати обмотки з полюсами, що перемикаються* (з наук. літ.).

ПЕРЕМИКА́Ч, а́, *ч.* Пристрій для перемикання *(див.* **перемика́ння¹**). *Марта клацнула перемикачами, зв'язалася з черговим радарних установок* (В. Собко); *Тут майже не видно людей — тільки стиха, напружено, з тонким вібруванням і клацанням перемикачів працюють роботи, комп'ютери, телесистеми* (Ю. Бедзик); *Клацали перемикачі незліченних реле колосальної радіотехнічної споруди, яка закривала всю бічну стіну кабінету* (О. Ірванець).

ПЕРЕМИНА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перемина́ти** і **перемина́тися**. — *Понятіє треба мати, о! — повчально сказав Шавула й розкапустився за столом, бо надокучило перeминання з ноги на ногу* (М. Стельмах); *Занадто швидкі рухи руками або переминання з ноги на ногу свідчать про невпевненість або знервованість* (з наук.-попул. літ.); *Переминання салату доцільне тільки тоді, коли капуста виділяє мало соку* (з навч. літ.).

ПЕРЕМИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕМ'Я́ТИ**, *діал.* **ПЕРЕМНЯ́ТИ**, мну́, мне́ш, *док., що.* 1. Мнучи, перебирати щось одне за одним, все або багато чого-небудь. *Ті горішки, що узяла* [Маруся] *у Василя, усе у жмені перемина* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Гарячі сльози заслали їй світ, котяться по личку в припіл, одна рука покійно лежить, а друга не перестає переминати змочений лист* (Панас Мирний); *Рудь ще з хвилину постояв серед кімнати, нервово переминаючи в руці свого кашкета* (С. Голованівський); *Лейба ще раз перем'яв усі монетки на двісті одинадцять копійок* (В. Винниченко); // Пережовувати їжу, корм. *Мотря зітхнула й заходилась переминати в беззубому роті оту шкоринку* (Є. Гуцало); * У порівн. *І з виду він більш походив на звіряку, як на чоловіка: .. широка челюсть, не перестаючи, ходором ходила, неначе переминала жвачку* (О. Стороженко).

2. Здавлюючи, перетираючи і т. ін., перетворювати у м'яку масу. *Огей .. сідає навпочіпки і довго уважно розглядає глинястий шар, потім стрибає в баюру і уважно перeминає між пальців рудувату слизьку глину* (Олесь Досвітній); *Коли ж виростала на столі ажурна гора тонко нашаткованих капустяних смужечок, мама уступала шатківницю татові, а сама зсипала білу, ледь зеленкувату локшину у балію, посипала її крупнозерною сіллю, злегка переминала, додавала перцю чорного й червоного, лаврового листу* (Г. Тарасюк); *Своя нивка, свій городчик наперед веселять око .. Хочеться кожну грудочку перем'яти в долонях* (Ю. Мушкетик); *Ото в печі як висмажать гарбуз, вже аж червоний, перемнуть з пасльоном...* (Л. Костенко); *Сир розітріть із яйцями і цукром. Додайте м'який маргарин, гарненько все перемніть* (з газ.).

◊ **Перетира́ти (перебира́ти, перемина́ти** *і т. ін.)* / **перете́рти (перебра́ти, перем'я́ти** *і т. ін.)* **на зуба́х** *див.* **перетира́ти.**

ПЕРЕМИНА́ТИСЯ¹, а́ється, *недок.*, **ПЕРЕМ'Я́ТИСЯ**, *діал.* **ПЕРЕМНЯ́ТИСЯ**, мне́ться, *док.* 1. Ставати м'яким, однорідним. *Одночасно з виділенням шлункового соку шлунок скорочується, їжа переминається й поступово розщеплюється ферментами* (з навч. літ.).

2. *тільки док., розм.* Пройти безслідно, без поганих наслідків. *Тим часом ми втечемо на сахарні, перебудемо цей важкий час та й знов повертаємось. Може, воно якось перетреться, перемнеться та й так минеться* (І. Нечуй-Левицький); [С т р а т о н:] *Не журися, жінко: перетреться, перемнеться та й минеться...* (Р. Іваничук); *Трапилось і хай забудеться, з іншими траплялось і не таке, якось перемнеться й перемелеться* (І. Білик).

3. *тільки недок.* Пас. до **перемина́ти.** *Нашинкована капуста ретельно переминається до тих пір, поки не пустить сік і не зменшиться в об'ємі в 2–3 рази* (з навч. літ.).

ПЕРЕМИНА́ТИСЯ², а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПЕРЕМ'Я́ТИСЯ**, *діал.* **ПЕРЕМНЯ́ТИСЯ**, мну́ся, мне́шся, *док.* Робити певні рухи ногами (звичайно внаслідок нерішучості, ніяковості і т. ін.). *Та вже він удруге спитав, а вона, стоячи перед ним, переминається та червоніє* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Молоді за столом, на кожусі, а гості стоять, переминаються: не знають, де кого посадять* (Б. Харчук); *Обри переминалися, видно було, їм не терпілося йти далі. А проте й загроза моровиці лякала* (Д. Міщенко); *Я, мов зненацька застуканий звір, переминався біля дверей, не знаходячи ключа* (Р. Андріяшик).

◊ **(1) Перемина́тися (переступа́ти) / переступи́ти з ноги́ на но́гу** — тупцюючи, виявляти свою ніяковість, нерішучість, збентеження, розгубленість і т. ін. *З кожним його словом дівчина все більше дивувалася і вже розгублено переминалася з ноги на ногу* (П. Панч); *Панас Гичка переступає з ноги на ногу, наставляє старого батька, що слухає сина, сумно похнюпивши голову* (Григорій Тютюнник); *Усміхається Марина, і звичайно хороше і неспокійно стає хлопцеві. Переминається з ноги на ногу, вила то на плече перекладе, то зубцями в землю зажене* (М. Стельмах); *Стою собі під Бригідками, з ноги на ногу переступаю від нетерплячки* (М. Андрусяк); *Мадяри деякий час стояли мовчки... Покашлювали, переминалися з ноги на ногу і мовчали* (О. Гончар); *Хлопець переступив з ноги на ногу, завагався* (Є. Доломан); *Він ураз зніяковів, збентежено опустив очі й переступив з ноги на ногу* (О. Авраменко).

ПЕРЕМИРА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *недок.*, **ПЕРЕМЕ́РТИ**, мре́, мремо́, мрете́, *док.* Умирати (про всіх або багатьох). *Хто перебирає, той голодом перемирає* (прислів'я); *Пошесть на людей почала стихати — чи то холод її задавив, чи всі ті, кому суджено було вмерти, перемерли* (Панас Мирний); — *Ми всі тут перемремо, як мухи! Пошесть уже розправилася з третиною війська!* (В. Малик); *То був двадцять перший рік, майже такий голодний, як тридцять третій, в Зашматківці вже тоді перемерло мало не пів села* (П. Загребельний).

ПЕРЕМИ́РЕНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **перемири́ти.** *Перемирене й утихомирене настановами священника подружжя повернулося до звичного життя, забувши всі образи й суперечки* (з рел.-церк. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який перемирився. *Це містечко — як сім'я, де усі пересварені і перемирені. Тут рутина виїдає любов* (С. Процюк); *Перемирені діти, які щойно сварилися та ледве не билися, можуть вже за хвилину дружно гратися та сміятися* (із журн.); *Спільна вечеря стала компромісом для перемирених сусідів* (з газ.).

ПЕРЕМИ́РЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **перемири́ти** і **перемири́тися.** *Місія повинна була розв'язати польсько-український конфлікт, ціною перемирення мав стати територіальний компроміс з обох сторін* (з наук.-попул. літ.); *У Великій Британії відбулося злиття двох найбільших банків, конкуренти оголосили перемирення заради спільної справи* (з газ.).

ПЕРЕМИРИ́ТИ, ирю́, и́риш, *док., кого, що, розм.* Помирити всіх або багатьох. *У гарному колективі завжди є людина, здатна перемирити всіх після будь-яких сварок* (із журн.).

ПЕРЕМИРИ́ТИСЯ, ирю́ся, и́ришся, *док.* Помиритися з усіма, багатьма, один з одним (про всіх або багатьох). *За дев'ять століть від часу заснування Вістрюга породичалися усі. Перелюбилися, перевінчалися, пересварилися, перерозбігалися, таємно і явно, аби знов перемиритися — спадкові ознаки в місті переплелися* (Н. Околітенко).

ПЕРЕМИ́Р'Я, я, *с.* Тимчасове припинення воєнних дій за згодою сторін, що беруть участь у війні, а також угода про припинення таких дій. — *Перемир'я вічно тривати не може. Після нього або приходить мир, або... знов розпочинається війна* (Ю. Шовкопляс); *Всім має бути даровано і щиро відпущено все минуле, а коли б було не так, але інакше, то й перемир'я розривається* (Ю. Мушкетик); *Поміж саками-роксоланами і персами-мідянами було укладено перемир'я, а потім угоду про союз і дружбу* (В. Рубан); // *розм.* Тимчасове припинення сварки, непорозуміння і т. ін. *Вони тепер майже не розмовляли .. Між ними наче існувало перемир'я, яке буде розірване тим, хто перший знайде важку зброю — факти* (М. Дашкієв); — *Тільки годі вже сердитися. Годі. Об'являю перемир'я* (М. Стельмах).

ПЕРЕМИ́СЛИТИ, лю, лиш, *док., розм., що і без прям. дод.* Обміркувати явища об'єктивної дійсності й зробити висновки. *Довго-довго Мініх мислив, Довго-довго думав, Далі мислі перемислив, Думи передумав* (С. Руданський); *Він стільки передумав, пережив, перемислив, йому стільки треба було розповісти, передати людям* (О. Іваненко); *Зараз я стою на варті на околиці нашого партизанського табору і намагаюсь відтворити подумки усе, що перемислив за цей час, усе, що трапилось* (Ю. Покальчук).

ПЕРЕМИ́ТИ *див.* **перемива́ти.**

ПЕРЕМИ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переми́ти.** *На широкому столі .. стояли стакани після чаю, ще не перемиті* (І. Нечуй-Левицький); *Біля неї стояла миска з перемитим пшоном, покришене сало на сковороді* (Л. Яновська); *Дуб-зимняк уперто не віддає навіть висохле, перемите осінніми дощами, зігнуте морозами листя* (С. Журахович); *Підземні джерела тихо ворушать і викидають з дна чисті, перемиті, блискучі піщинки* (Григорій Тютюнник); *На розшитих золотом і сріблом м'яких міндерах, набитих перемитою верблюжою шерстю, сиділи найвищі сановники Османської імперії* (В. Малик); *Казала мати й бабуся — дуже добре дощ на волосся .. Будуть коси блискучі й духмяні, задзвенять весілля і заручини. Цілуватимуть хлопці кохані перемиті дощем кучері...* (Л. Костенко); // **переми́то,** *безос. пред. Вася лягає тільки тоді, коли весь посуд перемито* (В. Собко).

◊ **(1) Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **переми́тий** — дуже гарний. *Дівчата там як перемиті, прості, ніяких примх не знають* (С. Васильченко); — *Гарнеє житце, помнож його, Боже! Колос немов перемитий, Щіткою густо ізвився пригоже, Божою ласкою ввитий* (І. Манжура); *У кухні біля дверей роздягалося тройко юних унтерофіцерів .. Хлопці немов перемиті: один у один* (Олекса Ізарський); *Картопля була як перемита: одна в одну, рожева та чиста, а коли мама зварила для проби, то розсипалась, мов цукор, — так і танула на язиці* (А. Дімаров).

ПЕРЕМИ́ТИСЯ *див.* **перемива́тися.**

ПЕРЕМИ́ТНИК, а, *ч.* Те саме, що **контрабанди́ст.** — *З ким ви тут живете? — Сама. — А де ваш чоловік? — У в'язниці. Перемитником був* (Ю. Винничук); *Правоохоронці викрили організацію перемитників, яка займалася постачанням і збутом фальсифікованого алкоголю* (із журн.); *СБУ порушила кримінальну справу проти перемитника алмазів* (з газ.).

ПЕРЕМИ́ТНИЦТВО, а, *с.* Діяльність, заняття перемитника; контрабанда (у 1 знач.). *Дрібний бізнес, який головно межує з дрібним перемитництвом, влада може швидко ліквідувати* (із журн.); *Уміння маневрувати між інтересами різних держав та відсутність міжнародного законодавства, що карало б за перемитництво зброї, дає можливість ділкам вільно займатися цим бізнесом* (з газ.).

ПЕРЕМИ́ТНИЦЬКИЙ, а, е. Стос. до перемитника і перемитництва. *На початку XXI ст. Ірак створив перемитницьку мережу для придбання зброї в обхід санкцій ООН* (із журн.); *У перемитницьких аферах були задіяні й окремі представники місцевої влади, завдяки яким злочинці збували незаконно ввезену продукцію* (з газ.).

ПЕРЕМИ́ЧКА, и, *ж.* 1. Те, що з'єднує частини чого-небудь. *Вони вже .. ступили на перемичку, що з'єднувала гору Хоревицю з Горою, тобто верхнім містом* (Ю. Логвин); *Погіршилася експлуатація елементів рейкових ліній — дросельних перемичок і з'єднувачів* (з газ.).

2. Споруда, насип, які обмежують приплив води кудинебудь. *І щоб роботу не змели весняні води річки, в стіну шпунтів їх узяли, намили перемички* (М. Шеремет); *Перед самим кінцем роботи вода раптом прорвалась між сваями крізь перемичку і ринула вниз* (М. Трублаїні); *Правда, грандіозне будівництво? Перемички, котловани, електрика, бетон, гудрон, веселий народ і веселі пісні...* (Остап Вишня); *Очевидно, повінь зруйнувала всі перемички між найбільшими ріками пампи* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

3. *буд.* Конструктивний елемент, що перекриває віконні або дверні прорізи в стінах. *Металеві перемички утримують навантаження від вище розташованої конструкції й фіксують прорізи для вікон чи дверей* (з навч. літ.).

4. *гірн.* Споруда для регулювання вентиляційних потоків, ізоляції виробок від газів, води, пожежі і т. ін. *Вибухостійку перемичку споруджують у шахті для запобігання руйнуванню гірничих виробок вибуховою хвилею, що утворюється під час вибуху рудникових газів або пилу* (з наук.-техн. літ.).

ПЕРЕМИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до перемички. *Портали вірменських храмів Судака мають традиційну конструкцію: прямокутний проріз, обрамлений профільованим декором із цільним перемичним каменем та аркою на консолях над ним* (з наук.-попул. літ.); *Перемичний насип; Перемичний профіль.*

ПЕРЕМІ́ЖНИЙ, а, е. Який діє, проявляється, простежується і т. ін. з перервами, циклічно. *Мавпа, спритно орудуючи чимось схожим на маленьку сокирку, поробила на стовбурі переміжні зарубинки й видерлась по них до розсохи на вершечку* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *На Городищенській площі поклади корисних копалин представлені переміжними вапняками, інколи глинистими аргілітами та глинами* (з наук. літ.); *У перекладі М. Лукаш зберіг строфічну модель оригіналу, а сам розмір частково трансформував на переміжний чотиристопний і тристопний ямб* (з наук.-попул. літ.).

△ **Переміжна пропа́сниця** *див.* **пропа́сниця.**

ПЕРЕМІ́ЖНО. Присл. до **переміжний.** *Шапка підберезовика рожевуватого невелика, жовто-бура, переміжно з більш світлими плямами* (з навч. літ.); *Щоб умістити більше сіна в копицю, її переміжно трамбують, ходячи по ній* (із журн.).

ПЕРЕ́МІЛ, у, *ч., рідко.* Мілина, що звичайно йде від берега. *Недалеко від переміл у, що хвилясто просвічувався світлою жовтизною, поставили ятері* (М. Стельмах); — *Де вони переходять ріку? .. — Переправляються на перемолі* [переміл і]... (В. Малик).

ПЕРЕ́МІЛЬ, і, *ж., рідко.* Те саме, що **пере́міл.** *У посушливі роки переміль захоплює майже всю частину річки, густо вкриваючи її заростями очерету* (з газ.).

ПЕРЕМІ́НА, и, *ж.* 1. Дія за знач. **переміня́ти[1], перемі́нювати, переміни́ти** 1 і **переміня́тися, перемі́нюватися, переміни́тися** 1; заміна одного іншим. *Коли б узяти на переміну по двоє коней, то гляди, коли б не за сім днів там були!* (А. Кащенко); — *Рік прослужив* [Варивон] *у попа, і хоч би тобі раз попадя на свято переміну житньому глевтякові видумала* (М. Стельмах).

2. Дія і стан за знач. **переміня́ти[1], перемі́нювати, переміни́ти** 2 і **переміня́тися, перемі́нюватися, переміни́тися** 2; поворот до чого-небудь іншого. — *Римськії поставить* [Еней] *стіни, В них буде жити, як в раю; Великі зробить переміни* (І. Котляревський); *Все було як завжди, .. і чудно думати було, що станеться якась переміна* (М. Коцюбинський); *День йде по ночі, а осінь по літі, І переміні тій кінця немає* (Б. Лепкий); *Щоб покорений народ прийняв переміни, треба вводити їх непомітно: люди бояться більше змін зовнішніх, ніж суттєвих* (Р. Іваничук).

3. *заст.* Перерва між уроками, лекціями в навчальному закладі. *На переміні по гімназії тільки і розмовляли про те, що Бурбан піймав "нити" великого зла, революції і соціалізму, котре, мов гадина, пролізло в гімназію і котре треба зараз же викоренити, викурити* (О. Кониський).

4. Білизна, одяг і т. ін. для переодягання. *Вкинув* [Дмитро] *у мішок своє начиння, переміну білизни* (М. Стельмах); *Я щойно повернувся до свого намету .. День цілий був з козаками, .. мокнув під дощем так, що не мав на собі сухої нитки, однак не мав сили й перевдягтися в сухе, а джуру, який поткнувся був з переміною одягу, погнав геть* (П. Загребельний); *Він не був готовий до подорожі, бо ніколи не подорожував. Узяв із собою трохи харчів, переміну одягу* (Г. Пагутяк).

5. *заст.* Одна із страв, із яких складається сніданок, обід чи вечеря. *Тут їли .. гарнії приправи З нових кленових тарілок: Свинячу голову до хріну І локшину на переміну* (І. Котляревський).

Вітер [політи́чних] перемі́н (змін) *див.* **ві́тер.**

ПЕРЕМІ́НЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **переміни́ти.** *З кімнат, що прилягали до головного входу, перемінених на гардероб для дам і на буфет, долітав протяглий гамір* (І. Франко); *Суди полкові були перемінені в суди гродські* (М. Грушевський); // **перемі́нено,** *безос. пред. Колишню нашу хату перемінено на елегантну віллу для ліпших гостей, і лиш давня широка вигідна веранда й давня пишна алея осталася така сама* (О. Кобилянська).

2. *у знач. прикм.* Який перемінився (у 2 знач.). *Паганіні і його окруження видалися мені .. перемінени ми. Його я ледве міг пізнати в бурій чернечій киреї, що більше ховала, ніж одягала його* (І. Франко); *Перемінений і втаємничений, повернувся він, відбувши строк покарання, додому* (Ю. Андрухович).

ПЕРЕМІНИ́ТИ *див.* **переміня́ти[1].**

ПЕРЕМІНИ́ТИСЯ *див.* **переміня́тися.**

ПЕРЕМІ́НКА, и, *ж.* 1. *розм.* Те саме, що **перемі́на** 1. *Послухав жінку Та взяв на перемінку Пістревії* [пістрявії] *із Харкова штани* (П. Гулак-Артемовський); *Гроші зараз же пропивалися, проїдалися, а одежинка надягалася на старе рам'я й носилася без перемінки* (Панас Мирний); *Удома часто готували киселі та компоти з різних ягід на перемінку традиційному узвару* (із журн.).

2. *заст.* Те саме, що **перемі́на** 3. *Школярі лекцій не знають, і він* [учитель] *стає смутний... Ось він виходить на перемінку* (С. Васильченко); *Завжди на перемінці витягав* [Сашко Кендюх] *із торби або ковбасу, або смажене курча, тоді як ми підснідували хлібом з огірком або з цибулею* (Остап Вишня); *На перемінках із двору вибігали школярі* (П. Панч).

ПЕРЕМІ́НЛИВИЙ, а, е, *рідко.* Такий, що часто змінюється, схильний до частих змін; мінливий. *І звивавсь-розвивавсь у кадильній імлі Чорнооких красунь перемінливий рій* (Микола Чернявський); *В Іванових очах — увесь світ, перемінливий і чудний* (Н. Бічуя); *Театру злий законодавець І перемінливий ласкавець Найчарівливіших актрис, Почесний за́всідник куліс, Онєгін наш уже в театрі* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна).

ПЕРЕМІ́НЛИВІСТЬ, вості і вости, *ж., рідко.* Абстр. ім. до **перемі́нливий.** *Брат мій .. метався десь між гетьманами сьогобічної й тогобічної України, між вогнем і полум'ям, рятувався від перемінливості української, та однак не врятувався, і в смутну годину прийшов мені лист .. про братову смерть* (П. Загребельний).

ПЕРЕМІ́НЛИВО, *рідко.* Присл. до **перемі́нливий.** *На картині кольори неба перемінливо змінювалися від чорного до небесно-блакитного* (із журн.); *У останній виставі актори грали перемінливо, емоції змінювали одна одну, бо такий був задум режисера* (з газ.); // *у знач. пред. У нашому житті все перемінливо, ніколи не знаєш, що буде завтра* (із журн.).

ПЕРЕМІ́ННИЙ, а, е. 1. Те саме, що **змі́нний** 1. *Словам, Як людям і книжкам, химерних зазнавати Пригод лучається. У подиві лінгвіст Вивчає долю їх та перемінний зміст* (М. Рильський); *Є в тьоті Каті ще й менший син, чотирнадцятилітній Васютка, що вчиться з перемінним успіхом у Таловській восьмирічці* (Б. Антоненко-Давидович); *До вечора точився бій з перемінним успіхом то з одного, то з другого боку* (П. Кочура); // Який по черзі змінює один одного. — *Море небезпечне цеї пори, дмуть перемінні й доволі сильні вітри* (Д. Міщенко).

2. Який періодично міняють, переодягають (про одяг, взуття і т. ін.). — *Мити нема коли, та й нема чого, де була яка перемінна сорочина, на хліб перевели* (В. Винниченко).

ПЕРЕМІ́ННИК, а, *ч.*, *рідко.* Те саме, що **змі́нник.** *В неділю до перемінників почали приходити і з'їжджатися жінки, батьки та рідня* (М. Стельмах).

ПЕРЕМІ́ННІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **змі́нний** 1. *Постійна ладова перемінність виконання притаманна українським народним пісням, вирізняє їх з-поміж фольклорних творів інших етносів* (із журн.).

ПЕРЕМІ́ННО. Присл. до **змі́нний.** *Найпоширенішою формою комунікативного акту є діалог, де обидва учасники спілкування перемінно перебувають у ролях адресата та адресанта* (з наук. літ.).

ПЕРЕМІ́НЮВАТИ *див.* **переміня́ти**[1].

ПЕРЕМІ́НЮВАТИСЯ *див.* **переміня́тися.**

ПЕРЕМІНЯ́ТИ[1], я́ю, я́єш, **ПЕРЕМІ́НЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕМІНИ́ТИ,** іню́, і́ниш, *док.*, *розм.* 1. *кого, що.* Те саме, що **змі́нювати.** *Він щодня почав водити своє військо на нові штурми, переміняючи полки, щоб давати їм час спочити і щоб дужче стомити козаків* (А. Кащенко); — *Я сама одвезу та переміню її* [матерію] *на щось інше, путніше, — сказала Онисія Степанівна* (І. Нечуй-Левицький); [В а р е н и к:] *Там ще дві клепки треба буде переміняти у діжці, що з водою...* (М. Кропивницький); *Вже й сорочка на ньому зітліла, а перемінити не пускають, хоч гинь* (О. Гончар); // Давати інше ім'я. — *Як це — ім'я переміняти? — А так. Хіба тобі не міняли? — Ні .. — А мені зразу ж змінено було* (Г. Хоткевич); *Вона тепер вже не Тамара, а Оксана, бо мама перемінила їй ім'я* (Леся Українка); // Ставити нову варту. *Вже за дверима двічі переміняли вартових, а він лежав, заглиблений в давноминуле, як в теплі хвилі* (Василь Шевчук).

2. *що.* Робити в чому-небудь якісь зміни, змінювати що-небудь. [Феноген:] *Як тато приїде, то ви йому скажете, — я не смію переміняти його приказу* (І. Карпенко-Карий); — *Як я сказав слово, то вже не переміняю* (М. Коцюбинський); *Вибирай таке діло, яке б тебе перемінювало до ліпшого, вишколовувало й розвивало* (М. Дочинець); *Не так тепер і в пеклі стало, Як в старину колись бувало І як покійник написав; Я може що-небудь прибавлю, Переміню* (І. Котляревський); *Хоч думай, хоч не думай, все своєї ледащої долі не переміниш* (Грицько Григоренко); // Перетворювати що-небудь у щось інше. *Якийсь німець .. заманив цю ростину, кажуть мужики, десь аж з-за моря, обсадив нею легенькі піски й перемінював їх у родючу землю* (Л. Мартович); *Стрічали прочан, що до святого Києва мандрували, і чумаків з високими мажами, що, зазрівши їх, боялися, чи не гультяї це які, і валку свою в табір оборонний переміняли* (Б. Лепкий).

◊ **(1) Перемі́ни́ти (зміни́ти) гнів на ми́лість (на ла́ску)** — перестати гніватися, сердитися. *Городиський гордо кивне головою на знак, що перемінив гнів на милість* (І. Франко); *Лідія Овдіївна змінила гнів на милість. — Ану тебе, Конопельський. Тобі в цирк піти або на сцену .. Завжди він насмішить до сліз* (Ю. Збанацький); *Гінзбург ще деякий час насторожено й холодно ставився до Ляндера. Та згодом змінив гнів на ласку: забув про сутичку* (А. Дімаров).

ПЕРЕМІНЯ́ТИ[2], я́ю, я́єш, *док.*, *кого, що.* Поміняти все, багато чого-небудь або всіх, багатьох. *У голодні роки мати переміняла все, що було в скрині, на хліб та борошно* (з мемуарної літ.); *Кожній жінці складно підібрати ідеальну фарбу для волосся, доводиться переміняти десятки виробників і ще більше кольорів* (з газ.).

ПЕРЕМІНЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, **ПЕРЕМІ́НЮВАТИСЯ,** юються, юєшся, *недок.*, **ПЕРЕМІНИ́ТИСЯ,** іню́ся, і́нишся, *док.* 1. Те саме, що **змі́нюватися.** *Як настановляли соцьких та вибрали Кирила, то він ніколи й не перемінявся* (Панас Мирний); *Вночі батько потиснув за ґудзик, двері тихенько відчинилися і вони перемінялися ролями, детектив положився на ліжко, а батько пішов за стінку* (Б. Лепкий); *Хутір — у лісах, болотах, поки те-се, а там, дивись, знову власть переміниться* (В. Дрозд); // Змінювати один одного або мінятися місцями з кимсь. [М а т р о н а:] *Паноттче, дозволь переміняться місцями, — мені є невигода тут сидіти* (Леся Українка); *Хлопці перемінились, узяли нові пучки і стали пороти* [Зубиху] (Г. Квітка-Основ'яненко); // Взаємно обмінюватися з ким-небудь чимсь. *Часами мав* [Михайло] *діло на панському подвір'ї .. Тоді все перемінявся з нею кількома словами* (О. Кобилянська).

2. Зазнавати яких-небудь змін; змінюватися. [К і н д р а т А н т о н о в и ч:] *Світ з кожним днем посовується вперед і переміняється, чи так?* (М. Кропивницький); *В людині не переміняється доконечно ніщо, тільки гартується або розгартовується, твердішає чи розм'якшується* (Ю. Мушкетик); — *Гарна книга! Як перемінялися різні родства та язики* (Г. Колісник); *Минули літа, а село Не перемінилось* (Т. Шевченко); *На наше щастя, погода вирішила перемінитися. Десь піднісся вгору туман, і свіжий низький бриз забив у паруси* (Ю. Яновський); // Міняти напрямок (про вітер). *Коли шторм почав вщухати і вітер перемінився, підняли* [Андрій і Стах] *клівер і помалу доплили до свого острова* (М. Трублаїні); *Назавтра вітер перемінився, і барки пішли під вітрилами на захід* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // Перетворюватися в що-небудь інше. *Усе змінилося. Якісь темні, гидкі зариси, викривлені постаті й лиця переміняються в щораз нові страшні потвори* (Н. Кобринська); *Він уже не похмелявся, зарікся не пити цілий тиждень, щоб не перемінюватися з поміщика на блазня* (О. Кобилянська); *Звичайні дерева перемінялися в стораменні, стоніжні тварюки, галуззя простягало тисячу хватких, зазіхливих, грізних долонь* (Б.-І. Антонич); *Дощ переміняється часами на справжній сніг* (О. Лисяк).

3. *тільки недок.* Пас. до **переміня́ти**[1]. *Якщо тема розмови різко переміняється одним із співрозмовників, це означає, що він з якихось причин не хоче або не може продовжувати обговорення* (із журн.).

◊ **[Аж] міни́тися / перемі́ни́тися в лиці (на лиці, на обли́ччі** *і т. ін.)* *див.* **міни́тися.**

ПЕРЕМІ́РИТИ *див.* **перемі́рювати.**

ПЕРЕМІ́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перемі́рювати.** *За сим пішло перемірювання дворищних земель та обкроювання з них того, що виходило понад нормальну по польським традиціям* [за польськими традиціями] *міру* (І. Франко); *Комісія на перемірювання бурякових плантацій забарилася — настали жнива* (Б. Харчук); *Рогволод поплентався до тивуна, що наглядав за перемірюванням .. жита, й пшениці, й проса та вівса* (І. Білик).

ПЕРЕМІ́РЮВАТИ, юю, юєш, **ПЕРЕМІРЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ПЕРЕМІ́РЯТИ,** яю, яєш, *рідше* **ПЕРЕМІ́РИТИ,** рю, риш, *док.*, *що.* 1. Вимірюючи, міряючи, визначати кількість чого-небудь. *Змолотив Хома жито, переміряв та й зажурився* (М. Коцюбинський); — *А потім, як уже скінчилося все, навмисне ступнями переміріли: дванадцять кроків*

неповних було від того танка (А. Головко); // *чим, а також у сполуч. із сл.* к р о к, н о г а *і т. ін., перен.* Долати великий простір. *Хоч крок людський І як дрібний, він перемірить ним Весь круг землі* (І. Франко); — *Скачи, скачи, волоцюго, переміряєш голими п'ятами світ, то знатимеш, який він широкий!* (О. Гончар); *Сивоок намірився йти пішки, вона* [Зеновія] *поступалася йому віслюком, готова заради свого коханця переміряти ногами цілий Константинополь* (П. Загребельний).

2. Міряти ще раз, повторно або заново, по-іншому. — *Кажуть, що я циркель* [циркуль] *ношу в кишені і .. міряю ним хліб після обіду, а перед вечерею перемірюю, чи не вкрали. Га, га, га!* (Б. Лепкий); — *Добре, дам тобі, пуцьвірінку, почитати книгу, але принеси за це в подяку дядьку Юхриму чотири склянки гарбузового насіння. Міряй точно, бо я перемірятиму* (М. Стельмах); *Скинула я пояс, переміряла свою різу — моя різа* (І. Нечуй-Левицький); // *перен.* Ходити багато разів тим самим шляхом (дорогою, стежкою і т. ін.). *У кілька хвиль пізніше я перемірював у найбільшім зворушенні вшир і вдовж кімнату, а мої вуста зачинились мов назавше* (О. Кобилянська); *Знайомий той шлях Христі, добре знайомий. По йому* [ньому] *бігали її малі ноги, вона і переміряла його ще дівкою, швендяючи із села у місто, з міста додому* (Панас Мирний); *Після Григорія Сковороди, нашого славетного філософа, ніхто, певне, не перебув стільки літ у дорозі, не переміряв, як той сивоус, стільки шляхів України* (О. Гончар).

3. Міряти, приміряти все, багато чого-небудь або на всіх чи на багатьох. — *Не везе мені, Василю. Не щастить, хоч плач. Сто ніг переміряв, ні на одну не прийшовся черевик* (О. Донченко); *Бора почала з гіпюрової спідниці сіро-бузкового кольору .. На превелику втіху подруги вона переміряла усе, але врешті-решт повернулась до першого варіанта* (Г. Вдовиченко).

ПЕРЕМІ́РЮВАТИСЯ, юється, **ПЕРЕМІРЯ́ТИСЯ,** я́ється, *недок.* Пас. до **перемі́рювати, переміря́ти.** *Щоб вчасно виявити можливі запальні процеси в післяопераційний період, температура тіла пацієнтів переміряється декілька разів на добу* (з навч. літ.); *Зовнішній вигляд сукні вказував на те, що перемірялася вона мало не щодня* (з газ.).

ПЕРЕМІ́РЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перемі́ряти.** *Здавалось, світло іде не від руки з сірником, а від дороги, переміряної безліччю коліс* (Є. Пашковський); // **перемі́ряно,** *безос. пред. Їх* [простори] *сходжено крок за кроком, ґрунтовно переміряно ногами піхотинця* (О. Гончар).

ПЕРЕМІРЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переміря́ти.** *Переміряння супроводжувалося відбиранням землі в селян, особливо тієї її частини, яка перебувала в общинному користуванні* (з навч. літ.); *Відчувши втому від багаторазових переміряннь і компліментів, я купувала колготи чи якийсь небанальний і доступний по ціні* [за ціною] *шарфик і покидала салон із почуттям погамованої втіхи* (М. Матіос).

ПЕРЕМІ́РЯТИ *див.* **перемі́рювати.**

ПЕРЕМІРЯ́ТИ *див.* **перемі́рювати.**

ПЕРЕМІРЯ́ТИСЯ *див.* **перемі́рюватися.**

ПЕРЕМІСИ́ТИ *див.* **перемі́шувати**[2]**.**

ПЕРЕМІСИ́ТИСЯ *див.* **перемі́шуватися**[2]**.**

ПЕРЕМІСТИ́ТИ *див.* **переміща́ти.**

ПЕРЕМІСТИ́ТИСЯ *див.* **переміща́тися.**

ПЕРЕМІТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переміта́ти.** *Перемітання піску з цементом здійснюють для заповнення швів між плиткою* (з навч. літ.); *У західних областях рух транспортних засобів призупинено в декількох напрямках через сильне перемітання місцевих доріг під час снігопаду* (з газ.).

ПЕРЕМІТА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПЕРЕМЕСТИ́,** ету́, ете́ш, *док., що.* 1. Підмітати ще раз, повторно або заново, по-іншому. * Образно. *Бодай би де хмариночка. Наче якісь велети-прибиральники всю ніч мели й перемітали небо* (В. Кава).

2. Підмітати все або багато чого-небудь. * Образно. *На півторакілометровій висоті скаженіли вітри, їм ніби хто доручив перемітати вже зсірілий, як попіл, сніг* (Р. Андріяшик).

3. Заносити шлях, дорогу і т. ін. снігом або піском. *Попереду маячили верби й тополі, сніг перемітав дорогу, і вона де-не-де блищала, як дзеркало, а в деяких місцях коні важко грузли* (Б. Левін); *Степи і ніч. І хвища над степами. Полтавський шлях сніги перемели* (Л. Костенко); // *безос. Зірвалася хурделиця. Дорогу перемітало. Сніг колючо бив у вікно* (Б. Харчук); *Проти порубу дорогу перемело піском; піщана поземка світлими мечами заклинювалась у ріллю* (І. Волошин).

ПЕРЕМІ́ТИТИ *див.* **перемiча́ти.**

ПЕРЕ́МІТКА, и, *ж., діал.* Вид жіночого головного убору; намітка (у 1 знач.). [А н н а:] *Яка мені нині погань снилася, .. ніби мене до шлюбу вбирають, а в саме біле: білі черевики, білу спідницю, білу перемітку...* (І. Франко); *Сама Аниця .. убралася в новий, великодній сардак, у перемітку та й у чоботи* (Л. Мартович); *Двірські жінки біля них проходили. Та всі в шовкових тканинах, золотом перетиканих, у білих рантухах і в перемітках, дорогою парчею обшитих* (Б. Лепкий).

ПЕРЕМІЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПЕРЕМІ́ТИТИ,** і́чу, і́тиш, *док., кого, що.* 1. Мітити кого-, що-небудь ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Кожен господар, додавши нових овець, перед гуртовим випасом обов'язково перемічає свою отару* (з газ.).

2. Мітити все або багато чого-небудь, всіх або багатьох. *Одіпхнули хлопці човна, об'їхали саги, розставили ятері, перелічили, перемітили* (І. Багряний); *Для розкроювання виробу потрібно точно перемітити викрійку на тканину* (з навч. літ.).

ПЕРЕМІ́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перемі́тити.** *Перемічені книжки домашньої бібліотеки стояли на окремій полиці* (з газ.); * Образно. *Перекручений од радощів, перемічений од бід, Виник* [платан] *у моїх земнонебесних планах* (І. Драч); // **перемі́чено,** *безос. пред. У дитячому садочку всі шафи перемічено зображеннями тварин* (з газ.); * Образно. *Тут все — від повсті трав'яної до волокнистих хмарок — скрізь все перемічено тобою, родимками ріденьких сліз* (П. Мовчан).

ПЕРЕМІ́ШАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **переміша́ти.** *Там, з-під здоровенної купи виноградної лози, перемішаної з очеретяними тичками, виривається наверх густий зелений дим* (М. Коцюбинський); *Він* [самородок] *лежав на долоні, перемішаний із невеликою кількістю золотого піску* (А. Кокотюха); *Перемішаний із торфом чорнозем використовують для вирощування розсади та кімнатних рослин* (з газ.); // **перемі́шано,** *безос. пред. П'ятистоповий ямб перемішано із шестистоповим, і неточна рима* (І. Качуровський).

2. *у знач. прикм.* Який перемішався з ким-, чим-небудь, складається з кого-, чого-небудь різнорідного. *Перемагаючи відразу до перемішаного запаху людського поту, житнього хліба й сириці, Софія Аркадіївна читала іноді на кухні дворовій челяді й наймитам тоненькі українські книжечки з серії "Народного читання"* (Б. Антоненко-Давидович); *Застріляли, давлячись, яйця, чвиркнули в усі боки перемішаним білком і жовтком* (А. Дімаров).

ПЕРЕМІША́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переміша́ти** і **переміша́тися.** *Його* [тивуна] *перехід на начальника сільської громади був одним з симптомів того перемішання понять двірської челяди* [челяді] *і свобідного селянства, про котре я стільки разів згадував* (М. Грушевський); *Перемішання військової аристократії з нащадками родоплемінної знаті відбувалося неминуче, витворюючи вже новий склад еліти* (з наук.-попул. літ.); *Першими поштовхами європейського етнічного переміщення й перемішання стала зовнішня політика Римської імперії* (з навч. літ.).

ПЕРЕМІША́ТИ *див.* **памі́шувати[1].**

ПЕРЕМІША́ТИСЯ *див.* **памі́шуватися[1].**

ПЕРЕМІ́ШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переміси́ти.** *Ретельно перемішене дріжджове тісто для оладок відставляють на 15–20 хвилин, щоб воно підійшло, після чого починають випікання* (з навч. літ.).

ПЕРЕ́МІШКА, и, *ж., діал.* 1. Перешкода. *Завтра думка їхати, як ніякої перемішки не буде* (Сл. Б. Грінченка).

2. Переміна (у 1, 2 знач.). *Хоч і загадано що поробити на тижневі при волості, то усе ж один би пішов туди, а двоє робили б собі без перемішки* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Часто галушки заміняли хліб, про що свідчить прислів'я "Галушки та лемішка, а хлібу перемішка"* (з навч. літ.).

ПЕРЕМІ́ШУВАЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Признач. для перемішування чого-небудь. *На ефективність процесів аерації можуть суттєво впливати конструкція ферментатора і тип перемішувального пристрою* (з наук. літ.); *Перемішувальні силіконові лопатки не пошкоджують антипригарне покриття* (з газ.).

ПЕРЕМІ́ШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переміщувати[1].** *Частоту утворення гребенів перемішуваного сипкого середовища можна контролювати манометром з електричним виходом* (з наук.-техн. літ.); *За допомогою фільтр-пресу рідину, перемішувану під тиском, очищають від домішок* (з наук.-попул. літ.); *Для отримання стійких піків перемішувані білки мають бути охолоджені* (з навч. літ.); *Гомоніла німецька мова, перемішувана деякими латинськими словами й зворотами* (Б. Лепкий).

ПЕРЕМІ́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перемі́шувати[1]** і **перемі́шуватися[1].** *Повністю водень із металу може бути видалений лише за повного руйнування кристалічної ґратки, тобто внаслідок розплавлення, що супроводжується інтенсивним перемішуванням металу* (з наук. літ.); *Внаслідок інтенсивного перемішування відбувається рівномірний розподіл часточок сухого молока у воді, їх набухання і розчинення* (з навч. літ.); *Духовна академія з її системою перемішування національностей була незгіршою ареною для прокиду саме національної свідомости* (С. Єфремов); *Наші думки — лише калейдоскопічне перемішування вікових стереотипів релігії або прагматизму* (О. Бердник).

ПЕРЕМІ́ШУВАТИ[1], ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕМІША́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Мішаючи, переміщати частки, складники якоїсь речовини і т. ін. *Смола кипить, і її перемішують, щоб не підгоріла* (Ю. Яновський); *Єгиптянин іде на свою ще не висохлу ниву й сіє зерно просто в багнюку, а потім випускає на ниву стадо свиней. Свині перемішують і перериваютъ мокру землю* (І. Білик); *Січе дрібненький, колючий дощ. Вітер приносить його з моря, перемішує з піщинками й жбурляє тобі це в лице* (Любко Дереш); *Шлунок зберігає, зігріває, перемішує, подрібнює, розріджує, сортує і пересуває до дванадцятипалої кишки вміст з різною швидкістю та силою* (з навч. літ.); // Порушувати звичайний порядок розташування. *Покотив* [грім] *далі, далі торжество своє, перемішуючи тучі і гори перевертаючи* (Г. Хоткевич); — *Де олівець? Обмацав стіл, збурив папери, перемішав книжки* (М. Коцюбинський); *Вовкулака взяв саморобну колоду карт, почав тасувати, вони, благенькі, розліталися, падали. Вовкулака їх підбирав і знов намагався перемішати* (В. Шкляр).

2. Змішуючи, об'єднувати, поєднувати що-небудь різнорідне. *Він мало не на коліна падав перед сином. Обіймав його з плачем і, перемішуючи слова з сльозами, говорив* (Г. Хоткевич); *"Матір Божа! І чого я мордуюся!" — слушна думка виникла несподівано, коли на кухні перемішував для Гоцика гарячий трав'яний чай із медом* (Люко Дашвар); [Г а н я:] *Тільки вареники у мене розліпились.* [О к с а н а:] *Розліпились?* [Г а н я:] *Так, але нічого. Я перемішала сир з тістом, попробувала, на смак те саме* (О. Корнійчук); // Чергувати щось з чим-небудь. *Сварг заходився ставити домниці. Ніхто, крім нього, не знав тепер, як викладати зводи.., перемішувати шари вугілля й руди* (С. Скляренко).

3. *розм.* Помилково приймати або видавати одне за що-небудь інше; переплутувати. *Недобре, коли людина, не знаючи гаразд української чи російської мови або тої й тої, плутає обидві ці мови, перемішує їхні слова, відмінює слова одної мови за граматичними вимогами другої* (Б. Антоненко-Давидович); *Герман при цьому перемішував німецькі слова з тими, які здавалися йому українськими, а студентка плутала німецькі слова з тими, які здавалися їй німецькими* (Н. Сняданко).

ПЕРЕМІ́ШУВАТИ[2], ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕМІСИ́ТИ,** ішу́, і́сиш, *док., що.* 1. Мішаючи, перетворювати в однорідну масу. *Більшу частину пороху та сірки висипаю в банку, перемішую і заливаю бензином, порох і сірка злипаються, виделкою довго калатаю, щоб усе це розчинилося* (А. Дністровий); *Цемент з піском перемішують, поступово додаючи воду* (з навч. літ.); // *безос. І дощ заколихався, перемісило муть* (П. Тичина).

2. Місити ще раз, повторно або заново, по-іншому. — *Ні, вже, мабуть, шкода перемішувати тісто, вийнявши з печі! Яке посадили, таке і спечеться* (П. Куліш); *Санда прожогом кинулась до тіста, щоб його перемісити* (О. Кобилянська).

3. Місити все або багато чого-небудь. *Діж не перемісити, а жінки не перебити* (Номис).

◊ **Міси́ти (перемі́шувати) / переміси́ти боло́то (багно́, багню́ку** *і т. ін.) див.* **міси́ти.**

ПЕРЕМІ́ШУВАТИСЯ[1], ується, *недок.,* **ПЕРЕМІША́ТИСЯ,** а́ється, *док.* 1. Змішуючись, мінятися місцями. *Чайки кружляли і кружляли, залітаючи одна за одною, перемішуючись, кигичучи і пильнуючи, де з'явиться кинута пожива* (А. Хорунжий); *Хмари наповзають такі, що аж страшно дивитися, — чорні-чорні і весь час перемішуються...* (А. Дімаров); * Образно. — *Варава? — дивується Матвій, і на його щоках кумедно перемішується розсип веснянок* (М. Стельмах); // *перен.* Ставати неясним, переплутуватися (про враження, думки і т. ін.). *В його голові гуділо, як у млині. Думка думку переганяла, усе докупи перемішувалося...* (А. Чайковський); *Лишилися тільки світла туга за втраченим першим коханням, ностальгічні спогади, в яких перемішувались ніжність і сум* (О. Авраменко); *Він намагався зібрати докупи думки. В його голові все перемішалося, рішення визрівали і одразу зникали у безвість* (Ю. Бедзик).

2. Об'єднуватися, поєднуватися, змішуватися з чим-небудь. *Дзвінкі весільні пісні перемішувались з мотивами музик* (І. Нечуй-Левицький); *Двоє драгунів смалили у стелю з пістолів за кожним тостом, пороховий дим перемішувався з димом із люльок та з парою — все тонуло в сизому тумані* (Ю. Мушкетик); *Машина влетіла до села і почала братися на гору, буксуючи в розмерзлому багні, що було перемішалося з першим снігом* (В. Кучер); // Розташовуватися впереміжку з ким-, чим-небудь; порушувати звичайний порядок розташування. *Постаті в дивних убраннях, з вінками на головах перемішуються з юрбою, відсміюються на запитання, грають, трублять, обнімаються, танцюють* (В. Винниченко); *Весільні групи перемішуються, боярини знайомляться і часом виходять заморити черв'ячка, наречені крадькома роздивляються й стиха обговорюють одна одну, а родичі, аби згаяти час, півголосом балакають про те та про се* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); *Рибалки і студенти, як рідні брати, перемішалися між собою, — посідали кружком недалеко від багаття — і почали балакати* (Панас Мирний).

3. *тільки недок.* Пас. до **перемі́шувати[1]**. *Для приготування лінивих вареників сир перемішується з борошном та іншими інгредієнтами* (з навч. літ.).

ПЕРЕМІ́ШУВАТИСЯ[2], ується, *недок.*, **ПЕРЕМІСИ́ТИСЯ**, міситься, *док.* 1. Ставати перемішаним. *В центрі подвір'я іскристий сніг геть перемісився десятками завзятих ніг, обернувшись на розмішану сіру масу* (М. Сиротюк).

2. *тільки недок.* Пас. до **перемі́шувати[2]**. *У тістомісильній машині тісто безперервно перемішується за допомогою шнека* (з навч. літ.); *У морозивниці морозиво не просто охолоджується, але також постійно перемішується* (з мови реклами).

ПЕРЕМІ́ШУВАЧ, а, *ч.* Пристрій для перемішування чого-небудь, для приготування суміші. *У пневматичному перемішувачі робочим органом є перемішувальний пристрій, що рухає пульпу стиснутим повітрям* (з наук.-техн. літ.).

ПЕРЕМІЩА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переміща́ти** і **переміща́тися**. *За правильного налаштування годинника переміщання його стрілки відбувається майже безшумно* (з газ.).

ПЕРЕМІЩА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПЕРЕМІ́ЩУВАТИ**, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕМІСТИ́ТИ**, іщу́, і́стиш, *док.*, *кого, що.* Пересовувати, переставляти, переносити і т. ін. з одного місця в інше. *Я люблю людей своїх. Люблю .. хлопців, що шпунти забивають, прокладають велетенські труби по ландшафтах, що землю переміщають на земснарядах* (О. Довженко); *Нутрощі бджолиних дупел переміщав у здорові стовбури — лісова пасіка під моєю рукою множилася* (М. Дочинець); *Вода, що так недавно була спільником і другом, з допомогою якої гідромеханізатори .. перемістили мільйони кубометрів ґрунту, ця вода тепер стала лютим ворогом будівників* (С. Журахович); // Змінювати місце перебування кого-небудь. *Кожного разу, коли переміщали* [в'язнів] *з місця на місце, йому чомусь згадувалось далеке дитинство* (О. Підсуха); *— Корецький заявив Миколі Семеновичу, що Наталію переслідували ще до того, як їхню родину перемістили на конспіративну квартиру* (В. Єшкілєв); // Посилати працювати, виконувати які-небудь доручення в інше місце, іншу країну і т. ін., а також призначати на іншу посаду. [Б о б:] *Містер Петерсон переміщає мене в Китай. Чув?* (Я. Галан); *Він перевів Осипа Томенчука на посаду бухгалтера з капітального будівництва. Проте невдовзі перемістив досвідченого й авторитетного спеціаліста на посаду старшого майстра занепалого третього заводу* (М. Андрусяк).

ПЕРЕМІЩА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, **ПЕРЕМІ́ЩУВАТИСЯ**, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕМІСТИ́ТИСЯ**, іщу́ся, і́стишся, *док.* 1. Займати інше місце, пересуватися, переставлятися, переноситися і т. ін. кудись. *1921 року літературний центр на якийсь час переміщається з Києва до Харкова* (М. Драй-Хмара); *Наш смерч переміщувався з північного заходу на північний схід в напрямку теплого тропосферного повітряного потоку* (В. Чемерис); *Сонце переміщається на захід* (Любко Дереш); *Не чули співаки, як нічка пливе-упливає, як зорі на небі перемістилися* (Дніпрова Чайка); *Покупці товпляться біля книжок, одні відходять, другі припливають, без перебільшення можна сказати, що сюди перемістився центр ярмарку* (Ю. Яновський); // Змінювати місце свого перебування, пересуватися з одного місця на інше. *Яковенко так само, як перед цим пробирався до Гриші, став помалу переміщуватися туди, де були Юрчик і Віктор* (П. Загребельний); *Поки я грав, чоловіча частина публіки поволі переміщалася ближче до дівчат* (І. Роздобудько).

2. *тільки недок.* Пас. до **переміща́ти, перемі́щувати.** *Єдиний митний тариф України встановлює на єдиній митній території України оподаткування митом предметів, що ввозяться на територію України або вивозяться з неї, або переміщуються транзитом по її території* (з мови документів).

ПЕРЕМІ́ЩЕНЕЦЬ, нця, *ч.*, *розм.* Те саме, що **Перемі́щена осо́ба** *(див.* **осо́ба).** *Між одними і другими скляними дверима застигла фігура у формі американського військового поліцейського. Це .. Боб Фобер, що його переміщенці прозвали Ведмежою Лапою* (Я. Галан); *Усіх переміщенців мучило бажання повернутися на батьківщину й одночасний страх перед насильницькою репатріацією* (з газ.).

ПЕРЕМІ́ЩЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перемісти́ти.** *— Ти будеш тепер переміщеним греком на прізвище Шмулякопопуло... Розумієш?* (Остап Вишня); *— Я, як завідуюча будинком* [завідувачка будинку] *для переміщених дітей, мала б насамперед перевірити ваші документи* (О. Донченко); *Предмети контрабанди можуть бути переміщені через сухопутний, морський або повітряний кордон як разом з особами, які його перетинають, так і окремо від них* (з навч. літ.); // **перемі́щено,** *безос. пред. Отрутохімікати переміщено в герметичні контейнери для довгострокового зберігання* (з газ.); // *у знач. ім.* **перемі́щений,** ного, *ч.*, **перемі́щена,** ної, *ж.* Те саме, що **Перемі́щена осо́ба** *(див.* **осо́ба).** *— У мене немає грошей, — несміливо сказав Юрко. — А чого ти сідав у трамвай? — злилась кондукторка .. — Переміщений я, — сказав Юрко* (О. Сизоненко); *Як і всі табори для переміщених, польський містився в колишніх казармах* (П. Загребельний); *Боявся* [Леонтій Горбатюк] *опинитись на жахливих уранових рудниках у Катанзі, куди вербували "переміщених"* (І. Білик).

2. *у знач. прикм.* Який перемістився. *У покривних структурах виділяють такі морфологічні елементи: переміщені маси (алохтон); основа, на якій відбувається переміщення (автохтон); поверхня зриву або волочіння* (з навч. літ.).

Перемі́щена осо́ба *див.* **осо́ба.**

ПЕРЕМІ́ЩЕНКА, и, *ж.*, *розм.* Жін. до **перемі́щенець.** [П е т е р с о н:] *Я хотів запитати.., чи, може, і надалі будете розповідати нам, нібито це не ви вбили переміщенку Анну Робчук?* (Я. Галан).

ПЕРЕМІ́ЩЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перемісти́ти** і **перемісти́тися.** *Це ж вона, природна ткаля, навчила його любити і просте, селянське полотно, .. і стукіт ляд, і граційне переміщення тонкосяйних берд* (М. Стельмах); *Дозорці почали сповіщати про помітні переміщення війська царя Петра* (Г. Колісник); *Переміщення на нижчу посаду — це один із видів покарання* (П. Загребельний).

ПЕРЕМІ́ЩЕНСЬКИЙ, а, е, *розм.* Прикм. до **переміщенець.** *Незважаючи на протести архієпископа, поліцейські провели в церкві обшук і з-під престолу, на якому для переміщенської маси освячувалися "святі тайни", добули тайни матеріального характеру* (Ю. Мельничук); // Стос. до переміщенця. [Н о р м а:] *Дякую вам, та чи ви не вважаєте, сер, що ваша переміщенська політика злегка нагадує торгівлю рабами?* (Я. Галан).

ПЕРЕМІ́ЩУВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до переміщування. *Унаслідок високого кута підйому та потреби у значній переміщувальній потужності шнекова навивка на поздовжніх вальцях повинна бути досить високою, що часом призводить до пошкодження коренеплодів* (з наук.-техн. літ.).

ПЕРЕМІ́ЩУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переміщувати.** *Об'єктами митного контролю є всі товари й транспортні засоби, переміщувані через митний кордон, за винятком випадків, передбачених Митним кодексом* (з мови документів).

ПЕРЕМІ́ЩУВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **переміщуваний.** *Основною перевагою відносної адресації є забезпечення переміщуваності фрагментів комп'ютерної програми в полі пам'яті* (з наук.-техн. літ.); *Ознаками рухомого майна є переміщуваність, матеріальність, наявність цільового призначення та специфічний правовий режим* (з навч. літ.).

ПЕРЕМІ́ЩУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переміщувати** і **переміщуватися.** *Видано ряд публікацій чужими мовами та організовано інформаційне бюро, широкозакроєній праці якого стала тільки на перешкоді ліквідація і переміщування таборів* (О. Шугай); *Конкуренція спрацьовує тоді, коли переміщування грошей покупців між виробниками має для останніх важливі мотиваційні наслідки* (з наук.-попул. літ.); *Для піднімання або переміщування вантажів часто застосовують лебідку* (з навч. літ.).

ПЕРЕМІ́ЩУВАТИ *див.* **переміща́ти.**

ПЕРЕМІ́ЩУВАТИСЯ *див.* **переміща́тися.**

ПЕРЕ́МКНЕНИЙ, ПЕРЕМКНУ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перемкну́ти**[1]. *Кожний канал осцилографа може бути перемкнений у відповідний режим і відображати тільки змінну складову сигналу (режим постійного струму) або суму змінної та постійної складових (режим змінного струму)* (з наук.-техн. літ.); *Енергія, призначена долею на конструктивну роботу, кимось тонко була перемкнута на деструкцію, на ворожнечу* (О. Шугай); // **пере́мкнено,** *безос. пред. Усе муніципальне освітлення в столиці Аргентини було перемкнено на світлодіодне* (з газ.).

ПЕРЕ́МКНЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перемкну́ти**[1]. *У тиристорі при перемкненні його із відкритого стану з заданим струмом у закритий із заданою прямою чи зворотною напругою відбувається втрата напруги* (з наук. літ.); *Діодна матриця сигналізує про перемкнення на повільнішу швидкість переміщення подавача* (з наук.-техн. літ.).

ПЕРЕМКНИ́Й, á, é. Який можна перемкнути. *Перемкний канал; Перемкний привід.*

ПЕРЕМКНУ́ТИ[1] *див.* **перемика́ти**[1].

ПЕРЕМКНУ́ТИ[2] *див.* **перемика́ти**[2].

ПЕРЕ́МКНУ́ТИЙ *див.* **пере́мкнений.**

ПЕРЕМКНУ́ТИСЯ[1] *див.* **перемика́тися**[1].

ПЕРЕМКНУ́ТИСЯ[2], ну́ся, не́шся, *док., діал.* Переправитися, переїхати або перебратися по чомусь через що-небудь. *Перемкнулись* [харцизи] *через річку, тільки смуга за ними лягла* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); * Образно. *Тінь Хохлачика перемкнулася, мов хмарка по чистім небосклоні, по півсонній уяві Гутака* (І. Франко).

ПЕРЕМЛІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **перемлі́ти.** *Перемлілий борщ, розварена квасоля, господарева приязнь, випита чарка справили чудесне враження на Остапа* (К. Гордієнко); *Шосе клекотіло все густіше й густіше. Кухні тряслися з незайманими перемлілими борщами* (О. Гончар); *Витягнувши з нього перемлілу рибу, жінки розминають її ложками на тісто і висипають у мішок з сириці...* (М. Сиротюк); * Образно. *Вчувався запах сухого листя, гіркуватих бруньок, перемлілої землі* (В. Близнець).

ПЕРЕМЛІ́ТИ, íю, íєш, *док.* 1. Мліючи (у 5 знач.), умліваючи, перестояти. *Обід уже давно був готовий, проте роздавати його не було наказу. "Перемліє все в казанах", — пожалкував мимохідь Хаєцький* (О. Гончар).

2. *перен.* Змучитися, знемогти від тривоги, страху, горя і т. ін. *Христя мовчала, хоч її і зло брало за вчорашнє: вона за цілий день тільки невеличкий шматочок хліба з'їла; цілу ніч просиділа під коморою, перемліла та перемерзла — та що їй було казати?* (Панас Мирний); *Від своїх тривог і чекань вона так уже перетліла та перемліла, що не бачила перед собою й світу* (С. Чорнобривець).

◊ **Перетлі́ти (переболі́ти, перемлі́ти) душе́ю (се́рцем)** *див.* **перетліва́ти.**

ПЕРЕМНО́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перемно́жити.** *Посадові оклади працівників навчальних закладів розраховують на основі тарифної ставки, перемноженої на тарифний коефіцієнт* (з навч. літ.); * Образно. — *Октавіане! Я думками не торгую! У мене їх стільки, що коли б за кожну думку рупій, я став би новим Терещенком, перемноженим на Бродського...* (О. Чорногуз).

ПЕРЕМНО́ЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перемно́жити** і **перемно́житися.** *Щільність сигналів, що надходять за годину, вираховується шляхом перемноження кількості повідомлень на кількість ознак інформації* (з навч. літ.); *Все визначалося в ірреальній, ірраціональній палаті мір і ваги, де діяли не закони, а сліпі примхи, де .. два по два давало після перемноження не чотири, а стільки, скільки треба невидимій силі начальства* (П. Загребельний).

ПЕРЕМНО́ЖИТИ *див.* **перемно́жувати.**

ПЕРЕМНО́ЖИТИСЯ *див.* **перемно́жуватися.**

ПЕРЕМНО́ЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перемно́жувати.** *У високопродуктивному матрично-потоковому алгоритмі процеси завантаження кодів перемножуваних двійкових чисел відбуваються паралельно з процесами матричного перемноження* (з наук.-техн. літ.); *Добуток алгебраїчних дробів дорівнює дробу, чисельник якого дорівнює добутку чисельників, а знаменник — добутку знаменників перемножуваних дробів* (з навч. літ.).

ПЕРЕМНО́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перемно́жувати** і **перемно́жуватися.** *Індекс фізичного обсягу промислової продукції за тривалий період визначається ланцюговим методом, тобто шляхом перемножування індексів за окремі періоди* (з навч. літ.).

ПЕРЕМНО́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕМНО́ЖИТИ,** жу, жиш, *док., що.* 1. *мат.* Виконувати арифметичну дію множення; множити (у 1 знач.). *Якщо потрібно перемножити або поділити корені з додатних чисел з однаковими показниками, то достатньо перемножити або поділити їхні підкореневі вирази й записати добуток або частку під знаком кореня з тим самим показником* (з наук.-попул. літ.); *У одному із завдань потрібно перемножити модулі сили пружності й переміщення* (з навч. літ.); *З Олександром Івановичем на службі стався образливий казус. Перемножуючи усно .. дев'ятсот вісімдесят п'ять на тридцять, він помилився і дав помилковий результат, чого з ним ніколи в житті не траплялось* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова).

2. Збільшувати число, кількість, силу, ступінь вияву чогонебудь; множити (у 2 знач.). *Уява спішно підмальовувала й перемножувала дійсні події* (Олекса Ізарський); *А ти ждеш, дожидаєшся тайни: щось життя перемножить твоє, щось могутнє і незвичайне, аж прокинеться й камінь негайно, глиб одкриє обличчя своє* (В. Стус, пер. з тв. Р. М. Рільке).

ПЕРЕМНО́ЖУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПЕРЕМНО́ЖИТИСЯ,** иться, *док.* 1. *мат.* Піддаватися перемноженню. *Якщо перемножуються додатне число та від'ємне, то у добутку ми отримаємо число від'ємне* (з навч. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **перемно́жувати.** *Уже 1623 року числа додавалися, віднімалися та навіть частково перемножувалися й ділилися щойно винайденою машиною В. Шикарда* (з наук.-попул. літ.); *Вартість використаних (списаних) запасів перемножується на середній відсоток і так визначається сума транспортно-заготівельних витрат, яка підлягає списанню* (з навч. літ.); *Драматичні колізії в душі до несамовитости ускладнювалися й перемножувалися, набирали фантастичних форм* (Олекса Ізарський).

ПЕРЕМНЯ́ТИ *див.* **перемина́ти.**

ПЕРЕМНЯ́ТИСЯ[1] *див.* **перемина́тися**[1].

ПЕРЕМНЯ́ТИСЯ[2] *див.* **перемина́тися**[2].

ПЕРЕМО́ВА, и, *ж.* 1. *розм.* Те саме, що **розмо́ва.** *Він ходив на станцію, дивився на них* [бійців], *слухав їхню перемову* (М. Рудь); *Раптом двері купе різко відсунулись. Дівчина пружно вихилилась з них, так, наче вона підслухала наші перемови і мала зараз пробрати нас* (А. Хорунжий); *Я люблю задушевні молодих матерів перемови, вболівання їх кревні, їх заледве надломлені брови* (Д. Білоус).

2. *тільки мн.* Те саме, що **перегово́ри.** *Прошу пана воєводу керувать поки новака не до бою, а до перемов; очевидячки, язиком володіє він ліпше, ніж мечем* (М. Старицький); *Від Трояна Юхим із товаришами йшли пригнічені наслідками невдалих перемов* (С. Добровольський).

Вести́ (прово́дити) / провести́ перегово́ри (перемо́ви, перемо́вини) *див.* **вести́.**

ПЕРЕМО́ВЕЦЬ, вця, *ч., рідко.* Те саме, що **перемо́вник.** *Роз'їзди верхівців зустріли Любичину рать за десять гін від осередку й, викликавши до себе перемовців та зрозумівши, хто їде й задля чого, привели гостей аж до .. Осмогруда* (І. Білик).

ПЕРЕМО́ВИНИ, ин, *мн.* Те саме, що **перемо́ви** *(див.* **перемо́ва).** *І пан Тибурцій, заздрощами повен, Німує серед людських перемовин І галасу гостей не поміча* (М. Рильський); *Стривожений тьмою воїнства, що сунеться Чорним морем, імператор посилає навперейми Володимирові послів на перемовини* (Г. Тарасюк).

Вести́ (прово́дити) / провести́ перегово́ри (перемо́ви, перемо́вини) *див.* **вести́.**

ПЕРЕМО́ВИТИ *див.* **перемовля́ти.**

ПЕРЕМО́ВИТИСЯ *див.* **перемовля́тися.**

ПЕРЕМО́ВКА, и, *ж., розм.* Зменш. до **перемо́ва** 1. *З цього гуртка весь час чулися перемовки, скептичні зауваження, єхидні слівця* (Ю. Смолич); *Іван вибрався в Нестаничі до Маркіяна, й між побратимами спалахнула шорстка перемовка* (Р. Іваничук); *З реплік і перемовок Марта зрозуміла, що вона знаходиться у дитячому відділі* (Р. Андріяшик); *Він згадував минулу вечірку, її квартиру, її перемовки з чоловіком, і чомусь на думку спливали ліврейні лакеї при будуарах графинь і княгинь* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Артналіт урвався. Тільки триває перемовка кулеметів, але і вона нараз вщухає* (Є. Доломан).

ПЕРЕМО́ВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перемо́вити.** *Уже з кількох перемовлених фраз було зрозуміло, що конкурентна компанія не налаштована на компромісне вирішення проблемних питань* (з газ.); *В неї лише тільки на думці, аби мені якого лиха накоїти. Вона може собі роздобути там перемовленого зілля і кинути мені на дорогу* (О. Кобилянська).

ПЕРЕМОВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перемовля́тися** 1. *Команди його звучать, здається, не досить авторитетно. В строю — перемовляння, покашлювання, штовханина...* (Є. Доломан); *Чайка не слухає перемовлянь Миколи з старшиною* (П. Загребельний); *Навколо чулися бадьорі голоси, перемовляння присутніх між собою* (О. Шугай).

ПЕРЕМОВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ПЕРЕМО́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* перемо́влять; *док., що.* 1. *тільки док., розм.* Промовити щось, обмінятися, перекинутися словами. [Н я н ь к а:] *От так було вони і з покійною панею, вашою мамою, як розгніваються на них, то цілий місяць або і більш слова до них не перемовлять* (М. Кропивницький); *Єпископ відходить з дияконом трохи осторонь і, перемовивши нишком кілька слів, знов приступає до гурту* (Леся Українка).

2. *заст.* Переманювати. *Написав теж тато листа до капітана німецького війська Ваєра, що у панів служить, і перемовляв його до себе* (А. Чайковський); — *Я, бачивши, що він є парень* [хлопець] *розумненький, роботящий, .. перемовив його від купців* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Прийшлось учителя шукать .. Та що ми згодимо якого — Пан незабаром шасть-не-прасть То до рекрут його віддасть, То перемовить та до свого Двора візьме* (І. Франко).

3. *діал.* Проказувати (у 1 знач.). *Треба вичекати все: і нім* [коли] *.. ляже о. Василь, і нім стара їмость віддасть всі прикази на слідуючий день, перемовить усі молитви і ляже нарешті на скрипуче ліжко* (Г. Хоткевич).

ПЕРЕМОВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ПЕРЕМО́ВИТИСЯ,** влюся, вишся; *мн.* перемо́вляться; *док.* 1. Обмінюватися словами, висловленнями. *Татари перемовлялись з берега з греком* (М. Коцюбинський); *Ця тіснота якось зближувала людей. Вони перемовлялись, встрявали в розмову, ніби давно знайомі* (М. Томчаній); *Його* [Шлойма] *супутники про щось перемовлялись з водієм* (О. Ірванець); *Незабаром привозили свіжий хліб і молоко, вантажники весело перемовлялись між собою* (С. Жадан); *Дві пані, сусідки, .. стиха перемовились між собою* (Леся Українка); *Поки зносили речі, Леся встигла обдивитися вестибюль, перемовитися з швейцаром* (М. Олійник); * Образно. *Розлогі дуби та липи про щось перемовлялися між собою і ронили на землю перші прижовклі листки* (І. Нижник).

2. *діал.* Сперечатися. — *Ну, коли ви перемовилися, то, може, вона вгнівалася і деінде стала на роботу, щоб тобі не показуватися на очі* (І. Франко).

◊ **(1) Перемовля́тися / перемо́витися очи́ма** — повідомляти що-небудь один одному без слів, поглядом. *За дверима стало тихо, мабуть, перемовлялися тільки очима* (П. Панч); *Мій брат, певне, зумів перемовитися очима з молодшою Сиротюковою сестрою* (Валерій Шевчук).

ПЕРЕМО́ВНИК, а, *ч.* Учасник перемов (у 2 знач.), перемовин. *В обідню пору колегія стратегів вирішила послати до варварського басилевса перемовників* (І. Білик); *Перемовники узгоджують позиції щодо діяльності майбутнього уряду* (з газ.).

ПЕРЕМО́ВНИЦЯ, і, *жс.* Жін. до **перемо́вник.** *До чоловіка, який узяв у заручники співробітницю банку, пішла перемовниця, яка переконала його здатися* (з газ.).

ПЕРЕМО́ВЧАТИ *див.* **перемо́вчувати.**

ПЕРЕМО́ВЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕМО́ВЧАТИ,** чу, чиш, *док.* 1. *про що і без дод.* Утримуватися від відповіді, переносити, переживати що-небудь мовчки; промовчувати. [П а р в у с:] *Тільки ж вислухати, як той поганин ображає Бога і перемовчувать — се теж спокуса, се може до байдужості довести* (Леся Українка); *В'ячеслав якийсь час перемовчує, зосереджено жує прикушену губу* (О. Гончар); *Зачервоніється, засоромиться* [Оксана], *рученьками закриється, перемовчить, та вп'ять за своє: поратись* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Що ж би їй стоїло перемовчати про горілку, а то ось що вийшло, яка біда для неї!* (Грицько Григоренко); [С а х н о Ч е р н я к:] *А стерпно із тими, хто перемовчав, коли вас в'язали?* (Л. Костенко).

2. *кого.* Мовчати довше за кого-небудь. *Ну, думаю, мовчатиму і я. Побачимо, хто кого перемовчить* (І. Білик); *Мовчанка тяглася довго. Ми наче затялися, хто кого перемовчить* (В. Лис); // *тільки док., що і без прям. дод.* Мовчачи, дочекатися зміни чиєсь поведінки, настрою і т. ін. *Я придивлюсь, як вперш, тобі в лице, перемовчу твоє роздратування* (С. Йовенко); *Тепер він уже на мене розсердився. Надувсь і мовчить. Мовчи, мовчи, думаю я, перемовчиш* (М. Слабошпицький).

ПЕРЕМО́ГА, и, *жс.* 1. Повний успіх у бою, що закінчився остаточною поразкою військ противника. *Не радість, а тривога палала в його погляді. — Ой, ні, ще не зовсім перемога! — промовив він, дивлячись на міську браму. З кріпосної брами вилетів гусарський полк* (О. Довженко); *Знали, що воно має от-от пролунати, були певні цього, повторювали його протягом усієї війни, а тепер вимовляли так, ніби вперше почули, ніби ніколи раніше не знали цього слова, не здогадувалися про його красу й велич. Перемога!* (П. Загребельний); *Справдилися надії скіфського царя — він одержав перемогу; і все-таки персам уночі після січі пощастило втекти* (І. Білик); // Успіх у двобої, змаганнях, що закінчуються поразкою супротивника. *Ці дипломи в різний час присуджено Сашкові за перемоги на змаганнях радіолюбителів-короткохвильовиків* (О. Гончар); — *Я розраховую на тебе: якщо я схиблю, ти мене підстрахуєш і сам здобудеш перемогу. Головне, щоб турнір не виграв хтось сторонній* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Він був завзятим автогонщиком .. Все, чого хотів від життя, то були перемоги у великих перегонах* (Ю. Винничук, пер. з тв. Е. М. Ремарка).

2. *перен.* Успіх у боротьбі за що-небудь, здійснення чогонебудь у результаті боротьби, подолання якихось труднощів. *Гуща і Прокіп перемогли .. Сьогодні мало рішитись, за ким перемога, за ними, чи за Хомою, який підбивав нищити все і все палити* (М. Коцюбинський); *Я заздрю, заздрю кожному, хто інакше мислить, інакше відчуває, хто вірує у перемогу добра, кому вздрівається прийдешня свобода, відродження України* (Олекса Ізарський); — *Гарячий розум — виграш у бою. Холодний розум — перемога в політиці* (Р. Іваничук); // Ствердження, доведення своєї більшої в порівнянні з чиєюсь сили, своєї вищості, правоти і т. ін. *Три дні і три ночі .. приборкували його Жайсак, Тайжан і ще два жигіти* [джигіти]. *Орел голодував, орел втрачав останні сили, але не визнавав перемоги людини* (З. Тулуб); — *Ти не був на футболі! — святкуючи перемогу, сказала вона. — Футбол закінчився о десятій. А коли я повернулася від подруги, на годиннику була восьма, і ти вже був удома* (І. Роздобудько).

День Перемо́ги *див.* **день; Здобува́ти / здобу́ти перемо́гу** *див.* **здобува́ти; (1) Пі́ррова перемо́га** — перемога, здобута великими жертвами і втратами, що її знецінюють (за ім'ям Пірра, царя Епіру й Македонії, який здобув перемогу над римлянами ціною тяжких втрат). *Успіх, досягнутий ціною наполегливої двадцятип'ятирічної праці, був пірровою перемогою, що не набагато краща за поразку* (М. Дашкієв); *Піррова перемога є в історії кожного народу, адже боротьба за національні ідеї завжди жертовна* (з публіц. літ.).

ПЕРЕМОГТИ́ *див.* **перемага́ти.**

ПЕРЕМОГТИ́СЯ *див.* **перемага́тися.**

ПЕРЕМОДУЛЬО́ВАНИЙ, а, е, *фіз.* Дієпр. пас. до **перемодулюва́ти.** *Перемодульований сигнал може вийти з лінійної частини детекторної характеристики передачі, тому на піках гучності якість радіомовлення різко погіршується* (з наук.-техн. літ.).

ПЕРЕМОДУЛЬО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *жс., фіз.* Властивість і стан за знач. **перемодульо́ваний.** *Перемодульованість коливань.*

ПЕРЕМОДУЛЮВА́ННЯ, я, *с., фіз.* Дія за знач. **перемодулюва́ти.** *Перемодулювання одержуваного сигналу є важливим етапом роботи комунікаційної системи* (з навч. літ.).

ПЕРЕМОДУЛЮВА́ТИ, юю, юєш, *недок. і док., що, фіз.* Здійснювати модулювання ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Одним із важливих елементів комунікаційної системи є одержувач, який декодує або перемодулює одержуваний сигнал для того, щоб відкрити початкове повідомлення* (з навч. літ.).

ПЕРЕМОДУЛЯ́ЦІЯ, ї, *жс., фіз.* Дія за знач. **перемодулюва́ти.** *На дисплеї осцилографа при збільшенні амплітуди сигналу, що передається, на обвідній з'являться додаткові напівхвилі, які вказують на перемодуляцію* (з навч. літ.).

ПЕРЕМО́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перемогти́.** *Порубаний, побитий, Переможений в бою, Віддає він цілий табір І лишає честь свою* (О. Олесь); *Аркадій мусив прийняти бій з тим напасником, якщо не хотів в очах мирян визнати себе переможеним* (Ірина Вільде); *В Данила стало тепер дві шаблі, а в Айдара чотири ножі. Так вони поділили зброю переможених ними* (Ю. Покальчук); *Переможений поглядом її променистих очей, він якось зів'яв* (А. Хижняк); // **перемо́жено,** *безос. пред. Нас вибито. Нас вимордувано. Нас витолочено, це так. Але нас не переможено. Бо ми не здались* (І. Багряний); *Він цілком покладався на доччину майстерність і не сумнівався, що хворобу переможено* (О. Авраменко); // *у знач. ім.* **перемо́жений,** ного, *ч.* Людина, що зазнала поразки внаслідок чиєї-небудь перемоги. *Переможені намагалися покинути ринг непоміченими* (В. Собко); — *Хто подужав — той і правий. А переможений зобов'язується прилюдно визнати, що досі помилявся, але відтепер цілком і повністю поділяє ідейні переконання переможця...* (М. Дашкієв).

ПЕРЕМО́ЖЕЦЬ, жця, *ч.* Той, хто переміг, здобув перемогу. *Очі дивилися на поляків сміливо й погордою, і взагалі Цимбалюк скидався не на бранця, а на переможця, бо душа його святкувала перемогу й помсту...* (А. Кащенко); [О н о м а й:] *Скажу тобі, царівно, що переможця і не так ще славлять подолані* (Леся Українка); *Древній міф розповідає, як відважні моряки вийшли переможцями з сміливого поєдинку з грізними силами природи і знайшли своє золоте руно в Колхіді* (В. Владко); *Три дні і три ночі гуляв Люботин, славлячи героя, переможця дракона, лилося вино і пиво ріками, шипів і пінився мед, грали музики* (Ю. Винничук); * У порівн. *Кілька відер води бухнуло на вогонь; огонь засичав, причаївся, дихнув чадом і чорним димом, а далі вискочив і сам, ще потужніший, ще могутніший, як незвитяжний переможець...* (М. Коцюбинський).

ПЕРЕМО́ЖИЦЯ, і, *ж., рідко.* Те саме, що **перемо́жниця.** *Динаміки однаково нестерпно гучні, і з них лунає одна й та ж музична балканщина, зокрема турецька, українська і грецька переможиці Євробачення* (С. Пиркало).

ПЕРЕМО́ЖНИЙ, а, е. 1. Стос. до перемоги. *Десятий день війни. Переможні кадри військової хроніки* (Л. Костенко); // Який переміг, став переможцем. *Повертав* [Данилко] *до батька заюшений кров'ю, з подертою сорочиною, проте переможний* (Ю. Яновський); // Який закінчився перемогою. *Відгриміло минуле війною, в переможних боях одгуло* (І. Гончаренко); *Поверталося руське військо додому після переможної Ярославської битви* (А. Хижняк); *І снилися йому* [князеві] *війни, переможні походи, руїни здобутих фортець, довгі вервечки полонених* (Ю. Винничук); // Який виражає радість з приводу перемоги. *Перед світанком постріли стихли, й обивателі .. почули гучні переможні вигуки* (Л. Дмитерко); *З лав київської раті почулись переможні крики, задні лави з'юрмлених вятичів змішалися* (І. Білик); // Який символізує, засвідчує перемогу. — *Тру-ту-ту-ту!* — *все вище і вище підіймає над лісами свою переможну мелодію ріг* (М. Стельмах); *Воєнний стан, казав офіцер, триватиме недовго. Різдво люди будуть зустрічати під залпи переможного салюту* (М. Матіос).

2. *перен.* Який виражає усвідомлення переваги кого-небудь. *Василько крутився біля тих хат з переможним виглядом* (А. Турчинська); *Дівчина дивилась на свого колишнього нареченого через плече з переможним усміхом* (М. Дашкієв); *Грушевич обвів нас переможним поглядом, ніби йшлося про врятування усього міста* (Р. Андріяшик).

◊ **До перемо́жного кінця́** *див.* **кіне́ць**[1].

ПЕРЕМО́ЖНИК, а, *ч., заст.* Переможець. — *Не ворог він лютий, а щира душа! — Дуб грима ляхам остовпілим. — І вільна Вкраїна тепера пиша Таким переможником смілим* (М. Старицький); *Цілий день почував себе переможником. Ну навіщо йому той інститут? Степан Радченко гарний і без диплома* (В. Підмогильний).

ПЕРЕМО́ЖНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **перемо́жець.** [В е р н и д у б:] *Вона в нас професор, знаменитість, переможниця на спартакіаді. В усіх газетах портрети були* (І. Кочерга); *Таумі зробила все, аби переможницею стала все ж найгарніша з тих тридцяти двох — і за обличчям, і за фігурою, за вмінням триматися на сцені й демонструвати хоч якусь ерудицію* (В. Лис); *Саме ця дівчина через кілька років стала переможницею Євробачення...* (Г. Вдовиченко).

ПЕРЕМО́ЖНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **перемо́жний.** *Бракує нам тільки одного, і бракує дуже відчутно. Ми не маємо своєї вуличної революції з усіма її жахами, брутальністю, самоствердженням, наївністю і переможністю* (Т. Прохасько); *І така радість, така тріумфальна переможність у цьому дзвоні, що принцеса Еліза заплющує очі й чує, як уся вона дзвенить болем* (В. Винниченко); *Тітка Олена і руками, і всім тілом потягнулась до вулиці, голос її поглибшав, а під віями стрепенулась і загадковість, і жіноча зверхність чи переможність* (М. Стельмах).

ПЕРЕМО́ЖНО. Присл. до **перемо́жний.** *Знову сили набереться* [хвиля], *потім зрине і гучна, і бучна, переможно валом сплесне* (Леся Українка); *Муха Макар переможно зиркнув униз* (П. Панч); *Я переможно і дещо знахабніло відчинив двері класу навпроти* (Ю. Андрухович); *Він скинув шинелю і, переможно озирнувшись на Вальтера, пішов до дівчини* (Д. Білий).

ПЕРЕМОКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПЕРЕМО́КНУТИ, ПЕРЕМО́КТИ,** кну, кнеш; *мин. ч.* перемо́к, ла, ло *і* перемо́кнув, нула, ло; *док.* 1. Ставати мокрим; промокати *(див.* **промока́ти**[1]**).** *Змією Поповзла* [Маруся] *в росистих корчах, вся перемокнувши в одну хвилю, але не відчула нічого...* (Г. Хоткевич); *Від часу до часу піднімався сильний вітер і бив її дощем так у лице, що волосся на чолі перемокло* (О. Кобилянська); *Ще вранці Памва зняв черевики, вони були настільки дірявими знизу, що ноги могли відразу ж перемокнути* (Т. Прохасько).

2. Мокнути занадто довго, довше, ніж потрібно. *Щоб не перемокли коноплі, пійшла на Сікновеніє* [Усікновення] *тягати їх* (Сл. Б. Грінченка); *Скільки переграли у війну, перемокли під дощами, перемерзли зимами; скільки перепадали з дерев* (В. Чемерис).

◊ **(1) Перемо́кнути до кісто́к (до ни́тки, на хлющ** *і т. ін.)* — дуже сильно, наскрізь промокнути. [З б о р о в с ь к и й:] *Перетомилися всі і перемокли на хлющ, так тепер треба спочивати та сушитись* (М. Кропивницький); — *Перше всього переберися від ніг до голови. Я те саме зроблю. Ми ж перемокли до нитки* (Б. Лепкий).

ПЕРЕМО́КЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **перемо́кнути, перемо́кти.** *Капітан, перемоклий до нитки, міцно стискав в зубах давно погаслу люльку* (Мирослав Ірчан); *Обличчя були зарослі, брудні, люди заболочені по вуха, перемоклі, голодні, втомлені* (О. Лисяк); *Двері відчинив Тимофій Шах, здивовано відступив до стіни, пропускаючи перемоклого гостя* (Ю. Мушкетик).

ПЕРЕМО́КНУТИ *див.* **перемока́ти.**

ПЕРЕМО́КТИ *див.* **перемока́ти.**

ПЕРЕМОЛИ́ТИСЯ, олю́ся, о́лишся, *док.* Проказати всі молитви або закінчити молитися. *Тут тільки що перемолився Еней і рот свій затулив; Як ось із неба дощ полився, В годину ввесь пожар залив* (І. Котляревський); *Він* [алхімік] *перемолився всім святим, яких тільки знав, благав Богородицю, нарешті самого Христа допомогти йому* (Б. Антоненко-Давидович).

ПЕРЕМОЛО́ТИ *див.* **переме́лювати.**

ПЕРЕМО́ЛОТИЙ, а, е. Те саме, що **переме́лений.** *У рецепті овочевого рагу сезамову пасту можна замінити перемолотим у блендері або перетертим у ступці кунжутом* (із журн.); *Напередодні усе язикове мливо було перемолоте й перетерте. Очевидячки, бракувало матеріалу для жвавої розмови* (І. Нечуй-Левицький); *І пам'ять гукаєш, аби відновити в словах чи у барвах весняний пейзаж, та все перемолоте, все пережите, у обрійних рамках холоне вітраж* (П. Мовчан).

ПЕРЕМОЛО́ТИСЯ *див.* **переме́люватися.**

ПЕРЕМОЛОТИ́ТИ *див.* **перемоло́чувати.**

ПЕРЕМОЛОТИ́ТИСЯ *див.* **перемоло́чуватися.**

ПЕРЕМОЛО́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перемолоти́ти.** *Приказує йому* [змій]: *— У мене є на току триста скирт усякого хліба. Щоб він до світу був увесь перемолочений* (з казки); *Йому кинувся в вічі і великий ворох гречки, перемолоченої восени, та й досі не перевіяної* (С. Добровольський); *Біля хутора забовваніли скирти сіна, перемолоченої озимини* (М. Стельмах); // **перемоло́чено,** *безос. пред. Скільки хліба ціпами на них* [дворищах] *перемолочено* (Ю. Яновський); *Вже не зосталося жодного снопа, жодного полукіпка, все впорано людськими руками, звезено до села й перемолочено* (О. Гончар).

ПЕРЕМОЛО́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перемоло́чувати.** *Щоб покращити показники хлібозаготівлі, вдавалися навіть до перемолочування соломи* (з мемуарної літ.).

ПЕРЕМОЛО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕМОЛОТИ́ТИ,** очу́, о́тиш, *док.*, *що.* 1. Молотити все або багато (хліба, зерна). *Усе збіжжя перемолочували якомога швидше, доки стоїть суха погода* (із журн.); *Скільки він вижав, перемолотив та перевіяв тими руками хліба на панщині за свій довгий вік!* (І. Нечуй-Левицький); *Він рішив основно* [насамперед] *перемолотити все своє збіжжя (поки ще тримається погода)* (У. Самчук); // *кого, що, перен.* Завдаючи ударів, знищувати, вбивати. — *Різне базікають, вашмосць! Що нас, мовляв чекає попереду, коли чернь за один день стільки війська перемолотила?* (В. Чемерис); // *безос.* — *На колії — ешелон з пораненими. Нашого брата стільки перемолотило, що якби за кожним плакав — очі б не просихали* (Григорій Тютюнник).

2. Молотити ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Ага, так і знав: це вони торішню скирту соломи перемолочують. Коли востаннє тут був, витягували молотарку в поле* (П. Запаренко); // *перен.* Знову, багато разів повертатися до того самого, обговорювати те саме. *Люди вештаються, по сто раз перемолочують різні "інциденти"* (Леся Українка).

ПЕРЕМОЛО́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПЕРЕМОЛОТИ́ТИСЯ,** о́титься, *док.* 1. Ставати перемолоченим. *Хлібороби знають: зерно перемолотиться швидко, якщо буде стояти суха погода без сильних вітрів* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **перемоло́чувати.** *На заводі з виробництва кормів зерно сорго спочатку складується, а потім перемолочується* (із журн.).

ПЕРЕМОНТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перемонтува́ти.** *До відкриття зимового сезону туристичні об'єкти Карпат підготувалися — підйомники реконструйовані або перемонтовані із застосуванням сучасних механізмів, поповнений асортимент прокатних пунктів* (із журн.); *Перемонтований сюжет, представлений глядачам, не відображав у повній мірі подій на площі* (з газ.); // **перемонто́вано,** *безос. пред. Зі здобуттям Україною незалежності чимало геніальних стрічок було перемонтовано й випущено в прокат* (із журн.).

ПЕРЕМОНТО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перемонто́вувати.** *Капітальний ремонт ванної кімнати передбачав перемонтовування сантехніки та системи водопостачання* (з газ.).

ПЕРЕМОНТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕМОНТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *що.* Монтувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Зі свого майбутнього фільму Мирон найбільше любив фінальну сцену молитви преподобного Антонія Печерського. Він стільки разів прокручував, перемонтовував її у своїй уяві* (Г. Тарасюк); — *Доведеться перемонтувати чи не всю цехову комунікацію, а можливо, частину міжцехової* (Ю. Шовкопляс); *Я хотів би, щоб цей фільм побачили глядачі в Америці та Канаді. Для цього його треба перевести на відеокасети і, ясна річ, трохи перемонтувати* (О. Шугай); [Р е ж и с е р:] *Так! Дякую! Все знято, записано. Перший епізод з автоматниками, напевно, трохи перемонтуємо* (О. Ірванець).

ПЕРЕМОНТО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **перемонто́вувати.** *У Китаї є цікава монтажно-експозиційна структура великої площі, яка кожні два тижні перемонтовується для створення нової експозиції* (із журн.); *Фільм буде перемонтовуватися за новим задумом режисера* (з газ.).

ПЕРЕМОНТУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перемонтува́ти.** *Перемонтування навіть окремих епізодів узгоджують із автором сценарію* (з газ.).

ПЕРЕМОНТУВА́ТИ *див.* **перемонто́вувати.**

ПЕРЕМОРГНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док.* Однокр. до **перемо́ргуватися.** *Під березою наче зашелестіло листя — всі заусміхалися; той переморгнувся, той стиха штовхав сусіда в плече* (В. Близнець); *Коли добре смеркло, Теодор переморгнувся з Ятрагором, той полишив товариство нібито "на одну хвилинку" й подав знак хлопцям свого корабля* (І. Білик); *Гупалові охоронці Мартин Дорошко та Федір Момса, які сиділи на конях, тримаючи рушниці навперевагу, весело переморгнулися: оце по-нашому!* (В. Шкляр).

ПЕРЕМО́РГУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перемо́ргуватися.** *Яреськові їхнє переморгування не дуже до вподоби* (О. Гончар); *Зізі війнула по місту, крутнулася в цеху, розсипала сміх, — ямочки на щоках, підтанцьовування і переморгування, — зачарувала все чоловіче населення й зникла* (П. Загребельний).

ПЕРЕМО́РГУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.* Моргаючи, подавати один одному знак. *На четвертий день в'їхали в панський двір. Всі нас кругом озирають та переморгуються; ніхто не заговорить, ані привітає. Міські все люди, нещирії, глумливії* (Марко Вовчок); *Під'юджений Василько тицьнув гвинтівку першому ж хлопчикові, який переморгувався з крамарчуком* (П. Панч); *Веселі парубки та дівчата, які щовечора сходились на вечорниці, співали пісень та переморгувалися* (А. Дімаров); *Сонце давно зайшло, на обрії переморгувались морзянкою два кораблі* (І. Білик); * Образно. *Збігає час. Гасне по вікнах світло, лиш ліхтарі переморгуються* (Дніпрова Чайка).

ПЕРЕМОРДО́ВАНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **перемордува́ти.** *А душа перемордована, І вшир, і вподовж переорана* (І. Драч); // **перемордо́вано,** *безос. пред. Ціле покоління було перемордовано жахіттями голоду, репресій, війни* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Який перемордувався. *Опришки приїхали пізно ввечері, майже ніччю. Перемоклі, перемордовані* (Г. Хоткевич).

ПЕРЕМОРДУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.*, *кого, розм.* 1. Мордуючи, дуже змучити. — *Так нащо починали, коли не видержали? Почнуть, нароблять стільки лиха, перемордують, перекалічать і після не видержують* (У. Самчук).

2. *діал.* Убити, замучити всіх або багатьох. *Дійшло до того, що багато звірів чоловік половив і повернув у своїх невольників, а інших багато перемордував і прогнав у далекі ліси, в дебрі та степи* (І. Франко).

ПЕРЕМОРДУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док., розм.* Мордуючись, дуже змучитися. *Маруся поникла головою. Так перемордуватися, стільки пережити — і все те для того, щоби лишитися на однім місці* (Г. Хоткевич); *— Людина мусить перегоріти, перемордуватись, щоб стати спокійною й мудрою, — але вміти находити радість у житті треба завжди, в усяку пору життя* (М. Івченко).

ПЕРЕМО́РЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **переморúти.** *Переморені довгою дорогою, всі швидко повечеряли й одразу поснули* (із журн.).

ПЕРЕМОРИ́ТИ, орю́, о́риш, *док., кого, розм.* Уморити всіх або багатьох. *А Леонтій, як на теє, Восени зібрався, На ногайців лиш поглянув І в Крим не дібрався. Переморив десять тисяч Москви і чубатих Та й вернувся на Вкраїну Зиму зимувати* (С. Руданський).

ПЕРЕМОРО́ЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **переморо́зити.** *Мандарини, які здаються занадто соковитими і зберігають вм'ятини від пальців при натисканні, скоріше за все, були переморожені при зберіганні. Вживати такі фрукти експерти не радять* (із журн.); *Для заморожування продуктів варто правильно обирати режим, бо, наприклад, переморожені ягоди втрачають корисні речовини* (з газ.); // **переморо́жено,** *безос. пред. Якщо рибу хоча б один раз переморожено, вона втрачає форму, її м'ясо стає кашоподібним* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який переморозився. *Ось воно, рідне-ріднесеньке! І оті жовті переморожені очерети на річці, й сірі пагорби на схилі, де сонце позлизувало сніг.., і глибокі балки з непролазними хащами глоду, чорноклену, вовчих ягід і шипшини* (М. Циба); *На тлі недалекого льодовика червоні переморожені ягідки й самі виглядали наче крихітні подряпини* (І. Карпа).

ПЕРЕМОРО́ЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переморо́зити** і **переморо́зитися.** *Від переморожения пальці рук почервоніли, чоловікові було боляче ними поворушити* (із журн.); *Унаслідок надмірного переморожения ягоди втрачають майже всі корисні властивості* (з газ.).

ПЕРЕМОРО́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переморо́жувати** і **переморо́жуватися.** *Переморожування глини є обов'язковим процесом у виробництві черепиці, оскільки під час замерзання вологої глини вода збільшується в об'ємі і розриває грудки* (з навч. літ.); *Правильне пакування продуктів убезпечує їх від надмірного переморожування* (із журн.); *Виготовлені з кокосового волокна пристовбурові круги добре захищають ґрунт від пересихання та переморожування, зберігають вологу, не дають рости бур'янам* (з газ.).

ПЕРЕМОРО́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕМОРО́ЗИТИ,** о́жу, о́зиш, *док.* 1. *кого, що.* Морозити або змушувати, примушувати мерзнути, замерзати всіх, багатьох. *На військових навчаннях морських піхотинців переморожують у крижаній воді, їм доводиться долати непрохідні болота й димові завіси, витягати з багна на своїх плечах важку техніку* (з газ.).

2. *що.* Доводити до сильного замерзання, заморожувати все або багато чого-небудь. *Щоб не втрачати корисні властивості фруктів, овочів, ягід, дієтологи не радять їх переморожувати* (з навч. літ.); *Є цілий список продуктів, які не можна переморожувати, серед них м'які сорти сиру, сметана, вино* (з газ.); *Якщо ви переморозили кокосову олію, то перед застосуванням її потрібно розігріти на водяній бані* (із журн.).

ПЕРЕМОРО́ЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕМОРО́ЗИТИСЯ,** о́жуся, о́зишся, *док.* 1. Дуже мерзнути або морозитися. *Козаків обливали крижаною водою, від якої переморожувалося все тіло, однак випробування проходили всі* (з навч. літ.); *Тримати дріжджі в морозильній камері не можна, якщо вони переморозяться, то втратять свої властивості* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **переморо́жувати.** *На рибокомбінатах свіжа риба чиститься й переморожується одразу після виловлення* (із журн.).

ПЕРЕМОРО́ЗИТИ *див.* **переморо́жувати.**

ПЕРЕМОРО́ЗИТИСЯ *див.* **переморо́жуватися.**

ПЕРЕМОСТИ́ТИ *див.* **перемо́щувати.**

ПЕРЕМО́ТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перемота́ти.** *Коли вони з'являються на порозі, Стадницькому хочеться і вилаятись, і розсміятися, до того стало кумедним обличчя Салогана, перемотане хустками до самого носа* (М. Стельмах); *Чемодани — важенні. Жінка ніяково посміхається. — Посуд тут перемотаний... У багаж побоялася...* (Ю. Мушкетик); *Пакунок був перемотаний тонкою смужкою жовтої сировиці* (Ю. Логвин); *Я спохопився. Що трапилося? Побачив, що я з ніг до голови перемотаний нитками!* (І. Роздобудько); // **перемо́тано,** *безос. пред. Пошкоджену руку було перемотано бинтом і зафіксовано* (з газ.).

ПЕРЕМОТА́ТИ *див.* **перемо́тувати.**

ПЕРЕМОТА́ТИСЯ *див.* **перемо́туватися.**

ПЕРЕМОТЛОШИ́ТИ, шу́, ши́ш, *док., що, розм.* Перетворити в мотлох, пошматувати все або багато чого-небудь. *Колись давно готи плюндрували поля, оббирали люд і вже обібраного змусили потіснитися в гори; пройшли гуни — і теж перемотлошили їх та поґвалтували, а вже поґвалтованих витіснили з долів у гори* (Д. Міщенко).

ПЕРЕМО́ТУВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для перемотування. *Перемотувальну машину використовують для вимірювання довжини матеріалу в рулоні та перемотування тканин із різними фізико-механічними властивостями* (з наук.-техн. літ.).

ПЕРЕМО́ТУВАЛЬНИК, а, *ч.* Той, хто виконує перемотування. *Для перемотувальника електроізоляційних матеріалів передбачено спеціальний захисний одяг* (з мови документів).

ПЕРЕМО́ТУВАЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **перемо́тувальник.** *Із переліку професій, які дають право виходити на пенсію на 5 років раніше, перемотувальниці зникли* (з газ.).

ПЕРЕМО́ТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перемо́тувати.** *Тріск бур'яну під колесами нагадував шелест перемотуваної кіномеханіком стрічки* (Є. Пашковський); *Довжину й перетин перемотуваних матеріалів визначають за допомогою контрольно-вимірювальних приладів та інструментів* (з навч. літ.).

ПЕРЕМО́ТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перемо́тувати** і **перемо́туватися.** *Однією з технічних вимог перемотування пряжі є мінімальна довжина ковзання бобіни щодо мотального барабанчика* (з наук.-техн. літ.); *Перемотування тканини здійснюють спеціальним електроприводом з допомогою вала, на якому встановлений рулон* (з навч. літ.); *На пристрій для перемотування кабелю можна встановлювати два барабани з кабелем* (з газ.).

ПЕРЕМО́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕМОТА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Обмотувати, намотувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Потім виявилося, що в онучах іти — особлива мука. Спершу було ніби нічого, а потім почало божевільне* [божевільно] *пекти. Максим сідав, перемотував і рушав знову* (І. Багряний); *От пішла вона сестрою .. Рани хлопцям лікувати, Перемотувать бинти* (А. Малишко); *Треба було розібрати машину, вийняти геть якір, перемотати його* (Ю. Яновський); *Перемотала хустку на голові, підперезалась* (Л. Смілянський).

2. Обмотувати що-небудь інше; намотувати на що-небудь інше. *Кіно вони дивилися таким чином: перемотували все, де була якась розмова, і дивилися тільки те, де співали й танцювали* (С. Пиркало); *Іванко не пішов додому після сеансу, а придивлявся, як стрічку перемотують .. Подавав касети, а останню частину сам перемотував* (М. Томчаній); *Саме звідси йому перестало подобатися наговорене, він ще трохи поговорив, а потім перемотав на початок і стер усе записане* (Т. Прохасько).

3. Обмотувати або намотувати все або багато чого-небудь. *Патяй, з ніг до голови вбраний у сирцевий скоряний одяг, заходився перемотувати хутряні навої* (І. Білик).

ПЕРЕМО́ТУВАТИСЯ, у́ється, *недок.*, **ПЕРЕМОТА́ТИСЯ,** а́ється, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Змотуватися, накручуватися, навиватися в моток, клубок і т. ін. *Розмова урвалась. Тихо перемотувалася нитка на котушках магнітофона* (М. Дашкієв); *Підійшовши до магнітофона, увімкнув* [Косинчук] *його. Почувся шелест — перемотувалася плівка* (І. Росоховатський); *Після того, як пряжа перемоталася, машина вимикається автоматично* (з навч. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **перемо́тувати.** *Намотувальник дроту та тросів 1-го розряду стежить за рівномірністю намотування та за товщиною дроту, що перемотується* (з мови документів).

ПЕРЕМО́ЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перемочи́ти.** *Із перемочених конопель отримують сировину низької якості* (із журн.); *У спекотну погоду перемочені бобові можуть забродити або навіть прорости* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який перемочився, перемок. *Край лісу .. земля якась перемочена* (О. Кобилянська); *Перемочена цигарка гасла, він її знову припалював, чиркаючи нервово запальничкою* (І. Багряний).

ПЕРЕМОЧИ́ТИ *див.* **перемо́чувати.**

ПЕРЕМОЧИ́ТИСЯ *див.* **перемо́чуватися.**

ПЕРЕМО́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перемо́чувати** і **перемо́чуватися.** *Целюлоза конопляних луб'яних пучків стійка до біологічних впливів, лише специфічні мікроорганізми при сильному перемочуванні стебел можуть спричинити процес її бродіння та хімічного розкладу* (з наук. літ.); *Уникнути пошкодження гідрофобної основи під килимом можна, не допустивши перемочування килима під час чищення* (із журн.).

ПЕРЕМО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕМОЧИ́ТИ,** очу́, о́чиш, *док.* 1. *що.* Мочити що-небудь довше, ніж потрібно. *Якщо коноплі перемочувати, то отримаємо дуже тонке й м'яке волокно низької міцності* (з навч. літ.); *Сукулентні кімнатні рослини здатні довгий час обходитися без води, для них краще пересушити ґрунт, ніж перемочити* (з наук.-попул. літ.).

2. *що.* Мочити що-небудь знову, ще раз. *Якщо після тривалого замочування жирні плями не відійшли, можна спробувати перемочити одяг в іншому пральному засобі* (із журн.).

3. *кого, що.* Мочити всіх, багатьох або все, багато чого-небудь; мочити кого-, що-небудь у багатьох місцях або повністю. *Оверко .. зрідка коли приложиться до чарки. Хіба що перемерзне або дощ перемочить* (К. Гордієнко); // *тільки док., кого, жарг.* Сильно побити або вбити кого-небудь. — *Усі мєнти* [менти] *на вухах стоять... ви ж купу народу перемочили!* (Л. Кононович).

ПЕРЕМО́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕМОЧИ́ТИСЯ,** очу́ся, о́чишся, *док.* 1. Промокати наскрізь, дуже намокати. *По дощеві перемочиться, перекисне* (Сл. Б. Грінченка); *У місті балконні вазонки перемочуються навіть тоді, коли стоять при самій стіні* (Т. Прохасько).

2. *тільки недок.* Пас. до **перемо́чувати.** *Якщо тканина перемочується в агресивних пральних засобах, її волокна тоншають, а фарби тьмяніють* (із журн.).

ПЕРЕМО́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перемости́ти.** *У середині 90-х рр. XX ст. вулиця М. Грушевського була заново перемощена* (із журн.); *Перемощений паркінг працюватиме безкоштовно у звичному режимі* (з газ.); // **перемо́щено,** *безос. пред. На одній із вулиць міста замінено інженерні мережі, відновлено основу дорожнього покриття, перемощено бруківку на тротуарах* (з газ.).

ПЕРЕМО́ЩЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перемости́ти.** *Перемощення тротуару забезпечило ефективне відведення води під час злив* (з газ.).

ПЕРЕМО́ЩУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перемо́щувати.** *Уже незабаром роботи з перемощування тротуарної бруківки розпочнуть на площі Галицькій та проспекті Свободи* (з газ.).

ПЕРЕМО́ЩУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕМОСТИ́ТИ,** ощу́, о́стиш, *док., що.* 1. Мостити що-небудь ще раз, повторно або заново, по-іншому. *За проєктом реконструкції архітектурних комплексів міста центральну історичну площу будуть звільняти від бетону й перемощувати бруківкою* (із журн.); *Усю ніч напередодні від'їзду вона* [мати] *не лягала, пекла пироги на дорогу, кілька разів мостила і перемощувала в його скриньці білизну, ще раз і ще передивлялась, чи всі ґудзики на місці, поверх сорочок поклала свою білу шовкову хустку* (Б. Левін); *У парковій зоні міста перемостили доріжки, заклали клумби та висадили дерева* (з газ.).

2. Мостити цілком, суцільно все або багато чого-небудь. *На завершальному етапі будівництва житлового комплексу прибудинкову територію перемостили, облаштували парковку та дитячий майданчик* (з газ.).

ПЕРЕМО́ЩУВАТИСЯ, у́ється, *недок.* Пас. до **перемо́щувати.** *Історична частина міста перемощується бруківкою, здійснюється реставрація пам'яток архітектури* (з газ.).

ПЕРЕМРІ́ЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перемрі́яти** 2. *Перемріяні ночі, росисті ранки, томляче душні пополудня* [пополудні] *кинулися на неї* (Б. Лепкий); *Я знов несу любов свою квітучу І виллю перемріяні слова* (А. Малишко); // **перемрі́яно,** *безос. пред. Тетяна Максимівна урочисто вручила Ніні атестат і чотирикутну коробочку з золотою медаллю .. Ось вона, та хвилина, про яку стільки передумано й перемріяно* (О. Донченко).

ПЕРЕМРІ́ЯТИ, ію, ієш, *док.* 1. Закінчити, перестати мріяти. *Що там далі буде — я придумаю, Перемрію, вам перекажу* (А. Малишко); *Про чернігівський стіл він* [Ігор Святославич] *мріяв ще в часи своєї князівської молодості, коли тільки-но посів новгород-сіверський стіл. Мріяв, мріяв і... перемріяв. Перетлів, перегорів* (В. Чемерис); * Образно. *Перед нами сам Дніпро .. Усе він думає, ніяк не перемріє* (П. Тичина).

2. *що і без прям. дод.* Мріяти про все або про багато чого-небудь. — *Ех, скільки ми тоді перемріяли. І ось воно все пішло прахом* (П. Колесник); [О р и н а:] *То мрії, сестро. Скільки я вже їх перемріяла* (В. Собко).

ПЕРЕМУДРИ́ТИ *див.* **перемудро́вувати.**

ПЕРЕМУДРО́ВУВАТИ, о́вую, о́вуєш, *недок.*, **ПЕРЕМУДРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, **ПЕРЕМУДРИ́ТИ,** рю́, ри́ш, *док., розм.* 1. Занадто мудрувати (у 1 знач.). *Щоб бути лідером, не варто перемудровувати, краще триматися визначеного плану* (з навч. літ.); *А, може, панич віддасть їм в оренду Одраду? .. От і цього року — скільки то добра пропало? А через віщо? Через недогляд, через вигадки мудрих* [управителів] *— дуже вже, бач, перемудрили...* (Панас Мирний); [Г а н н а:] *Ти-бо, Трохиме, на розум береш кожне слово, аж прикро слухати. Краще не мудруй, щоб не перемудрував* (М. Кропивницький); *Він відчував, що перемудрував: надто гостинно зустрів Рогова, надто поквапливо запропонував оглянути інститут .. Це, здається, було навіть помітно* (М. Дашкієв); *— Я маю на увазі ту твою програму про невідомих героїв .. Непогано, тільки трохи перемудрувала, для народу треба простіше...* (О. Забужко).

2. *тільки док., кого.* Перевершити кого-небудь у хитрощах; перехитрити. *От бачить пан, що вона така розумна, що її не перемудруєш, та й оженився з нею* (з казки); [Є г е р:] *Але багачі так завжди все поперекручують, що всю справу перешахрують... вони всякого хрещеного чоловіка перемудрують* (Леся Українка); *Навіть хай лягаві будуть сто разів хитромудрими — ніколи їм його не перемудрити і не дістати* (А. Кокотюха).

◊ **Перехитри́ти (перехитрува́ти, перемудри́ти, перемудрува́ти) само́го себе́** *див.* **перехитро́вувати.**

ПЕРЕМУДРУВА́ТИ *див.* **перемудро́вувати.**

ПЕРЕМУДРУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док., розм.* Те саме, що **перемудрува́ти** 1. — *Ти, Завадка, щось мені надто сиромудрий. Аби ти, прошу я вас, не перемудрувався* (Ірина Вільде).

ПЕРЕМУРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перемурува́ти.** *Замок у Житомирі був перемурований і укріплений за проєктом місцевого зодчого Семена Бабинського в 40-х рр. XVI століття* (з газ.); // **перемуро́вано,** *безос. пред. Кімната-музей письменника повністю зберегла інтер'єр минулої доби, за увесь час у ній тільки було перемуровано грубу* (з газ.).

ПЕРЕМУРО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перемуро́вувати** 1. *Перемуровування димарів і перевірка їх стану є однією з основних умов пожежної безпеки помешкання* (із журн.); *Зовнішнє перемуровування стін спеціальним розчином значно утеплює будинок та покращує звукоізоляцію* (з газ.).

ПЕРЕМУРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕМУРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* 1. Мурувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. — *Буває: ще не завершив однієї роботи, а в голові вже роїться щось нове. Вдома огорожу п'ять разів перемуровував* (з газ.); *Інколи наказував* [І. Мазепа] *перемурувати боковий лаз в мурі Батурина, мовляв, помічено, твердині найчастіше падали, бо одкривались не ворота, а хвіртки* (Г. Колісник); *Я беруся руками за припічок — ми з татом перемурували* (В. Медвідь).

2. Мурувати все або багато чого-небудь. *Де гаражі, були природні гроти, їх перемурували, бо в них губилися люди* (Р. Андріяшик); *За життя дід перемурував не одну піч, не один будинок побудував...* (з мемуарної літ.).

ПЕРЕМУРУВА́ТИ *див.* **перемуро́вувати.**

ПЕРЕМУСУВА́ТИ, у́є, *док.* Перестати мусувати *(див.* **мусува́ти**[1] 2). *Коли вино перемусує, його потрібно прибрати із сонця в темне прохолодне місце й дати час витриматися* (із журн.).

ПЕРЕМУТИ́ТИ, учу́, у́тиш, *док., що, розм.* Зробити мутним (у 1 знач.), замутити все або багато чого-небудь. *Злива перемутила всю воду в озері, потопила водяні лілії й поколошматила очерет* (із журн.).

ПЕРЕМУТИ́ТИСЯ, у́титься, *док., розм.* Зробитися мутним (у 1 знач.), замутитися (про все або багато чого-небудь). *Коли весною розтане сніг, річки вийдуть із берегів, вода в багатьох криницях перемутиться* (з газ.).

ПЕРЕМУ́ЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перему́чити.** *Уся "ночівля" тривала всього лише з годину. Люди плакали, розправляючи закоцюрблені руки, ноги й спини. Перемучені кості нили, невиспані голови гули, за горло хапав кашель* (І. Багряний); *Знову й знову поверталося, будило думки, роз'ятрювало і без того незагойні сердечні рани все оте пережите, муками перемучене в Мінську* (М. Олійник); // **перему́чено,** *безос. пред. І карано, й перемучено* [дядька Василя], *І кров не спинили боги, — Досі біжить онучею Зламаної ноги* (П. Гірник); // *у знач. ім.* **перему́чене,** ного, *с.* Те, що перемучило кого-небудь. *В ту ніч старий рік кінчається, а новий зачинається. На віки вічні старий зникає, занесе з собою і добре й лихе, приховає пережите й перемучене* (Панас Мирний).

2. *у знач. прикм.* Який перемучився. *Матвій, як усі, скотився, перемучений до краю. Ліг на долівку і спав* (Мирослав Ірчан); *Сама ще молода, а вся перемучена сидить, зсутулившись* (О. Гончар).

ПЕРЕМУ́ЧИТИ, чу, чиш, *док., кого.* 1. Змучити всіх або багатьох. — *Се-то той бунтівник, через котрого стільки людей перемучили?* (Г. Колісник).

2. *розм.* Дуже змучити; змучити ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Улиці, базари Крились трупом, плили кров'ю. — Мало клятим кари! Ще раз треба перемучить, Щоб не повставали* (Т. Шевченко); *Отся любов перемучила мене дальших 10 літ; під її впливом були мої писання "Маніпулянтка", "Зів'яле листя", дві п'єски в "Ізмарагді" і ненадрукована повість* (І. Франко).

ПЕРЕМУ́ЧИТИСЯ, чуся, чишся, *док.* Дуже змучитися. *Утомишся було, перемучишся, прийдеш у казарми, а там дадуть тобі кулішу, як води* (І. Нечуй-Левицький); *Ще більший сум обняв Петра. За останній тиждень він перемучився так, що й пізнати його не можна було* (Б. Грінченко); *Не сплю.., нічого не можу їсти, астма так мучить, що розказати трудно .. Перемучився я так місяць і поїхав до Києва, до спеціаліста-професора* (М. Коцюбинський); *Мій синочку, здрастуй! .. Перемучилась я, перехворіла за тебе, а ось ти на добрім путі — і я щаслива* (О. Бердник).

ПЕРЕМЧА́ТИ, чу́, чи́ш, *док.* 1. *кого, що.* Мчачи, перемістити кого-, що-небудь через якийсь простір. *Сила, що в її очах блищала, .. Мене в найшвидше небо перемчала* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте); * Образно. *Він обдивлявся тяжкою працею наскладані стіжки .. Вони .. перемчали його думки в той недавній час, коли він, ще весною, називав оцей самий хліб зеленим* (Панас Мирний).

2. *що і без прям. дод.* Те саме, що **перемча́тися.** *Блискавкою перемчали коні ріку* (С. Ковалів); *Чорний кінь з їздцем у пелерині перемчав попри нас* (Б. Лепкий); *Як тінь пташини, Татьяна .. Летить, поглянути назад Не сміє, миттю перемчала Куртини, мостики, лужок* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна).

ПЕРЕМЧА́ТИСЯ, чу́ся, чи́шся, *док.* Мчачись, переміститися через якийсь простір, промчати. *Милий, милий! ти не жди на мене: Вже не дочекатися! Тра самому по долах і згір'ях Ланню перемчатися* (А. Кримський); *Щоб домогтися кращого життя, потрібна цілоденна та невпинна робота, бо сучасні реалії — це аніскільки не казка, де за помахом чарівної палички можна перемчатися з одного світу до іншого* (з газ.); // *перен.* З'явитися на мить, швидко пронестися. *Слабий проблиск гніву і обурення перемчався по лиці Андрія* (І. Франко); *За кілька секунд і гнів, і лють, і роздратованість перемчалися в його очах, однак заговорив він уже цілком спокійним і виваженим тоном* (із журн.).

ПЕРЕМ'Я́ТИ *див.* **перемина́ти.**

ПЕРЕМ'Я́ТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перем'я́ти.** *По всій висоті стирчав із землі перем'ятий, знівечений метал, здеформована важка зброя* (О. Гончар); *Горілий дух асфальтів перем'ятих, Духмяний сон магнолій перегрітих, Зміїний шурхіт на вологих схилах. Малої хвилі відчайдушний схлип... Отут колись громадилися брили* (Л. Костенко); // **перем'ято,** *безос. пред. Як часом навідається* [Варка] *до своєї хати .. та побачить, що в шафах усе переритo й у скрині перем'ято, то вже й догадується, що дочки були вдома* (В. Кучер).

2. *у знач. прикм.* Який перем'явся. *Осінь поволі згортала свої жовтогарячі вітрила, і вони, кволі, змарнілі й перем'яті, стелилися на видноколах тихим смутком* (М. Сиротюк).

ПЕРЕМ'Я́ТИСЯ¹ *див.* **перемина́тися¹.**

ПЕРЕМ'Я́ТИСЯ² *див.* **перемина́тися².**

ПЕРЕНАВАНТА́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перенаванта́жити.** *Рух вантажного транспорту має відбуватися в нічний час, оскільки в спеку перенавантажені машини пошкоджують дорожнє покриття й створюють затори* (з газ.); *Значна частина перенавантажених школярів не встигає виконувати всі домашні завдання, тому й успішність цих учнів поступово знижується* (з навч. літ.); // **перенаванта́жено,** *безос. пред. Через одночасне підключення до локальної мережі всіх користувачів сервер було перенавантажено* (з газ.).

ПЕРЕНАВАНТА́ЖЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **перенаванта́жений.** *Ліфт обладнаний спеціальним датчиком із звуковим сигналом, який спрацьовує в разі перенавантаженості* (з наук.-техн. літ.); *Однією з головних транспортних проблем Києва є перенавантаженість мостів через р. Дніпро* (із журн.); * Образно. *Багатство уяви у неї* [Лесі Українки] *було надзвичайне; і останніми роками життя страждати її примушувала не відсутність образів, а перенавантаженість ними* (М. Зеров).

ПЕРЕНАВАНТА́ЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перенаванта́жити** і дія і стан за знач. **перенаванта́житися.** *Перенавантаження електромережі найчастіше може стати причиною аварійного знеструмлення та псування електричних приладів* (з навч. літ.); *Постійне перенавантаження спортсменів чинить негативний вплив на стан їхнього здоров'я та загальний стаж у великому спорті* (із журн.).

ПЕРЕНАВАНТА́ЖИТИ *див.* **перенаванта́жувати.**

ПЕРЕНАВАНТА́ЖИТИСЯ *див.* **перенаванта́жуватися.**

ПЕРЕНАВАНТА́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перенаванта́жувати** і **перенаванта́жуватися.** *Перенавантажування лісовозів не просто швидко знищує машини, але й може мати небезпечні наслідки, які є потенційно загрозливими для життя та здоров'я людей* (з навч. літ.); *Усесвітньо відомі корпорації прагнуть убезпечити своїх працівників від перенавантажування та психологічного вигоряння, тому намагаються створити оптимальний графік та комфортні умови роботи* (із журн.).

ПЕРЕНАВАНТА́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕНАВАНТА́ЖИТИ,** жу, жиш, *док., кого, що.* Надмірно навантажувати. *На підприємстві є універсальні й спеціалізовані термінали, що автоматично контролюють вагу вантажів і не перенавантажують техніку* (із журн.); *Спеціалісти радять не перенавантажувати жорсткий диск рідко використовуваними програмами, бо це уповільнює роботу всього комп'ютера* (з навч. літ.); *Щоденні посилені тренування можуть перенавантажити спортсменів і погано вплинути на загальний результат команди на змаганнях* (з газ.).

ПЕРЕНАВАНТА́ЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПЕРЕНАВАНТА́ЖИТИСЯ,** жуся, жишся, *док.* 1. Надмірно навантажуватися. *Готуйте поступово свій організм до переходу на літній (або зимовий) час. Намагайтеся не перенавантажуватися в спортзалах. Краще плавайте, ходіть пішки, займайтеся гімнастикою* (з навч. літ.); *Коли всі посідали в човен, він перенавантажився й помітно осів* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **перенаванта́жувати.** *Якщо техніка постійно перенавантажується, вона потребує частішого технічного обслуговування* (з навч. літ.).

ПЕРЕНАВЧА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перенавча́ти** і **перенавча́тися.** *Служба зайнятості організовує перенавчання безробітних* (з мови документів); *Попри перенавчання та довгий термін адаптації в новій галузі, усе більше людей перекваліфіковуються й опановують краще оплачувані професії* (із журн.); *Найважливішим напрямком індустріальної політики держави повинно стати виділення достатніх засобів для перенавчання, ефективної системи допомоги по безробіттю* (з газ.).

ПЕРЕНАВЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПЕРЕНАВЧИ́ТИ,** чу́, чи́ш, *док., кого, що.* 1. Навчити ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Для повернення втрачених позицій хоча б на внутрішньому ринку підприємству необхідно перенавчати персонал, купувати сучасне обладнання та вдаватися до нових маркетингових заходів* (з навч. літ.); *Є купа різних професій для перекваліфікації .. Можуть перенавчити. Але ж я маю свій фах! Я хочу працювати за фахом!* (Л. Костенко); *Усіх фахівців необхідно буде перенавчити, після чого вони отримають сертифікати та ліцензії* (із журн.).

2. *тільки док.* Навчити всіх або багатьох. *Для роботи з новими оверлоками майстер перенавчив усіх, як ними користуватися, правильно заправляти нитку, окремо наголосив на техніці безпеки* (з газ.).

ПЕРЕНАВЧА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПЕРЕНАВЧИ́ТИСЯ,** чу́ся, чи́шся, *док.* 1. Навчатися ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Важливими якостями сучасного фахівця є гнучкість і мобільність, здатність постійно вчитися і перенавчатися* (із журн.); *Опанувати суміжний фах значно простіше, ніж перенавчитися повністю* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **перенавча́ти.** *Щоб працевлаштуватися, значна частина безробітних перенавчається закладами професійно-технічної освіти, куди їх направляють центри зайнятості* (з газ.).

ПЕРЕНА́ВЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перенавчи́ти.** *Перенавчені працівники будь-якої галузі завжди поступатимуться фахівцям, підготовленим за новими стандартами* (з газ.); // **перена́вчено,** *безос. пред. Усі шили на вишивальних машинах, як уміли, когось було перенавчено, а хтось перейшов у інший цех* (з газ.).

ПЕРЕНА́ВЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перенавчи́ти** і **перенавчи́тися.** *Перенавчення лаборантів працювати з новими установками та реактивами є запорукою якісних і достовірних аналізів* (із журн.).

ПЕРЕНАВЧИ́ТИ *див.* **перенавча́ти.**

ПЕРЕНАВЧИ́ТИСЯ *див.* **перенавча́тися.**

ПЕРЕНА́ДЖЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **перена́дити.** *У справі про крадіжку перенаджений на сторону захисту сусід дав неправдиві свідчення, за що був притягнутий до відповідальності* (з газ.); // **перена́джено,** *безос. пред. Напевне, така вже доля в нього* [Г. Сковороди]. *Мов круговерть, його все тягне й тягне у білий світ, у невгамовний шарварок життя й науки. Пів Академії вже перенаджено до Петербурга та Москви* (Валерій Шевчук).

ПЕРЕНА́ДЖЕННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **перена́дити.** *Перенадження союзника.*

ПЕРЕНА́ДЖУВАННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **перена́джувати.** *Перенаджування кадрів.*

ПЕРЕНА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕНА́ДИТИ,** джу, диш, *док., кого, рідко.* Переманювати на свій бік, принаджувати до себе. *Я шавлію пересію, Руту пересаджу, Таки свого миленького К собі перенаджу* (з народної пісні); *Думав* [Остап] *Зінька перенадити, на свій бік переняти, щоб він з їм* [ним] *у спілці був* (Б. Грінченко).

ПЕРЕНА́ДЖУВАТИСЯ, ується, *недок., рідко.* Пас. до **перена́джувати.** *На жаль, під конкуренцією часто розуміють випадки, коли працівники однієї компанії перенаджуються іншою* (з газ.).

ПЕРЕНА́ДИТИ *див.* **перена́джувати.**

ПЕРЕНА́ЗВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переназва́ти.** *Військово-історичний відділ військової управи "Галичина" згодом був переназваний на історично-архівний* (з публіц. літ.); // **перена́звано,** *безос. пред. За рік багато вулиць, бульварів і проспектів було переназвано* (з газ.).

ПЕРЕНАЗВА́ТИ *див.* **переназива́ти.**

ПЕРЕНАЗВА́ТИСЯ *див.* **переназива́тися.**

ПЕРЕНАЗИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переназива́ти.** *Фразеологія дає якнайкраще уявлення про носіїв говірок, оскільки в ній відображено переназивання явищ реальної дійсності, їхню сутність* (з наук. літ.); *Переназивання міст і сіл потребує значних витрат із державного бюджету* (з газ.).

ПЕРЕНАЗИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕНАЗВА́ТИ,** ву́, ве́ш, *док., кого, що.* Називати кого-, що-небудь, даючи йому нове або повертаючи попереднє ім'я, назву. *Уточнення й розвиток поняття навряд чи є достатньою підставою переназивати його, відкидаючи традиційну й цілком прийнятну назву* (з наук. літ.); *Я непевна в словах: якщо це називають любов'ю, то багато чого ще належиться переназвати* (О. Забужко); *— А тебе ж не примусять змінити ім'я? — Ні, тут мені пощастило. Найстарші визнали за краще переназвати малу Ейрін вер Марвен* (О. Авраменко).

ПЕРЕНАЗИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПЕРЕНАЗВА́ТИСЯ,** ву́ся, ве́шся, *док.* 1. Давати собі нове ім'я, нову назву. *Назву квартету "Гетьман" на початку 90-х заборонили, колективу радили переназватися. Але позиція артистів, як і їхніх прихильників, була і є стійкою* (із журн.); *У багатьох країнах навіть доросла людина має право переназватися, обравши собі ім'я, яке подобається* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **переназива́ти.** *Залежно від політичних тенденцій вулиця переназивалася декілька разів, цього разу їй повернули давню назву* (з газ.).

ПЕРЕНАЙМА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перенайма́ти.** *Перенаймання житла; Перенаймання персоналу.*

ПЕРЕНАЙМА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕНАЙНЯ́ТИ,** йму́, йме́ш, *док., кого, що.* Наймати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Багатьом мешканцям столиці доводиться перенаймати житло через працевлаштування в іншому районі* (з газ.); *За допомогою нового додатка перенайняти будь-якого фахівця можна за лічені секунди* (з мови реклами).

ПЕРЕНАЙМА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПЕРЕНАЙНЯ́ТИСЯ,** йму́ся, йме́шся, *док.* 1. Найматися ще раз, повторно або заново. *В умовах свободи трудового договору промисловці зіткнулися з тим, що навчені фабрикою працівники перенаймалися на інші підприємства, де кращі умови та оплата праці* (з наук. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **перенайма́ти.** *Щороку сезонні робітники звільнялися фірмою в кінці сезону (з виплатою вихідної допомоги, як того вимагає закон), а потім перенаймалися нею ж на початку нового сезону* (з газ.).

ПЕРЕНАЙНЯ́ТИ *див.* **перенайма́ти.**

ПЕРЕНА́ЙНЯТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перенайня́ти.** *Коли лижний сезон завершується, деякі туристи ще залишаються, однак перенайняте житло коштує значно дешевше* (з газ.); // **перена́йнято,** *безос. пред. Після продажу акцій компанії працівників було перенайнято* (із журн.).

ПЕРЕНАЙНЯ́ТИСЯ *див.* **перенайма́тися.**

ПЕРЕНАЛА́ГОДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перенала́годити.** *За необхідності верстат може бути переналагоджений для горизонтально-фрезерувальної роботи* (з наук.-техн. літ.); // **перенала́годжено,** *безос. пред. Пакувальне устаткування може бути швидко переналагоджено під іншу тару* (з навч. літ.).

ПЕРЕНАЛА́ГОДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перенала́годити.** *Серійність і номенклатуру продукції визначають за розміром партії, що може випускатися без переналагодження комплексу* (з газ.).

ПЕРЕНАЛА́ГОДЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перенала́годжувати.** *Переналагоджуваний модуль може бути встановлений як на столі верстата, так і на базових плитах, що входять до різних комплектів верстатних пристроїв* (з наук.-техн. літ.); *Останнім часом спостерігаємо значно ширше застосування гнучких переналагоджуваних виробничих систем* (з навч. літ.).

ПЕРЕНАЛА́ГОДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перенала́годжувати.** *Рух плунжерів до центра відбувається завдяки переміщенню затискного клина в протилежному напрямку, при цьому автоматизація переналагоджування здійснюється завдяки автоматичному приводу* (з наук.-техн. літ.); *Автоматизовані лінії виробництва характеризуються універсальністю та можливістю їх швидкого переналагоджування* (з навч. літ.).

ПЕРЕНАЛА́ГОДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕНАЛА́ГОДИТИ,** джу, диш, *док.*, *що.* Налагоджувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Працівник цеху повинен не тільки користуватися необхідним технічним обладнанням та устаткуванням, але й за потреби вміти налагоджувати, переналагоджувати та ремонтувати його* (із журн.); *Якщо правильно переналагодити мобільний телефон, його батарея розряджатиметься не так швидко* (з газ.).

ПЕРЕНАЛА́ГОДЖУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **перенала́годжувати.** *Застарілі версії ліцензійного програмного забезпечення можуть оновлюватися та переналагоджуватися автоматично* (з навч. літ.); *Ортопедичне ліжко дуже легко переналагоджується для кожного пацієнта в період реабілітації* (із журн.).

ПЕРЕНАЛА́ГОДИТИ *див.* **перенала́годжувати.**

ПЕРЕНАЛА́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перенала́дити.** *Майстер досконало знав свою справу, бо переналаджений рояль зазвучав чисто й злагоджено* (з газ.); // **перенала́джено,** *безос. пред. Коли навігатор переналаджено, нові карти завантажено, можна сміливо рушати в дорогу* (із журн.).

ПЕРЕНАЛА́ДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перенала́дити.** *Швидке переналадження складних технологічних комплексів дозволяє ефективно використовувати виробничий потенціал* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕНАЛА́ДЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перенала́джувати.** *Переналаджувані швейно-вишивальні машинки виконують усі операції автоматично, достатньо тільки обрати необхідну* (з наук.-техн. літ.).

ПЕРЕНАЛА́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перенала́джувати.** *Після переналаджування будь-якого пристрою обов'язково виймайте всі регулювальні та гайкові ключі* (з навч. літ.); *Від переналаджування програмного забезпечення залежить безпека вашого пристрою та збережених документів* (із журн.).

ПЕРЕНАЛА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕНАЛА́ДИТИ,** джу, диш, *док.*, *що.* Наладжувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Ефективна автоматизація підприємства дає можливість швидко переналаджувати його з випуску однієї продукції на іншу* (з навч. літ.); *Меню телевізора просте та доступне, переналадити будь-який параметр можна самостійно* (із журн.).

ПЕРЕНАЛА́ДЖУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **перенала́джувати.** *Більшість мобільних пристроїв переналаджується автоматично через центр оновлень* (з навч. літ.).

ПЕРЕНАЛА́ДИТИ *див.* **перенала́джувати.**

ПЕРЕНАПО́ВНЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перенапо́внити.** *Одним із недоліків освітнього процесу є перенаповнені класи, кількість дітей у яких перевищує допустимі норми* (з наук.-попул. літ.); // **перенапо́внено,** *безос. пред. Світовий ринок перенаповнено китайською продукцією, яка не завжди високої якості* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який перенаповнився. *Рано чи пізно люди втрачають контроль над перенаповненими гірськими річками, які на своєму шляху зривають дамби й мости* (з газ.).

ПЕРЕНАПО́ВНЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **перенапо́внений.** *Загазованість повітря є наслідком шкідливих викидів підприємств та перенаповненості міст громадським та особистим транспортом* (із журн.); *Через перенаповненість шкіл учні навчаються у дві зміни* (з газ.).

ПЕРЕНАПО́ВНЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перенапо́внити** і дія і стан за знач. **перенапо́внитися.** *Стрімке будування житлових комплексів стає причиною перенаповнення дитячих садків і шкіл у районі* (із журн.); *Одним із показників зростання захворюваності є перенаповнення лікарень* (з газ.).

ПЕРЕНАПО́ВНИТИ *див.* **перенапо́внювати.**

ПЕРЕНАПО́ВНИТИСЯ *див.* **перенапо́внюватися.**

ПЕРЕНАПО́ВНЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перенапо́внювати** і **перенапо́внюватися.** *Перенаповнювання резервуарів нафтовими продуктами зумовлює граничні концентрації вибухонебезпечної суміші в них* (з наук.-попул. літ.); *Перенаповнювання слідчих ізоляторів є наслідком зростання чисельності осіб, кримінальні справи яких перебувають у провадженні суду* (з навч. літ.); *Перенаповнювання транспорту тільки сприяє швидкому поширенню інфекційних хвороб* (з газ.).

ПЕРЕНАПО́ВНЮВАТИ, юю, юєш, **ПЕРЕНАПОВНЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ПЕРЕНАПО́ВНИТИ,** ню, ниш, *док.*, *що.* Наповнювати більше, ніж треба, понад міру. *Щоб не перенаповнювати вагони метрополітену, інтервал між поїздами буде зменшено* (із журн.); *Пахощі матіол, троянд і лілій перенаповняли все подвір'я й проникали у відчинені вікна* (з газ.); *Якщо під час консервування овочів чи фруктів перенаповнити ними банки, кришки не закриються герметично* (з навч. літ.).

ПЕРЕНАПО́ВНЮВАТИСЯ, юється, **ПЕРЕНАПОВНЯ́ТИСЯ,** я́ється, *недок.*, **ПЕРЕНАПО́ВНИТИСЯ,** ниться, *док.* 1. Ставати перенаповненим. *У період танення снігу та сильних дощів річки перенаповнюються водою, створюючи загрозу підтоплення житлових масивів, що розташовані неподалік* (з газ.); *Якщо ви наповните свій текст надто довгими й складними метафорами, то він перенаповниться образністю, звучатиме незграбно* (з навч. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **перенапо́внювати, перенаповня́ти.** *Кожен виробник крафтового пива намагався вразити відвідувачів фестивалю, тому келихи перенаповнялися найрізноманітнішими видами цього напою* (із журн.).

ПЕРЕНАПОВНЯ́ТИ *див.* **перенапо́внювати.**

ПЕРЕНАПОВНЯ́ТИСЯ *див.* **перенапо́внюватися.**

ПЕРЕНАПРА́ВИТИ *див.* **перенаправля́ти.**

ПЕРЕНАПРА́ВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перенапра́вити.** *Отримані редакцією листи з пропозиціями щодо розвитку міста були перенаправлені відповідним відомствам* (із журн.); *У бюджет країни будуть перенаправлені чималі кошти, які були зосереджені на рахунках в іноземних банках* (з газ.); // **перенапра́влено,** *безос. пред. Значну частину коштів місцевого бюджету було перенаправлено на виплати надбавок лікарям* (з газ.).

ПЕРЕНАПРА́ВЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перенапра́вити.** — *Тільки там* [на трактовому шляху] *завжди людно, і ти знаєш, куди їхати. А тут немає ні второваної дороги, ні вказівників, ні порталів перенаправлення тракту* (О. Авраменко, В. Авраменко); *У найновіших системах передбачено перевірку локальних фондів і автоматичне перенаправлення замовлення до служб інших бібліотек чи інформаційних центрів* (з наук.-попул. літ.); *У деяких поштових систем є можливість перенаправлення пошти на іншу адресу без її збереження* (з навч. літ.).

ПЕРЕНАПРАВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перенаправля́ти.** *Перенаправляння користувачів на резервний сервер відбувається автоматично* (з газ.); *Плата за перенаправляння вхідних дзвінків на інший номер не стягується* (з мови реклами).

ПЕРЕНАПРАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ПЕРЕНАПРА́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* перенапра́влять; *док.* Направляти ще раз, повторно, заново або по-іншому. *Послуга переадресування виклику надає можливість автоматично перенаправляти вхідні дзвінки на інший номер телефону* (з мови реклами); *Через украй несприятливі погодні умови багатьом аеропортам довелося скасувати рейси, а літаки перенаправити в інші аеропорти країни* (з газ.).

ПЕРЕНАПРАВЛЯ́ТИСЯ, ється, *недок.* Пас. до **перенаправля́ти.** *Сегменти тексту із певними неоднозначностями автоматично перенаправляються системою на доопрацювання технічним редакторам, а після цього повторно надсилаються в систему машинного перекладу* (з наук. літ.); *Після завантаження рекламного оголошення користувач автоматично перенаправляється на інший сайт, що містить контент, який може бути небезпечним для програмного забезпечення* (з навч. літ.).

ПЕРЕНАПРУ́ГА, и, *ж.* 1. *рідко.* Дія і стан за знач. **перенапру́жувати, перенапру́жити** і **перенапру́жуватися, перенапру́житися.** *Перемога! Схвильовано калатається серце, і все тіло тремтить від радісної перенапруги* (О. Гончар); *Він відчуває критичний брак часу, а це завжди породжує психологічну перенапругу й форсовані дії* (І. Дзюба); *Довкола було тихо. Так тихо, що він почав побоюватися, щоб не трісли йому від перенапруги слухові перетинки...* (Валерій Шевчук); *Від перенапруги нервів дзвенить у вухах* (М. Матіос).

2. *спец.* Підвищена напруга електричної мережі. *Вони вишукують "несанкціоновані" приватні електроплити, через які нерідко, особливо взимку, горить проводка, а від перенапруги вирубує світло* (А. Дністровий).

ПЕРЕНАПРУ́ЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перенапру́жити.** *Віктор Колобко, перенапружений виборчою кампанією, боявся ще одного фіяско* [фіаско] (В. Кожелянко).

2. *у знач. прикм.* Який перенапружився, перебуває в стані перенапруження. *Хлопці, втомлені фізично, нервово перенапружені, довго спали, все ніяк не могли отямитися...* (О. Іваненко); *Мої нерви були перенапружені, і я став жертвою невідчепного жаху* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Е. По); // Який виражає перенапруження. *А з окопів знову виглядали замурзані, схудлі одразу, перенапружені обличчя* (О. Гончар).

ПЕРЕНАПРУ́ЖЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **перенапру́жити** і **перенапру́житися.** *Мчав той перший мотоцикл по Минківці, а за ним навперейми бігли ми, дітлахи. Наші серця аж калатали в грудях від перенапруження* (В. Минко); *Кривошеєв час від часу хукав на окуляри і протирав їх носовиком, не розуміючи, що темні плями виникають не на окулярах — вони з'являються в його очах від нервового перенапруження* (М. Руденко); *Руки й ноги аж гули від перенапруження, й довелося відлежуватись добрих пів години* (І. Білик); *Я відчуваю себе геть вимотаним. Тіло пашить нездоровим жаром, м'язи гудуть від перенапруження, на щоці печуть подряпини* (Любко Дереш).

ПЕРЕНАПРУ́ЖИТИ *див.* **перенапру́жувати.**

ПЕРЕНАПРУ́ЖИТИСЯ *див.* **перенапру́жуватися.**

ПЕРЕНАПРУ́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перенапру́жувати** і **перенапру́жуватися.** *Перенапружування серцево-судинної системи є одним з найважливіших проявів спортивно-медичної патології* (з наук. літ.); *Перенапружування міокарда може стати причиною розвитку дистрофії серцевого м'яза з порушенням здатності його скорочення* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕНАПРУ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕНАПРУ́ЖИТИ,** жу, жиш, *док., кого, що.* Напружувати більше, ніж треба, понад міру. *Він не бажав ще раз ризикувати, перенапружуючи мотор, він розраховував, що це зробить Маркетті в надії позбутися свого переслідувача* (Ю. Винничук, пер. з тв. Е. М. Ремарка); — *Я все розумію, все, тільки я вкрай втомилася .. — Мені теж не дуже добре. Мабуть, я перенапружив свої нерви* (О. Бердник).

ПЕРЕНАПРУ́ЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕНАПРУ́ЖИТИСЯ,** жуся, жишся, *док.* Напружуватися більше, ніж треба, понад міру. *Кволенький мозок його, можливо, вперше за багато років перенапружувався думкою, бо навіть п'ючи й хміліючи, не забував про свій страх* (Ю. Бедзик); — *Не перенапружуйтесь, Кириле Гавриловичу... Запобіжники перегорять* (О. Чорногуз); *Його цікавила тільки власна особа, якій хотілося єдиного: не перенапружуватись, котитись по світу перекотиполем* (Г. Тарасюк); *Щоб діти не перевтомилися та не перенапружилися, заняття в садочку мають бути короткими, проте насиченими й цікавими, в ігровій формі* (з навч. літ.).

ПЕРЕНАСЕ́ЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перенасели́ти.** *Тут він не був самотнім, світ настільки великий і настільки перенаселений живими істотами, що той, хто хоче його чути, обов'язково почує* (Дара Корній); *Усе .. було просякнуте особливим духом, що стоїть у перенаселених біднотою кварталах великих міст* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); // **перенасе́лено,** *безос. пред.* — *Все ж я не такою уявляв собі Європу, — признався Козаков. — Думав, що тут суцільні міста і села, де з людьми не розминешся, — так скрізь перенаселено* (О. Гончар).

2. *у знач. прикм.* Густо, надзвичайно населений. *Де ж подівались людські голоси? В такій перенаселеній Європі, в такі цивілізовані часи!* (Л. Костенко); *Затамувавши подих, перенаселена Земля стежила за експериментами з тваринами — від мишей до мавп* (О. Авраменко); *Він .. думав про те, що це перенаселене вируюче місто* [Лондон] *навіки лишиться для нього чужим, тимчасовим притулком* (Люко Дашвар).

ПЕРЕНАСЕ́ЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Те саме, що **перенасе́лення.** *Землеробство призводить до перенаселеності. На землі стає тісно, починається локальна міграція землеробів і їхніх нащадків* (П. Загребельний); *Цю хвилю еміграції викликала аграрна перенаселеність деяких українських земель, економічні, соціальні та політичні утиски, національний гніт із боку австро-угорської та російської монархій* (А. Кокотюха); *Перенаселеність окремих трипільських регіонів ставала поштовхом до просувань нових відгалужень із заходу на схід, під час яких відбувалася нова інтеграція та формувалися нові культурні групи* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕНАСЕ́ЛЕННЯ, я, *с.* Надмірна населеність (у 1 знач.). *В Кисловодську, Петре Гнатовичу, порядку немає, ходити доводиться в гори пішки, велике перенаселення* (Ю. Збанацький); — *На думці в мене — перенаселення країни, втрата колоній в Африці, з одного боку, й понадлюдські, неймовірні досягнення їхньої культури, науки й техніки... Це з другого боку...* (Олекса Ізарський); *На Землі гостро постали декілька запитань, серед яких головним було перенаселення* (Любко Дереш).

ПЕРЕНАСЕЛИ́ТИ *див.* **перенаселя́ти.**

ПЕРЕНАСЕЛИ́ТИСЯ *див.* **перенаселя́тися.**

ПЕРЕНАСЕЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ПЕРЕНАСЕЛИ́ТИ,** елю́, е́лиш, *док.*, *що.* Населяти більше, ніж треба, понад міру. *Щоб не перенаселяти місто, нові забудови планують за його межами* (з газ.).

ПЕРЕНАСЕЛЯ́ТИСЯ, я́ється, *недок.*, **ПЕРЕНАСЕЛИ́ТИСЯ,** е́литься, *док.* 1. Ставати надзвичайно заселеним. *Земля настільки стрімко перенаселяється, що постає питання раціонального використання всіх корисних копалин та життєво необхідних ресурсів* (з газ.); *За теорією мальтузіанців, протягом кількох століть земна куля має перенаселитися* (із журн.).

2. Населятися у великій кількості. *Попри різні методи стримування популяцій кроликів, вони продовжують перенаселятися на території Австралії* (з газ.); *Тварини, які живуть у дикій природі, наприклад олені, коли перенаселилися, стали завдавати великої шкоди садівництву* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕНАСИ́ТИ́ТИ *див.* **перенаси́чувати.**

ПЕРЕНАСИ́ТИ́ТИСЯ *див.* **перенаси́чуватися.**

ПЕРЕНАСИ́ЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перенаси́ти́ти.** *Дощ начебто перестав, бо й не вгадаєш, настільки все було перенасичене вологою* (Г. Пагутяк); *Клей виявився якимось органічним слизом, напевно, перенасиченим розчином гормональних сполук* (Т. Прохасько); *Ця зима була перенасичена подіями* (О. Іваненко); *Ринок праці перенасичений молодими спеціалістами з економічною, юридичною, управлінською освітою* (з газ.); // **перенаси́чено,** *безос. пред. Настрій було вже перенасичено розторощеними сподіванками і драматизмом історичних і особистих обставин* (Олекса Ізарський); *Для компенсації угідь, вилучених із сільськогосподарського обігу, було розорано схилові та прируслові території, а орні землі сильно перенасичено ґрунтовиснажливими культурами, що призвело до інтенсивного розвитку ерозійних процесів* (з наук.-попул. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який перенаситився (у 1 знач.), зробився занадто насиченим. *У камері Вільсона, призначеній для візуалізації траєкторій заряджених часточок, використовують перенасичену пару* (з наук.-попул. літ.); *Перенасичені розчини дуже нестійкі і досить легко розкладаються з виділенням надлишку розчиненої речовини і утворенням насиченого розчину* (з навч. літ.).

ПЕРЕНАСИ́ЧЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан і властивість за знач. **перенаси́чений.** *Щоденна діяльність, перенасиченість інформацією, неминучі конфлікти з колегами роблять тиждень схожим на рік, а рік перетворюють на вічність* (М. Руденко); *Я міг би висунути ще одне пояснення того, що сталося: перенасиченість життя збірного пункту подіями, незлагодами і конфліктами* (П. Загребельний).

ПЕРЕНАСИ́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перенаси́ти́ти** і дія і стан за знач. **перенаси́ти́тися.** *В умовах перенасичення ринку імпортними товарами багато вітчизняних виробників не витримують конкуренції* (з наук.-попул. літ.); *Перенасичення внутрішнього ринку паперовими грошима є проявом інфляційних процесів* (з навч. літ.).

ПЕРЕНАСИ́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перенаси́чувати** і **перенаси́чуватися.** *Виснаження сільськогосподарських земель є наслідком їх нераціонального використання, порушення норм сівозміни, перенасичування пестицидами та іншими агрохімікатами* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕНАСИ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕНАСИ́ТИ́ТИ,** и́чу́, и́ти́ш, *док.*, *кого, що.* Робити насиченим чим-небудь більше, ніж треба, понад міру. *Їх було в камері двадцять четверо. Голі тіла, вкриті рясно противними болячками, .. перенасичували повітря випарами поту* (І. Багряний); *Високі* [дерева] *з якихось причин біля води не росли, можливо, воду перенасичували солі й мінерали* (М. Кідрук); *Спортсменів перенасичували білковими добавками, що спричинило проблеми з кістками та порушення обміну речовин* (із журн.); *Поставки м'яса птиці з Південної Америки, в основному із Бразилії, перенаситили ринок США* (з газ.).

ПЕРЕНАСИ́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕНАСИ́ТИ́ТИСЯ,** и́чу́ся, и́ти́шся, *док.* 1. Робитися занадто насиченим чим-небудь. *Український культурний простір поглинав маси європейської і загалом західної різномасштабної культурної продукції .. А згодом швидко перенасичувався цією продукцією і так само швидко потребував нових ін'єкцій* (О. Пахльовська); *Коли ринок перенасичується, одна мережа супермаркетів починає воювати з іншою* (С. Жадан); *Помічаю, що моє ставлення до неї* [дівчини] *дещо змінилося: вона тепер схожа більше на неживий предмет .. Це наче .. платівка, котру щодня слухав, поки вона не набридла, поки не перенаситився її звуками* (А. Дністровий); *Коли читач перенаситився низькопробною літературою, він починає шукати не лише змістовніші твори, але й авторитетніші видавництва* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **перенаси́чувати.** *Місто небезпечно перенасичується підземними торговими центрами, розміщеними у вузлах перетину транспортних і пішохідних потоків* (з газ.).

ПЕРЕНАТУ́ЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перенату́жити.** *М'язи спини, перенатужені фізичною працею, можна розслабити спеціальним комплексом вправ* (з навч. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який перенатужився; перенапружений (у 2 знач.). *Природа почала допоминатися свойого* [свого] *права, перенатужені нерви почали відмовляти послуху, бажали спочинку* (І. Франко).

ПЕРЕНАТУ́ЖЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **перенату́жити** і **перенату́житися.** *У післяопераційний період пацієнтам, щоб уникнути можливих гриж та розходження швів, протипоказано фізичне навантаження та перенатуження* (з навч. літ.).

ПЕРЕНАТУ́ЖИТИ *див.* **перенату́жувати.**

ПЕРЕНАТУ́ЖИТИСЯ *див.* **перенату́жуватися.**

ПЕРЕНАТУ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕНАТУ́ЖИТИ,** жу, жиш, *док.*, *що.* Надмірно натужувати що-небудь. *У післяопераційний період забороняється: перенатужувати хребет, піднімати важкі речі, робити різкі рухи* (з навч. літ.).

ПЕРЕНАТУ́ЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕНАТУ́ЖИТИСЯ,** жуся, жишся, *док.* Натужуватися більше, ніж треба, понад міру. *Тренер зауважив, що перед стартом спортсмен перенатужується, неправильно виконуючи вправи* (із журн.); *Якщо під час пологів перенатужитися, то можлива родова травма матері або дитини* (з навч. літ.).

ПЕРЕНАЦІ́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перенаці́лити.** *За звітною документацією перенацілені кошти перекрили дефіцит кошторису на ремонт доріг* (з газ.); // **перенаці́лено,** *безос. пред. Навчальну ракетну установку було перенацілено дистанційно* (з газ.).

ПЕРЕНАЦІ́ЛИТИ *див.* **перенаці́лювати.**

ПЕРЕНАЦІ́ЛИТИСЯ *див.* **перенаці́люватися.**

ПЕРЕНАЦІ́ЛЮВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до перенацілювання. *Завдяки перенацілювальним маркетинговим прийомам підприємство розширило коло своїх потенційних клієнтів, а також мінімізувало збиткові ризики* (з навч. літ.).

ПЕРЕНАЦІ́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перенаці́лювати.** *Для більш точної роботи ракетної установки було розроблено перенацілюваний компілятор* (з навч. літ.).

ПЕРЕНАЦІ́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перенаці́лювати.** *Одного лазера на кораблі може виявитися недостатньо (у разі масованої атаки) з огляду на необхідність його перенацілювання на нові цілі в обмежений проміжок часу* (з наук.-техн. літ.); *Перенацілювання реклами дає підприємствам можливість працювати для користувачів, які вже ознайомлені з асортиментом продукції* (з навч. літ.).

ПЕРЕНАЦІ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕНАЦІ́ЛИТИ,** лю, лиш, *док., кого, що, на кого — що і без дод.* Націлювати ще раз, повторно, заново або по-іншому. *Цифрова система керування ядерною установкою дає можливість перенацілювати ракету після її старту* (з наук.-техн. літ.); *— Я щойно перенацілив на Гірчичну пустелю групу Пуни й ще два загони. — А взагалі, за пустелею хтось стежить? — Теоретично так* (В. Єшкілєв); *Поточне перевиконання бюджету міста надало можливість перенацілити додаткові кошти на соціальну сферу* (з газ.).

ПЕРЕНАЦІ́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПЕРЕНАЦІ́ЛИТИСЯ,** люся, лишся, *док.* 1. Націлюватися ще раз, повторно або заново. *Ціль виводиться з ладу фокусуванням на неї лазерного пучка впродовж декількох секунд, після чого лазер може перенацілитися на новий об'єкт* (з наук.-техн. літ.).

2. *перен.* Збиратися, виявляти намір що-небудь робити. *Особистісна готовність до прийняття рішень допомагає людині правильно використовувати знання та досвід, вчасно перенацілюватися у різних професійних ситуаціях* (з наук.-попул. літ.); *Гнучка система підготовки військовослужбовців дає їм можливість швидко перенацілюватися на відпрацювання невідкладних завдань* (з навч. літ.); *Дистанційне навчання змусило всіх учасників навчального процесу перенацілитися на нові виклики, адаптуватися до нових форм роботи* (з газ.).

3. *тільки недок.* Пас. до **перенаці́лювати.** *У разі отримання нового завдання сили й засоби розвідки негайно перенацілюються командирами й штабами на його виконання* (з навч. літ.); *Державні кошти з одного проєкту можуть перенацілюватися урядом на інший* (з газ.).

ПЕРЕНЕРВО́ВАНИЙ, а, е. Який перенервувався. *Довго хилитали машини перенервованих людей, загойдали їх зовсім уже* (І. Багряний); *Ось він* [Валерій] *сидить перенервований, розбухлий від досади, до краю обурений* (О. Гончар).

ПЕРЕНЕРВУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Те саме, що **перенервува́тися.** *— З такими настроями ти додому не підеш, мама і так надто перенервувала сьогодні* (А. Кокотюха); *— Заспокойтеся, пане Максиме, ви занадто перенервували перед зустріччю* (С. Процюк).

ПЕРЕНЕРВУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док.* Дуже понервуватися. *В очах у Галини Михайлівни блищали сльози .. — Вибачте, Вікторе Івановичу, — звела вона* [дочка] *на мене великі, сухі, мученицькі очі. — Мама дуже перенервувалася* (Ю. Мушкетик); *Де ж Ви думаєте літувати? Останні роки Ви перенервувалися та натряслися, то на літо слід би Вас куди "під благодатне небо Сицилії"* (з мемуарної літ.); *Антоніна Семенівна Макарова дуже перенервувалася, коли вартовий запевнив її, що Олену Пчілку, заарештовану влітку 1920 р., розстріляють* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕНЕ́СЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перенести́.** *Спалахнуло світло .. Насправді ж засвітився лише нічник, перенесений у куток та прилаштований на ослін* (А. Кокотюха); *Палац був великий, двоповерховий, із розписами та барельєфами, немов чарівною силою перенесений від берегів веселої Франції та Венеції до химерної Гетьманщини* (Д. Білий); *Неприязнь її до Павла давня, перенесена з дядька його Дорошенка* (А. Головко); *У медичній картці Роберта Адамчука також знайшлася відмітка про інфекційний паротит, перенесений ним у двадцятидвохрічному віці* (В. Єшкілєв); *На одних дверях був намальований вусатий і чубатий запорожець, котрий танцював козачка,.. — сцена, може, прямо перенесена моляром* [маляром] *з Братського плацу, де колись гуляли запорожці* (І. Нечуй-Левицький); *Пізніше восьмикласник Олег намагатиметься за посередництвом батька продати ці фотки, перенесені на комп'ютер, різним волинським газетам і навіть одній київській* (В. Лис); // **перене́сено,** *безос. пред. Інспектора перенесено аж на Покуття, а панна Броня через пів року та й поплентайся за ним* (Л. Мартович); *Очима стереотруби було добре видно, як мчали танки на захід, обходячи їхні позиції стороною, і вогонь батареї було перенесено на них* (І. Багряний).

ПЕРЕНЕ́СЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перено́сити, перенести́** і **перено́ситися, перенести́ся.** *Всю роботу — перенесення апаратури в сопках, розчистка тайги — вивезли* [актори кіногрупи] *на своїх плечах* (О. Довженко); *Перша і найбезсумнівніша користь від чоловіка полягає в перенесенні важких вантажів* (С. Пиркало); *До мутуалістичних зв'язків належать запилення та розселення рослин перенесенням їхніх плодів і насіння* (з наук.-попул. літ.); *Перенесення житлових будинків і будівель відбувається лише за згодою громадян* (з навч. літ.); *Перенесення низьких температур є одним із найважливіших факторів у доборі саджанців для північних областей* (із журн.).

ПЕРЕНЕСТИ́ *див.* **перено́сити.**

ПЕРЕНЕСТИ́СЯ *див.* **перено́ситися.**

ПЕРЕНИ́ЗАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перениза́ти.** *Над вогнищем, перенизане димом, висяваючи* [висяюючи], *тремтіло повітря* (Л. Кононович, пер. з тв. О. Гріна); * Образно. *Мелася й справді сподобалась йому своєю веселістю та цікавою розмовою, навіть часом розумною, переплетеною й перенизаною, мов бісером, полтавськими жартами та смішками з реготом пополовині* (І. Нечуй-Левицький); // **перени́зано,** *безос. пред. Бабусине намисто декілька разів перенизано* (з газ.).

ПЕРЕНИЗА́ТИ *див.* **перени́зувати.**

ПЕРЕНИ́ЗУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перени́зувати.** *Перенизування намиста краще робити заздалегідь, не чекаючи, доки перетреться ниточка* (з газ.).

ПЕРЕНИ́ЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕНИЗА́ТИ,** нижу́, ни́жеш, *док., що.* 1. Нанизувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Вона мене не бачила і не кликала, хоч ніби відчувала мою присутність, бо неквапом, безпечно заплітала коси, тоді взялася перенизувати намисто* (Р. Андріяшик); *Намисто треба перенизати* (Сл. Б. Грінченка); * Образно. *Почав* [Мазепа] *перенизувати, мов чотки, слова, з якими звернувся днями до стародубського полковника Івана Ілліча Скоропадського* (Г. Колісник); * У порівн. — *Все насіння на сорок гектарів, більше як триста пудів, уручну перебрали, зернина до зернини, як намисто перенизали* (А. Головко).

2. Нанизувати все або багато чого-небудь. *Усі принесені гриби господиня перенизувала циганською голкою й сушила це намисто на сонці* (із журн.); * Образно. *Жартами, дзвінким сміхом перенизуючи кожне слово, віталися* (Г. Хоткевич); *Та що тут моє слово: ні змалювать, ні розказать... Це як на голку ту соснову усю сльоту перенизать* (П. Мовчан); // *перен.* Летіти або падати один за одним (про живі істоти чи предмети). *Зорі .. довгими огненними стягами перенизували блакитне поле...* (Панас Мирний).

(1) Пери́зувати ни́зкою — летіти, падати і т. ін., маючи вигляд низки. *Перенизують небо низкою дикі качки, дрібно тріпаючи гострими крильцями* (І. Нечуй-Левицький).

ПЕРЕНИ́ЗУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **переии́зувати.** *У музейній експозиції є багато прикрас, виготовлених зі срібла, — сережки, ланцюжки, металеві намиста з монетами, пустотілі намистини, якими перенизувалися коралі, дукачі з бантами* (з наук.-попул. літ.); *Увесь урожай літніх яблук перенизувався й пересушувався* (із журн.); * Образно. *Аж на третьому ярусі тії страшної схованки, що широким коридором перенизувалась на дві половини, по обидва боки пороблені були невеличкі комірки* (Панас Мирний).

ПЕРЕНИ́ТИ, и́є, *док., у сполуч. зі сл.* с е р ц е, д у ш а *і т. ін., розм.* Змучитися від горя, неприємностей і т. ін. *І сказати вам не знаю, що моє серце тоді перенило* (Ганна Барвінок); *Вся* [душа] *перениє у незгоді, До всього стане байдуже... Дарма... нехай... на самім споді Твій образ світлий збереже* (П. Грабовський).

ПЕРЕНИ́ШПОРИТИ, рю, риш, *док., що, розм.* Нишпорячи, обшукати все або багато чого-небудь, одне за одним. *Тим часом москалі перетрусили увесь куток, перенишпорили все село, обійшли садки, перетрусили млин і вітряки* (І. Нечуй-Левицький); *Незабаром нагрянули й карателі. Перенишпорили хати, потім зігнали всіх на вигін* (В. Малик); *Жандарми перенишпорили кожен закапелок, переглянули всі до одної книжки* (М. Олійник); *Скільки треба було прочитати старих плеснявих книг, перенишпорити рукописів та друків, щоб зібрати нагромаджений тут матеріял* [матеріал]! (І. Франко).

ПЕРЕНІ́ВЕЧЕНИЙ, а, е. Те саме, що **поні́вечений.** *Через усе село гнали колону полонених, перенівечених, виснажених, обірваних* (з мемуарної літ.); // **перені́вечено,** *безос. пред. Скільки було загублено й перенівечено доль людських заради нашого майбутнього!* (з публіц. літ.).

ПЕРЕНІ́ВЕЧИТИ, чу, чиш, *док.* 1. *що.* Попсувати все або більшу частину чого-небудь. *Будь інший господар — давно б вижав* [ячмінь], *а Олешко не доведе його до пуття; перенівечить* (О. Кониський); — *Поки-то городяни довідаються про мене та поки-що* [поки що] *впевняться, що я не покраду сорочок або не перенівечу їх! — журилася Пріська* (Л. Яновська); *Вони передбачали і передчували горе без кінця й краю, на ціле життя, водночас шукали і наймізернішої нагоди перенівечити логіку дійсних подій, насолодитися вигадкою або несподіванкою* (Олекса Ізарський).

2. *кого, що.* Покалічити або перебити всіх, багатьох. *Що оці стрільці їх* [зайців] *перенівечать!* (Сл. Б. Грінченка).

ПЕРЕНІ́ССЯ, я, *с.* Верхня частина носа у людини й деяких тварин, що міститься між очима й безпосередньо прилягає до лоба, утворюючи заглиблення. *Держить* [Прокіп Іванович] *коня за перенісся і уздечку накидає, вже й гнузда* (О. Стороженко); *Вона слухала мовчки, лише зморшка на її переніссі ставала все глибшою* (М. Дашкієв); *Тінин тато раз у раз поправляв пальцем окуляри на переніссі і ніяково усміхався* (В. Нестайко); *День у день дівчина ставала все мовчазнішою і дедалі глибше западала їй згинка на переніссі* (І. Білик); *Вона відчувала підвладність його жилавим рукам, заплутаній в кучерях сивині диму, циганкуватим, скошеним до перенісся очам* (Є. Пашковський).

Бро́ви схо́дяться / зійшли́ся *і т. ін.* **[над перені́ссям (на перені́ссі)]** *див.* **брова́.**

ПЕРЕНІ́ССЯЧКО, а, *с.* Зменш.-пестл. до **перені́сся.** *Мартоха .. не терпіла, як сусідки хитали головами над дитиною та пророкували, що "безмаль з неї нічого не буде, бо в неї .. переніссячко синє і очі, як у стареї* [старої]" (Леся Українка).

ПЕРЕНО́С, у, *ч.* 1. Дія за знач. **перенести́, перено́сити.** *Граф фон Елленберг, як при переносі святих дарів у храмі, робить побожно поштиве лице й низько нахиляє голову* (В. Винниченко); *Метафоричні переноси найменувань, як відзначають дослідники, найінтенсивніше виявляються в тих групах лексики, які позначають явища, найбільш актуальні для певного періоду в житті суспільства* (В. Русанівський); *Троянців бідних і Енея Хто не хотів, той не пужав; Терпіли гірше Прометея, На люльку що огню украв. Нептун з Еолом з перепросу Дали такого переносу, Що й досі зашпори щемлять* (І. Котляревський).

2. *розм.* Знак у вигляді рисочки, що ставиться на місці поділу слова при перенесенні його на наступний рядок. *Поля повинні були займати не менше й не більше чотирьох клітинок, і "залазити за поля" було категорично заборонено, навіть якщо це загрожувало неоковирним переносом* (Н. Сняданко).

ПЕРЕНО́СИНИ, ин, *мн., рідко.* Дія за знач. **перено́сити** 1–3. *Ці переносини були задля усіх і роботою, і іграшкою та гулянкою. Наймички попереносили в школу потрібний посуд до столу, діжечку на воду, навіть діжечку й шаплик для прання плаття* (І. Нечуй-Левицький); *Знала матушка, що ця висилка це ще не останній етап, що знов прийде якась ідея, заволодіє Кралевичем, забере всю його мисль, всю його душу — і вп'ять нові переносини, нове скитання* (Г. Хоткевич); *За дуже приблизними підрахунками Йосифа, оті переносини й нове поповнення в обладнанні* [друкарні] *мусило коштувати не менше трьох тисяч злотих* (Ірина Вільде).

ПЕРЕНО́СИТИ, о́шу, о́сиш, *недок.*, **ПЕРЕНЕСТИ́,** есу́, есе́ш, *док.* 1. *кого, що.* Несучи, переміщати через що-небудь. [Я в д о х а:] *Грицьку, а це моя сестра... Пам'ятаєш Галю, маленьку Галю, що ти було через калюжі на руках переносив* (Панас Мирний); *Мар'ян тим часом переносить косу через тин, потім перелазить сам* (М. Стельмах); *Розвернутися було ніде, тож доки кінець драбини переносили через рів, верх вже піднімали на мури* (В. Чемерис); *Поки Антон переніс через ріку свою дружину, на ній не залишилося й сухого рубця* (С. Чорнобривець); // Переміщати частини тіла, тулуб через що-небудь, спрямовувати навантаження на певну частину тіла. *Тама застигає у напівоберті, переносить вагу тіла на ліву ногу і повертає своє обличчя до Вольска* (В. Єшкілєв); *Ще мить — хлопець випростався і, тримаючись рукою за руль водохода, переніс ногу через борт* (О. Донченко); *Мисливець на мить завмер на одній нозі, перенісши на неї всю свою вагу й перевіряючи, чи витримає болото, а потім поставив у твань і другу ногу* (А. Кокотюха); // Важко, з трудом, повільно переставляти (ноги). *Неначе з берлоги Медвідь виліз, ледве, ледве Переносить ноги* (Т. Шевченко).

2. *кого, що.* Несучи, переміщати кого-, що-небудь з одного місця в інше. *Не раз їм* [козакам] *доводилося обминати ці міста суходолом, переносячи чайки на плечах, а часом і потопляючи їх у примітних тільки запорожцям місцях* (А. Кащенко); *Любив засинати на возі і любив, коли віз спинявся коло хати в дворі і мене переносили, сонного, в хату* (О. Довженко); *Навіть Федько не може підняти жодного з них* [чувалів], *хоч як силкується, тож доводиться переносити картоплю відрами* (А. Дімаров); *Карпо з Лавріном перенесли Мотрину скриню в нову хату* (І. Нечуй-Левицький); *Два чоловіки з волі чи з неволі Перенести каміння мали з поля* (С. Крижанівський); // Переводити, спрямовувати якусь дію на інший об'єкт. *Так його зненавиділа* [Галя] *за той жарт з її живота, що переносила ту ненависть на всякого, хто мав яку-небудь причину бути прихильний Василичеві* (Л. Мартович); *Він відвернувся від мене, переносячи свій зір із зілля на мої ноги* (О. Кобилянська); *Богдан переносить погляд на Грозбецького, що стоїть по другому боці дверей* (О. Лисяк); *Проти волі задивившись на його великі жовті зуби, я переніс погляд на лице і став роздивлятись його* (В. Винниченко); *В нього лишилась дочка, Саша. Всю турботу й ніжність він переніс на неї, вона зазнала всю глибочінь його батьківської любові* (О. Донченко); *Він із пожарища самотньо йде на подвірок сусідки Одарки, яка молодою повдовіла і всю свою ніжність та любов перенесла на чужих дітей* (М. Стельмах); // Заносити звідкись (запахи, пахощі і т. ін.). *Стало свіжіти, з Дніпра потягнув вітрець і з того берега переніс пахощі там квітущих* [квітучих] *тополь* (Марко Вовчок); // *перен.* Примушувати в думках, в уяві звертатися до інших часів або інших місць, спонукати таке звертання. *Розпалена уява Семенова переносить його в прийшлі часи, в тії часи, коли людям стане тісно на своїх ґрунтах* (М. Коцюбинський); *Шипшини кущ у мене під вікном Цвіте блідо-рожевим, скромним цвітом І переносить в молодість мене* (М. Рильський); *Нехай усміхнеться серце на чужині, .. дивлячись, як ти Всю славу козацьку за словом єдиним Переніс в убогу хату сироти* (Т. Шевченко).

3. *що.* Змінювати місце знаходження чого-небудь або місце, де щось відбувається, відбуватиметься. *Запорожці з кошовим отаманом Лутаєм саме переносили Січ із Микитиного Рогу на устя Чортомлика* (А. Кащенко); — *Тут недалеко провадяться меліоративні роботи .. Мені не потрібне оце озеро, і я вирішив перенести його в парк* (Ю. Смолич); *Оскільки найбагатший купець півдня Імперії відмахав собі хороми ще розкішніші за князівські, то після тестевої смерті князь Істрійський не забарився перенести до них свою постійну резиденцію* (О. Авраменко); // Пересувати, переміщувати з одного місця на інше (меблі, будівлю і т. ін.). *Починається дощ. Столи переносять до круглої зали з опуклою стелею* (Ю. Андрухович); *Розкішну отаманку перенести до майстерні Василя Васильовича, а розкладну канапу, зручну для спання, — до його кімнати* (Олекса Ізарський); *Успенські братчики перенесли друкарню з шкільного будинку до Онуфріївського монастиря* (Р. Іваничук); // *кого, заст.* Переводити з однієї роботи, посади на іншу. *Ми знали перед кінцем шкільного року, що його* [вчителя] *шкільна рада перенесе або цілком звільнить зі служби* (Уляна Кравченко); *Пізніше довідалася я, що його перенесли на іншу посаду, і він від'їхав* (О. Кобилянська); *Пана директора народної школи перенесли на іншу посаду, до іншого міста* (Л. Мартович).

4. *що.* Направляти що-небудь в інше місце, спрямовувати, переводити з одного на інше. — *Гарматний вогонь переносимо до лісу* (М. Стельмах); *Але вогонь уже перенесли далі, і снаряди гомоніли десь за лісом* (Григорій Тютюнник); *Мінометники вже перенесли вогонь далі за чагарі, лівіше від осокорин* (Є. Доломан); // Передавати в іншу інстанцію, передоручати комусь іншому. [М а т р о н а:] *А може й сам ти потайний сектяр* [сектант]? [К о м о н н и к:] *Я б радив так не жартувати, пані!.. Бо я перенесу цю справу на суд до твого мужа* (Леся Українка).

5. *що.* Призначати що-небудь на інший час, день. *І кожного разу в них лишалося багато чого недоспеченого та недораджeного, вони з жалем переносили його на наступний вечір* (О. Гончар); [О л ь г а:] *На вечірньому засіданні моя доповідь першою стоїть.* [П а в л о:] *Скажи, щоб перенесли на завтра* (О. Корнійчук); *Репетицію відмінили й тут же вирішили, що прем'єру слід перенести на наступну неділю* (Л. Дмитерко); *Прокурор дочитав мою справу, і суд перенесли на наступний день* (Ю. Покальчук); — *Що я скажу всім, кого ми запросили? Вибачте, весілля відміняється, бо ти поїхав на заробітки до Чилі?!! .. — Перестань. Перенесемо весілля на кінець жовтня* (М. Кідрук).

6. *що.* Передавати усно, поширювати новини, плітки і т. ін. *Вже давненько панночки приїжджі переносили, що якийсь то вже там лікар полковий хороший* (Марко Вовчок); *Знав він про всі хатні пльотки* [плітки], *де про що і про кого говорилось, переносив усе те далі, посердив не одну сім'ю з другою* (І. Нечуй-Левицький).

7. *що.* Витримувати, перетерплювати що-небудь важке, неприємне, страждати від чогось і т. ін. *Я мав грип і вже кілька днів переносив його на ногах* (В. Гжицький); *Голод і фізичний біль я переносив легко, бо звиклий, а ось біль моральний зносити не міг* (М. Андрусяк); *Імператор Никифор тяжко переніс цю втрату, дуже печалився, коли довелось ховати батька* (С. Скляренко); *"Це ускладнення. Щось ви на ногах переносили", — зробив висновок лікар* (Г. Вдовиченко); // *тільки недок., із запереч.* н е. Не терпіти, дуже не любити кого-, чого-небудь. *Графиня не переносить ладану, і тому піп поклав у кадильницю якоїсь пахучої смоли* (О. Донченко); *Жаби також, як і комарі, не переносять їдкого диму* (І. Кирій); *Мені просто хотілося після морської хитавиці, яку я погано переношу, відчути під ногами тверду землю* (В. Малик); // Витримувати певну температуру. *Як всяка східна людина, Олександр Селіді легко переносив спеку* (А. Кокотюха); *Багато видів плодових гібридів перенесли мороз і розцвіли* (О. Довженко); — *Напевно, не перенесло* [дерево] *зимові морози* (С. Талан).

8. *що.* Відтворювати що-небудь графічно. *Жінки, раз по раз поглядаючи на дошку, переносять їх* [слова] *у свої зошити, невправно тримаючи загрубілими пальцями олівці* (І. Цюпа); *Кваплячись перенести на полотно теплі рожеві відсвіти сонця, які грали на блакитній і густо-синій в затінках воді та стовбурах беріз, працював він швидко* (В. Козаченко); // Писати в наступному рядку те, що не вмістилося в попередньому. *Розділові знаки, дужки й лапки в наступний рядок не переносять* (з навч. літ.); *Переносити формули чи рівняння на наступний рядок допускається тільки на знаках виконуваних операцій, повторюючи знак операції на початку наступного рядка* (з наук.-попул. літ.).

◊ **Перекладá́ти (перенóсити, переливáти** *і т. ін.)* / **перекла́сти (покла́сти, положи́ти, перенести́** *і т. ін.)* **на папір** *див.* **перекладáти; (1) Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **вітром перенесло́** *кого* — хто-небудь дуже швидко прибув (прийшов, приїхав, прибіг і т. ін.) кудись. [Суховій:] *Либонь ще й четверті півні не співали, а я вже і в Конотопі .. Немов вітром мене перенесло* (М. Кропивницький).

ПЕРЕНОСИ́ТИ *див.* **перенóшувати.**

ПЕРЕНО́СИТИСЯ, óшуся, óсишся, *недок.*, **ПЕРЕНЕСТИ́СЯ,** сýся, сéшся, *док.* 1. Переходити куди-небудь, несучи, доставляючи когось, щось, або переміщатися кудись. *Від розвилки діаметр руди вужчає. — Не сьогодні-завтра їй кінець, і нам доведеться переноситись в інше місце* [шахти] (Олесь Досвітній); *Самієв перекинув її* [батарею] *на поміч сусідові далеко на лівий фланг, куди зараз перенісся центр бою* (О. Гончар); * Образно. *Сонце наче заснуло, вітер затих і перенісся з землі на небо* (М. Коцюбинський); // Передаватися усно, поширюватися через покоління людей. *Десь в далекім Гіндустані .. тисячі літ переносилися* [оповідання] *з уст в уста* (Г. Хоткевич); // Переводитися (про погляд). *Її личко було трохи бліде, але червоні вуста всміхались, а погляд перенісся з металевих кілець на їх руках в очі Богдана* (О. Лисяк).

2. Стрімко, швидко перебігати, переїжджати, перелітати і т. ін. з місця на місце, долаючи щось. *На далекому плесі кахкала дика качка, зашелестіла в оситнягу, збила крилами воду і перенеслася над огнем, неначе грудка чорної ріллі* (І. Нечуй-Левицький); *Верник швидко присів і рвучким стрибком перенісся на край урвища* (І. Муратов); * У порівн. *Цюкаючи ті дровця, мав* [Михайло] *надзвичайне вдоволення — так, ніби оце перенісся у свої рідні Казаккаси на батьківське подвір'я* (Ю. Збанацький); // *перен.* У думках, в уяві примушувати себе опинитися в іншому місці, часі, в інших обставинах і т. ін. *Погуляймо тепер у просторах свого серця і, минаючи багато міст і сіл, старих багатолітніх курганів, перенесімося в Дубно на Волині* (О. Довженко); *Максим на мить перенісся уявою в той казковий дитячий світ, уявивши себе тим крихітним хлопчиком, усіма покинутим, заблуканим, відданим на поталу відьмам, зміям, вовкулакам та лісовикам* (І. Багряний); *Дивлячись на цей старий козацький монастир, він перенісся в далекі часи* (О. Іваненко).

3. Переміщатися з одного місця на інше. *От вони* [голоси] *переносяться ближче, до цієї кімнати* (В. Винниченко); *Генерал із своїм штабом, з огляду на пошкодження приміщення, переноситься на інше місце, правдоподібно, в район Мизоча* (У. Самчук); *Ми працювали у різних барах, але поціновувачі доброї кави переносилися за нами з бару до бару* (Т. Прохасько); *Село було раніше в низині, на гнилих землях, а після колективізації поступово перенеслося сюди* (Ю. Смолич); // *заст.* Переселятися на інше місце проживання, переходити на іншу службу. *Коли б Ви не пристали на мій проєкт — переноситись до Дрогобича, то напишіть докладно, які у Коломиї були б условини* [умови] *життя, купування дому* (Р. Горак); *Швидко опісля він .. купив дім у Львові і перенісся туди жити* (І. Франко); *Я став газетярем, видавав і редагував .. щоденний часопис, а відтак перенісся до Чернігівського земства, де служу й досі* (М. Коцюбинський).

4. *перен.* Спрямовуватися на що-небудь інше, на когось іншого. *Валенс знав, що Ганна була коханою Крайнєва, і тому частина його теплих почуттів переносилася і на неї* (В. Собко); *Тоді ввесь гнів її перенісся на голови друзяків та пособників їхніх* (Л. Яновська).

5. *тільки недок.* Пас. до **перенóсити.** *Вона* [плівка] *сушиться на барабанах — негативна й позитивна, переноситься з проявочної та фіксажної кімнати до промивочних баків на рамах* (Ю. Яновський); *Цілі гори піску здуваються гарячим всевипальним вітром і переносяться на сотні кілометрів ще далі на схід, аж до узбережжя* (Олекса Ізарський); *Для заспокоєння Гудзій оголосив, що дебати переносяться на завтра* (А. Головко); *Наприкінці роботи знову прибіг захеканий профорг і оповістив, що доповідач затримується в іншій організації і через те збори переносяться на понеділок* (Б. Антоненко-Давидович); *Обіди та вечері можуть переноситися в місця, де навчатимешся. Це за розпорядженням твого наставника* (Дара Корній); *Спека за тридцять все ж таки переносилася на свіжому повітрі якось простіше, ніж у задушній машині* (А. Кокотюха); *Мелодію допомагали підбирати дівчата, на нотний папір вона переносилась за участю знайомих викладачів музичної школи* (О. Гончар).

(1) Перенóситися (повертáтися) / перенести́ся (поверну́тися) ду́мкою (думкáми, у думкáх, спóгадами *і т. ін.) на що, куди* — знову пригадуючи кого-, що-небудь, уявляти, відтворювати в уяві; думати про кого-, що-небудь. *Тому й переносився Матвій своїми думками в далекі забуті дні* (Мирослав Ірчан); *Це все ще розуміє Фросина, повертаючись в думках до своїх минулих літ і села* (М. Стельмах); *Повернеться він* [Чіпка] *до себе думкою, чує, як у голові борюкається острах з надією* (Панас Мирний); *Олексій Федорович перенісся спогадами на Дніпропетровщину* (М. Шеремет); *Мерщій до сина всіма почуттями й думками повернулася* [Катря] (А. Головко).

ПЕРЕНОСИ́ТИСЯ *див.* **перенóшуватися.**

ПЕРЕНО́СКА, и, *ж., розм.* 1. Те саме, що **подóвжувач.** *Він* [Тьомик] *вийшов наперед і застиг, наче месія, розпростерши руки над натовпом, тримаючи в одній долоні штепсель, в іншій — шестирозеткову "переноску"* (М. Кідрук).

2. Переноснá лампа на проводі або просто патрон для лампи зі штепсельною вилкою на кінці. *Малим любив* [я] *світло переноски в тільки-но побілених кімнатах* (Є. Пашковський).

3. Спеціальна сумка, корзина і т. ін., у якій переносять немовлят. *Сучасні переноски для малюків можуть бути різної форми: від слінгів, рюкзаків-кенгуру до спеціальних крісел для автомобілів* (з навч. літ.); *Переноска повинна забезпечувати правильне та безпечне положення тіла дитини, а також рівномірно розподіляти навантаження на плечі, спину та поперек дорослого* (з газ.); // Спеціальний контейнер, у якому переносять домашніх тварин. *Переноска для тварин має бути із жорстким дном, надійним замком та гарною вентиляцією* (з навч. літ.); *У переносці тварина повинна вільно рухатися й бути захищеною від прямих сонячних променів* (з мови реклами).

ПЕРЕНО́СНИЙ, а, е. Алегоричний, не буквальний за змістом; непрямий (у 2 знач.). *Вийшов* [отець Кралевич] *на подвір'я із задушної і в буквальному, і в переносному смислі атмосфери — і відітхнув вільніше* (Г. Хоткевич); *Літо сорок четвертого року видалося жарке, а для нашої бригади особливо — це вже в переносному розумінні* (Є. Доломан).

△ **Перенóсне знáчення слóва** *див.* **знáчення.**

ПЕРЕНОСНИ́Й, а́, е́. Який можна переносити з місця на місце, пристосований для перенесення. *Коли поставлять залізну грубку або куплять переносний камін, я зможу тут жити* (М. Коцюбинський); *Стрекотали кінокамери .. Шипіли переносні, портативні магнітофони* (Н. Рибак); *Можна було б і не вдаватися до переносної радіоустановки, бо на такій маленькій відстані досить було б і постійного передавача* (В. Владко); *Із-за ґанку вийшли ковалі з переносним ковадлом, молотом і зубилом* (В. Малик); *Отрок, що супроводжував Ярослава, розіклав для князя переносний стільчик* (П. Загребельний).

ПЕРЕНО́СНИК, а, *ч.* 1. Той (те), хто (що) переносить що-небудь, займається перенесенням чого-небудь. *Бджоли відіграють важливу роль у запиленні квіткових рослин, оскільки є переносниками пилку* (з наук.-попул. літ.); // Речовина або предмет, що сприяє перенесенню чого-небудь. *У біологічних мембранах є особливі молекули, що є переносниками невеликих полярних молекул та іонів металів крізь ліпідний шар* (з наук. літ.); *Альтернативні штучні переносники кисню навряд чи будуть дешевими через високу вартість сировини та складність їх синтезування* (з наук.-попул. літ.); *Білкові гормони добре розчиняються в крові, тому для них не потрібні спеціальні переносники* (з навч. літ.); *Рослини є основним переносником радіоактивних речовин із ґрунту в продукцію рослинництва, організми сільськогосподарських тварин і людини* (із журн.).

2. Той (те), хто (що) передає яку-небудь хворобу, інфекцію. *Людська воша є переносником таких небезпечних захворювань, як висипний та поворотний тифи* (з наук.-попул. літ.); *У разі виявлення заражених комах, кліщів та інших переносників захворювань проводять дезінсекцію фортифікаційних споруджень, приміщень, білизни, обмундирування та спорядження* (з навч. літ.).

ПЕРЕНО́СНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **перено́сний.** *Переносність уживаних автором лексем певної групи має своїм підґрунтям складний комплекс когнітивних процесів* (з наук.-попул. літ.); *Образність, переносність, алегоричність невластиві науковому та офіційно-діловому стилям* (з навч. літ.).

ПЕРЕНО́СНО. Присл. до **перено́сний.** *Коло конситуативних* [залежних від ситуації] *синонімів не обмежується дієсловами руху. Два слова можуть потрапити в таку ситуацію, коли одне з них або й обидва уживаються переносно* (В. Русанівський); *Алегоричний та символістичний спосіб його* [Данте] *говорення спричинив те, що ми майже ніколи не маємо певності, чи якесь його оповідання розуміти дослівно .. чи символічно та переносно* (І. Франко); *У художній мові письменники часто вживають слова переносно і, звичайно, поповнюють синонімічні ряди слів* (з наук.-попул. літ.); *Форми дійсного, умовного й наказового способів інколи можуть уживатися переносно, один у значенні іншого* (з навч. літ.).

ПЕРЕНОЧО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕНОЧУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* 1. Залишатися десь на ночівлю. *Ще раз переночували та й поїхали вже по кам'яному шляху* (О. Стороженко); [Лукерія Степанівна:] *Ходім у кімнату чай пити, бо вже смерка. У нас переночуєте?* [Марфуша:] *Якщо не заважу* (М. Кропивницький); *Дід Макар тулився, де міг. Де-небудь зайде до хати, посидить, погріється, побалакає, а як ніч западе, то й переночує чи то в хаті, чи в стодолі* (Т. Бордуляк); *Переночувавши в повітці на сіні, ми з Петром Мартинюком до світу вирушили на озеро...* (Б. Харчук); *Треба десь переночувати. Готелі переповнені. Вона була в кількох. Скрізь великі черги* (Я. Стельмах); * Образно. *Перезорюють зорі. Переночують ніч* (П. Тичина).

2. *кого, заст.* Давати нічліг, притулок кому-небудь. *На зборах селяни постановили не переночовувати чужих незнайомих осіб* (з мемуарної літ.); *Я би й сам переночував панича* [панича], *але, знаєте, в мене тісно* (І. Франко); — *Ходімо, бабусю, з нами, ми вас переночуємо* (С. Васильченко).

ПЕРЕНОЧУВА́ТИ *див.* **переночо́вувати.**

ПЕРЕНО́ШЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **переноси́ти.** *Переношена цегла була складена сотнями для подальшого транспортування* (з газ.); *За результатами офтальмологічних спостережень, переношені лінзи часто стають основною причиною різкого погіршення зору та запальних захворювань ока* (із журн.); *Переношене ягня дає пергамен занадто цупкий, і книга з нього не годиться для продажу людям знатним* (П. Загребельний); *Жоден лікар не здатен попередити переношену вагітність, оскільки її зумовлюють дуже індивідуальні причини* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який переноси́вся; зношений *(див.* **зно́шений**[1] 2). *Були це якісь старомодні шпильки та гребені, переношені рукавички, .. пом'яті штучні квіти* (Н. Кобринська); *Один давніший ректор був скупий, складав гроші і мав звичай зашивати банкноти в ковнірі своїх переношених реверенд* (І. Франко); *Писар, молодий, високий і худий, як тичка, недавній київський бурсак, заметеляв полами ношеної й переношеної ряси, сів до столу й приготував начиння* (В. Чемерис).

ПЕРЕНО́ШЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., вет., мед.* Стан за знач. **перено́шений** 1. *Ущільнення кісток черепа та звуження тім'ячка немовляти можуть свідчити про переношеність плода* (з навч. літ.).

ПЕРЕНО́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перено́шувати.** *Уже перестала* [Маруся] *бути .. предметом для переношування, перекладування, цілування...* (Г. Хоткевич); *Переношування вагітності зараховують до акушерських патологій, тому часто вдаються до медикаментозного стимулювання пологів* (з навч. літ.).

ПЕРЕНО́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕНОСИ́ТИ,** ошу́, о́сиш, *док.* 1. *кого, що.* Носити, відносити все або багато чого-небудь, усіх або багатьох у декілька заходів. *Коня від нього забрали .. Добре, що залишили хоч сідло. Ілько пришив його до пояса і так совгав по землі, переношуючи влегшене тіло на руках* (М. Дочинець); — *Господи! скільки я переносила дякові курей, скільки однесла полотна, яєць, грошей! А все-таки мій Микола вивчився читать* (І. Нечуй-Левицький); *Листів на той час я переносила дуже багато* (М. Андрусяк).

2. *що.* Носити довше, ніж потрібно, дозволено (одяг, взуття і т. ін.). *У жодному разі не можна переношувати контактні лінзи, бо ризик інфекцій зростає в декілька разів* (із журн.); *Якщо переносити гелевий манікюр, то полімерні зв'язки розпадаються, а в організм потрапляють шкідливі компоненти, які можуть зумовлювати алергію або навіть бронхіальну астму* (з навч. літ.).

3. *кого, що.* Виношувати плід, дитину довше звичайного терміну. *Найчастіше переношують вагітність ті жінки, які мають ендокринні захворювання, захворювання печінки, шлунка, кишківника, органів малого тазу або які перенесли значні емоційні навантаження* (з навч. літ.); *Низькі провінційні хмари нагадували .. жінку, котра у тяжі і, переносивши дитину, ніяк не може розродитися...* (С. Процюк).

ПЕРЕНО́ШУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПЕРЕНОСИ́ТИСЯ,** о́ситься, *док.* 1. *тільки док.* Зноси́тися (про все або багато чого-небудь). *Одяг, який переносився, утрачає форму, тканина линяє й тоншає* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **перено́шувати.** *Якщо гель на нігтях переношується, на ньому з'являються сколи, поступово він втрачає блиск* (із журн.).

ПЕРЕНУ́ДИ́ТИ, у́ди́ть, *док., безос., кого.* Перестати нудити (у 1 знач.). *Тільки коли всі зійшли на берег, бідолагу перенудило* (із журн.).

ПЕРЕНУ́ДИ́ТИСЯ, у́джу́ся, у́ди́шся, *док.* Перестати нудитися (у 1 знач.). *Людиною він був замкненою, схильний до депресій, проте, як перенудиться, мав гарне почуття гумору* (з мемуарної літ.); // Знемогти від нудьги. *О. Артемій знов зітхнув, але вже важче, і трохи подумав. Жвавий та цікавий, він так перенудився на селі, що йому заманулось конче кудись заїхати та побалакать* (І. Нечуй-Левицький).

ПЕРЕНУМЕРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перенумерува́ти.** *У теці було акуратно підшито кілька перенумерованих папірців* (В. Домонтович); *В підвалі стоять перенумеровані пляшки з кульбабовим вином, і в них — кожен літній день, усі до одного* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері); *Через два дні Жульєн одержав п'ятдесят три перенумеровані любовні листи, адресовані до найвищої і найсумнішої доброчесності* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); // **перенумеро́вано,** *безос. пред. Усі листи в музеї посортовано й перенумеровано* (з газ.).

ПЕРЕНУМЕРО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перенумеро́вувати.** *Коли на вулиці виділили нові місця під забудову, неминучим стало й перенумеровування будинків* (з газ.).

ПЕРЕНУМЕРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕНУМЕРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що.* 1. Нумерувати все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Остап побіг до паперової крамнички, купив там на останній гривеник квитанційну книжку і з годину сидів на камінній тумбі, перенумеровуючи квитанції і розписуючись на кожній з них* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); *Він склав їх* [аркуші] *акуратно і перенумерував сторінки, загорнув у чистий папір і вивів великими гарними літерами: "Стефан Радченко. Бритва. Збірка оповідань"* (В. Підмогильний); — *Коли перетрусили до найменшої цятки всі меблі, взялися за самий будинок. Ми поділили його на квадрати, перенумерували їх, щоб ані одного не пропустити, і в лупу оглянули кожний квадратовий дюйм* (Р. Доценко, пер. з тв. Е. По).

2. Нумерувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Якщо в рукописну чернетку додавали сторінку, то доводилося перенумеровувати решту аркушів* (із журн.).

ПЕРЕНУМЕРО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **перенумеро́вувати.** *Рядки, додані до таблиці, перенумеровуються автоматично* (з навч. літ.); *Усі фонди бібліотеки щорічно оновлюються й перенумеровуються* (з газ.).

ПЕРЕНУМЕРУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перенумерува́ти.** *Інвентаризація нерухомого майна передбачає його перенумерування* (з газ.).

ПЕРЕНУМЕРУВА́ТИ *див.* **перенумеро́вувати.**

ПЕРЕНЮ́ХАТИ *див.* **перению́хувати.**

ПЕРЕНЮ́ХАТИСЯ *див.* **перенню́хуватися.**

ПЕРЕНЮ́ХУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **перению́хувати.** *Наполегливе перенюхування всіх парфумів магазину не допоможе обрати аромат* (з газ.).

ПЕРЕНЮ́ХУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕНЮ́ХАТИ,** аю, аєш, *док., що, розм.* 1. Нюхати все або багато чого-небудь. *Обираючи парфум, не варто перенюхувати всі композиції, краще зосередитися на одному різновиду запахів* (із журн.); *Сниться Денискові, що назбирав квітів чималий жмуток, притулив їх до губів, лоскоче собі лице, так вони свіжо й солодко пахнуть, що нюхав би й не перенюхав би!* (Є. Гуцало); *Перемацала* [Редька], *перенюхала, перегладила всі помідори, набрала огірків, перцю, цибулі (часнику вдома вже було пів холодильника), удвічі дешевше виторгувала жмут не зовсім свіжої кінзи* (І. Карпа); — *Вас обскочили?* — *спитав коваль нового гостя.* — *Так: перенюхали* [сільрадівці] *двір до дрібки! Що можна в рот класти, забрали* (В. Барка).

2. *що, чого.* Надто багато нюхати що-небудь (перев. наркотичні речовини), шкодячи здоров'ю. *Зосима, перенюхавши кокаїну, випивши надміру, розбалакався* (О. Ульяненко).

ПЕРЕНЮ́ХУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕНЮ́ХАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док., розм.* 1. Те саме, що **обню́хуватися** 1. *Кошенята з різних виводків спочатку перенюхуються, а потім граються й мирно живуть* (із журн.); *Цуценя хаскі перенюхалося з дорослою вівчаркою, вона його прийняла, жодного разу не гавкнувши* (з газ.).

2. *перев. док., чого.* Шкодити собі надмірним нюханням чого-небудь. *Перенюхавшись неякісного коксу, вони потрапили до реанімації* (О. Ульяненко); *Уперше відвідавши магазин парфумів у Парижі, я так перенюхалася ароматів, що в мене запаморочилася голова та навіть з'явилася алергія* (з мемуарної літ.).

ПЕРЕНЯ́ТИ *див.* **переййма́ти.**

ПЕРЕ́НЯТИЙ *див.* **пере́йнятий.**

ПЕРЕНЯ́ТИСЯ *див.* **перейма́тися.**

ПЕРЕОБГОВО́РЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переобговори́ти.** *Завданням робочої групи є не тільки розроблення й упровадження нових проєктів, але також їх переобговорення та внесення змін* (з навч. літ.).

ПЕРЕОБГОВОРИ́ТИ *див.* **переобгово́рювати.**

ПЕРЕОБГОВО́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕОБГОВОРИ́ТИ,** орю́, о́риш, *док., що.* Обговорювати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Місцева влада та керівництво лікарні будуть укотре переобговорювати проєкт реструктуризації та подальшого модернізування медичних закладів регіону* (з газ.); *Якщо ви не впевнені в умовах трудової угоди, то краще ще раз переобговорити її з юристом і узгодити пункти, які викликають сумніви* (із журн.).

ПЕРЕОБГОВО́РЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **переобгово́рювати.** *У разі якщо сторони не дійшли згоди, проблемні питання через певний обумовлений термін переобговорюються* (з мови документів).

ПЕРЕОБИРА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переобира́ти** і **переобира́тися.** *Переобирання голови профспілки проводять на загальних зборах трудового колективу* (з газ.).

ПЕРЕОБИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕОБРА́ТИ,** беру́, бере́ш, *док., кого, що.* Обирати на який-небудь пост, якусь посаду іншого замість обраного раніше або обирати заново для виконування певних обов'язків. *Вільні ольбійські громадяни переобирають і раду поліса, й усі колегії* (І. Білик); — *У серпні переобиратимуть правління, і коли я доти не повернуся додому, може статися, що мене не оберуть* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Сьогодні в курені яблуку ніде впасти; з усіх усюд — і з паланок, і з найдальших зимівників, і навіть з Лівобережжя та Слобожанщини — понаїздили запорожці, щоб переобрати кошового* (В. Малик); *Особисто я без ілюзій. Головне, обрати такого* [президента], *щоб можна було переобрати* (Л. Костенко).

ПЕРЕОБИРА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПЕРЕОБРА́ТИСЯ,** беру́ся, бере́шся, *док.* 1. Обиратися на якусь посаду знову, на новий термін або за новими правилами. *У нашому братстві завжди є отаман і два радники, вони переобираються щопівроку* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Втрачаючи підтримку значної частини електорату, він переобирався востаннє й чудово це розумів* (із журн.); *За останні п'ять років заклад вищої освіти увійшов у десятку кращих, тому ректор переобрався на наступний термін* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **переобира́ти.** *За законом керівні державні посади є конкурсними, тому очільники установ регулярно переобираються колективом* (з газ.).

ПЕРЕОБЛА́ДНАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переобладна́ти.** *Переобладнаний після громадянської війни "Буревісник"* [військовий корабель] *мав і більшу вогневу силу і більшу швидкість* (М. Трублаїні); *Маленька, переобладнана з комірчини кімнатка була тепер йому* [Євгенові] *і фортецею, і схимом* [місцем усамітнення] (Ю. Мушкетик); *За хвилину Зіна приперла з холодильника, що стояв у невеличкій кімнаті, переобладнаній на кухоньку, наїдків і напоїв на армію* (Люко Дашвар); // **переобла́днано,** *безос. пред. Колишню комору було переобладнано під житло. Попрорізувано вікна, на солом'яному даху біліє свіжозліплений димар* (М. Циба).

ПЕРЕОБЛА́ДНА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переобладна́ти.** *Курт аж завагався: нові умови, які було йому запропоновано, задовольнили б кого завгодно — неймовірно висока платня, повна свобода дій, переобладнання лабораторії на свій смак і розсуд* (М. Дашкієв); *Коли Джек зайшов, його мати якраз грала роль господині, вкрай заклопотаної переобладнанням житла на театральну залу* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПЕРЕОБЛАДНА́ТИ *див.* **переобла́днувати.**

ПЕРЕОБЛА́ДНУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переобла́днувати.** *Переобладнування опорної школи передбачає і капітальний ремонт приміщення, і комп'ютеризацію класів* (з газ.).

ПЕРЕОБЛА́ДНУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕОБЛАДНА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.*, *що.* Обладнувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Ми спішно переобладнували відвойовані у ворога позиції* (Є. Доломан); *Мене точить тиша .. Поговорив із своїм заступником .. Харчоблок переобладнувати закінчують, а дорогу не розпочинали* (Ю. Мушкетик); *— Це буде церква .. На горі збереглося приміщення костьолу — можна було б переобладнати, однак люди заявили, що й ногою не ступлять через його поріг* (В. Малик); *Всі, звичайно, розуміли, що шеф і не думає піднімати судно, він хоче, щоб воно залишилося на місці, але збирається переобладнати його каюти, салони, трюми, що залиті водою й засипані піском* (М. Білкун); *Батько так хитро переобладнав кавник, що, коли не налити туди звечора воду, кавник нізащо не ввімкнеться* (В. Нестайко).

ПЕРЕОБЛА́ДНУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **переобла́днувати.** *В житловому відсіку знаходилося ще п'ять додаткових кают для пасажирів, які в разі потреби запросто переобладнувалися в дво- або навіть тримісні* (О. Авраменко); *На початку 70-х рр. XX ст. швидко переобладнувалися і збільшували видобуток вугілля шахти, виникали нові кам'яновугільні підприємства* (з навч. літ.).

ПЕРЕОБЛАЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕОБЛАЧИ́ТИ,** чу́, чи́ш, *док.*, *кого, що.* 1. *рел.-церк.* Облачати (у 1 знач.) в інший одяг для богослужінь. *Монахи Києво-Печерської лаври переоблачають мощі святих перед Великим постом, Великоднем та Трійцею в чорне, червоне та зелене вбрання відповідно* (з рел.-церк. літ.); *Під час богослужіння на Великдень архієрея переоблачили декілька разів, спочатку в біле, потім червоне, жовте, зелене, синє та фіолетове облачення* (із журн.); // Прикрашати церкву відповідно до якогось свята. *Перед Великим постом віряни переоблачають церкву* (з газ.).

2. *жарт.*, *уроч.* Облачати (у 2 знач.), наряджати в що-небудь інше. *У наречену переоблачали якусь із жінок або навіть стару бабу, виводили її до нареченого й правили викуп* (з навч. літ.).

ПЕРЕОБЛАЧА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПЕРЕОБЛАЧИ́ТИСЯ,** чу́ся, чи́шся, *док.* 1. *жарт.*, *уроч.* Облачатися (у 2 знач.) повторно, заново або в щось інше. *Імператор .. розпрощався з главою церкви, якому не годилося бути на каранні ворожих болгар, і переоблачився в багряний, тяжко шитий золотом і обнизаний перлами й самоцвітами коловій* [туніку] (П. Загребельний).

2. *тільки недок.* Пас. до **переоблача́ти.** *На початку Великодньої літургії священники переоблачаються з чорних убрань у білі, що символізує перемогу Ісуса Христа над смертю* (з наук.-попул. літ.); *Двадцять п'ятого грудня мощі Спиридона Тримифунського переоблачаються, його старі ризи розрізаються на маленькі шматочки й роздаються вірянам* (з рел.-церк. літ.).

ПЕРЕОБЛАЧЕ́ННЯ, я, *с.*, *рел.-церк.* Дія за знач. **переоблача́ти, переоблачи́ти** 1 і **переоблача́тися, переоблачи́тися** 2. *Переоблачення архиєпископа здійснюють у церкві на початку служби, після чого всі священнослужителі урочисто заходять до вівтаря* (з рел.-церк. літ.); *До переоблачення та прибирання місцевого храму долучилися всі охочі* (з газ.).

ПЕРЕОБЛАЧИ́ТИ *див.* **переоблача́ти.**

ПЕРЕОБЛАЧИ́ТИСЯ *див.* **переоблача́тися.**

ПЕРЕО́БЛІК, у, *ч.* Дія за знач. **переобліку́вати, переобліко́вувати.** *Йому, певно, доведеться вечеряти холодним борщем, коли ще Ольга наварила, бо в неї знову ревізія, переоблік* (В. Кучер); *Вранці Клавдія Іванівна, яка нібито прийшла по вареники, побачила на зачинених дверях табличку: "переоблік"* (Г. Тарасюк).

ПЕРЕОБЛІКО́ВИЙ, а, е. Стос. до переобліку. *З переоблікових операцій комерційні банки сплачують відсотки — облікові ставки* (з навч. літ.).

ПЕРЕОБЛІКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕОБЛІКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *кого, що.* Провадити новий, повторний облік, обліковувати заново. *Оскільки зубри занесені до Червоної книги України, науковці щороку їх переобліковують* (з навч. літ.); *Місцева влада переоблікувала пам'ятки архітектури для їх подальшого реставрування та розвитку туризму* (з газ.).

ПЕРЕОБЛІКО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **переобліко́вувати.** *Бібліотечні фонди щорічно переобліковуються, значна їх частина оцифровується* (із журн.).

ПЕРЕОБЛІКУВА́ТИ *див.* **переобліко́вувати.**

ПЕРЕОБМУНДИРО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **переобмундирува́ти.** *Наказом гетьмана Кирила Розумовського козаки надвірних військових служб були переобмундировані в одяг з елементами західноєвропейського й гусарського вбрання* (з наук. літ.); // **переобмундиро́вано,** *безос. пред. Армію переобмундировано за сучасними стандартами* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який переобмундирувався. *Учорашніх школярів і не впізнати в концертному залі: переобмундировані в елегантні костюми вони в один момент наче подорослішали* (з газ.).

ПЕРЕОБМУНДИРÓВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переобмундирóвувати** і **переобмундирóвуватися.** *Переозброєння та переобмундировування військових сил, реформування підготовки солдат та офіцерів, а також зміна системи управління є основними етапами зміцнення армії* (з навч. літ.); *Основні витрати на переобмундировування армії візьме на себе держава* (з газ.).

ПЕРЕОБМУНДИРÓВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕОБМУНДИРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *кого, що.* Обмундировувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Під час Другої світової війни на курсах молодого бійця призовників переобмундировували у військову форму, навчали користуватися стрілецькою зброєю, ознайомлювали з тактикою ведення різноманітних видів боїв* (із журн.); *Я .. готовий був заплакати, побачивши на "нашому" березі Ельби незграбних солдатиків у брудних фронтових шинелях .. (хоч за пів року після Перемоги вже можна було б переобмундирувати солдат бодай тут, на межі двох світів!)* (П. Загребельний); *Гонведів роззброїли, "переобмундирували" у старий гуцульський одяг і відпустили до своїх* (М. Андрусяк).

ПЕРЕОБМУНДИРÓВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕОБМУНДИРУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. Обмундировуватися ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Солдатам видали зимову форму ще до початку опалювального сезону, щоб кожен переобмундирувався завчасно* (з газ.); // *розм.* Одягатися в щось інше. — *Візьміть моє,* — *одразу запропонував Федір.* — *Шинелю, кашкета, а захочете, то й піджака. Переобмундировуйтесь* (В. Логвиненко); *Аква, як і нахвалявся, з'їздив на два дні в Умань до братів, переобмундирувався, розжився на копійку і минулого вечора з'явився в своєї кралі* (В. Дрозд).

2. *тільки недок.* Пас. до **переобмундирóвувати.** *Збройні сили укомплектовуються й переобмундировуються відповідно до сучасних світових стандартів* (з газ.).

ПЕРЕОБМУНДИРУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переобмундирува́ти** і **переобмундирува́тися.** *Сезонне переобмундирування ворога може свідчити про те, що він заздалегідь готується до затяжних боїв* (з навч. літ.).

ПЕРЕОБМУНДИРУВА́ТИ *див.* **переобмундирóвувати.**

ПЕРЕОБМУНДИРУВА́ТИСЯ *див.* **переобмундирóвуватися.**

ПЕРЕÓБРАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переобра́ти.** *Навіть минулого року, коли на парламентському рівні симпатії більшості виборців перекинулися від лібералів до консерваторів, вона* [мадам Петі] *все одно була переобрана на третій термін* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Переобраний на другий термін президент США розпочав свої міжнародні поїздки з візиту до Ізраїлю* (із журн.); // **переóбрано,** *безос. пред. На місцевих виборах було переобрано очільника громади* (з газ.).

ПЕРЕОБРА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переобра́ти.** *По городу почали ходити "тривожні" чутки відносно якогось "переобрання" політбюро* (М. Хвильовий); *У виборний закон .. закладено тривалість часу правління лідера. Це в середньому чотири роки з можливим переобранням ще на чотири роки* (В. Рубан); *Переобрання президента акціонерного товариства відбулося з дотриманням відповідної процедури* (з газ.).

ПЕРЕОБРА́ТИ *див.* **переобира́ти.**

ПЕРЕОБРА́ТИСЯ *див.* **переобира́тися.**

ПЕРЕОБТЯ́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переобтя́жити.** *Переобтяжені здобиччю, поверталися татарські загони до коша* (З. Тулуб); [Б е р е ж н и й:] *На дамбу Світловидова потрібні гори лісу. А зараз війна. Транспорт переобтяжений...* (Яків Баш); *Переобтяжений враженнями, як бджола пергою, вертається* [Павло] *у Князівку до тестя* (А. Головко); *Лише іноді промайне здогад, що ми переобтяжені чиїмись стереотипами, мучимося видуманими кимось догмами, пітніємо над важкою шапкою сторонніх уявлень* (С. Процюк); // **переобтя́жено,** *безос. пред. Дискурс сучасних медіа переобтяжено часто невиправданими запозиченнями, хоча в українській мові є чимала кількість синонімів відповідних понять* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕОБТЯ́ЖЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **переобтя́жувати** і **переобтя́жуватися.** *Переобтяженість службою, щоденні турботи, зустрічі з друзями, поїздки по губернії не давали змоги здійснити обіцянку провідати Гната* (І. Пільгук); *Він дав згоду, незважаючи на всю свою переобтяженість, негайно ж взятися за вивчення, а далі й лікування сердешної пацієнтки* (Ю. Смолич); *Їй уже не раз пропонували різні доручення, та вона посилається на свою переобтяженість по школі* (О. Гуреїв).

ПЕРЕОБТЯ́ЖЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **переобтя́жити** і **переобтя́житися.** *Через переобтяження кущів баклажанів плодами вони можуть псуватися ще під час достигання* (із журн.); *Автор свідомо використовує прості синтаксичні форми, уникає переобтяження тексту ліричними відступами* (з навч. літ.).

ПЕРЕОБТЯ́ЖИТИ *див.* **переобтя́жувати.**

ПЕРЕОБТЯ́ЖИТИСЯ *див.* **переобтя́жуватися.**

ПЕРЕОБТЯ́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переобтя́жувати** і **переобтя́жуватися.** *Від постійного переобтяжування псуються не тільки вантажівки, але й дороги, якими вони доставляють вантажі* (з газ.); *Переобтяжування учнів факультативами розпорошує їхню увагу та пам'ять, відволікає від опанування основних дисциплін* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕОБТЯ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕОБТЯ́ЖИТИ,** жу, жиш, *док.* 1. *що.* Обтяжувати надмірно, навантажувати більше, ніж можна чи потрібно. *Розбите судно не витримає надміру навантаження: замість того, щоб переобтяжувати його, доцільно якомога більше його розвантажити* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Човен так переобтяжили людьми й вантажем, що, здавалося, він ось-ось перекинеться* (із журн.).

2. *кого, що, перен.* Занадто обтяжувати кого-небудь надмірною роботою, інформацією і т. ін. *Щоб не переобтяжувати вашої уваги, я цими прикладами і обмежусь* (О. Довженко); *Князь у нас достойний син вітця свого. І повинностями не переобтяжує, і на путі до розвою не стоїть* (Д. Міщенко); *Київський люд ще не призвичаївся до нових свят, ще не обійняв їх усіх ні розумом, ні серцем в усій належній складності й суті, тож не слід переобтяжувати розписи головної церкви багатоманітністю, ліпше буде спростити їх* (П. Загребельний); — *Ви, Миколо Дмитровичу, даремно переобтяжили й себе самого, і лаборанток* (Ю. Шовкопляс).

ПЕРЕОБТЯ́ЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕОБТЯ́ЖИТИСЯ,** жуся, жишся, *док.* 1. Обтяжуватися надмірно, навантажуватися більше, ніж можна чи потрібно. *Героїня фільму не з тих людей, які переобтяжуються докорами сумління та завжди шукають компроміс у конфліктних ситуаціях* (з публіц. літ.); *Простір у дитячій кімнаті переобтяжується шафами, шухлядами та коробками з іграшками, тому доцільно одразу все продумати* (з навч. літ.); *Баланси банків переобтяжились заставним майном, яке також стало проблемним для його реалізації* (із журн.); *Вечірній образ актриси помітно переобтяжився через занадто яскравий макіяж, червону сукню та біжутерію* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **переобтя́жувати.** *Навіть після закінчення Другої світової війни українські селяни переобтяжувалися державою, сплачуючи високі сільськогосподарські податки* (з навч. літ.).

ПЕРЕОБУВА́ННЯ, я, *с., розм., рідко.* Дія за знач. **переобува́ти** і **переобува́тися.** *Водії до останнього відкладали переобування своїх автівок, тому із першим снігом місто зупинилося в кілометрових заторах* (з газ.).

ПЕРЕОБУВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПЕРЕОБУ́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., розм., рідко.* 1. *що.* Взувати інше взуття; перевзувати (у 1 знач.). *Коли приходили гості, Марина переобувала домашні капці, надаючи перевагу підборам* (з газ.); // *кого.* Взувати кого-небудь в інше взуття. *Доки одна вихователька переобуває та вдягає дітей, інша виводить уже одягнених на вулицю* (із журн.).

2. *що.* Взувати взуття повторно, заново або по-іншому; перевзувати (у 2 знач.). *Йдучи набережною, я кілька разів зупинялася й переобувала босоніжки, витрушуючи пісок* (із журн.).

3. *що, перен.* Міняти покришки коліс автомобілів; перевзувати (у 3 знач.). *Водії не поспішають переобувати свої авто, бо за прогнозами зима ще буде не скоро* (із журн.).

ПЕРЕОБУВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПЕРЕОБУ́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док., розм., рідко.* 1. Взуватися в інше взуття; перевзуватися (у 1 знач.). *Обираючи сукню, кожна жінка по декілька разів переобувається в різні туфлі* (із журн.).

2. Взуватися повторно, заново або по-іншому; перевзуватися (у 2 знач.). *Носіння онуч було досить незручним, тому люди часто були змушені перемотувати їх та переобуватися* (із журн.).

ПЕРЕОБУ́ТИ *див.* **переобува́ти.**

ПЕРЕОБУ́ТИЙ, а, е, *розм., рідко.* Дієпр. пас. до **переобу́ти.** *Переобута дитина; Переобута машина.*

ПЕРЕОБЧИ́СЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переобчи́слити.** *Переобчислені квитанції споживач може знайти в особистому кабінеті* (з газ.); // **переобчи́слено,** *безос. пред. Під час купівлі-продажу земельну ділянку було переміряно, площу переобчислено, внесено відповідні зміни до технічного паспорта* (із журн.).

ПЕРЕОБЧИ́СЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переобчи́слити.** *Копіювання формул і переобчислення в таблиці — це два основні засоби автоматизації обчислень* (з навч. літ.); *Переобчислення житлової площі може бути обов'язковою процедурою під час продажу будинку* (з газ.).

ПЕРЕОБЧИ́СЛИТИ *див.* **переобчи́слювати.**

ПЕРЕОБЧИ́СЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переобчи́слювати.** *Інтернет-сервіс для споживачів електроенергії може бути тимчасово недоступний, доки здійснюються щомісячні нарахування та переобчислювання* (з газ.).

ПЕРЕОБЧИ́СЛЮВАТИ, юю, юєш, **ПЕРЕОБЧИСЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.,* **ПЕРЕОБЧИ́СЛИТИ,** лю, лиш, *док., що.* Обчислювати що-небудь повторно або заново, по-іншому. *Переобчислювати зведене навантаження співробітників можна автоматично за допомогою опцій програми* (з навч. літ.); *Після того як знайдено відстані до зірок, можна переобчислити і знайти ті зоряні величини, які вони мали б, якби знаходилися на однаковій стандартній відстані* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕОБЧИ́СЛЮВАТИСЯ, юється, **ПЕРЕОБЧИСЛЯ́ТИСЯ,** я́ється, *недок.* Пас. до **переобчи́слювати, переобчисля́ти.** *Алгоритм програми передбачає, що навіть при зміні одного складника формули всі результати переобчислюються* (з навч. літ.); *Обсяги використаного за рік природного газу змінюються, тому вартість транспортування переобчисляється щороку* (з газ.).

ПЕРЕОБЧИСЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переобчисля́ти.** *Переобчисляння видатків.*

ПЕРЕОБЧИСЛЯ́ТИ *див.* **переобчи́слювати.**

ПЕРЕОБЧИСЛЯ́ТИСЯ *див.* **переобчи́слюватися.**

ПЕРЕО́ГЛЯД, у, *ч.* Повторний огляд. *Своєчасний переогляд людей із групи ризику забезпечує вчасне виявлення хвороби та її подальше ефективне лікування* (з навч. літ.); *У місцях здійснення митного оформлення відбувається перевантаження товарів, їх огляд та переогляд* (із журн.).

ПЕРЕОГЛЯДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПЕРЕОГЛЯ́НУТИ,** ну, неш, *док., кого, що.* Оглядати знову, робити повторний огляд. *Я помітив біля лівої скрині два невеликі міцні ослінчики. Одначе ослінчика не взяв. Нагнувся й почав переоглядати папери* (Ю. Мушкетик); *Митники мають право переоглянути товар, що перевозиться через кордон* (з навч. літ.).

ПЕРЕОГЛЯ́НУТИ *див.* **переогляда́ти.**

ПЕРЕОГЛЯ́НУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переогля́нути.** *За наявності достатніх підстав багаж може бути переоглянутий посадовими особами митниці в присутності працівників залізниці, про що має бути складений відповідний акт* (з мови документів); // **переогля́нуто,** *безос. пред. Купуючи речі в точках стихійної торгівлі, гроші варто сплачувати після того, як товар переоглянуто* (з газ.).

ПЕРЕОДІВА́ННЯ, я, *с., прост.* Дія за знач. **переодіва́ти** і **переодіва́тися.** *На центральному пляжі поставили нові кабінки для переодівання та переобладнали пункт для рятувальників* (з газ.).

ПЕРЕОДІВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПЕРЕОДІ́ТИ,** і́ну, і́неш, *док., кого, що, прост.* Одягати кого-, що-небудь заново, повторно або по-іншому. *Ляля її* [ляльку] *по десять раз на день переодіває, перш по одному платтю, а після всі разом — одне на друге* (Леся Українка).

ПЕРЕОДІВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПЕРЕОДІ́ТИСЯ,** і́нуся, і́нешся, *док., прост.* Одягатися заново, повторно або по-іншому. *Коли переодівся Василь — панич-паничем та й годі, чоботи, правда, не по нозі* (Панас Мирний).

ПЕРЕОДІ́ТИ *див.* **переодіва́ти.**

ПЕРЕОДІ́ТИЙ, а, е, *прост.* 1. Дієпр. пас. до **переоді́ти.** *Переодіте немовля.*

2. *у знач. прикм.* Який переодівся. *Гуцули від Вижниці до Селятина вважали його за "переодітого пана"; пани розуміли його вищість над ними в помислах і світобаченні, та не розуміли його прагнення приземлитися до простолюду* (Р. Андріяшик).

ПЕРЕОДІ́ТИСЯ *див.* **переодіва́тися.**

ПЕРЕОДЯГА́ЛЬНЯ, і, *ж., розм.* Те саме, що **перевдяга́льня.** *Вийшовши з переодягальні, Тобиш просто перед дверима побачив "москвича" Чаброва, який тільки-но зупинився* (А. Хорунжий).

ПЕРЕОДЯГА́ННЯ, *рідко* **ПЕРЕДЯГА́ННЯ,** я, *с.* Дія за знач. **переодяга́ти, передяга́ти** і **переодяга́тися, передяга́тися.** *На долівці лежав якийсь-то лист... на рожевому папері... Мабуть, при переодяганні випав він...* (Г. Хоткевич); *Щось надзвичайно зворушливе було в цьому передяганні, ніби це передягання було подібне до того, що його ми спостерігаємо у вівтарі* (М. Хвильовий); *Я .. переглядав газету, чекаючи, доки Тайах закінчить усі свої передягання* (Ю. Яновський); *Кивнувши слугам, знову взявся* [пан] *до переодягання, щоб покрасуватись бодай перед чумацтвом* (О. Ільченко); *На ній була вечірня концертова сукня з довгим шляйфом* [шлейфом]. *Вона вхопила мій здивований погляд: що повинно було означати це переодягання? — і відповіла: — Я співатиму* (В. Домонтович).

ПЕРЕОДЯГА́ТИ, *рідко* **ПЕРЕДЯГА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕОДЯГНУ́ТИ, ПЕРЕОДЯГТИ́,** ягну́, я́гнеш; *мин. ч.* переодягну́в, ну́ла, ло *і* переодя́г, ягла́, ло́; **ПЕРЕДЯГТИ́,** *рідко* **ПЕРЕДЯГНУ́ТИ,** ягну́, я́гнеш; *мин. ч.* передягну́в, ну́ла, ло *і* передя́г, ягла́, ло́; *док.* 1. *кого.* Одягати кого-небудь в інший одяг. [Н а т а ш а:] *Миша, я твою маму переодягну в чорне плаття моєї покійної мами!* (І. Карпенко-Карий); *Біля зеленої тачанки їх переодягли в чисту солдатську одежу. На плечі накинули сірі шинелі* (К. Гриб); *Доки вела до хати, щоб передягти і гарячим чаєм з малиною .. напоїти, Іван цілував її руки і бурмотів щось нерозбірливе* (В. Лис).

2. *кого.* Одягати кого-небудь незвично для маскування, зміни зовнішності і т. ін. *Сновигають продавці марципанів, квіткарки, самі схожі на букети (спеціально переодягали в костюми епохи Катерини Великої!), квіти на килим кидають* (І. Роздобудько); *Я по Галичині вже ходжу рік, Тепер піду ще на угорський бік. Передягніть, брати, мене по-свому* [по-своєму]; *Що я тут був, не говоріть нікому!* (І. Франко); — *Там стріляли не по-справжньому, а тільки так, для забави. Такий замок горів! А за жовнірів переодягли простих, як нас у школі для різдвяної вистави...* (Р. Іваничук).

3. *що.* Одягати інший одяг. *Якось при мені він переодягав спідню сорочку* (Є. Кравченко); *Він .. щось перекладає з наплечника до малої валізочки, передягає черевики, сорочку* (О. Лисяк); — *Доню, одягни теплу куртку, не сунь у плащі!.. Ти чуєш, повернися, переодягни куртку!..* (Є. Кононенко).

ПЕРЕОДЯГА́ТИСЯ, *рідко* **ПЕРЕДЯГА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПЕРЕОДЯГНУ́ТИСЯ, ПЕРЕОДЯГТИ́СЯ,** ягну́ся, я́гнешся; *мин. ч.* переодягну́вся, ну́лася, лося *і* переодя́гся, ягла́ся, ло́ся; **ПЕРЕДЯГТИ́СЯ,** *рідко* **ПЕРЕДЯГНУ́ТИСЯ,** ягну́ся, я́гнешся; *мин. ч.* передягну́вся, ну́лася, лося *і* передя́гся, ягла́ся, ло́ся; *док.* 1. Одягатися в інший одяг. *Увійшли у свою хату — вона боржій до вбирання, в краще переодягається* (Марко Вовчок); *Переодягаються* [жінки] *дуже часто. Це я помітив у санаторії. Снідать іде в одному вбранні, вечерять — у другому, обідать — у третьому, спать — в четвертому* (Остап Вишня); *Старий батько .. переодягся: скинув синій старенький жупан і надів сюртук* (І. Нечуй-Левицький); [Х у с а:] *Так от: доволі теревені править, іди, переодягнись, — бо гості будуть* (Леся Українка); *Рівно в шостій* [о шостій] *вечора сотник вернувся зо служби, передягнувся, закурив і сів* (У. Самчук); — *Він тепер на заводі і днює і ночує. Додому приходить раз на тиждень. Скупається, переодягнеться і знову на завод* (В. Кучер); *Юрко пообідав, переодягнувся і сів за уроки* (В. Малик); *Груберові наказали переодягтися в жовту куртку, такі самі штани й м'які пантофлі* (Д. Бузько); * Образно. *Минало літо .. І молодий сад почав переодягатись. На зелений шовк його одежі лягли рожеві й червонуваті плями* (Д. Ткач).

2. Одягатися незвично для маскування, зміни зовнішності і т. ін. *Переляканий Ярема, переодягнувшись за бабу, за два дні аж у Львові затримався, а діаманти, срібло й золото казав у озері потопити, щоб ніхто не бачив* (з легенди); — *Кидаймо оцю каторжну службу, поперебираймось за старців, начепим торби та ходім просити під Михайлівський монастир. Переодягнемось так, що ніхто й не впізнає* (І. Нечуй-Левицький); *Не пройшло й п'яти хвилин, як приносять мені форму .. Переодягся я, поголився, набризкався .. дорогими духами* (Григорій Тютюнник); // *ким.* Вбиратися так, щоб зовні бути подібним до кого-небудь. *Увечорі* [увечері], *коли смеркло, Марина з Астарою залізли попід поли намету й почали переодягатися чоловіками* (А. Кащенко); *Переплила баба ріку, сховала човна в очереті, а сама передяглась старчихою та й пішла до будинку* (С. Васильченко); // *театр.* Одягатися в інший одяг для виконання ролі. *Ольга не мала зараз часу, щоб з нею розмовляти, бо треба було їй переодягнутися та загриміруватися* [загримуватися] (А. Шиян); *Завтра студію звільняти, а в мене ще сцена одна не дописана, давайте-давайте, кохані, переодягайтесь* (С. Жадан).

ПЕРЕОДЯ́ГНЕНИЙ *див.* **переодя́гнутий.**

ПЕРЕОДЯ́ГНЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переодягну́ти** і **переодягну́тися.** — *Таке переодягнення не обов'язкове для наших гостей, — пояснив зразу ж Нен-Сагор, — але мій обов'язок — зробити всім вам таку пропозицію* (Ю. Смолич); *Плаття було для неї трохи широке, але загалом переодягнення надзвичайно змінило її* (М. Трублаїні).

ПЕРЕОДЯГНУ́ТИ *див.* **переодяга́ти.**

ПЕРЕОДЯ́ГНУТИЙ, *рідко* **ПЕРЕДЯ́ГНУТИЙ, ПЕРЕОДЯ́ГНЕНИЙ,** *рідко* **ПЕРЕДЯ́ГНЕНИЙ,** а, е. 1. Дієпр. пас. до **переодягну́ти, передягну́ти, переодягти́, передягти́.** — *Ви через кілька хвилин будете переодягнені в сухе* (М. Білкун); *Впіймано переодягненого яничаром посланця до угорського короля за поміччю* (П. Загребельний); *Її світлість у нетерплячці й тривозі ходить по кімнаті, шелестячи шовком переодягненої сукні* (В. Винниченко); * У порівн. *Молодиця з немовлям на руках — білолиця, незагоріла. Наче переодягнута панночка* (А. Головко).

2. *у знач. прикм.* Який переодягнувся. *"Що так задумалися, пане докторе?" — спитала графиня, входячи у їдальню. Була передягнена і відсвіжена* (Б. Лепкий); *"От історія. Що ж мені з нею робити? — подумав Тимко. — А що, коли це шпигун, переодягнутий у жіночу одежу, і прикинувся божевільним"* (Григорій Тютюнник); *Віталій Стратонович виходить із світлиці, через якийсь час повертається переодягнений, в шовковій сорочці та синіх китайкових шароварах* (М. Стельмах).

ПЕРЕОДЯГНУ́ТИСЯ *див.* **переодяга́тися.**

ПЕРЕОДЯГТИ́ *див.* **переодяга́ти.**

ПЕРЕОДЯГТИ́СЯ *див.* **переодяга́тися.**

ПЕРЕОЗБРО́ЄНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **переозбро́їти.** *Переозброєна та мобільна прусська армія завдала австрійцям нищівної поразки* (з наук.-попул. літ.); // **переозбро́єно,** *безос. пред. Завдяки реформам Шан Яна китайське військо було реорганізовано і переозброєно, введено залізну зброю* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Який переозброївся. *Наступного дня переозброєний мисливець рішуче вирушив до ведмежого лігва* (з газ.).

ПЕРЕОЗБРО́ЄНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **переозбро́єний.** *Завдяки переозброєності війська вдалося стримати ворога* (з газ.); *Більшість промислово розвинених країн здійснює політику прискореної амортизації основного капіталу й передбачає повну технічну переозброєність підприємств* (з навч. літ.).

ПЕРЕОЗБРО́ЄННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переозбро́їти** і **переозбро́їтися.** *Переозброєння війська новими танками, артилерійськими системами та іншими видами військової техніки значно підвищить його боєздатність* (з газ.); *Технічне переозброєння промислової інфраструктури не повинно негативно впливати на навколишнє середовище, інновації у виробництві мають бути екологічно безпечними* (з навч. літ.); *Творчість О. Чорногуза є яскравим прикладом жанрово-стильового, ідейно-тематичного переозброєння сатири* (з публіц. літ.).

ПЕРЕОЗБРО́ЇТИ *див.* **переозбро́ювати.**

ПЕРЕОЗБРО́ЇТИСЯ *див.* **переозбро́юватися.**

ПЕРЕОЗБРО́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переозбро́ювати** і **переозбро́юватися.** *Переозброювання армії є однією із запорук безпеки держави та її авторитету у світі* (із журн.); *Переозброювання виробничого процесу підприємства гарантує його конкурентоспроможність* (з газ.).

ПЕРЕОЗБРО́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕОЗБРО́ЇТИ,** о́ю, о́їш, *док., кого, що.* 1. Озброювати заново, по-іншому, забезпечувати новою зброєю. *Через ризик збройних конфліктів і нестабільної геополітичної ситуації у світі в цілому кожна країна поступово переозброює свою армію, упроваджує інноваційні технічні та управлінські схеми в життя* (з наук.-попул. літ.); *Чекаючи нападу піратів, адмірал заздалегідь таємно переозброїв форт і залишив у ньому гарнізон* (П. Мовчан, пер. з тв. Р. Сабатіні); *Данило Галицький у середині 40-х років XIII ст. сформував регулярну піхоту та переозброїв кінноту* (з навч. літ.).

2. *перен.* Постачати новими засобами виробництва. *Кращих результатів досягають ті підприємства, які своєчасно технічно переозброюють виробництво, замість застарілої техніки впроваджують нову, більш продуктивну й економну* (з навч. літ.); *Треба було переозброїти новою технікою всю нафтову промисловість* (О. Донченко).

ПЕРЕОЗБРО́ЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПЕРЕОЗБРО́ЇТИСЯ,** о́юся, о́їшся, *док.* 1. Озброюватися заново, по-іншому, міняти своє озброєння на нове. *Перемога спершу повільно, а далі швидше схилялася на бік повсталих, які щораз більше й більше захоплювали зброї й противника і, на ходу переозброюючись, звільняли свою батьківщину* (В. Чемерис); *Японія прискорено переозброїлася, з нею змушені рахуватися інші держави Тихоокеанського регіону* (з газ.).

2. *чим, перен.* Отримувати нові засоби виробництва. *Селянські господарства продовжують технічно й технологічно переозброюватися сучасною технікою* (із журн.); *З метою запровадження дистанційного навчання університет переозброївся новим програмним забезпеченням та особливою платформою* (з газ.).

3. *перен.* Здобувати нові знання, навички і т. ін. для певної роботи, діяльності. *Літературна маса відчувала потребу перекваліфікуватися, переозброїтись* (М. Драй-Хмара); *Мобілізуйся, переозбройся, переформатуйся, не забувай, що ввечері, у барі "Панацея" на тебе чекає таємнича зеленоока незнайомка...* (В. Кожелянко).

ПЕРЕОЗВУ́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переозву́чити.** *Головну героїню фільму, Стефу, зіграла польська акторка Маріанна Янушевич, тому, щоб усунути акцент, її мовні партії були переозвучені* (з публіц. літ.); // **переозву́чено,** *безос. пред. Оголошення назв зупинок та супутньої інформації в тролейбусах, трамваях і автобусах переозвучено* (з газ.).

ПЕРЕОЗВУ́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переозву́чити.** *Переозвучення фільмів українською мовою сприяє її поширенню в медійному просторі* (з газ.).

ПЕРЕОЗВУ́ЧИТИ *див.* **переозву́чувати.**

ПЕРЕОЗВУ́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переозву́чувати.** *Переозвучування світлофорних об'єктів розпочато із центральних вулиць міста* (з газ.).

ПЕРЕОЗВУ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕОЗВУ́ЧИТИ,** чу, чиш, *док., що.* Озвучувати (у 1 знач.) ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Часто відеозаписи з телефону доводиться переозвучувати, оскільки вони містять багато фонового шуму* (з навч. літ.); *Актори вітчизняного театру та кіно продовжують переозвучувати голлівудську класику, щоб відомі всім кіногерої говорили природною й гарною українською мовою* (із журн.); *Після смерті диктора Миколи Петренка, який був "голосом" столичного метрополітену, оголошення станцій метро переозвучили* (з газ.).

ПЕРЕОЗВУ́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **переозву́чувати.** *Федькович був вихований високою поетичною мислею славетних європейців .. А рідну мову він знав тільки з пісні, досить скупої на слово, а ще слово те переозвучувалося бессарабською, бойківською, гуцульською, угорсько-слов'янською, чесько-слов'янською говірками, і він був позбавлений засобів вислову* (Р. Андріяшик); *Під час роботи над фільмами мова акторів, які говорять нерозбірливо або з іноземним акцентом, переозвучується* (із журн.).

ПЕРЕОКУЛІ́РОВАНИЙ, а, е, *сад.* Дієпр. пас. до **переокулі́рувати.** *Навесні переокуліровані дички зрізують на кільце* (з наук.-попул. літ.); *Переокуліровані іншими сортами плодові дерева можуть швидше давати зелені бруньки* (з навч. літ.).

ПЕРЕОКУЛІРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕОКУЛІ́РУВАТИ,** ую, уєш, *док., що, сад.* Окулірувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Навесні дички мигдалю, на яких засохли бруньки, ще можна переокуліровувати тими ж сортами* (із журн.); *Через деякий час після окулірування персиків треба перевірити та переокулірувати ті дички, в яких не прижилися вічка* (з навч. літ.).

ПЕРЕОКУЛІ́РУВАННЯ, я, *с., сад.* Дія за знач. **переокулі́рувати.** *Живці для переокулірування можуть бути того ж сорту або можна підібрати інший, наприклад, морозостійкий* (з навч. літ.).

ПЕРЕОКУЛІ́РУВАТИ *див.* **переокуліро́вувати.**

ПЕРЕО́РАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переора́ти.** *Поле горошку й сочевиці, таке комфортне і барвисте здалеку, а на дотик — сухе й бугристе від переораної трактором землі* (Ю. Іздрик); *По переораному полю люди збирали бульби, які залишилися в землі* (з мемуарної літ.); *Майдан був глибоко переораний ритвинами від вибухів* (Д. Білий); *З-під шапчини на гладеньке, але вже переоране глибокою борозенкою чоло* [юнака] *спадають густі кучері буйного, русявого чуба* (В. Козаченко); // **перео́рано,** *безос. пред. Обробляється навіть взуття громадян, котрі переміщуються із забрудненої зони. Переорано ґрунтові дороги, якими можна проїхати до інших населених пунктів* (з газ.); *В тому районі вогонь ворожої артилерії наче слабшав. Ясно, що там уже все розбито, Потрощено, переорано снарядами* (М. Трублаїні); * Образно. *Люди орють землю, а літа — душу. Ох, і переорано її, оцю мужицьку душу, і вздовж, і впоперек* (М. Стельмах).

ПЕРЕОРА́ТИ *див.* **перео́рювати.**

ПЕРЕОРГАНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Дія за знач. **переорганізува́ти** і **переорганізува́тися.** *Переорганізація земельних ресурсів сприяє ефективному й безпечному землекористуванню та здійсненню сільськогосподарської діяльності* (із журн.).

ПЕРЕОРГАНІЗО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переорганізува́ти.** *У незалежній Україні деякі державні комітети були переорганізовані на міністерства* (з наук.-попул. літ.); // **переорганізо́вано,** *безос. пред. Розгромлену військову частину було зібрано докупи, терміново переорганізовано й поповнено свіжими силами* (з мемуарної літ.).

ПЕРЕОРГАНІЗÓВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕОРГАНІЗУВÁТИ,** ýю, ýєш, *док., що.* Організовувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Людям із хронічною втомою та емоційним вигорянням психологи радять навчитися переорганізовувати свій вільний час і простір* (з навч. літ.); *Попри всі наукові відкриття та новітні технології людство так і не зуміло переорганізувати свою діяльність, щоб не завдавати шкоди довкіллю* (із журн.).

ПЕРЕОРГАНІЗÓВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕОРГАНІЗУВÁТИСЯ,** ýюся, ýєшся, *док.* 1. Організовуватися ще раз, повторно або заново, по-іншому. *У кінці 90-х рр. XX ст. багато збанкрутілих підприємств переорганізувалося в акціонерні компанії* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **переорганізóвувати.** *Експозиція відділу сучасного живопису регулярно переорганізовується фахівцями музею з метою надання простору для нових робіт* (із журн.).

ПЕРЕОРГАНІЗУВÁТИ *див.* **переорганізóвувати.**

ПЕРЕОРГАНІЗУВÁТИСЯ *див.* **переорганізóвуватися.**

ПЕРЕОРІЄНТÁЦІЯ, ї, *ж.* Дія за знач. **переорієнтувáти** і **переорієнтувáтися.** *Більшість полковників та сотників, дізнавшись про несподівану переорієнтацію гетьмана на короля Карла, були вражені так, що відсахнулися від нього* (В. Малик); *Постійно звертається Шевченко і до складних історій етико-психологічної переорієнтації людини* (І. Дзюба).

ПЕРЕОРІЄНТÓВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переорієнтувáти.** *У другій половині XX ст. чорна металургія деяких європейських країн була переорієнтована на більш дешеву імпортну сировину з Канади, Австралії, Бразилії, Південної Африки* (з навч. літ.); *Сільське господарство має бути переорієнтоване на захист довкілля та отримання екологічно чистої продукції* (з газ.); // **переорієнтóвано,** *безос. пред. Значну частину наукової роботи було переорієнтовано на забезпечення потреб фронту* (із журн.).

ПЕРЕОРІЄНТÓВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **переорієнтóваний.** *Переорієнтованість зовнішньої політики держави зумовила зміну її економічних векторів* (з газ.).

ПЕРЕОРІЄНТÓВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переорієнтóвувати** і **переорієнтóвуватися.** *Переорієнтовування сільського господарства й промисловості з експорту сировини чи напівфабрикатів на експорт готової продукції безпосередньо впливає на показники економічного зростання* (з навч. літ.).

ПЕРЕОРІЄНТÓВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕОРІЄНТУВÁТИ,** ýю, ýєш, *док., кого, що.* Орієнтувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Тіньова економіка гальмує розвиток цивілізованого підприємництва, переорієнтовує його з виробничої спрямованості на торговельно-фінансову* (з наук.-попул. літ.); *Будь-який рекламний продукт переорієнтовує споживача, зацікавлює його іншою продукцією* (з навч. літ.); *Держава має переорієнтувати систему охорони здоров'я, зосередивши увагу не тільки на лікувальних заходах, але також на профілактиці й запобіганні поширенню хвороб* (із журн.).

ПЕРЕОРІЄНТÓВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕОРІЄНТУВÁТИСЯ,** ýюся, ýєшся, *док.* 1. Орієнтуватися ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Яцик знову береться за перо, аби сказати землякам про наболіле, про те, що сам час вимагає від них переорієнтовуватися, враховувати досвід побутування в світі інших народів* (М. Слабошпицький); *Венчурні фірми можуть швидко переорієнтовуватися, змінюючи напрями пошуку, сприймати нові науково-технічні ідеї, проводити їх перевірку й реалізацію без значних матеріальних, кадрових і організаційних витрат* (з наук. літ.); — *А ти надовго застряв?* — *допитувавсь Духнович.* — *Та як накажуть. Наше діло солдатське.* — *Швидко ж ти переорієнтувався, брате* (О. Гончар); *Однак лібретист швидко переорієнтувався: переніс дію з плантації.. у прадавній сад, на бранне поле та у будуар шахині* (А. Крижанівський).

2. *тільки недок.* Пас. до **переорієнтóвувати.** *Для покращення фінансових показників керівництвом і фінансовими аналітиками корпоративних об'єднань аналізуються й диверсифікуються можливі ризики, переорієнтовуються фінансові потоки в межах об'єднання* (з навч. літ.).

ПЕРЕОРІЄНТУВÁННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переорієнтувáти** і **переорієнтувáтися.** *Місцева влада зацікавлена в переорієнтуванні галузей економіки на екологічно чисті виробництва, вирощування екологічно чистих сільгосппродуктів, перероблення лікарських рослин, максимальне використання природних джерел енергії, передусім гірських річок* (із журн.).

ПЕРЕОРІЄНТУВÁТИ *див.* **переорієнтóвувати.**

ПЕРЕОРІЄНТУВÁТИСЯ *див.* **переорієнтóвуватися.**

ПЕРЕОРКЕСТРÓВАНИЙ, а, е, *муз.* Дієпр. пас. до **переоркеструвáти.** *Перекомпонований і переоркестрований музичний матеріал дав нове життя одноактному балету "Жінки в ре-мінорі" за п'єсою Федеріко Гарсії Лорки* (із журн.).

ПЕРЕОРКЕСТРÓВУВАННЯ, я, *с., муз.* Дія за знач. **переоркестрóвувати.** *В авторському варіанті партитури використано тромбони-сопрано, що на сьогодні вийшли з ужитку, тому переоркестровування є цілком доречним* (з навч. літ.).

ПЕРЕОРКЕСТРÓВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕОРКЕСТРУВÁТИ,** ýю, ýєш, *док., що, муз.* Оркеструвати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *На думку фахівців, значну частину творів з репертуару того чи іншого оркестру треба переоркестровувати* (із журн.); *Усі спроби переоркеструвати мелодію, щоб нескінченне форте переконливо звучало в нижніх регістрах, були марними* (з газ.).

ПЕРЕОРКЕСТРÓВУВАТИСЯ, ується, *недок., муз.* Пас. до **переоркестрóвувати.** *Сюїта Модеста Мусоргського "Картинки з виставки" не була опублікована за життя композитора, а після його смерті переписувалася і переоркестровувалася кілька разів* (з навч. літ.).

ПЕРЕОРКЕСТРУВÁННЯ, я, *с., муз.* Дія за знач. **переоркеструвáти.** *У цьому фрагменті відбувається переоркестрування — кларнети й гобої міняються у проведенні третього й першого мотивів* (з наук. літ.); *Композитор працює над переоркеструванням свого твору для симфонічного складу* (із журн.).

ПЕРЕОРКЕСТРУВÁТИ *див.* **переоркестрóвувати.**

ПЕРЕÓРОК, рку, *ч., розм.* Переоране місце, проорана смуга на ґрунтовій дорозі. *Вона дала остроги мотоциклові й потрусилася через груддя й переорки степової дороги* (Ю. Яновський).

ПЕРЕО́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перео́рювати.** *Переорювання пасовищ, парування та посів багаторічних трав є тими агротехнічними заходами, що забезпечують продуктивну сінозаготівлю* (з наук.-попул. літ.); *Сохи були придатні для орання м'яких і піщаних ґрунтів, також для повторного переорювання під озимі культури, але інколи через нестачу реманенту їх використовували замість великого плуга* (з навч. літ.).

ПЕРЕО́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕОРА́ТИ,** орю́, о́реш, *док.*, *що.* 1. Орати, обробляти землю плугом у перший раз. — *Та от, виявляється, весь оцей куток зносити будуть. І гай теж. Переорюватимуть під поле* (В. Нестайко); *На Київщині є природні лісові ділянки (дубові, березові, вільхові), проте лісники переорюють піщані степові ділянки й засаджують сосною* (з газ.); — *А що має статися з степами? .. Степи несходимі... безкраї... їх ні переорати, ні кіньми випасти* (А. Кащенко); // *перен.* Змінювати землю так, наче вона оброблена плугом. — *Війна, сину, це щось страшне. Кулі так густо літають, що переорюють землю, як плугом...* (Мирослав Ірчан).

2. Орати ще раз, повторно або заново, по-іншому. — *Егеж! якби-то дав Бог* [дощику]! *А то хто його зна, що й робити, хоч бери та переорюй все поле вдруге! — обізвався журливо один господар* (Леся Українка); *Щовесни дітлашня бігала туди рвати горицвіт весняний, рутницю й синяк червоний, і хоч як уперто переорював стежки Кузь Смикайло, що мав поле під Чортовою горою, але вони протоптувалися знов і знов* (П. Загребельний); // *на що і без дод.* Оранкою готувати землю під іншу культуру. *Ярина ледве вибилася з землі і пожовкла .. Знищені поля наново переорюють і наново засівають* (У. Самчук); *"Волга" котилася польовою дорогою поміж широкими нивами, на яких сям і там трактори переорювали стерню* (О. Бердник); *Тут ведуть двопільне господарство: після збирання ярових землю одразу ж переорюють і сіють озимину* (Ю. Хорунжий); *Він щоразу бігав до його* [нього – поля] *навідуватись, милуватися густим, як щітка, житом, чорною ріллею, що так чепурно переорав Орищин кум на ярину* (Панас Мирний).

3. Орати все або багато, одне за одним (поле, лан і т. ін.). *Помучений кріпак .. переорював панські лани та засівав на панський прибуток* (Панас Мирний); *Багато наробив він* [батько] *хліба, багатьох нагодував, урятував од води, багато землі переорав, поки не звільнився від свого смутку* (О. Довженко); *Видно, не один гектар ґрунту перекопали та переорали вони* [руки] *за своє півстоліття* (Д. Бедзик).

4. Орючи, проводити поперечну борозну для затримування чого-небудь. *Ниву, яка знаходилася на схилах, кожного року переорювали борозною, щоб затримати воду* (з газ.); // *перен.* Утворювати поперечну борозну на чому-небудь. *Спека ще не вмерла. Дорога, наморщившись, лежала байдужо й ліниво. Глибока балка переорювала поле* (Є. Гуцало); *Блискавиця, неначе "катюша", Переорює небо навпіл* (М. Стельмах); // *безос.* — *І сорочку підіймай, — гукнув ще хтось. — Еге ж, так і є. Бачу ж, що кров засохла. Через весь живіт переорало. Певне, теж осколком чи каменем* (В. Козаченко).

5. *у сполуч. зі сл.* м е ж а. Захоплювати при оранці частину чужої, відділеної межею землі. — *Якби я собі з Юрком добре заходив, то його би не кортіло межу переорювати* (Л. Мартович); *Хіба не чує кожного дня княгиня Ольга, що чорні люди чинять татьбу й розбой* [розбій] *на її дворах, переорюють межі її земель, .. потай б'ють бобрів на гонах, звіра в лісах, рибу в княжих ріках?* (С. Скляренко).

(1) Переора́ти на по́піл — зовсім виснажити землю. [Х а р и т о н:] *Одначе ж за прадідів хліб родив?..* [Р о м а н:] *Тоді земля мала силу; а тепер вже переорали її на попіл, знесилили* (М. Кропивницький).

◊ **(2) Переора́ти межу́** *кому* — перешкодити кому-небудь у його справах. *Чи я йому межу переорав!* (прислів'я); *Тішиться з себе* [хвалько], *який то він здатний в Бога вродився: і пану догодив, і собі межі не переорав* (Марко Вовчок).

ПЕРЕО́РЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **перео́рювати.** *Громадські ліси розкрадаються, а поля переорюються безкарно* (І. Франко); *Зникають з лиця Землі велетні-дерева, рідіють ліси, переорюються степи, що колись давали притулок і харч незліченним гуртам оленів, диких коней, птахів, вовків, лисиць, буй-турів і всякої дрібної живності* (О. Бердник).

ПЕРЕОСМИ́СЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переосми́слити.** *Політико-ідеологічна спадщина В. Винниченка, як і М. Грушевського, в переосмисленому, модернізованому вигляді є глибоким джерелом формування сучасної ідеологічної доктрини України* (з наук. літ.); *Вірш "Міньйон" також є в поетичному доробку ще одного представника "Молодої Музи" — Богдана Лепкого, також у переосмисленому трактуванні* (з наук.-попул. літ.); // **переосми́слено,** *безос. пред.* *Після того, як "Курс виживання для підлітків" було надруковано в кількох числах "Ровесника", числа ці було надійно сховано від батьків, потай зачитано до дірок, потім переосмислено, обговорено і ще раз перечитано* (Н. Сняданко).

ПЕРЕОСМИ́СЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **переосми́слений.** *Однією із важливих ознак фразеологічних одиниць є переосмисленість значення* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕОСМИ́СЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переосми́слити.** *Треба постійно пам'ятати, що збагачення мови іде, безперечно, не тільки шляхом прямого утворення нових слів, неологізмів, а й шляхом переосмислення слів давніх* (М. Рильський); *Самого злиття та переосмислення традицій класичного детективу і медичного серіалу все ж виявилося замало* (А. Кокотюха); *Він казав, що, певно, переосмислення необхідне, адже і сам бере активну участь у філософсько-богословських дискусіях, які точаться в Карловому університеті* (І. Роздобудько); *Приголомшливі новини — завжди переосмислення. Комусь для цього потрібен певний час, хтось усвідомлює нові реалії миттєво* (Люко Дашвар).

ПЕРЕОСМИ́СЛИТИ *див.* **переосми́слювати.**

ПЕРЕОСМИ́СЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переосми́слювати.** *Біблійні й міфологічні, фольклорні сюжети та персонажі, залишаючись в основі своїй образами-символами, завжди пробуджували бажання в мистецтві до переосмислювання, висвітлення філософських загальнолюдських ідей і ознак своєї епохи* (з навч. літ.).

ПЕРЕОСМИ́СЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕОСМИ́СЛИТИ,** лю, лиш, *док.*, *що.* Осмислювати по-своєму або по-іншому. *Біля Льотти він переосмислював почуте і побачене* (Олекса Ізарський); *Пора переосмислювати всі ці наші "канони" гумору й сатири відповідно до нової моралі — більш людяної* (О. Бердник); *В мені йдуть шалені суперечки з прочитаним. Адже ніколи не створювала для себе беззаперечних кумирів і вперто намагалася переосмислити прочитане, а не сприймати його за непорушний постулат* (І. Роздобудько); — *Мені дуже потрібно побути наодинці, все зважити, переосмислити* (В. Хрущак); *Письменник вибрав і творчо переосмислив різноманітні факти власної біографії, долі своїх земляків* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕОСМИ́СЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **переосми́слювати.** *Переосмислювалося значення духовності й прагматизму, потреб тіла і душі. Першість духу владно стукала в серце нових поколінь* (О. Бердник); *Фольклор, входячи в тканину твору, починає відігравати особливу роль, переосмислюється з погляду проблем сьогодення, підпорядковується завданням, які ставить перед собою митець* (з наук. літ.).

ПЕРЕОСНАСТИ́ТИ *див.* **переосна́щувати.**

ПЕРЕОСНАСТИ́ТИСЯ *див.* **переосна́щуватися.**

ПЕРЕОСНАЩА́ТИ *див.* **переосна́щувати.**

ПЕРЕОСНАЩА́ТИСЯ *див.* **переосна́щуватися.**

ПЕРЕОСНА́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переоснасти́ти.** *Площа розширить свої межі, будуть перебудовані й переоснащені підземні переходи, реконструйовані інженерні мережі, а також внутрішнє та зовнішнє освітлення* (із журн.); // **переосна́щено,** *безос. пред. Санаторно-курортні заклади було переоснащено та модернізовано* (з газ.).

ПЕРЕОСНА́ЩЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **переосна́щений.** *Дозавантажити виробничі потужності підприємства на 60 % вдалося тільки завдяки технічній переоснащеності виробництва* (із журн.); *Політика компанії декларує клієнтоорієнтованість, технічну переоснащеність, інвестиційну привабливість та соціальну відповідальність* (з газ.).

ПЕРЕОСНА́ЩЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переоснасти́ти.** *Дрібні поміщицькі господарства кінця XIX ст., що переважали на Лівобережжі, в основному не мали необхідних коштів для переоснащення своїх цукрових виробництв, тому значна їх частка припинила функціонування* (з наук. літ.); *Модернізація об'єктів паливно-енергетичного комплексу стане рушійним чинником технологічного переоснащення інших галузей національної економіки* (з наук.-попул. літ.); *Технічне й технологічне переоснащення виробництва може здійснюватися лише за наявності відповідної організаційної структури* (з навч. літ.).

ПЕРЕОСНА́ЩУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переосна́щувати.** *Прохідник 6-го розряду виконує основні роботи під час проходження, поглиблення, реконструкції, переоснащування вертикальних стовбурів гірничих виробок* (з мови документів); *Стратегічний план Міністерства оборони передбачає заходи щодо зміцнення Збройних сил, технічне переоснащування військових формувань* (з газ.).

ПЕРЕОСНА́ЩУВАТИ, ую, уєш, **ПЕРЕОСНАЩА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.,* **ПЕРЕОСНАСТИ́ТИ,** ащу́, а́сти́ш, *док., що.* 1. Оснащувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *На заводі постійно здійснюють реконструкцію виробничих площ, переоснащують технологічні лінії новим сучасним устаткуванням* (із журн.); *Для зменшення витрат промисловість потрібно переоснащати новими енергозберіжними технологіями* (з газ.); *Частину спиртових заводів можна переоснастити й виготовляти тут біопаливо* (з навч. літ.).

2. Оснащувати все або багато чого-небудь. *У багатьох дитячих будинках інтернет з'явився завдяки волонтерам і громадським організаціям, які переоснащають такі заклади оргтехнікою та мережевим обладнанням* (з газ.); *Дід був знатним рибалкою, а скільки він човнів перебудував та переоснастив за свій вік, кращих у всій окрузі не було!* (з мемуарної літ.).

ПЕРЕОСНА́ЩУВАТИСЯ, уюся, уєшся, **ПЕРЕОСНАЩА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПЕРЕОСНАСТИ́ТИСЯ,** ащу́ся, а́сти́шся, *док.* 1. Оснащуватися заново, по-іншому. *Задля досягнення кращих якісних показників молока галузь тваринництва динамічно переоснащується в технічному плані* (із журн.); *Відсутність необхідної кількості фінансів не дала змоги підприємствам Лівобережжя швидко переоснаститися та остаточно перейти на капіталістичні рейки. Саме тому в цій частині України промисловий переворот затягнувся аж до 80-х рр. XIX ст.* (з наук. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **переосна́щувати, переоснаща́ти.** *Усі будинки, що експлуатуються, будуються, реконструюються, технічно переоснащаються чи розширюються, мають відповідати правилам і нормам пожежної безпеки* (з навч. літ.); *Танки ЗСУ ремонтуються, модернізуються, переоснащуються новітніми цифровими радіостанціями на Львівському бронетанковому заводі* (із журн.).

ПЕРЕОФО́РМИТИ *див.* **переоформля́ти.**

ПЕРЕОФО́РМИТИСЯ *див.* **переоформля́тися.**

ПЕРЕОФО́РМЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переофо́рмити.** *Символічні деталі орнаменту настільки переоформлені та стилізовані, що первісний зміст і форма майже непомітні* (з навч. літ.); *Термін дії переоформленої ліцензії на використання радіочастотного ресурсу не може перевищувати часу, зазначеного в ліцензії* (з мови документів); // **переофо́рмлено,** *безос. пред. Багато земельних угідь уже переоформлено, продано* (з газ.).

ПЕРЕОФО́РМЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переофо́рмити.** *Роботу з переоформлення експозиції музею було доручено кафедрі соціальної медицини та організації охорони здоров'я* (із журн.); *Переоформлення документів на нового власника довелося розпочати з виготовлення технічної документації на будівлю й визнання права власності через суд* (з газ.).

ПЕРЕОФО́РМЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переофо́рмлювати.** *Видатки на рекламу компанії передбачають оновлення фірмового одягу працівників, переоформлювання вітрин, інтер'єру та упаковок товару* (із журн.); *Правоохоронці розкрили злочинну групу, яка здійснювала незаконне переоформлювання нерухомості* (з газ.).

ПЕРЕОФО́РМЛЮВАТИ *див.* **переоформля́ти.**

ПЕРЕОФО́РМЛЮВАТИСЯ *див.* **переоформля́тися.**

ПЕРЕОФОРМЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ПЕРЕОФО́РМЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ПЕРЕОФО́РМИТИ,** млю, миш; *мн.* переофо́рмлять; *док., кого, що.* Оформляти ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Після закінчення терміну застави і за відсутності претензій до позичальника банк переоформлює заставні документи та повертає цінні папери* (з навч. літ.); *Старша донька, дипломований юрист, швидко змикитила, що до чого, розважливо прокачала ситуацію і .. швиденько переоформила документи* (А. Кокотюха); *Марта мала ще безліч невідкладних справ. Треба було з'їздити до нотаріуса, переоформити папери на автомобіль, який нещодавно дістався їй у спадок від якогось далекого родича по материній лінії* (І. Роздобудько); *Щоб переоформити працівника із сумісництва на основну роботу, підприємець має спочатку звільнити його з роботи за сумісництвом, а потім оформити з ним трудовий договір як з основним працівником* (із журн.); *Пасажирам скасованого рейсу переоформлять квитки на інші рейси* (з газ.).

ПЕРЕОФОРМЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, **ПЕРЕОФО́РМЛЮВАТИСЯ,** юкося, юєшся, *недок.*, **ПЕРЕОФО́РМИТИСЯ,** млюся, мишся; *мн.* переофо́рмляться; *док.* 1. Оформлятися ще раз, повторно або заново, по-іншому. *У Вінниці ще в листопаді 1988 року був створений Народний фронт України, який згодом переоформився в Народний рух України* (із журн.); *Нарешті працівник переоформився на роботі та почав офіційно отримувати заробітну плату* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **переоформля́ти, переофо́рмлювати.** *У разі ліквідації підприємства його основний рахунок переоформляється на ім'я ліквідаційної комісії, а всі додаткові рахунки закриваються* (з навч. літ.); *Якщо внаслідок виходу, виключення чи вибуття в командитному товаристві залишився один повний учасник, засновницький договір переоформлюється в одноособову заяву, підписану повним учасником* (з мови документів).

ПЕРЕОХОЛО́ДЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **переохолоди́ти.** *Переохолоджений туман створювали в лабораторній камері туманів, температуру в якій можна задавати у діапазоні від 0 до –30 °С, впускаючи в камеру дозовану кількість водяної пари від зовнішнього парогенератора* (з наук.-техн. літ.); *Експериментально ожеледицю можна отримати на сильно переохолоджених поверхнях та предметах на них* (з навч. літ.); // **переохоло́джено,** *безос. пред. Під відбійними щитами за всією довжиною робочого простору конденсатора з певним кроком потрібно розташувати форсункові пристрої з поданням тонко диспергованого конденсату, який переохолоджено на 2–3 °С* (з наук. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який переохолодився. *Бере* [Галя] *молоко з холодильника і п'є просто з пляшки, переохолоджене* (Л. Первомайський); // *спец.* Який має температуру нижчу, ніж температура твердіння, замерзання. *Град формується в переохолодженій частині потужної хмари внаслідок замерзання хмарної вологи на ядрах кристалізації* (з наук.-попул. літ.); *Аморфні тіла часто розглядають як переохолоджені рідини, в'язкість яких настільки велика, що речовина перестає бути рідкою в звичайному розумінні цього слова* (з навч. літ.).

ПЕРЕОХОЛО́ДЖЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **переохоло́джений.** *Глибока переохолодженість клітин, коли утворюється позаклітинний лід, запобігає надмірному зневодненню морозостійких деревних рослин* (з наук. літ.).

ПЕРЕОХОЛО́ДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переохолоди́ти** і дія і стан за знач. **переохолоди́тися.** *Надмірне переохолодження десертів може впливати на зміну їхніх смакових якостей* (з газ.); *До поблизького села ледь живий від переохолодження дістався* [Чабан] *пізньої ночі* (М. Андрусяк); *Першими симптомами переохолодження є відчуття втоми та сонливість, можлива втрата свідомості* (з навч. літ.).

ПЕРЕОХОЛО́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переохоло́джувати** і **переохоло́джуватися.** *Від переохолоджування побутова техніка може вийти з ладу* (з газ.); *Хворий 47 років після переохолоджування звернувся зі скаргами на задишку, кашель із гнійним мокротинням і біль у суглобах* (з мови документів); *Під дією спиртного людина не відчуває переохолоджування* (із журн.).

ПЕРЕОХОЛО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕОХОЛОДИ́ТИ,** джу́, ди́ш, *док.*, *кого, що.* Дуже, занадто охолоджувати. *Людям, хворим на артрит, у жодному разі не можна переохолоджувати ноги* (з навч. літ.); *Якщо ви переохолодили крем, перед безпосереднім змащуванням бісквіта його можна злегка розігріти на водяній бані* (із журн.); // *спец.* Охолоджуючи, доводити до температури нижчої, ніж температура твердіння, замерзання. *Для запобігання виділенню частинок вторинної фази на стадії прискореного охолодження доцільно переохолоджувати метал до 250–300 °С* (з наук. літ.).

ПЕРЕОХОЛО́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕОХОЛОДИ́ТИСЯ,** джу́ся, ди́шся, *док.* 1. Дуже, занадто охолоджуватися. *Лежимо ми, значить, на галявині, дрижаки хапаємо, переохолоджуємося* (В. Нестайко); *Унаслідок незрілості терморегуляційних механізмів недоношені діти легко переохолоджуються й перегріваються, тому необхідно підтримувати температурний режим* (з навч. літ.); *Помірний парниковий ефект створює сприятливі температурні умови для життя на нашій планеті, не даючи їй переохолодитися* (з наук.-попул. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **переохоло́джувати.** *Після компресора й конденсатора робоча рідина потрапляє до теплообмінника, де переохолоджується холодною парою* (з наук.-техн. літ.).

ПЕРЕОХОЛОДИ́ТИ *див.* **переохоло́джувати.**

ПЕРЕОХОЛОДИ́ТИСЯ *див.* **переохоло́джуватися.**

ПЕРЕОЦІ́НЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переоціни́ти.** *Переоцінену первісну вартість і суму зносу об'єкта основних засобів визначають множенням цих показників на індекс переоцінки* (з навч. літ.); *Переоцінені й недооцінені, Мої колеги поруч йдуть. То в сяйві слави, то затінені Верстаємо житейську путь* (Л. Дмитерко); // **переоці́нено,** *безос. пред. Здатність національної політики до тонкого управління задля економічного зростання та збільшення числа робочих місць було переоцінено* (з наук. літ.).

ПЕРЕОЦІ́НЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переоціни́ти.** *Завданням клінічної фармакології є дослідження нових і переоцінення відомих препаратів, удосконалення лікарської терапії, розроблення методів ефективнішого і безпечнішого використання лікарських засобів* (з навч. літ.).

ПЕРЕОЦІНИ́ТИ *див.* **переоці́нювати.**

ПЕРЕОЦІ́НКА, и, *ж.* Дія за знач. **переоці́нювати, переоціни́ти.** *Мати пророкувала синові медичну кар'єру.., але екзаменів до медичного інституту Андрій не склав .. Для матері це був удар. Для Андрія теж. Але згодом він зробив переоцінку поглядів на майбутню професію* (Д. Ткач); *Тепер настав час переоцінки! Пора повернутися до давно забутих теорій, серед яких, безумовно, є багато цінних...* (О. Бердник); *Переоцінці піддаються базові соціальні догми, самоспростовуються раніше незаперечні цінності спілкування* (Любко Дереш); *Цілий ряд проблем, пов'язаних із порушенням обміну речовин, зумовлений уживанням неперевірених біологічних добавок і переоцінкою їхніх лікувальних властивостей* (з наук.-попул. літ.); *Економіка державного соціалізму характеризувалася переоцінкою потенціалу колективних форм господарювання* (з навч. літ.).

◇ **Переоці́нювання (переоці́нка) [всіх] ці́нностей** *див.* **переоці́нювання.**

ПЕРЕОЦІ́НЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переоці́нювати.** *Дуже часто кидається в очі крайнє переоцінювання зробленої роботи* (І. Франко); *Ще за рік до арешту долинули до Тараса Григоровича чутки, що Брюллов переживає якусь внутрішню кризу, якесь переоцінювання колишніх естетичних норм* (З. Тулуб).

◊ **(1) Переоцінювання (переоцінка) [всіх] цінностей** — серйозне переосмислювання поглядів, уявлень і т. ін. *Іде напружене переоцінювання цінностей* (В. Еллан-Блакитний); [Т е р е н ь:] *А з Сльозкіним у нього давно порвано. Переоцінка цінностей* (І. Микитенко); *Філіп починає розуміти, що явно поквапився з переоцінкою цінностей* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Після усіх цих подвигів і потрясінь Котигорошко ще раз зробив для себе переоцінку цінностей і вирішив просто доживати. Він більше нічого не хотів у цьому житті* (В. Кожелянко).

ПЕРЕОЦІ́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕОЦІНИ́ТИ,** іню́, іниш, *док., кого, що.* 1. Оцінювати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Коли в людини починаються сумніви, вона за все хапається, все переоцінює* (Д. Бузько); *Після таких уроків Юрко погано спав ночами. Доводилося все переоцінювати, все здавалося в світі нетривким, чужим і незрозумілим* (О. Сизоненко); *Якщо переоцінюють об'єкт основних засобів, тоді переглядають ціну і на весь відповідний клас основних активів* (з навч. літ.); *Він мусить переглянути всю свою дотеперішню поведінку й переоцінити багато дечого іншого...* (І. Багряний).

2. Оцінювати надто високо, вище, ніж слід. *Щодо моєї незначної помочі при пожежі, то ти переоцінюєш її. Кожний інший на моїм місці був би те саме вчинив* (О. Кобилянська); *Про кожного з них Воронцов думає, кожному він хотів би зберегти життя: — Як? Що таке безпомилково? Чи не переоцінюєш ти часом своїх людей? Чи вірно ти зважив запаси їхніх духовних сил?* (О. Гончар); *Філіпчук глянув на Бронка поглядом, сповненим такої ненависті, що Бронкові мимохіть спало на думку: цього противника можна тільки недооцінити, але ніколи не переоцінити* (Ірина Вільде); *Прийде завтрашній день, і ми дізнаємося, що трохи забагато на себе взяли, трохи переоцінили свою роль у житті суспільства* (В. Нестайко).

◊ **Ва́жко (неможли́во) переоціни́ти** *див.* **ва́жко; (1) Переоці́нювати / переоціни́ти [всі] цінності** — серйозно переосмислювати і змінювати погляди, уявлення і т. ін. — *Зараз усі ми опинилися в однаковому, дуже важкому стані, — говорив цей погляд, — доводиться переоцінювати цінності, а це процес дуже болючий, нагадує перев'язку спеченого тіла, коли тобі повільно віддирають присохлі бинти* (В. Собко); *Ми можемо переосмислювати історію, переоцінювати цінності, але не здешевлювати пролиту за нас кров батьків* (Г. Тарасюк).

ПЕРЕОЦІ́НЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **переоці́нювати.** *Боргові цінні папери, що враховуються в портфелі банку на інвестиції, обліковуються за вартістю придбання й переоцінюються наприкінці року за правилом нижчої вартості* (з наук.-попул. літ.); *Кожна відкрита валютна позиція щодня переоцінюється* (з навч. літ.); *Адвокатський захист часто будується на доказовій базі, значення якої переоцінюється* (з газ.).

ПЕРЕ́ПАД, у, *ч.* 1. Падіння води на місці порога, а також такий поріг. *Перепади води часто трапляються в гірських річках і можуть бути залишками водоспадів* (з наук.-попул. літ.).

2. Східчаста споруда з бетону, залізобетону, каменю, дерева і т. ін., що регулює швидкість руху води в каналі з похилим дном. *Гідравлічний розрахунок багатосхідчастих перепадів колодязного типу зводиться до розрахунку першої, другої, останньої сходинок* (з навч. літ.).

3. *спец.* Різниця рівнів температур і тисків у місці їх зміни. *Перепад тиску в нафтовому родовищі поступово збільшують до тих пір, поки відбувається витіснення води* (з наук. літ.); *Сильні горизонтальні вітри виникають через добовий перепад температури між нічною та денною півкулями планети* (з навч. літ.); *Руйнівні процеси смерчу посилювали не тільки ураганний вітер, але й сам перепад тиску, що раптово сягнув такої сили, котра буває лише при вибухах* (В. Чемерис); *Кінчалася відлига, й починався мороз, він попав саме на цей перепад* (Валерій Шевчук); *Зарипіли, затріщали від різкого перепаду температури старі стіни в найбільшій з їхніх кімнат* (Н. Околітенко).

4. *перен.* Різка зміна чого-небудь (почуттів, настрою і т. ін.). *І я почую найрадісніше і найздивованіше "таточку!", щасливий крик дитинчати, не призвиклого до життьових перепадів, вогню й морозу, ночі й дня, радощів і горя* (В. Стус); *Він любив її. Він боровся за свою любов, чим можна пояснити ті часті перепади у їх відносинах* (Р. Горак); *Перепади в настрої, вибуховість Миронової шаленої вдачі відлякували від нього людей* (Г. Тарасюк); *Між нами раптово виростає непомітна стіна відчуження, яке ніяк не можу пояснити: різкий перепад її настрою буквально на очах розвіює невеличку радість, яку ми отримали перед цією ідіотською розмовою* (А. Дністровий).

ПЕРЕПАДА́ТИ, а́є, *недок.*, **ПЕРЕПА́СТИ,** аде́, *док.* 1. *перев. недок.* Випадати нерівно, з проміжками (про опади). *Настала осінь з вітрами холодними, з дощами дрібними, а дедалі й сніжок став перепадати* (Леся Українка); *Вода на Дніпрі вже спала. Щодня перепадають рясні дощі* (В. Домонтович); *За кілька днів вітри вивіяли вологу, якої із зими було малувато, бо сніги перепадали невеликі* (Григорій Тютюнник); *Було се ранком, — ранок славний, ясний, пахучий: уночі дощ перепав* (Марко Вовчок); *Коли дощ перепав, вони вискочили на берег, і Муталіб затанцював то на одній, то на другій нозі, наче ступив на розпечений пісок* (В. Шкляр); // Траплятися час від часу, зрідка бувати (про природні явища). *Коли ж скінчилися дощі, стали морози перепадати, заслабла знов наша баба* (Грицько Григоренко); *У ці дні зима досягла зеніту. Часом перепадали бурі* (Олекса Ізарський).

2. *кому.* Ставати чиєюсь власністю, переходити в чиєсь користування. *Пан йому дякував за добрі порядки. Перепадала Серединському не одна зайва копійка* (І. Нечуй-Левицький); *Стах теж був оптимістом і дякував долі, що після розлучення йому перепала хай і така іграшкова, зате ізольована квартирка, та ще й з телефоном* (В. Шкляр); *Від діда перепали не тільки капітали, але й чітко налагоджене домашнє господарство, в якому було все: кухарі, покоївки, охорона, секретарі, медики, водії, масажисти, темні і світлі сили* (Люко Дашвар); // *перев. безос., розм.* Те саме, що **діставá́тися** 5. *Микита звик до вбогої долі сирітської, .. забувся лічити ті стусани, що перепадали йому від дядини та дітей її* (Л. Яновська); *Він незабаром заходився якихось енергетиків чистити, і знову ж заодно з ними і цьому перепадає, що досі сином його вважався на його сиву батьківську ганьбу!* (О. Гончар); [М о л о д и ц я:] *Я оце недавно загледіла, як летів він за селом на коні битим шляхом.* [К о з а к:] *Злякався, мабуть, щоб і йому не перепало, як розкаже усе Мар'яна* (С. Васильченко).

3. Падаючи, переміщатися з одного місця в інше (про воду, рідину взагалі). *Із західного берега до східного .. перетинає течію дванадцять скель, і через них перепадає дванадцятьма лавами стрімка вода* (А. Кащенко); *Уже надходила осінь, води у Дніпрі ставало дедалі більше — вона з глухим гулом перепадала крізь відкриті щити* (С. Голованівський).

◊ **(1) Перепада́ло / перепа́ло (перепаде́) бере́зової ка́ші** *кому:* а) когось лупцювали, шмагали. *У дитинстві багатьом дітям перепадало березової каші, однак ніхто не скаржився ані на старших, ані на дубець, що чергував у кожній хаті* (з мемуарної літ.); б) когось лаяли, сварили. *Борисенко співчутливо подивився на Безсмертного. Тільки різні заяви і настирливі нагадування Киселя примусили Борисенка взятись за Безсмертного, бо інакше йому ще більше могло перепасти березової каші* (М. Стельмах); **(2) Перепада́ти / перепа́сти на горі́хи (на гости́нці, на галушки́** *і т. ін.) кому і без дод., безос.* — діставатися, попадати від кого-небудь за якусь провину. *Звісно, найбільше при тих переговорах* [сина і дружини] *перепадало на горіхи старому Трацькому* (І. Франко); *Сашко подумав, що Гені таки справді перепаде на горіхи. Йому стало навіть жаль цього товстого хлопця...* (Д. Ткач); — *Ой гляди, дівчино, перепаде тобі на бублики .. Ти ж знаєш вдачу нашої попаді: все шкварчить, наче яєчня на сковороді* (М. Стельмах); *Вже бачив* [Потопальський], *що йому перепаде на гостинці за таке самоуправство* (Ю. Збанацький); — *Та що це ви, Прокопе... А то дійсно заробите від мене,* — *виправдувалась Віра.* — *О-о, я ж казав тобі, Ілюша, що од цієї ланкової легко може перепасти й на галушки* (А. Хорунжий); **(3) Перепада́ти / перепа́сти на хліб** *кому і без дод., безос.* — мати мізерний заробіток. — *Піду до кого або хто покличе* [попрати] — *може, хоч на хліб перепаде* (Панас Мирний); **(4) Перепада́ти / перепа́сти у кише́ню** *кому і без дод.* — мати грошовий прибуток. *Вам і вашим друзям не так погано під благословенною опікою доброго дядька. У ваші кишені теж перепадає чимало награбованого* (Ю. Бедзик); — *Радий, бач, що взяли* [на роботу], — *каже один.* — *Еге,* — *каже другий,* — *показний, бач .. Та це й прохарчиться він, і в кишеню перепаде* (А. Тесленко).

ПЕРЕПАДА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПЕРЕПА́СТИСЯ,** аду́ся, аде́шся, *док., діал.* 1. Розпадатися *(див.* **розпада́тися**[1] 1). *Учепиться* [миша] *зубами в залізний прут,* — *гризь! Не видержав тонкий зубок* — *перепався надвоє...* (Панас Мирний).

2. Виснажуватися (від недоїдання, надмірної праці і т. ін.). — *Ой, наливай, дочко, хутчій отого зілля, бо я аж перепався, аж став тлінний од довгої служби!* — *сказав Масюк* (І. Нечуй-Левицький); — *Що ж це ти так перепався, як циганський кінь, Захарку? І Суботова мені не відбудуєш* (П. Загребельний); * Образно. *Вночі перепався мороз, сніг пом'якшав, осів, яскраво сяяло призахідне сонце* (В. Чемерис).

◊ **(1) Перепа́стися на смик (на суха́р)** — дуже схуднути, охлянути, виснажитися. *Уздрівши чоловіка, Олена обривала спів і починала докоряти, що він, Марко, і не обідав, і забувся за жінку, і сам перепався на смик* (М. Стельмах); *Третій тиждень і на ногу не стає* [кобила]. *Перепалась* — *ну на сухар* (А. Головко).

ПЕРЕПА́ДИСТИЙ, а, е, *діал.* Непостійний, мінливий. *Перепадиста зима: то сніг, то дощ* (Сл. Б. Грінченка); *Неозорі обшири американського континенту, приміром, .. згладили .. афектовану, перепадисту виробленість інтонацій Старої Англії* (О. Забужко).

ПЕРЕПАЙО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перепаюва́ти.** *Частина перепайованих земель колективного користування передана у власність громадян* (з газ.); // **перепайо́вано,** *безос. пред. Рішенням суду землі сільськогосподарського призначення було перепайовано, що стало причиною невдоволення та скарг селян* (з газ.).

ПЕРЕПАЙО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепайо́вувати.** *Перепайовування угідь.*

ПЕРЕПАЙО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕПАЮВА́ТИ,** юю, юєш, док., що. Паювати що-небудь ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Місцеві депутати вирішили не перепайовувати землі, які орендує фермерське господарство, а претендентам на ділянки виділити їх із резерву* (з газ.); *Мешканці створили ініціативну групу й у судовому порядку вимагають перепаювати землі громади* (з газ.); // *кого, що, розм.* Розподіляти, ділити між ким-небудь. — *Чуєш, як ревуть корови?* — *Молоко горить. Чи вони також війну чують? Земля горить, і молоко горить,* — *ніби засумував продавець, та одразу ж сум прибив гендлярством:* — *Перепаювати б їх тихцем, тобі більша половина, мені менша* (М. Стельмах).

ПЕРЕПАКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перепакува́ти.** *На лавці й ліжку горою лежали дорогі сині пальта .. та ще якісь перепаковані клумаки* (В. Кучер); *Виявлені отрутохімікати були терміново перепаковані для транспортування та подальшого утилізування* (з газ.); // **перепако́вано,** *безос. пред. Парфумерія, яку було перепаковано, викликає сумніви щодо своєї оригінальності та терміну придатності* (з газ.).

ПЕРЕПАКО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепако́вувати.** *Транспортно-експедиційні організації можуть виконувати деякі допоміжні операції: пакування, перепаковування, заміну пошкодженої тари* (з навч. літ.).

ПЕРЕПАКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕПАКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* 1. Пакувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Повернувшись із ринку, виймаємо м'ясо із кульків, перепаковуємо так, щоб воно було щільно вкутане, але не відрізане від повітря, і кладемо в холодильник* (С. Пиркало); *Редька вирішила перепакувати гроші з коробки в наплічник* (І. Карпа); *Потрібно було дати лад запасам, визначивши, на скільки часу їх вистачить, і перепакувати речі* (М. Кідрук).

2. Пакувати все або багато чого-небудь. *За зміну фасувальник зважує й перепаковує весь товар, що надійшов напередодні* (з газ.).

ПЕРЕПАКО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕПАКУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. Пакуватися ще раз, повторно або заново, по-іншому. [Юрко:] *Микито! Що ти робиш? Ти ж чужі подушки пакуєш!* [Микита:] *Чужі, кажеш? Ат, чорт! Я й забувся, що це чуже! (перепаковується)* (Я. Мамонтов).

2. *тільки недок.* Пас. до **перепако́вувати.** *На сортувальний термінал усі відправлення прибувають уже сформованими, додатково не перепаковуються* (із журн.); *Спочатку сміття буде перепаковуватися й сортуватися, а потім надходити на переробне підприємство* (з газ.).

ПЕРЕПАКУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепакува́ти.** *Головним технологічним завданням процесу перефасування й перепакування лікарських засобів із оригінальної упаковки в однодозові або багатодозові контейнери є збереження їх якості та властивостей* (з мови документів); *Товари можуть реекспортуватися після несуттєвої зовнішньої обробки упаковок, наприклад, перепакування* (з газ.).

ПЕРЕПАКУВА́ТИ *див.* **перепако́вувати.**

ПЕРЕПАКУВА́ТИСЯ *див.* **перепако́вуватися.**

ПЕРЕ́ПА́Л, у, *ч.* 1. Дія за знач. **перепа́лювати, перепали́ти** і **перепа́люватися, перепали́тися.** *Старі трактори жерли по дві норми! Хто винен? Коли перепал списувати за рахунок тракториста, то вийде сміх і горе: чим більше виробить тракторист, тим більше буде винен!* (М. Циба); *Щоб уникнути перепалу проводів, під час монтування електромережі використовують спеціальні пристрої для зачищення ізоляції проводів, спеціальні металеві дугозахисні затискачі* (з наук.-попул. літ.); *При температурах, близьких до температури плавлення, пластичність сталей різко знижується через можливий перегрів чи перепал* (з навч. літ.).

2. *рідко.* Те саме, що **перега́р** 2. *Дихнувши їй в обличчя міцною махоркою і винним перепалом, вихопив* [Корж] *у неї дитину* (З. Тулуб).

3. Надмірне обпалювання, випалювання чого-небудь, його стан або предмет як наслідок таких дій. *Недопал та перепал цегли виявляють порівнянням кольору та водовбирання зразків із еталоном нормально випаленої цегли* (з навч. літ.); *Перепал утворюється при занадто високій температурі випалу внаслідок сплавлення оксиду кальцію з домішками кремнезему і глинозему* (з навч. літ.).

ПЕРЕПА́ЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перепали́ти.** *По другому боці моста стирчали голі високі горби, покриті лише низькою, подекуди перепаленою сонцем травою* (Н. Кобринська); *Сосна рухнула на землю, осіла, на її місці виросла купа чорного згару. Та ще гіркий перепалений пил хмарою висів над ними* (В. Близнець); *Наступного дня, ще на самім світанку приїхав верхи городник і загадав усім поспішати на Поділ та вантажити перепалений вапняк і возити до будови Софії* (Ю. Логвин); *Він пашів жаром так, що в безпам'ятстві вже чи й розпізнав її. Ні, мабуть, таки розпізнав, бо ледь-ледь ворухнулися усміхом перепалені губи* (О. Гончар); *Субсидія не покриває витрати населення за перепалений понад норму природний газ* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який перепалився, зіпсувався від надмірного нагрівання, обпалювання. *Пахне смаженою цибулею і перепаленою олією* (І. Кириленко); *Хочу завважити, що мед того літа був гіркуватий, як перепалений цукор* (М. Дочинець).

ПЕРЕПА́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепали́ти** і **перепали́тися.** *Зіткнення електровоза з причепом призвело до порушення габариту на парній і непарній коліях і перепалення контактного проводу* (з газ.); *Для виробництва скла необхідний поташ — речовина, яку отримують перепаленням деревини* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕПА́ЛИЙ, а, е, *діал.* Виснажений недоїданням, надмірною працею і т. ін. *Не було їх годину чи й більше — повернулись уже на світанку, злі, понасурмлювані, на змилених перепалих конях* (О. Гончар); * Образно. *Як зелено, як свіжо, як росяно за двома віконцями нашої бідарської хатини, яка займає рівно пів засторонку старої перепалої клуні* (М. Стельмах).

ПЕРЕПАЛИ́ТИ *див.* **перепа́лювати.**

ПЕРЕПАЛИ́ТИСЯ *див.* **перепа́люватися.**

ПЕРЕПА́ЛКА, и, *ж., розм.* 1. Те саме, що **перестрі́лка.** *Вночі перепалку вели ми коротку: Ходили в розвідку, взяли "язика"* (І. Нехода); *Маковей був у різних перепалках, але зараз йому здавалося, що він уперше оце потрапив під такий обстріл* (О. Гончар); — *У всяких перепалках були ми, — знаєте, як партизанам доводилось, — а виходили з перемогою* (К. Гриб).

2. *перен.* Запекла галаслива суперечка; сварка. *Венера лайки не стерпіла, Юнону стала кобенить; І перепалка закипіла, Одна другу хотіла бить* (І. Котляревський); *В мене геть щезла охота розкрикуватися далі; не звик я до таких перепалок з батьком, та й він не звик* (П. Загребельний); *Маруся й собі встряла в ту дружну перепалку, її дзвінкий голос, ніжний та світлий, з ледь вловимою печаллю, вмить узяв верх* (В. Чемерис).

◊ **Потрапля́ти в перепа́лку (перепа́лки)** *див.* **потрапля́ти.**

ПЕРЕПА́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **перепа́лювати** і **перепа́люватися.** *Система подавання повітря для перепалювання складається з відповідних форсунок та врізок у стінки труб* (з наук. літ.); *Фен має унікальну систему нагрівання та подавання повітря, яка захищає волосся від перепалювання* (з мови реклами).

ПЕРЕПА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПЕРЕПАЛИ́ТИ,** алю, а́лиш, *док., що.* 1. Псувати, нищити надмірним нагріванням. *Був собі коваль такий мудрий, що взявся лемеші чоловікові скувать, та багато заліза зопсував, перепалив, бо не вмів робити* (з казки); // Довго смажити, роблячи непридатним для споживання. [Є ф р о с и н а:] *Підіть-бо, мамо, у пекарню, а то Химка там все перепалить та переварить* (І. Нечуй-Левицький); *Сірко теж узяв у кухаря довгого, вузького ножа, різонув смужку м'яса з лопатки. А смачно, кат його візьми. "Не перепаліть", — мовив* (Ю. Мушкетик); // Псувати (електричні пристрої). *"Вимкнули б його* [генератор], *чи що, — немов у сні, подумав Олд-Бой. — Так легко й лампи перепалити..."* (В. Владко); *Конопельський та його дружки захоплювались механічною майстернею. Через те захоплення вона простоювала кожного разу, як вони працювали біля станків. Коли не один, то другий вмудрявся перепалити пробки* (Ю. Збанацький); // Висушуючи, морозячи і т. ін., знищувати рослини (про дію сонячних променів, холоду і т. ін.). *Фіалки краще ростуть у затінених місцях, бо прямі сонячні промені перепалюють їх* (з газ.); *Колгосп не зміг навіть викосити отаву. Так її, високу, зелену, і прихопили заморозки, перепалили морози* (М. Стельмах).

2. *на що.* Змінювати стан, властивості і т. ін. дією вогню. — *Є на світі мудрі люди, не пастори і навіть не праведники, котрі знають багато речей, яких корисно навчитись, — про дерева, наприклад, і про тварин, і як друкувати книжки, і про те каміння, що його перепалюють, а тоді з нього роблять ножі* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Р. Стівенсона); *Залізну руду спочатку побили на дрібні шматки і руками очистили від домішок ґрунту й піску на її поверхні. Потім насипали шар за шаром кам'яне вугілля і залізну руду так, як складають дрова вуглярі, перепалюючи їх на деревне вугілля* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); — *А щоб ти вже сам на той світ до чортів у гості повіявся та й ніколи не вертався звідти, щоб вони тебе на ковальське вугілля перепалили! — одразу ж обтрусивши рештки сну, залементувала* [жінка] (М. Стельмах); *Руїни елліністичних і давньоримських міст розбирали на будматеріали, а уламки мармурових брил, скульптур і рельєфів перепалювали на вапно* (з наук.-попул. літ.); * Образно. — *Все, що скажу тобі я чи інший брат, візьми в серце, перепали на вогні сумління і муки і тоді прийми або відкинь* (О. Бердник).

3. *перен.* Знемагати, знесилюватися від горя, переживання, пристрасного почуття і т. ін. *Заздрість, страшний огонь, незнаний .. молодому серцю, вибух у груді Андрія і грозив перепалити її на попіл* (І. Франко); — *Таких, як ви, треба, мабуть, загартовувати, як тонку річ, — .. делікатно, щоб не перепалити, не надломити тіла й душі...* (Є. Доломан); // *безос.* [К у к с а:] *У голові неначе у десятеро ступ товче!* [Д р а н к о:] *Нехай би товкло, чорт його побери: а тут серце спересердя перепалило тобі, мов на жужелицю!..* (М. Кропивницький); // Відчувати жар, підвищення температури (звичайно внаслідок хвороби). *Марко відчув, що смага почала перепалювати йому губи* (М. Стельмах).

4. Палити все або багато чого-небудь (про цигарки, тютюн і т. ін.). — *Якби ж то я один тут курив. А то ж — хто не прийде — чадить. Та все бомаги* [паперу] *просять. Що де не було — перепалили* (В. Речмедін); — *Скільки перепалив* [багать] *у цих степах на своєму віку, а це вже — останнє* (В. Чемерис); // Витрачати гроші, енергію і т. ін. у надмірній кількості для опалення, освітлення, обігрівання. *У камері темно, аж моторошно, хоч в око стрель. Не дають світла. Для чого марно перепалювати казенні гроші?* (М. Сиротюк).

5. *діал.* Спалювати. *Перепалив, попілець на море пустив* (Сл. Б. Грінченка).

ПЕРЕПА́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ПЕРЕПАЛИ́ТИСЯ,** а́литься, *док.* 1. Псуватися від надмірного нагрівання. *У деяких випадках дроти можуть перепалюватися швидше, ніж спрацює електричний захист* (з навч. літ.); — *Коваль завжди має пильнувати свого заліза, щоб воно у горні і не перепалилося, і недопалилося* (В. Кучер); *Шкіра, яка перепалилась на сонці, потребує максимального зволоження* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **перепа́лювати.** *Підвішена в комишевому коші, глина промерзає через зиму, а по ярі мелеться, перепалюється й розтирається на жовтавий болюс* (М. Дочинець).

ПЕРЕПА́РЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перепа́рити.** *Неприємний запах перепареної цибулі й часнику вдарив у ніс* (Г. Хоткевич); *Відходами ефіроолійного виробництва є перепарені плоди фенхеля звичайного, які містять до 18 % жирної олії* (з наук. літ.).

ПЕРЕПА́РИТИ *див.* **перепа́рювати.**

ПЕРЕПА́РИТИСЯ *див.* **перепа́рюватися.**

ПЕРЕПАРО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепаро́вувати.** *Перепаровування шкарпеток.*

ПЕРЕПАРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕПАРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що.* Парувати *(див.* **парува́ти**[2]) ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Він* [староста] *переміряв підлогу для всіх шести рядів, для кожної людини окремо. А потім вислухував скарги і перепаровував сусідів, щоб насупроти лежав один довгий, один короткий* (І. Багряний); *Через декілька днів після парування норок їх потрібно перепарувати* (з газ.).

ПЕРЕПАРТА́ЧИТИ, чу, чиш, *док., що, зневажл.* Партачачи, зіпсувати що-небудь (про все або багато чого-небудь). *Правду сказати, Сластьон набрався страху, — ану ж цей маньяк все перепартачить, все перепсує, переламає* (І. Багряний); *Свистів він так, що хоч вуха затуляй, і майже суціль фальшиво .. Стредлейтер будь-яку мелодію вмів перепартачити* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера).

ПЕРЕПАРУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепарува́ти**[1]. *Перепарування взуття; Перепарування голубів.*

ПЕРЕПАРУВА́ТИ[1] *див.* **перепаро́вувати.**

ПЕРЕПАРУВА́ТИ[2], у́є, *док., розм.* Перестати випаровуватися (у 1 знач.), парувати *(див.* **парува́ти**[1] 1). *Коли приготовлений крем перепарує, варто додати до нього тепле масло й ретельно збити все міксером* (із журн.).

ПЕРЕПА́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепа́рювати.** *Перепарювання ніг у трав'яних екстрактах може спричинити легке запаморочення, головний біль, перепади тиску* (із журн.).

ПЕРЕПА́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕПА́РИТИ,** рю, риш, *док., що.* Парити *(див.* **па́рити**[1]) більше, ніж треба, понад міру. *Готуючи овочі в пароварці, не варто перепарювати їх, інакше вони втрачають значну частину корисних речовин* (з навч. літ.); *Якщо молоко перепарити, то його колір набуде коричнюватого відтінку, може навіть з'явитися присмак горілого* (із журн.).

ПЕРЕПА́РЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПЕРЕПА́РИТИСЯ,** рюся, ришся, *док.* Паритися (у 1–3 знач.) більше, ніж треба, понад міру. *Проварювати гриби для маринування краще без кришки, щоб вони не перепарювалися* (із журн.); *Особливо небезпечно пірнати в крижану воду після того, як людина перепарилася в лазні* (з навч. літ.).

ПЕРЕПАСКУ́ДЖЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **перепаску́дити.** *Коли вода відійшла, на подвір'ях залишилося перепаскуджене майно, сміття та повалені дерева* (з газ.); // **перепаску́джено,** *безос. пред. Зовсім нейтральну публікацію в соцмережі було перепаскуджено негативними коментарями* (з газ.).

ПЕРЕПАСКУ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕПАСКУ́ДИТИ,** джу, диш, *док., що, розм.* Паскудити все або багато чого-небудь. *Ніхто не писав самостійних поезій, процвітало наслідування — назіре. Переписували великого Нізамі, переспівували неповторного Навої, перепаскуджували блискучого Хафіза і вишуканого Фізулі* (П. Загребельний); — *Як сам не доглянеш землю, то ніякий тобі, значить, дідько не зоре її по-справжньому. Покопирсає, перепаскудить, як табун свиней рилом* (М. Стельмах); — *Слухай, Адаме, цей сморчок нам усі плани перепаскудив. Аж руки сверблять!* (М. Гримич).

ПЕРЕПАСКУ́ДИТИ *див.* **перепаску́джувати.**

ПЕРЕПАСО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перепасува́ти.** *Шайба була негайно перепасована нападнику, проте йому забракло майстерності влучити у ворота* (з газ.); // **перепасо́вано,** *безос. пред. Хоча м'яч було майстерно перепасовано, суперник зумів його перехопити* (із журн.).

ПЕРЕПАСО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепасо́вувати.** *Відомі баскетболісти провели майстер-клас для молоді з різних способів перепасовування м'яча, проходів з обведенням і кидків у кільце* (з газ.).

ПЕРЕПАСО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕПАСУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* Те саме, що **пасува́ти**[3]. *Саме цієї миті правий крайній перепасовував м'яч у центр нападу* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі); *Гостьова команда майстерно перепасувала м'яч в середину поля, а потім почала атакувати противника* (з газ.).

ПЕРЕПА́СТИ *див.* **перепада́ти.**

ПЕРЕПА́СТИСЯ *див.* **перепада́тися.**

ПЕРЕПАСУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепасува́ти.** *Тренер звернув увагу на помилки оборони, яка хибувала дрібними нерезультативними перепасуваннями на власній половині поля й навіть у штрафному майданчику* (із журн.).

ПЕРЕПАСУВА́ТИ *див.* **перепасо́вувати.**

ПЕРЕПА́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепа́ювати.** *На ділянці контролю у проміжних муфтах проводять перепаювання металевого броньового покриву чи оболонки* (з мови документів).

ПЕРЕПАЮВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепаюва́ти.** *Якщо землі вже розпайовано, то за згодою всіх власників сертифікатів має бути проведено перепаювання* (із журн.); *Почалися масові звернення до органів державної влади, місцевого самоврядування, суду щодо перепаювання земель колективного користування* (з газ.).

ПЕРЕПА́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПЕРЕПАЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., що.* 1. Паяти ще раз, повторно або заново, по-іншому. *На самвидавівських друкарських машинках перепаювали літери, змінювали конфігурацію відбитків* (із журн.); *Котя ніжку* [примуса] *перепаяв. Тепер вона хоч і не довша, але ще кривіша* (М. Білкун); *Ремонт передбачав заміну термопасти, також довелося перепаяти деякі мікросхеми* (з газ.).

2. Паяти все або багато чого-небудь, одне за одним. *Працівники сервісного центру перепаюють декілька десятків мікросхем за день* (з газ.).

ПЕРЕПАЮВА́ТИ *див.* **перепайо́вувати.**

ПЕРЕПА́ЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **перепа́ювати.** *Материнська плата працює нормально, тому вона не перепаювалася* (із журн.).

ПЕРЕПА́ЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перепая́ти.** *Броня кабелів з боку польових пристроїв повинна бути перепаяна та заземлена* (з мови документів); // **перепа́яно,** *безос. пред. Перетерті дроти перепаяно та заізольовано* (з газ.).

ПЕРЕПАЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепая́ти.** *Перепаяння мікросхеми.*

ПЕРЕПАЯ́ТИ *див.* **перепа́ювати.**

ПЕРЕПЕКТИ́ *див.* **перепіка́ти.**

ПЕРЕПЕКТИ́СЯ *див.* **перепіка́тися.**

ПЕ́РЕПЕЛ, а, *ч.* Невелика польова перелітна пташка родини фазанових, яка має темно-буре плямисте забарвлення. *Крикнув перепел в ярочку, Стрепет приснув над тернами; По кущах між дерезою Ходять дрохви табунами* (Я. Щоголів); *Один перепел вже зовсім стомився в боротьбі з непогодою. Він опускався все нижче й нижче* (О. Копиленко); *Зовсім недалечко від нас, у житі чи в бур'янищі, гучно запідпадьомкав перепел* (Є. Доломан); *Десь недалеко уже пробує свій голос перепел. Мила, невеличка пташка. З вечора до ранку буде підпадьомкати* (І. Кирій); * У порівн. *Івась не витерпів і, як перепел, пірхнув* [пурхнув] *від матері у кімнату* (Панас Мирний); // Страва з перепелиного м'яса. *Я солодко заплющив очі й випив. Смачно закусив оселедцем, а далі гризонув перепела* (Ю. Мушкетик); *Ставимо перепелів на стіл .. На гарнір, окрім традиційної картоплі, добре підходить полента* (С. Пиркало).

ПЕРЕПЕЛЕНЯ́, я́ти, *с.* Пташеня перепела. *Перелякана, мала Полем, навмання, Перепілка повела Перепеленя* (Г. Бойко); *Перепеленят перепелиці Обняли тісніше у тривозі* (М. Вінграновський); *Уже майже під самісінькими гусеницями помітив гніздо .. — А перепеленята? Живі зосталися? — Живі* (В. Шкляр); * У порівн. *Ми пірнемо в хащі і загубимося в них, мов перепеленята в степових бур'янах* (В. Малик).

ПЕРЕПЕЛЕНЯ́ТКО, а, *с.* Пестл. до **перепеленя́.** *Мініатюрна курочка. Вилупить свої пухнаті перепеленятка, отакусінькі, водить їх за собою й квокче* (Остап Вишня).

ПЕРЕПЕЛИ́НИЙ, а, е. Прикм. до **пе́репел.** *Онися цілу пелену назбирала утячих та перепелиних яєць* (Д. Мордовець); *Через майдани пливуть тумани, мов білий шовк. А в полі хори перепелині, блищить роса* (М. Драй-Хмара); *Далеко за ставком лунало перепелине поле* (М. Хвильовий); *Внизу в воді зорі одбилися... Вдалині на луках — туман хвилями. І десь у траві — перепелиний крик* (А. Головко); *Ми з Латаєм пішли густими, ще росяними травами з надією знайти перепелині яєчка* (Є. Кравченко); // Пригот. з м'яса перепела. *Кевін повільно жував пиріг з перепелиною начинкою і знай поглядав на Дейдру* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Стос. до розведення перепелів. *Основним принципом діяльності перепелиної ферми є виробництво смачної та корисної продукції високої якості* (з газ.); // Стос. до полювання на перепелів. *По виноградниках, у росяній долині, Ходили ми утрьох — стрільці перепелині* (М. Рильський); *Згадав* [Григорій] *Бакирівські озера, вечірні та вранішні перелети, вальдшнепині тяги над Ворсклою в лісі і перепелині ловлі з сіткою та кликуном...* (І. Багряний).

ПЕРЕПЕЛИ́ХА, и, *ж.* Самиця перепела. *Доросла перепелиха відрізняється від самця наявністю чорно-бурих плям на нижній частині туловища та боках* (з навч. літ.); * У порівн. *Плакала стара Грициха, мов перепелиха* (Сл. Б. Грінченка).

ПЕРЕПЕЛИ́ЦЯ, і, *ж.* Те саме, що **перепі́лка** 1. *Орли, дрохви, журавлі, хохітва та великі табуни куріпок і перепелиць, сновигаючи в повітрі, були свідками їхньої мандрівки* (А. Кащенко); *Перепелиця пурхнула перед самою Харитею і, тріпочучи коротенькими крилами, ледве перенесла на кілька ступнів своє тяжке, сите тіло* (М. Коцюбинський); *Близько неї крикнула перепелиця, захована в житі, відтак перелетіла їй майже перед лицем* (О. Кобилянська); *Навколо соняшна тиша, бринять у збіжжі сині голівки моторних волошок, десь-не-десь заборсалось стебло кукілю* [куколю], *з усіх напрямків — звідти і звідти, справа й зліва, підпадьомкають перепелиці і стрикочуть* [стрекочуть] *без перерви коники-стрибунці* (У. Самчук); * У порівн. *Ізліз мій дядько на дзвоницю* [дзвіницю] *Та знай гука: — Оце кумедія яка! Всі люди на землі мов ті перепелиці* (Є. Гребінка).

◊ **[І] перепели́ці ні́куди пропха́тися** *див.* **пропиха́тися.**

ПЕРЕПЕЛИ́ЧЕНЬКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **перепели́ця.** *Із того співаника автор подає 12 пісень, в тім числі пісню про чайку і оригінальні переробки пісень про попадю, про перепеличеньку, про кума з кумою* (І. Франко).

ПЕРЕПЕЛИ́ЧИЙ, а, е, *рідко.* Прикм. до **перепели́ця.** *Перепеличе сало* (Сл. Б. Грінченка).

ПЕРЕПЕЛИ́ЧКА, и, *ж.* 1. Зменш.-пестл. до **перепели́ця.** *Прийшла баба й узяла полумисок, на котрому ще зосталась одна перепеличка* (І. Нечуй-Левицький); *— Чисть перепелички, а не одривайсь од роботи, — поважно вимовив він* (А. Кримський); * У порівн. *В шумі, в тютюновому диму, як у тумані, пройшла наймичка сіра, як перепеличка* (А. Головко).

2. *перен., розм.* Пестлива форма звертання до дівчини, жінки. *Зустрівсь Комар на лузі край села Та й каже, сміючись: — Добривечір, сестричко! А ти вже тут чого, моя перепеличко?* (Л. Глібов); [Ц о к у л ь:] *І Бога не боятьcя — так обижать сироту! Ну, годі! Усміхнися ж, моя перепеличко, глянь веселенько!..* (І. Карпенко-Карий).

ПЕ́РЕПЕЛО, а, *с., діал.* Ключиця. *Вже Горілкодуй, з розрубленим по саме перепело плечем, повалився й, коли його хотіли підняти, просив тільки, скрегочучи зубами: — Покиньте мене, братці...* (М. Старицький).

ПЕРЕПЕЛЯ́, я́ти, *с.* Те саме, що **перепеленя́**. *З трепетом торкається вона до воскових стеблин, і вони лоскотно пощипують її і остюками, і разочками зерна, а далі ген-ген обзиваються голосом молодих перепелят* (М. Стельмах); *Дитинча, притулившись біля материних ніг, позирає звідти на нас одним оком, карим, сторожким, як це буває в підраненого перепеляти* (О. Гончар); *То тут, то там у хлібах кричали перепілки — скликали на ніч перепелят* (Валерій Шевчук); * У порівн. *Дітвора .. Й собі вигукує, неначе Перепелята по вівсі* (І. Франко).

ПЕРЕПЕЛЯ́СТИЙ, а, е. Який забарвленням нагадує перепела. *По подвір'ю розсипалися кури: чорні, червоно-жовті й перепелясті* (з газ.).

ПЕРЕПЕЛЯ́ТИНА, и, *ж.* Перепеляче м'ясо. *Перепелятина має тонкий пікантний аромат, не схожа на жодне інше м'ясо* (із журн.); *Існує багато рецептів для приготування перепелятини на вогнищі, як це роблять мисливці* (з газ.).

ПЕРЕПЕЛЯ́ТИНКА, и, *ж.* Пестл. до **перепеля́тина**. *— А пшінце розкипіло та й добреньке. Коли б ще дав Бог курятинку, а ще краще перепелятинку, то вже б справжнісінький чумацький був кулешик* (Григорій Тютюнник).

ПЕРЕПЕЛЯ́ТКО, а, *с.* Пестл. до **перепеля́**. *Раптом один з хлоп'ят гукнув: — Хлопці, перепелятко впіймав! Вже трохи й підлітає* (О. Копиленко).

ПЕРЕПЕЛЯ́ТНИК, а, *ч.* Невеликий яструб, який живиться здебільшого корисними птахами і в деяких місцях використовується як ловчий птах. *— Я розумію ваш розпач, ваша величносте, бо нещастя й справді велике; але ж у вас, певно, є ще чимало соколів, яструбів-перепелятників та інших ловчих птахів* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); *Шпаки не тікають від перепелятника, а навпаки, оточують його так щільно, що він не може не тільки напасти, а вже й летіти* (з навч. літ.).

ПЕРЕПЕЛЯ́ЧИЙ, а, е. Те саме, що **перепели́ний**. *Згори лине жайворонкова пісня: доноситься голос, як срібний дзвіночок .. Перериває його перепелячий крик, зірвавшись угору* (Панас Мирний); *І я почував, як разом з перепелячою юшкою вливається в моє тіло витрачена в дорозі сила й бадьорість* (Л. Смілянський); *Коли ви прийдете з полювання додому й принесете шістдесят сім перепілок, не забувайте двох правил після перепелячої охоти. Перше: обов'язково почистіть рушницю! Друге: не об'їдайтесь!* (Остап Вишня).

ПЕРЕПЕРА́НКА, и, *ж.*: ◊ **Убира́тися / убра́тися з дра́нки в перепера́нку** *див.* **убира́тися**[1].

ПЕРЕПЕРЕ́ЗАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перепереза́ти**. *Було їх три — кремезні, плечисті постаті, в довгих гунях, перепереззаних широкими чересами* (І. Франко); *У кабінеті .. стояв маленький столик, а на ньому невеличкі чашечки з чорною кавою і шухляда з сигарами, перепереззаними золотими поясочками* (В. Винниченко); // **перепере́зано**, *безос. пред. Ще за тиждень до переїзду все було зібрано, коробки акуратно перепереззано* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Який переперезався. *За столом сидів перепереззаний ременями чоловік* (Григорій Тютюнник); *Ременями перепереззаний, грав* [старшина] *на гармошці і ногами в хромових чоботях притупував* (В. Дрозд); *— Діду, ще однієї* [думи], *тоді й до хижі! — озвався передніший отрок, не знати чому перепереззаний навхрест вінками* (І. Білик).

ПЕРЕПЕРЕЗА́ТИ *див.* **перепері́зувати**.

ПЕРЕПЕРЕЗА́ТИСЯ *див.* **перепері́зуватися**.

ПЕРЕПЕРІ́ЗУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепері́зувати** і **перепері́зуватися**. *В Україні з Русальним тижнем пов'язано багато обрядових дій: переодягання однієї з дівчат в русалку, вбирання вінків, перепері́зування перевеслом з трави чи збіжжя, врочиста хода до водойми із танцями та співанням русальних пісень* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕПЕРІ́ЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕПЕРЕЗА́ТИ**, ежу́, е́жеш, *док.*, *кого, що.* 1. Оперізувати (у 1–3 знач.), підперізувати чим-небудь. *І в нього була така сама гімнастерка, як у Шаптали, але як же хвацько перепері́зував її пояс* (П. Загребельний); *Рівні лінії, які перепері́зують писанку, — символи вічного життя* (з газ.); *— У нас, як котрий сват виросте високий, — говорив було Опанас, — а в стані тонкий, а одягне таку полотнянку, а в половині переперезже вузьким ремінцем, а зігнеться вдвоє, витягаючи ноги з болота, то виглядає зовсім так, як ціп* (І. Франко); *Це колосся женці зав'язали в пучок, переперезали червоною ниткою, прикрасили квітами* (з навч. літ.).

2. Оперізувати (у 1–3 знач.) ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Сивий гуцул Танасій Григоришин тугіше перепері́зує черес, поплювує в долоні і, ступаючи по білих веретах до смереки-матері, кидає через плече дівчатам і молодицям, котрі взяли смереку в коло: — Не бійтеся, зозульки, не впаду* (Р. Федорів).

ПЕРЕПЕРІ́ЗУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕПЕРЕЗА́ТИСЯ**, ежу́ся, е́жешся, *док.* 1. Підперізуватися чим-небудь, надягати на себе (про пояс). *Конашевич надяг кунтуш, переперезався поясом, поправив козацького чуба і вусики і пішов за лакеєм в столову, яка містилася на долині* (А. Чайковський).

2. Оперізуватися ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Перед виконанням гопака молодик поправив смушеву шапку, тугіше переперезався й вижидав, поки вдарять музики* (із журн.).

ПЕРЕПЕ́РТИ, пру́, пре́ш, *док.*, *кого, що, фам.* 1. Те саме, що **перетягти́** 4. *— А де ж ми наберемо та нагарбаємо стільки квіток, щоб учадіть в поетичному весняному чаду? — спитала Настуся. — Ми наберемо їх у Африці, бо теперечки там саме май! Ми їх перепремо в одну мить через екватор і набгаємо цілі вози і вистелимо всю Лису гору* (І. Нечуй-Левицький).

2. *перен.* Подолати, перемогти і т. ін. у чому-небудь. *— Уже, як бачу я, тебе не пеперти: Хто дурнем уродивсь, тому дурним і вмерти!* (П. Гулак-Артемовський); *Вперся пан Варцаба, а оскільки всі знали, що його нічим не перепреш, то стали кликати панотця* (Г. Тарасюк); *Є моменти, в яких батька не перепреш, хоч кілля на голові теши, хоч до одвірка прив'язуй* (В. Лис); *Тим, хто старався заперечувати, вона ґрунтовно й науково-виважено пояснювала неукраїнськість такого звернення. Зрештою всі звикали. Однаково Аліну не перепреш* (Дара Корній).

ПЕРЕПЕ́РТИЙ, а, е, *фам.* Дієпр. пас. до **перепе́рти**. *Ухвалено устроїти диспут двох мудреців із тим, аби прихильники того, хто буде перепертий, вибралися з міста* (І. Франко).

ПЕРЕПЕ́РЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переперчи́ти**. *Найгостріша страва, переперчений гуляш по-угорськи, розрахований на аматора, підносилась одвідувачам, щоб вони мали щось покуштувати* (В. Домонтович); *В "Вусах" Стороженка перед нами веселий провінціальний полупанок, дотепник і штукар, з живим і мальовничим, часом трохи переперченим словом* (М. Зеров); *— Невже вам бракує тих несусвітніх дурниць, що їх наші піддані охоче всмоктують із пальця? Вирішили вигадати щось таке гостреньке, аж переперчене!* (О. Авраменко).

ПЕРЕПЕ́РЧЕНІСТЬ, ності і ности, *ж.* Властивість за знач. **перепе́рчений**. *У багатьох країнах, зокрема Кореї, Мексиці, Індії, переперченість страв є однією з ознак національної кухні* (з газ.).

ПЕРЕПЕРЧИ́ТИ *див.* **перепе́рчувати**.

ПЕРЕПЕ́РЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепе́рчувати.** *Поціновувачі гострих страв мають знати, що постійне переперчування в подальшому може спричинити захворювання травного тракту* (із журн.).

ПЕРЕПЕ́РЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕПЕРЧИ́ТИ,** чу́, чи́ш, *док.* 1. *що.* Перчити більше, ніж треба, понад міру. *Такий борщ лиш раз у рік буває. Мама пильнує його, бо Доська як не пересолить, то переперчить. Міри в губі не має* (Б. Лепкий).

2. *перен.* Занадто підкреслювати що-небудь, наголошувати на чомусь; перебільшувати. — *Ти, брат Василь Іванович, дуже круто береш! Я розумію — святий гнів з приводу неподобства. Але ж переперчив, переперчив! Треба міру знати* (О. Бердник).

ПЕРЕПЕ́ЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перепекти́.** *Страва була дуже проста, то печеня пересмажена, то хліб перепечений або з закальцем* (І. Нечуй-Левицький); // **перепе́чено,** *безос. пред. Пиріг було так перепечено, що він виглядав, наче щойно спалена вуглина* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який перепікся. *Положив* [Пищимуха] *його* [стегно качки] *на тарілку і почав ложкою картоплі набирати та зверху смачним перепеченим жиром з-під качки заливати* (Панас Мирний); * Образно. *Запорозькі степи відкриті, ні з жодного боку не захищені високими горами чи лісами, тому завше сухі і до середини літа стають перепеченими на щедрому сонці* (В. Чемерис); // *перев. зі сл.* г у б и, у с т а. Який засмаг, пошерх і т. ін. — *То, може, тобі водички? — повторює Мар'ян. — Як хочеш, Мар'яне, — куточками перепечених уст жалісно усміхається йому Фросина* (М. Стельмах); *Один був високий, другий облизував перепечені вуста, а третій, зовсім тонкий, хилитався, як билина* (Валерій Шевчук); *Льопа, обіпершись об паркан, виставив перепечене сонцем обличчя, буре, як цеглина* (О. Ульяненко).

ПЕРЕПЕ́ЧЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **перепе́чений.** *Перепеченість губ; Перепеченість пирога.*

ПЕРЕПИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕПИ́ТИ,** п'ю, п'є́ш, *док.* 1. *кого і без прям. дод.* Випивати алкогольних напоїв більше за іншого, інших. — *Мене ще в житті ніхто не перепивав. — Я переп'ю, доктор!* (О. Чорногуз); — *Пан Забрьоха — не узяв його чорт, не пролива; ще щоб і мене не перепив* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Ще з часів парубоцтва звик чоловік верховодити. Бо таки ніхто не міг тоді змагатися з його буйною силою, розхристаним молодецтвом, перемогти навкулачки, перепити, перетанцювати* (Я. Гримайло); // Напиватися (у 2 знач.) понад міру. *Нормальний хлопчина* [Стас]. *І по деревах лазив, і у Дніпро пірнав, і паркани обписував, і на гітарі, і з дівчатами, і пікніки за містом, і спав на голій землі, коли вже перепивав на тих пікніках* (Люко Дашвар); *Я почувався чудово, незважаючи на те, що вчора таки добряче перепив* (Ю. Винничук); *Єдиною ознакою хвороби були мішки під очима, ніби напередодні він добряче перепив* (О. Авраменко); *Половина наших перепили і ледь тримались на ногах* (С. Жадан).

2. *що і без дод., до кого, діал.* Випивати за чиє-небудь здоров'я, бажаючи комусь щастя. *Підніс* [Верига] *коновку* [калганівки] *і став перепивати до Кладиноги* (П. Панч).

3. *кого, кому що, діал.* Випиваючи чарку, дарувати що-небудь молодому або новонародженому. — *А твоєму синкові перепиваю десятину свого Левка. — Що ти, отямся, Свириде! — перелякалась такого щедрого дарунка Марійка. — Це ж земля дорога...* (М. Стельмах); *На тирсі поміж столів виблискує залізний карбованець, що випав з підноса, коли перепивали молодих* (Є. Пашковський).

4. *перев. док., що, чого.* Випивати все або багато чого-небудь одне за одним. *Панько Сиволоб перепив стільки горілки, що нею вистачило б напоїти доп'яна добру станицю* (С. Добровольський); — *Пронозлива баба .. А горілки на своєму віку перепила — у хату не вміstилася б* (М. Стельмах); // П'ючи, проголошувати всі або багато тостів, промов. *В замку гості встигли вже перепити всі тости, повечеряти і тепер, підігріті вином, весело сперечалися* (В. Гжицький).

ПЕРЕПИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПЕРЕПИ́ТИСЯ,** п'ю́ся, п'є́шся, *док.* 1. *чого і без дод.* Випивати багато спиртних напоїв, пити до повного сп'яніння; упиватися (*див.* **упива́тися**[1] 1). *Мати, боячись, щоб він не перепивсь, хотіла одняти боклагу* (П. Куліш); — *Що там, Дмитрію, певно, меду хтось перепився?* (А. Хижняк); *Гості встигли добряче перепитися — офіцери міського гарнізону вже мало що тямили у безкінечних блюдах, що розносили моторні служниці* (Д. Білий); // Призвичаюватися до п'янства, ставати п'яницею; спиватися. *А голос мав* [отець Василь] *який, доки не перепився!* (Г. Хоткевич); // *перен.* Впадати у стан, що нагадує оп'яніння, хміліти (від радості, горя і т. ін.). *Ой буде дивна дивина! Вночі додому не вернусь, Схмелію, певне, без вина І без горілки переп'юсь!* (А. Малишко).

2. Сильно, понад міру напиватися, ставати п'яними (про всіх або багатьох). *Він* [Олексій] *не перепивався через край, не втрачав людської подоби, але дуже часто вже зранку відчував потребу ковтнути горілки* (Ю. Мушкетик); *Хоч і строго стало з горілкою, та мало не щодня перепиваються, і тоді дубасять одне одного* (А. Михайленко); *Одного разу вночі Савка перебрався до Палія і повідомив його, що військо Браницького перепилося і спить покотом* (з легенди); *Всі к ночі так перепилися, Держались ледве на ногах* (І. Котляревський).

3. *чого.* Випивати рідини більше, ніж слід; обпиватися. *Стара в колгоспі свиней доглядає, щоб не перепилися прибутної води* (Б. Антоненко-Давидович); *А що коли коні розкувалися чи переп'ються води й пристануть у дорозі?* (О. Полторацький).

ПЕРЕПИ́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перепи́лювати.** *Камінням побиті бували* [пророки], *допитувані, перепилювані, умирали, зарубані мечем, тинялися в овечих та козячих шкурах, збідовані, засумовані, витерпілі* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ПЕРЕПИ́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепи́лювати.** *Тупий, з'їдений іржею, огризок пилочки для перепилювання металу переламався вдруге* (В. Яворівський).

ПЕРЕПИ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕПИЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., що.* 1. Пиляючи, розділяти на дві частини або навпіл. *Маруся й Настя виймають з-під одежі ключі, пилки; одмикають і перепилюють кайдани* (І. Нечуй-Левицький); *Зосереджений, схвильований, але тим хвилюванням, яке допомагає в праці, він окинув останнім поглядом талі, тоді схопив терпуг і почав перепилювати ланцюг, на якому все трималося* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Вилізти на грубу, перепиляти дошку, вибратися на горище, з горища по ринві на вулицю, з вулиці...* (В. Винниченко); *Може, йому вдасться втекти, перепиляти ґрати або вбити конвоїра* (Д. Бедзик); * Образно. *Двері аудиторії ледь відхилялися, в щілині зблискувало бандиткувате око і сичливий шепіт, мов терпугом, перепилював голос викладача: "Шепеляву Лесю!"* (П. Загребельний).

2. Пиляти, розділяти все або багато чого-небудь. *Ждан привіз* [дрова], *а тоді прийшов їх пиляти, а там і колоти... Він перепиляв і переколов не одну хуру дров* (Ю. Мушкетик).

ПЕРЕПИ́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **перепи́лювати** 1. *За допомогою потужної бензопили дубові бруси перепилюються за лічені секунди* (із журн.); * Образно. *Відтак може виникнути сварка, в яку вступлять спільним фронтом, і повітря навколо мене буде перепилюватися їхніми тонкими голосами* (Валерій Шевчук).

ПЕРЕПИ́ЛЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перепиля́ти.** *На лівій руці висів у неї перепиляний ланцюг, а на обох ногах уривки залізних пут бряжчали* (Панас Мирний); *Вони сиділи в ямі, яку внизу вимуровано камінням, на те каміння поставлено зруб, зверху — перекриття з перепиляних навпіл плах, долівка — земляна* (Ю. Мушкетик); *Два прути ґрат були перепиляні, і в отвір могла вільно пролізти людина* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); // **перепи́ляно,** *безос. пред. Приглянувшись своїм ковальським оком, Джо заявив, що перепиляно їх* [кайдани] *уже давненько* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПЕРЕПИЛЯ́ТИ *див.* **перепи́лювати.**

ПЕРЕПИ́Н, у, *ч., розм.* Дія за знач. **перепиня́ти.** *Сам Симон був хрещений від Филипа в Самарії, а потім знов вирікся Христа і був ідольським жерцем і багато перепину чинив Христовій науці, а Петрові докучав немало* (І. Франко); *Вона стала благати замовкнути колегу, яка увійшла у смак звинувачувальної промови, тож перепин вартував їй зусиль* (Є. Кононенко).

ПЕРЕПИНА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕП'ЯСТИ́, ПЕРЕПНУ́ТИ,** пну́, пне́ш, *док., що.* Ділити приміщення якою-небудь перегородкою, завісою і т. ін. або перегороджувати простір чимось. *Ось і обриси моста, що повис над рікою і перепинає туман* (М. Стельмах); *Перепнули рядном хату* (Сл. Б. Грінченка); // Створювати перешкоду для просування з однієї частини чогось в іншу. *Прутом залізним переп'яв* [Давид] *двері і загвинчував ключем* (А. Головко); *Він витер губи і перепнув собою двері в сіни. Взявши в скрині дві свічки, Галя наткнулася на те розп'яття* (М. Циба); // Прокладати, будувати між двома частинами те, що їх об'єднає, з'єднає. *Ксеркс на греків йшов війною. Ніс завзяття, силу, хист. Море стрів — над глибиною Переп'яв, мов кладку, міст* (Микола Чернявський).

ПЕРЕПИНА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕП'ЯСТИ́, ПЕРЕПНУ́ТИ,** пну́, пне́ш, *док., що.* 1. Зав'язувати ще раз, повторно або заново, по-іншому (перев. хустку). *Гучка притулила до чавунної огорожі кошика, заходилася перепинати хустку* (Ю. Мушкетик); *Потім перепнула* [Катря] *хустку і вийшла з-за перегородки* (А. Головко).

2. Припинати (у 1 знач.) худобу (корову, бичка, коня і т. ін.) в іншому місці для випасання. *Білокобилка .. взяв косу й пішов у берег та вкосив трави. Накосив її й кинув оберемок прип'ятому на паколі бичкові, котрий за день вибив під ногами траву до чорного, й ніхто його не перепинав* (Ю. Мушкетик); *Гордійчучка навідувалась до неї* [корови], *щоб переп'ясти, напоїти і заспокоїти* (Є. Гуцало).

ПЕРЕПИНА́ТИСЯ[1], а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПЕРЕПНУ́ТИСЯ,** ну́ся, не́шся, *док.* 1. Спотикатися, перечіплюватися. *У Славуту впадала річка Комонка, й іти стало важче. Коні раз у раз перепинались об купиння або чвакали по розкислому дерні* (І. Білик); *Дихання в Омелька не стало, і він перепнувся через шинкарку, вдарився головою об діжку* (Ю. Логвин).

2. *рідко.* Говорячи, спинятися без потреби. *Галушкою вдавивсь (як хто перепнеться в мові)* (Номис).

3. *тільки недок.* Пас. до **перепина́ти**[1]. *Під час фонозапису за командою дослідника мовлення перепинається* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕПИНА́ТИСЯ[2], а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПЕРЕПНУ́ТИСЯ,** ну́ся, не́шся, *док.* Зав'язуватися ще раз, повторно або заново, по-іншому (перев. хусткою). *У деяких регіонах (Волинь) молоду покривали двічі — у своєму домі й у чоловіковому: свекруха скидала з нареченої хустку, і молода перепиналася іншою* (з наук. літ.); — *Варко, чого там огинаєшся! — Та дайте хоч перепнутися* (С. Васильченко).

ПЕРЕПИ́НЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перепини́ти.** *Перепинена греблею, клекотить у потоках вода* (В. Козаченко); *Небо справді було ясне, мов умите, а навзаході процвітало горючими, аж душу виймало, самоцвітними барвами, і погляд сягав, нічим не перепинений, до самого обрію* (О. Забужко); — *Так ось доложу вам, — знову почав перепинену розмову Цупченко* (Б. Грінченко); // **перепи́нено,** *безос. пред. Дальше добування нафти перепинено через брак місця на магазинування* (А. Чайковський).

ПЕРЕПИ́НЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепини́ти.** *У разі нагальної необхідності запобігання злочину або його перепиненню уповноважені законом органи можуть застосувати як тимчасовий запобіжний захід тримання особи під вартою* (з мови документів).

ПЕРЕПИНИ́ТИ *див.* **перепиня́ти.**

ПЕРЕПИНИ́ТИСЯ *див.* **перепиня́тися.**

ПЕРЕ́ПИНКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **зупи́нка** 1, 4. *Не поспішаючи, з передишками й перепинками, навкруги розглядаючись і розмовляючи, ми непомітно, без усякої втоми прийшли до села* (С. Васильченко); — *Чи не так?* — *скориставшись перепинкою бесідника, зауважив Титан* (Олесь Досвітній); *Скинула мати валянки, холодно й стримано привіталася з Черкесом. І він їй буркнув через плече, а Павлику строго кивнув головою: далі, далі поїхали в науку, без перепинки!* (В. Близнець).

ПЕРЕПИНЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепиня́ти.** *За допомогою установки для перепиняння вогню необхідно запобігти проникненню полум'я в трубопровід газоповітряної суміші* (з мови документів).

ПЕРЕПИНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ПЕРЕПИНИ́ТИ,** пиню́, пи́ниш, *док., кого, що і без прям дод.* 1. *також без дод.* Затримувати, зупиняти кого-, що-небудь на дорозі, виходячи, вибігаючи назустріч або перетинаючи шлях. *Раптом Труда зупиняється, перепиняє Руді дорогу й здивовано дивиться йому в лице* (В. Винниченко); *Такого чудесного надвечір'я, такого запашного повітря, таких життєрадісних людей вона не бачила давно, їй хотілося перепиняти зустрічних і говорити їм, що життя надзвичайно хороша штука* (М. Дашкієв); *Звідкілясь із'явився човник, а в човникові сидів парубчак. Йому неодмінно випадало пропливти коло дівчат. Жартухи* [жартунки] *заздалегідь змовилися перепинити* [човник] (А. Кримський); *Недалеко свого подвір'я, за п'ять-шість хат, Рудик перепинив коні: назустріч йому переходив дорогу Оксентій Кашуба* (Г. Косинка); // *що.* Перегороджувати що-небудь природною чи зведеною людьми перепоною, стримуючи рух, течію, пересування і т. ін. *Високий стальний каркас, спущений в пази биків і заложений бетонними плитами, перепиняв тепер Дніпрові доступ у проміжок* [греблі] (Г. Коцюба); *Здвоєні колеса паротягів перепиняли шлях, але бадьорий струмок не звертав на те все страхіття жодної уваги, мужньо прориваючись вперед і вперед* (Ю. Винничук); *З горбочка до їхньої хати .. брудний потік перепинив їм дорогу* (Б. Харчук).

2. *перен.* Перешкоджати певній дії, перебігові, розвитку чого-небудь. *"А якщо ні дівчина, ні вдова?" — кортіло запитати, проте сором якийсь перепиняв* (О. Гончар); *Всі мої відзняті сюжети починалися й розросталися зовсім не з "теми", як я щоразу глибокодумно вдаю перед продюсером і колегами, а — незмінно — з якоїсь такої дрібничкової зачіпки, котра чомусь перепиняла увагу, дражнила й притягувала недоступністю схованих за нею чужих тайн* (О. Забужко); *Його мислі перепинив рішучий стук у двері* (Г. Коцюба); *Він хотів узяти одне зернятко на зуб, та Яремченко перепинив цей намір зляканим окриком: — Що ви робите! Кожна зернина іде на вагу золота. Це новий сорт* (Д. Бедзик).

3. Перебивати, переривати бесіду, мову, розповідь, не давати говорити. *— Ну, та не перепиняйте парубкові, — хай каже! — Кажи! Кажи! — вдалися знов до Андрія* (Б. Грінченко); *Данило слухав жінку не перепиняючи й заспокоював її, коли вона дуже хвилювалась* (А. Кащенко); *Тут саме нашу цікаву розмову перепинила Параска, що вскочила до нас у хату* (Панас Мирний); *— Не те, зовсім не те! — перепинив Петро Іванович річ лікаря* (Л. Яновська); // *безос. Ту ж мить їй стиснуло горло, перепинило мову, і вона як стояла, так і впала на землю і, притиснувши руки до грудей, заридала тяжко...* (Б. Грінченко).

◊ **Зав'яза́ло (перепини́ло) мо́ву** *див.* **зав'я́зувати; Перехо́дити (перетина́ти, перепиня́ти** *і т. ін.)* / **перейти́ (перетя́ти, перетну́ти, перепини́ти** *і т. ін.)* **доро́гу (шлях, сте́жку** *і т. ін.)* *див.* **перехо́дити.**

ПЕРЕПИНЯ́ТИСЯ, я́ється, *недок.*, **ПЕРЕПИНИ́ТИСЯ,** пи́ниться, *док.* 1. Перегороджуватися, ставати недоступним. *Стежка ставала прикрішою. Засипана глицею, що віддавала прілим духом, вона перепинялась часом здоровим деревом* (М. Коцюбинський); *Освітлення письмового столу для школярів не повинно перепинятися надбудованими полицями й стелажами. Якщо вони є, додатково мають бути лампи штучного освітлення* (із журн.); // *перен.* Переставати робитися; припинятися, закінчуватися. *Між нами всіма повстає думка, що такий стан речей, який тепер скрізь у нас панує, не може довго тривати, а мусить якось перепинитись, бо вже надто темно, тісно і глухо у нас на світі* (Леся Українка); *— Як перепиниться гніт над козаками, тоді все заспокоїться і бунтів, певно, не буде* (А. Чайковський); // Робити коротку зупинку, перерву і т. ін. *Скрізь на селі співало заразом кілька вулиць .. Хори вулиць змішувались, перепинялись, часом зливались докупи в один тон, часом різнили в дисонанс* (І. Нечуй-Левицький); *Якийсь божевільний огир внизу все жував на собі ремені. Як Алі протягував до нього ногу і починав злегка огладжувати п'ятою по вухах та гриві — перепинявся, однак плямкав губами* (Ю. Логвин).

2. *тільки недок.* Пас. до **перепиня́ти.** *Варту зміцнено, і будь-які спроби втекти перепинялися дуже швидко* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю).

ПЕРЕПИРА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепира́ти.** *Високий відсоток перепирання часто свідчить про те, що в пральні застосовуються неякісні мийні засоби, а також побутові пральні машини замість професійних* (із журн.).

ПЕРЕПИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕПРА́ТИ,** перу́, пере́ш, *док.*, *що.* 1. Прати все або багато чого-небудь. *Одного дня перепирала Рахіра кілька сороченят діточих* (О. Кобилянська); *Ярина вставала досвітком і хапалася до роботи .. Висохла, як дворічний стрючок, перепирала якесь ганчір'я, мила начиння, щось латала* (Б. Харчук); *Поки був малим* [Володя], *бачив, як вона після роботи ще й дома перепирала цілі пуди чужої білизни, щоб підробити якусь копійчину* (П. Загребельний); *Марудні думи снували в дівочих головах — неділя прийде, не знаєш, за що взятися — перепрать, перелатать одежину треба і себе привести до ладу* (К. Гордієнко); *Майка перепрала секонд, Горох наробив вішаків із гілок, бо Мані хотілося, щоби все новеньке висіло, не жмакалося* (Люко Дашвар).

2. Прати ще раз, повторно або багато разів. * Образно. *Поки ще стоять теплі погожі дні, треба живенько впорати роботу, щоб зелене сіно не перепрали осінні дощі, щоб не поруділо воно від негоди* (І. Цюпа).

ПЕРЕПИРА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПЕРЕПРА́ТИСЯ,** перу́ся, пере́шся, *док.* 1. Провадити прання; прати. *В суботу перепраться треба, поденні приходили на неділю додому* (К. Гордієнко).

2. *тільки недок.* Пас. до **перепира́ти.** *Навіть дуже забруднений одяг з використанням сучасних пральних засобів легко перепирається* (з газ.).

ПЕРЕ́ПИС, у, *ч.* 1. Дія за знач. **перепи́сувати, переписа́ти.** *Він безпечно ходив з хати в хату — робив усьому своєму добру перепис* (Панас Мирний); *Російські пісні в переписах латинськими буквами стрічаються дуже часто в співаниках* (І. Франко); *Викликає подив поплутання ч і ц.., що, можливо, пов'язане з пізнішими переписами літопису* (В. Русанівський).

2. Те, що становить результат переписування чого-небудь на папері, плівці, платівці і т. ін. [С в і ч к а:] *Брехня! Ця грамота у нас. (Виймає з-за пазухи папір). І ось її перепис, А справжню ми сховали* (І. Кочерга); *Іван Петрович з хвилюванням прочитав перепис листа Маркевича* (І. Пільгук); *Раптом він почув звуки знайомої мови. То був запис, скоріш за все, перепис із вінілової платівки: "Адонаї Елохім Ель Шаддай"* (Любко Дереш).

3. Спеціально організований масовий статистичний облік населення, промислового або сільськогосподарського устаткування і т. ін., метою якого є з'ясування необхідних даних на певний момент. *Він — найстаріша в селі людина. Уже давно забув, коли й народився. Як був перепис, то намучились із ним: ніяк не могли встановити року народження* (А. Дімаров); *— Мене викликали до сільради у справах. Наказали робити перепис всього... івер... інвентарізацію* [інвентаризацію] (М. Циба); *Згідно з переписом 1926 р. серед населення Кубанського округу українці становили 66,58 %, тобто 850 тисяч 985 чоловік* (Д. Білий); *Коли на острові йшов перепис населення, його спитали про професію. "Рибалка, коли риба ловиться", — відповів він* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

4. *діал.* Рецепт (у 2 знач.). *Дівчата з пелюшок засвоювали мамині премудрості, що для жінки найсвятішими є "три річи* [речі]*": кухня, діти, церква... їх вчили виварювати "поживні" страви, випікати "з переписів" печива і всякі інші смачні дива* (Р. Горак); *Борщ варили кухарі за Мальвиним переписом. Вона тільки була присутня при готуванні усіх складників, а потім з'явилася під кінець, щоб заправити* (Ю. Винничук); *Друкувати переписи оригінальних страв попросив один відомий тигиринський скульптор, дружина якого, флейтистка, захоплюється кулінарією і постійно перебуває в пошуку нових рецептів* (Н. Сняданко).

ПЕРЕПИ́САНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переписа́ти.** *Він* [альманах] *уже з місяць лежить готовий, переписаний і тільки чекає Вашого слова* (М. Коцюбинський); *Він заходив і мовчки забирав переписані начисто канцелярські папери* (Р. Іваничук); *Поки у папірець, де роль переписана, дивишся — слова ще якось держаться купи. А тільки папірець сховав — враз слова розбігаються, як таргани по припічку, і у голові порожньо, аж гуде...* (В. Нестайко); *Стах єдиний із його друзів, кого він справді хотів би зараз бачити, дещо розповісти, а дещо і поспитати, одне слово, мав чоловічу розмову до нього. Та й заспокоїв би приятеля, що хатина, переписана йому в спадок, на місці* (В. Шкляр); *Дарина Гощинська повертається до апарата, .. виймає касету з переписаним інтерв'ю* (О. Забужко); *Касети були паршиві, переписані вчетверте-вп'яте, відеомагнітофон був теж паршивий* (С. Жадан); *Яка була щаслива Христя, уздрівши після скількох літ безкраї поля, переписані і вподовж, і вшир довгими ланами, невеличкі кучеряві гаї* (Панас Мирний); // **перепи́сано,** *безос. пред. Запис про предка швайцарського* [швейцарського] *знавця Рільке фон Саліса було переписано з записника в щоденник* (Олекса Ізарський); *Обидва генетичні коди разом з результатом їх порівняльного аналізу було переписано на окремий диск* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПЕРЕПИСА́ТИ *див.* **перепи́сувати.**

ПЕРЕПИСА́ТИСЯ *див.* **перепи́суватися.**

ПЕРЕПИ́СКА, и, *ж., рідко.* 1. Дія за знач. **перепи́сувати, переписа́ти** 1. *Ви сами* [самі] *гаразд знаєте, яке нудне діло та переписка, та ще коли її робити самому авторові* (Панас Мирний); — *Часом беру додому на вечори .. переписку й маю сякий-такий додаток до скарбової плати* (І. Нечуй-Левицький); *Їй хотілось говорити і говорити, згадувати минуле, їхні заняття, свою переписку "Енеїди"* (Б. Левін).

2. Те саме, що **листува́ння** 1. *Поки .. переписка в урядовій формі дійшла до назначених місць, наші ріпники всі вже були в Бориславі* (І. Франко); *Ви вже хоч ради празника простіть мене за те, що я була не дуже-то акуратна в переписці з Вами* (Леся Українка); *Після того, як повернувся з відпустки, перекинулися вони з Клавою кількома листами, а там і переписка чомусь завмерла* (В. Собко); *Рік тяглася переписка з відділом механізації сільського господарства в Києві* (О. Бердник); *Кажуть, десь під Вінницею .. пройшов потужний фестиваль. Про нього мені розповідали в особистій переписці* (Любко Дереш).

ПЕРЕПИСНИ́Й, а́, е́. Стос. до перепису (у 1, 3 знач.). *Усі відповіді на запитання необхідно вносити у переписні листи безпосередньо під час опитування в присутності респондентів* (з мови документів).

△ **Переписні книги** *див.* **книга.**

ПЕРЕПИ́СУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перепи́сувати.** *Той письмовець, котрого були ті вірші, переписувані на аркушиках, все тільки так і писав по-простому, по-малоросійському* (Олена Пчілка); *З огляду на те, що деякі з тих статей здобули собі значну популярність і були в пізніших віках часто переписувані і перероблювані, подаємо тут деякі виписки для характеристики мови і змісту сього збірника* (І. Франко); // **перепи́сувано,** *безос. пред. Скільки він* [Лев Толстой] *правив, скільки і ним самим, і для нього кожний твір було переписувано...* (Остап Вишня); *Хто в інвентарі був приписаний до тяглої панщини, а збіднів так, що платив менший податок, того переписувано до пішої панщини* (І. Франко).

ПЕРЕПИ́СУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепи́сувати.** *Замість живого, корисного діла глузлива доля підсунула* [Тиховичу] *переписування в канцелярії якихсь сухих, нікому не потрібних паперів* (М. Коцюбинський); *Виговський .. сидів напохваті, готовий до писання, до переписування* (П. Загребельний); *Князь Лев відкрив центр переписування книг у монастирі Спаса* (Г. Пагутяк); *Якби до Вашого збірника мої "Єгипетські фантазії" не придались, то дуже прошу прислати мені їх назад, бо переписування мені тяжче йде, ніж складання віршів* (Леся Українка).

ПЕРЕПИ́СУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕПИСА́ТИ,** ишу́, и́шеш, *док.* 1. *що.* Робити рукописну копію з якого-небудь тексту, писати щось ще раз. *Так куди ж іти? В чиновники? Так там можна засохнути над мертвим ділом.., переписуючи нікчемні, нікому, окрім архівних мишей, не потрібні папери* (Г. Хоткевич); *Остаточно Василь знайшов шлях до його серця, коли з'явився до дяді Вані на квартиру — допомагати переписувати й засвоювати нову роль* (Ю. Яновський); — *Мені дуже сподобався романс "Азра". Чи не можна б його в вас переписати?* (І. Нечуй-Левицький); *Бач, списки треба сьогодні переписати, бо на завтра ж у Щербанівку думає Давид* (А. Головко); * Образно. *Як байдужий, старий літописець, Сам холодний, безсилий давно, Людські сни переписує місяць На широких небес полотно* (М. Рильський); // *розм.* Списувати зроблені кимось іншим задачі, приклади, вправи і т. ін. *Ромась Колесов підвів голову від зошита, з якого переписував задачі, і промовив: — Не заважай, Курча!* (М. Зарудний); — *А ти на мене, мамочко, надійся... Я таки вивчуся! Зараз буду в хлопців переписувати уроки* (К. Гриб); — *Завтра вранці перед уроками дам переписати.* — *Мені не треба переписувати. Ти поясни!* (О. Донченко); // Писати що-небудь заново, по-іншому. — *На! з'їж оце своє писання та хоч вдавися ним! Йди перепиcуй зараз наново* (І. Нечуй-Левицький); *Поети переписували вірші. Белетристи чикрижили свої твори, а закруглюючи, ще дописували цілі розділи* (Я. Качура); *По тому він зачеркнув "з презирством": написав "з поважанням", переписав і заадресував* (М. Коцюбинський).

2. *кого, що.* Робити опис, перепис всього або великої кількості чого-небудь, вносити до списку всіх або багатьох. *Поки генерал переписував своє добро, справився й Мирон* (Панас Мирний); *Саме тоді в нашому селі переписували коні, фургони, упряж тощо* (І. Микитенко); *Якось під час інвентаризації старий чеченець Алі, виспавшись після нічної варти, зайшов до комори, де я й старший бухгалтер переписували канцприладдя та всякі кабінетні речі* (Б. Антоненко-Давидович); *Коли Євген Панасович сказав, що треба опитати та переписати всіх неписьменних, Мусій аж прояснів* (В. Речмедін); *Цареві мужі переписали купців, які приїхали на торг, а тоді запитали: — Чи всі?* (С. Скляренко).

3. *що на кого — що.* Письмово заповідати кому-небудь своє майно, власність. — *Зазвичай вони переписують землі та будинки на Сестринство, але також мають право подарувати їх кому завгодно* (О. Авраменко); *Отак собі цей Гринько роздумав та й переписав ціле своє господарство на жінку* (Л. Мартович); *Рижков Валерій, колишній її чоловік, утік з Києва, і вона гризла тепер його батьків, хотіла до них прописати свою дочку Леночку. З тим, щоб коли вони помруть, то хата ця перейшла до неї. А свою однокімнатну вона б тоді переписала на дочку* (В. Діброва); // Передавати, дарувати кому-небудь, засвідчуючи письмовим документом. *Її молодий чоловік вигнав з власної хати, яку вона, засліплена запізнілим коханням, переписала на його ім'я* (Л. Дмитерко); *Переписали майно на іншу особу, щоб не віддавати борги: Верховний суд вважає такі угоди фіктивними* (із журн.); *Щоб не сплачувати борги, луганський підприємець переписав на родину 4 іномарки* (з газ.).

4. *що*. Те саме, що **запи́сувати** 1, 2. *А жінка: — Оно лічильник. Я розгортаю записник, дбайливо переписую цифри* (Ю. Винничук); *Виявилося, що "машина для записування думок" могла також переписувати звуки на чисті патефонні пластинки* (М. Дашкієв); *У фоноательє переписали запис на платівку* (І. Жиленко); *Він обшукав нас, забрав паспорти і переписав усі дані в засалений зошит* (В. Діброва).

5. *що, перен.* Робити рису, смугу, лінію поперек чого-небудь або навхрест, залишати слід у вигляді риси, смуги, лінії або перехрещених ліній. *Край неба жевріло рожевим огнем; горіло і миготіло ясним полум'ям. Серед того зарева стовпом стояла кривава попруга і переписувала його надвоє* (Панас Мирний); *Мелашка скочила і закрила собою хлопця, сприйнявши рвучкий удар на себе. Нагайка переписала плече.., і смуга по білій полотняній сорочці проступила на підставленому плечі* (Іван Ле).

ПЕРЕПИ́СУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕПИСА́ТИСЯ,** ишу́ся, и́шешся, *док.* 1. *тільки недок., рідко.* Те саме, що **листува́тися.** [Ч и р н я к:] *З ким ти смієш без мойого* [мого] *відома переписуватися?* (І. Франко); *Михайло Васильович мені писав, спасибі йому. Взагалі ми тепер досить часто переписуємось і дуже добре розуміємо настрої один одного...* (Леся Українка); *— І чого ж ви до мене причепились? Чом же ви не питаєте Корнієвича, може, він з ким-небудь і переписується!* (Олена Пчілка); *Ми і зараз тільки переписувалися. Із переписки я дізнавалася, щоправда, несподівані факти* (С. Пиркало).

2. *на кого, розм.* Переходити в інший стан, обирати інше громадянство і т. ін. *Нині ми вже не уявляємо, як мусила маскуватися чи не вся українська еміграція в Німеччині та Австрії, боючись ґвалтовної репатріації. Люди масово змінювали прізвища й міняли біографії, "східняки" переписувалися на "західняків" — для уродженців Галичини й Буковини .. передбачалися певні пільги* (О. Шугай); *Побрався той Косован з румункою та й сам переписався на румуна* (І. Муратов); *Єдине, що я зміг зробити, аби самому собі не асоціюватися з радянським полководцем, — переписатися з Климентія на Клима та поміняти в паспорті дату народження* (А. Кокотюха); *Якби всі москалі на світі були такими, як ці два, я би переписалася на москалиху* (І. Карпа).

3. *тільки недок.* Пас. до **перепи́сувати.** *Потіште мене хоч карткою, що пришлете* [новелу] *тоді.., бо матеріали уже переписуються і збірник лагодиться* (М. Коцюбинський); *Щойно я повернувся додому, вірші почали переписуватися ніби самі собою. Мене затягнуло* (Ю. Андрухович); *Хрещення принесло мені лише користь: я отримав нормальне ім'я, сяку-таку біографію і доступ до святилища, де переписувались книги* (Г. Пагутяк).

ПЕРЕПИ́СУВАЧ, а, *ч.* 1. Особа, що займається переписуванням чого-небудь, переписує (у 1, 2 знач.) щось. *— Я приніс із собою до гуртожитку торбу з білизною, книжки, друковані для сліпих, і рукопис твору, який я продиктував кільком добровільним переписувачам з двох госпіталів і одного санаторію* (Ю. Яновський); *Живучи в домі багатого арабського вельможі на становищі вихователя його дітей, перекладача й переписувача рукописів, він знайомиться з Адамом Дуніним-Борковським, шляхтичем з Волині, що перебуває в турецькому полоні* (Н. Королева); *Ця давня історія, яка почалася ще з Геродота, мусила йти від помилки Геродотових переписувачів та продовжувачів або навіть від самого оригіналу* (І. Білик); *На вимогу мешканців переписувач має пред'явити паспорт* (з газ.).

2. *іст.* Особа, що переписувала і впорядковувала рукописні книги. *В писаних учительних євангеліях.., де в титулі виставлено якогось святого отця, можна здибати вставки самого переписувача* (І. Франко); *За невеликими конторками сидять кілька ченців-переписувачів, які схилились над книгами* (І. Кочерга); *Лексичне варіювання цього типу скоріше за все пов'язане з наявністю різних джерел у руках давньоруського переписувача* (В. Русанівський).

ПЕРЕПИ́СУВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **перепи́сувач** 1. *Він, звичайно, не проти жіночої науки та рівноправності, але досвід, на жаль, показує, що жінки годяться тільки на помічну працю — переписувачками, реєстраторками, — а керівної, відповідальної роботи доручати їм аж ніяк не можна* (В. Підмогильний); *Він захоплював друкарок, переписувачок, урядовців свого міністерства найпікантнішими "штучками"* (Я. Качура).

ПЕРЕ́ПИТ, у, *ч., розм.* Дія за знач. **перепи́тувати, перепита́ти.** *Такий стандартний перепит в цій проклятій установі має завжди ще одну специфічну мету, так би мовити, вивчальну мету: от задають стандартні запитання, а тоді будуть вивчати, де саме й як саме він збрехав* (І. Багряний).

ПЕРЕПИ́ТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перепита́ти.** *Ще один свідок, перепитаний у справі згодом, повідомив додаткову інформацію* (з публіц. літ.).

ПЕРЕПИТА́ТИ *див.* **перепи́тувати.**

ПЕРЕПИТА́ТИСЯ *див.* **перепи́туватися.**

ПЕРЕПИ́ТИ *див.* **перепива́ти.**

ПЕРЕПИ́ТИЙ, а, е. Який перепився. *Він .. або поб'ється з кимось, або, перепитий, в грязюці валяється* (О. Гончар); // Який свідчить про пияцтво. *Чоловіки, котрі в авангарді цієї процесії несли хоругви, мали байдужий і перепитий вигляд* (С. Процюк).

ПЕРЕПИ́ТИСЯ *див.* **перепива́тися.**

ПЕРЕПИТТЯ́, я́, *с.* Дія за знач. **перепи́ти** 1 і **перепи́тися** 1. *— Най жиє* [живе] *свобода! — крикнув він трохи хриплим від перепиття голосом* (І. Франко); *Наталка, добрий товариш, що вміє зарадити болеві голови після перепиття, вміє порадити на всі любовні клопоти* (О. Лисяк).

ПЕРЕПИ́ТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепи́тувати.** *На цьому пізнанні учнів, перепитуванні та повторенні самих початків минає перший тиждень, минає другий* (Уляна Кравченко); *Мабуть, я видався їй недорікуватим телепнем, бо, з кінцем, їй, видимо, набридло моє перепитування* (Б. Антоненко-Давидович); *Ми набирали висоту і швидкість, звикали до гуркоту, і я почув, що Марта з Лукою намагаються говорити. Спершу ця розмова складалася з суцільних перепитувань і непорозумінь* (С. Андрухович).

ПЕРЕПИ́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕПИТА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого, що і без прям. дод.* 1. Просити кого-небудь повторити щось сказане. *Усе ішло гладко. Неважук відповідав, панотець перепитував ще раз* (Л. Мартович); *Вислухавши її розповідь, по кілька разів перепитуючи і з'ясовуючи в деяких місцях, він* [слідчий] *усе записав до протоколу* (В. Козаченко); *Вона раз по раз перебивала мене, уточнювала, перепитувала, поки я не виклав їй усе-всеньке, що сам знав* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Коли прикордонник, читаючи документи Черниша, перепитав найменування частини, сержант раптом урвав свою розповідь* (О. Гончар); *Ще гукнув щось Сахновський од порога, — не розчув Матюха й уже не перепитав* (А. Головко).

2. Звертатися до кого-небудь знову з тим самим питанням. *Моя супутниця героїчно кріпилась, тільки час від часу перепитувала: — Ще далеко?* (О. Гуреїв); [Л ю ц і й:] *Отче, перепитай ще ти сестру Прісциллу, нехай вона, сумлінно пригадавши, нам скаже, чи вона не говорила Руфінові про Теофіла* (Леся Українка); *Не раз і не два перепитав я Івана, чи не відмовитись нам від цієї небезпечної справи* (І. Муратов); *— Що, до ятерів, діду? — подав голос Анатолій. Дід трохи постояв, мовчки рушив. Хлопець згадав, що дід глухуватий, і, коли той наблизився, перепитав* (Є. Гуцало); // Відповідаючи кому-небудь, розмовляючи з кимсь, повторювати поставлене запитання, висловлену думку і т. ін. *— То що ж з тобою скоїлось? — Що зі мною скоїлось? — наче спросоння перепитав. — Боюсь і казати* (М. Стельмах); *Всі стають сьогодні до роботи, — спокійно сказала Варвара. — До роботи? — тихо і здивовано перепитала Марія* (В. Кучер).

3. *розм.* Питати всіх або багатьох, питати когось про все або багато чого-небудь; розпитувати. *— Насіння збираю рідкісних декоративних дерев .. Кожної осені ходжу по сквериках, по парках, по знайомих людях, перепитую, де що є, зернятка збираю* (М. Томчаній); *Хто з піших чи кінних не стрічався, в усіх Петро перепитував: — До Києва скоро?* (С. Тельнюк); [К і н д р а т:] *Третій день шукаю* [Ганю]. *Де не ходив. Всіх перепитав. Ніхто її не бачив* (О. Корнійчук).

Пита́ти (пита́тися, розпи́тувати *і т. ін.)* **та (і, й) перепи́тувати (перепи́туватися)** *див.* **пита́ти.**

ПЕРЕПИ́ТУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕПИТА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док.*, *розм.* Питати кого-небудь, дізнаватися про щось; розпитувати. *Зима, холод, мороз! Оце негарний час! Тільки він почина надходити, мати гірш плаче та усе перепитується: — Як то ми перебудемо?* (Марко Вовчок); *— Я перепитувавсь через людей — батько та мати вбогі, то й не думають віддавати дочку цієї осени* (Б. Грінченко); *На всі хвороби оці ліки одні — йод і порошки. Ставиться банка з йодом, рядом кладеться квачик й увічливо перепитується за чергою: — Що в тебе, Василю? — Зуби болять!* (О. Ковінька); *Він її вислухав і кілька разів перепитався, де саме сидить Брус* (Т. Осьмачка).

Пита́ти (пита́тися, розпи́тувати *і т. ін.)* **та (і, й) перепи́тувати (перепи́туватися)** *див.* **пита́ти.**

ПЕРЕ́ПИХ, у, *ч.*, *діал.* Пишнота. *Знову пишний палац .. Все навкруги розкошами й перепихом сяє* (М. Старицький).

ПЕРЕПИХА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕПХА́ТИ,** а́ю, а́єш, **ПЕРЕПХНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док.*, *розм.* 1. *що.* Переміщати через що-небудь або в інше місце. *Коли інші дівчата й жінки перепихали й витягали голку крізь полотно, як патик, вона вживала наперстка й шила такими дрібонькими штихами, мов маком засівала* (О. Кобилянська); * Образно. *Вік не вилами перепхати* (Номис).

2. *кого.* Направляти, переправляти і т. ін. кого-небудь до когось, кудись. *Ми не мали точної інструкції, як вестися з емігрантами, Козурін для профілактики перепихав їх на Гаврила Панасовича, а той, не маючи ніяких прав, виступав у ролі втішальника, терпляче вислуховував сповіді цих заблуканих душ* (П. Загребельний); *Так чи інак, а професора Іловайського благополучно перепхнули через кордон* (П. Колесник).

ПЕРЕПИХА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПЕРЕПХА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, **ПЕРЕПХНУ́ТИСЯ,** ну́ся, не́шся, *док.*, *діал.* 1. Пропихатися (у 1 знач.). *Він виходив з громади і саме перепихався через людей, щоб вийти на вільне місце* (О. Маковей); *— Зразу буде велика штука через мур перекрастись. — Це мені не буде важко. Ось я помітив, що перед Галицькою брамою товпляться люди з передмістя, щоб у городі захиститись. Між них піду і, певно, перепхаюсь в гурті* (А. Чайковський); *Мама бере його за руку й веде до костьолу. Ледве можуть перепхатися* (А. Крушельницький).

2. *тільки недок.*, *розм.* Пас. до **перепиха́ти.** *Народний депутат поскаржився, що навіть депутатські листи й запити часто перепихаються з відомства у відомство* (з газ.).

ПЕРЕПІДГОТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перепідготува́ти.** *Спеціаліст може бути перепідготований за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста, молодшого спеціаліста* (з мови документів).

ПЕРЕПІДГОТО́ВКА, и, *ж.* Дія за знач. **перепідготовля́ти, перепідготува́ти** і **перепідготовля́тися, перепідготува́тися.** *Сюди викликано переважно середній комсклад і .. їх заберуть на літо на перепідготовку* (Григорій Тютюнник); *— Незабаром відділ народної освіти збирається відкрити якісь курси для перепідготовки вчителів* (М. Стельмах); *Влітку п'ятдесят дев'ятого Мирон проходить тримісячну перепідготовку в польському війську* (М. Андрусяк).

ПЕРЕПІДГОТО́ВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перепідгото́вити;** перепідготований. *— На учнів чекатимуть перепідготовлені вчителі, нові, засновані на сучасних потребах, програми та новий освітній простір* (з газ.); // **перепідгото́влено,** *безос. пред. Факультетом післядипломної освіти Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького лише за роки незалежної України підготовлено й перепідготовлено 150 тисяч лікарів і провізорів* (з мови документів).

ПЕРЕПІДГОТОВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідко* **ПЕРЕПІДГОТО́ВЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕПІДГОТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, **ПЕРЕПІДГОТО́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* перепідгото́влять, *док.*, *кого, що.* Підготовляти заново, по-іншому. *Стандартні методи навчання не дозволяють належною мірою вирішити проблему підготовки молодих фахівців — персонал все одно доводиться перепідготовляти на місцях, перетворювати теоретичні уявлення в практичні навички і технології* (із журн.); *Є думка частину офіцерів із фронтовим досвідом перепідготувати й направити в тил для боротьби з ворогами* (А. Кокотюха).

ПЕРЕПІДГОТОВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ПЕРЕПІДГОТУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. Підготовлятися заново, по-іншому. *Відповідно до нового переліку найменувань і змісту навчальних дисциплін повинен перепідготовлятися навчально-педагогічний склад кафедри* (з мови документів).

2. *тільки недок.* Пас. до **перепідготовля́ти.** *За час між рішенням про перехід на випуск нової продукції та початком його реалізації зменшується випуск старої продукції, переналагоджується обладнання, відділом управління кадрами перепідготовляється та/або наймається персонал тощо* (із журн.).

ПЕРЕПІДГОТУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепідготува́ти.** *Перепідготування кадрів здійснюється за робочими навчальними планами, розробленими на основі навчального плану відповідної спеціальності денної форми навчання і затверджується в установленому порядку* (з мови документів).

ПЕРЕПІДГОТУВА́ТИ *див.* **перепідготовля́ти.**

ПЕРЕПІДГОТУВА́ТИСЯ *див.* **перепідготовля́тися.**

ПЕРЕПІДПИ́САНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перепідписа́ти.** *Меморандум про співпрацю між Держлісагентством та Національним представництвом Лісової опікунської ради (FSC) в Україні був перепідписаний на новий трирічний цикл* (з газ.).

ПЕРЕПІДПИСА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепідписа́ти.** *Додаткову інформацію щодо підписання чи перепідписання договорів про постачання електричної енергії можна отримати в ПАТ "Київенерго"* (з газ.).

ПЕРЕПІДПИСА́ТИ *див.* **перепідпи́сувати.**

ПЕРЕПІДПИСА́ТИСЯ *див.* **перепідпи́суватися.**

ПЕРЕПІДПИ́СУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕПІДПИСА́ТИ,** ишу́, и́шеш, *док., що.* Підписувати знову, ще раз, повторно. *Керівництво "Реалу" не поспішає перепідписувати контракт з легендою клубу* (з газ.); *Щоб поновити договір оренди землі або продовжити його термін, потрібно підписати додаткові угоди чи перепідписати договори оренди зі зміною пункту про термін дії такого договору* (із журн.).

ПЕРЕПІДПИ́СУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПЕРЕПІДПИСА́ТИСЯ,** ишу́ся, и́шешся, *док.* 1. Підписуватися знову, ще раз, повторно. *У зв'язку зі зміною реквізитів клієнтам фірми пропонується перепідписатися, щоб продовжити термін обслуговування* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **перепідпи́сувати.** *Відповідаючи на запитання, яким чином буде збережено коаліцію і чи буде перепідписуватися коаліційна угода, народний депутат зазначив, що з цього питання проводяться консультації* (із журн.); *Загалом в Україні щороку перепідписується до 1 млн. договорів оренди для близько 4, 4 млн. га* (з газ.); *Допоможіть розібратися, чи має право працівник претендувати на чергову відпустку влітку, якщо трудові договори будуть щороку перепідписуватися в кінці травня* (з газ.).

ПЕРЕПІДПОРЯДКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перепідпорядкува́ти.** *Зовнішньоекономічний блок Мінекономіки може бути перепідпорядкований Міністерству закордонних справ України* (з газ.); // **перепідпорядко́вано,** *безос. пред. Місцеві підрозділи "Укравтодору" буде реорганізовано та перепідпорядковано місцевій владі* (з газ.).

ПЕРЕПІДПОРЯДКО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепідпорядко́вувати** і **перепідпорядко́вуватися.** *Голова Київської міської державної адміністрації доручив керівнику Київтранспарксервісу на початку жовтня доповісти про ситуацію з перепідпорядковуванням парковок* (із журн.).

ПЕРЕПІДПОРЯДКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕПІДПОРЯДКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що.* Підпорядковувати знову, ще раз, повторно комусь, чомусь іншому. *Після проголошення незалежності українська влада почала перепідпорядковувати собі загальносоюзні об'єкти, які перебували на території України* (з наук. літ.); *Запропоновані законопроєкти фактично запроваджують тіньову модель оцінної діяльності й негативно вплинуть на ринок землі та майна в Україні. Автори законопроєктів (чи їх замовники) намагаються перепідпорядкувати всю галузь якійсь нікому не відомій структурі* (із журн.).

ПЕРЕПІДПОРЯДКО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПЕРЕПІДПОРЯДКУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* Підпорядковуватися знову, ще раз, повторно комусь, чомусь іншому. *У перший ешелон виділяється така кількість сил і засобів, яка може забезпечити виконання бойового завдання без введення в бій другого ешелону. Батальйонам першого ешелону перепідпорядковується більша кількість артилерії й інших засобів посилення* (з навч. літ.).

ПЕРЕПІДПОРЯДКУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепідпорядкува́ти** і **перепідпорядкува́тися.** *Структурні перебудови, перепідпорядкування галузі то одному відомству, то іншому, змінюваність керівних кадрів послабили відповідальність за стан техніки безпеки й охорони праці та контроль над ними* (із журн.).

ПЕРЕПІДПОРЯДКУВА́ТИ *див.* **перепідпорядко́вувати.**

ПЕРЕПІДПОРЯДКУВА́ТИСЯ *див.* **перепідпорядко́вуватися.**

ПЕРЕПІ́ЄЦЬ, йця, *ч.* 1. Весільний хлібець особливої форми. *В п'ятницю до діла лежні з гурту поробили та шишки і перепійці в піч посадовили* (А. Метлинський); *Перепійцем називали спеціально окремо спечену чи вирізану з весільного короваю весільну шишку* (з наук. літ.).

2. Обрядовий глечик, що використовувався на весіллі. *Особлива форма вінець перепійця пов'язана з призначенням — на них клали обрядове весільне печиво — "шишку"* (з наук. літ.); *Через пиття напою з глечика-перепійця, а також обмінюючись хлібом, обидві родини наречених родичалися* (із журн.); *У деяких регіонах України використовували спеціально виготовлений полив'яний глечик-перепієць, який набував ритуального значення під час виконання певних весільних дій* (із журн.).

ПЕРЕПІ́Й, по́ю, *ч.* 1. *розм.* Дія і стан за знач. **перепи́ти** 1. *— А бодай вас, пане сотнику! — так загарчав на нього пан Ригорович. — Се вона* [відьма] *мені зробила, що я після перепою химери погнав* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Притулок йому дала в своїй хаті Зуйка — жебрачка й п'яниця, яку він вважав, як і себе в хвилини перепою, пропащою людиною* (А. Шиян); *— Я з ним розмовляв, і він хоч і не відійшов від перепою, мабуть, вночі він добряче дав собі гару, принаймні чітко розумів, чого я від нього хочу* (В. Хрущак).

2. *діал.* Обряд випивання за здоров'я (молодих, новонародженого, породіллі і т. ін.), супроводжуваний подарунками. *Щось зашептали* [гості] *на краю стола, підморгнула Марія дочці. Анничка втерла очі, засоромилася, але встала, щоб приступити до нового весільного обряду — перепою* (Мирослав Ірчан); *— Кажу, як буде весілля, то дивися, Марійко... Ох!.. Щоб з вінком... Щоб до церкви, а не до костьолу... Щоб з виводом, з перепоєм... Як на Укра .. — і закашлялася, зайшлася* [мати]... (В. Бабляк); // Подарунок, врученням якого супроводжується такий обряд. *Коли дійшло до перепою, Мартин підкреслено кинув на талір золотий п'ятикарбованець та заявив: —Дарую тобі, Маріє, ці гроші на щастя, дві десятини на розжиття та корову на розплід!..* (У. Самчук); *— За твоє, Марійко, здоров'я, за дітей! — перехиляє чарку Свирид Яковлевич, кидається до кишені, щоб кинути для породіллі перепій, але там нема грошей* (М. Стельмах).

○ **(1) З (від, од** *і т. ін.)* **перепо́ю,** *у знач. присл.* — від надмірно випитих алкогольних напоїв, від сильного сп'яніння. *Не обійшлося б тут без бою, Коли б пан Феб од перепою Заранше* [зарання] *в воду не заліз* (І. Котляревський); *Харитон розпився й з перепою вмер* (М. Коцюбинський); *Коли ж, траплялося, старий поет приходив до пивнички тверезим, правда, аж синім від перепою, то являлася мені цілком інша людина — ласкава, добра* (Р. Федорів); *Він лежав, а голова його розламувалася, як у Ковбика на другий день після перепою* (О. Чорногуз).

ПЕРЕПІ́ЙНИЙ, а, е, *розм.* Прикм. до **перепій.** *Громадяни православні засміялись, а піп витріщився на них круглими п'януватими очима, під якими циганськими сережками повигинались перепійні синці* (М. Стельмах); *У Гвіздівцях, Василівці, Ожевому перепійні гроші збирає староста у велику миску, підходячи під час застілля до кожного гостя* (з наук. літ.).

ПЕРЕПІКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепіка́ти** 1 і **перепіка́тися.** *Прісне печиво мало невелику товщину, тому, очевидно, використання листя при його випіканні мало на меті вберегти тісто від підгоряння чи перепікання* (з наук. літ.); *Полімерну масу для скульпторів і лялькарів необхідно запікати, дотримуючись температурного режиму. Бо недопікання робить виріб дуже крихким! А ось перепікання вже не дозволяє подальших корегувань та доробок* (із журн.).

ПЕРЕПІКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕПЕКТИ́,** ечу́, ече́ш, *док., що.* 1. Пекти (у 1, 2 знач.) надто довго; псувати тривалим печенням. *Куховарка, мабуть, закохалась, бо все пересолює страву, то перепікає, то пересмажує* (І. Нечуй-Левицький); *Бабуся клопочеться біля столу, охкає, що пироги перепекла* (М. Дашкієв).

2. Пекти (у 1 знач.) все або багато чого-небудь. — *Скільки ж пирогів я перепекла за своє життя!* (з газ.).

3. *тільки док., розм.* Перестати пекти (у 4 знач.). — *Чого вам? Хворий силкувався посміхнутись: — Пече всередині... Сестра Пріся недбало відповідала: — Перепече* (В. Підмогильний); // *безос., перен.* Припинитися, ущухнути (про біль, образу, жаль і т. ін.). *Тимофій рівно по лінії віх дійшов до дороги, зупинився, звернувся до Юрія Підіпригори: — Запиши, сину, сто дві сажені довжини, — а потім поглянув на Варчука. — Ну, що тобі, Сафроне Андрійовичу? Ще не перепекло? Не перекипіло?* (М. Стельмах).

ПЕРЕПІКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПЕРЕПЕКТИ́СЯ,** ечу́ся, ече́шся, *док.* 1. Пектися надто довго; псуватися від тривалого печення. — *Ой серденько! Коли б уже швидше святили млина, бо .. обід перестоїть: курка перепечеться, порося пересмажиться, — бідкалась баба* (І. Нечуй-Левицький); [М а р т и н:] *Куди ж ти, стривай!* [П а л а ж к а:] *Ніколи мені, через тебе порося ще перепечеться!* (І. Карпенко-Карий); *Марію цікавили часом деталі.., але все се вмить витісняла турбота, що перепікся пиріг* (М. Коцюбинський).

2. *розм.* Надмірно грітися на сонці або в якомусь жаркому місці. — *Мій любий, — озвалася пані Ліндерова, — чи ти не перепікся на сонечку?* (Ю. Винничук); *Надто перепеклися хлопці на липневому сонці, тому печерну прохолоду Богдан поперваx сприйняв за щастя* (А. Кокотюха).

3. *тільки недок.* Пас. до **перепіка́ти.** *Шоколадне тістечко брауні не повинно перепікатися, його текстура має бути м'якою та вологою* (із журн.).

ПЕРЕПІ́ЛКА, и, *ж.* 1. Перепел або самиця перепела; перепелиця. *Чорніють яри. Перепілка, чуть, десь у житі лящить* (А. Тесленко); *Сіро-жовта, іржава перепілка вискочила з сухого бур'яну* (О. Донченко); *Пахне болотом і травами, десь гукають, і... зразу чую, деркачі й перепілки* (О. Довженко); *Дівчина в білому махає мені рукою — знайшла гніздо перепілки з маленькими пташенятами...* (Ю. Винничук); // М'ясо цієї птиці. *Почалася рада. Книш захотів битків у сметані, Проценко — перепілки* (Панас Мирний); *Перепілки дуже смачні, я обглоджую крильця, найдрібніші кісточки* (А. Дністровий); * У порівн. *Мов сполохана перепілка, Надя шарпається всім тілом, кидається вперед, вбік од свого супутника* (І. Рябокляч).

2. *перен., розм.* Пестлива форма звертання до дівчини, жінки. *Ти дівчино, перепілко, ти моє серденько* (з народної пісні); [М и х а й л о:] *Здорова, моя рибко, перепілко!* (І. Котляревський); — *Оксаночко, перепілко моя!.. Побіг* [Тарас] *назустріч, дівчина пташкою пурхнула в його дужі обійми, припала до парубоцьких грудей і хлопець відчув, як сполошеною пташкою б'ється її серденько...* (В. Чемерис).

3. Український дівочий хоровод, що супроводжується піснею про перепелицю, а також пісня такого хороводу. *В одному місці дівчата, побравшись за руки в кружок, виводили танець, співаючи перепілки* (І. Нечуй-Левицький).

ПЕРЕПІ́ЛОНЬКА, и, *ж.* Пестл. до **перепілка** 1, 2. *Прилетіла перепілонька У зеленую дубрівоньку, Прилетіла подивилася, Сіла собі й зажурилася* (з народної пісні); — *Воробці в стрісі укриті І перепілонька в житі, Все те моя буде здобич* (І. Франко).

ПЕРЕПІ́ЛОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **перепілка** 1, 2. *І в тиші степовій десь у житі недокошеному перепілочка підпадьомкала — тужила: завтра викосять...* (А. Головко); *Десь за садками, на кладовищі, прижилася перепілочка степова* (О. Гончар); — *У мене дома дічь* [дичина]: *кабанчик, перепілочка, зайчатинка.., що вполюю* (Н. Сняданко); — *Годі ж, годі, моя перепілочко! Не плач, моя лебідочко!* — *каже їй Василь, пригортаючи до свого серденька* (І. Нечуй-Левицький); [Я р и н а:] *Ненько ж моя рідна, перепілочко, лебідонько, не губи мене, не видавай заміж за Русаловського* (І. Карпенко-Карий); — *А ми... Ходімо сьогодні в гості до двох перепілочок. Годі тобі киснути* (Ю. Мушкетик).

ПЕРЕПІ́ЛОЧЧИН, а, е. Прикм. до **перепілочка.** *Перепілоччин спів.*

ПЕРЕПІ́ЛЧИН, а, е. Прикм. до **перепілка** 1. *Перепілчині дітки Носять з поля колоски* (М. Стельмах); *Вранці-раненько часом степ озивається до Єльки міцним перепілчиним покликом* (О. Гончар); *На честь нашої зустрічі я волів би почастувати вас омарами та перепілчиними яйцями у найдорожчому ресторані* (В. Шкляр).

ПЕРЕПІЧА́ЙКА, и, *ж.* 1. *заст.* Жінка, що випікає хліб, бублики і т. ін. на продаж. — *Якби моя жінка не стала перепічайкою та не заробляла на паляницях, то ми з нею давно б з голоду попухли* (І. Нечуй-Левицький); [О л і м п і а д а:] *Щось вона мені здається хапкою на руку. Де це ти вискіпав таку перепічайку?* (М. Кропивницький); — *Не вірте йому, пане, він шахрай! Знає, що я прийшов позивати його за валізу, що він у мене вкрав, та й плете про ті чоботи, а вони в мене вже давно; як не вірите, можете поспитати в моєї сусідки-перепічайки* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. Те саме, що **пере́пічка** 1. *І до сьогодні перепічайка зберігається в меню сільських мешканців* (з наук. літ.).

ПЕРЕ́ПІЧКА, и, *ж.* 1. Поколотий ножем корж, який виготовляють з кислого хлібного тіста і печуть на сковороді, намащеній маслом або салом. *З останнього борошна спекла* [Горпина] *дві перепічки, борщу та картоплі зварила* (Б. Грінченко); *У сінях дід догнав Максима й ще сунув йому в руки шматок холодної перепічки* (І. Багряний); *Кукіш і Заєць взяли кухлі, розламали свіжу перепічку, .. смачно спечену на маслі* (М. Рудь); *Борис .. мені приносив з дому чи якогось коржа, чи шмат перепічки, кулешу* (І. Білик); * У порівн. *Наблизившись до Сашка, він простягнув йому широку, як перепічка, долоню* (С. Добровольський).

2. *заст.* Маленька пасочка, яку залишають у священника після освячення пасок. *Повитягала* [Анниця] *менші паски, повитягала перепічки* (Г. Хоткевич).

◊ **Пере́пічку сотвори́ти** *див.* **сотворя́ти.**

ПЕРЕПЛА́В, у, *ч.* Дія за знач. **переплавля́ти, перепла́вити.** *Плазмоводуговий переплав не має собі рівних у виробництві високоміцних нержавіючих сталей, легованих азотом, при утилізації відходів титану, виплавці сплавів на основі цього елемента* (з наук. літ.); *Кожний переплав сталей з шихти нормального і швидкісного охолодження за умов наступної швидкісної кристалізації спричиняє подрібнення первинного литого зерна* (з наук. літ.); * Образно. *В цьому величезному котловані, що вражав своїми розмірами і сміливістю тих, хто замислив його, відбувався дивовижний переплав людських уявлень і людського розуміння* (С. Голованівський).

На перепла́влення (перепла́в) *див.* **перепла́влення.**

ПЕРЕПЛА́ВАТИ, аю, аєш, *док.* 1. *що.* Поплавати в усіх або багатьох місцях. *Злива переплавав усі моря земної кулі* (М. Трублаїні); // Поплавати де-небудь багато разів. *Як журналіст і перекладач Володимир Степанович об'їздив, обходив, облітав і переплавав уздовж та впоперек усю Африку* (з газ.).

2. *розм.* Проплавати надто довго. *Зрозумівши, що вже переплавала, Ліза, тремтячи і стукаючи зубами, вийшла на берег* (із журн.).

3. *кого, що.* Перевершити кого-небудь у плаванні. *Білоруський ватерполіст зазначив: "Динамо" Львів — сильна команда. Але ми їх переплавали, вони втомилися. Завдяки цьому ми почали трохи вириватися в рахунку"* (із журн.); *Сингапурський спортсмен переплавав Фелпса і приніс своїй країні перше в історії олімпійське золото* (із журн.).

ПЕРЕПЛА́ВИТИ[1] *див.* **переплавля́ти[1].**

ПЕРЕПЛА́ВИТИ[2] *див.* **переплавля́ти[2].**

ПЕРЕПЛА́ВИТИСЯ *див.* **переплавля́тися[1].**

ПЕРЕПЛА́ВЛЕНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **перепла́вити[1].** *Гарячий дух переплавленого з чорнобилем лою забивав подих* (Ю. Мушкетик); *Скіфський казан він* [Геродот] *називає мідним, виготовленим з переплавлених наконечників стріл* (І. Білик); *Існує ще й кварцове скло — чистий переплавлений силіцій* (з навч. літ.); * Образно. *На дорозі непорушно стояла чорна невеличка постать. До неї наближався мерехтливий тривожний багрець переплавленого небосхилу* (М. Стельмах); // **перепла́влено,** *безос. пред. На Нововолинському ливарному заводі переплавлено 29 одиниць гладкоствольної мисливської зброї, сорок газових та сім травматичних пістолетів, що були вилучені працівниками міліції та добровільно здані громадянами* (з газ.).

ПЕРЕПЛА́ВЛЕНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **перепла́вити[2].** *Переплавлений по річці ліс.*

ПЕРЕПЛА́ВЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепла́вити[1]** і **перепла́витися.** *У Почепі на Верхній Десні в спорудах-кузнях знайдено залишки горен, уламки криці, шлаку, бронзоплавильні тиглі й залізні знаряддя праці, бронзові предмети, призначені для переплавлення* (з наук. літ.); *Впровадження у світову практику технології електрошлакового переплавлення по праву вважається одним з головних досягнень української металургії* (із журн.).

(1) На перепла́влення (на перепла́в) — на перероблення плавленням (про металеві вироби). *При переробленні шлаків вилучається метал, що повертається на переплав у основне виробництво* (з навч. літ.).

ПЕРЕПЛАВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переплавля́ти[1]** і **переплавля́тися[1].** *Фундаментальні дослідження Б. Є. Патона та його учнів стали основою для створення нової галузі металургії — спеціальної електрометалургії (рафінувальне переплавляння і плавлення надчистих матеріалів і сплавів)* (з наук. літ.).

ПЕРЕПЛАВЛЯ́ТИ[1], я́ю, я́єш, *недок.*, **ПЕРЕПЛА́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* перепла́влять; *док., що.* 1. *на (в) що.* Плавлячи, перетворювати в інші вироби або сплав *(див.* **сплав[1]**). — *Ця статуя, — казав він, — витвір умілих рук добрих майстрів. Та хіба можна її переплавляти? Адже вона може бути чудовою школою для наших студентів, майстрів художнього литва, для скульпторів, митців* (І. Шаповал); *Якби галеон щасливо дійшов до берегів Іспанії і ці вироби стародавніх майстрів потрапили до рук володарів та сановників, їх би просто переплавили в золоті зливки* (І. Росоховатський); *Розірвані гармати гетьман велів ще раніше переплавити на дзвони — десь вони й досі бемкають на Україні* (В. Чемерис); // Піддавати повторному плавленню. *Я тут зараз сама, і ніхто не чує смороду зіпсованого сиру, який мені стрільнуло в голову переплавити із сіллю та спеціями* (І. Карпа); *Дістаючи чисте залізо, Сайрес Сміт мусив віддати перевагу саме цьому, останньому способу. І він домігся свого, переплавляючи залізо в суміші з розтертим на порошок вугіллям у тиглі з вогнестійкої глини* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

2. *на (в) що, перен.* Переробляти різні елементи в щось однорідне. *Той світ був чужий для нього, дрібний і загадковий, але не вабливо, а відворотне. Він не спробував переплавити його з своїм і перемогти* (Ю. Мушкетик); *Анатолій Рева, роздратований тим, що не може переплавити думки у слова, утробно, по-бичачому заревів і підняв праву, поки що слухняну, руку, щоб торкнутися гарячої голови* (М. Кідрук).

3. Плавити все або багато чого-небудь. *Ідея одержання мартенівської сталі, як відомо, була спричинена потребою переплавляти нагромаджуваний металевий лом* (з наук. літ.); *Космодром величезний, його будували дванадцять років. Це ж одного лише металу скільки треба було підняти з Землі. Добре, що до цього, сотні років підряд, запускали супутники. Так їх майже всі позбирали та й переплавили тут же, у космосі* (А. Дімаров).

ПЕРЕПЛАВЛЯ́ТИ[2], я́ю, я́єш, *недок.*, **ПЕРЕПЛА́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* перепла́влять; *док., що.* Сплавляти за течією річки все або багато чого-небудь. *Із розширенням мережі залізниць і приходом у гори важкої техніки (лісовозів) переплавляти ліс річками стали дедалі рідше, а потім і зовсім припинили* (із журн.); *Прабабуся пригадує, що коли ще була невеличкою дівчинкою, тоді робили вирубку в лісі та переплавляли плавом по річці колоди. А на цьому місці висаджували нові деревця* (із журн.).

ПЕРЕПЛАВЛЯ́ТИСЯ[1], я́ється, *недок.*, **ПЕРЕПЛА́ВИТИСЯ,** виться; *мн.* перепла́вляться; *док.* 1. Зазнавати переплавлення. *Фізики дійшли висновку, що паладій не здатний зблизити атоми водню настільки, щоб водень переплавився на гелій* (з наук. літ.); *Почуття, що з малих літ осідали в душі Мирка Волинця.., переплавились на гостру, як меч, божевільну потребу творчості* (Г. Тарасюк); *Ми переродились, переплавились у горнилі боїв, вигартувавшись у дулевину, відсіявши з-поміж себе на вітрах перехресних фронтів нетривку породу* (О. Забужко).

2. *тільки недок.* Пас. до **переплавля́ти[1].** *Родик захоплено розбалакував про довгі ряди верстатів, де запах мастила дражнить нюх; як переплавляється твердий метал на бурхливу жовто-червону масу* (О. Ульяненко); *На сміттєпереробному заводі переробляють пластик в одяг, екобруківку, кришки тощо, скло подрібнюється та переплавляється* (з газ.).

ПЕРЕПЛАВЛЯ́ТИСЯ^{2}, я́ється, *недок.* Пас. до **переплавля́ти^{2}.** *Ліс переплавлявся такими глибоководними річками, як Прут, Черемош Білий і Чорний, Черемош (в Гуцульщині) і Теребля, Ріка (на Закарпатті)* (з мемуарної літ.).

ПЕРЕПЛА́ВНИЙ, а, е: **Перепла́вна середа́** *див.* **середа́.**

ПЕРЕПЛАВНИ́Й, а́, е́. Стос. до переплавлення. *Переплавні процеси полягають у переплавленні злитків або заготовок, попередньо отриманих звичайними способами виплавлення (в електропечах, конвертері, мартенівській печі), з метою підвищення якості металу* (з навч. літ.).

ПЕРЕПЛА́КАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **перепла́кати.** * Образно. — *Ой не передумаю, сину. Тут моє життя лишилося. — Стискається в болючу грудочку і вона і її переплакане серце* (М. Стельмах).

ПЕРЕПЛА́КАТИ, а́чу, а́чеш, *док., розм.* 1. Довго проплакавши, перестати плакати; наплакатися. *Наум став читати молитви, а Маруся силкувалася, та не здужала за ним і слова сказати; а він, що скаже слово, то й заллється сльозами, переплаче та вп'ять чита* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Чи переплакала вже? — спитав Ястшембський, виглядаючи з кабінету* (І. Нечуй-Левицький); — *Що хоче від мене брат Марко? — переплакавши, спитав Теофіл* (Валерій Шевчук); // Перестати оплакувати кого-, що-небудь. *Лежали їхні кості тут, у степовій глухомані, як на морському дні: забуті, замулені, і переплакали вже за ними матері, брати й сестри* (Григорій Тютюнник); // *що, перен.* Полегшити своє горе, біль, досаду і т. ін. сльозами. *А може ще добро побачу? А може лихо переплачу? Води Дніпрової нап'юсь* (Т. Шевченко); *Шкода, мовляв, про те й балакать, Чому ніколи більш не буть, Все — кажуть — можна переплакать, Все можна на світі забуть* (П. Грабовський); *Треба було оте все пережити, передумати, переплакати* (Ю. Покальчук).

2. *що і без прям. дод.* Плакати протягом якогось часу; проплакати. *Цілу ніч переплакав він. І на другу днину плакав* (О. Кобилянська); — *А коли роз'їхались, то стільки я за нею переплакав!* (Н. Околітенко).

3. *кого.* Плакати довше або сильніше, ніж хтось інший. *Ця плакса всіх переплаче.*

ПЕРЕПЛАНО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переплануа́ти.** *Двокімнатна хрущовка перепланована з родзинкою — стіна між передпокоєм і вітальнею знесена, тож, варто ввійти, бачиш дальню стіну вітальні з тим правдивим дзеркалом, що воно дивиться на тебе просто з порога* (Люко Дашвар); *Європейські тенденції в містобудуванні виявляють засноване на початку XVII ст. (і сплановане за взірцем "ідеальних міст" італійського архітектора П'єтро Катанео) місто Жовква, а також переплановані міста Броди на Львівщині та Бар на Поділлі* (з наук. літ.); // **перепланóвано,** *безос. пред. Серед відомих архітекторів слід назвати Андрія Меленського — головного архітектора Києва. Його роботи — колона Магдебурзького права в Києві, ротонда на Аскольдовій могилі, споруди Флорівського монастиря на Подолі. Його зусиллями спроєктовано і переплановано багато будівель у Києві* (з навч. літ.).

ПЕРЕПЛАНО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепланóвувати.** *Засоби автоматичного перепланування задач із урахуванням обмежень на ресурси набувають особливої ваги для великих проєктів, коли менеджер не в змозі самостійно проаналізувати причини нестачі ресурсів і знайти рішення для кожної конкретної роботи* (з навч. літ.); *Кабмін ухвалив постанову, у якій скасував необхідність отримання дозволів на перепланування квартир та офісів* (з газ.).

ПЕРЕПЛАНО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕПЛАНУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Планувати ще раз, повторно або заново, по-іншому; змінювати план чого-небудь. *Можливість переплановувати нову квартиру є вагомим фактором для майже 50 % львів'ян, що розглядають купівлю житла* (з газ.); *Тепер цю житлову площу розподілено між п'ятьма родинами, а що дванадцятеро кімнат були розташовані зовсім у іншому плані, то їх довелося геть перепланувати* (В. Підмогильний); — *Сирота? Сюди? — Ну, не одразу. Зроблять ремонт, замінять меблі, люстри, може, перепланують усе* (П. Загребельний); *Запрошення виходило не від Кейта, а від його батьків, які з цієї нагоди напевно перепланували свій день* (О. Авраменко).

ПЕРЕПЛАНО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **перепланóвувати.** *За основу композиції пейзажного парку приймається існуючий ландшафт, який органічно переплановується без застосування геометричних форм та насичується планувальними елементами для динаміки видів* (з наук. літ.).

ПЕРЕПЛАНУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переплануа́ти.** *Краще починати прибудову, маючи уявлення про повне перепланування* (Люко Дашвар); *Зменшення тривалості транспортних і складських операцій може бути досягнуто внаслідок перепланування устаткування на основі принципу прямоточності, механізації та автоматизації* (з навч. літ.).

ПЕРЕПЛАНУВА́ТИ *див.* **перепланóвувати.**

ПЕРЕПЛА́ТА, и, *ж.* 1. Дія за знач. **перепла́чувати, переплати́ти.** *Тетяну трохи дивував парадокс, що усе те, придбане колись через численні блати, борги, черги й переплати, .. тепер не викликає в покупців аніяких позитивних емоцій* (Б. Жолдак); *Заборгованість податкових органів підприємствам при переплатах у бюджет податків і платежів є одним із різновидів дебіторської заборгованості* (з навч. літ.).

2. Сума, сплачена понад міру, норму і т. ін. *Переплата за кредитом фактично обчислюється як різниця між усіма платежами за кредитом і сумою до видачі* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕПЛАТИ́ТИ *див.* **перепла́чувати.**

ПЕРЕПЛА́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переплати́ти.** *Раз на місяць здійснюється сальдування, яке визначає дебетове сальдо платника. Залежно від результату (позитивний чи негативний) платник або переказує до бюджету те, що має сплатити, або бюджет відшкодовує переплачений ПДВ зі спеціального розрахункового рахунку в казначействі* (із журн.); // **перепла́чено,** *безос. пред. Через постачання некалорійного палива тільки в одному районі було переплачено 150 тисяч бюджетних коштів* (з газ.).

Опла́чений і (й, та) перепла́чений *див.* **опла́чений.**

ПЕРЕПЛА́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепла́чувати.** *Люди вже відчули переваги від отримання послуг через центри надання адмінпослуг — це зручна та прозора процедура без вимагання зайвих документів та переплачування коштів* (із журн.).

ПЕРЕПЛА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕПЛАТИ́ТИ,** ачу́, а́тиш, *док., що, за що і без дод.* Платити більше, ніж слід. — *От усі на небі святі бачать, що переплачую! — добрався-таки дядечко до неба та й вийняв з кишені заялозжене гаманило* [гаманець] (М. Стельмах); *Час від часу я купував її одяг, переплачував циганам за польську косметику* (І. Роздобудько); *Щоб вийти з ніяковості, купила я щось.., свідомо переплативши* (Леся Українка); *Тверда ціна — добре діло. Купив річ — не гризтиме сумнів, що переплатив лею* (М. Чабанівський); *Аби сісти відразу на поїзд у Сімферополі, довелося переплатити за квитки майже вдвічі* (В. Лис).

ПЕРЕПЛА́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **перепла́чувати.** *Бюджетні кошти продовжують переплачуватися на сумнівних тендерах і осідати в чиїхось кишенях* (із журн.).

ПЕРЕПЛЕ́НТАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., через що, розм.* Подолати якийсь простір, плентаючись. *Насилу переплентався через міст, так заслаб* (Сл. Б. Грінченка).

ПЕРЕПЛЕ́СК, у, *ч., поет.* Дія за знач. **перепле́скувати, переплесну́ти** і **перепле́скуватися, переплесну́тися** та звуки, утворювані цією дією. *Здалека чути переплеск весла* (М. Рильський); *Вистрибує* [рибина] *з води, в ясну ніч при місяці з переплеском виграє...* (О. Гончар); *Крило холодить полохке лопотіння тополі. Дніпра переплески, що вижеврів, вистиг і стух* (В. Стус).

ПЕРЕПЛЕ́СКУВАТИ *див.* **переплі́скувати.**

ПЕРЕПЛЕ́СКУВАТИСЯ *див.* **переплі́скуватися.**

ПЕРЕПЛЕСНУ́ТИ *див.* **переплі́скувати.**

ПЕРЕПЛЕ́СНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переплесну́ти.** *Переплеснута з відра вода розлилася по підлозі.*

ПЕРЕПЛЕСНУ́ТИСЯ *див.* **переплі́скуватися.**

ПЕРЕПЛЕСТИ́ *див.* **перепліта́ти.**

ПЕРЕПЛЕСТИ́СЯ[1] *див.* **перепліта́тися.**

ПЕРЕПЛЕСТИ́СЯ[2], ету́ся, ете́шся, *док., через що, розм.* Подолати якийсь простір, плетучись. *Переплестися через вулицю.*

ПЕРЕПЛЕ́ТЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **переплести́.** *Разом із цим ще одне так різко випливало з давнини: нагай на батьківській червоно-жилавій руці — крутий, ушестеро переплетений* (Є. Кротевич); *Лаврін перейшов через греблю й насилу продерся через густі верби та лози, переплетені білими крученими паничами та ожиною* (І. Нечуй-Левицький); *Високі дерева, густо переплетені ліанами, наче грізна сторожа, обступили широку галявину* (Ю. Бедзик); *На столі вже стояв на своїх ногах печений баран з рогами, а роги йому були переплетені зеленими й червоними стрічками* (Д. Мордовець); *Є, правда, один* [примірник], *переплетений з "Перемудрив", що я колись подарував теперішній своїй жінці* (Панас Мирний); *— Все до ваших послуг! Все до ваших послуг! Пат десь мало не з-за його спини висмикнула маленький томик, переплетений в темну шкіру з золотим тисненням* (П. Загребельний); // **перепле́тено,** *безос. пред. Уже через десять років там був ліс із малих ялинок, трепет і беріз. І все переплетено ожиною* (Т. Прохасько); *Все в житті переплетено надто складно, і наш блідий розум відчуває тільки тінь світобудовної сітки* (Валерій Шевчук).

2. *у знач. прикм.* Який переплівся з чим-небудь. *Плетуть казок, а втім — тепер так дійсність переплетена з казкою, так попередила її, що всякого сподіватись можна...* (Дніпрова Чайка); *У мене мовби перевага над тими трьома чоловіками .. Моє життя так тісно переплетене з їхнім, що втрачається різниця років, початки пересуваються в часі мало не до дня нинішнього, а недавні події вглиблюються в товщі років* (П. Загребельний).

ПЕРЕПЛЕ́ТЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **перепле́тений.** *Там, де Достоєвський прив'язує свої твори до землі, у поруках душі, у переплетеності й різноплановості психологічних ходів, там починається глушина геніальності, до якої посередньому розумові — зась* (В. Рубан).

ПЕРЕПЛЕ́ТЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **переплести́** і **переплести́ся**[1]. *Причина внутрішньої напруженості вірша І. Драча в постійному переплетенні високої (але ніколи не патетичної) лексики із зниженою, абстрактної з надто конкретною, побутовою, фольклорної з просторічною* (В. Русанівський).

2. Те, що переплетене, сплетене між собою. *Все в цьому — на перший погляд хаотичному — переплетенні труб було йому знане, зрозуміле* (С. Журахович); *У нас на стіні з'явилося п'ять картин. Той-таки простий олівець, ті самі (і щораз — неповторні!) переплетення ліній...* (І. Роздобудько); *Ти вмієш виділять істотне у переплетенні подій* (П. Тичина).

3. Те саме, що **переплеті́ння** 2. *Розрізняють переплетення ниток головне, дрібновізерунчасте, складне і великовізерунчасте* (з наук. літ.).

ПЕРЕПЛЕТІ́ННЯ, я, *с.* 1. Те саме, що **перепле́тення** 2. *Михайло .. почав писати щось нерозбірливе, що не мало жодного сенсу: якісь візерунки, переплетіння ліній* (Г. Пагутяк); *— Гей, мужик, — почув він з-за спини. — Сюди давай, хтось потягнув його, і він побачив серед переплетіння рук обличчя Вільяма Джозефа Сміта. Між поліцейськими утворився невеликий прохід* (Любко Дереш); *Там біля стовбура* [клена], *всередині, за переплетінням гілок, прикрите густим листям, ховалося, причеплене невідомо ким, маленьке сонце* (В. Козаченко); *Діти починали повторювати багато слів, розуміти їх. Жінка проказувала маленьким учням назви предметів, істот, їхнє переплетіння у діяльності людей, у сукупності явищ, подій, випадків* (О. Бердник).

2. Взаємне розташування ниток у тканинах, трикотажі і т. ін. *Вид переплетіння закладає міцність, щільність, еластичність, а також товщину тканини* (з навч. літ.); *Тканини полотняного переплетіння мають однаковий малюнок з лицьового і виворітного боків* (із журн.).

ПЕРЕПЛИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепливати.** *Нещасливе кохання часто описується в піснях в образі перепливання бистрої річки або потопання в Дунаї, тоді як човник та весельце стрічаються там, де говориться про щасливе женихання та про кохання* (І. Нечуй-Левицький); *В мене під час перепливання зимної річки в голові нагrає мелодійка з кіна* [кіно] *"Заспівай мені пісню, смерть"* (І. Карпа).

ПЕРЕПЛИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПЕРЕПЛИСТИ́, ПЕРЕПЛИВТИ́,** иву́, иве́ш; *мин. ч.* перепли́в, ивла́, ло́; *док.* 1. *що, через що.* Переправлятися на другий бік водного простору уплав або пливучи на чому-небудь. *До самої хмари З щоглистими кораблями Палає Скутара. Візантія пробуркалась, Витріщає очі, Перепliва на помогу* (Т. Шевченко); *Тепер ми можемо гуляти У лісі темному, густому, В гаю і в полі золотому, Перепливати бистрі ріки* (Є. Фомін); *Ходова вивірка — це та, що мандрує (мігрує) цілими арміями, з краю в край, шукаючи ліпших харчових баз, переходить рівнини, перепливає ріки* (І. Багряний); *Мельників план був дуже простий: зв'язати невеличкий пліт .. і в темну ніч, ховаючись від козаків, переплисти у плавні* (М. Коцюбинський); *Я .. перегнав кобилок через оболонь і переплив з ними через річку* (Ю. Логвин); *— Ти перепливеш? Місце тут не найвужче. Течія люта, знесе...* (А. Кокотюха); // Перетинаючи шлях, пропливати перед ким-, чим-небудь. *І він дивиться на море, де перепливають один одному дорогу кораблі* (Ю. Яновський); *— Я тільки чув, що колись у бухтах були такі коти, які перепливали кораблям фарватер* (В. Кучер); // *перен.* Рухатися повільно або за природним маршрутом (про сонце, хмари і т. ін.). *За лебедем на поверхні озера лишається довгий і швидкий слід з дрібнесеньких брижів. Невеличка хмарка перепливає через них від берега до берега* (Ю. Смолич); *Кілька днів стояла погода, сонце перепливало по небі, що розгорнулося синім-синім озером* (В. Речмедін); *Місяць переплив середину неба* (М. Стельмах); * Образно. *Я лежу довго .. якісь картини .. перепливають і мішаються в голові* (О. Кобилянська).

2. *тільки док., кого, розм.* Пропливти швидше, ніж хтось інший; перегнати кого-небудь уплав. *"Чого він посміхається? — подумала Олеся. — Напевне, переконаний, що перепливе мене"* (О. Донченко).

А́ні прої́хати, а́ні переплисти́ *див.* **проїжджа́ти**[1].

ПЕРЕПЛИВА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Пас. до **переплива́ти** 1. *Великий український мислитель Г. Сковорода порівнював життя з океаном, який тільки небагатьма щасливцями перепливається безбідно* (з навч. літ.).

ПЕРЕПЛИВТИ́ *див.* **перепливати.**

ПЕРЕПЛИГНУ́ТИ *див.* **перепли́гувати.**

ПЕРЕПЛИ́ГУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепли́гувати.** *Вправи для дітей старшого дошкільного віку: ходьба по мотузку зовнішньою стороною стопи, переплигування на двох ногах через кубики, заплигування на куб, лазіння по похилій драбині в упорі стоячи* (з навч. літ.); *При обговоренні з кимось серйозного питання неприйнятним є відволікання від суті розмови, переплигування на іншу тему, — це недолік комунікативної поведінки, навіть якщо потім ви повернетеся до попередньої розмови* (із журн.).

ПЕРЕПЛИ́ГУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕПЛИГНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док.* 1. *що, через що.* Стрибаючи, опинятися на другому боці чого-небудь; перескакувати, перестрибувати. *"В контратаку перейшли німці", — подумав він і побіг швидше, переплигуючи тіла убитих німців, що лежали на дорозі* (Григорій Тютюнник); *Переплигуючи через рівчаки, .. Сахно з Чипаріу видерлися на схил* (Ю. Смолич); *Казанцев .. пересадив Олесю через тин і переплигнув сам* (І. Нечуй-Левицький); *Ми переплигнули купу цегли й метнулися по коридору* (Л. Кононович); *Прихованої ями не обійти. Хіба що переплигнути широким скоком* (М. Дочинець); * Образно. *З розгону взявши крутояр і переплигнувши Айдар, біжить нестримно, як жива, дорога степова* (М. Упеник).

2. Стрибками переміщатися в інше місце, пересуватися куди-небудь. *Красуні сарни .. відважно досліджують міць скель, бескидів, метеором переплигуючи по гострих шпилях верхів'їв...* (Олесь Досвітній); *Я сидів над морем і раптом оглядівся, де я є.., пішов переплигувати з каменя на камінь* (Ю. Яновський); *Ту ж мить Марко переплигнув на "Колумб" і потрапив в обійми Левка та Андрія* (М. Трублаїні).

3. *на що, через що, перен., розм.* Переходити до наступного, минувши, пропустивши що-небудь проміжне. *Краще добре почувати ґрунт під ногами і бачити завдання, .. не намагаючись переплигнути через сьогодні у далеке .. післязавтра* (В. Еллан-Блакитний); // Переходити до іншої теми розмови або іншого предмета думки, не дотримуючись послідовності. *А коли вже все автобіографічне було переказане, почали* [полонені] *розповідати казки. З казок переплигнули непомітно на переказ художніх творів* (Ю. Збанацький).

ПЕРЕПЛИ́НУТИ, ну, неш, *док.* 1. *що, поет.* Те саме, що **переплисти́** 1. *Тож виходить дівчинонька сама з хати У ясную нічку, — А тим часом козаченько Перепливе річку* (з народної пісні); — *А що буде, як ми зачнемо з народом, а потім побачимо, що серед ріки тонемо і не буде рятунку ні нам, ні народові? — Переплинемо, — каже твердо Чорнота і вдарив кулаком в стіл* (А. Чайковський); *А як ріку Океан кораблем ти своїм переплинеш, То низовинний побачиш ти берег* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

2. *діал.* Пропливти (у танці). *Тепер саме танцювали першу кадриль, і в тій самій хвилині переплинула .. Регіна в парі з Владком* (І. Франко).

ПЕРЕПЛИСТИ́ *див.* **перепливати.**

ПЕРЕПЛИТТЯ́, я, *с.* Дія за знач. **переплисти́, перепливти́.** *Марія Крестьянська з Івано-Франківська готується стати першою українкою, яка здійснить переплиття через Ла-Манш* (з газ.).

ПЕРЕПЛІ́СКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переплі́скувати** і **переплі́скуватися.** *При виконанні технологічних процесів збільшення кількості обертів мішалки призводить до утворення вирви, яка спричиняє низку незручностей: оголення дна посудини і переплі́скування рідини через її бокові стінки, зменшення інтенсивності перемішування і т. ін.* (з наук.-техн. літ.).

ПЕРЕПЛІ́СКУВАТИ, ПЕРЕПЛЕ́СКУВАТИ, ПЕРЕПЛЮ́СКУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕПЛЕСНУ́ТИ,** ну́, не́ш, **ПЕРЕПЛЮ́СНУТИ,** ну, неш, *док., що, через що і без дод.* Плескати через що-небудь, з чогось у щось. *А напише він ось що... Гетьманова рука карбувала в повітрі слова, що аж переплі́скувало з келиха червоне, наче кров, вино* (Ю. Мушкетик); *Якби хвилі переплескували через палубу, могла б виникнути небезпека, що обшивка борту не витримає ударів води* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); * Образно. *Напливає з далини пісня, і колоски переплескують її все далі і далі в глибину ночі* (М. Стельмах).

ПЕРЕПЛІ́СКУВАТИСЯ, ПЕРЕПЛЕ́СКУВАТИСЯ, ПЕРЕПЛЮ́СКУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕПЛЕСНУ́ТИСЯ,** ну́ся, не́шся, **ПЕРЕПЛЮ́СНУТИСЯ,** нуся, нешся, *док.* 1. Плескаючись, переливатися через що-небудь. *Порожнє відро денцем пружно вдаряє в сонну воду колодязя. Поки дотягуєш відро догори, вода переплескується через край, падає вниз* (із журн.); *У результаті підняття рівня води Генічеська дельта і прилегла до неї частина міста була затоплена, а на Арабатській Стрілці в межах знижених ділянок переплі́скувалася вода* (з газ.); * Образно. *І ми йшли. І нас не стримали ні хребти, ні дамби. Ми переплюснулись і через дамби і через хребти* (Ю. Смолич).

2. Те саме, що **плеска́тися** 1–3. *Обсохнувши, прогрівшись на сонці, Лобода знову шубовснув у воду, плавав, пірнав, виринав, з чиїмись дітьми водою переплескувався...* (О. Гончар).

ПЕРЕПЛІТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переплітáти** і **переплітáтися.** *Переплітання — найпоширеніший спосіб виготовлення старовинних ажурних прикрас та обплітання різних речей* (з наук.-попул. літ.); *Скільки цікавих подрібностей* [подробиць] *в тісній рамочці сеї пісні! І оповідання самого факту, і дуже поетичне переплітання праць коло управи кукурудзи та приготувань гуцулів до вандрівки по долах* (І. Франко).

ПЕРЕПЛІТА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕПЛЕСТИ́,** ету́, ете́ш; *мин. ч.* переплі́в, лела́, ло́; *док., що.* 1. З'єднувати або скріплювати що-небудь між собою плетінням; сплітати. *Дівчата сидять у вишнику на зеленій траві: квітами поділи рясних спідниць всипані, вінки плетуть з барвінку хрещатого, з волошок, вишневими ягодами переплітають, любо глянути* (К. Гриб); *Спритний Омелян хитромудро переплів ремінням крупорушку, драч, вальці, січкарню* (М. Стельмах); // Зчіплювати пальці рук, руки, ноги і т. ін. *Ігнатьєв сів до столу, мить подумав, переплів пальці рук, міцно стиснув, аж хруснули кісточки, і, не розплітаючи пальців, уперся долонями в стіл* (В. Собко); — *Таміла сипнула перед собою карти і переплела пальці маленьких пещених рук* (А. Хорунжий); *Вона переплела руки на моєму плечі* (Р. Андріяшик); — *Добре, — зголосилася вона й закурила, переплела ноги та відкинулася на спинку стільця* (І. Роздобудь-

ко); // Обвивати чим-небудь гнучким або витким; оплітати. *Остап брів межею, переплітав буркун ноги, об коліна бився горошок, полин* (К. Гордієнко); *Переплітаючи її косами свої великі, дужі пальці, повів* [батько] *запальну мову* (Л. Юхвід); *Дикий хміль переплів дерева, кущі й бур'яни* (В. Шкляр); * Образно. *Хочеш ти, щоб пісню я для тебе склав З запашних фіалок, з золотих купав, Щоб її жмутами сонця переплів* (О. Олесь); // *перен.* Змішувати непослідовно, чергувати що-небудь з чимсь іншим. *Маруся накидалася на страву і, переплітаючи пізній свій обід оповіданнями про чорного метелика та про великий камінь, сміялася дзвінко* (Г. Хоткевич); — *От коли б того панича зустріти!* — *з тугою думав Тимон, переплітаючи в думках спогади зі своїми сумнівами...* (Д. Бузько); *Молодь переплітала їх* [побожні пісні] *світськими, часто не зовсім пристойними коломийками* (Ірина Вільде).

2. Перевивати волосся, коси і т. ін. чим-небудь. *Чеше* [волосся] *ж вона, чеше, гей, Перечісує, та гей, гей, гей, гей! Голубою лентою* [стрічкою] *Переплітає* (з народної пісні); *Зірвала* [Ізі] *з вікна галузку дрібнолистого плюща й переплела її з своїм волоссям* (Н. Королева); * Образно. *Коли б не сивина, що переплела чорне волосся, Марії не можна було б дати її сорока чотирьох років* (М. Руденко).

3. Заплітати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Постояла* [Горпина] *хвилинку, далі розпускає й переплітає проти світу свою довгу розкішну косу* (С. Васильченко); *Вона сіла. Вона почала переплітати косу* (Г. Колісник).

4. *рідко.* Те саме, що **оправля́ти.** *Чомусь так зворушила зараз його пристрасть переплітати книжки* (О. Донченко); *Сам великий государ для сприяння Київській Лаврській Печатні казав купити в Лаврі 12 книг патериків печерських і ті патерики переплести* (П. Загребельний).

ПЕРЕПЛІТА́ТИСЯ, а́ється, *недок.*, **ПЕРЕПЛЕСТИ́СЯ,** ете́ться, *док.* 1. Сплітаючись, переплутуватися (про щось гнучке, витке). *Вони* [рослини] *лізли одна на одну, переплітались, душились, дерлися .. з тину прямо на вулицю* (О. Довженко); *Верховіття дерев густо перепліталися між собою* (О. Чорногуз); *Тут вже темна соснина почина мішаться з дубом, липою, клениною, усе стає густіше, густіше; дерево переплелось вітами — як те волосся* (О. Стороженко); — *Там, знаєте, скелі, велике каміння, і коріння переплелося, чіпляється за ноги...* (В. Владко); * Образно. *В маленький будиночок, на даху якого переплелося мереживо щогл, антен і проводів, її не пустили* (О. Іваненко); // Зчіплюватися (про пальці, руки, ноги і т. ін.). *Дитячі голоски перехрещуються, як стрекотання цвіркунчиків, дитячі руки переплітаються, як павутиння* (Грицько Григоренко); *Дівчата йшли, переплівшись руками, свіжі після купання, веселі* (В. Минко); *Вона лежала переді мною, як поламаний манекен.., — ноги переплелися, одна рука завелася під спину і, здається, вивихнулася* (І. Роздобудько); // Обвиватися або проростати, пронизуватися чим-небудь гнучким або витким; оплітатися. *Все тут, в тих вічних піснях, все тут якесь вогке, приросле, нерухливе. Потік зі срібного став чорним; переплівся чорним корінням* (Г. Хоткевич); *Вся ця зелень переплелася з сірим паліччям засохлих кущів і утворила непролазні хащі* (В. Малик); // *перен., зі сл.* с т е ж к и, д о р о г и, д о л і *і т. ін.* Схрещуватися, стикатися. [Б а б у с я:] *Скипів чайок. А гості ваші де ж?* [П а н а щ е н к о:] *А гості порозходились. Як дивно Переплітаються шляхи людські* (Л. Дмитерко); *Ейрін слухала Ріану і вражалася тому, як химерно переплелися їхні долі — насамперед її та професорова* (О. Авраменко).

2. *перен.* Змішуючись, поєднуватися з чим-небудь іншим. *Делікатні сині пасма диму вилися, як сині стрічки, і переплітались з густими зеленими вербами* (І. Нечуй-Левицький); *Грубер милувався майстерно зробленими лозунгами про науку і техніку. Золотими, срібними, металевими літерами на оксамитовому, шовковому фоні — звідусіль, то переплітаючись у складні фігури, то розтягуючись світлими ланцюжками, закликали вони до освоєння найвищих досягнень людського розуму* (Д. Бузько); // Зливатися (про звуки). *Пісня губилася в хаосі і зринала знову, переплітаючись з дитячим ячінням, з чиїмсь плачем та з чиїмсь буботінням* (І. Багряний); *В ставку плещуться з русалками маленькі Бумблики, що їх привела на світ Адольфина, їхній галас котиться луною, переплітаючись зі сміхом трьох сестричок, які качаються у траві* (Ю. Винничук); *Залунали-загули чоловічі баси й тенори, золотими разками переплелися з ними дівчачі сопрано* (Дніпрова Чайка); // Непослідовно поєднуватися (про абстрактні поняття). *Раз зведена на дорогу загальних тем та оповідань розмова йшла живо .. Особисті пригоди переплiталися з короткими та меткими характеристиками людей* (І. Франко); *Читайте все підряд — там так переплелось Трагічне й радісне з сатирою їдкою* (В. Еллан-Блакитний); *Незвична туга і жаль за чимсь безповоротним, загубленим переплелися з трепетним хвилюванням і надіями* (М. Стельмах); // Нерозривно зливатися, об'єднуватися в одне ціле. *Непомітно для школярів потекли дні за днями, тижні за тижнями; одні школярські події змінялися на другі, переплітаючись в одне довге школярське свято* (С. Васильченко); *Сухо потріскуючи, звивалися вогняні язики. Вони танцювали на місці, переплітаючись ясними, прозорими тілами, відбивалися в чорній воді* (А. Дімаров); *Холод ніби посилювався запахом яблук, який переплівся із холодом, із вологістю* (Т. Прохасько).

3. *тільки недок.* Пас. до **перепліта́ти.** *В той день, як скінчили жнива, дожали останню ниву, женці ходили по полю, збирали колоски та плели вінок з того колосся. Кожен вінок переплітався польовими квітами: синіми волошками, червоними маками, білим ромен-зіллям* (з наук.-попул. літ.); *Заплітаючи коси, найчастіше волосся поділяють на три однакові пасма. Зовнішнє пасмо (поперемінно ліве і праве) переплітається з середнім* (із журн.).

ПЕРЕПЛУ́ТАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **переплу́тати.** *Дикий виноград, переплутаний крученими паничами, вкривав .. гульбище цілими гніздами* (І. Нечуй-Левицький); *А глибокий рів-канал .. був замінований фугасами, переплутаний хащами дротів* (О. Гончар); *Нелегко було продратись крізь рясний очерет, переплутаний колючою ожиною* (А. Кащенко); *Їх було троє. Дідусь в окулярах, без бороди, без вусів, з сірою, безладно переплутаною чуприною; жінка середніх років.., непосидючий чоловік* (Ю. Збанацький); — *Жерці — узурпатори знання,* — *відповів Рішідева.* — *Вони змішали чорні й світлі ниті. Люди розгублені, люди не знають шляху. Поняття добра й зла переплутані* (О. Бердник); — *Я насилу переконав... не буду казати кого, що це помилково переплутана одна цифра в номері телефону. І це уточнення ми дамо в газеті найближчим часом* (А. Кокотюха); // **переплу́тано,** *безос. пред. Згадала вона про електросторожу, але зараз же заспокоїла себе — навряд, щоб і гирло тунелю було переплутано дротом* (Ю. Смолич).

2. *у знач. прикм.* Який переплутався (у 1 знач.). *Човен незабаром неначе пірнув в довгу галерею старих стовбурів, прикритих переплутаним зеленим гіллям* (І. Нечуй-Левицький); *Корвин повів Вер кривими стежками. Вони падали, підіймалися, губилися, йшли вперед і верталися назад. Вони плуталися в пітьмі на переплутаних стежках провалля* (В. Домонтович); *Остап уважно роздивився переплутані сліди на заюшеній землі, і обличчя його скам'яніло* (Д. Білий).

3. *у знач. прикм.* У якому все порушилося, перемішалося. *В ній* [голові] *усе переплутане. І ні жалю, ні гніву* (А. Головко); *Всі почуття її, збурені, незрозумілі, переплутані, вилились в тому вигуку: — Сергій... Петрович!* (В. Собко); *Віктор днями приглядався до копачів зблизька й здалеку. Серед них зрідка траплялися люди з дуже переплутаними почуттями й хитросплетіннями думок* (Олекса Ізарський).

ПЕРЕПЛУ́ТАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **переплу́таний.** *Справді-бо: як усе довкола сотворене? В безлічі різновидів, у неймовірній переплутаності, в абсолютній неоднаковості* (П. Загребельний); *Партійна вузькість мислення, одноплощинність, поєднана із хвацькими компромісами, переплутаність дискурсів і симпатій, мовляв, у політиці немає постійних друзів, лише постійні інтереси, відштовхували його* (С. Процюк).

ПЕРЕПЛУ́ТАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переплу́тати** і **переплу́татися.** *Щоб звести до мінімуму ризик переплутання різних ветеринарних препаратів або їхніх компонентів, має бути відповідний робочий простір, а також простір для зберігання в процесі виробництва, що дає змогу упорядковано й логічно розмістити обладнання і матеріали* (з мови документів).

ПЕРЕПЛУ́ТАТИ *див.* **переплу́тувати.**

ПЕРЕПЛУ́ТАТИСЯ *див.* **переплу́туватися.**

ПЕРЕПЛУ́ТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переплу́тувати** і **переплу́туватися.** *Я почала дошукуватися до глибинних причин всіх цих явищ та закономірностей. Першим, що мені як філологу вдалося виявити, були непорозуміння у слововжитку і часте переплутування "кохання" із "пристрастю" із часто фатальними супровідними явищами* (Н. Сняданко); *При розгляді спору про порушення прав на комерційне найменування суд враховує наявність чи відсутність реальної небезпеки переплутування комерційних організацій з тотожними або схожими найменуваннями* (з навч. літ.).

ПЕРЕПЛУ́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕПЛУ́ТАТИ,** аю, аєш, *док., що.* 1. Безладно переплітати що-небудь; заплутувати все, багато чого-небудь або обвивати, обгортати щось чимось. *Улас .. переплутав дві вірьовки шнурками, неначе щаблями, так що з двох вірьовок вийшла ніби драбина* (І. Нечуй-Левицький); * Образно. *Яких тільки див не творить цей світ. Як тільки не переплутує, не перекуйовджує всі нитки!* (Ю. Мушкетик).

2. Порушувати попередній порядок; приводити у безлад, перемішувати. *Туман збільшував звукопровідність повітря і часом, як це Максим знав з досвіду, робив чудеса, переплутуючи відстані й напрямки звуку* (І. Багряний); *Люди снуються туди і сюди — хто знає, куди й для чого, а все це разом подібне до театру маріонеток, в якому режисер переплутав порядок п'єси* (М. Коцюбинський).

3. Приймати одне за інше, плутати що-небудь із чимось іншим. *"Мабуть, не Стаколоз, а Стоколос, — подумав Микола. — Говік міг переплутувати прізвища, сприймаючи їх на слух"* (В. Шкляр); *Боявся* [Янек] *роздратувати козаків і що-небудь переплутати з того, що так старанно тлумачив йому .. Маєвський* (З. Тулуб); *— Хто там? — почувся хрипкий чоловічий голос. — Пробачте, — тихо сказав Олександр, — напевне, чергова переплутала... Ви не знаєте випадково, у якій кімнаті зупинилась Крайниченко?* (М. Зарудний); *Начебто все правильно. Штепселі мікрофона й навушників не переплутаєш, бо вони не однакові* (М. Дашкієв).

(1) Переплу́тати все [на світі] — порушити порядок, внести плутанину. *— Почекайте, почекайте! — сказав полковник Крічфалуші. — Так ми переплутаємо все на світі* (С. Скляренко); *Так і жили: міцніли, росли, дуріли. Та прийшла війна і все переплутала* (Микита Чернявський).

◊ **(2) Переплу́тувати (плу́тати) / переплу́тати (сплу́тати) грі́шне з пра́ведним (пра́ведне з грі́шним)** — змішувати все хороше і погане, головне і другорядне; неправильно розуміти що-небудь. *— Ой, не плутайте грішне з праведним, — засміялась Марія. — Різні бувають похвали і різна любов. Інколи від любові і похвали втекти хочеться і сховатися, як від лиха* (О. Іваненко); *Сказився старий, переплутав праведне з грішним. Замість дробовиком бекасів по болоті ганяти, почав угодників глушити в хаті* (О. Ковінька); **Плу́тати (переплу́тувати) / сплу́тати (переплу́тати, зміша́ти) [всі] ка́рти** *див.* **плу́тати.**

ПЕРЕПЛУ́ТУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПЕРЕПЛУ́ТАТИСЯ,** ається, *док.* 1. Сплітатися між собою, безладно сплутуватися одне з одним або з чим-небудь. *Голі вузлуваті горіхи та буки переплутувалися гіллям* (З. Тулуб); *Довге пірчасте листя акацій звисало майже їй до очей, переплутуючись із перами на її капелюшку* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); * Образно. *На заході сонце зрівнялося з лісом і котилося нижче, по всьому лісу переплуталося косе проміння* (Ю. Яновський); // Перехрещуватися (про сліди, стежки і т. ін.). *На снігу чітко викарбувався слід від підошов, який переплутувався з слідами двох лиж* (О. Донченко); *Між осик білих по траві стежки навхрест переплутались* (А. Головко); *— Я загубив сліди! — крикнув* [Яків] *розпачливо. — Вони всі переплутались...* (Г. Пагутяк); // *перен.* Зливатися (про звуки). *Мелодії сиплються, переплутуються в якомусь хаотичному безладді* (І. Нечуй-Левицький).

2. Приходити в безлад, перемішуватися. *Дараба рвонулася вперед, аж ледве Тимофій скочив .. Увесь світ зачав крутитися довкола мене! В якімось дивнім танці переплутувалися знайомі контури гір, і я не міг пізнати, де що стоїть* (Г. Хоткевич); *Починалася смуга, за якою все переплутувалось, зміщалось плянами* [планами], *сходило з осі й з власного місця, обертаючись у хаос, в анархію* (І. Багряний); [К и р и л о:] *Далі зими ще довші будуть: перед кінцем світу усе переплутається...* (М. Кропивницький); *І дивно — не прочитав* [Давид] *заголовка: літери якось переплутались* (А. Головко); * Образно. *В стомленій хворій уяві переплуталися всі шляхи-дороги цілого світу* (О. Довженко).

3. *тільки недок.* Пас. до **переплу́тати.** *В отсю вже в початку II віку значно неясну та суперечну, а, головно, неповну традицію вносить апокрифічна творчість величезну замішанину. Назви й прозвища апостолів та їх учеників комбінуються, розриваються, переплутуються на всі лади* (І. Франко).

◊ **Все переплу́талося (поплу́талося, переверну́лося** *і т. ін.)* **/ плу́тається (переверта́ється) в голові́ (в думка́х)** *див.* **весь**[1].

ПЕРЕПЛЬО́ВУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **перепльо́вувати.** *Ми бачили не перепльовування одне одного і звичні істерики, а саме дебати* (з газ.).

ПЕРЕПЛЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕПЛЮ́НУТИ,** ну, неш, *док.*, *розм.* 1. *що.* Плювати через кого-, що-небудь. *Потому вони ще плювали: хто переплюне калюжу* (М. Коцюбинський); *— Касю, та скільки там тої грядчини... Та бахур переплюне* (І. Нижник).

2. *кого, що, перев. док.* Плювати далі, ніж хтось. *До числа так званих божевільних конкурсів, вельми популярних у французькій глибинці, відносять конкурс брехунів і змагання хто кого переплюне, тобто на дальність плювка* (з газ.); // *перен.* Перевершувати кого-небудь у чомусь. *Хто кого доповнює і перепльовує в своїй злобі — чи комуністична преса націоналістичну та монархічну, чи навпаки?* (О. Шугай); *— Ну, знаєш... — засміявсь Павло, — ти навіть щедрінського градоправителя переплюнув: той упразднив* [скасував] *був науки, а ти хочеш — навіть саму основу життя, любов!* (А. Головко); *— Митько дав тобі фору. — Якби я хотів, переплюнув би його, — огризнувся Жмуркін* (Г. Усач); *— В мене теж є ідея і план... Як переплюнути Кашпора з Чудаком* (Г. Тарасюк).

ПЕРЕПЛЮ́НУТИ *див.* **перепльо́вувати.**

ПЕРЕПЛЮ́СКУВАТИ *див.* **перепліскувати.**

ПЕРЕПЛЮ́СКУВАТИСЯ *див.* **перепліскуватися.**

ПЕРЕПЛЮ́СНУТИ *див.* **перепліскувати.**

ПЕРЕПЛЮ́СНУТИСЯ *див.* **перепліскуватися.**

ПЕРЕПНУ́ТИ[1] *див.* **перепина́ти**[1]**.**

ПЕРЕПНУ́ТИ[2] *див.* **перепина́ти**[2]**.**

ПЕРЕПНУ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перепну́ти**[2]**.** *Щоки у дівчини були перепнуті по-старечому, навкіс, як у хворої на зуби* (Григір Тютюнник).

ПЕРЕПНУ́ТИСЯ[1] *див.* **перепина́тися**[1]**.**

ПЕРЕПНУ́ТИСЯ[2] *див.* **перепина́тися**[2]**.**

ПЕРЕПОВЗА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переповза́ти.** *Пересувався* [Козак] *тяжко й повільно, корчився майже на місці, проклинав себе за це ганебне переповзання* (П. Загребельний).

ПЕРЕПО́ВЗАТИ, аю, аєш, *док.*, *що, розм.* Повзаючи, побувати в усіх або багатьох місцях. *Дитина перепо́взала всю хату.*

ПЕРЕПОВЗА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕПОВЗТИ́,** зу́, зе́ш, *док.* 1. *що, через що.* Поповзом переміщатися через кого-, що-небудь, на іншу сторону чогось. *Фелікс і Воля з дівчинкою переповзли Прорізну вулицю й готувалися пірнути в каналізаційний люк, коли знову почули собачий гавкіт* (Ю. Яновський); *Я проскочив-перепов через піщаний гребінь, який відокремлював річку від боліт* (Ю. Мушкетик); // *розм.* Перебиратися через що-небудь повільно, з труднощами. *З'явилися перші замети, через які автобус переповзав з величезним зусиллям* (О. Донченко); *Старенький фордик аж рипів, переповзаючи через вибої* (М. Дашкієв); *— Мале воно* [хлоп'я] *ще, мале, — жалісно прикладає жінка руку до щоки. — Так за день натомиться, навихається, що через перелаз не може переповзти* (М. Стельмах).

2. *по чому, за що і без дод.* Плазуючи, пересуватися по якомусь просторі. *До своїх людей Захарові в цю мить уже не можна було переповзати по мосту, як це зробив він уночі* (Іван Ле); *Козакову доводилось посуватися з своєю групою повільно, весь час маскуючись, місцями переповзаючи по-пластунському, бо з кряжу .. часто обзивалися ворожі кулемети* (О. Гончар); *Врешті Андрій одважився. Він одпив з котелка жовтуватої води і став переповзати, щоб лягти головою напроти отвору* (П. Загребельний); // Плазуючи, перебиратися з одного місця на інше. *Вони* [розвідники] *переповзли за кам'яний виступ, ближче до містка* (В. Кучер); *Мухіддінов переповз на правий бік плоту і обережно взяв весло* (С. Голованівський); *Алі швидко й тихо переповз до вікна кімнати Абу Амара. Тепер він уважно слухав, але голоси мішалися з музикою і співом* (Ю. Логвин); // *перен., ірон.* Переходити в наступний клас з низькими оцінками. *Увесь клас і директор добре знали, як вчилася Параска, ледве на трійки витягувала, переповзала з класу в клас* (І. Цюпа); *Марунька щасливо переповзла в десятий клас* (Ю. Винничук); // *перен.* Пересуватися (про промінь, відблиск світил і т. ін.). *Небо на сході зовсім поблякло і тьмяний відблиск його поволі переповзав на захід* (С. Голованівський); *Місячний промінь повз по долівці, дійшов до голови Малуші.., перепов ще трохи й зупинився на постолах* (С. Скляренко).

3. Плазуючи, пересуватися всім тілом або на коротких ніжках у певному напрямку (про плазунів, комах і т. ін.). *Ховрашки танцювали край дороги, ринаючи в нори, пахнув чебрець, скарабей поважно переповзав колію* (М. Йогансен); *Хтось бачив, як перебираються на нові місця мурашки, переповзають цілою тьмою* (В. Близнець); *Нікого тут нема, лиш непроворний жук вряди-годи переповзе через дорожній порох* (М. Драй-Хмара); *Я на прикорні присів, мов сонний, І дивився тупо і без сил. Аж змія переповзла нарешті...* (А. Крижанівський).

ПЕРЕПОВЗТИ́ *див.* **переповза́ти.**

ПЕРЕПОВИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переповива́ти.** *Залишайте малюка під час переповивання на деякий час оголеним, щоб шкіра могла "подихати"* (з навч. літ.).

ПЕРЕПОВИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕПОВИ́ТИ,** перепов'ю́, перепов'є́ш *і* переповию́, переповиє́ш, *док.*, *кого.* Повивати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Домаха зразу заходилася переповивати свого Савку* (Ю. Смолич); *Коли вони прийшли, розпашіла, із сяючими щасливими очима тьотя Льоля саме переповивала донечку* (В. Нестайко); *Швиденько переповивши маленького, вибігла* [молодиця] *з ним на вулицю* (В. Речмедін); *Мати швидко переповила його, погодувала, і син заснув у неї на руках* (М. Дашкієв); *Заплакав Петрик, треба було його переповити* (М. Стельмах).

ПЕРЕПОВИВА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Пас. до **переповива́ти.** *Новонароджена дитина має переповиватися перед кожним годуванням* (із журн.).

ПЕРЕПОВИ́ТИ *див.* **переповива́ти.**

ПЕРЕПОВИ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перепови́ти.** *Взявши переповиту дитину, міцно притулила* [Ольга] *її до грудей* (О. Гончар); *У руках він тримав добре вистелений полотниною кошик із немовлям, яке, певно, було нагодоване й переповите, бо міцно спало* (І. Білик); * Образно. *Коли переповите тросами колоддя заякорило .. об зораний укіс берега.., вона махнула вниз рукою* (Іван Ле).

ПЕРЕПОВІ́ДАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переповіда́ти.** *Гушалевич силкувався сповняти те, що обіцяв у "Новинах"; окрім віршів та іншої белетристики, подавав "Отечественную историю", себто коротко і зовсім безкритично переповідані факти з "Початкового літопису"* (І. Франко); *Ненависть* [князя Ярослава до батька] *прийшла передовсім од матері, Рогніди, .. прийшла з переповіданою так і отак похмурою повістю про напад Володимира на князівство Полоцьке, про вбивство батька Рогволода і братів Рогнідиних, про наругу, ґвалт, розбишацтво, ганьбу!* (П. Загребельний); // **переповідано,** *безос. пред. В ній* [статті М. Добролюбова] *докладно переповідано біографію Шевченка; з поетичних творів найбільше уваги приділено "Гайдамакам", яким дається висока оцінка; головним і найціннішим в українського поета визнається його глибока народність* (І. Дзюба).

ПЕРЕПОВІДА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переповіда́ти.** *Колядки .. прийшли до Польщі з заходу і були зразу дуже недотепним переповіданням чеських та латинських гімнів* (І. Франко); *Точилась .. легковажна розмова — більше на жартах та анекдотах: це були переповідання життьових фактів* (Ю. Смолич); *Руслана влаштовувалась за сусіднім столом, продовжуючи теревенити. Йшлося про все і ні про що, почуте не надавалося до переповідання* (С. Андрухович).

ПЕРЕПОВІДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕПОВІСТИ́,** і́м, іси́, *док., що.* 1. Переказувати своїми словами почуте або прочитане. *Переповідаючи думку Верлена, поет не каже, що таке питання не може постати у сучасної людини* (С. Крижанівський); *Він переповідав "Мадам Боварі" Густава Флобера. Висока культура й точність переказу вразила Андрія* (І. Багряний); *Мовчун.., як річ бійця переповів, Пахикнув димом* (А. Малишко).

2. *кому і без дод.* Говорити, розповідати про що-небудь. *Звечора, щільно запнувши вікна, подруги довго розмовляли, переповідаючи одна одній своє життя-буття* (В. Козаченко); *У 1663 році сталася в нашому місті дивна пригода, яку собі ще довго переповідали міщани* (Ю. Винничук); *Анатоль переповів йому, чого хотіла делегація* (Я. Качура); *Коли Сашко вже відкрив був рота, щоб заговорити, він раптом констатував, що не вміє переповісти того, що сам бачив* (Ю. Смолич); *Скільки правди в горлі, скільки мук — не переповісти і до рання* (В. Стус).

3. *кому і без дод.* Розповідати знову, ще раз повторювати. *Історія про те, як один брюшок* [пузанчик] *наївся грушок, стала майже хрестоматійною повчальною казкою, яку старші по сто разів переповідали і мені, і моїм двоюрідним братам Петі й Колі* (Г. Тарасюк); *Микола переповів ще раз почуте від батька* (В. Гжицький).

ПЕРЕПОВІДА́Ч, а́, *ч.* Той, хто переповідає що-небудь. *У публіцистичних текстах переповідач застосовує різні засоби передавання чужого мовлення: пряму мову, цитати, непряму мову, тематичну мову тощо* (з наук. літ.); *Переповідач найвідомішого козацького літописця Самійла Величка сучасною українською мовою — відомий письменник Валерій Шевчук* (з навч. літ.).

ПЕРЕПОВІДА́ЧКА, и, *ж.* Жін. до **переповіда́ч.** *Багато казок братів Грімм з першого тому мають помітку "від Гассенпфлюгів", але більшість із них — особливий підпис "від Жанетти". Жанетта Гассенпфлюг була прекрасною оповідачкою і переповідачкою, яка розповіла Якобу й Вільгельму багато казок* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕПОВІ́ДКА, и, *ж., рідко.* Письмовий або усний переказ чогось почутого або прочитаного. *Твір Котляревського являє собою короткий і стислий, зумисне одмінний щодо тону, переказ фабули латинського первотвору, .. — і при тому переказ, зроблений не з оригіналу, а з далекої своїм духом од нього переповідки* (М. Зеров); *— І випливе з терніщанського епосу давня переповідка про ту красуню ворожбитку, що колись тут хлопців чарувала* (О. Гончар).

ПЕРЕПОВІСТИ́ *див.* **переповіда́ти.**

ПЕРЕПО́ВНЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перепо́внити.** *Їхати трамваєм хлопці не схотіли, бо манили до себе зелені вулиці, переповнені людьми* (О. Копиленко); *Каламутні потоки помчали з гір до річки, переповненої весняною водою* (А. Шиян); *Спершу треба було пройти величезний читальний зал, майже порожній вдень і переповнений увечері* (А. Дімаров); *Кав'ярня, в якій вона тиждень тому сиділа з Лариком, була переповнена засмаглими італійцями* (І. Роздобудько); [А н д р і й:] *Боже милий! Один ти бачиш моє серце, переповнене кривавих сліз!* (М. Кропивницький); *Його голова .. була переповнена думками про вибори* (Л. Мартович); *Він схоплювався серед ночі, переповнений інформацією, гіпотезами та емоціями, одержимий потребою вилити всю цю вогненну лаву — на папір* (Г. Тарасюк); * У порівн. *Наче переповнений чимсь таємничим й священним, він все робив поважно* (М. Коцюбинський); // **перепо́внено,** *безос. пред. Пончо наскрізь промокли; на них збігала вода з капелюхів, наче з дахів, що їхні ринви переповнено вщерть* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. *у знач. прикм.* Який переповнився понад міру; занадто повний. *Пройшов ще один переповнений автобус* (Д. Ткач); *Гостей провели вузьким коридором у переповнений зал в заздалегідь поставлені крісла* (Б. Левін); *Десь в низах текли брудні і переповнені ріки, розливаючись повенями в різних містах* (Т. Прохасько).

ПЕРЕПО́ВНЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **перепо́внений** 2. *Іванка взяла нас із Аделею за лікті і повела на кухню. Всюди, де ми проходили, я зауважувала водночас нестерпні нарости бруду і переповненість народними мотивами, що так незвично контрастувало зі звичними для мене Аделиними смаками* (С. Андрухович); *Подумав, що, незважаючи на переповненість сьогоднішнього дня різноманітними передбачуваними подіями, день не буде таким густим і пересиченим, як учора* (Т. Прохасько).

ПЕРЕПО́ВНЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **перепо́внити** і **перепо́внитися.** *Переповнення Сонячної системи уламками розірваних планет з величезною масою, безладним рухом і космічними швидкостями могло б призвести до загибелі і нашу Землю* (М. Руденко); *Заходячи в парк тою розгойданою повільною ходою, що свідчить про переповнення людини втомою від денної роботи на спеці, він натрапив на професора і, щасливо посміхаючись, широко привітався* (М. Івченко).

ПЕРЕПО́ВНИТИ *див.* **переповня́ти.**

ПЕРЕПО́ВНИТИСЯ *див.* **переповня́тися.**

ПЕРЕПО́ВНЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перепо́внювати.** *Актор, переповнюваний емоціями, піднявся на сцену за заповітною статуеткою* (з газ.).

ПЕРЕПО́ВНЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепо́внювати** і **перепо́внюватися.** *Біль при диспепсії можуть супроводжувати відчуття переповнювання шлунку після прийняття їжі, раннє відчуття насичення (непропорційне до кількості спожитої їжі), що не дозволяє закінчити приймання їжі, нудота, блювання* (з навч. літ.).

ПЕРЕПО́ВНЮВАТИ *див.* **переповня́ти.**

ПЕРЕПО́ВНЮВАТИСЯ *див.* **переповня́тися.**

ПЕРЕПОВНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ПЕРЕПО́ВНЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕПО́ВНИТИ,** ню, ниш, *док.* 1. *що.* Наповнювати, заповнювати ким-, чим-небудь понад міру або в дуже великій кількості. *Шкільна молодь .. переповнює гальорки академічної опери і драми* (В. Еллан-Блакитний); *Адріан мовчав, проходжуючись між речами, що переповнювали покій* (Н. Королева); *— Не треба переповнювати роман різними там ситуаціями... Я журналіст і буду тобі в кожному листі нагадувати про закінчення роману* (І. Пільгук); *Весело щебетали пташки, вони, здавалось, переповнили всі кущі* (А. Трипільський); // *безос. Сподівались, що вітром нажене дощу, а його так і не нагнало, тільки завіями сухої куряви переповнило степ* (О. Гончар).

2. *кого, що, перен.* Заповнювати цілком (про почуття, переживання, думки і т. ін.). *Щастя переповняє так мене всього, що витискає з мене навіть слова* (М. Коцюбинський); *Зрештою, він і сам уже не міг витримати тієї гостро-щемливої нудьги й пекучого бажання висловитися, що переповнювали його по вінця* (І. Багряний); *— На добраніч, Одарко Гаврилівно, — повторив Ладимко. Його переповнювали думки. Хотілося швидше вилити їх на папір* (М. Руденко); *Щоки мої палали, сила і впевненість переповнювали груди* (І. Роздобудько); *Буйна радість переповнила серце* (А. Головко).

◊ **(1) Перепо́внити / перепо́внювати ча́шу терпі́ння** *кого, чию* — позбавити когось сил, можливостей терпіти, зносити що-небудь. *Посипалися з моєї пазухи* [яйця] *на Глафірину голову... Це були останні краплі, що переповнили чашу її терпіння* (І. Микитенко); *Розмова з Фредом Стапльтоном, що відбулась, коли вони повернулися з берега, була тією краплиною, яка переповнила чашу його терпіння* (В. Владко); *Насправді чергова спроба прибиральниці вибити собі більшу зарплатню стала не головною причиною, а останньою краплею, котра переповнила чашу його понеділкового терпіння* (А. Кокотюха); *То був би останній удар долі, остання крапля, яка переповнює чашу терпіння* (М. Циба).

ПЕРЕПОВНЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, **ПЕРЕПО́ВНЮВАТИСЯ,** ююся, юєшся, *недок.*, **ПЕРЕПО́ВНИТИСЯ,** нюся, нишся, *док.* 1. Наповнюватися, заповнюватися ким-, чим-небудь понад міру або в дуже великій кількості. *Город до того переповнявсь рослинами, що десь серед літа вони вже не вміщалися в ньому* (О. Довженко); *Йому вже не треба було ходити на лісосіки: лісоруби самі приходили в кіно. Приміщення день у день переповнювалося людьми* (М. Томчаній); *Гори знову переповнилися втікачами* (Р. Андріяшик); *— Нашій газеті потрібна серія матеріалів, аж ніяк не схожих на ті, якими переповняться шпальти конкурентів, матеріалів-сенсацій!* (В. Кожелянко).

2. *перен.* Заповнюватися почуттями, переживаннями, думками і т. ін. цілком, повністю. *Душа її переповнялася вдячністю* (Г. Хоткевич); *Дивився він їй услід, а серце переповнювалося гіркотою і тяжкою обидою* (М. Руденко); *— І не тому засуджую тебе, бабо, що ти бажаєш жити не так, як живу я, а тільки через те, що хочеш, аби всі жили за твоїми мірками, отож і переповнюєшся люттю, ненавистю, підозріливістю* (Валерій Шевчук); *Якось так весь організм пересякся ароматами моря, квіток, так переповнився красою, що забуваєш, що ти людина* (М. Коцюбинський).

◊ **Ча́ша [терпі́ння] перепо́внилася / перепо́внювалася** *див.* **ча́ша.**

ПЕРЕПО́ЄНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перепої́ти.** *Тліє злежала, перепоєна дощами і сльотами солома, ізсередини, сама по собі, без вогню* (Б. Харчук); * Образно. *Дим з вогнем вилетіли з труби паровоза .. і зникли в паді, розчинившись у перепоєному вогкістю повітрі* (М. Трублаїні).

ПЕРЕПО́ЗИКА, и, *ж.* Повторна позика. *Про реструктуризацію або перепозику боргу на перемовинах не йшлося* (з газ.).

ПЕРЕПОЗИЧА́ТИ, аю, аєш, *недок.*, **ПЕРЕПОЗИ́ЧИТИ,** чу, чиш, *док., що і без прям. дод.* Позичати гроші, речі та ін. повторно, заново. *Завченим тоном (і де він тільки міг узятись у Мартохи, либонь, позичила в когось, бо вічно любила позичати й перепозичати!) стала розказувати, в який час ми вдвох із нею живемо* (Є. Гуцало); *Невідомо, як в умовах економічного спаду наші банки повертатимуть роздані споживчі кредити, а перепозичити гроші за кордоном, за рахунок яких вони жили раніше, практично неможливо* (із журн.); *Більшість людей, які зараз просять видати їм кредити в банках, — це позичальники, що вже мають борги і намагаються перепозичити гроші* (з газ.).

ПЕРЕПОЗИ́ЧИТИ *див.* **перепозича́ти.**

ПЕРЕПОЗНАЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕПОЗНА́ЧИ́ТИ,** а́чу́, а́чи́ш, *док., що.* Позначати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *У тезах доповідей не можна використовувати створені власноруч макроси, самовільно перепозначати оператори та включати в тези графічні об'єкти* (з наук. літ.); *Перепозначивши коефіцієнти, отримаємо рівняння, яке називається канонічним рівнянням четвертого степеня* (з навч. літ.).

ПЕРЕПОЗНА́ЧИ́ТИ *див.* **перепознача́ти.**

ПЕРЕПОЇ́ТИ *див.* **перепо́ювати.**

ПЕРЕПО́ЛЕНИЙ *див.* **перепо́лотий.**

ПЕРЕПОЛІРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переполірува́ти.** *Стан машини ідеальний, кузов передутий і переполірований, салон доглянутий і чистий* (з мови реклами).

ПЕРЕПОЛІРО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переполіро́вувати.** *Найкращий спосіб повернути вашому автомобілю блиск і свіжість — переполіровування* (з мови реклами).

ПЕРЕПОЛІРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕПОЛІРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Полірувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Завдяки унікальному складу кварциту вироби з нього стійкі до перепадів температур, не вицвітають, їх не потрібно переполіровувати* (із журн.); *Мозаїчна підлога з мармуру потребує особливо кропіткої праці. Її необхідно скласти з багатьох маленьких мозаїчних елементів, а потім повністю переполірувати* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕПОЛІРО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **переполіро́вувати.** *Якщо автомобіль уже переполіровувався кілька разів, полірування кузова може бути протипоказаним* (з наук.-техн. літ.); *При виборі оптимального клейового складу треба враховувати умови експлуатації підлог, наприклад, якщо підлоги з каменю будуть переполіровуватися, необхідно вибрати склад так, щоб клейове з'єднання могло витримати значні механічні навантаження* (із журн.).

ПЕРЕПОЛІРУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переполірува́ти.** *Переполірування і травлення дали можливість отримати мікрошліфи хорошої якості* (з наук. літ.).

ПЕРЕПОЛІРУВА́ТИ *див.* **переполіро́вувати.**

ПЕРЕПОЛІ́СКУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переполі́скувати.** — *Білизна, — мовила* [мати], — *прана й переполіскувана у гірській воді, це не то* [те], *що в воді міста* (О. Кобилянська).

ПЕРЕПОЛІ́СКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переполі́скувати.** *Функція пральної машини "переполіскування" забезпечує особливо ретельне очищення одягу від забруднень і залишків пральних засобів* (із журн.).

ПЕРЕПОЛІ́СКУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕПОЛОСКА́ТИ,** ощу́, о́щеш, *док., що.* 1. Полоскати все або багато чого-небудь. *Галя та Масючка переполоскали стакани і в одну мить прибрали зі стола посуд* (І. Нечуй-Левицький); *Тихне робочий день.., переполоскали білизну гуцулки в потоках* (Г. Хоткевич); *Лукерка переполоскала білизну і тепер прала всякий дріб'язок: занавіски, ліфчики, рушнички* (Григорій Тютюнник).

2. Полоскати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Домашній лев, тобто пральна машина, в якій переполіскувала* [Броня] *білизну, раптом грізно замовк* (Валерій Шевчук); *Вона засукала рукава, знайшла ганчірку, витерла підлогу, переполоскала костюмчик і повзунки, повісила їх сушити* (Л. Письменна).

ПЕРЕПОЛІ́СКУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **переполі́скувати.** — *Білизна пралася справді, — тягнув добродій Маріян спокійно, — і то так, як бажала, щоб на ріці "переполіскувалося"* (О. Кобилянська).

ПЕРЕПОЛОВИ́НЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **переполови́нити.** *Оскільки в Івана залишалася незабинтованою ліва половина обличчя, а в Максима — права, то поруч вони виглядали ніби одне обличчя, тільки переполовинене, розділене навпіл* (Ю. Смолич); *Іван з дамою увійшли до зали, переполовиненої довгим столом, заставленим холодними стравами, в залі не було ні душі* (Р. Іваничук); *Наближалися сади його села, переполовиненого, знівеченого, спаленого* (М. Стельмах); // **переполови́нено,** *безос. пред. Повернувшись додому, Михайло Дем'янович побачив наче оголені, без улюблених фотокарток стіни, подивився в альбом — і там переполовинено* (О. Іваненко).

ПЕРЕПОЛОВИ́НИТИ *див.* **переполови́нювати.**

ПЕРЕПОЛОВИ́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕПОЛОВИ́НИТИ,** ню, ниш, *док., що, розм.* 1. Ділити надвоє, навпіл. *Тільки знов і без Дори їй* [матері] *буде недобре, — біда се, коли треба переполовинювать дітей* (Леся Українка); *Всіма правдами і неправдами намагалися роздобути їй зайвий казанок сорби* [м'ясної юшки] *чи шматок м'яса, щоб підгодувати дівчину. А коли не щастило, переполовинювали свої пайки і залишали їй на сніданок* (В. Малик); *— Чому марнуєш ділову глину, дар Божий, на пустоту? — Бо це для діла, пане ґаздо. Наліпимо цівок, переполовинимо, покладемо жолоб у жолоб і цим ярочком прийде з берега вода. І для нас, і для худоби* (М. Дочинець); * Образно. *Жовтава імла переполовинила кімнату* (Я. Гримайло); // Зменшувати наполовину або на велику частину наявність, кількість кого-, чого-небудь. *На першому місці треба тут покласти отой брак системи, що зв'язувала б українство з усіма сторонами життя й не дозволяла українцеві розбивати свою душу на дві половини — українську і загальнолюдську чи загальноросійську, і відповідно до цього переполовинювати й свої сили* (С. Єфремов); *Цілий день писала Лукія Лаврінові відповідь. Написала і про "воєнну цензуру", яка, окаянна, переполовинює його, Лаврінове, писання* (О. Донченко); *Ввечері у Лошакова на .. бенкеті була рада, як би так зробити, щоб переполовинити мужика у земстві* (Панас Мирний); *Дизентерія переполовинила нашу нещасну команду* (М. Андрусяк).

2. *перен.* Привласнювати, розтрачувати, з'їдати і т. ін. половину або велику частину чого-небудь. — *Як вони вже тільки не старалися оганьбити, відтерти мене цей рік! Савка і смушки тягає, Савка і фураж переполовинює, возами батькові на хутір таскає* (О. Гончар); *Маєтність була сливе зруйнована й спустошена злодійкуватими управителями та економами, котрі переполовинили усе паничеве добро* (І. Нечуй-Левицький); [Т и х о н:] *Бувало, пан пошлють Прокошку за покупками або звелять хліб продати, то вже ми, всі двірські, знаємо наперед, що він грошики переполовинить* (М. Кропивницький); [Д а ш а:] *А що ж це таке?* [М а к у х а:] *Це — карамелька!.. Неси ж, неси! Та дивись мені: не переполовинь дорогою!* (Я. Мамонтов).

ПЕРЕПОЛОВИ́НЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ПЕРЕПОЛОВИ́НИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Ділитися надвоє; зменшуватися наполовину або на велику частину. *Пани міняють економів, як хазяїни — наймитів, бо панське добро чогось любить переполовинюватись і переходити в руки управительські* (І. Нечуй-Левицький); *Валютні резерви Нацбанку могли б за кілька тижнів переполовинитися, якби населення кинулося масово забирати з банків свої депозити* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **переполови́нювати.** *Продовольство й товари перехоплювалися ще за Стамбулом, притримувалися, щоб підняти ціни, не допускалися в столицю, коли ж потрапляли в Стамбул, то й тут переполовинювалися, щоб тайкома перепродувати, вивозити за мури столиці, щоб здерти там потрійну ціну* (П. Загребельний).

ПЕРЕПОЛО́СКАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переполоска́ти.** *Переполосканий одяг.*

ПЕРЕПОЛОСКА́ТИ *див.* **переполі́скувати.**

ПЕРЕПОЛО́ТИ *див.* **перепо́лювати.**

ПЕРЕПО́ЛОТИЙ, ПЕРЕПО́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переполо́ти.** *Підводжу голову: мої рядки переполоті, а коло рову стоїть чорнява Пріся і кличе обідати* (Г. Косинка); *Весь город переполений, що не побачиш жодного бур'яну. — Люблю, щоб і в хаті, і на полі був порядок, — зауважує бабуся* (з газ.); // **перепо́лото, перепо́лено,** *безос. пред. Грядки переполено, бур'ян прибрано, тепер можна й відпочити* (із журн.); * Образно. *Ця прозорість трудом лиш дісталася: все життя ж, як грядки, переполото!.. Гартувалась душа, гартувалася, поки стала дзвеніти, як золото* (П. Тичина).

ПЕРЕПОЛО́Х, у, *ч.* 1. Раптове замішання, тривожна метушня; переляк, викликаний таким замішанням. *Як схарапуджена отара, кинулися вони* [піщани] *врозтіч... хто куди!.. Такий переполох — генералові на руку ковінька* (Панас Мирний); *Повсюди в багатих садибах панував переполох, поширювались неймовірні чутки, селяни ходили похмурі й озлоблені* (П. Кочура); — *Узяти б нам тисячі дві хлопців та пробратися у тил бусурменам — ото був би переполох!* (В. Малик); *Переполох нападав на нього завжди в ті хвилини, коли дзвонило вище начальство* (Ю. Бедзик); — *З якого дива такий переполох? — запитує Ісідора* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

2. *заст.* Назва хвороби, викликаної переляком. *Я вже не кажу про такі хвороби, яких ви ні в якій патології не знайдете, це — найстрашніші й найрозповсюдженіші серед пасічанців хвороби — переполох і зглаз* [пристріт] (Остап Вишня); *Найважче було встановити причину хвороби. Це не пристріт і не соняшниці* [соняшниці], *тут швидше вже переполох* (О. Донченко).

Зчиня́ти (виклика́ти, роби́ти) / зчини́ти (ви́кликати, зроби́ти) переполо́х *див.* **зчиня́ти; (1) Переполо́х зчини́вся (учини́вся, ста́вся, поча́вся** *і т. ін.)* — створилося замішання. *Гай, гай, як почули про ту нову конституцію Медведі, Вовки і всякі інші драпіжники! От варто було побачити, який переполох між ними вчинився* (І. Франко); *На другий день у неділю рано стався на фабриці великий переполох* (С. Ковалів); *При дворі басилевса знявсь переполох* (І. Білик).

○ **(2) З переполо́ху,** *у знач. присл.* — злякавшись чого-небудь, від страху, викликаного замішанням. *Підкралися* [дівчата], *щоб ізлякать; Коли подивляться, що вбитий, — З переполоху ну втікать!* (Т. Шевченко); — *А я була ще в сорочці, тільки що встала, та як крикну з переполоху, що хтось чужий увійшов...* (М. Коцюбинський); *Відняло їй, мабуть, з переполоху мову* (Н. Королева).

◊ **Вилива́ти (відлива́ти) / ви́лити (відлля́ти) переля́к (переполо́х, уро́ки** *і т. ін.) див.* **вилива́ти.**

ПЕРЕПОЛО́ХАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **переполо́хати.** *Де би хоч хвилину сховатися від дощу та заспокоїти коня, що, переполоханий блискавицями та громами, стратив спокійний крок* (О. Кобилянська); *— Університет сьогодні взагалі не працював — ні офіційний, ні таємний. — Тоді це не провал. Марта посміхнулась: — Але професура й слухачі переполохані* (Р. Андріяшик).

2. *у знач. прикм.* Який переполохався. *Переполохані панянки тулились по кутках, як овечата розігнаної вовком отари* (О. Стороженко); *Зрідка чулися з села постріли та тривожне виття переполоханих собак* (А. Іщук); *Професор Браун навіть співчував цьому переполоханому кволому докторові* (М. Дашкієв); *Каломела не бачила, як виходила сестра, — лежала принишкла й аж геть переполохана* (Д. Міщенко).

ПЕРЕПОЛО́ХАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **переполо́ханий.** *Якщо в дитини з'явилися переполоханість, підвищена тривожність, страхи, яких раніше не було, — це сигнали того, що варто звернутися до психолога* (із журн.).

ПЕРЕПОЛО́ХАНО. Присл. до **переполо́ханий** 2. *Біля самої хвіртки хтось переполохано окликнув Тарана* (С. Журахович); *Коли я зайшов до учительської, замовкли* [учителі], *якось переполохано й винувато дивились на мене* (Ю. Збанацький); *Тупіт копит почувся так знагла, що ми переполохано кинулися врозтіч* (А. Михайленко); *— Але чого маю йти до її хати? — переполохано спитав дяк* (Валерій Шевчук).

ПЕРЕПОЛО́ХАТИ, аю, аєш, *док., кого, що.* 1. Док. до **поло́хати.** *Жінку переполохав: прощай, каже, їду, не повернуся більше ніколи...* (В. Еллан-Блакитний); *Цей випадок переполохав інспектора* (І. Пільгук); *— Я .. хотів би .. узяти ту бісову руїну під прожектор та під наші п'ятдесятки* [корабельні гармати]. *Але .. для цього довелося б переполохати весь океан* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

2. Наполохати всіх або багатьох. *Якби таке сталося колись, я дзвонив би знайомим, сусідам, переполохав би всіх, і зрештою... виставив би в смішному світі себе та Любу* (Ю. Мушкетик).

ПЕРЕПОЛО́ХАТИСЯ, аюся, аєшся. Док. до **поло́хатися.** *— Я піду .. Майя переполохалась: — Куди ж ви, пане Андрію?* (М. Дашкієв); *Грем зойкнув. Він переполохався, як ніколи до цього в житті. До страху домішувалося бридке відчуття безпорадності* (М. Кідрук).

ПЕРЕПОЛО́ШЕНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **переполоши́ти.** *— Чого ж ти сам себе боїшся? — поспитала* [Варка] *його, вся переполошена* (Марко Вовчок); *Він кинув відра на землю і, переполошений, потрюхикав до фортеці* (В. Малик); *Пішли по нього, аж він стоїть у самій сорочці перед суддею, збентежений та переполошений, бо суддя і слухати не хотів ніяких вимовок* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // **переполо́шено,** *безос. пред. Мотря з Торбою нічого не казала, тільки дивилась на нього переполошено* (Є. Гуцало).

2. *у знач. прикм.* Який переполошився. *В загальному залі Сольготелю зібралися вже всі його переполошені мешканці* (Ю. Смолич); *Різко повернувся* [Петро]*: через перелаз переступала переполошена Горпина* (Валерій Шевчук); // Який виражає переполох. *З переполошеним видом, блідий і ніби прикований до кам'яного тротуару, стояв* [Стоколоса] *на розі вулиці* (І. Франко); *Він гнівно дивиться в переполошені очі Рюрика* (Р. Іванченко); *У всіх були переполошені обличчя* (В. Чемерис).

ПЕРЕПОЛО́ШЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., розм.* Стан за знач. **переполо́шений.** *Персоналу торговельного центру вдалося заспокоїти громадян і вгамувати переполошеність, викликану короткочасним зникненням світла* (з газ.).

ПЕРЕПОЛО́ШЕНО, *розм.* Присл. до **переполо́шений** 2. *Мишко вголос переполошено питався: хто зайшов до хати?* (О. Десняк); *Анюта наздогнала його в сінях, переполошено глянула в вічі* (Григорій Тютюнник); *Всі дивились на гостя з цікавістю, аж наче переполошено* (Є. Гуцало).

ПЕРЕПОЛОШИ́ТИ, ошу́, о́шиш, *док., кого, що, розм.* Те саме, що **переполо́хати.** *Се був той пекельний гуркіт, що так переполошив ключника* (І. Франко); *Переполошив ти лісорубів* (М. Томчаній); *Джо зробив крок і закляк, угледівши посеред холу темну постать. Та в наступну мить здогадався, що то ж робот .. Джо хмикнув (якась там нікчемна залізяка так його переполошила) і підійшов до робота* (В. Чемерис); *"Арабелла" кількома пострілами з носових гармат переполошила команду "Інфанти" і підійшла до її борту, щоб узяти корабель на абордаж* (П. Мовчан, пер. з тв. Р. Сабатіні).

ПЕРЕПОЛОШИ́ТИСЯ, ошу́ся, о́шишся, *док., розм.* Те саме, що **переполо́хатися.** *— Чого поспішаєш? — затримав його Остапчук. — Розкажи, де був? Ти, здається, десь їздив .. — Я? — переполошився Кулик. — А чого це ти питаєш?..* (С. Журахович); *Крутояр переклав його слова капітанові. Той зовсім переполошився* (Ю. Бедзик); *Надвечір усе населення сусіднього селища знову переполошилося не на жарт* (Люко Дашвар); *Рибалка переполошився, зміркувавши, що там, либонь, недобре щось коїться* (М. Кідрук).

ПЕРЕПОЛУ́ДНАТИ *див.* **переполу́днувати.**

ПЕРЕПОЛУ́ДНУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕПОЛУ́ДНАТИ,** аю, аєш, *док., розм.* Те саме, що **полу́днувати.** *Піти й собі переполуднувать* (Сл. Б. Грінченка).

ПЕРЕПО́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепо́лювати.** *На городі роботи з переполювання проводять кожні 10–14 днів: чим частіше він переполюється, тим менше бур'янів із часом буде з'являтися на грядках* (із журн.).

ПЕРЕПО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПЕРЕПОЛО́ТИ,** олю́, о́леш, *док., що.* 1. Полоти ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Після дощу зійшли бур'яни, довелося переполювати помідори* (із журн.).

2. Полоти все або багато чого-небудь. *За допомогою цього електрокультиватора можна знищити бур'яни, траву, підняти нижні шари ґрунту, переполоти поле після жнив* (з мови реклами); * Образно. *Сидів* [Холод] *за столом, переполював споминами свою життєву грядку. Інші грядки. Євгенову, Ольжину. Одне вселенське поле* (Ю. Мушкетик).

ПЕРЕПО́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **перепо́лювати.** *Якщо грядки замульчовані, вони переполюються набагато рідше* (із журн.).

ПЕРЕПОМПО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перепомпува́ти.** *Перепомповані дощові води.*

ПЕРЕПОМПО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепомпо́вувати.** *Нафтоперекачувальна станція призначена для накопичення і перепомповування трубопроводом нафти й нафтопродуктів* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕПОМПО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕПОМПУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Те саме, що **помпува́ти.** *Завдяки великій пропускній потужності мотопомпи серії WB особливо ефективні для інтенсивної експлуатації, коли треба швидко перепомповувати значний об'єм води* (із журн.); *Помпа може знаходитися як нижче, так і вище від рівня рідини, яку потрібно перепомпувати* (з навч. літ.).

ПЕРЕПОМПУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепомпува́ти.** *Вітряк використовується не тільки для того, щоб молоти зерно, а також у деяких місцевостях для перепомпування води, вимолочення або подрібнення зерна, розпилу деревини* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕПОМПУВА́ТИ *див.* **перепомпо́вувати.**

ПЕРЕПО́Н, у, *ч.:* **Нема́ (нема́є) перепо́ни (перепо́ну)** *див.* **нема́.**

ПЕРЕПО́НА, и, *ж.* 1. Те, що закриває доступ до чого-небудь, перешкоджає рухові; перешкода. *Сухим вітрам могутні перепони — Зелені встануть смуги лісові* (П. Дорошко); *Захоплено рипить деркач — чудовий ходок, що недавно здолав путь з південних країн аж сюди пішки, перелітаючи тільки водні перепони* (П. Оровецький); *Висока вода нестримною лавиною .. ринула, змітаючи на шляху своїм всі перепони* (А. Шиян); *Він пірнув у непроглядну пітьму, почув писк умонтованого в скафандр локатора — якась перепона. Увімкнув прожектор. Стіна з наваленого каміння* (І. Росоховатський); *Нам залишалося здолати останню перепону — вузеньку річечку Уж* (А. Михайленко).

2. *перен.* Те, що перешкоджає здійсненню чого-небудь. *Так клопотавсь цар духів лісових, що любить всякі перепони класти Святим аскетам* (І. Франко); *Переслідуваний ударами злої долі — він* [І. Франко] *виробив у собі безстрашність, життєву силу, невтомність до подолання перепон* (П. Тичина); *— Я спробую зробити те, що ви просите, Маріє... Тільки є одна перепона* (О. Бердник); *— Я розсилатиму їм повідомлення із завданнями, які підштовхуватимуть їх долати нові й нові внутрішні перепони* (Любко Дереш).

Не зна́ти перепо́н (перепо́ни) [ні в чо́му] *див.* **зна́ти; Нема́ (нема́є) перепо́ни (перепо́ну)** *див.* **нема́; Ста́ти на перепо́ні** *див.* **става́ти.**

○ **(1) Без перепо́н** *(рідше* **без перепо́ни),** *у знач. присл.* — без перешкод, безборонно. *Вірочка мала спокій на якийсь час і другого дня без перепони могла вибратися на Гостиний двір* (І. Франко); *Натовп розтиснувся, і Махтей Мірошник без перепон підійшов до Сватюка* (Г. Епік); *Подув весняного вітру приніс пахощі польових просторів. Дивні ті пахощі: вони без перепон проникають крізь ґрати* (І. Пільгук).

ПЕРЕПО́РЕНИЙ[1] *див.* **перепо́ротий**[1].

ПЕРЕПО́РЕНИЙ[2] *див.* **перепо́ротий**[2].

ПЕРЕПОРИ́ТИСЯ, и́ться, *док., рідко:* ◊ **Пора́ перепори́лася** *див.* **пора́.**

ПЕРЕПОРОЖНИ́ТИ *див.* **перепоро́жнювати.**

ПЕРЕПОРО́ЖНЮВАТИ, юю, юєш, **ПЕРЕПОРОЖНЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.,* **ПЕРЕПОРОЖНИ́ТИ,** ню́, ни́ш, *док., що, розм.* Спорожнювати що-небудь. *Чи порожня моя макітра? — Ні, не порожня, та ось я зараз перепорожню* (Сл. Б. Грінченка).

ПЕРЕПОРОЖНЯ́ТИ *див.* **перепоро́жнювати.**

ПЕРЕПОРО́ТИ[1] *див.* **перепо́рювати**[1].

ПЕРЕПОРО́ТИ[2] *див.* **перепо́рювати**[2].

ПЕРЕПО́РОТИЙ[1], **ПЕРЕПО́РЕНИЙ,** а, е. Дієпр. пас. до **перепоро́ти**[1]. *Перепоротий кравчинею піджак;* * Образно. *Бусол, охляло спираючись на податливе повітря, проніс біле, перепорене чорними смугами тіло десь на луги* (Є. Гуцало).

ПЕРЕПО́РОТИЙ[2], **ПЕРЕПО́РЕНИЙ,** а, е, *розм., рідко.* Дієпр. пас. до **перепоро́ти**[2]; // **перепо́рото, перепо́рено,** *безос. пред. — Хіба голіруч або з вилами проти рушниць що зробиш? Врешті сотні перепорото, а скільки в кайданах — у в'язниці потрапили!* (О. Іваненко).

ПЕРЕПО́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепо́рювати**[1]. *Перепорювання сукні.*

ПЕРЕПО́РЮВАТИ[1], юю, юєш, *недок.,* **ПЕРЕПОРО́ТИ,** порю́, по́реш, *док.* 1. *що.* Пороти все або багато чого-небудь. *Перепорювати старі речі.*

2. *кого, що, розм.* Розділяти, розпорювати, розрізати на частини. *Другим ударом дозорець перепоров* [Карпові] *шию, а третій удар завис, рука закам'яніла* (Іван Ле); *Завідуючий сказав, що одна куля, простреливши навиліт грудину, зашпорталася в грубому моєму светрі, а лікарі шукали її в бідному тілі, перепоровши й переколошмативши його, як перину* (М. Матіос); * Образно. *Я .. стежив, як у білястій блакиті перепорювали глибоке небо іскристі зорі. Це було в серпні, на межі прощання з літом* (Г. Епік).

ПЕРЕПО́РЮВАТИ[2], юю, юєш, *недок.,* **ПЕРЕПОРО́ТИ,** порю́, по́реш, *док., кого, що, розм., рідко.* Караючи кого-небудь за щось, шмагати різками, батогом і т. ін. — *Він себе зве Гнєдін, а народ усе-таки по-старому велича — Гнида та й Гнида. Він за кріпосного права скільки перепоров своїх людей, щоб не сміли казати Гнида, а казали б Гнєдін!* (І. Шаповал).

ПЕРЕПО́СТ, у, *ч., інформ.* Те саме, що **репо́ст.** *За негласними правилами, прийнятими в соціальних медіа, при перепості слід указувати джерело контенту* (з наук.-попул. літ.); *Перепост існує практично у всіх соціальних мережах як один з основних способів обміну інформацією* (із журн.); *У блозі кандидата в депутати містився перепост звернення одного з виборців до членів Центрвиборчкому* (з газ.).

ПЕРЕПО́СТИТИ *див.* **перепо́щувати.**

ПЕРЕПОТІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док., розм.* 1. Перестати потіти. *Дитина вже перепотіла.*

2. Дуже спітніти, виділити багато поту. *Василь Петрюк перепотів .. від праці* (В. Бабляк); *При застуді варто добре перепотіти. Насамперед випийте чай із суміші липового цвіту і сушених ягід малини* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕПОТРО́ШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перепотроши́ти.** *Перепотрошена птиця; У 1824 р. в Олеському замку оселилися нові власники — Літинські. Вони випадково знайшли скарб в одній із кімнат, після цього замок був перепотрошений у пошуку нових скарбничок* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕПОТРОШИ́ТИ, шу́, ши́ш, *док., кого, що.* 1. Випотрошити все, багато чого-небудь або всіх, багатьох. *Курей старий рабин знав як облуплених: стільки перепотрошив їх на своєму вікові зранку по п'ятницях. Якщо курка всередині була побита, чи мала нарив, водянку, чи так розжиріла, що аж той жир псувався, то таких не їли: їх називали трафними* (М. Малиновська).

2. *перен., розм.* Винищити всіх або багатьох. — *Як вовк овець, перепотрошу твою погань, а тебе, найбільшого поганця, як діда твого Байду, туркові віддам* (Іван Ле); *— Говори, скільки гайдамаків перепотрошив? Слова велетня викликали бурю крику. Давним-давно кожен хотів про це спитати в осавула, тепер же запитували всі хором і не ждали відповіді* (Р. Іваничук).

ПЕРЕПОХО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перепохова́ти.** *Згідно з заповітом, у 1992 р. тіло патріарха Йосифа Сліпого перепоховане у крипті архикафедрального собору святого Юра* (з газ.); *Депутати Верховної Ради прийняли закон, згідно з яким в Україні за міжнародної підтримки будуть перепоховані радіоактивні відходи* (із журн.); // **перепохо́вано,** *безос. пред. На Житомирщині перепоховано останки солдатів, загиблих у 1941 році* (з газ.).

ПЕРЕПОХОВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепохова́ти.** *Під час перепоховання останків померлих контроль за дотриманням безпечних умов праці впродовж усього терміну ведення робіт здійснює виконавчий орган відповідної сільської, селищної, міської ради* (з мови документів); *За словами міністра, обсяг радіоактивних відходів, що підлягають перепохованню, оцінюється в 1000 куб. м* (із журн.).

ПЕРЕПОХОВА́ТИ *див.* **перепохо́вувати.**

ПЕРЕПОХО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕПОХОВА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Ховати *(див.* **хова́ти**[1] 4, 5) в іншому місці. *За кошти обласного бюджету будуть шукати та перепоховувати жертв репресій тоталітарних режимів* (з газ.); *Мешканцям пояснили, що почали перепоховувати відходи, але жодної інформації щодо термінів виконання робіт та їхньої безпечності, попри всі звернення та вимоги, людям не надали* (з газ.); *Коли дісталися Стрітівки, отамана вже поховали й навіть перепоховали* (А. Кокотюха); *Згодом тіло Скуби перепоховали на цвинтарі в Трачі* (М. Андрусяк).

ПЕРЕПОЧИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕПОЧИ́ТИ,** и́ну, и́неш, *док.* Відпочивати недовгий час, робити коротку перерву для відпочинку під час праці, занять, руху і т. ін. *Положивши перо, одкинувшись на спинку стільця і схрестивши на грудях руки, він став перепочивати* (Панас Мирний); *Гора зерна росла й росла. І коли, перепочиваючи хвилинку, Настя раптом глянула на цю гору, в неї несамохіть вихопилося безмірно радісне: — Ой, яке ж багатство!* (С. Журахович); *Коли не бачив чоловік, скидала* [сусідка] *із плечей коромисло з відрами, перепочивала у нашому дворі, при тому розповідаючи щось цікаве* (М. Матіос); *Як сонечко зайшло, то Люборацький вже далеко був від Крутих: так виїхав, що не дав і коням гаразд перепочити* (А. Свидницький); *— І так мені ніженьки заболіли, так рученьки заболіли, що стала я на містку перепочити* (Є. Гуцало); *Він долав поверх за поверхом і десь між п'ятим та шостим зупинився трохи перепочити* (Ю. Андрухович); * Образно. *Літо вже на перевалі: Перепочило після жнив, Утерло піт і — далі, далі, До вересневих щедрих див* (І. Муратов).

ПЕРЕПОЧИ́ВОК, вку, *ч., рідко.* Те саме, що **перепочи́нок.** *Ставали іноді на майданах край сіл самим покріпитися і коням дати перепочивок* (К. Гриневичева); *Зупинившись на останній перепочивок, .. я покажу вам перейдену путь. Ви побачите, як слідом за нами йтимуть дослідники шляхів* (Ю. Яновський).

○ **Без перепочи́нку** *(рідко* **без перепочи́вку)** *див.* **перепочи́нок.**

ПЕРЕПОЧИ́НОК, нку, *ч.* Недовгочасний відпочинок, коротка перерва для відпочинку під час праці, занять, руху і т. ін. *Пройшовши Піски, валка стала коло волості, на вигоні, на перепочинок* (Панас Мирний); *Два дні і дві ночі тривала втеча. Люди зголодніли, коні вибилися із сил. Потрібен був хоч невеликий перепочинок* (В. Малик); *Після перепочинку знов взялися жінки перегортати свіже сіно* (Ю. Логвин); *Яка це буде насолода — змінити позу, дати нарешті перепочинок спині, що затерпла, задерев'яніла, застигла* (Г. Вдовиченко).

○ **(1) Без перепочи́нку** *(рідко* **без перепочи́вку),** *у знач. присл.* — не відпочиваючи; без перерви, весь час. *У верховітті дерев співали горлиці, .. без перепочинку кували зозулі* (Ю. Мокрієв); *Лицар ішов до іншої кузні, де кували меча. Там також кипіла робота без перепочинку* (Ю. Винничук); *Без перепочинку я відтиснувся шістдесят разів, поки руки не обламалися згинатися* (Любко Дереш).

ПЕРЕПОЧИ́ТИ *див.* **перепочива́ти.**

ПЕРЕПО́ЩЕНИЙ, а, е, *інформ.* Дієпр. пас. до **перепо́стити.** *Перепощений ролик набрав майже 400 тисяч переглядів і більше 4 тисяч коментарів* (з газ.); // **перепо́щено,** *безос. пред. Буквально за пару годин повідомлення про зниклу жінку було перепощено в мережі сотні разів і допомогло родині знайти бабусю* (з газ.).

ПЕРЕПО́ЩУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕПО́СТИТИ,** о́щу, о́стиш, *док., інформ.* Розміщувати пост *(див.* **пост**[2]) повторно (звичайно чужий із покликанням на першоджерело); репостити. *В умовах пандемії, посиленого ризику та паніки людям властиво вірити сумнівним новинам з невизнаних ресурсів та перепощувати непідтверджену інформацію в соціальних мережах. Закликаємо вас споживати інформацію із перевірених та надійних джерел* (з газ.); *За 15 годин з моменту публікації фотографії на сторінці залишили близько 4 тисяч коментарів, а знімок перепостили в себе більше тисячі осіб* (із журн.); *Про захід напередодні через соцмережу "Фейсбук" повідомив мер Києва. Анонс перепостило чимало киян. Багато хто прийшов із дітьми* (з газ.).

ПЕРЕПО́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепо́ювати.** *Вважається, що перепоювання коня відразу після скачки може призвести до набряків і запалення сполучної тканини між копитною кісткою і роговою стінкою копита. Тому перш ніж поставити коня в денник, його водять кроком без навантаження* (із журн.).

ПЕРЕПО́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕПОЇ́ТИ,** ою́, о́їш, *док., кого.* 1. Давати напитися (перев. води) всім або багатьом, а також давати кому-небудь випити надто багато рідини. *Із початком введення прикорму немовля потрібно допоювати дитячою питною водою в об'ємі 50–100 мл на добу (можна і більше, якщо дитина хоче, — перепоїти малюка неможливо)* (з наук.-попул. літ.).

2. Поїти спиртними напоями всіх або багатьох, а також давати випити кому-небудь надто багато спиртних напоїв. *— Голову ограбив, писаря... Він! І людей перепоїв, на лихе підбив... Він!.. І все він, усе він!..* (Панас Мирний); *Тут Русь учту закінчила: Всіх сватів перепоїла, — І лягла в лиху годину Тут за Руськую країну* (Микола Чернявський).

3. *перен.* Надмірно поїти (у 2 знач.). *Грунт, у якому росте африканська фіалка, важливо постійно підтримувати ледь вологим. Однак також не можна перепоювати рослину, тому що може загнити її коріння або листя* (із журн.).

ПЕРЕПО́ЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ПЕРЕПОЇ́ТИСЯ,** о́їться, *док.* 1. *чим.* Убирати в себе багато вологи, просякати водою. *Знов покопує* [Онуфрій] *шанці по полях, щоби в дощових часах не перепоювалася земля надмірно водою* (О. Кобилянська).

2. *тільки недок.* Пас. до **перепо́ювати.** *Щоб собака не перегодовувався й не перепоювався, слід установити чіткий графік харчування та напування тварини, узгодивши при цьому час її вигулювання* (із журн.).

ПЕРЕПОЯ́САНИЙ, а, е, *рідко.* 1. Дієпр. пас. до **перепояса́ти.** *Темно-синій, туго перепоясаний ватник Бондарчука майже зливається з темрявою* (І. Волошин); *Токовий — втілення домашності, затишку, супокою, перепоясаний маминим фартушком* (П. Загребельний); *Абу Амар сидів під стіною, вбраний у тонкий перський каптан, білу льняну сорочку, перепоясаний дорогоцінним сріблотканим поясом* (Ю. Логвин).

2. Який перепоясався. *Порушено канон про зображення верхніх жіночих шат, у яких не повинно бути жодної складки, бо складки утворюються тільки поясами, які, це відомо всім, притаманні одягові нижньому, лише перепоясані патриціанки мають їх у парадному строї* (П. Загребельний); *Коли він — вже одягнений, перепоясаний, озброєний — випростався і розправив рамена, виявилося, що Тітонька все ж таки вища за нього на півтори голови* (В. Єшкілєв).

ПЕРЕПОЯСА́ТИ *див.* **перепоя́сувати.**

ПЕРЕПОЯСА́ТИСЯ *див.* **перепоя́суватися.**

ПЕРЕПОЯ́СУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕПОЯСА́ТИ,** яшу́, я́шеш, *док., кого, що, рідко.* Те саме, що **перепері́зувати.** *Пояс складали уздовж, шириною в долоню, або скручували джгутом і перепоясували навколо стану, а кінці випускали позаду, за східною модою. Втім, у костюмі козацької піхоти такий пояс був зовсім необов'язковою складовою, а пов'язувався переважно в переїздах* (з наук. літ.); *Франя часто можна було бачити на ґанку, який перепоясував будинок, або у вікні за малюванням, або в саду* (Ю. Винничук).

ПЕРЕПОЯ́СУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕПОЯСА́ТИСЯ,** яшу́ся, я́шешся, *док., рідко.* Те саме, що **перепері́зуватися.** *Біля вікна виступає з сутінків постать Довбуша, що саме кінчає зодягатись. Перепоясується, закладає черес і вкладає пістолі за пояс* (Б.-І. Антонич); *Він, вмить натягнувши лише полотняні штани, що сягали трохи нижче колін, перепоясався очкуром з конопляної мотузки* (Ю. Винничук).

ПЕРЕПРА́ВА, и, *ж.* 1. Дія за знач. **переправля́ти[1], перепра́вити[1]** 1 і **переправля́тися, перепра́витися** 1. *Місце справді було вигідне для переправи, бо доволі було кордонному козакові загнути за виступ, — і коліно річки зникало йому з очей* (М. Коцюбинський); *На березі іще раз Цілував дівчаток любих; Бо вони за переправу Тільки сю приймали плату* (Леся Українка); *При переправі через невелику, але бурхливу річку посковзнувся Дмитріїв кінь і Дмитрій упав у воду* (А. Хижняк); — *Накажи припинити переправу! Повертаємося назад. Додому* (В. Малик); *Переправи вже не було, плоти й човни давно мерзли на тому березі Дніпра* (І. Білик).

2. Місце, де переправляються через яку-небудь водну перепону. *Кавалькада повільно спустилася до переправи і потрапила в непрохідну гущавину людей та возів біля розведеного на ніч моста* (З. Тулуб); *Подалися ми вниз до Родні, .. а тоді звернули до Зарубської переправи* (І. Білик); // Споруда чи пристрій, за допомогою якого переправляються через яку-небудь водну перепону. *Він хоче тут зробити переправу, на лівий берег вимостити гать* (І. Гончаренко); *Козирнувши прикордонникам, вони зійшли на переправу, полущену, вичовгану за кілька днів тисячами ніг* (О. Гончар); *Юнак прив'язав свій кінець мотузки до дерева, натягнув. Перебираючи руками й ногами, рушив по тій хисткій переправі до того берега* (О. Бердник).

ПЕРЕПРА́ВИТИ[1] *див.* **переправля́ти[1].**

ПЕРЕПРА́ВИТИ[2] *див.* **переправля́ти[2].**

ПЕРЕПРА́ВИТИСЯ *див.* **переправля́тися.**

ПЕРЕПРА́ВЛЕНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **перепра́вити[1].** *Татарські вершники, переправлені через море, вдарили з Селімом на Стамбул* (П. Загребельний); *Переправлений разом з усіма через канал Сан Марко, Респондент проте зійшов на Ріва дельї Ск'явоні* (Ю. Андрухович); *Масло від прекрасних гернсейських корів, переправлене на "Чортовій посудині" швидше, ніж на вітрильниках, нескілечки не псується, а тому на нього попит* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); // **перепра́влено,** *безос. пред. В одній з атак мене було тяжко поранено і вночі переправлено на лівий берег Волги* (І. Цюпа); *Вранці кілька легких батарей було переправлено за річку плотами* (О. Гончар).

ПЕРЕПРА́ВЛЕНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **перепра́вити[2].** *Марла тремтячими пальцями витягла з нагрудної кишені благенького папірця із нагло переправленою датою* (І. Карпа); *За .. переправлену оцінку однокласники та однокласниці були готові на все. Та Софійка дуже неохоче бралася за фальшування, і її можна було зрозуміти, бо ж відповідати за це довелося б їй, якби котрусь із таких спроб помітили* (Н. Сняданко).

ПЕРЕПРА́ВЛЕННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **перепра́вити[1]** і **перепра́витися.** *За переправлення в Україну з-за кордону виданих та заборонених творів представників "Розстріляного відродження" та українських дисидентів можна було отримати термін ув'язнення, як за кримінальний злочин* (А. Кокотюха); *Як повідомляє пресслужба Південного регіонального управління Державної прикордонної служби, під час спеціальних заходів було встановлено канали переправлення контрабандного тютюну* (з газ.).

ПЕРЕПРА́ВЛЕННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **перепра́вити[2].** *Переправлення ескізу.*

ПЕРЕПРАВЛЯ́ННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **переправля́ти[1]** і **переправля́тися** 1. *Ярослав поставив у тих місцях загони свого війська, щоб перешкодити Болеславові в переправлянні* (П. Загребельний); *У США під покинутим рестораном виявили тунель для переправляння наркотиків, що вів у Мексику* (з газ.); *Прикордонники Одещини викрили переправляння через кордон зброї та старовинних речей* (з газ.).

ПЕРЕПРАВЛЯ́ННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **переправля́ти[2].** *Переправляння рукопису.*

ПЕРЕПРАВЛЯ́ТИ[1], я́ю, я́єш, *недок.*, **ПЕРЕПРА́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* перепра́влять; *док., кого, що.* 1. Перевозити або переводити через яку-небудь водну перешкоду, важкопрохідне місце. *Никифор Бичок був приставлений до перевозу. На човні переправляв людей з одного берега на другий* (Є. Гуцало); *Провідник переправив мандрівників через грізний водокрут, допоміг вийти з човна, сам одразу ж відштовхнувся веслом од берега і поплив назад* (О. Бердник).

2. Перевозити або переводити з одного місця в інше (звичайно долаючи труднощі). *Гендляр ризикував, бо переправляти золото було небезпечно — по дорогах никали банди грабіжників, і вантаж навіть з охороною не завжди прибував за призначенням* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); [М о н т а н ь я р:] *Лізь та поглядай уділ .. Долізеш вниз, а там вже клопіт мій, як переправити тебе ще й далі* (Леся Українка); *Загін мав діждатися літаків з Великої землі, одержати вибухівку, боєприпаси і переправити в тиловий госпіталь хворих та поранених* (Я. Гримайло); *Кордон вони* [переселенці] *перейшли з однією душею, без майна, надіючись, що його пізніше переправлять контрабандисти* (М. Стельмах); *Принесли .. звістку, ніби нас справді мали з тюрми переправити в найближчий час до концтабору* (Ю. Збанацький); // Відправляти, відсилати, передавати і т. ін. за призначенням. *Жодних маєтків ми не придбали, вистачало тільки на прожиття, а як на мене, ми робили добру справу, бо переправляли в гетто харчі* (Ю. Винничук); — *Там, зокрема, є грубенька тека з доносами на вас. І це лише підбірка найвагоміших звинувачень, бо решту переправляють до архіву* (О. Авраменко); *Його зустріли чемно й привітно, пообіцяли переправити лист негайно* (М. Дашкієв).

ПЕРЕПРАВЛЯ́ТИ[2], я́ю, я́єш, *недок.*, **ПЕРЕПРА́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* перепра́влять; *док.*, *що і без прям. дод.*, *розм.* Виправляти що-небудь написане, надруковане. *Свій перший нарис Ніна Сокіл писала дуже довго. Ретельно, багато разів переправляючи, обдумувала й шліфувала кожне слово* (В. Собко); *Якщо потрібна ця дата, то справтеся, з якого і до якого дня вони грали, та й переправте* (Панас Мирний); *Вона .. переправила дату виїзду на купоні кемпінгу з 14-го на 15-те серпня* (І. Карпа).

ПЕРЕПРАВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ПЕРЕПРА́ВИТИСЯ,** влюся, вишся; *мн.* перепра́вляться; *док.* 1. Переїжджати або переходити через яку-небудь водну перешкоду, важкопрохідне місце. *Почали переправлятися через Буг. Дивимося: собаки — бух у воду — і попливли на другий бік* (Є. Кравченко); *В будинок відпочинку на поромі ось тут колись переправлявся я* (І. Гончаренко); *Величезна рать переправлялася через обидва гирла до самого смерку* (І. Білик); *— Князю, брід знайдено. Мілкий і зручний. Велиш переправлятися?* (В. Чемерис); *Остапові нудно. Він має таке враження, наче чекає перевозу... Ось-ось переправиться .. і не може* (М. Коцюбинський).

2. Переїжджати, переміщатися, переселятися з одного місця в інше (звичайно долаючи труднощі). — *Ви, товаришу, мабуть, переправляєтесь через кордон? — спитала вона* (В. Винниченко); — *Створюємо ініціативну групу. Я її очолюю. Переправляємось в Нікополь* (П. Загребельний); *— Ми могли б і завтра з першим рейсовим пароплавом вирушити до Сьюдад-Болівара і звідти переправитись літаком до Амазонки* (Ю. Бедзик); *Частина козаків — близько 15 тисяч — змушена була переправитися до Криму* (Д. Білий).

3. *тільки недок.* Пас. до **переправля́ти[1]**. *Салати, балик, курячі стегенця, скибки сиру та тонко нарізані кружальця ковбаски .. миттю переправлялись у роти* (М. Кідрук); *Ви можете прикріплювати до листів документи, фотографії та інші файли. Якщо файл занадто великий, наприклад відео, він переправляється через гугл-диск* (з навч. літ.).

ПЕРЕПРАВНИ́Й, а́, е́. Признач. для переправлення *(див.* **перепра́влення[1]**), переправи (у 1 знач.). *Кількість і види переправ визначаються виходячи з наявності переправних засобів, характеру водної перешкоди і встановленого порядку переправи батальйону (роти)* (з мови документів).

ПЕРЕ́ПРАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перепра́ти.** *Поруч, у заростях, лежало перебите і вивітрене, як перепрана ганчірка, весло* (Іван Ле).

ПЕРЕПРА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепра́ти.** *У Львові запустили "веселий автобус" для людей, які живуть на вулиці й не мають де отримати санітарно-гігієнічні послуги. Там влаштовують миття безхатьків, перепрання їх одягу, заміну на інший* (з газ.).

ПЕРЕПРАСО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перепрасува́ти.** *Перепрасована білизна.*

ПЕРЕПРАСО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепрасо́вувати.** *Вам більше не доведеться витрачати час на перепрасовування сорочок чи суконь, якщо у вас під рукою буде праска нашої фірми* (з мови реклами).

ПЕРЕПРАСО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕПРАСУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *що.* 1. Прасувати *(див.* **прасува́ти[1]**) ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Якось при мені він кинув їй недостатньо добре випрасувану сорочку. "Івасик перенервувався на роботі...", — тихо пояснила вона і пішла перепрасовувати* (І. Роздобудько).

2. Прасувати *(див.* **прасува́ти[1]**) все або багато чого-небудь. *Ганна Іванівна уже вклала малого Славка, перепрасувала постільну білизну, сиділа, зморена, з Дорою на кухні* (Люко Дашвар); *Федір Прокопович Шмарук дивився на ці невеликі, але такі проворні, вмілі руки і тільки похитував головою. Нелегка доля випала Галині Дмитрівні Левадній. Коли б не навідався до солдатської вдови — все вона перепрасує* (В. Петльований).

ПЕРЕПРАСО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **перепрасо́вувати.** *У вихідні в мене дві крайності: або намагаюся за ці дні зробити генеральне прибирання, коли все перепирається, перепрасовується й перемивається, або влаштовуюся на дивані, дивлюся телевізор, читаю і відсипаюся* (із журн.).

ПЕРЕПРАСУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепрасува́ти.** *Щоб позбутися пилового кліща, потрібно провести перепрання, перепрасування постелі, викинути пухово-пір'яні вироби, ковдри віддати в хімчистку* (із журн.).

ПЕРЕПРАСУВА́ТИ *див.* **перепрасо́вувати.**

ПЕРЕПРА́ТИ *див.* **перепира́ти.**

ПЕРЕПРА́ТИСЯ *див.* **перепира́тися.**

ПЕРЕПРАЦЬО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перепрацюва́ти.** *Якщо обмежити мислення грошовими знаками, то дійсно можна сказати, що хтось користається з моєї праці, не доплачуючи мені за перепрацьовані години* (М. Руденко); *Перепрацьований другий варіант роману було подано до видавництва з запізненням* (О. Ірванець).

2. *у знач. прикм.* Який перепрацювався; перевтомлений. * Образно. *Затихли всі пташки, ніби відчувши, що й спів їхній — зайвий в цім закінченім образі відпочинку перепрацьованої впродовж літа природи* (Н. Королева); // Який втратив сили, здоров'я від непосильної праці. *Австрійський фронт на Бескиді в той час складався переважно з старих ополченців .. Були це батьки численних родин, люди перепрацьовані, немічні, боязкі* (Мирослав Ірчан).

ПЕРЕПРАЦЬО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **перепрацьо́ваний.** *19 листопада 2019 р. працівники залізниць Канади вийшли на страйк, паралізувавши транспортні поставки. Вони скаржилися на брак соціальних гарантій та перепрацьованість* (із журн.); *Постійна перепрацьованість, великі обов'язки душпастиря, скромні матеріальні можливості рано звели Маркіяна Шашкевича в могилу* (із журн.).

ПЕРЕПРАЦЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕПРАЦЮВА́ТИ,** ю́ю, ю́єш, *док.* 1. Працювати довше, ніж треба. *Він мені нещодавно зізнався: од першого дня прагнув у інституті посісти місце завідуючого лабораторією. Домагався все життя. Перепрацьовував* (Ю. Мушкетик); *У мирний час це була робота не бий лежачого. Втім, і зараз ми не надто перепрацьовували — проте на всіх нас тиснуло очікування близької війни* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. Те саме, що **перепрацьо́вуватися** 1. — *Важкий був тиждень. Перепрацював* (В. Єшкілєв); *Припини, істеричко, думала я. Зараз же оце припини, як це називається? Перепрацювала? Піди почитай газету* (С. Пиркало); *Вона злякалась, відсторонилась. Що з вами? Н-н-нічого, в-в-вибачте. Таке зі мною трапляється... ледь змогла вимовити я. Певно, перепрацювала...* (І. Роздобудько).

3. *що, рідко.* Те саме, що **переробля́ти** 4. *Віктор, знову, ще раз, не встиг заглибитися в "Ранок", як уже відкрив свій другий фронт: вечорами почав упорядковувати й гарячково перепрацьовувати свої переклади європейських поетів, почав заглядати у свої рукописи і книги* (Олекса Ізарський).

ПЕРЕПРАЦЬО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕПРАЦЮВА́ТИСЯ,** ю́юся, ю́єшся, *док.* 1. Працюючи надто довго й важко, перевтомлюватися. *Вона якраз усе робила як слід, старалась і викладалась як навіжена, перепрацьовувалась* (О. Забужко); *— Жди його, як пана, — бурчав він, рухаючи вилами та удаючи, що він дуже перепрацювався тут без Павла* (Григорій Тютюнник); *Мати була впевнена, що Данка перепрацювалася, і переконувала її залишити на якийсь час переклади* (Ю. Винничук).

2. *тільки недок., рідко.* Пас. до **перепрацьо́вувати** 3. *Конструкторами ДП "Антонов" повністю перепрацьовується вся електронна складова транспортного літака Ан-124 "Руслан"* (з газ.).

ПЕРЕПРАЦЮВА́ТИ *див.* **перепрацьо́вувати.**

ПЕРЕПРАЦЮВА́ТИСЯ *див.* **перепрацьо́вуватися.**

ПЕРЕПРЕСО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перепресува́ти.** *Перепресований колінчастий вал.*

ПЕРЕПРЕСО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепресо́вувати.** *Відремонтувати колінчастий вал можна лише за наявності обладнання для перепресовування, розточування, шліфування* (із журн.); *Цех металооброблення пропонує послуги з професійного перепресовування втулок шатунів* (з мови реклами).

ПЕРЕПРЕСО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕПРЕСУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Пресувати (у 1 знач.) ще раз, повторно, заново, по-іншому. *Змагання з картингу були досить напруженими і насиченими різними несподіванками. Навіть механікам довелося в польових умовах перепресовувати колінчастий вал і міняти нижній підшипник шатуна* (з газ.); *Якщо із збільшенням швидкості автомобіля наростає гул, це свідчить про те, що піввісь має слабке місце — підшипник. Потрібно його упродовж 2–3 тижнів перепресувати або замінити разом з піввіссю* (з навч. літ.).

ПЕРЕПРЕСУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепресува́ти.** *Надаємо послуги з ремонту й технічного обслуговування мототранспортних засобів і супутнього обладнання: реставрація різьби, ремонт головки блока, перепресування поршнів, полірування колінвала та інше* (з мови реклами).

ПЕРЕПРЕСУВА́ТИ *див.* **перепресо́вувати.**

ПЕРЕПРИЗНАЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕПРИЗНА́ЧИТИ,** чу, чиш, *док., кого, що.* Повторно призначати (у 1, 4 знач.). *Рішення, що коаліція не повинна перепризначати прем'єра, суд не ухвалював* (із журн.); *Соціальні допомоги у період карантину перепризначать автоматично* (з газ.); *Президент перепризначив послів України в декількох країнах* (з газ.).

ПЕРЕПРИЗНА́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перепризна́чити.** *Віртуалізація програми та інформації дозволяє мережі створити середовище, де ресурси можуть бути об'єднані в пули, розділені і легко перепризначені* (з наук. літ.); *Якщо ви не приймете замовлення протягом п'яти хвилин, воно буде автоматично перепризначене іншому кур'єру* (з газ.); * Образно. *— Не можна ж все життя .. жити без впевненості у майбутньому, без твердого ґрунту. Жити серед неправильних назв, або — як ти любиш казати — "перепризначених понять"* (В. Єшкілєв).

ПЕРЕПРИЗНА́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепризна́чити.** *ЦК Профспілки працівників науки і освіти України на звернення територіальних профспілкових організацій надає роз'яснення щодо правомірності перепризначення працівників закладів освіти в об'єднаних територіальних громадах* (з мови документів); *Польська опозиція погрожує заблокувати перепризначення виборів* (з газ.).

ПЕРЕПРИЗНА́ЧИТИ *див.* **перепризнача́ти.**

ПЕРЕПРИЙМА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для переприймання. *Радіолінія може містити кілька проміжних переприймальних станцій* (з навч. літ.).

ПЕРЕПРИЙМА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переприйма́ти.** *Процес переприймання реалізується в усіх центрах комутації повідомлень, що знаходяться на шляху проходження повідомлення* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕПРИЙМА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕПРИЙНЯ́ТИ,** ийму́, и́ймеш, *док., кого, що.* Приймати (у 3, 4, 5, 8, 12 знач.) ще раз, повторно, заново, по-іншому. *— Необхідно переприйняти бюджет України, зробити оптимізацію витрат, подивитися на внутрішні ресурси* (із журн.); *Деякі роботодавці відмовляються переприймати на роботу людину, яка колись працювала в цій установі, але подала заяву про звільнення* (із журн.); *ПАТ НВЦ "Борщагівський хіміко-фармацевтичний завод" переприйняв новий генеральний директор* (з газ.).

ПЕРЕПРИЙНЯ́ТИ *див.* **переприйма́ти.**

ПЕРЕПРИСВО́ЄНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перепривсво́їти.** *Якщо встановлено порушення чи неточності при формуванні ідентифікаційного номера, можлива його зміна. При цьому громадянин отримує картку, що відповідає правильному (перепривсвоєному) ідентифікаційному номеру, і довідку про зміну ідентифікаційного номера на паперовому носії* (з навч. літ.).

ПЕРЕПРИСВО́ЄННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепривсво́їти.** *Зміна адреси — процедура перепривсвоєння адреси у зв'язку з перейменуванням елементів вулично-дорожньої мережі населеного пункту або зміною інших реквізитів адреси* (з мови документів).

ПЕРЕПРИСВО́ЇТИ *див.* **перепривсво́ювати.**

ПЕРЕПРИСВО́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепривсво́ювати.** *Під час перепривсвоювання елементам векторів нових значень необхідно враховувати те, що у стекові їх розміщено у зворотному порядку* (з наук. літ.).

ПЕРЕПРИСВО́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕПРИСВО́ЇТИ,** о́ю, о́їш, *док., що.* Присвоювати заново, повторно або по-іншому. *Для переорганізації всіх точок зображення в іншу систему координат існують відповідні математичні способи, які дають можливість перепривсвоювати значення пікселів залежно від значень пікселів, що їх оточують* (з наук. літ.); *Щоб перейти до пошуку наступного елемента, треба перепривсвоїти значення наших змінних* (з навч. літ.).

ПЕРЕПРИЧЕПИ́ТИ *див.* **перепричі́плювати.**

ПЕРЕПРИЧЕ́ПЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепричепи́ти.** *Згідно з технологічним процесом роботи станції Куп'янськ-Вузловий мінімально необхідний час на перепричеплення безпересадкового вагона становить 46 хвилин* (з мови документів).

ПЕРЕПРИЧІ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕПРИЧЕПИ́ТИ,** еплю́, е́пиш; *мн.* переприче́плять; *док., що.* Причіплювати заново, повторно або по-іншому. *Безпересадкові купейні вагони курсуватимуть з Дніпра з 19 квітня 2019 р. у складі поїзда № 86/85 Новоолексіївка — Львів, на станції Львів їх будуть переприч іплювати до поїзда № 90/89 Львів — Перемишль* (з мови документів).

ПЕРЕПРІВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепріва́ти.** *По змозі бажано уникати внесення у ґрунт неперепрілого гною, оскільки його прискорене перепрівання може зашкодити кореневій системі рослин* (з навч. літ.); *Мешканці будинків приватного сектору здійснюють часткове захоронення й перероблення побутових відходів самостійно в своїх садибах через згодовування харчових відходів домашнім тваринам, спалення, перепрівання та перетворення на гній* (із журн.).

ПЕРЕПРІВА́ТИ, а́є, *недок.*, **ПЕРЕПРІ́ТИ,** іє, *док.* 1. Зіпрівати (у 1 знач.) цілком, повністю. *Я .. побачив, що його* [куща] *корені сплелися у міцний вузол. Одні корінці .. відмирали, перепрівали, інші виростали* (А. Хорунжий); *А щодо вдобрення, ми зійшлися на деревному пиловинні і курячому послідові. Змішані рівні частки мають пів року перепріти, аби дозріти* (М. Дочинець).

2. Псуватися від довгого вживання, дії чогось. *Чому ж, християнине, не скажеш: .. куди ти йдеш, на ніч глядячи? Зоставайся, переночуєш — лава не перепріє* (Г. Хоткевич); // *розм.* Запалюватися від поту, бруду, надмірного тепла (про шкіру). *Пальці на нозі перепріли.*

3. Псуватися, втрачати смак від занадто довгоговаріння на повільному вогні. *Герасима нема з міста. "Шкода, думаю, борщ мій перепріє. Хіба обідати самій?"* (О. Кониський); *"І страва перепріє та перестоїть в печі, — думала вона. — Лихо йому з чужою роботою! За нею і шматка хліба не з'їсть саме в час"* (І. Нечуй-Левицький); [Л е в к о:] *Об казна-чім турбуєшся. Краще б гляділа, щоб там у печі не перепріло що та не задимилось* (М. Кропивницький).

ПЕРЕПРІ́ЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **перепріти.** *Безногий інвалід останньої війни На розі авеню Колумба і Бродвея, — Протерта блуза, вицвілі штани, Від поту перепріла портупея* (Л. Дмитерко); *Він вернувсь додому ще завидна й пообідав перестояним борщем та перепрілою, сливе холодною кашею* (І. Нечуй-Левицький).

2. *у знач. прикм.* Гнилий (про листя, гній і т. ін.). *Над ними тихенько гуло верховіття сосен .. Пахне пліснявою, перепрілою хвоєю й грибами* (О. Донченко); *Карпо сидів на пеньку і патиком перегортав з місця на місце торішній перепрілий лист* (А. Іщук); *Під ногами похрускувало перепріле жолуддя* (Ю. Мушкетик); *З дверей сараю парко тхнуло перепрілим силосом та гноєм* (В. Дрозд).

3. *у знач. прикм.* Зіпсований від довгого вживання, дії чогось. *В своїх лаптях і перепрілій сорочці він ходив по ярмарку з таким виглядом, немов уже дзвеніли йому в кишенях веселі червінці* (О. Гончар); *Чому той .. обрав для перегляду своїх перепрілих архівних плівок саме мене — я ж не замовляв цього кіна* [кіно]*?..* (О. Забужко); // Подразнений, запалений від поту, бруду і т. ін. (про шкіру, пальці, ноги). *Перепрілі ноги.*

ПЕРЕПРІ́ТИ *див.* **перепріва́ти.**

ПЕРЕПРОБІ́Г, у, *ч.*, *спец.* Пробіг транспортного засобу, який перевищує нормативний. *На вартість транспортного засобу, який був у використанні, впливає його фактичний пробіг. Перепробіг її суттєво зменшує* (з газ.); *Слід звернути увагу, що для гарантійного обслуговування припустимий перепробіг автомобіля не повинен перевищувати 500 км від указаного в сервісній книжці клієнта* (із журн.).

ПЕРЕПРОБО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕПРО́БУВАТИ,** ую, уєш, *док.*, *що.* 1. Пити або їсти, звичайно для проби, все або багато чого-небудь. *— Да!.. Пожив і я... Світу побачив. Між знатними людьми культури набрався. А вже всяких вин перепробував!..* (А. Шиян); *Роман встиг перепробувати 7 різновидів знаменитого баденського вина, 8 сортів піци, 15 сортів шоколаду, філе Строганова, мюслі* (Н. Сняданко).

2. Випробовувати все або багато чого-небудь, намагатися робити все або багато чогось. *Тимофій перепробовує їх* [флояри] *усі, й оригінальне гудіння разом із тихими жалібними якимись звуками приєднується до всепожираючого шуму* (Г. Хоткевич); *Перепробував* [Марко] *геть усі ключі, які тільки були в кімнаті, але нічого з того не виходило — двері не піддавалися...* (І. Микитенко); *Не з книжок, а на власному досвіді, своїми малими руками перепробував* [Микола] *усі хліборобські роботи* (В. Козаченко); *Він брав шматочки труб, нагрівав їх і пробував на спеціальному пристрої прокатувати. Тисячі варіантів мав він перепробувати, щоб натрапити на той режим, який був нам потрібний* (П. Загребельний).

ПЕРЕПРО́БУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перепро́бувати.** *Для піклування про волосся нашими предками була перепробувана незліченна кількість найрізноманітніших засобів* (із журн.); *Ці шини — найкращий варіант із усіх перепробуваних: якість відповідає ціні, а ціна — якості* (з газ.); // **перепро́бувано,** *безос. пред. Було перепробувано все. Гроші, слава, честолюбство, навіть влада. І все не залишило найменшого сліду на блискучій волі Крайнєва* (В. Собко).

ПЕРЕПРО́БУВАТИ *див.* **перепробо́вувати.**

ПЕРЕПРОВА́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перепрова́дити.** *У 1809 р. арештований французами Папа Римський Пій VII був перепроваджений із Савони до Гренобля* (з наук.-попул. літ.); // **перепрова́джено,** *безос. пред. У 1943 р. Юрія Липу було перепроваджено до Берліна, де йому запропонували очолити маріонетковий уряд України. Однак він відкинув цю ганебну пропозицію. І, на диво, залишився живим...* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕПРОВА́ДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепрова́дити.** *Коні були уже далеко. Хаїм зайнявся їх перепроваджениям в дальшу околицю* (І. Франко).

ПЕРЕПРОВА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕПРОВА́ДИТИ,** джу, диш, *док.*, *кого, що.* Відправляти або доставляти кого-, що-небудь в інше місце, часто в чиємусь супроводі. *Фронт підійшов до Дніпра, табір не збиралися нікуди перепроваджувати* (Ю. Яновський); *За дорученням сера Овена він завітав і до Нен-Сагора — поцікавитися, яким шляхом належить їхати до Нурі і куди треба перепроваджувати багаж: до готелю, до вокзалу чи автостанції?* (Ю. Смолич); *— Я хочу перепровадити монголів на Угри, бо, чим скорше підуть із нашого краю, тим менше тут руїни нароблять* (І. Франко); *— Гроші перепровадив жінці? — питає панок. — Так* (Р. Андріяшик).

ПЕРЕПРОВА́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕПРОВА́ДИТИСЯ,** джуся, дишся, *док.* 1. *діал.* Відправлятися, перебиратися, переїжджати і т. ін. куди-небудь. *Я просила її остатися у нас на чай, але вона відказала, вимовляючись, що дома жде на неї робота, коли має позавтра перепроваджуватися* (О. Кобилянська); *Я й забув уперед сказати Вам, що ми .. перепровадилися з 3-го поверху .. в таку тісненьку цюпку, що стіл, шафа і ліжко займають усе місце і що Т[ерлецький] спав на ліжку, а я на землі* (І. Франко); *Коли став* [дід] *парохом у Бережанах і перепровадився туди з Крегульця, купив цей маєток на гр[еко]-кат[олицьке] приходство* (Б. Лепкий).

2. *тільки недок.* Пас. до **перепрова́джувати.** *Термінові справи в разі необхідності позначаються особливими помітками. Вони перепроваджуються далі в прискореному порядку* (з навч. літ.).

ПЕРЕПРОВА́ДИТИ *див.* **перепрова́джувати.**

ПЕРЕПРОГРАМО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перепрограмува́ти.** *Перепрограмований супутник став підтримувати функціонування 54 каналів зв'язку — на 10 більше, ніж до оновлення* (із журн.); *Завдяки гнучким виробничим системам завод, який виробляє понад 1 млн електролічильників на рік, дуже легко може бути перепрограмований на виробництво будь-якого з 2 тис. різновидів виробів* (з мови реклами); // **перепрограмо́вано,** *безос. пред. Після підвищення тарифів на проїзд міським транспортом усі валідатори було перепрограмовано в стислі строки* (з газ.).

ПЕРЕПРОГРАМО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепрограмо́вувати.** *Перепрограмовування в радіостанціях може здійснюватися по радіоканалу* (з наук. літ.); *Коли ви хочете зайнятися перепрограмовуванням своїх звичок, вам насамперед потрібно зрозуміти, чим би ви хотіли замінити їх* (із журн.).

ПЕРЕПРОГРАМО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕПРОГРАМУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* 1. Програмувати заново, повторно або по-іншому. *Обленерго платно перепрограмовує лічильники у зв'язку зі скасуванням зимового часу* (з газ.); — *Ти перепрограмував корабельний комп'ютер?* (О. Авраменко, В. Авраменко); *ЕНІАК був першим електронним цифровим комп'ютером загального призначення, який можна було перепрограмувати для вирішення широкого спектра завдань* (із журн.).

2. *перен.* Змінювати, переінакшувати, робити іншим і т. ін. *У книзі "Звички на все життя" психолог Шон Янг розповідає про нейротрюки, які допомагають перепрограмовувати себе і створювати нові звички* (з газ.); *Навіщо терпіти довкола себе людей нещирих, криводушних, нечесних, підступних, зрадливих, нездарних? Хіба не слід було б спробувати їх переробити, перевиховати, перепрограмувати, висловлюючись по-новітньому, бо тепер усе програмується, як електронні машини* (П. Загребельний); *Каліфорнійські вчені стверджують, що "перепрограмували" стовбурові клітини вимираючих тварин, сподіваючись таким чином відновити їх чисельність* (із журн.).

ПЕРЕПРОГРАМУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепрограмува́ти.** *Термін "кібертероризм" означає дії з дезорганізації інформаційних систем (несанкціоноване втручання в комп'ютерні мережі, перепрограмування, порушення роботи серверів та ін.), що призводять до суспільно небезпечних наслідків* (із журн.); *Заражаючись вірусом, клітина активує спеціальні механізми противірусного захисту, відбувається перепрограмування клітини* (з навч. літ.).

ПЕРЕПРОГРАМУВА́ТИ *див.* **перепрограмо́вувати.**

ПЕРЕПРОДАВА́ТИ *див.* **перепро́дувати.**

ПЕРЕПРОДАВА́ТИСЯ *див.* **перепро́дуватися.**

ПЕРЕПРО́ДАЖ, у, *ч.* Дія за знач. **перепро́дувати, перепрода́ти.** — *Частину вуликів то ми відберемо собі, а решту — на перепродаж* (В. Барка); *Борис Кулик був сином якогось зайшлого у наші краї славгородського купця, який промишляв перепродажем худоби* (М. Чабанівський); *Багато розмов було при купівлі* [хат і садиб переселенців], *а ще більше буде при перепродажу* (М. Стельмах); *Вероніка .. отримала гроші від перепродажу житла свого батька* (Є. Кононенко).

ПЕРЕПРОДА́ЖНИЙ, а, е. Прикм. до **перепро́даж.** *Фірма не є ні виробником, ні імпортером. Це перепродажна фірма, яка купляє в Києві або Одесі та перепродає в Луцьку* (з газ.).

ПЕРЕПРО́ДАНЕЦЬ, нця, *ч., рідко.* Те саме, що **запро́данець.** — *Весело буде, як рідні свати Здеруть перепроданцю шкуру!* (М. Старицький).

ПЕРЕПРО́ДАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перепро́да́ти.** *Крім двох чи трьох зовсім дрібних векселів* [маршалка], *усі інші були вже перепродані* (І. Франко); *Товаром тим .. були люди. Раби. Приведені з воєнних походів, захоплені корсарами, впіймані, як дикі звірі, вкрадені, куплені, продані й перепродані* (П. Загребельний); *Об'єкт нематеріальних активів може бути проданий, перепроданий, закладений як застава під зобов'язання, переданий на збереження, безоплатно переданий іншому суб'єкту господарювання* (з навч. літ.); // **перепро́дано,** *безос. пред. Як з'ясувалося, земельну ділянку було незаконно продано та в подальшому перепродано* (з газ.).

ПЕРЕПРО́ДА́ТИ *див.* **перепро́дувати.**

ПЕРЕПРО́ДУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепро́дувати.** — *От і починаються ті пожмурки* [піжмурки].., *де одно ошукування та обдурювання, торгування людьми, перепродування всього святого!..* (Панас Мирний); *В самім розпалі тої перекупської гарячки він в Журавні зустрів Вовкуна, займаючись в ту пору скуповуванням і перепродуванням самого найкращого ґінтового* [гонтового] *дерева для фабрики резонансів* (І. Франко).

ПЕРЕПРО́ДУВАТИ, ую, уєш, **ПЕРЕПРОДАВА́ТИ,** даю́, дає́ш, *недок.,* **ПЕРЕПРО́ДА́ТИ,** о́да́м, о́даси́, *док., кого, що.* 1. Продавати куплене раніше або вкрадене для одержання прибутку. — *Я купець: .. скуповую та перепродую пшеницю, — сказав Копронідос* (І. Нечуй-Левицький); *Тут спритні маклери і купці перехоплюють всіх, хто йде або їде до міста, скуповують за безцінь товари і перепродують їх потім на ринку* (З. Тулуб); *Яничари перехоплюють отари баранів, призначених для султанських кухонь, і перепродують їх коло Едірне-капу* (П. Загребельний); *Жінка його горювала за ним: як одружився, то він вже третю хату се перепродав* (Марко Вовчок); *Попередній власник, злякавшись або привида, або чуток про нього, перепродав дім Каролю Білецькому* (А. Кокотюха).

2. *діал.* Продавати (у 1 знач.). *Перепродав раз маляр Усе серед Бару, І на продаж тільки мав Одную Варвару* (С. Руданський); // *ким, чим, заст.* Торгувати. *Іде до нього щось таке пузате-пузате та бородате: "Бери собі вівса, скільки тобі, мірку, чи дві?" Герасим дякує, а собі на думці: ".. Може, се той, що вівсом перепродує... чим-же я йому заплачу?"* (О. Кониський); *Щоб недаром жити, немарно тратити час, вона взялась то сим, то тим перепродувати* (Панас Мирний).

ПЕРЕПРО́ДУВАТИСЯ, ується, **ПЕРЕПРОДАВА́ТИСЯ,** дає́ться, *недок.* Пас. до **перепро́дувати, перепродава́ти.** *Що більше разів перепродується продукт на шляху до кінцевого споживача, то більше в його ціні нагромаджується витрат, пов'язаних зі сплатою податку з обороту* (з навч. літ.); *Згідно із законом, земельному банку передаються всі землі, які будуть далі перепродаватися* (із журн.).

ПЕРЕПРО́ДУВАЧ, а, *ч.* Той, хто перепродує кого-, що-небудь. *Того ж таки дня їх було доправлено до Кафи й таємно передано перепродувачеві живого товару, татаринові Зії* (С. Тельнюк).

ПЕРЕПРО́ДУВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **перепро́дувач.** *Перепродувачка овочів і фруктів.*

ПЕРЕПРОДУ́КЦІЯ, ї, *ж.* 1. Виробництво, що перевищує можливості збуту; надвиробництво. — *Ша, Чечевичко... "Революційна Європа. По радіо з Науена нас (хі-хі) повідомляють: Європа в революційній небезпеці: в Англії, Америці, Франції перепродукція товарів досягла... безробіття грізною хвилею..." І кидає на стіл газету* (Г. Косинка).

2. Надмірне готування, випуск кого-, чого-небудь. — *Ми перепродукції інтелігенції не маємо. Ми певні: і з дівчат з середньою освітою можуть вийти відмінні працівники лабораторій* (Ю. Шовкопляс).

ПЕРЕПРО́ДУХА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **переку́пниця.** — *Не вижила я в неї* [дочки], *покинула, найняла собі кімнаточку, як комірчинку, та й стала перепродухою: було перепродую то яблука, то усякі овощі, то бублики, то паляниці* (І. Нечуй-Левицький).

ПЕРЕПРОЄКТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перепроєктува́ти.** *Багато спеціальностей будуть перепрофільовані та перепроєктовані, тому працівникам доведеться освоювати нові навички* (із журн.); // **перепроєкто́вано,** *безос. пред. Панель візуального керування бронемашини було суттєво перепроєктовано* (з газ.).

ПЕРЕПРОЄКТО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепроєкто́вувати.** *Перепроєктовування автомобіля для гонок Формули-1 обійдеться індійській команді в 1 мільйон доларів* (з газ.); *Перенесення чи заглиблення деяких інженерних мереж вимагатиме перепроєктовування вже готового проєкту забудови ділянки* (з газ.).

ПЕРЕПРОЄКТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕПРОЄКТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Проєктувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Експлуатаційні свердловини перепроєктовували в розвідувальні й вивчали нафтонасичену товщу вигодських пісковиків* (з наук.-попул. літ.); *За початковим задумом це мала бути двоповерхова будівля. У зв'язку з високою вартістю будівництва школу перепроєктували на одноповерхову* (з газ.).

ПЕРЕПРОЄКТО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **перепроєкто́вувати.** *Виробничий комплекс перепроєктовується забудовником з метою зниження витрат (грошових, часових і технологічних)* (з навч. літ.).

ПЕРЕПРОЄКТУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепроєктува́ти.** *У роботі розглянуто основні аспекти перепроєктування логістичних бізнес-процесів вітчизняних підприємств, досліджено, за яких умов воно забезпечується* (з наук. літ.).

ПЕРЕПРОЄКТУВА́ТИ *див.* **перепроєкто́вувати.**

ПЕРЕПРОКЛАДА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепроклада́ти.** *На каналізаційному колекторі через корозію бетону стався обвал залізобетонної труби. Аварійному відновленню шляхом перепрокладання підлягає ділянка каналізаційної мережі завдовжки 850 метрів* (з газ.).

ПЕРЕПРОКЛАДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПЕРЕПРОКЛА́СТИ,** аду́, аде́ш, *док., що.* Прокладати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *На німецьких гірськолижних курортах велодоріжки прокладені з прицілом на максимальну безпеку. Зміни до маршрутів тут вносять щороку, а іноді й перепрокладають доріжки* (із журн.); *У центрі Ужгорода продовжують замінювати водопровідні вводи. Усього мають перепрокласти 13 точок* (з газ.).

ПЕРЕПРОКЛАДА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Пас. до **перепроклада́ти.** *Якщо Баб-ель-Мандебська протока стане небезпечною для сировинного транзиту, маршрути нафтових танкерів будуть перепрокладатися. А це означає додаткові тисячі кілометрів і ще кілька тижнів в дорозі* (із журн.).

ПЕРЕПРОКЛА́СТИ *див.* **перепроклада́ти.**

ПЕРЕПРО́МИСЕЛ, слу, *ч., спец.* Промисел диких тварин і рослин, який перевищує допустимі межі. *Кількість видів рослин, які зникають унаслідок перепромислу, непомірно велика, їх частка становить 35–45 % від усіх видів, які перебувають під загрозою зникнення* (з наук. літ.); *Нині через низьку чисельність припинено промисловий вилов багатьох видів риб. Причини зменшення запасів — погіршення якості екосистем, природна смертність та перепромисел* (з навч. літ.).

ПЕРЕПРО́С, у, *ч., заст.* Перепрошення. — *Нептун з Еолом з перепросу Дали такого перечосу, Що й досі зашпори щемлять* (І. Котляревський).

ПЕРЕПРО́СИНИ, ин, *мн., розм.* 1. Те саме, що **перепро́шення.** — *Так піди на перепросини до нього, повинися, і, може, якось порозумієтесь* (М. Стельмах); *На зло Любці, на яку не подіяли ніякі його найвитонченіші перепросини, хотів забрати Горпину, але та рішуче відмовилась, не могла простити йому старої кривди* (В. Земляк); — *Ну, так чи йнак, — устряв я, — а ми, звісно, перепрошуєм. Певна річ, якщо ці перепросини вам для чогось... придадуться!..* (Л. Кононович); — *Чи так, а чи не так, а за вчорашній вчинок Хоч перепросини, хоч смертний поєдинок!* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

2. Гулянка після примирення. [Півторак:] *Та ми отеє власне хочемо* [випити] *на перепросини. Будьте ласкаві, пане писарю, з нами випити!* (І. Франко); *Заплатила Пазя грішми Петрові, ще й могорич поставила на перепросини* (Л. Мартович); — *Людей накличем, зробим перепросини, щоб знали всі, хто чеше язиком. Марусю, чуєш, зараз, ще до осени, поберемось та й вступимо в закон* (Л. Костенко).

ПЕРЕПРОСИ́ТИ[1] *див.* **перепро́шувати**[1].

ПЕРЕПРОСИ́ТИ[2] *див.* **перепро́шувати**[2].

ПЕРЕПРОСИ́ТИСЯ *див.* **перепро́шуватися.**

ПЕРЕПРОСТІ́Й, то́ю, *ч., спец.* Простій понад установлені нормативи. *На Запорізькій атомній електростанції мав місце перепростій двох енергоблоків у ремонті перед продовженням терміну їх експлуатації* (з газ.).

ПЕРЕПРОФІЛЬО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перепрофілюва́ти.** *Деякі апарати, що прямували до Марса для складання карт поверхні цієї планети, після виконання основного завдання були перепрофільовані в супутники зв'язку* (із журн.); *Заклади перепрофільовані в центри підтримки сімей, завданням яких стане не допустити появи нових сиріт у регіоні* (з газ.); // **перепрофільо́вано,** *безос. пред. Екологічно небезпечні підприємства та ті, що неефективно використовують виробничі площі, буде закрито, перепрофільовано чи виведено за межі міста* (з газ.).

ПЕРЕПРОФІЛЬО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепрофільо́вувати.** *Серед заходів відновлення платоспроможності боржника можуть бути реструктуризація (реорганізація) підприємства, перепрофільовування виробництва і відмова від збиткових виробництв, відтермінування або/та виплата частинами платежів, списання (прощення) боргів* (з навч. літ.).

ПЕРЕПРОФІЛЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕПРОФІЛЮВА́ТИ,** ю́ю, ю́єш, *док., що.* Профілювати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Майбутнє за невеликими (а отже, мобільнішими) заводами, обсяг виробництва на яких не повинен перевищувати 3 млн шин на рік, які легко перепрофільовувати на випуск нових моделей* (з газ.); *Його не збила з ніг ціна питання у пів мільйона баксів, він поважав шитво і не збирався перепрофілювати "Есфір"* (Люко Дашвар).

ПЕРЕПРОФІЛЮВÁННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепрофілювáти.** *Франко високо оцінював факт перепрофілювання Товариства ім. Шевченка у Львові з просвітянського на наукове* (М. Слабошпицький); — *Щодо нашого санаторію, то закривається він у зв'язку з тимчасовим перепрофілюванням: на його базі створюється урядовий "Центр по бідуванню"* (В. Чемерис).

ПЕРЕПРОФІЛЮВÁТИ *див.* **перепрофільóвувати.**

ПЕРЕПРОХÁТИ *див.* **перепрóшувати**[1]**.**

ПЕРЕПРÓХУВАТИ *див.* **перепрóшувати**[1]**.**

ПЕРЕПРОШÁТИ *див.* **перепрóшувати**[1]**.**

ПЕРЕПРОШÁТИСЯ *див.* **перепрóшуватися.**

ПЕРЕПРÓШЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепросúти**[1] і **перепросúтися.** *Їли тут і запивали без зайвих слів, без перепрошень, — просто, як це буває вдома, в родині* (С. Скляренко); *До мене з перепрошенням кинулась пані Стадницька, та й господар, зібгавши гонор, поліз із пробаченням, запевняючи, що нема чого гніватися* (М. Стельмах); *Вона белькотіла чергові перепрошення, старий награно лаяв її за незграбність* (Ю. Іздрик); *Як держава, що зазнала нападу, Англія знов категорично вимагає перепрошення, відшкодування втрат і гарантій на майбутнє* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека); *Попри всі благання й перепрошення посіпаки викинули Рокова геть на палубу, лишивши росіянина на поталу страхіттям, яких самі щойно ледь уникли* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

○ **(1) За перепрóшенням,** *у знач. вставн. сл., рідко* — перепрошую, прошу вибачення. — *Люди живуть ще й гірше нас.., їсти-пити є що і в чім сходити — якого ж їй ще, за перепрошенням, дідька треба?* (Г. Хоткевич); — *На кого ви подібні? Коли ви останнього разу стояли перед люстром? Коли ви, за перепрошенням, купалися останнього разу?* (К. Москалець).

ПЕРЕПРÓШУВАЛЬНИЙ, а, е. Який виражає вибачення (про голос, інтонацію і т. ін.). *Серед зарубіжних рекомендацій щодо написання рукописів наукових статей є й така: "У тексті рукопису статті не слід використовувати нерішучий та перепрошувальний тон"* (з навч. літ.).

ПЕРЕПРÓШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепрóшувати**[1] і **перепрóшуватися.** *Хоч в його листі до мене нема ніякого формального перепрошування, але я його вважаю за перший крок до згоди* (Леся Українка); *На перших порах чекав* [Юхим], *що жінка й справді пришле до нього людей з перепрошуванням* (Є. Гуцало); *Порушуючи свою звичну маломовність, заговорив* [дядя Вася] *без перепрошувань і підганянь* (П. Загребельний); — *Ще раз перепрошую,* — *сказала вона.* — *Облиш оті свої перепрошування, добре?* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Дж. Селінджера).

ПЕРЕПРÓШУВАТИ[1], ую, уєш, *діал.* **ПЕРЕПРÓХУВАТИ,** ую, уєш, *діал.* **ПЕРЕПРОШÁТИ,** áю, áєш, *недок.,* **ПЕРЕПРОСÚТИ,** ошý, óсиш, *розм.* **ПЕРЕПРОХÁТИ,** áю, áєш, *док., кого і без прям. дод.* 1. Просити вибачення; вибачатися. *Вона образилась на мене не за те, що я показав свою владу, але за те, що я егоїст, лицемір, боягуз .. Грюкнула дверима і зникла. Мусив я перепрохувати дурну дівчину, каятись* (В. Винниченко); [С а м о с а д:] *Тоді я їй таку авторитетну відповідь дав, що вона .. цілу ніч мене перепрошувала...* (О. Корнійчук); *Вітольд пишався своїми доньками, знайомив мене з ними, перепрошував, що вони не говорять англійською* (С. Жадан); — *Перепрошую, але я не зовсім зрозумів ваші слова* (Д. Білий); *Він ще раз перепросив Марту за турботи й пішов незадоволений* (В. Підмогильний); *Прибіг Петро, гукнув, затупав, загурчав, Уже й був кинувсь бить, але як розпитав, Аж Довгорукого погладив по головці* [голівці], *І цмокнув в лисину та ще й перепрохав* (П. Гулак-Артемовський); *Тут же перепросила* [жінка] *за безтактовність мужчини* (П. Панч).

2. *розм.* Просити всіх або багатьох, одного за одним. *Як уже перепросить дружба парубків, то начинає просити дівчат* (Сл. Б. Грінченка).

Просúти та перепрóшувати *див.* **просúти.**

ПЕРЕПРÓШУВАТИ[2], ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕПРОСÚТИ,** ошý, óсиш, *док., кого, діал.* Розпитувати. — *Чи не заїздили б ви, Мироне, в столицю розвідати?.. Чи не перепросили б там кого?* (Панас Мирний).

ПЕРЕПРÓШУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *діал.* **ПЕРЕПРОШÁТИСЯ,** áюся, áєшся, *недок.,* **ПЕРЕПРОСÚТИСЯ,** ошýся, óсишся, *док.* 1. Те саме, що **перепрóшувати** 1. *Володимир зачав .. невиразно бубоніти якусь надуману промову. Він, очевидячки, перепрошувавсь перед гостем* (А. Кримський); *Він підходить до пана, перепрошаючись* (Ю. Яновський); *Вона перепрошувалась, вона лиш себе саму вважала винуватою в тому, що сталося* (О. Забужко); *Котигорошко перепросився у родини за завдані прикрощі і пообіцяв, що їм більше не буде за нього соромно* (В. Кожелянко); // *розм.* Миритися з ким-небудь. — *Прийшов я, мамо... перепроситися .. Простіть мені, не гнівайтесь уже на мене...* (Панас Мирний); *Йому порадили поїхати до Яреми і перепроситися з ним* (А. Чайковський); *Чи перепроситися з Мартою і не почуватись так, ніби весь час одної руки бракує?* (І. Нижник).

2. *тільки док.* Попроситися на інше місце. *Він поїхав до Києва й перепросився на другу парафію* (І. Нечуй-Левицький).

ПЕРЕПРЯГÁННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепрягáти.** *Перепрягання коней.*

ПЕРЕПРЯГÁТИ, áю, áєш, *недок.,* **ПЕРЕПРЯГТÚ,** яжý, яжéш, *док., кого.* 1. Запрягати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Трохи випадало їм подрімати після обіду, поки годували та перепрягали коней* (Ю. Логвин); [М а р т и н:] *Панича везе в город тройкою з дзвінком, і ззаду табун лошат буде бігти? Зараз мені перепряжи!!* (І. Карпенко-Карий); *Фурман та Жегмонт взялися за карету, перепрягли коней, розчистили під колесами грязюку* (Н. Рибак); — *Поки я перекурю, а ти огира перепряжи: будемо скриню виносити* (Б. Харчук).

2. Змінювати, замінювати коня або коней, запрягаючи в екіпаж. *Все тіло нило від восьмидобового трясіння без сну й відпочинку, з півгодинними зупинками на поштових станціях, поки перепрягали коні* (З. Тулуб); *Дорога й справді випала йому весела й добра. Вже за добу дістався до Броварів, і, поки перепрягали коней, він поголився, вмився, одягся у фрак* (Василь Шевчук); *Погонич і форейтори, заохочені обіцянкою щедрої винагороди, гнали щодуху й не гаяли часу, перепрягаючи коней через кожних десять миль* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Тільки що перепрягли коні і всі почали сідати, як до самого вагона прикатав* [прикотив] *гарненький фаетон* (І. Нечуй-Левицький).

ПЕРЕПРЯГÁТИСЯ, áється, *недок.* Пас. до **перепрягáти.** *На карті Київської губернії 1821 р. показаний поштовий шлях, що пролягав на захід від Білогородки до Житомира, позначені станції, де перепрягалися коні, а візники й подорожні відпочивали* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕПРЯГТÚ *див.* **перепрягáти.**

ПЕРЕПРЯДÁННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепрядáти.** *Перепрядання вовни.*

ПЕРЕПРЯДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕПРЯ́СТИ,** яду́, яде́ш, *док.*, *що.* Прясти *(див.* **пря́сти**[1]) все або багато чого-небудь. *У давнину найбільш трудомістким процесом при виготовленні тканини було прядіння. 955 годин затрачали, перепрядаючи 16 кг куделі* (з наук. літ.); *Звісно, не вміла вишивати Солоха, як її сестри, не вміла прясти так тонко, як вони, а все ж хоч полотнище до полотнища пристебне, хоч переділку перепряде — і за те добре* (Панас Мирний).

ПЕРЕПРЯДА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Пас. до **перепряда́ти.** *Найнудніші, наймонотонніші роботи наче спонукали, щоб жінки і дівчата працювали толокою, збирались до гурту, спілкувались, співали, жартували. Тоді й незчуєшся, як і льон перепрядається, і пряжа змотується, і ось уже полотно тчеться...* (із журн.).

ПЕРЕПРЯ́ДЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перепря́сти.** *Перепрядене клоччя.*

ПЕРЕПРЯ́ДКИ, ів, *мн., розм.* Залишки вовни після прядіння. *Збирати перепрядки.*

ПЕРЕПРЯ́ЖЕНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **перепрягти́.** *Перепряжений кінь.*

ПЕРЕПРЯ́ЖЕНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **перепря́жити.** *Дівчата .. дружно лузають перепряжене насіння* (Є. Гуцало).

ПЕРЕПРЯ́ЖЕННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **перепрягти́.** *Перепряження волів.*

ПЕРЕПРЯ́ЖЕННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **перепря́жити.** *Перепряження молока.*

ПЕРЕПРЯ́ЖИТИ *див.* **перепря́жувати.**

ПЕРЕПРЯ́ЖИТИСЯ *див.* **перепря́жуватися.**

ПЕРЕПРЯЖНИ́Й, а́, е́, *заст.* Перекладний *(див.* **перекладни́й**[2] 1). *Біля села Кам'янки чекали його готові перепряжні коні, і Третяк благополучно подався в дорогу* (Валерій Шевчук).

ПЕРЕПРЯ́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепря́жувати** і **перепря́жуватися.** *Перепряжування насіння.*

ПЕРЕПРЯ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕПРЯ́ЖИТИ,** жу, жиш, *док.*, *що.* Пряжити (у 1, 2 знач.) понад міру; псувати довгим пряженням. *Щоб домогтися золотистої скоринки на котлетах, біфштексі або курці, багато домогосподарок вважають за краще злегка перепряжувати страву* (з наук.-попул. літ.); *Сластьони треба пряжити в розігрітій до кипіння олії, попередньо обтрусивши від борошна. В жодному разі не перепряжити!* (із журн.).

ПЕРЕПРЯ́ЖУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПЕРЕПРЯ́ЖИТИСЯ,** житься, *док.* Пряжитися понад міру; псуватися від довгого пряження. *Печиво поставте в духовку приблизно на 20 хвилин при температурі 180–190 °С. Стежте, щоб верх не перепряжувався* (із журн.); *Розтоплене масло звичайно світле та прозоре. Якщо воно перепряжиться, то набуде горіхового смаку й бурштинового кольору* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕПРЯ́СТИ *див.* **перепряда́ти.**

ПЕРЕПСО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перепсува́ти.** *Я важко розлучаюся зі своїми старими костюмами, мені муляє непотрібна річ у квартирі, мені болить неспожита та перепсована їжа* (Ю. Мушкетик); *Жодна пісня на Малишкові слова не була другорядною і не забулася .. Чому ж так нечасто відкриває композиторська рука Малишкові збірники, де можна знайти високого класу вірші на всі оті перепсовані графоманами-текстовиками великі теми нашої історії?* (Д. Павличко); // **перепсо́вано,** *безос. пред. Багато беріз було перепсовано кулями* (Ю. Яновський).

ПЕРЕПСУВА́ТИ, ую́, уе́ш, *док.*, *кого, що.* Зіпсувати все, багато чого-небудь або всіх, багатьох; зіпсувати зовсім, остаточно. — *Та ви тільки зайдіть, гляньте, що вони там натворили, — дихав у вухо Черевик. — Ну, погром та й годі. Все чисто перепсують, якщо їх не спинити* (Ю. Шовкопляс); *Компанію Віктору підтримала — і також перепсувала зустріч з осоружною їй Лідією Яківною — Ляля* (Олекса Ізарський); — *Я однозначно відповідаю за подорож! — Ви відповідаєте? А хто подорожує — ви чи я? Ви й так мені все перепсували* (П. Загребельний).

◊ **Псува́ти (тріпа́ти, ша́рпати) / перепсува́ти (попсува́ти) не́рви ([чима́ло] не́рвів)** *див.* **псува́ти.**

ПЕРЕПСУВА́ТИСЯ, у́ється, *док.* Зіпсуватися (про все, багато чого-небудь або про всіх, багатьох). *Для зберігання годяться не всі яблука, а тільки акуратно зібрані (можна навіть з-під дерева), без ознак псування, гнилі, червивості, побитості. Навіть від подряпаного яблука, яке може загнити, перепсуються прилеглі плоди* (із журн.).

ПЕРЕПУ́Д, у, *ч., діал.* Переляк. *Божевільний вереск зірвався і летить ген з-поза замку. "Ой-ой! Ой-ой! Ой-ой!" Безтямненний* [безтямний] *жах, гнаний батогами розпуки, звірський перепуд .. сунеться і реве: "Ой-ой! Ой-ой!"* (Б. Лепкий).

ПЕРЕПУ́ДЖЕНИЙ, а, е, *діал.* 1. Дієпр. пас. до **перепу́дити.** *Іржали язвлені чи перепуджені січею комоні, дзвеніли, викрешуючи іскри, мечі, хай іноді, все ж чулися ревні гехкання тих, що присмачували удари меча словом* (Д. Міщенко).

2. *у знач. прикм.* Який перелякався, перепудився. *Целя аж зупинилася, перепуджена* (І. Франко); — *Се був він, Сава! — кликнула одна молода жінка перепуджена* (О. Кобилянська); *Послали по отамана та по війта, ті прийшли заспані й перепуджені, адже в їхньому селі сталося нечуване — обікрадено високу особу* (Ю. Мушкетик); — *Ич який ви ґвалт у хуторі зчинили — до білого дня тепер не заспокоїться перепуджений Савка Пишногубий...* (В. Чемерис); // Який виражає переляк. *Гриць увійшов до кімнати, поцілував панотця в руку і став оглядати перепудженими очима портрет Снігурського* (Л. Мартович); *На столі горіла, як і звечора, свіча, а поруч сидів челядник і торочив щось перепудженим, як і в хана, голосом* (Д. Міщенко).

ПЕРЕПУ́ДЖЕНО, *діал.* Присл. до **перепу́джений** 2. *Прискакали гінці з Онгулу і заволали перепуджено: — Біда, хане! Утигури пішли в нашу землю* (Д. Міщенко).

ПЕРЕПУ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕПУ́ДИТИ,** джу, диш, *док.*, *кого, що, діал.* Лякати. — *Бійся Бога, Мільку, говори! Що сталося? Не перепуджуй мене* (Л. Мартович); — *Та-бо дивлюся, а то, вважайте, той хлопчище, студент-от! Тьху, тьху, най здоров росте! Так старого перепудив!..* (П. Колесник); — *Хто ж тобі винен, що ти полохлива, як той заєць під голим кущем, — сміючись сказав дядько. — А воно таки так бахка, що будь-кого перепудити може, — сказав я (жалко мені стало тітку)* (В. Нестайко).

ПЕРЕПУ́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕПУ́ДИТИСЯ,** джуся, дишся, *док.*, *діал.* Лякатися. *Свиня перепудилася страшенно, кинулася і вискочила з воза* (І. Франко); *Одного разу Петро, повернувши з поля, де кілька день працював із людьми і Анною, заявив сестрі, що хоче посватати Анну. Докія перепудилася* (О. Кобилянська); — *Ади, як перепудився старий, і мову, і тяму відібрало* (І. Нижник); — *Кобила .. рвонула з місця й понесла, бо перепудилася, зачувши гуркіт електричного трамвая* (А. Кокотюха).

ПЕРЕПУ́ДИТИ *див.* **перепу́джувати.**

ПЕРЕПУ́ДИТИСЯ *див.* **перепу́джуватися.**

ПЕРЕПУРХНУ́ТИ *див.* **перепу́рхувати.**

ПЕРЕПУ́РХУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепу́рхувати.** *У багатьох птахів гніздо залишають оперені, здатні до незграбного перепурхування пташенята-підлітки. Але не так у голубів. У них малята не залишають гнізда, поки не будуть повністю готові до польоту* (з навч. літ.).

ПЕРЕПУ́РХУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕПУРХНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док.* Пурхаючи, перелітати з місця на місце (про птахів, метеликів і т. ін.). *З карниза на карниз весело перепурхували голуби* (В. Логвиненко); *Тихо-тихо... Навіть пташки не співають. Вони беззвучно перепурхують з гілки на гілку* (О. Сизоненко); *Голуби перепурхнули з одного місця на друге* (В. Винниченко); *Метелик чи то відчув небезпеку, чи то просто не побажав сидіти довго на одному місці. Він злегка махнув крильцями й перепурхнув на другу, потім на третю, ще віддаленішу травинку* (Н. Забіла); * У порівн. *Іна йшла легко, .. не перестрибуючи, а нібито перепурхуючи через щілини* (Ю. Шовкопляс); // *перен.* Передаватися від одних людей до інших (про вісті, чутки і т. ін.). *Вони* [звістки] *перепурхували, як птахи, на велику відстань, вони ширилися по окупованій території зі швидкістю радіо* (Ю. Яновський); // *перен.* Переходити, переключатися на що-небудь інше, отримувати інший напрям (про розмову, думки). *Як завжди при зустрічі малознайомих людей, розмова перепурхувала з теми на тему, уникаючи надто серйозних питань* (М. Дашкієв).

ПЕРЕ́ПУСК, у, *ч.* Те саме, що **перепуска́ння.** *Регулювання компресора перепуском повітря до компресорів транспортних двигунів доцільно використовувати як антипомпажний засіб* (з наук.-техн. літ.); *Виробки, що служать для перепуску вугілля, породи або закладних матеріалів на відкатний (проміжний) горизонт самопливом, повинні мати два відділення* (з мови документів); *Січ сьогодні злиденна й убога. Той-таки Самойлович розставив по всіх дорогах варту, й вона не дає хлібного та порохового перепусків* (Ю. Мушкетик).

ПЕРЕПУСКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перепуска́ти.** *При перепусканні електричного струму через платиновий дріт, покритий шаром срібла, дріт розжарювався, і з його поверхні інтенсивно випарювалися атоми срібла* (з навч. літ.); *Цей Порядок визначає правила перепускання на територію Держмитслужби працівників митних органів, відвідувачів, відряджених; пропуску службового та приватного автотранспорту; матеріальних цінностей* (з мови документів).

ПЕРЕПУСКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕПУСТИ́ТИ,** ущу́, у́стиш, *док.* 1. *кого, що.* Переміщати з одного місця на інше. *Піймавши сонечко* [комаху], *перепускають* [діти] *його з руки на руку* (Номис); // Пропускати через що-небудь або крізь себе. *Перепускає* [Антон Никандрович] *шорстку бороду крізь пальці. Збирається з думкою — щось писати...* (В. Барка); — *Призма перепускає крізь себе біле сонячне проміння, розбиваючи його на спектральне проміння* (Ю. Смолич); — *Понівечите, тату, зерно; попріє воно; пропаде, хоч би вітром перепустили* (О. Кониський); *Багато допоміг начальник цеху, який ледь не всі дошки перепустив через верстат власноручно* (М. Андрусяк); // *перен.* Те саме, що **розтра́чувати;** розпускати (**в** 11 знач.). *Ставши одиноким спадкоємцем чималого господарства свого батька, дбайливого козака, який помер ще змолоду, Панько швидко перепустив усе батькове добро* (С. Добровольський); *Цей тихий, повільний чолов'яга, зовні незлостивий, але потаємний за своєю вдачею, немало зробив шкоди колгоспові: чимало за пів літра перепустив громадського добра в чужі руки* (М. Стельмах); // *перен.* Сприймати (чутки, розмови, враження і т. ін.). *А Потакайлові — слова Встигай перепускати. Для того в нього й голова, Немов гарбуз плескатий* (Д. Білоус); *Я .. переконувався у цілковито унікальній здатності жіночого мозку перепускати найсміливіші філософські чи естетичні ідеї на зразок того, як пісок перепускає воду* (Ю. Іздрик); *Вже й сам почувався чужим на цій землі. Аби врости у неї душею, треба її обробляти, треба її перепускати через серце і думку* (Ю. Мушкетик); *Він .. перепустив через уяву все те, що творилося з ним у Ластів'ячому Гнізді* (Валерій Шевчук).

2. *кого, що.* Давати можливість пройти, проїхати і т. ін. у певній кількості; пропускати когось або щось. *Через камери шлюзу перепускали пароплави і баржі* (П. Загребельний); *Щось задеренчало, захрумтіло, дзенькнуло — і ворота зі скрипом відчинилися, перепускаючи подорожніх козаків на подвір'я* (Д. Білий); // Змушувати пройти, проїхати через що-небудь (про певну кількість кого- або чого-небудь). *Арештанти гомоніли між собою про те, куди їх женуть. Думали, що в Тобольськ або в Тюмень, там є пересильні тюрми, через них перепускають усіх каторжан* (О. Донченко); // *діал.* Те саме, що **пропуска́ти** 1. — *Як утікати? Адже ж варта не спить. — Варта перепустить тебе: .. переберись у мою одіж* (І. Франко).

3. *перев. док., що, розм.* Випивати певну кількість алкоголю. *Потім усі .. вирядили делегацію в складі чотирьох чоловіків, котрі пішли на розвідини, дякуючи нагоді перепустити по кухлеві пива й не заробити при тім дорікань від своїх дружин* (Ю. Винничук); *Через два квартали вони зупинилися, і він вискочив, щоб перепустити невеличкий стаканчик текіли* (О. Ульяненко); *Обердоффер був уже в барі, обслуговував ранніх гостей — купку солдатів, що потайки прийшли з форту перепустити по чарці після сну* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

◊ **(1) Перепуска́ти / перепусти́ти че́рез свої́ ру́ки** — самому збувати, продавати щось або бути причетним до чогонебудь. — *Сорок років зимогорю,* — *зітхає старий. — Стільки золота перепустив через свої руки, що тобі і не присниться... І все прогуляв* (О. Донченко).

ПЕРЕПУСКА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Пас. до **перепуска́ти.** *Я їв. Їли мої руки, бо це вони брали те, що було в тарілці, їло обличчя, бо саме туди доносилася страва, їли шия і груди, бо через них перепускався харч* (Валерій Шевчук); *Не можна було вмикати світла. Можна було стежити за світлом фар, яке перепускалося через склянки* (Т. Прохасько).

ПЕРЕПУСКНИ́Й, а́, е́. Признач. для перепускання. *Досі бачу титановий череп ракети в тому ковчегові — багатозарядну роздільну боєголовку. Там було передбачено все..: і вологопоглинаючі, і перепускні клапани для врівноваження тиску, і забезпечення від пилу* (П. Загребельний); *Білокобилку посадовили під однією з комор, і там він очікував на листа та перепускну картку* (Ю. Мушкетик).

ПЕРЕПУСКНИ́К, а́, *ч.* Те саме, що **пропускни́к.** *Для відвідувачів, які прибувають в Зону відчуження через місто Славутич, знайомство з роботою станції починається з контрольно-перепускного пункту "Семиходи", де знаходиться найбільший санітарний перепускник станції* (з газ.); *Я застав нелегкі в епідеміологічному плані часи. Дуже багато було короси та педикульозного народу. Траплялося, за добу через перепускник проходило по триста чоловік!* (з мемуарної літ.).

ПЕРЕПУСТИ́ТИ *див.* **перепуска́ти.**

ПЕРЕ́ПУСТКА, и, *ж.* 1. Посвідчення, умовний предмет і т. ін. на право входу, доступу куди-небудь. [Аркадій:] *Христино Архипівно, в вестибюль нікого не пускати без перепустки, підписаної мною особисто* (О. Корнійчук); *Сім'я Базаревських мала на руках комендантські перепустки* (Олекса Ізарський); *Навіть у свій власний гуртожиток я не годен потрапити, якщо забуваю в кімнаті перепустку* (Ю. Андрухович); *В комп'ютерний зал "Тартару" мали доступ лише одиниці, та й то за спеціальною системою магнітних перепусток* (Л. Кононович).

2. *перен.* Те (той, та), що (хто) створює умови, можливості і т. ін. для чогось. *Англійцям на прийом до губернатора потрапити неважко: білий колір шкіри й мова — непогана перепустка в колоніальній Африці* (В. Малик); *— Приїхав оце і наче знову вернувся в молодість... Хоч перепусток туди й немає* (Ю. Мушкетик); *З математики я одержав найвищу оцінку, і вона послужила перепусткою до храму агрономічної науки* (П. Запаренко); *Повногруда, русява Рая не тільки Романові здавалася беззаперечною перепусткою у щастя* (Люко Дашвар).

ПЕРЕПУСТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* 1. Перестати, закінчити пустувати. *Діти перепустували.*

2. *кого.* Побавитися, погратися довше від кого-небудь. *Кипучий дух його завжди готовий був вихлюпнутись через вінця, тільки-но зачепи, а в грі він міг перепустувати й щеня* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Дж. Лондона).

ПЕРЕПУ́ТТЯ, я, *с.* Місце, де схрещуються або розходяться шляхи. *Еней так з човна закричав: — Іду к Евандру погостити, На перепутті одпочити* (І. Котляревський); *На перепутті під зеленою мжичкою дерев дрімав парк: бюст Лассаля, стежки, алеї* (М. Хвильовий); *Їдуть кінні, йдуть піші і здебільше кількома оседками. Людно на путях та перепуттях* (Д. Міщенко); *Бодай раз у році вело її серце сюди — на угринське перепуття, де в долонях теплих горбів пригрілося Мукачево* (М. Дочинець).

◊ **На роздоріжжі (на перепу́тті, на розпу́тті)** *див.* **роздо́ріжжя.**

ПЕРЕПУ́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перепусти́ти.** *Вгорі горить жовтий, перепущений через жовто-червоне скло вікна, великий сніп сонячних променів* (В. Винниченко); *Коли Роман став наглядати і порядкувати над всіма трьома вітряками, він помітив, як меншали мужицькі пуди, перепущені через панський кіш* (М. Стельмах); *Річка широка й гарна, тільки рибу в ній людям ловити заборонено, їм дозволено ловити вже за греблею, де, перепущена крізь зуби двох водяних млинів, вода тече невеликим швидким потічком* (Ю. Мушкетик); *Література — це образ життя, очищений з усього зайвого і припадкового та перепущений крізь призму душі письменника* (Б. Лепкий); *Буває .. так у житті людини, що якась подія набирає особливої сили і звучання, щойно перепущена через фільтр часу* (Ірина Вільде).

ПЕРЕ́ПХАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перепха́ти.** *В його романі академіки являються* [є] *тупими і безхарактерними людцями, що інтригами, лизунством, а головно — завдяки своїм жінкам та дамам-патронкам перелазять у академію. Типовим репрезентантом її має бути академік — .. тупоголовий історик, перепханий у академію своєю жінкою, теж донькою академіка* (М. Грушевський).

ПЕРЕПХА́ТИ *див.* **перепиха́ти.**

ПЕРЕПХА́ТИСЯ *див.* **перепиха́тися.**

ПЕРЕПХНУ́ТИ *див.* **перепиха́ти.**

ПЕРЕ́ПХНУ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перепхну́ти.** *Бодня — це низька діжа з ручками, накрита віком, яке притискає патик, перепхнутий через обидві ручки* (із журн.).

ПЕРЕПХНУ́ТИСЯ *див.* **перепиха́тися.**

ПЕРЕП'ЯСТИ́[1] *див.* **перепина́ти**[1].

ПЕРЕП'ЯСТИ́[2] *див.* **перепина́ти**[2].

ПЕРЕРА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕРА́ДИТИ,** джу, диш, *док., що, рідко.* Радити ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Радять мене люде* [люди], *радять і другії, а я тую раду сама переraджу* (П. Чубинський).

ПЕРЕРА́ДИТИ *див.* **перера́джувати.**

ПЕРЕРАЖА́ЮЧИЙ, а, е, *діал.* Який вражає *(див.* **вража́ти**[1] 2), несамовитий (про крик, голос і т. ін.). *Ще мала я той страшний переражаючий окрик надто виразно в ухах* (О. Кобилянська); // Жахливий. *Винявши* [вийнявши] *з-за пояса виостраний* [вигострений] *ніж, з цілої сили пхнув* [Довбущук] *Петрієві в грудь .. А Петрій під час тої переражаючої сцени був спокійний* (І. Франко).

ПЕРЕРА́ЗЛИВИЙ, а, е, *діал.* 1. Несамовитий (про голос, крик і т. ін.). *Кричала* [мати] *переразливим голосом, стогнала, зойкала й обмацувала його раз по раз зо всіх сторін* (О. Кобилянська).

2. Пронизливий (про звук взагалі). *Олексі видно, що далі можна й усіх хлопців витратити. Тому він видав переразливий свист утечі* (Г. Хоткевич); *Тряскають брами кам'яниць, з переразливим шарудінням спускаються жалюзі деяких, відкритих попри неділю, крамниць, і в кількох секундах вулиця, що кипіла життям, — порожня* (О. Лисяк).

ПЕРЕРА́ЗЛИВО, *діал.* Присл. до **перера́зливий.** *Так переразливо скрикнула, що всі посхоплювалися з місця* (Г. Хоткевич); *Місяць світить, всюди тихо, все позасипляло... Нараз заскавуліла собака. А так якось переразливо, що аж мене зморозило* (І. Керницький); *Тієї ж хвилини переразливо свиснув дріт* (Мирослав Ірчан).

ПЕРЕРА́ЛИТИ *див.* **перера́лювати.**

ПЕРЕРА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПЕРЕРА́ЛИТИ,** лю, лиш, *док., що, заст.* Переорювати ралом. *Поле ондечки як хазяїн нам готує: і гноєм його устеляє, і приорює, восени знов оре, навесні переорює, .. потім це перералює ралом, щоб ніде земля не злягалась грубими скибами* (Дніпрова Чайка).

ПЕРЕРА́НЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перера́нити.** *Підступом взято було замок, утік тільки весь переранений сотник Степко* (П. Загребельний); // *у знач. ім.* **перера́нений,** ного, *ч.;* **перера́нена,** ної, *ж.* Той (та), хто має кілька поранень. *В окопах сиділи ранені й переранені. В окопах молоденькі хлопчаки у постолах* (У. Самчук).

ПЕРЕРА́НИТИ, ню, ниш, *док., кого, що.* Поранити всіх або багатьох, ушкодити в багатьох місцях. *Монголи не любили битися врукопаш. "Взагалі вони не охочі до рукопашних бійок, — зазначав відомий історик С. М. Соловйов, — але прагнуть спочатку перебити і переранити якомога більше людей і коней стрілами, а вже потім зчіплюються з ослабленим таким способом супротивником"* (з наук. літ.); *Переранити пальці;* // *безос. — За віщо ж ти воював, сину? За що поперебивало твої руки й ноги, всього тебе переранило?* (П. Загребельний).

ПЕРЕРАХО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перерахува́ти.** *Ще раз перевірені й перераховані криві, цього разу з суворим розподілом їх відповідно до ґрунтів і сортів* (М. Івченко); *— Нехай ваші дошки лежать, як у чесного продавця крам: занумеровані, з підмосточками, перераховані* (Іван Ле); *Житній копався в архіві три дні — і даремно. Серед перерахованих зеленодубівських підпільників імені Незаймая не значилось* (О. Підсуха); *Це був один із можливих варіантів, перерахованих адміралом Дюбарі, коли він інструктував мене у зв'язку з майбутнім завданням* (О. Авраменко, В. Авраменко); *— Як розпізнати хворого на синдром стерильності? Діагностувати це захворювання на початковій стадії практично неможливо, адже хоча б якісь із перерахованих симптомів може знайти у себе кожен* (Н. Сняданко); *Якщо у платіжному документі вказано неіснуючі банківські реквізити, то зазвичай перераховані кошти повертають на рахунок платника (крім випадків уточнення номера та коду отримувача за запитом обслуговуючого банку)* (з навч. літ.); // **перерахо́вано,** *безос. пред. — Ваша матінка побажала, щоб половину відсотків із її депозитних рахунків було перераховано на рахунки неповнолітніх* (Люко Дашвар); // *у знач. ім.* **перерахо́ване,** ного, *с.* Те, що перерахували. — *Чим з перерахованого можете похвалитися?* (Люко Дашвар); *Котре з тих занять може прокласти нам стежку до доброчесності? Уміння дібрати потрібне слово? Переказ драматичного твору? А може, володіння віршем, розбір його будови? Що з перерахованого здатне звільнити нас од страху, позбавити бажань, загнуздати пристрасті?* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

ПЕРЕРАХО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перерахо́вувати.** *А найгіршим, на її думку, було те, що він молодший від неї на цілий рік, тому зможе довше насолоджуватися життям. За умови, що вона помре першою. Відтоді вона починала цим ритуальним перераховуванням кожний спільний сніданок, обід і вечерю* (Н. Сняданко); *Грошові білети, монети та інші цінності перераховуються повністю; контрольне перераховування здійснюється особисто керівником ревізії* (з мови документів); *З нового року усім платникам ПДВ буде відкрито цільові банківські електронні рахунки, перераховування з яких буде здійснюватися виключно до державного бюджету в сумі податкових зобов'язань з податку на додану вартість* (із журн.).

ПЕРЕРАХО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕРАХУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* 1. *кого, що.* Установлювати кількість кого-, чого-небудь; рахувати, лічити. *Красов верхи на трофейному коні об'їжджає полонених і перераховує* (І. Багмут); *Белла Банс сидів на торбі і перераховував упаковки* (О. Ульяненко); *З гарячковим поспіхом .. перерахувала* [Гінда] *цілу суму, взяла десять крейцарів* (Н. Кобринська); *— Ой, скільки там гармат, за горою — не годен перерахувати!* (О. Гончар); // *розм.* Рухатися, переміщуватися, доторкаючись до багатьох однорідних предметів, ніби підраховуючи їх; торкатися по черзі багатьох предметів. — *Я нічого не розумію на зніманні, але щаблів на драбинах ми перерахували досить* (Ю. Яновський).

2. *кого, що і без прям. дод.* Називати, згадувати (усно чи письмово) кого-, що-небудь підряд, одного або одне за одним; перелічувати. *Він перераховує всі свої невідкладні турботи* (М. Стельмах); *Доця Павла Івановича, вона ж внуця капітана Бухалова, захлинаючись перераховує мені ті випуски "Діогенового ліхтаря", які справили на неї найнезабутніше враження* (О. Забужко); *Він і сам довго дивувався, коли перерахував, скільки то обов'язків кинув чоловік собі під ноги, — але все ж пішов заробляти гроші* (Г. Хоткевич); *Сироватка перерахував усі Лаврінові прикмети, але не бачив такого козака хорунжий* (Ю. Мушкетик).

3. *кого, що і без прям. дод.* Рахувати ще раз, повторно. *Він витяг з кишені гроші і взявся рахувати .. Потім знову перераховував, пригадував усі свої витрати за останній тиждень* (Г. Коцюба); *Прольоти по дев'ять сходинок, а також п'ять сходинок до першого поверху — це ж усього сто сорок дев'ять, а де ж іще шість? Не складається... Перерахувати, чи що?* (О. Ірванець); *Він поліз пальцями-сардельками у внутрішню кишеню піджака, відрахував кілька купюр, простягнув їх Кароліні, вона перерахувала і передала Олегові* (Г. Вдовиченко).

4. *що і без прям. дод., на що.* Рахуючи, переводити в інші величини, одиниці. *Матвій, складаючи це гірко запрацьоване срібло та золото, часто перераховував на австрійські корони і аж тремтів з радості та переляку, що так багато в нього грошей* (Мирослав Ірчан); *Облік тут вівся на бушелі, ми довго перераховували на центнери, в нас виходила якась фантастична цифра* (П. Загребельний).

5. *що, кому і без дод.* Переводячи, записувати на рахунок іншої особи, установи і т. ін. — *Знаєш, що буде, коли я дам команду не перераховувати тобі в міський бюджет?* (А. Кокотюха); *Можливо, наш клуб перерахував саме гроші на духові інструменти, а інструменти не надійшли, то нам і накинули більярд* (А. Дімаров); *Ось фірма "Х". Перерахувала фонду п'ятдесят тисяч доларів на програму озеленення дитячих майданчиків* (Люко Дашвар).

◊ **На (по) па́льцях [однієї руки́] [мо́жна (ле́гко)] перелічи́ти (перерахува́ти, порахува́ти)** *див.* **перелі́чувати.**

ПЕРЕРАХО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **перерахо́вувати.** *Щоразу, щоб китайці часом грошей не покрали, всі гроші перераховувались* (В. Винниченко); *У листі до Скоропадського перераховувалися всі постої, указувалося, скільки в якому полку лишилося козаків, і розповідалося, як вони обшарпалися та озлиденіли* (Ю. Мушкетик); *Ми створили спеціальний фонд під управлінням банку "Аркадія", куди при укладенні контрактів перераховувалися відповідні суми* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПЕРЕРАХУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перерахува́ти.** *Через розмитість, нестійкість змісту багатьох вербальних символів їхнє тлумачення ускладнюється, проте навіть перерахування основних конотацій, що визначають символізм слів і висловів, має знайти відображення в словнику* (з наук. літ.); *Ціла низка країн, переважно середніх та малих, .. істотно скоротила перерахування коштів до федерального бюджету, що викликало невдоволення у великих країн* (О. Авраменко).

ПЕРЕРАХУВА́ТИ *див.* **перерахо́вувати.**

ПЕРЕРАХУНКО́ВИЙ, а, е. Прикм. до **перераху́нок.** *Обладнаний газорозрядними датчиками Гейгера — Мюллера, електронним перерахунковим пристроєм та рідиннокристалічним індикатором, радіометр надійно працює в широкій амплітуді температур і в умовах високої вологості* (з наук.-попул. літ.); *Перерахунковий валютний ризик — один із видів валютних ризиків, що виникає внаслідок перерахування показників фінансової звітності компанії з однієї валюти в іншу* (з навч. літ.).

ПЕРЕРАХУ́НОК, нку, *ч.* 1. Рахунок, зроблений заново, по-іншому. *Коли старий закінчив перерахунок, Марія, Гельмут і Кароль просто фізично відчули, як добрий дух ідилії покидає приміщення* (В. Кожелянко); *Гроші люблять рахунок і перерахунок* (М. Дочинець).

2. Переведення рахунку в інші величини, одиниці. *За одиницю активності взято таку кількість ферменту, за дії якого на субстрат за 1 год в умовах досліду утворюється 1 мг редукуючих вуглеводів у перерахунку на деревний цукор* (з наук. літ.); *Найважчого удару економіці колишньої НДР, а пізніше й ФРН, завдало різке зростання ціни робочої сили — спершу ефект шкідливого для конкурентоспроможності східнонімецької економіки перерахунку східних марок у західні у співвідношенні 1:1, а пізніше — і це був найпотужніший удар — вибуховий ріст заробітної плати* (з публіц. літ.).

3. Переведення, переказ на рахунок іншої особи, установи і т. ін. — *Як ви збираєтеся нам платити? — Прошу?.. — Готівкою чи по перерахунку* [за перерахунком]*?* (Л. Кононович); *Подружня пара дуже заможних юристів .. платили їй раз на місяць банківським перерахунком* (Н. Сняданко).

ПЕРЕ́РВА, и, *ж.* 1. Тимчасове припинення якоїсь дії, роботи, зупинка у плині, розвитку чого-небудь. *Я давно писав йому заказного* [рекомендованого] *листа, оже* [отже] *й досі не одібрав ніякої оповістки, чи через перерву в зносинах, чи з іншої якої причини — невідомо* (Панас Мирний); *Інформація надходила з перервами, в інтервалах я вловлював шумові модуляції, відчував, як важко зараз тому, хто передає* (І. Росоховатський); — *Я хотів би просити дозволу на перерву в суді* (М. Матіос); *До одинадцятої вечора, коли ми нарешті вирішили зробити перерву на ніч, нами було розвідано майже вісім десятків планет* (О. Авраменко); // Тимчасовий перепочинок від чого-небудь. — *Може, ви зробите невеличку перерву, відпочинете?* (В. Владко).

2. Проміжок часу, на який припиняється дія, робота, зупиняється плин, розвиток чого-небудь. *Тепер ми сквитувалися, бо пишу до Вас по довгій перерві* (М. Коцюбинський); *Я твердо вирішив свою перерву в навчанні провести серед тайгових нетрів* (О. Донченко); *У перервах між танцями оркестр .. грав уривки з опер, симфоній* (О. Іваненко); // Проміжок часу, спеціально відведений для перепочинку від роботи, засідання, занять і т. ін. *Коли Мирослава Супрун вернулась у міську думу, перерва ще не закінчилась. В коридорі, як і тоді, перед початком засідання, товпився народ* (А. Головко); *Під час великої перерви брат прибіг додому снідати і .. сповістив, що у них двоє гімназистів втекли до Америки* (Ю. Смолич); *Саме кінчалася обідня перерва* (М. Дашкієв); *Прозвучав гонг, зашуміла аудиторія. Почалася перерва* (О. Бердник); *Вона .. сказала панові Моору, що перерву в ранкових заняттях сина можна вважати закінченою* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

3. Роз'єднання чого-небудь на частини; розрив. *Щоночі приходили відомості про великі замети, про спізнення залізниць* [поїздів], *про перерви на телеграфічних дротах* (І. Франко); // Проміжок простору, пропуск у чому-небудь суцільному (у масиві, у лінії, у ряді предметів, розташованих один за одним, і т. ін.). *Ліс оперізував долину, вибирався на узгір'я і так, з невеличкими перервами, тягся десь аж до Чуднова* (Іван Ле).

ПЕРЕ́РВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перерва́ти.** *Сон Темара був перерваний якимось ударом у човен* (М. Трублаїні); *Його думки були перервані тихим ритмічним стуком мотора* (В. Малик); // **пере́рвано,** *безос. пред. Розмову було без жалю перервано* (Ю. Яновський).

2. *у знач. прикм.* Розірваний, розтятий і т. ін. *Останнім приплив із своїми краянами Федір Андріяка, відчайдушний шибайголова з перерваною губою* (О. Гончар); *Ластівка — молодик на синьому небі, скіфський лук у відчаї в небо закинутий, з перерваною тятивою* (П. Мовчан).

3. *у знач. прикм.* Припинений, порушений і т. ін. *З Європою й Америкою сполучення майже перерване* (В. Винниченко); *Дід пригадав, знайшов перервану нитку* [розмови] *і знову почав мережити поволі епопею геройську* (В. Гжицький); *Якщо концерн з власної ініціативи не поновить перерваних переговорів з доктором Гешке, це буде дуже небезпечний знак* (М. Дашкієв); *На певний час відхлинули у безвість його уболівання за перерваним навчанням, за миром і звичайним життям* (Олекса Ізарський); *Офіціант пішов обслуговувати інших клієнтів, а я підбадьорливо усміхнувся своїй юній сусідці і повернувся до перерваного обіду* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПЕРЕРВА́ТИ *див.* **перерива́ти**[1].

ПЕРЕРВА́ТИСЯ *див.* **перерива́тися**[1].

ПЕРЕ́РВНИЙ, а, е. Який діє, триває з перервами; протилежне б е з п е р е р в н и й. *Пошаткована, суцільно перервна історія України постає* [у творах В. Стуса] *як один епізод власної біографії, потребуючи не фіксації у безсторонньому феноменологічному описі, а спасіння* (К. Москалець); *В основі обчислювального підходу лежить уявлення про те, що будь-який безперервний процес можна розбити на окремі перервні моменти* (з наук. літ.).

ПЕРЕ́РВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **пере́рвний.** *Оскільки політичний процес є єдністю перервності й безперервності, то періодичне оновлення законодавчих органів поєднується з відносною стабільністю основних ешелонів виконавчої влади* (з навч. літ.); *Грушевський представив збалансоване, наукове та всестороннє бачення історії України, ні в якому разі не націоналістичне. Він впевнено пропонує центральний аргумент про цілість та перервність російської історії, що є дуже важливим* (М. Слабошпицький).

ПЕРЕРЕВІЗО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перерревізува́ти.** *Після зміни складу уряду відповідна постанова про повернення ПДВ виробникам сільськогосподарської продукції була перерревізована всіма необхідними структурами, тож найближчими днями має з'явитися відповідне рішення Кабміну* (з газ.); // **перерревізо́вано,** *безос. пред. В івано-франківських шкільних їдальнях розпочалися масові перевірки. Перерревізовано все: від ваги порції обіду до технічного забезпечення їдалень* (з газ.).

ПЕРЕРЕВІЗО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕРЕВІЗУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* 1. Ревізувати все або багато чого-небудь. *Незамітно* [непомітно] *шепнув* [Петро] *лікареві в ухо, щоби дім його перерревізувати* (О. Кобилянська).

2. Ревізувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Ми навчимо вас правильно перерревізовувати свій дім, щоб позбавлятися непотрібних і зайвих речей* (із журн.); *Спроби перерревізувати діяльність незалежного спеціалізованого органу є явним перевищенням влади та службових повноважень* (з газ.).

ПЕРЕРЕВІЗУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перевізува́ти.** *Депутат наголосив на необхідності оперативного перерревізування проєктів ухвал, підготовлених під час попередньої каденції, щоб новостворені постійні комісії могли вивчити всі питання, які потребують розгляду на сесії* (з газ.).

ПЕРЕРЕВІЗУВА́ТИ *див.* **перевізо́вувати.**

ПЕРЕРЕГУЛЬО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перерегулюва́ти.** *Зловживання правом можливе в таких випадках: коли воно використовується в антиправових цілях; коли воно свідомо не використовується для реалізації справедливості існуючою владою; коли нормативно перерегульовані соціальні відносини і тим завдано шкоди соціальному розвитку* (з наук. літ.).

ПЕРЕРЕГУЛЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕРЕГУЛЮВА́ТИ,** ю́ю, ю́єш, *док.*, *що.* Регулювати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Пульсатор відрегульований для роботи з частотою 60 імпульсів на хвилину при тиску 50 кПа. Якщо в установці застосовується більш низький вакуум, пульсатор потрібно перерегульовувати заново для досягнення тієї ж частоти пульсації* (з наук.-техн. літ.); *Щоб отримати ефект зниження вартості ліків, необхідно відкрити ринок, тобто перерегулювати ліцензійний ринок, який сьогодні є в країні* (із журн.).

ПЕРЕРЕГУЛЮВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перерегулюва́ти.** *Запропоновано методику розрахунку швидкості подачі при врізанні диска, виходячи із забезпечення необхідного максимального перерегулювання* (з наук. літ.).

ПЕРЕРЕГУЛЮВА́ТИ *див.* **перерегульо́вувати.**

ПЕРЕРЕДАГО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **передагува́ти.** *"Тигролови" Ів. Багряного (майже вдвоє скорочений і передагований варіант їх виданий під назвою "Звіролови") — теж твір поета і теж твір романтичний* (О. Шугай); *У 1971 р. у Вінніпезі вийшов англійською мовою "Нарис історії України" Д. І. Дорошенка, передагований і доповнений канадським проф. О. Герусом* (з наук. літ.); // **переда́говано,** *безос. пред. Експерти в галузі музики створили бібліотеку інструментальної музики, яку було реміксовано, передаговано та науково перероблено спеціально для покращення концентрації уваги* (із журн.).

ПЕРЕРЕДАГО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕРЕДАГУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *що.* Редагувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Оскільки літературна композиція — це література "на слух", слід "передаговувати" текст оригіналу для сприйняття слухачем, при цьому не порушуючи авторського стилю* (з навч. літ.); *У червні 1927 року О. Довженко розпочав роботу над фільмом за чужим сценарієм "Звенигора", але так перейнявся ним, що в процесі зйомок повністю передагував сценарій* (О. Шугай).

ПЕРЕРЕДАГО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **передаго́вувати.** *Із XVII ст. фіксовані в пісенниках українські літературні віршові тексти передаговувались, зазнавали мовних спотворень під пером різнодіалектних і різномовних (білоруських, російських чи польських) виконавців і записувачів* (з наук. літ.); *Науковці з Оксфордського університету провели дослідження з метою встановити, які статті з англомовної Вікіпедії найчастіше передаговуються різними людьми* (із журн.).

ПЕРЕРЕДАГУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **передагува́ти.** *У передагуванні Острозької Біблії брав участь Теофілакт Лопатинський* (з наук. літ.).

ПЕРЕРЕДАГУВА́ТИ *див.* **передаго́вувати.**

ПЕРЕРЕЄСТРА́ЦІЯ, ї, *ж.* Повторна реєстрація. *За кілька днів у ІНО* [Інституті народної освіти] *відбулась перереєстрація студентства* (Б. Антоненко-Давидович); *Перереєстрацію музею проводять у разі зміни форми власності або виду музею в порядку, встановленому для його реєстрації* (із журн.).

ПЕРЕРЕЄСТРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перереєструва́ти.** *Ліцензія на право експлуатації митного ліцензійного складу вважається перереєстрованою після видання наказу Держмитслужби України* (з навч. літ.); *Експлуатація транспортних засобів, що не зареєстровані (не перереєстровані) в уповноважених органах МВС, заборонена* (з мови документів); // **перереєстро́вано,** *безос. пред. Найближчим часом документ буде перереєстровано й подано за підписами низки народних депутатів* (з газ.).

ПЕРЕРЕЄСТРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕРЕЄСТРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *кого, що.* 1. Реєструвати всіх або багатьох. *Позаминулого тижня зібрано президію партії, де було вирішено перереєструвати членів, оновити і в багатьох випадках перереєструвати виконкоми* (із журн.).

2. Реєструвати ще раз, повторно. *У разі зміни назви вулиці фірму можна не перереєстровувати* (з газ.); *Без свідоцтва неможливо отримати грошовий вклад, цінності, які належали спадкодавцю і були здані на збереження, майно, яке знаходиться у третіх осіб, перереєструвати домоволодіння, транспортний засіб тощо* (з навч. літ.).

ПЕРЕРЕЄСТРО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕРЕЄСТРУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. Реєструватися (про всіх або багатьох). *Діючі приватні підприємства не зобов'язані перереєстровуватися у зв'язку з набранням чинності Господарським кодексом України* (з газ.).

2. Реєструватися ще раз, повторно. *— Хлопці, літак зараз до Кіто не летить. Треба спочатку вийти і перереєструватися...* (М. Кідрук); *До середини 1990-х років деякі великі взаємні компанії перереєструвалися в акціонерні компанії з метою зміцнення своєї капітальної бази емісією акцій на фінансових ринках* (з навч. літ.).

3. *тільки недок.* Пас. до **перереєстро́вувати.** *Кабмін скасував процедуру зняття з обліку при продажу автомобілів. Транспортний засіб одразу буде перереєстровуватися на нового власника* (з газ.).

ПЕРЕРЕЄСТРУВА́ТИ *див.* **перереєстро́вувати.**

ПЕРЕРЕЄСТРУВА́ТИСЯ *див.* **перереєстро́вуватися.**

ПЕРЕРЖАВІ́ЛИЙ *див.* **переіржа́вілий.**

ПЕРЕРЖАВІ́ТИ *див.* **переіржа́віти.**

ПЕРЕРИ́В, у, *ч.*, *розм.* Те саме, що **пере́рва.** *Чіпка вимовляв кожне слово з протягом, немов нехотя, з перервами* (Панас Мирний); *"Крейцерову сонату" я отримала, Катюша грала її частинами, вона їй подобається, але заграти цілу, з початку до кінця без перериву їй не під силу* (Леся Українка); *Котра година? 14:30. Час непевний. Так і є — табличка на дверях повідомляє про "обідній перерив з 15 до 16 год."* (О. Ірванець); *В переривах кварталів — молочна мла, за якою чулось далеке і безконечне* (М. Коцюбинський).

ПЕРЕРИВА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для переривання чогонебудь. *Полюсна деталь розподільного пристрою низької, середньої або високої напруги, яка містить вакуумну переривальну камеру, виготовлена з композитного матеріалу й закрита на обох кінцях металевими закривальними елементами* (з наук.-техн. літ.); *Виконання переривальної програми починається з визначення причини переривання та ініціювання підпрограм його оброблення* (з наук. літ.).

ПЕРЕРИ́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перерива́ти[1]**. *З місяць тому назад, якби не моє невсипуще, справді нелюдське писання, периване часом сонатами та ноктюрнами, то може б я була знов дійшла до припадків* (Леся Українка); *Наш гурток дійшов до кінця улиці. Оселі ставали рідші, переривані городами, левадами* (Олена Пчілка); *Радзивілл замовк. Настала пауза, перериванa лиш звуками кроків короля* (Г. Хоткевич); *З подвір'я долинали голосні розмови, переривані сміхом* (Ірина Вільде); *Коли б не важке дихання, час від часу перериване зітханням, можна було подумати — старий скам'янів* (М. Сиротюк).

2. *у знач. прикм.* Який переривається через короткі проміжки часу. *Він почав несміливо, рівним, але трохи переривaним голосом* (І. Франко).

ПЕРЕРИВА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **перерива́ти[1]**. *Способи, яких уживає музика для сеї цілі, се добір інструментів і добір тонів, гармонізація в зв'язку зі скріплюванням або ослаблюванням, повільним або наглим периванням поодиноких тонів чи цілих тонічних комплексів* (І. Франко); *Нараз серед сміху нагадувалась* [Галя] *і переривала сміх .. Таке переривання сміху виглядало дуже дивно* (Л. Мартович); *"Тепер я себе обдурюю, — подумав він. — Обдурюю. Обдурюю не спогадом, а переривaнням цього спогаду, його спотворенням"* (В. Лис).

2. *інформ.* Сигнал, що повідомляє процесор про настання якої-небудь події, яка потребує її невідкладного оброблення. *У сучасних процесорах надсилання міжпроцесорних переривань здійснюється за допомогою контролера переривань* (з наук. літ.); *Існують переривання, які генеруються самим процесором за певних обставин (ділення на нуль, неприпустимий код операції тощо)* (з навч. літ.).

ПЕРЕРИВА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕРВА́ТИ,** ву́, ве́ш, *док.* 1. *що.* Ривком, силою розділяти що-небудь навпіл, на частини. *Рука тремтяча удлище хапає, І лин зелений воду розсікає, І мало удки не перерива* (М. Рильський); *— Як же вам живеться в нашій стороні?.. — питав Вольно, смикаючи в руках кінець парусини, неначе він хотів її перервати* (І. Нечуй-Левицький); *Їй здавалось, що чорна довгорука потвора перервала свій ланцюг і женеться слідом...* (О. Донченко); // *кого, що.* Роздирати кого-, що-небудь на шматки; шматувати. *З'їж мене, вовку.., возьми* [візьми], *вовку, та й перерви мене* (Номис).

2. *що і без прям. дод.* Припиняти або порушувати дію, течію, розвиток чого-небудь. *Часто серед ночі, перериваючи спокійний сон халупки, розлягався раптовий грюкіт у віконце* (М. Коцюбинський); *Від часу до часу музику переривали громовісні вигуки тисячі голосів* (Олесь Досвітній); *Плин твоїх думок переривають кроки, що наближаються з боку коридору* (Ю. Андрухович); *Скрипник перервав гру та й оправдувався, що не завважив панича* (Л. Мартович); *Він уже хотів би, щоб сталося щось надзвичайне, непередбачене і перервало збори* (Д. Ткач); // *безос. Боровому аж дихання перервало від тієї прикрої новини* (Я. Гримайло); // *кого.* Не давши договорити, примушувати кого-небудь тимчасово або зовсім замовкнути; перебивати. *Ватаг кілька разів переривав оповідача, просячи зупинитись докладніше на тім чи іншім епізоді* (В. Гжицький); *— Ну, у мене не швидко спливе те, що маю, — перервав її Колісник* (Панас Мирний); *— То вона вже завмерла, та любов? — перервала мене поспішно дівчина* (О. Кобилянська); *— Стій, — перервав говіркого діда Яць* (П. Колесник); // Робити тимчасовий перепочинок від чого-небудь, зупинку в чому-небудь. *Владно тягнуло до себе .. життя, змушуючи переривати літературні вправи* (С. Васильченко); *Друг перериває оповідання. Ходить по кімнаті* (Ю. Яновський); *— Знято. Дуже добре, — перериває процес режисер* (Любко Дереш); *Він перервав свою роботу під час рапорту інтенданта, а потім знову заглибився у свої справи* (В. Кучер).

(1) Перерива́ти (пору́шувати) / перерва́ти (пору́шити) мовча́ння (мо́вча́нку, ти́шу, па́узу *і т. ін.)* — починати говорити або починати звучати (про звуки взагалі); порушувати тишу, паузу і т. ін. *Далеко понад селом лунають звуки музики та співів, перериваючи мертву, безконечну тишу сільської зимової ночі* (І. Франко); *— Стукав хтось, — перериває мовчанку Зіна* (Мирослав Ірчан); *— А раніше мені здавалося, що ти не полюбляєш яскравих тонів, — промовив він, першим порушуючи мовчанку* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Степан, сидячи в кутку, спостерігав за професором, не наважуючись перервати надто довгу паузу* (М. Дашкієв); *Ніхто перший не наважувався порушити це прикре мовчання* (В. Малик); *— Що повело вас в тяжкі мандри? — порушив тишу Рід* (О. Бердник).

ПЕРЕРИВА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕРИ́ТИ,** и́ю, и́єш, *док., що.* 1. Рити все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Землі чимало на віку я в полі перерив* (І. Гончаренко); *В лісі над Либіддю-рікою розвелося багато вепрів-дикунів. Вони перерили все довкола, вередуючи навіть жолудями* (І. Білик).

2. Переглядати, перебирати, ворушити все або багато чого-небудь, шукаючи щось або наводячи порядок. *Він хапливо обома руками перериває сіно* (О. Донченко); *— Насипано блискучих камінців; Нам* [свиням] *тільки клопоту хазяїн наробив, Ми перерили все — хоч би тобі гнилиця...* (Л. Глібов); *Я все перерив у бібліотеці, шукаючи якої-небудь збірочки східних пісень* (Р. Андріяшик); // Перекидати, розкидати речі, папери і т. ін., роблячи обшук. *Її кров, рідна кров .. чужу душу загубила!.. Так кажуть люди; того допитувався у неї й становий, перекидаючи та перериваючи усе в хаті, щоб знайти яку-небудь ознаку* [вбивства] (Панас Мирний); *Непрохані гості перериваують усю кімнату, переглядають, розтріпуючи, книжки* (М. Стельмах); *Той їх і у хату уведе, і у комору, і на горище, .. і скрині повідчиня, і у них усе перериє. — Глядіть, — каже, — глядіть добре!* (Г. Квітка-Основ'яненко).

◊ **(1) Перерива́ти / перери́ти ми́шачі но́ри** — дуже ретельно переглядати все, заглядати в таємні закутки в пошуках кого-, чого-небудь. *— Вони* [чоловіки] *й вас уб'ють. Давайте краще обидві сховаємось. — Що ти кажеш таке? То вони тоді всі мишачі нори переприють* (Г. Хоткевич).

ПЕРЕРИВА́ТИСЯ[1], а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПЕРЕРВА́ТИСЯ,** ву́ся, ве́шся, *док.* 1. Розділятися навпіл, на частини під дією ривка, сили; розриватися. *Ось з'явилися кадри, зняті на планеті, в приміщенні Диктатора. Плівка помутніла, почала перериватись. Ніби якась сила виводила з ладу апарати, і вони не могли нормально діяти...* (О. Бердник); [Л ю ц и л л а:] *Я згубила рибку! .. Шнурочок певне перервався...* (Леся Українка); *Вірьовка була трохи покоротка* [закоротка], *він її так потяг спересердя, що вона перервалась посередині* (І. Багряний); *Линва дуже стиралась, і Джон попускав її на цілий брас кожні півгодини, інакше вона б неминуче перервалася, й пліт, полишений на самого себе, понесло б у відкрите море* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); * У порівн. *Ось щось злегка луснуло — наче перервалася нитка* (Панас Мирний); // Кінчатися, щоб через певний проміжок починатися знову (про масив, лінію, ряд людей, предметів, розташованих один за одним, і т. ін.).

Мак поспіль вкрив городи коло кожнісінької хатки, .. перериваючись де-не-де, як порване коралове намисто (Марко Вовчок); *На мурах у цьому місці не було оборонців, бо тут і хіоське кільце переривалося: далі блищала під зорями подряпана рисочками очеретинок вода* (І. Білик).

2. Припинятися або порушуватися, звичайно тимчасово (про дію, течію, розвиток чого-небудь). *Заробок не переривався, але, противно, навіть подвоївся* (І. Франко); *Цей дивний сон переривався, і пробудження кожного разу було аж надто прикрим* (О. Полторацький); *Судове засідання переривається* (В. Лис); *Максим спіткнувся, закляв, та з тим і думка його перервалася* (Н. Кобринська); *Знову на кілька днів перервалося сполучення з більшою частиною села, що лежала по той бік річки* (Л. Смілянський); // Раптово, відразу замовкати на короткий проміжок часу або, рідше, назовсім (про голос, звуки, шум і т. ін.). *І вчувається мені, що шелестить весняна вода на порогах в Росі, а вряди-годи шелест переривається* (І. Нечуй-Левицький); *Крізь одчинені вікна долітала музика ресторану, перериваючись і глухнучи, коли там раптом зачиняли двері* (Ю. Яновський); *Голос її тремтів, переривався* (В. Малик); *В горлі йому заклекотав смішок, та враз і перервався* (Я. Гримайло); * У порівн. *Довго безмовна була вона, очі рясними сльозами Сповнились їй, і голос немов перервався дзвонистий* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

3. *тільки недок., перен., розм.* Робити, виконувати що-небудь, стараючись з усієї сили; надриватися. *Василь переривався на роботі, але .. панщина виїдала усі соки* (Г. Хоткевич); *Галька переривалась, свій город полола. Паськам в'язала, копала, приробляла корму телиці на зиму* (К. Гордієнко); *Служебки, мало не перериваючись, тягли важучі коші з наїдками й питтям на цілий день* (П. Загребельний); // Кричати з усієї сили. *Марно старшина та голова земкому переривались, закликаючи людей до порядку* (Ю. Смолич).

4. *тільки недок.* Пас. до **перерива́ти.** *У нього не було ніяких підстав скаржитися на невдячність аудиторії, його лекції не переривалися жодним інцидентом* (П. Загребельний); *Ми почали розказувати. Все. Чесно. Розповідь наша, як пишуть у газетах, раз у раз переривалася оплесками і різними вигуками* (В. Нестайко).

◊ **(1) Перерива́тися / перерва́тися на́двоє (напопола́м, наче́тверо** *і т. ін.)* — виконувати надмірну роботу або виявляти надмірні зусилля. *Напополам перервусь, а таки доб'юся свого* (А. Головко); **(2) [Робити] хоч перерви́сь** — багато, тяжко робити, працювати. *Нічого, виб'ємось у люди — легше стане. А поки зі злиднів вилíземо — роби хоч перервись* (А. Головко); **Хоч (на́двоє) розірви́ся (перерви́ся)** *див.* **розрива́тися**[1]**; (3) Як не перерве́ться** — дуже сильно, активно. *Жайворонки як не перервуться щебечуть* (Панас Мирний); *Кричить дитина як не перерветься* (О. Кониський).

ПЕРЕРИВА́ТИСЯ[2], а́ється, *недок.* Пас. до **перерива́ти**[2]. *Щоб дістатися до пошкодженої теплотраси, бульдозерами переривається земля вздовж будівлі міського територіального центру* (з газ.).

ПЕРЕРИ́ВИСТИЙ, а, е. Те саме, що **перери́вчастий.** — *Вибіжу наверх.., — шепотів сам собі переривистим голосом і ще наддавав, ще ширше скакав* (Г. Хоткевич); *Звук був хрипкий, переривистий* (Ю. Шовкопляс); *Поцілував* [Кривда] *Юлю в щоку, й вона відчула, як на її лиці ледь-ледь прошелестіло переривисте зітхання* (Р. Іваничук); *Вона відходить праворуч, через дорогу. Через якийсь час у нічній тиші чути переривистий зумер набору номера, а потім — її радісний голос* (О. Ірванець).

ПЕРЕРИ́ВИСТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість за знач. **перери́вистий.** *Якщо рослинницькі галузі характеризуються нерівномірністю в потребі праці впродовж року, то в тваринництві, навпаки, спостерігається постійність річної праці й переривистість добової* (з наук. літ.).

ПЕРЕРИ́ВИСТО. Присл. до **перери́вистий.** *Бабуся, згорбившись, тримала під руку панотця і переривисто зітхала* (Р. Іваничук); *Першим, хропучи через носа, заговорив Переделмешка — кидаючи переривисто слова, мов камінчики* (О. Ульяненко).

ПЕРЕРИ́ВНИК, а, *ч.* Пристрій для періодичного переривання струму в електричному колі або потоку рідини чи газу в трубопроводі. *Переривник імпульсний ЕЛ-20 призначений для створення миготливого ефекту світлової сигналізації в колах змінного або постійного струму* (з навч. літ.).

ПЕРЕРИ́ВЧАСТИЙ, а, е. 1. Який відбувається, протікає, розвивається з перервами, зупинками через невеликі проміжки часу. *Бушувала буря, крізь яку іноді звучала перша мелодія спомину, але вона була сумна і переривчаста і скоро поринула цілком у хвилях гордого розпачу* (Леся Українка); *Машина знову дала сигнал — переривчастий і нетерплячий* (О. Сизоненко); *Буланко заіржав. І йому десь попереду, за зворотом, за кущами ліщини, відповіли слабим, переривчастим іржанням* (Ю. Логвин).

2. Який має проміжки, прогалини; не суцільний. *Скільки було труднощів, поки Снігур виготував* [на токарному верстаті] *гриб з круговою насічкою! Скільки експериментів, поки кругову насічку замінили переривчастою!* (П. Автомонов); *Звідусіль, повиті клубами пари, били водяні струми, як фонтани в парку, одні безперервні, інші переривчасті, немов підкорені примхам химерного Плутона* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПЕРЕРИ́ВЧАСТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Якість за знач. **перери́вчастий.** *Наявність вугільних частинок у паливі зумовлює нерівномірність і переривчастість рідини, що протидіє зв'язувальним силам в'язкості* (з наук. літ.); *Після крапок, які не закінчують речення, а стоять у середині його для позначення переривчастості мови та інтонаційних відтінків, перше слово пишеться з малої літери* (з навч. літ.).

ПЕРЕРИ́ВЧАСТО. Присл. до **перери́вчастий.** *Дівчина наставила вуха. Ось зараз знову загудуть переривчасто мотори* (Д. Бузько); *Батько правою рукою .. почав від бороди натягати в бік довгий вус і говорити переривчасто* (Т. Осьмачка); *Хлопчик .. переривчасто дихав* (О. Копиленко).

ПЕРЕРИ́ВЧАТИЙ, а, е. Те саме, що **перери́вчастий.** *Якась нервово-трагічна скоромовка, переривчата розповідь глибоко відповідала нашим настроям* (Іван Ле); *Схилившись над хворим, Кривцов прислухався до хрипкого переривчатого дихання* (М. Дашкієв); *В ліжку, де Марго спала, вона нагадувала дитину: напіврозтулені уста, переривчате дихання, подібне до схлипування* (О. Ульяненко).

ПЕРЕРИ́ВЧАТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Якість за знач. **перери́вчатий.** *Сильна і тривала шумова дія на організм з часом призводить до стійкої приглухуватості і глухоти. Їх розвиток залежить від індивідуальних особливостей організму людини, характеру шуму (інтенсивність, спектр, переривчатість) і часу дії (повсякденно, протягом місяців, років)* (з наук.-попул. літ.); *Основними характеристиками будови товщ мерзлих порід є глибина залягання верхньої та нижньої поверхонь мерзлої товщі, її потужність, переривчатість за площею і глибиною* (з навч. літ.).

ПЕРЕРИ́ВЧАТО. Присл. до **перери́вчатий.** *Палеозойська структура Донбасу, закладена в середньому девоні, плавно й глибоко занурювалася у східній частині і переривчато — у західній* (з наук. літ.).

ПЕРЕРИДА́ТИ, áю, áєш, *док., розм.* 1. *що і без прям. дод.* Проридати якийсь час; проплакати. *Коли .. дізналася про вінчання своєї товаришки, переридала скільки предовгих ночей...* (А. Крушельницький); *Варто було перемліти, переридати ті задушливі ночі на мокрій від сліз госпітальній подушці. Варто було знести горя вдвоє і втроє більше, щоб тільки дожити до цієї хвилини їхньої зустрічі* (О. Гончар).

2. Припинити ридання. *Дівчинка перeридала.*

ПЕРЕРИСО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перерисува́ти.** *Одним із видів ілюстрування довідкових видань є перерисований малюнок — штрихове відтворення фотоілюстрації* (з навч. літ.); *Початковий живопис XVII ст. в наосі головної церкви Бачковського монастиря в Болгарії був повністю перерисований художником Мосхосом з Едірне в 1850 році* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕРИСО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перерисо́вувати.** *Нескладний креслярський прилад пантограф можна використовувати для перерисовування планів, креслень, географічних карт або декоративних елементів, збільшуючи або зменшуючи їх масштаб у декілька разів* (із журн.).

ПЕРЕРИСО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕРИСУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що.* 1. Рисувати з чого-небудь уже нарисованого; робити копію. *Тарас одержав заняття при фабриці; він перерисовував плани* (С. Ковалів); *Це був той самий вирізаний на камені малюнок, що його так старанно перерисував Дмитро Борисович. Артем пізнав його одразу* (В. Владко).

2. Рисувати все, багато чого-небудь або усіх, багатьох. *Художник М. І. Жук, згадуючи про вчителя малюнка Лєтаєва з Київської художньої школи М. І. Мурашка, писав, що він тільки й робив, що вічно працював над зарисовками до альбомів. Здавалося, що Лєтаєв перерисував тих альбомів без ліку* (із журн.).

3. Рисувати повторно, заново, по-іншому. *Щоб "стерти" який-небудь елемент зображення на екрані комп'ютера без очищення всього екрана, можна просто перерисувати цей елемент кольором фона* (з навч. літ.).

ПЕРЕРИСУВА́ТИ *див.* **перерисо́вувати.**

ПЕРЕРИ́ТИ *див.* **перерива́ти**[2].

ПЕРЕРИ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перери́ти.** *Бойко трохи зблід і пішов у куток до своїх речей. Його речі теж були перериті* (Гео Шкурупій); *Вся вулиця перерита свіжими вирвами, на дні яких ще сивіє встояний дим* (О. Гончар); *Через порожні сіни потрапили в першу, а потім і в другу кімнату. Скрізь сліди спустошення. Підлога майже вся зірвана, а земля перерита* (М. Сиротюк); // **перери́то,** *безос. пред. Тут на кожній версті .. Що землі перерито, Що лісів полягло* (А. Малишко); *Як часом навідається* [Варка] *до своєї хати .. та побачить, що в шафах усе перерито й у скрині перем'ято, то вже й догадується, що дочки були вдома* (В. Кучер).

ПЕРЕРИ́ТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Стан за знач. **перери́тий.** *У типових чорноземах найбільш виражені ознаки чорноземотворення: інтенсивне накопичення гумусу, азоту та зольних елементів; потужний гумусовий профіль; висока перeритість профілю землерийками* (з наук. літ.).

ПЕРЕРІ́Д, ро́ду, *ч., с. г.* Зерно, насіння, що втратило чистоту свого сорту. *Оскільки окультурений часник не формує справжнього насіння, його розмножують вегетативно. Після третьої-четвертої репродукції, як правило, починає відбуватися перeродження часнику і з'являється перерід* (із журн.).

ПЕРЕ́РІЗ[1], а, *ч.* Кадіб, вигот. з перерізаної на дві частини бочки. — *Там цілі перерізи гороху...* (Д. Мордовець); *На провідному тижні в середу, бачу я з свого саду, що дід Дем'ян лаштується набивати переріз. Майструє він* (О. Кониський); *Біля куреня великий казан висить на триногах. Стоять бочки, діжки і перерізи* (І. Карпенко-Карий); *На підводах у нас гуркотіло дві бочки — відер по сорок, одна бодня, зо два перерізи* (Ю. Яновський).

ПЕРЕ́РІЗ[2], у, *ч.* 1. Дія за знач. **перерізáти.** *Над множинами можна виконувати певні дії: переріз, об'єднання, знаходження різниці множин* (з навч. літ.); *Щоб виконати переріз якогось предмета, необхідно насамперед у потрібному місці уявити та провести січну площину* (з навч. літ.).

2. Місце перетину, розрізу чого-небудь. *Велика бомба, вибухнувши недалеко, відірвала її* [стіну] *геть уздовж усього будинку, повалила на землю й обернула в купу цегли. Ніби зумисне зроблено було так, щоб показати тюрму в перерізі* (І. Багряний); *Циліндр мав ярдів із тридцять у перерізі* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса).

3. Поверхня, площина, по якій що-небудь перетнуте, розрізане. *Яке було його здивування, коли після першого ж імпульсу струму штучний м'яз смикнувся так, що стрілка динамометра сягнула аж за межі шкали. Пластмасові пасма з загальною площею перерізу один квадратний сантиметр розвинули силу тяги понад сто грамів!* (М. Дашкієв); *Переріз електропроводів, які живлять одинично встановлені побутові кондиціонери, має відповідати допустимій щільності струму, визначеній у паспорті на виріб* (з мови документів); // Плоска геометрична фігура, утворена в місці перетину якогось тіла площиною. — *Учні третього класу,* — *говорив Іван Дмитрович, .. — складали екзамени із десяти предметів, а саме: Закону Божого, тригонометрії, конусних перерізів, природничої історії, російської історії, російської географії, риторики, а також латинської, французької і німецької мов* (Б. Левін); *Перерізом називається фігура, яку отримаємо при пересіченні деталі січною площиною* (з навч. літ.); *Як відомо, результатом перерізу сфери площиною є коло* (з навч. літ.).

△ **Золоти́й пере́тин (пере́різ)** *див.* **пере́тин.**

ПЕРЕРІ́ЗАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перері́зати.** *Над деревами висіло червонясте, схоже на перерізаний навпіл недозрілий кавун, кружало місяця* (Ю. Мушкетик); *Перед моїм вікном нема ні чужих кам'яниць, ні вулиці, ні людей, а тільки город (перерізаний залізницею) і море* (Леся Українка); *Було видно зелені, круті, перерізані ярами схили гори* (С. Скляренко); *Перед ними лежало рівне поле, поздовж перерізане дорогою, що вела від Веприка на Дідівщину* (В. Шкляр); *Ошелешений несподіваним ударом, противник кинувся до апаратів, але зв'язок уже був перерізаний* (О. Гончар); // **перері́зано,** *безос. пред. Було перерізано центральну магістраль, що з'єднувала два головні німецькі фронти — Східний і Західний* (В. Малик).

ПЕРЕРІЗА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перерізáти.** *Численні яри й балки у правобережній частині міста й перерізання ними водоносних горизонтів зумовили утворення багатьох струмків і формування зрештою низки малих річок* (з наук. літ.); *Відкриття відновленого стародавнього джерела стало справжнім святом для мешканців села: після урочистого перерізання червоної стрічки кожен із присутніх міг оцінити чудовий смак води* (з газ.).

ПЕРЕРІ́ЗАТИ *див.* **перері́зувати.**

ПЕРЕРІЗА́ТИ *див.* **перері́зувати.**

ПЕРЕРІЗАТИСЯ *див.* **перерізуватися.**

ПЕРЕРІЗА́ТИСЯ *див.* **перерізуватися.**

ПЕРЕРІЗУВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до перерізування. *Серед параметрів впливів ґрунтового середовища на портові гідротехнічні споруди виділяють силові (згинальний момент, перерізувальна сила, реактивний тиск) і кінематичні (переміщення, кут повороту)* (з наук. літ.).

ПЕРЕРІЗУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перерізувати** 1–4. *Вперте небажання їхати "додому", вискакування з військових вантажних авт* [авто], *що везли до репатріаційних таборів, голодівки, вивішення чорних прапорів по таборах, протести, перерізування жил на руках та заходи альянтів* [союзників], *зрештою, припинили примусову репатріацію* (О. Шугай); *Лише перерізування коренів борщівнику на глибині 10–15 см забезпечує знищення цієї шкідливої рослини* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕРІЗУВАТИ, ую, уєш, **ПЕРЕРІЗА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.,* **ПЕРЕРІЗАТИ,** іжу, іжеш, *док.* 1. *кого, що.* Ріжучи, розділяти навпіл, на частини. *Абрум, який на свому* [своєму] *довгому віку спокійно перерізував горло тисячам курей та гусок, збілів увесь і закричав* (М. Коцюбинський); *Слуги кинулися до воза, палашами перерізували міцні мотузи, стягали товсті попони і знімали баклаги й барила* (О. Довженко); *Палажка не просто приймає пологи, не просто перерізає пуповину, не просто дає дитинку в руки матері чи кладе їй на груди теплу й живу істоту, а при цьому промовляє заповітні слова* (В. Лис); — *Може, то така сатана* [машина], *що й тебе натроє переріже?* (Панас Мирний); *Зійдемося за стіл, сядемо тісно в крузі, хліб переріжем навпіл, щиро згадаєм друзів* (М. Рудь); *Гоцик затамував подих, пішов до табору .. Перерізав шкіряні паски, що ними коней прив'язали до сосен* (Люко Дашвар); * Образно. *Грім перерізав Сивую хмару* (Дніпрова Чайка).

2. *що, перен.* Рухатися, переміщуватися упоперек чогонебудь, у поперечному напрямку. *В степу, перерізуючи поземкові протяги вітрів, неслися пари автомашин* (Іван Ле); *Катер мало не стрибав з хвилі на хвилю, гострим носом перерізаючи пінні буруни* (В. Собко); *Човник перерізав течію й опинився посеред річки* (Л. Яновська); // Проходити, пролягати через що-небудь, розділяючи на частини; перетинати поверхню чогось у якомусь напрямі. *Перейшов* [Демид] *по кладці невеличку річечку — струмочок, що перерізував сад, — повернув ліворуч* (Б. Грінченко); *Глибоку вулицю перерізували високі замети* (С. Скляренко); *Вона* [залізниця] *проходить попід розлогим лугом річки Ікви, яка перерізує дубові ліси Смиги* (У. Самчук); *Від зеніту до горизонту майнула яскрава вогняна лінія. Вона перерізала все небо, мов ракета, що з'явилася невідомо звідки, і так само несподівано закінчила свій шлях за темним лісом* (В. Владко); *Легенько, одним пальчиком вона* [Женя] *потягла на себе двері і, коли смужка світла навкіс перерізала стелю, заглянула одним оком у щілину* (В. Близнець); // Перетинати обличчя, шию і т. ін. (про зморшки, рубці, шрами). *Скільки нових зморщок лягло біля очей, а скільки глибоких болісних перерізали її високе чоло?* (Ю. Збанацький); *Гаразд пам'ятаю гетьмана в ті дні. Він часто від'їздив — у полки та сотні, — стемнів лицем, чоло перерізали глибокі зморшки* (Ю. Мушкетик).

3. *що кому, перен.* Ставати на перешкоді кому-, чому-небудь, перегородивши дорогу, шлях і т. ін. [Г р и ц ь к о:] *Тільки що з двору вийшов, мав простувати до крамниці, як перерізують мені дорогу Тхориха з сином* (Панас Мирний); *Козаки побігли манівцями, глибоким снігом перерізували відступ утікачам* (Іван Ле); *У вівторок, 22 червня, експедиція стала табором серед боліт Фріш-Вотер, украй знесилена незліченними струмками, котрі безнастанно перерізали її дорогу* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); [В а л е н т:] *Досі скрізь цвілим і сірим муром ставала на дорозі обережність. Я не проламувався через мур, .. але тепер знайшов я кружну стежку, що вже тобі шляху не переріже...* (Леся Українка).

4. *що, перен.* Оволодівати частиною дороги, шляху, позбавляючи супротивника можливості вільно просуватися далі. *Оговтавсь ворог від невдач І вже перерізав дорогу* (М. Шеремет); *Карл квапився, поспішав, бо боявся, що Кара-Мустафа подбає про те, щоб перерізати всі шляхи відступу* (В. Малик); // Припиняти або порушувати зв'язок, сполучення. *В глибинах ще ходили ворожі підводні човни. Торпедоносці вели з ними бій. Вони перерізали всі морські комунікації* (В. Кучер).

5. *тільки док., кого.* Ріжучи, убити всіх або багатьох. — *А то он німаки парашутистів скидають... Поснемо, а вони підповзуть і переріжуть нас, як сонних курей* (Григорій Тютюнник); *Конунг Фродо III, .. прикинувшись, ніби збирається вести війну з якимось там спільним ворогом, скликав усіх слов'янських князів-васалів разом з їхнім найдобірнішим військом і по-зрадницькому перерізав, передавив та перевішав усіх* (І. Білик).

6. *що.* Різати, нарізати (землю, наділ) заново, по-іншому. — *Землеміри, чи що?* — *Атож. Оце їдемо у ваші краї землю перерізати* (Олесь Досвітній).

ПЕРЕРІЗУВАТИСЯ, ується, **ПЕРЕРІЗА́ТИСЯ,** а́ється, *недок.,* **ПЕРЕРІЗАТИСЯ,** іжеться, *док.* 1. *тільки недок.* Перетинатися, розділятися чим-небудь навпіл, на частини (про поверхню, площину, масив і т. ін.). *Моріг зелений перерізується посередині биндочкою — стежкою* (М. Коцюбинський); *По горішніх двох* [вулицях] .. *не їхали, бо вони перерізалися глибокими виярками, забитими снігом* (Микита Чернявський); *Це була країна, про яку один польський письменник писав 1590 р. такі слова: "Україна — найбагатша частина Польської держави. Її поля такі прекрасні, як поля Єлисейські. Вони то тягнуться рівниною, то перерізуються горами, борами й гаями. Характер їх веселий і урожайний"* (з наук. літ.); *За останній рік, що Ґалаґан не бачив Хмельницького, той дуже посивів і високе його чоло перерізалося поміж бровами глибокими зморшками* (А. Кащенко).

2. *тільки док., розм.* Зарізати, поранити один одного чимнебудь гострим (про всіх або багатьох). — *Пропало!.. Все пропало!.. Вони там геть усі переріжуться!..* (П. Колесник).

3. *тільки недок.* Пас. до **перерізувати, перерізáти.** *Дивно рубав* [робітник] *ті дрова: зводив лезо, застигав разом із ним, тоді сокира ніби сама падала на колодку; знову зводив, знову завмирала над головою, відтак падала, і навіть труску не було чутно від розколення, ніби перерізувалася колодка не як дерево, а як масло* (Валерій Шевчук); *1929 року польські утиски спричинили масовий протест. Свого апогею протистояння сягнуло влітку-восени 1930 року. Не раз перерізалися телефонні й телеграфні лінії, чинилися перешкоди на залізниці* (з наук. літ.); *У пологовому будинку після народження дитини пуповина перерізається і зав'язується за допомогою спецзасобів* (з навч. літ.).

ПЕРЕРІСТ, ро́сту, *ч.* Дія і стан за знач. **перерости́** 1. *Під час переросту ріпаку відбувається збільшення габітусу рослини та витягання точки росту, що призводить до її вимерзання під час перезимівлі* (із журн.).

ПЕРЕРІША́ТИ, а́ю, а́єш, **ПЕРЕРІШИ́ТИ,** шу́, ши́ш, *док., що, розм.* Вирішити все або багато чого-небудь. — *Мені хвалилися в ратуші, що ти там тілько й знаєш, що над ділом гнешся. Усі* [усе] *перерішити хочеш* (Панас Мирний); // Виконати, розв'язати (задачі, приклади і т. ін.). *У другому класі, захворівши, перерішала* [дочка] *увесь задачник — їй це було цікаво* (І. Жиленко).

ПЕРЕРІ́ШЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **перерішити.** — *А раз так — висловлюючи своє кредо, я вже нічим більше не ризикую, бо доля моя перерішена* (І. Багряний).

ПЕРЕРІШИ́ТИ *див.* **перері́шувати.**

ПЕРЕРІ́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕРІШИ́ТИ,** шу́, ши́ш, *док., розм.* 1. *що і без прям. дод.* Приймати інше рішення замість раніше прийнятого. *Постанова президії товариства лежала просто перед ним на столі, і тепер уже пізно було перерішувати* (Ю. Смолич); *Покійна княгиня була крута на слові — раз сказавши, не перерішувала* (С. Скляренко); *Після довгих вагань Комаха вирішив був їхати до Могилева, але в останній момент він перерішив: він поїде до Кам'янця* (В. Домонтович).

2. *що.* Вирішувати повторно, заново, по-іншому (питання, проблему і т. ін.). — *Монастир закрито ухвалою вашого села кілька день тому. Перерішувати це питання ви не маєте права* (І. Микитенко); *Сержант несподівано перерішив усе по-своєму* (І. Багряний).

ПЕРЕРО́Б, у, *ч., діал.* Переробіток. *Два дні було переробу в мене за ним* (Сл. Б. Грінченка); — *Слухай, Філострате,* — *озвалась Неїфіла, — от ти хочеш нас навчати, а чи не годилося б тобі набратися розуму, як ото набрався Мазетто од черничок, і тоді тільки губи відмикати, як уже кості од переробу гудітимуть?* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПЕРЕРОБИ́ТИ *див.* **переробля́ти.**

ПЕРЕРОБИ́ТИСЯ *див.* **переробля́тися.**

ПЕРЕРОБІ́ТОК, тку, *ч.* 1. Робота понад установлену норму; час, затрачений на таку роботу. *Найважливішими характеристиками витрат праці є кількість виробничих робітників і "білих комірців", відпрацьовані години, базові середні ставки погодинної заробітної плати, загальна сума компенсацій, включаючи й переробіток* (з навч. літ.).

2. Те, що зроблене понад установлену норму. *Переробіток робочого часу, що виникає в окремі дні за підсумованого обліку, може компенсуватися додатковими днями відпочинку або відповідним зменшенням тривалості роботи в інші дні облікового періоду* (з мови документів).

ПЕРЕРО́БКА, и, *ж.* 1. *розм.* Те саме, що **переробля́ння, перероб́лення.** *До достави* [доставки] *воску на місце переробки, будь вона де-небудь, Герман контрактом не зобов'язався* (І. Франко); *Треба створювати великі лісосировинні бази, які б не лише добували сировину, а й здійснювали б первинну переробку на місці* (М. Чабанівський); *Слова оповіді, виношені за день, викристалізувані вночі, лягали енергійними, динамічними реченнями на аркушики паперу, пишучись майже без правок і переробок* (М. Бажан); — *Це істоти з іншим способом переробки інформації, з іншими властивостями* (І. Росоховатський).

2. Те, що є результатом перероблення. *Він сів за стіл і зараз-таки переробив свій лист до мирового..; одну переробку назвав кореспонденцією з К. повіту* (І. Нечуй-Левицький); *В "перелицьованій Енеїді" Котляревського маємо не переспів і не переробку, а пародію* (М. Зеров); *Він .. починає перебирати папери. Переклади, переробки, переспіви з стародавнього індійського, словенського .. епосу* (П. Колесник).

3. *розм.* Те саме, що **переробі́ток.** *Переробка за власним бажанням не вважається надурочною роботою* (із журн.).

ПЕРЕРО́БЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переробити.** *Поверх усеї тої страшної зброї .. боярин накинув вовчу шкіру з пащею, переробленою в защіпку на груді* (І. Франко); *В кімнаті, переробленій з колишньої панської стайні, де я мав заночувати, розбалакався з сторожем* (Мирослав Ірчан); *Дикі пущі, що оточували .. замок, тисячами рук перероблені на паркову садовину* (О. Стороженко); *З юнацьким романтизмом у багатьох своїх поглядах вона влучно й непомітно поєднувала життєву практичність, оте вміння мати завжди нове вбрання, хоч і до краю перероблене* (В. Підмогильний); *"Приказки" Білецького-Носенка (вид. в Києві 1871 р.), перероблені "з найкращих французьких, німецьких і російських байкарів, а також і власного утвору", становлять величезний збірник у 333 байки* (М. Зеров); *Всі роботи на полях на той час були перероблені, зоставалося тільки святкувати* (Г. Тарасюк); // **перер́облено,** *безос. пред. Панна роздивлялася саме надіслані їй нові моделі та журилася, що вони всі .. нецікаві, а старі всі перероблено давно* (Л. Яновська); *Платформи й зали колишнього вокзалу справді перероблено під великий музей* (С. Жадан); *У Наді болісно стислося серце. Ось і прощай, рудник. Скільки тут пережито, перероблено* (Д. Ткач).

ПЕРЕРО́БЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переробити.** *Необхідно створити за стартовою підтримкою держави мережі центрів в основних регіонах виробництва сільгосппродукції, які б здійснювали кваліфіковану допомогу в забезпеченні сільгоспвиробників сучасною технікою для обробітку ґрунту та перероблення продукції* (з наук. літ.); *Сахно не була дуже поінформована в справах медицини, і тому її все вражало на кожному кроці — і трепанація черепа, і резекція шлунка, і вилущення пухлини, і вирізання нирки, навіть перероблення кирпатого носа на рівний і тонкий класичного римського рисунка* (Ю. Смолич); *Звертаюся до Вас з великим проханням порадити — до кого б мені звернутися, щоб схотів взяти на себе перероблення комедії та видання її* (М. Коцюбинський).

ПЕРЕРО́БЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перер́облювати.** *Ефективне використання природних ресурсів, вилучення з перероблюваної сировини якомога більшої кількості цінних продуктів, скорочення стадій виробничого процесу — ці заходи спрямовані на охорону природного середовища від забруднення промисловими відходами* (із журн.); *Період, якого характеристичним явищем були великі національні епопеї та віршовані рицарські романи, звичайно перероблювані з французької мови, тягнеться аж до р. 1300* (І. Франко); // **перер́облювано,** *безос. пред. На нову форму дум перероблювано старі пісні, а не перероблювані дуже часто вигибали* (М. Грушевський).

ПЕРЕРО́БЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перер́облювати.** *На запасах Малишівського розсипного родовища вже давно працює Вільногірський гірничо-металургійний комбінат, який поставляє цирконові концентрати та продукти їх первинного перероблювання* (з наук. літ.); *Заходився стрийський залізничий інженер Микола Левандовський коло перероблювання печей машин на ропне топлення* (А. Чайковський); *У суспільній структурі, яка живиться результатами перероблювання природи на предмети ужитку, категорія ужитковості стає визначальною* (В. Неборак).

ПЕРЕРО́БЛЮВАТИ *див.* **переробля́ти.**

ПЕРЕРО́БЛЮВАТИСЯ *див.* **переробля́тися.**

ПЕРЕРО́БЛЮВАЧ, а, *ч.* Той, хто переробляє що-небудь. *Якщо в новітні часи (з XIX ст.) перекладачі намагаються максимально точно відтворити оригінал, то в середні віки вони часом скорочують, доповнюють, пристосовують до місцевих умов перекладний текст, стаючи, таким чином, то редакторами, а то й просто переробл́ювачами, до певної міри, співавторами* (з наук. літ.).

ПЕРЕРОБЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переробля́ти.** *Перспективи динамічного зростання обсягів промислового виробництва й збільшення експорту товарів з високим ступенем перероблення безпосередньо залежать від темпів технологічного оновлення економіки* (з наук. літ.); *Алуніти представляють нетрадиційний для світової практики вид сировини, щодо якої нема відпрацьованих технологій збагачення й перероблення* (із журн.).

ПЕРЕРОБЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ПЕРЕРО́БЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕРОБИ́ТИ,** облю́, о́биш; *мн.* перероб́лять; *док.* 1. *що.* Піддавати обробленню. *Промисловий шредер має два обертові вали, що дозволяє переробити надзвичайно тверді й габаритні матеріали* (із журн.); // Піддаючи обробленню, перетворювати на що-небудь, виготовляти щось із якогось матеріалу, сировини. *Замість того щоб переробл́ювати відходи й отримувати від цього зиск, як це відбувається у цивілізованих країнах, де переробляється до 60 % скла, паперу, пластику та інших відходів, потенційні бюджетні кошти України роками перегнивають на полігонах, паралельно забруднюючи навколишнє середовище* (з наук.-попул. літ.); // Перетворювати на що-небудь, засвоюючи (про рослинні й тваринні організми або їхні органи). *Існують же сіркобактерії, які, переробл́юючи хімічні сполуки, виділяють чисту сірку?* (М. Дашкієв).

2. *що і без дод.* Робити з чого-небудь щось інше. *А прийде осінь, з сіл, де батько позаводив не сади — ліси яблуней* [яблунь] *та слив, тягнуть валки з податтю, з овочем і треба його як стій на всякий лад переробляти для дому і для світу* (К. Гриневичева); [С т е п а н:] *Ось як відгуляємо .. весілля, зараз комору переробимо на світлицю* (М. Кропивницький); [З о я:] *Звідки це в тебе така гарненька брошка?* [Ж у р а:] *Це мені тьотя переробила з папиної запонки* (І. Кочерга); // Надавати чому-небудь нового, зміненого вигляду. *Враз вона зрозуміла Чайку, коли він навчав її переробл́ювати телеграми, надаючи їм стислості, жвавості й тої простоти живої людської мови, що нею добре володів сам* (Д. Бузько); *Созоненко переробив і переіменував свою крамницю в трест* (М. Стельмах); * Образно. *Сонце било в ту гущавину навскоси, освічувало її наскрізь, пронизувало її золотими нитками, переробл́ювало листя на зелене скло* (І. Нечуй-Левицький).

3. *що, перен.* Перетворювати, змінювати що-небудь. *Це — новий, одкритий ним, доктором Рудольфом, після землетрусу мінерал, названий ним геліонітом. Він має здатність скупчувати й переробляти сонячну енергію* (В. Винниченко); *— Жити легко тим людям, які життя беруть, яким воно є, і ніколи не замислюються над тим, як би щось змінити, переробити його на власний смак* (П. Кочура); *Ми тепер могли вибирати планету з будь-якою атмосферою і переробити її на кисневу* (М. Білкун); // *кого.* Робити кого-небудь іншим; перевиховувати. *Я нікого не маю .. охоти переробл́ювати, але часом думаю, що занадто замовчувати і недоговорювати те, що можна зовсім просто і щиро сказати, теж не слід* (Леся Українка); *— На свій лад я нікого не збираюся переробляти* (Р. Андріяшик); *— Ти мені спершу людину перероби, от що, — казав він далі до Завального* (Б. Антоненко-Давидович).

4. *що і без дод.* Робити заново, по-іншому, виправляючи, змінюючи що-небудь. *Одно оповідання послав.., друге починаю переробляти* (М. Коцюбинський); *— Я багато переробл́ював* [шар] *і врешті застосував той метод, про який говорили ви* (О. Іваненко); *Вічно він запізнювався на роботу або й зовсім не виходив, а те, що робив, все рівно треба було після нього переробляти* (Григорій Тютюнник); *Віталій тримався вперто.., майор кудись подзвонив, кудись написав і таки домігся того, що хлопець мусив переробити антену* (О. Гончар); *Особливо зрадів він, як у нього в голові майнула думка — переробити цю казку на барвистий балет* (Олекса Ізарський).

5. *тільки док., що.* Зробити все або багато чого-небудь; виконати всі роботи або багато робіт. *Стільки вже встигли до своїх сімнадцяти весен переробити* [дівчата], *що, здається, озолотитись могли б!* (О. Гончар); *— Та маю замовлення, — кволо випручується Папертюк. — Всього не переробиш, — посміхається Литвин* (В. Єшкілєв).

6. *що, діал.* Опрацьовувати. *Прийшовши до школи, взявся пильно переробляти аналітику* (О. Маковей); *Пан Білінський виконував .. працю корепетитора, переробл́ював лекції, випитував, доглядав писемних вправ* (І. Франко).

ПЕРЕРОБЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, **ПЕРЕРО́БЛЮВАТИСЯ,** ююся, юєшся, *недок.*, **ПЕРЕРОБИ́ТИСЯ,** облю́ся, о́бишся; *мн.* перероб́ляться; *док.* 1. *тільки 3 ос.* Зазнавати оброблення. *Оскільки водень у шарі, що оточує зоряне ядро, поступово переробляється у гелій, то маса гелієвого ядра зорі безперервно зростає* (з навч. літ.).

2. Роблячи, працюючи дуже багато, шкодити своєму здоров'ю; перевтомлюватися на роботі; перепрацьовуватися (у 1 знач.). *Пережила баба Федорка двох чоловіків .. У житті не дуже переробл́ялася* (В. Козаченко); *Підопічні Василеві отримують по три пайки за перевиконання норми і мають досить таки свіжий вигляд, бо не переробл́яються* (М. Андрусяк); *— Ти переробився? Сил нема, — гнівно глянула на нього Леся* (А. Хижняк); *Сусіди-дачники ще сплять, переробилися вчора на грядці* (В. Яворівський).

3. *рідко.* Перетворюватися на когось іншого, на щось інше. *Я просто волію його переробити. Під себе. Для цього потрібна неабияка хитрість. Адже постійно доводиться вдавати, що сама переробл́юєшся під нього* (І. Роздобудько); *Краще стань лозою ти І на березі рости. Я ж в комиш переробл́юся І до берега схилюся...* (О. Олесь).

4. *тільки недок.* Пас. до **переробля́ти, перероб́лювати** 1–4. *— Той дейтерій весь час переробляється, щоб діставати енергію* (В. Владко); *Власний його будинок переробл́явся* (Василь Шевчук); *Духовні, а декуди й світські поезії зразу транскрибувалися, потім перекладалися, а далі переробл́ювалися з польського на руське* (І. Франко).

ПЕРЕРО́БНИЙ, а, е. 1. Стос. до перероблення. *— Дуже розвинена гірничовидобувна й переробна промисловість — непропорційно до інших галузей економіки* (О. Авраменко); *Очевидно, це був переробний комбінат, причому досить великий — до розвалених приміщень навіть тягнеться залізниця* (С. Жадан).

2. Який використовують для перероблення. *Розторопша як переробна сировина мало вивчена, тому актуальними є дослідження фізико-механічних властивостей її насіння* (з наук. літ.).

ПЕРЕРО́БНИК, а, *ч.* Той, хто переробляє що-небудь. — *Намісник Марков! — обличчя імператриці спотворила презирлива гримаса. Цей вискочка, син переробника смердючих водоростей з Тіронії!* (В. Єшкілєв); *Платником акцизного збору з реалізації товарів, виготовлених із давальницької сировини, є власник товару, а не її переробник* (з навч. літ.); *Переробка нафти здійснювалась на умовах передачі частини нафтопродуктів переробникові* (з газ.).

ПЕРЕРО́БНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **перéробник.** *Олена Козьміна — місцева фермерка й переробниця молочної продукції. Всю лінійку молочної продукції — молоко, масло, сметану та сир — під торговою маркою "Ластівка" можна побачити в місцевому соціальному мінімаркеті* (з газ.).

ПЕРЕРО́ДЖЕНЕЦЬ, нця, *ч.* Той, хто ідейно, політично, морально переродився, зрадив тій чи іншій ідеї, відрікся від попередніх світоглядних позицій. *Дзеркало душі .. переродженця, безбатченка тріснуте, спотворене* (О. Бердник); *Писали про корову, яка постійно пасеться на моєму городі, отже, я уже — переродженець, куркуль, експлуататор і т. д. Корова справді паслася — сусідська* (В. Дрозд).

ПЕРЕРО́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переродúти.** *В порівнянні до того, який був поперед, він видався мені доразу переродженим, .. здоровішим, розцвівшим* (І. Франко); *Вперше ми побачили зовсім переродженого нашого депутата* (Іван Ле); *Я знову сів, але вже немовби перероджений цим явищем, яке мені було так добре відоме з книжок* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема).

ПЕРЕРО́ДЖЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **перерóджений.** *Переродженість еліти, її меркантильність і безпринципність свідчать про її невідповідність основним завданням, що стоять перед країною* (із журн.).

ПЕРЕРО́ДЖЕНКА, и, *ж.* Жін. до **перерóдженець.** *Нині ця політична перероджека швидко змінила свої погляди і перейшла до провладної партії* (із журн.).

ПЕРЕРО́ДЖЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **переродúтися.** *Переродження ротмістра Курнатовського, вже майже пропащого для нормального людського життя, відбувається під впливом кріпачки Олени* (І. Дзюба); *Для Жені було дивовижне, страшне й незрозуміле переродження батька, коли той приходив додому зовсім інший — збуджений, метушливий, починав сперечатися з людьми, розмахував руками, цитькав на матір, а наступного дня вибачався* (В. Близнець); — *Фріц, — звернулася вона до чоловіка, — а приємно думати, що наш винахід теж допоміг переродженню краю* (Д. Бузько); *Почалось прискорене бюрократичне переродження більшовизму* (О. Шугай).

ПЕРЕРО́ДЖУВАЛЬНИЙ, а, е. Який допомагає, сприяє переродженню. *Сила, що спроможна, за концепцією О. Гончара, справляти облагороджувальний та перероджувальний вплив на людину, — це творча праця* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕРО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕРОДИ́ТИ,** оджу́, óдиш, *док., кого, що.* Змінювати кого-, що-небудь до невпізнання, надаючи нових якостей, нового вигляду і т. ін. *Природа! Ліс, безмежний густий ліс .. перероджують дорослу людину, що потрапила сюди вперше, на .. дитя* (Олесь Досвітній); *Хіба ж кохання не перероджувало найчерствіших людей і не робило героями миршавих й упосліджених!* (П. Загребельний); [Р о м а н:] *Ти прогнала хмару з душі моєї і освітила її! Ти мене переродила!* (М. Кропивницький); *Перемога на виборах переродила Миколу. Він назавжди розпрощався зі своїм парубоцьким минулим, освоїв імідж добропорядного сім'янина* (Г. Тарасюк).

ПЕРЕРО́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕРОДИ́ТИСЯ,** оджу́ся, óдишся, *док.* 1. Ставати новим, оновленим, ніби народжуватися вдруге; відроджуватися. *Всіх в тій хаті й хату покохав я і весь став перероджуватись в ній, мов душу й тіло в собі обновляв я!* (І. Франко); *Люди раділи, дивлячись, як оживає природа навколо, й самі мов оживали, й перероджувались і молоділи: весна!..* (І. Білик); * У порівн. *Я плакав, До полудня плакав. Та так мені любо стало: І малого знаку Нудьги тії не осталось. Мов переродився...* (Т. Шевченко); // Перетворюватися в іншу істоту. *Явдоха мерщій у жлукто і полізла... а як вилізла, так стала дівкою.., переродилась наша відьма* (Г. Квітка-Основ'яненко).

2. *перен.* Змінюватися до невпізнання, ставати зовсім іншим. *Якщо до нього заходила жінка, він вмить перероджувався: ставав лагідним, елегантним, розшаркувався перед нею і не знав, де її посадити* (Яків Баш); *Над Іспанією нависла тінь диктатури. За час її панування люди перероджувалися, ставали егоїстами* (О. Бердник); *Мати .. клопоталася об тім, що син її так високо пішов, так зразу переродився* (Панас Мирний); *За цей один короткий, як непомітна мить, час, я сливе переродився, тобто не переродився фізично, але дістав, наприклад, гарячку чепуритися, ганятися, мов ідіот, за модами* (У. Самчук); // *у кого, у що і без. дод.* Перетворюватися в кого-, що-небудь. *Соціальне прагнення перероджувалося в зневір'я* (М. Драй-Хмара); *Весна перероджується в літо, літо — в осінь, а осінь спалює саму себе* (Г. Пагутяк); *Але чи встежиш, коли скульптори перероджуються у хакерів?* (М. Матіос); — *Переродилися саме ті ділянки тканини, де ми викликали мутацію?* (І. Росоховатський); *Холодний розрахунок і рафінована мстивість .. переродилися в нервову, гризьку злість розумово неповноцінного чоловіка* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

3. *бот.* Поступово погіршуватися, утрачати свої позитивні якості, цінні властивості; вироджуватися (у 1 знач.). *Користуватися насіннєвим матеріалом картоплі Джувел можна не один рік, оскільки сорт тривалий час не перероджується* (із журн.).

ПЕРЕРОДИ́ТИ *див.* **перерóджувати.**

ПЕРЕРОДИ́ТИСЯ *див.* **перерóджуватися.**

ПЕРЕРОЗВИВА́ТИ, áю, áєш, *недок.*, **ПЕРЕРОЗВИ́НУТИ,** ну, неш, *док., кого, що.* Розвивати кого-, що-небудь надміру, занадто. *Ми виділяємо в суспільстві три частини: економіку, державу і культуру. Якщо одну з них перерозвивають, а іншу розвивають надто слабко, це впливає на стан усього суспільства* (із журн.); *"Перерозвинути" дитину неможливо: вона допитлива від природи* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕРОЗВИВА́ТИСЯ, áюся, áєшся, *недок.*, **ПЕРЕРОЗВИ́НУТИСЯ,** нуся, нешся, *док.* Надміру, занадто розвиватися. *Перед грозою, особливо в літні місяці, купчасті хмари можуть перерозвинутися й дуже швидко перетворитися в купчасто-дощові* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕРОЗВИ́НЕНИЙ, ПЕРЕРОЗВИ́НУТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перерозвúнути.** *Економіці Радянського Союзу була притаманна диспропорція між першим та другим підрозділом суспільного виробництва: перерозвинутий перший підрозділ і постійно відстаючий від нього другий* (з навч. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який перерозвинувся. *На ділянках, де озиме жито перерозвинуте і є загроза вилягання, його треба підживлювати* (з наук. літ.); *Дуже часто бачимо в залі у спортсменів-початківців перерозвинену нижню частину, недопрацьовану середину і слабкий верх грудних м'язів* (із журн.).

ПЕРЕРОЗВИ́НЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **перерозви́нений.** *Вибір прийомів надання акушерської допомоги визначають за ступенем перерозвиненості плода й розташуванням його в пологових шляхах* (з наук. літ.).

ПЕРЕРОЗВИ́НУТИ *див.* **перерозвива́ти.**

ПЕРЕРОЗВИ́НУТИЙ *див.* **перерозви́нений.**

ПЕРЕРОЗВИ́НУТИСЯ *див.* **перерозвива́тися.**

ПЕРЕРОЗВИ́НУТІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **перерозви́нутий.** *В українському медіапросторі спостерігається брак якісної соціальної журналістики й натомість перерозвинутість політичної журналістики, а також розважальних матеріалів* (з публіц. літ.); *Низький індекс костистості корови вказує на досить тонкий кістяк та перерозвинутість тварини, тоді як надто високий — на грубий тип тілобудови* (із журн.).

ПЕРЕРО́ЗВИТОК, тку, *ч.* Надмірний розвиток. *Й.-В. Гете категорично відмовився вважати себе тільки поетом: адже це означало потрапити в прокрустове ложе спеціалізації, що загрожувало однобічним перерозвитком у собі лише якоїсь однієї сторони* (з навч. літ.).

ПЕРЕРО́ЗКЛАД, у, *ч.* 1. Зміна співвідношення елементів структури. *Генологічна перспектива перерозкладу жанрів сучасного роману як в українській, так і в зарубіжній літературі спонукала перехід стильових форм в субжанрові та жанрові одиниці на підставі повторюваних і відтворюваних схем* (з наук. літ.).

2. *лінгв.* Переміщення меж морфем у складі слова. *Шляхом перерозкладу елементів адвербіального комплексу утворився ряд прийменників з аналітичних (прийменниково-відмінкових) прислівників і віддієслівних прислівників (дієприслівників)* (з наук. літ.); *Перерозклад полягає в тому, що звуки однієї морфеми (чи вся морфема) відходять до іншої, сусідньої морфеми, внаслідок чого межі між морфемами переміщуються і в пізнішу епоху слово членується по-іншому, не так, як раніше* (з навч. літ.).

ПЕРЕРОЗМІСТИ́ТИ *див.* **перерозміща́ти.**

ПЕРЕРОЗМІСТИ́ТИСЯ *див.* **перерозмі́щуватися.**

ПЕРЕРОЗМІЩА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПЕРЕРОЗМІ́ЩУВАТИ,** ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕРОЗМІСТИ́ТИ,** іщу́, і́стиш, *док.*, *кого, що.* Розміщувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Електрофоретичний дисплей формує зображення, перерозміщуючи заряджені пігментні частинки за допомогою електричного поля* (з наук.-попул. літ.); *Фінансова гнучкість — це здатність підприємства залучати кошти з різних джерел, збільшувати акціонерний капітал, продавати і перерозміщати активи, змінювати рівень і характер діяльності підприємства* (з навч. літ.); *Автопролонгація дозволяє вкладнику після закінчення терміну договору в автоматичному режимі перерозмістити депозит згідно з поточними умовами в банку* (із журн.).

ПЕРЕРОЗМІ́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перерозмісти́ти.** *— Ми очікуємо, що внутрішні облігації на 3 млрд грн будуть повністю перерозміщені* (з газ.); // **перерозмі́щено,** *безос. пред. У 1981 р. конференції та дивізіони НХЛ було перерозміщено для кращого відображення географічного положення команд, але існуючі назви збереглися* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕРОЗМІ́ЩЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перерозмісти́ти.** *При перерозміщенні депозиту клієнт може змінити його умови, наприклад, суму вкладу або скасувати дію автопролонгації* (з мови документів).

ПЕРЕРОЗМІ́ЩУВАТИ *див.* **перерозміща́ти.**

ПЕРЕРОЗМІ́ЩУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **перерозмі́щувати.** *"Укрпошта" зможе залучати кошти населення за договором поштового вкладу, який буде прирівняний до банківського вкладу, а потім клієнтські кошти можуть перерозміщуватися на депозит у будь-якому самостійно обраному банку* (з мови документів); *Для гільйотинного розкрою існує можливість, щоб деталі вручну перерозміщувалися на схемі розкрою* (із журн.).

ПЕРЕРОЗПО́ДІЛ, у, *ч.* Дія за знач. **перерозподіля́ти, перерозподіли́ти** і **перерозподіля́тися, перерозподіли́тися.** *Відбувається перерозподіл температур — у холодніших широтах клімат пом'якшується, а в теплих стає суворішим* (М. Руденко); *Майка чітко викладає пропозиції щодо оптимізації й перерозподілу обов'язків серед співробітників відділу* (Люко Дашвар).

ПЕРЕРОЗПОДІ́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перерозподіли́ти.** *Бюджетні кошти є сукупністю грошових коштів, які розподілені й перерозподілені через бюджетну систему України та ідентифікуються на рахунках Державного казначейства* (з мови документів); // **перерозподі́лено,** *безос. пред. У 1918 році, окрім конфіскованої поміщицької землі, було перерозподілено близько 50 млн десятин землі заможних господарств, що значно загострило ситуацію на селі* (з навч. літ.).

ПЕРЕРОЗПОДІ́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перерозподіли́ти** і **перерозподіли́тися.** *У цьому поетичному фрагменті наявне перерозподілення компонентів словосполучень у межах віршового рядка* (з наук. літ.).

ПЕРЕРОЗПОДІЛИ́ТИ *див.* **перерозподіля́ти.**

ПЕРЕРОЗПОДІЛИ́ТИСЯ *див.* **перерозподіля́тися.**

ПЕРЕРОЗПОДІ́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до перерозподілу. *Виділяють такі види державної економічної політики, як розподільна, перерозподільна, регулювальна, адміністративно-правова* (з навч. літ.).

ПЕРЕРОЗПОДІЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перерозподіля́ти** і **перерозподіля́тися.** *Звуження електорального простору й перерозподіляння в ньому основних гравців є основною проблемою партії* (з газ.).

ПЕРЕРОЗПОДІЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ПЕРЕРОЗПОДІЛИ́ТИ,** ілю́, і́лиш, *док., що.* Розподіляти ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Випитувала* [Майка], *що нового в роботі сталося за час її відсутності, .. який ступінь завантаження кожного співробітника, чи є сенс перерозподіляти функціональні обов'язки* (Люко Дашвар); *"Укрзалізниця" хоче перерозподілити площі невеликих вокзалів і здавати їх в оренду* (з газ.).

ПЕРЕРОЗПОДІЛЯ́ТИСЯ, я́ється, *недок.*, **ПЕРЕРОЗПОДІЛИ́ТИСЯ,** і́литься, *док.* 1. Розподілятися заново, по-іншому. *Під час сильної хуртовини перерозподіляється висота снігового покриву, змінюється його структура* (з наук.-попул. літ.); *Під час зіткнень молекул їхня кінетична енергія перерозподіляється між ними таким чином, що середня кінетична енергія молекул залишається незмінною* (з навч. літ.); *Були введені нові маршрути комунального транспорту, на які перерозподілилася значна частина пасажирів з інших маршрутів* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **перерозподіля́ти.** *В Англії 1773 р. була створена Розрахункова палата для компенсаційних розрахунків між банками. Сконцентровані в банках гроші перерозподілялися й використовувалися у промисловості, торгівлі* (з навч. літ.); *Розподіляються бюджетні кошти через дохідну частину бюджету, а перерозподіляються через видаткову частину* (з мови документів).

ПЕРЕРО́СЛИЙ, а, е. Який виріс вище за інших або більше, ніж треба. *Напевно, кожен городник виявляв на грядках перерослі огірки великого розміру зі щільною жовтуватою шкіркою, які більшість людей викидає. А вони можуть стати основою для багатьох оригінальних і смачних страв* (із журн.); // Який досяг віку, що перевищує звичайний для якогось становища, стану. *Якби не любима робота, .. то Полі б у ці дні було б зовсім важко. Махнути на все рукою й розпочати жити.., як живуть деякі перерослі дівчата, котрі з різних причин не вийшли заміж* (П. Автомонов); *Репетує .. владна самотня матір — услід своєму переростому чадові, що безсоромно надумало женитись і накивати п'ятами у власну сім'ю* (О. Забужко).

ПЕРЕРО́СЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Стан за знач. **перерóслий.** *Індекс перерослості молодняку великої рогатої худоби показує пропорційність статури, відносний розвиток заду порівняно з висотою в холці* (з наук. літ.).

ПЕРЕРОСТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переростáти.** *Треба уважно стежити за достиганням плодів, не допускаючи переростання огірків* (з наук. літ.); *Особливість великих людей полягає, очевидно, в тому, що, виконуючи історичну задачу своєї державної системи, вони переростали задачу і в момент переростання входили тим самим в конфлікт з системою* (О. Довженко); *— На випадок переростання ситуації в критичну і згідно з інструкцією підготувати ракету до автономного бойового пуску по заданій програмі* (В. Чемерис).

ПЕРЕРОСТА́ТИ, áю, áєш, *недок.*, **ПЕРЕРОСТИ́,** тý, тéш; *мин. ч.* перерíс, рослá, лó; *док.* 1. *кого, що.* Ставати вищим за кого-, що-небудь, випереджати в рості, перевищувати висотою когось, щось. *Щодня в її* [верби] *духмяній прохолоді Ми бавились. Минав повільно час. Вона росла й міцніла на городі І почала переростати нас* (Л. Первомайський); *Максим високий, а той і Максима переріс* (Марко Вовчок); *Женчик переріс маленьке ліжечко* (Б. Антоненко-Давидович); *Дядько Рудик .. за звичкою ще й досі називав Джека "хлопчиком", хоча той переріс його на цілу голову* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); // Виростати, рости більше, ніж треба. *На родючих ґрунтах пшеницю сіють у другу половину оптимальних строків. При більш ранній сівбі вона може перерости, особливо високорослі сорти пшениці, при цьому знизиться морозо- та зимостійкість* (із журн.).

2. *перев. док., кого, що, перен.* Ставати вищим від кого-небудь у розумовому, моральному відношенні. *Я відчуваю.., що я їх* [товаришів] *чим-то переріс* (О. Кобилянська); *Усього на рік Таня старша від Ігоря, а завжди ставилася до нього, мовби зупинився він десь поміж п'ятнадцятьма й сімнадцятьма роками, їй, бач, видавалося, що вона набагато переросла брата* (Ю. Шовкопляс); *— Потовклось по мені життя. А тепер і свої роботяги погрожують викишкати з бригади: уже вони, бачиш, переросли Таратуту, уже він їх ганьбить...* (О. Гончар); // Ставати значнішим від чого-небудь. *Проблеми, які висуває людське життя, переростають це життя, вони вищі, більші, значніші, незбагненніші, ніж окремо взяте життя, існування .. окремої особи* (П. Загребельний); [А н т е й:] *Коли тепер твій геній вже переріс ті форми й ту науку, якими я владаю, що ж, мій хлопче, — покинь мене* (Леся Українка); // Розвиваючись, зростаючи, ставати вищим за своїм рівнем або переставати відповідати чому-небудь. *Не важко вгадати, чому не вийшли з шухляди авторової ці й інші такі твори юнацької доби Мирного. Не надруковані в час їх написання, вони потім перестали задовольняти автора; .. він переріс оці виплоди нестиглого пера* (С. Єфремов); // Ставати важливішим від кого-, чого-небудь, переважати когось, щось. *Моя довіра до цього незбагненного знання вже переростала сумніви* (Ю. Іздрик); // Виявлятися попереду кого-небудь у якомусь відношенні; обганяти. *Як же ж відносилися до мене люди — от хоч би і знайомі "моєї" верстви? Інтелігенцією* [інтелігентністю] *переросла я їх геть-геть далеко, і до них вертати назад духом було мені неможливо* (О. Кобилянська); // Мати в чому-небудь більший авторитет. [Ч о п о р і й:] *Чи ти .. не знаєш війта в селі?.. Я тебе .. скину з твого уряду; уже хочеш перерости мене, старшуєш наді мною і над усіма?..* (М. Кропивницький).

3. Ставати за віком старшим, не відповідати певним віковим нормам. *Мовчун мав рацію, коли казав, що дівчата переростають. В цій Паші нічого не залишилося від тієї дівчинки, яка любила колись кататися на коні* (М. Циба); *Чи ж я, мамцю, не доріс, Чи ж я, мамцю, переріс* (П. Чубинський); *— Чому не женюсь? Пізно. Хотів пристати до Тодорки, а вона не хоче. Переріс я, Тимоше* (Б. Харчук).

4. *у що, рідко на що.* У процесі розвитку, з часом змінюватися, переходити в що-небудь інше. *Приязнь переросла в хорошу міцну дружбу, якої не розбили ніякі випробування часу* (О. Донченко); *Цей вітер переростав на ураган* (М. Дашкієв); *Ця її нав'язлива, параноїдальна ідея часами переростала у справжню фобію* (І. Карпа); *— Шановна, мої дороги привели мене саме сюди, — сказав я, присідаючи, бо відчув, що бесіда має шанси перерости у щось більше* (Любко Дереш).

5. *тільки док., що і без прям дод.* Виростаючи, позбутися чого-небудь, втратити щось. *Всі думали, що переросте* [Даринка] *свою красу, з янголятка зробиться цибатою Даркою* (Ю. Яновський); *— Нічого страшного, — статечно відповів Анатолій, — вік у нього такий переломний, все ламає. Переросте, всі ми були дітьми* (М. Білкун); *— Інколи треба й нагримати, — заперечив прадід, — а то немовля ніколи не переросте своєї деспотичної наївності та духовної сліпоти* (О. Бердник); *Батько, щоправда, не полишав сподіватися, що його син з часом переросте усі свої бронхіти і тонзиліти* (В. Єшкілєв).

6. *чим, рідко.* Заростати чим-небудь. * Образно. *Ой не ходи, козаче, горами: переросла доріжка чарами* (П. Чубинський).

ПЕРЕРОСТИ́ *див.* **переростáти.**

ПЕРЕРО́СТОК, тка, *ч.* Підліток, старший за віком, ніж належить для чого-небудь, ніж треба десь. *— Та я ж не комсомолець, — знов заводить він своєї. — Переросток я чи як це по-вашому?* (О. Гончар); *Якось у село привезли кіно. Хоч ми були переростки, та пускали нас тільки на ті кінофільми, де не цілуються* (А. Михайленко); *Мінька Домки Круцьової був серед нас переростком, на років чотири старшим* (Г. Тарасюк).

ПЕРЕ́РУБ, у, *ч., зах.* Те саме, що **зáсік** 1. *Ночували ми, як звичайно, в стодолі: мужчини в однім перерубі на соломі, панни в другім на сіні* (І. Франко).

ПЕРЕРУ́Б, у, *ч., діал.* Надмірне, понад норму вирубування лісу. *Переруб — це коли вирубується більше дерев, ніж росте протягом року* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕРУ́БАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **переруба́ти.** *Над самою залізною брамою пишався, підтримуваний двома левами, графський герб з графською короною вгорі. Але він був перерубаний посередині* (Л. Старицька-Черняхівська); *Поруч сидить Марко Теліжка з головою, похиленою на перерубане польським уланом коромисло* (В. Речмедін); *На узбіччях дороги покинуті гармати, зарядні ящики з перерубаними посторонками, розбиті артилерією бронемашини...* (О. Гончар); *Впали останні захисники, що відстоювали зроблену нашвидкуруч загату. Один Павелчо, заюшений кров'ю, з перерубаною рукою, ще сяк-так відбивався* (В. Малик); // **перерубано,** *безос. пред. У радянський час приміщення мурованої синагоги в Яворові перебудували на лазню, зокрема, було перерубано віконні прорізи, повністю знищено інтер'єр* (із журн.).

2. *у знач. прикм., розм.* Знівечений, поранений різальною холодною зброєю. *Найстаріший, сивий, рубаний-перерубаний козак, увесь у шрамах* (О. Ільченко).

ПЕРЕРУБА́ТИ *див.* **переру́бувати.**

ПЕРЕРУБА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* Порубатися один з одним або з багатьма, усіма. *Перерубався з усіма лицарями на герці.*

ПЕРЕРУ́БУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переру́бувати.** *Їх надломи* [балок] *скрипіли і розширювались під кожним подувом вітру, і сокирі залишалося тільки допомагати вітрові. Неміцність цих зв'язок, полегшуючи перерубування балок, робила його вкрай небезпечним* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПЕРЕРУ́БУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕРУБА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого, що.* 1. Рубаючи, розтинати навпіл, на частини; розрубувати. *Тільки обрубавши останню деревину, заліз він до печери і повтягував стовбури за собою. Тих, що не влазили, він на порозі перерубував* (Ю. Яновський); *Максим дивиться, як дружина рубає й не може ніяк перерубати гілляку* (І. Багряний); *Блискавкою бистрої шаблі Пампушка відтяв коня від інших, перерубавши сплетені гриви* (О. Ільченко); * Образно. *Уляна перерубала їхню змову поглядів різким кивком очей: — Питаю тебе, чого прийшла?* (Григорій Тютюнник).

2. Рубати, розрубувати всіх, багатьох або все, багато чого-небудь. *Вже колись вони зазнали, як мій вірний меч січе — Перерубує кольчуги, розтинає вмить плече* (М. Рильський, пер. з тв. Ш. Руставелі); // Убивати чи ранити різальною холодною зброєю всіх, багатьох. *Та в цю мить догнали вороги .. Він* [воїн] *усіх п'ятьох перерубав* (П. Воронько).

ПЕРЕРУ́БУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **переру́бувати.** *У процесі виготовлення столярних виробів, і особливо в процесі оформлення або оброблення будинку, деревина тешеться, колеться, перерубується* (з навч. літ.); * Образно. *Він* [Йосип] *ставив питання руба: націоналізм чи комуна? Євген вибрав перше — націоналізм. Перше для нього було ближче, як своя сорочка до тіла. Державність! Одним цим словом перерубувалися і знищувалися всі сумніви* (Б. Харчук).

ПЕРЕРУ́ЧКАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., розм.* Поздоровкатися за руку, поручкатися з усіма, з багатьма або між собою. *Коли перручкалися і сіли, Ярослава зацікавлено спитала: — Чим я заслужила на такий візит?* (В. Минко).

ПЕРЕРЯДЖА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переряджа́ти** і **переряджа́тися.** *Кінь і кобила в народній польській традиції є найміфологізованішими тваринами. Кінь (кобила) був маскою переряджання на різні свята* (з наук. літ.); *Переряджання — святкове веселе переодягання у народів Європи. Часто супроводжує театралізовані вистави, ігри, колядування і т. ін.* (з навч. літ.).

ПЕРЕРЯДЖА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідко* **ПЕРЕРЯ́ДЖУВАТИ,** ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕРЯДИ́ТИ,** яджу́, я́диш, *док., кого ким, у що і без дод.* Рядити в інший одяг, одягати на кого-небудь щось інше; переодягати. *Гра "Калита" проходила у вечір на Андрія. Після вечері прикріпляють до стелі рушником чи мотузкою калиту, часом кладуть і різану калиту на тарілку та ставлять на стіл. Вибирають і переряджають писарем частіше дівчину, рідше хлопця* (з наук.-попул. літ.); *Перед весіллям дівчата-болгарки переряджають наречену ведмедицею, і та розповідає, звідки взялись ведмеді: молода дівчина, яку переслідують неодружені хлопці (або турки) втікає в гори й там стає ведмедицею, щоб її не впіймали* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *Перерядити героїв у "плахту", "підголити" чуприни Білецькому-Носенкові не вдалося* (М. Зеров).

ПЕРЕРЯДЖА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *рідко* **ПЕРЕРЯ́ДЖУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕРЯДИ́ТИСЯ,** яджу́ся, я́дишся, *док.* 1. Рядитися в інший одяг, одягати на себе щось інше; переодягатися. *Як ось іще перерядилась Сестриця, і пред ним явилась, І в руку сунула палаш* (І. Котляревський).

2. Одягатися в який-небудь одяг, що змінює зовнішність до невпізнання. *Були й циганки, й турки, і усяким народом переряджувались, усе з радощів, що козир-дівка взяла своє* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *От у сю ж капличку .. Потоцький, перерядившись старцем, щосуботи ходить одмолювать .. гріхи, що за тиждень назбираються* (О. Стороженко); — *Рантене! А ви гарно перерядились. Капелюх, чудернацький костюм і гетри добряче вас змінили* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПЕРЕРЯ́ДЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перерядити.** * Образно. *Палац, уже цілком .. переряджений за зразком стандартного обласного кінотеатру, стояв цілісінький і називався так само* (О. Забужко).

2. *у знач. прикм.* Який перерядився. *І хоч усі знали, що вона дівка, та переряджена по-хлоп'ячи, та взивали її Іваньком і жартували з нею* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Та й довго ви як загулялися сьогодні,* — *привітала вона його, вимитого, переряджeного у щоденний одяг* (Панас Мирний); — *Ви в мене викликаєте інстинктивну довіру, та й проти вашого приятеля майора я не маю нічого; по-моєму, він переряджений аристократ. І зовсім не військовик, щодо цього я певен* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ПЕРЕРЯ́ДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перерядити** і **перерядитися.** *Становленню драми як літературного жанру передувала обрядова драма, характерною рисою якої є переряджения, переодягання* (з наук. літ.).

ПЕРЕРЯ́ДЖУВАТИ *див.* **переряджа́ти.**

ПЕРЕРЯ́ДЖУВАТИСЯ *див.* **переряджа́тися.**

ПЕРЕРЯДИ́ТИ *див.* **переряджа́ти.**

ПЕРЕРЯДИ́ТИСЯ *див.* **переряджа́тися.**

ПЕРЕСА́ДА, и, *ж., діал.* Перебільшення. *Зразу витяг* [Кравченко] *таку силу писаного паперу, що справді без пересади можна б було дві зими тим папером топити всі грубки в квартирі* (М. Коцюбинський); *Варт порівняти "Москаля-чарівника" з усією водевільною літературою, .. і нам стане ясно, що художні хиби "Москаля" — шарж, пересада — властиві всьому цьому літературному жанрові* (М. Зеров); *Іванов заходився реготом, та сміх бринів таки вимушено, а далі виходило й зовсім з пересадою* (Ю. Смолич).

ПЕРЕСАДЖА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПЕРЕСАДИ́ТИ,** аджу́, а́диш, *док., кого, що.* Посадити (у 5 знач.), посаджати всіх, багатьох або все, багато чого-небудь; ув'язнити. — *Та що я — замість твоїх школярів пожену худобу пасти? Чи до тюрми батьків пересаджаю? Сам знаєш, суддя таких справ не приймає* (Ю. Збанацький); — *Усіх не пересаджаєте, — промовив Хміль. — І це вже чули, — кивнув поручник* (А. Кокотюха); — *Оцього, цього і цього, — показав на Тененику, Прудкого і Світенка, — заарештувати і відправити в чигиринський тюремний замок. Решті даю тиждень на роздуми. Якщо не одумаєтесь, всіх пересадимо!* (Ю. Хорунжий).

ПЕРЕСА́ДЖЕНИЙ¹, а, е. Дієпр. пас. до **пересади́ти².** *Дикий щавель, пересаджений на добре вигноєну землю, розрісся* (І. Нечуй-Левицький); *Друкарня в новому приміщенні .. розрослася, наче верба, пересаджена у вологий ґрунт* (Ірина Вільде); *Шляхом флуоресцентних міток вчені спостерігали, як у живій миші пересаджений м'яз обростав кровоносними судинами й нервами і скорочувався* (з наук. літ.); // **переса́джено,** *безос. пред. Поведінка тварин, власне, її не вражала: отому мишеняті, певно, було пересаджено мозок ящірки, мозком помінялися кріль з котом, півень з папугою* (М. Дашкієв).

ПЕРЕСА́ДЖЕНИЙ², а, е, *діал.* Надмірний. *Переконтролюйте добре мій рахунок, злічіть його з львівськими цінами, а побачите, що він зовсім не пересаджений, а, радше того, замалий* (І. Франко); — *О, Олено, Олено .. Куди загонюєтеся* [заганяєтеся] *ви у своїй хоробливій, пересадженій уяві?* (О. Кобилянська).

ПЕРЕСА́ДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пересади́ти²** 1, 2, 4. *Але повернусь до олив. Я спостерігав два способи їх пересадження* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); *Пересадження мозку людини! Тессі намагається з цілковитою відповідальністю обміркувати технічні подробиці майбутнього експерименту* (М. Дашкієв).

ПЕРЕСА́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переса́джувати¹** і **переса́джуватися.** *Я опишу пересаджування кущів смородини* (К. Москалець); *Інтерактивні вправи передбачають нестандартну поведінку учнів під час уроку (пересування по класу, розмови під час уроку, пересаджування з місця на місце)* (з навч. літ.)

ПЕРЕСА́ДЖУВАТИ¹, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕСАДИ́ТИ,** аджу́, а́диш, *док.* 1. *що.* Викопавши яку-небудь рослину, садити її на новому місці. *Моя мати пересаджувала якісь цвіти* [квіти] *в зільнику з служницею* (О. Кобилянська); *Вони швидко перейшли від розмов до діла: узялися вдвох порядкувати у саду, завзято порпалися у землі, щось викопували на зиму, щось пересаджували* (Г. Вдовиченко); — *Оце щось в мене росте; якась дивна рослина: лист широкий, стебло високе .. Ото якби його пересадити на копану землю та доглядати — ото десь гарне б було* (М. Коцюбинський); — *Викопаємо десь два-три кущі та й пересадимо сюди* (В. Винниченко).

2. *кого.* Садовити кого-небудь на інше місце; пропонувати, допомагати або примушувати пересісти. *Хлопець .. пересадив Галю на тітчині коліна й вийшов* (Ю. Яновський); — *Ви вже здогадались, що я просто хочу пересадити декого. Ну, от, наприклад, Владислав Хвостенко сяде на останню парту до Юрія Романюти...* (В. Малик); — *Та не будемо більше спокушати долю — час тікати! Омелько пересадив хлопця наперед, легко злетів у сідло* (Ю. Логвин); // Допомагати кому-небудь пересісти кудись, перемістити когось з одного виду транспорту на інший для продовження поїздки. *Генерала везли видолинком на большак* [шлях] *з тим, щоб там пересадити на санітарну машину і відправити далі* (Григорій Тютюнник); *Ми відпливли з Нью-Йорка електроплавом, а потім, серед ночі, нас пересадили на гелікоптер* (О. Бердник); *Ми домовилися з командуванням, що тебе доставлять до Зорі Дашкова й пересадять на яхту* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Переміщувати в інше місце (звичайно звірів, риб, птахів і т. ін.). *Дві жінки в білих халатах почали виймати одне по одному курчат з інкубатора й пересаджувати їх у просторі дерев'яні клітки* (Н. Забіла); *Тисячі разів пересаджував Бекут бактерії з одного середовища в інше, тисячу різноманітних штамів було виведено, поки, нарешті, тисячу перший чи тисячу другий виявився тим, що треба* (М. Білкун).

3. *кого, що і без прям. дод.* Допомагати кому-небудь переміститися через перепону, перешкоду. *Доглядачка, мабуть, таки бачила, як я пересаджував Женю через паркан* (Л. Смілянський); *Він ні слова не промовив до Любочки і тоді, коли загін рушив далі. Не дерся тепер на скелі по квітки, не пересаджував дівчину через ручаї* (Іван Ле); *Казанцев .. пересадив Олесю через тин і переплигнув сам* (І. Нечуй-Левицький); // Переміщувати що-небудь через перепону, перешкоду. *Все те* [майно], *як показували сліди, занесли* [злодії] *в сад, що притикав до подвір'я, а відси, пересадивши .. через паркан, вибралися в темну, безлюдну вуличку* (І. Франко); *Ледве пересадив мішок через поріг пересильної камери, в якій я виявився єдиним політичним у натовпі жуліків* [шахраїв] (М. Андрусяк).

4. *що.* Вирізавши частину кістки, тканини або орган, переносити на інше місце на живому організмі або на інший живий організм для приживлення; трансплантувати. *В експерименті на собаках Деміхов здійснив пересадку серця, а в одному випадку разом з серцем пересадив і легені* (Ю. Смолич); — *Я взагалі про таке не думав, поки той самий товариш Бєляєв не вигадав свою нову історію, про людину-амфібію. Хворій дитині для порятунку пересадили зябра молодої акули* (А. Кокотюха); *Він повернув своє обличчя до медсестри, запитав: — Що з нею буде? — Якщо не пересадять деякі органи... Забула які, вона помре...* (О. Ульяненко).

5. *що, перен.* Відтворювати що-небудь в інших умовах, іншому середовищі. *Помилкою було б погляди Рільке на Україну пересаджувати в атмосферу нашого часу* (Олекса Ізарський); *Були перегини і з колективізацією. На незнайомий ґрунт іноді швиденько пересаджували досвід колективізації тридцятих років* (М. Малиновська); *Культури насильно не пересадиш, її треба виплекати на рідному ґрунті, щоби чужі соки пройшли крізь жили рідної землі* (Б. Лепкий).

6. *що, розм.* Переділяти навпіл посадкою дерев, кущів і т. ін. *Пересади, моя миленькая, вишеньками двір* (П. Чубинський).

7. *що, розм.* Те саме, що **висо́вувати** 1. *Вівця пересадить голову через комишеву стінку* (Сл. Б. Грінченка).

8. *що, діал.* Перескакувати. *Не бачив пропастей і обривів перед собою. Він пересаджував їх без мислі, як рівчаки коло дороги* (І. Франко); *Михайло .. пустився бігти не дорогою, а городами навпростець, куди ближче. "Коби скорше, коби як спинити, бо хата стара, не витримає!" — думав, перескакуючи борозди та пересаджуючи плоти, як пес* (Б. Лепкий).

ПЕРЕСА́ДЖУВАТИ², ую, уєш, *недок., діал.* Перебільшувати. — *Борисе! — благала Густя. — Ти оп'ять* [знову] *пересаджуєш, прибільшуєш і мучиш себе і мене тим, що мені й не снилося* (І. Франко); *Обдарена багатою фантазією, пересаджує* [пані Марко] *кожду прожиту подробицю, представляє її майже неможливою* (О. Кобилянська).

ПЕРЕСА́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕСАДИ́ТИСЯ,** аджу́ся, а́дишся, *док.* 1. *тільки недок.* Пересідати кудись, переміщуватися з одного виду транспорту на інший для продовження поїздки. *Кочівники на конях долали величезні відстані, переслідуючи ворога або тікаючи самі, тому вони мали з собою й запасних коней, одного, а іноді й двох, щоб пересаджуватися з одного на іншого, зберегти сили коней та, даючи відпочинок, відновити їхню бадьорість* (з наук. літ.); *Щоб дістатися у великому місті до роботи, декому доводиться кілька разів пересаджуватися з одного виду транспорту на інший* (з газ.).

2. *діал.* Переміщуватися. *Пересадився* [отець Кабанович] *через поріг до світлиці, сів на крісло* (Л. Мартович); *Він* [мотоцикл] *загальмував коло трактора, що, кермований шофером, пересадився через рів і поволі, пахкаючи та деручи жито під собою, видряпувався на узгір'я* (О. Лисяк).

3. *тільки недок.* Пас. до **переса́джувати.** *Вазони пересаджувалися у свіжу землю* (Ірина Вільде); *Вазонки наповнювалися новою землею, в яку пересаджувалися кімнатні рослини* (К. Москалець); *Нині вчені вміють "розрізати" і "зшивати" гени в ДНК у такій послідовності, в таких комбінаціях, в яких вони не існують у природі. Наприклад, гени, взяті з клітин жаб, комах чи пацюків, пересаджувалися бактеріям, а гени, позичені в деяких ссавців, трансплантувались у жаб'ячу ікру* (П. Коломієць).

ПЕРЕСАДИ́ТИ[1] *див.* **пересаджа́ти.**

ПЕРЕСАДИ́ТИ[2] *див.* **переса́джувати[1].**

ПЕРЕСАДИ́ТИСЯ *див.* **переса́джуватися.**

ПЕРЕСА́ДКА, и, *ж.* 1. *розм.* Те саме, що **переса́джування, переса́дження.** *Біологічно активні речовини, що містяться у вермікомпості, послаблюють стресовий стан рослин при пересадці розсади, прискорюють проростання насіння, підвищують стійкість рослин проти захворювань* (з навч. літ.); *Консиліум найвидатніших лікарів визначив: терміново потрібна здорова нирка для пересадки* (М. Дашкієв); [Ф е д і р:] *Скажіть, а чому в цій лікарні не роблять пересадку серця?..* (В. Нестайко).

2. Перехід з одного виду транспорту на інший для дальшого пересування в дорозі, подорожі. *По довгих пересадках і тривожній ночі приїхали до Відня* (М. Коцюбинський); *Даша — виїзний касир. Зранку вона виїздить на лінію, зустрічає поїзди, знаходить людей, які з тривогою чекають пересадки, видає їм плацкарти, оформляє квитки* (С. Журахович); *У Котласі випала пересадка* (М. Андрусяк); *Я довго їхала автобусом із пересадками* (С. Пиркало).

○ **(1) Без переса́дки,** *у знач. присл.* — прямо, не зупиняючись або не затримуючись. *Було сядеш на саночки на розі Шулявської й Тарасівської, відштовхнешся ногою та й їдеш без пересадки аж до Жилянської вулиці* (В. Самійленко); *Слова йому вилітали з рота, а здавалося, що летять вони прямо без пересадки з грудей, від самісінького серця, що лежить між п'ятим і шостим ребром, у грудях ліворуч* (Остап Вишня); — *Трохи зарвись — і прямо без пересадки к чорту в зуби на вечерю попадеш* (М. Стельмах).

ПЕРЕСА́ДКОВИЙ, а, е. Прикм. до **переса́дка** 2. *Раніше повідомлялося, що на Троєщині запустили швидкісний трамвай. Маршрут № 4 з'єднає вулицю Милославську зі станцією Троєщина-2, яка є пересадковою на лінію міської електрички* (із журн.).

ПЕРЕСАДНИ́Й[1], а́, е́. Признач. для пересадки. *Прогресивним з точки зору економічності й підвищення коефіцієнта розмноження є пересадний метод вирощування насіння цукрових буряків* (з наук. літ.); *На всіх лінійних схемах харківського метро зображений пересадний контур. Це допомагає зрозуміти, як пов'язана лінія, на якій знаходиться пасажир, з іншими двома* (з мови документів); *Охочі недорого подорожувати світом отримують додаткову можливість придбати квитки до Європи та використовувати Лондон як пересадний пункт у більш віддалені місця* (з газ.).

ПЕРЕСАДНИ́Й[2], а́, е́, *діал.* Надмірний. *Криючи своє замішання, він в пересадній чемності підбіг до неї, вклонився* (І. Франко); — *По правді сказавши, Доро, — почала по якійсь хвилині знов, — мені твоя пересадна приязнь до тої дівчини видається потрохи робленою* (О. Кобилянська); *Який систематичний лад панує у всій хаті, яка мертвеччина! .. Усе вилискується від пересадної чистоти* (А. Крушельницький).

ПЕРЕСА́ДНО, *діал.* Присл. до **пересадни́й[2].** *Характеристики, які дає др. Брик про упадок русинів під польським пануванням і під Австрією до часів Шашкевича, пересадно песимістичні* (І. Франко); *Його вік годі було збагнути .. Зодягнений недбайливо, а одночасно з певною дешевою галантністю, з другорядною чепурністю. Вражаюча, велика, пересадно яскрава хустинка в нагрудній кишені, зім'ята сорочка, поплямлений комірчик* (Б.-І. Антонич).

ПЕРЕСА́ДОК, дка, *ч.* Пересаджена рослина. *Ідеальний час для пересаджування кімнатних рослин — з кінця лютого до квітня, тобто весна. Улітку пересадок встигає як слід укоренитися на новому місці* (із журн.).

ПЕРЕСА́ЛЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **переса́лити.** *Пересалена господинею картопля.*

ПЕРЕСА́ЛИТИ *див.* **переса́лювати.**

ПЕРЕСА́ЛЮВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **переса́лювати.** *Пересалювання страви.*

ПЕРЕСА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕСА́ЛИТИ,** лю, лиш, *док., що, розм.* Класти в що-небудь занадто багато сала. *Пересалювати їжу.*

ПЕРЕСА́ПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пересапа́ти.** *Пересапана грядка.*

ПЕРЕСАПА́ТИ *див.* **переса́пувати.**

ПЕРЕСАПНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., розм.* Те саме, що **передихну́ти.** *Він до того набігався берегом звечора, що приліг у мами на колінах пересапнути й заснув* (Олекса Ізарський); — *Гаразд, збирайся, поїдемо... Коні трохи пересапнуть...* — *а сам плюхнувся у крісло* (М. Циба).

ПЕРЕСА́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕСАПА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Сапати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Що робити господарям на невеликих городніх чи дачних ділянках, які заростають бур'янами? Перш за все скошувати і знищувати бур'яни до їхнього цвітіння. Звільнені ділянки одразу сапати, а коли насіння бур'янів проросте, пересапувати* (із журн.).

2. Послідовно сапати все цілком або багато чого-небудь. *Страшно подумати, скільки вона тих бураків* [буряків] *пересапала, перечистила на своїм віку!..* (Г. Тарасюк).

ПЕРЕСВА́Р, у, *ч., діал.* Пересварка. *Градом сиплеться лайка та голосні пересвари* (І. Франко); *Трималися* [Ваня й тьотя Фрося] *віддалік одне від одного — чути було їх стриманий пересвар — ще не дійшли додому, а вже посварилися* (В. Земляк); *У великому подиві я слухав той пересвар, навіть забув про біль, думав, до кого ж це мене закинуто* (Ю. Мушкетик); *Друга важлива інформація, видобута із того пересвару через двері: батько пішов від нас сам, а не вигнала його мати, як я думав раніше* (Валерій Шевчук).

ПЕРЕСВА́РЕНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **пересвари́ти.** *Хоч ми сьогодні будуємо українську державу, мало чим відрізняємося від біблійного Ізраїля, що, втікаючи з неволі, потрапив у пустелю, пересварений і поділений вождями!* (Д. Павличко); *— Я хотів з усіма жити у злагоді. А виявилося, що всі пересварені давно* (Ю. Андрухович); *Це містечко — як сім'я, де усі пересварені і перемирені* (С. Процюк); // **пересва́рено,** *безос. пред. Поки народ розділено й пересварено, простіше відвернути його увагу від дійсно важливих для країни проблем* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який пересварився. *Їх, галицьких конспіраторів, кілька десятків, вони порізнені, пересварені, без програми, без організатора* (Р. Іваничук).

ПЕРЕСВАРИ́ТИ *див.* **пересва́рювати.**

ПЕРЕСВАРИ́ТИСЯ, арю́ся, а́ришся, *док.* Посваритися з усіма або багатьма (про одного) чи між собою (про двох або багатьох). *Пересваряться всі, перегризуться, вогнем дишуть одна на одну, усі сердиті* (М. Коцюбинський); *— А ти не знаєш, хлопче, чи то були партизани, чи просто хлопці сільські поміж себе пересварилися?* (Л. Смілянський); *Він ходив, вимагав концертів, пересварився з багатьма товаришами і в консерваторії, і в філармонії* (Л. Дмитерко); *Всі кажуть, що ясновельможний мав непросту вдачу і велику гординю, що пересварився з усіма* (Г. Пагутяк); *На Контрактовій баби з пиріжками за місце пересварилися* (Люко Дашвар).

ПЕРЕСВА́РКА, и, *ж.* Взаємне ображання одне одного різкими, неприємними словами; суперечка, супроводжувана лайкою. *— Сим разом Нутові жарти могли справдитися. Отся пересварка була в четвер* (І. Франко); *На подвір'ї управитель .. незлобно пересварюється зі своєю не в міру ревнивою дружиною... Пігловський хоче подати знак, що пересварку Салоганів ще хтось чує* (М. Стельмах); *— А я хотів їх поєднати, — напівсерйозно, напівжартома сказав дядько Рудик, слухаючи їх пересварку* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПЕРЕСВА́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕСВАРИ́ТИ,** арю́, а́риш, *док., кого, що, розм.* Сварити всіх або багатьох між собою, бути причиною сварки багатьох. *А чого ж ти, власне, дивуєшся і обурюєшся, чого хотів від завойовників? Ти ж добре знаєш, що вони чинять так повсюди, де проходять: намагаються пересварити союзників, щоб легше знищити їх поодинці* (В. Малик); *Валларієві пощастило пересварити слов'янських володарів Галиції, Турингії та Вендії* (І. Білик); *Ведмежа шкура тут пересварила всіх* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича); // Сварити кого-небудь з усіма або з багатьма. *За словами голови громади, сьогодні їхню організацію намагаються дискредитувати, пересварити з громадою та розвалити* (з газ.).

ПЕРЕСВА́РЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок., розм.* Говорити одне одному різкі, образливі слова, відповідати лайкою на лайку. *Але, як це буває в хорошій сім'ї, яка хоч і пересварюється, та все ж не забуває, що вона — кровна рідня, — стан гострої неприязні існував недовго* (Григорій Тютюнник); *Він .. пересварювався з дівчиною із довідкового бюро* (В. Близнець); *Коча ліниво з усіма пересварювався, погукував на когось із жінок, давав указівки і розповідав анекдоти* (Люко Дашвар); * Образно. *Собака скаче і гавкає на індика, а індик дується і пересварюється з напасником* (А. Крушельницький).

ПЕРЕСВА́ТАТИ *див.* **пересва́тувати.**

ПЕРЕСВА́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕСВА́ТАТИ,** аю, аєш, *док., кого.* Сватати всіх або багатьох. *— Гризельду? Добре, добре! Зараз поїду з тобою. Я сам недавно оженився й ладен пересватати й поженити усіх шляхтичів, усей світ* (І. Нечуй-Левицький); *Коли він був ще парубком, пересватав усіх полячок на селі — і дівчат, і вдів* (М. Стельмах).

ПЕРЕСВЕ́РДЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пересвердли́ти.** *Селянин купує блискучу берданку, пересвердлену з казенної гвинтівки епохи турецьких воєн* (М. Йогансен).

ПЕРЕСВЕРДЛИ́ТИ *див.* **пересве́рдлювати.**

ПЕРЕСВЕ́РДЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пересве́рдлювати.** *Пересвердлювання отвору в заготівці.*

ПЕРЕСВЕ́РДЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕСВЕРДЛИ́ТИ,** ердлю́, е́рдлиш, *док., що.* 1. Свердлити все або багато чого-небудь. *Пересвердлювати всі віконні рами.*

2. Свердлити ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Пересвердлити колісні диски.*

ПЕРЕСВИ́СНУТИСЯ, нуся, нешся, *док.* Однокр. до **пересви́стуватися.** *Пересвиснутися з товаришем.*

ПЕРЕ́СВИСТ, у, *ч.* Дія за знач. **пересви́стуватися** і звуки, утворювані цією дією. *Від крислатих .. молодих яблунь линув пташиний пересвист* (П. Автомонов); *Угорі нічну імлу перемелювали тисячі невидимих качиних крил, лунав пересвист куликів і ґелґіт диких гусей* (Ю. Мушкетик); *Слух мій ловить десь далеко, в парку, якийсь підозрілий пересвист* (П. Колесник); // *перен.* Переміжний свист або свист, який змінюється. *Різкий постійний пересвист стужі проноситься, не зачепивши людської схованки* (Г. Колісник).

ПЕРЕСВИСТА́ТИ *див.* **пересви́стувати.**

ПЕРЕСВИСТІ́ТИ, ищу́, исти́ш, *док., розм.* Закінчити свистіти. *— Вітер дужчає... зриває пісок, несе на посіви .. — Я думаю, пересвистить, перекурить, на тому й видихається, — озвався Ярослав* (І. Волошин).

ПЕРЕСВИ́СТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пересви́стуватися,** а також звуки, утворювані цією дією. *Мелодійне пересвистування або трелі, що видаються різними птахами, вельми благотворно діють на здоров'я людини, а не тільки викликають відчуття задоволення. Вчені навіть рекомендують прослуховувати аудіозапис співу птахів для того, щоб швидко зняти втому і депресію* (з наук.-попул. літ.); *Свист у багатьох країнах був засобом спілкування. Традиційне пересвистування співбесідників можна почути подекуди в Гватемалі та Мексиці, Туреччині, країнах Африки* (із журн.).

ПЕРЕСВИ́СТУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕСВИСТА́ТИ,** ищу́, и́щеш, *док., розм.* 1. *тільки док., кого.* Свистіти голосніше, краще або довше від кого-небудь. *Будеш міряться, хто кого пересвище* (Сл. Б. Грінченка); *— Ну, Васильєв, — сказав він, — кінчай з мемуарами і спробуй мене пересвистіти. Що в нас сьогодні опери, оперетки чи старовинні романси?* (П. Загребельний).

2. Утворювати свист під час дуже швидкого руху (про маси повітря). *Машинерія твоя летить, аж гуде, вітер у вухах пересвистує* (М. Стельмах).

ПЕРЕСВИ́СТУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.* 1. Одночасно або послідовно видавати свист (про деяких птахів та інших тварин). *В березнячку пересвистувались зелені синички* (Ю. Збанацький); *Ні хмаринки на небі, ні подиху вітерцю. Тільки чути, як ліниво пересвистуються бабаки та шелестить під кінськими копитами сива ковила* (В. Малик); *Пересвистувалися ховрашки, сповіщаючи про непроханого гостя* (Ю. Мушкетик).

2. Давати знати про себе один одному свистом; свистати у відповідь на свист (про людей). *Проти мене йде один, а другий іде з Чернишевської вулиці, що перетинає Басейну .. Вони пересвистувались* (В. Сосюра); *Пастухи пересвистувалися з полонини на полонину. Вони розуміли так один одного* (А. Турчинська); *Чути тільки швидкий тупіт ніг по шляху. Стиха пересвистуючись, зібралися* [хлопці] *під вербами аж біля Беєвої гори* (Григорій Тютюнник); *Іду по полю, пересвистуюся з пташкою* (із журн.).

ПЕРЕСВІ́ДЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пересві́дчити.** *— Сім дочок, та це випадає сім весіль, — одказала жінка тихо, пересвідчена в правдивості слів свого чоловіка* (І. Нечуй-Левицький).

2. *у знач. прикм.* Який пересвідчився. *Я знаю і пересвідчений у Господі Ісусі, що нема нічого нечистого в самому собі; тільки коли хто вважає що за нечисте, тому воно нечисте* (Біблія. Пер. І. Огієнка); // Який виражає переконання, упевненість. *Говорити пересвідченим тоном.*

ПЕРЕСВІ́ДЧЕННЯ, я, *с., заст.* Переконання. *Загинув, батькові услід, Його коханий, певний рід, — За пересвідчення лягли Сини так славно, як жили* (П. Грабовський); *Прийшли інші впливи, і момент обернули в стан перманентний, у те глибоке пересвідчення, з яким людина вже до гробової дошки не розлучається й на якому все життя своє будує* (С. Єфремов).

◊ **Набра́ти (набра́тись) пересві́дчення** *див.* **набира́ти.**

ПЕРЕСВІ́ДЧИТИ *див.* **пересві́дчувати.**

ПЕРЕСВІ́ДЧИТИСЯ *див.* **пересві́дчуватися.**

ПЕРЕСВІ́ДЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕСВІ́ДЧИТИ,** чу, чиш, *док., кого.* Змушувати когось повірити в що-небудь, погодитися з чимось; переконувати когось фактами. *— Ті, що пересвідчували мене об тім, то люди практичні, розважні — і, може, й не помиляються* (О. Кобилянська); *І сих, бачите, неймовірних удалось переконати, пересвідчити правдивою статечностю* [статечністю] *й умілостю* [умілістю]!.. (Олена Пчілка); *Схвальні вигуки пересвідчили земського, що люди цілком на віру сприйняли слова вчителя* (К. Гордієнко).

ПЕРЕСВІ́ДЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПЕРЕСВІ́ДЧИТИСЯ,** чуся, чишся, *док.* На підставі фактів переконуватися в чому-небудь, утверджуватися в якій-небудь думці, в якому-небудь припущенні. *Чим далі йшов Батий, тим більше пересвідчувався, що за спиною залишилися нездолані руські* (А. Хижняк); *Як ті мами відчувають, що з їхніми дітьми щось негаразд, що їх примушує прокидатися вночі, і дряпатися на горище, і пересвідчуватися, що там нікого нема, і годинами стояти під дощем, чекаючи, — пояснити вам не берусь* (В. Нестайко); *Жильят пересвідчувався, що тиск на брезент збільшувався* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Придивляючись ближче до життя села, я пересвідчився, що навіть одна інтелігентна людина може багато там зробити* (М. Коцюбинський); *Маруся дозволила Грицеві мазнути пальцем по черевиках, і тоді всі пересвідчились, що вони нові* (Л. Юхвід); *Я пересвідчився давно у тому сам, Як зле удвох стрілять до дичини одної* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича); // Дізнаватися, довідуватися про щонебудь. *Часто заходили вчителі. Шухновський, уважний, співчутливий, кожного разу пересвідчувався, чи краще я себе почуваю* (Ю. Збанацький); *Я знав, що такі люди, як той, який мав приїхати, живуть на двадцять років уперед, і хотів пересвідчитися, як вони виглядають* (Ю. Яновський).

ПЕРЕСВЯТИ́ТИ *див.* **пересвя́чувати.**

ПЕРЕСВЯТКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що, розм.* Відсвяткувати багато свят або всі свята. *Усі святки пересвяткували* (П. Чубинський).

ПЕРЕСВЯ́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пересвяти́ти.** *Вона* [церква] *була вже повернута панством на костел, а потім знов козаками на благочесний храм пересвячена* (М. Старицький).

ПЕРЕСВЯ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕСВЯТИ́ТИ,** ячу́, я́тиш, *док., що.* Освятити ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Архієпископ Антоній Марценко, підтримуваний німецькою адміністрацією, почав пересвячувати священників з автокефальної церкви, коли знаходились такі, що прохали у нього парафію* (з наук. літ.); *Здавна тут було дві православних церкви, але єпископ Холмський, насаджуючи унію, ще в піст вигнав попів, обидві церкви пересвятив на уніатські* (П. Панч); *Стіни в курені дерев'яні, вимиті, стеля — побілена, прикрашена голубою мережкою по краях. Цієї весни його пересвятили* (Ю. Мушкетик).

ПЕРЕСЕЛЕ́НЕЦЬ, нця, *ч.* Той, хто переселився, переселяється на нове місце проживання або переселений кудинебудь. *Ви вже .. не дивитеся і на переселенців, що виставилися з-під своїх наметів і цікаво вас озирають* (Панас Мирний); *Розмова найбільше крутилася навколо переселенців, які завтра виїжджають із села* (М. Стельмах); *Пристосувати, обжити для майбутніх переселенців бодай одну з відкритих планет поки що не вдавалося* (М. Білкун); *Виявилось, не лише дід, але й батько мій теж був лемком, переселенцем з Польщі, з Лемківщини* (Г. Вдовиченко); * Образно. *— А ваші сибірські кедри — це ж просто казка! Велику, велику ви робите справу з цими переселенцями* (О. Донченко).

ПЕРЕСЕ́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пересели́ти.** *— Ці люди будуть переселені на Правобережжя і стануть підданими Порти!* (В. Малик); *У фортеці стояв турецький гарнізон. Та коли російські війська взяли місто, більшість його мешканців розбіглася, частина була переселена Катериною* (В. Чемерис); *Безперечно, Україна — дім не лише для українців, а й для поляків, від двох віків переселених на Наддніпрянщину й ще донедавна цілком автономних у культурному відношенні, для численних "українських росіян", для євреїв, що віками витворювали по українських містах та містечках свою локальну субкультуру тощо* (О. Забужко); *Переселені в оптимальні умови, саламандри почнуть розвиватися з дивовижною життєвою енергією* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека); // **пересе́лено,** *безос. пред. — Усе населення Південної півкулі, де стихійне лихо досягне найбільших розмірів, переселено за екватор* (В. Владко).

ПЕРЕСЕЛЕ́НКА, и, *ж.* Жін. до **переселе́нець.** *На стінах* [музейної кімнати] *яскраві рушнички та напівзотлілі вишивки з материнських сорочок, добуті в тутешніх матерів і в переселенок із Західної* [України] (О. Гончар); *Він розповідає про голодних німецьких хлопчиків, яких годувала його мати-переселенка, про російських дітей, що бавилися серед мін і покинутих снарядів* (Г. Пагутяк).

ПЕРЕСЕ́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пересели́ти** і **пересели́тися.** *Вже коли Руденки виберуться, то Ліщинська мене прокляне, її ніхто не може впевнити, що я в переселенні її квартирантів ні сном, ні духом не винувата* (Леся Українка); *Дід Григорій був небалакучий .. Особливо помітним стало це після його невдалого переселення на Далекий Схід у 1907 році* (О. Довженко); *І після переселення Чарлі Бертона до його колишнього житла дівчина вважала за свій обов'язок відвідувати хворого якнайчастіше* (М. Дашкієв); *— Ми мусимо бути готові до переселення в інші світи або до використання штучних джерел тепла і світла* (О. Бердник).

(1) **Вели́ке пересе́лення наро́дів,** *іст.* — пересування германських, сарматських, слов'янських та інших племен у II–VII ст., що сприяло падінню Римської імперії і формуванню романських, германських та слов'янських етносів. *Соціально-економічні і політичні наслідки Великого переселення народів були значними. Воно сприяло падінню рабовласницького ладу і зламу римського державного механізму (в Західній Римській імперії)* (з наук. літ.); *Процеси, властиві часам Великого переселення народів, призвели до занепаду матеріальної культури античної доби і до знищення тієї хліборобської людности, яка заселювала тоді територію Наддніпров'я* (В. Домонтович).

ПЕРЕСЕЛЕ́НСЬКИЙ, а, е. 1. Прикм. до **переселе́нець.** *Більшість прибулих переселенських родин мала оселитися в самій Гряді* (В. Бабляк); // Признач. для переселенців. *Він застряг на Уралі в переселенській канцелярії, де йому дали місце писаря* (І. Нечуй-Левицький); — *На найближчому пункті виклопочу тобі переселенський квиток, — сказав Стовбун* (Л. Смілянський); — *Воля? Хіба ви не знаєте, що всіх, хто переходить кордон, поляки спроваджують до переселенських таборів* (В. Шкляр).

2. Стос. до переселення. *У нас ходили поголоски, нібито уряд дуже хороше мав організувати переселенський рух* (Леся Українка); *Сибірські губернатори писали в імперське міністерство внутрішніх справ, що користь від переселенської політики можлива лише у випадку, коли на місцях поселенці будуть мати розумне і в перші роки постійне опікування в особі представників місцевих закладів у справах селян* (А. Кокотюха).

ПЕРЕСЕ́ЛЕЦЬ, льця, *ч.* Те саме, що **переселе́нець.** — *Як пішли пересельці на Амур, дак позоставалися від їх* [них] *наділи* (Б. Грінченко); *Спритний осадчий привів йому цілий натовп пересельців із Правобережжя* (З. Тулуб); *Півтора літа тому Гано зазнав неабиякого вдару. Він разом із лужицькими пересельцями спробував ще раз посісти давно засиджені руські городи, але Великий князь витичівський Рогволод завдав лужанам поразки* (І. Білик).

ПЕРЕСЕЛИ́ТИ *див.* **переселя́ти.**

ПЕРЕСЕЛИ́ТИСЯ *див.* **переселя́тися.**

ПЕРЕСЕ́ЛЬСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **пересе́лець.** *Минуло вже три місяці, відколи завелася суперечка за ту пересельську землю, а справа ще й досі ніяк не розплуталася* (Б. Грінченко); *Серця пересельської молоді прилипилися до Дорки, ніби під подувом чарівної сили* (Ю. Яновський).

ПЕРЕСЕЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ПЕРЕСЕЛИ́ТИ,** елю́, е́лиш, *док., кого, що.* Селити кого-небудь на нове місце проживання, в іншому місці. — *Трудящого я не переселяв би в підвал, — відповів він* (В. Підмогильний); — *Ось переселимо ваш хутір у село, тоді заживете по-новому* (Григорій Тютюнник); — *Я збудую там невелике місто — переселю туди частину мешканців Мілета* (І. Білик).

ПЕРЕСЕЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ПЕРЕСЕЛИ́ТИСЯ,** елю́ся, е́лишся, *док.* 1. Переходити, переїжджати на нове місце проживання (про людей). *Багато черкесів після міжусобних війн переселялися на козацькі землі* (Д. Білий); — *Мене боги к тобі послали І так сказати приказали: .. Щоб учинив ти божу волю І швидше в Рим переселивсь* (І. Котляревський); *Лейн молодший дуже був не від того, щоби переселитися з цієї хати деінде* (М. Йогансен); *Того ж таки року батьки його переселилися з Солом'янки на Печерськ* (Ю. Смолич); // Селитися в іншому місці (про тварин). *Мабуть, навіть за умов Венери живий потік комах, який бачили під час першої вилазки Риндін і Ван Лун, був не частим явищем. Можливо, комахи переселялися перед зливою?* (В. Владко); // *перен.* Ставати надбанням когось іншого (про духовне життя). *Образи, навіяні світовою класикою, мовби переселяються в поезіях О. Ольжича в Україну* (з наук. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **переселя́ти.** *На початку 1679 р. загін під проводом полковника Семена Самойловича рушив на Правобережжя. Усі вцілілі фортеці на Правобережжі нищилися, а жителі міст і сіл насильно переселялися на Лівобережжя та Слобожанщину* (з навч. літ.).

ПЕРЕСЕ́РДИТИСЯ, джуся, дишся, *док., розм.* Перестати сердитися. *Знов почалася згода поміж Кайдашенками. Малі діти знов перші почали прибігать одні до одних гуляти; за ними почали заходить один до другого брати, а після всіх пересердились їх жінки* (І. Нечуй-Левицький); *Труда замовкає й починає чекати: коли він пересердиться, він дасть їй відповідь на всі її питання* (В. Винниченко); *Пересердивсь на Олю пізніше, коли ми всією школою розбивали парк на величезному пустирищі* (А. Дімаров); — *Він пересердиться та й простить. В Андрія вдався, а той уміє прощати* (В. Лис).

ПЕРЕСЕ́РДЯ, я, *с., розм.* Те саме, що **роздратува́ння.** *Відмовляючи Ганні, Гордій сказав з пересердям, але він зовсім не помітив, щоб це було криком* (Б. Грінченко); *Марко плющив очі від пилу й від соняшного блиску. Порошинки втискалися в уста, у ніс, у горло, застрягали між волоссям, налітали за комір. Виплював їх з пересердям, струшував з рукавів* (Б.-І. Антонич); *Антон Никандрович підвівся і, заклавши руки за спину, пильно, з живим інтересом, без зневаги і пересердя, подивився на розбурханого завідувача* (В. Барка).

ПЕРЕСИ́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переси́діти** 6. *Він завів будило на восьму, поволі роздягнувся, потер пересиджені ноги й ліг спати* (Б. Антоненко-Давидович); *Козак трохи присідав, щоб розім'яти пересиджені ноги* (П. Панч).

ПЕРЕСИ́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переси́джувати** і **переси́джуватися.** *Неустанне пересиджування дома викликує* [викликає] *меланхолію, чинить дикою, а мужчини того не люблять; тому треба мати бачність на все* (О. Кобилянська); *Дехто з нас навіть полюбив ці вечори з пересиджуванням на кухні — зі свічками, блакитними газовими відблисками і зимою за вікном* (Ю. Андрухович).

ПЕРЕСИ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕСИ́ДІТИ,** джу, диш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Проводити якийсь час, сидячи де-небудь, перебуваючи, залишаючись в якомусь місці. — *День у день я пересиджував перед дверми* (І. Франко); *Весь вільний час свій Раїса пересиджувала в попівській господі* (М. Коцюбинський); *Тоді, як вона без пам'яті лежала, цілими годинами пересиджував* [гетьман] *біля її постелі, а тепер, коли могла б уже й розбалакатися з ним, не приходив* (Б. Лепкий); *Замолоду Новак пересидів у лісі кілька передрусальних ночей, чекаючи півночі, коли має цвісти папороть* (М. Томчаній).

2. *що і без прям. дод.* Сидіти, перебувати де-небудь якийсь час, перечікуючи щось. *Бігли* [Вихор і Марія] *пригинаючись, повзли по землі на відкритому місці, блискавкою перекидалися між кам'яними валунами, якусь мить пересиджуючи мінометний обстріл* (В. Кучер); *Рудий Август зіщулився, забившись у куток тієї самої комірчини, де пересиджували до початку вистави Стороженко з Чаком* (В. Нестайко); *Чималу ж я годину пересиділа, поки вийшли пани* (Марко Вовчок); — *Я тебе проведу .. в очерета. Там тобі буде безпечніше пересидіть лиху годину* (І. Нечуй-Левицький); *Шофер.., поставивши машину у дворі перед вікнами лабораторії, зайшов пересідіти нудний час чекання* (Ю. Яновський).

3. *розм.* Сидіти в різних місцях. *Перед тим як задощило, всі сусідні переліски, всі яри обійшли, на всіх пеньках пересиділи* (І. Муратов).

4. *кого, розм.* Сидіти де-небудь довше від когось іншого. *Ти був непоганим пуголовком ще в дитинстві, коли пересиджував під водою усіх хлопчаків і ставав вожаком на суші* (В. Шкляр); *Йому хотілось скупатись, але старий рибалка наче приріс до місця і з усього видно було, що його не вдасться пересидіти* (В. Гжицький); *Минуло два тижні, але новгородці не підступили й на крок. — Думає* [Доброчин] *нас пересидіти, — сказав Свенельд. Це було неможливо: вони запаслися борошном та кормами на два роки наперед* (І. Білик); *Ми дивилися якийсь час один на одного, ніби змагалися, хто кого пересидить* (Валерій Шевчук).

5. *тільки док., розм.* Пробути де-небудь занадто довго, довше, ніж треба, ніж годиться. *Хліб пересидів у печі* (Сл. Б. Грінченка); *Пересиділи вони щось у тому Дармштадті і Ауербаху разом. Півтора року!..* (О. Лисяк).

6. *тільки док., що, розм.* Те саме, що **відси́діти** 1. *Але чому в Галі неприємно затерпла ліва нога, наче вона її пересиділа?* (В. Владко); *Я завовтузився на професорському куцому диванчику. Пересидів ногу, вона геть змертвіла* (П. Загребельний); *Ноги пересидів* [Мазепа] *чи яка біда? Ступив, то відчув, як тремтіли. Наче ізнов він робить свої перші кроки по Січі* (Г. Колісник).

7. *тільки док., що, перен., розм.* Завдати шкоди чому-небудь, сидячи на ньому або в ньому. — *Не женіть мене — сам піду, не пересиджу вашого ослона* (М. Стельмах); [П а в л ю к:] .. *Ану злізай, щоб я тебе не бачив! Злізай, кажу!* [С а х н о Ч е р н я к:] *Ти не кричи. Ти вже ж мені не гетьман. Чи я у тебе воза пересидів, — яким же правом ти мене зганяєш?* (Л. Костенко); *Що ж, нехай собі живе* [домовик], *коли вже є. Не об'їсть він нас, не обіп'є. Крісла не пересидить, ліжка не перележить* (І. Жиленко).

◊ **Ха́ти (мі́сця) не переле́жить (не переси́дить)** *див.* **переле́жувати.**

ПЕРЕСИ́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕСИ́ДІТИСЯ,** джуся, дишся, *док., розм.* Сидіти довше, ніж звичайно, довше, ніж треба. *Князь Володимир .. привіз собі з Корсуня нову жону, ромейську царівну Анну, перезрілу грекиню, яка пересиділася в невістках коло своїх братів-імператорів Василя й Константина* (П. Загребельний).

ПЕРЕСИ́ДІТИ *див.* **переси́джувати.**

ПЕРЕСИ́ДІТИСЯ *див.* **переси́джуватися.**

ПЕРЕСИЛА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **пересила́ти** і **пересила́тися.** — *Він віддавав накази по радіо, з невеличкого, не відомої мені, дуже досконалої конструкції, безщоглового акумуляторного іскрового апарата. І реакцію на його пересилання я могла бачити на власні очі, на ході робіт* (Ю. Смолич); *Вона час від часу розповідає, як їй бракує паперових листів, бракує спілкування з листоношами, .. переписування найбільш важливих місць, пересилання листівок та фотокарток* (С. Жадан).

2. Те, що відправляється поштою, засобами електронного, мобільного зв'язку і т. ін. *Невже за кожним із нас тут відповідні служби так суворо наглядають, на кожного так полюють, що й поштові пересилання не тільки читають, а й вилучають?* (О. Шугай); *Чинні ізраїльські закони не дозволяють поліції вимагати від провайдерів інтернету передачі інформації про користувачів. Будь-які електронні пересилання не можуть бути перехоплені поліцією* (із журн.).

ПЕРЕСИЛА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕСЛА́ТИ,** ешлю́, ешле́ш, *док., що.* 1. Передавати, відсилати кому-небудь. *Десь у садочку шиє сорочку, Шовком да біллю да вишиває.., Своєму милому пересилає* (з народної пісні); *З того часу вона жила сама. Будинку ніхто не зачіпав, редакції пересилали якісь гроші* (Т. Прохасько); — *Я можу виплачувати їх* [гроші] *тобі щомісяця тут, у Франції. На яку адресу пересилати?* (Ю. Винничук, пер. з тв. Е. М. Ремарка); *Ти переслав мені в неволю Поета нашого, — на волю Мені ти двері одчинив! Спасибі, друже! Прочитаю* (Т. Шевченко); [Д і в ч и н а:] *Не забувай же мене, орле мій, в поході... хоть пташкою перешли мені вісточку...* (С. Васильченко); // *кого, заст.* Відправляти, висилати кого-небудь в інше місце. *Його величество* [величність] *цар ствердив справедливий присуд свойого* [свого] *високого суду і пересилає лжеклеветників* [наклепників] *і облесливих брехунів гетьманові Іванові Степановичеві Мазепі для покарання* (Б. Лепкий).

2. Відсилати прислане, передаючи, доставляючи іншій особі, в інше місце. *Пересилаю тобі листа п. Кривинюка, отримала його позавчора, але вчора не могла послати* (Леся Українка); *З того часу Мілена та Леон щороку отримували листівки від них і пересилали їх Ванді* (С. Андрухович); *Пиши й далі на таку адресу, а Сембратович перешле* (М. Коцюбинський).

ПЕРЕСИЛА́ТИСЯ, а́ється, *недок.*, **ПЕРЕСЛА́ТИСЯ,** ешле́ться, *док.* 1. Посилати один одному що-небудь, перев. через когось, із кимсь. *А їх пан із нашим паном, кажуть, письмами пересилався* (Д. Мордовець).

2. *тільки недок.* Пас. до **пересила́ти.** *Повторні свідоцтва можуть видаватися особисто громадянам, які звернулися до відділу реєстрації актів громадянського стану, або за запитом пересилатися рекомендованим листом до відділу реєстрації актів громадянського стану України за місцем проживання заявника* (з мови документів); *Автомати допомагали йому відбирати необхідне, пам'ятні машини записували, і результати пересилались на центральний пункт Фонду* (О. Бердник); *Разом із Швейком до бригади було надіслано такий папір: "На підставі телеграми № 469 піхотинець Йозеф Швейк, який утік з одинадцятої маршової роти, пересилається до штабу бригади для дальшого слідства"* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПЕРЕСИ́ЛЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **переси́лити.** *Нація, яка не пережила власної внутрішньої боротьби, самотужки не пройшла через пересилення чогось усередині себе, не може рухатися вперед* (із журн.).

2. *зах.* Криза під час хвороби. *Але пересилення тривало лиш хвилю; холод і спрага протверезили його швидко, прикликали назад до життя, до нової муки* (І. Франко).

ПЕРЕСИ́ЛИТИ *див.* **переси́лювати.**

ПЕРЕСИ́ЛКА[1], и, *ж., розм.* Те саме, що **пересила́ння.** *Я побрався до Варшави і дав Кулішеві одну з перших моїх праць на перегляд та пересилку до Галичини, до редакції українського часопису "Правда"* (С. Єфремов); *Він досить швидко уладнав справу з виїзною візою та з квитком на понадзвуковий лайнер, віддав усі потрібні розпорядження бюро послуг щодо пересилки його речей з Пітсбурга у Західний Берлін* (М. Дашкієв); *Можна б укласти хроніку пересилки листами, обміну послами, назвати імена, полічити події* (П. Загребельний).

ПЕРЕСИ́ЛКА[2], и, *ж., розм.* Пересильна тюрма. *Нас виморили три години посеред двору пересилки* (Б. Антоненко-Давидович); *Я мовчав. За час, поки мотало по тюрмах, пересилках та етапах, встиг освоїти одне правило: коли до тебе говорить працівник МВД* [МВС] *— краще мовчати й слухати* (А. Кокотюха); *В'язнів сформували у невеликі групи і під конвоєм гнали кілька кілометрів до пересилки* (М. Андрусяк).

ПЕРЕСИ́ЛУВАТИ *див.* **переси́лювати.**

ПЕРЕСИ́ЛЬНИЙ, и́льна́, и́льне́. 1. Признач. для тимчасового перебування тих, кого пересилають з одного місця в інше. *Арештанти гомоніли між собою про те, куди їх женуть .. Думали, що в Тобольськ або в Тюмень, там є пересильні тюрми, через них перепускають усіх каторжан* (О. Донченко); *Були ще камери колишньої каторжної пересильної тюрми, розраховані кожна на 25 ліжок* (І. Багряний); *Другого липня всіх амністованих викликали на пересильний пункт. Проводжати вийшов увесь табір* (М. Андрусяк); // *у знач. ім.* **переси́льна́,** и́льної́, *ж., розм.* Тюрма для арештованих, яких пересилають в інше місце. *Нас привезли 27 грудня в пересильну, а 17 січня підігнали вагони-товарняки і погрузили в 72 вагони* (з публіц. літ.).

2. Який підлягає пересиланню або якого пересилають з одного місця в інше (про людину). *Люд у тій місцині мешкав пересильний, з центральних та західних областей, а тому народ якоюсь мірою був набожний* (О. Ульяненко); // *у знач. ім.* **переси́льни́й,** и́льно́го, *ч.;* **переси́льна́,** и́льно́ї, *ж.* Людина, яка підлягає пересиланню, яку пересилають з одного місця в інше. *Перед відправленням на заслання в Кучино у супровідному документі написали: "П'ять років заслання. Режим суворий". Відповідно до цього паперу всіх пересильних морили голодом і холодом у карцерних камерах* (із журн.).

ПЕРЕСИ́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переси́лювати.** *Все життя — це процес щохвилинного пересилювання .. Всі компоненти цього процесу повинні бути міцно організовані* (О. Кундзич).

ПЕРЕСИ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПЕРЕСИ́ЛИТИ,** лю, лиш, *діал.* **ПЕРЕСИ́ЛУВАТИ,** ую, уєш, *док.* 1. *кого, що.* Міряючись силами, переборювати, перемагати, долати кого-, що-небудь. *І зміцниться південний цар, але один з його князів пересилить його й запанує, його панування велике* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Вони латин* [латинів], *сабінів побідили, Тіррен, етрусків, вольсків, опіків, Лукан, самнітів пересилили, В короткий час весь край до Альп підбили* (І. Франко); // Ставати переможцем у змаганні, грі, суперечці і т. ін. *Ларивон і митрополит намагалися пересилити один одного в книжній премудрості* (П. Загребельний); // *перен.* Бути, виявлятися сильнішим за іншого, інших. — *Залізницю волами розтягують!.. Мовби два віки зіткнулися тут між собою: вік волів і вік рейок залізних. Хто кого перетягне, хто кого пересилить?* (О. Гончар).

2. *що.* Переборювати опір чого-небудь фізичною силою. *Одриваючи ноги від ґрунту, неначе на кожній з них висіло по гирі, Гурій Андріянович і Опара рушили з місця і йшли так повільно, неначе назад їх тягла невидима нить, а вони пересилювали її* (І. Сенченко); *То була Оленка. Часом їй набридали оті холодні поцілунки мокрого лапатого снігу, що липнув до щік, до підборіддя і навіть до її кошлатих вій, поверталася спиною і йшла, пересилюючи вітер* (М. Циба); // Пристосовуватися, призвичаюватися до незручностей, завад. — *Де ми? — закричав Славко, пересилюючи гуркіт моря* (О. Бердник); // *перен., розм.* Переборювати труднощі, опановуючи, засвоюючи що-небудь. — *Тобі .. теж, коли ти справді так хочеш вчитися в тому технікумі, можна самій підготуватися, наполегливо попрацювати і пересилити ту математику* (В. Козаченко).

3. *що, перен.* Перемагати яке-небудь почуття, якийсь стан і т. ін. *З голоду Іван допався був до ковбаси та бринзи, пересилюючи винесену ще з-під батьківської стріхи сором'язливість* (П. Колесник); *Крутояр, пересилюючи біль у грудях, сів* (Ю. Бедзик); *Сльози знов бризнули з її очей. Та вона пересилувала своє зворушення* (І. Франко); *Доротті пересилила солодку ранкову дрімоту, підвелася і сіла в ліжкові* (Іван Ле); // Терплячи що-небудь, переживаючи, справлятися з чимось. *А старий мій подивився, Сльози покотились .. — Молюсь тобі, Боже милий, Господи великий! Що не дав мені загинуть, Небесний владико. Що дав мені добру силу Пересилить горе* (Т. Шевченко).

4. *що.* Перевершувати силу вияву чого-небудь. *Пересилюючи гуркіт бою, Крайнюк загукав у чорний отвір землянки* (В. Кучер); — *Де Клава? — він кричав, пересилюючи гудіння і шум. — Чому її тут нема?* (А. Кокотюха); *Старшина Василь Миронович, схилившись над головою писаря.., казав йому щось на ухо, намагаючись пересилити хугу* (С. Васильченко); // Перевершувати все інше силою вияву, відчуватися найсильніше, беручи гору над чим-небудь. *Пішов* [Карпо] *сміливо, глибоко вдихаючи медовий аромат гречок, що в ту пору пересилював запах найдухмяніших польових трав і квіток* (А. Іщук); *Бензинову заправку якось Гриць гасив, хвалився мені, то запах бензину ніяк не відмивався з тіла, і пересилити той дух одеколоном не міг* (В. Яворівський).

(1) Переси́лювати / переси́лити (переси́лувати) себе́ [само́го] — оволодівати своїми почуттями, бажаннями. [Л ю б о в *(пересилює себе, перестає плакати, кладе йому руку на плече):*] *Ні, коханий, не кажи сього* (Леся Українка); *Защемів жаль, стиснув серце. Данило пересилив себе і радо, щедро потиснув руку вчителеві* (О. Копиленко); *Трохи повагалася* [Христя], *але й тут пересилувала себе — до Палажки зайшла* (Я. Гримайло); — *Так, пане Стоїчков, — пересиливши себе, погодилася Маріка. — Портал справді треба вимкнути* (О. Авраменко).

ПЕРЕСИ́НЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пересини́ти.** *Пересинена синькою скатерка.*

ПЕРЕСИНИ́ТИ *див.* **переси́нювати.**

ПЕРЕСИНИ́ТИСЯ *див.* **переси́нюватися.**

ПЕРЕСИ́НЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переси́нювати** і **переси́нюватися.** *Пересинювання білизни.*

ПЕРЕСИ́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПЕРЕСИНИ́ТИ,** иню́, и́ниш, *док., що.* 1. Синити (білизну синькою) ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Пересинити сорочку.*

2. Синити що-небудь занадто, надміру, більше, ніж треба, ніж годиться. *Підсинювати кожну річ слід окремо, у розправленому вигляді, витримуючи в розчині кілька секунд. Намагайтеся не пересинити: з втратою білизни́ втрачається й свіжість* (із журн.).

3. Синити все або багато чого-небудь. *Пересинювати білизну.*

ПЕРЕСИ́НЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ПЕРЕСИНИ́ТИСЯ,** и́ниться, *док.* Ставати занадто, надміру синім від синьки (про білизну). *Від надміру синьки рушники пересинилися.*

ПЕРЕ́СИП[1], у, *ч. і заст.* і, *ж.* Природний вал із піску або гальки, який відокремлює затоку від відкритої частини моря чи озера. *Те озеро було колись затокою моря; морська хвиля насипала вузьку пересип і неначе греблею оддiлила здорове, на верстов двадцять, озеро од моря та од лиману* (І. Нечуй-Левицький); *Пересип ширшав і кінчався. Хитким містком перескочили протоку, перетяли навскоси неглибокий лиман* (Ю. Смолич); *Як тільки поминули пересип, вітер відчутно натужніш вдарив у вітрило, примусив порипувати снасті* (Д. Міщенко).

ПЕРЕ́СИП[2], у, *ч., розм.* Стан за знач. **пересипля́ти, пересипа́ти[2], переспа́ти** 3. *На порозі появилась Галя. Трохи з пересипу лице її горіло краскою* (Панас Мирний).

ПЕРЕСИ́ПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переси́пати** 1, 3–5. *Сухе, пересипане соломою, дерево горіло, упавши купою на землю* (Б. Грінченко); *Найбільше мені тут подобається земля: попіл торішнього моху пересипаний бірюзовими мушельками степових слимачків* (Любко Дереш); *Його мова всім припала до серця. І припала саме тим, що це була весела, товариська мова, пересипана лагідними жартами* (І. Микитенко); * Образно. *По її пересипаному сивиною волоссю .. збігали дощові краплі* (В. Логвиненко); // **переси́пано,** *безос. пред. За Сірка пересипано дві башти й поставлено дві нові, пущено в рів воду та прорубано кільканадцять нових бійниць для гармат* (Ю. Мушкетик); *Церковнослов'янською лексикою пересипано тексти усіх творів І. Вишенського* (В. Русанівський).

ПЕРЕСИПА́ННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **пересипа́ти[1]**. *Ромеї вночі забирали землю і викладали її в насип біля південної церкви. Кінця тому пересипанню землі не видно було* (П. Загребельний); *Повні вуха маю того дивного гомону поля, того шелесту шовку, того безупинного, як текуча вода, пересипання зерна* (М. Коцюбинський).

ПЕРЕСИПА́ННЯ[2], я, *с., рідко.* Дія за знач. **пересипа́ти[2]**. *"Волга" плавно підкотилася (Антоша був майстер своєї справи, незважаючи на постійні недосипання чи, навпаки, пересипання) до самісінького Стратона Стратоновича* (О. Чорногуз); *Спати вволю, але не більше 8 годин. Від пересипання млявість крові, а від застою крові частішають кров'яні удари* (М. Дочинець).

ПЕРЕСИ́ПАТИ *див.* **пересипа́ти[1]**.

ПЕРЕСИПА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕСИ́ПАТИ,** плю, плеш; *мн.* переси́плють; *док.* 1. *що у що, до чого.* Сиплючи, переміщувати що-небудь з місця на місце, з чогось у щось. *Провіяв намолот і власним Очам не вірить .. Полову ще пересипає* (І. Франко); *Вона пересипала землю з жмені в жменю й вдихала запах житнього хліба* (С. Чорнобривець); *Подержить* [пан сотник] *на руці, побряжчить та й пересипле* [камінці] *у другу кишеню* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Шейх, пересипавши всі золоті монети знов у торбу, простяг її, туго напхану золотом, капітанові Жако* (Ю. Покальчук).

2. *тільки недок., чим і без дод., розм.* Те саме, що **пересипа́тися** 2. *І чоловіки коло їх, і діточки: которе* [котре] *коником грається, которе орішками пересипає* (Марко Вовчок).

3. *що чим.* Обсипа́ти, посипа́ти чим-небудь усе або багато чогось, а також насипа́ти щось між чим-небудь. *Як швець дубом шкури пересипа (так нюхарі сушать собі мізок табакою)* (Номис); — *Моя мати ще навесні пересипала теплий одяг нюхальним тютюном. Це такий дрібний зелений порошок* (В. Владко); // *що з чим.* Змішувати що-небудь різнорідне докупи; перемішувати. *Житню щедрою рукою Ти з вівсяною мукою Пересиплеш* (Я. Щоголів).

4. *що чим і без дод., перен., розм.* Вести розмову, обмінюватися думками, жартами і т. ін. *Пересипають такеньки, пересипають, — панночка й зітхне: — Що, бабуню, тільки говоримо...* (Марко Вовчок); // Часто вставляти в мову, в текст певні слова, фрази, перев. жартівливі, гострі, дотепні. *З себе він був тихий.., хоч на річ дуже гострий і правдивий, а тільки він завжди оздоблював її ласкавими словечками або пересипав смішними приказочками* (Панас Мирний); *Мені подобалася оця манера академіка пересипати серйозну розмову жартами* (М. Чабанівський); *Якийсь час він навмисне калічив російську мову, пересипав її все більше німецькими словами та зворотами* (М. Дашкієв); *Автор, треба сказати йому на плюс, обізнаний з Україною, він не прибрав свій твір традиційною "клюквою", а навпаки, слушно пересипав текст українськими словами та етнографічним антуражем* (Б. Антоненко-Давидович).

5. *що.* Розбираючи що-небудь, ремонтувати, перебудовувати його. — *Старий мій так чепуриться..! — Заходився пересипати повітку, — пошити ще сніпками та обмазати, то й готова буде* (М. Коцюбинський); — *Майстри прийшли з самого ранку, лагодять мені хату .. і хлівця думають пересипати* (В. Кучер); *Навіки, певне, зледащіла його хата. Чи пересипати її, чи продати?* (М. Стельмах); *Помало, з великими потугами, стягнулися на таку-сяку хатину. Перекрили її соломою, пересипали стіни, полагодили вікна-двері* (М. Андрусяк); // *на що, рідко.* Діючи на що-небудь, погіршувати його якості, властивості. — *Вільямс учить, щоб не розпорошувати ґрунту, не пересипати на попіл, та ще в таке сухоліття, — подала думку Галя* (К. Гордієнко).

ПЕРЕСИПА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *недок., що і без прям. дод., рідко.* Те саме, що **пересипля́ти.** — *Я .. часто .. пересипаю ночі без всяких снів* (О. Кобилянська); *Вікна моєї кімнати на останньому поверсі гуртожитку дивились на схід. І червневе сонце не давало мені пересипати* (Ю. Логвин); *Сіроводиха (позавіч її кликали Сіромордиха) з обличчям сірим, біля ж очей мала темні півкола: синці від того, що недосипала, чи, може, від того, що пересипала* (Валерій Шевчук).

ПЕРЕСИ́ПАТИСЯ *див.* **пересипа́тися.**

ПЕРЕСИПА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПЕРЕСИ́ПАТИСЯ,** плюся, плешся; *мн.* переси́плються; *док.* 1. *тільки 3 ос.* Сиплючись, переміщуватися з місця на місце, з чогось у щось; висипатися в інше місце. — *У трюмі пересипається зерно* (Ю. Яновський); *Проедр швидко ступив уперед, подав імператору склянку. Василь взяв її й довго дивився на сірий порошок, що пересипався на дні* (С. Скляренко); *Він замислено дивиться на гроші, а тоді на мене. Металеві кружальця пересипаються в мозолясту долоню* (В. Москалець); *Скоро лиш пісок з горішньої пляшечки пересиплеться в долішню — перевертають її догори денцем, і пісок знов сиплеться, як досі* (М. Коцюбинський).

2. *тільки недок., чим.* Гратися чим-небудь сипким, однорідним, переміщаючи його з місця на місце. *Василь став, буцім мала дитина, пісочком пересипатись* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Малий сусідський хлопчик Лучка .. тільки й робив на пасовиську, що копав ямки, ліпив паски з болота та пересипався порохом* (І. Франко); *Товстий біленький школярик з надутими щічками преповажно пересипається пісочком* (О. Забужко); * Образно. *Море ледь-ледь хвилюва-*

лося, пересипалось золотими камінцями на сонячній доріжці (Ю. Збанацький); * У порівн. *Стяга* [сонця] *простяглася .. через усю хату і осіла на білу стіну золотою мачиною. Мачина тремтіла, росла-більшала, — стяга ширшала, граючи різними кольорами, мов хто пересипався цвітним піском...* (Панас Мирний); // *тільки 3 ос.* Чутися з усіх боків, звідусіль (про жарти, сміх і т. ін.). *Між косарями так і пересипались жарти, приказки* (І. Нечуй-Левицький); *В ній* [розмові] *увесь час пересипалися назви місць, атак, прізвища товаришів і військові терміни* (Гео Шкурупій).

3. *тільки 3 ос., чим, з чим.* Змішуватися одне з одним, поєднуватися (про щось різне); перемішуватися. *Бесіди, жарти, дотепи, тости та пісні пересипаються одні з другими, чередуються та мішаються чимраз живіше* (І. Франко).

4. *тільки недок.* Пас. до **пересипа́ти[1]**. *Використані батарейки запаковуються в спеціальні бочки, дозволені для транспортування батарейок у Євросоюзі. За нормативами Євросоюзу кожні 20 см використаних батарейок пересипаються спеціальним шаром речовини-діелектрика — вермікуліту* (із журн.); *Державна екологічна інспекція в області вважає, що поверхневим водам загрожує забруднення, бо полігон відходів не обвалований, а відходи не пересипаються землею* (з газ.).

ПЕРЕСИ́ПКА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **пересипа́ння** 1. *Може, такого набазікаю, що і в шапку не забрати, а далі почну у пересипку, та й кінця не зв'яжу — дарма!* (Марко Вовчок); *Пересипка печі.*

ПЕРЕСИПЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ПЕРЕСПА́ТИ,** плю, пи́ш; *мн.* пересплять; *док.* 1. *що.* Спати якийсь відрізок часу. *Більша половина праці спочивала на плечах Домніки, Ілія пересипляв кращу половину свого життя, і вона працювала за двох* (О. Кобилянська); *Сер Олівер Вебенс приткнувся в кутку в найглибше крісло, щоб нишком переспати кілька хвилин* (Ю. Смолич); — *Хай пождуть зайчата трішки, — Обізвавсь борсук із діжки. — Я лиш зиму пересплю, А весною круп змелю* (М. Стельмах); // *що і без прям. дод.* Спати протягом ночі, ночувати де-небудь. — *Щоб ти так не міг, як не можу я ніченьки переспати!* (Уляна Кравченко); *Малуша .. в одній убогій хижі переспала* (С. Скляренко); *Ніколи Хомі Микитовичу .. і вгору глянути. Додому приходить тільки ніч переспати* (Я. Гримайло); *Вони оце, вітробалчани, переспали в казармі* (А. Головко).

2. *що.* Сплячи, перечікувати що-небудь (перев. неприємне). *Мати пішла у хату переспати спеку* (М. Коцюбинський); // Сплячи, позбуватися чого-небудь небажаного (хвороби, проблем і т. ін.). *Побита Галя ляже спати, і переспала б, може, своє лихо, коли б Василь не підновляв заново* (Панас Мирний); *Леопард почував себе дуже кепсько, заліз на своє ліжко, й сини думали, що він хоче переспати свій гнів* (М. Йогансен).

3. *розм.* Спати занадто довго, довше, ніж слід. *Десь далеко, в невідомому світі, зачинається шум. .. Ти прислухаєшся: може, переспав і тобі шумить в голові?* (В. Близнець); *Від власного крику прокинулась. Віконце вже світилось ранковим сяйвом. Свекруха злісно засичала з печі: — Переспала — от і репетуєш. Вставай. Люди вже корови доять* (Ю. Логвин).

4. *кого, розм.* Спати довше, ніж хто-небудь. *Максим пересипляв усіх домашніх — вставав після дев'ятої години* (із журн.).

5. *тільки док., з ким або без дод., розм.* Вступити в інтимні стосунки з ким-небудь (один раз або випадково). — *Це чортзна-що, — скривився кремезний гість. — Ну переспав, ну спокусився дамочкою...* (Василь Шевчук); — *Скажи... Ти переспав з... Ти спав з нею?* (Г. Колісник); *За три тижні, проведені в Памплоні, він жодного разу не переспав з нею* (О. Авраменко, В. Авраменко).

(1) Не переспа́ти — рано вставати; недовго спати. *Одного ранку, ще до сонця, по білій росі, завідав він мене у пасіці. — Еге! — кажу, — не переспали, мабуть!* (Марко Вовчок); *Колись жила Госпоженька старенька .. Ввесь день клопочеться і не приляже, Вночі не переспить* (Л. Глібов).

ПЕРЕСИПНИ́Й, а́, е́. Стос. до пересипання *(див.* **пересипа́ння[1]**). *З'єднання технологічного обладнання порту та зернового терміналу здійснюється через пересипний пристрій, який розміщено на межі порту й терміналу* (з наук.-попул. літ.); *Тверда фракція бурових відходів — сухий зневоднений залишок — може застосовуватися як пересипний ґрунт для рекультивації сміттєзвалищ* (із журн.).

ПЕРЕСИ́ПНИК, а, *ч.* Той, хто пересипає *(див.* **пересипа́ти[1]** 5) що-небудь. *Пересипник печей.*

ПЕРЕСИ́ПНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **переси́пник.** *Помічниця-пересипниця.*

ПЕРЕСИСА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пересиса́ти.** *Пересисання молока.*

ПЕРЕСИСА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕССА́ТИ,** ссу́, ссе́ш, *док., що і без прям. дод.* Ссати занадто багато, більше, ніж слід, до пересичення. *Пересисати груди.*

ПЕРЕ́СИТ, у, *ч.* Те саме, що **переси́чення.** *Лоза зелено цвіла, зав'язувалися на ній плоди, набрякали соком ягоди, жовтіли і тріскали від переситу* (Р. Іваничук); *Звели* [сицилійці] *пам'ятник обжерливості, чи Діонісію з Гераклеї, котрий через пересит так затучнів, що його нечутливе сало вночі проштрикували довгими голками, аби не задихнувся* (М. Андрусяк); *В сірих очах видно було втому, пересит життям і цинізм* (І. Франко); *Непомірність створює пересит, а пересит шкодить і духовному, і фізичному здоров'ю* (Валерій Шевчук).

ПЕРЕСИ́ТИТИ *див.* **переси́чувати.**

ПЕРЕСИ́ТИТИСЯ *див.* **переси́чуватися.**

ПЕРЕ́СИТЬ, і, *ж., діал.* Пересичення. *Горе, коли чуємо пересить-утому, падемо* [падаємо] *у прірву, а не линемо дальше* (Уляна Кравченко).

ПЕРЕСИХА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пересиха́ти.** *Стійкі до пересихання яйця рачків-щитнів, які мешкають у тимчасових водоймах, зокрема калюжах, поширюються вітром на десятки і навіть сотні кілометрів* (з навч. літ.); — *Лісова пожежа, що спалахнула від недбало кинутого недокурка, літ через п'ятдесят, можливо, призведе до пересихання ріки, яку вже не захищає ліс* (М. Дашкієв); *Він став помічати не характерні для себе .. пересихання в горлі, що приводило інколи до повної втрати голосу; інтенсивне зволоження долонь* (О. Чорногуз); *У степовій зоні найсприятливішими умовами для розвитку пеніциліїв є глибші горизонти, які захищені шаром ґрунту від пересихання* (з наук. літ.).

ПЕРЕСИХА́ТИ, а́є, *недок.*, **ПЕРЕСО́ХНУТИ, ПЕРЕСО́ХТИ,** не; *мин. ч.* пересо́х, ла, ло *і* пересо́хнув, нула, ло; *док.* 1. Утрачаючи вологу, ставати дуже сухим, надто висихати (про все або багато чого-небудь); висихати цілком, суцільно (про що-небудь). — *Земля лежить незасіяна, пересихає* (І. Цюпа); *У неї біля лівого ока — шість гусячих лапок, біля правого — чотири, .. шкіра обличчя дуже пересихає вдень, але за ніч відновлюється дорогим кремом* (Н. Сняданко); *Вологолюбний очерет має глибоку кореневу систе-*

му і, живлячись підземними водами, росте в умовах, де поверхневий шар ґрунту зовсім пересихає (з наук. літ.); [П о м і щ и ц я:] *Яка спека, яка спека .. Так все пересохло, що не горить, а вибухає, як порох* (О. Корнійчук); // Ставати безводним або маловодним (про водойми, русла рік, джерела і т. ін.). *Це був чудовий струмочок з дзвінкою кришталевою водою. Черняєва висловила думку, що цей струмок колись був значно більшим і тепер пересихає* (О. Донченко); *Федь .. знає у лісі прикмети. Стару березу знає, вона недалеко від хати. Глибоку ковбаню знає, знає й мілку, котра щоліта пересихає* (Л. Письменна); — *Ріка пересихає. Винищують ліси, то щезають стави і озера, струмки. Серет і Збруч почорніли в намулі* (Р. Андріяшик); *Ліс зелений зів'янув від сонця, І криниця світла пересохла, А краса дівоча не зів'яла* (Л. Первомайський); // Утрачати звичайну вологість (про губи, язик, горло і т. ін.). *Віє од неї* [дівчини] *.. таємною тишею, чарами-дрімотами, — і злипаються очі, дубіє язик у роті, пересихає од тих чарів* (С. Васильченко); — *Там свято, — озвався юнак, відчуваючи, що вуста в нього спрагло пересихають* (О. Бердник); [С е м е н:] *Промочи, промочи горло: певно, пересохло!..* (М. Кропивницький); *Пити хотілось нестерпно. Все, здавалось, пересохло, горіло йому всередині* (О. Гончар); * Образно. *Лише прапам'ять долітає звідти* [з давнини], *перемиває золотий пісок. Багато міг би розказати вітер, але у вітру голос пересох* (Л. Костенко); // *безос. В роті пересихало й горло стискали спазми* (В. Козаченко); *У нього раптом пересохло в горлі* (О. Довженко); *Сонце пече немилосердно, пити хочеться, в роті пересохло, губи потріскались, кров'ю запеклися* (К. Гриб).

2. Утрачаючи природну зволоженість, соки і т. ін., ставати занадто сухим, висихати більше, ніж слід (про рослини, гриби і т. ін.). *Зілля .. пересихало на комині* (М. Стельмах); — *Яблука гниють під яблунею, картопля вродила така, що зсипати нема куди, горіхи пересихають на мокляки* [порожні плоди] (В. Шкляр); — *Вже сіно готове. І не пересохло, а саме таке, як треба* (Ю. Логвин).

(1) **Пересо́хнути на костри́цю** — стати сухим і ламким (про сіно, злаки). — *Та це ж ходила подивитись на Маринине жито: лежить, пересохло на кострицю, висипається, скотиною побите* (С. Васильченко).

ПЕРЕСИХА́ЮЧИЙ, а, е. Який пересихає. *Основне фосфорно-калійне добриво вносять переважно восени й закладають під глибоку оранку — у більш вологий і менш пересихаючий шар ґрунту, де розвивається основна маса коренів* (з навч. літ.); *Вони проминули непомітно повз два села. Попід самісіньким .. хутором провели у пекучий полудень коней по ложу пересихаючого ручаю* (Ю. Логвин); *Контраст блакитного неба, блискучо білої поверхні озера та червоних пагорбів і берегів створює дуже гарні краєвиди, тож озеро Герднер уважають найгарнішим з пересихаючих озер Австралії* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕСИ́ЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пересити́ти.** *Упоравшись, лягав спузар біля Івана, весь чорний, пересичений димом* (М. Коцюбинський); *Знадвору потягнуло сирістю, важким, пересиченим вогкістю повітрям* (В. Гжицький); *Сонце геть випарило пересичену сіллю воду, й озеро перетворилося на велетенське блискуче соляне дзеркало* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *На виставці щось таки було цікаве для людей, а .. він мав смак зінсований, був пересичений мистецтвом* (П. Загребельний); // **переси́чено,** *безос. пред. Роман призначений для широкої аудиторії, проте його написано надто складною мовою, переобтяжено дефініціями й пересичено фактами* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Який переситився чим-небудь. *Отже, завтра її продадуть на базарі на ганьбу і втіху пересиченому пожадливому татаринові* (З. Тулуб); *Чоловіки, сонні й пересичені, ліниво смоктали пиво* (Ірина Вільде); — *Це храм Хануманджі, — показував мені мій поводир .. Врешті, пересичений, я втратив здатність розуміти все те, що розповідав мені без упину Мані* (Любко Дереш).

ПЕРЕСИ́ЧЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **переси́чений** 2. *Після тридцятьох років усі книжки здаються прочитаними і всі продуманими. Він уже пізнав ту гірку огиду пересичености перед книжками, .. коли .. марною стає надія, що якась нова книжка раптом .. принесе несподіваний дар визволення* (В. Домонтович); *На товстому обличчі Інниної матері нудота .. Сонливість і пересиченість на ньому іноді змінюється бундючністю* (В. Речмедін); *Розкіш пересиченості — дослухатися тільки до свого серця* (М. Малиновська); *Уся різниця між голодним і ситим полягає лише у тому, що ситий не знає, чого він хоче. Пересиченість вимагає гострішого смаку* (Г. Пагутяк).

ПЕРЕСИ́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **переси́тити** і **переси́титися.** *За швидкістю руху потоку сольового розплаву вгору визначають швидкість зміни температури та тиску, а отже, і коефіцієнт пересичення його вуглецем* (з наук. літ.); *Десь за годину після початку подорожі я виявив у себе перші ознаки пересичення дивами Рівнини, а ще через пів години остаточно втомився від них* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Прийшла пора, .. коли душа забажала сильніше, — а пута оставали* [оставалися] *все одні. Я зразу почув нудь, пересичення, обридження до всього* (І. Франко); *Він поглинув усі дозволені й схвалені страви, які ці чотири величезні кухні, що іменуються чотирма факультетами, могли виготувати та подати розумові, і пересичення настало раніше, ніж заспокоєння голоду* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

ПЕРЕСИ́ЧЕНО. Присл. до **переси́чений.** *Тут, зблизька, запах був надто густий, пересичено густий, якийсь водянистий* (Ю. Мушкетик); *Його уста в зневажливій красі Кривились пересичено й ліниво* (М. Рильський).

ПЕРЕСИ́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переси́чувати** і **переси́чуватися.** *Помітне збільшення кількості реагентів в обмеженому об'ємі створює режим пересичування, необхідний для синтезу наносистем* (з наук. літ.); *Якщо ви людина, яка вірить у Бога, життя буде гармонійним і високодуховним, адже віра захистить вас від проблем пересичування різними благами, заздрості й суперництва* (із журн.).

ПЕРЕСИ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕСИ́ТИТИ,** и́чу, и́тиш, *док.* 1. *що.* Насичувати чим-небудь занадто, надміру, більше, ніж треба. *Вода має вивести зайве з організму, а не переситити його різними елементами, наприклад магнієм та кальцієм, що містяться в мінеральній воді та шкодять нашим ниркам, осідаючи в них* (із журн.); *Автори-початківці, потрапивши в полон зібраного матеріалу, схильні пересичувати рукопис надміром фактів, прикладів, подробиць, пояснень* (з публіц. літ.); * Образно. *Барви навколо лягали камінням важким. Шкуру й волосся нам теж переситила барва. Риси суворі на видах врізьбили бої...* (О. Ольжич).

2. *кого, перен.* Робити байдужим, зумовлювати нехіть до чого-небудь надмірним задоволенням потреб, бажань і т. ін. *Все, що бачив, надило його, але й пересичувало по короткім часі* (І. Франко).

ПЕРЕСИ́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕСИ́ТИТИСЯ,** и́чуся, и́тишся, *док.* 1. *чим.* Вбирати в себе багато вологи, занадто насичуватися запахом, глибоко, наскрізь просякати чим-небудь. *Він, той запах, пролізає всюди, наповняє всю кімнату; ним пересичується вся моя одіж, моє волосся, все...* (Г. Хоткевич); *Під час тропічних злив ґрунт пересичується вологою, перетворюючись на рідку кашу, яка стікає по твердому та слизькому підґрунтю з горбів і підвищених частин рельєфу* (із журн.).

2. *чим і без дод., перен.* Надміру, більше, ніж слід, насичуватися чим-небудь, задовольняти свої потреби, прагнення. *Для здоров'я маємо все готове, під рукою, а для розкошування все здобувається рясним потом та муками. Тож .. пам'ятаймо.., що, бажаючи лише необхідного, ми ніколи не пересичуємося* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); *Ми переситились життям — Коханням, вірою і криком Спорожнилися. І тихнемо, І пригасаєм без пуття* (В. Стус); *За минулі пів року я вже переситився урочистими заходами* (О. Авраменко, В. Авраменко).

3. *перен.* Робитися байдужим, сповнюватися нехіттю до чого-небудь від надмірного задоволення потреби, бажання і т. ін. *Можучи заспокоювати всі свої низькі апетити, які тільки були доступні його нерозвитій душі, він швидко пересичувався і починав нудитись* (І. Франко); *Людина, яка постійно самовдосконалюється, на думку психологів, в особистісних стосунках ніколи не пересититься* (із журн.).

ПЕРЕ́СІВ, у, *ч.* Дія за знач. **пересіва́ти, пересі́яти.** *Нічого цього року не вимокло і не вимерзло, пересіву не буде, а сонце робить своє, поля густо вруняться* (О. Гончар); *Несприятливі природно-кліматичні умови можуть спричинити загибель озимих і, як наслідок, пересів їх ярими культурами* (з навч. літ.).

ПЕРЕСІВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пересіва́ти.** *На Сумщині через періодичні похолодання під час сівби та на стадії сходів посіви кукурудзи подекуди потребують пересівання* (із журн.); *Після пересівання шихту перемелюють вдруге; форму наповнюють на вібростенді, а отже, всі легкі часточки неодмінно спливуть на поверхню* (М. Дашкієв).

ПЕРЕСІВА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПЕРЕСІ́ЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕСІ́ЯТИ,** і́ю, і́єш, *док.*, *що.* 1. Засівати якунебудь площу певною культурою ще раз, повторно або заново, по-іншому. — *Земля від морозу тріскає, корінь у пшениці рве. А порвало корінь, пиши пропало. Пересівай...* (В. Кучер); — *Як солодко тане* [диня] *в роті, .. я два роки прищеплював, пересівав, поливав, щоб на ній .. виросли оці духмяні золоті ворсиночки* (В. Близнець); *Лиш виросла його слідом шальвія і рута. Я шальвію пересію, а рути не буде* (П. Чубинський); *Переважну більшість землі пересіяли яровими, бо, придивившись уважніше, я помітила, що маленькі тоненькі зелені стрілочки покривають поле повністю* (С. Пиркало).

2. Перепускаючи через сито, решето і т. ін., просівати ще раз, повторно. *Для бісквіта беруть тільки пересіяне борошно. Якщо ж господиня хоче отримати дуже пухкий корж, варто пересіяти борошно вдруге безпосередньо перед замішуванням тіста* (із журн.); * Образно. — *Не знаю, як хто, а я не люблю, як беруть мене на решето та починають сіяти та пересіювати на всі боки* (Марко Вовчок).

3. Просіювати все, багато чого-небудь або щось багато разів. *Мати.., набравши в обидві руки кавових зерен, стала пересівати їх на пальцях* (Л. Первомайський); *Я .. висипав його* [мул] *в загородці й пересіював руками. Відро за відром* (М. Дочинець); *Перекопали* [археологи], *пересіяли землю, перемацали кожну грудочку, кожен камінчик* (М. Білкун); * Образно. *Розвіялись низькі хмари, певно, до кінця пересіяли своє холодне мливо, випогодилось на світанок* (Ю. Збанацький).

ПЕРЕСІВА́ТИСЯ, а́ється, **ПЕРЕСІ́ЮВАТИСЯ,** юється, *недок.*, **ПЕРЕСІ́ЯТИСЯ,** і́ється, *док.* 1. Просіюватися (про все або багато чого-небудь) або сіятися неодноразово (про щось). *Якщо правильно дібрати розмір сита, борошно пересівається через нього швидко та якісно* (із журн.); * Образно. *Надворі їх зустрів зорепад .. Здавалося, що той безмежно величний зоряний світ весь має пересіятися на землю...* (В. Речмедін); * У порівн. *Знову посипався дощ, наче пересіювався крізь дрібне сито* (Валерій Шевчук).

2. *тільки недок.* Пас. до **пересіва́ти, пересі́ювати.** — *Якщо втрати після зими перевищать 3–5 %, то все буде пересіюватися ровим ячменем у разі ранньої зими або кукурудзою та соєю — у разі пізньої, — зазначила директор "Проагро"* (із журн.); *За прогнозами аналітиків, Україна розширить виробництво кукурудзи більш ніж на 3 млн т, адже площі озимих, які постраждали від посухи, будуть пересіватися саме кукурудзою* (з газ.).

ПЕРЕСІДА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пересіда́ти** 1–3. *Дорогою ще трохи простудилась на тих нічних пересіданнях, так що тепер кашляю* (Леся Українка); *На пероні .. я пручаюсь з кожним написом, мої настрої розгублені .. Пересідання на .. експрес, якого завданням* [є] *пересікти континент і викинути мене на березі Тихого океану* (У. Самчук); *Основні причини пересідання автомобілістів зі старої продукції "АвтоВАЗу" в іномарки — це прагнення високої якості та комфорту* (з газ.).

ПЕРЕСІДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕСІ́СТИ,** ся́ду, ся́деш; *мин. ч.* пересів, і́ла, ло; *док.* 1. Уставши з одного місця, сідати на інше. *На ту біду І Соловей тут опинився, — Вони* [музики] *до нього .. — А що ж, — він каже, — вибачайте, — Ні те ні се: Хоч десять раз пересідайте, Немає хисту — от і все...* (Л. Глібов); *Батько з мамою пересідають біля Левчука, а ми з Юліаном покірно займаємо їх* [їхні] *місця* (Р. Андріяшик); *Степан хотів було всістися поряд з молодими, але запізнився, а пересідати тут не годилося* (П. Загребельний); — *І вже, мамо, сього не кажіть! — сказала Оксана, та й пересіла до полу* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Кайдашиха пересіла з ослона на лаву* (І. Нечуй-Левицький); *Таня, пересівши до брата, схилилась до нього в таємничості* (О. Гончар); — *Пересядьмо од вікна, — тихо сказав Ігор* (В. Кучер).

2. *на що, в що.* Перебуваючи в дорозі, подорожі, переходити з одного виду транспорту на інший для дальшого пересування; робити пересадку (у 2 знач.). *До кінця подорожі все товариство було так зачароване своєю супутницею, що, коли їй прийшов час пересідати на турецький пароплав, усі щиро сумували* (Ю. Смолич); *Мусив уранці пересідати на словацькій станційці Кисак. Я подумав тільки б її не проспати і не заїхати до Кошиць* (Ю. Андрухович); *Панні Наталі, котра їхала з своїми кревними й Дорою, забажалося саме посередині дороги пересісти до нас у бричку* (О. Кобилянська); *В центрі міста Боровий вийшов з тролейбуса і пересів на трамвай* (Я. Гримайло); * Образно. — *Пора вже, мабуть, братчики, з козацького сідла пересідати в човен Харона* (В. Малик); // Замінювати особистий транспортний засіб на інший. *Вершники пересідали з коня на коня, спали по кілька годин перед світанком — і мчали далі й далі*

(С. Скляренко); *З чорних московських "волг" київське начальство мерщій пересідало в "мерседеси", "вольво" і "БМВ"* (П. Загребельний); *Вона їздила по місту на червоному мотоциклі, розвиваючи шалені швидкості. У найбільші морози іноді пересідала на старе́ньке "вольво"* (Н. Сняданко); *Стас запропонував: він пересідає на Лідину "тойоту", тим більше, що їй і року нема, а Ліді купують новеньке, більш годяще для жінки авто* (Люко Дашвар).

3. *на що, перен., розм.* Переходити на яку-небудь іншу роботу або на інше місце роботи, змінювати рід занять, вид роботи. [Я:] .. *Він мчав на паличці. Жив мріями. Жив у минулому. Тепер він хоче жити днем прийдешнім. Пересідає на коня.* [В о н а:] *На якого?* [Я:] *На якого?.. На огняногривого. У революції їх багато* (М. Куліш); *Він порушив давнє правило козаків: не можеш триматися на коні верхи, пересідай у домашні подушки* (Г. Колісник); — *Кандидат постраждав, такого треба вибрати, за правду мучився у тюрязі. І такий з нашої камери одразу ж на лаву у Верховній Раді пересідає* (В. Чемерис); // Замінювати знаряддя дії, виробництва. *Степанові навіть доводилося пересідати з "газона" на трактор, впрягатися в сівалки. Він нічого не вмів робити впівсили* (В. Шкляр); *Кленовій запропонував* [директор] *або пересісти на інший трактор, або стати обліковцем* (Є. Кравченко).

4. *кого, діал.* Робити засідку на кого-небудь. [Ю л і я:] *Але я тебе не пущу, Мільку! Се далека дорога. Горами. Ще тебе пересядуть і вб'ють де в лісах* (І. Франко).

5. *на що, діал.* Змінюватися, переходити (про пору доби). *Вечір вже пересідав на ніч, було пізно* (Ю. Смолич).

ПЕРЕСІДА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПЕРЕСІ́СТИСЯ,** ся́дуся, ся́дешся, *док.* 1. *тільки 3 ос., розм.* Зменшуватися, слабнути (про мороз, холод, спеку, хуртовину і т. ін.). *"От лихо, — думає Кирило, — хоч би хоч мороз пересідався абощо"* (А. Тесленко); *Вітер знімався нападами й жорстоко сипав холодним снігом ув очі, в уші, в рукава й за шию. Потім пересідався на мить...* (В. Підмогильний); — *Як ви втрапили до нас?* — *Хуртовина загнала. Правда, вже ніби пересідається вона* (М. Стельмах); *Пересядься, морозе!* (Номис); *Лишатися в степу перечікувати буран, не знаючи, коли він пересядеться, було б ризиковано* (Іван Ле); *Сієста починалася десь об одинадцятій і тривала годин із п'ять, поки не пересядеться спекота* (І. Білик); // Слабшати, ставати менш напруженим, стихати (про емоції, події і т. ін.); заспокоюватися (у 2 знач.). *Коли перший шок, викликаний цією інформацією, пересідається, починаєш міркувати розважливіше* (О. Забужко); *У Бодяка враз пересівся гнів* (М. Сиротюк); *Хтось уже чув чвал численних копит. А вона стояла. Спокійна. Величава. Тільки трохи зблідла... Племінниця обійняла дядину.* — *Ходімо. Ходімо до церкви. Поки тут пересядеться* (Г. Колісник); — *Ви, тату, лишайтеся .. Перебудьте тут, поки в селі лихо пересядеться, поки драгуни заберуться геть* (Ю. Хорунжий).

2. *діал.* Пересідати (у 1, 2 знач.). *Вона зразу ніби сердилася, паленіла, хотіла пересістися деінде, але далі .. затихла і лише сиділа відвернена лицем від Броніслава* (І. Франко); *Їхати .. майже два дні й одну ніч. Тричі пересідатися, товктися двома .. залізницями* (Л. Мартович); *Дав* [Кочубей] *знак рукою і спинив обоє саней. Добув з кишені декілька червоних, нагородив гетьманську прислугу і пересівся до жінки* (Б. Лепкий).

ПЕРЕСІ́ДЛАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пересідла́ти.** *Пересідланий кінь;* // **пересі́длано,** *безос. пред. Якщо коня було пересідлано по-новому, потрібно пересвідчитися, що йому зручно, перш ніж їхати на ньому верхи* (із журн.).

ПЕРЕСІДЛА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пересідла́ти.** *Пересідлання може нервувати тварину, тому новачкам бажано сідлати коней під наглядом досвідченої людини* (із журн.).

ПЕРЕСІДЛА́ТИ *див.* **пересі́длувати.**

ПЕРЕСІ́ДЛУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пересі́длувати.** *Пересідлування, як і сідлання, має свої правила, недотримання яких може нашкодити і тварині, і людині* (із журн.).

ПЕРЕСІ́ДЛУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕСІДЛА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого.* 1. Сідлати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Щоб не довелося пересідлувати коня, потрібно завчасно перевірити упряж на готовність до використання* (із журн.).

2. Сідлати всіх або багатьох. — *Візьмеш половецьких коней, княже,* — *сказав Славута.* — *Їх достатньо маємо...* — *Поки ми їх потемну половимо, поки пересідлаємо, то світати стане* (В. Малик).

ПЕРЕСІКА́ЛЬНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **пересі́чний.** *Дві пересікальні лінії завжди мають спільну точку* (з навч. літ.).

ПЕРЕСІКА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., рідко.* Абстр. ім. до **пересіка́льний.** *Пересікальність глобалістичної свідомості із суспільною в багатьох аспектах зумовлює тісний взаємозв'язок між ними* (з наук. літ.).

ПЕРЕСІКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пересіка́ти** і **пересіка́тися.** *"Світ означуваного,* — *твердить Р. Барт,* — *є світ мови". І тут маємо вже накладання, пересікання "внутрішнього" і "зовнішнього" світів* (А. Мойсієнко); *Коли спрямовуємо струми для особливої стимуляції вогнів фізичного тіла, щоб врівноважити тиск вогню на всі центри, раджу уникати всякого роду пересікання струмів* (О. Бердник); *Ти вже не зустрінеш її .. Не суджено більше перетинатися вашим долям .. І не сподівайся на мимовільне пересікання вибагливих ліній* (С. Процюк).

ПЕРЕСІКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПЕРЕСІ́КТИ,** іч́у, іче́ш; *мин. ч.* пересі́к, ікла́, ікло́; *док.* 1. *кого, що.* Розсікаючи, розділяти навпіл, на частини; перетинати (у 1 знач.). *Стародавні воїни .. стають на ратне діло проти крижовників* [хрестоносців], *пересікають "німецьку кість крізь лати і щити"* (В. Русанівський); *Пугою* [пліттю] *обуха не пересічеш* (Номис); *Мирон Данилович порубав гілля і в сіни відніс; потім, пересікши стовбурець, упрягся в шворки і перетягнув колоди* (В. Барка); // Пробивати наскрізь у кількох місцях по прямій лінії (перев. кулями). *Бандити пересікли кулеметом Василя* (М. Стельмах); *Ми .. здогадувалися, що конвоїри пересічуть нас, беззбройних, із кулеметів на вишках, щойно ступимо на "запретку"* (М. Андрусяк).

2. *що.* Те саме, що **перетина́ти** 3. *Коли заслон, розтягнувшись вервечкою, .. пересікав колію через переїзд на другому від станції кілометрі, з недалекого хутора раптом знялася стрілянина* (Ю. Смолич); *Нова комета, пересікаючи орбіти Венери і Землі, переріже також і витягнений напівеліпс, яким летітиме наш корабель* (В. Владко); *Вони пересікли дорогу, минули поляну* (А. Шиян); *Олег бачив, як Левко пересік трамвайну колію і взяв курс на набережну* (В. Петльований); // Розташовуватися, пролягати поперек чого-небудь, перехрещуючись із ним. *Це був зовсім свіжий слід від чобіт, і вже біля самого ґанку він пересікав сліди, що їх зробила Улянка* (О. Донченко); *Ми дійшли до перехрестя, де алейку з кленами, що йде вздовж схилу гори, пересікає вулиця* (В. Домонтович).

3. *що.* Те саме, що **перетина́ти** 4. *Лиш пігнав* [Дмитро] *у шаленій радості! Пігнав, як олень, розбиваючи весінньою кригою затягнені калюжі, пересікаючи поля з озиминою наскіс* (Г. Хоткевич); *При перших звуках музики я пересікаю відстань, яка нас розділяє, і запрошую блондинку до танцю* (Ю. Винничук); *Пастушенко пересік майдан і звернув у завулок* (О. Десняк); *Біленький пароплавчик пересік озеро й о десятій, хоч заходив до ще двох пристаней, пришвартувався .. на своїй кінцевій станції* (Олекса Ізарський); // Розташовуватися, пролягати по поверхні чого-небудь від одного краю до другого. *Вулицю пересікали довгі тіні дерев і антен, що густо стирчали над дахами будинків* (М. Ю. Тарновський); *У місячному сяйві я розгледів контури ременів, що пересікали їхні* [міліціянтів] *груди* (Любко Дереш).

4. *що.* Те саме, що **перетина́ти** 5. *"Мудрий і сильний звіре! .. Я не потривожу тебе, а ти не пересікай моєї дороги"* (М. Дочинець); [Б л а г о н р а в о в:] *Німці, щоб не потрапити у повне оточення, змушені будуть залишити станцію Колокол і вирушити єдиною вільною дорогою, але її легко пересікти Огнєву* (О. Корнійчук).

5. *тільки док., що, перен., рідко.* Те саме, що **припини́ти** 5. *Микола Павлович пересік, як здавалося йому й досі, початок роману Ганни Михайлівни, загасив іскру кохання її до пейзажиста* (Л. Яновська); *Це була остання Карлосова думка: гострий удар ззаду, під плече, різко пересік міркування* (Н. Королева); *До нас надходять листи осіб різних переконань, .. які, проте, однодушні в намірі пересікти розгнуздану кампанію, скеровану на потоптання всього того, що для кожного українця-патріота є священним* (О. Шугай).

6. *тільки док., кого.* Зарубати всіх або багатьох; порубати, посікти всіх або багатьох. *Коні з налитими жахом очима тривожно косились: що? чи нема ще де ворога? всіх пересікли?* (П. Тичина).

7. *кого.* Сильно ранити, зробивши розріз на тілі; розсікати (у 2 знач.). — *Ой-ой-ой, так і пересік батогом лице, — бідкалась якась молодиця. — Мабуть, осліпне, неборак* (М. Сиротюк); // *безос. Жбуряв* [каміння] *доти, доки не пересікло мене гарячим батогом — і я впав під ноги напасникам* (М. Дочинець).

8. *тільки док., кого.* Побити різками когось, усіх або багатьох. *Варфоломій Шевченко згадував: "Раз якось учитель був дуже злий і пересік більшу половину школярів"* (І. Дзюба).

ПЕРЕСІКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПЕРЕСІ́КТИСЯ,** іч́уся, іче́шся; *мин. ч.* пересі́кся, і́клася, і́клося; *док.* 1. *тільки 3 ос.* Пересікати, перехрещувати один одного; перетинатися (у 1 знач.). *Мій батько був стрільцем, думав про заводі на Ворсклі, про свій степовий край, про його одинокі озера, що стоять там, де пересікаються чумацькі шляхи* (М. Хвильовий); *По стінах майже порожнього напівтемного вагона пересікалися геометричні фігури світляних плям* (О. Копиленко); — *Треба перш за все розбити площу на квадрати і, де лінії пересікатимуться, там і копати й одразу ж у свіжий ґрунт зерно класти* (П. Запаренко).

2. *перен.* Те саме, що **перетина́тися** 2. *Ми десь ще пересікались випадково, але тільки приязно вітались і на тому все* (Ю. Покальчук); *Вартівник підняв голову і наші погляди в млявому мерехтінні гасниці пересіклися* (М. Дочинець); — *На самому розі, де ми повинні, значить, пересіктися, я зустрів синаша свого* (О. Ульяненко).

3. *перен.* Те саме, що **перетина́тися** 3. *Поняття функціонального стилю пересікається з поняттям експресивного стилю* (В. Русанівський); *Легітимність підприємства та його керівника пересікаються, але не збігаються* (з навч. літ.).

4. *тільки 3 ос., перен.* Те саме, що **перетина́тися** 4. — *Олько, ти? Де це я? — спробував я поспитати, але голос мені пересікся, крізь пошерхлі губи не видобулося жодного звуку* (П. Загребельний).

5. *тільки недок.* Пас. до **пересіка́ти.** *Мегаполіс пересікається декількома основними лініями метро, що перетинаються між собою, утворюючи кільце транспортної системи* (з газ.).

ПЕРЕСІ́КТИ *див.* **пересіка́ти.**

ПЕРЕСІ́КТИСЯ *див.* **пересіка́тися.**

ПЕРЕСІ́Л, со́лу, *ч.* Дія і стан за знач. **пересо́лювати, пересоли́ти.** *Недосіл на столі, пересіл на голові* (Номис); *Щоб не допустити пересолу страви, яку готуєте вперше, рекомендуємо чітко дотримуватися порад, зазначених у рецепті* (із журн.); *Літня жінка ховалася, показувала тільки своє традиційне хлібосольство. Молода з пересолом виявляла себе* (Олекса Ізарський).

ПЕРЕСІПНУ́ТИСЯ *див.* **пересі́пуватися.**

ПЕРЕСІ́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пересі́пуватися.** *Фирканням, пересіпуванням ніздрями, вухами кінь часто завчасно попереджає наїзника про можливу небезпеку* (із журн.).

ПЕРЕСІ́ПУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕСІПНУ́ТИСЯ,** ну́ся, не́шся, *док.* Сіпаючись, здригатися, робити судомний рух тілом, обличчям. — *Антихрист, — пересіпуючись від люті, приєднала свій скрипучий голос до поміщиць задніпровська ігуменша* (О. Гончар); *Рада вклякла на місці, готуючись щось сказати й водночас почуваючи себе чудною драглистою масою, що конвульсивно пересіпується* (О. Забужко); — *Його* [печива] *нема... — Де воно? Хтось украв? — щиро здивувалась японка (Левко пересіпнувся). Ян зітхнув і сказав: — Не бийте, це я його з'їв* (М. Кідрук); // Судомно рухатися (про частини тіла, обличчя); різко викривлятися (про обличчя). *Гримільда мовчки плакала, й плечі їй судомно пересіпувались* (І. Білик).

ПЕРЕСІ́СТИ *див.* **пересіда́ти.**

ПЕРЕСІ́СТИСЯ *див.* **пересіда́тися.**

ПЕРЕСІ́ЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пересі́кти.** *Рікардо .. упав, пересічений навкіс автоматною чергою з кущів поблизу* (Ю. Покальчук); *Між першим вікном і освітленою стіною стояв у повітрі рожевий стовп пилинок, пересічений посередині тінню тієї гілляки, що надворі витягалася із-за стіни до вікна* (Т. Осьмачка); *Екран був пересічений сіткою тонких ліній з цифрами* (І. Білик); // **пересі́чено,** *безос. пред. Оскільки ж умовляння не допомогли, було викликано військо й пересічено в обох селах 67 душ, що примусило селян стати до покори* (з публіц. літ.).

2. *у знач. прикм.* Укритий ярами, долинами, горбами і т. ін. (про місцевість). *Бездоріжжя та різко пересічений рельєф, що обмежує огляд і обстріл, змусили стрілецькі підрозділи користуватися найбільш легкими і рухливими артилерійськими системами* (О. Гончар); *Два дні закладався просторий табір на незручній місцевості — пересіченій заболоченій території* (О. Апанович); *Тамара .. жила на околиці міста, в гуртожитку, що стояв на пересіченій місцевості і ще не вписувався в жодний мікрорайон* (О. Чорногуз).

ПЕРЕСІ́ЧЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **пересічений** 2. *Кількісні характеристики складу рельєфу, отримані апроксимуванням обчислених кореляційно-спектральних функцій, дають змогу визначити надійні критерії для районування земної поверхні залежно від ступеня пересіченості рельєфу* (з наук.-техн. літ.); *Значна пересіченість місцевості ускладнює сполучення між окремими районами, хоча водночас забезпечує їх природними межами* (з навч. літ.).

ПЕРЕСІ́ЧЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **пересікти і пересіктися.** *Нова комета перетне орбіти Венери і Землі незадовго до того, як обидві ці планети проходитимуть через точку такого пересічення* (В. Владко); *Тлумачення концептуального змісту має враховувати багатошаровість, пересічення в ньому різних, часом внутрішньо поєднуваних, а часом взаємно заперечуваних конотацій* (з наук. літ.).

2. Місце, де щось пересікається чим-небудь. *На пересіченні автомобільних доріг Київ — Харків та Дніпро — Решетилівка розпочато будівництво транспортної розв'язки* (з газ.).

ПЕРЕ́СІЧКА, и, *ж., діал.* Перегородка (у 1 знач.). *Його маленька світличка перебита була в кінці, і за тією пересічкою шальовочною* [шальованою] *він спав* (Б. Грінченко); *У вагоні сливе тихо: хтось на верхній лаві підхріпує, хтось, двоє, за дерев'яною пересічкою напівголосно розмовляють* (С. Черкасенко).

ПЕРЕСІ́ЧНИЙ, а, е. 1. Який не перевищує середнього рівня; не гарний і не поганий; посередній. *Ми не хочемо ставити перед собою завдань здобувати найвищі вершини, ми задовольняємося пересічними досягненнями* (М. Слабошпицький); *Представник середнього класу .. має пересічні переконання про те, що у житті витримує сильніший* (С. Процюк); *Королівство, де править її батько, геть маленьке й незначне; власне, воно лише нещодавно стало королівством, а доти було пересічним князівством* (О. Авраменко); *Машина в батька теж пересічна з пересічних, на теперішні часи, можливо, навіть надто незавидна* (Ю. Іздрик).

2. Який нічим не виділяється, звичайний (про людину). *"Глитай".. Кропивницького здобув собі право громадянства аж після довгої і завзятої боротьби з забобонами — не пересічної публіки, а якраз найінтелігентніших українських представників* (І. Франко); *Все в Юджина було, як у пересічного німецького парубійка* (П. Загребельний); *Романови хоч і досягли в Росії найбільшого злету — з пересічних бояр негадано поставали царями, правда, дякуючи смутному часу, але щастя-долі чи талану, здається, не мали* (В. Чемерис); // *у знач. ім.* **пересічний,** ного, *ч.;* **пересічна,** ної, *ж.* Той (та), хто нічим не виділяється; звичайний. *Юліан говорив, що для пересічних уся житейська філософія не виходить за поріг того зразка, який вони собі вподобали* (Р. Андріяшик).

3. Середній, одержаний поділом загальної суми кількох величин на їх кількість; типовий, нормальний для певної групи явищ. *Густота населення в Білорусі невисока, її пересічний показник 48 осіб на квадратний кілометр* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕСІЧНИ́Й, а́, е́. Який пересікається з чим-небудь; перетинний (у 2 знач.). *Ніхто не стане заперечувати проти прямих вулиць у новому селі. Більше того, дві прямі вулиці, як дві пересічні координати, навіть обов'язкові* (О. Довженко); *Гейзери, які б'ють з безодні, роздуваються, тужавіють, обертаючись на товстостінні галереї та коридори, що розходяться навсібіч, а "перетинки" зводять систему пересічних площин.., склепінь* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема).

ПЕРЕСІ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Абстр. ім. до **пересічний** 1, 2. *Найбільше ж козаки не люблять .. пересічності, тому в житті своєму, надто ж у військових вичинах, кожен намагається бути поперед усіх* (П. Загребельний); *Боїться* [Храпков] *тим внутрішнім острахом, який криє в собі підсвідоме визнання пересічності своєї особи в порівнянні з Мухтаровим* (Іван Ле).

2. *перен., розм.* Про звичайну, посередню людину, яка нічим не виділяється; посередність (у 2 знач.). *Раділи з приводу його смерті лишень ті заздрісні пересічності з-посеред нас, яких постійно дратувала популярність Івана Багряного* (О. Шугай).

ПЕРЕСІ́ЧНО. Присл. до **пересічний** 1, 3. *Я просто диву далася, наскільки чітко і просто Томочка сформулювала таку заплутану історію. На позір все виглядало .. досить пересічно і зрозуміло* (І. Роздобудько); *У Франції будинок шкільний для 66 дітей коштує пересічно 25 000 франків* (І. Франко); *Щотижня я одержував пересічно до сімдесяти віршів і до десятка оповідань* (Б. Антоненко-Давидович); *Паганель .. збагнув, як важко буде їм зійти на вершини Кордильєр, що сягають пересічно від одинадцяти до дванадцяти тисяч шестисот футів* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПЕРЕСІ́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пересіювати.** *На нараді, очолюваній першим віцепрем'єром, було ухвалено рішення виділити 300 млн грн на здійснення робіт з пересіювання озимих* (з газ.); *Проєкт передбачає інженерне облаштування майданчика на полігоні для запуску сучасної системи подрібнення, пересіювання, завантаження, пакування компосту та біогумусу* (із журн.).

ПЕРЕСІ́ЮВАТИ *див.* **пересіва́ти.**

ПЕРЕСІ́ЮВАТИСЯ *див.* **пересіва́тися.**

ПЕРЕСІ́ЯНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пересіяти.** *Льодова кірка, що утворилася на полях, перекрила доступ до повітря посівам. Отже, значна частина озимих культур має бути пересіяна* (із журн.); *Зубці — кутя з очищених зерен ячменю, зварена з потовченим і пересіяним на сито конопляним сім'ям* (І. Котляревський); *Біля хліба, в золотій сільничці з буквами Кочубеїв, мілка, крізь тонке сито пересіяна сіль* (Б. Лепкий); * Образно. *Б. Грінченко брав до свого словника (і ми досі користуємось ним охоче) далеко не все, що траплялось йому напохваті, а лише критично пересіяне й науково перевірене* (Б. Антоненко-Давидович); * У порівн. *Згори вузькими жолобками сиплеться .. чистий, ніби пересіяний пісок* (В. Близнець); // **пересіяно,** *безос. пред. Через посуху в Україні має бути пересіяно п'ятсот гектарів ріллі, на яких ще можна сподіватися отримати хоч якийсь урожай* (з газ.).

2. *у знач. прикм., перен.* Кращий за інших; добірний (у 1 знач.). — *Що не хлопець, то сила, розум, талант .. Один в один... Це ж усе найкращий цвіт народу, вибираний, пересіяний!* (С. Васильченко); [Д і к е о п о л ь:] .. *На виставі цій Лиш ми зібрались, чисті, пересіяні. Метеки — це полова, сміття міст вони* (А. Содомора, пер. з тв. Арістофана).

ПЕРЕСІ́ЯТИ *див.* **пересіва́ти.**

ПЕРЕСІ́ЯТИСЯ *див.* **пересіва́тися.**

ПЕРЕСКАЖЕНІ́ЛИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. акт. до **перескаженіти.** *Перескаженілий пес.*

ПЕРЕСКАЖЕНІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док., розм.* Перестати скаженіти; заспокоїтися (у 1 знач.). — *А знаєте що, хлопці,* — *заговорив Савка,* — *тра або прожити тут з тиждень, поки вони* [майстри] *перескаженіють, або просто тікати на Січ* (З. Тулуб).

ПЕРЕСКАКА́ТИ, перескачу́, переска́чеш *і* перескака́ю, перескака́єш; *наказ. сп.* перескачи́ *і* перескака́й; *док., що.* 1. Швидко або підскоками подолати певний простір від краю до краю; проскакати. *Прудко перескакав* [Петрій] *лісок, летячи все вгору узькою* [вузькою] *стежкою* (І. Франко); *При переході річки на Західному Папуа .. я звично собі перескакала напівзогнилими дошками на протилежний берег* (І. Карпа).

2. Скакати швидше за кого-небудь або довше, ніж хтось. *Міг* [Моріс] *би тільки посміятися зі своїх переслідувачів, бо знав, що його гнідий — також мустанг — перескаче будь-якого суперника* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

ПЕРЕСКАКНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., що.* Однокр. до **переска́кувати.** *Бенгальський аксис може пролізти під перешкодою, а не перескакнути через неї, як роблять більшість інших оленів* (із журн.).

ПЕРЕ́СКАКОМ, *присл., розм.* Непослідовно, переходячи від одного до іншого; перескакуючи (у 2 знач.). *Говорили* [купці] *перескаком про те, про се, а далі зайшла в них мова про жінок, що вони дома позалишали* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПЕРЕСКА́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переска́кувати.** *Мені знайомі ці сумні пробудження. Так буває, коли сниться Вона. Якісь уламки з отих двох-трьох років, .. якась дурнувата гонитва і вічне невстигання, якесь перескакування з автобусів у тролейбуси* (Ю. Андрухович); *Він до другої години дня прокрутився з однією сторінкою тексту, одначе це було не .. перескакування від одного початку розділу до зовсім іншого. Ні. Це було "багатоповерхове вдосконалення"* (Олекса Ізарський); *— Вибачте, пані, — м'яко урвав її ректор, мимоволі всміхнувшись через ту зливу слів і безнастанне перескакування відвідувачки з одного на друге* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПЕРЕСКА́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕСКО́ЧИТИ,** чу, чиш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Роблячи стрибок, переміщуватися на другий бік чого-небудь. *Біг* [шаман], *перескакуючи спритно, як марал, через коріння кедрів, що виступало з землі* (В. Гжицький); *Де не можна перескочити, то треба перелізти* (Номис); *Кінь басує, — от-от річку, От... от... перескочить* (Т. Шевченко); *З поверху впала на нього смужка світла, і він перескочив її, як рівчак* (Мирослав Ірчан); *Стовбури з плюскотом падали на загатки й утворювали кострубаті мости, якими вже можна було сяк-так перескочити на той бік заповненого водою рову* (І. Білик); // Швидко просуваючись, долати які-небудь перешкоди. *Прибій за яких пів години перескакував уже через каміння* (М. Коцюбинський); *Летіла* [Марія], *мов на крилах .. Через шанці скакала, мов серна, а де не могла перескочити, видряпувалася руками й ногами, не спиняючися ніде на хвилину* (О. Кобилянська); // Швидко рухаючись, переходити, переїжджати, перетинати що-небудь упоперек. *Непомітно звернули* [шофер з бійцем] *на бічну дорогу, перескочили уже спустілий глухий переїзд* (Яків Баш); *Хитким містком перескочили* [Сахно з шофером] *протоку* (Ю. Смолич); *Вони промчали до броду, через річку перескочили .. і вилетіли на протилежний берег* (Ю. Логвин); // *перен.* Непослідовно переходити від одного до іншого, наступного, звичайно обминаючи, пропускаючи щось (про мову, думки). *Аня почала йому безладно розповідати.., Голобородько, як видно, поспішав, і доводилось перескакувати через п'яте на десяте, щоб швидше розтлумачити, в чому річ* (С. Голованівський); *Думки її зовсім сплуталися, почали перескакувати з одного на інше, мов горобці з гілки на гілку* (В. Малик); // *перен.* Перевершувати кого-, що-небудь у чомусь. *— У Галичі хороше, і Володимир город красивий, а Новгород обох перескочив* (А. Хижняк).

2. *з чого на що.* Стрибаючи, переміщуватися з одного місця на інше. *Легко, свобідно, мов граючися, перескакує* [опришок] *з каменя на камінь* (Г. Хоткевич); *Вони* [сороки] *весело перескакували з галузки на галузку* (В. Гжицький); *Білка на дерево, з дерева вниз, Потім на хмиз, Чи на пень перескочить* (П. Воронько); *Коли спуститися на той дах, то такому спритникові не важко перескочити з нього й на дерево, що росте по сусідству, а з дерева на мур* (О. Гончар); // Ривком переміщуватися на інше місце. *Стрілки на електричному годиннику перескакують з рисочки на рисочку* (В. Собко); *— Спробуєш перескочити з мого потяга на інший — пристрелю прямо в польоті* (І. Карпа); // Швидко поширюватися далі, перекидатися на щось інше (про вогонь). *Вогонь кидається на віхтя, перескакує з однієї стеблини на другу, потім охоплює всі разом, і жовте полум'я теплом хлюпає* (К. Гриб); *Семенова сім'я .. встигла вже розтягти маленький хлівчик, не давши вогневі перескочити на хату* (Б. Грінченко); *Полум'я вже охопило всю клуню й перескочило на хліви* (М. Івченко); *Полум'я бистро вчепилося сухої соломи, лизнуло і вжерлось у сніп, перескочило на другий, на третій* (Д. Бедзик); // Швидко переходити з одного об'єкта на інший (про очі, погляд). *Гостроносе личко його скривлене недоброю, гидливою посмішкою, очі чорними вуглинками перескакують з постаті на постать* (В. Козаченко); *Погляд її темних очей зразу перескочив на невідому, що рукою подать стояла проти неї. — Христя! — скрикнула молодиця і, кинувши шитво, знялася з місця* (Панас Мирний); *Не один погляд зустрівся з іншим і перескочив на пана* (М. Стельмах); // *перен.* Порушуючи послідовність, переходити від одного до іншого, думати, говорити або робити то одно, то інше. *Мені закидували, що я .. перескакую від одного заняття до іншого* (І. Франко); *Гарячково перескакував* [Стецько] *думками з одного на інше і не знав, як бути йому далі* (І. Цюпа); *Вона сипала дрібною скоромовкою, перескакуючи з одного на інше, і в кожній фразі було щось про втраток і згубу, ніби на цю оселю заміряялися всі лиха* (Р. Андріяшик); *Почали* [співбесідники] *стрибати з теми на тему, перескочили й на музику, й на малювання* (Дніпрова Чайка); *Розмова з роботи непомітно перескочила на спогади* (Ю. Збанацький).

3. *що і без прям. дод.* Стрибками долати якийсь простір, перебігати, стрибаючи по чому-небудь. *Віталик в три підстриби перескакує подвір'я і опиняється на веранді* (О. Гончар); *Перескочили ми по камінні й пішли до того млина* (І. Нечуй-Левицький); *Поки старенька тьопала до сусідки вулицею, .. хлопчина перескочив подвір'я* (Ю. Логвин); // Швидко рухаючись по чому-небудь, без зупинки долати якийсь шлях, простір, якусь відстань. *На скаженій швидкості мотоцикл перескакує солончаки та видолинки* (О. Гончар); *Я підганяв коня, щоб перескочити міст через Трубіж і бути в городі ще завидна* (П. Загребельний).

4. *що, перен.* Переходити яку-небудь кількісну межу (перев. вік). [С к у б к о:] *А котрий же їй .. год?* [С е м е н:] *Вісімнадцятий.* [С к у б к о:] *Уже законний срок* [строк] *перескочила!..* (М. Кропивницький); *Хіба ж не занадто помалу крутиться земля круг сонця, коли хочеться перескочити через віки?* (В. Винниченко); // *безос. Віку його дійсно ніхто таки й не знав: може йому і за сотню за цілу перескочило* (О. Кониський); *Стільців не вистачає, хоч уже дюжинами налічуються, і столів мало, хоч за десяток давно вже перескочило* (Остап Вишня).

5. *тільки док., до кого, розм.* Те саме, що **заско́чити** 2. — *Знаєте, тіточко, я перескочу до Морозенків, довідаюсь, чи там вона, — бо ви так тривожитесь...* (М. Стельмах).

Перелі́зти (переступи́ти, переско́чити *і т. ін.)* **[че́рез] пере́ла́з** *див.* **перела́зити.**

◊ **[І] соба́ка не переско́чить** *див.* **соба́ка.**

ПЕРЕСКІ́К, ПЕРЕСКО́К, ко́ку, *ч.* 1. Дія за знач. **переска́кувати, переско́чити** 1, 2. *Як повечірніх барв розбризкувавсь потік, старий на гору ліз, кульгаючи на ногу (неначе демона скажений перескік)* (В. Стус); *Якби міг, я б зупинив бодай на коротку мить час. Так, як зупиняються стрілки на великих електричних годинниках перед тим, як зробити черговий перескок* (П. Загребельний); *Савка взяв дудку, що називалася соловієм, і наслідував капризну та повну перескоків мелодію* (І. Франко); *Заперечення дотеперішніх уяв і систем, без сумніву, окрилить і найперш пронесе повз міфологію.., повз літературні пам'ятки з усіма заскоками й перескоками в минуле й майбутнє* (Є. Пашковський).

2. *у знач. присл.* **переско́ком,** *розм.* Те саме, що **ві́стрибом.** *Побіг хлопець перескоком* (Сл. Б. Грінченка); *Озирнувся* [Стьопочка] *і перескоком подався до німців. Де й кульгавість поділася!* (М. Стельмах); // *перен.* Те саме, що **пере́скаком.** — *Ні, — каже, — я знаю, що ти мене вірно любиш .. Та й знову перескоком: — А нащо такої смутної співав?* (Марко Вовчок); *Щоб "культурно легітимізувати" пиятику, перевести її в позитивний образний ряд, довелося вже в 1990-ті ("бубабістам" і послідовникам) сягати, перескоком через два століття, аж у пізнє бароко — до Енея* (О. Забужко).

ПЕРЕСКЛАДА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перескла да́ти.** *Однією з умов забезпечення технологічності конструкції виробу є можливість застосування диференційних схем складання або перескладання завдяки раціональному розподілу виробу на агрегати, секції, вузли та деталі* (з наук.-техн. літ.); *Вікторії, на жаль, треба бігти до академії. Треба скласти залік. Якщо вона не складе його сьогодні, встане питання про платне перескладання* (Є. Кононенко).

ПЕРЕСКЛАДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕСКЛА́СТИ,** аду́, аде́ш; *мин. ч.* перескла́в, ла́ла, ло; *док., що.* Складати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Міра .. метушливо та безладно почала пакувати свої речі у валізу. Пані господиня, зітхнувши, перескладала за нею усе по-своєму* (М. Малиновська); *На екзамен прийшов інспектор районо .. Я стояв і мовчав як пень, і нічого не міг з собою вдіяти... Довелося перескладати на другий день* (В. Нестайко); — *Реєстр треба перескласти і переглянути* (З. Тулуб).

ПЕРЕСКЛАДА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Пас. до **перескла да́ти.** *Геоінформаційні і картографічні моделі можуть перескладатися тільки в разі зміни просторових геоінформаційних елементів. використаних при їх створенні* (з наук.-техн. літ.); *Поточні незадовільні оцінки перескладаються студентом своєму викладачеві або завідувачу кафедри в індивідуальному порядку із записом у журналі відпрацювань* (з мови документів).

ПЕРЕСКЛА́ДЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перескла́сти.** *Після закінчення терміну дії контракту він може бути продовжений, перескладений відповідно до нових термінів або розірваний* (з мови документів); *Закон про вищу освіту передбачатиме офіційну оплату за переслуханий додатково курс чи перескладений іспит* (з газ.); // **перескла́дено,** *безос. пред. Співробітниками архівного відділу області перескладено відповідно до Правил роботи архівних установ України 52 картки фонду для централізованого державного обліку документів* (з мови документів).

ПЕРЕСКЛА́ДЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перескла́сти.** *Водії, оштрафовані понад 10–15 разів, позбавлятимуться водійського посвідчення, відновлення якого буде можливе лише за умови перескладення іспиту в автошколі* (з газ.).

ПЕРЕСКЛА́СТИ *див.* **перескла да́ти.**

ПЕРЕ́СКЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пересклити́.** *Пересклений балкон;* // **пере́склено,** *безос. пред. Терасу кафе навесні було пересклено вітражним кольоровим склом, тож охочих насолодитися чашечкою кави або чаю в чарівній атмосфері стало набагато більше* (з газ.).

ПЕРЕСКЛИ́ТИ, лю́, ли́ш, *док., що.* 1. Засклити ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Якщо орендатор хоче пересклити вітрину за дизайном свого магазину, він має спершу погодити це із орендодавцем. Роботу й матеріали оплачуватиме орендатор* (з мови документів).

2. Засклити все або багато чого-небудь. *Пересклити всі вікна в квартирі — справа доволі затратна, тому наша компанія надає своїм клієнтам кредити з вигідними умовами* (з мови реклами).

ПЕРЕСКОВЗНУ́ТИСЯ *див.* **переско́взуватися.**

ПЕРЕСКО́ВЗУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕСКОВЗНУ́ТИСЯ,** ну́ся, не́шся, *док., розм.* Ковзаючись, пересуватися через певний простір від краю до краю. — *Біжи ж вулицею, не здумай через річку пересковзуватися, — наказувала Миколці мати. — Крига ще тонка, не витримає, провалишся...* (Остап Вишня); *Пересковзнутися через полій.*

ПЕРЕСКО́К *див.* **перескі́к.**

ПЕРЕСКО́ЧИТИ *див.* **переска́кувати.**

ПЕРЕСКРЕБТИ́ *див.* **перескріба́ти.**

ПЕРЕСКРІБА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕСКРЕБТИ́,** бу́, бе́ш; *мин. ч.* перескрі́б, ребла́, ло́; *док., що.* 1. Скребти ще раз, повторно. *Щоб не довелося вдруге перескрібати полотно, варто застосовувати для зняття фарби спеціальні скребки, наприклад гратуар* (із журн.).

2. Скребти все або багато чого-небудь. *Для очищення шкір від міздрі чинбарі натягали їх на кобилицю, перескрібали стругом, дворучним ножем, потім шкіри промивали у воді й занурювали в розчин для дублення* (з навч. літ.).

ПЕРЕСКУ́БАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переску́бти, переску́бати.** — *У середу на нашій птахофермі було виявлено порушення санітарних норм, тому курей, перескубаних за цей день, направлено на додатковий аналіз, — заявила власниця підприємства у своєму прес-релізі* (з газ.); // **переску́бано,** *безос. пред. Перед заморожуванням усю птицю, яку було перескубано, патрають; очищені нутрощі заморожують окремо* (з навч. літ.).

ПЕРЕСКУ́БАТИ *див.* **переску́бувати.**

ПЕРЕСКУ́БТИ *див.* **переску́бувати.**

ПЕРЕСКУ́БУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переску́бувати.** *Перескубування гуски.*

ПЕРЕСКУ́БУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕСКУ́БТИ,** бу́, бе́ш, **ПЕРЕСКУ́БАТИ,** аю, аєш, *док., кого, що.* Скубти всіх або багатьох одного за одним. *Стригли овець в Україні навесні, як було вже тепло. Руна вимочували, мили в проточній воді, просушували. Потім усю вовну перескубували* (з наук.-попул. літ.); *Прийшов раз лис на толоку, де паслися гуси, і з насмішкою заговорив до них: — .. Ви не ждали мене? Зараз я вас гарненько всіх по черзі перескубу, бо моїй жінці треба пір'я на подушки* (з казки).

ПЕРЕСЛАБУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* Те саме, що **перехворі́ти.** *Шишманови вже поїхали, переслабувавши перед виїздом якоюсь інфлуенцею* [інфлуенцою] *чи ангіною* (Леся Українка); [Ю р к е в и ч:] *Кепські діла .. А тут ще переслабував на сипняк, охляв* (І. Кочерга); — *Ніхто паливо не завозив* [у школу], *отож після Водохрещі всі школярі переслабували* (М. Сиротюк).

ПЕРЕСЛА́ВИТИ *див.* **пересла́влювати.**

ПЕРЕСЛА́ВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пересла́вити.** *Дослідники творчості Пантелеймона Куліша вважають, що, замість поодиноких героїв, славлених і переславлених істориками, та політичних авантюристів, які не лише відчужені від народу, а й ворожі йому, письменник зобразив "правосильних членів нації", на яких раніше не звертали уваги* (з наук. літ.); // **пересла́влено,** *безос. пред. Твір занадто переславлено.*

ПЕРЕСЛА́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПЕРЕСЛА́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* пересла́влять; *док., кого, розм.* Перехвалювати кого-небудь. *Сучасний ринок все частіше пропонує справді якісні аналоги гаджетів відомих виробників за помірну ціну. Отже, чи не переславлюємо ми модні бренди? Навіщо ж платити більше?* (із журн.).

ПЕРЕ́СЛАНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **пересла́ти[1].** *Другого дня, вже як сонце стояло на заході, Фесенкові принесли лист, пересланий через міську пошту* (І. Нечуй-Левицький); *Напишу другий лист до мами, а тим часом ти сей перешли, бо не знаю, як довго йтиме лист мій до Гадяча, може, з Києва пересланий раніше прийде* (Леся Українка); *Там* [на пошті] *зважили і сказали, що тільки третина того, що вона привезла, може бути переслана* (У. Самчук); *Вірш був написаний в Спаську в 1955 році під час повороту засланців із Сибіру на Україну і пересланий за кордон* (О. Шугай); // **пере́слано,** *безос. пред. Євгенію переслано з суду резолюцію, що його донесення було основане на фальшивих інформаціях і пустих хлопських поговірках* (І. Франко).

ПЕРЕ́СЛАНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **пересла́ти[2].** *Він .. ступив ще кілька кроків, м'яко поваливишсь на струганий, ще влітку пересланий паркет* (О. Ульяненко); // **пере́слано,** *безос. пред. Навесні коштом іноземних інвесторів міст було реконструйовано, асфальтове покриття переслано* (з газ.).

ПЕРЕСЛА́ТИ[1] *див.* **пересила́ти.**

ПЕРЕСЛА́ТИ[2] *див.* **перестила́ти.**

ПЕРЕСЛА́ТИСЯ[1] *див.* **пересила́тися.**

ПЕРЕСЛА́ТИСЯ[2] *див.* **перестила́тися.**

ПЕРЕСЛІ́Д, у, *ч., рідко.* Те саме, що **пересл́ідування.** *Тікали деякі нервові обивателі, котрі страждали на манію переслідy* (М. Хвильовий).

ПЕРЕСЛІДО́ВНИК, а, *ч., діал.* Переслідувач. *Владко, закусивши губи аж до крові, бив руками і ногами, силкуючися вирватися від переслідовника* (І. Франко).

ПЕРЕСЛІДО́ВНИЦЯ, і, *ж., діал.* Жін. до **переслідо́вник.** *Небезпечна переслідовниця.*

ПЕРЕСЛІ́ДУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пересл́ідувати.** *Чабан вихопився на пологіший берег, як переслідуваний олень, помчав рідколіссям* (М. Андрусяк); *Василь відчув, що Масло не зупиниться ні перед чим, щоб помститися Лесі, і десь глибоко в душі ворухнулося щось подібне до співчуття переслідуваній Маслом дівчині* (А. Хижняк); *Віра зміркувала, що переслідувана церквою і владою секта штундистів — то благодатний ґрунт для агітації* (Ю. Хорунжий); // **пересл́ідувано,** *безос. пред. Багряного переслідувано з 1931 року.., потім заслано на Сибір, а після його втечі посаджено в тюрму* (О. Шугай); * Образно. *Підозрами переслідувано кожен приїзд послів семиградських і молдавських* (П. Загребельний); // *у знач. ім.* **пересл́ідуваний,** ного, *ч.;* **пересл́ідувана,** ної, *ж.* Той (та), кого переслідують. *Наближаючись до мосту, переслідуваний гукнув: — Педро, це я! Відчини!* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Вола — це три кульки, з'єднані між собою шкіряним ременем. Індіанець кидає їх .. у звіра чи ворога так влучно, що обкручує ноги переслідуваного, і той відразу падає* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПЕРЕСЛІ́ДУВАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **пересл́ідувати.** *Після довгого переслідування йому таки пощастило другим пострілом добити тетерюка* (О. Донченко); *Вгорі на стежці почулася швидка хода людини, яка тікала від переслідування* (Д. Бедзик); *Переслідування було кривавим. Кинувшись тікати, трібаллські загони втратили зв'язок між собою, скіфи їх оточували і по черзі знищували* (В. Чемерис); *Настирливе переслідування* [юнака] *інтригувало дівчину* (С. Добровольський); *Боючись переслідувань, старий Антоніо нікому не говорив про свого Філіппе* (Ю. Бедзик).

2. Утиски, пригноблення. *З трепетом тривоги думка його перелітала через сумні, важкі часи переслідування, муки за його любимі погляди* (І. Франко); *Материнська оглядність не врятувала сина від тюрем і переслідувань. Можливо, тільки поглибила його душевну травму* (В. Шкляр); *Звільнившись, Караванський п'ять років зазнавав переслідувань комуністичного режиму* (М. Андрусяк).

△ **(1) Ка́рне (криміна́льне) пересл́ідування** — процесуальна діяльність (збирання доказів, проведення допитів, обшуків і т. ін.), здійснювана стороною обвинувачення для розкриття злочинів і виявлення винуватих. *Карне переслідування об'єднує такі повноваження прокуратури, як нагляд за дотриманням законів органами, що проводять дізнання й досудове слідство, та підтримання державного обвинувачення* (з наук. літ.); *У світовій практиці функція кримінального переслідування є основною функцією прокуратури* (з навч. літ.); — *Планета отримала неофіційний статус "забороненої". — Умовно забороненої, чи вона входила до списку тих планет, за висадку на яких передбачалось карне переслідування?* (В. Єшкілєв).

ПЕРЕСЛІ́ДУВАТИ, ую, уєш, *недок.* 1. *кого, що.* Гнатися слідом за ким-небудь, намагаючись наздогнати, захопити, знищити і т. ін. *Саме в таборі я збагнув стан дичини, яку переслідує мисливець, — всіх отих крижнів, зайчуків, — і дав собі слово ніколи на них не скеровувати рушниці* (Ю. Яновський); *Гетьман Потоцький на чолі війська переслідує Тараса* (О. Довженко); *Ворога переслідував не весь Марусин загін, лише сотня вершників полетіла вслід за чужою піхотою, яка щезла за пеленою дощу* (В. Шкляр); // Вислiджувати кого-небудь з метою покарання, віддання до суду. — *В р. 1772 оголошено ціну на мою голову, зачато мя* [мене] *переслідувати* (І. Франко); *Відомо напевне, що в усіх великих містах Європи поліція .. суворо переслідувала такі саламандрові секти* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека).

2. *кого.* Ходити невідступно за ким-небудь, супроводити кого-небудь скрізь з якоюсь метою. *Довбня переслідував Марію.., як тільки вона появлялася в клубі, не відступав од неї ввесь вечір* (А. Хорунжий); *Сни мої бувають гріховні, мене обступають чи й переслідують жінки, сідають мені на коліна й лоскочуться* (Валерій Шевчук); [Ф л о р і з е л ь:] *О люба, не ховай свого обличчя! Хай доля зловорожа разом з батьком Нас переслідує, вона безсила Змінити хоч на йоту нам серця* (В. Коптілов, пер. з тв. В. Шекспіра).

3. *кого, перен.* Не полишати кого-небудь, мучити, не давати спокою комусь (про думки, почуття, відчуття і т. ін.). *Під час розмови переслідувала мене неустанно думка, що сей бідолаха не зазнав від колиски доброї хвилини* (О. Кобилянська); *Запах пожарища переслідує його* (Н. Рибак); *Ярославну переслідують похмурі думки про далекого коханого і його долю* (В. Чемерис); — *Чесно кажучи, мені здавалося, що почуття провини має переслідувати не тільки мене* (В. Хрущак).

4. *кого, що, перен.* Утискувати, пригноблювати кого-небудь. *Він все скаржився, що його не розуміють, .. що його переслідують бездарні письменники, щоб він не творив і їх не затіняв* (О. Шугай); *Більшовицька влада переслідувала вчених не тільки за помилкові відступи, а й за "нещирі" самоспростовування чи мовчання у відповідь на критику їхніх наукових позицій* (з наук. літ.); // Забороняти що-небудь, оголошувати незаконним, не дозволяти чогось. *Повітовий староста, ревнивий оборонець краєвої* [крайової] *автономії, переслідував, як лиш міг, тоту* [ту] *раду громадську* (Л. Мартович); *Царська цензура переслідувала твори демократичних письменників, в тому числі й Г. Хоткевича* (Ф. Погребенник); *Вибух Першої світової війни був катастрофою для молодої української преси. Російська влада почала переслідувати її і вкінці заборонила появу українських часописів* (О. Шугай).

5. *що.* Прагнути чого-небудь, добиватися здійснення чого-небудь. *Набирався життєвого досвіду й головний воєвода Утана. Тепер він уже знав, яку мету переслідує великий брат його дружини* (І. Білик); *Автор житія переслідував насамперед завдання дати такий образ святого, який би відповідав уяві про ідеального церковного героя* (з наук. літ.); *Партія як організація — машина зовсім не тотожна партійній масі, класові. Вона може бути самоцільною, переслідувати інтереси, віддалені від інтересів спільноти, яку представляє* (з навч. літ.).

ПЕРЕСЛІ́ДУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **переслідувати.** *Кораблі Дубровнику в турецьких водах безжально переслідувалися, грабовано товари, брано людей у рабство* (П. Загребельний); *Під Одесою хворий на тиф Гриць Голинський потрапив до російського полону, звідки, одужавши, втік .. Постійно переслідується польською владою* (М. Андрусяк); — *Я не знав, які цілі переслідуються.* — *Ти не знав? .. Я ж тобі сказав: не твого ума діло, розберуться без тебе* (Любко Дереш).

ПЕРЕСЛІ́ДУВАЧ, а, *ч.* Той, хто переслідує кого-, що-небудь. *Непокоїло їх зараз найбільше те, чи вдалося хлопцям одірватися від переслідувачів-гайдамаків* (А. Головко); *Переслідувачі могли ще перетяти шлях утікачам, і коли вони досі не зробили цього, то тільки тому, що Люстіг обдурив їх, несподівано змінивши маршрут* (М. Дашкієв); *Мале хлопченя ганялося за індиком. Індик то відскакував убік, то раптом, круто повернувшись, бив переслідувача крильми* (Ю. Бедзик); *Перси .. кинулися навздогінці за скіфами, які цього разу втекли тільки тоді, коли перебили всіх отих переслідувачів* (І. Білик).

ПЕРЕСЛІ́ДУВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **переслідувач.** *Вона лише мить бачила переслідувачку, але цього вистачило, щоби оцінити її можливості* (В. Єшкілєв); *Спекавшись переслідувачки, Акут із хлопцем спустились додолу, щоб рушати в далеку подорож* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

ПЕРЕСЛУ́ХАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переслу́хати.** *Переслуханий імператором, він випиває отруту і лишається здоров* [здоровий] (І. Франко); // **переслу́хано,** *безос. пред. Мелетій Смотрицький писав, що його не було собором переслухано, назвав Київський собор 1628 року "непорядним", апелював до короля* (з наук. літ.); *Переслухано всіх в'язнів, чи не чули підозреного* [підозрілого] *гарчання* (І. Франко).

ПЕРЕСЛУ́ХАННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **переслу́хати.** *Нічого не маю я певного, що міг би про нього писати до пана. Тому я припровадив його перед вас, а найбільш перед тебе, царю Агріппо, щоб після переслухання мав що писати* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Пан президент Бурріш посвятив цілих шість мінут* [хвилин] *на переслухання Кренкебіля* (І. Франко); *Генерал почав обвинувачувати лікаря, що той сам є совєтським агентом. Лікар почав вимагати переслухання цієї справи місцевим грузинським громадським судом* (О. Шугай).

ПЕРЕСЛУ́ХАТИ *див.* **переслу́хувати.**

ПЕРЕСЛУХО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переслухо́вувати.** *Внук генерала Краснова, переслуховуваний заступником Берії, генералом Меркуловим, у своїх споминах описує останнього як тирана* (з наук. літ.); // **переслухо́вувано,** *безос. пред. Якщо свідків переслуховувано без присяги, їхні показання не можуть бути визнані судом як правдиві* (з навч. літ.).

ПЕРЕСЛУХО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переслухо́вувати.** *Вузька спеціалізація навчання на бакалавраті суттєво обмежує міждисциплінарність підготовки фахівців майбутнього й заважає студентам змінити профіль без необхідності переслуховування значної кількості додаткових курсів* (з наук. літ.).

ПЕРЕСЛУХО́ВУВАТИ *див.* **переслу́хувати.**

ПЕРЕСЛУХО́ВУВАТИСЯ *див.* **переслу́хуватися.**

ПЕРЕСЛУ́ХУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переслу́хувати.** *Переслухуваний полонений повстанець Нечипір Кожухар оповідає: "Залізняк з... запорозькими й польськими козаками... вийшли з монастиря та пішли в напрямі польського міста Умань"* (з навч. літ.); // **переслу́хувано,** *безос. пред. Рано пішов* [Сава] .. *до ворожки і прийшов відти зі словами, що його брата замордовано. І ворожку переслухувано* (О. Кобилянська); // *у знач. ім.* **переслу́хуваний,** ного, *ч.*; **переслу́хувана,** ної, *ж.* Той (та), кого переслухують. *Погіршився режим. Завели якусь нову форму ізоляції переслухуваних та мордованих* (І. Багряний); *Протокол зізнань переслухуваних під час слідства, згідно з дорученням російського уряду чи й самої цариці, формулювався так, щоб виходило, що ціле повстання було справою кількох сотень неграмотних запорізьких бродяг* (з публіц. літ.).

ПЕРЕСЛУ́ХУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переслу́хувати.** *Вся увага наша буде віддана переслухуванню більш чи менш дотепних, переважно дипломатських, анекдотів* (О. Гончар); *Мов крізь туман, побачив* [Андрій] *фінальну сцену своєї єдиної й останньої очної ставки .. Дальші переслухування вже зайві. І Андрія вже більше не переслухували* (І. Багряний).

ПЕРЕСЛУ́ХУВАТИ, ПЕРЕСЛУХО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕСЛУ́ХАТИ,** аю, аєш, *док., кого, що.* 1. *також без дод.* Вислухувати все або багато чого-небудь. *Суддя почав переслухувати Настку. Вона зовсім не знала, з якого "кінця" починати оповідання про своє горе, і говорила без ладу* (О. Маковей); *Мав* [авдитор] *щорана переслуховувати лекцію в школярів* (І. Франко); *Довго було чути зойки могутнього везира, заки замучила його німа сторожа падишаха ..* — *І ніхто перед смертю не переслухав великого везира?* — *Ніхто не переслухував* (О. Назарук); *Був у нас чоловік*

Петро і такий веселий та на вигадки здатний, що й краю нема. Як почне вигадувати, то й не переслухаєш (з переказу); *Щодня в подвір'я наше заліта Упертий дятел. Сяде на колоді — І стук та й стук, що й переслухать годі* (М. Рильський); — *Тих оповідок! До ранку не переслухаємо... — Марія закінчила своє шиття, встала. — Час вечеряти* (Г. Вдовиченко); // Вислухувати всіх або багатьох, одного за одним. *Він цілісіньку ніч .. переслухував людей, що мали яку-небудь стичність зо мною* (І. Франко); *Пісня розпочиналась сольним вступом. Це завдало Іванові Марковичу немалого клопоту. Він переслухав, мабуть, десятків з два хлопчаків* (Ю. Збанацький).

2. Слухати що-небудь ще раз, повторно. *Все, що Яким чув від других, тепер переслухував своїми вухами* (Н. Кобринська); *Якщо ви давно не слухали або просто не пам'ятаєте цієї пісні, то переслухайте її обов'язково* (Ю. Андрухович).

3. Проводити допит; допитувати (у 2 знач.). — *Вчора ґештапо* [гестапо] *виарештувало майже всіх .. на Руській 10. Цілу ніч учора їх переслухували в тюрмі на Лонцького* (О. Лисяк).

ПЕРЕСЛУ́ХУВАТИСЯ, ПЕРЕСЛУХО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **переслу́хувати, переслухо́вувати.** *Усі зібрані слідчими записи переслухувалися як детективами, так і прокурорами* (з газ.); *Навіть улюблена пісня, що переслуховується занадто часто, зрештою набридає* (із журн.).

ПЕРЕСМАГА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пересмага́ти** 1. *Унаслідок пересмагання шкіра стає сухою, утрачає природну пружність* (із журн.).

ПЕРЕСМАГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕСМА́ГНУТИ,** ну, неш; *мин. ч.* пересма́г, ла, ло; *док.* 1. Засмагати більше, ніж потрібно, набувати надмірної засмаги. *Щоб улітку шкіра обличчя не пересмагала на сонці, лікарі рекомендують наносити на неї сонцезахисний крем, перш ніж виходити на вулицю* (із журн.).

2. *тільки док.* Укритися смагою, пересохнути (про горло, рот, губи). *Уста йому* [Петрові], *так як і Романові, пересмагли, пошерхли, голос пропав* (І. Багряний); [Г а л і л е й:] *Ви, мабуть, думаєте, що нема нічого: вино випито, губи пересмагли* (В. Стус, пер. з тв. Б. Брехта).

ПЕРЕСМА́ГЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **пересма́гнути.** — *Я тебе знаю!.. — прохрипів ледве чутно Васильченко пересмаглими устами, коли Андрій нахилився над ним* (І. Багряний); *Губи пересмаглі, в чубах пилюка, та дарма! Наллють* [студенти] *повен кузов зерном, повлягаються зверху — і на шлях, у куряву, що розтяглась на кілометри* (О. Гончар); *Вона думала, що крикнула. Але з її пересмаглого горла почувся захеканий шепіт, наче шелест* (Б. Харчук).

ПЕРЕСМА́ГЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Стан за знач. **пересма́глий.** *Пересмаглість рота.*

ПЕРЕСМА́ГНУТИ *див.* **пересмага́ти.**

ПЕРЕСМА́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пересма́жити.** *Справи у буфеті теж лишилися незмінними: той же полумисок з пересмаженою, аж чорною індичкою, той же "оселедець з гарніром" з засушеної, пожовтілої, як солома, цибулі* (Ірина Вільде); *Висьорбавши суп, Левко Іванович береться за друге, за макарони з котлетами, що попались йому геть пересмажені, аж чорні* (О. Гончар); *Дордже .. підморгнув китаяночці зі срібними підвісками в волоссі й обабіч вух, що саме подавала йому пересмажений тофу* (І. Карпа); // **пересма́жено,** *безос. пред.* — *Золотими руками жовтоводських господинь було наліплено 4000 вареників, перечищено 72 кг картоплі, пересмажено 65 кг сала, 25 кг цибулі, 14 л олії, — зазначає учасниця акції "Нагодуй бійця"* (з газ.).

ПЕРЕСМА́ЖЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **пересма́жений.** *Елітний еспресо має післясмак прянощів та свіжості, якщо ж напій приготований невдало, відчувається пересмаженість зерен* (із журн.).

ПЕРЕСМА́ЖИТИ *див.* **пересма́жувати.**

ПЕРЕСМА́ЖИТИСЯ *див.* **пересма́жуватися.**

ПЕРЕСМА́ЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пересма́жувати.** *Пересмажуваний з овочами рис не можна довго тримати на вогні* (з газ.); // **пересма́жувано,** *безос. пред. Овочі для приготування ікри, які пересмажувано на вогнищі, надають страві оригінального смаку* (із журн.).

ПЕРЕСМА́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пересма́жувати** і **пересма́жуватися.** *Пристрій оснащений оглядовим вікном та спеціальним пробником готовності, що допоможуть запобігти пересмажуванню або недосмажуванню кавових зерен* (з наук.-техн. літ.).

ПЕРЕСМА́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕСМА́ЖИТИ,** жу, жиш, *док.*, *кого, що.* 1. Смажити, підсмажувати кого-, що-небудь довше, ніж треба, надміру. — *Що ж іще, скажи мені, робити? — і Марла сама замислилася над своїм питанням. Можна було ще .. спостерігати з балкона за водою в басейні, біля якого верещать японці, пересмажуючи барбекю* (І. Карпа); *"В церкві усе гаразд, усе по-моєму, — думала Зінька.., — в церкві був порядок .. Ой, коли б молодиці не пересмажили печені та курей"* (І. Нечуй-Левицький); [П а р а н ь к а:] *Пересмажила трохи* [насіння]. *Аж гірке* (І. Микитенко).

2. Смажити все, багато кого-, чого-небудь або всіх, багатьох. *Для приготування кабачків із квасолею, треба моркву, цибулю, помідори пересмажити, додати кабачки, а також квасолю, цукор, сіль за смаком, тушкувати все до готовності* (із журн.).

ПЕРЕСМА́ЖУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПЕРЕСМА́ЖИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Смажитися, підсмажуватися довше, ніж треба, надміру. *М'ясо потроху пересмажувалось, заповнюючи тісну кухню характерним гірким запахом* (М. Кідрук); — *Коли б уже швидше святили млина, бо .. обід перестоїть: курка перепечеться, порося пересмажиться, — бідкалась баба* (І. Нечуй-Левицький).

2. *тільки недок.* Пас. до **пересма́жувати.** *Кавові зерна, ніби сонця, пересмажуються у кав'ярнях* (С. Жадан).

ПЕРЕСМА́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пересмали́ти.** *Раніше, ще до появи всіх сучасних сонцезахисних кремів, пересмалену сонцем шкіру мастили кефіром або сметаною* (із журн.); // **пересма́лено,** *безос. пред. Позбутися неприємного запаху від курей, яких було пересмалено, допоможе аміакова вода* (з газ.).

ПЕРЕСМА́ЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **пересма́лений.** *Пересмаленість шкіри спричинює її передчасне старіння* (із журн.).

ПЕРЕСМАЛИ́ТИ *див.* **пересма́лювати.**

ПЕРЕСМА́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пересма́лювати.** *Пересмалювана курка*; // **пересма́лювано,** *безос. пред. Приміщення, у якому пересмалювано свиней, дезінфікують та провітрюють до та після проведення робіт* (з навч. літ.).

ПЕРЕСМА́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пересма́лювати.** *Під час пересмалювання птиці в домашніх умовах варто застосовувати респіратор* (з газ.).

ПЕРЕСМА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕСМАЛИ́ТИ,** алю́, а́лиш, *док., кого, що.* 1. Смалити кого-, що-небудь занадто, надміру, більше, ніж треба. — *Хвости й вуха пересмалили — чисто перегоріли* (Д. Мордовець).

2. Смалити все або багато кого-, чого-небудь, одне за одним. — *Нашим працівникам вдалося пересмалити всю партію поросят за два дні, замість запланованих семи, — зазначив завідувач цеху* (з газ.).

ПЕРЕСМИКА́ННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **пересмика́ти.** *Собака Рижик, який захищав Маріуполь від окупантів, уміє давати команду "До бою!", коли чує звук пересмикання кулемета. Він став справжнім героєм у мережі* (з газ.).

ПЕРЕСМИ́КАТИ, и́чу, и́чеш, *док., що.* Висмикати все або багато чого-небудь, одне за одним. *Я шавлію пересію, Руту пересмичу* (П. Чубинський).

ПЕРЕСМИКА́ТИ *див.* **пересми́кувати.**

ПЕРЕСМИКА́ТИСЯ *див.* **пересми́куватися.**

ПЕРЕСМИ́КНЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пересмикну́ти** 1, 4. *Пересмикнений затвор;* // **пересми́кнено,** *безос. пред. Доповідачі ходили до ЦК КПУ знайомитися з листом, потім вони переказували його зміст, при цьому інформацію було ними безсоромно спотворено та пересмикнено* (з публіц. літ.).

ПЕРЕСМИ́КНЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **пересмикну́ти.** *Пересмикнення плечима — одна з найпоширеніших реакцій тіла людини у відповідь на незрозумілу їй ситуацію* (із журн.).

2. *перен.* Те саме, що **пересми́кування** 2. *Оминаючи нині вже тривіальне розвінчання прямих пересмикнень радянської історіографії, згадаємо кілька справді дискусійних проблем: хто такі руси і яку роль вони відіграли в утворенні Київської держави?* (з публіц. літ.).

ПЕРЕСМИКНУ́ТИ *див.* **пересми́кувати.**

ПЕРЕСМИКНУ́ТИСЯ *див.* **пересми́куватися.**

ПЕРЕСМИ́КУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пересми́кувати** 1, 4. *Деякі історики-аматори з табору язичників піддають сумніву нерозривний зв'язок запорозького козацтва з християнством, наводячи у своїх працях пересмикувані, фальсифіковані факти* (з публіц. літ.); // **пересми́кувано,** *безос. пред. Внесок академіка Ю. Шевельова в українську та світову науку незаперечний. А дані про його співпрацю із фашистськими окупантами, які значний час обсмоктувано й пересмикувано, визнано інсинуацією* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕСМИ́КУВАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **пересми́кувати** і **пересми́куватися.** *Далеко блищить на сонці смертельно бліде обличчя в розтріпаних патлах, в болісному пересмикуванні гримас* (О. Гончар); *Він теж ніби чогось боявся. Я бачила це в його очах, у нервовому пересмикуванні піднятих брів* (М. Руденко); *Бумблякевич був змушений спостерігати за цим незрозумілим пересмикуванням її тіла, .. панна Фрузя раптом упала спиною на ліжко і почала стогнати* (Ю. Винничук); *Пан Левицький у своїх невеликих гуморесках останнім часом дуже часто впадає в перебільшення і пересмикування, хоч серед них трапляються окремі речі, підмічені метким оком спостерігача* (І. Франко).

2. *перен.* Те саме, що **перекру́чення** 2. *Його статті довгі .. й сумбурні, густо пересипані алогізмами, пересмикуваннями, нібито багатозначними, а насправді порожніми "алюзіями"* (О. Шугай).

ПЕРЕСМИ́КУВАТИ, ую, уєш, *рідко* **ПЕРЕСМИКА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕСМИКНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док.* 1. *що.* Смикаючи що-небудь, пересувати, перетягувати, розташовувати інакше. *Вона випросталась, пересмикнула хустку і сіла біля столу* (П. Панч); *Мирон .. з лівої угнітив найбільшого бугая* [денікінця] *у щелепу, той перекинувся навзнак, але схопився на ноги й пересмикнув замок гвинтівки* (В. Шкляр); — *Назад! — рявкнув один з автоматників, пересмикнувши затвор і націливши зброю на кофр* (А. Кокотюха).

2. *чим.* Робити різкий рух (тілом, обличчям і т. ін.). *Здивовані, пересмикували* [дівчата] *плечима і тривожно дивились на подругу* (А. Головко); — *Клопочуться люди коло поля, як мурахи... — доповідав Петрюк, пересмикаючи плечима, бо хвилювався* (В. Бабляк); *Дорош рвучко повернувся і, часто пересмикуючи худенькою шиєю, кроком смертельно зраненої людини вийшов* (Григорій Тютюнник); *Кобила тільки пересмикувала шкірою і позирала на нього сонним оком* (В. Нестайко); *Гість .. глянув, якось чудно пересмикнув бровою й одвернувся мовчки* (І. Багряний); *Я сидів ні в сих, ні в тих. Муркнув був до Попова.., але той тільки пересмикнув товстою щокою* (П. Загребельний); *Він від таких небажаних думок навіть пересмикнув ногами* (О. Ульяненко); // *що, чим.* Спричинювати різкий рух тіла, обличчя і т. ін.; викривляти судорогою обличчя. *Федько мовчить, його бліде, у рясних краплинах поту обличчя пересмикують спазми болю* (Є. Доломан); *Якась лиха сила пересмикнула всім тужавим тілом, перегнула його, скрутила болюче поранені кості* (М. Стельмах); *Обличчя Доді пересмикнула саркастична гримаса* (В. Єшкілєв); // *кого, що.* Примушувати здригнутися від огиди, переляку і т. ін. *Обурення пересмикує Григорія, набухає всередині, але він уперто мовчить* (М. Стельмах); *Почувши, що справа її обходить, Марта поклала книжку на стіл і підвелася. Але слова кооператора, оте "вечора їй мало", сказане грубо, цинічно-уїдливо, її геть пересмикнули* (В. Підмогильний); *Згадка про цю жінку всього його пересмикнула* (В. Гжицький); // *безос., кого, що. Ще два місяці тому, в німецькому полоні, мене завжди пересмикувало від нього* (В. Козаченко); *Від кожного дотику мене пересмикує, я ротом хапаю повітря, але воно затхле, сухе, як пісок, я мушу вибігти надвір, хоч на хвильку, інакше просто загину* (С. Андрухович); *Капітана аж пересмикнуло від якоїсь думки* (Іван Ле); *Мене аж пересмикнуло від відкриття: тепер я можу дозволити собі абсолютно все!* (І. Роздобудько).

3. *тільки док., перен., розм.* Швидко перебігти. *Заєць пересмикнув на той бік через греблю* (Сл. Б. Грінченка).

4. *що, перен.* Надавати чиїм-небудь словам або вчинкам іншого змісту; перекручувати (у 5 знач.). — *Хто колись мріяв про універсальний антивірус?! Може, я?.. Ти! Ти з професором Брауном! — Пересмикуєш, друже! .. Він мав на увазі знищити лише шкідливих мікробів* (М. Дашкієв); *Еціраван .. робить псевдофілософські узагальнення, хитро пересмикуючи та жонглюючи етичними поняттями й моральними цінностями* (О. Ірванець); * Образно. *Іронія переходила в сарказм і пересмикувала його думки* (Н. Королева).

◊ **(1) Пересми́кувати** (*рідко* **пересмика́ти**) **/ пересми́кати ка́рти** — намагаючись перехитрити, обдурити кого-небудь, представляти щось спотворено, перекручено; уводити в оману когось. [Ч и р в а:] *Я пропоную: підтримати* [владу] *добровільно* .. [Н е б а б а:] *Він хоче перечирвити сходку. Пересмикує карти* (І. Микитенко); — *Чому ти раптом про це згадав? — Аби ти не пересмикував карти, Левін* (І. Карпа); — *Хлопець хоче пересмикнути карту. Він думає зіграти на штучному підвищенні, потім швидко продати скуплені папірці й поцупити різницю* (М. Білкун).

ПЕРЕСМИ́КУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *рідко* **ПЕРЕСМИКА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПЕРЕСМИКНУ́ТИСЯ,** ну́ся, не́шся, *док.* 1. Різко, судомно здригатися (про тіло, обличчя і т. ін.). *Очі в Каргата червоні, немов запалені, сам він блідий, а губи його болісно пересмикуються* (Ю. Шовкопляс); *Його широке червоно-синє лице пересмикувалось гримасами* (Олесь Досвітній); *Його маленька сухорлява постать пересмикнулася в конвульсіях ледве стримуваного гніву* (Я. Качура); *Галинчині руки безвільно опустились, плечі пересмикнулись, наче дівчині стало холодно* (М. Дашкієв); // Робити судомний рух тілом, обличчям і т. ін. *Величезний звір конав, пересмикуючись усім тілом* (М. Йогансен); *Степан сміявся, пересмикувався, жартував, казав, що йому лоскітно від тих доторків* (В. Шкляр); *Управителя немовби хто шилом штрикнув у бік, і він пересмикнувся* (Б. Антоненко-Давидович); *Мурий махнув рукою й розчаровано пересмикнувся* (Л. Смілянський).

2. *тільки недок.* Пас. до **пересми́кувати, пересмика́ти** 1, 4. *Автор недобросовісно використовує архівні матеріали: у його працях важливі факти пересмикаються або взагалі замовчуються* (із журн.).

ПЕРЕ́СМІХ *див.* **пере́сміхи.**

ПЕРЕСМІХА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пересміха́тися** і звуки, утворювані цією дією. *Веселе пересміхання дівчат.*

ПЕРЕСМІХА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *рідко* **ПЕРЕСМІ́ХУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕСМІХНУ́ТИСЯ,** ну́ся, не́шся, *док.* Стиха, неголосно сміятися, переглядаючись, перемовляючись, подаючи один одному знаки; пересміюватися (у 1 знач.). *На лаві засіло кілька панів гостей і мовчки пересміхувались межи собою* (Леся Українка); *Хлопці збилися осторонь, стиха перемовлялися, кивали на Тихона, пересміхувалися* (К. Гордієнко); *Дівчата ще деякий час пересміхаються між собою* (О. Гончар); *Петушек блиснув окулярами й прихилив за собою двері. Дівчата пересміхнулись* (Ю. Шовкопляс); *— Хто ви, звідки? І яке відношення маєте до лісу? — Я... людина, — розгубився Степан. — Людина, — пересміхнувся Кравченко-чи-Кириченко з чоловіком у кітелі* (В. Шкляр).

ПЕРЕ́СМІХИ, ів, *мн. (одн.* **пере́сміх,** у, *ч.), розм.* Дія за знач. **пересміха́тися, пересмі́хуватися, пересміхну́тися** і звуки, утворювані цією дією. *Лунали дружні голоси сусідів, Пересміхи, перегуки* (М. Рильський); *Дівчина знов зітхнула: скільки раніше до них приходило добрих людей, скільки гарних розмов, і сміху, і пересміху, і пісень кружляло за широким ясеновим столом* (М. Стельмах); *Саме Іван час від часу з властивим йому спокоєм стримує хлопців, коли вони аж надто далеко заходять у своїх пересміхах щодо Мини* (О. Гончар); *В дворі стояли гомін, пересміхи, перегуки* (Ю. Мушкетик); *Книжник повернеться туди, звідки прийшов, — у людське стовписько, у муроване місто, і з кислим пересміхом згадуватиме свої воркування з небом, з вічністю на пагорбах* (В. Дрозд).

ПЕРЕСМІХНУ́ТИСЯ *див.* **пересміха́тися.**

ПЕРЕСМІ́ХУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пересмі́хуватися** і звуки, утворювані цією дією. *Критика й пересміхування — абсолютно різні речі. І мета в них різна!* (із журн.).

ПЕРЕСМІ́ХУВАТИСЯ *див.* **пересміха́тися.**

ПЕРЕСМІШИ́ТИ, шу́, ши́ш, *док., кого, розм.* Насмішити, розсмішити всіх або багатьох. *Сумські студенти перемогли на XX Всеукраїнському фестивалі "Перлина біля моря". Вони пересмішили і глядачів, і журі, і понад 30 команд-суперниць* (з газ.).

ПЕРЕ́СМІШКИ, шок, *мн. (одн.* **пере́смішок,** шку, *ч.), розм.* Те саме, що **пере́сміхи.** *Оселилася Катря в селі. Пішов кругом гомін про неї; чутно смішки та пересмішки: корисна в городі з'їжа, он які гладкі відтіля повертаються!* (Панас Мирний); *Мельник .. почув, як шум набирає форму голосів. Власне, це були не чіткі голоси, а чиїсь пересмішки* (А. Кокотюха).

ПЕРЕСМІ́ШНИК, а, *ч.* 1. *розм.* Той, хто любить висміювати або смішити кого-небудь. *Хто б міг подумати, що цей пересмішник, баляндрасник і задавака якимсь дивом стільки наткав у собі людяності* (М. Стельмах); *Степан Федорович виявився невгамовним жартуном, пересмішником* (В. Козаченко); *Маркіз де Карабас, він же Артур Сатурнович Звіздулін, як обізвав його один пересмішник, підірвав здоров'я на недержавній роботі* (Любко Дереш); *За всіх часів нормандські моряки мали славу пересмішників і, як тепер кажуть, були гострі на язик* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

2. Птах родини пересмішникових, що наслідує голоси інших птахів. *Замовкли коники в зеленій траві, і цикади серед листя дерев, і пересмішник на вершечку великої тополі* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); *Пересмішник у своєму шлюбному співі копіює різноманітні звуки: спів інших птахів, голоси звірів та людей, шум автостради тощо* (з наук.-попул. літ.); *Пересмішник будує гніздо серед чагарників. Сміливо захищає його від хижаків, інколи закликаючи на допомогу своїх родичів* (з навч. літ.).

ПЕРЕСМІ́ШНИКОВІ, вих, *мн.* Родина птахів ряду горобцеподібних, що налічує близько 30 видів. *Більшість птахів родини пересмішникових мають скромне забарвлення: сіре, коричнювате, іноді з білими плямами на крилах і темними плямами або смугами на черевній ділянці* (з наук. літ.).

ПЕРЕСМІ́ШНИЦЯ, і, *ж., розм.* Жін. до **пересмі́шник** 1. *На порозі .. кабінету стала Наталя, відома співуха та пересмішниця* (Ю. Збанацький); *— Манюня — тобто Марія? — Ні, — засміялась вона. — Просто Манюня. О, це була ще та пересмішниця, іншим разом він би з нею пожартував не так, але зараз...* (В. Шкляр); * Образно. *Коли задзвенять у лісах голоси десятків пернатих співаків, тихий, нерозбірливий спів сойок губиться в пташиному багатоголоссі, і знову зможуть без перешкод показати свій талант строкаті пересмішниці лише глибокої осені* (із журн.).

ПЕРЕ́СМІШОК *див.* **пере́смішки.**

ПЕРЕСМІ́ЮВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **пересміювати** і **пересмі́юватися.** *У період українського романтизму (XVIII–XIX ст.) поети відмовляються від бурлескного пересміювання творів, переклади стають точнішими* (з навч. літ.).

ПЕРЕСМІ́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕСМІЯ́ТИ,** ію́, іє́ш, *док., розм.* 1. *кого, що.* Висміювати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Я не знав, де мостити .. Дослухався ріки, а вона легковажно шуміла, пересміюючи людський говір: "Криничан буде бити міст. Мі-і-іст, мі-і-і-іст, мі-і-і-і-іст..."* (М. Дочинець); *А може, тільки й смієшся та співаєш, коли є перепони й перешкоди? Хочеш їх пересміяти й переспівати, бо як ще інакше їх усунеш? Радістю зборoти лихе* (П. Загребельний).

2. *кого.* Сміятися довше від кого-небудь. *Давай будем знов сміятися, хто кого пересміє* (Сл. Б. Грінченка).

ПЕРЕСМІ́ЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПЕРЕСМІЯ́ТИСЯ,** іюся, ієшся, *док.* 1. *тільки недок.* Стиха, неголосно сміятися один до одного, переглядаючись, перемовляючись, подаючи один одному знаки; пересміхатися. *Дівчата .. стояли окремою купкою, лускали насіння і пересміювались* (П. Панч); *Майже в кожного з нас були вже садна і синці на пальцях і щиколотках, ми мовчки, крадькома один від одного лизали їх час від часу, пересміювалися, якщо хтось там, ударившись, починав сичати від болю* (Григір Тютюнник); *Льоня Шляхтич та Василенко сиділи мовчки, перезиралися між собою, пересміювалися очима* (П. Загребельний); *Марія ховала руки в муфту, переступала черевичками по рипливій стежці — хотіла так відігнати холод — і пересміювалася* (Валерій Шевчук); * Образно. *З-під стріхи задиристо пересміюються підвішені качани кукурудзи* (М. Стельмах).

2. *тільки док.* Насміятися досхочу; закінчити сміятися. *Довго ще сміялися хлопці, а Іван мовчав. Він знав — пересміються і втихнуть* (Мирослав Ірчан); *Один тільки Григорій не втратив душевної рівноваги. Він терпляче ждав, поки пересміються* (О. Довженко); *Бабуся, пересміявшись із того, що я зморозив, заганяє нас до хати* (М. Стельмах); *Моє тріпотливе серце пережило й перетерпіло, пересміялося й перехлипало* (М. Матіос).

ПЕРЕСМІЯ́ТИ *див.* **пересмі́ювати.**

ПЕРЕСМІЯ́ТИСЯ *див.* **пересмі́юватися.**

ПЕРЕСМО́КТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пересмокта́ти.** *Конфлікт спровокувала пересмоктана історія із банкрутством банку, через який проходила зарплатня та преміальні багатьох спортсменів і тренерів* (із журн.); // **пересмо́ктано,** *безос. пред. Про події щодо скасування фестивалю у Львові відписалися, мабуть, усі, хто міг. І проблему, здавалося б, пересмоктано вже з усіх боків* (з газ.).

ПЕРЕСМОКТА́ТИ *див.* **пересмо́ктувати.**

ПЕРЕСМО́КТУВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для пересмоктування. *Пересмоктувальний вал для автоматичного передавання полотна має дві камери, вакуум у яких підтримується на рівні 40–55 кПа* (з наук.-техн. літ.).

ПЕРЕСМО́КТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пересмо́ктувати.** *Є респонденти, які просто розчарувалися в усьому, що нині твориться в країні. Будь-який крок влади вони вважають махінацією або черговою кісткою, кинутою народу для пересмоктування й відволікання від справді вагомих проблем* (з газ.).

ПЕРЕСМО́КТУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕСМОКТА́ТИ,** смокчу́, смо́кчеш, *док.*, *що.* 1. Смоктати все або багато чого-небудь. *Дяки і гості пообідали.., кісточки пересмоктали* (Г. Квітка-Основ'яненко); * Образно. *Про Надійну в Ярі балакали всяке, і мені не личило пересмоктувати чужі цукерки, бо ми ж таки працювали разом* (І. Білик).

2. *перен., зневажл.* Тривалий час обговорювати яку-небудь тему. *Обсмоктувати й пересмоктувати всі жахи війни на втіху політикам не варто. У кожного своя правда* (з газ.).

ПЕРЕСМО́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пересмоли́ти.** *— У нас був старий, смолений-пересмолений човен, і ми часто випливали ним у надвечір'я, — розповідає про своє дитинство Анатолій Дністровий* (із журн.); // **пересмо́лено,** *безос. пред. Продається технічне приміщення на останньому поверсі 10-поверхового будинку. Дах пересмолено минулого року* (з мови реклами).

ПЕРЕСМОЛИ́ТИ *див.* **пересмо́лювати.**

ПЕРЕСМО́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пересмо́лювати.** *Пересмолюваний катер;* // **пересмо́лювано,** *безос. пред. На замовлення музею робітниками цеху пересмолювано днища двох реставрованих суден* (з газ.).

ПЕРЕСМО́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пересмо́лювати.** *Пересмолювання човна.*

ПЕРЕСМО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕСМОЛИ́ТИ,** олю́, о́лиш, *док.*, *що.* 1. Смолити ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Гараж має панельне перекриття, поверх якого покладено шифер, тому немає потреби періодично пересмолювати панелі* (з газ.).

2. Смолити все або багато чого-небудь. *Пересмолити всі бочки.*

ПЕРЕ́СМУГА, и, *ж.*, *рідко.* Поперечна смуга (у 1 знач.). *Заходило сонце. Червоними, жовтогарячими, малиновими пересмугами пломенів край обрію* (Я. Гримайло); *Сонце червоно заходило над Дніпром, багряні пересмуги краяли білі верети хмар* (Р. Іваничук).

ПЕРЕСМУ́ЖИТИ, жу, жиш, *док.*, *що*, *рідко.* Посмугувати все, багато чого-небудь або щось у багатьох місцях. *Сонце підбилося ген-ген понад осокори, розпекло пісок, пересмужило його синястими холодками од хат та верб* (Дніпрова Чайка).

ПЕРЕСМУТКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.*, *розм.* Перестати смуткувати, сумувати. *Зазнавши втрат, сильна та цілеспрямована особистість намагатиметься жити далі: пересмуткувавши, вона відкриватиме для себе нові горизонти* (із журн.).

ПЕРЕСНИ́ТИ, ню́, ни́ш, *док.*, *що*, *розм.* Поспати зі сновидіннями (ніч, якийсь час). *Розбивати комусь життя навіть не помислила Ганна .. Вона .. у снах переснить, у журі пересушить свою любов, але до підлоти не дійде* (Р. Іваничук).

ПЕРЕСНИ́ТИСЯ, и́ться, *док.*, *розм.* 1. Закінчити, перестати снитися. *Бої закінчаться — І сни пересняться, І вкупі ми будем знов* (І. Вирган); *Неначе з подиву, зіниці Розкрились широко, як ніч, І сон, що вік не пересниться, З зелених котиться узбіч* (М. Рильський).

2. Наснитися у великій кількості. *Дінець. Ріка мого золотого дитинства. Ти вічно в мені, в моїх золотих згадках про тебе, про солодке й гірке, що переснилося .. моїм карим і сумним очам* (В. Сосюра); * Образно. *Кілько дум тут переснилось в ранній час весни* (Уляна Кравченко).

ПЕРЕСНІ́ДАТИ, аю, аєш, *док.*, *розм.* Поснідати нашвидку. *Він вирішив, поки там що, збігати до будки переснідати і перехилити чарку* (Ю. Смолич); *Я .. переснідав у кафе і пішов шукати міськдовідку* (П. Загребельний); *— Сідай, переснідаємо разом. Учора в селі давали чумакам обід прощальний, накидали мені в торби й пиріжків, і пампушок* (Ю. Мушкетик).

ПЕРЕСНО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переснува́ти.** *Пересновою жилами рукою схопив* [Хома Микитович] *телефонну трубку* (Я. Гримайло); *Кожне село, як дорогами і стежками, пересноване родинними зв'язками* (М. Стельмах); * Образно. *Сукався й сукався дощ у тисячі веретен .. Весь степ був пересноканий сивою пряжею* (О. Гончар); // **пересно́вано,** *безос. пред. Ой братику рідненький, Снився мені сон дивненький, А що наше подвір'ячко Чорним шовком пересновано* (з народної пісні); *Дарина .. лишається сидіти на краю стола з .. здогадом.., що такими ниточками* [зв'язками між людьми] *пересновано все довкола* (О. Забужко).

ПЕРЕСНО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пересно́вувати.** *Пісня гриміла, пересновувана брязкотом склянок і сердечним гомоном заздоровниць* (І. Багряний); // **пересно́вувано,** *безос. пред. Повітря пересновувано сріблястим димом* (із журн.).

ПЕРЕСНÓВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переснóвувати** і **переснóвуватися.** *На сьогодні досить актуальними є дослідження особливостей пересновування національних ідей й ексклюзивного права кожного народу реально захищати свою національну ідентичність* (із журн.).

ПЕРЕСНÓВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕСНУВÁТИ,** ую́, уе́ш, *док.*, *що.* 1. Снуючи, обплутувати чим-небудь. *Дух запустілості панує всюди, павуки переснували все судно* (О. Гончар); * Образно. *Так далеко — ледве й видко, як грози сталева нитка пересновує туман* (П. Мовчан).

2. *перен.* Поєднувати, чергувати, перемежовувати (про звуки, запахи, абстрактні поняття і т. ін.). *Сміх заразливий. Ті, що недавно пищали й лаялися одчайдушно, стиснуті людським пресом, теж не могли втриматися й пересновували свій стогін корчами сміху...* (І. Багряний); *Ніжний аромат переснував усе повітря* (М. Стельмах).

ПЕРЕСНÓВУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПЕРЕСНУВÁТИСЯ,** уе́ться, *док.* 1. Снуючись, сплітатися між собою; переплітатися (у 1 знач.). *Під впливом струменя стисненого повітря бавовняні волокна пересновуються із синтетичними нитками — й утворюється ворсиста пряжа підвищеної об'ємності* (з навч. літ.).

2. *перен.* Стикаючись, перемішуватися, об'єднуватися з чим-небудь у єдине ціле (про звуки, запахи, абстрактні поняття і т. ін.). *Пересновуються його думки з її думками; викликають усмішку, радість...* (Панас Мирний); *Навколо розсівались, пересновувались, перехлюпувались пташині співи* (М. Стельмах); *Змійка й Митрик* [річки], *переснувавшись і діставши назву Плетенихи, вливаються до Кінської* (А. Кащенко); *Снується мереживо од ліхтаря знадвору. Синій, білий, червоний, зелений, жовтий — кольори переснувались на стіні* (І. Багряний).

3. *тільки недок.* Пас. до **переснóвувати.** *Струменистим способом, або технологією спайленс, волокна настилу пересновуються за допомогою струменів рідини або газу, які подають під великим тиском* (з наук.-техн. літ.); *Морозний вітряний день швидко гнав обледеніле сонце до чіткої лінії снігів, і село пересновувалося худими кощавими тінями* (М. Стельмах).

ПЕРЕСНУВÁННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переснувáти** і **переснувáтися.** *Доцільно виготовляти костюмні тканини полегшених структур із використанням пряжі малої лінійної густини, застосовуючи нові хімічні нитки для переснування* (з навч. літ.); * Образно. *Мотив "переснування" усіх сліпучим "місячним мовчанням" у поезії Василя Герасим'юка "Пси Юрія Змієборця" символізує відроджену пам'ять* (з наук. літ.).

ПЕРЕСНУВÁТИ *див.* **переснóвувати.**

ПЕРЕСНУВÁТИСЯ *див.* **переснóвуватися.**

ПЕРЕСÓВАТИ *див.* **пересувáти.**

ПЕРЕСÓВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пересóвувати.** *Пересовувані меблі великих розмірів можуть пошкодити підлогу, тому варто попередньо зняти з них усі рухомі елементи, щоб зменшити вагу* (із журн.); // **пересóвувано,** *безос. пред. Коли батька пересовувано на службі, то Володимир Михайлович Гордон мусив кинути Лубенську гімназію й перейти спочатку до Ковенської, а згодом до Кишинівської гімназії* (з публіц. літ.).

ПЕРЕСÓВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пересóвувати** і **пересóвуватися.** *Спеціальні нековзкі ніжки запобігають перекиданню та пересовуванню стільця* (з наук.-техн. літ.); *Що ж тепер сказати про ту прояву на світі, коли силою пересовують літературу одної породи з її етнографічних границь на етнографічну територію другої породи? Ми назвемо таке пересовування некорисним, непотрібним* (І. Нечуй-Левицький); *Жонглювання адміністративними межами Галичини купно з Володимирією і пересовування їх туди-сюди тривало з перемінним успіхом й інтенсивністю аж до 1944 р.* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕСÓВУВАТИ *див.* **пересувáти.**

ПЕРЕСÓВУВАТИСЯ *див.* **пересувáтися.**

ПЕРЕСОКОТÁТИ, очу́, о́чеш, **ПЕРЕСОКОТÍТИ,** очу́, оти́ш, *док.* 1. Закінчити сокотати, сокотіти. *Хай сусідки напослідки* [напослідок] *Дивляться й регочуть: Поморгають, покивають Та й пересокочуть* (П. Гулак-Артемовський).

2. *кого.* Посокотати, посокотіти довше за кого-небудь. *Дівчина всіх своїх подруг пересокотіла.*

ПЕРЕСОКОТÍТИ *див.* **пересокотáти.**

ПЕРЕСÓЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пересоли́ти.** *Овочі, пересолені йодованою сіллю, зберігають корисні мікро та макроелементи, а також придатні для консервування* (з навч. літ.); // **пересóлено,** *безос. пред.* — *Закохалась наша Варвара Павлівна, знову все пересолено* (В. Собко); — *Унія .. показалась* [виявилася] *зовсім не пригідною для релігійного виховання народних мас .. — Ну, се вже пересолено! — почав було сперечатися пріор* (І. Франко).

2. *у знач. прикм.* Занадто насолений; дуже солоний (про страви). *Борщ Віталиків зовсім розварився та ще й пересолений* (О. Гончар); — *Ану, мерщій бери їжк юшку — така ж смачна вдалася юшечка .. і не малосольна, та й не пересолена* (Ю. Збанацький); — *У сердитої хазяйки борщ завше пересолений, у скупої — як трава* (В. Лис); *При слові "Ніцца" Сідалковський цього разу поморщився, наче йому дали пересолений огірок* (О. Чорногуз); // *перен.* Який має надмір чого-небудь. *Пересолений комплімент із історичної перспективи подобає на гірку іронію* (І. Франко).

3. *у знач. прикм.* Надміру солоний від розчинених у ньому солей (про воду у водоймищах). *За ступенем мінералізації розрізнюють пересолені, солоні, солонуваті та прісні озера* (з навч. літ.).

ПЕРЕСÓЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **пересóлений** 2, 3. *Негативну оцінку якості отримують страви та вироби, що мають дефекти, через які вони не допускаються до реалізації, як-от: порушення форми, пересоленість, сторонні запахи та смаки тощо* (з навч. літ.); *Пересоленість їжі шкодить здоров'ю, особливо гіпертоніків* (із журн.).

ПЕРЕСÓЛЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **пересоли́ти** і **пересоли́тися.** *Перехвалення — як пересолення* (приказка); *Після того як ситуація з пересоленим супом виправлена, саме час виконати роботу над помилками, щоб не допустити пересолення в майбутньому* (з навч. літ.).

ПЕРЕСОЛИ́ТИ *див.* **пересóлювати.**

ПЕРЕСОЛИ́ТИСЯ *див.* **пересóлюватися.**

ПЕРЕСОЛÓДЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пересолоди́ти.** *Перш ніж вона встигла розкрити рота, перед нею вже стояв чайник пересолодженої згущеним молоком розчинної імітації кави* (І. Карпа); *Перед приготуванням варення малину ретельно миють, висушують, засипають цукром. Потім пересолоджені ягоди варять на повільному вогні* (із журн.); // **пересолóджено,** *безос. пред.* — *Роман дуже цікавий. Хоча я й не вірю в таку сімейну ідилію: персонажів і сам сюжет дещо пересолоджено, — пише одна із фанаток романіста у своєму блозі* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Надміру солодкий. *Подають мені .. буфетниці гидку пересолоджену каву* (Ю. Андрухович); *Редька, що досі намагалася глибоко не вдихати пересолоджені аромати туалетних квітів.., нарешті втягла носом повітря* (І. Карпа); *Складно було звикнути і до пересолодженого смаку майже позбавленої кольору гарячої рідини, яку тут називали чаєм і подавали всюди* (Н. Сняданко).

3. *у знач. прикм., перен.* Який містить надміру виявлене схвалення кого-, чого-небудь. *Пересолоджені панегірики на адресу академіка, з одного боку, критичне ставлення до нього найближчих співробітників, з іншого, — усе це впливало на емоційний стан науковця* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕСОЛО́ДЖЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **пересоло́джений.** *Пересолодженість кави заважає справжньому гурману насолодитися її натуральним смаком та ароматом* (із журн.).

ПЕРЕСОЛО́ДЖЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **пересолоди́ти.** *Грацийність без пересолодження, елегантність без манірності, пластична переконливість при сміливих деформаціях у малюнку — усе це ознаки стилю Зої Лерман* (із журн.).

ПЕРЕСОЛО́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пересоло́джувати.** *"Як сливе кожному початківцеві, прикметне й вам перебільшування й пересолоджування настроїв"* (Б.-І. Антонич).

ПЕРЕСОЛО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕСОЛОДИ́ТИ,** джу́, ди́ш, *док., що.* 1. Робити що-небудь занадто, надміру солодким. *Кутю не варто пересолоджувати, додаючи шоколад: краще її урізноманітнити сухофруктами* (із журн.); *— Ти вже клав цукор! — Справді? .. А так, ти маєш рацію, я пересолодив!* (В. Домонтович).

2. *перен.* Надміру підкреслювати позитивні якості, властивості кого-, чого-небудь. *Електорат давно звик, що перед виборами піарники пересолоджують біографічні дані кандидатів, створюючи образи борців за краще майбутнє держави* (з газ.).

3. Солодити все або багато чого-небудь. *Фрукти для десерту на сніданок можна пересолодити медом, щоб зробити страву не лише смачною, а й поживною* (із журн.).

4. Солодити що-небудь ще раз, додатково або по-іншому. *Кавомати* [автомати для приготування порційної кави] *звичайно мають стандартні, або усереднені, налаштування, тому багато хто пересолоджує готовий напій* (із журн.).

ПЕРЕСОЛО́ДЖУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **пересоло́джувати.** *При приготуванні цукатів ягоди та фрукти пересолоджуються не цукром, а цукровим сиропом, виготовленим за спеціальним рецептом* (із журн.).

ПЕРЕСОЛОДИ́ТИ *див.* **пересоло́джувати.**

ПЕРЕСО́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пересо́лювати** і **пересо́люватися.** *Надмірне пересолювання їжі призводить до підвищення кров'яного тиску та розвитку захворювань серця й нирок* (з навч. літ.); *Щоб уникнути пересолювання, лікарі радять присмачувати страви прянощами* (із журн.); *Бодянський пішов слідом за сими своїми попередниками, хоча почуття артистичної міри встерегло його від пересолювання тої манери* (І. Франко).

ПЕРЕСО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕСОЛИ́ТИ,** олю́, о́лиш, *док.* 1. *що.* Солити щось більше, ніж треба, класти в що-небудь солі більше, ніж треба. *Замовлений макарон або розварювався і прилипав до каструлі, або недоварювався.., на додачу його ще й пересолювали* (І. Карпа); *Аделя .. трохи покричала на мене, що .. їжу мою неможливо останнім часом їсти, що я все пересолюю* (С. Андрухович); *— Вода має стати відчутно солоною. Так, ніби ти пересолила, розумієш?* (Г. Вдовиченко).

2. *перен.* Перебільшувати щось, переходити межу чого-небудь дозволеного, визнаного. *— Коваля, Йосипа Круп'ярського, який галасував найбільше, затримали. — .. Випустіть .. Якщо не били вікон у магістраті, то не пересолюйте: нам нині не потрібна тяжба з ремісним людом* (Р. Іваничук); *В страшносудную неділю Ксьондз казання говорив, Став за Божий суд казати Та й, на гріх, пересолив* (С. Руданський); *— Вчора я трохи пересолив, назвавши Костя першим дідичем на ввесь повіт* (Л. Яновська); *— Перепели, вони, знаєш, були зовсім вивелись у нас. З хімією на полях так пересолили, що ніде й перепілки не зосталося* (В. Шкляр).

3. *що.* Солити все або багато чого-небудь. *Решту* [м'яса] *порубали, пересолили і склали в бочку* (В. Гжицький); * Образно. *Розрівняєш ґрунт, пересолиш його вапном, угноїш та й сади вже що бажаєш* (М. Стельмах).

4. *що.* Солити що-небудь ще раз, додатково або по-іншому. *Деякі кухарі перевіряють сирий фарш на сіль, щоб не довелося потім пересолювати вже готову страву* (із журн.).

ПЕРЕСО́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ПЕРЕСОЛИ́ТИСЯ,** о́литься, *док.* 1. Надмірно солитися, ставати пересоленим. *— Я вже колись-то сказала їм: таточку, як забагато солі в борщ кидати, то пересолиться* (І. Франко); *Якщо неправильно приготувати розсіл, огірки не лише пересоляться, а й утратять хрусткість* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **пересо́лювати.** *Для салату покорейськи білокачанна капуста нарізається дрібно, ретельно пересолюється* (із журн.).

ПЕРЕСО́РТИЦЯ, і, *ж., спец.* Зміна сорту внаслідок переоцінювання товару. *Якщо за врегулювання пересортиці вартість надлишку виявиться вищою за вартість недостачі, різницю відносять на збільшення даних обліку відповідних матеріальних цінностей та інших операційних доходів* (з навч. літ.); *У протоколі зазначають стан складського господарства, результати інвентаризації та висновки щодо них, пропозиції про залік недостач та надлишків за пересортицею* (з мови документів).

ПЕРЕСОРТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пересортува́ти.** *Контролер-ревізор здійснює підготовку та проведення річних інвентаризацій, виявлення недостач, надлишку та пересортованого товару на складах ревізованої компанії* (з навч. літ.); // **пересорто́вано,** *безос. пред.* *— Увесь склобій буде пересортовано й направлено на вторинне оброблення. Зібрані кошти ми передамо музею на реставрування пам'ятки, — зазначила лідер міських активістів* (з газ.).

ПЕРЕСОРТО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пересорто́вувати.** *Варіантом рекомбінації є феномен, що одержав назву пересортовування генів. Він виникає за генетичної взаємодії між вірусами, що мають сегментований геном* (з наук. літ.); *Інвентаризаційна комісія перевіряє правильність визначення інвентаризаційних різниць, обґрунтованість пропозицій з пересортовування цінностей у місцях їхнього збереження* (з навч. літ.).

ПЕРЕСОРТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕСОРТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* 1. Сортувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Коли товар пересортовують, у документації обов'язково зазначають усі зміни для попередження виникнення незафіксованих нестач та надлишків* (з навч. літ.).

2. Сортувати все або багато чого-небудь. *Ми знаємо напевно, що покійний Країнський, віддаючи свої папери до бібліотеки Оссолінських, уперед пересортував їх* (І. Франко); *Зараз — розібрати одяг і скласти так, щоб не м'явся, пересортувати книжки й зошити, помити після себе посуд, застелити постелю... Ого, скільки роботи!* (В. Малик).

ПЕРЕСОРТУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пересортува́ти.** *У разі виявлення недостачі майна після пересортування бухгалтерія за участю матеріально відповідальних осіб і членів інвентаризаційної комісії складає розрахунки на списання природних збитків відповідно до чинних норм* (з мови документів).

ПЕРЕСОРТУВА́ТИ *див.* **пересорто́вувати.**

ПЕРЕСО́ХЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **пересо́хнути, пересо́хти.** *Скарбниця була порожня, як пересохлий колодязь в пустині* (З. Тулуб); *Під ногами пересохла земля оберталась на порох* (П. Панч); *Вона .. копирсала ручкою в пересохлій чорнильниці* (О. Гуреїв); *Немовчно тікали маленькі хвилі пересохлого потоку* (Г. Хоткевич); *Раз і я, Ішовши довго стежкою по лісі, .. Устами пересохлими припав До тої срібнослькозої кринички* (М. Рильський); *Княгиня Ольга .. стискувала пересохлі від вітру й морської води уста* (С. Скляренко).

2. *у знач. прикм.* Худий, виснажений від голоду, хвороби, старості і т. ін. *Я обернувся і пішов .. Відчував лише потребу рухатись, поки ще були якісь сили у виснаженому, пересохлому до шелесту тілі* (А. Дімаров).

ПЕРЕСО́ХЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Стан за знач. **пересо́хлий.** *Щоб усунути пересохлість сигар, потрібно помістити їх на 1–2 доби в закриту ємність із нарізаним яблуком* (із журн.); *Кирило починає явно відчувати сверблячку рук, який там нейродерміт, пересохлість у роті; все, вже починається перша стадія зараження* (С. Процюк).

ПЕРЕСО́ХНУТИ *див.* **пересиха́ти.**

ПЕРЕСО́ХТИ *див.* **пересиха́ти.**

ПЕРЕСПА́ТИ *див.* **пересипля́ти.**

ПЕРЕСПА́ТИСЯ, плю́ся, пи́шся; *мн.* переспля́ться; *док., діал.* 1. Переспати (у 1 знач.). [З о с я:] *Вспокійтеся* [заспокойтеся], *тітко! Що ви говорите? Вас слухати страшно. Ходіть, я вам постелю, переспіться, завтра поговоримо* (І. Франко); — *Задушно мені... Ляжте ви на моє місце, а я ляжу на ваше й переспимось* (О. Кобилянська); — *Прошу тебе, ще не здавай мене сьогодні фрау Де. Може, завтра буде краще .. Ще не сьогодні, прошу. Я пересплюся, й все буде добре* (Ю. Іздрик).

2. Виспатися. — *Ви тепер дуже ослаблені. Не говоріть. Пробуйте переспатися, може, вам полегшає, то тоді скажете* (І. Франко); *В такій кареті можна було й переспатися, як у постелі, бо ж їхалося не раз далеко й дорогами, при яких не було гостинних дворів* (Б. Лепкий).

ПЕРЕ́СПІВ, у, *ч.* 1. Дія за знач. **переспівувати** і **переспівуватися.** — *А ви гартуйте ваші голоси! Не пустослів'ям, пишним та барвистим, не скаргами, не белькотом надій, не криком, не переспівом на місці, а заспівом в дорозі нелегкій* (Л. Костенко); *У лісі пожвавлюється пташиний переспів* (Любко Дереш).

2. *перен.* Те, що повторює або передає в іншій формі відоме, сказане, написане і т. ін. раніше. *Картина була новітнім переспівом легенди про Саломею, пасербицю іудейського царя Ірода* (М. Трублаїні); *Показував* [Луценко] *мені переспів билин Київського циклу, щось про Іллю Муромця* (В. Рубан); — *Я встиг написати лише одну п'єсу. Все інше — це переробки, переспіви і переклади* (Ю. Винничук); // Вільний переклад віршами. *Маю .. деякі віршовані переклади, між іншими переспіви гімнів з "Ріг Веди"* (Леся Українка); *Переклади Юрія Корсуня були переспівами* (Олекса Ізарський); *Ритмомелодика переспіву залежала від настрою, навіяного підрядником, а не від музики оригіналу* (І. Калинець); *Українськомовні переклади (переспіви) сонетів зі світової літератури з'являються лише в XIX ст.* (А. Мойсієнко).

3. Спів, мелодія, які повторюються (про звуки людського голосу, спів птахів і т. ін.). *По селу вже розпочинали свій передранковий переспів півні* (Іван Ле); *Вони вийшли з машини коло старого вітряка. І одразу почули, як .. пахне земля .. І ще почули срібний переспів польового жайворонка* (В. Кучер); *Поміж кумкання жаб та ніжного переспіву цвіркунів йому вчувся дитячий голос* (О. Бердник); — *Аби ти тільки знала, яка ти! Заступаєш мені все суще, землю, небо, хмари і сонце, теплі дощі й пташині переспіви* (П. Загребельний).

ПЕРЕСПІ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переспіва́ти**[1]. *Вже були переспівані всі пісні* (А. Хорунжий); *Він спитав Джихангіра, чи той уже читав .. "Розмову птахів" .. Ферід ед-Діна Аттара, переспівану віршами великим Мір-Алі-Шир Неваї* (П. Загребельний); // **переспі́вано,** *безос. пред. Все переспівано, все обговорено дуже докладно* (В. Самійленко); *Батькові .. згадалось, яка в них сім'я співуча, скільки в цих стінах пісень переспівано* (О. Гончар); *"Покиньте таку патріотичну балаканку, як в другім вірші — "Мрії мої", — се вже у нас переспівано на всі лади, і нічого з того не вийшло"* (І. Франко).

ПЕРЕСПІВА́ТИ[1] *див.* **переспівувати.**

ПЕРЕСПІВА́ТИ[2], а́є, *недок.*, **ПЕРЕСПІ́ТИ,** іє, *док.* Ставати надміру спілим або псуватися від надмірної спілості; перезрівати (про плоди, ягоди і т. ін.); перестигати *(див.* **перестига́ти**[1] 1). — *Помідори десь переспівають, огірочки жовкнуть* (О. Гончар); *Жовте жито переспіло* (Я. Щоголів); *Ой, мамо, ожина в гаю переспіла* (П. Усенко); *Останні суничини переспіли на пагорбах* (Є. Пашковський).

ПЕРЕСПІ́ВУВАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **переспівувати** 1, 3–7. *Аріон перший вигадав урочисту пісню-дифірамб, а невдовзі в коринфському театрі відбулися й перші переспівування лакедемонських дифірамбістів* (І. Білик); *Всі, хто мав власну індивідуальність, скоро побачили, що на тих шляхах їх доля — вічне переспівування, повторювання знайденого, висловленого* (М. Зеров).

2. Те саме, що **пере́спів** 2, 3. *"Граматка" Пантелеймона Куліша розпочинається азбукою та призначеними для читання за складами шістьма уривками з Шевченкових переспівувань "Давидових псалмів"* (з наук. літ.).

ПЕРЕСПІ́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕСПІВА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* Співати все або багато чого-небудь. *Хор семінаристів починає переспівувати різні вечірні церковні пісні* (У. Самчук); [З а ч е п и х а:] *Казку?.. ні одної не нагадаю... Усі позабувала... А що-то я їх знала! А пісень, пісень, мабуть, і за тиждень не переспівала б!..* (М. Кропивницький); *Наш учитель співу .. пильно додержувався рекомендованого для гімназій пісенника, і, поки ми не переспівали всіх тих пісеньок для малят.., тримав нас* (Б. Антоненко-Давидович); *Умом він переспівав усі пісні, які знав* (Григорій Тютюнник); *Він уже переспівав усі, які знав, військові пісні про солдатські походи й .. був змушений почати спочатку* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

2. *тільки док., що і без прям. дод., розм.* Закінчити співати. *Як переспівали* [дівчата], *та й поклонились низенько* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Олеся переспівала одніеї пісні* [одну пісню], *а Балабуха все читав і не чув тієї пісні* (І. Нечуй-Левицький); — *Жаль, солов'їв не чути!.. — Переспівали,* — *тихо озвався Йосип* (Василь Шевчук).

3. *що.* Співати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Слів він не знав і увесь час переспівував одні й ті ж самі мотиви, й вони в нього виходили теплими та жалібними* (М. Івченко); *Один співець, переспівуючи два рядки, придумані товаришем, хоч і повторює їх, але вже додає й свою дещицю* (В. Чемерис); *Переспівавши тричі арію, співці знайшли якусь другу арію* (І. Нечуй-Левицький); * Образно. *Вона* [весна] *мені переспівала знов Те, що давно мені співали мрії* (Леся Українка).

4. *кого, що, перен.* Повторювати або передавати в іншій формі відоме, сказане, написане і т. ін. раніше. *Фірдоусі романтично переспівує й виспівує героїчне панування кожного з шахів отої преславної Сасанідської династії* (А. Кримський); *Переспівує Шевченка Леся і в вірші "Ой високо сонце в яснім небі стало"* (М. Драй-Хмара); *Переспівувати — не творити, а мавпувати* (М. Хвильовий).

5. *кого, що.* Співати краще, голосніше, довше від кого-небудь, перемагати в співі. *В дівках була Фрося гарною й веселою, .. переспівувала всіх своїх подруг на вечірках* (Л. Первомайський); *На весілля чи на вечорниці — як-то було Катря весело поспішається! І хто її перетанцює, хто переспіває?..* (Марко Вовчок); *Хто кого переспівав: чи Стефця соловейка, чи соловейко Стефцю...* (Остап Вишня); *Співали в палатах пани, й співали в льохові козаки, здавалося, вони змагалися, хто кого переспіває* (Ю. Мушкетик); — *Переспівати італійських тенорів, хлопче, треба вміти! Але один молодий львів'янин .. вразив не лише іменитих гостей, а й самого графа* (А. Кокотюха).

6. *кого, що, перен.* Перевершувати когось у чому-небудь. *Ніколи справжній художник не задовольниться уже досягнутим, дух творчості не дозволить йому жити застійне, переспівуючи самого себе* (О. Гончар); *Вони хотіли перепити себе — і не могли. Вони хотіли переспівати себе, вичерпати серце — і не могли* (І. Багряний).

7. *що, перен.* Перекладати поетичні твори, не дбаючи про точну відповідність оригіналові. *Перекладаючи класиків, Максим Рильський ніколи не переспівував їхніх творів, проте як теоретик припускав можливість існування такої форми перекладу* (з наук. літ.).

ПЕРЕСПІ́ВУВАТИСЯ, уеться, уємося, уєтеся, *недок.* 1. Перегукуватися співом. *Через став перегукувались, жартуючи, дівчата та переспівувались* (І. Нечуй-Левицький); *На різні голоси переспівувалися птахи* (О. Іваненко); *Невеличкий хор хлопчиків переспівувався з невеличким хором дівчаток* (Любко Дереш); * Образно. *Пшениця гомоніла, переспівувалася, перешіптувалася колосками* (Микита Чернявський).

2. Пас. до **переспівувати** 1, 3, 4, 7. *Перекладається цей рядок у різних авторів — чи трактується, переспівується — по-різному, хоч суть у всіх зберігається приблизно однакова* (В. Чемерис); *Сонет "Відповідності" із циклу "Сплін та ідеал" належить до найвідоміших творів Шарля Бодлера й неодноразово переспівувався* (з навч. літ.).

ПЕРЕСПІ́ВУВАЧ, а, *ч.* Той, хто займається переспівуванням (у 1 знач.). *Завдяки новим відкриттям текст давньоєврейського переспівувача зовсім втратив свою вартість для критичного видання арабського тексту* (І. Франко); *Микола Терещенко, український переспівувач "Пісні про Роланда", уважає автором цього твору Турольда, бо останній вірш закінчується згадкою якогось Турольдуса* (з наук. літ.).

ПЕРЕСПІ́ВУВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **переспі́вувач.** *Квітка Цісик була оригінальною переспівувачкою українських народних пісень, зокрема й забутих. Саме вона підняла з попелу лемківську "Ой, верше, мій верше"* (із журн.); *Нововолинська центральна міська бібліотека запрошує на зустріч з волинською переспівувачкою легенд рідного краю* (з мови реклами).

ПЕРЕСПІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **переспі́ти.** *Стоїть на степу жита смужечка, переспілого, вітрами-суховіями спаленого, стоїть і плаче сльозами дрібними — зерном дрібненьким з колосся на порепану землю...* (А. Головко); *Платон Августович теж перевтомився вже й схожий був на переспілий гриб* (Олекса Ізарський); *Відчорніли в саду переспілі пасльони, Ззимували сніги ув обійми ріки...* (М. Вінграновський); * У порівн. *Кривавою каймою горів ліс. І смуга та рвалась, як переспіла, й розбризкувала в небо золоті голки* (М. Івченко).

ПЕРЕСПІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Стан і властивість за знач. **переспі́лий.** *Коричнева й волога кірка на кавуні свідчить про його переспілість* (із журн.); *Невинний Чадак. Чарівний! Ти мило, привітно розпускаєшся заворожливою природою. Вічно цвітеш міжгірним життям, не знаєш переспілості* (Іван Ле).

ПЕРЕСПІ́ТИ *див.* **переспіва́ти[2].**

ПЕРЕСПО́РИТИ *див.* **переспо́рювати.**

ПЕРЕСПО́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕСПО́РИТИ,** рю, риш, *док., кого, розм.* Перемагати кого-небудь у суперечці; сперечаючись, переконувати кого-небудь у своїй правоті. — *Я не збираюся Сократа й академіків переспорювати: смерть сама по собі не зло, смерти нема чого боятися* (А. Перепадя, пер. з тв. Ф. Рабле); *Як не спорила Марина Карповна з чоловіком, але знала, що вже коли він чого захотів, то не переспориш* (Панас Мирний); *Денис ніколи не входив у суперечки, бо був лінивий на слово і знав, що ніколи Сергія не переспорить* (Григорій Тютюнник); — *Де дві баби, сказати б, зберуться умісті* [разом], *то не переспорить їх чоловіків і двісті* (Валерій Шевчук).

ПЕРЕССА́ТИ *див.* **пересиса́ти.**

ПЕРЕСТАВА́ТИ[1], таю, таєш, *недок.*, **ПЕРЕСТА́ТИ,** а́ну, а́неш; *наказ. сп.* переста́нь, переста́ньте; *док.* 1. Припиняти робити щось, виконувати якусь дію, займатися чим-небудь або виходити з якого-небудь стану. *Які мої тепер холодні стали груди, Що серце вже й тебе любить перестає!* (П. Куліш); *Павлуша не переставав думати про своє* (А. Головко); *Ми можемо прожити триста років, але, коли перестаємо існувати, ми перетворюємось у морське шумовиння* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); *Росли укупочці, зросли; Сміятись, гратись перестали* (Т. Шевченко); *Дні і ночі я тужила, Та вже й перестала* (Л. Дмитерко); // *безос. Сагайда прокинувся від того, що підвода зупинилась і його перестало товкти в голову металевою ніжкою лафета* (О. Гончар); *За хвилину почалася гра, в якій Юркові відразу перестало таланити* (Ю. Андрухович); // *тільки док., наказ. сп.* Уживається для передавання наказу або прохання припинити яку-небудь дію (розмову, плач і т. ін.). [Іван:] *Звиніть, будь ласка, мені вже цей раз ..* [Голоси:] *Та годі тобі, Іване, перестань!* (М. Кропивницький); [Кряж:] *Ольго, ну, ти... той... перестань... Сліз не люблю* (М. Зарудний); — *Чому ви такий похмурий, кузене? Перестаньте, врешті, супитися* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. Затихати (про звуки, утворювані якою-небудь дією). *А рев, лускіт, гук не переставав* (І. Франко); *"Др-р-р-р", — чулося звідти* [з висоти] *і не переставало ні на хвилину* (Григорій Тютюнник); *Хай осінь, хай тумани, А пісня та дзвінка Ніяк не перестане* (М. Рильський); *Дзюрчання потоку вже не здавалося веселим — Гармаш зрозумів, що до вечора буде готовий на що завгодно, аби цей звук перестав* (А. Кокотюха); // Припинятися (про дощ, сніг, вітер і т. ін.). *Хмарка проходить, дощ перестає* (С. Васильченко); *М'який лапастий сніг не переставав падати* (І. Микитенко); *Перестав вітер в одну мить* (І. Нечуй-Левицький); *Ніхто не тікав, не ховався від дощу, а діти .. виспівували: — Дощику, дощику, перестань, поїдемо на баштан!..* (О. Довженко); *Туман перестав клубочитись і слухняно вклався до ніг* (М. Білкун); // *безос. Плутон .. нашими бідами Не погорює ні на час. Не посилкується німало* [анітрохи], *Щоб так палати перестало І щоб оцей пожар погас* (І. Котляревський); *Погриміло недовго і перестало. Не чути, хоч як вслухались, напружуючи слух* (О. Гончар); *Навколо панувала мертва тиша. Перестало чути навіть тих, що попереду* (І. Білик).

◊ **Переста́ло би́тися се́рце** *див.* **се́рце.**

ПЕРЕСТАВА́ТИ[2], таю́, тає́ш, *недок., кого, діал.* Перегороджувати дорогу кому-небудь. *Біжіть мерщій униз: там є такі поляни, що можна добре його* [звіра] *переставати* (Сл. Б. Грінченка).

ПЕРЕСТА́ВИТИ *див.* **переставля́ти.**

ПЕРЕСТА́ВИТИСЯ, влюся, вишся; *мн.* переста́вляться; *док., заст.* Умерти. *Занедужала перше мати: таки вже старенька була; похиріла неділь зо дві та й переставилась* (Марко Вовчок); *Народила* [баба] *десятеро дітей: двоє перших ще маленькими переставились, а решта повиростали* (Є. Гуцало); *Двір константинопольський, долаючи опір народу, заслав до Вірменії архієпископа Йоана Золотовуста, де він по трьох літах і перестaвився* (І. Білик).

◊ **Душа́ переста́вилася** (*рідко* **преста́вилася)** *див.* **душа́; (1) Переста́витися (переступи́ти) на той світ,** *заст.* — померти. *Отак вони любилися! На той світ хотіли Обнявшися переступить* (Т. Шевченко); *На ранок він* [Улас] *затих, а об обідній годині й на той світ переставився* (Панас Мирний); *У Гната Кишки були справді великі дипломатичні здібності, і якби був, небіжчик, не переставився на той світ, то, може б, його і вибрали на голову* (І. Керницький).

ПЕРЕСТА́ВЛЕНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **переста́вити.** *Всі кімнати були засмічені, всі меблі переставлені, килими затоптані* (У. Самчук); *В сінях тріснувся* [здирник] *лобом об переставлену драбину і вибіг злий, як вовк* (В. Барка); *У світлиці все було переставлене на краще, образи окутані рушниками, пахло хвоєю* (Р. Андріяшик); *Порядок куплетів у пам'яті співачки декуди переставлений* (І. Франко); *Тут ніде не знайдеш бруду: слова добірні, а не перші-ліпші, й не переставлені місцями проти своєї природи* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); // **переста́влено,** *безос. пред. Книжки на полицях було переставлено* (О. Авраменко); *Переставлено трохи акценти — що такого?* (О. Гончар); *"Ви не можете мені закинути будь-яких змін чи перекручень у тому Вашому листі .. В ньому не переставлено навіть жодної коми"* (О. Шугай); *Саме ці двері й було переставлено на сінешні* (Валерій Шевчук); // *у знач. ім.* **переста́влене,** ного, *с.* Те, що переставили. *Зрадів Мадес. Він від переляку у голові щось був переставив і тепер, неначе маленька дитина, повеселішав, як переставлене упізнав* (Т. Осьмачка).

ПЕРЕСТА́ВЛЕНИЙ[2], а, е, *заст.* Який переставився. *Це був її в Бозі переставлений колишній чоловік* (Ю. Андрухович); *Усвідомлюючи те, у якому стані перебуває душа померлого в дев'ятий день на землі, церква й родичі молитовно просять Уседержителя, щоб причислив переставлену душу до дев'яти чинів ангельських* (з рел.-церк. літ.).

ПЕРЕСТА́ВЛЕННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **переста́вити.** *Ризик вилучення доходів є більш ефективним стримувальним фактором проти організованої злочинності, ніж ризик затримання, який легко подолати простими кадровими замінами, переставленням або поповненням* (з навч. літ.); *Усунення граматичних помилок у машинних перекладах з німецької мови дає змогу отримати текст, що вимагає лише стилістичного редагування, зокрема переставлення слів* (з наук. літ.).

ПЕРЕСТА́ВЛЕННЯ[2], я, *с., заст.* Дія за знач. **переста́витися.** *1 листопада життя преосвященного обривається... Але не в муках, а з блаженною посмішкою на устах... Таким було його переставлення* (з рел.-церк. літ.).

ПЕРЕСТАВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переставля́ти.** *Збільшення тиску після кожного переставляння перетворювача акустичної емісії обирали так, щоб загальне його зростання в нафтопроводі не перевищувало 5 % початкового навантаження в циклі* (з наук.-техн. літ.); *Біг на довгі дистанції їй майже подобався, тобто не саме механічне переставляння ніг, а те, як .. змінюється вигляд будинків, повз які пробігаєш* (Н. Сняданко); *Вибори стають грізною реальністю нашого життя .. Як сказав мій друг з Каліфорнії, це переставляння ширм. Влада — опозиція, опозиція — влада* (Л. Костенко).

ПЕРЕСТАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПЕРЕСТА́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* переста́влять; *док.* 1. *що.* Ставити, переміщувати що-небудь на інше місце. *Вона так тим рогачем орудує! То горшки переставля, то жару підгребе* (О. Стороженко); *Левадиха вже не раз із грюкотом переставляла в сінях кочергу, нарешті моторно переступила поріг, злими очима повела по хаті* (Р. Андріяшик); *— А перестав сюди, доню, жлукто...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Гуляйвітер .. з гуркотом переставив на середину столу чорнильне приладдя* (В. Дрозд); *Аліска переставила жіночу сумочку на інший край свого крісла* (Любко Дереш); // *тільки недок., по чому, в чому, без дод., у сполуч. зі сл.* н о г и, л а п и і т. ін. Роблячи кроки, рухатися, йти. *Маланка, закасавши спідницю та вся зігнувшись, мов чапля, переставляла ноги по глеюватій ріллі* (М. Коцюбинський); *Подекуди доводилося котитись з гори клубком, бо в глибокому снігу неможливо було переставляти ноги* (В. Гжицький).

2. *кого, перен.* Призначати на яку-небудь роботу когось іншого або перекидати кого-небудь на іншу посаду. *Він колись був директором, звик переставляти людей* (П. Загребельний).

3. *що.* Змінювати послідовність або порядок розташування чого-небудь, міняти одне з одним місцями. *Ідея сценарію мусить стояти перед очима. Режисер проглядає всі кадри. Деякі він викидає .. Деякі він переставляє на інше місце* (Ю. Яновський); *Я частина колеса: можеш добре мчати лиш у воза запрягай коня. Переставиш наголос — буду означати споживання їжі серед дня* (Д. Білоус).

4. *що.* Надавати нового положення, форми, доводити до іншого стану (про перебудову, перероблення чого-небудь). *Дубок розхитує щоглами аж занадто. Рибалки переставляють паруси* (Ю. Яновський); *Вітрила на "Пілігримі" швидко переставили так, що він майже застиг* (П. Соколовський, пер. з

тв. Ж. Верна); * Образно. — *Дурна дівка, — сплюнув Какора, — була б ти мужем, то я б тобі хоч голову на в'язах переставив* (П. Загребельний); *Змовкли старшини, і стихли справи поточні. Хитрі посли переставили вуха словам* (Л. Костенко).

◊ **Ле́две (ледь, наси́лу** *і т. ін.)* **пересува́ти (пересо́вувати, су́нути, переставля́ти, тягти́** *і т. ін.)* **но́ги <[Ле́две (ледь, наси́лу** *і т. ін.)*] **пле́нтати (переступа́ти, су́нути) нога́ми> <Ле́две (наси́лу) нога́ми (но́ги) со́вати (воруши́ти, волокти́** *і т. ін.)*> *див.* **пересува́ти.**

ПЕРЕСТАВЛЯ́ТИСЯ, я́ється, *недок.* 1. Зазнавати переставляння. *Іти по гравітаційних імпульсах дуже легко, не відчуваєш ніякої втоми, ноги переставляються самі собою* (В. Нестайко); *Ноги ледь переставлялися, тому питання про прогулянку за ще сто метрів по хліб та газети відпало саме собою* (С. Пиркало); * Образно. *Увечері, як лампа світиться — Сиджу за столом. Перебігають, переставляються, живуть Тонкі рухи слів* (М. Семенко).

2. Пас. до **переставля́ти.** *Меблі тут* [у конторі] *ніколи не міняються й не переставляються, а запахи чорнила, крейди, злежалого відвологлого паперу нагадують про школу* (Г. Пагутяк); *Ради метру* [метра] *переставляються наголоси в словах* (М. Драй-Хмара).

ПЕРЕСТАВНИ́Й, а́, е́. Який можна переставляти, переміщувати. *У кутку кушетка, до половини загороджена переставною ширмою* (Яків Баш); *Частина кімнати була відгороджена простенькою переставною ширмою* (О. Гончар); *Систему переставних співвідношень між компонентами різних локальних струмів у той самий момент часу називають алгеброю струмів* (з наук. літ.); *Кон'юнкція є переставною, або комутативною, оскільки її члени можна міняти місцями* (з навч. літ.).

ПЕРЕСТА́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **переставни́й.** *У матричній алгебрі, створеній А. Кейлі, не діють закони звичайної алгебри, як-от: переставність, множення та нерозкладність нуля на множники, відмінні від нуля* (з наук. літ.).

ПЕРЕ́СТА́Н, у, *ч., заст.:* ○ **(1) Без пере́стану (без переста́нку),** *у знач. присл.* — не зупиняючись. *Він ішов усе тою ж своєю рівномірною бистрою ходою, якою міг би йти й дві доби без перестанку* (Г. Хоткевич); *Співали, гомоніли* [хлопці] *без перестану, незчулися, як і вечоріти стало* (С. Васильченко); *Корабель був, як у день війни. Без перестану гребли всі матроси* (Ю. Логвин); *Дівчина півлежала на нерозстеленій канапі і щось без перестанку записувала до колись товстого блокнота* (Ю. Андрухович); *Я взагалі хотів би, щоб музика супроводжувала мене без перестану, навіть у сні* (А. Дністровий).

ПЕРЕСТА́ННЯ, я, *с., заст.* Припинення. *Добре учелявився* [припустився] *дощ — нема йому перестання* (Сл. Б. Грінченка); *Як же у дні Ноєві вод потопних зменшення сповістила голубка, так і тут перестання потопу гріховного голубина подоба знаменувала* (з рел.-церк. літ.).

ПЕРЕСТАНОВИ́ТИ *див.* **перестановля́ти.**

ПЕРЕСТАНО́ВКА, и, *ж.* 1. *рідко.* Те саме, що **переста́влення**[1], **переставля́ння.** *Гнали полонених мало не бігцем, виштовхуючи наперед тих, що зберегли найбільше сил, ніхто не міг збагнути, навіщо ця перестановка* (П. Загребельний); *В хаті пахло знятою курявою і тим особливим духом, який з'являється під час ремонтів та перестановок* (Валерій Шевчук); * Образно. *Індик зробив перестановку кадрів: Він Селезня направив до курчат, А Півня — до качат* (Остап Вишня).

2. *мат.* Упорядкований набір елементів певної множини без повторень. *Число всіх перестановок із n елементів дорівнює добутку всіх цілих чисел від 1 до n* (з навч. літ.).

ПЕРЕСТАНО́ВЛЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **перестанови́ти.** *Спеціальна програма відображає візуальну клавіатуру на екрані. Усі перестановлені клавіші позначені зеленим кольором* (із журн.); // **перестано́влено,** *безос. пред. З деякими книжками дуже погано обійшлись, деяких порядок було перестановлено* (з публіц. літ.).

ПЕРЕСТАНО́ВЛЕННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **перестанови́ти.** *Перестановлення телефонів індивідуального користування в приміщення для колективного користування здійснюють згідно з Правилами користування місцевим телефонним зв'язком* (з мови документів).

ПЕРЕСТАНОВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПЕРЕСТАНОВИ́ТИ,** овлю́, о́виш; *мн.* перестано́влять; *док., кого, що, рідко.* Те саме, що **переставля́ти.** *Хазяїн і приказує: — .. Ти будь при них* [візниках] *і з ними перестановите усе* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Ліжко перестановила до дверей* (Леся Українка).

ПЕРЕСТАНОВЛЯ́ТИСЯ, я́ється, *недок., рідко.* 1. Зазнавати переставлення (*див.* **переста́влення**[1]). *Для перестановки використовують код-слово, завдяки якому за певними правилами символи повідомлення перестановляються автоматично* (з газ.).

2. Пас. до **перестановля́ти.** *Віднедавна в компанії спостерігається тенденція до того, що люди на відповідальних посадах перестановляються керівництвом, але їхнє вузьке коло не міняється* (з газ.).

ПЕРЕСТАНО́ВНИЙ, а, е. Те саме, що **переставни́й.** *Перестановний шифр можна зробити більш захищеним, виконавши шифрування з використанням перестановок кілька разів* (з навч. літ.).

ПЕРЕСТАНО́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **перестано́вний.** *Необхідною і достатньою умовою перестановності матриць A і B є виконання рівності AB = BA* (з навч. літ.).

ПЕРЕСТА́НОК, нку, *ч., діал.* 1. Перерва, пауза. *Він знов кашляє та в перестанках щось бубонить* (І. Франко); — *У нашій боротьбі не сміє* [може] *бути перестанків. Ми всі в неволі .. Зриваймось до бою і не спочиньмо, поки всі не станемо вольними* (А. Чайковський).

2. Зупинка (для пасажирів). *Я пошлю Вам ще з дороги дальші переклади .. Писатиму на перестанках, а то для друкарів отаке тремтяче писання, певне, не дуже приємне* (Леся Українка); *Десь коло станції Сосика, на маленькім степовім перестанкові чоловіколюбний д-р* [доктор] *вийшов із поїзда* (М. Йогансен); *Намагався* [Юрій Антонович] *оминати подорожні села і свій скромний харч ніс на собі, поповнюючи його ягодами та інжиром, який купував із машин на перестанках* (Любко Дереш).

○ **Без пере́стану (без переста́нку)** *див.* **пере́ста́н.**

ПЕРЕСТАРА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док., розм.* Стараючись, виявити надмірну ретельність, що звичайно призводить до небажаних наслідків. *Піджак на йому* [ньому] *був занадто широкий.., на тонкій поморщеній шиї занадто акуратно була зав'язана краватка, — це вже Емма перестаралась* (В. Винниченко); *Наша Алла Шар великий надувала. Дула, дула — передула... Хлоп!.. Мама засміялась: — Ти перестаралась!* (Г. Бойко); — *По-моєму, художник перестарався .. Надто вже вродливий твій Філіп на портреті. Навряд чи він такий у житті* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПЕРЕСТА́РІЛИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. акт. до **переста́ріти.** *На уста напрошувалися слова, що переконали б камінь, не то що цю живу, хоч і занадто перестарілу людину* (Іван Ле); *З Коринфа надійшла звістка, що нарешті перестарілий тиран помер* (І. Білик); *Вона належала до тих перестарілих дівиць, які внаслідок прожитих на самоті років стають у побуті нестерпними, примхливими і занудними* (Ю. Винничук); *Треба було хатчину наново пошити; через перестарілу солому, що майже зовсім загнила, протікає добре дощ* (О. Кобилянська); *У тій квартирі щотижня глянцувалося підлогу сукняними ковзанами (в цьому не було й сліду фетишизму, просто уважність до перестарілого дерева, все робилося легко)* (Т. Прохасько); // *у знач. ім.* **переста́рілі,** лих, *мн.* Дуже старі люди. *Серед інших нехитрих закладів був у містечку будинок для перестарілих — напівсанаторій* (Ю. Іздрик); *На вершині цієї пологої гори розташовувався .. невеличкий пансіонат для перестарілих* (Н. Сняданко).

2. *у знач. прикм., перен.* Який не відповідає духові часу; застарілий (у 2 знач.). *Мудрі люди у Львові та Відні зреформували правопис, і тим новим, фонетичним правописом, а не перестарілою етимологією слід писати* (Б. Лепкий); *Відштовхування від Квітки, як від чогось перестарілого та пережитого, на українському ґрунті починається в 60-х рр.* (М. Зеров); // *у знач. ім.* **переста́ріле,** лого, *с.* Про щось застаріле, що не відповідає сучасним вимогам. *Усе смертне рятує себе від смерті не так, що все лишається тим самим, як божество, але так, що на місце відходячого і перестарілого лишає нове свого роду* (І. Франко); *Перестаріле для сучасного сприймання поетичного слова поставлено в позицію загострену, від чого воно набуває забарвлення, починає наново впливати* (О. Шугай).

ПЕРЕСТА́РІЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж., розм.* Стан і властивість за знач. **переста́рілий.** *Перестарілість родичів не повинна заважати молодому поколінню спілкуватися з ними, переймаючи їхні досвід і мудрість* (із журн.); *Наукові теорії весь час відкидаються, через їх перестарілість і невідповідність фактам, і замінюються іншими, теж тимчасовими* (В. Барка); *Перестарілість .. погляду, уґрунтованого на сутому зведенні світової історії до історії політичної, сповна проявилася власне в ході минулого століття* (О. Забужко).

ПЕРЕСТА́РІТИ, ію, ієш, *док., розм.* 1. Перейти межу зрілого віку; стати дуже старим або старішим, ніж треба для чого-небудь. — *Не втече від тебе шлюб, козаче... та й Галя ще не перестаріла* (А. Кащенко); — *Просто Окуні бояться, щоб не перестаріла дівка. Кому вона буде потрібна з двадцяти років?* (М. Стельмах).

2. Стати непридатним для користування через старість, давність і т. ін. *Треба ж накопати коріння, поки не перестаріло й не здерев'яніло так, що й соку з нього не вичавиш* (Н. Королева).

3. Стати таким, що не відповідає сучасним вимогам, вийти з ужитку, моди; застаріти (у 2 знач.). *Я .. вважаю не зайвим опублікувати тепер сей розділ моєї давньої розвідки без есенціональних* [суттєвих] *поправок, бачачи, що вона в своїй основі не перестаріла й досі* (І. Франко); *Ми самі згоджуємося з тим, що організаційні форми, які були досі в "Гарту" й "Плугу", перестаріли. Їх треба переглянути* (М. Драй-Хмара).

ПЕРЕСТА́РІТИСЯ, іюся, ієшся, *док., розм.* Те саме, що **переста́ріти.** *І сад без догляду запустів, перестарівся і давно вже не родить* (Г. Хоткевич); — *Це перша печатна газета, сиріч вісті, що діялося в Росії року 1703-го. Тоді воно було цікаве, бо нове, а нині перестарілося і перестало бути цікавим* (Б. Лепкий).

ПЕРЕ́СТА́РКА, и, *ж., розм.* Жін. до **пере́ста́рок.** *Зазнайомився* [батько] *з перестаркою із сусіднього села, у якої було дві скрині приданого і телиць, і скоро привів мені мачуху* (В. Дрозд); *Рідко хто покритку чи дівку-перестарку сватає. Такі вже ці чоловіки* (Г. Тарасюк); *Дівчата-одиначки, молоді й перестарки, пообіцяли.., що вони таки знайдуть спосіб, як заморочити мені голову, обкрутити навколо пальця* (О. Шугай).

◊ **Си́віти (сиді́ти) / поси́віти (заси́дітися) в дівка́х (дівкою, в пере́ста́рках** *і т. ін.) див.* **си́віти.**

ПЕРЕСТА́РКУВАТИЙ, а, е, *розм.* Який став старішим, ніж треба для чого-небудь (про людину). — *Ет, яке там весілля! Он молодих дівчат повне село, аж верещать — заміж хочуть, а женихів чортма. Де вже там мені, перестаркуватій удовиці...* (О. Копиленко); *Миколай пристав у прийми до перестаркуватої Орини* (В. Дрозд).

ПЕРЕСТА́РКУВАТІСТЬ, тості *і* тости, *ж., розм.* Стан за знач. **переста́ркуватий.** *Історія знає багато прикладів, коли перестаркуватість дівчини не була завадою для шлюбу, якщо за наречену обіцяли багатий посаг* (з публіц. літ.).

ПЕРЕ́СТА́РОК, рка, *ч., розм.* Старіша, ніж треба для чого-небудь, людина. [Т и м і ш:] *Що ж ти хочеш, щоб тебе перестарком продражнили?.. Скоро вже й вісімнадцять скінчиться...* (М. Кропивницький); *В селі лишилися перестарки .. або зовсім ще молоді поселянські юнаки* (Іван Ле); *Каніцар приставив до нас одного перестарка варяга: уже не годен був вилізти на коня, а не мав де притулитися, бо не було в Києві сім'ї* (І. Білик); *Ти бач, яке життя настало. Чекай, літа свої спини. Та й будеш дівка-перестарок, як він повернеться з війни* (Л. Костенко).

ПЕРЕСТА́ТИ *див.* **перестава́ти**[1].

ПЕРЕСТЕБНУ́ТИ *див.* **перестіба́ти.**

ПЕРЕСТЕ́БНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перестебну́ти.** *Сагуми, або плащі, перестебнуті на правому плечі фібулою, носили всі римські чоловіки, від простого солдата до імператора* (з навч. літ.); // **пересте́бнуто,** *безос. пред. Ремінці сумки перестебнуто.*

ПЕРЕСТЕ́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перестели́ти.** *Дід відчув себе трохи вільнішим, роздягнувся й ліг на перестелену хлопцями постіль* (І. Франко); *На звичайному Любиному місці спала .. Катерина Пантелеймонівна; ліжко старої господині, перестелене, було порожнє* (Олена Пчілка); // **пересте́лено,** *безос. пред. На найбільш пошкоджених ділянках повністю перестелено верхній шар дорожнього покриття* (з газ.).

ПЕРЕСТЕ́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перестели́ти.** *Я зобов'язаний навести лад у кімнаті хвилин за п'ятнадцять! І це з перестеленням постелі (без жодної зморщечки!) та чищенням килима!* (І. Роздобудько); *Нова бруківка у Тернополі продовжує провалюватися навіть після перестелення. У міській раді відреагували миттєво, пообіцявши, що підрядник власним коштом виправить недолік* (з газ.).

ПЕРЕСТЕЛИ́ТИ *див.* **перестила́ти.**

ПЕРЕСТЕЛИ́ТИСЯ *див.* **перестила́тися.**

ПЕРЕСТЕЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перестеля́ти.** *Годувати важкохворих має палатна медична сестра. Перед цим процесом слід закінчити всі лікувальні та гігієнічні процедури (перестеляння ліжка, переміну натільної білизни тощо)* (з навч. літ.).

ПЕРЕСТЕЛЯ́ТИ *див.* **перестила́ти.**

ПЕРЕСТЕЛЯ́ТИСЯ *див.* **перестила́тися.**

ПЕРЕСТЕРЕГТИ́ *див.* **перестеріга́ти.**

ПЕРЕСТЕРЕ́ЖЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **перестерегти́.** *Інструктування передбачає ознайомлення з умовами роботи, висловлення порад щодо виконання окремих видів робіт і операцій, а також перестереження від можливих помилок* (із журн.).

2. Те, що перестерігає від чого-небудь (слова, дії, ужиті заходи і т. ін.); застереження (у 2 знач.). *У кримінально-процесуальній регламентації відтворення обставин злочину міститься окреме перестереження щодо заборони провокувати особу на вчинення злочину* (з навч. літ.).

ПЕРЕСТЕРЕ́ЖЛИВИЙ, а, е. Який перестерігає, попереджає про можливу небезпеку, щось небажане; застережливий. *Оперативні санкції мають перестережливий характер і можуть застосовуватися односторонньо уповноваженою стороною без звернення до юрисдикційного органу* (з навч. літ.); *Збалансоване мінеральне підживлення забезпечує здоров'я та красу акваріумних рослин. Важливою й перестережливою порадою щодо їх використання є помірність дозування* (із журн.).

ПЕРЕСТЕРЕ́ЖЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **перестере́жливий.** *Оприлюднено імена тих, чиї дії призвели до розколу за конфесійною ознакою. Вірян гнітила перестережливість скоєного* (з рел.-церк. літ.).

ПЕРЕСТЕРЕ́ЖЛИВО. Присл. до **перестере́жливий.** *Діяти перестережливо.*

ПЕРЕСТЕРІГА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перестеріга́ти.** *Перестерігання молоді від можливих помилок не є стовідсотковою гарантією успіху, однак змушує їх замислитися, перш ніж діяти* (із журн.).

ПЕРЕСТЕРІГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕСТЕРЕГТИ́,** ежу́, еже́ш; *мин. ч.* перестері́г, регла́, ло́; *док.* 1. *кого перед чим і без дод.* Те саме, що **застеріга́ти** 1. *Її перестерігали перед цим подружжям усякі люди* (Л. Мартович); *Не для жіночих рук робота на металургійному, знов перестерігає племінницю дядько Ягор, там і чоловік не кожен витримає* (О. Гончар); *Якщо хтось спирається на правильні й чесні засади, то нема потреби перестерігати його у чомусь* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); *Коли перейняти бусурманів козакам було не сила, вони все-таки дбали про те, щоб перестерегти городи й села про наближення орди, і тоді весь люд кидав свої оселі й ховався по лісах* (А. Кащенко).

2. *перев. док., кого.* Наперед повідомляти, попереджати про щось. *Зінька .. забула перестерегти його* [Грицька], *що йде на ніч у Чорновус* (Б. Грінченко); *— Одчиняй браму, мені треба перестерегти вашого полковника, щоб привітав гостей!* (А. Кащенко); *— Чому ж ніхто з добрих приятелів не перестереже гетьмана? — Не можна. Ми самі багато дечого терпимо, але мусимо мовчати* (Г. Хоткевич).

3. *чого, діал.* Дотримуватися чого-небудь. *Пані маршалкова* [дружина маршалка] *строго перестерігала звичаю і етикету* (І. Франко).

ПЕРЕСТИГА́ННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **перестига́ти**[1]. *Аналізований гібрид томату стійкий до перестигання і дає значну кількість одночасно достиглих плодів* (з наук. літ.).

ПЕРЕСТИГА́ННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **перестига́ти**[2]. *Перестигання ягід призводить не лише до зміни їхньої форми після розморожування, а й до втрати смакових якостей плоду* (із журн.).

ПЕРЕСТИГА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕСТИ́ГНУТИ,** ну, неш; *мин. ч.* перести́г, ла, ло *і* перести́гнув, нула, ло; *док.* 1. Ставати надміру стиглим або псуватися від надмірної стиглості (про плоди, ягоди і т. ін.); перезрівати (у 1 знач.). *Незібраний виноград на корені перестигав, лопався і гинув* (О. Гончар); *Трави ж перестигають і твердну́ть, як дріт, а дні минаються, як солом'яний вогонь горить* (Р. Федорів); *Саме жали ячмінь, а він уже перестиг — сиплеться, тільки й можна по росі ранками жати* (А. Головко); *Черешні і вишні тимчасом дозрівали, ризикуючи перестигнути й облетіти. Здається, ніхто не планував їх зривати* (Н. Сняданко); * У порівн. *Його очі налилися густим і темнавим, стали синьо-чорними, наче перестигли, дивилися кудись туди, в середину його самого, і десь там виблискували* (Б. Харчук).

2. *перен.* Ставати старішим, ніж це треба для чого-небудь (про людей). [К у к с а:] *А вже, звісно, коли це зіллє* [зілля — дівчата] *пристигло, то швидш випихай його з двору, бо як перестигне, то ніхто й не поквапиться...* (М. Кропивницький).

3. *перен.* Досягати вищого ступеня розвитку; перезрівати (у 3 знач.). *Боюсь, перестигне лискуче перо од праісторичного щему* (В. Стус); *Грона гніву перестигли. Настає доба великих перемін* (О. Чорногуз); *У мені вже не лишалося ані крихти вагань, я визрів, я аж перезрів-перестиг* (В. Шкляр).

ПЕРЕСТИГА́ТИ[2], а́є, *недок.*, **ПЕРЕСТИ́ГНУТИ,** не; *мин. ч.* перести́г, ла, ло *і* перести́гнув, нула, ло; *док.* Ставати дуже холодним; вихолоджуватися, застигати *(див.* **застига́ти**[1] 2). *Для вершкового крему не бажано використовувати масло, яке перестигло, адже після розморожування воно гірше збивається* (із журн.).

ПЕРЕСТИ́ГЛИЙ[1], а, е. Дієпр. акт. до **перести́гнути**[1]; перезрілий. *Перестигла пшениця сипалась. Вже поспів овес, поспів і ячмінь* (І. Нечуй-Левицький); *Стиха лущиться зерно з перестиглого колоса* (М. Коцюбинський); *Виноград виявився дивним на смак, терпкуватим та кислим, його перестиглі грона слугували тут, очевидно, за прикрасу* (Г. Вдовиченко); *Подала на Бурого позов одна перестигла дівка, буцімто він позбавив її панянства* (Ю. Мушкетик); *Дійшовши перестиглого віку, я все частіше зазираю за плече — що там лишилося?* (М. Дочинець); * Образно. *Махнула* [смерть косою], *зітнула перестиглий колос життя та й підхопила, щоб не впав на цементну підлогу, щоб не просипалась жодна зернина недожитих днів* (А. Дімаров).

ПЕРЕСТИ́ГЛИЙ[2], а, е. Дієпр. акт. до **перести́гнути**[2]. *Не можна пити перестиглі напої в спеку, адже значний контраст температур негативно впливає на горло* (із журн.).

ПЕРЕСТИ́ГЛІСТЬ[1], лості *і* лости, *ж.* Стан і властивість за знач. **перести́глий**[1]. *Величезні кокоси .. від перестиглості падають з пальм, розбризкуючи молоко із твердих серцевин* (В. Шкляр).

ПЕРЕСТИ́ГЛІСТЬ[2], лості *і* лости, *ж.* Стан і властивість за знач. **перести́глий**[2]. *— Однією з причин небезпеки для здоров'я може бути перестиглість риби, — застерігає лікар-дієтолог* (із журн.).

ПЕРЕСТИ́ГНУТИ[1] *див.* **перестига́ти**[1].

ПЕРЕСТИ́ГНУТИ[2] *див.* **перестига́ти**[2].

ПЕРЕСТИЛА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перестила́ти** і **перестила́тися.** *Тяжкохворим замінюють постільну білизну двічі на день. Перестилання здійснюють перед вологим прибиранням палати* (з навч. літ.); *У серпні цього року завершено будівельні роботи (перестилання покриття бруківки, ремонт огорожі, герметизація стиків стін будинку) за адресою вул. Подільська, 41* (з газ.).

ПЕРЕСТИЛА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПЕРЕСТЕЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ПЕРЕСТЕЛИ́ТИ,** елю́, е́лиш, **ПЕРЕСЛА́ТИ,** стелю́, сте́леш, *док.*, *що.* 1. Застеляти ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Параска вже постелю перестилає* (Панас Мирний); *Встають* [городовики], *рівніш перестеляють рядна* (С. Васильченко); *Мама перестилає саме постіль, міняє білизну* (А. Дімаров); *Саме так було завжди. Душ, чисті простирадла, що їх вона старанно перестеляла, вибираючи білосніжні, з мережкою* (І. Роздобудько); *Прибравши на столі, підмела* [Ганна], *переслала постіль* (В. Козаченко); *Леся побігла на кухню підігрівати кашку, а мамі треба було перестелити у візочку пелюшки* (В. Нестайко).

2. Настилати заново, по-іншому; робити інший, новий настил. *Перестеляють асфальт. Як він пахне гарячою прілістю!..* (О. Забужко); *Підлогу на сцені переслали за двоє діб, хоча для цього довелося працювати і при свічках* (Б. Левін).

3. Стелити все або багато чого-небудь. *— Доцю, ти не знаєш, хто сьогодні перестелив усі ліжка вдома, поки ми були на роботі? — обережно запитала мама за вечерею* (Н. Сняданко).

4. Настилати все або багато чого-небудь. *— Цього року ми реставрували парк: відремонтували фонтан, оновили зелені насадження, у зоні відпочинку переслали всі пішохідні доріжки, — зазначив заступник мера* (з газ.).

ПЕРЕСТИЛА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, **ПЕРЕСТЕЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.*, **ПЕРЕСТЕЛИ́ТИСЯ,** елю́ся, е́лишся, **ПЕРЕСЛА́ТИСЯ,** стелю́ся, сте́лешся, *док.* 1. *розм.* Стелити собі постіль ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Разом із ним їде молоденька жіночка, їх двоє в купе .. Вона .. почала перестелятися на верхній полиці* (Є. Кононенко).

2. *тільки недок.* Пас. до **перестила́ти, перестеля́ти.** *Дороги з асфальтобетонним покриттям за нормативами мають перестелятися кожні 10–12 років* (з газ.).

ПЕРЕСТІБА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перестіба́ти.** *Можливість перестібання шлейки на праву або ліву сторону робить рюкзак багатофункціональним і дуже зручним у користуванні* (із журн.).

ПЕРЕСТІБА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕСТЕБНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док.*, *що.* 1. Застібати заново, по-іншому. *Спеціальні застібки-липучки на підгузку можна перестібати кілька разів, щоб досягти кращого прилягання до тіла та забезпечити захист і комфорт* (із журн.).

2. Застібати все або багато чого-небудь. *Перестебнути всі ґудзики.*

ПЕРЕСТІ́Й, то́ю, *ч.* 1. Перезрівання, псування достиглих злаків, трав і т. ін. *Зерно тужавіти починає, треба бути напоготові, бо, недорідне, воно не потерпить жодного дня перестою — висиплеться* (Микита Чернявський).

2. Вимушена перерва у виробництві, роботі, діяльності і т. ін.; простій. *Почали обговорювати план. Скаржилися на перестої, на недостачу чорноробів* (О. Копиленко); *Бізнесмен Альбертович .. забезпечив усім вихідний за гарної погоди. Врешті-решт, людина платить за перестій судна і за причал з власної кишені, має повне право* (А. Санченко).

ПЕРЕСТІ́ЙНИЙ, а, е. Прикм. до **перестій** 1. *Дрізд-омелюх гніздиться переважно в стиглих та перестійних сосняках* (з навч. літ.); *Вікові перестійні порослеві діброви заповідних об'єктів Одеської області мають бути вирублені й вилучені з природно-заповідного фонду* (з мови документів).

ПЕРЕСТОРО́ГА, и, *ж.* Те, що перестерігає від чого-небудь (слова, дії, ужиті заходи і т. ін.); застереження (у 2 знач.), засторога. *— Бачу, як інші на льоду обломились, маю пересторогу, то, як то кажуть, з чужого злого вчуся свого* (Марко Вовчок); *— Дитя! Благословляючи твоє життя, У трудну виряджаючи дорогу, Яку пораду чи пересторогу Я кращу дам, ніж дав собі ти сам?* (М. Рильський); *Летів літак; спалахував червоний вогник, неначе знак тривоги чи перестороги комусь* (Ю. Мушкетик); *Життєве фіаско одних ніколи не могло служити пересторогою, закликом до обачності других* (М. Слабошпицький); * У порівн. *Летять чайки. Уривчасте квиління Висить безлунно в просторах морських, Як тінь зловісна, як пересторога* (М. Бажан); // Повідомлення, зауваження, яке попереджає про що-небудь; попередження (у 1 знач.). *Де не ступнеш — неодмінно зустрінешся з чорним суб'єктом, намальованим чорною сильветою на паркані чи на мурі. Чорний суб'єкт когось підслуховує. Під ним пересторога: "Пст! Файнд гирт міт!* [Ворог підслуховує!]" (І. Багряний); *Не бери, будь ласка, всього цього на свою адресу, а читай це як пересторогу для тебе* (Б. Антоненко-Давидович); *Біля афішних тумб юрмляться загорілі, обвішані зброєю степовики, спокійно читають грізні перестороги* (О. Гончар).

ПЕРЕСТОРО́ЖЛИВИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **перестере́жливий.** *В репродукторах щось хрипко зашаруділо, пролунав пронизливий свист, схожий на виття сирени, тривожної, перестрожливої* (В. Владко).

ПЕРЕСТОРО́ЖЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.*, *рідко.* Властивість за знач. **пересторо́жливий.** *За словами американського інструктора, дотримання всіх заходів безпеки, перестрожливість і спостережливість учасників — найперше правило успішної антитерористичної операції* (з газ.).

ПЕРЕСТОРО́ЖЛИВО, *рідко.* Присл. до **пересторо́жливий.** *Горять свічі. Горять урочисто, таємничо і ніби перестрожливо* (Б. Антоненко-Давидович); *Автоматник теж, видно, щось почув, бо перестрожливо вдивлявся навколо, поводячи автоматом* (Іван Ле); *Степ шумів таємничо і перестрожливо* (Н. Рибак).

ПЕРЕСТО́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пересто́ювати** і **пересто́юватися.** *За тривалого перестоювання суттєво зменшується як урожай зерна, так і його якість* (з навч. літ.); *Важливо не допускати перестоювання сусла у відстійних чанах, якщо його температура нижча за 60 °C* (із журн.).

ПЕРЕСТО́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕСТО́ЯТИ,** о́ю, о́їш, *док.* 1. Стояти де-небудь якийсь час; простоювати (у 1 знач.). *З-за кущів .. виходять Фортунат і Парвус, а за ними ще кілька інших, що непомітно .. перестоювали в садку* (Леся Українка); *Ніколи не забуде Горпина того зимового лісу, .. лапатих ялин, під якими перестоювала, відпочиваючи* (Ю. Яновський); *Перестоюючи у цій куряві, він чув завивання моторів* (Б. Харчук); *— Перестою на холоді з дітьми, а не піду. Не вийшов сьогодні* [пан], *так завтра вийде* (М. Стельмах); // Залишатися, перебувати де-небудь якийсь час. *Перестояли ми три дні в Кумицях. Грицько піджидав знов знакомих людей* (Марко Вовчок); *Не маючи сили змагатися з узброєним військом і сподіваючись, що польське військо перестоїть у Корсуні недовго, Микита змовчав і відступився від дверей* (А. Кащенко); *Перестоявши день у місті і скінчивши генеральну військову операцію, що випадала на це місто, на полудень усе військо вирушило далі* (М. Івченко).

2. *що і без прям. дод.* Стояти, перебувати де-небудь якийсь час, дожидаючи, поки що-небудь мине, закінчиться;

перечікувати. *По толоці ліниво розбрелася сита скотина й коні. Обмахуючись хвостами, перестоюючи найбільшу спеку, розморені, наче ждали* (Г. Колісник); *Заміж іти — не дощову годину перестоять* (Номис); *Шофер на першій стоянці відпочинку висловив думку, що на другу половину дня може розходитися негода, сніговий буран, під час якого краще перестояти десь у хуторі ближче до річки* (Іван Ле).

3. *що.* Зберігатися в якому-небудь стані якийсь час; існувати якийсь час не руйнуючись. *Тих кілька гарбузів, що перестояли посуху, ми з'їли самі* (І. Франко); *Покрівля, правда, старувата, злягла, зеленим мохом узялася на північному причілку, так ще б перестояла зиму* (І. Цюпа); *Обкутана яблуня перестояла зиму* (М. Слабошпицький).

4. *кого, що, розм.* Стояти, існувати довше від кого-, чого-небудь. *Скрипливе дерево здорове перестоїть* (прислів'я); *Визирне одним оком, побачить, що та людина ще тут, та й знов сховається. Її ж не перестоїш. — Васько-о, — жалібно загунявив Микиша, — вилазь уже!* (В. Винниченко).

5. Якісно змінюватися, псуватися, довго стоячи, перебуваючи в тому самому положенні, стані, перезріваючи. — *Трави перестоюють, а косаря найти трудно* (М. Матіос); — *Ото горенько! І борщ перестоїть, і каша перепріє. Мені буде сором перед вами* (І. Нечуй-Левицький); *Ждала* [Ганна] *обідать — не прийшов, галушки перестояли, як кваша, і сама через нього не обідала* (І. Карпенко-Карий).

6. Робити вимушену перерву у виробництві; простоювати. — *Продукція дорога. Механізми багато перестоюють* (Г. Коцюба).

ПЕРЕСТО́ЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ПЕРЕСТО́ЯТИСЯ,** оїться, *док.* Те саме, що **перестóювати** 5. *Дозорці наглядали за панськими нивами, що пересихали, перестоювалися* (К. Гордієнко); — *Уставайте вже, .. обід давно перестоявся* (Панас Мирний); [Олімпіада:] *Ну що, як .. не найме* [Єлисей] *поденних, пшениця зовсім перестоїться* (М. Кропивницький); — *Ну, біжіть вечеряти, а то вже все перестоялося* (В. Нестайко).

ПЕРЕСТОЯ́ЛИЙ, а, е. Те саме, що **перестóяний.** *Обсипається золото з неба, як зерно з перестоялого жита* (І. Керницький); *Скарби двох монастирів вивезли ще на другий день, а куди, знав лише лейтенант, у чиїх жилах перемішалась кров убивць і злодіїв. У мирний час вона нічим себе не видавала, але тепер бродила, як перестоялі помиї* (Г. Пагутяк).

ПЕРЕСТОЯ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Властивість і стан за знач. **перестоя́лий.** *Перестоялість води.*

ПЕРЕСТО́ЯНИЙ, а, е. Який від довгого стояння якісно змінився, зіпсувався (про злаки, траву і т. ін.); перезрілий. *Мати .. підтинає серпом крихку, перестояну пшеницю* (М. Стельмах); *В долинах гіркнуть перестояні трави і втрачають соки* (П. Загребельний); *Гостро запахтіло перестояним сіном* (Микита Чернявський); // Несвіжий, застояний (про їжу, напої, воду і т. ін.). *Страви були, звичайно, перестояні, коли чоловіки надумалися, що їх чекають у полковниковій горниці дружини* (Ю. Яновський); *Нишпорив скрізь на станції Андрій; нічого споживного, крім перестояної води* (В. Барка); — *Пам'ятаєш, як я тобі приніс пляшку грузинського? — спитав тато у мами Панаски. — А ти казала, що кисляк кисляком, на оцет перестояний схоже?* (В. Лис); * Образно. *Здавалося в ті дні: моя любов, прогіркла й перестояна, вже скоро душу випалить мені* (Л. Костенко).

ПЕРЕСТО́ЯНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **перестóяний.** *Перестояність пшениці.*

ПЕРЕСТО́ЯТИ *див.* **перестóювати.**

ПЕРЕСТО́ЯТИСЯ *див.* **перестóюватися.**

ПЕРЕСТРАЖДА́ТИ, áю, áєш, *док.* 1. Страждаючи довго, багато, пережити чимало мук, болю, нещасть і т. ін. — *Я, тату, після того* [тієї зустрічі] *так перестраждала, так перепечалилась.., що не чула, як читали в церкві* (І. Нечуй-Левицький); *Скільки перестраждали разом, скільки горя того скуштували, а Маріоара хоч би раз поскаржилась на життя* (М. Чабанівський); *Іще одне життя загублене, іще рана в його душі. Йому легше самому перестраждати, ніж людські страждання бачити* (М. Руденко); *Циганка так перестраждала, що в її свідомості залишилося тільки почуття здивування* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

2. *що.* Перенести все або багато такого, що спричинює страждання. — *Тепер яка б вона, одним-одна душею, усе перестражда, усе перетерпить* (Г. Квітка-Основ'яненко); *І все те витерпів, перестраждав, щоб тепер стояти тут не хлопчаком у вицвілій гімнастьорці, а змужнілим командиром* (Ю. Бедзик); — *О мій сину! Відомо тільки Богові, що я перестраждала* (Р. Іваничук); *За пів року, які я був на волі, я перестраждав і пережив те, що люди часом не переживають за ціле життя* (Ю. Покальчук).

3. Перестати, закінчити страждати. *Він думав про те, що Феня .. любить його і більше нікого .. Найдьонов цього разу помилявся. Феня вже перестраждала* (М. Циба); *Вчителька, щадячи хлопця, вирішила не чіпати його: хай відтане, перестраждає* (О. Гончар); *Перестраждавши, ми обоє... з полегкістю засміялися* (О. Шугай).

ПЕРЕСТРАЙКУВА́ТИ, у́є, у́ємо, у́єте, *док., рідко.* Провести страйк (про всіх або багатьох). *Страйки, справді, трусили зараз Києвом, як лихоманка. За два місяці .. перестрайкували вже і металісти.., і друкарі.., і чоботарі* (Ю. Смолич).

ПЕРЕ́СТРАХ, у, *ч., розм.* Те саме, що **переля́к.** *В його тілі тремтів іще перестрах, очі недвижно* [нерухомо] *вдивлялися в теплий простір* (І. Франко); *Обличчя Юлі та Соні були переповнені подивом, мало не перестрахом* (Дніпрова Чайка); *Настуся ще й досі не подолала в собі перестраху* (О. Гончар); *Озираюся, і мене ошпарює перестрах. Невідь-звідки, ніби з трави, вискакує зграя сірих вовків* (Любко Дереш).

○ **Для переля́ку <Для пере́страху>** *див.* **переля́к; З (від, од) переля́ку <З (від, од) пере́страху>** *див.* **переля́к; З переля́ком <З пере́страхом>** *див.* **переля́к; У переля́ку <У пере́страху>** *див.* **переля́к.**

ПЕРЕСТРАХО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перестрахува́ти.** *Страхувальникові може бути зовсім невідома подальша доля його страхового ризику: перестрахований він чи ні, хто саме виконує функції перестраховика* (з навч. літ.); // **перестрахо́вано,** *безос. пред. Фронтингова компанія видає на прохання другої компанії поліс від свого імені за умови, що 100 % відповідальності буде перестраховано в іншій компанії* (з наук. літ.).

ПЕРЕСТРАХО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **перестрахо́ваний.** *Перестрахованість міжнародною страховою групою із досвідом роботи понад сто років, безумовно, є гарантією фінансової стабільності компанії* (з мови реклами).

ПЕРЕСТРАХОВИ́К, á, *ч.* Те саме, що **перестрахува́ч.** *Ризик, узятий перестраховиком від перестрахувальника, може передаватися повністю або частково наступному страховому товариству* (з мови документів).

ПЕРЕСТРАХО́ВНИЦТВО, а, *с.* Надміру обережні дії, поведінка, спрямовані на зменшення або уникнення відповідальності за що-небудь. *Можна згубити не тільки талант, можна втратити розум і бажання жити в оцій інерції підозри, перестраховництва .. і приниження* (О. Довженко); *Любов поета до Батьківщини була основною причиною нерівного двобою з цензурою, видавничою рутиною, перестраховництвом, що тривав усе його творче життя* (із журн.).

ПЕРЕСТРАХО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перестрахо́вувати** і **перестрахо́вуватися.** *Перестраховування майна доцільно здійснювати після ретельного аналізу умов, запропонованих іншими страховими компаніями, щоб уникнути небажаних матеріальних втрат* (із журн.).

ПЕРЕСТРАХО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕСТРАХУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що.* 1. Страхувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Якщо обсяг застрахованих ризиків є великим, офшорна страхова компанія перестраховує частину їх в одній з найбільших світових страхових компаній* (з навч. літ.).

2. Страхувати все або багато кого-, чого-небудь. *Страховий брокер є уповноваженим страхувальника, який бажає перестрахувати все своє майно* (із журн.).

3. *розм.* Те саме, що **підстрахо́вувати.** *Він знає, які бувають штуки серед цих "людішек"* ["людців"] *і що то значить перестраховка* [перестрахування]. *От .. з переляку заявив на інших — перестрахував себе* (І. Багряний).

ПЕРЕСТРАХО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПЕРЕСТРАХУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. Страхувати себе, своє майно ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Власні можливості страховика можуть дозволити йому підписати в страховому полісі ризик, наприклад, до 1 млн грн, але, перестрахувавшись, він зможе подвоїти чи потроїти цю межу* (з навч. літ.).

2. *перен., розм.* Діяти надміру обережно, щоб зменшити свою відповідальність за що-небудь, застерегти себе від небажаних наслідків. *Ірина в усьому любила перестраховуватись, тож у моменти, коли в житті .. відбувалися особливо важливі події, Ліля сиділа на картах мало не щодня* (Н. Сняданко); *Марко так кричав од жаху, що Марсель викликала його особистого лікаря, а той, щоб перестрахуватися, визначив у свого високого пацієнта передінфарктний стан і мерщій розпорядився про госпіталізацію* (П. Загребельний); *— Ходімо ще раз оглянемо основні блоки й системи. Маємо час, Фред, аби максимально перестрахуватись* (О. Тесленко).

3. *тільки недок.* Пас. до **перестрахо́вувати** 1, 2. *Якщо ризики перестраховуються на користь нерезидентів, які мають достатній, на думку Держфінпослуг, рейтинг фінансової надійності, то такі виплати не оподатковуються* (з мови документів).

ПЕРЕСТРАХУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до перестрахування. *У міжнародних корпоративних схемах використовують компанії двох типів — страхові та перестрахувальні* (з навч. літ.); *Не можна здійснювати перестрахувальні операції з компаніями-нерезидентами з тих країн, де немає державного нагляду* (з мови документів); *Часто дефіцит часу призводить до спроб пришвидшити ухвалення рішення. А це спричинює помилки, створює умови для прийняття авантюрних чи перестрахувальних рішень* (із журн.).

ПЕРЕСТРАХУВА́ЛЬНИК, а, *ч.* 1. Фізична або юридична особа, яка страхує ризик виконання своїх обов'язків перед страхувальником в іншого страховика; цедент. *Передаючи ризики в перестрахування, перестрахувальник отримує право на комісійні з прибутку, які перестраховик може отримати за реалізації договору* (з навч. літ.).

2. *розм.* Той, хто завжди перестраховується (у 2 знач.). *Що міг після цього подумати про Рудя Штукаренко? В кращому випадку — вважати його страхопудом чи перестрахувальником* (С. Голованівський); *У договорі нема статті про перевезення зерна тракторами. Треба дзвонити в МТС. Та добре, коли директор чи головний інженер хороші люди, а як перестрахувальники?* (М. Циба).

ПЕРЕСТРАХУВА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж., розм.* Жін. до **перестрахува́льник** 2. *Та все-таки, перестрахувальниця нещасна, навіщо дозволила* [Олександра] *цій нездарі редакторці псувати прекрасний Лорин стиль, перекручувати геніальні думки, святі її пророцтва?!* (Г. Тарасюк).

ПЕРЕСТРАХУВА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **перестрахува́ти** і **перестрахува́тися.** *На думку деяких психологів, перестрахування — це специфічний механізм, який запускається, коли людина не впевнена в собі та власних силах, а отже, боїться, що не впорається із труднощами самостійно* (із журн.).

2. Система перерозподілу ризику між страховиками, за якої перший (прямий) страховик приймає від страхувальника весь ризик на власну відповідальність, а надалі перерозподіляє між собою та іншими страховиками. *В Україні ризик потребує обов'язкового перестрахування, якщо його страхова сума перевищує 10 % сформованого статутного капіталу та страхових резервів* (з навч. літ.).

ПЕРЕСТРАХУВА́ТИ *див.* **перестрахо́вувати.**

ПЕРЕСТРАХУВА́ТИСЯ *див.* **перестрахо́вуватися.**

ПЕРЕСТРАХУВА́Ч, á, *ч.* Страхова організація, що не виконує прямих страхових операцій, а лише приймає на перестрахування ризики інших сторін. *Перестрахувальник зобов'язаний надати перестрахувачеві повну й достовірну інформацію про ризики. Цю умову називають принципом доброї волі* (з навч. літ.).

ПЕРЕСТРА́ШЕНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **перестраши́ти.** *Перестрашена подіями і проспектами на майбутнє, вона* [мама] *таїла й гасила в душі вогнища переживань, замикалася в собі, начисто уникала порад дітям* (Олекса Ізарський); *Перестрашений нічними подіями Пилипчук лив мені на лице криничну воду* (А. Кокотюха); // **перестра́шено,** *безос. пред. Співробітників перестрашено негативними прогнозами.*

2. *у знач. прикм.* Який перестрашився. *Соломія сиділа перестрашена та прислухалася, про що шепче морок* (М. Коцюбинський); *З літніми новобранцями прибували перестрашені підлітки* (Р. Андріяшик); *Зацюкали перші удари. З ними злилося вищання брички, з якої клумаком випав перестрашений бургомістр* (М. Дочинець); // Який виражає перестрах. *У серпанково-сизому туманці блимали свічки.., ледь вирізнялися людські лиця. Перестрашені, знетямлені лиця дівчат-ліцеїсток* (Ю. Бедзик); *Несподівано позаду них пролунав перестрашений скрик Олюні* (Ю. Винничук).

ПЕРЕСТРА́ШЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., розм.* Стан за знач. **перестра́шений** 2. *Він збагнув* [злорадність власних намірів].., *вичитуючи листи, в яких за погрозою відчувалася перестрашеність* (Ю. Мушкетик).

ПЕРЕСТРА́ШЕНО, *розм.* Присл. до **перестра́шений** 2. *Перестрашено глянула* [Мотря Василівна] *на нього. Благородність ворога гірше злякала її, ніж злякало би звірство* (Б. Лепкий); *В подвір'я вскочив Софрон .. Вид йому був блідий, очі перестрашено кружляли, з-під кашкета стікав по обличчю піт* (Ю. Смолич); — *Тут у мене гадюка,* — *казав перестрашено Ісакій* (Валерій Шевчук).

ПЕРЕСТРАШИ́ТИ, шу́, ши́ш, *док., кого, розм.* Те саме, що **переляка́ти.** *Грім, котрий ударив о десять кроків від нього, не був би його так перестрашив, як той страшний кашель* (І. Франко); *Ось, либонь, вискочить щось, вихопиться, сипнувши йому в душу морозу, ось воно перестрашить його, Дениска* (Є. Гуцало); *Куля пройшла попід самі крила, опекла луня гарячим повітрям, перестрашила* (Ю. Мушкетик).

ПЕРЕСТРАШИ́ТИСЯ, шу́ся, ши́шся, *док., розм.* Те саме, що **переляка́тися.** *Надвечір у степу почувся якийсь шум .. Всі* [з загону] *були в цих краях уперше і помітно перестрашились* (П. Панч); *Перед тим як вийти з хати, вона майже розплакалась, у мене також защемило в горлі, і я перестрашився, аби й собі не пустити сльози* (Ю. Покальчук); *Тато з мамою теж перестрашились: Дарка почала стогнати уві сні* (О. Забужко).

ПЕРЕСТРЕ́ЛЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **перестре́лити.** *Перестрелений птах;* // **перестре́лено,** *безос. пред. Здобич перестрелено.*

ПЕРЕСТРЕ́ЛЕННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **перестре́лити.** *Перестрелення мішені.*

ПЕРЕСТРЕ́ЛИТИ *див.* **перестре́лювати.**

ПЕРЕСТРЕ́ЛЮВАННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **перестре́лювати.** *Перестрелювання качок.*

ПЕРЕСТРЕ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПЕРЕСТРЕ́ЛИТИ,** лю, лиш, *док., що, рідко.* 1. Перебивати щось пострілом; прострілювати *(див.* **простріл́ювати**[1] 1). *Вогневі засоби розташовували таким чином, щоб мати можливість вести вогонь перед фронтом більшістю вогневих засобів і перестрелювати проміжки із сусідніми опорними пунктами* (з навч. літ.); *Перестрелив зайцеві ногу* (Сл. Б. Грінченка); *Зброєю героя комп'ютерної гри був помповий дробовик, ефективний на близьких дистанціях і здатний обезголовити зомбі чи перестрелити його навпіл* (із журн.).

2. Стріляючи, влучати далі або вище чого-небудь. *Попович стрелив — гору перестрелив* (П. Чубинський).

ПЕРЕСТРЕ́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок., рідко.* Пас. до **перестре́лювати.** *Мішень перестрелюється наскрізь.*

ПЕРЕСТРИБНУ́ТИ *див.* **перестри́бувати.**

ПЕРЕСТРИ́БУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перестри́бувати.** *За "бумом" мертвої височини — загорожа для перестрибування* (І. Багмут); *Вони стояли мовчки, один по цей бік, другий по той бік порога, стояли, аж поки знизу почулося лихоманкове перестрибування по сходах* (П. Загребельний); *Це безпредметне словесне плетиво, це легке перестрибування з теми на тему захопило їх* (Ю. Шовкопляс).

ПЕРЕСТРИ́БУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕСТРИБНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Роблячи стрибок, опинятися по другий бік чого-небудь. *Коли рів був невеликий, Карпо перестрибував його* (Панас Мирний); *З-за паркана перестрибує Хома* (Ю. Яновський); *Всі кинулись навсібіч, ховаючись під високими голими соснами, перестрибуючи через старі, вгрузлі в пісок надгробки й біжачи до своїх машин* (С. Жадан); *Я перестрибнув канаву і пішов ріллею навскоси до дороги* (Р. Андріяшик); *Поляки гарцювали на конях по обох берегах ріки.., здавалося, вони хочуть перестрибнути Дніпро й згори впасти на козачий табір* (Ю. Мушкетик); // З розгону, підскочивши, переміщуватися через кого-, що-небудь. *Розгойдавши шуліку, він кидає його вниз, і птах довго котиться по гострому камінню, перестрибуючи з розгону невеличкі кругляки* (О. Донченко); *Дніпро кидався могутніми хвилями на камені і, перестрибнувши їх, котив заспокоєні води далі* (А. Хижняк); *Ланню перестрибнула* [Дарина] *через його розпростерте тіло і з розгону кинулася до широких дверей, назустріч світлу* (М. Андрусяк); // *перен.* Переходити до іншого, наступного, обминаючи, пропускаючи щось проміжне. *Наш фільм із науково-пізнавального жанру перестрибує в мелодраматичний* (Ю. Андрухович); *Він на хвилинку перестрибнув на вісім років назад, йому знову минав чотирнадцятий, і він уявив, з яким ентузіазмом заходився б втілювати Вадикову ідею в життя* (М. Білкун); *Як дотепний учень, я ніби перестрибнув кілька класів, і багато чого пройшло повз мене* (І. Роздобудько).

2. *з чого на що, під що і без дод.* Стрибати, переміщуватися стрибком (стрибками) з місця на місце. — *Не впіймаєте,* — *сказала Олеся, перестрибуючи ще далі од берега* (І. Нечуй-Левицький); *Поки ще було видно, я щасливо перестрибував з купини на купину, з горбка на горбик* (П. Козланюк); *Я обережно перестрибував по каміннях бруку, щоб не наскочити на передніх і не порушити загального ладу* (Б. Антоненко-Давидович); *Пружною ходою ступає він по ледь видимій стежці, перестрибує з стовбура на стовбур, рубає тесаком густе плетиво ліан* (Ю. Бедзик); *Рахім не міг всидіти на верблюді, і коли той проходив повз величезну гранітну брилу врівень з верблюжою спиною, хлопчик раптом перестрибнув на скелю* (З. Тулуб); // Ривком, ніби стрибком, переміщуватися на інше місце. *Стрілка годинника перестрибувала з хвилини на хвилину* (В. Собко); — *У просторі існують дром-зони, через які кораблі можуть перестрибувати від зірки до зірки* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Швидко поширюватися далі, перекидатися на щось інше (про вогонь). *Полум'я .. поповзло далі, перестрибнуло під самі Іванові ноги* (Д. Бедзик); // Швидко переходити з одного об'єкта на інший (про очі, погляд). *Вадимові уже урвався терпець. Очі йому враз перестрибують з дядькових ніг на лице* (Б. Антоненко-Давидович); *Він гнівно подивився на Богдана, .. погляд його перестрибнув на Сашка* (В. Владко); *Очі перестрибнули на другу колонку передової* (Ю. Збанацький); // Час від часу з'являтися то в одному, то в іншому місці і швидко зникати (про відблиски вогню, світла і т. ін.). *Коли ж тверді і мужні куточки губ заграють, І теплий вогник раптом в очах перестрибне, — Ну, здорово! — він скаже, і всі присутні знають, Що виконано добре завдання їх складне* (М. Бажан); *Її гарячі, бездонні очі були так близько, що Олександр бачив, як у глибині горіли і перестрибували золотаві іскорки* (П. Кочура); * Образно. *Місячні зайчики, як і сонячні, легко й безперешкодно проходять крізь усе прозоре .. Лише непрозорі речі можуть перепинити їм дорогу, та зайчики спритно обминають або перестрибують їх* (В. Нестайко); // *чим, у сполуч. зі сл.* о ч і, п о г л я д. Швидко переводити погляд з одного об'єкта на інший. *Голова Елізи швидко повертається, скидає чудними серйозними очима вгору на Труду, перестрибує ними на звернені до них голови цікавих* (В. Винниченко); *Суворов різко обірвав мову й за-*

питливо перестрибував розширеними очима по головах присутніх (С. Добровольський); *Вчителька ще дужче зніяковіла. Перестрибувала поглядом з одного на другого, ніби шукала співчуття* (А. Михайленко); // *перен.* Порушуючи послідовність, переходити від одного до іншого (у думках, розмові і т. ін.). *Копаєв почав розповідати досить хаотично, збиваючись і перестрибуючи з одного на друге* (І. Багряний); *Говорить* [Крихточка] *і мов пританцьовує. До того ж говорить, перестрибуючи з думки на думку, з предмета на предмет* (Яків Баш); *Доки фюрер закінчував фразу, довгу й витіювату, .. то часто забував, про що ж він починав, і плив далі й далі, перестрибуючи з однієї теми на іншу* (В. Чемерис); *Півдороги вони шалено реготали, переповідаючи одна одній своє життя — скоромовкою, ковтаючи слова, перестрибуючи з події на подію* (І. Роздобудько).

ПЕРЕСТРИ́Г, у, *ч.*, *спец.* Повторне стриження вовни. *Здійснити перестриг овець;* // Вовна від повторного стриження. *Зібрати перестриг.*

ПЕРЕСТРИГА́ТИ, áю, áєш, *недок.*, **ПЕРЕСТРИ́ГТИ,** ижý, ижéш; *мин. ч.* перестри́г, ла, ло; *док.*, *кого, що.* 1. Стригти кого-, що-небудь ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Форма "Піраміда" потребує одночасного вирівнювання площини всіх граней крони, адже, зробивши помилку при формуванні однієї з них, доведеться перестригати всю рослину* (із журн.).

2. Стригти всіх або багатьох. — *Мій папаша половину Хрещатика перестриг! — між тим хвалився мосьє Очінь, кланяючись направо і наліво гостям. — А я далі пішов: усе київське високе панство стрижу* (І. Роздобудько).

3. *рел.-церк.* Постригати всіх або багатьох. [Василь:] *Дати вам волю — усіх би людей перестригли в ченці та в черниці, так що й мир перевівся б* (Панас Мирний).

ПЕРЕСТРИГА́ТИСЯ, áюся, áєшся, *недок.*, **ПЕРЕСТРИ́ГТИСЯ,** ижýся, ижéшся; *мин. ч.* перестри́гся, глася, лося; *док.* 1. Стригтися ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Якщо вам не сподобалася виконана перукарем стрижка, краще перестригтися в іншого майстра* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **перестригáти.** *Вівці зі змішаною вовною перестригаються двічі на рік, навесні й восени* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕСТРИ́ГТИ *див.* **перестригáти.**

ПЕРЕСТРИ́ГТИСЯ *див.* **перестригáтися.**

ПЕРЕСТРІВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перестрівáти.** *Мене побили.., зболений, я лежав на постелі.., а дружина моя .. казала, що .. перестрівання коло силосної ями — це лише знак, попередження, завтра "вони" можуть тебе вбити* (Р. Федорів); *На переправі, через постійні перестрівання козаками татар, які верталися з награбованим до Криму, з наказу османів було збудовано чотири фортеці* (з навч. літ.).

ПЕРЕСТРІВА́ТИ, áю, áєш, *розм.* **ПЕРЕСТРІЧА́ТИ,** áю, áєш, *недок.*, **ПЕРЕСТРІ́ТИ, ПЕРЕСТРІ́НУТИ,** íну, íнеш, *док.* 1. *кого, що.* Зустрічати кого-, що-небудь, натрапляти на кого-, що-небудь по дорозі, ідучи, їдучи і т. ін. *Петро тихо йшов до волості. Його перестрівали люди, а він і не бачив їх* (Б. Грінченко); *Адам Роюк, перестріваючи Петрану в селі, чемно вітався, заглядав їй в очі, але розмови не було, бо молода жінка старалась скоріше оминути його* (М. Малиновська); *Я.. боявсь відкрито курити перед майбутньою тещею, щораз перестрічаючи її на вулиці, м'яшкорив* [м'яшкурив] *недопалка в кулаці* (Любко Дереш); *Недалечко од батьківської оселі його перестрів знайомий сусід Топилка* (І. Нечуй-Левицький); *Сьогодні він утішався образом дівчини, яку перестрінув був на шляху* (В. Підмогильний); *На околиці їй* [Катерині] *пощастило перестріти підводу* (О. Десняк); *Не раз, ідучи самотньо дорогою і перестрівши жінку, він перестрибував через огорожу в якийсь садок або стрімголов кидався в зарослі й тікав світ за очі* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); * Образно. *Мені випадали небезпечні мандри. Могла зненацька і куля перестрінути в нічній темряві* (Ю. Збанацький); // *що, перен.* Виникати у житті, траплятися на життєвому шляху. *Вона любила дочку.., яку вона зростила наперекір усякому лихові, що перестрівало її на кожному кроці* (Л. Первомайський); *На шляху їх* [дівчат] *перестріває злива* (Любко Дереш); *Коли Скандербег з юрбою Своїх вирушив до бою, Уйшов, може, милі чверть, Перестріла його смерть* (І. Франко); *Нас не дуже бентежило те, що холодні дощі і злигодні перестріли нас* (С. Журахович); *Під Сиготом перестріла мене лиха новина: дорогою до хворого вмер поважний Джеордже* (М. Дочинець).

2. *кого.* Виходити назустріч, щоб привітати, побачити, зустріти і т. ін. кого-небудь. *Ще я не встигла додому дійти, а вже мене люди перестрічають та розпитують про дяка та про Омелька* (І. Нечуй-Левицький); *Тепер до рідного Бугу повертаються з походу козаки. Їх вітають... грають троїсті музики... Дівчата перестрівають своїх милих* (А. Кащенко); *За хвилину увіходить у браму Агамемнон .. Клітемнестра й Егіст перестрівають Агамемнона ще в брамі* (Леся Українка); *Малий чабанець .. повертається смерком додому. Його перестріває друг* (Ю. Яновський); *Як на зло біля входу в навчальний корпус мене перестріває знайомий викладач із лісотехнічного факультету, розмова з яким затримує мене на кілька хвилин* (А. Дністровий); *Він собі чимчикує далі з портфеликом у руці, маючи попереду нову, ясну й певну мету — трамвайний пристанок* [трамвайну зупинку].., *де за хвилину його мають перестріти дівчата-зв'язкові* (О. Забужко).

3. *кого, що.* Перетинати дорогу кому-, чому-небудь, зупиняти когось, щось на дорозі, під час руху, пересування і т. ін. *Лейба перестрівав її на дорозі, радив їхати до панича якогось.., але вона побоялася, не схотіла* (Л. Яновська); *Вона зривалася з ліжка й босоніж бігла до порога. Її перестрівала сестра, заспокоювала і знову вкладала в постіль* (О. Донченко); *Разом з фронтовиками ходив* [Микита] *на станцію за п'ятнадцять кілометрів перестрівати поїзди з німцями й гетьманцями, які тікали за кордон* (Ю. Яновський); *Ніхто не палив, не грабував, не перестрічав по дорогах уночі. Забереж жила миром і спокоєм* (І. Чендей); — *В морі, на підходах до Севастополя з'явилися кораблі з підозрілим вантажем. Перестрівати всіх і піддавати якнайсуворішій перевірці!* (Ю. Бедзик); *Рушили* [вершники] *до гаю, що вкривав схили гори. Тут їх і перестріли Самуїлові хлопці. Вони несподівано вискочили з кущів, наставили списи і луки* (В. Малик); * Образно. *Воно* [минуле] *перестріло мене, перейшло мені дорогу тоді, як я хотів його слід затерти...* (Панас Мирний).

ПЕРЕСТРІВА́ТИСЯ, ПЕРЕСТРІЧА́ТИСЯ, áюся, áєшся, *недок.*, **ПЕРЕСТРІ́ТИСЯ, ПЕРЕСТРІ́НУТИСЯ,** нуся, нешся, *док.*, *розм.* Зближатися, сходитися один з одним; зустрічатися. *Хома ходив, як ніч, нічого й не говорив до Хими; мовчала й Хима, та думи їх близесенько літали коло одного осередку, перестрівались та, здавалось, розмовляли*

межи собою... (М. Коцюбинський); *Кілька разів ми з нею* [мексиканкою] *перестрівалися, і я розказував про те, що саме планую навідати у Мексиці* (М. Кідрук); *Повість І. Франка "Перехресні стежки" починається з того, що молодий успішний адвокат Євгеній Рафалович випадково перестрічається із давнім наставником Стальським* (з навч. літ.); *Першого дня нічого не перестрілося війську козацькому* (Марко Вовчок); — *Ми* [з Ромкою] *на дорозі перестрілися. Коли на роботу йшов* (Валерій Шевчук); *Ми не пройшли й п'ятдесяти метрів, як перестрілися з Ярком* (Ю. Винничук); *Таке страшне баби розказують, як біля магазину перестрінуться* (Любко Дереш); * Образно. — *Знову розійшлися наші дороги. Тільки, дивися, ще, мабуть, перестрінуться вони* (С. Журахович).

ПЕРЕСТРІ́ЛКА, и, *ж.* Дія за знач. **перестрі́люватися** і звуки, утворювані цією дією. *Бій уже закінчено. Іде перестрілка одиночок* (О. Довженко); *Час від часу по той бік річки .. звивались ракети, лунала коротка перестрілка* (О. Гончар); *Щойно на обійсті втихомирилося, з того краю села залементували кулемети .. Перестрілка не вщухала* (Р. Андріяшик); *Юшку ми вже з'їли, саме беремося за курку, коли нараз чуємо перестрілку, а далі й справжній вогонь* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПЕРЕСТРІ́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перестрі́люватися.** *Підозрюваним у подвійному вбивстві під час перестрілювання в Нікополі загрожує довічне ув'язнення* (з газ.).

ПЕРЕСТРІ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕСТРІЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., кого, що.* Стріляючи, вбивати всіх або багатьох. *Повстанці захопили ворота, перестрілявши вартових* (В. Малик); *За чверть години узурпатори перестріляли майже все доросле населення селища* (Ю. Бедзик); *Коли майже 150 кіннотників кинулися на пластунів, ніхто не сумнівався, що пластуни здадуться, але вони миттю розсіялися перед вершниками і спокійно їх перестріляли* (Д. Білий).

ПЕРЕСТРІ́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.* 1. Відповідати пострілами на постріли; обстрілювати один одного. *До вечора самооборона, зрідка перестрілюючись, тримала на віддалі військо* (М. Стельмах); *З галер на корабель і з корабля на галери тут же посипалися стріли й каміння; довго й запекло перестрілювались супротивники* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); * Образно. *Котька .. дивився не на сцену, а на Ігоря Дмитруху, який перестрілювався шкуринками від мандаринів з Валерою Галушкинським* (В. Нестайко).

2. *перен.* Обмінюватися словами, поглядами, посмішками і т. ін. одне з одним. *Громадка з громадкою перестрілювалася словами, молодші навіть сипали жартами і дотинками* (І. Франко); *Студенти .. кепкують один з одного, перестрілюються жартами* (О. Гончар); *Перестрілювалися* [хлопці] *поглядами, в яких усе казалося й без слів* (П. Загребельний).

ПЕРЕСТРІ́ЛЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перестріля́ти.** *Ой, чого ти вирвався вітру в перегон* [перегін]*? Коні перестріляні, а тобі — полон* (А. Малишко); *Бандити з дванадцятьма мільйонами леїв будуть оточені і їм залишиться або здатися, або бути перестріляними* (В. Кожелянко); // **перестрі́ляно,** *безос. пред. Ворогів перестріляно.*

ПЕРЕСТРІЛЯ́ТИ *див.* **перестрі́лювати.**

ПЕРЕСТРІЛЯ́ТИСЯ, я́ється, я́ємося, я́єтеся, *док.* 1. Застрілитися (про всіх або багатьох). *Якби вони всі прозріли, ці зазомбовані, то б перемерли, перевішались і перестрілялись від жаху, до чого вони дожилися* (Г. Тарасюк).

2. Стрілятися з противником або брати участь у поєдинку із застосуванням вогнепальної зброї. *У Нідерландах двоє перестрілялися через жінку* (Л. Костенко); *Настав ще більш напружений момент. Хто замінить Трипільського? Хто з них трьох? Довго не могли зартикулювати жодної комбінації, бо боялися, що перестріляються* (В. Кожелянко).

ПЕРЕСТРІ́НУТИ *див.* **перестріва́ти.**

ПЕРЕСТРІ́НУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перестрі́нути.** *Спробував, однак, створити текст, у якому інших дієслів, крім задіяти, не було. Терпцю мені стало на пів сторінки. Втомившися, вийшов прогулятися і був перестрінутий сусідкою* (з наук.-попул. літ.); *Окрім біографічних даних, із публікації Ю. Олтаржевського М. Старицький запозичив для свого роману "Кармелюк" і випадок, як пані, їдучи до Києва, щоб справити дочці придане, була перестрінута Кармелюком. Він не тільки не скривдив жінки, але навіть дав грошей, довідавшись, куди і чого вона їде* (з наук. літ.); *У пониззі Дністра воєвода Вовк був перестрінутий військами Святослава, котрий разом з приєднаною дружиною Вовка невдовзі підійшов до Переяславця* (з навч. літ.); // **перестрі́нуто,** *безос. пред. Йому здавалось найлогічнішим скерувати свою увагу саме на те місце, де він побачив незнайому вперше. Адже міська людина .. здебільшого проходить щодня в місцях, де її один раз перестрінуто* (В. Підмогильний).

ПЕРЕСТРІ́НУТИСЯ *див.* **перестріва́тися.**

ПЕРЕ́СТРІТ, у, *ч., розм.* 1. Випадкове або наперед домовлене побачення з ким-небудь; зустріч (у 2 знач.). *Відьма взяла хлопцеву дісницю й почала розбиратися в заплутаній лінії його життя. Говорила .. й про перемоги на боронному полі, й про дівчину чорнокосу, й .. про перестріт на роздоріжжі* (І. Білик).

2. За народним повір'ям — хвороба, спричинена зустріччю з недоброю людиною; пристріт. — *От я і почала її відчитувати... Вичитаю од перестріту — не бере, зачала від уроків — не помагає...* (Панас Мирний); — *Як чайок заварювать* [зілля], — *пояснює Книшиха якійсь молодиці.* — *Од бешихи крепко домагає* [допомагає]... *Од перестріту...* (В. Нестайко).

ПЕРЕСТРІ́ТИ *див.* **перестріва́ти.**

ПЕРЕСТРІ́ТИСЯ *див.* **перестріва́тися.**

ПЕРЕ́СТРІЧ, у, *ч., бот.* Однорічна трав'яниста напівпаразитна рослина родини ранникових. *Заквітчані перестрічем дівчата До потічка вінки свої несли* (Л. Забашта); *Тут* [у траві] *червоніли хрещики дикої гвоздики, красувався перестріч гайовий, хвалилася білими віночками ромашка* (М. Стельмах); *Перестріч — квіткова рослина. Чашечка квітки трубчасто-дзвоникувата, чотиринадрізана, дві її верхні частки довші за нижні* (з навч. літ.).

ПЕРЕСТРІЧА́ТИ *див.* **перестріва́ти.**

ПЕРЕСТРІЧА́ТИСЯ *див.* **перестріва́тися.**

ПЕРЕСТРІ́ЧНИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **зустрі́чний** 1. *Блиснуло двічі тут підряд, і грохнув грім .. Вітри крутнулись перестрічні* (П. Тичина); *Тому ми й розминулись, що безвічне не рушене ні спогадом, ні сном... О де ж твої долоні перестрічні, невже й вони присипані піском?* (П. Мовчан); // *у знач. ім.* **перестрі́чний,** ного, *ч.;* **перестрі́чна,** ної, *ж.* Той (та), хто зустрічається, трапляється кому-небудь на шляху. *Дехто з перестрічних скидає шапку, здоровкається* (Олена Пчілка); *Коли я вертався з вуглищ у город, перестрічні гадали, що я циганчук* (М. Дочинець).

ПЕРЕСТРО́ЇТИ *див.* **перестро́ювати.**

ПЕРЕСТРО́ЇТИСЯ *див.* **перестро́юватися.**

ПЕРЕСТРО́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перестрочи́ти.** *Перестрочена заново блискавка;* // **перестро́чено,** *безос. пред. Сукню перестрочено нитками іншого кольору.*

ПЕРЕСТРОЧИ́ТИ *див.* **перестро́чувати.**

ПЕРЕСТРО́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перестро́чувати.** *У разі вияву браку виріб передають інспектору, який вирішує, перенаправляти його на перестрочування чи в утилізацію* (із журн.).

ПЕРЕСТРО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕСТРОЧИ́ТИ,** очу́, о́чиш, *док.*, *що.* 1. Строчити, шити строчкою ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Потрібно ретельно добирати розмір і тип голки відповідно до товщини шкіряного матеріалу, щоб не пошкодити його й не перестрочувати заново* (із журн.).

2. Строчити, шити строчкою все або багато чого-небудь. *Перестрочити всі деталі виробу.*

ПЕРЕСТРО́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **перестро́чувати.** *У разі невідповідності стандартам і нормам пошиття виріб перестрочується* (з навч. літ.).

ПЕРЕСТРО́ЮВАННЯ, я, *с.*, *розм.* Дія за знач. **перестро́ювати** і **перестро́юватися.** *Під час перестроювання частоти генератора показання обох вольтметрів змінюються, оскільки змінюється електричний струм* (з наук.-техн. літ.); *Перед перестроюванням та будь-якою зміною напрямку руху водій повинен переконатися, що не створить перешкод або небезпеки іншим учасникам руху* (з навч. літ.).

ПЕРЕСТРО́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕСТРО́ЇТИ,** о́ю, о́їш, *док.* 1. *кого, що, рідко.* Те саме, що **перешико́вувати** 1. *Перестроювати шеренгу.*

2. *що.* Настроювати музичні інструменти, радіоапаратуру і т. ін. ще раз, повторно або заново, по-іншому. *До перших півнів Омелько перетяг і перестроїв струни* (Ю. Логвин); * Образно. *Я за той день порядно перестроїв свої душевні струни і почав дивитися на речі іншими очима* (О. Шугай).

3. *що, заст.* Те саме, що **перебудо́вувати.** *Те дворище, де шинок був, .. будуть перестроювати та пероблювати. Заїжджий двір робити* (Панас Мирний); *Виросло на очах Миколи Миколишина молоде покоління, перестроюючи до невпізнання колись темне і бідне, тепер освічене та засібне село* (Б. Лепкий); *Котляревський, перенісши свого богатиря на Україну, перестроївши го* [його] *в козаки, поволік цілий давній Парнас за ним* (І. Франко).

ПЕРЕСТРО́ЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПЕРЕСТРО́ЇТИСЯ,** о́юся, о́їшся, *док.* 1. *рідко.* Те саме, що **перешико́вуватися** 1. *Чечель усе ще стояв на вежі й дивився, чи за князями не надтягає війська .. Чого ж тая валка зупинилася на шляху? Перестроюються чи відбувають нараду?* (Б. Лепкий); *Льонька з Богданом тут-таки перестроїлись і стали так, аби Вухо опинився між ними* (А. Кокотюха).

2. Те саме, що **перешико́вуватися** 2. *Черепашим кроком проїхавши квартал від світлофора до світлофора, він помітив, що в другому ряді на шосе трохи вільніше, .. і перш ніж хтось відреагує раніше, Роман перестроївся* (А. Кокотюха); *Якщо в місці з'їзду з дороги є смуга гальмування, водій, який має намір повернути на іншу дорогу, повинен своєчасно перестроїтися на цю смугу і знижувати швидкість тільки на ній* (з навч. літ.).

3. Налагоджувати, настроювати музичні інструменти, радіоапаратуру і т. ін. повторно або заново, по-іншому; перестроювати (у 2 знач.). — *Дивись, змінив хвилю на вісім мілімеетрів! Це порівняно спокійна частота, але мені довелося перестроїтись... і на цій хвилі передача зображень іде гірше* (В. Владко).

4. *перен.* Настроюватися на інший лад, настрій і т. ін. *В Польщі починають виростати великі фабрики і промислові центри; шляхетська політика, збанкротована, мусить перестроюватися на новий лад* (І. Франко); *Декан сів за стіл, погортав папери, він нічого не шукав, він тільки перестроювався з буденної розмови на небуденну* (Р. Іваничук); *Позбігавшись, хлопці починають перестроюватися. Це триває п'ятнадцять-двадцять хвилин. Ось Микола потяг якусь брошуру.., Грушевич зняв з гачка інструменти і почав оглядати, чи не поржавіли.., Павло .. вийняв скрипку і смичок* (Р. Андріяшик); *Аудиторія .. перестроїлась уже на інший, безтурботний тон і навіть висловлює голосно свої враження* (Б. Антоненко-Давидович).

5. *тільки недок.* Пас. до **перестро́ювати.** *Стабілізований за частотою надвисокочастотний генератор, або стабілітрон, перестроюється механічно* (з наук.-техн. літ.).

ПЕРЕСТРУ́ГАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перестру́гати.** *Перестругану й очищену глину скочуємо в суцільну масу видовженої форми та зволожуємо. Тепер треба звільнити її від бульбашок повітря, яке заважатиме працювати на гончарному крузі* (із журн.); // **перестру́гано,** *безос. пред. Дошки перестругано.*

ПЕРЕСТРУГА́ТИ *див.* **перестру́гувати.**

ПЕРЕСТРУ́ГУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перестру́гувати.** *Перед виготовленням деталей на деревині необхідно зробити позначки, які допоможуть уникнути неточностей або перестругування* (з навч. літ.).

ПЕРЕСТРУ́ГУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕСТРУГА́ТИ,** перестружу́, перестру́жеш *і* перестругаю́, перестругає́ш, *док.*, *що.* 1. Стругати (у 1, 2 знач.) що-небудь ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Він, в котрий уже раз, перестругував глину, раніш розмочену й збиту дерев'яною довбешкою, щоб роздрібнити грудки, потім розмочував і довго місив* (О. Ільченко).

2. Стругати (у 1, 2 знач.) все або багато чого-небудь. *Електрорубанок призначений для стругання пиломатеріалів з деревини різних порід. Під час тестування перестругав навіть мерзлий брус 150×150 без збоїв у роботі* (з мови реклами).

3. Стругати (у 1, 2 знач.) що-небудь більше, ніж слід. *Стругав-стругав, та й перестругав* (Номис).

ПЕРЕСТРУ́ГУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **перестру́гувати.** *Щоб глиняна маса була придатною для ліплення, треба якомога ретельніше відокремити від неї домішки. Для цього вся маса перестругується на дрібні стружечки спеціальним стругачем* (з навч. літ.).

ПЕРЕСТУ́ДА, и, *ж.*, *діал.* Застуда. *Хлопці дійсно були незвичайно втомлені й ослаблені наслідком попередньої безсонної ночі й перестуди* (І. Франко); *Почув ніби знайомий хрипкий з перестуди голос* (Д. Бузько); *Баба відмовилася від чаю, казала, що "гербату" липову п'є лише від перестуди* (Р. Федорів).

ПЕРЕСТУ́ДЖЕНИЙ, а, е, *діал.* 1. Дієпр. пас. до **перестуди́ти.** *Пошарпані й перестуджені вітрами, ми й самі вже скидалися на розбійників з великої дороги, й нас боялися пускати до хат* (Ю. Мушкетик); // **пересту́джено,** *безос. пред. Ноги на холоді перестуджено.*

2. *у знач. прикм.* Який перестудився. — *Що то за манери відкашлюватись, мов, вибачайте, перестуджені перекупки на базарі? Посоромтесь!* (О. Кобилянська); *Розі .. маленька, худенька, як горобчик.., незмінно чи то перестуджена, чи перегріта на сонці* (О. Забужко); * Образно. *Нести мусиш ти соломи в'язку, щоб душу перестуджену зігріть* (П. Мовчан); * У порівн. *Паротяг хрипко, немов перестуджений, загув* (Олесь Досвітній); // Який змінився внаслідок перестуди. *Треті півні... І хтось, немовби передражнюючи їх, викрикував тут на подвір'ї таким же півнячим охриплим перестудженим фальцетом* (І. Багряний); *Спробував підвищити свій перестуджений голос добродій Воронич, але надовго зайшовся кашлем* (Ю. Андрухович).

ПЕРЕСТУ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕСТУДИ́ТИ,** уджу́, у́диш, *док., кого, що, діал.* 1. Переохолоджувати. — *Примірте... — Та для чого? Не холодно мені... — Не брешіть... Перестудите .. тіло, з чим тоді лишитесь? Одягніть!* (В. Винниченко); *Жильята .. проймали дрижаки від холоду.., вода перестуджувала, спрага доводила до нестями, вітер рвав на ньому одяг* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

2. Застуджувати. *Дитина потребує тепла, спокою; так легко .. перестудити* [дитя], *таке ж воно щупленьке, ніжне!* (Г. Хоткевич).

ПЕРЕСТУ́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕСТУДИ́ТИСЯ,** уджу́ся, у́дишся, *док., діал.* 1. Замерзати. *Прошу тепло убратися, бо зі станції єще* [ще] *миля дороги, можна перестудитися* (Уляна Кравченко); — *Відшукайте, Василечку, Зоню .. Я боюся, щоби не перестудилася в своїй легкій одежі* (О. Кобилянська).

2. Застуджуватися. *Усі ці ковзани й санчата, замети й бурульки — невибаглива радість захопливого перемерзання в компанії відчайдушних однолітків, які, на жаль, звичайно перестуджуються й починають температурити* (з газ.); — *Мама зовсім перестудилася! У мами лихорадка* [лихоманка]! (І. Франко); *В якусь із зим я таки сильно перестудився і кілька діб валявся в ліжку з жаром* (С. Жадан).

ПЕРЕСТУДИ́ТИ *див.* **перестýджувати.**

ПЕРЕСТУДИ́ТИСЯ *див.* **перестýджуватися.**

ПЕРЕСТУДІЙО́ВАНИЙ, а, е, *книжн.* Дієпр. пас. до **перестудіюва́ти.** *Суб'єктивізм неприйнятний у вивченні історичних подій. Тому, на нашу думку, архівні матеріали, датовані 1939 р. і пов'язані з досліджуваним періодом, мають бути перестудійовані* (з наук.-попул. літ.); // **перестудійо́вано,** *безос. пред. До таких питань, де висловлені були певні підозріння, але по тому їх не перестудійовано докладно і не представлено в властивому світлі, належить особа славного в традиції літописній гетьмана XVI в. Богданка, або Федора-Богдана* (М. Грушевський).

ПЕРЕСТУДІЮВА́ННЯ, я, *с., книжн.* Дія за знач. **перестудіюва́ти.** *Деякі вказівки автора на тогочасні російські періодики пригадують ще раз пильну потребу — перестудіювання їх з становища українознавства* (М. Грушевський); *Унійні провідники зійшлися з представниками підприємств на пів години, зажадали часу на перестудіювання начерку й розійшлися із заявою, що прийдуть на довшу розмову наступного дня* (з публіц. літ.).

ПЕРЕСТУДІЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док., що, книжн.* 1. Ретельно студіюючи, вивчити що-небудь ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Оба генерали дуже уважно перестудіювали площу коло Мон-Сен-Жана, що зветься тепер Ватерлоо* (І. Франко); — *Ми є перед Вольфсбергом, — відкликається, перестудіювавши карту, Богдан* (О. Лисяк).

2. Вивчити все або багато чого-небудь. *Щоб скласти іспит на "відмінно", варто перестудіювати не лише всі конспекти лекцій та навчальні посібники з дисципліни, а й матеріали з додаткового списку літератури* (із журн.).

ПЕРЕ́СТУК, у, *ч.* Дія за знач. **перестýкувати, перестýкати** і **перестýкуватися, перестýкнутися** і звуки, утворювані цією дією. *Під самим берегом, у буряних хвилях, почувся перестук багатьох тисяч весел і людські голоси* (С. Скляренко); *Хоч пароплав ішов хутко, але здавалося, що він стоїть на місці і тільки здригається від перестуку машин, а повз нього біжать запінені хвилі* (П. Панч); *По пальцях, як струм, перебіг пульсуючий перестук* (М. Стельмах); *Лісоруби полуднували на ялицях. Слухали перестуки дятлів у нетрищах* (Р. Андріяшик).

ПЕРЕСТУ́КАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перестýкати** 1, 4–6. *Перестукане морзянкою повідомлення.*

ПЕРЕСТУ́КАТИ *див.* **перестýкувати.**

ПЕРЕСТУ́КНУТИСЯ, нуся, нешся, *док., розм.* Однокр. до **перестýкуватися.** *Іноді щастило коротко перестукнутися з товаришами за стіною* (Л. Смілянський); *Сумно перестукнулись дятли, недобре провістив одуд* (М. Рудь).

ПЕРЕСТУ́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перестýкувати** і **перестýкуватися** і звуки, утворювані цією дією. *З ріки долітали хриплі гудки пароплавів і перестукування суєтливих* [метушливих] *моторів з гавані* (Л. Смілянський); *В поїзді можна було поспати під монотонне перестукування коліс* (Д. Ткач); *Снуються юні думки під перестукування вагонних коліс* (О. Гончар).

ПЕРЕСТУ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕСТУ́КАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *що.* Постукуючи, перевіряти, досліджувати що-небудь; простукувати (у 1 знач.). *Біжать аргати по боках ешелону, перестукуючи стіни: чи не зрушена дошка десь* (І. Багряний); *Вони перестукали всі стіни. І один із них казав Абу Амарові через кожних два-три лікті простуканої стіни: "Тут нічого не вийде"* (Ю. Логвин); *Деякі покупці остаточно обирають кавун лише після того, як перестукають їх усі* (із журн.); // Стукати чимось ритмічно або поперемінно; постукувати. *Ромась стояв ні в сих ні в тих, нервово перестукуючи пальцями по голих нарах* (М. Сиротюк).

2. Видавати частий стукіт. *Перестукує вночі перемет, коли на ньому б'ється втомлена риба* (М. Стельмах).

3. *тільки недок.* Те саме, що **перестýкуватися** 1. *Колеса весело перестукували. Поїзд з кожною хвилиною набирав .. швидкість* (Ю. Збанацький); *Дзвінко цюкали сокири, лунко перестукували молотки, і голосисто виспівувала циркулярка* (В. Нестайко).

4. *що, розм.* Повідомляти, передавати що-небудь за допомогою умовної системи стуків. *Телеграфіст .. перестукав і цю телеграму* (О. Іваненко).

5. *що, розм.* Передруковувати що-небудь на друкарському пристрої, комп'ютері і т. ін. [М а л и н і н:] *Любов Григорівно! Та невже ви все встигли передрукувати?* [С у м ц о в а:] *Звичайно, все встигла перестукати. Всю повість* (В. Собко).

6. *тільки док., кого, розм.* Убити, знищити всіх або багатьох. *Герой нового блокбастеру перестукав багатьох бандитів і знайшов-таки вкрадені діаманти* (із журн.).

ПЕРЕСТУ́КУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.* 1. Стукати часто, раз за разом (про два або кілька предметів). *Колеса, набираючи швидкість, перестукуючись на стиках рейок, прогуркотіли мимо* (О. Донченко); *Буйні волоські горіхи велично панували над садами, ще зелені, мов рута, перестукуючись на вітрі тугими плодами* (В. Кучер); *Вони разом прискорили ходу, озираючись на кожен вибух, що розлягався їм вслід. Верхами за ними гналося гаряче осколля* [осколки], *прошиваючи потемнілу зелень, лунко перестукуючись в гілках* (О. Гончар).

2. Перемовлятися з ким-небудь за допомогою умовної системи стуків. — *Вона вже й телеграфську азбуку вчить. — Навіщо це тобі, Славонько? — питаю. — Аякже, — все може бути, щоб знала перестукуватись* (А. Головко); *Тамтами ніби говорили. Запрацював стародавній негритянський звуковий телеграф .. — Швидше, дияволи! — крикнув офіцер. — Це перестукуються мау-мау, і хто знає, чи не про нас у них мова!* (В. Малик); *Часом ми так розважалися: замість слів перестукувалися азбукою Морзе* (А. Кокотюха); *Зрідка перестукувався* [в'язень] *азбукою Морзе почерез стіни із сусідами зліва і справа* (М. Андрусяк).

ПЕРЕ́СТУП, у, *ч.* 1. *заст.* Злочин, порушення закону. *Закриття Київського географічного товариства — це просто переступ проти України* (І. Нечуй-Левицький); — *Я знаю: роблю переступ проти закону і звичаю. Мій хлопчику, здається, то єдиний вихід* (В. Барка); *Книгам не знайти глибини, ними втішаємося в печалях, вони ж і від гріхів та переступів нас стримують* (П. Загребельний); *Ту жінку спершу викрали у мене, а потім я оружно відібрав. І може, це було переступом, і нас осудять в небесах* (Л. Костенко).

2. *книжн.* Дія за знач. **переступа́ти.** *Нащадок профанів, він чує перепадами і переступами настрою лише перші звуки складної симфонії* (В. Єшкілєв); *Алфавіт і нотна грамота виявилися помічними ліками від минущості та дискретності, свідомим подоланням наслідків першородного гріха, переступом переступу* (К. Москалець); *Людина переступає або закон природи, або закон Господа, що заклав сей порядок. Переступ той можна спинити і звернути, бо велика й цілюща сила природи, а ще більша милість Творця* (М. Дочинець); *І тільки ніжний черк — і отерп по душі: тривкіше всіх присяг, легке, як дух без тіла. Це слово (о, замри!) — переступом межі, й нічого вже не бійсь, якщо переступила...* (О. Забужко); *Іван Семенович .. утворив був свій власний правопис, що йшов упоперек з тим, який саме почав був заводитись, становлячи обережний переступ од офіціяльної* [офіціальної] *"ярижки" до фонетичної кулішівки* (С. Єфремов).

3. *діал.* Уступ. *Побігли швидко, мов ящірки, патьоки з гір, стрибаючи на переступах, в'ючись гадюками по ровах* (Панас Мирний).

ПЕРЕСТУПА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переступа́ти.** *Через запах сіна й жування корів, що долинали з хліва, і переступання кінських ніг у конюшні .. він відчував себе частиною природи* (Ю. Покальчук); *Мотив .. переступання межі етичного глибоко розроблено у праці С. К'єркегора "Страх і трепет"* (І. Дзюба).

ПЕРЕСТУПА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПЕРЕСТУПИ́ТИ,** уплю́, у́пиш; *мн.* пересту́плять; *док.* 1. *що і без прям. дод.* Роблячи крок, опинятися по другий бік чого-небудь. *Проміж оселею хилявся* [Пандар], *Тини переступав, ховався* (І. Котляревський); *Рубін .. бачив, як, переступаючи через калюжі, по стежці відходила Мар'яна* (І. Сенченко); *Юля поклала граблі. Легко занесла ногу, щоб переступити покіс* (Григорій Тютюнник); *Вона переступила через усі чорні переплутані кабелі на підлозі і зупинилась під яскравим світлом* (Г. Вдовиченко); * Образно. *Прив'яле листя .. бузкового куща, який переступив межу і ріс по обидва боки паркана, почало оживати* (М. Томчаній); // *перен.* Переборювати, долати які-небудь труднощі, неприємності і т. ін. *А говорив* [Гайовий] .. *таким тоном, що треба було догадуватись, буцім він переступив уже перші щаблі до письма* (Л. Мартович); *Між ними була така страшна прірва, яку годі переступити* (Б. Антоненко-Давидович); *Сьогодні Брайко спробував переступити усе те тяжке й неприємне, що мав позаду, і перший крок виявився нелюдськи важкий і такий невдалий* (П. Загребельний); // *перен.* Змінювати наперед визначену послідовність дій, заходів; переходити до іншого, іноді обминаючи, пропускаючи щось проміжне. *Йому хотілось заперечити Загорулькові щодо Бога, але пригадав Наташине застереження і переступив на інше* (Б. Антоненко-Давидович); *Весна прийшла без дощів. І це дуже стурбувало Мусія Стояна, він наказав переступити через ті строки, які були визначені планом* (С. Скляренко).

2. *тільки док., у сполуч. зі сл.* з а п о р і г, з а д в і р *і т. ін.* Вийти з приміщення, з двору і т. ін. *Ми й незчулися, як за поріг переступили* (Марко Вовчок); *Те лихо.., що важким каменем лежало на душі, скотилося, коли вона переступила за свій двір* (Панас Мирний); *Він переступив за поріг сіней, Трохим, що чекав уже на його* [нього], *зараз же тихо, рішуче спитав його* (В. Винниченко); * Образно. *Тяжко вдарив грім. Гей, і заплакали, і затужили дзвони, Переступила кара за поріг* (І. Багряний).

3. *з чого на що і без дод.* Ступаючи, переміщуватися з місця на місце. *Не кваплячись.., розмірено і впевнено переступаючи із скоби на скобу, він* [бригадир] *підіймався до свого орлиного гнізда на вершині димаря, де на нього вже чекали двоє мулярів* (І. Волошин); *Самойлович .. переступав з кореня на корінь, вклонявся калині, що посплітала над стежкою віття* (Ю. Мушкетик); *Почав* [Василь] *придивлятися, переступив трохи вбік — і справді, прямо над головою побачив зірку* (Г. Хоткевич); // *тільки недок., по чому і без дод., також у сполуч. зі сл.* н о г а м и, н і ж к а м и *і т. ін.* Не стояти спокійно на місці, рухатися. *Та ніженьками переступа* [Стеха], *щоб побачив, що вона у червоних черевичках* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Кінь, що спочатку покірливо переступав ногами, вийшовши за ворота, .. зірвався з вуздечки й побіг назад у подвір'я* (Г. Епік); *Шлея, на якій кінь зависав передніми ногами, була обірвана, і він при кожному коливанні корабля переступав по мокрих .. решітках* (Ю. Логвин); *Марія ховала руки в муфту, переступала черевичками по рипливій стежці: хотіла так відігнати холод* (Валерій Шевчук).

4. *з чого на що, перев. у сполуч. зі сл.* з н о г и н а н о г у, з о д н і є ї н о г и н а д р у г у. Стоячи на місці, спиратися навперемінно то на одну, то на другу ногу; переносити вагу тіла з однієї ноги на другу; переминатися *(див.* **перемина́тися**[2]*). Горобенко, міцно стиснувши рота, який* [якийсь] *час дивився пильно в хазяйські очі, а потім переступав з ноги на ногу й холодно вимовляв: — Мені ніколи* (Б. Антоненко-Давидович); *Стояв* [лейтенант] *і хилитався, переступаючи з носків на п'яти* (О. Ульяненко); — *Зі мною, матусю, їй нічого не трапиться, — спокійно сказав Василь, переступивши з ноги на ногу* (Г. Хоткевич).

5. *що, у сполуч. зі сл.* дорогу, шлях *і т. ін., перен.* Ставати на перешкоді кому-, чому-небудь; заважати комусь що-небудь робити; не допускати чогось. [Бурлака:] *О-о-о! (Хвата з столу ніж.) Так здихай же, пекельна душа! (Кидається на старшину.)* [Галя *(переступа йому дорогу):*] *Дядьку, не занапастіть себе!* (І. Карпенко-Карий); — *Від отаманства відмовляюсь. Було б негідним з мого боку переступати шлях .. нашому високоповажному Захару Олексійовичу* (С. Добровольський); *Арсен переступив дорогу. Підняв догори руки. — Тпр-р-р-у-у! Коні зупинилися. Вусатий і дужий, як ведмідь, візник замахнувся батогом* (В. Малик).

6. *що, через що, перен.* Не зважати на що-небудь, нехтувати чимсь. *Є обов'язки й права, Яких ми не переступали* (Л. Дмитерко); — *Тобі не довелося переступати через свою гордість — лише через упертість* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Чи одна, чи друга сторона переступить межі легальності, йому все одно всміхається користь* (І. Франко); *Злетілися сини-соколи, Чумака старого діти, на клич батьків. Запізнилися, та шлях був далекий. Одначе жоден не переступив через волю батьківську* (І. Багряний); // Порушувати закон, правило і т. ін. *Він мимоволі переступав заведені в цьому суто чоловічому колі неписані правила, зокрема, обов'язкову вербальну розкутість і легковажно-елегантний показний цинізм* (Ю. Андрухович); — *Поки я жива, так не дам тобі волі шлятися та п'янствувати .. Через закон переступлю, а по-своєму зроблю* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Зважилась* [Ольга] *переступити віками встановлений закон* (П. Колесник); [Алківіад:] *У запалі закон переступивши, Він у таку безодню впав, з якої Немає виходу* (В. Мисик, пер. з тв. В. Шекспіра).

7. *що, у сполуч. зі сл.* межа, грань *і т. ін., перен.* Переходити межу чого-небудь; виходити за межі відомого або дозволеного, прийнятого. *Я вважаю, що для будь-якої відвертості існує певна межа, переступати яку неприпустимо* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Що бачить він зараз, цей чоловік, готовлячись* [готуючись] *поневолі переступити грань, яка ділить відоме від невідомого.., земне від решти сотвореного?* (Г. Хоткевич); *Товаришувала* [Майя] *до цього з багатьма хлопцями в інституті, але жодного разу не дозволяла собі переступити грань у тих товариських взаєминах* (Іван Ле); *Безбородько потемнів на обличчі. Зухвальство маклера переступило межі пристойності* (Ірина Вільде); *Щоночі допікають комарі, загострюючи безсоння, яке і без них уже переступило всі мислимі й немислимі межі* (К. Москалець).

8. *що, з чого у що, через що і без дод., перен.* Переходити яку-небудь кількісну або якісну межу. *Це була та чиста, незацікавлена любов, яку почуває підліток до вчительки і яка, межі дитячого віку переступаючи, робиться смішна в дорослого* (В. Підмогильний); *Відтак, по кілька разів на день, переступав я з двадцятого у вісімнадцятий вік. Слухав тріо акордеоністів у клубі і розглядав колекцію темних, нечищених монет у старій кайзерівській касі на горищі в діда* (Ю. Мушкетик); *Ця дата* [вісімнадцять років] *означає повноліття — рубіж, переступаючи який, підліток стає молодою людиною* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Новобранці вже не плачуть. Для них вже настало нове життя, вони переступили через межу, — краще воно чи гірше, те нове життя, дарма, вже почалось!* (Леся Українка); *Для неї все ще гарне .. Вона не переступила ще того порога в житті, за яким так багато колючок* (Мирослав Ірчан); *За певну кількість аркушів, отже й слів, укладачі не мали права переступити* (М. Рильський); // *безос. Іванові під тот час переступило було на двадцять п'ятий рік* (І. Франко); [Свідок:] *Мені вже на сімдесятий переступило* (Л. Мартович); // *рідко.* Приймати іншу віру, переходити до іншого віросповідання. *Закля — так називали се місце, закляте місце. А моя темниця тоді була судовою темницею. Сюди звозили конокрадів, опришків і тих, хто переступав віру* (М. Дочинець); *Полюбивши мойого* [мого] *батька, а з тим і його рідну мову, переступила* [Марія] *без вагань на його просьбу на його віру* (О. Кобилянська).

9. *кого, перен., рідко.* Поступатися кому-небудь чимсь. — *Не журися, Йосипе, не турбуйся, сама виношу, своїми руками виняньчу тобі дочку. Коли б тільки Параска переступила її* (Панас Мирний).

10. *кого, рідко.* Заміняти кого-небудь собою. *Приходить черга іти на варту до гробу старшому. Той розболівся. Середульший — не хоче його переступити* (з казки).

11. *тільки док., перед ким, заст.* Завинити, провинитися. — *Коли я перед тобою в чім переступила, коли я в чім грішна, согрішила, карай мене* (Панас Мирний); — *Добродійко,* — *одказує слуга,* — *мене-то ви нічим не прогнівили, а чим переступили перед паном, того не знаю* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

Перелі́зти (переступи́ти, пereско́чити *і т. ін.)* **[че́рез] перела́з** *див.* **перела́зити.**

◊ **(1) [І] поро́га (порі́г) не переступа́ти / не переступи́ти** *чого, чийого* — зовсім не бути, не бувати де-небудь, у когось і т. ін. *Не наважувалася сказати вголос, що про себе вже вирішила ніколи не переступати порога цього дому* (А. Дімаров); *Вона .. ніколи дотепер не переступала порога казино і не знала жодних його правил* (Г. Вдовиченко); — *Останній раз нога моя в твоїй хаті,* — *промовила Ганна.* — *Не переступлю я, Марино, твого порога!* (І. Нечуй-Левицький); *Познаходилися й такі, які начебто бачили, як я вчащав до Христі, хоча, правду кажучи, я раніше ніколи й порога її хати не переступив* (Є. Гуцало); **Ле́две (ледь, наси́лу** *і т. ін.)* **пересува́ти (пересо́вувати, су́нути, переставля́ти, тягти́** *і т. ін.)* **но́ги <[Ле́две (ледь, наси́лу** *і т. ін.)*] **пле́нтати (переступа́ти, су́нути) нога́ми> <Ле́две (наси́лу) нога́ми (но́ги) со́вати (воруши́ти, волокти́** *і т. ін.)*> *див.* **пересува́ти; Перемина́тися (переступа́ти) / переступи́ти з ноги́ на но́гу** *див.* **перемина́тися**[2]; **Переста́витися (переступи́ти) на той світ** *див.* **переста́витися; (2) Переступа́ти / переступи́ти порі́г (поро́га, поро́ги, че́рез порі́г):** а) заходити до якого-небудь приміщення. *Юхим .. подався просто в удовину хату. — Здрастуй! — голосно сказав він, переступаючи порога* (С. Добровольський); *Що це було саме її місце, я зрозумів із того, як швидко воно звільнилося, ледве Леночка переступила поріг* (Ю. Яновський); б) виходити з якого-небудь приміщення, вирушати. *Так хотілося переступити через поріг у витку метелицю* (М. Стельмах); в) вибувати звідки-небудь. *А в світлиці вже лаштувались* [їхати до столиці]. *Панотець Сильвестр правив молебень, кропив святою водою і давав цілувати хреста. Пан сотник глянув на ясновельможну: — Здається, пора переступати пороги* (М. Лазорський); *Я цілком одужав. Ще кілька днів, і я переступлю поріг лікувальної установи* (Ю. Яновський); г) *(чого, у що)* потрапляти куди-небудь. *Діти, що народилися тої незабутньої осені.., сьогодні .. переступають поріг Львівського університету* (І. Цюпа); *"Прийми поета бунту, роз-*

коші й розпуки," — звертається Антонич до господаря закладу і, намалювавши на вході свій особистий таємничий знак, назавжди переступає поріг (Ю. Андрухович); *Зроду-звіку не тинялась я по шинках, я швидше ладна вмерти, ніж переступлю поріг у той ваш рай, — сказала Галецька* (І. Нечуй-Левицький); *Він диктував свої умови, ще тільки переступивши поріг, але найдивніше, що його слухали* (П. Загребельний); **Перехо́дити (переступа́ти) / перейти́ (переступи́ти) рубіко́н** *див.* **перехо́дити.**

ПЕРЕ́СТУПЕНЬ, пню, *ч.* Рід рослин родини гарбузових, багаторічні трави з бульбоподібним корінням. — *Йому все єдино, що п'ятниця, що вівторок, що вех, що переступень .. — нічого не розбирає* (Дніпрова Чайка); *У Греції та Італії відварене в солоній воді коріння переступню вживають як звичайний овоч* (з наук.-попул. літ.); *Переступень поширений у Європі. Росте як бур'ян у лісах і гаях, біля жител* (з навч. літ.).

ПЕРЕСТУПИ́ТИ *див.* **переступа́ти.**

ПЕРЕСТУ́ПЛЕННЯ, я, *с., заст.* Те саме, що **пору́шення** 1, 2. — *Строгі його приписи регулювали моє життя .. Найменше переступлення тих приписів каралось остро і беззглядно* (І. Франко); — *Я лише можу здогадуватися, що тебе хотіли скарати за переступлення Закону* (Ю. Покальчук); *По цей бік роман викликає в читача сльози. По той бік, читавши його, стискали б кулаки. І те, і те належить до шаблону .. Воно перебуває ще на межі літературного. Але тут уже один крок до переступлення межі* (О. Шугай).

ПЕРЕ́СТУПНИЙ, а, е, *заст.* 1. Стос. до переступу (у 1 знач.). *Комісар пригадав собі точку своєї інструкції — "зібрати відомості про переступну діяльність Никодима Пшестшельського в його ріднім селі"* (І. Франко); // *у знач. ім.* **пере́ступні,** них, *мн.* Ті, хто здійснив переступ (у 1 знач.). *Весь вік ми свято берегли обоє їх заповіти, щедрі дари клали Попам, брахманцям, тямили про вбогих. Творили правду сиротам і вдовам, Карали переступних* (І. Франко).

2. Високосний (про рік). *Діялося те року від сотворіння всього живого 7156-го, від утілення слова Божого — 1648-го. Рік тоді був переступний* (П. Загребельний); *Більше половини переступного року минуло* (К. Москалець); *У церковному (християнському) календарі застосовані сонячна та місячна обчислювальні системи. Рік звичайний мав 52 тижні й один день, а рік переступний — 52 тижні та два дні* (з наук. літ.); // *у знач. ім.* **пере́ступна,** ної, *ж., розм.* Остання неділя перед Масницею. *У народі переступна асоціюється зі смачними печеними млинцями та веселими масовими гуляннями, метою яких було розбудити весну від сну й прогнати геть зиму* (із журн.).

Пере́ступний ти́ждень *див.* **ти́ждень.**

ПЕРЕСТУ́ПНИК, а, *ч., заст.* Злочинець. *Торік в Оренбурзі смотритель тюрьми* [тюрми] *бив переступників залізними ланцюгами на пляцу* (І. Нечуй-Левицький); [М а н я:] *Прокуратор, урядуй далі, — яку кару виносиш для того переступника?* (І. Франко); *Не християнська любов уже мною керувала, а радше ненависть. Більше того, я почав відчувати утіху, коли лихоносних переступників карав* (Валерій Шевчук); // *перен.* Той, хто переступив, порушив певні правила, норми, зробив щось заборонене. *Переступник усіляких табу Оскар Вайлд сказав, що літературна щирість є останнім бастіоном нездарності* (С. Процюк); *Якби нам принесли звістку, наказ, доручення тощо, а ми не вислухали їх або, вислухавши, відмовилися виконувати доручене.., тоді б ми стали переступниками або навіть злочинцями* (К. Москалець).

ПЕРЕСТУ́ПНИЦТВО, а, *с., заст.* Порушення правил, законів, усталених норм або нехтування ними. *Вона* [жінка] *мусить гріхи світові набирати та множити, а там нема відома, де святість, а де переступництво* (В. Медвідь); — *На цій греблі стоять всі ті, що .. ходили попри смердючу калюжу — і пальцем не кивнули. Хіба лиш скидали сюди хто що бачив, навіть дохлятину. До такого переступництва дійшли!* (Г. Тарасюк).

ПЕРЕСТУ́ПНИЦЬКИЙ, а, е, *заст.* Стос. до переступу, переступництва і переступника. *Власне марксизм і становить класичний приклад "хибної", "переступницької" філософії, що, мов той злочинний янгол, зрадила своїй природі* (О. Забужко).

ПЕРЕСТУ́ПНИЦЯ, і, *ж., заст.* Жін. до **пересту́пник.** *Докази були безперечні: стіл угинався від наїдків, які Франсуаза, застукана зненацька — як переступниця, хоча яка з неї переступниця! — не встигла прибрати* (А. Перепадя, пер. з тв. М. Пруста); *Покритка у Т. Шевченка перебуває на межі доброго та злого, праведного та грішного. Вона невинна переступниця закону, жертва власної пристрасті, традиційної патріархальної моралі та нерозуміння з боку соціуму* (з наук. літ.).

ПЕРЕСТЬО́БАНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **перестьоба́ти**[1]. *В одному сидорі халати, чапани, тюфяки, одіяла, все на ваті, стьобане-перестьобане* (П. Загребельний); // **перестьо́бано,** *безос. пред. Усі шви виробу перестьобано грубішими нитками* (із журн.).

ПЕРЕСТЬО́БАНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **перестьоба́ти**[2]. *Перестьобані коні;* // **перестьо́бано,** *безос. пред. Під час змагань в озері було перестьобано багато риби електричними вудками* (із журн.).

ПЕРЕСТЬОБА́ТИ[1] *див.* **перестьо́бувати**[1].

ПЕРЕСТЬОБА́ТИ[2] *див.* **перестьо́бувати**[2].

ПЕРЕСТЬО́БУВАННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **перестьо́бувати**[1]. *Перестьобування деталей шкіряного виробу.*

ПЕРЕСТЬО́БУВАННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **перестьо́бувати**[2]. *Перестьобування в'язнів.*

ПЕРЕСТЬО́БУВАТИ[1], ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕСТЬОБА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Стьобати *(див.* **стьоба́ти**[1]**)**, прошивати що-небудь ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Не варто прати ватну ковдру в пральній машинці, щоб не довелося потім перестьобувати шви, які розійшлися* (із журн.).

2. Стьобати *(див.* **стьоба́ти**[1]**)**, прошивати все або багато чого-небудь. *Перестьобати всі шкарпетки.*

ПЕРЕСТЬО́БУВАТИ[2], ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕСТЬОБА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Стьобати *(див.* **стьоба́ти**[2]**)** всіх або багатьох. *Під час виступу доповідач дошкульно перестьобав усіх своїх опонентів* (з газ.).

ПЕРЕ́СУВ, у, *ч.* Те саме, що **пересува́ння.** *Меблі і картини дробили простір будинку на нескінченність .. інтерпросторів, котрі .. витікали один з одного .. і мінилися від найменшого пересуву предметів* (Т. Прохасько); *Місця, де йшли ми з горем та печаллю, Були такі похмурі та страшні .. На Тренто схожі ці місця сумні, Де берег Адіче колись порвали Чи труси, чи пересуви земні* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте).

ПЕРЕСУВА́ЛЬНИК, а, *ч.* Робітник, що пересуває щонебудь, займається пересуванням чого-небудь. *Пересувальник виробів із деревини працює на гарячих пресах із виготовлення щитових елементів* (з мови документів).

ПЕРЕСУВА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **пересува́льник.** *У нашому супермаркеті відкрито вакансію пересувальниці вторинної сировини* (з мови реклами).

ПЕРЕСУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пересува́ти** і **пересува́тися.** *Дорогою війни йшли вдалині силуети машин і гармат. До них* [Івана та Уляни] *долинала нічна музика таємних пересувань, чи то їм здавалось, поки вони не поснули* (О. Довженко); *У великих мегаполісах .. підземка була найзручнішим способом пересування* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Основним обов'язком нашим було стежити за пересуванням польських банд, вивідувати їхні плани й наміри* (М. Андрусяк); *Ми беремо машину. Більш-менш придатну для безпечного пересування. Прощаємося* (О. Ульяненко); *Вона працювала на підпілля і, причаровуючи гостей, примудрялася .. між іншим вивідати відомості про пересування військ або наближення військових операцій* (І. Роздобудько).

За́соби пересува́ння <Тра́нспортні за́соби> *див.* **за́сіб.**

△ **(1) Пересува́ння на́голосу,** *лінгв.* — перенесення наголосу з одного складу на інший у певних формах слова. *Пересування наголосу в двоскладових формах родового (знахідного) відмінка займенників, керованих прийменниками, відбувається у випадках: мене́, тебе́, себе́, але: у ме́не, у те́бе, у се́бе* (з наук. літ.); *Пересування наголосу з кореня на флексію спостерігається в прикметниках, твірною основою яких є переважно двоскладові іменники жіночого роду І відміни* (з навч. літ.).

ПЕРЕСУВА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПЕРЕСО́ВУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕСУ́НУТИ,** ну, неш, *док.* 1. *що.* Сунучи, переміщувати, ставити що-небудь на інше місце. *Він напружує всі свої сили, починає відсувати, пересувати, перевертати меблі* (І. Франко); *Добродій .. то пересовує високу шапку з лівого вуха на праве, то насовує її на потилицю* (М. Коцюбинський); *Десь на другому поверсі прибиральниці пересовували в класах парти* (О. Донченко); *Селянин пильно стежив за рукою Аркадія Павловича, що пересувала по блискучому важелю з діленнями такий же блискучий хомутик* (А. Шиян); *Вломив хліба — чого ж би до хліба? — Заглянув у мисник, пересунув горщичок, пошарив на лаві — нема нічого* (А. Тесленко); *Павлов обійшов стіл, пересунув одне з крісел і всівся навпроти мене* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. *що.* Змінювати що-небудь якимсь чином. *Пересуваючи наголос з одного слова на інше, ми змінюємо смислову тональність речення, надаємо йому додаткового значення* (з наук. літ.); *Наша духова напруга не йде ніколи внівець .. Тільки треба вміти відповідно нею покермувати й покласти в неї нову суть. Треба пересунути її до іншої дійсности* (Б.-І. Антонич); *Коректувальники в стереотруби побачать своїх, — і по своїх артилеристи не будуть стріляти: їм же зовсім просто пересунути попадання на один-два квадрати вбік...* (Ю. Смолич); *Зверхники пересунули справу в інший напрямок* (В. Барка); *Інженер .. ділився своїми клопотами: строки ось тиснуть, а недоробок ще безліч, і графік не пересунеш, на весну об'єкт будь-що повинен бути зданий* (О. Гончар); // Змінювати місце розташування кого-, чого-небудь якимсь чином. *Що ж тепер сказати про ту прояву на світі, коли силою пересовують літературу одної породи з її етнографічних границь на етнографічну територію другої породи?* (І. Нечуй-Левицький); *Майор командує прискорити залпи, скеровує вогонь усіх гармат буквально в одну точку і пересуває ці могутні удари методично з правого флангу на лівий* (М. Трублаїні); *Кожен полонений, як політрук самозваний, тлумачить по-своєму різні чутки, пересуває фронт, підтримує в людях надію* (О. Гончар); — *От хутірська земля по цей же бік хуторів, уся од слободи, а обухівська — .. за хуторами. І щоб же пересунути їхні наділи туди, а обухівські — по цей бік хуторів* (А. Головко); *Чоловік пересунув мене на своє місце біля вогню* (Ю. Мушкетик); — *Ми пересунемо табір трохи далі на північ* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

3. *розм.* Те саме, що **пересува́тися** 1. *Над дзеркальцем поволі пересували тіні від ґрат* (Р. Андріяшик); * Образно.' *Вони сподівалися, що незабаром його добре пересуне у їх крамниці* (Панас Мирний).

4. *тільки док., безос., з прийм.* за, *у сполуч. з кільк. числ., рідко.* Перейти за межу певного віку. *Йому теж уже давненько за п'ятдесят пересунуло* (Яків Баш).

◊ **(1) Ле́два (ледь, наси́лу** *і т. ін.)* **пересува́ти (пересо́вувати, су́нути, переставля́ти, тягти́** *і т. ін.)* **но́ги <[Ле́две (ледь, наси́лу** *і т. ін.)***] пле́нтати (переступа́ти, су́нути) нога́ми> <Ле́две (наси́лу) нога́ми (но́ги) со́вати (вороши́ти, волокти́** *і т. ін.)***>:** а) іти, рухатися повільно, з трудом (через утому, хворобу, старість і т. ін.). *Попереду повагом виступали телята, а позаду ледве ноги волік Василь* (Панас Мирний); *Він плентав ногами, згорбився, мов під тягарем* (І. Франко); *Ледве сунули* [смертники] *ноги, мліли, і треба було їх зводити вгору* (М. Коцюбинський); *Люди насилу пересували ноги, коні хиталися від утоми* (З. Тулуб); *Ми помітили, що вона ледве переступала ногами з виснаження й розпачу* (Л. Смілянський); *Худоба ледве плентала ногами* (Іван Ле); *Обливаючись потом, Іван ледве переставляв ноги* (П. Колесник); *Натомлені, голодні й побиті, ледве ноги тягнучи, повернулися ми до табору* (В. Козаченко); б) бути надзвичайно слабим, кволим від утоми, хвороби, старості і т. ін. *Він довго не признавався, що він слабий, насилу волочив ноги, а все-таки ходив на роботу* (І. Нечуй-Левицький); *Охо-хо-хо! Ну й життя отаманське! Всі вийшли. Натомився, ледве ноги волочу* (І. Карпенко-Карий); *Горіли городи, зникали цілі села. Хоч хто й живий зоставсь, то ледве совав ноги...* (Леся Українка); *Ледве ворушачи ногами, вона зосередилась на якійсь роботі. Що саме вона робила, Марко не бачив, а тільки відчував* (М. Трублаїні); *Старий, немощний, ледь плентав* [купець-гречин] *ногами, проте ходив і ходив до князя, бував у теремах воєвод і бояр і приходив туди не з порожніми руками* (С. Скляренко); *Він майже нічого не їв — зчорнів на лиці і ледве плентав ногами, хилячись од вітру* (В. Малик); **Переверну́ти (зру́шити, пересу́нути, ру́шити) / верну́ти (пересо́вувати, пересува́ти, ру́хати) го́ри** *див.* **переверта́ти.**

ПЕРЕСУВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, **ПЕРЕСО́ВУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.,* **ПЕРЕСУ́НУТИСЯ,** нуся, нешся, *док.* 1. Сунучись, рухаючись, переміщуватися з одного місця на інше. *Трохи широка сукня з широкою вирізкою на шиї, яку вона надівала в спеку, пересовувалась то на одне плече, то на друге* (І. Нечуй-Левицький); *Легенькі тіні від диму швидко пересувалися по землі* (М. Коцюбинський); *Од млина ходила круг його* [нього] *густа тінь, і коли пересуватись за нею, то можна цілий день лежати у холодку* (В. Винниченко); *Довго переміщалися, пересувалися* [у вагоні], *поки зібралися знайомі до знайомих* (А. Хижняк); *То на одному, то на іншому кутку валували собаки, гавкіт поволі пересувався у наш кінець* (Р. Андріяшик); *Васьков виліз із кабіни, Варвара пересунулась на його місце* (Л. Первомайський); *Квочка, стогнучи, зіп'явся на ноги, пересунувся по лаві до ляди, відчинив її* (В. Малик).

2. Ідучи, їдучи, пливучи і т. ін., переміщуватися на інше місце, міняти місце перебування. *Якби вона приїхала, то потім, може б, і я ще трохи світа побачила, а то мені самій трудно пересуватися з місця на місце* (Леся Українка); *Він пересувався у воді дуже швидко* (В. Собко); *Наші кораблі здатні пересуватися з надсвітловою швидкістю в межах системи* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Ворог покинув цей край хутора перед вечором і пересунувся на правий бік селища* (І. Багмут).

3. *діал.* Проходити. *Хоч-не-хоч мусив частіше повертатися до тем з життя інтелігенції. Чимало її пересунулося через мою хату* (Б. Лепкий); *Роками лежав цей лист! Десять, дванадцять, до ста разів пересунувся він через Мотрині пальці і ніколи не задержався в них* (Ірина Вільде); // Уявлятися. *Кілька щирих, давно знайомих лиць пересувається передо мною при згадці про татову кузню!* (І. Франко); *Картини проминулого життя пересувалися перед очима* (Р. Іваничук); *В тій хвилі пересунулося переді мною ціле моє житє* [життя] (В. Стефаник).

4. *тільки недок.* Пас. до **пересува́ти.** *Накривали до столу. Аркадій Петрович прислухавсь мимоволі, як стукали там чиїсь каблуки, пересувались стільці, тонко дзвеніла склянка* (М. Коцюбинський); *Через кожні 60 років державний римський кордон пересувався далі на північ і схід* (В. Домонтович); *Степовики об'єднані, згуртовані, у них швидкі коні, облогові катапульти, щоб брати міста, величезні, що пересуваються на великих возах* (В. Чемерис).

ПЕРЕСУВА́Ч, á, *ч.* Пристрій або механізм, за допомогою якого пересувають що-небудь. *Гідравлічний пересувач призначений для пересування вибійних конвеєрів до вибою* (з наук.-техн. літ.); *Обов'язками машиніста шляхоколієпересувача є нагляд за роботою механізмів пересувача колії, а також станом контактної мережі та високовольтного кабелю* (з мови документів).

ПЕРЕ́СУ́ВКА, и, *ж., розм.* Пересувна культурно-освітня установка. *Ми завжди налітали на нову бібліотеку-пересувку, наче голодні оси на мед* (І. Волошин); // Пересувна кіноустановка. *Пішовши одного вечора на кіносеанс пересувки, швидко повернувся* [Семен Іванович], *раз і назавжди заперечивши кінематографію* (Б. Антоненко-Давидович); *Апаратура в нас, як дзеркало, одержали автомашину для пересувки...* (М. Томчаній); *В коморі вішали біле простирадло, і пересувка показувала за один вечір по два, а то й по три фільми* (П. Загребельний).

ПЕРЕСУВНИ́Й, á, é. 1. Який можна пересувати, переміщувати з одного місця на інше. *Двоє людей в скафандрах .. вийшли із зовнішнього люка астроплана. Слідом за ними висунулась легка пересувна металічна драбинка — і люк одразу зачинився* (В. Владко); *Скрізь попід стінами стоять монолітні бетонні та свинцеві цеглини, а над ними мертво висять гаки багатотонних пересувних кранів* (М. Дашкієв); *Ніч. На веранді у пересувному кріслі — Аркадій Петрович Ярцев* (Ю. Мокрієв); *Перед нами стояла .. наша знайома китаянка з пересувною тацею на коліщатках* (О. Ульяненко).

2. Який переїжджає, переходить з місця на місце для здійснення своєї роботи. *Я .. подався в потемках до бригадних тилів, де мала стояти на колесах пересувна ремонтна майстерня* (Є. Доломан); *Баретті поїхав на одну з таємних пересувних радіостанцій* (Ю. Бедзик); *Що стосується пересувних звіринців, то їм трохи згодом відвели достатньо простору на Погулянці* (Ю. Андрухович).

3. Здатний сунутися, переміщуючись на інше місце. *Пересувний підводний ґрунт негативно впливає на споруди, які розташовані на шельфі, за рахунок силової дії або процесу розмивання* (з наук. літ.).

Пересувни́й теа́тр *див.* **теа́тр; Пересувни́й цирк** *див.* **цирк.**

ПЕРЕ́СУ́Д, у, *ч.* 1. *перев. мн., розм.* Висловлювання недоброзичливої думки про чию-небудь поведінку, чиїсь учинки і т. ін.; поговір. *Де можна було на відробіток взяти, де можна було випрохати, скрізь набрались, напозичались жінки, не звертаючи уваги ні на людські пересуди, ні на сором випрошування* (Л. Яновська); *Оленка ніколи не перечила отим усім пересудам. Тільки сміялася* (Г. Хоткевич); *Тож проривайся крізь людську зловтіху, пересуди, й осуди, й суди* (В. Стус); *Невдовзі після знайомства Бланка та Філіп стали найпершими друзями, і це давало пліткарям багату поживу для пересудів* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. *рідко.* Те саме, що **забобо́н.** *Порве* [наймит] *шкарлющі пересуду — І вольний, власний лан Ти знов оратимеш — властивець сво́го тру́ду, І в власнім краю сам свій пан!* (І. Франко); *— Се лиш наслідки нещасного виховання та вкоріненого пересвідчення, що думати-знати пристоїть мужчині, а жінці має воно служити за оздобу! — Се дійсно так, дійсно, наслідки пересудів і темноти* (О. Кобилянська).

3. *заст.* Повторний суд. *Зрозумів* [Євген], *що везуть його назад, до Києва, відкіля вивезли півтора року тому.., може, батько (він же адвокат!) добився перегляду справи, і оце везуть Євгена на пересуд, щоб звільнити?* (Б. Антоненко-Давидович); *Війт з лавниками зібрались на пересуд і виправдали невинного* (Р. Іваничук); // Мито з підсудного. *Не будеш пересудів брати* (Сл. Б. Грінченка).

◊ **Суди́ та пере́суди** *див.* **суд.**

ПЕРЕСУ́ДДЯ, я, *с., заст.* Судове мито, стягнене на користь суду з підсудного, який програв процес. *Сам Господь Бог суд судить, ангели пересуддя беруть* (Сл. Б. Грінченка); *Оскільки ж трохи не дійшло до страти і смерть свою вона пережила, то .. не вільно пересуддя брати, бо вже вона покарана була* (Л. Костенко).

ПЕРЕСУ́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пересуди́ти.** *Справа була вже пересуджена, і протест не міг мати ніякого практичного значення* (І. Франко); // **пересу́джено,** *безос. пред. Пересуджено всіх сусідів.*

ПЕРЕСУ́ДЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пересу́джувати.** *Справа, пересуджувана за нововиявленими або виключними обставинами, не передбачає розгляду інших вимог або інших підстав позову, окрім тих, що були предметом розгляду при ухваленні судового рішення* (з навч. літ.).

ПЕРЕСУ́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пересу́джувати.** *Підставами для пересуджування справи, або перегляду судового рішення, є істотні для справи обставини, що не були й не могли бути відомі особі, яка звертається із заявою, на час розгляду справи* (з навч. літ.).

ПЕРЕСУ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕСУДИ́ТИ,** уджу́, у́диш, *док., кого, що.* 1. Недоброзичливо детально обговорювати чию-небудь поведінку, чиїсь дії, учинки і т. ін. *Вчительша була з тих, що в гостях сидять і мовчать .. І вже вдома з близькими приятельками пригадують усе, що хто сказав, хто як ступив, і все це пересуджують, додають свого, прибрехавши* (І. Нечуй-Левицький); *Балачки були палкі й велися на сотні тем: кожному хотілося щось сказати. Одні судили-пересуджували сусідів, другі висказували сумнів* (Г. Хоткевич); *В хаті вдови Чемерьової зібралося багато дівчат на посиденьки .. Пересудили, перебрали всіх своїх товаришок, що пішли на досвітки в другі хати* (Грицько Григоренко).

2. Судити ще раз, повторно. *І як же то так, що якійсь сходці торгашів, пекарів, сідельників .. дають право пересуджувати суди, установлені церковною владою, то лучше* [краще] *вже піддатися Римському Папі* (Р. Іваничук); *— Побачать начальники, що не поступаємось, і візьмуть собі в голову: мабуть, суд не по правді — треба пересудити* (Б. Грінченко); *Коли відбувався цей суд, то мене на ньому не було, але мене однаково пересудили і посадили* (Ю. Покальчук).

ПЕРЕСУ́ДЖУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **пересу́джувати.** *Години зо дві надзвичайні події обговорювалися і пересуджувалися в родинному колі* (Ю. Смолич); *Особа може пересуджуватися за той самий злочин повторно в разі виявлення нових доказів правопорушення* (з навч. літ.).

ПЕРЕСУДИ́ТИ *див.* **пересу́джувати.**

ПЕРЕСУ́ДЛИВИЙ, а, е, *рідко.* Схильний до пересудів; який осуджує інших. *А пересудливі жінки Побрали ще й ложки, Бо мали ту надію, Як море стане закипать, Щоб юшки добре посьорбать* (Л. Глібов); *Один живе щасливо й радісно, у достатку й злагоді з навколишніми, не напружуючись добуває хліб насущний і до хліба, а інший злий, пересудливий, ледве збирає собі на прожиття, хоча може трудитися більше й ретельніше* (з рел.-церк. літ.).

ПЕРЕСУ́КАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пересука́ти.** *Пересукані шнурки;* // **пересу́кано,** *безос. пред. Тканину пересукано.*

ПЕРЕСУКА́ТИ *див.* **пересу́кувати.**

ПЕРЕСУ́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пересу́кувати.** *Пересукування мотузків.*

ПЕРЕСУ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕСУКА́ТИ,** поресучу́, пересу́чиш *і* пересука́ю, пересука́єш, *док., що.* 1. Зсукувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Пересукувати канат за новою технологією.*

2. Зсукувати все або багато чого-небудь. *Пересукати всі нитки.*

ПЕРЕСУ́КУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **пересу́кувати.** *Для міцності тканини бавовняні нитки пересукуються із шовковими* (з навч. літ.).

ПЕРЕСУМУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* 1. *що і без прям. дод.* Посумувати впродовж якого-небудь часу. *Пересумує* [Олеся] *день у роботі, увечері біжить — що там мої діточки, як?* (Марко Вовчок); *Жаль було молодої жінки, а чому — того й сам не знав. Вона йому чужа, раніше він її ніколи не знав, мало хто потрапляє в аварії — хіба за всіма пересумуєш?* (В. Чемерис).

2. Закінчити, перестати сумувати. *— Можливо, він і переболів душею, пересумував, наплакався... Час-бо лікує сердечні рани* (М. Старицький); Вон*и, селяни, звикли за віки до смерті й розлуки .. А мені — незабутнє. Не переплачу, не переп'ю, не пересумую* (О. Бердник).

(1) Пересумува́ти сум (сму́ток) — перебороти душевний біль, журбу. *Ой як мені сії суми Пересумувати, Що я свою кохану Мушу покидати?* (Б. Грінченко); *Куди його не носило за цю довжезну ніч!.. Ціле своє життя він пережив. Всі свої радощі перерадів, всі смутки пересумував* (А. Крушельницький).

ПЕРЕСУ́НЕНИЙ *див.* **пересу́нутий.**

ПЕРЕСУ́НЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пересу́нути** і **пересу́нутися.** *Яскравим прикладом нейтралізації емоційної маркованості слова, а звідси й пересунення його з периферії синонімічного ряду в його центр, можуть бути лексеми на позначення коня в українській і російській мовах* (В. Русанівський); *Відбулися тільки, можна сказати, персональні пересунення в диспонуванні державною владою, була запроваджена нова модерна техніка* (О. Шугай); *Пересунення торговельних шляхів мало для української торгівлі дуже шкідливі наслідки* (з навч. літ.).

ПЕРЕСУ́НУТИ *див.* **пересува́ти.**

ПЕРЕСУ́НУТИЙ, ПЕРЕСУ́НЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пересу́нути.** *Гандзя в пересуненій набік червоній хустці присунулася з кріслом близько до Славка* (Л. Мартович); *Дарина пригадує навіть ту підлогу — дощану.., з блідими серпиками подряпин на місці пересунутого столу* (О. Забужко); *У ній* [книжці] *була закладка, пересунена десятьма сторінками вперед* (І. Роздобудько); // **пересу́нуто, пересу́нено,** *безос. пред. Дати виходу часопису пересунено на четверги і неділі* (О. Шугай); *З давно проминулого в теперішнє блискавично пересунуто було й на повну снагу оживлено також станційну площу* (Олекса Ізарський).

2. *у знач. прикм.* Який пересунувся. *— На правому задньому колесі, здається, трохи скособочилась шина? — Свирид Якович присідає над слідом і впевнюється, що, справді, пересунута шина залишила свої примхи на відтиску* (М. Стельмах).

ПЕРЕСУ́НУТИСЯ *див.* **пересува́тися.**

ПЕРЕСУ́ШЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пересуши́ти.** *Почепила* [відьма] *їй на шию капшучок, а в тім капшучці* [капшучку] *жаб'яча задня права лапка, та з неї ж пересушене серце* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Стадницький не витримує колючих поглядів дядьків, примружує очі, опускає голову донизу і бачить темні, землею пересушені ноги, покалічені пальці, позбивані нігті* (М. Стельмах); *Тільки щосуботи та щонеділі вона могла розгребти купу випраної та пересушеної білизни, приготувати щось особливо смачненьке* (Г. Вдовиченко); // **пересу́шено,** *безос. пред. Усю скошену траву пересушено.*

2. *у знач. прикм.* Який пересушився. *Три дні не розгинав спини Петру, все махав косою, боячись, щоб слова Маруну про пересушений колос не справдилися* (М. Чабанівський); *Тонка пересушена постать* [королівни] *повільно зникла за дверима* (Р. Іванченко); *Марат .. довго згадував, які в неї ніжні долоні, які тонкі вени, яка пересушена шкіра* (С. Жадан); *Круто звернувши з пересушеного річкового ложа, всі рушили стрімко вниз* (І. Карпа); *Першу ніч Северина спала в яслах, у старому, пересушеному й потертому сіні* (М. Матіос).

ПЕРЕСУ́ШЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан і властивість за знач. **пересу́шений.** *Наслідками негативного впливу агротехніки на ґрунт є його розпиленість, пересушеність верхнього пласта, значна втрата води* (з навч. літ.); *Кожна людина має індивідуально добирати температурний режим під час водних процедур, бо занадто гаряча вода може спричинити надмірну пересушеність шкіри* (із журн.).

ПЕРЕСУ́ШЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **пересуши́ти** і **пересуши́тися.** *Зменшення лісової рослинності, лісистих агроландшафтів призводить до виникнення на землях сільськогосподарського призначення деструктивних явищ, як-от: деградація, пересушення, заболочення та ін.* (з навч. літ.); *Крем очищує суху та чутливу шкіру без пересушення та подразнення, залишаючи відчуття м'якості й комфорту* (з мови реклами).

ПЕРЕСУШИ́ТИ *див.* **пересу́шувати.**

ПЕРЕСУШИ́ТИСЯ *див.* **пересу́шуватися.**

ПЕРЕСУ́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пересу́шувати** і **пересу́шуватися.** *Зайве розпушування призводить до пересушування посівного шару* (з наук. літ.); *Корені, які не вміщуються в садивну ямку, можна зігнути, але так, щоб зігнутий корінь не випирав і не вивільняв кореневу систему з-під ґрунту, бо це може спричинити її пересушування* (з навч. літ.); *Часте миття, використання спиртових розчинів спричинює пересушування та знежирення шкіряного покриву голови* (із журн.).

ПЕРЕСУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕСУШИ́ТИ,** ушу́, у́шиш, *док.* 1. *що.* Висушувати більше, ніж годиться; робити надто сухим. *Пасовища на схилах покриті мережею русел тимчасових водотоків. Вони утруднюють проведення заходів докорінного поліпшення кормових угідь, надмірно дренують і пересушують місцевість* (з наук. літ.); *Ви ділите тісто на 28 однакових шматків, тонко розкачуєте смужкою кожен шматок .. І випікаєте, не обертаючи. Дивіться, не пересушіть* (М. Матіос); // Спричинювати відчуття сухості у горлі, на губах, язиці і т. ін. *Почута тобою одного разу музика .. звужує тобі зіниці, пересушує губи, робить різким голос і вразливими легені* (С. Жадан).

2. *що, розм.* Робити сухим, висушуючи; обсушувати. [П о ї з д *(за кулісами):*] *Пусти, свату, в хату! Тут же нас не багато .. А ми тобі не докучимо, Тільки шати пересушимо* (І. Нечуй-Левицький).

3. *що, розм.* Висушувати все або багато чого-небудь. *Перший* [механізований тік] *двадцять тонн зерна перевіває й пересушує за годину, другий — сорок...* (Микита Чернявський); *Ганна берегла святкову одежу чоловіка та синів, пересушувала її в саду на гіллі та пересипала махоркою* (Ю. Мушкетик); *Груші .. під осінь і восени обсипали додолу такий грушкопад цукристих дичок, що й не визбираєш їх усі й не пересушиш* (Є. Гуцало).

4. *що, розм.* Сушити ще раз, повторно або заново, поіншому. *Пані Раїна .. суконь коштовних, соболів і інших хутр тридцять скринь прогноїла, не пересушуючи і не доглядаючи* (П. Загребельний).

5. *кого, що, перен.* Підриваючи здоров'я, позбавляти сили, робити худим, ослабленим; виснажувати, знесилювати. *— Коли тебе старцювання не пересушило, то проживеш і в сушарці* (М. Стельмах).

ПЕРЕСУ́ШУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕСУШИ́ТИСЯ,** ушу́ся, у́шишся, *док.* 1. Висушуватися більше, ніж слід; ставати надто сухим. *У давнину на Гуцульщині було повір'я про закопані та закляті скарби, які наділялися надзвичайними властивостями. Люди вірили, що раз на сім літ ці скарби пересушуються й горять* (з наук.-попул. літ.); *Унаслідок неправильного проведення агротехнічних заходів ґрунт пересушується, що зумовлює перманентне руйнування структури ґрунтового покриву* (з навч. літ.).

2. *розм.* Робитися сухим; обсушуватися. *Через річку брела — да й замочилася; Зайшла до сестри — пересушилася* (П. Чубинський); *— А що тут надумаєш? — спитала Марта, здригаючись від холоду. — Ми всі промокли до кісток. Коли б де-небудь пересушитися* (В. Малик).

3. Висихати, обсихати (про все або багато чого-небудь). *На новій мобільній зерносушарці за один місяць осені пересушилося понад 2 тис. тонн кукурудзи* (з газ.).

4. *тільки недок.* Пас. до **пересу́шувати.** *Для посилення дії олії фахівці радять термічне оброблення волосся: невелику кількість олії розтирають на долонях, а потім наносять на волосся, після чого воно пересушується феном* (із журн.).

ПЕРЕСЯГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕСЯГНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док., що і без прям. дод.* Йдучи, переступати через що-небудь. *— Жодна бризка не впаде тобі в око. — Ну, очі, приміром, я вмію заплющувати, — мовив отаман, пересягаючи ногою борт легкої дубівки* (Ю. Мушкетик); *Десь обминав* [витязь] *всякі перетинки, десь пересягав через них і біг що було сили до річки* (Д. Міщенко); * Образно. *Дівочий стид до порога: аби пересягнула, так і забула* (Номис); // *перен.* Не зважати на що-небудь, не рахуватися з чимсь. *Страшно слухати, коли заведе нині хто мову про фабулу .. і про автора, що боїться пересягнути через безодні людських умовностей* (Ю. Яновський); *Зникає .. з пляшки горілка. Світ одразу ширшає, очі дивляться рожево. Тепер можна сміливо пересягнути межу віку і піти навпростець у найбільшу гущавину тих, що під звуки оркестри описують танечні кола* (У. Самчук).

ПЕРЕСЯ́ГНЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пересягну́ти.** *Пересягнена межа;* // **пересягнено,** *безос. пред. Кордон пересягнено.*

ПЕРЕСЯ́ГНЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пересягну́ти.** *Позаемпірична та надемпірична природа віри — це саме те, що допомагає людині в пересягненні межі болісного емпіричного досвіду* (з публіц. літ.).

ПЕРЕСЯГНУ́ТИ *див.* **пересяга́ти.**

ПЕРЕСЯКА́ННЯ, я, *с., діал.* Дія за знач. **пересяка́ти** і **пересяка́тися.** *Пересякання повітря душними випарами.*

ПЕРЕСЯКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕСЯ́КТИ,** *рідко* **ПЕРЕСЯ́КНУТИ,** кну, кнеш, *док., що, чим і без прям. дод., діал.* Просякати. *Сонячні промені пересякали все довкола* (О. Кобилянська); *Вся кава пересякла смаком корка* (Т. Прохасько); * Образно. *Десь в далекім Гіндустані .. тисячі літ переносилися* [оповідання] *з уст в уста, з грудей в груди — аж поки не дісталися сюди, в цю щілину межи гір. А діставшися — пересякли гуцульським пóтом* (Г. Хоткевич).

ПЕРЕСЯКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПЕРЕСЯ́КТИСЯ,** *рідко* **ПЕРЕСЯ́КНУТИСЯ,** кнуся, кнешся, *док., діал.* 1. Просякатися. *Якось так весь організм пересякся ароматами моря, .. що забуваєш, що ти людина* (М. Коцюбинський); *Наше громадянство пересяклося ідеями необхідності відродження свої* [своєї] *Церкви* (І. Огієнко).

2. *тільки недок.* Пас. до **пересяка́ти.**

ПЕРЕСЯ́КЛИЙ, а, е, *діал.* Дієпр. акт. до **пересякти.** *Повітря було важке, пересякле гниллю й тютюновим димом* (Н. Кобринська); *Пересякле ненавистю, злобою, тупим упором і безсердечною, звірячою дикостю* [дикістю] *видалося йому тото* [те] *лице* (І. Франко); *Три роки не мав бачити* [Івоніка] *його в своїй хаті, хіба що деколи в свята, в чужій одежі, обстриженого, пересяклого чужими звичаями* (О. Кобилянська).

ПЕРЕСЯ́КНЕНИЙ, ПЕРЕСЯ́КНУТИЙ, а, е, *діал.* 1. Дієпр. пас. до **пересякти, пересякнути.** *Ним* [героїзмом] *пересякнена наскрізь третя збірка ліричних творів — "Відгуки"* (М. Драй-Хмара); *Багряний був приятельський, в той же прихід уже читав свої вірші і чекав моєї думки про них. Дуже багато й цікаво розповідав про себе, з гумором, пересякнутим лірично-задушевними нотками, глухуватим тембром голосу* (Д. Гуменна); // **пересякнено, пересякнуто,** *безос. пред. Зрілою мудрістю пересякнуто роздуми Івана Франка про безмежність мистецтва й незглибимість творчого фаху в збірці "Semper tiro"* (із журн.).

2. Який пересякся чим-небудь. *— Я пізнав життя і людей, і тих так званих "освічених людей", пересякнених наскрізь "натуралізмом" аж до гидкості* (О. Кобилянська); *— А мені здається, що людині, яка до кінця пересякнена якимсь переконанням, просто смішне шопотіння иньших* [шепотіння інших] (В. Винниченко).

ПЕРЕСЯ́КНЕННЯ, я, *с., діал.* Дія за знач. **пересякти** і **пересяктися.** *Пересякнення ґрунтів водою.*

ПЕРЕСЯ́КНУТИ *див.* **пересяка́ти.**

ПЕРЕСЯ́КНУТИЙ *див.* **пересякнений.**

ПЕРЕСЯ́КНУТИСЯ *див.* **пересяка́тися.**

ПЕРЕСЯ́КТИ *див.* **пересяка́ти.**

ПЕРЕСЯ́КТИСЯ *див.* **пересяка́тися.**

ПЕРЕТАВРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перетаврува́ти.** *Перетавровані невільники;* // **перетавро́вано,** *безос. пред. Усіх корів перетавровано.*

ПЕРЕТАВРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕТАВРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що.* 1. Ставити інше тавро; ставити те саме тавро на інше місце або заново. *Дістався* [дядько] *до острівця на болотах. Там конокради ховали коней. Перетавровували їх, масть міняли і крадене хоронили* (Ю. Логвин).

2. Ставити тавро на все або багато чого-небудь, на всіх або багатьох. *Перетаврувати всіх биків.*

ПЕРЕТАВРО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **перетавро́вувати.** *Уся худоба перетавровується новим клеймом.*

ПЕРЕТАВРУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перетаврува́ти.** *Перетаврування деталей шифром відповідно до типу виробу полегшує їх інвентаризацію* (із журн.).

ПЕРЕТАВРУВА́ТИ *див.* **перетавро́вувати.**

ПЕРЕТА́К, *присл., після сл.* т а к, *розм.* Іншим способом, по-іншому. *Жінка насіє чортів — так, перетак, ще так, ще твою матінку, заразом — батька, діда і прадіда* (Р. Андріяшик); *Вона почала експериментувати: візьми мене так, онтак, перетак* (С. Процюк).

◊ **І так і сяк <І сяк і так> <І так і перета́к>** *див.* **так.**

ПЕРЕТАКИ́Й, а́, е́: **Сяки́й та перетаки́й** *див.* **сяки́й.**

ПЕРЕТА́КУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **перета́кувати.** *Надмірне перетакування людини свідчить про її невпевненість у собі* (із журн.).

ПЕРЕТА́КУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Приймати інше рішення; робити що-небудь інакше. [Бережний:] *Я сказав "так" і перетакувать не буду. Не маю звички перетакувать* (І. Микитенко); *Хтось гукнув: — Та вже так чи не так, а перетакувати нема чого* (Я. Гримайло); *— Ой, щось тут не так, — мовив забарний на швидку думку Бездушний. — А коли не так, то вже по-своєму перетакувати не станемо, — засміялася Ониська* (Є. Гуцало).

ПЕРЕТАНЦЬО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перетанцюва́ти.** *Танок "Сонячний віночок" безліч разів перетанцьований, але від того не менш улюблений для дітей* (із журн.); // **перетанцьо́вано,** *безос. пред. Репертуар Волинського народного хору дуже різноманітний: 200 пісень, оркестрових номерів, танців та вокально-хореографічних композицій. Багато переспівано і перетанцьовано* (з газ.).

ПЕРЕТАНЦЬО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перетанцьо́вувати.** *Одним із поширених весільних звичаїв є перетанцьовування молодої з усіма незаміжніми дівчатами, які надягають її фату* (із журн.).

ПЕРЕТАНЦЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕТАНЦЮВА́ТИ,** ю́ю, ю́єш, *док.* 1. *тільки док., що і без прям. дод.* Закінчити танцювати; протанцювати. *Отто й прийшла до неї Олена Кубраківна, перетанцювавши, та й сіла біля неї віддихати* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Перетанцювавши пару разів, він під час паузи взяв у музики скрипку і повів смиком по струнах* (І. Франко); *— Одного разу .. мала бути в мене дитина. Я грала Секлету в "За двома зайцями" .. Танцюю, а сама вбік лице повертаю, бо плачу й боюся... Перетанцювала. Прийшла додому, злягла в ліжко й подарувала Мельпомені (матері моїй) артистку* (Остап Вишня).

2. *що, з ким і без дод.* Танцювати всі або багато танців; танцювати з усіма або з багатьма. *Такої події не можна було уявити без тонкої, трошки вертлявої постаті невтомного Вариводи, котрий за вечір обов'язково перетанцює з усіма дівчатами* (С. Голованівський); *Ми всі по черзі перетанцювали з нею, витріщившись у її очі, і кожен робив той самий комплімент* (Ю. Винничук).

3. *кого, розм.* Танцювати краще за кого-небудь або довше, ніж хтось. *Старий Гавриленко .. завжди перетанцьовував мене* (В. Сосюра); *— Смійтесь, смійтесь! Ви думаєте, що я п'яна. Я ще й тверезих перетанцюю, — сказала Марія* (І. Нечуй-Левицький); *Я, здається, перетанцював геть усіх. Не пропустив жодного вальсу, жодного танго* (О. Шугай).

4. *що.* Танцювати танок ще раз, повторно або заново, по-іншому. *На репетиції примі довелося перетанцювати танок з іншим партнером* (із журн.).

ПЕРЕТАНЦЬО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **перетанцьо́вувати** 2, 4. *Оскільки члени журі не могли остаточно визначитися з переможцем, останній танок перетанцьовувався конкурсантами ще раз* (із журн.).

ПЕРЕТАНЦЮВА́ТИ *див.* **перетанцьо́вувати.**

ПЕРЕТАНЦЮВА́ТИСЯ, ю́юся, ю́єшся, *док., розм.* Надто багато протанцювати, утомитися від танців. *— А ти чого так засапалась? — Та перетанцювалась собі на лихо, — каже Олена* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПЕРЕТА́СКАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **перетаска́ти.** *Великим щастям для Віктора й Льоки було слідкування за мамиными "розкопами" в .. перетасканих до вітальні з-під ліжок чемоданах* (Олекса Ізарський); // **перета́скано,** *безос. пред. Усі речі перетаскано.*

ПЕРЕТАСКА́ТИ *див.* **перета́скувати.**

ПЕРЕТАСКА́ТИСЯ *див.* **перета́скуватися.**

ПЕРЕТА́СКУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **перета́скувати.** *Є два способи швидкого копіювання та переміщення файлів із застосуванням миші: за допомогою спливаючого меню команд та перетаскуванням* (із журн.).

ПЕРЕТА́СКУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕТАСКА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., розм.* 1. *що.* Тягнучи, переміщати що-небудь з одного місця в інше. *Три наймити .. хапали усякі клунки, подушки та чемодани й перетаскували в номері* [номери] (І. Нечуй-Левицький); *З-під повітки витяг* [Семен] *плуга, перетаскав через тин і зник* (І. Багряний).

2. *тільки док., що.* Перемістити все або багато чого-небудь. *— Якщо зерна небагато, то можна верхом на коні перетаскати* (Р. Андріяшик).

3. *тільки док., кого, що.* Позахоплювати, повикрадати. *— Я славному товариству хочу прислужитись не за гроші. Якби не ви, то нас би татарва, як тхорі курчат, перетаскала* (Ю. Логвин).

ПЕРЕТА́СКУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕТАСКА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док., розм.* 1. Переміщатися, переходити куди-небудь повільно, через силу. *Перетаскуватися в інший куток.*

2. *тільки недок.* Пас. до **перета́скувати.** *Цілу ніч у пригороді йшла .. робота: .. перетаскувались майже на плечах бойові прилади — гармати .. і гаківниці* (М. Старицький); *Усі об'єкти та написи можуть перетаскуватися лівою клавішею миші в будь-яке місце на сторінці* (із журн.).

ПЕРЕТАСО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перетасува́ти.** *Ворожка наказала Вірі зняти з перетасованої колоди й .. широко розкинула на столі замусолені карти* (Б. Антоненко-Давидович); // **перетасо́вано,** *безос. пред. Книжки було перетасовано в іншому порядку* (О. Забужко).

ПЕРЕТАСÓВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **перетасóваний.** *У своєму репортажі "Львів у Дюссельдорфі" Йозеф Рот пише про мовне розмаїття й перетасованість мов* (із журн.).

ПЕРЕТАСÓВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перетасóвувати.** *Під час професійного тасування перетасовувані карти ніколи не повторюють ті самі комбінації двічі* (із журн.); // **перетасóвувано,** *безос. пред. Карти перетасовувано за методом "віяло".*

ПЕРЕТАСÓВУВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **перетасóвуваний.** *Перетасовуваність фактів.*

ПЕРЕТАСÓВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перетасóвувати** і **перетасóвуватися.** *Перетасовування карт — справжня магія. Його виконують декількома способами, як-от: традиційний, віяло, американський варіант тощо* (із журн.); *Її віддали в Христовоздвиженську школу-інтернат номер 18. Через три роки перевели в Ніколайбург. Причина переведення — звичайне перетасовування учнів* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Перш ніж здивувати українців своїми призначеннями, президент у понеділок порадував їх перетасовуванням цілого ряду чиновників* (з газ.).

ПЕРЕТАСÓВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕТАСУВÁТИ,** ýю, ýєш, *док., що.* 1. Тасуючи, перемішувати гральні карти. *Випало здавати Книшеві. Він узяв одну колоду, перетасував, зняв, піддивився під карту і зразу одсунув* (Панас Мирний); * Образно. *Наш Бог — це пам'ять. Добра і зла, милосердна й жорстока. Вона, як ворожка, перетасовує карти нашої долі* (В. Шкляр).

2. Тасувати гральні карти ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Я заново перетасовував карти* (Р. Андріяшик); *Жінка дістала з-під скатертини потерту колоду карт, розклала на столі так, потім інакше, ще раз перетасувала колоду* (С. Талан).

3. *перен.* Розміщувати інакше, по-новому. *Поштар .. не поспішаючи розстебнув сумку і заклопотано почав щось там перетасовувати* (Я. Гримайло); *На уроках я креслив у зошитах схеми розташування та взаємодії гравців і перетасовував можливі варіанти* (Ю. Андрухович); *Макогон обвів червоним олівцем якусь цифру в своїх паперах, заклопотано перетасував їх: одні поклав наспід, інші зверху* (О. Гуреїв); *Він перетасував фотографії, на мить зупинився на одній з них* (В. Єшкілєв).

ПЕРЕТАСÓВУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПЕРЕТАСУВÁТИСЯ,** ýється, *док.* 1. *перен.* Розміщуватися інакше, по-новому. *Уподобання швидко перетасовуються, ідеал міняється, міняється характер — і доля звертає на іншу стежину* (Р. Андріяшик); *Його думки хутко перетасувалися* (Валерій Шевчук).

2. *тільки недок.* Пас. до **перетасóвувати.** *Перед початком гри кожна колода перетасовується окремо й кладеться на рівну поверхню або залишається в спеціальних отворах ігрової коробки сорочками догори* (із журн.).

ПЕРЕТАСУВÁННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перетасувáти** і **перетасувáтися.** *Приховане перенесення карт із колоди в руку під час її перетасування або перед зняттям є одним із основних шулерських прийомів* (із журн.); *Джерела спадкової інформації діють одночасно і незалежно, забезпечуючи при цьому постійне перетасування генів. Це зумовлює виникнення організмів з іншими генотипом та фенотипом* (з наук. літ.); *Україна здавна підтримувала міжнародні зв'язки в галузі медицини, але ці сторінки історико-медичного минулого розкриті далеко не повністю й обмежуються перетасуванням відомих подій і фактів* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕТАСУВÁТИ *див.* **перетасóвувати.**

ПЕРЕТАСУВÁТИСЯ *див.* **перетасóвуватися.**

ПЕРЕТВÓРЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перетворúти.** *Задивився* [Актеон] *на сплячу богиню і за це був перетворений нею на оленя й зацькований її псами* (П. Загребельний); *Він заклопотано позирав на піддашшя: там, на горищі, перетвореному на голубник, кублилися його голуби* (Ю. Смолич); *Хлопчик далі йшов по окупованій землі. Далеко попереду летіла про нього звістка. Це була ідея, перетворена в рух* (Ю. Яновський); // **перетвóрено,** *безос. пред. Може, вона й не людина, а, скажімо, метелик, якого тимчасово перетворено на дівчину* (Ю. Винничук); *Панський каретний сарай було перетворено в клуб* (О. Гончар).

2. *у знач. прикм.* Який перетворився на кого-небудь іншого або що-небудь інше. *Він біг, ледве торкаючись ногами дрібненького піску, ущільненого до приємної м'якості, та ще не перетвореного на ґрунт* (Ю. Покальчук); *Він не хотів дивитися, бо міг осліпнути .. Але не рухався з місця. Перед ним лежала біла товща перетвореної води, наче озеро чи море, що замерзло* (Г. Пагутяк); *Северина змалечку знає, що кінь — то перетворений диявол, який так любив перекидатися в різних тварин, що врешті Господь "поблагословив" його кінською мордою* (М. Матіос).

ПЕРЕТВÓРЕННЯ, я, *с.* 1. Дія і стан за знач. **перетворúти** і **перетворúтися.** — *Межа моєї віри в надприродне — перетворення дорослого на дитину* (О. Авраменко, В. Авраменко); *З нагоди злиття партизанських груп і перетворення їх в одну частину .. було скликано урочистий мітинг* (Ю. Смолич); *Мені подобається .. планувати повільне і ґрунтовне перетворення брудної захаращеної квартири на щось доступне наразі лише моїй уяві* (Н. Сняданко).

2. Різка або несподівана зміна, що відбувається з ким-, чим-небудь. *Навіть у природі після штилів та спокійних днів гримлять громовиці, бурани, оновлюють світ прагненням до змін, до перетворень* (О. Бердник); *Доброчин з подивом стежив за перетвореннями царя. Тепер це була зовсім інша людина, й він збагнув, що Самуїл тільки допіру розкрив перед ним своє справжнє обличчя* (І. Білик); *Чорторийський був прихильником перетворень на кшталт наполеонівських* (В. Лис).

ПЕРЕТВОРÚТИ *див.* **перетвóрювати.**

ПЕРЕТВОРÚТИСЯ *див.* **перетвóрюватися.**

ПЕРЕТВÓРНИК, а, *ч., рідко.* Те саме, що **перетвóрювач** 1. *Людина — наділений інтелектом одухотворений продукт розвитку природи та суспільства, матеріального та свідомого, перетворник світу* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕТВÓРНИЦЯ, і, *ж., рідко.* Жін. до **перетвóрник.** *Я почав був добачати щось непереможне в людській консервативності, похитнувся в певності щодо науки як абсолютної перетворниці людської психіки* (В. Підмогильний).

ПЕРЕТВÓРЮВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до перетворювання. *Діяльність маленької комендатури раптом постала перед ним як невід'ємна частина величезної перетворювальної роботи* (В. Собко); *Теоретики передромантизму заперечували канонізовану класичну формулу Арістотеля про мистецтво як наслідування природи і підкреслювали його перетворювальну та інтерпретаційну функції* (з наук. літ.); // Признач. для перетворювання. *Тиристор застосовують здебільшого в силових пристроях перетворювальної техніки й автоматики* (з наук.-техн. літ.).

ПЕРЕТВО́РЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перетво́рювати.** *Одночасно з операціями аналого-цифрового та цифро-аналогового перетворення перетворювачі сигналів виконують і деякі операції з первинного оброблення перетворюваних величин* (з наук.-техн. літ.); *Будь-яка праця, що має вхідні стимули, перетворювані на вихідні результати, є процесом* (з навч. літ.); // **перетво́рювано,** *безос. пред. Відповідно до закону Маєра, додаткова частина витрат енергії, яку перетворювано, дорівнює кількості теплоти, що виділилася* (з наук. літ.).

ПЕРЕТВО́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перетво́рювати** і **перетво́рюватися.** — *Захоплення .. давньогерманською військовою магією призвело до певних неприємних наслідків. Коротко кажучи, було відтворено один ритуал перетворювання воїнів на легендарних вервольфів* [вовкулак] (Д. Білий); *Завдання .. перетворювання нашого громадянства в реальну, а не літературну українську націю, хоч безмірно трудне, але разом з тим і безмірно велике* (О. Шугай).

ПЕРЕТВО́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕТВОРИ́ТИ,** орю́, о́риш, *док.* 1. *кого, що, у кого — що, на кого — що.* Надавати нового вигляду, обертати в когось іншого або на щось інше, переводити в інший стан. — *Ангелів, які втрачають своїх підопічних, не вберігаючи їх від передчасної смерті, .. перетворюють на людей, і вони живуть, і так само мучаться, як і люди* (В. Лис); *Сніг падав і перетворював мене в якогось Діда Мороза* (Є. Кононенко); — *Усі наявні запаси енергії ми перетворимо зараз в надпотужний пучок радіохвиль* (М. Білкун); * Образно. *Він був сміливою й відчайдушною людиною, але нічна темрява перетворила в його уяві ворогів на якихось жахливих потвор* (Ю. Бедзик); // Змінювати докорінно. — *Софія мусить мати якусь нещасливу любов. Нещаслива любов перетворює не раз людську вдачу до дна* (О. Кобилянська); — *Коли .. з'ясує* [наука] *найголовніші, на сьогодні не розв'язані проблеми, створить певний синтез розуміння світу, тоді перетворить усе наше життя так, що нам це й не сниться тепер* (М. Івченко); *Перетворити степи, оживити пустелі, зеленими мурами перетяти шлях суховіям і чорним бурям — хіба цій справі не варто було віддати ціле життя?* (С. Журахович).

2. *що у що, на що.* Надавати чому-небудь іншого характеру, сили і т. ін. — *Перетворювати життя у гонитву за копійкою не хочу. Мені достатньо того, що маю. Я живу по-іншому, Анно* (Г. Вдовиченко); *Ці короткі побачення з чоловіком на людях просто героїчно перетворювала* [Люба] *на ілюзію сімейного щастя...* (Іван Ле); // *перев. у сполуч. зі сл.* в *(рідше* н а) ж и т т я, в *(рідше* н а) д і й с н і с т ь. Робити здійсненим, утіленим і т. ін. *Щораз нові задуми, видива, мрії. Ловив, прибирав у руки, мрію перетворював у дійсність* (Б. Лепкий); — *Смішно...* — *А я спробую цей жарт перетворити на дійсність* (В. Собко); *Схвально кивнув головою Дмитро і вже не зводив очей з Івана Васильовича, ловлячи кожне слово і зразу ж розмірковуючи, як перетворити його в життя* (М. Стельмах).

◊ **(1) Перетво́рювати (оберта́ти) / перетвори́ти (оберну́ти) в (на) по́піл** — повністю спалювати що-небудь. [К р и в о н і с:] *Армаду кораблів султана, що розбивала великий флот венеціанців, ми скільки разів на попіл перетворювали* (О. Корнійчук); *Вона позирнула на нього своїми мертвими очима, обертаючи на попіл все, що означало життя* (Ю. Покальчук); *Краще б зарево пожежі світнуло на їх* [них]; *краще б воно обняло їх* [жителів] *в огненному вихрові світа, обернуло у попіл* (Панас Мирний); — *Скажіть, де ті славні воїни, перед якими тремтіло багато європейських і азіатських народів, які перетворили на попіл багато ворожих міст* (Ю. Мушкетик).

ПЕРЕТВО́РЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПЕРЕТВОРИ́ТИСЯ,** орю́ся, о́ришся, *док.* 1. Набирати нового вигляду, обертатися на когось, щось інше, переходити в інший стан. *Вона знає тільки Женю... А її Женя дедалі зникає, перетворюється, його заступає вже гвардії молодший лейтенант Євген Черниш, новий, незнайомий матері* (О. Гончар); *Є люди, які вміють перетворюватися у вовка, то люди чарівники, ворожбити* (В. Лис); *Позбавлені будь-якої воєнної легітимності бандити на очах перетворювались у цілком респектабельних воїнів* (Ю. Андрухович); *Вже дощик перетворився в сніжок* (В. Винниченко); *Хлопець здригнувся і скривився так, немов стеблина в зубах раптом перетворилася на полин* (С. Журахович); *Хмарини мінилися, а тепер перетворилися на хоровод лебедів* (О. Бердник).

2. Переходити у щось інше, звичайно протилежне за своїм характером, силою і т. ін. *Збори поступово перетворилися на справжній мітинг. У виступах уже звучали урочисті нотки* (В. Собко); *Німець шукав на обличчі Марії слідів жаху. Хотів побачити, як ганебний страх видавить з орбіт очі, як гордість перетвориться в нікчемність* (Ю. Бедзик); *За свавільним втручанням до апостольського тексту йде неминуча розплата, час якої настане на світанку, і тоді дар перетвориться на прокляття* (К. Москалець); // *перев. у сполуч. зі сл.* в *(рідше* н а) ж и т т я, в *(рідше* н а) д і й с н і с т ь. Здійснюватися, утілюватися і т. ін. в що-небудь. *Майбутній бій під стінами міста з небажаної перспективи перетворюється на неминучу реальність* (О. Авраменко); *Мої мрії перетворяться в дійсність* (Уляна Кравченко); *На Нормандських островах перетвориться в життя те, що в Європі — утопія* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

3. *перев. у сполуч. зі сл.* в *(рідше* н а) с л у х, в *(рідше* н а) з і р, в *(рідше* н а) у в а г у. Повністю віддаватися якому-небудь почуттю або процесу сприймання чогось. *З'явившись зовсім тихо серед хащів горішника, .. він раптом зупиняється і увесь перетворюється в слух. Нічого не чути* (О. Довженко); — *Технічні принципи я можу вам по змозі пояснити, — посміхнувся професор. — Це не так складно. — Я весь перетворююся в увагу, — сказав фармандар* [губернатор] (П. Загребельний); *Бабця вимикала в телевізорі звук і вся перетворювалася на слух* (Любко Дереш); *У зір і слух перетворився зараз Яресько* (О. Гончар); *Ярош слухав його невиразне бурмотіння, весь перетворившись на увагу* (Д. Бедзик).

4. *тільки недок.* Пас. до **перетво́рювати.** *Актеон перетворюється Артемідою на оленя за те, що підглядав за її купанням* (з навч. літ.).

◊ **Згоря́ти (згора́ти, перетво́рюватися, оберта́тися) / згорі́ти (перетвори́тися, оберну́тися) на (в) по́піл** *див.* **згоря́ти.**

ПЕРЕТВО́РЮВАЧ, а, *ч.* 1. Той, хто перетворює, змінює що-небудь. *Нинішній хлібороб — це господар найродючішої в світі української землі, .. майстер високих урожаїв, сміливий перетворювач природи...* (І. Цюпа); — *Ти ж знаєш, чим закінчили ці два великі ковтачі вогню, перетворювачі води у вино, збільшувачі діамантів, так звані графи Сен-Жермен і Каліостро?!* (В. Кожелянко); *У драмі В. Винниченка "Memento" йдеться про небезпеку догм тих, хто сам себе уявляв перетворювачами життя, "новими людьми"* (з наук. літ.).

2. Пристрій, механізм для перетворювання звуку, сигналу, речовини і т. ін. *Він подався до пульта й увімкнув систему мікрофонів, у якій були й ультразвукові перетворювачі* (І. Росоховатський); *Атмосферні перетворювачі трансформували інопланетне повітря в земне* (В. Єшкілєв); *Здійснено квадратичну інтегральну оцінку якості перехідного процесу під час пуску електроприводу з функціональним перетворювачем* (з наук. літ.); *Фонограма звуків дихання, або акустичний сигнал, перетворена за допомогою датчика на електричний сигнал, через аналого-цифровий перетворювач надходить у комп'ютер* (з наук.-техн. літ.).

ПЕРЕТВО́РЮВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **перетво́рювач** 1. *Деякі філософи називають смерть перетворювачкою, бо, на їхню думку, вона не знищує життя, а трансформує його в інші форми існування* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕТЕКТИ́ *див.* **перетіка́ти.**

ПЕРЕТЕЛЕФОНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. Зателефонувати ще раз, повторно або у відповідь. — *Клади трубку, я тобі сама перетелефоную* (Ю. Покальчук); — *Зачекай-но... Я тобі перетелефоную за п'ять хвилин — може, щось придумаю! — сказала подруга* (І. Роздобудько).

2. Те саме, що **потелефонува́ти.** *До неї час від часу можна було завалити, попередньо перетелефонувавши* (С. Жадан); // *що.* Повідомити телефоном. *Я перетелефонував трагічну вістку до "Краківських вістей" — одинокого тоді українського щоденника, і на другий день читачі газети довідались про деталі* (О. Шугай).

ПЕРЕТЕ́РПІТИ *див.* **перете́рплювати.**

ПЕРЕТЕ́РПЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕТЕ́РПІТИ,** плю, пиш; *мн.* перете́рплять; *док.* 1. *що і без прям. дод.* Терплячи, витримувати, переносити що-небудь або багато чого-небудь. *Перетерплюючи муку, король 21 червня, лежачи на ношах, все-таки розпочав штурм Полтави* (А. Кащенко); *У всім догоджав їй* [моїй мамі] *дядько, все перетерплював* (М. Коцюбинський); *Ми здатні перетерплювати найлютіші трагедії, вмирати й воскрешати* (Р. Федорів); *Минуло стільки літ у самоті... Не вірила, що можна у житті Таке перенести, Таке перетерпіти...* (Л. Забашта); *Видно було, що село добряче перетерпіло за останні часи. Ледь не кожне четверте подвір'я чорніло остовами спалених хат* (Д. Білий).

2. *тільки док.* Витерпіти, витримати довше, більше за когось. *Почалася наша улюблена розвага, на зразок перетягування каната — хто кого перетерпить* (О. Авраменко, В. Авраменко).

3. *тільки док., що і без прям. дод., розм.* Витримати, потерпіти деякий час. *Краще він перетерпить якось цей час, хоч на поденну походить, а там, може, яка служба знайдеться, то буде він чоловіком жити* (Б. Грінченко); — *Сергій їсти хоче... звелиш дати чи хай підожде? — запитала, увіходячи в кабінет, молода, повновида пані, жінка Петра Івановича. — Ні, хай ще перетерпить до десятої години, — відповів Петро Іванович* (Л. Яновська); [Т а н я:] *Ванько повернувся! .. Прийшов — і знову за свою музику ..* [У л я н а:] *Хай грає, перетерпимо...* (Г. Колісник).

ПЕРЕТЕ́РТИ *див.* **перетира́ти.**

ПЕРЕТЕ́РТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перете́рти.** *Довкола побиті ліси, села побиті... Розчахнуті до старих кісток снарядами поліські дуби, зламані тонкостанні берези, випалена, перетерта гусеницями танків чорна трава* (М. Малиновська); *Вона вмочила пампушку в колотуху, і сир, перетертий із молоком, горбкувато забілів на пухкому хлібі* (Є. Гуцало); *Згадалося йому пекуче сонце, запах перетертої в порох соломи* (Валерій Шевчук); *При застої у шлунку помагає перетерта морква* (В. Лис); * Образно. *Ляля вивела Королькову аж за місто, на Коломацький шлях. Він уже злегка курився, висохлий на сонці і перетертий тисячами босих ніг нужденного перехожого люду* (О. Гончар); // **перете́рто,** *безос. пред. Вася лягає тільки тоді, коли весь посуд перемито, перетерто й виставлено рядами в шафі* (В. Собко); *Вікна, двері, підлоги, ґаночки, східці помито, перетерто, а де потрібно, то й підфарбовано* (В. Козаченко).

2. *у знач. прикм.* Який перетерся (у 1, 2 знач.). *О вісімнадцятій ноль-ноль* [нуль-нуль] *Храмцов прийняв вахту. А через двадцять хвилин перетертий трос розірвався* (С. Журахович); *Вбралася тепло. Зверху на вовняну кацавейку накинула половинку тертого-перетертого, давно вицвілого ліжника* (М. Матіос); *Під впливом тектонічних процесів змінюється структура вугілля, за ступенем порушеності якої виділяють такі типи: з непорушеною будовою, з порушеною та сильно порушеною будовою, роздроблені, перетерті* (з навч. літ.).

ПЕРЕТЕ́РТИСЯ *див.* **перетира́тися.**

ПЕРЕТЕ́САНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перетеса́ти.** *Перетесана деревина.*

ПЕРЕТЕСА́ТИ *див.* **перетíсувати.**

ПЕРЕ́ТИКА, и, *ж., діал.* Перегорода, перетинок, смуга дерев, чагарнику і т. ін. *У перетику ходила Я по дрова Та бондаря полюбила Чорноброва* (Т. Шевченко); *Біля перетики хмарою висло бджіл гудіння* (В. Стус).

ПЕРЕТИ́КАНИЙ[1], а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **перети́кати.** *Широко й густо синіє плесо води, перетикане темними очеретами* (С. Тудор); *Обабіч вулиці бігли оплітки, плетені з лозини, перетикані щокілька сажнів, замість стовпців, головатими, підчімханими вербами* (І. Керницький); // **перети́кано,** *безос. пред. Тісто перетикано виделкою для рівномірного пропікання коржа* (із журн.).

ПЕРЕТИ́КАНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **перетќнути, перетикну́ти.** *Перетиканий кілок;* // **перети́кано,** *безос. пред. Опору перетикано по-новому.*

ПЕРЕТИ́КАНИЙ[3], а, е. Дієпр. пас. до **перетика́ти**[2]. *Його чорна, густа борода була немов перетикана пурпуровими нитками* (І. Франко); *Юріштан .. складав на купу все..: всі оті запаски-дротянки, золотом перетикані* (Г. Хоткевич); *Любов Федорівна, поправляючи складки свого, суто золотом перетиканого жупана, почала: — А я, отсе, приїхала по Мотрю* (Б. Лепкий); * Образно. *О, той сад! Широкий, з старими овочевими деревами, перетиканий гарними рівними стежками й одною довжезною алеєю* (О. Кобилянська).

ПЕРЕТИКА́ННЯ[1], я, *с., діал., розм.* Дія за знач. **перетика́ти**[1]. *Перетикання межі.*

ПЕРЕТИКА́ННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **перетика́ти**[2]. *У Микуличині було поширене перетикання картатих вовняних тканин 1–2 нитками червоного, вишневого або жовтого кольорів* (з наук. літ.).

ПЕРЕТИ́КАТИ, перети́каю, перети́каєш *і* перети́чу, перети́чеш, *док., що, розм.* Потикати все або багато кого-, чого-небудь. *А я тую багатую терном перетичу. А вбогую хорошую до себе прикличу* (П. Чубинський); *"Визволителі" наші ретельно переверну́ть усе в хаті до нитки, спичаками подвір'я перетикають* (Р. Федорів); — *То мій город. Тобі нема чого там робити, — сказав він спокійно, але твердо. — З мене досить, що ти його й так весь списами перетикав* (С. Талан).

ПЕРЕТИКА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕТКНУ́ТИ,** *діал.* **ПЕРЕТИКНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док.*, *що*. 1. *розм.* Утикати, устромляти що-небудь ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Перетикати кілок для огорожі.*

2. *діал.* Перетинати (у 3, 4 знач.). *Кажуть мені річку брести Широкую та глибокую. Ніяк єї* [її] *не перебрести, Ні перетикнути* (П. Чубинський).

ПЕРЕТИКА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕТКА́ТИ,** тчу́, тче́ш, *док.* 1. *текст.* Ткати по основі утоком, щоб утворився певний візерунок; піткати. *В Івано-Франківщині виготовляли верети білого, рідше чорного й сірого кольорів, іноді їх перетикали кольоровими смужками, що ритмічно чергувалися* (з наук.-попул. літ.); // *безос., перен. Густим сріблом переткало волосся Олени Петрівни — колись шовкове, каштанове* (М. Дашкієв).

2. *тільки док.* Поткати, виткати все або багато чого-небудь. *Переткати мережкою всі рушники.*

ПЕРЕТИКА́ТИСЯ[1], а́ється, *недок.* Пас. до **перетика́ти[1]**. *Якщо під час будівельних робіт було виявлено порушення при встановленні палі, вона обов'язково перетикається, щоб уникнути аварійної ситуації в майбутньому* (із журн.).

ПЕРЕТИКА́ТИСЯ[2], а́ється, *недок.* Пас. до **перетика́ти[2]**. *В українському селі рідко користувалися пряжею з натурального шовку, якою де-не-де перетикалися одягові тканини святкового призначення* (з наук. літ.).

ПЕРЕТИКНУ́ТИ *див.* **перетика́ти[1]**.

ПЕРЕ́ТИН, у, *ч.* 1. Те саме, що **перетина́ння.** *Респондент виявив короткочасне занепокоєння, властиве всім його співвітчизникам при перетині кордонів: чи все гаразд з його документами* (Ю. Андрухович); *З боку західного сектора також була спроба перетину Стіни* (О. Ірванець); *При перетині тієї самої відстані кожного разу спрацьовують ті самі рецептори, ти ніби відновлюєш бортові записи, котрі з часом стираються і тьмяніють* (С. Жадан); * Образно. *О, слова не зрони! Немов закляття, слово, Коли бентежний струм нам пульс перетина!* (В. Стус).

2. Місце схрещування, перетинання чого-небудь. *На непокірний скелястий перетин Дніпра впав погляд Потьомкіна* (М. Рудь); *Біля перетину колій усі зупинилися і зразу ж почали будувати барикаду, перегороджуючи головне шосе* (К. Гриб); *До місця перетину Ріо-Колорадо й тридцять сьомої паралелі залишалось іще 93 милі* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

3. Поверхня, площина, по якій що-небудь перетнуте, розрізане. *Судно .. було надто широке, це сповільнювало хід, бо опір води пропорційний площі найбільшого перетину підводної частини корабля і квадратові його швидкості* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

△ **(1) Золоти́й пере́тин (пере́різ):** а) *(арх.)* застосовувана в стародавніх живописі, графіці, архітектурі пропорція, у якій одна частина відноситься до другої, як усе ціле до першої частини; гармонійний поділ. *Вежа Корнякта у Львові побудована італійцем Петром Барбоном з урахуванням принципу золотого перерізу* (з наук.-попул. літ.); б) прояв структурної гармонії. *Ніхто не спромігся досі знайти, де ж у людини отой золотий перетин між низом і верхом, між душею і тілом* (Ю. Покальчук).

ПЕРЕТИНА́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **перетина́ти** і **перетина́тися.** *З перетинанням жил не так просто, кров може зсістися, а тому слід перебувати в теплій ванні* (Ю. Винничук); *Косень збільшив амперне тиснення в трансформаторі, наблизив фокус перетинання* (М. Івченко); *Вона зібрала на власні гроші нас, групу випадкових письменників, і заохотила до якомога частішого перетинання Одеру* (Ю. Андрухович); *Механічне перетинання простору вбиває саму ідею подорожі* (С. Жадан).

ПЕРЕТИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕТЯ́ТИ, ПЕРЕТНУ́ТИ,** тну́, тне́ш, *док.*, *що*. 1. Розсікаючи, розділяти на частини. *Треба було так його* [ножик] *насталити, щоб .. волосочок перетинав* (Марко Вовчок); *Біжу до шибениці я — петлю ножем перетинаю* (П. Тичина); *Прийшли з чужкраю* [чужини] *злі люди .. Побачили, які чисельні череди корів випасаються в степах, й зняли на них руку: виловлювали й перетинали мечем горло* (Д. Міщенко); *З уланом рубався* [батько], *та невдало, — шабля ворога перетнула ключицю — тільки хряснуло* (В. Речмедін); *Коцюба .. витягнув складного ножа. Мить — і гостре лезо перетнуло волосінь* (А. Кокотюха); // *безос. Тут ми мусили перепочити, фурман зв'язував отоси, що їх, мов ножем, перетяло, і лагодив тріснутий хомут голобельної* (Олесь Досвітній); *Вістрям йому мідногострим Перетяло сухожилля, й пітьма йому очі окрила* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

2. *перев. у сполуч. зі сл.* ж и т т я, *перен.* Припиняти чиєсь існування; убивати. *І от тепер смерть постає перед нею, перетинає її життя, так раптово і безглуздо!* (Г. Коцюба); *Янь кидався навперейми степовикам, що мітили зчепитися з князем, і невідворотним ударом меча перетинав їм дорогу життя* (В. Малик); [К а с с а н д р а:] *О, краще б я тепер мечем жертовним життя її перетяла, от зараз, поки вона ще горя не зазнала!* (Леся Українка).

3. Рухатися, переміщатися упоперек чого-небудь, у поперечному напрямку. *По долині, як духи, проходять людські темні силуети. Вони швидко перетинають її і зникають всередині придорожньої юрти* (В. Гжицький); *Авто перетинало велику площу з густими, але низенькими зеленими насадженнями* (Ю. Смолич); *Вони перетяли круту вузьку вулицю і спустились каменистою стежкою до моря* (М. Коцюбинський); *Тимкові можна було перетнути річку нижче крученої ковбані і випливти на свій город* (Григорій Тютюнник); // Розділяючи, пролягати через що-небудь. *Перетинала* [річка Охтирка] *місто на дві частини й за містом впадала у славнозвісну Ворсклу* (Б. Антоненко-Давидович); *Десь з другого боку селища перейшли* [партизани] *кладкою ручай, що вискочив з перелісdéfinitive .. і перетнув те селище навпіл* (Іван Ле); *Фронт перетнув житній лан навпіл* (Ю. Мушкетик); // Розташовуватися упоперек чого-небудь. *Церква з домом священника перетинає вулицю якраз пополовині* (І. Нечуй-Левицький); *Я пригадав собі цю річку. Залізниця перетинала її біля Сан-Дона, по дорозі на фронт* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); // Залишати сліди на обличчі або тілі (про зморшку, рубець, шрам). *Тонкий шрам від ворожої шаблі, що перетинав праву щоку Турбая, робив його обличчя грізним, нещадним* (М. Руденко); *— У нас свої гетьмани. — Як то свої? — визвірився осавул, і рубець, який перетинав його обличчя від вуха до бороди, почервонів* (Ю. Мушкетик); *Куточки губ йому стали гострі, а лоб перетяла різка зморшка* (Я. Гримайло); // Падати у поперечному напрямку (про промінь, тіні і т. ін.). *Десь за островом, над суходолом, блискавки перетинали небосхил* (М. Трублаїні); *Сарай перетинає сонячний промінь* (О. Довженко); *Тіні від дерев у садах перетинали вулиці* (О. Десняк); *Промінь увійшов крізь вікно, перетяв підлогу і ліг на стіл* (Ю. Смолич); // *перен.* Лунати, заглушаючи щось (про звуки). *На море насунув туман. Свист вітру й морського гулу часом перетинала сире-*

на (Ю. Яновський); *Коли приходиш ніжний і шумкий, І дзвоном слів перетинаєш спокій, Мені здається: весняних потоків Пливуть бурхливі і ясні струмки* (О. Теліга); *Зненацька перетяв німу тишу гомін дзвінків, що задзеленькотіли на подвір'ї* (А. Крушельницький).

4. Рухатися через який-небудь простір від початку до кінця або через великий простір. *Мчали* [козаки] *засіяними нивами, грузькими стернями, польовими суголовками, перетинали шляхи й дороги* (Б. Лепкий); *М'яч блискавично перелітає з кінця в кінець майданчика, перетинає його в несподіваних напрямах* (В. Собко); *Ціле літо й осінь добиралися братчики до Чорних Гір. Багато країв перетинали вони, багатьох людей бачили* (О. Бердник); *Аж ось, здається, наче хто приснув! З-за* [гори] *скакнула невеличка іскорка серед рожевого сяйва й довгою промінястою стрілою перетяла увесь степ* (Панас Мирний); *Минуло, по суті, зовсім небагато часу, і людина здобула крила, піднялася в повітря, перетнула океани* (О. Гончар).

5. Рухаючись упоперек чогось, перегороджувати шлях кому-, чому-небудь, намагаючись затримати. *В степах донецьких б'ються шахтарі, перетинають ворогу дороги* (В. Сосюра); *Коли партизани вийдуть у залишені "ворота", їм перетинають шлях есесівці та поліцаї на чолі з Шульцом* (Микита Чернявський); *Яничари намагалися перетяти їм дорогу, але божевільні від жаху рекрути з нелюдською силою напали на них* (З. Тулуб); *Перед самим гуртожитком їм перетяв дорогу карнавальний похід* (Яків Баш); *Я відповідав собі: зміг би! І у воду стрибнути, і в палаючу квартиру вбігти, і бандитові дорогу перетяти .. Вистачило б у мене мужності!* (М. Білкун); // Перегороджувати шлях, дорогу кому-, чому-небудь. *Перетинали* [гімназисти] *вулиці вірьовками, знімали й перевішували вивіски на крамницях, майстернях і перукарнях* (П. Колесник); — *Ви оточені з усіх боків. Усі дороги з лісу перетято загородженнями, подолати які неможливо* (В. Владко); *Чорніла велетенська, звалена буреломом, сосна. Здавалось, що хтось навмисне перетнув нам шлях* (Є. Кравченко); *Хтось перетяв дорогу мотузом, жеребець спіткнувсь і полетів з усіх чотирьох додолу* (І. Білик); // Перегороджувати річку, канал і т. ін. спеціальними спорудами. — *Треба перетинати річку греблею* (М. Чабанівський); *Перетяв Дніпро-Славуту біля Запоріжжя знаменитий Дніпрельстан* (Остап Вишня); *Теплохід спиняється на кілька хвилин перед високою греблею Київської ГЕС, що перетяла Дніпро* (Б. Антоненко-Давидович); // Бути перешкодою, заважати кому-небудь. *Великі каміння перетинали йому дорогу* (М. Коцюбинський); *Часом драгва перетинала дорогу. Тоді індіяни* [індіанці] *рубали дерева й перекидали їх з одного берега на інший* (Ю. Бедзик); *Перед самою греблею їм перетяв дорогу височенний замет* (Ю. Збанацький).

6. *тільки док., перев. у сполуч. зі сл.* п о д и х, д и х а н н я, г о р л о. Перехоплюючи, затримуючи дихання, викликати почуття болісного стиснення в горлі. *Мороз гостро перетнув подих, холод защемів на обличчі* (О. Копиленко); *Клубок жалю підкотився під груди, перетяв подих* (К. Гриб); // *безос. Явневі перетяло дихання* (М. Йогансен); *Поки вони були внизу, я трохи відсапнувся, бо спочатку від удару мені раптом перетяло дихання* (Л. Смілянський); *Любов Степанівна мовчала, їй перетяло горло* (С. Голованівський).

◊ **Перехо́дити (перетина́ти, перепиня́ти** *і т. ін.)* / **перейти́ (перетя́ти, перетну́ти, перепини́ти** *і т. ін.)* **доро́гу (шлях, сте́жку** *і т. ін.) див.* **перехо́дити.**

ПЕРЕТИНА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПЕРЕТЯ́ТИСЯ, ПЕРЕТНУ́ТИСЯ,** тну́ся, тне́шся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Пролягати впоперек чого-небудь, перехрещуватися з чимсь. — *Жди мене по заході сонця коло Щекавиці, там, де перетинаються Соляний і Залозний шляхи* (І. Білик); *На висоті двохсот кілометрів наші інфрачервоні датчики запеленгували два рухомі об'єкти, чиї траєкторії точно перетиналися з траєкторією станції* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Біжить стежка понад ставом .. Перейти рівчак, і тут дві стежки перетнуться — одна в село, друга на хутір* (М. Стельмах); *Йдеться про двох різних людей, у реальному своєму житті настільки взаємно віддалених, що їхні траєкторії навіть випадково навряд чи могли перетнутися* (Ю. Андрухович); // Покриватися перехресними смугами чого-небудь. *Широкі шрами, уже підживші, перетиналися недавніми, що мов серпом були порізані, червоніли і ятрилися* (Панас Мирний); *На горизонті жовті, вицвілі стерні перетиналися синюватими струменями гарячого, тремтливого марева* (М. Руденко).

2. *перен.* Стикатися з ким-, чим-небудь у житті, роботі і т. ін., зустрічатися, бачитися де-небудь; пересікатися (у 2 знач.). *Він ніколи не дивиться на людину, але коли я недавно перетнувся з ними у під'їзді, то відчув, що реакція у нього блискавична* (Л. Костенко); *Тренери, поза сумнівом, розуміли, кого саме виховують у себе на базі, з ким їм пощастило перетнутися* (С. Жадан); // *розм.* Зустрічатися в певному місці. *Індрик доїздив з Калуша, ми перетиналися в центрі і намотували кола поблизу поштамту* (Ю. Андрухович); — *Привіт! Я вже у Львові. Десь треба перетнутися.* — *Добре. Я вільний* (Ю. Винничук).

3. *перен.* Бути подібним, схожим у чому-небудь, мати спільні властивості, ознаки і т. ін. *Культура і цивілізація. Чи перетинаються ці два поняття, чи тотожні вони?* (з публіц. літ.).

4. *тільки 3 ос., перен.* Зненацька закінчуватися, перериватися; уриватися. [П р і с ц и л л а:] *Ні, тату, настав уже й мій час. Отак невидно перетинається життя людське ..* — *Я здавна вже мов гість на сьому світі* (Леся Українка); *Десь зривалась нервова пісня й перетиналась, виринала знову, сплітались із погрозливими вигуками, палахкотіла й гасла* (Б. Антоненко-Давидович); *Ще кілька слів було промовлено, і розмова перетялась...* (І. Нечуй-Левицький).

5. *тільки недок.* Пас. до **перетина́ти.** *Якщо дві паралельні площини перетинаються третьою, то прямі їх перетину паралельні* (з навч. літ.); *Над ставком розлягалися, пливли пісні .. й перетиналися здоровим, безтурботним парубоцьким реготом, ухиканням, дівочим голосним вереском* (С. Добровольський); *Князь Володимир знав, що в давні часи вихід із затоки Символів перетинався на ніч залізними цепами* (С. Скляренко).

ПЕРЕ́ТИНКА, и, *ж.* 1. Те саме, що **перегоро́дка** 1. *Красношапка був найнеспокійніший з усіх моїх пташок. Тільки я його приніс, він за пів години зруйнував мені клітку, яка була з дерев'яними перетинками* (О. Копиленко); *Частина стелі в салоні — із кольорового скла. Петро каже, це карта зоряного неба: усі відтінки синього, розмежовані мідними перетинками* (С. Андрухович); *Олег слухняно сидів на табуреті, тримаючи ноги на перетинці* (Г. Вдовиченко); *Він поділив фургон дощаною перетинкою на дві частини* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Тонка пружна плівка, що роз'єднує, з'єднує або обволікає що-небудь в організмі людини, тварин. *Я побачив, що в .. гусеняти обпалена ще й нога. Перетинки на ніжці геть обгоріли* (І. Багмут); *Снаряди падали так густо, що вибухи зливалися в один безперервний, неймовірної сили гуркіт, від якого боліли вушні перетинки, а в голові стояв густий дзвін* (Д. Ткач); *Запах входить у ніздрі, просочується крізь хрящові перетинки* (Любко Дереш); *На лапах у нього* [морського короля] *перетинки, а на плавниках нарости. Уявіть собі рибу-привид з людським обличчям* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); // Така плівка в плодах деяких рослин (горіхів, гранатів і т. ін.). *Запарені перетинки від волоських горіхів хоч і гіркі, але живіт боліти перестав* (П. Панч); *Зріжте з яблук "кришечку" (чверть висоти), видаліть насіння й перетинки, начиніть медом та горіхами, запікайте в розігрітій до 180 °С духовці 15 хв* (із журн.).

△ **(1) Бараба́нна пере́тинка,** *анат.* — пружна тонка пластинка в отворі між зовнішнім слуховим проходом і барабанною порожниною середнього вуха. *Представники народу банджо проколюють барабанну перетинку в ранньому віці для полегшення перебування під водою* (з наук.-попул. літ.); *Епідерміс барабанної перетинки є продовженням шкіри зовнішнього слухового проходу* (з навч. літ.); *Олег вже побоювався, що його барабанні перетинки не витримають цього шаленого ревища* (П. Загребельний); *Ударна громова хвиля вдерлася у машину й стусонула по барабанних перетинках* (Л. Кононович).

ПЕРЕ́ТИНКОВИЙ, а, е. Прикм. до **пере́тинка.** *Жировий прошарок підшкірної тканини в стовщених місцях має перетинковий шар і може бути розділений на кілька фіброзних шарів* (з наук. літ.).

ПЕРЕТИ́НКОВИЙ, а, е. Прикм. до **перети́нок.**

ПЕРЕ́ТИННИЙ, а, е. 1. Прикм. до **пере́тин.** *Перехідний опір визначають з урахуванням опору ізоляційного покриття трубопроводу та перетинного опору* (з наук.-техн. літ.); *Малюйте пунктирну лінію навколо штрихів, які ви хочете розрізати. Після відпускання миші всі точки на обраних штрихах будуть видалені, поки інший перетинний штрих не знайдено* (із журн.).

2. Який перетинається. *Перетинні лінії.*

ПЕРЕ́ТИННІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Власт. за знач. **пере́тинний** 2. *У проєкціях з числовими позначками перетинність прямих визначається двома умовами: проєкції прямих перетинаються, позначки точки перетину на проєкціях обох прямих мають бути однаковими* (з наук. літ.).

ПЕРЕТИ́НОК, нку, *ч.* Невеликий тин, плетений поперечно. *Якби мені не тиночки Та й не перетинки, Ходив би я до дівчини Та щовечоринки* (з народної пісні); *Вони* [закохані] *співали .. простеньку пісеньку — скаргу на тини та перетинки, що заважають хлопцеві ходити до дівчини* (М. Рудь).

ПЕРЕТИНЧА́СТИЙ, а, е. Який має плівки-перетинки, з перетинками. *Жаба звалилася, судорожно сіпаючи перетинчастими лапами* (В. Владко); *Птиця сіла на груди Кліма, розправила перетинчасті крила, відкрила дзьоб* (О. Ульяненко); *Звіря .. було .. вкрите рідкуватою темно-коричневою щетиною, трохи світлішою на животі, і з перетинчастими лапами, що міцно упиралися в землю* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); * Образно. *По токах з ранку до ночі гупали ціпи, а вітряки і день і ніч махали перетинчастими крилами* (З. Тулуб).

ПЕРЕТИНЧАСТОЗЯ́БРОВИЙ, а, е. 1. Який має маленькі зябра, редуковані або перетворені на м'язисту перетинку (про молюсків). *Перетинчастозябровий організм.*

2. *у знач. ім.* **перетинчастозя́брові,** вих, *мн.* Надряд морських, перев. глибоководних молюсків. *Перетинку, або зяброву септу, перетинчастозябрових пронизують кілька отворів, через які сполучаються верхня та нижня камери мантійної порожнини* (з навч. літ.).

ПЕРЕТИНЧАСТОКРИ́ЛИЙ, а, е. 1. Який має дві пари прозорих перетинчастих крил (про комах). *Перетинчастокрилі комахи теплих країн .. живуть сім'ями у великих гніздах, так званих термітниках* (В. Чемерис).

2. *у знач. ім.* **перетинчастокри́лі,** лих, *мн.* Клас, що об'єднує одну з найчисельніших груп крилатих комах (мурашки, бджоли, оси, наїзники, пильщики). *Паразитичні перетинчастокрилі й деякі круглі черви, що розвиваються в тілі комах, зрештою спричинюють смерть хазяїна* (з навч. літ.); — *Справді цінна знахідка? .. — Ви ще й питаєте! Це комаха, яка не належить ні до .. перетинчастокрилих, ані взагалі до жодного з десяти відомих науці рядів!* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

ПЕРЕТИНЬКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перетинькува́ти.** *На перетиньковану поверхню наносять спеціальний закріплювальний розчин* (із журн.); // **перетинько́вано,** *безос. пред. Усі стіни перетиньковано.*

ПЕРЕТИНЬКО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перетинько́вувати.** *Перетиньковування приміщення.*

ПЕРЕТИНЬКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕТИНЬКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *що.* 1. Тинькувати все або багато чого-небудь. *Спочатку будівельники утеплили приміщення ззовні, а потім перетинькували й перефарбували всі стіни і ззовні, і зсередини* (з газ.).

2. Тинькувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Якщо не дотримуватися технології нанесення венеціанської штукатурки, доведеться перетиньковувати всю стіну* (із журн.).

ПЕРЕТИНЬКО́ВУВАТИСЯ, уєтся, *недок.* Пас. до **перетинько́вувати.** *За бажанням нового власника всі стіни в квартирі перетиньковувалися* (із журн.).

ПЕРЕТИНЬКУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перетинькува́ти.** *Перетинькування стін рідким мармуром — надзвичайно поширена сьогодні практика зміни звичного інтер'єру* (із журн.).

ПЕРЕТИНЬКУВА́ТИ *див.* **перетинько́вувати.**

ПЕРЕТИРА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перетира́ти** і **перетира́тися.** *Дерев'яна ложка для перетирання домашнього сиру для Яни є символом уярмлення жіноцтва* (Є. Кононенко); *Нейтральне місце для перетирання різних тем потрібне було багатьом* (А. Кокотюха).

ПЕРЕТИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕТЕ́РТИ,** тру́, тре́ш, *док.* 1. *що.* Тручи, розривати, розділяти що-небудь на частини. *Через ряднину треба процідити воду, а гіпсові дати добре висохнути проти сонця. Коли висох, вдруге вали його в піч і перепікай, перетирай, розводь водою* (М. Дочинець); *Василь побачив ряд бочок і в кутку якусь безладно накидану купу. "Там, мабуть, старі бочки... обручі старі... Знайду обруч, шматок обруча... перетру віръовку..."* (Г. Хоткевич); — *Може, грузило волосінь перетерло?* (Остап Вишня); *Дмитро почав терти об гостряки мотузкою, аж поки не зачепив край вузла, і ще через деякий час зав'язку вдалося перетерти й розірвати* (А. Кокотюха).

2. *що.* Тручи, подрібнювати що-небудь, перетворювати в порошок, м'яку масу і т. ін. *Рипіло жорно, перетирало збіжжя на борошно* (З. Тулуб); — *Мовчи, законна дружино! Піди перетри сир дерев'яною ложкою милому мужу на*

сирну бабку! (Є. Кононенко); *В пісок вже можна перетерти вогнем таким гранітні валуни* (І. Гончаренко); *Наші фрукти на заводах Переварять, перетруть* (М. Познанська); // Добре розжовувати, жувати (їжу, корм). — *Ти не хазяйновита й нестатковита людина, — сказав* [Олесі] *Балабуха, перетираючи в зубах суху печеню* (І. Нечуй-Левицький); *Прив'язана до саней дядька Трохима, вона* [коняка], *похнюпившись, перетирала сіно* (М. Стельмах); *Ми, принишклі, сиділи коло неї, розглядаючи .. запалий рот з чорним зубом-пеньком, що ним баба перетирала хліб* (А. Дімаров); *Саранча поїдала все, що могли перетерти її щелепи* (Ю. Мушкетик).

3. *що і без прям. дод.* Витирати все або багато чого-небудь, одне за одним. *Вона кинулась чай заварювати, стакани мити, перетирати* (Панас Мирний); *Кімнату за кімнатою в кожному будинку, ступінь за ступенем на подвір'ї прибирали, перетирали, перемивали, чистили, підмітали, наводячи зразковий лад* (В. Козаченко); * Образно. — *Та чого вони, твої закони, такі підтоптані, пилюкою припорошені? — Перетру, Хомо. — Перетри, перетри гарненько, Ференц, — повчає Хома, — та ще й перетруси* (О. Гончар).

4. *що і без. прям. дод., перен., розм.* Обговорювати щось, обмінюватися поглядами, міркуваннями, враженнями і т. ін. з ким-небудь. *На майдані біля корчми стояв гурт селян, стояв годину, дві й важко перетирав нудні, нецікаві розмови* (М. Івченко); *Здавалося, ніби то ніякі не чорношкірі, а якісь наші заробітчани — ті поводилися б так само: розважаючись картами, голосно перетирали б свої заробітчанські моменти* (Ю. Андрухович); *Рано чи пізно — з ним треба серйозно перетерти про Рому* (А. Дністровий).

◊ **Перебира́ти (перетира́ти) / перебра́ти (перете́рти) язико́м (язика́ми)** *див.* **перебира́ти; Перемива́ти (ми́ти, переме́лювати, перетира́ти** *і т. ін.)* / **перемити (перемоло́ти, перете́рти** *і т. ін.)* [**усі**] **кісточки́ (кістки́)** *див.* **перемива́ти; (1) Перетира́ти (перебира́ти, перемина́ти** *і т. ін.)* / **перете́рти (перебра́ти, перем'я́ти** *і т. ін.)* **на зуба́х** *кого* — пліткувати, лихословити про кого-небудь. *Знову почав Грицько гукати на всю хату, перетираючи та переминаючи на зубах не тільки Пріську з Христею, а й увесь рід їх* (Панас Мирний); *Всі троє приятелів уже не спроможні були зупинитися і цілий вечір, як вони казали, перетирали на зубах усіх своїх знайомих* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПЕРЕТИРА́ТИСЯ, а́ється, *недок.*, **ПЕРЕТЕ́РТИСЯ,** тре́ться, *док.* 1. Тручись, розриватися на частини. *Все йшло гаразд, без ніяких пригод, хіба що іноді в якому-небудь возі перетреться налюшень* [налюшник] *чи завередує колесо* (С. Добровольський); *Треба почекати, коли перетреться канат, розпадуться всі сув'язі* (П. Загребельний); *Омелько .. всю поклажу перемацав, кожну шворку і ремінь перевірив, чи міцні, чи не перетерлися, чи не зотліли* (Ю. Логвин); *При першому ж шквалі якірні ланцюги перетруться об гребені підводних скель* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

2. Перетворюватися на порох, руйнуючись під дією тертя. *Зміями в'ються жмути засохлого коріння живих колись дерев, перетираються в порох і гноять землю для будучих, більше* [більш] *щасливих поколінь* (Г. Хоткевич); *Люди біжать, біжать... Земля стугонить попід їхніми ногами, масне груддя ріллі перетирається на пилюку* (М. Руденко); *Ліжко-розкладачка з довгим полотняним лантухом-матрацом, у якому давно вже перетерлась на порохню солома, було застелене* (Б. Антоненко-Давидович); *Трохи далі синіють крихкі сироїжки. Але я їх не беру, бо, поки доїдеш додому, вони перетруться на сміття* (М. Стельмах); *Шляхи, шляхи .. Були вони по-весняному грузькими спочатку, стали шкарубкими, колючими потім, а зараз уже перетерлися в порох незліченними заробітчанськими підошвами* (О. Гончар); * Образно. *На жорнах часу самоцвіти душі не так легко перетираються: вони довго ще, довго граняться та шліфуються...* (І. Волошин).

3. *перен.* Змінюватися, перетворюватися на краще або минати. *Він думав, що все те сватання перетреться, перемнеться та й так минеться. Однак же син не кидав своєї думки* (І. Нечуй-Левицький); — *Юрочко, хороший, не гнівайся. Все перетреться, перемелеться...* (Є. Доломан); — *Повернуся до сина, може, ще все налагодиться, жаль мій великий перетреться* (Г. Пагутяк); — *Чує моє серце: біда боком перетреться* (В. Лис); // *безос.* — *Не журися, жінко: перетреться, перемнеться та й минеться...* (Р. Іваничук).

4. *тільки недок.* Пас. до **перетира́ти.** *Висівки перетиралися ще раз і знову просіювалися* (М. Дочинець); *У ротовій порожнині їжа роздрібнюється, перетирається й змочується слиною* (з навч. літ.).

ПЕРЕТИ́СК, у, *ч.* 1. *геол.* Надзвичайне звуження рудної жили. *Із подальшим заглибленням у виробку під час гірничих робіт на рудниках зростає напруження в масиві перетисків породи* (з наук.-техн. літ.).

2. *рідко.* Те саме, що **перетиска́ння, перети́скування, перети́снення.** *Ноги, якими я сплітався зі шнурівкою, дерев'яніли* [дерев'яніли] *від перетиску* (М. Дочинець).

3. Місце перетискання кого-, чого-небудь. *На схемах зазначені поперечні смуги — перетиски, які ймовірно відповідають крупним поперечним розломам* (з наук. літ.); *Поверхня зразка орнаментована численними досить міцними одиничними серпоподібними ребрами, які повторюють конфігурацію перетиску* (з навч. літ.).

ПЕРЕТИСКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перетиска́ти** і **перетиска́тися.** *Перетискання, що відбувається в будь-якій ділянці вздовж верхніх сечовидільних шляхів, спричинює збільшення тиску в структурах нирки* (з наук. літ.); *Перетискання карбонових волокон може призвести до внутрішніх пошкоджень у формі тріщин* (з наук.-техн. літ.); *Надійним способом тимчасової зупинки кровотечі є перетискання кінцівки вище від місця поранення* (з навч. літ.).

ПЕРЕТИСКА́ТИ *див.* **перети́скувати.**

ПЕРЕТИСКА́ТИСЯ *див.* **перети́скуватися.**

ПЕРЕТИСКА́Ч, а́, *ч.* 1. *мет.* Знаряддя для утворення заглибин на металі. *Однобічні або двобічні виїмки в заготівці виконують перетискачем* (з наук.-техн. літ.).

2. Пристрій для перетискання чого-небудь. *Після вшивання аорти та профілактики повітряної емболії знімали перетискач з аорти та відновлювали серцеву діяльність* (з наук. літ.).

ПЕРЕТИ́СКУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перети́скувати.** *Перетискувана джгутом кінцівка;* // **перети́скувано,** *безос. пред. Якщо печінково-дванадцятипалу зв'язку перетискувано понад 30 хв., у піддослідних щурів фіксували виражене пригнічення активності мітохондріального ферменту* (з наук. літ.).

ПЕРЕТИ́СКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перети́скувати** і **перети́скуватися.** *Експериментальну індукцію ішемії здійснювали перетискуванням джгутом зовнішньої клубової артерії через 30 днів після початку хронічної алкоголізації* (з наук. літ.); *Щоб запобігти перетискуванню судин та надмірному натисканню на внутрішні органи, тіло змінює позу кілька разів на ніч* (із журн.).

ПЕРЕТИ́СКУВАТИ, ую, уєш, **ПЕРЕТИСКА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕТИ́СНУТИ,** ну, неш; *мин. ч.* перети́снув, нула, ло *і* перети́с, ла, ло; *док., кого, що.* 1. Дуже сильно тиснути, здавлювати. *Через ворота вони* [Данько і Степан] *схопилися в люті обійми, підважуючи один одного, перетискаючи тіло і дерево* (М. Стельмах); *Коновал перетискає ліву руку й активно її розминає, аби виступили вени* (А. Дністровий); *Сестри .. стягували волосся ззаду, перетискаючи його вирізаною з дитячої соски гумкою* (Валерій Шевчук); *Я пригадав, що людина легко може покінчити з власним життям, перетиснувши собі сонну артерію* (Ю. Збанацький); *Рука Тхора перетиснула дихальний гофрований шланг* (А. Кокотюха); // *безос. Доку здорово перетиснуло шию. Він висолопив язика, ворушив вилізлими очима* (О. Ульяненко).

2. *перен.* Пересилювати або обмежувати когось у чомусь. *Ще не було випадку, коли б він не зміг перетиснути когось бесідою* (Т. Прохасько).

ПЕРЕТИ́СКУВАТИСЯ, уюся, уєшся, **ПЕРЕТИСКА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПЕРЕТИ́СНУТИСЯ,** нуся, нешся; *мин. ч.* перети́снувся, нулася, лося *і* перети́сся, ти́слася, лося; *док.* 1. Передавлюватися, затискатися (у 2 знач.). *У переношеної (після 42 тижнів) дитини пуповина тонка, тому судини її можуть легко перетискатися, що за умов зменшення кількості навколоплідних вод може спричинити гіпоксію плода* (з наук. літ.); *При провітрюванні шурфів рекомендовано застосовувати брезентові труби діаметром 200–220 мм. На поверхні в трубопровід установлюють металевий каркас діаметром 190 мм, який не дає змоги перетискуватися повітропроводу* (з наук.-техн. літ.); *У поперекових відростках хребців шийного відділу проходять артерії, які живлять мозок. Під час тривалого нахилення ця артерія може перетиснутися, а тому кровопостачання погіршується* (з навч. літ.).

2. *тільки док., діал.* Те саме, що **проти́снутися** 1. *Головний пруд того потоку з людських голів, хусток, шапок .. перетисся крізь хвіртку і доперва на ріні перед церков'ю* [церквою] *розсипався* (І. Франко); *Несучи перед собою свої клунки, наче щит, увійшов* [Марко] *до середини вагона, перетиснувся вузьким коридором, знайшов незайняте місце* (Б.-І. Антонич).

3. *тільки недок.* Пас. до **перети́скувати, перетиска́ти.** *Сім'яникова вена може перегинатися або перетискатися іншими судинами, проходити через складки тканин тощо* (з наук. літ.).

ПЕРЕТИ́СНЕНИЙ, ПЕРЕТИ́СНУТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перети́снути.** *Амбросій Іванович був невисокий і худий, з чорним кучерявим волоссям і в окулярах, що ховали каправі очі, з носом, перетисненим поперечною смужкою* (Валерій Шевчук); *Господар, тракторист місцевого лісгоспу, показав на явно перетиснуту чимось залізним шию собаки й дивувався, як Рекс міг підпустити до себе когось чужого* (В. Лис); // **перети́снено, перети́снуто,** *безос. пред. Парашутисти вишикувались до зльоту, великі пальці перетиснуто плечними* [плечовими] *лямками* (Є. Пашковський); *Для припинення водопостачання поліетиленові труби перетиснено гідравлічним перетискачем* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Який перетисся, перетиснувся. *Перетиснені нервові закінчення, розташовані в шийному відділі, можуть спричинювати оніміння кінцівок* (з навч. літ.).

ПЕРЕТИ́СНЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перети́снути** і **перети́снутися.** *У разі затягування гвинтів клеми з надмірним зусиллям можливий зрив різьблення гвинтів або перетиснення приєднаного проводу* (з наук.-техн. літ.); *Пристрій для тимчасового перетиснення черевної аорти має два елементи: руків'яту та стрижень з робочою частиною на кінці* (з навч. літ.).

ПЕРЕТИ́СНУТИ *див.* **перети́скувати.**

ПЕРЕТИ́СНУТИЙ *див.* **перети́снений.**

ПЕРЕТИ́СНУТИСЯ *див.* **перети́скуватися.**

ПЕРЕТІКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перетіка́ти.** *Під час цементування свердловини залишаються зони, не заповнені цементним розчином, які можуть слугувати каналами для перетікання рідини* (з навч. літ.); *Відбувається якесь перетікання ідей, фабул, сюжетів* (Л. Костенко); *Герман любить театр, але лише на сцені. Перетікання театру в побут мусить його бентежити* (Г. Пагутяк); *Твір писався в умовах екстремальних.., на тій грані, де минуле втрачає тяглість перетікання в майбутнє* (О. Забужко).

ПЕРЕТІКА́ТИ, а́є, *недок.*, **ПЕРЕТЕКТИ́,** тече́, *док.* 1. Текти з одного місця в інше (про рідину). *Кров червона тонкими струями Перетіка по землі* (І. Франко); *Марина .. перекидає глечик .. П'ять заповітних крапель перетікають у філіжанку* (І. Роздобудько); // Текти через щось (перепону, простір і т. ін.). *Риня бере графин і розливає по чарках, собі трішки переливає, горілка збирається на поверхні, злегка ніби надувається й перетікає через вінця* (А. Дністровий).

2. *перен.* Змінюватися, перетворюватися на щось інше. *Саме так його, щастя, можна собі уявляти: ти є і тебе немає, ти всюди й ніде, легкість вина перетікає в легкість вітру і думки* (Ю. Андрухович); *Ось факти на користь версії, котра вже перетекла в глибоке переконання* (А. Кокотюха); // Поступово поширюючись, плавно рухаючись, переміщатися в інше місце. *Безліч літер квапилися одна за одною, перетікали зі сторінки на сторінку* (Н. Околітенко); — *Візьми мене за руку, і моя сила перетече в тебе* (Г. Пагутяк); *Судомний струм від потилиці перетік під лопатку* (Є. Пашковський); *Страх налився темним густим медом у серце, перетік і вимазав усі нутрощі* (Любко Дереш); // Минати, проходити (про час, пори року і т. ін.). *Дні перетікають тихо й повільно* (С. Жадан); *Ніч заледве почала перетікати у світанок* (А. Кокотюха); *Весна ось-ось перетече у літо* (В. Діброва).

ПЕРЕТІ́ПАНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **перетіпа́ти.** *Перетіпані коноплі;* // **перетíпано,** *безос. пред. Усе волокно перетіпано.*

ПЕРЕТІ́ПАНИЙ[2], а, е, *розм.* Який перетіпався.

ПЕРЕТІПА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перетіпа́ти.** *Перетіпання льону на терлиці.*

ПЕРЕТІ́ПАТИ, ає, *док.* 1. Закінчити тіпати (про хворобу). *Нарешті гарячка перетіпала;* // *безос.* Про відчуття ким-небудь сильного дрожу, спричиненого хворобою, нервовим збудженням. *Від хвилювання через іспит студента добре перетіпало* (з газ.).

2. Потіпати всіх або багатьох (про лихоманку). *Узимку пропасниця всю родину перетіпала* (із журн.).

ПЕРЕТІПА́ТИ *див.* **перетíпувати.**

ПЕРЕТІ́ПАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., розм.* Стомитися від страху, тяжких думок і т. ін. *Бідолашне хлоп'я! Кілька ночей він ховався від арешту, перетіпався, перемучався* [перемучився] *без сну* (І. Багряний).

ПЕРЕТІ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕТІПА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Тіпати все або багато чого-небудь (про льон, коноплі і т. ін.). *Перетіпати весь льон від костриці.*

2. Тіпати льон, коноплі і т. ін. ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Перетіпувати волокно повторно на новій терлиці* (із журн.).

ПЕРЕТІ́СУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перетісувати.** *Застосування нової технології перетісування сировини можливе лише за умови проведення додаткового інструктажу для співробітників* (із журн.).

ПЕРЕТІ́СУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕТЕСА́ТИ,** ешу́, е́шеш, *док.*, *що.* 1. Тешучи, обробляти все або багато чого-небудь.

2. Обтісувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *На верфі цар видавав себе за простого теслю, і всі вдавали, що не знають, хто то обтісує колоди, проходячи мимо, вихваляли майстра, а потім тихцем перетісували ті колоди* (Ю. Мушкетик).

ПЕРЕТІ́СУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **перетісувати.** *Погано або неправильно обтісана деревина перетісується іншим майстром* (із журн.).

ПЕРЕ́ТКАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перетка́ти** 1. *Дарка .. скинула .. білу домотканну спідничку, переткану в подолі червоною заполоччю в п'ять рядків* (Леся Українка); *На ній було дороге, але темне убрання, темно-вишневий, з золотими квітками, кунтуш та шовкова біла намітка, переткана срібними нитками* (І. Нечуй-Левицький); *Кочубеїха поправила на голові парчевий кораблик, погладила рукою складки контуша, так суто золотом перетканого, що й зігнути його було важко* (Б. Лепкий); *Я одягнув ще одну сорочку, аби не висів жупан, підперезався поясом в сірі та сині паси, перетканим золотими нитками* (Г. Пагутяк); * Образно. — *Ось башта над вами, хлоп'ята... Це серце нашого парку, а жили його — арики, весь парк перетканий ними...* (О. Гончар); // **пере́ткано,** *безос. пред. Рушники для радісних подій переткано нитками яскравих кольорів, а на смерть — "сумними", з темною гамою* (з публіц. літ.).

2. *перен.* Пронизаний чим-небудь. *В тіні кам'яних осель, перетканій блакитним світлом, починалась забава* (М. Коцюбинський); *Пообіддя було прегарне, лагідне.., поезією перткане, осіннє сонячне пообіддя* (О. Кобилянська); *У непевнім блиску місяця видно було у полі озерце, перетканe очеретом* (К. Гриневичева); *Грива чорного, перетканого сивими ниточками чуба спадає аж на плечі* (О. Гончар); *Зворотний шлях, хоч і перетканий увесь муками для Лучука, видався набагато коротшим, аніж уночі* (П. Загребельний); // **пере́ткано,** *безос. пред. Червоними прожилками переткано весь сніг* (П. Мовчан).

ПЕРЕТКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перетка́ти** 1 і наслідок такої дії. *Перетканння кольоровими смужками із симетричним розміщенням орнаменту поперечних країв скатерки властиве господиням Івано-Франківщини* (з навч. літ.).

ПЕРЕТКА́ТИ *див.* **перетика́ти**[2].

ПЕРЕТКНУ́ТИ *див.* **перетика́ти**[1].

ПЕРЕТЛІВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕТЛІ́ТИ,** і́ю, і́єш, *док.* 1. Тліючи, псуватися (від гниття, дії вологи і т. ін.). *Селянин майже не відчуває духу поту, бо щоденно купається чи мліє в ньому. Хліборобська одежа перетліває не стільки від часу, скільки від гарячої роси тіла* (М. Стельмах); *В кооперативі було що завгодно: бочки оселедців, бочки гасу, ковбаса, мило, горілка, книги... Висіли й перетлівали хомути* (Б. Харчук); *Покінчивши з загорожами, молодий господар взявся до роботи: перекрив із дідом Інокентієм хлів (стара крівля зовсім перетліла)* (Григорій Тютюнник); // Зазнавати процесу гниття. *У пісках за Любечем полягло чимало воїв, що боролись проти Ярополка; у тому ж піску, часом поряд з ними, перетлівали кості тих, що захищали Ярополка* (С. Скляренко); *Коли я помру і кістки перетліють У темній забутій могилі, Кохання не зникне* (А. Кримський); *В тріщинах набивалося листя, щоб перетліти і віддати себе землі* (Григорій Тютюнник); // *перен.* Повільно конати, гинути. — *Де ж пак! Скільки ми таборів врятували! Скільки б там душ перетліло!* (О. Гончар); *Почуття перетліли, тільки десь аж у найглибших закапелках душі лишився невиразний, невизначений біль* (М. Дашкієв).

2. Згоряти без полум'я. — *Вже горів* [танкіст], *кажуть, зовсім, комбінезон на ньому перетлів — ледве жінки водою загасили* (О. Гончар); *В залізній пічці вже перетліли на попіл головешки* (Л. Смілянський); — *А яку річ тяжче загартувати — тонку чи товсту? .. — Треба бути дуже .. делікатним. Покладеш її* [тонку] *в горно, не встигнеш раз-два дмухнути міхом, а вона, дивись, уже й перетліла* (Є. Доломан); * У порівн. *Мишка поховали .. Старий Прохор не плакав, він тільки зчорнів на вугіль, наче всередині йому все перетліло* (І. Микитенко); // *перен.* Мучитися від тяжких думок, сумнівів, страху і т. ін. *Отак, перекипаючи і перетліваючи у тяжких роздумах-сумнівах, незчувся, як голоси закоханих стихли* (В. Речмедін); *Від своїх тривог і чекань вона так уже перетліла та перемліла, що не бачила перед собою й світу* (С. Чорнобривець); *Перегорів я й перетлів, Як ті книжки Кумрана, Та ще в мені багато слів Ти віднайдеш, кохана* (Д. Павличко).

◊ **Душа́ перетлі́ла (переболі́ла, перекипі́ла** *і т. ін.)* <**Се́рце перетлі́ло (переболі́ло, перекипі́ло** *і т. ін.)*> *див.* **душа́; (1) Перетлі́ти (переболі́ти, перемлі́ти) душе́ю (се́рцем)** — тяжко пережити, перестраждати, змучитися від тривоги, страху, туги і т. ін. *От тільки переболів душею за тебе, голубочко моя* (М. Коцюбинський); [П а р а с к а:] *Зніметься* [Мар'яна], *піде та гляди — аж до півночі нема.., а тут ждеш, ждеш, передумаєш, переболієш серцем, поки прийде* (С. Васильченко); *Нікому не болить чуже горе, ніхто не відає, як перемліла душею Фросина Данилівна минулої ночі* (А. Хижняк); *Ще більше перетліла серцем за Данька, доки він там десь з ворогом рубався* (О. Гончар); **(2) Перетлі́ти (зотлі́ти) на ву́гіль (на по́піл):** а) дуже намучитися, знемогтися від тяжких думок, неспокою, хвилювань, страху і т. ін. *Я знемігся, згорів... Моє серце на попіл зотліло — В нім погасла снага* (М. Вороний); — *Нічого, нічого, не схуднеш, — поплескав її по плечу Микола. — Іди скоріше, бо Максим перетліє на попіл* (А. Хижняк); *Я був на попіл серцем перетлів, Чекаючи обіцяної стрічі, А ти немовби в іншому сторіччі Жила, забувши мову почуттів* (І. Гнатюк); б) минути, зникнути (про почуття). [О л ь г а:] *Всю вулицю загородили, як після пожежі.* [К р я ж:] *Отут (б'є себе в груди) все на вугіль перетліло* (М. Зарудний).

ПЕРЕТЛІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **перетлі́ти.** *Панас Кандзюба стояв серед грузу, важкий і сірий, як купа перетлілої цегли* (М. Коцюбинський); *Всюди Ліна бачить замазучені майки, перетлілі від поту безрукавки* (О. Гончар); *Земля пахла перетлілими корінцями і гноєм* (О. Десняк); Мацала [Маруся] *в абсолютній тьмі, де був вогонь. Але на тім місці була лиш давно перетліла купа попелу* (Г. Хоткевич); *Землю тут вимощено жужелицею, серед якої де-не-де валяються дрібненькі кусочки ще не перетлілого вугілля* (Я. Гримайло); *Він дістав попільничку, почав вибивати з люльки перетлілий тютюн* (О. Гуреїв); *Сумно заходять дні, наче перетліла любов* (Б. Антоненко-Давидович).

ПЕРЕТЛІ́ТИ *див.* **перетліва́ти.**

ПЕРЕТЛУМА́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перетлума́чити.** *Декор, властивий візантійським церквам, у Києві перетлумачений відповідно до вимог замовників, а тому набуває нового змісту* (з навч. літ.); *"Негайно приїдь, .. і я ласкаво дозволю тобі торкнутися вустами моїх черлених царських чобіт!" Останні слова, перетлумачені халдейським купцем Сосом, трохи різали вухо, але Гістіей був достатньо розумний чоловік, щоб збагнути: коли перський цар допускав когось до своїх червоних чобіт, він тим самим виявляв найвищу ласку* (І. Білик); // **перетлума́чено,** *безос. пред. Статтю для іноземного видання перетлумачено англійською* (із журн.).

ПЕРЕТЛУМА́ЧИТИ *див.* **перетлума́чувати.**

ПЕРЕТЛУМА́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перетлума́чувати.** *Євангеліє, доступ до якого сьогодні мають усі, стає об'єктом особистого переосмислення, перетлумачування на свій лад* (з рел.-церк. літ.).

ПЕРЕТЛУМА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕТЛУМА́ЧИТИ,** чу, чиш, *док., що.* 1. Витлумачувати повторно, по-іншому, інакше. *Франко уявнює в життєподібній реальності художнього твору те, що Бубер, з дистанції в кілька десятиліть, перетлумачує мовою понять* (О. Забужко); *Ніхто з сучасних майстрів української музики не зумів так глибоко пройнятися фольклором і так самозабутньо перетлумачити його, як Л. Ревуцький* (з наук. літ.); *Бабусі у темних хустках, не розчули .. та по-своєму чутку перетлумачили* (О. Гончар); *Коли повертався Ігор, Його привітав народ. Сказали так написати, А ні — то виберуть очі, Які довели до Путивля І бачили все як є. І знаєш — перетлумачать, Усе перепишуть, як схочуть* (П. Гірник).

2. Тлумачити все або багато чого. *Для обґрунтування свого твердження автору наукової праці довелося перетлумачити все політеїстичне минуле давніх слов'ян* (з наук. літ.).

3. *розм.* Перекладати на іншу мову. *Перекладач перетлумачив слова Артема німецькою мовою* (В. Гжицький); *Осмогруд звелів Слободанові перетлумачити: — Хай греки відчинять мені браму* (І. Білик).

4. *розм.* Перекладати все або багато чого. *Перетлумачити всі статті на українську мову.*

ПЕРЕТЛУМА́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **перетлума́чувати.** *Гарантування утвердження цінностей людської гідності, прав і свобод можливе за збереження традицій і порядку, які перетлумачуються не як реакційно-авторитарні, а як суто організаційні* (з наук. літ.).

ПЕРЕТНУ́ТИ *див.* **перетина́ти.**

ПЕРЕ́ТНУ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перетну́ти.** *Протоптана стежка, перетнута вузлуватим обчовганим корінням, провадила до церкви нагору* (Л. Первомайський); *Небо вияснилося, перетнуте барвистою веселкою* (В. Кучер); *"Дункан" .. проминув розлогі коралові мілини, лишивши осторонь острів Сен-Жак, перетнутий з півночі на південь ланцюгом базальтових гір* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // **перетну́то,** *безос. пред. Ось і затихло все в Містечку науки. Ні душі в тунелях: .. лінії сигналізації та зв'язку перетнуто, автомати захисту вимкнено* (М. Дашкієв); *Греблю, якою було перетнуто Очеретянку восени, стала тепер місцем переїзду* (М. Чабанівський).

ПЕРЕТНУ́ТИСЯ *див.* **перетина́тися.**

ПЕРЕТОВКТИ́, вчу́, вче́ш; *мин. ч.* перето́вк, ла́, ло́; *док.* 1. *що.* Стовкти, потовкти все або багато чого-небудь. *Покинули саму невістку .. поратись: вона й муки насіяла, вона й калган, вона і бібки, вона і перець, і сіль, вона усе перетовкла* (Г. Квітка-Основ'яненко); *На черінь насиплю колосків, насушу, перетовчу і тоді вже спечу з них собі коржів* (І. Багряний); *Стільки проса, що нас п'ятеро дітей за зиму в ступах не перетовчемо* (Григорій Тютюнник); *Була зима, окупація, порожні не тільки засіки, а й навіть торби. Перетовкли у ступах все, що за добрих часів йшло на корм худобі* (М. Циба); *Машини вздовж і впоперек перерили землю, перетовкли, перемололи колесами й гусеницями* (А. Михайленко); // *перен.* Змінювати, звичайно на гірше. *Там немало є розумних людей, а зверху над ними — ступа. Та такій дай волю, все перетовче* (Ю. Збанацький); *Ходила й ойкала Женя. Їй наче в душі щось перем'яли й перетовкли* (В. Близнець).

2. *що.* Стовкти ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Перетовкти мак іншим макогоном.*

3. *що, розм.* Побити все або багато чого-небудь (посуд, вироби зі скла і т. ін.). *Над Петром ну реготать* [жінка], *Петра на глузи піднімать! Чарки й пляшки, шклянки перетовкла від сміху* (П. Гулак-Артемовський); *— Нещастя моє з тими жовнярами* [жовнірами]. *Над'їхали якісь на конях, коні їм сполошились — всі горшки перетовкли* (І. Франко); *В його* [нього — свата] *виріс хвіст і роги. Зробивсь він лютий, наче вовк. Ногами посуд перетовк* (О. Олесь); *У лабораторію ввірвалась* [Павлина], *мов вихор .. Уявляю, скільки вона колб перетовкла* (А. Дімаров); // *кого.* Побити або знищити, убити всіх або багатьох. *Мельник знав, що цих лютих і набридливих комах тут значно більше, всіх усе одно не перетовчеш* (А. Кокотюха); *— Всіх чортів у пеклі перетовчу, а тебе зроблю щасливою* (М. Руденко); *Замість того щоб тікати чимдуж до лісу, хлопці повитріщали очі на цю комедію, ждали, поки червоні перетовчуть одне одного* (В. Шкляр).

ПЕРЕТОВКТИ́СЯ, вчу́ся, вче́шся; *мин. ч.* перето́вкся, кла́ся, ло́ся; *док.* 1. *тільки 3 ос.* Стовктися (про все або багато чого-небудь). *Все тоє* [те] *перетовчеться та перемелеться* (Номис); * Образно. *Ще, може, багато води перетовчеться, перекаламутиться, врешті, товчена і каламучена утече, а тоді вже щось нового буде* (Леся Українка).

2. *тільки 3 ос., розм.* Побитися (про посуд, вироби зі скла і т. ін.). *— Буде отак, безщасна, цілий вік тинятись та тягатись з економії на економію, не надбає добра. А тієї шкоди! А скільки перетовчеться посуду!* (І. Нечуй-Левицький).

3. *розм.* Пережити, перечекати якийсь час де-небудь, як-небудь; перебути *(див.* **перебу́ти**[2]). *Якось перетовчеться* [Майка], *поки обстежать і щось скажуть, та в ніс б'є запах ліків, і щось запаморочливе, солодкувато-нудотне змушує .. роззиратися переляканo* (Люко Дашвар).

ПЕРЕТО́ВЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перетовкти́.** *Під боки покладено жорсткий паперовий матрац з перетовченою на сміття соломою* (А. Хижняк); *Вони трималися смуги перетовченого копитами і ратицями снігу* (М. Циба); * Образно. *Під Краковом його зустрічали два мільйони поляків — як одна велика душа. Бо вони нація, одне ціле. Це ж не ми, перетовчені в ступі імперії невідомо на що* (Л. Костенко); // **перето́вчено,** *безос. пред. Усе зерно перетовчено.*

ПЕРЕТО́ВЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перетовкти́.** *Перетовчення маку.*

ПЕРЕТО́Й, *виг., розм.* Уживається в разі неможливості або невмінні швидко, точно висловити думку. *Прийшов* [дід] *додому, пообідав та й каже: — Щоб я, — каже, — Куценка не перетой? І швиденько кудись пішов* (Остап Вишня); [Д і д:] *Іду ото я вночі попід садком, сторожую, аж бачу — щось бреде. Все в білому, як та мара. Я трохи, знаєш, перетой... переполошився трохи* (О. Левада).

ПЕРЕТОЛО́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перетоло́чи́ти.** *Ми натрапили на баштан. Вже він зібраний, перетолочений, перечавлений* (О. Гончар); *Посеред лісу натрапили* [хлопці] *на незібраний, перетолочений клин жита* (Є. Гуцало); *Сніг перетолочений на всі боки безліччю слідів* (Ю. Логвин); * Образно. *Чудний трохи його джура. Адже ж ріс на біді та воді, все дитинство перетолочене .. Матері майже не пам'ятав, батька — теж* (Ю. Мушкетик); // **перетоло́чено,** *безос. пред. Поля перетолочено худобою.*

ПЕРЕТОЛО́ЧИ́ТИ *див.* **перетоло́чувати.**

ПЕРЕТОЛО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕТОЛО́ЧИ́ТИ,** ло́чу́, ло́чиш, *док., що.* Толочити, давити (ногами, колесами і т. ін.) все або багато чого-небудь, всіх або багатьох. — *Вепр перетолочить усі наші ниви, а тоді й самих нас пожере!* (І. Білик).

ПЕРЕТОЛО́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **перетоло́чувати.** *"Фермер поскаржився, що його угіддя постійно перетолочуються дикими кабанами, які втекли з лісництва", — повідомляють "Новини Вінниці"* (з газ.).

ПЕРЕТОМИ́ТИ *див.* **перето́млювати.**

ПЕРЕТОМИ́ТИСЯ *див.* **перето́млюватися.**

ПЕРЕТО́МЛЕНИЙ, а, е, *рідко.* 1. Дієпр. пас. до **перетоми́ти.** — *Вибач мені, що життям перетомлений в вашій оселі* (І. Франко); *Надійшов Войнаровський. Схвильований і перетомлений повною пригод поїздкою* (Б. Лепкий); // **перето́млено,** *безос. пред. Коней перетомлено далекою дорогою* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Який перетомився. — *Маєте багато праці. Ви перетомлений. Потребуєте відпочинку...* (У. Самчук); // Який виражає сильну втому, знесилення, виснаження. *Повіки були в нього ледве помітно почервонілі, але, зрештою, ніжне лице його, хоч бліде й перетомлене, спокійне* (О. Кобилянська).

ПЕРЕТО́МЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., рідко.* Стан за знач. **перето́млений.** *"Маючи на увазі перетомленість групи, я вирішив відірватися від ворога на такий простір, щоби мати 5–7 днів для впорядкування військ, забезпечення їм постачання", — інформував отаман Є. Коновалець помічника начальника штабу армії полковника В. Тютюнника* (з мемуарної літ.).

ПЕРЕТО́МЛЕННЯ, я, *с., рідко.* Стан за знач. **перето́млюватися, перетоми́тися.** *Через перетомлення людина може навіть захворіти, тож треба дбати про власне здоров'я й правильно організовувати свій робочий день* (із журн.).

ПЕРЕТО́МЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕТОМИ́ТИ,** омлю́, о́миш; *мн.* перето́млять; *док., кого, що, рідко.* Те саме, що **перевто́млювати.** *Ніг не перетомивши, Аж до стрімкої гори прийшли там, де безвітряна пристань* (І. Франко); *Інструктор приходив до мене два чи три рази в тижні, на годинку, бо лікарі не казали мене по такій тяжкій недузі перетомлювати наукою* (Б. Лепкий); *З Любеча вирушили надвечір і пливли цілу ніч, маючи на думці дістатися вранці до Києва.., але нічого путнього з того не вийшло, тільки перетомили пішу новгородську рать* (І. Білик).

ПЕРЕТО́МЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПЕРЕТОМИ́ТИСЯ,** омлю́ся, о́мишся; *мн.* перето́мляться; *док., рідко.* Те саме, що **перевто́млюватися.** [З б о р о в с ь к и й:] *Перетомилися всі і промокли на хлющ, так тепер треба спочивати та сушитись* (М. Кропивницький); *Тим походом вони дуже перетомились, час було вертатися* (А. Чайковський); *В Америці я не буду перетомлюватись і виконуватиму своє завдання як слід* (В. Винниченко); — *Перетомився малий. Мабуть, сонце голову напекло, от і звалив його сон* (А. Михайленко).

ПЕРЕТО́НЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **перето́нити.** *Перетонений шар глини;* // **перето́нено,** *безос. пред. Полотно перетонено.*

ПЕРЕТО́НЕННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **перето́нити.** *Перетонення волокна.*

ПЕРЕТО́НИТИ, ню, ниш, *док., рідко.* Те саме, що **перето́ншити.** [Г р и ц ь к о:] *Нічого тонкого не треба, бо як перетоните, то ще перерветься .. А от як більше щирості, то воно гаразд і буде* (Панас Мирний).

ПЕРЕТО́НШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перето́ншити.** *Перетоншений корж треба випікати обережно, адже він може пригоріти* (із журн.); // **перето́ншено,** *безос. пред. Пряжу занадто перетоншено.*

ПЕРЕТО́НШЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перето́ншити.** *Надто малий індекс костистості свідчить про перетоншення кістяка* (із журн.).

ПЕРЕТО́НШИТИ, шу, шиш, *док., що і без прям. дод.* 1. Робити занадто тонким, тонкішим, ніж треба, ніж годиться. *Перетоншити нитку.*

2. *перен.* Робити занадто витонченим, тендітним (про людську вдачу). — *Та то його й брата переделікатнила й перетоншила мама, — сказав Радюк. — Я її добре знаю* (І. Нечуй-Левицький).

ПЕРЕТОПИ́ТИ¹ *див.* **перето́плювати¹.**

ПЕРЕТОПИ́ТИ² *див.* **перето́плювати².**

ПЕРЕТОПИ́ТИ³, оплю́, о́пиш; *мн.* перето́плять; *док.* 1. *кого, що.* Утопити, потопити всіх або багатьох, все або багато чого-небудь. [М а р к о:] *Я їх, падлюк* [фашистів], *сорок штук перетопив на перевозі* (З. Мороз); — *На морі елліни значно вправніші від лідійців, тому й сподіваються перетопити всіх твоїх невправних моряків* (І. Білик); *Микола Потоцький .. перетопив .. у невеликій річці найкращу частину війська свого* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя).

2. *що.* Те саме, що **затопи́ти²** 1. *Одного квітневого ранку ми пішли до школи, а коли поверталися додому, вода перетопила дорогу. Нас перевозили підводами. Вода сягала середини коліс* (з мемуарної літ.); // *безос.* — *В Михайлівцях перетопило шосейку! Туди їхав — нічого, а звідти вже буфером воду горнув!* (О. Гончар).

ПЕРЕТОПИ́ТИСЯ¹ *див.* **перето́плюватися².**

ПЕРЕТОПИ́ТИСЯ², иться, имося, итеся, *док.* Утопитися, потопитися (про всіх або багатьох). *Чимало* [ворогів] *перетопилося в річці, а решта загинули на місці; табір ворожий з усіма запасами і вся артилерія з її снарядами дістались переможцям* (І. Драч).

ПЕРЕТО́ПЛЕНИЙ¹, а, е. Дієпр. пас. до **перетопи́ти¹.** *Перетоплена до ранку груба;* // **перето́плено,** *безос. пред. Піч перетоплено сухим бур'яном.*

ПЕРЕТО́ПЛЕНИЙ², а, е. Дієпр. пас. до **перетопи́ти².** *Перетоплений кобальт, розріджений у селітряному спирті, дає червоний* [колір] (Р. Доценко, пер. з тв. Е. По); * Образно. *Щодня я і голюся, Аж пасока юшить із бороди; То гребінцем чесавшись уколюся, То, глянь, — витягую з води Гарячої свій палець, Вже перетоплений на смалець* (П. Гулак-Артемовський); *О ви, .. Ви, сльози, перетоплені в алмази, Зітхання, влиті у тужливі тони! Не покидайте ви мене!..* (І. Франко); // **перето́плено,** *безос. пред. Віск, який перетоплено з воскової сировини на сонячній або паровій воскотопці, називають пасічним* (з навч. літ.).

ПЕРЕТО́ПЛЕНИЙ³, а, е. Дієпр. пас. до **перетопи́ти³** 2. *Ніяк не міг пробитись* [Колосовський] *до кіногрупи своїм газиком: добрався до мосту, але міст уже був перетоплений* (О. Гончар); // **перето́плено,** *безос. пред. Улоговину перетоплено сусідньою річкою.*

ПЕРЕТО́ПЛЕННЯ¹, я, *с.* Дія за знач. **перетопи́ти¹**. *Перетоплення груби.*

ПЕРЕТО́ПЛЕННЯ², я, *с.* Дія за знач. **перетопи́ти²**. [Р і х а р д:] *Сьогодні до нас на шихтовий двір привезли на перетоплення броньові плити* (В. Собко); *Залишки після перетоплення воскосировини на екстракційних заводах застосовують лише для технічних потреб* (з навч. літ.); *Для фігури Антонія Плутарх дав йому аж забагато матеріалу, так що Шекспір проявив своє майстерство хіба в доборі і перетопленні фактів* (І. Франко).

ПЕРЕТО́ПЛЕННЯ³, я, *с.* Дія за знач. **перетопи́ти³** і **перетопи́тися²**. *Перетоплення ворожих кораблів.*

ПЕРЕТО́ПЛЮВАНИЙ¹, а, е. Дієпр. пас. до **перето́плювати¹**. *Перетоплювані печі;* // **перето́плювано,** *безос. пред. Грубу перетоплювано.*

ПЕРЕТО́ПЛЮВАНИЙ², а, е. Дієпр. пас. до **перето́плювати²**. *До перетоплюваного воску часто додають спеціальні барвники й ароматизатори* (із журн.); // **перето́плювано,** *безос. пред. Видобуту руду перетоплювано в горні.*

ПЕРЕТО́ПЛЮВАННЯ¹, я, *с.* Дія за знач. **перето́плювати¹**. *Перетоплювання груби.*

ПЕРЕТО́ПЛЮВАННЯ², я, *с.* Дія за знач. **перето́плювати²**. *На Бойківщині копали залізну руду, мили її в потоках і вивозили для перетоплювання в спеціальних печах* (з наук. літ.); *Значну частину металу пошкоджених конструкцій використовують удруге після перетоплювання в мартенівських печах* (з наук.-техн. літ.); *Закінчивши полювання, китобійне судно .. прямує до землі, щоб там докінчити обробку туш. Команда висідає на берег і приступає до перетоплювання жиру* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); *Найкраща в світі школа життя й боротьби мене вабила, вабив процес зміни обличчя напівдикої країни, процес перетоплювання колишнього кочовика у вирі найбільшого в світі будівництва* (О. Донченко).

ПЕРЕТО́ПЛЮВАТИ¹, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕТОПИ́ТИ,** оплю́, о́пиш; *мн.* перето́плять; *док., що.* 1. Топити ще раз, повторно або заново, по-іншому (в печі, грубі і т. ін.). *Перетоплювати піч іншими дровами.*

2. Розводити вогонь в усіх або багатьох печах, грубах і т. ін. *Перетопити всі печі.*

3. *тільки док.* Закінчити топити; витопити. *Перетопити грубу до вечора.*

ПЕРЕТО́ПЛЮВАТИ², юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕТОПИ́ТИ,** оплю́, о́пиш; *мн.* перето́плять; *док., що.* 1. Нагріваючи тверде тіло, що має здатність плавитися, перетворювати його на рідину; розплавляти. — *Я пару разів пробував перетоплювати кип'ячку, але нічого з того не виходило* (І. Франко); *Автомати добували в підземеллях руду, перетоплювали її, обробляли і виготовляли деталі* (О. Бердник); *Щира душа цей мартенівець, підійде то до одних, то до других, про свої хвороби хлопцям розкаже та скільки металу перетопив на заводах* (О. Гончар); *Всі .. názносили добру купу наконечників. Басилевс велів перетопити їх і відлити з тої міді котел* (І. Білик); // Вижарювати, витоплювати сало, жир. *Дорослі .. різали дрібними кубиками сало і перетоплювали його на шкварки або на смалець* (Н. Сняданко); *Капітан Халл не мав наміру повертатися назад і виконати на березі цю роботу. Він розраховував перетопити додатково здобутий жир аж у Вальпараїсо* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); // Переводити з одного стану в інший, змінювати певним чином. *З обох боків кулі ллються, як вода з фонтану. Вже полумиски, таці перетоплюють, кулі виливають* (І. Франко); *Колишньому скарбникові .. залишалося більше часу для його улюбленого заняття — перераховувати монастирські гроші й перетоплювати золоті речі у зливки* (Р. Іваничук); — *Навіщо чистити стріляні гільзи, якщо їх усе одно будуть перетоплювати?* (О. Шугай).

2. Розтоплювати, розплавляти ще раз, повторно. *Перетопити метал за новою технологією.*

3. Розтоплювати, розплавляти все або багато чого-небудь, усе цілком. *Віталій взявся за працю: розтоплював віск, свинець, олово, мідь .. Він перетопив, переплавив усе, що міг* (О. Ульяненко).

4. *перен.* Перетворювати на щось інше, міняти зовнішній вигляд, характер, властивість, стан і т. ін. *Тремтіння і жах Перетоплюю на сміливість у своїх гамарнях* (О. Слісаренко); — *Мистецтво потребує закоханих .. Воно і горе, і біль твій перетоплює в творчість* (О. Гончар); *Вона хилиться за поручні балкона, з несамовитою люттю, що перетоплює зелений колір очей на сірий* (О. Ульяненко); *В пісні бажаю життя виспівати, перетопити в пісню усе, що має світ* (Уляна Кравченко).

ПЕРЕТО́ПЛЮВАТИСЯ¹, юється, *недок.* Пас. до **перето́плювати¹**. *Піч перетоплюється іншим вугіллям.*

ПЕРЕТО́ПЛЮВАТИСЯ², юється, *недок.*, **ПЕРЕТОПИ́ТИСЯ,** о́питься; *мн.* перето́пляться; *док.* 1. Нагріваючись, плавитися, перетворюватися на рідину. *Якісний підшипниковий сплав перетоплюється без вигоряння компонентів, які він містить* (з наук.-техн. літ.); *Воскова сировина другого й третього сортів на сонячній воскотопці перетоплюється погано, через що значно зменшується кількість отриманого чистого воску* (із журн.); * Образно. *З глибини землі неждано пробився весняний відпар, відгородив її* [Чайчиху] *од метелиці й морозу. Широким колом відсовуються од неї сніги, перетоплюються в щебетання струмків* (М. Стельмах); * У порівн. *Ти, Боже, нас випробовував, Ти нас перетопив, як срібло перетоплюється* (Біблія. Пер. І. Огієнка); // Переходити з одного стану в інший, змінюватися певним чином. *Фарби* [в печі] *перетопляться, переміняться, вступлять в ті гармонічні сполучення, яких вам досі не видно було, але які й замишляла художниця* (І. Волошин); * Образно. — *Я бачив, що якоїсь іскри треба, Щоб душі їх розжеврить, запалить, Щоб вуголь їх в алмаз перетопився* (І. Франко).

2. *перен.* Перетворюватися на щось інше, змінювати зовнішній вигляд, характер, властивість, стан і т. ін. *Ті постаті, що вражають очі на мить і лишаються в спогадах, як тихі поклики до майбутнього, перетоплюються в уяві на мрії* (В. Підмогильний); *Почуття неприязні, підігріті, не буду критися, ревнощами, перетоплювалися в моєму серці на гарячу ненависть до нього* (Я. Гримайло); *А захід палав. Густим, малиновим вогнем, в який перетопилося раптом усе різнотоння барв* (Валерій Шевчук).

3. *тільки недок.* Пас. до **перето́плювати²**. *Механічне руйнування є наслідком процесів пружної або пластичної деформації металу. Зруйновані сталеві конструкції перетоплюються в мартенівських печах* (з наук.-техн. літ.); *Віск, який перетоплюється в залізному посуді, набуває коричнево-бурого забарвлення, у мідному — зеленого* (із журн.).

ПЕРЕТО́ПТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перетопта́ти.** *Марко Баніт .. вибрав собі тихіше місце серед кущів червоно-сизуватої шелюги на не перетоптаному ще піску* (Д. Ткач); *Знайоме село край Сиваша, перетоптані кіннотою виноградники...* (О. Гончар); *Захопившись боєм, Айдар незчувся, як .. був збитий із сідла, перетоптаний кіньми* (Ю. Покальчук); *Коли вже нарешті обезлюдніє пляж, цей чистий колись, а тепер перетоптаний сотнями ратиць пісок?* (К. Москалець); // **перето́птано,** *безос. пред. Широкий майдане, лебідський майдане, .. Виходять на кручу твою лебедяни, Усе виглядають своїх вдалині. Туди перетоптано стежки-доріжки* (А. Малишко).

ПЕРЕТОПТА́ТИ *див.* **перето́птувати.**

ПЕРЕТО́ПТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перето́птувати** і **перето́птуватися.** *У цегельному виробництві Вінниччини з XVI до поч. XX ст. найпростішим способом м'яття замоченої глини було перетоптування її ногами* (з навч. літ.).

ПЕРЕТО́ПТУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕТОПТА́ТИ,** опчу́, о́пчеш, *док., кого, що.* Топтати, давити ногами, лапами, копитами і т. ін. все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. — *Буряк, як вони його там буртували в лихої години, запрівся* [запрів] .. *Сіно перетоптали за зиму, а з житньої соломи що за їда?* (Григорій Тютюнник); *Здичавлені гурти* [волів], *знесамовитівши, враз запрудили собою весь перешийок .. Кинулася врозтіч батарея, а хто забарився, того перекололи, перетоптали на місці* (О. Гончар); *Я навіть не міг пригадати, що трапилося зі мною вчора.., як перестав існувати великий проміжок простору, що його перетоптали мої ноги* (О. Ульяненко); * Образно. *Не сподівався* [гетьман], *що й тих куцих постановлень Москва дотримається, маючи звичай ламати всі свої слова і перетоптувати угоди* (П. Загребельний).

ПЕРЕТО́ПТУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.* 1. Ніяково, нерішуче топтатися, переступати, переминатися з ноги на ногу на одному місці. *Довго м'явся та перетоптувався .. Саливон* (М. Руденко); *На сцені перетоптуються з ноги на ногу троє омонівців* [міліціонерів] (О. Ірванець); *Стоїть* [Альоша], *перетоптується в холодній воді зеленими кросівками, витягає з кишень червоні долоні, дихає на них холодним повітрям, шморгає відмороженим носом* (С. Жадан).

2. Пас. до **перето́птувати.** *Ниви перетоптуються тваринами.*

ПЕРЕТО́РГ, у, *ч., розм.* Дія за знач. **переторгува́ти, переторго́вувати** і **переторго́вуватися.** *З-під Сєвська в козацький обоз безперестану їздять москалі, купці та стрільці, точаться торги та переторги* (Ю. Мушкетик); *Селянки продавали їй охочіше, ніж іншим, і ніколи не ломили зайвого, як то буває. Переторг виникає і у неї, але ж то скоріш для того, щоб поспілкуватися* (Г. Колісник).

ПЕРЕТОРГО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕТОРГУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., розм.* 1. *що і без прям. дод.* Торгувати ще раз, повторно. *Аби не затягувати аукціонну сесію, комітет вирішив обмежувати підняття кроків лоту до десяти, а опісля знімати з торгів і не переторговувати його, як це було раніше* (з газ.); [Т р о х и м:] *За добрим всюди впадають люде* [люди], *де що путнє постережуть, зараз там і вродяться! Напосілись на мої воли, торгують, переторгують* (М. Кропивницький); *Старшини .. програвають* [програють] *в астрагали* [кості] *свої десятиденні заробітки, щоби відтак переторгувати рукоятки своїх мечів, різані в золоті й кривавниках, за марний харч одної днини* (К. Гриневичева).

2. *кого.* Перевершувати кого-небудь, торгуючись. *Боярство київське враз уподібнилося простолюдинам з подільського торговища: хто кого перекричить, переторгує* (В. Малик).

ПЕРЕТОРГО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок., розм.* Торгуватися ще раз, повторно. *Знову торгують українську дівчину-красуню. Зійшлося до неї аж троє охочих, з чого продавець дуже радий, бо вони переторговуються і підбивають ціну* (А. Чайковський).

ПЕРЕТОРГУВА́ТИ *див.* **переторго́вувати.**

ПЕРЕТО́РЖКА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **перето́рг.** *Нева стогнала від печалі, В тифу здригалася війна, Як у Тавричеському* [Таврійському] *залі Йшла переторжка голосна* (М. Рильський).

ПЕРЕТО́РСАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перето́рсати.** *Переторсані мішки із зерном;* // **перето́рсано,** *безос. пред. Багаж усіх пасажирів потяга було переторсано* (із журн.).

ПЕРЕТО́РСАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перето́рсати.** *Переторсання всіх дверей.*

ПЕРЕТО́РСАТИ, аю, аєш, *док., кого, що.* Торсати, термосити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Переторсати всі важелі.*

ПЕРЕТО́ЧЕНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **переточи́ти[1].** *За незмінної відстані між осями заготівки та довбача* [металорізального інструмента] *переточений довбач нарізує колесо з правильним профілем зуба* (з навч. літ.); — *Ну що, виходить? — спитав* [онука] *Муромець і перехопив рукою лук. — Виростеш — будеш токарем, — похвалив він, хоча веретено в двох місцях було надто переточене й не зовсім гладеньке* (І. Білик); *Кладучи покіс, зненацька в ячменях наткнулась* [жінка] *косою на щось перетліле. Без обличчя, без очей кістяк, переточений мурашнею* (О. Гончар); // **перето́чено,** *безос. пред. Металорізальний інструмент, який переточено до параметрів початкового перерізу, обробляє деталі без похибок* (з наук.-техн. літ.).

ПЕРЕТО́ЧЕНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **переточи́ти[2].** *Переточене молоко.*

ПЕРЕТО́ЧЕНИЙ[3], а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **переточи́ти[3].** *Усе насіння переточене через дрібне сито* (із журн.).

ПЕРЕТОЧИ́ТИ[1] *див.* **перето́чувати[1].**

ПЕРЕТОЧИ́ТИ[2] *див.* **перето́чувати[2].**

ПЕРЕТОЧИ́ТИ[3] *див.* **перето́чувати[3].**

ПЕРЕТО́ЧУВАНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **перето́чувати[1].** *Під час переточування різця основна площина повертається навколо осі головки, тому й різальна крайка переміщується в межах переточуваних поверхонь різця* (з навч. літ.); // **перето́чувано,** *безос. пред. Усі деталі виробу переточувано за новим зразком* (із журн.).

ПЕРЕТО́ЧУВАНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **перето́чувати[2].** *Переточуваний через лійку узвар;* // **перето́чувано,** *безос. пред. Для очищення яблучного соку від м'якушки його переточувано через марлю* (із журн.).

ПЕРЕТО́ЧУВАНИЙ[3], а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **перето́чувати[3].** *Переточуване через сито зерно.*

ПЕРЕТО́ЧУВАННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **перето́чувати[1].** *Переточування різців зуборізальних головок із нахиленими різцями здійснюється тільки окремо від корпусу* (з наук.-техн. літ.).

ПЕРЕТО́ЧУВАННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **перето́чувати[2].** *Переточування через марлю — поширений серед господарок спосіб очищування будь-якої рідини* (із журн.).

ПЕРЕТО́ЧУВАННЯ[3], я, *с., розм.* Дія за знач. **перето́чувати[3].** *Переточування гороху через решето.*

ПЕРЕТО́ЧУВАТИ[1], ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕТОЧИ́ТИ**, точу́, то́чиш, *док.*, *що*. 1. Точити *(див.* **точи́ти[1]** 1, 2) ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Валера Петрушевський .. переточував золоті каблучки сестрам, щоб там було зображення сердечка* (В. Рубан); *Має* [Санич] *знайомого.., який дістає стартові пістолети і в домашній майстерні переточує їх на нормальні* (С. Жадан); *Якщо леза свердла затупилися, це призводить до підвищеної шорсткості просвердленого отвору. Щоб уникнути цього дефекту, леза потрібно переточити* (з наук.-техн. літ.).

2. Точити *(див.* **точи́ти[1]** 1, 2) усе або багато чого-небудь. *Переточити всі ножі.*

3. Точити *(див.* **точи́ти[1]** 1, 2) надто довго, довше, ніж слід, псуючи щось цим. *Тільки задумаєшся на хвилину, обов'язково станеться якась халепа. От і зараз замріявся, незчувсь, як переточив деталь* (І. Цюпа).

4. Гризучи, псувати все або багато чого-небудь, усе цілком. *За радянської влади церкву перепрофілювали на зерносховище. Тоді приміщення храму переточили щурі та миші* (із журн.); // Поступово руйнувати (про дію води, вітру і т. ін.). *Вони* [сльози-водоспади] .. *червоточиною точили цього камінного гіганта, і хто знає, чи не переточать на порохню передчасно...* (Іван Ле); * Образно. *Велика сила життя влита в тужаву плоть гриба, хоч сам росте з тліну — з гнилого падолисту, з деревної трутизни. І сам переточує, перетравлює природну неміч, уздоровлює, лікує ліс* (М. Дочинець).

ПЕРЕТО́ЧУВАТИ[2], ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕТОЧИ́ТИ**, точу́, то́чиш, *док.*, *що*. Перепускати, проціджувати через що-небудь для очищення рідини. *Підігріте кисле молоко переточують через марлю, яку потім разом із білими творожними пластівцями, що в ній залишилися, підвішують на ніч, щоб збігли рештки сироватки* (із журн.); [М а р і я:] *Пора ж мені ще й по хазяйству .. Ходім поможете хоч ви переточить горілку* (І. Карпенко-Карий).

ПЕРЕТО́ЧУВАТИ[3], ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕТОЧИ́ТИ**, точу́, то́чиш, *док.*, *що*, *розм.* Очищати обмолочене зерно, насіння і т. ін., пропускаючи крізь решето, сито і т. ін. [1 - а м о л о д и ц я:] *Гайда з нами полотен білити!* [Д о м а х а:] *Нема часу. Треба б ось зерно переточити* (М. Кропивницький).

ПЕРЕТО́ЧУВАТИСЯ[1], ується, *недок.* Пас. до **перето́чувати[1]**. *Частина головної задньої поверхні різця, що прилягає до головної різальної крайки, для забезпечення сталості кута профілю також переточується* (з наук.-техн. літ.).

ПЕРЕТО́ЧУВАТИСЯ[2], ується, *недок.* Пас. до **перето́чувати[2]**. *Молоко з розведеним у ньому желатином переточується через дрібне ситечко, щоб кремова суміш була однорідною, без грудок* (із журн.).

ПЕРЕТО́ЧУВАТИСЯ[3], ується, *недок.*, *розм.* Пас. до **перето́чувати[3]**. *Розмір решета чи сита ґаздині обирали відповідно до калібру зерна, насіння, які переточувалися* (із журн.).

ПЕРЕТРАВИ́ТИ[1] *див.* **перетра́влювати[1]**.

ПЕРЕТРАВИ́ТИ[2] *див.* **перетра́влювати[2]**.

ПЕРЕТРАВИ́ТИ[3] *див.* **перетра́влювати[3]**.

ПЕРЕТРАВИ́ТИСЯ[1] *див.* **перетра́влюватися[1]**.

ПЕРЕТРАВИ́ТИСЯ[2] *див.* **перетра́влюватися[2]**.

ПЕРЕТРАВИ́ТИСЯ[3] *див.* **перетра́влюватися[3]**.

ПЕРЕТРА́ВЛЕНИЙ[1], а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **перетрави́ти[1]** і **перетрави́тися[1]**. *Шліф промивають водою, потім спиртом, просушують стиснутим повітрям. Після полірування під мікроскопом спочатку вивчають протравлений шліф, потім — перетравлений* (з наук.-техн. літ.).

ПЕРЕТРА́ВЛЕНИЙ[2], а, е. 1. Дієпр. пас. до **перетрави́ти[2]**. *Відомо ж, що навіть мед, будучи з'їденим і перетравленим, перестає бути медом* (П. Загребельний); *Він не вдоволявся майже ніколи тою формою, в яку виливалися його твори під першим враженням, хоча ся перша редакція звичайно була вже перетравлена, перетоплена, виношена в душі* (І. Франко); // **перетра́влено,** *безос. пред. Їжу, спожиту в період біоритмологічної активності шлунка, буде перетравлено найкраще та найшвидше* (з навч. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який перетравився *(див.* **перетра́влюватися[2]**). *Валька спинилася в неї за спиною, поклала їй на плече підборіддя і зашепотіла, дихаючи перегаром горілки й перетравленою їжею* (Валерій Шевчук); — *Тобі не треба, Микито, великого багатства, бо тоді людина стає додатком до непотрібних для неї статків. Адже перетравлені делікатеси все одно спливають в унітаз, бенкети забуваються і стають одноманітно-подібними* (С. Процюк).

ПЕРЕТРА́ВЛЕНИЙ[3], а, е. Дієпр. пас. до **перетрави́ти[3]**. *Ячмінь перетравлений для запобігання поширенню кореневої гнилі* (із журн.).

ПЕРЕТРА́ВЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.*, *спец.* Властивість і стан за знач. **перетрави́ти[1]**. *Унаслідок перетравленості на поверхні мікрошліфа утворюється мікрорельєф, різні ділянки якого неоднаково відбивають світло* (з навч. літ.).

ПЕРЕТРА́ВЛЕННЯ[1], я, *с.*, *спец.* Дія за знач. **перетрави́ти[1]**. *Перетравлення металевої поверхні виробу.*

ПЕРЕТРА́ВЛЕННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **перетрави́ти[2]** і **перетрави́тися[2]**. *Швидкість перетравлення складників продукту в шлунково-кишковому тракті є одним із факторів, що визначають фізіологічну цінність цього продукту* (з навч. літ.).

ПЕРЕТРА́ВЛЕННЯ[3], я, *с.* Дія за знач. **перетрави́ти[3]**. *Щоб восени отримати якісний урожай, потрібно подбати про захист посівного зерна від хвороб та шкідників. Тож важливо правильно обрати засіб для його перетравлення* (із журн.).

ПЕРЕТРА́ВЛЮВАНИЙ[1], а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **перетра́влювати[1]**. *Аналіз мікроструктурної будови перетравлюваного сплаву дає змогу встановити причину його пошкодження* (із журн.).

ПЕРЕТРА́ВЛЮВАНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **перетра́влювати[2]**. *Перетравлювана їжа зазнає впливу травних ферментів, що виробляються в травних залозах* (з навч. літ.); *Київська культура .. не стала простим відблиском візантійства, а зісталась дуже складним синтезом різнородних течій, доволі самостійно перероблюваних і перетравлюваних українським життям* (М. Грушевський); // **перетра́влювано,** *безос. пред. У XVI–XVII ст. поетики Скалігера й Понтана були знані не лише в Польщі, а й у Києві, де їх, як писав Л. Білецький, "чи з третіх чи з перших рук глибоко перетравлювано в Київській академії, і в такому вигляді вони ширились далі і скрізь..."* (з наук. літ.).

ПЕРЕТРА́ВЛЮВАНИЙ[3], а, е. Дієпр. пас. до **перетра́влювати[3]**. *Перетравлюване інсектицидними препаратами насіння більш стійке до дії ґрунтових фітофагів* (із журн.).

ПЕРЕТРА́ВЛЮВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Здатність перетравлюватися *(див.* **перетра́влюватися[2]**). *Перетравлюваність білків у шлунково-кишковому тракті лімітує засвоювання амінокислот організмом людини* (з наук. літ.).

ПЕРЕТРА́ВЛЮВАННЯ[1], я, *с.*, *спец.* Дія за знач. **перетра́влювати[1]**. *Перетравлювання металу спричинюють надмірні кількість або концентрація їдкої речовини* (з навч. літ.).

ПЕРЕТРА́ВЛЮВАННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **перетра́влювати[2]** і **перетра́влюватися[2]**. *Раптом її сполохав той глухий рокітливий звук перетравлювання страви, що йшов їй з глибини й примушував завжди ніяковіти* (М. Івченко); *Воло є місцем нагромаджування та початкового перетравлювання їжі під дією ферментів слини та травного соку* (з наук. літ.); * Образно. *Я обов'язково маю приєднатись до великої системної мережі перетравлювання музичних звуків, до наскрізної, підшкірної моделі функціонування звуку .. як форми моєї психічної залежності* (С. Жадан).

ПЕРЕТРА́ВЛЮВАННЯ[3], я, *с.* Дія за знач. **перетра́влювати[3]**. *Перетравлювання всього посівного зерна є важливим лікувально-профілактичним заходом у системі захисту рослин зернових культур* (із журн.).

ПЕРЕТРА́ВЛЮВАТИ[1], юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕТРАВИ́ТИ**, авлю́, а́виш; *мн.* перетра́влять; *док., що, спец.* Псувати, використовуючи при травленні, протравлюванні чого-небудь надто багато їдкої речовини. *Щоб не перетравити зварний шов, рекомендуємо час протравлення обмежити 10 хв за температури 25–30 °С* (із журн.).

ПЕРЕТРА́ВЛЮВАТИ[2], юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕТРАВИ́ТИ**, авлю́, а́виш; *мн.* перетра́влять; *док., що.* 1. *також без дод.* Засвоювати в процесі фізіологічного травлення. — *В Кованька ці веселощі та жарти, певно, од того, що він їсть та п'є добре і що в його* [нього] *шлунок швидко перетравлює усякий поживок* (І. Нечуй-Левицький); *На софі розсівся, щоб вигідніше перетравлювати, граф Гіацинт* (І. Франко); *Наші вовчі шлунки спокійнісінько перетравили все сало, і через кілька днів ми вже чекали наступного наряду на кухню* (А. Дімаров); *Черв'яки здатні перетравити органічну масу, що дуже важливо для утилізації гнойових стоків великих тваринницьких комплексів, зокрема свинарських* (з навч. літ.); * Образно. *Богу Волосу нелегко було, звичайно, перетравити всі ці жертви, вогонь перед ним мусив горіти день і ніч* (С. Скляренко); * У порівн. *Огидливо чавкала, зітхала й сопіла трясовина, наче перетравлюючи здобич* (О. Донченко).

2. *перен., розм.* Сприймати що-небудь, розуміти або засвоювати інформацію якось по-своєму. *Всі були під враженням того, що відбулося щойно на їх очах. Кожний по-своєму перетравлював це* (Ірина Вільде); *Він довго стоїть отак, впершись очима у безвість, стоїть і ніби ще раз перетравлює сказане* (П. Колесник); *Роззявивши рота, я кілька секунд перетравлював цю звістку* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Він промовчав, не зовсім ще, видно, перетравивши зміст її запитання* (Ю. Шовкопляс); — *Кожну філософську концепцію треба добре засвоїти, перетравити перед тим, як заперечувати* (В. Владко).

3. *перен., розм.* Миритися, погоджуватися з чим-небудь, терплячи щось важке, неприємне. *Того дня я мав чимало неприємностей. Перетравлюючи їх усі, я лежав на ліжку, що його мені гостинно віддав один з комунівських хлопців, в яких я жив* (Д. Бузько); *Діло сьогодні пішло на щирість, то признаюся Вам, що я її* [“Одержиму”] *в таку ніч писала, після якої, певне, буду довго жити, коли вже тоді жива осталась. І навіть писала, не перетравивши туги, а в самому її апогею* (Леся Українка); // *перев. із запереч., тільки недок.* Важко, через силу переносити що-небудь; нетерпимо ставитися до кого-, чого-небудь. — *Страх не люблю ябед, просто не перетравлюю їх зовсім* (М. Чабанівський); *Чи має що сказати, чи не має, а лізе на трибуну, аби йому хоч трохи поплескали в долоні. Критиків цієї масті я сам не перетравлюю, називаю їх грушовими клопами* (О. Гончар).

ПЕРЕТРА́ВЛЮВАТИ[3], юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕТРАВИ́ТИ**, авлю́, а́виш; *мн.* перетра́влять; *док., що.* 1. Повторно, додатково обробляти протравою (у 2 знач.). *Зерно на посів лежало і пріло, його не перетравлювали і не провіювали. Софія викликала інспекцію* (Б. Харчук).

2. Обробляти протравою (у 2 знач.) все або багато чого-небудь. *Щоб уберегти проросле насіння від патогенів, необхідно перетравлювати все насіння, що зберігається в одному місці* (із журн.).

ПЕРЕТРА́ВЛЮВАТИСЯ[1], юється, *недок.*, **ПЕРЕТРАВИ́ТИСЯ**, а́виться, *док., спец.* 1. Псуватися при травленні, протравлюванні внаслідок дії їдкої речовини. *Якщо плавикова кислота занадто концентрована, скляна поверхня перетравлюється* (з навч. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **перетра́влювати[1]**.

ПЕРЕТРА́ВЛЮВАТИСЯ[2], юється, *недок.*, **ПЕРЕТРАВИ́ТИСЯ**, а́виться, *док.* 1. Засвоюватися в процесі травлення. *Кожен омелюх з'їдає за день більше ягід, ніж важить сам. Зате він і користь цим приносить. Бо насіння, що в ягоді, не перетравлюється в шлунку омелюха, і пташка розсіває насіння по лісі і по садах* (О. Копиленко); *Табун мирно дрімав, сховавшись у тіні дерев, у величезних животах буркотіла, перетравлюючись, їжа* (А. Дімаров).

2. *перен., розм.* Сприйматися, усвідомлюватися або засвоюватися певним чином (про інформацію, події, явища і т. ін.). *В активі Шамрая була дівчина, яка відчуває дивний поклик із .. аномальної зони .. На перший погляд — маячня. Коли подивитися вдруге та ще й вслухатися, вийде сюжет для чергової серії “Секретних матеріалів” .. А значить — цілком перетравиться постійними читачами “Неймовірних фактів”* (А. Кокотюха).

3. *тільки недок.* Пас. до **перетра́влювати[2]**. *Тваринна білкова їжа повільно перетравлюється шлунком, крім того, під час розкладання виділяються токсини, які негативно впливають на нервову систему* (з навч. літ.).

ПЕРЕТРА́ВЛЮВАТИСЯ[3], юється, *недок.* Пас. до **перетра́влювати[3]**. *Для отримання здорового та багатого врожаю насіння перед засіванням перетравлюється спеціальною протравою* (із журн.).

ПЕРЕТРАВНИ́Й, а́, е́. Здатний засвоюватися організмом у процесі травлення. *Уміст сирого або перетравного протеїну визначають у відсотках, у грамах на 1 кг натурального корму або сухої речовини* (з навч. літ.); *Чим більше перетравних речовин у кормі, тим вища його поживність* (із журн.).

ПЕРЕТРА́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **перетравни́й**. *Експериментально доведено, що включення до складу комбікорму для свиней борошна з томатних вичавок суттєво впливає на перетравність та обмін інших поживних речовин* (з наук. літ.).

ПЕРЕТРАКТА́ЦІЇ, ій, *мн. (одн.* **перетракта́ція**, ї, *ж.), заст.* Переговори (у 2 знач.). *Полонені можуть підтвердити: не раз і не двічі хан прагнув стати до перетрактації, домовитися про переселення родів своїх, не чинячи насилля, уповаючи на ласкаву згоду імператора* (Д. Міщенко); *Гетьман .. слухав Тетерю, слухав Беневського й Немирича й доконечно нічого не обіцяв, перетрактації з Польщею тримав про запас* (Ю. Мушкетик); // *розм., ірон.* Переговори (у 1 знач.). *Посідали на межі, й почались перетрактації. Щоб викликати Єльчину довіру, Шпачиха здалеку зайшла, виповідала про себе різні інтимнощі* (О. Гончар); *Одна річ — стріляти в загарбника, що пре на тебе зі зброєю, а зовсім інша — вести з ним перетрактації* (М. Андрусяк).

ПЕРЕТРАКТА́ЦІЯ *див.* **перетракта́ції.**

ПЕРЕТРАКТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перетрактува́ти.** *Гагенавер формального внеску не поставив, то поставив його Федорович..: "Висока палата зволить ухвалити, щоб внесок комісії петиційної приложити тільки до спеціального случаю.., а щоб загальний закон для таких случаїв аж тоді міг мати важність, коли буде окремо внесений і як законопроєкт перетрактований"* (І. Франко); // **перетракто́вано,** *безос. пред. 1995 р. згідно з Указом Президента України "періодичне агрохімічне обстеження" перетрактовано на "агрохімічну паспортизацію"* (з газ.).

ПЕРЕТРАКТО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перетракто́вувати.** *Ґрунтовні дослідження у сфері впливу ставок судового збору на доступ до правосуддя відсутні, що разом з постійним перетрактовуванням норм закону указує на актуальність теми статті* (з наук. літ.); *Аналіз особливостей перетрактовування тих самих канонічних сюжетів Біблії в різних художніх творах є одним зі способів розвитку критичного мислення студентів-філологів* (з навч. літ.).

ПЕРЕТРАКТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕТРАКТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* 1. *що.* Трактувати *(див.* **трактува́ти**[1] 1, 2) ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Автору довелося перетрактувати проблематику твору відповідно до вимог сьогодення* (із журн.).

2. *що.* Трактувати *(див.* **трактува́ти**[1] 1, 2) все або багато чого-небудь. *Умілий біограф зумів би перетрактувати всю знайдену ним інформацію, підкреслюючи такі риси свого героя, як безсумнівну енергійність, гострий розум, неабияку відвагу* (з публіц. літ.).

3. *заст.* Переговорювати (у 1 знач.). — *Підіть спершу до свого імператора та запитайте, доки він збиткуватиметься над нами найбезсоромнішим чином. Чи ми не перетрактовували вже, і не раз, чи не укладали ряд на мир і злагоду?* (Д. Міщенко); *Бог православний, а чи сам шайтан, підказав гетьманові повернутися в Київ і перетрактувати з московитськими людьми — людьми царя Олексія Михайловича* (Р. Іваничук).

ПЕРЕТРАКТО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **перетракто́вувати** 1, 2. *Зекономлена субсидія не може ігноруватися надавачами послуг і перетрактовуватися як заборгованість* (з газ.).

ПЕРЕТРАКТУВА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **перетрактува́ти.** *Іноді слухачі роблять недоречні зауваження під час виступу. Основними формами відповідей на такі зауваження є аргументоване інтонаційно-смислове перетрактування зауваження, тактовна нейтралізація зауваження, жарт тощо* (з навч. літ.).

2. Результат такої дії. *Сьогодні ми натрапляємо на перетрактування багатьох творів української класики під теорію фройдизму чи абсурду* (з публіц. літ.).

ПЕРЕТРАКТУВА́ТИ *див.* **перетракто́вувати.**

ПЕРЕТРА́ТИТИ *див.* **перетра́чувати.**

ПЕРЕТРА́ЧЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **перетра́тити.** *Перетрачене майно;* // **перетра́чено,** *безос. пред. Було перетрачено дуже багато коштів, творчих зусиль, але проєкт залишився нереалізованим* (з газ.).

ПЕРЕТРА́ЧУВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **перетра́чувати.** *Перетрачувані на марні справи сили відновлювати досить складно, до того ж, людина завжди відчуватиме незадоволення собою та власною діяльністю* (із журн.); // **перетра́чувано,** *безос. пред. Спадок перетрачувано бездумно й легковажно* (з газ.).

ПЕРЕТРА́ЧУВАННЯ, я, *с.*, *розм.* Дія за знач. **перетра́чувати.** *Перетрачування коштів.*

ПЕРЕТРА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕТРА́ТИТИ,** а́чу, а́тиш, *док.*, *що, розм.* 1. Витрачати більше, ніж слід. *Легковажно перетрачувати зароблені гроші.*

2. Витрачати все або багато чого-небудь. [К о з и д о р о г а:] *Досить ти навійтувався .. і свого власного добра перетратив* (І. Франко).

ПЕРЕТРА́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.*, *розм.* Пас. до **перетра́чувати.** *Сучасній молоді варто переглянути своє ставлення до часу, що перетрачується на бездумне блукання просторами "світової павутини", щоб у майбутньому не жалкувати за марно втраченими цінними хвилинами життя* (із журн.).

ПЕРЕТРЕМТІ́ТИ, мчу́, мти́ш, *док.* 1. Потремтіти деякий час. *Спершу трохи перетремтів* [Масло], *коли .. Малинін повів гостру розмову, але потім відчув, що .. його ні в чому не підозрюють* (А. Хижняк); — *Нічого в житті не боявся, — признався в цей день Уралов товаришам, — а тут ох перетремтів* (О. Гончар); *Крутив* [суд] *звинувачення проти слідчого то так, то сяк і нарешті оголосив Кириленкові сувору догану .. Перетремтів тоді слідчий, а дома зігнав свою лють на наймичці* (М. Сиротюк).

2. Перестати тремтіти. *Вужака вповзе. Ух! — по цих словах Кріт аж затремтів, а перетремтівши, сказав: — Очі світять, язик як голка...* (Григір Тютюнник).

ПЕРЕТРЕНО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перетренува́ти.** *Перетренований організм потребує і фізичного, і психічного відновлення* (з навч. літ.); // **перетрено́вано,** *безос. пред. Тіло звичайно сигналізує про те, що його перетреновано. Що робити із цими симптомами? Найголовніше — дати йому перепочити* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Який перетренувався. *Після змагань тренер зазначив, що на сьогодні боксер перетренований, стомлений, знервований, тому брати участь у наступному турі не буде* (з газ.).

ПЕРЕТРЕНО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **перетрено́ваний.** *Перетренованість призводить до зниження рівня необхідних для організму вітамінів та мікроелементів* (з навч. літ.); *Однією з найпоширеніших причин перетренованості є невідповідність кількості та інтенсивності тренувань можливостям організму* (із журн.).

ПЕРЕТРЕНУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перетренува́ти.** *Перетренування м'язів.*

ПЕРЕТРЕНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.*, *кого, що.* Стомити або завдати шкоди надмірним тренуванням. *М'язи рук легко перетренувати. До того ж, пошкоджені зв'язки відновлюються досить довго — до пів року* (із журн.).

ПЕРЕТРЕНУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док.* Стомитися від надмірного тренування. *Людина, яка перетренувалася, схильна до депресії* (із журн.).

ПЕРЕТРИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що і без прям. дод., розм.* 1. Пережити що-небудь важке або неприємне. — *Вечір, ніч — не вертається* [Катря]. *Яково-то було матері перетривати* (Марко Вовчок); *Все залежить від .. неї самої. Мусить перетривати лиху годину* (Ю. Бедзик).

2. Пережити, проіснувати якийсь час. *Єзуїтська шкільна драма загніздилася у нас в київській Могилянській* [Києво-Могилянській] *академії, де перетривала аж до кінця XVIII в.* (І. Франко); — *Прекрасно! — вигукнув, схоплюючись з стільця, Вассеркампф. — .. Ця книга перетривала дев'ятсот тридцять сім років* (П. Загребельний); *Чи можна назвати героїзмом інстинкт самозбереження, бажання вижити, перетривати хоч би ціною страждань?* (О. Шугай).

3. Пережити більше, проіснувати довше за когось. *Пані ж Олена так і звікувала свій вік у родовім маєтку, всіх перетривавши* (О. Забужко); *Всуціль теоцентричним було європейське Середньовіччя; яким же чином воно не лише перетривало Ренесанс і всі подальші новочасні імпульси, але й залишилося переважним світобаченням в окремо взятій культурі XVII ст.* (К. Москалець).

ПЕРЕТРИВО́ЖЕНИЙ, а, е. 1. *розм.* Дієпр. пас. до **перетриво́жити.** *Піп, перетривожений грядущою відплатою, велить зарізати ялівку, готовить щедрий обід, але Олекса обідати не хоче й велить себе вести на цвинтар і показати, де поховано того бідного* (Г. Хоткевич); // **перетриво́жено,** *безос. пред. Усіх сусідів перетривожено.*

2. *у знач. прикм.* Який перетривожився. *Серед електричного запаху, що йшов від сеї перетривоженої купи людей, на всі душі налягла фатальна жадоба вбийства* [вбивства] (І. Франко).

ПЕРЕТРИВО́ЖИТИ, жу, жиш, *док., кого, розм.* Дуже стривожити кого-небудь. [П у з и р *(один):*] *Ху ти, Господи, як мене перетривожила ця звістка, аж в грудях здавило* (І. Карпенко-Карий); *Як складав ти в ранець зошити! Як чекав щасливих днів! Щоб до сліз перетривожити, Перший дзвоник продзвенів* (Т. Коломієць).

ПЕРЕТРИВО́ЖИТИСЯ, жуся, жишся, *док.* Пережити сильну тривогу. *Пропав Стьопка, як у воду впав .. Перетривожилась генеральша. Де Стьопка? Де він дівся?..* (Панас Мирний); *Багато перебув, багато переболів, багато перетривожився, ніж дістався до своїх родимих, виплаканих гір* (Г. Хоткевич); *— Вирував? — радісно промовив Сидор. — А я так перетривожився. Аж злякався* (І. Багмут); *— А я за тебе перетривожилась, — зводить на Романа голубі очі Наталка* (І. Цюпа); *Миловидка невільно спинилася перед тією тихою благодаттю й замислилась .. Всеньку ніч проблукала безпуттям, перетривожилась он як, а переболіла ще більше* (Д. Міщенко).

ПЕРЕТРИ́МАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перетри́мати.** *Я вже базару не боялася. І гріха не боялася. Тож з підскоком пішла продавати перетриманий на складах гуманітарний шоколад* (Г. Тарасюк); // **перетри́мано,** *безос. пред. Знімок перетримано, якщо на ньому є абсолютно білі деталі, які насправді такими не є* (з навч. літ.).

ПЕРЕТРИ́МАТИ *див.* **перетри́мувати.**

ПЕРЕТРИ́МАТИСЯ *див.* **перетри́муватися.**

ПЕРЕТРИ́МУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перетри́мувати.** *Священник висловив протест проти вербування лемківських парубків до польського війська, за що був заарештований у січні 1920 року та перетримуваний у в'язниці аж до червня того ж року* (з публіц. літ.); // **перетри́мувано,** *безос. пред. Голова поліції провінції Віченца, де терористами перетримувано генерала Джеймса Дозієра, надав докладні дані про звільнення генерала* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕТРИ́МУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перетри́мувати.** *Перетримування в карантинному дворі забійного підприємства птиці, у якої виявлено інфекційне захворювання, здійснюється відповідно до норм, зазначених у чинних нормативно-правових актах* (з мови документів).

ПЕРЕТРИ́МУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕТРИ́МАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *кого, що.* Утримувати, тримати або притримувати деякий час. *Йван знав спосіб на діти. Недурно ж перетримував у себе чужі* [діти] *на вихованні* (Л. Мартович); *За Уляну та старого Йоньку заступився Северин, посилаючись на те, що їхній син Тимко колись перетримував його в тяжку хвилину* (Григорій Тютюнник); *Мусить* [Степан] *продавати вепрі. А як би то він виглядав, коли б перетримав їх ще з пів року* (А. Крушельницький); *Бабуся на своєму хуторі перетримала стільки старців, скільки їх водилося на степовому шляху й польових дорогах. Здебільшого приходили запорожці* (Г. Колісник).

2. *кого, що.* Тримати довше, ніж треба. *Просила* [Раїса] *ж Лукирю, просила його: "Не перетримуйте. Як тільки що — везіть до пологового" .. Знала, що це витівка не Лукирина, а Свиридова. Боїться, щоб у лікарні "не зурочили" нащадка* (Микита Чернявський); *Баклажани .. викладаємо на деко духовки. Час від часу обертаємо, щоб плодоніжки спеклися з усіх боків. Проте перетримувати їх у духовці не варто* (М. Матіос); *— Ой га! А я сіно перетримав. Так було в думці, що навесні багачам дорого .. продавати* (Г. Хоткевич); *Чи то фарба виявилася простроченою, чи то Майка перетримала її, але коли вимила голову, злякалася: щось воно... надто жовте!* (Люко Дашвар).

3. *що, фот.* Опромінювати світлочутливий матеріал довше, ніж потрібно, під час фотографування, кінознімання, фотодруку та інших таких процесів; передержувати (у 4 знач.). *Додаткові портативні камерні спалахи можуть перетримувати фокус фотографії (звичайно по центру), тож варто застосовувати розсіювачі* (із журн.).

ПЕРЕТРИ́МУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **перетри́мувати.** *— Нам давно відомі факти про те, що по монастирях перетримувалося багато гайдамаків* (Г. Колісник).

ПЕРЕТРІ́ПАНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **перетріпати.** *Нарізані кубиками й перетріпані в окремій мисці овочі висипати рівним шаром на деко, посипати тертим сиром* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який перетріпався (у 1 знач.). *Перетріпаний від недбалого носіння одяг ремонтувати немає сенсу* (із журн.).

ПЕРЕТРІ́ПАТИ *див.* **перетріпувати.**

ПЕРЕТРІ́ПАТИСЯ *див.* **перетріпуватися.**

ПЕРЕТРІ́ПУВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **перетріпувати.** *Перетріпувані від бруду та пилу речі;* // **перетріпувано,** *безос. пред. Стебла конопель перетріпувано додатково.*

ПЕРЕТРІ́ПУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **перетріпувати.** *Перетріпування килимів.*

ПЕРЕТРІ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕТРІ́ПАТИ,** аю, аєш, *док., що, розм.* 1. Тріпати все або багато чого-небудь, усе цілком. *— Чоловік зараз уже не повернеться до нас, — додала пані де Реналь. — Вони з садівником і камердинером перетріпуватимуть матраци в усьому домі* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); // Ретельно переглядати, оглядати що-небудь у пошуках чогось; перетрушувати (у 3 знач.). *Так сталося, що через пусту затію перетріпувати лахи монахів, втрачено мястечко* [містечко] *Замятницю* (Г. Колісник).

2. Тріпати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Раптово обсіли* [карлики] *дім і робили в ньому сміху вартий розгардіяш.., відчиняли шафи і перетріпували в них кожну річ* (Ірина Вільде); *Після машинного перетирання залишалося чимало недоробок, отож робітники мусили перетріпувати стебла льону вручну* (з газ.).

3. Струшуючи, перемішувати що-небудь. *Потім звично перетріпала мати ту капусту з різаною цибулею в мисці* (Ю. Збанацький).

4. Псувати довгим або недбалим носінням все або багато чого-небудь. *Мода сьогодні змінюється надзвичайно швидко, тож сучасним модницям перетріпати одяг довгими роками носіння не вдасться* (із журн.).

ПЕРЕТРІ́ПУВАТИСЯ, у́ється, *недок.*, **ПЕРЕТРІ́ПАТИСЯ,** а́ється, *док.*, *розм.* 1. Псуватися внаслідок довгого або недбалого носіння. *Взуття, пошите з неякісних матеріалів, швидко перетріпується* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **перетріпувати** 1–3. *Святкове вбрання українські господині зберігали в скринях. Час від часу цей одяг перетріпувався, щоб запобігти злежуванню та псуванню* (із журн.).

ПЕРЕТРО́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перетрощи́ти.** *Не варто сварити маленьку дитину за перетрощені іграшки: ламаючи, розбираючи їх на частини, дитина "досліджує" їх, пізнає навколишній світ* (із журн.); * Образно. — *І не суди свою нещасну тітку! Вона заслужила на співчуття, бо життя в неї — бардак, переколочене й перетрощене!* (Василь Шевчук); *Виходили вони* [слова] *з його горлянки пережовані, перетрощені, розплющені й охриплені* (Валерій Шевчук); // **перетро́щено,** *безос. пред. Увесь посуд перетрощено.*

ПЕРЕТРО́ЩЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перетрощи́ти.** *Перетрощення меблів.*

ПЕРЕТРОЩИ́ТИ, ощу́, о́щиш, *док., кого, що.* Потрощити, побити все або багато чого-небудь. — *Ти ще не розучилася працювати радіоключем? .. Тут є радіорубка... Якщо хлопці не перетрощили апаратуру...* (В. Малик); *Микола .. перетрощив у шафі два десятки крашанок* (Ю. Збанацький); *Налетів Град. Щодня він по три години торохтів по дахах замку, доки перетрощив майже всю черепицю* (І. Корунець, пер. з тв. О. Уайльда); — *Так оце вона, війна! .. Тут і тебе щомиті може накрити, в криваве місиво перетрощить тебе разом з твоєю відвагою та хоробрістю* (О. Гончар); *20-ті роки — це особливий вибух. Це час, коли ми стали чемпіонами Європи з поезії .. Поки всіх наших чемпіонів не перетрощили й не постріляли, але то вже здебільшого у 30-ті* (Ю. Андрухович).

ПЕРЕТРУБИ́ТИ *див.* **перетру́блювати.**

ПЕРЕТРУ́БЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перетруби́ти.** *Мабуть, у стінках завелися мурахи, бо на фальцях щоразу знаходимо купки перетрубленого пінопласту* (із журн.).

ПЕРЕТРУ́БЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перетру́блювати.** *Перетрублювані мишами стоси газет.*

ПЕРЕТРУ́БЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перетру́блювати.** * У порівн. *Ні писаного, ані умовного закону вже не було: щось органічне, як перетрублювання землі червою, шамкало, чавкало, криміналізувалось, вбивало* (Є. Пашковський).

ПЕРЕТРУ́БЛЮВАТИ, юе, *недок.*, **ПЕРЕТРУБИ́ТИ,** у́бить; *мн.* перетру́блять; *док., що.* Трублячи (у 5 знач.), поїдаючи або подрібнюючи, псувати, нищити зовсім, цілком або все, багато чого-небудь (про гризунів, комах і т. ін.). *Жуки є санітарами лісу, оскільки їхні личинки перетрублюють гниючі стовбури дерев* (із журн.); — *Спасибі вам за ту паску, що я оце вкинув у ставок, бо її миші зовсім перетрубили всередині* (І. Нечуй-Левицький); *Знайшов* [Павло] *у Петленків старе горнятко, зсипав у нього зерно, зверху цеглину поклав. Не прикрий — миші вмить перетрублять* (П. Запаренко); *Хатні миші так і не перетрубили той, колись вартісний, цісарський папір, який Катрінка через незнання не встигла обміняти на нові гроші* (М. Матіос).

ПЕРЕТРУ́БЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **перетру́блювати.** *Зерно перетрублюється шкідниками-гризунами.*

ПЕРЕТРУ́ДЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перетруди́ти.** — *Один стрічає на землі удачі незаслужені, а інший має мозолі та руки перетруджені* (П. Дорошко); *Втирав Стратег піт із вельми перетрудженого чола* (С. Процюк); // **перетру́джено,** *безос. пред. Працівників цеху перетруджено наднормовою роботою* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який перетрудився. *Сіла* [мати], *всміхнулась, зорить на мене, Вся перетруджена, сухенька* (А. Малишко); *Даруся .. скидає із плечей потерту половинку ліжника і накриває нею нижній краєчок могилки, ніби вкриває мерзлі татові ноги. Хіба йому, такому перемерзлому, такому перетрудженому на своєму віку, зігрітися лише травою чи землею?* (М. Матіос).

ПЕРЕТРУ́ДЖЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **перетру́джений.** *Перетрудженість часто спричинює психологічні розлади* (із журн.).

ПЕРЕТРУ́ДЖЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **перетруди́ти** і **перетруди́тися.** — *Хто-хто, а ти, Бен, по-моєму, не вмреш від перетрудження... Отож не бурчи, а записуй* (В. Близнець); *Від перетрудження буває хвороба, і від пересичення багато хто помер, а стриманий додасть собі життя* (з рел.-церк. літ.).

ПЕРЕТРУ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕТРУДИ́ТИ,** уджу́, у́диш, *док., кого, що.* Довгочасними надмірними працею, вправами, діями і т. ін. перевтомлювати кого-небудь, виснажувати щось. *Сучасникам Ярослава Гашека навіть здавалося, що він не цілком серйозно ставиться до літературної творчості та займається нею, немов не бажаючи занадто перетруджувати себе* (з навч. літ.); — *Щось трапилося?* — *Ні, що ви. Нічого особливого. Я просто перетрудив очі і спочивав,* — *відповідає Рауслiт* (В. Собко); *Недостатня молитва, коли хто не перетрудить на ній свого тіла поклонами* (з рел.-церк. літ.).

ПЕРЕТРУ́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕТРУДИ́ТИСЯ,** уджу́ся, у́дишся, *док.* Довгочасними надмірними працею, вправами, діями і т. ін. перевтомлювати, виснажувати себе. *Перетрудившися на тому і діставши сухоти, урядовець відомства пошт і телеграфу передчасно помер* (Ю. Смолич); — *Ти, певно, дуже перетрудився, виснажився. Малюєш стільки* (Валерій Шевчук); *Відпочиває влада, перетрудилася. На парламентських дверях замок до осені* (Люко Дашвар); // *у сполуч. з част.* не. Недбало ставитися до праці, лінуватися. *Додатково найняті матроси — набрід досить сумнівних типів — не дуже перетруджувались, і він вирішив їх звільнити* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

ПЕРЕТРУДИ́ТИ *див.* **перетру́джувати.**

ПЕРЕТРУДИ́ТИСЯ *див.* **перетру́джуватися.**

ПЕРЕТРУЇ́ТИ *див.* **перетру́ювати.**

ПЕРЕТРУЇ́ТИСЯ *див.* **перетру́юватися.**

ПЕРЕТРУСИ́ТИ *див.* **перетру́шувати.**

ПЕРЕТРУСИ́ТИСЯ, ушу́ся, у́сишся, *док., розм.* 1. Пережити страх; дуже налякатися. *Гордєєв похвалив, каже, що він* [Василь] *сміливіший став у бою. Правду сказати, поки звикся, немало перетрусився. Всього бувало. Особливо лякали танки* (І. Цюпа); *Кожного разу Петрик приносив здачі копійка в копійку, доповідав, що скільки коштує, та хвалився про те, що дуже перетрусився, щоб крамник бува не обдурив його* (Ю. Збанацький); *Гусари миттю взяли гетьманську карету в кільце.., Потоцький добряче перетрусився, доки не стало відомо, що то виїхав йому навстріч Ляшко Караїмович з вірними Речі Посполитій козаками* (В. Чемерис).

2. Дуже змерзнути; перемерзнути. *Хлопець на холоді перетрусився.*

ПЕРЕТРУХÁТИ, áє, *недок.*, **ПЕРЕТРУ́ХНУТИ,** не; *мин. ч.* перетру́х, ла, ло *і* перетру́хнув, нула, ло; *док.* 1. Повільно гнити, трухлявіти під дією мікроорганізмів, від довгого лежання; тру́хнути, зотлівати (у 1 знач.). *Перед картоплею добре сіяти гречку й бобові: за низької температури їхня зелена маса вимерзає, накриває собою ґрунт, коріння перетрухає і все це стає добривом* (із журн.); *Звичайнісінькі шматки дерева, кори, трухлявого коріння, пеньків, старих трутовиків-наростів, дерев'яних гниличок. Все те давно зотліло, перетрухло, зацвіло мохом і грибами* (В. Близнець); *Трава вже перетліла й перетрухла і слугує тільки гніздів'ям для зміїв* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Ти зрозумій, Маріє, я твій друг. Ти ж вбила все, що мало освятитись. Той пень печалі так вже перетрух, що навіть може дружбою світитись* (Л. Костенко).

2. *перен.* Зникати, проходити, минати (про почуття, емоції, думки і т. ін.); зотлівати (у 3 знач.). *Та й чого їй за себе боліти, коли все, що було доброго та живого в душі, так перетрухло та перемліло, такою корою покрилося, що нічому вже проломити її* (Панас Мирний); *Склав я іспити два тижні тому і два тижні чекав рішення комісії. Страхи, надії, болі... — все перетрухло в душі* (Ю. Мушкетик).

ПЕРЕТРУ́ХЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **перетру́хнути.** *Розворушена земля, сповнена перетрухлих трав'яних корінців, пахла картопляним бадиллям* (Т. Осьмачка); *Холодний північний вітер зривав з хат стріхи, .. засівав не зерном, а перетрухлою соломою незасіяне поле* (Ю. Збанацький); *З соснового лісу напливали прянкі аромати глиці, перетрухлого дерева, смоли* (Ю. Бедзик); *За останню надію хапався* [Лаврін], *як потопаючий за перетрухлий мотуз* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Гаряче серце в нас, яке воно гаряче! Бо нагрівається від жару почуття, що викорінює цвіле, гниле, звіряче і перетрухлеє нелюдяне життя* (П. Тичина).

ПЕРЕТРУХЛЯ́ВІЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **перетрухля́віти.** *Рідкі й перетрухлявілі паколи стирчали, наче два-три зуби в старої баби. Дріт пообривано. За тією скаредною огорожею — город* (Б. Харчук); *Старість як пролог до смерті також байдужа до бажань і краси. Старці є справжніми християнами чи істинними буддистами, бо їхня перетрухлявіла плоть вопіє* [волає] *до упокореності* (С. Процюк).

ПЕРЕТРУХЛЯ́ВІТИ, іє. Док. до **трухля́віти.** *В одному місці .. нижнє прясло паркану перетрухлявіло, і дошки легко відхилялись* (С. Добровольський); *В кутку тьмяно світився образ: Божа Матір не могла дивитися на Євгена, бо її очі перетрухлявіли .. і стали дірками від давності* (Б. Харчук).

ПЕРЕТРУ́ХНУТИ *див.* **перетрухáти.**

ПЕРЕТРУ́ШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перетруси́ти.** *В корзині, перетрушені соломою, були виделки й чарки, але вже літ з двадцять ніяких свят не бувало* (В. Медвідь); *Це, звичайно, не вірш і не хроніка; це риторика самосійна, напівтемрява папороті; сповідь незатишна..; це вузенькі стежки, перетрушені листом опалим* (К. Москалець); * Образно. — *Моя розповідь на три чверті буде розповіддю про те, як я тонув і як мене рятували. У мене перетрушені й пересолені вже всі кишки* (Ю. Яновський); *Від цієї перетрушеної попелом і тальком банальності він засміявся і хитнув головою* (О. Ульяненко); // **перетру́шено,** *безос. пред. Всі вулії, що небіжчик поуставляв* [залишив] *тут сам на зиму, позатулювавши їх тепло, повиволікувано тепер надвір і перетрушено безпощадно* (О. Кобилянська); — *Усередині все перетрушено. Точно щось шукали. Знайшли, так собі думаю* (А. Кокотюха).

ПЕРЕТРУ́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перетру́шувати.** *Твори, які раніше вже подавані друком у різних виданнях, .. не потрапили в поле зору загалом уважних упорядників чи механічно випали з переліку при багаторазових перетрушуваннях і нових передруках змісту* (І. Франко).

ПЕРЕТРУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕТРУСИ́ТИ,** ушу́, у́сиш, *док.* 1. *що.* Трусити, щоб вичистити від пилу, бруду і т. ін. все або багато чого-небудь. *Настя латає Василеві білизну.., переглядає, перетрушує його одіж* (С. Васильченко); *Нині день клопоту. Помили з Оксаною підлогу, все перетрусили, перетерли* (І. Жиленко); * Образно. — *Та чого вони, твої закони, такі підтоптані, пилюкою припорошені? — Перетру, Хомо. — Перетри, перетри гарненько, Ференц, — повчає Хома, — та ще й перетруси. Бо там либонь уже й міль завелась* (О. Гончар).

2. *що.* Ворушити, перевертати що-небудь однорідне, усе або у великій кількості. *Маруся в макітрі вареники перетрушувала* (А. Головко); *Денис .. приглядався до машини, підгейкував на дівчат, щоб краще перетрушували солому, перевіряв віялку* (С. Добровольський); *Перетрушували* [господині] *скриню, перевіряючи, чи не сточила до решти міль єдину сорочку тонкого полотна, бережену про рокове свято* (О. Забужко); *Ендрю почав перетрушувати коробочки з-під чипсів. Ті були абсолютно порожні* (С. Пиркало); — *Здається, гарненько я його* [зілля] *перетрусила* (Марко Вовчок); *Козак Мамай перетрусив зопрілий сніп соломи в мокрому кутку та й ліг собі на бік* (О. Ільченко); // *кого, що, перен.* Змінювати послідовність або порядок розташування кого-, чого-небудь, спонукати до змін, діяльності і т. ін. *Перетрусити кадровий склад;* * Образно. *Може годі перетрушувати керівні вареники в номенклатурній макітрі?* (з газ.).

3. *кого, що.* Ретельно переглядати, оглядати що-небудь у пошуках когось, чогось схованого, забороненого. *Почали* [поляки] *перетрушувати всі вози, і виявилося, що трохи не в кожному возі притаївся якийсь польський Гектор або Агамемнон* (О. Маковей); *Стражники почали обшук, старанно перетрушуючи кожен куток і закамарок* (Я. Галан); — *Я знаю, що Левко втік, а вони його ховають. Іди, перетруси все, коли ж нема, бери і старого, і дочку, при їх у холодну* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *У нас перетрусили всі речі, — сказав Бойко, — у мене забрали брошури!* (Гео Шкурупій); // *перен.* Уважно переглядати. *Я добру годину лазив її* [книгарні] *поверхами, нишпорив у стелажах, перетрушував книжки, набори грамофонних платівок і фотокарток* (Ю. Андрухович); *Я перетрусив усі книгарні букіністів, але .. примірника* [книги] *не знайшов* (А. Кримський); *Простіше було б переглянути вже надруковані списки і гарно їх перетрусити. Все випадкове одсіяти й звільнити місце для Бурдиги* (В. Діброва); // *перен.* Пильно перевіряти. — *Після похорону князя князь-наступник, спадкоємець обов'язково перетрушує поруб. Хто там сидить? За віщо?* (В. Малик); — *Тил перетрусіть. У вас там ще дехто вештається без діла. — Трусили, товаришу полковнику. На передовій уже і відвійки і вершки* (С. Голованівський); *Хто її пустив, оту чутку? Хто перший бемкнув — не докопаєшся, хоч перетруси все село* (А. Дімаров); // *перен.* Переглядати в уяві, в думках; передумувати. *Спокійно йде селом, ще і ще перетрушує в пам'яті всі оповідання, принесені людьми* (М. Стельмах); *Матвій вибрався з натовпу. Він ішов і думав, перетрушував почуте раніше, перебирав щойно прочитані Михненком пункти* (Ю. Мушкетик); *Кривцун .. перетрусив у голові всі свої права, перебрав їх, і перетасував, і швиденько знайшов там право запрошувати дівчину, з якою щойно познайомився, куди-небудь* (П. Загребельний).

4. *кого, що, чим.* Покривати шаром чого-небудь сипкого всіх (усе) або багато кого-, чого-небудь; посипáти (у 4 знач.). *У 1977 році в Глевасі із вошима, тими, що водяться в білизні, боролись таким способом: матраци виносили в дворик для прогулянок і перетрушували порошком гексохлорану* (В. Рубан); *— Я сметану та яйця закупівельникам повезу.., а ти мені гарненько всю моркву повикопуєш, висушиш, поки сонце ще гріє, пісочком перетрусиш...* (Люко Дашвар).

5. *кого.* Спричиняти тремтіння, дрижання в усіх або багатьох (про холод, хворобу, нервовий струс, нетерпіння і т. ін.). *Смертельна блідість заливає обличчя в'язнів. Когось перетрушує лихоманка* (М. Стельмах).

◊ **Перебирáти (перегортáти, перетрýшувати) / перебрáти (перегорнýти, перетрусúти) у пáм'яті (в голові, у дýмці)** *див.* **перебирáти.**

ПЕРЕТРУ́ШУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **перетрýшувати.** *Уміст подушок засипають у велику машину, чимось схожу на пральну. У ній пір'я та пух перетрушуються потужним струменем гарячого повітря й дезінфікуються* (із журн.); *Обшук у Євгена Плужника тривав дуже довго, перевернена була вся кімната, здіймалися багнетами килими, перетрушувалися постелі* (з публіц. літ.).

ПЕРЕТРУ́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПЕРЕТРУЇ́ТИ,** уї́о, ýїш, *док., кого.* Отруювати всіх або багатьох, одного за одним. *Тепер картинки щораз страшніші. Там катастрофа, там теракт, там вибух метану .. В Альпах зірвався гірський фунікулер. В Токіо секта перетруїла газом людей у метро* (Л. Костенко); *— Сусід гілку горіхову спиляв, що вона з Козлюкового двору на його територію залізла, сонце затуляла, так Козлюк йому за те псів перетруїв, а потім до курей щурів запустив* (Люко Дашвар).

ПЕРЕТРУ́ЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *недок.,* **ПЕРЕТРУЇ́ТИСЯ,** ýїться, ýїмось, ýїтесь, *док.* 1. Отруюватися (про всіх або багатьох). *В якомусь дитячому таборі перетруїлися діти, семеро лежать в реанімації* (Л. Костенко).

2. *тільки недок.* Пас. до **перетрýювати.** *Кліщі перетруюються за допомогою відвару з коріандру: потрібно лише окропити ним кімнатну рослину* (із журн.).

ПЕРЕТРЯСА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перетрясáти** 1. *Інновації перетрушують ринок праці, і в найближчому майбутньому це перетрясання виявиться дуже серйозним* (із журн.); *Довгий час серед політиків ширилися чутки про глобальне кадрове перетрясання* (з газ.).

ПЕРЕТРЯСА́ТИ, áю, áєш, *недок.,* **ПЕРЕТРЯСТИ́,** сý, сéш, *док., кого, що і без прям. дод.* 1. Те саме, що **перетрýшувати** 1–3, 5. *Злежалим духом чути. Бо не перетрясає в ній ґаздиня килими-верети. Не пересушує хустки-кептарі* (М. Матіос); *На село налітають зграї енкаведистів, перериваютъ і перетрясають кожне господарство* (М. Андрусяк); *— Вже помолотили? — Та ніби вже... Пару кіп околоту перетрясу і готово* (У. Самчук); *Перетрясли Якима, чи не має якого крейцара: кожну дірку перешукали, переконалися, що бідний* (С. Ковалів); *Дивувала її обізнаність із предметом дослідження і загальна ерудиція, бо ж мусила перетрясти гору літератури* (Ю. Винничук); *— Я візьму пів пішої запасної сотні і перетрясемо цей ліс* (Б. Лепкий); *Перед нами зараз завдання перетрясти справу стосунків з цією цитаделлю* (О. Шугай); // *безос. Мною повністю заволоділа лихоманка. Там я й заснув, коли мене перетрясло* (І. Кирій).

2. *діал.* Бентежити (у 1 знач.). *Маруся похолола... Чула, як стигло серце. Незрозумілий, елементарний якийсь жах перетряс нею цілою* (Г. Хоткевич).

ПЕРЕТРЯСА́ТИСЯ, áюся, áєшся, *недок.,* **ПЕРЕТРЯСТИ́СЯ,** сýся, сéшся, *док.* 1. *діал.* Бентежитися (у 1 знач.). *Справді, о. Яким, як почув, що архірей обіцяв жениха, то й не став перетрясатись* (А. Свидницький).

2. *тільки недок.* Пас. до **перетрясáти** 1. *Після тектонічних зрушень у державі звичайно перетрясаються чиновницькі кадри на всіх рівнях* (з газ.).

ПЕРЕТРЯ́СКА, и, *ж., розм.* Дія за знач. **перетрясáти, перетрястú** і **перетрясáтися, перетрястúся.** *За нас ціпко взявся оперуповноважений. Розпочалася перетряска в'язнів* (М. Андрусяк); *— Особлива увага — боротьбі з зовнішнім і одвічним ворогом. Переоцінка й критична перетряска цілого 30-літнього відтинку нашої історії* (О. Шугай); *Єдиним внутрішнім заспокоєнням була певність, що після такої перетряски, як Вітчизняна війна з евакуаціями та переселеннями, Проскурови могли й не жити в Харкові і листа того не одержати* (Іван Ле); *Припаси бійця й командира, супутник усіх перетрясок, Амуніції бойової звичайний і мужній тягар...* (М. Бажан).

ПЕРЕТРЯСТИ́ *див.* **перетрясáти.**

ПЕРЕТРЯСТИ́СЯ *див.* **перетрясáтися.**

ПЕРЕТУЖИ́ТИ, ужý, ýжиш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Перебути якийсь час у тузі; перенести горе, біду. *Путивль, де вона стільки переплакала, перетужила, переспівала на валах, виглядаючи Ігоря з походу, видався їй чи не рідним градом* (В. Чемерис); *Чом не перетужиш нічку Укупі зі мною? Чом сопілоньку, як свічку, Тримаєш рукою?* (П. Гірник).

2. Закінчити, перестати тужити. *Перетуживши, Ганна Федорівна жила щасливо та спокійно* (Марко Вовчок); *— Затужила дівчина за мною. — Нехай тужить, вона перетужить, Нехай козак роченька дослужить* (П. Чубинський); * Образно. *— Стійте, хлопці, зажддіть. Не вода тече — кров, Будем чисту ми пить — Перетужить Дніпро* (П. Усенко).

ПЕРЕТУПЦЮВА́ТИСЯ, ю́юся, ю́єшся, *док., розм.* Утомитися від багатогодинного ходіння, довготривалого руху, тупцювання. *Стара ненька за день так перетупцюється, що ввечері й недужа вже* (Сл. Б. Грінченка).

ПЕРЕТУРБО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перетурбувáти.** *Надмірно перетурбована батьками дитина може відмовитися виконувати домашнє завдання взагалі* (із журн.); // **перетурбóвано,** *безос. пред. Усіх односельців перетурбовано.*

2. *у знач. прикм.* Який перетурбувався. *Надійшла задихана, зовсім перетурбована бабуня* (Леся Українка); *Ціла тічка* [собак] *конвоювала Петруся та перетурбовану Масю аж до майдану* (А. Кримський).

ПЕРЕТУРБО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **перетурбóваний** 2. *Одним із найпоширеніших симптомів перетурбованості є надмірна дратівливість* (із журн.).

ПЕРЕТУРБУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перетурбувáти** і стан за знач. **перетурбувáтися.** *Постійне надмірне перетурбування може спричиняти депресію* (із журн.).

ПЕРЕТУРБУВА́ТИ, ýю, ýєш, *док., кого.* 1. Дуже стурбувати, стривожити кого-небудь. *Дитина перетурбувала батьків.*

2. Стривожити всіх або багатьох. *За 2 місяці Голубцов перетурбував 22 учителів* (О. Кониський).

ПЕРЕТУРБУВА́ТИСЯ, ýюся, ýєшся, *док.* 1. Дуже стурбуватися, стривожитися. *Курка кричить, крилами б'є, до води кидається, курчата теж перетурбувалися: бігають, метушаться, пищать* (з казки).

2. *розм.* Перестати турбуватися. *У місті стала ширитися чутка про можливу епідемію, і мешканці почали турбуватися. Але хвороба не поширилася, тож вони перетурбувалися та зрештою заспокоїлися* (з газ.).

ПЕРЕТУШО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перетушува́ти.** *Перетушований малюнок;* // **перетушо́вано,** *безос. пред. Узор деревини перетушовано за допомогою однієї з технік цифрового друку* (із журн.).

ПЕРЕТУШО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перетушо́вувати.** *Перетушовуване фото;* // **перетушо́вувано,** *безос. пред. Перетушовувано всі зображення.*

ПЕРЕТУШО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перетушо́вувати.** *Для перетушовування тіней застосовують спеціальний конічний пензель* (із журн.).

ПЕРЕТУШО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕТУШУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* 1. Тушувати все або багато чого-небудь. *Перетушувати всі знімки.*

2. Тушувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Перетушовувати малюнок за новою технікою.*

ПЕРЕТУШО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **перетушо́вувати.** *Щоб створити реальні об'ємні графічні об'єкти, потрібно відтворити на малюнку "гру" світла й тіні, при цьому всі тіні перетушовуються за однією технікою* (з навч. літ.).

ПЕРЕТУШУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перетушува́ти.** *Унаслідок перетушування зображення утворився поступовий, плавний перехід від темного кольору до світлого* (із журн.).

ПЕРЕТУШУВА́ТИ *див.* **перетушо́вувати.**

ПЕРЕТЬО́ХКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перетьо́хкуватися** і звуки, утворювані цією дією. *З далекого яру долинало ледь чутне перетьохкування кількох солов'їв* (І. Білик); *Поетичним символом української землі можна вважати й соловейка, який своїм перетьохкуванням пробуджує в людях і захоплення, і сум, і любов, і радість* (з навч. літ.).

ПЕРЕТЬО́ХКУВАТИСЯ, ується, *недок.* Тьохкати (про солов'їв, що співають у різних місцях, недалеко один від одного). *Солов'ї, чуючи, що сонце сідає, перетьохкуються по кущах* (Є. Гребінка); *Солов'ї, ці невтомні співці весни і кохання, заливисто перетьохкуються у вербах* (О. Гончар); *У яру, десь глибоко-глибоко, перетьохкувалося* [перетьохкувалися] *два солов'ї* (І. Білик).

ПЕРЕТЯГА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перетяга́ти** і **перетяга́тися.** *Тут, справді, складніші були умови для перетягання* [байдаків], *ніж на попередніх порогах: береги поросли вільхою, шелюгою, перетинались ярами* (П. Панч); — *Навіщо оце перетягання речей з місця на місце? Пане Руфке, навіщо?* (М. Дашкієв); *Янь .. затіяв ігрища: в челика, в довгої лози, в половецьке перетягання поясами. Джигіти борюкалися, ганяли, мов лошаки* (В. Малик).

ПЕРЕТЯГА́ТИ[1], а́ю, а́єш, **ПЕРЕТЯ́ГУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕТЯГТИ́, ПЕРЕТЯГНУ́ТИ,** ягну́, я́гнеш; *мин. ч.* перетя́г, ла́, ло́ *і* перетягну́в, ну́ла, ло; *док.* 1. *кого, що.* Докладаючи зусиль, тягти з одного місця на інше, переправляти в інше місце. *Може, повеліва* [Бог] *самотужки гори з місця на місце перетягати?* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Терешко обтрушується, перетягає в найдальші кутки круглі ясла та важкі довгасті коробки* (Г. Епік); *Плисти човном поміж кригою було майже неможливо. Доводилося перетягувати човен через великі крижані галявини* (М. Трублаїні); *Легеньку пірогу доводилося раз у раз перетягати через мілини, й Сергій пошкодував, що не взувся в гумові чоботи* (І. Білик); *Варвара перетягла через окоп довгу важку протитанкову рушницю* (Л. Первомайський); *Голі руки Наталі пірнули в пухкий сніг. Взяла на оберемок* [невідомого]. *Ледве через поріг перетягнула — здоровий* (Є. Кравченко); // *перен., розм.* Залучати кого-небудь до іншого місця роботи, проживання і т. ін. *Учителі польської літератури .. впоюють часто ученикам аж надто багато сліпого безкритичного замилування до літератури польської і перетягають їх свідомо чи несвідомо в ряди тої і без того вже багатої літератури* (І. Франко); *Директор знав .. неспокійну натуру свого головного інженера. Той ніколи не ждав, поки міністерство пришле йому гарних працівників: він сам їх шукав по всій країні, шукав і правдами й неправдами перетягав на свій завод* (П. Загребельний); *Олексій Максимович перетягнув мене до себе. Мені дали дуже гарну, чисту, навіть розкішну кімнату з окремим ходом* (М. Коцюбинський); *"Байгород" Юра опублікував у Харкові, куди його і мене перетяг Михайль Семенко* (М. Бажан); *Блискучі успіхи козаків у визвольній боротьбі сприяли швидкому зростанню їхньої військової репутації в Західній Європі. Володарі європейських країн прагнули перетягти їх на свою службу* (О. Апанович); // *перен., розм.* Докладати великих зусиль, щоб перевести в наступний клас. *Управителеві треба, щоб ми підготували за літо й перетягли через осінні переекзаменовки в гімназії двох його синів-телепнів* (Б. Антоненко-Давидович); *Данько полегшено зітхнув. Серафима Іванівна не присоромила його, хоча й учився він найгірше з усіх учнів класу. Вже два роки в сьомому. Оце ледь-ледь перетягли його у восьмий клас* (Ю. Мокрієв).

2. *тільки док., розм.* Прожити певний час бідуючи, злидарюючи. — *А може, в кого трісочок або кізячків випрошу, буде чим у хаті прокурити. Так і перетягну через зиму, — аби через свята!* (Панас Мирний); — *З нашими запасами за зиму не перетягнемо. Серед зими помремо з голоду* (М. Івченко).

3. *кого, що і без прям. дод., розм.* Виявлятися тяжчим за кого-, що-небудь вагою; переважувати. *І всякий обмін, ти повір, пустий, Якщо обміненого у новому Не вмістиш, як чотири у шести. Коли ж воно у значенні свойому* [своєму] *Аж перетягує ваги, тоді Його не можна обмінять нікому* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте); * Образно. — *Ти назвеш мене, мабуть, несправедливою. Що ж! Справедливість не має серця. Вона врівноважує, а серце завжди перетягує на один бік, воно, як тобі відомо, зліва* (П. Загребельний); // *перен.* Бути, виявлятися сильнішим за іншого, інших. — *Вітьок, у тебе завжди містечковий та регіональний патріотизм перетягував здоровий глузд* (А. Кокотюха); *Мовби два віки зіткнулися тут між собою; вік волів і вік рейок залізних. Хто кого перетягне, хто кого пересилить?* (О. Гончар).

4. *кого, що.* Туго зв'язувати, стягати. — *Слава Ісусу!* — *привітався Іван. Але йому нічого не одповіли. Так само фуркала скалка, і двоє людей, скуплені й строгі, тим самим рухом перетягали ремінь* (М. Коцюбинський); *Вона .. простягла долонею вверх руку — важку руку з пухкими і короткими пальцями. Кілька перснів перетягало їх у різних місцях, і пальці нагадували сардельки* (В. Собко); *Тонкий стан перетягував шовковий пояс* (Д. Білий); — *Годі, доню!* — *каже Шрам.* — *Слізьми рани не залічиш. Дай лиш ми перетягнем її поясом* (П. Куліш); *Вони розбили всю постіль пополовині: перетягли шнурками перину й одну подушку й сокирою розрубали якраз пополовині* (І. Нечуй-Левицький); // *перен.* Здавлювати горло, душити (про хворобу або переживання). *Важко говорити: ридання горло перетягли;* // *безос. За дверима ні звуку. Його горло перетягло кліщами, і він ледве прошепотів: "Гюлле"* (Олесь Досвітній).

5. *що.* Натягати сильніше, ніж слід. *Якщо перетягнути тятиву лука, стріла полетить вище, недотягнути — не долетить до мішені* (із журн.); // Переходити в чому-небудь за встановлені, звичайні норми, терміни. *Деколи перетягаємо реченець на годину, а то й довше* (О. Шугай); *— Цей дід .. не швидко розсиплеться, — сказав Леонід Семенович. — Дотягне до ста років, — обізвалась Сусана Уласівна. — А може, ще й за сто перетягне, — сказала Ватя* (І. Нечуй-Левицький); *Найгеніальніший вождь, як непотрібно перетягне війну, то може її програти, бо вороги освояться з його тактикою і переймуть секрети його побід* (Б. Лепкий); *Сів* [Заруба] *за стіл з самого краю, біля Сагайдака, тихо спитав: — Я дуже затягнув* [промову]*?.. — Не дуже. Двадцять хвилин перетягнув* (В. Кучер); *Бондар .. завжди спав тільки до шостої години ранку, але як перетягне бодай хоч чверть на сьому, то вже потім спав до самого полудня* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

6. *що.* Змагатися в перетяганні чогось (каната, мотузки і т. ін.). *Бігають* [чоловіки] *навипередки, борються руками, корпусами, перетягують канат* (В. Рубан).

7. *що, рідко.* Вимовляти протяжно (слова, звуки і т. ін.); протягати *(див.* **протяга́ти[1]** 6), розтягати (у 5 знач.). *— Хм. Бачите, пане Мериносе, — перетягуючи слова, ніби шукаючи відповіді на них у своїй голові, промовив Ханчук* (Олесь Досвітній); *Дума була довга сама собою, та коли почав її дід перетягати.., вона вийшла ще довша* (А. Чайковський).

8. *що, спец.* Переробляти, перешивати з більшого на менше (про шкіряне взуття). *Парасі чоботи таки справили. Померла навесні бабуся, з їхніх старих шкарбанів перетягли на Парасю* (Остап Вишня); *Ягор возив часом Васі різний простий харч, навіть чоботи із своїх старих перетягнув* (О. Копиленко).

◊ **(1) Перетяга́ти (перетя́гувати, перева́жувати) / перетягти́ (перетягну́ти, перева́жити) на свою́ (на́шу, ва́шу** *і т. ін.)* **сто́рону (на свій (ваш, наш** *і т. ін.)* **бік)** *кого* — робити кого-небудь чиїмсь прибічником, прихильником і т. ін. *Він помовчав, потім промовив загрозливо: — Паралізуй політичну поліцію, перетягай їхніх людей на свій бік. Контрдії — ось наша система* (О. Бердник); *Погляди на книжки, фільми — це пусте! Ні, й це не пусте... Тут вона поволі перетягувала його на свій бік, аж поки не перетягнула зовсім* (Ю. Мушкетик); *Жила у діда .. Я надіюсь перетягти знов на його сторону дядину* (Леся Українка); *Треба якомога швидше рятувати положення. Треба перетягнути на нашу сторону гуцульських проводирів* (У. Самчук); *У моїй школі вони* [учні] *були чотири години, а дома цілих двадцять. І я не всіх міг переважити на свій бік* (В. Кучер); *Царський уряд, відправивши частину козацької старшини до Сибіру, решту вирішив перетягнути на свій бік, роздаючи землі й чини* (Д. Білий); **(2) Перетяга́ти (перетя́гувати) / перетягти́ (перетягну́ти) струну́** — удаватися до крайніх заходів. *Гетьманові дійсно хотілося відпочити під час свят, бо він був дуже спрацьований і перетомлений, а вік його не такий-то вже, щоб перетягати струну* (Б. Лепкий); [П е т е р с о н:] *Макаров! Я вам не раджу перетягати струну .. Я вас ще раз питаю: де список?* (Я. Галан); *Перетяг струну опришок. Рвонув сорочку на грудях — і, мов ужалена змією, скочила Маруся на ноги* (Г. Хоткевич); **Тягти́ (тягну́ти, перетяга́ти** *і т. ін.)* **/ перетягну́ти (перетягти́) ко́вдру на се́бе** *див.* **тягти́.**

ПЕРЕТЯГА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *док., розм.* Перенести, пересунути все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Коли вони з Ірмою на нову квартиру перебиралися, батько мало не всі книжки перетягав їм на п'ятий поверх* (І. Муратов); *Професор Браун потроху перетяг до печери всі теплі речі, які мав* (М. Дашкієв); *Скільки мама перетягала чавунів та горщиків тими рогачами!* (П. Запаренко); // *розм.* Примусити або спонукати кого-небудь піти кудись або з'явитися десь (про всіх або багатьох). *— Всю перезву по одному перетягали до пристава в стан. Багатьом уже пристав і морди побив: все допитується, що казав учитель на весіллі* (С. Васильченко).

ПЕРЕТЯГА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, **ПЕРЕТЯ́ГУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.,* **ПЕРЕТЯГТИ́СЯ, ПЕРЕТЯГНУ́ТИСЯ,** ягну́ся, я́гнешся; *мин. ч.* перетя́гся, ла́ся, ло́ся *і* перетягну́вся, ну́лася, лося; *док.* 1. Туго затягуватися чим-небудь. *Юхим хмуро слухав Муху. Потім підвівся, одяг свиту й туго перетягся поясом* (А. Головко); * Образно. *Річка крутить слизьке тіло між безлічі кам'яних брил, перетягується дене-де кам'яною гребелькою, наче паском* (Валерій Шевчук).

2. Натягатися сильніше, ніж слід. *Від вітру паруси перетягнулися;* // *перев. у сполуч. зі сл.* с т р у н а, *перен.* Доходити до того, що немає більше сили, можливості зносити, терпіти що-небудь. *Гаркали* [опришки] *один на одного, погана лайка туманом висіла в повітрю* [повітрі], *чувся запах крові. Перетягнися й трісни одна якась струна — і все закінчиться загальною бійкою* (Г. Хоткевич); // *діал.* Переходити в чому-небудь за встановлені, звичайні норми, терміни. *Через недбальство та злу волю Ковальського справа перетягнеться ще довший час* (І. Франко).

3. *розм.* Повільно долати простір; простягатися від чогось до чогось. *Град оминав його поля, а дощові хмари розступалися і перетягалися на інші лани* (О. Кобилянська); *Шворка на цей раз перетяглася через балку легко* (В. Винниченко); *За останні два з половиною місяці Вовчий Хвіст міг перетягтись волоками на Оку, якщо вятицький князь переступив клятву* (І. Білик); // Переправлятися через ріку, міст і т. ін. *На тих козаків, що перетягалися через Прогноїнські озера, напали татари і засипали їх стрілами* (А. Кащенко); *Ще з далекої давнини, коли жили в цих краях тиверці й уличі, вже існував тут город, коло якого перетягалися через Дністер* (П. Загребельний).

4. *тільки недок.* Пас. до **перетяга́ти, перетя́гувати.** *Був це дивний час неможливих кредитних маніпуляцій .. Час залізних кіосків із алкоголем, які перетягувались уночі з місця на місце, аби не платити за оренду* (С. Жадан); *Переставте стовпці в бланку запиту. Робиться це стандартним способом: спочатку виділяються потрібні стовпці, а потім перетягуються мишею на нове місце* (із журн.); *Чоловіки носили короткі м'які чобітки, які інколи (ця мода поширилася в пізньосарматський час) перетягалися в підйомі ремінцями з пряжками* (з навч. літ.).

ПЕРЕТЯ́ГНЕНИЙ, ПЕРЕТЯ́ГНУТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перетягти́, перетягну́ти.** *На цей високий, перетягнений з-під церкви, де він раніше був за пам'ятника, поріг падали крапельки його дитячої крові* (Ю. Мушкетик); *Напіввійськова форма — чоботи, галіфе, гімнастьорка без відзнак, перетягнута навхрест ременями.., — надавала йому вигляду грізного вояки* (Яків Баш); *Чорна, як смола, коса пооблипала навколо гнучкого стану, перетягненого в поперек тонкою куценькою пов'язкою* (І. Білик); *Він виймає з кишені листи, цілий пакунок листів, перетягнений гумкою*

(Ю. Винничук); *Перетягнута струна рветься* (П. Загребельний); *Треба визнати, що в "Колоколе" дуже часто звучить трохи аж перетягнена .. нотка обурення засиллям німців у російській бюрократії* (І. Дзюба); // **перетя́гнено, перетя́гнуто,** *безос. пред. Федя йшов поволі до місця переправи, де з берега до берега було перетягнуто міцний сталевий трос* (М. Трублаїні); *Підвода* [з сіном] *приїхала — цілий фургон, Ще зверху й рублем перетягнено* (І. Нехода); *Гітара з чотирнадцятьма струнами, і всі оті струни перетягнено: торкни — й лопнуть всі заразом* (Валерій Шевчук); * Образно. *З часу коли перетягнуто мене через огонь боїв під Бережанами, я виразно відчув уплив гартуючої сили* (У. Самчук).

2. *у знач. прикм.* Який перетягся. *Молодий військовий, перетягнений навхрест новими коричневими ремінцями, з двома вишневими кубиками в петлицях вручив Федькові цупкий пакет* (Є. Доломан); *Попереду гордовито ступав Гнат Боровик, перетягнений ременями так густо, наче кінь у багатій упряжі* (М. Малиновська); *Середнього зросту, міцний, туго перетягнутий у стані зеленим шовковим поясом, на якому висіла дорога шабля, Романович тричі низько вклонився* (Ю. Мушкетик).

3. *у знач. прикм.* Тонкий в одному місці. *Він чоботом втиснув її* [осу] *у м'яку землю і косо подивлявся, як вона покаліченими крильцями хотіла вирвати з ґрунту своє перетягнуте тільце* (М. Стельмах); *На веранду вийшли сивоголовий пан Владислав і струнка, перетягнута в поясі, мов оса, пані Анеля* (Р. Іваничук); *Десь поруч було гніздо шершнів, великі, туго перетягнуті в стані, вони з іржавим гудінням зривалися з трави й пролітали поміж кошовим і Марком* (Ю. Мушкетик).

ПЕРЕТЯ́ГНЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **перетя́гнений.** *Перетягненість струни.*

ПЕРЕТЯ́ГНЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перетягти́, перетягну́ти.** *Перетягнення наголосу на попередній чи початковий склад властиве деяким трискладовим означальним прислівникам* (з наук. літ.); *В разі перетягнення сойму на те небезпечне становище посли галицькі готові зложити мандати* (І. Франко); *Перемогу Казимира над Любартом деякі науковці пояснюють розгромом литовських князів хрестоносцями над Стревою в 1348 р. й перетягненням на сторону Казимира татар* (з навч. літ.);

ПЕРЕТЯГНУ́ТИ *див.* **перетяга́ти**[1].

ПЕРЕТЯ́ГНУТИЙ *див.* **перетя́гнений.**

ПЕРЕТЯГНУ́ТИСЯ *див.* **перетяга́тися.**

ПЕРЕТЯ́ГНУТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість і стан за знач. **перетя́гнутий.** *Атрофія м'язів правої (лівої) половини язика з перетягнутістю всієї його маси вправо (вліво) унеможливлює нормальну артикуляцію* (з навч. літ.).

ПЕРЕТЯГТИ́ *див.* **перетяга́ти**[1].

ПЕРЕТЯГТИ́СЯ *див.* **перетяга́тися.**

ПЕРЕТЯ́ГУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перетя́гувати** і **перетя́гуватися.** *Під час перетягування чайок на флот напали татари, і частина козаків загинула* (В. Чемерис); *Іноді своїм терміновим викликом до штабу він визволяв мене від якоїсь надто вже марудної задачі, як, наприклад, перетягування старого залізяччя з однієї купи на іншу* (Ю. Андрухович); *Свята* [козацькі] *скінчаться грищами: кінськими перегонами по дорозі або по снігу, .. перетягуванням мотузок на льоду через проруб* (Ю. Мушкетик).

ПЕРЕТЯ́ГУВАТИ *див.* **перетяга́ти**[1].

ПЕРЕТЯ́ГУВАТИСЯ *див.* **перетяга́тися.**

ПЕРЕТЯ́ЖЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **перетя́жити.** *Він тепер такий перетяжений працею.., що та його колишня страсть* [читати] *зовсім завмирає* (О. Кобилянська); // **перетя́жено,** *безос. пред. Текст перетяжено ідіомами.*

ПЕРЕТЯ́ЖЕННЯ, я, *с., рідко.* Дія і стан за знач. **перетя́жити.** *Селяни починали тікати від сильного перетяження* (М. Грушевський); *Перетяження історичними екскурсами й випадковими подробицями, а через те деяка розтяглість усього твору — все це вийшло на шкоду художньому розвиткові дії* (С. Єфремов).

ПЕРЕТЯ́ЖИТИ *див.* **перетя́жувати.**

ПЕРЕТЯ́ЖКА, и, *ж.* 1. Дуже тонке, звужене місце. *Наземні водорості мають довгі й міцні нитки без явних перетяжок біля поперечних перегородок* (з навч. літ.); // Те, чим що-небудь перетягується. *Запорожець, могутній Перебийніс, тягнув чорноморську чайку на перетяжці* (М. Йогансен).

2. Двобічний рекламний носій, розміщений над проїжджою частиною. *Для перетяжок найчастіше застосовують банерне полотно, рідше пластик, із повнокольоровим друком* (із журн.).

ПЕРЕТЯ́ЖУВАННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **перетя́жувати.** *Перетяжування посадовими обов'язками.*

ПЕРЕТЯ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕТЯ́ЖИТИ,** жу, жиш, *док., кого, що, рідко.* Те саме, що **переобтя́жувати.** *Довге і не скрізь вірне самоаналізування героя перетяжує будову композиції і робить враження чогось .. накрученого для якоїсь політичної мети* (І. Франко).

ПЕРЕТЯ́ЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПЕРЕТЯ́ЖИТИСЯ,** жуся, жишся, *док., рідко.* 1. Те саме, що **переобтя́жуватися** 1. *Давній посібник "Домашній лікар" радив вагітним жінкам "робити всяку роботу, лиш не перетяжуватись", більше перебувати на свіжому повітрі й добре харчуватися* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **перетя́жувати.** *Згідно зі старозавітною традицією, пращури стародавніх євреїв до свого приходу в країну Ханаан нібито потрапили зі своїми козами, вівцями та віслюками в Єгипет, звідки змушені були втікати, бо з волі фараонів перетяжувалися господарськими роботами* (із журн.).

ПЕРЕТЯ́ТИ *див.* **перетина́ти.**

ПЕРЕТЯ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перетя́ти.** — *Мамо, хто це зробив? — показував він на перетятий трос* (М. Трублаїні); *Хряснув у землі перетятий корінь* (О. Ільченко); *Гори й горби, перетяті глибокими долинами та балками, неначе грали в хрещика* (І. Нечуй-Левицький); *Це був ще дуже кволий, з перетятою шрамом бровою, вже літній і, видно, бувалий воїн* (Яків Баш); *У цей час стало відомо, що шлях на Харків уже перетятий німецькими танками* (О. Гончар); * У порівн. *Мов ножем перетятий, урвався рик звіра, і він повалився трупом на землю* (І. Франко); // **перетя́то,** *безос. пред. Ще кілька вправних рухів — і мотузок перетято* (А. Кокотюха); *Максимові занудило під серцем — це ж їм перетято шлях .. Це ж там заліг фронт — море вогню й заліза* (І. Багряний); *Південний Буг перетято кам'яною греблею* (В. Кучер).

ПЕРЕТЯ́ТИСЯ *див.* **перетина́тися.**

ПЕРЕУЗГО́ДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переузго́дити.** *Для ефективної діяльності підприємства необхідне переузгодження інтересів, а для цього потрібні зміни в усіх складниках системи менеджменту* (з наук. літ.); *Через зміну уряду на новий законопроєкт чекає повторне переузгодження в міністерствах* (з газ.).

ПЕРЕУЗГО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕУЗГО́ДИТИ,** джу, диш, *док.*, *що.* Узгоджувати (у 1 знач.) ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Узгоджений проєкт мало не щомісяця доводилося переузгоджувати* (з газ.); *Сторони не переузгодили суму коштів для виробництва відповідачем чотирьох літаків Ан-148* (з мови документів).

ПЕРЕУЗГО́ДИТИ *див.* **переузго́джувати.**

ПЕРЕУКЛАДА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переуклада́ти.** *За словами фахівця, майже половина каналізаційних мереж міста потребує термінового переукладання та заміни* (із журн.); *Страховий агент або будь-хто зі спадкоємців має право на переукладання договору страхування* (з навч. літ.).

ПЕРЕУКЛАДА́ТИ, *рідше* **ПЕРЕВКЛАДА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕУКЛА́СТИ,** *рідше* **ПЕРЕВКЛА́СТИ,** аду́, аде́ш, *док.*, *що.* Укладати (*див.* **уклада́ти**[1] 1, 5, 6) ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Для запуску сучасних швидкісних потягів треба цілковито переукладати залізничні колії* (із журн.); *У деяких місцях Івано-Франківська вже по третьому разу зривають і перевкладають бруківку* (з газ.); *— Я тільки хотів наголосити, — провадив далі Вадим, — що мій клієнт мав першочергове право переукласти договір оренди на приміщення, де знаходився його магазин* (В. Хрущак); *Словник був запланований і укладений як академічний, ґрунтований на валентності дієслів, але зорієнтований на прибуток видавець спонукав переукласти його на довідково-навчальне, практичне видання* (з наук. літ.).

ПЕРЕУКЛАДА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Пас. до **переуклада́ти.** *Колії пересувні — залізничні колії, які періодично пересуваються або переукладаються у зв'язку з вимогами технології виробництва* (з мови документів); *З керівником підприємства, установи, організації, раніше обраним чи призначеним на посаду, також укладається або переукладається контракт* (з мови документів).

ПЕРЕУКЛА́ДЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переукла́сти.** *Трудові договори, що були переукладені один чи декілька разів, вважаються такими, що укладені на невизначений строк* (з навч. літ.); *Очевидно, словник був так переукладений, щоб заощадити місце у виданні* (з наук. літ.); // **переукла́дено,** *безос. пред. Через нарікання містян частину плитки на бульварі Шевченка буде переукладено коштом підрядника* (з газ.); *Договір оренди з попереднім орендарем переукладено на новий термін* (з мови документів).

ПЕРЕУКЛА́ДЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переукла́сти.** *На переукладення асфальту підуть не дуже великі кошти* (з газ.); *Необхідність переукладення чинного або укладення нового контракту постійно мобілізує сторони на суттєве підвищення взаємної відповідальності* (з навч. літ.).

ПЕРЕУКЛА́СТИ *див.* **переуклада́ти.**

ПЕРЕУЛАШТО́ВУВАННЯ *див.* **перевлашто́вування.**

ПЕРЕУЛАШТО́ВУВАТИ *див.* **перевлашто́вувати.**

ПЕРЕУЛАШТО́ВУВАТИСЯ *див.* **перевлашто́вуватися.**

ПЕРЕУЛАШТУВА́ННЯ *див.* **перевлаштува́ння.**

ПЕРЕУЛАШТУВА́ТИ *див.* **перевлашто́вувати.**

ПЕРЕУЛАШТУВА́ТИСЯ *див.* **перевлашто́вуватися.**

ПЕРЕУ́МИТИ, млю, миш; *мн.* переу́млять; *док.*, *кого*, *діал.* Змусити змінити думку, погляди, переконуючи в чому-небудь. *— Ти моє серце розвеселила, Марусечко! — дякує Катря. — Дуже вже мені було важко... хоч мене ніхто не переумить, та слова тії мене ображали...* (Марко Вовчок); *"Мене переумити не сподівайся!"* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ПЕРЕУПАКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переупакува́ти.** *Використання низькоякісних, переупакованих, незареєстрованих, контрафактних пестицидів створює загрозу не лише рослинам, а й здоров'ю людей, які працюють із ними* (з наук. літ.); // **переупако́вано,** *безос. пред. Вантаж було зібрано, переупаковано й доставлено одержувачеві* (з газ.).

ПЕРЕУПАКО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переупако́вувати.** *На території вільної зони дозволено лише складування товарів для огляду й перевірки, але категорично заборонено їх зберігання, оброблення, переупаковування тощо* (з навч. літ.).

ПЕРЕУПАКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕУПАКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *що.* Упаковувати (у 1, 4 знач.) ще раз, повторно або заново, по-іншому. *В одному з магазинів продавці зізналися, що вони миють списане м'ясо й переупаковують його знову* (з газ.); *Під час експорту програма переупаковує файл в інший контейнер* (з навч. літ.); *Без труднощів перебрався* [Демосфен] *через річку, там переупакував дорожній вантаж, взяв із собою найнеобхідніше й пішов у дорогу* (М. Василенко).

ПЕРЕУПАКО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **переупако́вувати.** *Деякі продукти, що потрапили під заборону, просто переупаковуються або забезпечуються фальшивими документами* (з газ.).

ПЕРЕУПАКУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переупакува́ти.** *Співробітники поліції викрили підпільний цех із переупакування протермінованих продуктів* (з газ.); *Відразу ж після збереження змін вам буде видано запит про переупакування зміненого файлу в архіві* (з навч. літ.).

ПЕРЕУПАКУВА́ТИ *див.* **переупако́вувати.**

ПЕРЕУСВІДО́МИТИ *див.* **переусвідо́млювати.**

ПЕРЕУСВІДО́МЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переусвідо́мити.** *Скоморовство — сміхова форма поведінки, що активно побутувала в культурі Київської Русі; на українському ґрунті в значно переусвідомленій формі відома й нині* (з наук. літ.); // **переусвідо́млено,** *безос. пред. Разом зі створенням національних економік активізувалися процеси державотворення, а з усвідомленням необхідності промислового інтегрування було переусвідомлено суть націй-держав* (з наук. літ.).

ПЕРЕУСВІДО́МЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переусвідо́мити.** *Здобуття Україною незалежності вимагає переусвідомлення ролі й місця держави та її інститутів* (з наук. літ.).

ПЕРЕУСВІДО́МЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переусвідо́млювати.** *Спогади про визначні події свого життя часто пов'язані з переусвідомлюванням їхнього суспільного значення* (з навч. літ.).

ПЕРЕУСВІДО́МЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕУСВІДО́МИТИ,** млю, миш; *мн.* переусвідо́млять; *док.*, *що.* Усвідомлювати заново, по-іншому. *Людство на сучасному часовому відрізку свого розвитку переусвідомлює світ у його цілісності й взаємозв'язку* (з наук. літ.); *Виявляється, не просто "погуляти по морозцю" ходив Качалов, а продумувати, переусвідомити, вдосконалити на самоті свою трактовку* [своє трактування] *поезії!* (М. Рильський).

ПЕРЕУСВІДО́МЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **переусвідо́млювати.** *Проблема гуманізації науки загострилась у другій половині XX ст., коли переусвідомлювалися роль і місце людини в науці та суспільстві* (з наук. літ.); *Зараз учення В. Вернадського про ноосферу переусвідомлюється по-новому* (з публіц. літ.).

ПЕРЕУСТАТКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переустаткува́ти.** *Наступного дня два свердлувальні верстати були переустатковані на новий лад* (О. Донченко); *Зайшли до громадської їдальні. Вона була влаштована у переустаткованому тепер, посвітлілому .. поверсі* (Т. Масенко); // **переустатко́вано,** *безос. пред. Наступної весни будиночок у Хімках буде переустатковано під дачу* (Л. Дмитерко); *Зранку його* [приміщення] *буде переустатковано, опоряджено зовсім інакше, буде змінено весь інтер'єр* (О. Гончар).

ПЕРЕУСТАТКО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переустатко́вувати.** *На засіданнях Миколаївської міської управи розглядали питання технічного переустатковування електростанції* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕУСТАТКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕУСТАТКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Устатковувати заново, по-іншому. *У країнах Західної Європи паркінги, склади, спортивні зали тощо в разі надзвичайної ситуації чи в особливий період за короткий термін переустатковують для укриття населення* (з наук. літ.); *Приміщення ні для чого практично не придатне через свою незручність .. Переустаткувати б на холодильник, але теж, кажуть, новий збудувати дешевше обійдеться...* (О. Гончар); — *А щоб переустаткувати реактор, треба створити атомну індустрію* (В. Нестайко).

ПЕРЕУСТАТКО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **переустатко́вувати.** *Сценічне освітлення поступово переустатковується для використання дзеркальних ламп та влаштовуються освітлювальні портальні башти* (з наук. літ.).

ПЕРЕУСТАТКУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переустаткува́ти.** — *З чого ж нам радіти? Адже дальший політ без переустаткування реактора неможливий* (В. Нестайко).

ПЕРЕУСТАТКУВА́ТИ *див.* **переустатко́вувати.**

ПЕРЕУСТУПА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПЕРЕУСТУПИ́ТИ,** уплю́, у́пиш, *док., що, юр.* Те саме, що **перевідступа́ти.** *Позичальник не може переуступати або передавати жодні з його прав або зобов'язань за цією Угодою без попередньої письмової згоди Банку* (з мови документів); *Аби запобігти конфіскації майна старшого сина після 1831 р., старий князь записав Славутський ключ онуці Марії Клементині за умови, що після шлюбу вона переуступить його Роману Даміану, своєму кузенові* (з наук. літ.).

ПЕРЕУСТУПИ́ТИ *див.* **переуступа́ти.**

ПЕРЕУСТУ́ПКА, и, *ж., юр.* Те саме, що **перевідсту́плення.** *Однією з найпоширеніших фінансових схем ухилення від сплати податків підприємствами та організаціями в економіці України стала переуступка вимог боргу та застосування векселів* (з навч. літ.); *Самовільна переуступка права лісокористування, а також укладення інших угод, які в прямій чи прихованій формі порушують право державної власності на ліси, — тягнуть за собою накладення штрафу* (з мови документів).

ПЕРЕУСТУ́ПЛЕНИЙ, а, е, *юр.* Дієпр. пас. до **переуступи́ти.** *Контракт не може бути переуступлений без попередньої письмової згоди обох сторін* (з мови документів); // **переусту́плено,** *безос. пред. Право адвоката на винагороду та компенсацію витрат, пов'язаних з виконанням доручення, не може бути переуступлено третім особам без спеціальної згоди на те довірителя* (з навч. літ.).

ПЕРЕУСТУ́ПЛЕННЯ, я, *с., юр.* Дія за знач. **переуступи́ти.** *На жаль, переуступлення взаємних боргів веде не до зменшення заборгованості, а тільки до зміни боржника* (з наук. літ.).

ПЕРЕУ́ЧЕНИЙ, ПЕРЕВЧЕ́НИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **переучи́ти, перевчи́ти.** *Учений-перевчений, він був, до певної міри, послідовником алхімії арабської* (О. Ільченко); // **переу́чено, перевче́но,** *безос. пред.* — *Навчи себе та свою бабу, а не мене, старого. Мене вже вчено й перевчено,* — *сказав дід Грицай* (І. Нечуй-Левицький).

2. *у знач. прикм.* Який переучився. *Письменник повинен писати так, щоб його розуміли всі — і бабуся на базарі, і водій тролейбуса, і останній пияк, а не тільки ті переучені професори, академіки* (О. Ірванець).

ПЕРЕУЧИ́ТИ *див.* **переу́чувати.**

ПЕРЕУЧИ́ТИСЯ *див.* **переу́чуватися.**

ПЕРЕУ́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переу́чувати** і **переу́чуватися.** — *Спершу ганяли мене по наземних роботах .. Потім курси для переучування таких гавриків, як я* (О. Гончар); — *Між іншим, я читаю й досі, раджу й тобі...* — *Ну, в мене менше тепер часу через усі ці переучування...* (П. Загребельний).

ПЕРЕУ́ЧУВАТИ, ую, уєш, **ПЕРЕВЧА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.,* **ПЕРЕУЧИ́ТИ,** учу́, у́чиш, **ПЕРЕВЧИ́ТИ,** чу́, чи́ш, *док.* 1. *кого.* Учити кого-небудь заново, по-іншому. *Помовчавши, додав* [батько]: — *Щось багато ми його учили, коли б ще не прийшлося переучувати!* (Панас Мирний); — *Викопав Каргата десь Наринський, а переучувати його доведеться мені.* — *Валентин Модестович зітхнув* (Ю. Шовкопляс); — *Я з мужика вийшов .. Для нього душу свою готовий вивернути, і ти мене не перевчай* (Григорій Тютюнник); *Що мати навчить, то й батько не перевчить* (прислів'я); [Є ф р о с и н а:] *Ой господи, яка кумпанія!..* [Г о р п и н а:] *Вже яка є кумпанія, така й буде. Ви вже нас не перевчите* (І. Нечуй-Левицький); *Сиджу біля вікна та на Чорну площу дивлюся. Ну, так, на Сіру тобто, тільки ж так ніхто не каже, все одно всі кажуть — Чорна .. Так зразу людей не переучиш...* (О. Ірванець).

2. *що.* Учити що-небудь ще раз, повторно. *За три дні я забув останні рядки пісні, тому довелося переучувати* (з газ.).

3. *кого, що.* Учити кого-, що-небудь більше, ніж слід. *Він, як видно, щось не довчив, або перевчив, або просто не так чітко відповів учителеві* (Б. Левін).

4. *кого.* Учити всіх або багатьох. — *Та що вже будемо робить — Самому всіх не перевчить!* (Л. Глібов); — *Скільки ж то вона* [вчителька] *дітей перевчила: може, сотні зо дві!..* (Грицько Григоренко).

5. *що, розм.* Вивчати все або багато чого-небудь. — *Так не можна: одній душі перевчити всю науку. Треба всім потрошки — бо то хліб,* — *повчала* [бабуся] (Я. Качура).

ПЕРЕУ́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, **ПЕРЕВЧА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПЕРЕУЧИ́ТИСЯ,** учу́ся, у́чишся, **ПЕРЕВЧИ́ТИСЯ,** чу́ся, чи́шся, *док.* 1. Учитися заново, по-іншому. *Любий дядьку! .. Чи то Рада вже переучується по-болгарськи?* (Леся Українка); *Перший, після п'ятилітньої перерви, рік на фабриці був дуже трудний.., декваліфікувалася Марта, і їй доводилося перевчатися знов* (Ю. Смолич); — *Треба, діду, переучуватися!* — *Пізно, синку* (І. Чендей); — *Зустрів знайомого льотчика .. Той льотчик раніше був піхотою, а потім перевчився* (Л. Первомайський).

2. *розм.* Учитися більше, ніж слід; перевтомлюватися від довгого і старанного навчання. *Лист був з Михайлової гори, де й досі жив Максимович. І починався він якось дивно, ніби старий учений зраз здитинився чи перевчився* (Василь Шевчук).

3. *тільки недок.* Пас. до **переу́чувати, перевча́ти.**

◊ (1) **Перевчи́тися на оди́н бік,** *розм.* — здобувши освіту, стати зарозумілим, пихатим і т. ін. або, незважаючи на освіту, не мати належного культурного рівня. *Вона часто нарікала матері на Грицька, казала, що він перевчився на один бік, так що навіть не хоче їй вклонятися* (С. Васильченко); *Заморочений і спантеличений батько писав: "Чи ти там на один бік перевчився, чи що з тобою? Зараз же напиши толком, бо мама плаче!.."* (С. Олійник).

ПЕРЕУЩІ́ЛЬНЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **переущільни́ти.** *Зрошення переущільнених сільськогосподарською технікою ґрунтів майже не ефективне* (з навч. літ.); *Центр Києва переущільнений вже настільки, що не вистачає місць у школах та дитсадках* (з газ.); // **переущі́льнено,** *безос. пред. Школи, де навчаються діти спецпереселенців, не достатньо обладнані шкільним інвентарем. Бракує підручників і учнівського приладдя. Багато шкіл переущільнено* (з наук. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який переущільнився (у 1 знач.). *Переущільнені ґрунти поширені як на материковій частині, так і на шельфі північних морів* (з навч. літ.).

ПЕРЕУЩІ́ЛЬНЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **переущільни́ти** і **переущільни́тися.** *Норми інсоляції будівель стали головним чинником, що стримує прагнення інвесторів, власників і орендарів земельних ділянок до переущільнення міської забудови* (з наук. літ.); *Незалежно від типу ґрунтів — чорноземи чи піщані — недосконалі агротехнології стають причиною переущільнення* (з наук. літ.).

ПЕРЕУЩІЛЬНИ́ТИ *див.* **переущі́льнювати.**

ПЕРЕУЩІЛЬНИ́ТИСЯ *див.* **переущі́льнюватися.**

ПЕРЕУЩІ́ЛЬНЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПЕРЕУЩІЛЬНИ́ТИ,** ню́, ни́ш, *док., що.* Ущільнювати більше, ніж потрібно. *Великовантажні автомобілі переущільнюють ґрунт, руйнують його структуру* (з навч. літ.); *Ущільнювати суміш потрібно легкими ударами, щоб не переущільнити* (з навч. літ.).

ПЕРЕУЩІ́ЛЬНЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ПЕРЕУЩІЛЬНИ́ТИСЯ,** ню́ся, ни́шся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Занадто ущільнюватися. *Особливо переущільнюється ґрунт на периферії поля, де техніка активно маневрує та зупиняється на тривалий час* (з навч. літ.); *Чорноземи півдня України втратили властиву їм високу буферність, погіршилася структура ґрунту, під дією важкої техніки він переущільнився* (з наук. літ.).

2. *розм.* Переущільнювати своє приміщення.

3. *тільки недок.* Пас. до **переущі́льнювати.** *Мікрорайон переущільнюється багатоповерховими житловими комплексами з урізаними прибудинковими територіями* (з газ.).

ПЕРЕФАРБО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перефарбува́ти.** *Стара, ще першого випуску "волга" з потьмянілим оленем на капоті, .. вже кілька разів перефарбована, мчала Чернігівським шосе* (Ю. Мушкетик); *Я абсолютно байдужий до численних його подружок і не висловлюю своїх думок щодо характерів його дівок, стилю їхньої поведінки, а тим паче — перефарбованих облич* (Л. Денисенко); // **перефарбо́вано,** *безос. пред. Три ескадрильї британських бомбардувальників далекої дії вже перефарбовано* (В. Кожелянко).

2. *у знач. прикм.* Який перефарбувався. *Якщо зона, куди вони потрапляли, виявлялася "червоною", перефарбовані злодії могли в перспективі піднятися вище в табірній ієрархії* (А. Кокотюха); *З вікон на них дивляться десятки сумних жінок, перефарбованих і перекачаних алкоголем* (С. Жадан).

ПЕРЕФАРБО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перефарбо́вувати** і **перефарбо́вуватися.** *Компанія не має наміру витрачати гроші на перефарбовування старих вагонів* (з газ.); *Перефарбовування, маніпулювання ідеалами стають нормою життя псевдонародної політичної "еліти"* (з газ.).

ПЕРЕФАРБО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕФАРБУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що.* 1. Фарбувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Батько добудовував то кімнату, то веранду, то мансарду, щоліта перефарбовував двері, вікна, підлоги* (П. Загребельний); *— Бачиш, як славно все склалося? Те, що ти не білявка і їм білявки не подобаються. А якщо б ні? Довелося б витрачати гроші, перефарбовувати тебе* (Л. Денисенко); *— Я все так перефарбую, перешию, що ..* [ніхто] *не пізнає...* (Ю. Яновський); *Заходився* [Кучугура] *причепурювати дім: віконниці та двері перефарбував у веселіший світло-голубий колір, а паркан у зелений* (С. Чорнобривець); * Образно. *Соромно признатися, але й ті чорні вісті не входили глибоко в мене. Жар любові перефарбовував усе чорне в червоне та рожеве* (Ю. Мушкетик); *— Там якісь славні, дивні чарівники фарбарі перефарбували, перемалювали .. бідне пожовкле листя, намалювали .. рожі та фіалки, повимальовували пишні взорці* (І. Нечуй-Левицький); *Юрбляться вони* [літа] *навколо мене, Хочуть перестроїти струну — Все моє неторкано зелене Перефарбувать на сивину* (В. Бичко).

2. *перен.* Змінювати, переінакшувати кого-, що-небудь. *Під впливом того оповідання він почав звільна перефарбовувати цілий образ, котрий утворив собі був* (І. Франко); *Столиця — така омана. Розкидає перед людиною купу шансів, взамін перефарбовує — себе не впізнати. Я вирішила — зі мною ніколи цього не станеться, у мене є мета* (Люко Дашвар).

3. Фарбувати все (усіх) або багато чого-небудь. *Активісти власним коштом перефарбували всі гойдалки й огорожі, побілили дерева й бордюри* (з газ.).

4. Фарбувати більше, ніж потрібно. *Щоб макіяж був якомога природнішим, не потрібно перефарбовувати обличчя* (з газ.).

ПЕРЕФАРБО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПЕРЕФАРБУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. Фарбуватися заново або в інший колір. *Майка роздивляється подругу — ще худішою стала, перефарбувалася на білявку* (Люко Дашвар); * Образно. *Невеличке повітове місто В. перефарбувалося в захисний колір "хакі"* (Я. Качура).

2. *перен.* Змінювати свої погляди й переконання. *Вони (як той же, приміром, пройдисвіт Гайдучок) завжди серед тих, хто перефарбовується вчасно* (Б. Харчук); *— Невже ви перефарбувалися, переметнулися, Северине Петровичу, на другий бік барикад?* (Р. Федорів); // Удавати із себе прихильника кого-, чого-небудь, приховуючи свої справжні погляди. *Руське чорносотенство, гетьманці, перефарбовуючись в українців, навмисно старались проходити на такі посади, щоб тут же дискредитувати своїм поводженням саму ідею української влади* (В. Винниченко); *Дехто* [з фашистських катів] *сховався.., перелицювавшися, перефарбувавшись, а то й не особливо .. криючись. А тут їх знайдено і розкрито .. через два десятки років* (В. Козаченко).

3. Фарбуватися більше, ніж потрібно. *Дівчина трохи перефарбувалася.*

4. *тільки недок.* Пас. до **перефарбо́вувати** 1, 3. — *Автомобілі переправлялися на Кавказ, в Середню Азію, перефарбовувалися і, звичайно, продавалися* (О. Бердник).

ПЕРЕФАРБУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перефарбува́ти** і **перефарбува́тися.** — *То було просто відкриття пам'ятника з нагоди його встановлення, а нині маємо відкриття пам'ятника з нагоди його перефарбування* (Ю. Винничук); — *На початку 90-х років XX ст. країни Прибалтики проголосували за відновлення старої державності, а в Україні відбулося лише партійне перефарбування* (з газ.).

ПЕРЕФАРБУВА́ТИ *див.* **перефарбо́вувати.**

ПЕРЕФАРБУВА́ТИСЯ *див.* **перефарбо́вуватися.**

ПЕРЕФАСО́НЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **перефасо́нити.** *Перефасонений костюм; // у знач. прикм.* Який змінив свій фасон (у 2 знач.). *На початку літа приїхала Орися зі Львова така переінačена, така перефасонена, що спочатку навіть добре знайомі не впізнавали її* (Ірина Вільде).

ПЕРЕФАСО́НИТИ *див.* **перефасо́нювати.**

ПЕРЕФАСО́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕФАСО́НИТИ,** ню, ниш, *док., що, розм.* 1. Змінювати фасон чого-небудь, шити за іншим фасоном. *Перефасонювати сукню; Перефасонити пальто.*

2. Переробляти, змінювати зовнішню форму чого-небудь.

ПЕРЕФО́РКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перефо́ркуватися** і звуки, утворювані цією дією. *Перефоркування рисаків.*

ПЕРЕФО́РКУВАТИСЯ, ується, *недок.* Форкати (про коней, що перебувають у різних місцях, недалеко один від одного). *У долині за річкою перефоркувалися коні* (Ю. Мушкетик).

ПЕРЕФОРМАТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переформатува́ти.** *Збережіть переформатований файл у своїй папці* (з навч. літ.); * Образно. *Через два роки ти повертаєшся* [з армії] *настільки переформатованим, перешматованим, що мама дарагая* [матінко рідна]! (Ю. Андрухович); // **переформато́вано,** *безос. пред. Упродовж двох тижнів уряд буде переформатовано* (з газ.).

ПЕРЕФОРМАТО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переформато́вувати.** *Творення української історії нагадує постійне переформатовування жорсткого диска* (з публіц. літ.); — *Про можливе переформатовування парламентської більшості говорили вже не раз* (з газ.).

ПЕРЕФОРМАТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕФОРМАТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Повторно або заново, по-іншому форматувати. *На Вінниччині починають переформатовувати позашкільні заклади* (з газ.); *Застосування стилів заголовків дає змогу швидко створити зміст, упорядкувати й переформатувати документ* (з навч. літ.); *Жінка швидко переформатувала речення і проказала якомога м'якше: — Ви впевнені, що над чи під вашим літаком не було хмар?* (М. Кідрук).

ПЕРЕФОРМАТО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПЕРЕФОРМАТУВА́ТИСЯ,** у́ється, *док.* 1. Повторно або заново, по-іншому форматуватися. *Бібліотека давно почала переформатовуватися на публічний простір. Там не тільки читають книжки, а й проводять майстер-класи, літературні вечори, творчі зустрічі з цікавими людьми, організовують виставки тощо* (з газ.); *Христина ще раз перечитала статтю, ніби сподіваючись, що .. вони* [літери] *поволі розсмокчуться, розпливуться поміж паперовими волокнами, переформатуються у великі чорні квіти на сіруватому тлі* (Н. Сняданко); *Денна розважальна програма ввечері переформатується в концерт на сцені парку* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **переформато́вувати.** *У разі необхідності об'єкти зі сховища даних обробляються: видаляються, додаються, переформатовуються, індексуються тощо* (з навч. літ.).

ПЕРЕФОРМАТУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переформатува́ти.** *Деякі системи захисту потребують повного переформатування диска* (з навч. літ.); *Переформатування медійного ринку вже йде повним ходом* (О. Забужко).

ПЕРЕФОРМАТУВА́ТИ *див.* **переформато́вувати.**

ПЕРЕФОРМАТУВА́ТИСЯ *див.* **переформато́вуватися.**

ПЕРЕФОРМО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переформува́ти.** *Їхня похідна група, тепер переформована і розформована — звичайний поліційний відділ звичайної кримінальної поліції, — щойно ввійшла в Ординці, в його село* (Б. Харчук); *З листопада того ж року курінь був переформований у 2-й Запорізький піхотний полк і отримав завдання тримати фронт з боку Вовчанська* (А. Кокотюха); // **переформо́вано,** *безос. пред. Виявилось, що Таврійський повстанський полк .. уже давно переформовано в бригаду* (О. Гончар).

ПЕРЕФОРМО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переформо́вувати** і **переформо́вуватися.** *В результаті такої політики військові части* [частини] *почали самі робити переформовування, самі стали давати собі назви* (В. Винниченко); *Під дією природних чинників відбувається постійне переформовування річкових структур Подільської височини* (з наук. літ.).

ПЕРЕФОРМО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕФОРМУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що.* Формувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Він же колись .. виховував дітей: із неповнолітніх злочинців, безпритульних, переформовуючи їх, виховував порядних людей* (І. Багряний); — *Думаю, що будуть переформовувати вагони, — відповів надпоручник Лукаш* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Розум старої людини хоче переформувати клітини своїх сімдесяти років на молодий лад. Іноді йому щастить, і його молоде "я" рухає думку* (Ю. Яновський); *По весні 1638 року, стративши Павлюка, панство постановило на сеймі переформувати козацтво і позбавити його всіх пільг* (В. Чемерис).

ПЕРЕФОРМО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПЕРЕФОРМУВА́ТИСЯ,** у́ється, *док.* 1. Формуватися ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Іншомовні звукосполучення переформовуються, пристосовуючись до інших, найближчих до них у звуковому відношенні* (з наук. літ.); *На схід, десь близько, в двох місцях вирував клекіт танків і автомашин — то, видно, переформовувалися ворожі частини, бо клекіт стояв все на одному місці* (І. Багряний); *Бармаш виступав з думкою про наступ, у який цієї ж ночі ринуть .. свіжі сили, даючи змогу їм, тим, що прийняли перший удар, переформуватися* (В. Козаченко); *Мав надію* [Шеремет], *що армія Петлюри залиже рани, переформується, набереться сил і ще до кінця цього року повернеться назад до Києва* (А. Кокотюха).

2. *тільки недок.* Пас. до **переформо́вувати.** *Практично всі створені іррегулярні козацькі частини переформовувалися, ліквідовувалися або переселялися з території України* (із журн.).

ПЕРЕФОРМУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переформува́ти** і **переформува́тися.** *В тилу, на переформуванні, на відпочинку він був добрим господарем* (Ю. Бедзик); *Не раз траплялося так, що — приїхавши в редакцію з статтею — він не мав куди її вмістити, бо часописне число вже було змонтоване, а переформування його спричинило б спізнену появу в світ* (О. Шугай); *Неотектонічні рухи є фактором формування (переформування) покладів на новітньому етапі* (з наук. літ.).

ПЕРЕФОРМУВА́ТИ *див.* **переформо́вувати.**

ПЕРЕФОРМУВА́ТИСЯ *див.* **переформо́вуватися.**

ПЕРЕФРАЗО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перефразува́ти.** *Видимо, сила, яка його сюди перевела, добре знала перефразоване російське прислів'я: "Дальше едешь — тише будешь"* (Г. Хоткевич); * Образно. — *Я мав на увазі старі легенди, перефразовані на наш народний стрій, і героїв своїх я одяг, як, мабуть, помітили, в народну одежу* (Б. Левін); // **перефразо́вано,** *безос. пред. Упродовж XX ст. в умовах глобальних гуманітарних та екологічних загроз, демографічних і соціальних проблем "мистецтво жити" набуло метафоричного сенсу й було перефразовано на "мистецтво виживати"* (з публіц. літ.).

ПЕРЕФРАЗО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перефразо́вувати.** *Андрій Малишко просто-таки закоханий у Шевченкову поезію. Він не наслідує її, але подекуди вдається до одвертого цитування й перефразовування* (М. Рильський); *Остап Вишня досить часто зміщує прислів'я в контексті, вдається до повного перефразовування фразеологізмів* (з наук. літ.).

ПЕРЕФРАЗО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕФРАЗУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що.* Передавати чиї-небудь слова, висловлювання, дещо змінюючи форму, а часом і зміст викладу. *Архип Логвинович хоч був важким на підйом до роботи, але поговорити любив .. Повторявся, одне й те ж тричі перефразовував* (Ю. Збанацький); *Перефразовуючи відомий парадокс "Наше життя — це те, що ми думаємо про нього", цілком можна сказати: "Людина — це те, що вона думає про себе"* (М. Слабошпицький); *У цій книжці ви вже читали про те, що Берлін є нотатником. Зі Львова ж, перефразовуючи Тараса Прохаська, все ще можна зробити кілька романів* (Ю. Андрухович); *Я спробував перефразувати відому сковородинську фразу, що "світ мене ловив і не зловив" на протилежне констатування: світ мене таки упіймав* (Р. Федорів); — *З життя вже взято майже все, — голосно перефразував його слова старий* (О. Тесленко).

ПЕРЕФРАЗУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перефразува́ти** та її наслідки. *Виконання окремих вправ із перефразування дає можливість активізувати вивчений лексичний та граматичний матеріал і сприяє створенню у студентів навичок вільного оперування ним* (з наук. літ.); *Багато в поезіях П. Куліша ремінісценцій, перефразувань із відомих народних пісень* (з наук. літ.); *Мета перефразування — формулювання почутої інформації своїми словами, особливо, коли вона здається нам незрозумілою* (з навч. літ.).

ПЕРЕФРАЗУВА́ТИ *див.* **перефразо́вувати.**

ПЕРЕХАМА́РКАТИ, аю, аєш, *док., що і без прям. дод., розм.* Те саме, що **перехарама́ркати.** — *Адже й я вчилась читати, а тепер ніколи й помолитись по книжці, перехамаркаєш молитви напам'ять, та й годі* (І. Нечуй-Левицький); *Тому й плакала бабця Софія, безсила хоч що-небудь змінити у цьому жорстокому світі, що і їй долю перехамаркав, і Марині теж намірився вчинити* (В. Чемерис).

ПЕРЕХАМНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., розм.* Перекусити нашвидкуруч, похапцем; перехопити (у 9 знач.). *Пронеслась чутка, що орда підступає; зібрався чоловік, щоб з'їхать у друге місце, і ввійшов у хату перехамнуть* (Номис); — *То сідайте, поки нікого нема, та хоч перехамніть трішки...* (В. Кучер).

ПЕРЕХАПА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, розм.* Забрати, схопити всіх або багатьох одного за одним. — *А мені яке діло? Хоч нехай усіх вас перехапають сі розбишаки!..* (П. Куліш); [К о т о в с ь к и й:] *Та вас же, таких орлів, як курчат, руками перехапати можна!* (Ю. Мокрієв); — *У кожної влади в генах — знищити журналіста, придушити письменника, перехапати всіх, хто бачить її наскрізь* (Л. Костенко); // *перен., чого.* Нахапати багато поганих оцінок. *Скільки ви з Галькою та з Федьком Котигорошком .. перехапали двійок; скільки билися і скільки мирилися* (В. Чемерис).

ПЕРЕХАРАМА́РКАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **перехарама́ркати.** *Перехарамарканий вірш.*

ПЕРЕХАРАМА́РКАТИ, аю, аєш, *док., що і без прям. дод., розм.* 1. Харамаркаючи, розказати, прочитати. *Діловитий піп почав з молитви, та коли помітив, що навіть шапки мало хто скинув з голови, — поквапно перехарамаркав святе слово й почав з діла* (Іван Ле).

2. Зіпсувати, спаскудити. — *Еге, побалакаєш! — посинів, мов барвінок, .. Семен Бурило. — Ось зараз і пущу на обійстя, щоб весілля перехарамаркав, щоб у кашу наплював* (Є. Гуцало).

ПЕРЕХВА́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перехвали́ти.** *Небагато вище від сеї одноактівки ставлю також перехвалену критикою одноактівку "По ревізії"* (І. Франко); // **перехва́лено,** *безос. пред. Я вдовольнився тим, що став сумовито споглядати затуманений краєвид Барнардового заїзду .. і розмірковувати при цьому, що Лондон великою мірою перехвалено* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПЕРЕХВАЛИ́ТИ *див.* **перехва́лювати.**

ПЕРЕХВАЛИ́ТИСЯ *див.* **перехва́люватися.**

ПЕРЕХВА́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перехва́лювати.** *Кричевський вважав оповідання про арабів за звичайне собі перехвалювання на приману* (А. Чайковський); *Надмірність завше небезпечна: перечулене кохання часто закінчується розлукою, гіпертрофована запопадливість тхне підлабузництвом, перехвалювання таїть у собі фальш, а надмірна тиша провіщає вибух* (Р. Іваничук).

ПЕРЕХВА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕХВАЛИ́ТИ,** алю́, а́лиш, *док., кого. що і без прям. дод* Хвалити більше, ніж слід. — *Я й зараз міцна. Ти не перехвалюй мене, Юрку* (М. Томчаній); — *Завжди мене перехвалюєш. Може, сметани додати, часнику накришити? — З борщем, мамо, повний порядок* (А. Крижанівський); *Огнєв запнувся, подумав, що він, мабуть, перехвалив п'єсу* (Б. Левін); *Барбара була схвильована. Й пожалілася, що її перехвалили* (Олекса Ізарський).

◊ **(1) Перехва́лювати / перехвали́ти на оди́н бік,** *розм.* — псувати кого-небудь надмірною похвалою. *Усі тітки, дядини .. пестили Настусю, мазали її та хвалили, аж перехвалювали на один бік* (І. Нечуй-Левицький); [І в а н:] *Та ну-бо вже, не хваліть, а то перехвалите на один бік!* (М. Кропивницький).

ПЕРЕХВА́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПЕРЕХВАЛИ́ТИСЯ,** алю́ся, а́лишся, *док.* 1. *розм.* Занадто хвалитися (перев. один перед одним) або передавати чию-небудь похвалу. *Ловці йшли тепер геть-геть веселіше, перехвалюючися своєю відвагою й силою* (І. Франко); [К о н о н:] *Правда, що я тобі похвалився, але ж не затим, щоб ти перехвалювався...* (М. Кропивницький); *Вирішили якось вони театр організувати .. Бігали, говорили, обговорювали. Хвалилися, перехвалювалися* (Остап Вишня); *З тваринами, чесно кажучи, організатори трохи перехвалилися, крокодила (та й то невеличкого) і змію показали лише з рук дресирувальників* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **перехва́лювати.** *Сотнями і тисячами крикливих фраз перехвалюються так звані здобутки модерного часу* (з газ.).

ПЕРЕХВА́Т, у, *ч., розм.* 1. Звужене місце навколо чого-небудь; звуження. *Характерними ознаками козацького бароко є гранчасті об'єми будівель, ярусне розташування бань із перехватом* (з навч. літ.).

2. Талія, а також звужена частина одягу на місці талії. *Та така тонка* [Мася] *в перехваті, аж страшно, щоб не звихнулась* (А. Свидницький); *Світла шовкова кофта з тугим перехватом у талії, довга широка спідниця .. надавали дорідній постаті пишності, грайливості* (Яків Баш); *Голубу сорочку у перехваті підперезано матер'яним поясом з китицями* (А. Шиян); *Обидва жупани пошито з червоного сукна малинового кольору, .. дуже просторі в плечах і дуже вузькі в перехватах, застібаються вони на грудях шовковими ґудзиками та петлями* (І. Шаповал).

3. *рідко.* Те саме, що **перехо́плення.** *У ту ж мить десятки чайок виринули з очеретів, з-за кущів верболозу і прудко помчали на перехват турецьких кораблів* (В. Малик); *— Відмінна робота, колего! Прийміть мої вітання. Ви блискуче провели операцію з перехвату* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПЕРЕХВАТИ́ТИ *див.* **перехва́чувати.**

ПЕРЕХВА́ЧЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **перехвати́ти.** *Отець Мойсей дістав од станового бумагу, щоб він їхав до стану пізнавати якісь перехвачені у злодіїв коні* (І. Нечуй-Левицький); *Поверх білої рясної одежі на одному плечі висіла пантеряча шкіра, перехвачена в поясі фібулою у формі двох пантерячих голівок* (Н. Королева).

ПЕРЕХВА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕХВАТИ́ТИ,** ачу́, а́тиш, *док., кого, що і без прям. дод., рідко.* Те саме, що **перехо́плювати.** *Жандарми кинулися шукати крамольників, перехвачували прокламації з такою люттю, наче хотіли приборкати якусь нескориму силу* (І. Пільгук); *Тася спинилась, їй бракувало повітря. Вона почувала, що горло перехвачує спазма* (В. Домонтович); *"А я вже перехватив". — "Як?". — "Та з'їв окраєць хліба, та дві паляниці, та два решета гнилиць"* (прислів'я); *В моєму гаманці рівно 1 копійка і два тролейбусних талони. Але обійдуся. Хіба що перехвачу десь карбованця, аби дістатися Ірпеня* (І. Жиленко).

ПЕРЕХВИЛЬО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перехвилюва́ти.** *Люди вже були стомлені, перехвильовані несподіваними зустрічами, враженнями* (з мемуарної літ.).

2. *у знач. прикм.* Який перехвилювався. *— Чого причепилися до жінки? — втручається Панько. — Така вона перехвильована, хіба розуміє, що каже!* (Ю. Яновський); *Пізно вночі змучена, перехвильована, промокла ледь не до сорочки Надійка дісталася до гуртожитку* (В. Козаченко); *Скінчився знаменний для Києва день, і цих двох перехвильованих і перевтомлених людей тягло в минуле* (І. Білик).

ПЕРЕХВИЛЮВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перехвилюва́ти** і стан за знач. **перехвилюва́тися.** *На Липовецькому позначилося перехвилювання й перевтома від складного процесу* (В. Хрущак).

ПЕРЕХВИЛЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док., кого.* 1. Спричинити в кого-небудь надзвичайно сильне хвилювання. *Сахно ж не спалося. Враження дня перехвилювали і втомили її* (Ю. Смолич); *Наша вечірня розмова дуже нас перехвилювала й виснажила* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза).

2. Схвилювати всіх або багатьох. *На пероні гомоніли партизани — їх перехвилював цей туманний ранок* (Ю. Яновський).

ПЕРЕХВИЛЮВА́ТИСЯ, ю́юся, ю́єшся, *док.* 1. Зазнати надзвичайно сильного хвилювання (про кого-небудь) або дуже похвилюватися (про всіх або багатьох). *Ми дуже перехвилювались, проте речі на станції тій знайшли, та не всі* (М. Коцюбинський); *Вона була стомлена, почервонілі очі та ніс свідчили про те, що жінка перехвилювалась* (Ю. Збанацький); *Зовсім перехвилювалися, втратили сон Василинчині дівчата* (В. Козаченко); *— Пробачте, я трохи перехвилювалася. Усе це так несподівано...* (В. Шкляр).

2. Перестати хвилюватися. *Бочка сподівався, навіть вірив, що Онохрій Литка перехвилюється й не піде на підпал* (Г. Епік); *Перехвилювавшись, Петрана роздумливо сказала: — Є в мене аж у Шепетівці рідна тітка Гапуня...* (М. Малиновська).

ПЕРЕХВОРІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **перехворі́ти** 1. *Перехворілі на бешиху свині набувають напруженого і тривалого імунітету* (з наук. літ.); // *у знач. ім.* **перехворі́лий,** лого, *ч.* Той, хто перехворів. *Після перенесеного поліомієліту 40 % перехворілих залишались інвалідами* (з наук.-попул. літ.); *Наявність антитіл в організмі перехворілого не гарантує того, що він не буде й далі носієм коронавірусу* (з газ.).

ПЕРЕХВОРІ́ТИ, *діал.* **ПЕРЕХОРІ́ТИ,** і́ю, і́єш, *док.* 1. *на що, рідко чим і без дод.* Перенести яку-небудь хворобу, прохворіти якийсь час. [Б и ч о к:] *Кажуть, що Христя заслабла і не встає, зовсім немощна... Та нехай лучче перехворіє, ніж піде за обідраного злидня!..* (М. Кропивницький); *Хоч Кузьма після того таки перехворів, температуру йому нагнало, і нога була, як колода, але, бач, вижив* (О. Гончар); *Мокій Сироватка мав вигляд людини, що перехворіла на чуму* (Ю. Мушкетик); // *перен.* Особливо гостро пережити яке-небудь горе, якусь неприємність. *Погомоніти уволю може* [стара] *тільки з оцією худобиною, яка аж перехворіла, коли старого забрали в тюрму* (М. Стельмах).

2. *за кого — що, перен., розм.* Дуже перехвилюватися за когось, щось. *Мій синочку, здрастуй! Яка я рада, що з тобою все добре. Перемучилась я, перехворіла за тебе, а ось ти на добрім путі — і я щаслива* (О. Бердник); // *чим.* Перестати перейматися чимсь, утратити інтерес до чогось. *Актрисою я так і не стала — перехворіла цим бажанням* (І. Роздобудько); *Ці мрії, що я ними перехворів, Прийшли до мене з найсвятіших творів* (Д. Павличко).

3. Перенести багато чи кілька хвороб. *Людина, поки вона мала, повинна всім перехворіти... Як витримає, то буде жить...* (Василь Шевчук); *Ніхто не слабує так, як він: одколи живе, перехворів усіма на світі болячками* (М. Павленко).

4. Перенести яку-небудь хворобу (про всіх або багатьох). *Справжній епідемічний грип — іспанка, або інфлуенца, як його називали .. За 1918–1919 роки, під час найсильнішої епідемії, на всій землі перехворіло п'ятсот мільйонів чоловік, вмерло двадцять мільйонів* (М. Дашкієв).

ПЕРЕХИ́БИТИ *див.* **перехи́блювати.**

ПЕРЕХИ́БЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕХИ́БИТИ,** блю, биш; *мн.* перехи́блять; *док., діал.* Схиблювати, помилятися. *Куди не ступлю ступнем, — у всьому перехиблю, усе не по їх* (Ганна Барвінок).

ПЕРЕХИ́ЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перехили́ти.** *Широкий жалібний одяг перетворив її на перехилену бурею до землі квітку чорної кампанулі* [чорних дзвоників] (Н. Королева); *Її берет, трошки перехилений на лівий бік, дозволяв важким та чорним пасмам кіс темними дугами нависати на праве вухо і на праву щоку* (Т. Осьмачка); *В чарку вогнисту з перехиленої пляшки сипалось фіалково-гаряче та сріблясто-зелене вино* (П. Тичина); // **перехи́лено,** *безос. пред. Сумку було перехилено, і мене, ще сонного і зі склепленими очима, безцеремонно витрусили в бур'ян, наче я й справді був якийсь непотріб* (Валерій Шевчук).

2. *у знач. прикм.* Який перехилився. *Його горб під напіввійськовим френчем відразу набув чіткіших обрисів, ставши схожим на перехилену маленьку копію Говерли* (В. Терещук); *Я побачив над собою .. перехилений темний корпус судна* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса); *Сонце висіло ще на середині неба, злегка лише перехилене в один бік* (Ірина Вільде).

ПЕРЕХИ́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перехили́ти** і дія і стан за знач. **перехили́тися.** *Десь кричать про прогрес, випробовують водневу бомбу, пишуть про смертоносні промені, про перехилення земної осі* (Віра Вовк); *Може бути, що якраз це перехилення галицько-волинських князів в сторону Володислава коштувало їм Люблінщини* (М. Грушевський).

ПЕРЕХИЛИ́ТИ *див.* **перехиля́ти.**

ПЕРЕХИЛИ́ТИСЯ *див.* **перехиля́тися.**

ПЕРЕ́ХИЛЬЦЕМ, *присл., розм.* Те саме, що **перева́льцем.** *О.* [отець] *Василь ходив перехильцем по хаті, заклавши руки в кишені підрясника* (М. Коцюбинський); *Дід Антип .. дивився вслід онукові, як він ішов перехильцем, як качка, коливаючи своїм химерним горбом* (С. Черкасенко); *Шляхтич вийшов з ресторації, .. повільним перехильцем наблизився до першої машини, яка стояла коло тротуару* (П. Загребельний); *Якось Зенко привів до Осипа в ресторан високого, .. простакуватого на вигляд чоловіка, що ходив перехильцем, мов по хиткій корабельній палубі* (М. Андрусяк).

ПЕРЕ́ХИЛЬЦІ, *присл., розм.* 1. Те саме, що **перева́льцем.** *Я сміюсь на повні груди! Нахильці-перехильці, ступаючи босими ногами по шорсткому, щомиті перевіряючи, як міцно сидить автомат* (П. Загребельний); * Образно. *Шапки калини перехильці збігали вглиб, темніючи багрянцем кетиць* (Р. Андріяшик).

2. Перехилившии. *Перехильці допивав* [Орлов] *червоне вино в суботу* (Є. Пашковський).

ПЕРЕХИ́ЛЮВАТИ *див.* **перехиля́ти.**

ПЕРЕХИЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перехиля́ти** і **перехиля́тися.** *Чудернацька зім'ята шапочка впала йому від першого надмірного перехиляння голови* (П. Загребельний); *Невидимий Командаторе тяжко крокував сценою, мені залишалось перехиляння через поруччя, витягання шиї, вистукування такту* (Ю. Андрухович).

ПЕРЕХИЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *діал.* **ПЕРЕХИ́ЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ПЕРЕХИЛИ́ТИ,** илю́, и́лиш, *док.* 1. *кого, що.* Згинаючи, змінювати пряме положення кого-, чого-небудь на похиле. *Перехилював* [опришок] *за стан навзнак, лляв* [Марусі] *смердючий напій у зуби* (Г. Хоткевич); *Ухопив той панич дівчину за стан та й тисне, через руку перехиляє* (С. Васильченко); *Він перехилив утопленика вниз обличчям — з рота полилася вода* (О. Бердник); // *що.* Схиляти (голову). *Баба примикала очі і перехилювала .. голову* (Марко Черемшина); *Перехиляла* [Вєжбова] *голову, говорила м'яко, наче молоко цідила* (С. Тудор); *Перехиливши з покорою набік голову та витріщивши на Замфіра перелякані, благаючі очі, він невиразно белькотав: — То не я... Я нічого не винен...* (М. Коцюбинський); *Парцюня .. почав помалу підходити до гурту, перехиливши голову так, ніби хотів заглянути у очі арештантові* (Т. Осьмачка); // *перен.* Змушувати змінювати погляди, переконання і т. ін., схиляючи на чий-небудь бік. *Любові Федорівні хотілося якнайскорше перехилити чоловіка на свою сторону* (Б. Лепкий).

2. *що.* Нахиляти, ставити, установлювати що-небудь не прямо, а похило, боком і т. ін. *Вона стрибала навколо мами і весь час перехиляла ляльку, примушуючи її говорити* (Н. Забіла); *Якась із них* [хвиль] *зненацька підкотилася, перехилила набік контейнера* (В. Логвиненко); // Надягати під певним кутом (перев. головні убори). *Голову ніс* [Ромка] *високо і капелюх перехилив трохи набік* (О. Маковей); // Нахиляти посуд, щоб вилити з нього рідину. *Молодиця вносить з комірчини полумисок капустяного розсолу і обережно перехиляє над ним пляшку з олією* (М. Стельмах); *Ернст усе сильніше перехиляв каністру, аби наповнити посуд* (С. Жадан); *Випили й закусили. О.* [отець] *Хведор перехилив порожню пляшку над чаркою* (І. Нечуй-Левицький); *Вони жадібно пили воду, заломивши голови й перехиливши тикви до рота* (Ю. Смолич).

3. *тільки док., безос., за що, кому, розм.* Перейти, перевалити якісь часові межі (про вік). *Їй уже три роки тому перехилило за сорок* (І. Білик); *Тільки тепер згадав — вона не така молода, їй уже перехилило за два десятки років* (М. Сиротюк).

◇ **(1) Перехиля́ти (перекида́ти) / перехили́ти (переки́нути, хильну́ти) ча́рку (ча́рочку, чарчи́ну, по ча́рці), скля́нку** *і т. ін., фам.* — пити алкогольні напої. *На Смика він прицілився. Що любить Смик? Перехиляє чарку чи ні?* (М. Руденко); *Він мовчки собі наливає й перехиляє чарку* (А. Дністровий); *Перепочити коням слід було, А мандрівцям перехилить по чарці і закусити щукою* (М. Рильський); *— Вип'ю, — кивнув Омелян, бо таки й справді йому скортіло хильнути чарчину* (О. Ільченко); [Г а л у ш к а:] *Галю, винось-бо щось перекусити.., та й нам не завадить чарчину перекинути* (О. Корнійчук); *— Я, знаєте, людина гостинна і люблю отак по-дружньому погомоніти. Добре при цьому й чарочку перекинути* (Ю. Винничук); *— Ну, давайте ж вип'ємо за найкращого приватного детектива, фахівця своєї справи... — він глянув на мене. Я махнув рукою й одним духом перекинув келишка* (Л. Кононович); *Майже всі, хто їздив у прерію, за винятком лише дам, відчули потребу .. перехилити склянку на сон грядущий* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

ПЕРЕХИЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.,* **ПЕРЕХИЛИ́ТИСЯ,** илю́ся, и́лишся, *док.* 1. Нахилятися, згинаючи тіло; зігнувшись наперед, перевисати через що-небудь. *Перехиляюся за стіну і сміюсь до дитини* (М. Коцюбинський); *Підходить Антон Никандрович до вікна і перехиляється через підвіконня: поглядає в двір* (В. Барка); *У неї була й хата славна, .. і скрині такі на колесах, що було перехилишся та й дна рукою не достанеш* (Марко Вовчок); *Валентин Модестович схопився, перехилився через стіл, торкнувся губами до чола дружини* (Ю. Шовкопляс); // Схилятися до кого-, чого-небудь. *Перехиляється* [Степан Васильович] *до вікна і побіля церковної огорожі бачить, як саме лихо, тарантас пристава* (М. Стельмах); *Вона, трохи перехилившись у бік до Михайла Михайловича, усміхалась і кокетувала* (Л. Смілянський); *Стиснутими в кулаки руками вона обіперлася об стіл, перехилилася до самого Вільгельмового обличчя* (П. Загребельний); *Аліна перехилилася до мене і втомлено торкнулася руки* (С. Жадан); // *перен.* Змінювати свої погляди, переконання і т. ін., схиляючись на чий-небудь бік. *— Властиво, Литва винесла Августа на трон. Але тепер і литваки* [литовці] *перехиляються до нас із досади на Чарториських та Понятовського* (Г. Хоткевич).

2. Нахилятися в один бік, ставати не прямо, а похило, боком і т. ін. (про предмети). *Кулак впав на край стола. Стіл перехилився набік* (І. Нечуй-Левицький); *Мій віз перехилився, коні перелякались і рвонулись убік* (Валерій Шевчук); * Образно. *Татарин повідав: війська в султана стільки, що земна твердь перехиляється на той край, з якого воно йде* (Ю. Мушкетик); // Бути одягненим під певним кутом (перев. про головні убори). *Висока сива шапка з решетилівських смушків, перехиляючись набакир, натякала про парубоцьку вдачу...* (Панас Мирний); * Образно. *Біля ґанку на двох обтиканих кілками стовпцях молодцювато набакир перехилились глечики* (М. Стельмах); // Перегинаючись, виходити за межі чого-небудь, звисати із чогось. *Данилко брів, спостерігаючи, як неймовірно росли на небі білі вишневі дерева* [хмарин], *аж перехилилися по цей бік* (Ю. Яновський); *Пучок оббитого вітрами колосся перехилився через гребінь стріхи* (М. Стельмах).

3. Опускатися, схилятися до горизонту (про сонце, місяць і т. ін.). *Вже сонце перехилилось через небесний обруч, коли дівчина повертається від учительки* (Ірина Вільде).

4. *тільки недок.* Хилитатися з боку на бік. *Літаки прогриміли над табором і вже летіли низько над паддю, перехиляючись то на одно крило, то на друге* (І. Багряний); *Покотило гнав емку, вона різко перехилялася на кожному розі і високо підстрибувала, коли колесо налітало на щось* (С. Голованівський); *Воза підкидає на старих пнях, він перехиляється з боку на бік, ніби човен на хвилях* (М. Олійник).

5. *тільки недок., розм.* Те саме, що **перева́люватися**[1] 2. *Ходить він так, як дід Танасій, — повагом, легенько перехиляючись із одного боку на другий* (С. Васильченко); *Катерина .. повільно, перехиляючись, як гуска, то на один, то на другий бік, плавала по кімнаті* (Г. Коцюба); *Бабця, важко перехиляючись з боку на бік, підходить і погрожує пальцем перед самісіньким моїм носом, що ми будемо за все відповідати* (А. Дністровий); * Образно. *Вгору* [по транспортеру] *повзли цеглини одна за одною, перехиляючись, тупцюючись на місці* (О. Копиленко).

ПЕРЕХИТНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., кого, що, розм.* Однокр. до **перехи́тувати.** *Перехитне підвалину хитку Будова та, що стала нашвидку* (Яр Славутич).

ПЕРЕХИТНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док., розм.* Однокр. до **перехи́туватися.** *Десь .. якась вибоїна попалась, віз перехитнувся на Йванів бік* (І. Франко); *Перехитнувся на стільці і вишкірив ікласті зуби Батюга* (Я. Гримайло).

ПЕРЕХИТРИ́ТИ *див.* **перехитро́вувати.**

ПЕРЕХИТРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕХИТРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, **ПЕРЕХИТРИ́ТИ,** рю́, ри́ш, *док., кого.* Перевершувати кого-небудь хитрощами; виявлятися хитрішим за кого-небудь. — *Нерідко в світі так ведеться, любії мої подруги, що один хитрує, а другий, іще хитріший, його перехитровує* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); — *То це ти й мене перехитрувала? Мене, старого, досвідного?* — крикнув батько (І. Нечуй-Левицький); *Так, значить, можна смерть перехитрити, І хоч не жити справді на землі, Та все ж себе частину тут покинуть І частку ту, ім'я, зробить безсмертним* (В. Самійленко); *Нарешті, ми придумали: за найкращу втечу треба визнати ту, за якої не треба рушати з місця. Тільки таким чином можна перехитрувати Цопкофа* (Ю. Яновський); * У порівн. *Вона вмерла тихо, наче всіх перехитрила і непомітно зникла з цього страшного пекла...* (О. Гуреїв).

◊ **(1) Перехитри́ти (перехитрува́ти, перемудри́ти, перемудрува́ти) само́го себе́** — хитруючи, виявити свої наміри або помилитися в розрахунках; заподіяти собі шкоду власними хитрощами. — *Так, тату! Ти дуже хитрий, такий хитрий, що аж самого себе перехитрив* (І. Франко); — *Боюся, що в цій стратегії пан перемудрить самого себе* (Іван Ле); *По тому, як Мазепа, перемудрувавши самого себе, не відкривши своїх замірів нікому, перейшов на сторону Карла, в Глухові зібралася на раду старшина, а також виборні від полків* (Ю. Мушкетик); *Людвік перехитрував сам себе: розраховував збити Святославовича з коня першим ударом. Але схибив* (І. Білик); *Звісно, я не мав наміру висловлювати її* [думку] *вголос, але тут перехитрив самого себе, дозволивши Дані почути те, про що лише подумав* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПЕРЕХИТРУВА́ТИ *див.* **перехитро́вувати.**

ПЕРЕХИ́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* 1. *що, чим.* Хитаючи, нахиляти що-небудь. *Ой дуб дуба перехитує, Брат сестрицю перепитує: — Чи ти, сестро, пообідала? — А я, брате, ще й не снідала* (з народної пісні); *Ой у полі дві тополі — одна другу перехитує* (П. Чубинський); *Не кулі підтинають стебло, а перехитує ним перепел, співаючи в радості* (М. Стельмах).

2. *кого, ким.* Змушувати здригатися від болю або якогонебудь сильного почуття. *Біль аж перехитував ним і раз по раз шарпав серце. Парубкові на мить здалося, що дівчина обернулась до нього, зітхнула* (М. Стельмах); // *безос. Кононенко кипів, його аж перехитувало від злості* (Я. Гримайло).

ПЕРЕХИ́ТУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок., розм.* Нахиляти, хилити своє тіло. *Покупець, аж перехитуючись від реготу, поклав руку на батькове плече* (М. Стельмах); // Рухатися, хитаючись уперед і назад або згори вниз. *Капітан, заклавши руки за спину, перехитувався з п'яти на носок* (А. Кокотюха); // Хилитися з боку на бік. *Навколо, скільки оком окинеш, плюскотять на вузьких нивах остисті і безості пшениці, перехитується довгими вусами ячмінь* (М. Стельмах); // Іти, нахиляючись то в один, то в інший бік; перевалюватися. *Він покликав одного стриженого пальцем, і той, перехитуючись, рушив до нього* (О. Ульяненко).

ПЕРЕХІ́Д, хо́ду, *ч.* 1. Дія за знач. **перехо́дити.** — *За перехід через кордон я беру тільки по двадцять п'ять карбованців з душі* (М. Стельмах); *Парафія стала нікчемна. О.* [отець] *Артемій збіднів, зубожів і почав думати вже про перехід в друге село* (І. Нечуй-Левицький); *Хто по-справжньому щасливий з його переходу на життя безмандрівне, осіле, так це, звичайно, вона, мати* (О. Гончар); — *Ходім до Левка,* — *запропонував Галай.* — *Я йду перебалакати з приводу свого переходу до нього на житло* (В. Підмогильний); *І несподіваний той перехід од крику до мовчазного плачу вразив Олександра Михайловича* (А. Дімаров); *Перехід слів з однієї частини мови в іншу є також одним із способів творення слів* (з навч. літ.).

2. Визначене місце, у якому дозволено переходити вулицю. *Отут, на розі, Є перехід, А без сигналу Спішить не слід* (І. Муратов); *Машини сновигали вулицями, люди поспішали на роботу, п'ючи каву прямо на ходу, снідаючи пончиками в очікуванні на зелене світло на переході* (Любко Дереш).

3. *перев. мн.* Пересування з одного місця в інше. *Билась* [Марта] *там з військом. Залягала в горах, робила трудні переходи, невтомима, як найкращий юнак, байдужна до смерті* (М. Коцюбинський); *Вони* [моряки] *подали голос трохи згодом і полонили дівчат веселими пригодами, що траплялися з ними в морі, на великих переходах навкруг Європи* (В. Кучер); *Невільники були такі втомлені після денних переходів під палючим сонцем, що майже нічого не їли* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

4. Відстань між двома зупинками в пішій подорожі, у поході і т. ін. *Зима, холод надворі, а в його* [нього] *тільки піджачок та чумарчина. А такі переходи здорові од вокзалів до пересилок* (А. Тесленко); *Через кілька верст Наталка остаточно зрозуміла, що не може зробити ані кроку. Тим не менше, не збиваючись з темпу, вона подолала весь тяжкий перехід до приміської станції* (Д. Білий); // Час, за який можна подолати певну відстань. *Роту перекидали з місця на місце. Йшли тим-таки чудернацьким "журавлиним" кроком, роблячи від двадцяти до сорока верст у перехід* (З. Тулуб); *Їй важко було мовчати про свого батька, адже він зовсім поруч, в один нічний перехід на конях* (В. Земляк).

5. Місце, зручне або пристосоване для того, щоб переправлятися через що-небудь. *Аж одного дня доносять Половецькі рибаки: "Вільні броди й переходи Здовж великої ріки"* (І. Франко); *— Я занотував. Ось: "За п'ятнадцять кілометрів на схід від Вільви є на гірському переході провалля, звідки взимку йде пара"* (О. Донченко); * Образно. *Так, ми мости будуємо у світі.., Щоб друзі тими їздили мостами, Щоб брат до брата броду-переходу У ріках бурноплинних не шукав* (М. Рильський).

6. Спеціальна будова або частина будинку, що з'єднує два приміщення, два боки вулиці і т. ін. *Пішли* [Еней з Дідоною] *к Дідоні до господи Через великі переходи* (І. Котляревський); *Дівчина рушила від машини, .. перетнула тротуар і зникла в переході метро* (О. Бердник); *Через два роки Полікрат поїхав додому на свій Самос, а напередодні ввечері зустрів мене в переходах нашого палацу* (І. Білик); *Попетлявши в переході, я вийшов на Хрещатик і завернув до Пасажу* (А. Кокотюха).

7. Час, коли що-небудь змінюється; ланка, що зв'язує явища, які переходять одне в інше. *Перехід від зими до весни буває завжди для мене критичний* (Леся Українка); *Дійшовши до середини зали, вона зупиняється, затуливши на мить очі рукою, вражена гострим переходом від темряви до світла* (І. Кочерга); *Перехід від яскравості й шуму до відносної темряви й тиші засліпив і заглушив дослідників* (М. Дашкієв).

8. *спец.* Одна з послідовних дій під час оброблення чи вироблення чого-небудь. *Елементарним переходом називають частину переходу, яку виконують без зміни режиму одним інструментом і на одній поверхні, що обробляється за один робочий хід* (з навч. літ.).

9. *діал.* Епілепсія, родимець. *Бідна дитина, як побивається: стогне у третій хаті, аж сюди чутно. Кажуть, у його* [нього] *— переходи* (Панас Мирний); *Не звеліла* [Катерина] *будити дітей у такий час: — Може й перехід напасти від того* (Іван Ле).

◊ **(1) Перехі́д на ре́йки** *які, чого* — зміна способу життя, напряму діяльності і т. ін. *Тільки Америці вдалося порівняно легко впоратися з труднощами переходу на промислові рейки* (М. Руденко); *Відбувається перехід біологічних досліджень на рейки точних наук, і надалі цей процес буде посилюватися* (з наук.-попул. літ.); *Перехід військової промисловості на цивільні рейки — це не лише військово-політичний процес, а й соціально-економічний імператив* (з публіц. літ.); *Перехід на нові рейки оподаткування, стверджують експерти, не змусить платників витрачати більші суми* (з газ.).

○ **(2) Без [уся́кого] перехо́ду,** *у знач. присл.* — зразу, відразу ж. *Олена Михайлівна відсьорбнула кави й мовила раптом без усякого переходу: — А ви даремно Чепака підозрюєте, він порядна людина* (Р. Самбук); *Пригостився* [провідник] *ще теплим чаєм, примружився від задоволення, заговорив відразу, без переходу. — Справи кепські, друже Мироне* (А. Кокотюха); *Гельмут без усякого переходу сказав: — Вона просто збиткується з нас* (В. Кожелянко).

△ **(3) Фа́зовий перехі́д,** *фіз.* — перехід речовини з однієї термодинамічної фази до іншої в разі зміни зовнішніх умов. *Один із простих прикладів фазового переходу — замерзання води під час охолодження* (з навч. літ.).

ПЕРЕХІДНИ́Й, á, é. 1. *заст.* Який переходить, пересувається з місця на місце; перехожий. *Раз у баби перехідний Москаль ночував, Устав рано — й за спасибі В баби гуску вкрав* (С. Руданський); *Трудно зважити, на що найбільше задивлялись перехідні люди, — чи на ті очі сині, чудові, чи на ту русу косу* (Леся Українка).

2. Який передається від одного до іншого. *Сідалковський .. навіть одержав перехідний кубок з погруддям Андрія Біби та фотокартку з автографами дублерів київського "Динамо"* (О. Чорногуз); * Образно. — *Вона* [шинель] *у мене перехідна. З одного плеча на друге. Весь час кому-небудь доводиться позичать, — посміхнувся Штукаренко* (С. Голованівський); // Заразний, інфекційний (про хворобу). * Образно. *Невдовзі я переконався, що сумнів — хвороба перехідна* (В. Шкляр).

3. Признач. для переходу через щось, через який переходять з одного місця в інше. *Микола лізе по вузькій і хиткій драбині .. Ось перехідний майданчик, потім ще трохи пройти — забій* (Д. Ткач); // Перша із суміжних кімнат. *Ось у цій перехідній кімнаті На їх* [них] *чекав оспалий повний лікар* (І. Вирган).

4. Який є переходом від одного стану, етапу і т. ін. до іншого; проміжний. *В мене є надія, що наша літературна мова, як молоде вино, очиститься з часом од шумовиння і стане прозорою й міцною. Така перехідна доба властива багатьом молодим літературам* (М. Коцюбинський); *На західнім краї кілька скуйовджених хмарин. Мають барву рожеву, перехідну між жовтою та червоною* (Б.-І. Антонич); *Вересень тут вважався перехідним місяцем, коли треба готуватися до тривалих холодів* (А. Кокотюха); // Який триває деякий час або є тимчасовим. *Вона говорила багато, але все виявилось тимчасовим, перехідним, невартим...* (Ю. Покальчук).

5. *лінгв.* Який поєднується з прямим додатком (про дієслово). *Перехідні дієслова можуть набувати значення неперехідних. Це буває в разі опущення при перехідному дієслові прямого додатка* (з навч. літ.); *Якщо при дієслові-присудку може стояти пряма мова, то таке дієслово є перехідним* (з навч. літ.).

6. *спец.* Який перераховують, передають на наступний рік. *З виробленої натуральної продукції рослинництва і тваринництва господарство утворює страхові й перехідні фонди: насінний, фуражний і продовольчий* (з газ.).

Перехідни́й періо́д *див.* **періо́д; Перехідни́й пра́пор** *див.* **пра́пор.**

△ **Перехідна́ еконо́міка** *див.* **еконо́міка.**

ПЕРЕХІДНИ́К, а́, *ч.* Пристрій, що уможливлює з'єднання інструментів, електроприладів і т. ін. з різними параметрами. *Пристрій складається з верхнього й нижнього перехідників, скріплених ексцентричним конічним шарнірним з'єднанням* (з наук. літ.); *Кип'ятильники зазвичай не мають захисту від перегріву, а тому легко загораються. Не гірше спалахують і перехідники для електророзеток* (із журн.).

ПЕРЕХІ́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **перехідни́й** 4, 5. *Рисами перехідності в храмовому будівництві позначені праці П. Ярославського, де поєднуються засоби класицистичної архітектури та барокові рішення* (з наук. літ.); *М. Смотрицький вперше вводить у слов'янську граматику поняття перехідності і неперехідності дії* (В. Русанівський); *Постійними ознаками дієслова, що властиві всім формам, є належність до певного виду (доконаного чи недоконаного), дієвідміни (І чи II), а також перехідність чи неперехідність* (з навч. літ.).

ПЕРЕХЛИ́ПАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Перестати хлипати. *— Ну, киснеш! — визвірився дід з хрестами, — хтось подивиться на тебе оце! — Молодиця перехлипала, .. далі до дівчинки: — Парасю, моя дитино, проси ти!..* (А. Тесленко); *Ядзя перехлипала, трохи заспокоїлась, сіла на канапу, почала старанно витирати кулачками очі* (Ю. Збанацький); * Образно. *Все, що занесено в темно-зелену скриню пам'яті під кодом "Жіночий літопис", моє тріпотливе серце пережило й перетерпіло, пересміялося й перехлипало* (М. Матіос).

ПЕРЕХЛЮ́П, у, *ч.* Те саме, що **перехлю́пування.** *Ні жеботіння трав, ні перехлюпи хвиль — ніщо не скаже тобі про повертання* (В. Стус); *Перехлюпи хвиль і шум води — найнадійніший захисний екран від зайвих вух* (Б. Олійник); * Образно. *Як баддя б'є об воду, об душу вдарить темне свічадо віків. Утікають од світу у пущу: од коханих, од друзів, од днів, де немає ні дня, ані ночі, тільки світла нудний перехлюп* (В. Стус).

ПЕРЕХЛЮ́ПНУТИ, ну, неш, *док., що, через що.* Однокр. до **перехлю́пувати.** *Місцями коса зовсім вузенька, взимку під час штормів її й хвиля перехлюпне, а зараз вона суха* (О. Гончар); * Образно. *Пісня зразу ж пройняла серця запалом і відвагою і, підхоплена всіма, залила простір серед кам'яних стін, перехлюпнула через верх і покотилася* (К. Гриб); *Тривога перехлюпнула через очі помимо її волі* (Ю. Мушкетик); *Зачудування — це повнота почуттів, яка може перехлюпнути через край, як вино в переповненому келиху* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПЕРЕХЛЮ́ПНУТИСЯ, неться, *док.* Однокр. до **перехлю́пуватися.** *Вулицею гнучко пройшла дівчина з коромислом через плече, і вода, перехлюпнувшись із відер, сказала молодому снігові: "Жить-жить"* (М. Стельмах); * Образно. *Кров у тілі перехлюпнулась й запульсувала жвавіше* (В. Козаченко); *Чаша переповнюється синявою, що повільно спливає на Підзамче, там зупиняється перед узгір'ям і не може через нього перехлюпнутися* (Р. Іваничук).

ПЕРЕХЛЮ́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перехлю́пувати** і **перехлю́пуватися** та звуки, утворювані цією дією. *Я сиділа на березі, слухала осіннє перехлюпування хвиль і тужила за літом* (із журн.); * Образно. *У них у сім'ї не було .. отого щемкого перехлюпування до дна душі, до печінки, до п'ят, після якого здається, що ти очистився, а насправді приготував місце для нового бруду* (Ю. Мушкетик).

ПЕРЕХЛЮ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок., що, через що.* Хлюпати через що-небудь (про рідину). *— То що там? Перехлюпує* [вода] *через щити? Знову ускладнення? — заговорив Трикоз, уже поінформований з греблі* (Г. Коцюба); *Буря лютувала. Вода перехлюпувала через борт* (О. Бердник); *— Уже, синку, через загату море перехлюпує!* (В. Дрозд); *Крижана вода перехлюпувала за краї гумових чобіт* (Ю. Андрухович); *Море страхітливо швидко гнало нас вперед, і вода раз у раз перехлюпувала через наші голови* (Р. Доценко, пер. з тв. Е. По).

ПЕРЕХЛЮ́ПУВАТИСЯ, ується, *недок.* Хлюпаючи, переливатися через що-небудь (про рідину). *Від їхньої метушні вода в басейні мало не перехлюпувалася через край* (П. Коломієць); * Образно. *Над лісом плив місяць-повень і перехлюпувалось через береги бездонне небо* (Ю. Збанацький); // Хлюпатися раз у раз. *Ольга сиділа на підводі сумна, скоцюрбившись біля бочки, в якій важко перехлюпувалась вода* (О. Гончар); // *перен.* Укриватися хвилями, хвилюватися під дією чого-небудь. *Чи є більша втіха для ока, ніж буйнування* [буяння] *зелених нив, що, доки сягне око, перехлюпуються сизими хвилями?* (К. Гордієнко).

ПЕРЕХМА́РИТИ, рить, *док., безос., розм.* Розійтися (про хмари); випогодитися. *До обіду вже перехмарило.*

ПЕРЕХНЯ́БИТИ *див.* **перехня́блювати.**

ПЕРЕХНЯ́БИТИСЯ *див.* **перехня́блюватися.**

ПЕРЕХНЯ́БЛЕНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **перехня́бити.** *Він підсунув до Бурдуна свого дзиґлика, розгладив надвоє бороду і з-під перехнябленої набік голови блиснув цікавими, старечими очима* (Б. Антоненко-Давидович); *По тому, як у Ярошенка була хвацько перехняблена безкозирка, .. можна було догадатися, що новина .. хороша* (В. Речмедін); *З-за почорнілих від часу та перехняблених вітрами тинів, з-під кустратих і важких, як ожереди, стріх сліпали віконцями вгрузлі у землю хатини* (І. Нижник).

2. *у знач. прикм.* Який перехнябився. *Старі високі груші вкривали гіллям убогу перехняблену хатину* (І. Нечуй-Левицький); *Схожий був* [чоловік] *на охлялого чорта, весь перехняблений, з запалими щоками, з присохлим до хребта животом, рудий і мурий* (П. Загребельний).

ПЕРЕХНЯ́БЛЕНО, *розм.* Присл. до **перехня́блений** 2. *Перехняблено став* [автобус] *на всі колеса, наче пес, що обтрушується після купання, важко перевів подих, перемкнув швидкість і поповзом рушив на мене* (С. Жадан); *Декілька бамбукових халупин перехняблено стояли недалеко від колії* (С. Андрухович).

ПЕРЕХНЯ́БЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПЕРЕХНЯ́БИТИ,** блю, биш; *мн.* перехня́блять; *док., що, чим, розм.* Те саме, що **перехиля́ти.** *Тільки-но ступила* [Катерина] *кілька кроків по хисткому помості, як відчула: туго напхана санітарна сумка перехняблює набік* (Є. Доломан); *Холод .. одягав невидимого капелюха простака, ще й навмисне перехняблював його то в той, то в інший бік* (Ю. Мушкетик); *Незручно перехнябивши під тягарем голову, полегшено, по-дитячому усміхався* [Юрко] (В. Козаченко); *Отець Миколай, стараючись, показав губами і обличчям, як ота гидь, що так налякала його, перехнябила у сні пащеку* (М. Стельмах); // *безос. Машину раптом перехнябило, Олешко щосили вчепився за кермо* (М. Олійник); *Коли ж коні заіржали, бричку трохи перехнябило, занесло вбік* (І. Білик); // Рухати, пересмикувати. *Дядько поправив шапку і недовірливо перехнябив плечима* (Григорій Тютюнник).

ПЕРЕХНЯ́БЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПЕРЕХНЯ́БИТИСЯ,** блюся, бишся; *мн.* перехнябляться; *док.*, *розм.* Те саме, що **перехиля́тися** 1, 2. *Він почав ходити по хаті, перехняблюючись на ході* (І. Нечуй-Левицький); *Палуба перехняблювалася так, що ось-ось усе з неї мало зсунутися в море* (П. Загребельний); *Візок скрипів, загрозливо перехняблювався* (Ю. Мушкетик); *У хаті пролунав глухий вибух, Литка заточився, перехнябився і впустив обріз* (Г. Епік); *Машина крутнулась на вибоїні й перехнябилась* (І. Багряний); // Перекошуватися, скривлюватися (про обличчя). — *Наловив же, наловив, — обізвалась од печі Марія, — а що додому доніс? — Мамо, ну, приніс же на дві косарські юшки, — аж перехнябилось обличчя хлопчака* (М. Стельмах).

ПЕРЕХО́В *див.* **перехо́ви.**

ПЕРЕХО́ВАНЕЦЬ, нця, *ч.* Той, хто переховується де-небудь. *В цьому червонуватому півсмерку ворушилися і вовтузилися темні тіні і бліді лиця переховanців* (Ю. Смолич); *Більшість "точок" міліція не квапиться прикривати лише через те, що їхні власники за гарантію недоторканості — досить хистку, проте хоч якось забезпечену, — здебільшого здадуть "гарячого" перехованця з тельбухами* (А. Кокотюха).

ПЕРЕХО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перехова́ти.** *Він* [збірник], *я певний, благополучно дійде до мене і так само благополучно буде перехований од тих, кому його не треба читати* (М. Коцюбинський); *По війні виявив* [шляхтич] *місце, в якому переховані були гетьманські клейноди* (Б. Лепкий); // **перехо́вано,** *безос. пред. Навала монголо-татарів і пограбування руських земель призвели до того, що багато срібла було переховано у скарби, решту вивезли загарбники* (з наук. літ.).

ПЕРЕХОВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перехова́ти.** *Пізнавши товариша, втішилися* [парубки] *і оповіли йому всі свої пригоди, скриваючи лише се, що знали про переховання краденых грошей* (І. Франко); *Для переховання документа міністр удався до цілком достатнього й дотепного способу — не приховувати його зовсім* (Р. Доценко, пер. з тв. Е. По).

ПЕРЕХОВА́ТИ *див.* **перехо́вувати.**

ПЕРЕХОВА́ТИСЯ *див.* **перехо́вуватися.**

ПЕРЕХО́ВИ, ів, *мн. (одн.* **перехо́в,** у, *ч.), розм.* Дія за знач. **перехо́вувати, перехова́ти** і **перехо́вуватися, перехова́тися.** *Побраталися* [хлопці] — *і таємна крадіжка, схови та перехови, та нічні пропої накраденого стали їх товариською роботою...* (Панас Мирний); *Про перехови на цій малюсінькій садибці, де тільки хатина та сарайчик для дров, не могло бути й мови: просто ніде* (А. Головко).

ПЕРЕХО́ВОК, вку, *ч., діал.* Схованка *(див.* **схо́ванка**[1]**).** *Розносив* [Гринько] *ті речі по селу й ховав їх людям в острішки або закопував десь у дебрі. За якийсь час віддавав злодіям ті речі, а вони за переховок йому платили* (Л. Мартович); *Вона* [сорока] *збирала усякі корки, ґудзики, кісточки, брязкальця і носила на переховок під подушку до Надії Григорівни* (Н. Бічуя); — *Утечу тепер .. Але куда* [куди] *йти, не знаю, де переховок мати, не знаю* (Г. Хоткевич).

ПЕРЕХО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перехо́вувати.** *В якому стані я був тепер, коли вражено думав про прірву, що відділяє гордовиту й вродливу Естеллу від переховуваного у мене засланця?* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); // **перехо́вувано,** *безос. пред. Там ґрунт був вапнистий і поритий штучними басейнами, де місяцями переховувано воду з рідкого в тій околиці дощу* (О. Назарук).

ПЕРЕХО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перехо́вувати** і **перехо́вуватися.** *Панас Петрович мав точно дізнатися — знають чи ні Радивонові сусіди про переховування Архипа Товчигречки на подвір'ї в Оверка Марченка* (Г. Епік); *Розробили ми також і досконалу систему переховування зошита та олівців. Найретельніша есесівська проникливість була безсилою перед цією системою, вона так і не викрила дорогих нам речей* (В. Козаченко); — *Дозвольте, — перебив її слідчий, — результати обшуку дають підстави звинувачувати вас у переховуванні нелегальної літератури* (М. Олійник); *На жаль, у процесі старанного переховування від батьків я загубила десь майже всі Вітині листи* (Н. Сняданко).

ПЕРЕХО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕХОВА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого, що.* Ховати кого-, що-небудь від когось, укривати якийсь час. — *В кожному селі полтавські матері переховують як не одного, то кілька оточенців* (О. Гончар); — *Чи нема де в вас прихистити та переховати крадену пшеницю на якийсь там час? — і Бонковський щиро признавсь і оповістив за свою крадіжку та шахрування* (І. Нечуй-Левицький); — *Мироне, — сказав Лисенко. — Я думаю, Марину та Ольгу на день-два десь треба переховати* (Микита Чернявський); // *від чого.* Ставати притулком у негоду, спеку і т. ін.; захищати. *Цей ліс і ця липа, що стілько меду з її* [неї] *бджола набрала, що стілько раз переховувала мене від палючого спеку* [палючої спеки], — *все це пропаде* (Панас Мирний).

2. *кого, що.* Ховати, приховувати ще раз, повторно, в іншому місці. [К у к с а:] *Як це Антон постеріг, що я переховував гроші? Добре, що після того ще раз їх переховав!* (М. Кропивницький); *Хлопцеві мрії зразу увірвалися, йому чогось прийшло в голову: треба переховати халявки, щоб дяк не вкрав часом* (С. Васильченко); *Креслень і записів немає під магнолією, де він їх тоді закопав, тому що Хуаніта після його арешту переховала їх* (В. Владко); — *Хоч це нібито й не розголошували, але де зберігають Золотий кубок — не така вже й таємниця. Не бачу іншого виходу, крім як переховати його. Себто, заховати краще* (А. Кокотюха).

3. *що, розм.* Приховувати для того, щоб зберегти. *Коли Вольф не прийде, то він сам забере гроші, переховає їх для нього, коли б вернувся пізніше з Угорщини* (І. Франко); *Не так давно моя добра господиня показувала мені три золоті десятки, що вона їх переховала з добрих часів* (В. Підмогильний); * Образно. *Жадобу любові і відповідний темперамент зуміла* [вдовиця] *переховати аж до своїх цілком поважних літ* (Г. Хоткевич).

4. *кого, що, діал.* Зберігати (у 1 знач.). *Коло хати мав* [Онуфрій] *бурдей, як Івоніка в полі, лише багато менший. Там пересиджував із замилуванням уліті, а взимі переховував бджоли* (О. Кобилянська); *Щоб переховати рибу до продажу живою, вони поробили з лози великі кошелі і, втопивши їх у річку, щодня впускали туди свою здобич* (А. Кащенко); *По обіді замкнувся він у світлиці, де переховував різні папери, грамоти, метрики і привілеї* (З. Тулуб).

5. *тільки док., кого, що.* Сховати, схоронити всіх, багатьох або все, багато чого-небудь, одного за одним. *Одну за другою я брав Свої перлини та ховав В землі, поки переховав Все те, що в світі миле мав* (Я. Щоголів).

ПЕРЕХО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕХОВА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док.* 1. Ховатися де-небудь, укриватися якийсь час. *Нічого іншого не лишалося, як звернутися до того мірошника, бо переховуватися далі на цьому боці*

було небезпечно (М. Коцюбинський); *Вона* [хата] *вся розвалена і стоїть пусткою. Я там іноді переховуюсь* (Ю. Яновський); *Один тільки хлопчина майже чудом переховався за комином і розповів потім про різню* (І. Франко); *Два поранених бійці, блукаючи в крові і горі, зайшли .. до одної старої жінки переховатися од смерті й води напитись* (О. Довженко); — *Жінко добра, поможи, чим можеш. А як можеш, забери з собою, або скажи, де можна переховатися, — скоромовкою говорив чоловік, упритул наблизившись до Матронки* (М. Матіос).

2. *розм.* Ховатися в новому, іншому місці. *Вася схопив дзеркальце, сунув за пазуху і поповзом переховався мерщій під інший кущ* (В. Нестайко).

3. *тільки недок., розм.* Те саме, що **зберіга́тися** 1. *Листи і малюнки* [Т. Шевченка] *переховуються у* [князя] *Гагаріна в Москві, запаковані в скриню* (А. Кримський); *Третя частина стаї — це комора. Там переховується вже готовий продукт: бринза, будзи тощо* (Г. Хоткевич).

4. *тільки недок.* Пас. до **перехо́вувати.** *Вірою Мойсей, як родився, переховувався батьками своїми три місяці, бо вони бачили, що гарне дитя, і не злякались наказу царевого* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ПЕРЕХО́ВУВАЧ, а, *ч.* Той, хто переховує кого-, що-небудь. *Переховувача або скупника краденого козаки карали так само, як злодія* (з навч. літ.).

ПЕРЕХО́ВУВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **перехо́вувач.** *До категорії утримувачів притонів у 20-х рр. XX ст. належали і співмешканки злодіїв та переховувачки* (з наук. літ.).

ПЕРЕХО́ДЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **переходи́ти** 1. *Іншою, новою мірою вимірював він зараз нічну просторінь Гнилого моря, його коси, обмілини, плутані броди, сходжені, переходжені за життя* (О. Гончар).

2. *у знач. прикм., рідко.* Зношений, переношений (про одяг, взуття). *Андрусь видивився на вуйка, звідкіля йому на таку щедрість зібралося? Дотепер він йому нічого нового не купив, а все давав перероблювати зі свого переходженого* (А. Чайковський).

ПЕРЕХО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕХОДИ́ТИ,** оджу́, о́диш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Проходити, обходити все або багато чого-небудь, усе цілком, усюди. *Скільки дідові оті, трохи колесом, ноги переходили* (Остап Вишня); *Довгі, плутані шляхи по Україні переходив хлопець після тої страшної події, приховуючи Богуна від панської кари* (Іван Ле); // Ходячи, перебувати щось у чомусь. *Скільки себе пам'ятає, зимового одягу в неї не було — морози переходжувала в легкій курточці та кедах* (із журн.); // *тільки док.* Проходи́ти в чомусь якийсь час (про всіх або багатьох). [К о с т ь:] *У нас такий кожушок є, що всі в ньому переходили до школи* (С. Васильченко).

2. *тільки док., що, рідко.* Проноси́тися довше, ніж щось інше (про одяг). *Наші лати переходять панські шати* (Номис).

3. *тільки док., розм.* Змінити хід, піти інакше (у грі в шахи, шашки і т. ін.). *Федько і товариш все частіше сперечаються, вириваючи один в одного ту або іншу фігуру .. — Маю я право переходить чи не маю? — допитується Федько. — А ти мені дозволяв? — не поступається товариш* (А. Дімаров).

4. *що і без прям. дод.* Носити плід понад природний термін (під час вагітності). *Кожна вагітність, як і сам жіночий організм, мають свої індивідуальні особливості. Саме тому хтось народжує раніше, а хтось, навпаки, переходжує* (із журн.); *Стимуляцію можуть провести, якщо є загроза здоров'ю породіллі чи дитини або, наприклад, у разі, якщо вагітна переходила визначений термін* (із журн.).

ПЕРЕХО́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок., діал.* Проходжуватися (у 1 знач.). *Чи ти сходив коли аж до морських джерел, і чи ти переходжувався дном безодні?* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Три мужі зупинилися під маєстатичною колюмнадою* [колонадою] *і переходжувалися вільною ходою* (І. Франко).

ПЕРЕХО́ДИТИ, джу, диш, *недок.*, **ПЕРЕЙТИ́,** перейду́, пере́йдеш, *док.* 1. *що і через що.* Ідучи, переправлятися через щось або на другий бік чого-небудь. *Кінні козаки переходили* [плесо].., *а піших і запаси перевозили лоцмани на човнах і каюках* (О. Стороженко); *Переходячи мостом бистру річку, якось глянула* [Хима] *в чисту воду, та й не пізнала самої себе* (Марко Вовчок); *Високий був у брамі тій поріг, його переступить не кожен міг. Не перейшла і я* (Леся Українка); *Він майже побіг з гори, а коли перейшов моста, стало дивовижно тихо* (Валерій Шевчук).

2. *що, через що, чим і по чому.* Проходити якийсь простір, яку-небудь віддаль і т. ін. *А хто такий У чорній киреї Через базар переходить?* (Т. Шевченко); *Переходячи базаром, що на нім було кілька рундуків із красним крамом та позаторішньою сухою таранею, ми побачили фабриканта* (Олесь Досвітній); *Колись в хороми я зайшов, Давно покинуті панами, І ряд покоїв перейшов, Набитих зерном та мішками* (Я. Щоголів); *Перейшовши навшпиньках цих тридцять кроків, вона стала перед дверима* (Ю. Смолич); * Образно. *Буду піснею дзвеніти, і мужатись, і мужніти, — через довгії мости переходить і рости* (П. Тичина); * У порівн. *Прожив* [Дідок] *той вік, мов поле перейшов, Квітчастеє, веселе та зелене...* (Л. Глібов); // Рухатися через що-небудь. *Зумій же чуть, як переходять соки Крізь дерево плодюче та високе* (М. Рильський); *Микула витяг з рани сукно, але куля перейшла плече наскрізь і він не мав способу переконатися, чи в тілі що не лишилося* (О. Маковей); // *тільки док., у сполуч. зі сл.* т а н е ц ь, *діал.* Протанцювати (танець). *Він танець чи два перейде* (Сл. Б. Грінченка); // *перен.* Охоплювати своєю дією, поширюватися на що-небудь. *Перейдуть по серденьку Довгими рядами Всі щасливі спомини* (І. Франко); *Похмурий передзвін перейшов поступово по всіх палубах* (Ю. Яновський); // Проходити повз кого-, що-небудь. — *А це хто така? Хто ця невідома? — щораз почувалася вона, коли переходила повз купу людей* (Панас Мирний); *Підійшов до їх* [них] *сусіда, привітавсь та й каже: — А чи чули ви, що коло Чорного гаю розбої? Ані перейти .. тудою, чутно, ані переїхати* (Марко Вовчок).

3. *розм.* Те саме, що **прохо́дити** 1. *З подивом позирала на нього Мирослава, коли він переходив коло неї* (І. Франко); *Семпроній повагом іде до дверей попід стіною, щоб не переходити поміж громади, скупченої посеред темниці* (Леся Українка); *Стрілою кинувся* [Матвій] *до своєї кімнати, але маса людей у вихідних дверях затримали його. Боротися з ними він не міг, тому стояв, доки всі перейдуть* (Мирослав Ірчан); // *безос. Люди помалу почали розходитись по своїх робочих місцях. Але тут несподівано на високому штабелі з'явився Іван .. Між людей перейшло: — Берник!* (І. Муратов).

4. Ідучи, переміщатися з одного місця в інше. *Вони переходили від екіпажу до екіпажу, уважно оглядаючи перед маршем свої машини* (В. Собко); *Кілька разів його гукає Галя, але Вустимко мовчить. Він тільки переходить з вишняку під верби* (І. Багмут); *Розмова Полі почала доходити ще глухіше — очевидячки, жінка перейшла до трюму через незабиту стіну* (Ю. Яновський); *Він спочатку читав листи, сидячи на канапі, далі перейшов на стілець у протилежний кут кімнати* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Я живу тобою* [земле] *і для тебе, Вийшов з тебе, в тебе перейду* (В. Симоненко); // Змінювати місце свого проживання. — *Знаєш що, Василинко! Кидай свою казарму, переходь до мене та й будемо жити вдвох* (І. Нечуй-Левицький); *Батьки вважають її дорослою і змирились, що вона за їхньої відсутності залишається у квартирі сама і не переходить жити до бабці на другий кінець міста* (Г. Вдовиченко); *Розум жив Тогді в старій хатинці, Тепер зійшов, Жить перейшов В мальованім будинці* [будинку]! (П. Гулак-Артемовський); *В останній час до нього перейшов жити якийсь товариш* (Ю. Яновський); // Міняти місце роботи. *Данило Вигон зайшов до Коляди вранці і поклав на стіл берданку: — Здаю пост, Семене Федоровичу. — Це ж як? — Переходжу до трактористів* (М. Зарудний); *Олександр перейшов на військовий завод ще восени* (П. Панч); *Возив одразу начальника відділу з боротьби з бандитизмом, тільки недовго. Він сам запропонував мені перейти у відділ, на оперативну роботу* (А. Кокотюха); // Починати займатися чим-небудь іншим, розводити щось інше. *Батькам уже важко тримати корову, тому з осені вирішили переходити на кіз* (з газ.); *Незадовго до війни дід Харко перейшов на бджоли, .. — почесна праця на старість* (Ю. Яновський); // Міняти місце або форму навчання. *Віталик іде на радіовузол не з метою тепліше влаштуватися, а тому, що там треба заміни, бо найближчий його друг Сашко Литвиненко з осені переходить до інституту на стаціонар* (О. Гончар); *Комерційний інститут .. я покинув. Багато малював, особливо карикатур, і твердо вирішив перейти вчитися до архітектурного інституту в Києві* (О. Довженко); *Сідалковський перейшов на заочне відділення і виїхав до Вапнярки набиратися сил і розуму* (О. Чорногуз); // Ставати учнем наступного класу, студентом вищого курсу. *Дівчата разом пішли до школи, разом переходили з класу в клас* (Д. Ткач); *Любий Миша! .. Взагалі я помітила, що ти, перейшовши на другий курс, почав далеко щедріше розсилати листи, ніж було перше* (Леся Українка); — *А Любинський перейшов у третій клас? — питає Ксеня Григорівна* (М. Сиротюк); // *у сполуч. зі сл.* о ч і, п о г л я д. Повертатися на кого-небудь іншого або щось інше. *Нелегко відриваються від їхніх спин хмарно пильні бронзові очі, не хутко переходять на цифри рахунків* (В. Винниченко); *Від образів його тяжкий погляд перейшов на дівчину, і її налякали й дядькові очі, й химерні губи* (М. Стельмах); // Передаватися від одних до інших (про предмети). *Кобзар вшкварив, а козаки — Аж Хортиця гнеться — Метелиці та гопака Гуртом оддирають; Кухоль ходить, переходить, Так і висихає* (Т. Шевченко); *Запах банкнотів, що перейшли не через одну тисячу людських пальців, зовсім одурманив Катерину* (Ірина Вільде).

5. Покинувши кого-, що-небудь, приєднуватися до іншого або інших. *Здавалося їй, що її прихильники відцурались від неї й переходять на сторону її мужа* (Л. Мартович); *Шотландське лицарство усе перейшло Служити в англійському війську* (Леся Українка); *Більшість із тих, що в роки війни потрапили до ОУН, як уже згадано, в 1947–1949 роках перейшли до демократичного табору* (О. Шугай); // Змінювати віросповідання, приймати нову релігію. *Шумлянський-уніат переходить на православ'я з тим виразним планом, щоби зробитися православним єпископом і знищити православ'я* (І. Франко); *Марина зрадила Вкраїні, в татарську віру перейшла* (В. Сосюра); *Охоплені жадобою влади й багатства, чимало нащадків старокнязівських і дворянських родів, .. зрадивши свій народ, щоб вільніше було його грабувати, перейшли в католицтво* (О. Довженко).

6. Ставати власністю іншого, потрапляти в розпорядження до іншого. *Стоїте ви, безрадні, і дивитеся, як одна за одною переходять ваші полонини в панські руки* (Г. Хоткевич); *Вранці дружина йде на роботу, син і донька — до школи. З другої половини дня стіл переходить у їх розпорядження* (Я. Гримайло); — *В нашій оселі житимуть чужі люди; наше добро, певно, перейде тоді в чужі руки* (І. Нечуй-Левицький); // Передаватися у спадщину. *Діди і прадіди Микитові усе були у славному сотенному містечкові Конотопі сотниками; так від отця до сина .. сотенство і переходило* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Василина усе потішає Давида, що після її смерті ґрунт перейде Давидові* (М. Стельмах); *Обидва замки належали королеві, потім перейшли в спадок його синові* (Р. Іваничук); // Передаватися кому-небудь. — *Як тебе, дівчино, звать? — Так, як хліб жувать, — одразу відповідає та, і під красиво окресленими губами тремтять посміхом вирізані ямочки, її усмішка переходить і на обличчя Якова: — Чия ж ти розумна така?* (М. Стельмах); *Радість Марини перейшла і на Мар'ю: запалі сумні очі почали тихо загорятися* (Панас Мирний); *Фред позіхнув так, що мало рот йому не роздерся. За ним — Кесар. А там уже й на Миколу перейшли ті позіхи* (Ю. Збанацький); // Поширюватися (про хворобу, пошесть і т. ін.). *"Цікаво, — подумав я, — чи можна котам їсти коропів, хворих на краснуху? Якщо хвороба не переходить на котів, то я матиму там досить їжі"* (І. Багмут); — *Ваш виноградник заражений, на корінцях зараза, вона може перейти на сусідні виноградники...* (М. Коцюбинський).

7. Минати, проходити (про час, події і т. ін.). *Ми з тестем з ранку до ночі не розгинаємось, теща — їсти варить та внука бавить. День за днем, ніч за ніччю — так життя й переходило* (І. Муратов); *Холод той Не уб'є життя. Перейдуть віки, Ожиє дитя* (С. Руданський); // Минати (про хворобу, емоції і т. ін.). *Моя нервовість ніби переходить. А як вона минає, а сили приходять, то я знов .. лечу у височи* (В. Стефаник); *Знахурка вислухала, вислухала все дочиста та й: — Не бійтеся, — каже, — воно перейде* (Л. Мартович); *Хіврина досада трохи перейшла, вона подумала: "За що ж я дівчину била?"* (Грицько Григоренко); // *тільки док., кого, що.* Пережити кого-, що-небудь. — *Так, — сказав лікар. — Цей камінець трьох бажань перейшов уже багато поколінь* (О. Іваненко); [Б а б у с я:] *За радість за твою спасибі, доню. Від неї легше ніч цю перейти* (О. Левада); // *безос., розм.* Переваловувати через якусь вікову або часову межу. *Любов Касянівна вийшла в кухню збуджена від багатолюдства і хвилювання. Хоч їй вже перейшло за п'ятдесят, але в цю хвилину їй можна було дати щонайбільше сорок п'ять років* (І. Сенченко); *Чи південь, чи надвечір'я, Чи за північ перейшло — Тільки в'їду на подвір'я, А круг мене — все село* (С. Олійник); *Перейшло за полудень. Високо в небі літали ластівки* (В. Шкляр).

8. *розм.* Припинятися, переставати йти (про опади). *От і все. Переходять дощі. Попід серцем іржавіє куля. Тихий день. Тиха осінь душі. Сива горлиця. Сива зозуля* (П. Гірник); *Завірюха трохи перейшла; де в яких хатах уже засвітили* (Л. Яновська); *Гарно ж було, як гроза перейшла, що й сказати не можна!* (П. Тичина); // *тільки недок.* Випадати (про дощ). *Тут остатніми часами переходили дощі, але не затяжні, а так, громові, — година-дві, і знов ясне небо* (Леся Українка).

9. *що і без прям. дод., також через що, за що.* Перевищувати що-небудь. *Видатки так значно переходили доходи, що про дальші поїздки не можна було більше й думати* (Н. Кобринська); *Багато чула Маруся про сю Гаджіну, .. але те, що побачила тепер, переходило всі оповідання* (Г. Хоткевич); *Жар у його, позбавленому крові, тілі перейшов за сорок перший градус* (О. Довженко).

10. *діал.* Перестоювати (про тісто). *І піч погасла, і діжа перейшла... Насилу опісля сяк-так справилися* [Оксана з матір'ю] (Г. Квітка-Основ'яненко).

11. Покинувши або закінчивши що-небудь, братися за інше, звертатися до іншого. *Переходжу тепер до інших справ* (М. Коцюбинський); *Гаврилюк уже збирався перейти до обрання президії зборів, коли раптом слова попросив Сергій Рудь* (С. Голованівський); *Мар'ян Хомаха іще довго базікав би про свого високого політика, коли б Антін не перейшов зразу до діла* (С. Чорнобривець); // Переключатися з однієї теми розмови на іншу. *Зараз же по тім розмова переходила на телиць, курей, на господарство, відтак знов за ініціативою веселої баби вертала до попередньої теми* (Г. Хоткевич); *Непомітно розмова перейшла на спогади про Освенцім* (А. Хижняк); — *Ти, мабуть, багато світу об'їхав? Ге ж? — перейшов Кузько на свою любиму тему* (Григорій Тютюнник).

12. *перев. на що.* Змінювати спосіб дій, починати діяти інакше. — *Ви на мене не кричіть, — переходить на офіційний тон Підігрітий, — я таких уже бачив!* (М. Зарудний); *Іноходець насторожився. З рисі перейшов на важку ходу, почав прясти вухами. А далі зовсім став* (Ю. Мокрієв); *Баяніст перейшов на швидкий танок .. Пари завирували хуткіше* (А. Хорунжий); // Змінювати спосіб виробництва або методи роботи, ведення господарства і т. ін. *Він прочитає ось, не вибираючи з газети, про життя інших сіл, та й хай подивляться. І це не за горами ж. От у селі Ковалівці .. провадиться землеустрій і переходять на многопілля* (А. Головко); // Використовувати одне замість одного. — *Чого ви, так би мовити, зуби скалите? — остаточно розгублює* [Миколай Денисович] *припасені слова з святих писань і переходить на свою звичну мову* (М. Стельмах); *Немає і гармошки вже* [у Грицька], *— на балалайку перейшов* (А. Головко); // Змінювати мову спілкування. — *А ви говорите по-українськи? — промовила пані трохи натужно по-українськи, переходячи з англійської* (Ю. Покальчук); — *Що з тобою сталося, Грицю, що ти в своїй лікарській практиці перейшов на російську мову?* (Б. Антоненко-Давидович); — *І де мені взяти таку помічницю? — професор так розчулився, що перейшов на рідну мову, що з ним бувало вкрай рідко* (Люко Дашвар); // Змінювати форму звертання до кого-небудь. *Катря добре знала, що це означає, особливо тоді, коли Павло ще й переходив у розмові з нею на "ви"* (В. Кучер); *Дядько Себастіян заглянув у мішок плескатолицього, витягнув покалічений кетяг калини, обурився, одразу перейшов на "ти"* (М. Стельмах).

13. *в що.* Поступово змінюючись, перетворюватися в що-небудь інше. *Короткі зимові дні швидко змінювались ночами, а ночі, осяяні тисячами електричних зір, .. непомітно переходили в дні* (Г. Коцюба); *Мирна гладінь Синюхи поволі міняла барви. Синява непомітно переходила в жовтизну, жовтизна бралася оранжевим* (В. Козаченко); *Зненацька озвалося хлипання, спершу тихше, а далі все голосніше й голосніше, і перейшло, нарешті, у голосні заводи плачу* (Б. Грінченко); // Мати що-небудь своїм продовженням, з'єднуватися із чимсь іншим. *Розкішні луки непомітно переходили в зарості очерету, крізь які лише де-не-де пробліскувала сонячна зибінь повноводої Сирдар'ї* (З. Тулуб); *Підборіддя дівчини так непомітно і красиво переходило у шию.., що вже із-за цього можна було б зацікавитись нею скульпторові* (М. Томчаній); *Рівнини плавно перейшли в невеликі пагорби* (С. Андрухович).

(1) Впо́вні шлях (доро́гу) перехо́дити / перейти́ *кому, чий (чию)* — переходити комусь шлях із повними відрами, що за народним повір'ям віщує успіх. *Уповні переходять молодиці Мій шлях* (І. Вирган); *Дивлюсь — гетьман з старшиною. Я води набрала Та вповні шлях і перейшла* (Т. Шевченко); *Виходжу до сусідської криниці, щоб вповні дорогу тобі перейти* (Є. Пашковський); **(2) [Перехо́дити / перейти́] від слів до ді́ла (від сло́ва до ді́ла)** — покінчивши з балачками, братися до роботи. — *Що ж по-твоєму? Я — тиран? — ображено спитав Ярослав. — В мові своїй. А від слова до діла — рукою змахнути* (П. Загребельний); — *Ну й життя ж у нас пішло. Та гаразд, від слів треба переходити до діла* (В. Чемерис); *На подив Ференца, Вася, виявляється, негайно перейшов від слів до діла* (О. Гончар); **(3) Перехо́дити / перейти́ до спра́ви (до справ)** — починати діяти, приступати до виконання, здійснення і т. ін. чого-небудь. — *Досить сварок, переходьмо до справи* (О. Авраменко, В. Авраменко); — *Що саме ви хотіли з дипломатії? — не давши йому оговтатись, одразу перейшла до справи Людмила. Павло назвав автора* (А. Головко); *Вурм чаю не схотів і холодним офіціальним тоном зразу перейшов до справи: — На якій підставі ви не виконали наказу Наркомвійськ?* (О. Довженко); *Потім скрутив* [Чечура] *цигарку й перейшов до справ* (Л. Дмитерко).

◊ **Іти́ (перехо́дити) / піти́ (перейти́) на той світ** *див.* **іти́; Не могти́ [й] ха́ти перейти́** *див.* **могти́; (4) Ні перейти́, ні перелеті́ти (ні пере́їхати)** *чого* — що-небудь дуже велике (перев. про простір, обсяг якоїсь перешкоди, що стоїть на шляху кого-, чого-небудь). *Неволя порізнила дітей одних батьків, одних матерів; вирила між ними глибокий яр, котрого ні перейти, ні переїхати* (Панас Мирний); *Небо сходило зорями. Темрява, глибока й студена, розлилася над світом, і, здавалося, ні перейти її, ні перелетіти* (О. Гончар); *Годі було обняти, охопити те, що не мало берегів, що ні перейти, ні перелетіти, що сягало далі, як могло сягати око* (В. Чемерис); **(5) Перейти́ (піти́, пусти́тися) на легки́й хліб (на легкі́ хліба́)** — перестати працювати; діставати все необхідне для існування, не докладаючи великих зусиль. *Ви не думайте, що я .. так собі, що з легким серцем на легкий хліб пустилася!* (І. Франко); *Чи він серйозно, чи жартує, чи на легкі хліба думає зовсім піти* (Г. Коцюба); — *То що ти собі думаєш, Тимофію? На легкий хліб перейти? — Мовчіть, тату, про цей легкий хліб, — невесело відповів Тимофій. — Моє начальство до першого приморозку: розділю*

землю по правді — і піду за чепігами (М. Стельмах); **(6) Перейти́ світ** — побувати в багатьох місцях, дуже багато побачити. *Хоть би я світ перейшов, то такого приятеля я собі не найду* (Марко Черемшина); **(7) Перехо́дити з рук у ру́ки (до рук):** а) по черзі захоплюватися ворогами, ставати їхньою здобиччю (під час воєнних дій, заколоту і т. ін.). *Містечко кілька разів переходило із рук в руки і нарешті залишилося за партизанським полком* (М. Хвильовий); *Під час громадянської війни селище разів із двадцять переходило з рук до рук* (П. Панч); *В одному з недавніх Палійчиних листів є згадка про те, що протягом 1917–20 років Київ дванадцять разів переходив з рук у руки* (Ю. Андрухович); б) змінювати свого власника, користувача. — *Два з половиною віки зберігається в нашій родині молот, переходячи з рук у руки — від діда до внука, від батька до сина* (П. Загребельний); *Вілла не раз переходила з рук у руки* (Г. Вдовиченко); **(8) Перехо́дити / перейти́ з хлі́бом [і сі́ллю]** — зупиняти весільний поїзд, щоб отримати викуп. *Ще тричі їх* [молодих] *переходили з хлібом і сіллю, торгувалися за викуп, і дружки змушені були випорожнити й другу корзину з горілкою* (В. Кучер); **(9) Перехо́дити / перейти́ межу́ (мі́ру, че́рез край** *і т. ін.)*: а) не відповідати допустимій нормі чого-небудь дозволеного. *Його жарти й штукарство часом переходили через край і були трохи грубуваті й навіть вульгарні* (І. Нечуй-Левицький); б) виявляти надмірність, утрачати почуття міри в чомусь. *Офіцер збагнув, що перейшов межу потрібного такту в допиті* (Г. Епік); *Провідую Деку .. й кажу йому, що перейшов межу, зробив таке, чого в жодному разі не слід було робити* (А. Дністровий); в) виявлятися найвищою мірою; досягати найбільшої інтенсивності. *Безсильна* [шаманова] *лють перейшла всякі межі. Він шмагав коня, щоб хоть трохи вилити її з переповнених грудей* (В. Гжицький); **(10) Перехо́дити (переступа́ти) / перейти́ (переступи́ти) рубіко́н,** *книжн.* — робити рішучий крок, приймаючи остаточне рішення, яке має важливе значення і впливає на подальші події. — *Нацькований і підбадьорений Англією та Францією, султан перейшов рубікон, не бувши підготовлений до війни...* (С. Добровольський); *Усвідомивши факт, що немає нікого, хто дивиться на нього і кому він потрібен, він ураз наче перейшов якийсь рубікон і щось у ньому обірвалось остаточно* (Любко Дереш); **(11) Перехо́дити (перетина́ти, перепиня́ти** *і т. ін.)* **/ перейти́ (перетя́ти, перетну́ти, перепини́ти** *і т. ін.)* **доро́гу (шлях, сте́жку** *і т. ін.) кому, чому* — ставати перешкодою у здійсненні, розв'язанні чого-небудь. — *Де не сунеш — скрізь ці лайдаки перетинають нам шлях. Повезеш збіжжя на ярмарок, .. старшини навезуть удвоє і так збивають ціну, що хоч повертай валку додому* (З. Тулуб); *Було б негідним з мого боку переступати шлях достойному з найдостойніших, нашому високоповажаному Захару Олексійовичу* (С. Добровольський); *"Жаль мені тебе, золота голово, хоть ти й перепинив мені дорогу!" Так думав Шраменко, стоячи позад Гвинтовки* (П. Куліш); — *Не бійся, я тобі більше не перейду дороги, не докучу тобі ані не докорю* (І. Франко); *Він став на шляху тобі й таким, як ти, перетяв вам стежку* (В. Собко); *Тиміш — людина дуже високої душі, адже за весь цей час не перейшов нікому дороги, не поламав життя ні навіть настрою* (Ю. Мушкетик); **(12) Перехо́дити (става́ти) / перейти́ (ста́ти) на ре́йки** *які, чого* — змінювати певний спосіб життя, напрям діяльності і т. ін. — *Як там у вас діла на фермі? — На нові рейки переходимо, діду* (С. Добровольський); *Російська імперія, якою б дрімучою не була, на початку двадцятого століття теж поволі ставала на рейки прогресу* (А. Кокотюха); *Ви заявляєте, що хочете стати на рейки трудового життя?* (І. Микитенко); **Півень убрі́д перехо́дить** *див.* **півень; Пройти́ (перейти́) крізь си́то й ре́шето** *див.* **прохо́дити; Пройти́ (перейти́) / прохо́дити (перехо́дити) че́рез ру́ки** *див.* **прохо́дити; Става́ти (перехо́дити) / ста́ти** (*рідко* **ста́нути, перейти́) на бік (на сто́рону)** *див.* **става́ти; (13) Хма́рою перейти́,** *рідко* — минути безслідно. *Не журись: хмарою перейде, та й край* (Сл. Б. Грінченка).

ПЕРЕХОДИ́ТИ *див.* **перехо́джувати.**

ПЕРЕХО́ДИТИСЯ, джуся, дишся, *недок.* 1. *діал.* Переходити (у 4 знач.). *Купи гуцулів переходилися з місця на місце — і тоді здавалося, що то плететься фантастичний многоцвітний вінок із рухливих цвітів* (Г. Хоткевич).

2. Пас. до **перехо́дити** 1. *Кордони переходилися переважно нелегально* (з наук. літ.).

ПЕРЕХОДО́ВИЙ, а, е. Те саме, що **перехідни́й** 4. — *Початок весни, як і всякий переходовий час, таїть у собі чимало неприємностей* (В. Підмогильний); *Люблю тебе, доба переходова, за смутний вид, за зломи, за огні — за рух юрби і за огненне слово, за владне "так" і непокірне "ні"* (В. Сосюра); *Родинний лад трипільців .. становить переходовий ступінь між материнсько-родовим устроєм та батьківсько-родовим* (В. Домонтович).

ПЕРЕХОДО́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **переходо́вий.** *Рисами переходовости позначений образ України в найзначнішому Шевченковому творі раннього періоду — поемі "Гайдамаки"* (з наук. літ.); *Переходовістю свого стильового характеру вражає нас Богородична церква в Рогатині* (з наук. літ.).

ПЕРЕХО́ЖИЙ, а, е. 1. Який іде, переходить з одного місця в інше, перебуває де-небудь під час переходу чи подорожування. *На той час лучились у селі перехожі москалі* (Панас Мирний); *Перехожі жінки з цікавістю поглядали на гарного брюнета із соковитими губами* (М. Йогансен); *Під осокором, недалеко від будинку, снідали перехожі солдати* (С. Скляренко); // Який, переходячи з місця на місце, просить милостиню або йде на богомілля. *З людьми жила Правда, а з панами Кривда .. Про це співали перехожі старці-кобзарі, мандруючи із своєю піснею від села до села* (П. Колесник); *Іванко оглянувся. Біля нього впритул стояв каліка перехожий Миколай* (А. Хижняк); *Віктора давно вже вабив фолкльорний* [фольклорний] *образ каліки перехожого як уособлення свого народу* (Олекса Ізарський).

2. *у знач. ім.* **перехо́жий,** жого, *ч.*; **перехо́жа,** жої, *ж.* Той (та), що, проходячи повз когось, через щось, іде куди-небудь у якомусь напрямку. *Правда, що зловили десь у лісі чоловіка непевного, та .. й зовсім безвинний перехожий часом був схоплений* (Марко Вовчок); *Навколо було тихо, безлюдно. Лише зрідка показувалися перехожі* (Г. Коцюба); *Місто ніби вимерло — ні перехожого, ні вогника, ні собачого гавкоту* (В. Малик); *Тротуаром поспішали перехожі, здебільшого студенти* (Ю. Мушкетик); *Настя так уважно подивилася на перехожу, що дівчина притишила ходу, поглянула в бік Насті і, не впізнавши в ній знайому, всміхнулася і пішла далі* (С. Талан).

ПЕРЕХОЛО́ДЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перехододи́ти.** *У переохолодженій до –10 °С воді відбувається швидкий процес кристалізації* (з навч. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який перехолодився. *Коли ж зіб'є з гілок сніжок синиця крилом перехолодженим своїм — примариться, привидиться, присниться, як лет пташини, мій дитячий дім* (Л. Горлач).

ПЕРЕХОЛО́ДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач **перехолоди́ти** і стан за знач. **перехолоди́тися.** *Армія противника масово страждала від обморожень і хвороб, пов'язаних із перехолодженням* (з наук. літ.).

ПЕРЕХОЛО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕХОЛОДИ́ТИ,** джу́, ди́ш, *док., кого, що.* Те саме, що **переохоло́джувати.** *Дуже сухе повітря порушує функціонування слизової оболонки, а сире — перехолоджує її* (з наук. літ.).

ПЕРЕХОЛО́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПЕРЕХОЛОДИ́ТИСЯ,** джу́ся, ди́шся, *док.* 1. Те саме, що **переохоло́джуватися.** *Оголений, незахищений ґрунт після дощу перетворюється на болото й перестає дихати, перехолоджується під час приморозків* (з наук. літ.); *Вона зараз витягнула чисте білля із скрині та порадила подорожнім скинути з себе все мокре, щоб, не дай Господи, не перехолодитися* (з мемуарної літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **перехоло́джувати.**

ПЕРЕХОЛОДИ́ТИ *див.* **перехоло́джувати.**

ПЕРЕХОЛОДИ́ТИСЯ *див.* **перехоло́джуватися.**

ПЕРЕХОЛО́НУТИ, ну, неш, *мин. ч.* перехоло́нув, нула, ло *і* перехоло́в, ло́ла, ло; *док.* 1. Дуже прохолонути. *Я холод чую, і підступність долі, що так приймає радісно метал — єство моє давно перехололо, ізвузилась до дощок самота* (П. Мовчан); * Образно. *Дружили ми, а пройдуть літа, І, може, стрінемось не ті; Душа, мов пустка неогріта, Перехолоне у чутті* (П. Грабовський).

2. Прохолонути, охолонути (про все або багато чого-небудь). *Коли пироги перехолонуть у формах, викидають їх на серветку* (із журн.).

ПЕРЕХОПИ́ТИ *див.* **перехо́плювати.**

ПЕРЕХОПИ́ТИСЯ *див.* **перехо́плюватися.**

ПЕРЕХО́ПЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перехопи́ти.** — *Там наші роз'їзди посланця перехопили, — недбало мовив Демко, ввійшовши до намету і дивлячись кудись у куток, так ніби саме там був той перехоплений посланець* (П. Загребельний); *То не була ненароком пущена чутка, перехоплена лакеями від своїх панів* (Панас Мирний); *Невеличка торбинка, перехоплена мотуззям через груди, висіла у нього за плечима* (Г. Коцюба); *Добродій Барвистий у солом'яному брилі, перехопленому чорною стрічкою, лежав у саду* (С. Чорнобривець); *Перед світанням під'їхав* [Терентій] *до невеличкого села, перехопленого ззаду підковою лісу* (М. Стельмах); // **перехо́плено,** *безос. пред. Кожного з наших зорельотів, рейсове завдання якого викличе підозри в аналітиків Служби, буде перехоплено* (В. Єшкілєв); *Михайло Скоропадський сказав гетьману, що сьогодні перехоплено таємного листа Григорія Орлика* (Ю. Мушкетик).

ПЕРЕХО́ПЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перехопи́ти.** — *Навіть зусиллями цілого флоту шанси на перехоплення крейсера такого класу, як "Зоря Свободи", мізерно малі* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Рудий — фахівець у тому, що стосується перехоплення та використання чужих прийомів* (Л. Денисенко); *Підвищення кров'яного тиску призводить до перехоплення подиху* (з навч. літ.); *Система роздільного харчування не передбачає будь-яких перехоплень їжі* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕХО́ПЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перехо́плювати.** *Необхідно вивчити питання щодо встановлення кримінальної відповідальності за навмисне прослуховування переговорів чи перехоплювання інформації органів дізнання, слідства, прокурорів, суддів, захисників та експертів* (з наук. літ.)

ПЕРЕХО́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПЕРЕХОПИ́ТИ,** оплю́, о́пиш; *мн.* перехо́плять; *док.* 1. *кого, що.* Зупиняти кого-, що-небудь під час руху. *Він розкинув по всіх шляхах невеличкі загони, наказавши їм перехоплювати й вертати всіх, хто їхав до Базавлуку* (З. Тулуб); *Я чекав внизу на подвір'ї, щоб перехоплювати Тьомика, якщо він раптом надумає дати драла через вікно* (М. Кідрук); *Бігла, бігла* [Маруся], *поки, вискочивши з хати, не заступив чоловік їй дорогу і не перехопив* (Г. Хоткевич); *Після спектаклю я перехопив на Сумській таксі й одвіз спершу Тамару, а потім Олену додому* (Я. Гримайло); // Затримувати те, що тече. *Мелашка одразу заплакала так, що сльози полились з її очей річкою на стіл. Вона ледве встигла перехопити їх рукавом* (І. Нечуй-Левицький); * Образно. *В одну ніч сніги почорніли, і коли вранці блиснуло гаряче сонце, тисячами струмків вже мчали в долини, доки їх не перехопили ріки* (В. Гжицький); // Наздоганяти в дорозі для затримання. *Князь Святослав велів двом тисячам кінних воїв негайно переплисти Дунай і мчати лівим берегом до Доростола, щоб перехопити болгарські лодії* (С. Скляренко); // Зустрічати, йдучи навперейми (під час полювання або переслідування). — *На світанку провела я Михайла до лісу, показала, якою дорогою йти, щоб німці не перехопили* (С. Журахович); // Перегороджувати шлях військам ворога під час війни. — *Якщо дорогу перехопити, лядська кіннота не зможе підійти своїм на поміч* (В. Чемерис); // *перен.* Вибирати зручний, слушний момент. *Послухавши трохи, Шавловський перехопив коротку паузу і, немов у щілинку, вставив свою фразу* (С. Журахович).

2. *що.* Брати собі, затримувати в себе те, що переміщається, звичайно беручи його руками. — *Це ви мені несете? — зупинив її Довбня, перехоплюючи стулець у свої руки* (Панас Мирний); *Іванко перехоплює кліщі в свої руки і вже сам перевертає залізяку, яка стає слухняною* (А. Хижняк); *Підручний підійшов до крана. Слинько стояв поруч, готовий при першій же помилці перехопити дерев'яну ручку* (Ю. Шовкопляс); // Передавати, перекидати з однієї руки в іншу. *Потім, зігнувшись, пильно заглядає* [сторож] *до печі, перехоплюючи руками, викручує з посивілих жарин горщик* (М. Стельмах); // Брати, хапати чужу руку або руки у свої, щоб припинити якусь дію. *Стадницький рішуче піднімає нагай над головою хлібороба .. Але панську руку перехоплює чорна селянська* (М. Стельмах); *Випив і замахнувся вазою, щоб розбити її об паркан. Але Бондарчук миттю перехопив руку Геннадія* (І. Волошин); // Ловити, уловлювати (радіохвилі, проміння і т. ін.). *Пильно поглядали з своїх постів вахтові, але все навколо було спокійно. Жодного підозрілого димку на обрії; чутливі антени не перехоплюють жодного обривку ворожого радіошифру* (М. Трублаїні); *Вийшов* [Мамура] *на подвір'я, де сніги з-під хмар перехоплювали сонячне проміння* (М. Стельмах); *Помилки не має бути, Штерн перехопив сигнал — саме цей, на нього чатують* (А. Кокотюха).

3. *кого, що.* Затримувати кого-небудь, раніше за інших пропонуючи щось. *Ліворуч від Дніпра недалеко були й Клімати, де жили греки-херсоніти — хитрі, меткі, спритні люди, що завжди тут перехоплювали гостей і вміли краще, ніж угличі й тиверці, торгувати* (С. Скляренко); // Захоплювати що-небудь, призначене для інших, випередивши їх. *— Що вони роблять? .. — О! Та хіба ви не знаєте? Штучне запилення .. — Здрастуйте, дівчата! — гукнув, зводячись навшпиньки, голова. — Бджоли на вас скаржаться, перехоплюєте їхню роботу...* (О. Гончар); *Йому хотілося якимось чином підслухати або перехопити листа й дізнатися, що вона його любить понад усе на світі* (Є. Кононенко); *Арсен перехопив рахунок, заплатив, і вони пішли до воріт* (Л. Дмитерко); // Привласнювати те, що належить іншому або іншим. *— Проявив ініціативу Загоренко, а не Романов .. А перехоплювати чужі думки, видаючи їх за свої, не в моїй натурі* (П. Запаренко); *— Все-таки боїтесь, що перехоплять у вас ідею?* (В. Винниченко); *Михайло з подивом зиркнув на Федора, посміхнувся: — Ти мої думки перехопив, Федю* (Ю. Збанацький); // *перен.* Ловити, підмічати чий-небудь погляд, рух і т. ін. *Вона ж у тривозі сумній, вона стереже ухом кожнісіньке словечко, перехоплює оком усякий погляд, сама на лиці міняючись* (Марко Вовчок); *Краще не дивитись учителеві у вічі, але не дивитись неможливо: його очі перехоплюють кожний її рух* (О. Донченко); *Павло перехоплював зацікавлені погляди, насторожено дослухався до уривків фраз* (М. Дашкієв); *Дарка випадково перехопила її повний порозуміння погляд з Стефою Сидір* (Ірина Вільде).

4. *кого, що і без прям. дод., розм.* Перебивати, переривати чию-небудь розповідь, розмову і т. ін. [К а т е р и н а:] *Все плаче та вбивається!.. Чого ж тобі ще бракує .. Усі тобі завидують, а ти...* [С о т н и ч и х а *(перехоплює):*] *А я завидую найбіднішій хуторянці. З милим і в простій хатинці була б щасливіша!* (О. Стороженко); *По другій чарці розговорилися. Говорили всі, перехоплюючи один одного* (М. Коцюбинський); *— Коли ж ти знаєш усюди, де що діється, то скажи мені, бабусю, що робить тепер... — сказала Олена .. А бабуся перехопила та й каже: — Дем'ян?* (Г. Квітка-Основ'яненко).

5. *кого, що.* Обхоплювати рукою або руками кого-, що-небудь. *Василина .. вирвалась з обіймів, але міцні руки Салогана знову перехоплюють її стан* (М. Стельмах); *Він нестак спитав, як звелів, перехопивши її за стан і притисши до себе: виходь сьогодні увечері за леваду, ждатиму* (О. Забужко).

6. *кого, що і без прям. дод.* Стягувати що-небудь у якомусь місці. *Цвітасте* [квітчасте] *платтячко огортало її пружну постать, перехоплюючи в талії* (І. Цюпа); // Обвивати, оперізувати що-небудь чимсь. *Єпископ Федір сидів у широкому м'якому кріслі .. Стан його у темній сутані перехоплював пояс з китицями на кінці* (С. Скляренко); *Він був високий і ставний, у руці тримав соболину шапку і княжу булаву. Широкий черес перехоплював тонкий стан* (В. Рубан).

7. *що.* Розташовуватися поперек чого-небудь. *Коли хтонебудь підводився, то з ним підводилася і розпрямлялася його тінь і ставала такою довгою, що перехоплювала весь луг* (Григорій Тютюнник); *Ріка перехопила півперек усю вузеньку долину, на якій лежить село* (І. Франко).

8. *що.* Здавлювати, стискувати (горло, дихання і т. ін.). [Д о л о р е с:] *Я сподівалася, що сеє буде... але щоб так мою останню мрію я мусила ховати... (Голос її перехоплює спазма стриманих сліз)* (Леся Українка); *Тільки ж це не сльози у знемозі Горло перехоплюють в цю мить* (А. Малишко); *Відповідати я не міг, бо спазм перехопив горло* (П. Запаренко); // Спричиняти спазми, припиняти на мить дихання. *Над ранок ударив мороз, сніг під ногами зарипів на високих нотах, холод перехоплював дух* (В. Собко); *Лють перехоплювала Тарасові подих, придушений солодким димом кадил* (О. Ільченко); // *безос. — Наша справа вистояти, — закінчив він тихо і відчув, як перехопило в нього в горлі .. — Вистоїмо?* (Л. Первомайський).

9. *що, чого і без дод., розм.* Нашвидку, мимохідь їсти що-небудь. *Дітям і дорослим потрібно якісно пережовувати їжу, а не перехоплювати на ходу* (із журн.); *Вже деякі* [одрадяни], *виголодавшись, махнули додому хоч чого-небудь перехопити* (Панас Мирний); *Вибори тривали мало не до смерку. Кому недалечко до хати, ті перехопили борщу* (Ю. Смолич); *Кесар кликав* [хлопців] *до їжі: — Перехопимо всухом'ятку, а на вечерю риби наловимо* (Ю. Збанацький); *Максим раптом подумав: Клава, яка там зараз ховається і над головою в якої почнуть їсти, навряд чи встигла щось перехопити* (А. Кокотюха).

10. *що, чого, розм.* Розживатися чимсь, діставати що-небудь. *Мати завжди підсовувала йому кращий шматочок: часом спече якусь лакомину, перехопить десь сала, заріже курку* (С. Добровольський); * Образно. *Гішпанка, ніби Прометей, Перехопила вогню з неба; Стрілками він пашить з очей* (П. Грабовський); // Позичати що-небудь на деякий час. *Був він водночас вельми популярним поміж усіх гульвіс лихварем, в якого завжди можна було перехопити сотню або тисячу — під п'ятдесят процентів місячних* (Ю. Смолич).

11. *кого, що, перев. у сполуч. зі сл.* д у х о м, *розм.* Дуже швидко переправляти на другий бік річки, озера і т. ін. *— Я тебе духом перехоплю човном на той бік, а там чагарником, полем — та й вийдеш на шлях* (М. Коцюбинський); *Одного разу за її наказом він перевіз її на другий берег Дніпра, і хоч як йому було тяжко для рук, перехопив її одним духом* (Григорій Тютюнник).

12. *що і через що, за що, перен.* Виявляти надмірність, не мати почуття міри в чому-небудь. *Мені приснилося, що я попом служу... Перехопив снотворець за межу* (П. Воронько).

[Аж (про́сто)] дух (по́дих) захо́плює (перехо́плює) / захопи́ло (перехопи́ло) *див.* **захо́плювати.**

◊ **Бра́ти (забира́ти, перехо́плювати** *і т. ін.)* **/ взя́ти (забра́ти, перехопи́ти** *і т. ін.)* **ініціати́ву [до свої́х рук (у свої́ ру́ки)]** *див.* **бра́ти; Взя́ти (перехопи́ти) ли́шку (че́рез край)** *див.* **узя́ти.**

ПЕРЕХО́ПЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПЕРЕХОПИ́ТИСЯ,** оплю́ся, о́пишся; *мн.* перехо́пляться; *док.* 1. Хапатися, схоплюватися за кого-, що-небудь інше. *— Мавпа! Он мавпа! І він вказав на якесь чимале чорне створіння, що плигало з гілки на гілку й перехоплювалось від вершини до вершини* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Хвилювання потьмарило мозок, він мало не зірвався і ледве встиг перехопитися за інший гак закляклою рукою* (С. Голованівський).

2. *розм.* Швидко переправлятися через що-небудь. *Доки одні билися з хуторянами в річці та вподовж берега, інші з переможним тупотом уже перехоплювались по мосту на той бік* (О. Гончар); *Довгенько-таки тягнули лоцмани пором побіля берега, та бачать, що вподовж Дніпра ніяк не перепливуть, от вони за весла та й перехопились на той бік*

(О. Стороженко); *Чи не ліпше зібратися зараз та тікати? За одну ніч можна перехопитися через Чорногору* (І. Франко); *Нападники одним духом перехопилися через луг і почали оточувати село* (В. Малик); * Образно. *Ще з осені вона з ними* [запасами] *тяглася та держалася, — скупилася і хлібом, і топливом, думала перехопитись через зиму* (Панас Мирний); // Перестрибувати через що-небудь. *Сп'янілі молодецькі почуття примушують витрачати енергію, і Куриленко перестрибував тини або з розгону перехоплювався через купки злежаного попелу по дворах* (Іван Ле); *Дійшовши до кінця* [провулка], *наймит миттю перехопився через скошений перелаз* (Г. Епік); * Образно. *Фактично роботу починали, коли стрілка годинника перехоплювалась за сьому* (Ю. Шовкопляс); // Дути вздовж чого-небудь, через щось (про вітер). *Вітер вільно перехоплювався через площину палуби, хвиля за хвилею перекочувались через неї швидкими каскадами* (Ю. Смолич); // *перен.* Перебиратися, перелазити куди-небудь, на другий бік чого-небудь. *Дорога гнучка обвивається довкола них, проскакує під стрімкою стіною, а потім перехопиться дірявим містком крізь вогке, укрите сочистою зеленню провалля* (Г. Хоткевич); *Через тин з сусіднього городу необережно перехопилося стебло гарбузиння, ще й маленький гарбузик перекинуло* (Ю. Мушкетик); // *перен.* Дуже швидко, непослідовно міняти настрій, переходити з однієї теми розмови на іншу і т. ін. *Постійне клекотіння сміху, несподівані виплески його примушують дівчину перехоплюватися з легкого на серйозне, з веселого на сумне* (І. Волошин).

3. *розм.* Недоречно замовкати. *Такеньки стара Чайчиха словами мішається, і зупиняється, і перехоплюється — що се таке? Далі вже каже, що Яків дожидав якогось чоловіка до себе* (Марко Вовчок); // Перериватися, змовкати (про голос, звуки і т. ін.). — *На те... на те, що мені життя нема, що світ вони мені зав'язали .. Спалити їх хотіла!.. Усе це вона викрикнула голосом, що раз у раз їй перехоплювався* (Б. Грінченко).

4. *тільки недок.* Пас. до **перехо́плювати.** *Продовольство й товари перехоплювалися ще за Стамбулом, притримувалися, щоб підняти ціни, не допускалися в столицю* (П. Загребельний).

ПЕРЕХО́ПЛЮВАЧ, а, *ч.* 1. Той, хто перехоплює (у 1 знач.) кого-, що-небудь. *У Раїси Павлівни, як виявилося пізніше, був чоловік. І неабиякий, а льотчик-перехоплювач* (І. Цюпа).

2. Пристрій, апарат для перехоплювання кого-, чого-небудь. *Зараз це* [знищити ракету] *міг зробити тільки атомний вибух снаряда-перехоплювача* (М. Дашкієв); *Час від часу перехоплювач фіксував незрозуміле пищання, яке могло виникати внаслідок роботи захищеного комутатора* (В. Єшкілєв).

ПЕРЕХОРІ́ТИ *див.* **перехворі́ти.**

ПЕРЕХОРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., діал.* Перехворіти.

ПЕРЕХОТІ́ТИ, о́чу, о́чеш, *док., розм.* Перестати хотіти чого-небудь, утратити бажання робити щось. [Борисенко:] *Ви ж хотіли помовчати!* [Броварник:] *Перехотів! У мене є до вас питання* (М. Стельмах); *Аж тепер Миколай зрозумів, де треба рити, і вже перехотів їхати до Ліських* (Г. Пагутяк); *Помітивши її, Вадим враз перехотів розповідати про свої митарства* (В. Хрущак).

ПЕРЕХОТІ́ТИСЯ, о́четься, *док., безос., кому, чого, з інфін., розм.* Перестати хотітися. *Довго йому читав молитву суддя, аж чуприна у Кирила Івановича стала мокра, уже йому хотілося їсти, а то вже й перехотілося, — а той усе читає* (Панас Мирний); — *Я в кіно не пішла. — Чого? — А так, перехотілось. В останню мить передумала* (О. Гончар); *Сергієві раптом перехотілося злитись* (І. Білик).

ПЕРЕХРЕ́СНИЙ, а, е. 1. Який перетинає що-небудь. *Тільки ми трохи вийшли за село, на перехресний шлях, навперейми нам чоловік возом їде* (Марко Вовчок); *До перехресної межі було ще з добрий сажень* (І. Нечуй-Левицький); *Автобус звернув униз до Дніпра, на Поділ. Іваненко ввесь час уважно придивлявся до перехресних вуличок* (В. Винниченко); *Тут же легко збитися, заблукати: кілька сіл уже поминули, а перехресних та навскісних доріг — і не злічити* (М. Сиротюк); // Який перехрещується, зустрічаючись із ким-, чим-небудь. *Віють вітри перехресні й зустрічні, Де ми любились — до саду й до хати* (А. Малишко); *Пронизані з усіх боків перехресними поглядами мам, тіточок і свах, наче під стрічними вітрами, вони* [панни] *справді збилися в одну рухливу хмарку* (П. Колесник); *В перехресному світлі чотирьох ліхтариків повільно відсунулася стіна* (А. Кокотюха).

2. Який провадять у двох напрямках, що перетинаються (про сівбу сільськогосподарських культур і обробіток посівів). — *Хто одмінив перехресний посів пшениці? Бур'яни ж усе поглушать, коли без перехресного сіяти* (В. Кучер); *Коваль дещо взяв від досвіду свого "суперника", наприклад, перехресний спосіб сівби озимини* (І. Волошин); — *Що колоски розповідають? — усміхнувся* [Кошовий] .. — *Різні новини розповідають. Перехресний спосіб сівби порадує нас, Іване Васильовичу* (М. Стельмах).

3. Який ведуть із двох або більше пунктів по одній цілі (про постріли). *Але ледве надбігли кілька кроків завзяті, як підпали під перехресний вогонь.., який нівечив їх край* (М. Старицький); *Незважаючи на перехресний вогонь турків, козаки в одязі, до нитки просоченому крижаною водою, видерлись на вал й заволоділи ворожими гарматами* (С. Добровольський); *Поборники опинились у вкрай невигідному становищі під перехресним обстрілом з трьох боків* (О. Авраменко); * Образно. *Данко не забуває про своє добре виховання навіть в цьому перехресному вогні Дарчиних питань* (Ірина Вільде).

4. Який відбувається, здійснюється одночасно різними людьми (про розмову, допит і т. ін.). *Василь Архипович так і розумів завдання захисника — з'ясувати в перехресному допиті всі подробиці, деталі, які б посвідчили, довели міру провини кожного з обвинувачених* (П. Дорошко); *Зайнялися підпільницею капітан і лейтенант. Проте перехресний допит бажаного результату не дав* (М. Андрусяк); *Сковорода під рожном, на яку дощем стікало сало, заповнювала своїм невпинним шкварчанням перерви між цілим вихором перехресних розмов, що лунали в усіх кінцях залу* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

5. При якому перший рядок римується з третім, а другий — з четвертим (про спосіб римування). *У чотирьох катренах вірша з перехресним римуванням останні рядки сусідніх строф теж римуються між собою* (з наук. літ.).

6. Який здійснюється перенесенням пилку з тичинок однієї квітки на приймочку маточки іншої. *Якщо рослини, у яких відбувається перехресне запилення, штучно запилювати власним пилком кілька поколінь підряд, може утворитися чиста лінія — генетично ідентичне потомство* (з навч. літ.).

△ **Перехре́сна сівба́** *див.* **сівба́; Перехре́сне посила́ння** *див.* **посила́ння.**

ПЕРЕХРЕ́СНИК, а, *ч.* Рослина, запилення якої відбувається перехресним шляхом. *Дикі бджоли-одиначки, джмелі запилюють конюшину, люцерну та інші перехресники* (з наук. літ.); *В айстри (однорічного перехресника) махровий віночок — рецесивна ознака, простий — домінантна* (з навч. літ.).

ПЕРЕХРЕ́СНО. Присл. до **перехре́сний.** *Сіяти траву потрібно перехресно* (із журн.); *Тебе з трьох боків мовчки обступають кремезні чоловіки .. Четвертий чекає у кріслі. Питають перехресно* (М. Матіос); *Горох посівний можна запилювати й перехресно* (з навч. літ.).

ПЕРЕХРЕСНОЗАПИЛЬНИ́Й, á, é, *бот.* Якому властиве перехресне (у 6 знач.) запилення. *Фундук — перехреснозапильна рослина, пилок якої з чоловічих квіток (сережок) переноситься на приймочки маточок жіночих квіток вітром* (з наук. літ.); *Більшість зернобобових культур є самозапильними (горох, соя, квасоля та ін.), але трапляються і перехреснозапильні (вика озима, вика яра)* (з навч. літ.).

ПЕРЕХРЕСНОЗАПИ́ЛЬНИК, а, *ч., бот.* Рослина з перехресним (у 6 знач.) запиленням. *Усі бігнонієві — перехреснозапильники. Запилюють рослини довгохоботкові комахи, птахи й рукокрилі* (з наук.-попул. літ.); *Кормова капуста — дворічна рослина, перехреснозапильник* (з навч. літ.).

ПЕРЕ́ХРЕСТ, а, *ч., заст.* Той, хто перехрестився (у 3 знач.); вихрест. *Допит перехреста Петра Яценка показав, що він усього лиш передатчик* [передавач]. *З Кочубеєм раніше не знався* (Г. Колісник).

ПЕРЕХРЕСТИ́ТИ *див.* **перехре́щувати.**

ПЕРЕХРЕСТИ́ТИСЯ *див.* **перехре́щуватися.**

ПЕРЕ́ХРЕСТКА, и, *ж., заст.* Жін. до **пере́хрест.** *Чужинка-перехрестка.*

ПЕРЕХРЕ́СТЯ, я, *с.* 1. Місце перетину шляхів, стежок, вулиць і т. ін. у формі хреста. *Посумувавши отак — піднялися спершу один, потім другий, третій, — вийшли з хати мовчки. На перехресті стали* (Панас Мирний); *— Заїдьмо, може до мене? — перепочинеш трохи, — запитався Максим, доїхавши до перехрестя двох доріг* (Л. Яновська); *Врешті-решт на перехресті Володимирської та Фундукліївської стовпилося стільки люду, що курінь не зміг рухатися далі* (В. Шкляр); *Екіпаж минув перехрестя, завернув праворуч* (А. Кокотюха); * Образно. *Людські обличчя міняться в очах! Де непроглядна блимала покора Іще, здається, тільки позавчора, — Сіяє творчість, гордість, молодінь На Світлім перехресті поколінь!* (М. Рильський).

2. Те, що має форму хреста. *Микола .. перейшов через хисткий місток з двох обтесаних деревин, покладених на перехрестях з дрючків* (І. Нечуй-Левицький); *Всі дерева так дивуються: що се таке зі сосною сталося? Стовбурець управлений в перехрестя, на вершку золота звізда стремить!..* (Олена Пчілка); *В невеликій кімнаті ще гусли каламутні сутінки, але шибки в чорному перехресті рами матово синіли* (В. Козаченко); *На вікні не було перехрестя рами — зяяла в простір голуба пройма* (Валерій Шевчук); * Образно. *Дмитро відчув на собі перехрестя допитливих, насторожених і лихих поглядів багатіїв* (М. Стельмах); // *розм.* Сонячне сплетіння. [2-й з в'я з к і в е ц ь:] *Вперед! Ура! Громи їх* [фашистів]! *Бий сволоту! Під ложечку! Нехай здиха, як пес! Вцiляй в печінку! В серце! В перехрестя!* (О. Левада).

3. Поперечна частина хреста або предметів, подібних до хреста. *Зверху на іконостасі стояв чималий золотий хрест з терновим вінком на перехресті* (І. Нечуй-Левицький); *Коваль .. на рукоятях дорогих мечів, поряд з яблуком і перехрестям, чеканив ще звірів чи птахів* (П. Загребельний); *Чорноморець нахилився й провів рукою по хресту — долоня його зачепилась за зітлілий шматок рушника, колись зав'язаного навколо перехрестя* (Д. Білий).

△ **(1) Нерегульо́ване перехре́стя** — перехрестя, на якому немає світлофора або регулювальника. *На будь-якому нерегульованому перехресті трамвай, незалежно від напрямку його подальшого руху, має перевагу перед нерейковими транспортними засобами, що наближаються до нього по рівнозначній дорозі, крім перехресть, де організовано круговий рух* (з навч. літ.); **(2) Регульо́ване перехре́стя** — перехрестя, де рухом керують світлофори або регулювальник. *На регульованих перехрестях переважають два види ДТП: наїзд на автомобіль, що різко зупинився, та зіткнення з автомобілем, що рухався на заборонний сигнал світлофора* (з навч. літ.).

◇ **(3) На всіх перехре́стях,** *зі сл.* к р и ч а т и, г о в о р и т и *і т. ін.* — скрізь, повсюди. *Нехай впаде він безсилий на великій дорозі життя, нехай підуть потоптом по ньому ті, кого він збудить... — він кричатиме проти байдужих на всіх перехрестях* (П. Колесник); *— Чутка, якщо пригадуєте, була сенсаційною. Осадчі носилися з нею, мов дурень з писаною торбою, трубили на всіх перехрестях* (М. Сиротюк); *— Усе, що написане з холодним серцем, не варте і торби січки... Через те й кричимо на всіх перехрестях, що немає у нас літератури* (М. Олійник).

ПЕРЕХРЕ́ЩЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перехрести́ти.** *Море синіло в його очах, перехрещене пунктирами морських шляхів* (В. Кучер); *Метрів за три наді мною світліє круг зоряного неба, перехрещений товстими ґратами* (В. Нестайко); *Він .. обсмикнув свою шкуратянку, підперезану і перехрещену через плечі кулеметними стрічками* (Ю. Смолич); *Хрещатик... Соковита назва! Колись тут справді була долина, перехрещена ярами* (А. Крижанівський); *— Все готово, прошу ясновельможного пана, — відрапортував, випрямившись, панський камердинер Стефан, перехрещений в Теофана* (І. Франко); *Довелось Ярині, зразу ж перехрещеній на Кармелу, чимало попожити і в католицьких монастирях* (О. Ільченко); // **перехре́щено,** *безос. пред. Отвір печери перехрещено залізними штабами* (Р. Іваничук); *Він був Гунтером, Горвата перехрещено в Гернота, а наймений, Огняп, тепер став Гагні* (І. Білик).

2. *у знач. прикм.* Який перехрестився (у 1 знач.). *Безліч шляхів у степу, доріг і стежок. Перехрещені, кривулясті, колінкуваті* (В. Підмогильний); *Десь поблизу від ритмічного погойдування вітру скрипіли перехрещені берези* (Іван Ле); // Розміщений навхрест. *На довгому дощатому столі з перехрещеними ніжками вишикувались у ряд пробірки* (Ю. Збанацький).

3. *у знач. прикм.* Який перехрестився (у 3 знач.). *Перехрещений єврей робився шляхтичем не тільки сам особисто, а й усе його сімейство і нащадки набували дворянських прав назавжди* (Д. Мордовець).

ПЕРЕХРЕ́ЩЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **перехре́щений** 2. *Упродовж багатьох століть на місці нинішньої головної вулиці держави вільно розлягалася посічена ярами, подекуди заросла хащами, а деінде заболочена, долина. Через ту її посіченість і перехрещеність і називалася вона Хрещатою* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕХРЕ́ЩЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перехрести́ти** і **перехрести́тися.** — *Це місце, де ми з тобою зараз знаходимось. Перехрещення тридцять другого і триста дев'ятого тунелів на третьому рівні рудника "Темне сузір'я"* (В. Єшкілєв); *Роль супутниці свого високо вознесеного чоловіка вона відкинула одразу й рішуче і стала вперто вибудовувати власну орбіту, .. без перехрещень з Марковими сферами* (П. Загребельний); — *Ніякі перехрещення й відхрещення, преподобний отче, не виривають кореня людини...* (С. Тельнюк).

ПЕРЕХРЕ́ЩУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перехре́щувати.** *Наявність на другорядній дорозі покриття безпосередньо перед перехрестям не прирівнює її за значенням до перехрещуваної* (з мови документів); // **перехре́щувано,** *безос. пред. У середовищі латинського духовенства нерідко практикувався агресивний прозелітизм, коли вже охрещених у візантійській традиції перехрещувано в традиції латинській* (з наук. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який перехрещується (у 1 знач.). *Концепти у свідомості (індивідуальній або колективній) настільки тісно переплетені, найчастіше перехрещувані та взаємопроникні один в одного, що проведення чітких, формальних меж між ними є надто складним процесом* (з наук. літ.).

ПЕРЕХРЕ́ЩУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перехре́щувати** і **перехре́щуватися.** *Вже за найстарших часів ми бачимо цікаве перехрещування на території України різних культурних впливів* (з наук. літ.); *Практика перехрещування в Московщині вже охрещених християн була врешті засуджена на Великому Московському соборі 1666–67 рр.* (з наук. літ.).

ПЕРЕХРЕ́ЩУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕХРЕСТИ́ТИ,** ещу́, е́стиш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Перетинати що-небудь упоперек, навхрест. *Від хатки вузенька стежечка перехрещувала сей шлях і бігла до самого синього Дніпра* (Марко Вовчок); *Вигляд у нас був бойовитий. Груди перехрещували паски від кобур з пістолетами, .. за плечима висіли речові похідні мішки* (В. Минко); *Західний край неба, голубий і чистий, раптом у них перед очима перехрестила товста смуга білого диму* (П. Загребельний); // Ставити, складати навхрест. *Перехрещуючи руки, обіймала* [Мотронка] *себе за голі плечі* (П. Загребельний); *Посмітюха лежав на боці, перехрестивши довгі босі ноги, й жував травинку* (В. Винниченко).

2. *тільки док., кого, що і без прям. дод.* Робити рукою знак хреста над ким-, чим-небудь для благословення, заклинання і т. ін. — *Щось стогне, Ніби умирає, — То мій батько. І нікому Ні перехрестити, Ні рук скласти* (Т. Шевченко); *Ще більше здивувало її, коли вона побачила, як мачуха приступила до печі і крадькома, але так, щоб усі бачили, перехрестила горщик з мамалиґою* (М. Коцюбинський); *Я одягнувся в що мав .. Тато й мама перехрестили мене, побажали удачі, і ми поїхали* (Є. Кравченко); — *З Богом, — махнув правицею отець Василій і перехрестив натовп* (Ю. Хорунжий).

3. *тільки док., кого, перен., розм.* Те саме, що **уда́рити** 2. *Карпо почав гикати, свистати. — Свищи .. я руку випручаю... я тебе, вражий сину, перехрещу...* (Панас Мирний); *Підвівшись на стременах, пан Бжеський перехрестив нагаєм і розгубленого Янека, і його бідолашну шкапину* (З. Тулуб); — *Кажеш, чуть не побив Крамового? Варто було б батогом перехрестити* (М. Стельмах).

4. *кого, що.* Навертати до іншої християнської віри, вдруге здійснюючи обряд хрещення. — *Пішла ніби чутка, що московський патріарх Никон думає заново перехрещувати нас всіх на Україні, бо ми хрещені через обливання водою* (І. Нечуй-Левицький); // Давати нове ім'я, постригаючи в монахи. [В а с и л ь:] *Я не знаю, нащо людей перехрещують удруге?* [М а р у с я:] *Зрікаючись миру, імення мирське треба перемінити* (Панас Мирний); // *перен.* Називати іншим іменем, давати іншу назву. [С т е п а н и д а:] *Он, хоч би й твій батько: доки був убогий, ніхто його й не бачив, а як розбагатів, то де ті й приятелі взялись!.. То був собі Панас та й годі, а тепера вже перехрестили його у Ахтанасія...* (М. Кропивницький); *Марта дотепно перехрещувала всіх знайомих, а для Юліана придумала кличку Мирося Коваль* (Р. Андріяшик); *Пізніше, коли Польща окупувала західноукраїнські землі, перехрестивши Східну Галичину на "Малопольщу", виявилося, що справа паїв юридично задавнена* (Ірина Вільде).

(1) Не перехрести́ти ло́ба — не зробити (не зробивши) знака хреста над собою. — *Людські діти в неділю, поки з церкви не вийдуть, то й ріски в рот не беруть, а ти.., лоба не перехрестивши, та до хліба зараз тягнешся?* (С. Васильченко); — *Мовчав би вже, безстиднику, сам ніколи лоба не перехрестить, а інших на глузи бере* (М. Стельмах).

ПЕРЕХРЕ́ЩУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕХРЕСТИ́ТИСЯ,** ещу́ся, е́стишся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Перетинатися (у 1 знач.) один з одним. *Стежка, що вилася від села, перехрещувалася на леваді з отою стежкою, що вела в лісок до криниці* (І. Франко); *У центрі села, на майданчику, де перехрещувалось кілька вуличок, .. стояв тепер великий з плоским дахом і багатьма вікнами будинок* (Г. Коцюба); *Маркіян ствердив про себе й на диво спокійно змирився з тим, що їхні дороги, можливо, ніколи більш не перехрестяться* (Р. Іваничук); // Виходячи з різних точок, стикатися, зустрічатися в одному місці. *Обидва кулемети стояли на підвіконні, і Разін та Циганков ударили з двох стволів зразу. Черги перехрещувались* (С. Голованівський); *Перехрестилося світло зустрічних автомашин саме на рурі* (Іван Ле); // З'єднуватися (про звуки, що утворюються одночасно в різних місцях, різними людьми і т. ін.). *Дитячі голоски перехрещуються, як стрекотання цвіркунчиків* (Грицько Григоренко); // *з ким — чим, перен.* Стикатися з ким-, чим-небудь, виявлятися дуже близьким до когось, чогось. *Ярослав почував, що слова Миколи Михайловича перехрещуються з його, перехрещуються десь близько, і не міг збагнути де* (Ю. Мушкетик).

2. *тільки док., чим, від чого, на що і без дод.* Робити знак хреста над собою. *Нептун же зараз взяв мітелку І вимів море, як світелку, То сонце глянуло на світ. Еней тогді як народився, Разів із п'ять перехрестився* (І. Котляревський); *Перехрестивсь князь великим хрестом, од лисини аж за пояс, .. підняв грамоту високо .. і почав вичитувати царське ім'я* (П. Куліш); *Перед сніданком він* [дід] *помолився Богу і після снідання тричі перехрестився до великих .. богів* (О. Довженко); *Він перехрестився, вкляк на коліна і швидко проказав "Отче наш"* (В. Кожелянко); // *тільки наказ. сп.* перехрести́ся, перехресті́ться. Уживається як заклик схаменутися, одуматися. [Г а п к а:] *Як ви казали мені, сваxо, про Карпа та Домаху, то так воно й є!* [П а л а ж к а:] *Перехрестіться, свахо! Про Карпа я вам ані словечка не казала!* (М. Кропивницький); — *Які стоги? Перехрестіться, дядьку! — полегшено зітхає Роман; таки ніхто не довідався про листівки* (М. Стельмах).

3. Хреститися, переходячи в іншу віру. *Життя козацької вольниці йому так сподобалось, що він назавжди залишився на Січі. Правовірний мухамедянин перехрестився в християнську віру* (С. Добровольський); *Зося прийняла віру чоловіка, перехрестилася у православну й вінчалася з Яковом у місцевій церкві* (В. Лис); // *перен.* Змінювати ім'я, назву. *Кожен етнографічний куток починає собі вигадувати нову національність .. Воістину, кожен по-своєму з розуму сходить. Коли українці почали перехрещуватися ледь чи не на харцизяк та крижопільців* (В. Чемерис); *Тоді мене і так усі знайомі знали як Клима. Погодьтеся, перехрещуватися, скажімо, на Петра було б, як каже мій син-студент, тупо* (А. Кокотюха).

4. *тільки недок.* Пас. до **перехре́щувати** 1, 4. *Щоб ніхто бува не забрався до льоху та не поживився його добром, двері перехрещувалися металевими шпугами і запиралися на добрий амбарний замок* (В. Чемерис).

(1) Аж перехрести́вся *хто* — хто-небудь зробив знак хреста над собою, виражаючи здивування, страх або радість, задоволення з приводу якоїсь події. *Хведір поніс таке, що Хівря, прослухавши, аж перехрестилася* (Панас Мирний); *Штефан аж перехрестився, згадуючи безумну свою тривогу тої ночі* (Г. Хоткевич); *Як вибігли вночі хлопці на дзвін та взнали, що горить Гмиря, зразу й вернулись у хату .. Катря аж перехрестилася, як їй сказали про це* (А. Головко); **(2) [На́віть] не перехрести́вся** *хто* **<Не перехрести́вшись>** — хто-небудь почав якусь дію, не зробивши знака хреста над собою. *Він схопився, ніби опечений, протер очі, позіхнув і пішов вмиватись, навіть не перехрестившись* (І. Нечуй-Левицький); *Тодорка рвучко повернулась й, не перехрестившись, пішла з бабинця* (Б. Харчук).

ПЕРЕЦВІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **перецвісти́.** *Сухими пуп'янками темніла перецвіла волошка* (М. Стельмах); *Ми спинилися під щойно перецвілою липою* (В. Лис); *У порівнянні з перецвілою вже, чорнявою Маринею біло-рожева Ольга .. видалась Павлині напрочуд гарною* (Ірина Вільде); *Я навіть чую, як він* [хліб] *дихає, Зеленим зводиться лицем, Щоб серце радувать не крихою, Не перецвілим сухарцем* (А. Малишко); *Чим глибше врізається в землю Кузьма Осадчий, тим виразніше стає видно йому, що курган цей, мов книга, складений сторінками-пластовнями: шар землі, а під ним шар перецвілої трави морської* (О. Гончар).

ПЕРЕЦВІСТИ́ *див.* **перецвіта́ти.**

ПЕРЕЦВІСТИ́СЯ *див.* **перецвіта́тися.**

ПЕРЕЦВІ́Т, у, *ч., поет.* Кінець цвітіння. * Образно. *Неси ж натхненно пісню в світ, Якій не буде перецвіту!* (О. Ющенко); // Перецвілий квіт. *Пора найвища — середина літа! Вогненний спалах барв і кольорів. Все менше й рідше цвіту-перецвіту, Зате рясніше й густішає плодів...* (Г. Тарасюк).

ПЕРЕЦВІТА́ННЯ, я, *с.* Стан за знач. **перецвіта́ти.** *Квітки збирають залежно від термінів цвітіння кожного виду рослин, переважно до початку перецвітання* (з навч. літ.).

ПЕРЕЦВІТА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПЕРЕЦВІСТИ́,** іту́, іте́ш, *док.* 1. Закінчувати цвісти. [М а в к а:] *Ох, як я довго спала!* [Л і с о в и к:] *Довго, дочко! Вже й сон-трава перецвітати стала* (Леся Українка); *Перецвіла калинойка* [калинонька], *перецвіла біла; чи любов у серці згасла, чи лиш притаїлась?* (Уляна Кравченко); *Натрудившися у квітні, Перецвівши у маю, Йдуть дерева передлітні В повінь лагідну свою* (М. Рильський); *Перецвіли квасоля й гарбузи, Чуби на сонці сушить кукурудза, І молоденький сонях при дорозі На тичку сперся, як мандрівний дяк* (П. Гірник).

2. *перен.* Утрачати молодість, свіжість; марніти, старіти. *Його дружина — колишня перша красуня на Шулявці — почала перецвітати, перебираючи женихами, .. і, відчувши, що може залишитися в старих дівках, хутко вискочила за Книоха* (О. Чорногуз); — *Ця дитина, така у Бога випрошена, така пожадана, мала перецвісти, як цей серед густого лісу на зрубі квіт!* (Н. Кобринська).

3. *що.* Цвісти дуже довго, довше, ніж щось інше. — *А то що таке біле?* — *він глянув у бік поля ..* — *То ж гречки цвітуть. Це їм вистачить цвісти на все літо. Все перецвітуть,* — *і в голосі його забринів смуток* (О. Гончар).

4. *тільки док.* Те саме, що **заплі́сня́віти.** *Увесь хліб перецвів.*

5. *рідко.* Набувати іншого кольору, відтінку, утрачати свій колір. * Образно. *Вже струменями теплими угору Димки пливуть, пухнаті і рясні, І, перецвівши в синяву прозору, Відсвічуються в кожному вікні* (В. Бичко).

ПЕРЕЦВІТА́ТИСЯ, а́ється, *недок.,* **ПЕРЕЦВІСТИ́СЯ,** іте́ться, *док., розм.* Те саме, що **перецвіта́ти** 1, 2, 5. *Уже зоря з наближенням сонця почала з пурпуру в золото перецвітатися* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); * Образно. *Гілка обважнілая Долу осипається. Це ж бо серце і моє Вже перецвітається* (В. Бичко); *Став* [Марко] *понурим і дратівливим, все біле й зелене в серці перецвілося в чорне* (Ю. Мушкетик).

ПЕРЕЦІ́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переціди́ти.** — *А хіба я не давав молока твоїм дітям? ..* — *Давали... Так хіба ж то молоко? Переціджене... з сепаратора* (А. Шиян); *Вода була майже такою ж на смак. Звісно, тільки переціджена через рінь і глину* (М. Дочинець).

ПЕРЕЦІ́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **переці́джувати.** *Рідку страву козаки їли ложками, тверду — руками; риба подавалася на особливому залізному стяблі, своєрідних ваганках, пласких, з невеличкою шийкою для переціджування через неї юшки* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕЦІ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕЦІДИ́ТИ,** іджу́, і́диш, *док., що.* 1. Цідити ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Погано проціджене молоко довелося переціджувати.*

2. Цідячи, переливати з однієї посудини в іншу. *Я вже й не дивуюсь, коли, замішуючи тісто чи переціджуючи якусь трав'яну настоянку, зауважую навпроти вікон капелюшки і капелюхи, парасольки з мереживом і елегантні ціпки, націлені в мій бік* (С. Андрухович); *Невістка — чорнява, низенька, прудка та жвава молодичка — внесла дійницю, перецідила молоко* (Л. Яновська); * Образно. *Він зірко переціджував очима ряди братства* (Г. Колісник).

ПЕРЕЦІ́ДЖУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **переці́джувати.** *Готова малярна суміш надходить на вібросито, де переціджується і стікає в бачок* (з навч. літ.).

ПЕРЕЦІДИ́ТИ *див.* **переці́джувати.**

ПЕРЕЦІЛО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перецілува́ти.** *Князі постійно цілували один перед одним хрести — на знак примирення і "вічної дружби". Всі хрести на Русі були ними перецілова́ні* (В. Чемерис).

ПЕРЕЦІЛО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕЦІЛУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що.* Цілувати всіх або багатьох одного за одним, усе або багато чого-небудь одне за одним. *Василя* [Стуса] *маленьким не можна було водити в дитячі ясла, бо він там перецілововував усіх сопливих дітей* (В. Захарченко); *Перебере* [Маруся] *горішки, що ще на весіллі, як побачились уперше, та він їй дав, перебере, перецілує та вп'ять до серця і положить* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Кузьма пере-*

цілував дітей, підійшов потім до дружини (А. Шиян); *Перецілувавши сватів, дід Василь Денисович і баба Аня привітали іменинницю, піднесли їй квіти й подарунок* (В. Нестайко).

ПЕРЕЦІЛО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕЦІЛУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* Цілуватися з усіма або багатьма; цілувати один одного (про всіх або багатьох). *Батьки нареченої перецілoвуються з молодятами і сідають* (з наук.-попул. літ.); *Ще раз перецілувались і, розпрощавшись в останній раз, рушили* [гості] *на ярмарок* (І. Нечуй-Левицький); *Маринка вже з усіма перецілувалася, стоїть поруч, тримаючи мене за руку* (В. Речмедін); *Вони незграбно, як чужі, перецілувалися* (О. Забужко); * Образно. *Перецілoвувались* [Анна й Андрій] *поглядами, словами й бажаннями, і, здавалось, так буде завсіди* (Є. Пашковський).

ПЕРЕЦІЛУВА́ТИ *див.* **перецiло́вувати.**

ПЕРЕЦІЛУВА́ТИСЯ *див.* **перецiло́вуватися.**

ПЕРЕЦІ́НЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **перецiни́ти.** *Великий, та в не одному сильно перецінений польський поет Богдан Залеський, без сумніву, .. найбільш український поет у польській літературі, хоча в його поезії найменше реальної України* (І. Франко); // **перецінено,** *безос. пред. При кінці XVIII віку Польща падає, часть українського народу входить в склад одної з великих держав європейських .. Політичне значіння сього факту де в чому перецінено нашими істориками* (І. Франко).

ПЕРЕЦІ́НЕННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **перецiни́ти.** *В світі передових борців нашого часу можна навпаки завважити деколи певне перецінення людських сил і здібностей* (І. Франко).

ПЕРЕЦІНИ́ТИ *див.* **перецíнювати.**

ПЕРЕЦІ́НЮВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **перецíнювати.** *Він знав, що саме ця дбайливість про загал не раз штовхає графа Адольфа до переборщення, до перецінювання справжніх або навіть видуманих небезпек, що загрожували шляхетському станові* (І. Франко); *Так як перед тим воно* [громадянство] *не раз впадало в одностороннє перецінювання аполітичних засобів національного будівництва, — так тепер .. стало легковажно відвертатись від усього, що не обіцювало безпосередніх політичних здобутків* (М. Грушевський).

ПЕРЕЦІ́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕЦІНИ́ТИ,** іню, іниш, *док., кого, що, розм.* Те саме, що **переоці́нювати.** *Почуття в мене вельми умовні: я тільки по звичці люблю чи не люблю когось, поважаю чи не поважаю певний учинок. Мені нема чогось перецінювати те, з чим я жив. Мало часу* (Ю. Яновський); [К а с с а н д р а:] *Тонкий фригійський розум і гнучкий, — його зігнула Мойра і зломила, її правиця і важка й тверда, вона кує з народів зброю світа, а я і ти — ми тільки цвяхи в зброї. Не перецінюймо себе, Гелене* (Леся Українка); *Багато за цей час передумав* [Яків], *перецінив, дивувався з химерності буття* (У. Самчук); *Проводирі большевицького* [більшовицького] *руху на Україні .. занадто перецінили... своє національне чуття* (В. Винниченко).

ПЕРЕЦІ́НЮВАТИСЯ, юється, *недок., розм.* Пас. до **перецíнювати.** *Культурність хозар в порівнянні напр.* [наприклад] *з Київською Русею* [Руссю] *перецінюється тут зовсім не заслужено* (М. Грушевський).

ПЕРЕЦО́КАТИСЯ *див.* **перецо́куватися.**

ПЕРЕЦО́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перецо́куватися** і звуки, утворювані цією дією. *З портфеля з'явилися під приємне поцокування-перецокування пляшечки: шампанське, коньяк, горілочка* (П. Загребельний).

ПЕРЕЦО́КУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕЦО́КАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.* Цокатися по черзі з усіма або багатьма; цокатися (про всіх або багатьох). — *За нічию! .. Не встигли ми всі перецокатись, як на першій додатковій хвилині .. Уеслі Снейдер після затяжної масованої атаки міланців .. заштовхав шкіряну кулю у ворота* (М. Кідрук).

ПЕ́РЕЦЬ, *ч.* 1. *род.* рцю. Овочева напівкущова або трав'яниста рослина родини пасльонових, а також її пряні плоди (перев. у формі стручків), які вживають як овочі або використовують для виготовлення приправи. *Йому снилося, що він сидить у Броні на кухні, а вона подає йому смаковитого борщу зі сметаною і з куркою, .. смаженю, котлети, голубці, фарширований перець* (Валерій Шевчук); *Галка .. викладала віялом на велику тацю порізані помідори, болгарський перець трьох кольорів, огірки, зеленину* (Г. Вдовиченко); *Помідори, перець у тропіках є багаторічними культурами, а в умовах помірного клімату — однорічними* (з навч. літ.); * У порівн. *Сидорчук доводив гаряче, пристрасно, рубаючи повітря дебелим, червоним, як перець, кулаком* (Ю. Бедзик).

2. *род.* рцю. Багаторічна тропічна рослина родини перцевих, а також її плоди у формі зернят із гірким смаком і пряним запахом, які використовують як приправу. *Селяни купували за гроші дуже мало: сіль, перець, шкіру на чоботи* (І. Франко); *Ярина .. принесла й поставила на стіл горнці, в яких парувало смажене м'ясо, казанок, у якому булькотіла юшка, велику миску з сочивом. У світлиці запахло лавром, чабром, перцем* (С. Скляренко); *Вона .. засмажила м'яса й нашпигувала часником та перцем — все запахло ковбасою* (С. Чорнобривець); *Вхопивши гуляшу, Гриня кривиться: стільки в ньому перцю, що в роті горить. — Стронцій даєте замість приправи? — звертається він до офіціантки* (О. Гончар); *Ми пили каву з цинамоном, ванільним молоком, перцем, м'ятою, липовим цвітом, смаженим мигдалем чи якимись іншими, ще екзотичнішими додатками* (Н. Сняданко); *Перець із родини перцевих налічує близько 200 видів* (з наук. літ.).

3. *род.* рцю, *тільки одн., перен., розм.* Ущипливе глузування, уїдлива дотепність. — *Чого це ти з перцем до нього? Посварились, чи що? — Ах, — з досадою одмахнулася Зіна, — просто набрид* (Яків Баш).

4. *род.* рця, *жарт.* Про якогось особливого, самовпевненого, зухвалого і т. ін. хлопця або чоловіка. — *Ми вже побачили, що ти крутий перець! Давай, вилазь!* (А. Кокотюха); *Командував* [Іван] *підрозділом "Альфа". Десь там його і гепнуло по голові, не знаю точно, в якому місці, бо він плутав .. і все називав то Афганістан, то Африку, то Чечню. Словом, ще той перець* (О. Ульяненко); *Хто з нас крутіший перець?* (В. Єшкілєв).

△ **(1) Черво́ний пе́рець:** а) південна рослина родини пасльонових із плодами у формі стручків. *Давні народи сучасної Мексики та інших центральноамериканських країн вирощували гарбузи, червоний перець, соняшник, американську бавовну, динне дерево, махорку та ін.* (з навч. літ.); б) плід цієї рослини, гостро пекучий на смак, що вживається як прянощі. *Наче з дна моря вийшли назовні .. Раки, банани, зелені вруна, Жирні полядвиці з рибного м'яса Й перець червоний — стола окраса* (Л. Дмитерко); *На балконі низка червоного перцю* (П. Загребельний); **(2) Чо́рний пе́рець:** а) вічнозелена рослина (ліана) родини перцевих із дрібними плодами у формі горошку. *У дикій природі чорний перець росте в лісах, обплітаючи високі дерева. У місцевостях із жарким і вологим тропічним кліматом (Шрі-Ланка, Індо-*

незія, Китай, Камбоджа тощо) рослину вирощують як сільськогосподарську культуру (із журн.); б) плоди цієї рослини (цілі або мелені), які використовують як приправу. *Особливо ж багато розмов точилося тут, на торжищі, про небезпечний шлях до островів, де виростала і дозрівала найдорожча, найулюбленіша приправа — чорний перець* (Ю. Логвин); *Вона, готуючи рис з овочами, напхала туди конячу дозу .. імбиру, чорного перцю, коріандру* (М. Гримич).

◊ **Дава́ти (задава́ти) / да́ти (зада́ти) пе́рцю [з ма́ком]** *див.* **дава́ти; (3) Де [вже] і пе́рець не росте́** — дуже далеко, у складні, важкі умови життя. *Якби моя воля, то я б сього пана не то з партії вигнала, а загнала б там, де вже й перець не росте* (Леся Українка); — *Це письмо обмірковане на те, щоб нас приспати, а тим часом зібрати військо й прогнати нас туди, де перець не росте...* (А. Чайковський); **Діста́лося пе́рцю з ква́сом** *див.* **дістава́тися; Додава́ти / дода́ти со́лі (пе́рцю, со́лі та пе́рцю)** *див.* **додава́ти; (4) З пе́рцем (пе́рчиком):** а) дуже запальний, гарячий або гострий на язик. [Д і в ч и н а:] *Ану, ущипни ще раз, то так ляпаса і дам!* [Х о м а:] *Ого, з перцем!* (М. Кропивницький); *Краще жінка з вогнем, перцем і жадобою, аніж якась покірна розмазня* (М. Стельмах); б) про щось гостре, непристойне або дуже своєрідне. — *Тоді кортіло Мухаммеду Мать на дурницю діжку меду, А Січ на теє домагання Прислала з перчиком "вітання"* (В. Іванович); *На уроках математики або читаю художню літературу, або малюю карикатури й складаю віршики з перцем* (П. Запаренко); — *Уганда — чудова країна, от тільки життя тут, гм, якби... Життя тут трохи з перчиком! — врешті закінчив він* (І. Карпа); **Ма́ти се́рце з пе́рцем** *див.* **ма́ти**[2]**; Натира́ти / нате́рти пе́рцю в ніс** *див.* **натира́ти; Підно́сити / піднести́ [те́ртого] хрі́ну (хро́ну, пе́рцю)** *див.* **підно́сити; Підсипа́ти / підси́пати пе́рцю** *див.* **підсипа́ти; Се́рце з пе́рцем** *див.* **се́рце.**

ПЕРЕЧАВИ́ТИ *див.* **перeча́влювати.**

ПЕРЕЧА́ВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перечави́ти.** *Ми натрапили на баштан. Вже він зібраний, перетолочений, перечавлений. Паслися тут, видно, такі ж, як і ми, що пройшли тут в одну з попередніх ночей* (О. Гончар); *Невеличкий сучкуватий дядько .. цілий день вовтузиться коло будови спільного барака для спання робітників та решток перечавленої худоби* (У. Самчук); *Мене дедалі більше охоплювала цікавість. Мені здавалося, що книжка, "Бузок", барбариски, кораблики і зубна паста, перечавлена посередині, — це ще не все* (І. Роздобудько).

ПЕРЕЧА́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕЧАВИ́ТИ,** авлю́, а́виш; *мн.* перeча́влять; *док.* 1. *кого, що.* Чавити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Танкістів підпоїли, і ті ввірвалися в зони, перетрощили всі бараки, перечавили всіх в'язнів і змішали їх із землею* (з мемуарної літ.); *У величезній імпровізованій діжці почесні гості свята — дужі молодці — за якусь годину перечавили під запальні мелодії майже тонну соковитих сонячних ягід!* (з газ.).

2. *що.* Перетискувати, здавлювати. *Я тут хочу зауважити, щоб Міжнародна амністія, котра бореться за права ув'язнених, звернула увагу і на наручники, які перечавлюють руки, .. і на цю машину* (В. Рубан); *Мертвим затиском обхопив* [напасник] *йому горло, і те горло перечавив — Варлаам навіть виразно почув хрумкіт кісток* (Валерій Шевчук); * Образно. *Джей-Ді відчув, як жах кліщами перечавлює горлянку* (М. Кідрук).

ПЕРЕЧА́ВЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **перeча́влювати.** *А коли зробити таку машину, щоб .. обхоплювала кожен буряк зверху, а тоді включався б вібратор і буряки вихитувалися з землі чистенькі .. — і в нутровища машини, де вони перемелюються, перечавлюються так, що в один шнек випихається жом, а в другий витікає солодкий сік* (П. Загребельний).

ПЕРЕЧА́ЛИТИ *див.* **перeча́лювати.**

ПЕРЕЧА́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перeча́лювати.** *Перечалювання судна.*

ПЕРЕЧА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕЧА́ЛИТИ,** лю, лиш, *док., що, до чого, куди.* Причалювати до іншого місця або заново, по-іншому. *У прізвиськах відбито й заробітчанський спосіб життя. Так, онім Чалдон закріпився за чоловіком, який із заробітків через Дніпро перечалював на правий берег, у Руську Поляну, на постійне місце проживання* (з наук. літ.).

ПЕРЕЧА́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **перeча́лювати.**

ПЕРЕЧАСО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕЧАСУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що і без прям. дод., розм.* Те саме, що **перeчі́кувати.** *В неї й перечасовувала сирітка Любка Марковська, доки її не помітив .. лікар Храпков* (Іван Ле); *Перечасувавши трохи, Левантина знову заходилася біля вікна* (Б. Грінченко); — *Ой, не можу тобі, Михайлику, запомогти: піп усі книжки, як невільників, замикає .. — Та ти не журись, перечасуй без книжки, а я щось злукавлю* (М. Стельмах); *Я також не збирався тут довго затримуватися — так, перечасувати грозу* (В. Шкляр).

ПЕРЕЧАСТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого.* Почастувати всіх або багатьох. *Перечастувавши гостей, Оксана й собі кинулася до печі допомогти матері* (Я. Качура).

ПЕРЕЧАСУВА́ТИ *див.* **перeчасо́вувати.**

ПЕРЕЧВАЛА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що і без прям. дод., розм.* Чвалаючи, перейти через що-небудь або з одного місця на інше. *Як глянеш, було, зимою — на тисячі кілометрів мільйони кубометрів снігу... Перечвалай його!!* (Остап Вишня).

ПЕРЕЧЕКА́ТИ *див.* **перeчі́кувати.**

ПЕРЕ́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пере́чити.** *Соломіїне перечення дратувало раненого, і вона мусила згодитися з ним* (М. Коцюбинський); *"Сину! Благаю тебе! Сиди сьогодні вдома. Побудь зо мною". А син збирався саме до села.., бо мав там дівчину. І почалося між батьком і сином перечення* (У. Самчук).

ПЕРЕЧЕПИ́ТИ *див.* **перeчі́плювати.**

ПЕРЕЧЕПИ́ТИСЯ *див.* **перeчі́плюватися.**

ПЕРЕЧЕ́ПЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перeчепи́ти.** *Через голі Робінзонові плечі була перечеплена якась руда латка* (Ю. Збанацький); *Чулися короткі брязкання перечепленої зброї, перегукування та команди* (В. Єшкілєв); *Здоровило, маючи вільну стежку, гонить мимо і раптом, перечеплений, з розгону падає на цеглу* (В. Барка); // **перeче́плено,** *безос. пред. На станції Красний Лиман зазначену групу вагонів буде перечеплено* (з наук. літ.).

ПЕРЕЧЕ́ПЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перeчепи́ти** 3. *Необхідно враховувати продуктивність комбайна, час простою трактора зі змінним причепом, час перевантаження зерна з комбайна до трактора зі змінним причепом (напівпричепом), час перечеплення причепів біля поля та ін.* (з наук. літ.); *Перечеплення вагонів у Львові займатиме трохи більше трьох годин* (з газ.).

ПЕРЕЧЕ́РСТВІЛИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. акт. до **перече́рствіти.** *Перечерствілий корж.*

ПЕРЕЧЕ́РСТВІТИ, че́рствіє, *док., розм.* 1. Стати надто черствим (у 1 знач.). *Хліб уже перечерствів.*

2. Зачерствіти (про все або багато чого-небудь). *Усі пиріжки перечерствіли.*

ПЕРЕЧЕ́САНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перечеса́ти.** *Справляв* [чоловік] *приємне враження. Можливо, доброю губатою посмішкою, .. а можливо, що й рештками волосся, хвацько перечесаними через виховклий череп* (С. Жадан).

ПЕРЕЧЕСА́ТИ *див.* **перечі́сувати.**

ПЕРЕЧЕСА́ТИСЯ *див.* **перечі́суватися.**

ПЕРЕЧИКРИ́ЖЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **перечикри́жити.** *Перечикрижені зошити.*

ПЕРЕЧИКРИ́ЖИТИ, жу, жиш, *док., що, розм.* 1. Перерізати швидким рухом. *Перечикрижити мотузку.*

2. Почикрижити, порізати все або багато чого-небудь. *Перечикрижити весь папір.*

ПЕРЕЧИ́СЛЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **перечи́слити.** *Навіть не приходило в голову перелякатися і пригадувати оні речі, перечислені* (О. Ульяненко); // **перечи́слено,** *безос. пред. Складка скінчилася. Перечислено гроші, їх показалося звиш три тисячі* (І. Франко); *Перечислено, кому нема вступу туди* [в Царство Христа] (В. Барка).

ПЕРЕЧИ́СЛЕННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **перечи́слити.** *Здається, що головною метою своєї поемки автор поклав не що інше, як перечислення в поетичній окрасі всіх відомих йому родів риб, уживаних греками його часів* (І. Франко); *Один за одним виступали .. "бойові" промовці партійного гартування і кинули на голову Антона Никандровича каменюки: "гнилий лібералізм", "дрібнобуржуазний гуманізм" .. і цілу хмару кім'яхів з болота, перечислення яких могло б скласти кишеньковий словник на сто сторінок* (В. Барка).

ПЕРЕЧИ́СЛИТИ *див.* **перечи́слювати.**

ПЕРЕЧИ́СЛИТИСЯ, люся, лишся, *док., діал.* Прорахуватися. — *Мушу йти! — повторив Редліх збентежений, поглядаючи на годинник. — Я троха перечислився в часі...* (І. Франко); *Сильний був звір, понадіявся на свою силу, але перечислився* (Г. Хоткевич).

ПЕРЕЧИ́СЛЮВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **перечи́слювати.** *Перечислювання предметів.*

ПЕРЕЧИ́СЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПЕРЕЧИ́СЛИТИ,** лю, лиш, *док., кого, що, розм.* Те саме, що **перелі́чувати.** *Перечислюючи, Харитон називає одне прізвище двічі* (О. Шугай); *На сповіді перечислює* [старенька] *панотцеві всі свої гріхи* (М. Андрусяк); *Ми не маємо змоги перечислити тут усі Ваші заслуги для рідного краю* (М. Коцюбинський); — *На Україні мої поезії зрозуміли практично одиниці. Можу поіменно перечислити цих людей на пальцях двох рук* (С. Процюк); *Він діловито взяв гроші, перечислив їх* (Ірина Вільде).

ПЕРЕЧИ́СТИТИ *див.* **перечища́ти.**

ПЕРЕЧИ́ТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перечита́ти.** *Була та жовта книга і без оправи, і без перших та останніх сторінок, видно читана і перечитана до того, що навіть сам власник книги боявся до неї доторкуватись* (Ю. Збанацький); *Грабовський поспішав .. На ходу видобував з конвертів листи, перечитані вже не раз, пробігав їх очима, супив брови* (М. Сиротюк); *Ходив Грицько й марив про те, як колись признаються вони одно одному в коханні, марив на всякі лади, пригадуючи колись перечитані романи* (С. Васильченко); // **перечи́тано,** *безос. пред. Заново було перечитано Гете і Лермонтова* (Р. Андріяшик); *Коли Чайка, вернувшись до Одеси, вперше завітав до своєї улюбленої бібліотеки, — стільки перечитано, стільки передумано й пережито! — він дуже зворушився, побачивши її на тому самому місці!* (Д. Бузько); // *у знач. ім.* **перечи́тане,** ного, *с.* Те, що перечитали. *Молоді товаришки Мурашкової .. перечитували усякі нові книжки, й наукові, й контрабандні, обмірковували перечитане, змагались за принципи* (І. Нечуй-Левицький); *Костеві набридло читати перечитане* (Д. Бузько).

ПЕРЕЧИТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перечита́ти.** *Скінчивши працю, Мирний послав чернетку рукопису братові на перечитання й рецензію* (С. Єфремов); *Я опинився тут у покоях великих, де стільки книг, стільки мудрих біблій, від перечитання одної з них "можна збожеволіти"* (У. Самчук).

ПЕРЕЧИТА́ТИ *див.* **перечи́тувати.**

ПЕРЕЧИТА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док., розм.* Занадто начитатися чого-небудь. — *Ви дарма не читаєте. — Ніколи, — Левченко зітхнув. — Зате ви, здається, перечиталися* (А. Кокотюха); *Мабуть, перечитався* [Рудий] *на ніч "Дами з камеліями"* (Л. Денисенко).

ПЕРЕ́ЧИТИ, чу, чиш, *недок.* 1. *кому.* Заперечуючи що-небудь, не погоджуватися з кимсь, протидіяти чомусь. [Т р о х и м:] *Кріпись, Ганно .. Ольга коха Степана, нехай і дожида його; діждеться — нехай іде за нього, не борони їй і не переч!* (М. Кропивницький); *Озброєним людям не можна було перечити, і вози в'їхали незабаром на доріжку в ліс* (О. Маковей); *Купець завше слухав жінку і цього разу теж не перечив* (Ю. Винничук); * Образно. *Кисіль мовчав. Губи його шепотіли: — Іди. Дай мені спокій. А очі перечили: "Не вір. Не кидай мене..."* (І. Муратов); // *кому, чому.* Заважати кому-, чому-небудь. *Парася, не підіймаючи очей, рішуче заявила батькові: — Тату, не перечте нашому щастю* (Ю. Збанацький); *Він, Іван Котляревський, ішов до цього самого Голубовича, свого господаря, з єдиним проханням: не перечити шлюбові його й Маші* (Б. Левін); // Протистояти кому-, чому-небудь. *А чи могла б якась інша, нехай і не така молода й не така недосвідчена в житті дівчина, перечити молодому, дужому, як дуб, кавалерові, перечити такій силі, розуму, такому лікарському хистові?* (Іван Ле).

2. *чому, розм.* Те саме, що **супере́чити.** *Чи ж перечить ся любов Тій другій і святій любови До всіх, що ллють свій піт і кров..?* (І. Франко); — *Тичина — поет-новатор .. Проте це аж ніяк не перечить тому, що Павло Григорович глибоко, потворчому засвоює художні традиції минулого* (М. Рильський); — *Хай будує* [Осадчий греблю] *для тваринницької ферми, а молодь слухатиме солов'я. Одне одному не перечить* (М. Чабанівський); [Г а м л е т:] *Особливо пильнуйте, щоб не переступати меж натуральності. Адже всяка надмірність перечить мистецтву гри* (Л. Гребінка, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПЕРЕ́ЧИТИСЯ, чуся, чишся, *недок., діал.* Сперечатися (у 1 знач.). *На сей раз мама тільки плакала, та вже не перечилась* (Леся Українка); *Дивно, що люди про щось перечуться* (Уляна Кравченко); — *Тепер не час на великі теоретичні диспути, Дмитре, тому не буду перечитися з тобою, — зауважив дядько Павло* (М. Грушевський); — *Не будемо перечитися, — заявила Любов Федорівна, — хочу, щоб Мотря їхала зі мною* (Б. Лепкий); *Знов у Левковій хаті стали збиратися люди. Слухали, читали, розповідали, радилися, перечилися...* (М. Андрусяк); * Образно. *Легенький вітрець перечиться з сонцем.., та й собі їх* [квіточки] *цілує* (Марко Черемшина).

ПЕРЕЧИ́ТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перечи́тувати.** *Ми з Юрієм бесідували, блукаючи журливими алеями малолюдного осіннього лісопарку. Шелестячи купами зів'ялого листя, годинами ходили там, говорячи .. про книги, прочитані давно й перечитувані наново* (М. Бажан); *Майднер не жалівся. Говорив про діло й про нещодавно прочитані новини. Також про перечитувану класику* (Олекса Ізарський); // **перечи́тувано,** *безос. пред. Багаторазово і з особливою пристрастю було перечитувано й редаговано тексти, їх не поспішали друкувати* (з газ.).

ПЕРЕЧИ́ТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перечи́тувати.** *З часом пан Айвазовські став довіряти Олежику й пускав його дописи в друк без перечитування* (Н. Сняданко); *Улюблені поети потребують уважного перечитування* (Ю. Андрухович); *То ще була найлегша робота, бо цілком не вимагала перечитування всякої всячини* (Леся Українка).

ПЕРЕЧИ́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕЧИТА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Те саме, що **чита́ти;** прочитувати. *Він розгорнув одну бумагу і почав перечитувати* (І. Нечуй-Левицький); *Борис перечитав безсмертну поему* ["Одіссея"] *одним духом за кілька день і приніс .. книжку назад з подякою* (І. Франко); *Встигла* [Галина] *поїсти в буфеті, перечитала з початку й до кінця газету* (Є. Кротевич); // Читати уважно, ретельно для того, щоб виправити або вдосконалити (перев. написане власноручно). *Не хочу перечитувати того, що написав, бо знаю, що воно бліде і не може змалювати розкішного гірського образу* (М. Коцюбинський); *Письменник .. вдруге почав перечитувати свій другий розділ* (М. Хвильовий); *Ліда сіла за стіл, пише листа, спинилась, перечитує* (О. Корнійчук); *Повернувся* [Віктор] *до себе й перечитав досі написані розділи "Ранку на ціле життя"* (Олекса Ізарський).

2. Читати ще раз, повторно. *Сидячи біля каміна, вона перечитувала кожний лист по кілька разів* (А. Шиян); *Кілька разів читав і перечитував Шевченко теплі рядки Лизогубового листа — перший привіт з рідного краю* (З. Тулуб); *Попередні книги Клим роздавав усім шанувальникам .. А куплені — перечитував наново, ніби там писалося щось принципово нове* (А. Кокотюха); *Настя хутко прочитала сей лист і поклала його на столі, потім взяла і знов перечитала помалу* (Леся Українка); *О.* [отець] *Ананій, переодягнувшись, знову сів до відозви церковного управління. Перечитав раз і вдруге і ні до чого не міг домислитись* (П. Панч).

3. Прочитувати все або багато чого-небудь. *Непрохані гості переривають усю кімнату, переглядають, розтріпуючи, книжки, перечитують усі папери* (М. Стельмах); *Як би мені хотілося перечитати все, що Ви досі написали і надрукували* (Панас Мирний); — *Я перечитав усі народні прислів'я про кохання* (В. Чемерис).

ПЕРЕЧИ́ТУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **перечи́тувати.** *І. Багряний був визначним публіцистом. Його статті, вміщені в часописі, перечитувались кожним прихильником і неприхильником з увагою і жадобою* (О. Шугай); *Вона читала з якимсь болісним захопленням, гостро переживаючи прочитане, здебільшого прозові книжки. З поетів залишився і не раз перечитувався один лише Шевченко* (В. Козаченко); *Важкий том* [роману] *лякав його своїм обсягом .. Стояв він у шафі Марлени Альтдорф у Візені, читався й перечитувався в домі Барбари Теренц* (Олекса Ізарський).

ПЕРЕЧИЩА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕЧИ́СТИТИ,** и́щу, и́стиш, *док.* 1. *що.* Звільняючи від бруду, пилу, кіптяви і т. ін., чистити все, багато чого-небудь або щось багато разів. *Заворушився увесь замок: самопали перечищають, кульбаки споряджають* (П. Куліш); *Полк робив свої немудрі й нескладні справи..: на потрібній відстані було поставлено округ сторожу, кулеметники перечистили кулемети, а стрільці — гвинтівки* (Ю. Яновський); *В Сашка вже боліли і ноги, і руки, і спина, в очах аж тьмарилося — він перечистив за день не менше як пар п'ятдесят* [взуття], *і майже нічого не їв* (Ю. Смолич); // Звільняти від домішок (перев. зерно). *Вона, йдучи в гамазеї перечищати зерно на посів, уперше за ці місяці замкнула хату...* (М. Стельмах).

2. *кого, що.* Звільняючи від бруду, пилу, кіптяви і т. ін., чистити ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Уранці почистили* [коней], *а це ще раз усіх перечищаємо* (І. Муратов); *Шкіпер вирішив затриматися в бухті на добу, перечистити мотор* (М. Трублаїні).

3. *що.* Очищати, відділяти від шкірки, шкаралупи і т. ін. все або багато чого-небудь. *Буряки після морозів почорніли, а ще таки можна було перечищати їх і варити* (В. Барка); *Дівчинка пообідала швидко, бо ніколи ж, треба ще кукурудзу перечистити, а тоді — за уроки* (О. Донченко); *Уже й повечеряли, вже й яблука втрьох перечистили, коли — стук хтось у двері* (Люко Дашвар).

ПЕРЕЧИЩА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Пас. до **перечища́ти.** *З ранку до ночі гули два трієри, шуміли віялки, .. перечищалось насіння ярини, щоб зерно було в зерно* (С. Скляренко).

ПЕРЕЧИ́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перечи́стити.** *Одежа лежала біля ліжка витрушена, перечищена* (Л. Старицька-Черняхівська); *Життя в школі йшло нормально, школа працювала, як добре злагоджений і перечищений механізм годинника* (Ю. Збанацький); // **перечи́щено,** *безос. пред. Усе зібране насіння було негайно перечищено* (з газ.); *Було наліплено 4000 вареників, пересмажено 25 кг цибулі, перечищено 72 кг картоплі* (з газ.).

ПЕРЕЧИ́ЩЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перечи́стити.** *Щодня дванадцять годин занять і чотири години самопідготовки, теорія й тактика, стрільба на танкодромі, чищення-перечищення "матчасті"* [матчастини] *(спробуй відмити танк од проклятущої азійської глини!)* (П. Загребельний).

ПЕРЕЧІ́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перечі́кувати.** *Пам'ятаймо, що нам історія просто на чолі записала всю обережність, пасивність, перечікування і лінь предків, і кожне нове покоління від колиски розплачується за це своєю долею і честю* (Є. Сверстюк).

ПЕРЕЧІ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕЧЕКА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що і без прям. дод.* Очікувати деякий час початку чи закінчення чого-небудь або чекати якийсь час, перебуваючи де-небудь, у якомусь стані і т. ін.; пережидати. *Зоя перечікує, поки Торон проходить мимо, і потім довго дивиться йому вслід* (В. Собко); *Козаки .. перечікували, коли втихомиряться потривожені нападом шведські гарнізони* (Ю. Мушкетик); *Їй здається, що панові Валер'янові після його промов на мітингах небезпечно сидіти вдома. Лучче б перечекати цей лихий день десь у сусідів, в певному місці* (М. Коцюбинський); *Трохи перечекавши, дівчата зайняли й собі місця, взялися за ложки* (П. Оровецький); *Якийсь час вона ховалась, щоб перечекати колону вантажівок* (Г. Пагутяк); * У порівн. *Стоїмо під берегом. Враження таке, мов перечікуємо дощ* (Г. Хоткевич).

ПЕРЕЧІПА́ТИ *див.* **перечі́плювати.**

ПЕРЕЧІПА́ТИСЯ *див.* **перечі́плюватися.**

ПЕРЕ́ЧІ́ПКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **перешко́да.** — *Ваші п'ять тисяч. Давно було треба... Та... Всіляки перечіпки...* (Ю. Мушкетик).

ПЕРЕЧІ́ПЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перечі́плювати** і **перечі́плюватися.** *У хворого були скарги на оніміння лівої ноги, важкість під час ходьби, що пов'язана з перечіплюванням лівою стопою* (з наук. літ.); *Змінні причепи й напівпричепи повинні бути заздалегідь завезені в пункти, де відбуватиметься перечіплювання* (з навч. літ.).

ПЕРЕЧІ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *рідко* **ПЕРЕЧІПА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.,* **ПЕРЕЧЕПИ́ТИ,** еплю́, е́пиш; *мн.* перече́плять; *док.* 1. *що.* Чіпляти що-небудь на інше місце. *Він зняв пас із револьвером, почепленим не на той бік, і поправив, перечепив на своє місце* (І. Багряний); — *Там у стіні, на якій він* [годинник] *висів, — двері. Грюкають ними, струшують механізм, а він не новий. Перечепити треба* (Ю. Мушкетик); // Чіпляючи, переміщати через що-небудь, надавати іншого положення. *За ним дрібоче, перечепивши через плече в'язанку бичків, Коська* (Ю. Збанацький); *Дядько Карпушок перечепив через плече кошульку, взяв вудочку і хутко пішов стежкою, що вела через городи до села* (В. Чухліб).

2. *кого і без прям. дод., розм.* Заважати кому-небудь рухатися, створюючи на його шляху перешкоди. *Кидають* [діти] *на його* [нього] *мерзлим кізяком, перечіплюють, у сніг валяють* (С. Васильченко); *Лучники й усі, хто пильно стежив за дивною грою, сипонули в бік терему, сковзаючись і перечіпаючи один одного* (І. Білик); *Хлопцям здалося, що це Адольф. Тому, коли він пробігав повз Волю, цей перечепив його татовою палицею* (Ю. Яновський); *Раптом полковник упав і покотився по землі. Це хтось його перечепив кайлом* (Ю. Винничук); * Образно. *Давні товариші його відцуралися; .. дехто високо пішов угору, у генерали виліз; а йому доля підставила ногу — перечепила* (Панас Мирний); // Зупиняти кого-небудь під час зустрічі. — *Оце така тепер вдячність матерям від дітей! — ремствувала Остапчиха, перечіпаючи на базарі знайомих* (Н. Околітенко); *От і пішов* [голова], *а за ним і судящі .. Тут і перечепив його писар* (Г. Квітка-Основ'яненко); // Перебивати чию-небудь розповідь, мову і т. ін. [Д а р ' я І в а н і в н а:] *Що він казав про мене?* [Д з ю б а:] *Коли будете перечіплювати, я перестану розказувати* (І. Кочерга); // *що.* Ненароком зачіплювати, зіштовхувати. *Вона теж має неадекватні рухи — перечепила попільницю, і та розбилася...* (С. Процюк).

3. *що.* Зчіплювати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Маневрує ваговозний поїзд, перечіплює вагони* (Я. Качура); *Перечепили* [кілька вагонів] *до локомотива, який мав перетягти їх через кордон* (П. Загребельний).

ПЕРЕЧІ́ПЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *рідко* **ПЕРЕЧІПА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПЕРЕЧЕПИ́ТИСЯ,** еплю́ся, е́пишся; *мн.* перече́пляться; *док.* 1. Утрачати рівновагу, чіпляючись за що-небудь ногою. *Антон, перечіпаючись постолами через каміння, кинувся до лісозаводу* (С. Чорнобривець); *Бігли* [угорці] *мовчки, випереджаючи один одного, перечіплюючись, падаючи* (О. Гончар); *Узяв* [Ярослав] *подушку з ліжка і поволік ноги, перечіплюючись об килим, у вітальню* (В. Дрозд); *Швидко смеркало, і він часто перечіпався то через пеньки, то через коріння дерев, що виступало із землі* (Ю. Винничук); *Коли пробігала мимо його* [нього] *Галя, Павлушка .. висунув назустріч їй ногу. Галя перечепилася й з розгону впала лицем на сухий горбочок* (С. Васильченко); *Малий перечепився об камінь, впав у траву* (Г. Пагутяк); * У порівн. *Харкевич повільно йшов вулицею і зовсім не збирався тут зупинятись, але раптом з-за будинку почувся жіночий голос, і ноги зупинилися самі собою, наче перечепилися за щось* (С. Голованівський).

2. *перен., розм.* Зупинятися, переривати яку-небудь дію, натрапивши на перешкоду. — *Я ж не познайомив. От який став. Прошу, мій... — він перечепився об це слово і додав, — мій співпрацівник по цеху Василь Подак* (А. Хижняк).

3. *тільки недок.* Пас. до **перечі́плювати, перечіпа́ти** 1, 3. *Вагон їхній не піде прямим ходом до потрібної станції, а буде дочіплюватися й перечіплюватися до найнесподіваніших поїздів* (П. Загребельний).

ПЕРЕЧІ́СУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перечі́сувати.** *Стрижку перевіряють перечісуванням волосся праворуч, ліворуч і на обличчя. Усувають нерівності* (з навч. літ.); *Для знищення підрозділів УПА й організацій ОУН радянська влада масово застосовувала тактику облав із перечісуванням лісових масивів та населених пунктів* (з наук. літ.).

ПЕРЕЧІ́СУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕЧЕСА́ТИ,** ешу́, е́шеш, *док.* 1. *кого, що.* Чесати все, багато чого-небудь або всіх, багатьох. *Мати перечесала всіх дітей.*

2. *кого, що.* Чесати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *У тої вдовоньки, гей, Дочка молода, .. Чеше ж вона, чеше* [волосся], *гей, Перечісує* (з народної пісні); *Сама валіде прийшла до неї в кімнату, .. і повела дівчину за собою, і сама приглядала, як розчісують, перечісують їй коси, як намащують і натирають новими мазями* (П. Загребельний); *Кинулась* [Ватя] *до дзеркала, щоб перечесати й заново позаплітати свої коси* (І. Нечуй-Левицький); *Марія вилізла по скінченій роботі на піч і, перечесавши своє сиве волосся, уснула таки там* (О. Кобилянська).

3. *що, перен., розм.* Те саме, що **прочі́сувати** 2. *Ситуація успокоюється. Чехи не розшукують* [воїнів УПА] *далі, не перечісують лісів і гір* (з мемуарної літ.); * Образно. — *Нам доведеться перечесати не просто установу... — тут голова сумно зітхнув, — а справжнє кубло* (Б. Антоненко-Давидович).

ПЕРЕЧІ́СУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПЕРЕЧЕСА́ТИСЯ,** ешу́ся, е́шешся, *док.* 1. Причісуватися ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Глянула* [Літа] *у свічадо, поправила пишну зачіску, .. нічого не наділа на голову, щоб там знову не перечісуватися* (О. Іваненко); *Зайчику, ти наш братчику! Скочком-бочком перевернуся! Гребінчиком перечешуся!* (з народної пісні).

2. *тільки недок.* Пас. до **перечі́сувати.** *Сотня "Опришки" зуміла з боями прорватися в Перегінський район, який на цьому етапі не перечісувався* (з наук. літ.).

ПЕРЕ́ЧКА, и, *ж.* 1. Поперечка, поперечина. — *Ти — в батьковій бригаді? — повісила* [Люба] *на перечку драбини білизну, прочинила двері* (Ю. Мушкетик).

2. *розм.* Різновид перемету *(див.* **пере́мет**[2]*). По Ревуну тихо плив човен. Може, то повертався додому запізнілий рибалка, що вирішив перед світанком потрусити жаки чи познімати рибу з перечок та переметів?* (Ю. Мокрієв).

3. *діал.* Суперечка. *Обидва стрільці жваві. От перечка і пішла... Далі Трохим розходився, Підійнявся з-за стола* (С. Руданський).

ПЕ́РЕЧНИЦЯ, і, *ж.* Невелика посудина для меленого перцю з отворами у верхній частині . *У світлиці споряджали столи для гостей, накривали їх обрусами, ставили солонки* [сільниці], *перечницю, влаштовували поставець* (В. Чемерис); *Незабаром на березі виросла циліндрична будка з гострим дахом, що скидалася на перечницю* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

ПЕРЕЧУВА́ННЯ, я, *с., розм.* Дія і стан за знач. **перечува́ти** 2. *Вийшовши із семінарійного мороку, Тичина одержав кілька щасливих літ для перечування свого дитинства у дорослому віці* (В. Стус); *Девід силкувався достеменно пригадати свої перечування та події того дня* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

ПЕРЕЧУВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕЧУ́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., розм.* 1. *що, про кого — що.* Чути від кого-небудь. *Як ще жила* [Горпина Соколівна] *на Вкраїні, то перечувала про мене добре від братів, .. а тепер і сама добре знала, який я чоловік* (з мемуарної літ.); *"Про татуся я, доню, перечула..." — "О мамо!" — "Так, нема його на світі"* (П. Куліш); *Прийшли вони до Антося, перечувши, що він такий митець* (А. Свидницький); *Лукина перечула через людей, що Улас уже заручився, і втратила останню надію на своє щастя* (І. Нечуй-Левицький); *Рано в кухні перечула* [Кранцьовська] *від кухарки, що Славко ходив до вдови Варвари* (Л. Мартович).

2. *що.* Відчувати, переживати все або багато чого-небудь. *Що нам доводилося перечувати й переживати від її гри, котрій тілько дивуєшся і не знаєш, з чим порівняти* (Панас Мирний); *А слово ж може задушить. Чи стане слово, Неначе кістка — не дихнуть, Не продихнути. Допоки слова не збагнуть, Не перечути* (В. Стус).

ПЕРЕЧУ́ЛЕНИЙ, а, е, *діал.* 1. Дієпр. пас. до **перечу́лити.** *— Ваша нація, шановний, страждає некрофільським синдромом, а кілька ваших поколінь отруєно перечуленими і безпорадними архаїчними кліше* (С. Процюк).

2. *у знач. прикм.* Який перечулився. *Пам'ять занотувала сльозинки в очах старої пані й рясний дощ сліз на обличчі перечуленого географа й поета* (Олекса Ізарський); *Я віднедавна якась така перечулена* (О. Забужко).

ПЕРЕЧУ́ЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., діал.* Стан за знач. **перечу́лений** 2. *Я не тяжів ні до перечулености, ні до того, аби страждати більше, ніж належало, ані до нахилу копирсатися в собі* (Е. Андієвська); *Петро Шекерик, кажуть, переважно ходив у гуцульському строєві. Але, думаю, не через надмірну етнографічну перечуленість, а як носій додаткових доведень: "Ми, гуцули, є. Ми — часточка великої України, влита у широке море її субетносів"* (С. Процюк).

ПЕРЕЧУ́ЛЕНО, *діал.* Присл. до **перечу́лений** 2. *Пан Зеник .. був перечулено чемним з жінками* (Р. Іваничук); *Академік не перебив його, перечулено промовчав* (В. Яворівський).

ПЕРЕЧУ́ЛИТИ *див.* **перечу́лювати.**

ПЕРЕЧУ́ЛИТИСЯ *див.* **перечу́люватися.**

ПЕРЕЧУ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕЧУ́ЛИТИ,** лю, лиш, *док., кого, що, діал.* Розчулювати. *Розповіді не повинні ані занадто перечулювати дитину, ані занадто збуджувати її* (з газ.).

ПЕРЕЧУ́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПЕРЕЧУ́ЛИТИСЯ,** люся, лишся, *док., діал.* Розчулюватися. *Жінка дуже перечулилася.*

ПЕРЕЧУ́ТИ *див.* **перечува́ти.**

ПЕРЕЧУ́ТИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **перечу́ти.** *Ілько, приткнувшися в каюті, Курив понуро і мовчав; Слова, давно десь перечуті, Він механічно повторяв* (М. Рильський); *Якісь інші почування випиналися з його* [нього], *ще не звичні і ще не перечуті* (Т. Осьмачка); // **перечу́то,** *безос. пред. Все те, про що в селі водиться гомоніти, вже чуто й перечуто* (Григір Тютюнник); *І навертається пора, коли, здається, все забуто, все пережито, все сплинло, все виказано, перечуто, і зразу студиться чоло* (В. Стус).

ПЕРЕЧУХРА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що, розм.* Почухрати (у 1, 2 знач.) все або багато чого-небудь. *Перечухрати гілки.*

ПЕРЕЧХА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* Закінчити чхати (у 1 знач.). *Дар'яваущ почав чхати, й чхання переходило в кашель і не мало кінця .. Нарешті, перечхавши й утершись, Дар'яваущ розглянувся* (І. Білик); * Образно. *— Вітер з заходу дмухнув, похворіло деяке наше юнацтво нежитем імпортним, а потім перечхають, одужають* (О. Бердник).

ПЕРЕШАРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перешарува́ти¹.** *Стрімкі, викладені дерном та перешаровані хмизом, стіни хорому здіймалися майже прямовисно* (І. Білик); // **перешаро́вано,** *безос. пред. Зараз на смітнику відкритого сміття немає — усе перешаровано ґрунтом* (з газ.).

ПЕРЕШАРО́ВУВАННЯ¹, я, *с.* Дія за знач. **перешаро́вувати¹** і дія і стан за знач. **перешаро́вуватися¹.** *Для перешаровування моркви використовують торф чи пісок вологістю 60–70 %* (з навч. літ.); *У разі перешаровування порід різного літологічного складу ступінь їх вираженості дещо змінюється, але вони не зникають* (з наук. літ.).

ПЕРЕШАРО́ВУВАННЯ², я, *с., с. г.* Дія за знач. **перешаро́вувати².** *За несприятливих погодних умов інколи проводять перешаровування городніх культур* (з наук. літ.).

ПЕРЕШАРО́ВУВАТИ¹, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕШАРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Класти, складати що-небудь шарами, чергуючи його із чимсь іншим. *Узимку топінамбур зберігають у холодному підвалі, у буртах або в парнику. Бульби перешаровують землею, щоб вони не висохли* (з наук.-попул. літ.); *Моркву натерти, цибулю подрібнити і перешарувати рибу цими овочами* (з газ.).

ПЕРЕШАРО́ВУВАТИ², ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕШАРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що, с. г.* 1. Шарувати *(див.* **шарува́ти²** 2) все або багато чого-небудь. *У господарстві вже перешарували буряки, моркву, капусту* (з газ.).

2. Шарувати *(див.* **шарува́ти²** 2) ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Після затяжних літніх дощів довелося перешаровувати картоплю* (з газ.).

ПЕРЕШАРО́ВУВАТИСЯ¹, ується, *недок.*, **ПЕРЕШАРУВА́ТИСЯ,** у́ється, *док.* 1. Розташовуватися шарами, упереміж із чимсь іншим. *Кам'яновугільний період характеризувався накопиченням аргілітів, алевролітів, пісковиків і кам'яного вугілля, які перешаровувались між собою* (з наук. літ.); *Продукти вулканічних вивержень перешарувалися з морськими відкладами мілководдя* (з навч. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **перешаро́вувати¹.** *Для тривалого зберігання в траншеях корені хрону перешаровуються сухим піском* (з наук. літ.); *Листкове тісто багаторазово послідовно розкачується й перешаровується маслом* (з навч. літ.).

ПЕРЕШАРО́ВУВАТИСЯ², ується, *недок., с. г.* Пас. до **перешаро́вувати².**

ПЕРЕ́ШАРОК, рку, *ч.* Те саме, що **про́шарок** 1, 2. *Морква укладена шарами з перешарком піску* (з навч. літ.); *У продовженні правобережних депресій під глауконітовим піском іноді трапляються невеликі потужності перешарків темно-сірого піску* (з навч. літ.).

ПЕРЕШАРУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перешарува́ти¹** і стан за знач. **перешарува́тися.** *Добре зберігаються коренеплоди й картопля в буртах із перешаруванням вологим піском* (з навч. літ.); *На формування хімічного складу підземних вод істотно впливає перешарування різних відкладів* (з наук. літ.).

ПЕРЕШАРУВА́ТИ¹ *див.* **перешаро́вувати¹.**

ПЕРЕШАРУВА́ТИ² *див.* **перешаро́вувати².**

ПЕРЕШАРУВА́ТИСЯ *див.* **перешаро́вуватися**[1].

ПЕРЕШЕПНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док.* Однокр. до **перешіптуватися.** *Матросів було із два десятки, кілька трималось при кулеметах позаду інших, а решта, загоготавши, перешепнулись і вийшли перед вишикуваними українськими хлопцями з багнетами* (Ю. Покальчук); *Тихенько ми перешепнулися, перезирнулися і позавмирали* (В. Медвідь).

ПЕРЕ́ШЕПТ *див.* **пере́шепти.**

ПЕРЕ́ШЕПТИ, ів, *мн. (одн.* **пере́шепт,** у, *ч.), розм.* Дія за знач. **перешіптуватися** і звуки, утворювані цією дією. *Придворні, налякані перешептами про нові та нові крутійства Ібрагімової трійці, всі зусилля свої спрямовували тепер на те, щоб зібрати сякий-такий скарб, мовляв, на чорний день* (П. Загребельний); *Про той день .. щораз нагадують їй* [Марії] *сполошені позирки, тривожні перешепти за її спиною* (М. Слабошпицький); *Шеремет відступив трохи далі, щоб не слухати перешептів, сповнених розпачу та скорботи* (А. Кокотюха); *Костя подався до комірки, звідки чулися перешепти і сміх* (Г. Пагутяк).

ПЕРЕШИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перешива́ти.** *Не у всіх є гроші на оновлення гардероба, тому більшість знаходить вихід у перешиванні й ремонті старих речей* (з наук. літ.); *Зараз нова пошесть — перешивання дерев'яних церков булатною бляхою* (з газ.); *На кожному кроці німці хапали людей на ремонтування шляху Полтава — Харків і на перешивання залізничної колії* (Олекса Ізарський).

ПЕРЕШИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПЕРЕШИ́ТИ,** и́ю, и́єш, *док., що.* 1. Переробляти пошите, надаючи іншого розміру, фасону і т. ін. — *О, цей любить чепуритись!.. по три рази часом кравець перешиває одежу та приганяє до стану* (І. Нечуй-Левицький); [В а с я:] *Пішов* [брат] *до кравця і, мабуть, не скоро й прийде. Йому ж костюм перешивають* (І. Микитенко); *Пані казала дати їй тоненьку сорочку з Ядзі й перешити стареньку спідничку* (Н. Кобринська); *Як надумав, так і зробив Остап — перешив чоботи своїй жінці* (К. Гордієнко); — *У мене двоє пальт, одно ми перешиємо для тебе* (В. Петльований); // Шити все або багато чого-небудь, переробляючи старе, уже пошите. *Цілий тиждень Терезка прала, прасувала білизну, штопала, перешивала одяг* (М. Томчаній); — *Там твоя дівчинка вимагає, — згадує хазяйка, — в одну душу попали їй одежу, в якій ви прибули! Та я все .. перефарбую, перешию* (Ю. Яновський).

2. Пришивати що-небудь в іншому місці або інакше. *Зоя поклала на другий стілець ноги, перешивала ґудзики на блузі* (Ю. Мушкетик); [Д у с я:] *В теплому пальті треба перешити ґудзики, воно мені тісне* (І. Кочерга); // Пришивати одне замість іншого. — *Капітан, але на майорській посаді. Вважай, майор, лиш погони перешити* (В. Яворівський).

3. *спец.* Обшивати соломою, дошками і т. ін. ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Він тоді їй скосив на городі латку проса, а далі став перешивати стріху. По-хазяйськи вшивши гребінь, увійшов до хати* (М. Стельмах); — *Ми з Іваном викосимо жито вам, і дров на зиму привеземо, і хату новими сніпками перешиємо* (М. Сиротюк).

4. *техн.* Укладати залізничну колію ще раз, повторно або заново, по-іншому. *У 1947 р. на дорогах Закарпаття перешивали загальноєвропейську колію на східну — російську* (з наук. літ.); *Комендант Кнебель пожалів, що не може мандрівникам нічим допомогти. Адже перешити залізницю — не казку розповісти* (Олекса Ізарський).

ПЕРЕШИВА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Пас. до **перешива́ти.** *Форма кілька разів перешивалася зі старої, ще дитячої* (І. Роздобудько); — *А як залізничні колії?* — *запитує хтось із бійців.* — *Теж неоднакові! У нас ширша, у них вужча. Вона буде колись перешиватись?.. Щоб скрізь на один аршин?* — *Очевидно, буде* (О. Гончар).

ПЕРЕШИВНИ́Й, а́, е́. Який можна перешити. *Перешивні кнопки.*

ПЕРЕШИ́ЙКОВИЙ, а, е. Прикм. до **переши́йок.** *Центральноамериканський рекреаційний регіон охоплює сім держав так званої перешийкової частини Америки* (з навч. літ.); *Естрогени призводять до спазму гладких міоцитів і зменшення просвіту маткової труби в її перешийковій частині в передовуляторній фазі менструального циклу* (з наук. літ.).

ПЕРЕШИ́ЙОК, йка, *ч.* 1. Вузька смуга суші, що сполучає два материки або материк із півостровом. *Західна преса писала, що на Кримському перешийку, на цій ключовій позиції, може бути зведена фортеця* (О. Гончар); *Від Борисфена до Гнилого моря височать одна біля одної сімнадцять веж, жодна людина не пройде через перешийок без ханської грамоти* (Р. Іваничук); *Вузький перешийок, що вів з материка на півострів, перекопано широким, може й сажнів на двадцять, ровом* (П. Загребельний); // Вузька смуга суші у водоймі або між водоймами. *Біля села було величезне озеро, навіть не одно, а два озера, поміж тими озерами був широченький вроді* [ніби] *перешийок* (Остап Вишня); *Залишилися тільки три тисячі дружинників, що перегородили вузький перешийок між звивинами ріки* (В. Малик); *Ми перейшли тоненький перешийок ріки босоніж* (І. Роздобудько).

2. *анат.* Звужена частина якого-небудь органа. *У нормі щитоподібної залози під час огляду не видно, однак перешийок її доступний для пальпації* (з наук. літ.); *Передміхурова залоза має дві частки (праву та ліву) і перешийок* (з навч. літ.).

ПЕРЕШИКО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перешикува́ти.** *Передав* [Кремпський] *все наново перешиковане січове військо кошовому Кощі* (М. Лазорський); *Полк був оточений, перешикований для маршу* (Ю. Смолич).

2. *у знач. прикм.* Який перешикувався. *Перешикований загін.*

ПЕРЕШИКО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перешико́вувати** і **перешико́вуватися.** *Шикування і перешиковування застосовують як засіб організації учнів на уроках фізичної культури, що сприяє вихованню правильної постави, розвитку точності рухів, відчуття ритму й темпу тощо* (з навч. літ.).

ПЕРЕШИКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЕШИКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що.* Шикувати *(див.* **шикува́ти**[2]) ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Він* [воєвода] *окинув оком поле бою: ворог, вражений появою свіжих сил, перешиковував ряди* (В. Малик); *Поки Януш перешиковував гусарів, запорожці вже знову були біля вогняного храму* (М. Вінграновський); *Турецька ескадра, перешикувавши свої колони, повела гарматний вогонь по загону Река* (С. Добровольський); *Кіннота, перешикувавши свої ряди, знову понеслася на табір...* (В. Чемерис); * Образно. *Мирний наступ народжувався не в глибокій таємниці, а на очах у кожного. Країна перешиковувала лави, брала новий могутній розгін* (С. Журахович); // *що, перен.* Суттєво змінювати що-небудь. *Прийшовши на завод, вони* [молоді інженери] .. *прагнуть усе перешикувати на свій взірець* (Ю. Шовкопляс).

ПЕРЕШИКÓВУВАТИСЯ, уюся, уєшся *недок.*, **ПЕРЕШИКУВÁТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. Шикуватися ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Козацькі полки проходили, перешиковувались* (Я. Качура); — *Товаришу командир .. Не можна було так довго перешиковуватись, виїжджаючи з лісу. Ви мусили б не дати ворогові опам'ятатись* (М. Трублаїні); *Не минуло й хвилини, як загін миттю перешикувався і помчав за своїм командиром* (Ю. Смолич); *На ходу перешикувавшись у бойові порядки, шість Ігоревих полків швидко пішли низиною на зближення з противником* (В. Малик); *Доки римляни та готи перешикувалися, комонники полетіли на них* (І. Білик); // *перен.* Суттєво змінюватися. *Які чудні ці чоловіки! Протягом якоїсь години можуть, наприклад, ідеально впорядкувати лабораторію, цілий день напружено працювати, допомагаючи перешикуватися цілому цехові, а вдома безпорадно опускають руки перед дрібницею* (Ю. Шовкопляс).

2. Змінювати смугу руху на багатосмуговій автомобільній дорозі; перелаштовуватися. *Перш ніж перешиковуватися на сусідню смугу, ви маєте увімкнути відповідний поворот, упевнитися, що своїм маневром не заважатимете транспорту, що рухається цією смугою* (з навч. літ.); *За даними поліції, водій автомобіля намагався перешикуватися в інший ряд, проте не впорався з керуванням і врізався у відбійник* (з газ.).

ПЕРЕШИКУВÁННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перешикувáти** і **перешикувáтися.** *Перед виходом із лісу командир батальйону повинен заздалегідь організувати розвідку місцевості, а також передбачити перешикування бойового порядку, щоб уникнути втрат від раптового вогню противника* (з навч. літ.); *Перед початком руху, перешикуванням чи будь-якою зміною напрямку руху ви маєте впевнитися, що ваші дії будуть безпечними* (з навч. літ.).

ПЕРЕШИКУВÁТИ *див.* **перешикóвувати.**

ПЕРЕШИКУВÁТИСЯ *див.* **перешикóвуватися.**

ПЕРЕШИ́ТИ *див.* **перешивáти.**

ПЕРЕШИ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переши́ти.** *На меншій убрання .. либонь перешите з маминої сукні, та й пошите не дуже зграбно* (Леся Українка); *В потертому, але доладному кожушку, що був перешитий з чоловічого, .. увійшла Василина* (В. Кучер); *З-поміж вилог перешитої з офіцерської шинелі куртки визирає чорнобрива вишивка сорочки* (Р. Андріяшик); *Ґудзики на пальті були перешиті* (з газ.); *У 1898 р. Лівенська залізниця була перешита на широку колію* (з наук. літ.); // **переши́то,** *безос. пред. Скільки ж було перешито з перкалю й сатину, маркізету й файдешину, штапелю і кримплену, ситцю, байки та шовку!* (із журн.).

ПЕРЕШИТТЯ́, я́, *с.* Дія за знач. **переши́ти.** *А рубля він дома має, доложить і все батькові на перешиття шинелі віддасть* (У. Самчук); *Міністерство шляхів сполучення прийняло в управління мережу вузькоколійних залізниць Закарпаття в 1945 році, і першим завданням було перешиття колій із 760 мм на 750 мм* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕШИХТÓВУВАННЯ, я, *с.*, *спец.* Дія за знач. **перешихтóвувати.** *Потрібне було повне перешихтовування осердя статора* (з наук. літ.).

ПЕРЕШИХТÓВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕШИХТУВÁТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *що, спец.* Шихтувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Після кожної стадії нагрівання проміжні продукти взаємодії перешихтовували та аналізували з використанням методів порошкової рентгенографії* (з наук. літ.).

ПЕРЕШИХТУВÁННЯ, я, *с.*, *спец.* Дія за знач. **перешихтувáти.** *Перешихтування активної сталі.*

ПЕРЕШИХТУВÁТИ *див.* **перешихтóвувати.**

ПЕРЕШІ́ПТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перешíптуватися** і звуки, утворювані цією дією. *Руфін мовчки стискає руки, ламаючи пальці. В громаді зітхання, сльози, тривожне перешіптування* (Леся Українка); *Танк круто повернувся і під таємниче перешіптування румунських солдатів .. зник так само блискавично, як і з'явився* (Я. Качура); *Базарувальники перемовлялися майже пошепки, але і з тих перешіптувань Маруся довідалася багато* (В. Шкляр); * Образно. *За греблею, що перетинала неширокий видолок лугу, темніло громаддя старих осокорів, в його перешіптуванні з вітром, у пахощах кори і гілок уже вчувалось життя* (М. Стельмах).

ПЕРЕШІ́ПТУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, *що і без прям. дод.*, *діал.* Шептати. *Ворожка числила щось межи картами та числила, перешіптувала якісь незрозумілі слова* (О. Кобилянська); *Ще й ще сидів Ярослав над озерцем, перешіптуючи слова з священних книг* (П. Загребельний); // Перешіптуватися. *Закохався* [в артистку] *був якийсь прусський князик, батько п'ятьох дітей. Любов його мусіла справді бути глибока і поважна, коли на його дворику почали навіть про розвід перешіптувати* (Ірина Вільде).

ПЕРЕШІ́ПТУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.* Перемовлятися пошепки. *Ватя з приятельками перешіптувались і все поглядали в вікна на двір* (І. Нечуй-Левицький); *Зацікавлені, сидять гості, перешіптуються з собою врочисто та очікують молодої та молодого* (О. Кобилянська); *Заздрісно дивилися хлопці на юну красуню, перешіптувалися* (Р. Іваничук); *Селяни, побачивши на богослужінні чужих, часом дивувалися і перешіптувалися, а церковний сторож переважно вдивлявся у них із відвертою підозрою* (Н. Сняданко); * Образно. *Туман на озері білими хвилями прибиває до чорних хащів; очерет перешіптується з осокою, сховавшись у млі* (Леся Українка); * У порівн. *"Юдине дерево, на йому* [ньому] *Іуда повісився", — пригадалося Христі, дивлячись на його круглі листочки, що і без вітру все, знай, трусилися і наче перешіптувались самі між собою* (Панас Мирний).

ПЕРЕШКÓДА, и, *ж.* 1. Те, що перепиняє рух, заступає шлях, закриває доступ куди-небудь; перепона. *А ось і перешкода. Од стіни до стіни заповнила вуличку в'язка колючого сіна на голові жінки* (М. Коцюбинський); — *Що буде потім? А те, що буває з весняним струмком, який зустрічає перешкоду .. Він шукає бічного шляху, щоб обминути перепону і полинути далі за законами тяжіння* (М. Чабанівський); *Гриць пішов лісом.., хлопець повинен був високо піднімати ноги, щоб переступати численні перешкоди* (О. Бердник); *Короткий розбіг, стрибок — і він учепився руками за край. Ривок — підтягнувся, закинув ногу, осідлав паркан. Максим так ніколи б не впорався з перешкодою* (А. Кокотюха).

2. *перен.* Те, що заважає здійсненню чого-небудь; завада. — *Ніби й учена людина, агроном, а от чинить перешкоди усім новим заходам* (О. Донченко); *Давно вже вийшли вони з лагідних юнацьких літ у сувору черству мужність. Багато прекрасних людяних поривань розгубилось і позабулось на життєвих дорогах. Багато відняли нерівні сутички з життєвими перешкодами* (О. Довженко); *В горах віддалені родинні зв'язки не були перешкодою для залицянь* (Р. Андріяшик); *Вартувало батькам щось запланувати без відома бабці, як вона в останній момент вигадувала якусь непереборну перешкоду, і в батька ніколи не вистачало сміливості їй відмовити* (Н. Сняданко).

3. *перев. мн., спец.* Електромагнітні коливання, що заважають прийманню основного сигналу, спотворюють його. *Уже потім, від Калязіна, по телефону, крізь тріск перешкод, я дізнався: від пострілу в живіт вчителька не померла* (А. Кокотюха); *Накладаючись на іманентні звуки телекомунікаційних мереж, він досконало імітував ефірні перешкоди* (Ю. Іздрик); *В якомусь місті співав Коен; Памва зробив так, що це записалося з радіо на магнітофон. Перешкоди сильні, але пісня майже ціла* (Т. Прохасько).

Бу́ти (стоя́ти, става́ти) / ста́ти на перешко́ді *див.* **бу́ти.**

○ **(1) Без перешко́ди (перешко́д),** *у знач. присл.* — вільно, без перепон. *А знання всіх тайн природи Доведе без перешкоди, Що всіх мудрих скаже гурт: Надприродність — це абсурд!* (І. Франко); *Добувши перепустку, ми без перешкод прибули до селища* (Олесь Досвітній); *Яскраві смолоскипи освітлювали дорогу, коли ми без жодних перешкод Прутом убрід поверталися назад до сотні* (М. Андрусяк); **(2) З перешко́дами,** *у знач. присл.* — з труднощами, насилу. *Слова співу йдуть через старе горло з перешкодами, як коли би не лиш на руках у них, але і в горлі мозилі* [мозолі] *понаростали* (В. Стефаник).

ПЕРЕШКОДЖА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перешкоджа́ти.** — *Перешкоджання королівському правосуддю — надзвичайно тяжкий злочин* (О. Авраменко); *Збройні Сили України та інші військові формування ніким не можуть бути використані для обмеження прав і свобод громадян або з метою повалення конституційного ладу, усунення органів влади чи перешкоджання їх діяльності* (Конституція України).

ПЕРЕШКОДЖА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПЕРЕШКО́ДИТИ,** джу, диш, *док.* Бути перепоною для чого-небудь. — *Здійсненню пропозиції інженера Розенберга поза всім іншим перешкоджає ще й устаткування цеху* (Ю. Шовкопляс); *Арешту Чирви перешкоджав суттєвий факт — він, як на лихо, був цілковито аполітичний* (А. Кокотюха); *Де-не-де гнучка гіллячка сковзала між ними* [деревами] *та й росла, росла.., звиваючись, кидаючись з боку у другий, начебто жахаючись, що її зупинять, що їй перешкодять* (Марко Вовчок); *Незабаром з того боку пролунали постріли, але кущі й дерева перешкодили мені побачити, що там робилося* (Л. Смілянський); // Створювати завади, заважати, забороняти кому-, чому-небудь. — *Ви ще не спите? — питає, прокинувшись, тітка. — Он незабаром буде світати, а вони ще балакають. Годі, годі! Спати перешкоджаєте* (М. Коцюбинський); *Як батько не противився, як не перешкоджав навчанню, Улас все ж таки поступив у Зіньківську десятирічку і успішно закінчив її* (Григорій Тютюнник); *Знову подалися* [коноводи] *в Диблі, але й сього разу нещасливо: перешкодили стукачі, бо всю ніч ходили по вулицях, не даючи підступитися ні до одного двору* (Б. Грінченко); — *Я, здається, перешкодив? — запитав Назар .. — Некликаний гість гірше злодія, — буркнула Кисачиха* (Ю. Збанацький); — *Заходь до нас погрітися. Я сам дома, ніхто не перешкодить нам побалакати* (Р. Андріяшик).

ПЕРЕШКО́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перешко́дити.** *До поїзда було ще три години, і хоч за квитка він із своїми посвідками міг не турбуватись, перешкоджений намір одвідати Лук'янівку більш не спокушав його* (В. Підмогильний); // **перешко́джено,** *безос. пред.* — *Де ви зникали? — зрадів той вельми. — Ніде не зникала .. — казала Віра з ноткою невдоволення. Їй щось перешкоджено* (У. Самчук).

ПЕРЕШКО́ДИТИ *див.* **перешкоджа́ти.**

ПЕРЕШЛІФО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перешліфува́ти.** *Пожовклі теплоізоляційні плити з пінополістиролу обов'язково мають бути перешліфовані наждаковим папером* (з навч. літ.).

ПЕРЕШЛІФО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перешліфо́вувати.** *Комплект валків зазвичай допускає прокатування 500–700 т металу, після чого потрібне перешліфовування* (з навч. літ.).

ПЕРЕШЛІФО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕШЛІФУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* 1. Шліфувати все або багато чого-небудь. *Перешліфувати всі дошки.*

2. Шліфувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Опорні шийки гвинта перевіряють на биття і в разі потреби перешліфовують* (з наук. літ.); *Якщо на мармуровій підлозі з'явилися невеликі відколи, плитку можна перешліфувати* (із журн.); // *перен.* Переробляти що-небудь. *"Фаль" замість "хвиль", "на полю" замість "на полі" — лишаю тому, бо так було зразу написане, а я не хочу віршів перешліфовувати* (Б. Лепкий).

ПЕРЕШЛІФО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **перешліфо́вувати.** *Для забезпечення високої точності та низького параметра шорсткості поверхонь валків, а отже, і отримання високоякісного прокату їх діаметри неодноразово перешліфовуються* (з наук. літ.).

ПЕРЕШЛІФУВА́ТИ *див.* **перешліфо́вувати.**

ПЕРЕШМАГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, розм.* Відшмагати, пошмагати всіх або багатьох. *26 червня 1905 року селяни Ковалівки, незадоволені своїм безземеллям і малоземеллям, підпалили сарай поміщика. Другого ж дня урядник Гедройц та його підлеглі перешмагали селян нагаями* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЕШМАТО́ВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **перешматува́ти.** * Образно. *За вільну Україну віками лилася кров. Море невинної крові... Та навіть перешматоване життя однієї людини. Хіба воно не варте людської пам'яті, спомину?* (з публіц. літ.).

ПЕРЕШМАТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого, що, розм.* Пошматувати всіх, усе або багато кого-, чого-небудь. *Злодій перешматував усю постіль, шукаючи гроші* (з газ.).

ПЕРЕШНУРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перешнурува́ти.** *У скрині (касі) зберігалась касова книга, переплетена, перешнурована зі вказуванням кількості пронумерованих сторінок* (з наук. літ.); *Конідії овальні, із заокругленими кінцями, часто нерівнобокі або зігнуті, трошки перешнуровані* (з навч. літ.).

ПЕРЕШНУРО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перешнуро́вувати** і **перешнуро́вуватися.** *Уникнути постійного перешнуровування взуття допоможуть якісні натуральні шнурки* (з газ.); *Деякі бактерії розмножуються перешнуровуванням, рідко — брунькуванням* (з навч. літ.).

ПЕРЕШНУРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕШНУРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* 1. Шнурувати (у 1 знач.) все або багато чого-небудь. *Созоненко перешнуровує розписки, ховає під божницю і тільки дві лишає при собі* (М. Стельмах).

2. Шнурувати (у 1 знач.) ще раз, повторно або заново, по-іншому. *"Не я перешнуровувала пів ночі корсет до твоєї нинішньої сукні, Аделю, що навіть не могла зацерувати собі панчіх!"* (С. Андрухович); *Ян зачинив джип, запхав за пояс пляшку, перешнурував кросівки і випростався поряд зі мною* (М. Кідрук).

3. *тільки 3 ос., біол.* Перетискуючи, розділяти на дві або більше частин. *Посередині витягнутої амеби утворюється перехват, який дедалі збільшується й перешнуровує тіло на дві частини* (з навч. літ.).

ПЕРЕШНУРО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕШНУРУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. Шнуруватися (у 1 знач.) ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Шнурки не повинні бути занадто гладкими, оскільки вузол буде постійно слабшати й доведеться часто перешнуровуватися* (із журн.); *За сто метрів до фінішу спортсмен зупинився, підтягнув шкарпетки, перешнурувався* (із журн.).

2. *тільки 3 ос., біол.* Перетискуючись, розділятися на дві або більше частин (перев. під час розмноження). *Під час нестатевого розмноження спочатку ділиться ядро. Воно подовжується, потім перешнуровується навпіл* (з навч. літ.); *Інколи після поділу ядра перешнуровується цитоплазма* (з навч. літ.).

3. *тільки недок.* Пас. до **перешнуро́вувати.**

ПЕРЕШНУРУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перешнурува́ти** і **перешнурува́тися.** *Якщо кеди прилягають до ноги не досить щільно, потрібне перешнурування* (із журн.); *У паличкоподібних клітин бульбочкових бактерій конюшини спостерігається поділ перешнуруванням* (з наук. літ.); *Розмножуються актиноміцети проростанням спор, простим діленням, перешнуруванням і брунькуванням* (з навч. літ.).

ПЕРЕШНУРУВА́ТИ *див.* **перешнуро́вувати.**

ПЕРЕШНУРУВА́ТИСЯ *див.* **перешнуро́вуватися.**

ПЕРЕШПИЛИ́ТИ *див.* **перешпи́лювати.**

ПЕРЕШПИ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕШПИЛИ́ТИ,** илю́, и́лиш, *док., що.* 1. Зашпилювати все або багато чого-небудь. *Перешпилити всі рукава.*

2. Зашпилювати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Постійно перешпилювати бейдж не завжди зручно. Саме тому можна обрати варіант на шнурку* (із журн.); *Перешпилити брошку.*

ПЕРЕШПУРЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., що, чого.* Пошпурляти все або багато чого-небудь. — *Ваші снопи, мабуть, колючі? — Та колючіші за ваші. — Ну, мені не звикати: тисячами перешпурляв їх у пащеку молотарки...* (О. Гончар).

ПЕРЕШТОВХА́ТИ *див.* **перешто́вхувати.**

ПЕРЕШТОВХА́ТИСЯ *див.* **перешто́вхуватися.**

ПЕРЕШТО́ВХУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перешто́вхувати** і **перешто́вхуватися.** *Бій перетворювався на масове змагання з перештовхування, щось на кшталт сучасного американського футболу або регбі* (з наук. літ.).

ПЕРЕШТО́ВХУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕШТОВХА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого, що.* 1. Штовхаючи, пересувати, переміщати кого-, що-небудь. *Паливо з верхніх колосників перештовхують на нижні, воно поступово сповзає до шлакової частини решітки і звалюється в зольний бункер* (з навч. літ.); *Хлопці брали до рук шестиметрову дерев'яну колоду й перештовхували одні одних за умовні лінії* (з газ.); *Юнакам однієї "лави" слід було перештовхати іншу — так визначали переможця* (з газ.).

2. Штовхати (у 1 знач.) всіх або багатьох. *Перештовхати всіх пасажирів.*

ПЕРЕШТО́ВХУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕШТОВХА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док.* 1. Штовхати (у 1 знач.) один одного. *Дівчата перештовхуються поміж собою, перешіптуються* (Григорій Тютюнник); *Стрункі* [дівчата], *чепурненькі, білі лиця, міські плаття, міська говірка. Хлопці перештовхуються, мимо курсують, але ніхто не наважиться зачепити* (В. Дрозд); *Пасажири перештовхалися, доки позаходили в автобус* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **перешто́вхувати.** *Під час руху ланцюга назад піддон штовхачем-захватом перештовхується в камеру нагріву* (з навч. літ.).

ПЕРЕШТО́ПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перешто́пати.** *Подарунки були всі в латках, діряві, з одірваними ґудзиками, зовсім вилинялі, штопані й перештопані* (Ю. Мокрієв); *Лягає* [Ростислав], *накривається військовою шинеллю, перештопаною, перешитою, без погонів, і засина* (О. Ульяненко).

ПЕРЕШТО́ПАТИ *див.* **перешто́пувати.**

ПЕРЕШТО́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перешто́пувати.** *Перештопування старого одягу.*

ПЕРЕШТО́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕШТО́ПАТИ,** аю, аєш, *док., що.* 1. Штопати все або багато чого-небудь. *Перештопати весь одяг.*

2. Штопати ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Заново перештопувати шкарпетки;* * Образно. *Читати інструкцію без відповідної психологічної підготовки неможливо: за двадцять років її так перелатали й перештопали, що живого місця на ній немає* (з наук. літ.).

ПЕРЕШТО́ПУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **перешто́пувати.**

ПЕРЕШУГНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., що і через що, розм.* Швидко перелетіти, перестрибнути і т. ін. через що-небудь. *Спрожогу перешугнувши через паркан архієрейської садиби, необачний Михайлик опинився в старому вишневому саду єпископа* (О. Ільченко); *Негри-охоронці кинулися в річку, перешугнули через мілководдя* (Ю. Бедзик).

ПЕРЕШУ́КАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перешука́ти.** *Якщо б до тебе прийшли збирачі винограду, чи ж вони не лишили б хоч вибірків? Як Ісав перешуканий, як криївки його переглянені!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); // **перешу́кано,** *безос. пред. Перешукано панський двір, і показалося, що гроші, цінні папери, срібні й золоті речі, навіть різні документи! — все забрано, все пропало* (І. Франко); — *Усе знищено до каміння. У звалищах усе перешукано...* (Н. Королева).

ПЕРЕШУКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перешука́ти.** *В болгарськім оповіданні п'ятий цвях, з власної пильности виготовлений циганом, краде пастух і, щоб сховати при перешуканні, ковтає його* (М. Грушевський); *Після перешукання боєвища* [бойовища] *стверджено, що жертви були невеликі* (О. Турянський).

ПЕРЕШУКА́ТИ *див.* **перешу́кувати.**

ПЕРЕШУ́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перешу́кувати.** *Ось він і наважився ще раз якнайстаранніше перешукати Прокопову казню. Та й сим разом перешукування не довело ні до чого* (І. Франко).

ПЕРЕШУ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕШУКА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* Шукаючи кого-, що-небудь, ретельно, послідовно оглядати щось. *Велів* [Невеличкий] *товаришеві засвітити ґніт і при світлі зачати перешукувати хатину* (І. Франко); *Військо кинулося перешукувати вози і витягло звідти панів, на подив собі і людям* (О. Маковей); *Ми перешукали з великою старанністю всі кімнати замку і навіть пивниці і обору* (Мирослав Ірчан); — *Розставити пости на кінцях села! — кидає Денисюк десятникові. — Перешукати хати з кінця до кінця* (О. Лисяк).

2. *тільки недок., кого, що.* Шукати скрізь, по всіх місцях, усюди. — *Люди добрі, змилуйтеся!.. Де ж я маю час перешукувати тепер папери?* (Л. Мартович); *Тепер кожний мав свою роботу. Одні збирали козацькі трупи в одне місце, інші копали велику яму, треті перешукували татар* (А. Чайковський).

ПЕРЕШУМІ́ТИ, млю́, ми́ш; *мн.* перешумля́ть; *док.* 1. Закінчити, перестати шуміти *(див.* **шуміти**[1] 1); відшуміти. *Та от біда, Що так раптово сніг Зійшов із поля, що мутна вода У коліях доріг Перешуміла* (В. Мисик); *Як лагідно шумить розмай, Березовий, веселий гай! Як весело озвавсь мені... А як шумів в тривожні дні? О, грізно як перешумів* (О. Ющенко); // *перен.* Минути, пройти бурхливо, із шумом (про події). *Атта Троль повстав .. пізньої осені 1841 р., в той час, коли ще не зовсім перешумів великий бунт* (Леся Українка); *Поки їхні товариші боролися на фронті, вони гадали, що валятимуться в ліжках, будуть діставати госпітальну їжу і чекати, поки війна перешумить* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

2. *перен.* Перестати виявляти бурхливу енергію, багато й голосно розмовляти і т. ін. (про людину). — *Молодість — буйність, перешумиш, Івасю, перешумиш* (Б. Лепкий).

3. *розм., рідко.* Із шумом перескочити через що-небудь. *Бородач солідно перешумів через низеньку огорожу майданчика і сів під дитячим грибком* (І. Волошин).

ПЕРЕШУМУВА́ТИ, у́є, *док.* 1. Закінчити, перестати шумувати; відшумувати, перебродити (про вино, пиво і т. ін.). *Це було кисле овече, розбовтане з водою молоко, що перешумувало, як квас* (З. Тулуб); — *Кладу я туди* [у напій] *все, що набереться: малину, смородину, груші, яблука .. Додаю агрусу, вишні — всього потроху. Коли ж перешумує, забиваю в міцне барило, бо воно виходить пінне...* (Валерій Шевчук); * Образно. — *Розладнався був хлопець .. Усякі дурниці плів, а це, бачу, порозумнішав, схаменувся. Молоде вино перешумує* (Г. Коцюба).

2. *перен.* Минути із шумом, бурхливо (про події). — *Тікай, сину, на степ, хай вона трохи перешумує, революція ця, а тоді знов повернешся до села...* (Г. Косинка).

ПЕРЕШУШУ́КНУТИСЯ *див.* **перешушу́куватися.**

ПЕРЕШУШУ́КУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПЕРЕШУШУ́КНУТИСЯ,** нуся, нешся, *док., розм.* Шушукатися з ким-небудь, між собою. *Місцеві лише перешушукувалися, помітивши незнайомців* (з газ.); *Лишилися з сторонніх тільки Неля та сусідська молодиця, — обидві, перекочувавши на веранду, про щось там перешушукнулися з господинею, а потім .. непомічені вислизнули з двору* (О. Гончар).

ПЕРЕЩЕБЕТА́ТИ, ечу́, е́чеш, *док.* 1. Закінчити, перестати щебетати. *Перещебетала-таки цокотуха .. Таки перещебетала!* (Т. Шевченко).

2. *кого, розм.* Перевершити в щебетанні (про птахів). *Ніби змагалися* [птахи], *хто кого перещебече* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПЕРЕЩЕМІ́ТИ, ми́ть, *док.* 1. Закінчити, перестати щеміти (про відчуття болю, спричинене зовнішніми подразниками). *Рани перещеміли; // безос. В хаті довго і гірко плакала* [Маріка], *дуючи на червоні пучки, що туди позаходили шпари. Перещеміло, нагрілась — знову до вікна* (С. Васильченко).

2. *перен., перев. у сполуч. зі сл.* с е р ц е, д у ш а і т. ін. Перестати відчувати жаль, тривогу, тугу і т. ін. *Перещеміло її серце, пішла скорбота тихіше* (І. Нечуй-Левицький); *Сьогодні тільки вражено наболіле місце. Перещемить, — затихне* (Б. Грінченко); *Чого тужба так серце тисне, Немов чиясь рука німа? Держава є — нема вітчизни, Потуга є — душі нема! Та ні! Був сон! Душа озвалась І засвітилась, як блакить. Стояла Анна і боялась, Що сон пройде, перещемить* (Д. Павличко).

ПЕРЕЩЕПИ́ТИ *див.* **перещéплювати.**

ПЕРЕЩЕПИ́ТИСЯ *див.* **перещéплюватися.**

ПЕРЕЩЕ́ПЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перещепи́ти.** *У перший же рік після щеплення винограду на перещеплених кущах розвиваються повноцінні пагони* (з наук. літ.); *В експериментальній онкології набула поширення трансплантація пухлинних клітин, так званих перещеплених штамів пухлин* (з навч. літ.); *Драматичне письменство не виросло самочинно з українського ґрунту. Його перші зразки були перещеплені до нас із Заходу* (з наук. літ.); // **перещéплено,** *безос. пред. Контролем слугували невакциновані миші, яким було перещеплено меланому, а також інтактні тварини* (з наук. літ.).

ПЕРЕЩЕ́ПЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перещепи́ти.** *Перещеплення плодових дерев — повторне щеплення для заміни одного сорту рослини іншим* (з навч. літ.); *Життя пухлинних клітин можна підтримувати штучно. Для цього є два методи: трансплантація — перещеплення пухлини від однієї тварини до іншої того ж виду й експлантація — культивування пухлинних клітин на поживному середовищі* (з наук. літ.); *Два німецькі мислителі мали особливий вплив на перещеплення західних ідей до Харкова. Це були Гердер і Шеллінг* (з наук. літ.).

ПЕРЕЩЕ́ПЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перещéплювати.** *Секатор можна використовувати під час проведення зимових щеплень, весняного перещеплювання саджанців у розсаднику живцями* (з наук. літ.); *Невелика кількість округлих клітинних елементів, які при незначному струшуванні змиваються з поверхні моношару, не є перешкодою їх використання для вірусологічних досліджень чи для подальшого перещеплювання* (з мови документів); *Перещеплювання живцем чужих систем на національний ґрунт рідко коли дає бажані наслідки* (з публіц. літ.).

ПЕРЕЩЕ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПЕРЕЩЕПИ́ТИ,** еплю́, е́пиш; *мн.* перещéплять; *док.* 1. *кого, що, спец.* Робити щеплення, щепити (у 1 знач.) ще раз, повторно або заново, по-іншому. *Часто селекційний сад перещеплюють новоствореним селекційним матеріалом для прискорення його вивчення* (з навч. літ.); *У Рівному заново перещепили 44 тисячі дітей* (з газ.); *Поки не встановилася тепла погода, ще можна посадити саджанці дерев і чагарників, прищепити і перещепити кісточкові* (з газ.).

2. *кого, що, спец.* Щепити (у 1 знач.) всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *У селі, у якому 200 дворів, ветеринари перещепили всіх котів, собак, кіз і корів* (з газ.); *Господар перещепив усі дерева, випробуючи найкращі і найврожайніші сорти* (з публіц. літ.).

3. *що, спец.* Пересаджувати, приживлювати органи, тканини, клітини і т. ін. *Пухлину перещеплювали підшкірно в ділянку крижового відділу по 0,2 мл 20 % клітинної суспензії* (з наук. літ.); *Отримані клони можна накопичувати в культуральному середовищі, а також можливо перещепити мишам (оскільки гібридоми — це пухлинні клітини)* (з наук. літ.).

4. *що, перен.* Запроваджувати, укорінювати що-небудь в іншому місці, середовищі; пересаджувати (у 5 знач.). *Т. Шевченко радить плекати своєрідну національну культуру, а не перещеплювати штучно й бездумно чужі ідеї* (з публіц. літ.); *Знаючи англійську мову, О. Тисовський (Дрот) запізнався з ідеєю Р. Бейдена-Павелла й постановив перещепити її в український ґрунт* (із журн.); // Прищеплювати (у 3 знач.) кому-небудь. *Він свято вірив у високе Боже покликання нашого племени й перещеплював нам ту віру* (Віра Вовк); *Полки варягів визначалися більшою дисципліною, внутрішньою солідарністю, лицарським побутом, і ці цінні прикмети вони перещепили почасти слов'янам* (з наук. літ.).

ПЕРЕЩЕ́ПЛЮВАТИСЯ, ююся, єшся, *недок.*, **ПЕРЕЩЕПИ́ТИСЯ,** еплю́ся, е́пишся, *док.* 1. *вет., мед.* Повторно щепитися. *Від правцю я перещеплювався п'ять років тому* (з газ.); *Якщо антитіл до кору не виявлено, то потрібно перещепитися* (з газ.).

2. *тільки 3 ос., перен.* Укорінюватися, приживатися в іншому місці, середовищі. *Ідея братств перещепилася із Західної України на Наддніпрянщину* (з наук.-попул. літ.).

3. *тільки недок.* Пас. до **перещéплювати.** *Не пізніше квітня навколо кущів, що будуть перещеплюватися, знімають верхній 20-сантиметровий шар ґрунту* (з навч. літ.); *Майже всі типи культивованих клітин — як первинні, так і ті, що перещеплюються, чутливі до вірусу сказу* (з навч. літ.); *Ті орнаменти віками мандрували, перещеплювалися з давніх на нові культури, і не відати, де їхня первісна колиска* (Віра Вовк).

ПЕРЕЩИПА́ТИ *див.* **перещи́пувати.**

ПЕРЕЩИ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕЩИПА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого, що.* Щипати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Перещипати всю траву.*

2. *що.* Щипати ще раз, повторно або заново, по-іншому (перев. волосини). *Для фарбування брів краще скористатися хною. Вона забарвить шкіру й заповнить прогалини у формі. Завдяки її стійкості можна побачити, якою має бути натуральна форма брови, і зайвий раз не братися за пінцет та не перещипувати волоски* (з газ.).

3. *що.* Вищипувати більше, ніж потрібно (перев. брови). *Якщо занадто часто щипати брови, існує ризик перещипати їх* (із журн.).

ПЕРЕЩІПНУ́ТИ *див.* **перещі́пувати.**

ПЕРЕЩІ́ПУВАТИ, ує, *недок.*, **ПЕРЕЩІПНУ́ТИ,** не́, *док., що, діал.* Перехоплювати (у 8 знач.). *Мовкну. Не можу. Спазма перещіпнула голос* (М. Коцюбинський).

ПЕРЕЩУ́ПАТИ *див.* **перещу́пувати.**

ПЕРЕЩУ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПЕРЕЩУ́ПАТИ,** аю, аєш, *док., кого, що, розм.* Щупати всіх, багатьох або все, багато чого-небудь; перемацувати. *Ми перещупували кожну травинку, і коли знаходили ту, що можна з'їсти, то вона миттю зникала в наших голодних ротах* (з мемуарної літ.); *Наказали* [Федоренко і Швайка] *матері курей у хлів зібрати, всіх перещупали. Двом півникам голови скрутили і — в бричку* (В. Близнець).

ПЕРЕЯ́Р, у, *ч.* Те саме, що **перея́рок**[1]. *Захована в переярах Пилипівка залишилася без влади* (Р. Іваничук); *А з переяру .. ліщина дивиться горіхами на хмару* (М. Вінграновський).

ПЕРЕЯ́РИЙ, а, е, *с. г.* Віком понад один рік (перев. про птицю). *У переярих курей рівень несучості трохи нижчий, ніж у курей першого року продуктивності* (з наук. літ.); *Переяру качку від молодої можна відрізнити лише за живою масою і пухкішим оперенням* (з навч. літ.).

ПЕРЕЯ́РКА, и, *ж., с. г.* 1. Свійська птиця (гуска, качка, курка і т. ін.) після першого року несіння. *Особливо цінні породисті несучки в той період, коли підрослі курочки ще не почали нестися. А ось на третій сезон залишати переярок недоцільно* (з газ.).

2. Неспарована вівця, коза після півторарічного віку. *Наявність переярок характерна для тонкорунних порід овець вовнового й вовно-м'ясного типів* (з навч. літ.).

ПЕРЕЯ́РОК[1], рка, *ч.* Поперечний яр. *Дорога була нерівна, камениста, йшла то стрімко вгору, то знов вниз, .. в потічки та переярки* (І. Франко); *Там-бо рідний степ, у якому Максим знав кожен горбок, кожну балку й переярок і міг дійти додому з зав'язаними очима* (І. Багряний); *Серце рвалося йому з грудей, але не міг зупинитися, і це тривало доти, поки не розступилася під ним земля й не покотився він у переярок* (Валерій Шевчук).

ПЕРЕЯ́РОК[2], рка, *ч.* Вовк торішнього виводка, який ще не досяг статевої зрілості. *Кілька* [вовків], *— мабуть, переярки, — крутилися позаду, тупцювали, підскакували, відбігали назад і знову верталися до зграї* (Ю. Мушкетик); *Переярок виписав коло навкруг вовчиці і потягся до неї* (В. Дрозд); *Зграя вовків, помітивши розгублену поведінку, кидає свого скаженого брата, переярка* (Є. Пашковський).

ПЕРИГАСТРИ́Т, у, *ч., вет., мед.* Запалення серозної оболонки шлунка. *Перигастрит найчастіше є ускладненням виразкової хвороби шлунка* (з навч. літ.).

ПЕРИГЕ́Й, ю, *ч., астр.* Найближча до центра Землі точка орбіти Місяця або штучного супутника Землі; протилежне а п о г е й. *Під дією сили Місяць починає наближатися до Землі, доки не досягне точки перигею* (з навч. літ.); *Якщо супутник рухається по еліптичній траєкторії, то, згідно з другим законом Кеплера, змінюється його швидкість: найбільшу швидкість супутник має в перигеї, а найменшу — в апогеї* (з навч. літ.).

ПЕРИГЕ́ЛІЙ, ю, *ч., астр.* Найближча до Сонця точка орбіти небесного тіла (планети, комети і т. ін.). *Астероїди групи Аполлона, Амура й Атона, які рухаються по дуже витягнутих орбітах, у перигелії можуть нагріватися до +500 °С* (з навч. літ.); *В своєму річному русі вона* [Земля] *то віддаляється від Сонця на найбільшу відстань — перебуває в афелії, — то наближається до нього на найменшу відстань — вступає у перигелій* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

ПЕРИГЛЯЦІА́ЛЬНИЙ, а, е, *геол.* Те саме, що **перигляці́йний.** *Еолово-делювіальні відклади формуються у прильодовиковій (перигляціальній) зоні внаслідок дії вітрів і тимчасових водних потоків* (з навч. літ.); *Клімат перигляціальних (навколо льодовика) територій був холодним і сухим* (з навч. літ.).

ПЕРИГЛЯЦІ́ЙНИЙ, а, е, *геол.* Те саме, що **прильодовико́вий.** *Прилеглі території до льодовиків сформували перигляційні зони* (з наук. літ.); *В умовах сухого холодного перигляційного степу в межах України накопичувались товщі лесів і лесоподібних порід* (з навч. літ.).

ПЕРИДЕ́РМА, и, *ж.* Вторинна покривна тканина в багаторічних рослин. *На довголітніх органах всіх рослин замість епідермісу розвивається вторинна покривна тканина — перидерма, яка складається з корка, фелогену, фелодерми* (з навч. літ.); *Покривні тканини складаються з епідермісу і перидерми, які захищають фрукти й овочі від зовнішньої дії, фітопатогенних мікроорганізмів, шкідників* (з навч. літ.).

ПЕРИДОТИ́Т, у, *ч.* Гірська порода, що утворилася внаслідок кристалізації ультраосновної магми і складається з олівіну та піроксенів. *Перидотит — інтрузивна порода з дрібно- або середньозернистою структурою та масивною, щільною текстурою* (з навч. літ.); *Перидотит використовують для виробництва щебеню, а також як облицювальний матеріал* (з навч. літ.).

ПЕРИДОТИ́ТОВИЙ, а, е, *геол.* Прикм. до **перидоти́т.** *Виникнення мантійної магми пов'язане з розплавленням в астеносфері перидотитових порід* (з навч. літ.).

ПЕРИДУОДЕНІ́Т, у, *ч., вет., мед.* Запалення серозної оболонки дванадцятипалої кишки. *Сильний біль під час пальпації характерний для перидуоденіту, панкреатиту* (з навч. літ.).

ПЕРИКА́РД, а, *ч., анат.* Зовнішня оболонка серця; навколосерцева сумка. *Внутрішня поверхня серця вистелена тонкою оболонкою — ендокардом. Зовнішня його поверхня вкрита двома листками навколосерцевої сумки — перикарда* (з навч. літ.); *Під перикардом розміщені міокард та ендокард* (з навч. літ.).

ПЕРИКАРДИ́Т, у, *ч., вет., мед.* Запалення перикарда. *Вірусний перикардит — найчастіше інфекційне ураження перикарда* (з наук. літ.); *Перикардити можуть бути інфекційними та асептичними, що супроводжують алергічні реакції, системні або обмінні захворювання. Іноді їх причину встановити не вдається* (з навч. літ.).

ПЕРИКАРДІА́ЛЬНИЙ, а, е, *анат.* Прикм. до **перика́рд** і **перика́рдій.** *У хребетних вторинна порожнина тіла розділена на навколосерцеву, або перикардіальну, і черевну порожнини* (з навч. літ.); *Механічне подразнення епікарда (погладжування, прокол перикардіальної сумки) призводить до зменшення частоти серцевих скорочень та падіння артеріального тиску* (з навч. літ.).

ПЕРИКА́РДІЙ, я, *ч., анат.* Те саме, що **перика́рд.** *У більшості молюсків серце трикамерне (два передсердя й один шлуночок) і розташоване в навколосерцевій сумці (перикардії)* (з навч. літ.).

ПЕРИКА́РДОВИЙ, а, е, *анат.* Прикм. до **перика́рд.** *Перикардова рідина.*

ПЕРИКА́РПІЙ, ю, *ч., бот.* Те саме, що **о́плодень.** *Під час формування плода стінки зав'язі розростаються й утворюють оплодень, або перикарпій* (з навч. літ.).

ПЕРИКОЛІ́Т, у, *ч., вет., мед.* Запалення серозної оболонки товстої кишки. *Болі в разі коліту й периколіту, спайок можуть іррадіювати в поперек, грудну клітку, нижні кінцівки* (з навч. літ.); *Якщо запалення, що виникло при коліті, поширилося й на серозну оболонку товстої кишки (периколіт), то біль у животі різко посилюється від трясіння та ходьби* (із журн.).

ПЕРИ́ЛА[1], и́л, *мн. (одн.* **пери́ло,** а, *с.).* Те саме, що **по́ручні.** *Христя собі зійшла на місток і, схилившись на перила, підждидала, поки Кирило перебувається* (Панас Мирний); *Біля дверей своєї квартири Кіра спинилась, сперлася на перила і передихнула* (О. Копиленко); *— Від пристані вгору — сходи, вони огороджені металевими перилами. Бачив?* (Ю. Мушкетик); *Вона непомильно його впізнала, щось стислось у грудях, а рука спазматично схопилася за перило ґанку* (Валерій Шевчук).

ПЕРИ́ЛА[2], и, *ж.* Олійна трав'яниста рослина родини губоцвітих; судза. *Перила вибаглива до вологості та родючості ґрунту* (з навч. літ.); *Олія перили швидко висихає, утворюючи еластичну блискучу водостійку плівку. Придатна для виготовлення лаків, фарб, оліфи, водонепроникних тканин* (з навч. літ.); *Макуха перили містить до 25 % білка і є добрим кормом для великої рогатої худоби* (з навч. літ.).

ПЕРИЛІ́МФА, и, *ж., анат.* Рідина, що міститься між стінками перетинчастого й кісткового лабіринтів внутрішнього вуха. *За складом перилімфа нагадує плазму крові, у якій переважає вміст іонів натрію* (з навч. літ.).

ПЕРИ́ЛКА, лок, *мн. (одн.* **пери́лко,** а, *с.).* Зменш.-пестл. до **пери́ла**[1]. *Улітку, в гарячу пору, перилка мосту завжди, як галич, укривала малеча. Як чудово було стрибати звідти у воду!* (В. Минко); *До другого поверху ліжка ще є перилко та драбина* (з мови реклами).

ПЕРИ́ЛКО *див.* **пери́лка.**

ПЕРИ́ЛО *див.* **пери́ла**[1].

ПЕРИ́ЛОВИЙ, а, е. Прикм. до **пери́ла**[2]. *Знову, де не візьмись, цей периловий пух забив йому обидві ніздрі...* (М. Вінграновський); // Вигот., видобутий із перили. *З перилової олії виготовляють високоякісні лаки й фарби* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРИ́ЛЬНИЙ, а, е. Прикм. до **пери́ла**[1]. *Під'їзди до зупинок маршрутного транспорту повинні мати огородження перильного типу* (з мови документів); *Зловмисники за ніч порізали та викрали 50 метрів перильної огорожі* (з газ.).

ПЕРИ́ЛЬЦЕ *див.* **пери́льця.**

ПЕРИ́ЛЬЦЯ, лець, *мн. (одн.* **пери́льце,** я, *с.).* Зменш.-пестл. до **пери́ла**[1]. *Таран .. встає, знімає рушник, який лежав на перильцях ґанку, вмочує у відро, кладе Ониськові на голову* (О. Коломієць); *Я обплів ногами балконні перильця, перевісився над темною безоднею і ухопився руками за огорожу сусіднього балкона* (В. Дрозд); *Молода жінка, долонею притримуючи спідницю .. і грайливо торкаючи хитке перильце, збігла сходами старої будівлі* (Є. Пашковський).

ПЕРИ́ЛЬЧАСТИЙ, а, е. Який має перильця, з перильцями. *Перильчастий ґанок.*

ПЕРИ́МЕТР, а, *ч.* Сума довжин усіх сторін плоскої геометричної фігури. *Периметр трикутника дорівнює сумі довжин його сторін* (з навч. літ.); // Межа плоскої фігури, земельної ділянки, будівлі і т. ін. *Як і місто, нове село повинно мати свій центр — сільську площу, по периметру якої були б розташовані адміністративні і культурні заклади* (О. Довженко); *Дві відеокамери перекривали ту частину периметра будівлі, яку можна було побачити з вулиці* (В. Єшкілєв).

ПЕРИМЕТРИ́Т, у, *ч., вет., мед.* Запалення периметрія. *Периметрит часто є ускладненням ендометриту або сальпінгіту* (з наук. літ.).

ПЕРИМЕТРИ́ЧНИЙ, а, е. 1. Те саме, що **пери́метровий.** *Модернізація підрозділів прикордонної служби наборами пристроїв периметричного захисту — це підвищення функціональності моніторингу та виявлення людей і транспортних засобів під час перетину кордону* (з газ.).

2. Стос. до периметрії. *Периметричні методи широко представлені сьогодні в діагностиці глаукоми* (з наук. літ.).

ПЕРИМЕ́ТРІЙ, я, *ч., анат.* Зовнішня серозна оболонка стінки матки. *Стінка матки складається з трьох оболонок: ендометрія (слизова оболонка), міометрія (м'язова оболонка) та периметрія (серозна оболонка)* (з навч. літ.); *Серозна оболонка (периметрій), що вкриває матку ззовні, є продовженням серозного покриву черевної порожнини* (з навч. літ.).

ПЕРИМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* Метод офтальмологічного дослідження меж поля зору. *Багато сучасних авторів підкреслюють значення автоматичної статичної периметрії для виявлення ранніх дефектів поля зору* (з наук. літ.).

ПЕРИ́МЕТРОВИЙ, а, е. Прикм. до **пери́метр.** *Периметрові системи охорони є найефективнішими засобами виявлення спроб утеч засуджених та захисту від несанкціонованого проникнення на територію об'єктів* (з навч. літ.); *Фірма розробила проєктно-кошторисну документацію на реконструкцію периметрового огородження аеропорту* (з газ.).

ПЕРИ́НА[1], и, *ж.* Довгастий мішок із пір'ям або пухом, на якому сплять або яким укриваються. *За грубою.., під глухою стіною, стоїть ліжко з пухкими перинами, з білими подушками* (Панас Мирний); *Управитель пана Гудзиловського ще вилежувався на м'якій перині, коли почув приглушений гомін біля хати* (С. Добровольський); *Іван лежав на ліжкові, укрившись периною* (Г. Колісник); *Спробував поворухнутися — і втонув у м'якій перині (вдома я звик спати на твердому!)* (І. Роздобудько); * Образно. *Ми вибігли на сіножать, що ще була гола і сіра від скиненої недавно зимової перини* (І. Франко); * У порівн. *Іванов .. ліг на мокрий і холодний, але пухкий, як перина, мох* (І. Багмут).

◊ **Лежа́ти на пери́нах (на печі́, на подушка́х** *і т. ін.)* *див.* **лежа́ти.**

ПЕРИ́НА[2], и, *ж., рідко.* Те саме, що **пір'ї́на.** *У півня є така перина, що як треба йому на зорі вставать, то вона і крутиться* (Сл. Б. Грінченка); * У порівн. *Котить Ілія — небо й земля двигтять, як од вітру перина* (Панас Мирний).

ПЕРИНАТА́ЛЬНИЙ, а, е, *мед.* Стосується до- і післяпологового періоду. *Вроджені вади розвитку займають друге місце серед причин перинатальної смертності* (з навч. літ.); // Пов'язаний із вивченням цього періоду. *Особливості впливу лікарських речовин на плід від 24 тижнів до пологів і на новонародженого вивчає спеціальний розділ фармакології — перинатальна фармакологія* (з навч. літ.); // Признач. для надання медичної допомоги в цей період. *Крім індивідуальних, комфортних палат для породіль, операційних, пологових зал, працюватиме клініко-діагностична лабораторія із сучасним обладнанням для цілодобового обслуговування відділень перинатального центру* (з газ.).

△ **Перината́льна сме́ртність** *див.* **сме́ртність; Перината́льний пері́од** *див.* **пері́од.**

ПЕРИНАТО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із перинатології. *Із моменту народження за дитиною спостерігає перинатолог, потім неонатолог, а пізніше педіатр* (з газ.).

ПЕРИНАТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ акушерства й гінекології, що вивчає розвиток та охорону плода й новонародженого в перинатальному періоді. *Становлення перинатології як нової галузі медицини було затверджено на засіданні Американської колегії акушерів і гінекологів й Американської академії педіатрії в 1978 р.* (з навч. літ.); *Досягненням перинатології є впровадження в практику алгоритму первинної реанімації новонароджених* (з навч. літ.).

ПЕРИНЕФРИ́Т, у, *ч., вет., мед.* Запалення фіброзної капсули нирки. *Перинефрит найчастіше виникає як реакція на запальний процес у нирці* (з навч. літ.).

ПЕРИ́НКА[1], и, *ж.* Зменш.-пестл. до **пери́на**[1]. *Сестра маленького на ручки брала, Саджала в купіль з маку й материнки, Обмивши гарно, у кімнаті клала На пухові біленькі перинки* (П. Куліш); *— Перинку неси лишень сюди! — повторив пан обозний. — Бо тут сиро, бо тут мулько... Перинку, ну ж!* (О. Ільченко); *Стефа видобуває з перинки рожевеньку, усміхнену вві сні, барвисто причепурену дівчинку* (Р. Андріяшик); *— Я тобі постелю тихенько якусь перинку, та й спочивай собі на здоров'ячко* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПЕРИ́НКА[2], и, *ж., рідко.* Зменш.-пестл. до **пери́на**[2]. *Пухові пера у птахів — це дрібні перинки без стовбурів у формі пензлика* (з навч. літ.).

ПЕРИ́ННИЙ, а, е. Прикм. до **пери́на**[1]. *Перинний пух.*

ПЕРИ́НОНЬКА, и, *ж.* Пестл. до **пери́на**[1]. *Семене, Семене, пухкесенька в мене, Пухкесенька перинонька на ліжку у мене* (з народної пісні).

ПЕРИ́НОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **пери́на**[1]. *Ой люлі-люлі, Налетіли гуси, Стали ґелґотати, Що дитині дати: З пушечку подушечку, З пір'ячка периночку, З пір'ячка периночку, В щасливу годиночку* (з народної пісні); *Ой стеле дівчина, стеле постіль білу .. Стеле вона, стеле да дві подушечки, Під голову да периночку* (П. Чубинський).

ПЕРИПАТЕТИ́ЗМ, у, *ч.* Система філософських поглядів учнів і послідовників давньогрецького філософа Арістотеля. *У Римі продовжили власний розвиток та навіть стали основними філософські напрямки, уже сформовані на грецьких теренах, зокрема — скептицизм, епікуреїзм, стоїцизм, перипатетизм і платонізм* (з наук. літ.).

ПЕРИПАТЕ́ТИК, а, *ч.* Послідовник перипатетизму. *Арістотель створив школу перипатетиків — тих, що прогулюються* (з наук. літ.); *Перипатетики вважають, що "бути мудрим" і "мудрість" — це те ж саме, оскільки перше неодмінно включає в собі друге і навпаки* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

ПЕРИПАТЕТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до перипатетизму і перипатетиків. *Більшість західних дослідників погоджується, що термін "філософія" насамперед слід вживати на позначення перипатетичної традиції* (з наук. літ.); *Перипатетична філософія вбачає в матерії потенційний співелемент буття* (з навч. літ.); *Творцем перипатетичної течії філософії був Арістотель* (з навч. літ.).

Перипатети́чна шко́ла *див.* **шко́ла.**

ПЕРИПЕТІ́Ї, і́й, *мн. (одн.* **перипетія,** ї, *ж.).* Раптові різкі зміни в чиєму-небудь житті; непередбачені ускладнення в розвитку подій, справ і т. ін. *Я перелітав на крилах пісні в давно минуле, я жив у минулому, я бачив, чув, з тріпотанням сердечним відчував смуток, радість та всі перипетії тих почувань* (М. Коцюбинський); *Бурхливий роман, у перипетії якого була втаємничена і допитлива вихованка Мельникової, завершився однієї ночі втечею гувернантки з її героєм* (М. Слабошпицький); *Неоніла, завмерши, слухала про всі ті дивні перипетії, які він пережив* (Валерій Шевчук); // Несподівані повороти в розгортанні сюжету літературного твору. *В повісті й романі герой розвивається повільно — від епізоду до епізоду — в довгих і складних взаєминах з іншими персонажами, в довгих і складних перипетіях фабули* (Ю. Смолич); *Його творові бракувало тільки одного — уваги слухачів. Бо справді, важко уявити собі дотепнішу й драматичнішу перипетію* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

ПЕРИПЕТІ́ЙНИЙ, а, е. Стос. до перипетій, пов'язаний із ними. *У детективних творах Ірен Роздобудько любовні історії виконують перипетійну й характерологічну функції* (з наук. літ.); // Із перипетіями. *У повісті М. Коцюбинського "Дорогою ціною" нарація починається відразу з перипетійного епізоду* (з навч. літ.).

ПЕРИПЕТІ́ЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **перипеті́йний.** *Концепт "ріка" в повісті М. Кейван є власне тим символічним образом, внутрішній зміст якого несе в собі пояснення долі головної героїні, тут концентруються її емоції і відчуття, сприйняття світу й перипетійність долі* (з наук. літ.).

ПЕРИПЕТІ́Я *див.* **перипетії.**

ПЕРИ́ПТЕР, у, *ч., архт.* Тип давньогрецького храму — прямокутна будівля з колонами. *Храм Гери (Герайон) у святилищі Зевса в Олімпії — це один із найдавніших доричних периптерів, від якого до нас дійшли не лише фундаменти, але й залишки колонади, цокольна частина стін та фрагменти керамічних прикрас* (з наук. літ.); *Класичним типом грецького храму став периптер — споруда прямокутної форми, оточена з усіх чотирьох боків колонадою* (з навч. літ.).

ПЕРИПТЕРИ́ЧНИЙ, а, е, *архт.* Те саме, що **пери́птерний.** *Храм Гефеста — периптеричний храм, побудований у доричному стилі на пагорбі Агорайос на північний захід від Афінської агори* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРИ́ПТЕРНИЙ, а, е, *архт.* Прикм. до **пери́птер.** *За період класики в грецькій архітектурі постає тип периптерного храму та його скульптурного декору* (з навч. літ.); *У храмовому будівництві римляни ввели новий купольний храм, що вражав своєю величчю в порівнянні з домірним щодо людських пропорцій периптерним храмом греків* (з навч. літ.).

ПЕРИСКО́П, а, *ч.* Оптичний прилад, що складається із системи дзеркал або призм, умонтованих у металеві труби, для спостерігання з підводного човна, укриття і т. ін. *Довжина перископа, тобто металевої труби із складною системою оптичних стекол, що служать для спостереження з-під води над поверхнею моря, рідко перебільшує сім метрів* (М. Трублаїні); *Машина йде, як крейсер .. Комісар висуне перископа, гляне, — і знову смалить без промашки* (Ю. Яновський); — *Ось глянь. Підводний човен... З хвиль з'явилася рубка з перископом* (О. Бердник); * У порівн. *Вона взяла на руки ангорського кота, хвіст якого стирчав, як перископ, і пішла до своєї кімнати* (О. Чорногуз).

ПЕРИСКОПІ́ЧНИЙ, а, е. Те саме, що **переско́пний.** *У корпусі броньованого автомобіля встановлено сидіння для водія та екіпажу, люки, вікна, перископічні пристрої огляду, панелі приладів, засоби вентиляції та освітлення тощо* (з наук. літ.).

ПЕРИСКО́ПНИЙ, а, е. Прикм. до **перископ.** *У танку перед механіком-водієм розміщені три перископні прилади бачення* (з газ.); * Образно. *За днем спливає в порожнечу день, І від життя — лиш цятки перископні* (Е. Андієвська).

△ **Переско́пна глибина́** *див.* **глибина́.**

ПЕРИСПЕ́РМ, у, *ч., бот.* Запасна поживна тканина в насінні деяких рослин, яку зародок використовує під час проростання. *Насіння цукрового буряка, у якого величина зародка значно перевищує розмір перисперму, відзначається вищою енергією проростання за низьких позитивних температур* (з наук. літ.); *Якщо в клітинах нуцелуса накопичуються поживні речовини, тоді утворюється особлива тканина — перисперм* (з навч. літ.).

ПЕРИСТА́ЛЬТИКА, и, *ж., фізл.* Хвилеподібні ритмічні скорочення стінок стравоходу, шлунка й кишківника (в людей і тварин), які сприяють переміщенню вмісту шлунково-кишкового тракту. *Вживання плодів ожини поліпшує перистальтику (хвилеподібні скорочення м'язів стравоходу)* (з наук. літ.); *Посилення перистальтики спричиняє вживання грубої їжі, алкоголю, зміна психічного стану (гнів, тривога), а також спостерігається в разі деяких захворювань (гастрит, виразкова хвороба)* (з навч. літ.); * Образно. *Зрідка траплялися пожежні гідранти .. За їх тьмавими шибами вгадувалися муміфіковані шкури змій, містичні тіла рур, завмерла перистальтика* (Ю. Іздрик).

ПЕРИСТАЛЬТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до перистальтики. *Рухова (моторна) функція кишок забезпечує просування їжі, перетравлювання й абсорбцію харчових речовин завдяки постійній зміні тонусу, перистальтичним скороченням і маятникоподібним рухам кишок* (з навч. літ.).

ПЕРИ́СТЕНЬКИЙ, а, е. Пестл. до **пери́стий** 2. *Мабуть, їх буде там з десяток, Перистеньких, рябеньких Поросяток* (Б. Грінченко); *Після вечері батько пішов до старости і незабаром повернувся з маленькою теличкою, сміішною, перистенькою* (Л. Юхвід).

ПЕРИ́СТИЙ, а, е. 1. Формою, будовою подібний до пера (у 1 знач.), схожий на перо. *У руках хлопчик тримав срібний пернач, коротку палицю з перистим набалдашником* (В. Нестайко); *Холодна Хвиля складає різьблені губи у рурку, запускає руку в його волосся і куйовдить пористі спіралі* (В. Єшкілєв); // Який має листя, формою, будовою подібне до пера (про рослину). *Великі шиби уквітчалися голчастою сосниною, перистим папоротником, шовковою травою і всякими іншими дивовижними візерунками, що вишив та вимережав славний морозенко* (С. Васильченко).

2. Те саме, що **пері́стий.** — *Тепер худоба сама периста — тірольська, а давно була сама біла* (В. Стефаник); *З-під ніг вилетів перистий одуд, та на цей раз він здавався сірим, тьмяним, немов викачався у попелі...* (І. Волошин); *У передню мажу запряжені великі круторогі перисті воли з білими спинами та чорними боками* (Ю. Мушкетик); *По боках всякі доми йдуть: і малі, і великі, і білі, і сірі, й перисті* (А. Свидницький); // *перен.* Складений із неоднорідних матеріалів. *Так постала книжка з 16 розділів, дуже перистого змісту* (І. Франко); *Хоч, звісно, літературний альманах — не науковий філологічний збірник, в якому можна друкувати статті різними правописами та видавати щось перисте.., але я ніколи не зважився би знехтувати волю такого відомого, заслуженого перед Україною і любимого письменника, як Ви* [І. С. Нечуй-Левицький] (М. Коцюбинський).

△ **Пери́стий лист (листо́к)** *див.* **лист**[1]; **Пери́сті (пір'я́сті, пір'ї́сті, пірча́сті) хма́ри (хмари́ни, хмари́нки** *і т. ін.)* *див.* **хма́ра.**

ПЕРИСТИ́ЛЬ, ю, *ч., архт.* 1. Крита галерея, обмежена з одного боку колонами, а з другого — стіною будівлі. *На гранітному цоколі височів перистиль біржової будівлі* (О. Ільченко).

2. Прямокутний двір, садок або площа, оточені критою колонадою. *В елліністичні часи осередком дому стало давнє подвір'я — перистиль* (з навч. літ.); *Широкі та короткі сіни провадять у внутрішній двір — перистиль* (Леся Українка).

ПЕРИСТИ́ЛЬНИЙ, а, е, *архт.* Прикм. до **перисти́ль.** *Гімнасій мав перистильну залу або подвір'я, ряд невеликих ванних кімнат і великих приміщень* (з наук. літ.); *Комплекс Таманського толосу складався із трапецієподібного перистильного (тобто оточеного з усіх боків колонадами) подвір'я, по периметру якого розташувалися криті приміщення, а ближче до центру — храм* (з наук. літ.).

ПЕРИСТОКРИ́ЛКА, и, *ж.* 1. Дрібний жук родини перистокрилок. *Найменший серед жуків — перистокрилка, довжина якого не перевищує 0,25 мм* (з наук.-попул. літ.).

2. *мн.* Родина дрібних жуків, що мають яйцеподібне тіло й дуже вузькі крильця з тонкими довгими волосинками по краях. *На сьогодні відомо близько 160 видів жуків родини перистокрилок* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРИСТОЛИ́СТИЙ, а, е, *бот.* Який має перисте листя. *Перистолистий самшит вимогливий до умов утримання* (із журн.).

ПЕРИСТОРОЗСІ́ЧЕНИЙ, а, е. Дуже почленований (про листок рослини). *Листки у зонтичних чергові, перисторозсічені, листкові черешки при основі розширені в піхви, які охоплюють стебло* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРИТОНЕОСКО́П, а, *ч.* Медичний прилад, який використовують під час перитонеоскопії; лапароскоп. *Перитонеоскоп стерилізують за загальними правилами* (з наук. літ.).

ПЕРИТОНЕОСКОПІ́Я, ї, *ж.* Те саме, що **лапароскопія.** *Перитонеоскопія (інша назва лапароскопії) є умовно новим методом, який використовують у діагностиці захворювань печінки й жовчних проток* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРИТОНІ́Т, у, *ч., вет., мед.* Запалення очеревини. *У 80 % випадків до перитоніту призводять гострі захворювання органів черевної порожнини, у 4–6 % — травми живота, а у 12–15 % перитоніт є післяопераційним ускладненням* (з навч. літ.); [К о с т ь Н а з а р о в и ч:] *Петро Михайлович переміг смерть .. Адже ця дівчина була вже труп. Без перебільшення. Гострий перитоніт з явищами сепсису!* (Яків Баш); *Лікар сказав: "Чого ви так довго чекали? Це — перитоніт..."* (І. Роздобудько).

ПЕРИТОНІ́ТНИЙ, а, е, *вет., мед.* Прикм. до **перитоні́т.** *Тяжкість перитоніту оцінювали за Мангеймським перитонітним індексом* (з наук. літ.); *Підлітки з болем перитонітного походження під час ходьби відчувають виразний дискомфорт* (з навч. літ.).

ПЕРИФЕРИ́ЧНИЙ, а, е, *спец.* Те саме, що **периферійний** 2. *Ушкодження периферичного мотонейрона на будь-якій ділянці призводить до виникнення периферичного паралічу* (з наук. літ.); *Око є периферичною частиною зорового аналізатора* (з навч. літ.).

△ **Перифери́чна нерво́ва систе́ма** *див.* **систе́ма.**

ПЕРИФЕРІ́ЙНИЙ, а, е. 1. Який міститься, перебуває на периферії (у 1 знач.). *З маленької, в дореволюційні роки периферійної галереї з 49 картинами вона* [Феодосійська картинна галерея] *зросла .. у значне вогнище культури* (О. Довженко); *Ми вешталися базарами, порожніми і людними, столичними і периферійними* (Ю. Іздрик); // Який живе на периферії. *Вони зупинилися одночасно: поїзд і оцей периферійний франт, що артистично схрестив руки на грудях* (О. Чорногуз); *Вочевидь, нікому із периферійних прокурорів .. не приповзла би до голови думка, що якраз болюча любов рухає твоїми розмислами* (С. Процюк); // Власт. периферії або тому, хто живе на периферії. *Поет* [В. Свідзинський], *за визначенням Ю. Смолича, надзвичайно скромний і сповнений дивних периферійних комплексів* (В. Стус).

2. *спец.* Стос. до периферії (у 2 знач.). *Термінологічні підсистеми мають власні (ядерні) та дотичні (периферійні) одиниці* (з наук. літ.); *Автор гіпотези нагадував відомі факти, коли медицина лікувала ту чи іншу хворобу, периферійна група клітин справлялася з недугою, а потім зненацька мозок, який зберігав алгоритм патології, знову "запускав" хвороботворчий процес* (О. Бердник).

ПЕРИФЕРІ́ЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **перифері́йний.** *Справжня провінційна людина (звісно, трапляються і винятки — і про них знаменитий вислів, що периферійність або централізм починаються від власного серця) — завжди обмежена і нецікава* (С. Процюк); *У В. Кожелянка бачимо спробу надати Чернівцям нового, авторитетного статусу, позбавивши місто периферійності й перетворивши його на центр українського націоналізму* (з навч. літ.); *На тлі центральних відмінків кличний виявляє виразні ознаки периферійності* (з наук. літ.).

ПЕРИФЕРІ́Я, ї, *ж.* 1. Частина країни, міста, села і т. ін., віддалена від центру. — *Мене можуть послати у відрядження... перевірити стан викладання математики на периферії* (Б. Антоненко-Давидович); *Коли дізнався* [батько], *що хлопця затягує злочинне товариство, не вагаючись, пожертвував посадою, становищем, сам попросився перевести його на периферію* (О. Гончар); *Петрові Антоновичу досі не забули його колишнього вільнодумства, досі ганяли його по периферіях, хоч це, одверто кажучи, не дуже-то засмучувало старого* (М. Олійник); *Мене відправили на периферію, в районну лікарню* (Любко Дереш).

2. *спец.* Зовнішня, віддалена від центральної частина чого-небудь. *Вигуки становлять периферію мовної і мовленнєвої систем* (з наук. літ.); *Коли організм старіє, до мозку надходить дедалі менше сигналів із периферії* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРИФІТО́Н, у, *ч., біол.* Сукупність організмів, які оселяються на різних субстратах у товщі води (дні кораблів, гідротехнічних спорудах і т. ін). *Вища водяна рослинність є однією з основних (поряд із планктоном, перифітоном і бентосом) підсистем природних водойм і водотоків* (з наук. літ.); *Організми, які оселяються на різних субстратах у товщі води, належать до перифітону (губки, частина водоростей, вусоногі ракоподібні та ін.)* (з навч. літ.).

ПЕРИФІТО́ННИЙ, а, е, *біол.* Прикм. до **перифіто́н.** *Розвиток перифітонних організмів залежить від фізико-хімічних умов водосховища* (з наук. літ.); *На покривах членистоногих і черепашках молюсків живуть переважно представники перифітонних інфузорій* (з наук. літ.).

ПЕРИФОКА́ЛЬНИЙ, а, е, *вет., мед.* Який міститься або відбувається поблизу осередку пошкодження тканини. *Вогнищева неврологічна симптоматика залежить від локалізації абсцесу, поширення перифокального набряку, наявності та ступеня дислокації головного мозку* (з навч. літ.); *По периферії гранульом у частині випадків виявляється перифокальне запалення* (з навч. літ.).

ПЕРИФРА́З *див.* **перифра́за.**

ПЕРИФРА́ЗА, и, *ж.*, **ПЕРИФРА́З,** у, *ч., літ.* 1. Стилістичний прийом, коли когось або щось називають не прямо, а описово, за його найхарактернішими рисами, ознаками; описовий мовний зворот, ужитий замість звичайної назви кого-, чого-небудь. *У другому рядку вірша наявний перифраз до слова небо: висока блакить* (з наук. літ.); *У пошуках засобів поліпшення мовлення, надання йому виразності й дохідливості ми часто вдаємося до перифраз — кількаслівних описових синонімів до певного слова* (з навч. літ.); *Настали перші дні березня. Сонце, яке Дюбарта, цей класичний прабатько перифрази, в ті часи ще не встиг назвати "великим князем свічок", все ж таки світило яскраво й весело* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

2. Те саме, що **парафра́з** 1. *Інтертекстуальні посилання, орієнтовані на вербалізоване відтворення тексту-джерела у структурі нового тексту, — це цитування (як пряме, так і непряме — перифраза оригіналу), переказ фрагментів претекстів у максимально стислій формі* (з навч. літ.); *Запам'ятаймо цю погрозу: "що й небу стане жарко!" — вона або подібні перифрази афоризмів вождів ще часто нам зустрічатимуться* (І. Дзюба).

ПЕРИФРА́ЗНИЙ, а, е, *літ.* Те саме, що **перифра́зовий.** *Якщо до війни у творах О. Гончара переважали антропонімні назви або заголовки перифразного походження, то згодом вони все більше метафоризувалися* (з наук. літ.); *Перифразні звороти дозволяють авторові виразити в тексті своє ставлення до того, кого вони вторинно номінують* (з наук. літ.).

ПЕРИФРАЗО́ВАНИЙ, а, е, *літ.* Дієпр. пас. до **перифразува́ти.** *Індивідуальні (перифразовані письменниками) вислови можуть згодом стати загальновживаними, напр.: "голубе паливо", "сонячний камінь", "чорне золото"* (з наук. літ.); *Дж. Холладер визначає цитату як письмову присутність частини тексту, алюзію — як фрагментований або перифразований текст* (з наук. літ.).

ПЕРИФРА́ЗОВИЙ, а, е, *літ.* Стос. до перифрази, перифразу. *Зв'язок між поняттями може бути найрізноманітнішим: причинно-наслідковий, метонімічний (на основі асоціативного взаємозв'язку), перифразовий (на основі прийому опису)* (з наук. літ.); *У творчості сучасних українських прозаїків перифразові номінації мають різну граматичну структуру* (з наук. літ.).

ПЕРИФРАЗО́ВУВАННЯ, я, *с., літ.* Дія за знач. **перифразо́вувати.** *Що легше людина перифразовує, то краще вона знає мову, позаяк перифразовування вимагає докладного знання синонімічних засобів мови, умов вживання, сполучуваности й взаємозаміни тих чи тих слів та конструкцій* (з наук. літ.).

ПЕРИФРАЗО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРИФРАЗУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що, літ.* Викладати, описувати у формі перифрази, перифразу. *Австрію перифразовують як "Східне королівство"* (з наук. літ.); *"Яка мова — такі звичаї" — ще й так можна перифразувати вислів Сенеки: "Яке життя — така мова"* (з публіц. літ.).

ПЕРИФРАЗО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок., літ.* Пас. до **перифразо́вувати.** *Немотивовані нульсуфіксальні деривати з першим колірним компонентом не перифразовуються співвідносними з основами композита словами (міднолоба людина — "безглуздо вперта, тупа, закомплексована людина")* (з наук. літ.).

ПЕРИФРАЗУВА́ННЯ, я, *с., літ.* Дія за знач. **перифразува́ти.** *Перифразування як стилістичний прийом сприяє увиразненню художніх і публіцистичних текстів* (з наук. літ.); *Найуживанішими перекладацькими засобами є калькування, перифразування, тлумачення з контексту, стилістична аналогія* (з наук. літ.).

ПЕРИФРАЗУВА́ТИ *див.* **перифразо́вувати.**

ПЕРИФРАСТИ́ЧНИЙ, а, е, *літ.* Прикм. до **перифра́за** і **перифра́з.** *Укладачі словників іншомовних слів української мови використовують паралельні народні назви до термінів та їхні перифрастичні приклади* (з наук. літ.); *Перифрастичний вислів "вкраїнське тихе слово" заступає зміст "мова українського народу"* (з наук. літ.).

ПЕРИФРАСТИ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., літ.* Абстр. ім. до **перифрасти́чний.** *Спостереження над функціонуванням перифрази в мові Шевченкових поезій дозволяють говорити як про узусний (узусно-контекстуальний), так і індивідуально-авторський (власне контекстуальний) характер перифрастичності відповідних номінацій* (з наук. літ.); *Конфесійному стилю, крім широкого використання старослов'янізмів, великої сконцентрованості стилістично маркованих одиниць, алегоричності, властива ще й перифрастичність* (з навч. літ.).

ПЕРИФРАСТИ́ЧНО, *літ.* Присл. до **перифрасти́чний.** *Відповідником Муравського шляху фольклорної думи в поемі Л. Костенко "Дума про братів неазовських" стає небесний Чумацький Шлях, названий перифрастично ("Он срібний шлях чумацької гризоти")* (з наук. літ.).

ПЕРИЦИ́Т *див.* **перици́ти.**

ПЕРИЦИ́ТИ, ів, *мн. (одн.* **перици́т,** а, *ж.), фізл.* Сполучнотканинні клітини зіркоподібної форми, розташовані в товщі базальної мембрани капілярів. *У розщепленні базальної мембрани розташовані перицити. Ядра перицитів овальної форми* (з наук. літ.); *У регенерації кістки також беруть участь перицити* (з наук. літ.).

ПЕ́РІ, *невідм., ж.* У перській міфології — надприродна істота в образі чарівної жінки з крилами, що охороняє людей від злих духів. *Спочатку в перській міфології пері сприймались як красиві, але недоброзичливі ельфоподібні істоти, які ведуть свій родовід від грішних ангелів. Позитивізація їх розпочалася в мусульманських легендах* (з наук. літ.); // *перен.* Чарівна, тендітна жінка. *Вітре-леготе! лети під двері Теї* [тієї] *хатки, де кохана пері* (А. Кримський); *— Якщо ви відмовитесь, пері, відвідати хліба в моїй господі, я заподію собі смерть!* (Ю. Логвин).

ПЕРІАНА́ЛЬНИЙ, а, е, *анат.* Те саме, що **приана́льний.** *Порушенню кровообігу в періанальній зоні можуть сприяти деякі види спорту: кінний, велосипедний, важка атлетика* (з наук.-попул. літ.); *Пацієнти з періанальними абсцесами зазвичай скаржаться на тупий дискомфорт і свербіння в цій ділянці* (з навч. літ.).

ПЕРІА́НТІЙ, ю, *ч., бот.* Те саме, що **оцві́тина.** *Періантій циліндричної форми, по краях із війками, підіймається над покривними листками, які подібні до вегетативних, але мають ширші лопаті* (з наук. літ.).

ПЕРІАПЕНДИЦИ́Т, у, *ч., вет., мед.* Запалення серозної оболонки апендикса (у 1 знач.). *У дівчат ускладненням гострого апендициту, частіше катарального та періапендициту, може бути одночасне запальне ураження апендикса та придатків матки* (з наук. літ.).

ПЕРІАПІКА́ЛЬНИЙ, а, е, *анат.* Який оточує верхівку кореня зуба. *Пацієнти із хворобами періапікальних тканин становлять від 18 до 40 % від загальної кількості осіб, що звертаються за стоматологічною допомогою* (з наук. літ.); *Непрямою ознакою запалення або некрозу пульпи можуть бути рентгенологічні зміни форми періодонтальної щілини або навіть вогнища деструкції кісткової тканини в періапікальній ділянці* (з навч. літ.).

ПЕРІАРТРИ́Т, у, *ч., вет., мед.* Запальне захворювання тканин, що оточують суглоб. *Періартрити становлять найбільшу групу захворювань навколосуглобових м'яких тканин* (з наук. літ.); *Регулярні переохолодження, стреси, нервові розлади й підвищена вологість повітря посилюють перебіг плечового періартриту* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРІЕЗОФАГІ́Т, у, *ч., вет., мед.* Запалення м'яких тканин, які оточують стравохід. *Стороннє тіло з гострими краями може спричинити перфорацію стравоходу й розвиток періезофагіту* (з наук. літ.); *У разі наростання ознак періезофагіту необхідне оперативне лікування* (з навч. літ.).

ПЕРІ́ОД, у, *ч.* 1. Проміжок часу, обмежений певними датами, подіями і т. ін. *Програми й статути не пишуться на якісь надто довгі періоди* (В. Еллан-Блакитний); *Був період у нашій науці, коли вважалося, що подолати простір не дозволить час* (М. Білкун); // Час, коли відбувається яка-небудь подія, триває дія, розгортається чиясь діяльність і т. ін. *Я так щиро вірив в успіх нашої святої справи, я ніколи стільки не працював, як у тім періоді наших визвольних змагань* (А. Чайковський); *У період гетьманату П. Скоропадського тривала українізація шкільної справи* (з навч. літ.); // Відтинок часу, позначений існуванням, наявністю чого-небудь. *Восени вже не буде того періоду нерішучості.., що завжди так томить і мучить всіх* (Леся Українка); *На вулиці було гамірно, як і завжди увечері в період дощів* (І. Білик).

2. Певна стадія, фаза чого-небудь. *Тривалість плавки в середньому становить 8 годин, а повний цикл з урахуванням усіх періодів — близько 12 годин* (з навч. літ.); // Історичний етап у суспільному або культурному розвитку країни, народу, що характеризується визначними подіями, явищами або процесами. *20-ті роки XX ст. були періодом відродження української культури, "золотою добою" української історичної науки* (з наук. літ.).

3. *спец.* Проміжок часу, упродовж якого відбувається якийсь регулярно повторюваний процес або рух. *Період обертання ракети навколо Сонця дорівнюватиме майже 15 нашим місяцям* (з наук.-попул. літ.); *Фізична основа роботи годинника — коливальний процес із фіксованим періодом коливань* (з навч. літ.).

4. *геол.* Проміжок часу, упродовж якого утворилася сукупність відкладів певної геологічної системи; частина ери, що складається з таких проміжків. *Кайнозойську еру поділяють на три періоди: палеогеновий, неогеновий та антропогеновий* (з навч. літ.); *Геологи .. намагаються довести, що Кримські гори постали поволі, протягом кількох геологічних періодів* (Остап Вишня).

5. *мат.* Група цифр нескінченного десяткового дробу, що весь час повторюються в однаковій послідовності. *Стала функція, що визначена на всій числовій осі, є періодичною. Її період — будь-яке число, відмінне від нуля* (з навч. літ.).

6. *лінгв.* Складне, перев. багатокомпонентне, чи просте ускладнене речення, якому властива цілісність теми, повнота й динамізм змісту і яке характеризується чітким поділом на дві частини, поєднувані відповідним синтаксичним зв'язком. *Характерним прикладом чергування підвищень і знижень голосу є інтонація синтаксичного періоду — складного розгорненого речення з детальним розвитком думки* (з навч. літ.); *Надзвичайно важливе питання порушує Ганс Мюллер у статті "Про вплив реалізму на стильові особливості мови". Колишня граматична правильність, оздобне пригладжування речень і періодів уже безповоротно відійшло в минуле* (І. Франко).

7. *муз.* Невелика закінчена побудова, що складається перев. із двох подібних структурою музичних фраз, які завершуються різними каденціями. *Лише для періоду властивий такий ступінь розвитку й завершеності, який дозволяє йому бути не тільки складником форми, а й формою самостійного музичного твору* (з навч. літ.).

8. *спорт.* Одна з кількох частин матчу, поєдинку (у деяких командних іграх). *Гра в баскетбол складається з 4-х періодів по 10 хвилин кожен* (з навч. літ.); *Перший період завершився без закинутих шайб* (з газ.).

(1) Звітний періо́д — час, за який звітують. *Звітним періодом для складання звітності є календарний рік* (з навч. літ.); **(2) Перехідни́й періо́д:** а) час у підлітків, який передує дорослому вікові. *Підлітки у перехідний період надто вразливі до осінньої депресії, яку навіть не всі дорослі здатні нормально перенести* (А. Кокотюха); б) час переходу від чого-небудь до чогось іншого (в історії, розвитку і т. ін.). *Роки князювання на київському престолі нездалого Ізяслава — старшого сина Ярослава Мудрого — історики назвуть перехідним періодом від державної величі до розпаду і занепаду Київської Русі* (Г. Тарасюк); **(3) Періо́д засто́ю** — роки існування радянської економічної та політичної системи (середина 60-х — середина 80-х рр. XX ст.), що характеризувалися падінням темпів зростання промисловості й сільського господарства. *У період застою в радянському суспільстві складалися передумови глибокої системної кризи — економічної та соціальної, які врешті привели до краху радянської економіки та політичного розпаду СРСР* (з наук.-попул. літ.).

△ **(4) Атланти́чний періо́д,** *геол.* — найтепліший і найвологіший період голоцену. *У степах України в атлантичний період мешкали сайга, заєць, лисиця, європейський віслюк* (з наук.-попул. літ.); **(5) Вегетаці́йний періо́д,** *бот.* — час, упродовж якого рослина вегетує. *Серед озимих зернових ячмінь має найкоротший вегетаційний період* (з навч. літ.); *А коли вивести сою з коротким вегетаційним періодом, підібрати для неї відповідні ґрунти, добрива, визначити весь арсенал агротехнічних засобів? Це ж буквально золотоносна рослина!* (П. Загребельний); **(6) Верхньокрейдяни́й (верхньокре́йдовий) періо́д,** *геол.* — пізня епоха крейдяного періоду мезозойської ери. *У верхньокрейдяний період море залило великі площі північних материків* (з наук. літ.); *У Японії знайдено череп качконосого динозавра, що жив наприкінці верхньокрейдового періоду — приблизно 85 млн років тому* (з газ.); **(7) Геократи́чні періо́ди,** *геол.* — періоди в історії геологічного розвитку Землі або окремих континентів, коли площа суходолу була значно більшою за площу, зайняту морем. *Геократичні періоди припадають на другу половину тектонічних циклів, коли загальне підняття земної кори перетворює на суходіл значну частину материків, затоплених раніше мілким морем* (з наук.-попул. літ.); **(8) Дево́нський періо́д,** *геол.* — те саме, що **дево́н.** *Наприкінці девонського періоду з'явилися перші наземні хребетні, папоротеві, плаунові, хвощові* (з наук. літ.); **(9) Ембріона́льний періо́д,** *фізл.* — початкова стадія розвитку живого організму, коли він перебуває у формі ембріона, зародка. *Низький рівень живлення організму в ембріональний період зумовлює поступову затримку росту трубчастих кісток* (з наук. літ.); *Ембріональний період триває від моменту запліднення до кінця другого місяця вагітності* (з навч. літ.); **(10) Інкубаці́йний періо́д,** *вет., мед.* — проміжок часу від моменту зараження організму інфекційною хворобою до появи зовнішніх ознак захворювання. *Інкубаційний період при гепатиті A триває 20–45 діб, при гепатиті B — 60–120 діб, при гепатиті C — від 2 тижнів до 3 місяців* (з навч. літ.); *Енциклопедія свідчила, що проказа має досить довгий інкубаційний період* (Ю. Смолич); **(11) Карбо́новий періо́д,** *геол.* — те саме, що **карбо́н²**. *З могутніх лісів лепідодендронів і сигілярій утворились у карбоновий період поклади донецького вугілля* (з наук.-попул. літ.); **(12) Кембрі́йський періо́д,** *геол.* — те саме, що **ке́мбрій.** *Кембрійський період палеозойської ери характеризується як відносно спокійний. Спостерігаються тільки незначні вертикальні рухи суходолів* (з наук. літ.); **(13) Класи́чний періо́д** — період в історії Греції, що охоплює V–IV століття до нашої ери, доба найвищого розквіту полісного ладу. *У класичний період Греція переживає бурхливий економічний розвиток, який ще більше посилюється після перемоги над персами* (з наук. літ.); *Чорнолакова кераміка в Стародавній Греції була поширена в класичний та елліністичний періоди* (з наук.-попул. літ.); **(14) Крейдяни́й (кре́йдовий) періо́д,** *геол.* — третій (останній) період мезозойської ери. *Крейдовий період став критичним для гігантських рептилій* (з навч. літ.); — *У крейдяний пе-*

ріод (близько ста мільйонів років тому) Саксонія перебувала на березі великого крейдяного моря (О. Шугай); **(15) Лате́нтний пері́од,** *вет., мед.:* а) інтервал часу від початку дії будь-якого подразника на біологічний об'єкт до появи відповідної реакції. *Дію лікарського засобу за часом можна поділити на латентний період, час максимального лікувального ефекту, його тривалість* (з навч. літ.); б) те саме, що **Інкубаці́йний пері́од.** *В інфекційній патології латентний період називають також інкубаційним, маючи на увазі період часу від зараження до виникнення продромальних явищ або гострого початку хвороби* (з наук. літ.); **(16) Льодовико́вий (крижани́й) пері́од,** *геол.* — період тривалого зниження температури на Землі, наслідком якого є заледеніння або збільшення площі полярного льодового покриву, континентальних і гірських льодовиків. *Формування гідрографічної мережі на рівнинній території України відбулося в льодовиковий період під дією величезних мас води, що утворилися під час танення льоду* (з навч. літ.); *Багато видів рослин зникли в Європі та Північній Америці 10 000–15 000 років тому, коли закінчився крижаний період* (із журн.); **(17) Морато́рний пері́од,** *екон.* — період, упродовж якого діє мораторій. *Важливим елементом державної економічної політики має стати розроблення ще в мораторний період превентивних заходів, які унеможливлять штучне заниження реальної вартості сільськогосподарських угідь* (з наук. літ.); **(18) Нижньокрейдяни́й (нижньокре́йдовий) пері́од,** *геол.* — рання епоха крейдяного періоду мезозойської ери. *Зверху на мисі Іллі залягають відклади нижньокрейдяного періоду (конгломерати, глини, піщаники)* (з наук. літ.); *У нижньокрейдовому періоді з'явилася ще досконаліша рослинність із покритонасінних, уже близька до сучасної* (з навч. літ.); **(19) Ордо́вицький пері́од,** *геол.* — те саме, що **ордо́вик.** *Ордовицький період поділяється на дві епохи — нижню і верхню* (з наук. літ.); *Відклади, що утворилися в ордовицький період у межах України, значно поширені в басейні Дністра і на його притоках — Студениці, Тарнаві, а також у Переддобружинському прогині, на Волино-Подільській плиті* (з наук. літ.); **(20) Палеоге́новий пері́од,** *геол.* — те саме, що **палеоге́н.** *За палеогенового періоду відкладався фліш — товща з циклічного нашарування пісковику, сланцю і рідше вапняку* (з наук.-попул. літ.); **(21) Пері́од напівви́ведення,** *фізл.* — час, за який речовина втрачає половину своїх фармакологічних, фізіологічних чи радіоактивних властивостей. *Період напіввиведення брому — близько двох тижнів* (з навч. літ.); **(22) Пері́од півро́зпаду (напівро́зпаду),** *фіз.* — час, упродовж якого розпадається половина атомів радіоактивної речовини. *Чим більша величина заряду ядра, тим коротше життя елемента, менший період його піврозпаду* (з наук. літ.); *Період напіврозпаду цезію — тридцять років* (А. Михайленко); **(23) Перината́льний пері́од,** *фізл.* — період, який починається з 22-го повного тижня вагітності й закінчується після семи повних діб життя новонародженого. *Внутрішньолікарняні інфекції є серйозною проблемою в перинатальному періоді* (з навч. літ.); **(24) Пе́рмський пері́од,** *геол.* — те саме, що **перм.** *За теплим і дуже вологим кліматом кам'яновугільного періоду настає посушливий клімат пермського періоду* (з наук.-попул. літ.); **(25) Підсисни́й (підсо́сний) пері́од,** *фізл.* — час, упродовж якого самиці ссавців годують малят молоком. *Кожній свиноматці в підсисний період згодовують щодня не менше чотирьох кілограмів картоплі* (з наук. літ.); *Висока молочність корів є основою високої енергії росту телят у підсосний період* (з наук. літ.); **(26) Пуберта́тний пері́од,** *фізл.* — період статевого дозрівання. *Найчастіше вугрі з'являються в пубертатний період під час гормональної перебудови організму* (з навч. літ.); *Усе, що він читав після пубертатного періоду, стосувалося віндсерфінгу, або ж країн, куди він збирався поїхати* (Любко Дереш); **(27) Рефракте́рний пері́од,** *фізл.* — період нетривалого різкого зниження збудливості живих тканин, що настає після кожного спалаху збудження. *Під впливом хініну знижується скорочувальна здатність міокарда й подовжується рефрактерний період* (з навч. літ.); **(28) Силурі́йський пері́од,** *геол.* — те саме, що **силу́р.** *У силурійський період з'явилися перші представники наземної флори* (з наук.-попул. літ.); **Синоди́чний пері́од оберта́ння** *див.* **оберта́ння; (29) Таласократи́чні пері́оди,** *геол.* — періоди найбільшого поширення морських басейнів на поверхні Землі. *Чергування геократичних і таласократичних періодів пов'язане переважно з тектонічними рухами земної кори* (з наук. літ.); **(30) Тріа́совий пері́од,** *геол.* — те саме, що **тріа́с.** *Тріасовий період тривав близько 35 млн років* (з наук. літ.); *Мезозой складається з трьох періодів: тріасового, юрського і крейдового* (з навч. літ.); **(31) Четверти́нний пері́од,** *геол.* — останній період в історії Землі, що триває і досі; антропоген. *Четвертинний період ознаменувався загальним похолоданням* (з наук.-попул. літ.); **(32) Ю́рський пері́од,** *геол.* — другий період від початку мезозойської ери тривалістю близько 55 млн років; юра́. *Розриваючи зв'язок з першоджерелом життя та еволюції, людина прирікає себе на самознищення, як страхітливі рептилії юрського періоду* (О. Бердник); — *Перший-ліпший підручник з геології розкаже вам, що для юрського періоду на Землі були типовими саме підвищена вологість атмосфери і підвищена середня температура* (В. Владко).

ПЕРІОДИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Поділ на періоди (у 1, 2 знач.). *Періодизація йде не по князівських чи там козацьких часах, а по соціально-політичних формаціях: доісторична доба, період феодалізму, період капіталізму, епоха соціалізму* (П. Загребельний); — *Але наукове дослідження, тим більше історичне наукове дослідження, вимагає періодизації! — трохи ображено заперечив аспірант Брутенко* (Д. Білий).

ПЕРІО́ДИКА, и, *ж.* Видання, що виходять друком регулярно, через визначені проміжки часу; періодична преса. *Він пильно стежив за всіма новинами, передплачував і уважно читав медичну періодику й усіма силами рвався потрапити на наукові конференції в центр* (Б. Антоненко-Давидович); *Найбільша біда сучасності — брехливість або відносна правдивість інформаційних каналів: періодики, книг, радіо й телевізії* (О. Бердник); *Ховрашкевич не любив періодики й читав тільки художню та історично-наукову літературу* (О. Чорногуз); *Перебираю свої папки й папери: вирізки статей із газет і журналів, ксерокопії з книг і періодики, текстові роздруківки* (А. Дністровий).

ПЕРІОДИ́ЧНИЙ, а, е. 1. Який відбувається, настає через певні проміжки часу, повторюється час від часу. — *На дні озерця є джерело .. Приплив води в тому джерелі періодичний, не постійний* (О. Донченко); — *Чи варт отрувати батькові життя періодичними сеансами сімейної критики?* (Ю. Шовкопляс); *Періодичні відімкнення світла поступово замінили зміну ночі і дня* (Ю. Іздрик).

2. Який виходить друком регулярно, через визначені проміжки часу (про газети, журнали і т. ін.). *Почавши з 1881 року, він* [І. Франко] .. *пише повісті, драми, оповідання, вірші та статті наукового та публіцистичного змісту і заповняє ними мало не всі українські періодичні видання* (М. Коцюбинський); — *Ви знаєте, цей журнал зовсім інший, це серйозне періодичне видання* (Р. Іваничук); *Ідею створення періодичного українського журналу виношують А. Метлинський та І. Срезневський* (І. Дзюба).

3. *спец.* Який закономірно повторюється через певні однакові проміжки часу. *Дія механічного годинника ґрунтується на принципі періодичних коливань маятника, що довго може зберігати сталим період своїх коливань* (з навч. літ.).

4. *лінгв.* Який складається з періодів або є періодом (у 6 знач.). *Періодичні конструкції за своєю природою — оригінальні структури текстово-образної, художньої мови* (з наук. літ.); *Думам властиві складні синтаксичні побудови, періодична мова, що різко відрізняє їх від пісень* (М. Рильський).

△ **Періоди́чна систе́ма (табли́ця) [елеме́нтів]** *див.* **систе́ма; Періоди́чний дріб** *див.* **дріб; Періоди́чний зако́н** *див.* **зако́н.**

ПЕРІОДИ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **періоди́чний.** *Мене вже й тоді цікавили питання підвищення морозостійкості рослин і ліквідації періодичності плодоношення* (О. Гончар); *Пульс редакції помітно частіший, ніж багатьох районних установ, хоч би в силу чіткої періодичності газети* (В. Дрозд); *Хорунжий Левицький залежно від свого настрою, який із зразковою періодичністю маятника коливався від відчаю .. до страшенної люті.., смикався по купе* (В. Кожелянко).

ПЕРІОДИ́ЧНО. Присл. до **періоди́чний** 1–3. *Загадкове озеро змінювало свій рівень періодично* (В. Владко); *Іван Антонович .. завів порядок, за яким мiновози періодично мінялися* (О. Гончар); *Розуміється, коли Вам так ходить о те, щоб "Матеріали" виходили періодично, то я дуже радо згоджуюся на се і готов допомогти Вам, чим зможу* (І. Франко); *Коливання — періодично повторювані рухи* (з навч. літ.).

ПЕРІОДО́НТ, у, *ч., анат.* Сполучна тканина, що утримує корінь зуба в кістковій альвеолі щелепи і сприяє рівномірному розподілові жувального тиску. *Тепер загальновизнаним є факт інфекційної етіології захворювань періодонту* (з наук. літ.); *До м'яких тканин належить пульпа, що заповнює порожнину коронки та канали коренів, і періодонт, що з'єднує корінь зуба з альвеолою* (з навч. літ.).

ПЕРІОДОНТА́ЛЬНИЙ, а, е, *анат.* Прикм. до **періодо́нт.** *Періодонтальна зв'язка захищає тканини зубної альвеоли, судини й нерви періодонту від травми* (з навч. літ.); // Признач. для обстеження періодонту. *Періодонтальний зонд.*

ПЕРІОДОНТИ́Т, у, *ч., вет., мед.* Запалення періодонту. *Хронічний періодонтит перебігає без виразних больових відчуттів. Біль з'являється під час їди або натискання на хворий зуб* (з навч. літ.).

ПЕРІОПЕРАЦІ́ЙНИЙ, а, е. Стосується проміжку часу перед операцією та після неї, пов'язаний із ним. *Хірургічні хворі потребують переливання інфузійних розчинів упродовж усього періопераційного періоду* (з наук. літ.); *Захворювання серцево-судинної системи — найпоширеніша супутня патологія, що трапляється у практиці анестезіолога і стає головною причиною періопераційних ускладнень і летальності* (з наук. літ.).

ПЕРІОРА́ЛЬНИЙ, а, е, *анат., вет., мед.* Те саме, що **навколоротови́й.** *Для періорального дерматиту характерна еритема та численні папули червоного кольору на шкірі обличчя, що локалізуються переважно навколо рота, на підборідді, щоках та в носогубному трикутнику* (з наук. літ.); *Процес старіння шкіри губ і періоральної ділянки пов'язаний із фізіологічними й анатомічними особливостями цієї зони* (із журн.).

ПЕРІО́СТ, у, *ч., анат.* Зовнішня оболонка, яка оточує і живить кістку; окістя, надкісниця. *Кістки скелета побудовані з кісткової тканини і вкриті оболонкою — окістям, або періостом, яка відмежовує їх від навколишніх тканин* (з навч. літ.); *Значне кровопостачання, лімфообіг у щелепних кістках і м'яких тканинах сприяє поширенню запального процесу з пульпи й періодонту в кісткову тканину й періост* (з навч. літ.).

ПЕРІОСТА́ЛЬНИЙ, а, е, *анат.* Прикм. до **періо́ст.** *Під час лікування було виявлено зрощення відламків кістки з утворенням періостального кісткового мозоля* (з наук. літ.).

ПЕРІОСТИ́Т, у, *ч., вет., мед.* Запалення періосту. *Хворі з періоститом щелеп становлять понад 10–15 % усіх хірургічних стоматологічних пацієнтів, що перебувають на лікуванні в поліклініці* (з навч. літ.); *За реовірусної інфекції у птахів розвивається періостит, який характеризується збільшенням остеобластів* (з навч. літ.).

ПЕРІ́СТЕНЬКИЙ, а, е. Пестл. до **пері́стий.** *Біля пасіки й біля саду у діда Євмена тільки й сторожі було, що отой кабанець перістенький та Рябко* (О. Кописький).

ПЕРІ́СТИЙ, а, е. 1. З плямами іншого кольору (про масть тварин). *Пропало троє коней перістих* (І. Нечуй-Левицький); *Мотря .. показала Насті своє хазяйство. Опріч рябої корови, було ще два перістих підсвинки та одинадцятеро зозулястих курей* (М. Коцюбинський); *Перістих гудив Лев овець* (С. Воскрекасенко); *Павло водив товариша по довжелезних хлівах, де окремо стояли перісті, попелясті й невеличкі бурі корівки* (М. Циба).

2. Який має неоднорідне забарвлення; смугастий, строкатий. *Ой ти гарбуз, ти перістий! Із чим тебе будем їсти?* (Сл. Б. Грінченка); *Чи там червона матерія, чи чорна, чи periста — мій Боже, люди .. не будуть дбати про такі дрібниці!* (І. Франко); *Іноді стручок* [квасолі], *тільки до нього торкнешся, раптово, з сухим тріском вистрілює навсібіч всіма своїми коричневими або перістими ядрами* (Є. Гуцало); // *перен.* Неоднорідний, різнорідний. *Перістий натовп селян, звиклих до праці, покірно й разом нахилився, і важко загупала мокра з великих лопат земля* (Г. Епік).

ПЕРІ́ЩЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пері́щити.** *До немилосердного періщення батогом вона* [коняка] *вже звикла* (з мемуарної літ.); *Знадвору крізь завивання вітру й періщення дощу залунали чиїсь голоси* (Ю. Винничук); *За ревом стихії, за напірним періщенням дощу пів кутка почуло — свят, свят, свят!* (О. Забужко).

ПЕРІ́ЩИТИ, щу, щиш, *недок.* 1. *кого, що.* Сильно бити, сікти, шмагати. *Бжозовський .. кинувся до Миколи й почав періщить його батогом* (І. Нечуй-Левицький); *Хлоп витяг із-під коліна батіг і почав періщити коней* (П. Панч); *В дитинстві мати інколи періщила мене гіллякою, зопалу одламаною з ближчого дерева* (В. Рубан); * Образно. *В очах стояло те лукаве личко, періщив душу сором, як батіг* (Л. Костенко); // *що.* Бити, вибивати під час прання. *Міцним березовим прачем щосили періщить* [дівчина] *мокру білизну* (В. Малик).

2. *тільки 3 ос.* Сильно, безперервно йти (про дощ). *Дощ періщив з самого ранку і досі не переставав і не зменшувався* (В. Гжицький); *Град нібито перестав, а дощ періщив по полотнищі шатра так само люто* (І. Білик); *Впродовж усього липня періщили зливи* (С. Андрухович); // *безос. Ще зовсім недавно нам без погодження не казали й прогнозу погоди. Або обіцяли "ясно", коли за вікном уже періщило* (А. Михайленко).

ПЕРІЯ́, ї, *ж., діал.* 1. Ряд (будинків). *Кожен ряд домів там зветься перія, — це поздовжня перія, то поперечна. Це саме чоло міста: тут найбагатші купці, тут крамниці* (А. Свидницький); *Яр тут робив коліно попід селом, попід городами, і перія хат, видна відціля ззаду, теж робила коліно і здавалась величезною дугою* (Б. Грінченко).

2. Бік (вулиці). *Оцією вулицею підете, то по правій перії його хата* (Сл. Б. Грінченка); *Він умисно йшов сонячною перією й по-дитячому виставляв під сонце непокриту голову* (Б. Антоненко-Давидович).

ПЕРКАЛЕ́ВИЙ, а, е. Прикм. до **перка́ль.** *На дотик перкалева тканина досить приємна — вона гладка і злегка прохолодна* (із журн.); // Зробл., пошитий із перкалю. *Погано пошита перкалева сукенка не укривала опуклуватої фігури* (М. Коцюбинський); *На поріг вийшла висока худорлява жінка, пов'язана білою перкалевою хусткою* (В. Земляк); *Під низ одягає* [Ганька] *чисту футболку, тоді — перкалеву блузку в горошок, далі — тоненький светр під шию, жилетку* (Г. Тарасюк).

ПЕРКА́ЛЬ, ю, *ч.* Тонка бавовняна тканина полотняного переплетення. *Рукави його бекеші попропорювалися на ліктях, так що з них виглядала брудна сорочка з пасманистого перкалю* (І. Франко); *Вона .. купила на виручені гроші цукру, чаю, булки та кілька аршин* [аршинів] *перкалю...* (Л. Яновська); *Гнат Кавунів подав сувій перкалю, підморгнувши Катрі: — На пелюшки буде...* (В. Кучер); * У порівн. *Катерина сиділа біла, як отой перкаль, що вона застрочувала його на машинці* (В. Шкляр); // Тонка цупка бавовняна тканина, яку використовують для парашутів, спецодягу та різних технічних потреб. *Дівчата літали на обтягнутих перкалем машинах* [літаках], *які мали невелику швидкість* (С. Скляренко).

ПЕ́РКО, а, *с.* Рід свердла, який застосовують у столярній справі. *Для свердління циліндричних отворів у деталях із деревини застосовують перка та свердла різних типів і діаметрів* (з навч. літ.).

ПЕРКУСИ́СТ, а, *ч.* Музикант, який грає на перкусії. *— Ми ставили фанеру скільки могли, але вони заявили, що підписали угоду з живим перкусистом, а не з комп'ютером* (К. Москалець); *Латиноамериканські перкусисти використовували народні мембранні та шумові інструменти — бонги, маракаси та ін.* (з наук. літ.).

ПЕРКУСИ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **перкуси́ст.** *Дорота Піотровська — відома польська джазова перкусистка, яка зараз мешкає у Нью-Йорку* (з газ.).

ПЕРКУСІ́ЙНИЙ, а, е. 1. *вет., мед.* Стос. до перкусії (у 1 знач.). *За однакової сили перкусійного удару органи, що містять повітря (легені, шлунок, кишки), дають гучний звук, а безповітряні органи (серце, печінка, м'яз) — тихий* (з наук.-попул. літ.); // Призначений для перкусії. *Перкусійні молоточки неврологічні призначені для точної діагностики рефлексів кінцівок за допомогою вистукування, тобто перкусії* (з мови реклами).

2. *муз.* Прикм. до **перку́сія** 2. *Музичний супровід під час гімнастики може бути різноманітним: записані мелодії, перкусійні інструменти, ритмічне тупотіння ногами об підлогу, плескання в долоні та ін.* (з наук. літ.).

ПЕРКУ́СІЯ, ї, *ж.* 1. *вет., мед.* Вистукування тіла пальцями або спеціальним молоточком для визначення стану внутрішніх органів на основі утворюваних при цьому звуків. *Засновником перкусії — одного з класичних методів клінічного дослідження — є австрійський лікар Леопольд Ауенбруггер (1722–1809)* (з наук. літ.); *Після загального об'єктивного дослідження (огляд, перкусія, аускультація, пальпація живота) приступають до спеціальних методів дослідження* (з навч. літ.).

2. *муз.* Загальна назва багатьох некласичних ударних інструментів (бубни, кастаньєти, маракаси і т. ін.). *Крвавіч Михайло — бек-вокал, сопілка, блок-флейта, голосові акустичні ефекти, художній свист, перкусія* (Любко Дереш); *Молодий соліст, що має дивовижний голос, співає і при цьому грає то на перкусії, то на акордеоні* (з газ.).

ПЕРКУТО́ВАНИЙ, а, е, *вет., мед.* Дієпр. пас. до **перкутува́ти.** *Під час постукування по різних ділянках тіла з'являються звуки, на основі яких можна судити про стан органів, що лежать під перкутованим місцем* (з навч. літ.).

ПЕРКУТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., кого, що і без прям. дод., вет., мед.* Здійснювати перкусію. *Для визначення меж легенів необхідно перкутувати тихо* (з навч. літ.); *Вислуховувати дитину, також як і перкутувати, можна в будь-якому положенні — стоячи, сидячи, лежачи* (з навч. літ.).

ПЕРЛ[1], у, *ч.* Найдрібніший друкарський шрифт (розміром 5 пунктів). *На початку XIX ст. одним із найпоширеніших шрифтів був перл* (з навч. літ.).

ПЕРЛ[2] *див.* **пе́рли.**

ПЕ́РЛА *див.* **пе́рли.**

ПЕРЛАМУ́ТР, у, *ч.* Внутрішній шар черепашок деяких морських і прісноводних молюсків, що має мінливе забарвлення; використовують як цінний матеріал для виготовлення ґудзиків, прикрас і т. ін. *Підбігла* [господиня] *до невеличкого, перламутром викладеного столика* (І. Франко); *Слідчий дістав з кишені канцелярський ножик з колодочкою, оздобленою перламутром* (С. Чорнобривець); *Капітан Осандра, відкинувши дорогу підзорну трубу, інкрустовану сріблом і перламутром.., уже неозброєним оком відшукав на містку бригантини свого "колегу"* (М. Білкун); * Образно. *Сяйнув* [Тимко] *клавішним перламутром зубів* (Григорій Тютюнник); *За вікном ішли росяні ранки і падали перламутри* (М. Хвильовий); * У порівн. *Палали і мінилися перламутром під першим промінням сонця кольорові вікна магнатських палаців* (З. Тулуб); *І контрабандою світання йде, мов перламутр, холодне й каламутне* (В. Стус).

ПЕРЛАМУ́ТРИТИСЯ, иться, *недок., рідко.* Мінитися, переливатися різними барвами, як перламутр. *Перламутриться небосхил.*

ПЕРЛАМУ́ТРІВКА, и, *ж.* Денний метелик родини німфалід із блискучими сріблястими плямами на нижньому боці крилець. *Наввипередки кидалися* [лакеї] *відчиняти дверцята карет, з яких випурхували легкі .. дами, схожі на бабочок* [метеликів]-*перламутрівок* (О. Гончар); *Метелик-перламутрівка регулює ступінь нагрітості своїх крилець, змінюючи кут їхнього розкриття. Якщо крильця розкриті повністю — нагрівання посилюється, якщо зменшити кут розкриття — нагрівання слабшає* (з навч. літ.).

ПЕРЛАМУ́ТРОВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **перламу́тр.** *У беззубки перламутровий шар розвинений слабо, а в деяких інших молюсків він значно товщий* (з навч. літ.); // З перламутром. *Виднілись морські рослини й тварини, перламутрові мушлі, низки безцінних перлів небаченої краси* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); // Зробл. з перламутру; оздоблений, прикрашений перламутром. *Старомодний піджак .. на перламутрових ґудзиках розхристано звисав на худих плечах професора* (В. Кучер); *Листоноша напівлежав, милуючись перламутровим баяном, придбаним для клубу* (Є. Кравченко); *Він .. щось стругав маленьким ножиком з перламутровою колодочкою* (Ю. Мушкетик); // Власт. перламутру. *Капуста в дяді Борі була найсмачнішою. Туга, аж рипіла, з запахом яблук, соковита, з перламутровим блиском — вона не мала собі рівних* (П. Загребельний); *Цей перламутровий полиск чашок і терпкий аромат цейлонського чаю, — може, це й маленьке щастя, але воно наше* (Л. Костенко).

2. Який своїм забарвленням і блиском нагадує перламутр; сріблясто-сірий. *Кривим ножем, своїм товаришем вірним, одколупував* [Джузеппе] *скойки від скель, висисав перламутрову слизь і зажмурював од вдоволення очі* (М. Коцюбинський); *Рибина борсається на траві, вилискуючи на сонці перламутровим черевом* (Л. Смілянський); *Вулиці були залиті зеленим перламутровим світлом* (Валерій Шевчук); *Маленьке лице вкривав світло-брунатий рум'янець, пишні губи злегка підфарбовані перламутровою помадою* (В. Рубан).

△ **Перламу́трові хма́ри** *див.* **хма́ра.**

ПЕРЛАМУ́ТРОВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **перламу́тровий** 2. *У серії "блакитних" портретів художник Т. Гейнсборо віртуозно виявляє в холодному блакитному кольорі сріблястість, перламутровість, смарагдовість тощо* (з навч. літ.); *Перламутровість оправи окулярів додає особливого шарму і прекрасно поєднується з полімерними лінзами* (з мови реклами).

ПЕРЛАМУ́ТРОВО. Присл. до **перламу́тровий** 2. *Очі .. заплющилися, і він полетів уже в темряві, але не була вона глупа, а налита тремтливим етером, що перламутрово світився* (Валерій Шевчук); *Морок порідшав, і перламутрово й синьо вдалині наростала, безмісячно сходила ніч* (Є. Пашковський).

ПЕРЛА́СТЕНЬКИЙ, а, е. Пестл. до **перла́стий.** *Сам* [чоловік] *як картина, зуби перластенькі* (Ганна Барвінок).

ПЕРЛА́СТИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **перли́стий.** *Йому Рейнський пфальцграф їду подавав, А Чеський король лив напитки перласті* (П. Куліш).

ПЕ́РЛИ, ів, *рідко* **ПЕ́РЛА,** рел, *мн. (одн.* **пе́рла,** и, *ж.,* **перл,** а, *ч., рідко* **пе́рло,** а, *с.).* 1. Перламутрові зерна кулястої або неправильної форми, що утворюються в черепашках деяких морських та прісноводних молюсків; використовують як коштовну прикрасу. — *В моїй* [пташиній] *утробі — Якби ти знав отсе! — Є перла так велика, Як струсове яйце!* (І. Франко); *З морського дна ми* [робітники] *добуваєм перли, Зробили рай ми з рідної землі; Самі ж мремо старцями, як і мерли* (П. Грабовський); *Коли в темну скойку перлівниці упаде піщинка хоч одна, в перло згодом обертається вона* (М. Драй-Хмара); [Я р о с л а в:] *Які алмази, перли чи смарагди Дорожчі нам від вірності і правди..!* (І. Кочерга); — *Що то за дивний і розкішний край* [Поділля]: *ґрунт родючий, ріки повноводі, навіть перли колись виловлювали в протоках Дністра* (М. Стельмах); * Образно. *Серце плаче... Перла сліз, важкі й криваві, ронить* (В. Сосюра); * У порівн. *Краплі роси, як розсипані перли, скрізь по траві і на листах блищали і висвічувались* (О. Стороженко); *Перед очима — зелена корсетка, червона спідниця, знадний з усмішкою погляд, червоні, як кармазин, уста, з котрих виглядає рядок дрібних, як перли, зубів...* (Панас Мирний); // Коштовна прикраса, намисто з таких зерен. *Білі перли й коралі білу шию гнули* (П. Чубинський); [К о м а н д о р:] *Дозвольте, щоб я сам поклав сі перли на гордовиту сю голівку* (Леся Українка); *Вона вдає, що не чує. Мугикає собі щось під ніс, намотуючи перли на шию* (С. Андрухович); // Вигот. зі штучних матеріалів кульки, що схожі на справжні перламутрові зерна. *Наші жінки й дівчата носять на шиях французькі коралі або венеціанські скляні перли* (І. Франко); *Чи стане шукати перлина, викохана в природному середовищі — в морі, низку штучних перлів?* (І. Роздобудько).

2. *перен.* Найкращі зразки чого-небудь, найвидатніші мистецькі твори і т. ін. *Якби не було у цих оповіданнях* [М. Коцюбинського] *авторських додатків та мова всюди була чисто народня* [народна], *то вони б були такими самими перлами, як "Харитя", "Ялинка", "П'ятизлотник"* (Панас Мирний); *"Заспів"* [А. Кримського] *складається з трьох поезій, переплетених прозовими рефлексіями. Перша поезія — правдива перла в нашім письменстві* (І. Франко); *Скільки не розсипав я перлів своєї красномовності, діда я, видимо, переконати не міг* (Г. Хоткевич).

3. *розм., ірон.* Щось смішне, безглузде, недоречне і т. ін. *Ми можемо почути з уст відомого письменника на прилюдному виступі такі перли, як "треба прийняти якісь міроприємства" або "дякую режисера, артистів і телеглядачів"* (Б. Антоненко-Давидович); *Вона так і сказала: же-ни-ха-йло-о! Яке образливе слівце! О, в її лексиконі траплялися і не такі перли* (В. Чемерис).

◊ **Мета́ти (ки́дати, розкида́ти, розсипа́ти** *і т. ін.)* **бісер (пе́рли) [сви́ням (пе́ред сви́ньми́)]** *див.* **мета́ти.**

ПЕРЛИ́НА, и, *ж.* 1. Одна зернина перлів (у 1 знач.). *Усередину черепашки перлової скойки іноді випадково потрапляє піщинка, навколо неї відкладається перламутр, і тоді утворюється кулька — перлина* (з навч. літ.); *Дорогих перлин коштовних Є багато в синім морі* (Леся Українка); *Яких тільки камінців не було тут! І червоні, як усмішка, коралі, і маленькі зірочки — діаманти, і рідкісні чорні перлини* (О. Іваненко); *Бекінгем кинув на канапу розкішний гаптований золотом халат і став одягати синій оксамитовий камзол, розшитий перлинами* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); *Цього разу я начепив краватку-метелика з блискучою, хоч і штучною, перлиною посередині* (О. Шугай); * Образно. *Немає Мудріших, ніж народ, учителів; У нього кожне слово — це перлина* (М. Рильський); * У порівн. *Краплинки на квітах виблискували й сяяли, мов дорогоцінні перлини* (А. Шиян).

2. *чого, перен.* Найкращий зразок чого-небудь, найвидатніший мистецький твір і т. ін. — *Її* [Італії] *чудова дочка, королева моря і перлина землі, Венеція, взяла мене за руку і, як малу заблукану дитину, вивела на вільний світ!* (І. Франко); *Горацієва поезія "До Хлої" — одна з перлин його лірики, справжнє диво лаконізму й стислости* (М. Зеров); *В перлині Чорномор'я, як здавна називали Одесу, була напрочуд тепла осінь* (В. Чемерис); // Про дуже вродливу чи кохану дівчину, жінку або улюблену дитину. *І рожу, й лілею, і сонце, й голубку Я все те, здавалось, любив до загину. Тепер не люблю їх, — одну маю любку, Дівчину-рибчину, перлину єдину* (Леся Українка); [П о л і н а:] *Якби наш принц, — перлина між дітей, — Діждався дня цього, він мав би друга* (В. Коптілов, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПЕРЛИ́НКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **перли́на.** *Під тином Півень, біля хати, Знічев'я смітник розгрібав .. У сміттячку углядів якось він Блискучу кругленьку Перлинку* (Л. Глібов); *Офелія була вся в білому — світла спідниця, біла блузка, білі перлинки на шпильках у волоссі* (І. Роздобудько); *І ліф, і спідниця були рясно оздоблені білими пластмасовими перлинками та синтетичними рожевими трояндочками* (Л. Денисенко); *Чи зважився б він звести погляд на таку рожеву перлинку, як ця Марійка, коли б і далі сидів у Звенигородці чи Богуславі?* (Н. Околітенко); * У порівн. *Ходім туди, де роси, як перлинки, Для хмар легких збира туман, Де в'ються й стелються барвінки і обгортають рути стан* (О. Олесь).

ПЕРЛИ́ННИЙ, а, е. 1. Прикм. до **перли́на** 1. *Робота майстра Мітамура Арісумі під назвою "Прощавайте, зорі", виготовлена з дерева із використанням золота, срібного, перлинного та смарагдового пилу* (з газ.); * Образно. *Жайворонки, та Божа дрібнота, що лиш вона одна під саму синяву небес, куди око не догляне, збивається, сипала солодкими перлинними трелями* (О. Кобилянська); // З перлинами; вигот. із перлин. *Перлинні сережки, подаровані румунським королем Каролем II своїй коханій, були продані на аукціоні у Великій Британії за 2,6 млн доларів* (із журн.); *Під час реставрації було виявлено картину з ім'ям геніального голландця Рембрандта ван Рейна. Цей портрет дівчини з перлинним намистом досі чекає остаточного висновку експертів з Амстердама* (з газ.).

2. Схожий на перлину або такий, як у перлини. *Ти повертаєшся — зір зоряний — перлинний Зблиск — стріла пройшла. Вона — пройшла. Вона — минулась* (В. Неборак).

△ **Перли́нна ва́нна** *див.* **ва́нна; Перли́нна хворо́ба** *див.* **хворо́ба.**

ПЕРЛИ́ННО, *поет.* Присл. до **перли́нний.** *Зоря у срібному інеї перлинно грає* (В. Сосюра).

ПЕРЛИ́СТИЙ, а, е. Який зовнішнім виглядом (формою, забарвленням, блиском) нагадує перли; подібний до перлів, схожий на перли. *Рано сонечко схопилось, У росі перлистій вмилось і сміється, не пече...* (І. Франко); *Вгорі — перлисті переливи хмар, Яких нема на небесах чужини...* (М. Рильський); *Над лісом вставала перлиста заграва сходу* (О. Бердник); *Семен Задвірний блиснув низкою перлистих зубів* (Р. Андріяшик); *Гаряче повітря, густе, перлисте, мов дзеркало, обтікало його, струменіло перед обличчям* (П. Загребельний); * Образно. *Легкая зграя акордів перлистих Із неба на землю поллється* (Леся Українка).

ПЕРЛИ́СТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Абстр. ім. до **перли́стий.** *Петрило .. шанобливо вклонився великому князеві, очі в нього блищали по-собачому, з них зникла утопленицька перлистість, яку виказував усім, кого вважав нижчим за себе* (П. Загребельний).

ПЕРЛИ́СТО. Присл. до **перли́стий.** *Іван Доломан зробив крок їй назустріч, і зуби його перлисто блиснули, а очі засвітилися невимовною ласкою...* (Валерій Шевчук); *Йшов ранок. Землю молодив, Снігами сяючи перлисто* (В. Терещук).

ПЕРЛИ́ТИСЯ, и́ться, *недок., поет.* Сяяти, грати різними барвами, як перли. *Життя скрізь, мов чаша вина, що перлиться, веселкою грає, палає, сміється* (Уляна Кравченко); *Уже бирло княже й вінець у руках займанських* [завойовницьких], *хижих, перляться перлами, як слізьми* (Р. Федорів); // Виступати краплями (перев. про піт). *Негемія поклав руку княгині на чолі дитини: було вогке, на висках перлився цілющий піт* (К. Гриневичева); *Обличчя в гостей пашіли .. На висках перлився піт, на бородах світилася масність* (І. Керницький); // Укриватися краплями, схожими на перли. *Чоло Олі починає перлитись від поту* (Ірина Вільде).

ПЕРЛІ́ВКА[1], и, *ж.* Багаторічна трава родини злакових із суцвіттям — волоттю, поширена у країнах із помірним кліматом. *Перлівка — багаторічна рослина, що росте в лісах, іноді у степах. Часто можна побачити на берегах озер і боліт* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЛІ́ВКА[2], **ПЕРЛО́ВКА,** и, *ж., розм.* Перлові крупи, а також каша з таких крупів. *В'язням давали в день по гнилій картоплині і перловку, яка була давно на смітті зсипана разом з хробаками* (М. Малиновська); *Я .. випила компот і залишила батьків ошелешено спостерігати за тим, як Толя наминає свою порцію котлет із перловкою* (Н. Сняданко); *— Ми робимо годівниці з пластикових бляшанок, годуємо птахів крупами, які люди приносять із дому. Це — перлівка, пшениця, сире насіння* (з газ.).

ПЕРЛІВНИ́ЦЯ, і, *ж.* Двостулковий прісноводний молюск із черепашкою, укритою зсередини шаром перламутру, який використовують для виготовлення ґудзиків, прикрас і т. ін. *У човні лежало кілька черепашок-перлівниць* (В. Чухліб); *Коли траплялась перлівниця, тоді я розкривав її ножем і мацав, чи нема там перлини* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека); *Звичайна у водоймах України рибка гірчак відкладає ікринки в мантійну порожнину двостулкових молюсків перлівниць і беззубок* (з навч. літ.).

ПЕ́РЛІНЬ, я, *ч.* Грубий, 10–15 см завтовшки, корабельний трос. *З мотузкою в зубах і молотком у руці, то кидаючись у воду, то вистрибуючи з неї, плаваючи між хвилями, видряпуючись на скелю, відв'язав* [Жільят] *перлінь, на якому висів уцілілий шматок борту Дюранди* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПЕРЛІ́Т, у, *ч.* 1. Склоподібна вулканічна порода, яку використовують як будівельний, ізоляційний матеріал і т. ін. *Зниження горючості полімерних матеріалів досягається введенням у них наповнювачів, антипіренів, нанесенням вогнезахисних покриттів. Як наповнювачі застосовують крейду, каолін, графіт, вермикуліт, перліт, керамзит* (з навч. літ.); *Кращі субстрати для стратифікації — перліт, торф або пісок* (з навч. літ.).

2. Одна зі структурних частин залізовуглецевих сплавів (сталі, чавуну). *Вихідна структура сталей складається із зерен перліту різної дисперсності, оточених феритною сіткою* (з наук. літ.); *Сталь зі структурою зернистого перліту має нижчу твердість, вищу пластичність і кращу оброблюваність різанням, ніж сталь із пластинчастим перлітом* (з навч. літ.).

ПЕРЛІ́ТНИЙ, а, е. Те саме, що **перлі́товий.** *Молібден зміцнює перлітну основу, збільшує твердість, міцність і в'язкість чавуну* (з наук. літ.); // Який має у своєму складі перліт. *Наймiцнішим є перлітний чавун* (з навч. літ.).

ПЕРЛІТОБЕТО́Н, у, *ч.* Легкий бетон, заповнений спученим випалом перлітових або близьких до них вулканічних гірських порід. *Теплоізоляційний цементний перлітобетон у порівнянні з теплоізоляційним газобетоном має покращені фізико-технічні властивості* (з наук. літ.); *Перлітобетон можна застосовувати для утеплення підлог, перекриттів, заливання стін, стель, дахів* (із журн.).

ПЕРЛІТОБЕТО́ННИЙ, а, е. Прикм. до **перлітобето́н.** *Перлітобетонна теплоізоляція має прекрасну вітро- і вогнестійкість у порівнянні з іншими ізоляційними матеріалами, а також високий термічний опір* (з навч. літ.); // Вигот. із перлітобетону. *І керамічні труби, і мінеральна вата, і перлітобетонні блоки — негорючі матеріали* (із журн.).

ПЕРЛІ́ТОВИЙ, а, е. Прикм. до **перлі́т.** *Підприємство активно веде промислову експлуатацію унікальних родовищ перлітових порід* (з газ.); // Признач. для оброблення перліту (у 1 знач.). *На базі Фогоського родовища з 1982 року працює Берегівський перлітовий завод* (з газ.).

ПЕ́РЛО *див.* **пе́рли.**

ПЕРЛО́ВИЙ[1], а, е. 1. Прикм. до **пе́рли, пе́рла.** — *Ви ж сказали, що це купа сміття... Ви пригадуєте?* — *Очевидно. Але і в смітті може бути перлове зерно* (І. Багряний); * У порівн. *Ганна сплеснула руками, а сльози покотились, як перлове зерно* (Марко Вовчок); // Зробл. з перлів. *Увіходить Йоганна, розкішно вбрана: у сріблястій, прозорій, пишно вигаптуваній .. одежі, .. на шиї .. перлове намисто* (Леся Українка); *З-під багряного серпанку, з-під перлового вінця Поглядає сумно діва і вітає молодця* (М. Бажан); *Я вийняв перлові кульчики. По тому, як зблиснули очі в обох кумась, я зрозумів, що вгодив* (Г. Пагутяк); *Він подарував їй на знак їх чергового примирення після чергової ранкової сварки дивовижної краси перлове намисто, за яке виклав шалені гроші* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Власт. перлам, такий, як у перлів. *Се був маленький болотяний пташок .. Пір'я на нім було попелясто-сіре з легеньким перловим полиском* (І. Франко); *Він відчув її пахощі, її дихання, побачив її розхилені уста, перловий зблиск зубів* (П. Загребельний); // Схожий на перли, подібний до перлів. [П а в л о:] *Що ж то за устоньки солодкі, що ж то за зубоньки перлові!..* (М. Кропивницький); *Молоді, шляхетні почуття Бриніли в кожному Тадеушевім слові — І сльози бризнули з очей йому перлові* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

2. Який своїм сріблясто-сірим забарвленням і блиском нагадує перли. *Твої очі мов криниця Чиста на перловім дні* (І. Франко); *Перлове небо прибрало землю у сірі тони* (М. Коцюбинський).

Перло́ва скьо́йка *див.* **скьо́йка.**

ПЕРЛО́ВИЙ[2], а, е. 1. Зробл. із зерен ячменю (про крупи). *У другій половині квітня Олексій Іванович повернувся зі Львова з мішком перлової крупи, ящиком маргарину і пакунком ліків* (Г. Пагутяк); *Тижнями в'язні не мали в роті крихтини хліба. Перлова крупа на воді вважалася найкращим наїдком* (М. Андрусяк); *Ті кури, що крупу їм давано перлову, Під руку месницьку попалися Сакову* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

2. Пригот. із таких крупів. *Кожному обмірялося по черпакові перлової каші, яку бійці охрестили "шрапнеллю"* (Григорій Тютюнник); *Дід Максим казав правду — я почав помітно від'їдатися на перловому супі* (Ю. Збанацький); *Звичайна лікарняна їжа видавалася мені смачною, усі зварені на воді каші — пшенична, перлова, безбарвні супи, особливо з гречкою чи рисом* (Г. Вдовиченко).

ПЕРЛО́ВКА *див.* **перлі́вка**[2].

ПЕРЛОКУТИ́ВНИЙ, а, е, *лінгв.* Стос. до перлокуції. *Правильне декодування повідомлення, своєчасне зважання на перлокутивний ефект повідомлення та вибір типу мовленнєвого реагування допоможе уникнути комунікативних помилок та невдач* (з наук. літ.).

ПЕРЛОКУТИ́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., лінгв.* Властивість за знач. **перлокути́вний.** *Згідно з теорією мовленнєвих актів Дж. Остіна, кожне повідомлення спрямоване на іллокутивність — порозуміння або перлокутивність — впливовість* (з наук. літ.).

ПЕРЛОКУ́ЦІЯ, ї, *ж., лінгв.* Наслідок впливу іллокутивного акту на конкретного адресата чи аудиторію. *Очікувана реакція реципієнта на висловлювання є свідченням вдалої перлокуції та успішної комунікації, будь-яка інша — невдалої перлокуції та комунікативного конфлікту* (з наук. літ.).

ПЕРЛО́Н, у, *ч.* Штучне синтетичне волокно, а також тканина із цього волокна. — *Розкажіть, як там у краю? Ще фарбуєте сорочки бузиною чи, може, й до перлону доскочили?* (О. Підсуха); *О, Айт не барився, але й не квапився, щоб не увірвати свою єдину надію на порятунок — тонісіньку павутинку з перлону* (М. Дашкієв).

ПЕРЛО́НОВИЙ, а, е. Прикм. до **перло́н.** *Для конвеєрних стрічок широко використовують штучні тканини з перлонових, нейлонових і лавсанових ниток* (з навч. літ.); *На спомин про каторгу Айт лишив тільки невеличкий відрізок перлонової павутинки, яка врятувала йому життя* (М. Дашкієв); // Вигот. із перлону. * Образно. *Тут бриз ходить в шортах, в перлонових, в чорних, Тут море горить, заціловане сонцем* (І. Драч).

ПЕРЛЮСТРА́ТОР, а, *ч.* Той, хто виконує перлюстрацію. *Я тоді в своїх листах, зважаючи на наявну перлюстрацію, іноді писав речі, що їх мій партнер помилково приймав за правдиво висловлені, хоч насправді вони призначалися не для нього, а для надто цікавих осіб з кадрів перлюстраторів* (Б. Антоненко-Давидович); — *Ви, звичайно, не знаєте, якого змісту була телеграма?* — *Я не перлюстратор її особистої кореспонденції* (В. Чемерис).

ПЕРЛЮСТРАЦІ́ЙНИЙ, а, е. Стос. до перлюстрації. *Траплялись випадки, коли саме добре організована робота перлюстраційних пунктів допомагала знешкодити агентів іноземних розвідок* (з наук. літ.).

ПЕРЛЮСТРА́ЦІЯ, ї, *ж.* Таємне розпечатування та перегляд поштової кореспонденції, що здійснюють державні чи інші органи або особи. *Олександр на хвилину відірвався від листа, примружено глянув в куток кабінету, наче там стояв міністр внутрішніх справ, якому хотілося зараз подякувати за налагоджену перлюстрацію листів* (П. Кочура); *Перлюстрацію й цензуру не скасував у Російській імперії навіть відомий царський Маніфест, випущений у буремному жовтні тисяча дев'ятсот п'ятого року* (А. Кокотюха); *Усі твої думки відомі .. У порівнянні з цим перлюстрація і підслуховування, такі популярні в політичних детективах, виглядають дитячими забавками* (Г. Пагутяк).

ПЕРЛЮСТРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перлюструва́ти.** *Він добре знав, що, коли обидва листи потраплять до рук батька, Ольжин лист буде негайно перлюстрований* (П. Колесник); — *Уяви собі на секундочку сейф, по самий дах натоптаний листами! Конверти не розірвані, пошта не перлюстрована!* (А. Кокотюха); // **перлюстро́вано,** *безос. пред. Листа може бути перехоплено й перлюстровано* (Ю. Андрухович).

ПЕРЛЮСТРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПЕРЛЮСТРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *недок. і док., що.* Робити перлюстрацію. *Про себе П. Куліш пише в третій особі, що теж є яскравим*

виявом псевдонімності: листи могли перлюстровувати (з наук. літ.); *Департамент поліції дуже пильно стежив за "неблагонадійними", перлюстрував листи підозрілих осіб, насамперед студентів* (з наук. літ.); *Вона малює на звороті конверта хрестики, як це роблять люди, котрі вважають, що їхню пошту можуть перлюструвати* (Ю. Іздрик).

ПЕРЛЮСТРО́ВУВАТИСЯ, ується, **ПЕРЛЮСТРУВА́ТИСЯ,** у́ється, *недок.* Пас. до **перлюстро́вувати, перлюструва́ти.** *З особливою ретельністю перлюструвалися листи, де висловлювалися крамольні думки* (В. Канівець); *Т. Шевченко дає своєму адресатові зрозуміти, що його солдатська кореспонденція перлюструється* (В. Русанівський); *У часи, коли Франція чи Великобританія тільки намагалися організувати хоч якийсь контроль за матеріалами преси, приватним листуванням, на території імперії Романових уже діяв злагоджений механізм контролю за друкованим словом, публічними виступами, перлюстровувалася кореспонденція* (з наук. літ.).

ПЕРЛЮСТРУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перлюструва́ти.** *Електронне листування стало недоступним для перлюстрування* (з навч. літ.).

ПЕРЛЮСТРУВА́ТИ *див.* **перлюстро́вувати.**

ПЕРЛЮСТРУВА́ТИСЯ *див.* **перлюстро́вуватися.**

ПЕРМ, у, *ч., геол.* Останній період палеозойської ери історії розвитку Землі, що настав після карбону. *Палеозой поділяється на 6 періодів: кембрій, ордовик, силур, девон, карбон, перм* (з наук. літ.); *Скелет давньої амфібії завдовжки близько 11 см був знайдений у Техасі у відкладах раннього перму (270–280 млн років тому) ще в 1995 році* (з навч. літ.).

ПЕРМАЛО́ЄВИЙ, а, е. Прикм. до **пермало́й.** *На конструктивній основі електронно-променевої трубки є пермалоєвий шар, який захищає її від електростатичних та магнітних полів* (з навч. літ.); // Вигот. із пермалою. *Кожен напівзонд має пермалоєвий сердечник і дві обмотки* (з навч. літ.).

ПЕРМАЛО́Й, ю, *ч.* Загальна назва залізонікелевих сплавів, що мають властивість сильно намагнічуватися. *У широкосмугових трансформаторах використовують магнітопроводи з пермалою, аморфного заліза, феритів* (з наук. літ.); *У котушках індуктивності, що працюють на низьких частотах (до 1 кГц), як сердечники використовують пермалой* (з навч. літ.).

ПЕРМАНГАНА́Т *див.* **пермангана́ти.**

ПЕРМАНГАНА́ТИ, ів, *мн. (одн.* **пермангана́т,** у, *ч.), хім.* Солі манганової кислоти. *Окисниками можуть бути деякі солі (перманганати, перхлорати, персульфати, дихромати), нітратна кислота, пероксид водню тощо* (з наук. літ.); *М'ясо саламандр .. викликає гострий біль у животі, блювоту й галюцинації. Д-р Гінкель .. з'ясував, що ці шкідливі ефекти зникають, коли нарізане м'ясо попарити гарячою водою .. і, ретельно промивши, протягом двадцяти чотирьох годин вимочувати в слабкому розчині перманганату* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека).

ПЕРМАНЕ́НТ, у, *ч., розм.* 1. Перманентна завивка. [Г а н я:] *Прийшла у наш клас нова вчителька, така нафарбована, .. перманент* (О. Корнійчук); *Там* [у перукарні] *.. й голять, і дітей стрижуть, і перманент роблять* (В. Кучер); *— Усе київське високе панство стрижу. Вони без мене — нікуди! Я їм — і перманент, і зачіски по-французькому* (І. Роздобудько).

2. Довготривалий макіяж (очей, губ і т. ін.). *Поки перманент не почне вицвітати, ви не зможете поміняти колір і форму брів, губ і тіней* (з газ.).

ПЕРМАНЕ́НТНИЙ, а, е. 1. *книжн.* Який триває безперервно; постійний. *Найбільшим нещастям українського народу було те, що ціла його історія — перманентне намагання когось зробити з нас не те, чим призначила нас природа* (У. Самчук); *Я втомився вити від цієї перманентної безвиході, від цього тотального безладу, непорозуміння* (К. Москалець).

2. Який зберігається впродовж тривалого часу завдяки спеціальній техніці виконання (про завивку, макіяж і т. ін.). *Хімічна, вона ж перманентна, завивка дозволяє носити пишні локони місяцями* (з навч. літ.); *Перманентний макіяж не боїться екстремальних умов і може триматися до 3–4 років* (із журн.); // З довготривалою завивкою. *"Але ж я на неї ані дивився!" — сказав уголос Льонька, злякавши благочестиву бабусю з білим як сніг перманентним волоссям* (Валерій Шевчук); // Признач. для довготривалої дії. *Марла ні сіло ні впало подумала, що має собі розмалювати живіт. Якими-небудь перманентними фарбами* (І. Карпа).

ПЕРМАНЕ́НТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **пермане́нтний** 1. *Колосальні втрати, що несемо ми в техніці* [у війну], *.. і перманентність цього прикрого явища свідчить, що ми не органічно володіємо нею* (О. Довженко); *Україна як самостійна держава не нищила жодний нарід і нікому не перекривала життєдайний кисень перманентності передавання знань, досвіду, традицій від покоління до покоління* (з газ.).

ПЕРМАНЕ́НТНО, *книжн.* Присл. до **пермане́нтний** 1. *Владек одсиджував перманентно не більше як місяців зо два, зо три, а іноді й рік... Принаймні всі тюрми варшавські були його помешканнями* (Олесь Досвітній); *Полювання на звіра й птицю заборонене, але ж не для високих осіб. Начальство керує і полює перманентно, тобто безперервно* (П. Загребельний); *Може, комусь вкрай необхідно, щоб ми перманентно зводили між собою криваві рахунки* (Б. Олійник).

ПЕРМЕА́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання напруженості магнітного поля, магнітної індукції і т. ін.; різновид магнітометра. *Найпростішим приладом електродинамічного типу є пермеаметр Кепселя* (з навч. літ.).

ПЕ́РМСЬКИЙ, а, е, *геол.* Прикм. до **перм.** *Вважають, що у формуванні деяких соляних куполів у Дніпровському басейні разом із девонською сіллю бере участь і пермська* (з наук. літ.); *Німецький бактеріолог Домбровський .. пише, що йому пощастило виділити з пермських нашарувань і оживити бактерії, що зберігалися в щілинах вапнистих сполук понад 225 мільйонів років* (В. Владко); *Пласти* [порід] *лежали один над одним майже горизонтально, тільки послідовність була "ненормальна" — молоді юрські сланці внизу, а старезні пермські пісковики — нагорі!* (О. Бердник).

△ **Пе́рмський періо́д** *див.* **періо́д.**

ПЕРНА́ТИЙ, а, е. 1. Укритий пір'ям (про птахів). *Сипав* [мош-Діма] *на землю покришену мамалигу, на яку з галасом накидались його пернаті приятелі* (М. Коцюбинський); *Качка одним помахом хвоста вертнулася вбік, і в ту ж хвилину розлігся мій постріл, що припинив літ і життя цьому пернатому створінню* (Олесь Досвітній); *Стояла спека, і пернатa дичина поховалася в прохолодному очереті, ніде не видно жодного птаха* (В. Шкляр); // Прикрашений пір'ям. *Байда, в пернатому шлику, в руці булава, сидить на стародавньому стольці* [стільці] (П. Куліш); *Над нашим краєм, тихим та веселим, Убивця йде в пернатому шоломі, — А ти сидиш, як дурень доброчесний, І скиглиш* (М. Рильський, пер. з тв. В. Шекспіра).

2. *у знач. ім.* **перна́ті,** тих, *мн. (одн.* **перна́тий,** того, *ч., розм.,* **перна́та,** тої, *ж., розм.).* Назва птахів. *Пішов* [Мирон Данилович] *додому лагодити ловецький пристрій. Андрійко здогадується, що тут — зброя на пернатих* (В. Барка); *Шуліка, шугонувши отак згори, загнав пазурі в щуку, але щука виявилась таких розмірів, що, тонучи, потягла і пернатого з собою у воду* (О. Гончар); *— Розумієш, приватні літаки дуже часто зазнають ушкоджень через зіткнення з пернатими* (М. Кідрук); *Гамір пернатих криє весь гай. Ну-бо, співати, пісне, лунай* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете).

ПЕРНА́Ч, ПІРНА́Ч, а́, *ч.* Старовинна зброя — різновид булави з металевим наконечником на зразок оперення; символ влади у князів, козаків. *— Ану-мо! За мною, діти! Бий їх на всю руку! — гукнув сотник і з перначем кинувся вниз на відступаючого ворога* (М. Старицький); *Кинув геть юнак пірнач злотистий і зломив надвоє гостру шаблю* (Леся Українка); *За гетьманом полковники на конях, І куренями виступає Січ, Булави, пірначі мигтять в долонях, І від шабель розвидніюється ніч* (Б. Лепкий); *Попереду бунчужний ніс бунчук, а слідом з шапками під пахвою ішли полковники, курінні отамани і сотенні з перначами чи значками в руках* (П. Панч); *Знову довелося кошовому підняти вгору пернач, щоб установити на майдані тишу* (В. Малик); *Він помовчав, а тоді вирішив, що старший син мусить знати все, бо незабаром перебере від отця князівський пернач* (І. Білик); *— З Білої Церкви старшина повертає з новими нашими клейнодами: булава, бунчук, пернач, велика хоругва, прапори, литаври* (Г. Колісник).

ПЕРО́, а́, *с.* 1. Зроговіле надшкірне утворення з порожнистим стрижнем і легкими пухнастими відростками з обох боків, яке вкриває більшу частину тіла птахів. *Улас осміхнувся та й ухопив, жартуючи, лебедицю за крило й висмикнув одне найбільше перо* (І. Нечуй-Левицький); *Беркут був великий, .. темно-бурого кольору, крила майже чорні, лише з невеликим світлим візерунком на тулубі, а на хвості і плечах пера були зовсім білі* (Ю. Покальчук); * Образно. *Ішли* [Антін із сусідкою] *межи стін, грубо зложених з сірого каменю, вишитих блідими перами папороті* (М. Коцюбинський); * У порівн. *Його* [Вовкуна] *тягло до всякого майстровання* [майстрування]; *сокира в його руках робилась легкою, як перо, і він махав нею з таким жаром, мов займався найлюбішою забавою* (І. Франко); // *збірн.* Пір'я, оперення. *Наче й годують їх* [птахів] *добре, а все ж чогось їм бракує в штучних умовах парку, фламінго навіть міняють барву пера, з рожевих стають білими* (О. Гончар).

2. Знаряддя для писання чорнилом, тушшю і т. ін., що має форму зігнутої металевої пластинки із загостреним і розщепленим кінцем. *Два місяці мати моя лежала в тяжкій недузі, і за той час чорнило висохло, а пера іржа поїла* (М. Коцюбинський); *Всі наввперебій почали диктувати, перебиваючи одне одного, обступивши з усіх боків Олесю, стежачи за кожним рухом пера* (О. Донченко); *Поклавши білий прямокутник перед собою, Клим узяв ручку, зняв кришечку з чорнильниці, вмочив перо* (А. Кокотюха); // Застругана велика пір'їна гусака, лебедя, ворони і т. ін., яку в давнину використовували для писання. *Перо страшне не в гусака, а вже тоді, як у дяка* (прислів'я); *Славута взяв нове перо, — він поспішав, бо записував кожне Володимирове слово, щоб не загубилося* (В. Малик).

3. *тільки одн., перен.* Уживається як символ письменницького хисту або літературної діяльності кого-небудь. *Глибоким зором і пером тонким Він* [М. Коцюбинський] *слугував народові своєму* (М. Рильський); *Питання доробки твору — завжди компетенція автора, незалежно від того, чи сам він знайшов кращий варіант, чи йому підказали його товариші по перу* (О. Кундзич); // Творча індивідуальність письменника, особливості авторського стилю. *Я такий прихильник Вашого* [Л. Мартовича] *таланту, так люблю перо Ваше, що вже бодай для того варто щось мені надіслати* (М. Коцюбинський); *Тиха, мальовнича Ворскла, романтика минувшини й перших революційних бур надали моєму перу ліризму* (Б. Антоненко-Давидович).

4. *розм.* Плавець риби або іншої водяної тварини. *Піднялась висока хвиля, неначе іскрами розсипалась перед братами, та й викинула їм з кит-риби перо* (О. Стороженко); *Заблищали морські півні з червоними перами* (І. Нечуй-Левицький).

5. *розм.* Зелений пагін цибулі або часнику. *З торби висувалися зелені пера молодої цибулі* (І. Франко); *Чи догадаються тільки насмажити на вечерю молодих печеричок, так, як він любить: ціленькі облити сметаною добре і оживити зеленим пером цибульки...* (М. Коцюбинський); *Їстівний ґердан вийшов такий, що хоч зав'язуй його на шию. Чим зав'язувати? А Ви припасуйте зверху стебло петрушки чи пера цибулі. Ось Вам і зав'язка* (М. Матіос).

6. *техн.* Лопать деяких інструментів, пристосувань і т. ін. *Трубчасті балки, стакани і кріплення надводного гідрографічного апарата виготовлено з іржостійкої сталі й латуні, леєрне огородження й перо стерна — зі сталевих труб і листової сталі* (з наук. літ.).

Аку́ла пера́ *див.* **аку́ла; Володі́ти перо́м** *див.* **володі́ти; (1) Гу́сяче (гуси́не) перо́** — застругана велика гусяча пір'їна, якою писали до появи сталевих пер. *Князь сидів на своїм троні З гусячим пером в руці* (І. Франко); *Та чим би він не писав — гусячим чи металевим пером, олівцем чи цокав одним пальцем на машинці — фейлетони його завжди були влучні, веселі, гострі* (Ю. Мартич); *Знаком посади військового писаря була довга чорнильниця-каламар, яку він під час військових рад зберігав за поясом, а також гусине перо, застромлене за праве вухо* (з наук. літ.); **(2) Махові́ пе́ра** — найбільші пера в крилах птаха, які відіграють важливу роль під час польоту. *Півень, не дарма ж він такий хист мав до ловів, в одну мить сплутав яструбу його жовті пазуристі лапи і заходився прошивати махові пера* (Ю. Логвин); **Нале́жати перу́** *див.* **нале́жати**[1].

△ **(3) Морське́ перо́,** *зоол.* — восьмипроменевий кораловий поліп, який має тіло циліндричної форми завдовжки до 30 см і здатність світитися. *Морські пера формують дуже великі яскраві колонії* (з наук.-попул. літ.).

◊ **Бра́тися / взя́тися за перо́** *див.* **бра́тися; Вихо́дити / ви́йти з-під пера́** *див.* **вихо́дити; (4) Ві́чне перо́,** *заст.* — авторучка. *Мара .. тримає в руці напоготові закордонне вічне перо* (Б. Антоненко-Давидович); *Тоді доктор Пастух виймає з бічної кишені вічне перо* (Ірина Вільде); **Гостри́ти / нагостри́ти перо́** *див.* **гостри́ти; Заки́нути перо́** *див.* **закида́ти**[2]**; Не на́шого пера́ (пі́р'я) птах (пта́шка)** *див.* **птах; Ні (ані́) в ка́зці сказа́ти (розказа́ти), ні (ані́) перо́м описа́ти ([не] списа́ти)** *див.* **сказа́ти; [Ні] перо́м [не] списа́ти (описа́ти) [ні сло́вом не сказа́ти] <Ні перо́м списа́ть, ні змалюва́ть>** *див.* **спи́сувати; Ні пу́ху ні пера́** *див.* **пух; [Од-**

ни́м] ро́зчерком пера́ *див.* **ро́зчерк; Перо́м скребти́** *див.* **скребти́; Про́ба** *(рідше* **спро́ба) пера́** *див.* **про́ба; Про́бувати / спро́бувати перо́** *див.* **про́бувати; Скрипі́ти перо́м (пе́рами)** *див.* **скрипі́ти; [Хай (неха́й)] земля́ [бу́де] пу́хом (перо́м, пухке́нькою, легка́)** *див.* **земля́.**

ПЕРО́ВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **перо́** 1. *Лебеді мають надзвичайно щільний перовий покрив* (з навч. літ.).

2. *техн.* Який має перо (у 6 знач.). *Для свердління глибоких отворів або отворів великого діаметра (від 6 до 50 мм) використовують перові свердла. Є навіть перове свердло з регульованим діаметром* (з навч. літ.).

Перо́ва ру́чка *див.* **ру́чка.**

ПЕРОКСИ́Д *див.* **перокси́ди.**

ПЕРОКСИДА́ЗА *див.* **пероксида́зи.**

ПЕРОКСИДА́ЗИ, а́з, *мн. (одн.* **пероксида́за,** и, *ж.), біохім.* Ферменти, які каталізують у живих клітинах реакції окиснення різних речовин за допомогою перекису водню; поширені в рослинних і тваринних організмах. *Пероксидаза еритроцитів є чутливою до дії несприятливих факторів середовища* (з наук. літ.); *Калію перманганат у рідкому середовищі під впливом пероксидаз розпадається з виділенням атомарного кисню* (з навч. літ.).

ПЕРОКСИДА́ЗНИЙ, а, е, *біохім.* Стос. до пероксидаз. *Вивчення синтезу й індукція пероксидазної активності грибів є актуальними питаннями мікології та біотехнології* (з наук. літ.); *Гемоглобін не є ферментом, однак виявляє пероксидазні властивості* (з наук. літ.).

ПЕРОКСИ́ДИ, ів, *мн. (одн.* **перокси́д,** у, *ч.), хім.* Сполуки, що містять два атоми кисню, зв'язаних один з одним і з третім хімічним елементом. *Лужні та лужноземельні метали взаємодіють із киснем за кімнатної температури, а інші під час нагрівання утворюють оксиди (активні метали утворюють також пероксиди)* (з навч. літ.); *Калію перманганат є сильнішим окисником порівняно з водню пероксидом, має також активнішу протимікробну дію* (з навч. літ.).

ПЕРОКСИ́ДНИЙ, а, е, *хім.* Стос. до пероксидів. *Для росту концентрації озону в атмосфері потрібно збільшення емісії речовин, які породжують пероксидні радикали* (з наук. літ.); *За недостатньої кількості інсуліну пригнічується ліпогенез, підвищується ліполіз, пероксидне окиснення ліпідів, у крові й сечі підвищується рівень кетонових тіл* (з навч. літ.).

ПЕРОКСИСО́МА *див.* **пероксисо́ми.**

ПЕРОКСИСО́МИ, о́м, *мн. (одн.* **пероксисо́ма,** и, *ж.), біол.* Органели, притаманні більшості евкаріотичних клітин. *Пероксисоми (мікротільця) є мембранними пухирцями діаметром 0,2–0,5 мкм. Тривалість їхнього життя становить 5–6 діб* (з навч. літ.); *Пероксисоми нейтралізують багато токсичних сполук* (з навч. літ.).

ПЕРОКСИСО́МНИЙ, а, е, *біол.* Прикм. до **пероксисо́ми.** *Пероксисомні захворювання зумовлені порушеннями структури й функції пероксисом* (з наук. літ.); *Пероксисомний матрикс містить до 15 ферментів* (з навч. літ.).

ПЕРО́Н, у, *ч.* Частина території на автовокзалі, залізничному вокзалі, у метро, на аеродромі, признач. для посадження та висадження пасажирів, завантаження, розвантаження багажу, вантажів і т. ін. *На пероні дзвінок, зараз підходить поїзд* (М. Коцюбинський); *На пероні стояв гомін. З поїзда висипали люди* (В. Винниченко); *Вона чомусь не сідає до потяга, зостається на пероні, а потяг ось-ось рушить* (Ю. Андрухович); *Найближчий автобус до Мачали .. відходив через п'ятнадцять хвилин — я вже бачив його на пероні крізь замизгану шибу автостанції* (М. Кідрук); *Електропоїзд уже стояв біля перону, і всі вагони були освітлені* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

ПЕРО́ННИЙ, а, е. Прикм. до **перо́н.** *До вагона долітає іноді проціджений крізь паровозні гудки й перонний гамір кволий грім* (Б. Антоненко-Давидович); *Порту надають право стягувати перонний збір за вхід на пасажирські причали і дебаркадери* (з навч. літ.); // Який міститься на пероні. *Поїзд спиняється. Світло перонного ліхтаря упало в купе, освітило постать Людмили* (А. Головко); *Петро Папарук .. став власником перонних кіосків* (П. Загребельний); *Електропоїзд уже стояв біля перону .. Я поглянув на перонний годинник. Було п'ять хвилин на шосту* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

Перо́нний квито́к *див.* **квито́к.**

ПЕРО́НОВИЙ, а, е. Те саме, що **перо́нний.** *Забороняється: .. 5. Лайка та неприємне поводження... наперонових ганках* (Остап Вишня); *Мокрий вітер, різкий, пероновий, Витре сльози... "Поїдеш — умру..."* (Є. Маланюк); *Роман Петрович, просто з ходу, не зупиняючись, .. вискочив у протилежні перонові двері* (В. Козаченко).

ПЕРОНОСПО́РА, и, *ж., біол.* Ооміцет, який паразитує на трав'янистих рослинах, спричиняючи пероноспороз. *Збудником несправжньої борошнистої роси є пероноспора, яка паразитує на різних рослинах: соняшнику, тютюні, бавовні, пасльонових, дикорослих складноцвітих, буряку, капусті тощо* (з навч. літ.); *Пероноспора дуже інтенсивно мутує, унаслідок чого виникають резистентні спори, які здатні заражувати стійкі гібриди (долаючи гени стійкості)* (із журн.).

ПЕРОНОСПО́РОВІ, вих, *мн., біол.* Родина облігатних грибів-паразитів вищих рослин, надзвичайно поширених у природі. *До складу пероноспорових входять фітопатогенні гриби* (з навч. літ.); *Для пероноспорових характерними є гаусторії* (з навч. літ.).

ПЕРОНОСПОРО́З, у, *ч.* Хвороба рослин, спричинена пероноспоровими. *Регулюючи співвідношення внесених у ґрунт органічних і мінеральних добрив, можна добитися підвищення стійкості цукрового буряку до пероноспорозу* (з навч. літ.).

ПЕРОПОДІ́БНИЙ, а, е. Подібний до пера; схожий на перо (у 1 знач.). *Токарний верстат на слов'янській території з'явився тільки за часів черняхівської та київської культур. Зокрема, залізні різці або свердла з пероподібним лезом знайдені на поселеннях Бовшів II та Роїще* (з наук. літ.); *Стебла та пероподібне листя каланхое мають насичений темно-зелений колір і щільну, соковиту, м'ясисту структуру* (з газ.).

ПЕРОРА́ЛЬНИЙ, а, е, *анат., вет., мед.* 1. Те саме, що **ора́льний.** *У разі перорального застосування препарати бісмуту майже не абсорбуються з травного каналу. Їх уводять внутрішньом'язово* (з навч. літ.).

2. Те саме, що **періора́льний.** *Є низка чинників, які можуть спричинити розвиток перорального дерматиту — застосування фторовмісних зубних паст та інших засобів косметики й особистої гігієни, тривала інсоляція, прийом гормональних контрацептивів, захворювання органів травлення та ін.* (з наук. літ.).

ПЕРОРА́ЛЬНО, *анат., вет., мед.* Присл. до **перора́льний** 1. *Собакам і лабораторним щурам препарат уводили двома способами: перорально та підшкірно* (з наук. літ.).

ПЕРПЕНДИКУЛЯ́Р, а, *ч., мат.* Пряма, що перетинає дану пряму або площину під прямим кутом. *Висотою піраміди називають перпендикуляр, проведений з вершини піраміди до її основи* (з навч. літ.); *— Ось як це треба креслити! Якщо ми повинні на дану пряму опустити перпендикуляр, то мусимо провести лінію, яка з першою утворить тупий кут* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПЕ́РПЕНДИКУЛЯ́РНИЙ, а, е, *мат.* Який є перпендикуляром. *Кут між перпендикулярними прямими дорівнює 90°* (з навч. літ.); // Розташований під прямим кутом до чогонебудь. *Якби вісь обертання Землі була перпендикулярною до площини орбіти, то зміни пір року не відбувалося б* (з навч. літ.); *Я підійшов до перехрестя й оглянув перпендикулярну вулицю* (М. Кідрук).

ПЕРПЕНДИКУЛЯ́РНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., мат.* Абстр. ім. до **перпендикуля́рний.** *Умовою перпендикулярності двох площин є перпендикулярність їх нормалей* (з навч. літ.); *Міняли телеграфний стовп, і Полєсов перевіряв його перпендикулярність до землі власним, спеціально винесеним з майстерні виском* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова).

ПЕ́РПЕНДИКУЛЯ́РНО, *мат.* Присл. до **перпендикуля́рний.** *Пряма, проведена на площині перпендикулярно до проєкції похилої, перпендикулярна до цієї похилої* (з навч. літ.); *Катя .. поставила лижі перпендикулярно до лінії руху і майже на місці загальмувала, тільки снігова курява бризнула* (О. Копиленко); *Людмила відчинила цегляний, теплий гараж, який стояв своїми воротами перпендикулярно до входу в будинок* (А. Дністровий); *Справа передпокій переходив у другий коридор, що простягався перпендикулярно до першого, який впирався у вхідні двері* (М. Кідрук).

ПЕРПЕ́ТУУМ-МО́БІЛЕ, *невідм., с.* і *ч.* Вічний двигун. *У встановленні першого закону термодинаміки велику роль відіграли численні невтішні спроби винайти вічний двигун першого роду (перпетуум-мобіле)* (з навч. літ.); *— Значить, він хоче просвердлити чверть земної кулі і пустити по цій трубі поїзди? — Так. — Мало не перпетуум-мобіле, — пробубонів астроном* (М. Трублаїні); *Він все життя думав над вічним двигуном (перпетуум-мобіле), хоча й читав про неможливість такої конструкції* (О. Бердник).

ПЕРС, а, *ч.* 1. *Див.* **пе́рси[1].**

2. *розм.* Довгошерстий кіт перської породи. *Кошеня пищить. Воно біле, пухнасте, із шляхетною пласкуватою мордочкою перса* (В. Єшкілєв).

ПЕ́РСА, *рідко* **ПЕ́РСИ,** ів, *мн. (одн.* **пе́рсо,** а, *с., рідко).* 1. Жіночі груди. *Сльози рясно побігли з очей дівчини на її ніжні дівочі перси* (А. Кащенко); *Очі її горіли, перса важко дихали, коси розпустилися* (М. Коцюбинський); *Міцна й струнка .. ішла вона поруч чоловіка, і сотник скоса милувався з її рівної, як стовбур, шиї і високих пружних персів* (З. Тулуб); *Вона випросталася, стала навпроти нього, майже впираючись йому в груди своїми округлими персами* (П. Загребельний); *На ній було пошматоване бузкове полоття* [плаття], *й крізь дірку випнулось припале курявою кругляcте персо* (І. Білик); * У порівн. *Ніжна блакитна хвиля, чиста і тепла, як перса дівчини, кидала на берег тонке мереживо піни* (М. Коцюбинський).

2. *рідко.* Те саме, що **гру́ди** 1. *На призьбі сидить молодий ще тато Орисин; вуси йому аж на перса упали, а в зубах коротесенька люлька* (М. Старицький); *Тимон на мить спинився, хапнув ротом повітря, ніби його не вистачало його могутнім персам* (Д. Бузько); // Передня частина тулуба коня від кінця шиї до початку ніг. *Хмари вже заступили під лісом кавалерію, що брела по перса коням житами* (Г. Косинка).

ПЕРСЕВЕРАТИ́ВНИЙ, а, е, *псих.* Стос. до персеверації, пов'язаний із нею. *У хворих на шизофренію кількість персеверативних помилок корелює з вираженістю розладів інсайту та порушенням адаптації в повсякденному житті* (з наук. літ.); *Постійні персеверативні негативні думки пацієнта, який страждає на депресію, не дають йому зосередитися на зовнішніх стимулах та здійснювати мимовільні розумові дії* (з наук. літ.).

ПЕРСЕВЕРАТО́РНИЙ, а, е, *псих.* Те саме, що **персеврати́вний.** *Епізодично й короткочасно персеввераторні елементи в мисленні можуть траплятися в разі різкого стомлення та під час вираженого алкогольного сп'яніння* (з навч. літ.).

ПЕРСЕВЕРАЦІ́ЙНИЙ, а, е, *псих.* Прикм. до **персевера́ція.** *Найвиразнішими проявами дефіциту операційної пам'яті та функцій контролю в осіб із розладами спектра аутизму є персевераційні (циклічно повторювані) дії* (з наук. літ.).

ПЕРСЕВЕРА́ЦІЯ, ї, *ж., псих.* Стан, який характеризується нав'язливим, мимовільним повторюванням тих самих слів, думок, мелодій, дій. *Персеверації можуть спостерігатися в мисленні хворих, що страждають на шизофренію* (з навч. літ.).

ПЕРСЕВЕРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що і без прям. дод., псих.* Повторювати (слова, думки, дії і т. ін.). *Багатьом хворим із дизартрією не вдається моторне перемикання з одного звука на інший, і вони, замість повторення нового звука, персеверують попередній* (з навч. літ.); *В адинамічній фазі сп'янілі персеверують, бубнять собі під ніс незрозумілі уривки слів чи фраз. Продуктивний мовний контакт під час обстеження таких осіб практично неможливий* (з навч. літ.).

ПЕРСЕ́ЇДИ, ї́д, *мн., астр. (в астрономії з великої літери).* Великий потік метеорів, радіант якого міститься в сузір'ї Персея. *Активність Персеїд максимальна з 10 до 14 серпня, коли можна бачити до 75 метеорів за хвилину* (з навч. літ.); *Персеїди — один із найяскравіших зорепадів, що відбувається щороку влітку* (з газ.).

ПЕ́РСИ[1], ів, *мн. (одн.* **перс,** а, *ч.).* Народ, що становить основне населення Ірану (колишньої Персії). *Арабська мова була для освічених персів те саме, чим була латинська мова для вченої середньовікової Німеччини* (А. Кримський); *Скіфський цар вельми розлютився й хотів був убити зухвалого перса, тоді лише махнув рукою й звелів йому відвезти перському цареві скіфські дарунки* (І. Білик); *— Той перс, що його вбив Мечислав на герці, можливо, був перський князь* (В. Рубан); *Я вже з добру годину нипав тим помешканням, на кожному кроці полохаючи всіляких малайців, персів, ефіопів* (Ю. Андрухович).

ПЕ́РСИ[2] *див.* **пе́рса.**

ПЕРСИ́ДСЬКИЙ, а, е, *заст.* Прикм. до **пе́рси[1]** і Персія; перський. *Усі війни чомусь ішли саме через цю найвужчу частину Босфору; персидський цар Дарій ставив тут свій міст з кораблів, ідучи на греків* (П. Загребельний); *Корабель мчав на південний схід — і за всіма розрахунками мав уже досягти персидського берега* (Ю. Логвин); // Зробл., виведений у Персії, завезений із неї. *Над Асканією пливе дух розквітлих персидських бузків* (О. Гончар); *З другого боку фонтана стояла широка, застелена важким персидським килимом канапа* (В. Малик); *У неї був величезний білий пухнастий персидський кіт з фіалковими очима і печаткою презирства до всього світу на пещеному безносому обличчі* (Є. Кононенко).

ПЕ́РСИК, а, *ч.* 1. Невелике південне плодове дерево родини розових із ланцетоподібними листками. *В долині персики цвітуть, А в горах знову сніг* (М. Рильський); — *Сашо, запиши: дикий мигдаль з персиком не схрещується* (О. Довженко); *З теплих спадів Мужіївської гори мені привезли тоненькі, як пальчик дитини, саджанці персиків* (М. Дочинець).

2. Запашний, соковитий плід цього дерева із жовтувато-червоною ворсистою шкіркою та великою борознистою кісточкою. *Синіють сливи, червонобокі повні персики вгинають гілля...* (О. Гончар); *Кедхода гукнув слугу, і той вніс свіжі червонобокі персики, вкриті ніжним, золотистим пухом* (П. Загребельний); *На столах у вельмож щодня виноград і персики* (Ю. Мушкетик); *Під вагою персиків дерева схилялися перед Араратською долиною* (В. Шкляр).

ПЕ́РСИКОВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **пе́рсик.** *Софії хотілось ще і ще слухати розмову Івана Івановича — про його мрію, про розкішний персиковий сад* (О. Донченко); *На одній з картин було зображено персикове дерево, на котрому одночасно були квітки й плоди* (Л. Денисенко); *Ян хапнув повітря з таким звуком, наче вдавився персиковою кісточкою* (М. Кідрук); // Зробл., вигот. із персиків або з додаванням персиків. *Я запитав офіціантку, чи є в них свіжі фрукти. У них був персиковий сік* (В. Кожелянко); *На столі — папір, чорнильниця, гусячі пера, два добре пошарпані збірники законів, боката скляна карафа з персиковим бренді* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

2. Блідо-рожево-жовтий, кольору стиглого персика. *Парміс удавано злякалась і аж скинула руки: — Як?!. — І мовби незумисне впустила кінці персикового покривала* (І. Білик); *Із засвіченого ліхтаря .. сіються золоті іскри і всипають блиском моє персикове пальто і такий же берет* (І. Жиленко).

ПЕРСИСТЕ́НТНИЙ, а, е, *спец.* Стійкий, постійний, незмінний. *Зміни в глобальній економіці швидше вказують на те, що цінові шоки на продовольство будуть персистентними, а не транзитивними* (з наук. літ.); *Більшість ксенобіотиків руйнується повільно або зовсім не зазнає біологічного руйнування, тобто є персистентними сполуками* (з навч. літ.).

ПЕРСИСТЕ́НТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., спец.* Властивість і стан за знач. **персисте́нтний.** *Реакція ґрунтових мікроорганізмів на дію ксенобіотиків є досить різноманітною і залежить від багатьох чинників: хімічної природи, персистентності препарату, ґрунтово-кліматичних умов тощо* (з наук. літ.); *Хлорорганічні сполуки характеризуються високою персистентністю (здатністю довго циркулювати в зовнішньому середовищі)* (з навч. літ.).

ПЕРСИСТЕ́НТНО, *спец.* Присл. до **персисте́нтний.** *У природних умовах до вірусної діареї сприйнятливі буйволи, олені, козулі, кози, вівці. Персистентно інфіковані тварини є постійним джерелом виділення вірусу* (з наук. літ.); *Вірус жовтої карликовості картоплі від рослини до рослини передають персистентно цикадки та попелиці* (з наук. літ.).

ПЕРСИСТЕ́НЦІЯ, ї, *ж., спец.* Тривале збереження мікроорганізмів де-небудь. *Особливістю грибних аероалергенів є їх персистенція впродовж усіх сезонів та ще й повсюди в довкіллі, зокрема й у приміщеннях будь-якого призначення* (з наук. літ.); *Вилікувати хламідійну інфекцію іноді буває досить важко, що пов'язано з персистенцією збудника в епітеліальних клітинах* (з навч. літ.).

△ **(1) Персисте́нція фолі́кула,** *мед.* — гормональний розлад менструальної функції, коли відбувається дозрівання одного або кількох фолікулів, але без овуляції та утворення жовтого тіла. *У разі персистенції фолікула утворюється велика кількість естрогенних гормонів, під впливом яких в ендометрії розвивається спочатку проліферація, а потім і гіперплазія* (з навч. літ.).

ПЕРСИ́СТИЙ, а, е. Який має великі, повні або високі, широкі, добре розвинуті перса. — *Пошукати б тут яку-небудь персисту молодичку... нагодувати б дитину!* (О. Ільченко); *Симпатичне чорне хлопченя .. дибає за нами вслід, .. не звертаючи ніякої уваги на оклики матері, тієї веселої персистої мадонни* (О. Гончар); *Жеребець був .. персистий, сірий у яблуках, з важелезними кудлами шерсті на передніх і задніх ногах* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса).

ПЕРСИСТУВА́ННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **персистува́ти.** *Особливістю персистування трихомонадної інфекції є здатність трихомонад фагоцитувати й зберігати в живому стані мікроорганізми* (з наук. літ.).

ПЕРСИСТУВА́ТИ, у́є, *недок., спец.* Зберігатися тривалий час (перев. про мікроорганізми, хвороби). *В організмі людини персистують десятки й сотні хвороботворних збудників, які час від часу активізуються, спричиняючи різноманітні хвороби* (з наук. літ.); *Після проникнення віруси герпесу зберігаються (персистують) в організмі людини пожиттєво* (з наук. літ.).

ПЕРСІЯ́НИ, я́н, *мн. (одн.* **персія́нин,** а, *ч.;* **персія́нка,** и, *ж.), заст.* Перси *(див.* **пе́рси[1]**). *Персіянки Роксани предивна краса В його серці горить, мов пожар, не згаса* (І. Франко); *Він розповідав тільки "перські мотиви" — пригоди персіян і вірмен на слідстві в цій модерній тюрмі* (І. Багряний); *Скіф, що був насправді персіянином, нечутно дибав за господарем* (І. Білик); *На очі красуні-персіянки Ніссо напливли сльози, вона до крові прикусила нижню губу* (Ю. Логвин).

ПЕРСІЯ́НИН *див.* **персія́ни.**

ПЕРСІЯ́НКА *див.* **персія́ни.**

ПЕРСІЯ́НСЬКИЙ, а, е, *заст.* Прикм. до **персія́ни** і Персія. *Швендяв він і по Персіянській землі* (О. Стороженко); // Зробл. у Персії, завезений із неї. *Пики їм порозпухали, бо випили вони за тим ділом удвох із отаманом три барила чорної персіянської горілки* (О. Ільченко); — *Кажуть, везе Кончак якогось бусурменина з персіянськими луками-катапультами, що стріляють "живим вогнем", їх натягують п'ятдесят воїнів* (В. Малик).

ПЕРСНЕПОДІ́БНИЙ, а, е. Який має форму персня. *Перснеподібний хрящ формою нагадує перстень із широкою пластинкою* (з навч. літ.); *Під час гістологічного дослідження пухлини шлунка виявлено багато перснеподібних клітин* (з навч. літ.).

ПЕ́РСНИК, а, *ч., діал.* Перстенець (у 1 знач.). — *На лиш, надінь відлогу та ще оцей персник про запас візьми, то пройдеш скрізь огонь і воду* (П. Куліш); — *У мене ручки білесенькі, А персники золотесенькі* (П. Чубинський); — *Оця хустина — обтирать чоло, Цей персник — люте відганяти зло* (М. Рильський).

ПЕ́РСО *див.* **пе́рса.**

ПЕРСО́НА, и, *ж.* 1. Особа, людина як окрема особистість. *До Бреста збирався виїздити і Ян Замойський. Як персону світську, його не запрошували на собор* (Іван Ле); *Начальник тилів армії Кушкін не раз виявляв симпатію до скромної персони Сидорчука* (Ю. Бедзик); *Оксана зацікавилася дещо загадковою персоною незнайомого відвідувача*

(А. Кокотюха); *Він просто грав роль, причому грав блискуче, вдаючи з себе відлюдька й нікчему, і тим самим відволікав від своєї персони увагу Чужих* (О. Авраменко, В. Авраменко); // *часто ірон.* Поважна, знатна особа. *Сказала раз свиня собі: — Ну, чим я не персона?* (П. Тичина); [Р а я:] *А що він за така персона? Чому його не зачіпати?* (В. Собко); *Зійшлися не прості люди, а вельми важливі персони* (В. Кожелянко).

2. Одна людина, їдець (за столом під час обіду, вечері і т. ін.). *Стіл був накритий на дев'ять персон* (М. Коцюбинський); *Осторонь на столі стоїть на декілька персон непочата вечеря* (С. Васильченко); *Давав* [флорентієць] *бенкети на пів ста персон* (Л. Костенко); *Жінка тримала в руках тацю зі столовим прибором на дві персони* (О. Авраменко, В. Авраменко).

(1) Ва́ша (твоя́, його́ *і т. ін.)* **персо́на,** *уроч., ірон.* — ви, ти, він і т. ін. — *Та ми ж з персоною твоєю Троянський ввесь возили род* [рід] (І. Котляревський); [Х а л я в а:] *Даби персоні вашій догодити, Все мусимо найщирше учинити* (М. Кропивницький); *Капітан запросто тицьнув указівним пальцем Максимові в лоба. Той вирішив промовчати .. Хоч така зацікавленість його персоною Коломійця .. дещо насторожила й напружила* (А. Кокотюха); — *Послухайте, я вже одного разу говорив з вами по телефону і сказав, що ви не дочекаєтесь моєї уваги до вашої персони!* (Є. Кононенко); *Омелян був хлопець із себе гарний. На брак уваги до своєї персони він ніколи не міг поскаржитися* (М. Андрусяк); **(2) Персо́на гра́та:** а) *(дипл.)* особа, кандидатуру якої на посаду дипломатичного представника в якій-небудь державі схвалює уряд цієї держави. *Після одержання агреману кандидат стає "персоною грата" ("бажаною особою")* (з навч. літ.); б) взагалі особа, до якої ставляться прихильно. *Хліборіз у таборі — персона грата: в нього часом можна випросити жменю хлібних крихт, а то й залежалий кавалок хліба, тож перед ним треба заскакувати* (Б. Антоненко-Давидович); *Отець Аркадій був тоді на вершині свого життєвого розмаху, був "персоною грата" як для комісара поліції, так і для єпископа греко-католицької церкви* (Ірина Вільде); — *Нема в нас ні персон грата, яких не можна зачіпати, ані заборонених тем* (Ю. Хорунжий); **(3) Персо́на нон гра́та:** а) *(дипл.)* особа — дипломатичний представник, якого не підтримує уряд тієї держави, куди його відправили, або який утратив довіру й має залишити цю країну. *Уряд Чехії оголосив персонами нон грата двох російських дипломатів* (з газ.); б) узагалі особа, до якої ставляться неприхильно; небажана особа. *Пошіптували, що я пристав до банди Шугая. Тепер я персона нон грата, мені шкірилася темниця, суд* (М. Дочинець); *Майнес робиться персоною нон грата одночасно зі мною. За компанію* (І. Карпа).

◊ **(4) Вла́сною персо́ною** *(рідше* **парсу́ною)** — сам, особисто. *З'явився на порозі власною персоною Костя Степашко, .. підтягнутий, сухолиций, в доброму гуморі* (О. Гончар); *Івась скинув в'язанку з пліч. Випростався. — Я, хазяїне! Я! Власною парсуною!* (В. Малик); — *До нас ордер надійшов, а днем пізніше й ти з'явилася власною парсуною, то й маємо тебе, значить, затримати* (В. Чемерис); *Не минуло й пів години, як до нього завітав Флавіан власною персоною* (О. Авраменко).

ПЕРСОНА́Ж, а, *ч.* Дійова особа в художньому творі. *Показуючи життя своїх персонажів, я вважаю за неприродне малювати їх .. одними сумними фарбами* (С. Васильченко); *У нас* [у кінематографії] *комедійних персонажів чомусь позбавляють розуму .. Комедійний характер нічого спільного з розумовою недоладністю не має* (О. Довженко); *Коли він малював масові сцени, то глядачеві ввижалося, що кожний персонаж має ще одну, запасну, пару ніг і відповідно пару черевиків чи чобіт* (О. Чорногуз); * У порівн. — *Ви поводитесь, мов той євангельський персонаж, що бачить шпичак в оці ближнього свого, а в своєму — колоди не помічає* (Ю. Шовкопляс); // *перев. ірон.* Узагалі людина, учасник чого-небудь. *Валерій говорив .. так, ніби він головний персонаж на мотогонках* (О. Копиленко); *Чоловік, котрий вимагав грошей, був не схожий на жебрака. Побачивши його вперше здалеку, Кошовий просто мазнув очима по цьому персонажеві* (А. Кокотюха); *Наступного дня, себто в п'ятницю, ближче до вечора, до нас заїхав дивний персонаж, який відразу ж звернув на мене увагу, та і я його теж помітив* (С. Жадан).

ПЕРСОНА́Л, у, *ч.* Особовий склад, колектив працівників якої-небудь установи, підприємства і т. ін. *Він розмовляє з готельним персоналом якось дуже впевнено й легко та просто* (Ю. Мушкетик); *Я поводжу себе так чемно, що весь персонал не може надивуватись, як я міг раніше чинити такі страшні злочини* (Ю. Винничук); *Прибиральниця тьотя Паша поводила себе в палаті неспокійного хворого тихо, намагаючись не збудити. Як багато хто з персоналу, вона побоювалася його і вважала буйним* (А. Кокотюха); *Бармени — це видимість, обличчя для публіки, директори — це стиль, обличчя для персоналу* (Любко Дереш); // Група працівників установи, підприємства, які працюють в одному відділі, на одній ділянці роботи або виконують ті самі функції, мають той самий фах. *Другого ж дня після свого приїзду на просьбу медичного персоналу військового шпиталю .. він сказав промову раненим та інвалідам* (Д. Бузько); *Без адміністрації, інженерно-технічного персоналу виробництво так само неможливе, як і без робітників* (М. Руденко).

ПЕРСОНАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *псих.* Усвідомлення суб'єктом власної особистості, індивідуальності як особливої й суспільно значущої. *Потреба в персоналізації (потреба бути особистістю) — не завжди усвідомлювана глибинна основа багатьох форм спілкування між людьми* (з навч. літ.).

2. Дія за знач. **персоналізува́ти** 2. *Персоналізація запобігає протиправному використанню та ідентифікації особистості користувача* (з наук.-попул. літ.); *Персоналізація пластикових карт — штрихкод на карті, призначений для зчитування спеціальним сканером* (з навч. літ.); // *інформ.* Нанесення на певний предмет спеціальної інформації, що стосується конкретної особи. *Персоналізація поліграфічної продукції полягає в процесі нанесення на кожну окрему одиницю тиражу індивідуальних текстових, цифрових та ілюстраційних даних* (з навч. літ.).

ПЕРСОНАЛІ́ЗМ, у, *ч., філос.* Напрям філософії XX ст., що вважає особу першоосновою буття. *Принципи французького персоналізму виступають сьогодні як основа всесвітньої гуманістичної стратегії, націленої на відстоювання і зміцнення загальнолюдських цінностей* (з наук. літ.); *Природа, за персоналізмом, є сукупністю духовних осіб, яку увінчує верховна особа — Бог* (з наук.-попул. літ.); *Томістська теорія особи дає тверду підставу для християнського персоналізму* (з навч. літ.).

ПЕРСОНАЛІЗО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **персоналізува́ти.** *За сім десятиліть колективна за своєю природою компартійна диктатура двічі була персоналізована* (з наук. літ.); // **персоналізо́вано,** *безос. пред. Якщо термін видачі документа минув і паспорт не персоналізовано на Поліграфкомбінаті "Україна", міграційна служба направляє звернення підприємству-виробнику для подальшого розгляду* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який стосується певної, окремої особи, розрахований на неї. *Ми повинні зачарувати випадкового споживача наших рекламних звернень — встановити персоналізований контакт* (з навч. літ.); *Багато хто, замість того, щоб платити гроші провайдеру за персоналізований контент, без труднощів відшуковує його безкоштовні піратські копії в інтернеті* (з публіц. літ.).

ПЕРСОНАЛІЗО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **персоналізо́ваний** 2. *Персоналізованість медицини — це сучасний підхід до профілактики, діагностики та лікування захворювання, при якому враховують увесь спектр індивідуальних особливостей пацієнта* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРСОНАЛІЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док.* 1. *що.* Пов'язувати з певною конкретною особою. *Варшавський договір 1920 р. найчастіше називали договором Пілсудського і Петлюри, тобто персоналізували його* (з наук. літ.).

2. *кого, що.* Налаштовувати що-небудь у розрахунку на ту чи іншу конкретну особу або групу осіб. *Комп'ютерні системи підтримки прийняття рішень можуть "персоналізувати" користувача, налагоджуватися під його стиль мислення, рівень знань і професійної підготовки, прийоми роботи* (з наук. літ.); *Зараз, коли накопичена велика база даних, розробники карт можуть їх персоналізувати* (з наук.-попул. літ.); *Стимулюйте спроби клієнта персоналізувати (у його бік) ваше спілкування* (з навч. літ.); // *інформ.* Забезпечувати персоналізацією (у 2 знач.). *Ви бажаєте персоналізувати порожній бланк або записати особисті дані на заздалегідь надруковану картку? — Наша служба вирішить ці питання!* (з мови реклами).

ПЕРСОНАЛІЗУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *недок. і док.* 1. *псих.* Виявляти персоналізацію (у 1 знач.). *Старші підлітки прагнуть до самоствердження. Їм притаманне бажання персоналізуватися* (з навч. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **персоналізува́ти.** *Навчання персоналізується викладачем.*

ПЕРСОНАЛІ́СТ, а, *ч., філос.* Послідовник, прибічник персоналізму. *Екзистенціалісти та персоналісти доводять, що людині притаманне особливе особистісно-духовне існування* (з наук. літ.); *Основний предмет дослідження в персоналізмі — творча суб'єктивність. Персоналісти пояснюють її причетністю людини до Бога* (з навч. літ.).

ПЕРСОНАЛІСТИ́ЧНИЙ, а, е, *філос.* Стос. до персоналізму. *З персоналістичного погляду філософія — це пошук особою свого власного особливого стосунку зі світом* (з наук. літ.); *Починаючи від Григорія Сковороди, в українській філософії чітко простежуються персоналістичні та екзистенціальні традиції* (з навч. літ.).

ПЕРСОНАЛІСТИ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., філос.* Стан за знач. **персоналісти́чний.** *Філософування на теренах сучасної України має своїми ознаками персоналістичність та наслідуваність* (з наук. літ.); *Якщо Августин усвідомлює певну персоналістичність своїх відчуттів, то Діонісій тяжіє до усоборнення* [соборності] *своїх прагнень* (з наук. літ.).

ПЕРСОНАЛІСТИ́ЧНО, *філос.* Присл. до **персоналісти́чний.** *Своєрідного розвитку вчення Фрейда набуло у творчості Еріха Фромма, який намагався поєднати його з персоналістично орієнтованим марксизмом* (з навч. літ.).

ПЕРСОНАЛІ́СТСЬКИЙ, а, е, *філос.* Стос. до персоналізму й персоналістів. *Масова культура рівняє по нижчому, а не по вищому рівню, вона пригнічує персоналістський розвиток людини* (з публіц. літ.); // Власт. персоналісту. *Персоналістський підхід до історії дає змогу витлумачити її сенс як дещо не лише віддалене в майбутньому чи минулому, а й наявне в теперішньому* (з наук. літ.).

ПЕРСОНА́ЛІЯ, ї, *ж., книжн.* 1. Короткий нарис життя й творчості кого-небудь. *Хронологічні межі дисертації, присвяченої В. Г. Кравченку, зумовлюються специфікою дослідження персоналії й охоплюють роки життя та діяльності вченого* (з наук. літ.); *Читачі, напевне, вибачать авторам енциклопедії відсутність багатьох, безперечно потрібних, статей, — як персоналій, так і теоретичних* (з наук.-попул. літ.).

2. Те саме, що **персо́на** 1; особа (у 1 знач.). *Конфесійна діяльність українського кальвінізму XX ст. в релігієзнавчій науці розкривалася спорадично і фрагментарно. Найбільший історіографічний доробок стосується ключових персоналій кальвіністського руху, переважно в середовищі української діаспори* (з наук. літ.); *Філодем — дуже відома персоналія у філософії* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРСОНА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Стос. до персоналу. *Важливою складовою діяльності ради працівників підприємства є участь у розв'язанні персональних питань. Адміністрація підприємства має інформувати раду про призначення на вакантні посади і переміщення персоналу* (із журн.).

2. Який стосується певної, окремої особи; особовий; особистий. *Всі персональні справи взяв у свої руки сам намісник* (І. Франко); *Єдино правильним організаційним розв'язанням справи буде творення організації за принципом персонального підбору* (В. Еллан-Блакитний); *— Скажи, навіщо тобі цей персональний "москвич"?* (О. Гончар); *Там був ще один ліфт, але вже не швидкісний, а невеличкий, скромний, мало не персональний, — вони насилу вмістилися в тісній кабінці* (П. Загребельний).

Осо́бовий (персона́льний) склад *див.* **склад**[1]**; Персона́льна пе́нсія** *див.* **пе́нсія; Персона́льний пенсіоне́р** *див.* **пенсіоне́р.**

△ **Персона́льна по́зика** *див.* **по́зика; Персона́льна ста́вка** *див.* **ста́вка; Персона́льний комп'ю́тер** *див.* **комп'ю́тер.**

ПЕРСОНА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Абстр. ім. до **персона́льний.** *При втраті первинного контакту, який у Старому Заповіті називається вірністю Богу "своєму" (персональність, приватність, інтимність), а у Новому Заповіті піднімається до любови до Нього, немає сенсу і дотримання чи недотримання заповідей, Ним проголошених* (з рел.-церк. літ.); *Йдеться не про вузькопартійність, а саме про клановість, олігархічність, корпоративність і персональність інтересів надзвичайно впливових, з точки зору капіталів і можливостей впливати на політичні процеси, людей* (із журн.).

2. *лінгв.* Функціонально-семантична категорія, що виявляється в категорії особи, часу і способу. *Предикативність — це співвіднесеність висловленого в реченні з дійсністю, забезпечення категорій персональності, темпоральності і модальності* (з навч. літ.).

ПЕРСОНА́ЛЬНО. Присл. до **персона́льний** 2; особисто (у 1 знач.). *Дуже може бути, що я таки персонально з'явлюся у Львові* (Леся Українка); *Глянувши на відставника збоку, можна подумати, що він сам персонально одержав цю* [доччину] *медаль, — так гордовито, упевнено тримається його сива голова на високій витягнутій шиї* (О. Гончар); — *З кожним, з ким слід, я поговорю персонально. Де з ким уже поговорив* (Г. Усач); *Оркестр розвернувсь до оратора трубами й просурмив йому туш персонально* (М. Вінграновський).

ПЕРСОНІФІКА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *літ.* Дія за знач. **персоніфікува́ти** 1; уособлення (у 3 знач.). *Важливим засобом посилення виразності художнього твору є персоніфікація* (з наук. літ.); *Оживлення природи, персоніфікація й індивідуалізація мертвих речей — ось єдиний поетичний спосіб показати нам владу цих речей і їхні впливи на людину* (І. Франко); *В центрі квіткового кола виник полум'яний юнак і наблизився до мене. Я збагнув, що це — персоніфікація вогню* (О. Бердник).

2. Дія за знач. **персоніфікува́ти** 2. *Персоніфікація картки — операція, під час якої інформація про картку відповідає у базі даних емітента інформації про клієнта або довірену особу клієнта* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРСОНІФІКО́ВАНИЙ, а, е. 1. *літ.* Дієпр. пас. до **персоніфікува́ти** 1. *Лірична героїня вміє не просто слухати весну, а ніби спілкується з нею як із персоніфікованим образом* (Б. Харчук); *Багряний перекликається з Маланюком. Подібно як Маланюк, він звертається риторичними питаннями до персоніфікованої України* (О. Шугай); *Історію москаля Максима розказує авторові вже не анонімний співрозмовник, а персоніфікований "старий недобиток варнак"* (І. Дзюба); // **персоніфіко́вано,** *безос. пред.* — *Русь — народ, у якому персоніфіковано сам дух Христа* (О. Бердник).

2. Дієпр. пас. до **персоніфікува́ти** 2. *Персоніфікований облік.*

ПЕРСОНІФІКО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., літ.* Абстр. ім. до **персоніфіко́ваний.** *У дохристиянських віруваннях лихо виступало як персоніфікований злий дух. Саме персоніфікованість людської напасті породила вислови: "лихо його принесло"; "лихо мене засліпило"* (з наук. літ.); *Особливістю акта помилування є його персоніфікованість — у ньому зазначаються конкретні імена і прізвища помилуваних осіб* (з навч. літ.).

ПЕРСОНІФІКО́ВАНО. Присл. до **персоніфіко́ваний** 2. *Звертатися до аудиторії персоніфіковано.*

ПЕРСОНІФІКУВА́ННЯ, я, *с.* 1. *літ.* Дія за знач. **персоніфікува́ти** 1. *Персоніфікування явищ природи характерне для давньої людини* (з навч. літ.); *У статті наголошується на значенні переосмислення досвіду попередників, персоніфікування цього культурного явища та окреслення історичної перспективи українського енциклопедичного книговидання* (із журн.).

2. Дія за знач. **персоніфікува́ти** 2. *Персоніфікування документів.*

ПЕРСОНІФІКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що.* 1. *літ.* Надавати предметам, явищам природи або поняттям властивостей людини, тварини; уособлювати (у 1 знач.). *Давні русичі олюднювали, персоніфікували природу, бо язичництво базувалося на введенні людини в колообіг хліборобського календаря* (з наук.-попул. літ.); *Багато магів, які спеціалізуються на погоді, персоніфікують вітри й хмари* (з навч. літ.).

2. Те саме, що **персоналізува́ти** 1. *Мудрість, яка веде чоловіка в житті.., видалася йому чимось вічним і божеським. Сю мудрість своїм звичаєм він персоніфікує в образі своєї недосяжної йому милої* (І. Франко); *Рідну землю персоніфікує поет* [Є. Маланюк] *як жінку, яка раз є зрадливою степовою бранкою, .. то знову статечною мадонною, яка у важкі часи береже рідне вогнище* (О. Шугай).

ПЕРСОНІФІКУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок. і док.* 1. *літ.* Утілюватися в образі конкретної особи. *У фольклорі "Рідна Україна" жіночого роду й персоніфікується з матір'ю* (з наук. літ.); *В людині точиться постійна боротьба доброго і злого начал, які образно персоніфікуються в дияволі та Бозі* (Валерій Шевчук).

2. *тільки недок.* Пас. до **персоніфікува́ти.** *Певною мірою ключовий у мариністичній ліриці Лесі Українки образ хвиль персоніфікується і сягає кінематографічного враження* (з навч. літ.); *Питання зради, доносу, зречення має прадавні історичні корені. Власне, започаткувалося воно космічним падінням Люцифера, персоніфікувалося ганебною зрадою Юди* (О. Бердник).

ПЕРСПЕКТИ́ВА, и, *ж.* 1. Спосіб зображення на площині або на кривій поверхні об'ємних предметів такими, якими ми бачимо їх з певної точки спостереження. *Їй доводилося посекундно* [щосекунди] *щипати себе за стегно, щоб не згубити нитки реальності. Очі різало від неправильної побудови перспективи* (Любко Дереш); *Лінійна перспектива — це закономірна зміна масштабів зображення різнопланових об'єктів, розташованих на площині* (з навч. літ.); // Відтворення на малюнку уявної зміни розміру, форми об'ємних предметів; об'ємність зображення. *Їй* [Марії] *здається, що полотно надто здеталізоване, що картині трохи бракує перспективи* (М. Слабошпицький); *Він* [Анрі де Тулуз-Лотрек] *часто бавився, малюючи ті сумні постаті, які бачив з перспективи карлика, укладаючи їх в сатиричних комбінаціях* (С. Андрухович); // Зображення предметів на площині фотографії або кіноекрана з урахуванням зміни розміру та форми, зумовленої різною відстанню їх від спостерігача. *Перспектива залежить від відстані між об'єктом знімання і об'єктивом* (з наук.-попул. літ.).

2. Розділ нарисної геометрії, що вивчає правила зображення просторових тіл за допомогою проєктування їх на площину. *Для отримання перспективного зображення будь-якого предмета проводять з обраної точки простору (центра перспективи) промені на всі точки предмета* (з навч. літ.).

3. Простір, який можна охопити оком; вид у далину. *Попереду — широченна, залита дощем перспектива Бутирської. Позаду — Дмитровське шосе* (Ю. Андрухович); *Перспектива кімнат витягується в довжелезний коридор* (Ю. Іздрик).

4. *перев. мн.* **перспекти́ви,** и́в, *перен.* Можливості кого-, чого-небудь у майбутньому; сприятливі умови для майбутньої діяльності когось або наступного розвитку чогось. *Зашуміло в голові від тих несподівано розкритих перед ним далеких перспектив* (І. Франко); *Для сніданку, отже, було дві перспективи: або сісти знову в авто і, звернувши вбік понад берегом, спинитися в невеличкому селищі, де була рибальська корчма, або попоїсти тут під небом* (Ю. Смолич); *Я вже знав, що пішов по вірному шляху* [вірним шляхом]. *О, які перспективи в майбутньому!* (О. Бердник); *Людмила справді втомилася, перспектива штовхатися в маршрутках не приваблювала* (А. Кокотюха); // Плани, види на майбутнє; передбачення майбутнього. *Репортер з захопленням потер руку об руку і з не меншим захопленням почав інформувати свою дружину про план і перспективи на завтрашній*

день (М. Хвильовий); *Думки, сподівання, перспективи, які виношував Тур із Горицвітом, тепер чіткіше окреслились і поширшали* (М. Стельмах); // Те, що чекає на кого-небудь, що повинно статися з кимсь у майбутньому. *Нині мусили обходитись .. борщем на обід та яйцями. Завтра чекає нас та ж перспектива* (М. Коцюбинський); *Не відкладай надовго вияснення сеї справи, бо мені хтілось би покінчити з нею скоріш, аби вже знати свої перспективи* (Леся Українка); *Далі літо, річка, відпустка — загалом дівчина зрозуміла, що перспективу на цей рік має якнайкращу* (В. Підмогильний).

(1) В істори́чній перспекти́ві — під кутом зору історичного розвитку, у процесі історичного розвитку чого-небудь. *Вона* [праця] *буде оцінена лише в історичній перспективі* (В. Еллан-Блакитний); *Щодо розвитку суспільства в цілому в історичній перспективі можливості людини необмежені* (з навч. літ.); **(2) У перспекти́ві:** а) на задньому плані (картини, краєвиду і т. ін.). *Одчиняє він двері в пекарню. В перспективі картини він углядів батюшку на лаві* (І. Нечуй-Левицький); *Село* [Кучук-Ізель] *незвичайно оригінальне. В перспективі — гарні гори* (М. Коцюбинський); *У рамі вікна — сяйво каштанового квіту, а в перспективі — тополиний стрій* (А. Крижанівський); б) у майбутньому; у подальшому розвитку. *Він не любить приїзду в село "начальства": скільки клопоту, а в перспективі нудні, довгі засідання й порожня вечеря* (Б. Антоненко-Давидович); *Бери кожне явище не тільки таким, яким воно зараз є, а й таким, яким буде, яким постане в перспективі* (О. Гончар); *Приїхавши у чуже місто, знову поселяюся у готелі — поки на одну добу, аби в перспективі знайти помешкання* (А. Дністровий).

ПЕРСПЕКТИ́ВНИЙ, а, е. 1. Який відповідає законам перспективи (у 1 знач.); виконаний з урахуванням перспективи. *П. О. Флоренському вдалося дати цілісний теоретичний доказ усіх виразних засобів староруського іконописання — перспективних побудов, композиції, символіки світла й кольору* (з наук. літ.); *А. Дюрер описав прилади для побудови перспективних зображень через перенесення контурів обмеженого рамою об'єкта на площину малюнка* (з наук.-попул. літ.); *До книжки Афанасія Кальнофойського "Тератургема" додано план Печерська з перспективним малюнком — планом давнього Києва та частини Подолу* (з навч. літ.).

2. *перен.* Який передбачає наступний розвиток чого-небудь; розрахований на багато років, на майбутнє. *Зрештою, в чиї перспективні плани входить дочасне старіння?* (М. Матіос); *Перспективне бачення Джобса полягало в тому, щоби побудувати компанію, яка міцно стоятиме на ногах* (з наук.-попул. літ.); *На конференції розглядали питання виконання державної Програми перспективного розвитку заповідної справи в Україні* (із журн.).

3. *перен.* Який має великі можливості, передумови для успішного розвитку в майбутньому. — *Як осмислити наше життя і зробити його більш перспективним?..* (О. Бердник); *Блискавично відчувши нове і перспективне діло, Сашко з групою молодих фізиків теж узявся до проєкту* (В. Яворівський); — *Принцеса Анна менш перспективна наречена, ніж Маргарита Наваррська* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Юна практикантка з фанатичним завзяттям брала від перспективного хірурга все корисне для професії, а потім полонила і його самого* (Люко Дашвар).

ПЕРСПЕКТИ́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Якість за знач. **перспекти́вний** 2, 3. *Батьки вважали, що найперспективнішою на сьогоднішній день професією є програміст .. Я абсолютно погоджувалася з ними щодо перспективності* (Н. Сняданко); *Інвестиційна привабливість галузей — інтегральна характеристика окремих галузей економіки з позиції перспективності розвитку* (з наук.-попул. літ.); *Шевченкові портрети та акварелі .. були доказом перспективності молодого художника* (І. Дзюба).

ПЕРСПЕКТИ́ВНО. Присл. до **перспекти́вний** 2, 3. *"Доведеться підлаштовуватися під дух майбутнього", — перспективно мислив Ковбик* (О. Чорногуз); — *Атлантида! — він ласо примружився, мов кіт на думку про сметану. — Мушу визнати, звучить заманливо. І дуже перспективно* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПЕРСПЕКТО́ГРАФ, а, *ч.* Прилад для креслення перспективних проєкцій деталей машин, споруд, інтер'єрів і т. ін. *Предтечею прожекторів і софітів послужив перспектограф Леонардо да Вінчі* (з наук.-попул. літ.); *Альбрехт Дюрер вивчав математику, перспективу, анатомію, цікавився природознавством і гуманітарними науками, розробив перспектограф* (з навч. літ.).

ПЕРСПІРАЦІ́ЙНИЙ, а, е, *біол.* Прикм. до **перспіра́ція.** *Перспіраційний запах.*

ПЕРСПІРА́ЦІЯ, ї, *ж., біол.* Випаровування через шкіру рідини, що виділяється потовими залозами. *Перспірація не регулюється, вона залежить від градієнта температур і вологості навколишнього повітря* (з навч. літ.).

ПЕРСТ, а́, *ч., ц.-с., заст., уроч.* Палець руки. *Чи зважусь я свої персти несмілі До золотої ліри простягти?* (П. Грабовський); *Суворий чернець стояв поряд, виразно показуючи перстом на карнавку, куди треба було кидати пожертви* (О. Донченко); — *А ти нагадай царю: благочестя ніколи не знало меж! — Ігуменя закотила очі, ткнула перстом у небесі* [небеса] (Г. Колісник); *Журналіст .. піднятим перстом закликав до уваги* (Є. Пашковський).

◊ **Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **па́лець (перст, пу́чка)** *див.* **па́лець.**

ПЕРСТА́Ч, у́, *ч., бот.* Багаторічна трав'яниста рослина родини розових з прямостоячим або сланким стеблом, лапчастим листям та здебільшого жовтими квітками. *На пісках росте вощанка менша; на воді — конюшина біла, ситник яснoплодий, осока; на скелях — перстач альпійський* (Ю. Яновський); — *Нашу Княжу гору читати — й не перечитати, читай, читай... .. А мені все за товариша й помічника — хай перстач і звіробій, хай живокіст і собача кропива* (Є. Гуцало); *Гине й гетьман від ран — отут би йому калган, степовий перстач над булаву і пірнач* (І. Калинець); *Слід було знати сотні рослин (а не лише один якийсь перстач прямостоячий), всі їхні назви і властивості* (Ю. Андрухович); *Перстач використовують у народній медицині, а також як засіб для дублення шкіри та барвник* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРСТЕНЕ́ВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **пе́рстень** 1. *У кількох купецьких хірографах XVI ст., переписаних до книг магістрату міста Львова, писарі, крім тексту, скопіювали зображення перстеневих печаток* (з наук. літ.); *Безіменний — це палець перед мізинцем. Інша його назва — обручковий, перстеневий, бо саме на нього дівчині одягали обручку, коли йшла під вінець* (з наук.-попул. літ.).

2. *перен., діал.* Прикм. до **пе́рстень** 2. *Дістаю від начальника наказ рити перстеневий окоп* (з мемуарної літ.).

ПЕРСТЕНЕ́ЦЬ, нця́, *ч.* 1. Зменш.-пестл. до **пе́рстень** 1. — *Розкажи, — сміється Ганна Федорівна. — Я ж бачу новий перстенець* (Марко Вовчок); *Він має перстенець, який йому подарувала мати після закінчення гімназії* (В. Гжицький); *Пальці з перстенцями він у розмові розчепірював і вимахував у повітрі, наче віялом* (Ю. Винничук).

2. Дитяча народна гра, під час якої треба вгадати, у кого між долонями сховано паличку, камінчик і т. ін. *Хлопці вдарили лубка, поруч грали в перстенець* (Валерій Шевчук).

ПЕРСТЕ́НИК, а, *ч.* Зменш.-пестл. до **пе́рстень** 1. *Було в мене два перстеники, А третя каблучка* (з народної пісні); *На пальці блищав золотий перстеник* (І. Нечуй-Левицький); *Ми б так і не дізнались, що вона шукає, аж доки під ліжком не знайшовся срібний перстеник з перлами* (Г. Пагутяк); *На столику — відкрита оксамитова коробочка. У ній — маленький срібний перстеник* (Г. Вдовиченко).

ПЕ́РСТЕНЬ, пе́рсня *і рідше* пе́рстеня, *ч.* 1. Кільце з цінного металу (золота, срібла і т. ін.), що його носять на пальці як прикрасу, часто оздоблене каменем; каблучка (у 2 знач.), обручка (у 1 знач.). *На товстих куцих пальцях блищали важкі золоті персні з дорогими блискучими камінцями* (І. Нечуй-Левицький); *Вона висунула шухляду, взяла маленьку коробочку і дістала з неї перстень* (С. Журахович); *Малюта кинув посеред кола шапку. До неї полетіли срібні персні і монети* (Д. Білий); * Образно. *Ясень, осяяний сонцем, упився, перстень натхнення на серці тремтить* (Б.-І. Антонич); // Шлюбна обручка. *Оженився б на тобі, так на руці перстень* (Номис); *Зірким оком помітила* [робітниця] *перстень на правій руці в Бориса Савовича і одразу ж зробила висновок: він одружений* (О. Гончар); * У порівн. *Цей смуток ваш і сльози ці — Як чайки дві на океані, Як перстень шлюбний на руці* (О. Олесь).

2. *перен., діал.* Те саме, що **ко́ло**[1] 1. *Він .. дивується, відки береться та мазь, що розливається по воді широкими перстенями і грає всіма барвами веселки* (І. Франко); *Прорив нібито зробив ворог на півночі і жене вглиб шалено, замикаючи велетенський перстень* (І. Багряний); * У порівн. *Люди темним перснем скупчились навколо нього* [Горицвіта] *і Сафрона, який шанобливо підніс до самих вусів газету* (М. Стельмах).

ПЕРСТЬ, і, *ж., заст., уроч.* Земля (у 2, 3, 5 знач.). *Шапками та приполами персть носили, Високу могилу висипали, Славу козацькую учинили* (з думи); *Віл гребе і сам на себе персть мече* (Номис); *Ведмідь скакав, і хмарами плпвла під сонцем персть, вибивана ногами* (М. Драй-Хмара); *Тепер війна довжезні має руки, Сліди цих рук на Дуврі знати теж — Згоріла персть, пробиті віадуки, Зубці руїни, кіптява пожеж* (М. Бажан).

ПЕРСУАЗИ́ВНИЙ, а, е, *книжн.* Те саме, що **переко́нувальний.** *Деякі автори розглядають судову комунікацію як персуазивний дискурс різного типу, що передбачає прийоми красномовства* (з наук. літ.); *Персуазивний вплив на адресата відбувається по-різному в різних типах дискурсу* (з наук.-попул. літ.); *Кожний із видів персуазивних засобів здатен не тільки долучатися до загального звучання текстового "оркестру", а й голосно заявляти про себе* (з навч. літ.).

ПЕРСУАЗИ́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., книжн.* Властивість за знач. **персуази́вний.** *Графічні знаки збільшують персуазивність семіотики* (з наук. літ.); *Головними ознаками політичного дискурсу є сугестивність та персуазивність* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРСУАЗИ́ВНО, *книжн.* Присл. до **персуази́вний.** *Існують лаконічні, компактні, але персуазивно дуже впливові жанри популярної культури, які надають стереотипам, зокрема етнічним, справжньої масовості. Це, зокрема, анекдот* (з наук. літ.).

ПЕРСУЛЬФА́Т *див.* **персульфа́ти.**

ПЕРСУЛЬФА́ТИ, ів, *мн. (одн.* **персульфа́т,** у, *ч.), хім.* Солі сірковмісних кислот, сильні окисники. *Персульфат амонію — безбарвні кристали, добре розчинні у воді* (з навч. літ.).

ПЕ́РСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **пе́рси**[1] і Персія; персидський. *Сааді — дорогий персам поет.., він чудово висловлює щиро перський дух, і земляки аж надто його полюбляють* (А. Кримський); *Перський цар Кір підійшов з військом до ріки Вардани і наказав будувати плавучі мости* (В. Рубан); *У 1736 р. згідно з договором імператриці Анни Іоанівни і перського шаха Росія отримала землі по річці Терек до Моздока* (Д. Білий); *Перські жони — в журбі: Сльози ллють за мужами любими* (А. Содомора, пер. з тв. Есхіла); // Належний персам, Персії. *Перський торговий корабель щасливо доправив побратимів до Індії* (О. Бердник); *Ще тому літ шістдесят і двоє .. незліченне перське військо зазнало на сій землі невдачі* (І. Білик); *У 480 р. до н. е. об'єднаний грецький флот на чолі з афінянином Фемістоклом біля острова Саламін ущент розбив перський флот* (з навч. літ.); // Зробл., виведений у Персії, завезений з неї. *Після обіда* [обіду] *розіслали в залі перські килими* (І. Нечуй-Левицький); *Юра з мамою вертали додому алеєю перського бузку* (Ю. Смолич); *В білого імператорового коня хвіст і грива викрашені були перською хною під багрець* (П. Загребельний); — *Це дуже милий котик. Перська порода, пане Луцик* (Ю. Винничук).

ПЕ́РТИ, пру, преш, *недок., фам.* 1. Іти, їхати далеко, на велику відстань. [Христина:] *А звідки ти, хлопчику?* [Хлопчик:] *Я з Головчинців.* [Христина:] *Бідне — такий світ перло проти ночі!* (С. Васильченко); *Зараз бригада прибула сюди, на останній штурм. Цілу добу перли на повному газі, щоб встигнути...* (О. Гончар); — *І довго нам ще перти до того твого озера? — Ще десь із годину* (В. Єшкілєв); — *Чи не здається тобі, Дашо, що твоя черга перти в село за продуктами?* (С. Талан).

2. Іти, пересуватися, тікати швидко, навально і т. ін., незважаючи ні на які перешкоди; намагатися проникнути кудись без дозволу. *Багачі вже далеко. Врісши в сідла, пруть, не розбираючи, чи є хто на дорозі, чи нема* (Г. Хоткевич); — *Кажуть, без дозволу невільно, куди ж преш?* (Іван Ле); — *Куди преш? — стали на дорозі вояки. — Кажуть тобі зачекай!* (Ю. Винничук); *Іноді Наталці здавалося, що рота так і буде перти по безкінечних київських провулках* (Д. Білий); — *Дивись, куди преш! — Я відчув, як чиясь нога мені добряче врізала під дих* (Любко Дереш); // Пересуватися або насуватися великою масою. *Між рядняних наметів і яток пруть валом люди, коні і поліцейські* (М. Коцюбинський); — *А ворог пре!.. Чуєте? Як б'є, як гримить чуєте?* (І. Багряний); — *Там, неподалік є чудові урочища, восени туди сотні рибалок та мисливців пруть* (О. Бердник); // *перен.* Намагаючись досягти чого-небудь, діяти напролом. — *Моя вдача така, що як уже в що вдамся, то зажмурю очі, зціплю зуби і пру та й пру, доки сили стає!* (І. Франко); *Мої щелепи стислися. У грудях, немов сухий хмиз, спалахнула злість. — Що з моєю візою? — пру в наступ* (М. Кідрук).

3. *кого, що.* Нести на собі що-небудь важке, громіздке, велике або когось великого, важкого. — *І охота ж вам було ото наряди в клунках перти, — дивувався Нестір* (О. Гончар); *Було б навіть краще, коли б ми сиділи на танках, тоді б не довелося перти оці трикляті лафети, стволи, плити* (Є. Доломан); *Довелось Айші з Алі перти нагору корзину з пригощанням* (Ю. Логвин); *Поклажу розкинуть на всіх рівномірно, доведеться перти вгору ще зо 20 зайвих кілограмів* (І. Карпа); // Рухати що-небудь, штовхаючи або тягнучи. *Де взялися й санчата. Витягли дяка з шинку надвір, запрягли; насідало молодиць повнісінькі санчата, ще й зверху, дяк аж угинається та самотужки пре* (Панас Мирний); *Гарби хилиталися на копцях та рогачках, часом перекидалися, сунули помалу, п'ядь за п'яддю, турки втомилися їх перти* (Ю. Мушкетик); // Штовхаючи, примушувати кого-небудь вийти звідкись або зайти куди-небудь; силоміць відправляти кого-небудь кудись. *Чорти перелякались, та врозтіч.., а я, мов помелом, їх мету та все далі у пекло пру та пру* (О. Стороженко); // Силою примушувати ворога відступати, йти геть, залишати що-небудь. — *Наші війська розгромили фашистів під Москвою і пруть їх далі. Вся земля горить під їх ногами* (Григорій Тютюнник); *Коли готи, піддавшись на хитрість луганського князя Годоя, почали тиснути на руські лави й перти їх до річки, Теодорік .. віддав Богові душу* (І. Білик); // *до чого, на що, перен., рідко.* Спонукати до чого-небудь, штовхати на щось (перев. погане). *Поганий економічний порядок невдержимою силою пре нашого мужика — особливо біднішого — до п'янства* (І. Франко); *Іван застогнав усією душею. Все рвалося у ньому. Все перло його на дуже непевне діло* (А. Крушельницький).

4. *на кого.* Раптово, сердито починати лаяти, сварити кого-небудь, дорікати комусь; накидатися *(див.* **накида́тися**[2] 3). *Сєва з Максимом дружно кивнули. Вони знали, як саме їхній шеф може поперти на тих, хто намагається перти на нього* (А. Кокотюха).

5. Виходити, вибиватися, виступати назовні. *Високий, тонкий* [Тимко], *з-під картуза чорні кучері пруть, очі гарячі .. дивляться спідлоба* (Григорій Тютюнник); // Буйно рости. — *Тут, бачите, чорний пар, — і всяка тобі лобода та щириця як з води пре...* (Є. Кравченко); *І я хоч-не-хоч, а мусив іти. Брав сапку з вичовганим до блиску держаком, чвалав на город, приречено оглядаючи довжелезні рядки картоплі, кукурудзи, помідорів та іншої нечисті, що так і перла з землі на моє безталання* (А. Дімаров); // *перен.* Дуже сильно, виразно виявлятися. *Одвертість з нього аж пре* (М. Коцюбинський); [2-й син:] *З його* [нього] *сила так і пре* (О. Олесь); *Матейко не може втриматись, злість так і пре з нього* (К. Гриб); *Якоюсь мірою з нього .. перло недожите дитинство — така собі забава у війноньку* (Ю. Андрухович); // *чим, безос.* Доноситися, чутися; тхнути, відгонити (про неприємний, сильний запах). *Від нього так і перло карболкою і оцтовим смородом кінського поту* (Григорій Тютюнник).

◊ **(1) [Аж] з душі́ пре** *у кого і без дод., фам.:* а) кому-небудь стає неприємно, гидко і т. ін. від когось, чогось. *Як не бачу — душа мре, а побачу — з душі пре* (прислів'я); б) *(зі сл.* н а ї с т и с я, п о ї с т и *і т. ін.)* вволю, досита, занадто багато і т. ін. — *Накуплю усього, що побачу, та й наїмся, щоб аж з душі перло!..* (Г. Квітка-Основ'яненко); **[Аж] із го́рла лі́зе** *(грубо* **пре, пре́ться)** **<[Аж] го́рлом пха́є>** *див.* **лі́зти; Лі́зти** *(грубо* **пе́рти, пе́ртися** *і т. ін.)* / **полі́зти на роже́н (про́ти рожна́) <Лі́зти на ро́ги>** *див.* **лі́зти; (2) Пе́рти плу́га,** *розм.* — наполегливо працювати. *Репліка з аудиторії: Вміла жінка готувати, та не вміла подавати! (Сміх). Єва: Одне діло гавкати, інше — плуга перти! (Тривалі оплески)* (А. Крижанівський); — *А я, думаєте, не боюся, — довірливо зашепотів вождь, — брати на себе цілу область, але ж комусь треба перти плуга* (В. Кожелянко).

ПЕ́РТИЙ, а, е, *фам., рідко.* Дієпр. пас. до **пе́рти** 3. *Таємнича рука, перта незнаною силою, лізе все дальше і дальше* (І. Франко); *Вовк, голодом пертий, дивими* [дивними] *завив голосами* (М. Шашкевич).

ПЕРТИНЕ́НТНИЙ, а, е. 1. *інформ.* Який безпосередньо стосується чого-небудь, істотний для певного випадку (про інформацію, відомості і т. ін.). *Трансформація призводить до таких значних змін у мові, коли в певний момент можна вважати, що з'явилася нова. Тому трансформацію слід трактувати як пертинентний випадок вимирання мови* (з наук. літ.); *Для оцінювання ефективності інформаційного пошуку запропоновано поділяти знайдені документи на пертинентні, релевантні та нерелевантні* (з навч. літ.).

2. *біол.* Який стосується пертиненції (у 1 знач.). *Критерії оптимізації лісистості мають передбачати пертинентний вплив на оточуюче середовище* (з наук. літ.).

ПЕРТИНЕ́НТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., інформ.* Ступінь відповідності змісту документа, знайденого в результаті інформаційного пошуку, інформаційній потребі, вираженій в інформаційному запиті. *Рівень релевантності та пертинентності результатів запиту постійно зростає у всіх найбільших пошукових системах — це пов'язано з періодичним ускладненням і покращенням їхніх алгоритмів* (з наук.-попул. літ.); *Пертинентність визначає ступінь відповідності між очікуваннями користувача і результатами пошуку* (з навч. літ.).

ПЕРТИНЕ́НЦІЯ, ї, *ж.* 1. *біол.* Вплив рослин, їхніх популяцій та угруповань на світловий баланс, тепловий режим ґрунту і повітря, водний баланс, режим ґрунтової води. *Лісові масиви протягом багатьох років дають надземний приріст, у зв'язку з чим їхня пертиненція існує тривалий час* (з наук. літ.).

2. *інформ.* Принцип штучності об'єднання архівних документів за однією або кількома ознаками (вид документа, тема, вид матеріального носія і т. ін.). *Принцип територіальної пертиненції передбачає зберігання документів на тій території, на якій вони були створені* (з навч. літ.).

ПЕ́РТИСЯ, пру́ся, пре́шся, *недок.* 1. *фам.* Те саме, що **пе́рти** 1, 2. *Нема на світі України, Немає другого Дніпра, А ви претеся на чужину Шукати доброго добра* (Т. Шевченко); *Ми поспішно минали вагони й перлись до кінця поїзда* (Б. Антоненко-Давидович); *Руки їх* [тухольців] *зачали ослабати, а монголи пруться і пруться на них, мов хвилі повені* (І. Франко); *Брязкотять ключі церковні, Дід у двері преться* (П. Куліш); *Кожний перся своє слово сказати, зокрема молодші* (Б. Лепкий); // Напирати на кого-небудь; штовхатися (у 1 знач.), пхатися (у 1 знач.). *Латинці перлися товпами, Шпурляли вгору всі шапками. Кричали вголос на ввесь рот* (І. Котляревський); // *перен.* Намагаючись досягти певного становища, добиватися цього всіма засобами. *Славних прадідів великих Правнуки погані! І Коллара читаєте З усієї сили, І Шафарика, і Ганка, І в слов'янофіли Так і претесь...* (Т. Шевченко); — *Ну що ти, Свербиносе, тямиш? — визвірився Дмитренко на червонопикого, товстого козачого голову .. — Кис би собі в шинку... Ні, в гласні преться* (Панас Мирний); — *Не встиг зносити першу пару штанів — і в начальство преться...* (М. Стельмах); *Василій перся напролом, упевнений у незборимості своєї сили* (П. Загребельний).

2. *з ким, діал.* Сперечатися. *Та не їй зо мною пертись І на гутірку ставать!* (І. Франко).

◊ **[Аж] із го́рла лі́зе** *(грубо* **пре, пре́ться)** **<[Аж] го́рлом пха́є>** *див.* **лі́зти; Лі́зти** *(грубо* **пе́рти, пе́ртися** *і т. ін.)* / **полі́зти на роже́н (про́ти рожна́) <Лі́зти на ро́ги>** *див.* **лі́зти.**

ПЕРТУРБАЦІ́ЙНИЙ, а, е, *книжн., астр.* Стос. до пертурбації. *Пертурбаційні чинники — стихійні впливи (імпульси та шоки) на економічну систему* (з наук. літ.); *Особливо важливе значення мала ідея Ю. В. Кондратюка щодо гравітаційного (пертурбаційного) маневру, який уперше був здійснений у 1959 р.* (з наук.-попул. літ.); *Збурення ще називають нерівностями, а силу, яка це збурення спричинює, — збурювальною, або пертурбаційною* (з навч. літ.).

ПЕРТУРБА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *книжн.* Несподівана зміна, порушення звичайного стану, нормального порядку проходження чого-небудь, що вносить ускладнення, розлад, безлад. *Вона .. добре знає, як важко відбудувати курорт, що зазнав великих пертурбацій за часів громадянської війни* (М. Хвильовий); *Любченкового батька .. через високе урядове становище сина не зачепила жодна соціальна пертурбація* (Б. Антоненко-Давидович); *Він мені розповів, що вони теж готувались до втечі. І що в них було б вийшло неодмінно, коли б не ця дурна пертурбація із робочими командами* (Ю. Збанацький); *Після всіх пертурбацій і аби досягти хоч нетривкої, проте згоди між різними групами бояр, дійшли до полюбовного рішення: коронувати відразу двох царів* (В. Чемерис).

2. *астр.* Відхилення шляху небесного тіла від своєї траєкторії під впливом сили тяжіння інших небесних тіл. *Розчленоване .. тріщинами, що виникли внаслідок пертурбацій, спричинених тяжінням Квінти, кільце не могло існувати довше ніж тисячу років* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема).

ПЕРУА́НЕЦЬ *див.* **перуа́нці.**

ПЕРУА́НКА *див.* **перуа́нці.**

ПЕРУА́НСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **перуа́нці** і Перу. *Бідолаха взагалі ні про що, окрім свого заморського родича, говорити не міг. Як почне розказувати про перуанські багатства, то вже його не спинити* (М. Кідрук); *— Гадаю, "Пілігрим" розбився біля перуанського берега. Вітри й течії мали б занести його саме в ці широти* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

ПЕРУА́НЦІ, ів, *мн. (одн.* **перуа́нець,** нця, *ч.;* **перуа́нка,** и, *ж.).* Населення Перу. *Де він чував щось подібне? Де?.. Сергій напружив пам'ять .. А тепер згадав: так співає Імма Сумак, популярна на ввесь світ перуанка* (І. Білик); *Знаючи жартівливу вдачу перуанців, я підозрював, що у дворі ми швидше за все натрапимо на якогось добродушного кудланя* (М. Кідрук); *Як стало можливим, що мая, ацтеки й перуанці, у яких ніколи не було ні машин, ні робочої худоби, були творцями найточніших математичних обчислень?* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРУ́КА, и, *ж.* Штучний головний покрив із чужого або синтетичного волосся. *Появився нараз, не знати відки, якийсь старий .. кавалер, з штучними зубами і перукою* (І. Франко); *Обережно, щоб не зіпсувати акуратно викладені кучері розкішної перуки, князь витер піт з чола* (С. Добровольський); *У далині покою Немирич побачив квартет музикантів у довгополих каптанах і пудрованих* [напудрених] *перуках* (Ю. Андрухович); *Галина Степанівна мала глибокий грудний голос, який здавався прокуреним, хоча вона не курила, носила перуку і мала трьох дорослих доньок, яких виховувала сама, без чоловіка* (Н. Сняданко).

ПЕРУКА́Р, я́, *ч.* Майстер, що голить, підстригає, фарбує волосся, робить зачіску, завивку і т. ін. *Об'єднані в профспілку перукарі міста оголосили, що степових героїв* [чабанів] *вони голитимуть безкоштовно і поза всякою чергою* (О. Гончар); *Голова у Максима кудлата, як у ведмедя. Невідомо, знайшовся б на світі такий перукар, який згодився б зробити у нього на голові якусь подобу зачіски?* (М. Білкун); *Ганс-Йоахім .. був перукарем у косметичному салоні в Дюссельдорфі* (В. Лис); *Стефка закінчила із зачіскою й рухом завзятого перукаря обережно повернула голову Офелії до дзеркала* (І. Роздобудько).

ПЕРУКА́РКА, и, *ж.* Жін. до **перука́р.** *В дзеркало я дивився, мабуть, один раз на три місяці, коли наша сільська перукарка Феодосія Макарівна стригла мене машинкою "під нуль"* (В. Нестайко); *Мацеста Єлізарівна придбала у знайомої перукарки шиньйон, який нагадував віхоть соломи, вирваний бурею із стріхи хліва* (О. Чорногуз); *Мати моя з певного часу працювала перукаркою, і в неї тепер була маса знайомих і справ* (Ю. Покальчук); *Перукарка Таня, як завжди, зробила все майстерно і швидко. Ілона огледіла себе в люстро й лишилася задоволена* (І. Роздобудько).

ПЕРУКА́РНЯ, і, *ж.* Установа, де підстригають, фарбують волосся, причісують, завивають, голять, а також роблять різні косметичні процедури. *Я сьогодні простирчала півдня в перукарні* (П. Глазовий); *Перукарня була недалеко, на розі, в невеликому будиночку з єдиним вікном* (А. Дімаров); *Підприємства і установи працюють нормально — і сільмаг, і перукарня, і лазня...* (В. Нестайко); *Я не пам'ятаю, чи згадувала, що працюю в перукарні?* (І. Роздобудько); // Спеціально обладнане приміщення, у якому розташована така установа; салон. *Він сів недалеко від убиральні та перукарні, що зараз служили місцем ув'язнення для арештованих контррозвідкою* (Д. Бузько); *Повертаючись до готелю, вона* [Галина] *завагалася перед одчиненими дверима перукарні: може, зайти зробити собі перманент?* (Б. Антоненко-Давидович); *В тому домі перукарня, Там і голять і стрижуть* (І. Муратов); *Знайома навіть каса в універсальній крамниці, навіть вікно в перукарні. За ним уже понад десятиліття гріються на сонці, читають газети й нудяться клієнти* (Олекса Ізарський); *— В перукарнях прийнято тримати різні часописи й мапи, аби клієнти не нудилися* (Ю. Винничук).

ПЕРУКА́РСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **перука́р** і **перука́рня.** *Пригадавши вчительку англійської мови їхньої школи, що повернулася з області після перукарських маніпуляцій з смішною баранячою головою, Галина пішла геть* (Б. Антоненко-Давидович); *На нашому каналі якраз учора рекламували цей перукарський салон: п'ятнадцять хвилин чистого ефіру* (О. Забужко); *Дід мало втрачав од незнання перукарської справи* (Є. Пашковський); *На стіні, біля мого робочого місця, було урочисто вивішено диплом, вище за який може бути хіба що який-небудь "Оскар" у галузі перукарського мистецтва* (І. Роздобудько); // Який використовують перукарі. *Підстрижений, напахчений перукарським "Шипром", з букетом жоржин у затерплій руці, Микола в призначений час подзвонив у двері* (В. Шкляр); *Він крутнувся на кріслі й притягнув її до себе, але цей її рожевий фартух із різними перукарськими штуками — він заважав* (С. Жадан); *Біля перукарського крісла вже підстрибували від нетерплячки три впевнені панянки* (Люко Дашвар).

ПЕРУ́Н, *ч.* 1. *(з великої літери), род.* а. У слов'янській міфології — бог дощу, блискавки та грому. *Мов скажена хуртовина, Мов страшні Перуна громи, Так ревли-стогнали струни I той спів гудця-сіроми!* (М. Вороний); *Перун напинає велетенський лук виднокола, щоб метнути на землю громову стрілу герцю...* (О. Бердник); *Смерди молилися Дажбогові, .. чинили требу його синові Перунові, щоб ударив з неба громом та молоннею* [блискавкою], *бо коли грім і молоння, то буває тепло* (І. Білик); * У порівн. *Коли б кайданів брязкіт міг ударить Перуном в тії заспані серця, Спокійні чола соромом захмарить I нагадать усім, що зброя жде борця* (Леся Українка).

2. *род.* á, *перен., заст.* Грім або блискавка. — *Кажуть, перун комином влетів, по хаті покрутився і вікном вискочив у стріху* (Б. Лепкий); *Тільки тут і там зарокотів грім по небі. I часом перун фосфоричним світлом круто, як гадина, заскакав на обрії* (О. Назарук); — *А нехай же тебе перун ясний трісне! — лаявся навіть побожний пан Пєнтак, знаходячи в снігу порожню коробку від сигар* (П. Козланюк); — *Побий мене перун! — знову загримів чолов'яга, на цей раз перейшовши на лемківську говірку, приправлену полонізмами* (В. Малик).

ПЕРУ́НСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **Перу́н** 1. *Позгадували й старовинні перунські пісні, в яких говорилося про грізного повелителя дощу, грому й блискавки* (І. Білик); *Перунським зіллям називають цвіт папороті* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *Ячмінь уже похилив золоті перунські вуса, тільки не журився овес* (М. Стельмах).

ПЕРФЕ́КТ[1], а, *ч., лінгв.* Дієслівна форма в індоєвропейських мовах, що виражає дію, закінчену в минулому, результат якої наявний і в момент мовлення. *У німецькій мові маркером завершеності дії на момент мовлення є часова форма перфекта* (з наук. літ.); *У праслов'янській мові перфект був однією з чотирьох форм минулого часу* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРФЕ́КТ[2], *присл., розм.* Те саме, що **перфе́ктно.** *Мадярка, але говорила перфект по-німецьки. Я теж добре знала німецьку мову* (М. Андрусяк); // *у знач. присудка. Я говоритиму українською мовою, бо мій англійський* [моя англійська], *як то кажуть, не перфект* (Ю. Бедзик).

ПЕРФЕКТИ́ВНИЙ, а, е, *лінгв.* Прикм. до **перфе́кт[1].** *У формуванні перфективних пар зміна наголосу відіграє незначну роль* (з наук. літ.).

ПЕРФЕ́КТНИЙ[1], а, е, *лінгв.* Те саме, що **перфекти́вний.** *Додаткові семантичні відтінки перфектного значення створюються не тільки формою минулого часу, але й лексичним значенням дієслова* (з наук. літ.).

ПЕРФЕ́КТНИЙ[2], а, е, *розм.* Те саме, що **найкра́щий;** досконалий (у 1 знач.). *Хінкалі були перфектні — тісто тонке й ніде не прорвалося* (В. Шкляр); *На сцені з'являється молода вродлива пані. Літературознавець чи театрознавець. Перфектні манери. Окуляри. Вишуканий діловий костюм* (Ю. Іздрик); *Хто ж не любить сидіти на порозі з коханою, чекаючи на грозу — перфектну нагоду сховатися в хаті на веранді, цілуватися й кохатися під блискавиці* (Любко Дереш); *Макар не звернув уваги на двійко чоловіків біля барної стійки: один, худий, патлатий, нервово доводив щось другому, куди більш перфектному* (Люко Дашвар).

ПЕРФЕ́КТНІСТЬ[1], ності *і* ности, *ж., лінгв.* Властивість і стан за знач. **перфе́ктний[1].** *Для визначення категоріального статусу поняття перфектності треба спочатку встановити особливості співвіднесеності зазначеного поняття із певними категоріями буття* (з наук. літ.).

ПЕРФЕ́КТНІСТЬ[2], ності *і* ности, *ж., розм.* Абстр. ім. до **перфе́ктний[2].** *Вона вперше .. зрозуміла, що таке перфектність — важливість кожного міліметра відстані, кожного грама ваги, кожного поруху м'язів* (Ю. Іздрик); *Сучасні музичні конкурси вимагають перфектності, досконалого виконання. А крім цього, має бути дуже високий рівень концентрації* (із журн.).

ПЕРФЕ́КТНО. Присл. до **перфе́ктний[2].** *Поетеса не думає відпускати тебе, вона перфектно знає німецьку .. і непогано вивчила Берлін* (С. Процюк); *Що я тут у біса роблю кожного дня за цим столом, перед цією чистою карткою паперу, з цим перфектно заточеним олівцем?* (Ю. Іздрик); *Один тільки режисер .. погодився, що дівчинка таки вельми фактурна й талановита, і що буде вона перфектно виглядати в кадрі* (І. Карпа); *Наступні три роки все було чарівно. Просто перфектно. Поки Аліна не вирішила, що настав час переводити стосунки на наступний, найвищий рівень* (М. Кідрук).

ПЕРФЕКЦІОНІ́ЗМ, у, *ч.* Переконаність особи в тому, що ідеал може й має бути досягнутий. *Перфекціонізм був основною рисою Штефанового характеру* (Н. Сняданко); *Перфекціонізм начальника часто свідчить про його невпевненість у своєму становищі* (з навч. літ.).

ПЕРФЕКЦІОНІ́СТ, а, *ч.* Той, кому властивий перфекціонізм. *Перфекціоніст створює собі такі умови, у яких неможливо жити з нормальною самооцінкою: він постійно критикує себе* (з наук.-попул. літ.); *Перфекціоніст завжди керується правилом: "Могло б бути й краще"* (з навч. літ.).

ПЕРФЕКЦІОНІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **перфекціоні́ст.** *Що до перфекціоністок, то на свої тендітні плечі такі дами звалюють немислиму кількість обов'язків* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРФЕКЦІОНІ́СТСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **перфекціоні́зм** і **перфекціоні́ст.** *Суть перфекціоністських настанов розкривається в прагненні до самовдосконалення* (з наук. літ.); *Своєчасне усунення перфекціоністських установок на початкових стадіях їх формування допоможе зменшити кількість афективних розладів серед молоді* (з наук.-попул. літ.); *Наявність перфекціонізму розглядається як бажана особливість дітей щодо їхнього навчання. Але перфекціоністське ставлення може чинити перешкоду здатності дитини досягати мету* (з навч. літ.).

ПЕРФОКА́РТА, и, *ж.* Носій інформації, признач. для використання в ранніх (до початку 1980-х років) системах автоматизованого оброблення даних у формі картки стандартного розміру з нанесеною на неї перфорацією. *Ультразвук розходиться рівними хвилями. I який-небудь сивочолий учений-паранормал сприймає їх за сигнали космічних прибульців, записує на перфокарту* (І. Роздобудько); *Заклик на перфокартах "Не згинати, не наколювати і не спотворювати" став іронічною фразою для лівих пацифістів* (з наук.-попул. літ.); *Формат виявився достатньо живучим і став стандартом де-факто. Замість перфокарт використовують записи текстового файлу* (з навч. літ.); * У порівн. *О, вона вже давно розгадала Вадима. Усміхнений, коректний, приязний, догідливий, розумний — не голова, а перфокарта* (Ю. Мушкетик).

ПЕРФОРАТИ́ВНИЙ, а, е, *вет., мед.* Прикм. до **перфора́ція** 3; перфораційний. *У разі виникнення перфоративного апендициту можливе короткочасне полегшення больового синдрому* (з наук. літ.); *Перфоративна стадія отиту характеризується проривом барабанної перетинки* (з навч. літ.).

ПЕРФОРА́ТОР, а, *ч.* 1. Машина для буріння гірських порід; бурильний молоток. *Пневматичні молотки — перфоратори, зберігаючи сили робочого, ворушили напластування* [породи] (Олесь Досвітній); *— Потрібні будуть три свердловини, Ван, — сказав він. — Давайте перфоратор, почнемо* (В. Владко); *Епізод із життя каменоломні. Близько дванадцятої було зроблено все, що треба. Змовкли перфоратори* (О. Гончар); // Машина для пробивання отворів у матеріалах, які складно обробляти (камені, бетоні і т. ін.). *В стіну вгризається перфоратор* (Л. Костенко); *Я запозичив цю історію в одного з моїх слухачів, який працює на фірму, що продає чудовий електроінструмент — перфоратори, дрилі, кутові шліфмашини та ін.* (з наук.-попул. літ.).

2. Апарат для пробивання отворів у стрічці, картці, кіностріччі і т. ін. за певною системою. *У кіноіндустрії перфоратори застосовують для перфорування кіноплівки, щоб забезпечити її точне переміщення на крок кадру скачковим механізмом* (з навч. літ.).

ПЕРФОРА́ТОРНИЙ, а, е. Прикм. до **перфора́тор.** *За типом бурової машини розрізняють буріння перфораторне, пневмоударне, гідроударне, роторне, турбінне, електричне тощо* (з наук.-попул. літ.); *Попід стінами в тунелі шипіли недоглянуті, в пацьорках перфораторні шланги від компресорів* (Іван Ле); *У 60–70 роки XX століття фабрика виготовляла друкарський папір, папір для грампластинок, перфораторних стрічок* (із журн.); // Який здійснюється за допомогою перфоратора. *Підприємство випускає свердла для перфораторного буріння* (з газ.); // Який виготовляє перфоратори. *Перфораторний цех.*

△ **Перфора́торний молото́к** *див.* **молото́к.**

ПЕРФОРА́ТОРНИК, а, *ч.* Робітник, що працює з перфоратором. *Будівничим потрібен перфораторник, аби робити заглибини у великих колонах мосту* (з газ.).

ПЕРФОРАЦІ́ЙНИЙ, а, е. Прикм. до **перфора́ція.** *Дослідження зумовили створення нових рецептур полегшеного цементного розчину, що забезпечило збільшення його еластичності під час перфораційних робіт* (з наук. літ.); *Подивитись фільм було неможливо через дуже пошкоджені перфораційні доріжки* (із журн.); *Показання: мертвий плід при поперечному положенні. Необхідне повне розкриття шийки матки, що передбачає перфорацію тулуба в міжреберному проміжку і поступове розширення перфораційного отвору* (з навч. літ.).

ПЕРФОРА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Те саме, що **перфорува́ння.** *Під час передання свердловини в експлуатацію складають її паспорт, у якому зазначають дати початку й закінчення буріння, інтервали перфорації* (з навч. літ.); *Як старанний учень, він дослухався до кожного слова майстра і, не хапаючись, виконував нескладні операції штампування, перфорації* (Іван Ле).

2. Сукупність отворів на стрічці, картці, кіностріччі і т. ін., пробитих перфоратором за певною системою. *Виборчі бюлетені мають дві складові: власне текстова частина бюлетеня й контрольний талон, відокремлений від бюлетеня перфорацією* (з наук.-попул. літ.).

3. *вет., мед.* Порушення цілості стінки якого-небудь порожнистого органа (шлунка, кишківника і т. ін.). *Коли хвороба задавнена, турбують кровотечі і є небезпека перфорації, операція — єдиний спосіб урятувати життя* (з навч. літ.).

4. *біол.* Наскрізні отвори в клітинних оболонках судин та ситоподібних трубок рослин, крізь які вільно транспортуються поживні речовини. *У судинах перфорації утворюються на місцях пор між суміжними провідними елементами* (з навч. літ.).

ПЕРФО́РМАНС, у, *ч.* 1. Форма мистецтва, де твором уважають дії автора, за якими глядачі спостерігають у режимі реального часу. *— Знайдемо спонсорів, це ж перформанс, а не спалення сміття, мистецька акція. Хай розміщують рекламу* (К. Москалець); *— Пам'ятаєш, ти хотіла зробити в кафе перформанс?* (Любко Дереш); *Гоцик зняв слухавку, почув голос Любиної мами, почав брехати: — Ні, все нормально .. Вони у Могилянці якийсь перформанс готують...* (Люко Дашвар).

2. *перен., розм.* Те саме, що **виста́ва**[1] 2; шоу (у 2 знач.). *Політичний перформанс існує у формі демонстрацій, з'їздів, мітингів тощо* (з навч. літ.).

ПЕРФОРМАТИ́В, а, *ч., лінгв.* Висловлення, еквівалентне вчинку (присяга, обіцянка, попередження, наказ). *Дослідники вважають, що слово "бажаю" як перформатив уживається у вигаданому світі казок, міфів і т. ін.* (з наук. літ.); *Вимовляючи перформатив, мовець здійснює (а не описує чи називає) дію* (з навч. літ.).

ПЕРФОРМАТИ́ВНИЙ, а, е. 1. *лінгв.* Прикм. до **перформати́в.** *Перформативним реченням Джон Остін називає висловлювання в перформативному вживанні* (з наук.-попул. літ.).

2. *мист.* Який стосується дослідження процесу трансформації ідей або концепцій у дії. *Перформативні мистецтва — це загальний термін для всіх виконавських (театральних та музичних) мистецьких форм, які розгортаються на сцені в реальному часі* (з навч. літ.).

ПЕРФОРМАТИ́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. *лінгв.* Властивість за знач. **перформати́вний** 1. *У разі перформативності зміст не розповідають, але відбувається його самоподання* (з наук. літ.); *Коли під час церемонії шлюбу наречені говорять одне одному "я беру тебе за дружину / чоловіка", то виголошення такого тексту і є виявом перформативності цього вербального вислову* (з наук.-попул. літ.).

2. *мист.* Властивість за знач. **перформати́вний** 2. *Спільний досвід перформативності спонукає до суспільно-мистецької дискусії про необхідність створення альтернативних структур мистецької освіти* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРФО́РМЕР, а, *ч.* 1. Автор і виконавець перформансу. *У мистецтві перформансу перформер є автором концепції та її виконавцем: він одночасно і презентує ідею, і виконує її* (з наук.-попул. літ.).

2. *фін.* Високодохідна акція, яка реалізується на фондовій біржі з найбільшою різницею між її ринковою ціною та номінальною вартістю. *Щоб випущена акція мала статус перформера, компанія всіляко прагне зарекомендувати себе на ринку* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРФОРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перфорува́ти.** *Екстрактор складається із вертикальної колони з перфорованим шнековим транспортером* (з наук. літ.); *Брюки, куртки та плащі з найтоншої перфорованої шкіри витримані в загальній світлій гамі колекції* (з наук.-попул. літ.); *Тепер "Шельменко"* [кібернетична машина] *був схожий на фокусника, який ковтав нескінченну паперову стрічку, — перфорована стрічка поповзла в його надра* (М. Білкун); // **перфоро́вано,** *безос. пред. Під час операції було перфоровано матку* (з наук. літ.).

△ **Перфоро́вана ка́рта (ка́ртка)** *див.* **ка́рта.**

ПЕРФОРО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **перфоро́ваний.** *Перфорованість ґрунтів дозволяє нафті та нафтовому газу виходити будь-де* (з навч. літ.); *Перфорованість пінополіуретанового блока в матраці забезпечує відмінну циркуляцію повітря і, як наслідок, запобігає утворенню бактерій і кліщів* (з мови реклами).

ПЕРФОРУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для перфорування. *Перфорувальний апарат має верхню рухому планку з пуансонами і нижню нерухому планку з отворами матриці* (з наук.-техн. літ.); *Перфорувальний прес виготовляє велику кількість однакових панелей, у яких послідовно, один за одним, пробивають отвори різної форми та розмірів* (з навч. літ.).

ПЕРФОРУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **перфорува́ти.** *Перфорування металу використовують з різною метою — від декоративної (можна вибити логотип компанії, назву, малюнок і т. ін.) до ергономічної* (з навч. літ.); *Перфорування — це техніка створення картин, листівок, подарункових коробочок, написів* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРФОРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що.* 1. Просвердлювати отвори в якому-небудь матеріалі, гірській породі і т. ін. *Горизонт ізолюють цементним мостом від нижньої частини свердловини. Після цього перфорують і розробляють наступний продуктивний горизонт* (з навч. літ.).

2. Пробивати перфоратором отвори на стрічці, картці, кіностріччі і т. ін., дотримуючись певної системи. *При пластиковому брошуруванні видрукувані аркуші перфорують і скріплюють пружиною* (з наук.-попул. літ.).

3. *тільки 3 ос., вет., мед.* Порушувати цілість стінки якого-небудь порожнистого органа (шлунка, кишківника або якогось іншого органа). *Для закриття черевної стінки формують отвори, що перфорують усі шари черевної стінки з обох країв операційної рани на відстані 5–7 см один від одного* (з наук. літ.).

ПЕРФОРУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок. і док.* 1. Утворювати отвори (у 1 знач.). *У ряді випадків віск може не перфоруватися, а стоншуватися і збиратися в складки* (з наук. літ.); *Унаслідок нагноєння матка може перфоруватися, і її вміст потрапить у черевну порожнину* (з навч. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **перфорува́ти.** *Нижня частина труби буде перфоруватися й закриватися фільтром* (з наук.-техн. літ.); *Упаковка з промислового крохмалю еластична й міцна, може перфоруватися, нарізатися, маркуватися* (з навч. літ.).

ПЕРФОСТРІ́ЧКА, и, *ж.* 1. Стрічка з цупкого паперу або полімерного матеріалу, на яку інформацію записують, перфоруючи отвори, а зчитують за допомогою фотоелементів; перфорована стрічка. *Обчислювальна машина виплеснула ще кілька метрів перфострічки* (М. Білкун); *Діагностичний апарат вибивав у перфострічці довгі рядочки отворів* (П. Коломієць); *А ці півразхилені двері, з яких завжди щось виносять: коробки з-під помаранчів, розбиті дзеркала, мотки перфострічки* (Ю. Андрухович); *У XXI ст. перфострічки майже повністю витіснені магнітними, лазерними й електронними носіями інформації* (з наук.-попул. літ.).

2. Смужка оцинкованої сталі, покрита отворами для фіксації і стягування різних елементів. *Перфострічка чудово справляється з кріпленням у важкодоступних місцях* (з наук.-попул. літ.); *Найчастіше монтажна перфострічка застосовується для з'єднання повітропроводів з круглим перерізом діаметром не більше 0,2 м* (з навч. літ.).

ПЕРФУ́ЗІЯ, ї, *ж., вет., мед.* Пропускання рідини (крові, кровозамінників) крізь порожнину якого-небудь органа, кровоносні судини, частини тіла. *При надлишковій перфузії тканини мозку може виникати ригідність потиличних м'язів* (з наук. літ.); *Вивчення стану перфузії міокарда здійснюється за допомогою радіонуклідів* (з навч. літ.).

ПЕ́РХАТИ, ає, *недок.,* **ПЕ́РХНУТИ,** не, *док., діал.* Пурхати. *Вже мряка ніч згустила. Трощить ліси скажений вал! Налякані перхають сови...* (І. Франко); *І справді, орел степовий прилетів, Щоб тілом його поживиться, Та кінь заржав грізно і затупотів, І перхнула хижая птиця* (І. Франко).

ПЕРХЛОРА́Т *див.* **перхлора́ти.**

ПЕРХЛОРА́ТИ, ів, *мн. (одн.* **перхлора́т,** у, *ч.), хім.* Солі хлорної кислоти. *Перхлорати застосовують для виготовлення вибухових і піротехнічних речовин* (з наук.-попул. літ.); *Перхлорати практично не трапляються в живій природі* (з навч. літ.).

ПЕ́РХНУТИ *див.* **пе́рхати.**

ПЕРХНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., діал.* 1. *перен.* Побігти. *Де та сила візьметься, — знов перхну так, що аж залускотить* (Сл. Б. Грінченка).

2. Набігти, наїхати. *Та й справді перхнуло до нас гостей, — як на погориджу* [пожежу] (Марко Вовчок).

ПЕ́РЦЕ́ *див.* **пірце́.**

ПЕРЦЕ́ВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **пе́рець.** *Зелений перець горошок — перець вищого ґатунку, оброблений зі свіжих зелених перцевих ягід* (з навч. літ.); // Власт. перцю. — *Аж лоскоче в носі отой солодкий та перцевий дух! — думала осавулиха* (І. Нечуй-Левицький); *Цілі ягоди духмяного перцю зберігаються протягом декількох місяців і розкривають свій чудовий перцевий аромат при помолі* (з наук.-попул. літ.); // Пригот. із перцем; настояний на перці. *Перцева настоянка чудова і як алкогольний напій, і як профілактика від застуди* (з наук.-попул. літ.); *Зелений перцевий соус надає приємного смаку та аромату їжі* (з навч. літ.).

2. *у знач. ім.* **перце́ві,** вих, *мн., бот.* Родина двосім'ядольних рослин, до якої належать різні види перцю. *Представники перцевих — кущі, ліани і трави, зрідка невеликі дерева* (з навч. літ.).

△ **Перце́ва (холо́дна) м'я́та** *див.* **м'я́та.**

ПЕРЦЕЇ́Д *див.* **перцеї́ди.**

ПЕРЦЕЇ́ДИ, ів, *мн. (одн.* **перцеї́д,** а, *ч.).* Родина птахів ряду дятлових з потужним дзьобом, яскравим багатобарвним оперенням; поширена в Центральній та Південній Америці; туканові. *Перцеїди тримаються невеликими зграйками і гніздяться в дуплах дерев* (з навч. літ.).

ПЕРЦЕПТИ́ВНИЙ, а, е, *псих.* Прикм. до **перце́пція.** *Перцептивна сторона спілкування означає процес взаємосприймання та взаємопізнання співрозмовниками один одного й установлення на цій основі взаєморозуміння* (з наук. літ.); *Перцептивний рівень спілкування характеризується злиттям пізнавальних компонентів з емоційними* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЦЕПТИ́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., псих.* Властивість за знач. **перцепти́вний.** *Відсутність емпатії та перцептивності, недоброзичливість як з боку однокурсників, так і викладачів негативно впливають на виконання спільної роботи студентів* (з наук. літ.).

ПЕРЦЕПТИ́ВНО, *псих.* Присл. до **перцепти́вний.** *Канони, стилі малювання можуть навчити нас бачити світ інакше, з цієї точки зору художник "перевиховує" нас перцептивно за допомогою артефактів* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРЦЕПЦІ́ЙНИЙ, а, е, *псих.* Те саме, що **перцепти́вний.** *На чільне місце як ознака фактичного існування історико-культурних регіонів виходить саме територіальна самоідентифікація населення з цим регіоном. Тому слід враховувати історико-етнічні та перцепційні чинники* (з наук. літ.); *У способі висловлювання людини можна відкрити емоційний, вольовий та перцепційний аспекти ставлення до навколишнього світу* (з навч. літ.).

ПЕРЦЕ́ПЦІЯ, ї, *ж., псих.* Безпосереднє відображення предметів і явищ об'єктивної дійсності органами чуття. *Французький соціолог П. Бурдьє розглядає професійне або вчене звання як певне юридичне правило соціальної перцепції, буття, що сприймається як гарантоване право* (з наук. літ.); *В одних випадках спілкування може виступати як процес міжособистісної перцепції, а в інших як власне діяльність* (з навч. літ.); *Перцепція відбувається тут* [у поетичному творі] *так само в категорії часу, ми йдемо очима з одної деталі, від одного образу до другого, поки не пройдемо цілість* (І. Франко).

ПЕРЦИПО́ВАНИЙ, а, е, *псих.* Дієпр. пас. до **перципува́ти.** *Спектакль, перципований глядачем.*

ПЕРЦИПУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що, псих.* Безпосередньо сприймати органами чуття предмети і явища об'єктивної дійсності. *Класична школа перцепції порівнювала свідомість із певною математично впорядкованою системою. За такої логіки свідомість може перципувати явища зовнішнього світу лише завдяки нейронним процесам та нервовим імпульсам усередині мозку* (з наук. літ.); *За допомогою почуттів ми можемо перципувати світ, спілкуватися, реагувати на подразники та навчатися* (з навч. літ.); *Хоча артист усі ті деталі помістив одну при другій перед нашими очима, немовби виключно в категорії місця, ми перципуємо його твір частями, в категорії часу і руху* (І. Франко).

ПЕРЦИПУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок., псих.* Пас. до **перципува́ти.** *Спробуємо зосередитися на простому спогляданні об'єкта, не відволікаючись на жодні сторонні думки й асоціації. У цьому разі буде перципуватися не предмет, а його вид, візуальний вигляд* (з навч. літ.).

ПЕРЦІ́ВКА, и, *ж.* Горілка, настояна на перці. — *Он там в кошику й пляшка наливки, а друга — перцівки* (І. Нечуй-Левицький); — *Анно! Випий і ти чарку перцівки, шануючи наших гостей* (І. Пільгук); *Зачудовано покрутивши головою, дід налив собі добру чарку перцівки* (Ю. Збанацький); *Августак, регочучи, налив гостям якоїсь маминої перцівки* (Р. Андріяшик).

ПЕРЦЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *недок., розм.* 1. *заст.* Дуже енергійно робити що-небудь. *А він по тій ріллі з конякою перцює, біга* (Сл. Б. Грінченка); // Наполягати, вимагати. — *А ходімо лиш, жінко, .. одкопаємо гроб та подивимось у ту подушечку, що в ній є, бо вже ж недаремно батько так перцювали, щоб її покласти їм у голови* (з казки).

2. *кого і без дод., перен.* Дуже гніватися, сердитися; лютувати. — *Наш Козак сказав таке слівце, що його ми тут навести й не зумієм, і цей Мамаїв вислів так і пропаде для цікавих до всього нащадків, бо ж ось так умів, перцюючи, висловлюватися тільки він: рідко да їдко...* (О. Ільченко); — *Ми його й питати не будемо! — розсердився Сікач. — Не перцюй, хлопче! Це діло не таке просте, як ти гадаєш!* (В. Малик); *Журба схопився за шаблю. — Не перцюй, — осадив його полковник* (В. Чемерис).

ПЕРЧАКІ́ВКА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **перці́вка.** *Миттю подала* [мати] *на стіл гарячих млинчиків, сала кусок положила на кружечку і мисочку сметани; ще й пляшку перчаківки достала з полиці* (П. Куліш); *Настя Певна хазяйнувала спритно та швидко, наливала кому горілки, кому кухоль закарпатської паленки, кому тютюнкової, кому перчаківки* (О. Ільченко).

ПЕ́РЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **перчи́ти** 1. *Вона готуватиме мені дико перчені страви з гороху* (І. Карпа); *Аделя .. трохи покричала на мене.., що зупи мої занадто густі, м'ясо — перчене* (С. Андрухович).

2. *у знач. прикм.* Приправлений перцем. *Цей салат швидше солодкуватий, аніж перчений* (М. Матіос); *На столі залишились пляшки, банки з медом і шоколадом, тарілки з чимось гострим і перченим* (С. Жадан); *Рагу в Йоланти вдалося в'язким, перченим, духмяним* (Любко Дереш); * У порівн. *Пригасаючи на стежці лісовій, Ще довго лився спів, як перчений напій* (М. Рильський).

3. *у знач. прикм., перен.* Сповнений дотепу; влучний, дошкульний. — *Він був лагідний, а ви — перчений* (Р. Федорів); *Вони любили при мені розслаблятися, розповідати якісь сороміцькі анекдоти, сипати перчені жарти* (Ю. Винничук); *Голос і характерні жести карлик міг зімітувати, а от словник перчених синонімів був явно слабший, ніж у Джейсона* (М. Кідрук).

ПЕ́РЧИК, а, *ч.* 1. Зменш.-пестл. до **пе́рець** 1, 2. [В і т р о в и й:] *А зараз давай юшку зваримо .. Тут у мене припаси. (Виносить з куреня ящик, виймає). Ось перчик, цибуля, старе сало...* (О. Корнійчук); *Нам принесли суп і на тарілочці три зелених перчика* [перчики] (С. Пиркало); — *А тепер можна й до юхи приступити. Потрусимо перчиком, посиплемо укропчиком. Готово!..* (О. Бердник); *Щойно я забираю їх* [відбивні] *із сковороди на тацю, я тут же перекладаю їх кільцями сирої цибулі, настояної хвилин п'ять у оцті, змішаному з чорним перчиком* (М. Матіос).

2. *перен., розм.* Зменш.-пестл. до **пе́рець** 3. — *Як вам наша вечірка сьогодні, Мефодію Гнатовичу? — Професор, звузивши очиці й насмішкувато поглянувши, відповів: — Так собі, на три з двома мінусами. Кисленько, без перчика!* (М. Івченко); *Вона не була поганою, але й не цікавою; не було перчика, не було того, що дає жінці принаду, до якої тягне чоловіків* (В. Гжицький).

3. *розм.* Те саме, що **ро́димка.** *Хоч сороковий годок минув, на молодицю була* [тітка Магдалена] *ще доволі гарна: повновида, з великими темними очима, з перчиком на рум'яній щічці* (Б. Лепкий); *Я ще пам'ятав усі її перчики на спині* (Ю. Винничук); *Він .. роздивлявся свою співрозмовницю. Зачіска вміло змодельована під недбалий інтелектуальний стиль, .. "перчик" має на щоці, що би це означало?* (В. Кожелянко).

◊ **З жи́вчиком та з пе́рчиком** *див.* **жи́вчик; З пе́рцем (пе́рчиком)** *див.* **пе́рець.**

ПЕРЧИ́НА, и, *ж.* Один стручок перцю (у 1 знач.). *Перчина, баклажан і огірок Між цибулин на таці металевій* (Е. Андієвська); *На столі вже пляшка, в якій проти вікна відсвічують червоними боками перчини* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Над огнем отаман точить п'яні сльози, і перчина носа світиться із тьми* (В. Сосюра); * У порівн. *Стручкувате, ніби червона перчина, обличчя Леська ще більше витягується в здивуванні* (М. Стельмах).

ПЕРЧИ́НКА, и, *ж.* 1. Зменш.-пестл. до **перчи́на.** *На дні пляшки і справді плавала розкисла перчинка зовсім не червоного, а якогось блідо-жовтуватого кольору* (О. Ірванець); *Соус до м'яса готують так: 3 літри томатного соку закип'ятити з 1 кг цибулі, 1 кг солодкого перцю, стаканом чищеного часнику, 4 гірками перчинками* (з навч. літ.).

2. *перен., розм.* Те саме, що **пе́рчик** 2. *Надто прісно виглядав журнал останнім часом. Пережовування любовних походеньок, репортажі з показів мод і знімальних майданчиків — і все без перчинки й вогника* (В. Лис); *Привітно, але з перчинкою прихованої погрози мовив вусань: — Щось я раніше тут з вами не зустрічався, добрі люди!* (О. Ірванець); *— О-о, в цій дівчинці є перчинка! — відповіла вчителька* (І. Роздобудько).

ПЕРЧИ́ТИ, чу́, чи́ш, *недок.* 1. *що.* Сипати перець у страву, посипати, приправляти перцем. *Він сідає .. за стіл, очікує сніданку і незабаром зі смаком перчить картопляну юшку* (М. Стельмах); *Сам він густо перчив свої страви, смажив усе до з'яви рум'яної апетитної шкірочки* (Є. Кононенко); *Ріжемо маленькими шматками молоде, несолене сало, на такому ж салі підсмажуємо багато цибулі, .. солимо, перчимо* (М. Матіос); * Образно. *Він краяв хліб, підсовував страви, перчив їх жартами і ніби аж був радий, що зібрав за столом таке товариство* (Ю. Мушкетик); // *безос.* * Образно. *Наш пересічний читач не сприймає тонкого гумору, він потребує такого гумору, щоб від нього "перчило"!* (Б. Антоненко-Давидович).

2. *кого, що, перен., розм.* Дуже лаяти кого-небудь. [К е з г а й л о:] *Нема таких звичаїв, Щоб коменданта перчить раз у раз* (І. Кочерга); *Ми ж усіх перчили. Поперчимо й Черчилля* (Остап Вишня); *— Он як він її перчить. Молодець! Не приворожила, значить, вона його ні зіллям наговірним, ні іншими чарами* (А. Шиян).

3. *що, перен., розм.* Те саме, що **припе́рчувати** 2. *То було пригощання, причащання, прилучення до великої таїни. Хоч говорили ми казна про що, й навіть бавилися, й перчили розмову шкилюванням* (Ю. Мушкетик).

ПЕРЧИ́ЦЯ, і, *ж., розм.* Стручковий перець. *В горілці плавав червоний стручок перчиці, неначе тільки що вирваний на городі* (І. Нечуй-Левицький); *Уже в льоху капусту перекладали яблуками, моркви не клали — любили, щоб капуста була біла, лиш де-не-де пелюсточка макова перчиці* (Г. Тарасюк); * У порівн. *Червоне, як перчиця, обличчя мош-Костакове з задоволення ще червонішало, коли він поглядав на ту благодать* (М. Коцюбинський).

ПЕРШ[1], *присл.* Те саме, що **пе́рше** 1, 2. *— Дівчинонька мила Перш мене любила* (П. Чубинський); *І перш бували війни, тривоги, бої, але не билися всі з усіма, син із батьком, брат не йшов на брата. А тепер!* (Б. Лепкий); *Так заморочили бідну Настю, що вона .. й каже: — Хто перш пришле старостів, за того й піду* (М. Коцюбинський); *Гиря не дав Орині ячменю, каже: "Піди та перш помолись, у батюшки посповідайся"* (М. Куліш).

○ **(1) Перш за все** <*рідко* **Перш усього́**>, *у знач. присл.* — перед усім іншим, у першу чергу; насамперед. *Треба було перш за все заткнути пельку ворожим кулеметам* (С. Голованівський); *Лише Горбань хапає дрижаки. Кричить: — Угода! Нарушать не смійте! — Він думає, — як впустять їх таки, то перш за все вони повісять війта* (Л. Костенко); *Перш за все Північ порахував коней. Дев'ять* (Ю. Логвин); *В Україні модернізм тривалий час майже не привертав уваги дослідників, перш за все з політичних причин* (В. Неборак); **(2) Перш (пе́рше) ніж (як),** *у знач. спол.* — уживається в підрядному реченні, указуючи на дію, що відбулася або має бути виконана після іншої дії, названої в головному реченні. *Перше як будете Мимо Святих наших храмів прохождати* [проходити], *Ой чи не були би такії ласкавії Зі своєї голівоньки шапки іскидайте* (з думи); *Генеральша, перш ніж сама приїхала, заздалегідь понасилала з батьківщини прикажчиків* (Панас Мирний); *Як кремінь і криця стялись роди — Гутенюки з Палійчуками, і, перше ніж Іван встиг розібрати, про що їм йдеться, тато розмахнув бартку і вдарив плазом комусь по чолі* (М. Коцюбинський); *— Аби це були наші, то, перше ніж стріляти, вони окликнули б* (Є. Доломан); *Недарма кажуть: перш ніж збивати кокоси, подумай про свою голову...* (В. Малик); *Якщо ідея стати багатієм вам видається привабливою, то перш як приступити до її реалізації, слід максимально чесно оцінити себе* (з навч. літ.).

ПЕРШ[2], а, *ч.* Довга дерев'яна або металева жердина, яку використовують у цирку під час виконання акробатичних номерів. *У Харківському державному цирку багатожанрова програма "Новорічні забави". Яскраві персонажі! Складні трюки! Справжні козаки на конях! Еквілібристи на першах!* (з мови реклами).

ПЕРШАЧО́К, чка́, *ч., розм.* Те саме, що **першокла́сник.** *Яким буде цей навчальний рік для першачків, що вчаться тепер за новою програмою?* (з публіц. літ.).

ПЕ́РШЕ, *присл.* 1. До цього часу; колись, раніше. *Зеленіють по садочку Черешні та вишні; Як і перше виходила, Катерина вийшла. Вийшла, та вже не співає, Як перше співала* (Т. Шевченко); *Хлопці не забарились довідатися, хто така вона, хто її батько, де живе, де була перше* (С. Васильченко); *— Хочу повісти тобі, що весна, і бджоли вилетіли з вулика. — Слава Богу! Так і перше було* (Г. Пагутяк); *У скайп мала виходила рідко, говорили вони все позверхньо* [зверхньо], *не так, як перше* (Любко Дереш).

2. Перед чимсь іншим; спочатку, спершу. *Перше у волок подивися, тоді рибкою й хвалися* (прислів'я); *Кайдашиха привітала старшу невістку перше солодкими медовими словами, а потім уже дала їй покуштувать полину* (І. Нечуй-Левицький); [А н д р і й К а р п о в и ч:] *Ну, перше випить... А тоді борщу* (В. Винниченко); *— Ви хочете повідомити про щось дуже важливе. — Надзвичайно важливе. Але перше... — Ага! Отже, ти висуваєш попередні умови?* (О. Авраменко, В. Авраменко).

3. *у знач. прийм., з род. в., розм., рідко.* Раніше від кого-, чого-небудь; перед ким-, чим-небудь. *Турбувався* [Лушня] *тільки про одно: коли б перше Чіпки побачитись з Петром та Якимом та наструнчити їх, щоб уже в один голос співали...* (Панас Мирний); *Начальник станції, перше всіх прибігши вранці, вже наводить всюди лад* (Н. Забіла).

4. *діал.* Уперше. *Христя не перше це чує про міську роботу* (Панас Мирний).

○ **(1) Перш (пе́рше) ніж (як)** *див.* **перш.**

ПЕРШЕНСТВО́, а́, *с., рідко.* Те саме, що **пе́ршість.** [Т а н я:] *Пройшла моя слава, пропало моє першенство, не добігла...* (І. Кочерга); *Діло перед думками має першенство* (Уляна Кравченко); [С о ф і я:] *Невже ви ще й тепер боїтесь "загубить своє першенство і владу мужчини?"* (В. Винниченко); *Анциболот відчинив двері й перший зайшов досередини корчми, ввічливо пояснивши Іванові..: чортові завжди належить в корчмі першенство* (Р. Іваничук).

Поступа́тися / поступи́тися пе́ршістю (*рідко* **першенство́м**) *див.* **поступа́тися.**

ПЕРШЕНСТВУВА́ННЯ, я, *с., рідко.* Стан за знач. **першенствува́ти.** *Один чоловік полюбив майно, інший — золото й гроші, ще інший — великовчену мирську мудрість задля людської слави; хтось полюбив першенствування* (з рел.-церк. літ.).

ПЕРШЕНСТВУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., рідко.* Мати першість, першенство. *Із середини XVIII ст. в Європі став першенствувати севрський фарфор, що випускався у французькому місті Севрі* (з наук.-попул. літ.).

ПЕ́РШЕНЬКИЙ, а, е. Пестл. до **пе́рший.** — *Сашко дасть собі раду. Він першенький родився, доля насипала йому з вершком* (В. Яворівський); // *у знач. ім.* **пе́ршенький,** кого, *ч.;* **пе́ршенька,** кої, *ж.* Перший синок, перша донька. — *Може, .. мені коли довідатися до Гапки? Я ж у неї й за першеньким бабувала...* (Л. Яновська); — *Івасик,* — *розцвіла мати.* — *Мій першенький* (О. Бердник).

ПЕРШЕРО́Н, а, *ч.* Порода великих коней-ваговозів, виведена у Франції в провінції Перш, а також кінь такої породи. *Ох, і коней же на тій виставці буде! .. і першеронів, і .. орловських рисаків!* (Остап Вишня); *У всьому світі першеронів використовують для парадів* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРШЕРО́НСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **першеро́н.** *Першеронська порода коней виникла в Західній Франції* (з наук.-попул. літ.); *Спочатку розводили тільки сірих першеронських коней* (з навч. літ.).

ПЕ́РШИЙ, а, е. 1. Числівник порядковий, який відповідає кількісному числівнику **оди́н;** який передує другому при нумерації або підрахунку однорідних предметів, явищ і т. ін. *Тимченкові цензура дозволила друкувати "Словницю", і перший том (А — О) друкується вже* (М. Коцюбинський); *Та сама хата, що й в першій дії, тільки краще споряджена* (Леся Українка); *Сагайда пропонував пораненим для безпечності спуститися вниз, на перший поверх, але ніхто з них не згоджувався на це* (О. Гончар); — *Одарка живе...* — *Й вільною коцавою рукою тицьнула:* — *Вікно крайнє... Перший під'їзд* (Є. Гуцало); // Уживається як частина складених порядкових числівників. *Академію художеств я покинув. А інститут* [комерційний] *відвідував до тисяча дев'ятсот двадцятого чи двадцять першого року* (О. Довженко); *Порахувалися за порядковою нумерацією. Шістдесят перший виявився непарним* (Є. Доломан); *І шкребеться в поліські хати, Перестрашені до німоти, Вже нове, двадцять перше сторіччя!* (О. Ірванець); // Уживається в датах як назва початкового дня місяця. *Настало перше грудня* (М. Бажан); — *Петро Бойчук. Народився у Станіславі. Кадровий старшина австрійської армії. Чотири роки світової війни. З першого листопада 1918 року — в Українській галицькій армії* (Д. Білий); *О восьмій ранку першого січня, коли звичайні громадяни лишень укладалися спати, Іветта Андріївна Вербицька прямувала до клініки, щоб перевірити стан хворих* (Люко Дашвар); // *у знач. ім.* **пе́рша,** шої, *ж.* Уживається на позначення години, якою починається доба. *О першій приходять газети з Москви* (Л. Первомайський); — *Ти коли вчора прийшов?* — *тихо спитала Ірина.* — *Десь близько першої... На розвозці приїхав...* (А. Крижанівський); *Вже перша ночі продзвеніла* (І. Гнатюк); *Я зиркнув на годинник. Половина першої дня!* (Ю. Винничук); // *у знач. ім.* **пе́рший,** шого, *ч.;* **пе́рша,** шої, *ж.* Уживається на позначення об'єкта, який було названо перед іншим або називають на протиставлення іншому. — *Троє купців поділитися мали .. Другий мав грошей у два рази більше, ніж перший...* (М. Коцюбинський); *Ми довго стояли, трясучи руки, як це завжди роблять і вороги, і друзі. Перші, щоб замаскувати ворожість, а другі — щоб заховати дружню теплоту* (Ю. Яновський); *Політичні симпатії нижніх світів розподілялися приблизно порівну між двома партіями, які почергово приходили до влади. Перші стояли на тому, що дійсність є продуктом інтерпретації, настільки вільної, наскільки це може дозволити собі творча уява* (Любко Дереш).

2. Який передує всім дальшим, наступним. — *На завтра рано-рано, чуть зоря, жінки, заливаючись слізьми, прощалися з дітками, .. перший раз потягли на панщину...* (Панас Мирний); *Екзамен з російської мови прийшов* [Улас] *тримати з якимсь душевним неспокоєм .. І тому, коли надійшла його черга відповідати і гладенько причесана жінка з вродливим приємним обличчям попросила його до дошки, він зблід і довго не міг сказати першого слова* (Григорій Тютюнник); *У круглому залі з опуклим склепінням .. відбувалося святкування першого причастя* (С. Андрухович); *Русалочка обперлась своїми білими руками на борт корабля і дивилась на схід, чекаючи ранкової зорі. Перше сонячне проміння, знала вона, уб'є її* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); // Який стоїть на початку в ряді однорідних предметів, явищ і т. ін. *Параска і родилась, і зросла у Ратієвському дворі. Перші роки пройшли у розкошах, у достатках* (Панас Мирний); *Безмірно любив Річенко, коли вона, провівши легко-легко рукою по волоссі, сідала грати, коли перші вступні акорди розлягалися в сій великій просторій залі* (Г. Хоткевич); *Хомі пригадались перші бої під румунськими дотами* (О. Гончар); *Появу перших творів Володимира Винниченка вітали Іван Франко і Леся Українка* (з навч. літ.); // Який стоїть, іде, їде і т. ін. попереду інших. *Показались перші лави петлюрівців* (О. Довженко); *Три перші косарі йшли дружно і невтомно* (Григорій Тютюнник); *Виявилось, перший загін був лише авангардом — невеликою групою нетерплячих, що вирвалась уперед* (М. Кідрук).

3. Який виконує яку-небудь дію або є об'єктом дії раніше, ніж усі інші. *Не розглядівши, кажуть, броду, Не лізь прожогом перший в воду* (І. Котляревський); *Ми першого зустріли очима Чайченка: сидів він проти дверей...* (Марко Вовчок); *Грицько привітався перший:* — *Здоров, Чіпко!* (Панас Мирний); *Богдана .. всі боялися й шанували, бо нікому не хотілось першому вступати в бій* (І. Білик).

4. Який не існував до певного моменту, якого не було раніше. — *Хочеш,* — *питаю,* — *я прочитаю, як Бог творив світ і перших людей, як вони жили в раю, як согрішили й що їм було за те?* (Панас Мирний); *У траві серед яблук-падалок сиділо одне наше дитинча .. Тримаючи в руках яблуко, воно вперто намагалося вкусити його двома своїми першими зубками* (О. Довженко); // Не знаний, не звіданий, не пережитий раніше. *Поважно, з острахом, наче до першої сповіді, приступивсь Семен до граматки* (М. Коцюбинський); *Кращого він нічого не знав у світі за цей перший поцілунок, за ці перші дівочі уста, що пахли весняним квітом і вологістю весни* (М. Стельмах); *Я дивлюся на освітлені вікна будинку навпроти і згадую своє перше побачення* (А. Дністровий); // Який з'явився найраніше в новому сезоні, році і т. ін. (про явища природи, рослини, плоди, тварин і т. ін.). *А би почала перша маківочка бриніти, вже й угледить* [Горпина], *і зараз вирве й любує єю, не натішиться* (Марко Вовчок); *Свіжий перший сніг укрив гори й долини ніби тонким дорогим полотном* (І. Нечуй-Левицький); *Високо в небі наче висів, тріпочучи крильцями, і радісно розливав свої трелі перший жайворонок* (З. Тулуб); *Набухла, восени хвиля аж реве, а невтримний шал весни першу бруньку рве* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете).

5. Який є початковим етапом, нижчою формою чого-небудь; ранній. *Десь стугонять вибухи бомб, аж деренчать шиби й хитається земля, — а вона, чи воно, спить собі першим сном праведника* (І. Багряний); *Панна ж давно на виданні: перша молодість в неї вже відцвітає, а шкода, бо з вигляду видно, що надається на люблячу матір, вірну дружину* (Р. Іваничук); *Співами Псалмів користувалися церкви як перша, так і сьогоднішня* (В. Багірова).

6. Який трапиться або станеться в найближчому майбутньому; найближчий за часом. *Два дні пробули ми разом з Шевченком у Мосівці і, розлучаючись, дали один одному слово побачитись при першій нагоді* (О. Афанасьєв-Чужбинський); *Відорвати* [відірвати] *гуцула від його гір, то все одно, що зв'язаного орла занурити в воду, а рибу пустити літати в повітря. І легіні тікали .. А коли не вдалося і ставав легінь жовнєрочком* [жовніром], *— тікав при першій же можливості* (Г. Хоткевич); *Салабаетто сів при першій оказії на корабель і вернувся в Неаполь до П'єтра* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // Який настав або відбувся безпосередньо після чого-небудь. *Перші дні по моєму приїзді треба було згаяти на службові справи* (Панас Мирний); *Першим рухом Марусі, коли вона прийшла до себе, було — тікати* (Г. Хоткевич); *Обстеження хворих у перші часи після розвитку інсульту показало, що практично всі вони потребували сторонньої допомоги* (з наук. літ.); // Найближчий у просторі. *Почали оба майже наввипередки бігти. До першої ями* (І. Франко); [П а н с а:] *На першому заулку будуть ждати мої раби* (Леся Українка); *Розвідка доповідала, що і в першому містечку, і далі противника не виявлено* (О. Гончар).

7. Випадково зустрінутий або взятий без вибору. *З жалю та мила звінчалась З першим, хто трапився* (Леся Українка); *Ґудзик корчить байдуже лице, повертається і злісно накидається на першого, хто попадеться під руку* (В. Винниченко); *Вхопивши першого піхотинця, якогось маленького, ластуватого, радісного, Козаков підняв його від землі і щосили притис до своїх грудей* (О. Гончар).

8. Який перевершує всіх інших в якому-небудь відношенні; найбільший, найкращий, найвидатніший і т. ін. *В йому* [ньому — палаці] *тепер живе новий хазяїн Пісок, перший дукач на все Гетьманське, перша голова в повіті* (Панас Мирний); *Битись з ним* [Федьком] *і не пробуй — перший по силі на всю вулицю* (В. Винниченко); *Першим учнем у класі став Гришко Саранчук* (А. Головко); *Великий поет просто не може не бути першим студентом, у противному разі звідки б узялась його поетична велич?* (Ю. Андрухович); // Який має найбільше значення; найголовніший. *— Ти хочеш, мабуть, щоб ми не поважали першого святого закону товариства, покинули б братів своїх* (О. Довженко); *На мене вдома чекав перший гість року — Шарль Леконт де Ліль у перекладах Михайла Ореста* (Олекса Ізарський).

9. *муз.* Який виконує основну мелодію, партію (про голос, музичний інструмент). *Ні, не забуду я про друга, про голос той, що часто чув. Співав я першим, а ти другим, та ти в любові першим був* (В. Сосюра); *Артем — перша скрипка, навіть не поворухнувся, навіть не глянув у бік капельмейстера* (О. Іваненко); *— Мамо, а я за вами прийшов. У мене в хорі перших голосів не хватає, то збирайтеся, бо треба до Великодня концерт готувати* (Г. Тарасюк).

10. *діал.* Колишній. *Усі, хто знав її, — жалкували молоду, тиху молодицю й її дочку малу, згадуючи їх перший талан та балакаючи про біду їх теперішню* (Марко Вовчок).

11. Яким починається обід (про рідку страву). *Ось і батько вже поволі на своє місце сідає, за ним Василь, мати ставить перші страви* (У. Самчук); *Отож першою стравою була звичайна на вигляд зупа, чомусь налита в двовухі, хвацько розписані горнятка* (Ю. Іздрик); // *у знач. ім.* **перше,** шого, *с.* Рідка страва (суп, борщ і т. ін.), якою починається обід. *— Обід з трьох страв: перше, друге, компот* (М. Білкун).

12. *у знач. вставн. сл.* **перше,** шого, *с.* Те саме, що **по-перше** 1. *Він раптом помітив.. — що в Авраама, як у професійного різника, стримів мусат за халявою. Це перше. А друге — що очі в ягняти і в Ісаака були цілком тотожні* (І. Багряний); *І ось я побачив Глипу. Скажете, велике диво — уздріти Глипу. Але перше, я побачив його серед білого дня, коли сторож завше спить. А друге, за плечима у нього висіла вуздечка .. А третє, Глипа йшов не сам, а з іншим дядьком* (В. Близнець).

Брат у пе́рших <Двою́рідний брат> *див.* **брат; Пе́рша ле́ді** *див.* **ле́ді; Пе́рша лі́нія** *див.* **лі́нія; Пе́рша осо́ба <Пе́рші осо́би>** *див.* **осо́ба; Пе́рша полови́на дня (ти́жня, мі́сяця** *і т. ін.)* *див.* **полови́на; Пе́рша світова́ війна́** *див.* **війна́; Пе́рша хви́ля** *див.* **хви́ля[1]; (1) Пе́рше (свя́то Пе́ршого) тра́вня** — Міжнародний день праці, що відзначається в багатьох країнах світу. *А ось настало Перше травня, свято працюючого люду* (В. Винниченко); *Всі вулиці ломилися від городян, і я подумала, що свято Першого травня стало вже нашим національним святом* (М. Хвильовий); *Вийшла молодість на площі Перше травня зустрічать* (В. Сосюра); *Вже перед святом Першого травня один хлопець показав Терешкові листівку* (К. Гриб); **Пе́рший любо́вник** *див.* **любо́вник; Пе́рший сон** *див.* **сон[1]; Пе́ршим чи́ном** *див.* **чин; Пра́во пе́ршої но́чі** *див.* **пра́во; При [пе́ршій] можли́вості** *див.* **можли́вість; При пе́ршому знайо́мстві <Для пе́ршого знайо́мства>** *див.* **знайо́мство; Ре́чі (предме́ти, това́ри) пе́ршої необхі́дності (потре́би)** *див.* **річ[1]; Сестра́ у пе́рших <Двою́рідна сестра́>** *див.* **сестра́; У пе́рших (оста́нніх, сере́дніх** *і т. ін.)* **чи́слах мі́сяця** *див.* **число́; Шко́ла пе́ршого сту́пеня** *див.* **шко́ла.**

○ **З пе́рших кро́ків <З пе́ршого кро́ку>** *див.* **крок; З пе́ршого по́гляду** *див.* **по́гляд; Найпе́рша (пе́рша, головна́) річ** *див.* **річ[1]; У (в) пе́ршу мить (хвили́ну)** *див.* **мить; У пе́ршу го́лову** *див.* **голова́.**

△ **Валю́та пе́ршої катего́рії** *див.* **валю́та; Зі́рка (зоря́) пе́ршої величини́** *див.* **зі́рка; Капіта́н пе́ршого ра́нгу** *див.* **капіта́н; Пе́рша допомо́га** *див.* **допомо́га; Пе́рша сигна́льна систе́ма** *див.* **систе́ма.**

◇ **Бу́ти (стоя́ти) / ста́ти на пе́ршому мі́сці** *див.* **бу́ти; Висо́кої (найкра́щої, пе́ршої** *і т. ін.)* **ма́рки** *див.* **ма́рка[1]; Вихо́дити / ви́йти на пе́рші ро́лі** *див.* **вихо́дити; Всипати (зада́ти) по** *(рідко* **під) пе́рше (шо́сте) число́** *див.* **всипа́ти[1]; Гра́ти (вести́) пе́ршу скри́пку** *див.* **гра́ти; До [пе́рших] півні́в** *див.* **пі́вень; До [пе́ршого] сні́гу** *див.* **сніг; До пе́ршої сивини́** *див.* **сивина́; Заклада́ти / закла́сти пе́рший ка́мінь** *див.* **заклада́ти; За пе́ршим по́зирком** *див.* **по́зирк; З [пе́ршими] півня́ми** *див.* **пі́вень; З пе́рших рук** *див.* **рука́; З пе́рших уст** *див.* **уста́; З пе́ршого кілка́** *див.* **кіло́к; З пе́ршого ра́зу (при́ступу)** *див.* **раз[1]; З півсло́ва (з пе́ршого сло́ва) розумі́ти / зрозумі́ти** *див.* **розумі́ти; На пе́рше о́ко** *див.* **о́ко[1]; На пе́рший по́гляд** *(рідше* **пози́р,**

взір) *див.* **по́гляд; На пе́рший раз** *див.* **раз**[1]**; На пе́рших пора́х (поча́тках)** *див.* **пора́; Не пе́рший день** *див.* **день; Не пе́рший рік** *див.* **рік; Не пе́ршої мо́лодості** *див.* **моло́дість; Не пе́ршої сві́жості** *див.* **сві́жість; Пе́рша ла́стівка** *див.* **ла́стівка**[1]**; Пе́рша рукави́чка** *див.* **рукави́чка; Пе́рша скри́пка** *див.* **скри́пка; Пе́рше ді́ло** *див.* **ді́ло; Пе́рше сло́во** *див.* **сло́во; Пе́рший (пере́дній) план** *див.* **план**[1]**; Пе́рший** *(прост.* **пе́рвий) сорт** *див.* **сорт; Пе́ршим ді́лом** *див.* **ді́ло; Пе́рші кро́ки <Пе́рший крок (сту́пінь)>** *див.* **крок; Пе́рші пі́вні співа́ють / проспіва́ли (заспіва́ли)** *див.* **пі́вень; Пе́ршого при́зову** *див.* **при́зов; Пе́ршої руки́** *див.* **рука́; По пе́рше (по шо́сте) число́** *див.* **числó; Ста́вити / поста́вити на пе́рше мі́сце (на пе́рший план)** *див.* **ста́вити; У пе́рших ла́вах (ряда́х)** *див.* **ла́ва**[2]**; У пе́ршу че́ргу** *див.* **че́рга.**

ПЕ́РШИЙ-ЛІ́ПШИЙ, ~а-~а, ~е-~е, *розм.* 1. Який найраніше трапився, зустрівся і т. ін. *Він* [Лис Микита] *ускочив у першу-ліпшу порожню нору* (І. Франко); *Ви не пробували, читачу, коли вас сверлить* [свердлить] *незрозуміла туга, піти на двірець, взяти білет на перший-ліпший поїзд, що відходить за п'ять хвилин, і їхати навмання?* (Б. Антоненко-Давидович); *Лишався єдиний вихід: прямувати навпростець, надибати перше-ліпше село і там розпитати про дорогу на станцію* (О. Гуреїв); *Вона взяла собі за звичку вмикати перший-ліпший компакт і співати так голосно, як тільки могла* (С. Андрухович).

2. Кожний із великої кількості; який завгодно, будь-який. [Н а т а л я:] *У нас перша-ліпша доярка, пастух, сапальниця на буряках може стати людиною, знаменитою на весь світ* (І. Микитенко); *Вони терли свої цвяшки об асфальт та об цементове підвіконня з терпінням і методичністю, якій позаздрив би перший-ліпший китаєць* (І. Багряний); *Я просто попався на гачок, як перший-ліпший шмаркач* (Ю. Іздрик).

ПЕРШИНА́, и́, *ж., кому і без дод., у знач. присудка, розм.* Що-небудь нове, перше в чиємусь житті; те, що робиться, трапляється вперше. *Гордій мав якось дуже багато господарського клопоту .. — кілька наймитів покидали роботу, занісши незароблені ще гроші; це вже була не першина* (Б. Грінченко); *Прокляте оте коріння. Не зореш його, не заскородиш. Корчувати його не так легко, але хіба батькові першина?* (У. Самчук); *— Ну, а нам не перепаде? — Пхі, ніби це першина! — Все одно — страшно! — Уляна мерзлякувато щулить округлі плечі* (М. Стельмах); *— Ай, — відмахнулася Настя. — Заживе й само, як на собаці, хіба то першина* (В. Лис).

ПЕРШИ́НКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **першина́.** *Не першинка, ні з чим до млинка* (прислів'я); *Софія Леонівна ще напередодні встигла похапцем дещо повкладать та убгати в чемодани. Це укладання було для неї не першинка* (І. Нечуй-Левицький); *У Раїси раптом стиснуло серце — і вона міцно стулила вуста. Ну, що ж, їй не першинка: коли доведеться, буде воюватись* (М. Коцюбинський); *Треба їм обом будь-що зладити на ранок листівки такого приблизно змісту: ми, мовляв, не проти ремонту доріг, а проти війни з Радянським Союзом, ну, ти ж знаєш, тобі не першинка* (Ірина Вільде).

ПЕ́РШІСТЬ, шості *і* шости, *ж.* 1. Перше місце в якому-небудь змаганні. *Віддати щось доведеться. Пів не пів, а з чверть Об'єднаного Банку на кін у грі за першість на президентство Землі доведеться поставити* (В. Винниченко); *— Знаєш, у нас будуть змагання на першість табору* (В. Владко); *Кульбака вийшов у чемпіони! Здобув першість у тому рідкісному й напівзабутому виді спорту* [перегони в мішку], *який тільки з чийогось недогляду не зайняв досі належного місця на олімпійських ігрищах* (О. Гончар); *Він двічі завойовував світову першість серед перукарів* (П. Загребельний); // Змагання за перше місце з якого-небудь виду спорту. *На правах директора коледжу він робив зауваження тренерові, який десь колись завоював першість на міжнародних змаганнях по самбо* (О. Сизоненко); *Я дико вболівав ще за дві команди — збірну СРСР і київське "Динамо" .. З ними все склалося дуже своєчасно: я став їхнім фаном якраз у роки, коли вони тричі поспіль вигравали першість Союзу* (Ю. Андрухович); *Виявилось, що нещодавно Перу вступило в боротьбу з іншими південноамериканськими країнами за континентальну першість по футболу* (М. Кідрук).

2. Наявність кращих рис, якостей, переваг, які ставлять кого-, що-небудь на перше місце. *Ада перебрала всіх своїх знайомих дівчат та хлопців, з якими на вулиці бавилась, і кожному дала сувору характеристику, раз у раз підкреслюючи свою першість* (В. Підмогильний); *Марія вже звикла, що скрізь, де вона не мандрувала, патріоти свого міста запевняли про першість і непорівнянність своїх визначних славних пам'яток* (О. Іваненко); *Саме тому, що його першість завжди була безперечною, він занудьгував, взяв академвідпустку і на рік зник з поля зору* (І. Роздобудько).

3. Становище того, хто зробив що-небудь першим, хто почав щось раніше за всіх інших. *Почнемо з Гулака, якому належить хронологічна першість: його ранні байки датовані 1818–1819 роками* (М. Зеров); *Найголовніші американські часописи подали його* [Альошина] *фотографію з натяком у тексті, що це — один з тих, від кого залежить світова першість у галузі космічного кораблебудування* (М. Дашкієв).

Поступа́тися / поступи́тися пе́ршістю *(рідко* **першенство́м)** *див.* **поступа́тися.**

◊ **Віддава́ти / відда́ти па́льму пе́ршості** *див.* **віддава́ти; Здава́ти / зда́ти пе́ршість** *див.* **здава́ти; Па́льма пе́ршості** *див.* **па́льма.**

ПЕРШО... Перша частина складних слів, що відповідає слову **пе́рший** у 3–5 знач., напр.: п е р ш о в і д к р и в а́ ч, п е р ш о д р у́ к, п е р ш о п і д к о́ р ю в а ч, п е р ш о п о́ ш т о в х, п е р ш о п р о х і́ д н и к, п е р ш о п у т т я́, п е р ш о х о́ д ж е н н я.

ПЕРШОВЕ́РЕСЕНЬ, сня, *ч., поет.* День початку навчання в школах, вишах (1 вересня). *Срібним дзвоником кличе на уроки першовересень* (з публіц. літ.); *Нехай цьогорічний першовересень буде сонячним, несе добрий настрій у кожну школу, кожну родину! — побажав школярам прем'єр-міністр* (з газ.).

ПЕРШОВЕРЕСНЕ́ВИЙ, а, е, *поет.* Прикм. до **першове́ресень.** *Гамірно і весело на шкільному подвір'ї. Першовересневий дзвоник кличе за парти школярів* (з публіц. літ.).

ПЕРШОВІДКРИВА́Ч, а́, *ч.* Той, хто перший відкриває нові землі, країни, нові родовища чого-небудь, здійснює наукові відкриття і т. ін. *Є якась непереможна приваблива сила, що вела першовідкривачів у далекі походи, вела мисливців по звіриних стежках, де не ступала людська нога* (В. Собко); *Колись був Колумб. Великий, безсмертний, славнозвісний першовідкривач континенту* (Ю. Бедзик); *Назву країні дає завойовник, острову — першовідкривач, категоріям — невдячні послідовники великих містиків* (В. Єшкілєв); *Як і його попередник, Кузя III також виявився затятим першовідкривачем, однак спеціалізувався він не на природничих науках чи техніці, а на географії* (М. Кідрук).

ПЕРШОВЧИ́ТЕЛЬ, ПЕРШОУЧИ́ТЕЛЬ, я, *ч., заст.* Засновник якого-небудь учення, теорії. *За народними віруваннями творцями букв, алфавітів у різних народів були сонячні боги, боги — творці світу, спеціальні божества мудрості, рахунку, письма, жерці, першоучителі, патріархи* (з наук.-попул. літ.); *1863 р. було вирішено щорічно вшановувати 11 травня (за старим стилем) пам'ять святих Кирила і Мефодія як першовчителів і просвітителів слов'янських* (з рел.-церк. літ.).

ПЕРШОДЖЕРЕЛО́, á, *с.* 1. Те, що дає початок чому-небудь, є основою чогось. — *Отож у нашій Метагалактиці є тільки один вид всезагальної валюти: енергія, або, з вашого дозволу, час як її першоджерело* (М. Дашкієв); *Досліджуючи витоки загальнолюдського поступу, мислитель усвідомлено приходить до Бога як до першоджерела і рушійної сили прогресу* (М. Руденко); *Коли ти народився і вперше заіржав, виринаючи з першоджерела, як з безодні океану, твої ноги стали, як крила сокола, ти швидкий, як сайгак, достойний шани Кінь* (В. Рубан); *Першоджерелами таїнства причастя є стародавні вірування та обряди* (з навч. літ.).

2. Безпосереднє джерело яких-небудь відомостей. — *Як відомо, першоджерело — найкраща інформація* (В. Собко); *Вирішує Теон послати Гіпатію до Афін. Хай вип'є з першоджерела мудрості, хай відчує подих легендарного Орфея* (О. Бердник); *В тіні олив, закохані в Елладу, де птиця Фенікс ще раз ожила, ми, юні пташенята того Саду, пили мистецтво з першоджерела!* (Л. Костенко); *До музейних предметів Д. І. Яворницький ставився не тільки як до першоджерел знань, але і як до культурно-історичних цінностей* (з наук. літ.).

3. Оригінальна основоположна праця в якій-небудь галузі науки, культури і т. ін. *Ще більшого значення набуває звертання науковців до першоджерел, широке використання архівних і музейних фондів* (з наук. літ.); *Топонім "Сарматія" міг ввести й Антігон, оскільки першоджерело не збереглося* (з наук.-попул. літ.); *У демократичних суспільствах історик мусить рахуватися з фактами, документованими в першоджерелах, які доступні для дослідників* (з публіц. літ.).

ПЕРШОДРУ́К, у, *ч.* 1. Перший надрукований текст якого-небудь твору; перше друковане видання. *Підрозділ "Проза" охоплює ранні оповідання Павла Тичини, які збереглися у вигляді машинописних передруків із першодруків* (з наук. літ.); *Поруч із образом гір виникає у притчі Михайла Яцківа "Скам'яніла країна" (першодрук — 1919 р.) мотив заборони говорити* (з навч. літ.).

2. *перев. мн.* Перша книжка, набрана друкарськими літерами в найранішу добу історії друкарства, на початку книгодрукування. *Київські першодруки справді мають деякі ознаки друкарні Остріжської* [Острозької] (І. Огієнко); *Працівники бібліотеки з гордістю показали нам залу бібліотеки, в якій зберігаються .. першодруки часів Федорова* (О. Шугай); *Був І. Мазепа власником найкращої в Україні бібліотеки з першодруками, старовинними рукописами, раритетними виданнями багатьма мовами* (з наук. літ.).

ПЕРШОДРУКА́Р, я́, *ч.* Той, хто поклав початок книгодрукуванню. *Це принаймні несерйозно вважати шкідливими деякі книжки тільки тому, що їх видали не радянські видавництва. Невже шкідливий також Апостол першодрукаря Івана Федорова..?* (Р. Федорів); *Історія граматичної думки в Україні тісно пов'язана з ім'ям вітчизняного першодрукаря Івана Федорова* (з наук. літ.); *Франциск Скорина — білоруський першодрукар, просвітитель, що жив у XVI ст.* (з навч. літ.).

ПЕРШОДРУКО́ВАНИЙ, а, е. 1. Надрукований найраніше (про видання якого-небудь твору). *У виданні праці М. Булахова, відомого білоруського мовознавця, відтворюється першодрукований текст "Слова о полку Ігоревім"* (з наук. літ.).

2. Який належить до першодруків (у 2 знач.). *До кінця XV ст. в Європі були видані гутенбергівським способом 40 тисяч першодрукованих книг* (з наук.-попул. літ.); *Кембриджський університет викладе в інтернет електронні копії унікальних першодрукованих книг* (з газ.).

ПЕРШОЕЛЕМЕ́НТ, а, *ч., книжн.* Основний складник чого-небудь. *Емпедокл дійшов висновку про хибність позиції щодо існування єдиного першоелемента Космосу* (з наук.-попул. літ.); *Мова є першоелементом культури й лежить в основі розвитку різних видів мистецтва* (з навч. літ.).

ПЕРШОЗВІ́РІ, ів, *мн., біол.* Підклас примітивних ссавців, які поєднують у собі риси ссавців і рептилій і водяться в Австралії та на прилеглих островах; яйцекладні. *На відміну від решти ссавців, першозвірі розмножуються, відкладаючи яйця* (з наук.-попул. літ.); *Незважаючи на волосяний покрив, першозвірі не мають постійної температури тіла* (з навч. літ.).

ПЕРШОІЄРА́РХ, а, *ч.* Глава помісної православної церкви. *У червні 1990 р. відбувся Всеукраїнський собор УАПЦ, який обрав її главу. Ним став першоієрарх Українських православних церков США і Канади митрополит Мстислав (Скрипник)* (з навч. літ.); *У своєму заповіті, написаному незадовго до смерті, визначний український першоієрарх Петро Могила підтвердив свою вірність православній вірі* (з рел.-церк. літ.).

ПЕРШОІНТЕРПРЕТА́ТОР, а, *ч., книжн.* Той, хто першим інтерпретує музичні чи літературні твори. *Київський камерний хор імені Б. М. Лятошинського — часто першоінтерпретатор творів сучасників* (з газ.).

ПЕРШОКАТЕГО́РНИК, а, *ч., розм.* Спортсмен першої категорії (перев. про шахістів). *Шахіст-першокатегорник.*

ПЕРШОКАТЕГО́РНИЦЯ, і, *ж., розм.* Жін. до **першокатего́рник.** *Вона — німкеня... .. Спортсменка, дипломований плавець і першокатегорниця з воєнізованих навчань Тсоавіахіму...* (Іван Ле).

ПЕРШОКВІТНЕ́ВИЙ, а, е. Який буває, відбувається першого квітня. *Пам'ятаю сонячний першоквітневий день. Як завжди, Загатний з'являється точно о дев'ятій. В руці пакуночок* (В. Дрозд); // Пов'язаний із Днем сміху, який відзначають першого квітня. *Кажуть, ніде немає правди стільки, як у звичайному жарті. Саме тому й містимо тут першоквітневу гумореску, яка відтворює дух часу* (О. Шугай); — *"Клуб самогубців"? Що ви, що ви! Це якийсь першоквітневий жарт* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Р. Стівенсона); *В Одесі відбувся першоквітневий карнавал* (з газ.).

ПЕРШОКЛА́СНИЙ, а, е. Дуже добрий, відмінний, найкращої якості. *Це була артіль Гловацького й Санька. В ній голили не згірше, аніж в першокласних голярнях Харкова* (І. Багряний); *Юрчик з Сергієм, звичайно, теж були тут. Вони пліч-о-пліч завзято захищали першокласну фортецю від нападу другокласників* (Н. Забіла); — *За два кроки від вас буде першокласний критий ринок під склом, під кольоровим синтетичним дахом...* (О. Гончар); *Користуючись надзвичайно важкими для Російської держави обставинами, турки втретє захопили Ізмаїл — першокласну на той час фортецю на Дунаї* (Б. Левін); // Який є фахівцем своєї

справи (про людину). *Місіонери розповідають Володимирові про свої віри, Володимир, хоч язичник, але орієнтується в цих вірах, як першокласний богослов* (І. Огієнко); *Я був добрим учителем, добрим сценаристом, добрим публіцистом і першокласним кінорежисером* (О. Довженко); *Людочку щоразу чомусь хилило ліворуч, на Платона. А він, як і годиться джентльменові та першокласному водієві, підтримував її за плечі...* (М. Дашкієв); — *Коли постаріє старий роботяга Гришка Медведовський, ти заміниш його, станеш таким же першокласним метранпажем* (П. Запаренко).

ПЕРШОКЛА́СНИК, а, *ч.* Учень першого класу. — *Кожен семикласник посадить деревце, рік доглядатиме його, а по закінченні восьмого класу передасть деревце для догляду першокласникові* (Є. Доломан); *З початком нового навчального року за традицією урочисто вітали лише першокласників* (А. Кокотюха); — *Таку знамениту дочку виростили і не можемо їй купити цей комп'ютер?! Та у кожного першокласника він уже є! А ми що? Найгірші, чи що?* (С. Талан); * У порівн. *Малюк сидів рівно, не згинаючи спини, неначе першокласник, хоча до першого класу йому лишилося три роки* (М. Кідрук).

ПЕРШОКЛА́СНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **першокла́сник.** *Посадила я сестричку На стілець, Показала, як тримати Олівець. А сама, немов учителька, Стою І навчаю першокласницю Мою* (Г. Бойко); *Проходом від дверей чимчикувала маленька першокласниця з білим пишним бантом і з величезним букетом квітів* (В. Нестайко); — *Ой лишенько! Дзвінок!!!* — *вихором зірвалася з місця першокласниця* (М. Павленко); * У порівн. *Вона поїла, відсунула тарілку, акуратно витерла руки і вуста серветкою і склала руки на колінцях, як першокласниці в школі* (І. Роздобудько).

ПЕРШОКЛА́СНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **першокла́сний.** *Забезпечення першокласності та високої якості обслуговування клієнтів є нашим діловим принципом* (з мови реклами).

ПЕРШОКЛА́СНО. Присл. до **першокла́сний.** *Як вони тільки й тримали оборону Севастополя аж вісім місяців, маючи перед собою першокласно озброєного ворога. А отже витримали* (В. Кучер); *Роботи намічалося багато, виглядати потрібно було першокласно: доглянутою, спокійною та щасливою* (Л. Денисенко).

ПЕРШОКУ́РСНИЙ, а, е, *рідко.* Стос. до першого курсу. *Першокурсні збори;* // Який навчається на першому курсі. *Він не міг побороти в собі зухвалу думку, що коли вона гідна була першокурсного студента, то ніяк не варта першорозрядного лектора* (В. Підмогильний).

ПЕРШОКУ́РСНИК, а, *ч.* Студент, слухач першого курсу. *Розпочалися канікули, студенти старших курсів поїхали на практику, а нас, першокурсників, відпустили на всі чотири сторони* (М. Чабанівський); *Одні з першокурсників ще поквапливо дописують конспекти, другі жваво діляться враженнями, треті з захопленням оглядають велетенський амфітеатр* (М. Дашкієв); *Після занять першокурсники пішли в бібліотеку й одержали за списком навчальні посібники* (П. Запаренко); *Ті, що співали, наблизились, і Жанна побачила, що усі вони зовсім юні. Напевне, школярі старших класів чи першокурсники* (Ю. Покальчук).

ПЕРШОКУ́РСНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **першоку́рсник.** *Всі першокурсниці розуміли, що в них є вибір: або лишатися в інституті, або пройти коротенькі курси медичних сестер* (М. Руденко); *Маленька дівчина — либонь, першокурсниця, яка вступила до училища після восьмирічки, — дитячим голосом читала вірші про кохання* (Г. Усач); *Ми, першокурсниці, ще побоювалися брати участь у заборонених сходках, але ж кортіло страшенно* (П. Загребельний); *Варто йому всміхнутися або підморгнути якій-небудь гарненькій першокурсниці, і вона побіжить за ним, але Микиті не хотілося нових стосунків* (С. Талан).

ПЕРШОЛЮДИ́НА, и, *ж.* За міфологією різних народів — перша людина на Землі. *Першолюдина сприйняла в свою глибинну суть ідею краси й вічної динаміки, притаманну квітці* (О. Бердник); *У Стародавній Персії першолюдина Гайомарт зображувалася як велетенська постать, що випромінює сяйво* (з наук.-попул. літ.); *Перемога Індри знаменує появу звичного нам Всесвіту. З цією перемогою пов'язане народження першолюдини Пуруші* (з навч. літ.).

ПЕРШОМАТЕ́РІЯ, ї, *ж., філос.* Перша матерія, з якої створено все у Всесвіті. *Глина — це першоматерія, з якої створено все на світі. Ці архаїчні уявлення про світобудову збереглись досі в гончарстві* (з наук.-попул. літ.); *Арістотель доводить, що в основі всього матеріального буття лежить вічна і незмінна першоматерія* (з навч. літ.).

ПЕРШОМУ́ЧЕНИК, а, *ч., рел.-церк.* Той, хто першим прийняв муки за віру. *Першомученик християнський архідиякон Стефан був побитий камінням після жорстоких спречань за віру з сонмищами невіруючих* (П. Загребельний); *Щорічно, на третій день після Різдва Христового, Православна церква згадує святого першомученика архідиякона Стефана* (із журн.).

ПЕРШОМУ́ЧЕНИЦЯ, і, *ж., рел.-церк.* Жін. до **першому́ченик.** *Першомучениця Текля — рівноапостольна, учениця св. Павла. Походила із заможної сім'ї, жила у м. Іконія* (з рел.-церк. літ.).

ПЕРШОНА́ЗВА, и, *ж.* Перша назва певного явища, населеного пункту і т. ін. *Куявія — одна з першоназв давньої України. Згадується в працях арабських географів* (з наук. літ.); *Постає необхідність всебічного збирання і вивчення всіх паралельних і варіантних назв, щоб визначити першоназву поселення і всі перехідні етапи встановлення сучасної назви* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРШОНАРО́ДЖЕНИЙ, а, е. 1. Який народився першим, раніше за всіх інших дітей. *Першонароджений син Софії повстав супроти Єдності, утвердивши порочне буття як довічний вияв своєї верховної волі* (О. Бердник); // *у знач. ім.* **першонаро́джений,** ного, *ч.* Той, хто народився першим. *Першонароджений міг втратити своє перворідство через неправедність* (з рел.-церк. літ.); * У порівн. *Вони навіть бояться випустити з рук здобуте скло, вони показують його з ревнивою обережністю, як мати свого першонародженого* (В. Винниченко).

2. *перен.* Який виник, з'явився першим, спочатку. *Олімпійські боги (олімпійці) у давньогрецької міфології — боги другого покоління (після першонароджених богів і титанів — богів першого покоління), вищі істоти, котрі мешкали на горі Олімп* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРШОО́БРАЗ, у, *ч.* Первинний зразок, вид. *У процесі модифікацій відбувається перехід від позасвідомого архетипового першообразу до фактично втіленого художнього твору. Митець ніби перекладає першообраз мовою, зрозумілою для сучасників* (з наук. літ.); *Бог — вихідний пункт образної ієрархії, першообраз для наступних відображень* (з публіц. літ.).

ПЕРШООСНÓВА, и, *ж.* Первісна сутність чого-небудь. *Цемент — першооснову бетону — роблять з тієї ж таки глини* (М. Дашкієв); *— А ви подумали про те, чи придатний організм людини для вдосконалення, чи є для цього першооснова?* (І. Росоховатський); *Проблеми космології, першооснов буття, пошуки Абсолюту — це фундаментальні проблеми, які особливо бентежать земну людину саме зараз, на початку третього тисячоліття* (М. Руденко); *Першоосновою багатьох переказів були свідчення та спогади очевидців або учасників подій* (з публіц. літ.).

ПЕРШОПОСЕЛÉНЕЦЬ, нця, *ч.* Той, хто першим, серед перших поселився в якій-небудь місцевості. *Багато краєзнавців уважає, що місто Жашків дістало назву від прізвиська Жашко, яке мав першопоселенець* (з наук.-попул. літ.); *Керкінітида являла собою невелике грецьке поселення. Першопоселенці мешкали в землянках і, ймовірно, обробляли земельні ділянки в безпосередній близькості від міста* (із журн.).

ПЕРШОПОЧАТКÓВИЙ, а, е, *книжн., рідко.* 1. Прикм. до **першопочáток.** *Дух — першопочатковий рушій усього* (О. Шугай).

2. Характерний для початку якої-небудь дії або якогось процесу; початковий (у 1 знач.); первісний. *Якщо новий кредитор звертається з претензією і позовом до боржника, він повинен надати докази того, що саме йому першопочатковий кредитор уступив вимогу* (з навч. літ.); *Ми не дуже змінювали першопочатковий тон документів. Навпаки, намагалися його зберегти* (з публіц. літ.).

ПЕРШОПОЧАТКÓВО, *книжн., рідко.* 1. Присл. до **першопочаткóвий** 1. *Люди розвинулися першопочатково в Центральній Азії, й їхні предки вели наземний спосіб життя* (з навч. літ.).

2. Присл. до **першопочаткóвий** 2. *Дергачова першопочатково похоронили в середмісті Коломиї* (М. Андрусяк).

ПЕРШОПОЧÁТОК, тку, *ч., книжн., рідко.* Те саме, що **почáток**[1] 5; першооснова. *На Почайні вже зібралася велика юрба. різдво* [народження] *води справляли всім Києвом, бо то ж .. одне з найстаріших свят землі оратайської, адже вода — то першопочаток* (І. Білик); *Мабуть, першопочаток ідеї месіанізму: богообраність людини* (І. Дзюба).

ПЕРШОПРЕСТÓЛЬНИЙ, а, е, *заст.* Який був найдавнішою столицею (про місто). *Повертаючись з Криму до Петербурга, Олександр II зупинився в першопрестольній столиці Москві* (В. Канівець); *Розповідають, що коли київський престол утратив своє значення, на знамениту прикрасу* [кольє княгині Ольги] *почалося справжнє полювання. Начебто цілий тиждень шукали її у Києві слуги Володимирського-на-Клязьмі князя Андрія Боголюбського, який 1169 року захопив і пограбував першопрестольну столицю* (В. Лис); // *у знач. ім.* **першопрестольна,** ної, *ж., заст., ірон.* Про місто Москва. *Я відмовився від квартири, яку .. пропонували в першопрестольній* (Б. Олійник); *Запрошення на гульки, — тільки-но він з'явився в першопрестольній, що неухильно перетворювалася на купецьке місто, — посипались зусібіч, як з рогу достатку* (В. Чемерис).

ПЕРШОПРИЧИ́НА, и, *ж., книжн.* Найперша, головна причина чого-небудь. *— Ага, так вони знайшли первопричину — Інарак* [організація]? *— І Шпіндлер уважно й заклопотано нахиляє мавпяче лице до газети, неначе придивляючись до тієї самої першопричини* (В. Винниченко); *В науці завжди так: в око насамперед впадає несуттєве, хоч і обряджене в шати першопричини, а головне ховається глибоко* (М. Дашкієв); *Маємо змогу з'ясувати для вас речі, досі нікому не відомі, але такі, в яких затаєні всі першопричини тогочасної трагедії, що сталася в Севастопольській бухті* (Ю. Бедзик); *В будь-якій події є збуджувальне магнето, першопричина себто* (Б. Олійник).

ПЕРШОПРОХÍДНИК, а, *ч.* Те саме, що **першопрохóдець.** *Тепер він бачив там, на Місяці, себе й інших першовідкривачів, першопрохідників неосвоєного ще супутника Землі* (Є. Доломан); *Було ясно, що ні сокира дроворуба не торкалася дерев, ні мисливський ніж першопрохідника не зачіпав ліан* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); *Як дбайливий першопрохідник нової царини знання В. Вернадський завершив створення біогеохімії найціннішими доказами й положеннями цієї науки* (з наук. літ.); *Тяжка ноша першопрохідника. Тернистий шлях воїна. Подумайте тисячу разів, чи варто прирікати себе на це* (з публіц. літ.).

ПЕРШОПРОХÍДНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **першопрохóдець, першопрохíдник.** *Лаври першопрохідниці в справі винахідництва віддають єгипетській богині Ізиді, яка, за міфами, винайшла полотно, вітрило* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРШОПРОХÓДЕЦЬ, хідця, *ч., уроч.* 1. Той, хто першим прокладає шлях куди-небудь, першим досліджує нові території. *— Він справжній вчений і мандрівник-першопроходець! — Хоче за місяць скласти шхуну і вийти в море* (Василь Шевчук); *— Давай, дуй вперед, першопроходець! — А ти, бачу, боїшся?* (А. Кокотюха); *Купол був збудований як тимчасове житло першопрохідців ще за часів Сіоранів* (В. Єшкілєв); *На п'ятині землі, над урвищем — одна з найдавніших стоянок. Тут, між старими буками, зупиняються першопрохідці Шипота* (Любко Дереш).

2. *перен.* Той (та), хто відкриває щось нове. *Батько кока-коли і першопроходець реклами просто хотів, щоб якомога більше народу стікалося до його аптеки освіжитися за п'ять центів, а заразом купити аспірину* (С. Пиркало); *Іван писав, що хоче стати Гагаріним. Саме Гагаріним, а не просто космонавтом. Максималіст і першопроходець* (Л. Денисенко).

ПЕРШОПТÁХ, а, *ч.* Найдавніший з вимерлих птахів. *Археоптерикс — найпримітивніший з відомих нам птахів, уперше знайдений 1861 року в юрських верствах Німеччини. Цей першоптах є проміжною ланкою між плазунами і птахами* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРШОРÍЧНИК, а, *ч.* Той, хто вчиться або працює де-небудь перший рік. *Брікер, аспірант-першорічник з Нью-Йорка, знав Ньюмена та деяких інших математиків з Сіті-коледжу* (з мемуарної літ.); *Першорічник Саша Єжов опинився серед піратів на захопленому танкері. Він знав: товариші не залишать* (із журн.).

ПЕРШОРÍЧНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **першорíчник.** *Студентка-першорічниця.*

ПЕРШОРОДÍЛЛЯ, я, *ж.* Жінка, яка народжує вперше. *Плановий кесарський розтин рекомендовано при переношуванні вагітності за наявності супутніх показань (першороділля старшого віку, звуження таза та інші)* (з навч. літ.).

ПЕРШОРÓДНИЙ, а, е, *заст., книжн.* 1. Який народився першим порівняно з іншими дітьми; первонароджений (у 1 знач.). *Правлячий Інка сам обирав наступника, так що на відміну від звичайного династичного успадкування трону наступником тут не завжди міг бути першородний син* (з наук.-попул. літ.); // *у знач. ім.* **першорóдний,** ного, *ч.;* **першорóдна,** ної, *ж.* Той (та), хто народився першим. *Кожен першородний, чи то серед людей чи серед худоби, повинен бути посвяченим для Бога* (з рел.-церк. літ.).

2. Який виник, створений раніше за все інше, є першим джерелом чого-небудь; першородний. *Врітра — першородний демон в подобі дракона, якого здолав бог грому Індра* (з легенди); *— Суспільство не може бути однорідним, — каже Олександр Миколайович, — в ньому, на жаль, трапляються всілякі шкідливі домішки. Як і в металі. Вчені мріють про першородний метал, ми мріємо про ідеально чисте суспільство...* (П. Загребельний); *Згідно з постулатами християнства, що базуються на Біблії, внаслідок першородного гріха, вчиненого Адамом та Євою, кожна людина є грішною, відтак смертною і підлягає засудженню Богом* (з наук.-попул. літ.); // *мед.* Про ті явища, що з'являються до народження дитини і, як правило, зникають після народження. *Першородний кал нагадує густу жовтувату масу* (з навч. літ.).

ПЕРШОРО́ДСТВО, а, *с., заст., книжн.* 1. Старшинство щодо народження серед братів і всі права, пов'язані з ним. *Історично склалося, що першородство було найпоширенішою системою успадкування* (з наук.-попул. літ.); *Влада переходить від короля, що обіймає трон, до старшого за віком сина його, потім до старшого сина цього старшого сина і далі в порядку першородства* (з навч. літ.).

2. Першість у чому-небудь; основа, оригінальність чогось. *У вірші* [О. Ольжича "Полісся"] *пам'ять про своє першородство є невичерпним джерелом духовності і боротьби його ліричних героїв, у ролі яких часто поет виступає сам* (з навч. літ.).

Пра́во першоро́дства (перворо́дства) *див.* **пра́во.**

ПЕРШОРОЗРЯ́ДНИЙ, а, е. 1. Який належить до першого розряду *(див.* **розря́д**[1] 2). *Срібну медаль здобув дев'ятикласник, якому лише три підйоми не вистачило до першорозрядного нормативу* (з газ.).

2. Те саме, що **першокла́сний.** *Відповідь надіслав Огарьов, а вона чомусь не одержала. Може, невірно сама адресу написала цього далеко не першорозрядного готелю* (О. Іваненко); *Просто я чудово знаю таких жінок. Моя була така сама. Вишукана, зарозуміла, модна. Одне слово — першорозрядна* (І. Роздобудько).

ПЕРШОРОЗРЯ́ДНИК, а, *ч.* Спортсмен, який має перший розряд з якого-небудь виду спорту. *Гвіздкую* [прикріплюю гвіздками] *плакат: "Завідувач відділу поезії — першорозрядник з боксу"* (А. Крижанівський); *Іван грав у шахи найкраще на всю Дніпропетровську божевільню .. Приходили до нього пограти і санітари, і менти, і зеки-першорозрядники, але він вигравав у всіх* (В. Рубан); *Шлях його лежав по закінченню школи до інституту, куди першорозрядник зі спортивної ходьби і бігу на середні дистанції не міг не вступити* (В. Лис); * Образно. *— А це правда, що Валерій наш на трасі знаменитого якогось механізатора врятував? На висоті виявився? — Правда. — Хто б подумав... Такий себелюб, кар'єрист-першорозрядник і раптом...* (О. Гончар).

ПЕРШОРОЗРЯ́ДНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **першорозря́дник.** *Галя Макогон винувато поглядає на обох першорозрядниць* (В. Собко); *Гімнастка-першорозрядниця. Відмінниця. Молодша від мене на два курси. В неї були закохані хлопці з усіх курсів* (Ю. Мушкетик); *Світлана колись теж займалася спортом. Була першорозрядницею з тенісу* (В. Нестайко).

ПЕРШОРЯ́ДНИЙ, а, е. Який є головним, основним у чому-небудь, для чогось; важливий (у 1 знач.), першорозрядний. *Нема що й говорити про вагу тих студій для істориків, котрі в візантійській літературі находять величезне множество* [безліч] *першорядних джерел: літописів, документів, написів, монет* (І. Франко); *Головною (першорядною) є така причина, що діє на основі своєї природної сили* (з навч. літ.); *Камера сорок дев'ята зосталася без .. першорядного лікаря* (І. Багряний); *Рутецький виявився першорядним кавалером і бавив дам підльвівськими куплетами так, що сміх переливався по всіх кімнатах* (О. Лисяк); // Особливий, дуже важливий. *Звичайно, Котляревський відіграв першорядну роль в історії розвитку нашої літератури* (Л. Старицька-Черняхівська); *Справа опанування формою мистецького твору — справа першорядної ваги для кожного літератора, якому дорогі завдання літератури* (Ю. Смолич); *Духовна Україна надає першорядного значення освіті, школі, вихованню юних поколінь* (О. Бердник); *Головне — що відповість Великий князь. А се мало першорядне значення в їхній двадцятип'ятилітній суперечці* (І. Білик).

ПЕРШОРЯ́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **першоря́дний.** *Справа тут не в першорядності чи другорядності, а в самому характері роботи* (В. Еллан-Блакитний); *Не всі люди на Землі розуміють першорядність наукової мети космічних досліджень* (М. Дашкієв); *Малозабезпечені люди зважують свої бажання з погляду їх першорядності, необхідності, а потім ранжують їх, підпорядковують одне одному* (з навч. літ.).

ПЕРШОРЯ́ДНО. Присл. до **першоря́дний.** *Він знову припустився якоїсь помилки, не зважив на щось першорядно важливе...* (М. Дашкієв).

ПЕРШОСВЯТИ́ТЕЛЬ, я, *ч., рел.-церк.* Головний серед святителів. *Першосвятителем традиційно вважається князь Володимир Святославович, названий православною церквою рівноапостольним і святим* (з наук.-попул. літ.); *Патріархові Ігнатію (847–857) під час нічної молитви було зазначено у видінні місце, де схована голова святого Іоанна Предтечі. Першосвятитель повідомив про це імператору* (з рел.-церк. літ.).

ПЕРШОСВЯТИ́ТЕЛЬСТВО, а, *с., рел.-церк.* Посада, звання першосвятителя; діяльність першосвятителя. *Никону багато хто пророкував першосвятительство ще за життя Патріарха Йосифа. Коли ж той помер 15 квітня 1652 року, то наступника в нього не було кілька місяців* (з навч. літ.).

ПЕРШОСВЯТИ́ТЕЛЬСЬКИЙ, а, е, *рел.-церк.* Прикм. до **першосвяти́тель.** *Після прочитання Євангелія предстоятель помісної Української православної церкви виголосив першосвятительське слово проповіді* (з газ.).

ПЕРШОСВЯЩЕ́ННИК, а, *ч.* Найвища особа в церковній ієрархії певної конфесії; первосвященник. *Під час чергової навали язичників Єрусалимський храм був зруйнований, а першосвященник убитий* (з наук.-попул. літ.); *Першосвященник часів царів Давида і Соломона Цадок був родоначальником династії першосвященників, що обіймали цей пост аж до приходу до влади Хасмонеїв* (з навч. літ.); *Буддистський першосвященник Камбоджі заборонив ченцям дивитися чемпіонат світу під страхом відлучення від віри* (з газ.).

ПЕРШОСВЯЩЕ́НСТВО, а, *с.* Сан першосвященника; служба першосвященника. *Інститут першосвященства припинив існування в часи руйнування Другого Єрусалимського храму* (з наук.-попул. літ.); *Мойсей отримує від Бога повеління присвятити Аарона та його синів у священники. Нащадки Аарона мали право успадковувати першосвященство* (з рел.-церк. літ.).

ПЕРШОСО́РТНИЙ, а, е. 1. Який належить до першого сорту, оцінюється першим сортом. *Мене дошкулило, що він з десятьма тисячами прийшов розглядати в вітрині першосортний крам, а я його, видно, добре зачепила* (Д. Гуменна); *— Невже тютюн? — Авжеж, хоча й не першосортний, та все ж таки тютюн* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); *Той самий коваль на свій денний заробіток міг придбати до війни майже пуд першосортного пшеничного борошна* (з наук. літ.).

2. *розм.* Дуже добрий, відмінний, найкращої якості. *Їх на лаві вже до сотні, Та стають нові й нові Чисті, рівні, першосортні Миски, глечики* (П. Дорошко); *Моя першосортна, вивірена інтуїція нашіптувала мені, що щось із нами не так* (М. Кідрук).

ПЕРШОСО́РТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **першосо́ртний.** *Першосортність продукції.*

ПЕРШОСХО́ДЖЕННЯ, я, *с.* Перше сходження когось на ще не підкорену вершину (у 1 знач.). *Нагороду "Золотий льодоруб" українські альпіністи отримали за приголомшливе першосходження на гімалайську вершину Талунг (7349 м) по північно-західному контрфорсу* (з наук.-попул. літ.); *2009 року альпіністи здійснили першосходження на вершину в горах Тянь-Шаню (Киргизстан) заввишки 5132 м* (із журн.).

ПЕРШОТВІ́Р, тво́ру, *ч.* Те саме, що **оригіна́л** 1. *З боку змісту переклади дуже точні — деякі рядки звучать як першотвір* (М. Драй-Хмара); *Полотна старих майстрів, разом із рамами наквецькані* [наквецяні] *просто на стінах, відповідали першотворам до найменших дрібниць* (Ю. Іздрик); *Звертання до автора "Енеїди" породжує в уяві читача відповідні асоціації з першотвором давньоримського класика* (з наук.-попул. літ.).

ПЕРШОТВОРЕ́ЦЬ, рця́, *ч., книжн.* 1. *(у християнстві — з великої літери).* Творець світу; Бог (бог); Первотворець. *Волхви створили вчення про Деміурга — першотворця землі і всього довколишнього світу* (з наук.-попул. літ.); *І створив Бог людину — маленьку частинку великого Всесвіту, незнаного і загадкового. Людина, як і Першотворець, багато чого змінила з тих давніх часів, та й змінилася сама* (з публіц. літ.).

2. Той, хто першим створив що-небудь; перший автор. *Існує версія, що арії (першотворці ведичної міфології і релігії) почали свій довгий шлях до Індії саме з Приазов'я* (з наук.-попул. літ.); *Арістотель визнається першим, хто здійснив систематичне дослідження праць попередніх мислителів. Тому його називають першотворцем історії філософії* (з навч. літ.); *Українські народні пісні — це фольклорні твори, які зберігаються в народній пам'яті і передаються з вуст в уста. Твори анонімні, бо імена першотворців, як правило, невідомі* (із журн.).

ПЕРШОТРА́ВЕНЬ, вня, *ч. (з великої літери).* Свято Першого травня. *Дерева київських парків убрались у молоде листя, і на їхньому зеленому тлі .. червоніють прапори й транспаранти, яких ще не встигли зняти після Першотравня* (Б. Антоненко-Давидович); *Настав Першотравень. Радісний сонячний ранок трохи зіпсував Сергій: ревів, як труба, що він піде в старому, а я — у новому* (А. Дімаров); *Над побіленими до Першотравня штахетами задихалися від спеки акації* (В. Дрозд).

ПЕРШОТРАВНЕ́ВИЙ, а, е. 1. Який буває, відбувається першого травня. *Зійде сонце першотравневе, .. Зарум'яниться день рожевий* (М. Рильський).

2. Стос. до свята Першого травня. *Співали першотравневі колони* (Ю. Яновський); *Першотравневий в небо підносився парад, і затягав весь простір брудневий* [який бруднить] *снігопад...* (П. Мовчан); *І ось у них стіл першотравневий, празниковий, і мене уже ж запросили* (В. Дрозд); *Онисим з Миколою під зшитим Галею червоним прапором виводять сільську бідноту Ремчиць на першу в історії села першотравневу демонстрацію* (О. Ірванець).

ПЕРШОУЧИ́ТЕЛЬ *див.* **першовчи́тель.**

ПЕРШОХРИСТИЯ́НИ, я́н, *мн. (одн.* **першохристия́нин,** а, *ч.;* **першохристия́нка,** и, *ж.).* Перші послідовники християнства. *Відлюдництво в християнстві III століття було пов'язане як з переслідуваннями першохристиян з боку римських імператорів, так і з християнською ідеєю гріховності світу* (з наук.-попул. літ.); * У порівн. *Ще рік тому я гадав, що програв своє життя. Ні, я виграв його. Бо, перейшовши всі випробування, навіть найгірше: відхід і розлуку — назавжди, все ж лишився зі своїм почуттям, сам зі своєю вірою, як поганин чи як першохристиянин* (Ю. Покальчук).

ПЕРШОХРИСТИЯ́НИН *див.* **першохристия́ни.**

ПЕРШОХРИСТИЯ́НКА *див.* **першохристия́ни.**

ПЕРШОХРИСТИЯ́НСТВО, а, *с.* Період в історії християнства від виникнення (приблизно на початку 30-х років І століття) до Першого вселенського собору в Нікеї (325 р.); раннє християнство. *Історичні дані свідчать про те, що основні ознаки благодійної діяльності зародилися в період першохристиянства* (з наук.-попул. літ.); *Германське Відродження звертається переважно до епохи першохристиянства з її філософськими і моральними ідеалами* (з навч. літ.).

ПЕРШОХРИСТИЯ́НСЬКИЙ, а, е. Стос. до першохристиян, першохристиянства. *Раннє християнство — період першохристиянських письменників, колишніх учнів самих апостолів* (з наук.-попул. літ.); *Разом з київською Десятинною церквою, іншими святинями першохристиянського періоду нашої держави Святогірський Успенський Зимненський ставропігійний монастир на Волині є свідком славних діянь і подвигів хрестителя Русі рівноапостольного князя Володимира* (з рел.-церк. літ.).

ПЕРШОЦВІ́Т, у, *ч.* Те саме, що **перво́цвіт** 1. *Він сам бачив деревце, але було вночі, і через те не може точно визначити, .. чи справді то мигдаль, чи, може, це якийсь заморський першоцвіт* (П. Загребельний); *Популярні серед покупців першоцвіти: підсніжники, цикламен, шафран, сон-трава, горицвіт та ін. Їх викопують разом із цибулинами, аби довше зберігалися* (з газ.).

ПЕРШОЦВІ́ТНИЙ, а, е. Прикм. до **першоцві́т.** *Першоцвітні чагарники.*

ПЕРШОЧЕРГО́ВИЙ, а, е. Який має бути виконаний, здійснений у першу чергу, перед усім іншим; невідкладний. *Першочергового розв'язання на викладених засадах потребує блок економічних та екологічних проблем* (М. Руденко); *Після скінчення війни першочерговим завданням І. П. Багряний вважав рятування життя українських людей, що сотнями тисяч покинули Батьківщину* (О. Шугай); *Першочерговим завданням держави та її відомств є забезпечити людям робочі місця* (з газ.); // Який має право на що-небудь, зобов'язаний робити щось у першу чергу. *— Ти й зараз можеш покачати права! — Які права? — У дочки! Ти є першочерговим спадкоємцем дружини, а потім іде дочка* (Є. Кононенко); *Законодавством передбачений першочерговий призов резервістів на військову службу у разі проведення мобілізації* (з мови документів); // *у сполуч. зі сл.* в а г а, в а ж л и в і с т ь *і т. ін.* Найбільший, найвищий. *Він отримав особисту аудієнцію в імператора Сіорана Першого. Таке запрошення .. означало, що експедиція роздобула на-*

укові дані надзвичайної ваги і першочергового значення (В. Єшкілєв); *Першочергової ваги набуває наукова істина як основне джерело подальших наукових досліджень та основа розвитку людських знань про навколишній світ* (з наук.-попул. літ.); *Агітаційна кампанія нацистів в Україні стартувала взимку 1942-го. Першочергове значення в ній відводилося великим містам* (з навч. літ.).

ПЕРШОЧЕРГО́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **першочерго́вий.** *Інстинкт досвідченого ловця душ підказував містерові Томазо, що на цього руського слід звернути увагу, бо .. непокоїло постійне намагання усунутися від першочерговості* (П. Загребельний); *Першочерговості набуває питання формування культури спеціаліста* (з наук. літ.); *Планування забезпечує визначення першочерговості завдань, що вирішуються прокуратурою протягом певного проміжку часу* (з навч. літ.).

ПЕРШОЧЕРГО́ВО. Присл. до **першочерго́вий.** *Місто зайняли денікінці і негайно оголосили мобілізацію. Я — студент — підлягав мобілізації першочергово* (Ю. Смолич); *Ларисі нікому не доведеться пояснювати, чому раптом вона вирішила .. виїхати подалі від місця, де страшною смертю пав її чоловік. Навпаки — куди б вона не приїхала, їй зобов'язані допомагати першочергово* (А. Кокотюха); *У цьому будинку він жив не з однією жінкою. Кожна з них, переселившись сюди, першочергово бралася переставляти меблі на нове місце або ж купувати нові* (С. Талан).

ПЕС, пса, *ч.* 1. Те саме, що **соба́ка** 1, 2. *Завили пси надворі, Зареготалися псарі* (Т. Шевченко); *Літо проваландав* [Лев Дейч] *по київських вулицях, зазирав у більярдні й шинки, приятелював із зграями бездомних псів* (Ю. Хорунжий); *Батько побачив, як малюка тягне пес разом зі зграєю інших динго. Хлопчика, якому лише рік, батькові вдалося відбити* (з газ.); * У порівн. — *Жени його, Христинко, від себе, наче пса шолудивого* (М. Стельмах); // Собака-самець. *Якраз проти вікна, звичайно під парканом, Дворовий пес Бровко лежав* (Л. Глібов); *Між очеретами почувся знову гавкіт Вірного. Пес вискочив із густих заростів ситнику* (О. Бердник); *Тобі усе довкола здається зовсім іншим, як влітку. Навіть пес діда Місяченка виріс уже на здоровенного псяюру* [псюру] (Г. Тарасюк).

2. *перен., зневажл.* Про погану, негідну людину, що своїми вчинками, діями викликає обурення й загальний осуд; собака (у 3 знач.). *По наших землях не блукати псам, Хижацькому поріддю вбивства й зради* (М. Бажан); *Ні Чингіс-хан, ні пси-рицарі, ні Наполеон не додумувались до таких витончених катувань* [як фашисти] (А. Хижняк); // *кого, чого, перев. у сполуч. зі сл.* в і р н и й, с т о р о ж о в и й *і т. ін.* Про прислужників тиранів, реакційних режимів і т. ін. *Тим часом мусить править Вірний пес, міністр його* [короля] (Леся Українка); *А суд? Хіба ми торкнулись суті цього сторожового пса буржуазії?* (В. Винниченко); *Давно минулись ті часи, коли жандармерія косувала* [косилася] *на Гарматія: його ідеали не лякали вірних псів царизму* (М. Стельмах); // Той, хто виконує чиюсь волю, прислужується комунебудь. *Кібчик був готовий служити не лиш ідеї, а й хазяям дачі. Скоро він перетворився на сторожового пса, покоївку, садівника, сантехніка, вантажника* (Г. Тарасюк); // *перев. з означ.* Уживається як лайливе слово. *Еней на старших галасає, Мерщій до себе їх ззиває І мовить..: "Моєї мови не жахайтесь .. І зараз з військом одправляйтесь Брать город, де паршивий пес, Латин зрадливий, п'є сивуху"* (І. Котляревський); — *Пусти, німецький пес. Пусти, лакиза німецька* (О. Довженко); — *Жінко! Скажи, а співачка Ніссо вдома? — Жінка?! Ти пес дурний, а сука — тобі мама! Яка я тобі жінка?! Я дівчина!* (Ю. Логвин); *Зрештою я махнув рукою: — Хай буде п'ять тисяч, нікчемний ти пес!* (М. Кідрук).

(1) Цепни́й (цепови́й) пес (соба́ка): а) *(розм.)* лютий пес, прив'язаний на ланцюг. *Лукія побачила у вікно цю сцену в той час, коли четверо запінених і охриплих від люті цепних псів вовчими стрибками наближались до парубка* (О. Донченко); *Ценовий собака аж нестямиться — гаса по дротові* (А. Головко); *Лютували охоронці порядку. Мов цепні собаки, кидалися жандарми на людей, намагалися зупинити натовп* (М. Олійник); б) *(зневажл.)* той, хто виконує чиюсь волю, прислужується кому-небудь; прислужник (у 2 знач.). *Листа вручить Псойс, цепний пес містера Кейз-Ола* (М. Дашкієв); — *Що ж стосується тиранників* [тиранів] *і їх цепних собак, то ці не зупиняються до самої смерті...* (Р. Андріяшик); *Далі ви, колишні ідеологи колишнього режиму, його вірні цепні пси, писали загалом правду: "Спроби урядів Італії і США покінчити з мафією не дали наслідків"* (В. Чемерис).

◊ **Зво́дити / звести́ [на] ніна́що <Зво́дити / звести́ на пси>** *див.* **зво́дити; Зійти́ (піти́, перевести́ся, пусти́тися) / схо́дити (ітй, пуска́тися) на пси** *див.* **схо́дити; Зме́рзнути (зме́рзти), як соба́ка (пес, цу́цик)** *див.* **змерза́ти; [І] соба́ка (пес) не га́вкне (не зага́вкає)** *див.* **соба́ка; Не для пса ковбаса́** *див.* **ковбаса́; (2) Ні пес ні бара́н** — не здатний ні на що. — *А як я не вмію зиску злупити зі своєї слави, то, може, я справді ні врізать ні доточить, ні пес ні баран, ні взад ні вперед — лишаюся посеред* (Є. Гуцало); **[Піти́] кобилі (псу, соба́ці** *і т. ін.)* **під хвіст** *див.* **піти́; Потайни́й** *(рідко* **потайна́) соба́ка <Потайни́й пес (сірко́)>** *див.* **соба́ка; Псо́ві о́чі продава́ти / прода́ти** *див.* **продава́ти; Соба́ками (псом) підши́тий (підби́тий)** *див.* **підши́тий; Хоч вовкі́в (соба́к, псів) гони́ (ганя́й)** *див.* **гна́ти; (3) Як зме́рзлий пес** — дуже змерзлий. *Вітер іноді вищав, як змерзлий пес за дверима* (В. Винниченко); **(4) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **пес пі́сля макого́на,** *зневажл.* — усвідомлюючи свою провину; зніяковіло, винувато. *Спідлоба глянула* [жінка] *на чоловіка й метнулася до кабінету. А той, мов пес після макогона, плівся позаду* (з мемуарної літ.); **(5) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **пес санджарі́вський,** *зі сл.* з л и й, л ю т и й *і т. ін.* — дуже, надзвичайно. *Учора з Глухова примчав кошовий. Лютий, як пес санджарівський, і не підступи* (М. Лазорський); **Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **соба́ка (пес), спу́щений з при́в'язі (з ланцюга́, з припо́ну)** *див.* **соба́ка; Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **соба́ка (пес) у Пили́півку** *див.* **соба́ка; Як побі́тий (побі́та) соба́ка <Як побі́тий пес>** *див.* **соба́ка; (6) Як псів (соба́к):** а) дуже багато. *Панів як псів* (Номис); *Та хоч наш філософ став професором, його й дальше величали філософом, бо що таке у нас професор? Їх як псів* (Б. Лепкий); *Як получка в колгоспі — парубків повен двір, як собак біля різниці. Вип'ють — і біжать до Нельки* (В. Дрозд); — *Звичайно, й обіч цього проходу черговий стоїть. Без того не обійтися. Сторожів та контролерів тих — як собак* (П. Запаренко); б) без жалості (у 1 знач.). — *Що ви сказали би тим старостам, якби він справді прислав їх до вас сватати дочку? — Повистрілював би їх, як псів!* (І. Франко); — *Поховають нас, як псів, бігме, чобота на ногу не покладуть...* (В. Стефаник); — *Скоро цих гестапівців вішатимуть, як собак!* (Ю. Бедзик); — *Стійте, а то розстріляємо всіх, як псів шолудивих!* (І. Білик); **[Як] соба́ка (пес) на сі́ні** *див.* **соба́ка.**

ПЕ́САХ, ПЕ́ЙСАХ, у, *ч.* *(з великої літери).* Одне з основних юдейських свят, що відзначається навесні в пам'ять про звільнення з єгипетського рабства. *Песах починається в 14-й день місяця нісана (за єврейським календарем) та святкується протягом 7 днів у Ізраїлі та 8 днів за його межами* (з наук.-попул. літ.); *Пейсах відзначається за місячним календарем навесні* (з навч. літ.).

ПЕСЕ́ВА, и, *ж.* Розмінна монета в Гані, що дорівнює 1/100 седі. *Песева означає "темно-синє насіння рослини". Цей термін використовувався в Гані на позначення найменшої одиниці вимірювання маси золота* (з наук.-попул. літ.).

ПЕСЕ́ТА, и, *ж., іст.* Грошова одиниця Іспанії до 2002 р., яка дорівнювала 100 сентимо; монета відповідної вартості. *"Оле, тореро!" — гук лунає відусіль, ряснiє дощ песет, сомбреро і мантиль* (М. Драй-Хмара); — *Ти запевнив мене, — скиглив Генерал, — що мої орли здобудуть перемогу .. Знаєш, скільки мені коштували твої запевнення? Вісімсот тисяч песет!* (М. Руденко); *Майже щодня їздив* [Алессандро] *до університету, інколи після навчання заскакував на вантажну станцію, щоб заробити кілька песет* (О. Бердник); *Деякі європейські валюти, як-от італійська ліра, французький франк, німецька марка та іспанська песета, були замінені на євро протягом 2002 року* (з газ.).

ПЕСЕ́ЦЬ, сця́, *ч.* Схожий на лисицю хижий ссавець родини собачих (псових) з цінним густим шовковистим хутром білого, сірого або буруватого кольору; полярна лисиця. *Тико у першій же пастці знайшов лиса. Це був білий полярний лис. Звуть його ще песцем* (М. Трублаїні); *Катаржі попросив Стефана розв'язати невеликий згорток, розкрив його й дістав кілька шкурок песця* (Б. Левін); *Ось він, купець в червоному кафтані, .. викладає інкрустовані моржевим зубом шкатулки, соболі, куниці, голубий песець, білосніжний горностай* (Р. Іваничук); *Про обоз княжни Євпраксії вже розліталися навсібіч чутки, здивування й захоплення, так ніби ховалися там .. хутра соболині, бобряні, горностаєві, чорних кун, песців, білих вовків* (П. Загребельний).

ПЕСИ́ГОЛОВА, и, *ч. і ж., лайл., рідко.* Те саме, що **песи́головець** 2. *Пани песиголови* (Сл. Б. Грінченка).

ПЕСИ́ГОЛОВЕЦЬ, вця, *ч.* 1. *заст.* Казкова людиноподібна істота з одним оком у лобі, що поїдає людей; циклоп (у 1 знач.). *Колись на світі було так, що багато було, кажуть, людоїдів, або песиголовців.* (Сл. Б. Грінченка); *Зі склепінь грота на них дивилися химерні зображення якихось каракатиць із людськими обличчями, людей з хвостами й рогами, песиголовців* (І. Білик); *Нас швидко наздоганяло химерне створіння із сліпучими від тваринної люті очима. Я відразу згадав казки про песиголовців* (Д. Білий); *Згадки про кінокефалів, або ж песиголовців, трапляються серед античних істориків так часто, що мимоволі починаєш задумуватися, звідки росте ця одностайність* (Любко Дереш).

2. *перен., зневажл., лайл.* Про людину, що втратила свої кращі риси і людську подобу; недолюдок, виродок. [Пріська:] *Бач, який песиголовець, чим хотів матір напоїти! Може, хотів якомога швидше на той світ спровадити?* (С. Васильченко); — *Ми будемо захищатися скільки сил наших стане і, дасть Бог, відіб'ємося від песиголовців!* (В. Малик); *Ну й песиголовці, ці хлопи за чаркою!* (М. Матіос); *Лиха накоїли доволі. Цих двох і досі побоюються на Вінниччині, бо переслідують всіх причетних до УПА та підпілля. Ці ж песиголовці навели енкаведистів і на Омеляна Грабця* (М. Андрусяк).

ПЕСИГОЛО́ВИЙ, а, е, *розм.* З головою, що схожа на голову пса (у 1 знач.). *Ващенко рвонувся на вікна, але його зупинив звірячий рик — на підвіконні знову сиділа песиголова потвора* (А. Кокотюха).

ПЕ́СИК, а, *ч.* 1. Зменш.-пестл. до **пес** 1. *Діти помітили на судні собаку й висунулись з васага. — Мамо... мамо! а гляньте, який гарний песик!* (М. Коцюбинський); *Наймит вдав ніби їсть, а сам ті коржики під столом песикові сипле* (Ю. Винничук); *За чабаном біжить дрібний песик, безпородний, але із зухвало закрученим хвостом* (Любко Дереш); * У порівн. *Як воно просто тоді сталося: він прийшов до цієї Охоцької, і вона, як песик, покірно побігла за ним* (Валерій Шевчук).

2. *інформ., розм.* Позначення спеціального символу в електронних адресах, який розділяє ім'я скриньки (користувача) і хоста цієї скриньки. *Песик почали використовувати на початку 1970-х років, коли американський інженер Рой Томлінсон зробив його роздільником у назвах адрес електронної пошти* (з наук.-попул. літ.).

ПЕСИМІ́ЗМ, у, *ч.* Світосприймання, перейняте смутком, безнадією, зневірою в успіх, у краще майбутнє; протилежне о п т и м і з м. — *Я зі своїм отруйним песимізмом становлю контраст до тебе* (О. Турянський); — *Головне — знайти собі діло. Тоді песимізм як рукою зніме* (М. Чабанівський); *Можна радити хворим більше сміятися, більше прагнути до радості, уникати печалі, песимізму, гнітючих думок...* (О. Бердник); *Не всі ж такі оптимісти, як, скажімо, Сідалковський чи Стратон Стратонович Ковбик. Адам Баронецький, наприклад, мав схильність до песимізму* (О. Чорногуз).

ПЕСИМІ́СТ, а, *ч.* Песимістично налаштована людина; протилежне о п т и м і с т. *Не в тім сила, чи поет молодий, чи старий, хворий чи здоровий, оптиміст чи песиміст у своєму житті, від того вірші його ні кращі, ні гірші* (Леся Українка); *Одне лихо — на милицях стрибає Сашко. Міною його покалічило ще хлопчаком .. Інший в такому стані .. став би нудьгарем, песимістом чорним, а Сашко ніскільки не піддався* (О. Гончар); — *Ех, доню, зараз в природі нічого не з'являється, лише зникає! — Який же ти песиміст, тату! — сплеснула руками Доня* (Г. Пагутяк); — *Ну от чого ви такі песимісти? Скоро весна. Весною легше дихається* (Люко Дашвар).

ПЕСИМІСТИ́ЧНИЙ, а, е. Сповнений песимізму; протилежне о п т и м і с т и ч н и й. *У нас доволі песимістичний настрій. На Думу надії мало* (М. Коцюбинський); *Черговий був у песимістичному настрої, — він програвся вчора в карти, сердито мовчав* (Л. Старицька-Черняхівська); *Котигорошко повернувся в Київ у пригніченому настрої, такому песимістичному, що сам би себе розстріляв за втрату бойового духу* (В. Кожелянко); *Можливо, .. всі мої песимістичні розмірковування пояснюються лише сезонною депресією* (Н. Сняданко).

ПЕСИМІСТИ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **песимісти́чний.** *Люди не знають, що відбувається в пенсійній системі України. Ми помітили песимістичність і пасивне ставлення населення, яке межує з острахом* (з наук. літ.).

ПЕСИМІСТИ́ЧНО. Присл. до **песимісти́чний.** *Микола .. тепер дивився на все дуже песимістично. Він був настроєний занепадницьки* (І. Багряний); *Подумалося мені, що, мабуть, моя дорога вчителька трохи песимістично настроєна* (М. Чабанівський); *Він песимістично дивиться на перспективу видання моєї нової книги* (І. Жиленко); *Період, коли при владі опинився саме він, примусив песимістично настроєну частину редакції в черговий раз погодитися зі Швейком в тому, що не буває так, аби не могло стати ще гірше* (Н. Сняданко).

ПЕСИМІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **песиміст.** *"Добрими замірами вимощене пекло", кажуть італьянці* [італійці], *— але не хочеться зарані песимісткою бути* (Леся Українка); *Вона песимістка, нудить світом і мірить все мірилом суб'єктивізму* (О. Кобилянська); *Яновська — песимістка. Протягом усього свого життя вона шукає відповіді на найголовніше, найпекучіше питання: що таке людське щастя? І відповіді не знаходить* (М. Драй-Хмара); [Н і л а:] *Мені вже ніщо не допоможе.* [Г а й в о р о н:] *І звідки у ваші роки така безнадія? Маріє Романівно, дайте цій милій песимістці на ніч трохи снотворного* (Л. Дмитерко).

ПЕ́СО, *невідм., с. і ч.* 1. Назва грошових одиниць Аргентини, Домініканської Республіки, Колумбії, Куби, Мексики, Уругваю, Філіппін, Чилі; дорівнює 100 сентаво (в Уругваї та Чилі — 100 сентесимо, на Філіппінах — 100 сентимо). — *Зрештою чи не байдуже, де заробити кілька песо?* (І. Білик); *Залишати щось у шпиталі — погана прикмета. Краще вже жбурляти крейцари, драхми, злоті, песо, центи, сентаво, сантими, піастри, пенні та шилінги з королівським профілем до смердючих венеційських каналів* (Ю. Іздрик); *Раптом Джеймі помітив купу зіжмаканих купюр, що валялись на підлозі неподалік від його ніг. Чималенька кучугура, в якій були чилійські песо, американські долари і євро* (М. Кідрук); *Аргентина наполягає на введенні єдиної валюти з Бразилією після того, як курс песо минулого (2002) року впав на 70 %* (з газ.).

2. У минулому — грошова одиниця низки країн (Болівії, Венесуели, Гватемали, Гвінеї-Бісау, Гондурасу, Іспанії, Коста-Рики, Нікарагуа, Парагваю, Сальвадору). *У Венесуелі капуцини організовували загони головорізів, яким платили по 10 песо в місяць* (Ю. Бедзик); *В Іспанії песо 1868 року було замінено песетою* (з наук.-попул. літ.).

3. Срібна монета, що карбувалася в Іспанії та її колоніях починаючи з XV ст. *Дон Дієго д'Еспіноса-і-Вальдес повертався на корабель з чотирма великими скринями, в кожній з яких було по двадцять п'ять тисяч песо* (П. Мовчан, пер. з тв. Р. Сабатіні); *У XVI ст. песо почали чеканити у величезній кількості на 11 монетних дворах із срібла, яке добувалось у копальнях Америки* (з наук.-попул. літ.).

ПЕСТИ́ВИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **пестли́вий.** *Вона не знала жалування, того пестивого материного жалування, що так добре його видко навіть, як гляне мати, як погладе* [погладить] *дитину по голівці* (Б. Грінченко).

ПЕСТИ́ВО, *рідко.* Присл. до **пести́вий.** *Рили землю пестиво й уперто, немов хотіли задарити її ласкою, аби вона повернула хоч частину надій* (П. Панч).

ПЕ́СТИ́ТИ, пе́щу́, пе́стиш, *недок.* 1. *кого, що.* Ніжно торкаючись, гладячи і т. ін. кого-небудь, виявляти до нього любов, ласку; голубити. *Обняла* [Оленка], *ніжно гладила, пестила телятко, що смоктало їй пальці* (К. Гордієнко); *Рука Степана Івановича пестить голівку Василька, а погляд сягає в зоряне небо* (О. Бердник); *Доброчин звівся на ноги й почав пестити розгуляного жеребця, аж поки підійшов конюх з вуздечкою* (І. Білик); — *Ой! Це той самий зайчик! Він бере його на руки, цілує і пестить. — Тату, а можна з ним гратися?* (Ю. Винничук); // *що.* Гладити що-небудь з ніжністю. *Цей паровоз йому рідний, як дитина, як давня, неповоротна молодість... Каплуненко ніжно пестив долонею його металеві поручні* (Б. Антоненко-Давидович); *Перебендя легенько пестить струни, і сльози котяться йому по щоках...* (Василь Шевчук).

2. *що і без дод., перен.* Діючи на органи чуттів, виклика́ти приємне відчуття (про сонце, вітер і т. ін.). *Степовий вологотеплий вітер дме від Дніпра, гойдає листя дерев, м'яко тулить ніжні свої долоні мені до обличчя, пестить чоло* (В. Домонтович); *Вітер пестив оксамитовим крилом обличчя* (Н. Рибак); *Як тепло й лагідно пестить волосся грайливий вітерець!* (М. Дашкієв); *Сонечко вже ген-ген підбилося, пестить теплом* (М. Олійник).

3. *кого.* З любов'ю вирощувати, викохувати дитину, ніжно піклуватися про неї. [М а р ' я н а:] *Було б тобі, мамо, не пестити мене, було б не купати в барвінку, було б утопити маленькою, то не мала б тепер жалю* (С. Васильченко); *Ібрагіма менше пестила мати, бо другим був сином* (Р. Іваничук); *Як казав потім на батьківських зборах завуч, "дівчинка з заможної родини", бо такою вона й була, при розлучених батьках, що пестили її, мов змагаючись між собою наввипередки* (О. Забужко); * Образно. *Життя не дуже його пестило* (О. Копиленко); // *що.* Дбайливо доглядати. *У всіх* [дівчат] *маленькі кошики в руках, І кожду квітку пильно оглядають, Пестять і підливають на грядках* (І. Франко); *Він пестив її* [борідку] *й викохував, як викохує в оранжереї талановитий садівник кущик заморської рослини* (О. Донченко).

4. *що.* Виношувати, плекати (думку, мрію і т. ін.). *Пестила* [Маланка] *мрію про землю, а земля встала проти неї ворожа, жорстока, збунтувалась і втікла* [втекла] *з рук. Як марево поманила і як марево щезла* (М. Коцюбинський); *Спогади переповнили його вщерть .. Скільки ж то годин, днів, місяців — чотири з половиною роки — він пестив мрії про них* (Д. Бузько).

Плека́ти (пе́сти́ти) наді́ю [в се́рці] *див.* **плека́ти.**

◊ **(1) Пе́сти́ти очи́ма (по́глядом)** *кого, що* — ніжно, з любов'ю дивитися на кого-, що-небудь. *Хачатуров пестить очима її невеличку фігурку* (О. Донченко); *Я пещу поглядом бункер. Я його вже купив, це моє володіння. Тепер найму мулярів* (Р. Андріяшик); *Сіла навпроти султана, дивилася на нього своїми зеленими очима, пестила поглядом* (П. Загребельний); *Груди богослова повняться тихою, світлою радістю, він обіймає і пестить очима сонячний промінь* (В. Дрозд).

ПЕ́СТИ́ТИСЯ, пе́щу́ся, пе́стишся, *недок.* 1. Пестити або ніжно горнутися, ластитися до кого-небудь, виявляючи любов, ласку, ніжність. *Він злостився, коли вона тулилася до нього, кляв, коли вона починала дрочитися з ним або пеститися* (І. Франко); — *Ну, ти, дурненький сину мій! — Цього Юрко зовсім не розумів, — чому він дурненький, — тим-то пестився лагідно й по-телячому довірливо* (М. Івченко); *Пушинка любила пеститися. Дівчинка кожен день гладила кицю. Киця вигинала спинку, піднімала хвостика і муркотіла від задоволення* (В. Багірова); * Образно. *Їх* [сосен] *пишні корони пестилися з облаками* [хмарами] (О. Кобилянська).

2. Ніжитися, перебуваючи в стані спокою, бездіяльності. *Славко, мабуть, пеститься; трошки головка заболіла, трошки зденервований та й уже має себе за хорого* (Л. Мартович); * Образно. *Пеститься місячний промінь, Лиже холодний сніг* (М. Вороний); *В міцних скелястих берегах лежить, пеститься глибоке безмежне море* (С. Черкасенко); *Містечко над замерзлим понад берегами озером, вночі необачно засипане снігом, пестилося на сонці* (Олекса Ізарський).

ПЕСТИЦИ́Д *див.* **пестици́ди.**

ПЕСТИЦИ́ДИ, ів, *мн. (одн.* **пестици́д,** у, *ч.).* Токсичні хімічні препарати для боротьби зі шкідниками та хворобами сільськогосподарських рослин, бур'янами, переносниками захворювань людини й тварин. *У печінці пінгвінів, які ніколи не залишають Антарктиду, виявлено пестициди* (з наук. літ.); *Одним із напрямів інтенсифікації сільськогосподарського виробництва є як внесення в ґрунти хімічних добрив, так і використання пестицидів* (з навч. літ.).

ПЕСТИЦИ́ДНИЙ, а, е. Прикм. до **пестици́ди.** *Пестицидний пил містить малі дози комбінацій активних інгредієнтів гербіцидів, інсектицидів, фунгіцидів та регуляторів росту* (з наук. літ.); *У ґрунті Європи було виявлено понад 150 різних пестицидних сумішей* (з наук.-попул. літ.); *Теоретичною основою фітофармакології є агротоксикологія — наука про пестицидні речовини* (з навч. літ.); // Стос. до пестицидів. *Характерні загальні симптоми при пестицидній інтоксикації: головний біль, запаморочення, загальна слабкість, нудота, підвищення температури тіла, різка слабкість у ногах* (з наук.-попул. літ.); *Пом'якшити негативний вплив пестицидного стресу на проросток можна додаванням до протруйника стимулюючих речовин* (з навч. літ.).

ПЕСТІ́Й, я́, *ч., розм.* Те саме, що **песту́н** 1. *Гриць, мамин пестій, був хлопець незвичайної вроди, кров з молоком* (І. Франко); *Мама на руках носила і співала: "Любчик мій! Любко, Марко, мій пестій!"* (О. Маковей); *В їдальні висіла клітка з канарком, також дідовим пестієм* (Б. Лепкий); *В мороз моя матуся носила мені до школи лижви, коли ми каталися на уроці фізкультури. Боялася, що я руки застужу* [застуджу]... *— От-от... У вас і закріпилися ті гени, що роблять людину вічним пестієм* (Н. Околітенко).

◊ **Песту́н (пестій, улюбленець) до́лі (форту́ни)** *див.* **песту́н.**

ПЕСТІ́ЙКА, и, *ж., розм.* Жін. до **пестій.** *Геленка — мамина пестійка; таке-то й ладне, і слухняне, і в школі вчиться* (О. Маковей); *— Ой ти, ти, пестійко моя, — відповіла графиня, гладячи її по голівці* (Б. Лепкий).

ПЕ́СТІННЯ, я, *с., діал.* Пещення. *Мати почала його вговоряти.., а де слів не вистачало, то вона .. пестінням наділяла* (Марко Вовчок); *Теодозя знов пригорнула її до себе і поцілувала. Гані таке було гидке те лукаве пестіння, що вона одсунулась трохи від неї до вікна* (І. Нечуй-Левицький); *Вона цілувала його без міри й без ліку, а він приймав те пестіння й дивився на неї з любов'ю* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); * Образно. *Я — в пестінні хмарок пурпурних, Я — скрізь* (М. Семенко).

ПЕСТЛИ́ВИЙ, а, е. 1. Який виявляє ласку, любов, ніжність до кого-, чого-небудь. *Маркіз Шоньйо .. з пестливою ніжністю розкрив на долоні табакерку* (Н. Рибак); * Образно. *Голуба ти наша Прип'ять, Мов та мати .. — Скільки тулиться до тебе Срібних рік, пестливих дочок* (П. Усенко); // Який виражає ласку, любов, ніжність; сповнений ласки, любові, ніжності. *Мати увечері своїм пестливим голосом нашепче дитині про любов до всього живого* (Панас Мирний); *Ревне ридаючи, я уткнув голову в шкарубкі, але такі теплі й пестливі руки моєї здивованої матері...* (Б. Антоненко-Давидович); *Лорна підхопила кота на руки, стала тулити його до себе, цілувати йому морду, примовляючи щось пестливе* (Любко Дереш); *В голосі австралійців часом вчувались лагідні пестливі звуки* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. *перен.* Який викликáє приємне відчуття. *Він .. почав їсти з м'яким білим хлібом, відчуваючи одночасно, як по всьому тілу розходиться пестлива теплінь* (М. Івченко); *Тихе хвилювання — якесь м'яке, пестливе, лагідне — пройшло їй по тілі дрібним дрожем* (В. Підмогильний); // Приємний для сприймання (про сонце, вітер і т. ін.). *Йому* [мешканцю греблі] *набридло сидіти цілий день в норі, і зоряне небо та пестливе повітря були бажаною новиною* (Ю. Яновський); *Він скинув шапку й підставив голову пестливому вітерцеві* (О. Копиленко); *Він лежав, притулившись обличчям до ґрат, хапаючи на повні груди вологе повітря, усім тілом вбираючи пестливе сонячне проміння* (М. Дашкієв); *Хвиля лагідно набігала на берег. Її пестливий дотик був такий заспокійливий, що Василь аж засміявся від задоволення* (О. Бердник).

3. *рідко.* Те саме, що **пе́щений** 2. [Р і ч а р д:] *Я вже був ситий тих пишнот, бенкетів, пестливої венеціанок вроди, облесливих речей венеціанців* (Леся Українка); *Німіють жалі, зашерхає думка, і бентежну душу, мов пестливу непокірну дитину, чиясь владна й лагідна рука тихо огортає, як пелюшками* (С. Васильченко); *Співав* [О. Вересай] *про втечу із Азова, Про удову та трьох синів .. А то заводив жартівливу, Або глибоко жарт влучав, Коли дворяночку пестливу Бичем нещадним він шмагав* (М. Рильський).

4. *лінгв.* Який надає слову або висловлюванню емоційного забарвлення — відтінку ніжності, ласки. *Слово батьки пестливого варіанта не має, але виступає як центр нового синонімічного ряду: батьки, діди, прадіди, предки* (В. Русанівський); *Співчутливо зацікавлені пасажири з-під капюшонів звертаються до журавля різними мовами, вживаючи заспокійливих, пестливих словечок* (О. Гончар); *Хто жіноче ймення відгадає, дуже миле у своїй природності, що в пестливій формі означає представницю іншої народності?* (Д. Білоус); *— Ти мене неправильно зрозумів, — похитала головою, більше не застосовуючи до його імені ні пестливих суфіксів, ні м'яких, як подушка Сідалковського, епітетів* (О. Чорногуз).

ПЕСТЛИ́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **пестли́вий.** *У роботі наведено параметри, що характеризують певні показники, зокрема пестливість чи ворожість оточення в дитячій установі та родині щодо конкретного індивіда* (з наук. літ.); *Головний сенс уживання іменників, прикметників і прислівників із суфіксами пестливості — передати відповідний настрій героя* (В. Русанівський).

ПЕСТЛИ́ВО. Присл. до **пестли́вий** 1. *Йому хочеться пригорнутися до матінки, перепросити її, поцілувати ту руку, що не раз пестливо гладила його по голівці* (М. Коцюбинський); *— Івасику, голубчику, глянь на мене, серце моє! — говорила пестливо Ганна до дитини, огортаючи руками* (М. Грушевський); *Пестливо торкнувшись мимохідь гарячого Ганниного підборіддя і побажавши їй швидше одужувати, панич залишив кімнату* (О. Гончар); *Ось Гриць посміхнувся до дружини, як Марусі здалося, ніжно, пестливо, і щось на вухо їй прошепотів* (В. Чемерис).

ПЕ́СТО, *невідм., с.* Італійський холодний соус із зелені, часнику, оливкової олії та сиру. *Вважається, що песто відомий ще з часів Римської імперії, однак перше документальне свідчення про приготування такого соусу відносять до 1865 року* (з наук.-попул. літ.).

ПЕ́СТОЩІ, ів, *мн.* Ласкаві, ніжні дотики, поцілунки і т. ін. як вияв любові, прихильності до кого-небудь. *Гашіца несвідомо пригорнулась до Йона, цілою істотою віддаючись гарячим пестощам парубковим...* (М. Коцюбинський); *Свирид Яковлевич пригорнув доньку до себе і величезною матроською долонею погладив її коси. Від цих пестощів присмирніла Настечка, схиливши додолу голову* (М. Стельмах); *Обличчя маленьке, веснянкувате, а очі величезні, благальні, вони, здавалося, благали про все — про хліб, про пестощі кохання* (І. Росоховатський); *Пес винувато опустив голову .. Жінка почухала його за вухом, і він, відчувши, що його вибачено, вмить перевернувся на спину, підставивши для пестощів волохаті груди* (С. Андрухович).

ПЕСТРУ́ШКА, и, *ж., діал.* 1. Степова нориця *(див.* **нориця**[1]*). Уздовж спини пеструшки від носа до хвоста тягнеться темна, чорнуватого кольору смуга* (з наук.-попул. літ.); *Степова пеструшка водиться в південних лісостепах, степах і північних напівпустелях Євразії* (з навч. літ.).

2. Форель. *Струмкова форель, або пеструшка, поширена не тільки в Європі, але й в усьому світі* (з наук.-попул. літ.).

ПЕСТРЮ́ГА, и, *ж., діал.* Севрюга. *Горпина з забобонним жахом розглядала небачених морських риб — чудернацьких плескатих камбул* [камбал] *і .. гостроносих шипчастих пестрюг* (З. Тулуб).

ПЕ́СТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пе́стувати.** *Давні-давні дитячі літа! .. Материне пестування й любов, піклування батькове, .. дитячі забавки, радощі й горе — все докупи злилося, поперепліталося* (Б. Грінченко); *Три речення вдало дібраних іронічних слів можуть перекреслити роки копіткого пестування авторитету як окремих державних діячів, політиків, урядовців, так і влади в цілому* (з наук. літ.).

ПЕ́СТУВАТИ, ую, уєш, *недок.* 1. *кого.* Дбайливо доглядати, з любов'ю виховувати дитину. *Догляда* [пані] *їх, пестує, коха, до розуму доводе* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Пестую його, годую кашкою; стало воно потрошку та потрошку одужувать, піднялось на ноги і забелькотіло: "Тату, бозя"* (О. Стороженко); *Вона дуже любить і пестує маленьку Густю* (М. Малиновська); // Потурати чиїм-небудь надмірним вимогам, бажанням, примхам; балувати. *Тимоха дуже було часто гроші бере в батька, а той, не вміючи одговоритись і пестуючи дурня, дає йому, скільки він забажає* (Г. Квітка-Основ'яненко).

2. *кого, що.* Те саме, що **пести́ти** 1. *А Настуся по садочку Пташкою літає. То посидить коло його* [нього], *Руку поцілує, То усами страшенними Сивими пустує, — Ну, звичайне, як дитина Пестує старого* (Т. Шевченко); *— Орисе! Ріднесенька! Зіронько моя! — обнімала і пестувала Катря, переставши плакати, свою кохану посестрицю, товаришку по горю* (М. Старицький); *Я обняв її рукою, Став гаряче цілувати, її руки пестувати, І вона повеселіла* (І. Франко).

3. *що, перен.* Сприяти розвиткові, зростанню кого-, чого-небудь. *Селяни пестували еліту озимої пшениці весь сезон і цьогоріч розраховували отримати 5,5–6 тонн з гектара* (із журн.).

4. *що, перен.* З любов'ю зберігати в пам'яті, серці що-небудь, пристрасно мріяти про здійснення чогось; плекати (у 2 знач.). *Гордієнко пестував у своїй душі мрію, що за допомогою Швеції й Туреччини Україна таки буде незалежною ні від кого державою* (А. Кащенко); *Він жадливо пестував у пам'яті малюнок: крихітне озерце у вибалку, серед тьмяно-золотої стерні, а в озерці білі-білі птахи на довгих ногах* (В. Дрозд).

ПЕ́СТУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок., заст.* Пеститися (у 1 знач.). *Увесь день на тім пройшов, що усе вони пестувалися...* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПЕСТУ́Н, а́, *ч.* 1. Той, кого надмірно пестять, якому догоджають, потурають у всіх бажаннях і примхах. *Добриня .. не відходив від свого пестуна* [Володимира], *жив у Новому городі, біля княгині* (С. Скляренко); *Учителька радіє, що її пестун так усе знає, дає й дає йому нові книжки* (У. Самчук); *Вони удвох простують додому так, як до війни Захарко, пестун і одинак, із матір'ю* (Е. Андієвська); * Образно. *Далеко й лунко оддавався голос солов'я, і бриніла в йому* [ньому] *пиха й погорда пестуна й улюбленця густого та буйного парку* (С. Васильченко).

2. *заст.* Той, хто доглядає й виховує дитину, прищеплюючи їй певні погляди, навики, правила поведінки. *Тяжко було напівсліпому кобзареві плекати бідолашне дитя, проте він став для нього пестуном, батьком, учителем життя, захисником* (О. Бердник); *Не забували* [діти хана] *й своєї рідної печенізької мови — про це теж подбав їхній пестун Закур* (І. Білик).

◊ **(1) Песту́н (пестій, улю́бленець) до́лі (форту́ни)** — той, кого дбайливо доглядають, якому потурають у бажаннях і примхах або кому таланить у житті. *Не приходила ніколи панотцеві думка про смерть. Як же? Він — "пестій долі" — та мав би вмирати?!* (Л. Мартович); *А був же ти* [поет Назон] *улюбленцем долі, солодкоголосий, і ніжно, і щедро люблений, на всю волю купався в обіймах римських гетер, у п'янких пахощах лавра* (О. Гончар); *Хто ж вони такі — улюбленці фортуни? Адже всі, крім родовитого графа Паніна, чорна чернь!* (Р. Іваничук); *Життя — це височезна драбина у небо, по якій дряпаються найспритніші, а задні хапають передніх за п'яти. Але на драбині уже пестуни долі* (В. Дрозд).

ПЕСТУ́НКА, и, *ж.* Жін. до **песту́н.** *Хатче — батькова пестунка, улюблениця нашого хазяїна* (В. Малик); *Дмитро купив три біленькі хустини й змусив усю домашню челядь — навіть свою пестунку Олюню — в найлютішу липневу спеку, й у дощ, і в холод ходити лиш із покритою головою* (М. Матіос); *— Чи в вас, діду, були свої діти? — Чого питаєш? — А того, що ви заходитесь коло нього, як пестунка...* (А. Чайковський); *У сімнадцять літ стала* [доня] *вередлива. Батько гадав, що це нерви, стара пестунка Марія називала це "натурою", а мама думала, що це настрої сімнадцятиліття* (Ірина Вільде).

ПЕСТУ́НЧИК, а, *ч.* Зменш.-пестл. до **песту́н** 1. *Наумиху жаль взяв, що нагримала на свого пестунчика* (М. Коцюбинський); *— Не хочу я, щоб мене пестунчиком дражнили* (С. Добровольський); *Він її одинчик і пестунчик — було йому в материнському домі затишно* (Валерій Шевчук); *Хлопчик завжди знав, що він — батьків пестунчик* (А. Кокотюха).

ПЕСТУ́ХА, и, *ж.* Те саме, що **песту́нка.** *— За кого ви мене маєте, за якусь пестуху? Та я в своєму дамському сідлі їжджу не гірше, ніж ваша сестра в чоловічому* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПЕСТУ́ШКА, и, *ж.* 1. Зменш.-пестл. до **песту́ха.** *— Ах ти ж, пестушко моя! — ніжно, як маленьку, пригорнув він сестру* (Яків Баш).

2. Один із жанрів так званого дитячого фольклору — пісенька, примовка, якими забавляють дитину. *Гарафина Маковій у книзі "Затоптаний цвіт" підкреслює, що в дитячих іграх, як і в колисанках, лічилках, пестушках, узятих від мами, сама гра розвивала не тільки мовлення, а й силу, спритність, витривалість* (з наук.-попул. літ.).

ПЕСЦЕ́ВИЙ, а, е. Прикм. до **песе́ць.** *Песцевий жир застосовують для профілактики й лікування різних захворювань верхніх дихальних шляхів* (з наук.-попул. літ.); // Зробл. з хутра песця. — *Чому ви ходите в канадській хустці, а не в модній песцевій шапці?* (М. Матіос).

ПЕ́СЬКИЙ, а, е, *діал.* 1. Песячий. *"Пустіть!.. — кричить Рябко: — не будь я песький син, Коли вже вдержу більш!.."* (П. Гулак-Артемовський); — *Тож цитьте-бо! — гукнула, обернувшись до суголосного песького хору, що аж надсідався. Гавкання перейшло у приглушене стримане гарчання* (Н. Королева).

2. Уживається як лайливе слово. — *Дав я оце дочку до школи. Одже ж, песька дитина, тобі вже й до роботи не кидається!* (І. Нечуй-Левицький); *А козаки на ляхів нарікали: "Ой ви, ляхове, Пеські синове! Чом ви не дожидаєте, Нашого пива не допиваєте?"* (А. Кащенко); — *Ми задля тебе прийшли, безсоромний, тобі на догоду, Честь Менелая й твою захищати, песька личино* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

◊ **Га́дів (гадю́чий, га́спидський, пе́ський, соба́чий** *і т. ін.)* **син** *див.* **син; Проклятий (пе́ський, чо́ртів** *і т. ін.)* **син бу́ду (будь я)** *див.* **син.**

ПЕСЮ́ГА, и, *ч., розм.* 1. Те саме, що **псю́га.** *Песюга, зрадівши, схопився, заскавучав, ткнувся мордою хазяїну в ноги* (І. Цюпа).

2. Уживається як лайливе слово. *Панич .. не кращий, певно, за батька. Песюги гладючі. Безсоромні!.. Що їм до людського горя?* (І. Цюпа).

ПЕ́СЯЧИЙ, а, е. Прикм. до **пес.** *Пролунав спів, схожий на гавкіт песячої зграї* (Р. Іваничук); *Дзявчик ніяк не міг заспокоїтись. Маленьке песяче сердечко провалилося кудись униз, аж на самісіньке дно лівої п'ятки* (І. Жиленко); *Гицель запитально на господаря дивився. Песячим оком. Здалося, щось спитати хоче* (В. Лис).

ПЕТА́НК, у, *ч.* Спортивна гра, метою якої є, стоячи всередині кола, кинути порожнисті металеві кулі якомога ближче до маленької дерев'яної кулі. *Уважають, що сучасний варіант петанку винайшов Жюль Ленуар у 1907 році* (з наук.-попул. літ.).

ПЕТА́НКОВИЙ, а, е. Прикм. до **пета́нк.** *На петанковий турнір до Ужгорода прибули навіть учасники з Марокко, США та Індії* (з газ.).

ПЕТА́РДА, и, *ж.* 1. Старовинний розривний снаряд у формі металевої посудини, наповненої порохом. * Образно. *І покотились в коней під ногами кошлаті димом голови петард* (Л. Костенко); * У порівн. *Полковник устав .. і, стоячи, вистрілив уздовж по вулиці. Зараз же від ворога почав тріскотіти, як петарда, кулемет* (Ю. Яновський).

2. Сигнальний розривний снаряд, який кладуть на колію, щоб зупинити поїзд у разі небезпеки. *Провідник останнього пасажирського вагона, який огороджує поїзд, що зупинився, має укласти на відстані 800 м від хвоста поїзда петарди* (з навч. літ.).

3. Наповнений порохом паперовий снаряд, що його використовують для феєрверка. *Вже не сотні, а тисяча, може, петард вибухають в повітрі і під ногами* (М. Коцюбинський); *День захисника Вітчизни. Із самого досвітку коло корчми рвуться петарди* (Г. Тарасюк); *Починали літати не тільки летючки з відозвами, але й димові шашки, петарди і камені. Барикади виростали за лічені хвилини* (Ю. Андрухович).

ПЕТА́РДНИЙ, а, е. Те саме, що **пета́рдовий.** *Петардні розриви.*

ПЕТА́РДОВИЙ, а, е. Прикм. до **пета́рда.** *Петардовий заряд.*

ПЕ́ТАС, а, *ч., іст.* Крислатий капелюх у давніх греків, який носили перев. в негоду. *Геродот раптом знімає з голови крислатий петас і заходжується пильно його роздивлятися* (І. Білик); *Шляпи були кількох видів: пілос — маленька повстяна шапочка .. і петас — справжня повстяна шляпа, пласка, з ремінцями, щоб підв'язувати їх під шиєю* (В. Чемерис).

ПЕТЕ́К, а, *ч., діал.* Свитка. *Ліг на постелі наш лицар, А край нього на землі Санчо Панса на соломі Під дірявим петеком* (І. Франко); *Простора селянська хата .. Над ліжками жердки з веретами й петеком* (Я. Галан); *Хлеще* [періщить] *дощ, всякає через сукняний петек до сорочки, до живого* (У. Самчук).

ПЕТЕ́ЛЕЧКА, *рідше* **ПЕТЕ́ЛЬОЧКА,** и, *ж.* Зменш.-пестл. до **пете́лька.** *Пані мідяним прутиком хапала нитку, в'язала петелечку, в ту петелечку знову втягала нитку і — не знать як — уже робилося дві петелечки* (Панас Мирний); *Вишивку з петельочками на кутках вішали на стіну* (з наук.-попул. літ.).

ПЕТЕ́ЛЬКА, и, *ж.* 1. Те саме, що **петля́** 1, 5. [М а р к о:] *Синку, так то ж ти витяг мене з німецької петельки?* (З. Мороз); *Пришитий татом ґудзик не хоче відстьобуватися.., не пролазить у петельку* (А. Дімаров); *Запонка довго не потрапляла в належну петельку, а потім нарешті прослизнула, й застебнулась сама собою* (О. Ірванець); *На дверях засув був не запертий і його залізна петелька звисала далеко від скобля* (Т. Осьмачка).

2. Те саме, що **петли́ця** 1. *Зриває* [Ярчук] *ромашку і вставляє собі в петельку* (І. Микитенко); *Він .. цупкими пальцями, як кліщами, хапає за петельки моєї фуфайки й одним ривком ставить мене на рівні ноги* (П. Запаренко).

◊ **Бра́ти / взя́ти за пете́льки́** *див.* **бра́ти; Води́тися за пете́льки́** *див.* **води́тися.**

ПЕТЕ́ЛЬНИЙ, а, е. Прикм. до **петля́** 1, 2, 5, 6. *Вона дивилася далеко перед собою, та це не заважало їй рівно підгортати рубець і класти петельний шов із чіткістю швацької машини* (Л. Кононович, пер. з тв. О. Гріна); *Килими за видом ворсу бувають букльовані, петельні або з розрізаним ворсом* (з газ.); // Признач. для виконання петель. *Петельна машина — спеціалізоване швейне обладнання для зигзагоподібного стібка на текстильних виробах* (з навч. літ.).

ПЕТЕ́ЛЬНИК, а, *ч.* Робітник, який працює на петельній машині. *Виробництву потрібні петельники.*

ПЕТЕ́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **пете́льник.** *Працювати петельницею.*

ПЕТЕ́ЛЬОЧКА *див.* **пете́лечка.**

ПЕТЕУ́ШНИК, а, *ч., заст., розм.* Учень професійно-технічного училища. *Стоїть коло її рідної хати Михайлик-петеушник .. і каже, що він інженером у рідне село направлений після закінчення училища механізації* (Г. Тарасюк); — *Не вмію я давати на лапу .. — А що тут уміти? — хіхікнув якийсь петеушник* (Г. Пагутяк).

ПЕТЕУ́ШНИЦЯ, і, *ж., заст., розм.* Жін. до **петеу́шник.** *Він не звернув на неї уваги, а продовжував розмовляти з товстухою, у котрої обкусані нігті, й, напевне, петеушниця* (О. Ульяненко); *Мої подальші роздуми перервало дівчисько, за віком і на вигляд — петеушниця* (з мемуарної літ.).

ПЕТИ́Т, у, *ч.* Дрібний друкарський шрифт, розмір якого дорівнює 8 пунктам, що застосовується для складання суцільного тексту довідників, словників, журналів, а в інших виданнях — перев. приміток, виносок і т. ін. *Чи не могли б Ви подати мені відомості, скільки у Вас у Львові коштуватиме друк петитом..?* (М. Коцюбинський); *На останній сторінці .. газети чорним петитом внизу набрано поправку, де зазначається, що з вини коректора в попередньому номері вкралася помилка* (О. Гончар); *Крутояр попросив показати йому радіограму, її було надруковано в столичній французькій газеті дрібно, петитом, на останній сторінці* (Ю. Бедзик); *Десь у кінці задачника міститься відповідь, набрана петитом* (О. Забужко).

ПЕТИ́ТНИЙ, а, е. Прикм. до **пети́т.** *Петитний шрифт;* // Надрукований, виконаний петитом. *Ось він, красень-епіграф .. Він обіймає визначене традицією місце: петитний і зрозумілий, іронічний і вибачаючий, сам у собі текст і, зрештою, пасивний синтез* (В. Єшкілєв).

ПЕТИЦІ́ЙНИЙ, а, е. Стос. до петиції. *Звісна річ, не вся комісія петиційна була так не по розуму радикальною* (І. Франко); *Земці-конституціоналісти обмежились скликанням таємних нарад і з'їздів, на яких вони намагалися консолідувати петиційну кампанію* (з навч. літ.).

ПЕТИЦІОНЕ́Р, а, *ч.* Той, хто підписав або подає петицію. *Відповіді на петиції влаштовують не всіх петиціонерів* (з наук.-попул. літ.); *2 червня 1793 р. петиціонери депутації революційних і встановлених за законом властей Паризького департаменту передають у президію свої мандати* (з навч. літ.); *Петиціонер обвинувачує окружну виборчу комісію у включенні до списків виборців "мертвих душ"* (з газ.).

ПЕТИ́ЦІЯ, ї, *ж.* Письмове, перев. колективне прохання, клопотання, звернене до державних керівних установ або до голови уряду. *Я був одним із гарячих організаторів страйку — виступав на зборах, складав петиції, був постійним делегатом до адміністрації інституту* (С. Васильченко); *— Це вас, Ганно Трохимівно, громада уповноважила на таку петицію, чи ви самі? — питає хоч і строго, але обережненько голова* (Г. Тарасюк); *Ми .. мимохідь поставили свої підписи під кількома відкритими листами й петиціями* (Ю. Андрухович); *Вербовський .. вів таємне листування із колишніми полковими товаришами, збираючись подати петицію про збереження прав гетьманської старшини...* (Д. Білий).

ПЕТЛЕПОДІ́БНИЙ, а, е. Формою подібний до петлі (у 1, 2 знач.). *Петлеподібний міграційний шлях мають тернові сорокопуди, що зимують на півдні Африки* (з наук. літ.); *Імпульсні паяльники "жало-нагрівач" також відомі як паяльники з петлеподібним нагрівачем* (з наук.-попул. літ.); *Петлеподібний рух планети — наслідок зміщення як планети, так і Землі разом із спостерігачем* (з навч. літ.).

ПЕТЛЕТВІ́РНИЙ, а, е, *спец.* Який утворює петлі в процесі в'язання, плетіння. *Кожен ряд пресового трикотажу на базі гладі в'яжеться двома петлетвірними системами* (з навч. літ.).

ПЕТЛЕУТВО́РЕННЯ, я, *с.* Утворення петлі, петель (у 1, 2 знач.). *В'язальний спосіб петлеутворення почали застосовувати на машинах після винаходу в 1849 р. язичкової голки* (з наук.-попул. літ.); *Спосіб петлеутворення трикотажу передбачає виконання операцій прокладання нової нитки на голку та скидання старих ниток* (з навч. літ.); *Із 83 пацієнтів відібрано тих, у кого виявлено петлеутворення брахіцефальних артерій* (з наук. літ.).

ПЕТЛИ́ЦЯ, і, *ж.* 1. Прорізний отвір у одязі, а також нашитий шнурок, смужка тканини з отвором для застібання (за допомогою ґудзика, запонки і т. ін.). *— Беріть і нас* [до загону]! *— закричав гарний молодий парубок з великим чубом і з квітами в петлиці* (О. Довженко); *— Ну все, мені пора, — сказав Асура Махарадж, на ходу чіпляючи мікрофон до петлиці сурдута, і вибіг на сцену* (Любко Дереш); *Пан, який терпляче слухав ті всі розповіді, був статечним і бездоганним, з порядним сивим волоссям, у елегантному костюмі, з гвоздикою в петлиці* (С. Андрухович).

2. Кольорова нашивка на комірі, грудях або рукавах форменого одягу військовослужбовців, працівників деяких установ, учнів окремих навчальних закладів, що править за знак розрізнення або є місцем для такого знака. *Довгенько вдвох похожали* [походжали цар з царицею], *Мов сичі надуті, Та щось нишком розмовляли — Здалека не чути — О отечестві* [батьківщині], *здається, Та нових петлицях, Та о муштрах ще новіших!..* (Т. Шевченко); *Раптом збоку відкілясь з'явився незнайомий чоловік з бронзовими дубовими листками на петлицях і зажадав, щоб ми показали наші мисливські квитки* (Б. Антоненко-Давидович); *Новою зіркою у петлиці сяяв на всю залу пан Тутолмін* (Б. Левін); *Тут конвой привів двох. Ніби й командири, хоч не знати які, бо петлиці поодривані* (П. Загребельний); *Вже в кабіні огледілися: за кермом — солдат, біля нього — молоденький офіцер з гадючкою у петлиці: медслужба* (А. Михайленко).

ПЕТЛИ́ЧКА, и, *ж.* Зменш. до **петли́ця.** *Мічурін зірвав лілію й засунув її в петличку сюртука* (О. Довженко); *Я одяг свою новеньку студентську тужурку з синіми петличками, такий же новий студентський кашкет* (Б. Антоненко-Давидович); *Король нагородив обох шахраїв орденом, наказавши носити його в петличці* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

ПЕТЛИ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **петли́ця.** *Петлична стрічка для ордена; Петличний мікрофон.*

ПЕ́ТЛІ *див.* **петля́.**

ПЕТЛЬО́ВАНИЙ, а, е, *заст., рідко.* Дієпр. пас. до **петлюва́ти[2].** *Білий як петльований* (приказка); *Батюшкам довелось звертати в замети. Коники пурхнули з санками в сніг, наче в петльоване борошно* (І. Нечуй-Левицький); *Часто-густо між зуби попадався вістяк, а навіть і камінець дрібний, але Гринуньо не зважав на те. Навіть не погадав, що може бути кращий, петльований книш або колач* [калач] (Б. Лепкий).

ПЕТЛЬОВИ́Й, а́, е́. Прикм. до **петля́** 1, 2, 5, 6. *Петльовий затискач для проводів; Текстильні петльові стропи.*

ПЕТЛЮВА́ННЯ, я, *с., діал.* Дія за знач. **петлюва́ти[1].** *За третій день петлювання в степу вдалося багато пройти й добре підтоптатися, але не дуже наблизитися до Полтави* (Олекса Ізарський).

ПЕТЛЮВА́ТИ[1], ю́ю, ю́єш, *недок., діал.* Петляти (у 1 знач.). *Річка петлювала на розлогих луках, текла на такому низькому місці, що всі луки було до трави виповнено водою* (Ю. Яновський); *Слово "прямуєте" притягало його* [М. Коцюбинського] *увагу. Десь на Україні, в степу, воно було доречне, а тут... ні, не підходило... — Не прямую, земляче, а петлюю...* (Л. Смілянський); *Петлювали* [солдати] *лісом, вийшли на дорогу* (Григорій Тютюнник); *Окантовуючи узлісся, із заходу на схід петлював вузенький струмок* (В. Козаченко).

ПЕТЛЮВА́ТИ², ю́ю, ю́єш, *недок., що і без прям. дод., заст., рідко.* Питлювати. *Посилає мене мати Пшениченьку петлювати* (з народної пісні); * Образно. *Тобі впам'ятався тільки початок телевізійної ери, страх за рідних, за близьких, .. страх за розгублену з сливовими очима корову, за нещодавно розведених кролів, що петлюють молоду кукурудзу і гупають задніми лапами об підлогу клітки* (Є. Пашковський); * У порівн. *Білий з ніг до голови, бородатий мірошник перетирає пальцями гаряче борошно. — Наче петлює, — задоволене* [задоволено] *говорить сам до себе* (М. Стельмах).

ПЕТЛЮ́РІВЕЦЬ, вця, *ч., іст.* Учасник національно-визвольного руху на Україні в 1918–1921 рр. на чолі з Симоном Петлюрою й узагалі його послідовник; вояк українського війська під проводом Симона Петлюри. *Так чи сяк, як республіканці чи як петлюрівці, широкі народні маси стали підводитись на заклики Директорії* (В. Винниченко); *Пройшла гетьманщина, петлюрівці, денікінці, скільки люду .. порозбігалося на всі сторони, а Полторак таки залишився* (Б. Антоненко-Давидович); *Тепер у Базаревського не було сумніву, що знищити його, петлюрівця, спробували росіяни, так би мовити, комуністи. Німецькими руками* (Олекса Ізарський); *Коли в листопаді двадцятого петлюрівці відходили за Збруч, Ярко вирішив пробиратися додому: краще пропасти, ніж іти з ганьбою на чужину* (В. Шкляр).

ПЕТЛЮ́РІВКА¹, и, *ж., іст.* М'який кашкет британського зразка, запроваджений в українському війську гетьманом Павлом Скоропадським. *Всі були зодягнені у вишиванки, на головах — мазепинки й петлюрівки, на грудях — ліхтарики* (М. Андрусяк).

ПЕТЛЮ́РІВКА², и, *ж., іст.* Жін. до **петлю́рівець.** *Його сестра була петлюрівкою, сам Іван Майстренко — боротьбистом, а його молодший брат став радянським письменником* (з наук. літ.).

ПЕТЛЮ́РІВСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **петлю́рівець** і **петлю́рівщина.** *Не ділилась* [Таня] *своїми думками ні з ким, боячись, що за будь-яке слово .. її оголосять куркульським, петлюрівським чи ще якимось агентом* (А. Дімаров); *У Луцьку в Пуха були приятелі серед старих петлюрівців, бо й сам він перед тим, як забіг на Волинь і осів у Білому Хуторі, відпускав гріхи у петлюрівській армії* (М. Малиновська); *Синій луг і жовта ромашка — це ж жовто-блакитні кольори українського буржуазного націоналізму! І саме до цієї петлюрівської України звертається поет: "Так візьми ж мою кров і візьми моє серце"...* (П. Загребельний).

ПЕТЛЮ́РІВЩИНА, и, *ж., іст.* Національно-визвольний рух на Україні періоду боротьби за незалежність 1918–1921 рр. на чолі з Симоном Петлюрою (у мові опонентів цього руху). *"Ми перші ввійшли в Київ! Ми перші!" От що для петлюрівщини раз у раз було найголовніше* (В. Винниченко); *Середину камери займало чотири десятки молодих селянських хлопців — комсомольців із Чигиринщини. Їхали на Соловки за... петлюрівщину. Голосно жартували, співали козацьких дум і пісень, що в них так кохалася Чигиринщина* (Ю. Горліс-Горський); *Ключовими поняттями багатьох історіографічних концепцій українського повстанства є "петлюрівщина" і "отаманщина"* (з наук. літ.).

ПЕТЛЯ́, і, *ж. (мн.* **пе́тлі,** тель). 1. Частина мотузки, ремінця, нитки і т. ін., складена кільцем і зав'язана так, що кінці її можна зашморгнути. *Зняв* [отець Микита] *з себе пояс, зав'язав петлю та й став до неї* [кобили] *підкрадатись, та знай цмока та приговорює: "Тпрусьо, ряба, тпрусьо!"* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Мартин зробив петлю, намагаючись підхопити чорненьке цуценя. Але воно не дається* (К. Гриб); *Він поволі брав з купи поперед себе важенький круглий голяк, умощав його в скоряну* [шкіряну] *петлю порощі* [пращі], *розмахував над головою й пускав* (І. Білик); // Така мотузка, шнур і т. ін., яку використовують для повішення; зашморг (у 1 знач.). [З а х а р к о:] *Як лихо, то зараз і голову в петлю?* (М. Кропивницький); *Коли ж нещасний .. все ж знаходить в собі сили, щоб заподіяти собі смерть, його виймають з петлі, з-під коліс автомашини і призначають активний курс — так матеріалізується гуманізм* (В. Рубан); *Донськой підійшов до стовпа і цілком спокійно зняв зв'язаними руками шапку з голови, а кат спритно накинув петлю* (з наук.-попул. літ.); // *спец.* Нитяне кільце, що утворюється в процесі в'язання, плетіння. *Учень повинен уміти набирати лицьові та виворітні петлі* (з навч. літ.).

2. *перен., розм.* Смерть через повішення. *Як чужаниця у своїй землі, Він навіть самогубної петлі Був зажадав у дикому відчаї* (М. Рильський); *— Знаєш, Надіє, я ніколи нізащо не відійду від боротьби, хоч би мені загрожувала й петля* (Л. Смілянський); *Існує прадавній звичай: бути милосердними до тих, кого провидіння звільняє від петлі* (Д. Міщенко); *Полин вони клали до страви в приправу мені. І оцету* [оцту] *лили на справглі* [спраглі] *уста в допомогу. Нехай їхня їжа та стане петлею для них!* (В. Багірова); // Про тяжке, безвихідне становище. *А навкруг — кати закляті, .. І петля, немов зима; Ані сина, ані мужа, Ані сонечка нема* (А. Малишко).

3. *перен.* Крива, що нагадує кільце, а також замкнена або напівзамкнена крива, утворена рухом або розташуванням чого-небудь. *Кам'яна стежка .. сплітала петлі по боці гори сюди й назад, все вище та й вище* (М. Коцюбинський); *На стінах тіні в'яжуть круглі петлі в чудний і нерозплутаний клубок* (Б.-І. Антонич); *Зробивши велику петлю, Максим знову виповз на річку й пішов льодом* (І. Багряний); *Біля села вона* [річка] *виписувала примхливі петлі, на які нанизувались крихітні левадки, ставочки і копанки* (М. Стельмах); *Ароматичні палички кадили розкішними пахощами. Тліючим кінчиком я малював у темряві петлі та вісімки* (Любко Дереш); // *перев. мн.* Про сліди деяких звірів, що утворюють замкнені криві. *На снігу виднілися заячі петлі* (О. Донченко); *Ах, цей солом'яний запах диму із труб, такий рідний і незабутній, і пишні сніги із петлями заячих ніг та пташиних лапок* (В. Сосюра); *Між кущами зустрічалися петлі — сліди лисячих ніг* (С. Чорнобривець); // Фігура вищого пілотажу — політ по замкнутій кривій у вертикальній площині. *Уперше в історії авіації петлю виконали в Києві над Сирецьким полем, на літаку Ньюпор-4* (з наук.-попул. літ.).

4. *у знач. присл.* **пе́тлями, петле́ю.** Утворюючи замкнену або напівзамкнену криву, кільце або кільця. *Все вгору і вгору, по дорозі, що йде петлями і одкриває щораз нові пейзажі, приїхав в чудову Таорміну...* (М. Коцюбинський); *Комір сорочки в'їдається в шию, стискає петлею* (А. Дімаров); *Решта зарізяк уже стягувалися довкола нас петлею* (Л. Кононович); * Образно. *Життя й справді все заплутувалось і тяжчало, тугою петлею затягувалось для нашого автора* (С. Єфремов).

5. Обшитий тканиною або обкиданий нитками проріз на одязі для застібання ґудзиків. *— А петлі пометав? Чи то ж так і на жилетці? — І він почав роздивлятися жилетку* (Панас Мирний); *— Йдіть! — махнула вона рукою на двері і стала застібати своє пальто, не попадаючи ґудзиком в петлю й поспішаючи* (В. Винниченко); // Дужечка з ниток

або тасьми для застібання ґудзиків, гапличків і т. ін. *Дарка ходила на горище пришити петлю до чохла* (Ірина Вільде); *Ілько вдяг штани, добре обкрутив очкур і запхав чопик в петлю на штанях* (Ю. Логвин); *Я пообривала собі на шубці петлі і меланхолійно думала, що вечір не винагородить моїх зусиль пробратися в Спілку* (І. Жиленко); // Металева дужка для защіпки замка на дверях. *Ледве встиг* [Хаєцький] *його* [замок] *вибити з петлі, як двері з грюкотом розметнулися* (О. Гончар); *Галя смикнула замок вниз .. Вже вийняла з петлі замок і нахилилася, щоб підняти віко, як Іван вигукнув: — Заждіть!* (М. Циба).

6. Спеціальне пристосування, що складається з двох металевих планок на прогоничі, за допомогою якого прикріплюють двері, раму вікна, віко скрині і т. ін. так, щоб вони вільно відчинялися; завіса. *Як стусону у ворота раз, удруге, та так їх з петлями з прогоничем і випер, та вкупі з ними і сам хряпнувся* (О. Стороженко); *Ольга відчинила кватирку, яка жалібно заскрипіла на старих іржавих петлях* (Д. Ткач); *У лісниковій хижці, де оце ми прихистилися, повисаджувано вікна, зірвано двері з петель* (Є. Доломан); *Двері майже зіскочили з петель від удару — в пройомі* [прорізі] *обличчям вперед з'явився Гофман* (Д. Білий).

Спуска́ти / спусти́ти пе́тлі (ві́чка) *див.* **спуска́ти; (1) Спу́щена петля́ <Спу́щене ві́чко>** — петля, що зісковзнула зі спиці, гачка через неуважність під час плетіння або розірвалася під час носіння. *Помогла* [Юзя] *бабуні набрати на дротики спущені вічка в панчішці* (Леся Українка); *Час від часу можна потай помасувати втомлені ноги, подивитися, чи спущена петля на панчосі не доповзла ще до видимого з-під сукні місця* (Н. Сняданко).

△ **(2) Ме́ртва петля́** — фігура вищого пілотажу — політ по замкнутій кривій у вертикальній площині. *Тяжкі бомбовози йшли клинами, як журавлі, а між ними вилися бистрі маленькі срібнокрилі винищувачі, роблячи мертві петлі* (І. Багряний); *Маленькі літаки на неймовірній височині робили мертві петлі* (В. Собко); *В серпні над Україною кружлятимуть літаки, робитимуть мертві петлі, і то буде гасло — сигнал до початку загального повстання* (В. Шкляр); * Образно. *Джміль за вікном кружляв, накручував мертві петлі* (Н. Рибак).

◊ **Встроми́ти го́лову в петлю́** *див.* **встромля́ти; Затя́гувати (затяга́ти) / затягти́ (затягну́ти) петлю́ (за́шморг) [на ши́ї]** *див.* **затя́гувати; (3) Затя́гується (затяга́ється) петля́ (за́шморг)** — стає дедалі гірше, тяжче, безвихідніше (про становище). *Не тільки болгар боявся тепер василевс Візантії, він нагадував звіра, якого заганяють у пастку, навкруг нього й імперії затягувався зашморг* (С. Скляренко); *— Значить, затягується петля, — говорив Аркадій Павлович, думаючи зараз про своїх заклятих ворогів* (А. Шиян); *Ми всі мов у павутинні, ми ніби силкуємося щось зробити, щось змінити на краще, але від кожного нашого руху тільки тугіше затягується зашморг* (О. Тесленко); **Лі́зти / залі́зти (полі́зти) в петлю́** *див.* **лі́зти; Накида́ти (наклада́ти, надіва́ти** *і т. ін.)* **/ наки́нути (накла́сти, наді́ти** *і т. ін.)* **ярмо́ (петлю́) [на [свою] ши́ю (на карк, на се́бе)]** *див.* **накида́ти**[2]**; (4) Петлю́ на ши́ю** — повіситися через безвихідне становище. *— Ліпше петлю на шию та відразу вмерти, аніж у злиднях щодня конати* (Л. Мартович); *Нелегко без грошей. Саме легше петлю на шию або з мосту та в воду* (А. Тесленко); **(5) Петля́ (арка́н) на ши́ю** — неволя, цілковита залежність від когось. [Хмельницький:] *Я знаю, дружба з ханом — це аркан на шию* (О. Корнійчук); *— Вчись, Романе, пізнавати панську лихоманку наживи. З неї почала витися петля на людську шию* (М. Стельмах); *— Краще мені загинути, ніж одержати петлю на шию!* (В. Малик); *Хто гріється панською ласкою, той поспішає за мури замку, хто має добрих коней — тікає у степ, а решта, попеліючи від жаху, дочікується, коли накинуть аркан на шию* (Р. Андріяшик); **У петлю́ полі́зти** *див.* **полі́зти; Хоч [живи́м (живце́м, живо́му)] у зе́млю (в моги́лу, в гріб, у я́му** *і т. ін.)* **лізь (ляга́й,** *рідко* **клади́сь)> <Хоч у петлю́ (у за́шморг) лізь>** *див.* **лі́зти; (6) Хоч петлю́ на ши́ю** *кому і без дод.* — хто-небудь у відчаї, у безвихідному становищі, комусь дуже тяжко. *— Думка така була: пораджуся з матір'ю, та ноги на плечі — і світ за очі. Десь та пристану до людей, а тут мені невмоготу* [несила]: *прямо — хоч петлю на шию* (О. Копиленко); *Ще пройде кілька років, і буду .. лише пускати слину при вигляді голої жінки. А тоді — хоч петлю на шию* (С. Процюк); **Язи́к у петлю́ скрути́ло** *див.* **скру́чувати.**

ПЕТЛЯ́СТИЙ, а, е, *розм.* Який утворює петлі (у 3 знач.); звивистий. *Петляста стежина, яку ледь помітно у високих травах, розходиться на два боки* (П. Воронько); *Обертаєшся з петлястої стежки назад — ген виднієв долині і в яру біле село* (Є. Гуцало); *Чи не гепнув, бува, хтось .. туди вниз, до зеленої петлястої ріки з таким камінням на берегах, як загублені очі велетнів* (І. Карпа).

ПЕТЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок., розм.* 1. Іти, пересуватися не по прямій лінії; ідучи, пересуваючись, робити петлі (у 3 знач.). *Дем'ян вистрибує з вирви і мчить, петляючи, наче заєць* (Ю. Смолич); *Їхали вони довго, ще більше крутилися та петляли, все ніяк не могли втрапити, куди треба було* (Ю. Збанацький); *Роман не встиг опам'ятатися, як вони вже завернули праворуч, потім ще петляли по якихось вулицях* (А. Кокотюха); *Пізньої ночі ми йшли слідом за вусатою пані Галею, петляючи вузенькими вуличками, дуже схожими на сільські* (С. Андрухович); // Бути розташованим по звивистій лінії; мати вигини, закрути, звороти (про шлях, річку і т. ін.). *Річка підходила крутим берегом під самісінький ліс, петляючи близько під лісом. А по ній петляла дорога* (І. Багряний); *Тепер уже дорога петляла між горбів. Ми виїхали в гори* (П. Панч); *Річка петляла долиною, губилась за бурим горбом* (В. Близнець); *Гірські стежки звузилися, почали петляти над такими безоднями, що у еллінки запаморочилася голова* (О. Бердник); // Іти, бігти не по прямій лінії; тікаючи, заплутувати слід (про диких звірів). *Влучити в зайця, що петляє .. Ні, коли б Артемові хтось розповів про таке, ця історія здалася б йому неймовірною* (В. Владко); *Зайчиха як почала петляти по лісі туди-сюди — і зовсім збила їх* [мисливців] *з пантелику* (О. Іваненко); *Зимою, коли жовтий очерет занесе снігом, особливо вечорами, петляють по острову лисиці, вичікуючи на поживу* (Григорій Тютюнник); * Образно. *Раптом попереду засвітився дивний вогник. Він скидався на світло вуличного ліхтаря, але не стояв на місці, а стрибав з боку на бік. Часом забігав у лісову гущавину і петляв у кущах* (Ю. Винничук).

2. *перен.* Висловлювати свої думки ухильно, заплутано, не розкриваючи суті і раз у раз відхиляючись від теми. *— Виступить, — поручився за нього Цимбаліст .. — А якщо й петлятиме, то на перший випадок це нормально* (О. Гуреїв); *Артемон недовірливо покосував на Омеляна: чорнить, петляє, хитрюга. А для чого?* (М. Стельмах); *Нам доведеться повертатися до Піфагора, який проголошував: "Бог є Природа, Природа є Бог". Страх перед такою можливістю змушує юдінців петляти, уникаючи необхідності сказати людям правду* (М. Руденко).

ПЕТРАРКÍЗМ, у, *ч.* Течія західноєвропейської поезії доби Відродження, що виникла під впливом любовної лірики Франческо Петрарки. *У XVI столітті через школу петраркізму пройшли всі великі лірики Франції, Англії, Іспанії, Португалії, а також країн слов'янського світу* (з наук. літ.); *Петраркізм пов'язаний з ритуальною ідеалізацією коханої жінки і одночасним підкресленням жертовності почуття, яке невіддільне від страждання* (з навч. літ.).

ПÉТРАТИ, аю, аєш, *недок.* 1. *у чому і без дод., розм.* Розумітися на чомусь. — *Чим же ти їх* [коней] *виліковуєш?* — *зацікавлюється батюшка, який сам трохи петрає в зіллі* (М. Стельмах); *Щоб щось петрати, треба вчитися, вчитися і вчитися* (В. Нестайко); — *Вперше бачу пані, котра дещо петрає в селянському ділі,* — *трохи привітніше озвався орач* (В. Чемерис); — *Я не хочу виглядати в її очах телепнем, який не петрає в роботі, яку йому довірили* (Л. Денисенко); *Левко не дурень. Звісно, він петрає не так швидко, як Семен, і тримає в голові значно менше, але все чудово схоплює* (М. Кідрук).

2. *перев. із запереч.* н е, *зневажл. або жарт.* Те саме, що **розуміти** 1. — *Думати треба, Куксо, і людей розпитувати, коли сам не петраєш* (В. Кучер); *Вона не зовсім петрає, як вони сюди допхались і що це за місце таке* (І. Карпа).

ПЕТРИКÍВКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **Петриківський орнáмент (рóзпис)** *(див.* **орнáмент).** *Невеличке містечко на Дніпропетровщині стало справжнім культурним центром України, створивши феномен, що так і називається "петриківка", або "петриківський розпис"* (з наук.-попул. літ.).

ПЕТРИКÍВСЬКИЙ, а, е. Який походить з Петриківки. *Привертає увагу картина "Т. Г. Шевченко", яку випалив на дереві один із народних умільців. Гадають, що ця робота належить петриківським майстрам* (І. Шаповал); *На двох красиве-е-енних горнятках із розписом, схожим на петриківський, було вигравійовано срібними літерами..: "Марічці від батька і мами 11.04.75"* (М. Матіос); *Самобутнє мистецтво петриківської орнаментики відображає захоплення народних майстрів місцевою флорою* (з наук.-попул. літ.).

Петриківський орнáмент (рóзпис) *див.* **орнáмент.**

ПЕТРИКÓР, у, *ч., наук.* Запах землі після дощу. *Відомий як петрикор, аромат дощу довгий час намагалися вловити вчені та навіть парфумери за його стійку привабливість* (з наук.-попул. літ.).

ПЕТРИФІКÁТ, а, *ч., вет., мед.* Осередок відкладення солей у ділянках виражених дистрофічних змін і в некротичних масах. *Під час проходження медичної комісії в юнака 18 років на флюорограмі виявлено петрифікат в нижній частині лівої легені* (з наук. літ.); *Утворення петрифікатів — це захисна функція нашого організму, що обмежує розповсюдження інфекції* (з наук.-попул. літ.).

ПЕТРИФІКÁЦІЯ, ї, *ж.* 1. *спец.* Стан речовини, просоченої солями вапна; скам'яніння. *Хімічні компоненти, що використовуються для штучної петрифікації деревини, можна виявити в природі навколо вулканів і всередині осадових порід* (з наук.-попул. літ.).

2. *вет., мед.* Те саме, що **кальцинóз** 1. *При відкладенні в бурсі солей кальцію виникає петрифікація* (з навч. літ.); *Деякі автори відносять петрифікацію пульпи до вікових змін зубів* (з навч. літ.).

3. *перен., книжн.* Дія за знач. **петрифікувáти** 3. *Жорж Сорель доводив, що конфліктні ситуації є постійним та позитивним елементом на шляху розвитку, оскільки "запобігають петрифікації суспільного життя та стимулюють інноваційні процеси"* (з наук. літ.)

ПЕТРИФІКÓВАНИЙ, а, е, *спец.* 1. Дієпр. пас. до **петрифікувáти.**

2. Який петрифікувався. *Розташована на крайньому півдні Мартиніки Скам'яніла Савана зобов'язана своїм дивним ім'ям петрифікованим деревам, які там можна побачити* (з наук.-попул. літ.). *Петрифіковані лімфатичні вузли.*

ПЕТРИФІКУВÁТИ, ýю, ýєш, *недок. і док., що.* 1. *спец.* Просочуючи речовину солями вапна, зумовлювати її скам'яніння. *Процес петрифікації деревини сьогодні настільки добре відомий і зрозумілий, що при бажанні вчені можуть швидко петрифікувати деревину в своїх лабораторіях* (з наук.-попул. літ.)

2. *вет., мед.* Призводити до петрифікації (у 2 знач.).

3. *перен., книжн.* Закріпляти, робити непорушним. *Національне питання передбачалося вирішити особливим сеймовим законом, який мав петрифікувати (тобто перетворити на щось непорушне) мадярську гегемонію в Угорському королівстві* (з навч. літ.); *Уряд вирішив петрифікувати існуючу владу реформою державного устрою* (з публіц. літ.)

ПЕТРИФІКУВÁТИСЯ, ýється, *недок. і док., спец.* Зазнавати петрифікації. *Гематома може розсмоктатися, нагноїтися, інкапсулюватися з утворенням несправжньої кісти, організуватися, петрифікуватися* (з навч. літ.).

ПЕТРÍВ, рóва, рóве: **Петрів піст** *див.* **піст.**

△ **Петрів батіг <Петрóві батогú>** *див.* **батіг; Петрів хрест** *див.* **хрест.**

ПЕТРÍВКА, и, *ж.* 1. *(з великої літери), розм.* Те саме, що **Петрів піст** *(див.* **піст).** *В Петрівку починалась косовиця та грабовиця* (І. Нечуй-Левицький); *У Петрівку ночі короткі та темні. Вийдеш із хати, й тьма, як чорна хустка, облягла тобі очі* (Б. Антоненко-Давидович); *Якось у Петрівку прибули ґазди до стоїща й переказали волю матері, щоб Осип негайно повернувся додому* (І. Пільгук); *Мало не до самого ранку (скільки тої ночі в Петрівку) гола Даруся лежала поверх теплої хустки, розстеленої Іваном на ковдру, а він дивився на неї — і ледве не плакав* (М. Матіос).

2. Пісня, яку співають під час посту перед днем апостолів Петра і Павла. *Хороше так, понад річкою огники жевріють, там парубоча пісня чутна, там дівчата петрівки співають* (С. Єфремов); *На тютюнових плантаціях довгими рядками сапають дівчата. Понахилялись за роботою, з-під високо піднятих спідниць видно міцні загорілі литки, а вони тягнуть довгу журливо-тоскну пісню "петрівок"* (М. Івченко); *Петрівки ніби продовжують основну тему веснянок — тему кохання, малюють нам щасливі хвилини побачення дівчини й хлопця, їхні відверті і пристрасні освідчення* (з наук.-попул. літ.).

◊ **Мéрзлого в Петрíвку** *див.* **мéрзлий.**

ПЕТРÍВОЧКА, и, *ж.* 1. *(з великої літери), розм.* Пестл. до **Петрíвка** 1. — *Тоді твою, доню, проклинала долю — В Петрівочку — мала нічка, а я й колихала* (П. Чубинський); // *нар.-поет. (з малої літери).* Постійний епітет на означення ночі у Петрівку. *Мала нічка-петрівочка, я всю ніч не спала, Всю нічку не спала, тебе колихала* (з народної пісні); *Петрівочка-нічка тепленька, ясненька. Мов жемчугом* [перлами] *сипле від місяця, ненько* (П. Куліш); — *Люди відпочивають собі, бо коротка нічка-петрівочка,* — *всіма зморшками посміхається мельник* (М. Стельмах).

2. Пестл. до **петрíвка** 2. *Зберімося, подружечки, заспіваймо петрівочки* (Сл. Б. Грінченка).

ПЕТРÍВОЧНИЙ, а, е: **Петрíвчані (петрíвочні) пісні** *див.* **пісня.**

ПЕТРІ́ВЧАНИЙ, а, е, *розм.* Який буває, відбувається в Петрівку. *Був чудовий петрівчаний вечір* (І. Нечуй-Левицький); *Промайнуло життя, немов та петрівчана нічка, перебігло, немов та весняна вода* (Л. Яновська).

Петрівчані (петрівочні) пісні́ *див.* **пісня.**

ПЕТРІВЧА́НСЬКИЙ, а, е. Те саме, що **петрівчаний.** *За річкою червень виклепував коси, їхній бентежний передзвін і повів перших петрівчанських копиць .. залітав у вікна* (М. Стельмах); *Петрівчанський цикл пісень мало досліджений нашими фольклористами. Лише поодинокі викладачі згадують у своїх лекціях про петрівочки* (з наук. літ.).

ПЕТРОБІО́НТ *див.* **петробіо́нти.**

ПЕТРОБІО́НТИ, ів, *мн. (одн.* **петробіо́нт,** а, *ч.), біол.* Організми, пристосовані до проживання на скелях, кам'яних розсипах. *Одним з представників петробіонтів є пищуха-сіноставка* (з навч. літ.).

ПЕТРОГЕНЕ́З, у, *ч.* Сукупність процесів, які зумовлюють формування гірських порід. *Акцесорні мінерали — другорядні кристалічні фази ендогенних систем, що контролюють поведінку рідкісних елементів у процесах петрогенезу* (з наук. літ.).

ПЕТРОГЕНЕТИ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **петрогене́з.** *Для петрогенетичних моделей дуже важливі ізотопні дослідження рідкісних елементів вулканічних порід* (з наук. літ.).

ПЕТРО́ГЛІФ, а, *ч.* Малюнок, вирізьблений на камені; наскельний малюнок. *Однією з особливостей Оронго є численні петрогліфи із зображеннями страхітливого Макемаке* (М. Кідрук); *Великий інтерес мають знайдені в 1936 р. та 1938 р. петрогліфи в Мелітопольському районі, біля с. Терпінне* (з наук. літ.); *Петрогліфи дають змогу побачити сцени з життя далеких предків* (з наук.-попул. літ.).

ПЕТРО́ГРАФ, а, *ч.* Фахівець із петрографії. *Здійснивши комплексний аналіз значної серії кам'яних ливарних форм, петрографи дійшли висновку, що базовим джерелом сировини за бронзової доби було Криворіжжя* (з наук. літ.).

ПЕТРОГРАФІ́ЧНИЙ, а, е, *геол.* Стос. до петрографії. *Науковці планують зробити зрізи фрагмента метеорита для петрографічних досліджень* (з наук. літ.); *Тріщинну пористість і проникність можна визначити методом мікроскопічного дослідження петрографічних шліфів* (з наук.-попул. літ.); *Вадим Сергійович Сокіл, природно, буде зайнятий .. збиранням мінералогічних і петрографічних зразків* (В. Владко).

ПЕТРОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Геологічна наука про гірські породи, їхній мінералогічний та хімічний склад, будову, походження, умови залягання та закономірності поширення. *Петрографія вугілля описує і класифікує складові елементи вугілля, вивчає їхні властивості, генезис, закономірності розповсюдження в пластах та вугленосних відкладах* (з навч. літ.); // Мінералогічний склад, будова, походження, умови залягання та закономірності поширення гірських порід. *Петрографія родовищ калійної солі.*

ПЕТРОЛЕ́ЙНИЙ, а, е, *спец.* Прикм. до **петро́леум.** *Для температур від –190 до +100 °С використовують термометри з органічними рідинами: етиловим спиртом, толуолом, пентаном, петролейним ефіром тощо* (з навч. літ.).

ПЕТРО́ЛЕУМ, у, *ч., заст.* Нафта (у 1 знач.) *У книзі Стефана Фалімежа "Про зілля та їхню силу, про дорогоцінні камені", виданій 1534 р. у Кракові, є інформація про карпатський петролеум* (з наук. літ.); *Старий негр з доброю усмішкою вручає Ліді презент, пожартувавши, що нектари ці хоч і поруч з аеродромом добувались, однак пахощі мають все-таки нектару, а не петролеуму, тобто бензину...* (О. Гончар).

ПЕТРОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е, *геол.* Стос. до петрології. *У перспективі планується створити карти петрологічних неоднорідностей земної кори* (з наук. літ.).

ПЕТРОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Те саме, що **петрогра́фія.** *Петрологія тісно пов'язана із вченням про корисні копалини* (з наук.-попул. літ.); *Розрізняють петрологію магматичну, метаморфічну і петрологію осадових гірських порід, або літологію* (з навч. літ.).

ПЕТРОТЕКТО́НІКА, и, *ж.* Розділ петрографії, що вивчає внутрішню будову гірських порід. *Петротектонікою називають розділ петрографії, який досліджує зв'язок між геометричними закономірностями в мікроструктурах порід і деформаціями в них* (з наук.-попул. літ.); *Вивчення деформацій усередині гірських порід дало початок петротектоніці* (з навч. літ.).

ПЕТРОФІ́ЗИКА, и, *ж.* Наука, що вивчає фізичні властивості гірських порід. *Петрофізика — прикладний розділ наук про Землю, що є частиною геофізики* (з наук.-попул. літ.); *Петрофізика вивчає природу і закономірності зміни фізичних властивостей (пружних, магнітних, теплових і т. ін.) мінеральної речовини* (з навч. літ.).

ПЕТРОФІЗИ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **петрофі́зика.** *Класифікації гірських порід, в основу яких покладено їх мінеральний і хімічний склад, відрізняються від петрофізичних, заснованих на фазових станах гірських порід* (з наук.-попул. літ.).

ПЕТРОФІ́Т *див.* **петрофі́ти.**

ПЕТРОФІ́ТИ, ів, *мн. (одн.* **петрофі́т,** а, *ч.).* Рослини, пристосовані до зростання на камінні, у тріщинах, розщілинах та на поверхнях скель; літофіти. *Петрофіти здатні руйнувати гірські породи* (з навч. літ.).

ПЕТРОФІ́ТНИЙ, а, е. Прикм. до **петрофі́ти.** *У рослинному покриві переважають угруповання петрофітного степу* (з наук. літ.); *У зв'язку із особливостями рельєфу і наявністю кам'янистих брил на території проєктованого заказника добре виражений петрофітний комплекс* (з наук.-попул. літ.).

ПЕТРОХІМІ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **петрохі́мія.** *За складом амфіболіти Українського щита належать переважно до толеїтової петрохімічної серії нормальної лужності* (з наук. літ.).

ПЕТРОХІ́МІЯ, ї, *ж.* Розділ петрографії, що вивчає закономірності розподілу елементів у гірських породах та породотвірних мінералах. *До сучасних підприємств петрохімії належить, передусім, виробництво етилену, який є основною сировиною для виробництва пластмас, косметики, фарб, розчинників* (з наук.-попул. літ.); *Петрохімія допомагає розкрити основні закономірності хімічного складу різних груп виверження гірських порід і його зміни в процесі метаморфізму* (з навч. літ.).

ПЕТРУ́РГІЙНИЙ, а, е, *спец.* Стос. до петрургії, признач. для каменеливарного виробництва. *Петургійний розплав заливають у прес-форму, на робочій поверхні якої нанесений плоский малюнок* (з навч. літ.).

ПЕТРУ́РГІЯ, ї, *ж., спец.* Відливання різних виробів із розплавлених гірських порід (базальтів, діабазів і т. ін.); кам'яне литво. *Петругію застосовують для дорожнього покриття, виготовлення монументальних архітектурних деталей* (з навч. літ.).

ПЕТРУ́ШЕЧКА, и, *ж.* Пестл. до **петру́шка**[1]. [В с і *(співають):*] *Кумцю, голубцю! Звари мені порося, .. щоб і юшка була. І юшечка, і петрушечка. Кума моя, люба моя, моя душечка!* (І. Нечуй-Левицький); — *По чому в'язочка? — П'ятнадцять су, матусю! Кращої не знайдете! — П'ятнадцять су за три мізерні петрушечки!* (І. Франко); — *Ми ж уже приготувалися... Улюблених вами пиріжечків напекли. З яєчком, печінкою, петрушечкою...* (О. Чорногуз).

ПЕТРУ́ШКА[1], и, *ж.* Дворічна, зрідка однорічна городня пряна овочева рослина родини зонтичних, коренеплоди та листя якої використовують як приправу для їжі, а також як сечогінний та спазмолітичний засіб. *Стало на юшку, та не стало на петрушку* (прислів'я); *"Чи так, чи не так, Уродив пастернак. А петрушку Криши в юшку — Буде смак, буде смак"* (Т. Шевченко); *Хворощa стояв коло води голий, в червоній папуаській пов'язці. Розкішний пучок петрушки стирчав у нього за вухом* (В. Близнець); — *Якраз однієї петрушки мені і бракувало, щоб зупа вийшла смачна* (Ю. Винничук).

△ **(1) Соба́ча петру́шка** — однолітня отруйна рослина родини зонтичних, схожа на звичайну петрушку, але з характерним різким запахом. *Собача петрушка росте як бур'ян повсюдно: у кущах, біля городів* (з наук.-попул. літ.); *Собача петрушка поширена по всій Україні, крім степу* (з навч. літ.).

ПЕТРУ́ШКА[2], и, ч. 1. *(з великої літери).* Головний комедійний персонаж старого російського театру ляльок; учасник комедійних та сатиричних вистав, які влаштовували скоморохи, а також така театральна лялька. *До моїх розваг належала поява на подвір'ї мандрівного Петрушки або мавпочки, яка танцювала на спідничці* (П. Загребельний); *Тут було гамірно й весело, як у дитячому садку. Буратіно, Хлопчик Мізинчик, Івасик-Телесик та Цибуліно грали в якусь цікаву гру .. Петрушка показував Мурзилці різні фокуси-мокуси* (В. Нестайко); *Для мене то був радше ляльковий театр, значно багатший за ті, що їх нам показували на дитячих агітаційних майданчиках під час літніх вакацій. Не було ані Петрушки-крикуна, ані вересливого Ємелі зі Щукою* (Ю. Андрухович).

2. *розм.* Про що-небудь недоладне або клопітливе, марудне. — *Тарасе Демидовичу, для чого вам уся ця петрушка? У вас є з ким возитись. А дисципліну вам треба підтягувати та й підтягувати* (Ю. Збанацький); — *Коли така петрушка, .. то я краще зміню фах. Може, в торгівлю подамся* (А. Крижанівський); *Петро вже по-справжньому скрушно пошкріб п'ятірнею потилицю. — Ти хоча б подзвонив... Така петрушка вийшла...* (Ю. Мушкетик); *Намагалися* [шпигуни в аквалангах] *підняти з дна, щоб таємно вивезти, двадцять залізних ящиків .. Дуже важливі документи... списки воєнних злочинців. І в Австрії така ж сама петрушка була* (В. Нестайко).

ПЕТРУ́ШКОВИЙ, а, е. Прикм. до **петру́шка**[1]. *Вадим .. підчіплює собі виделкою згорток червоном'ясих складок, звідтіль випадає петрушковий хвостик і лишається чорніти на підсвіченій стільниці* (О. Забужко); *Петрушковий відвар застосовується при лікуванні запалення нирок та сечового міхура* (з наук. літ.).

ПЕТУ́НІЯ, ї, *ж.* Трав'яниста декоративна одно- або багатолітня рослина родини пасльонових з великими яскравими квітками різних кольорів. *Марківна .. нарвала на балконі й маленький букет з петуній та красольок* (Б. Антоненко-Давидович); *Вікно розчинене, і крізь нього вільно пливуть, сповнюючи кімнату, ніжні пахощі матіоли, резеди, петуній* (А. Шиян); *Я швидко пірнула в живопліт. І одразу опинилась в ароматі лип і нічних петуній* (І. Роздобудько); *Соломія показала старовинний двоповерховий будинок.., що він дивився фасадом на невеличку площу, уквітчану петуніями й геранню у великих глиняних горщиках* (Люко Дашвар).

ПЕХЛЕВІ́, *невідм.* 1. *ж.* Мертва мова, що належить до південно-західної підгрупи іранської групи індоєвропейської сім'ї мов; середньоперська мова. *Пехлеві була офіційною мовою Сасанідської імперії. Використовувалася в південній частині Ірану в III–VII ст.* (з наук.-попул. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який стосується цієї мертвої мови. *Алфавіт пехлеві остаточно склався у 3–2 ст. до н. е. і обслуговував перську мову в Еранshехре (Ірані)* (з наук.-попул. літ.).

ПЕХЛЕВІ́ЙСЬКИЙ, а, е. Те саме, що **пехлеві** 2. *Коли ж .. дане було безсумнівне свідоцтво про те, що араби в IX віці мали кілька книг про Будасіфа і Білавгара, почасти перекладених із пехлевійської мови, .. то для вчених явилася цікава задача — дослідити, чи декотра з тих книг не доховалася до нашого часу* (І. Франко); *Авеста як священна книга зороастрійців та літературний здобуток описується в пехлевійському творі Задспрам* (з навч. літ.).

ПЕЦИ́ЛІЄВІ, вих, *мн.* Родина, що об'єднує риб, у яких зародки розвиваються в ікринці в тілі самиці. *Нерест пецилієвих може проходити як у загальному, так і в окремому акваріумі з чагарниками рослин* (з навч. літ.).

ПЕЧА́ЛИТИ, лю, лиш, *недок., кого, що.* Викликати в кого-небудь сумні почуття, невеселий настрій; засмучувати (у 1 знач.). — *Хай не печалять вас тимчасові невдачі, товариші* (М. Шеремет); — *Ви не належите до тих, хто буде боротися до останнього. Душа у вас м'якувата, мов свіжа пампушка, — і вчитель починає сміятись, але його сміх печалить батюшку* (М. Стельмах); *І хоч від пожежі минуло коло пів року, а мати, писавши листа.., навіть не згадала про те найстрашніше селянське лихо — не хотіла тривожити і печалити дітей* (М. Сиротюк).

◊ **(1) Печа́лити се́рце (се́рденько),** *із запереч. част.* н е: а) *(чиє)* завдавати кому-небудь горя, прикрості, жалю. — *Не завдавай же серцю жалю! Купи, голубко! Не печаль Мого ти серця!* (Т. Шевченко); *Крики прощальні нам серце печалили Звуками любими, їх гіркотою* (В. Стус); б) сумувати, журитися. — *Не печаль свого серденька, Катре моя мила, годі!* (Марко Вовчок); *Ти поїдеш завтра зранку — Їдь і серця не печаль* (А. Малишко); — *Хай таку ж лагідну смерть Артеміда мені непорочна Зразу пошле, щоб я більше свого не печалила серця* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ПЕЧА́ЛИТИСЯ, люся, лишся, *недок.* 1. Відчувати, переживати печаль, смуток, бути сумним; сумувати, журитися (у 1 знач.). *Князь Святослав дуже печалився, дізнавшись про загибель воїв* [воїнів] *у Преславі й смерть Свенелда* (С. Скляренко); — *Ти чого, доню, все печалишся? Не хвора часом?* (М. Стельмах); *За кожну мить хапаюся душею, Печалюся і радуюся нею Як благодаттю* (І. Гнатюк); *Сьогодні печалюсь. Але не гірко, не чорно, а дуже світло. Бо слухаю романси Рахманінова* (І. Жиленко).

2. *розм.* Турбуватися, тривожитися за кого-, що-небудь. — *Вона замічає, що ти в'янеш, вона тим печалиться...* (Марко Вовчок); *По кілька коней на селі Лиш Терешки мали — куркулі, Тож за них печалиться не треба* (П. Воронько); *Вадим Орлов печалиться, що знову ми одірвалися од своїх тилів, а значить, знову не буде ні листів, ні газет* (Є. Доломан); — *Ти думав, у Креза не боліли серце й душа, він не печалився своєю Лідією й не оплакував гірку долю?* (І. Білик).

ПЕЧАЛОВИ́ТИЙ, а, е, *діал.* Сумний (у 1 знач.). *Боже мій милий! Чи се ж вона? Стоїть якась .. замучена молодиця, печаловита, боязлива...* (Марко Вовчок); *"Було, тільки сонця краєчок засвітить, уже й бряк, і дзвяк по селу, рух, стук — живий люд! А тут хто й стрінеться — понурий, неговіркий, печаловитий..."* (Василь Шевчук).

ПЕЧА́ЛУВАТИ, ую, уєш, *недок., діал.* 1. *кого.* Печалити. *Печалувати рідних.*

2. Печалитися, сумувати. *Як лягав* [Антосьо] *спати, то найгірш печалував, що не віддав груші* (А. Свидницький).

ПЕЧА́ЛУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок., діал.* Печалитися. [О л е н а:] *Не печалуйся, щебетушечко, кому ти до вподоби, той і в старенькому зачепе!* (М. Кропивницький); *Потім сказав* [Марусяк] *сам собі, що нема чого печалуватися зарані: поживемо — побачимо* (Г. Хоткевич); *Він ні за чим не шкодував. Не печалувався навіть тим, що стільки його праць залишилися невикінченими* (Р. Іваничук).

ПЕЧА́ЛЬ, і, *ж.* 1. Те, що засмучує кого-небудь, завдає комусь горя, журби; сум, смуток. *Іноді така печаль Обступить душу, аж заплачу* (Т. Шевченко); — *Чого ти топишся, дівча? Скажи: яка тобі печаль? Яка вчинилася причина?* — *І розридалася дівчина* (С. Руданський); *Дитяча печаль — як ранкова роса. Вигляне сонечко — роса безслідно щезне* (М. Слабошпицький); *Щось встигло помінятися в Гоці. Легка печаль торкнулась її губ* (Любко Дереш).

2. *розм.* Те саме, що **клóпіт.** [Г е н н а д і й:] *Ні, тільки до моря їдьте, тільки до моря. Там же така благодать! І водичка, і сонечко, і... ніякої тобі печалі...* (З. Мороз); *Насправді до лісового хижака Вовкові нема печалі* (А. Кокотюха); *В сад свій вийшла я надвечір. На уквітчаному галі Із жінками сіла вкупі, щоб гуляти без печалі* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі).

△ **Юдóль печа́лі й сліз** *див.* **юдóль.**

◊ **Не твій (йогó, ваш** *і т. ін.)* **клóпіт <Не твоя́ (йогó, ва́ша** *і т. ін.)* **хворóба (печа́ль)>** *див.* **клóпіт.**

ПЕЧА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Сповнений печалі (у 1 знач.); сумний. *Окремо в бурях пристрасті й знемоги п'ємо життя печальну насолоду* (Б.-І. Антонич); *Десь у снігах печальна мати про сина згадує свого* (В. Сосюра); * Образно. *Осінь. Ліс стоїть задумливий, печальний* (А. Малишко); // Який засмучує, завдає печалі. *Сухим тріском вплелися в печальну мелодію короткі черги автоматів* (Л. Первомайський); *Було б невірно, якби я сказала, що самі тільки печальні спогади лишилися в моїй пам'яті* (М. Чабанівський); *Печальну вість сьогодні ми почули..: помер ашуг — любимий Сулейман* (І. Гончаренко); *Як вчасно надійшла до нього ця печальна звістка! Вона, як мечем, в одну мить розрубала всі його сумніви і вагання...* (В. Малик); // Який виражає печаль. *Дрімають собі бабусі, нудним, навмисне печальним голосом, як лірник, читає протоієрей* (М. Івченко); *Дальні небесні верхів'я розрізали трикутники печальних гусей, що летіли у вирій* (М. Хвильовий); *А глухоти не зможу перенести, Бо не вкладе ніхто в печальні жести Шум Черемоша, співи солов'я* (Д. Павличко); *Справа від Луки сидів акуратний дідок з невеличкою клиновидною* [клиноподібною] *борідкою, лагідними і трохи печальними блакитними очима* (С. Андрухович).

2. Сповнений горя; тяжкий, безрадісний. *Було це тоді, коли кров і штики дала нам година печальна* (В. Сосюра); *Та ось прийшов печальний рік, — Стряслась біда в природі: Десь у Росії нагорі Сказивсь "отець народів"* (І. Багряний); *А потім ота зустріч... Остання, печальна зустріч, бодай її ніколи не було!* (М. Дашкієв); *Людське життя в цілому є ганебно печальною штукою* (Ю. Андрухович); // Який викликає співчуття. *Він ще не знав про печальну долю "Фіндіпошу", а тим чуткам, що доходили до нього, не вірив* (О. Чорногуз); — *І що ж далі?* — *А далі... роки печального вдівства, скорботи і самотності* (Г. Тарасюк).

◊ **Ли́цар печа́льного (сумнóго) óбразу** *див.* **ли́цар.**

ПЕЧА́ЛЬНО. Присл. до **печа́льний.** *Тетяна сиділа коло столу, печально схиливши на руки голову* (С. Васильченко); *Замовк навіть осел, який кілька ночей поспіль не давав мені заснути, ревучи печально* (С. Андрухович); *"Ніби й справді нас заклято", — думав він печально* (В. Підмогильний); *Ніжно, печально пахло осінню* (В. Дрозд).

ПЕЧА́ТАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **печа́тати** 3. *Печатані бджолами стільники.*

2. *заст.* Дієпр. пас. до **печа́тати** 4. *Про долю жіноцтва в народних піснях стаття у мене готова і також могла б бути печатана в "Світі", тільки попереду мусимо ще зреценззувати її* (І. Франко); // **печа́тано,** *безос. пред. Посли в своїй відписці царю повідомляли, що після тривалих розмов вони домоглися, щоб ті книги, які є в Варшаві, зібрати, а .. листи, на яких печатано з безчестям про предків великих государів царів російських.., видерши, всі попалити* (П. Загребельний).

ПЕЧА́ТАННЯ, я, *с.* 1. *заст.* Дія за знач. **печа́тати** 1, 4. *Печатання "Листів на Наддніпрянську Україну" могло початись лишень через кілька часу* [деякий час] *після того, як вони були написані* (М. Драгоманов); *Саме тоді, коли зачалось печатання послідного* [останнього] *річника "Правди", повстала в наших кругах велика думка — видавати політичну часопись* [політичний часопис] *"Діло"* (І. Франко).

2. *рел.-церк.* Дія за знач. **печа́тати** 2. *Українці суворо дотримуються обряду печатання могили* (з наук. літ.).

3. Дія за знач. **печа́тати** 3. *Інтенсивність дозрівання меду залежить від сили бджолиної сім'ї, погоди, умов медозбору тощо. У вулику процес триває 4–8 днів і завершується печатанням меду, тобто мед зрілий* (з навч. літ.); *Ознакою стиглості меду в стільниках є початок печатання його бджолами* (із журн.).

ПЕЧА́ТАТИ, аю, аєш, *недок., що.* 1. *заст.* Ставити печатку (у 2 знач.) на чому-небудь. *Наймичка печатала проскури* (І. Нечуй-Левицький); [Р я б и н а:] *Та коли я його печатав, то най покаже тоту* [ту] *печать!* (І. Франко); *Це вже були не ті двері і не той поріг, пахло не молоком, а сургучем, яким Галька печатає посилки* (П. Загребельний); * Образно. *Певен, що й на цій фортеці топтали пилюку та печатали сніг його легкі римські сандалії* (О. Гончар); *Кінь почвалав, печатаючи по густо розписаній зеленою паростю оболоні рогаті підкови* (В. Дрозд).

2. *рел.-церк.* Те саме, що **опеча́тувати** 3. — *Отче, можете вже йти гріб печатати!* — *застукали в двері* (Г. Пагутяк).

3. Закривати чарунки стільників печаткою (у 5 знач.) для консервування меду або ізолювання розплоду (про бджіл). *Трутневий розплід бджоли печатають опуклими кришечками, бджолиний — пласкими* (з наук.-попул. літ.); *Мед можна відкачувати, як тільки бджоли почнуть печатати верхню частину стільників* (з навч. літ.); *Для викачування відбирають лише ті рамки, які бджоли починають вгорі печатати, а мед з них при струшуванні не вибризкується* (із журн.).

4. *заст.* Друкувати. — *Ви пишете, та нічого не печатаєте, а у мене от і печатане є!..* (Панас Мирний); *Петербурзькі царі видавали укази, забороняючи печатати українські книжки, повисилали українських писальників то в Сибір, то на Кавказ, то на далеку північ в Великоросію* (І. Нечуй-Левицький); — *Нині — ха-ха! — кожен піп, навіть дяк, має друкарню і печатає книги* (Р. Іваничук).

ПЕЧА́ТКА, и, *ж.* 1. Невеличкий перев. гумовий чи металевий предмет з вирізаними на ньому знаками для відтискання на сургучі, воску і т. ін. або для створення відбитку на папері, пластиліні та інших матеріалах. *На жилетці* [Бродовського] *теліпався важкий золотий ланцюжок з печаткою і всякими цяцьками* (І. Нечуй-Левицький); *Князь Костянтин вважав себе независимим* [незалежним] *ні від кого паном, а на його гербовій печатці пишався латинський напис: "З Божої ласки князь на Острозі"* (А. Чайковський); *Вихователь за столом роздає посвідчення, прикладає до їх* [них] *печатку* (С. Васильченко); *На столику лежали папірці, печатки, а за столиком сидів рудий, хмурий чоловік* (В. Винниченко); — *Накажете, панове, й нам покласти свої клейноди? — сказали суддя, писар і осавул, готуючись покласти каламар, печатку і жезл* (О. Довженко); *За хвилину на Хаблаковім столі червоніла скатертина, покваццьована чорнильними плямами, .. стояв перекидний календар і канцелярська подушечка для печатки* (В. Дрозд).

2. Відтиск цих знаків на сургучі, воску і т. ін. або відбиток на чомусь, що засвідчує правильність, чинність документа або забезпечує цілість, недоторканість чого-небудь. *Це був прямокутний зверток* [згорток] *пергамену з десятком різнокольорових печаток із живиці, закріплених на узлах із шовку продовж ширини тексту* (К. Гриневичева); *У нього був такий вигляд, ніби його щойно обікрали, але, позирнувши на пляшку з печаткою львівської ґуральні, він одігнав сумніви* (Р. Андріяшик).

3. Перстень із зображенням чого-небудь (колись — ініціалів чи родинного герба), який носять перев. чоловіки на мізинці лівої руки чи на безіменному пальці. *Антон, власник короткої стрижки, здоровенної печатки на пальці і стильного зеленого піджака, дозволив собі виплюнути дотеп* (А. Кокотюха); *Капітан знову вмикає реп... І шуба у нього кльова. І печатка з діамантом* (С. Андрухович).

4. *перен.* Те саме, що **відби́ток** 6. *Та проклята панщина, що заїла стільки людей, поклала свою печатку й на Харитона* (М. Коцюбинський); *На всьому зоріла печатка багатства* (Н. Рибак); *Йому здавалося, що то хтось з кожним поцілунком ставить на його тілі, на серці, на душі мокру, слизьку печатку, яку треба було одмивати...* (О. Бердник).

5. Пориста кришечка із секрету слинних і воскових залоз бджіл, квіткового пилку та прополісу, якою бджоли закривають чарунки стільників. *Медові печатки — це не тільки смачний і солодкий продукт бджільництва; за цілющі властивості їх також використовують у медицині та косметології* (з наук.-попул. літ.); *Зрізані з рамок з липовим медом, печатки матимуть його смак; якщо мед буде іншого сорту, природно, смак зміниться і стане ідентичний йому* (із журн.).

Ста́вити (приклада́ти) / поста́вити (прикла́сти) печа́тку (печа́ть) *див.* **ста́вити.**

△ **(1) Ге́рбова печа́тка (печа́ть)** — невеликий гумовий чи металевий предмет, який має в центрі кліше друку дзеркальне відображення державного герба країни, що засвідчує підпис посадових осіб, яким делеговано право підпису документів за напрямами їхньої діяльності. *Записали* [старшини] *протестацію до гродських* [міських] *книг і підписалися під нею, приклавши гербові печатки* (З. Тулуб); *В урочистій тиші голова сільради Михайло Іванович Науменко заповняє бланк шлюбного свідоцтва, скріплює його гербовою печаткою* (В. Кучер); — *Заповіт? У тебе? — Так, так. Цілком законний, завірений нотаріусом, з гербовою печаткою, одним словом — документ* (П. Загребельний).

◊ **(2) [Кни́га, таємни́ця** *і т. ін.*] **за сімома́ печа́тками (печа́тями)** — недоступний для розуміння; незрозумілий, прихований. *Виробничий процес "свого" цеху, а відтак і цілої фабрики .. не був для неї якоюсь новиною, ні загадкою за сімома печатками* (В. Козаченко); — *Ці хлопці, — зауважила вона в бік юнаків, — для мене за сімома печатями, емоції приглушені, загнані вглиб* (О. Гончар); *Колись кохання ховали, колись це була таємниця за сімома печатками* (Ю. Мушкетик); — *Космос — так, підкорюють, — погодився старий. — А людська душа для них була й залишається за сімома печатями* (В. Чемерис).

ПЕЧА́ТКОВИЙ, а, е. Прикм. до **печа́тка** 1, 2. *Печатковий тризуб уперше з'являється на пересопницьких теренах* (із журн.).

ПЕЧА́ТНИЙ, а, е. 1. Признач. для проставляння печаток. *Позбавлений допомоги секретаря, лорд Фіннан мусив сам узяти тигель з печатним воском, розігріти його над вогнем і проставити на указах три печатки поруч із королівськими* (О. Авраменко).

2. Який має на собі печатку (у 2 знач.) або клеймо; з клеймом. *Поки Савка ставить коня, Настя вже виносить з хати глека з водою, печатне мило, рушник* (О. Гончар).

3. *заст.* Друкований. — *Якщо тобі цікаве, то відложи тую книжку набік і прочитай собі окремо. Для мене вона не цікава, бо це перша печатна газета .. Тоді воно було цікаве, бо нове, а нині перестарілося і перестало бути цікавим* (Б. Лепкий).

ПЕЧА́ТНИК, а, *ч.* 1. *іст.* Той, на кого покладено відповідальність за збереження державної печатки; зберігач печатки. *Про урядовців княжого двору маємо звістки з XII і XIII століть. На чолі двору стояв дворський або дворецький. У XIII ст. згадується печатник (канцлер) і покладник (спальник)* (з наук. літ.).

2. Той, хто ставить тавро на виробах, товарах.

3. *іст.* Друкар. *Перший раз виступили братчики Успенської й Онуфріївської церков — мстити за печатника-умільця Івана Друкаревича, якого Балабан посадив у яму при церкві Юра* (Р. Іваничук).

ПЕЧА́ТЬ, і, *ж.* 1. Те саме, що **печа́тка** 1, 2. *Титаренко далі своє: — Ви, — каже до сільського старости Мазуренка, — більше не староста. Сьогодні ще виберемо комітет, і ви віддасте йому печать...* (Мирослав Ірчан); *А що найгірше — не чекавши зради, за ханом гнавши в зливу грозову, я там залишив знак своєї влади — мою печать, бунчук і булаву* (Л. Костенко); *Він мовчки взяв з Марусиних рук листа і довго оглядав печать на конверті* (І. Нечуй-Левицький); *Кузьмище подав пергаментний сувій. Ігор зламав воскову печать, розгорнув і почав читати вголос* (В. Малик); *Не відриваючи малих побляклих очей від сувою з печаттю, він тихо навшпиньках підійшов до посланця* (Р. Іваничук); — *У сільраді зробимо папери з печатями, щоб все честь по честі. Домовилися?* (М. Циба).

2. *чого і з означ., перен., книжн.* Характерна ознака кого-, чого-небудь; відбиток (у 6 знач.). *Сам Бар признає, що Верлен був нікчемний чоловік і що між його віршами .. тільки дещо має на собі печать генія* (І. Франко); *Андрій ще надивився на місто .. На всьому лежить якась специфічна печать, печать чогось невисловленого, гнітючого* (І. Багряний); *Печать смутку наклала війна і на Уфу* (П. Панч); *Він сидів сонний, обважнілий, з якоюсь глухою печаттю суму й безнадії на обличчі* (Ю. Бедзик).

3. *заст.* Друк (у 1 знач.). *При дідові Олексія Михайловича патріархові Філарету у всіх трьох патріарших казнах було всього 5 грецьких рукописів, одна книга литовської печаті та одна грецька книга* (П. Загребельний).

Ста́вити (приклада́ти) / поста́вити (прикла́сти) печа́тку (печа́ть) *див.* **ста́вити.**

△ **Ге́рбова печа́тка (печа́ть)** *див.* **печа́тка.**

◊ **(1) Ка́їнова печа́ть <Ка́їнове тавро́>** — знак, мітка зради, злочину. *Вони просиділи цілий вечір осторонь і тільки роздивлялись на літаючі в танцях пари. Їх простий убір лежав на їх* [них] *ніби печаттю Каїновою, хоч на весіллі було багато їм знайомих панків* (І. Нечуй-Левицький); *Звістка про пійманого перекинчика швидко облетіла всі човни, і козаки один поперед одного лізли, щоб зазирнути на того, хто навік затаврував себе каїновою печаттю* (С. Добровольський); **[Кни́га, таємни́ця** *і т. ін.*] за сімома́ **печа́тками (печа́тями)** *див.* **печа́тка; Наклада́ти (кла́сти) / накла́сти (покла́сти) тавро́ (клеймо́, печа́ть, знак, відби́ток)** *див.* **наклада́ти; (2) Печа́ть мовча́ння** — заборона розмовляти; додержання повної тиші. *Хоч розсипані по горах, по лісах, ярах і скелях, по полянах пречудових і оселі, і хатки, — то, проте, тиша глибока заляга на тих оселях і лежить печать мовчання на сотках старечих уст* (І. Франко); *Там, де на всьому лежить печать мовчання, .. Вість людям подають кайдани голосні* (Леся Українка).

ПЕ́ЧВОРК, у, *ч.* Те саме, що **квілт** 2; клаптеве шиття, вид декоративно-ужиткового мистецтва. *Технологія печворку об'єднала східні та західні традиції, а в основі візерунків лежать традиційні геометричні форми: квадрати, трикутники, ромби* (з навч. літ.); *Ще наприкінці 90-х Іван Семесюк вдало дебютував у графіці та малярстві, а зараз у черговий раз здивував серією декоративних робіт, у яких поєднав, здавалося б, непоєднувані техніки — живопис, графіку, вишивку, стьобання і печворк (клаптеве шиття)* (з газ.).

ПЕ́ЧВОРКОВИЙ, а, е. Стос. до печворку. *У другій* [кімнаті], *певно, колись розміщалися діти, бо тут стояли два одномісних ліжка з веселими печворковими ковдрами* (Люко Дашвар).

ПЕ́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пекти́** 1, 4. *На столі стояли печені на маслі бублики, сухарці, варення і повний піднос великих, дорідних та добірних червонобоких груш* (І. Нечуй-Левицький); *Це були правдиві пироги, печені не в духовці, а в печі на широких бляшаних листах* (В. Домонтович); *На підводах — торби з харчами, з яких пахне хлібом, щойно печеним на капустяному листі, цибулею, салом, пирогами і самогоном* (Григорій Тютюнник); *На крайній східець ґанку став рослий Палійчук, підняв угору велику, вогнем і залізом печену та рубцьовану руку, і навколо почав стихати гомін* (М. Стельмах).

ПЕЧЕ́НИЙ, а, е. Який спікся або засмажився в печі. *Печена гуска, книші й пляшка з горілкою вже стоять на столику* (О. Стороженко); *Кілька вже день* [днів] *харчувались старі вареною та печеною картоплею, аж охляли без хліба* (М. Коцюбинський); *Скрізь над димарями вставали й вились до неба димки, пахло свіжим печеним хлібом, рибою, м'ясом* (С. Скляренко); *Пані господиня принесла тацю .. Розіклала на тарілки смажену рибу, печені пироги із свіжими вишнями і з маком та квасолею* (М. Малиновська); *Поки тато розібрав піч і дійшов до комина у стіні, порося вже було печене* (М. Матіос); * У порівн. *У першій кімнаті сидів старий у темній рясі, зморщений, наче печений* (Марко Вовчок); // *у знач. ім.* **пече́не,** ного, *с., розм.* Те саме, що **печеня́.** *Що то за добра страва була! Борщ з яловичиною, каша з салом, ще й печене, чвертка бараняча* (Г. Квітка-Основ'яненко).

◊ **Гі́рше (гірш) гірко́ї (пече́ної) ре́дьки (гірчи́ці)** *див.* **гі́рше; Дава́ти (підно́сити) / да́ти (піднести́) [пече́ного] гарбуза́ (кабака́)** *див.* **дава́ти; Діста́ти (схопи́ти, покуштува́ти** *і т. ін.)* **[пече́ного] гарбуза́** *див.* **дістава́ти; (1) [І] пече́не і варе́не <[І] варе́не і пече́не>:** а) *(зі сл.* к и д а т и, п о к и н у т и *і т. ін.)* будь-яка робота, заняття, майно і т. ін. *Як тільки покажеться орда, зараз віха і повернеться у той бік, куди орда йде — зараз усі тікають у ліс, кидають і печене і варене* (з легенди); *То нападе на неї таке, що вона всю хату переверне, прибираючи та чепуривши її .. А то знов загуляє, заведе, покине все печене й варене і грає, як метелик* (Грицько Григоренко); *Покидали люди печене й варене, поспішили на похорон* (В. Чумак); *Обидві сестри, тільки-но брат переступав поріг, кидали печене і варене і заклопотано квапились подати йому то свіжої води напитись та вмитись, то рушника* (Б. Антоненко-Давидович); б) всілякі страви. *Гей, до мене! Є у мене І варене і печене: Буде людям, буде й вам, А ледачим дулю дам* (Л. Глібов); *Устя не радо пішла, але наготовила такого, що на цілу сотню на тиждень стало б. І вареного і печеного поназношувала* (Б. Лепкий); *Заходжу сьогодні до нього. А в нього, голубчики, — рай... На столі печене й варене, а грамофон все божественне виспівує* (В. Чечвянський); *Дістала* [Настя] *з комори кошик, застелила його рушником і склала в нього печене й варене. Піде на всеношну та раненько й посвятить* (К. Мотрич); **Приклада́ти (підклада́ти) / прикла́сти (підкла́сти) вогню́ (огню́) до пече́ного (до жа́ру)** *див.* **приклада́ти; Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **[лихі́й, пече́ній, тій** *і т. ін.*] **боля́чці** *(рідко* **хи́рі)** *див.* **боля́чка; Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **[пече́ний (варе́ний)] рак** *див.* **рак**[1]**.**

ПЕЧЕНІ́Г *див.* **печеніги.**

ПЕЧЕНІ́ГИ, ів, *мн. (одн.* **печені́г,** а, *ч.).* Тюркські племена, які в VIII–IX ст. кочували між Волгою та Уралом, а в середині IX ст. переселилися у Причорноморські степи; представники цих племен. *І злякались печеніги... Крик пішов і залунав, Що вертається з походу Переможець Святослав* (О. Олесь); *Київ не раз грабували й палили печеніги і половці, вщент було зруйнували татари, і тепер, як варвари, повелися з ним німецькі фашисти* (П. Панч); — *В нас історія — всуціль страждання та боротьба. Варяги, торки, печеніги, кумани-половці, ординці, турки, шляхта, царі російські з панством — всі прагли нас пригнути, на порох стерти, вбити не тільки плоть, а й душу* (Василь Шевчук); *Ти половець, ти правнук печеніга, з чужої муки і з чужої Мекки* (Л. Костенко); *І проносилися кубанськими степами вогняні лави гунів, аварів, угорців, хозарів, булгарів, печенігів і монголів* (Д. Білий).

ПЕЧЕНІ́ЗЬКИЙ, а, е. Прикм. до **печеніги.** *Після довгої перерви печенізькі наскоки без угаву тривожили Київ уже п'ятнадцятий рік* (І. Білик); *Найдавнішим, очевидно, слід вважати період спілкування східнослов'янських народів з праболгарською або давньотюркськими печенізькою й команською мовами* (В. Русанівський).

ПЕ́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пекти́** 1. *Тодішній чоловік уже .. піднявся над звірами. Він умів добувати огонь і уживав його собі до печення страви* (М. Грушевський); *Піч дійсно подібна на цілком автономне господарство — залізні плити для варення, .. відділ для печення хліба або сушення фруктів, казан для нагрівання води, ґрати для сушення помитого начиння, дверцята для виймання попелу* (Т. Прохасько).

ПЕЧЕ́НЯ, і, *ж.* М'ясна страва — запечене або смажене м'ясо, іноді — з картоплею чи грибами із додаванням спецій. *Килина поставила на стіл печеню й солоні огірки* (І. Нечуй-Левицький); *Обід вийшов дуже смачний. Бульйон з пирогами, печеня з зайців та баранини* (З. Тулуб); *П'янив запах кріп'яної юшки з квасолею і засмаченої часником печені* (Р. Андріяшик); *Лучук уполював косулю, і Сивоок зготував справді князівську печеню* (П. Загребельний); *Навіть сюди, де сидів Бумблякевич, долинув запах печені і спецій* (Ю. Винничук); *Виклала* [Кароліна] *на тарілку дві ложки печені з банячка, дістала з холодильника салат* (Г. Вдовиченко).

ПЕЧЕ́РА, и, *ж.* 1. Утворена дією підземних вод або вулканічних процесів порожнина в земній корі чи в гірському масиві, що має вихід назовні. *Вони* [рибалки] *виносили свої човни, що були сховані в тій кам'яній печері од негоди* (І. Нечуй-Левицький); *Ця гора була забудована великими будівлями, спеціальними спорудами, порита давніми печерами, вкрита густим парком і чагарником* (І. Багряний); *Це і є печера. Темний тунель, заплетений зеленню, веде кудись у незбагненні прірви, під ногами чується холодок кам'яних плит, на стінах — вологість* (Ю. Бедзик); *Ще не було ні пензля, ні мольберта і не писались мудрі письмена. Була природа гола і одверта, жили в печерах дикі племена* (Л. Костенко); * Образно. *Після чикагських* [чиказьких] *печер стандартний будинок здався Марії палацом* (Н. Рибак); * У порівн. — *Дурня корчиш? — глухо, мов з печери, сказав Максим Третяк* (Р. Андріяшик); // Таке утворення, пристосоване під житло ченця. *Печера його* [ченця] *лежала на узгір'ї в пів гори, серед рідкого лісу* (М. Грушевський); *А щоб з'єднатися з Богом у думах своїх, уникати треба ринків, городів і людського шуму .. Втікай звідти. Возлюби мовчання, живи в печерах, як святі отці-печерники, або в дуплах дерев, як іноки-дендрити* (П. Загребельний); // Таке утворення, викопане людиною. — *Ну, Гаврику, давай, мабуть, шукати краще, де печеру копати, а не жайворонків* (В. Винниченко); *Бачу знайоме подвір'я, курей у дерезі, чорний отвір печери під корінням старої верби, ту діру ми викопали разом з Тарасиком, граючись у козаків та розбійників* (О. Бердник); — *А ту печеру гайдамаки і викопали, — гомонять собі поміж тим люди* (І. Андрусяк).

2. *розм.* Заглибина під берегом річки. — *А риба, каже* [Грицько], *так і черкається об ноги, а раків-раків, — так тільки руку у печеру засади — заразом з півдесятка так і витягнеш* (Панас Мирний); *Риба почала ховатися в найглибші місця та печери для зимівлі* (І. Франко).

ПЕЧЕ́РИСТИЙ, а, е. 1. Який має багато печер; багатий на печери. — *А нащо нам якісь... ха-хати, коли в нас є печери? — вигукували найбільш горласті. — Їх і будувати не треба. Знайшов печеристий край, вибрав печеру, витурлив з неї втришия ведмедів і — живи. Як діди наші і прадіди, і прапрадіди жили* (В. Чемерис); *Печеристі гори.*

2. *анат.* Який має губчасту будову; ніздрюватий, пористий. *Печериста пазуха є потужною рефлексогенною зоною; вона бере участь у регулюванні артеріального мозкового кровообігу, має складну анатомо-фізіологічну структуру, чим суттєво відрізняється від інших пазух твердої мозкової оболонки* (з наук. літ.); *Невеликі печеристі прості гемангіоми припікають вуглекислотою — відбувається рубцювання тканин, спорожніння і облітерація судин* (з навч. літ.).

ПЕЧЕРИ́ЦЕВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **печери́ця** 1. *Печерицева шапинка;* // Вигот. з печериць, з додаванням печериць. *Печерицева юшка.*

2. *у знач. ім.* **печери́цеві,** вих, *мн.* Родина грибів, яка належить до класу базидіоміцетів. *До родини печерицевих належить багато відомих їстівних грибів, але є також отруйні (зокрема з роду лепіота)* (з наук.-попул. літ.).

ПЕЧЕРИ́ЦЯ, і, *ж.* 1. Їстівний гриб родини пластинчастих із сірою, білою або коричнюватою шапинкою на тонкій білій ніжці, який росте на полях, луках, городах, у садках і т. ін. або вирощується промислово; шампіньйон. *Він з приємністю думав.., що на обід будуть сьогодні молоді печериці* (М. Коцюбинський); *Тут, на столі, була маленька грибна країна. Схожі на хитрих звірючок — жовті лисички, опеньки — довгов'язі жевжики під парасольками, печериці — бабусі в білих очіпках* (О. Донченко); * У порівн. — *Він був низький, присадкуватий, як печериця, старий, аж порохня з його* [нього] *сипалась* (І. Нечуй-Левицький); *Вона дивиться на незграбні, важкі, старі будинки, що розсілися печерицями* (Д. Бузько); *Хто й коли збудував нашу хату, які майстри — невідомо. Здавалось нам, ніби її зовсім ніхто й не будував, а виросла вона сама, як печериця, між грушею і погребом* (О. Довженко).

2. *перен., зневажл.* Про стару, зморщену або товсту й присадкувату людину. — *Старий іноді гримає: "Ти б, — каже, — стара печерице, краще святої Євангелії почитала!"* (Остап Вишня); *Якось молода цариця Почала з царем свариться: "Дурню, — каже, — ти старий, Печериця і тюхтій!"* (Л. Первомайський); *Сестра Євлалія (так звали стару печерицю) завела їх до монастирської трапезної* (П. Загребельний).

(1) Жа́б'ячі печери́ці — неїстівні печериці. *Землю вистилали глухі бур'яни та жаб'ячі печериці* (Панас Мирний); *Мороком крилась земля, поросла бур'янами, жаб'ячою печерицею, колючим терном та плетивом дерези* (І. Пільгук).

◊ **(2) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **печери́ця,** *перев. зі сл.* с и д і - т и — нерухомо. — *То все, голубонько, дурниці: Нам літечко святе Судилось не на те, Щоб у гнізді сидіть як печериці* (Л. Глібов); *Ви запримітите зараз біля дверей здоровенну піч, що з усякими грубками, припічками, запічками розсілася, як печериця, на пів хати* (І. Керницький).

ПЕЧЕРИ́ЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **печери́ця** 1. — *А хто любить грибки, А я печерички; А хто любить дівки, А я молодички!* (І. Нечуй-Левицький); *Чи догадаються* [Мотря] *тільки насмажити на вечерю молодих печеричок, так, як він любить:ціленькі облити сметаною добре і оживити зеленим пером цибульки...* (М. Коцюбинський); *Поруч з печеричками розсілися рядком, мов братики з сестричками, піддубки під дубком* (Н. Забіла); * У порівн. — *А я не боюся бугая, — похвалився Митруньо, найменший від усіх. Стояв поміж хлопцями, неначе маленька печеричка* (Л. Мартович); *Гомониха була низенька, кругленька, мов печеричка, з повними старечими щічками та веселими очима* (В. Малик).

ПЕЧЕ́РКА, и, *ж.* Зменш. до **пече́ра.** *Нора в укосі, з якої вискочив хом'як, розширялася в невелику печерку, і в ній лежало гніздо, в якому ворушилося шестеро маленьких хом'ячат* (І. Багмут); *З кам'яної печерки-нори виглянула дрібненька рибинка* (В. Близнець); *Йшов* [чернець] *у свою печерку, викопану колись багато віків тому і розширену на пригладжену до монашого життя одним з новіших її жильців* (М. Грушевський); *Він влаштувався на березі струмка, в урвищі викопав собі печерку, укріпив її гіллям* (В. Собко).

ПЕЧЕ́РНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **пече́ра.** [М а в к а:] *Вогнем підземним мій жаль палкий зірвав печерний склеп, і вирвалась я знов на світ* (Леся Українка); *Марія проштовхувалась уперед, вона вже побачила вікна печерної церкви, святих отців у ризах* (Р. Іваничук); // Власт. печері, характерний для неї. *Темнота печерна розум Хмарою вкривала І про щось недовідоме Серцю промовляла* (П. Куліш); *Постать Явдохи нагадує сумний привид, сіру тінь, яка вийшла крадькома з печерної темряви...* (О. Донченко); // Який є, перебуває, міститься або живе в печері. — *Ховатись треба. Всіх до Німеччини гнатимуть* .. — *Другого ж дня почали копати яму під горою. "Отак ми і зробилися печерними жителями!"* — *подумав Толя* (О. Іваненко).

2. Належний до тієї доісторичної доби, коли люди жили в печерах. *У хвилини розпачу Степура думав, що мусить здаватися їй просто печерним неандертальцем з доісторичною важкою щелепою, і тоді ненавидів свою зовнішність і вайлакуватість* (О. Гончар); *Для печерного живопису характерні поліхромні малюнки бізонів, оленів, коней, биків, носорогів* (з навч. літ.); // Викопний, рештки якого трапляються в печерах. *Могутній звір не має головного: стимулу в боротьбі за існування. Не знали собі суперників мамонти і шаблезубі тигри-махайроди, печерні ведмеді і довгорилі хижаки морів іхтіозаври* — *і тому всі вимерли* (П. Загребельний).

ПЕЧЕ́РНИК, а, *ч.* Пустельник, що живе в печері; самітник. *Мій дід Михайло був храмостроїтель* [будівничий храмів]. *Возводив храми себто цілий вік. Він був чернець, з дияволом воїтель, печерник, боговгодний чоловік* (Л. Костенко); * У порівн. *Так говорив її брат. Степан Соколовський. Він стояв на амвоні худий, блідолиций, як самітний печерник, чиїх молитов не чує ніхто, окрім Бога* (В. Шкляр).

ПЕЧЕ́РНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **пече́рник;** самітниця. * Образно. *Як плутане моторошне марення, як сон, пригадувала вона своє весілля, уривки пісень, музику, гостей і Сабішину саклю, де мусило тихо станути її життя гаремної печерниці* (З. Тулуб).

ПЕЧЕ́РОВИЙ, а, е, *заст.* Прикм. до **печера** 1. *Орися .. освітила .. вихід; за дверима йшли вирублені з каменю східці й заверталися вузеньким печеровим хідником наліво, вниз* (М. Старицький).

ПЕЧЕРОПОДІ́БНИЙ, а, е. 1. Схожий на печеру. *Вузький печероподібний коридор.*

2. *анат.* Те саме, що **пече́ристий** 2. *Сухий некроз фіброматозного вузла характеризується поступовим зморщуванням частин некротизованої тканини з утворюванням печероподібних порожнин* (з навч. літ.).

ПЕЧЕРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., кого і без прям. дод., розм.* Ловити руками (рибу, раків), витягаючи з печер (у 2 знач.). *Діти печерували у Боровиці раки, лапаючи руками під камінням* (І. Нечуй-Левицький); *Річки Миколка не боявся аж ніяк: улітку цілими днями купався, печерував раки з хлопцями* (Остап Вишня); — *Будемо щупаків печерувати!* — *гукає він* (Л. Смілянський); *Він печерував. Все брав: і рибу, і раків, що трапялялися і самі йшли в руки* (Ю. Логвин); *Змій жив у печері* — *і щоб його добути, треба було печерувати* (І. Андрусяк).

ПЕ́ЧИВО, а, *с.* 1. Кондитерські вироби з борошна. *Видно, вже було по вечері, бо стіл був заставлений тільки різного роду винами, лікерами та купами закусок* — *усякого солодкого печива* (І. Франко); *Естер брала із піднесеного Андреєю плетеного кошика печиво різної форми, оздоблене візерунками з лісових та садових ягід, і клала кожному в руку* (М. Матіос); *На печі .. прадавня вага, ще зовсім функціональна, особливо при зважуванні всіляких інгредієнтів для печива за австріяцькими переписами ..* — *медівничків, рогаликів, сирників, цвібаків і маківників* (Т. Прохасько).

2. Невеликий кондитерський виріб, перев. солодкий, із різними спеціями, горіхами, сухофруктами, спечений у формі кружечків, зірочок і т. ін. *Субан дістала цілу тарілку халви і мигдалевого печива* (З. Тулуб); *З піраміди апельсинів, шоколадних виробів, печива, винограду виділялись стрільчасті пляшки у золотих ковпачках* (Ірина Вільде); *Височенні стелажі з галетами найрізноманітніших ґатунків. Галети й печива, солоні й напівсолодкі, з перцем і тмином, і навіть не знаю, з чим там іще* (О. Ірванець); *Їли шоколад, цукерки і вафлі "Артек", .. анісове кругле печиво, .. мигдалеве печиво з лісовими горіхами* (С. Андрухович).

3. *рідко.* Те саме, що **пече́ня.** [С і н о н:] *Хвала богам, ще ж ми на сьому світі, ще є вина, пісень, квіток доволі.* [1 - й в а р т о в и й:] *Та ще й м'ясця! (Заходжується коло печива)* (Леся Українка); *Тут на круглому столі накладено усяких зимніх страв, печива й м'ясива, пиріжків, маринованих риб і грибків, сушених і в меді варених овочів* (Б. Лепкий).

4. Кількість виробів, що випікається за один раз. *Онися нарізала свіжої пухкої паляниці з останнього печива й винесла пляшку з горілкою* (І. Нечуй-Левицький); *Вже борошна й на одне печиво не вистачить* (М. Стельмах).

5. *розм., рідко.* Те саме, що **пе́чення.** [Р і ч а р д:] *Хто ж із того винен, що в мене в грудях серце неспокійне, що попалив його якийсь вогонь, до варива та печива нездатний* (Леся Українка); *Надія прошепотіла сестрі щось виключно жіноче, і та мусила переключити увагу* — *заговорили вони про варення, печиво та в'язання* (Валерій Шевчук).

ПЕЧИ́НА, и, *ж., розм.* Перепалений шматок глини або цеглини, що відпав від печі. *Де гópод був або село* — *І головня уже не тліла, І попіл вітром рознесло. Червоніє по пустині Червона глина та печина* (Т. Шевченко); *У ногах куняла баба Якилина перед горщиком та печинами, що здобільно* [густо] *вкривали припічок та прилавок* (Іван Ле); — *Кладеш на стіл крихту хліба, пучку солі, печину* — *вуглину себто, потім на голку з ниткою наколюєш хліба шматочок і тримаєш цей маятник над столом. У який бік погойдується* — *таку й долю провіщає* (В. Шкляр); * У порівн. *Лежить милий у постелі, Як печина й у попелі* (П. Чубинський).

◊ **Сіль тобі на язи́к [, печи́на в зу́би (у ві́чі)]** *див.* **сіль.**

ПЕЧИ́ЩЕ[1], а, *с.* Рештки зруйнованої або обгорілої печі. *Чимале дворище, ще вчора .. по-господарськи впорядковане, тепер, все покрите попелом, курілось. Замість хати на кучугурі золи та вугілля чорною марою стояло печище* (Панас Мирний); *Не стало ні хат, ні садів, ні добрих веселих людей. Одні лише печища довго біліли серед попелу* (О. Довженко); *Деякі розкопи на острові були недавні, й Кайдан сказав, що робили їх запорожці, шукаючи скарбів. Серед січовиків є чимало таких, які вдовбуються в старі могили й підкопуються під печища* (Ю. Мушкетик).

ПЕЧИ́ЩЕ[2], а, *с.*, *іст.* Сімейна громада, велика патріархальна сім'я на півночі Росії. *У Київській Русі існували в деяких місцях спільні господарства сімейних общин, які об'єднували певну кількість споріднених сімей. Такі общини відомі в українців та білорусів як дворище, у росіян вони мали назву печище* (з навч. літ.).

ПЕЧІ́НКА, и, *ж.* 1. Внутрішній орган людини та хребетних і деяких безхребетних тварин — залоза, що виробляє жовч, а також відіграє важливу роль у загальному обміні речовин організму. *Поправляюсь потроху, серце і печінка стали меншими, пульс добрий, краще їм* (М. Коцюбинський); *До лиха я набув болячок за життя: печінка дошкуляла, ревматизм нагадував про льодовий океан* (І. Муратов); *— Ну, чим міг займатися Прометей? Га? Боровся з богами, викрадав для людей вогонь, за що був покараний Зевсом. А де жив? На Кавказі, звичайно. Був прикутий до скелі .. Прилітав щодня орел, клював печінку* (В. Нестайко); *У мене тремтять руки, я втратив апетит і сон, погіршився зір, мучить печія, тривожать серце, печінка і шлунок* (С. Андрухович); *У печінці кашалота, що важить близько 400 кілограмів, міститься стільки ж вітамінів, скільки в 100 тоннах вершкового масла або в п'яти мільйонах штук яєць* (з наук.-попул. літ.); *Печінка — найбільша залоза людського тіла. Вона займає правий верхній кут живота* (з навч. літ.); // Цей орган деяких тварин і птахів як продукт харчування. *Надя, .. насипаючи суп у тарілку братові, спиталася, чи він любить курячу печінку* (А. Кримський); *Для кого ж то й пиріжечки з печінкою?.. Не сама ж вона їх поїсть* (І. Микитенко); *Смажена печінка, морквяний салат, кав'яр, гранатовий сік — усе справді свідчило про недокрів'я пацієнта* (В. Шкляр); *Марія з її кавалерами .. замовили паштету з гусячої печінки, оздобленого червоною калиною, зеленими оливками і кружальцями білої цибулі* (В. Кожелянко).

2. *тільки мн.* **печінки́,** но́к, *розм.* Взагалі про внутрішні органи; нутрощі. *— Так замерз у тій гаспидській чорній, що трохи душі не витрясло, аж печінки підкидаються...* (Панас Мирний); *Сміян придивився до Андрія і... впізнав. — А-а-а, — давня злість перевернула печінки. Давно то було. — Я ж тобі... пригадаю!* (І. Багряний).

△ **Циро́з печі́нки** *див.* **циро́з.**

◊ **Бра́ти / взя́ти за печінки́** *див.* **бра́ти; Виверта́ти / ви́вернути печінки́** *див.* **виверта́ти; Ви́трясти / витряса́ти печінки́** *див.* **витряса́ти; Відби́ти (надсади́ти) бе́бехи (печінки́)** *див.* **відбива́ти; В'ї́стися / в'їда́тися в печінки́** *див.* **в'їда́тися; Добира́тися / добра́тися до [са́мих] печіно́к (до живо́го)** *див.* **добира́тися**[1]**; Допіка́ти (дошкуля́ти, дійма́ти** *і т. ін.)* **/ допекти́ (дошку́лити, дійня́ти** *і т. ін.)* **до живи́х печіно́к (до живо́го, до [живо́го] се́рця** *і т. ін.) див.* **допіка́ти; Дохо́дити / дійти́ до живо́го (до [сами́х (живи́х)] печіно́к)** *див.* **дохо́дити; Здоро́в (здоро́вий, здоро́ва** *і т. ін.)* **на печінку** *див.* **здоро́вий; Лі́зти в печінки́** *див.* **лі́зти; На се́рці (за печінку) шкря́бає** *див.* **шкря́бати; Пекти́ в са́мі печінки́** *див.* **пекти́; Пробира́ти / пробра́ти до печіно́к** *див.* **пробира́ти; Сиді́ти / засі́сти в печінка́х** *див.* **сиді́ти; Сто (сто сот, ти́сячу) крот [боля́чок] у печінкі́** *див.* **сто; Тря́сця йому́ (тобі, її** *і т. ін.)* **в печінки́ (в печі́нку, в пуп, в бік** *і т. ін.) див.* **тря́сця; Тя́гне за живі́т (за печінки́,** *рідко* **за печінку)** *див.* **тягти́; (1) Як (мов, на́че** *і т. ін.)* **на печінки́,** *зі сл.* к р и ч а т и — дуже сильно. *Кричить наче на печінки* (прислів'я).

ПЕЧІ́НКОВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **печі́нка.** *Внутрішню структуру печінки утворюють часточки призматичної форми, які складаються з печінкових клітин, що здійснюють багато функцій, в тому числі виробляють жовч, яка послідовно потрапляє в жовчні капіляри, внутрішньо- та міжчасткові протоки* (з наук. літ.); *Найменування жовтяниця, печіночник, печінкове зілля також пов'язані з лікувальними властивостями трав, якими лікують печінкові хвороби* (з наук.-попул. літ.); // Який здійснюється печінкою. *Редукція печінкового кровотворення починається з першого дня життя новонародженої тварини і закінчується до сьомого дня* (з наук. літ.); // Вигот. з печінки. *Гоцик намазав на бутер* [бутерброд] *з сиром печінковий паштет* (Люко Дашвар); *Я щодня ношу йому туди обіди: криваву кишку з каші, вуджену солонину, квасолю, печінкові галушки, бульбяники, крокети з гороху* (С. Андрухович).

2. Пов'язаний з хворобою печінки. *Бліде, з жовтими печінковими плямами обличчя Доцьки здається ще мізернішим від великої, по-молодицьки пов'язаної, чорної, у червоні косиці, хустки* (Ірина Вільде); *В старших класах у Дарки навіть розвинулися напади печінкової нудоти, здебільше вранішні* (О. Забужко).

ПЕЧІ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пекти́** 1, 4. *— Коли б нам знайти доброго кухаря: я ненавиджу те смажіння та печіння* (І. Нечуй-Левицький); *Основними симптомами зап'ястного синдрому, на який часто страждають музиканти й ті, хто постійно працює на вібруючих механізмах, є відчуття печіння, оніміння та легкого болю в пальцях* (із журн.).

ПЕЧІ́НОЧКА, и, *ж., розм.* Зменш.-пестл. до **печі́нка** 1. *Баба згорбилася над Редьчиною лівицею і почала щось швидко і беззвучно шепотіти .. — Ну, що там? — Редька вже починала нервувати. — А я звідки знаю .. Ну, може, сердечко погулює, печіночка там...* (І. Карпа); *— Сідай, синку, до вечері. Печіночку курячу ти ж полюбляєш?* (із журн.).

ПЕЧІ́НОЧНИЙ, а, е. Прикм. до **печі́ночник**[1]. *Характерною рисою печіночних мохів є низький рівень структурної організації: більшість видів має форму слані без провідних пучків, листки зачаткові, ризоїди одноклітинні* (з наук. літ.); *Печіночні мохи нараховують близько 10 тис. видів* (з навч. літ.).

ПЕЧІ́НОЧНИК[1], а, *ч.* Рослина (перев. сланева) з одноклітинними простими або розгалуженими ризоїдами класу мохоподібних. *Поширені печіночники майже по всій земній кулі, найбільше їх в областях з вологим кліматом, де вони ростуть як епіфіти. У помірних областях — це наземні рослини, що ростуть на сирих і вологих ґрунтах* (з наук.-попул. літ.).

ПЕЧІ́НОЧНИК[2], а, *ч., розм.* Людина, що страждає на хворобу печінки (у 1 знач.). *— Дітей, онуків нема, парубкую. Хто ж за хворого, "печіночника" вийде заміж* (В. Нестайко).

ПЕЧІ́НОЧНИЦЯ[1], і, *ж.* Те саме, що **перелі́ска.** *Першими в лісі зацвітають печіночниця з блакитними квітками і медунка лікарська* (з навч. літ.); *У народній медицині використовують листки печіночниці, які здавна застосовували при хворобах печінки, ревматизмі, як кровоочисний і сечогінний засіб* (із журн.).

ПЕЧІ́НОЧНИЦЯ[2], і, *ж., розм.* Жін. до **печі́ночник**[2].

ПЕЧІ́Я, ї́, *ж.* Те саме, що **зга́га** 3. *Вода кругом човна ще більше дражнила його; печія й смага ще гірше пекла його в грудях, у горлі* (І. Нечуй-Левицький); *Печія підкотилася до горла, не давала змоги дихнути, витискала сльози* (Є. Доломан); *Я вранці випив квасу зі збаняти. З такої ночі мучить печія* (Л. Костенко); * Образно. *Чує Йосип — уже і засватали Якова і весілля незабаром... Пекуча печія ухопила його за серце* (Панас Мирний); *Печія ревнощів зробила ніч довгою й жорсткою* (Г. Колісник).

ПЕ́ЩЕНЕЦЬ, нця, *ч., розм.* Той, кого пестять (у 1, 3 знач.); пещене дитя. *Раптом Тарас отаке: — Машиністом, каже, хочу. Відтоді подивився* [Дунай] *на сина інакшими очима .. Молодець. За такого можна не боятися, що виросте з нього якийсь .. матусин пещенець...* (І. Муратов).

ПЕ́ЩЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пе́стити.** *Денис ще змалку був пещений, палкий на вдачу, як той порох* (І. Нечуй-Левицький); *Буквально на моїх очах з тендітного, домашнього, роками пещеного й доглянутого створіння вона перетворюється на досвідчену особу, .. в погляді якої закарбувалася легка втома* (А. Дністровий); *Південний схил був сіро-чорний, подекуди вкритий сухою травою. Північний — білий, запорошений, не пещений сонечком* (І. Карпа).

2. *у знач. прикм.* Знііжений дбайливим доглядом, піклуванням. *Він звик до добра в старосвітській родині, Він батька та матері пещений син* (Л. Первомайський); *Мустафа був поважний, пещений, білотілий, тримався, ніби султан* (П. Загребельний); *Дениско Чорногуз хлопчик пещений, вихований. Завжди в чистенькій гарній сорочечці, у випрасуваному костюмчику. І зачіска завжди акуратненька* (В. Нестайко); // Приручений дбайливим доглядом (про тварин). *Розповідав* [панотчик] *Славкові, .. яке в них дома є пещене курятко, що само лізе до рук* (Л. Мартович); *Дерева, квіти, ярина, дріб, коні, корови, пес і пещена кітка, чого ще більше треба шестилітньому хлопцеві?* (Б. Лепкий); // Який свідчить про постійний, уважний догляд. *Віра Павлівна встала назустріч гостеві .. На ній було чорне плаття, і білий ковнір .. ефектно відтіняв білість пещеного запашного тіла* (Г. Хоткевич); *Професор Стрєльцов потупив погляд і сховав у своїй пещеній бороді східну посмішку* (Ф. Бурлака); *Воєвода Юзефський, високий, ставний чоловік з пещеним породистим лицем і гладко зачесаним білявим волоссям, виглядав втомленим навіть як на свої сорок два роки* (М. Малиновська).

3. *у знач. прикм., діал.* Ласкавий, ніжний (про голос, слова і т. ін.). *Лейбуньо не чув від неї ніколи ласкавого, пещеного слова* (І. Франко); *Голосочок* [дитини] *чистий, А слівце пещене* (Уляна Кравченко); *Вона усміхнулася вдячно і присунулася ближче до нього. — Не йдіть до неї ніколи, Васіллі, — благала пещеним голосом. — Я її не люблю...* (О. Кобилянська).

ПЕ́ЩЕНИК, а, *ч., розм.* Те саме, що **пе́щенець.** *Ти був пещеником богів, досі не зазнав гіркоти жодної поразки* (І. Білик); *Замість згадати про те, що він, як-не-як, а обранець і пещеник долі, Бурдик злякався й закашлявся* (В. Діброва).

ПЕ́ЩЕНКА, и, *ж., розм.* Жін. до **пе́щеник.** *Він* [Борозна] *не .. торопітиме перед київськими пещенками* (Ю. Мушкетик).

ПЕ́ЩЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пе́сти́ти.** *Довга, вузька, з витягненими віковим пещенням пальцями рука недбало перебирає золоту пліть ланцюжка з олівцем на кінці* (В. Винниченко); *Жилавий євнух-суданець .. натирає дівча якимись пахощами, намащує, розчісує його золоті коси, а воно то пустотливо підставляється під те чужинське пещення, то випручується* (П. Загребельний); * Образно. *Гроші люблять рахунок і перерахунок. Це найліпше пещення для них* (М. Дочинець).

П'ЄДЕСТА́Л, у, *ч.* Художньо оформлене підвищення, на якому встановлюють статую, іншу скульптуру, колону і т. ін.; постамент (у 1 знач.). *По обидва боки зали стояли здорові статуї на подовжастих високих п'єдесталах з білого та рожевого мармуру* (І. Нечуй-Левицький); *На одному з міських майданів вільні руки пражан воздвигнуть високий п'єдестал і знесуть на нього цей .. обстріляний танк, вилитий з уральської переможної криці* (О. Гончар); *Коні, що вросли у п'єдестали, Чом вони так круто диба стали, Мовби рв'яно просячи повіддя?* (В. Мисик); *Мініатюрна, красива постать танцівниці чи спортсменки на маленькому п'єдесталі. Виблискує нікелем чи хромом* (Є. Доломан); * Образно. *Дві сили на землі; одна зорить в минуле, Їй рабство — п'єдестал, брехня — підпора її .. А друга — чесний труд у дружбі світлочолій* (М. Рильський); * У порівн. *На крайній найвищій горі, неначе на п'єдесталі, стирчить ще одна тераса* (І. Нечуй-Левицький); // *перен.* Про те, що підносить кого-, що-небудь до високого громадського становища, ставить над кимось, чимось. *Не ідеалізуйте мене, я навсправжки кажу, що я сього боюся, я вже раз падала з п'єдесталу, зробленого помимо волі моєї.., удругу* [удруге] *сього не хотіла б* (Леся Українка).

(1) Поче́сний п'єдеста́л <П'єдеста́л поша́ни> — підвищення для нагородження спортсменів, що посіли призові місця. [Г о л о с д и к т о р а:] *Рекордсменку світу Галину Шалімову просять до почесного п'єдесталу* (В. Собко); *Хлопець тричі піднімався на п'єдестал пошани, здобувши три нагороди — золото на стометрівці вільним стилем, срібло на двохсотметрівці вільним стилем і бронзу на дистанції 100 метрів на спині* (з газ.).

◇ **Па́дати / впа́сти з п'єдеста́лу** *див.* **па́дати; Ста́вити / поста́вити на одну́ до́шку (на оди́н п'єдеста́л)** *див.* **ста́вити.**

П'Є́ЗА, и, *ж., заст., фіз.* Одиниця тиску або механічного напруження в системі одиниць метр — тонна — секунда, яка дорівнює 10^3 паскалів. *Термін "п'єза" використовувався у Франції в 1919–1961 роках та в СРСР у 1933–1955 роках. Надалі він вийшов зі вжитку* (з навч. літ.).

П'ЄЗО... Перша частина складних слів, що має значення: 1) пов'язаний з тиском, напр.: п ' є з о м е т р и́ ч н и й, п ' є з о м е т р і́ я; 2) пов'язаний з п'єзоелектрикою, напр.: п ' є з о з а р я́ д, п ' є з о к р и с т а́ л, п ' є з о п е р е т в о́ р ю в а ч, п ' є з о т р а н с ф о р м а́ т о р.

П'ЄЗОЕЛЕ́КТРИК, а, *ч.* Матеріал, що змінює свої розміри при подачі до нього електричного поля, і, навпаки, при стисненні якого на певних точках його поверхні виникає електричне поле. *Експериментально встановлено, що наночастинки розміром близько 20 нм виробляють у два рази більше струму, ніж монолітний п'єзоелектрик* (з навч. літ.).

П'ЄЗОЕЛЕ́КТРИКА, и, *ж.* Електричне явище на гранях деяких кристалічних тіл, за якого під впливом деформації виникають електричні заряди. *П'єзоелектричний манометр — прилад для вимірювання тиску, який базується на явищі п'єзоелектрики* (з наук. літ.); *П'єзоелектрика — це електричні заряди, що з'являються на гранях деяких кристалів під час їх стиснення* (з наук.-попул. літ.).

П'ЄЗОЕЛЕКТРИ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **п'єзоеле́ктрика.** *Розроблено нові конструкції різноманітних п'єзоперетворювачів — від багатотонних акустичних антен для гідролокаторів до надмініатюрних, завтовшки менше мікрометра, п'єзоелектричних плівок для пристроїв на поверхневих акустичних хвилях і мікроелектроніки НВЧ* (з наук.-попул. літ.); *Вщух писк п'єзоелектричних індикаторів, який супроводжував постійну зміну напруги у рангоуті і поздовжніх корпусах* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема).

П'ЄЗОЕЛЕМЕ́НТ, а, *ч.* Кристал, який має властивість при стисненні продукувати електричний заряд і під дією електричної напруги змінювати форму. *П'єзоелемент становить собою електромеханічний перетворювач, що виготовляється з п'єзоелектричних матеріалів певної форми і орієнтації відносно кристалографічних осей, за допомогою якого механічна енергія перетворюється в електричну, а електрична — в механічну* (з наук. літ.).

П'ЄЗОЕФЕ́КТ, у, *ч.* Виникнення електричних зарядів на гранях деяких кристалів внаслідок деформації або виникнення деформації цих кристалів під дією електричного поля. *Під час розвитку п'єзоефекту у кварцовмісних гірських породах виникають електричні поля, здатні ініціювати фізико-хімічні процеси* (з наук. літ.).

П'ЄЗОКВА́РЦ, у, *ч.* Різновид кварцу з добре вираженими п'єзоелектричними властивостями. *П'єзокварц застосовують у радіотехніці, електроакустиці тощо* (з наук. літ.); *П'єзокварц здатний при зміні форми та об'єму утворювати електричні заряди на гранях кристала* (з наук.-попул. літ.).

П'ЄЗОКВА́РЦОВИЙ, а, е. Прикм. до **п'єзоква́рц.** *П'єзокварцовий термоперетворювач.*

П'ЄЗОКЕРА́МІКА, и, *ж.* Група штучних матеріалів, що має п'єзоелектричні та сегнетоелектричні властивості. *П'єзокераміці притаманна особлива властивість — п'єзоелектричний ефект, тобто виникнення поляризації під дією механічної напруги* (з наук.-попул. літ.); *Уперше п'єзокераміку було синтезовано в 1944 році уродженцем Білої Церкви Б. М. Вулом, який виявив сегнетоелектричні властивості титанату барію* (з навч. літ.).

П'ЄЗОКЕРАМІ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **п'єзокера́міка.** *Найбільшого поширення отримала група п'єзокерамічних матеріалів типу ЦТС (цирконат — титанат свинцю). Разом з тим використовується кераміка на основі титанату барію і титанату свинцю* (з наук. літ.); *П'єзокерамічні матеріали знайшли широке застосування у виготовленні різноманітних електромеханічних перетворювачів* (з наук.-попул. літ.).

П'ЄЗОКРИСТА́Л, а, *ч.* Кристал із яскраво вираженими п'єзоелектричними властивостями. *П'єзокристал поляризують в одному або декількох напрямках залежно від конкретної конструкції* (з наук. літ.); *Йостек черкає запальничкою на п'єзокристалі й розкурює свою суперлегку сигарету* (Любко Дереш).

П'ЄЗОКРИСТАЛІ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **п'єзокриста́л.** *П'єзокристалічний фільтр.*

П'ЄЗО́МЕТР, а, *ч.* 1. Прилад для вимірювання стисливості речовини. *Найпростішим рідинним манометром є п'єзометр, який використовується для вимірювання надлишкового тиску над атмосферним* (з навч. літ.).

2. Прилад для визначення чутливості шкіри до тиску.

П'ЄЗОМЕТРИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до п'єзометра. *П'єзометрична висота (напір) — це висота стовпа рідини, що відповідає величині надлишкового тиску в точці, де встановлений п'єзометр з відкритим в атмосферу верхнім кінцем* (з навч. літ.).

П'ЄЗОМЕТРІ́Я, ї, *ж.* 1. *спец.* Вимірювання стисливості речовини. *Освоєння та розробка Волинського родовища пов'язані, перш за все, з видобутком п'єзоелектричної сировини, яка знайшла широке використання в радіотехніці, електро-, звукоакустиці, п'єзометрії та в багатьох інших галузях науки і техніки* (із журн.).

2. *гірн.* Процес безперервної реєстрації положення рівня рідини в свердловинах з метою контролю за поведінкою пластового тиску при свердловинному видобутку корисних копалин. *Багато свердловин для п'єзометрії буряться в обмеженому водоносному шарі в певних місцях* (з наук. літ.).

П'Е́КСА *див.* **п'е́кси.**

П'Е́КСИ, п'єкс, *мн. (одн.* **п'е́кса,** и, *ж.).* Спортивні черевики із загнутими носками для ходіння на лижах. *Черевики для катання на сноуборді схожі на лижні п'єкси, але на щиколотці взуття повинно бути досить м'яким* (із журн.).

П'Є́СА, и, *ж.* 1. Драматичний твір, звичайно признач. для представлення акторами на сцені. — *Знаєш, Осман зрікся грати у твоїй комедії. Як дізнавсь його батько, який зміст п'єси, так і насів на Османа* (М. Коцюбинський); *Я багато разів перечитувала цю п'єсу, але так нічого і не зрозуміла* (Н. Сняданко); // Те саме, що **виста́ва**[1] 1; спектакль (у 1 знач.). *Здивувався* [Городовський] *трохи, коли піднялася завіса — п'єса йшла не та, що була зазначена проти сьогоднішньої дати на афіші, а та, що була призначена на завтра, і то без попередження з боку адміністрації і без ремства з боку публіки* (В. Підмогильний); *Робити декорації допомагав нам учитель креслення і малювання Анатолій Дмитрович, а костюми шила з фарбованої мішковини і марлі ціла бригада дівчат. З осені до самісінької весни готували ми п'єсу* (В. Нестайко).

2. Невеликий музичний твір. *Сестри посідали за рояль і почали розбирать нову п'єсу* (І. Нечуй-Левицький); *Кілька разів Окуневська сідала до фортеп'яно .. Легкі (грала більше розважальні п'єси) мелодійні звуки, такі незвичайні в цій гірській та лісовій далечині, виповнювали серце якимись прекрасними почуттями* (М. Олійник).

3. *заст.* Невеликий літературний твір, звичайно віршований.

П'Є́СКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **п'є́са.** *Ми гуртом такий театр зробимо, що на весь район. П'єску дістанемо* (О. Донченко); *Два попередні розділки скоріше на п'єску скидаються, аніж на серйозну, газетного рівня прозу* (В. Дрозд); *Амалія опиналась, трошки зачервонілась і несміливо програла якусь п'єску, ледве доторкаючись пальцями до клавішів* (І. Нечуй-Левицький); *В її співі не було якогось великого виразу (та й сам романс не дуже вимагав того), але виспівала вона свою п'єску досить миленько* (Леся Українка); *Аскольд .. трохи незграбно награє .. п'єски на роялі* (І. Карпа); [С е м е н:] *Що ви тепер пишете?* [П е т р о:] *Малюнки літньої природи. Ще буде низка невеличких поезій. Дванадцять п'єсок уже написав* (В. Самійленко).

П'ЄЦ, а, *ч., діал.* Піч. *Вони знову тягали ненависний вантаж до літньої кухні, де стояв розвалений п'єц* (К. Москалець); *Спала вона* [киця] *на високому п'єці* (Т. Прохасько); *В хаті було зимно, тільки в баби канизу палився п'єц* (Любко Дереш); *Як замісиш тісто, то тре розкачати паланицю* [паляницю] *і порізати на кавальчики. А потім класти на п'єц і печи, але пильнувати і перевертати, шоб не погоріли* (Н. Сняданко).

ПИВА́РНЯ, і, *ж., діал.* Пивниця. *В кого сім'ї нема, той шукає кавалерського товариства і стрічає новий рік у пиварні, в каварні або в інших веселих місцях* (І. Франко); *Голосний регіт вибухнув у стелю пиварні* (С. Тудор); *Підвелася* [Марта] *слідом за Хомським. За два кроки вони розтанули в сигаретному димі й густому гаморі пиварні* (Ю. Андрухович).

ПИВА́ТИ, *теп. ч. немає, мин. ч.* пива́в, а́ла, ло, *недок., розм.* Те саме, що **пи́ти** 1 (з відтінком багатократності). *Ой, уже ж нам, отамане, Меду й вина не пивать, Коли хотів пан проклятий Ще й в солдати нас віддать!* (з народної пісні); [І в а н:] *Не дивуйся, дівчинонько, Що я упивався, Бо мій батько пивав сладко, Я ж у нього вдався* (М. Кропивницький).

ПИВЗАВО́Д, у, *ч.* Завод, на якому здійснюється виробництво пива. — *Послухай, що пишуть про наш пивзавод: "Перевіркою встановлено, що в усіх пляшках присутні сторонні рідини"* (Ю. Мушкетик); *Я і Король ідемо в дворик за нашими навчальними майстернями, в гастрономі купуємо "Жигулівське" (.. 2-го пивзаводу), падаємо на лавці* (А. Дністровий); *Усі місцеві шанувальники хмільного напою без винятку назвуть вам фаворита номер один — Пивзавод на Подолі. Датою його заснування вважають 1872 рік* (із журн.).

ПИВКО́, а́, *с., розм.* Пестл. до **пи́во;** пивце. *Одні примостилися під вокзалом чай пити; другі розтеклись по халабудах пивком прохолодитися* (Панас Мирний); [С а м о с а д:] *Давай, друг, пивка вип'ємо. Вгощаю* (О. Корнійчук); *Лобода змінив тон: — Оце хіба сюди коли зайдеш, нашим робочим духом дихнеш, пивка з ким-небудь кухоль перекинеш...* (О. Гончар); *Краще зустрітися з друзями і випити з ними холодненького пивка* (С. Пиркало).

ПИВНИ́Й, а́, е́. 1. Прикм. до **пи́во.** *Білоокий підставляє під цівку пива зрізану до половини пластикову пляшку, .. простягає третьому-безликому-невиразному. Той густо й щедро пшикає з балона просто у пивну піну, аж вона стає білим вітрилом над посудиною* (О. Ірванець); *Гнатович мовчить, він спокійно крутить у пальцях порожню склянку, на стінках якої залишилися кружальця пивної піни* (А. Дністровий); // Признач. для виробництва пива. *З правого боку навпростець — пивний завод* (В. Сосюра); *Саша купив машину і працює на чехів. Пивне виробництво на Вкраїні налагоджує* (І. Карпа); // Признач. для зберігання, розливу і т. ін. пива. *Він би їй одверто розповів про себе, про той стан, коли він випивав повнісінький німецький пивний кухоль, тільки не пива, а рому* (О. Іваненко); *Пивна зала переповнена вщерть* (М. Ю. Тарновський); *За стойкою сиділа жінка трактирника Палівця і тупо дивилася на пивні крани* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); // Який буває при оп'янінні або зловживанні пивом. *Реготався* [Осмульський] *своїм грімким пивним басом, коли його партнери валилися під стіл або, вийшовши на ринок, падали, як снопи* (І. Франко); *І ось він: добряче підтоптаний типчик невизначеного віку, з "пивним" животиком, що ледь вміщується під картатою сорочкою...* (І. Роздобудько).

2. Кольором схожий на пиво: від світло-бурштинового до темно-коричневого. *Козенко дрібний з маленьким гостроносим обличчям, з гострозорими, пивної барви, очима* (У. Самчук); *Різко крутнувся і гордо пішов, не обминаючи пивного кольору калюж, що прісноводними озерцями рясно вкривали гористо-горбистий материк асфальтового хідника* (В. Кожелянко).

3. *у знач. ім.* **пивна́,** но́ї, *ж.* Те саме, що **пивни́ця** 1. *У пивній стояло кілька мармурових столиків, підлогу густо посипано тирсою, дим тютюнових ерзаців плавав шарами* (Ю. Яновський); — *Вахмістер Борзокінь, перший кавалерист, додому бажає — спочивати. До якого дому? — ех, нема дому... в пивну бажає, печаль топить* (В. Барка); [Г а н д ж а:] *Бувало, зайду у пивну, вихилю кухлів сім* (Ю. Мокрієв); *Сагайдак підійшов до пивної, постояв. Випити, чи що? Припікає, треба остудитись трохи* (О. Бердник).

△ **Пивна́ дробина́** *див.* **дробина́; Пивні́ дрі́жджі** *див.* **дрі́жджі.**

ПИ́ВНИК[1], а, *ч., діал.* Глечик, дзбан для питної води чи іншого напою. *Коса притупилася, вода скінчилася, вже нічого не залишилось у пивнику* (М. Томчаній).

ПИ́ВНИК[2], а, *ч., заст.* Пивовар, а також продавець пива. *Нарешті одержав листа з дому .. Батько — під загрозою позбутися роботи. І хитрий пивник уже не запрошує його до свого "патріотичного клубу"...* (П. Колесник); — *Гей ви, пивники, броварі! Годі вам пиво варити та лежнями лежати у запічках і годувати своїм салом мух!* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя).

ПИВНИ́ЦЯ, і, *ж.* 1. Заклад, де продають і п'ють пиво. *Хіба не з ним інколи заходили вони в .. пивницю випити по склянці пива й поговорити щиро, по-товариському?* (А. Шиян); *Ми .. За сосновим столом сидимо У маленькій дорожній пивниці* (П. Воронько); *Тут же стояли шинки, пивниці, крамниці та ятки з товарами мало не з усього світу* (В. Чемерис).

2. *заст.* Пивоварня. *Рік удався недорідний .. Заробити ж де? Коло других сіл і пивниці, і винниці, і сахарні, а в їх — хоч би зламана...* (Панас Мирний); *Орач трощив свого плуга, броварі й пивовари кидали свої пивниці та ґуральні і розбивали бочки .. І геть усі сідали на коней. Тут козацька вдача набувала шаленого, могутнього розмаху і дужої постави* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя).

3. Льох, підвал для зберігання алкогольних напоїв. [С а в а:] *Гей, Хомко. Піди лиш у пивницю принеси горілки та меду* (М. Костомаров); *Пан Миколай приніс пляшку горілки, а для себе націдив із бочки в пивниці жбан холоднющого червоного вина* (В. Кожелянко).

4. *діал.* Будь-який підвал у житловому будинку. [Г о р н і г:] *Сплюндрували* [ткачі] *весь дім фабрикантові, геть від пивниці до стріхи* (Леся Українка); *Клав* [муляр] *хати, ставив печі .. Навіть двірська пивниця вийшла з-під його рук* (Б. Лепкий); *Наліво — сходи вниз, це ж до того підвалу, до тієї обітованої пивниці .. І вже Антох стоїть у підвальному залі на викладеній різнокольоровими плитками долівці. Вікон у пив'ярні немає, а ясно, мов надворі, сотні свічок горять у химерних канделябрах і павуках, .. дубові столи вишикувалися один за одним у глибину залу, біля столів стільці, за столами — панове* (Р. Іваничук); *Пані Незграба .. підвернула ногу, замалим не впавши на звивистих сходах до пивниці, куди всіх було запрошено оглядати сіро-чорне малярство господаря дому* (Ю. Андрухович); *Даруся його* [молока] *не п'є — лишає на сметанку. Збере раз-другий — і молоко в бідончик та в пивницю* (М. Матіос).

ПИВНИ́ЧИЙ, чого, *ч., заст.* Власник пивниці (у 1, 2 знач.), а також особа, яка відповідала за зберігання чи продаж пива. *Позад усіх їхали на возах дворові слуги гетьманші: кондитер, пивничий і кравець Васильківський, котрий згодився їхати до Чигирина за добрі гроші* (І. Нечуй-Левицький).

ПИВНИ́ЧКА, и, *ж.* Зменш. до **пивни́ця.** — *Воно не пивничка, а так скважний чоловік ніби то тим, то сим крамарює...* (Марко Вовчок); *Біля стін виладналися пивнички, з яких визирали понурі пики шинкарів із запнутими хустками обличчями* (Валерій Шевчук); *Ресторан виявився звичайною пивничкою з довгою барною стійкою, величезним темним залом і брудними столами* (М. Кідрук); *Дві малесенькі пивнички у різних закапелках хати були старанно замасковані. В одній з них були заховані жорна* (Т. Прохасько).

ПИВНИ́ЧНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **пивни́ця.** *Пивничні двері .. скрипнули злегка* (І. Франко); *Він устав із постелі й вийшов наново, схилившися в низеньких дверях пивничної хатини, надвір* (О. Кобилянська); *Це разюче діяння пивничної музики хлопець почував цілком і на собі — вона знімала з нього нашарування клопоту, звільняла в ньому погноблену частину душі* (В. Підмогильний); *До льоху .. тихо увійшов бородатий чоловік .. Після весняного світла на вулиці пивничний сутінок липко хлюпнув в очі зайшлому, він примружився* (Р. Іваничук).

2. *у знач. ім.* **пивни́чний,** ного, *ч., заст.* Виночерпій. *Від залу його* [креденець] *відокремлювала низька огорожа, за яку входили тільки пивничний та чашники* (З. Тулуб).

ПИ́ВО, а, *с.* Слабоалкогольний напій, що виготовляється звичайно з ячмінного солоду і хмелю. *Вродилось .. пиво чорнеє з лимоном* (І. Котляревський); *Він тоді пив пиво .. Чисте, золоте, холодне пиво...* (М. Коцюбинський); *Пиво з глухим шумом падало в кухоль, виповнювало скляну посудину ніздрюватою піною, бурштиново вигравало внизу, піднімалося вище, вище, стискуючи піну, і та не витримувала стискування, її тонкі прозорі оболонки рвалися, тихо потріскуючи* (П. Загребельний); *Капітан узяв бляшанку пива, обережно розкупорив, боячись, що піна вихлюпнеться на костюм. "Усе нормально... Не можна бути в Німеччині і не випити пива!"* (О. Чорногуз); *Не обходилося і без чаркування та пригощення, прихвалювання львівського пива, що мало медову барву і піна в ньому стояла довго...* (Ю. Винничук); * У порівн. *Кохання заворушилося в його душі бурхливо та шумливо, кипіло, ніби міцне пиво* (І. Нечуй-Левицький).

◊ **Зава́рювати / завари́ти ка́шу (пи́во, хале́пу)** *див.* **зава́рювати; Ка́ші (пи́ва) не зва́риш (не нава́риш)** *див.* **звари́ти[1]; Навари́ти ка́ші (пи́ва, гіркої** *і т. ін.) див.* **нава́рювати.**

ПИВОВА́Р, а, *ч.* Той, хто варить пиво. *Кидає пахар на полі плуг із волами, кидає пивовар казани в броварні, кидають шевці, кравці і ковалі свою роботу.., і всяке манівцем да ночами, степами, тернами да байраками чимчикує .. до Хмельницького* (П. Куліш); *Кочубей велів позвати сюди пивовара з пробками* [зразками] *нової варки власного пива* (Б. Лепкий); *— Колись, близько ста років тому, жив собі там заможний бровар Міхал Гаєцький. То, кажуть, було третє покоління пивоварів, і пиво виходило знамените* (А. Кокотюха).

ПИВОВАРІ́ННЯ, я, *с.* Виготовлення, варіння пива. *Починаючи з XIX ст., з розвитком броварень та встановленням монополії на виробництво пива й горілки, пивоваріння в домашньому побуті поступово занепадає* (з наук.-попул. літ.); *Різні види дріжджів використовують у пекарській промисловості, виноробстві, пивоварінні, для отримання спирту та деяких кисломолочних продуктів, зокрема кефіру* (з навч. літ.).

ПИВОВА́РНИЙ, а, е. Стос. до пивоваріння. *Трактир "Під золотим орлом" фрау Брігітти Мільх .. На стіні кілька бляшаних реклам баварських пивоварних заводів і дерев'яний годинник з зозулею* (Я. Галан); *Був у стародавньому містечку Порицьку великий пивоварний завод* (М. Малиновська); *До найстаріших галузей харчової промисловості належать борошномельна і м'ясна, помітну роль відіграють виробництво напоїв, пивоварна промисловість, виноробство, тютюнове виробництво* (з навч. літ.).

ПИВОВА́РНИК, а, *ч., розм.* Те саме, що **пивова́р.** *— Побіжу до знакомого пивоварника, чи не позичить діжечки* (Марко Вовчок); *Вона думала в цю пору про околиці Берліна .. Старий пивоварник, її батько, держав там крамницю* (М. Івченко).

ПИВОВА́РНЯ, і, *ж.* Заклад, де варять пиво; пивоварний завод. *— Майже всі пивоварні в Австрії зруйновані противником, пива обмаль* (В. Малик); *З господарчого двору долітав гомін, дерев'яне калатання, брязкотіння. Там на всю потужність працювала новенька .. винниця .. й коптильня, медоварня та пивоварня* (Ю. Мушкетик); *Левін опинився в небагато обставленій кімнатці, посеред якої стояв .. господар — той самий Федір, робітник з пивоварні Шульца* (А. Кокотюха).

ПИВОВА́РСТВО, а, *с.* Те саме, що **пивоварі́ння.** *Відомо, що чеський король Рудольф II любив пиво, у 1581 році він придбав броварню в м. Крушовице та серйозно зайнявся пивоварством, навіть створив власний сорт пива "Мушкетер"* (з наук.-попул. літ.); *Поступово пивоварство виділяється як самостійний промисел* (з навч. літ.).

ПИВОРІ́З, а, *ч., заст.* Випивака. [Ш к о л я р:] *А йдіть до школи, там приїхав якийсь знайомий ваш, неначе дяк.* [Ш к в а р к о в с ь к и й:] *Певно, скиталець із бурси, пиворіз голодний* (І. Карпенко-Карий); *Дарма, що руку втратив* [Филимон] *на фронті, але й з однією робота, було, в нього аж кипить: сам качає, сам наливає, тому здачу дає .. Кому було з пиворізів скаже Филимон: "Годі", — то кухля більше не підставляй* (О. Гончар); *Пиворізи вкотили до зали бочку пива, вибили чопа й розливали в гальби* (Р. Іваничук).

ПИВЦЕ́, я́, *с., розм.* Пестл. до **пи́во;** пивко. *І загадай якої страви, То всякі вродяться потрави, Які на світі тілько єсть: Пивце, винце, медок, горілка, Рушник, ніж, ложка і тарілка* (І. Котляревський); *Нове Пивце шуміло і мурчало, Що, бач, під чопиком йому душненько стало* (Л. Боровиковський); *Випив лис барилко пива та й питає горобця: — Де дістав хлібця, пивця?* (М. Стельмах); *— Пивце як із чеських броварень. За четвертою квартою стаєш радий і активний!* (В. Яворівський); *Я виходив кудись за межі вокзалу, знаходив найближчий скверик чи просто двір із лавою, сидів там, курив, попивав пивце* (А. Кокотюха).

ПИВ'Я́РНЯ, і, *ж., діал.* Пивниця (у 1 знач.). *З паном Балаком Михайло познайомився два роки тому в пив'ярні* (Р. Іваничук).

ПИЖ, а́, *ч.* Прокладка в мисливському патроні, яка відділяє набій від кулі або дробу. *На дереві .. Зеб побачив ще одну річ, якої не помітили ні люди із загону шукачів, ні їхній провідник Спенглер, — закіптюжений і обгорілий клаптик паперу, судячи з усього, вжитий замість пижа* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); // Пучок вовни, повсті і т. ін. для забивання набою у вогнепальну зброю, яка заряджається з дула. *На двох розстелених газетах з'явилось все — шріт, порох, патрони, вибивка, пижі* (В. Собко); *Фабіян вистояв довгу чергу і нарешті отримав мушкет, мішечок пороху, жменю цинових куль і трохи клоччя для пижів* (В. Кожелянко).

ПИ́ЖИК[1], а, *ч.* Маля північного оленя (у віці до двох місяців). *— Як би було здорово, — нарешті почав Масик, — коли б вивести таку тварину, яка мала б форму шапки, а хутро ондатри чи молодого оленя — пижика* (О. Чорногуз); // Цінне, ніжне хутро цього маляти. *— А ти, як на свято, вирядився. Пальто новеньке. Шапочка хутряна. Чи не пижик?* (Я. Гримайло).

ПИ́ЖИК², а, *ч., розм.* Неофіційна назва маршрутного таксі в деяких обласних центрах України. *Гірлянди, плакати, яблука, образки, червоні паперові ліхтарики, сині лампочки, штучні квіти — ну чисто тобі тячівський рафік* ["рафик"] *із тернопільського автовокзалу о сьомій ранку, що довезе тебе до Франківська й пересадить на пижик до Ясинів* (І. Карпа); *Слово "пижик" походить від мікроавтобусів "Пежо", які з'явились в Івано-Франківську (а також у Львові, Тернополі та Хмельницькому) в 1997 році* (із журн.).

ПИ́ЖИКОВИЙ, а, е. Зробл. із хутра пижика. *Коли тракторист, випивши, починав свої мрійні спогади про хутряну, пижикову, шапку, йому ніхто не вірив, бо ніхто із селян такої розкоші на нім не бачив* (В. Дрозд); *Нарешті приїздить старенька "волга", за кермом якої водій у спортивних штанях, шкірянці, пижиковій шапці* (Н. Сняданко).

ПИ́ЖМО, а, *с.* Багаторічна трав'яниста або кущова рослина родини складноцвітих, у верхній частині якої є щільне жовте суцвіття. *Ось знову глуха просіка з жовтим листом посередині, деревієм і пижмом по краях* (М. Стельмах); *Під вікнами біля призьби зеленіли пижма і любисток (слова якісь дивні, чужі й рідні водночас, ніби після довгої перерви зустрів раптом близьку людину)* (В. Дрозд); *Воду давно не пускали, яруга поросла пижмом* (М. Дочинець); *Пижмо виділяє ефірну олію, що викликає в комах параліч. Кажуть, що в кімнаті, де стоїть букет із цих рослин, мух не буває* (із журн.).

ПИ́ЖМОВИЙ, а, е. Прикм. до **пи́жмо.** *Пижмовий цвіт застосовують у лікуванні від паразитів* (з наук.-попул. літ.); *Пижмове насіння використовують як приправу до м'ясних страв* (з навч. літ.); *Пижмові суцвіття нагадують квітки горобини, тому пижмо часто називають "дикою горобиною"* (із журн.); // Зробл. з пижма. *Валя .. підмітала пижмовим віником пір'я до триноги, допомагала варити любисток для купелі* (Є. Пашковський); // Зарослий пижмом. *Пижмовий степ.*

ПИЖОРІ́З, а, *ч., мисл.* Інструмент для вирізання пижів. *Пижоріз призначений для вирізання пижів для спорядження патронів 12 калібру з металічною чи пластиковою гільзою* (з навч. літ.).

ПИЖОРУ́Б, а, *ч., мисл.* Сталева висічка для виготовлення картонних прокладок і повстяних пижів. *Пижоруб 12 калібру.*

ПИ́ЗА *див.* **пи́зи.**

ПИ́ЗИ, пиз, *мн. (одн.* **пи́за,** и, *ж.).* Зварені кульки з кислого перев. гречаного тіста, які їдять із часником та олією. *Пизи — одна з популярних польських страв. Рецептів приготування є дуже багато: лише з картоплею чи гречкою, з картоплею та сиром, з картоплею та м'ясом* (із журн.).

ПИ́КА, и, *ж.* 1. *зневажл.* Потворне, бридке обличчя. — *Явдошка та Софійка зовсім дурепи. Ані посагу, ані краси. Мріють про старшин. І який старшина поласиться на такі пики* (З. Тулуб); *Гарне мав обличчя зав, Нині — синю пику. Часто лика не в'язав І змінився з лику* (А. Крижанівський); // Обличчя людини, комусь неприємної, несимпатичної. *Усатий щось про Персію балакать почав. Голос його такий противний Оленці. А пики у всіх страх осоружні які!* (А. Тесленко); [К о с т ь:] *Терпіть не можу, коли в людини сяє пика, як великодній самовар* (С. Васильченко); *Ви скорчите кисло пику, Коли повідомлю вас, Що предок мій споконвіку Хліб сіяв і свині пас* (В. Симоненко); *"Пика — як не трісне", — подумала Ясногорська і, приховуючи роздратування, стримано запитала: — Що з вами?* (О. Гончар).

2. *розм.* Обличчя людини, звичайно опасисте, свіже, рожеве і т. ін. *Перший запорожець був здоровенний козарлюга. Пика широка, засмалена на сонці; сам опасистий* (П. Куліш); *З вікна кухні випнулась червона товста пика в білім ковпаці* [ковпаку] (В. Винниченко); *Руки білі, очиці манюні, позапливали, а пика кругла, мов повний місяць: уткни циркуль у кирпу та обведи — ніде не зачепить, хіба — вуха...* (І. Білик); * Образно. *Он клаптик, засіяний соняшниками. Аж кричать вони, повернувши свої усміхнені пики до сонця!* (Г. Хоткевич).

◊ **Верну́ти (відверта́ти) ніс (но́са, фізіоно́мію,** *зневажл.* **ри́ло, пи́ку)** *див.* **верну́ти¹; Наїда́ти (від'їда́ти, нажира́ти** *і т. ін.)* **/ наї́сти (від'ї́сти, наже́рти, понаїда́ти** *і т. ін.)* **че́рево (пу́зо, пи́ку, мо́рду** *і т. ін.) див.* **наїда́ти; Натовкти́ (начи́стити) мо́рду (пи́ку, пи́сок** *і т. ін.) див.* **натовкти́; Плюва́ти / плю́нути (наплюва́ти) в обли́ччя (в лице́, в пи́ку** *і т. ін.) див.* **плюва́ти.**

ПИКА́ТЕНЬКИЙ, а, е, *розм.* Пестл. до **пика́тий** 2. *Високий та товстий, трошки пикатенький, .. зібравсь* [суддя] *зовсім у суд іти* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Чернець увійшов ось, кругленький, пикатенький* (А. Тесленко); — *Яка чудесна людина і над усе любить свою Чехію! А яка в нього мила родина, і жіночка, і хлопчик пикатенький* (О. Іваненко); * Образно. — *Чудна ти людина, Свириде! — перехопив Лука. — Шукаєш щастя по всьому світу широкому, а воно тут, у цій баньці пикатенькій на дні спочиває...* (М. Коцюбинський).

ПИКА́ТИЙ, а, е. 1. *зневажл.* З потворним, бридким або неприємним, несимпатичним обличчям. — *Козаки тоді бились із ляхами понад Случчю, понад Горинню да топились по багнах, а ви з своїми пикатими бурмистрами давай викроювати щонайкращі поля та сіножаті!* (П. Куліш); — *Хазяїн — лисий такий, пикатий, як визвіриться на мене: а йди сюди* (С. Васильченко); *На стінах портрети — весь бюргерський рід: Пикаті, пузаті, пихаті, — арійці!..* (І. Нехода); — *Чого ти сюди прийшов? .. — Ти знаєш, що за ворітьми стадіону не в одного справжнього болільника серце від туги розривається, а ти, морда пиката, тут його місце зайняв...* (О. Чорногуз); // *у знач. ім.* **пика́тий,** того, *ч.;* **пика́та,** тої, *ж.* Людина з потворним, неприємним або опасистим обличчям. — *Ото нічого бігати за отим пикатим! — знову вона за своє. — Про якого ти пикатого удруге мені плещеш? — питаю я* (Панас Мирний); *Всі побачили, як полетів через голову вбитого коня передній охоронець і почули, як страшенно закричав пикатий у кареті* (С. Тельнюк); *Пикатий озирнувся на причілкову стіну, на свою зброю. Почав зводитись* (Ю. Логвин).

2. *розм.* З опасистим, свіжим, рожевим і т. ін. обличчям. *Поза столом сидить .. скваппий чоловічок..: сивоусий, пикатий, броватий, очима, як списом, пройма* (Марко Вовчок); *Старий Петро гукнув на одну грубу пикату дівчину, що неустанно передиралася з одним хлопцем, щоби принесла із стодоли драбину* (О. Кобилянська); — *Я відаю, що в світі наймиліше, — подався вперед воєвода Тирло, товстий пикатий чоловік* (О. Бердник); // *перен.* З круглими, опуклими боками (про предмети). *Пикатий самовар клекотів на столі та, немов надувшись, випускав пару* (М. Коцюбинський); *Видерся він, пикатий місяць, уже тоді, як повз той лісок знову їхали* (Д. Бузько).

ПИЛ, у, *ч.* 1. Дрібні тверді частинки землі в повітрі або на поверхні чого-небудь; порохнява, порох *(див.* **по́рох**[1] 1). *Сиділи* [дітки] *серед улиці і вироблювали з пилу то кавуни, то дині, то гарбузи* (Панас Мирний); *Мекають вівці. Через базар пройшла отара, і пил сховав сонце* (М. Хвильовий); *У полі, скільки оком не зглянеш, як дим, курилася спалена суховієм рілля й вкривала чорним пилом їх обличчя і драні сорочки* (П. Панч); *Половину єдиної кімнати займали величезні, до стелі книжкові полиці .. Одначе безладом тут і не пахло, не помічалося навіть звичного кімнатного пилу* (А. Кокотюха); *На книгах під шаром пилу ще можна було побачити відбитки брудних підошов* (Д. Білий); // Дрібна порошкоподібна маса. *Борошняний пил висів у повітрі, а стіни .. були обсипані ним, як снігом* (М. Коцюбинський); — *До пари, яка подається в продувні чани, завжди чомусь потрапляє сажа, постійно є в ній вугляний і всякий інший пил, є навіть залізна іржа* (Ю. Шовкопляс); *Нутро дерева відгонило гіркуватим пилом, вощиною та ... живим яблуком* (Г. Вдовиченко); // Найдрібніші частинки води, снігу і т. ін. *Прибій, б'ючись об прямовисний берег, обсипав бульвар водяним пилом* (М. Трублаїні); *Хурчить, крутиться млинок, розсіває пил водяний, і світиться під греблею маленьке сонечко* (В. Близнець); *Кобзар складав неумирущу думу. Бурсацький хор співав тобі хвалу. І розхитнувши живоплоти тлуму, летіло військо в сніжному пилу...* (Л. Костенко); // *перен.* Те, що не має жодної цінності, значення. — *Не вбивайтесь дуже за мною, бо се гріх... та пом'яніть мою грішну душу... не жалуйте худоби; усе земля і пил* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *У всесвіті від віків іде космічне змагання космічних чисел, космічних величин .. І от у цьому змаганні чисел ми є ніщо, нікчемний пил* (І. Багряний); // *перен.* Мала кількість кого-, чого-небудь. — *Почекаєш мене тут .. А я, певно, швидко повернуся... Скільки там до тієї Португалії — пил для льотчика* (Люко Дашвар).

2. *розм.* Те саме, що **пило́к** 1. *Клубочиться степ золотим пилом цвітіння* (І. Цюпа); *Мені б іти через тумани білі І проводжать в поля невтомних бджіл, Радіть, що знов у пасіку артілі Вони несуть з полів пахучий пил* (Г. Бойко); *Цвітуть соняшники. Озвучені бджолами, вони чомусь схожі для мене на круглі кобзи .. Живе тіло кобз, пахуче, припорошене жовтим пилом, проросле пелюстками, — світиться й золотіє, щось промовляє своєю широкою, незгасаючою усмішкою* (Є. Гуцало).

△ **(1) Космі́чний пил** — частинки конденсованої речовини в міжзоряному та міжпланетному просторі. *Комети — нестійкі небесні тіла. Вони помалу розпадаються, перетворюючись спочатку на скупчення болідів, потім на хмарки космічного пилу, що мчить далі по еліптичній орбіті щезлої комети* (В. Владко); *Мало всякого добра, різних окремих атомів і навіть цілих молекул, не кажучи вже про космічний пил, що літає в міжгалактичному просторі? Та з тих крихіток цілу галактику зліпити можна* (М. Білкун); *Хіба вони не знають того, що на них* [космонавтів] *завжди чигає небезпека зустрічі з метеорами, з астероїдами, просто з космічним пилом, який весь час буде бомбардувати обшивку корабля і роз'їдати її?* (О. Бердник); **(2) Промисло́вий пил** — пил, що входить до складу промислового викиду. *Чимало виробничих процесів пов'язано з дією промислового пилу на працівників* (з навч. літ.); *Вирішення питання платежів за засоби захисту органів дихання дасть можливість цілковито захистити працівників від шкідливого впливу промислового пилу на їхнє здоров'я* (із журн.).

◊ **(3) Аж пил (пилю́ка) кури́ть** — дуже інтенсивно, напружено, сильно. — *А Ласій таки курник будує.* — *Будує?* — *Аж пил курить* (Ю. Збанацький); **(4) Аж (тільки) пил [іде́ (клубочи́ться) / пішо́в] [хма́рою]** *за ким і без дод.* — дуже швидко. *Явдоха посадила її* [Солоху] *верхи на палички, .. палички чкурнули скільки духу, аж пил за ними хмарою* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Івась побіг до хати. — Тільки пил пішов* (П. Воронько); **Оберта́ти (розбива́ти, розві́ювати, вали́ти** *і т. ін.)* **/ оберну́ти (розби́ти, розві́яти, звали́ти** *і т. ін.)* **на (у) прах** *(рідко* **на пил)** *див.* **оберта́ти; Пи́лом (пилю́кою, по́рохом, пилко́м** *і т. ін.)* **припада́ти / припа́сти** *див.* **припада́ти; Пуска́ти / пусти́ти в о́чі дим (пил, пилю́ку)** *див.* **пуска́ти; Розліта́тися (розві́юватися) / розлеті́тися (розві́ятися) пи́лом (в пил)** *див.* **розліта́тися**[1]**; Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **земле́ю (пи́лом) припа́сти / припада́ти** *див.* **припада́ти.**

ПИЛА́, и́, *ж.* 1. Те саме, що **пи́лка** 1. *Знадвору чутно стукіт сокир, свист пили, гукання робочих людей* (Леся Українка); *Дзвінко співа електрична пила* (І. Муратов); *Ми невеличке удосконалення придумали: через два зубці — третій вкорочуємо. Здається, дрібниця, а така пила вдвоє скоріше ріже. Як по маслу іде, тирсою не забивається, не стрибає по деревині...* (М. Стельмах); *Різати ручною пилою в глибокому снігу мерзлі дерева тяжко* (М. Андрусяк).

2. *техн.* Механізм, пристрій, основною робочою частиною якого є інструмент для пиляння. *Ми мали взяти по спальнику, два наплечники* [наплічники] *й купу різного потрібного в поході приладдя: починаючи м'ясорубкою й пінним вогнегасником, закінчуючи пятикілограмовими чавунними гантелями і дворучною пилою "Дружба-2"* (Любко Дереш).

ПИЛА́В, у, *ч.* Те саме, що **плов.** *І, мов грядки в садах цвітуть маками, Гареми мусульманські забриніли Дівчатами вродливими й жінками, А руські діти весело обсіли З пилавом мисочки, мов голуб'ята білі* (П. Куліш); *Радісні й безжурні, знищували вони смачний пилав та шашлик, зголоднівши на свіжому повітрі* (З. Тулуб); — *Пан оберлейтенант Шеба другого дня справді послав свого денщика по обід до нашого ресторану, а той йому приніс на друге маленьку купку пилаву з курки* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПИЛИ́НА, и, *ж.* Одна часточка пилу; порошина. *Тож освятімося коло дитини, інакше не варті ми навіть пилини, і наша ученість, добром не підкута, то лжа єсть прелюта, то лжа єсть прелюта!* (І. Драч); * У порівн. *Думи мої, думи мої, Лихо мені з вами! Нащо стали на папері Сумними рядами?.. Чом вас вітер не розвіяв В степу, як пилину? Чом вас лихо не приспало, Як свою дитину?..* (Т. Шевченко); *Чує він себе таким слабим, Безсильним і безвільним, мов пилина, Вітрами гнана* (І. Франко); // *перен.* Хто-небудь маленький, незначний або щось нецінне, непоказне. *Що ж ти таке тут, пилино світова, царю земний, чоловіче? Коли твій розум не збагне того світового простору, твої очі не проглянуть його пустоти, твоя думка не досягне його краю* (Панас Мирний); *Рідні мої простори .. Сам я без вас — пилина, з вами — в мільйонах — сила* (М. Гірник).

○ **(1) Ні (ані́) пили́ни (пили́нки, пили́ночки),** *у знач. присл.* — зовсім, абсолютно нічого немає. — *Він зроду ні пилинки не вкрав і на волосинку не збрехав* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Що за літо заробить Мотря, те за зиму й проживуть... коли ще й ставало! А було так, що ні дрібка солі,*

ні пилини борошна... (Панас Мирний); [В а р к а:] *Тут борошна ані пилиночки; нікому зерна віднести до млина: Зінько заслаб* (М. Кропивницький); *При вікні занавіски білі, на стінах гарні образи, ніде ні пилиночки* (Б. Лепкий); *Васі ночами все рідше снилася хатка, .. і білі полотнища простирадел та пелюшок, і дитина, й лагідна усмішка господиньки, і накрохмалені фіранки на віконцях тієї хатки, і лискуча свіжопофарбована підлога, на якій ані пилинки* (Валерій Шевчук).

◊ **Не дава́ти / не да́ти [і] пили́ні (пороши́ні, пороши́нці, пили́нці** *і т. ін.)* **впа́сти (сі́сти)** *див.* **дава́ти; Ні зерни́ни ні пили́ни (ні соломи́ни)** *див.* **зерни́на.**

ПИЛИ́НКА, и, *ж.* 1. Зменш. до **пили́на.** *В венеціанське вікно лилося сонце широким потоком, в сизій муті його крутились пилинки* (М. Коцюбинський); *Сонячний промінь навскіс увірвався до приміщення. В золотому потоці затанцювали блискучі пилинки* (О. Бердник); *— Хто ж я? Що я? Я сам цього тепер не знаю. Пилинка я, піщана грудочка, тля* (О. Донченко); *Це все робилося для того, щоб довести, що людина, якій стільки ллється на голову бруду, нікчемна пилинка, ніщо, комаха, за якою не стоїть і не стане жоден закон і якій нема на що сподіватися* (І. Багряний); *— Усе у волі Божій, дочко, а ми лише тлін на цій землі, пилинка на вітрі вічності* (В. Чемерис).

2. Одна часточка, клітина пилку (у 1 знач.). *— Волоть висипає п'ятнадцять мільйонів пилинок, — наче з кафедри промовляла Олеся* (І. Волошин); *Під час запилення пилинки, або пилкові зерна, потрапляють на приймочки* (з навч. літ.).

○ **(1) До пили́ночки (пили́нки),** *у знач. присл.* — нічого не залишаючи, все цілком. — *Скільки у кого є хліба, знесім увесь до зерна і до пилиночки* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Згоріло все до останньої пилинки, до останньої соломинки* (У. Самчук); *У квартирі вона прибере все до пилинки, на кухні витатимуть приємні запахи, і вони всією родиною сядуть за стіл* (С. Талан); **Ні (ані) пили́ни (пили́нки, пили́ночки)** *див.* **пили́на; Ні цури́, ні пили́нки** *див.* **цура́.**

◊ **Не дава́ти / не да́ти [і] пили́ні (пороши́ні, пороши́нці, пили́нці** *і т. ін.)* **впа́сти (сі́сти)** *див.* **дава́ти.**

ПИЛИ́НОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **пили́нка.** *Байдуже їм* [зорям], *що робиться на землі; тихо, мов потухаючі іскорки, лягає той світ на мерзлу грудку, відбиває* [відбивається] *сизим сяйвом на невеличких пилиночках снігу* (Панас Мирний); *Ковтає крапельку розбурхана ріка, На землю падає пилиночка легка* (В. Мисик, пер. з тв. Омара Хаяма).

○ **До пили́ночки (пили́нки)** *див.* **пили́нка; Ні (ані) пили́ни (пили́нки, пили́ночки)** *див.* **пили́на.**

ПИЛИ́ПІВ, пова, пове: **Різдвя́ний (Пили́пів) піст** *див.* **піст.**

ПИЛИ́ПІВКА, и, *ж., розм. (з великої літери).* Те саме, що **Різдвя́ний (Пили́пів) піст** *див.* **піст.** *У Пилипівку день до обіду* (приказка); *— Ти б одружився, сину! На доки його одкладати .. Хіба мало дівчат у селі? Сподобай яку, та поки Пилипівка не зайшла, одружися, сину...* (Панас Мирний); *Цілу Пилипівку піст. Хліб із цибулею та олією. Картоплю з огірком та пісний крупник* (У. Самчук); *Лесько сказав: — Хіба це голод? Ні. Це просто піст. На те ж воно й Пилипівка* (Л. Костенко); *Пилипівка хоча була й безсніжна, проте морози давалися взнаки* (М. Андрусяк).

◊ **Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **соба́ка (пес) у Пили́півку** *див.* **соба́ка.**

ПИЛИ́ПІВСЬКИЙ, а, е, *розм.* Прикм. до **Пили́півка.** *За три дні до пилипівського пущення прийшов у винницю отаман, приставив до печи* [печі] *нового кочегара, а Дмитрові дав нові чоботи* (О. Кониський); *Короткий день минає, настає ніч зимня, довга пилипівська ніч* (Панас Мирний); *Довгими пилипівськими ночами .. чимало думок-гадок переворушить дівчина, поки засіріє світанком причільне вікно* (В. Бабляк).

ПИЛИПІВЧА́НИЙ, а, е, *розм.* Який буває на Пилипівку. *Галецька обсміхнулась, неначе блиснуло сонце з-за хмар в пилипівчану негідь та сльоту* (І. Нечуй-Левицький); *Десь коло півночі Вербівку засипало майже в коліно тривким пилипівчаним снігом* (А. Іщук).

ПИЛИ́ТИ, лю́, ли́ш, *недок.* 1. Піднімати пил (у 1 знач.). *Пилили битим шляхом наморені за день воли* (Василь Шевчук).

2. *тільки 3 ос.* Виділяти із себе, зі своєї поверхні пил (у 1, 2 знач.). *За вологістю виділяють сухий ґрунт (пилить), свіжий (відчувається прохолода, але ґрунтова маса не залишає слідів на руці, світлішає за висихання), вологий — на руці залишається слід; сирий — ґрунтова маса, стиснута в кулак, зберігає короткий час надану форму; мокрий ґрунт — із стінки розрізу виступає вода* (з наук. літ.); *На поверхню землі витягаються мільйони тонн різноманітних, найчастіше фітотоксичних гірських порід, які утворюють терикони і відвали, що пилять і горять* (з наук.-техн. літ.).

ПИЛИ́ТИСЯ, и́ться, *недок.* 1. Виділяти (у 1 знач.) пил зі своєї поверхні (перев. про шлях). *Пилиться курна дорога.*

2. Припадати пилом (у 1 знач.). *В шафі пиляться яскравих кольорів плаття, яких хтозна-відколи не одягала* (М. Слабошпицький).

ПИ́ЛКА, и, *ж.* 1. Металевий інструмент із зубцями для розпилювання різних матеріалів. *Щепи сохли .. — не берегло їх дозорливе око, не ходили коло їх* [них] *ніж та пилка садовника* [садівника], *сам він кудись подівся* (Панас Мирний); *Електростанція працювала не ввесь час .. Павленко беріг воду, турбіна працювала тільки тоді, коли треба було пустити циркулярну пилку на будівництві, щоб приготувати ліс* (С. Скляренко); *Пиляли вони* [теслярі] *дерево, дзижчала пилка, і на землю сипався біленький порох* (А. Хижняк); *Загупало, задзенькало в кузні залізо, завила в теслярні пилка-циркулярка* (І. Рябокляч); *Вона повела його до лісопильні. Хижо визміювалися широкі полотна пилок, гострі трикутні зуби вгризалися в колоддя, чвиркали фонтанчики жовтуватої тирси* (П. Загребельний).

2. Манікюрний інструмент для догляду за нігтями у вигляді видовженої пластинки з металу з насічками або з пластику, скла, дерева і т. ін. з абразивним напиленням. *Ми збираємо марки, обгортки від цукерок, вирізаємо із фанери зайчиків пилкою для нігтів* (Г. Пагутяк); *— Звідки в мене пилка для нігтів? Ти взагалі мої нігті бачив? Чорні, як моя душа...* (І. Карпа).

△ **Розво́дити / розвести́ пи́лку** *див.* **розво́дити.**

ПИ́ЛКОВИЙ, а, е. Стос. до пилки (у 1 знач.). *Механізм пиляння включає пилковий вал із закріпленим на ньому пилковим диском і електродвигун* (з навч. літ.).

ПИЛКО́ВИЙ, а, е. Прикм. до **пило́к** 1, 3. *У покритонасінних рослин спермії утворюються в чоловічих гаметофітах — пилкових зернах, а яйцеклітини — у жіночих гаметофітах — зародкових мішках* (з навч. літ.); *Імунна система "пам'ятатиме" подразник багато років. Тому на початку осені потрібно порадитися зі спеціалістом, який призначить шкірні проби різними пилковими алергенами* (із журн.); *Душні хутра ще зберігали пилковий віддих довоєнних європейських готелів, жіночих парфумів, золотавих залаштункових порохів, оксамитних портьєр з китицями* (О. Забужко).

ПИЛКОПОДІ́БНИЙ, а, е. Формою подібний до пилки. *Голосові зв'язки, модулюючи потік повітря, створюють послідовність імпульсів, близьких за формою до пилкоподібних* (з наук. літ.); *За підвищених температур унаслідок стрибкоподібного нагромадження необоротних деформацій відбувається різке розвантаження зразка, крива "напруження — деформація" набуває пилкоподібної форми* (з наук. літ.).

ПИЛО... Перша частина складних слів, що відповідає слову **пил** у 1 знач., напр.: п и л о з а х и с н и́ й, п и л о м і́ р, п и л о н е п р о н и́ к н и й, п и л о о ч и́ с н и к, п и л о п о д і́ б н и й.

ПИЛОВИ́Й, а́, е́. Прикм. до **пил** 1. *Аерозолі спричинюють загальнотоксичну дію в результаті проникнення пилових часточок (до 5 мкм) в дихальні шляхи людини, повністю розчиняються в лімфі і, поступаючи в кров, викликають інтоксикацію* (з наук. літ.); *Уся Сонячна система заповнена метеорною речовиною — пиловими частинками, дрібними уламками твердих тіл і нерівномірно розсіяним газом* (з навч. літ.); // Який складається з пилу, має вигляд пилу; до складу якого входить пил. — *Дивися на результати меліорації: пилові бурі на Поліссі, виснажені, зарослі бур'яном поля, а відтак — спорожнілі села, бо хто житиме на землі, яка не родить?* (Г. Пагутяк); *Звідси ніяк, навіть у найпотужніший телескоп, не можна було побачити наш Чумацький Шлях, бо його затуляло оточене щільною пиловою хмарою тутешнє галактичне ядро...* (О. Авраменко); // Який спричиняється пилом. *Деградаційні процеси в атмосфері відбуваються внаслідок її газового, аерозольного, пилового, шумового, радіаційного, електромагнітного забруднення* (з наук. літ.); *Сухе прибирання приміщень призводить до розсіювання осілого пилу, збільшення кількості мікробів у повітрі і поширення пилових інфекцій* (з навч. літ.); // Признач. для вловлювання пилу. *Алонж (пилова трубка, патрон) — це пилоприймач аспіраційного приладу для відбору проб пилу з повітря* (з наук. літ.).

ПИЛОВИ́К, а́, *ч., розм.* Плащ або легке пальто, що захищає від пилу. *У період 1870–1890 рр. жіночий одяг став наближатися до чоловічого: з'явилися жіночий плащ від дощу й пиловик* (із журн.).

ПИЛОВЛО́ВЛЮВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до пиловловлювання. *Пиловловлювальна камера призначена для виділення крупного пилу з потоків запилених газів* (з наук. літ.).

ПИЛОВЛО́ВЛЮВАННЯ, я, *с.* Очищення повітря від завислого в ньому пилу (у 1 знач.). *Пиловловлюванням називають вловлювання пилу в місцях його виділення та накопичення за допомогою відсмоктувачів витяжної вентиляційної системи (зонтів, рукавів, кожухів, витяжних шаф та ін.) із подальшим очищенням запиленого повітря (газів) у спеціальних апаратах-пиловловлювачах* (з наук. літ.); *Процес мокрого пиловловлювання заснований на контакті запиленого газового потоку з рідиною, осадженні частинок пилу на поверхню рідини (краплин чи плівки) і винесенні їх з апарата у вигляді шламу* (з навч. літ.).

ПИЛОВЛО́ВЛЮВАЧ, а, *ч.* Апарат для вловлювання пилу (у 1 знач.). *Конструкція пиловловлювачів та їхній тип безпосередньо залежать від дисперсності пилу та ефективності його вловлювання* (з наук. літ.); *За принципом дії пиловловлювачі поділяють на гравітаційні або відцентрові (циклонні), рідинні, електричні тощо* (з наук.-техн. літ.).

ПИЛОГА́ЗОВИЙ, а, е. Пов'язаний із пилом (у 1 знач.) і газом *(див.* **газ**[1] 1). *На сьогоднішній день існує низка найбільш поширених промислових методів очищення пилогазових сумішей від забруднення твердою дисперсною фазою, які ґрунтуються на фізичних явищах гравітаційного та інерційного осідання* (з наук. літ.).

ПИЛОГАЗОВЛО́ВЛЮВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до пилогазовловлювання. *З метою дотримання вимог природоохоронного законодавства у сфері охорони атмосферного повітря відновлено пилогазовловлювальний пристрій* (із журн.).

ПИЛОГАЗОВЛО́ВЛЮВАННЯ, я, *с.* Уловлювання пилу (у 1 знач.) і газу *(див.* **газ**[1] 1). *У разі неможливості досягти на робочих місцях гранично допустимої концентрації повітря застосовують системи пилогазовловлювання* (з навч. літ.).

ПИЛОГАЗОВЛО́ВЛЮВАЧ, а, *ч.* Апарат для вловлювання пилу (у 1 знач.) та газу *(див.* **газ**[1] 1). *Масивна сталева деталь циліндричної форми, що наплавляють, розташована в спеціальному термостатичному кожусі, у верхній частині якого передбачено пилогазовловлювач та технологічні вікна* (з наук.-техн. літ.).

ПИЛОЗБІ́РНИЙ, а, е. Признач. для збору пилу (у 1 знач.). *Пилозбірні паперові мішки для пилососів з часом потребують заміни на нові* (із журн.).

ПИЛОЗБІ́РНИК, а, *ч.* 1. Елемент пилососа — вмістище, у якому збирається пил (у 1 знач.) та бруд. *Паркетна підлога знепилюється пилососом. По закінченню знепилювальних робіт пилозбірники пилососів обов'язково звільняються від пилу поза приміщеннями книгосховищ* (з мови документів).

2. *перен., розм.* Будь-який предмет побуту (перев. килим, диван і т. ін.), що може збирати на собі пил. *Це була штуковина з модних тепер струганих паличок, якими оббивають навіщось стіни в магазинах, кафе, конторах, взагалі скрізь, де буває безліч людей і де існують найсприятливіші умови для накопичення порохняви. Видимо, палички мають слугувати таким собі сучасним пилозбірником* (П. Загребельний).

ПИЛО́К, лку́, *ч.* 1. Сукупність клітин, що розвиваються в пиляках тичинок насінних рослин і беруть участь у їх розмноженні. *Жовті палички цвіту* [жита] *тихо гойдались на волосинках вздовж колосків, і непомітний пилок золотився на сонці* (М. Коцюбинський); *Василько знає, де на сортодільниці випробується червона болгарська кукурудза, звідти він і візьме пилок для штучного запилення* (І. Волошин); *Бува, прокинешся вранці, а скрізь — на підвіконні, на лаві, на долівці — повно білого пуху, білого цвіту, жовтого пилку* (В. Близнець); *Пилок соняшників заколисував теплою віхолою під грибком на Зоїному дворі* (Є. Пашковський).

2. Особливий легкий наліт на крилах метеликів і на тілі деяких комах. *Не раз увечері залітали на вогник у лісникову хатину меткі метелики — пухнасті, вкриті ніжним оксамитним пилком, який осипався від тріпотіння крилець* (О. Донченко); *Кожен знає, що коли метеликові обдути з крилець всенький пилок, він неодмінно помре* (О. Забужко); // Схожий на пил наліт на овочах і фруктах. *Виногради туго наллються соком, посивіють пилком* (О. Гончар); *Цвіт садів уже давно осипався .. Опали й зморщені плоди яблунь, груш, абрикос, вишень, а ті, що залишились на гілках, зелені, покриті пилком, крупнішали, наливалися соками* (П. Автомонов); *Кущики старі, високі, густо обсипані темними ягодами в синьому пилку* (М. Малиновська).

3. Зменш.-пестл. до **пил** 1. *Побачивши на книгах пилок, .. дістав* [художник] *із-за мольберта ганчірочку* (О. Ільченко); *Олесь ліг долілиць, притиснув скроню до льоду і почав розглядати дно. Воно тьмарилось мулистим пилком, пускало бульбашки, котрі прилипали до криги — білі, круглі, як воляче око* (Григір Тютюнник); *Булані .. з копита беруть в кар'єр, і дві легенькі смуги снігового пилку іскрами колишуться і розбризкуються обабіч них* (М. Стельмах); *Біля дверей стоїть висока бодня з борошном. Дуже цікаво видиратися на неї і дмухати в те борошно: по сипучій поверхні бігають довгасті ямки, зривається завірюхою біленький пилок* (А. Дімаров); * У порівн. *Дивиться* [Ольга] *на нічний Київ, на .. зорі, що тліють вгорі й срібним пилком одбиваються на плесі Дніпра* (С. Скляренко).

◊ **Пи́лом (пилю́кою, по́рохом, пилко́м** *і т. ін.)* **припада́ти / припа́сти** *див.* **припада́ти.**

ПИЛОМАТЕРІА́Л *див.* **пиломатеріа́ли.**

ПИЛОМАТЕРІА́ЛИ, ів, *мн. (одн.* **пиломатеріа́л,** у, *ч.).* Пиляні деревні матеріали. *Пиломатеріалу було досить. Але дроту гостро не хватало* (В. Бабляк); *Робота відновилась. Власне кажучи, слова "робота відновилася" безпосередньо не стосувалися діяльності "Геркулеса", яка складалася, за статутом, з різних торговельних операцій в галузі лісо- і пиломатеріалів* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); *Деревообробна промисловість включає лісопиляння, виробництво пиломатеріалів, фанери, деревностружкових і деревоволокнистих плит, будівельних деталей, з яких виготовляють будинки, меблі тощо* (з навч. літ.).

ПИЛОМІ́Р, а, *ч.* Прилад для вимірювання запиленості повітря (в рудниках, шахтах, системах вентиляції і т. ін.). *Є пиломіри з фільтрувальним матеріалом, на якому осідають частинки пилу, і пиломіри без фільтрувального матеріалу, наприклад, оптичні (найпоширеніші), що в них світло поглинається або розсіюється пилоповітряним потоком* (з наук. літ.).

ПИЛОНАРІЗА́ЛЬНИК, а, *ч.* Спеціаліст, що виготовляє пилки, пили. *Дві кваліфікації — пилонарізальника і токаря — освоїла робітниця* (з газ.).

ПИЛОНЕПРОНИКНИ́Й, а́, е́. Непроникний для пилу (у 1 знач.). *У пожежонебезпечних приміщеннях необхідно застосовувати пилонепроникні світильники* (з навч. літ.); *Усю територію комплексу густо оточує зелена зона, яка створює звуко- та пилонепроникний бар'єр і дарує відчуття повноцінного заміського відпочинку на природі* (з газ.); *Пропонуємо робочі костюми, зокрема костюми бавовняні з пилонепроникної тканини* (з мови реклами).

ПИЛОНЕПРОНИ́КНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **пилонепроникни́й.** *Восьмиядерний захищений смартфон має міжнародний клас захисту від вологи і пилу, що гарантує повну пилонепроникність і безпечне півгодинне занурення на глибину 1 м* (з наук.-техн. літ.).

ПИЛООЧИСНИ́Й, а́, е́. Признач. для очищення від пилу (у 1 знач.). *Експериментально та із застосуванням комп'ютерних програм установлено, що ефективність вилучення дрібнодисперсного пилу пилоочисним обладнанням не перевищує 80 %* (з наук. літ.).

ПИЛООЧИ́СНИК, а, *ч.* Установка, машина для видалення пилу (у 1 знач.). *Дільниця висушування стружки орієнтовано-стружкових плит обладнується фільтрами ефективністю 94 %, тобто "мокрими" електростатичними пилоочисниками* (з наук.-техн. літ.); // Те, що очищує повітря від пилу. *Канадській тополі просто немає ціни: вона виділяє багато кисню і є прекрасним пилоочисником* (з газ.).

ПИЛОПОДІ́БНИЙ, а, е. Схожий на пил (у 1 знач.); пилуватий. *На задньому перископі в усій красі сяяла рідна Галактика .. В центрі, де зосередились десятки мільярдів зірок, палахкотіла суцільна сліпуча пляма, прорізана в деяких місцях смугами темної пилоподібної матерії* (О. Бердник); *З боків відкритої прогалини бархани були гладенькими, мов шкіра немовляти, зате попереду тягнулась смуга, вкрита безліччю ямок, які лишаються, коли ступаєш на піддатливий пилоподібний пісок* (М. Кідрук); *Вивчено динаміку осідання пилоподібних частинок* (з наук. літ.).

ПИЛОПРИГНІ́ЧЕННЯ, я, *с., спец.* Комплекс способів і заходів попередження забруднення атмосфери пилом (у 1 знач.). *Системи продування, пилопригнічення та оброблення води є допоміжними, що обслуговують комплекс і підтримують його надійність і безпеку під час експлуатації* (з наук. літ.); *У підземних гірничих виробках сучасні засоби пилопригнічення можуть забезпечувати зниження концентрації пилу на 98–99 %. Для цього використовують різні технічні засоби: вентилятори-зрошувачі, гідромонітори, пересувні зрошувальні установки* (з наук.-попул. літ.).

ПИЛОПРИДУ́ШЕННЯ, я, *с., спец.* Те саме, що **пилопригні́чення.** *Щоб уникнути викиду радіоактивного пилу, введено в дію систему пилопридушення* (з газ.).

ПИЛОРА́МА, и, *ж.* 1. Деревообробний верстат для розпилювання колод і брусів на пиломатеріали потрібних розмірів і якості. *Мовчки сідали* [люди] *півколом біля пилорами, на яку стараннями Свирида було покладено дошки та накрито їх білою скатертиною, й скупо перемовлялися* (Микита Чернявський); *Десь тонко дзвеніла в дереві пилорама* (М. Малиновська); *Пилорама вищала, як свиня, яку колють, а коли затихала, у вухах ще лунало гостре бриніння* (Валерій Шевчук).

2. Майстерня, підприємство, де встановлені такі верстати. *Син родину годував — малий підприємець, тримав свою пилораму, дурницями голову не забивав* (А. Кокотюха); *— Побудую пилораму, — каже Карбюратор. — Валитиму тайгу. Дивись скільки тут дерев. На все життя вистачить* (С. Жадан).

ПИЛОРА́МНИЙ, а, е. Стос. до пилорами. *Найпоширенішим видом пилорамних верстатів є стрічкові* (з навч. літ.); *Легалізувати пилорамний бізнес не поспішають* (з газ.).

ПИЛОСМО́К, а, *ч.* Те саме, що **пилосо́с.** *Я бігав з пилосмоком, тріпав, згрібав папери, піднімав з підлоги книги і розставляв на поличках* (Ю. Винничук); *Люба тільки прибігла на роботу, ще не встигла ухопитися за пилосмок і віник* (Люко Дашвар).

ПИЛОСО́С, а, *ч.* Апарат, який, створюючи розрідження повітря за допомогою повітряного компресора, всмоктує пил (у 1 знач.) і признач. для очищення від пилу та бруду килимів, підлоги, меблів, одягу і т. ін.; пилосмок. *Блискучий пилосос .. висмоктував з дивана пил* (Ю. Мокрієв); *Пилосос завив із страшною натугою, наче от-от захлинеться. Потім зашипів і вистрелив клубком пилу* (В. Близнець); *Пані Дорота тяжко зітхає і береться за пилосос. Треба попилососити кожну сходинку, кожен закамарок* (С. Андрухович); * У порівн. *Місто засмоктує молодь, як пилосос...* (В. Яворівський).

ПИЛОСО́СИТИ, сю, сиш, *недок., що і без прям. дод., розм.* Очищати від пилу пилососом. *Робот-пилосос — сучасна альтернатива класичним пристроям. Якщо на вихідних хочеться відпочити, а не пилососити підлогу, довірте цю роботу розумному гаджету* (з мови реклами).

ПИЛОСО́СНИЙ, а, е. Прикм. до **пилосо́с.** *Сідалковський ліз на горище з пилососною кишкою.., щоб помститися осам, які так спотворили його красиве обличчя* (О. Чорногуз); *Діана напружилась, міцніше стискаючи блискучу пилососну трубу* (М. Кідрук).

ПИЛОСТІЙКИ́Й, а́, е́. Стійкий до забруднень пилом (у 1 знач.). *Тис ягідний тіньовитривалий, доволі морозостійкий; вимогливий до вологості повітря і ґрунту, але не росте на заболочених місцях; димо- та пилостійкий* (з наук. літ.); *Пристрій стійкий до механічних ушкоджень (металевий корпус із гумовими вставками), волого- та пилостійкий* (з наук.-техн. літ.).

ПИЛОСТІ́ЙКІСТЬ, кості *і* кости, *ж.* Властивість за знач. **пилостійки́й.** *Водо- та пилостійкість сучасних мобільних телефонів можуть з часом зменшуватися* (з наук.-техн. літ.); *Є дерева, які належать до порід із високою пилостійкістю. Це липа, акація, ясен, саме їх найкраще садити на території міста* (з наук.-попул. літ.).

ПИЛОУТВО́РЕННЯ, я, *с.* Утворення пилу (у 1 знач.). *Горіння териконів, інфільтрація звалищ, пилоутворення та інші чинники міграції шкідливих речовин із відходів призводять до забруднення підземних і поверхневих вод, атмосфери, загального погіршення стану природних ресурсів* (з наук. літ.); *Заходами, які ліквідують пилоутворення та обмежують поширення пилу в приміщенні, є герметизація устаткування, влаштування місцевої вентиляції* (з навч. літ.).

ПІ́ЛОЧКА, и, *ж.* 1. Зменш.-пестл. до **пі́лка.** — *Коли меншеньке деревце, то він його пилочкою пиля* (Г. Хоткевич); *На великому столі були порозкидані пилочки, .. рубанок, обценьки, бруски дерева і багато іншого приладдя, потрібного для будування моделі аероплана* (С. Васильченко); *Шпигун розумів, що навіть хвилина загаяння може коштувати йому життя .. Його кишені були повні відмичок, свердлець, пилочок, проти яких не вистоять жодні запори з наймiцнішої сталі* (М. Дашкієв); *Яків почув дивний звук. Наче хтось тихенько, зовсім тихенько з тамтого боку стіни пиляє. Маленькою пилочкою, мовби боїться хазяїна сполохати* (В. Лис); * Образно. *Все западає в морок. Сходить місяць. Бринять у тиші пилочки цикад* (Л. Костенко); *Вологий вітер насів на шибки, ніби прорізав їх тоненькими пилочками; гострі, як списи, струмені холодного повітря пролізали в хату і сягали Тоськи* (Валерій Шевчук).

2. Те саме, що **пі́лка** 2. *Сестра лишила при собі тільки пилочку для нігтів, маленькі ножиці, пінцет для вискубування брів та ще шампунь* (О. Авраменко); *Манікюрною пилочкою вона підрівнювала ніготь на мізинці* (К. Москалець).

ПИЛО́ЧОК, чку, *ч.* 1. Зменш.-пестл. до **пил** 1. *Та нема ж мого миленького, Та нема ж мого пана, Та вже ж моя постіль біла Пилочком припала* (з народної пісні); *Порожня діжка з борошна переверталася догори дном, і навіть пилочок не сипався з неї...* (М. Коцюбинський).

2. Зменш.-пестл. до **пило́к** 1. *Прокляття панам .. носилися в повітрі разом із пилочком жита, груш і яблунь* (Г. Хоткевич); *Прополіс — суміш смоли, воску і пилочку, зібраних медоносними бджолами з бруньок і квітів рослин* (з наук.-попул. літ.); *Пилочок покритонасінних має чотири теки, або мікроспорангії* (з навч. літ.).

ПИЛУВА́ТИЙ, а, е. Який має вигляд пилу (у 1 знач.); пилоподібний. *Тут* [на сортувальній], *як і раніше, працювали малі діти і кілька жінок — вибирали з кучугури пилуватої руди кускувату* (Г. Коцюба); — *Безструктурний пилуватий ґрунт підхоплювався вітром, і виникали страшні чорні бурі...* (М. Дашкієв); *Гранулометричний склад лесових порід змінюється від глин до легких пилуватих супісків і дрібнозернистих пилуватих пісків* (з наук. літ.).

ПИЛУВА́ТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість за знач. **пилува́тий.** *Під час опису глин, суглинків, супісків і пісків враховували оглиненість породи (визначають за інтенсивністю кольору мазка) і пилуватість (при розтиранні сухого зразка з'являється тонка пудра)* (з наук. літ.).

ПИЛЧА́СТИЙ, а, е. Те саме, що **пилкоподібний.** *Вусики в жуків дуже різноманітні за будовою: нитчасті, пилчасті, гребінчасті, булавоподібні, колінчасті тощо* (з навч. літ.).

ПИЛЧА́СТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість за знач. **пилча́стий.** *Залежно від сорту край листка має різний ступінь пилчастості. Зубці на своїй верхівці мають загострені шипики. Пилчастість може бути сильна і слабка, зубці великі і дрібні* (з наук. літ.).

ПИЛЬГУ́ЧИТИ, чу, чиш, *недок., що, рідко.* Розпилювати, розрізати. *Добриня обережно почав пильгучити цупку сирицю, якою було скручено руки Іллі. Незабаром вона впала, а через хвилину і Добриня був вільний* (В. Малик); — *Хтось із лісогосподарників пронюхав про гіганта, розшукав його і навіть спробував пильгучити бензопилою* (О. Бердник).

ПИЛЬНЕ́НЬКИЙ, а, е. Пестл. до **пі́льний**[1] 1–3, 5. *Воно* [дитя] *вертається послушно пильненьким кроком і ущасливлене до мами* (О. Кобилянська); *Осе ж і я, студентик маленький, До науки пильненький* (І. Франко); *Учитель звертається до учнів: "Будьте всі пильненькі і слухайте мене гарненько. Відповіді не кричіть, а лише руку підійміть"* (із журн.).

ПИЛЬНЕ́НЬКО. Присл. до **пильне́нький.** *Зійшов горох, підріс, зацвів увесь рясненько: Хто йшов, той приглядавсь гороховi пильненько* (П. Гулак-Артемовський); — *Я проказуватиму, диктуватиму, а ви пильненько вслухайтеся і пишіть у своїх зошитах те, що я вам диктуватиму!* (Остап Вишня); *Із садка з-за тину голова Трегубенчихи. Пильненько дивиться якийсь час, потім сторожко озирнулась* (А. Головко); — *Мені вже розказали з неба, Чого тобі пильненько треба,* — *Отець твій був у мене тут* (І. Котляревський); *Весна, осінь, літо — то пора праці, де пильненько треба прикладати рук до роботи* (Н. Кобринська).

ПИЛЬНЕ́СЕНЬКИЙ, а, е. Пестл. до **пильне́нький.** *За рухами фокусника слідкувало пів сотні пильнесеньких і допитливих дитячих очей* (з газ.).

ПИЛЬНЕ́СЕНЬКО. Присл. до **пильне́сенький.** *Стало сонечко. Прижмурює Ясні віченьки пильнесенько* (Микола Чернявський); — *Справник і досі сидить у Кривчуках ..* — *Піймає! Піймає!* — *метушиться тітка.* — *Пильнесенько, мабуть, шукає?* (Марко Вовчок).

ПІ́ЛЬНИЙ[1], а, е. 1. Який робить щось або ставиться до чого-небудь з увагою; уважний. *Наймиліші птахи — такі чисті і швидкі, жваві, пильні і обережні; вони належать височині, де нема бруду, а тільки блакить, хмари, сонце, дощ, блискавка, райдуга, вітер* (В. Барка); *Завжди пильна до свого туалету, вона й тепер була розчесана, начисто вимита* (Григорій Тютюнник); *Стояв коваль замислений у кузні, Вдивляючись в розплавлене залізо. Принишк підручний, пильний і тривожний, Світились очі блисками металу* (М. Гірник); // Який діє постійно, безперервно або не знижується, не послаблюється. *Зазнайте ж* [діти] *втіх, поки не*

пізно, Під пильним доглядом сім'ї, Та не розкидано вас різно З-під крилець неньчиних її (П. Грабовський); *Поміркованість, дотримання міри в усьому, що будить жадобу, а також пильна турбота про себе дозволили йому дожити старості, хоч на дорозі до неї поставала не одна перешкода* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

2. Який відзначається увагою, спостережливістю, здатний все помічати, підмічати. *Його пильне вухо насторожено ловило найтихіші звуки* (В. Владко); *У сусідній кімнаті спали мої дуже пильні батьки, які вважали, що куріння — гріх* (І. Роздобудько); // Який за певних обставин стає дуже настороженим, гострим і т. ін. (про погляд, увагу і т. ін.). — *Чого ти, тітко, обдивляєшся мене, як вовка? Я такий же, як і всі, — каже Чіпка, не видержавши її пильних оглядин* (Панас Мирний); *Всі голови з пильною увагою були повернені до даху будиночка* (В. Винниченко); *Раптом Соломон повернув лице до Максима, і той, відчувши на собі його пильний, вичікувальний погляд, повернувся* (І. Багряний); *Докія зміряла мене пильним поглядом і попрямувала до виходу* (Р. Андріяшик).

3. Який потребує термінового, негайного виконання; нагальний. [О л е с я:] *Що у мене — робота яка чи діло пильне, котре примушує мене сидіти дома?* (М. Кропивницький); *В неділю я не мав пильної роботи, ходив по лісі, лежав у холодку та думки думав* (О. Маковей); — *Найясніший королю, дозволь мені хоч сьогодні відлучитися, бо маю пильну справу. — А то ж яку? — здивувався Данило. — Та от, мушу книги свої просушити, щоби цвіллю не взялися* (Ю. Винничук).

4. Дуже великий, настійний (про прохання, потребу і т. ін.). — *Маю до вас пильне-пильне прохання. Обіцяєте зробити?* (С. Васильченко); — *При пильній та нагальній потребі не виключено, а навіть і слід чи то відвідати нас, чи повідомити* (В. Козаченко); — *Як відомо, Наполеон зазвичай ходив у темно-зеленому мундирі, що з часом геть зужився і вицвів на сонці; виникла пильна потреба замінити його новим* (О. Шугай).

5. Який ретельно ставиться до своїх обов'язків, роботи; старанний. *Але ти будь пильний у всьому, терпи лихо, виконуй працю благовісника, сповняй свою службу* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Діти ходили до школи, обоє були дуже пильні і чемні* (С. Ковалів); *Засумувала Зіна, яка завжди була пильною ученицею; для неї сама думка про можливу втрату року була нестерпно важкою* (В. Гжицький); // Який постійно впорядковує що-небудь; дбайливий. *В салоні щось немов не так було, як би повинно. Не видно там було пильної руки господині* (Леся Українка).

◊ **Бра́ти / взя́ти на [пи́льне] о́ко** *див.* **бра́ти; Недре́мне (недріма́нне, недрімли́ве, пи́льне** *і т. ін.)* **о́ко** *див.* **о́ко¹.**

ПИ́ЛЬНИЙ², а, е, *розм., рідко.* Прикм. до **пил** 1. — *Ой, Химо, — промовляє* [Катря], *— як усе світове минає! І кохання, і радощі, і горе — як усе минає. Що було нам дороге, над душу, — бачимо, аж порошинка пильна!..* (Марко Вовчок).

ПИ́ЛЬНИК, а, *ч., розм., рідко.* Те саме, що **пилови́к.** *До кабінету зайшов високий стрункий хлопець з пильником, накинутим на плечі, з невеликим чемоданчиком в руці* (О. Бердник); *Погляд його зупинився нарешті на чоловікові в пильнику* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ф. С. Фіцджеральда).

ПИЛЬНИ́К, а́, *ч., діал.* Напилок. [Н е д о б и т и й:] *Я прийшов вас визволити... Втікайте на Україну .. Ось вам помагачі... (Роздає пильники і молотки)* (І. Карпенко-Карий); *В другій робітні скрипіли і сичали пильники і курява знімалася до вікон* (Мирослав Ірчан); * У порівн. *З важким чуттям глядів патер на ті одуті, безвиразні, негарні лиця, .. важким чуттям проймав його дотик тих рук, рапавих, мов пильники, твердих і чорних* (І. Франко).

ПИ́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **пи́льний¹.** *Обдарований незвичайними здібностями, величезною пам'яттю, бистрим і ясним розумом, він із тими вродженими дарами лучив велику пильність і працьовитість* (І. Франко); — *Розум Бог дає, а пильність сам чоловік мусить придбати. Очам страшно, а руки зроблять!* (Б. Лепкий); *Почав* [лікар] *оглядати хлопця з такою пильністю, як циган оглядає на ярмарку коня: зазирав до рота, у вуха, вивертав повіки* (С. Добровольський); *Одного дня ті цигарки змінили трохи свій вигляд і смак. Назовні ніби було все в порядку і треба було надзвичайної чуйности й пильности, щоб щось помітити* (І. Багряний); *Чорні імлисті очі дивилися задумливо й серйозно, але посаджені вони були близько одне до одного, і тому погляд їх набирав зосередженої пильності* (З. Тулуб); *Основною небезпекою була невсипна пильність моєї бабці* (Н. Сняданко).

◊ **Присипля́ти / приспа́ти пи́льність** *див.* **присипля́ти.**

ПИ́ЛЬНО. Присл. до **пи́льний¹.** *Іди ж та пильно приглядайся, На всі чотири озирайся, Де деревце те заблищить* (І. Котляревський); *Ольга мало що чула з розпитів братиків; вона спустила голівку й пильно приглядалася до багрової квітки* (Н. Кобринська); *Дядько дивився пильно, некліпливо й наче аж сердито* (Є. Гуцало); *Тихо сіла Варка, коли Опанас матері письмо читав, і слухала так пильно, що, коли згадав Дмитро про неї та ще за чоботи — розплакалася* (Г. Косинка); *Максим пильно озирнувся навколо, по городу і на луг — чи немає ніде нікого* (І. Багряний); *Все чує вухо, пильно стежить око І серце теж події провіща* (М. Бажан); *Взяв* [лірник] *своє убрання Та ціпок дубовий, щоб сміліше йти, Попрощавсь з сім'єю; на саме ж прощання Приказав бандуру пильно берегти* (Я. Щоголів); [З о л о т н и ц ь к и й:] *Скажи, чи дуже тобі пильно до табору вертатися? Чи можна й забаритися в дорозі?* (Б. Грінченко); *Ту поему вірш по віршу Я складав старанно, пильно, Перелічував трохеї, Розміряв їх так прихильно* (В. Самійленко); *Як парость виноградної лози, Плекайте мову. Пильно й ненастанно Політь бур'ян* (М. Рильський).

ПИЛЬНО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пильнува́ти.** *Кождий дбав лише про те, щоб пильнувати свого місця до крайньої можности, знаючи добре, що й сусіднє місце буде так само пильноване* (І. Франко); *Немов зелений водоспад, З узгір'їв ллється виноград, Пильнований недремним оком* (М. Рильський); *На паперовій фабриці в Спехтгаузені біля Еберсвальде був створений спеціальний відділ, де працювали невідомі люди, пильновані якнайсуворіше агентами гестапо* (П. Загребельний); // **пильно́вано,** *безос. пред. Все, що торкалося дня нинішнього і намірів на прийдешнє, .. пильновано жорстоко й невтомно* (П. Загребельний).

ПИЛЬНОВИ́ТИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **пи́льний¹** 1, 2, 5. *Отсе й тобі гостинець мій, чабане вірний, пильновитий, за те, що скот у мене ситий, за догляд у ватаги твій* (Сл. Б. Грінченка).

ПИЛЬНУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пильнува́ти.** *Вартовий тільки обернувся, щоб натиснути кнопку. Кнопка, очевидно, була на доброму пильнуванні. Негайно ж .. на дверях стали двоє озброєних есесівців* (Іван Ле); *Ще одна небувала*

Шевченкова трансформація біблійної ідеї слова-правди — це Боже Слово в обороні людини, в пильнуванні її гідності (І. Дзюба); *Світлиця прибрана гарно, але видко, що покраси в ній давно не відновлялись і на всьому є слід не то що занедбання, а недостачі пильнування* (Леся Українка); *В його* [Коснятина] *великому потужному тілі стачало сил на все: і на пиття, і на метушню, і на прислужництво князеві, і на пильнування за порядком, не забував і про готування до походу* (П. Загребельний); *Він прокинувся вже давно, але нерухомо лежав на канапі. Перехід від сну до пильнування, що відбувається звичайно за коротку мить, розтягся йому зараз у цілу гаму наростання ясності* (В. Підмогильний); *Він знав, що за стіною не спить Надія Яківна, чатуючи його сон .. Що могло бути більшим, ніж оце пильнування друга?* (Н. Рибак).

ПИЛЬНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок.* 1. *кого, що, від кого — чого і без дод., також зі спол.* ч и. Бути на сторожі, захищаючи кого-, що-небудь від нападів, ворожих дій і т. ін. *Козаки висилали од себе в степи пікети і розвідки, і цим побитом пильнували край од татар і ногайців* (О. Стороженко); *На могилі тій сторожа Дні і ночі пильнувала, Чи орда де не рушала Та не йшла на Україну* (І. Манжура); * Образно. [С и л ь в е с т р:] *Благослови, Господь, державний Київ, Що на горі над голубим Дніпром Пильнує мир і всі труди людські!* (І. Кочерга); // Несучи відповідальність, стерегти, доглядати що-небудь, охороняти щось. — *Я гадаю, що пану полковнику буде важко, вірніше — неможливо пильнувати своє господарство і полк одночасно* (З. Тулуб); — *Ти носа, носа пильнуй! — кидає котрась Надії чи то жартома, чи то застережливо, бо такий морозище не тільки носа, а й щоки нишком прихвачує* (Яків Баш).

2. *кого, що і без прям. дод., за ким — чим, про кого — що, коло кого — чого і без дод., також зі спол.* щ о, щ о б. Стежити, слідкувати за ким-, чим-небудь. *Край самої продушини лежав Вернидуб і пильнував за ворожими рухами* (М. Старицький); [Р я б и н а:] *Писаря собі винайдіть нового, та добре пильнуйте, що він робить* (І. Франко); [О к с а н а:] *Ти, Сашко, пильнуй тут. Може, справді хто-небудь з наших приїде* (З. Мороз); *Оперативники спершу пильнували Андрія, а переконавшись, що він .. сидить завмерши, почали дрімати* (І. Багряний); *Тимко та Гаврило, як найсильніші, перетягали тачку через воду; Йонька, закачавши штани, підпихав ззаду та пильнував, щоб часом не звалилося що з харчів* (Григорій Тютюнник); — *Ну, я піду до сестри. Коні в неї. Надвечір пильнуй, щоб я не скочив у пастку. Вийди назустріч* (Р. Андріяшик); *Мене кликали випусковим, тобто я мусив постійно перебувати в газетному цеху друкарні і пильнувати за перебігом технічних процесів* (Ю. Андрухович); // Здійснювати догляд за ким-небудь, піклуватися про когось, глядіти когось. *На день благословиться, — до роботи. Бабуся тоді пильнує малої* (Марко Вовчок); *Романиха сіла коло корови і пильнувала її, аби не згибла. Давала їй, що мала найліпше, але вона не хотіла нічого їсти* (В. Стефаник); *Із стайні вигнали волів, і вони ледве ступали, сонно ремиґаючи. "Худі які! — думав Векша. — Нікому пильнувати!?"* (М. Івченко); *Вже з господинею сварився* [Степан], *За що він має їй платити, коли вона не пильнує сина?* (А. Крушельницький); // Доглядаючи, дбати про що-небудь, ходити біля чогось. *На майдані губернатор .. вимовив бажання, щоб громада все пильнувала про справність проїжджих доріг* (В. Самійленко); *Грицько пильнував вогню* (І. Багряний).

3. *над чим і без дод.* Виявляти ретельність у праці, у будь-якій дії, намагаючись виконати що-небудь добре, якісно. *Хомиха сиділа на порозі, поглядала на битий шлях та пильнувала над роботою. Вона шила синові сорочку* (І. Нечуй-Левицький); *Малювала Маня дуже гарно, бо дуже пильнувала, — аж ротика розкрила й язика висолопила* (Грицько Григоренко); *Козак пильнував ступати безшумно й шаблю придержував рукою, щоб не бряжчала* (С. Черкасенко); *Хлопці жнуть жито. Так жнуть, так пильнують, хапаються один наперед одного, аж піт їм очі заливає* (С. Васильченко); * Образно. *Помстилося кохання за зневагу, Забрало сон з подоланих очей, Вони стоять на варті і пильнують Над невгамовним серцем цілу ніч!..* (І. Стешенко, пер. з тв. В. Шекспіра).

4. *кого, що і без прям. дод., над ким.* Не спати, чергуючи, чатуючи біля кого-, чого-небудь. *Востаннє спочили сини, а вона пильнує, а вона пильнує цілу ніч над ними, тихо та гірко плачучи* (Марко Вовчок); // Бути насторожі, стежити за ким-, чим-небудь, за виконанням чогось. *Пильнують Вовчика, нема коли й заснуть. А Вовка щось нема* (Л. Глібов); *Таловиря — майстер виловлювати "блохи", перекручені назви, прізвища... Там, де пропустять секретар і навіть редактор, де проґавить коректор, пильнує на нічній варті Григорій Таловиря* (С. Журахович).

ПИЛЬНУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *недок., діал.* Бути напоготові, насторожі. *Міщани лагодилися посилати депутацію до Варшави, а поки що треба пильнуватися перед напастю* (А. Чайковський); *Він хотів, щоб син також пильнувався, був завжди насторожі. Тому погамував у собі не надто велику цікавість до того, як працює та штука на трьох ногах* (Г. Пагутяк); // Оберігатися, звичайно від кого-, чого-небудь. — *Пильнуйся ж, Аничко, аби тобі легше було .. Ти собі лежи, як пані, та прибагай* [вимагай] *собі все, що схочеш, лиш не журися, бо то тобі не виходить на здоров'я* (Л. Мартович); *Шебеші-бей зовсім осатанів .. Того і пильнуйся, як би в гніві у живіт ногою не вдарив, коли чим не догодиш* (Н. Рибак); *Він завдав собі вроку, що коли в дівчини сині очі, то на добре, коли ж ні, то мусить пильнуватися в цьому городі* (І. Білик); // *безос. Пильнувалося також, щоб усе те, що вкладалося на вози, не загубилося по дорозі і не потовклося* (Григорій Тютюнник).

ПІ́ЛЬНЯ, і, *ж., рідко.* Приміщення, де пиляють деревину; тартак.

ПИЛЬОВИ́К, а́, *ч., розм., рідко.* Те саме, що **пилови́к.** *Навіть у спеку не розлучався Загатний з пильовиком, а щойно зосеніє — загортався в чорний* (В. Дрозд); *Відсіль було видно бричку, в якій сиділо троє чоловіків. Один у френчі, другий у світленькому пильовику, а третій... третьою була жінка* (В. Шкляр).

ПИЛЬОВИЧО́К, чка́, *ч., розм., рідко.* Зменш. до **пильови́к.** *На палубу піднялися група немолодих чоловіків і дівчина в рожевому пильовичку* (Ю. Мартич).

ПІ́ЛЬЩИК[1], а, *ч., заст.* Пиляр. *Прибіг він до пильщиків, що близько дерева пиляли* (П. Чубинський); *У мене, признаюсь, спочатку мало серце не вискочило, коли почув про виселення. Це ж наша робоча сила, лісоруби, бокораші, пильщики* (С. Скляренко); *На високих березових козлах загойдалися пильщики, розрізуючи дві грубезні колоди* (В. Кучер); — *Я не вчений, — майже трагічно промовляє Фрусін. — Хіба я вчений? Я пильщик! Я пиляю труби на шматки і нагріваю ті шматочки* (П. Загребельний).

ПИ́ЛЬЩИК², а, *ч.* Те саме, що **трач².** *Серед шкідників плодовоягідних культур відомо понад 80 видів пильщиків. Останній сегмент черевця самиці має пилкоподібний яйцеклад, за що ця група комах отримала назву "пильщики"* (з наук.-попул. літ.); *Як повідомляє інтернет-видання, отруту над лісами розпорошили для боротьби з пильщиком — комахою, яка знищила тисячі сосен* (із журн.).

ПИ́ЛЬЩИЦЯ, і, *ж., заст.* Жін. до **пи́льщик¹.**

ПИЛЮГА́, юги́, *ж., розм.* Те саме, що **пилю́ка.** *Овечки бекали та мекали, розскакувались на всі боки й піднімали з шляху страшенну пилюгу...* (Панас Мирний); *Дорога курна, пухкає тепла пилюга з-під ніг* (В. Близнець); *Задушний літній день. Сіра пилюга на всьому, в розпеченому небі гаряча мла* (В. Дрозд); *Увесь дім у них завалений книжками, і в квартирі важко дихати від пилюги* (І. Роздобудько).

ПИЛЮ́ЖИТИ, жу, жиш, *недок., розм.* 1. *тільки 3 ос.* Те саме, що **пили́ти.** *Під чобітьми тріскоче сухий будяк, пилюжить пишна кульбаба — мешканець пустель* (М. Чабанівський).

2. *кого, що.* Укривати пилом. *Череда сито бутіла й пилюжила давню ґрунтовку* (Є. Пашковський).

ПИЛЮ́ЖНИЙ, а, е, *розм.* Прикм. до **пилю́га.** *Вгризається* [Параска] *сапою в землю. За шерхаючими сапами — пилюжний димок* (В. Бабляк); *Сніг кругом ніздрюватий, пропалений пилюжними бурями* (Є. Пашковський).

ПИЛЮ́КА, и, *ж., розм.* Густий пил; велика кількість пилу (у 1 знач.). *Федір, упоравшись, увійшов увесь мокрий, у грязі, у пилюці* (Панас Мирний); *На вулиці багровіли крислаті крони кленів, припорошені рудною пилюкою* (С. Чорнобривець); *Вулиця, якою йшла Ольга, була курна. Праворуч їхали вози, тягнулась за возами худоба, зрідка показувалась, знявши хмари пилюки, машина* (Ірина Вільде); — *В цьому домі давно не було людей, — сказав він. — Гляньте, скільки пилюки на столі* (Ю. Бедзик); *Перед нами розкинувся старий фруктовий садок, який ще тільки частково обтрусив із себе листя .. У цьому багрянці й золоті пилюка вже не здавалась такою нестерпною, навпаки — порошинки кружляли в розігрітому повітрі та іскрились, наче коштовності* (С. Андрухович).

◊ **Аж пил (пилю́ка) кури́ть** *див.* **пил; Пи́лом (пилю́кою, по́рохом, пилко́м** *і т. ін.)* **припада́ти / припа́сти** *див.* **припада́ти; Пуска́ти / пусти́ти в о́чі дим (пил, пилю́ку)** *див.* **пуска́ти.**

ПИЛЮ́ЧКА, и, *ж., розм.* Зменш. до **пилю́ка.** *Роса стріляла з-під ніг і обкочувалася на чоботях пилючкою* (Григорій Тютюнник); *Коні тюпачили по дорозі, збиваючи копитами пилючку* (Ю. Мушкетик); *Чого вартий один той фургончик, на колесах якого ще можна дошукатися пилючки з вулиці Шота Руставелі* (В. Шкляр).

ПИЛЯ́К, а́, *ч., бот.* Верхня частина тичинки квітки, в якій міститься пилок. *Цвітуть вишні .. Медово пахнуть жовті пиляки. Пахне весь край, весь світ...* (В. Бабляк); *Розцвів тюльпан і душу втішив, брунатний і цупкий пиляк, всі шість пелюсток порозпростав одлегло і розлого так* (В. Стус).

ПИЛЯ́КА, и, *ж., розм., рідко.* Те саме, що **пилю́ка.** *Поять* [люди] *свій товар, миють волів від дорожної пиляки* (І. Франко); *Коло натовпу .. бігають, брьохають* [діти] *по пиляці* (Ю. Яновський); — *Але як ти тут жив! Яка занедбаність, який бруд! Я навіть не встигла повитирати пиляку* (П. Загребельний); *Небезпека у Чорнобилі і довкола нього була розчинена .. у пилюці на дорогах та вулицях* (Ю. Щербак); *Віник вимітав із кутків сірі мотки збитої в павутину пиляки* (Валерій Шевчук).

ПИЛЯ́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для пиляння. *З ранку до пізнього вечора не вщухали тут* [на подвір'ї] *дружний стукіт сокир та скрипіння великих пиляльних приладів* (Є. Кротевич); *Промисловість нерудних матеріалів представлена видобутком облицювального каміння, природного стінового каменю (туф, вапняки, пиляльний) і будівельного каменю (міцні осадові, магматичні та метаморфічні породи)* (з навч. літ.).

ПИ́ЛЯНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пиля́ти** 1. *Завезені ще у червні, вони* [дрова] *лежали купою, не пиляні і не рубані* (Б. Левін); *Сірко бив по струнах, і грубі, з пиляних навпіл плах стіни шинку струшував дужий похідний марш* (Ю. Мушкетик).

2. *у знач. прикм.* Виготовлений за допомогою пиляння; розпиляний на частини. *Скрізь, куди не дивилася Жанна, було дерево: дерево рубане, різане, пиляне, стругане* (Гео Шкурупій); *Він спідлоба оглядав Ткачуків двір і дивувався: тут і гора цегли, і лісу яруси — і пиляного, і кругляка* (Ю. Збанацький); *В центрі його* [селища], *на пригірку, височіла біла мечеть, викладена із пиляного вапняку* (В. Малик); *Гасай добре знав цю споруду .. Величезний чотирикутник, зовні облицькований грубими кам'яними блоками, ізсередини пиляним туфом* (П. Загребельний).

ПИЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пиля́ти.** *Цілий день чути в них шкварчання, пиляння, тихеньке постукування; з раннього рана до пізнього вечора горить робота в щасливих Наделів* (В. Винниченко); *Я дошки пиляв із дядьком Дмитром: мука, а не пиляння — він, козак, зголоднів, пилки не потягне* (Г. Косинка); — *Він, знаєш, ким був ще пів року тому? Топменеджером рекламного агентства! А ти думала, він пилянням дерев собі на життя заробляв?* (Г. Вдовиченко); *Каленик Петрович Дзябура не боявся своєї дружини: він просто не міг слухати її дорікань, скарг і інших уїдливих балачок, що мають загальну назву "пиляння"* (І. Багмут); *Щоденне одноманітне пиляння струн уже надокучило усім сусідам* (із журн.).

ПИЛЯ́Р, а́, *ч.* Той, хто пиляє що-небудь пилкою. *Надія вже помітила, що обидва пилярі працювали надто мляво* (Яків Баш); *Дроворуби тягли цілі дерева. Пилярі пиляли їх* (П. Загребельний); *У Марущиному дворі пилярі шмагали дзвінкою стрічкою розіп'ятий на козлах окоренок граба, щедро поливаючи землю білим молоком тирси* (В. Дрозд).

ПИЛЯ́СТИЙ, а, е, *розм.* Укритий пилом (у 1 знач.) або який виділяє пил (у 1 знач.); курний (у 1 знач.). *Коні протюпають десять кроків і знов повільно й поважно, з ідилічним виглядом, ступають пилястою дорогою* (О. Кундзич); *Створилось у Галі враження, що джигун спустився до них на гору на крилах — костюм у нього був бездоганно напрасований, а туфлі сяяли, начебто ходив він не по пилястій жорстві, а по асфальту* (Валерій Шевчук).

ПИЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.* 1. *що і без прям. дод.* Розрізати пилкою дерево, камінь і т. ін. — *Там — камінь обробляють — точать, пиляють, вистругують з нього всякі виробки* (Панас Мирний); *Тиждень промайнув як один день. З ранку до ночі Шевченко пиляв і стругав, збивав ящики, щось пакував або зашивав у рогожу* (З. Тулуб); *Я в цей час пиляв дрова для вудження шинок* (Ю. Винничук); // Пилкою чи іншим спеціальним інструментом надавати потрібної форми, сточуючи нерівності. — *П'ятий розряд мені дали. Пробу пиляв на відмінно* (В. Собко); — *Мені завтра зуби пилятимуть, — повідомив Більчук, — готуватимуть порожнину рота під тотальне протезування* (Г. Вдовиченко).

2. *кого, перен., розм.* Безперервно дошкуляти кому-небудь причіпками, повчаннями, дорікати чимось. *Якщо я кого пиляю, то хіба саму себе, та воно зате нікому не вадить* (Леся Українка); *Вона пиляла сина весь час, починаючи з того дня, як тільки він зіп'явся на ноги і почав розуміти мову. Пиляла й пиляла безупинно, поки зробила з нього боягуза, нікчему* (А. Хижняк); *Злий, сердитий з полювання повернувся зять. Теща зразу ж причепилась і давай пилять: — Де ти ходиш, де ти бродиш, хочу знати я!* (П. Глазовий).

3. *що і без прям. дод., на чому, перен., розм.* Граючи на музичному інструменті, перев. смичковому, видобувати з нього різкі, негармонійні звуки. *Кривобокий скрипаль щось пиляє на скрипці, а його партнер акомпанує йому на старому розбитому роялі* (П. Колесник); *Тепер джаз пиляв модне танго — новину останнього карнавалу* (І. Білик); *По неділях збирали так звані ансамблі дримбарів і пиляли на дримбах, як на цимбалах* (М. Матіос); // Видавати одноманітні різкі звуки (про комах). *Інтимно десь у кутку* [хати] *пиляв немудру мелодію цвіркун* (Ю. Яновський); *Чого в цій хижці було багато, то це диму і цвіркунів. Оця бісова худоба, здавалось, позлазилася з усього села на наше убозтво і кілька років без угаву пиляла на своїх цвіркалках, а ночами ордою нишпорила по всіх усюдах* (М. Стельмах); *Пиляли повітря цвіркуни* (Валерій Шевчук).

4. *перен., жарг.* Іти, їхати далеко. *Потрібно було спочатку довго пиляти районом, потім з магістральної вулиці повернути праворуч і вже там зупинитися* (С. Жадан); *Я теж підвівся, але Степанович запевнив, ніби справиться сам, а я вже доберусь пізніше, бо він піде коротким шляхом, а мені треба пиляти обхідняком через пів села* (Д. Білий).

ПИЛЯ́ТИСЯ, я́ється, *недок.* 1. Піддаватися пилянню. *Легко обробляються українські граніти, пиляються, шліфуються, поліруються* (з наук.-попул. літ.); *Газобетон легко обробляється: пиляється, свердлиться, ріжеться звичайними сталевими інструментами* (з навч. літ.).

2. Пас. до **пиля́ти.** *Дерев'яні сувеніри пиляються та оздоблюються найкращими майстрами Гуцульщини* (із журн.).

ПИЛЯ́ЧКА, и, *ж., розм., рідко.* Зменш. до **пиля́ка.** *Дощ зовсім малий — тіки* [тільки] *побризкав пилячку, а землі й не промочив як слід* (Сл. Б. Грінченка); *Кур'єри акуратно змітали пилячку з столу* (Іван Ле).

ПИ́НДА, и, *рідко.* 1. *ж.* Те саме, що **пи́ха́.** *А ми пишаємось дівчатами й жінками, .. Ні пинда багачів, ні дика злість голоти, .. Ні школа духу в них живого не вгасила* (П. Куліш).

2. *ч і ж.* Те саме, що **при́нда** 3, 4. *Став нас воювать сей пинда навіжений* (П. Куліш).

ПИНДЮ́ЧИТИ, чу, чиш, *недок., що, розм.* Те саме, що **настовбу́рчувати.** *— Хіба оцей біляк вас з глузду звів? — Один Гусак загомонів. — Чого ви, братця, так баньки повитріщали? — Ми попелясті всі, а він один між нас Своє пиндючить пір'я біле!* (Є. Гребінка).

◊ **(1) Пиндю́чити ніс** *(вульг.* **мо́рду),** *зневажл.* — поводитися чванливо, бундючно. *Пиндючить ніс Остапова Горпина І, знай, все мацає на шиї свій дукач* (П. Гулак-Артемовський); [Г е р а с и м:] *Ах ти ж погань! Мужва репана! Давно лизала панам руки, за верству шапки скидала, а тепер розжилася, кумпанію з панами водить і зараз морду пиндючить перед своїм братом!* (І. Карпенко-Карий).

ПИНДЮ́ЧИТИСЯ, чуся, чишся, *недок., розм.* Те саме, що **бундю́читися.** *Фесенко ставав в мальовничій позі, переступав з ноги на ногу, пиндючивсь, силкувався бути граціозним в манерах* (І. Нечуй-Левицький); *Згадуючи батьківські достатки, по-качиному пиндючилась* [Олена] *перед чоловіком і щодня точила його, мов шашіль деревину* (М. Стельмах); *Містер Ор, при всій його невиразності й душевній убогості, пиндючився.., вдавав із себе велике цабе, на щось натякав, посилався, чимсь загрожував* (П. Загребельний).

ПИНДЮ́ЧЛИВИЙ, а, е, *розм.* Який пиндючиться, чваниться; бундючний (у 1 знач.). *Вона втекла мерщій, лишивши пиндючливого пана Пампушку з Оврамом Роздобудьком на самоті* (О. Ільченко).

ПИНДЮ́ЧЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж., розм.* Властивість за знач. **пиндю́чливий.** *Український філософ Григорій Сковорода слушно зауважив: "Нерозумну пиндючливість зустрічають за зовнішністю, випроваджують за сміхом, а розумний жарт поважний вінчає кінець"* (із журн.).

ПИНДЮ́ЧЛИВО, *розм.* Присл. до **пиндю́чливий.** *Екіпажі всуціль з офіцерів, одягнуті в хромове, тримаються самовпевнено, пиндючливо* (О. Гончар).

ПИНДЮ́ЧНИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **пиндю́чливий;** бундючний (у 1 знач.). *Ходить він собі по саду, .. аж зирк! — серед натовпу Ширяєв з своєю пиндючною жінкою! Тарас похолов!* (О. Кониський); *— Я залишаюсь. Ви — робіть, що хочете .. "Клятий упертюх! Пиндючний баран!"* (М. Кідрук).

ПИНДЮ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., розм.* Властивість за знач. **пиндю́чний.** *Не яка-небудь пиндючність панська відтручала його* [Тараса Шевченка] *від панів, а скорботне право крепацьке* [кріпацьке], *.. воно навівало на благородну душу тьмяну хмару найжурливішого сумовання* [сумування] (О. Кониський); *— Не сприйміть за банальну відмовку, але в тому немає моєї вини, — пиндючність напомадженого гостя трохи дратувала Тимура* (М. Кідрук).

ПИНДЮ́ЧНО, *розм.* Присл. до **пиндю́чний.** *Я раптом побачив його: Страх розсівся на першій лаві й пиндючно всміхався* (Валерій Шевчук); *Мені якогось лиха дуже радісно тут. В їх абсолютно порожньому барі, де вас пиндючно спитають, чи ви резервували собі столик і чи на вас чекають* (І. Карпа); *Простір навколо фазенди аж кишів пернатими; вельмишановне птаство безсоромно й голосно прочищало горлянки після сну і пиндючно здоровкалося одне з одним* (М. Кідрук).

ПИ́НХВА, и, *ж., заст.* 1. Груба, безглузда витівка, під час якої вдувають через паперову трубку дим тліючої вати в ніс сонного, а також така трубка. * Образно. *Гінець Явтух Чкурнув, що мав сили, З листом об тім, Що туркам всім Пинхву в ніс встромили* (П. Гулак-Артемовський).

2. *перен.* Що-небудь підступне, неприємне; каверза. *Як розглядів наш Забрьоха таку пинхву, як скочить із-за стола, як вибіжить з хати!* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Нехай вони тепер начуваються лиха! Завдамо ми їм вкупі з вами доброї пинхви!* (І. Нечуй-Левицький); *Що є він? .. Почував себе завжди жертвою якоїсь пинхви, вигадки, витівки, якогось жорстокого герцю, якогось злобного жарту* (Б.-І. Антонич).

◊ **Дава́ти (задава́ти, підно́сити) / да́ти (зада́ти, піднести́) пи́нхви** *див.* **дава́ти.**

ПИ́НЯВИЙ, а, е, *діал.* Повільний, неквапливий. *Пір'я дерти — пинява робота* (Сл. Б. Грінченка); *Поки в графськім палацу* [палаці] *йшли пиняві приготування до заграничної подорожі, в Грушатичах кипіло і клекотіло, як у кітлі* [котлі] (І. Франко); *Пинявою, неспішною ходою добрели ми вниз до перевозу* (Б.-І. Антонич); *В буднях я стою перед дітьми, перед їхніми допитливими очима й вишукую спосіб, як би непомітно засіяти в їхні душі зеренце з того поля, на якому загубилася твоя могилка, мій брате. Очевидно, це дуже складно, це дуже небезпечно, це дуже пинява робота, але іншої ради нема* (Р. Федорів).

ПИ́НЯВІСТЬ, вості *і* вости, *ж., діал.* Властивість за знач. **пи́нявий.** *Жестами висловлювали* [пасажири] *свою невгамовність і тривогу. Їхня нервова метушня відбивалася яскраво від апатичної пинявости продавця* (Б.-І. Антонич).

ПИ́НЯВО, *діал.* Присл. до **пи́нявий.** *Добув* [Василь] *ще цеглину, виліз, просунув руку в продухвину й почав збивати бовдур. Розмахнутися було ніяк, отже діло йшло пиняво* (Г. Хоткевич); *Новини мандрували в той час пиняво крізь дебри та гуляйполя...* (К. Гриневичева); *Маржинка що візьме* [сіно] *в зуби, то так перевертає язиком, так пиняво жвякає* [жвакає], *якби своє тіло їла* (А. Крушельницький); *Вечір довгий і темний .. Чоботи шилися пиняво, думки кружляли десь далеко* (Валерій Шевчук).

ПИ́ПКА, и, *ж., розм.* 1. Сосок (на грудній залозі). *Дихає виноград холодками і висять жовті великі цитрини, наче жіночі з пипками груди* (М. Коцюбинський); *Скільки там пипок у кішок — шість? шістнадцять?* (Ю. Іздрик); *Поки сам ледве тримаю голову й знаю тільки сон та материну пипку, говорити не під силу* (Любко Дереш).

2. Про видовжену, випуклу, довгасту або схожу на ґулю, ґульку частину, деталь чого-небудь. *В клас носив* [Антось] *таку цупечку* [люльку], *що з кулака тільки пипка виходить, аби в губу взяти* (А. Свидницький); *Перед ним зненацька виник невеличкий .. чоловічок — у голубому, без окрас, запорозькому жупані, з важкою золотою сергою в пипці лівого вуха* (О. Ільченко); *Вдалося добути язика з ханського почту; це був татарин, який носив за ханом пипку з тютюном* (Ю. Мушкетик).

3. Те саме, що **со́ска.** *Я розумію, що була правою покійна бабця, яка вчила мене одразу після пологів: "Щоб ти не сміла давати дитині замість цицьки .. пипку"* (М. Матіос); *Магда вправно вмостила свій скарб на згині руки, приставила до крихітного ротика пипку на пляшечці з кашею. Нетерплячій голодній Соньці не відразу вдалося упіймати гумову насадку* (Г. Вдовиченко).

ПИ́ПОТЬ, птя, *ч.* 1. Хвороба птахів — хрящуватий наріст на кінчику язика; тіпун. *Він* [Дмитро] *кигикнув, мов курка з пиптем, — десь-то бракувало голосу* (В. Речмедін); // *заст., лайл.* Хто-небудь неприємний, щось неприємне. *Але ж я йому* [жениху] *й одповіла: ти, кажу, курячий пипоть, раз не знаєш, по якім ділі приїхали, то й не плещи* (Я. Качура).

2. *перен., розм.* Те саме, що **пи́пка** 2. *Професор просяяв щедрою усмішкою (від чого заблискотів його круглий червонястий ніс, як пипоть на кришці мідного чайника)* (В. Близнець).

◊ **Тіпу́н (пи́поть, чиря́к) тобі (йому́, вам** *і т. ін.)* **на язи́к (на язика́)** *див.* **тіпу́н.**

ПИ́ПТИК, а, *ч., розм.* 1. Те саме, що **пи́пка** 1. — *Ваше тіло, що взяв на себе архангел, всю ніч у моїх обіймах лежало. Як не вірите, то подивіться собі під лівий пиптик; там я архангелові такий поцілунок уліпила, що кілька день іще знак буде* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. Те саме, що **пи́пка** 2. — *Ви тільки подивіться, яку я люльку купив для вас у вірменина .. А як вона відчиняється? Секрет! Ось пиптик — натиснули, і вже! Не гасне на найбільшому вітрі, тютюн не розсипається* (Ю. Мушкетик); *Я намацав на своїй лівій сідниці підозрілий пиптик .. роздивився й побачив, що то був кліщ* (В. Діброва).

ПИР, у, *ч.* 1. *заст.* Бенкет, учта. *На честь мужів новгородських, на славу синів Ярополка, Олега й Володимира, що сідали на столи кожен у землі своїй, князь Святослав велів зробити пир великий* (С. Скляренко); *Борислав із Годоєм та семеро київських можів* [мужів] *повмощалися за старійством* [старійшинством], *де хто знайшов місце, й пир, улаштований на честь миротворців землі Руської, набрав ще більшого розпалу* (І. Білик); * Образно. *Хай спів твій буде запахуще миро В пиру життя, та сам ти скромно стій І знай одно — poeta semper tiro* [поет завжди вчиться] (І. Франко); *Сердешні діти... батька взято, Смерть несподівано прийшла... Пекельний Ірод справив свято, Пир людожерності та зла* (П. Грабовський).

2. *жарт., ірон.* Будь-яке застілля (у 2 знач.). — *Я тепер відвезу до вас паню добродійку .. нехай там дещо приготує, щоб вас привітати, залишу вам Рутецького і ще може скочу до вас вечором, на ваш пир* (О. Лисяк).

3. *перен., поет.* Кривава битва, війна. *Допировали* [допирували] *Хоробрі русичі той пир, Сватів упоїли, А самі простяглися За землю Руськую* (Т. Шевченко); *Почався безперервний кривавий пир, що тримав рівно шість діб, страшний пир, похмелятися після якого кривавим вином довелося нашому народові пів тисячоліття* (В. Малик).

ПИРІ́Г, рога́, *ч.* 1. Печений виріб із тіста з начинкою. *Дід здихнув і не чув, як пиріг з його рук випав, — одна ягода викотилась з середини і покотилась травою* (Панас Мирний); *Бондариха пекла паляниці й пироги з яблуками* (С. Васильченко); *Увечері вони зберуться разом, .. сядуть до столу і одержать по скибці хліба, намазаній тушкованою свининою, і по шматку солодкого пирога з маком* (Валерій Шевчук); // *перен.* Джерело матеріального благополуччя або наживи. *Навіть інтелігенція .. виявила, що її ошукано, державний пиріг розділено між тими, хто всіляко зневажав і топтав інтелігенцію, а їй не дісталося навіть крихт* (П. Загребельний); *Йому, як вправному юрисконсультові солідної установи, не раз таки перепадало від солодкого пирога* (Ю. Бедзик).

2. *діал.* Вареник. *Що то за добра-предобра річ пироги з черницями!.. Гарячі, маслом облиті, цукром густо посипані, вони так і розпливаються в роті* (І. Франко); *Людей зійшлося багато. .. спекли хліба, зварили пирогів, і нарід гостював* (Б. Лепкий); — *Хотіла до автобуса вийти, але воду на пироги поставила. Сідайте, дорогі мої гостоньки, до святої вечері!* (Г. Пагутяк); *Соломію допускала лише на допоміжні роботи — чистити картоплю, ставити окріп чи витягати готові пироги з води* (Н. Сняданко).

◊ **Ма́зати зве́рху пирого́м** *див.* **ма́зати; (1) На пирогі́** — у гості. *Часом влітку заїжджає у колгосп на пироги Син бажаний, дорогий* (М. Шпак); *Тур сказав: — Ти прийшов сюди не на пироги до матері, а виконувати обов'язок* (Б. Харчук); **Схо́жий (похо́жий), як свиня́ на коня́ (цуценя́ на пирогі́, макогі́н на но́чви** *і т. ін.) див.* **схо́жий**[1].

ПИРІЄ́ЦЬ, ійцю, *ч., розм.* Зменш. до **пирі́й.** *Вигуляна на весняному пирійці, кобила гінко пішла риссю* (Микита Чернявський).

ПИРІЖЕ́ЧНИК, а, *ч., заст.* Той, хто пече або продає пиріжки. *Пиріжечники та продавці шербетів смажили і варили у відкритому фургоні і кидали у юрбу гарячі пиріжки* (З. Тулуб); *Крики малих газетярів, .. щебет сонних пташок у парку, вигуки пиріжечників, жалібний скрегіт трамваїв на крутих віражах* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю).

ПИРІЖЕ́ЧНИЦЯ, і, *жс., заст.* Жін. до **пиріже́чник.** *У другій залі на виході пиріжечниця стоїть із своїм переносним лотком. Така гарна молодиця — чистюха, акуратна* (В. Чемерис); *Я кинувся вгору, де стояла пиріжечниця, і купив пиріжка* (Валерій Шевчук).

ПИРІЖЕ́ЧОК, чка, *ч.* Зменш.-пестл. до **пиріжо́к** 2. *Хай же там гуляють, А нам на крилечко Вишлють з челядинцем Та по пиріжечку* (Я. Щоголів); *Для кого ж то й пиріжечки з печінкою?.. Не сама ж вона їх поїсть* (І. Микитенко); *Смажила* [матуся] *для свого панотця пиріжечки з сиром, плескаті, на сковорідці, змащеній маслом, гарячі пиріжечки з холодною густою сметанкою панотець дуже любив* (П. Загребельний); — *Улюблених вами пиріжечків напекли. З яєчком, печінкою, петрушечкою...* (О. Чорногуз).

ПИРІЖКО́ВИЙ, а, е. 1. Стос. до пиріжка. *Додатково на гарнір можна подати в салатнику, вазочці або пиріжковій тарілці салат зелений, салат з білоголової або червоноголової капусти, мариновані ягоди і фрукти, квашені яблука* (з навч. літ.); *Пиріжкове тісто можна зробити дріжджовим і бездріжджовим* (із журн.).

2. *у знач. ім.* **пиріжко́ва,** вої, *жс.* Заклад, де виготовляють і продають пиріжки. — *Даруйте, чи далеко звідси пиріжкова?* (В. Чемерис); — *Маємо дбати про свого місцевого виробника! — А може, кав'ярню "Кава по-козацьки"... — зовсім розмріявся Зеник. — Чи вареничну "Вареники по-косарськи", чи пиріжкову "Із сиром пироги"* (Г. Тарасюк); *У центрі міста зруйнували всі дешеві забігайлівки під невибагливими, але такими зрозумілими назвами — "Пиріжкова", "Рюмочна", "Пельменна" або "Варенична"* (І. Роздобудько).

ПИРІ́ЖНИК, а, *ч., заст.* Те саме, що **пиріже́чник.** — *Він вбраний, як порядний пиріжник. А чи й кондитер* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); *Страва була звичайним явищем вуличного життя, так само як жаровня пиріжника чи різниця шкуродера* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

ПИРІ́ЖНИЦЯ, і, *жс., заст.* Жін. до **пирі́жник.** *Цей третій .. — управитель вельможного дому. Він закохався в пиріжницю з Університетської вулиці* (В. Підмогильний, пер. з тв. Д. Дідро).

ПИРІЖО́К, жка́, *ч.* 1. Зменш.-пестл. до **пиріг** 1. *Підступила* [Ірися] *до дівок; І щоб.. лучче підмоститься,.. То піднесла їм пиріжок* (І. Котляревський); *Мати зловила, і хоч він плакав, наділа на нього чисту і білу холодну сорочку. Розчесала волосся і вже на порозі за пазуху вклала гарячий пиріг. Пиріжок пік йому груди, але він вийняв його на вулиці, тільки як був серед хлопців* (М. Коцюбинський); *Масло та яйця Несе вона в коші, муку. Спече пиріжок, нагодує Свою величеньку дочку* (Леся Українка).

2. Маленький пиріг, звичайно овальної форми. *Чого ж це так, що у Тараса часом Буває добрий борщ із м'ясом Та з начинкою пиріжки?..* (Л. Глібов); *Віоріка в легенькому квітчастому халатику .. склала на тарілку рум'яні пиріжки з бринзою, які вона щойно засмажила на сніданння* (М. Чабанівський); *Русь наша пирогами, пиріжками та пиріжечками з давніх давен і справді славилася* (В. Чемерис); *Люди були раді забаві і кидали в ковпак хто монетку, хто яйце, хто бублик, хто яблуко, хто пиріжок, хто що* (Ю. Логвин).

3. *в орудн. в. у знач. присл. у сполуч. зі сл.* ш а п к а, к е п к а, *розм.* У формі овалу, овальної форми. *Якийсь чоловік у смушковій шапці пиріжком зупинив Євгена* (Н. Рибак); *Молодий* [Петро], *міцний, як дуб, Кучерявий буйний чуб, .. На чуприні — пиріжком Кепка з модним козирком* (С. Олійник); *Мені чомусь робиться страшенно шкода мами .. — тої загадкової дівчинки, що лишилась на фотографіях і що її моя посічена на фрагменти пам'ять докупи вже не складає: зі смішним, по тодішній моді, пиріжком-"шиньйоном" на голові, в кокетливо настовбурченій поверх нього хусточці, в спортивних штанях* (О. Забужко).

4. *розм.* Невеликий вантажо-пасажирський автомобіль. *Перед самим носом, тільки руку простягти! — проїжджає .. пиріжок на автоколесах* (В. Близнець); — *Ну, ось вона, моя машина! — гордо обвів рукою Любаша свій "пиріжок"* (І. Карпа).

ПИРІ́Й, ю, *ч.* Трав'яниста багаторічна рослина родини злакових, звичайно бур'ян; інколи використовується як корм для худоби. *Не все пирій, кукіль замість пшениці сходить* (П. Гулак-Артемовський); *На возі свіжий запашний пирій. Конята, хрумаючи, форкали від задоволення* (Я. Качура); *Вже вершечки зелених стеблин пирію пожовкли, скоро доспіють, і з волохатих колосочків посиплеться крилате насіння* (К. Гриб); *Намистинки роси сріблились на стрільчатому* [стрілчастому] *листі пирію* (В. Дрозд); *Навіть простий пирій для знаючого цілителя велика трава. Лікує нирки, суглоби, очі, рятує дітей від рахіту* (М. Дочинець); * Образно. *Все забулося, все поросло пирієм-травою, як поростає колись доглянута, а далі покинута нива* (Ю. Мушкетик); * У порівн. — *То, може, підемо разом? — спитав я невпевнено, проклинаючи себе за лукавство, яке з кожним словом розросталося в мені, наче пирій, і кололо язик і вуха* (Любко Дереш).

ПИРІ́ЙКА, и, *жс., діал.* Пирій. *Вийшов сівач на поле сіяти, та й сіяв, кидаючи насліпо одно зерно на стежку, друге в терня, третє в буйну пирійку, в надії, що хоч якась частина зійде, і виросте, й достигне, і дасть стосотні плоди* (І. Франко); *Сів* [Северко] *на межі, густо зарослій пирійкою, а подекуди й колючим осотом та будяком* (А. Іщук); *Розпряжені коні зразу ж почали смачно вигризати молоду пирійку* (М. Стельмах).

ПИРІ́ЙНИЙ, а, е. Прикм. до **пирій.** *Ценотична різноманітність прибережних районів Чорного та Азовського морів представлена в основному ковиловими і пирійними степами* (з наук. літ.); *Пирійне поле.*

ПИРІ́ЙНИК, у, *ч.* 1. Рід багаторічних трав'янистих рослин родини тонконогових. *Пирійник нараховує понад 200 видів і поширений у помірних зонах обох півкуль* (з наук.-попул. літ.).

2. Зарості пирію. *На плакорі переважає типчаково-ковиловий степ і пирійники* (з наук. літ.).

ПИРІЮВА́ТИЙ, а, е. Зарослий пирієм. *Трудно було малому .. Борона важка, а нива пиріювата — не раз на гони треба підчищати борону* (А. Головко).

ПИРОГО́ВИЙ, а, е. Прикм. до **пиріг.** *Пирогова начинка.*

ПИРОЖИ́ТИСЯ, жу́ся, жи́шся, *недок., розм.* Підійматися, підходити (про тісто для пирогів) — уживається тільки в складі прислів'я. *Одруження з Катрею — єдиний випадок, котрий порушив ненависну йому з дитинства мораль: "Як не пиріг, то й не пирожися". А що робити, коли й не пирогові пирожитися хочеться?* (І. Муратов).

ПИРСК, *виг., розм.* Уживається як присудок за знач. **пи́рскати.** *Кость пирскнув, похлинувся, кашляє. Вітя ложку од себе, хапається за груди: пирск! пирск!* (С. Васильченко); *Ялинкові кульки сріблять, підносячи до трубочки дозатора й натискаючи педальку. Пирск — і всередину кульки потрапляє суміш аміаку зі сріблом та дистильованою водою* (із журн.).

ПИ́РСКАВКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **бри́зкалка.** *Пирскавка "Росинка" — універсальна насадка-пульверизатор, яку використовують для поливу кімнатних рослин, зволоження білизни тощо* (з мови реклами).

ПИ́РСКАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пи́рскати** і **пи́рскатися.** *Коли немає вітру, тоді в підгірному селі так тихо, що скрізь з кожного подвір'я й на кожній вулиці виразно чути ремиґання волів і задоволене пирскання коней* (Г. Епік); *— Привіт, хлопці! — ледве здержуючи пирскання, помахав рукою Бенгт* (М. Кідрук).

ПИ́РСКАТИ, аю, аєш, *недок.* 1. Розлітатися дрібними часточками, розсипатися бризками (про рідину, іскри і т. ін.). *Микитка .. був уже далеко за селом. Жваво скакав по болоті* [болоту], *а брудна вода .. пирскала високо з-під його босих ніг* (Л. Мартович); *Ганна добре бачила, що тільки-но жінка торкалася пальцями дійки, як одразу з дійок пирскало густе молоко. Кілька хвилин — і дійниця була вже повна по вінця* (В. Владко); *Іскри, вириваючись з ватри, пирскали у безодню неба, мережаного сузір'ями* (І. Пільгук); *Ягоди* [ожини] *пирскали соком в устах і втішали нашого героя теплом розбуялого літа* (Ю. Винничук); *Флор нестримно і шалено реготав і сльози пирскали з його очей* (С. Андрухович); * Образно. *Борис (так його звали) був веселий, щасливий, ентузіазм з нього аж пирскав* (Ю. Бедзик); // *безос. Від стін машини пирскало дрібним металевим пилом, боляче сікло по обличчю* (Ю. Збанацький); *В малесенькій печі між челюстями горів вогник, в горщику щось булькало, пирскало* (О. Бердник); // *перен.* Несподівано з'являтися, показуватися (про промені сонця, світло, вогонь і т. ін.). *Стоги вже в'януть, осідають, а він* [вогонь] *все пирска зірками, як слиною кіт* (М. Коцюбинський).

2. *від чого, з чого, чим і без дод.* Не утримавшись, раптово вибухати приглушеним, стриманим сміхом. *Хлопці приходили помалу до пам'яті; деякі почали тихенько пирскати зо сміху* (С. Васильченко); *З обох боків біля нього безперестанку пирскали сміхом дві міські дівчини* (А. Шиян); *Тумаяуа слухав розповідь про сонячні палаци, про школи, де вчаться друзі Олеся, і зрідка пирскав сміхом* (Ю. Бедзик); *Ми сідали вечеряти, як дві дивних білих примари з минулого. Й іноді навіть не могли їсти через те, що весь час пирскали від сміху* (І. Роздобудько); // Звучати (про стриманий, приглушений сміх). *Зовсім десь близько, за парканом в сусіднім садку, пирскав дівочий сміх* (О. Гончар); *Робітники, пирскаючи в долоні, наглядали за директором, що змушував себе ковтати терпку рідину* (М. Руденко); *Клас .. реагував порізному. Деякі, найбільш несвідомі, й собі хихикали, пирскали в кулак* (В. Нестайко).

3. *чим і без дод.* Шумно випускати повітря з ніздрів (перев. разом з якою-небудь рідиною). *Сідлані коні вимальовуються до дрібниць, прядуть вухами, пирскають і хапають губами бур'ян* (І. Багряний); *Коли Гайсин їхав на вокзал, візникова конячка лунко цокала підковами по бруку й бадьоро пирскала білими від паморозі ніздрями* (П. Панч); *Не пирскаючи, не хлюпаючи, він виринає під зеленою стіною очеретів, легко пробирається у свою схованку між кущами і лежить, спочиваючи* (В. Кучер); // *перен.* Сердячись, виявляти незадоволення шумним диханням. *Тут починалися рахунки за спаш або за якесь покрадене жито; о. Василь сердився, пирскав, червонів* (М. Коцюбинський); *Сполоханий, розлючений ховрах, чхаючи й пирскаючи, висовував мокру морду, отут його й хапали, злодюгу* (О. Іваненко).

4. *кого, що і без прям. дод.* Оббризкувати якою-небудь рідиною. *Дівчата підбігали одна за одною і пирскали Вівді на груди, на лице. Баби мочили хустки й тулили їй до скронь, під серце* (Ю. Смолич); *Дівчата з несамовитим вереском завзято оборонялися, пирскаючи нападникам у вічі бризки води* (Л. Юхвід); *Марина .. дістає з дерев'яної валізки, подарованої дідом Стефаном, одну-однісіньку свою недільну кашемірову сукню, зволожує, пирскаючи на неї з рота водою, і старанно прасує* (Микита Чернявський).

ПИ́РСКАТИСЯ, аюся, аєшся, *недок.* 1. *розм.* Обливати одне одного, бризкатися водою чи будь-якою рідиною. *Молодиці та дядьки вибили з бочки чопа, підставляли під срібний струмінь заляпані глиною руки, пирскались, обливались, втиралися рушниками* (Є. Гуцало).

2. Пас. до **пи́рскати** 4. *Пропонований засіб проти випадіння шерсті в собак пирскається на руки і втирається в шкіру тварин* (з мови реклами).

ПИ́РСНУТИ, ну, неш, *док.* 1. Однокр. до **пи́рскати.** *Густим клубом пирснув догори пісок* (І. Франко); *Михайло, мов дурний, реготав у бороду, а Жабі, приклавши хустку до очей і рота, ледве стримувалась, щоб не пирснути* (Олесь Досвітній); *Вона пирснула злостиво, зневажливо: — Скоро стане легше? Я вже це чую давно* (Г. Коцюба); *Дівчина на горішній лаві, щоб не пирснути сміхом, затулилась книжкою* (А. Головко); *"Папа"? Я ледве не пирснув від сміху, що він називає тата папою, наче хліб* (А. Дімаров); *Він одіткнув тикву, налив повний кухоль і став пити хильцем. Жовта рідина розлилась йому на підборіддя, побігла струмочком по грудях. Він захлинувся і пирснув* (І. Микитенко); *Прошелестів над яблунями вітер. Щось пирснуло в кущах, захихотіло* (Л. Костенко); — *Це* [прикраса] *з Тибету? — Вона дорога! — зневажливо пирснула мадам з наманікюреними пальцями й лакованою зачіскою* (І. Карпа).

2. *перен., розм.* Швидко, поспішно побігти куди-небудь або розбігтися в різні боки. *Коли ж за приближенням вашої сили бояри піддадуться вам* [монголам] *і віддадуть вам засіки, народ пирсне, як полова від вітру* (І. Франко); *Раптом звіявся вітер, а те стадо як пирсне, так і пропало* (М. Коцюбинський).

ПИРУВА́ЛЬНИК, а, *ч., заст.* Учасник пиру, любитель пирів; бенкетар, бенкетник. *Пішов* [блазень] *мало не до дверей, до тих безмовних .. пирувальників, яких покликано сюди лиш для кількості* (П. Загребельний); *Челядники ледве встигали носити страви пирувальникам та міняти порожні дзбани повними* (І. Білик).

ПИРУВА́ННЯ, я, *с., заст.* Дія за знач. **пирува́ти.** *Кільканадцять пар очей кліпає при вогні, кільканадцять моримухів шквариться на вогні, буде ж тут незадовго ладне й сите пирування* (С. Ковалів); *Аби князь Володимир затіяв таке пирування, .. то не сів би за стіл так, щоб обабіч стояли натовпи* (П. Загребельний); *День був теплий і сухий, тому пирування влаштували просто неба, розіславши долі сувій сукна, піднесеного в Смоленську Мусієм Хазарином — київським купцем* (І. Білик).

ПИРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., заст.* Бенкетувати. *Олексій .. пирував з товариством до пізньої ночі* (П. Куліш); *А хан печенігів в степу пирував, На пир старшину свою всю завізвав, Побіди він празник з ними обходив, Із срібної чаші на пирі тім пив* (І. Франко); *Давно відгриміли бубни, відгули перегудниці, відспівали пипели та сопелі; не чути в княжім теремі й гуку та гаму гостей — тих, з якими пирував там, у Подунав'ї* (Д. Міщенко); *Поки Ярослав у трудах і крові здобував престол, Мстислав збирав золото, пирував у невідомій далечі* (П. Загребельний).

ПИ́РХАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пи́рхати.** *Він купався, зайшовши по груди у річку, і, поринаючи й надовго зникаючи під водою, а то виринаючи знов з пирханням та кректанням, невдоволено кричав до тих, що були на березі* (О. Довженко); *Безкраї валки .. Ні тобі вогника цигарки, ні голосного крику, лише скрип і рип та пирхання коней* (І. Багряний); *Рипіння вранішнього снігу, бадьорі погуки дружини, брязкіт зброї і збруї, пирхання коней — куди їхати: в ліс чи в поле, далеко чи близько?* (П. Загребельний); *До кімнати ввірвалось холодне нічне повітря, звідкілясь здалеку линуло пирхання малого паровика* (М. Трублаїні); *Сюди, в просторе приміщення барака, глухо долітають звуки важкої праці. Гудки, пирхання й гуркіт машин, скрегіт залізних конструкцій* (О. Донченко).

ПИ́РХАТИ, аю, аєш, *недок.* 1. Видавати глухі уривчасті звуки, шумно випускаючи повітря з ніздрів, рота. *Гнідко, мов опечений, кинувсь-стрибнув і, пирхаючи, пішов дрібною ходою* (Панас Мирний); *Санки бігли, набираючи снігу крізь лини; коні брязкали і пирхали* (М. Грушевський); *Коні задоволено пирхають, клацають упряжжю й копитами* (В. Винниченко); *Байда .. умився з відра, — а умивався він завжди до пояса, — довго розтиравсь, пирхав, сопів* (Д. Бедзик); *Вода була тепла, і вони час від часу пірнали в неї з головою, пирхаючи від задоволення* (Ю. Винничук); // З шумом випускати час від часу повітря, пару і т. ін. *Було ще рано, спали пасажири, Півсонний умивався пароплав І пирхав, наче кінь* (М. Рильський); *На столі вже пузатий чайник пирхає, що аж покришка бряжчить* (О. Донченко); // Видавати шум, що нагадує такі звуки. *Сосни піднесли вітки вгору й струшували краплі дощівки. Пирхали, здригалися, дрижали, порскали шишками, мовби вийшли з купелю* (Б.-І. Антонич); *За парканом щось раптом пирхнуло, наче там поперхнулася коняка* (Ю. Яновський); // Судорожно кашляти. *Тепер я саме роблю досліди над прикметами ріжних ґатунків тютюну, від чого добродій Дмитренко мусить чхати й пирхати безперестанку* (В. Самійленко); *Він пирхає, спльовує щось солоне і відхаркує з легенів пісок* (Ю. Смолич); // Сміятися, видавати стримані, приглушені звуки. *Язик у його* [нього] *ніяк не хотів одпочивати, а все шепотів до Лукаша. Той пирхав зо сміху* (Б. Грінченко); *— А у мене радість яка. Зроду-віку не здогадаєшся. — Созоненко, може, впав з воза і в'язи скрутив? — Мало не вгадав, — пирхає* [Марта] *в руку* (М. Стельмах); *Синько не поспішав казати, трусив пузцем і пирхав од сміху* (В. Близнець).

2. *перен., розм.* Сердитим голосом, звуками виявляти незадоволення. *Їжак силкується видряпатись на пеньок. Він уже підвівся на задні лапки, але далі не вистачає у нього спритності. Він сердиться. Мабуть, сопе, пирхає* (О. Копиленко); *Йшов Іван Антонович повагом, невдоволено буркочучи й пирхаючи собі в бороду* (Ю. Смолич).

ПИ́РХНУТИ, ну, неш, *док.* Однокр. до **пи́рхати.** *Надворі пирхнув мотоцикл* (В. Дрозд); *Онися .. випила, але похапцем, пирхнувши, сполохано зиркнула на людей, чи ніхто не кепкуватиме* (Є. Гуцало); *Всі присутні слухали розповідь "хіміка" цілком серйозно, тільки один молоденький лаборант .. не витримав, пирхнув і швидко заховався десь за столами* (В. Собко); *Батько пирхнув од сміху, затулившись салфеткою* (О. Бердник); *— Не чіпай речей, про які ти не маєш ні найменшого уявлення, — презирливо пирхнув Джеймс* (В. Владко).

ПИРХНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., діал.* Пролетіти. *Як ластівка з плесів своїх ясненьких Підніметься* [дівчина] *і поуз вас пирхне, І крутиться, й вертиться, веселенька, І ледве землю крилами торкне* (М. Костомаров); *Теплий* [легіт] *ледве чутно дише, в тіні цвіти* [квіти] *головки вниз клонять, пташка пирхне, листям заколише, десь далеко жайворонки дзвонять* (О. Маковей).

ПИРХО́ТА, и, *ж., розм.* Подразнення, лоскіт у горлі, а також кашель від цього. *Після того, як кілька ночей поспіль завод працював, більшість селян скаржилися на важкий головний біль, нудоту, пирхоту в горлі* (з газ.).

ПИРЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок., розм.* 1. *що і без прям. дод.* Носити, тягати важкі речі. *Батько і син пиряли мішки мовчки* (І. Цюпа); *Хома, заливаючись потом, пиряв разом з підносчиками* [підношувачами] *важезні ящики до розпечених мінометів* (О. Гончар); *Я ношу мовчки. Пиряю, аж чуб мокрий. "Може, хоч дасть добре повечеряти", — втішаю себе* (А. Дімаров); *Денис пиряв рептухом сіно з стіжка в долинці* (Ю. Мушкетик).

2. *на чому, за ким — чим.* Швидко бігати, їхати; гасати. *Бігає* [Солоха] *за собакою та все кричить: Лишка! Лишка! Собака й сюди й туди, — а вона пиряє за нею* (Панас Мирний); *— Це ти мені розказуватимеш, що є ризиковим і небезпечним? Га? Людина, котра пиряє на відкритому транспортному засобі зі швидкістю 300 км/год?* (М. Кідрук).

ПИРЯ́ТИНСЬКИЙ, а, е: ◊ **Верства́ келебердя́нська (пиря́тинська, чугу́ївська, мальо́вана** *і т. ін.) див.* **верства́**[1].

ПИСА́К, а́, *ч.* Металевий інструмент, яким користуються для розписування дерев'яних і керамічних виробів, писанок і т. ін. *Посуд сохне кілька годин, згодом на ньому рисується орнамент: "пишеться" писаком — негострим цвяхом, закріпленим у дерев'яній ручці* (з наук. літ.); *За допомогою спеціального інструмента — писака — на шкаралупу наносять восковий малюнок, потім яйце занурюють у фарбу. Таку операцію повторюють кілька разів з різними барвниками* (із журн.).

ПИСА́КА, и, *ч. і ж.* 1. *розм.* Той (та), хто вміє або любить писати (у 1 знач.). *Як напише писака, то не розбере й собака* (прислів'я); *Пугало вже надів окуляри і з рукописом прилаштовувався до каганця. Але Тамара Микитівна потягла його за рукав. — Облиш. Який писака знайшовся* (П. Панч); *— Бра-атик Ма-а-ксим, — спочатку більш-менш бадьоро вичитує Хома, потім збивається, застрягає .. і, червоніючи, невдоволено махає рукою: — Ет, писав, чуєте, такий писака, що не розбере й собака!* (М. Стельмах).

2. *заст.* Людина, що професійно займається писанням, складанням паперів, прохань і т. ін.; писець (у 2 знач.). *Хоч трясласе рука старого писаки, хоч бризкало перо, одначе з-під його* [нього] *отрута на папері зосталася...* (Панас Мирний); *Нашукала я собі знов писаку, начеркав він мені прошення, та й однесла я його до судії* (А. Кримський).

3. *зневажл.* Плідний, але неталановитий або безпринципний письменник, журналіст; борзописець. — *Треба негайно "одшити" або принаймні поставити на своє місце різних писак, що, вміючи сяк-так зробити репортерську замітку, тикають свого носа в мистецтво* (М. Хвильовий); [Пронашка:] *Я розмовляв учора з Чайченком. Він знає автора статейки. Це дрібний і безпринципний писака* (І. Микитенко); *Юхим недбало відпустив пальці, і газета впала на коліна. "Такими дурнями, як ці писаки, — подумав він, — тільки тини городити"* (М. Малиновська).

4. *заст.* Письменник. *Товариство обгорнуло Петра, як доброго товариша, привітало, як свого талановитого писаку* (Панас Мирний); [Петро:] *Один хлопець приніс мені на прочитання свої вірші й просив сказати, чи буде з його* [нього] *писака, чи ні* (В. Самійленко); *Звісно, письменник з мене нікудишній — інший би, маститий, хвацький писака, товстелезний любовний роман сотворив про наших терехівських Ромео та Джульєтту* (В. Дрозд).

ПЙСАЛО, а, *с., заст.* Перо (для писання). *Він неодмінно хотів навчитися писати, а його зашкарублі на важкій праці руки не слухались очей та голови і зовсім не туди, куди треба, вели писало* (Б. Грінченко); *Ярославові стало шкода дівчини, він кутав її в білячу ковдру, витирав їй сльози міцною своєю рукою, рукою мужа, що з однаковим спритом тримала меч і писало* (П. Загребельний); *Він кілька разів умочав писало в каламарик, і тетрамен* [чорнило] *щоразу висихав* (І. Білик); *Писало — невелика паличка чи то з наймічнішого дерева, чи з кістки, чи з рогу, чи з міді, чи бронзи. Один кінець у неї гострий. То саме ним і видряпують літери по воску. Щоб літери не стерлись, дощечки закривають і зав'язують ремінці книжки* (Ю. Логвин).

ПИСА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для писання (у 1 знач.). *Хтось надіслав до Спарти писальну дощечку, на воску якої не було нічого написано* (І. Білик); // *заст.* Те саме, що **письмо́вий** 2. *Серед кабінету стояв довгий писальний стіл з неполірованої дубини, чудово поцяцькований вперемішку горіховим та червоним деревом* (І. Нечуй-Левицький); *За хвильку почула, як невидимий шашіль точив різьблену ніжку маленького столика з писальним приладдям* (Н. Королева); // Який уживається для писання. *Скелі з білої писальної крейди виступають на правому березі річки Дінця на висоті 50–60 м* (з наук. літ.).

ПИСА́ЛЬНИК, а, *ч., заст., рідко.* Той, хто займається написанням художніх творів. *Українська усна народна поезія дуже виділяється своїми блискучими фарбами. Вона вся закидана букетами поезії, .. так що тямучий український писальник, не нагинаючись, може сміливо загрібати цілі оберемки квіток і обсипати ними свої твори* (І. Нечуй-Левицький).

ПЙСАЛЬЦЕ, я, *с.* 1. *заст.* Зменш. до **пи́сало.** *Тут терпеливості треба, щоб ту дрібноту* [дітей] *навчити читати, писати, думати, показати, як тримати писальце* (Уляна Кравченко); *Він прилаштувався коло вікна, потер писальце об скошену дошку .. й умочив у тетрамен* [чорнило] (І. Білик); *Писальце ходило по папері спокійно* (О. Шугай).

2. Інструмент для розмальовування писанок; писачок. *На Гуцульщині поширена воскова техніка розпису яєць за допомогою спеціального писальця* (із журн.).

ПЙСАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **писа́ти.** *Що Шевченко потім був зневажної думки про Аскоченського, се знати з віршів його, писаних 17 червня р. 1860* (О. Кониський); *На ньому* [столику] *лежали звої нотного паперу .. і ще якісь дрібно писані порізнені листки* (Леся Українка); *Я розірвав конверт і прочитав писаного жіночою рукою листа* (Б. Антоненко-Давидович); *З коня зіскочив* [козак] *стрімголов І в Спаську вежу увійшов, Тримаючи в руці своїй Богданом писаний сувій* (М. Бажан); *Будинок у Плачинди просторий, міщанський, на п'ять покоїв .. Від божниці дві стіни красуються старосвітськими, писаними на кипарисі та білому залізі образами* (М. Стельмах); *Хай Андрій скаже, щоб він узяв у моєму чемодані під ліжком щоденник, писаний китайською мовою* (Ю. Покальчук); // **пи́сано,** *безос. пред.* — *А що ж би воно там таке могло бути писано в отакій книжищі?* — *провадила пані, киваючи головою* (Олена Пчілка); *Все буде так, як писано в книжках: Зірчастий сніг, легкий на вітах іній І голоси самотні у полях* (М. Рильський).

2. *у знач. прикм.* Написаний від руки; рукописний. *Зважають, що треба поховати хоть найдорожчі писані речі...* (Леся Українка); *Йому марилось: ось маленька світла кімнаточка, .. стіл з купою книжок на ньому, невеличкий каламар, годинник, рукописи, аркуші писані, друковані, білі* (Г. Хоткевич); // Який записано або надруковано; протилежне у с н и й. — *Ми забираємо хлопчика!* — *твердо промовив полковник.* — *Ось писаний дозвіл!* (О. Донченко); *Устина вдає, що спить, а сама слухає мудре писане слово* (С. Чорнобривець); *Українська класика й народна мова широко використовували багатство синонімів, дуже рідко вдаючись до слова красивий.., наприклад: гожий, пригожий, красовитий, ловкий, файний .. То яка потреба збіднювати мову, забувши цю словесну різноманітність, і пересипати писаний текст чи живу мову одним-однісіньким словом красивий?* (Б. Антоненко-Давидович); // Закріплений, складений на папері у формі документа. *Як казав Северин Шутько, найкращий писаний закон — правда в хаті* (Р. Андріяшик); *Як і всі антрепренери українських театрів, М. К. Садовський тримав трупу "на слово". Писаних умов з акторами тоді не складали* (з мемуарної літ.); *Народу потрібен не тільки писаний Основний Закон, а важливо досягти такого сприйняття суспільних відносин, які створюють умови конституціоналізму, що відображаються в дотриманні основних правил поведінки держави і громадянина на основі Конституції* (з газ.); // *у знач. ім.* **пи́сане,** ного, *с.* Написаний від руки чи власноручно надрукований текст із певним змістом. *Писаного сокирою не вирубаєш* (прислів'я); *Раніше мені все ж здавалось, що існують якісь суб'єкти, бодай хтось, хто за всім цим справді слідкує, перечитує писане тобою, чекає на щось нове від тебе, переживає за тебе* (С. Жадан).

3. *у знач. прикм.* Прикрашений різьбленням, малюнками або вишивкою. *Щезав* [хлопець] *серед весільної юрби, щоб за хвилину явитися з писаною, плескатою фляшкою* (І. Франко); *Перед ним* [чоловіком] *на столі писаний глек, горі дном* (К. Гриневичева); *Промінь мигтить по писаному комині, по стелі, по вікнах і гасне на покутті* (О. Кундзич); *Дуже до лиця їй* [княгині] *був гуцульський одяг: і сорочка вишивана з уставками, і киптар писаний, сухозолоттю* [сухозлоттю] *золочений* (В. Гжицький); // З кольоровими смугами (про тканину). *Хата в Паськів простора, прибрана .. Стіни в рушниках, постіль у пишних подушках, писаних рядна*х (К. Гордієнко); *На станції Розлуч юрмились, схожі на перелітних птахів, люди з писаними торбами за плечима* (С. Чорнобривець).

4. *у сполуч. зі сл.* врода, краса, красень, красуня *і т. ін.* Надзвичайно красивий, вродливий. *Через цю писану вроду та оці русі коси і звів її блискучий офіцер-аристократ* (Ю. Смолич); *Чоловік з якоюсь вертихвісткою любов крутить. Ну, коли б у того чоловіка та жінка була якась нетіпаха, то вже бог з ним. А то ж писана краля, хоч з лиця воду пий* (В. Кучер); *— Як настане ніч, з лісу на поляну вийде пастися кінь Добрян, писаної краси* (А. Шиян); *"Теж мені... писаний красунчик — дивитися немає на що! " — подумала* [Наталія Іванівна], *але вголос не зважилась сказати те, що думала* (В. Чемерис).

◊ **(1) Ви́лами [по воді] пи́сано <Ви́лами по воді́>:** а) невідомо, як буде. *І цей про Олексу... Ніби йому самому не видно, на кого зазіхає зазнайкуватий бригадир. Але це ще вилами по воді писано... У Тетяни вередлива вдача* (С. Добровольський); *Чи не приїдемо до вас ось такими силами: я, Садовський, Левицький .. Але це ще вилами писано* (з мемуарної літ.); б) сумнівний щодо здійснення. *— Слухайте, діти, що я вам раджу, — встряла в розмову Бондариха, — те все, що ви кажете, може, воно удасться вам, а може, й ні, а більше того, що вилами по воді* (С. Васильченко); *— Це ще вилами по воді писано. Для польоту на Марс знаєш, який великий зореліт треба збудувати? Ого! Завдовжки як міст Патона! А поки такого збудують, ми саме встигнемо закінчити школу* (В. Нестайко); **Зако́н не пи́саний** *див.* **зако́н; Іти́ як по пи́саному** *див.* **іти́; (2) Не про нас пи́сано** — призначено для інших. *— Аби ти не був такий темний, то міг би взнати дещо про владик земних .. — Сова про сову, а всяк про себе, — Ситник усміхався трохи погірдливо, — писано не про нас* (П. Загребельний); **Носи́тися / розноси́тися як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **[ду́рень] із сту́пою ([ци́ган, ста́рець] з пи́саною то́рбою (з пи́санкою))** *див.* **носи́тися; (3) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **по пи́саному:** а) *(зі сл.* говорити, відповідати *і т. ін.)* дуже чітко, не збиваючись. *Не роби з верховинців великих промовців, що говорять як по писаному* (В. Поліщук); *— А ти добре завчив усі скарги нобілітованих* [титулованих]. *Як по писаному шпариш* (Іван Ле); *Бригадири відповідали як по писаному. Один лише Сидір Підпара .. переплутав усі цифри* (М. Зарудний); *Антось, котрий ніколи не вмів щось сказати до ладу, раптом заговорив так гладко, як по писаному* (Г. Пагутяк); б) легко, безпомилково. *За вісімнадцять літ свого подружнього життя Марія навчилася читати найдрібніші факти як по писаному* (Ірина Вільде); *— Що мені там кожна стежечка, кожний кущик знайомісінькі, дивлюсь туди, та дітство* [дитинство] *й дівування своє розкішне, і замужжя щасливе, й вдівство гірке — все мов по писаному вичитую* (Марко Вовчок); в) ніби за наперед продуманим планом або схемою. *Пообіцяла тьотя! Ну, значить: "Обіцянка-цяцянка, а дурневі радість!" Усе значить, як слід. Як по писаному...* (Остап Вишня); *Добрий настрій знову повернувся до Васька, і все пішло як по писаному: чудово помився в лазні й прийшов додому рум'яний і свіжий, як огірок* (Б. Антоненко-Давидович); *Спершу справді усе "пішло й поїхало", як по писаному: були мармур і габро, було багато замовлень і нове просторе приміщення* (В. Шкляр).

ПИСАНИ́НА, и, *ж.* 1. *розм.* Те саме, що **писа́ння** 1, 2. *Княгиня тремтячим голосом диктувала слова листа, а отець Григорій записував їх, перекладаючи грецькою мовою. А потім утомлений довгою писаниною монах повалився на ослін і заплющив очі* (Б. Лепкий); *— Чого так рано? — зупинив писанину Гнат, і ручка між пальцями заклякла, як тичка в болоті* (Григорій Тютюнник); *— Та це ще як ми до Муреша скакали, то я рідко писав. Знаєте, як ми там наступали!.. Не до писанини було!..* (О. Гончар); *Мені страх не хотілося сідати за писанину! Вони мені і в школі набридли, оті домашні завдання* (А. Дімаров); *Цілу ніч писав Харитон. А вранці передав свою писанину кореспондентам* (Є. Кравченко); // Складання, ведення ділових паперів, звичайно непотрібних або багатослівних. *Кому потрібна ота бюрократична писанина?* (М. Дашкієв); *Тамара не раз помічала, як багато бюрократичної писанини розвелося в медичних закладах* (О. Гончар).

2. *зневажл.* Що-небудь написане невправно, незграбно. *Він відсунув свою писанину, трохи соромлячись своєї невправності в письмі* (С. Чорнобривець); *Павло переглянув незграбну писанину, склав аркуш учетверо, роздер, кинув на землю і притоптав ногою* (М. Сиротюк); *Він нахилився до вогню, вчитується в коряву писанину* (П. Запаренко); // Малозначний або невдало складений писаний, друкований текст. *Винуватий у всьому той, хто дозволив вивісити цей нісенітний плакат .. Русевич голосно розреготався: не так уже й важко збагнути, де лежать причини, що породили оцю безглузду писанину* (Ю. Шовкопляс); *— Годі нам розставляти знаки в його писанині... Не правитимем ані рядка!* (О. Гончар); // Слабкий художньо або ідейно шкідливий літературний твір. *Якщо навіть не вважати за звичайні теревені такої писанини.., то все-таки можемо з них* [віршів] *вичитати, що віра автора в народ .. не була у нього вироблена життям, .. її дала йому доля* (І. Франко); *— Що це за писанина? Чи не вважаєте ви себе класиком літератури?* (Іван Ле); *Нездарний письменник стає редактором журналу і друкує власну свою писанину, якої ніхто б і в руки не взяв* (П. Загребельний).

ПИ́САНКА, и, *ж.* 1. Розмальоване великоднє куряче або декоративне, звичайно дерев'яне, яйце. *Настав Великдень .. По службі Божій щиро з ним Поцілувалася дівчина. І писанок, і крашанок, Всього Трохиму надавала* (С. Руданський); *Я вийняв крашанку, чи, краще, писанку. На ній по білому йшли навскоси чорні смуги* (В. Самійленко); *Готувалися побратими до Великодніх свят. У кожного свій клопіт, свої турботи. Кожен мав принести якийсь дарунок .. Той найкращу писанку, той викарбуваний топірець* (І. Пільгук); *Чи пробував хто-небудь з вас відчитати тайнопис руських вишивальних узорів або орнаментику писанок?* (Р. Іваничук).

2. *перен.* Про що-небудь приємне, красиве. *Життя — писанка, та шкода, що в материнім череві не засновано доброї школи, щоб життя з пелюшок обома жменями брати* (Іван Ле); *Чимало зусиль витратили мешканці відомого на весь світ села* [Шевченкове], *щоб причепурити його, перетворити у справжню писанку* (М. Чабанівський); *Сивоок зробив рукою рух круглий, мовби обіймаючи майбутній храм у всій його хвилястій красі, сказав просто: — Весь храм зокола розписати в наші барви, щоб став посеред Києва і посеред цілої землі писанкою, людською радістю...* (П. Загребельний); *Оперували ми, здебільшого, побіля Космача. Нескорене гірське село-писанка стікало кров'ю молодих легінів* (М. Андрусяк); // Про вродливу дівчину, жінку. *— Добридень тобі, моя писанко, моє серденько кохане! Чи ти оце мене не впізнала? — приставав Іван до неї* [молодиці] (І. Нечуй-Левицький); *Ян Гуцульський прибув з Поділля,*

привіз і свою писанку-дочку, щоб уперше показати її на люди дорослою, вихованою (Іван Ле).

Писа́ти (розпи́сувати) писанки́ *див.* **писа́ти.**

◊ **Носи́тися / розноси́тися як (мов, ніби** *і т. ін.)* **[ду́рень] із сту́пою ([ци́ган, ста́рець] з пи́саною то́рбою (з пи́санкою))** *див.* **носи́тися; (1) Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **пи́санка (карти́на):** а) який вражає надзвичайною гармонією барв, ліній і т. ін.; дуже гарний. *Село на нашій Україні — неначе писанка село, Зеленим гаєм поросло* (Т. Шевченко); *Який чудовий хвартух! Їй-богу, наче писанка* (І. Нечуй-Левицький); *— А там же і півень як картина!* (Остап Вишня); *Літо, тепло, ніч як писанка, зірочки солодкі-солодкі, як медовуха* (І. Андрусяк); *Як писанка лани* (В. Сосюра); б) гарний на вроду; дуже вродливий (перев. про жінку, дівчину). *— Як зараз чую голос коваля Спиридона. — Он у тебе дочка як картина: не дасть в образу! Викупить перед паном* (Панас Мирний); *На кінці мосту лежав впоперек лицем догори ще молодий козак-виговець, пишний, гарний, як картина* (І. Нечуй-Левицький); *Приходь, найду тобі дівчину як писанку* (М. Стельмах); *Бабуся була як писанка: маленька, кругленька, у вишитому полотняному платті і фартушку* (М. Малиновська).

ПИСАНКА́Р, *я́, ч.* Той, хто розмальовує писанки (у 1 знач.). *Є у мене приятель — Дмитро Пожоджук, відомий на увесь світ писанкар, вишивальник і фольклорист із Космача* (М. Матіос); *Інтерес до виготовлення писанок, як і до інших народних традицій, відновився за десятиліття незалежності. У 1992 році відбувся Міжнародний з'їзд писанкарів* (з наук.-попул. літ.).

ПИСАНКА́РКА, и, *ж.* Жін. до **писанка́р.** *Оксана Лятуринська — відома українська письменниця, перекладач, живописець, скульптор, писанкарка* (з навч. літ.); *Як розповіла писанкарка та автор робіт Ірина Михалевич, назва виставки "Живі барви писанки" вибрана не випадково. Адже всі роботи майстриня виконує з допомогою природних фарб* (із журн.).

ПИСАНКА́РСТВО, а, *с.* Вид декоративно-прикладного мистецтва розписування писанок, поширений у слов'ян та інших народів. *Одним із центральних символів гуцульського писанкарства є зображення, що його традиційно називають "три хвилі" — перехрещення кількох звивистих ліній* (з наук.-попул. літ.); *Унікальним явищем у декоративному мистецтві України є писанкарство — розпис великодніх яєць-писанок* (з навч. літ.); // Ремесло писанкаря. *Символічно, що писанкарство — традиційно жіноче ремесло. І напевно, причина не тільки в тому, що це заняття не вимагає докладання фізичних зусиль: яйце — символ життя і нового народження, а в людському світі нове життя світові дарує жінка* (із журн.).

ПИСАНКА́РСЬКИЙ, а, е. 1. Стос. до писанкаря і писанкарства. *Малюки розглянули різні способи декорування яєць, довідалися про традиційний писанкарський розпис воском* (із журн.); *Неоціненною в розвитку автентичної культури горян залишається роль старих майстрів-"старообрядців", котрі зберігають еталонний писанкарський почерк* (із журн.); *Мета Міжнародної виставки "Світ писанки" — популяризація та розвиток писанкарських традицій на Закарпатті, ознайомлення з різновидами розпису писанки, відтворення її автентичних зразків, звернення уваги і пошани до українських народних традицій та звичаїв* (з газ.); *Писанкарський інструмент.*

ПИ́САНКОВИЙ, а, е. Прикм. до **пи́санка** 1. *Поєднання кількох кольорів у писанкових розписах символізує родинне щастя, мир, любов, успіх* (з наук. літ.); *Багато зашифрованої інформації зберігають вишиванки-візерунки, писанкові орнаменти, знаки, мальовані в старовинних книгах* (з наук.-попул. літ.).

ПИСА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **писа́ти.** *Він уже навчивсь од Марти читати, а самотужки й писати вчився: добув у дяка зразок і доти працював над їм* [ним], *поки подужав хоч трохи писання* (Б. Грінченко); *Людина, поклавши блокнот на лутку, уся поринула в писання* (І. Кириленко); *Писання протоколу тривало далі* (І. Багряний); *Писав завзято і наполегливо, навчаючись цій справі в ході самого процесу писання. Трудився, розуміючи, що це і є моє покликання, подальший сенс життя* (В. Чемерис); *Всю зиму і першу половину весни 1992 року я провів за писанням "Московіади" — безумовно, не найкращого, але все-таки найпристраснішого з моїх романів* (Ю. Андрухович).

2. Текст, написаний від руки. *Той глянув на писання і побачив, що з усього проказаного написано кілька перших слів великими, недотепними, кривими карлючками: Роман ледве вмів писати* (Б. Грінченко); *Щось давно мене забула Та, кого люблю: Ні писання, ні привіту На любов мою!* (А. Кримський); *Я вперто посилав поштою свої писання до деяких львівських .. редакцій — але мені просто не відповідали й не повертали рукописів* (П. Козланюк).

3. Літературний, публіцистичний і т. ін. твір або писаний лист. *Він зібрав писання всіх давніших, нових й найновіших філософів і все, що тільки стосувалось до його науки* (І. Нечуй-Левицький); *Коли ще раз повернутись до мови писань Сковороди, то ми побачимо, що й тут від тієї мішанини мовної XVIII століття не раз його врятовувала .. саме практика — жива, надійна, непомильна* (П. Тичина); *Я ходив до Музеуму, я розмовляв з учнями, читав їм прадавні писання мудреців* (О. Бердник).

4. *(з великої літери), рел.-церк.* Те саме, що **Святе́ Письмо́** *(див.* **письмо́).** *Чи ви не читали в Писанні: Камінь, що його будівничі відкинули, той наріжним став каменем!* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

5. *зневажл.* Те саме, що **писани́на** 2. *Але в нас є .. люди настільки самовпевнені та "несамовито горді", що всяке критичне слово, сказане про їхнє писання, ввергає їх у лють* (О. Шугай).

(1) Кра́сне писа́ння, *іст.* — навчальний предмет у початковій школі, мета якого — виробити в учнів чіткий, гарний почерк; каліграфія. *Показавши вповні своє знання красного писання в численних викрутасах та довгих, як світ, і рівних, як ковбаси, хвостиках, Валько положив крейду, відступився, зирнув ще раз з уподобою на записану таблицю* (І. Франко); *Він* [учитель] *не спитав ні Анни, ні Марії, чому в суботу не були на годині красного писання, і се здивувало всіх дуже* (С. Ковалів); *І вже після всього — декілька хвилин красного писання. Ми так набили руку, що вчителі не могли розпізнати наші зошити, до того схожими були почерки* (П. Запаренко); **Святе́ Письмо́ (Писа́ння)** *див.* **письмо́.**

ПИСА́ННЯЧКО, а, *с.* Пестл. до **писа́ння** 2, 3. *Ой сів же він при столику, При світлі думав, Писаннячко дрібнесеньке, А він го* [його] *читав* (Ю. Федькович); *— Якщо вже так хочете, ходімо разом до казарми, почекаєте там, я це ваше писаннячко віддам і принесу відповідь, але тут вам чекати аж ніяк не можна* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Два його* [Митрофана] *писаннячка, вказані ним, себто коротку*

історію і одну похвальну промову.., переклав я селянською мовою (І. Франко); — *Перегляньте, перегляньте архівник .. У нас немає кому доглядати паперовий брухт .. А ви — людина вчена, поворушіть трохи це прадідівське писаннячко; колись якась користь з цього буде* (О. Донченко).

ПИ́САНОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **пи́санка.** [Х в е д о с к а:] *Цю писаночку покладу біля образів* (М. Кропивницький); *Моя мати та пустила письмо до мене та й прислала грошей на Великдень. Пише: ".. Писаночок я тобі списала та й пасочку спекла, — тато на пошті пришле"* (В. Стефаник); *Ближиться* [близиться] *Великдень, в душі щем, згадується дитинство, як ми тішилися, що будемо бігати коло церкви з писаночками...* (М. Матіос); — *Ой, моя ти писаночко рябесенька! Держіть мене, хлопці, бо не видержу далі! Пришлю до тебе сватів, бо ми з тобою парисні! — меле Антін* (І. Нечуй-Левицький).

ПИ́САР, я, *ч., іст.* 1. Людина, що професійно займалася переписуванням паперів; писець. *А Йонатан, Давидів дядько, був радник, він чоловік розумний та писар* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Довго я до тебе, Грицю, не писала, Бо не мала часу й писаря не мала* (Я. Щоголів); // Службова особа, що займалася переписуванням та складанням канцелярських паперів. *Щоліта ми жили в Третій Роті, а взимку — по селах, де батько або вчителював, або служив сільським писарем* (В. Сосюра).

2. Службова особа штабної армійської канцелярії. *Писар порився в своїй величезній сумці, де можна було вмістити не лише штабні документи, а при нагоді сховатись і самому щупленькому писареві, дістав звідти загсівські бланки* (Ю. Збанацький); *Брянський запитав дозволу приймати транспорт. Самієв махнув на ходу рукою: — Приймай... Писарі оформлять пізніше...* (О. Гончар); *Капітан викликав кожного прибулого, ставив два-три запитання і показував писареві, до якого барака записати* (М. Сиротюк).

3. Службова особа, що відала діловодством Коша Запорізької Січі. *Показалася, нарешті, й старшина з клейнодами: кошовий із патерицею в руці — ознакою своєї гідності, суддя з військовою печаткою, писар з каламарем та осавула з пірначем* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя); *Писаря обирали на козацькій раді* (з наук.-попул. літ.).

(1) Генера́льний пи́сар, *іст.* — представник вищої військової адміністрації в Україні XVII–XVIII ст. *Аж ось і генерального писаря уздріли. Той давно вже їздив по табору, гамуючи козацтво, тілько од його гамовання* [гамування] *іще гірш підіймавсь гомін* (П. Куліш); — *Негоже чиниш, писарю, — трохи мирніше мовив Хмельницький, — де ж таке видано, щоб генеральний писар хабарі у негоціантів брав?* (Н. Рибак); *Генеральний писар керував Генеральною військовою канцелярією, приймав іноземних послів, вів дипломатичне листування, а також зберігав державну печатку* (з наук.-попул. літ.); **(2) Наказни́й пи́сар,** *іст.* — посада в генеральному суді під час бойових походів в Україні XVIII ст. *Кошовий вдоволений вагою іменитих осіб, він тут же, в наметі, велить наказному писареві виписати атестати* (Р. Іваничук); *Подумки він вже бачив себе .. звитяжним отаманом, митрополитом і навіть таємним радником і наказним писарем самого ясновельможного гетьмана Хмельницького* (В. Єшкілєв).

ПИСАРЕ́НКО, а, *ч., іст.* Син писаря. *Племінниця поставила-таки на своєму: виходила заміж за свого Івана, а писаренку Горпищенку піднесла печеного кабака* (Б. Левін).

ПИСАРЕ́ЦЬ, рця́, *ч., іст.* Зневажл. до **пи́сар.** *Не схибнув* [Кирило Іванович] *ні разу, так що через рік сидів уже на місці помічника столоначальника і кричав на таких, як сам, писарців* (Панас Мирний); — *Чи вже ж пак тобі великий пан і драненький писарець — усе одно? До одних треба бути, звичайно, привітним та звичайненьким, а до других — так собі* (І. Нечуй-Левицький); — *Чи от як позиватися: треба написати прошеніє — йдеш до писарця, несеш карбованця. А писарець, користуючись з твоєї темноти, навмисне напише так, щоб воно не помогло, щоб ти й удруге йшов до нього та ніс карбованця...* (М. Коцюбинський).

ПИСАРИ́НА, и, *ч., іст.* Зневажл. до **пи́сар.** *Панові не вподобався, Писарині якому, — Ноги здибають, руки сплутають І звезуть до прийому* (С. Руданський); — *Розведіть нас, люди добрі! — Позиваєтесь? — спитав писарина* (О. Кониський); *Новий дідич .. законом приписаного "юстиціарія"* [юриста] *не держав, а тілько якогось писарину* (І. Франко).

ПИСАРИ́ХА, и, *ж., іст.* Дружина писаря (у 1, 3 знач.). *Уже головиха з писарихою їздили кудись у село до циганки-ворожки* (Панас Мирний).

ПИ́САРІВ, рева, реве, *іст.* Прикм. до **пи́сар;** належний писареві. — *Скільки в благочинного грошей в банку? — спитав Леонід Семенович, входячи в писарів двір* (І. Нечуй-Левицький); *Ніс був вельми червоний, навіть подекуди синій — мабуть, це з превеликої прихильності писаревої до тих могоричів* (Б. Грінченко); *Дід Спиридон чемненько підступив до писаря ближче. Підійшов і акуратно всунув у писарів рукав скляну гладеньку штучку* (О. Ковінька); *Дідові гарячі зливи і писарів розкотистий сміх тривали кілька хвилин* (М. Сиротюк); *Він, мабуть, гадав, що то його численні пахолки, які носили йому гарячу воду, підливаючи в шляхетську ванну, щоб напарити та поманіжити біле тіло пещене писареве* (П. Загребельний).

ПИСАРІ́ВНА, и, *ж., іст.* Дочка писаря (у 1, 3 знач.). [Н а т а л к а:] *Шукайте собі, добродію, в городі панночки; чи там трохи єсть суддівен, писарівен і гарних попівен? Любую вибирайте...* (І. Котляревський).

ПИ́САРКА, и, *ж., іст.* 1. Те саме, що **писари́ха.** *Побігла* [мати] *до сусід, і до кумів, і до атаманихи* [отаманихи], *і до писарки, і до паламарки...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Гостей стріла писарка — молода, одгодована і свіжа молодиця-моргуха* (Б. Грінченко); — *Ну, а отой ваш бриль, як решето — хто одніс до писарки переховати, поки я тут? — встромив на Настю гострі очі інспектор* (С. Васильченко).

2. *рідко.* Те саме, що **друка́рка.** *Терпеливо стежить вона* [друкарка] *за нашими словами і, окрім деяких дрібних збочень, .. окрім деяких інтерпункцій, що відповідають більше потребі писарки, ніж літературним правилам, знайде творець своє діло зложене в досить незміненій формі* (І. Франко).

ПИСА́РНЯ, і, *ж., іст.* Те саме, що **канцеля́рія.** *Вони верталися додому і були веселі: справа клалася на добре .. Трошки глузуючи, пригадували собі, як сьогодні тупцялись у якійсь губернській писарні* (Б. Грінченко).

ПИ́САРСТВО, а, *с., іст.* Заняття, посада писаря. *Пістряка лаяв-лаяв* [сотник] *на всі боки, та в потилицю і вигнав його з хати, і змінив його з писарства* (Г. Квітка-Основ'яненко); *І в писарстві, і в крамарстві йому так пощастило,*

що через десять років він мав уже свою крамницю в повітовому місті (Б. Грінченко); *Кочубей недавно на старшинській раді зрікся генерального писарства, не порозумівшися перше з гетьманом* (Б. Лепкий); *А цей же* [Петро] *знається на книзі! Таких же запороги* [запорожці] *споконвіку готують до писарства чи попівства* (Г. Колісник).

ПИ́САРСЬКИЙ, а, е, *іст.* Прикм. до **писар;** належний писареві. *Як ви скажете: Ми мудреці, і з нами Господній Закон? Ось справді брехнею вчинило його брехливе писарське писальце!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Коцюбенко, побувавши в бувальцях і попсувавши трохи свою моральність, швидко постеріг тайну, як можна розжитись на писарській службі* (І. Нечуй-Левицький); *До його* [нього] .. *почали бігати і чоловіки й жінки з справами писарськими — тому листа прочитати, а тій написати* (Б. Грінченко); *Він їхав без сідла, коло пояса на бинді висіла пляшка з йодом, мов стародавній писарський каламар* (Ю. Яновський); *З кутка .. з'явилось непривітне вичікуюче обличчя Спартака Павлущенка. Останнім часом він виконує тут писарські обов'язки* (О. Гончар); *Тремтяча писарська рука розцвітила папір великою печаткою* (Д. Білий); // Власт. писареві, писарям. *Червоні кролячі очі видавали лукаву душу, єхидні заміри: писарська каверза побраталася у них з крамарськими хитрощами* (Панас Мирний).

ПИСАРЧА́, а́ти, *с., іст., розм.* Те саме, що **писарчу́к** 1. *Писарчата узяли та й списали таку бумагу, щоб суддеві у ченці постригтись, а його жінку віддати заміж за пана обозного* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Поїхали і писарча з собою взяли — таке те писарча було шолудиве, миршаве, тільки й з його* [нього], *що вміло черкати...* (О. Кониський); *У волості служило писарча, що доводилось якимсь родичем Зінькові і зазнало колись од його* [нього] .. *доброї запомоги* (Б. Грінченко).

ПИСАРЧУ́К, а́, *ч., іст., розм.* 1. Молодий писар (у 1 знач.). *За столом три писарчуки, зігнувшись у дугу, скрипіли перами* (М. Коцюбинський); *Були такі часи, коли я був паном, тоді я служив у дворі писарчуком під рукою економа* (В. Стефаник); *Щодо школярів, то вони брутально лаялись. Це був їхній день, їхнє свято блазнів, їхні сатурналії — щорічна оргія писарчуків та школярської братії* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); // Те саме, що **пи́сар.** *Біля штабу бригади ранкова метушня: ординарці, зв'язківці, писарчуки, шоферня, розвідники, радисти* (Є. Доломан); *Фельдфебель-рахівник маршового батальйону Баутанцель .. видав двом батальйонним писарчукам по пригорщі ароматних таблеток* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); // Помічник писаря. *— А чи не міг би ти й мені тут протекцію влаштувати? Писарем або хоч писарчуком?* (О. Гончар).

2. Те саме, що **писаре́нко.** *Вередливий писарчук.*

ПИ́САРША, і, *ж., іст., рідко.* Те саме, що **писари́ха.** *— Писаря й писаршу можна попросити до себе в гості.., —* сказав *о.* [отець] *Артемій* (І. Нечуй-Левицький); [М и х а й л о:] *Куди це ти налагодилася?* [М а р' я н а:] *Піду до писарші.* [М и х а й л о:] *Іди ж ти до писарші, та не моргай, зділай* [зроби] *милость, на писаря* (І. Карпенко-Карий).

ПИ́САРШИН, а, е, *іст., рідко.* Прикм. до **пи́сарша;** належний писарші. *Сусана Уласівна довідалась, що до писаря приїхав в гості писаршин брат, Леонід Семенович Панасенко* (І. Нечуй-Левицький).

ПИСАРЮВА́ННЯ, я, *с., іст.* Дія за знач. **писарюва́ти.** *Пішов у писарі. Високомір'я* [зарозумілість], *низькопоклонство, хабарі!.. Остогидло писарювання мені, оселився дома* (А. Тесленко); [Л и з я:] *Може, папашо, яєчню спрягти* [для Панька]? [Г и р я:] *Во-во. Хай чоловік по трудах своїх попоїсть. Знаю, яке те писарювання та й ще під лихий такий час... Жалування, мабуть, не платять?..* (М. Куліш); *Його мучило сумління, що покинув писарювання на якийсь час* (Г. Пагутяк).

ПИСАРЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *недок., іст.* Бути писарем. *— Та ви добренно пишете! — здивувався становий. — Навчився, писарюючи колись у волості, — одказав Пицимуха* (Панас Мирний); *Волосний писар, що вже двадцять і один рік писарює, пройшов крізь сито й решето і знає добре, де чим пахне* (Б. Грінченко); *Гергелик на посаді писаря виявився справжнім надбанням. З головою закопався він у свої справи і розвів таку канцелярію, ніби писарював не в партизанському загоні, а в якійсь мирній установі* (Ю. Збанацький); *Самойловичу на все життя в пам'яті, як збунтувалися селяни в Краснім Колядині. Це було при гетьмані Брюховецькому, він, Самойлович, тоді писарював у Краснім Колядині й писав красно* (Ю. Мушкетик).

ПИСА́ТЕЛЬ, я, *ч., заст.* Письменник. *Може служити* [д. Кониський] .. *приміром того, як писатель працьовитий і по-своєму щирий може крутитись і закручувати других, коли він стає до публіцистичної роботи* (М. Драгоманов); *Член Спілки — він уже узаконений громадянин, він має право ніде не працювати, він — писатель. Все! Що він робить, де він працює, ніхто цим не цікавиться... Він — писатель* (Остап Вишня); *"Як жаль мені, що я не писатель, написав би я тоді книжку чи казку"* (О. Довженко).

ПИСА́ТЕЛЬКА, и, *ж., заст.* Жін. до **писа́тель.** *Якби панна Міня .. взялася писати більше подібних шкіців, а при тім читала другі взірцеві повісті (Золя, Толстого, Решетникова, Нечуя), то з неї могла б ся виробити дуже реальна і хороша писателька* (І. Франко).

ПИСА́ТЕЛЬСТВО, а, *с., заст.* Письменництво (у 1 знач.). *Писательство моє почалося дуже вчасно. Ще в третій нормальній* [третьому нормальному] *класі .. зачав я списувати казки, котрі дуже гарно вміли розказувати деякі мої шкільні товариші* (І. Франко).

ПИСА́ТЕЛЬСЬКИЙ, а, е, *заст.* Письменницький. *Одну з її перших праць .. післав він потайно .. до одного дуже значного літерата за границю з питанням, чи, по його думці, знати з цієї праці справді писательський талант і чи авторці займатися дальше літературною працею, чи залишити її* (О. Кобилянська).

ПИСА́ТИ, пишу́, пи́шеш, *недок.* 1. *що* і без *прям. дод.* Зображати рукою на папері або іншому матеріалі графічні знаки (літери, цифри, ноти і т. ін.). *Я ще служив тоді у колегії і вчивсь склади писати, бо був ще хлоп'я по дев'ятнадцятому году* (Г. Квітка-Основ'яненко); *А писав* [Йосип] *— куди краще від самого дяка.., папір наче калачиками устеле, — літери рівні, круглі* (Панас Мирний); *Сапфо щось пише на восковій табличці* (Леся Українка); *В кожній підкореній країні єгипетський фараон ставив кам'яний стовп, на ньому писав священними письменами, що цю країну він завоював силою своєї зброї* (І. Білик); * Образно. *Бідочук був ранений. У тій безтолковій стрілянині якась дурна куля зачепила його, — і от писав він тепер кривавий слід за собов* [собою] (Г. Хоткевич); *Співала скрипка радощі, скорботи .. Вдивлявся хлопець в даль, що за борами, туди, де блискавка йому писала ноти, з яких він грав* (М. Нагнибіда); // Займатися писанням. *От вона й увійшла в горницю, а горниця довга, та все столи, усе столи, а за столами паничі сидять та все пишуть* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Всяк живе, працює, дише —*

Дяк читає, писар пише (Л. Первомайський); * У порівн. — *Та нічого... нехай... — прожебоніла Юзя і, почервонівши до болю, схилилась, немов пишучи* (Леся Українка); // Відтворювати такі знаки за допомогою спеціального приладдя. *Багато хотів я писати, та не хочу писати до тебе чорнилом та очеретинкою* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Вони* [брати-принци] *писали діамантовими грифелями на золотих дошках і все, що читали, знали напам'ять* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); // Дотримуватися певного написання. *Східнослов'янські рукописи писали, як правило, кирилицею* (з наук.-попул. літ.); *Іван Сошенко учився в дяка, де осягнув уміння писати латиницею і читати Псалтир* (із журн.); // Володіти письмом якої-небудь мови; уміти відтворювати систему письмових знаків цієї мови. *Незвичайно здатна дитина навчилась у сільській школі читати й писати по-українському, по-польському і по-німецькому* (М. Коцюбинський); *Вона-бо зле по-руськи знала, Журналів наших не читала, І для думок та почуттів Їй бракувало рідних слів. Отож писала по-французьки...* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна); // Дотримуватися на письмі певних орфографічних правил, певного написання. — *Тут треба писати м'який знак. А Рома який молодець! Пише без помилок* (М. Коцюбинський); *Запитала Надя на уроці мови: — Юрію Петровичу, чом це так бува: як пишу "кампанія" — правите на "о" ви, а пишу "компанія" — правите на "а"?* (Д. Білоус); *Учитель вимагає від учнів писати диктант без помилок* (О. Шугай).

2. *перен., розм.* Сильно бити кого-небудь. *Кричить* [ісправник], *біга, мов несамовитий. Яременка в пику пише* (Т. Шевченко); — *Ні, ні, не знає ще фон-барон Оленчука, — заговорив, ніби сам до себе. — Думає, мабуть, що Оленчукова спина — це йому грифельна дошка... увесь вік щоб по ній шомполами писати...* (О. Гончар).

3. *що, про кого — що, також зі спол.* що. Повідомляти про що-небудь письмово або у пресі. *Прибіг гінець з письмом к Латину, Нерадісну привіз новину, Князь Турн йому війну писав* (І. Котляревський); — *Яка розумна! Хіба це панові нічого більш і писати, як про твого чоловіка, га?* (Марко Вовчок); — *Ви даєте мені слово, що .. не писатимете про те, що побачите й почуєте тут* (Ю. Смолич); — *Чув я про підводне місто. Вчені шукали його. Але досі не знайшли. То ти народилася там? — Там. — Про це писали, — сказав хлопець. — Група людей втекла з поверхні землі під воду, щоб вижити* (О. Бердник); — *Гаучо ніщо інше, як хлібороби, пастухи, і я сам писав про це в досить відомій брошурі* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // *у що, на що і без дод., кому, до кого.* Звертатися до кого-небудь письмово, надсилати комусь листа. *Щось мене забули Шраг і Шрамченко, я до них писав.., а вони не одповідають* (М. Коцюбинський); *Родичі померли, знайомі забули про нього, і не було до кого писати* (Б. Лепкий); *Думала про нього і вдень, і вночі, ревниво ховала від рідних його похапливі листівки і майже щодня писала йому у Полтаву, в медичне училище, довжелезні листи* (А. Дімаров); *Він перестав писати мені листи і присилати картки, як робив це досі* (С. Андрухович).

4. *що.* Складати і записувати який-небудь текст. *Колисьто ще, во время оно, Помпілій Нума, римський цар, Тихенький, кроткий государ, Втомившись пишучи закони, Пішов любенько погулять І одпочить* (Т. Шевченко); *Я був весь в полоні любові до чудесного Далекого Сходу і сценарій писав з великим натхненням* (О. Довженко); *Начальник розсідається писати протокол* (В. Барка); — *Якось помиримось, — перебиває її Терентій, — ти гроші візьмеш під заставу чи папірець писати?* (М. Стельмах); *Він увімкнув комп'ютер і сів писати статтю* (І. Андрусяк).

5. *що і без прям. дод.* Займатися літературною діяльністю, бути письменником. *Петро Гулак-Артемовський .. добре знав українську народність і сам колись добре писав по-українському* (О. Кониський); *Леся писала тому, що вона не могла не писати, не могла не сказати своєму народові те, що рвалося з її душі* (А. Кримський); *Писати почав рано. Десь чи не з другого класу гімназії став віршувати російською мовою* (Б. Антоненко-Давидович); *Вітя .. пише вірші й оповідання, і весь клас покладає на нього великі надії* (О. Іваненко); *Мене запитують, як я пишу пісні... Від кого в мене це, від тата чи від мами* (О. Білаш); // *до чого.* Вміщувати свої твори в якому-небудь періодичному виданні. *Леночка іноді писала до нашої газети. Ми в редакції любили одержувати її акуратні карлючки на папері* (Ю. Яновський); *Зібравши великі матеріали про мертві ставки на Поділлі, він сьогодні пізнього вечора сів писати до центральної газети* (М. Стельмах); *Листа до редакції писав, напевно, моторист або тракторист, бо на папері з обох боків чорніли відбитки вимащених у мазуті пальців* (П. Запаренко); // Певним чином будувати письмову розповідь або використовувати який-небудь мовний стиль, якісь особливості мови. *Задля мене вірші, коли що й зробили дотепного, то тільки те, що навчили писати гладенькою, дзвінкою прозою* (Панас Мирний); *Павло спалахнув. — Навряд чи зумію* [переказати листа]. *Тут він пише таким спеціальним жаргоном* (А. Головко); — *Я... я співаю... Я живу... Вірші .. пишу гекзаметром* (Любко Дереш).

6. *кого, що і без прям. дод., з кого — чого.* Створювати твір живопису. *Вона обертається раптом до мене, занадто поспішно якось .. — Ви ж не збираєтесь писати завтра з мене етюд!..* (М. Коцюбинський); *Тепер він увесь час і сили віддавав автопортретам: писав себе і в мундирі, і в сюртуку і в білому, і в чорному кашкетах* (З. Тулуб); *Писав його Лісняк з фотографії, бо Ничипір відмовився позувати: — Нема часу мені сидіти тут, Іване, жнива...* (М. Зарудний); *Венеціанець писав портрет Сулеймана в Тронному залі* (П. Загребельний); *Кілька днів поспіль відтягував цю мить. Мить, коли візьму до рук пензля, а під пахву — мольберта і піду писати пейзаж* (В. Лис).

7. *кого, що і без прям. дод., заст.* Давати кому-небудь ім'я, рідше прізвище, занотовуючи його в документі. — *Хіба байстрюк? — Без прізвища. — Запиши, Миколо, У реєстер* [реєстр]. *Нехай буде... Нехай буде Голий, Так і пиши! — Ні, погано! — Ну, хіба Бідою! — І це не так. — Стривай лишень, Пиши Галайдою* (Т. Шевченко); // *у що.* Зараховувати до якоїсь соціальної групи, угруповання, закладу і т. ін., роблячи відповідний запис. *Писати в армію.*

8. *кого, що і без прям. дод.* Те саме, що **запи́сувати** 2. *Якщо ваш комп'ютер має вбудовану камеру або до нього підключено вебкамеру, ви можете фотографувати та писати відео за допомогою програми "Камера"* (з навч. літ.); *Диктофон дозволяє писати важливі розмови, лекції, короткі голосові нагадування і все, що вам спаде на думку* (з мови реклами).

Вести́ (чини́ти, *заст.* **писа́ти) слі́дство** *див.* **вести́;** **(1) Писа́ти (розпи́сувати) писанки́** — розписувати, прикрашати малюнками, візерунками великодні яйця. *Забралися* [зовиці] *собі у противну хату та писанки оправляють, що ці-*

лий піст писали (Г. Квітка-Основ'яненко); *Люба мамочко! .. Ми з Уксусом писали писанки і тим справили певний ефект серед товариства* (Леся Українка); *Жіноцтво розписувало писанки. І були вони червлені-червлені, бо багато лилося крові довкіл* (М. Андрусяк); **Пішло́ писа́ти** *див.* **піти́.**

◊ **(2) Писа́ти (випи́сувати) мисліте,** *заст., жарт.* — іти нетвердою ходою, хитаючись, плутаючи ногами (про п'яного). *Піп, поспішаючи за кимсь, писав мисліте і щось розмовляв сам з собою* (Панас Мирний); *За комір закласти* [Панас] *любить, і то так, щоб аж за милу душу! Червоний тоді стає, мов буряк — і гайда "писати мисліте", — та не будь-куди, лиш додому* (І. Андрусяк); **(3) Пиши́ [все] пропа́ло** — буде неминуча невдача, втрата і т. ін.; нічого не вийде, на успіх нічого сподіватися. — *Земля від морозу тріскає, корінь у пшениці рве. А порвало корінь, пиши пропало. Пересівай* (В. Кучер); *Все намагаюсь не відстати від вас, молодих. Бо як відстану — пиши пропало!* (В. Речмедін); — *Це ще якийсь чорт перехопить Данила з оружієм* [зброєю] *на дорозі, а тоді пиши все пропало* (М. Стельмах); **Плести́ (писа́ти, випи́сувати** *і т. ін.)* **/ ви́писати кре́нделі** *(рідко* **кре́нделя) нога́ми** *див.* **плести́.**

ПИСА́ТИСЯ, пишу́ся, пи́шешся, *недок.* 1. *перев. 3 ос.* Уживатися за певними правилами в написанні, на письмі (про літери та інші графічні знаки). *Пірат .. вийняв з кишені листа, покрутив у руках. — "Розголошення" пишеться з двома "н". Грамотій!* (В. Нестайко); — *Скажіть, .. а "фон дю" пишеться через "д" чи через "т" і в якому словнику це все шукати?* (Н. Сняданко); // *безос. Пишеться не так, як говориться* (приказка).

2. *безос., перев. із запереч.* н е, *розм.* Про наявність натхнення, бажання писати. [1 - ш а п а н н а:] *У вас чудна натура, ви, наприклад, казали, що вам тут не пишеться, а тим часом ви на лоні природи...* (Леся Українка); *Я не хотіла писати, поки не з'ясується з його станом здоров'я. Та й не писалося* (І. Муратов); *Не знаю, як кому — мені в такій порі, Таких от вечорів завалистих зимових, Найкраще пишеться* (І. Вирган); *Відпустка, відпочиваю. Не пишеться й не читається* (Л. Костенко); *Поза спілкуванням із друзями — тоскно, бо не пишеться* (І. Жиленко); *Написав аж три замальовки до газети. Писалося напрочуд легко. Завжди б отак!* (О. Шугай).

3. *ким, чим, заст., розм.* Значитися, числитися ким-, чимнебудь. — *І тепер опошнянці зовуть його* [містечко Опошню] *городом, хоч воно всюди містечком пишеться...* (Панас Мирний); // Іменувати себе ким-небудь у паперах, документах і т. ін. *Било козацтво в ту війну на те, що або пан, або пропав, то не кожен писався власним прізвищем* (П. Куліш); *Не знать допевно, від чого Той князь наш надполтванський (Чи від плоско́го чола, чи ума?) Писався "князь Площанський"* (І. Франко); *Потім деякі Стадницькі почали писатися Стадниковими* (М. Стельмах); — *Мій батько колись писався Шабля, а як попав у солдати, став Саблін* (І. Шаповал); *Славнозвісний Дракула насправді писався Влад Басараб* (Г. Пагутяк); // *у що.* Зараховувати себе до якоїсь соціальної групи, угруповання, закладу, роблячи відповідний запис; записуватися. — *Тутечки усі люди живуть доступні такі, привітні... жалко вам буде їх кидати .. — Та ми сюди на селище прийшли, у земляни пишемось любчівські* (Марко Вовчок); — *Стражники їздили на конях, — розказував Грицько Вересай, — і оглашали, щоб люди писалися в ополчення* (Ф. Бурлака).

4. Пас. до **писа́ти** 1, 3–8. — *Може, почитаємо? — Е, не хочу, докучило... Що там в тих романах... Не знаю, для кого вони пишуться* (М. Коцюбинський); *Після обіду було зібрано три вищі класи гімназії, і князь задав їм теми для творів з російської словесності. Твори писалися під його особистим наглядом, він невтомно ходив поміж партами, пильнуючи, щоб учні не списували* (Валерій Шевчук); *Саме в Трієсті й почав писатися "Улісс"* (Ю. Покальчук); *Я .. засунула зошит подалі з очей, ніби намагаючись сховати його навіть від того, чиїми руками він писався* (М. Матіос); *Витязю Фатьма послала лист з мольбою оцією. Він читав, мов лист писався чи сестрою, чи ріднею* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі); — *Ти ж мені не казатимеш, ніби наша розмова пишеться на магнітофон? — Не пишеться* (Є. Кононенко); * Образно. *Писалася історія наша шаблею, а виправлялася кривим пером для кривих душ* (П. Загребельний).

ПИСАЧО́К, чка́, *ч.* Те саме, що **пи́сальце** 2. *Виводить мама дивним писачком по білому яйці воскові взори* [узори] (І. Калинець); *Готуючись до Великодня, мати з дочками готують фарби, віск, писачок, вивчають орнаменти* (з газ.).

ПИСЕ́МНИЙ, а, е. 1. Виражений за допомогою графічних знаків; написаний. *Євпраксія .. все оповідає або читає з писемних книг, який добрий .. Ісус Христос* (Д. Міщенко); *З малолітства виявився* [Сава] *уважним, навіть спраглим до писемного слова. Багато читав* (Г. Колісник); *Історики послуговуються виключно фактами, датами, писемними джерелами* (Г. Пагутяк); *Писемні відомості про слов'ян з'явилися на початку нашої ери* (з навч. літ.).

2. *заст.* Признач. для писання, який служить для письма; письмовий (у 2 знач.). *Мальовані стіни, круглий столик.., комода і "писемне" бюрко — ось що передусім насувалося оку* (І. Франко); *У кімнаті майже порожньо. Великий писемний стіл і шафа з книжками — з одного боку, ліжко і столик-шафа для їжі, з другого* (В. Собко); *Удвох вони йшли до монастиря, до писемної палати, де ченці переписували книги* (А. Хижняк).

3. Власт. пам'яткам писемності; книжний (перев. про мову). *Писемна українська мова, у друкові.., її чарувала, а жива, в устах людей.., її дратувала* (Олекса Ізарський); *Літературна мова обслуговує культурне життя народу в писемному та усному різновидах* (з наук.-попул. літ.).

4. *розм.* Те саме, що **письме́нний.** *Він .. дивувався, як то греки, такі писемні й солодкомовні, не знають часом найпростіших речей* (І. Білик).

ПИСЕ́МНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Система графічних знаків, уживаних для писання в якій-небудь мові або групі мов. *Як добре, що люди винайшли писемність. Мені здається, що в листах можна висловитись значно щиріше і пряміше, ніж у безпосередній розмові* (Ю. Покальчук); — *Татарська належить до тюркських мов? — Так. — А писемність? — Колись була на основі арабської абетки. Потім запровадили латину. А тепер маємо російську абетку* (О. Шугай); *От же ж нарід* [цигани] *який дивний. Не мають ні писемності власної, ні літератури.., а мови своєї не втрачають* (Ю. Іздрик); *За кілька тисячоліть до нашої ери давні китайці вже мали писемність і вміли складати географічні описи* (з наук.-попул. літ.).

2. Сукупність писемних, літературних пам'яток якогось часу, якого-небудь народу. *З'явилися вони* [скіфи] *в цих краях* [степах] *майже невідомо звідки — і так само невідомо куди зникли, не залишивши по собі ніяких ознак писемності* (В. Владко); *Розквіт церковнослов'янської писемності на Русі розпочався за часів завоювання Болгарії Візантією і найбільшого розквіту Київської держави* (з наук. літ.).

3. Те саме, що **письме́нництво** 2. *Всі покоління єгиптян шанували Імхотепа як найбільшого мудреця, філософа, мага, покровителя писемності, мистецтв і медицини* (П. Загребельний); *Шевченкова мова ставала коли не каноном, то зобов'язливим і надихаючим зразком для національної писемності* (І. Дзюба).

ПИСЕ́МНО. Присл. до **писе́мний** 1. *Кілька разів довелось мені згадати і писемно, і усно в секретаріаті, чого вартий для нас Шебеста* (А. Чайковський); *Про воскресіння свідчить писемно апостол Павло, який сам, на власні очі, при цілому загоні озброєних, побачив Ісуса* (В. Барка).

ПИСЕ́ЦЬ, сця́, *ч.*, *іст.* 1. Те саме, що **перепи́сувач** 2. *На двох картках, писаних рукою того писця, що писав початкову частину рукопису, знаходиться інша хронологічна таблиця* (І. Франко); *Мені цікаво було дивитися, як чудовно нижуть писці гачки та загогулини заглавних літер, а ще цікавіше було, що вони в цей час думають* (Ю. Мушкетик); *Хартію писав не руський київський писець.., а .. пресвітер* (І. Білик); *Разом із писцями, священниками, перекладачами з південнослов'янських країн на Русь надходили й кирило-мефодіївські переклади, писані старослов'янською мовою* (з наук. літ.); *Стародруковані ініціали, гравюри чи прикраси в тексті писці брали за основу при написанні рукописних книг* (з наук.-попул. літ.); // Той, хто писав під диктування. *Мотря розглядала книжку. Були це вправним писцем зготовлені відписи з черновиків* [чернеток] *гетьманських універсалів і листів .. Тут гетьман говорив своїми власними словами. Видно було його розум, його стиль і характер* (Б. Лепкий); *Сулейман звелів покликати писця і, повільно смакуючи з муфтієм шербет із коштовних чаш, став диктувати послання до молодого шаха* (П. Загребельний).

2. Чиновник, що займався діловодством, переписом об'єктів оподаткування і т. ін. *Тільки розвиднілось, до лодій прийшли цареві мужі: в темних одежах.., з товмачами й писцями .. Вони запитували, звідки прибули купці, що привезли з собою, що бажають продати й купити* (С. Скляренко); *Марія увійшла до канцелярії і впала ниць перед ханом.., висипала перед казнадаром* [скарбником] *купу алтинів, тоді писець, що сидів поруч, почав писати* (Р. Іваничук); // *зневажл.* Безпринципний чиновник, письменник, журналіст і т. ін. *Стежку він собі проклав До тієї хати, Як парторгу допоміг Президентом стати. Хата взята! І при тім Легко, без розбою. З канцелярського писця Діма став главою* (П. Глазовий).

ПИСК, у, *ч.* 1. Високий протяжний звук, який видає яка-небудь жива істота. *За щитком, на волі горобці зустрічали сонце, зчинивши тріумфальний писк на каштані* (І. Багряний); *Як гарно в лісі! Ловить слух Синичок писк веселий...* (І. Нехода); *Почувся страшний, тонкий писк. То вона* [сова] *зайця впіймала* (К. Гриб); *Вся твоя альтернатива нагадуватиме жалюгідний писк комара перед гуркотом танка* (О. Бердник); * Образно. *Під купиною обізвався тихий писк чи то води, чи болотяного коріння* (М. Стельмах); // Плач немовляти. *І чого не було в тому гомоні! І гучна людська гутірка, і жалібний голос пісні, і плач п'яної баби, і писк .. дитини* (М. Коцюбинський); *У сусідній хаті чується легенький писк дитини* (В. Винниченко).

2. Такий звук як вияв певних почуттів (незадоволення, збентеження, болю і т. ін.). *Хто чим попав, то тим локшив. Піднявся писк, стогнання, охи, Враг на врага скакав, мов блохи, Кусався, гриз, щипав, душив* (І. Котляревський); *На другий день, скоро світ, зібралися звірі до походу. Земля дуднить, галуззя хрустить, рев, крик та писк по лісі* (І. Франко); *Діти .. — числом десять, — зняли писк, хто тікав, хто хлипав, хто хапав мамів за спідниці і ховали голови під фартухи* (Ю. Смолич); *Сусід слово скаже — не почуєш: крик, писк, прокляття, лайка — чуб дибки стає* (П. Запаренко); *Він дуже хотів би, щоб у них іще були діти, — повна хата дітей, гамору й писку, як у пухнастому, з верхом, решеті весняних курчат* (О. Забужко).

◇ **[Оста́нній] крик (писк) мо́ди** *див.* **крик**[1]; **(1) У свиня́чий писк,** *зневажл.*, *фам.* — дуже п'яний. — *Марино, як твій чоловік? — Та прийшов учора весь у свинячий писк* (Сл. Ужченків).

ПИ́СКАВКА, и, *ж.* Дитяча іграшка, яка утворює пискливі звуки. *Форма пискавки чудово підходить для маленьких ручок малюка, а сама іграшка видає кумедні звуки, коли дитина стискає її* (з мови реклами).

ПИ́СКАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пи́скати** і звуки, утворювані цією дією. *Скоро весь гул розітнув гудок. Пискання, верещання, скиглІння, що зливались у Мухи Макара в неймовірний гармидер, поволі вщухли* (П. Панч).

ПИ́СКАТИ, аю, аєш, *недок.* Видавати писк (у 1 знач.). *Десь в очереті задумливо пискали курочки* (Олесь Досвітній); — *Перепілка! — вигукнули ми одночасно і схилилися над теплим гніздом, в якому пискали немічні пташата* (І. Цюпа); *Упала зірка. Пискає синиця. П'є тишу ніч з Великого Ковша* (Л. Костенко); * Образно. *Верстати вертілися, скиглили, пискали, верещали* (П. Панч).

ПИСКА́ТИЙ, а, е, *діал.* Сміливий на висловлювання; язикатий (у 1 знач.). — *Посидите. Але я певний, що за кілька днів усе з вас видушу. Мені шкода лиш ваших лобів дурних. — Дякуємо за ласку. Але в хлопа лоб залізний і часом можна собі до цього голову розвалити. Рябий тепер скочив на ноги. — Хто це, хто такий пискатий?* (П. Козланюк); *Представники таких поважних професій, як різник, трагач* [вантажник] *або дорожкар* [візник], *вважали за велику честь належати до постійної клієнтелії* [клієнтури] *старої пискатої Валахоньової* (Ю. Винничук).

ПИ́СКІТ, коту, *ч.* Те саме, що **писк.** *Плиска зметнула крильцями, з пискотом пурхнула у кущі* (Ю. Мушкетик); *Почалапало* [цуценятко] *до старої річки, і Мирося раптово вчула звідти його пискіт* (В. Багірова); *Сміх знову спалахнув. Спалахнув задьористо, грайливо, перериваючись потаємним, дівочим пискотом* (Яків Баш); * Образно. *Кулі свистіли в повітрі, деякі падали на кам'яний брук, сипали тисячі іскор від удару і з диким пискотом підбивалися вгору* (І. Франко).

ПИСКЛИ́ВИЙ, а, е. Пронизливо-високий, звичайно неголосний та протяжливий (про деякі звуки — голос, крик і т. ін.). — *Емене-ее! — почулася од села така ж písклива відповідь* (М. Коцюбинський); *Професор відклав нарешті книжку набік і заговорив зовсім баб'ячим, пискливим голосом* (О. Донченко); *У третьому дворі тоненьким, пискливим голоском не дуже впевнено обізвався молодий півник...* (І. Рябокляч); // Який характеризується такими звуками або наявністю таких звуків. *На палубі писклива дитяча метушня. Чотирнадцятилітки — найстаріші між дітьми — дають лад дрібноті* (Ю. Яновський); // Який утворює пронизливо високі звуки (про тварин і предмети). *Пискливий чортик у губах дитячих — Набридна річ* (М. Рильський); *Рояль хрипить, безсило клацає жовтими іклами клавіатури, і мені здається, що скрипаль сьогодні має намір перепиляти свою пискливу скрипку* (П. Колесник); *Нікчемні, непомітні, мацюпусінькі, пискливі "месершміти" кружляють над об-*

личчям (А. Дністровий); // Який говорить тонким голосом (перев. про малих дітей). *В гімназії .. у величезному коридорі в кипучій каші гімназистів, од вусатих восьмикласників до пискливих "приготовишок" ходив* [Павлуша] *приголомшений* (А. Головко); *Люба даремно пішла до Лисенків з Лялею! Їй треба було обійтися без пискливої й безглуздої супутниці!* (Олекса Ізарський).

ПИСКЛИ́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **пискли́вий.** *Херофонт, друг Сократа, страждав на пискливість, через це його й називали кажаном* (з наук.-попул. літ.); *У результаті тренувань можна позбутися деяких недоліків голосу — хрипоти, гугнявості, пискливості, однак тембр голосу є строго індивідуальним і практично не зазнає змін* (з навч. літ.).

ПИСКЛИ́ВО. Присл. до **пискли́вий.** *Розставивши, як чорногуз, свої довгі ноги, він по-жіночому пискливо зареготав* (П. Колесник); *Кларнет пискливо тягне краков'яка* [краков'як], *Мазурки плине повідь голуба* (А. Малишко); *Діти забігали вперед і пискливо кричали: — Земля і воля! Земля і воля!* (М. Коцюбинський); — *А що, коли б оцей колодязь та перенести туди, на горб, — пискливо внесло пропозицію якесь замурзане хлоп'я* (А. Головко).

ПИСКЛЯ́, я́ти, *с.*, *розм.* Той, хто багато пищить, часто видає пискливі звуки (звичайно про пташеня, малу дитину і т. ін.). — *Тільки років через п'ять, чи що, так йому обридло вже в господі і в полі, як приборканому степовому птаху. Сумує та й сумує козак; бо чи статечна пак річ — історнити козацьку душу жінкою-квочкою та дітьми-писклятами?* (П. Куліш); *Медвідь відійшов з Вовком у корчі, а Королик і його жінка влетіли до свого дупла, щоби нагодувати своїх писклят* (І. Франко); — *Слухай, давай хоч тебе з дитиною заховаємо .. — Куди? У ліс, у землянку з оцим писклям?* (В. Шкляр); // *перен.*, *зневажл.* Про дуже молоду людину. — *Бач, пискля, вилізло сяк-так у людці, та вже тепер батько й мужик і матір прибив? На батька прийшов до мене жалітись!* (Панас Мирний); — *Чого ж ви лаєте Машину! — А того лаю, що без пуття зроблено. Не можна всякому пискляті давати в руки Машину* (В. Винниченко).

ПИСКЛЯ́ВИЙ, а, е. Те саме, що **пискли́вий.** *Ад'ютант квапився, і кожен раз, коли він спинявся, .. доводилося підбігати на його пискляві покрикування* (Іван Ле); *В кутку вагона сварилися. Пискливий, сердитий голос насідав на молодий, несміливий* (А. Хорунжий); — *Одвоювався? — мов з-за стіни по-польському запитав пискливий тенор* (Р. Андріяшик); *То гудів не стовбур. З пронизливим пискливим дзижчанням з голих гілок дерева злетіло кілька істот* (В. Владко).

ПИСКЛЯ́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **пискля́вий.** *Для ефекту пискливості потрібно максимально звузити голосову щілину* (з навч. літ.).

ПИСКЛЯ́ВО. Присл. до **пискля́вий.** *Варвара Дормидонтівна затяжно, пискляво схлипувала* (В. Козаченко); — *Ми... ми... на лиман у гирло... — промимрив Порфир якось пискляво, аж сам не впізнав свого голосу* (О. Гончар); *В оточенні балалайок пискляво співала* [Марфа] *про валянки* (Ю. Андрухович); *Динамік пискляво виводив свою пісеньку* (М. Дашкієв).

ПИСКЛЯ́ТКО, а, *с.* Зменш.-пестл. до **пискля́.** *Бідна жінка радо йшла в мамки, хоч їй жаль було лишати на чужі руки своє мале писклятко, але що було робити* (Н. Кобринська); *Високий, худорлявий, небритий, з гострими рисами обличчя, довгою шиєю і гострим вигнутим кадиком, Романик нагадував Олі неопірене .. писклятко* (Ірина Вільде); *Він знав, що .. це буде сварка, яка зачепить їх усіх, навіть оте писклятко, котре може лишитися без материнського молока* (В. Шкляр).

ПИ́СКНЯВА, ПИ́СНЯВА, и, *ж.*, *діал.* Писк. *Десь шаруділи миші, здіймали пискняву: почули їжу* (Валерій Шевчук); *Тут діти таку писняву підіймають* (Сл. Б. Грінченка); *Сьомачок Вітя, що лежав зо два місяці мовчки у теплих подушках, хоч і озвався саме у той день, коли йому впадало вродитись, але то був не дитячий крик, а швидше мишача пискнява* (Дніпрова Чайка).

ПИСКОТІ́ННЯ, я, *с.*, *розм.* Дія за знач. **пискотіти** і звуки, утворювані цією дією. *Перед ним* [чоловіком] *на столі писаний глек, горі дном. З-під посуди бив лопіт крил, жалібне птиче пискотіння...* (К. Гриневичева).

ПИСКОТІ́ТИ, очу́, о́чеш, *недок.*, *розм.* Те саме, що **пища́ти** 1, 2. *В старому вітряку пискотіли й шаруділи миші* (О. Донченко); *Пронизливо пискотіла .. наполохана ластівка, хропли, форкали коні* (Ю. Мушкетик); — *Випливайте наверх, бідні душі! — крикнув Русин, але душі не випливали, тілько все пискотіли* (І. Франко); *Над парканом в голих вітах деревця .. тонко пискотів вітер* (В. Винниченко).

ПИСКОТНЯ́, і, *ж.*, *розм.* Підсил. до **писк.** *Вийшла* [завідувачка дитбудинку] *умита, спокійна. Голос твердий, як криця: — Іди сюди, як тебе... Мов розв'язався мішок із гаморок* [гамору]: *крик, зик, пискотня .. — Мишко, сюди! Мишко, кличуть!..* (С. Васильченко).

ПИСКОТНЯ́ВА, и, *ж.*, *розм.* Те саме, що **пискотня́.** *Івась злякався того крику, кинувся і залився кашлем. Аж Грицько оханувсь, почувши ту пискотняву та хрипотняву в дитячих грудях* (Панас Мирний); *Ніби наяву чула дівчина тонку ластів'ячу пискотняву й суворі вишуми нічної стихії довкруг корабля...* (О. Гончар).

ПИСКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок.*, *діал.* Різко відповідати; огризатися (у 2 знач.). *На превелике здивовання, отримую відповідь, що давніше було ліпше. — Але чому? — Порєдок* [порядок] *був. Не міг будь-хто пискувати* (Г. Хоткевич); *Має бути* [жінка] *ледь сумовита, при шиттю чи плетенню співати, а до чоловіка усміхатись і жодним чином не пискувати* (В. Кожелянко); *Вівчар стояв мовчки, заземливши очі. Він, як і пан його, не любив много пискувати* (М. Дочинець).

ПИСКУ́Н, а́, *ч.*, *розм.* Те саме, що **пискля́.** — *Я тепер у твоїх руках! — заверещав він несподівано жіночим голосом. — Січи мене або вішай — воля твоя! — Розв'яжи руки цьому пискунові, — сказав .. Доброчин* (І. Білик); *Як півень закричить бувало вартовий, Уздрівши коршака, що в небесах кружляє, — Все птаство злякане в гущавину тікає Від пискунів-курчат до пишнохвостих пав...* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

ПИСКУ́ХА, и, *ж.* 1. *розм.* Жін. до **писку́н.** *У вечірньому лісі спокійно, тільки сорока, криклива пискуха, перелітає з гілки на гілку, захищаючи своїх пташенят* (із журн.).

2. Те саме, що **пищу́ха**[2]. *Живуть пискухи в норах та між камінням, тримаються колоніями* (з наук.-попул. літ.); *Шлюбний сезон пискух починається в травні* (з навч. літ.).

ПИСКУ́ЧЕ. Присл. до **писку́чий.** *Серафима .. закричала, пронизливо, пискуче, з переливом* (О. Ульяненко).

ПИСКУ́ЧИЙ, а, е. Те саме, що **пискли́вий.** *Багато якоїсь тихої радості набралося у невеличкому серці дитини, .. щастя гойдало його, і зливала вона ту радість і те щастя своїм пискучим голосочком* (Панас Мирний); *Оникій говорив тоненьким крикливим голосом, неначе пищав якийсь скрипучий жучок або якась пискуча комаха* (І. Нечуй-Левицький).

ПІ́СНУТИ, ну, неш, *док.* Однокр. до **піскати.** — *Не крала я зроду-віку мого, пані, — одмовляє стара вже спокійно .. — Мовчи! — писнула пані, наскакуючи* (Марко Вовчок); *Он, писнувши, сойка пурхнула* (І. Муратов); *Десь у лозах кахнула качка, писнула очеретянка* (Григорій Тютюнник); *"Кобзаря" слухали з задоволенням, і якщо писне якесь дитинча, то мати так цитьне на нього, що воно враз вщухає...* (М. Чабанівський); *Довго в набитій людьми машині ніхто не посмів не то що писнути, а й дихнути* (Олекса Ізарський); * Образно. *Нараз Яшко кинувсь і пильно почав оглядати сопілку. Хапно, аж з острахом, узяв у рот і подув. Сопілка розпачливо писнула й засопла* (А. Головко); *Плачинда ще раз вилаяв наймита, гукнув, ляснув батогом по конях, але, засмоктані тванню, колеса тільки жалібно писнули і не ворухнулися з місця* (М. Стельмах).

◊ **(1) І (ані́) [сло́ва (сло́вом)] (не) пі́снути** *кому і без дод.:* а) не видати якої-небудь таємниці, зовсім нічого не розповісти про щось. *Усі .. замовкли. Про архієреїв ніхто вже й слова не писнув* (І. Нечуй-Левицький); *І я побожу* [побожуся] *й жінка моя, й діти мої, що я Борухові за ґрунт ані словом не писнув* (Л. Мартович); — *Це державна таємниця, і ви не смієте нікому ані писнути* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); б) зовсім нічого не сказати, не промовити; промовчати. *Кулаки посипались на його* [муляра] *плечі .. Інші робітники, що бачили цілу ту справу, мовчки працювали, похилені над цеглою і закусуючи зуби. Ніхто з них не писнув ані слова* (І. Франко); *Що я мав казати? При війську не вільно відповідати. Ані писнути... ані рота не вільно створити* (О. Кобилянська); **(2) [І (ні)] не (хоч би) пі́снув (пі́снула, пі́снуло, пі́снувши):** а) замовкнути, не видавши плачем, криком і т. ін. болю, жалю тощо. *Невиразна болість ущипнула за пальці; а вона хоч би писнула або скривилася, — тільки загорілася вся, як огонь* (Панас Мирний); *Владко .. витримав судом визначені удари, мов поліно, навіть не писнувши з болю* (І. Франко); б) вдарити, вбити і т. ін., не даючи можливості подати голос. *О-о-о-! якби мені попалась каменюка! Тут би йому і амінь! По головці гарненько б... і не писнуло б!* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Шестеро охоронців зсипного пункту лягли трупом, навіть не писнувши* (В. Шкляр); **(3) [Сло́ва] не [сміти] пі́снути** — нічого не сказати, не вимовити й слова проти кого-небудь. — *Наустив вражий дід піхоту да хотів так придавити у Батурині старшину, щоб і не писнула* (П. Куліш); *В очі жадне ані слово не писне, бо боїться, але поза плечі, то всяке виговорюють* (Б. Лепкий); — *Мовчи ти, дурна! Не смій і писнути більше!* (П. Козланюк); [Г а л у ш к а:] *Ходім звідси... Ходім, і щоб завтра проти Часника ніхто з вас не писнув... Вітати Часника, як би він не лаяв нас, вітати...* (О. Корнійчук); *Бач, куди гне, ледар нещасний! Колись бувало й писнути не смів, а тепер он як огризається* (В. Кучер).

ПИСНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., що і без прям. дод., розм.* Однокр. до **писа́ти** 1, 3–5. *Не так-то робиться все хутко, Як швидко оком ізмигнеш; Або як казку кажеш прудко, Пером в папері як писнеш* (І. Котляревський); — *Се — щоденник, — одказав я. — Тут і прибутки усякі записані .. Іноді думка яка набіжить, — і її писнеш, щоб не забути, — доводжу йому* (Панас Мирний); *Ви колись обіцялись написати мені про Марка Н., якщо матимете час, то писніть що-небудь* (В. Самійленко); *Кому ж написати про свої терзання? Друзям. Але де вони? Може, Міклашевському писнути?* (Б. Левін); *Один тільки незначний часопис осмілився писнути про "неймовірно жахливі відносини на Верховині"* (У. Самчук).

ПІ́СНЯВА *див.* **пі́скнява.**

ПИ́СОК, ска, *ч., розм.* 1. Те саме, що **обли́ччя** 1. *Батьки наводили Жменяків як приклад для своїх синів, мовляв, Жменяк старий дав синові два рази по писку, а той стояв перед ним без слова, як закопаний у землю* (М. Томчаній); *Він* [Коцур] *був такий високий, що мені довелося зіп'ястися на пальці, аби досягти його писка* (П. Запаренко); *Боксер .. заїхав Джо прямо в писок, розірвав печаткою верхню губу* (Любко Дереш); // *вульг.* Потворне, бридке обличчя. — *Авжеж, він. Такий писок один раз побачивши, — глузливо думав зараз Грицько, — не скоро забудеш потім. Цур йому!* (А. Головко); *Солдат з худим пацючим писком проходить, як завжди, не помічаючи господаря* (П. Панч); *Зі скуйовдженою шевелюрою, одутлим писком та запухлими очиськами я вивалився в коридор* (М. Кідрук).

2. Те саме, що **мо́рда** 1. *Немов якимось чаром повіяло на тварину од ясних очей* [Штефана] — *вона полохливо закліпала безвійними очима, повернула писок убік і незадоволено гупнула обома ратицями зразу з лави додолу* (С. Васильченко); *На столі сиділо ведмежа і кумедно хапало себе передніми лапами за писок* (І. Багряний); *Трут уже тлів досить яскраво, але Микола й досі не знав, навіщо він його палить. Хіба тицьнути вовкові в писок?* (П. Загребельний); *Здавалося, всі псюри, які тільки є на світі, залементували, почувши своїми писками чужу людину* (Ю. Хорунжий); *Стасьо .. попестив рукою мудрий конячий писок* (Ю. Андрухович).

3. Те саме, що **рот.** *Вже 6 годин хочу води, — а проклятої води дрогобицької до писка не можу навернути — і смердить, і солена* [солона], *і густа* (В. Стефаник); *Чорт не любив чекати. Землю дер під собою, жмутки білої піни з писка на вітер кидав* (Б. Лепкий); — *Чого сопеш? Купуй щось. Хоч би й оцю ось мисочку... — Порожня миска не вабить писка, — відповів хлопчина* (О. Ільченко); *До смажених фазанів подали червоне "Божоле", а до молочних поросят, які кумедно тримали в писках кружальця цитрини, — угорський солодкуватий "Токай"* (В. Кожелянко); *Я бачив безумців, які полоскали писок кефіром, чорною кавою* (Ю. Іздрик); // Губи тварини. *Пас свої два пишні молоді волики, не пас, а пускав їх лише, щоби нюхали траву, бо ж вона була ще заніжна і мохната, щоб їх грубі писки могли її скубати* (О. Кобилянська).

◊ **Затули́ти (закри́ти, замкну́ти, заткну́ти** *і т. ін.)* / **затуля́ти (закрива́ти, замика́ти, затика́ти** *і т. ін.)* **ро́та (уста́,** *грубо* **пе́льку, пи́сок** *і т. ін.)* *див.* **затуля́ти; Натовкти́ (начи́стити) мо́рду (пи́ку, пи́сок** *і т. ін.)* *див.* **натовкти́; Не з на́шим но́сом ([невми́тим] пи́ском)** *див.* **ніс; Не могти́ наверну́ти лиця́ (пи́ска, обли́ччя** *і т. ін.)* *див.* **наверта́ти; Роби́ти з губи́ (з пи́ска) халя́ву** *див.* **роби́ти; Розпусти́ти мо́рду (пи́сок)** *див.* **розпуска́ти.**

ПИ́СОЧОК, чка, *ч.* Зменш.-пестл. до **пи́сок.** *Алеями, залитими сонцем, метушилась щаслива дітвора, а бабуні й молоді дівки з різнокольоровими клуночками на руках, що з них визирали рожеві, воскові писочки немовлят, сиділи поспіль на лавах, захоплені бесідою* (Олесь Досвітній); *Краля серця була худа, як трясця, мала лисячий писочок і на диво вузькі вуста* (Ю. Винничук); *На стежці зустріли їжака, який прямував до кисличок і сопів кругленьким, немов у поросяти, писочком* (С. Чорнобривець); *Перебирає* [муха] *своїми дрібними ніжками просто до молока. Надибала крапельку. Замочила свій тоненький писочок і виймає його, знов замочила і знов виймає...* (А. Крушельницький); *Немов поміркували* [форелі] *щось: іще декілька з'їло кидані шматки, але переважна маса не хотіла їх їсти; деякі навіть, ухопивши та спробувавши смаку, викидали їх із писочків назад* (І. Франко).

ПИСУ́ЛЬКА, и, *ж., розм.* Короткий лист або записка; цидулка. *Голубонько моя! Я такий радий, що одібрав сьогодні від тебе писульку, що аж поцілував її замість тебе* (М. Коцюбинський); *Семенко писульки нам слав коротенькі, а відвоювався — великого листа від нього Софійка одержала* (І. Муратов); *Спенсер прислав мені писульку й просив перед від'їздом зайти до нього* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера); // *зневажл. От ґедзь напав Петра: не спить, не їсть ніколи, Бажає бачить П'ятембурх* [Петербург] *і, знай, черка писульки до Миколи* (П. Гулак-Артемовський); *Може, тепер, коли я балакаю з тобою, вороги мої компонують якусь нову писульку до Гаврила Івановича Головкіна* (Б. Лепкий); *— Вашого хамуватого поздоровлення не приймаю. Заберіть назад свою неграмотну писульку* (Д. Гуменна); *— На того нахабу я все ж таки доповідну куди слід напишу. — Писати чи не писати — ваша справа, тільки б не писульками вам займатися...* (Микита Чернявський).

ПИСУ́ЧИЙ, а, е, *розм.* Який багато пише. *Уже два зошити змережив. Останні дні особливо — такий писучий став* (В. Дрозд); *Він, його книги зробили переворот, революцію у свідомості не тільки писучої братії, а й читачів* (Г. Тарасюк).

ПИСЦЕ́ВИЙ, а, е, *іст.* Прикм. до **писе́ць** 1. *У XIV–XVI ст. одиницею оподаткування стали земельні ділянки й набули поширення так звані поземельні переписи, результати яких фіксували в спеціальних писцевих книгах* (з навч. літ.).

ПИСЬМА́К, а́, *ч.* 1. *рідко.* Письменна людина. *Сопілку здумав нарядить* [Гарасько]. *Зробив, і як прийнявся грати, Хлоп'ята стали набігати І старики к йому* [до нього] *ходять. Один із сих, мабуть, письмак, Сухий, кривий на праву ногу, Казав: "Молися, хлопче, Богу, То будеш вік веселий так"* (М. Макаровський).

2. *заст.* Письменник. *Засіли письмаки собором у сто душ, Високі розумом, в газетників преславні .. З Шекспіром, Байроном і Гете рівноправні* (П. Куліш); *Ті з галицьких письмаків, которі не могли сидіти зложивши руки, узялися за працю коло свого народу, стали писати для нього книжки* (М. Драгоманов); *Не збираюся ставати письмаком, бо нічого в своїй книзі не прагну вигадувати — просто пізнаю світ та життя й помаленьку ліплю його мозаїку* (Валерій Шевчук); *— А ти у самому Збаражі коли-небудь бував? — цікавиться редактор. — Не доводилося. — Треба тобі поїхати. Мусиш, то письмакові як закон, знати місцину, про яку пишеш* (В. Єшкілєв); // *зневажл.* Те саме, що **писа́ка** 3. *— Ще й в газетах обсміють, опоганять і наглузуються якісь письмаки* (І. Нечуй-Левицький); *Тільки ж лихо: із книгарні Не пішла вона* [книжечка]! *Ще й письмак якийсь в газеті (І знялась рука!) Написав про неї: книжка Просто з смітника* (Б. Грінченко); [К р у с т а:] *Ет, що там Цельз! Такий собі філософ, письмак, далекий від живого світа* [світу] (Леся Українка); *Я навчився відрізняти справжніх гравців у бісер від їхніх численних імітаторів, продажних і несумлінних письмаків* (К. Москалець).

ПИСЬМА́ЦТВО, а, *с., заст.* Письменництво. *Чи не догадуєшся, хто се? Не чернь козацька, все пани, Письмацтво все простоволосе Гірку лжу п'є у сатани...* (П. Куліш).

ПИСЬМА́ЦЬКИЙ, а, е, *заст.* Прикм. до **письма́к** 2. *Нехай інший хто в казки письмацькі давні поринає, Хитромовну їх імлу, мов чисту правду, прославляє* (П. Куліш); *— Танцюристий хист підняв я* [Атта Троль] *Сам висо́ко так, — як Равмер Хист письмацький: чи ж не гірше Пише він, ніж я танцюю?* (Леся Українка).

ПИСЬМЕНА́, е́н, *мн.* 1. Писемні знаки, літери, перев. стародавні. *По стінах не картини, не ікони — розвішані там білі скрижалі, а на їх* [них] *— дрібні, таємничі гієрогліфи* [ієрогліфи] *— письмена* (С. Васильченко); *Підібрала й Віруня тоді ощепок старої кори з письменами, на якій потім комсомолець-учитель намагався розшифрувати бознаколишню слов'янську в'язь із титлами і якимись закарлючками...* (О. Гончар); *Пергамен був увесь ізмережаний чорними письменами, не схожими ні на латину, ні на грецький скоропис* (І. Білик).

2. *заст.* Система графічних знаків, які використовують для письма; те, що написане за допомогою цих знаків. *Старі архіви треба зберігати, копатися в них, ворушити їхній давній пил і цвіль. На сонце треба витягати ці прадідівські письмена!* (О. Донченко); *Лоцман підсунувся ближче до світильника, підправив гніт і заходився уважно читати письмена* (Ю. Логвин).

△ **(1) Куфі́чні письмена́,** *лінгв.* — різновид давнього арабського письма. *Куфічні письмена було створено наприкінці VIII ст. після заснування двох іракських міст — Басри та Ель-Куфи* (з наук. літ.); *Стіни мавзолею в Нахічевані покриті різьбленим орнаментом, під який замасковано куфічні арабські письмена* (з наук.-попул. літ.); **(2) Руні́чні письмена́,** *лінгв.* — давнє письмо, перев. скандинавів, що збереглося на каменях, зброї, начинні і т. ін. *Рунічні письмена мають специфічну форму, пристосовану для висікання та вирізання на камені, дереві, металі тощо* (з наук.-попул. літ.); *На списі з Ковелю (на Волині) рунічні письмена читаються справа наліво, причому самі руни теж повернені у зворотний бік, як північноетруські та грецькі літери в ранніх пам'ятках давньогрецької писемності* (із журн.).

ПИСЬМЕ́ННИЙ, а, е. Який уміє читати, писати; грамотний (у 1 знач.). *Перебралась дячиха у хату до сироти, стала йому за матір, і господарює, і дбає; навчила його ласкою всьому доброму і письму, бо ще й письменна була* (О. Стороженко); *Батько Тарасів була людина тиха, .. трохи письменна, вмів читати по-церковному* (О. Кониський); *Трапили на мужика письменного, і той прочитав* [карточку] (Л. Мартович); *Він був письменний по-церковному і в неділю любив урочисто читати Псалтир* (О. Довженко); *— Ти з своїми паперами й хистом міг би робити чудеса, бо тут взагалі бракує письменних людей* (Б. Антоненко-Давидович); // *у знач. ім.* **письме́нний,** ного, *ч.;* **письме́нна,** ної, *ж.* Грамотна людина. [Т е т я н а:] .. *То-то ви, учені та письменні, які ви лукаві! Буцім і не розберете, що гріх і що сором!* (І. Котляревський); *Санько мріє: — Ех, як я нарешті стану письменним... Та як вивчу всю арифметику, а особливо як вивчу дробі* [дроби]!! (І. Багряний); *— Десять літ В сухих пустелищах Аралу Ковтав солдатський хліб і піт. — Дивись, я думав, — ти з письменних! — Та вмію трохи* (М. Бажан).

ПИСЬМЕ́ННИК, а, *ч.* Той, хто пише художні твори; особа, яка професійно займається літературою. *Були тут адвокати й урядовці, .. декілька журналістів і письменників* (І. Франко); *Під Новий рік у клубі письменників відбувався традиційний вечір* (П. Панч); *Вже не письменники вигадують неймовірні польоти, а справжні інженери і конструктори запускають до зірок гігантські апарати* (О. Бердник); *Стрільчик ніяк не йняв віри, що перед ним живий письменник, прохав розповісти, як пишуться книжки* (Р. Андріяшик); // *заст.* Укладач або переписувач книжок. *Наостанку велика, майстерно виведена літера F давала на здогад, що либонь то був кінець книжці, бо певне там стояло слово Finis, а може й ціле речення "Finis coronat opus", як то було в звичаю у давніх письменників* (Леся Українка).

ПИСЬМЕ́ННИЦТВО, а, *с.* 1. Літературна діяльність, писання художніх творів. [К і р а:] *Твоя повість навіть Сумцову підштовхнула на письменництво* (В. Собко); *Найбільше її цікавила технологія його* [Єрофеєва] *письменництва. Як він пише? До дрібниць — як? Ручкою, друкує на машинці чи працює на комп'ютері? Коли — вранці, вдень, вночі?* (Г. Вдовиченко).

2. Збірн. до **письме́нник.** *Журнал "Кур'єр Кривбасу" .. став авангардним виданням українського письменництва* (Д. Павличко); *Письменництво, до якого, сподіваюсь, належу, не дає відповідей на так звані кляті питання, воно зобов'язує, скоріше, до стилю, непрямого втручання* (Є. Пашковський).

ПИСЬМЕ́ННИЦЬКИЙ, а, е. Прикм. до **письме́нник** і **письме́нництво.** *Вважали мої львівські приятелі за потрібне відсвяткувати в 1899 р. 25-літній ювілей моєї письменницької діяльності* (І. Франко); *Людмила вдарилася до іншої не менш гострої справи, замінивши скальпель на письменницьке перо* (І. Роздобудько); // Який складається з письменників. *Своєю роботою ці письменницькі групи* ["Гарт" і "Плуг"] *не тільки досягли визнання, .. але й перетягли ніби магнітом до себе все, що було ще здорового в старій літературі* (В. Еллан-Блакитний); *Зустрівши в клубі обласної письменницької організації, заклопотаний поет відвів мене в закуток* (В. Чемерис); *Завдяки своїй енергії і діловитості була* [Ева] *зараз чудовим секретарем-організатором письменницького зібрання* (Ю. Покальчук); // Власт. письменникові; яким повинен відзначатися письменник. — *Я піду в університет, буду педагогом. І якщо... якщо в мене немає письменницького хисту, назавжди залишусь тільки педагогом* (О. Донченко); *Байдужість до слова у сценарії, яка зустрічається ще й досі і зумовлена інерцією старих ремісничих тенденцій, по суті, тільки свідчить про недостатність письменницької культури* (О. Довженко); *Маючи потужний письменницький талант, І. Багряний швидко .. став ще й неабияким організатором, видатним мислителем, політичним діячем* (О. Шугай).

ПИСЬМЕ́ННИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **письме́нник.** *Коли б я була письменниця, я могла б написати, що в нього був — ясний костюм, ясне волосся, ясно-сині очі й красивий, горбуватий трохи ніс. Але тому, що я не письменниця, — мені незручно писати про це* (Ю. Яновський); *Марлена, досвідчена письменниця, дивувалася — до того тяжко вилущувався її роман* (Олекса Ізарський); *Чак! Яке дивне прізвище! І раптом я подумав, що воно може бути скороченням від "чарівник" або "чаклун". А втім, цілком нормальне прізвище. Навіть письменниця є така — Чак* (В. Нестайко).

ПИСЬМЕ́ННІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Уміння читати й писати; грамотність. *Всі люди, що жили в ній* [Костівці], *мали такий погляд на книжку та на письменність, мовби то річ зовсім не цьогосвітна* [цьогосвітня] (Б. Грінченко); *"Скасування кріпаччини .. призвело до екзекуцій, розвиток письменності — до закриття недільних шкіл, тимчасові цензурні полегшення — до небувалих каральних заходів проти літератури"* (О. Іваненко).

2. Те саме, що **писе́мність** 2. *Історія Нового Риму — Східної Римської імперії знала часи, коли в цьому багатстві на людській крові розквітали науки й мистецтва, культура й письменність* (С. Скляренко); *Якщо в багатьох народів письменність була привілеєм професійних писарів, то в греків вона стала здобутком усіх громадян поліса* (з навч. літ.).

ПИСЬМЕ́НСТВО, а, *с.* 1. Те саме, що **письме́нництво.** — *У французів, італійців, німців, у поляків, навіть у шведів народна мова здобуває собі права в письменстві і в науці, а наші вчені й письменники пишуть щораз поганішим язиком* (Б. Лепкий); *XVII вік — це золотий вік нашого письменства, нашої культури. Київ став центром української науки, її Афінами* (І. Огієнко); *Петро Антонович, хоч сам ніколи й не займався письменством, любив літературу з дитинства* (М. Олійник).

2. *заст.* Те саме, що **письме́нність** 1. [Х р а п к о *(кладучи перо):*] *Х-ху! уморився!.. Ні, не далось мені це письменство, та й годі! Що я тут написав, а от аж пальців не розведу — натрудив руку* (Панас Мирний); *Він помилився на зятеві: він рахував, що як письменний Зінько пристане до його* [нього], *то вони вдвох таке заведуть, що ну! Бо йому, Остапові, тільки письменства й не ставало!* (Б. Грінченко).

3. Те саме, що **писе́мність** 1. *Разом з грецькою вірою слов'яни придбали письменство і почали потроху виробляти свою власну культуру* (А. Кащенко); *Сам король Альфонсо, що поклав основи іспанського письменства, пишався своїми перекладами з арабського* [арабської] (Н. Королева).

◊ **(1) Кра́сне письме́нство** — художня література. *Український народ сприймав твори свого поета* [Т. Г. Шевченка] *не лише як красне письменство, а й як фактор розвитку всього культурного життя в Україні* (В. Русанівський); *З отаких хлопців, що приходять до красного письменства не крізь літературні амбіції, а крізь працю, .. буває толк* (В. Коротич).

ПИСЬМІ́ВКА, и, *ж., заст.* Курсив. *Київська школа (Є. Тимченко, О. Курило, М. Гладкий, С. Смеречинський та ін.) у своїх рекомендаціях щодо нормалізації термінології пропонувала замінити екватор на рівник, паралельний на рівнобіжний, конус на стіжок, сектор на витинок, штепсель на притичку, курсив на письмівку і т. ін.* (В. Русанівський).

ПИСЬМО́, а́, *с.* 1. *тільки одн.* Уміння писати, зображувати графічні знаки; спосіб такого зображення, писання. *Болгарія ділилась із Руссю своїм письмом. Вчителі їхні, Кирило і Мефодій, бували в Києві* (С. Скляренко); *Мабуть, з усіх людських відкрить найдивовижнішим є письмо* (М. Руденко); *Не відаючи ані людської мови, ані їхнього письма, ми були темні і безпросвітні, нас кутуляло світом, наче перекотиполем* (Ю. Винничук); // Писання як навчальний предмет. *У неї є зошит, і в ньому кожну сторінку розліновано на рядки — це зошит для письма* (О. Донченко); // Уміння писати й читати; письменність (у 1 знач.). *Якби її воля, привчилася б і письма: так тоді-бо незвичайно було, щоб дівка та вміла читати* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Одне лихо гнітило молоду дідову душу: був дід Йосип, наче сліпий, не знав письма* (Д. Бедзик); // *заст.* Орфографія. *Юзя робила вже тільки ті орфографічні помилки у французькому письмі, які робила сама вчителька* (Леся Українка).

2. *тільки одн.* Зовнішній вигляд написаного; почерк. *Гарним письмом засіяла Оленка .. лист; усяке б здивувалось, що так недавнечко ще вона письменною стала* (П. Куліш); *Чи щось гірше криється в цих коротеньких рядках, таким твердим гарним письмом написаних?* (В. Винниченко); *Дивишся на кульгаві букви, що їх розмазую поплутаними рядками на жовтявім папері. Я все мав таке погане письмо* (Б.-І. Антонич); *Це був дуже простий шифр: у звичайному листі, написаному похилим письмом, деякі літери писалися прямо* (Л. Смілянський).

3. *тільки одн.* Те саме, що **писéмність** 1. *Ротмістр подивився на пергамент, списаний чорними гачками східного письма, на .. печатку й люто кинув ярлик отаманові в очі* (З. Тулуб); *Зореслав.. жадібно переймав від побратимів їхнє уміння читати знаки письма* (О. Бердник); * Образно. *Бо тільки Слово — пам'яті спасенність. Живий народ, що мав своє письмо!* (Л. Костенко).

4. *розм.* Те саме, що **лист**[2] 2. *Прибіг гінець з письмом к Латину, Нерадісну привіз новину, Князь Турн йому війну писав* (І. Котляревський); *Ми довго в морі пропадали, Прийшли в Дар'ю, на якор* [якір] *стали; З Ватаги письма принесли, І всі тихенько зачитали* (Т. Шевченко); *Вичитують* [рідні] *у дорогу заповіти, вироблені гірким бідняцьким досвідом: — Не забувай батька, матері! .. Письма пиши, не гордуй рідними!* (С. Васильченко); *Марта, коли Опанас скінчив письмо, наче помолоділа надіями сина і пішла до печі рівна та бадьора, щоб дати пополуднувати дітям* (Г. Косинка); *Підійшла Марія до лампи: — Що пишете? .. — Хочу оце письмо додому* (М. Хвильовий).

5. *тільки одн., розм.* Створення літературно-художніх творів. *Маючи нахил і любов до письма, він* [імператор Костянтин VII] *написав навіть цілий трактат "Про управління імперією" і ще один трактат "Про народи"* (С. Скляренко); // Стиль, манера написання літературно-художніх творів та виготовлення творів мистецтва. *Конче пришлю Вам коректуру та уважатиму своїм обов'язком зберегти всі особливості Вашого письма* (М. Коцюбинський); *Повість про санаторійну зону мені все-таки не вдалась. А втім, так і мусило бути: рівне спокійне письмо ніколи не передасть запаху епохи* (М. Хвильовий); *Англійці хвалилися, ніби їхня художня кінематографія відзначається високою якістю реалістичного письма і що цим вони завдячують саме тому, що їх режисери художньої кінематографії пройшли через документальну кінематографію* (О. Довженко); *Млявість письма найчастіше свідчить про почуттєве спустошення, а смерть обов'язково вдирається туди, де не вистачає любові* (Ю. Андрухович).

6. *тільки одн.* Відтворення музики за допомогою нотних знаків. *Поєднання традицій партесного співу й різних технік європейського письма обумовило унікальність творчості українських композиторів — Дмитра Бортнянського, Максима Березовського та Артемія Веделя* (з наук.-попул. літ.).

7. Засоби створення малюнка в живописі. *Повз почесну варту високих китайських ваз, повз потемнілі портрети старовинного письма капітан швидко пішов нагору* (О. Полторацький).

8. *заст.* Писаний або друкований твір; здебільшого газета чи журнал. *Отець Спиридон був надзирателем невеличкої, хоть досить багатої на старі книги і письма бібліотеки монастирської* (І. Франко); *Давно вже на Україні відчувається потреба такого письма, як Ви хочете видавати* (А. Кримський).

Каліграфíчний пóчерк <Каліграфíчне письмó> *див.* **пóчерк; (1) Канцеля́рське письмó <Канцеля́рський пóчерк>** — чітке, виразне й гарне письмо. *Оновлений шрифт "Острозької Біблії" стилізовано під канцелярське письмо Волині XVI ст., що було дуже важливо, адже в Україні на той час був високий відсоток грамотних людей* (з наук.-попул. літ.); *Погляд його .. заходить до конспекту Галі Яремків (.. чіткий канцелярський почерк з химерною "ж" і свинячими хвостиками на закінченнях слів)* (В. Єшкілєв); **(2) Святé Письмó (Писáння)** — книги Ветхого (Старого) й Нового Завіту. *Калниболоцький вийняв з бесагів образ святої Покрови й, приладнавши його під віттям захисного дуба, почав голосно читати Святе Письмо* (А. Кащенко); *Судді праведні! Чи ж не сказано в Святому Письмі, що не бажає Господь смерті грішника, а щоб покаявся він?* (Н. Королева); *На човні, перегнувшись, уважно читав Святе Писання старий Никодим* (М. Стельмах); *— Не заплющуй, Господи, очі .. Ти ж сам нас учиш у Святому Письмі: хто проходить мимо злочину, .. той сам стає бандитом* (А. Дімаров).

○ **(3) На письмí,** *у знач. присл.* — у письмовому вигляді. *— Що ти за дурниці балакаєш? — промовив він* [Осел]. *— Ти цар над усіми звірями* [звірами]? *Хто тобі се казав? Маєш то на письмі?* (І. Франко); *Як і на письмі, Чайка прекрасно володів щиро агітаційною, простою й яскравою, кожному зрозумілою мовою пропаганди* (Д. Бузько); *Вітер синю тінь переганяв Через луги .. і через ліс Уже вечірнім діткнутий промінням. Усе це довго на письмі виходить І в пам'яті лишило довгий слід* (М. Рильський).

△ **(4) Вýзликове письмó** — вид предметного письма у давніх індіанських племен Америки, у давніх китайців, японців та ін. народів. *Вузликове письмо використовувало як носій інформації нитки (шнури), для її кодування — вузли, а також колір ниток* (з наук.-попул. літ.); *Сергій теж чував казки про те "письмо". Але хіба воно й справді існувало? — Еге, любий, таке собі вузликове письмо. Кожна літера — певна кількість вузликів. Щось подібне до морзянки* (І. Білик); **(5) Готи́чне письмó** — різновид латинського письма з гострим начертанням літер. *Основними характерними особливостями готичного письма є незграбна й подовжена форма, широкі штамби та сильна контрастність літер* (з наук.-попул. літ.); *На горішній її* [таблиці] *половині великими літерами, схожими на частокіл готичного письма, було* [щось] *написано* (П. Колесник); **(6) Демоти́чне письмó** — графічний різновид письма давніх єгиптян, що його використовували перев. для адміністративних, комерційних та правових записів. *Демотичне письмо було простіше і легше для швидкого писання, ніж ієрогліфи. Єгиптяни вживали для цього косо зрізану очеретину, яку, обертаючи, можна було пристосувати до писання тонких або грубих рисок єгипетського письма* (з наук. літ.); *У період римського правління в Єгипті демотичне письмо поступово виходить з ужитку* (з наук.-попул. літ.); **(7) Ієрати́чне письмó** — скоропис давніх єгиптян, створений на ґрунті ієрогліфів. *Упродовж багатьох століть ієратичне письмо було основним письмом щоденного вжитку в Стародавньому Єгипті* (з наук. літ.); **(8) Консонáнтне письмó** — тип фонетичної писемності, що передає лише приголосні звуки. *Консонантне письмо часто є перехідним від складового письма до повністю фонетичного* (з наук. літ.); *В іноземній літературі системи консонантного письма називають також абджадами, за назвою абетки в арабській мові — "абджадія"* (з наук.-попул. літ.); **(9) Пальмíрське письмó** — різновид арамейського алфавітно-буквеного письма, який використовували у Стародавній Сирії. *Пальмірське письмо побутувало у I ст. до н. е. — III ст. н. е., центром його поширення було місто Пальміра в Сирійській пустелі* (з наук.-попул. літ.); *Пальмірським письмом було створено велику християнську літературу Сходу* (з навч. літ.); **(10) Піктографíчне письмó** — те саме, що **піктогрáфія.** *У додержавний період слов'яни, як і інші первісні народи, користувалися піктографічним письмом, де кожне схематичне зображення означа-*

ло ціле повідомлення (з наук.-попул. літ.); **(11) Пуні́чне письмо́** — різновид фінікійського буквеного письма, що функціонував у Карфагені в IX–II ст. до н. е. *Після падіння Карфагена у 146 р. до н. е. пунічне письмо поступилося місцем латиниці, але частково збереглося, зазнавши змін: воно набуло курсивного характеру, лігатури* (з наук.-попул. літ.); **(12) Складове́ (силабі́чне) письмо́** — один із видів письма, де графічні знаки пов'язані з фонемами та сполученнями фонем, які можуть утворювати склади. *Як правило, символ у складовому письмі є факультативним приголосним звуком із наступним за ним голосним* (з наук.-попул. літ.); *Складові абетки у середньому нараховують 80–120 символів* (з навч. літ.); **(13) Та́ємне письмо́** — те саме, що **криптогра́фія.** *І. Огієнко встановив, що в деяких рукописних книжках XI–XVI ст., писаних кирилицею, глаголицю використовували як таємне письмо* (з наук. літ.); — *Пане підполковнику, ви криптографію добре знаєте? .. Коли щось забули, підучіться в Бараболі. Для зв'язку вам необхідно знати таємне письмо* (М. Стельмах); * Образно. *Тихим морем послались біласті дороги. Я дивився і думав: "Для кого вони? Хто ними поїде? Вони списали синє полотно моря, як давні ієрогліфи, а хто прочитає те таємне письмо?"* (М. Коцюбинський); **(14) Фонети́чне письмо́** — вид письма, в якому графічний знак (графема) прив'язаний до певного звучання. *Стародавня Греція була першою цивілізацією, яка ввела послідовно фонетичне письмо, де літери відповідали фонемам (звуковим елементам слів)* (з наук. літ.); *Ронго-ронго є ідеографічним письмом. Особливість такого письма: відповідність кожного символу певному предмету, дії чи явищу — на відміну від фонетичного письма, де графічні символи відповідають конкретним звукам людської мови, а потім з них (цих символів) складають слова* (М. Кідрук); *На щастя, серед нас був містер Гліддон, і він без труднощів розшифрував той напис: був він зроблений простим фонетичним письмом і читався як одне слово — Невтуепохус* (О. Мокровольський, пер. з тв. Е. По); **(15) Фонографі́чне письмо́** — різновид письма, в якому графічні знаки позначають звуки. *Фонографічне письмо передає мову не тільки в її граматичній будові, а й у фонетичному звучанні* (з навч. літ.).

ПИСЬМО́ВЕЦЬ, вця, *ч., заст.* Письменник. *Про життя талановитого українського письмовця, наказного отамана Війська Чорноморського Якова Герасимовича Кухаренка маємо дуже мало звісток* (М. Коцюбинський); *Яка ж то може бути така література, де б усі письмовці писали однаково?* (Леся Українка); *І зачувся в палатах царських голос імператриці Євдоксії, й пішли за нею всі книжники, й мудреці, й письмовці* (І. Білик); — *Письмовець — як волхв, що виправдовує перед лицем Господа перебування свого народу на землі* (М. Дочинець).

ПИСЬМО́ВИЙ, а, е. 1. Виражений графічними знаками; написаний. *Найбільше подобалося юнакові слухати розповіді .. про стародавніх скіфів .. Народ, який не залишив по собі ніяких письмових пам'яток* (В. Владко); *Може, спочатку їм видасться підозрілим її бажання. Може, навіть не схочуть з нею говорити на цю тему, а звелять принести письмовий дозвіл матері, що вона не боронить своїй дочці надіти чернечу рясу* (Ірина Вільде); *Письмове пояснення забрало всього хвилин, може, з п'ятнадцять і зайняло чотири неповних сторінки зошита* (В. Козаченко); // Записаний на підтвердження знань з певної галузі. *Перший іспит у нас був письмовий з російської мови* (О. Донченко); *Вечорами треба було сидіти й перевіряти письмові вправи учнів дома* (Б. Антоненко-Давидович); *Він один з перших письмову роботу здав і призову оцінку одержав* (П. Запаренко); *Потім ще чотири іспити, з українськими мене трохи підрізали, ставлячи по четвірці як за письмовий, так і за усний* (Ю. Андрухович); // *у знач. ім.* **письмо́ва,** вої, *ж., розм.* Перевірна робота в школі, інституті, університеті і т. ін. — *Прибери це все, — сказав Юрко, — і давай спочатку зробимо що важче, — алгебру, наприклад, а потім письмові з російської й української* (В. Малик).

2. Признач. для писання. *О.* [отець] *Артемій покинув пів стакана недопитого чаю, кинувся до письмового стола, вхопив листок паперу і написав до писаря коротеньку записку* (І. Нечуй-Левицький); *На моєму столі, потіснивши книги й письмове приладдя, він виставляє дюжину .. банок з медом, сметаною, варенням* (В. Логвиненко); *На письмовому столику під настільною лампою біля телефона лежала нерозгорнута книжка "Постріли в ресторані Сірано"* (В. Нестайко).

ПИСЬМО́ВНИК, а, *ч., іст.* Збірник зразків для листування. [М а р у с я:] *Вася мені вчора про неї так сказав: "Знаєш, Марусю, Катя, звичайно, нецікава особа, але листи пише гарні". А я йому й кажу: "Що ж, Васю, може, у неї письмовник є..."* (О. Корнійчук); // У XVIII ст. — довідник для самоосвіти з мови і літератури. *Як пам'ятки писемності XVIII ст. письмовники, крім культурного значення, мають ще й значення історичне: відбивають правопис та літературні тенденції того часу* (з наук.-попул. літ.).

ПИСЬМО́ВНО, *заст.* Те саме, що **письмо́во.** *Дехто з перших його благонадійників просив письмовно всіх подальших виявити до нього увагу й погодувати* (Ю. Яновський).

ПИСЬМО́ВО. Присл. до **письмо́вий** 1. *Працюючи колись на посаді секретаря в одній з редакцій наших ілюстрованих журналів, я мав нагоду особисто й письмово знайомитись із безліччю невідомих авторів* (Б. Антоненко-Давидович); *Він сказав, що згоден позичити ці гроші, якщо я в присутності свідків письмово присягну безсмертям своєї душі* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПИСЬМОВОДИ́ТЕЛЬ, я, *ч., заст.* Службовець, обов'язком якого було ведення канцелярських справ; діловод. *Пан письмоводитель прийшов .. з папером в руці і дав гасло, щоб мовчали* (А. Свидницький); [О м е л ь к о:] *Письмоводитель станового приїхав, питається, чи ви дома, та я не знав, що й сказать, боявся, щоб не лаяли...* (І. Карпенко-Карий); — *Справді, Якове, чого б тобі не піти зараз в учителі? Або, ще краще, письмоводителем до пристава? .. Робота чиста і чинів можна доскочити* (М. Стельмах).

ПИСЬМОВО́ДСТВО, а, *с., заст.* Діловодство. *До обов'язків келійника входило забезпечення побутових потреб ігумена, архієрея, письмоводство тощо* (з наук.-попул. літ.); *У 1832–1833 рр. члени Азовської канцелярії погано зналися на справочинстві та письмоводстві* (з навч. літ.).

ПИТА́ЛЬНЕ *див.* **пита́льно.**

ПИТА́ЛЬНИЙ, а, е. Який виражає питання або вживається для його вираження. *Колись, іще немовлям, вона вразила тебе своїм .. питальним водянистим зором, котрий ніби шукав, за що зачепитися* (О. Забужко); *Стрекоза* [дівчина] *пішла собі до інших гостей, а ми з Ефіопкою спрямували одне на одного довгі питальні погляди* (В. Кожелянко); *Він завмер і з питальною розгубленістю поглянув на мене* (І. Роздобудько).

△ **Пита́льне ре́чення** *див.* **ре́чення.**

ПИТА́ЛЬНИК, а, *ч.* Перелік питань з якої-небудь наукової теми, з певної навчальної дисципліни, у соціологічних дослідженнях і т. ін. *Для забезпечення повноти та зіставності записаного в різних говірках матеріалу його збирання проведено за спеціально створеним питальником, який охоплює 251 питання* (з наук. літ.); *Найпоширенішою формою інтерв'ю є стандартизоване, яке провадиться за суворо регламентованим планом за допомогою питальника, що нагадує звичайну анкету* (з навч. літ.).

ПИТА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **пита́льний.** *Етикетна частина ввічливого епістолярного прохання могла мати вигляд речення непрямої питальності (риторичного питання при заперечній формі питання)* (з наук. літ.); *Запитання є не тільки засобом передавання значення питальності, але й може містити значення спонукальності, експресивності, слугувати засобом підтримування контакту зі співрозмовником, активізації його уваги тощо* (з навч. літ.).

ПИТА́ЛЬНО, *рідко* **ПИТА́ЛЬНЕ.** Присл. до **пита́льний.** — *Герой республіки! Месник за народні кривди! Яків Балаба! — вирвалось у Віри спонтанічно* [спонтанно], *з притиском, на що Яків підняв голову і глянув питальне* (У. Самчук); *Взяла* [Усенкова] *дівчинку за плечі і .. питально заглянула в очі* (Я. Гримайло); — *Дмитро? Здоров, здоров! — зрадів чоловік і довго, якось питальне і непевно тримав у своїй руці Дмитрову руку* (М. Стельмах); *Тато боявся власної пропозиції .. Невільно стенав плечима, питально напружувалися його брови* (Олекса Ізарський); — *Може, це наслідок мого вчорашнього пізнього дзвінка до Валерія Андрійовича? — Він подивився питально на професора Никодана* (О. Тесленко); — *Я сяду? — Ларик питально завмер біля її столика* (І. Роздобудько).

ПИ́ТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пита́ти.** *Параска, всміхаючись, вихилила голову крізь двері. — Вже панич встали і убралися, — сказала вона й не питана* (І. Франко); — *Ті учениці, що понаписували задачі на "дуже добре", теж не будуть питані...* (Ірина Вільде); *Чотири рази ми отут збирались. Достойні свідки питані від нас. А як труїла* [Маруся Чурай], *ще не розібрались. І мусим слушний видати наказ* (Л. Костенко); // **пи́тано,** *безос. пред.* [К л ю ч а р:] *Тепер і ви збирайтеся. На допит вас казано привести. Та не всіх. Руфін з Прісциллою хай зостаються. Їх питано* (Леся Українка); *Косар спробував упіймати вираз Богданових очей, але не зміг і відповів зовсім не те, про що його питано* (І. Білик); *Андрій Хвостенко поставив супроти наказного сотника нетямкуваті оченята, начебто питано щось дивне* (Валерій Шевчук).

ПИТА́ННЯ, я, *с.* 1. Звертання до кого-небудь, яке потребує відповіді, роз'яснення і т. ін. — *Невже пак ви й справді пили з нею чай в гостях? — не втерпіла зацікавлена Галецька, і те питання якось вислизнуло в неї з рота недоброхіть* (І. Нечуй-Левицький); *Суворов .. увесь час потирав руки .. і перебивав доповідача недоречними питаннями* (Ю. Андрухович); — *Років сто їй* [лікарці], *напевно, а може, і двісті. Тож на кожне питання вона відповісти може легко і кожну хворобу відгонить* (І. Андрусяк); *У .. перші дні ув'язнення два питання невідчепно мучили Джейн Клейтон: чи живий її чоловік і де дитина?* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

2. *яке, про кого — що.* Положення, справа, предмет, які вимагають розв'язання, обговорення, уваги і т. ін. *Радити Вам, які саме книжки поперекладати, — не почуваюся на силі, бо це питання великої ваги* (М. Коцюбинський); *Коли вже зачепили всі питання Про Бога й про посмертне проживання, То й я вам думку висловлю свою* (Леся Українка); *Питання про красу в нашому .. мистецтві треба порушити, і про нього слід говорити* (О. Довженко); *І знову, і знову перед ним виникало питання, на яке він не міг знайти собі відповіді: як це могло статися?..* (Б. Антоненко-Давидович); *Немало складних питань ставило життя .. день у день* (С. Журахович); — *О, це питання складне, над ним я саме роздумую в ці дні* (О. Гончар).

3. *чого.* Справа або обставина, що стосується чого-небудь або залежить від чогось. *Писати драми почав Карпенко-Карий, маючи мало не сорок літ на плечах — такий вік, коли людина здебільшого доходить уже повного розцвіту свого таланту й вирішає питання життя хоч у загальних рисах* (С. Єфремов); — *Визнання нас французами — питання днів. — А що нам з того визнання? Яка користь?* (А. Головко); — *Так-то воно так, — сказав він, — але питання нашого часу... — Як і всіх часів, — перебив я, — мати совість, бути людиною* (Р. Андріяшик).

(1) Відкри́те пита́ння — нерозв'язане питання, проблема. *Яка з партій перемагає стратегічно — залишається вічно відкритим питанням* (Ю. Андрухович); — *Шукатимуть убивцю ретельно, тут я згоден. А ось чи знайдуть — питання відкрите* (А. Кокотюха); **(2) Жіно́че пита́ння** — питання рівноправності жінки з чоловіком. *Почала* [Степанида Сидорівна] .. *розмову про жіноче питання* (І. Нечуй-Левицький); *Видно, справді, у вас в Галичині "жіноче питання" дуже в моді тепер, бо Ви раз у раз на його* [нього] *звертаєте* (Леся Українка); — *Ет, — відповів Кочубей і махнув рукою, висловлюючи таким чином свою зневажливу байдужість до жіночого питання* (Б. Лепкий); *Він радів, що познайомився з жінкою-письменницею, яка розуміла, що .. жіноче питання — одне з основних засад докорінної зміни всього устрою життя* (О. Іваненко); **Закида́ти (засипа́ти) / заки́дати (заси́пати) пита́ннями** *див.* **закида́ти[1]; (3) Пита́ння життя́ і сме́рті** — те, від чого залежить існування. *В переляканім захваті, затаївши віддих, дивилася на ту борбу* [боротьбу] *корчма. Бо то не борба була, а питання життя й смерті. Хтось мав гинути нині* (Г. Хоткевич); *Пану Вербовському пропонується негайно, покинувши всі турботи.., до магістрату по невідкладній справі прибути, виходячи з питання життя й смерті* (Д. Білий); — *Наші клієнти потребують нових берегів і заток негайно; це для них питання життя й смерті* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека); **Пору́шувати / пору́шити пита́ння** *див.* **пору́шувати; (4) Постає́ (постава́ло) / поста́ло пита́ння,** — виникає, набуває надзвичайної важливості момент для кого-небудь. *Подряпавши тіло, видерлася Сахно на той бік* [загорожі] .. *Тепер поставало питання, як вернутися назад* (Ю. Смолич); — *Стародавній світ усе-таки оточує нас... Значить, він реальний. Тоді постає питання: де ж міститься цей світ чи та його частинка, яку ми бачимо? Очевидно, .. у велетенській печері* (В. Владко); *Любава розплющила очі і .. довго лежала непорушно. Ждан теж мовчав. Перед ним раптом постало питання: а що далі?* (В. Малик); **(5) Рито́ричне пита́ння (запита́ння)** — одна зі стилістичних фігур, яка полягає у використанні запитання, що містить у собі ствердну відповідь. — *Чи варто жити?.. От питання... — Дійсно, — посміхнувся Максим. — "Бути чи не бути?!" Риторичне питання, професоре, чисто семінарист-*

ське (І. Багряний); — *Жодне земне створіння не витримало б отакої кількості заліза в організмі..! Лише людина здатна витримати. А чому?* — *блимнув* [професор] *на почет лікарів. Його молодші колеги поштиво мовчать, знаючи, що це запитання риторичне* (Є. Доломан); **Ста́вити** *(рідко* **ставля́ти) / поста́вити запита́ння (пита́ння)** *див.* **ста́вити.**

△ **Знак пита́ння** *(рідше* **запита́ння)** *див.* **знак.**

◊ **(6) Болю́че (го́стре) пита́ння** — назріла, складна для розв'язання проблема, яка дуже турбує, хвилює кого-небудь. *Тепер ніхто вже не знімав гострих, пекучих питань, як першого дня, коли Кирило приїхав на дачу* (М. Коцюбинський); *Тихо стало в світлиці. Знати було, що Уласенки доторкнулися важливого, а навіть болючого питання, одного із тих, що їх не легко вирішити* (Б. Лепкий); *Що зробиш, коли для такої розмови ще час не настав, коли на самого тебе з усіх боків напосіли сумніви, а відповіді на численні болючі питання ще немає* (М. Дашкієв); **(7) Пита́ння стоі́ть (ста́виться) ру́ба** — про те, що набуває надзвичайної гостроти, важливості для кого-небудь. *Юначе славний, юнко люба! Коли стоїть питання руба, щоб захищати світ новий,* — *Удар готуй ти лобовий* (П. Тичина); *Сьогодні питання* [державної мови] *стоїть руба: або нас як державу надовго схилять у позу букви "зю", або ми нарешті повиходимо зі своїх роз'єднаних закутків* (М. Матіос); **Си́пати пита́ння (запита́ння, пита́ннями, запита́ннями)** *див.* **си́пати; Ста́вити / поста́вити пита́ння (спра́ву) ру́ба (ребро́м,** *рідше* **усто́рч)** *див.* **ста́вити; (8) Що за пита́ння** — уживається для вираження беззаперечного ствердження чого-небудь (перев. при непотрібному чи недоречному запитанні). — *Звідки гроші? Які? І то правда?* — *Правда, Оську, правда! Що за питання? Раз тобі говорить Вадим, значить, правда* (В. Винниченко); *Чи правда, що простий селянин .. може .. стати депутатом парламенту? Що за питання! Звичайно, правда!* (О. Гончар); — *Це твій будинок? ..* — *Так, я купила його ще перед одруженням. Тобі подобається?* — *Що за питання?* (Ю. Винничук).

ПИТА́ННЯЧКО, а, *с.* Пестл. або ірон. до **пита́ння.** *Давно вже хотів він признатись, що жонатий .. З тією думкою прийшов він до неї; вона його дожидає, кинулася до його* [нього], *своїм питаннячком хитким не дала йому вимовити слова* (Марко Вовчок); *Маруся лиш хитала заперечливо головою. Коли уявляла собі ті погляди, котрими її стрінуть, суди-пересуди та переговори попадь* [попадей] *та попівен повітових, усі оті маленькі шпигливі питаннячка, невинно-ядовиті уваги, усмішечки, словечка* (Г. Хоткевич); — *Про себе я б не питав. Про себе завжди все знаєш сам. А от що з моїм Гаврилом Панасовичем* — *це питаннячко. Куди ви його поділи?* (П. Загребельний); — *Залишітеся на пару хвилин, Соломіє Антонівно. Одне питаннячко обговорити тре. Недовго* (В. Лис).

ПИТА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.* 1. *кого, чого, у кого, також із з'ясувальним реченням і без дод.* Звертатися до кого-небудь із запитанням, бажаючи дізнатися про щось, з'ясувати що-небудь; запитувати. *Один у другого питаєм, Нащо нас мати привела? Чи для добра? Чи то для зла? Нащо живем? Чого бажаєм? І, не дознавшись, умираєм* (Т. Шевченко); *Замовк Чіпка* — *дух притаїв .. Трохи згодом питає баби:* — *Ви казали, бабусю, що Бог нас хлібом годує?* (Панас Мирний); [П е р у н:] *Пане начальнику, питайте ви свою жінку* (І. Франко); *Любі мої! Питала я скрізь листів, і в Генуї, і в Неаполі, і в Палермо, але ніде нічого не отримала* (Леся Українка); *Він, певне, був дуже цікавий знати, хто ми, але не важився питати* (Олесь Досвітній); — *Якщо люди не тонуть,* — *питала русалочка,* — *вони можуть жити вічно?* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); // Викликати учня відповідати урок, завдання. — *Доря!* — *Доря стояв на порозі, сірий і незграбний, у своїх довгих, аж до підлоги, гімназичних штанах, а батько дивився на його ноги.* — *Тебе сьогодні питали?* — *З географії п'ять* (М. Коцюбинський); *Вчителька питала його таблицю множення, і він все добре знав* (Н. Забіла); // *перен., у сполуч. зі сл.* о ч і, п о г л я д *і т. ін.* Поглядом виражати питання; дивитися запитливо. *Очевидячки, вона збилася з дороги, заблудилася .. Що робити?* — *немов питав у комишів її блукаючий погляд* (М. Коцюбинський); *І у полків туманній смузі губився вітру довгий спів. "Чи завойовники, чи друзі?"* — *питали очі козаків* (В. Сосюра); *Його очі питали: "Скажіть, будь ласка, невже я зробив щось зле?"* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

2. *про кого* — *що і без дод., розм. за кого* — *що, об чім.* Розпитувати, довідуватися про кого-, що-небудь. *Дехто з людей бачив, що з села Петро їхав з дітьми, а до села вернувся сам, без дітей. Почали питати, він ані словечка не сказав...* (Г. Хоткевич); [А н д р і й:] *Коли хто питатиме про мене, скажете, що я на нараді* (З. Мороз); — *Та ви чого мене за культуру питаєте?* — *посуворішав Сергій і насупив брови.* — *Ви мені дайте хліба в рот* (Григорій Тютюнник); *В степу, як і в морі, зустрівши людину, не питають, чого вона тут і звідки* (О. Гончар); *Він зашарівся. Завжди ніяковів, коли його питали за професію,* — *не знав, що відповісти* (В. Шкляр); // *перен.* Намагатися дізнатися про своє майбутнє, про щось невідоме, вдаючись до ворожінь, обрядів і т. ін. *В комин суджених питали* [дівчата], *У хатніх вікон підслухали* (І. Котляревський); *То лихо* — *Попереду знати, Що нам в світі зострінеться... Не знайте, дівчата! Не питайте свою долю...* (Т. Шевченко).

3. *кого, що, чого, також із з'ясувальним реченням.* Звертатися до кого-небудь з проханням про одержання чогось. *Спочила коло святої Лаври та й пішла собі місця питати* (Марко Вовчок); // Звертатися до кого-небудь за порадою, дозволом, згодою і т. ін. *Пархоме, не мудруй! ворожки не питай, Як довгий вік прокоротаєш* (П. Гулак-Артемовський); *Хочеться мені в людей поради питати, бо сама я ніяк не можу дати собі ради* (І. Нечуй-Левицький); [Н а з а р:] *Коли зараз ми не вирішимо долю Чорноморського флоту, то завтра нас питати не будуть* (О. Корнійчук); *Соліковський веде свої справи сам, не питаючи згоди магістрату* (Р. Іваничук); *Після деяких вагань Етьєн, не питаючи дозволу, присів поруч* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Вимагати виконання, дотримання чого-небудь. — *От,* — *крикне пані,* — *який собор! Аби я з двора, то й не питай роботи!* (Марко Вовчок); — *Були раніше і в мене промахи,* — *вів далі Гаркуша,* — *але батько, спасибі їм, навчили, як треба ярмаркувати .. Тепер я держу лінію не на мужиків, а більше на дівчат та на підлітків... Набираєш їх за пів ціни, а роботу питаєш, як з дорослого мужика* (О. Гончар).

4. Вимагати відповідальності за дії, учинки і т. ін. — *Пляма на весь район, на область...* — *Не ти ж його намовляв,* — *заспокоїла мачуха.* — *Батько* — *герой, хай з нього питають, а ти тут до чого?* (О. Гончар); — *Мудролюб .. має високий у царському дворі чин.* — *Отже, коли що* — *питати з нього?* — *засміявся світлий князь* (І. Білик).

(1) Пита́ти (пита́тися) / спита́ти на здоро́в'я — питати про самопочуття. *Спом'янула Олеся: було, вона в своєму селі йде — той привітає, другий на здоров'я спитає* (Василь Шевчук); **(2) Пита́ти (пита́тися, розпи́тувати** *і т. ін.)* **та (і, й) перепи́тувати (перепи́туватися)** — дуже цікавитися чим-небудь, дізнаватися про когось. *Як дійшли вже вони літ дорослих.., середній брат зробивсь ще цікавіший, — усього питавсь та перепитувавсь* (Марко Вовчок); *Вже й питала і перепитувала* [Ганна] *людей... Ніхто не знає, не відає* (І. Нечуй-Левицький); *Ще говорив Добриня про княгиню Ольгу, про князя Святослава, і Малуша знову розпитувала його й перепитувала* (С. Скляренко); *З віком я перестав соромитися власної необізнаності. Бо, врешті-решт, суть моєї професії в тому, аби щось постійно питати і перепитувати* (А. Кокотюха); **(3) Пита́ти (пита́тися) себе́:** а) у думках, рідше вголос, звертатися із запитанням до себе. *Тарас стояв між возами і, роздивляючись на всі боки, питав себе: — Андрій... Хм... Куди б це подівся Андрій?* (О. Довженко); *Він все питав себе, чи має він право, і відповідав, зціплюючи зуби: "Так!"* (І. Багряний); б) ставити риторичне запитання. *Доктор Верходуб уже не питався себе тепер: чого така жорстокість і лють у цієї сірої маси і звідки вона?* (В. Винниченко); *Є така поезія Верлена, Де поет себе питає сам У гіркому каятті: Шалений! Що зробив ти із своїм життям?* (М. Рильський); *Дома я питав себе, навіщо вижив, для чого існую* (Р. Андріяшик); **(4) Пита́ти стрі́чного і попере́чного** — розпитувати всіх, багатьох про кого-, що-небудь. [К н у р:] *Я тебе шукав, моя голубко, увесь світ сходив, шукаючи. Усю Задніпрянську сторону зміряв, стрічного і поперечного питав — чи не бачили де, не чули. І от де привів Господь тебе зустріти* (Панас Мирний); **По́ради проси́ти (пита́ти, шука́ти** *і т. ін.)* *див.* **проси́ти.**

◊ **(5) [І] не пита́й (не пита́йте),** *розм.:* а) *(чого, про що)* поготів, тим більше. *Озиме увосени через засуху не сходило .. Видно.., що коли не помилує Господь милосердний, то не буде з нього пуття. А яровини й не питай!* (Г. Квітка-Основ'яненко); б) уживається для підтвердження, підсилення сказаного (перев. при відповіді). *— І не питайте, пане, біда: від полісовщиків тікаємо, — прогугнів Левко* (М. Стельмах); *— Комп'ютер. Останнього покоління .. — Дорогий? — І не питайте! Я цілий рік відкладав...* (В. Чемерис); **(6) Пита́ти ро́зуму** *в кого* — сподіватися на розумні дії кого-небудь, чиюсь розважливість і т. ін. *Одважилось* [щеня] *вхопить Шматок м'ясця, щоб не кортіло. Лев бачить, що воно зробило, Та змилосердився — мовчить, Бо у щеняти якого розуму питати?..* (Л. Глібов); *— Є в хлопця і сила, і хитрувата спритність, але зараз всюди більше розуму питають* (М. Стельмах); **(7) Пита́ти / спита́ти бро́ду** — дізнаватися про кого-, що-небудь перед тим, як починати щось робити, певним чином діяти. *Є шаленці, що кидаються з мосту у воду, не питають броду, не вимірюють, не шукають, а йдуть навпростець* (Ю. Покальчук); *Не спитавши броду, не лізь у воду* (приказка); *— Про мене, мамо, спитайте броду, — не будете жалкувати на Нимидору: вона дівчина здорова, робоча* (І. Нечуй-Левицький).

ПИТА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.* 1. *кого — чого, про кого — що, розм. за кого — що, також без дод.* Те саме, що **пита́ти** 1–3. *Питаються люди, який в мене милий. Який? Розказати не вмію* (Дніпрова Чайка); *Мати вже ніби й забула, що питалася, — і не жде відповіді* (А. Головко); *— Знаю, що усюди будуть питатись про вашу жінку: відкіля вона і хто така є?* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Сердечно Вам дякую, що питаєтеся за мою маму. Вона хвора* (В. Стефаник); *Ось вона в бібліотеці. Не питаючись книжки, сіла вона край стола* (Леся Українка); // Намагатися довідатися про що-небудь (поглядом, рухами і т. ін.). *Мати стара потурбувалася, чи не хворість яка викидається .. Вірна дружина очима любими питалася його* (Марко Вовчок); *І дивиться променястими очима на батька, питається ними, чи не дуже вже дурне вийшло оце в нього* (І. Багряний).

2. *кого — чого, у кого.* Звертатися до кого-небудь за дозволом, згодою і т. ін. зробити щось. *На людськім полі ростуть панські дуби. Мужик іде та й рубає, нікого не питаючись, наче своє* (М. Коцюбинський); *Владика, раз купивши чи випросивши собі свою єпархію у короля, привик правити нею без контролі* [контролю], *нікого не питаючись* (М. Грушевський); *Щоб жить — ні в кого права не питаюсь* (П. Тичина); *— Ти повчи мені батька! Він знає, що робить! — в голосі Гната обізвалась пересторога. — Ви все знаєте. А в дівки ж згоди питалися?* (М. Стельмах); *З'являється звідкись Денис Блаженко і, браво клацнувши каблуками, питається дозволу гвардії старшого лейтенанта звернутись до нього* (О. Гончар); *Дні спливали на диво тоскно й уповільнено. Аби скоротити їх, питалася* [Каломела] *дозволу і йшла за стійбище, на бесіду з небом і степом* (Д. Міщенко).

3. *тільки* **пита́ється, пита́лося,** *у знач. вставн. сл., розм.* Уживається для підкреслення питання, подиву. *А ось як розведуть рудники у нас під боком свої гірняцькі сади .. та з'являться на рудниках добрі лимонарії, то куди ж, питається, ми будемо тоді збувати свою власну продукцію?* (О. Гончар).

Пита́ти (пита́тися, розпи́тувати *і т. ін.)* **та (і, й) перепи́тувати (перепи́туватися)** *див.* **пита́ти; Пита́ти (пита́тися) себе́** *див.* **пита́ти; Пита́ти (пита́тися) / спита́ти на здоро́в'я** *див.* **пита́ти.**

◊ **(1) Не пита́тися со́вісті** — поводитися непристойно, допускати негідні вчинки. *Переконався він, що всі вони, од найвищого до найнижчого, грішать.., сорому не знаючи і совісті не питаючись* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); **(2) Пита́тися чужо́го ро́зуму** — звертатися до кого-небудь за настановою, порадою. *Щоб часом дарма не блудить, чужого розуму питайся* (прислів'я).

ПИТА́ЮЧЕ, *заст.* Присл. до **пита́ючий;** питально. *Клавдія Петрівна .. нахиляє лице до гітари, а коли перестає грати, то підводить його й усміхається до мене винувато й питаюче* (В. Винниченко).

ПИТА́ЮЧИЙ, а, е, *заст.* Який виражає запитання. *Він усе їхав та співав .. Об тім самім співалося у його сумуючій, питаючій пісні* (Марко Вовчок); *Ядзя глянула на нього таким питаючим і холодним поглядом, що лікаря мовби хто обілляв зимною водою* (Н. Кобринська); *Хто не знає Макса, той робить широкі питаючі очі, а хто знає, посміхається так, як посміхаються з примхи близької людини* (В. Винниченко); // *у знач. ім.* **пита́ючий,** чого, *ч.* Той, хто питає. *Олексій .. натрапив на людину, котра перелякалась і спитала: — Хто тут? Олексій зміркував, що питаючий відскочив від нього у другий бік* (А. Чайковський); *Питаючий починає дивитись на штурмана з пошаною. — Ти звідки..? — питає він* (О. Лисяк).

ПИТВÓ, á, *с.* 1. Те, що п'ють; напій. — *Ти просто з Січі, Трохиме? — спитав Галаган, коли гість трохи заїв питво* (А. Кащенко); *Величезний список питва та наїдків вона склала вкупі з трьома своїми родичками, що й мали допомогти їй у радісному клопоті* (В. Підмогильний); *Всі стали брати варення і пити чай. Сьорбнув і Гордій, але, опікшися, відсунув питво, аби стигло* (Т. Осьмачка); — *Я гадаю, що пити й їсти слід тільки задля тієї радости й втіхи, що є в їжі й питві!* (В. Домонтович); *Примусила* [Нюся] *дівчину випити гарячого молока, розбовтаного з медом та маслом. З незвички питво Ганні не сподобалося* (В. Козаченко); // Спеціально виготовлений напій для частування, запивання їжі і т. ін., звичайно хмільний. — *Старий мед, це таке питво, що здорового кладе, а недужого підносить, — щоб ти знав!* (Б. Лепкий); *Скоро вже стояла перед кожним гультяєм посудина і всі взяли до рук те вогнисте люциперове питво* (О. Ільченко); *Подала почесний ріг Ханша юному Давді, Та трутизни у питво У медове налила* (Л. Первомайський); *Жінки одна за одною пригублювали питво й кривилися, втираючи губи краєчками платків* (П. Гуріненко); — *Ти пила коли-небудь арманьяк із содовою? Досить пристойне питво* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); // За народними повір'ями — трунок, яким намагаються привернути кохання, причарувати кого-небудь. *Залишила Віра бабі карбованці, напувала Прохора отим питвом чарівним, потай підмішуючи його в страви* (А. Шиян).

2. Те саме, що **питтЯ́** 1. *А Прокіп наче ніч темна ходить, і вже тоді ні до їдла, ні питва, ні до розмови* (Марко Вовчок); *Жив* [Жеребило] *ще за рахунок тих колишніх запасів жиру, що зібрався в його великім і могутнім колись тілі внаслідок багаторічного їдва* [їдла] *й питва, в якому не знав міри* (П. Загребельний); *Він і раніше не відзначався помірністю в їжі та питві* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПИ́ТЕЛЬ, тля, *ч., іст.* Млин, на якому змелювали пшеницю на біле борошно особливим помелом. *Входжу в сіни — в сінях млин: .. борошно сиплеться з-під каміння в довгу шовкову торбу, і тут заразом мелеться і борошно просівається. Виходить щось схоже на питльоване борошно, ніби змолоте в питлі* (І. Нечуй-Левицький); *Інженера, який пішов оглядати роботи на питлі, що він його будував, вбито каменем, як завалилася одна стіна* (Дніпрова Чайка); // Пристрій у такому млині, що відсівав борошно. *Піду я до млина — Що ся в млині діє? Вода камінь обертає, Питель муку сіє* (П. Чубинський); *Мала Ольга дрібненько стукотіла паличкою по ніжці крісла, гей би питель тріскотів у млині* (Н. Кобринська); *Орлик .. провадив діда старенезного* [старезного], *ростом ще вищого, ніж цар, сивого, ніби з млина з-між питлів виліз* (Б. Лепкий); *Чому б то, думаєш, та не могла сама громада тримати той млин? Це ж вигода своя .. Є й вальці, і питель, .. круподерня* (У. Самчук); // Борошно, змелене на такому млині. *Дрібний питель.*

ПИТÉЦЬ, тця́, *ч.* Той, хто постійно п'є спиртні напої, може випити багато хмільного. *На хрестинах він* [чернець] *гуляє, Добре п'є, питець завзятий, А при чарочці то й пісню Гарно вміє заспівати* (В. Самійленко); — *Хе! Видно зразу, що ти початківець! — засміявся досвідчений питець* (І. Цюпа); *Та й був же з мене добрячий питець!* (Л. Костенко); — *Це й синок старший у нього пішов. — Такий питець, як батько! — сказав маленький чоловік* (Валерій Шевчук); *В льохах повнісінько коштовних вин — то вже про завзятих питців, а не про тверезих та скромних дам* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПИ́ТИ, п'ю, п'єш; *наказ. сп.* пий; *недок.* 1. *що, чого і без прям. дод.* Ковтати яку-небудь рідину для вгамування спраги. *Не дай, Боже, Такого дожити, Не дай, Боже, в багатого І пить попросити* (Т. Шевченко); *Приходить Уляна. — Де ти була?.. — заглядаючи в вічі, питає генеральша .. — В кухню ходила... води пити...* (Панас Мирний); *Огей маленькими ковтками п'є чай і розглядає в склянці невиразний відбиток свого обличчя* (Олесь Досвітній); *Вуста запеклися, і вона мусила помочити їх у воді, щоб розтулилися. Пила довго, невситимо, не переводячи подиху* (Григорій Тютюнник); // Ковтати лікарські порошки, таблетки і т. ін., запиваючи їх водою. — *Про мене, — каже дохтор* [доктор] *нарешті, — завтра можеш йти, а сьогодні лежи мені ще в ліжку та пий оці ліки* (Ю. Федькович); *Він байдуже пив бромистий калій і ковтав заспокійливі пігулки* (Б. Антоненко-Давидович); *Батько пив пірамідон* (Є. Кравченко); // *перен.* Викльовувати молоде зерно (про птахів). — *Невже ж се не гріх, коли ти* [голуб] *по полю літаєш і зерно з поля, свіжо посіяне, видзьобуєш, і пшеницю з колосся п'єш* (І. Франко); *Горобці цілими хмарами сідають на соняшники і п'ють насіння* (О. Копиленко).

2. *що і без прям. дод.* Уживати алкогольні напої; проводити час за питтям горілки, вина і т. ін. *Ой, нап'яли козаченьки Червоний намет Та й п'ють вони горілочку Ще й солодкий мед* (з думи); *Двоє* [офіцерів] *сиділи біля стійки автоматичного бару й пили коктейлі* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Старий Наум випив чарку горілки перед обідом, а Василь не став, бо, каже, ще не починав її пити* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Пити не пив, але як зійдеться з людьми, як вип'є чарку, як зачне говорити, то варт було послухати* (Б. Лепкий); — *Поможеш мені. — Та у тебе ж Остап є. — Та ну його к бісу — самого Остапа: він або спить, або п'є...* (В. Винниченко); *Пити йому не можна, він і раніше не пив, а тепер і поготів. Ми п'ємо за його здоров'я* (Л. Костенко); // Бути п'яницею; пиячити. *Як тільки перестав* [Роман] *пити, його нудьга знов ніби зашуміла й загула, як ліс на вітрі* (І. Нечуй-Левицький); — *Чи ви не знали його вдачі, що він п'є? — Ой, чому ні! Казали мені люди, вже по заручинах, що бачили його в місті п'яного* (Леся Українка); *Жив* [учитель] *самотньо, відчував невлаштованість у житті і не міг утриматись від свого давнього гріха — пив* (П. Дорошко); *Мама перебрала всю сім'ю й господарство на свої плечі. Та й раніше все на ній трималося. Батько пив гірко...* (Ю. Хорунжий).

3. *що.* Убирати, усмоктувати в себе вологу (про рослини, поля і т. ін.). *Хо сидить посеред галяви, а навкруги його панує мертва, прикра тиша .. Рослини бояться навіть тягти сік з землі, пити холодну росу* (М. Коцюбинський); *Вночі хороший дощ ясний Послав нам щедро благостиню.., О, як пили поля жагучі Вологу свіжу і живу!* (М. Рильський); *Дивився* [Іван] *на косо зрізану кудласту хмару над горбами, бачив під ногами траву, що все ще пила з землі сік* (Валерій Шевчук).

(1) Пи́ти (випивá́ти) / ви́пити хильцéм — пити, ковтати, перехиляючи посудину з рідиною. *А з роду я мужик. Те пиво Культурне, що колись я пив хильцем, Не оп'янило мя* [мене] *так дуже, як то кажуть, Щоб рвать всі ті нитки, що нас з мужицтвом в'яжуть* (І. Франко); *Він одіткнув тикву, налив повний кухоль і став пити хильцем* (І. Микитенко); *Захитався* [Микола], *але пересилив слабість, вдавано бадьорим кроком підійшов до відра й хильцем випив кухлик води* (Я. Галан).

◊ **Ви́пити / випива́ти (пи́ти) [гірку́ (по́вну)] [ча́шу] ([по́вний] ківш) [ли́ха, му́ки** *і т. ін.*] **[до кра́ю (до дна, до де́нця)]** *див.* **випива́ти; Да́ти пи́ти** *див.* **дава́ти; [І] жа́ба ци́цьки (ци́ці) дасть** <*рідко* **Жа́ба і пить дасть**> *див.* **жа́ба**[1]; **ї́сти і пи́ти** <**ї́сти, пи́ти**> *див.* **ї́сти; Не до те́бе (до ньо́го, до не́ї** *і т. ін.)* **п'є́ться (п'ють)** *див.* **пи́тися; Не ї́вши, не пи́вши** *див.* **ї́сти; (2) Пи́ти (розпива́ти) / попи́ти (розпи́ти) могори́ч (могори́чі)** — пити вино, горілку з приводу успішного завершення якої-небудь справи (купівлі, продажу чогонебудь, заручин і т. ін.). *Вибрані громадою на службу не держались хати, не дбали про господарство, усе десь швендяли або сиділи в шинку та пили могоричі, котрі ставили їм люде* [люди] *за свою справу* (І. Нечуй-Левицький); *— Пішли, Дмитре, до тебе могорич пити — за статтю і за суперфосфат* (М. Стельмах); *Вже могорич попили й рід скликали, і Маруся .. молодому руку перев'язувала* (Грицько Григоренко); *Весільні батьки обмінялися хлібом, поляскали один одного по руках.., розпили за традицією могорич* (В. Чемерис); **(3) Пи́ти до (за)** *кого, що* — випивати вино, горілку і т. ін. за чиє-небудь здоров'я, звертаючись до когось, або за щось. *Мотря взяла чарку й скинула очима на гостей, не знаючи, до кого пити. — Пийте до куми Явдохи, — обізвалася Софія* (М. Коцюбинський); *— Ти вже що собі надумав? — з тривогою в голосі спитала Ганна Федорівна. — Не до тебе п'ють, не кажи здоров, — сердито кинув Кандиба. — Роби своє діло...* (С. Добровольський); [Н е м и р и ч:] *П'ю за цей ранок, що свіжий і красний* (Л. Дмитерко); *Треба було простягати руки за кубками, щоб пити за здоров'я та за благополуччя* (П. Загребельний); **(4) Пи́ти (запива́ти) / ви́пити (запи́ти) мирову́ (зми́рщину)** — миритися, уживаючи спиртне з цього приводу. *Простила мені теща, та й змирщину пили: по чарці, по другій* (з казки); *— Зчинилася бійка! .. Крик... ґвалт... Насилу розборонили люди* [супротивників], *та й ведуть знову в шинок "мирову пити"* (Панас Мирний); *Купили вони .. відро вишнівки і запили мирову* (М. Кропивницький); *Устим приніс четверть самогону, запив мирову і наказав усім парубкам Оксена не зобижати* (Григорій Тютюнник); *Вони скоро помирились, але на весілля так і не пішли — вдома випили мирову* (В. Земляк); **(5) Пи́ти й гуля́ти** <**Пи́ти, гуля́ти**> — розважаючись, проводити час за пиятикою; бенкетувати. *То був не молодий Микола, з тонким станом, з парубочим веселим лицем; то був бурлака, що був ладен пити й гуляти хоч весь день* (І. Нечуй-Левицький); *Сірки один одного поздоровляли... Тоді сідали до столу — пили, гуляли... Потім відпочивали* (І. Багряний); *Тетяна пустилася берега зовсім, гуляла й пила так, що про неї слава розносилась на всю округу* (Ю. Покальчук); **(6) Пи́ти [на] брудерша́фт** *з ким:* а) запивати чаркою і скріплювати поцілунком запропоновану дружбу, після чого обидва учасники повинні звертатися один до одного на "ти". *Ошуканий .. Блєднов п'є брудершафт з грабіжниками* (І. Франко); *Ми випили на брудершафт. Він замовив іще пляшку шампанського...* (М. Хвильовий); б) бути з ким-небудь у дружніх стосунках. *Ми на брудершафт не пили, .. хіба те, що на роботі зустрічаємося* (О. Донченко); *— Ми, здається, ще не пили на брудершафт, а ви мені вже тикаєте, — утік Тарас од відповіді* (Василь Шевчук); **(7) Пи́ти очи́ма** — жадібно вбирати в себе зорові враження. *Ми трималися за руки й широко розплющеними очима пили далекосяжний краєвид* (Б.-І. Антонич); *Горять, міняться на очах сині, зелені, бузкові, оранжеві і бурштинові легкі осяйні хмарини. І стоїть на крутих східцях, п'ючи очима ту красу, невисока дівчина* (В. Козаченко); *Я сиділа на лаві в каплиці й пила очима те, що бачила: спершу вівтар, .. алебастрову меморіальну плиту* (Г. Пагутяк); **(8) Пи́ти ра́дість (ща́стя)** — зазнавати почуття радощів. *Я п'ю невимовну радість буття* (І. Микитенко); *Скоріше, скоріш, поки сонце ллє Останнє осіннє сяйво, Хай серце устами нашими п'є Радість* (Є. Маланюк); *Біля них, чужих дітей хороших, навчавсь я радість пити з книг, навчавсь тримати зошит* (П. Дорошко); *Губами хвиль ми щастя п'єм і горе, і долю нашу п'єм без вороття* (М. Вінграновський); **(9) Пи́ти сльо́зи** *чиї* — мучити, кривдити кого-небудь, знущатися з когось. *Скільки днів моїх ти губиш! Скільки сліз моїх ти п'єш! Чи таки ж мене ти любиш? Чи одну ману даєш?* (з народної пісні); *Цар любив, як плачуть діти, Бо любив їх сльози пити. Отакий був цар Плаксій У країні Сльозолий* (В. Симоненко); **(10) Пи́ти (смокта́ти, сса́ти** *і т. ін.)* **/ попи́ти (посмокта́ти) кров (кро́ві, піт, по́ту)** *з кого, чию:* а) тяжко визискувати, експлуатувати кого-небудь. *Як ссав* [панич Льольо] *народну кров, так буде і далі ссати* (М. Коцюбинський); *Минулося з снопа восьмого чи десятого, попили* [багатії] *нашого поту — годі!* (А. Головко); *— А жив цей куркуль багато... і крові з бідного люду посмоктав чимало* (Григорій Тютюнник); *— Що ж, напанувались, попили .. людської крові, пора й честь знати. Під ці слова в усіх закапелках вагона дрібно подзвонювали збиті заробітчанські коси, що тупились у чужих .. степах* (М. Стельмах); б) знущатися з кого-небудь, кривдити, мучити когось. *Мучилася* [Горпина], *а далі й схаменулася: "Чи я їм справді на глум далася? Один кат кров мою п'є, а та глуха поторочa — горілку"* (Л. Яновська); *— Висідаю! На першій же станції висідаю! Досить з мене твоїх фантазій! Досить з мене кров пити!..* (І. Багряний); *Скільки крові попив мені цей ромео пенсійного віку! А чому? З егоїзму! І тільки з егоїзму* (М. Матіос); **Хоч [з лиця́] води́ напи́йся (во́ду пий)** *див.* **напива́тися; (11) Як мед пи́ти,** *зі сл.* ж и т и — дуже добре, у достатках, заможно. *Землю оре* [Іван], *добро складає. Мотря порядкує з свекрухою в хаті. Живуть, як мед п'ють* (Панас Мирний); **Як пи́ти да́ти** *див.* **дава́ти.**

ПИ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пи́ти.** *В своїй кімнаті Марта .. випила пів пляшки молока з хлібом, свій щоденний сніданок, якщо не лічити чаю, питого в установі* (В. Підмогильний); *Було парко* [консулові], *тим більш по якійсь чарці вина, питого не за грецьким звичаєм, а по-скіфськи — не розведеним водою* (І. Білик); // **пи́то,** *безос. пред. Про чай, що його пито ввечорі* [ввечері] *в садку: цвірчать цвіркуни, дзеленчить і гуде в вечірній тиші далекий трамвай* (В. Домонтович); *— Панове-браття! Пито вже й за моє здоров'я, і за здоров'я гетьманші Матрегни, і за все добро й пожиток для всіх нас* (П. Загребельний).

ПИТИ́МИЙ, а, е, *заст.* Рідний (у 1, 3, 4 знач.); питомий *(див.* **пито́мий**[2] 1). *Бачу, що мені недобре тут буде! Де ж таки хто чував, щоб дитина так незвичайно з питимою своєю матінкою поводилась?* (Марко Вовчок); *Слова рідні, питимії ще раз пригадайте: "Учітеся, брати мої, думайте, читайте..."* (Д. Білоус); *Не вмирав дідусь той, хоч і нудив світом, бо судила доля, що умре тоді лиш, коли край питимий він побачить вільним, дужим та щасливим* (Дніпрова Чайка).

ПИ́ТИСЯ, п'є́ться, *недок.* 1. *безос.* Про бажання, схильність або можливість пити (які-небудь напої). *Де їсться смачно, там і п'ється, Од земляків я так чував* (І. Котляревський); *— Риба без води, а чоловік без землі гине, — увернув Кулик по-письменному. — Егеж, еге... А коли так, пий, поки п'ється, гуляй, поки гуляється!* (Панас Мирний); *Розмовляти не хотілося, зате добре пилося* (В. Кожелянко).

2. Пас. до **пи́ти.** *Щодень було у них похмілля, Пилась горілка, як вода* (І. Котляревський); *Ой не п'ється горілочка, Не п'ються й меди* (Т. Шевченко); *Кава пилася повільно. Часу вистачало, щоб і посваритись, і помиритись* (М. Бажан); *Бражка відгонила солодом, але була прохолодна, гостра на смак і легко пилася* (В. Дрозд); *Грала музика, пилося пиво, велися розмови* (Любко Дереш); // *безос. В обох містах, угорському і австрійському, грали циганські оркестри, сяяли вікна кафе і ресторанів, там співалося і пилося* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

◊ **(1) Не до те́бе (до ньо́го, до не́ї** *і т. ін.)* **п'є́ться (п'ють)** — це не стосується присутнього при розмові або того, до кого звертаються. — *Чого ж ти мовчиш, неначе не до тебе п'ється? — говорила Навроцька до мужа. — Бо таки не до мене... — обізвався Навроцький* (І. Нечуй-Левицький); [П и л и п:] *А тобі що? — Ні волика, ні корівки!.. Що ти за пашею бідкався, чи як?..* [Д е н и с:] *Не до тебе п'ють!* (М. Кропивницький); *Брат Даніїл тільки гучно висякався, ніби не до нього п'ється* (І. Білик).

ПИ́ТКИ, *незм., пестл.* Те саме, що **пи́тоньки.** — *Що, косі, і ви пізнали старого? — Чого вам? питки?* (Д. Мордовець); *Весело вам, дітки, В горницях просторих, Їстоньки чи питки — Всього є в коморах* (П. Грабовський); *Ходіть* [пташки] *до мене — ось вам їсти й питки: крихти — на стежці, в черепку вода* (В. Стус).

ПИТЛИ́ВИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **допи́тливий.** *Помастиш сальцем черствий хліб, трошечки мазонеш по окрайцю, а питливий Комар тут як тут: "Не дуже масти, а то живіт заболить..."* (О. Ковінька); *Свідком будь. Питливим свідком. Усе вбери в себе* (В. Стус); *Батько подивився на дочку довгим питливим поглядом* (І. Нечуй-Левицький); *Обрин зміряв його питливим зором* (Д. Міщенко).

ПИТЛИ́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж., рідко.* Абстр. ім. до **питли́вий.** *Природна питливість.*

ПИТЛИ́ВО, *рідко.* Присл. до **питли́вий.** — *Ганна Йосипівна! Раз хоч на віку! — просить, спідлоба питливо дивлячись, Власов* (Панас Мирний); *Мотря глянула на гетьмана питливо. Невже ж і він докоряє її за гордість?* (Б. Лепкий); *Сонька сіла на стілець і питливо подивилась на Кметя* (М. Хвильовий); *Запалені червоні очі тоскно й питливо дивились угору* (Б. Антоненко-Давидович).

ПИТЛІ́ВКА, и, *ж.* Те саме, що **питльо́ванка.** *Для отримання питлівки зерно розмелювали (питлювали) на спеціальному млині — питлі* (з наук.-попул. літ.).

ПИТЛЬО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **питлюва́ти.** *Для пшеничного борошна, питльованого на млині, колись використовували спеціальне сито* (з наук. літ.).

2. *у знач. прикм.* Дрібно змелений і просіяний (про борошно). *Зате ж і Борух не знав міри своїм витребенькам, де було шиє. Давай йому і нового горшка, і свіжих яєць, і меду, і коржів з питльованого борошна* (І. Нечуй-Левицький); *Вони* [вареники] *були холодні, мабуть, лишилися з учорашньої вечері, проте білі й пухкі, приготовлені з доброго питльованого борошна* (В. Шкляр); // Зробл. з дрібно змеленого борошна. *Хліб був чорний, разовий, .. часто-густо між зуби попадався вістяк, але Гринуньо не зважав на те. Навіть не погадав, що може бути кращий, питльований книш, або калач* (Б. Лепкий); *У пекарні .. житній питльований хліб вони випікали — ніби пух* (М. Малиновська); — *Свій* [хліб], *моя Каська пекла, — додав Мар'ян. — Мали-сьмо донедавна й питльований, та вже й з'їли, на жорновий перейшли* (І. Нижник); *Жильят .. відкрив складаний ніж, витяг шмат копченої яловичини, з'їв скибку питльованого хліба* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПИТЛЬО́ВАНИК, а, *ч.* Хліб, вигот. з питльованого борошна. *У їдальні стіл уже був готовий для сніданку .. Булка, хліб і питльованик. Ковбаса, шинка і сир* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда).

ПИТЛЬО́ВАНКА, и, *ж.* Питльоване борошно. — *Коли діло дійшло до млина — чи не вдалося б нам так з пару міхів такої питльованки? На галушки?* (У. Самчук); *Питльованка, пшеничне борошно особливого, дрібного помелу, відповідає сучасному вищому ґатунку* (з наук.-попул. літ.).

ПИТЛЮВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **питлюва́ти.** *У побудований поміщиком млин жителі навколишніх сіл привозили зерно для питлювання* (з наук.-попул. літ.).

ПИТЛЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *недок., що і без прям. дод.* Молоти й просівати борошно особливого, дрібного помелу (на пителі). *Послуговувалися тим млином і гарнізонники. Навіть з Коломиї привозили питлювати* (М. Андрусяк); * Образно. — *Ти питлюєш язиком, як у млині...* (В. Стефаник).

ПИТЛЮВА́ТИСЯ, ю́ється, *недок.* Пас. до **питлюва́ти.** *Щоби мати борошно на пироги чи паску, зерно колись возили питлюватися до млина в сусіднє село* (з мемуарної літ.).

ПИТНИ́Й, а́, е́. 1. Прикм. до **питво́** 1. — *Я б оце напилась питного меду-липцю! Я таки зроду ласійка: люблю солоденьке* (І. Нечуй-Левицький); // *у знач. ім.* **питне́,** но́го, *с.* Те, що виготовлене для пиття; напій. *Другого дня приїхали у Веприк кілька возів з їстівним та питним* (Н. Рибак); *На тій порцеляні з фаянсом було стільки всього питного та їстівного, що здавалося, ніби повернулись доісторичні часи життєлюбного забудькуватого маршала* (Ю. Андрухович).

2. Придатний для пиття (у 1 знач.). *Мав* [гарбуз] *відповідні ознаки насамперед як посудина для перевезення й збереження питної рідини й сипучих продуктів* (М. Матіос); *Віктор Колобко замість лікеру приніс пляшку імпортного питного спирту "Роял"* (В. Кожелянко); // Признач. для пиття (у 1 знач.). — *На Водохреща треба піти з чистим глечиком по воду .. і сказати криниці: "Добрий день тобі, кринице Іордана* [Йордана], *ім'я тобі Оляна. Маєш ти в собі три джерела: одне питне, друге медне* [медове], *а третє молочне"* (М. Стельмах); // Пристосований для пиття (у 1 знач.). *Власники питних закладів миттю підвищили ціни на свою продукцію* (О. Авраменко, В. Авраменко).

Питна́ вода́ *див.* **вода́.**

ПИТО́МИЙ[1], а, е. Стос. до вимірювання тіл, явищ відносно чого-небудь. *Національною енергетичною політикою передбачається знизити питомі витрати палива, енергії на одиницю продукції* (з наук. літ.); *До загальних фізичних властивостей ґрунту належать питома й об'ємна маса та пористість* (з наук.-попул. літ.); *Питому потужність ламп світильників визначають за відношенням їхньої загальної потужності до площі навчального приміщення* (з навч. літ.).

△ **Пито́ма вага́** *див.* **вага́**[1]; **Пито́ма теплоє́мність** *див.* **теплоє́мність.**

ПИТО́МИЙ², а, е. 1. *заст.* Рідний. — *Чи то ж не корівка була! первачка, рідна, питома, сама я її випоїла, сама на руках виносила!..* (О. Кониський); *Із тебе сміялися знову На гулянці майській в гаю, — За одіж селянську, крайову, За мову питому твою...* (М. Старицький); *Кричать солдати на палубі корабля, Уздрівши зубчастий Тауер, уздрівши місця питомі* (М. Бажан); *Певність сил уміють зберегти люди, що досконало зрослися зі своїм питомим середовищем, глибоко переконані в його високих вартостях* (П. Загребельний).

2. Характерний для кого-, чого-небудь; притаманний комусь, чомусь. — *Це не вино .. Це той питомий напій, що його дійсно роблять з хліба на Україні, а в Росії роблять з клюкви, бо там клюква заміняє людям хліб. Це "куасс" (kwass)!* (М. Йогансен); *Однією з питомих рис перекладача, що є запорукою успішної роботи, Рильський вважав здатність перевтілюватись* (С. Крижанівський); — *Хто відомстить за кров нашого народу, яку він проливав з часів Наливайка аж до сьогодні, зносячи .. наругу лише за те, що бореться за власну свободу на своїй землі і має бажання, питомі всьому людському родові?* (Б. Харчук); *Голос Анатоля не був позбавлений питомої добрячої іронії, коли він відповів: — Прийду напевно* (О. Лисяк); *Архітектурний комплекс Вірменського кафедрального собору є питомим фрагментом Львова, без якого той не був би самим собою* (з наук.-попул. літ.).

ПИТО́МО. Присл. до **пито́мий²** 2. — *До речі і між іншим, пане Мірчо, чого це ви й досі Мірча і не зміняєте ім'я на, наприклад, питомо українське, козацьке — Маркіян?* (Г. Тарасюк); *У питомо шевченківському лексиконі немає "ворога" класового чи національного, а слово "вражий" означає те, що йому й належить означати в розмовній українській мові: за "Словарем" Б. Грінченка — "чертовъ, чертовскій, діавольскій"* (О. Забужко); *Питомо українським словом "білка" називаємо і невеликого лісового гризуна, що живе на деревах, і хутро з нього* (з наук. літ.).

ПИ́ТОНЬКИ, *незм., пестл.* Те саме, що **пи́ти** 1. *Після шлюбу — не до танців! Як дітки маленькі — Той їстоньки, той питоньки* (з народної пісні); *Заниє серденько, неначе на чужині... І їстоньки — не їм, і питоньки — не п'ю* (Л. Глібов); *Плакала киця на кухні, Аж її очиці попухли. — Чого ти, киценько, плачеш, Їсти чи питоньки хочеш?* (І. Франко).

ПИТТЯ́, я́, *с.* 1. Дія за знач. **пи́ти** 1, 2. *Пішло потім монотонне життя на водах; пиття вод рано й вечір з музиками в додаток* (І. Нечуй-Левицький); *Матроси заходилися копати колодязі, але вода на обох островах була гірко-солоною, непридатною для пиття* (З. Тулуб); *І сказав цар до Естери при питті вина: Яке жадання твоє? І буде тобі дане* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Він ходив якийсь сам не свій, стратив охоту до пиття* (І. Франко); *Се була тайна, його батько збожеволів з пиття і помер з того* (О. Кобилянська); *Для пиття малося пиво, й мед, і вино* (П. Загребельний).

2. Те саме, що **питво́** 1. *Пригорне мене, наче рідне дитя, Поживи подасть і надмір пиття, Добра й милосердя, блаженства вінець, Я в домі Господнім. Там Бог — наш Отець!* (В. Багірова); *Цілим морем лились найсолодші пиття, Поїдались розкішніші страви, І котилось щодень безтурботне життя На могилах дідівської слави* (П. Грабовський); *Згодом я опинився на головному місці стола, я був приголомшений стихійною кількістю їжі, різноманітністю пиття* (У. Самчук); [Б а б у с я:] *Уже ніхто не повернувсь додому. У їжі тій, в питті був сонний трунок* (П. Воронько); [Д м и т р о *(обнімає Катрю):*] *Дитино моя, надіє моя!.. Чи тебе чарами приворожено, чи тобі пиття дадено? .. Задля кого ти мене сиротою кидаєш?* (М. Старицький).

ПИТУ́Н, а́, *ч.*, *діал.* 1. Глиняний кухоль для пиття води. *В кутку біля судника топтався дід Кушка. Він, очевидно, шукав питуна. Знайшовши, шкрябнув по дну відра, випив, не переводячи духу* (Ю. Мушкетик); *Скидан підійшов до дверей, де в кутку стояв кадуб з водою, взяв питун, довго зі смаком пив* (В. Чемерис).

2. Питець. *Ласий до горілки питун.*

ПИТУ́ЩИЙ, а, е. Який п'є (у 2 знач.), є п'яницею. [П р і с ь к а:] *Я сьогодня* [сьогодні] *ходила на кладовище, припадала до материної могилки, благала, щоб матуся навернула моє серце до Тимохи... Ще гірш серце почало боліти! Він питущий, а як нап'ється, то як звір!..* (М. Кропивницький); *Пили комунівське вино. Дядькам, хоч це були й свої, значить, не дуже питущі, воно, певне, тільки охоту розібрало* (Д. Бузько); — *Це тільки питущим художникам, котрі пішли від родини, добре жити і творити на природі* (А. Кокотюха); // *у знач. ім.* **питу́щі,** щих, *мн.* Ті, хто п'є (у 2 знач.). *Питущі проголошують* [монолог] *ще з більшим пафосом та знанням справи* (Є. Гуцало); *Розбуди гучання в шклянці, хай іскрить рубін напою, бо питущі і коханці приймуть цей вінок з любов'ю* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете).

ПИХ, ПИХ-ПИ́Х, *виг.* 1. Звуконаслідування, що позначає звук, утворений пихканням. *Пихкає немовля на сповивальному столику в поліклініці: пих! пих!* (із журн.).

2. *розм.* Уживається як присудок за знач. **пи́хкати, пи́хнути.** — *А вона тобі, ота бісова машина, як скажена — тільки гурк-гурк, пих-пих* (С. Журахович); *Грають дідусі в шахи на лавочках у міському парку: пих! пих! — довкола густий дим* (з газ.).

ПИ́ХА́, пи́хи́, *ж.* 1. Надмірно висока думка про себе, погорда, зарозумілість, зазнайство. — *Е, — подумав дід, — яка пиха! Зневажає залицяння такого козака!* (О. Стороженко); [Т а н я:] *Хто він такий — не знаю. Може, князь, може, граф. Помітно тільки родовиту пиху, аристократичне виховання* (С. Васильченко); — *Не розумію .. Як можна жити не для себе... — Забути свої інтереси. Честолюбство. Егоїзм. Пиху. Діяти ради інших, ради друзів* (О. Бердник); // Надмірна впевненість у своїх силах, здібностях, можливостях; самовпевненість. — *Гірше, коли люди за власною пихою не бачать навіть власного вогню й здібностей* (М. Івченко); — *Нічого, Вовочко, — втішила Юля, — медаль розвинула б у тебе пиху, а так ти, скромний живописець, намалюєш за літо хорошу картину* (О. Донченко); [Н а з а р П е т р о в и ч:] *Сьогодні директор привселюдно сказав: покладаюся на тебе, Назаре, як на кам'яну скелю. Бери владу до рук і керуй. Що ж, і покеруємо.* [М а р і я Р о м а н і в н а:] *І звідки в тебе ці дурощі, ця пиха?* (Л. Дмитерко); // Надмірне самолюбство. *Тільки сварка пихою зчиняється, а мудрість із тими, хто радиться* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Такі почесні запросини приємно полоскотали його пиху* (М. Коцюбинський); *Не дуже дерла йому очі вбога Чіпчина хата .. Не так на те Явдоха глянула: не так воно вразило її горду пиху* (Панас Мирний); *Сумніватися в собі! Виганяти з себе пиху! Завжди пам'ятати, що найбільший ворог — самовпевненість* (М. Слабошпицький); // Зовнішній вияв зверхності, погорди, бундючності. *Замість ситого задоволення і*

напускної пихи на обличчі осів новий вираз — поваги і зваги (М. Коцюбинський); *Директор обурився, де й ділася його пиха і ввічливість* (Ф. Бурлака); *Його знали як діяльну, розумну, енергійну, але дуже скромну людину, позбавлену будь-якого честолюбства й пихи* (О. Іваненко); // Далеке від правди чванливе вихваляння. *Говоримо ми це без ніякої пихи, говоримо ми це із скромністю, властивістю, як ви знаєте, притаманною кожному справжньому мисливцеві* (Остап Вишня); *Будинок просторий .. Крім того, без пихи кажучи, через те, що стільки років займали цей будинок Річинські, він набув популярності* (Ірина Вільде).

2. Надмірність у багатстві, оздобах, прикрасах, вигодах і т. ін.; розкіш. *Стоїть будинок замковий, Будований з пихою* (П. Куліш); *Пригадалися приязні речі, пуста розмова.., — розкіш, пиха, вбожество* (Марко Вовчок); *Середина багатої хати з закидом на пиху; багато образів олеографій і дешевих малюнків* (М. Кропивницький); // Побудована на зовнішніх ефектах урочистість, помпезність. *Послів ввели к царю з пихою, Як водилося у Латин* [латинів]; *Несли подарки пред собою* (І. Котляревський); *За три копи звінчав* [піп] *у будень, Без пихи, так, як довелось* (Т. Шевченко); *Поховали героя з великою пихою, а над дверима в'язниці почепили його портрет* (Ю. Винничук).

3. *заст.* Гордість. *Втішалася обрана Богом мати, Сповнялась материнської пихи, Святої гордості, що кожна мати має, Як на руках своє дитя тримає* (Леся Українка); *Я йшов вулицею, мало не тріскаючись від пихи. Здавалося, всі знають, куди я йду, що несу, і з повагою дивляться на мене* (А. Дімаров); // Предмет гордості, те, чим можна пишатися. *Навіщо їй ті розкішні довгі коси, пиха й гордість дівоча, миті, чесані й плекані з таємничими дівочими надіями* (М. Коцюбинський).

Удава́тися / уда́тися в пи́ху́ *див.* **удава́тися.**

◊ **Збива́ти / зби́ти пи́ху́** *див.* **збива́ти; Набива́ти / наби́ти пи́ху́** *див.* **набива́ти.**

ПИХА́ТИЙ, а, е. Якому властива надмірно висока думка про себе, зверхність, погорда, зарозумілість, зазнайство; бундючний (у 1 знач.). *Тоді поряд із багатством і красою, які їй показували ретельні мужі, княгиня Ольга побачила бідність Константинополя, гидоту й бруд, які звичайно заводяться у пихатого, але неохайного господаря* (С. Скляренко); *З воріт вже виїздив на баскому коні пихатий володар замку* (Ю. Збанацький); *В Купецькому саду вона побачила Сашка Бібікова, п'ятнадцятирічного пихатого здорованя, який жив по сусідству — в великому будинку на Олександрівській вулиці* (В. Нестайко); *То й що? Ну, примху виконав дурну. Ну, догодив пихатому нездарі* (Л. Костенко); *Такого з нею ще не було! Піти з двома чоловіками до ресторану — та ще з якими! І щоби пихатий швейцар у форменому картузі із золотою смужкою відчинив перед тобою двері! Ого!!!* (І. Роздобудько); // Характерний для такої людини, властивий їй. *Вираз шевцевого обличчя був пихатий, незалежний, зверхній* (Р. Іваничук); *Паніковський і Балаганов з дитячою цікавістю розглядали пасажирів, з яких двоє мали дуже пихатий закордонний вигляд* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); // Який виражає зверхність, погорду, зарозумілість. *Образа стиснула серце Собеському. Він зараз просто ненавидів випещене, пихате обличчя Леопольда* (В. Малик); *Волосся на ньому було розкудовчене, одне око трохи криве, на обличчі вимальовувалась якась пихата величність, а в усіх його рухах знати було звичку наказувати* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя); // *у знач. ім.* **пиха́ті,** тих, *мн.* Ті, хто поводиться пихато щодо інших. *Пихаті! Куди ви пропали, Ті, що вітчизну колись сколотити хотіли!* (І. Франко).

ПИХА́ТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість за знач. **пиха́тий.** *Турчинович знову був веселий і говіркий. Смішну пихатість мов рукою зняло* (П. Колесник); *Все в ньому роблене — самовпевнена пихатість, зухвала настирливість, солодава улесливість* (А. Хижняк); *Омар знав всесильних світу цього, та зустрічав серед них лише грубу запальність, глупу пихатість, темну жорстокість* (Р. Іваничук); *— Ви ж знаєте, що існує сім смертних гріхів .. Можете їх перелічити? — Пихатість, гнів, лінь, жадібність, заздрість, обжерливість...* (В. Шкляр).

ПИХА́ТО. Присл. до **пиха́тий.** *Дівчина давно звернула увагу на Ваню Дорощука, на те, як він пихато розмовляє з товаришами* (О. Донченко); *Кандиба пихато перебив: — Яка там майстерня — ательє, салон!* (Л. Дмитерко); *На воротях* [концтабору], *пихато надувшись, стояли два поліцаї* (Ю. Збанацький); *Тримався імператор пихато, ніби сам щойно одержав перемогу над ворогом* (В. Малик); *З .. портретів на стінах на нас пихато поглядали пишні дами та кавалери* (Д. Білий).

ПИ́ХКАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пи́хкати** і звуки, утворювані цією дією. *З колиски чується пихкання й рипучий плач* [дитини] (В. Винниченко); *Поряд мовчазно бовваніла постать батька, чулося пихкання його люльки, жеврів вогник* (О. Бердник); *Її* [Надійку] *глушило гукання перекупок, свистки, брязкіт автобусів, що рушали на Дарницю, і рівне пихкання парової машини десь поблизу на млині* (В. Підмогильний); *Від того пихкання* [машини] *та гарчання у мене в голові одразу все шкереберть* (С. Журахович).

ПИ́ХКАТИ, аю, аєш, *недок.* 1. Уривчасто дихаючи від надмірних зусиль, видавати своєрідні звуки. *Пихкаючи і віддуваючись, він борсався в воді доти, поки йому на допомогу не підоспів Чоботар* (С. Добровольський); *Взявши до рук портфель, що лежав перед ним, довго відмикав його маленьким ключиком, невміло порався із замочком, пихкав і сердився, поки відчинив* (О. Полторацький); *Вертутій пихкав, гудів, як з труби, і казав, що його предки древніші, і більше скидаються на лісового царя Оха* (В. Близнець); *— Що, соколики, надер вам оселедець чуби! — зареготав урядник. — Годі ніздрями пихкати, краще Євстахія з річки витягуйте* (Д. Білий); // Голосом видавати своєрідні звуки. *Дитя те, голим тілом вилискуючи, дриґає ніжками, іноді голосить, іноді тільки пихкає (пих!)...* (Остап Вишня).

2. Видавати своєрідні звуки, курячи люльку, цигарку і т. ін. *Люлечку вийма* [хлопець] *з-за халяви; продув, набив, поклав жарину та й пихкає* (А. Свидницький); *Мій приятель відкинувся на спинку крісла і, заплющивши очі, пихкав цигаркою* (Олесь Досвітній); *Закурював* [Сірко] *люльку, пихкаючи поволі. Розгладжував вуса* (І. Багряний); // Час від часу випускати з рота дим від розкуреної люльки, цигарки і т. ін. *Сама* [панночка] *скривилась і перехопилась набік, і очі чогось заплющує, і з місця зривається, — от стеменний кіт, як йому з люльки в вуса пихкають...* (Марко Вовчок); *"Треба щось думати та гадати, бо прийдеться самій дома зістатись", — думала Марта Кирилівна, пихкаючи .. та пускаючи дим під стелю* (І. Нечуй-Левицький); *Скрутивши велику цигарку, Калашник припалив її і, пихкаючи сивим димом, повагом пішов із кошари* (Г. Епік).

3. Випускаючи дим, пару, газ і т. ін., видавати своєрідні звуки (про машини, нагрівальні прилади і т. ін.). *За кілька хвилин самовар вже пихкав на столі* (М. Коцюбинський); *Десь далеко, на під'їзній колії до шахти, вперто пихкав паровоз...* (О. Донченко); *За річкою Пляшевою пихкає десь на полі трактор* (Б. Антоненко-Давидович); *На шосе, наближаючись до підводи, пихкає синім димком, чахкотить .. тракторець і тягне за собою справжню велику гармату* (В. Козаченко); *Автобус, пихкаючи, повіз кудись далі решту людей* (Є. Кононенко); *Потяг .. пихкав у голубе небо ошматтям чорного диму* (М. Андрусяк).

4. З шумом вириватися, спалахувати (про вогонь). *Пихкаючи вогнем і димом, вирвався* [поїзд] *з темряви і, грюкочучи й стогнучи, спинився перед станцією* (Б. Грінченко); *Гохка, гухкає і грюка, пихкає огнем броніровroutа* [броньована] *гадюка за сумним Дінцем...* (В. Сосюра).

ПИХКОТІ́ТИ, очу́, оти́ш, *недок.* Підсил. до **пи́хкати** 2, 3. *Садівник довго розпалював свою люльку, пихкотів нею* (М. Чабанівський); *Маленький катер пихкотів і збурював воду* (В. Собко); *Микешин .. заходився ставити на стіл великий самовар, що пихкотів і сяяв, мов генерал* (Василь Шевчук); *Володька вже бачить не сніг, а густі пшениці, .. гудуть трактори, пихкотять локомобілі, виспівують молотарки* (А. Дімаров).

ПИХЛИ́ВИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **пиха́тий.** *Пишна декорація ритуальної дії зачаровує лише бідних, темних людей. Пихливе панство не звертає на неї уваги* (З. Тулуб); * Образно. *Тут же ходили тільки сріблясті цесарки з молодняком, пихливі індики* (Є. Кротевич).

ПИХЛИ́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж., рідко.* Властивість за знач. **пихли́вий.** *Випускник говорив зі студентами-першокурсниками презирливо, з пихливістю* (із журн.).

ПИХЛИ́ВО, *рідко.* Присл. до **пихли́вий.** *Піт виступив на чолі пана Грохольського, але так само пихливо стовбурчилися його вусики, так само презирливо кривилися губи усмішкою* (З. Тулуб); *Мишко .. тепер не рядова тюлька, а єфрейтор і носить єфрейторські лички так пихливо, мов то не лички — маршальські зірки* (А. Дімаров).

ПИ́ХНУТИ, ну, неш, *док.* Однокр. до **пи́хкати.** *— А хто він?.. Чи не зять? А мабуть, що так!.. — Ні, — пихнув Сірко, — не зять...* (І. Багряний); *Дід пихнув люлькою і почав: — Давно було те все. Десь років двіста* [двісті], *а то й більше буде, коли Довбуш ходив тут...* (Б. Антоненко-Давидович); *Матій потягнув люльку, пихнув їдучим димом* (П. Колесник); *Він відводить мене вбік і пропонує пихнути, показуючи сірникову коробку, набиту травою* (А. Дністровий); *Замовкли, лиш цигарки блищали. От якась пихнула полум'ям і на мить освітила убогу хатину* (А. Головко); *Вікна були висаджені, але з них полум'я таке пихнуло, що всі мимоволі відступилися* (Ю. Шовкопляс).

ПИХОВИ́ТЕ *див.* **пихови́то.**

ПИХОВИ́ТИЙ, а, е. Сповнений пихи, пихатий. *Солдат біля кулеметів був зовсім молоденький парубійко, але пиховитий і грізний* (І. Багряний); *Сивоок зиркав краєм ока на пиховите, мальовничо прикрашене панство* (П. Загребельний); // Який виражає пиху (про настрій, дії, думку і т. ін.). *Близька біда, що заглянула в вічі, розвіяла одразу войовничий, пиховитий настрій і примусила всіх замислитись* (М. Старицький); *Миготить радісна, невиразна, пиховита думка: — Між моїм родом — батьками, дідами, самими далекими пращурами — я перший іду до культури, до світла* (С. Васильченко); *Поглянув* [Соколов] *на пиховиту позу Франковича* (Іван Ле); *Начальник сталеливарного цеху, швидко переходячи від пиховитої самовпевненості до повної паніки, нервувався, смикав людей суперечливими наказами* (В. Собко).

ПИХОВИ́ТО, *рідко* **ПИХОВИ́ТЕ.** Присл. до **пихови́тий.** *Блекота пиховито відставив праву ногу і штрикнув пальцем у небо ..: "Я... Я удень хмари спиняю, вночі небесні зірки здіймаю!.."* (О. Ковінька); *Шилохвіст пиховито проходжувався перед строєм, притримуючи біля боку вищерблену шаблюку в старих витертих піхвах* (Ю. Збанацький); *Йшли поважно, пиховите, навмисне уповільнено, збиралися довго, ще довше всідалися на своїх місцях перед тисячами простого люду* (П. Загребельний).

ПИХОНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., розм.* Підсил. до **пхну́ти.** *Та як пихоне* [дівчина] *його руками своїми, так Чіпка й клюнув носом у зелену траву* (Панас Мирний); *Заманулося люду скупати маму-тещу у діжці з дощовою водою .. Ходун .. пихонув маму в діжку* (О. Ульяненко).

ПИХ-ПИ́Х *див.* **пих.**

ПИХТІ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пихті́ти** і звуки, утворювані цією дією. *Хазяїн .. болісним пихтінням гасив тривогу* (Є. Пашковський).

ПИХТІ́Р, а́, *ч., діал.* Рептух (у 1 знач.). *І ось вони вже на незручних ґринджолах, розтрушують на них пихтір сіна* (Л. Смілянський); *Іван поспішно розчинив ворота, підвода заїхала до двору. Гість неквапливо прив'язував до дишля пихтір з сіном* (Ю. Збанацький).

ПИХТІ́ТИ, хчу́, хти́ш, *недок.* 1. Те саме, що **пи́хкати.** *Колісник пихтів, одпихався, а вона* [Наташа], *як навісна, то одскакувала від його* [нього], *то, прискакуючи, горнулася, мов вірна собака* (Панас Мирний); *— Ей, містер! Містере, зачекай, — пихтів мені в потилицю гладун. — Давай поговоримо. Сталося непорозуміння* (М. Кідрук); *На довгім, просторім столі чиста, біла скатерть і напівбадьоро, з веселим співом, ще пихтить самовар* (М. Івченко); *Поїзд уже стояв на станції і грізно пихтів, готовий зірватись у дальшу путь* (Б. Антоненко-Давидович); *Паровоз, що мав відвезти мого батька, вже пихтів, фиркав, наче кінь перед бігом* (М. Томчаній).

2. *перен., розм.* Виконувати яку-небудь дію, докладаючи надмірні зусилля. *Малий так старався, так пихтів, тягаючи за ними крейду або віхтик, що цілком заслуговував бути повноправним членом їхнього товариства* (О. Іваненко); *Якось Андрійко вирішив самостійно змайструвати стільчик. Багато праці доклав, пихтів, піднатужувався, проте стільчик вийшов на славу* (В. Багірова); *— Тобі не можна, щоб легко. Тобі потрібно, щоби було важко, щоби ти пихтів* (Любко Дереш).

ПИХТУ́Н, а́, *ч.* Ссавець родини дельфінових, підвид звичайної морської свині. *Пихтун живиться дрібною рибою, тому мігрує разом із нею в Азовське море, а взимку повертається назад у Чорне* (з навч. літ.); *Пихтуна називають морською свинею через товстий, до чотирьох сантиметрів, шар підшкірного жиру й шумне дихання, подібне до пихтіння* (з наук.-попул. літ.).

ПИХУВА́ТИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **пихови́тий.** *Трапляються пихуваті, задирикуваті нахаби, що претендують на великий вплив, не маючи на те жодного права* (В. Підмогильний); *Не повернулась чомусь під батьківський дах після розлуки зі своїм пихуватим, але безхарактерним Борисом і Тетяна* (Ю. Шовкопляс); *Крізь шиби видно було пихуваті фізіономії повношийого і злоокого чиновництва* (В. Барка).

ПИХУВА́ТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.*, *рідко.* Властивість за знач. **пихува́тий.** *Дівчині прикро стало від пихуватості його тону. "Чому він зневажає нас?" — подумала вона* (В. Підмогильний).

ПИ́ЧКА, и, *ж.* Зменш. до **пи́ка.** *Мала* [дитина] *жовту, наче з воску або з весняного снігу зліплену, пичку, витріщені через силу, малі, мутні оченята* (Грицько Григоренко); *На кругленькій пичці Чирви-Воздвиженського заблукала якась кривенька, загадково-глузлива посмішечка* (В. Козаченко); *Він не був по-справжньому товстим, однак брезкла пичка промовисто свідчила, що при незмінній дієті за кілька років він нагадуватиме Вінні-Пуха* (М. Кідрук); — *А у вас яка спеціальність? — на його самовдоволеній пичці грала усмішка* (Г. Вдовиченко).

ПИША́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **пиша́ти** і **пиша́тися.** *Мелашка .. просто і не без пишання хлопцем, як сином, розповіла і про останню подію захоплення Богдана пригожою черницею* (Іван Ле); *Хома .. вмів якось одразу відокремити суттєве від несуттєвого, велике від незначного. І він розповідав угорцеві про це .. з пишанням та величанням* (О. Гончар); *Здавалось, .. що позбавлений він і того робочого нерва, від подразнення якого народжується пишання власним умінням, власними успіхами* (П. Загребельний); *Носили* [святі] *на хребті грубі нефарбовані верети — не задля пишання, а щоб тільки душу зогріти* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. *ким, чим і без дод.* Те саме, що **пиха́.** *Хоцінський своїм підмальованим оповіданням про минувшість Ясевого роду розбуркав у йому* [ньому] *гордість своїм родом, пишання своїм панством* (І. Нечуй-Левицький); *Хто шукає щастя-долі У розкошах та пишанні; Я ж у щирому братанні Та в труді на ріднім полі* (М. Вороний).

ПИША́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, *заст.* Пишатися. *Ти думаєш, — зборов, то ти уже і правий? Радієш, що зломив того, хто й сам хиливсь? Пишаєш, що здобув в борні нерівній слави?* (Дніпрова Чайка); *Годі вам пишати У розкошах панства, Тягарем лежати на Хребтах селянства* (Микола Чернявський); *Хліб дорогий, налившися, зросте. Нехай росте, пиша на нашім полі!* (Б. Грінченко); [Б а б а:] *А справді, ти пишаєш, молодичко! Тебе б тепер ніхто і не пізнав: В кораблику, в кунтуші, справжня пані!* (Л. Старицька-Черняхівська).

ПИША́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.* 1. Відчувати гордість за кого-небудь, бути сповненим гордості за щось; гордитися. *Він* [Данте] *не забув своєї Беатріче, Вона одна в піснях його панує, .. Він іншої дружини не знайшов. Він заквітчав її вінцем такої слави, Якою ні одна з жінок ще не пишалась* (Леся Українка); *Похмурий Стьопа Шемшура міг пишатися своєю колишньою ученицею* (О. Донченко); *Мати показувала хлопцям, пишаючись, доччині фотокартки* (І. Багряний); *Леді Гелена розказала Гаррі Гранту про їхню подорож. Капітан мав право пишатися й сином, і дочкою* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // Відчувати внутрішнє задоволення. *Ти* [красуне] *пишаєшся тим, що усякий Не погляне на тебе дарма, І що линуть до тебе юнаки, Що ти владна звести їх з ума* (Я. Щоголів); — *На ж тобі, старче Божий, цю паску.., — сказала поважним голосом Онися, пишаючись такою щедрою милостинею* (І. Нечуй-Левицький); *Здібністю виразно мислити, вмінням сконцентрувати мізкові сили в одну точку .. — цими властивостями своїми професор справедливо пишався* (В. Підмогильний); *Іван Антонович пишався своєю реформою, спрямованою на те, щоб ніхто з бійців "не розучився стріляти"* (О. Гончар); *Пишаюся знанням, яке дало мені розуміння неймовірних глибин Космосу* (О. Бердник); // Мати втіху або насолоду з чого-небудь; розкошувати, втішатися. *І батько й мати не пускали, Казали: Вгору не залазь. Так ні, за князя. От і князь! От і пишайсь тепер, княгине!* (Т. Шевченко).

2. Буйно рости, квітнути, розцвітати. *Буйно пишається жито у полі* (І. Манжура); *Там, де недавно ще пишалась на сонці буйна рослинність, де кипіло життя та радість, там буде гола, дика пустеля* (М. Коцюбинський); *Зеленів розкішний самотній платан, пишався буйною кроною* (Р. Іваничук); *Пишались* [ліани] *рясним різноквітом у задушливій півтемряві* (І. Білик); // *у сполуч. зі сл.* к р а с а, з д о р о в ' я, с и л а і т. ін. Бути в розквіті краси, здоров'я, сили і т. ін. *Марії Шелест мовби дивом якимсь повертались молоді роки. Не старіє молодиця, годами пишається свіжою, біло-рожевою красою* (І. Волошин); *Розстібнута її блузка показувала цнотливо верхню частину грудей, які пишались здоров'ям* (М. Томчаній); // Бути на піднесенні; відзначатися заможністю і т. ін.; процвітати. [С е м е н М е л ь н и ч е н к о:] *Ти* [країна] .. *пишаєшся в скиртах та в стогах* (М. Кропивницький); *Там, де за часів Богдана Хмельницького пишалися заквітчані садками міста й села, тепер бовваніють самі почорнілі димарі* (А. Кащенко); *Київ по весні такий чарівний, шляхетний, буйно пишається в своїй красі* (М. Івченко); *Тільки й устиг промовити небора́ка: — Хай же згинуть вороги і пишається на віки вічні Козацька Земля!* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя).

3. Мати надзвичайно привабливий вигляд, вирізнятися, виділятися чимось красивим, приємним і т. ін. — *Ти пишалася чорними бровами, а я, чорновусий паруб'яга, обертав тобою на музиках, як тою стебелинкою* (Т. Бордуляк); *Він скинув знамениту хутряну шапку і тепер пишався своїм чубом* (В. Владко); *Боярин дуже пишався своєю бородою — була вона кудлата й чорна* (Ю. Винничук); *Містер Вопсл, з римським носом і широкою лискучою лисиною на скронях, мав басище, яким незмірно пишався* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); // Виділятися своєю красою, привертати увагу (про будівлю, місцевість і т. ін.). *На край села стояла невеличка хатка. Біля неї пишався рясний садок* (Б. Грінченко); *Предків поличчя пишалися в замку...* (П. Грабовський); *Пишається проти сонця гай, увесь у блискучих краплях, як у дорогому намисті* (С. Васильченко); *Якщо в старих будинках були малі віконечка, то нові кам'яниці обов'язково пишалися широкими "варшавськими" вікнами* (Ірина Вільде); *Ці гори не пишаються дикою красою високих шпилів, глибоких ущелин, стрімких урвищ, навислих над ними скель* (М. Томчаній); *По праву руку пишався обвішаний лампочками цільнозварений* [цільнозварний] *міст Патона* (В. Діброва); * Образно. *За склом пишалося свідоцтво, що його видала парафіальна школа* (Я. Качура).

4. Показувати свою зверхність, виявляти її в поведінці, виразі обличчя і т. ін.; бути пихатим, зазнаватися, бундючитися. *І з народів Моав буде вигублений, бо пишавсь проти Господа він...* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Кирилик побачив, що він робе* [робить] *таке діло, якого ніхто не зможе; ні мати, ні сестри, — і запишався .. Перед батьком тільки Кирилко не так пишався, бо .. боявся його* (Панас Мирний); *Парубок аж набундючився, пишаючись собою, і з гордою усмішкою на устах повертає з вулиці на вуличку* (М. Стельмах); // Поводити себе манірно, кокетливо і т. ін. *Пишається, як попівна в гостях* (Номис); *Вони були проворніші й сміливіші од дочок хліборобів, вміли пишатись* (І. Нечуй-Левицький).

ПИ́ШКА, и, *ж.* 1. *рідко.* Те саме, що **пампу́шка.** *Мене господиня щодня пареним молоком напувала .. А на дорогу пишок напекла* (Григорій Тютюнник); *Коли зала спорожніла, він порозпихав пишки по кишенях і став прощатися* (Ю. Винничук); * У порівн. *Має себе, як пишка в маслі* (приказка).

2. *тільки мн., діал.* Пучки волосся або пір'я. *Темний вус розтріпаний та .. борода, що їжилася чорними пишками, робили враження, що буцім Славко десь недавно та піднявся з слабості* (Л. Мартович).

ПИ́ШНИЙ, а, е. 1. Буйний у своєму розквіті. *Настала пишна та тепла весна* (І. Нечуй-Левицький); *Навкруги була земля, така чорна, пухка, родюча, повесні пишна, восени багата* (М. Коцюбинський); *По зелених пишних луках Волос пас овець гладких* (О. Олесь); *Навкруги — підступна тиша .. Луки, гори, пишні сади, — все зелене й принишкле* (О. Гончар); // З великою кількістю гілок, густим листям, буйним стеблом (про дерева, кущі, трави і т. ін.). *Подивись, яким шатром над нами Явір цей розкинув пишні віти* (М. Старицький); *Сонце гляне, Побіжить весна .. Знову трави пишні Звиснуть отуди* (П. Грабовський); *Горобенко подивився на пишну пшеницю, і це, як і завжди, дало йому заспокоєння* (Б. Антоненко-Давидович); *Розлилися гони пишними житами, Забуяли повінню пшениць* (П. Воронько); *На тім боці кучерявилися пишні верби* (О. Бердник); // Розквітлий, яскравий, великого розміру або з великою кількістю пелюсток (про квіти). — *О, який мак! — покрикнула Галя. — Що .. за пишнії маки! Я собі насію такого!* (Марко Вовчок); *Тут цвіли синім цвітом невідомі їй кручені паничі, бархатна красоля, пишна жоржина, жовті гвоздики* (О. Донченко); * Образно. *В час, коли поету втішна рима на папір спішить, хай життя троянда пишна на бюрку, мов жар, горить* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете); // З великою кількістю відгалужень; крислатий (про роги тварини). — *Олень.., наче з бронзи вилитий, Таких пишних рогів я ще ніколи не бачив!* (М. Томчаній); *Попереду, серед невисоких чагарів, пропливли перед ними горді оленячі роги, пишні, розгалужені багатьма відростками роги* (П. Загребельний).

2. Густий, пухнастий (про волосся). *Бачу, що ніколи мені панькатися з моїми пишними косами, взяла та й пообтинала їх* (І. Франко); *За столом* [сидів] .. *офіцер з пишними рудими вусами* (В. Винниченко); *Чоловік років шістдесяти п'яти, безусий і безбородий, але з пишною сивою чуприною .. підійшов до Стена* (О. Авраменко); *Карл Євстахійович, мій чоловік, має чорні, густі та пишні, настовбурчені та тверді вуса* (С. Андрухович); // Пухнастий (про пір'я, вовну і т. ін. та вироби з них). *Великі пишні віяла з блакитно-сірих струсевих пер .. здавались блакитними з невідомої країни птахами* (В. Домонтович); *Юрко .. зняв з голови велюрового капелюха з пишною пір'їною, окреслив ним у повітрі коло й уклонився* (С. Чорнобривець).

3. Пухкий, м'який (про вироби з тіста). *Довкола готувався бенкет, накривалися вишитими скатертями широкі столи, всуціль заставлялися чарівними плодами землі й садів, пишними хлібами й пирогами* (О. Бердник); *Випікаємо два коржі. Вони повинні вийти високими, пишними, красивими* (М. Матіос); *Наступного дня Пуня накрив парту білим обрусом і цілий урок їв пишного товченика* (Т. Прохасько); *На вулиці Сени він побачив Планше. Той стояв під вікном цукерні, втупивши захоплений погляд у пишний пиріг* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); // Який піднімається, застигає, вкривається і т. ін. легкою, пінистою масою (про піну, шум і т. ін.). *Двоє незнайомих Сагайді бійців, сидячи під деревом, мирно бесідували, навперемінки сьорбаючи з казанка свіже, ще напухирене пишним шумом молоко* (О. Гончар); *У деяких рецептах кави, наприклад лате, потрібно збити молоко в пишну піну* (із журн.).

4. Повний, розповнілий (про людину, її фігуру, частини тіла). — *Дай, Боже, здоров'я і йому, і вам, — Олена низько вклоняється лановому, і наче вклоняються йому її пишні груди, яким тісно в широкій пазусі* (М. Стельмах); *Пишна, стигла, мов вишня, готова до заміжжя і материнства, з привабливо крутими боками і м'якими ніжними руками, вона комусь буде славною парою* (Р. Андріяшик); // Добре вгодований, викоханий (про тварин). *Її красна худоба, її пишний кінь — найдорожча штука в її стайні!* (О. Кобилянська); // З густими складками, зборками (про одяг). *На їх* [них] *плаття пишні, збірочками унизані, складочками обвішані, немов рябесеньким пір'ям заквітчані* (Панас Мирний); *На панні Ользі було чорне, довге пальто, теж не дуже пишне* (В. Винниченко); *Максим дивився на її .. святковий одяг, на її пишні, гаптовані рукави сорочки* (І. Багряний); *Вона .. одягала пишну спідницю з марлі, що лишилася з дитячих новорічних ранків, і під платівку Поля Моріа виробляла різні "па"* (І. Роздобудько).

5. Який приваблює своєю чарівністю, незвичайністю; привабливий, дуже гарний. *Твої очі побачать Царя в Його пишній красі, будуть бачити землю далеку* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Вона все ще та давня Маня, з своїм пишним сміхом, коли сміється, і з тими очима, що пригадують її матір* (О. Кобилянська); *Інші мають повні скрині полотен, а вона, окрім власного тіла, окрім пишної вроди, не має нічого* (О. Гончар); // Який дає велику насолоду. *Пишний ранок уже розгорявся урочисто на небі й лягав свіжими барвами на гори, на Дніпро* (М. Старицький); *Був пишний тихий літній вечір* (І. Нечуй-Левицький); *Я не раз почувала бажання бути на тім вершку, дихати тим пурпурово-золотим, пишним повітрям* (І. Франко); // Який справляє величне враження. *Молодий граф визначався блискучою лицарською поставою, а при парадах .. робив найбільше враження своїми пишними виступами* (І. Франко); *Поховали* [Т. Шевченка], *як хотів: Щоб лани широкополі І Дніпро, і кручі Було видно... І справді, пишна картина* (М. Коцюбинський); *Уся в гірляндах пишна колісниця. На ній стоїть прекрасна Марієлла* (Л. Костенко).

6. Який складається з різних кольорів; багатобарвний, барвистий. *Небо над морем стало сизе, й на тому сизому небі заблищала пишна веселка* (І. Нечуй-Левицький); *Так вітер по землі стелив туман легкий, А сонце понад ним промінням вигравало. І пишних кольорів мережку вишивало* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича); // Який характеризується багатством форм, виявів; багатогранний. *Чого ж дума така пишна, Чого ж слово бідне?* (С. Руданський); *Пишний світ .. з його красою або яка цікава книжка не давали йому змоги пильнувати як слід коло овець* (Панас Мирний); *То були пишні, романтичні часи* (Р. Андріяшик); // Який бурхливо, багатогранно проявляється. *Літо минулось і квітки немає, А зіронька тихо зорить, як і влітку; Щире так щастя рівнесенько сяє, Зрадливе ж і пишне минає, як квітка* (І. Манжура); *А любов цвіте Юна, пишная, Мов гілля густе В клена з вишнею* (П. Воронько); // Який відзначається високим ступенем вияву чого-небудь. *Віддаючись святій справі, Навік-віки віддавайсь; Не сіяти в пишній славі, А конати сподівайсь* (П. Грабовський).

7. Високомовний (про слова, фрази і т. ін.). *Хотіла б, тату, я сказати Не пишне слово, а просте: Я не боюся муки, страти, — Адже ж той колос проросте* (М. Нагнибіда); *— Нічзоря... Як це мило сказано! — захоплено вигукнула ад'ютантка, стенографуючи пишну генеральську фразу* (О. Гончар); *Доброчин стримано кивнув, і того було досить: цей вікінг не полюбляв занадто пишні й велемовні слова* (І. Білик).

8. Який перебуває у розквіті; багатий, розвинений (про край, місцевість, країну і т. ін.). *Це була Акерманщина .. Край був багатий і пишний* (І. Нечуй-Левицький); *Брати! Оці слова вам України син Несе як скромний дар від пишної країни* (М. Рильський); // З гарними упорядкованими будівлями (про населений пункт). *Минуло трохи більше року, як землетрус обернув пишну Мессіну в груду каміння* (М. Коцюбинський); // Великий, місткий, з архітектурними прикрасами, оздобленням (про будинок, палац, храм і т. ін.). *В нас по містах вибудовані пишні будинки з ясними вікнами, з широкими ворітьми, з такими великими дверима, що, здається, усьому миру хрещеному увіходити місця не бракує* (Марко Вовчок); *Хотілося не лише довести дивну пасажирку до дверей лікарні, а й роздивитися зблизька пишну архітектуру* (Г. Вдовиченко); // Розкішно обставлений (про приміщення). *Під землею ж там палати, де вельможний Ох сидить, гарні, пишнії кімнати, срібло-злото скрізь ряхтить* (Леся Українка); *Один снаряд, шугонувши крізь купол, розірвався в пишній приймальній залі* (О. Гончар); *Молю, Амуре, зжалься надо мною, Іди до пана в пишнії палати, Скажи, якою ярою жагою Судилося весь вік мені палати* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

9. Який коштує багато грошей; коштовний, цінний. *— Я дам тобі пишні дарунки, забудеш недолю свою* (Леся Українка); *Одного разу Львов дістав пишну передачу з волі. Харчову передачу* (І. Багряний); *Жони, які стояли позад княгині, одягнені були простіше, але достойно, на них не було пишних золотих чи срібних оздоб* (С. Скляренко); // Який відзначається багатством, знатністю. *Сватають мене. Я все не хочу, а батько не силує, хоч там які були й багаті й пишні женихи* (Марко Вовчок); *На ґанку показалася пані Жмайлиха: висока й горда постать, соколині брови, орлиний ніс і глибокі очі .. А стрій? Злотоглав, блават, золото, перли, коралі. Пишна пані!* (Л. Старицька-Черняхівська); *Збудує він собі гарний будинок і стане не попихачем, а наближеним до одного з пишніших панів крулевства* [королівства]... (З. Тулуб); *— Громада тутошня* [тутешня] *для мене надто пишна і благородна. Я з козаків, як кажуть, чорна кістка...* (Василь Шевчук); // Який відбувається з великими почестями, відзначається урочистістю, помпезністю. *Бучні та пишні були по Гамзі похорони* (Панас Мирний); *Був бенкет пишний і бучний* (О. Довженко); *Її вуха не чули святкової музики, її очі не бачили пишної церемонії* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); // Який справляє враження багатством, розкішшю. *Пишними рядами Виступають отамани, Сотники з панами* (Т. Шевченко); *Мовчки оглядав* [Черниш] *пишні окраси стін, ковзаючись по них неуважним, сумним поглядом* (О. Гончар); *Грали музики, а на столах красувалися пишні страви і напої* (Ю. Винничук); // Добре, зі смаком пошитий із коштовних матеріалів, ошатний і чепурний (про одяг, вбрання). *Носить Марина дорогі та пишні убори, їсть Марина смачну та ситу страву* (Панас Мирний); *Сини вже переодягнені в пишну козацьку одежу* (О. Довженко); *Кара-Мустафа вибрав для відвідин нічну пору і з'явився не в своєму пишному візирському вбранні, а в простій одежі яничара* (В. Малик).

10. Пихатий, бундючний. *Чи то ж та пишна Варка, що "трьохрубльових" наймичок не признає й за подруг?* (Л. Яновська); *Цікаво було б побачити його* [нового знайомого] *знову. "Але він, певно, не прийде, бо дуже пишний", — подумала вона* (В. Підмогильний); *Знайду по серцю юнака, Що не зрадливий і не пишний, Того, що зустрічі шука* (Л. Забашта).

◊ **Пи́шним цві́том (кві́том) розквіта́ти (цвісти́, процвіта́ти** *і т. ін.) див.* **розквіта́ти.**

ПИ́ШНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **пи́шний.** *Я з вдячностю* [вдячністю] *схиляю свої уста до пелюстків троянд. Яка пишність цвіту!* (В. Домонтович); *Вона їхала з непокритою головою, спустивши шарф на плечі, і її коси пишністю й густотою могли змагатися з гривою дикого коня, а кольором — з вороновим крилом* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); *Для пасок яйця добре розтирають з цукром, кладуть сіль, дріжджі, тепле молоко й борошно, підбивають тісто до пишності й розмішують з другою половиною борошна* (із журн.); *Світла шовкова кофта з тугим перехватом у талії, довга широка спідниця .. надавали дорідній постаті пишності, грайливості* (Яків Баш); *По пишності нижніх спідниць, ще дорожчих за верхні.., по серпанках, шовках, оксамитах, а передусім по білих руках, що свідчили про неробство та лінощі, — легко було пізнати в цих дівчатах знатних і багатих спадкоємниць* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); *— Сину мій! дитя моє кохане! погуляв би ти в світі, полюбував красу і пишність світову* (Марко Вовчок); *Поважна, сувора велич її* [пісні] *пахла історією.., пишності її ніяк не можна змалювати* (Ю. Яновський); *Навіть сама велика княгиня не могла б увійти з такою пишністю, як це зробила баронеса фон Боценгейм* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Життя було там, в лісах, на полях, на луках. Там воно розливалося в усій своїй осінній пишності* (Ю. Бедзик); *Ніч усе перевертала догори дном. Що в денній штовханині бундючно застувало світ своєю пишністю, зараз в'януло та відступало в куток кімнати* (В. Дрозд); *З нечуваною пишністю розцвітають література, мистецтво, наука в таких країнах давньої й великої культури, як Вірменія та Грузія* (М. Рильський); *Що, коли б я чи інший хто зумів Такої простоти і пишности такої В рядках своїх віршових досягти?* (Є. Плужник); *Пишність і велич імперії вразили Горевія* (О. Бердник); *І гарне Андрієві місто, що угніздилось там долі, обгорнене зеленими горбами. Дарма що нема в ньому монументальної величі Рима, ані багатства Тіра чи пишності Александрії* (Н. Королева); *Нехай собі хтось багатіє у пишності власного дому!... Він також помре і багатство не візьме при цьому* (В. Багірова); *Білгородські хороми по пишності, зручності і багатству не поступалися київським* (В. Малик); *З не меншою пишністю перевозили з Володимирського монастиря до Олександрівського мощі святого Олександра Невського* (Ю. Мушкетик).

ПИШНІ́ТИ, іє, *недок., розм.* Пишатися (у 2, 3 знач.). *Так і сидів* [Йонька], *безперервно киваючи зеленому царству. А воно пишніло тією неповторною красою, якою так багата природа восени* (Григорій Тютюнник); *Він знав: лише там .. зможе спокійно сісти на порозі, запалить сигарету й спокійно дивитиметься, як росте й пишніє все навдокіл* [навкруги] (Валерій Шевчук).

ПИШНІ́ТИСЯ, іється, *недок., розм.* Те саме, що **пишні́ти.** *Жінка в його* [нього] *пишнілась, як пишна рожа, й жили вони з нею, як риба з водою* (Марко Вовчок); *Попелясті .. горлички й жовті кардинали пишнілися на гіллі, неначе живі квіти* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПИ́ШНО. Присл. до **пи́шний.** *В горах пишно буяла весна* (Я. Качура); *Пишно дметься вгору ярина* (М. Хвильовий); *Пишно розрослися яблуні, і Олексій Михайлович з турботою помічав, як одна гілка глушила другу* (О. Донченко); *Червоно-брунатні квіти, схожі на квіти агави, пишно буяють, визираючи з-під довгого й вузького листя, що нагадує своєю формою леза* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Світле, пишно розпущене волосся розсипалося їй на плечах шовковистими волотками* (О. Гончар); *Волосся в дівчини пишно стелиться по плечах* (Р. Іваничук); *Бачив* [капітан] *добрих сестер, суворих лікарів на обходах і серед них — білолицю, золотокосу, пишно вродливу дівчину — старшого лейтенанта медичної служби* (П. Загребельний); *Минуло три роки, і княгівна* [князівна], *на диво, пишно, величаво розцвіла* (О. Стороженко); *Каштани, що ними в Києві обсаджені вулиці, квітнуть декоративно пишно, але без пахощів* (В. Домонтович); *За цим гребенем пишно та сміливо виганяється вище од усіх гір Соколиця* (І. Нечуй-Левицький); *Гарна, розцвітлена пишно веселка пів неба підперла* (В. Самійленко); *Незважаючи на те, що цею повістю Франко оддав данину тодішній літературній школі, ми бачимо в ній вже й соціальні мотиви, добачаємо зародок того таланту, що незабаром розвивався так пишно у других творах Франка* (М. Коцюбинський); *От до концертної ми вирушили зали (Так пишно названо найбільшу із кімнат)* (М. Рильський); *Він завше говорив дуже масно й пишно, як і пасує тим, хто показово носить вишиванки* (Любко Дереш); *Нарада відбувається на квартирі в одного з колишніх викладачів полтавської гімназії, в його пишно обставленому українською старовиною кабінеті* (О. Гончар); *Він був не дуже багатий, а жити пишно, у розкоші великій хотів, по-панськи!* (Марко Вовчок); *Соколині лови стали улюбленою розвагою воєвод, бояр, князів, царів і, обставлені пишно, багато, перетворилися з часом на справжнє ловецьке мистецтво* (В. Малик); *Увіходить Йоганна, розкішно вбрана: у сріблястій, прозорій, пишно вигаптуваній шовками одежі, у золотому поясі* (Леся Українка); *А він було йде, випнувши вперед груди, гордо, гордо та пишно, мов генерал...* (І. Нечуй-Левицький); *Ці всі старання І такі довгі вибирання Були, щоб шумно, пишно Похизуватися на тій війні* (І. Франко); // *у знач. пред. В ермітажі три зали і збоку — зимовий сад .. Тут цілорічно зеленіють дерева, щебечуть птахи й буяють квіти. Пишно! В залах на стінах висять картини* (Р. Іваничук).

ПИШНО... Перша частина складних слів, що відповідає слову **пи́шний,** напр.: пишноба́рвний, пишнобoро́дий, пишноволо́сий, пишноколо́сий, пишноко́сий, пишнокри́лий, пишномо́вність, пишномо́вно.

ПИШНОГРУ́ДИЙ, а, е. З пишними грудьми (у 2 знач.). *Нарешті, десь, мабуть, через пів години, з'являється капітан медслужби — русокоса, пишногруда, ставна* (Є. Доломан); *Пишногруді касирки продають квитки* (Е. Андієвська); — *Цікаво, скільки йому? — хтось запитав. — Ще зовсім молодий, промовила пишногруда молодиця. — Завтра виповнилося б п'ятдесят. Одного дня не дожив до ювілею* (О. Чорногуз).

ПИШНОМО́ВНИЙ, а, е. 1. Який відзначається багатослівністю; високомовний (у 1 знач.), патетичний. *Трегубов зачитав пишномовну привітальну телеграму губернатора* (І. Пільгук); *Марія Олександрівна ледь трималася від хвилювання, слухаючи пишномовний, лукаво-крутійський виступ прокурора* (О. Іваненко); *Вірш захоплював простотою і щирістю. Не було в ньому ні пишномовних фраз, ні гучних вигуків, якими так пересипали* [пересипав] *свої поезії дехто з її ровесників* (М. Олійник); *Важкий та пишномовний стиль давньоримської поезії наганяв на неї нудьгу* (О. Авраменко, В. Авраменко); — *Оце так авантюра, — додав Ванек, якому сп'яну завжди дуже подобалися пишномовні слова* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

2. Якому властиво вживати надмірно вишукані, витіюваті слова, фрази і т. ін. *Усе маскування злітало раптом з людей, .. і пишномовні базіки .. виявлялись звичайними боягузами* (Ю. Щербак); *Відповідаючи, так Антіной Телемахові мовив: "Що ти сказав, розбуялий ти зух, Телемах пишномовний!"* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ПИШНОМО́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **пишномо́вний.** — *Скільки разів я просив вас не називати мене академіком! Навіщо ця пишномовність?* (В. Баранов); — *Як болить голова, — повторив ти, аж прищулившись від реву овації. — Яка жахлива пишномовність! Як багато слів з великої літери* (Ю. Андрухович); *Ерудиція і пишномовність Роткеля приголомшували Осипа* (Г. Пагутяк); *Обіцянки й дарунки вплинули на цих дикунів більше, ніж пишномовність капітана Гобсона* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); — *Це жінка високої й чистої доброчесності, — відповів Альтаміра, — але в неї є трохи єзуїтства й пишномовності* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

ПИШНОМО́ВНО. Присл. до **пишномо́вний.** *Куліш, манірний, красивий, самозакоханий, як завжди пишномовно зустрів Тараса* (О. Іваненко); *Прийшли найперші люди Кізіка й пишномовно запросили скіфського царевича на ночівлю* (І. Білик); *Головний герольд пишномовно пояснив публіці, в чому причина затримки* [лицарів] (О. Авраменко); // *у знач. пред. — Взагалі людей не буває, — не заспокоювалася Майя. — Люди завжди конкретні. Ось ти, я. А он Леся, Лань. — Конкретні! Ой, Майко! Пишномовно як. Філософ! — зареготала Галя* (А. Хижняк); *Може, то був невидимий берег, об який розбивалися хвилі історії. Пишномовно, правда, але важко мені сьогодні осмислити цей спомин мого дитинства* (М. Руденко).

ПИШНОМО́ВСТВО, а, *с.* Прояв пишномовності. *Іменини Матвія Матвійовича припадають на перше квітня; .. менше бувало в цей день іменинної церемонності та пишномовства, більше — веселих витівок* (І. Волошин); *Недаремно на початку обіду точили на нього єлей пишномовства* (О. Полторацький); *Вони посміялися з інженерового пишномовства, однак пішли в кафе, яке саме відчинилося після денної перерви* (П. Загребельний); *Дівчатам бракувало пишномовства для полеміки з Еммою Карлівною* (Є. Кононенко).

ПИШНО́ТА, и, *ж.* 1. Надзвичайний розквіт, привабливість; пишність. *Весна стоїть во всій своїй красі і пишноті* (О. Кониський); *Вона* [Параскіца], *як царівна-жаба в казці, скидала з себе бридку шкуру і з'являлась у всій пишноті молодої краси, — висока, струнка, з білим, як крейда, чолом* (М. Коцюбинський); *Як заглянула* [Дарка] *до садочка й усвідомила собі, що залишає його у повній пишноті, а в січні стирчатиме тільки сухе бадилля з-під снігу, не могла опертися болючому почуттю, що стисло серце* (Ірина Вільде); // Повнота або надмір умісту, концентрації, ваги і т. ін. *Тугаєвич на мить збентежився, розвів знизу обома руками пишноту бороди* (М. Стельмах); *На голові вітерець розвівав несміливі пір'їнки колишньої пишноти...* (Ю. Винничук).

2. Розмаїтість у барвах, забарвленні; багатобарвність, барвистість. *Сонце зайде за хмару і з усієї пишноти літнього дня, з усього багатства світла і кольорів лишиться лише стільки,*

щоби золотим сяєвом обілляти крайчики важких хмар (І. Франко); *Нутро собору .. сяло гордою міццю хрестообразних склепінь, пишнотою стінних малюнків* (К. Гриневичева); *Промінь вечірнього сонця .. полився долу, вбираючи у себе весь пурпур і золото осінньої пишноти* (Н. Королева); *Своїм внутрішнім і зовнішнім убранством, за своєю пишнотою і барвистістю не мав* [храм] *рівних у цілому світі* (П. Загребельний).

3. Надмірне багатство, розкіш. — *Навіщо така розкіш, така пишнота? Скільки-то грошей марнується на ту розкіш!* (І. Нечуй-Левицький); *Серед усеї пишноти її обстановки пригадався їй убогий, спокійний дім батьків* (О. Назарук); *Вражений пишнотою, Теодосій озирав собор і нишком прицмокував* (А. Хижняк); *Князь галицький Острій, тесть Богданів, зустрічав зятя з усією пишнотою, на яку був здатний* (І. Білик); // Ошатність, чепурність убрання. *Та дітки й самі Стережуть свою пишноту, Не положать плями: У ясненьких рукавичках Граються в опуку...* (М. Старицький); *Останнього вечора я .. вбрався в новий костюм і просидів у цій пишноті до самої ночі* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); // *мн.* **пишно́ти,** но́т. Те, що заслуговує на особливу увагу своїми позитивними якостями, красою; що-небудь видатне, визначне. *Респондентові було не до пишнот палацу Корнер Контаріні, на який я всіма силами хотіла звернути його увагу* (Ю. Андрухович).

4. Особлива піднесеність, урочистість. *Затрембітали знов радісно трембіти, .. заграли роги. І від тої пишноти, здавалося, сама полонина згорділа* (В. Гжицький); *Судія привів молоду до свого дому з великою пишнотою і справив гучне та бундючне весілля* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // Велич, могутність, багатство у їхньому зовнішньому виявленні. *Се йшов у всій своїй пишноті на тухольську раду боярин Тугар Вовк зі своєю дружиною* (І. Франко); *Раніше, зустрічаючи її в стравниці, .. вона бачила її в пишноті й славі, уявляла грізною, але справедливою* (С. Скляренко); *Багато жив цар, проте гризла його жура за пишнотою візантійською, за могутністю заморською* (О. Бердник).

5. *розм.* Багаті, заможні люди. *Була* [на вечорі] *уся полтавська пишнота разом з губернатором і губернаторшею* (Т. Осьмачка).

ПИШНОТІ́ЛИЙ, а, е. Огрядний, гладки́й (перев. про жінку). *На чолі комісії виступала поважна дама, пишнотіла хімічна блондинка з лелечим гніздом на голові* (О. Гончар); *Окрім блідолицього графа та його пишнотілих супутниць, нас ніхто не зустрічав* (М. Кідрук).

ПИШНОТІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Властивість за знач. **пишноті́лий.** *Пишнотілість Теодозії була гордістю і зразком добробуту всієї родини* (Ю. Винничук).

ПИ́ЩАВКА, и, *ж., діал.* Сопілка. — *Палиця в руці, цівка через плече, пищавка за поясом, — так я, небоже, щорана вирушав за вівцями* (І. Франко).

ПИЩА́ЛЬ, і, *ж.* 1. *іст.* Старовинна вогнепальна зброя, схожа на рушницю. *Над канапою, на завішеній килимом стіні, тьмаво поблискує старовинна козацька пищаль* (О. Гончар); *На землі лежала їхня* [бородатих людей] *зброя: шаблі, списи, луки в сагайдаках, якісь варварські сокири, навіть кілька старомодних ґнотових рушниць — пищалей* (В. Кожелянко); *А запорожці все стріляли безперестанку: задні тільки набивали пищалі й передавали переднім* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя); *У кожного з них* [волоцюг] *між колін поблискує якась зброя — кривий ніж, сокира, важкий палаш або приклад старовинної пищалі* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

2. *іст.* Старовинна артилерійська гармата. *Стали козаки вечора дожидати, Стали козацькії семип'ядniї пищалі поза кущами ховати* (з народної пісні).

3. *заст.* Назва деяких духових музичних інструментів (дудка, сопілка та ін.). *Гудці різні на пищалях, жоломіях* [жоломійках] *та бандурах красних скрізь на майдані виграють* (Н. Королева); *Харя Мурин поклав пищаль у зуби. Сопіль зронила кілька дрібних колінець, і хату виповнила плавна й тягуча мелодія* (І. Білик); *З'явилися музики. Попереду ступав стрункий парубійко і грав на скрипці .. Ще кілька молодиків дуло у химерні пищалі* (Валерій Шевчук).

ПИЩА́ЛЬНИЙ[1], а, е, *іст.* Прикм. до **пища́ль** 1, 2. *Пищальні снаряди були переважно залізними або чавунними ядрами* (з наук.-попул. літ.).

ПИЩА́ЛЬНИЙ[2], а, е. Стос. до пищання. *Пищальний звук.*

ПИЩА́ЛЬНИК, а, *ч., іст.* Воїн, озброєний пищаллю (у 1 знач.). — *Я накажу своїм стрільцям гарцювати попід вашими вікнами. Вони всі кінні й заткнуть за пояс стрільців капітана Міньйона. Серед них є пікінери, лучники, пищальники* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); *Солдатів, озброєних ручними пищалями, називали пищальниками, пізніше їх змінили стрільці* (з наук.-попул. літ.).

ПИЩА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пища́ти** і звуки, утворювані цією дією. *Вилися між деревами якісь сіренькі пташечки, малесенькі, з пищанням своїм веселим* (Марко Вовчок); — *Війта вибирають! — почулися голоси знадвору і разом з ними розпачливі крики, прокляття та пищання жінок* (І. Франко); *Біля ніг почулося жалібне пищання, поскімлювання. Він розгорнув бур'ян, побачив між ним ще сліпе лисенятко* (О. Бердник); *Кілька разів вона вже заходила в озеро, але відразу ж із пищанням вибігала й кричала, що вода страшенно тепла* (Любко Дереш); *Про дітей не думав* [Гордій], *навіть більше: не бажав їх. Дитина — се пелюшки, крик, пищання, купання* (Б. Грінченко); *Тишу в кімнаті порушило настирне пищання годинника на зап'ястку* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПИЩА́ТИ, щу́, щи́ш, *недок.* 1. Видавати писк. *В сінях згасили світло, дівки дико пищали, а парубки душилися од сміху* (М. Коцюбинський); *Тихо було, претихо, лише з-за круч чорно-синя хмара вставала і кібці пищали перед бурею* (О. Донченко); *Галченят, звісно, не видно було, не чути звідси й щоб вони пищали, та я знав, що вони там* (Б. Антоненко-Давидович); *Стає тихо на базарі, тільки де-не-де в продуктових крамницях пищать щури та миші* (А. Шиян); // *розм.* Говорити або співати тонким, пискливим голосом. *Як сопраном* [сопрано] *пищить Федько, Баском реве Зарічний* (Б. Лепкий); *А співає як! Та хіба в нього був коли-небудь голос? Так, щось там пищало позад гурту, коли ставали до співу...* (Ю. Яновський); // Плакати тоненьким голосом (про дитину). *Діти, погубивши матерів, пищать* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Впадаєш до корчми... смертельно перестрашені обличчя... еврейки плачуть, еврейнята* [єврейські діти] *пищать, аж мокрі від страху* (Г. Хоткевич); *Діти пищать на руках у матерів* (Ю. Яновський); *Здорове, не голодне, а пищить* [дитя] *без упину* (М. Андрусяк).

2. *перен., розм.* Скаржитися на кого-, що-небудь, висловлювати незадоволення кимось, чимось; ремствувати, нарікати. *Мій новий бюджет, як собі хочеш, мене лякає .. Але, врешті, скільки не пищи, нічого не поможе, то краще мовчати* (Леся Українка); — *А літератори наші пищать, — сказав професор .. — У мене лікується один від виразки шлункової, чудовий хлопець, так каже, що заїдає їх... якесь замовлення заїдає...* (В. Підмогильний); — *Вимоги у мене до вас будуть такі високі, що ви щоразу пищатимете. Та це вас не врятує: ніяких знижок ви від мене не діждетесь...* (Ю. Шовкопляс).

3. У результаті якої-небудь дії видавати високий протяжний звук, писк (про неживі предмети). *Його перо, як несамовите, бігало на папері, пищало, скрипіло, цвірчало, як горобець, ще й до того бризкало* (І. Нечуй-Левицький); *Скрипіла й пищала якась надломана* [надломлена] *суха гілляка* (Л. Мартович); *Дивишся у воду, а вона, гідроенергія та, так і прискає. Аж пищить, бідолашна, — ото їй завертіть когось хочеться* (Остап Вишня); *Бублейниця .. вимішувала тісто, що воно аж пищало в її руках* (М. Стельмах); *Телефонний дзвінок примусив здригнутися. Пищав чомусь мобільний* (А. Кокотюха); // *у що, чим.* Створювати чим-небудь високий протяжний звук, писк. *Збирав* [Іван] *малини, пукав з листочків, робив свистілку або пищав у травинку* (М. Коцюбинський); // *безос. Хто порося вкрав, у того в вухах пищить* (прислів'я); *Кашель розходився, .. груди високо піднялися, у їх* [них] *гуло, пищало* (Панас Мирний); — *Коли й з порожнім шлунком вийдеш у поле, то пищить, коли хочете* (М. Івченко).

(1) Аж пищи́ть: а) хто-небудь перебуває в дуже скрутному становищі. *Він* [народ] *під гнітом тяжким аж пищить* (В. Самійленко); б) що-небудь робиться, виявляється і т. ін. дуже інтенсивно. *Вона звивалась, як муха на окропі; робота аж пищала в її руках* (М. Коцюбинський); в) про непоборне бажання швидше здійснити що-небудь. — *Вона заміж аж пищить! — понизивши голос, таємниче повідомив Василь Сидорович* (Ю. Збанацький); *А тим часом Малгося промовисто стріляє до мене очима. Вона аж пищить — так їй хочеться танцювати* (Ю. Винничук).

ПІ́ЩИК, а, *ч.* 1. Дудочка, свистілка, що видає високі протяжні звуки. *Коли на жовтій акації з'являлися стручки, знову не було відбою від дітвори, яка обривала стручки на пищики* (О. Донченко); *На пищику, зробленому з весняної вербички, всього не заграєш, і на одній ноті потрібної мелодії не виведеш* (П. Тичина); *Музичний керівник хору .. багато робить для відновлення музичних інструментів, що були колись поширені на Кубані, — бандури, цимбалів, козацького пищика* (Д. Білий); *Доспівав маестро пісню та й питає: — А що, гарна? — Авжеж, — каже Бруно, — ви її так лепсько вивели, що інший і на акацієвому пищику не втне!* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. *перен., розм.* Високий протяжний звук, писк. *Нараз чутно з дороги довге, надривне бухикання, з пищиками, з присвистом, із прокльонами* (І. Микитенко); *Ребро погано заживало, в грудях грали пищики, сила прибувала мляво* (І. Багряний).

◊ **(1) У животі [аж] пі́щики гра́ють** *у кого і без дод.* — кому-небудь дуже хочеться їсти. *Та й їсти ж таки! В животі аж пищики грають* (А. Тесленко).

ПИЩУ́ХА[1], и, *ж.* Корисний комахоїдний птах ряду горобцеподібних із сірувато-брунатним пір'ям і довгим тонким дзьобом; підкоришник. *Дзьоб у пищухи загострений і загнутий донизу, ось чому птах може діставати комах з-під кори дерев* (з наук.-попул. літ.); *Пищуха отримала свою назву за свій тоненький голосок* (із журн.).

ПИЩУ́ХА[2], и, *ж.* Невелика рослиноїдна тварина родини пищухових, перев. іржасто-рудуватого кольору з довгим волосяним покровом, невеликими вухами і коротким хвостом, яка видає пискливі звуки; сіноставець, пискуха (у 2 знач.). *Побачивши хижака, пищуха видає пронизливий писк, попереджаючи решту групи про небезпеку* (з наук.-попул. літ.); *Пищухи риють нори, іноді використовують природні западини під каменями або деревами, що впали* (з навч. літ.); *Пищух називають сіноставцями, бо вони запасають траву, складаючи її в стіжки, які деколи сягають 30 сантиметрів* (із журн.).

ПИЩУ́ХОВІ, вих, *мн.* Родина зайцеподібних ссавців, що селяться в норах та гірських ущелинах. *Пищухові запасають рослини, збираючи їх у стіжки* (з наук.-попул. літ.); *Пищухові, які водяться в Азії, відрізняються від зайців коротшими вухами, трохи довшими задніми кінцівками* (з навч. літ.).

ПИЯ́К, а́, *ч., розм.* Той, хто постійно і надмірно п'є спиртні напої, має хворобливу пристрасть до них; алкоголік, п'яниця. *Пияком звичайно є той, хто п'є в корчмі та й хто п'є завсігди: чи є товариство, чи ні, чи є причина пити, чи ні* (Л. Мартович); — *Да, так ти говориш, значить, Я — пияк, ледащо. — П'ють усі, — але пиячить, Тимофію, нащо?* (С. Воскрекасенко); *Вони вважають його безнадійним вітрогоном, пияком. Одне слово, людиною легковажною і пропащою* (М. Слабошпицький); *Господи, як же я не люблю пияків — ото таких обдрипаних, жалюгідних, одутлих од перепою...* (Л. Кононович).

ПИЯ́КА, и, *ч. і ж., розм.* Те саме, що **пия́к.** *А ні копійки без пуття! Не марнотрат я, не пияка* (О. Олесь); *Навіть коли сухоти провалили груди, він, той Чомбе, подобався жінкам — пияка, гультяй, джиґун* (О. Ульяненко).

ПИЯ́ТИКА, и, *ж., розм.* 1. Гулянка, вечеря, обід і т. ін. з надмірним уживанням спиртних напоїв. *З-за великої печі .. висунулася бліда, скулена постать, що сиділа там уже кілька хвиль, всунувшися до шинку затильними дверми з сіней і не спостережена ніким серед гамору і пиятики* (І. Франко); *До ранку тривала пиятика й танці* (З. Тулуб); *В пам'яті перебігли події нестерпного неприємного вчорашнього дня і ще неприємніші фрагменти нічної пиятики* (М. Дашкієв); — *Там тепер буде славна пиятика! .. Аби-но тільки нам не спізнитись!* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя).

2. Те саме, що **пия́цтво.** — *Не зле? Пиятика, картярство .. — се в молодого двадцятидвохлітнього хлопця не зле?* (О. Кобилянська); *Черговий корпусу — високий, сухорлявий, дуже сердитий з вигляду, з червоними від безсоння чи від пиятики очима* (І. Багряний); — *Хороша тема... Актуальна... — сказав редактор. — Нам ця тема підходить. Пиятика — велике зло* (О. Ковінька).

ПИЯ́ЦТВО, а, *с.* Постійне надмірне вживання спиртних напоїв, хвороблива пристрасть до них; алкоголізм. — *Золота молодь гасає по навколишніх селах, грабує та палить їх... а то бавиться полюванням, а коли й збереться на бенкет, то не знає міри буйному пияцтву* (М. Старицький); *Як умер батько, зараз почав Микола пити .. І пішло пияцтво, ледарство* (Б. Грінченко); *Рідний брат її .. захряс у пияцтві, мов у трясовині* (І. Волошин); *Недовчений штукатур був виключений* [з профтехучилища] *за пияцтво і хуліганство* (В. Лис).

ПИЯ́ЦЬКИЙ, а, е, *розм.* Прикм. до **пия́к.** *Перед вів у пияцькій компанії Осмульський, заступник учителя, що вчив французької мови* (І. Франко); *У дворах на лавочках сидять поважні люди, які, можливо, й не знають, що взагалі існують на світі брудні пияцькі заклади* (Р. Іваничук); — *Отакий простий, такий добрий чоловік, то вже й що — починати в човні пияцькі оргії? Майте, хлопці, Бога в серці!* (Ю. Бедзик); // Власт. пиякові. *Лиш мав* [Гриць] *ту пияцьку прикмету, що пив сам, не дбаючи про товариство* (Л. Мартович); *Хтось торгувався, хтось лаявся, сварився, хтось пияцьким голосом пісню співав* (Б. Лепкий); — *Ти ж бачиш, як на долоні, мою пияцьку душу, і я не виправдуюся* (Е. Андієвська); *Решта моїх друзів уже дещо втомлені моїми пияцькими вибриками* (Ю. Іздрик).

ПИЯ́ЧИТИ, чу, чиш, *недок.* 1. Брати участь у гулянці, обіді і т. ін., надмірно вживаючи спиртні напої. *Військо козаків лагодило до походу свої чайки та конопатило їх. Тоді вже в Січі ніхто не міг побачити, щоб запорожці пиячили* (А. Кащенко); *Сидоркевич всю минулу ніч пиячив, не спав, і голова йому була гаряча* (В. Винниченко); *Незабаром і Кондра прийшов із попом. Посідали за стіл і почали пиячити. Мало не до ранку пили та їли* (Є. Кравченко); *Ібрагім сьомий день пиячив на радощах: черкеска Тургана народила йому сина Магомета* (Р. Іваничук).

2. Постійно і надмірно вживати спиртні напої, мати хворобливу пристрасть до них. *Багнюка затягла — він почав пиячить* (М. Івченко); *— Ви дійшли до того, що почали пиячити* (О. Донченко); *В поліцію попав* [Петро] *якось загадково, мати його дуже лаяла за те. Він сердився, а спересердя почав пиячити* (Ю. Збанацький); *— Ви погано поводитеся як католичка, щодня пиячите, вискакуєте серед ночі на коні із-за дерев* (М. Малиновська).

ПИЯ́ЧКА, и, *ж., розм.* Жін. до **пия́к.** *— Знаю її віддавна. Була пиячкою і неробою, тепер умирає на сухоти* (І. Франко); *Вона знала ту Варвару, пиячку, що чіплялася до кожного хлопа* (Л. Мартович); *Випровадила жидівка вояків .. А потім пішла подивитися за хату, чи не сидить пиячка на лаві. З криком вернула до корчми. Пиячка замерзла. Задеревіла...* (Б. Лепкий); *На вулиці Сени вона побачила, що хтось лежить на землі. Думала, що то якась пиячка, і обминула її, але щось у позі тіла жінки змусило її повернутися* (Ю. Винничук, пер. з тв. Е. М. Ремарка).

ПІ[1], *невідм., с.* 1. Назва літери грецького алфавіту. *Від грецької літери "пі" походять латинська "P" і кирилична "П"* (з наук.-попул. літ.).

2. *мат.* Умовне позначення відношення довжини кола до його діаметра. *Оскільки пі є ірраціональним числом, його не можна виразити звичайним дробом* (з наук. літ.); *Я.., щоби вразити якихось простачків, міг цілий день називати випадкові цифри і видавати їх за число "пі" у нескінченності* (Любко Дереш); *Знайдений ним дріб до мільярдної долі (дев'ять знаків після коми) відтворював число пі* (М. Кідрук).

ПІ[2], **ПІ-ПІ́,** *виг.* Те саме, що **пік**[2]. *Він кладе в інкубатор яйце. Звичайнісіньке куряче яйце, а за три тижні звідти — пі-пі! Курча! Живісіньке курча!* (О. Донченко); *Навушники сповзли з голови, і з них безперервно неслося тривожне — пі, пі, пі!..* (В. Малик).

ПІАЛА́, й, *ж.* Невелика посудина, чашка без ручок, півсферичної або усічено-конічної форми, яку використовують у багатьох культурах для сервірування їжі чи напоїв або для зберігання продуктів. *Пахнув росами килим у юрті, .. Піала не спинялася в гурті, Яку повнив кумисом чабан* (М. Нагнибіда); *Раби-нубійці в білих, як сніг, тюрбанах .. поставили перед кожним велику — тонкої роботи — піалу з холодним шербетом* (В. Малик); *У піалах чаю лишилося на денці* (Люко Дашвар); *— Підчаший, дай для мене немалу — Як череп Ахрімана — піалу* (М. Бажан, пер. з тв. А. Навої); * У порівн. *Долина була кругла, мов піала, в якій пінився білий, мертвотний трунок* (О. Донченко); *Лотоси біліли, мов піали* (Л. Костенко).

ПІАНІ́ЗМ, у, *ч., муз.* 1. Характерні особливості фортепіанної музики. *Становлення піанізму С. Прокоф'єва зумовлено формуванням його індивідуального композиторського стилю* (з навч. літ.); *Фортеп'яновий акомпанемент його був звичайно простий і прозорий, не затушковував мелодії, .. проте визначався рисами натурального для Лисенка піанізму, барвистістю й рельєфністю* (М. Рильський).

2. Майстерність гри на фортепіано. *Розквіт піанізму пов'язують із виконавською діяльністю Ф. Шопена та Ф. Ліста* (з наук.-попул. літ.).

ПІАНІ́НО, *невідм., с.* Ударно-клавішний музичний інструмент, що має форму високого ящика з вертикально натягнутими струнами всередині і з горизонтально розташованою клавіатурою на виступі спереду; різновид фортепіано. *Підходить* [Любов] *до піаніно і бере скілька акордів, не сідаючи* (Леся Українка); *Розбудили мене буйні, бравурні звуки піаніно* (М. Івченко); *В вітальні темно, тільки на піаніно горять дві свічі* (В. Винниченко); *Ліда підійшла до піаніно, відкрила кришку і провела рукою по клавішах* (М. Трублаїні); *Вони вдвох сиділи за піаніно й грали в чотири руки* (О. Донченко); *Оля .. гарно грає на піаніно, .. вміє вишивати, в'язати* (А. Дністровий).

ПІАНІ́СИМО, *присл., муз.* Дуже тихо, тихіше, ніж піано (про силу звуку при виконанні музичного твору). *— Тихше! Піанісимо, — замахав на нього обома руками Кочубей* (В. Кучер); *Він .. потім піде до себе, до свого рояля, і гратиме піанісимо Шумана і Шуберта* (О. Іваненко); // *у знач. ім., невідм., с.* Таке виконання музичного твору. *Іван Сергійович Паторжинський надавав великого значення вмінню знаходити вираження звуку, відповідне змістові твору, — сильне, пружне звучання й ніжне піанісимо* (з наук. літ.); *А співаки доводили до кінця свої співи. Арія .. в піанісимо, тихе, делікатне, замираюче* (І. Нечуй-Левицький); *Він із тих, хто в філармонії завжди кашляє в місцях найделікатнішого піанісимо* (О. Забужко).

ПІАНІ́СТ, а, *ч.* Музикант, який грає на фортепіано. *Ввечері того дня відбувався концерт славного піаніста* (О. Кобилянська); *Хоча я й не дуже розуміюсь на музиці, але люблю Шопена, коли його виконують справжні піаністи* (М. Трублаїні); [П л а т о н:] *Пальці хірурга мусять бути такі ж розроблені, гнучкі і чуттєві, як пальці скрипаля чи піаніста* (О. Корнійчук); *А на сцені вже жінка, Назвавши ім'я піаніста, Говорить врочисто і дзвінко: — Дев'ята рапсодія Ліста!* (П. Глазовий).

ПІАНІСТИ́ЧНИЙ, а, е. 1. *муз.* Стос. до піанізму. *Виконавець володіє новим піаністичним прийомом XX століття — грою долонями: майстерно створює незвичний і виразний тембровий ефект виконання музичного твору* (з наук. літ.); *У змаганні взяли участь представники китайської та японської піаністичних шкіл* (з газ.).

2. Власт. піаністу. *Темп швидких частин етюду нагадував стрімкість гри самого Сергія Прокоф'єва і, здавалося, перевершував межі людських піаністичних можливостей* (з газ.).

ПІАНІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **піані́ст.** [Л ю б о в:] *Я вже напевне піаністкою не буду, знаю музику настільки, щоб се розуміти...* (Леся Українка); [Ф у н к е:] *Син Фінке піаніст — ти мусиш стати відомою піаністкою! Чуєш!* [Л і з а:] *Добре — щоб грати з ним в чотири руки* (І. Кочерга); *Пані Барвінська свого часу закінчила Празьку консерваторію. Була блискуча піаністка* (М. Андрусяк); *Леді Гелена, прекрасна піаністка, запропонувала акомпанувати молодим господарям* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПІА́НО, *присл., муз.* Тихо, трохи голосніше, ніж піанісимо (про силу звуку при виконанні музичного твору). *Похилена над клавіатурою, вона грала поволі піано.., лиш тут і там кладучи натиск на деякий нижчий звук* (О. Кобилянська); // *у знач. ім., невідм., с.* Таке виконання музичного твору. *Арія наприкінці пішла в піано* (І. Нечуй-Левицький); *П'яне піано на піаніні* [піаніно] *трав вітер заграв* (Б.-І. Антонич); *— Він тамує лють, І знову піниться музична каламуть... "Піано, сто чортів! — Три форте, Боже милий!"* (М. Рильський).

ПІАНО́ЛА, и, *ж.* Музичний пристрій, що перетворює піаніно на механічне фортепіано. *Вуха здебільшого досконалі не тільки в наладувача* [настроювача] *піанол, а й у всіх з нормальним станом вуха-горла-носа людей* (Ю. Смолич); *З появою грамофона піаноли поступово вийшли з ужитку і з 1929 року практично перестали випускатися виробниками* (з наук.-попул. літ.); *Музику для піаноли заздалегідь записували на перфоровану стрічку та відтворювали за допомогою спеціального пневматичного механізму* (із журн.).

ПІА́Р, у, *ч.* Практика формування в певному напрямі громадської думки з того чи того питання; зв'язки з громадськістю (переважно через засоби масової інформації). *У час тотального піару і популізму я не знаю жодного благородного вчинку людей великого польоту* (М. Матіос); *Активна робота зі ЗМІ і постійний піар сприяють зміцненню репутації персони або організації, нарощуванню нематеріальних активів у конкурентному середовищі* (з наук.-попул. літ.); *Сьогодні латвійці можуть назвати всі компоненти рецепту успіху на натовському шляху: наявність міцної політичної волі, вражаючі економічні реформи, підтримка населення, добрі стосунки з сусідніми державами та грамотний зовнішньополітичний піар країни* (з газ.).

(1) Бі́лий піа́р — подання інформації, метою якої є створення у свідомості людей привабливого образу певної партії, особи, ідеї і т. ін. *Мета білого піару — поширення виключно достовірних даних* (з навч. літ.); *Маргарет Тетчер — великий комунікатор, майстер білого піару* (з газ.); **(2) Чо́рний піа́р** — неправдиве подання інформації для створення у свідомості людей хибного образу певної партії, особи, ідеї і т. ін. *Ось ви думаєте, що ви люди, а щомиті вас можуть підсмажити. Кого чуткою, кого плíткою — крутнуть рожен компромату, і зашкварчить чорний піар* (Л. Костенко); *Сава відчув таку порожнечу і спустошення, що аж налякався лексичної місткості цих страшних слів, незмірно далеких від сфери ринкової економіки, чорного піару чи газового бізнесу* (С. Процюк).

ПІА́Р-... Перша частина складних слів, що означає інформаційну діяльність, пов'язану з формуванням певної громадської думки, напр.: піа́р-а́кція, піа́р-бі́знес, піа́р-кампа́нія, піа́р-кома́нда, піа́р-ме́неджер, піа́р-підтри́мка, піа́р-техноло́гія.

ПІА́Р-АГЕ́НТСТВО, а, *с.* Агентство, що надає послуги в сфері зв'язків із громадськістю. *Високий рівень організації різноманітних проєктів є показником професіоналізму піар-агентств* (з наук.-попул. літ.).

ПІА́Р-АГЕ́НЦІЯ, ї, *ж.* Те саме, що **піа́р-аге́нтство.** *Наша піар-агенція надає консультативні та інформаційно-аналітичні послуги, здійснює прикладні дослідження внутрішньої і міжнародної політики, виборчих процесів* (з мови реклами).

ПІА́РИТИ, рю, риш, *недок., кого, що і без прям. дод., розм.* Здійснювати піар. *Політики піарять свою появу в церквах* (Ю. Андрухович); *Під час передвиборчої кампанії піарити починає майже кожен політичний оглядач* (із журн.); *Спеціалісти в галузі культури й комерційної діяльності почали піарити новий проєкт у сфері шоу-бізнесу* (з газ.).

ПІА́РИТИСЯ, рюся, ришся, *недок., розм.* Піарити себе, свою діяльність, продукцію і т. ін. *Піаряться зазвичай люди, не впевнені у своїх силах, які стають "публічними особами" не для того, щоб служити іншим, а щоб їм служили* (із журн.); *Міністрам хочуть заборонити піаритися у соціальних мережах* (з газ.).

ПІА́РІВСЬКИЙ, а, е, *розм.* Стос. до піару. *Безпрограшним піарівським методом президента стали його заяви про незгоду з тими, хто виступає проти єдності народу* (з наук.-попул. літ.); *У вересні 1999 року на паризьких вулицях можна було побачити, як городяни рухаються містом виключно на велосипедах або роликах, та це був не піарівський хід екологічних партій: таким чином французи відзначили День без машин* (з газ.).

ПІА́Р-КАМПА́НІЯ, ї, *ж.* Сукупність заходів, спрямованих на створення в суспільстві певної думки про кого-, щонебудь. *Дорогими рекламними роликами, піар-кампаніями, яскравою агітацією деякі партії намагаються компенсувати відсутність реальних результатів своєї діяльності* (із журн.); *Судовий процес над відомим політиком перетворився на його піар-кампанію* (з газ.).

ПІА́РНИК, а, *ч., розм.* Той, хто займається піаром (звичайно професійно). *За центральним столом .. сиділи головний піарник Почеконіус, віце-президент Фролюк і представник генерального інвестора відставний полковник Білий* (В. Єшкілєв); *У передвиборчій кампанії відомому політику не допомогли ні піарники, ні масована реклама* (із журн.).

ПІА́РНИЦЯ, і, *ж., розм.* Жін. до **піа́рник.** *Одна з найталановитіших молодих піарниць Парижа готова була працювати з нашим проєктом* (із журн.).

ПІА́РСТВО, а, *с., розм.* Діяльність, заняття піарника. *Розмови про будівництво сучасного спортивного комплексу в новому кварталі — справжнє піарство перед виборами* (з газ.).

ПІА́РЩИК, а, *ч., розм., рідко.* Те саме, що **піа́рник.** *— Макар повернеться, візьме на роботу всіх... друзів. Зіну до швачок, Вовчика — піарщиком, Геракла — заступником директора* (Люко Дашвар).

ПІА́РЩИЦЯ, і, *ж., розм., рідко.* Жін. до **піа́рщик.** *Прямий телефон довго давати не хотіла, але ж і я не останній лох, аби поспілкуватися з кимось потрібним мені через якусь там секретарку або піарщицю* (А. Кокотюха).

ПІАСА́ВА, и, *ж.* Цупке волокно, отримане з різних сортів тропічних пальм. *Піасаву використовують для виготовлення щіток, канатів, пензлів тощо* (з наук.-попул. літ.).

ПІА́СТР, а, *ч.* 1. У Сирії, Єгипті, Лівані та деяких інших країнах — дрібна грошова одиниця і монета відповідної вартості. *Грошовою одиницею Лівану є ліванський фунт, що складається зі 100 піастрів* (з наук.-попул. літ.); *Розмінною монетою в Єгипті є піастр* (з газ.).

2. *іст.* В Іспанії, Португалії і латиноамериканських країнах — старовинна грошова одиниця різної вартості і відповідна монета. *— Ці діжки привіз в 1793 році твій предок, Джон Грей, з Ліссабону, на кораблі "Бігль"; за вино було заплачено дві тисячі золотих піастрів* (Л. Кононович, пер. з тв. О. Гріна).

3. *іст.* Грошова одиниця Османської імперії. *З казарм вибігали яничари, намагаючись випередити один одного — хто перший схопить мішок, той отримає десять піастрів у нагороду* (Р. Іваничук).

ПІВ, *числ. кільк., невідм., кого, чого.* Назва числа, що дорівнює одній другій, половині кого- або чого-небудь, і його цифрового позначення (1/2, 0,5). *Постановила* [Кулина] *обідати: .. тараня у масличку напряжена, та молошної* [молочної] *каші пів макітри* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Вона повернулася до чоловіка і виклала перед ним пакет молока, пів паляниці хліба та сир* (К. Москалець); *Марина хитнула*

головою, і хвиля довгого світлого волосся, як завісою, закрила пів обличчя (І. Роздобудько); * Образно. — *Їх четверо. Одного поранено, вважай — пів людини, — розмірковував Сотник* (А. Кокотюха); *На кургані завелася нечиста сила. І бачили її вже добрих пів села...* (І. Андрусяк); // *на що, заст. до чого.* Те саме, що **полови́на** 2 (у визначенні часу). *Було ще рано, пів до восьмої* (М. Коцюбинський); *О пів на восьму хлопці спустилися сходами на другий поверх* (А. Головко); *Було пів на шосту. Сонце щойно зійшло* (О. Гончар); *Він поглянув на годинник. Пів на третю* (О. Бердник); *Ми домовилися зустрітися .. о пів на п'яту, біля театру юного глядача* (Любко Дереш).

(1) За пів годи́ни <*розм.* **За пів годи́нки**>, *у знач. присл.:* а) через тридцять хвилин. — *Ну, ну.., — відповів їжак. — .. Мушу наперед піти додому, трошка поснідати, а за пів годинки верну на отеє місце* (І. Франко); *За пів години князь уже слухав знаменитого тенора* (Леся Українка); *Ще за пів години .. він усвідомив, що не бачить, куди йому йти* (Ю. Андрухович); б) тридцять хвилин тому назад. [В а с и л ь:] *Здається, все те, що за пів години коїлося, далеко-далеко відсунулося, і на серцеві* [серці] *так тепло стало, ніби воно слізьми умилося* (М. Кропивницький); в) упродовж тридцяти хвилин. *Подумати тільки: за пів години, поки в дворі збиралися люди, він не подарував їм і п'яти слів* (Ю. Бедзик); *За пів години вони встигли перетворити санаторій на невеличке італійське містечко* (Д. Білий); **(2) За пів дня́,** *у знач. присл.:* а) через половину дня. *В заколотників мало зброї, і за пів дня з них не залишиться навіть башмаків* [черевиків] (Р. Іваничук); *Ніч перебула* [Петрана] *на хуторі в добрих людей, а вдосвіта — знову в ту свою дорогу... Випогодилося. За пів дня була вже в тій сумній поліській столиці — Луцьку* (М. Малиновська); б) за половину дня до якоїсь події. *Вирушаючи на Близький Схід, я не відав, що потраплю в Каїр за пів дня до початку революції* (М. Кідрук); в) упродовж половини дня. *Коли Максим ходив по цім степу, як мисливець, він проходив те, що пройшов нині, за пів дня, за годину* (І. Багряний); *За пів дня стільки світу побачив, а ще ж попереду скільки!* (М. Сиротюк); *Людина здатна витримати три доби в дорозі, не стуливши ока й не злазячи з сідла, кінь же під вершником упаде за пів дня* (І. Білик); — *Ех, полежати б тут, позагоряти. Точно б теракотова на цьому вітрі стала за пів дня* (І. Карпа); **(3) З пів годи́ни** <*розм.* **З пів годи́нки**>, *у знач. присл.* — близько тридцяти хвилин. *Ми розпочали розмову, провадили її з пів години і сказали дуже мало слів* (Ю. Яновський); — *А я вас тут уже з пів години виглядаю, — відверто говорила Шура Євгенові* (О. Гончар); *Пані Корсунь не відпускала гостя з пів години* (Олекса Ізарський); *Каталися вони не довго, з пів годинки* (А. Кокотюха); **(4) З пів дня́,** *у знач. присл.* — близько половини дня. — *Не стало видно ні неба, ні землі — все то одно непроглядне віхало... аж страшно, аж сумно стало! Так було з пів дня на Варвари і цілий день на Сави* (Панас Мирний); *Бабуся Люцина .. почала гріти мед з молоком, набрала ще й сирих яєць, і сама понесла їх, і просиділа з пів дня коло нього* (Ю. Винничук).

○ **(5) З пів дю́жини,** *у знач. присл.* — близько половини дюжини. — *Хіба мало річок у степу, назва яких починається на букву "С"? І Синюха, і Синявка, та я сам можу нарахувати тобі з пів дюжини!* (М. Старицький); *Фотя тепер став завзятим колекціонером, накупив на ярмарку з пів дюжини різних плахот* (Леся Українка); — *Та дай Боже вам, — додала літня медсестра, — діточок хоч з пів дюжини!* (А. Головко); [К а п у л е т т і:] *Бачте, графе: Адже Тібальт загинув так недавно .. Лише з пів дюжини запросим друзів, Та й край. Що скажете ви про четвер?* (І. Стешенко, пер. з тв. В. Шекспіра); **(6) З пів лі́ктя,** *у знач. присл.* — близько половини ліктя (у 3 знач.) завдовжки. *Сіруватий предмет коливається у воді, він з руку завтовшки і з пів ліктя завдовжки* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); **(7) На пів колі́на,** *у знач. присл.* — завдовжки до половини коліна (у 1 знач.). *Пропонуємо розкішний жіночий халат із тоненьким паском завдовжки на пів коліна* (із журн.); **(8) На пів лі́ктя,** *у знач. присл.* — близько половини ліктя (у 3 знач.) (заввишки або завглибшки). *Лис як не завиє з болю, як не підскочить на пів ліктя вгору* (І. Франко); *Корабель то підносило вгору, то кидало вниз по широких схилах водяних валів. І акула то здіймалась до самісінької поверхні, то занурювалась у прозору глибочінь. І не відставала від вітрильника і на пів ліктя* (Ю. Логвин); **(9) На пів мізи́нця (па́льця),** *у знач. присл., перев. із запереч.* — зовсім, абсолютно. *Хоч ти на пів пальця збрешеш, а лиха наробиш на весь вік* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Ніхто тієї перемоги не очікував: переможниця ані на пів мізинця не відповідала критеріям конкурсу!* (із журн.); **(10) У пів ву́ха,** *у знач. присл., зі сл.* с л у х а т и — неуважно, поверхово. *Спробувала погомоніти з Тарасом Соломія, але він слухав її у пів вуха і недовго* (В. Чемерис); *Лаврін слухав Дороша у пів вуха* (Ю. Мушкетик); *Слухаючи у пів вуха Соломона Волкова, Іван розігрів собі їсти* (Любко Дереш); **(11) У пів колі́на,** *у знач. присл.* — до половини коліна (у 1 знач.) (заввишки або завглибшки). *Лежить козак молоденький, Над ним коник зажурився, В пів коліна в землю вбився* (з народної пісні); *Побачив я, товаришу, одні руїни. В пів коліна наросла трава на них, горобці цвірінькають, і нікого-нікогісінько* (В. Логвиненко).

ПІВ... Перша частина складних слів, що відповіє 1) слову **полови́на** у 1, 2 знач., напр.: п і в б о́ ч к а, п і в в з в о́ д; п і в в і́ р ш; п і в к о́ л о; п і в п о́ р ц і я; п і в г о д и́ н н и й; п і в м е т р о́ в и й; п і в р і́ ч н и й; 2) *(рідко)* слову **наполови́ну;** частково, навпіл із ким-, чим-небудь іншим; напів..., напр.: п і в а в т о м а́ т, п і в б о́ г; 3) *(рідко)* слову **ма́йже;** не до кінця, не зовсім, напр.: п і в м е́ р т в и й, п і в т е́ м р я в а.

ПІВАВТОМА́Т, а, *ч., рідко.* Те саме, що **напівавтома́т.** *Зварювальний півавтомат призначений для напівавтоматичного зварювання вуглецевих і нержавіючих сталей* (з наук.-техн. літ.); * У порівн. *Сарона перемістила продукти з візка до багажника і сіла за кермо. Їй здавалося, ніби вона перетворилася на півавтомат* (Н. Сняданко).

ПІВАВТОМАТИ́ЧНИЙ, а, е, *рідко.* Стос. до півавтомата; напівавтоматичний. *На відміну від автоматичних пістолетів півавтоматичний робить один постріл при кожному натисканні спускового гачка* (з наук.-техн. літ.); *Півавтоматичні мультипаливні нагрівачі ідеально підходять для гаражів, технічних приміщень* (з наук.-попул. літ.).

ПІВА́РКА, и, *ж., архт.* Те саме, що **аркбута́н.** *Піварки були відомі ще в Давній Русі, застосовувалися в готичній архітектурі, ставши архітектурно-конструктивною основою соборів Франції, Італії, Німеччини* (з навч. літ.).

ПІВА́РКУШ, а, *ч.* Шматок паперу, що має розмір половини аркуша (у 1 знач.). *Під канапою .. політик знайшов загублений котримось із злодіїв зім'ятий і вдесятеро зложений піваркуш сірого паперу зі штемпелем на 15 крейцарів* (І. Франко); *Хлопчик .. загорнув його* [тютюн] *в піваркуш паперу, писаного з обох боків моторною писарською рукою* (І. Шаповал).

ПІВАРШИ́ННИЙ, а, е, *заст.* Мірою в половину аршина. *Посміхається у піваршинні вусища гончар, і дружно підсміюються гончаренята* (М. Стельмах); *Денис Гупало почухав на голові корінець свого піваршинного оселедця* (В. Шкляр).

ПІВБА́К[1], а, *ч.* Невелика закрита посудина для зберігання, перевезення рідини, відходів і т. ін. *Нижній півбак бетонозмішувача повинен бути закріплений перед витягуванням його з пакувальної коробки* (з наук.-техн. літ.); *Півбаки для пральних машин виготовляють із пластику* (із журн.).

ПІВБА́К[2], а, *ч., мор.* Передня (носова) частина верхньої палуби судна. *Півбак займає від 1/4 до 2/3 довжини судна* (з наук.-попул. літ.); *Лейте і Котовай лежали на півбаку, вчепившися руками за брашпиль* (М. Трублаїні); *Я .. провів човна .. попід самим носом великого військового транспорту, з півбака якого на нас дивилися солдати* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПІВБА́РКА, и, *ж.* Барка невеликого розміру. *Судноплавство по річці Сейм було незначне: 1846 року по ній пройшло лише 6 барок і 87 півбарок* (з наук. літ.).

ПІВБАРКА́С, а, *ч.* Баркас невеликого розміру. *Кожен крейсер Королівського військово-морського флоту Великої Британії часів Першої світової війни було оснащено одним паровим півбаркасом завдовжки 15,2 м, одним парусним півбаркасом завдовжки 11 м та одним баркасом* (з наук.-попул. літ.).

ПІВБО́Г, а, *ч., міф., рідко.* Те саме, що **напівбо́г.** *В очах бретонця кожний святий мусить бути до чогось "помічний". Направду святі в Бретані сповняють обов'язки давніх геніїв та міфологічних півбогів* (І. Франко); * У порівн. *З печаттю генія на чолі В моїй уяві ти* [О. Пушкін] *стоїш, Немов півбог у ореолі, І сонцем праведним гориш!* (Микола Чернявський).

ПІВБО́КОМ, *присл.* У напівоберненому положенні. *Всі очі були звернені на Івася. А він... хилиться... хилиться... і впав півбоком на долівку* (Г. Хоткевич); *Повернувшись півбоком, даючи комусь дорогу, промовець глянув у свій гурт* (В. Бабляк); *Гетьман побачив велику рибину. Вона була недалеко від берега, пливла трохи дивно — півбоком* (Ю. Мушкетик).

ПІВБО́КС, у, *ч.* Неповністю, частково відгороджений бокс (*див.* **бокс**[3] 1, 3). *У сучасних інфекційних відділеннях для індивідуальної госпіталізації хворих застосовують одноліжкові палати зі шлюзом, півбокси й бокси* (з навч. літ.); *Півбокси для авто, як і будь-які інші приміщення, будують за типовими або індивідуальними проєктами* (із журн.).

ПІВБО́ЧКА, и, *ж.* Старовинна міра об'єму сипких тіл, що дорівнює 16 літрам. *У давнину мірою для зерна, борошна, крупів була посудина (бочка) на 32 л. Удвічі меншою одиницею була півбочка* (з наук.-попул. літ.).

ПІВВАГО́Н, а, *ч.* Відкритий залізничний вагон із високими бортами для перевезення сипкого вантажу. *При збільшенні кількості цистерн у голові складу знижується рівень стискаючих сил, у тому числі і в частині складу із піввагонів* (з наук. літ.).

ПІВВА́ТНИЙ, а, е. Який витрачає електроенергію в кількості половини вата. *Півватний лазер може пропалити аркуш паперу і пробити повітряну кульку з відстані 50 метрів* (із журн.).

ПІВВЗВО́Д, у, *ч.* Половина взводу як військова одиниця. — *До Петербурга ввели війська й послали по піввзводу до кожної з частин поліції... І... роздали патрони!..* (Василь Шевчук); *Групові вправи проводять у складі навчального взводу або піввзводу для закріплення теоретичних знань, отриманих на лекціях і під час самостійної роботи* (з навч. літ.).

ПІВВЗВО́ДНИЙ, а, е. Прикм. до **піввзво́д.** *Піввзводний командир.*

ПІВВІДЕ́РКО, а, *с.* Невелике відро (у 1 знач.). *Одного піввідерка яблук, аби приготувати кілька баночок повидла на зиму, цілком достатньо для невеликої сім'ї* (із журн.).

ПІВВІДЕ́РНИЙ, а, е. Який становить половину відра. *Того, хто не випив на царському банкеті піввідерного штофа "приказної горілки", не випускали за поріг* (Ю. Мушкетик); *Він видав .. пів дюжини піввідерних бочок білого та рожевого бонського вина* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

ПІВВІДРО́ВИЙ, а, е. Те саме, що **піввіде́рний.** *Під вішалкою стояли рядком піввідрові бутлі* (Є. Пашковський).

ПІВВІДСО́ТКО́ВИЙ, а, е. Який становить половину відсотка від загального числа; півпроцентний. *Кефір з нульовою або піввідсотковою жирністю має середню калорійність — тридцять кілокалорій на сто грамів продукту* (з навч. літ.).

ПІВВІДЧИ́НЕНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **напівві́дчи́нений.** *Орися увійшла в піввідчинені двері й стала біля лівого крилоса* (М. Старицький); *Іноді здавалося, що чую в квартирі важкий сопушний дух, який виплив із материної кімнати тоді, коли мої двері залишалися піввідчиненими* (Валерій Шевчук).

ПІВВІКОВИ́Й, á, é. Який існує, триває і т. ін. половину віку. *Дві п'ятірні, якими можна обхопити стовбур піввікового дерева, моторно демонстрували свої можливості перед очима вчителя* (М. Руденко); *Потрібна не запізніла моралізація із затишних пунктів обсервації з піввікової дистанції, а занурення в химерну реальність* (І. Дзюба); *Є ще у світі людці, яким не до вподоби більш як піввікове існування незалежної і самостійної, вільної і соборної України* (В. Кожелянко); // Який буває, відбувається і т. ін., коли минає половина віку. *За молодих літ не відзначаючись здоров'ям, швидко, ледь подолавши піввіковий рубіж, почав* [митрополит] *старіти* (В. Чемерис); *Дивлюся на себе, молодого, з піввікової відстані й не впізнаю* (М. Андрусяк); *У неділю міська дитяча школа мистецтв урочисто відзначила свій піввіковий ювілей* (з газ.).

ПІВВІ́РШ, а, *ч.* Одна із двох частин вірша (у 1 знач.), рядка, відділена від другої цезурою (у 1 знач.). *Скрізь непаристі рядки розпадаються на піввірші, розділені легкою цезурою, і в кожному піввірші виразно чується один сильний наголос, що підбиває під себе інші, слабші* (М. Зеров); *Уявіть собі, читачу, верескливий голос прислужника, який між двома віршами, а то й між двома піввіршами театральної дії робить отакі вставки: — Метр Жак Шармолю, королівський прокурор при церковному трибуналі!* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); *Історично тристоповий ямб постав унаслідок розпаду олександрійського вірша на два піввірші* (з наук. літ.).

ПІВВІ́СЬ, півосі, *ж.* Вал, що передає обертання ведучим колесам автомобіля або трактора. *Простий диференціал регулює кутову швидкість обертання коліс на півосях ведучого моста й підведений до них крутний момент* (з наук. літ.).

△ **(1) Вели́ка піввісь,** *спец.* — величина, яка дорівнює половині великої осі еліпса та визначає геометричні розміри орбіти небесного тіла. *За астрономічну одиницю відстаней взято велику піввісь земної орбіти* (з наук.-попул. літ.); *Велика піввісь геоцентричної орбіти Місяця становить 384 400 км* (з навч. літ.).

ПІВГНИЛИ́Й, á, é, *рідко.* Те саме, що **напівгнили́й.** *Пригріті теплим променем зі сходу, Бабки прозорі лізуть із води. На очерет, на півгнилу колоду Чіпляються янтарні їх ряди* (М. Рильський).

ПІВГОДИ́ННИЙ, а, е. Який триває половину години *(див.* **годи́на**[1] 1). *Внаслідок півгодинної запальної промови Степана боцман .. згодився піти назустріч* (М. Дашкієв); *Вранці Ладимко, широко розчинивши вікна, впускав морозне повітря і робив півгодинну зарядку* (М. Руденко); *Видавлювала* [Оксана] *гарячими щипцями хвилі в густому волоссі, викладала його, а тоді кинулась до Яринки, закрутила її в обіймах, розвіяла свою півгодинну працю* (Ю. Мушкетик); *Пара тішиться маленькому дарунку долі: півгодинній можливості перепочити, перемовляючись стиха про щось своє* (Г. Вдовиченко).

ПІВГОДИ́ННО. Присл. до **півгоди́нний.** *Він їстиме погнутою алюмінієвою виделкою з консерви, поволеньки так, поволі, півгодинно розжовуючи одну маленьку рибку* (Є. Пашковський).

ПІВГО́ЛИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **напівго́лий.** *Лежав він високо на підводі — півголий, обмотаний чистим селянським полотном* (Ю. Яновський); *Півголі чоловіки вибирали на ланах зеленкаві, довгасті запашні дині* (Н. Королева); *Широкий степ — його* [волоха] *постіль; Кругом стіна — із небом гори; Нежатий хліб, жебрана сіль; Півголий сам, а діти — голі* (Л. Боровиковський); *Полум'яні листки повільно зривалися з півголих гілок* (О. Донченко); *Дрімали півголі осокори* (І. Багряний).

ПІВГО́ЛОС, у, *ч., рідко.* Тихий, невиразний голос (у 1, 3 знач.). *— Ні чорта не розумію! — роздався зліва від Дарки приємний півголос рідною мовою* (Ірина Вільде).

ПІВГОЛОСНИ́Й, á, é. 1. *рідко.* Те саме, що **напівголосни́й** 1. *— Добрий вечір, — сказав* [Олесь] *зворушеним, півголосним звуком, простягаючи до дівчини обі руки* (О. Кобилянська); *Зірвалось болісне зітхання, а за ним — півголосне шепотіння: — О Господи, поможи...* (Н. Королева).

2. *у знач. ім.* **півголосни́й,** нóго, *ч., лінгв.* Голосний, що входить до дифтонга й не утворює складу. *В італійській мові, коли два приголосні стоять поряд, другий надає лише плавний або півголосний звук* (з наук. літ.); *Букви "в" і "у" в українській мові можуть позначати півголосний звук залежно від позиції в складі* (з навч. літ.).

ПІВГО́ЛОСНО, *рідко.* Присл. до **півголосни́й** 1. *Вірші хтось читав про вічний бій Півголосно, та повною душею* (Л. Первомайський); *Стишилися малі, і мати наказала півголосно: загортати могилу* (В. Барка); *— Це, бач, здається мені навіть дивним, — півголосно сказав Ліді Артем. — Мені здавалося, що скіфські жінки мусили б бути зовсім не такими...* (В. Владко); *В кабінеті командира вони лишилися наодинці і хоч півголосно, а могли продовжувати ту бесіду, яку почали їхні очі при зустрічі надворі* (Д. Бедзик).

ПІВГО́ЛОСОМ, *присл.* Те саме, що **напівго́лоса.** *Хор заспівав тихо, півголосом, — так тихо, що через спів було чути, як на колесах дзюрчала та булькотала вода* (І. Нечуй-Левицький); *Люди перемовлялися півголосом, короткими фразами, в яких відчувалися побоювання і тривога* (С. Добровольський); *Крез півголосом прожебонів: — Я сам замолоду накоїв багато зла* (І. Білик); *— А цей актор, як його прізвище? — півголосом запитала пані Рома* (Ю. Андрухович).

ПІВГО́НИ, півгóнів *і* півгін, *мн.* Старовинна українська міра довжини, що дорівнює половині гонів, гін *(див.* **гóни**[2] 1). *За півгонів до Кодацьких окопів він* [Богун] *спинив козаків* (А. Кащенко); *Пройшовши з півгін, він раптом наткнувся на парубка, що спав на невеличкій галявині* (В. Минко); *Зірвавшись на ноги, Оля побачила за півгонів од озера бричку, на якій стояв пан Костур і загрожував Іванові кулаком* (Л. Юхвід); *Розташувались одразу ж за некрополем: Любиця в своєму старому стані, Осмогруд же — на півгін лівіше* (І. Білик).

ПІВГОРА́, и́, *ж., розм.* Середина між підошвою й вершиною гори. *Нарешті дійшли ми до півгори. Там починалася непорушена земля, вкрита тонконогом, тирсою і степовими квітками* (А. Кащенко); *Неподалік моря, на півгорі, куди гадючкою п'ялася жорствувата* [жорсткувата] *стежка, мерехтіло, як світляк перед Купайлом, зелене світло* (Дніпрова Чайка); *"Механічний підйом" спустив нас не до самого низу, як це робиться тепер, а десь до півгори* (В. Нестайко).

ПІВГРУ́ПА, и, *ж., мат.* Множина з однією бінарною операцією, що задовольняє закон асоціативності. *У дисертації побудовано функціональне числення в інтерполяційних класах символів для генераторів аналітичних півгруп* (з наук. літ.); *Прикладом півгрупи без найменшого ідеалу є натуральні числа з операцією додавання* (з навч. літ.).

ПІВДА́РМА: ○ **(1) За півда́рма,** *у знач. присл.* — дуже дешево; за безцінь. *За півдарма пани ґрунти У нас забирали* (з думи); *За півдарма продав* (Номис); *— Всім наділю посадковий матеріал, за півдарма роздаватиму — аби тільки більше було в нас садів, аби набувала наша справа всенародного розмаху* (О. Гончар).

ПІВДЕ́НЕЦЬ, нця, ч. Житель півдня *(див.* **пíвдень**[2]**).** *Південець, він ще ніколи не бачив лісу* (О. Гончар); *Відряджене навперейми південцям військо готується до бою з основними силами противників Чеслава* (О. Авраменко); *Мені було ясно, що Леграна посіла притаманна південцям жага шукати заховані скарби* (Р. Доценко, пер. з тв. Е. По); *Хитрий південець і не думав отак відразу розкрити свій намір перед незнайомцем* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); *Старий капітан став очевидцем падіння повітряної кулі, на якій полонені південці утекли з Річмонда* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

ПІВДЕ́НКА, и, *ж.* Жін. до **півде́нець.** *У гандбольній суперлізі стає гаряче: "Галичанка" зміцнює лідерство, а південки влаштовують бійку* (з газ.).

ПІВДЕ́ННИЙ[1], а, е. Прикм. до **пíвдень**[1]**;** полуденний, полудневий. *Учора в південну годину Брат Агапіт до келії моєї Ввійшов* (І. Франко); *На ранішній зорі пастух Корів не гонить по долині, І в час південний на лужок Не кличе їх його ріжок* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна); // Який буває, трапляється в полуденну, полудневу годину. *І пішли сини бееротянина Ріммона, Рехав та Баана, і ввійшли, як була денна спекота, до Іш-Бошетового дому, а він лежав у південному спочинку* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Вітер міг би донести .. у південній тиші немов потойбічний гуркіт вагонів і дихавицю паротяга* (М. Йогансен); *Південна спека. Косарі працюють в одній білизні, білі, мов гуси* (С. Чорнобривець).

ПІВДЕ́ННИЙ[2], а, е. 1. Прикм. до **пíвдень**[2]**;** протилежне п і в н і ч н и й *(див.* **півні́чний**[2]**).** *Ніщо її вже не розважає, Навіть і там, в чудовому Південному кра́ю* (Леся Українка); *Одлетіли давно журавлі у південні країни* (В. Сосюра); *Прилетять священні лелеки з південних країв після зими* (О. Бердник); *Москву реставрують фіни або турки. Особливо турки — добрі наші південні сусіди* (Ю. Андрухович);

// Який росте, водиться і т. ін. на півдні. *Вже створено з південних і далекосхідного тайгового північний виноград* (О. Довженко); *Багатюща й дивовижна природа довкола, духмяні пахощі південної рослинності — все це заколисувало затишним спочинком* (Ю. Смолич); *Буяли всіма кольорами південні дивовижні квіти* (О. Іваненко); *Кий був замашний, з якогось південного дерева, наче залізний* (Ю. Логвин); *Серія дослідів стосувалася витривалості саламандр — тварин з походження південних — до холоду* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека); // Який буває, відбувається, спостерігається на півдні. *Лагодилась буря. Але я байдужно дивився на грізні розрухи натури, не торкала якось мого серця дика краса південної бурі...* (М. Коцюбинський); *На порозі Балика повернувся і з ненавистю плюнув, потім ступнув у сонячну гарячінь, у блиск південний* (З. Тулуб); *Навколо чудесні краєвиди, клімат майже південний* (В. Домонтович); *Сніжок ледь порипував — і це було ніби подарунком нашої сльотавої, майже південної зими* (І. Росоховатський); *Сесостріс підкорив Пунт — славетну країну південних пахощів* (І. Білик); // Збудований, розміщений і т. ін. на півдні. *Поїзд .. подався ліворуч, щоб обійти навколо міста і пристати до південної малорухливої станції* (Олесь Досвітній); *— Чи знаєте ви, яка хороша весна в південному приморському місті?* (Д. Ткач); *Південне містечко зустріло ароматом кави та меду, криком чайок, різнобарв'ям та гамором ринку* (І. Роздобудько); // Уживається як складова ботанічних, зоологічних назв, термінів. *Пухирник південний — один із небагатьох комахоїдних представників флори України* (з наук. літ.); *Для південних плаунів характерна невелика голова з високим округлим чолом, дещо більша щодо тіла, ніж у північних* (з наук.-попул. літ.); *Південний жираф харчується листям, квітами, фруктами і пагонами кущів акації* (з навч. літ.).

2. Який міститься, проходить і т. ін. у напрямку півдня (*див.* **південь²** 1), на південь від чого-небудь або на півдні чогось. *У ті часи по гаях та байраках південної України така була сила дичини, що з нею було й не розминешся* (А. Кащенко); *Собаки, яких завжди буває безліч по селах південної Бессарабії, обпали каруцу й бігли, валуючи, за нею* (М. Коцюбинський); *Вікна виходили на південну сторону* (Б. Антоненко-Давидович); *З падінням цього міста похитнувся б весь південний фланг німецького фронту, який ще й досі нависав над Балканами* (О. Гончар); *Згори, з південного степу, несе жарким чебрецевим духом* (В. Близнець); *Скіфських могил тут, у південних полях, було як у небі хмар...* (М. Вінграновський); *Ми відправилися на південну Волинь* (Д. Білий); // Який дме, насувається і т. ін. з півдня. *Шорстким гарячим язиком Солончаки південний вітер лиже* (І. Муратов); *О моряки, що синій шлях Вам пінили південні шквали, Що вас у білих кораблях Вітри пригод і шторми мчали!* (Ю. Клен); *Наступного ранку вже кружеляла* [снігова дівчинка] *на крилах невеликого південного вітерця, пробуючи свої сили* (В. Багірова).

3. Власт. південцю, південцям. *Було видно між дівчатами кільки* [кілька] *типів, зовсім південних, ніби херсонських, з карими очима та чорними бровами, з оригінальним чистим виразним прорізом уст* (І. Нечуй-Левицький); // Належний південцю, південцям. *Мова, обвіяна вітром і сонцем, Мова, де чуються й води, і сіль, і сушена риба, .. Мова південна встає, Простягаючи руки дівочі* (М. Рильський); *Його смагляво-матове обличчя та виразні агатові очі свідчили, що в його жилах тече якась південна кров* (В. Малик); *Він пропонує вірменинові поєдинок з трьох партій. Зрозуміло, південний темперамент* (В. Дрозд); *З пам'яті виринають незрозумілі південні слівця на кшталт фенхелю, кервелю, хмелів-сунелів* [хмелі-сунелі] *чи куркуми* (Любко Дереш).

Півде́нна півку́ля *див.* **півку́ля; Півде́нний (півні́чний) за́хід** *див.* **за́хід³; Півде́нний (півні́чний) схід** *див.* **схід¹.**

△ **Півде́нна широта́** *див.* **широта́; Півде́нний по́люс** *див.* **по́люс.**

ПІВДЕ́ННИК, а, *ч., геогр., рідко.* Те саме, що **меридіа́н.** *Кожен південник перетинається з усіма іншими в двох точках: на Північному і Південному полюсі* (з наук.-попул. літ.).

ПІВДЕ́ННІШЕ, *присл.* У напрямку на південь від кого-, чого-небудь. *Передано було звідкілясь від уст до уст, що ворожі танкові колони пішли південніше, прориваючись на захід* (І. Багряний); *До обозу прибився осел. Хтось пожартував: мабуть, перебіжчик, втік від італійців, що наступали південніше* (О. Підсуха); *Куди їхати? Козаки звертали десь на північ, Хомі треба було південніше, до своїх* (О. Гончар); *В славнозвісну Волгу впадає ріка Сура, у Сури є притока П'яна — це південніше Нижнього Новгорода* (Є. Гуцало).

ПІВДЕ́ННО... Перша частина складних слів, що відповідає слову **півде́нний²** у 2 знач., напр.: п і в д е н н о а ф р и к а́ н с ь к и й, п і в д е н н о б е р е́ ж н и й, п і в д е н н о к р и́ м с ь к и й, п і в д е н н о с л о в ' я́ н с ь к и й.

ПІВДЕННОАВСТРАЛІ́ЙСЬКИЙ, а, е. 1. Стос. до Південної Австралії. *Більшість південноавстралійського населення мешкає в Аделаїді — столиці штату* (з наук.-попул. літ.); *Південноавстралійський клімат переважно середземноморський* (з навч. літ.).

2. Уживається як складова ботанічних, зоологічних назв, термінів. *Південноавстралійський сом живиться донними безхребетними, переважно двостулковими та одностулковими молюсками, креветками, морськими водоростями* (з наук. літ.).

ПІВДЕННОАЗІ́ЙСЬКИЙ, а, е. 1. Стос. до Південної Азії. *Південноазійське населення становить 40 % населення Азії та 22 % населення світу* (з наук.-попул. літ.); *У політико-географічному плані такі держави, як Індія, Пакистан, Афганістан, Бангладеш, Непал, Бутан, Шрі-Ланка, Мальдиви, є південноазійськими* (з навч. літ.).

2. Уживається як складова ботанічних, зоологічних назв, термінів. *Верхня частина тулуба південноазійського гекончика вкрита дрібною однорідною лускою* (з наук.-попул. літ.); *Південноазійський варан мешкає здебільшого у тропічних лісах та мангрових болотах, харчується комахами* (з навч. літ.).

ПІВДЕННОАМЕРИКА́НСЬКИЙ, а, е. 1. Стос. до Південної Америки. *Я заплющив очі. І мені так яскраво уявилось, ніби я лежу в південноамериканських преріях, а наді мною вихором смалить табун наляканих тигром бізонів...* (Остап Вишня); *Столиця палахкотіла холодним неоновим світлом. Якщо ви не знаєте минулого південноамериканської держави — читайте рекламу* (І. Білик); *Капітан міг потрапити в полон до південноамериканських індіанців* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Уживається як складова ботанічних, зоологічних назв, термінів. *На лобі південноамериканського їжака виразно видно білу смугу, нижня частина тіла мишаста* (з наук. літ.); *На всіх узбережжях південноамериканські морські котики впродовж століть були об'єктом промислу мисливців* (з наук.-попул. літ.).

ПІВДЕННОАТЛАНТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до Південної Атлантики. *Повітряні маси рухаються проти годинникової стрілки по периферії південноатлантичного баричного максимуму* (з навч. літ.); *Найбільший у світі айсберг насувається на південноатлантичний британський острів Південна Джорджія* (з газ.).

ПІВДЕННОАФРИКА́НЕЦЬ *див.* **південноафрика́нці.**

ПІВДЕННОАФРИКА́НКА *див.* **південноафрика́нці.**

ПІВДЕННОАФРИКА́НСЬКИЙ, а, е. 1. Стос. до Південно-Африканської Республіки (ПАР). *Південноафриканська кухня — це вдалий симбіоз світового кулінарного мистецтва: англійського, грецького, німецького, китайського, арабського* (з наук.-попул. літ.); *У липні 1915 р. Німецька Південно-Західна Африка (тепер Намібія) капітулювала перед південноафриканськими військами* (з навч. літ.); *Конференція ООН із питань змін клімату наприкінці листопада збере в південноафриканському Дурбані міністрів та членів делегацій з усього світу* (із журн.).

2. Стос. до південної частини Африки. *Видавництво, яке спеціалізується на випуску путівників, назвало найкращі туристичні напрямки року. Перше місце в рейтингу посіла південноафриканська держава Ботсвана* (із журн.).

3. Уживається як складова ботанічних, зоологічних назв, термінів. *Південноафриканський пітон практично все життя перебуває на землі, іноді заповзаючи на дерева* (з наук.-попул. літ.); *У південноафриканської котячої акули п'ять пар зябрових щілин, що досить високо розміщені позаду голови* (з навч. літ.).

ПІВДЕННОАФРИКА́НЦІ, ів, *мн. (одн.* **південноафрика́нець,** нця, *ч.;* **південноафрика́нка,** и, *ж.).* Жителі Південно-Африканської Республіки (ПАР). *Уже після п'ятого раунду на обличчі південноафриканця відбилася картина поєдинку: йому дедалі важче вдавалося стримувати нашого олімпійського чемпіона* (із журн.); *Відомій кінозірці — південноафриканці — доводиться одночасно працювати одразу в кількох проєктах* (з газ.); *Усіх південноафриканців об'єднує любов до барбекю* (з газ.).

ПІВДЕННОВ'ЄТНА́МСЬКИЙ, а, е, *іст.* Стос. до Південного В'єтнаму. *У 1974 році південнов'єтнамська інфляція зросла до 200 %, оскільки країна страждала від економічних потрясінь через зниження американської допомоги, а також зростання цін на нафту в жовтні 1973 року* (з наук.-попул. літ.).

ПІВДЕННОЄВРОПЕ́ЙСЬКИЙ, а, е. 1. Стос. до Південної Європи. *Південноєвропейська країна-анклав Сан-Марино з усіх боків оточена територією Італії* (з наук.-попул. літ.); *В Європі виділяють чотири типи сільського господарства: північноєвропейський, середньоєвропейський, південноєвропейський та балканський* (з навч. літ.).

2. Уживається як складова ботанічних, зоологічних назв, термінів. *У гомеопатії використовують есенцію зі свіжої рослини проліски південноєвропейської* (з наук.-попул. літ.).

ПІВДЕ́ННО-ЗА́ХІДНИЙ, а, е. Який міститься, проходить у напрямку південного заходу, на південний захід від чого-небудь або на південному заході чогось. *Старший брат мого гімназичного товариша Гожієнка, бойовий офіцер, приїхав з південно-західного фронту у відпустку і привіз із Галичини "Кобзаря" Тараса Шевченка* (Б. Антоненко-Давидович); *Сталося це* [дуель] *.. на вежі, розташованій з південно-західного боку пансіонату* (Ю. Андрухович); *Йорданія — невелика країна у південно-західній Азії* (з наук.-попул. літ.); // Який насувається, дме з південного заходу (про вітер). *Північно-східний вітер приносив із Кубані простудні захворювання і ревматизм, південно-західний — пропасницю* (Д. Білий); *Опівдні, під час відпливу, знялися з якоря, насилу витягши його нагору. Дув помірний південно-західний вітер* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Увечері я відплив від берега, тихо й невпинно прямуючи в море під лагідним південно-західним вітерцем* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса).

ПІВДЕННОІНДІ́ЙСЬКИЙ, а, е. 1. Стос. до Південної Індії. *Традиційний індійський театр південноіндійського штату Керала — танцювально-драматична театралізована вистава, що може тривати декілька годин* (із журн.); *Південноіндійський зелений чай традиційно змішують із ніжними листочками м'яти* (з мови реклами).

2. Уживається як складова ботанічних, зоологічних назв, термінів. *Південноіндійські черв'яги живуть у ґрунті, вкритому листям, та живляться наземними безхребетними* (з наук.-попул. літ.).

ПІВДЕННОІТАЛІ́ЙСЬКИЙ, а, е. 1. Стос. до Південної Італії. *Мешканці південноіталійського міста Турії улаштовували свято на честь бога північного вітру Борея за те, що він знищив частину флоту сиракузького тирана Діоніса* (з наук.-попул. літ.); *У VI ст. до н. е. була відома поема про аргонавтів "Аргонтіха" Орфея Кротонського, південноіталійського епічного поета* (з навч. літ.).

2. Уживається як складова ботанічних, зоологічних назв, термінів. *Ковила південноіталійська.*

ПІВДЕННОКИТА́ЙСЬКИЙ, а, е. 1. Стос. до Південного Китаю. *Найбільший південнокитайський населений пункт — Гуанчжоу* (з наук.-попул. літ.); *Південнокитайський університет технологій вважають одним із провідних вищих навчальних закладів країни* (з газ.).

2. Уживається як складова ботанічних, зоологічних назв, термінів. *Південнокитайський тритон мешкає на висоті від 400 до 1700 метрів над рівнем моря* (з наук.-попул. літ.); *Нещодавно південнокитайського тигра було включено в десятку тварин світу, яким загрожує вимирання найближчим часом* (із журн.).

ПІВДЕННОКОРЕ́ЙСЬКИЙ, а, е. Стос. до Південної Кореї (Республіки Корея). *Південнокорейські машинобудівельні галузі, а також будівництво забезпечуються металом власного виробництва* (з наук. літ.); *Південнокорейські кіберспортсмени — це справжні зірки, у Південній Кореї є телеканали, які цілодобово показують кіберзмагання* (з газ.).

ПІВДЕННОКРИ́МСЬКИЙ, а, е. Стос. до Південного Криму. *Ялта — столиця південнокримських курортів... Главковерх над усім південнокримським повітрям, південнокримським сонцем, місяцем, морем, горами...* (Остап Вишня); *Батя окинув поглядом закурені туманами гори. Третій день він брів південнокримськими перевалами, збиваючи ноги у спортивних сандалях об пісковик півострова* (Любко Дереш).

ПІВДЕННОНІМЕ́ЦЬКИЙ, а, е. Стос. до Південної Німеччини. *Він радо відповідав: "Добр-рого дня", і з кожним днем його південнонімецький акцент під час вимовляння цієї фрази ставав усе менш помітним* (Н. Сняданко); *1871 року до складу новоствореної Німецької імперії увійшли такі південнонімецькі землі, як Баварія, Саксонія та інші* (з навч. літ.).

ПІВДЕННОСЛОВ'Я́НСЬКИЙ, а, е. Стос. до південних слов'ян. *Частина булгар в VII ст. пішла на Дунай, де була асимільована місцевими слов'янами, ставши одним із компонентів південнослов'янського народу болгар* (І. Франко); *Незважаючи на графічну складність літер глаголиці, вона тривалий час вживалася в деяких південнослов'янських країнах* (з наук. літ.).

ПІВДЕННОСУДА́НСЬКИЙ, а, е. Стос. до Південного Судану. *Ще до референдуму південносуданські можновладці були впевнені в позитивному результаті голосування* (із журн.).

ПІВДЕ́ННО-СХІ́ДНИЙ, а, е. Який міститься, проходить у напрямку південного сходу, на південний схід від чого-небудь або на південному сході чогось, спрямований на південний схід. *В глибині бухти, ближче до безлюдного південно-східного берега, стояв есмінець* (М. Трублаїні); *Сонце вже починало сідати, коли ми заїхали у південно-східні райони Старого Міста* (Ю. Андрухович); *Аеропорт ім. Беніто Хуареса лежав просто в межах міста, в південно-східній частині Мехіко* (М. Кідрук); // Який насувається, дме з південного сходу (про вітер). *Південно-східний вітер рибу до казана жене, північний — одганяє* (приказка); *Запорозькі степи відкриті, ні з жодного боку не захищені високими горами чи лісами, тому завше сухі і до середини літа стають перепеченими на щедрому сонці. Тижнями й місяцями дмуть східні й південно-східні вітри, висушують землю, трави, відбираючи в них останні краплі вологи* (В. Чемерис); *Настала дев'ята ранку. Небо супилося, дув сильний південно-східний вітер* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

ПІВДЕННОУКРАЇ́НСЬКИЙ, а, е. Стос. до південних регіонів України. *У другій половині XVI ст. Мала Ногайська орда перекочувала в південноукраїнські степи* (В. Чемерис); *Є* [у картині] *композиційна грація, є тепло, така надзвичайно жива, прогріта, я би сказала — південноукраїнська насиченість колориту* (О. Забужко); *Південноукраїнські степові вітри часто порівнюють із італійськими пекучими вітрами, що дмуть з берегів Африки, — сироко* (з наук.-попул. літ.).

ПІ́ВДЕНЬ[1], дня, *ч.* Те саме, що **по́лудень** 1. — *Тільки той, хто не був на сватанні, той не був п'яний, а то всі лоском лежали аж до другого півдня* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Південь. Сонце пече, наче підрядилось зробить за сьогодні з землі перепічку* (В. Винниченко); *Хоч іноді й до ранку він* [доктор] *сидів, а все ж ніколи не спав аж до півдня* (Д. Бузько); *Тарасик, як метелик, пропурхав до півдня* (Д. Білоус); * Образно. *Ти — ранок мій, ти — південь мій і вечір, ти — ніч моя...* (М. Вінграновський).

ПІ́ВДЕНЬ[2], дня, *ч.* 1. Одна з чотирьох сторін світу; протилежне п і в н і ч *(див.* **північ**[2]*).* *Вони, здавалось, уже не хотіли й жити, але вони ще не хотіли й умирати, чи, може, лише не в силі були остаточно вибрати способу й місця, як і де їм найкраще вмерти — на сході чи на заході; на півночі чи на півдні* (І. Багряний); *Гора Комо — на півдні, в далекій глушині сельви* (Ю. Бедзик); — *Антукським проходом перейдемо через Кордильєри, вулкан залишиться осторонь, на півдні* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // Напрямок, бік, протилежні півночі. *Задніпрянські узгір'я легко піднімаються на південь і кінчаються доволі високою горою над самим берегом* (І. Нечуй-Левицький); *Учора із півдня ти* [море] *хвилі котило, сьогодні ж зі сходу — чи звичка чудна?* (П. Тичина); *З далекого півдня поверталися додому лелеки й журавлі* (О. Бердник); *З півночі на південь тече широченна й глибочезна, місцями порожиста річка Бористен* (І. Білик); *З Нової Східної башти подивилися на захід, а з Малої Західної — на південь* (С. Андрухович); *З півдня зірвався різкий бічний вітер* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); // Частина материка, країни і т. ін., розташована в напрямку, протилежному півночі. *І почув хананеянин, цар Араду, а він сидів на півдні в Краї ханаанськім, що йдуть Ізраїлеві сини* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *На півдні Бессарабії .. по лівім боці Дунаю аж ген до моря стояло на чатах військо* (М. Коцюбинський); — *Гадав раніше, у нас, на півдні Китаю, сильні дощі. В Індокитаї ще сильніші* (В. Владко); *На самому крайньому півдні новобугівських полів .. протікає невеличка .. річечка* (М. Стельмах).

2. Місцевість, край з теплим кліматом. *Спочинок і пробування на півдні зміцнило мене трохи і я тепер далеко бадьоріший* (М. Коцюбинський); *Там, на півдні, квіти над тобою нахилили грона запашні, а у нас, у срібному завої, білий грудень бродить в тумані* (В. Сосюра); *На півдні у нас рано починається весна, і у Великодню ніч здебільшого буває вже тепло* (Б. Антоненко-Давидович); *Скільки прекрасного він проґавив за незліченні години безглуздого смаження на пляжі та швендяння набережною в свої попередні поїздки на південь* (М. Дашкієв).

ПІВДЕСЯТИ́НА, и, *ж., іст.* Ділянка землі, що дорівнює половині десятини (у 1 знач.). — *Тепер я чи візьму яку там півдесятину, чи не візьму, то посудіть самі, чи мені варто брати той клопіт на свою голову* (У. Самчук); *Семен Побережний продав Іванову півдесятину* (М. Стельмах).

ПІВДЕСЯТИ́НКА, и, *ж., іст.* Пестл. до **півдесяти́на.** *І ступали м'яко, нечутно чотири ноги в постолах по зораному пшеничниську ..* — *Півдесятинку б? Добре було б!.. Ех, як добре!* (У. Самчук); — *Яку ви думаєте продати півдесятинку?* — *Ту, що в кадібці* (М. Стельмах).

ПІВДИТЯ́ЧИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **напівдитя́чий.** *Просте личко у хустині білій, Тоненькі руки, злото довгих вій І голос, півдитячий і несмілий, Пронеслись тінню у душі моїй* (М. Рильський); *Ні сила всевладна життєвої змови, Ні всепереможні потоки часу Не владні згасити твоєї розмови, Ні вбити твою півдитячу красу* (Л. Первомайський); *З липучих вогнів ресторанних, з високогір'я сяйних авансцен виношу, мов зяючу ніжну рану, твоє сире півдитяче лице* (О. Забужко).

ПІВДІ́ВКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **півді́вок.** — *Князь, яко вірний домочадець,* — *заговорила .. Вепрова, коли пустила свою півдівку між Волотових дітей* (Д. Міщенко).

ПІВДІ́ВОК, вка, *ч., розм.* Дівчина-підліток. — *Або хоч ото і в Надії Оксанка. Вже не дівча ж, півдівок, як по-колишньому, а вона й хати підмести не вміє* (Ю. Збанацький).

ПІВДОБОВИ́Й, а́, е́. Який триває половину доби, розрахований на цей час або є наслідком діяльності впродовж цього часу. *Півдобовий робочий день. Цілковита дисципліна. Суворе нормування продуктів і зрідженого кисню... За все це робітник одержує антирадіаційний скафандр* (М. Дашкієв); *Півдобовий приплив часто трапляється на узбережжях морів і океанів* (з наук.-попул. літ.).

ПІВДОРО́ГА, и, *ж.* 1. Середина віддалі між чим-небудь. *Я несу кошик, .. ступаю в калошах. Минає так .. з пів години. Могли б вже бути на півдорозі* (М. Коцюбинський); *Він .. почав вертатися з півдороги, аби не спіткати людей* (Л. Яновська); *Десь на півдорозі зустрівся їм вершник* (О. Гончар); *Іванків — на півдорозі до Чорнобиля* (А. Михайленко); *На півдорозі до хати побачив нову капличку* (Ю. Винничук).

2. *перен.* Половина дороги (у 6 знач.); середина якого-небудь процесу, дії і т. ін. *Думки шалено шарпаються в різні боки і на півдорозі обриваються, мов гниле павутиння* (М. Стельмах); *Першим геліобіологам знадобилася стійка впевненість у своїй правді, щоб не покинути справу на півдорозі* (М. Руденко).

Зупиня́тися (спиня́тися) / зупини́тися (спини́тися) на півдоро́зі *див.* **зупиня́тися.**

ПІВДУГА́, и́, *ж.* 1. Половина дуги (у 1 знач.) або неповна дуга. *Дзвінка і пружна сталь велетенською півдугою з'єднала береги Дніпра* (С. Журахович); *Корона Британської імперії має вінець із чотирма хрестами та чотирма геральдичними ліліями, вище яких від хрестів йдуть чотири півдуги* (з наук.-попул. літ.).

2. *у знач. присл.* **півдуго́ю, півду́гами.** У формі півдуги. — *Придивись: стіна вже розкреслена на квадрати. Коли кожен закінчить своє ліплення, картини зіллються в одну смугу внизу і півдугою по всьому фронтону...* (В. Близнець); *Жовтаві хвилі за кормою розходяться півдугами і хлюпають у береги* (Ю. Бедзик); *Півдугою вигнулася Дошка пошани на центральному майдані міста* (В. Яворівський).

ПІВДУГОВИ́Й, а́, е́. Те саме, що **півду́жний.** *Півдугова вісь.*

ПІВДУ́ЖЖЯ, я, *с.* 1. Те саме, що **півдуга́** 1. *Та ось воно* [сонце] *блиснуло верхнім півдужжям, наче осміхнулося звернього...* (І. Волошин); *Я вирішив оглянути дільницю оборони, яку тримає мій взвод, — від Орлова, його окопчик якраз у центрі півдужжя, до Губи, що в кінці лівого флангу* (Є. Доломан).

2. *у знач. присл.* **півду́жжям.** У формі півдужжя. *Оповиті туманом, скелі Ай-Петрі півдужжям нависають над Кореїзом* (із журн.).

ПІВДУ́ЖНИЙ, а, е. Прикм. до **півдуга́** 1. *При панариції на кінцевій фаланзі пальця виконують оперативні втручання — два бічних розрізи або однобічний — півдужний* (з навч. літ.).

ПІВДЮЙМО́ВИЙ, а, е. Розміром у половину дюйма. *Починаючи з середини XX століття, велосипедні ланцюги стали півдюймовими* (з наук.-попул. літ.); *У півдюймової труби з різною різьбою розмір зовнішнього діаметра — 12,7 мм* (з навч. літ.); *Зараз снайперам дають потужну зброю півдюймового калібру* (з газ.).

ПІВЕКІПА́Ж, у, *ч., військ.* Частина, що входить до складу екіпажу *(див.* **екіпа́ж²**). *Наприкінці весни 1920 р. одночасно з Дніпровською річковою флотилією у Києві почалося формування Першого флотського півекіпажу загальною чисельністю не більше 500 матросів* (з наук. літ.).

ПІ́ВЕНЬ, вня, *ч.* 1. Свійський птах із червоним гребенем на голові, пишним хвостом і шпорами на ногах; самець курки. *Ходила квочка з курчатами, кури, і між ними, гордо задравши голову й виблискуючи на сонці своїм червоним гребенем, півень* (Панас Мирний); — *Ку-ку-ріку! Ку-ку-ріку!* — *кричить голосно й завзято півень* (М. Хвильовий); *Ніяк заснути! Кличуть півні, годинник б'є, і місяць лине* (Б.-І. Антонич); *В той вечір Санька приймала гостя з особливою пошаною: заставила Сергія зарізати півня і цілий вечір пекла, варила і смажила* (Григорій Тютюнник); * У порівн. *Вони* [Раду і Маріуца] *налітали одно на одного, билися грудьми, як роз'юшені півні* (М. Коцюбинський); *Юрко ходив гордо по хаті, мов півень по траві* (П. Козланюк); // Флюгер, прикраса і т. ін. у формі такого птаха. *Зверху криші по ріжках шпилі, а наверху комина вертиться по вітру залізний півень* (П. Куліш); *Помахує залізним хвостом на високому комині залізний півень...* (Б. Харчук); * У порівн. — *Будеш крутитися сюди та туди, як бляшаний півень на хаті* (Григорій Тютюнник); // Самець деяких інших птахів ряду курячих. *Особливо цікаво було стріляти фазанів. Причім хлопці стріляли на вибір — тільки півнів!* (І. Багряний).

2. *перен., розм.* Про задерикувату, запальну людину. *Всі для нас народи рівні — і великі і малі. Не деріть ви горла, півні, щоб десь клюнуть на землі* (П. Тичина); *У їдальню до батьків півні* [Гриша і Віктор] *вийшли розкуйовджені й червоні .. Віктор був .. підкреслено стриманим. Тоді як Гриша, здавалося, сікався битися* (Олекса Ізарський); // *у знач. присл.* **півнем.** Задерикувато, із запалом. — *Вірите в химеру про безкінечність заселених світів? — А вірю, — півнем підскочив дід. — Бо не може рости на широкому полі тільки один колосок!* (О. Бердник).

△ **(1) Морські́ пі́вні́** — родина морських риб ряду скорпеноподібних із великими яскравими плавцями *(див.* **плаве́ць²**), схожими на крила. *Морські півні мають плавці, що нагадують крила, і можуть пролітати над водою кілька метрів* (з наук. літ.); *Заблищали* [в сітці] *морські півні з червоними перами* (І. Нечуй-Левицький).

◊ **(2) До дру́гих пі́внів** — за північ, до середини ночі. *Розтривожена звечора Гафія до других півнів не зімкнула очей* (В. Бабляк); *Просиділи до других півнів. Діти давно вже спали покотом* (Василь Шевчук); *Вам, певно, не раз траплялося з кимось сидіти й пити цілу ніч, аж до других півнів* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); **(3) До [пе́рших] пі́внів** — близько до півночі. *Перший раз засиділись хлопці до півнів* (С. Васильченко); *Докія прокидається до перших півнів* (М. Стельмах); *Він міг завести старого, що так зганьбив його, чорта, у твань і протримати до перших півнів, щоб скрутило його в клубок, міг би наслати на нього безум* (В. Дрозд); *Може, тому, що стояла хата над шляхом, чи тому, що в дворі був колодязь, єдиний на весь куток Гасанівку.., вона стала найзручнішим місцем для посиденьок.., а отже й для балачки часом аж до перших півнів* (Григір Тютюнник); *Вечеря затяглася до перших півнів* (І. Білик); **(4) До тре́тіх пі́внів** — до ранку, до світанку. *За вечерею ми* [члени делегації] *засиділися, як то кажуть, до третіх півнів, потім усім товариством поїхали в аеропорт і в літак сіли, не спавши* (П. Козланюк); *Пізніми вечорами хлопець сідав за книги.., і він до третіх півнів просиджував над такими книгами* (М. Стельмах); *Якщо ж, бувало, засиджувались* [дівчата й хлопці] *аж до третіх півнів, то це були досвітки* (О. Воропай); — *Павло Михайлович .. наукову роботу пише. Може, й кандидатську захистить. Ми з ним інколи до третіх півнів засиджуємось...* (М. Руденко); **(5) Дру́гі пі́вні співа́ють / проспіва́ли** — уживається для позначення нічного часу (в межах третьої години), упродовж якого вдруге за ніч співають півні. *Добре, що не їде ніхто. Пізня ніч. Вже другі півні співають* (Б. Лепкий); — *Та куди ви оце? В таку ніч? Уже й другі півні співали!* (Ю. Логвин); *Розходитись стали мужики уже перед світом — проспівали другі півні* (А. Головко); **(6) З [пе́ршими] пі́внями** — відразу після півночі. *Що Божий день ми встаємо з півнями; Ще світяться по мосту ліхтарі* (П. Грабовський); — *А ти, — питаю, — справді рано встаєш чи, може, схід сонця на подушці зустрічаєш? — Підйом у мене разом з півнями* (О. Гончар); — *Загін, слухай мою команду! .. На сьогодні — все! Завтра — з півнями* (М. Циба); *Не хочеться будити Прісі та й вставати завтра з першими півнями* (В. Дрозд); *Дільничного з першими півнями на ноги підняли* (А. Кокотюха); **(7) З тре́тіми пі́внями** — надзвичайно рано, вдосвіта. *Схоплювався* [Тимко] *разом з третіми півнями, приходив до матері, .. скаржився, що йому марилося вночі* (Григорій Тютюнник); — *Ти поспішаєш? — З третіми півнями маю вирушати до Варшави* (В. Малик); *Пора вставати (селяни завжди вставали з третіми півнями), а вони ще й не лягали* (В. Чемерис); **(8) Пе́рші пі́вні співа́ють / проспіва́ли (за-**

співáли) — близько дванадцятої години ночі; опівночі. — *Поспішай же. Час темної сили минає. Скоро заспівають перші півні, і тоді буде пізно* (О. Бердник); **(9) Півень убрíд перехóдить** — дуже мілко (про річку, струмок і т. ін.). *Там, куди раніше можна було загнати цілий табун коней, тепер у липневу спеку півень переходив убрід* (М. Руденко); **(10) Після дрýгих півнíв** — перед світанком. *Кухти не спали, будучи стурбованими раптовим зникненням напівродича. Христя вже кілька разів до хвіртки виходила .. Після других півнів — знову до хвіртки прийшла* (А. Іщук); *Заснув під ранок, уже після других півнів* (Василь Шевчук); **(11) Після трéтіх півнíв** — на світанку. *Тільки коли вже смеркло, козаки пішли у берег і .. після третіх півнів відпихнули дуба на воду і попливли вниз за водою* (А. Кащенко); *Не міг заснути Гнат. Після третіх півнів, скрадаючись, він бережно відчинив хатні й сінешні двері, вийшов з хати* (М. Стельмах); **Пускáти (ловúти) / пустúти (зловúти) півника (півня)** *див.* **пускáти; Пустúти / пускáти червóного півня** *див.* **пускáти; Ходúти півнем** *див.* **ходúти; (12) Червóний** *(рідко* **вогня́ний) півень** — пожежа, яка виникла внаслідок умисного підпалювання чогось із метою розплати, помсти. — *Ви думаєте — тим дурним і зацькованим селянам околишніх земель, що тремтять перед вашою особою, не урветься колись терпець? Ви думаєте — вони не прийдуть до вас з червоним півнем?* (Ю. Смолич); **(13) Як тільки півні закукурíкають** — дуже рано, на світанку. *Прокинулася вранці Лисичка як тільки півні закукурікали, схопила курочку і — додому* (з казки).

ПІВЕСКАДРÓН, у, *ч.* Половина ескадрону як військова одиниця. *До Першої світової війни чисельність ескадронів була прийнята в 128 коней; ескадрони ділилися на 2 півескадрони й 4 взводи, по 16 рядів у кожному* (з наук.-попул. літ.).

ПІВЖÁРТ, у, *ч., рідко.* 1. Те саме, що **напівжáрт** 1. *Удягнутий у благеньке чорне пальтечко. Губа трохи випнута — чи не заяча? Потупцяв коло них трохи та й відійшов. Ні хоча б півжарту, а й пів словечка* (В. Лис).

2. *у знач. присл.* **півжáртом.** Те саме, що **півжартомá.** *"Не диво, що японці так ніжно рисують і вишивають, що в них таке тонке почуття ліній і тонів. Це країна цвітів і дітей". "І гейш", — додала півжартом графиня* (Б. Лепкий); *Якщо твій цинізм називається життєвою мудрістю, Антончику, мовляла вона півжартом, то я волію вмерти дурною* (О. Забужко).

ПІВЖАРТІВЛИ́ВИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **напівжартівли́вий.** *Півжартівливий тон розмови.*

ПІВЖАРТІВЛИ́ВО, *рідко.* Присл. до **півжартівли́вий.** — *Ну що, панове сусіди, — півжартівливо, півсерйозно говорив такий* [шляхтич] *до своїх селян. — Будете закликати Довбуша до мене?* (Г. Хоткевич).

ПІВЖАРТОМÁ, *присл., рідко.* Те саме, що **напівжартомá.** — *Роки мої вже такі, що Кара-Кумів* [Каракумів] *не перейду, — говорив він півжартома* (О. Донченко); *Кожному щось промовляв, кожне щось відповідало, незначне, півжартома* (У. Самчук); *З усього кутка стали бігати до Віталика дивитися на те диво, на ті випадкові блукаючі зображення, що то одне, то друге раптом промайне по екрану, .. той каже грецьке, той італійське, а той півжартома висловлює догадку, що це, може, з Марса* (О. Гончар).

ПІВЖИВИ́Й, á, é, *розм.* Те саме, що **напівживи́й.** *Несучи порожні торбинки, вони знесилено протуляються* [блукають] *крізь натовпи; лягають на камінь.., їх півживі тіла всюди навкруг вокзалу* (В. Барка); — *А знаєте, мені все ж таки ви більше подобаєтеся в такому півживому вигляді, аніж у тому, що ви були п'ять днів тому — в півмертвому* (Ю. Смолич); *Катерина півжива Дитя в хуртечу сповива* (А. Малишко); *Чарнота перший кинувся з оголеною шаблею на шляхтича, за ним і всі, хто там був. Порубаного, півживого Смяровського закопали в землю* (П. Загребельний); *Плакало Ясинине серце. Сонце стояло добре високо, коли півжива, з жаром у горлі .. оглянулася кругом себе* (К. Гриневичева).

ПІВЖИТТЯ́, я́, *с., розм.* Неповноцінне життя; животіння. *Жити — або не жити .. Не хочу сонного життя... півжиття* (Уляна Кравченко); — *Чого, брате, засумував? — Життя. — Зараз, можна сказати, не Життя, а півжиття* (М. Стельмах); *Я .. зрідка ходив на пошту, оскільки для засланця вона перетворилася на півжиття із зустрічами і контактами* (В. Стус); *І нипає помазаником Божим Півправда, півсвобода, півжиття. І за народом згорбленим та босим Пильнує без'язике небуття* (М. Вінграновський).

ПІВЖУПÁН, áнá, *ч., заст.* Короткополий жупан *(див.* **жупáн** 2, 3). *У реєстрових козаків уніформу було запроваджено Кирилом Розумовським: синя черкеска, білі шаровари, півжупан, шапка з тулією, колір якої різнився залежно від полку* (з наук.-попул. літ.).

ПІВЗАБÝТИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **напівзабýтий.** *Ні, це не ти! Та може бути, Що в цій красі болючих змін Є сон про тебе півзабутий, Квіток невидимих отрути* (М. Рильський); *Та ж хатина з дахом із соломи, Ружі дві, жоржинки, як вогні, І таке все миле і знайоме, Півзабуте, — знову при мені* (А. Малишко); *Він вдивлявся у темні циганські очі і бачив у них власний біль... Вже півзабутий, але власний біль* (Ю. Покальчук); *Посміхайся забутій сльозі, але не воруши Ні забутих листів, ні золи півзабутого дому* (П. Гірник); *Таким ледь вловимим екстрактом величі віє, Львове, від твоїх католицьких бань, таким півзабутим споминóм, Львове, зненацька проріже серце* (С. Процюк).

ПІВЗАБУТТЯ́, я́, *с., рідко.* Те саме, що **напівзабуття́.** *Вона сиділа непорушно й закам'яніло, в якімсь дивнім півзабутті* (М. Івченко); *В тяжкому півзабутті розвідник розплющив очі, немов від поштовху, і раптом побачив над собою її схилене обличчя* (О. Донченко); — *Що з тобою? — запитує дружина. — Зі мною? Він прокидається з свого півзабуття* (В. Домонтович); *Коляда перебував у якомусь півзабутті. Сергій Ряжанка остаточно вибив його з колії* (І. Білик).

ПІВЗАПЛЮ́ЩЕНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **напівзаплю́щений.** *Глянув Левко на личко Христини, яка ледве стримувала клубок сміху, на півзаплющені, блискучі од веселих сліз очі, .. завагався. — Розумна ж яка!* (М. Стельмах); — *Я прийшов сюди, аби попросити у Вас дещо... — Здається, ти не прийшов, а тебе принесли, — усміхнувшись із-під півзаплющених очей, озвався Шеф* (Любко Дереш).

ПІВЗАСИ́ПАНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **напівзаси́паний.** *Жінка вилізла з півзасипаного льоху, вся в глині* (Ю. Яновський).

ПІВЗАСÓХЛИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **напівзасóхлий.** *Тундра на очах росла, крилась .. килимами яскраво-зелених мохів, .. купками низьких, розлогих берізок древнього віку, сторчанами* [сторчаками] *півзасохлих модринок* (У. Самчук); *Растаман-трава особливо буйно розростатися стала в урочищах попід Щекавицею, в ярах та на осоннях. Цвіт її півзасохлий збирають і споживають, переважно хто молодші* (О. Ірванець).

ПІВЗАТО́ПЛЕНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **напівзато́плений.** *Залишаючи півзатоплений пароплав, стоячи над шлюпкою, схожою на горіхову шкаралупу, Володя раптом згадав Інгу* (О. Донченко); *Всюди він* [голосок] *летить за мною І мене знаходить знов. На холодних полустанках, .. В півзатоплених землянках, На нічній передовій* (Л. Первомайський); *Течія* [ріки] *наструнила ланцюги півзатоплених човнів* (Є. Пашковський).

ПІВЗАХИСНИ́Й, á, é, *спорт.* Прикм. до **півза́хист.** *Гравцям півзахисної ланки не вдалося забезпечити тотальний контроль м'яча* (з газ.).

ПІВЗАХИСНИ́К, á, *ч.* Гравець півзахисту. *Потім кинулись* [противники] *нахабно калічити наших гравців. Ось вибув з поля півзахисник, нас* [футболістів] *лишилося десятеро* (Ю. Яновський); *Особливо ефектним вийшов у півзахисника другий м'яч, забитий потужним ударом з кута штрафного майданчика* (з газ.).

ПІВЗА́ХИСТ, у, *ч., спорт.* Частина футбольної, хокейної або іншої команди, що одночасно діє в захисті (у 5 знач.) і в нападі (у 3 знач.). *Три голи забив у цих зустрічах Стас Кібертюк — "другий Пеле", "геній півзахисту", "корифей сучасного футболу", як охрестила його світова преса після чемпіонату світу на острові Хортиця* (А. Крижанівський); *Динамівський півзахист повністю контролював центр поля, де нестандартні дії двох гравців щораз ставили перед захистом гостей непрості завдання* (з газ.).

ПІВЗА́ХІД, ходу, *ч., рідко.* Те саме, що **напівза́хід.** *І переконував, і кричав на жону — дарма, нарікала на всіх і вся й плакала, присягалася, що не поступиться, і знову плакала. Мусив зважити на те й обмежитись півзаходом* (Д. Міщенко); *— Май на увазі, що .. майор пнеться на Родзісадове місце і консультується з Варшавою, тим часом Родзісад не вдався до прямих арештів, а обійшовся півзаходами* (Р. Андріяшик).

ПІ́ВЗЕН, а, **ПІ́ВЗЕНЬ,** я, *ч., діал.* 1. Жердина, якою закріплюють солому на даху або скиртах. *Березовий півзен.*

2. *перен., жарт.* Соплі (у 1 знач.). *От поправ півзеня під носом, ще-сь не навчив* [ще не навчився], *щоб матір навчати* (Сл. Б. Грінченка).

ПІ́ВЗЕНЬ *див.* **півзен.**

ПІ́ВЗИНА, и, *ж., діал.* Дерев'яна підпора, на якій тримається стеля; жердина, що тримає солому на покрівлі. *Як прийшли цигани, то і півзини з хати постягали* (Сл. Б. Грінченка); *Коли вітер зірве з гребеня півзину трухляву, то видлубаєш цвяха іржавого, та й тим не зіб'єш деревини докупи* (В. Медвідь).

ПІ́ВЗИНКА, и, *ж., діал.* Перевесло для закріплення соломи на даху, скиртах. *Солом'яна півзинка.*

ПІВЗІГНУ́ТИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **напівзігну́тий.** *Розбиті об дубові двері кулаки* [Анатолія] *були міцно стиснуті і на півзігнутих руках виставлені вперед, як два тарани* (М. Руденко); *Чути: .. як півзігнутими лапками тріпоче зіщулений павучок на обірваній їжаком павутині* (Є. Пашковський); *Химерне створіння із сліпучими від тваринної люті очима .. неслося на півзігнутих ногах* (Д. Білий).

ПІВЗОЛОТИ́Й, то́го, *ч., іст.* Старовинна сума грошей, що дорівнювала половині злотого *(див.* **зло́тий**[2] 2). *Ой, пляшу, пляшу, знаю до кого, Дасть мені свашенька півзолотого* (з народної пісні); *Не стає мені десять грошей до півзолотого* (П. Чубинський).

ПІВЗО́НТИК, а, *ч., бот.* Те саме, що **диха́зій.** *Квітки каланхое зібрані в півзонтик, білі, жовті, червоні з різним відтінком* (з наук.-попул. літ.); *Материнка звичайна часто має пурпуровий відтінок; квітки дрібні, зібрані у складний півзонтик, лілово-рожеві* (з навч. літ.).

ПІВЗРУЙНО́ВАНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **напівзруйно́ваний.** *Зараз там починався яр, а по той бік його, просто саду, стояли півзруйновані будівлі старої цегельні* (Б. Грінченко); *Землянки штабні, півзруйновані школи, Яким ви теплом зогрівали мене!* (Л. Первомайський); *Карафка, склянка, груша й три морелі Й за ними — півзруйновані споруди* (Е. Андієвська); *Їй стало цікаво, як тут .. нові будови так просто й вишукано зростаються зі старими барельєфами на півзруйнованих окремих стінах* (І. Карпа).

ПІВІМЛА́, и́, *ж.* Світло перед світанком або після заходу сонця. *Понад берегом старого Дніпра — легка півімла...* (із журн.).

ПІВІМПЕРІА́Л, а, *ч., іст.* Золота монета царської Росії вартістю 5 карбованців, а після грошової реформи 1897 р. — 7 карбованців 50 копійок. *Півімперіали 88 проби вартістю 5 рублів почали карбувати з 1755 року* (з наук.-попул. літ.); *Протягом XVIII ст. випускалися мідні (копійка, п'ятаки), срібні (рублі, полтиники, гривеники), золоті (до 1753 р. червонці, з 1755-го 10-рублеві імперіали, 5-рублеві півімперіали) монети* (з навч. літ.).

ПІ́ВКА, и, *ж., діал.* 1. Жіноча хустка, пов'язана особливим способом. *Який кабат — така півка, яка мати — така дівка* (приказка); *Півку одягають на голову так, щоби вишита смужка була над чолом* (з наук.-попул. літ.); *Півку іноді крохмалять, і тоді в накрохмаленій півці наша бойкиня виглядає так, як стародавня єгиптянка* (із журн.).

2. Пелена *(див.* **пелена́**[1]*).* *За ним, за ним дівчиниця* [дівчина] *несе дитя в півці* (Я. Головацький).

ПІ́ВКАННЯ, я, *с., діал.* Дія за знач. **півкати** і звуки, утворювані цією дією. *Йому пригадалися зелені ниви, цвітисті луги, сиві воли, чисто побілені хатки і розкішні садки його рідного села, почулося блеяння овець, півкання гусенят, скрип журавля* (І. Франко); *Нараз ізчепляться два індики за коралі, тягаються завзято та поки нарікають тонким півканням, а далі у сварку* (Л. Мартович).

ПІВКАПТА́Н, á, *ч., іст.* Короткополий каптан. *На ньому білий кожух, під яким видніється шовковий малиновий півкаптан* (В. Чемерис); *Жиди раз у раз поглядали в один бік вулиці; нарешті в кінці її, з-за одного поганенького дому, показалася нога в жидівському черевику і замаяли поли півкаптана* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя).

ПІВКАРБО́ВАНЕЦЬ, нця, *ч., іст.* Монета вартістю в половину карбованця, тобто 50 копійок; полтиник. *— Бабусю, чуєте, візьміть од мене .. срібний півкарбованець... Коли на буряках у пана довгоносика збирав...* (М. Стельмах); *— Мені потрібні гроші. — Але ж у вас їх ніколи нема. Адже ви раз у раз полюєте за півкарбованцем* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова).

ПІВКАРБО́ВАНЦЕВИЙ, а, е, *іст.* Який коштує півкарбованець. *Закохався чоловік у став. Днює й ночує там, набивши кишені півкарбованцевими талонами для гостей-рибалок, що їдуть сюди на промисел* (Микита Чернявський).

ПІ́ВКАТИ, ає, *недок., діал.* Видавати пискливі звуки (перев. про деяких птахів). *Всі індики вразно йойкають і півкають* (Л. Мартович); *Транзистор посвистує, півкає, врешті вихоплюється з нього німецька маршова пісенька* (Р. Іваничук); *Півкали курчата в трав'яних кліточках, мекали дивноголосі кози* (І. Карпа).

ПІВКВА́РТА, и, *ж., заст.* Міра рідини, яка дорівнює 1/20 відра; півштоф (у 1 знач.). *Чи то Бог покарав мене, чи півкварта горілки зашкодила мені* (І. Нечуй-Левицький); *Маринці знов сказали випити, .. й Маринка випила. Почала й другу півкварту* (В. Винниченко); *Ще 1744 р. було видано указ про обов'язкове зазначення в клеймі об'єму посудини, наприклад, "пляшка", "півпляшка", "штоф", "півкварта"* (з наук.-попул. літ.).

ПІВКВА́РТІВКА, и, *ж., заст.* Те саме, що **півква́рта.** *Не здужав голови звести, поки не випив півквартівки з імбером* [імбиром] *пінної горілки* (І. Котляревський); *Він весело дякує ковалеві, добуває з торби плескату півквартівку з горілкою* (І. Франко).

ПІВКІЛОГРАМО́ВИЙ, а, е. Який важить половину кілограма. *Із-під барв опалих виліз гриб. Він м'ясистий, півкілограмовий. Як йому зрадів беззубий дід!* (П. Воронько); *За результатами спортивної риболовлі перше місце здобув 12-річний хлопець, який упіймав майже півкілограмову рибу* (із журн.); *У Нідерландах знайшли півкілограмовий уламок метеорита* (з газ.).

ПІВКІЛОМЕТРО́ВИЙ, а, е. Який має довжину або висоту, протяжність у половину кілометра. *Посередині майдану височіла півкілометрова вежа з антенами спрямованої дії* (О. Бердник); *У Вижниці волонтери прикрасили півкілометровий паркан орнаментом вишиванки* (з газ.).

ПІВКІЛЬЦЕ́, я́, *с.* 1. Те, що має форму половини кільця (у 1, 2 знач.). *Одразу за деревами, біля півкільця невисоких скель, виднілася сферична будівля з прозорим склепінням* (О. Бердник).

2. *у знач. присл.* **півкільце́м, півкі́льцями.** У формі півкільця, півкілець. *На околиці міста, охоплюючи його півкільцем з флангів, били в небо вогнем, димом і гарячим газом металургійні і хімічні заводи* (В. Собко); *Ось і лабораторія. Вона тягнеться довгим неширoким півкільцем* (М. Дашкієв); *Ми охопили енкаведистів півкільцем* (М. Андрусяк); *Покришіть пекінську капусту, додайте цибулю півкільцями, присмачте чорним меленим перцем, сіллю і тушкуйте* (з газ.).

ПІВКІЛЬЦЕ́ВИЙ, а, е. Який має форму півкільця. *Застосування півкільцевих зовнішніх опор при переломі гомілки забезпечує її надійну фіксацію* (з наук. літ.); *Найдавнішою пам'яткою оборонного будівництва є Більське городище (VI ст. до н. е.), що має внутрішній півкільцевий вал* (з наук.-попул. літ.); *Кору збирають у період посиленого весняного сокоруху, до розпускання листя. Роблять два півкільцеві надрізи ножем на відстані 20–30 см, з'єднують двома повздовжніми надрізами і знімають кору частинами у формі жолобків* (із журн.).

ПІ́ВКНУТИ, не, *док., діал.* Однокр. до **півкати.** *Мирон .. побачив, як .. під приглушене "пук-пук" чоловічки почали кумедно сіпатись і падати, а один — метатись .. Мирону здалося, що чоловічок, задерши голову, кричав йому. В цю мить біля самого вуха щось півкнуло і задзвеніло розбите віконне скло* (Г. Тарасюк).

ПІВКОЛЕ́СНИЙ, а, е, *діал.* Напівкруглий. *На розі єзуїтського костелу .. на висоті першого поверху міститься за залізною балюстрадою низьке півколесне вікно* (І. Франко).

ПІВКО́ЛЕСО, а, *с.* 1. Те, що має форму половини колеса (у 1 знач.). *Молодиця .. тягне воду з колодязя... Скрипить і гуде журавель, підіймаючи угору своє півколесо та чималу довбню під напором дебелої руки* (Панас Мирний).

2. *діал.* Півколо (у 1 знач.). *Це був високий мужик, що мав праву ногу скривлену в коліні досередини. Як ішов, то писав нею півколесо* (Л. Мартович); *Козаки, піші й кінні, вже на правому боці. Установляються полками, відділами, збитими чотирикутниками в півколесо* (Б. Лепкий).

3. *у знач. присл.* **півко́лесом,** *діал.* Півколом. *Шумно збиралася молодіж і ставала поза ними* [старцями] *півколесом* (І. Франко).

ПІВКО́ЛО, а, *с.* 1. Половина кола *(див.* **ко́ло**[1]**)** як форма лінії. *Ніким не помічений човен описав півколо, обходячи пароплав* (М. Трублаїні); *Ось він сидить верхи на стільці, похмурий і зосереджений, .. і дивиться мовчазно на чорне півколо вечірнього неба, відрізане рамою вікна* (В. Домонтович); *Кирило також захоплює косою півколо, але вона раптом вгрузає у землю* (В. Вільний); *Ліва рука з золотим ножем прокреслила непевне півколо в повітрі, ніж креснув по правій руці, на білій шкірі краплисте виступило червоне...* (П. Загребельний).

2. *у знач. присл.* **півко́лом, півко́лами.** У формі півкола, півкіл. *Враз перед нами з'являється пірамідальна гора, .. а од неї півколом йде височенний хребет — Хамни-бурун* (М. Коцюбинський); *Коли ж півколом стали під дубами, оглянув пильно командир бійців своїх* (М. Терещенко); *Навколо чи точніше — півколом громадяться відроги Тянь-Шаню, вкриті вічними снігами* (Б. Антоненко-Давидович); *Данько сіє... Мах — сюди, мах — туди, і півколами лягає в теплу розволожену землю насіння* (О. Гончар); *Музики вишикувалися півколом біля наших столів* (С. Андрухович).

Зато́чувати ко́ло (півко́ло, *рідше* **круг)** *див.* **зато́чувати**[2]**.**

ПІВКОЛОВИ́Й, а́, е́. Який має форму півкола (у 1 знач.). *Зовнішній мур ішов лінією вздовж теперішнього Підвалля, .. у цьому мурі було п'ять півколових бастіонів; з них зберігся частково тільки один* (І. Крип'якевич); *Задній край спинки жуків родини довгоносиків півколовий* (з наук.-попул. літ.); *Центральний півколовий ризаліт палацу завершений аттиком, два бічні — трикутними фронтонами* (з наук.-попул. літ.).

ПІВКОЛО́НА, и, *ж., архт.* Колона (у 1 знач.), перев. напівкругла, що виступає з площини стіни на половину або три чверті свого діаметра. *Вузенький фриз оперізує церкву, могутні півколони членують фасадні площини* (з наук. літ.); *В історії архітектури Середньовіччя й Нового часу півколони часто називають пілястрами* (з наук.-попул. літ.); *Фасадна частина базиліки в Микулинцях завершена вежею, прикрашеною масивними півколонами та екседрами зі статуями* (із журн.).

ПІВКОЛО́НКА, и, *ж., архт.* Зменш. до **півколо́на.** *У Троїцькому соборі на всіх фасадах бачимо пілястри і лише біля порталів — півколонки* (з наук.-попул. літ.); *Широкі, округлі вікна будівлі облямовані наличниками з півколонок, над якими в'яззю випинаються дугові фронтончики* (М. Стельмах); *Архітектурний декор фасадів Миколаївської церкви в Харкові — карнизи, перехоплені кільцями півколонки, віконні наличники тощо* (із журн.).

ПІВКО́ШИК, а, *ч.* Малий кошик (у 1 знач.). *Вербовий півкошик.*

ПІВКРО́К, у, *ч.* Рух ноги, що переміщує людину на віддаль половини кроку (у 1, 2, 5, 6 знач.). *Якщо ситуація сильно напружує — спробуй зробити півкрок і постеж за своїм диханням* (з наук.-попул. літ.); *Уся комбінація танцювальних рухів польки включає в себе повний крок, півкрок, півкрок. І потім знову повний крок, півкрок, півкрок. Перший крок ширший за наступні два* (з навч. літ.); *Тимчасовий мораторій на вирубку лісу — це тільки півкрок, треба прийняти справедливі закони* (з газ.); // Віддаль, що дорівнює половині кроку. *Голос Влада веселий та впевнений. На півкроку за ним дівчинка, тримається за його руку* (Г. Вдовиченко); *Римляни були у півкроці від винаходу парового двигуна* (з наук.-попул. літ.).

Спини́тися (засти́гнути, зупини́тися) на півкро́ці *див.* **спиня́тися.**

ПІВКРУ́Г, а, *ч.* 1. Половина круга *(див.* **круг**[1] 1–4) як частина площини. *Частину круга, обмежену двома його радіусами, називають сектором. Півкруг — один із видів сектора* (з навч. літ.); *Довго ще блискають огнисті плями в заплющених очах, коли часом глянеш на .. півкруг сонця, котре закочується за ліс, червоне, як жар* (І. Нечуй-Левицький); *Півкруг Місяця у другій його фазі має низку народних назв — підповня, підповень та ін.* (з наук. літ.); // Половина круга як форма обмеження якоїсь площі. *Ані Сікорський не був комендантом повстання, ані селян ніхто не ставив у півкруг, ані не було там ніякої трибуни, ані ніхто не вивішував польської хоругви, ані Сікорський не говорив до селян ніякої промови* (І. Франко); *Над головою низький півкруг стелини, ділений вчетверо* (К. Гриневичева); *У центрі сволока хати розміщено магічні атрибути: у півкрузі — церква* (з наук.-попул. літ.).

2. *у знач. присл.* **півкру́гом.** У формі половини круга *(див.* **круг**[1] 1–4). *За сніжною пустинею далеко займалося півкругом сяйво* (Леся Українка); *Позаду ватаги їхав Тріска. Нараз Тріска завернув півкругом коня і став проти татар* (А. Чайковський); *Вона вдарила* [скриньку] *з силою об долівку..: зміст її, кілька десятків пергаменових листів майнув півкругом у повітрі, як кабалістичне віяло* (К. Гриневичева); *Понад лугом Аероплан чітким півкругом Пролинув, сяючи крильми* (М. Рильський); *Гетьманське подвір'я — за високим парканом, .. під'їзд до будинку — півкругом, доріжка обсаджена в'язами* (Ю. Мушкетик).

ПІВКРУ́ГЛИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **напівкру́глий.** *Повище ліса* [лісу] *була вже гола полонина, серед якої півкруглим стіжком підіймався вгору сам шпиль гори* (І. Франко); *Ми .. ходимо в двір. А двір там такий півкруглий* (В. Винниченко); *Підлога асфальтова. Стеля дугою, півкругла. Двері ковані дебелим залізом* (І. Багряний); *Хвилин за десять ми звернули з вулиці на півкруглу під'їзну алею і зупинилися перед великою будівлею* (О. Авраменко); *Стіни і півкругла стеля хижі були складені із саманної цегли* (В. Єшкілєв).

ПІВКУ́ЛЯ, і, *ж.* 1. Половина геометричної кулі *(див.* **ку́ля**[1] 1, 2), а також предмет такої форми. *Стеля* [склепу] *мала на собі одну-однісіньку оздобу — виковану з каменя випуклясту півкулю* (І. Франко); *Над столом президії опускався зі стелі якийсь незрозумілий пристрій — дві великі металеві півкулі, до яких звисали й підіймалися металеві, гумові й пластикові кабелі та трубки* (О. Ірванець); // Форма чого-небудь, що нагадує половину геометричної кулі. *Настя .. побачила перед собою присадкуватого чоловіка, вдягнутого в куценький кожушок, з-під якого випиралися в боки півкулі штанів-галіфе* (В. Речмедін); *Бермут несподівано легко підхопився із стільця і поніс півкулю живота, розчахненого навпіл довгою темною краваткою, назустріч* (В. Дрозд); *Буває, часом вночі світиться щось в долині. Сам бачив те світіння. Воно було у вигляді півкулі завбільшки з добрий курінь* (Ю. Винничук).

2. Одна з половин, на які умовно поділяється земна куля. *Перед ним стоїть великий глобус. Біля дошки висять дві величезні карти півкуль* (В. Собко); *На превеликий жаль Паганеля, Оріон, котрий можна бачити в обох півкулях, ще не зійшов* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Уже на сході заясніло і сонце промінням своїм усю нашу півкулю освітило* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // Одна з половин, на які умовно поділяють небесне тіло. *Із Землі можна побачити лише одну півкулю Місяця, оскільки він обертається синхронно: час його оберту довкола своєї осі збігається з часом проходження орбіти довкола Землі* (з наук.-попул. літ.); *Деякі астрономи кажуть, наприклад, що одна півкуля Венери постійно освітлена Сонцем, а зате друга так само постійно занурена у вічну темряву* (В. Владко).

3. *у знач. присл.* **півку́лею.** У формі половини кулі *(див.* **ку́ля**[1] 1, 2). *Ковбик підводився, підтягував штани і .. міряв кроками вигнутий півкулею паркет* (О. Чорногуз).

(1) За́хідна півку́ля — територія, розташована на захід від нульового меридіана і на схід від 180 градусів довготи. *Взагалі ж я не проти помандрувати. Не тому, що не син землі своїй рідній, а тому, що корисно ночувати то в півкулі Західній, то у Східній* (Ю. Андрухович); *До Західної півкулі відносять частину Європи, розташовану на захід від Лондона, частини Африки, Атлантичний океан, Америку та більшу частину Тихого океану* (з наук.-попул. літ.); **(2) Півде́нна півку́ля** — за умовним поділом — половина Землі або небесної сфери, яка розташована на південь від екватора. *Був початок листопада, самісінький розпал весни у Південній півкулі* (М. Кідрук); *Австралія — найспекотніша частина суходолу Південної півкулі, для більшої частини її території характерний пустельний і напівпустельний клімат* (з наук.-попул. літ.); *У Південній півкулі пшеницю вирощують Австралія, Аргентина, Південна Африка* (з навч. літ.); **(3) Півні́чна півку́ля** — за умовним поділом — половина Землі або небесної сфери, яка розташована на північ від екватора. — *У Північній півкулі сонце рухається за годинниковою стрілкою, а в Південній — проти неї* (О. Авраменко); *Південні і південно-західні схили завжди тепліші від північних та північно-східних у Північній півкулі* (з навч. літ.); **(4) Схі́дна півку́ля** — територія, розташована на схід від нульового меридіана і на захід від 180 градусів довготи. *Приблизно 85 % населення світу проживає у Східній півкулі* (з наук.-попул. літ.); — *Африка, як ми знаємо, — це найбільший материк у Східній півкулі...* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера).

△ **(5) Вели́кі півку́лі,** *анат.* — парні утворення, об'єднані мозолистим тілом у т. зв. кінцевий мозок. *Великі півкулі вкриті шаром сірої речовини — кори головного мозку* (з наук. літ.); *Головний мозок ссавців відносно великого розміру, особливо великі півкулі переднього мозку та мозочок* (з навч. літ.); **Кора́ вели́ких півку́ль [головно́го мо́зку]** *див.* **кора́; (6) Магдебу́рзькі півку́лі** — фізичний прилад для демонстрації дії атмосферного тиску, зробл. у формі двох порожнистих усередині металевих півкуль, щільно підігнаних одна до одної, з яких відкачується повітря. *Після викачування зі сфери повітря 16 коней, по 8 з кожного боку, не змогли розірвати магдебурзьких півкуль. Коли ж в порожнину між півкулями впустили повітря, півкулі розпалися без жодного зовнішнього зусилля* (з наук.-попул. літ.).

ПІВКУЛЯ́СТИЙ, а, е. Прикм. до **півку́ля.** *Жінчині пальці поповзли по тілу до високого півкулястого живота* (В. Дрозд); *Бічні нави Петропавлівської церкви на Подолі закінчувалися невеликими каплицями, що мали самостійні півкулясті апсиди* (з наук.-попул. літ.); *Деякі пожежні відра мають півкулясте дно або дужку знизу, що перешкоджає їхньому нецільовому використанню* (з газ.).

ПІВКУ́ПОЛ, а, *ч., архт.* Склепіння у формі чверті сфери; конха. *Півкупол зазвичай перекриває півциліндричні частини будівлі — абсиди, ніші* (з наук.-попул. літ.); *Церква має над середньою частиною дерев'яний восьмигранний купол, над вівтарем і бабинцем — кам'яні півкуполи* (із журн.).

ПІВКУ́Щ, а́, *ч., рідко.* Те саме, що **напівкýщ.** *Бруньки відновлення в півкущів розташовані в нижній здерев'янілій частині* (з наук.-попул. літ.); *Барвінок малий — вічнозелений півкущ (30–60 см заввишки) з тонким горизонтальним кореневищем до 70 см завдовжки* (з навч. літ.).

ПІВКУЩОВИ́Й, а́, е́, *рідко.* Прикм. до **півку́щ.** *Нагідки (календула) — це трав'яниста або півкущова рослина родини складноцвітих із помаранчевими та жовтими квітками* (з навч. літ.).

ПІВЛЕЖА́ТИ, жу́, жи́ш, *недок., рідко.* Те саме, що **напівлежа́ти.** *Ірен півлежала на софці й читала, не підводячи від книжки очей* (В. Підмогильний); *За три дні почалось весілля, пишний палац плавав на хвилях пісень Гіменея, гості півлежали .. і піднімали повні розведеного водою вина кіліки за щастя молодят* (І. Білик); *Дівчина півлежала на нерозстеленій канапі і щось безперестанку записувала до .. блокнота* (Ю. Андрухович); *Півлежу, прихиливши голову до холодної стіни* (Любко Дереш).

ПІВЛІ́ТРА, и, *ж., розм.* Півлітрова пляшка (горілки або іншого міцного алкогольного напою). — *Чим я їм оддячу? Півлітри ж їм не поставиш! А, їй-богу, я б їм банкета влаштував* (Остап Вишня); — *Якщо із закускою, то п'янію через пів години, не пізніше. Я свій організм знаю.* — *А від півлітри?* — *Півлітри, признатися вам, ніколи сам не випивав* (О. Чорногуз).

Поста́вити (постанови́ти) ча́рку (пля́шку, пля́шечку, *розм.* **півлітру** *і т. ін.) див.* **поста́вити**[1].

◊ **Без півлі́три (без пів лі́тра) не розбере́ш (не розбере́шся)** *див.* **розбира́ти; Роздави́ти (роздуши́ти) півлі́тру (чве́ртку, пля́шку** *і т. ін.) див.* **розда́влювати.**

ПІВЛІТРІ́ВКА, ПІВЛІТРО́ВКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **півлі́тра.** *Півлітровок дві пари Мовчки вносить Кузьма* (А. Малишко); *Я охоче збігав до крамниці. Саме в той час там не було півлітровок, були лише великі чорні літрові пляшки* (Ю. Збанацький); *Посміхався* [Лобода] *й розливав місткість чотирьох півлітрівок у чарки, чашки, кухлі, що виструнчились на імпровізованому столі* (Микита Чернявський); *Голуб уявив, як обпікає горло спирт, а в голові замакітрилося, наче справді вгилив* [влив] *цілу півлітрівку* (А. Кокотюха).

ПІВЛІТРО́ВИЙ, а, е. Який уміщує половину літра. *Ціле літо я мала постійну .. роботу: безшумно занести рановранці у спальню по півлітровій склянці свіжого .. молока з медом* (М. Матіос); *На дерев'яний стіл біля мазанки Катерина виклала десяток яєць, шматок сала і півлітровий слоїк сметани* (Люко Дашвар); *У палаті на двох Іван Іванович їв курячий бульйон .. з гарної тарілки із позолотою, порожня півлітрова банка стояла на тумбочці* (Г. Вдовиченко).

ПІВЛІТРО́ВКА *див.* **півлітрі́вка.**

ПІВЛЮ́КС, у, *ч.* Те саме, що **напівлю́кс.** *Півлюкс у затишному готельно-ресторанному комплексі — це просторий однокімнатний номер із двоспальним ліжком, тумбочками, м'якими меблями, шафою для одягу, телефоном* (з мови реклами).

ПІВМА́ВПА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **напівма́впа.** *Деякі півмавпи, наприклад лемури та сифаки, мітять територію пахучими речовинами* (з наук.-попул. літ.).

ПІВМА́СКА, и, *ж.* Маска (у 1, 5 знач.), що закриває тільки частину обличчя (лоб, брови, частину носа). *Обличчя молодої жінки було сховане під чорною оксамитовою півмаскою* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); *Швидким ланцюжком вистрибнули* [з автобуса] *бійці міліцейського спецназу в камуфляжі з чорними півмасками на обличчях* (А. Кокотюха).

ПІВМЕ́РТВИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **напівме́ртвий.** *Довкола воза постискалися жінки-жалібниці, що бажали прикликати до життя півмертвого парубка* (І. Франко); [Т е м і:] *Він підняв з гарячого піску півмертву дівчинку і віддав їй всю свою воду* (І. Кочерга); *Вперше розповів він, .. як на Дінці його спіймали і били поліцаї, як лежав півмертвий в чагарниках* (С. Журахович); *Для живої людини півмертвою бути — На краплю менше, ніж бути мертвою* (І. Драч); // *у знач. ім.* **півме́ртвий,** вого, *ч.;* **півме́ртва,** вої, *ж.* Той (та), хто близький (близька) до смерті. — *Ми крайні, з кого дерти. Цінності церков перепродані будуть. З'являться хитруни до півмертвого і покажуть сухарик, промовляючи: віддай з грудей хрестик — сухарик дістанеш!* (В. Барка); [С о к р а т:] *На Херефонта будеш зовсім схожий ти.* [С т р е п с і а д:] *Ой лихо! Схожий буду на півмертвого!* (Борис Тен, пер. з тв. Арістофана).

ПІВМЕТРО́ВИЙ, а, е. Завдовжки або заввишки в половину метра. *Буряк підняв сидіння й дістав півметрової довжини трубку* (М. Циба); *Вночі знялась хурделиця. На ранок полонина була вкрита півметровою товщею снігу* (Р. Андріяшик); *Навіть у басейні я завжди замружуюсь, навіть коли стрибаю з півметрової тумбочки* (А. Кокотюха); *Сил ще залишилось, щоб півметровим засувом закрити двері* (Є. Пашковський).

ПІВМІЛЬЙО́ННИЙ, а, е. Чисельністю, кількістю в половину мільйона. *Це правда, що ті потвори з якогось небуття виходять і наводнюють собою всі краї. Це правда, що півмільйонна їх армія суне на захід* (У. Самчук); *Денвер — .. півмільйонне поселення на самому краєчку велетенського плато поруч із першим поясом Скелястих гір* (Ю. Андрухович); *Прислухайтесь до цього хору дзвонів; приєднайте до нього гомін півмільйонного населення, споконвічний шум річки, безперервний подих вітру* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

ПІВМІЛЬЯ́РДНИЙ, а, е. Чисельністю, кількістю в половину мільярда. *Молода африканська дипломатія з гідністю захищала інтереси більш ніж півмільярдного населення свого континенту* (із журн.).

ПІВМІ́СЯЦЬ, я, *ч.* 1. Неповний місячний диск. *Півмісяць високо плаває в чистому небі* (Панас Мирний); *Тонкий півмісяць відбивавсь в Босфорі* (Л. Первомайський); *Над Венецією сходив блідий півмісяць* (Ю. Андрухович); // Зображення у формі такого диска. *В двері просунулось обличчя .. з блакитною зорею на чолі, .. з таким же півмісяцем на підборідді* (Леся Українка); *Там, де в круг дзеркала переходило держално, невідомий митець вирізьбив півмісяць* (Н. Королева); *Коридором йшла жандармська стежа з великими півмісяцями на грудях* (О. Лисяк); // Що-небудь у формі місячного серпа. *Ольга ненароком глипнула на руки Завадки і зразу ж помітила, що вони, хоч вимиті, але все ж таки з чорними півмісяцями під нігтями* (Ірина Вільде); *Гнат, посміхаючись обличчям і рухливим півмісяцем бороди, змов-*

ницьки підморгнув до своєї Ганни* (М. Стельмах); *Чаклунський чар космічної коси і золоті півмісяці сережок* (Л. Костенко); *Грали півмісяці рум'янців на щоках* [Софії], *а рука без рукавички, яку витягувала з муфти, була ніжна й прозора* (Валерій Шевчук); // Прикраса на шпилі мусульманської мечеті у формі такого диска. *Сонце .. палахнуло на півмісяцях* [мінаретів], *що .. красувалися на тих шпилях під блакитним небом* (А. Кащенко).

2. *у знач. присл.* **півмісяцем.** У формі неповного місячного диска. *Понижче їх стіп розсипався весь Львів півмісяцем на дні долини* (І. Франко); *Жовта хмара куряви, розгорнена півмісяцем, налітала ззаду й по боках* (Я. Качура); *Кількасот сейменів стояли вишикувані півмісяцем перед ханським наметом* (Р. Іваничук).

(1) Черво́ний Півмі́сяць — одна з емблем Міжнародного комітету Червоного Хреста і Червоного Півмісяця. *Під час російсько-турецької війни (1876–1878) Османська імперія використовувала символ Червоного Півмісяця замість Червоного Хреста, оскільки уряд вважав цей символ образливим для мусульманських солдатів* (з наук.-попул. літ.).

ПІВМІ́СЯЧНИЙ, а, е. Який триває впродовж половини місяця. *Він .. жалкував уже, що за обопільною згодою не влаштував собі вчасно півмісячної відпустки* (В. Підмогильний); *Наступного дня Шевченко прощається зі Щепкіним і вирушає поїздом до Петербурга. Підсумок вражень півмісячного перебування в Москві — у щоденниковому записі* (І. Дзюба); // Який виплачують за половину місяця. *Суворо карали* [в артілі] *гультяїв і нечестивців. Могли позбавити півмісячної платні за те, що хтось не з'явився на похорон побратима* (М. Дочинець); // Розрахований на половину місяця. *Я роздув щоки, наче хом'як, що тягне додому півмісячний запас соняшникового насіння* (М. Кідрук).

ПІВМІ́ТОК, тка, *ч., заст.* Міра пряжі, яка дорівнює половині мітка, тобто 20–30 пасмам. *Давала* [нянька] *чиншу до двора: .. Аматі в тиждень по алтину, Три хунти воску на ставник; Льняної пряжі три півмітки* (І. Котляревський); *Подякувавши хазяїнам за обід, Лекерія промовила: — Але таки ще подивлюсь на ваші клубки та півмітки! — і вона швиденько побігла в кімнату* (І. Нечуй-Левицький); *Хима відчинила скриню та заходилась там порядкувати. Вона переглянула сувої полотна, півмітки, що напряла сеї осені, розгорнула і знов поскладала шмаття та одежу, що придбала собі на смерть...* (М. Коцюбинський); *З світанку до пізнього вечора сукалася нитка .. З трьох ниток складалася чисниця, з десятьох чисниць — пасмо, з двадцяти п'яти пасом — півміток* (В. Минко).

ПІВМО́РОК, у, *ч., рідко.* Те саме, що **напівмо́рок.** *Крізь півморок шахти душний .. Довбемо граніт бездушний* (П. Грабовський); *Вогка цементова підлога, півморок, тьмяна електрична лампка в стелі, брак будь-яких вікон .. — це перше, що кинулося в очі* (І. Багряний); *В кімнаті півморок, бо горить лише настільна лампа, прикрита якоюсь тканиною* (Ю. Шовкопляс); *Його ведуть в маленьку каюту. Там півморок* (Ю. Бедзик); *Лягла* [Голда] *в ліжко, заплющила очі і ніби поринула у півморок, у забуття* (Д. Ткач).

ПІВ-НА-ПІВ, *присл., розм.* Те саме, що **наполови́ну.** *Молоко ще раз переварить* [Войцехова], *змішає .. пів-на-пів* (І. Франко); *Напій пів-на-пів із куркумою та імбирем є справді цілющим для багатьох людей* (із журн.).

ПІВНА́ТЯК, у, *ч.* 1. Те саме, що **напівна́тяк.** *Сонце невблаганно шпарить, а в небі ні хмариночки, ні півнатяку на пістрявість* (Дара Корній).

2. *у знач. присл.* **півна́тяком,** *рідше* **півна́тяками.** Те саме, що **напівна́тяк** 3. *Котляревський додає до рисунка всього дві-три лінії: злегенька зідхає* [зітхає] *напочатку, трохи іншу, суворішу кару добирає та ще в кінці ледве-ледве, півнатяком торкається себе самого — і як оживає, як міниться від того весь образок* (М. Зеров); *Обидва геологи розмовляли між собою півнатяками й надмудрими словами* (І. Білик); *Поодинокі винятки — ті, хто примудрявся в ці роки лишатися на плаву публічності, як-от Вадим Скуратівський, і вперто вишукувати кожну шпаринку, в яку можна втиснутися бодай би тільки півголосом і півнатяком — тільки підтверджують загальну тенденцію "вбивства професії"* (О. Забужко).

ПІ́ВНИК[1], а, *ч., розм.* 1. Зменш.-пестл. до **півень** 1. *Коли це біжить лисичка. — Пivнику-братику, відчини!* (з казки); — *Ой півнику-когутику, який ти молодець!* (Н. Забіла); *Сусідський півник не хотів лягати на землю й засинати, .. подзьобав мене і втік* (В. Нестайко); *Якось перед Великодніми святами запитав півник у курочки: — Скільки ти вже знесла яєчок на крашанки?* (В. Багірова); // Молодий півень. *Маненькі курчатка часто дзьобали носиками, а задерикуваті півники підскакували мало не до рук дівчини* (Г. Хоткевич); *В сінях неждано надламаними голосами заспівали молоді півники* (М. Стельмах); *Тиша. Не до часу кукурікнув молоденький півник* (Г. Колісник); * У порівн. *Співають у нас кури й співають. Злітає з сідала котра, або оце доріжкою йде, зупиниться, витягне шию і, неначе півник який молоденький: кукуріку!* (А. Тесленко); // Іграшка, цукерка, візерунок, прикраса і т. ін., зроблені у формі такого птаха. *Березовий півник стояв на воротях, — Ще дід його ставив!* (І. Нехода); *Я торкнувсь до полотенця в півниках рясних* (А. Малишко); *У кімнаті на дерев'яному кілочку, біля одвірка, старенький рушничок з побляклими гаптованими півниками* (Є. Доломан); *Аж ось і великий, розмаїтий Галицький базар. Чого тут тільки нема! М'ясо, риба, бублики, .. цукор і солодкі півники на паличках* (К. Гриб); *Йому здалося, що він потрапив до близьких і рідних людей.., чимось зв'язаний з цією хаткою, квіткою і з тими смішними півниками на печі* (О. Бердник).

2. *перен.* Зменш.-пестл. до **півень** 2. — *А не знаєш, що то за півник он там коло Марійки вертиться? — Та ти хіба не знаєш? Та це ж Гриць Янчеюк* (У. Самчук); — *Півники, півники дзьобаті, — почувся його тихий голос саме тоді, коли Марат досяг найпатетичніших висот. — Може, досить мітингувати?* (С. Журахович); *Худий молодик .. підвівся, ступив крок до клумби. — Е-е, молодьож* [молодь], *чого це ви розійшлися? Ану, тихо мені, півники* (А. Кокотюха); // *у знач. присл.* **півником.** Задерикувато, задирливо. — *Воронцов! Я тебе не розумію! — джеркнув академік і півником відскочив від замполіта на крок* (О. Гончар); — *Чого кричиш, малий? .. Звідки ти? — А ви звідки? — півником наскакує Федь. — Чого до нашого лісу полізли?* (Л. Письменна); // *у знач. присл.* **півником.** Сипло, під час мутації голосу в хлопців-підлітків. *Горіку пішов шістнадцятий; голос у нього переламався, зрідка, коли доходило до сварки або бійки, — похрипував, істерично натягувався та сипів молодим півником* (О. Ульяненко).

◊ **Пуска́ти (лови́ти) / пусти́ти (злови́ти) півника (півня)** *див.* **пуска́ти.**

ПІ́ВНИК[2] *див.* **півники.**

ПІВНИК[3], а, *ч.* Рід барвистих прісноводних окунеподібних рибок родини лабіринтових. *Півники мають додатковий орган дихання — лабіринт, розташований трохи вище зябрових дуг, він дозволяє рибам використовувати атмосферне повітря й існувати в середовищі з низьким умістом розчиненого кисню* (з наук.-попул. літ.); *Самці бійцівських рибок постійно б'ються між собою, як справжні півні, за те й отримали назву півників* (із журн.).

ПІВНИКИ, ів, *мн. (одн.* **півник**, а, *ч.).* Багаторічні трав'янисті рослини родини півникових з великими квітками різних кольорів і вузьким мечоподібним або лінійним листям; ірис *(див.* **ірис**[1]**).** *Зашаруділи хлопці проміж кущів рожі, оргинії та рай-дерева, затріщали розкохані стебла та листя півників* (Дніпрова Чайка); *На дачі Федорова жовтим полум'ям підвелися височенні півники* (Т. Масенко); *На клумбах уже пробивались товсті зелені чуби м'ясистих півників...* (М. Стельмах); *Сині півники в луговій траві, спориші на забутих шляхах, запашні чебреці на пагорбах були до мене привітніші, ніж люди* (М. Руденко); *А фіолетово, а синьо При хаті півники цвітуть!* (М. Вінграновський); *Місто — погане місце для творчості. Хочеться подихати жасмином, півниками і шипшиною* (Г. Пагутяк); *Півники використовують у медицині, садово-парковому мистецтві, парфумерії, вирощують як декоративні рослини* (з наук.-попул. літ.).

ПІВНИКОВИЙ, а, е. Прикм. до **півник**[1]; півнячий. *Кобиляча голова — властителька хатки в лісі, з її вух виймає услужна дівчина всяке добро, танцюючи з дівчиною, розбиває її на дрібні шматочки, щезає від півникового голосу* (І. Франко); // Такий, як у півника. *Радіон закусив, дихнув, і роздмухнулися його руді вуса, півниковий чубчик, — все що залишилося від чуприни-кучми* (Б. Харчук).

ПІВНИКОВІ, вих, *мн.* Родина багаторічних трав'янистих рослин з повзучим кореневищем, мечоподібним листям і різноманітно забарвленими квітками. *Головне застосування півникових по всьому світові — у декоративному квітникарстві* (з наук.-попул. літ.); *Деякі рослини родини півникових містять ефірні олії* (з навч. літ.).

ПІВНИЧОК[1], чка, *ч.* Зменш.-пестл. до **півник**[1]**.** *Іде* [жінка] *й наткнулася: стоїть Пеньок сосновий, а на йому* [ньому] *Червоний півничок сидить І сяє — в пір'ї золотому* (Я. Щоголів); *Нема вже в бабусі пари її овечок, нема підсвинка, нема й п'ятірки курочок, — самий тільки півничок і залишився* (Остап Вишня); *Тарас зосереджено вирвав аркуш паперу з альбому і зробив двох півничків* (О. Іваненко); *О, це вже був не той півничок, що колись його вгамовувала своєю мудрістю Софія Василівна. З зеленого колись поручника вийшла цілком практична людина* (Д. Бузько); * У порівн. *Розтривожений чимсь Страшко, наче півничок, аж підстрибує перед геркулесом, а той лише примирливо розводить своїми здоровенними вузлуватими ручиськами* (Яків Баш).

ПІВНИЧОК[2], чка, *ч.* Зменш.-пестл. до **півник**[3]**.** *Не можна саджати в акваріум двох самців півничків, оскільки вони битимуться до загибелі одного з них* (з наук.-попул. літ.).

ПІВНІЧ[1], ночі, *ж.* Середина ночі, час, що відповідає 24 годинам. *В північ самую глухую Еней, лиш тілько мав дрімать, Побачив хмару золотую* (І. Котляревський); *— Куди ти, — кажу, — налагодивсь оце йти! Вже ж з півночі звернуло* (І. Нечуй-Левицький); *Було вже далеко за північ* (О. Донченко); *Котра вже година? За північ, певно...* (Василь Шевчук); *Вже незабаром північ, а урочисті крики не затихають* (О. Бердник); *Додому поверталися далеко за північ, коли гасли останні ліхтарі й неонові реклами* (І. Білик); *От і північ настала. Дерева зашуміли, загули, сполохано скрикнула якась птаха* (Ю. Винничук); // Пізня ніч. *Уже північ, сторожа пильнує в полі, жде гасла* (С. Скляренко); *— А кого ви тепер найдете, коли вже північ? — Може хоч кого-небудь. Ну, хоча б начальника цеху* (Григорій Тютюнник).

(1) Б'є / пробúла (вдáрила) північ — про бій дзвонів, годинника і т. ін., що відповідає 12 годинам ночі. *Била північ... Місяць... ясно, як в днину* (Б. Лепкий); *Б'є північ... Противник в годину оту .. Іде спочивать* (І. Нехода); *Летять хвилини — я не прислухаюсь. Ось північ вдарила* (Леся Українка); *Ось північ вдарила — найкращий праці час* (К. Москалець); **Глýпа ніч (північ)** *див.* **ніч; Пробúти північ** *див.* **пробивáти.**

△ **(3) Спрáвжня північ,** *астр.* — момент, коли для якого-небудь місця на Землі центр Сонця міститься в нижній кульмінації. *Справжня північ є моментом нижньої кульмінації видимого добового руху Сонця* (з наук. літ.).

ПІВНІЧ[2], ночі, *ж.* 1. Одна з чотирьох сторін світу; протилежне п і в д е н ь *(див.* **південь**[2]**). —** *Завдяки їй* [Полярній зірці] *я завжди знатиму, де в мене північ, де південь, де захід, а де схід* (М. Білкун); *Всюдихід тягнув добре; та щоразу, коли Координатор намагався розвернути його так, щоб стрілка компаса показувала на північ, він починав грізно задирати капот, майже сідаючи на задні шини* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); *Північ — одна з чотирьох головних точок горизонту* (з навч. літ.); // Напрямок, бік, протилежні півдню. *Темно надворі, зоря не зоріє, Вітер холодний од півночі віє* (П. Куліш); *Вітер мчить шалено із півночі, мов тікає від погоні пріч* (Леся Українка); *На схід під підошвою розляглося зелене кладовище. На північ — сад "Тіволі"* (У. Самчук); *Весь ранок сонце світить справа. На північ ідемо глуху* (В. Стус); *Обом утікачам спершу треба було рухатися бодай в напрямку Туркестану, тобто на північ* (Ю. Покальчук); // Частина материка, країни і т. ін., розташована в напрямку, протилежному півдню. *Повітове місто з півночі починається глибокими ярами* (М. Стельмах); *Десь на півночі материка починала громадитись крига* (С. Жадан).

2. Місцевість, край з холодним кліматом. *Тут* [у Братському монастирі] *можна було побачити типи півночі з жовто-русявим волоссям на голові, рум'яні лиця українців* (І. Нечуй-Левицький); *— У Бербанка тепло. Встромив ломаку в землю — цвіте. Моя стихія — північ. Холод. Плодоносний світ я посуваю на північ. А це — головне* (О. Довженко); // *(з великої літери).* Краї материків Євразії та Північної Америки, розташовані в зоні холодного клімату; полярна область Земної кулі, Арктика. *З боку поля весь* [виноградник] *обснований колючим дротом і нагадує в мініатюрі оте, що майор будував на Півночі...* (О. Гончар); *Сидів я вдома, аж доки не повернувся Микола з тої Півночі і не забрав мене знову до себе* (Ю. Покальчук).

(1) Крáйня (Далéка) Північ — полярна область Земної кулі; Арктика. *Я бачив їх* [постріляних, помордованих, розкуркулених] *на шляхах і дорогах Далекої Півночі, я бачив їх у Вінниці, але скільки я ще не бачив, а скільки їх є там!* (І. Багряний); *Хто зна, де цей тесляр з Крайньої Півночі міг навчитися рицарських тонкощів* (О. Гончар).

△ **(2) Спрáвжня північ,** *геогр.* — напрямок на поверхні Землі до одного з полюсів земної осі, а саме до полюсу, що розташований ліворуч від спостерігача, який перебуває на екваторі обличчям до сходу сонця. *Якщо у вас немає компаса, не хвилюйтеся — можна знайти справжню північ, використовуючи природні явища, наприклад Сонце, Полярну зірку, Місяць* (з наук.-попул. літ.).

ПІВНІЧА́НИН, а, *ч.* Житель півночі *(див.* **північ**[2]**).** *Кучугури ласощів, дивовижних кавказьких фруктів та запашних кримських тютюнів пропливали перед ошелешеними північанами* (О. Гончар); *Північани ж, глузуючи з невігластва своїх південних колег, самі постають не в кращому світлі* (О. Авраменко); *Єнсен із Гудмундсоном уже налягли на весла й чимдуж гнали свою шлюпку за найближчий мисок. А коли вернулись на судно, не сказали нікому нічого. Ці північани таки вміють мовчати* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека).

ПІВНІЧА́НКА, и, *ж.* Жін. до **північа́нин.** *Англійські футболістки грали за принципом — північанки проти південок. Північ перемогла з явною перевагою — 7:1* (з газ.).

ПІВНІ́ЧНИЙ[1], а, е. Прикм. до **північ**[1]. *А північної пори Павло й Сила молилися, і Богові співали, а ув'язнені слухали їх* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *В таку північну добу звідтіль, з-під тієї скелі, виступили дві людські постаті, білі, неначе мерці в білих покривалах* (І. Нечуй-Левицький); *— Дзень... дзень... — Північна година* (М. Рильський); // Який буває, трапляється опівночі. *Їй так страшно було йти глухими вулицями, де тільки, наче кошачі очі, світили підсліпі ліхтарні та була глуха північна темнота* (Панас Мирний); *Знову на далекій міській башті .. б'є годинник. Північна тьма* (М. Хвильовий).

ПІВНІ́ЧНИЙ[2], а, е. 1. Прикм. до **північ**[2]; протилежне п і в д е н н и й *(див.* **півде́нний**[2]**).** *Мене починає теж знаджувати північна екзотика: попасти б на криголам, що прокладає морську путь із Архангельська до Владивостока* (Б. Антоненко-Давидович); *Холодні й теплі є місця, північні і південні: там — сніг та крига без кінця, а тут — гаї зелені* (Н. Забіла); — *В південних краях воно* [сонце] *котиться на схід, а в північних — на захід* (І. Білик); — *Ти згадував про Раґнарок... У північних міфах це битва велетнів з богами* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Який росте, водиться і т. ін. на півночі. *Над осінь прилітає птиця Із північних сивих чагарів* (М. Рильський); *Північні* [схили] *.. поросли дубовими гаями, ясенами та всяким іншим деревом, гінким да зеленим* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // Який буває, відбувається, спостерігається на півночі. *Риють* [березневі струмки] *брудну кригу північної зими* (М. Дашкієв); *Змушені були* [загони] *в тріскучі північні морози відходити по старовинному Верхотурському тракту в Уральські гори* (О. Гончар); *Північне наше літо, Лихий портрет південних зим, — Одна лиш мить* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна); // Збудований, розміщений і т. ін. на півночі. *Прибуває кошовий В північну столицю Та й іде собі у двір Вітати царицю* (С. Руданський); *Покину нудні сигнатурки в аптеці, Забуду дітей в пелюшках І поїду ловить оселедці У північних морях* (М. Рильський); *Північні міста виявилися багатшими, красивішими й чистішими, ніж ті південні, де вона бувала* (О. Авраменко); // Уживається як складова ботанічних, зоологічних назв, термінів. — *Ось кандиль-китайка, ренклод-реформа, парадиз* [парадизка], *шафран північний, бергамот новик* (О. Довженко); *Їхали нарти, запряжені північними оленями* (І. Багряний); *Пергач північний веде переважно нічний спосіб життя і зазвичай вилітає на полювання невдовзі після заходу сонця* (з наук.-попул. літ.).

2. Який міститься, проходить і т. ін. в напрямку півночі *(див.* **північ**[2]**),** на північ від чого-небудь або на півночі чогось. *Експедиція встигла зняти та докладно вивчити тільки західне узбережжя Аральського моря та ще й без північних заток, а все східне узбережжя та незліченні острови уздовж нього й дуже звивистий північний берег залишилися невивченими* (З. Тулуб); *Заробітчани валом валили з північних губерній* (О. Гончар); *Знизу, з північної долини, почулися крики* (О. Бердник); *Він уже бачив перед собою .. всю північну околицю з її Віденським лісом, зеленим та липким о цій порі року* (Ю. Андрухович); *У бабиній хаті я мешкав у кутній північній кімнаті* (Любко Дереш); // Який дме, насувається і т. ін. з півночі (про вітер). *Один день віяв північний вітер, а сьогодні люди купаються і ходять, як і перше, по-літньому* (Леся Українка); *Північний вітер б'є в обличчя* (Н. Рибак); *Відходив додому Катранник, і тривога тінила, болісна і чорна, мов північна туча* (В. Барка).

3. Який живе на півночі *(див.* **північ**[2]**).** *В останні часи я дуже захоплююсь північними письменниками (Ібсен, Арне Гарборг, Кнут Гамсун...)* (М. Коцюбинський); *І покохала королівна північна Свангільд не рівню собі — короленка, а вільного вікінга* (Н. Королева); *Північні воїни насміялися з побоювань гетьмана, дуже старого чоловіка* (Г. Колісник); — *А книжність не притаманна традиціям духовних оберегів північних народів* (В. Єшкілєв); *Мати й дочка не натішаться гостем північним, тож володіє той варвар римлянки станом гнучким* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете); // Власт. народам, що живуть на півночі. — *Ми не політики. Ми поети. Нема в нас і північної жорстокості. Ми романтики* (М. Хвильовий).

Півде́нний (півні́чний) за́хід *див.* **за́хід**[3]**; Півде́нний (півні́чний) схід** *див.* **схід**[1]**; Півні́чна півку́ля** *див.* **півку́ля; Півні́чне ся́йво** *див.* **ся́йво.**

△ **Півні́чна широта́** *див.* **широта́; Півні́чний по́люс** *див.* **по́люс.**

ПІВНІ́ЧНІШЕ, *присл.* У напрямку на північ *(див.* **північ**[2] 1) від кого-, чого-небудь. *Коли б він* [льотчик] *приземлився північніше метрів на двісті, вертоліт прилип би до решток ракети, як муха до липучки* (М. Дашкієв); *Самієвський полк працював ревно, спокійно й діловито .. Вся техніка зосереджувалась десь північніше* (О. Гончар); *Старий .. зрозумів, що лист написано не в одному з портів Суматри, а на африканському березі, десь північніше Канбали* (Ю. Логвин); *Батько був патріотом і помер, випасаючи білих ведмедів десь північніше Воркути* (Любко Дереш).

ПІВНІЧНО... Перша частина складних слів, що відповідає слову **північний**[2] у 2 знач., напр.: п і в н і ч н о а т л а н т и́ ч н и й, п і в н і ч н о а ф р и к а́ н с ь к и й, п і в н і ч н о к а в к а́ з ь к и й, п і в н і ч н о у к р а ї́ н с ь к и й.

ПІВНІЧНОАЗІ́ЙСЬКИЙ, а, е. Стос. до Північної Азії. *Усередині великої монголоїдної раси виділяють кілька рас, серед яких і північноазійська — монголи, якути, буряти, евенки, евени тощо* (з навч. літ.).

ПІВНІЧНОАМЕРИКА́НСЬКИЙ, а, е. Стос. до Північної Америки. *Емоції, про які співали північноамериканські джаз-виконавиці, були зрозумілі й близькі для широкої робітничої аудиторії* (С. Жадан); *На островах майже зникла тубільна руда білка — її витіснила агресивна північноамериканська сіра* (С. Пиркало); *Не мали* [корпорації] *стабільного виходу на північноамериканський та європейський ринки* (М. Кідрук).

ПІВНІЧНОАТЛАНТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до Північної Атлантики. *Нам у нашому ранньому шкільному віці натякалось на присутність чогось значно глобальнішого та небезпечнішого за кораблі Північноатлантичного альянсу* (С. Жадан); *Тепла північноатлантична течія суттєво під-*

вищує середні температури та зменшує їхні амплітуди на узбережжі Скандинавського півострова (з навч. літ.).

ПІВНІЧНОАФРИКА́НСЬКИЙ, а, е. 1. Стос. до Північної Африки. *Навесні 1565 р. турецький султан вирішив покінчити з головною цитаделлю європейського лицарства — Мальтою. Османський флот у складі 181 корабля вирушив у похід. По дорозі до нього приєдналися північноафриканські корсари* (з наук.-попул. літ.); *Післязавтра в Алжирі відбудеться чергова матчева зустріч в межах Всесвітньої серії боксу. Визначені пари боксерів, котрі зійдуться на рингу в північноафриканській країні* (з газ.).

2. Уживається як складова ботанічних, зоологічних назв, термінів. *Північноафриканський, або карфагенський, слон мешкав на території Північної Африки до повного зникнення після завоювання її Стародавнім Римом* (з наук.-попул. літ.); *Ознакою північноафриканського гривастого барана, що дала назву виду, є довге волосся на шиї, яке в самців може сягати навіть землі* (з навч. літ.).

ПІВНІЧНОЄВРАЗІ́ЙСЬКИЙ, а, е. Стос. до Північної Євразії. *Північноєвразійський комплекс верхньопалеолітичного мистецтва складається і найповніше проявляється у Приатлантичній Західній Європі ще в першій половині доби верхнього палеоліту* (з наук. літ.).

ПІВНІЧНОЄВРОПЕ́ЙСЬКИЙ, а, е. Стос. до Північної Європи. *Північноєвропейські країни займають переважно півострівне та острівне положення. Винятком є Фінляндія та країни Балтії* (з наук.-попул. літ.); *Регіонами поширення північноєвропейського права є Швеція, Норвегія, Данія, Фінляндія, Ісландія* (з навч. літ.); *На конференції було представлено північноєвропейський досвід соціальної держави на прикладі Королівства Швеції* (із журн.).

ПІВНІ́ЧНО-ЗА́ХІДНИЙ, а, е. Який міститься, проходить у напрямку північного заходу, на північний захід від чого-небудь або на північному заході чогось, спрямований на північний захід. *Невдовзі, після вдало відбитої кулеметним вогнем німецької атаки на північно-західному фронті, Євгенові надано звання підпоручика* (Б. Антоненко-Давидович); *То було мирне, щире море — зовсім не таке, яким його звикли бачити на північно-західному узбережжі Норвегії* (М. Дашкієв); *Північно-західні схили гір укриті густими травами, а нижче — лісами, багатими на різні породи дерев* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // Який насувається, дме з північного заходу (про вітер). *А ніч темна, темна. Дме північно-західний вітер. Горами з шаленим вереском мчать легіони вітрів* (У. Самчук); *Омелько підняв послинений палець. І зразу визначив північно-західний вітерець* (Ю. Логвин); *Кілька днів тому вона знала, що цієї ночі нарешті вщухне .. північно-західний вітер, який мордував місто впродовж останнього тижня* (О. Авраменко).

ПІВНІЧНОКОРЕ́ЙСЬКИЙ, а, е. Стос. до Північної Кореї (Корейської Народно-Демократичної Республіки). *Північнокорейський режим — поборник особливого типу соціалізму, втіленого в державній ідеології чучхе* (з навч. літ.); *Через виняткову політичну закритість своєї батьківщини північнокорейські спортсмени дуже рідко беруть участь у змаганнях, які організовують міжнародні федерації* (із журн.).

ПІВНІЧНОМО́РСЬКИЙ, а, е. Стос. до Північного моря. *Діялося те на одному з островів Північного моря .. На острів прискочив репортер, газета миттю підняла кампанію, за тиждень було створено добровільне товариство на захист північноморських лебедів* (П. Загребельний); *У Франції система каналів сполучила ріки середземноморського та північноморського басейнів* (з навч. літ.).

ПІВНІ́ЧНО-СХІ́ДНИЙ, а, е. Який міститься, проходить у напрямку північного сходу, на північний схід від чого-небудь або на північному сході чогось, спрямований на північний схід. *Північно-східні руські землі .. склали в XII столітті між річками Волгою й Окою чималу державу — Суздальську Русь* (А. Кащенко); *В минулі часи північно-східні князівства беззастережно визнавали верховенство над собою київського престолу* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Росіяни відступали з північно-східної Галичини дуже поквапливо, так що деякі австрійські частини зовсім перемішалися* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); // Який насувається, дме з північного сходу (про вітер). *26 липня 1864 року під дужим північно-східним вітром по хвилях Північного каналу стрілою летіла чудова яхта* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПІВНІЧНОУКРАЇ́НСЬКИЙ, а, е. Стос. до північних регіонів України (Волині, Полісся і т. ін.). *Килими походять з центральних та північноукраїнських промислових осередків, а коци виготовляють вручну на заході, переважно на Гуцульщині* (з наук.-попул. літ.); *Про те, що Чернігів — північноукраїнське місто, свідчать віконниці — своєрідні дверцята, якими прикривають вікна* (із журн.).

ПІВНО́ТА, и, *ж.:* ○ **(1) На півно́ті,** *у знач. присл., зі сл.* з а м о в к н у т и, у р в а т и *і т. ін.* — миттєво, швидко; не закінчивши. *Веселовський .. зблід і круто урвав на півноті регіт* (Б. Антоненко-Давидович); *...У когось на кутку заспівав півень. Спочатку весело, хвацько, але десь на півноті похлинувся морозом і засокорив по-квочачому* [як квочка] (Григір Тютюнник); *Оркестр на півноті урвав мелодію, замовк. В цирку запанувала тиша* (В. Нестайко).

ПІ́ВНЯЧИЙ, а, е. 1. Прикм. до **півень.** — *Бач — наслідив на книжці! Що мені Марко скаже, як побачить на ній півнячі сліди? Скаже: півень більше начитав, ніж ти...* (М. Коцюбинський); *Неприємно виглядала з рідини півняча лапа з скоцюрбленими кігтями* (Б. Антоненко-Давидович); — *Я вже й надвір виходила, прислухалась. Думала — може де півнячий голос почую — тиша* (Ю. Збанацький); *Дзеркальце з фарбованим півнячим пером блиснуло в траві* (М. Матіос); *Іноді з неї* [брили] *чути півняче кукурікання, а самого півня не видно* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); // Пригот. з м'яса півня. *Великий глиняний полумисок із півнячим холодцем, на якому застиг жовтуватий жир, повний глек свіжого узвару та спечені вранці пироги виглядали чимось недоречним* (А. Кокотюха); // Власт. півню; такий, як у півня; півниковий. *Тут уже Янчеюк дещо зрозумів. — Ади який! А Ти що тут таке? — підняв той півнячу голову* (У. Самчук); *Мовчки перезиралися* [хлопці] *круглими півнячими очима і здивовано витягали свої мармизи* (В. Нестайко); *Тут півнячим голосом Прошка оголосив, що Марьванна зараз покаже, як бусурмани їхньому Магомету моляться* (Ю. Логвин); — *Ти змінив імідж? — подивився він на мій півнячий гребінь кольору жаб'ячого мила і на сережку в лівому вусі* (В. Шкляр).

2. *перен.* Власт. задерикуватій, запальній і т. ін. людині. *Відкривалась вона* [ворожнеча] *Артемові на кожному кроці: у зневажливо задирливій поведінці артилеристів до гайдамаків, у півнячій бундючності гайдамаків* (А. Головко); — *Я запам'ятав на все життя ваші півнячі вибрики, шановний студенте, і хочу влітку відпочити від них!..* (О. Бердник); *Нарешті урвався мені терпець, я йому тоді: "Йди, куди хочеш, але жодної копійки не дам, сам себе годуй, сам*

одягай, побачимо, як злетить з тебе цей півнячий гонор..." (Г. Усач); *Він біг уже назад.., повний півнячого завзяття й хлоп'ячої зарозумілості* (Валерій Шевчук).

3. *перен., перев. у сполуч. зі сл.* д і л о, з а с л у г а. Незначний, другорядний і т. ін. (про роль у чому-небудь). [П р е ф е к т:] *Якщо в Коринфі дійсне* [дійсно] *є скільки перлів хисту і науки, то се є Меценатова заслуга.* [М е ц е н а т:] *Моя заслуга півнячa, мій друже* (Леся Українка).

ПІВО́БЕРТ, у, *ч.* 1. Неповний оберт навколо власної осі. *Він з'являвся переважно в людському юрмищі і в ньому розчинявся при першому ж наближенні .. Декому вдавалося перехопити миттєвий півоберт голови* (Ю. Андрухович); *Кинувши ласо, мустангер спинився й зробив півоберт: гнідий крутнувся, неначе навколо осі, і, звично скорившись волі господаря, весь напружився, чекаючи посмику* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

2. *у знач. присл.* **піво́бертом, піво́берту.** Те саме, **що напівобе́рт** 2. *Неоніла сіла на стільця півобертом до Марії Яківни, а півобертом до того палахкого неба* (Валерій Шевчук); *Тома сидить до мене півоберта* [півоберту], *але так, що я дивлюся в люстерко, в якому бачу її натягнуті губки і плавні штрихи помади, що лягають на них* (А. Дністровий).

○ **(1) З піво́берту,** *у знач. присл.* — відразу, швидко. — *У чому справа, а?! Ти чого руки розпускаєш? — завелася* [Злата] *з півоберту, тільки побачила начальника* (Люко Дашвар).

ПІВОВА́Л, а, *ч.* Незавершений овал. *Цифра 3 складається з верхньої і нижньої кривих півовалів, причому верхній півовал менший за нижній* (з навч. літ.).

ПІВОВА́ЛЬНИЙ, а, е. Прикм. до **півова́л;** який має форму півовала; напівовальний. *Поєднання букв із овальними і півовальними елементами відбувається за допомогою коротких прямих чи дугоподібних ліній* (з навч. літ.).

ПІВО́КО, а, *с., заст.* Те саме, що **півшто́ф.** *Староста з шинку післав його до Гната, і він біг, як навіжений, бо в корчмі чекав його чоловік з півоком* (М. Коцюбинський); — *Завтра, чоловіче добрий, буде сало, а до сала й сяке-таке півоко знайдемо, щоб запаморочити собі мізки* (М. Стельмах).

ПІВО́НІЄВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **піво́нія.** *Півонієвим раєм зустріла виставка квітів своїх перших відвідувачів* (з газ.).

2. *у знач. ім.* **піво́нієві,** вих, *мн.* Родина дводольних рослин, поширена в Європі, Азії та західній частині Північної Америки. *Квітка півонія — монотипний рід трав'янистих багаторічників, єдиний у родині півонієвих* (з наук.-попул. літ.); *Півонієві віддають перевагу добре освітленим і прогрітим сонцем ділянкам, також стійкі до легкого затінку* (з навч. літ.).

ПІВО́НІЯ, ї, *ж.* 1. Багаторічна трав'яниста або напівкущова декоративна рослина родини півонієвих із трійчастим листям і великими квітками білого, рожевого або червоного кольорів. *Кінець серпня — сприятливий час для пересаджування півоній, ірисів* (із журн.); *На початку травня на величезних площах Хомутовського степу невимовну красу створює квітуча півонія* (з газ).

2. Квітка цієї рослини. *В ньому* [букеті] *красувалися пишні й пахучі півонії, жасмин, .. ніжні троянди й багряні гвоздики* (А. Шиян); *На порозі з'явився захеканий Янко Потоцький з великим букетом червоних і білих півоній* (М. Томчаній); *Трава ясно-зеленого кольору сягала до пояса, величезні, з людську голову, півонії дихали гарячим полум'ям ароматів* (Ю. Винничук); * У порівн. *Ярина вперше в житті почула про себе, що вона "молодиця", і почервоніла, мов півонія* (П. Панч).

ПІВО́СТРІВ, рова, *ч.* Частина материка різної величини і форми, висунута в море або озеро. *Вони* [греки] *сходять на береги, .. осідають на пониззі Дніпра, пруться на великий півострів, що врізується в Руське море* (С. Скляренко); *Хмари весь час заважали, — як щільно вони обгортають Землю! Ось Апеннінський півострів...* (В. Владко); *Згідно з давнім українським повір'ям, Індія — це не зовсім півострів і навіть не зовсім материк, це швидше Острів, який лежить десь в Океані* (Ю. Андрухович); *Яхта саме огинала між двома мальовничими берегами півострів Брансвік* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПІВОСТРІВЕ́ЦЬ, вця́, *ч.* Зменш. до **піво́стрів.** *Прут з кожною новою повінню підмивав і підмивав береги півострівця, доки однієї особливо водянистої весни зовсім не відрізав прибережну частину від материка* (Ірина Вільде); *Весь півострівець був складений мовби з двох половинок — нижчої, куди у високі повені сягали води лиману.., й горішньої, уступом — степової* (Ю. Мушкетик).

ПІВОСТРІВНИ́Й, á, é. Прикм. до **піво́стрів.** *Його* [Пітсбурга] *середмістя має півострівну форму, такий собі пташиний хвіст, що кінцем упирається у злиття двох річок* (Ю. Андрухович); *Малайська залізниця з'єднує півострівну частину Малайзії з Сингапуром і Бангкоком* (з наук.-попул. літ.).

ПІВОСЬОВИ́Й, á, é. Прикм. до **піввісь.** *Балка моста автомобіля має прямокутний переріз. У півосьові рукава запресовують труби з легованої сталі, на кінцях яких установлюють маточини коліс* (з наук.-техн. літ.); *Півосі служать для передачі руху від півосьових шестерень диференціала до ведучих коліс* (з навч. літ.).

ПІВПАЛЬТО́, á, *с.* Пальто, коротше від звичайного. *Ліна добуває з правої кишені дешевого імпортного півпальта замусолену пачку "Казбеку"* (В. Симоненко); *Данько.., заклавши руки в кишені куценького півпальта, пішов поруч* [машини] (І. Рябокляч); *Комендант викликав Юхима .. і сказав, що їде на бал, дав йому свій синій поліцейський кожушок із смушковим коміром, а сам убрався в Юхимове шкіряне півпальто* (М. Малиновська).

ПІВПА́Р, у, *ч., с. г., рідко.* Те саме, що **напівпа́р.** *Оброблення ґрунту за системою півпару, знищення падалиці, сівба у другій половині оптимальних термінів обмежують поширення хлібної жужелиці* (з наук. літ.).

ПІВПА́РА, и, *ж., розм.* Одна навчальна (академічна) година у вищому навчальному закладі, що становить половину пари *(див.* **па́ра**[1]1). *Дуже напружено слухали* [студенти] *першу півпару й дуже неуважно, стомившись, — другу, раз у раз перепитували слова тощо* (О. Забужко).

ПІВПАРОВИ́Й, á, é, *с. г., рідко.* Те саме, що **напівпарови́й.** *Півпаровий обробіток ґрунту застосовують для сівби цукрових буряків із використанням сидератів хрестоцвітих культур* (з наук.-попул. літ.).

ПІВПА́РУБОК, бка, *ч., розм.* Хлопець-підліток. *Докія не помітила, як Дмитро з півпарубка парубком став* (М. Стельмах); *Ще з того часу, коли почав півпарубком наймитувати у Сороки, вона .. взяла його під свою опіку* (В. Малик); *Розчаровані парубки й півпарубки після кіно між собою побились, аби не пропав марно войовничий запал* (А. Михайленко); *До класу влетів кремезний півпарубок і .. важко повалився на парту* (П. Запаренко).

ПІВПАРУБЧА́К, á, *ч., розм.* Те саме, що **півпа́рубок.** — *І цю, пане, укинуть* [у воду]? — *скрикнув один білоголовий підпарубчак, указуючи на півторааршинну щуку, що билася хвостом по землі* (Панас Мирний).

ПІВПЕ́РЕК[1], а, *ч., діал.* Поперек. *Сміло взяв* [Бовдур] *Андрія за півперек, підняв догори, мов дитину* (І. Франко).

ПІВПЕ́РЕК[2], *діал.* 1. *присл.* Упоперек. *Ріка перехопила півперек усю вузеньку долину, на якій лежить село* (І. Франко); — *Наш гетьман Сагайдачний перейшов з військом Крим півперек аж до самої Кафи...* (А. Чайковський).

2. *у знач. прийм., з род. в.* Уживається при вказівці на розташування одного об'єкта по ширині другого. *Півперек долини, від лісу до лісу, підіймалася здоровенна гребля* (І. Франко).

ПІВПЕРІ́ОД, у, *ч.* 1. Половина періоду (у 1 знач.). *Періодизація розвитку митної діяльності в Україні укладається в три великі періоди з двома-трьома півперіодами в кожному* (з наук. літ.); *Періодом найвищого розвитку в історії Стародавньої Індії був період класичний, що поділяється на два півперіоди: друга половина I тис. до н. е. і VI тис. н. е.* (з наук.-попул. літ.); *Перший півперіод повоєнного десятиліття — це 1944–1946 рр.: кінець німецько-радянської війни та початок повоєнної відбудови* (з навч. літ.).

2. *спец.* Для періодичних процесів — проміжок часу, який відповідає половині тривалості регулярно повторюваного циклу цього процесу. *Струм, який протікає за один півперіод, дорівнює струмові в іншому півперіоді, але напрямки їх протилежні* (з наук. літ.); *На вихідних сигналах трапляються короткотривалі коливання й зміни, при цьому тривалість таких відрізків менша за півперіод інформативної складової сигналу з частотою* (з наук.-техн. літ.).

ПІВПІДВА́Л, у, *ч.* Те саме, що **напівпідва́л.** *Я .. зітхаю, зміняю позу, читаю вивіску над півпідвалом: "Портной А. Котляренко"* (В. Винниченко); *Цей будинок належав колись .. якомусь великому промисловцю, що займав сам із родиною всі дванадцять кімнат, крім кухні й помешкання про прислугу* [для прислуги], *що було в півпідвалі* (В. Підмогильний); *Молода привітна жінка, до якої Леся звернулася, завела її у під'їзд, показала двері і попередила, що східцями треба спускатися трохи вниз у півпідвал* (М. Олійник); *Спустилися сходами до півпідвалу. Племінник прочинив двері комірки* (Ю. Мушкетик); *Тато .. їздив із дитиною у гості на квартиру, яку наймала мама .. у півпідвалі на вулиці Островського* (М. Матіос).

ПІВПІДВА́ЛЬНИЙ, а, е. Прикм. до **півпідва́л;** напівпідвальний. *Нарешті в кінці затхлого півпідвального ходу вона забрязкотіла ключем і ввела хлопця в якусь простопрість* (В. Підмогильний); *Вони звернули у вузький провулок і спустились кількома сходинками до півпідвальних дверей, зарослих облізлим плющем* (І. Карпа).

ПІВПЛОЩИНА́, и́, *ж., мат.* Сукупність точок площини (у 3 знач.), які лежать по один бік від деякої її прямої. *Фігуру, утворену двома півплощинами, що мають спільну межу, називають двогранним кутом* (з наук. літ.); *Від будь-якого променя у півплощині можна відкласти кут із вершиною у початку променя й тільки один* (з навч. літ.).

ПІВПЛЯ́ШКА, и, *ж., іст.* Міра рідини (перев. вина, горілки), що дорівнювала 0,3 літра. *На рушнику лежала хлібина, з десяток яєць, курка, огірок, п'яток тарані, обіч стояла півпляшка* (Ю. Яновський); *Півпляшку використовували до введення метричної системи* (з наук.-попул. літ.).

ПІВПО́ВЕРХ, у, *ч.* Невисокий, зменшеної висоти поверх (у 1 знач.). *Віддихувався* [Іван Іванович] *перед штурмом останнього півповерху* (В. Дрозд); *Західний фасад будинку Театру оперети в Києві декоровано пишніше за інші. По його центру — розміщений під карнизом півповерх, що відповідає висоті зали для глядачів* (із журн.).

ПІВПОЛУ́КІПОК, пка, *ч.* Стіжок злаків, складений з п'ятнадцяти снопів. *Зжатий півполукіпок.*

ПІВПО́РЦІЯ, ї, *ж.* Половина порції (у 1 знач.). * Образно. *Коли вона одважувала порцію ковбаси Шварцбордові, вона одважила йому й порцію теплого погляду, оздобленого півпорцією зваблевої усмішки* (Гео Шкурупій).

ПІВПРА́ВДА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **напівпра́вда.** *Ми навчилися навіть в роковану мить Чесно долі дивитись у вічі. Нам неправда ненависна, як антисвіт. Та півправда — ненависна вдвічі* (Б. Олійник); *Про Івана Мазепу у підручниках пишуть як про ворога українського народу, зрадника (кому? цареві?). Півправда — також неправда* (М. Василенко).

ПІВПРОЗО́РИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **напівпрозо́рий** 1. *Лист до мсьє Абеля був у тонкому півпрозорому конверті* (Ю. Смолич); *Паморозь іскристо Висне на гіллі. Зникло дальнє місто В півпрозорій млі* (Л. Первомайський); *Моторошно стало. Сіялися дрібні сніжинки, мов ткавши півпрозорий саван над чорновіконними гробницями* (В. Барка); *Люди охнули: перед ними мерехтіло пічне дивоколо, на його тлі з'явилися прегарні півпрозорі істоти* (О. Бердник); *Невільниці були в півпрозорих вавілонських туніках, які трималися лише на лівому плечі* (І. Білик); *Наші очі — система півпрозорих дзеркал* (Любко Дереш).

ПІВПРОЗО́РІСТЬ, рості *і* рости, *ж., рідко.* Властивість за знач. **півпрозо́рий;** напівпрозорість. *Крізь матову півпрозорість конверта ледве-ледве просвічувала ніжна, блідорожева й непрозора шовкова підкладка* (Ю. Смолич).

ПІВПРОЦЕ́НТНИЙ, а, е. Який становить половину процента від загального числа; піввідсотковий. *На початку весни лозу обприскують півпроцентним препаратом мідного купоросу* (з наук.-попул. літ.); *Національний банк запровадив півпроцентний податок з операцій продажу банками іноземної валюти* (з газ.).

ПІВПРЯМА́, о́ї, *ж., мат.* Частина прямої (у 1 знач.), обмежена з одного боку точкою. *Точка розбиває пряму на дві півпрямі (два промені), пряма розбиває площину на дві півплощини* (з наук. літ.); *На будь-якій півпрямій від її початкової точки можна відкласти відрізок заданої довжини й до того ж тільки один* (з навч. літ.).

ПІВПУДО́ВИЙ, а, е. Який важить половину пуда. *Дядько Тимоха був коваль, і дві його здоровенні жилаві руки з засуканими рукавами щодня, як пірцем, повертали й гупали важким півпудовим вершлягом по залізному ковадлу* (Б. Грінченко); — *Золотої* [рибки] *вже не спіймаю .. От карася чи линка, напевне, добуду. А коли ж ми з тобою впіймамо півпудового коропа?* (М. Стельмах); *Хома .. тримає напоготові важку півпудову в'язанку гранат* (О. Гончар); *Один ратник знайшов у возі дві півпудові в'язки деревлянських стріл* (І. Білик).

ПІВРІ́К, ро́ку, *ч., діал.* Півріччя. *Що ж, не стало сили, Нездужаю уже піврік...* (Ю. Федькович); *Тут вже за перший квартал сього року екзекуцію платимо, а ми ще за торічний* [торішній] *піврік не заплатили* (І. Франко).

ПІВРІ́ЧНИЙ, а, е. 1. Який триває, продовжується пів року. *Завтра, майже після піврічної перерви, ми знову поїдемо на качки!* (Б. Антоненко-Давидович); *Вона не ждала цього. Після піврічної розлуки прийти на одну хвилину, сказати, що кохає іншу, що хоче одружитися з нею, — і зникнути...* (В. Малик); *Змучена піврічними зливами, природа ожила* (І. Білик); // Розрахований на пів року. *Тебе взяли на дуже відповідальну роботу лаборанта... До всього ж, взяли тимчасово. Точніше, з піврічним випробувальним строком...* (О. Тесленко); *У Харкові було повно снігу .. За одну добу насипало якусь там піврічну норму* (Ю. Андрухович); *Почнеться велика піврічна перевірка різними комісіями* (А. Кокотюха); // Зароблений за пів року. *Він, звісно, себе не образив, за свою зброю здер з нас не мало не багато майже піврічну виручку з продажу ендокринолу* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Який утворився впродовж півріччя. *Гренгуар розраховував, що, одержавши від пана прево винагороду за епіталаму, він сплатить піврічний борг — комірне метрові Гійому Ду Сіру* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

2. Віком у пів року. *Раптом величезний білий вовк, з піврічне теля на зріст, .. майнув з найближчого замету* (З. Тулуб); *Гафія годувала грудьми піврічну доньку* (М. Матіос); *Тьомик обняв мене, всміхнувся безневинною посмішкою піврічного немовляти* (М. Кідрук).

ПІВРІ́ЧЧЯ, я, *с.* Проміжок часу, який дорівнює половині року, шести місяцям. *На друге півріччя попав Матвій на іншу роботу* (Мирослав Ірчан); *Село впоралося із жнивами, заробивши по кілограму за півріччя* (Б. Харчук); *Івана спочатку мати .. віддала до їхньої звичайної сільської школи. Та вже після першого півріччя вчителі чесно сказали, що вчитися він не може* (В. Лис); *Секретарка передала йому доручення начальника відвезти до обласного центру звіт за півріччя* (В. Кожелянко).

ПІВРО́ЗПАД, у, *ч., фіз.* Те саме, що **напівро́зпад.** *Піврозпад протона не може бути коротшим за* 10^{32} *років* (з наук.-попул. літ.).

△ **Періо́д півро́зпаду (напівро́зпаду)** *див.* **період.**

ПІВРО́ТА, и, *ж.* Половина роти як військова одиниця. *— Я мав дістати підпоручика і командувати півротою, — обурено підхопив Ісаєв* (З. Тулуб); *Для втихомирення бунтівників уряд направив у село півроту* (з наук.-попул. літ.).

ПІВРО́ТНИЙ, а, е. Прикм. до **півро́та.** *Через ріку по першому льодочку Ввірвалися* [партизани] *до міста уночі, Де животів півротний гарнізон* (П. Воронько); // *у знач. ім.* **півро́тний,** ного, *ч., розм.* Командир півроти. *Заклепенко .. скочив на вікно й до кам'яних будівель — несамовито: — Так передайте ж нашим, як ми умирали! Далі підійшов до півротного, глянув у саму душу і: — Ех, Ваню!* (Б. Антоненко-Давидович).

ПІВРУКАВИ́ЧКА *див.* **піврукави́чки.**

ПІВРУКАВИ́ЧКИ, чок, *мн. (одн.* **піврукави́чка,** и, *ж.).* Жіночі рукавички без пальців. *Пальці* [бабусь] *бліді, як кість слонова, в прозорих піврукавичках і тяжких родових перстенях з хризолітом та кривавниками* (К. Гриневичева); *Особливо популярними в цьому році серед наречених є в'язані рукавички або піврукавички* (із журн.); // *спец.* Елемент захисту кисті руки й пальців у працівників на виробництві, спортсменів, мисливців і т. ін.; тактичні рукавички. *Для обмеження несприятливого впливу виробничої вібрації працівники надягають спеціальне взуття, рукавички, піврукавички* (з мови документів); *Як правило, піврукавички зроблені з міцних матеріалів і призначені для проведення різних тактичних операцій* (з мови реклами).

ПІВСАЖЕ́ННИЙ, а, е, *заст.* Завдовжки в половину сажня. *Дядько ішов сам: глухо покашлюючи, як із бочки, ступаючи певними півсаженними кроками* (С. Васильченко); *В кутку на потемнілих колодах висів помащений у біле півсаженний хрест, а під ним блимало тьмяним полум'ячком горільце* (І. Білик).

ПІВСВІДО́МИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **напівсвідо́мий.** *Якийсь дивний, півсвідомий жах і неприємність розливалися по всім її тілі і по очах, стискали гортанку, тамували віддих* (О. Назарук); *Є дивний чар у змроку городському, У куплених обіймах і устах, Що будять у душі брехню знайому І півсвідомий та солодкий жах* (М. Рильський).

ПІВСВІДО́МІСТЬ, мості *і* мости, *ж., рідко.* Абстр. ім. до **півсвідо́мий;** напівсвідомість. *Мені в'їдливо лізла в голову якась мисль, і я вперто затримувала її в півсвідомості* (М. Хвильовий); *— Ізі в маринні, у півсвідомості повторює одно лише слово... — Яке? — Беза* (Н. Королева); *Чутлива психосфера народу вже малювала в півсвідомості ті події, котрі сягали корінням у історичний ґрунт, давно заплідненений драконячими зубами* (О. Бердник).

ПІВСВІДО́МО, *рідко.* Присл. до **півсвідо́мий;** напівсвідомо. *Я півсвідомо шукав* [долара] *у кишені* (Мирослав Ірчан); *Людське мислення взагалі консервативне від природи; ми свідомо і півсвідомо чіпляємося за закони, проголошені кимсь і колись* (М. Дашкієв); *Зрідка пробуджуючись, він півсвідомо бачив, як світло машин великими стягами визолочує безрідні вікна* (Є. Пашковський).

ПІВСВІ́Т, у, *ч., збірн.* Жінки легкої поведінки, що манерами, одягом і т. ін. наслідують аристократок; демімонд. *В одного з найвідоміших модельєрів Франції другої половини XIX ст. Жака Дусе одягалися титуловані особи, актриси й представниці півсвіту* (із журн.).

ПІВСВІ́ТЛО, а, *с.* Слабке, тьмяне світло, освітлення. *Ліхтарня, закрита ясною заслінкою, наповнювала вагон якимось півсвітлом* (І. Франко); *Притихлі вночі чайки зняли гамір, а в невиразнім півсвітлі неба промайнула, свистячи крилами, пара качок* (І. Багмут); *Дівчина різко звернула з асфальтової доріжки, пішла в примарному півсвітлі поміж деревами вниз, до Дніпра* (О. Бердник); *Старі дерева парку дрімали в розпорошеному півсвітлі над осокою звивистої річечки* (Л. Кононович, пер. з тв. О. Гріна).

ПІВСЕРЕ́ДНІЙ, я, є, *спорт.* 1. Проміжний між легким і середнім (про вагову категорію спортсмена). *Борці в півсередній і напівважкій вазі досягли неабияких успіхів* (із журн.); *Упродовж кар'єри український боксер Сергій Дзинзирук був чемпіоном світу за версією WBO у другій півсередній вазі і сім разів захищав свій титул* (з газ.).

2. Який грає між крайнім і центральним нападниками у футбольній команді. *Перший гол уже на першій хвилині провів правий півсередній нападник* (з газ.); // *у знач. ім.* **півсере́дній,** нього, *ч.;* **півсере́дня,** ньої, *ж., розм.* Те саме, що **інса́йд** 1. *Зекан, півсередній з футбольного клубу "Мадурейро Атлетіко", уже запрошений виступати за "Ботафого"* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду).

ПІВСИРОТА́, и́, *ч. і ж.* Те саме, що **напівсирота́.** *Без батька — півсирота, а без матері — вся сирота* (приказка); *— Тобі це важко зрозуміти, бо вас у мами аж три, а я от трохи розумію. Бо син я один. Ну, а в Держикрая ще, так би мовити, комплекс півсироти. Батька немає* (П. Загребельний); *Помолімось за наших дітей, Що в житті вже зазнали страстей: За півсиріт і круглих сиріт, Кого втоплено болями в СНД* (В. Багірова).

ПІВСЛІВЦЕ́, я́, *с.* Зменш.-пестл. до **півсло́во.** *Як багатій занедужа — чуток-чуток, як бідар помре — ні півслівця* (приказка); *Якісь на око невинні півслівця літали з одного кінця салону до другого, немов сигнали порозуміння в якійсь справі* (І. Франко); — *Ти не галайкочи півслівцями, а говори повним словом!* (М. Стельмах).

ПІВСЛО́ВО, а, *с.* Слово або висловлювання, в якому неповно, натяком висловлена яка-небудь думка. *Коли ж би він до неї більше говорив, — то вона відповідатиме лиш із чемності півсловами, нехай догадається, що можна йому вже йти додому* (Л. Мартович); *Жодна з газет не згадувала й півсловом про суть самої наукової доповіді Нен-Сагора, її постулатів* (Ю. Смолич); *Віктор не заспокоїв її ані півсловом* (Олекса Ізарський).

○ **(1) На півсло́ві** *(рідко* **на сло́ві),** *у знач. присл., перев. зі сл.* о б р и в а т и, з а м о в к а т и, з а л и ш а т и, о с і к т и с я *і т. ін.:* а) раптово, несподівано. *Він на півслові урива пісню* (М. Коцюбинський); *Педро на півслові замовк* (В. Владко); *Яцуба ненароком стрівся очима з донькою і враз на півслові осікся* (О. Гончар); *Нема в Рабів облич, лишень тіла .. — Чому ж творець* [Мікеланджело] *покинув на півслові Свій труд .. Невже забракло генію тепла, Щоб оживити очі мармурові?* (Д. Павличко); б) різко перервавши. *Черговий і вартовий поперхнулися на півслові* (І. Багряний); *Він урвав себе на півслові, бо раптом відчув, що далі не слід нічого говорити* (І. Білик); — *Найясніший королю... — Замовкни!* — *обірвав його той на півслові* (Ю. Винничук).

◊ **З півсло́ва (з пе́ршого сло́ва) розумі́ти / зрозумі́ти** *див.* **розумі́ти.**

ПІВСМЕ́РК, у, *ч., рідко.* Напівсутінь, неповне смеркання; напівморок. — *Про Козубенкового синка нічого не чуть? Сидить собі у концтаборі? О-хо-хо! Молоді, гарячі... — він махнув рукою і зник. Рої бджіл метнулися за ним у півсмерк повітки* (Ю. Смолич); // *у знач. присл.* **півсме́рком.** Те саме, що **смерка́ння** 3. *Не так нині, як бувало! Півсмерком Не йдуть селом дівчатонька ходірком* [ходою], *Не виводять співаночок на весь двір* (І. Франко).

ПІВСМЕ́РТЬ, і *і* и, *ж.:* ○ **(1) До півсме́рті (півсме́рти),** *у знач. присл., розм.* — дуже сильно, до знемоги. *Побили мене ще по дорозі до півсмерті* (В. Козаченко); *Шацький, зачудований та водночас до півсмерті наляканий моторошним видовищем, зойкнув* (А. Кокотюха); *Трохим, упевнившись, що все правда, найперше жорстоко, до півсмерти побив свою колишню улюбленицю* (В. Лис); *Дівчинка нажахана до півсмерті, вона боїться покарання за вчинене* (Любко Дереш).

ПІВСО́Н, сну́, *ч.* Те саме, що **напівсо́н.** *Був це чуйний півсон, яким звичайно спиться у дуже ясні ночі* (К. Гриневичева); *З твоїм диханням хочу вмерти в оцім оманливім півсні* (І. Калинець); * Образно. *Гуде і огорта Засулля крик. Там сто дверей, печаток і замків, і дротом огороджений периметр, і серце, огороджене печаллю, і дума, огороджена півсном* (В. Стус).

○ **(1) У півсні́,** *у знач. присл.* — у стані напівсну. *На устах слова, але не тії, усе не ті, що мріються мені, коли вночі лежу я у півсні* (Леся Українка); *Може, ти була скупа в розмові, Як під льодом річка у півсні, Я хотів, щоб у твоєму зорі Жайворонки бились голосні* (А. Малишко); *Після розмови з Макухою він ходив немов у півсні. Жив якимось дивним, роздвоєним життям і чатував за кожним своїм словом, за кожним рухом* (Ю. Бедзик).

ПІВСО́ННИЙ, а, е. 1. Прикм. до **півсо́н.** *Такий півсонний стан, коли думки немов присіли і відпочивають, не відзиваються, можна пізнати лише на селі. Нічого тоді не хочеться, лише спати і спати або хоч лежати без думки* (О. Маковей).

2. Те саме, що **напівсо́нний** 2. *Жінка встала і мерщій, Іще півсонна і невмита, Ще снами ночі оповита, Йде до колодязя з відром* (Микола Чернявський); *Він прокинувся, зором півсонним Чиєсь бородате обличчя зустрів* (Л. Первомайський); *Холодна м'ята колисала Останні тіні на осонні. Ще зорі неба не кресали. І тільки коники півсонні Перемовлялись в оболоні* (П. Гірник); * Образно. *В цих сльотах була якась принада. Всі озера повні води .. Півсонний спокій заповняв, здавалось, усе повітря* (У. Самчук); * У порівн. — *Діду, діду, — перебив його в'ялий, мов півсонний, голос Стебельського, — та говоріть-бо по правді!* (І. Франко).

3. *перен.* Тихий, безлюдний. *У височостях голубих Понад півсонними полями Співець просторів весняних Вже дзвонить* [жайворонок] *срібними піснями* (Б. Грінченко); *Містечко повільне, півсонне, далеке від світу, але Василеві видається, що це середина всього, що тільки є на землі* (У. Самчук); *В автомобілі вони проїхали півсонний Париж* (В. Собко).

ПІВСО́ННО. Присл. до **півсо́нний** 2. *У хмарах ладану лампади майорять. Волає бас півсонно-монотонно...* (І. Багряний); *Крихітна кімнатка з велетенською дірою в стелі .. вкінець вихолола, Редьці набридло лежати на тапчані й півсонно думати, покажуться в тій дірці зорі чи ні* (І. Карпа); * Образно. *День півсонно проморгавши, город твердо засинає* (Дніпрова Чайка).

ПІВСО́ТЕ́ННИЙ, а, е. 1. Чисельністю, кількістю п'ятдесят осіб, предметів і т. ін. *Чотири півсотенні серії дали змогу володареві рекордних титулів із більярду виграти ще один важливий матч* (з газ.).

2. *розм.* Вартістю п'ятдесят карбованців, гривень і т. ін. *Треба порахувати гроші. Тільки одна півсотенна купюра, а то дріб'язок паперовий, але багато* (В. Яворівський); *Дівчинка попросила розміняти півсотенну купюру* (Є. Пашковський).

3. *у знач. ім.* **півсо́те́нний,** ного, *ч., іст.* Особа, яка очолювала півсотню (у 2 знач.). *Наше бойове сумління заспокоюють тільки пан Завадський і півсотенний пан Штепа* (Б. Антоненко-Давидович); *Досліджувані обліково-аналітичні документи 4-го Стрілецького Козацького полку армії УНР свідчать, що отримували речі з полкового магазину командир полку, осавул, сотенні, півсотенні, хорунжі, значкові* (з наук. літ.).

ПІВСО́ТНЯ, і, *ж.* 1. Кількість з п'ятдесяти осіб, предметів і т. ін.; половина сотні. *Артем одвів своїх бійців кроків за півсотню від залишених саней і наказав залягти впоперек шосе* (А. Головко); *Зустріч була пишна .. Переможців чекала півсотня святково вбраних комонників* (І. Білик); // *розм.* П'ятдесят гривень, карбованців або інших грошових одиниць. *Просить Семен на дерево, на майстрів — дві сотні, а громада..: — "не спроможешся, кажуть, чоловіче, двох сотень вернути". А Семен змагається: "що я, каже, з півсотнею вдію?"* (О. Кониський).

2. *іст.* Військова одиниця з п'ятдесяти вояків у козацькому війську, в Українській Народній Республіці. — *Які ж у мене козаки, пане канцлере? Була півсотня з Чигирина на погребі королеви, та й ту я відпустив* (П. Загребельний); *Палій командував півсотнею і .. розказав Артемові, як отамани вчора цілий день утримували Київ* (А. Кокотюха).

ПІВСТІ́ЛЬКИ, *займ. вказ., невідм., розм.* Половина певної кількості. *Йому навіть подих перехопило. Скільки тут хліба!.. І якби все це йому. Якби хоч півстільки* (С. Журахович); *— І ти мені заливаєш, що нема навару? .. маєш стільки та півстільки... Вгадав?* (О. Бердник).

ПІВСТОЛІ́ТНІЙ, я, є. Який існує, триває і т. ін. півстоліття. *— Ми заштампувалися. Часто даємо матеріали півстолітньої давнини. Критика беззуба, тривіальна* (О. Бердник); *Півстолітня історія гастроентерологічної служби в Україні розпочалася з відкриттям Науково-дослідного інституту гастроентерології в м. Дніпропетровську відповідно до постанови уряду від 19 грудня 1964 р.* (з наук.-попул. літ.); // Який буває, відбувається і т. ін., коли минає півстоліття. *Коли перетинаєш півстолітній рубіж, час чомусь пришвидшується* (з публіц. літ.).

ПІВСТОЛІ́ТТЯ, я, *с.* Проміжок часу в п'ятдесят літ; півсторіччя. *Полеміка православних з латинянами іде і в сьому півстолітті далі, хоч чимраз більше тратить на інтересі* [утрачає інтерес], *так що капітальний її твір, "Палінодія" Копистенського, лишається в рукописі аж до наших часів* (І. Франко); *Коли б не борода, посріблена сивиною, йому не можна було б дати його років, що перевалили вже за півстоліття* (А. Шиян); *Цією книжкою я хочу бодай контурно залишити правдивий профіль епохи, в якій минули мої перші півстоліття* (М. Матіос).

ПІВСТОРІ́ЧНИЙ, а, е. Який існує, триває і т. ін. півсторіччя. *За півсторічну історію Запорізька обласна школа вищої спортивної майстерності виховала професійних атлетів — чемпіонів України, Європи, світу, призерів Олімпійських ігор* (із журн.); // Який буває, відбувається і т. ін., коли минає півсторіччя. *Півсторічний ювілей запуску на орбіту першого штучного супутника Землі (4 жовтня 1957 р.) із різницею менш як місяць збігся зі 150-літтям К. Е. Ціолковського (13 вересня 1857 р.)* (з публіц. літ.).

ПІВСТОРІ́ЧЧЯ, я, *с.* Те саме, що **півстолі́ття.** *Завдяки безперечному фактові, що він* [Константин] *зі своїм братом у 868 р. привіз мощі святого Климента в Рим, херсонеська місцева легенда, дія якої відбувалась на ціле півсторіччя пізніше, була приписана йому* (І. Франко); *Хай гордо в друге півсторіччя Переступа ясний поріг Той, хто весні іде настрічу — Хто серця молодість зберіг!* (Т. Масенко); *До його* [гетьмана] *сотні літ вже було значно ближче, аніж до п'ятдесяти. А півсторіччя літ йому сповнилося наче тільки учора...* (Г. Колісник).

ПІВСУМА́ТОР, а, *ч., інформ.* Пристрій для обчислення суми двох двійкових розрядів, кожний з яких подається на окремий вхід. *Півсуматор використовують тільки в молодшому розряді логічної схеми підсумовування багаторозрядних двійкових чисел* (з навч. літ.).

ПІВСУ́ТІНКИ, ів, *мн. (одн.* **півсу́тінок,** нку, *ч.).* Те саме, що **напівсу́тінки.** *Ще панували півсутінки, хоч зорі чимраз то густіше виступали на небосхил* (О. Кобилянська); *В півсутінку вагона не дуже добре видно* (О. Лисяк); *В хаті півсутінок, тхне глиняною долівкою* (Є. Гуцало).

ПІВСУ́ТІНОК *див.* **півсу́тінки.**

ПІВСУ́ТІНЬ, і, *ж.* Не цілковита сутінь; напівсутінь. *Надворі сяяло ясне осіннє сонце, а в маленькій кімнаті Едіт Гартман панувала затишна півсутінь* (В. Собко); *З півсутіні Заболотний відкривається мені лиш частково: бачу його карбований профіль, скроню посріблену, краєчок усмішки, що час від часу з'явиться, змайне, викликана невідомо чим* (О. Гончар); *Вогник свічки .. виривав з храмової півсутіні фрагменти облич, одягу, довколишнього обладунку* (Н. Околітенко); *Дуглас .. ступив з розжареної вулиці у півсутінь просякнутого свіжим духом содової води та ванілі павільйону "Води — морозиво"* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері).

ПІВСФЕ́РА, и, *ж.* 1. Половина сфери (у 1 знач.), її поверхні; півкуля (у 1, 2 знач.). *Для задач динаміки атмосфери та чисельного прогнозу погоди, які розв'язуються на сфері або півсфері, спектральний метод реалізується за допомогою базисних функцій, що задовольняють природним для сфери межовим умовам* (з наук. літ.); *Павло зважив камінчик у руці, пошпурив у море. Кресь-кресь-кресь-кресь — тріпнулися зірки на чорній півсфері* (М. Дашкієв); *Коли пильно вдивитися в глибоку півсферу абсиди, видно .. постать з розпростертими руками, постать Оранти, Панагії, покровительки Царгорода* (П. Загребельний); *Я .. побачив будинки. З гострокутними і пласкими дахами, з півсферами і навіть кулеподібні* (А. Михайленко).

2. *у знач. присл.* **півсфе́рою.** У формі, що схожа на половину сфери; півкулею *(див.* **півку́ля** 3). *Пласке небо вигнулося півсферою й зімкнулось із землею, утворивши лінію горизонту* (О. Авраменко).

ПІВСФЕРИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до півсфери. *Відношення енергетичної світності будь-якого теплового випромінювача до енергетичної світності абсолютно чорного тіла за однакової температури обох випромінювачів називається півсферичним коефіцієнтом випромінення* (з навч. літ.); // Який має форму півсфери. *Я міцніше натягнув на голову півсферичний шолом. Не стільки задля безпеки, скільки через те, що його м'яка підкладка непогано зігрівала макітру* (М. Кідрук); *У праці наведено результати дослідження теплового впливу надзвукового газового потоку на півсферичні обтічники приладів інфрачервоного випромінювання* (з наук. літ.); *Планетарій установлюють у центрі круглого залу, над яким споруджують півсферичний купол-екран* (з наук.-попул. літ.); *При гострих лейкозах спостерігаються множинні округлі, півсферичні чи плоскі, щільні чи м'які висипання на шкірі завбільшки 3–9 мм* (з навч. літ.).

ПІВСФЕ́РНИЙ, а, е. Те саме, що **півсфери́чний.** *В атмосферних моделях спектральний метод використовують насамперед для великомасштабного чи півсферного чисельного інтегрування* (з наук. літ.); *Півсферні дахи не витримували тиску товстого шару снігу взимку* (з газ.).

ПІВТА́КТ, у, *ч.* Половина такту *(див.* **такт**[1] 1, 2). *Музики грають; звільна, мляво починаються танці .. Нараз на півтакті музика уриває, пари .. стають мов вкопані* (І. Франко); *У автографі до "Етюду" Ф. Шопен зазначив точну швидкість виконання: півтакт за метрономом Мельцеля дорівнює 76 ударам на хвилину* (з наук. літ.); *Обираючи темп виконання твору, баяніст має враховувати, що півтакт прелюдії повинен дорівнювати півтакту фуги* (з навч. літ.); *Під час хореографічних занять доцільно застосовувати тренувальні вправи для формування правильної постави, зокрема й таку: на перший півтакт нахилити голову праворуч, на другий півтакт — ліворуч* (з наук.-попул. літ.).

ПІВТА́КТНИЙ, а, е, *муз.* Прикм. до **півта́кт.** *Для всіх п'єс-багателей характерні швидкий, рухливий темп, двочастинна форма, використання повторюваних ритмічних (однотактних, півтактних) фігур упродовж усієї п'єси* (з наук. літ.).

ПІВТА́КТОВИЙ, а, е, *муз.* Те саме, що **півта́ктний.** *Одним із проявів гармонійного ритму музичного твору є гармонійна пульсація (частота чергування акордів — регулярна, півтактова)* (з навч. літ.).

ПІВТЕ́МНИЙ, а, е. Те саме, що **напівте́мний** 1. *Півтемна клуня, помережана золотими стрілками на току, нагадувала пастку, з якої годі було вискочити* (Г. Косинка); *Біля палацових сходів притулилася невеличка пивниця. Одного дня там у півтемному кутку сиділи двоє: солдат і цивільний* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); * Образно. *Перша дія нової опери вже майже кінчається. В театрі висить мрійна, півтемна тиша* (В. Винниченко); *В кімнаті стало ще тихіше. Лише розмірене жінчине дихання тривожило сірий, півтемний спокій* (М. Хвильовий).

ПІВТЕ́МНО, *рідко.* Присл. до **півте́мний;** напівтемно. *Півтемно вже прибули ми в Хотин* (з мемуарної літ.); // *у знач. пред. Зателенькав дзвоник.., і в залі* [театру] *стало півтемно* (Олесь Досвітній); *На столі горіла лампа під густим абажуром. Було півтемно* (С. Тудор); *В розпадку було мокро і півтемно, мов на смерканні* (І. Багряний); *У церкві тихо і півтемно* (У. Самчук).

ПІВТЕ́МРЯВА, и, *ж.* Те саме, що **напівте́мрява.** *Трохи призвичаївшись до півтемряви, Данило впізнав учителів* (О. Копиленко); *Туга, пекуча і нелюдська, .. обкинулась на всьому обширі півтемряви, розриваній ліхтарями* (В. Барка); *На сцені йшла вже вистава .. Я навшпиньках пройшла до першого ряду крісел і сіла на першому вільному місці. Коли очі мої освоїлись трохи з півтемрявою залу, помітила я, що .. в тому самому ряду сиділи мої подружки* (Ірина Вільде); *Сергій ступив у півтемряву пультового приміщення, й тієї ж миті воно освітилося* (В. Баранов).

ПІВТИ́СЯЧА, і, *ж.* Кількість із п'ятисот осіб, предметів і т. ін.; половина тисячі. *Далі* [на полі] *півколом залізні гусари з списами й червоними ратищами, а вже тоді король з півтисячею найзнатніших вершників* (П. Загребельний); // *розм.* П'ятсот гривень, карбованців або інших грошових одиниць. *Каже* [пані], *що тепер усе дорожче стало, що в того-то да ще в другого пана парубки одкуплялись, то по півтисячі за себе положили* (Марко Вовчок); — *За мене цілого ніхто й півтисячі не дасть, — мовив о. Зварич, махнувши рукою. — Ну, то на яке ж він дав вам гроші?* (І. Франко).

ПІВТИ́СЯЧНИЙ, а, е. Чисельністю, кількістю півтисячі осіб, предметів і т. ін. *Заняття в гімназії на цей день були скасовані. Однаково з півтисячною оравою несила було звладати* (Ю. Смолич); *Пустельним степом, брьохаючись по коліна в снігу, простувала півтисячна колона людей* (Григорій Тютюнник); *В Лубни увійшов із своїм військом князь Ярема Вишневецький. З ним прибула чимала сила: .. півтисячний загін хорунжого брацлавського Дзика, великі загони князів Острозького та самого Вишневецького, угорська піхота, гусарські хоругви* (В. Чемерис).

ПІВТІ́НЬ, і, *ж.* Те саме, що **напівті́нь** 1. *Молочна ясність цієї ночі била в незавішене вікно Начкової спальні, так, що всі предмети в ній, хоча в півтіні, але виразно вирисовувались перед його очима* (І. Франко); *Світло від маленької акумуляторної лампочки падало тільки на стіл, а двері залишалися у півтіні* (В. Собко); *Старався* [Сойка] *понести в серці стоколірний пейзаж кохання й не втратити з нього ні одної півтіні* (Б.-І. Антонич); *Іванів світ майже не мав півтіні, все чітко розмежовувалось на чорне та біле* (В. Дрозд); * Образно. *Що рівноважилося в переживаннях — розбито на окремості, як хворі півтіні, що стали мучити серед безвихідності* (В. Барка).

ПІВТО́Н, у, *ч.* 1. *муз.* Найменший інтервал між двома найближчими за висотою звуками темперованої гами; мала секунда (у 3 знач.); напівтон (у 1 знач.). *Важливим для вчителя є вміння запису звуків за літерною системою, знання знаків альтерації, похідних ступенів, походження діатонічних і хроматичних півтонів та цілих тонів* (з навч. літ.); // Проміжний за висотою звук між двома музичними тонами, наполовину нижчий від попереднього і наполовину вищий від наступного. *Батько Григорій Тимофійович казав: — .. Ти, Павлушко, співай тон, а Ваня хай півтон, а Оксана терції. Отак тригласом і співали "Отверзу уста"* (П. Загребельний).

2. Неяскравий, невиразний колір; забарвлення, фарба, перехідні від світлого тону до темного; напівтон (у 2 знач.). *Пригляньтеся осені. Скільки тут відтінків основного кольору, скільки барвних півтонів, ніжних нюансів від літньої жовтости збіжжя аж до кривавого пурпуру, аж до темної бронзи* (Б.-І. Антонич); *Гори не гублять своєї величі ні в яку пору року .. Зір полонили і чарували ніжні півтони — тьмяно-білі і сині...* (Т. Масенко); *Малювали* [учні] *мовчки, прикусивши язики, старанно виводили лінії, накладали тони й півтони* (Ю. Збанацький); — *Боже мій! І вона все життя прожила з художником! І не навчилася розуміти мови фарб, світла, тіней, півтонів!* (Є. Кононенко).

3. *перев. мн., перен.* Відсутність різких, контрастних переходів між чимось; плавність; напівтон (у 3 знач.). *Ти приснилась мені у мовчанні густому, як сон. Ти мені увижалась далекою свічкою з пітьми. Ти оточена щастям — Чоловіком щасливим і дітьми. Все як треба — любов, теплий обрис, неспокій, півтон* (В. Стус); *Міжмовні контакти ведуть .. на першому етапі до матеріальних, на другому — переважно до семантичних запозичень; ті й ті разом значно розширюють значеннєві можливості мови, зокрема парадигматичну надлишковість, що збільшує кількість тонів і півтонів у семантичних ключах* (В. Русанівський); *Я маю своє ні .. супроти простолінійності й неуваги до півтонів; супроти котроїсь там недбалої фрази; супроти фальшивої ритмізації* (О. Шугай).

ПІВТО́НКА, и, *ж., розм.* Автомашина вантажністю пів тонни. *Поглядаючи на машину, студенти заперечалися, якої ваги вона: двохсоткілограмова? Півтонка?* (О. Гончар); // Кількість чого-небудь, що дорівнює такій вантажопідйомності. *Перегукуючись і пересміюючись, вони звалили біля Аміни доброї півтонки заліззяччя* (П. Загребельний).

ПІВТО́ННИЙ, а, е. Який має вагу, що дорівнює половині тонни. [С т е п а н:] *Щойно знайшли в греблі замурований секретний заряд.* [С е р г і й:] *Сто півтонних авіабомб і близько чотирьох тонн динаміту* (Яків Баш); *Лежить собі отака півтонна свиноматка. Лежить, хрюкає, а їй, "барині", і піднесуть, і подадуть* (О. Ковінька).

ПІВТО́НОВИЙ, а, е. Стос. до півтону (у 1, 2 знач.); напівтоновий (у 1, 2 знач.). *Б. Лятошинський у "Баладі" поетапно ускладнює акордову ламану фігурацію, додаючи до неї скорботну інтонацію низхідної малої секунди, яка трансформується на стрімкий висхідний тон — півтоновий рух до акордових закличних комбінацій* (з наук. літ.); *Оригінали, які підлягають графічному відтворенню, за характером елементів поділяють на штрихові, півтонові та комбіновані* (з навч. літ.).

ПІВТОРА́, *ч. і с.,* **ПІВТОРИ́,** *ж., числ. кільк., невідм.* Кількість із однієї з половиною одиниці. *Мати її вмерла років уже з півтора, батько був каліка* (Б. Грінченко); *Вона робила найтяжчу роботу, спочатку жіночу, а після смерті Карпа й чоловічу. На доброму житі нажинала півтори копи* (М. Стельмах); *Стах був не в гуморі, півтори доби просидів на острові і тільки нагодував комарів, короп не клюнув* (В. Шкляр); *— Ми з Яною одружені вже півтора місяця* (О. Авраменко, В. Авраменко).

◊ **(1) Півтора́ лю́дсько́го,** *зі сл.* с к а з а т и, н а г о в о р и т и *і т. ін., розм.* — що-небудь нерозумне; дурниця. *Що скаже, то півтора людського* (Номис); [Г н а т:] *І видумає старий чорт півтора людського! Хто ж то бачив, що парубки з дівчатами під сіном стоять, та ще й цигарки курять?* (І. Карпенко-Карий); *Наговорив* [Зінько] *сім мішків гречаної вовни, а все півтора людського, що й купи не держиться!* (Б. Грінченко); **(2) Півтори́ калі́ки <Півтора́ чолові́ка>,** *ірон.* — дуже мало (про людей). — *Через десять хвилин дзвінок, а дітей — самі бачите, — півтори каліки* (Ю. Збанацький); *В нас* [у селі] *поляків небагато — всього, може, півтора чоловіка* (І. Керницький).

ПІВТОРА... Перша частина складних слів, що має значення кількості з однієї з половиною одиниці, напр.: п і в т о р а а р ш и́ н н и й, п і в т о р а в і д с о́ т к о́ в и й, п і в т о р а г о д и́ н н и й, п і в т о р а п р о ц е́ н т н и й, п і в т о р а́ с т а.

ПІВТОРААРШИ́ННИЙ, а, е, *заст.* Мірою півтора аршина. *Він .. ходив з довбнею та сокирою, наглушив два кошелі щук. Рибини стояли біля самого льоду — зелено-рябі, півтороаршинні* (Ю. Мушкетик); *У саду сніг лежить подекуди півтороаршинним шаром* (з газ.).

ПІВТОРАГОДИ́ННИЙ, а, е. Який триває півтори години; розрахований на такий термін. *Він умів протягом півторагодинного процесу не глянути й разу на підсудних, навіть тоді, коли їх з його наказу вели до зали суду* (Л. Смілянський); *Перш ніж забутися півторагодинним сном на нерозстеленому ліжку, я щасливо викурив на балконі дві сигарети поспіль* (Ю. Андрухович); *Те, що Анжела розповіла про звичаї в шоу-бізнесі і свою важку долю, цілком укладалося десь так у півторагодинний монолог* (А. Кокотюха).

ПІВТОРА́К, а́, *ч.* 1. *розм.* Тварина віком півтора року. *Бичок півторак* (Сл. Б. Грінченка).

2. *іст.* Розмінна монета номінальною вартістю півтора гроша. *Кинувся* [Матвій] *вигрібати з усіх схованок гроші — карбованці, півтораки, мідяки: треба рятувати себе, доньку і внучку* (Р. Іваничук); *Коронні півтораки випускалися із перервами впродовж 1656–1663 рр. на монетному дворі у Львові* (з наук. літ.); *Півтораки були чи не найбільш уживаним номіналом в Україні XVII ст.* (з навч. літ.).

ПІВТОРАКІЛОГРА́МО́ВИЙ, а, е. Який важить півтора кілограма. *Бразильський півторакілограмовий філейний стейк — один із найбільш шанованих видів м'яса* (С. Пиркало); *Наступного ранку Микола забив півторакілограмового кроля, освіжував тушку* (Люко Дашвар).

ПІВТОРАЛІТРО́ВИЙ, а, е. Який має місткість півтора літра. *Вони, молоді офіцери-танкісти, .. озвірілі від видовища смерті і від дикої радості самозбереження, .. наливали в алюмінієвий солдатський півторалітровий казанок літр спирту, накришували туди чорного фронтового хліба* (П. Загребельний); *Коли Гордій пішов по другу півторалітрову пляшку, тепер вже Лідчиної тернівки, Іван Іванович сказав: це вже зайве* (Г. Вдовиченко).

ПІВТОРАМЕТРО́ВИЙ, а, е. Який має довжину півтора метра. *Півтораметровий прут потонув у восковій масі увесь* (І. Франко); *Лукія на мить кидає роботу й милується півтораметровим віялоподібним листям китайської пальми* (О. Донченко); *Вася і дядько Микола поскидали дошки, потім з півсотні метрових та півтораметрових стовпчиків, зняли з кузова теслярський інструмент.., а також кілька заступів* (В. Нестайко).

ПІВТОРАМІ́СЯЧНИЙ, а, е. 1. Який триває півтора місяця; розрахований на такий термін. *Мене ця справа надзвичайно зацікавила, .. і я погодилася на пропозицію академії, вирішивши скористати для цього мою півторамісячну відпустку* (Ю. Смолич); *Не вдалося* [Павлові] *навіть розчистити до кінця той завал нагальних справ, який утворився за майже півторамісячний період "міжвладдя" в інституті, а вже наближався Новий рік* (М. Дашкієв).

2. Віком півтора місяця. *Вогнеборці врятували жінку та її півторамісячну дитину* (з газ.).

ПІВТОРАРІ́ЧНИЙ, а, е. 1. Який триває півтора року; розрахований на такий термін. *Незабаром я стояв на балконі одинадцятого поверху готелю "Тихий океан" .. і, ждучи відповіді від Шелемехи, згадував недавнє минуле і свою півторарічну подорож за кордон* (М. Трублаїні); *Коси відростали, і вперше за півторарічну метушню в столиці Майка не стала їх фарбувати* (Люко Дашвар).

2. Віком півтора року. *Квитка .. нема .. Василь біжить до другої кімнати, трусить свого півторарічного сина, але маленький шкідник Ігор цього разу не завинив* (Б. Антоненко-Давидович); *Круглоокий, товстий, півторарічний Андрійко розумів зараз тільки те, що мама пішла* (О. Іваненко); *Наталка, міцна дівка, тримає на руках півторарічну сестричку і годує з окремої мисочки* (В. Логвиненко).

ПІВТОРА́СТА, *числ. кільк., невідм.* Кількість зі ста п'ятдесяти одиниць. — *Ох, синочку ж, мій голубчику, чи близенький же світ? Аж півтораста верстов* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *На кожного з нас припадає, відверто кажучи, ворогів півтораста. Що робити?* (О. Довженко); *Коні мчали не далі як за півтораста кроків од монастиря* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма).

ПІВТОРАТО́НКА, и, *ж., розм.* Автомашина вантажністю півтори тонни. *Щоб вивезти .. цукор з заводу, .. треба було зробити .. півтоpатонкою 33 ходки* (В. Минко); *Незабаром її наздогнала півтоpатонка, шофер охоче взяв дівчину на грузовик* (Л. Дмитерко); *По рівній, як стріла, дорозі мчить півтоpатонка, здіймаючи хмари куряви* (І. Багмут); *Машина зупинилася, відчинилися дверцята .. Він втиснувся в тісний салон півтоpатонки* (О. Бердник).

ПІВТОРАТО́ННИЙ, а, е. Який важить півтори тонни. *Непросто було підняти в кузов вантажного автомобіля півтоpатонних кам'яних скіфських баб і доставити їх до "Історико-культурного заповідника запорізького козацтва на острові Хортиця" (із 1993 р. "Національний заповідник "Хортиця")* (з газ.); // Вантажністю півтори тонни. *Перед під'їздом інституту .. стояло півтоpатонне вантажне авто і на нім три довгі й вузькі скрині* (Ю. Смолич); *До ґанку повільно під'їжджав задом старенький півтоpатонний газик з відкритим заднім бортом* (Ю. Бедзик).

ПІВТОРИ́ *див.* **півтора́.**

ПІВТРЕ́ТЯ, *числ. кільк., невідм., заст., діал.* Два з половиною. *Прирівнюючи нас до Франції, ми маємо або півтретя раза* [разу] *замного дітей таких, що ходять до школи, або для тих дітей півтретя раза замало шкіл* (І. Франко); *— Що я за тими нашильниками не наплакалася, що ми обоє з Іваном не нагризлися: таже нашильники коштували півтретя лева!* (Л. Мартович).

ПІВТУ́ША, і, *ж.* Кожна з двох частин туші (у 1 знач.), поділеної симетрично вздовж хребта. *Для виробництва продуктів зі свинини півтуші розбирають на три основні частини: передню, середню, задню* (з навч. літ.).

ПІВТЬМА́, и́, *ж.* Те саме, що **напівтьма́.** *Непевні згуки, півтьма, фарби — ось головні чинники художнього впливу символічних речей* (Л. Старицька-Черняхівська); *Макс .. увіходить у невеличку ложу, як у театрі. В ній приємна півтьма, маленька канапа, два фотелі* (В. Винниченко); *М'якше, оркестр! Інтимна півтьма... Дамського вальсу високі закони: От вона йде. Скромність сама. Ну абсолютно — Пречиста з ікони!* (Б. Олійник).

ПІВУ́СМІХ, у, *ч.* Те саме, що **піву́сміішка.** *Півусміх викривив губи Бондаря* (С. Журахович); *Вона несла радісний півусміх своїй дитині, своєму мужу, не знаючи, де їх посадити, чим частувати* (М. Стельмах); *Софії Іванівні того вечора .. належало бути внизу на прийомі, щоб разом із співвітчизницями вітати гостей, усміхаючись, як ведеться, кому на повний усміх, а кому на півусміх* (О. Гончар); *Німець замовк на приголомшеному півусміху* (О. Забужко).

ПІВУ́СМІ́ШКА, и, *ж.* Ледве помітна, легка усмішка (у 1 знач.). *З її півусмішки догадався* [Забейко] *відразу, що вона вже про все проінформована двірничкою* (Ірина Вільде); *На стриману півусмішку секретаря райкому Ковдя не відповів* (С. Журахович); *Директор глянув на Бена — вже спокійно, з лукавою півусмішкою, що таїла в собі якусь несподіванку* (В. Близнець); *Великий князь київський Богдан Гатило вже не дихав. На його виду застигла якась незрозуміла півусмішка, лагідна й примирлива* (І. Білик).

ПІВУСО́ХЛИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **напівусо́хлий.** *З-за стовбура старої розщепленої верби, півусохлої, виходить Мавка* (Леся Українка); *Завмерла* [Катруся] *від несподіванки. Між двома півусохлими гілками... застромлено білу троянду!!!* (М. Павленко).

ПІВУСТА́В, у, *ч.* Один із типів почерку, середній між уставом і скорописом, у старогрецьких та слов'янських рукописах, що відрізняється від уставу похилістю і меншою чіткістю в накресленні літер та більшим числом скорочень. *Від давнішого уставу півустав відрізняється меншою стрункістю письма, послабленням уваги до виписування окремих деталей літер, зменшенням їхнього розміру, більшою розкутістю руху пера* (з наук. літ.); *У східних слов'ян півустав з'являється в XIV ст. на основі уставу і, зберігаючи його основні риси, надає йому простої, невибагливої форми* (з наук.-попул. літ.); *Зі зростанням попиту на книги півуставом користувалися як переписувачі, так і перші друкарі* (з навч. літ.).

ПІВУСТА́ВНИЙ, а, е. Стос. до півуставу. *В українському півуставному письмі, починаючи вже з першої чверті XVII ст., спостерігається поділ на слова, використовуються розділові знаки* (з наук. літ.); *У зв'язку із широким уживанням письма в побутових потребах із другої половини XIV ст. застосовують півуставне письмо* (з наук.-попул. літ.).

ПІВФІНА́Л, у, *ч.* Змагання перед фіналом за право на виступ у фіналі. *В півфіналі, коли взвод лейтенанта Круглова стає в бойову позицію і лунають перші удари, хлопчаки вже здіймають ґвалт на весь стадіон* (І. Багмут); *Хто забив полякам у півфіналі? Ну, це дуже просто! Мюллер, Герд Мюллер* (Ю. Андрухович); *На Різдво в Західному Рівному .. проходив східноєвропейський півфінал одного з численних конкурсів краси* (О. Ірванець).

ПІВФІНАЛІ́СТ, а, *ч.* Той, хто вийшов у півфінал, бере участь у півфіналі. *Національна суспільна телерадіокомпанія України оголосила імена півфіналістів на конкурс "Євробачення-2020"* (із журн.); *Представник Броварів став півфіналістом чемпіонату України з боксу у ваговій категорії 69 кг* (з газ.).

ПІВФІНАЛІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **півфіналі́ст.** *Півфіналістка головного вокального проєкту "Голос країни" мріє популяризувати українську народну пісню, захоплюється вишивкою* (з газ.).

ПІВФІНА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до півфіналу, який є півфіналом. *Українська хокейна ліга перенесла проведення чемпіонату перед стартом півфінальних етапів турніру на осінь 2020 р.* (з газ.).

ПІВФРОНТОВИ́Й, а́, е́, *рідко.* З ознаками, рисами і т. ін., характерними для фронту (у 3 знач.); частково фронтовий (у 1 знач.). *Френч замовлено..: викрій півфронтовий і — зеленкавість, бо, справді, війна* (В. Барка); *Закінчився тиловий побут, розпочався вже півфронтовий. Потрапив я в групу, що від'їжджала на бойове завдання* (з мемуарної літ.).

ПІВФУ́НТ, а, *ч.* Половина фунта *(див.* **фунт**[1]**).** *Якось уранці, напившись .. гарячого чаю з півфунтом арнаутки, хлопець .. почав обмірковувати можливі способи поліпшити свій фінансовий стан* (В. Підмогильний); *Андрій з досади заходився виламувати шмат бляшаної смуги .. Штурман посміхався, стоячи збоку, й не радив — це коштуватиме двадцять діб карцеру на півфунті хліба й шклянці води* (І. Багряний).

ПІВФУНТО́ВИЙ, а, е. Який важить половину фунта. *Він придбав собі годинник "Мозер", срібний півфунтовий портсигар, флакон найдорожчих духів "Коті" і ще безліч різних дрібниць* (Ю. Смолич).

ПІВХРЕ́СТИК, а, *ч.* Спосіб вишивання косими стібками, що мають форму половини хрестика. *Півхрестик застосовують для обшивання орнаментів, вишитих гладдю* (з навч. літ.).

ПІВХРЕ́СТИКОВИЙ, а, е. Стос. до півхрестика. *У вишиванні бісером гуцулки широко практикували півхрестиковий стібок* (з наук. літ.).

ПІВЦИЛІ́НДР, а, *ч.* 1. *мат.* Половина циліндра (у 1 знач.), що утворюється після його розрізання вздовж осі. *Співвісно з півциліндром на кресленні зроблено наскрізний отвір діаметром 18 мм* (з навч. літ.); *Одна з ліногравюр українського художника-авангардиста В. Єрмилова видається досить об'ємною: чорні й білі елементи з круглястими отворами нагадують півциліндри, а зеброподібні смуги створюють ефект простору, що коливається* (із журн.).

2. *техн.* Деталь або пристрій, що мають форму половини циліндра (у 2 знач.). *Півциліндри для замків використовують в алюмінієвих, металопластикових і дерев'яних конструкціях* (з наук.-техн. літ.).

3. Твердий чоловічий капелюх, що має форму половини циліндра (у 3 знач.). *Лакей підступив до них і, тримаючи свій низенький півциліндр на рівні з грудьми, ввічливо запитав по-французьки* (Н. Королева); *У тексті мюнхенського видання другої частини "Ювілейної книги Української академічної гімназії у Львові" 1982 р. подано портрети професорів, які носили високі чорні циліндри або сиваві півциліндри* (з наук.-попул. літ.).

ПІВЦИЛІНДРИ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **півцилі́ндр;** який має форму півциліндра. *Ще й до сьогодні збереглися в західноукраїнських селах старі ночви півциліндричної форми, виготовлені з колод берези, клена, явора, липи, осики чи верби, призначені для мішання тіста на пироги, для купання й колисання немовлят* (з наук. літ.); *На тракті виїзду зі Львова розташована церква Покрови Пресвятої Богородиці, простора базиліка якої з нерозвинутими бічними нефами нагадує ранньохристиянські святині з півциліндричною апсидою* (з наук.-попул. літ.).

ПІВЦИ́РКУЛЬНИЙ, а, е. Збудований у формі півкола, півкруглий, із заокругленнями. *Внутрішні стіни Золотих воріт — пам'ятки оборонної та сакральної архітектури Київської Русі XI ст. — мають декор у формі плоских півциркульних ніш* (з навч. літ.).

ПІ́ВЧА *див.* **півчий.**

ПІВЧВА́РТА, ПІВЧВЕ́РТА, *числ. кільк., невідм., заст., діал.* Три з половиною. *Два годи вчив* [Пістряк] *часловець, півчварта года* [году] *сидів над Псалтирем* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Ой виростеш, сину, За півчварта року, Як княжа дитина, Як ясен високий* (Т. Шевченко); *— Чоловіче, чоловіче, почому мітли? — По п'ять, — кажу .. Сторгували ми по півчверта крейцара* (І. Франко); *— Люди добрі! — змолився дяк Григорій Комарницький. — Візьміть півчварта золотого, все, що маю, тільки не ведіть нас до старшини. — А в тебе є півчварта золотого? — хитро спитав Юрко Дудар* (Валерій Шевчук).

ПІВЧВЕ́РТА *див.* **півчва́рта.**

ПІ́ВЧИЙ, чого, *ч.* 1. Стос. до богослужбового співу, пов'язаний з ним. *Усне побутування півчих текстів забезпечувало насамперед ґрунтовне знання їх наспівів у громадах і стійке дотримання однієї мелодичної версії* (з наук. літ.); *Головне призначення півчих жанрів — донесення сакрального змісту до слухача, сприяння його кращому розумінню та засвоєнню християнських правд віри* (з навч. літ.).

2. *у знач. ім.* **півчий,** чого, *ч.;* **півча,** чої, *ж.* Той (та), хто співає в церковному хорі. *Професори петербурзької консерваторії зумисне ходили в собор, ставали коло криласу, підслуховували, котрий півчий видатніший на голос, і запрошували ходити в консерваторію і вчитись співать без плати за право вчення* (І. Нечуй-Левицький); *Мав я стать півчим в владичій палаті, В владичій палаті, та й ще й при соборі, Щоб співати соло і співати в хорі* (І. Франко); *Півчі .. найціннішим з свого небагатого майна вважали книгу, бо навчені були так, що могли вільно перекладати з грецької і латини* (П. Загребельний); *Діти з хору і півчі були в білих випрасуваних стихарях* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); *Беззмінна півча Свято-Миколаївської церкви часто згадувала безкорисливість священнослужителів* (з рел.-церк. літ.).

3. *у знач. ім.* **півча,** чої, *ж.* Церковний хор. *Був у Заярській церкві — півча співала, — препогано!* (Панас Мирний); *Біля ями на землю опустили мари. Знову правив піп і співала півча. Потім підходили прощатись з померлим* (А. Головко); *Мов стверджуючи перемогу життя над смертю, тріумфально виспівувала півча* (Б. Антоненко-Давидович); *Горіли свічки, .. сяяли в рушниках ікони, півча — аж розлягався собор — переливалася райськими голосами, виспівуючи людям небесне, вічне блаженство* (О. Гончар).

ПІВЧО́БІТ *див.* **півчо́боти.**

ПІВЧОБІТКИ́, ів, *мн. (одн.* **півчобіто́к,** тка́, *ч.).* Зменш. до **півчо́боти;** полуботки. *Відчинилися двері, на порозі уявилася дівчинка .. у рожевих півчобітках* (Марко Вовчок); *На перехресті .. з'явився чоловік у короткій (до пояса) шкірянці, чорних джинсах і рудих ковбойських півчобітках з бичачої шкіри* (М. Кідрук); *Осінні й весняні жіночі півчобітки виготовляють із суцільною халявою, яка доходить до середини литки* (з навч. літ.).

ПІВЧОБІТО́К *див.* **півчобітки́.**

ПІВЧО́БОТИ, біт, *мн. (одн.* **півчо́біт,** бота, *ч.).* Чоботи з короткими халявами. *У січні — травні 2019 р. вироблено 12,6 тис. пар шкіряного чоловічого взуття (чоботи, півчоботи та черевики) для носіння на вулиці* (із журн.).

ПІВША́ГА, *невідм., ч., іст.* Монета вартістю в половину шага. *— У мене сотні робітних людей, з кожного беру півшага, п'ятак .. В касі накопичуються вільні кошти .. Знов повертаю на благо того ж робітного люду, з котрого взяв...* (В. Близнець); *Сьогодні — зимового Миколи, храмове свято, сходив* [Матвій] *до церкви, поставив свічку святому угоднику, дав по півшага старцям на паперті* (Ю. Мушкетик).

ПІВШЕ́ЛЯГА, *невідм., ч., іст.* Монета вартістю в половину шеляга. *Бурдило довго мовчав, .. потім задумливо сказав: — Що ж, тобі видніше. Тільки дивись, щоб ти нам нашу волю та звичай не продав за півшеляга. Сагайдачний тільки плечима стенув на такий несподіваний висновок* (З. Тулуб); *Ми всі троє сиділи буквально без шматка хліба, не маючи ні гроша в кишені й ні на півшеляга кредиту* (з мемуарної літ.).

ПІВШЕ́ПІТ, поту, *ч.* 1. Те саме, що **напівше́піт** 1. *Мені почувся чийсь задиханий півшепіт. Якийсь хлопець розповідав, що він бачив у школі карту, а на ній .. степову Херсонщину* (С. Журахович); *Василь Васильович перейшов на обережний півшепіт* (О. Полторацький); *Вони розмовляли між собою тим півшепотом, що переривався притишеним сміхом, як то буває в гурті дівчат, коли серед них є молодий чоловік* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

2. *у знач. присл.* **півше́потом.** Те саме, що **напівше́піт** 2; напівшепотом. *— Додумались! — чи то осудливо, чи здивовано вигукує Губа. На нього тишкаємо всі. Та він тепер уже півшепотом веде своєї* (Є. Доломан); *— Ви й справді, пане, будете з людей простих? — озвався-таки* [солдат] *півшепотом. — Бо в нас тут все пани й пани... — Художник я, чоловіче, — сказав Тарас* (Василь Шевчук).

ПІВШКУ́РОК, рка, *ч., спец.* Шкура, вичинена з молодого бичка (від пів до півтора року). *Для верху безпідкладкового взуття застосовують півшкурок завтовшки 1,6–2,2 мм* (з навч. літ.).

ПІВШТО́Ф, а, *ч., заст.* Штоф *(див.* **штоф**[1] 2) половинної міри. *Часом, не в силі збороти своєї ніяковості, відчиняю шафку, де стоїть півштоф оковитої* (Валерій Шевчук); *Перед отаманом стояв випитий до половини півштоф зі світлого скла* (А. Кокотюха).

ПІВ'Ю́Т, а, *ч., мор.* Кормова частина верхньої палуби судна. *Арабелла і лорд Джуліан вибігли на пів'ют і звідти захоплено спостерігали, як зближаються кораблі* (П. Мовчан, пер. з тв. Р. Сабатіні).

ПІГА́НИСТИЙ, а, е, *діал.* Плямистий. *В блискучій, легенькій бричці на ресорах, тягненій парою бистрих піганистих коней, їхав Леон Гаммершляг* (І. Франко); // Веснянкуватий. *Се був високий, рудий* [чоловік] .. *з недобрим виразом на піганистім лиці* (І. Франко).

ПІГМЕ́Ї, їв, *мн. (одн.* **пігме́й,** я, *ч.;* **пігме́йка,** и, *ж.).* Загальна назва низькорослих племен Центральної Африки, Південно-Східної Азії та Океанії. *Ми захоплено слухали про таємничих африканських пігмеїв, про казкову Індонезію, .. і нудний підручник з географії оживав прямо у нас на очах, починав дихати цікавим неповторним життям* (А. Дімаров); *Типовий пігмей — це лісовий кочівник, який довго не затримується на одному місці. Представники цих племен живуть на одному місці не більше року* (з наук.-попул. літ.); *Пігмеї, які живуть на болотистих землях у Конго, розповідали учасникам експедиції, що бачили таємничу тварину, найбільш схожу на зауропода* (з навч. літ.); *Одруження сільських конголезців з пігмейками — явище нерідке, іноді друга дружина — пігмейка. Вони хороші робітниці, тому їх і беруть в дружини* (із журн.).

ПІГМЕ́Й, я, *ч.* 1. *Див.* **пігмеї.**

2. *перен.* Людина дуже малого зросту. *Він побачив величезну трибуну і стіл, що за ним сиділо три постаті. Трибуна і постаті були такі величезні, що Бойко здавався собі пігмеєм* (Гео Шкурупій); * Образно. *Чи справді Філіпова вбито, чи це тільки нам сниться? — Отаку людину .. — Пігмеї повалили богатиря* (Ю. Збанацький); // *зневажл.* Нікчемна людина; карлик (у 2 знач.). [В'язень-лицар:] *О, наш король, пігмей сліпорожденний, .. уміє зручно неславою і ганьбою боротись* (Леся Українка); *Себе уявили пігмеї ці злі* [фашисти] *Володарями усієї землі!* (І. Нехода); *Навколо сновигали перехожі, мчали машини, шурхотіли тролейбуси, за рогом деренчав трамвай. "Ну чого ти боїшся, пігмей!" — сам себе лайнув Женя і перебіг вулицю* (В. Нестайко); * У порівн. — *Ти не лівак .. Ми з тобою будівники, Єгипто... — Що ж — ми від цього кращі? — Кращі не кращі, а тільки протиприродно, щоб людина, яка будує велике, поводилася, як пігмей* (О. Гончар); — *Що передати людям? .. Хай не плазують, як пігмеї, Хай будуть мужні, і розумні, І веселі!..* (Д. Павличко).

3. Низькоросла тварина або рослина. *Нетопир-пігмей має масу тіла три-сім грамів і є найменшим з усіх відомих кажанів на території України* (із журн.).

ПІГМЕ́ЙКА, и, *ж.* 1. *Див.* **пігмеї.**

2. *перен.* Жін. до **пігме́й** 2. *На конкурсах краси дівчата зростом менше 170 сантиметрів уважаються мало не пігмейками* (із журн.).

3. Те саме, що **пігме́й** 3. *Пігмейка люлька — вид прісноводних риб, що водяться в нижньому басейні Меконгу в Лаосі, Таїланді та Камбоджі* (з наук.-попул. літ.).

ПІГМЕ́ЙСТВО, а, *с.* Поведінка, вчинки пігмея (у 2 знач.). *Автор допису посилює негативну характеристику особи через вживання яскравої метафори "політичне пігмейство", що створює різко негативний образ об'єкта дискредитації, одночасно принижуючи і викриваючи його* (з наук. літ.); *У листі 1989 р. до Олеся Гончара український поет С. Р. Бурлаков писав: "Духовне пігмейство — то зловісний знак на загалом "оптимістичній хвилі українського просинання"* (з публіц. літ.); *Важко навіть уявити, до якого ступеня пігмейства й моральної деградації можуть опуститися деякі люди* (з газ.).

ПІГМЕ́ЙСЬКИЙ, а, е. 1. Стос. до пігмеїв, пігмея (у 1 знач.). *Генетична основа пігмейської зовнішності різних народів не збігається: імовірно, цей фенотип виник у різних популяціях людей незалежно внаслідок конвергентної еволюції* (з наук.-попул. літ.); *Пігмейські племена.*

2. *перен.* Дуже низький (перев. про зріст людини). *Мігранти з Кюсю належали до фізичного типу близького до автохтонного японського, ознаками якого були пігмейський зріст (до 155 см), короткі кінцівки, низьке обличчя і високе перенісся* (з наук. літ.); *Пігмейський зріст у деяких мисливців-збирачів Південно-Східної Азії може бути результатом генетичної адаптації до життя в тропічному лісі* (з наук.-попул. літ.); // *зневажл.* Жалюгідний (у 1, 2 знач.); нікчемний (у 2 знач.). — *Пусти! — задригав ногами Чайник. — Ну, раз фізична сила ніщо, то хай твій розум тебе виручає. — Ну пусти!.. Ну! — Бачиш, твій пігмейський розум проти моєї фізичної сили ніщо. Доведено на практиці* (В. Нестайко); *Пігмейський вчинок.*

3. Те саме, що **ка́рликовий** 2. *Відомими є три види єнотів: ракун звичайний, ракоїд і пігмейський ракун* (з навч. літ.); *Африканський пігмейський їжак — порода колючих мініатюрних хижаків, яку можна тримати вдома* (із журн.); *Пігмейський ліс поблизу Мендосіно на північному узбережжі американського штату Каліфорнія — це особливий світ із безлічі крихітних сторічних дерев* (з газ.).

ПІГМЕ́ЙЧИК, а, *ч.* 1. *зневажл.* Те саме, що **пігме́й** 2. *Тиждень тому познайомився з Олиною матір'ю — гоноровитою .. жінкою .. З першого її погляду зрозумів, що я для неї жалюгідний пігмейчик і що вона навряд чи схвалює вибір своєї доньки* (А. Дністровий).

2. Зменш. до **пігме́й** 3. *Верткі акваріумні сомики-пігмейчики люблять простір, щоб поплавати, тому варто подбати про субстрати без гострих країв, тоді пігмейчики не поранять вуса* (із журн.).

ПІГМЕ́НТ, у, *ч., спец.* 1. Забарвлена речовина в тканинах людини, тварин і рослин, яка відіграє важливу роль у життєдіяльності організмів. *Пігменти відповідають за регуляцію енергії поглиненого світла в межах листка рослини* (з наук. літ.); — *Пігмент засмаглості дуже потрібен людині. Цей пігмент відіграє роль акумулятора вітамінів* (В. Владко); — *Ти знаєш, відкіля береться загар? Це в шкірі людини під впливом освітлення відкладається особлива речовина — пігмент, яка і дає відомий усім загар* (О. Гуреїв); * Образно. *Від цілої збірки* [В. Пачовського] *віє молодістю, тим щасливим віком, коли в очах немов розлитий рожевий пігмент, коли думка сковзається по поверхні життя, хвильові зморшки на чолі швидко вигладжуються, а сердечні і всякі інші рани швидко гояться й заживають безслідно* (І. Франко); * У порівн. *Йому здавалося, що він відтиснув думку про хворобу кудись далі, але насправді .. темна, непрозора тінь лежала на всьому. На роботі, на новій кінокомедії, на білій обідній скатертині, на усміщці доньки. Вона, як пігмент, просмокталася в усе* (Ю. Мушкетик).

2. Синтетичний твердий барвник, важкорозчинний у воді, спирті і т. ін., який використовують для приготування олійних фарб, лаків і т. ін. *Бляклі непрозорі й напівпрозорі ювелірно-виробні камені (бірюза, жадеїт і особливо агат) забарвлюють штучно, уводячи пігмент у мікропори мінерального агрегату* (з навч. літ.).

ПІГМЕНТА́ЦІЯ, ї, *ж., спец.* Забарвлення пігментом зовнішнього покриву тваринного і рослинного організмів; пігментування. *Досліджуючи деякі особливості пігментації пір'я птахів, більшість учених дійшли висновку, що основними пігментами є каротиноїди й меланіни* (з наук. літ.); *У рослинах лайма, що містять ген антоціану з червоного винограду, пігментація виражена сильніше, ніж у тих його рослинах, що мають цей ген із червоного апельсина* (з наук.-популярн. літ.); *Якщо в організмі є нормальна кількість меланіну, то процес пігментації шкіри під його впливом запобігає фотодерматозам* (з навч. літ.); *Хоч він їх і бачив своїми очима, але все одно був певний, що білих коней у Скіфії немає. Можливо, то .. відсутність нормальної для даного виду організмів пігментації, забарвлення?* (В. Чемерис); *В старого якась халепа була з пігментацією, ніби біле лице, аж занадто біле, .. і де-не-де плямки по ньому жовто-брунатні* (І. Карпа).

ПІГМЕ́НТНИЙ, а, е, *спец.* 1. Прикм. до **пігме́нт** 1. *Забруднення ґрунту сполуками сірки та фтору негативно впливає на пігментний склад паростків маслинки вузьколистої* (з наук. літ.); *Альбінізм є спадковою пігментною недостатністю, яка трапляється в людей із частотою 1:20 000* (з наук.-попул. літ.); *Хіба має значення колір очей. Колір кіс і пігментне забарвлення шкіри. Коли всі ми живемо із Божих речей, Кріпнемо в диві любові та віри* (В. Багірова).

2. Те саме, що **пігменто́ваний.** *В огляді літератури представлено дані про вплив солей важких металів на будову пігментного епітелію* (з наук. літ.).

△ **Пігме́нтні пля́ми** *див.* **пля́ма.**

ПІГМЕНТО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пігментува́ти;** // **пігменто́вано,** *безос. пред. Стійке селективне покриття з нікелю, яким пігментовано оксид алюмінію, призначене для плоских сонячних колекторів* (з наук.-техн. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який пігментувався (у 1 знач.). *Погляд закарбував сині вени на пігментованій шкірі, вирячені й заплакані очі, скривлений рот* (М. Кідрук); *Досліджувані породи інтенсивно пігментовані дисульфідами заліза в тонкорозсіяній формі* (з наук. літ.); *Нерідко у шлюбі альбіносів народжуються пігментовані діти* (з наук.-попул. літ.); *При прогресуванні захворювання пігментована шкіра ущільнюється, можлива поява щільного набряку* (з навч. літ.).

ПІГМЕНТО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **пігменто́ваний.** *Пігментованість колоній мікробів визначає їхній колір. Вони можуть бути безбарвними або пігментованими (білі, жовті, зелені, червоні і т. ін.)* (з наук. літ.); *Пігментованість емалі зубів крейдяними або жовто-коричневими плямами в мешканців селища пов'язують зі споживанням води з артезіанської свердловини* (з навч. літ.).

ПІГМЕНТОУТВО́РЕННЯ, я, *с.* Утворення пігменту (у 1 знач.). *Пігментоутворення — складний біохімічний процес у шкірі, зумовлений багатьма чинниками, зокрема віковими змінами, хронічними хворобами, порушенням обміну речовин* (з навч. літ.); *Процес пігментоутворення є своєрідним природним запобіжником для захисту нашої шкіри від негативного впливу сонячних променів* (із журн.).

ПІГМЕНТУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пігментува́ти** і **пігментува́тися.** *У будівництві для пігментування та ґрунтування матеріалів використовують різноманітну хімічну продукцію з антисептичною, протигрибковою та антимікробною дією* (з наук.-техн. літ.); *У дослідженні встановлено залежність пігментування листкової поверхні в рослин цукрового сорго від наростання її площі за етапами органогенезу культури* (з наук. літ.); *Фарба в розвитку малярської техніки стає першостихією художника, перетворюючись на пігментування полотна знаками, близькими до природних утворень* (з навч. літ.).

ПІГМЕНТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що.* Забарвлювати пігментом. *— Ви про ультрафіолетове проміння щось чули? — Авжеж. Від нього людина стає засмаглою .. — Так, так. Воно пігментує нам шкіру* (В. Владко); *Сиве волосся починають пігментувати з коренів* (з навч. літ.); *Якщо мінеральну підлогову поверхню необхідно пігментувати, до основної маси ґрунтівки спочатку додають густотерту фарбу і перемішують* (з наук.-техн. літ.).

ПІГМЕНТУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок. і док.* 1. Забарвлюватися пігментом. *Якщо плід цукрового буряку починає втрачати яскраво-зелений колір і твердіє, зародок досягає половини своїх розмірів, починають пігментуватися насінні оболонки* (з навч. літ.); *Про флюороз нерідко свідчать плями на поверхнях коронок постійних зубів, які пігментувалися, пожовтіли, стали бурими або коричневими* (з наук.-попул. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **пігментува́ти.** *Пігментується волосся спеціальними фарбами з натуральних компонентів* (з навч. літ.).

ПІГНА́ТИ, пожену́, поженéш, *док., діал.* 1. *кого, що.* Погнати (у 1 знач.). [Н е п л ю й:] *Давно се було... Ще як я жив на селі та чумакував зі своїм дідом, а мого батька тоді ще не було на світі...* [В с і:] *От, чортів син вигадав...* [Н е п л ю й:] *.. Попродали ми вози, а волів та раків пігнали вбрід. Воли поплили верхом, а раки пірнули вспід...* (І. Карпенко-Карий); *— Чому вони його до школи не давали? — подумав собі Гриць і пігнав гуси на толоку* (І. Франко); *Один присяжний лишився при худобі, а другий пігнав Петра наперед себе* (Л. Мартович).

2. Погнати (у 3 знач.). *Довго Яким .. кричав, аж охрип. Замітив укінці, що ніхто його не слухає, пігнав додому* (С. Ковалів); *Все* [військо] *гуртом пігнало до керниці* (О. Кобилянська).

3. *кого, перен.* Загнати (у 3 знач.). *На те працював* [Івоніка] *ціле своє життя, гріб, згортав кожду грудочку землі, на те, щоб відтак один другого пігнав у ту землю* (О. Кобилянська).

4. *за ким.* Погнатися (у 1 знач.). *Сиві, чорні хмари збилися в густі клуби .. Заздрів то збиточний вітер, пігнав за ними легким посвистом* (Н. Кобринська); *Демко не сказав нічого, але схилився і, мов лис, пігнав межею за Петріями* (І. Франко); *Недоля залишив частину козаків при таборі, а з іншими вибраними пігнав слідом за татарами* (А. Чайковський).

ПІГНА́ТИСЯ, поженусь, поженéшся, *док., діал.* 1. Погнатися (у 1 знач.). *Глядів свити — не вдягався, за волами так пігнався* (П. Чубинський); *Не маючи вже сил чинити опір, Марсілій втік, король за ним пігнався* (В. Пащенко, пер. з фр. епосу "Пісня про Роланда").

2. Погнати (у 3 знач.). *Прибув Мініх Аж до Перекопа, Перескочив рів глибокий У чотири хлопа, І пігнався серед Криму* (С. Руданський).

ПІГНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., кого, що, діал.* Погнути (у 1 знач.). *Нехай гнеться лоза, Куди вітер пігне* (С. Руданський); *— Ноги, синку, як коновки, набриніли: ані їх пігнути, ані їх зібгати* [випрямити] (В. Стефаник).

ПІГНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док., діал.* Погнутися (у 1 знач.). *Калина пігнулася* (П. Чубинський); *Марта давно хора, хоче вмирати, бо закликала до себе свої дві сестри і приятельки* [своїх двох сестер і приятельок] .. *Приятельки поспирали руки на коліна і пігнулися. — То вже вам буду сповідатиси* [сповідатися] (В. Стефаник).

ПІГУ́ЛКА, и, *ж.* Те саме, що **пілюля** 1 або **табле́тка.** *Побігли за анальгіном. — Ковтай одразу дві пігулки! — радили Ополониченку* (А. Крижанівський); *Ольга .. принесла картату дешевеньку косметичку, звідки дістала бинт, вату, пластир, зеленку, йод і ще жмені якихось упаковок із пігулками* (А. Кокотюха); * У порівн. *Сонце вже розчинилося, мов пігулка, і розтеклося по цілому небі, запаливши його, як велетенське горнило* (Валерій Шевчук); *Я не наймався на роботу в секретаріат! Хм, не наймався? Було б відмовитися. Чому ж промовчав? Проковтнув це призначення, як гірку пігулку* (О. Шугай).

◊ **Золоти́ти (підсоло́джувати) / позолоти́ти (підсолоди́ти) пілю́лю (пігу́лку)** *див.* **золоти́ти.**

ПІД[1], по́ду, *ч.* 1. Низинне місце; западина. *Гаряче літо спалило вже лугові трави по буграх, нечисленні коні січової варти паслися на подах* (Іван Ле).

2. Нижня горизонтальна поверхня, площина якого-небудь приміщення, ями, печі і т. ін. *А хіба ж хто-небудь спускавсь у такий глибокий колодязь — під вичищати, — який пан викопав на степу, що вода в йому* [ньому] *була чиста, як сльоза, а холодна, як крига* (Грицько Григоренко); *Смачно духмяніли пироги із картоплею, капустою й м'ясом, щойно зняті із поду, з капустяних листків* (А. Дімаров).

3. *мет.* Дно (у 2 знач.) доменної печі. *У Національній металургійній академії України було підготовлено до повномасштабного виробництва систему автоматичного контролю зносу футерівки горна й поду доменної печі* (з наук.-попул. літ.); *Вертикальні холодильники встановлюють по периметру доменної печі кількома рядами від поду до шахти* (з навч. літ.).

4. Місце, майданчик для стіжка (у 1 знач.). *Коло повітки на току два Кайдашеві сини, молоді парубки, поправляли поди під стіжки* (І. Нечуй-Левицький).

5. *діал.* Горище. *У всім і всюди, від чого мене дома хтіли здержати, сиділа тота "дика баба". Вона літом стерегла в полі гороху, до котрого я був дуже ласий; .. вона пробувала на поду, де мені заказано вилазити по драбині* (І. Франко); *— Коли надвечір прачка з слугою не вертали додому, вилізла мати на під, щоб поглянути відти на ріку, що з обома жінками діється, чи не йдуть уже* (О. Кобилянська); *— Гей, є тут хто? — крикнув дяк, заглядаючи до кухоньки, комори і до світлиці. Ніхто не відповів, лиш кури озвалися на поді* (Б. Лепкий).

ПІД[2], *для уникнення збігу важких для вимови приголосних —* **ПІ́ДІ,** *розм.* **ПІ́ДО,** *прийм., зі знах. і оруд. в.* Сполучення з прийменником **під** виражають:

Просторові відношення

1. *зі знах. і оруд. в.* Уживається при позначенні особи, предмета і т. ін.: а) нижче яких спрямована дія *(знах. в.). Одарка лежить, заложила руки під голівку, бліда-бліда, тільки очі їй сяють* (Марко Вовчок); *Олександра погасила світло, вхопила полумисок з стравою та тицьнула його під лаву* (М. Коцюбинський); *Потім він, Тонку очеретину приладнавши, Під неї древній підставляє глек, Щоб із берези в глек його стікала Вода живлюща* (М. Рильський); *Що за люди — ясно буде потім, а тепер — швидше, хлопці, позносьте всіх під палубу, кладіть у теплі койки і годуйте гарячою їжею* (Ю. Яновський); *— Грак, ви ж не послідовні. У вашому мисленні .. немає логічності. Кафтан у вас іде поверх лавсанового халата чи під низ?* (О. Чорногуз); б) нижче яких відбувається дія або міститься хто-, що-небудь *(оруд. в.). — А пам'ятаєш, Як у пекарні був щеням? Чи так жилося там? Замурзаний під лавою тинявся* (Л. Глібов); *У султана білії палати, а під ними чорнії темниці, там сидять в неволі бідні бранці* (Леся Українка); *А враз білосніжним тюльпаном з героєм повис парашут... Спускайся .. земля під тобою...* (В. Сосюра); *Один із тих, що сиділи попереду, — одутлуватий, похмурий, з мішками під очима, — поступився Вутаньці місцем* (О. Гончар); *Я довго вмощуюсь на стільці, той противно скрипить, ніби ось-ось має розвалитися піді мною* (В. Лис); // Уживається при позначенні тексту, в кінці якого стоїть або ставиться підпис, дата, зауваження і т. ін. *(оруд. в.). Добре, поставимо під оповіданнями дати* (М. Коцюбинський); *— Так чого ж ти і всі ваші люди не ставите підписів під актом?* (М. Стельмах); *Ян Євський.., поглядаючи в шпальту, прочитав коментар під світлиною* (І. Роздобудько); // Уживається при позначенні предмета, покриву, шару і т. ін.: а) у спід чи в зворотний бік яких спрямована дія або накладається, застосовується що-небудь *(знах. в.). Ломаку під руку!* (Номис); *Сховала* [Юнона] *під кибалку мичку, Щоб не світилася коса* (І. Котляревський); *На поєдинки там виходили* [вояки] *вночі, Ховаючи під пахву короговку* (Леся Українка); *Іван сторожко поглянув на вулицю, чи їх ніхто не бачив, і заховав книгу у пазуху під пасок* (С. Чорнобривець); б) на споді або на зворотному боці яких відбувається дія або міститься хто-, що-небудь *(оруд. в.). Ахейці нерішучо розступаються перед нею, але не відштовхують, коли вона чіпляється за кого з них, намагаючись заховатись під його щитом* (Леся Українка); *Дорош, усміхаючись, глянув на Гната; але очі його під окулярами зробилися холодними і пронизливими* (Григорій Тютюнник); // Уживається при позначенні маси, речовини: а) у глибину яких спрямована дія *(знах. в.). Від корми .. до лінії якорного каната, який натягся і йшов похило під воду — все являло собою прекрасний образ напруженої рівноваги* (Ю. Яновський); *Замулилися джерела, пішли під землю, і нема вже там чистої холодної води* (Григорій Тютюнник); б) у глибині яких відбувається дія або міститься хто-, що-небудь *(оруд. в.). — А ти.., Пане добродію, Нептун! Сидиш, мов демон, під водою, Ізморщившись, старий шкарбун!* (І. Котляревський); *Землі там* [у руднику] *груди рве без краю десь під землею динаміт...* (В. Сосюра).

2. *зі знах. і оруд. в.* Уживається при позначенні предмета, місця: а) у нижню частину яких спрямована дія *(знах. в.). Хтось крикнув: "букета!" — і цілі пучки квіток полетіли під ноги співачці* (Панас Мирний); *Ще дитиною бігав він там, .. зазираючи під кожен кущ, у кожен закуток* (М. Коцюбинський); *Вночі богунці пустили під укіс чотири німецьких ешелони* (О. Довженко); б) біля нижньої частини, основи яких відбувається що-небудь або міститься хто-, що-небудь *(оруд. в.). А під горою літо Боже: Скрізь зелено, усе цвіте...* (Л. Глібов); *У гай піду та сяду під вербою, а коло мене мо́я самота* (Б.-І. Антонич); *Під величезною липою стіл, засланий червоним сукном* (Григорій Тютюнник); [Гермія:] *Шукай собі десь обіч ти місцину, А я ось тут під деревом спочину* (Ю. Лісняк, пер. з тв. В. Шекспіра).

3. *зі знах. і оруд. в.* Уживається при позначенні предмета, місця: а) у напрямку яких спрямована дія *(знах. в.). Перейшли* [хлопці] *вулицю; підкрались під нову хату* (Марко Вовчок); *Перш як за ложку взятись, рукою по скатертинці крихти став згортати під край в наставлену долоню* (А. Головко); *Марко перечекав, доки старий вийшов у другу кімнату, закотив очі під лоба: — В кожнім хуторі по дівчині любимо* (Григорій Тютюнник); *Недовга була розлука: під твій опівнічний дах, немов у ковчег голубка, вернулася птиця-страх* (І. Римарук); *Знову під вікна приплівся туман Й миє іржаве залізо карнизів* (В. Терещук); б) біля яких відбувається дія або міститься хто-, що-небудь *(оруд. в.). Усміхнулась Катерина.., Бачить — ліс чорніє, А під лісом, край дороги, Либонь, курінь мріє* (Т. Шевченко); — *У панському саду стояли генерали — Та й тим на голову сідали, А це солом'яник... Не боїмось, Під носом пурхаєм і сміємось* (Л. Глібов); *Мазепа йшов до Галичини і 14 серпня був підо Львовом* (Г. Хоткевич); *Він вів полки під Білгородом в бій* (М. Бажан); // Уживається при позначенні руху в напрямку до вершини чого-небудь; на *(знах. в.). Його відерце перше пробива лід у криниці, що уночі замерза, і тащив* [тягнув] *він сповнені відра під гору* (Марко Вовчок); *Дорога під гору тяжка, вантаж важучий, а нековані копита ковзаються* (М. Циба).

Обставинні відношення

4. *зі знах. і оруд. в.* Уживається при позначенні певного явища або об'єкта дії, впливу: а) у зону поширення яких потрапляє або спрямовується хто-, що-небудь *(знах. в.). Лицар-в'язень виходить з темного кутка і стає під промінь* (Леся Українка); *Яка ж хороша та затишна хатка вийшла! Ігор навіть віконечко там приладнав — якраз під руку потрапила кватирка, що лежала без діла* (М. Чабанівський); — *Доки сонце зійде, роса очі виїсть .. — зітхнув Михайло. — Гарне прислів'я, — похвалив індус. — Не підставляй очей під росу...* (О. Бердник); б) у межах, зоні поширення яких відбувається дія або перебуває хто-, що-небудь *(оруд., рідко знах. в.). Під туманом б'ється* [море], *стогне, зітхає* (М. Коцюбинський); *Плакала чайка під сонця промінням* (М. Семенко); *Плюскочуться білі качки В басейні під тінню каштана* (М. Рильський); — *Підвестися під вогнем на весь зріст — це безстрашність...* (О. Довженко); *Збіглися тоді цікаві сюди подивитись, що буде з вишкою, а хлопці і під той вітер клепали, рятуючи свою споруду* (О. Гончар); // Уживається при позначенні предмета, у сферу дії якого спрямовується або потрапляє хто-, що-небудь *(знах. в.). Бив* [Василь] *тільки кулаками. Погано приходилося тому, хто попадав під той кулак* (Г. Хоткевич); *Де-не-де попадався під ноги безсмертник* (О. Гончар); *Було вже запізно. Погоня увірвалася в двір, і старий Педро знову ледве встиг відсахнутися, щоб не потрапити під копита коней* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Уживається при позначенні дії, в межі якої спрямовується або потрапляє хто-небудь *(знах. в.). 26 червня в Троянівці було одержано перші повістки з військкомату. Під цю чергу потрапили Панас Гичка, Микита Чугай, Охрім Горобець* (Григорій Тютюнник); // Уживається при позначенні влади, впливу, захисту і т. ін.: а) у межі яких спрямовується або потрапляє хто-, що-небудь *(знах. в.).* [А н т о н:] *Чи він дав би мені під пригляд своїх дочок?* (М. Кропивницький); *Під вплив Драгоманова, як ми вже сказали, попав і Франко* (М. Коцюбинський); — *Додому? Під німця? Василю, що з тобою?* (С. Журахович); — *А що, коли ми попросимо діда Харитона, щоб він узяв нас під захист?* (Ю. Мокрієв); *Вони віддали мене під опіку сестер* (О. Авраменко); б) у межах яких відбувається що-небудь або перебуває хтось *(оруд. в.). Картину похорону юнака в поемі "Віла-посестра" написано* [Лесею Українкою] *не підо впливом сербського, а підо впливом українського епосу* (М. Драй-Хмара); *Не можу терпіти чужого солдата у своїй хаті, на своїй землі... Не можу жити під ворогом* (В. Козаченко); *Пости санітарних машин треба було розмістити якнайближче до річки під надійним прикриттям* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); // Уживається при позначенні примусових обставин: а) в які потрапляє або спрямовується хто-небудь *(знах. в.).* [П а н а с:] *Це, мабуть, так ще буде, що й у сні як кого налаєш, то під арешт?* (М. Кропивницький); — *Як тільки з ним трапиться щось недобре — тебе і твою рідню віддамо під суд* (Григорій Тютюнник); б) в яких перебуває хто-небудь *(оруд. в.). "Ведіть його!" І під конвоєм я в степ іду сумним селом* (В. Сосюра); *Один за одним, під збільшеною вартою, підпільні ревкоми йшли за ґрати й більше не верталися* (Б. Антоненко-Давидович); *Знаю таких, хто сміється під бичем, як і таких, хто плаче від поличника* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); // Уживається при позначенні несприятливого становища, в якому хто-, що-небудь перебуває *(оруд. в.). Він хоче, щоб його боялися, щоб його накази і заклики виконували під загрозою помсти* (В. Владко); *Марта вдивлялася в невиспані і неголені з дороги обличчя .. Може, це були співаки із знаменитого театру Гната Хоткевича, що розпався під ударами злигоднів?* (Р. Андріяшик); *Бізнес Шульги опинився під загрозою розвалу* (А. Кокотюха).

5. *зі знах., рідше з оруд. в.* Уживається при позначенні певного способу виконання якої-небудь дії. *Об'їжджав він під верх коней і був такий сміливий, що нічогісінько на світі не боявсь* (О. Стороженко); *Під руки ввели князя до покоїв* (Г. Хоткевич); *Хтось у сірому пальті зупинив постать свою під кутом у шістдесят градусів наперед* (А. Головко); *Мілена .. могла сидіти годинами там, де її залишили, і щось буркотіти собі під ніс* (С. Андрухович); // Уживається при позначенні предмета, за допомогою якого виконується дія *(знах. в.). Акуратно, під лінійку, підкреслив* [учитель] *окремі місця червоним і синім олівцем* (Є. Кравченко); // Уживається при позначенні обмежувальної умови здійснення якої-небудь дії *(оруд. в.). Ваше ймення в вигнанні, під карою сліз заборонено спогад про нього* (Леся Українка); *Заборонялося і ніяк не менше, як тільки під страхом смерті: підходити до дротяної загорожі ближче ніж на п'ять кроків* (В. Козаченко); *Ніхто не знає про Костя Пригоду. І ніхто не взнає.., він дав розписку, що мовчатиме про те під страхом смерті* (М. Слабошпицький); // Уживається при позначенні забезпечення чимось певної дії *(знах. в.). — Що ти з голою землею зробиш? Хоч би банки завели, де б під заклад гроші давали. Треба ж чимсь її обробляти* (Панас Мирний); — *Без грошей додому не повертайся, бо таки влізли в позички під високий процент* (М. Стельмах); // Уживається при позначенні звуків, у супроводі яких відбувається дія, або мелодії, у відповідності до якої відбувається дія *(знах. в.). Коло танцює. Тупають під такт "молдуваняски"* [молдаванески] *ноги, здіймаються й опускаються злучені руки, мають білі хусточки в руках дівочих...* (М. Коцюбинський); *Закрила*

[княгиня] *лице руками і стала молитися мовчки під шепіт догоряючого світильна* [світильника] (К. Гриневичева); *Він сміється, щоб не заридать, Він плига під звуки сарабанди* (М. Рильський); *В гущі ранкових туманів, під розпучливий стогін нічного вітру, родився мій страх* (Б. Антоненко-Давидович); *Під колискову навіть дорослі засинають* (Валерій Шевчук); *Всі ми на березі моря під гомін прибою поснули* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

Означальні відношення

6. *зі знах. і оруд. в.* Уживається при позначенні якоїсь наявної зовнішньої предметної ознаки кого-, чого-небудь *(оруд., рідко знах. в.). Якийсь москаль сидить: головач, розкошланий, невмиваний, під щетиною увесь, як їжак* (Марко Вовчок); — *А чом же ви їх не покличете? Адже ж там двійко чималих є хлопців, либонь і під вусом...* (Дніпрова Чайка); *На морі нині багато човнів під вітрилом* (М. Коцюбинський); *Дівчата .. ходили цілими вервечками. І хлопці теж. Які в чумарках із стрічками на вишитих грудях, які .. у сорочках із сирового полотна під пояс* (А. Головко); *Посеред хутора — дім під залізом* (Григорій Тютюнник); *Внизу посеред залу, як на цирковій арені, круглий стіл під зеленим сукном* (О. Гончар); // Уживається при позначенні ознаки, яка допомагає розпізнати або відшукати кого-, що-небудь *(оруд. в.). У руських літописців острів Хортиця вперше згадується під роком 1103-ім, коли на ньому зібралися князі з усіх князівств, щоб іти в степи на половців* (А. Кащенко); *У літопису під роком 1132-м, у запису про Мстислава Великого, сказано коротко: "У сей же рік була закладена кам'яна церква Святої Богородиці, звана Пирогощею"* (В. Малик); // Уживається при позначенні ознаки, яка визначає обставину, керівну ідею і т. ін., за якими виконується дія *(оруд. в.). Фельдшер уже знає, що значить зайти в кабінет. Це значить принести туди спирту під приводом офіціальної службової розмови* (Григорій Тютюнник); *Вони під виглядом заробітчан поверталися з Молдови* (М. Стельмах); — *Ви тоді влаштуєте над Єгиптою товариське судилище під гаслом: "Ганьба — ліваку!"* (О. Гончар); *Живемо нині під знаком печального слова "після"* (Ю. Андрухович); // Уживається при позначенні певної особи, певного зразка, якому уподібнюється хто-, що-небудь або які наслідує хтось *(знах. в.). Третій міністр одягнений під запорожця* (О. Довженко); *Знав* [Артем] *напам'ять усього Сосюру. Іноді й сам під Сосюру пописував* (О. Підсуха); — *А-а, Кошик!* — *затримав Віктора круглолиций, підстрижений під їжака Величко* (П. Автомонов); *Я загримовуюся під шефа, сідаю в його "шестисотий", а він слідом у "запорожці"* (В. Чемерис); [Катеріна:] *Будьте певні: я Чуприну б вашу дрюком розчесала Й під блазня пику вам розмалювала* (Ю. Лісняк, пер. з тв. В. Шекспіра); // Уживається при позначенні предмета, особи або ознаки предмета, особи, відповідно до яких добирається або до яких прирівнюється хто-, що-небудь *(знах. в.).* [Харько:] *Набив собі в голову, що мені селянка не під плече* (М. Кропивницький); *Ними* [кладочками] *можна було любуватися, як художнім твором .. — так вони були під стать і пейзажеві оцьому, і тихому темпові руху хвиль у річці* (Г. Хоткевич); — *Чи підберете хлопця під норов нашої дівки?* (Ю. Збанацький); // Уживається при позначенні характеру використання, застосування предмета *(оруд. в.). Із діброви Козак виїжжає* [виїжджає]; *Під ним коник вороненький Насилу ступає* (Т. Шевченко).

7. *з оруд. в.* Уживається при позначенні стану, в якому хто-небудь перебуває, або того, що спричинилося до якогось стану. *У мене ж серце боліло, коли я дивився, як тане, як догоряє Франко. Я й досі під тяжким впливом тої зустрічі і не можу її забути* (М. Коцюбинський); *Все, що їй пропонували, вона виконувала слухняно, безвільно, мов під якимось страшним наркозом* (О. Гончар); *І хоч трішечки я був, товаришу, під хмільком, а відразу підмітив, що своїм приходом викликав я поміж них розгубленість* (В. Логвиненко); *Увесь час я перебував під враженням кожного вимовленого нею слова* (С. Андрухович).

Часові відношення

8. *зі знах. в.* Уживається при позначенні передодня чого-небудь. *Мені так приємно було дістати Ваш лист якраз під Новий рік, та ще з ялинкою* (М. Коцюбинський); *Під неділю молоді моряки берегової оборони таємно від командира натягували холоші чорних штанів на вирізані з фанери широкі клинці .. Командир помітив "кльош" і наказав усім змочити штани в морській воді, а потім випрасувати їх* (П. Автомонов); // Уживається при позначенні часу, моменту припинення дії. *Так пройшло кілька репетицій і під кінець їх Настя робила часом більше помилок, ніж впочатку* [спочатку] (Леся Українка); *Уже під завісу першого дня з'їзду письменників .. до пульту перед напівпустою вже залею* [залою] *вийшов .. Микола Деркач* (Олекса Ізарський); *19 серпня. Преображення Господнє, Яблучний Спас. І саме у цей день, під завершення Форуму, на шахті імені Засядька вибухнув метан* (Л. Костенко); // Уживається при позначенні пори, часу, коли відбувається якась дія або виявляється який-небудь стан. *Під ранок в мені виріс план самогубства, а на столі купа лушпиння з оріхів* (М. Коцюбинський); *Вже аж під вечір, коли яруга крилася сутінками, покинув Тимко шелюги* (Григорій Тютюнник); *Майже над річкою темніє глибокою зеленню дубовий праліс, у якому .. під осінь синіє ожина* (В. Шкляр); *Під ту пору, коли в Парижі точилася ця розмова, двоє непевного вигляду чолов'яг балакали собі у непоказному будиночку на глухій околиці Лондона* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

9. *зі знах. і оруд. в.* Уживається при позначенні події, одночасно з якою відбувається якась дія або наявний який-небудь стан *(знах. в.). Кожного року під ярмарок наїздили до панів гості* (С. Васильченко); // *розм.* Уживається при позначенні маляти, яке народилося після попереднього *(оруд. в.). Того часу було нас у батька з матір'ю п'ятірко: найстаршенька сестриця Парася, а під нею був я, а після мене знайшовся в капусті братик Івасик* (Остап Вишня).

Кількісні відношення

10. *зі знах. в.* Уживається при позначенні міри чого-небудь у наближенні до певної межі. *Хома стояв у хаті високий, аж під стелю* (М. Коцюбинський); *В правій руці* [юнака] *селянська полотняна торба, напхана чимсь аж під самісіньку зав'язку* (В. Козаченко).

11. *зі знах. в.* Уживається при позначенні наближення до якої-небудь кількісної межі, до якоїсь міри. *Товариш його — людина літ під сорок* (М. Коцюбинський); *Мороз — під тридцять. Зранку це. А був ще більший в нічці* (І. Нехода); *Ледве допливла* [Настя] *снігом до Якилини, яку чомусь називали бабою, дарма що мала лише під п'ятдесят* (В. Речмедін); *Смішний чоловік був той Борис, хоч і мав уже літ під тридцять* (І. Білик).

Причинові відношення

12. *з оруд. і знах. в.* Уживається при позначенні причини дії, стану або вияву чого-небудь *(оруд. в.).* [Елеазар:] *Під тягарем одразу я упав, дозорець геть прогнав мене з роботи* (Леся Українка); *Знову із свистом шомпол впивався в тіло твоє .. Ти кричав спершу, вужем звиваючись під гострими ударами* (А. Головко); *Я відчув, як під його поглядом моє лице стало дерев'яніти* (П. Панч); *На цій землі події виникають лише для того, аби їх... миттєво забували під навалою нових подій* (Люко Дашвар); // Уживається при позначенні предмета, в результаті дії якого відбувається інша дія *(оруд. в.). Прощайся з ясною красою, Бо вже заходять косарі; Зайшли, — поникла* [краса] *під косою, Зів'яла ранком на зорі* (П. Грабовський); *Вода кипіла під веслами, човни тремтіли й скакали на воді, як живі* (М. Коцюбинський); *Чи було воно так? .. Чи вмер київський столяр Боженко де-небудь в глухому волинському шпиталі під ножем безсилого хірурга?* (О. Довженко); *Він грав і відчував, як від бадьорих звуків музики очищується душа, ніби залізо від окалини під молотом* (Р. Іваничук); // Уживається при позначенні дії, події, стану і т. ін., залежно від яких відбувається певна дія чи наявний відповідний стан або які є причиною певних дій, відповідного стану *(знах. в.). Вихор буває під посуху* (П. Чубинський); *Води напившися з ясного джерела, Вертаються вони під поклики пастуші .. Хвилина — і табун мов буря понесла* (М. Рильський).

Відношення мети

13. *зі знах. в.* Уживається при позначенні мети дії. *Зібрали наші люди хліб, почали під озимину орати* (І. Муратов); *Підійшли вони до мене з похиленими головами, як підходили в старі часи під благословення* (В. Речмедін); // Уживається при позначенні мети використання або призначення предмета, особи. *Назар запрягає коні під пана* (Марко Вовчок); *Надворі ще була весна, і висока трава в степу була вже готова під косу* (І. Нечуй-Левицький); *Як своє жито буде вже само проситися під серп, і клонитися, і опадати, тоді хоч би вночі при місяцеві можна своє вижати* (Т. Бордуляк).

Об'єктні відношення

14. *зі знах. в.* Уживається при позначенні предмета, безпосередньо на який спрямована дія. *На шахті загув гудок. Галя непомітно штовхнула Женю під бік* (Ю. Мокрієв); *— Танцюй! — Офіцер опирається. — О, ще й не хоче, — котрийсь із махновців піддає йому ногою під зад* (О. Гончар); *Стрибає вороння і б'є під боки обчухрану вербу крильми* (П. Мовчан); // Уживається при позначенні особи, на яку спрямовуються чиїсь дії, вплив, певні відношення і т. ін. *Уже Вулкан розм'як, як кваша, Венера те собі на ус. За діло, ну! — бере, бач, наша! Тепер під його* [нього] *підоб'юсь* (І. Котляревський); *Не спить Рябко, та все так гавка, .. Все дума, як би то піддобриться під пана* (П. Гулак-Артемовський).

ПІДАКЦИ́ЗНИЙ, а, е. Який підлягає акцизу (у 1 знач.). *Суму акцизного податку сплачують із підакцизної сировини, яка використана у виробництві пального* (з наук.-попул. літ.); *Вплив акцизного податку на обсяги реалізації підакцизних товарів, а також на розподіл податкового тягаря між виробниками та споживачами залежить від попиту і пропозиції* (з навч. літ.).

ПІДБА́ВИТИ *див.* **підбавля́ти.**

ПІДБА́ВИТИСЯ *див.* **підбавля́тися.**

ПІДБА́ВЛЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **підба́вити.** *Вода, підбавлена до бурякового квасу на Водохреще, має властивість не псуватися до весни* (з газ.); // **підба́влено,** *безос. пред. Ігор Михайлович розмашисто сунув собою по кімнаті, і чути було, що все багно, яке вміщав у собі, починає буритись, ніби туди підбавлено дріжджей* [дріжджів] (У. Самчук).

ПІДБА́ВЛЕННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **підба́вити.** *Підбавлення звуку.*

ПІДБАВЛЯ́ННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **підбавля́ти.** *Підбавляння цукру до чаю.*

ПІДБАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПІДБА́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* підба́влять; *док., розм.* 1. *кого, чого, рідше що.* Додавати, добавляти на додаток до кого-, чого-небудь. *В'язнів весь час підбавляли й підбавляли. Незабаром нагнали ще селян. Вслід за ними вартові вкинули цілу юрму жінок* (О. Гончар); *— Наша візьме! — Ой, боюсь, чи візьме? Сильний противник! — Та й наші не слабі! Молодих підбавили!* (Остап Вишня); *— Скоро пароплави з Кавказу прийдуть і підбавлять у Севастополь продовольства* (В. Кучер); * Образно. *Черняченко підбавляв меду, не помічаючи, як спливає на поверхню дьоготь. Щирості в голосі не було* (Ю. Мушкетик).

2. *рідко.* Те саме, що **піддава́ти** 3. *Попало нам підходяще, ще мали підбавити, та від більшого лиха врятували наші юні ноги* (О. Ковінька).

ПІДБАВЛЯ́ТИСЯ, я́ється, *недок.,* **ПІДБА́ВИТИСЯ,** иться; *мн.* підба́вляться; *док., розм.* Додаватися, добавлятися на додаток до кого-, чого-небудь. *Оттак собі плетуть* [жінки] *і йдуть за громадою, а людей усе більш підбавляється, так що вже й просунутись трудно* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Гей, кожного разу, як я бачу ворогів — стільки хоробрості мені підбавляється!* (П. Тичина); *— Книжка, кажуть, по кунштах дуже рідкісна, та я гадаю, що їй ціни вдвоє підбавиться, якщо ти їх покрасиш — даси кожному живий вигляд* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПІДБАДЬО́РЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підбадьо́рити.** *І вже підбадьорений сею думкою* [про втечу] *він не стояв на місці* (І. Франко); *— Юлю, ти ж давно вже мені подобаєшся, — гаряче зашепотів він, підбадьорений її усмішкою, світлом її очей* (О. Донченко); *Деякі вчені, підбадьорені .. підтвердженням їх теорії, висунули ще одну, навіть сміливішу гіпотезу* (В. Владко); *Підбадьорений увагою, Степан посмілішав. Йому трудно було вимовити тільки першу фразу* (М. Дашкієв).

2. *у знач. прикм.* Який підбадьорився. *Непорушність липневої спеки став розганяти вечірній легіт. З недалеких сосон добував лагідні, боязкі, шумливі звуки. Підбадьорені мухи й собі завели голосніше* (Б.-І. Антонич); *Підбадьорений адвокат, звертаючись до присяжних, промовляв дуже переконливо* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

ПІДБАДЬО́РЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підбадьо́рити.** *Начальник станції нудьгував .. На сніданок проковтнув для підбадьорення дві чарочки, але все це нічого не помогло на безнадійний настрій* (Б.-І. Антонич); *Багато робили ті, які жили до нас .. Чому б мені не мати їх зображень для підбадьорення свого духу?* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); *Стробус перечитав умову й, підписуючи її за свідка, озвався до купця для підбадьорення: — Не зітхай, Флегоне* (Н. Королева); *Аж сюди, на берег, долинають вибухи реготу, звуки підбадьорень, то дельфіни саме демонструють свій розум і хист* (О. Гончар).

ПІДБАДЬО́РЕНО. Присл. до **підбадьо́рений.** *— До того ж я типовий невротик, — підбадьорено додаю я* (Ю. Іздрик).

ПІДБАДЬО́РИТИ *див.* **підбадьо́рювати.**

ПІДБАДЬО́РИТИСЯ *див.* **підбадьо́рюватися.**

ПІДБАДЬО́РЛИВИЙ, а, е. Який підбадьорює, додає бадьорості. *Далеко за містом, в лісі, під невгамовні співи й щебетання пташок, при підбадьорливому запаху сосни наша розмова почалась якось раптово, щиро* (П. Тичина); *У підбадьорливих кивках голів і співчутливих поглядах очей правлінців він прочитав згоду з висловленими думками, і це його заспокоїло* (С. Добровольський); *Здалося, ніби очі Георгія блиснули веселою, підбадьорливою усмішкою* (О. Бердник); *Він хотів був сказати їй ще щось підбадьорливе, але вловив у її втомлених, зволожених очах далеку, відсутню думку і одвернувся* (Ю. Бедзик); *Князеві хотілося крикнути дідові щось гарне й підбадьорливе* (І. Білик).

ПІДБАДЬО́РЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. за знач. **підбадьо́рливий.** *Психологи вважають, що навіть сильній людині потрібна підбадьорливість* (із журн.).

ПІДБАДЬО́РЛИВО. Присл. до **підбадьо́рливий.** — *Я вас слухаю, — сказав Чайка, підбадьорливо поглядаючи на свого несподіваного відвідувача* (В. Собко); *Може, все й почалося з тої усмішки, з якою глянула* [Марія Олександрівна] *на нього так просто, дружньо, підбадьорливо* (О. Іваненко); *Очі її мовби самі шукають серед присутніх ще когось... Чи не отого сивого джентльмена, що з відстані всміхається вітально й підбадьорливо* (О. Гончар); *Професор підбадьорливо пригорнув Олеся до себе* (Ю. Бедзик).

ПІДБАДЬО́РЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підбадьо́рювати.** *Ти, підбадьорюваний вуграстими товстоногими однокласницями, вчився триматися на плаву і вичерпувати воду швидше, ніж вона набиралася* (Ю. Іздрик); *Четверо нападників з вереском кинулися до блокгауза, підбадьорювані вигуками своїх товаришів з лісу* (Ю. Корецький, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ПІДБАДЬО́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підбадьо́рювати.** *Не в писанні серенад на честь гордої панни Ізідори і не в підбадьорюванні війська полягає суть поезії, .. головне її завдання — служіння людству* (М. Драй-Хмара); *Забираним вночі .. ніхто не давав ніяких доручень, .. лиш навантажував їх удавано оптимістичними підбадьорюваннями, що досягали цілком зворотного наслідку, бо ніхто в той оптимізм не вірив...* (І. Багряний); *— Добра кукурудза? — Спробуй, то будеш знати, — відповіла мати, хоч це було зовсім зайве, бо він і без її підбадьорювання вже тримав у руці великий качан* (М. Томчаній); *Я геть ніяк не реагую на ешелони добрих слів, підбадьорювань, похвал, запевнень у правильності моїх кроків* (І. Карпа).

ПІДБАДЬО́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДБАДЬО́РИТИ,** рю, риш, *док., кого, що.* Додавати бадьорості, сили, енергії, впевненості, піднімати дух, настрій. *Саліха мріяла і мрії підбадьорювали її, повертали їй утрачені сили* (О. Десняк); *День був сірий, холодний, сумний. Підбадьорював тільки веселий шурхіт горіхів у вузлику* (Г. Тарасюк); *Дарка всміхнулась уперше за всю розмову і то смутно. Але Юзю та усмішка все ж підбадьорила* (Леся Українка); *Денис намагався підбадьорити занепалого духом друга* (Л. Дмитерко); // Заохочувати до яких-небудь дій, вчинків, рухів, висловлювань і т. ін. — *Ну, ну, кажи, не соромся... — підбадьорювала його Саня* (М. Коцюбинський); *Отець Григорій тримав його під руку і підбадьорював: — Так... так... Ну, ну! Ще крок... Ще трошки... Для пана ж бо дійти додому суща дурниця!* (Василь Шевчук); *Микола припинив конячину, послухав. — Не бійся, нікого немає. Паняй сміливо, — підбадьорив старий* (Григорій Тютюнник); // Знімати втому, млявість, освіжати, додавати енергійності, жвавості. *Христина випила кави. Це підбадьорило її* (Н. Сняданко); *— Відкоркуйте, будь ласка, одну пляшку, — сказав він. Тоді обернувся до мене. — Це нас трохи підбадьорить* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); // Примушувати певними вигуками, діями і т. ін. жвавіше, швидше рухатися (коня, вола тощо); підганяти. *Хутко їде Юлдаш, горловими звуками підбадьорює низькорослого довгохвостого коника* (О. Донченко); *— Гей, соб, сивий, соб, моругий! Соб! — підбадьорив він воликів, налягаючи щиро на плуга* (М. Коцюбинський).

ПІДБАДЬО́РЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПІДБАДЬО́РИТИСЯ,** рюся, ришся, *док.* Намагатися тримати себе бадьоро, поліпшувати свій настрій і т. ін. *Не маючи змоги працювати, я підбадьорююсь тим, що інші щось роблять* (М. Коцюбинський); *Такі самі почування, що заволоділи моєю хлоп'ячою душею, переживає, мабуть, і теперішня молодь. Вона підбадьорюється світлими моментами нашої бувальщини* (А. Чайковський); *Григорій підбадьорився, духом окріп* [зміцнів] (І. Волошин); * Образно. *Підбадьорився, підмолодився підстаркуватий дім* (В. Винниченко); // Позбавлятися втоми, млявості, ставати енергійнішим, жвавішим. *Усі підживилися, підбадьорились після доброї порції вина* (І. Нечуй-Левицький); *Щоб зовсім прогнати сон і підбадьоритись трохи, я почав уявляти собі нових хазяїв* (М. Коцюбинський); *Данило підхопився, насилу став під крижаний душ, підбадьорився, вдягнувся й подався на залізничну станцію* (А. Кокотюха); // Ставати жвавішим, швидше рухатися завдяки певним вигукам, діям і т. ін. (про коня, вола тощо). *Під батогом коні підбадьорились і понесли легеньку, але труську бричку по недавно вимощеній мостовій* (І. Нечуй-Левицький).

ПІДБА́ЛКА, и, *ж., буд.* Балка, яка підтримує іншу балку. *Деякі види прогонів монтують за допомогою підбалок із деревини, які болтами з'єднують із несучими балками* (з навч. літ.).

ПІДБА́ЛКОВИЙ, а, е, *буд.* Прикм. до **підба́лка.** *Підбалкова плита; Підбалковий простір.*

ПІДБА́НЕВИЙ, а, е, *архт.* Розташований, розміщений під банею *(див.* **ба́ня**[2] 1); підбанний. *У Візантії IX–X ст. були поширені невеликі храми "на восьми опорах" із застосуванням у підбаневих опорах мармурових колон* (з наук. літ.); *Ліплення у внутрішньому оздобленні Андріївської церкви органічно підкреслює кожний елемент архітектури і прикрашає двері, вікна, ніші, пілястри, підбаневий простір* (з наук.-попул. літ.).

ПІДБА́ННИЙ, а, е, *архт.* Те саме, що **підба́невий.** *Мозаїкою були прикрашені головні частини інтер'єру Київської Софії: підбанний і вівтарний простір* (з наук.-попул. літ.).

ПІДБА́ННИК, а, *ч., архт.* Верхня частина будівлі під банею *(див.* **ба́ня**[2] 1); барабан (у 4 знач.). *Конструктивно підбанник може бути поставлений на зруб квадрата, утвореного перетином нав* (з наук. літ.); *В українській архітектурній традиції баня ніколи не могла бути ширшою за підбанник* (з навч. літ.).

ПІДБА́ННЯ, я, *с.* Місце під банею або внутрішній бік бані *(див.* **ба́ня**[2] 1). *В найвищій вишині підбання* [церкви] *у великому колі виблискувало .. зображення Христа-Вседержителя* (П. Загребельний); *Розети у формі квіток діаметрами 41 та 62 см прикрашали високі підбання Успенського собору Києво-Печерської лаври* (із журн.).

ПІДБАРАБА́ННИЙ, а, е, *техн.* Розташований під барабаном (у 2 знач.). *Нижня підбарабанна дуга бетонозмішувача має два підшипники, які забезпечують надійність і безпеку під час роботи* (з наук.-техн. літ.).

ПІДБАРАБА́ННИК, а, *ч.* Те саме, що **дéка** 2. *Після проходження рослинної маси через молотильний апарат усе зерно з колосся має бути виділено й просепаровано через підбарабанник* (з навч. літ.).

ПІДБА́СОК, ска, *ч., розм.* Те саме, що **барито́н** 1. *Що за голос важний! Чистий голосний підбасок...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Брати підбасками підхопили пісню* (М. Стельмах); *Середньовічні школярі .. гарними тенорами та молоденькими підбасками витягали чисту ноту за кантором* (Н. Бічуя); *Усі завмирали, коли він сідав за піаніно й густим оксамитовим підбаском заводив пісню про двох закоханих голубочків* (В. Шкляр).

ПІДБАСУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., перев. у сполуч. зі сл.* к і н ь, *розм.* Під'їхати, басуючи на коні. *Кірасирський офіцер підбасував конем і витягнув Дзевалтовського нагаєм по плечах...* (Ю. Смолич); *Пожарському вдалося підбасувати до двох возів над Соснівкою, він видряпався на одного і все ще вимахував шаблею, але його ніхто не слухав* (Ю. Мушкетик).

ПІДБА́ШТОВИЙ, а, е, *військ.* Розташований під баштою (у 2 знач.). *Верхній пояс корпусу бронетранспортера містить підбаштовий, передні, бічні й задні листи* (з наук.-техн. літ.).

ПІДБЕРЕ́ЖНИЙ, а, е. Розташований біля самого берега, під берегом. [М и х а ї л:] *Людина — потік, що мчить понад каміння, піною беручися, і в бігові своєму відриває брили підбережні* (Ю. Клен); *Бокуда вийшов із води змучений .. і побрів підбережною ряскою, по кісточки в воді* (Ю. Смолич).

ПІДБЕРЕ́ЗНИК, а, *ч.* Їстівний гриб із бурою шапкою і білим м'якушем, що росте перев. у березових лісах. *Роман розстебнув свою торбину, висипав на землю гриби. Тут були рижики, боровички, підберезники* (Ю. Збанацький); *Жила* [баба Килина] .. *біля лісу, завжди на хазяйстві водились і підберезники, і маслюки, і рижики!* (Є. Гуцало); — *Ми з мамою там, біля руїн і кропиви Михайликової колишньої господарки, збирали підберезники і лисички...* (М. Матіос).

ПІДБЕРЕ́ЗОВИК, а, *ч., рідко.* Те саме, що **підбере́зник.** *Сердитий ходив по лісу Дмитро. Знайшов два моховики, один червоноголовець, підберезовик* (І. Сочивець); *З пів десятка підберезовиків та стільки ж рижків лежало на денці Василькового кошика* (В. Чухліб).

ПІДБИВА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для підбивання. *Хрестоподібні підбивальні стібки широко використовують для підшивання підігнутих країв деталей виробу, оскільки вони закріплюють зрізи, запобігаючи обсипанню* (з наук. літ.); *Чотири підбивальні блоки можуть працювати попарно в різних режимах, що зручно при підбитті шпал на стрілкових переводах* (з наук.-техн. літ.); *У рукопашному бою застосовують такі удари ногами: прямий проникний ногою вперед, прямий підбивальний підйомом стопи носком, проникний ногою назад, круговий ногою збоку та удари коліном* (з навч. літ.).

ПІДБИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підбива́ти.** *На Закарпатті було поширене підбивання залізною оковкою каблуків шкіряних чобіт заможних селян* (з наук.-попул. літ.); *Архіненормальні умови .. витворилися були .. в сфері виховання, цілком збудованого на одриванні вихованців од рідного ґрунту та на підбиванні їх під чужі впливи чужих, часто ворожих культур* (С. Єфремов); *Грюкнула* [Кіно] *дверима в ту мить, коли Герміона, доведена до шалу, сіпаючись і голосячи, почала була казати їй про підбивання метека Гіпербола* (І. Білик); *Один із найдовших днів у житті старшого консультанта В. П. Мітелика закінчився без підбивання підсумків* (В. Єшкілєв).

ПІДБИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДБИ́ТИ,** підіб'ю́, підіб'є́ш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Прибивати що-небудь зі споду чогось або що-небудь до чогось. *Жінки в димках ходили .. Чобіт на закаблуках не знали, коваль їх підківками підбивав* (Б. Лепкий); *Сидить Скиба на стільчику біля лави, чобота підбиває* (А. Головко); — *Ви думаєте, що він мені хоч до однієї пари туфель підметки підбив?* (М. Руденко); *Сьогодні понесла підбити туфлі* (М. Матіос); // Приладнововувати, прикріплювати що-небудь з вивороту чогось. — *Я ж казав тобі, Григоре, ще вчора шлею буланому повстю підбити* (Є. Кротевич); // Підставляти підкладку або хутро до верхньої одежі. *Сукню, прошу вас, із сонця для коханої зішийте* [зшийте]. *З місячного волоконця підшиття у ній підбийте* (І. Калинець).

2. *що.* Ударом знизу вгору штовхати що-небудь. *Аж тут раптом з'явився незнайомий хлопець .. Кинув м'яч на землю, почав підбивати ногою* (В. Нестайко); *Їли* [діти в дитбудинку] *вперше за ці п'ять днів навчання мирно, не гиркалися, якщо хтось там комусь підбив ненароком ложку* (Григір Тютюнник); *Я хвацько підбив ногою велетенського мухомора і рушив у гущавину* (А. Крижанівський); // *у сполуч. зі сл.* к а ш к е т, ш а п к а *і т. ін.* Сунути головний убір вгору, спереду назад. *Найстарший* [хлопчик] *був одягнений у батьківську заячу вушанку, яку йому часто доводилося підбивати знизу засніженим рукавом, бо вона наповзала на очі* (М. Руденко); *Карпо Кирилович підбив кашкета, витер хусточкою спітніле чоло* (Ю. Мушкетик); *Матей підбив шапку вище на лоба — навіть у темряві було видно його блаженну посмішку* (В. Шкляр); // *у сполуч. зі сл.* в о л о с с я, в у с а *і т. ін.* Рухом руки угору підправляти зачіску, вуса і т. ін. *Енергійним порухом голови він відкинув хутряний комір і підбив зігнутим пальцем зрошені вуса* (П. Панч); *Вийшов* [Петро], *став, підбив волосся .. і почав. Про бригаду і про трактор* (С. Олійник); // Розтрушуючи, підкидати вгору траву, солому і т. ін. [Д е н и с:] *Бери лиш граблі та починай громадити, та, гляди, перевертай траву щоразу, та підбивай вгору* (М. Кропивницький); *Підбив Михайло сінце їй на возі, ряденцем заслав, поїхали* (А. Тесленко); *Дід уже сам підбив, підбив снопа й одкотив геть бичем з току* (А. Головко).

3. *що.* Легкими ударами, поштовхами робити пухкою, м'якою перину, подушку і т. ін. *Господарка, років під сорок, стелила ліжко, підбивала подушку* (М. Томчаній); *Підбили солому в ліжку й поклали хворого, не роздягаючи* (Василь Шевчук); // *тільки 3 ос.* Розвівати, розпушувати пір'я, волосся і т. ін. (про вітер). *На вогкій гілці солодко співала якась жовтокрила пташка, а вітрець увесь час ззаду підбивав її пір'я* (М. Стельмах); // *у сполуч. зі сл.* т і с т о, о п а р а *і т. ін.* Сколочуючи, робити тісто густішим, пухкішим. *Ще довго Марія по хаті вешталась. Підбивала тісто в макітрі, поралась біля печі* (А. Головко); // Здіймати ногами, колесами і т. ін. (пил, пилюку тощо). *Воли тихо ступали, підбиваючи злегка пилюку, дерев'яний віз час від часу рипів* (М. Томчаній).

4. *кого, перен.* Схиляти, спонукати або під'юджувати до чого-небудь; підмовляти. — *Спишемо усі його* [попа] *кривди, а ви підпишетесь, та й подамо. А доки ми будемо терпіти! — підбивав писар* (І. Нечуй-Левицький); *Хто вас* [греків] *на ці мандри підбивав? Сюди ж і Геродот не допливав!* (Л. Костенко); *А як він, образившись, почне рити на неї? — підіб'є панів, щоб її рощитали* [звільнили]? *Де вона дінеться проти зими?* (Панас Мирний); — *Їй треба ще вчитися місяців чотири .. І підбий я її ділити разом із собою утікацьку долю, .. я б їй усе життя зіпсував би* (Т. Осьмачка); — *Добра хата у твого Карпа, але занехаяна. Я ось познайомлюся з його дружиною і підіб'ю її на генеральне прибирання...* (М. Чабанівський); // Бути причиною, стимулювати виконання якого-небудь учинку, дії. *Лихо множе лихо: воно палало у Карповому серці, підбивало його на нові каверзи* (Панас Мирний); *Молокан засміявся незмушено щиро, що підбило всміхнутися й Лодиженка* (Іван Ле); // Нещирими діями, словами і т. ін. зваблювати, спокушати, знаджувати кого-небудь. — *Підбивати когось до скоєння гріха — теж гріх. А зараз ви підбиваєте пані Бланку до перелюбу* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Підбив, заманив Тоню, яка з своєю любов'ю так довірливо пішла за тобою, а ти... Куди ти її завів?* (О. Гончар); * Образно. *Легкість, з якою підбив він серце дівчини, — без боротьби взяв від неї все, що можна взяти в дівчини, — скоро згасила вогонь першого кохання* (М. Коцюбинський); // Підбурювати, бунтувати, настроювати когось проти кого-, чого-небудь. [П е ч а р и ц я:] *Батько — велике слово, .. не наструнчуй других проти його* [нього], *не підбивай близьких* (Панас Мирний); — *Млинковський буде підбивати проти мене протопопа й вчинить мені багато лиха, — говорив отець Харитін* (І. Нечуй-Левицький); // Бути причиною, стимулювати негативне ставлення до кого-, чого-небудь. *Щоправда, декому — в суспільстві це бува — З Суддею діло мать прийшлося раз чи два Про спаш, про вируби чи польові границі, А других заздрощі підбили На Сопліцу...* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича); // *безос. Волот не міг погамувати невдоволення, його усе ще тіпало й підбивало перечити* (Д. Міщенко).

5. *кого, що.* Ударом, непевним рухом, вагою і т. ін. змушувати падати, схилятися кого-, що-небудь або спричиняти пошкодження чогось. *В той час, як його уста вже доторкаються її уст, вона підбиває його ногою, він падає* (Леся Українка); *Яремко плигає на італійця — і, коли лунає постріл, підбиває ложе мушкета* (С. Тельнюк); *Я щосили підбиваю тацю зі склянкою. Вона летить в обличчя Ліл* (І. Роздобудько); *Мати суне горщик у піч. Біда підбив .. Горщик перекинувся* (С. Васильченко); // *безос.* — *Ох і верещав же Славка .. "До мене, на підмогу!" Його тим відром під ноги підбило, — захлинався сміхом перший голос* (Л. Письменна); // Убивати або ранити, уражати ударом чи пострілом з чого-небудь. *Не кожну дитину, яка з захопленням обриває жукові крильцята чи підбиває горобця з рогатки, можна зарахувати до категорії майбутніх біологів* (Ю. Яновський); *Вона побачила, як на траві біля своєї оселі, важко здригаючись, проповз на підігнутих ніжках джміль. Може, його підбила ворона* (М. Стельмах); *Ось один із них* [біляків] *уже впав — його підбив не Яресько, хтось інший* (О. Гончар); *Якось вдалося підбити глухаря, то я трапезував ним кілька днів* (М. Дочинець); // *що.* Вибухом, пострілом виводити з ладу, псувати (бойову техніку, автомашини). *Організація діяла під самим носом ворога, час від часу руйнуючи шлях на Бахмач, підбиваючи автомашини* (Д. Бедзик); *На фронті немало було випадків, коли хлопці підбивали танки простими ручними гранатами* (Микита Чернявський); *Пробувати підбивати есмінці, крейсери та сторожовики усіх трьох флотів і розпочинати бойові дії з їх* [піратів] *боку ставало цілком абсурдним* (В. Кожелянко).

6. *тільки док., кого, перен.* Пригнітити, позбавити сили, бадьорості, знесилити кого-небудь. [К а с с а н д р а:] *Я бачу: Ахіллес прудкий женеться, а Гектор упадає... страх і сором його підбили, а не меч Пелідів* (Леся Українка); *Звістка ця остаточно підбила його. Наче обірвався нерв, що тримав його весь час в стані гарячкової діяльності* (П. Колесник).

7. *що.* Легкими поштовхами посувати що-небудь під щось. *Анна підбивала під голубий повойник легке, неслухняне, трохи рудувате волосся* (О. Ільченко); // Укладати сіно, морську траву, волос і т. ін., виготовляючи або ремонтуючи меблі. *Тоді я з старих меблів наздирав повсті, морської трави, якою підбивають дивани, .. і ми тепер мали місце, де можна було добре лежати й відпочивати* (Л. Смілянський); // Ударами виштовхувати, вибивати що-небудь з-під чогось. * Образно. *Добрий тобі землячок, вважай, що підсидів чесного і молодого Осадчого, підбив під ним підпорки, довів до прірви* (М. Чабанівський); // Ударами або поштовхами переміщати що-небудь. *Між драним лахміттям його широких холош слухняно котився круглий великий "туман"* [кавун]. *То одна, то друга Матросова нога підбивала його з чудовим хистом* (І. Микитенко); *Притиснувши коліном студента, він ложем підбив до нього кимсь обронену рушницю* (П. Панч); *Підбили* [дівчата] *солому ближче до бурякової купи, намостили гички, щоб вище було в головах* (В. Кучер); // *безос. Крижину .. підбило до берега* (В. Винниченко).

8. *що, перен.* Підкоряти своєму впливові, установлювати свою владу. — *Тепер — до сну, а перед світом — за мечі! Не Таврію воювати, не пастухів підбивати, а здобути Херсонес!* (Н. Королева); *Лиходійні умови життя щоденного не підбивають під себе Тараса; він не підлягає; несвідомо і свідомо, як уміє і як спроможно йому, він з ними бореться* (І. Дзюба); [К а й Л е т і ц і й:] *І скільки вже століттів* [століть] *Рим сей гине, а сила римська й влада все росте і хутко цілий світ собі підіб'є!* (Леся Українка).

9. *що.* Підсумовувати після перевірки підрахунків. — *Чого це ти досі на роботі? Я навмання подзвонив. — Місячний план підбиваю* (В. Собко); // Робити підрахунки чого-небудь. — *У твоїх вікнах, на службі, ще світилося... — Баланс підбивали. Морока та й годі...* (В. Кучер); *Пінкертон підбивав у спорожнілій конторі свій щотижневий баланс. Кожен долар був наче скарб* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); *Відкіль оця хвороба — все на світі Ще змалечку підбити до рубля?!* (П. Гірник); * Образно. *Все в житті є закономірне й кожна дрібниця важитиме своє, коли підбивати останній баланс* (Б. Антоненко-Давидович); *Не було під чим підбивати баланс, дебет з кредитом не сходився: одержана кількість вражень значно перевищувала суму зроблених висновків* (М. Дашкієв); *Там горлиця туркоче віддалік, Літам зозуля підбиває лік, Там все, що серцю може дать Полісся* (П. Дорошко).

(1) Підбива́ти / підби́ти но́ги — довгим ходінням пошкоджувати, натруджувати ноги. — *Подивися, Льонько, наша Галя знову пристала... Морока з нею, та й годі. Це вже, мабуть, третій раз підбиває собі ноги за всю дорогу...* (В. Кучер); *Тим, хто захворів чи до крові підбив або відмо-*

розив ноги, без жалю зносив [Алі] *голову* (В. Малик); **(2) Підбива́ти (підво́дити, роби́ти** *і т. ін.)* **/ підби́ти (підвести́, зроби́ти** *і т. ін.)* **пі́дсумок (пі́дсумки)** — робити висновок із чого-небудь, узагальнювати щось. *Кілька тижнів ми з Юрком і Степ-Степановичем підбивали підсумки, .. стало ясно, що треба переходити до завершальних дослідів* (І. Росоховатський); *В червні 1926 року я просидів ніч у своїй майстерні, підбив підсумки свого невлаштованого тридцятирічного життя* (О. Довженко); — *Немає добра без зла, — по-філософському підбив підсумок дід Кияшко* (Ю. Збанацький); *Міркуванням .. підбив підсумок професор Надрага, який сказав: — Світ речей у нас переміг світ процесів* (В. Єшкілєв).

◊ **Лука́вий підкуси́в (напути́в, підби́в** *і т. ін.)* *див.* **лука́вий; (3) Підбива́ти / підби́ти кли́нці (кли́на, колодочки́** *і т. ін.)*: а) *(до кого і без дод.)* упадати біля кого-небудь, виявляти знаки уваги; залицятися. — *Може, він просто не байдужий до вас? — Та пробував підбивати клина, поганець* (О. Гончар); — *Ти мені не зітхай, а кажи, до якої молодиці клинці підбиваєш? У яку гречку надумав серед ночі стрибати?* (В. Чемерис); *Помічаю знайому машину, яка повільно під'їжджає до входу. З неї виходить Валєра* [Валера], *який підбивав копита до Ліди* (А. Дністровий); *Коли подумати, то який Хуржик старий, — дужий ще, мов дуб, чоловік! А не підбила б клинців до Хуржика — знайшла б шлях до Василевого серця* (В. Малик); б) *(під кого, кому)* здійснювати інтриги проти кого-небудь. — *Цей підлеглий не підбивав під мене клинці, не говорив, що в нього все гурчало б дні й ночі, аби він став директором?* (М. Стельмах); — *Ну, як же так! Приїжджає польська делегація .. Ждемо, ждемо, а вони в тебе... Знову ти мені, Степане Антоновичу, колодочки підбиваєш* (С. Журахович); **(4) Підбива́ти / підби́ти на свою́ ру́ку (руч)** *кого, що* — робити кого-небудь своїм прибічником у переконаннях, вчинках, діях і т. ін. *Промовець мав рідкісний талант підбивати на свою руку опонентів* (із журн.); *З усіх усюд неслися чутки, що й скрізь отак — не жнуть панського хліба, домагаються більшої ціни .. То й легко вже було "забастовщикам" усе село на свою руч підбити* (А. Головко); **(5) Підбива́ти / підби́ти під свою́ ру́ку (під се́бе)** *кого, що* — змушувати кого-небудь коритися чиїйсь волі, владі; підкоряти кого-небудь. *Опанувавши майже цілу Київщину, козаки перекинулися на Волинь, підбиваючи під свою руку міста* (з наук.-попул. літ.); *Загордився купецький Новгород, сам хотів жити, а його хотіли підбити під свою руку владимиро-суздальські князі* (А. Хижняк); *Кончак .. зумів зброєю, хитрістю, підкупом та умовляннями підбити під свою руку або поставити собі в залежність багато половецьких родів і племен* (В. Малик); *Як же можна з таким усіченим зором, маючи в лапах самі лиш каналізаційні потоки пливучих доларів, сподіватись підбити під себе цілу величезну .. країну..!* (О. Забужко); **(6) Підбива́ти (підво́дити) / підби́ти (підвести́) ри́ску (ри́сочку)**: а) ставити риску під списком, рахунком і т. ін. на знак його закінчення. *Підбивати риску під результатами вступної кампанії 2018 р. було ще зарано — тривало зарахування на контракт* (з газ.); *Чемериця знову заходився вираховувати. Нарешті підбив рисочку, засунув папір у шухлядку і вийшов з приміщення* (Г. Коцюба); * Образно. *Мені треба було все осмислити, підвести риску під цими майже безцільно прожитими роками...* (І. Роздобудько); б) завершувати яку-небудь розмову, уладнання стосунків і т. ін. *Те, що Катерина доброзичливо мовчала, йдучи поруч з ним, остаточно заспокоювало старого: кінець, підбиваємо риску, і все тепер буде між ними, як і мусить бути* (Л. Первомайський); *Наприкінці 50-х рр. XX ст. була запланована велика колективна робота кількох відомих в Україні орнітологів, що мала підбити певну риску у вивченні птахів Криму* (з наук. літ.); — *Як, товариші? Підведемо риску, чи хай ще виступлять бажаючі?* (О. Ковінька); *Нема кому дати раду з тим старим, підвела риску Лідія* (Г. Вдовиченко); * Образно. *З життям у нього* [Сергія] *тепер припинилися всі дебети-кредити і сальдо від'ємне .. У далеких джунглях, можливо, підводить риску й Танго. Але вона щаслива. Вона пішла на смерть заради чогось. Принаймні не від безвихіддя* (І. Білик); **Підво́дити (підбива́ти) / підвести́ (підби́ти) на гріх** *див.* **підво́дити.**

ПІДБИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПІДБИ́ТИСЯ,** підіб'ю́ся, підіб'є́шся, *док.* 1. *розм.* Рухаючись у повітрі, підійматися вгору. *Захвилювало мглисте море дужче і дужче .. Здорові його хвилі відривалися від долини і підбивалися вгору* (І. Франко); *Журавлі підбиваються високо — на затяжну осінь* (М. Дочинець); *Як підбився сизий голубочок Угору високо, Та зострівся сизий голубочок З буйними вітрами* (П. Чубинський); *Курява підбилася вгору, мов хмара* (І. Нечуй-Левицький); *Хмари підбились угору, ніби між ними й землею натекло більше повітря, яке й підняло їх у височінь* (Валерій Шевчук); // Сунутися, переміщуватися вгору, спереду назад. *Жовта, аж чорна, сиділа вона на полу, підобгавши ноги й згорнувши руки; .. очіпок, підбившись угору, посунувся набік* (Панас Мирний); *Сіренька хустина підбилась, одкривши високе, не позначене засмагою чоло, в кутиках вуст нервово рухалися дві вперті складки* (Микита Чернявський); // Віддалятися від обрію (про сонце, місяць). *Було ще рано .. Сонечко підбивалось угору* (Марко Вовчок); *Сонце підбивається все вище .. Дехто з людей вже снідає* (В. Винниченко); *Контури його* [місяця] *ставали чіткіші й виразніші, коли він підбивався вище туману* (Є. Доломан); *Місяць, що підбився високо над обрієм, освітлював спереду силует провідника* (Олесь Досвітній); * Образно. *Над вечором, над злагодою тиш, над пізнім вереснем, над неба прогляданням, як місяць, підбивався милий вірш — це таємниче кола замикання від роздумів — до розпачу і до впокорення* (В. Стус); // *перен.* Виростати (у 1 знач.); рости (у 2 знач.). *Радісно йому розкривати землянеє лоно, щоб кинути в його* [нього] *золотеє зерно... Кидає, сіє, і от уже сходи зеленіють, от підбиваються вгору, колос викидають...* (Б. Грінченко); *Трава підбилася розкішна, як море. Народ заздалегідь тішиться, що буде чим худібку ззимувати* [прогодувати взимку] (Б. Лепкий); *Людство весь час зростає. Уже під три мільярди підбилося* (В. Нестайко); // *безос., перен.* Наближатися до якої-небудь часової межі. *Отож виходить, що вже під тридцять літ підбивається, як ходить Макар Онисимович у головах, і весь цей час ходить він у передовиках* (Остап Вишня).

2. Стомлюватися, знесилюватися від довгого ходіння, тривалої їзди в сідлі і т. ін. *В'ючні тварини, чиї копита загартувались на крем'янистій дорозі, легко долають будь-які переходи, а ті, що випасались на м'яких болотяних вигонах, тут же підбиваються* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); [К о з а ч у к *(помічає, що Мар'яна кульгає):*] *Підбилася, Мар'яночко?* (Ю. Мокрієв); *Пан офіцер в сідлі за довгий шлях, мабуть, підбився і в руках вів коня* (С. Чорнобривець); *Воли, підбившись по кам'янистій дорозі, понуро шкутильгали* (О. Гончар); *Одбилась од гурту лелека, — натомлені*

крила підбились (М. Терещенко); // *у сполуч. зі сл.* н о г и. Натруджувати, розбивати довгим ходінням. *Вже і ноги геть підбились (звісно, вік не парубочий)* (О. Гуреїв); *Блідим і ще більш схудлим повернувся Петру додому. Його хворі ноги підбилися, а з черевиків виглядало клоччя* (М. Чабанівський); // *перен.* Змінюватися від довгих літ життя; старіти, дряхліти. *В Лимаря тільки борода довша стала. А так майже й не змінився. А от батько підбився...* (О. Копиленко).

3. *під кого, до кого, розм.* Здобувати прихильність, запобігати ласки, знаходити підхід, добиваючись чого-небудь. *Уже Вулкан розм'як, як кваша, Венера те собі на ус; За діло, ну! — бере, бач, наша! Тепер під його підоб'юсь* [підіб'юсь] (І. Котляревський); — *Отто вже, мабуть, був у попа, та, мабуть, там і обідав; бо вже ті попівни, хоч до кого, так підіб'ються* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Міцніше притулилась* [Югина] *до чоловіка. Підбилась головою під його руку... Не раз так і засинала, мов дитина* (М. Стельмах).

4. *тільки недок.* Пас. до **підбива́ти.** *Були й чоботи на двох підошвах зі зрізаними носками, підбори на яких підбивалися підковами, а не цвяхами* (з наук. літ.); *Там, звідки він був ходом, — із Боронявських мочарів, дні народжуються в імлі, бо там Ріка й Тиса сходяться й підбиваються болотними струмками* (М. Дочинець); *На студії не було засідань творчого активу, скажімо, членів редколегії із сценаристами, редакторами, де б підбивалися підсумки роботи бодай одного року, де б висувалися нові завдання* (О. Довженко); — *Сьогоднішня ніч — найочікуваніша ніч року, ніч, коли підбиваються підсумки всіх передових досягнень нашої науки* (Любко Дереш).

Со́нце [було́] у (в, під) сні́дання <Со́нце (со́нечко) підби́лося (підійшло́, підняло́ся *і т. ін.)* **на сні́дання (на сні́данок)>** *див.* **со́нце; Со́нце під обі́д [підійшло́ (підпливло́, підби́лося** *і т. ін.)*] *див.* **со́нце.**

ПІ́ДБИ́ВКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **підкла́дка** 2. *Натягнув* [М. Гоголь] *на себе пошитий іще в Ніжині фрак — світло-коричневий з картатою червоною підбивкою* (О. Полторацький); *Поверх костюмчика на ньому був теплий комбінезон з хутряною підбивкою* (Ю. Покальчук).

ПІДБИВНИ́Й, а́, е́. Признач. для підбиття. *Із 50–60 рр. XX ст. під впливом різних професійних конструктивних прийомів у житловому будівництві виникає підбивна стеля, для якої використовували різноманітний будівельний матеріал заводського виробництва: дошки, фанеру, суху штукатурку, гіпсові профілі, розетки* (з наук. літ.); *У капітальному ремонті магістральних трубопроводів в Україні використовують підбивну машину для ущільнення ґрунту під трубою після зворотного засипання* (з наук.-техн. літ.).

ПІДБИНТО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підбинто́вувати.** *Долікарська медична допомога передбачає підбинтовування дуже промоклих пов'язок, іммобілізацію ураженої зони, введення знеболювальних засобів* (з навч. літ.).

ПІДБИНТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДБИНТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Бинтувати легко, нашвидку або додатково, поверх уже накладеної пов'язки. *Дренування рани хворого в післяопераційному періоді проводять для профілактики нагноєння, тому необхідно уважно стежити за станом пов'язки, яка повинна залишатися сухою і яку часто доводиться підбинтовувати чи змінювати* (з наук.-попул. літ.); *Якщо кров швидко просякає асептичну пов'язку після її накладання, знімати пов'язку не слід, потрібно просто підбинтувати ще кілька шарів* (з навч. літ.).

ПІДБИНТУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підбинтува́ти.** *Нестерильні бинти використовують для підбинтування пов'язок та фіксації шин* (з навч. літ.).

ПІДБИНТУВА́ТИ *див.* **підбинто́вувати.**

ПІДБИРА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підбира́ти.** *Для підбирання волоського горіха, фундука й інших жорстких плодів із землі розроблено спеціальний пристрій* (з наук.-попул. літ.); *Часу для спеціального підбирання мікрофільмів та плівок у Круза не було* (М. Дашкієв); *Ми часто питали одне одного: "Про що ти думаєш?", але ніколи по-справжньому не відповідали на це запитання. Бо підбирання відповідних слів завжди займає занадто багато часу, і воно настільки неточне, що шкода навіть намагатися* (Н. Сняданко); — *Перше, що я почув од вас, ставши тут за директора, — з підбиранням стажерів я маю поратися сам, а вам на це нема чого дорогоцінний час гайнувати...* (Ю. Шовкопляс); *Учитель музики має розвивати в дітей здібності до підбирання мелодії на слух* (з навч. літ.).

ПІДБИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПІДІБРА́ТИ,** *рідко* **ПІДОБРА́ТИ,** підберу́, підбере́ш, *док.* 1. *що.* Піднімати що-небудь із землі руками. *Дмитро підбирає автомат, що упав осторонь* (М. Стельмах); *Глухо падають в саду яблука .. Виліз Сезон з погреба, підібрав одне* (Ю. Мушкетик); — *Нехай кожен принц пустить навмання стрілу, і дівчина красна, що підбере її, стане його дружиною* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Збирати те, що впало або розкидане, розсипане. *Я виїхав на плесо і, ледве посуваючи човна, почав підбирати биту дичину* (Олесь Досвітній); *Пригадую, в дідовому садку було багато абрикосів, які я їв, підбираючи просто із землі* (І. Роздобудько); *По підвіконні розчиненого вікна лікарняної палати ходив голуб і підбирав крихти хліба* (Г. Пагутяк); // Прибирати з землі скошене збіжжя або викопану городину. *Вийдуть на нивку, мужик тою косою маха, .. а жінка за ним геть-геть підбира, та насилу той сніп зв'яже* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Дівчата підбирали викопані буряки і, обрізавши на них гичку, складали в купи* (О. Донченко); // Наводити лад, прибирати, підіймаючи, приймаючи що-небудь. — *Які руки на світі книжки вичищали, тими руками і тут* [у пеклі] *вичищай, підбирай, винось, викидай...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Вона підібрала віник, а біля печі поправила заслінку* (С. Чорнобривець); // Брати губами, дзьобом або язиком їжу. *Спочатку вона підбирала кінчиком язика на тістечку квітку з крему, заплющувала від насолоди очі й прицмокувала* (Л. Смілянський); *Кінь, почувши волю, підійшов до воза, довгою губою почав підбирати сіно* (С. Чорнобривець).

2. *що.* Забирати, брати собі що-небудь кинуте, непотрібне, загублене або залишене без догляду. *Вона любила інколи з ними* [ляльками] *погратися, любила підбирати клаптики, коли мама щось шила, і робити з них хусточки та капшучки для Тамари й Дюймовочки* (Н. Забіла); *Стоїть* [сотня], *шапки поскладавши на приспі* [призьбі] *у шинку, щоб як буде муштра, так щоб не поспадали з голів, а дітвора, що тут так і біга круг козацтва, щоб не підібрали та не запроторили куди геть* (Г. Квітка-Основ'яненко); // *кого.* Виносити з поля бою пораненого або, натрапляючи на знесиленого, хворого і т. ін., допомагати йому. *Був упертий бій за переправу .. Санітарні біди ледве потрапляли підбирати ранених* (Б. Антоненко-Давидович); — *Коли б не добрі люди, що підібрали мене і непритомного відвезли до лікарні, я до ранку сплив би кров'ю* (Д. Бедзик); // *кого, розм.* Їдучи на чому-небудь, забирати з собою, підвозити когось до певного місця.

Він часто, їдучи на риболовлю, завозив кореспондентів у села, а по дорозі назад підбирав (В. Дрозд); *Останній громохкий, майже порожній трамвай підібрав мене на потсдамському вокзалі* (О. Шугай); // *тільки док., кого, перен., розм.* Взяти на виховання дитину, що втратила батьків, залишилася самотньою. — *Хлопчика його, сирітку, я підібрала, як фашисти Наталку, жінку Василеву, забили* (О. Копиленко); *Вже в дванадцять років він не мав ні рідних, ні даху над головою. Мандрівний фотограф підібрав його, мов опалий глід, при дорозі в Нью-Джерсі* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); // *тільки док., кого, розм.* Узяти шлюб з людиною (звичайно жінкою), яку ніхто не сватав. *Мачуха увішала хату іконами й обрушила на Любку свою витончену богомільну злість. Горювала Любка, поки не підібрав її хитрюга Гопченко* (В. Земляк).

3. *що.* Беручи рукою (руками), піднімати на собі спущений одяг або край свого вбрання. *Патер .. підбирає чорну сутану, блискучу на ситих стегнах, щоб перескочить калюжу* (М. Коцюбинський); *Талочка .. вже рішуче підбирала своє шовкове тільки що куплене манто, щоб воно часом не забагнилося в пилюзі* (Д. Бузько); — *Я тобі теж пригадаю!.. Лайдаче! Хлопе смердючий!* — *верещав він, відбігши подалі і тремтячими руками підбираючи штани* (З. Тулуб); // *також у що, у сполуч. зі сл.* в о л о с с я, к о с и *і т. ін.* Приводити до ладу або укладати зачіску, поправляти волосся, вуса і т. ін., звичайно піднімаючи волосся вгору. *Мар'я мовчки прибиралася, підбирала свою розкуйдану косу, підсмикала пом'яту спідницю* (Панас Мирний); *Недбайливим порухом руки підібрав* [Чемериця] *пасмо волосся, що в'їдливо налазило йому на лоб* (Г. Коцюба); *Зараз коси її підібрали на потилиці у звиток, голову пов'язали хустинкою* (М. Томчаній); *Вовчиця.., широко розкривши пащу, мало не вчепилася в бороду Мохобородькові ..* — *Підбери свою бороду,* — *порадив Півчеревичок* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда).

4. *що під що.* Засовувати, запихати або ховати що-небудь під щось. *Він підбира вище під пахву булки, рішуче витяга гаманець і обережно виймає копійку* (В. Винниченко); *Кожного разу хутенько поправляла* [мати] *на собі очіпок, підбирала під нього волосся* (Л. Юхвід); *Щоб не намочити волосся, Терезка підібрала його під голубу гумову шапочку* (М. Томчаній); * Образно. *Буруни йшли невпинно, підбирали під себе зворотні хвилі, перескакували через них і заливали берег* (М. Коцюбинський); // *у сполуч. зі сл.* в і ж к и, п о в і д д я. Забираючи в руки, підтягувати тугіше; натягувати *(див.* **натя́гувати**[1] 1). *Скакнув на голий полудрабок і, підбираючи віжки, гукнув:* — *Ану, Гнідко, спочив за ніч? Рушай далі, поки рано!* (Панас Мирний); *У нього було зараз таке почуття, ніби він скочив на коня, підібрав повіддя, і кінь під ним став дибки* (П. Колесник); *Я підібрав віжки. Нерозгнуздані коні скубли під плотом пожухлу траву* (Ю. Мушкетик); // *під себе, у сполуч. зі сл.* н о г и, х в і с т *і т. ін.* Ховати під себе, підгинаючи, підгортаючи. *Підбираючи під себе ноги, хлопчик сідає на гарячий пісок* (Н. Рибак); *Він тільки винувато й розгублено скулився та все більше підбирав хвоста* (В. Козаченко); *Галимка од страху підібрала ноги* (Г. Епік); *Лісова річка вся в корчах, в гнилих сучкуватих корінням; треба згорнутися калачиком, руки й ноги підібрати під себе* — *і хай течія несе* (В. Близнець); // Підтягувати, робити менш випнутим (звичайно про живіт). *У бездумному, знервованому стані блукав ключник в'язничними коридорами. Наглядачі підбирали животи, побачивши його* (Ю. Хорунжий); — *Скільки вас треба ще вчити? .. Підберіть животи!.. Груди вперед! .. Рівняйсь!.. Дивись на груди четвертого чоловіка* (Гео Шкурупій); // *у сполуч. зі сл.* г у б и. Силою м'язів міцно стулювати, зморщувати. *Аполлінарія Суслова скептично підбирає губи* (О. Іваненко); *Ганнуся підбирала губи, відразу роблячись схожою на матір: спасибі за ласку, в мене й своїх грошей стане* (О. Забужко); *Тетяна мовчки підобрала губи й накрила Костя кожухом. Кость знову тяжко та трудно став дихати!* (В. Винниченко); *Дядя Філя суворо підібрав губи і хутко, мов ілюзіоніст, сховав альбом* (О. Чорногуз).

5. *що.* Вишукуючи, добирати, вибирати потрібне, відповідне чому-небудь. *Палець у лоб собі вставив судящий, Став підбирати закон підходящий* (Я. Щоголів); *Вчителька пробувала бесідувати з ним* [хлопцем] *наодинці, підбирала тон довірливий, відвертий:* — *Скажи: чого ти тікаєш? За кимось сумуєш потай?* (О. Гончар); *Стало зимно і почалися дощі, з одягом у мене стало сутужніше. Якби не Мерічка, яка безпомилково підібрала все найвідповідніше, я б і досі мерзла* (С. Андрухович); *У мої обов'язки входило підібрати кожному вдалий сценічний одяг, створити імідж, себто зачіску, макіяж* (Н. Сняданко); // *кого.* Добирати одне до одного за якимось принципом, ознакою і т. ін. — *Гарних ви собі товаришів підбираєте! Нічого не скажеш* (Ю. Винничук); *"Ні,* — *зрозумів Філіп.* — *Він не заговорить. Він помре або збожеволіє під тортурами .. Що-що, а підбирати вірних соратників Інморте уміє"* (О. Авраменко, В. Авраменко); *На передку Андруша* — *сам уже править кіньми, четвериком* — *і всі як один (підібрали хлоп'ята), всі чотири лисі* (А. Головко).

6. *що, у сполуч. зі сл.* м у з и к а, м е л о д і я, г о л о с *і т. ін.* Підшукуючи потрібні ноти, акорди, відтворювати певну мелодію або створювати музику до якогось тексту. *Вона, тихенько виспівуючи, підбирала голос до тих слів* (Панас Мирний); *Тільки випаде вільна хвилина, сідає* [Федя] *десь у тихому куточку і підбирає на струнах якийсь мотив* (Д. Ткач); *Голиться Левко Іванович та мугиче, як пісеньку, слова поета, що вичитав їх десь взимку і підібрав до них і свій власний нехитрий мотив* (О. Гончар); *Джеймс .. дивився кіно, час від часу брав гітару і намагався підібрати мелодію з фільму* (С. Пиркало).

◇ **(1) Підбира́ти (добира́ти) / підібра́ти (добра́ти) ключ до душі́ (до се́рця)** *чиєї (чийого), кого* — знаходити підхід до кого-небудь, входити в довір'я до когось. *Гори педагогічної літератури написано .. про те, як підбирати ключі до їхніх* [дитячих] *розхристаних душ, а постане ось такий Кульбака перед тобою, і раптом бачиш, що ніякий стандартний ключик до нього не підходить* (О. Гончар); **(2) Підбира́ти (знахо́дити) / підібра́ти (знайти́) ключ (ключа́, клю́чика)** *до кого — чого* — знаходити певний спосіб розгадування, розв'язання і т. ін. чогось. *Мені випало "провозити" французів навчальним Яком* [літаком серії "Як"]. *До кожного з них доводилося підбирати ключик* (А. Хорунжий); *Учених, котрі десятиріччями б'ються над загадками нерозшифрованих написів, не полишає віра, що вони врешті таки підберуть до них ключа* (Н. Тихий); **(3) Підбира́ти / підібра́ти ві́жки** — посилювати вимоги до кого-небудь, бути суворішим у ставленні до когось. *Мало, що сам* [Павло Антонович] *від рук одбивається, ще й Кужеля за собою тягне. Ні, треба, мабуть, трохи підібрати віжки* (С. Добровольський).

ПІДБИРА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПІДІБРА́ТИСЯ,** *рідко* **ПІДОБРА́ТИСЯ,** підберу́ся, підбере́шся, *док.* 1. *під що, до кого — чого і без дод.* Наближатися непомітно, обережно; підкрадатися. *Бачу: підбирається* [Яків] *під хатнє віконце* (Марко Вовчок); *Ми підбираємося до автоматника, як мисливець до глухаря на току: швидкий крок, поки глухар "токує", і повна непорушність під час паузи* (І. Багмут); *— Добридень, кумо! — Вовк гукає. — .. Никав всю ніч, аж утомився — Та й що ж! Ніде не поживився! Чи до кошари підберусь — Боюсь!..* (Л. Глібов); *Лис по бережках походжає, здобич виглядає. То ропуху запримітить, то до щурів підбереться* (В. Багірова); * Образно. *Сонце помалу підбирається на косарський обід* (В. Винниченко); *Сонце рухається з точністю птаха і час підбирається з обережністю звіра* (С. Жадан); // Переміщатися, наближатися до чого-небудь, поширюючись або розповсюджуючись кудись. *Прибій .. заливав прибережну дорогу і підбирався до мішків з сіллю* (М. Коцюбинський); *Туман плив попід залізничним мостом, підбирався до насипу* (В. Козаченко); *Десь у верхів'ях річки йшли сильні дощі, вода .. залила долішню рінь, підібралася до підмитого коріння сосен* (В. Єшкілєв); * Образно. *Клуби в'ються, докупи збираються, і стіна усе вищенько підбирається* (Г. Квітка-Основ'яненко); // *безос. Уже підбиралося до півночі* (М. Дашкієв); // *перен.* Намагатися зав'язувати близькі стосунки з ким-небудь. *Далі йдучи й засумувала* [Векла], *що чи не підбирається копитан* [капітан] *до її дочки?* (Г. Квітка-Основ'яненко).

2. Набирати суворого, підтягнутого вигляду, ставати більш зібраним. *Лазар загорнув поли халата і весь підібрався, як перед нападом* (М. Коцюбинський); *Забуде хто шапку в хаті зняти, — він зразу видереться на лаву або на ослін, підбереться, скине шапку й пучкою на образи покаже, мовлячи суворо: "Он бач, що там таке!"* (С. Васильченко); *Пролунає, бувало, команда: — Взво-од, струнко! Рівняння направо! .. Весь підберешся, підтягнешся, пильнуючи стрій* (А. Дімаров); // Силою м'язів зморщуватися, стягуватися. *Округле, енергійне обличчя Мірошниченка підбирається у гордовитій, упертій усмішці* (М. Стельмах).

3. Утворюватися завдяки відбору, добору за певним принципом або якимись ознаками. *Було навіть приємно, що Фрося одружена саме з Циганком .. Такі красиві пари в житті підбираються не дуже часто* (О. Гуреїв); *Хтось подає думку попробувати пробратись по дну рову праворуч .. Нашвидку підбирається група охочих і вже вирушає по дну рову туди, де мусить кінчатися вал* (О. Гончар); *— У нас бригада дружна, підібрались один в один. І працювати і погуляти гожі!..* (О. Копиленко); *Підібралося з Чигиринщини семірко дядьків високих, чепурних, ошатно вбраних, поштивих* (Ю. Хорунжий).

4. Уподібнювати свій голос чиємусь або наслідувати якісь звуки. *— Ту-ля-ля! — виводила вона, підбираючись під бренькіт стакана, і її тоненький голосок зливався з заводами тонкого скла* (Панас Мирний); // *перен.* Пристосовуватися, приладжуватися до чиїх-небудь уподобань, поглядів і т. ін. *Стась .. мусив провадити дуже пісну церковну розмову, підбираючись під клерикальний тон своїх тіточок та пісний тон ксьондза* (І. Нечуй-Левицький).

5. *тільки недок.* Пас. до **підбира́ти.** *Мисливці не могли заспокоїтись, не вбивши мамонта. Готувалися .. особливо міцні та важкі палиці, підбиралися довжелезні дрюки, довго й терпляче обпалювалися та загострювалися* (А. Дімаров); *Поволі підбирались перші слова, а очі охоплювали знайому побузьку місцевість* (М. Стельмах); *На користь мого припущення підбирається доказ з іншої галузі життя* (Р. Андріяшик); *За допомогою спеціальної декодерної програми з цих символів із часом підбирається правильна комбінація* (В. Єшкілєв); *Зачіска підбиралася довго і ретельно* (С. Андрухович).

ПІДБИРА́Ч, а́, *ч.* 1. Пристосування або окрема машина, якою збирають скошений хліб, сіно, солому і т. ін. *Поле після підбирачів чисте, як підметене. Механізатори оглядаються на гостей, чекають похвали* (Микита Чернявський); *Через тиждень треба пустити на поле комбайни з підбирачами — і за другим заходом закінчити жнива* (М. Руденко).

2. Особа, яка добирає що-небудь за певними якостями, ознаками. *Підбирач довідкового та інформаційного матеріалу належить до професійної групи "технічні службовці"* (з мови документів).

ПІДБИРА́ЧКА, и, *ж.* 1. Те саме, що **підбира́ч** 1. *У картоплезбиральному комбайні є подрібнювач бадилля, приймальний транспортер, підбирачка і сепаратний елеватор* (з навч. літ.).

2. Жін. до **підбира́ч** 2. *Підбирачка хутра.*

ПІДБИ́ТИ *див.* **підбива́ти.**

ПІДБИ́ТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підби́ти.** *В гострій шапці, в грубих повстяних штанях, у широченних черевиках, підбитих червоною автомобільною шиною.., Петру нагадував опудало* (М. Чабанівський); *Підошва справжнісінькими цвяхами підбита, цвяшки мідненькі, шапки в них кругленькі* (В. Дрозд); *Всі більші берези були підбиті господарниками і щедро розлилися солодким соком, який з задоволенням вживали всі партизани* (Ю. Збанацький); *Шептицький був у чорній рясі, з чорним капюшоном, підбитим білим шовком* (Ю. Смолич); *Старий газетяр .. ішов туди, де стояв, як лелека, підбитий бурею дуб* (М. Хвильовий); *Юрко пробував захищатися, та, підбитий колодою по ногах, упав під ноги зрадникам* (Іван Ле); *На високій скелі ранньою добою Кулею підбитий сокіл клекотав* (О. Олесь); *Од війни чимало лишилося підбитих .. "фольксвагенів", "вілісів"..: усе за офіцерами полювали партизани* (М. Малиновська); *Уже плоскодонка, підбита хвилею, ворухнулася, зітхнула і попливла* (М. Стельмах); *Підбита на лихе, вона ще може далеко відійти від блага. Таку людину ще не можна вважати доброчесною людиною* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); *Русичі загледіли, що князь підбитий* (В. Чемерис); * Образно. *А розумне ваше слово Брехнею підбите* (Т. Шевченко); [А н н а:] *Я знаю! Ви надіялись на те, чигаючи у засідках на мене, що ганьбою підбита, я з одчаю до рук вам попаду, як легка здобич?* (Леся Українка); *Люди такі затуркані, підбиті страхом. Кожен, хто в сурдуті, для них уже — тривога і небезпека* (Василь Шевчук); // **підби́то,** *безос. пред. Ще хвиля-дві — і добереться* [полум'я], *вчепиться у гладко обстругані дошки, що ними підбито сволок* (Б. Левін); *Чоботи підбито по-хазяйськи* (О. Забужко); *У їдальні лежав тяжко хворий батько .. Підбито було його безоглядною терпеливістю й надією: ну, татове серце навпрост перевтомилося* (Олекса Ізарський); *Після кількох кулеметних черг командир помітив, що літак підбито* (М. Трублаїні); *— До певної міри зріс обсяг супутної торгівлі іншими товарами .. Вже цього року її баланс буде підбито з досить незначним дефіцитом...* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека).

2. *у знач. прикм.* Убитий або поранений, уражений ударом, пострілом і т. ін. *Помітив Давид підбите око в братухи. — Де це ти нагуляв собі?* (А. Головко); *Падав* [сокіл] *каменем за підбитою подружницею життя* (О. Ільченко); *Вона бігла вулицею із розпластаними крилами шуби, схожа звіддалік на підбитого птаха* (В. Лис); // *у знач. ім.* **підби́тий,** того, *ч.;* **підби́та,** тої, *ж.* Той (та), кого убили або поранили ударом, пострілом і т. ін. *В'ятичів було вдвічі більше, вони отямилися й почали оточувати киян .. З обох боків падали забиті й підбиті* (І. Білик); // Вибухом, пострілом виведений з ладу; зіпсований (про бойову техніку, автомашини). *Не минуло хвилини, як іще два танки горіли, а один на підбитій гусениці — як повернув сюди боком, так і захряс* (А. Головко); *Автоматники буксиром зачепили підбите авто* (Іван Ле); *Пів десятка німецьких підбитих машин тепер стояло в балці перед самою дамбою. Це був наслідок славної роботи батарейців* (О. Гончар).

3. *у знач. прикм.* Стомлений від довгого ходіння, довгої їзди в сідлі і т. ін. *Йшов підбитий, обдертий і я Із Карпат у поліські бори* (П. Воронько); // *у сполуч. зі сл.* н о г и. Утомлений, натруджений довгим ходінням. *Хворі, голодні, виснажені, з підбитими й набряклими ногами, вони не могли йти. Але .. мусили йти* (І. Багряний); *Я міг би йти і вночі, коли б не втомлені й підбиті ноги* (Л. Смілянський).

◊ **Ли́сом (лиси́цею) підши́тий (підби́тий)** *див.* **підши́тий; (1) Підби́тий (підши́тий) ві́тром** — старий, виношений, благенький (про одяг). *Кривоніс натяг на чуприну яломок.., підбитий вітром, в котрому була дірка на дірці* (І. Нечуй-Левицький); *Каштелянова нарікала на свій вітром підшитий плащ, Амелія на діряві черевики* (Б. Лепкий); *Зодягнуті червоногвардійці були хто як. В кого стріпана солдатська шинеля, в кого — вітром підбите пальтишко* [пальтечко] (Ю. Смолич); *О, скільки гіркоти в псевдонімі* [Кузьма Бездомний] *отім, Редакторе з бензинної* [бензинової] *колонки, Коли на вулиці сьогодні в тебе дім, Підшитий вітром макінтошик тонкий* (Р. Братунь); **(2) Ри́б'ячим пу́хом підби́тий,** *ірон.* — який не тримає тепла, погано гріє; старий, виношений (про одяг). *Де ті кожухи? Усі в шинельках, риб'ячим пухом підбитих* (А. Хорунжий); **Соба́ками (псом) підши́тий (підби́тий)** *див.* **підши́тий.**

ПІДБИ́ТИСЯ *див.* **підбива́тися.**

ПІДБИ́ТО. Присл. до **підби́тий** 2. *Я, ніби сп'янівши, підбито падаю на долівку* (М. Івченко); * Образно. *На Купала Дві зорі підбито впали, Заридав у глухомані сич...* (Б. Олійник).

ПІДБИТТЯ́, я́, *с.* 1. Дія за знач. **підби́ти.** *Підбиття шпал здійснюють в автоматичному режимі, а операторові в основному відводиться роль спостерігача* (з наук.-техн. літ.); *Папа Урбан святив мури й вали, від яких віднині мають піти його воїни на захист Гробу Господнього і на підбиття світу* (П. Загребельний); — *Вибори плануються провести цього року на загальних зборах усього особового складу з підбиттям підсумків та визначенням завдань на майбутнє* (О. Шугай).

2. Те, чим підбито що-небудь. *На ногах мала* [цісарева] *червоні черевики з високими корками і з великими защіпками на підбитті, висаджуваними дорогим камінням* (І. Франко).

ПІДБИЧО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДБИЧУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* 1. *розм.* Підпрягати коня, вола для перевезення вантажу на гору, у бездоріжжя і т. ін. *Важко на гору їхати, треба підбичувати* (Сл. Б. Грінченка); *Коні .. малі та шпаркі, як мишенята, а вози на дерев'яних осях. Та й то колись тут як якийсь застряг у ліску, то пів днини бовтався, поки не над'їхали люди та й не підбичували* (Б. Лепкий); // *кого, чим, перен.* Допомагати йти кому-небудь, нести, везти щось. *Мимо везе копи чоловік. Плечем підбичовує* (С. Васильченко); *Шостопалько підтримав Старовойтенка за руку і допоміг видертися на скелю. Телегіна вже підбичовував Стась, вхопивши його просто за шинель* (Іван Ле).

2. *кого, що, діал.* Підтримувати (у 2 знач.). *Дарка .. не має-таки, анітрохи не має слуху .. "Тепер... ще тепер признатись..." — підбичовує* [Дарка] *останками волі свою відвагу, але .. не може кроком рушитись з місця* (Ірина Вільде); *Чоловік погорів — підбичуйте його* (Сл. Б. Грінченка); *Про намір друкувати її* ["Історію української літератури від найдавніших часів"] *писав .. Вовк, я написав йому свою згоду, а він і замовк. Чи могли б Ви якось підбичувати сеї справи* [сю справу] *хоч листом?* (І. Франко).

ПІДБИЧУВА́ТИ *див.* **підбичо́вувати.**

ПІДБІГА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підбіга́ти.** *Збивання бар'єра поштовховою ногою нерідко зумовлене занадто близьким підбіганням до нього* (з наук.-попул. літ.); *У стрибках із жердиною розбіг виконують з місця або з підбігання* (з навч. літ.); *Кошеня охоче приймає гру з хазяїном, під час якої відбувається і його виховання, зокрема й підбігання на заклик* (із журн.).

ПІДБІГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПІДБІ́ГТИ,** іжу́, іжи́ш, *док.* 1. *з прийм.* д о, *без прийм.* Бігом наближатися до кого-, чого-небудь. *Мов різнобарвні метелики, пурхають дівчата по зеленому моріжку, а хлопці підбігають до них* (М. Коцюбинський); [Т ь о т я С и м а:] *Матінко! Хтось лежить на канапі.* [Т о н я *(підбігає і стягає скатертину):*] *Та це Тарталюк!* (І. Кочерга); *Карпо, як миша, підбіг ззаду і пхнув у спину. Чоловік .. покотився* (Панас Мирний); *Коли Катерина підбігла вже зовсім близько, Степан оглянувся* (В. Шкляр); // Частими кроками або стрибками наближатися до кого-, чого-небудь (про тварин). *Зайці зимою до самих хат підбігали* (Б. Лепкий); *Підбігав* [когут] *ззаду непомітно й болюче клював у литку* (Ю. Мушкетик); *На його знайомий свист біля клуні заскавчав собака, підбіг до воріт* (М. Стельмах); *Одна з качок підбігла до каченяти і скубнула його за потилицю* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); // Швидко наближатися (про предмети). *Підбігають з тихим шелестом шин тролейбуси і з дзвоном та гуркотом трамваї, викидають з себе натовпи людей, щедро вбирають нові — повертають назад* (Є. Кротевич); *Сходите сходами під землю, берете квитка, підбігають електричні поїзди — і катайтесь куди хочете, хоч на край Берліна за 20 пфенігів* (Остап Вишня); *Сонце вже зайшло, і стрілка годинника підбігла до дев'ятої* (Ю. Смолич); // *перен.* Знаходитися поблизу чого-небудь, тягнутися до якоїсь межі. *Вузька дорога плуталась серед зелені і підбігала аж до пагорбка* (О. Копиленко); *По .. плавнях сріблом виблискував Дніпро з протоками — річками Скарбною, Сисиною й Підпільною, що підбігали до самої Січі* (А. Кащенко); *Унизу розбіглись хатки, деякі з них підбігли до самісінької води* (О. Донченко).

2. Час від часу прискорювати ходу, переходити на біг; часто ступати, майже бігти (про людину, тварин). *Дрозд то підбігає, то підлітає, а все далі та далі, а баба все за ним та за ним* (І. Франко); *Пробило дев'ять. Катря кинулася й пішла швидше, аж підбігаючи* (А. Головко); *Гапочка трохи ожила, Петрусь почав підбігати, гукаючи, щоб Гапочка його*

наздогнала (Ю. Яновський); *Михась, що підбіжить кусень дороги, все оглядається, чи не здоганяє його батько кіньми* (О. Маковей); *Лише двадцять кілометрів! Господи! Якщо б добре підбігти, то можна б за пару годин і добігти* (І. Багряний); *Коли ж до залізниці лишився один квартал, молода жінка пришвидшила кроки, навіть трошки підбігла, наздогнала* [хлопця] (А. Кокотюха); // *з прийм.* з а. Бігти, намагаючись зрівнятися з тим, хто швидко їде. *Він .. ступав широкими кроками так, що Пазя мусила за ним підбігати* (Л. Мартович); *Спершу мати так спішила, що діти підбігали за нею* (В. Барка).

3. *тільки док., із запереч. част.* н е. Не спромогтися бігти. *Ведмідь каже: — Я не підбіжу, як доведеться тікати* (з казки); *— Та нащо вам така дохляка? .. Порожнього воза не тягне! Скільки не бий, не підбіжить!* (О. Гончар); *Кинувся бігти — не підбіжу. Пхає мене назад. Знаю ж: коли сильний вітер у груди — бігти не треба* (Григір Тютюнник).

4. *чим, рідко.* Опливати *(див.* **оплива́ти²** 1) або наповнюватися водою, рідиною і т. ін. зісподу, зсередини. *Раз при якійсь зовсім загальній фразі* [доктора] *почула* [Целя], *що її очі починають підбігати слізьми* (І. Франко).

ПІДБІ́ГТИ *див.* **підбіга́ти.**

ПІ́ДБІГЦЕМ, *присл., розм.* Майже бігом, бігцем. *Вона жваво вимахувала порожнім кошиком і підбігцем спішилася по нову ношу* (Леся Українка); *Козаки рушили спочатку ходом, а відтак підбігцем...* (А. Чайковський); *— Доброго дня! — гукнув здалеку Клим і .. підбігцем підійшов до вартового* (Р. Іваничук); *Вона .. туго обтягнула своє тіло плащиком і майже підбігцем заквапилася додому* (В. Яворівський).

ПІДБІ́Й¹, бо́ю, *ч.* 1. *рідко.* Внутрішній бік (звичайно крила птаха). *Над водою, сяючи білим підбоєм круто вигнутих крил, неквапно пролетів зимовий кобець* [кібець] (М. Стельмах).

2. Те саме, що **підкла́дка** 2. *Навойко .. скинув із себе лицарський пояс і претяжку опанчу зі* [із] *зеленим підбоєм* (К. Гриневичева); *Одна пола* [шинелі] *.. загорнулась і відкривала .. пурпуровий підбій* (О. Забужко); *Меблями слугували три вигнутих крісла і розкладачка з квітчастим підбоєм* (Є. Пашковський).

ПІДБІ́Й², бо́ю, *ч.* 1. Дія за знач. **підбива́ти, підби́ти.** *Гранатомет призначений для підбою танків та важкої артилерії* (з навч. літ.); *Пізнала Ель Хуррем любі очі сина. Узріла, як Стамбулом три армії йшли, як Селім висилав їх на нові підбої...* (О. Назарук); *Чому той чи інший народ має підкорятися такому або сякому імператорові? .. Вже якщо вирушають вони в походи на підбій чи загарбання, то не люблять повертатися з порожніми руками* (П. Загребельний).

2. *гірн.* Відрубування кам'яного вугілля, руди та іншої породи знизу від масиву для полегшення відбою. *Забійник виконує виймання вугілля й улаштування перекриттів та помостів, підбій, нарізування "кутків" відбійним молотком або вугільною пилкою* (з навч. літ.).

3. *архл.* Ніша, нора і т. ін., видовбані в стіні ями. *Сарматська поховальна споруда мала форму вузької прямокутної або овальної в плані ями, у деяких з них були підбої* (з наук. літ.).

ПІ́ДБІЙКА¹, и, *ж.* Те саме, що **підбій¹** 2; підкладка (у 2 знач.). *— Шапку чи кашкет? — Ший, Мураде, кашкетик. Але з утепленою підбійкою* (П. Запаренко).

ПІ́ДБІЙКА², и, *ж., розм.* Те саме, що **підбій²** 2. *Шар вугілля був не товщий за три чверті аршина, і біля нього можна було працювати тільки лежачи. Вибійники, нарешті, приладились і почали підбійку* (П. Панч).

ПІДБІ́ЙНИЙ, а, е. 1. Признач. для підбою *(див.* **підбій²** 1). *Підбійний конвеєр вирівнює прикореневу частину стебел перед їх зв'язуванням* (з навч. літ.).

2. *архл.* Який має підбій *(див.* **підбій²** 3). *Поховання, відкриті під час розкопок 1901 р. на території ольвійського міського некрополя, представлені трьома типами: ґрунтові, земляні підбійні поховання та земляні склепи* (з наук. літ.); *На початку VIII ст. у Південно-Західному Криму під впливом християнства вже не ховали в традиційних для аланів підбійних могилах* (з наук.-попул. літ.).

ПІДБІ́Л, у, *ч.* Багаторічна трав'яниста рослина родини складноцвітих із дрібними жовтими язичковими квітками, зібраними в кошики; мачушник, мати-й-мачуха. *Гомін розмов не уймався, як журчання потоку під листям підбілу* (К. Гриневичева); *Ніяковіючи цвіте жовтенький підбіл* (П. Мовчан); *Сусіди сказали лікувати коклюш повітрям від ріки і чаєм з підбілу, змішаним із висушеним волоссям з кукурудзи* (М. Матіос).

ПІДБІ́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підбіли́ти.** *Піч полупана, долівка не мазана, грубо, абияк, підбілені голі стіни. Сумно й бідно, неохайно* (С. Васильченко); *До наступного села було вже зовсім недалеко .. Вже виднілися дахи підбілених кам'яниць* (І. Карпа); *Сипав сніг, біля альтанки .. лапаті ялинки, підбілені снігом* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Ніч, підбілена знизу сяйвом міських ліхтарів, Темно нависла вгорі* (В. Поліщук); // **підбілено,** *безос. пред. Цегляний хлів .. переходить у хату. Щоб відрізнити від хліва, її підбілено вапном* (У. Самчук).

ПІДБІ́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підбіли́ти.** *Перед тим як приступати до підбілення будинку, необхідно дуже ретельно очистити стіни від фарби, штукатурки, виступів розчину та інших дефектів поверхні* (з навч. літ.).

ПІДБІЛИ́ТИ *див.* **підбілювати.**

ПІДБІЛИ́ТИСЯ *див.* **підбілюватися.**

ПІДБІ́ЛЬШАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Трохи підрости, побільшати. *Павлик підбільшав, і його одвезли в Київську гімназію* (І. Нечуй-Левицький); *Підбільшала Оленка. Оддав Михайло в школу її. Страх охоча до вчення була!* (А. Тесленко); *Щось попросиш собі, то вже зовсім іншої співають: "Ти ще малий. От коли підбільшаєш..." Але люди чогось не так швидко ростуть, як би їм хотілося* (М. Стельмах); *Накинулися .. пси на двох козуль, що паслися .. (то були ті самі козенята, тільки підбільшали вже)* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПІДБІ́ЛЬШЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **підбільшити.** *Міністр зазначив, що з урахуванням девальвації та інфляції прогноз номінального ВВП дещо підбільшений, однак не назвав точної цифри* (з газ.).

ПІДБІ́ЛЬШЕННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **підбільшити.** *У смартфоні передбачено спеціальну функцію для підбільшення зображення* (із журн.).

ПІДБІ́ЛЬШИТИ *див.* **підбільшувати.**

ПІДБІ́ЛЬШИТИСЯ *див.* **підбільшуватися.**

ПІДБІ́ЛЬШУВАНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **підбільшувати.** *Постійно підбільшувані ставки податків покривають видатки держави* (з наук.-попул. літ.).

ПІДБІ́ЛЬШУВАННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **підбільшувати.** *За допомогою перепланування можна досягти не лише зорового підбільшування площі малогабаритної квартири, але й розділити її на функціональні зони* (з навч. літ.).

ПІДБІ́ЛЬШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДБІ́ЛЬШИТИ,** шу, шиш, *док.*, *що, рідко.* Робити більшим; збільшувати, підвищувати (у 2 знач.). *Уряд планує поступово підбільшувати пенсію* (з газ.); [Є ф р е м:] *Цей дід мірошник прямо дорогий чоловік. Йому на той рік треба підбільшити плату* (М. Кропивницький).

ПІДБІ́ЛЬШУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПІДБІ́ЛЬШИТИСЯ,** шуся, шишся, *док.*, *рідко.* Ставати більшим; збільшуватися, підвищуватися (у 2 знач.). *Репертуар трупи підбільшувався, і разом з цим і склад трупи розростався* (з мемуарної літ.); *Усяка жива сила на світі шукає, щоб підбільшитись через спілку з другими, їй подібними* (М. Драгоманов).

ПІДБІ́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підбілювати.** *Багато хто вважає підбілювання дерев чисто декоративним. А чи так це насправді?* (із журн.).

ПІДБІ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДБІЛИ́ТИ,** ілю, ілиш, *док.*, *що.* 1. *також без прям. дод.* Білити крейдою, вапном і т. ін. трохи, злегка чи додатково частину якої-небудь поверхні. *При кінці минулого літа мав мене відвідати в Русові мій приятель .. У хаті підбілювали.., чекалося на гостя* (В. Стефаник); *Вони вирішили фарбувати стіни тільки вапном, щороку підбілюючи хату зовні і всередині* (Н. Сняданко); *Він був одним із тих тисяч і тисяч сіромах, .. які .. зачорнюють тушшю плями на одязі, підбілюють комірець сорочки більярдною крейдою* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); *Там, де три плаї сходяться, хатку поклала* [Парасочка], *вапном підбілила* (Марко Черемшина); * Образно. *Хмари несподівано просвітлилися, ніби хто підбілив їх молоком* (Л. Дмитерко); // *перен.* Трохи, злегка покривати чим-небудь білим (про сніг, іній і т. ін.). *Долина сивіла так, ніби повилась найдрібнішими цяточками інею, що підбілили та підсвітили далеку голубінь* (Є. Гуцало).

2. Покриваючи обличчя пудрою, білилами, робити його білим, білішим. *— Як візьмеш ще й білила, Та свій вид коли підбілиш, — О, тоді вже безпремінно Парубків побожеволиш* [зведеш з розуму]! (Я. Щоголів); // Робити чистим, умиваючись; білити (у 3 знач.). *Там на річці, на Йордані Світять воду три ангели. Там Марічка .. Підбілила, личко мила .. й умивала, До місяця промовляла* (щедрівка); // Злегка покривати чим-небудь білим. *"Не журіться, діду! .. Я за вас На відвіт поїду!" І палицю в руки взяв* [козак], *В кожух одягнувся, Чорні вуса підбілив, В чоботи узувся* (С. Руданський); * Образно. *Змарнів* [Лесь] *на обличчі .. Скроні неначе легка паморозь підбілила* (І. Нижник).

3. *перен., розм., рідко.* Те саме, що **виправдо́вувати** 1; вибілювати (у 3 знач.). *Чим упертіше намагались вони підбілити образи батька і діда, тим більше не вдовольнявся* [Валерик] (Микита Чернявський).

ПІДБІ́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПІДБІЛИ́ТИСЯ,** ілюся, ілишся, *док.* 1. Ставати білим (про поверхню чого-небудь). *Вулиці міста немов ожили, засяяли: до Великодня підбілилися дерева та споруди* (з газ.).

2. *розм.* Підбілювати собі обличчя. *У Стародавній Греції макіяж не був у пошані. Але після військових походів Александра Македонського, в яких воїнам сподобалися красиво нафарбовані іноземки, гречанки теж почали рум'янитися, підбілюватися, підводити очі* (з навч. літ.).

3. *тільки недок.* Пас. до **підбілювати.** *Столиця .. підмітається, підбілюється, прихорошується* (В. Земляк).

ПІДБІ́Р, бо́ру, *ч.* 1. Дія за знач. **підбира́ти** 5. *Усі сили і думки було спрямовано на старших мешканок флігеля — на їхнє вбрання, на підбір музики, оздоблення бальної зали і т. ін.* (І. Роздобудько); *Щоб зламати пароль, складений з випадкової послідовності знаків, комп'ютеру необхідно перебрати 2 у 28 ступені варіантів. При швидкості 1000 спроб на секунду комп'ютер витратить на підбір 3 дні* (Любко Дереш); *— Я звернув на Вас увагу ще в бібліотеці. У Вас такий незвичний підхід до підбору літератури: вірші Горація, драми Франка, підручник з політекономії* (Н. Сняданко).

2. Склад кого-, чого-небудь дібраного. *Полотно* [картини] *варто було найсерйознішої уваги. Насамперед воно вражало підбором фарб* (В. Винниченко); *Марієнфельда вразив підбір Вікторових книг* (Олекса Ізарський).

○ **(1) В підбір,** *зі сл.* в е р с т а т и, д р у к у в а т и, н а б и р а т и *і т. ін., у знач. присл., полігр.* — в один рядок із попереднім текстом, без абзацу. *Якщо в примітках є декілька пунктів, які пронумеровано, то перший пункт набирають у підбір за словом "Примітки", а наступні пункти з нових абзаців* (з навч. літ.).

◊ **(2) [Як (мов, ні́би** *і т. ін.)***] на підбі́р:** а) найкращий (за якимись позитивними ознаками, рисами і т. ін.). *Мій батальйон на підбір: це юні фанатики комуни* (М. Хвильовий); *Матроси, На підбір — красиві, молоді, — З берега Дівчата русокосі Їм бажають щастя у труді* (М. Гірник); *Треба було бачити, як Розвора вишиковував свій рій .. Вишикує свій рій — хлопці наче на підбір* (Б. Харчук); *Вони були, як на підбір, усі гарні, ставні, у вишиваних сорочках, різнобарвних шароварах, смушкових шапках. Наче князі* (В. Чемерис); б) *(рідко)* однаковий (за певними ознаками, рисами і т. ін.). *Конвоїр ввів до кабінету групу людей. Усі були, мов на підбір, високого зросту* (Л. Письменна); *Колір один, мов на підбір, сірий. Сірим було небо. І сірими були обличчя* (Б. Харчук).

ПІДБІ́РКА, и, *ж.* Те саме, що **підбір** 2. *— Я бачу, в тебе нормальна підбірка музики тут є* (А. Кокотюха); *В кабінеті .. вчителя на кожній парті лежала підбірка основних словників* (Т. Прохасько); *Цей текст не писався як текст літературний, себто він не є ані підбіркою віршів, ані повноцінним драматургійним текстом* (С. Жадан).

ПІДБІ́ЧЧЯ, я, *с., діал.* Бік (у 1 знач.). *Люто смикнув* [Павло] *повід, ударив Воронька по підбіччю* (І. Кириленко); *В садку заступом копає Огир, блідий, а він ще наганом по підбіччю. Ворушись, товстопузий* (А. Головко); *Подолянські хлопці .. вирішили добре натовкти Коломойцева .. Вони вивели його за театр, у темне місце, і після короткої передмови почали садити по підбіччю* (О. Гончар).

ПІДБЛИЖА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *рідко* **ПІДБЛИ́ЖУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.*, **ПІДБЛИ́ЗИ́ТИСЯ,** и́жу́ся, и́зи́шся, *док., розм.* Те саме, що **наближа́тися** 1. *У жодному разі не можна підближатися до місць прориву водопровідних або теплових труб* (з газ.); *Лисиця підблизилась до лева сажень за п'ять, низько поклонилась* (з казки).

ПІДБЛИ́ЖЕННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **підбли́зи́тися.** *Національне управління з аеронавтики і дослідження космічного простору попереджає про підближення до Землі небезпечного астероїда* (з газ.).

ПІДБЛИ́ЖУВАТИСЯ *див.* **підближа́тися.**

ПІДБЛИ́ЗИ́ТИСЯ *див.* **підближа́тися.**

ПІДБЛО́К[1], а, *ч., техн.* Частина блока *(див.* **блок**[2] 1). *На пристрій для контролю положення колісної пари на рейковій колії встановлено три ємнісні безконтактні перетворювачі, сполучені з реєструвальним блоком вимірювальної апаратури, оснащеним трьома підблоками* (з наук.-техн. літ.).

ПІДБЛÓК², у, *ч.* Частина блоку *(див.* **блок³** 3). *Виділений на основі параметра роду блок як структурний елемент іменникової статті пов'язаний зі словозмінним параметром, що формує структурний елемент нижчого рівня — підблок* (з наук. літ.); *Загальноісторичний блок історіографії, який присвячено добі Директорії Української Народної Республіки, умовно поділено на підблоки відповідно до обраної авторами публікацій методології аналізу подій* (з наук.-попул. літ.).

ПІДБÓВТÁННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підбóвтáти.** *Під час підбовтання борошна в соус варто уникати утворення грудочок* (з навч. літ.).

ПІДБÓВТÁТИ *див.* **підбóвтувати.**

ПІДБÓВТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підбóвтувати.** *Підбовтування молока у збите яйце.*

ПІДБÓВТУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДБÓВТÁТИ**, óвтáю, óвтáєш, *док.* Бовтаючи (у 1 знач.), додавати, підмішувати що-небудь. *Для приготування соусу бешамель розтопіть вершкове масло, умішайте борошно із сіллю та підбовтайте протягом трьох хвилин, а потім додайте молоко й доведіть до кипіння, постійно перемішуючи* (з навч. літ.).

ПІДБÓР, а, *ч.* 1. Тверда підвищена підошва взуття під п'ятою; каблук. *На ній картата хустинка, легенький плащик, якого вона скидає і вішає на руку, простенькі черевики на низькому підборі* (Микита Чернявський); *Крутнулася* [Наталка] *пустотливо на високім підборі, аж довга сукня пішла дзвоном довкола її струнких ніг* (П. Загребельний); *Ось ці сандалі на низькому підборі, зількома тоненькими замшевими пасочками — теж потрібна річ* (Г. Вдовиченко).

2. Нижній шар (дерев'яний, шкіряний і т. ін.) на каблуку; набійка. — *Нібито пізнали на стежці його сліди .. Один з підбором з підковою, другий без підбора. У кого ж ще є такі сліди? Ну посудіть самі...* (У. Самчук).

ПІДБОРÍДДЯ, я, *с.* 1. Виступ нижньої частини обличчя, утворюваний щелепою. *Кирпатий, круглий, як картопля, ніс, коротке лице, чорні брови й блискучі, круглі, як терен, очі, гостре маленьке підборіддя — все в йому* [ньому] *виявляло чоловіка швидкого, проворного* (І. Нечуй-Левицький); *Глянувши на нього, Іван Залізняк зразу згадав Любов Максимівну, у неї таке ж батьківське, роздвоєне підборіддя* (В. Собко); *Дівчина сіла проти Павла, сперлась підборіддям на кулаки, міцно стиснула губи* (М. Дашкієв); *Він провів рукою по підборіддю і згадав, що сьогодні так і не поголився* (В. Терещук).

2. *рідко.* Те саме, що **підгóрля** 2. *Голова росла йому просто з грудей, а замість шиї було троє підборідь, м'яких і ніжних* (І. Микитенко).

(1) Подвíйне підборíддя (вóло) — підборіддя з товстою жировою складкою під ним. *А пані одна там була така гладка, що голови не може нахилити, подвійне воло таке, що не пускає, — лихо та й годі!* (Марко Вовчок); *Товстий, з гладко виголеним подвійним підборіддям, він угруз у зручне крісло перед письмовним* [письмовим] *столом* (М. Йогансен); *В дверях з'явився важкий, з добрим черевом полковник. Подвійне підборіддя лягало йому на груди* (Ю. Бедзик); **(2) Потрíйне підборíддя** — підборіддя з двома товстими складками шкіри під ним. *З сіней .. виходив огрядний чоловік. Величезні вуса спускалися нижче підборіддя до важкого, сливе потрійного підборіддя* (Валерій Шевчук); — *Я, бачте, безкорисливіший, ніж усі ви, — сказав чоловік із потрійним підборіддям* (І. Андрусяк, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПІДБОРÍДДЯЧКО, а, *с.* Зменш.-пестл. до **підборíддя** 1. *Кругле обличчя .. з .. великими очима, з тонкими брівками і ніжним підборіддячком .. здавалось доволі принадним і милим* (Олена Пчілка); *Личко* [у Марти] *біле, тоненьке із смішно загостреним підборіддячком* (Грицько Григоренко); *Вона сиділа просто на землі, підібгавши ноги .. І згори можна було помітити кругленьку щічку чи гарненьке підборіддячко* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

ПІДБОРÍДНИЙ, а, е. Стос. до підборіддя (у 1 знач.). *Він краєчком ока бачить, як біль виморщує її брови, б'ється навколо підборідної смужки* (М. Стельмах); *Вовчий Хвіст уже вхопився правицею за другий край власного щита й напружив усі свої сили. Местиша вхопив його за вістря шолома й зірвав з голови — підборідний ремінець не витримав* (І. Білик); *Чвалом скаче кінь. На ньому сидить жінка, .. чорний капелюх метляється за спиною і тримається тільки на підборідній стрічці* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

ПІДБОРÍДНИК, а, *ч.*, *спец.* 1. Ремінець у вуздечці під нижньою губою коня. *Біля корита Митько напуває лисого .. Озирнувсь і крадькома одстебнув підборідник, з одного вуха скинув вуздечку* (А. Головко).

2. Ремінець у капелюха, який надягається під підборіддя. *Підборідник, який тримав капелюх, гуцульські майстри виготовляли зі шкіряного паска із мосяжними бляшками* (з наук. літ.).

3. Спеціальний пристрій у скрипки та альта, який допомагає підтримувати інструмент підборіддям під час гри. *Винайдений Л. Шпором у 1820 р. підборідник використовують для полегшення положення голови виконавця під час гри* (з наук.-попул. літ.).

4. Спеціальний пристрій для упору підборіддя, фіксації шийних хребців і т. ін. пацієнта. *Підборідник забезпечує нерухомість шийних хребців у людини* (з наук.-попул. літ.); *Для діагностування кривизни рогівки ока голову пацієнта нерухомо фіксують за допомогою підборідника* (з навч. літ.).

ПІДБОРÍДЬ, рóді, *ж.*, *рідко.* Те саме, що **підборíдник** 2. *Марусяк поправив крисаню, дужче натягнувши підборідь* (Г. Хоткевич); *У гуцулів кресаню, оздоблену пір'ям глухаря або павиними хвостами, підтримувала підборідь із червоного сап'яну* (з наук.-попул. літ.).

ПІДБÓРКАНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **підбóркати.** *За ґратами та замками стиха шуміло — гула там підборкана молода сила* (С. Васильченко); *Красуйся, городе Петрів .. Хай стихне на віки віків Тобі підборкана стихія* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна); // **підбóркано,** *безос. пред. Дикого коня було підборкано* (з газ.).

ПІДБÓРКАННЯ, я, *с.*, *рідко.* Дія за знач. **підбóркати.** *Логіка розгортання постмодерністських романних сюжетів свідчить про те, що модерністська ідея підборкання історичного світу мистецтвом зазнає краху* (з наук. літ.).

ПІДБÓРКАТИ *див.* **підбóркувати.**

ПІДБÓРКУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДБÓРКАТИ,** аю, аєш, *док.*, *кого, що, рідко.* Те саме, що **прибóркувати.** *Підборкувати дикого скакуна — справа нелегка* (із журн.); *Закони грубі плодили цілий рід, що протягом віків у світі царював. Йому бажання любі — підборкувати люд усіх материків* (В. Стус, пер. з тв. Р. М. Рільке); *О. Олесь ще раз наочно показав, що громадянські мотиви анітрохи не зв'язують крил і не заважають справжньому поетові, не підборкують його творчого натхнення* (С. Єфремов); *Підборкали яничари Орлят України, Підборкали та й вкинули Живих в домовину* (М. Кропивницький); * Образно. *Багатий* [Б. Д. Грінченко] *на думки, заміри, інші мрії, — а округи життя щоденне насушником підборкує орлячий льот і в'яже вільні руки* (Дніпрова Чайка).

ПІДБО́РНИЙ, а, е, *заст.* Підроблений. *Були там* [у пеклі] *купчики проворні, Що їздили по ярмаркам* [ярмарках], *І на аршинець на підборний Поганий продавали крам* (І. Котляревський).

ПІДБО́РОВИЙ, а, е. Стос. до підбора. *Взуття спеціального призначення додатково має фаски, розташовані на зовнішній торцевій поверхні підборової та пучкової частин підошви, до яких прикріплені протиковзні накладки* (з навч. літ.).

ПІДБРЕХА́ТИ *див.* **підбріхувати.**

ПІДБРЕ́ХАЧ, а, *ч.* 1. *розм.* Той, хто бреше (у 1 знач.), допомагає брехати. [Ф е с ь к а:] *Ах ти, підбрехачу! Ах ти, гольтіпако! Та почекай же ти, навчу я тебе, як мому* [моєму] *чоловікові брехню завдавати!* (І. Франко); *Скільки було вточено словесної браги царськими підбрехачами! До яких тільки найславетніших діянь прирівнювали вчинок царя!* (Ю. Мушкетик); *У місті завжди є люди, що не мають іншої роботи, як швендяти вулицями .. І ось знову довкола Бананіто зібралася юрба підбрехачів* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі); * У порівн. *Ілько у нас завжди в усьому ватажком був .. А Петрусь то так, як підбрехач у нього, в усьому хоче наслідувати* (О. Іваненко).

2. *етн.* Другий сват в обряді сватання. — *Іди зо мною підбрехачем за Пархома до Хіврі* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПІДБРЕХНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., розм.* Однокр. до **підбреха́ти.** [С о л о х а *(оглянулась)*:] *Надежда вчить грамоти свого батька!* [П р о х о р:] *Що-о? Та це ти?.. Це вже ти підбрехнула!* (М. Кропивницький); — *Я зробив важливе відкриття, — поважно промовив містер Морквоу. — Важливе, абсолютно! — підбрехнув пес. — Ви, мабуть, відкрили, що вода — мокра?* (А. Іллічевський, пер. з тв. Дж. Родарі).

ПІДБРИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підбрива́ти.** *Звичайні безпечні бритви з відкритим лезом застосовують для підстригання та підбривання тонкого короткого волосся на обличчі та шиї людини* (з навч. літ.).

ПІДБРИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДБРИ́ТИ,** и́ю, и́єш, *док., що.* Бриючи, збриваючи з боків, по краях підрівнювати, підправляти голінням; підголювати. *Волосся щипцями плоїть* [Ігор], *щоб кучерявилось, брови підбриває, щоб шнурочком були* (В. Кучер); *На щоках та підборідді росло негусто. І все ж таки час від часу підбривав* [хлопець] *юнацький пушок* (А. Кокотюха); *Використовуючи тример без насадок, можна підрівняти контури стрижки, підбрити баки, чисто виголити шию* (з навч. літ.).

ПІДБРИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПІДБРИ́ТИСЯ,** и́юся, и́єшся, *док.* 1. Підбривати собі вуса, бороду і т. ін.; підголюватися. *Хлопець підбривався під чуприну* (з газ.); — *Не плач, козаче, не плач, не журися, Прийде суботонька, то ти підбрийся* (П. Чубинський).

2. *тільки недок.* Пас. до **підбрива́ти.** *Довга борода спочатку філірується, задається форма прямими ножицями в напрямку знизу вгору, потім підбривається за контуром* (з навч. літ.).

ПІДБРИ́ТИ *див.* **підбрива́ти.**

ПІДБРИ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підбри́ти.** *З заднього сидіння Савичеву було видно вигодовану, акуратно підбриту потилицю .. і погони старшини* (Л. Первомайський); *Перекладач, елегантний жилавий юнак з підбритими, пофарбованими хною вусиками, намагався бути гранично лаконічним, ввічливим і вичерпним* (П. Загребельний); // **підбри́то,** *безос. пред. Підбрито скроні й потиличну ділянку.*

ПІДБРИ́ТИСЯ *див.* **підбрива́тися.**

ПІДБРИТТЯ́, я́, *с.* Дія за знач. **підбри́ти.** *У коледжі проведено майстер-клас із підбриття небезпечною бритвою таких ділянок на обличчі, які неможливо прибрати машинкою без насадки* (з газ.).

ПІДБРІ́ХУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДБРЕХА́ТИ,** ешу́, е́шеш, *док., розм.* 1. Додавати брехні в розповіді про кого-, що-небудь. *Їй дуже друга невістка підбріхувала на Горпину* (Грицько Григоренко); — *Один замість того, щоб залишатися самим собою, підбріхує .. Інший .. натягує на себе маску та так і йде з нею по життю, часто виконуючи роль, яка йому не належить* (О. Чорногуз); *Не сховаєш в мішку шила, Враз цареві "доложили", Підбрехали ще ік тому* (І. Манжура); *Нерідко трапляються й такі підрядники, які пройдуть крізь вогонь і воду, аби тільки виграти тендер, навіть підбрешуть у документах* (з газ.); * Образно. *Десь підбріхують сурми, весь час засмучуючи диригента* (О. Довженко); // Допомагати кому-небудь брехати. — *Я буду починати брехати, а ти підбріхуй* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Знаючи вдачу дядька Миколи, я теж починаю немилосердно підбріхувати* (М. Стельмах).

2. Те саме, що **підга́вкувати** 1. *Тамарка кричала так завзято, що килимівські пси почали підбріхувати* (Люко Дашвар).

ПІДБРІ́ХУВАЧ, а, *ч., розм.* Те саме, що **підбре́хач.** *Люди одним піддакували, кричали: "Правильно, правильно!", а іншим: "Геть до біса, панський підбріхувач!"* (П. Панч); *Колись, у щасливому дитинстві, читав я казочку про брехуна та підбріхувача. Брехун бреше, а підбріхувач, звичайно, підбріхує, та ще й не в лад* (з публіц. літ.).

ПІДБРУКО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підбруко́вувати.** *Підбруковування площі.*

ПІДБРУКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДБРУКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Брукувати, добруковувати додатково, ще трохи. *У центрі міста почали підбруковувати частину дороги* (з газ.).

ПІДБРУКУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підбрукува́ти.** *Роботи з підбрукування частини автошляху було завершено за планом* (з газ.).

ПІДБРУКУВА́ТИ *див.* **підбруко́вувати.**

ПІДБУДО́ВА, и, *ж.* 1. Те, що підбудовано; підбудована до чого-небудь частина; основа (у 1 знач.), опора (у 2 знач.). *Могила невідомого вельможного чоловіка, знайдена під час розкопок неподалік від швейцарського села Преле, була зверху іншої архітектурної споруди. Така підбудова свідчить про те, що покійний мав елітний статус* (з наук.-попул. літ.); // Основа, опора чого-небудь. *Конструктивно підбанник одноверхих церков на Гуцульщині може бути встановлений на зрубі стін або поставлений на квадратну підбудову над бічними зрубами* (з наук. літ.); *Гранітну мийку можна встановити в тих шафах, де підбудова становить щонайменше 45 см* (з навч. літ.).

2. *перен.* Те, на чому щось формується (у 3 знач.); підґрунтя (у 2 знач.). *Коли, як каже один молодий поет у недавно виданій збірці, "ніщо мистецтво".., то від цього тільки крок, щоб усю вартість мистецтва оцінювати виключно на основі ідеологічної підбудови* (Б.-І. Антонич); *Еволюція політичних поглядів та ідеологічної надбудови в Д. Донцова була непослідовною, але підбудова його світогляду залишалася константною, незмінною* (з наук.-попул. літ.).

3. *перен., рідко.* Підлаштовування під кого-, що-небудь. *Заходи щодо організації та мобілізації трудових ресурсів базуються на принципах створення інформаційної служби, зокрема її децентралізації, гнучкості, підбудови під мінливі цілі учасників* (з наук.-попул. літ.); *Формування базових знань та умінь у роботі психолога передбачає опрацювання навичок індивідуальної підбудови під клієнта* (з навч. літ.).

ПІДБУДО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підбудува́ти.** *На фото 1958 р. видно бабинець, підбудований до дерев'яної церкви в містечку Комарно Львівської області* (з публіц. літ.); *Автосайт має зручний інтерфейс, підбудований під користувача* (з мови реклами); // **підбудо́вано,** *безос. пред. На дачній ділянці підбудовано приміщення для ременанту* (з мови реклами); *Здійснення покупок в онлайн-режимі підбудовано під потреби споживача* (з газ.).

ПІДБУДО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підбудо́вувати.** *На весну заплановано підбудовування тераси кафе* (з газ.); *У статті досліджено практику гнучкого підбудовування нормативно-правової бази під клієнтів* (з наук. літ.).

ПІДБУДО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДБУДУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* 1. Будувати (у 1 знач.), добудовувати додатково, ще трохи. *Будівничі починають підбудовувати частину Києва від Поштової площі й далі, і забудови перекривають ландшафт старого міста* (з публіц. літ.); — *Знаменитий подільський фонтан "Самсон"..,* — *шепнув мені Чак тихо ..* — *Вісімнадцяте сторіччя .. Цей фонтан нещодавно підбудували спеціально до 1500-річчя Києва* (В. Нестайко).

2. *перен., рідко.* Те саме, що **підлашто́вувати** 1. *Пам'ять не може втримати всього, спогади можуть не відповідати реальності, свідомість може підбудовувати їх під якийсь "сюжет"* (з наук.-попул. літ.); *Нова цифрова дзеркальна камера зі змінною оптикою передбачає можливість вибрати форму зображення ("портрет", "пейзаж", "слайд") і точно підбудувати кожний режим за допомогою настроювань яскравості, чіткості, контрасту й насиченості* (з наук.-техн. літ.).

ПІДБУДО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПІДБУДУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. Будувати (у 1 знач.), добудовувати додатково, ще трохи що-небудь своє. *Лені просто з роботи відомим телеграфним стилем писав: "Мушу признатись, що я .. підбудовуюсь, обертаю невинну цілинність моєї "Коломиї" у віллю* [віллу] *на подобу Борґез* [Борґезе]*"* (У. Самчук); * Образно. *Культура є насамперед актом подолання природи, створення того, що може підбудуватися над природою* (з публіц. літ.).

2. *перен., рідко.* Те саме, що **підлашто́вуватися** 1. *Споживач стає все більше мінливим і непостійним у своїх перевагах і способах самовираження, змушуючи бізнес увесь час підбудовуватися під себе* (з наук. літ.); *Труднощі взаєморозуміння між партнерами спричиняють утрату довіри та надії на можливість бути правильно зрозумілим, тому варто підбудуватися один до одного, знайти точки дотику* (з наук.-попул. літ.); *Невелике підприємство може підбудуватися до змін попиту, радикально трансформуючи галузь своєї діяльності* (з навч. літ.).

3. *тільки недок.* Пас. до **підбудо́вувати.** *Частота допоміжної штучної вентиляції легенів, яку було запроваджено ще у 80-ті роки XX ст., "підбудовувалася" лікарем під частоту самостійного дихання пацієнта* (з наук. літ.); *Розвиток товарної пропозиції на будь-якому ринку стимулює появу такого продукту, який підбудовується під споживача, під його специфічні запити* (з наук.-попул. літ.); *Графік роботи на підприємстві підбудовується індивідуально* (з газ.).

ПІДБУДУВА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **підбудува́ти.**

2. Те саме, що **підбудо́ва** 1. *Восени 1927 р. В. Г. Ляскоронський дослідив надзвичайно цікаве дерев'яне підбудування давнішої брами — підмурка Золотих Воріт у Києві* (з наук.-попул. літ.).

ПІДБУДУВА́ТИ *див.* **підбудо́вувати.**

ПІДБУДУВА́ТИСЯ *див.* **підбудо́вуватися.**

ПІДБУ́НКЕРНИЙ, а, е. Розташований під бункером. *Підбункерне приміщення чавуноплавильного агрегату є зоною підвищеної запиленості, оскільки тут розміщено механізми завантаження доменної печі* (з наук. літ.); *Підбункерний живильник стрічкового конвеєра виконує роль затвора й має просту конструкцію* (з наук.-техн. літ.).

ПІДБУНТО́ВАНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **підбунтува́ти.** — *Під час панщини .. хлоп не смів ані скривитися, а тепер підіть ви, як собі розбирають! Адже у такого хлопа, ще й підбунтованого такими анархістами, як отой Дум'як, розваги* [розважливості] *мало* (І. Франко); // **підбунто́вано,** *безос. пред. Людей було підбунтовано на несанкціонований мітинг* (з газ.).

ПІДБУНТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДБУНТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що, рідко.* Підбурювати, підмовляти на бунт, на якісь протизаконні вчинки, дії. *Двоє з-поміж "полонених", що пробували підбунтовувати село проти "попа", мали замало авторитету в громаді* (Ірина Вільде); *Рижко Щербатий з червивою старшиною підбунтували тоді хитро юрбу* (П. Козланюк); * Образно. — *Вороги знатнії Предовгий час Сіяли братнії Розлади в нас, .. Щоб молодечую Згоду зірвать, Масу овечую Підбунтувать* (І. Франко).

ПІДБУНТУВА́ТИ *див.* **підбунто́вувати.**

ПІДБУНЧУ́ЖНИЙ, ного, *ч., іст.* В українському козацькому війську XVII–XVIII ст. — помічник генерального бунчужного; бунчуковий товариш *(див.* **това́риш).** *У військових походах підбунчужний виконував обов'язки ад'ютанта при гетьмані, а на урочистих церемоніях носив за ним малий бунчук* (з наук.-попул. літ.); *Охороняв і захищав бунчук генеральний бунчужний та його помічники — підбунчужні* (з навч. літ.).

ПІДБУ́РЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підбу́рити.** *Орися, підбурена батьком, біжить знов на хрущів, а запашний український вечір ласкаво огорта натомлену землю* (М. Старицький); *Захвилювалась, загомоніла Січ. Підбурені десятком розпалених голів, задні ряди запорожців кинулись в бік передмістя...* (О. Довженко); *Аніфат, підбурений Юрком, штурхнув Франку в груди так, що вона впала і впустила з рук карнавку* (С. Чорнобривець); — *Я вас не пущу .. Фанатична юрба, підбурена провокаторами, може накинутися на вас і розтерзати. Постраждаєте не тільки ви* (М. Дашкієв); — *Полк князя Рюрика, підбурений його втечею, теж хоче повертатися назад,* — *додав він зовсім тихо* (В. Малик); // **підбу́рено,** *безос. пред. Село підбурено — прийшлося боронитись* (П. Тичина); // *у знач. ім.* **підбу́рені,** них, *мн.* Ті, кого підбурили. *Підбурених, як завжди, безліч, серцем вони сліпі, люблять великі вогнища, єдність своїх страхів* (Є. Пашковський).

ПІДБУ́РЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підбу́рити.** *Почав* [Розумовський] *писати: "Пане Скоропадський! .. Подання* [військової канцелярії] *вигадані для підбурення народу проти мене"* (Ю. Мушкетик); *За результатами проведеного досудового розслідування дії обвинуваченого було кваліфіковано як підбурення до надання неправомірної вигоди та заволодіння чужим майном* (з наук.-попул. літ.).

ПІДБУ́РИТИ *див.* **підбу́рювати.**

ПІДБУ́РНИК, а, *ч., рідко.* Те саме, що **підбу́рювач.** *За кожною політичною подією у Києві більшої чи меншої ваги поліція зараз згадувала за Лисенка та Старицького, виказуючи на них як на організаторів різних тайних товариств, зібрань чи як на підбурників студентів* (Л. Старицька-Черняхівська).

ПІДБУ́РНИЦЯ, і, *ж., рідко.* Жін. до **підбу́рник.**

ПІДБУ́РЮВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до підбурювання. *Після введення до кримінального законодавства особи організатора злочину діяльність провокатора може мати не лише підбурювальний, а й організаційний характер* (з наук. літ.); *Вимушено визнаючи гетьманство Івана Виговського, Москва розпочинає готувати ґрунт для усунення його з посади, а відтак воєводи Олексія Михайловича розпочинають серед козацької старшини підбурювальні акції проти легітимно обраного гетьмана* (з наук. літ.).

ПІДБУ́РЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підбу́рювати.** *Бунтувався люд на Білоозері, підбурюваний двома волхвами проти ліпших жон, які держали жито, мед, рибу й скори* (П. Загребельний); *Попередній орендар, власник автомайстерні, підбурюваний сільськими жартівниками, весь час шукав скарб* (Г. Пагутяк); *Кілька хвилин чорношкірі вагалися, але, підбурювані Роковим і вождем, знов войовничо загукали, кваплячись скінчити танок і заколоти жертву* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); // **підбу́рювано,** *безос. пред. Точилася боротьба за Перемишльську єпархію, мирян підбурювано проти єпископів* (із журн.).

ПІДБУ́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підбу́рювати.** — *Його обвинувачують у підбурюванні робітників до страйку* (Л. Смілянський); *Хома довідався, що з повіту прийшов папір на його арешт за підбурювання односельців* (Ю. Хорунжий); — *Та трахни його, Артеме, щоб знав, як! Артем лютий і сам без підбурювання кипів серцем ударити Павлушу* (А. Головко); *За порадою коханки, власне, з її намови й підбурювання, батько таки вирішив постригти свою жону — як збожеволів* (В. Чемерис).

ПІДБУ́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДБУ́РИТИ,** рю, риш, *док.* 1. *кого, що.* Розмовами спонукати кого-небудь до якихось недозволених дій, учинків. *Товариші .. почали всім розказувати про Денисові заміри та підбурювати людей, щоб не поступалися тією землею* (Б. Грінченко); — *У волості скажи кому слід, щоб цього баламуту мотузками скрутили, бо він .. проти закону неподібні слова говорив і людей підбурював* (П. Кочура); *Вона рознюхає, хто підбурив жінок, і сама без коменданта покарає непокірних* (А. Хижняк); — *Невільники збунтувалися .. Їх підбурив оцей ґяур* (В. Малик); — *Ти не відповів на наше запитання: для чого підбурив іонійців, еолійців та деяких європейських еллінів повстати проти перської влади?* — *сказав Діодор Скіф* (І. Білик); // *перев. у сполуч. зі сл.* п р о т и. Викликаючи протест, незадоволення, настроювати когось проти кого-, чогонебудь. *Почав ображений панок нашіптувати становому на батька всячину. І бунтівник, мовляв, коваль, і мужиків проти поміщиків та начальства підбурює* (Б. Антоненко-Давидович); [В а к у л е н к о:] *Він на острові не сидить, склавши руки, усіх підбурює проти мене, знову хоче на моє місце стати* (О. Корнійчук).

2. *кого, перен.* Підсилювати, стимулювати яку-небудь дію, якийсь учинок (перев. негативно впливаючи на когось). *Піп не сів. Ображене самолюбство підбурювало його залишити князя й піти геть* (Іван Ле); *А що як, майнуло в мене у голові, заманивши Гербуртовим ім'ям, він вимагатиме якоїсь помочі чи навіть спробує підбурити на щось лихе?* (Г. Пагутяк); // Діючи на почуття, збуджувати, розпалювати. — *Завжди, коли йду в бій, то як на свято. Тоді в мене серце очищається, свіжу кров гонить. Небезпека тільки підбурює мене* (М. Шеремет); *Чимало ж бо отаких самозваних царів та царків уже скінчили своє життя на пласі. Й що його підбурило на те: чиясь намова, чиясь гаряча віра, власні хворобливі марення?* (Ю. Мушкетик).

3. *кого, перен.* Виклика́ти в кого-небудь бажання виконати яку-небудь дію, заохочувати (перев. позитивно впливаючи на когось). [П о е т:] *Тепер тремтить моє серденько, І дух якийсь підбурює мене До співів радісних!* (В. Самійленко); *Серце відзивалося на кожне зітхання у вечоровій тиші, й щось підбурювало піти туди, звідки воно долинуло* (Р. Андріяшик); — *Ну добре, — говорив Олесь Васильович, як завжди, намагаючись мене підбурити, — розкажіть сюжет у двох словах!* (О. Донченко).

ПІДБУ́РЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **підбу́рювати.** *Царський уряд активно формував антигетьманську опозицію. Підкуплювалася козацька старшина, всіляко підбурювалися запорожці та селянство* (з наук. літ.); *Протидія суб'єктів соціального конфлікту може підбурюватися в спілкуванні, поведінці, діяльності* (з навч. літ.); *Інтерес українських уболівальників до футболу підбурювався чемпіонатом Європи* (з газ.).

ПІДБУ́РЮВАЧ, а, *ч.* Той, хто підбурює (у 1 знач.). *Останні слова моєї відповіді були вкриті оплесками, а на адресу незграбного, погано замаскованого агента й підбурювача кругом почулись вигуки обурення й зневажливий сміх* (П. Тичина); — *Он в генерала нашого два роки тому теж збунтувалися його селяни... Тепер він чортом дише на всіх підбурювачів* (Василь Шевчук); — *Підбурювачі, певно, вже ув'язнені, й ви прийшли доповісти, що їх покарано* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); * Образно. *Чуття є віковічні підбурювачі думки, прекрасної невтомної робітниці на нивах світу* (В. Підмогильний).

ПІДБУ́РЮВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **підбу́рювач.** *За чинним Кримінальним кодексом України дії виконавця злочину й матері як підбурювачки до злочину мають кваліфікуватися однаково* (з навч. літ.).

ПІДВА́ГА, и, *ж.* Те саме, що **підо́йма**[1] 1. *Над вальцями по рейках їздить машина для підіймання ваги — підвага .. Вона несе над землею четвертого бовдура* (Ю. Яновський).

ПІДВА́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підва́жити.** *Долівка малесенької хатини з підваженим посередині сволоком, з розложистою, трохи похиленою набік піччю була застеляна* [застелена] *свіжою осокою* (Л. Яновська); *Посеред саду старезна яблуня, всипана райськими яблуками, аж гілля кіллям підважені* (С. Васильченко); *В повстанських частинах було багато й селян, змучених панами, підважених обіцянками волі* (Л. Старицька-Черняхівська); // **підва́жено,** *безос. пред. Будинок, в якому народилася велика актриса Марія Заньковецька, було підважено та витягнуто волоком до центру села Заньки, де він згодом перетворився на колгоспну комору* (з публіц. літ.).

ПІДВА́ЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підва́жити.** *Автоматичні секційні гаражні ворота мають запобіжний пристрій захисту від підваження* (з мови реклами); *Піар-кампанії однієї політичної партії спрямовані на підваження рейтингу своїх суперників* (з газ.).

ПІДВА́ЖИТИ *див.* **підва́жувати.**

ПІДВА́ЖИТИСЯ *див.* **підва́жуватися.**

ПІДВА́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підва́жувати.** *Конструкція ролет, що виготовлені з високоякісної оцинкованої сталі, унеможливлює підважування чи зламування* (з навч. літ.).

ПІДВА́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДВА́ЖИТИ**, жу, жиш, *док.* 1. *що.* Підіймати що-небудь важке, застосовуючи підвагу, підойму *(див.* **підо́йма**[1] 1). *Він підважував колоду дубовим кілком, а Параска в цей мент спішила сунути санчата під край окоренка* (В. Дрозд); *Четверо друзів разом з Грімо .. мушкетами заходилися підважувати величезний уламок стіни* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); *Троє товаришів .. дійшли до здорового мармурового надгробка, підважили залізними ломами важке віко* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // Підіймаючи за допомогою підойми, підваги, відривати, віддирати або посувати вгору що-небудь прикріплене, прибите. *Старий узяв сокиру, заходився підважувати — віддирати верхні дошки* [ящика] (А. Дімаров); *Мама .. швидко відшукала місце, де була прибита фанерка, і підважила її сокиркою. Фанерка довго не піддавалась — заіржавіли цвяхи* (І. Жиленко); // Підпираючи плечима, піднімати що-небудь важке. *Кілька здорових хлопців прискочило до брички, підважили васаг і були б напевне перекинули, коли б налякані коні не шарпнули враз брички і не помчали нас на гору* (М. Коцюбинський); *Козак Кайдан підважив плечем один кінець колоди, кликав на поміч* (Ю. Мушкетик); // Підіймати що-небудь руками. *Катерина знає, що батько тільки прикидається сонним. Вона .. делікатно підважує повіку на здоровому оці, змушуючи дивитись на себе* (Ірина Вільде); *В долині тьмяно блиснули перші рами парників. Марко обережно опустився біля однієї, трохи підважив її* (М. Стельмах); // Підкопуючи, зрушувати з місця коріння рослини. *Він щосили вганяв лопату в землю, вирізував чотирикутник пророслого трав'яним корінням ґрунту, підважував його, відносив за межу майбутньої греблі* (І. Багмут); *Копнеш, підважиш і вивернеш набік буряк* (О. Донченко); *Васильків батько, худий і високий, копав на городі картоплю .. Батько з серцем підважив третій кущ і висмикнув його за зелений чуб* (П. Панч); // Беручи руками або кладучи на плечі, піднімати, переміщати що-небудь. — *На чому ж у нас прості люди у вільну годину силу виміряють? На камінному жорні — підіймають його поперед себе на млині чи біля вітряка або вола підважують плечима, щоб він у повітрі завис* (М. Стельмах); — *Підважмо драбину, друзі! Скинемо її з валу!* (В. Малик); *Параска підважила мішок, допомогла взяти на плечі й відчинила двері перед Марією* (М. Руденко).

2. *кого, що.* Примушувати кого-небудь підвестися (у 2 знач.); підводити (у 9 знач.), підіймати (у 7 знач.). *Дядько, ніби його оце зараз мають підважувати, .. ширше вмостився на лаві. Сказав .. твердо: — Мене кондуктор посадив тут* (Б. Антоненко-Давидович); *Люди .. тягли за собою коней, підважували їх мотуззям під животи, падали разом з ними та риштунком у солоне багно* (Ю. Мушкетик); *Один з-поміж райтерів* [вершників] *ухопив ураженого Торісмунда за пояс, підважив собі на сідло й утік разом із ним* (І. Білик); // Спонукаючи до чогось, на щось, робити активним, дієвим. [М а з е п а:] *Убожіє нарід, А старшина геть заростає салом. Таких і в поле не підважиш. Їм І військо, і поспільство — все байдуже* (Л. Старицька-Черняхівська); *Емоції вичахли й розрядились, як старий акумулятор. Людей уже не підважиш на вулицю* (Л. Костенко); *Мельхіседеку .. годилося знати про останній Кош, перш ніж він ступить на його стан і спробує захилити до діла увесь військовий орден. Одчайдушний то був крок — спробувати підважити Запорожжя* (Г. Колісник).

3. *тільки док., що.* Підпираючи, полагодити що-небудь завалене, перекошене і т. ін. [П о д о р о ж н і й:] *А давно, пане господарю, збудували ви цю хату?* [Д і д:] *Хата стара. Я її тільки підважив та деяку деревину перемінив* (М. Старицький); *Оженився Клин, мов на лотереї виграв: тесть зі шваґром помогли пошити хату, підважили стодільчину* (С. Ковалів).

4. *що, перен.* Утілювати в життя. *Спочинок збереже і зміцнить його* [Городовського], *захистить від сил руйнування, які носить у собі кожен, хто підважує в житті великі наміри* (В. Підмогильний); — *Справу велику ми підважуємо, братове. Справа ця свята* (Ю. Хорунжий).

5. *що, перен.* Применшуючи значення, роль і т. ін. чого-небудь, ослаблювати (у 2 знач.). *Київ не псуватиме відносини з арабським світом, не буде підважувати резолюції Ради безпеки ООН і не піде всупереч спільній європейській позиції* (із журн.); *Автори письмового звернення "Гуманістичний маніфест 2000: заклик до нового планетарного гуманізму" (1999 р.) суттєво підважили традицію модерну, заперечуючи його оптимістичну ідею вільного вибору людини та її слідування раціональним принципам* (з наук. літ.).

ПІДВА́ЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПІДВА́ЖИТИСЯ**, жуся, жишся, *док.* 1. Тримаючись руками, піднімати своє тіло. *Крок за кроком* [Козаков] *посувався вгору .. Озирався, наслухав і знову дерся по камінню, напружуючись усім тілом, яке здавалось, коли він підважувався, одним суцільним гнучким м'язом* (О. Гончар); *Жадігер ухопився за аркан двома руками, підважився ліктями і поволі виповз із ополонки на лід* (В. Малик); *Я вже схопився за гілку, щоб підважитися й шаснути у вікно* (А. Михайленко).

2. *рідко.* Те саме, що **відва́жуватися**[1]. *Вона — героїня, вона підважилася на атентат* [замах на вбивство], *вона йде, можливо, на смерть* (Ю. Винничук).

3. *тільки недок.* Пас. до **підва́жувати** 1. *Тюремним аргатам* [наглядачам] *при обшуках мало що вдавалося захопити .. з речей небезпечних, як-от ножика, голки тощо. В підлозі одна дошка непомітно підважувалась, і туди геть все скидали, коли наближався обшук* (І. Багряний).

ПІДВА́Л, у, *ч.* 1. Приміщення під першим поверхом будинку нижче рівня землі. — *Живуть вони в підвалі, ще нижче, ніж наша кухня... стіни вогкі — на них повиступала роса...* (Грицько Григоренко); *Вони знали підвали хустської тюрми й каземати Сигота, камери й одиночки Маргіт-Керуту в Будапешті* (С. Скляренко); *Ми здали наші підвали й будки для ремонту взуття* (С. Жадан); // Заглиблене або напівзаглиблене в землю приміщення, признач. для зберігання запасів продуктів, товарів і т. ін. *Горілка в підвалі смаковита та добра!* (Панас Мирний); *Яничари розбивали підвали і виносили скарби, їжу і напої* (Р. Іваничук).

2. Нижня частина газетної сторінки, відділена для окремої статті; стаття, яка займає нижню частину газетної сторінки. [В о р о н і н:] *Зараз у вас буде підвал з четвертої сторінки. Після правки негайно поверніть черговому по номеру* (О. Левада); — *Що друкуєте в підвалі?* — *Ще невідомо* (П. Автомонов); *Віктор розгорнув "Трибуну" й узрів свою статтю на три підвали про щойно перевидану повість В. Платонова-Барського: Київ, університет, середина двадцятих років* (Олекса Ізарський); *Височезні підвали трьох останніх сторінок заповнювалися уривками з чергового роману чи повісті Бориса Гуляйвітра* (В. Дрозд).

ПІДВА́ЛИНА, и, *ж.* 1. Товста балка, що є основою дерев'яної стіни. *На поганій підвалині добрий дім не збудуєш* (прислів'я); *Дубові дошки в три пальці, дубові стовпи, що й на підвалини могли б піти, важкі хрещаті ворота — усе це якось одразу говорить, що їхній господар вирішив міцно і довго жити на білому світі* (М. Стельмах); *Навкруги — завали бурелому, а на місці їхньої заячої хатинки — лише підвалини. Сів Кульбабка на підвалині та й важко задумався. Що йому тепер діяти?* (В. Чухліб); // *перев. мн.* Фундамент будови, якого-небудь устаткування і т. ін. — *Подивись лишень, скільки тих намогильних каменів побито на підвалини під амбари і комори в панському дворі* (О. Стороженко); *Хлопець відв'язав і вивів свого коня, повів до криниці посеред двору, де на камінних підвалинах стояло велике вербове корито* (Іван Ле); *Затіє* [князь], *було, собор будувати, вже й підвалини закладуть, та раптом махне рукою й більше не з'являється на будові* (Ю. Винничук).

2. *перев. мн., перен.* База, опора, основа чого-небудь. *Зумів Мирний .. життєву правду на повну широчінь розгорнути і показати яскраво та правдиво і підвалини її, й наслідки* (С. Єфремов); *З чого складається прибутковий кошторис газети? Наївні люди думають, що з передплати .. Підвалини бюджету газети — інші* (В. Еллан-Блакитний); *Передача досвіду .. старшими молодшим — у всіх галузях людської діяльності — становить одну із підвалин нашого руху .. вперед* (М. Рильський); *Австрійські урядовці часом доручали будування тюрем, цих підвалин своєї держави, приватним підприємцям* (Т. Масенко); // Наукові, ідеологічні основи, вихідні положення, норми чого-небудь. — *У кожного є свої моральні підвалини,* — *повільно проговорив Клайд* (В. Владко); — *Його лекції про підвалини загальнолюдського гуманізму приїздили слухати з Парижа і Лондона* (Ю. Бедзик).

◊ **Заклада́ти / закла́сти підва́лини (осно́ви)** *див.* **заклада́ти.**

ПІДВАЛИ́ТИ[1] *див.* **підва́лювати[1].**

ПІДВАЛИ́ТИ[2] *див.* **підва́лювати[2].**

ПІДВА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **підва́л** 1. *Підвальне вікно одчинено. Видно в кімнаті робітничу обстановку* (С. Васильченко); *Ми висушили підвальну кімнату Яновського, обклеїли її обоями* (Іван Ле); *Дарця розплющила очі, але замість понурих склепінь підвальної стелі вона побачила небо* (Любко Дереш); *Підвальний поверх башти був шинком. До нього спускалися крізь низькі двері крутими, мов класичний александрійський вірш, сходами* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); // Такий, як у підвалі. *Сутінки підвальні — це ж було перше, що і Саранчука вразило, коли він відчинив із сінців двері в кімнату до Бондаренків* (А. Головко); *Хлопці лягли на землю тінями, в носи — важкий теплий підвальний дух* (Григорій Тютюнник); *Під затулою зіяла глибока нора, вниз вели стрімкі сходи, з нутра вдарило спертим підвальним теплом — був це потаємний вхід до львівського підземелля* (Р. Іваничук).

2. *у знач. ім.* **підва́льний,** ного, *ч., спец.* Робітник, який відповідає за збереження продуктів, товарів у підвалі. *Частіше та частіше він почав завертати до підвального* (Панас Мирний); *Старша над дівчатами — тітка Одарка, здебільшого мовчазна, сувора, тільки як побуває в підвального, стає весела та балакуча* (Ю. Мушкетик).

3. Який займає підвал у газеті. *Підвальна частина першої сторінки часопису "Каменярі" (1911 р.), у якій вміщено статтю "Великі роковини", завершується реченням-закликом "Ширіть твори Т. Шевченка від хати до хати!"* (з наук.-попул. літ.).

ПІДВА́ЛЬЧИК, а, *ч., розм.* Зменш. до **підва́л** 1. *Я під дверима в підвальчик .. Чую, як за дверима в підвальчику капнула крапля* (М. Куліш); *Я .. спустилась у підвальчик маленького запорошеного фотоательє* (В. Шкляр); *Вони зустрілися в центрі міста, пішли в той підвальчик, стояли в черзі по морозиво* (Є. Кононенко).

ПІДВА́ЛЮВАТИ[1], юю, юєш, *недок.,* **ПІДВАЛИ́ТИ,** алю́, а́лиш, *док., що, рідко.* Руйнувати, валячи (*див.* **вали́ти[1]** 1). *Справжні твердині можна підвалити лише зсередини — .. розбиранням мурів, .. будинками на місці внутрішнього подвір'я і саду, пожежею* (Т. Прохасько); * Образно. *Для досягнення благополуччя в суспільстві необхідною є децентралізація ухвалення рішень, що підвалюють бюрократію централізованої системи* (з публіц. літ.).

ПІДВА́ЛЮВАТИ[2], юю, юєш, *недок.,* **ПІДВАЛИ́ТИ,** алю́, а́лиш, *док.* 1. *що.* Додавати, валячи (*див.* **вали́ти[1]** 1). *Підгортальник рівномірно підвалює ґрунт до куща картоплі, не зачіпаючи стебел* (з наук.-техн. літ.); // *безос. За ніч підвалило снігу, і йти було важко* (О. Донченко).

2. *розм.* Ідучи, наближатися до кого-, чого-небудь, кудись; підходити (у 1 знач.). *До нас один по одному стали підвалювати купці. Це означало, що нас розбирають по військових частинах дивізії* (Ю. Андрухович); — *Ми звикли думати, що шанс — то щось велике і доленосне. Ну, наприклад, до тебе .. підвалює режисер і пропонує головну роль. Такого не буває!* (І. Роздобудько); — *Сава каже, що сьогодні на сусідній вулиці весілля. Може, підвалимо?* — *запитує в мене Коновал* (А. Дністровий); // Те саме, що **надхо́дити** 3. *Підвалив класний товар. Треба було його тільки взяти, сплавити і заробити ще сотню* (В. Неборак).

ПІДВАНТА́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підванта́жити.** *Підвантажений поплавець залишається близько до основного грузила, що забезпечує дальність закидання вудки* (із журн.); *Відповідно до статей 3 та 14 Закону про публічні закупівлі, перерахунок цінової пропозиції для укладання договору про закупівлю доцільно подавати у формі сканованого документа, підвантаженого в систему* (з наук.-попул. літ.).

ПІДВАНТА́ЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підванта́жити.** *Через постійний притік ґрунтових вод усі будівельно-монтажні роботи від розроблення котловану до бетонного підвантаження каналізаційної насосної станції в котловані бажано виконувати протягом однієї робочої зміни* (з наук.-техн. літ.); *Навчальна дисципліна "Операційні системи" передбачає оволодіння алгоритмами підвантаження й вивантаження сторінок з оперативної пам'яті* (з навч. літ.).

ПІДВАНТА́ЖИТИ *див.* **підванта́жувати.**

ПІДВАНТА́ЖИТИСЯ *див.* **підванта́жуватися.**

ПІДВАНТА́ЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підванта́жувати.** *Відповідно до митного законодавства України підвантажуваний транспортний засіб переміщається в режимі транзиту за умови ідентифікації задекларованих товарів* (із журн.); *Динамічно підвантажувані модулі завантажують в адресний простір ядра операційної системи й надалі працюють як інтегральна частина ядра* (з наук. літ.); *Технічний аудит інформаційного ресурсу пов'язаний з аналізом швидкості підвантажуваних сторінок і виявленням неробочих посилань* (з навч. літ.).

ПІДВАНТА́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підванта́жувати.** *Удар по гальмах зумовлює підвантажування передніх коліс автомобіля* (з навч. літ.); *Постійне підвантажування відео під час перегляду в онлайн-режимі впливає на якість відтворення* (із журн.).

ПІДВАНТА́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДВАНТА́ЖИТИ,** жу, жиш, *док., що.* 1. *розм.* Вантажити чим-небудь додатково; довантажувати (у 2 знач.). *Волонтери підвантажили автівку гуманітарної допомоги ще кавою, чаєм і консервами* (з газ.).

2. *інформ.* Завантажувати інформацію (дані, програми і т. ін.) додатково, наново або поступово. *Більшість сучасних ядер операційної системи дає можливість під час роботи підвантажувати модулі, що виконують частину функцій ядра* (з наук. літ.); *На Буковині три національні парки запроваджують електронний обіг деревини, який дає змогу автоматично обліковувати деревину й підвантажувати всю документацію на неї* (з наук.-попул. літ.); *Вступники до вишу з 1 липня зможуть зареєструвати свій електронний кабінет та підвантажити в нього необхідні документи* (з навч. літ.).

ПІДВАНТА́ЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПІДВАНТА́ЖИТИСЯ,** жуся, жишся, *док.* 1. *розм.* Вантажитися додатково. *Довелося підвантажуватися, щоб вистачило всіх необхідних матеріалів для ремонту* (з газ.).

2. *інформ.* Завантажуватися (у 3 знач.) додатково. *Файл із договором не підвантажився з технічних причин* (з навч. літ.).

3. *тільки недок.* Пас. до **підванта́жувати.** *Електроди в рудовідновлювальних феросплавних печах занурені в тверду шихту, яка безперервно підвантажується* (з наук.-техн. літ.); *Елементи контенту, обрані для демонстрації, можуть підвантажуватися користувачем декількома способами* (з наук. літ.).

ПІДВА́РЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підвари́ти.** *Собою був* [Явтушок] *невеличкий, волохатий.., а ще нагадаємо — червонорукий та червононогий, як підварений рачок* (В. Земляк); *Підварені гриби покладіть у морозильну камеру на зиму* (із журн.); *Стійки кріплення бортів напівпричепа в деяких місцях були підварені* (з газ.); // **підва́рено,** *безос. пред. Глушник старенького автомобіля підварено ще влітку* (з газ.).

ПІДВА́РЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підвари́ти.** *Підварення рульки має тривати протягом 20 хвилин від часу закипання* (з газ.); *Технологічними дефектами трубопроводів уважають будь-які наскрізні порушення структури металів, зокрема стиків, що потребують підварення кореня шва* (з навч. літ.).

ПІДВАРИ́ТИ *див.* **підва́рювати.**

ПІДВАРИ́ТИСЯ *див.* **підва́рюватися.**

ПІДВА́РЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підва́рювати.** *Картопля, попередньо підварювана, стає ідеально ніжною всередині, а її обсмажування на сильному вогні дає апетитну шкірочку* (з навч. літ.); *Технологічні зразки для режиму підварювання мають бути тієї самої товщини, що й ділянка, підварювана в робочій зоні* (з наук.-техн. літ.).

ПІДВА́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підва́рювати.** *НВЧ-розморожування нерідко зумовлює підварювання верхніх шарів харчового продукту внаслідок високої температури на поверхні* (з наук.-попул. літ.); *Як присадний матеріал для підварювання використовують дріт тієї самої марки, що й при зварюванні основного металу* (з наук.-техн. літ.); *Підварюванням переважно ремонтують завальну та зливну сторони футерування конвертера, а також його днище* (з навч. літ.).

ПІДВА́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДВАРИ́ТИ,** арю́, а́риш, *док., що.* 1. Варити (у 1 знач.) недовго, додатково або ще трохи. *М'ясо забитого синього кита, якщо тушу не обробляють, починають підварювати вже через 20 годин* (з наук.-попул. літ.); *Для приготування овочевого салату моркву, петрушку й селеру потрібно почистити й підварити в невеликій кількості води, а потім разом із яйцем, яблуком, квашеним огірком нарізати кубиками, додати консервований горошок і заправити майонезом* (з навч. літ.); // Варити, додаючи до вже звареного. *Відварні макаронні вироби легко деформуються, тому їх підварюють невеликими порціями* (з навч. літ.).

2. Зварювати, приварювати метал, пластмасу і т. ін. додатково, наново або ще трохи. *Електрозварник ручного зварювання 2-го розряду вміє підварювати стінки баків трансформаторів, готувати вироби й вузли під зварювання, зачищати шви після зварювання* (з навч. літ.); *Для капітально-відновлювального ремонту пасажирських і вантажних вагонів необхідно підварити корпусні деталі, замінити зношені вузли, пофарбувати й обладнати новим устаткуванням* (з наук.-техн. літ.).

ПІДВА́РЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ПІДВАРИ́ТИСЯ,** а́риться, *док.* 1. Додатково варитися (у 1, 2 знач.); доварюватися. *Для приготування яйця пашот яйце без шкаралупи варять лише хвилину. Білок яйця має трохи підваритися, а жовток залишитися рідким* (з навч. літ.); *Для супу з галушками спершу потрібно приготувати м'ясний відвар. Приблизно 15 хвилин достатньо, щоб м'ясо підварилося. Після цього додають порізані овочі й галушки* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **підва́рювати.** *Для переобладнання напівпричепа в самоскид у рамі вирізується опорний лист зі шворнем та поперечкою, підварюються скоби для кріплення підйомників і зчіпної рами. Місця вирізів підсилюються кутниками, швелерами* (з наук.-техн. літ.).

ПІДВА́ХТА, и, *ж., мор.* Вахта *(див.* **ва́хта**[1] 2), яка змінилася; попередня вахта. *Другий етап первинного інструктажу з питань охорони праці на суднах проходять також особи, що залучаються на підвахти* (з навч. літ.).

ПІДВАХТОВИ́Й, а́, е́, *мор.* Який змінився з вахти *(див.* **ва́хта**[1] 1). *За потреби підвахтовий особовий склад залучають для тимчасового підсилення вахти або підзміни окремих вахтових* (з мови документів); *Кар обернувся до підвахтового матроса Соломіна* (М. Трублаїні); // *у знач. ім.* **підвахтови́й,** во́го, *ч.* Той, хто змінився з вахти *(див.* **ва́хта**[1] 1). *Черговий підводного човна відповідає за зберігання стрілецької зброї, яка здається черговому підводного човна підвахтовими* (з мови документів); *Про заступання на вахту чергової зміни вахтовий офіцер подає команду "підвахтовим від місць відійти"* (з навч. літ.); *В носовий кубрик забіг підвахтовий з палуби* (В. Кучер).

ПІДВЕ́ДЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підвести́.** *Він скочив на свіжого, підведеного ад'ютантом коня й без жодного слова помчав до палацу Стадницького* (М. Стельмах); *— Я — Мільтіад із Херсонеса..! — сказав, струснувши чорною гривою, підведений до князя Пугача грек* (І. Білик); *На початкових дільницях каналу вода вже наповнила русло, вже підведена до якогось там кілометра* (О. Гончар); *Найбільшою заслугою К. Зіновіїва є, звичайно, зібрані ним приказки, прислів'я та інші фразеологізми, .. підведені записувачем під норми літературної мови, як він їх собі розумів* (В. Русанівський); *Піч і припічок були чисто помазані, навіть підведені червоною глиною* (І. Нечуй-Левицький); *Між яблуньками пролягала пряма й рівнісінька, як струнка, асфальтована дорога .. з акуратно підведеними вапном бордюрами* (О. Ірванець); *Разки білих зубів і променисті очі, підведені сажею, переблискували, мов скалки на воді* (П. Панч); *Вона стояла в гордій позі, голова була підведена тим самим рухом, що на портреті, який я у неї бачила* (Леся Українка); // **підве́дено,** *безос. пред. Задумано довгов'язий будиночок — вдало .. Навіть сад насаджено й підведено до нього водогін* (Олекса Ізарський); *У пивниці ще й досі зберігалися вугіль і дрова, хоча до будинку віддавна було підведено газ* (Ю. Винничук); * Образно. — *Так, не завидую я гетьманові. Міни під нього підведено потужні .. На цей раз високо він злетить і низько впаде!* (В. Малик); *В серці теж підведено риску. Не залишилось не тільки ніяких надій, але й ніяких познак жалю чи каяття* (І. Багряний).

ПІДВЕ́ДЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **підвести́.** *Перед уведенням в експлуатацію виробу перевірте всю систему підведення повітря та газовідводу на герметичність* (з навч. літ.); *Знали* [яничари] *таємниці підведення порохових мін під мури обложених фортець* (П. Загребельний); *Зв'язок історичних епох був сам по собі неабияким відкриттям — адже ж це було підведення під тисячолітній гносис сучасного наукового мислення* (М. Руденко); *Декілька років тому .. виникло необоротне почуття: твоє життя відбулося .. Це не підведення підсумків. І це не сповідь. Сповідь передбачає покаяння* (Є. Кононенко).

2. Кольорова смуга, яка облямовує долівку в хаті; призьба, припічок тощо іншого від стін кольору. *Хата-білянка з червоним підведенням була такою свіжою, що крізь білення попробивалися янтарні незасохлі грудочки живиці* (М. Стельмах).

ПІДВЕ́ЗЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підвезти́.** *Грабарі завантажували камінням, підвезеним на баржах, раніше спущені кліті* (Г. Коцюба); *— У вас ще приміщення для худоби не відремонтовані, не утеплені, корми не підвезені, про силос ви не подбали... Як же ви зимуватимете?* (Остап Вишня); *Скільки недоспав за них він, скільки разів важив життям, аби продовжити життя тим, у окопах, — вони могли захиститися тільки підвезеними ним снарядами і патронами* (Ю. Мушкетик); // **підве́зено,** *безос. пред. До кабінету Борковського зайшло двоє німецьких офіцерів. Наказ був одягтися та йти з ними. Так підвезено його до викопаної вже на цвинтарі могили* (Олекса Ізарський); *Ще не привезли всі армати, зараз обози переставляють з возів на сани, а отже, не підвезено порох, свинець та провіант* (В. Чемерис).

ПІДВЕ́ЗЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підвезти́.** *Фуражирам за підвезення кормів колгоспній худобі трудодні писалися не в залежності від кількості привезеного фуражу, а помісячно — 60 трудоднів* (Остап Вишня); *— Скільки засипано за добу? Як справляються шаланди з підвезенням ґрунту?* (О. Донченко); *— Укррадгоспоб'єднання зобов'язується організувати загін з необхідним причіпним знаряддям для .. боронування озимих, посіву, підвезення снопів до молотарки тощо* (М. Циба).

ПІДВЕЗТИ́ *див.* **підво́зити.**

ПІДВЕ́РГА́ТИ, е́рга́ю, е́рга́єш, *недок.*, **ПІДВЕ́РГНУТИ, ПІДВЕ́РГТИ,** гну, гнеш; *мин. ч.* підве́ргнув, нула, ло *і* підве́рг, ла, ло; *док., що, діал.* Підкидати (у 1 знач.). *Підверг голову догори* (Сл. Б. Грінченка); *Гріб тіло кляте з себе видав. Тоді Стягли тернів, будяччя купу, І трупа вергли, й жар підвергли лютий; Терни згоріли, та нічого трупу В огні не сталось — він лежав неткнутий* (І. Франко).

ПІДВЕ́РГА́ТИСЯ, е́рга́юся, е́рга́єшся, *недок.*, **ПІДВЕ́РГНУТИСЯ, ПІДВЕ́РГТИСЯ,** гнуся, гнешся; *мин. ч.* підве́ргнувся, нулася, лося *і* підве́ргся, лася, лося; *док., діал.* Підкидатися (у 1 знач.). *Леон аж підвергся на кріслі. Що се такого? Він почав слухати далі, але тепер уже за писком та стукотом не міг розібрати слів* (І. Франко).

ПІДВЕ́РГНУТИ *див.* **підве́рга́ти.**

ПІДВЕ́РГНУТИСЯ *див.* **підве́рга́тися.**

ПІДВЕ́РГТИ *див.* **підве́рга́ти.**

ПІДВЕ́РГТИСЯ *див.* **підве́рга́тися.**

ПІДВЕРЕ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДВЕРЕДИ́ТИ,** джу́, ди́ш, *док., кого, що, розм.* Те саме, що **підрива́ти**[1] 2 (про здоров'я). *Малка не здатна більше народжувати дітей. Підвередила себе, коли народжувала наймешу* (Д. Міщенко); *У піч вона так і не кинула жодної книжки, але повсякчас пасла мене очима, побоюючись, щоб читання не підвередило її дитину* (М. Стельмах).

ПІДВЕРЕ́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПІДВЕРЕДИ́ТИСЯ,** джу́ся, ди́шся, *док., розм.* Те саме, що **підрива́тися**[1] 2 (про здоров'я). *Натовп міщан .. стояв неподалеку, спостерігаючи, як підвереджувались кріпаки Потоцького, тягнучи камінь* (Л. Смілянський); *Мені гірко жилось у минулому сні: цілу ніч до світанку я жорна крутив, цілу ніч круглий камінь угору котив, підвереджувавсь я та надсаджував силу* (П. Мовчан); *— Не піднімайте, бо підвередитесь! — сказав гість* (І. Нечуй-Левицький); *Зовсім недалеко від мачухи працювала тітка Солоха. — Гляди, Варваро, не підвередися, — почула Яринка її голос. — А то для тебе наша робота важкенька* (О. Донченко).

ПІДВЕРЕДИ́ТИ *див.* **підвере́джувати.**

ПІДВЕРЕДИ́ТИСЯ *див.* **підвере́джуватися.**

ПІДВЕ́РНЕНИЙ, ПІДВЕ́РНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підверну́ти.** *Простирадло покоївка має розстеляти так, щоб один край його (до внутрішньої сторони ліжка) був підвернений під перинку (наматрацник), а інший, зовнішній, доходив до царги ліжка* (з навч. літ.); *Карл-Йозеф набрав її телефонний номер, раптово згадавши, що .. він зможе .. поцікавитись, як справи зі ступнею .. З моменту того першого дзвінка у справах підвернутої ноги мусило минути ще майже два роки переважно ділової співпраці* (Ю. Андрухович); *Лежав* [запорожець], *втопивши голову у калюжі. Одна рука його була підвернута під груди, немов мертвий затискував рану* (Д. Білий); // **підве́рнено, підве́рнуто,** *безос. пред. За 1638 р. ми маємо десять літ, коли в народі жодного руху нема. Минаючи невеличке число реєстрових козаків, усіх останніх підвернуто на кріпаків* (з наук. літ.).

ПІДВЕ́РНЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **підве́рнений;** підвернутість. *Бічний біль у стопі може свідчити про її підверненість* (з навч. літ.).

ПІДВЕРНУ́ТИ *див.* **підверта́ти.**

ПІДВЕ́РНУТИЙ *див.* **підве́рнений.**

ПІДВЕРНУ́ТИСЯ *див.* **підверта́тися.**

ПІДВЕ́РНУТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість і стан за знач. **підве́рнутий;** підверненість. *Одного разу принц Уельський, щоб не намочити штани, просто їх підвернув. І ця підвернутість швидко увійшла в моду, причому неважливо, дощова погода чи ні* (із журн.).

ПІДВЕ́РСТАНИЙ, а, е, *поліграф.* Дієпр. пас. до **підверста́ти.** *Коментоване повідомлення навряд чи варто виокремлювати як різновид замітки, оскільки йдеться про традиційну замітку з підверстаним до неї коментарем* (з наук. літ.); *У ще зовсім недавні часи вірші про кохання могли бути лише підверстані наприкінці виданої збірки поезій після громадянської та виробничої лірики* (з наук.-попул. літ.); *Бібліографія в посібнику підверстана до кожного розділу* (з навч. літ.); // **підве́рстано,** *безос. пред. Далі було підверстано на всі п'ять колонок: Польське телеграфічне агентство повідомляє: 14 березня 1923 року Рада послів у Парижі визнала Східну Галичину за Польщею* (П. Козланюк).

ПІДВЕРСТА́ННЯ, я, *с., поліграф.* Дія за знач. **підверста́ти.** *Підверстання колонки спортивного коментатора.*

ПІДВЕРСТА́ТИ *див.* **підве́рстувати.**

ПІДВЕРСТА́ТНИК, а, *ч.* Нижня частина верстака (у 1 знач.). *Підверстатник може бути дерев'яним, металевим або комбінованим, а конструктивно — у формі стояка зі стяжками або шафи для інструменту та дрібного інвентарю* (з навч. літ.).

ПІДВЕ́РСТКА, и, *ж., поліграф.* 1. Верстання додаткового тексту. *У тексті доповіді, що поданий до збірника конференції, рисунки мають бути у формі, яка допускає підверстку тексту без "розсипання" картинки* (з навч. літ.); *— Ну, а цей матеріал годиться на підверстку до третьої сторінки, не заперечуєте?* (П. Козланюк).

2. Окремий додатковий елемент верстки. *У підверстці до статті про літак розміщено інформаційну довідку із витлумаченням використаних термінів, зокрема "повітряна траса", "повітряний коридор"* (з наук.-техн. літ.).

ПІДВЕ́РСТУВАННЯ, я, *с., поліграф.* Дія за знач. **підве́рстувати.** *Тепер я згадую ті ночі зовсім по-іншому: там був якийсь момент істини, в чеканні, .. в усіх цих дірах на шпальті, скривлених лінійках, панічних світанкових підверстуваннях* (Ю. Андрухович); * Образно. *Проблему близької ретроспективи, підверстування постмодернізму 90-х рр. XX ст. до категорії літературного процесу в певному сенсі розв'язували, зокрема, антології "Молоде вино", "Тексти", а також Мала енциклопедія актуальної літератури* (з наук. літ.).

ПІДВЕ́РСТУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДВЕРСТА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що, поліграф.* Верстаючи, додавати до вже зверстаного. *Придумати тему, визначити, хто її писатиме, як її писатиме, що підверстувати, як ілюструвати — ось редагування* (з наук.-попул. літ.); *Я сиджу над версткою чергової книжки журналу "Червоний шлях". На одній сторінці треба підверстати якийсь вірш, а в запасі такого нема* (П. Панч); * Образно. *М. Зеров з'ясовує істотні відмінності внутрішнього характеру пам'яток під загальною назвою "козацькі літописи", що не дають підстав підверстувати ці різноструктурні явища "під одну рубрику"* (з наук. літ.).

ПІДВЕ́РСТУВАТИСЯ, ується, *недок., поліграф.* Пас. до **підве́рстувати.** *Інтерв'ю в газеті формату А3 розверстують на цілу шпальту, до нього як додаток підверстують інформаційні замітки або короткий анонс, наприкінці матеріалу — редакційний коментар* (з навч. літ.); * Образно. *Органічним в українській філософській ліриці є те, що забезпечується працею душі як особистісна, нерідко альтернативна філософія, і вже тому вона не може й не мусить підверстуватися під будь-яку філософську доктрину* (з наук. літ.).

ПІДВЕРТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підверта́ти.** *Кореневій системі рослини під час висаджування бажано надати вільну форму розташування без перегинів, загинів і підвертання* (з навч. літ.); *Підвертання ноги є симптомом слабкості зв'язкового апарату стопи* (з наук.-попул. літ.).

ПІДВЕРТА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПІДВЕРНУ́ТИ,** ерну́, е́рнеш, *док.* 1. *що.* Хапаючи або зачіпляючи, повертати, переміщати, підсувати і т. ін. під що-небудь. *Погонич якось задивився й не доглядів, як машина смикнула батіг з його рук, підвернула під себе* (Панас Мирний); *Він підвернув під коліно полу кожушини, щоб не холодило ногу* (С. Чорнобривець); * Образно. *Дужий вітер, що рвався з-за перевалів, підхопив прапор і почав його підвертати з одного боку. Далі прапор знову вирівнявся, нап'явся, як вітрило* (С. Скляренко); // Підгинаючи, закочуючи що-небудь, робити коротшим (рукава, поли і т. ін.); підкорочувати. *Костюм був явно не по ньому. Рукава сорочки він позакочував, штани теж підвернув* (М. Трублаїні); // *під кого — що, перен., заст.* Підкоряти чиїйсь владі. *Як грамотний, він усіх рівних підвертав під себе — першим лічився у начальства* (Панас Мирний); *Вони* [католики] *за приводом єзуїтів почали йти до того, аби всіх русинів відвернути від православ'я, а підвернути під папу* (І. Франко); *Коли не дати зразу відсічі, такого їх* [огудників] *намножиться, що малим заходом мене під себе підвернуть, хоч би ви їм тоді противились усіма силами вашими* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // Підгинаючи вбік, пошкоджувати. *Одна з моїх сусідок підвертає ногу й скрикує* (А. Дністровий); *Ледве промовляючи слова, Віктор видавив з себе: — Я... підвернув руку... здаюся* (В. Владко); *Гримнули один за другим постріли. Рись здригнулася. Вона, .. приземляючись, підвернула лапу* (В. Лис); *Болять ноги, поколює в суглобах, але ми все ще прикидаємося здоровими: щиколотку, мовляв, підвернули чи перетрудилися якоюсь вправою* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

2. *кого до чого і без дод.* Повертаючи, спрямовувати, скеровувати до чого-небудь. *— Стерно по вітру, Болтоне! Підвертай на чверть, щоб підійти якомога ближче* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); *Вже зовсім близько розіслався чорною смугою ліс. До нього й підвернула коней Софія* (А. Шиян); *Долаючи пекельний біль у коліні, підвернув* [гетьман] *коня так, що ступив просто на воза й кинув козакові повіддя* (Ю. Мушкетик); // Змінюючи напрямок, наближатися до чого-небудь. *— Підвертаємо до Прогноїв, — сказав Очерет Василеві. — Це, сину, теж наша земля — тут запорозька Прогноївська паланка* (А. Кащенко); *Розмова урвалася, бо з вулиці до воріт підвернуло кілька навантажених колодами саней з підсанками* (А. Шиян); *Підвернувши до ґанку, він ледве зсунувся з мокрої конячини, геть знеможений* (Яків Баш); *Вимчавшись наперед, "зіс" зненацька підвернув управо і зупинився* (О. Гончар).

◊ **(1) Підверну́ти під спід** *кого* — оволодіти насильно ким-, чим-небудь, підкоряючи своїй волі, владі; завойовувати. *Всім світом буде управляти* [Еней], *По всіх усюдах воювати, Підверне всіх собі під спід* (І. Котляревський).

ПІДВЕРТА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПІДВЕРНУ́ТИСЯ,** ерну́ся, е́рнешся, *док.* 1. Підгинаючись убік, пошкоджуватися, ушкоджуватися (унаслідок незграбних рухів). *Ох, як страшно стрибати в задушливу зловісну сутінь!.. Боляче підвертається хвора нога, і Наталочка падає на підлогу* (Л. Письменна); *Ліва рука протиприродно підвернулася під груди, коли він падав* (В. Владко); *Олізарові підвернулися ноги, він упав коліньми в жовте шарудливе листя і притулився до землі обличчям* (Валерій Шевчук).

2. *розм.* Випадково, раптом зустрічатися, з'являтися, траплятися комусь. *Фріц тихенько навшпиньках хоче вислизнути з контори .. Але проклятий стілець підвертається під ноги й гарчить паршивими своїми ніжками* (В. Винниченко); *Оркестра робить нервове і чітке — тра-та-там! .. Фомин .. пориває за собою Настю .. Підвертається Хмелюк. Він сміється .. — Слухай! — каже він, але Василь його зовсім не слухає* (У. Самчук); *Вона гадала .. про свої молоді літа, коли вона була ще баришнею, ждала своєї черги... І от же не підвернувся тоді такий* [як Проценко]! (Панас Мирний); *— Іраклію, ну й людина ж ти .. — довго шукав, але так і не знайшов потрібного слова, то сказав — яке само підвернулось: — Одчаяка!* (А. Головко); *Йому підвернулося місце в оркестрі якогось пересувного театру* (Ю. Збанацький).

3. *до кого і без дод., перен.* Уміло звертаючись до кого-небудь, входячи в довір'я, добиватися своєї мети. *Підвернувсь* [писар] *до пана голови, — знав, з якого кінця зайти, — а той зараз і крикнув: "Не заступайся за Макуху!"* (Г. Квітка-Основ'яненко); [М а р ' я н а:] *Підвернеться він, як той іскуситель, заб'є голову, зачарує, я немов одурію і роблю все, що він хоче...* (С. Васильченко); *Чайка "підвернувся" так, що пішов в одному гурті з Софією Василівною та Талочкою* (Д. Бузько).

4. *тільки недок.* Пас. до **підверта́ти** 1. *Довгий рукав жіночої сорочки з льону підвертається до ліктя й застібується на ґудзик* (із журн.).

◊ **(1) Підверта́тися (попада́ти, попада́тися, потрапля́ти** *і т. ін.)* **/ підверну́тися (попа́сти, попа́стися, потра́пити** *і т. ін.)* **під ру́ку (в ру́ки)** — випадково опинятися поблизу, поруч кого-, чого-небудь або так, що можна легко взяти, дістати, використати і т. ін. *Частував* [Чіпка] *кожного, хто підвертався під руку* (Панас Мирний); *Він* [Франко] *читав усе, що попадало в руки* (М. Коцюбинський); *Громадяни хапають, де тільки під руку попадається, все належне до скульптури: ескізи, бюсти і т. ін.* (Леся Українка); *Їли жадібно, їли все, що кому попадало під руку* (Ю. Збанацький); *Ганяв* [Роман Васильович] *усіх, хто потрапляв під руку, як сидорових кіз* (Ю. Збанацький); *Взяла* [Софія] *й собі газету, яка попалась під руку, і почала читати її* (Леся Українка); *Коли починався бій, тоді тримайся .. Біда якомусь вайлові, якщо він потрапить Багірову під руку в таку мить!* (О. Гончар); *— Натиснімо, хлопці! Дужче! Ось так! — вигукував він, завдаючи удару черговому нападникові, що підвернувся під руку* (В. Малик).

ПІДВЕСЕЛИ́ТИ *див.* **підвеселя́ти.**

ПІДВЕСЕЛИ́ТИСЯ *див.* **підвеселя́тися.**

ПІДВЕСЕЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ПІДВЕСЕЛИ́ТИ,** лю́, ли́ш, *док., кого, що, розм.* Робити веселішим, трохи розвеселяти. *Як не розважав Мишко братика, як не підвеселяв, однак той хмикав і кволився* (М. Ткач); *Розмова трохи одм'якшила Сироватці душу, він аж спробував підвеселити себе звичним: "Біда біду..." — та не підвеселив* (Ю. Мушкетик); *Підвеселивши себе горілкою, любив* [стрілець] *переглумлювати погуки різного птаства і лісової звірини* (М. Дочинець); * Образно. *— Що ти робиш, жінко? — Бороною землю підвеселяю* (П. Тичина); *Все збирається Мирон підняти її* [хату] *на фундамент, перекрити, підвеселити — і грошенят, і будівельних матеріалів надбав, а руки все не доходять...* (Микита Чернявський).

ПІДВЕСЕЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ПІДВЕСЕЛИ́ТИСЯ,** лю́ся, ли́шся, *док., розм.* Ставати веселішим, трохи розвеселятися. *Венгерець хоч і просив тільки чарочку, але хиляв добре, .. під кінець частування таки добре підвеселився* (Г. Хоткевич).

ПІДВЕСІ́ЛОК, лку, *ч., етн.* Передвесільний обряд у суботу ввечері, коли в оселі нареченої перед весіллям збиралися дружки й родичі; дівич-вечір. *Уквітчавши голову та святково одягнувшись, молода разом із дружками йшла запрошувати гостей на весілля або підвесілок* (з наук. літ.); *Підвесілок виконував подвійну функцію: обрядове відокремлення наречених від несімейної групи молоді та завершення циклу передшлюбних дійств, що вели до одруження* (з наук.-попул. літ.).

ПІДВЕСЛУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Веслуючи, наблизити до чого-небудь (човен). *Гребу тихенько, підгрібаю — лежить* [щось]. *Ще ближче підвеслував — аніні* (О. Донченко).

ПІДВЕСТИ́ *див.* **підво́дити.**

ПІДВЕСТИ́СЯ *див.* **підво́дитися.**

ПІДВЕЧЕ́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДВЕЧЕ́РЯТИ,** яю, яєш, *док., розм.* Легко, нашвидкуруч вечеряти. *Нагорі, в кімнаті 63, спали вже, коли юрбою влетіли хлопці з літвечірки .. Почали роздягатись, підвечерювати, перекидаючися словами з кутків* (А. Головко); *Підвечерював Дмитро Іванович сам* (Ю. Мушкетик); *— Ти вже посиніла, — сказала Алінка. — Складай свою дудку, ходімо, підвечеряємо де-небудь чого-небудь. Андруся мовчки запхала флейту до футляра* (К. Москалець); *Друзі надумали вкластися спати. Вони лиш підвечеряли і влаштувалися на спочинок ще до того, як сонце опустилося за ліс* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда).

ПІДВЕЧЕ́РЯТИ *див.* **підвече́рювати.**

ПІ́ДВЕЧІР, *присл.* У підвечір'я. *Гіца з Раду підвечір прокидалися — вони мали звичку спати вдень і щезати на ніч* (М. Коцюбинський); *Підвечір вітер затих і цюкнув мороз, а вночі повалив сніг* (Григорій Тютюнник); *— Римляни йдуть сюди, княже. Завтра будуть підвечір або ж пообіді* (І. Білик); *Підвечір .. батько з сином нарубали вже повний віз дров* (Ю. Винничук).

ПІДВЕ́ЧІР, чора, *ч., діал.* Те саме, що **підвечі́р'я.** *Манджав* [Яків] *собі на схід сонця рідною землею, оминаючи різні небезпеки, .. і одного підвечора .. приблукав до свого Дерманя, на своє Запоріжжя* (У. Самчук).

ПІДВЕЧІ́РКОВИЙ, а, е, *розм.* Прикм. до **підвечі́рок** 1. *Минулася підвечіркова пора, закінчилася перерва у праці, треба було братися за поточну роботу, а він і далі сидів напівлежма у фотелі* (Ірина Вільде); *Підвечіркові шопенівські концерти просто неба стали вже традицією у Варшаві* (з публіц. літ.).

ПІДВЕЧІ́РКУВАТИ, ую, уєш, *недок.* 1. Їсти підвечірок (у 3 знач.). *— Недалеко вже до вечора. Будемо підвечіркувати* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Надвечір косарі почали підвечіркувать* (І. Нечуй-Левицький).

2. Споживати їжу між обідом і вечерею; полуднувати (у 5 знач.). — *Мій любий кревний, Прошу в хату! Вже пора Підвечіркувать* (І. Франко); *Кочубеєві "сродниці" .. вже добре-таки були голодні. Не їли ні снідання, ні обіду, а тут уже і підвечіркувати давно пора* (Б. Лепкий); *За сусідніми столами підвечіркувало багато офіцерів* (М. Малиновська); *Щовечора, закінчивши трудову днину, Жильят підвечіркував намоченим у воді сухарем, морським їжаком або морськими каштанами* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПІДВЕЧІ́РНІЙ, я, є. Який настає, буває і т. ін. під вечір. *Якось через кілька днів після відкриття читальні підвечірньої години він прогулювався селом* (В. Речмедін); *Минав підвечірній час* (І. Карпа); *Ліс був освітлений підвечірнім світлом* (Любко Дереш).

ПІДВЕЧІ́РОК, рку, *ч.* 1. *розм.* Те саме, що **підвечір'я.** *Підвечірок. Промінь останній лягає на згірок, ніжно взолочує радісні вруна, перебираючи їх, наче струни* (П. Мовчан); — *Куліш варитимемо. Ось спочину трохи. — Й подивився* [Сірко] *на сонце. — Ще тільки великий підвечірок* (Ю. Мушкетик); *На землю Крита я ступив у серпневий підвечірок, і охристий пісок обпік мені ступні* (М. Дочинець).

2. Споживання їжі між обідом і вечерею. *Буваючи у Києві, вони .. знали, коли і в якій годині в якому домі буває снідання, коли обід або підвечірок чи вечеря* (І. Нечуй-Левицький); *Хлопці бралися за підвечірок, припрошуючи до гурту й Художника* (О. Гончар); *Після пиру Доброчин запросив греків на малий підвечірок: прийшли тільки архімандрит, архієпископ та протоієрей* (І. Білик).

3. Страва, пригот. для споживання між обідом і вечерею. [Півторак *(присуває тарілку):*] *Ну, пане писарю, ось вам підвечірок* (І. Франко); *Мати .. прилагоджувала під широкою грушею недалеко зільника підвечірок* (О. Кобилянська); *Встигла* [Кароліна] *ще погодувати Лесю підвечірком* (Г. Вдовиченко); *Почали* [коханці] *говорити про підвечірок, який вони тут думали в упокої спожити* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

4. *у знач. присл.* **підвечі́рком, підвечі́рками,** *розм.* У підвечірній час протягом кількох або багатьох діб. *Потайки наймала* [Маріца] *священників із сусідніх сіл, і ті підвечірками .. святили хату, читали акафісти й молитви над півсонним Христофором* (М. Матіос).

ПІДВЕЧІ́Р'Я, я, *с.* Пора доби перед вечором. *Смуток зимового підвечір'я всмоктувався в козацьку душу* (Б. Лепкий); *Одного прекрасного підвечір'я ми з Адаменком та лічені люди з наших загонів зустрілися* (Ю. Яновський); *У підвечір'ї ми стояли над потоком, а над нами кувала зозуля* (М. Дочинець).

ПІДВИ́В, у, *ч., рідко.* Те саме, що **підвива́ння**[1]. *З підвивом проламував* [гончак] *ліс, гнав по гарячому сліду звіра* (Є. Пашковський); *Виступив .. від колективу морехідки давній знайомий .. Про моряцьку романтику якось утробно, аж з підвивом вигукнув* (О. Гончар).

ПІДВИВА́ННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **підвива́ти**[1] і звуки, утворювані цією дією. *Десь на Залужжі надсадно, з підвиванням, кричав сич* (Григорій Тютюнник); *Пес почав позіхати, а ці позіхи незабаром перейшли в судомне підвивання й тоскне виття* (І. Білик); *В повітря вгвинтився шепелявий з присвистуванням і низьким підвиванням звук, він наближався з-поза будинку, до якого біг за солдатом Берестовський* (Л. Первомайський); *Раптом до .. співу долучилося якесь чи то скигління, чи то підвивання, Миля .. корчився на підлозі. — Ой-ой-ой, ой-ой-ой, — стогнав він. — Живіт... живіт...* (Ю. Мушкетик); *Ця жінка могла читати вірші, уникаючи фальшивих інтонацій та підвивань* (І. Роздобудько).

ПІДВИВА́ННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **підвива́ти**[2]. *Сушіть волосся за допомогою круглого гребінця з ретельним підвиванням кінчиків* (з навч. літ.).

ПІДВИВА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *недок.,* **ПІДВИ́ТИ,** и́ю, и́єш, *док.* 1. Супроводжувати виттям які-небудь звуки (про собак, вовків та деяких інших тварин). *Анюта мугикала пісню, пес підвивав* (О. Донченко); *Дзвоник раптом заходиться голосним дзявкотінням, а Полкан та Пірат нетерпляче підвивають йому* (В. Козаченко); * Образно. *Попри весь гумор по прочитанню книжки залишається легкий світлий сум і бажання підвити сусідському собаці* (з газ.); // *перен., зневажл.* Говорити, підтримуючи або повторюючи чиюсь думку; вторувати, підтакувати. — *Шинкар! Лихвар у каптурі! — волав Балика .. — Живолупе нещасний! — підвивав Онисим Ходкевич* (З. Тулуб); — *Зважте, — без ланцюга не відаєш, якої довжини твоя воля. І не слухайте тих, хто підвиває, що воля в них коротка* (В. Чемерис).

2. *тільки недок.* Злегка або час від часу вити *(див.* **ви́ти**[1]). *Собаки після похмурих осінніх дощів пооживали і тепер бряжчали цепами та від нудьги підвивали до місяця* (М. Руденко); *Кімнатою гуляв протяг, підвивав, постогнував, створюючи разом зі звуками дощу ненав'язливу мелодійку* (С. Андрухович); *Чоловіки обнялися за плечі й, похитуючись, заспівали пісні, дудки підвивали й скавуліли під той спів* (Валерій Шевчук); *Десь на широкому шляху тонко підвивала вантажна машина, що везла буряки з поля на Бужанку* (В. Шкляр); *Ногаєць лежав, скулившись, тихо підвивав і схлипував* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Шиба тремтить й підвиває пронизливим виском під натиском шквального вітру* (Г. Вдовиченко).

ПІДВИВА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *недок.,* **ПІДВИ́ТИ,** дів'ю́, дів'є́ш, *док.* Вити *(див.* **ви́ти**[2]) додатково, ще трохи. — *Давай, Мошку, загадок! — До жидка пристали. А жидок собі бім-бім, Пейси підвиває: — Як завдати, так завдам, А хто не вгадає?* (С. Руданський); *Локони зібрати в пучок, злегка підвити кінчики — і зачіска для вечірки цілком готова* (із журн.).

ПІДВИВА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Пас. до **підвива́ти**[2]. *1813 р. стає модною жіноча зачіска по-китайськи: волосся з боків підвивається валиком, а ззаду вкладається високим вузлом і прикрашається декоративною шпилькою* (з навч. літ.); *У 20-х роках XX ст. короткі стрижки чоловіків були з різними проділами — бічним, прямим. Волосся підвивалося, укладалося за допомогою гелю. Усі зачіски вражали акуратністю* (із журн.).

ПІДВИ́ВИХ, у, *ч., вет., мед.* Неповний вивих (у 1 знач.), коли поверхні зчленування відходять одна від одної, зберігаючи точки дотику. *Лікарям доводиться часто стикатися з украй запущеними випадками підвивиху суглоба* (з наук.-попул. літ.); *Є набуті й уроджені підвивихи* (з навч. літ.).

ПІДВИ́Д, у, *ч.* 1. Підрозділ, що об'єднує ряд предметів, явищ за спільними ознаками і входить до складу загальнішого вищого розділу — виду. *На сьогодні в науці навіть не визначені типи дво- і багатомовності .. Не розрізняються її підвиди. Скажімо, українсько-російська двомовність настільки відрізняється від словацько-чеської, як остання від сербсько-хорватської* (В. Русанівський); *Потяги .. настільки між собою цивілізаційно відмінні, що вже не сприймались як представники єдиного технічного підвиду* (Ю. Андрухович); — *Все можна стратифікувати, розділити на класи, підвиди, епохи і періоди, а отже, все стає зрозумілим* (Д. Білий).

2. *біол.* Нижча одиниця в системі класифікації тваринного та рослинного світу, що об'єднує тварин або рослини, які мають однакові ознаки, і входить до складу вищої одиниці — виду. *Рід первоцвітих у флорі України представлений шістьма видами й сімома підвидами* (з навч. літ.); *Знайшов Ігор Борисович якусь місячну плісняву. Їм* [астробіологам] *тепер залишалося тільки сперечатися: до якого виду, класу, підвиду належить вона* (М. Білкун); *Вони, двоє недавніх випускників інституту, молоде подружжя, займались маленькою ланкою .. ланцюга — шукали один з підвидів метелика морфо* (Н. Околітенко).

ПІДВИДОВИ́Й, á, é. Стос. до підвиду. *Поділ змісту поняття за одиничними видовими ознаками постає у формі багаторівневої системи, де видовий об'єкт поділяється на підвидові* (з навч. літ.); *Дослідження орнітофауни Східних Карпат дало змогу виявити підвидовий ендемізм деяких птахів і визначити гірську дугу як межу ареалів багатьох європейських підвидів* (з наук. літ.); *Стійкі словосполучення забезпечують особливу точність у найменуванні видових і підвидових назв риб, наприклад: форель струмкова, форель озерна, лосось дунайський, лин озерний, судак морський* (з навч. літ.).

ПІДВИ́ПИТИ, п'ю, п'єш, *док., розм.* Випити (алкогольних напоїв). *Він, добре підвипивши, починає собі наказувати: — Не треба пити!.. Сором!..* (Грицько Григоренко); *Похитуючись, секретар покинув свій кабінет, мовчки обминув здивованого швейцара (швейцар подумав, що героїчний секретар підвипив) і вийшов на повітря* (М. Хвильовий); *Підвипивши, він батогом посік на жінчиних плечах блузку* (М. Стельмах); * Образно. *Над горою стояв місяць. Він п'яненько посміхався, шапка набакир, немов підвипив десь і повертавсь додому* (В. Винниченко).

ПІДВИ́ПИТИЙ, а, е, *розм.* Який підвипив. *Вже сутеніло, я йшла підвипита, без цілі і без усяких бажань* (Ю. Покальчук).

ПІДВИСА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підвиса́ти.** *Стрибок коня можна розділити умовно на чотири фази: підхід до перешкоди, відштовхування, підвисання та приземлення* (з навч. літ.); *Багато причин підвисання комп'ютера можна усунути самостійно* (із журн.); *Національне агентство з питань запобігання корупції скликало екстрене засідання через постійне підвисання системи електронного декларування* (з газ.).

ПІДВИСА́ТИ, áю, áєш, *недок.,* **ПІДВИ́СНУТИ,** ну, неш; *мин. ч.* підви́с, ла, ло *і рідко* підви́снув, нула, ло; *док.* Те саме, що **зависа́ти** 2, 4–6. *Система може підвисати, коли не вистачає дискового простору* (з навч. літ.); *Багато хто підвисає перед екраном на всі вихідні* (з газ.); *За потреби безпілотник може трохи підвиснути в повітрі* (з наук.-попул. літ.); *Якщо сторони конфлікту будуть підходити до процесу врегулювання формально, ситуація може підвиснути* (з публіц. літ.); *Смартфон може підвиснути й вимкнутися через програмні помилки* (з наук.-техн. літ.).

ПІДВИ́СЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **підви́снути.** *Перевіряючи ключові компоненти несподівано підвислого комп'ютера, досвідчений фахівець може швидко визначити й усунути причину уповільнення роботи системи* (з навч. літ.); *Підручник, підвислий у видавництві майже на рік, нарешті надруковано* (із журн.).

ПІДВИ́СНУТИ *див.* **підвиса́ти.**

ПІДВИ́ТИ[1] *див.* **підвива́ти**[1].

ПІДВИ́ТИ[2] *див.* **підвива́ти**[2].

ПІДВИ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підви́ти**[2]. *У XVIII ст. серед придворних французького короля була популярна зачіска із підвитим волоссям, яке зачісували назад і зав'язували на потилиці в хвіст чорною стрічкою* (з навч. літ.).

ПІДВИТТЯ́[1], я́, *с.* Дія за знач. **підви́ти**[1] і звуки, утворювані цією дією. *Для собак породи хаскі більш характерне підвиття, ніж гавкіт* (із журн.).

ПІДВИТТЯ́[2], я́, *с., рідко.* Дія за знач. **підви́ти**[2]. *Клиноподібну форму підборіддя можна збалансувати стрижкою та підвиттям волосся* (з навч. літ.).

ПІДВИ́ШЕНЬ, шня, *ч.* Те саме, що **підсливок.** *Підвишень росте переважно у світлих листяних та хвойних лісах, парках, садах, а також на дачних ділянках (під сливою, грушею, вишнею, глодом)* (з навч. літ.).

ПІДВИ́ЩЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підви́щити.** *Гробниця, підвищена в широкій своїй частині, .. вкрита білим кашеміром, зверху — невеликий килим і зелена шаль — барва Османів* (П. Загребельний); *Всі писарі штабу почали писати довжелезні списки нагороджених орденами, підвищених у наступний чин або призначених на вищу посаду* (З. Тулуб); // **підви́щено,** *безос. пред. — На будівництві тунелю, здається, робітникам підвищено ставки* (Іван Ле); *Хорунжого Котигорошка підвищено до чину поручника* (В. Кожелянко).

2. *у знач. прикм.* Вищий порівняно з іншими. *Кілька парубків виносять підвищену лаву з .. сіней* (І. Франко); *Між ними* [полями] *і дорогою тягся довгий і підвищений рубець насипу, зарослий кущуватими будяками* (Т. Осьмачка); *Літаки .. заскочили колону на рівному, голому, ще й підвищеному місці, на великому плато перед спуском у низину* (І. Багряний); — *Ми розпочинаємо черговий тур нашого надзвичайного шоу .. Судді, ви готові? — Готові! Готові! — одноголосно вигукнули судді, що сиділи на підвищеному майданчику* (І. Роздобудько); // Більший за кількістю, розміром. *Коли обговорювали кандидатури на підвищену стипендію, його висунули одностайно* (О. Гончар).

3. *у знач. прикм.* Який відзначається вищим ступенем. — *Я майже не працював. Сидів .. і думав: ну які повинні бути умови приживлення вірусу в організмі?.. Простуда?.. Підвищений чи знижений процент солей у крові?..* (М. Дашкієв); — *Мій комбінезон реєструє підвищений радіаційний фон* (В. Єшкілєв); // Який посилено виявляється. *Матвій Матвійович — хірург, а в пальцях хірурга, як відомо, підвищене чуття дотику* (І. Волошин); *У наш час підвищеного динамізму процеси суспільної організації та самоорганізації набувають нових форм* (з наук.-попул. літ.); // *у сполуч. зі сл.* т и с к, г о л о с, т о н, т е м п е р а т у р а *і т. ін.* Вищий від нормального. *За чаєм Іван зразу, немов поспішався, підвищеним тоном почав розмову про сучасні події* (М. Коцюбинський); — *Гаразд! — зачувся теж трохи підвищений голос капітана* (Олесь Досвітній); — *Мені переказали, щоб я Вітю взяла додому, бо в нього підвищена температура* (М. Томчаній); *Розмова набрала підвищеного, святкового тембру* (Микита Чернявський); — *У вас трохи підвищений тиск* (Ю. Іздрик).

4. *у знач. прикм.* Кращий від звичайного. *Турута був у підвищеному настрої і справ земних не спостерігав* (Л. Старицька-Черняхівська); *Виноград здали вчасно, вино виходить підвищеної якості* (Ю. Яновський); *Федір не образився. Надто вже підвищений був у нього настрій* (І. Багмут).

ПІДВИ́ЩЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **підви́щити** і стан за знач. **підви́щитися.** *Гіпотетична дата нашого візиту збіглася з різким похолоданням у західних областях України .. і різким підвищенням температури протягом тривалого часу* (Н. Сняданко); *Вона не говорить про своє дитинство, а базікає на різноманітні теми: від футболу до підвищення цін* (О. Ульяненко); *Несподівана звістка про підвищення розряду її* [Марту] *все-таки радісно потішила* (В. Підмогильний).

2. Трохи вища від навколишньої місцевість. *Від Городенки до Городниці веде дорога, яка стосується лише Городниці .. Щоби туди дістатися, потрібно спочатку виїхати на підвищення, яке є високим берегом Дністра* (Т. Прохасько); // Поміст, збудований вище за рівень землі, підлоги, або предмет, що виконує роль помосту. *На віче призначили Грицеву стодолу та й зараз-таки збили там із дощок підвищення, а війт дав на те підвищення свій стіл* (Л. Мартович); *На якесь підвищення — стілець чи стіл — виліз молодий чорнявий німець з гауптманськими погонами* (Ю. Збанацький); *У протилежному кінці вчительської, на підвищенні, сидить на стільці наша бібліотекарка Їда Василівна* (В. Нестайко); *Місце для молодих готувалося на підвищенні, що називалося рундуком* (В. Чемерис).

3. Вища посада або вищий чин, звання і т. ін. — *Може, Іон уже і підвищення має, адже писав ще торік, що на сержанта представлений...* (М. Чабанівський); — *Як могло статися, що й досі не пішов на підвищення ваш Кожевник?* (В. Шкляр).

△ **Інститу́т (ку́рси) удоскона́лення (підви́щення)** *див.* **інститу́т.**

ПІДВИ́ЩИТИ *див.* **підви́щувати.**

ПІДВИ́ЩИТИСЯ *див.* **підви́щуватися.**

ПІДВИ́ЩУВАЛЬНИЙ, а, е, *спец.* 1. Пов'язаний із підвищуванням чого-небудь. *Факти суспільно-політичного життя протягом тривалого історичного розвитку свідчать, що на підвищувальній хвилі кондратьєвського циклу (40–60 рр.) відбуваються соціально-політичні катаклізми, а на понижувальній — розквіт культури* (з наук. літ.); *При редагуванні змішаного тексту до норм часу застосовують підвищувальний коефіцієнт* (з наук.-попул. літ.).

2. Признач. для підвищування чого-небудь. *За своїм призначенням у загальній схемі водопостачання є підвищувальні та циркуляційні водопровідні насосні станції* (з наук.-техн. літ.); *Підвищувальний трансформатор збільшує напругу* (з навч. літ.).

ПІДВИ́ЩУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підви́щувати.** *Міжурядова група з питань зміни клімату розробила досить точний критерій вимірювання підвищуваного рівня моря* (з наук.-попул. літ.).

ПІДВИ́ЩУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підви́щувати.** *Порівняно невеликі країни Європи на піку кризи проводили стабілізувальну м'яку фіскальну політику з подальшим підвищуванням відсоткових ставок* (з наук.-попул. літ.); *Практичний порадник містить офіційні документи, потрібні для ознайомлення з технікою і технологією певного виробництва, для підвищування кваліфікації спеціаліста* (з мови документів).

ПІДВИ́ЩУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДВИ́ЩИТИ,** щу, щиш, *док.* 1. *що.* Робити вищим. *За чинними державними будівельними нормами висоту торговельних залів площею більш як 400 м^2 можна підвищувати максимум до 3,6 м, а площею понад 1000 м^2 — до 4,8 м* (з навч. літ.); *Він не міг пізнати, де стояла та ліплянка: німці закупили ті болота, осушили, підвищили на кілька метрів* (С. Ковалів); — *Підвищити дамбу, затримати хвилі, щоб вони не ринули через край, доки проб'ємо канал* (Г. Коцюба).

2. *що.* Збільшувати кількість, розмір, тривалість і т. ін. чого-небудь. — *Я знаю, що ви оголосили себе ударником, але.., на мою думку, немає ніяких підстав підвищувати вам зарплату* (О. Донченко); *Підприємці, скориставшись напливом голодного люду, гнаного пошестю, знизили платню ріпникам, підвищили ціни на хліб* (П. Колесник); — *Якщо ви мене оберете депутатом парламенту, — кричав чоловічок, — я .. підвищу пенсії і зарплати, відкрию нові робочі місця...* (Г. Тарасюк); [Ю в е л і р:] *Кожній речі вартість додає її володар. Вірте слову, пане, Що ви підвищите ціну рубіна, Коли на вас він буде* (В. Мисик, пер. з тв. В. Шекспіра); // Збільшувати, посилювати вияв чого-небудь. *Бригада миттю мобілізовувала внутрішні ресурси, частіше змінювала стомлених трактористів, підвищувала темпи, зерно до сівалок сипала, не зупиняючи агрегатів* (Ю. Яновський); *Степан підвищує напругу на аноді: нема чого жаліти лампи* (М. Дашкієв); *За кермом Сарон .. постійно вагався, чи правильно обігнав машину, чи не занадто підвищив швидкість* (Н. Сняданко).

3. *що.* Доводити до вищого ступеня, удосконалювати розвиток чого-небудь. *Я підвищував свій загальноосвітній рівень* (І. Багмут); — *Ми приїхали до Києва підвищувати кваліфікацію...* (В. Дрозд); — *Лаудене, так далі жити не можна .. Мені треба підвищити свій духовний рівень* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

4. *кого.* Переводити кого-небудь на вищу посаду, присвоювати вищий чин, звання і т. ін. *Багатьох загиблих командир полку знав особисто, підвищував їх у званні ще до війни, клопотався про нагороди їм* (В. Кучер); *Хоч двоїсте становище у чоловіка — тут його ніби й підвищують на посаді, і ніби знімають — одначе тримається гідно* (Микита Чернявський); — *Я ж думав, у чині його підвищили, нову нагороду одержав, а він...* (А. Шиян).

5. *що.* Робити кращим; поліпшувати що-небудь. *Чай, настій із деревію підвищує настрій людини, додає певності у повсякденному житті* (В. Лис); *Коли покінчили із стравою, Ремо подякував і попрохав кальяну. Йому хотілось підвищити настрій* (Олесь Досвітній); *Наступним своїм наказом Павлов змінив мій статус зі стажиста на штатного пілота, .. підвищив мою кваліфікацію до пілота 3 класу* (О. Авраменко, В. Авраменко); // *кого, що.* Робити кого-небудь більш впливовим, вагомим, значним; удосконалювати, піднімати щось. *Кілька разів він хотів підвищити свою перед нею вартість, натякаючи на свої зв'язки з літературою* (В. Підмогильний); *Хоча Данило досі й не надавав значення всім згаданим фактам із своєї біографії, Флегонтова згадка тепер і справді якось підвищила його перед самим собою, у власних очах* (Ю. Смолич).

(1) Підви́щувати / підви́щити го́лос (тон) — говорити голосніше. *Велика ріка тече спокійно, розумна людина не підвищує голосу* (приказка); *Вони говорили тихо, не підвищуючи тону* (В. Собко); *Дама крутить телефон І, підвищуючи тон, Вимага по телефону: — Шли машину, треба хрону!* (С. Олійник); *Він навмисне підвищив голос: — Адже є їхні очі та вуха і тут серед нас* (А. Головко); *Ніколи він не нагримає, не підвищить голосу на будь-кого* (Б. Антоненко-Давидович).

ПІДВИ́ЩУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПІДВИ́ЩИТИСЯ,** щуся, щишся, *док.* 1. Ставати вищим; височіти над чим-небудь. *Хутко пересувалися паровози, подаючи пісок і каміння, невпинно фуркотів екскаватор, вигризаючи стальними зубами граніт. Швидко вирівнювалась дамба, підвищуючись над водою* (Г. Коцюба); *Все в церкві мовчало, .. бо підвищувався над усіма білий Папа, .. гамував неминучий вибух обурення* (П. Загребельний); *Бійці йшли, розсипавшись по полю, що дедалі підвищувалось* (О. Гончар); // Виділятися висотою. *Де-не-де на обрії підвищувались конусуваті силуети териконів коло далеких шахт...* (Ю. Шовкопляс); *Панько залишився на греблі, з любов'ю оглядаючи перший шар ґрунту, що .. помітною приступкою підвищувався на місці майбутньої греблі* (І. Багмут); // Переміщатися, підійматися знизу догори. *Хоча голова вождя підвищувалася над каменем на порядній відстані від Е, усе ж молодий вигнанець уловив у погляді свого могутнього супротивця нерішучість, навіть збентеження* (В. Фіялко); *Гучно гримнула музика, загриміли стільці, .. червоні обличчя разом підвищилися* (П. Панч).

2. Збільшуватися за кількістю, розміром, тривалістю і т. ін. — *Ціни на базарі все підвищуються й підвищуються...* (О. Чорногуз); *Поручник .. прочитав з копії дивізійного наказу .. — У прифронтовій смузі оплата за один кілограм моркви підвищується на п'ятнадцять цілих три десятих гелера* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Кажуть, на овес підвищилася ціна* (С. Чорнобривець); — *На скільки у вашого чоловіка підвищиться зарплатня?* (О. Бердник); // Збільшуватися, посилюватися (про вияв чого-небудь). *Темп роботи підвищується* (Ю. Яновський); — *Наші шанси підвищилися! Навряд, щоб набагато* (І. Кулик); — *Вам загрожувало море? Шторм? Підвищилась радіація?* (І. Росоховатський); // *у сполуч. зі сл.* г о л о с, т о н, т е м п е р а т у р а, т и с к *і т. ін.* Ставати вищим від нормального. *Згодом заговорили всі разом. Підвищувалися аж до вереску жіночі голоси, поважно бубоніли чоловіки* (І. Кириленко); *З кожним новим словом голоси підвищувались, наростала сварка* (П. Панч); *Нам особливо ні про що розмовляти, хіба що про .. погоду, на зміну якої нестерпно ниють старі шрами та підвищується тиск* (М. Матіос); *Голос її звучав якось дивно. На слові "доктор" він підвищився* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

3. Досягати вищого ступеня, удосконалюватися. *На підприємствах формуються трудові навички людей, підвищується кваліфікація, виховується організаційна культура (дисциплінованість, відповідальність за доручену справу, колективізм та ін.), реалізуються здібності* (з навч. літ.); *Курси стенографії та машинопису вона днями закінчила, дістала диплома .. Тепер службова кваліфікація її вельми підвищилась* (В. Підмогильний); — *Якщо ви хоч із тиждень поспілкуєтесь зі мною — ви відчуєте, як підвищився ваш інтелект* (О. Чорногуз); // Переходити на вищу посаду, одержувати вищий чин, звання і т. ін. *В армії він і виріс, підвищуючись від командира роти до командира батальйону* (В. Козаченко); *При Ібрагімові він ні на п'ядь не підвищився по службі, хоч виконував її ретельно* (Р. Іваничук).

4. Ставати кращим; поліпшуватися. *Що не кажи, а настрій підвищується, коли жінка оселяється в голові* (Люко Дашвар); *Граф був вдоволений, настрій його підвищився: все йшло, як він і сподівався* (П. Кочура); // Ставати впливовішим, вагомішим. *У гірських умовах роль мінометного вогню одразу підвищилась порівняно з тим, як це було на звичайній місцевості* (О. Гончар); *Дев'ятирічний Філіп Аквітанський, третій син герцога, значно підвищився у своєму суспільному статусі* (О. Авраменко, В. Авраменко).

5. *тільки недок.* Пас. до **підви́щувати.** [Г о л о в а:] *Прекрасно! (Урочисто). Громадянка Ундервуд як знавець українознавства переводиться в позакатегорійні й підвищується з 10 в 14 розряд...* (Остап Вишня).

◊ **А́кції ідýть (підви́щуються, підніма́ються** *і т. ін.)* / **пішли́ (підви́щилися, підняли́ся** *і т. ін.)* **[вгóру]** *див.* **а́кція**[1].

ПІДВИ́ЩУВАЧ, а, *ч.* 1. Пристрій для підвищення чого-небудь. *За законами гідравліки й відповідно до оснащення пожежно-рятувальних підрозділів і робочого тиску пожежних насосів, подання води у висотний будинок без проміжних підвищувачів тиску чи мотопомп на висоту більше ніж 12–15 поверхів є надзвичайно складним* (з наук.-техн. літ.); *У сучасних антивірусних програмах передбачено підвищувач швидкості комп'ютера й диспетчер паролів* (з навч. літ.); // Те, що сприяє підвищенню чого-небудь. *Підвищувач октанового індексу бензинів застосовують для всіх типів бензинових двигунів, що забезпечує поліпшення повноти згорання робочої суміші й запобігає детонації* (з навч. літ.).

2. *рідко.* Той, хто підвищує що-небудь. *Біржові маклери, так звані підвищувачі, купують акції, біржові контракти і т. ін. за курсом, зафіксованим під час укладання угоди, розраховуючи на підвищення курсу до моменту її виконання для отримання прибутку від різниці курсів* (з наук.-попул. літ.).

ПІДВІВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підвіва́ти** 1, 3. *Спеціальна ізоляційна плівка захищає конструкцію даху від підвівання снігу й дощу* (з навч. літ.).

ПІДВІВА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПІДВІ́ЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ПІДВІ́ЯТИ,** і́ю, і́єш, *док.* 1. Віяти трохи, якийсь час, з якого-небудь боку (перев. про вітер). *Відійшли від села так верстов зо дві — коли щось ізнизу підвіває* (Г. Хоткевич); // *безос. Він вугілля підкидає, За водою доглядає, Відкриває піддувало, Щоб ізнизу підвівало* (П. Воронько); — *Померзли, хлопці?* — .. *Можна терпіти .. От тільки біда — з-під сідла підвіває, спасу нема* (М. Стельмах).

2. *тільки док., кого, що.* Повіяти в напрямку нижньої частини, під спід кого-, чого-небудь. — *І тільки трохи махне* [змій] *крилами — схопиться вихор і закрутить по шляху, і як стріне чоловіка, то підвіє і вхопить, і кине, й скалічить навіки* (Б. Грінченко); *Мартин помагає тобі викараскатися на залубні, обтулює бараницями ноги, щоби де не підвіяв вітер* (Б. Лепкий); // Повіявши, спричинити хворобу (про вітер, протяг і т. ін.). *Мав* [Іван] *у поясі хибу, бо все ходив схилений, як би два залізні краки стягали тулуб до ніг. То його вітер підвіяв* (В. Стефаник); // *безос. Маланці заходило в голову, що сталося з Гафійкою? Наврочив хто? Налякав? Підвіяло?* (М. Коцюбинський).

3. Віяти додатково, ще трохи (про зерно, збіжжя і т. ін.). *У решеті вітрильник підвіває першосортне зерно, відсіваються всі дрібні домішки, пісок, бур'яни* (з газ.).

ПІДВІ́Д, вóду, *ч.* Дія за знач. **підвóдити, підвести́** 1; підведення. *Відповідно до проєкту замовника виконано підвід живлення до фарбувально-сушильної камери* (з наук.-техн. літ.); *Дугове зварювання, здійснюване одночасно двома електродами зі спільним підводом зварювального струму, називається двоелектродним зварюванням* (з навч. літ.).

ПІДВІ́ДДІЛ, у, *ч.* Підрозділ відділу. *Вони .. зупинили колону .. Розбили її на три "батальйони", кожен батальйон — на відділи, кожен відділ — на підвідділи .. До підвідділів, відділів і батальйонів припасували варту* (І. Багряний); — *Павле Михайловичу, нам дають велику дотацію. Головним чином, вашому відділу. Прошу, обміркуйте, які теми висунути за найактуальніші, — я буду наполягати на поширенні відповідних лабораторій, аж до перетворення їх на підвідділи* (М. Дашкієв); — *Наскільки мені відомо, у вашому відділі "Культура й мистецтво" є підвідділ "Новини науки й техніки". — Цілком слушно: є такий підвідділ, — сказав я* (Б. Антоненко-Давидович).

ПІДВІДНИ́Й, á, é, *техн.* Признач. для підведення, приєднання чого-небудь до чогось. *В охоронних зонах підвідних газопроводів заборонено проводити дноочищувальні й землечерпальні роботи* (з навч. літ.); *Ще і ще пропускав Павло імпульси високої напруги через пасма міопласту, а штучний м'яз працював і працював, .. і не помічалось ані найменших ознак .. розпаду пластмаси поблизу підвідних дротів* (М. Дашкієв).

ПІДВІ́ДОМЧИЙ, а, е. Який перебуває в чиєму-небудь віданні, підпорядкований комусь, чомусь. *У межах, визначених Конституцією і законами України, місцеві державні адміністрації здійснюють на підвідомчій території контроль за збереженням і раціональним використанням державного майна* (з наук. літ.); *Розпорядники бюджетних коштів в особі їх керівників організовують внутрішній контроль і внутрішній аудит та несуть відповідальність за їх стан у своїх закладах та в підвідомчих бюджетних установах* (з мови документів).

ПІДВІ́ДОМЧІСТЬ, чості *і* чости, *ж.* Абстр. ім. до **підві́домчий;** підпорядкованість (у 1 знач.). *Для впорядкування та підвищення дієвості органів державного контролю потрібно законодавчо визначити принципи їх створення, їхню підвідомчість та повноваження* (з наук. літ.); *Установлення різних видів підвідомчості дає державі можливість активно і гнучко впливати на різні форми юрисдикційної діяльності* (з навч. літ.).

ПІДВІ́З, во́зу, *ч.* 1. Дія за знач. **підво́зити, підвезти́** 1, 2. *Відповідно до Закону України "Про освіту" органи місцевої влади мають забезпечувати підвіз учасників зовнішнього незалежного оцінювання до пунктів тестування* (з газ.); — *Гляди ж, Прохоре, — попередив його батько, — буде більший підвіз, гукнеш тоді Романа та й пускайте парового млина* (А. Шиян); *У зв'язку з поганим підвозом через негоду .. ціни в Полтаві підскочили* (Б. Левін); *За роки війни вичерпалися запаси хліба, козацькі господарства занепали, з України підвозу майже ніякого* (В. Малик).

2. Те, що підвезено. *Джо Біллінг загвинчував гайки. Джо Ролінзон накладав. Чин-гу подавав їх з підвозу* (Ю. Смолич); *Молотарка працює вхолосту, вночі скиртування не проводять, молотять з підвозу* (П. Автомонов).

ПІДВІЗНИ́Й, á, é. Стос. до підвозу. *Між країнами Європейського Співтовариства й країнами Центральної та Східної Європи створено мережу міжнародних наземних, повітряних і водних магістралей з підвізними шляхами, прикордонними переходами, вантажними й пасажирськими терміналами* (з наук. літ.); *Підвізний транспорт може здійснювати доставку вантажу до терміналу та від нього, а магістральний — між терміналами* (з наук.-попул. літ.); *Бугайцям згодовували підвізну зелену масу мішанок однорічних кормових культур, солому та концентрати* (з навч. літ.).

ПІДВІ́Й, во́ю, *ч.* За народними уявленнями — хвороба, викликана вітром. *Знахар .. нічого не вдіє! А до того ще й не розбере, що воно за хвороба — чи пристріт, чи підвій* (Марко Вовчок); [О л е с я:] *Марнієш ти щодня.* [В л а с:] *Баби кажуть, що то підвій...* (М. Кропивницький); — *Чогось нездужає. Чи не підвій напав — учора так крутило в полі, — виправдуючи дочку, заговорила .. Марійка* (М. Стельмах).

ПІДВІКО́ННИЙ, а, е. Розташований під нижньою частиною вікна. *Після того, як синиці натрапили на підвішене сало, їх кожної хвилини ставало усе більше .. Я подумав, що більше нічого цікавого не відбудеться, і поринув у свою роботу, забувши про підвіконну їдальню* (В. Бичко); *Підвіконний профіль використовують для ідеального з'єднання підвіконня з термічною підкладкою* (з наук.-попул. літ.); *Підвіконна планка повинна бути такою ж довгою, як і все вікно* (з навч. літ.).

ПІДВІКО́ННИК, а, *ч.* Те саме, що **підвіко́ння.** *Марта поставила квіти на підвіконник* (Б. Харчук); *Панас Кирилович оглянув кімнату й додав: — Цю теж сам ставив, за головного майстра був. — Він любовно провів долонею по підвіконнику* (М. Олійник); *Я вчепився руками за підвіконник. Не від того, що справді перенісся уявою на ту яхту чи нічний корабель, а тому, що раптом .. збагнув, як мені не хочеться покидати і це море, і пансіонат* (В. Лис).

ПІДВІКО́ННЯ, я, *с.* Нижня частина віконного отвору (дошка, плита і т. ін.). *Окремі великі краплини, зриваючись з даху, били по зовнішньому, критому залізом підвіконню* (І. Сенченко); *Обома руками сперся* [Каргат] *на підвіконня, розглядаючи краєвид, що відкрився звідси* (Ю. Шовкопляс); *Вся квартира була заставлена вазонами з квітами і рослинами. Вони стояли на підвіконнях, на спеціальних підставках, просто на підлозі* (В. Нестайко); *Хто пригадає тепер дівчинку з довгим кучерявим волоссям і в рожевій сукні, яка сидить на підвіконні і кидає перехожим букети квітів?* (С. Андрухович).

ПІДВІНЕ́ЧНИЙ, а, е. Признач. для церковного вінчання. *Вбрана вже у звичайну, а не підвінечну сукенку, Маргарита весело розмовляла з якоюсь панною* (Б. Антоненко-Давидович); *Глянула Петкана на циганок І впізнала свої гарні сукні, Підвінечні свої красні шати* (Л. Первомайський).

ПІДВІ́С, у, *ч.* 1. Пристрій для підвішування, прикріплювання чого-небудь. *На возі на поперечній дошці сидів старий Жменяк, а на задньому сидінні, прикріпленому до полудрабків залізними підвісами, сиділа його дружина Варка* (М. Томчаній); *Над присутніми висів яскравий світильник. Дуже дивний — обруч, а в обручі на рухомих підвісах лампа з тягарем унизу* (Ю. Логвин); *Під'їхала англійська санітарна машина .. Ще двоє нош підняли й просунули на ремінні підвіси над нами* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

2. Те, що підвішують. *Вона приміряла проти вікна золоті підвіси з сапфірами .. й дивилась у невелике бронзове свічадо* (І. Білик); *Підвіс — одна зі стильних моделей світильника, яку використовують переважно для приміщень із високою стелею* (з навч. літ.).

ПІДВІ́СИТИ *див.* **підві́шувати.**

ПІДВІ́СИТИСЯ *див.* **підві́шуватися.**

ПІДВІ́СКА, и, *ж.* 1. Те саме, що **підві́с.** *Пронеслась* [Женя] *коридором, аж хвиля пішла стіною, гойдаючи портрети на шнурках-підвісках* (В. Близнець); *Тихо подзенькує* [люстра] *сотнями кришталевих підвісок* (Г. Пагутяк); * У порівн. *Привертала увагу .. низка браслетів на зап'ясті, вони мелодійно дзеленчали від найменшого поруху, як китайські підвіски на вітрі* (І. Роздобудько).

2. Те саме, що **підві́сок.** *Королева зашарілась і відповіла, що, зламавши напередодні одну з підвісок, віддала її полагодити своєму ювелірові* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма).

3. *авт.* Система із пружних та напрямних механізмів, вузлів та деталей, розміщених між корпусом (рамою) та опорними елементами (колесами, котками і т. ін.) для амортизації машини. *Підвіска поглинає поштовхи та удари від дороги, знижуючи навантаження на кузов, і стабілізує автомобіль під час кермування, створюючи нерозривний контакт дороги й коліс* (з навч. літ.); *Горбань отримав аванс і купив для своєї таксівки нову підвіску* (С. Жадан).

ПІДВІ́СКОВИЙ, а, е. Стос. до підвіски (у 1, 3 знач.). *Стаціонарні гальванічні ванни забезпечено механізованим пристроєм для переміщення підвіскових пристосувань* (з наук. літ.); *Причиною пошкоджень у підвіскових вузлах автомобіля є переважно зношення деталей або неякісне покриття доріг, а нерідко й агресивний стиль керування* (з навч. літ.).

ПІДВІСНИ́Й, а́, е́. Закріплений у висячому положенні; підвішений. *Тролейбус наближався до осяйних гірлянд підвісних ліхтарів, які освітлювали стрункий, майже двокілометровий міст* (Л. Дмитерко); *Є така пташка плавнева, трішки більша горобця, любить жити в комишах. Зв'язує чотири-п'ять комишин, робить над водою підвісне гніздечко* (О. Гончар); *Через кілька хвилин невеликий човен з підвісним мотором м'яко причалив до берега* (В. Малик); *Круглі світильники, вмонтовані в підвісну стелю, спалахують і відразу ж гаснуть* (Л. Кононович); // Підвішений для пересування чого-небудь. *По підвісній рейці пролетіла вагонетка, по кругу завернула до гноєсховища, перекинулася, і гній висипався в яму* (С. Чорнобривець); [О н и с ь к о:] *Взяти хоч би й ферми. Підвісну дорогу скільки вже будуємо?* (О. Коломієць); // Який базується на підвішуванні. *Волоконно-оптичний кабель призначений для прокладання телекомунікаційних мереж підвісним способом та експлуатації в умовах ожеледиці, поривчастого вітру, а також граничних сезонних температур* (з наук.-техн. літ.); *Підвісна система для освітлювальних приладів у телестудії дає змогу забезпечити ефективну й комфортну роботу зі світлом* (з навч. літ.).

△ **Підвісна́ терапі́я** *див.* **терапія; Підвісни́й міст** *див.* **міст.**

ПІДВІ́СОК, ска, *ч.* Підвішена прикраса. *Товстий, мов кнур, молодий чоловік з перснями на пальцях і підвісками у вухах звичним жестом узяв з рук Едіт персня* (М. Йогансен); *Підвісок на ялинку золотистого кольору "Миша на санчатах" виготовлено з пластику* (з мови реклами).

ПІДВІ́СОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **підві́ска** 1, 2.

ПІДВІ́СОЧОК, чка, *ч.* Зменш.-пестл. до **підві́сок.**

ПІДВІ́ТРЯНИЙ, а, е. Звернений у той бік, звідки не дме вітер, захищений від вітру. — *Хвилі підіймаються, як гори, і підвітряні їх боки круті через надзвичайну густоту води* (О. Довженко); *Тремтячи, Максим постояв іще якийсь час. А тоді зайшов з підвітряного, затишного боку* (І. Багряний); *Біля підвітряного причілка стояв Гурко і стромляв палаючу хворостину під стріху* (В. Малик).

ПІДВІ́ТРЯНО. Присл. до **підві́тряний.** *Сільськогосподарські підприємства необхідно розміщувати підвітряно щодо житлової забудови, лікувальних і дитячих закладів, підприємств із перероблення продукції* (з навч. літ.).

ПІДВІ́ШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підві́сити.** *Літак, підвішений до стелі, поволі повертає до Марини убік* (Г. Епік); *Лейтенант Альберт Фаберне був зв'язаний; як лялька, він висів на мотузках, підвішений до великої жердини* (В. Владко); *Долоня Місяця спочивала на ночвах, підвішених до сволока* (В. Дрозд); *Я сів на табуретку й закурив, дивлячись на лампи: хімічні колби зі свічками, підвішені попід стелю* (О. Ульяненко); // **підві́шено,** *безос. пред. Проштовхуюсь у натовпі. Високо підвішено поновлену ікону Богоматері. Дим смирни заслав її* (В. Підмогильний); *До жердини підвішено бочечку. Оця бочечка — то і є поштова скринька* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

◊ **До́бре (непога́но) підві́шений язи́к** *див.* **язи́к.**

ПІДВІ́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підві́шувати.** *У запропонованій конструкції візка для транспортування небезпечних вантажів якість підвішування забезпечують пружні пневматичні елементи та коректори жорсткості* (з наук. літ.); *На кожній дільниці робіт вантажопідіймальних кранів для обв'язування, зачіплювання або підвішування вантажів суб'єкт господарювання повинен призначити стропальників* (з мови документів).

ПІДВІ́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДВІ́СИТИ,** ішу, ісиш, *док., кого, що.* Прикріплювати у висячому положенні. *Його* [листоношу] *підвішували в клуні до бантини, його пекли свічкою й змушували говорити* (Ю. Яновський); *Спершу я підвішував шапочки* [грибів] *в хижці, аби мух відганяти, а далі навчився робити мазь, що знімала біль при ломоті, натруджених суглобах, вивихах* (М. Дочинець); *Одну вхопили і душу вимотують: скажи, де хліб! .. посеред сараю підвісили за коси* (В. Барка); *Майка поверталася до сірої хатки, притискала до боку великий ліхтар із металевим гачком, за який його можна підвісити до стелі* (Люко Дашвар).

ПІДВІ́ШУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПІДВІ́СИТИСЯ,** ішуся, ісишся, *док.* 1. Прикріплюватися у висячому положенні. *Кажани вдень сплять у затишних темних куточках, підвісившись униз головою за допомогою своїх пазурів на задніх лапках* (з навч. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **підві́шувати.** *Парусинові койки підвішувалися після відбою просто в батарейній палубі, поруч з гарматами* (А. Санченко); *Із VII ст. для підтвердження автентичності документів використовувалися печатки, які підвішувалися до важливих документів на червоному або жовтому шовковому шнурі* (з навч. літ.).

ПІДВІ́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підві́ювати.** *Найбільше фольклорних записів П. Коваліва присвячено народній медицині та різноманітним замовлянням, серед яких і замовляння від хвороб, що бувають від підвіювання вихором* (з наук. літ.).

ПІДВІ́ЮВАТИ *див.* **підвіва́ти.**

ПІДВІ́ЯННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підві́яти.** *Найчастіше заходить на чоловіка нечиста слабість, від підвіяння, від нечистого місця, від поганих очей, від наслання* (І. Франко); *Параліч буває, за народним віруванням, від підвіяння хворого вітром, а особливо вихором* (з наук.-попул. літ.).

ПІДВІ́ЯТИ *див.* **підвіва́ти.**

ПІДВЛА́ДНИЙ, а, е. 1. Підпорядкований політичній, керівній і т. ін. владі. [3-й вартовий:] *Не стало Гектора, не стало й глузду. О, той не марнував би часу нам, не збиткувався б над підвладним людом* (Леся Українка); *В Болгарії лишається ще патріарх, який не підвладний ні імператору ромеїв, ані константинопольському патріарху* (С. Скляренко); [Жрець:] *Тут усі боги і всі в черзі стоять. Простих смертних Юпітер не приймає. У приймальні збилися боги всіх підвладних Риму народів (розгортає сувій) — іллірійців, македонців, сирійців, тевтонів* (В. Чемерис); * Образно. *Увесь Романівський зеленокосий став, Що нашим хлопчикам за синє море править, Підвладний був йому* [Денису] (М. Рильський); // *у знач. ім.* **підвла́дний,** ного, *ч.;* **підвла́дна,** ної, *ж.* Той (та), хто підпорядковується політичній, керівній і т. ін. владі. *Від нього самого* [старости] *і від його підвладних дізнаюся не одної цінної речі для прояснення внутрішньої політики* (І. Франко); *Коли володар сердиться, підвладному краще робити вигляд, що він має рацію* (С. Добровольський); *Виховувати треба вірність владі, вождів своїм підвладним, без якої підвладні ніколи не будуть вірні своїй владі, ніколи не поможуть їй завоювати і удержати державу* (О. Шугай).

2. Яким хто-небудь править, керує (про машини, механізми). *Могутні, підвладні людині механізми раз у раз з'являються на валу з натужним гуркотом* (О. Гончар); // Який хто-небудь може освоїти, пізнати і т. ін. *Ми на листки державного паперу Найкращі з кращих впишем імена Людей, які здолали стратосферу, Яким підвладна моря глибина* (М. Бажан); — *Такій благородній справі варто служити,* — *задумливо промовив Панас Якович.* — *Світ істини найбільше підвладний педагогам, якщо вони щиро віддають себе справі* (І. Пільгук); // Залежний від волі, дії, почуттів і т. ін. кого-небудь. — *Вас мала я за такого чоловіка, що не підпадає буденним прикметам, що бореться з .. обставинами доти, доки не стануть підвладними йому!* (О. Кобилянська); *У нього було почуття людини, яка вже нахилилась, щоб стрибнути з скелі в воду, опам'яталась, .. але рівновагу було втрачено, падіння, не підвладне його волі, почалось* (П. Колесник); *Розум підказував, що нічого не сталося, але ніщо вже не слухало його, відчай жив сам по собі, не підвладний розумові* (Ю. Мушкетик).

3. *перен.* Який перебуває під владою (у 3 знач.) чого-небудь, залежить від чогось. *Вона* [кобза] *знає Боже слово і тому безсмертя має. Час? Дарма! Ніяким силам вона в світі не підвладна* (О. Гуреїв); *Переповнена щастям до краю, підвладна тому щастю, вона не помічає навіть сліз, а обхоплює Зіньку за шию, притискає її до себе...* (А. Шиян); *Коханню кожен вік підвладний; Але незайманим серцям Воно живлюще і відрадне, Як буря весняним полям* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна).

ПІДВЛА́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан і властивість за знач. **підвла́дний.** — *Батько не раз оповідав мені про вас, хвалив вашу чесність, але проклинав вашу підвладність* (І. Франко); [Маленький чернець:] *Святе Письмо .. все пояснює і доводить необхідність поту, терпіння, голоду, підвладності* (В. Стус, пер. з тв. Б. Брехта); *Хіба не провіщенням великої долі були його* [Т. Шевченка] *постійні метання в пошуках чогось "справжнього", його підвладність внутрішньому поклику, його невгомонне шукання "людей, щоб добру навчили"?* (І. Дзюба); *Управлінський фактор зумовлює нерівність становища людини і громадянина у відносинах з органами виконавчої влади, підвладність останнім* (з наук. літ.).

ПІДВЛА́ДНО, *пред.* Про владу над чимось. *В космічному оркестрі підвладно все одній руці* (П. Тичина); // *також з інфін.* Про владу робити, здійснювати і т. ін. що-небудь. *Нам не підвладно змінити інших людей* (з наук.-попул. літ.); *Музиці підвладно передати весь спектр людських емоцій* (із журн.).

ПІДВО́ДА, и, *ж.* Запряжений кіньми або волами віз, візок для перевезення вантажу, рідше — людей. *Нині ми не поїхали, бо море бурхливе. Поїдемо вже завтра і не морем, а на підводі* (М. Коцюбинський); — *Наймемо підводу, коли можна буде, припряжемо свої коні і так доїдемо до Києва,* — *сказав Виговський і побіг конем до хутора* (Леся Українка); *Десь по шосе рипіли підводи: то з околиці крамарі посувались на міський базар* (М. Хвильовий); *Десь підвода далека в полях гуркотить. Хто, куди та для чого прямує?* (М. Рильський); *Туди і сюди проїжджають підводи, інколи брички, запряжені гарними кіньми* (У. Самчук).

○ **(1) У підво́ди** <*рідко* **У підво́ду**>, *у знач. присл.* — у поїздку підводою. — *Посвідчення ти написав за три фунти кримського табаку... Звільнив Гирю з черги в підводи, бо віявся за його дочкою...* (П. Куліш); *Діда* [з оповідання М. Черемшини "Верховина"] *виганяють у підводу — везти на баль до лісництва паню панотцеву та паню комендантову, а тим часом на селі мають поставити до шлюбу дідову невістку* (М. Зеров); — *А де хазяїн?* — *спитали червоноармійці.* — *Ще вчора поїхав кудись у підводи* (П. Панч); *Тепер займанщину пана полковника не об'їдеш за три дні конем, а його рятівник опинився в підсусідках. Плати димове і скарбне, давай на військові потреби, їдь у підводи. Та ще й мовчи* (Ю. Мушкетик).

ПІДВО́ДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підво́дити.** *Для забезпечення рівномірного розподілу ежектованого пару в приймальній камері його підводження здійснено з двох протилежних боків через усмоктувальні патрубки, розташовані під кутом 30° до осі ежектора* (з наук.-техн. літ.).

ПІДВО́ДИТИ, джу, диш, *недок.*, **ПІДВЕСТИ́,** еду́, еде́ш; *мин. ч.* підві́в, вела́, ло́; *док.* 1. *кого і без прям. дод.* Ведучи, тримаючи, наближати кого-небудь до когось, чогось. *Бере* [Іван] *Химку за руку і підводить до панича* (Панас Мирний); *Олексій Максимович уже обняв його за плечі, підводив ближче до стола* (Л. Смілянський); *Скеляста гірська пустеля. Три божества — Гефест з молотом і ланцюгом в руках, Влада і Сила — підводять в'язня Прометея до скелі* (Борис Тен, пер. з тв. Есхіла); *Управитель його стрів на рундуці, підвів до покоїв* (Марко Вовчок); *Гнат уже стоїть на ґанку і жде, доки йому підведуть коня* (Григорій Тютюнник); *Фанні м'яко взяла мене за руку і підвела до невеликого віконця* (О. Ульяненко); // *що.* За допомогою механізму, пристрою і т. ін. наближати до чого-небудь (машину, судно і т. ін.). *Моряк зачепив швартовим багром дошку і поволі почав підводити його* [катер] *до причалу* (В. Кучер); // *що і без прям. дод.* Спрямовуючи, наближати що-небудь до когось, чогось. *Одну щучку ніяк не могла* [Орися] *спіймати. Тільки підводила руку, як рибина .. прослизала* (Григорій Тютюнник); *Степан Васильович .. опускається на коліна і легенько підводить руки до ополонки* (М. Стельмах); // *що.* Споруджувати спеціальний шлях сполучення з чим-небудь. *Багато праці забрали земляні роботи .. А викопати канала* [канал], *що підводить воду до турбін, а змурувати турбінні камери, закласти фундамент станції!* (Ю. Яновський);

Кожна криївка чимось відрізнялася, мала свої особливості .. Воду підводили по-різному, залежно від рельєфу (М. Андрусяк); *— Та ще ж канал не готовий... — Воду не підвели...* (О. Гончар); // *що, у сполуч. зі сл.* р о з м о в а, м о в а, *перен.* Спрямовувати розмову, наближати її до бажаного кінця, результату. *Артем глянув на ходики на стіні, — час уже було йти, — і сказав, підводячи до кінця розмову: — Ну, що ж, придивись* (А. Головко); *Ми говорили .. про Мостового, його село, і врешті-решт я непомітно підвів розмову до Степана, до Катерини, до того, що мене хвилювало найбільше* (В. Шкляр); // *кого, перен.* Готувати кого-небудь до сприйняття певної думки, виконання певних дій і т. ін.; бути причиною такої підготовки. *Шацький виставив перед собою руки, широко розчепіривши долоні: — Пане Веславе! Я лише підводжу вас до прийняття вірного рішення!* (А. Кокотюха); *Вистава за п'єсою І. Карпенка-Карого "Мартин Боруля" напоступово підводить глядача до думки про оманливість і навіть трагічність відходу від власного "я"* (з газ.); *Хоч її й підвели вже до думки, що чекати на нього марно, проте не хотілось змиритися з цим* (Яків Баш); // *кого, діал.* Проводжати. *Того дня тяжко було їм розстатися. Підводили одно одного по кілька разів* (М. Яцків); *Панотець на радощах, що так хутко спекався гостя з дому, підвів їх аж на дорогу* (Л. Мартович); *— Не пізнав тебе, брате. Здоров! .. Ходи зо мною, підведи мене на замок, усе по дорозі розкажу* (А. Чайковський).

2. *на що, до чого і без дод., перен.* Схиляти, штовхати кого-небудь на якісь учинки, перев. негативні; підбивати (у 4 знач.). *Нащо було обдурювати всіх, просячи для слабої неньки? .. А все той Гаврилко: недобрий він хлопець, він мене на все підводив...* (М. Коцюбинський); *Хіба тут корінь у груші, а не в тих соціальних причинах, яких .. яскравий образ дає Левицький у своїй повісті? Та замісць* [замість] *однієї всохлої груші нових десять виросте причин .. на бійку й щоденну колотнечу, скоро не запобіжено тим соціальним обставинам, що на ту колотнечу підводять* (С. Єфремов).

3. *кого і без прям. дод.* Не виконувати потрібного, необхідного і т. ін., шкодячи чому-небудь, дошкуляючи комусь. *Гетьман Дорошенко, попри свої невдачі з турками, яких він брав у союзники і які постійно його підводили, .. все ж популярний в народі* (В. Чемерис); *Кожний чітко і ясно знав свою функцію. Підводив тільки Антоша: його ніяк не могли знайти* (О. Чорногуз); *— Багато я бачив за своє життя, — сказав дід, посмоктуючи люльку, — а от не підводив мене так, як ти, ніхто* (Валерій Шевчук); *Я досі ще не знаю, коли виїду звідси, .. — ортопедист мене підвів, робить апарата неможливо довго* (Леся Українка); *Голобородько ні разу не підвів комдива. Розпорядження й накази, що йшли через ад'ютанта, передавались кому слід чітко й вчасно* (С. Голованівський); *Коли до тебе отак по-людському, то й сам готовий у нитку витягтися, щоб не підвести* (В. Шкляр); // Переставати виконувати певні функції, порушувати правильний хід роботи (про машини, механізми і т. ін.). *Вугілля на-гора Поступа... ривками. Знов підводить порожняк, Тормозить відкачка...* (С. Олійник); *— Тату, а ваші лабіринтові втулки й защільники не підведуть?* (П. Панч); *Дік Сенд говорив з упевненістю бувалого моряка, котрий чув під ногами палубу надійного корабля — корабля, який не повинен підвести його* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); // Не дотримуючись яких-небудь норм, правил, принципів, порушувати вірність чомусь. *Поглядав* [Олексій] *на батькові чоботи і шкірянку — дбайливо вичищені. — Мати, мабуть, — здогадувався, — з батьком помирилися, коли з дому пішов... Підводить мати — звикла бути рабинею...* (В. Логвиненко); // Бути причиною невдачі, небажаного повороту справи і т. ін. *— Дивіться, ведіть слідство без упереджень. Факти — вперта річ. Та інколи буває, що вони нас підводять* (В. Петльований); *— Нас завжди підводила надмірна довіра. Звиклі дотримувати свого слова, виховані на лицарській честі, ми беззастережно вірили навіть своїм ворогам* (В. Шкляр); *— Троє моїх товаришів льотчиків загинули не в небі, а на землі: одного підвів кінь, і його убили білогвардійці* (Н. Рибак); *Тільки дарма він у тюрягу заліз. Але тут не спритність, а гонор підвів його* (М. Стельмах); // Заплутувати в сприйнятті, розумінні; вводити в оману, обманювати. *— Що се ти мене підводиш? — гримнув на його* [нього] *голова. — Чи ти знаєш, що я не люблю неправди?* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Мені було ніяково підводити Айрес. Мабуть, вона не дозволила б мені щось виносити звідси...* (І. Роздобудько); [Р у с а л к і н:] *Що ж ви мене підвели, громадянко Мелашко! Виявляється, ваш чоловік зовсім не той* (І. Кочерга); // Не виправдовувати довір'я, сподівань; зраджувати. *— А чи ви знаєте, як вони, ті молодиці вбогі, дурять та підводять часом?* (Марко Вовчок); *Мині є чим похвалитись: не підвів його син. Усі ці роки працював на Далекій Півночі як радист високого класу* (О. Гончар); // Притуплюватися (про пам'ять, слух, зір і т. ін.). *Слух і зір у мене — гріх Бога гнівити! Ніколи ще не підводили* (О. Шугай); // Не відповідати бажаному. *Микола здогадувався, що він серед них найсмішніший, — і одяг на ньому висів найкумедніше, і зріст підводив* (Ю. Збанацький); *— Йому, певно, хотілося б виставити груди, але надміру огрядна комплекція прикро підводила його* (Ю. Бедзик).

4. *що.* Поміщати що-небудь під чимось, нижче від чогось. *Хоч з правого берега Дніпра уже підводили* [підривники] *під настил моста бікфордові шнури, бійців, що прикривали переправу, це не лякало* (О. Гончар); *Підведе* [батько] *під вісь дрючок, підставить під нього, приміром, ліве плече, підважить дрючком цілий віз* (Л. Юхвід); *З води показалася величезна пащека, Васильок вправно підвів під рибину підсаку* (В. Чухліб); // Спрямовувати що-небудь в нижню частину предмета. *— Не треба його пиляти .. — Чому? — хмикнув Левко, підводячи пилку під осиротіле дерево* (М. Стельмах); // *у сполуч. зі сл.* ф у н д а м е н т. Будувати фундамент. *— Під школу ще й фундаменту не підвели, а в голови сільради вже гора рахунків* (П. Панч); // *кого під що, перен.* Піддавати кого-небудь якійсь дії, впливу. *— Я в його* [нього] *не примічаю міцної підбійки в жартах та смішках, — сказав Дунін-Левченко, вперше на віку підводячи під критику свого знайомого* (І. Нечуй-Левицький); // *у сполуч. зі сл.* б а з а, ґ р у н т, *перен.* Створювати основу, передумови розвитку або існування чого-небудь. *Пропонувати себе замість піддослідної тварини, підводити під це он який солідний (а насправді — наївний) ґрунт — з такими хворими Друзеві здибуватися ще не доводилось* (Ю. Шовкопляс).

5. *що.* Робити кольорову смугу по низу стіни в хаті з долівкою; іншим кольором мастити призьбу, припічок і т. ін. *Щодня підмазувала* [Маланка] *комин та підводила червоним глеєм припічок* (М. Коцюбинський); *— Баба Бородавчиха дуже гарно вміла підводити піч і лежанку* (П. Загребельний); *Призьбу* [Мотря] *жовтою глиною підвела* (Панас Мирний).

6. *що.* Робити чіткішим контур чого-небудь (брів, очей, повік, губ). *Ніколи ж у світі нас не гримували .. А коли Людмила Василівна почала потім нам брови й очі підводити, а тоді ще й губи помадою губною мазнула, — я не стримався і загиготів* (В. Нестайко); [М а м і л і й:] *В вас чорніші брови, Хоч кажуть, ніби деяким жінкам Вони пасують; треба тільки дбати, Аби тонкі вони були, і часом їх олівцем підводити* (В. Коптілов, пер. з тв. В. Шекспіра); *Підвела* [актриса] *чорним олівцем ліву брову, хоч вона досить була нафарбована* (Б. Левін).

7. *що.* Підраховуючи, робити підсумок. *Соня сиділа коло свого столика, низько схилившись над паперами, підводила рахунки вистави* (С. Васильченко); *Сам він людина святої вдачі, що не вадило йому підводити баланси трьох крамниць* (Я. Качура); * Образно. *Олена Петрівна, смиренно спустивши очі, підвела начеб резюме усіх його заміток, що робив у школі* (Дніпрова Чайка).

8. *що.* Переміщати, піднімати що-небудь знизу вгору, у вище положення. [К р у с т а *(підводить кухля):*] *Держіть фіали!* [Л ю ц і й:] *Я не п'ю, спасибі* (Леся Українка); *Підвів* [Пігловський] *рушницю, щоб стусонути найближчого хлібороба, та хтось позаду .. вгатив його кулачищем у бік* (М. Стельмах); // Переміщаючи з опущеного або звичайного положення, піднімати чи спрямовувати догори (руку, голову і т. ін.). *Костецький лежить з заплющеними очима. Важке, переривчасте дихання нерівно підводить його груди* (Л. Первомайський); *Перед кожним автомобілем руку він підводить невпевнено, .. наче йому не дуже й треба кудись там їхати* (В. Шкляр); *Поставив* [Богдан] *свою чарку на стіл і на хвилину похилив голову, але зараз же підвів її з усміхом* (Леся Українка); *Олена Пилипівна всім сказала, якщо хто хоче говорити, хай руку підведе* (О. Іваненко); *Ластівко, крилята підведи і мене до світку розбуди. Я ж тобі з підгір'я і нагір'я принесу джерельної води* (М. Сингаївський); // Виділятися висотою, підноситися чим-небудь, міститися над чимось; височіти. *На північ, важко розпластавшись широченними корпусами, підводить до неба чотири димарі теплоелектроцентралі тракторний завод* (В. Собко); * Образно. *Лиман дністровський виринув з туману, За ним підвів фортецю Акерман* (П. Дорошко).

9. *кого.* Допомагати кому-небудь встати, піднятися. *Підвестись без сторонньої помочі нічого й думать, .. так що мене Ліля і Марися удвох підводять і зараз саджають тут же коло кушетки в крісло* (Леся Українка); *Вона підводить його з землі, садовить біля себе на скрипучий сніп очерету* (М. Стельмах); *Входять .. король і королева. Вона стає навколішки, виявляючи йому свою відданість. Він підводить її і схиляє їй голову на плече* (Л. Гребінка, пер. з тв. В. Шекспіра); *Коли спіткнулась і впала чиясь дитина, він підвів її та втішив* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); // Ставити те, що повалене. *Робітники ще розбирали останні барикади, підводили повалені трамваї* (О. Гончар); // Примушувати кого-, що-небудь встати, піднятися. *Стрільці .. здіймали галас, колошкали вовка, підводили його з лігвища, турили на мисливців* (П. Загребельний); *Я спав, знесилений з утоми, І сни мої — як ніч були .. Але підвів мене з соломи глухий удар!..* (В. Сосюра); *Вичерпавши свої сили до краплі, ішачок часом падав .. Їздці довго й розпачливо на нього кричали, тягли за хвіст і за вуха, але підвести вже не могли* (І. Багряний).

10. *що.* Споруджувати які-небудь будови; будувати. *Немов хотів він* [Дніпро], *наш старий, Всю силу показати, Мов підганяв він нас — мерщій Підводьте мур загати!* (Л. Первомайський); *Ми вмієм працювать, творити, підводити нові міста* (Р. Братунь).

11. *безос., що, у сполуч. зі сл.* ж и в і т, ч е р е в о. Втягуватися всередину, підбиратися. *Підводило кобилі черево, свербіла шкура під правою пахвою, рясно вкритою засохлим кізяком* (Остап Вишня); // *перен.* Відчувати голод. [Х а л я в а:] *Ну й живіт же мені підвело так, що, здається, стріскав би й собаку* (М. Кропивницький).

Підбива́ти (підво́дити, роби́ти *і т. ін.)* **/ підби́ти (підвести́, зроби́ти** *і т. ін.)* **пі́дсумок (пі́дсумки)** *див.* **підбива́ти.**

◊ **(1) [І] голови́ не підвести́** — стати фізично знесиленим, нездоровим, кволим і т. ін. *Я захирів так, що й голови не підведу* (П. Гулак-Артемовський); *Стас очуняв першого січня о п'ятнадцятій нуль-нуль за київським часом. Розплющив очі й усвідомив — голову не підвести* (Люко Дашвар); **(2) Ле́две го́лову підво́дити / підвести́** — бути фізично знесиленим, нездоровим. [Ж і н к а:] *Моє найменше* [дитя] *лежить в пропасниці, а я сама над ранок ледве голову підвожу* [підводжу] (Леся Українка); **Підбива́ти (підво́дити) / підби́ти (підвести́) ри́ску (ри́сочку)** *див.* **підбива́ти; (3) Підвести́ маши́ну** — вдатися до хитрощів; схитрувати. *Бува ще й так, що та приватна справа і сама знівечилась, — той підсік, другий — машину підвів, — усе прахом і розлетілось!* (Панас Мирний); [У с і:] *Кармелюк у Глузинцях? Мати Божа! Бідний пан Маркел!* [П а н Д у ш е ч к а:] *Не собачий тобі син — яку підвів машину? Пустив чутку, що сюди має прийти, а сам несподівано та в інше місце* (С. Васильченко); **(4) Підвести́ / підво́дити під дурно́го ха́ту** *кого* — діями чи словами обдурити, ошукати когось. *Поліцаї бігцем рушили в напрямі до райцентру. Дідові очі молодо сміялись. Другого дня поліція повернулась у село.., всі знали, що то дід Макар підвів їх під дурного хату* (Ю. Збанацький); **(5) Підвести́ / підво́дити під монасти́р** *кого і без прям. дод.* — діями, словами чи обманом поставити кого-небудь в скрутне або незручне становище; одурити. — *Вони — хитрі жінки, і мати і дочка, вони вам наговорять такого меду, що обіруч не піднести, а нишком підведуть під монастир — такі вони* (Марко Вовчок); *Різні думки клопотали її голову. Що як він* [панич] *не прийде? Скаже: під монастир підвести хочете* (Панас Мирний); — *Дівчино, дівчино, підведеш ти мене під монастир, знаю. А відмовити тобі не можу* (М. Дашкієв); **(6) Підво́дити (підбива́ти) / підвести́ (підби́ти) на гріх** *кого:* а) спонукати кого-небудь до якогось поганого, непорядного вчинку. — *То запасне сідло! .. Святкове! Не викидай, Хомо! ..* — *Не підбивай мене, Маковею, на гріх* (О. Гончар); *Щоки терли* [молодиці] *манією* [суриком], *А блейвасом і ніс, І лоб, Щоб краскою, хоч не своєю. Причаровать* [причарувать] *к собі кого б; Із ріпи підставляли зуби, Ялозили все смальцем губи, Щоб підвести на гріх людей* (І. Котляревський); [С т е х а:] *Щоб я свою дитину та ще й сама на гріх підвела, борони мене Боже!..* (М. Кропивницький); б) схиляти до інтимних стосунків, взаємин. *А зводницям* [у пеклі] *таке робили, Що цур йому вже і казать, На гріх дівок що підводили і сим учились промишлять* (І. Котляревський); *Зводив* [відлюдник] *собі на думку, яка вона гарна та молода дівчина, та почав уже й способу прибирати, як би її на гріх підвести* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо);

(7) Підво́дити / підвести́ під віне́ць *кого* — спонукати кого-небудь до одруження, вінчання. — *Як закомизиться вона, то старі зв'язану підведуть під вінець* (М. Стельмах); **(8) Підво́дити / підвести́ під одну́ графу́** *кого, що* — прирівнювати кого-, що-небудь у чомусь, не враховуючи різниці між ними. — *Рідний син — і то якось після чарки давай шпиняти: а ви, тату, тоді таки дров наламали, кого слід і кого не слід — під одну графу підвели* (О. Гончар); **(9) Підво́дити / підве́сти пі́дступ** *під кого* — зловмисно готувати неприємність, прикрість кому-небудь. — *Це Коцюбенко підвів під мене підступ! — сказав о. Артемій і постановив виселити Коцюбенка з села* (І. Нечуй-Левицький); **(10) Підво́дити (підно́сити) / підвести́ (піднести́) о́чі (по́гляд, зір** *і т. ін.)* — починати дивитися на кого-небудь, спрямовувати погляд на щось. *Підносила* [Дозя] *свої блискучі очі й встановляла* [зупиняла] *їх на його молодецькім, уродливім лиці* (І. Франко); *Я для потреби Вдав пустинника із себе..; Далі під вербу підходжу, Очі скромно вверх підводжу Та й говорю, як монах* (І. Франко); *Обоє мовчали. Дівчина час від часу підводила на нього ніжний, захоплений погляд* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); — *Ви знаєте, це нашого власного виробу, — зауважила жінка, коли я, випивши, аж прицмокнув. — Вашого? — здивовано підніс очі Карпо. — Ви хіба винороби?* (Олесь Досвітній); *Нотар підвів здивовані очі на присадкуватого дідка з ціпком і присунув до нього стільця: — Сідайте! Я вас слухаю* (П. Панч); — *От ви й покаялись; проститься вам, бо хто покається, хоч мовчки, хай підведе з просьбою очі до Спасителя, — тоді проститься* (В. Барка); **Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зво́дити** *і т. ін.)* **/ підня́ти (підійня́ти, підвести́, звести́** *і т. ін.)* **з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ** *і т. ін.) див.* **підніма́ти; Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, знíма́ти, здійма́ти** *і т. ін.)* **/ підня́ти (підійня́ти, підвести́, зня́ти, здійня́ти** *і т. ін.)* **ру́ку (ру́ки)** *див.* **підніма́ти; Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити, підво́дити** *і т. ін.)* **/ підня́ти (підійня́ти, піднести́, підвести́** *і т. ін.)* **го́лову** *див.* **підніма́ти; Підсува́ти (підсо́вувати, чини́ти) / підсу́нути (вчини́ти) ха́лепу** *кому* **<Підво́дити / підвести́ під ха́лепу** *кого***>** *див.* **підсува́ти; Притя́гує / притягло́ живі́т (живота́) до спини <Підвело́ живі́т (живота́)>** *див.* **притяга́ти.**

ПІДВО́ДИТИСЯ, джуся, дишся, *недок.*, **ПІДВЕСТИ́СЯ,** еду́ся, еде́шся; *мин. ч.* підві́вся, вела́ся, ло́ся; *док.* 1. Переміщатися знизу вгору, у вище положення. *З-поза піщаної стіни підводились купами білі кучеряві хмари* (Н. Королева); *Він вдарив по кроковці ногою. Вона .. підвелася вгору, і Тимофій перехопив її на льоту* (М. Стельмах); *Я ж бачила, як хмарка та вродилась: вона повстала з гучного потоку туманом білим, парою без барви, і тихо попливла понад водою глибокими ярами далі вгору, поволі підвелась, немов насилу, і вгору піднялась* (Леся Українка); // Виходити з опущеного або звичайного положення, повертаючись чи спрямовуючись догори (про голову, руку і т. ін.). *Він, схилившись на стіл, .. стогнав глибоко болісним голосом, і плечі йому, сухі й кістляві, то підводились, то осідали* (М. Івченко); *Сухі кістляві руки її підводились до темних хмар назустріч вітрові та блискавицям* (А. Шиян); *Хлопець спробував підвести руку і здивувався: рука підводилась дуже повільно, непевно* (В. Владко); *Тяжко підвестися Голові пониклій... Думи, наче хмари, — Я до них навиклий* (П. Грабовський); *Підвелися сумовиті і вогкі, як вересень, очі, на шиї корови мелодійно обізвався дзвоник* (М. Стельмах); // Віддалятися від горизонту (про небесні світила). *З-за лісу підводився ще більше надщерблений місяць* (А. Шиян); — *Гляньте, хлопці! Сонце підвелося!..* (В. Сосюра); *Сонце підвелося з води червоне, сяюче* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); // Ставати на яке-небудь підвищення. — *Чим далі йти ми будем від землі, Тим радісніш ногам і легше буде Підводитися по крутій скалі* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте); *Хома підвівся на підніжку біля перелазу* (М. Стельмах); * Образно. — *Ярославе Осмомисле, княже! Ти, могутній, високо підвівсь, ти своєю раттю, наче кряжем, від угорських гір загородивсь* (Н. Забіла); // Іти, їхати в напрямку догори. *Він рукою одвів багнет вартового — дав пройти до вагона командирові дивізіону, потім солдатові-саперові, а за ними вже й сам підвівся по східцях у тамбур* (А. Головко); // Бути спрямованим або розташованим знизу догори. *Тоненькі дула зенітних гармат підводяться у темне небо* (М. Трублаїні); *Сходи гранітні, залиті вогнем, урочисто підводяться вгору...* (С. Голованівський); *Земля .. знову круто підводилась угору* (М. Стельмах); // Стояти, виділяючись висотою; підносячись, містячись над чимось; височіти (у 1 знач.). *Обходить він патрулі, де грізно вдалину підводяться форти, де в міста глибині дзвенять і плачуть кулі, і гинуть злидарі з Марселем молодим...* (В. Сосюра); *Могутні дерева підводились високо над лісом* (М. Стельмах); *Дубри .. двома вежами підводились біля входу у вузьку протоку, яка тяглася, ніби вуличка, між прямовисними фасадами гранітних стрімчаків* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

2. Приймати стояче положення, вставати, виходячи з сидячого, лежачого, зігнутого і т. ін. положення. — *То ти не хоч, питаю?.. — Де вже його, пане, не хотіти? Ваша воля — ваша й сила! — покірно одказав Федір, підводячись з землі* (Панас Мирний); *Синявін поволі підводився з стільця, важко спершись обома руками на стіл* (Іван Ле); [Голоси:] *Вставай, гладка, копиці не розтовкуй. — Ой, рятуйте, не підведуся* (С. Васильченко); *Почувши своє ім'я, Вова немов прокинувся, рвучко підвівся на ноги* (О. Копиленко); *Сакій випустив з рук валізу. Хотів підняти її, нахилився — й не зміг підвестися, сів на призьбі* (Іван Ле); *Досить було йому підвестися — і він перетворювався на звичайного моряка, що погойдується в ході, наче краб* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); // Змінювати лежаче положення на сидяче, напівсидяче і т. ін. *Нога вже не так болить, як перше, і Дмитрик може підвестись на постелі* (М. Коцюбинський); *Без усякої сторонньої допомоги він ще легенько підвівся, сів і оглядівся навколо* (О. Довженко); *"Де я?" — запитав незнайомий німецькою мовою, підводячись на лікоть* (Ю. Яновський); *Невідомий підвівся навколішки* (О. Донченко); // Тягтися вгору, стаючи навшпиньки і т. ін. *Литка закрутив ганчірку і, підвівшись навшпиньки, заткнув її під товсту солом'яну стріху* (Г. Епік); *Вискочив і Нещадименко на високу могилу і, підвівшись на стременах, завмер, вдивляючись у далечінь* (О. Довженко); // Видужуючи, починати ходити. *Вона мовчала, поки Мотря недугувала, а як Мотря підвелася, породивши на Масниці сина Карпа, — Оришка пішла знову у двір правити провіанту* (Панас Мирний); * У порівн. *Низенька, у своїй чорній кофті, вона здалася Тамарі такою нещасною і кволою, ніби підвелася тільки-но після тяжкої хвороби* (А. Хижняк); // *перен.* Вставати, прокидатися зі сну. *Хто рано підводиться, за тим діло водиться* (прислів'я); *Ми посміювались, коли вони над силу підводилися вдосвіта на полювання* (В. Нестайко); *Раз Нимидорі*

приснилось .. Микола жне поперед неї, а вона поспішає за ним, та ніяк не дожене його. Коли підведеться вона, аж надворі вже день (І. Нечуй-Левицький); // *перен.* Ставати знову живим; воскресати. *Якби з жаги тієї Хоч раз в житті підводились мерці, Уже б давно в твоїй руці Струмила кров би В унісон з моєю* (Л. Забашта); *Із дівчатами в ніч заспівають* [трактористи] *такої, Що від степу до моря врожай потече; З чебрецевих могил підведуться герої — Стануть з юністю вірно плече у плече* (М. Стельмах); *Я іду з болгарином, з іспанцем, Потискаю дружні мозолі. Ти показуєш у землю пальцем, Я ж підвівсь недавно із землі* (Д. Павличко); [Г л о с т е р:] *То втрачено Париж? І здавсь Руан? Коли б ожив, підвівся знову Генріх, Від цих новин помер би він удруге* (І. Драч, пер. з тв. В. Шекспіра); // *перен.* Повставати проти гніту. *Я жду чогось — якихось перемін, Хоч зміни обстановки чи погоди, — Моя душа підводиться з колін І тягнеться до рідної природи* (І. Гнатюк); *Підвівся — хто зроду коритись не звик, Розігнуту випростав спину Володар життя — трудівник, робітник! Це він врятував Україну* (В. Бичко).

3. *перен.* Збільшуватися в рості, виростати (про рослини). *Трава підводиться, п'янюча і густа, І йдуть дорогою замислені дівчата* (К. Герасименко); *Починали підводитися жита та інше збіжжя* (Ю. Мушкетик); *Там, в приморських степах, підвелися сади, Цього літа уперше дарують плоди* (М. Нагнибіда); // Поставати, з'являтися в результаті будування. *Подивись тепер довкола, Як Донеччина зроста: Тут — встають завод і школа, Там — підводяться міста* (М. Упеник); *Нові підводяться квартали, І ллється струм дротами до села* (В. Симоненко); *Нові будинки підвелись, літак летить над ними, — в Сибіру, де були колись лиш хащі несходимі* (Н. Забіла); // З'являтися, поставати перед очима або в уяві. *В гудках, в димах, у клекоті Донбас Підводився наліво і направо* (Л. Дмитерко); *Із-за гори підвелася бузкова смуга сумівського лісу. Вона тяглася аж до обрію* (П. Панч); *Хрещатик підвівся в уяві, Починаючи наново вік* (С. Крижанівський); // Ставати виразнішим, поширюватись відносно чогонебудь, за рахунок чогось. *Ніч півколом западала на заході, а з сходу підводився м'якорожевий відблиск світання* (Г. Епік); *Зоря ранкова, наче стяг, Підводилася з пітьми...* (І. Муратов); // Підійматися вгору, над чим-небудь. *Тільки найбільші зорі можна помітити в жовтій заграві, що підводилась над містом, мов гігантська вогненна парасоль* (М. Руденко); // Починатися, наставати (про періоди, частини доби). *Коли за чужими садами підвівся вечір, вона довше вдивлялася в його глибину* (М. Стельмах); // Збуджуючись, наростати, підійматися (про почуття). *Відійшовши від Устини, Стадницький відчув, як в душі почав підводитись гнів проти цієї мужички* (М. Стельмах); *Підвівся у Сашкові страх незнаного, незвіданого, страх опинитись без рідних* (Ю. Покальчук).

4. *тільки недок.* Пас. до **підво́дити.** *Над одним з столів нависли дивної форми рефлектори, до них підводилась система проводів і труб* (О. Бердник); *Підсумки підводяться не для того, щоб зупинитися на них* (М. Рильський).

Встава́ти (підво́дитися, підніма́тися *і т. ін.)* **/ вста́ти (підвести́ся, підня́тися** *і т. ін.)* **з-за сто́лу (стола́)** *див.* **устава́ти.**

◊ **Встава́ти (підво́дитися) / вста́ти (підвести́ся) з лі́жка** *див.* **устава́ти; Підніма́тися (підійма́тися, підво́дитися** *і т. ін.)* **/ підня́тися (підійня́тися, підвести́ся** *і т. ін.)* **з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ** *і т. ін.) див.* **підніма́тися; [Як (чи)] зведе́ться (підні́меться, підійме́ться, підведе́ться, зді́йметься** *і т. ін.)* **рука́** *див.* **рука́.**

ПІДВО́ДКА, и, *ж.* 1. *рідко.* Дія за знач. **підво́дити, підвести́** 1; підведення (у 1 знач.). *На підводку електричної лінії, шосе і залізниці кинув він основні сили комсомольців* (В. Собко); *Стиль зачіски підкреслюють декоративні елементи (гребні, квіти, ювелірні прикраси, шпильки), а також способи макіяжу, зокрема зміна форми брів, підводка очей* (з навч. літ.).

2. Косметичний засіб для підведення очей. *Ще задовго до нашої ери єгиптяни й жителі Межиріччя виготовляли з різних матеріалів підводку для очей, щоб захистити чутливу шкіру від яскравого сонця пустелі* (з наук.-попул. літ.); *Гелеві, кремоподібні й рідкі підводки дають насичені кольори і є стійкими* (з навч. літ.).

3. *техн.* Деталь технічного спорудження для підведення газу, води, електричного струму і т. ін. до іншої деталі. *Використання гнучкої підводки має багато переваг в оснащенні громадських і домашніх водопроводів* (з навч. літ.).

ПІДВО́ДНИЙ, а, е. 1. Який міститься, росте або живе під водою, у водних глибинах. *Плив корабель, роздираючи хвилі, не день, не годину, .. Тишу морську пережидав, минув усі скелі підводні* (Леся Українка); *Червоне море .. грало прибоєм й гордилося своїми підводними мешканцями* (В. Багірова); *Здавалося, опустися на дно, розплющ очі — і побачиш підводне царство, помережане тонкими водоростями, серед яких спритно мандрують ще небачені риби* (В. Шкляр); // Власт. водним глибинам. *Знову глибинна тиша. І здається, що коли включається ехолот, то він вимірює не глибину, на якій висить човен, а саме підводну тишу* (В. Логвиненко).

2. Розташований, збудований під водою; занурений у воду. [С т е п а н:] *Спускався на саме дно. В підводній частині турбінного корпусу теж міни* (Яків Баш); // Признач., пристосований для виконання якої-небудь дії під водою. *Хомський говорив чітко, як командир підводного човна* (Ю. Андрухович); // Який здійснюється, має місце, відбувається під водою. *Макаренко викликав водолазів і запропонував організувати підводний похід до штольні* (М. Трублаїні).

Підво́дне пла́вання *див.* **пла́вання.**

◊ **Підво́дна течі́я** *див.* **течі́я; Підво́дне камі́ння** *див.* **камі́ння.**

ПІДВО́ДНИК, а, *ч.* 1. Моряк, який служить у підводних частинах військово-морського флоту. *Протягом години англійський флот втратив три кораблі та понад тисячу моряків. Їх потопив німецький підводний човен .. Це був винятковий успіх німецьких підводників* (М. Трублаїні); *Вони пішли на фронт добровольцями, щоб скоріше добратись до ворога і знищити його. Льотчиками вони зробилися швидко і так само просто й легко, як змогли б зробитися підводниками чи снайперами* (О. Довженко).

2. Фахівець із підводних робіт; водолаз (у 1 знач.). — *Це Борис Савович, — директор вказав на рудоголового юнака в морському кітелі. — .. Підводник... Натренований так, що може в цілковитій темряві навпомацки пробоїну залагодити...* (О. Гончар); *Підводники виконують різноманітну роботу на різних глибинах самостійно чи в складі команди, зокрема здійснюють пошук людей та предметів у воді, досліджують дно водойм* (із журн.); // Той, хто досліджує морські, океанські глибини; акванавт. *Жак-Ів Кусто став прославленим підводником, найвідомішим у світі дослідником океану* (з наук.-попул. літ.).

3. Спортсмен, який займається підводним спортом. *Кубок України з плавання в ластах вибороли підводники Луганщини* (з газ.).

ПІДВО́ДНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **підво́дник** 2, 3. *Без внутрішнього посміху не могли чабани дивитись, як ця льотчиця, чи підводниця, високо підібравши спідницю.., місить і місить після гарячих пляжних пісків холодну в замісі глину* (О. Гончар).

ПІДВО́ДЧИК, а, *ч.* Той, хто править кіньми або волами на підводі. *Панько віддав коня одному з підводчиків і кинувся на греблю. Вода була врівень з бровкою вузького насипу* (І. Багмут); *Стоїть парокінна підвода з бочками пального, двоє дядьків покурюють осторонь .. Мабуть, сторож і підводчик, возій пального...* (О. Гончар); *Щоб хоч трохи допомогти коням, підводчики і всі чоловіки сходили з возів* (Б. Левін).

ПІДВО́ЖЧИК, а, *ч.* Той, хто підвозить що-небудь. *Працював Петро .. спочатку підвожчиком води для стар採еньких тракторів, тоді причіплювачем* (О. Копиленко); *Сильвестр виріс у багатодітній сім'ї, .. де, народжуючись, діти були віддані самі собі. Інакше й не могло бути в сім'ї підвожчика кормів і телятниці* (В. Лис).

ПІДВО́ЗИТИ, о́жу, о́зиш, *недок.*, **ПІДВЕЗТИ́,** зу́, зе́ш; *мин. ч.* підві́з, везла́, ло́; *док.* 1. *кого, що.* Везти, довозити когось, щось до певного місця, пункту яким-небудь транспортом. *Стікає лойова свічка, надворі починає сіріти, і до будинку пара рисаків підвозить сани з паном* (О. Іваненко); *Звичайний розклад поїздів було порушено, — певно, тому, що підвозили до Чертсі війська й гармати* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса); *— До "Червоного Жовтня" їду .. — Сидорчук хитнув головою: — Далеченько... Може, підвезти б тебе* (С. Журахович); *— Я велів, щоб підвезли тебе до станції, Марійко; підвода, мабуть, уже готова* (І. Цюпа); *Карл Павлович підвіз його в своїх презручних санях аж до дверей. — Чекаю вранці, — мовив, подаючи Тарасу руку* (Василь Шевчук); // *що.* Доставляти, привозити який-небудь вантаж до якогось місця, пункту. *Запропонував* [Пєшков] *заховати хлопця в машині, що підвозить продукти* (Є. Кравченко); *Заскреготали вагонетки, на яких підвозили нові рейки, стальні шпали та різноманітний інструмент для ремонту колії* (В. Малик); // *кого.* Везти кого-небудь якийсь час, попутно. *Часом добрий чоловік лучався і підвозив її, а більш того, що йшла* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Куля .. влетіла в праве бічне скло і на смерть вразила піхотинця, якого він підвозив з санбату до фронту* (Ю. Мушкетик); *— Сідай, Романе, підвезу! — порівнявшись, гукнула з саней закутана в кожух по самий ніс Орина Окунь* (М. Стельмах); *От, бувало, ідеш тією бруківкою, а повз тебе пролітають машини. Переганяють, переганяють, і ніхто не зупиниться, щоб підвезти* (В. Шкляр); // *із запереч. част.* н е. Не мати сили, не спромогтися везти кого-, що-небудь. *— Кожного разу, як у Харків їдеш, такого "сидора" шнуруєш, що конякою не підвезеш. А вивчишся, то яка нам з того користь буде?* (Григорій Тютюнник).

2. *що і без прям. дод.* Доставляти, додаючи до привезеного. *На станції цілі кучугури навалено їх* [буряків], *і ще підвозять, скидають* (А. Головко); *Залізниця ешелон за ешелоном підвозила на причальну лінію все нові й нові вагони вантажів* (А. Санченко).

3. *тільки док., кому, безос., розм.* Те саме, що **повезти́** 3. *— Та що ти кажеш?.. Як тобі підвезло!* (Ю. Смолич); *— Мої бійці .. вже чоботи ґуталінять, кому підвезло* (А. Кокотюха).

◊ **(1) Підвезти́ візка́** *кому* — нишком або ненароком зробити прикрість, неприємність і т. ін. кому-небудь. *Догадалася Варка, що Євмен візка підвіз, і почала вона з того дня в'їдатися в діда та лихословити про його* [нього], *а він мовчить та щось замишляє* (О. Кониський); *Вчителька вона хороша, лагідна.., а я їй підвіз такого візка* (Л. Смілянський).

ПІДВОЛІКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДВОЛОКТИ́, ПІДВОЛІКТИ́,** лочу́, ло́чеш, *рідко* **ПІДВОЛОЧИ́ТИ,** лочу́, ло́чиш; *мин. ч.* підволі́к, волокла́, ло́ *і* волікла́, ло́; *док., кого, що, розм.* Підтягати, наближати до чого-небудь, волочачи. *"Карий" сьогодні мовчав — мовчки (підволікаючи ногу) піднявся по драбині, мовчки підважив ляду* (О. Забужко); *Вона* [ящірка] *підвелась і, ще підволікаючи судомно зведені задні лапи, зробила кілька перших кроків* (О. Ірванець); *Корій взяв його під руки, .. підволік до столу і всадив у крісло* (Любко Дереш); *Тарзан схопив пантеру за шкірки, підволік її впритул до Мугамбі* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

(1) Ніг не [зду́жати] підволочи́ти (підволокти́) — не мати сил, щоб іти. *— Озьми* [візьми] *мене за руку та веди, я швидко впаду. Ніг не підволочу* (Г. Квітка-Основ'яненко); [Г р и ц ь к о:] *Краще тому странному людові богадільню вибудувати. Інше так підоб'ється — не здужа ніг підволокти, — от би воно й одлежалося у тій богадільні* (Панас Мирний).

ПІДВОЛО́ЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підволо́жити.** *Швидкість випаровування вологи з поверхні макаронних виробів має бути однакова зі швидкістю її підведення із внутрішніх шарів до зовнішніх, тому сушіння звичайно чергується з підволоженням* (з наук. літ.).

ПІДВОЛО́ЖИТИ *див.* **підволо́жувати.**

ПІДВОЛО́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підволо́жувати.** *Підволожування ґрунтових овочів.*

ПІДВОЛО́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДВОЛО́ЖИТИ,** жу, жиш, *док., що.* Робити вологішим, додавати вологи. *Солоно-копчені вироби обов'язково підволожують* (з наук. літ.); *За дві-три години перед подрібненням зерно рекомендовано підволожити* (з навч. літ.).

ПІДВОЛОКТИ́ *див.* **підволіка́ти.**

ПІДВОЛОЧИ́ТИ *див.* **підволіка́ти.**

ПІДВОРІ́ТНИЙ, а, е. Який міститься під воротами, прилягає до воріт. *Саме в ту хвилину, коли вона, завернувши в браму, вже пройшла половину підворітного тунелю, Галя почула позаду жіночий голос: — Стоп! Ще крок — стрілятиму!* (Ю. Смолич); *На підворітній проїзній частині встановлюють монорельсу, по якій рухається полотно воріт на колесах* (з навч. літ.).

ПІДВОРІ́ТНЯ, і, *ж., розм.* Те саме, що **підворі́ття** 2. *Змінився й Арій Федорович Нещадим .. Кобилятинські пси боялися гавкати на нього, а тільки гарчали, підбираючи під себе хвости, і щезали в підворітнях* (О. Чорногуз); *З підворітні вискочив .. чорно-білий кіт* (Валерій Шевчук); *Діставшись до місця, чоловік завернув до найближчої підворітні, аби .. пройти дворами* (А. Кокотюха); *Горіку пішов одинадцятий. Розваги перекидалися із підворітні до лісу, з лісу до підворітні* (О. Ульяненко).

ПІДВОРІ́ТТЯ, я, *с.* 1. Проміжок між воротами й землею. *З підворіття загарчав на неї великий пес, але дівчинка, не спиняючись, махнула рукою* (О. Іваненко).

2. Отвір для проїзду або проходу в двір (звичайно в кількаповерховому будинку). *Міклош спинив машину, вислизнув на тротуар і підбіг до низького і напівтемного, схожого на тунель підворіття* (Л. Первомайський); *Вона круто завернула під важке склепіння старого підворіття і спинилася в одному із .. нічим не примітних дворів* (М. Руденко); *— Я запам'ятав підворіття — обабіч нього два гранітних стовпчики, щоб машини, заїжджаючи, кути підворіття не оббивали. Це ще з довоєнних часів лишилося у старих підворіттях* (В. Нестайко); *Довго і сумно дивилась вона крізь золотий прямокутник підворіття на вулицю, де перед вітриною універмагу стояли людина і собака...* (І. Жиленко).

ПІДВОРУ́ШЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **підворуши́ти.** *Підворушене сіно необхідно пресувати зразу після утворення валків, бо під час підбирання злежаних валків збільшуються втрати за прес-підбирачем і забиваються його робочі органи* (із журн.); * Образно. *Над поріділими лісами підіймалась і темно-синіми клаптями розповзалась підворушена ніч* (М. Стельмах).

ПІДВОРУ́ШЕННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **підворуши́ти.** *Підворушення землі після поливу дає можливість запобігти захворюванню рослин при надлишковій волозі* (із журн.).

ПІДВОРУШИ́ТИ *див.* **підвору́шувати.**

ПІДВОРУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДВОРУШИ́ТИ**, ушу́, у́шиш, *док., розм.* 1. *що.* Злегка, трохи ворушити (у 2 знач.). *Волосся одкрите вітер йому підворушував* (П. Тичина); *Один з них* [братів], *нагнувшись над мискою, помішував юшку. Другий палицею підворушував вогонь* (В. Малик); *Вовкулака знов підворушив жар, од якого червоні відблиски пробігли його лицем* (В. Шкляр).

2. *тільки док., кого, перен.* Те саме, що **поворуши́ти** 4. *В історичному клубі знають, кого треба підворушити, щоб гідно вшанувати героїв* (із журн.).

ПІДВОСКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДВОСКУВА́ТИ**, у́ю, у́єш, *док., що.* Те саме, що **підво́щувати.** *Підвосковують автомобіль, якщо фарба потьмяніла* (із журн.); *Підвоскувати нитки.*

ПІДВОСКУВА́ТИ *див.* **підвоско́вувати.**

ПІДВО́ЩЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підвощи́ти.** *Лляні нитки пушаться, тому потребують підвощення* (з навч. літ.).

ПІДВОЩИ́ТИ *див.* **підво́щувати.**

ПІДВО́ЩУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підво́щувати.** *Підвощування яблук уповільнює процес їх висихання* (із журн.).

ПІДВО́ЩУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДВОЩИ́ТИ**, щу́, щи́ш, *док., що.* Вощити додатково, ще трохи або час від часу; підвосковувати. *У ранньотрипільському періоді під час виготовлення керамічного посуду до вимоченої глини домішували дрібний шамот, поверхню старанно згладжували, покривали шаром ангобу й підвощували* (з навч. літ.); *Шовкові нитки, якщо вони слабкоскручені, бажано підвощити* (із журн.).

ПІДВУ́СНИК *див.* **підву́сники.**

ПІДВУ́СНИКИ, ПІДУ́СНИКИ, ів, *мн. (одн.* **підву́сник, піду́сник**, а, *ч.).* Волосся в кутках губ, що є продовженням вусів. *Генерал часто заскріб підусника* (П. Панч); *Кузьма Іванович .. мав тепер довгі вуса з підусниками* (Ф. Бурлака); *Озвався сусід з нижньої лави..; його капелюх — обшкрябаний і вижмаканий, але чистий на диво. Вуса з підвусниками і борідка* (В. Барка); *Кир опустив голову, жовті обкурені махрою підусники тріпнулися* (Григорій Тютюнник); *По ній* [дорозі] *котився круглий, як барильце, чоловічок з чорнезними довгими вусами та підвусниками* (Валерій Шевчук).

ПІДВ'Я́ЗАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підв'яза́ти.** *Сад за огорожею вражав чистотою незвичайною. Все тут було скопане, прополене, висмикане, полите, підв'язане* (І. Сенченко); *Робітник був в обірваній, не раз латаній ватянці, дірявих чоботях з підв'язаними мотузком підошвами* (Л. Смілянський); *Дядько пригорщами брав з підв'язаного до шиї лантуха овес і сіяв його* (М. Томчаній); *Павлові коні неспроможні збагнути, за віщо їм така шана? .. В підв'язаних хвостах майорять яскраві стьожки. Коні вимиті, вичищені* (М. Циба); *Ой я свого чоловіка нарядила паном: сорочечка по коліна підв'язана валом* (Номис); *Він мав довге волосся, комір його лікарняного халата був піднятий і підв'язаний чорною оксамитовою стрічкою* (І. Роздобудько); // **підв'я́зано**, *безос. пред. Дядьки йдуть статечно, й жердина поміж ними прогинається, бо таку важку ношу до неї підв'язано* (Є. Гуцало).

2. *у знач. прикм.* Який підв'язався (у 1 знач.). *Підв'язана синеньким фартушком, вона вправно орудувала ножем, і срібляста луска блискучим віялом летіла з-під її рук за борт* (В. Малик); *Кум Цибуля теж був тут. Підв'язаний, видно, спеціально вкороченим для нього синім фартухом, він ревно допомагав Альоші* (В. Нестайко).

ПІДВ'ЯЗА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підв'яза́ти.** *Рожева троянда, що виростає заввишки до 1,5 м, потребує підв'язання* (із журн.).

ПІДВ'ЯЗА́ТИ *див.* **підв'я́зувати.**

ПІДВ'ЯЗА́ТИСЯ *див.* **підв'я́зуватися.**

ПІ́ДВ'ЯЗКА, и, *ж.* Те, чим що-небудь підв'язують. *То сюди, то туди озирнеться* [Домаха], *то пісеньки під ніс собі мугиче, то хусточкою помахує, то нахилиться підв'язку підв'язувати...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Генерал — людина вже в літах, сивий, рука на підв'язці* (А. Чайковський); *Ось і золото... Золоті бляшки з жіночих підв'язок, золоті диски для зубів, миколаївські червінці...* (М. Руденко); *У правій руці джентльмен тримав чорного крислатого капелюха.., а в лівій — тростину з чорного дерева. Підв'язки з пишними бантами з стрічок підтримували його шовкові панчохи* (П. Мовчан, пер. з тв. Р. Сабатіні).

ПІДВ'ЯЗКО́ВИЙ, а, е. 1. Стос. до підв'язки. *Підв'язковий матеріал.*

2. Уживається як складова частина ботанічних, зоологічних назв, термінів. *Підв'язковий аспід — це яйцекладна змія завдовжки 40–52 см із синювато-сірою, чорною або темно-коричневою спиною та білуватим черевом* (з наук.-попул. літ.).

ПІДВ'ЯЗНИ́Й, а́, е́. Який підв'язується під що-небудь, до чого-небудь. *Під час розкопок в Ольвії були знайдені фібули з підв'язним приймачем у формі невеликого жолобка* (з навч. літ.).

ПІДВ'Я́ЗУВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для підв'язування. *Підв'язувальний дріт використовують для підтримування стовбурів пишноквітних кущів і підв'язування в'юнких рослин* (з навч. літ.).

ПІДВ'Я́ЗУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підв'я́зувати.** *Юку, спеціальну таку нитчасту траву, що йде на підв'язування винограду, дідусь у себе на відділку перший посіяв!* (О. Гончар).

ПІДВ'Я́ЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДВ'ЯЗА́ТИ,** яжу́, я́жеш, *док., що.* 1. Прикріплювати, прив'язувати що-небудь до чогось, позбавляючи можливості обвисати, хилитися, падати і т. ін. *Антіной відразу побачив її в садку: стояла біля високого куща тамарисків і підв'язувала галузки* (Н. Королева); *Замфір ходить поміж кущами, де тичку очеретяну поправить, де лист зайвий оскубе, де лозину підв'яже* (М. Коцюбинський); // Закріплювати нерухомо що-небудь, зав'язуючи. *Сандалії розбиваються на скелях. Вона підв'язує їх стьожками, одірваними від сарі* (О. Бердник); *Мацюня забирався на сідло, схоже на величезний лопуховий лист, міцніше підв'язував ремінець картуза* (А. Михайленко); *Еней, молитву прочитавши I шапку цупко підв'язавши, В лісную* [лісову] *гущу і пішов* (І. Котляревський); *Чоловік віз мішки від вітряка, та вісь йому уломилась. Чоловік той хоче, щоб підв'язати як-небудь, так шкапа не стоїть* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Милиці неприродно-високо піднімали їй плечі, і вона була схожа на птаха, якому туго підв'язали крила* (С. Журахович); *Він .. перев'язав рану. Потім підв'язав руку перед грудьми* (В. Малик); // *у сполуч. зі сл.* х в і с т. Зав'язувати у коня вузлом хвіст, щоб не метлявся. *Хвости в дорогу коням підв'язати, Взять батога, востаннє закурить, — І: но, малі!* (М. Рильський); * Образно. *Щовечора я п'ю .. чай або гербату, підв'язую хвости незавершеним за день справам* (К. Москалець).

2. Обв'язувати, обмотувати чим-небудь щось. *Мовчки почали* [вівчарі] *збиратися — підв'язували старенькі череси, неквапливо натягували крисані, діставали ґирлиґи* (М. Олійник); *На хвилину колони спинились під горою; солдати тісніше підв'язали пояси, передихнули* (С. Васильченко); *Нападники дуже вправно підв'язали полоненим рятівні коркові пояси під пахви і, скинувши усіх трьох у воду, поприв'язували мотузками до свого човна* (М. Трублаїні); *Юля повернулася назад весела і чиста. Волосся на голові підв'язала хустинкою* (Григорій Тютюнник); *Довгу, до колін, сорочку підв'язав* [Антін] *мотузкою* (С. Чорнобривець).

ПІДВ'Я́ЗУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПІДВ'ЯЗА́ТИСЯ,** яжу́ся, я́жешся, *док.* 1. Обв'язувати, підперізувати себе. *Їхні душі вже розповідають у раю братам про нову битву з невірними, але хан знає, що паском перемоги підв'язуватися рано* (Ю. Мушкетик); *Драна кожушина, .. чоботи обмотані ганчір'ям .. Як підв'яжеться* [Йонька] *— як від татарської орди відірвався* (Григорій Тютюнник).

2. *тільки недок.* Пас. до **підв'я́зувати.** *Взуття було зроблено з бичачої шкіри і підв'язувалось ремінцями, перехрещеними на кісточках* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПІДВ'Я́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підв'ялúти.** *Вітер .. доносить пахощі підв'яленого на лозах винограду* (З. Тулуб); *Правильно засолений, а потім підв'ялений бичок — це дивовижно смачна страва* (з газ.); // **підв'я́лено,** *безос. пред. Філе ляща підв'ялено за температури 22–27 °С* (з навч. літ.).

ПІДВ'Я́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підв'ялúти.** *Кореневища скополії розрізають уздовж, сушать після триденного підв'ялення в сушарках при температурі не вище за 60 °С* (з навч. літ.).

ПІДВ'ЯЛИ́ТИ *див.* **підв'я́лювати.**

ПІДВ'ЯЛИ́ТИСЯ *див.* **підв'я́люватися.**

ПІДВ'Я́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підв'я́лювати.** *У процесі підв'ялювання в листі м'яти зменшується вміст вологи і відбуваються інші біохімічні зміни, що впливають на її властивості* (з наук.-попул. літ.).

ПІДВ'Я́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДВ'ЯЛИ́ТИ,** ялю́, я́лиш, *док., кого, що.* Трохи, злегка в'ялити (у 1 знач.). *Листя китайського білого чаю підв'ялюють, злегка мнуть і просівають* (із журн.); *Перед копченням ляща підв'ялюють* (з газ.); *Перш ніж просушити і підв'ялити скибочки яблук, їх обов'язково просочують медовим сиропом* (з навч. літ.).

ПІДВ'Я́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ПІДВ'ЯЛИ́ТИСЯ,** я́литься, *док.* 1. Ставати трохи, злегка в'яленим. *Плоди інжиру підв'ялюються ще на гілках дерева, набуваючи приємного цукристого й ароматного смаку* (із журн.); *Сьогодні добре дичина підв'ялилась... Через день-два можна їсти...* (Ю. Логвин).

2. *тільки недок.* Пас. до **підв'я́лювати.** *Чай підв'ялюється, скручується вручну в тугу перлину та висушується* (з навч. літ.).

ПІДГА́ВКУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **підга́вкувати.** *Кудлатий песик починає погрозливо гавкати. Не впускає на подвір'я. Йому на допомогу прибігає велика лайка, і починається дружнє підгавкування* (з мемуарної літ.); *Я не розсилатиму рукописів, подумаєш, визнання, це підгавкування сильнішим* (Є. Пашковський).

ПІДГА́ВКУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* 1. Супроводжувати гавканням які-небудь звуки (про собаку, лисицю та деяких інших тварин). *Свиридон стогнав частіше, голосніше, і серце Мушки* [собаки] *стискалося од болю, вона жалісно підгавкувала* (Ю. Яновський); *Комірець* [собача] *усе підгавкував і до того ж вельми весело .. Стукання повторилося. Цього разу воно вже було настирливіше* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда); * Образно. *Бубоніли важкі кулемети: "бу-бу-бу", їм дружно підгавкували автомати: "гав-тяв-тяв"* (П. Загребельний).

2. *перен., зневажл.* Супроводжувати дії, вчинки і т. ін. кого-небудь криками, галасом. *Бородань .. зник у трейлері — трейлер захитався, всередині здійнявся такий ґвалт — вуха різало. Верещала жінка, підгавкували діти* (Люко Дашвар); // Підтакувати кому-небудь час від часу; вторувати (у 3 знач.). *Он Теплов, рудий собака, у вухо імператриці: повернути селян у кріпацтво .. А йому й інші підгавкують .. А Січі другої ніколи не буде* (Ю. Мушкетик).

ПІДГАЛДИ́КУВАННЯ, я, *с., зневажл.* Дія за знач. **підгалди́кувати.** *Він є незалежним, має свій погляд на все і не буде зважати на чиєсь підгалдикування* (із журн.).

ПІДГАЛДИ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок., зневажл.* Галдикати, підтакуючи час від часу. *Орина остаточно переконалася в тому, що Тихін Амосович є такий, як і всі .. Та й про що йому з нею говорити? Чи вміє взагалі він говорити з людьми, окрім, як підгалдикувати? Яка туга, яка безмежна туга...* (Л. Первомайський); *— Ага, ага .. Всяке буває, — підгалдикувала п'ятиюрідна тітка з Пісок* (В. Нестайко).

ПІДГАЛУЗЕ́ВИЙ, а, е. Стос. до підгалузі. *Кабмін затвердив регіональні, цільові, галузеві та підгалузеві програми соціально-економічного розвитку країни* (з газ.).

ПІДГА́ЛУЗЬ, і, *ж.* Підрозділ, складова частина певної галузі (господарства, науки і т. ін.). — *Профілактика в моїй системі виховання людського організму обертається в найпершу, основну .. Як невеличка підгалузь лишається лише хірургія — як медицина нещасного випадку* (Ю. Смолич); *У концептуальній моделі суміщаються уявлення різних користувачів (різних спеціалістів зі знань у окремих підгалузях предметної галузі)* (з наук. літ.); *Співвідношення між заробітною платою і продуктивністю праці мають обчислюватися диференційовано для галузей та підгалузей народного господарства* (з навч. літ.).

ПІДГАНЯ́ЛЬНИК, а, *ч.* Той, хто підганяє кого-, щонебудь. *Менеджер виробничого процесу виступає в ролі підганяльника, а також відповідає за замовлення набору та подання завершених рекламних матеріалів, якщо вони потрібні для флексографії, фотогравюри або офсетної репродукції* (з навч. літ.); *Підганяльник котушок 2-го розряду перевіряє та виміряє електричні параметри контурних котушок дроселів, потенціометрів тощо, а також підганяє їх до заданих величин із застосуванням електровимірювальних приладів* (з мови документів).

ПІДГАНЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підганя́ти.** *Андрій все-таки папірця прочитав, перш ніж його підписувати, не звертаючи уваги на всі підганяння* (І. Багряний); — *Сподіваюсь, що й далі все тут матиме такий вигляд, як зараз. Проте ми повинні домогтися ще більшого. І без підганяння* (Ю. Шовкопляс); *Цілий наступний день міс Лі інтенсивно зосереджувалась .. Причісування, прасування, приміряння та підганяння убрань, гримування і, звичайно, ще безліч усяких процедур* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека).

ПІДГАНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ПІДГО́НИТИ,** ню, ниш, *недок.*, **ПІДІГНА́ТИ,** піджену́, піджене́ш, *док.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Примушувати швидше йти, їхати. — *Бодай вам добро снилося! — базікав Яким, підганяючи гнідка вожжиною* (Панас Мирний); *Офіцер гнівався, нервував, штовхав мене в спину і підганяв, бо йому дуже не подобалася моя "воляча хода"* (Г. Епік); *По дорозі Олянка веде корову з телям, а Серьожка допомагає їм — теля прутом підгонить* (А. Головко); *Виїхавши на горбок, господар підігнав коня, і вже до вух художників долетів кінський тупіт* (В. Гжицький); * Образно. *Серпень невблаганно підганяв осінь* (О. Ульяненко); * У порівн. *Він йшов похапливо, ніби його хтось підганяв* (Олесь Досвітній); // Примушувати або заохочувати робити що-небудь швидше. *Я ще б писала та й писала, а тут треба вже кінчати, бо вже й так підганяють* [Ліля з дітьми], *кажуть, на пошту спізнюся* (Леся Українка); — *Ану-ну, — підгонив староста, — кажи, говори* (Л. Юхвід); — *Давай магазин!.. Жвавіш повертайся..! — підгонив він* (О. Гончар); *Фрей слухав, насупившись. А як Андрій урвав, він обережно підігнав з цікавістю: — Ну, далі... Але Андрій замовк* (І. Багряний); // Сприяти швидкості пересування, спонукати до більш швидкого руху, пришвидшувати дії. *Сніг він отрусить та й знову дере вперед; дурноверхе завзяття його підганяє* (Панас Мирний); *Вона бігла, швидко-швидко перебираючи ногами, а вітер і каміння били її, штовхали, підганяли і стукали в повсть, яка і захищала її, і, як парус, помагала вітрові* (З. Тулуб); *Голод нас лютий водив, Голод підгонив у путь. Ви не побачили жнив, Ані садів, що цвітуть. Пан відбирав все, що міг* (О. Ющенко); *З далекого моря занесло хмарину, — Приніс її вітер, підгонив у спину* (М. Познанська); // Пришвидшувати виконання якихнебудь дій або настання якихось подій. — *Прийшло повідомлення, що маю завтра виїжджати з делегацією в Угорщину, довелося деякі справи підганяти...* (М. Чабанівський); *Треба лиш бути справді терплячим і не намагатися підганяти події. Все має свою логіку і свій розвиток* (М. Слабошпицький); — *Передай шефу, що не прийду ще днів три. Дисертацію піджену, справи деякі...* (О. Бердник); // Стимулювати швидкий ріст (про рослини). *Якщо потрібно підігнати ріст розсади капусти, її підживлюють розчином азотного добрива й рясно поливають* (з навч. літ.).

2. *кого, що.* Змушуючи рухатися в певному напрямку, женучи, наближати, спрямовувати до чого-небудь. — *Навіть до доброго треба нас батогом підгонити, — кінчив Неважук свою промову* (Л. Мартович); *Всю тяжкість чоловікової роботи вона вхоплює навіть не тоді, коли він працює, рушить землю, горне та вергає із забоїв на дамбу, а ще більше тоді, коли піджене до танка свого бульдозера й починає вовтузитись біля нього* (О. Гончар); // Прискорюючи дії, намагатися швидше виконати що-небудь. — *В неділю всі возили хліб — останні ж проценти підганяємо* (С. Журахович); *Вхопивши ложку, їв* [Гадина], *що міг захопити. Тільки підігнавши трохи за другими, він відсапнув* (І. Франко).

3. *що.* Щільно припасовувати, приганяти одне до одного. *Він вибрав кілька товстих дощок і почав стесувати по боках, підганяючи одну до одної* (С. Голованівський); *Треба пришабрувати, припасувати обидві половинки циліндра, з великою точністю підігнати одну до одної так щільно, щоб навіть масло не могло просочитися* (В. Собко); // Приводити у відповідність до чого-небудь за розміром, формою і т. ін. *Коваль підганяв до комбайна деталі, Чоло покривали і сажа, і піт* (П. Воронько); *Ковалі підгонили на нього* [коня] *підкови, не дозволяючи ні Брянському, ні Чернишеві допомагати* (О. Гончар); *Старшина Авілов умудрився підігнати Шатілову нову солдатську форму* (Є. Кравченко); *Ігор Борисович .. підвів* [Сашка] *до мікроскопа. — .. Обережно, не поспішай так, порегулюй трохи оцим мікрогвинтом, піджени до свого ока* (М. Білкун); // *перен., розм.* Підладжувати під який-небудь зразок, узгоджувати з якимись уподобаннями. *Редакція зобов'язує журналіста дати в номер інтерв'ю чи репортаж. Отже, форма вже продиктована, задана. І репортер має під неї підганяти конкретний зміст* (з наук.-попул. літ.); // *перен.* Домагаючись якої-небудь мети, підтасовувати факти, аргументи, розрахунки і т. ін. *Що краще: .. працювати над науковим дослідженням, підганяючи факти під наперед відомі висновки, чи плутатися у прізвищах акторів* (Н. Сняданко); *У Лейпцигу є всі шрифти й машини, А шахраїв сам Гітлер накує. Через криві лекала і рейсшини Переведуть на кальку все, що є Й чого нема. Де рисочка нечиста — Підчистять, перекрутять, підженуть. Здається, з цього в кожного фашиста І починалась горезвісна путь* (П. Воронько).

ПІДГАНЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, **ПІДГО́НИТИСЯ,** нюся, нишся, *недок.*, **ПІДІГНА́ТИСЯ,** піджену́ся, піджене́шся, *док.* 1. *розм.* Значно виростати; виганятися (у 1 знач.). *Цвіли квітки, підганялася вгору трава, готова під косу* (І. Нечуй-Левицький); *За літо школярики підігналися вгору* (із журн.).

2. *тільки 3 ос., недок.* Швидко рухатися, спрямовуватися до чого-небудь. *Скроні лейтенанта налилися кров'ю і пульсували двома великими п'явками. Він відчув, як кров підганяється у голову* (О. Ульяненко).

3. *тільки недок.* Пас. до **підганя́ти, підго́нити.** *Під офіс підганялось кілька автобусів* (С. Жадан); *Доллерові куди більше личив би десятий пункт тої ж статті, .. під яку підганялось здебільшого не тільки розповідання анекдотів, а й пасивне слухання їх* (Б. Антоненко-Давидович); *Найцікавіші думки були в головах людей, але щойно вони починали викладати їх на папір, усе підганялося під загальну опінію* (Г. Пагутяк); * Образно. *Вона поринула в чарівні мрії .. "Розум мого Жульєна не підганяється до тісного крою салонного зразка"* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

ПІДГАРИ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Гарикати час від часу. *Не буває Лука Задерикуватий, В нього вдача така Підгарикувати* (Д. Білоус).

ПІДГА́РКУВАТИ, ує, *недок., розм.* Гаркати час від часу. *Потріпував* [пес] *довгим рудим вухом, з якого капала кров, і од кожного дотику знов скавучав, аж підгаркував* (Дніпрова Чайка).

ПІДГАРТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підгартува́ти.** *Температурні властивості лазера підвищують міцність підгартованих крайок деталі* (з наук.-техн. літ.); * Образно. *Підгартований морозом, сніг пересипався за халяви. Я зачерпнув пригорщу, покуштував на смак* (Р. Андріяшик).

ПІДГАРТО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підгарто́вувати.** *При наплавленні вирішують низку складних проблем, зокрема й щодо супутнього підігріву для уникнення крихкості металу в підгартовуваних зонах деталі* (з навч. літ.).

ПІДГАРТО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підгарто́вувати.** *Температурні властивості лазера зумовлюють підгартовування кромки оброблюваної деталі, що підвищує її міцність* (з наук.-техн. літ.).

ПІДГАРТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДГАРТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що.* Гартувати злегка або час від часу. *Перлітові сталі підгартовують на повітрі незалежно від товщини зварного шва* (з навч. літ.); [Жандарм:] *Як чоловіка в військо промуштрували, та по босняцьких горах прогонили, та на шандарській службі підгартували, то куди вже йому давні любощі згадувати* (І. Франко).

ПІДГАРТО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПІДГАРТУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. Гартуватися додатково, злегка або час від часу. *Нікелькрем'яниста сталь має високу пластичність, не підгартовується при охолоджуванні на повітрі після гарячого плющення і не дає обривів дроту при волочінні* (з навч. літ.); *Лобода ще зранку вирішив: на Скарбне. Поїде в ті райські місця, накупається досхочу, спочине душею, підгартується, — бо ж у здоровому тілі здоровий дух!* (О. Гончар).

2. *тільки недок.* Пас. до **підгарто́вувати.** *У XIX ст. важко працювали машиністи та їх помічники на залізничному транспорті. Протягом 100–130 верств підкидалося в топку від 100 до 150 пудів вугілля, яке підгартовувалося, і підрізалися колосники важким різаком* (з навч. літ.).

ПІДГАРТУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підгартува́ти.** *Зварні з'єднання з вуглецевих сталей можуть одержувати недостатні пластичні властивості внаслідок часткового підгартування* (з наук.-техн. літ.).

ПІДГАРТУВА́ТИ *див.* **підгарто́вувати.**

ПІДГАРТУВА́ТИСЯ *див.* **підгарто́вуватися.**

ПІДГАТИ́ТИ *див.* **підга́чувати.**

ПІДГА́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підгати́ти.** *Багато озер у горах Європи облямовані льодовиками й частково підгачені їх наносами і мають дуже порізану берегову лінію та значну глибину* (з наук.-попул. літ.); // **підга́чено,** *безос. пред. Озеро Бребенескул, розташоване на Чорногірському хребті Українських Карпат на висоті 1801 м над рівнем моря, підгачено порогами і має круті й високі береги з кам'яними осипищами* (з навч. літ.).

ПІДГА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДГАТИ́ТИ,** ачу́, а́тиш, *док., що.* Гатити (у 1 знач.) додатково або злегка. *З слобід і хуторів нагнали народу тисячами; рівняли дороги, підгачували греблі* (О. Стороженко); *— Вчора зігнали ми людей на шарварок, підгачували греблю на Сулі* (І. Нечуй-Левицький); *У сучасному ономастичному просторі Луганщини є ставок Гриньківський. Таку назву він отримав від прізвища механізатора П. А. Гринька приблизно в 1975 р., коли той розкопав джерело, в яке стала прибувати вода, а тому виникла потреба підгатити греблю* (з наук. літ.).

ПІДГВИНТИ́ТИ *див.* **підгви́нчувати.**

ПІДГВИНТИ́ТИСЯ *див.* **підгви́нчуватися.**

ПІДГВИ́НЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підгвинти́ти.** *Банка з попередньо підгвинченою кришкою заходить під механізм закупорювання і входить у контакт з плаcкими закупорювальними пасами, що рухаються в тому самому напрямі, що й банка, але з іншою швидкістю* (з наук.-техн. літ.).

ПІДГВИ́НЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підгвинти́ти.** *Точної установки опалубки перекриттів досягають підгвинченням домкратів під стійками* (з наук.-техн. літ.).

ПІДГВИ́НЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підгви́нчувати.** *Настільні циферблатні ваги мають регульовані підгвинчувані до корпусу ніжки* (з навч. літ.).

ПІДГВИ́НЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підгви́нчувати.** *Кінці болтів при експлуатації дерев'яних конструкцій мають розміщуватися в місцях, доступних для підгвинчування гайок* (з навч. літ.).

ПІДГВИ́НЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДГВИНТИ́ТИ,** нчу́, нти́ш, *док.* 1. *що.* Загвинчувати додатково, ще трохи. *Якщо бульбашка повітря перебуває в центрі контрольного кільця настільних ваг, контргайки опускають униз, а ніжки підгвинчують до упору* (з навч. літ.); *Щоб усунути доступ повітря в систему парового котла, необхідно закрити крани й підгвинтити гайки* (з наук.-техн. літ.).

2. *кого, перен., розм.* Збуджуючи кого-небудь, настроювати, підбурювати на якісь дії, вчинки і т. ін. *Пан Злотницький .. був таки розлючений, а то ще сам себе підгвинчував, бажаючи казатися* [здаватися] *грізнішим* (Г. Хоткевич); *Іронічна посмішка освітила йому геть усе обличчя, підгвинтила діда на невеличку одвертість* (Г. Епік).

◊ **Підкру́чувати (закру́чувати, підгви́нчувати** *і т. ін.)* **/ підкрути́ти (закрути́ти, підгвинти́ти** *і т. ін.)* **га́йку (гайки́)** *див.* **підкру́чувати.**

ПІДГВИ́НЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПІДГВИНТИ́ТИСЯ,** нчу́ся, нти́шся, *док.* 1. *тільки док., перен., розм.* Стати більш зібраним, підтягнутим, бадьорим. *— Ану, ну, Яшко, підгвинтись. Бач, — він махнув рукою на вітряки: — Як метелиці, закрутилися. Значить, люди живуть — хліб мають* (А. Головко).

2. *тільки недок.* Пас. до **підгви́нчувати** 1. *За допомогою спеціального пристрою кришка для герметизації консервної скляної тари попередньо підгвинчується* (з навч. літ.).

ПІДГИЛИ́ТИ *див.* **підги́лювати.**

ПІДГИ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПІДГИЛИ́ТИ,** илю́, и́лиш, *док., що, розм.* Підкидати що-небудь ногами (перев. м'яч). *Петро .. зробив кулю .. Вони йшли надвір .. і там кидали кулю одне одному, підгилювали її ногами* (С. Андрухович); *Я, йдучи до сходів, весь час підгилював її* [коробку] *отими своїми пантофлями на цигейковому хутрі* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера); *Михалко розігнався і підгилив м'яча* (В. Медвідь).

ПІДГИНА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підгина́ти і підгина́тися.** *За допомогою лекал або пристрою позначають лінії підрізання та підгинання низу брюк* (з навч. літ.); *Для виконання стрибка з підгинанням ніг у повітрі необхідно злегка зігнути ноги в колінах та відвести руки назад, щоб стрибнути якнайдалі* (із журн.).

ПІДГИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДІГНУ́ТИ,** ігну́, ігне́ш, *док.*, *що.* Загинати всередину або під кого-, що-небудь. *Він підігнув нижню частину аркуша (сантиметрів з п'ять, ніби чисту, лише з кількома штрихами), повернув течку до Андрія й, не випускаючи з руки, поклав перед ним...* (І. Багряний); *Поштиво стала* [секретарка] *біля столика, спершись на нього правою рукою, вигнувшись тонким станом і підігнувши під себе правий каблучок* (Григорій Тютюнник); // Гнути, згинати в суглобах (яку-небудь частину тіла). *Із полів відлітають один за одним бузьки. Підгинають смішні довгі ноги, змахують крильми і роблять паруючі круги над полями* (Любко Дереш); *Василько підігнув праву ногу догори, голову перекривив на лівий бік і скакав на лівій нозі* (Л. Мартович); *Кожен старійшина легко розшукав могилу батька, підігнув коліна й сів поряд на випаленій сонцем траві* (І. Білик); * Образно. *Високим зроду таке не личило, щоб те, за що ладен віддати душу, думку твою підгинало й калічило* (Л. Костенко).

◊ **Піджима́ти (підгорта́ти, підгина́ти** *і т. ін.)* / **піджа́ти (підгорну́ти, підігну́ти, підібга́ти** *і т. ін.)* **хвіст (хвоста́)** *див.* **піджима́ти.**

ПІДГИНА́ТИСЯ, а́ється, *недок.*, **ПІДІГНУ́ТИСЯ,** ігне́ться, *док.* 1. Загинатися, згинатися в суглобах від перевтоми, безсилля і т. ін. *З надмірної слабкості темніло в очах і підгиналися коліна* (Ю. Смолич); *Усе тіло тремтіло, підгинались розм'яклі коліна, в очах мерехтіли метелики* (В. Шкляр); *Раїса чує, що ноги її не витримають, ось-ось підігнуться* (М. Коцюбинський).

2. *тільки недок.* Пас. до **підгина́ти.** *При підшиванні низу виробів обрізний край підгинається навиворіт на 0,3 см, потім удруге — на 0,5–1 см і прострочується на віддалі 0,1 см від підігнутого краю* (з навч. літ.).

ПІДГІ́Н, го́ну, *ч.* 1. Дія за знач. **підганя́ти** 1, 2. *Коні .. побачили і відчули хутір, веселіше побігли без підгону* (Іван Ле).

2. Дія за знач. **підганя́ти** 3. *Нерідко слюсар за допомогою спеціальних інструментів здійснює підгін частин пристрою під час їх монтажу, а це вимагає від нього знання властивостей металів і сплавів* (з навч. літ.); *У деревостані відбувається взаємний підгін дерев: нижні гілки затінюються й відмирають, крони переміщаються дедалі вище, у дерева в лісі утворюється високий, тонкий, добре очищений від сучків стовбур* (з наук. літ.).

3. *с. г.* Кущова чи деревна порода, яку підсаджують для прискореного зростання порід із повільним ростом, а також порода нижчого ярусу лісового насадження. *Дрібнолиста липа формує другий ярус у широколистяних лісах і є чудовим підгоном для дуба* (з навч. літ.); *Дуб у Велико-Анадолі ставав основою нових насаджень. Він з часом викликав собі і підгін з тіньових порід — клена гостролистого і липи* (М. Рудь).

4. *с. г.* Додатковий пагін у хлібних злаків, який утворюється пізніше від основного стебла. *Серед непродуктивних пагонів злакових під час кущіння трапляється підгін, коли формуються пагони з неозерненим суцвіттям* (з навч. літ.).

ПІДГІ́ННИЙ, а, е. 1. Стос. до підгону (у 2 знач.). *Машини з ножівковими полотнами доцільно використовувати тільки для виконання підгінних операцій та усунення дефектних місць у трубах безпосередньо на монтажному майданчику* (з навч. літ.).

2. *с. г.* Стос. до підгону (у 3 знач.). *Гостролистий клен відновлюється насінням, пагонами від пня і є чудовою супутньою та підгінною породою* (з наук. літ.).

ПІДГІ́РНИЙ, а, е. Те саме, що **підгі́рський.** *Коли немає вітру, тоді в підгірному селі так тихо, що скрізь з кожного подвір'я .. виразно чути ремигання волів* (Г. Епік); *Переливається і говорить зелена стихія на всій підгірній рівнині* (В. Барка); *Обвалів підгірних холодне й іскристе каміння, і над перевалами ночі — прозорий димок* (Л. Первомайський); *Вщухала підгірна дорога, лише коли-не-коли гуркіт дорожнього екіпажу долинав сюди, на гору* (Б. Левін).

ПІДГІ́РОК, рка, *ч.* Те саме, що **підгі́р'я.** *Лука махнув рукою ліворуч, на підгірок, який тягнувся за рядами тополь* (Б. Левін); *Квартирмейстери розгрупували солдатів на відпочинок в невеличкому селі на підгірку* (Р. Андріяшик).

ПІДГІ́РСЬКИЙ, а, е. Розташований біля підніжжя або по схилу гори. *Виднілися дахи й комини невеликого підгірського містечка* (Н. Кобринська); *Підгірські ж громади стоять у зв'язках з дальшими, покутськими та подільськими* (І. Франко); *Хмари для неї не такі вже далекі й недосяжні, якими вони здаються дітям долин та підгірських селищ* (О. Гончар); *Ми змушені будемо прийняти бій, щоб дати змогу жінкам, дітям та пораненим дійти до підгірського лісу і заховатися там* (В. Малик); *Зеленолисто закосичувалися підгірські гаї в обіймах зарожевілих ранків* (І. Пільгук); // Який живе біля підніжжя або по схилу гори. *Казімір Тетмаєр так добре вивчив Татри й так докладно обізнався з їхнім життям, що .. з ним не може зрівнятися ні один із польських письменників. Тому й не дивно, що татрянська природа та побут підгірського люду відбилися в багатьох його творах* (М. Драй-Хмара); // Власт. населенню підгір'я. *Колисав мою колиску Звук підгірської трембіти, Що від неї зорі меркнуть І росою плачуть квіти* (Б. Лепкий); *Був із Пензенщини він Чи з Курщини — гаразд не пригадаю. Та звик він до співучих полонин, До любого підгірського звичаю* (М. Рильський).

ПІДГІ́Р'Я, я, *с.* Нижній схил гори, що переходить у рівнину; місцевість біля підніжжя гори, гір. *Розкішні крислаті кущі з буйною лозою, обліплені лапатим листом, вкривши підгір'я, спинались на гору* (М. Коцюбинський); *Дорога величезною спіраллю спускалася вниз і далеко, по той бік долини, знову спіраллю підіймалася по підгір'ю* (О. Гончар); *Косовиця трав була в розпалі — на підгір'ях порались люди* (М. Олійник); *Підгір'я ховались в нетрях могутніх лісів* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПІДГІ́Р'ЯЧКО, а, *с.* Зменш.-пестл. до **підгі́р'я.** *По підгір'ячку хутірець послався* (А. Тесленко).

ПІДГЛА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДГЛА́ДИТИ,** джу, диш, *док.*, *кого, що, розм.* Гладити додатково, злегка або час від часу. *Під час переймів необхідно виконувати глибокі вдихи й видихи та одночасно підгладжувати нижню частину живота кистями обох рук назовні і вверх* (з наук.-попул. літ.); *У кімнаті покоївок обов'язково має бути прасувальна дошка, оскільки іноді доводиться підгладжувати постільну білизну і рушники* (з навч. літ.); *Корнієві мов хто по губах салом помазав, — аж прицмокнув. Він підгладив настобурченого йоржика й роблено похитав головою* (С. Добровольський); *Вона .. вміє виявити нам свої щоразу доречні послуги — тому щось підгладить власною дорожньою праскою, іншому допоможе свіжу пляму вивести на костюмі* (О. Гончар).

ПІДГЛА́ДИТИ *див.* **підгла́джувати.**

ПІДГЛЕ́ДІТИ *див.* **підгляда́ти.**

ПІДГЛИ́БИТИ, блю, биш; *мн.* підгли́блять; *док.*, *що.* Занурити, заглибити додатково, ще трохи. *Підглибивши плуга, дід Кирюша пройшовся за ним з півгін і, впевнившись, що все гаразд, що й решта плугів орють глибоко, пішов далі* (В. Минко).

ПІДГЛО́ТКОВИ́Й, о́ткова́, о́ткове́, *анат.* Який міститься нижче від глотки, під глоткою. *Експерименти були проведені на нейронах дорзальної поверхні підглоткового комплексу гангліїв молюсків* (з наук. літ.); *Навкологлоткове кільце має надглотковий і підглотковий вузли та перемички, що їх сполучають* (з навч. літ.).

ПІДГЛЯ́Д *див.* **підгля́ди.**

ПІДГЛЯДА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підгляда́ти.** [С е к л е т а С е м е н і в н а:] *Савасик все думає, думає. Каже, що його .. на підслухи до нас послано, на підглядання* (М. Куліш); *Таке настирливе підглядання починало дратувати Байду* (П. Панч); *Олексія Орлова діймає .. охота виграти хоча б тут. Будь-якою ціною — підгляданням, підміною карт, щоб тільки збити пиху цариці, якій вони, Орлови, дарували престола* [престол] (Р. Іваничук); *Нікчема Гірш, ховаючись за причиненими віконницями, люто блимає на них крізь скельця окулярів. Хоча, здавалося б, чого б то їм боятися підглядань того опудала?* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПІДГЛЯДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДГЛЯ́НУТИ,** ну, неш, **ПІДГЛЯ́ДІТИ,** *рідко* **ПІДГЛЕ́ДІТИ,** джу, диш, *док.* 1. *кого, що, за ким — чим і без дод.* Крадькома дивитися, глядіти, намагаючись простежити за ким-небудь, довідатися про щось. *Її вистерігали, підглядали, шептались при ній. Чого? Вона не розуміла* (М. Коцюбинський); *Рушати далі — незручно: Каргат подумає, що занадто цікава лаборантка крадькома підглядає за ним* (Ю. Шовкопляс); *Катерина притаїлася за сінешніми дверима і в щілину підглядала, що він робитиме* (С. Чорнобривець); *Найгірше те, що в книжку не підглянеш, а самій якось не доводилось замислюватися над такими речами: чи серйозна вона людина, чи легко плаче і чи швидко забуває образи?* (В. Близнець); * Образно. *Вітер... Він гойдає каштан і осику за муром і звіряє їм те, що підглядів, і те, що підслухав* (І. Багряний).

2. *кого, що і без прям. дод.* Помічати, виявляти кого-, щонебудь несподівано, випадково або стежачи з певною метою. *"Чи я справді збожеволіла? — подумала вона. — Приїхала до матері, а повіялася до чужих, підглядала парубків незнайомих"* (Панас Мирний); *Повів старий головою на сторони, щоб пересвідчитись, чи часом не підглядає хтонебудь його думок?* (В. Барка); *Йон підглянув, де стала Гашіца, і, розірвавши в тому місці коло, вхопив її ззаду за пояс* (М. Коцюбинський); *За той час, як вони стояли табором в полі, гультяї підглянули їх і приготовили засідку в лісі* (Б. Лепкий); *Підглянув* [Матвій] *дівчину собі, тиху та роботящу, .. оженився* (Мирослав Ірчан); *Він боязко озирнувся, чи не підглядів, чи не розгадав, буває, хто його думок* (С. Добровольський); *Кароліна торкнулася свого пишного волосся повільним жестом, який підгледіла в Марини* (Г. Вдовиченко).

ПІДГЛЯ́ДАЧ, а, *ч.* Той, хто таємно, з наміром донести стежить за ким-небудь, вистежує когось. [1-й х а з я ї н:] *Тихо, щось наче їде... чи не панський підглядач?* (М. Старицький); — *Не вірте цьому підглядачеві! — озвався Калиновський. — Він навмисне лякає нас. Не може бути у Хмельницького такої сили війська!* (А. Кащенко); [Ф р а у М і л ь х:] *Тільки благаю вас, сер, не скажіть нікому! Якщо власті дізнаються, що я торгую американським віскі, — пропала тоді моя голівонька.* [Б о б:] *Не бійтеся, не скажу. Що ж я, по-вашому, донощик, шептун, підглядач* (Я. Галан); *Великий візир .. вп'явся у благальні хитрі і водночас холодні сірі очі підглядача й підслухача* (С. Тельнюк).

ПІДГЛЯ́ДАЧКА, и, *ж.* Жін. до **підгля́дач.** *Раптом метнувся* [Коля] .. *туди, де мала ховатися, за його розрахунками, теща .. Теща підскочила, як на пружині, а Коля-рибалка загорлав: — .. Лови її, заразу, лови підглядачку!* (Валерій Шевчук); *Черниця тамтешня пристерегла раз уночі, як він попрощався з Ізабеттою й вийшов од неї; ні він, ні вона тої підглядачки не помітили* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПІДГЛЯ́ДИ, ів, *мн. (одн.* **підгля́д,** у, *ч.), розм.* Те саме, що **підгляда́ння.** *Нудьгуючи, Лиска знічев'я бродив по дворищі, не раз ставав на підгляди замкових залів, на підслухи розмов між козаками* (Я. Качура); — *Хочете, то чоловіком таким я вам стану. Я зможу захистити вас .. успішніше, ніж хтось інший. І відведу від себе і від своєї дружини всі підгляди і підозри* (Т. Осьмачка).

ПІДГЛЯ́ДІТИ *див.* **підгляда́ти.**

ПІДГЛЯ́НУТИ *див.* **підгляда́ти.**

ПІДГНИВА́ТИ, а́є, *недок.*, **ПІДГНИ́ТИ,** иє́, *док.* 1. Трохи, частково або в якомусь місці гнити, пріти, трухлявіти. *Стіна тріснула, розійшлася, балки підгнивали — падали* (Панас Мирний); *Воно* [листя] *починало злежуватись і підгнивати на перших дощах* (В. Кучер); *Здерли вихри ряст її* [могили], *Бік Дніпро підмив, Одинокий хрест її Вже давно підгнив* (І. Франко); *Ґанок підгнив і скоро впаде* (П. Загребельний); — *Рублений замок з часом десь та підгниє. Тоді його треба там ремонтувати* (Ю. Логвин).

2. *перен.* Зазнавати морального занепаду, розкладу. *Злочинними вчинками Серафими, героїні однойменного роману О. Ульяненка, керує жага помсти світові: змусити цей світ підгнити в самому зародку* (з наук. літ.).

ПІДГНИ́ЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **підгни́ти** 1. *Він* [Герман] *живо нагадує ту напіврозвалену, підгнилу, вогку .. й занедбану хатку на Лану в Дрогобичі* (І. Франко); *Подарував* [Іван] *Мартинові од щирості своєї ожеред торішньої трохи підгнилої та під'їденої мишами соломи на топливо* [паливо] (Грицько Григоренко); *Декотрі* [бурячки] *підгнилі, декотрі трішки свіжіші* (В. Барка); *Під стару хату вони підвели цегляний фундамент і замінили нижні підгнилі вінки зрубу, перекрили залізом дах* (Ю. Мушкетик); *Не їжте перестиглих плодів, підгнилих овочів, прогірклих і пліснявих горіхів* (М. Дочинець).

2. *перен.* Який морально занепав, розклався (у 5 знач.). *Ейхельман був .. обмеженим у поглядах на живу дійсність. Незважаючи на соціальні події, .. він уперто стояв на старих, давно підгнилих позиціях* (М. Олійник).

ПІДГНИ́ТИ *див.* **підгнива́ти.**

ПІДГНІТИ́ТИ *див.* **підгні́чувати.**

ПІДГНІТИ́ТИСЯ *див.* **підгні́чуватися.**

ПІДГНІ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДГНІТИ́ТИ,** ічу́, і́тиш, *док., що.* Трохи, злегка гнітити (у 4 знач.); підсмажувати (перев. вироби з тіста). *Коровай місять, ліплять, саджають, підгнічують у печі* (І. Франко); * Образно. *Без угаву тріщали цикади, немов намагалися сухим свистячим цикотінням підгнітити спеку, щоб задихнулись від неї і верховини* (Р. Іваничук).

ПІДГНІ́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПІДГНІТИ́ТИСЯ,** і́титься, *док.* Трохи, злегка гнітитися (у 2 знач.); підсмажуватися (перев. про вироби з тіста). *В електричній духовці темні види м'яса швидше й сильніше підгнічуються, ніж світлі свинина і телятина* (з навч. літ.); *Якщо випічка не підгнітилася, наступного разу збільшіть температуру в духовці* (із журн.).

ПІДГНО́ЄНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підгної́ти.** *Місце під ягідник має бути заздалегідь прополоте, глибоко перекопане та підгноєне* (з навч. літ.); // **підгно́єно,** *безос. пред. Якщо землю підгноєно, урожай буде добрим* (із журн.).

ПІДГНО́ЄННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підгної́ти.** *Моркву, столові буряки, селеру та редьку можна висівати лише на другий рік після підгноєння ґрунту* (з навч. літ.).

ПІДГНОЇ́ТИ *див.* **підгно́ювати.**

ПІДГНО́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підгно́ювати.** *Оструржки, які залишалися після обточування ступиць, не використовували для підгноювання поля* (з наук.-попул. літ.).

ПІДГНО́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДГНОЇ́ТИ,** ою́, ої́ш, *док., що.* 1. Удобрювати землю гноєм; угноювати. *Поле підгноювали, орали й засівали пшеницею, непідгноєні ділянки — житом та іншими культурами* (з навч. літ.); *Виорали недобре, підгноїли недобре, не спололи весною, і пшениця вийшла ні на що не схожа* (І. Франко).

2. *розм.* Погано зберігаючи, дати підгнити чому-небудь. *Проти тих, хто підгноїв у кагатах картоплю, розпочалося слідство* (В. Кучер).

ПІДГОВО́РЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підговори́ти.** *Знову мені пастку влаштовано. І я знав, яку! Тому .. вирішив чекати, що ж почнуть робити підговорені служниці* (Ю. Логвин).

ПІДГОВОРИ́ТИ *див.* **підгово́рювати.**

ПІДГОВО́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДГОВОРИ́ТИ,** ворю́, во́риш, *док., кого.* Те саме, що **підмовля́ти.** — *Ти йому не мовчи, коли він тебе б'є, і ти його бий, — підговорює Грицько Галю* (Панас Мирний); — *Він дав мені на чай, щоб я тебе підговорював...* (В. Винниченко); *До Тараса вже підходив дехто з тих, що раніше тільки відмовчувались. Тепер вони питали, чи воно ж правду казала дівчина, чи, може, її підговорили* (І. Микитенко); — *Це він, — чаклун показав на старшого оманця, — підговорив тебе погубити коней?..* (Ю. Логвин).

ПІДГОДІ́ВЛЯ, і, *ж., с. г.* 1. Дія за знач. **підгодо́вувати, підгодува́ти.** *Негативні наслідки випасу можна зменшити за рахунок підгодівлі тварин, зокрема концентрованими кормами* (з наук. літ.); *Він, переїхавши в село, розвів бджіл і добуває страшенно добрий мед, бо не дає бджолам на підгодівлю жодного грама цукру* (В. Кожелянко).

2. Те саме, що **підко́рм.** *При згодовуванні бджолам підлуженого цукрового сиропу в них стимулюється розмноження паразита ноземи, а підкислена підгодівля пригнічує його розвиток* (з наук. літ.).

ПІДГОДО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підгодува́ти.** *Раненько ми рушили. Підгодовані коники хутенько дріботіли ніжками по уторованому шляху, що вився понад річкою* (Олесь Досвітній); *Садять тюльпани у жовтні в підгодований комплексним добривом ґрунт* (з навч. літ.); * Образно. *Той округ його — Віктора Колобка. Підгодований терплячою агітацією, огорнутий тривалою пропагандою* (В. Кожелянко); // **підгодо́вано,** *безос. пред. Коропа підгодовано напередодні лову* (з газ.).

ПІДГОДО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підгодо́вувати.** *Ще тиждень-два, вода нагріється до 18 градусів і почнеться нерест коропів, підгодовування риби* (І. Багмут).

ПІДГОДО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДГОДУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* 1. *кого, рідко що, чим і без дод.* Годувати потроху, час від часу або додатково. — *Шкода, Романе, тебе на пісному тримати. Хоч би корова скоріше отелилася.* — *А я рибкою буду Романа підгодовувати, — споважнівши, озивається з печі Максим* (М. Стельмах); *Дворовий, нічийний пес, що його частенько підгодовувала Інна, сьогодні блаженствував на осонні* (В. Дрозд); *Пурхають з гілки на гілку по деревах синиці — прабабця підгодовує їх цілу зиму* (Валерій Шевчук); [І в а н:] *Їсти не хочу, по дорозі заходив до Юхима, і він мене підгодував, спасибі йому* (М. Кропивницький); *Надвечір приїхали в Охтирку. Терешко розпріг у невеличкому скверику коня, щоб підгодувати його з дороги* (Григорій Тютюнник); * Образно. *Хмизу, щоб підгодувати вогонь-ненажеру, не було* (В. Чемерис); // *перев. док.* Підсилено або понад визначену міру годувати, сприяючи зміцненню сил, доданню ваги і т. ін. — *Мені треба поїхати до Джантемира купити в нього кілька баранів, щоб підгодувати команду перед плаванням* (З. Тулуб); — *Це моє місце. Я .. рибу тут підгодував, рибалю* (В. Нестайко); * Образно. *Карпенко-Карий черпав свої сюжети .. з живого життя..: йому треба було цілком опанувати матеріял* [матеріал], *виносити його в собі, підгодувати безпосередніми враженнями* (С. Єфремов); // *перен.* Час від часу щось давати кому-небудь. *Він вибирав на всіх місце для ночівлі, стежив, щоб у хлопців онучі були сухі, підгодовував куріїв тютюнцем* (Л. Первомайський).

2. *кого.* Давати їжу тому, хто її позбавлений або має недосить. *Їх* [хористів] *підгодовували добрі люди на похоронах і весіллях* (О. Іваненко); *Кожен* [в'язень], *хто одержував передачу, за неписаним законом підгодовував одного або й двох — залежно від передачі* (Ю. Збанацький); *Раніше, коли допікало, він ходив по майстернях і колеги його підгодовували* (Г. Тарасюк); *Мої старання підгодувати Симона не допомогли. Він згасав і слабнув, мов бадилина в сухій пустелі* (О. Бердник); *Сошенко взяв до рук тваринку* [їжака] — *охляла так, що вже й не опиралася .. — Треба його підгодувати, — заметушився сторож. — Я зараз роздобуду молока* (Н. Околітенко).

3. *що, с. г.* Те саме, що **піджи́влювати** 4. *Ближче до осені дуже корисно підгодовувати виноградник хлористим калієм, оскільки він пришвидшує дозрівання виноградних лоз і плодів, а також добре готує рослини до зими* (з навч. літ.); *Підгодуєш рослину — нагодуєш родину* (прислів'я); — *Дай нивці, то й вона тобі дасть! Ми добривами підгодуємо плантацію* (П. Автомонов).

ПІДГОДО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПІДГОДУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. Наїдаючись, тамувати, угамовувати почуття голоду. *На свята бранців виводили на базар, і вони могли в супроводі стражників просити милостиню. В такий спосіб бранці підгодовувались* (Ю. Покальчук); *Опівдні чує — гуде машина: це обід шахтарям. Маруся й собі кинула шити та трошки підгодувалась тим, що вчора не доїли* (Б. Грінченко); — *Дорога далека нам додому, добре б було оце зварити вечерю та підгодуватись* (С. Васильченко); *Павло, повісивши на конячі морди шаньки з вівсом, підійшов до гурту односельчан .. — Хай коні трохи підгодуються* (Григорій Тютюнник); // *перев. док.* Ставати міцнішим, сильнішим або товщим від посиленого, доброго харчування. — *Як дома гулялося? Диви, як підгодувались... а Надійка яка товстюща, — жартував Павло* (І. Кириленко); *Поживеш на хуторі, підгодуєшся, сили наберешся, а тоді щось і в господарстві допоможеш* (С. Добровольський); *Говорив* [чоловік] *до нього так, ніби пес тямить кожне його слово .. — .. Підгодуватися б тобі не завадило, щоб не світив отак ребрами, — усі до одного полічити можна!* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

2. *тільки недок.* Пас. до **підгодо́вувати.** *Товстянка в теплу пору року раз на місяць підгодовується рідким добривом для кактусів і сукулентів* (із журн.).

ПІДГОДУВА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Признач. для підгодування. *За господарським призначенням є, зокрема, такі поливи: передпосівний, посадковий, вегетаційний, підгодувальний* (з навч. літ.); *Готову перловку можна використовувати для коропових як добавку в підгодувальну суміш* (із журн.).

ПІДГОДУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підгодува́ти.** *Підгодування риби мотилем та опаришем здійснюють безпосередньо на водоймі* (із журн.).

ПІДГОДУВА́ТИ *див.* **підгодо́вувати.**

ПІДГОДУВА́ТИСЯ *див.* **підгодо́вуватися.**

ПІДГО́ЄНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підго́їти.** *Чіпає* [Текля] *настирливим пальцем .. зле підгоєний слід рани від чола до уха Сильвестра* (К. Гриневичева).

2. *у знач. прикм.* Який підгоївся. *Він казав отрокові прив'язати йому щит до лівого рамена, а підгоєне передрам'я овинути під щитом овечою шкірою* (Юліан Опільський); *Підгоєна рана була роз'ятрена її* [Ілени] *нігтями, але він не стогнав* (М. Дочинець).

ПІДГО́ЇТИ *див.* **підго́ювати.**

ПІДГО́ЇТИСЯ *див.* **підго́юватися.**

ПІДГО́ЙДУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підго́йдувати.** *Автокрісло-люлька, розраховане на найменших пасажирів, має функцію підгойдування* (з мови реклами).

ПІДГО́ЙДУВАТИ, ую, уєш, *недок., кого, що.* Злегка гойдати. *Ти промовила: чудесно На світі жить! (Зовсім Олесь!) А я згадав про синю Дєсну, Що там — на Україні — десь — Коріння миє верболозам, Дітей підгойдує брудних І мудрим присипляє розум* (М. Рильський); *Дзюркотливе джерельце співало й співало свою пісеньку ще й на дурничку підгойдувало розмите коріння* (М. Стельмах).

ПІДГО́ЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підголи́ти.** *Гоноровито збивши волосся, підголене на скронях і на потилиці, по-молодецькому скинув* [Бжеський] *бекешу на руки челядникам і жваво піднявся на другий поверх* (З. Тулуб); *У хлопців високо підголені скроні, потилиці під "бокс"* (В. Шкляр); *Дядьки .. зводили коміри піджаків, ховаючи підголені .. засмагло-юхтові шиї* (Є. Пашковський); // Підправлений голінням. *Стежкою йшов Семен Караташ. Він тільки що підголився шматком старої коси, і підголена борода біліла проти запеченого лиця* (М. Коцюбинський); *Сам чепурний, охайний, гарно стрижений, з підголеними вусами, й промова розумна, тонка, без лестощів* (Ю. Мушкетик).

2. *у знач. прикм.* Який підголився. *Хлопець гарний, русявий, чисто підголений* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Сам* [господар] *підголений, благенька свитина новим поясом підперезана, чоботи вилискують дьогтем — молодець, хоч куди* (С. Васильченко).

ПІДГОЛИ́ТИ *див.* **підго́лювати.**

ПІДГОЛИ́ТИСЯ *див.* **підго́люватися.**

ПІДГОЛІ́ВНИЙ, а, е. Який міститься в головах або під головою. *Підголівні, бічні й плечові протектори автокрісла гарантують захист життєво важливих частин тіла і органів дитини* (з навч. літ.).

ПІДГОЛІ́ВНИК, а, *ч.* Пристрій для підтримування голови (звичайно на стоматологічних, перукарських і т. ін. кріслах). *Я .. різко притиснув газ — і знову вгатився у новеньку, сяючу машину .. Мене так стусонуло об підголівник, що мало в'язи не луснули* (Л. Кононович).

ПІДГОЛІ́В'Я, ПІДГОЛО́В'Я, я, *с.* Невелика низька скринька, підставка або інший предмет, що підкладається в головах під подушку для надання їй вищого положення. *Ослін дощатим підголів'ям випирається в ліжко* (Б. Харчук); *Куфайку вмостила* [сестра] *собі в підголів'я, Схрестила руки на грудях, як дівчина, Що захищається від залицянь школярських, І заснула* (Д. Павличко); *Шезлонг має зручне сидіння, ергономічні підлокітники з фіксаторами, м'яке підголов'я на спинці* (з мови реклами).

ПІДГОЛО́ВАЧ, а, *ч.* Те саме, що **підголі́в'я.** *Підголовач регулюється за висотою, тому надійно захищає голову дитини* (із журн.).

ПІДГОЛО́В'Я *див.* **підголі́в'я.**

ПІДГОЛОСИ́ТИ *див.* **підголо́шувати.**

ПІДГОЛОСКО́ВИЙ, а, е, *муз.* Стос. до підголоска (у 1 знач.). *Склад у багатоголоссі дає уявлення про гетерофонію та поліфонію (підголоскову, імітаційну й контрастну)* (з навч. літ.).

ПІДГОЛО́СНИК, а, *ч., розм.* Те саме, що **підголо́сок.** *Підголосниками заливалися верхні ноти Тасьчиного баяна* (О. Кундзич); *Відгуки дзвінкого підголосника кажуть, що .. мужицький молодняк пасе коні і заливається співом, таким же великим та просторим, як і сама земля* (У. Самчук); — *Заспівайте! Заспівайте! Кажуть, що ви добре вмієте тягнути. Може, підголосником будете в нас* (В. Речмедін).

ПІДГОЛО́СОК, ска, *ч.* 1. *муз.* У співах — голос (звук) вищого тону, який підтримує або підсилює основний голос (звук). *Під час виконання обрядових пісень використовують прийом подвоєння основної мелодії у верхню октаву за допомогою сольного підголоска, який інтонується переважно фальцетним тембром* (з наук. літ.); — *Не можуть, ну не можуть. Ні підголоска взяти, ні басувати. — Чи вам медвідь на вухо наступив?* (Г. Хоткевич); * Образно. *Скляні підголоски розбризкують радість, і сурми сурмлять, і час розтає, наче грудочка воску, та в ньому відбилося слово-печать* (П. Мовчан).

2. Співець, який вторить тому, хто веде основну мелодію. — *Що воно ото за підголоска виводить, не розбереш — хлопець чи дівчина? — То так виводить мій Тарас, — обізвався Григор Шевченко, що сидів у гурті* (С. Васильченко); * У порівн. *На вишнях каріє кора, струмки — як підголоски. І чути радісне "пора" у раннім розголоссі* (В. Стус).

3. *перен., зневажл.* Безпринципна людина, що догідливо повторює чиїсь думки, судження. *Гурток підтримав Козенка. Проти були Прихода та його підголосок Шеремета, але це не вплинуло* (У. Самчук); — *То вже моє діло, кому я снопи привіз. Не бійтесь — вашим підголоскам не привезу* (М. Стельмах).

ПІДГОЛО́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДГОЛОСИ́ТИ,** ошу́, о́сиш, *док.* 1. *що, чому і без дод.* Підтримувати або підсилювати основний голос (звук); вторувати *(див.* **вторува́ти**[1] 1). * Образно. *Задача людини — усвідомити себе в потоці часу, у вічності. І цю думку підголошує друга хоральна прелюдія Й.-С. Баха* (з публіц. літ.); *Музика задає настрій, доволі точно підголошує емоціям героїв фільму* (з газ.).

2. *кому, перен., розм.* Те саме, що **вторува́ти**[1] 2, 3. *Марк .. проказав стандартне замовляння .. Кішка тут-таки перетворилася на худющу гніду кобилу і .. голосно заіржала. Їй підголосив вороний жеребець* (О. Авраменко); *Архонт Макроб упав ниць: — .. Горе нам, елліни! Горе! Зевс не прийняв нашої жертви! — Не прийняв! — почав підголошувати йому й головний жрець* (І. Білик).

ПІДГО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДГОЛИ́ТИ,** олю́, о́лиш, *док., кого, що і без прям. дод.* Голячи з боків, по краях, підрівнювати, підправляти голінням; підбривати. *Тимоха козак штепний був: високо підголював чуб, уси закручував* (Г. Квітка-Основ'яненко); *За стародавнім селянським звичаєм волосся на голові він підстригав собі "під горщик", підголював на потилиці й скронях* (В. Домонтович); *Нарядили Федора.., підстригли, підголили — так відразу двадцять літ з його обличчя старості зняли* (Панас Мирний); *У Києві хлопці скинули свій пошарпаний бідацький одяг, убралися в звичне, міське, підголили довгі бороди* (Ю. Хорунжий); — *Мені треба поголитись і голову підголити. Щоб завтра на заутреню службу піти...* (Ю. Логвин).

ПІДГО́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПІДГОЛИ́ТИСЯ,** олю́ся, о́лишся, *док.* 1. Підбривати собі вуса, бороду і т. ін. *Шия в його* [нього] *була довга, а голова невеличка, горда; він підголювався, і чуб сивуватий закручував за ухо* (Марко Вовчок); *Майор наш був зовсім підтоптаний чоловік!.. 52 роки, хоча з лиця, та ще .. як підголиться, як підпережеться срібним поясом, причепить шаблюку, обвіситься хрестами та медалями, так видає чоловіка літ 35!* (О. Кониський); — *Чому ти, Славочку, не підголишся? Заріс, як старий дідура* (Л. Мартович); — *Бачив сьогодні під церквою кума — підстригся, підголився: мов на улицю вирядився* (С. Васильченко).

2. *тільки недок.* Пас. до **підго́лювати.** *При трансплантації волосся безшовним методом звичайно підголюється вся ділянка потилиці* (із журн.).

ПІДГО́НИТИ *див.* **підганя́ти.**

ПІДГО́НИТИСЯ *див.* **підганя́тися.**

ПІДГО́НКА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **підгі́н** 2. *За тим рисунком або ескізом одразу можна було будувати бездоганний механізм, який починав працювати майже без налагоджування чи підгонки* (В. Владко).

ПІДГОРА́ННЯ *див.* **підгоря́ння.**

ПІДГОРА́ТИ *див.* **підгоря́ти.**

ПІДГОРІ́ЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **підгорі́ти.** *Підгорілі крокви затріщали з одного боку, вся покрівля враз скривилася на бік, посунулась одним причілком униз* (Б. Грінченко); *Дракон знову заревів, ще й стовп сліпучого жовтогарячого полум'я в небо випустив. Зграя підгорілого вороння посипалася на голови лицарям* (Ю. Винничук).

2. *у знач. прикм.* Який трохи підгорів; засмажений, пригорілий (про страви). *На кухні готували сніданок. Звідти просочувалися пахощі смаженої баранини з перцем і цибулею та підгорілих .. коржів* (В. Малик); *Малий сьорбав з насолодою сочевичну юшку, вмочуючи в неї підгорілий і підсохлий окраєць хліба* (Ю. Логвин).

3. *у знач. прикм.* Який утратив свіжість; присмажений сонцем (про рослину). *Сонце в'ялить підгорілі трави* (В. Логвиненко); *Жінки в білих хустках брали під корінь підгорілу, перестиглу пшеницю й складали її в невеличкі снопи* (Л. Юхвід).

ПІДГОРІ́ТИ *див.* **підгоря́ти.**

ПІДГО́РЛИНА, и, *ж.* Те саме, що **підгру́ддя** 1. *Максим різко змахнув ножем, надрізав кабанові підгорлину, на сніг заструменіла темно-червона кров* (В. Дрозд).

ПІДГО́РЛЯ, я, *с.* 1. Те саме, що **підгру́ддя** 1. *Лиска* [корова] — *низенька, з одвислим підгорлям і коротенькими ріжками, вогненно-руда, з білою лисинкою на лобі, — довірливо тягнеться до материної руки і покірно дає себе налигати* (В. Козаченко); *Кирикові подобалося, як Мовчун ставиться до худоби: одній почухає підгорля, другу погладить — і корова простягає вперед морду, кладе йому на плече важкі щелепи* (М. Циба); *Біле підгорля* [ящірки] *переходило у так само біле, трохи жовтувате черево* (О. Ірванець).

2. *розм.* Ожиріле підборіддя (людини), воло (у 2 знач.). *Гостя була таки, нівроку їй, в тілі, з чималим підгорлям* (Олена Пчілка); *Аркадій Валеріанович притримує коня, і єдине слово, роздуваючи підгорля і щоки, зривається з панських вуст: "Бидло!"* (М. Стельмах); *Тета була огрядною жінкою з обвислим підгорлям, мала товсті ноги, ходила, перевалюючись, як качка* (Ю. Винничук); *Літня огрядна жінка в коричневій шубці та пухнастому береті і в чорних окулярах на повному, з важким підгорлям обличчі .. стояла позаду* (В. Козаченко).

3. Те саме, що **підши́йок** 2. *Ярмо чумацького воза складається з чашовини, підбитої посередині залізною підковою, і підгорля, що з'єднані між собою двома снізками* (з наук.-попул. літ.).

ПІДГО́РНЕНИЙ, ПІДГО́РНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підгорну́ти.** *По обох боках стіни було підгорнене жито, а дрібні дощечки гладкого паркету повідлітали, як би від удару ціпа* (Н. Кобринська); — *Дивіться, — показала вона на підгорнений вологою землею корінь* (С. Журахович); *Скрутившись, підгорнувши одну ніжку й випроставши другу, лежала головою на затишно підгорнутих руках стомлена Ассоль* (Л. Кононович, пер. з тв. О. Гріна); *Бабця — .. в біленькій, рідко вишитій жовто-зеленим хрестиком сорочці з підгорнутими рукавами* (М. Матіос); // **підго́рнено, підго́рнуто,** *безос. пред. У парку культури й відпочинку обрізано та підгорнено троянди* (з газ.).

ПІДГОРНУ́ТИ *див.* **підгорта́ти.**

ПІДГО́РНУТИЙ *див.* **підго́рнений.**

ПІДГОРНУ́ТИСЯ *див.* **підгорта́тися.**

ПІДГОРО́ДДЯ, я, *с., заст.* Приміське село. *Двір Ясининого батька Гліба Словита лежав на окраїнах запустілого підгороддя* (К. Гриневичева); *Без перешкод мандрівники прибули до підгороддя* (В. Барка); *Поява ремісничих підгородь-посадів, згідно з археологічними даними, датується X — початком XI ст.* (з навч. літ.).

ПІДГОРО́ДНІЙ, я, є, *заст.* Приміський. *Минулої неділі підгородні залізниці та повітряні товариства видали більше ніж вісім мільйонів білетів за місто* (В. Винниченко); // Який живе в приміському селі. *Вночі злодії підкотили підводою під комору і винесли добро. Довго розшукувано їх, аж поки, несподівано, попався підгородній мешканець* (В. Барка).

ПІДГОРТА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для підгортання. *Робочими органами просапних культиваторів є, зокрема, підгортальні лапи, підживлювальні ножі, голчасті диски, зуби борін, роторів* (з навч. літ.).

ПІДГОРТА́ЛЬНИК, а, *ч.* 1. Знаряддя для підгортання рослин. *Підгортальники для мотоблоків допомагають легко і швидко обробляти ґрунт. Завдяки підгортанню рослина стає більш стійкою до шкідників, впливу вітру й отримує більше поживних мінеральних речовин із ґрунту* (з навч. літ.).

2. Той, хто підгортає що-небудь. *Бричка .. швидко наближалася до Гордія .. Порівнявшися з підгортальником, панна зупинила коні, нап'явши до себе потужно ремінні віжки* (Т. Осьмачка).

ПІДГОРТА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **підгорта́льник** 2. *Шестирядний садильний агрегат обслуговують тракторист, шість саджальниць і три підгортальниці, які також завантажують машини розсадою, а тракторист заправляє ємності водою* (з навч. літ.).

ПІДГОРТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підгорта́ти.** *У шостому класі після екзамену приписується ще сім днів практики на шкільній ділянці .. у формі просікань, підгортань та прибирань* (Любко Дереш); *Для усунення снігових заметів з настанням снігопадів повинно проводитись прибирання снігу з підгортанням його у вали до закінчення снігопаду* (з навч. літ.); *Її* [Зойки] *майстерність та кваліфікація у питанні підгортання людей була ще вищою за мої в питаннях підгортання рослин* (Л. Денисенко).

ПІДГОРТА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідко* **ПІДГО́РТУВАТИ,** ую, уєш, *недок.*, **ПІДГОРНУ́ТИ,** орну́, о́рнеш, *док.*, *що.* 1. Горнучи (у 1 знач.), збирати що-небудь сипуче докупи. *Він узявся патиком підгортати жар* (О. Чорногуз); *Твердохліб підвівся і, підгорнувши рукою землю, запросив Теодосія сідати* (А. Хижняк); * Образно. *Весна березневі сніжки підгорта* (А. Малишко); // Підбирати, поправляти що-небудь (звичайно волосся). *Очі гострі, хижі, недобрі, усе їх мружив і уси підгортав* (Марко Вовчок); *Шаблій присів, підгорнув на голові волосся, поправив кепку* (Д. Бедзик); *Молодий летінник підняв старому шапку, по-материнському підгорнув з чола сиве пасмо* (Р. Андріяшик).

2. *під кого — що.* Горнучи, гребучи, соваючи і т. ін., поміщати, пересувати під кого-, що-небудь, до когось, чогось. *Проти мене сиділа якась товстуля .. Вона смикала та підгортувала під себе свою сукню* (І. Нечуй-Левицький); *Танки рвали гусеницями землю, підгортали під себе* (О. Гончар); — *Пекли в полі картоплю, а я сів ненароком на жарину .. Підгорнув мені хтось ту жарину, а штани й прогоріли* (Ю. Збанацький).

3. Придавлювати собою кого-, що-небудь, навалившись; підминати (у 1 знач.). *Відчувши несхибну руку свого вершника, кінь став гопки, високо зметнувши передніми ногами, а потім, мов гумовий, стрибнув наперед, підгорнувши під себе отетерілих ворогів* (С. Добровольський); // Гнути, згинати в суглобах, підкладаючи під кого-, що-небудь (про частини тіла); підгинати. *Йосько сідав у кутику на своїм сіннику, підгортав ноги під себе і обхоплював їх руками і, так сидячи скорчений, зачинав оповідати казки* (І. Франко); *Навколо юрти Жумабая вже сідали, підгортаючи під себе ноги, всі жителі аулу* (О. Десняк); *Підгорнувши невеличке Рученя під біле личко, У колисці, бачу я, Спить в палу́ мале хлоп'я* (Я. Щоголів); *Один олень підгорнув ноги й ліг* (М. Трублаїні); // *перен.* Силою підкоряти кого-небудь, заволодівати чимсь. *Американці* [у 1919 році] *підгортали під себе Прибалтику і зазіхали на Карпати* (Ю. Смолич); — *Це багацьке товариство. Воно хоче підгорнути під себе громаду, а я того не хочу* (Б. Грінченко); *У XIV столітті литовський великий князь Гедимін почав поширювати свою владу на південь і підгорнув під себе Білу Русь (землі від Прип'яті до верхнього Дніпра)* (А. Кащенко).

4. Робити що-небудь коротшим, загинаючи кінець, частину під що-небудь, всередину чогось. *Отаман натягнув на голену голову високу кучму .. і вийшов з хати. Осавули посунули за ним і, підгортаючи пелену атласного плаття, за ними рушила панна Гелена* (В. Єшкілєв); *О. Хведор скинув чоботи, підгорнув поли, взяв графин і, тихесенько закрадаючись, як кіт до миші, пішов у другу темну кімнату точити горілку з барильця* (І. Нечуй-Левицький); *Жінка поставила стільчик на чистому помості, підгорнула під колінами халата разом із спідницею й сіла, потираючи й розминаючи заклякли пальці натруджених рук* (П. Оровецький); *Жінка повела плечима, ніби змерзла .. Відійшла від вікна, аби взяти зі спинки фотеля недбало кинуту шаль вишневого кольору. Накинувши на плечі, підгорнула краї* (А. Кокотюха).

5. Доглядаючи за рослинами, нагортати, нагрібати розпушену землю до основи стебел. *Ще в будень, коли Емене́, не покладаючи рук, садить тютюн, підгортає виноград, поливає городину або порається коло набілу, вона не почуває нуди, але в свято .. дівчина не знає, що з собою чинити* (М. Коцюбинський); *Вже й дитя потрохи на ніжки спинається .. Винесе* [мати] *його надвір, під кущ чорнобривців, дасть в руки глиняного півника, а сама на городі картоплю підгортає* (Г. Пагутяк); *У I ст. н. е. почали використовувати жатку із широким захватом, колісний плуг, мінеральні добрива, водяний млин. Посіви прополювали і підгортали* (з навч. літ.); — *Ти ще не вариш вечері, газдине?* — *сказав* [Лукин] *лагідно й сів на лавиці.* — *Запізнилася я, бо хотіла .. бульби підгорнути* (Н. Кобринська).

◊ **(1) Підгорта́ти / підгорну́ти під чо́біт (чобіто́к)** *кого* — ставити кого-небудь у повну залежність, підлеглість. *Завзята, енергійна жінка може будь-якого чоловіка підгорнути під чобіт* (з газ.); — *Оце сердешний Охрім ускочив! Так, виходе* [виходить] *вона його добре під чобіток підгорнула?* — *озвалася пані* (Дніпрова Чайка); **Піджима́ти (підгорта́ти, підгина́ти** *і т. ін.)* **/ піджа́ти (підгорну́ти, підігну́ти, підібга́ти** *і т. ін.)* **хвіст (хвоста́)** *див.* **піджима́ти.**

ПІДГОРТА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *рідко* **ПІДГО́РТУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.*, **ПІДГОРНУ́ТИСЯ,** орну́ся, о́рнешся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Загинатися під що-небудь, всередину чогось. *Я ледве спромагався кермувати, аби переднє колесо велосипеда не підгорнулось та не кинуло мене сторч головою .. на битий шлях* (В. Дрозд); // Гнутися, згинатися в суглобах (про ногу); підгинатися (у 1 знач.). *Коли вартові почали відганяти настирливих цікавих, хтось так нещасливо штовхнув дівчину, що їй підгорнулася нога, й Фаніон розтягла собі жилу* (Н. Королева).

2. *до кого, рідше під кого, розм.* Те саме, що **пригорта́тися** 1. *Щось шепочучи, підгорталася* [Маруся] *ближче до опришка, а він хохотів* [хихотів] (Г. Хоткевич); *Очевидно, вже цілком несвідомо стягла* [Ольга] *на себе все пальто, підгорнулась уся під доктора, зігнулась, зібралась у маленьку тремку грудочку* (В. Винниченко); * Образно. — *Підгорнулася б Січ під гетьманські штандари,* — *правив своє Черняченко,* — *їй би вигода, а Україні слава* (Ю. Мушкетик).

3. *тільки недок.* Пас. до **підгорта́ти.** *Машини відвозять сінаж на ферму, його закладають у траншеї, де ця маса підгортається, утрамбовується і закладається в ями на зберігання* (з газ.); *Вишивальна машина наносить вишивку на тканину, після чого зайва тканина обережно підрізається ножицями або підгортається* (з навч. літ.); *Перший раз картопля підгортається після появи сходів* (із журн.).

ПІДГОРТА́Ч, а́, *ч.* Те саме, що **підгорта́льник** 1. *Дисковий підгортач у культиваторах використовують для засипання борозен і підгортання овочевих культур* (з навч. літ.).

ПІДГО́РТКА, и, *ж.* Парафіновий папір для пакування чого-небудь (кондитерських виробів, крупів і т. ін.). *Обгортка цукерок складається з одного або двох-трьох шарів: етикетки і підгортки або етикетки, фольги і підгортки* (з навч. літ.); *Підгортка для пачок з вівсяною крупою.*

ПІДГО́РТУВАТИ *див.* **підгорта́ти.**

ПІДГО́РТУВАТИСЯ *див.* **підгорта́тися.**

ПІДГОРЯ́НИ, я́н, *мн. (одн.* **підгоря́нин,** а, *ч.;* **підгоря́нка,** и, *ж.).* Жителі підгір'я. *Приїздять до Ужгорода гуцулки і підгорянки вчитися в технікумах і в новому університеті* (В. Кучер); *Хай провісники визволення прибувають новозбудованими мостами і ведуть до світла людей та до щастя. Щоб сходились до тих мостів і верховинці, й підгоряни* (І. Пільгук); *Корови, які тут паслися, належали, мабуть, підгорянам* (М. Руденко).

ПІДГОРЯ́НИН *див.* **підгоря́ни.**

ПІДГОРЯ́НКА *див.* **підгоря́ни.**

ПІДГОРЯ́ННЯ, ПІДГОРА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підгоря́ти, підгора́ти.** *Від спалювання сухої трави загорілась акація, і через підгорання кореня вона надломилась і впала на дорогу* (з газ.); *Антипригарне покриття чаші мультиварки запобігає підгорянню виробів із тіста* (з навч. літ.).

ПІДГОРЯ́НСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **підгоря́ни.** *Теммаєр — перший у Польщі регіональний поет .. Йому хотілося відбудувати все, що згинуло, — колишній побут підгорянський, колишні звичаї, типи, характери і, в першу чергу, давню мову* (М. Драй-Хмара); *Кажуть, іще до революції підгорянський дідок цукор на горбі розсипав .. Відтоді цей горб називають Солодким* (М. Руденко).

ПІДГОРЯ́ТИ, я́є, **ПІДГОРА́ТИ,** а́є, *недок.,* **ПІДГОРІ́ТИ,** ри́ть, *док.* 1. Починати горіти; згоряти трохи, частково або з якогось боку. *Олексина хата уже підгорала, а її стріха завалилася, погрібавши в своїх руїнах бідну Матрону* (І. Франко); *Був він заклопотаний, сумний. За чотири дні облоги і безперервних боїв на валах схуд, змарнів, .. руді вуса підгоріли, коли гасив пожежу* (В. Малик); // Занадто засмажуючись, пригоряючи, набувати гіркого присмаку (про страви). *Я .. вискочив до кухні — підгорало моє тушковане м'ясо* (Ю. Логвин); *Я почув, як десь у будинку щось підгоряє та ще й на старому смальцеві* (В. Лис); *— У мене, братику, млинець не спікся. Підгорів млинець* (О. Бердник); *— Як знаєте, — мовила Ольга Петрівна, — бо я пішла: ще пиріжки підгорять* (М. Олійник); // Прилипати, пригоряти до чогонебудь під час варіння. *Смола кипить, і її перемішують, щоб не підгоріла* (Ю. Яновський).

2. Утрачати свіжість, присмажуватися сонцем (про рослину). *Жниварки стоять неполагоджені, жниварки не готові до праці. А пшениця кричить, пшениця підгоряє, пшениця висипається* (О. Донченко); *В степу на горбах почали підгорати на вершечках бур'яни* (Ю. Мушкетик); *Жито від кореня підгоріло, зажовкло* (К. Гордієнко).

3. *розм.* Те саме, що **загоря́ти** 1; засмагати. *— А чого ж вас учили? — Як зробити штучне сонце. Щоб світило сильніше за справжнє. — О! — пришморгнув я носом. — Сонце!.. Більше за наше! — А хіба тобі мало одного? І так підгорів, як папуасик* (В. Близнець).

ПІДГО́СТРЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підгостри́ти.** *Ілько подав батькові підгостреного утірника і забрав затуплений* (Ю. Логвин); // **підго́стрено,** *безос. пред. Ніж підгострено.*

ПІДГО́СТРЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підгостри́ти.** *Пласка передня поверхня різця є найбільш технологічною для його підгострення впродовж часу експлуатації* (з наук.-техн. літ.).

ПІДГО́СТРИЙ, а, е, *вет., мед.* Який швидко розвивається, триває протягом певного часу, але не набуває гострої чи хронічної форми (про хворобу). *Підгострий шкірний червоний вовчак діагностують майже у 20 % хворих* (з наук. літ.); *Підгострі стани, складні патології потребують оперативної реабілітації* (з навч. літ.).

ПІДГОСТРИ́ТИ *див.* **підго́стрювати.**

ПІДГО́СТРЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підго́стрювати.** *Для підвищення міцності свердел і збільшення допустимої швидкості різання використовують підгострювання перемички, стрічки тощо* (з навч. літ.).

ПІДГО́СТРЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПІДГОСТРИ́ТИ,** острю́, о́стриш, *док., що.* Трохи, додатково гострити (у 1 знач.) що-небудь, робити гострішим. *Батько, не доївши свій куліш, Терпугом підгострює леміш* (П. Воронько); *В сінях Антон знайшов косу, підгострив її з кумом Семком* (С. Чорнобривець); *Перед наметом догоряла ватра І козаки сиділи на землі. Ніхто не знав, чи буде битва завтра, Та не зашкодить підгострить шаблі* (Д. Павличко); *— Я поки що сам попораюсь — загартовані якірці підгострю* (Ю. Логвин).

ПІДГО́СТРЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **підго́стрювати.** *Каркаси легких наземних палаток конічної форми жител лісових мисливців мезолітичної стоянки села В'язівок у Лубенському районі Полтавської області збиралися із 12–15 жердин завдовжки 4–5 м, товстіші нижні кінці яких могли підгострюватися й утикатися в землю, як у тих же індіанців або ненців* (з наук. літ.); *Ніж зроблено зі сталі високої якості, він легко підгострюється й має незвичайний дизайн* (з мови реклами).

ПІДГОТО́ВА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **підгото́вка.** *Треба думати, що підготова народу* [до хрещення] *тяглася досить довго — за діло стали, певне, не тільки свої священники, але й усі християни, що були тоді в Києві* (І. Огієнко); *У мене таке враження, наче все, що зі мною відбувалося попередні п'ятдесят вісім років — це тільки підготова, аби я краще міг зрозуміти той спектакль, який триває зараз* (Любко Дереш).

ПІДГОТО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підготува́ти.** *Хвилюється Сергій, востаннє переглядаючи заздалегідь складені таблиці резонансних частот для всіх мінералів, що підготовані до опромінювання* (М. Дашкієв); *Випадкова розмова в осінньому лісі могла здатися ретельно підготованою нарадою* (Олекса Ізарський); *Лукаш незабаром забув про старого із його півнем, бо повернулися вони знову до школи і повкладалися там на спочинок у підготовані для них гамаки* (Ю. Покальчук); *Зустрітися вся група мусила на конспіративній квартирі, заздалегідь підготованій Гіршем* (А. Кокотюха); // **підгото́вано,** *безос. пред. Добра то річ їхати .. з таким провідником, якого ми мали. Не треба журитися ні картами їзди, ні клунками, ні що будеш їсти, ані де будеш спати. Все за тебе обдумано і все для тебе підготовано* (Б. Лепкий); *— Коли буде підготовано мій план, я повідомлю вас* (В. Собко); *Виступ було добре підготовано, і він пройшов з успіхом* (О. Шугай).

2. *у знач. прикм.* Який підготувався (у 1 знач.). *Недурно він оце недавно, наприкінці академічного року, заявив, що вже досить підготований, і почав читати по-українськи* (В. Підмогильний); *Петро вже був до моїх запитань підготований* (Д. Бузько); *Ці публікації розраховані на підготованого читача, який стежить за ними з дня на день і не потребує додаткових пояснень чи стислого переказу змісту "попередніх серій"* (Н. Сняданко).

ПІДГОТО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **підгото́ваний** 2. — *Чи доведе наша нова знайома свою підготованість до подорожі?* (В. Владко); *Навчання особового складу підрозділу повинно ґрунтуватися на одиночній підготованості кожного військовослужбовця, зокрема на сформованості його навичок і вмінь* (з навч. літ.).

ПІДГОТО́ВИТИ *див.* **підготовля́ти.**

ПІДГОТО́ВИТИСЯ *див.* **підготовля́тися.**

ПІДГОТО́ВКА, и, *ж.* 1. Дія за знач. **підготува́ти, підгото́вити** і **підготува́тися, підгото́витися.** *Оля й Гриць .. ладні тікати хоч зараз. Але, як виявилося, бути втікачами не так-то й просто, потрібна чимала ретельна підготовка* (Л. Юхвід); *Наша газета вийде тепер у понеділок, на підготовку матеріалу для першої шпальти в мене є цілком реальна доба* (А. Кокотюха); *Минув місяць, який замовники дали йому для підготовки перших ескізів симфонії* (Любко Дереш); *Чого ти хочеш тримать екзамен в сентябрі* [вересні], *де ти візьмеш час на підготовку?* (Леся Українка); *І хоч від ранньої весни кияни знали, що князь збирається у похід, але підготовка одне, а похід зовсім інше. Минали тижні, місяці, князь сидів дома* (Б. Лепкий); *Саме цей дощовий день і був відпущений їм для підготовки до іспиту* (І. Кирій); *В підготовці до екзамену з фізики я міг допомогти Едикові ще менше, ніж в підготовці до математики* (Ю. Мушкетик); *Я зайняв місце пілота і розпочав підготовку до стрибка* (О. Авраменко); *Така операція вимагала об'єднання зусиль різних за фахом і калібром людей, ретельної підготовки і конспірації* (В. Єшкілєв); *Нещодавно після роботи його запросив до себе керуючий рудником і без будь-якої підготовки запитав: — Холостякуєте, значить?* (Д. Ткач); // *у сполуч. зі сл.* а в і а ц і й н и й, а р т и л е р і й с ь к и й *і т. ін.* Інтенсивний обстріл, бомбардування і т. ін. позицій противника перед наступом. *За п'ять днів авіаційної й артилерійської підготовки гітлерівці кинули на Севастопольський оборонний район сорок шість тисяч фугасних бомб* (В. Кучер); *Йшла артилерійська підготовка* (В. Кожелянко).

2. Запас знань, навичок, досвід і т. ін., набутий у процесі навчання, практичної діяльності. *Клас складався з учнів різної підготовки* (С. Васильченко); *Феодосійська галерея стала своєрідною школою мариністичного живопису. Тут тридцять років працює художня студія, де дістають підготовку сотні молодих художників* (О. Довженко); — *Ми з тобою отримали непогану підготовку, маємо чималий словниковий запас і гарне знання граматики, але досі не було практики спілкування живою розмовною мовою* (О. Авраменко); *Практика боїв з численними ворогами показала, що підготовку вояки УПА мали ґрунтовну* (М. Андрусяк); *Виходимо в невелику кімнату, де висять навчальні плакати з військової підготовки й стоїть кілька парт* (А. Дністровий).

ПІДГОТО́ВЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підгото́вити.** *Те, що відбувалося зараз, було підготовлене раніше, так само, як і хитро побудоване оповідання віщуна, скероване проти чужинців* (В. Владко); *Останньою роллю Тамари була підготовлена з хвилюючою простотою, повною духовного проникнення, роль Маклени Граси* (М. Бажан); *Видно, ці збори, попри всю їхню важливість і незвичність, не були підготовлені* (П. Загребельний); *Сколював над сірчаним мочилом камінці з чорними солоними бурульками і відносив їх до підготовленої криївки* (М. Дочинець); // **підгото́влено,** *безос. пред.* — *Що чувати, пане сотнику?.. — Брід знайдено, човен підготовлено* (М. Стельмах); *За цей час має бути підготовлено оптимальний варіант рятунку* (О. Бердник); — *Університет, Юрію, ще не відкривають, хоч все для нього підготовлено, — сказав гість* (Р. Андріяшик); — *Зателефонували, коли газету було споковано і підготовлено до експедиції* (О. Шугай).

2. *у знач. прикм.* Який підготовився (у 1 знач.). *Дарці, правду сказати, було прикро таке слухати. Вона була добре підготовлена з усіх предметів і не потребувала "щасливого випадку", щоб опинитися в п'ятому класі* (Ірина Вільде); *Для щасливої долі Петро не вважав себе достатньо підготовленим* (Г. Пагутяк); *Вельми здивувався, адже справді до чого найменше він підготовлений, так це до сільської праці, господарювання* (В. Лис); *Ти закінчив коледж уже цілком підготовленим пілотом; ти володієш тією зрілою майстерністю, яка звичайно приходить лише з роками* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПІДГОТО́ВЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **підгото́влений** 2. *Сагайдак приглядався до людей, намагаючись зрозуміти і оцінити їхні моральні якості та професійну підготовленість* (С. Добровольський); — *На раді ми передали козацькому війську привітання вельможного пана і похвалили їх збройну підготовленість до відсічі зовнішнім ворогам нашої непереможної ойчизни* (З. Тулуб); *Йдеться про майстерність письменника, про його підготовленість до нелегкої й відповідальної творчої праці* (з наук. літ.); *Лідери, як правило, очолюють політичний рух завдяки підготовленості, своєму авторитету, соціальному статусу тощо* (з навч. літ.).

ПІДГОТО́ВЛЕННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **підгото́вити** і **підгото́витися;** підготовка (у 1 знач.). *Закопавшися в свої земельні справи, він проґавив підготовлення нових подій* (Д. Бузько); *Зачинаємо службу без практичного підготовлення. Сю службу .. розуміємо тільки як навчання дітей і дальшу свою освіту...* (Уляна Кравченко); *На лекції приготовлявся дуже старанно, але й від учеників вимагав такого самого підготовлення* (Б. Лепкий).

ПІДГОТО́ВЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підгото́влювати.** — *Переустаткувати б* [собор] *на холодильник, але теж, кажуть, новий збудувати дешевше обійдеться... Отже, не це. На повний голос — про генеральний план, про підготовлювані проєкти нової забудови селищ...* (О. Гончар); *Ще, мабуть, ніколи не зробив на мене таке сильне враження якийсь концерт, як сьогоднішній. Звичайний, не підготовлюваний, безшумний, але чудовий* (О. Шугай); // **підгото́влювано,** *безос. пред. Матеріал до цієї статті підготовлювано й збирано віддавна, цілість впорядкована й обома братами пункт за пунктом сумлінно продискутована* (І. Франко).

ПІДГОТО́ВЛЮВАТИ *див.* **підготовля́ти.**

ПІДГОТО́ВЛЮВАТИСЯ *див.* **підготовля́тися.**

ПІДГОТОВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідко* **ПІДГОТО́ВЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ПІДГОТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, **ПІДГО́ТО́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* підгото́влять; *док.* 1. *що.* Забезпечувати здійснення, проведення, існування чогось, завчасно роблячи, готуючи для цього все необхідне. *Посеред хати стоїть людина, з неї він зробив собі вірного пса .. Ці пси несли в собі, підготовлювали неминучу перемогу і славу Станіслава Жолкевського* (Іван Ле); — *Напевно, це якийсь церков-*

ний обряд, що підготовляє сьогоднішню церемонію (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); *Упродовж 1781–1786 рр. австрійський уряд видав ряд законодавчих актів, які підготовляли ліквідацію громадського самоврядування* (з наук.-попул. літ.); *Він підготував цю операцію ще задовго до повернення Мишка Бойчака з ворожого тилу, розставивши найударніші полки на флангах* (В. Кучер); // Заздалегідь приводити в порядок, у стан готовності все необхідне для проведення, здійснення чого-небудь. — *Мені тільки треба побути самій, я люблю сама бути, а щоб підготовлювати обстановку, спеціально їхати дивитись різні красоти, щоб потім одразу описати? Ні!* (О. Іваненко); *Загартовані в труді, до діла стали дружно, веселі, дужі, молоді, упевнено, напружено за день очистили забій, підготували колію* (С. Добровольський); *Хіба зважиться хтось сісти сам на перепочинок — перекласти частку своєї ваги на інші плечі? Хіба піде, не підготувавши місце до праці своєму товаришеві, котрий завтра чи позавтра готуватиме місце йому?* (Ю. Мушкетик); // *перев. док.* Заготовляти, приготовляти що-небудь для використання, робити запас чогось. *Вони* [ланкові] *з осені обробили ділянки, вивезли добрива, угноєння, провели снігозатримання, затримали вологу, підготували насіння* (Ю. Яновський); *Не треба далеко ходити за ліками. Природа нам підготувала їх у сусідстві* (М. Дочинець); // *перев. док.* Виконувати, здійснювати, розробляти і т. ін. що-небудь. *Овсій Колода звіряв показники своєї бригади з річним звітом, що його підготував Заруба* (В. Кучер); *Саме він з кількома своїми товаришами підготував виступ проти віщунів і старшин* (В. Владко); *Державна Парламентська бібліотека України підготувала виставку творів Івана Франка та літератури про нього* (з газ.).

2. *кого, що.* Давати необхідний запас знань, передавати навички, досвід і т. ін. у процесі навчання, практичної діяльності. *Я .. мусив шукати статистів і навіть підготовляти їх до виступів на сцені* (з мемуарної літ.); — *Навчити будувати сюжет не можна, — сказав Олесь Васильович. — Але можна навчитися будувати сюжет. Ось чому в кожному учбовому* [навчальному] *закладі, навіть у літературному, не можна підготувати письменника* (О. Донченко); *Я вже підготовив собі чимало однодумців, які згодяться нам у недалекій боротьбі* (Д. Бедзик); // *у сполуч. зі сл.* с е б е. Набувати певних знань, навичок, досвіду і т. ін. — *Гімназія — се та ж сама гімнастика, лише на широкій духовній основі. Треба пройти її, щоб підготувати себе до будь-якої праці та науки* (П. Колесник); *Ось і тепер йому хотілося підготувати себе до найгіршого, щоб не виявити розгубленості перед босом* (М. Дашкієв); — *Перш за все, треба морально себе підготувати, прослухати лекції про тяжке життя простого народу, увійти, так би мовити, в його становище* (В. Чемерис).

3. *перев. док., кого, що.* Передбачаючи, відчуваючи що-небудь, повідомляти когось, навчати чогось і т. ін. заздалегідь, завчасно. — *Народ треба раніш підготувати .. Зробіть його письменним* (М. Коцюбинський); — *Панна Катруся, — ну, — він підморгнув по-парубоцьки, — не могла трохи підготовити сестру, ну... що її чекає, крім розмови?..* (Ірина Вільде); — *Не треба зараз нічого казати Ясі, — сказала мама бабусі, — треба її обережно підготувати до цього* (О. Іваненко); *Я вже психологічно підготував свою сім'ю, настирливо розпускаючи чутку, що Манька неодмінно помститься дідові за його невіру* (Ю. Винничук).

◊ **Готува́ти (підготовля́ти) / підготува́ти (підгото́вити) ґрунт** *див.* **готува́ти.**

ПІДГОТОВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *рідко* **ПІДГОТО́ВЛЮВАТИСЯ,** ююся, юєшся, *недок.*, **ПІДГОТУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, **ПІДГОТО́ВИТИСЯ,** влюся, вишся; *мн.* підгото́вляться; *док.* 1. Готуватися до чого-небудь заздалегідь, завчасно. *Вже здавна, видко, підготовлявся від'їзд, бо в хаті нічогісінько не зосталося* (Г. Хоткевич); *На естраді вже оркестр підготовлявсь. Всі ж ми ждали, слухать раді* (П. Тичина); *Вона підготовляється тепер до самостійного концерту* (Ірина Вільде); *Вона прийшла на диспут, підготувавшись, у неї були свої думки про вибір професії* (О. Донченко); *Треба було підготовитися до найгірших несподіванок і знайти силу подолати найбільші перешкоди* (С. Добровольський); *У нього не було часу, щоб підготуватися до цієї зустрічі* (М. Руденко); — *Либонь, Вадим добре підготувався до такої розмови, вишукував аргументи, щоб кинути їх у бій за характеристику* (Ю. Мушкетик).

2. *тільки недок.* Пас. до **підготовля́ти, підгото́влювати.** *В передопераційній, .. де стояли шафи із запасними інструментами і підготовлювалися хворі до операції, вже багатоголосо дзюрчала вода* (Ю. Смолич); *Повстання підготовлялося досить швидко* (У. Самчук); *Про все було думано й передумано. Ба навіть підготовлялося не один місяць...* (Г. Колісник); *Стаття автора є вибраною частиною з його ширшої праці, що підготовляється до друку* (О. Шугай).

ПІДГОТО́ВНИЙ, а, е. Те саме, що **підгото́вчий.** *В 1902 році я здав вступний іспит на підготовний клас української гімназії в Коломиї* (І. Франко); *Славенко вирішив, що момент припинити будь-які зносини з дівчиною оце настав. Підготовну до цього працю — зменшити години побачення й звільнити по черзі день — він уже щасливо докінчив* (В. Підмогильний).

ПІДГОТО́ВНИК, а, *ч.* Той, хто підготовляє що-небудь. *Запрошуємо на роботу підготовника металевих поверхонь до фарбування* (з мови реклами).

ПІДГОТО́ВНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **підгото́вник.** *Після довгих вагань вирішила Віра піти працювати підготовницею до автомаляра* (з газ.).

ПІДГОТО́ВЧИЙ, а, е. Який є підготовкою до чого-небудь; попередній (у 2 знач.). *Він вирішив, що підготовчий період перед тим, як він мав запропонувати Палі Степанівні спільні радощі й спільні муки, вже кінчився* (Б. Антоненко-Давидович); *Льощина затія відбудувати будинок, знайдений на Забутому острові, і влаштувати в ньому клуб юних натуралістів по-справжньому захопила дітей. Вже наступного дня вони взялися до підготовчих робіт* (Ю. Мокрієв); — *Дорогенький ви мій, уся підготовча робота в мене давно скінчена, залишається тільки сідати й писати, але ж ви знаєте мою зайнятість...* (О. Забужко); *Такий підготовчий етап перед відправкою чергового вантажу тривав кілька місяців* (Н. Сняданко); // Признач. для підготовки, який здійснює підготовку. *Заскочила Майя, похвалилася, .. що тепер вона буде зайнята вечорами на підготовчих курсах — хоче на той рік вступити до інституту* (А. Хижняк); *Після місяця інтенсивних обговорень у Лондоні закінчила роботу підготовча комісія об'єднаних народів. Представники 51 нації зберуться знову на своє засідання...* (О. Шугай).

ПІДГОТУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підготува́ти.** [Я р ч у к:] *Я хотів доповісти вам, Сергію Михайловичу, .. є бажання громадськості улаштувати банкет і вітати вас з нагоди підготування другого тому "Думок педагога"* (І. Микитенко); *Цілий день стояв густий туман, артилерія не могла стріляти, бійці штурмували позиції ворога майже без гарматного підготування* (Ю. Яновський); *Підготування до вистави у розпалі. Ляля цілими днями під логопедичним наглядом Стефка вчиться правильно вимовляти українські слова* (Ірина Вільде); *Підготування до події завершилися, поволі починалася сама подія* (С. Андрухович).

ПІДГОТУВА́ТИ *див.* **підготовля́ти.**

ПІДГОТУВА́ТИСЯ *див.* **підготовля́тися.**

ПІДГО́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПІДГО́ЇТИ,** о́ю, о́їш, *док., що.* Трохи, частково гоїти, заліковувати. *За допомогою травних настоянок Іллі вдавалося підгоювати відкриту рану* (із журн.); * Образно. *Стадник не зомлів і після останнього кия. Підгоївши виразки сорому і помолившись за спасіння душі в самій крайній, дев'ятій, церкві Запорізької Січі, він одразу ж з її порога поніс люту злобу свою до шляхетського можновладства* (М. Стельмах).

ПІДГО́ЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ПІДГО́ЇТИСЯ,** їться, *док.* Трохи, частково гоїтися, заліковуватися. *Ото держали мене в сажі, а як підгоїлися виразки та трохи посходили синяки, то прикували коло сажа на цеп, як ту собаку* (Панас Мирний); *Він після поранення довго хворів, та тільки-но рана підгоїлась, вирішив негайно залишити цей острів* (І. Білик).

ПІДГРАВА́ТИ, ПІДІГРАВА́ТИ, *рідко* **ПІДОГРАВА́ТИ,** раю́, рає́ш, *недок.,* **ПІДІГРА́ТИ,** *рідко* **ПІДОГРА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.* 1. Неголосною грою на музичному інструменті супроводити чию-небудь гру, чийсь спів. [К о н о н *(починає грать):*] *Тьфу ти, проклята, вже й другий хлапан* [клапан] *спортився* [зіпсувався]. [П а р у б к и:] *Та нічого, підгравай, заводь* (М. Кропивницький); *Я купив .. у якогось хлопчиська калинову сопілку і собі пустився у танці. Підіграй музикам на сопілці!* (Ю. Логвин).

2. *перен., розм.* Своїми діями допомагати грі, діям кого-небудь, полегшуючи його зусилля. *Побіг на звук кроків, що стрімко віддалялися. Коли вискочив назовні, побачив: місяць підіграє. Вийшовши з-за хмар, знову освітлював територію табору* (А. Кокотюха); — *Неправда!* — *крикнув Сераковський.* — *Він це навмисне каже, щоб підіграти твоїм думкам* (Василь Шевчук); *Хоча би підіграв задля пристойності — нас не підтримує навіть найменшою усмішкою, ніби ми викликаємо в нього зневагу та роздратування* (А. Дністровий).

ПІДГРА́Ф, а, *ч., мат.* Граф, отриманий з іншого графа вилученням деяких вершин та інцидентних з ними ребер. *Підграф, утворений вершинами одного класу, називається компонентою зв'язності графа G* (з наук. літ.); *Важливі класи підграфів складають підграфи, які отримують унаслідок застосування до заданого графа операції вилучення вершини і/або операції вилучення ребра* (з навч. літ.).

ПІДГРЕБТИ́ *див.* **підгріба́ти.**

ПІДГРИЗА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підгриза́ти.** *Помірне підгризання мурахами насінин рясту покращує процес його проростання* (з навч. літ.); *Підгризання личинками хрущів кореневої системи рослин упродовж вегетаційного періоду призводить до поступового всихання молодих саджанців, плодоносних дерев, кущових ягідників, суниці* (із журн.).

ПІДГРИЗА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПІДГРИ́ЗТИ,** зу́, зе́ш, *док.* 1. *що.* Гризти трохи, частково, перев. у нижній частині чого-небудь. *Чахне дерево, в якім Черв'як коріння підгризає* (І. Франко); *Замриборщ хвацько зупинив мотоцикл перед головними дверима повіткому, наполохавши двох осідланих коней, що підгризали зеленкувату кору молодого дерева, до якого були прив'язані* (М. Стельмах); *У лісах водяться небезпечні хижі звірі .. А що вже й казати про диких кабанів, оленів, що виїдають наше сіно, зайців, котрі підгризають сортові яблуні* (Т. Прохасько); * Образно. *Спиляли сім пухнастих ялинок, що росли тут на пагорбах. Підгризли їх бензопилами і вивезли на звалище* (Л. Костенко); *Річка сильно підгризла берегові ґрунти, заповнила водою западини і повалила найближчі до води дерева* (В. Єшкілєв).

2. *кого, перен., розм.* Виснажувати кого-небудь причіпками, докорами, лайкою. *А вже найбільше дотикали її насмішки Маріїні .. Усе те боліло й підгризало молоду дівчину без устанку* (О. Кобилянська).

ПІДГРИ́ЗТИ *див.* **підгриза́ти.**

ПІДГРИМО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДГРИМУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що.* Гримувати трохи, злегка або додатково. *Але винахід чимдалі вдосконалюється. Мої люди немов напівпрозорі .. Тому для сторонніх мені доводиться їх підгримовувати* (Ю. Смолич); * Образно. *Людська пам'ять старанно загладжує неприємне, водночас зберігаючи й підгримовуючи все краще* (М. Дашкієв); *Я ніде не намагався ідеалізувати Петра Яцика, був далекий од найменшого наміру підгримовувати його. Писав свого героя таким, яким він мені бачиться* (М. Слабошпицький); *Для нового прочитання вистави прийшлось підгримувати головних героїв* (із журн.).

ПІДГРИМО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПІДГРИМУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* Гримуватися трохи, злегка або додатково. *Учасники вистави обов'язково підгримовувалися* (із журн.); *Цього разу Отелло заздалегідь вдало підгримувався* (з газ.).

ПІДГРИМУВА́ТИ *див.* **підгримо́вувати.**

ПІДГРИМУВА́ТИСЯ *див.* **підгримо́вуватися.**

ПІДГРИ́Ф, а, *ч.* Пристрій, признач. для закріплення струн унизу корпусу струнно-смичкових інструментів. *Зверху скрипкового підгрифа роблять чотири прорізи, які закінчуються маленькими отворами для закріплення струн* (з наук.-попул. літ.); *Ліра складається з таких основних частин: корпусу з додатком ("шиєю"), кілків для натягування струн, клавіатури з кришкою, коробки з дерев'яним коліщам, а також підгрифа* (з навч. літ.).

ПІДГРІБА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підгріба́ти.** *Підгрібання снігу до стовбурів створює можливість садівникам зберегти взимку молоді яблуні неушкодженими* (з газ.); *Прес-підбирач укомплектований гумовим підгортальним колесом, котре забезпечує підгрібання ширшого валка соломи* (з мови реклами).

ПІДГРІБА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПІДГРЕБТИ́,** бу́, бе́ш, *док.* 1. *що.* Горнучи, згрібати, збирати в одне місце, докупи. *Він ходив собі поза стогами та підгрібав, що набили, перекладаючи хліб на вози* (Панас Мирний); *Акуратно підгрібає* [Христина] *покіс* (М. Стельмах); *Сів батько на лаву та й дивиться на свою дочку, а вона так тим рогачем орудує! То горшки переставля, то жару підгребе, то вибіжить із хати дровець врубать* (О. Стороженко); *Тепер у ямі стало затишніше, я підгріб землю так, щоб у неї не задувало, стовбур дерева був мені надійним дашком* (Валерій Шевчук);

// *під кого — що.* Горнучи, гребучи і т. ін., поміщати під кого-, що-небудь. *Танк іде на нього* [Яреська]. *Вже видно, як працюють його сталеві м'язи, як гребе перед собою землю, мов живе створіння, все підгрібаючи під себе, підминаючи траву* (О. Гончар); *Ми йдемо, підгрібаючи ногами падалишнє листя, .. руки в кишенях* (О. Ульяненко); *Бездумним рухом він підгріб під себе якусь шматину, схилився на неї важкою головою і незчувся, як заснув* (Д. Ткач); // *перен., розм.* Пожадливо захоплювати, привласнювати що-небудь. *Правив* [отець Іоанн] *панахидки та за треби й собі підгрібав: за батька — порося, за брата — теля!* (О. Ковінька); *Досить швидко сусід підгріб під себе все, що стосувалося його хоч найменшим чином* (із журн.).

2. Гребучи веслами або чим-небудь іншим, наближатися до кого-, чого-небудь. *Я навіть не мусив підгрібати: течією дівчину вгатило просто мені в обійми. З боку це виглядало так, наче Єва заледве не тонула, а я її врятував* (М. Кідрук); *Чкалов підгріб іще ближче й побачив, що тоне якийсь незнайомий хлоп'як* (О. Ільченко); *Коцюба взяв з дна човна спінінг, підгріб трошки веслом, аби ближче, закинув блешню так, аби гачок зачепив під водою верхній край пастки* (А. Кокотюха); // Злегка, поволі гребти веслами або чим-небудь іншим. *Я підгрібав однією рукою, а другою тягнув за собою по пролому до берега Гришу, який борсався у воді* (Л. Смілянський); *Кузьма Іванович повільно підгрібав правилом і зосереджено дивився на берег* (С. Голованівський).

ПІДГРОМА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДГРОМА́ДИТИ,** джу, диш, *док., що.* Злегка, трохи громадити (у 1 знач.). *Позаду в'яжуть* [жінки] *снопи, кладуть полукіпки та підгромаджують* (М. Сиротюк); *Раз весною .. скопав* [дід] *у городці грядку велику, .. грабельками підгромадив, зробив пальцем дірочку-дрібку — та й посадив ріпку* (І. Франко).

ПІДГРОМА́ДИТИ *див.* **підгрома́джувати.**

ПІДГРУ́ДДЯ, я, *с.* 1. Відвисла шкіра на грудях під шиєю в деяких тварин чи птахів; підгорля, підгорлина. *На сухому берестку над глинищем сиділа чорна, з сірим підгруддям ворона* (В. Дрозд); *При визначенні вгодованості великої рогатої худоби прощупують підгруддя, поперекову частину, виступи сідничних кісток, пахову частину, корінь хвоста* (з навч. літ.).

2. Частина людського тулуба під грудиною. *Раптом зблід* [дідок] *і вхопився за підгруддя, аж захитаний: оперся об цеглу* (В. Баранов); *Медики констатували у дитини забій підгруддя й надали першу медичну допомогу* (з газ.).

ПІДГРУДИ́ННИЙ, а, е. Який міститься або відчувається під грудиною (у 1 знач.). *Симптомом стенокардії є підгрудинний дискомфорт, котрий спричиняється фізичним навантаженням і зменшується в спокої або внаслідок прийому нітрогліцерину упродовж 10 хв* (з наук.-попул. літ.); *Права і ліва хрящові реберні дуги утворюють підгрудинний кут, розміри якого залежать від форми грудної клітки* (з навч. літ.).

ПІДГРУ́ДНИЙ, а, е. Який розміщений під грудьми. *Козацької доби ремінний розподільник кріпився до підгрудного ременя верхового коня для додаткової фіксації сідла* (з наук.-попул. літ.).

ПІДГРУ́ЗДОК, дка, *ч.* Їстівний гриб родини сироїжкових, схожий на груздя. *В Україні підгруздки поширені на Правобережному Поліссі* (з навч. літ.); *В осінню пору грибник може знайти сироїжку чорну або підгруздка чорного, які використовують для засолювання* (із журн.).

ПІДГРУ́ЗДЬ, я́, *ч.* Різновид груздя. *Підгруздь жовтий широко поширений в хвойних і листяних лісах України, використовується для приготування солінь і маринадів* (з навч. літ.).

ПІДГРУ́ПА, и, *ж.* Частина, підрозділ групи. *Керівники мафіозних груп і підгруп тільки мовчки сопіли та все ще намагалися утриматися навитяжку, що було явно над їхні сили* (В. Чемерис); *Особливу підгрупу досліджуваних простих прикметникових одиниць становлять утворення з префіксальним без-: безбідний, безвідповідальний, безглуздий* (з наук. літ.); *За функціонально-тематичним призначенням скульптуру як мистецтво поділяють на чотири підгрупи: сакральну, надгробну, портретну й декоративну* (з навч. літ.).

ПІДГРЯЗИ́ТИ, и́ть, *док., безос., розм., рідко.* Стати грязьким (про ґрунт). *Надворі підгрязило, не дуже добре їхати* (Сл. Б. Грінченка).

ПІДГУ́ЗОК, зка, *ч.* Предмет спідньої білизни, що його застосовують як гігієнічний засіб при догляді за маленькими дітьми, лежачими хворими і т. ін. *В очах мигтить біжутерія, мазі Мертвого моря і сметана "Президент". Вібромасажні крісла, дихаючі підгузки "Libero", чипси "Екстрелла", продукція фірми "Дриґало" і "Шкварки від Одарки, європейська якість"* (Л. Костенко); *Нині, крім дитячих підгузків, є підгузки для дорослих і навіть для тварин* (з газ.).

ПІДГУ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок., кому і без дод., розм.* Вигуками підтримувати кого-небудь, виявляючи згоду з кимось. *Хазяйка собі підказує, та підгукує, та пищить, та верещить* (Марко Вовчок); *Попадя, почувши нелад, перша замовкла, за нею Проценко, один Довбня, наче змовився спершу, одно підгукував попові* (Панас Мирний); — *Ми протестуємо! — гукала якнайголосніше прокурорша Аня. — Протестуємо! — підгукувала їй поліцмейстрова одиначка Соня* (Я. Качура); *Вона притулила човником долоні до лиця і підгукувала припутням на ясені, однаково нагрібаючи на змерзлі ступні пісок* (Є. Пашковський); // *кого.* Гукати когось, підкликаючи до себе. — *А давай ось Мишка спитаємо, — посміхається Горпищенко і підгукує Демидового козарлюгу, що неподалік воює з гусаком* (О. Гончар); — *Цу-цу, — став підгукувати вовка Муфтик* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда).

ПІДГУ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПІДГУЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., розм.* 1. П'яніти від споживання алкогольних напоїв. *Підгуляв, що й з копитів* [копит] *збився* (Номис); *Збоку могло здатись, що якийсь козак підгуляв занадто на веселому бенкеті і заснув біля вікна, схиливши нерозумну голову* (Д. Білий).

2. Час від часу бути, перебувати з ким-небудь у любовних стосунках. *Однолітка з дівчатами класу, вона, проте, раніше за них розквітла, .. і хлопці з класу казали, що вона вже й підгулює* (О. Гончар); — *Еге, сказали ми, тепер ясно, куди він подався. Десь гайнув на Далекий Схід або в Сибір, підгулює з дівчатами!* (О. Бердник); *Квартира пустує, десятирідна сестра, підгулюючи з вуграстим курсантиком, завела там рейвах бордельний* (Є. Пашковський).

3. *тільки 3 ос., тільки док., перен., жарт.* Бути невдалим (у 2 знач.), поганим. *Вона мала великі сірі очі, що, підкреслені чорними бровами й темним волоссям, були б навіть гарні, коли б не припухлі повіки. Ніс, правда, підгуляв: просто кирпатий* (Д. Бузько); — *Клуб у нас, Степане Федоровичу, оця куркульська повітка, трохи підгуляв, — скаржився Нечай у перервах від репетицій* (Іван Ле).

ПІДГУЛЯ́ТИ *див.* **підгу́лювати.**

ПІДГУСТИ́ТИ *див.* **підгу́щувати.**

ПІДГУ́ЩУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДГУСТИ́ТИ,** ущу́, у́стиш, *док.*, *що.* Робити густішим *(див.* **густи́й** 1, 2). *Вишневий соус для яловичини можна підгущувати борошном або крохмалем* (з навч. літ.); *Метод мембранної фільтрації дає змогу з меншими затратами переробляти сироватку, розкладаючи її на компоненти, зокрема підгустити її для використання при виробництві згущеного молока* (із журн.).

ПІДҐРУНТОВИ́Й, а́, е́. Прикм. до **підґру́нтя** 1. *Підгодівля рослин зеленими добривами поліпшує підґрунтовий шар і збагачує його азотом та іншими корисними елементами* (з навч. літ.); // Який міститься в підґрунті. *Улітку тут безперервно втікали підґрунтові води, текли по урвищу безліччю дрібнюньких струмків* (І. Багряний); *Спочатку тичка лізла повільно, як у розкислу землю, а через якусь мить повністю занурилась у підґрунтову воду* (Любко Дереш); *Ґрунт зазнає впливу забруднювачів, що надходять з атмосфери, з поверхневим стоком, з підґрунтових порід і підземних вод* (з наук. літ.).

△ **Підґрунтове́ зро́шення** *див.* **зро́шення.**

ПІДҐРУ́НТЯ, я, *с.* 1. Ґрунт під верхнім шаром землі. *В однім місці розламують чорноземлю, а поруч бульдозери вже вигризають з підґрунтя жовту правічну глину і сунуть її нагору, на вали* (О. Гончар); *Дядько .. відкрив чималий шмат піщаного підґрунтя, розкопирсав пісок і дістався до важкої червоної речовини, що нагадувала водночас і глину, і перетліле рослинне коріння* (Ю. Логвин); *При закладанні персикового саду треба враховувати рельєф місцевості, якість ґрунту та підґрунтя, глибину залягання підґрунтових вод* (з навч. літ.).

2. *перен.* Основа, на якій базується що-небудь. *Він відчув тоді всю непохитність, незмінність, невиправність колишніх дій, навіть думок, бажань, що лягають підґрунтям майбутньому, ховаючи в собі можливість землетрусів* (В. Підмогильний); *Сергієві бракувало того стійкого психічного підґрунтя, що породжується непохитною рівновагою ясного спрямування до мети* (Г. Епік); *Костянтин нічого не міг по-справжньому збагнути, але не мав сумніву, що їхнє з Віктором знайомство має під собою серйозне підґрунтя* (О. Тесленко); *Мій несподіваний інтерес до шоу-бізнесу насправді має досить глибоке підґрунтя* (А. Кокотюха); *Вівчарство, яке завжди було основою добробуту європейських горян, навіть підґрунтям їхньої культури і міфології, все ж перетворюється у Карпатах на певну екзотику* (Т. Прохасько).

ПІДДАВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **піддава́ти** і **піддава́тися** 2, 3. *Народні маси не цінили своєї державности. Тим пояснюються піддавання громад під безпосередню власть татар, аби спекатися князів і боярства, і їх зовсім спокійні, без протесту, переходи під власть литовських князів* (М. Грушевський); *Звичайну рінгерлоківську рідину* [розчин Рінгера — Локка], *відому кожному студентові, в цьому разі хімічно ускладнено певними елементами, що підносять, збільшують її електропровідність для кращого піддавання управлінню* (Ю. Смолич); *Піддавання сумніву законності судових рішень державними інституціями є неприпустимим, оскільки повноваженнями щодо надання оцінки законності рішень судів наділені лише вищі судові інстанції* (з публіц. літ.).

ПІДДАВА́ТИ, даю́, дає́ш, *недок.*, **ПІДДА́ТИ,** а́м, аси́, *док.* 1. *що.* Допомагати кому-небудь піднімати щось важке. *Марія ще раніше схопила мішок, ніхто й не піддавав їй, і до воза побігла* (А. Головко); *Франка вхопила в неї з рук в'язанку снопів, підняла на плечі й пішла до хати. Катерина хотіла хоч піддати їй і не встигла* (С. Чорнобривець); *Данько піддав йому мішка на плече* (О. Гончар); *"Жди, блаженний, — ще більше хмурнішала мати. — Насиплять у мішок, на плечі піддадуть, ще й у спину підштовхнуть"* (А. Михайленко); // Підштовхувати кого-, що-небудь, зрушуючи з місця або пришвидшуючи рух. *Коли стати на неї* [на гойдалку] .. *і потім гойднути — раз! два! піддай! ух! жени, жени! — то можна дуже легко вигнати оглоблі за верхній валок, що все село буде під вами* (І. Микитенко).

2. *кого, що в чому.* Впливати, діяти чим-небудь на когось, щось для поліпшення, удосконалення і т. ін. *Я аж потім додумався, що рукописи, які пролежали довший час без повітря, напевне, піддають спочатку хімічній обробці і вже потім ними користуються* (Р. Іваничук); *Занадто довго люди штучно продовжували собі життя, споживали синтетичну їжу, піддавали органи модифікаціям і жили у неприродному середовищі* (В. Єшкілєв); *Після спеціального очищення насіння бобових культур піддали фумігації проти зерноїда* (із журн.); // Заподіювати проти кого-небудь щось лихе (бити, мордувати і т. ін.). *Тамара, відповідаючи на запитання прокурора, розповіла про те, як Геллерфорт і гестапівці неодноразово піддавали її тортурам, жорстоко били* (А. Хижняк); *Роз'їзд повівся зі мною виключно грубо. Щоб примусити розповісти про розташування наших частин, мене піддали умовному розстрілові* (О. Довженко); // *у сполуч. зі сл.* о б м і р к у в а н н я, а н а л і з *і т. ін.* Досліджувати, перевіряючи або обмірковуючи що-небудь. — *Запрошуючи вас сюди сьогодні, ми мали трохи ширшу ціль на думці. Цю саме ціль хотів би я, шановні панове, піддати вашому обміркуванню* (І. Франко); *Автор повинен зазначити, що він ішов до своїх висновків лише логічним шляхом, не піддаючи їх математичному аналізові* (М. Руденко); *Борозна звик усі свої почуття піддавати аналізу розумом і не міг не бачити неспівмірності цих двох величин* (Ю. Мушкетик); *Факти потрібно піддавати перевірці щонайменше з двох джерел інформації* (з газ.).

3. *кого, що і без прям. дод., чим, розм.* Ударяючи чим-небудь, бити (звичайно знизу вгору). — *Танцюй! — Офіцер опирається. — О, ще й не хоче, — котрийсь із махновців піддає йому ногою* (О. Гончар); *Хлопці зареготали й почали піддавати ногами нещасного, коли той пішов навкарачки* (Валерій Шевчук); *Я не стримався і піддав йому коліном. І він загримів своїми клепаними "залізними" штаньми аж донизу* (В. Нестайко).

4. *що, чого, розм.* Класти, сипати, лити і т. ін. на додаток до чого-небудь; додавати, добавляти. *Трав нарвали* [Венера з Купидоном], *Зцілющої води примчали, Гарлемпських капель піддали, І все те вкупі сколотивши, Якісь слова наговоривши, Енею рану полили* (І. Котляревський); *"Чи ця Зінька не знахурка, бува? Чи не піддала вона чого хазяйці?.." Такі думки клопотали наймиччину голову* (Панас Мирний); // Збільшувати, посилювати, робити відчутнішим що-небудь. *Попов несамовито ревів сиреною.., піддавав газу, розганяв усе живе й мертве, що могло б трапитися на шляху* (П. Загребельний); *Він незграбно скакав на своєму миршавому солововому коні і, піддаючи собі хоробрості криком, потрясав важким ханським списом* (В. Малик); *Німці тікали з вогневої. Це ще піддало Чернишеві сили* (О. Гончар); // Уставляти в розмову, обговорення і т. ін. свої слова, думки, міркування. *Як же говорила* [Галя] *поволі, то сама по-*

падала в нетерплячку із-за недостатку слів .. Співбесідник звичайно піддавав їй доладне слово (Л. Мартович); *Якийсь час тулилися під деревами, але як дощ почав промочувати на них мішки, Іван піддав добру думку. — Хлопці! Та тут близько побережникова хата. Побіжім, недалеко...* (Мирослав Ірчан); // *перев. зі сл.* в о г о н ь, з а п а л, о х о т а, п а р *і т. ін., перен.* Спонукати кого-небудь до інтенсивнішої дії. *Анничка буцім не хотіла і упиралась, але десятки рук випихали її з тісної юрми, і гарячі уста піддавали охоти: — Йди, дівонько, йди...* (М. Коцюбинський); *Не був би Кочубей козак, коли б іржання коней не бентежило його, не піддавало нової охоти до далеких походів, до герців і боїв...* (Б. Лепкий); *Це* [успіхи] *і радувало хлопця, і водночас піддавало запалу* (О. Донченко); *Ой, заграйте, музики, Піддайте охоти, Як поб'ються черевики, Надіну чоботи* (з народної пісні); *У цей же момент, ледве не чіпляючи мого кашкета на голові, промчав табунець чирят, і я другим пострілом навздогін тільки піддав їм пари. Табунець звився догори і помчав щосили* (Олесь Досвітній); — *І я вийшла на вершину. Ой, а коли побачила, що ви вже там, вище за мене — ну, це мені й піддало запалу!* (І. Карпа).

5. *що, розм., рідко.* Таємно віддавати. — *Певне, по твому* [твоєму] *приказу Палаш Рутульцю піддала* [Ютурна] (І. Котляревський).

Віддава́ти (піддава́ти) / відда́ти (підда́ти) ана́фемі *див.* **віддава́ти; (1) Піддава́ти / підда́ти ізоля́ції** — ізолювати від оточення. *Їх нібито було наказано перевести в інше місце, піддати суворій ізоляції* (О. Гончар); **(2) Піддава́ти / підда́ти кри́тиці** *кого, що* — критикувати. *Аріани не визнавали догмат про Трійцю та піддавали критиці інші положення ортодоксального християнства* (І. Франко); — *Я сказав те, що хотів сказати, — зауважив Лавр. — Я не маю права піддавати критиці ваші порядки* (В. Єшкілєв); *В своїй промові, присвяченій прославленню Ареопага, Ісократ піддав критиці торгово-морську політику міста* (В. Чемерис); **(3) Піддава́ти / підда́ти су́мніву** *(рідко* **су́мнівові)** *що* — сумніватися в чому-небудь. — *Обіцяв* [вербувальник] *великі заробітки й легку роботу. А обдурювати не годиться. Чи ви й це піддаєте сумніву?* (І. Росоховатський); — *Накази людей не варто піддавати сумніву. Тож починаємо...* (О. Тесленко); — *Вам так тільки здалося. Я не мав наміру вас образити, а тим паче піддати сумніву вашу компетентність* (В. Хрущак); *Серед тих, хто намагався скомпрометувати, піддати сумніву назву "Україна" як національно-політичний термін, були і слов'янофіли* (І. Дзюба).

◊ **(4) Піддава́ти / підда́ти жа́ру (вогню́, ду́ху)** *кому і без дод.* — спонукати кого-небудь до інтенсивнішої дії, виклика́ти, посилювати запал у когось і т. ін. *У нашім повіті надто люди запалюються до кожної спільної роботи, але як нема кому далі піддавати вогню, то ціла робота поволі затихає* (В. Стефаник); *Поспішають* [прочани], *щоб до клечальної суботи прибуть на прощу. Тарасик налягає на ноги і духу піддає усім* (Д. Косарик); *Баба ж мої навпаки, як ще були здорові, не пропускали жодного Домчиного кіна* [кіно], *ще й жару піддавали: — Оце ввихається! Оце хазяйка! Любо глянути!* (Г. Тарасюк); *А тут ще піддала жару й Педоря; з грюкотом відчинивши двері, вона .. кинулась до самовару* [самовара] (Панас Мирний); — *Нагадала баба дівера, що хороший був! — піддав жару Гнатенко* (О. Бердник); **(5) Піддава́ти / підда́ти жа́ру у вого́нь** — підсилювати, розпалювати, збуджувати чимсь певне почуття, суперечку, ворожнечу і т. ін. — *Володимире, я прошу тебе! — морщилась шокована тітка Ніна і цим тільки піддавала жару в вогонь* (А. Дімаров); **(6) Піддава́ти / підда́ти хо́ду** — швидше йти чи втікати звідки-, куди-небудь. — *Куди ти? Гунцвот! — тупа ногою пан. — Назад!.. — Гусій тільки піддає ходу. Стоїть пан хвилину і дивиться в пустку* (М. Коцюбинський); *Петро піддав ходу, але, поки добіг до села, літаки вже зникли* (І. Багмут); — *Швидше, браття! — гукнув Джонс і піддав ходу. — Швидше!* (В. Малик); **(7) Піддава́ти ро́зголосу** — розголошувати що-небудь. *Крім цивільно-процесуального закону, священнослужитель керується й канонічним правом, що забороняє йому піддавати розголосу відомості, які стали відомими йому на сповіді* (з навч. літ.).

ПІДДАВА́ТИСЯ, даю́ся, дає́шся, *недок.*, **ПІДДА́ТИСЯ,** а́мся, аси́ся, *док.* 1. *кому, чому і без дод.* Зазнавати змін у якості, стані і т. ін. під дією, впливом кого-, чого-небудь. *Минають віки, волею людей змінюється географія степу, іншими люди стають, і вітри, і трави .. Та чи кожен піддається змінам, чи можна душі кувати, як метал* (О. Гончар); *Тут його були тонни: десятки тонн благородного металу, який не піддавався корозії, металу, що з розвитком цивілізації стане еталоном матеріальних цінностей, виміром багатства і бідності* (А. Дімаров); *Скалігер відкрив метал, що не піддавався плавленню* (П. Загребельний); // Змінювати попереднє положення, відступаючи під натиском, дією чого-небудь. *Стіжок був недавно складений, отже, не дуже злежаний, сіно легко піддавалось, і через кілька хвилин нора була вже готова* (В. Гжицький); *Марія знову потягла дошку з усіх сил, але вона, як на зло, не піддавалась* (І. Цюпа); *Аж ось двері піддалися, і натовп розлютованих панів линув у них, давлячи й штовхаючи один одного* (З. Тулуб); // Мати здатність, властивість змінюватися під дією чого-небудь. *Він завзято крутив якусь гайку, натискував на держальце, але дрезина не піддавалася* (Б. Антоненко-Давидович); *Мерзла акація ніяк не хотіла піддаватися гострій сокирі* (М. Андрусяк); // Відчуваючи на собі вплив, ставати сприйнятливим до чого-небудь. *Я малася увесь останній місяць зовсім добре .. Бували маленькі приливи, але пусті і хутко піддавались горчишникам* [гірчичникам] (Леся Українка); *Відчуття страху входить у так звану вегетативну систему, яка не піддається наказам нашої волі* (Ірина Вільде); *Як там не є, а треба не піддаватися настрою, триматися міцно* (Василь Шевчук); // Бути об'єктом якої-небудь дії, впливу чогось. *Я не піддавалась (і не піддаюся) нічиїм гіпнотичним впливам і шаманствам* (І. Жиленко); *Я натискав з усіх сил на клямку і навалювався на них плечем, але двері не піддавалися* (Ю. Андрухович); *З медичного погляду це можна вважати особливою магічною інфекцією, яка на ранніх стадіях розвитку ще піддається лікуванню* (О. Авраменко); *Високе стебління війнуло повним важким колосом і з тихим поскрипом піддалося шорсткому лезу серпів* (Ю. Смолич); *Не постарів, не піддався рокам також комунальний будинок, третій від рогу, на затишній вулиці* (Олекса Ізарський).

2. *чому, на що і без дод.* Поступаючись перед чим-небудь, відмовлятися від якихось поглядів, переконань і т. ін. *Княгиня Раїна, вмираючи, зарікала сина не піддаваться католицтву* (О. Стороженко); // *також у сполуч. зі сл.* п і д м о в а, у м о в л я н н я *і т. ін.* Іти на поступки під впливом чиїх-

небудь прохань, умовлянь і т. ін. *Грищуняк не зголошувався до слова.., виліз він на стіл, що заступав місце трибуни, виліз якось нерадо і, очевидно, піддаючися намовам знайомих* (І. Франко); *Старі майстри не піддавалися. Нелегко було налякати їх вигуками* (З. Тулуб); *Мені темниця очі засліпила, мені неволя розум потьмарила, що я тобі піддався на підмову* (Леся Українка); *Тепер він твердо знав: Роман не піддався на його умовляння .. Він таки шукає шляху з табору* (Д. Ткач); *Як домашня "швидка допомога" вже не рятувала, піддався* [Перепечай] *умовлянням лікарів лягти у стаціонар, де можливостей підтримати згасаюче тіло набагато більше* (Люко Дашвар); // Потрапляючи під чий-небудь вплив, діяти згідно з чиїмсь бажанням, наказом і т. ін. *Гава відмалку привчився командувати Бовкуном, а той мимоволі, признаючи вищість Гавиного дотепу, радо піддавався його команді* (І. Франко); *Остап несвідомо піддававсь їй. Він біг за нею, хоч з кожним віддихом і рухом кололо йому в грудях і нападали часом млості* (М. Коцюбинський); *Але я твердо вирішив ні за що не піддаватись: — Ні, ні! Та й чого я маю їхати?* (В. Винниченко); *Він пишався з того, що не піддавався агітації горлопанів усяких політичних таборів, стоячи вище над усі оті дурні дискусії та брехливі гасла* (М. Дашкієв); *Хоч як садок дядька Романа нас* [хлопчаків] *спокушав, а ми не піддались, не полізли в шкоду* (О. Гончар); // Зазнавати впливу якого-небудь почуття, стану. *Таки посилили б* [думки], *якби не така у неї душа була, що не піддавалася вередуванню серденька* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Жартом хочете відбути? — не піддавався на веселий тон міліціонер. — Звольте відповідати, коли вас запитують* (О. Бердник); *Самуїл розумів, як небезпечно піддатися всезагальній ошалілості, але твердо знав також і те, що зрада має бути покарана, хоч би йшлося про рідного батька, про сина чи й про самого себе* (П. Загребельний); *Перше не був таким. Піддався на лихі мислі. Трапились би добрі, то на добрі піддався* (Г. Пагутяк).

3. *кому і без дод.* Відступаючи під натиском противника, давати можливість схопити себе, оволодіти собою. *Пливучі жовніри кинули нараз оружжя* [зброю] *в воду, і кожний з тих, що приближалися до берега, підіймав руку високо на знак, що піддається...* (О. Кобилянська); *Розтерзана Русь ще силу має і матиме. Ворог лізе, кров нашу п'є, а ми все-таки не піддаємось* (А. Хижняк); *Він ще на коні держався, Не подався й не піддався, — Та тепер його міщани За його тяжкії рани Зараз в город повели* (І. Франко); — *Моя ціль номер один, номер два і номер три — не піддатися нікому в штиковому бою* (І. Багмут); — *Путивля не здамо! Ліпше спалимо себе живцем, ніж піддамося ворогові!* (В. Малик); // *також під кого — що.* Підкорятися чиїй-небудь владі, силі; скорятися. *Іноді тікають підмайстри козакувати, або під пана піддаються чи під замок* (З. Тулуб); *Запорожці, що повтікали, піддались під турка* (О. Стороженко); — *Що ж, боярине, тухольська громада судить по справедливості, а справедливому судові хіба стид піддатися?* (І. Франко); — *Піддайтесь, панове запорожці, нам, комісарам його королівської милості, видайте нам цього бунтаря Косинського* (А. Чайковський); *Данило опам'ятався і, як це траплялось вже не раз, піддався панові, хоч почував вже віддавна, що спроможний будь-коли перемогти пана* (Ю. Покальчук).

4. *тільки недок.* Пас. до **піддава́ти.** *Реєстрації піддаються лиш факти, а не почуття* (Б. Антоненко-Давидович); *Початковий двійковий код в подальшому піддається модифікації* (з навч. літ.).

(1) Піддава́тися (дава́тися) / підда́тися (да́тися) на підмо́ву *кому* — погоджуватися на що-небудь, роблячи поступки комусь. *Він переходив від купи до купи людей, просив і закликав, щоби пошанували самі себе, щоби показали, що вони люди, .. щоби не давалися на підмову, не зводилися обіцянками, не запродували своїх голосів* (Н. Кобринська); — *Мадонно, велике вам спасибі; правду кажучи, мені аж дивно було, що ви так довго не давались на підмову* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Козаченько конем грає, Він дівчину підмовляє: "Дайся, дівча, на підмову Козакові молодому!"* (з народної пісні); [Л и ц а р:] *Мені темниця очі засліпила, мені неволя розум потьмарила, що я тобі піддався на підмову, що я забув те мудре, віще слово* (Леся Українка); (2) **Піддава́тися / підда́тися па́ніці <Упада́ти / впа́сти в па́ніку>** — починати панікувати. *Вутанька, забившись в куток, в захопленні стежила звідти за ним: здається, він один тут, під градобоєм куль, не піддавався паніці* (О. Гончар); *Начальство, яке в деяких випадках менше піддавалося паніці, періодично пригальмовувало надмірну активність та пильність особістів* (А. Кокотюха); *Мені було так недобре, що я почала впадати в паніку* (М. Матіос); — *Відтоді багато що змінилося, — сказав я спокійно. — Не впадайте в паніку. Ще є надія* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса); *Маму роздратувало, що Віктор піддався паніці й ладен уже був відмовитися від свого задуму, заміру* (Олекса Ізарський); *Третього дня, піддавшись паніці, я не пішов до шинку і пропостив сорок вісім годин* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); **(3) Піддава́тися / підда́тися су́мніву** *(рідко* **су́мнівові)** — починати сумніватися. *Це було сказано з такою артистичною переконливістю, що не тільки Уляна, а навіть Мандрика піддався сумнівові, що перед ним стоїть німецький агент, який щойно називав його на ймення* (О. Довженко); *Орфей не зумів повернути під промені сонця Еврідіку, бо оглянувся назад, піддався сумніву* (О. Бердник).

◊ **(4) Піддава́тися / підда́тися на ву́дку (на ву́дочку)** *кого, чию і без дод.* — дозволяти себе перехитрити, ошукати, обдурити. — *Ти, братіку* [братику], *не ображайся, бо і я колись був не розумніший, та вже тепер не піддамся на вудку* (З. Тулуб).

ПІДДАВКИ́, *ів, мн.* 1. Вид гри в шашки, у якій виграє той, хто швидше залишиться без усіх своїх шашок. *Уболівальникам турніру також запам'яталися кілька шашкових партій у піддавки* (з газ.).

2. *перен., розм.* Будь-яка гра або певна діяльність з прихованою метою програшу. *Шаховим азартом цього разу, одначе, я не перейнявся і після двох перемог над суперниками третю партію провів, граючи у піддавки* (О. Шугай); — *Чому в минулому турі з "Динамо" ви грали в піддавки? — Моя думка інша, але її я не буду озвучувати* (із журн.).

ПІДДА́НА, ної, *ж.* Жін. до **підда́ний.** — *Щодо вас, то теж тимчасово я вас затримую, поки дістану розпорядження від мого уряду. — Ви не маєте права! — зірвалася Сахно. — Я вам не піддана* (Ю. Смолич); — *Зрештою, я король, твій государ та батько, і ти мусиш коритися моїй волі — як моя дочка і моя піддана* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Жінка повинна буть жінкою. Я голова в домі, а вона моя піддана* (І. Нечуй-Левицький); *Чи я ж на те росла, чи того сподівалася? — бути підданою сії* [цієї] *гадини! О, се не людина!..* (Леся Українка).

ПІДДА́НЕЦЬ, нця, *ч., заст.* Підда́ний. *Тепер твій Данило щез десь, і, хто знає, може, незадовго його побачите в таборі монгольського хана яко його вірного підданця* (І. Франко); *Управитель маєтку князя Прозоровського оголосив йому, що він ніякий не запорозький старшина, а князівський підданець* (С. Добровольський); *— Щоб вас чорт забрав... — прохрипів безталанний відживленець, колишній поміщик, капіталіст і підданець своєї держави* (Ю. Смолич); *— Граф був повновладним господарем на своїй землі, він мав право карати на смерть і милувати своїх підданців* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); // Той, хто економічно залежний від кого-небудь. *Нас, запорожців, не визнають за козаків і, як тільки хто піде з Січі на Україну, зараз того пани собі в підданці беруть* (А. Кащенко); *Жінка тримає на собі дім і заробляє майже стільки, скільки чоловік; який він у дідька голова сімейства! Підданець* (Ю. Мушкетик).

ПІ́ДДАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підда́ти.** *Корпус котла зроблений із високоякісної сталі вітчизняного виробництва і підданий антикорозійному обробленню* (з газ.); *Однак князь, видно, не вельми збентежився принизливою церемонією, якій був підданий* (П. Загребельний); // **піддано,** *безос. пред. Осіб, які спілкувалися з Шуйською навіть тоді, коли вони користувалися царською милістю, було піддано тортурам і допитам* (Є. Гуцало); *Далі князя й полковника одного по одному піддано тривалому й прискіпливому допитові* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ПІДДА́НИЙ, ного, *ч.* Особа, яка перебуває в підданстві певної держави, влади, правителя. [Р у ф і н:] *Я знаю, за що гину. Коли підданий цезарської влади не служить цезарю — слугу такого убити цезар мусить. Так ведеться* (Леся Українка); *За якусь скандальну дуель йому запропонували покинути Росію — він був французький підданий* (О. Іваненко); *— Ти, підданий хана, вже йшов у похід на Україну. — І вважаєш це справедливим?* (В. Малик); *— Але ж ти підданий короля і зраджуєш його. Звідки я можу знати, що не зрадиш мене?* (Р. Іваничук); // *заст.* Особа, економічно залежна від кого-небудь. *— Та який же то Золотаренко? — Кріпак, пане Петре, от, Сухомлинського пана підданий* (Марко Вовчок); *Дикий звір — і той би злякався того страшного погляду і затремтів би від ляку, а то ж чоловік, та ще й підданий пана Башкира* (Панас Мирний).

ПІДДА́НИЦЯ, і, *ж., заст.* Те саме, що **підда́нка.** *— Дружина моя, справжня козачка — я був тоді на Січі, гордо зустріла непрошаних гостей, заявивши, що вона не підданиця губернатора, а вільна* (М. Старицький).

ПІДДА́НКА, и, *ж., заст.* Жін. до **підда́нець.** *— Мовчить!.. Та він мовчки усіх вас гнітить, під ноги собі топче.., поводиться, як той пан з підданками!* (Марко Вовчок); [Ц и д и б о р:] *Ні, не підданка ти мені віднині, Ти пані серця мого, ти княгиня!* (І. Франко).

ПІДДА́НСТВО, а, *с.* Належність особи до певної держави. *Ти до татар просився у підданство .. Не прийняли паливоду татари* (П. Куліш); *— Звертаю вашу увагу ще на одну важливу обставину: в такому разі ви підлягаєте покаранню в звичайному порядку, незалежно від підданства* (В. Владко); *Туристична віза все ще буде чинною, він збирається знайти можливість фіктивно одружитися, щоб через п'ять років здобути німецьке підданство* (Н. Сняданко); // *заст.* Економічна залежність від кого-небудь. *На другий же день князь оповістив по усіх людях Тарабанщиних: "Хто хоче добровільно переходити в моє підданство, нехай викине на воротях віху з сіна або соломи. А хто не викине, — тому хату спалю"* (Г. Хоткевич); *Правнучка Апостолова — Катерина Битяговська, до якої перейшли права на Турбаї, поновила позов, і суд Генеральний ухвалив: бути турбаївським козакам у підданстві Битяговської* (О. Гончар); *Надійшло кілька скарг з Котельви, що Милорадович хоче силоміць узяти її собі в підданство* (Ю. Мушкетик); *Всі землевласники в галльських князівствах неодмінно були васалами свого князя, і відносини підданства визначалися не двосторонніми договорами в формі васальної присяги, а законом, обов'язковим для всіх* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПІДДА́НСЬКИЙ, а, е, *заст.* Прикм. до **підда́нець.** [Е д м у н д:] *Мені, мілорде, можуть закинути, що кров моя поступилась перед підданським обов'язком! Страшно й подумати* (М. Рильський, пер. з тв. В. Шекспіра); // Власт. підданцю. *Серце моє наливалося огнем, у грудях ходили прибої гніву... О, чим я тобі відомщу, ти, кляте життя — невільне, підданське!* (Панас Мирний); // Належний підданцю. *В Григорія Олександровича ж немає ні жінки, ні дітей, а скільки в нього маєтностей, скільки підданських душ?* (В. Добровольський).

ПІДДА́ТИ *див.* **піддава́ти.**

ПІДДА́ТИСЯ *див.* **піддава́тися.**

ПІДДА́ТЛИВИЙ, а, е. 1. Який легко змінює форму, деформується під дією чого-небудь або має властивість так змінюватися. *Без поспіху, поволі витягнув* [ватаг] *з череса стару кількарічну букову губку, що її вдома добре випарив у лузі, а коли висохла, потовк так, що стала м'яка й піддатлива* (В. Гжицький); *Залізо в його руках було таке ж піддатливе, таке слухняне, як у материнських руках тісто* (Є. Доломан); *Тодішня Ада виявилась тією піддатливою глиною, з якої він виліпив її нинішню — і душу, і тіло, і розум* (Ю. Андрухович); *Старий поважно звівся навшпиньки й знову вперся п'ятами в те пругке тісто, в приязну, піддатливу землю* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері); * Образно. *Серце її* [Тамари] *стало піддатливе, як підігрітий на сонці віск* (О. Чорногуз); *В жінці ми шукаємо гарячої піддатливої пристрасті, і коли знаходимо, то нам більше нічого не треба* (В. Шкляр); // Який легко, не чинячи опору, піддається дії чого-небудь. *Пригортаючи піддатливе тіло, Андрій відчував пальцями, як глибшає вузький жолобок між лопаток* (Є. Пашковський); *Через те, що діти, на відміну від дорослих, набагато довше перебувають на відкритому повітрі й недостатньо використовують засоби для захисту зору, наприклад сонцезахисні окуляри, їхні очі більш піддатливі шкідливому впливу сонячної радіації* (з навч. літ.).

2. Який легко йде на поступки, якого легко умовити, на якого легко вплинути. *Павло — хлопець роботящий і піддатливий, кращого зятя дідові і не треба* (М. Циба); *Не любив* [Олексій Іванович] *наказів, проте був піддатливий на прохання, як усі самітники* (Г. Пагутяк); *Маючи за спільницю дружину голови сільради, думав легко впоратися з ним самим. Але той виявився не таким уже й піддатливим* (М. Андрусяк).

ПІДДА́ТЛИВІСТЬ, вості і вости, *ж.* Властивість за знач. **підда́тливий.** *М'яко-пружна земля під ногами — відчуваю її піддатливість і силу* (І. Росоховатський); *Дуже боюся людської несамостійності, піддатливості впливам...* (Р. Іваничук); *Розумів, що не має права гніватися на сина, однак гнівався на його піддатливість до чужої сили та ласки* (Г. Пагутяк).

ПІДДА́ТЛИВО. Присл. до **підда́тливий.** *Жовта шкіра на залізному сухожиллі* [протеза] *рипіла й піддатливо вигиналася разом з ним* (В. Петльований); *Яскрава кольорова карамель піддатливо перевтілювалась в красиві мініатюрні фігурки з різнобарвним декором* (із журн.).

ПІДДА́ЧА, і, *ж., розм.* Дія за знач. **піддава́тися, підда́тися.** *Бачимо Ярослава, обложеного у Володимирі, як піддається силам Мономаха. Правда, ця піддача була нещира, і Ярослав безпосередньо по ній починає дальшу боротьбу з Мономахом* (з наук.-попул. літ.).

○ **(1) На підда́чу,** *у знач. присл.* — додатково до чого-небудь. *Коли я бачу, як на небі туча тучить, — душу всю мою озвучить громом гніву! — й на піддачу блискавками намогучить* (П. Тичина).

ПІДДА́ШКОВИЙ, а, е. Прикм. до **підда́шок.** *Кинулась* [Христя] *уперед: як укопана стала... Перед нею на піддашковій бантині на товстому шнурі спокійно висів... Колісник. Христя хитнулася, скрикнула і з усіх чотирьох повалилася навзнак* (Панас Мирний); *Взимку в піддашковий простір вулика виходить вологе повітря з корпусу, виконуючи роль вентиляційної камери* (із журн.).

ПІДДА́ШОК, шка, *ч.* Те саме, що **підда́шшя** 1–3. *Перший* [будинок] *був оточений кругом піддашком з високими кам'яними стовпами, вицяцькованими всякими штучними візерунками* (Панас Мирний); *Троє східців вели на відкритий ґанок з піддашком від причілка до причілка* (С. Скляренко); *Василь пішов попрощатися з Орисею. Зустрілися вони на піддашку, біля вікон, що виходили на подвір'я* (П. Автомонов); *На піддашку комори, схилившись на карабін, сидів вартовий* (К. Гриб); *Позад хатини був піддашок, підпертий шістьма стовпами й покритий листям юки* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); *Згори, з піддашка, пронизливо цвіркав нахабний горобець* (О. Забужко); *Чужі дядьки крили бляхою піддашок* (Є. Пашковський); * У порівн. *Високий лоб, що піддашком входить у каштанове волосся, прямий, трохи роздвоєний на кінці ніс, уперті губи — усе надає Пантелієві якогось стрімкого, невпинного розгону* (М. Стельмах); // *у сполуч. зі сл.* р у к а, д о л о н я. Положення руки над очима, якою прикриваються від сонця, яскравого світла і т. ін. *Яскраве світло падає на сторінки* [книжки], *і Огей долонею робить піддашок над очима* (Олесь Досвітній); *Вона скинула піддашком до очей долоню і пильно роздивлялася на них* [бійців] *якусь мить* (В. Кучер); *Аж коня зупинив Дмитро, а руку піддашком приклав до очей, розглядаючи ту страшну криваву долину. "Бузьків огонь цвіте", — нарешті зрозумів* (М. Стельмах).

ПІДДА́ШШЯ, я, *с.* 1. Покрівля на стовпах або інших опорах для захисту від сонця, негоди і т. ін.; навіс. *На піддашшю корчми, підпертому шістьма голими дерев'яними стовпами, ходив Абрамко з люлькою в зубах* (Н. Кобринська); *Там, за будинком, на широкому подвір'ї перед піддашшям стояли запряжені коні* (І. Багряний); *Морозець ледь пощипував за щоки. З коминів вився пахучий димок, не йшов стовпом угору, а ліниво слався по піддашшю* (Ю. Збанацький); *Господар заходить до хліва, дістає з піддашшя жмут лугового сіна, трусить над яслами* (В. Дрозд); *Коней повели до очеретяного піддашшя на чотирьох білих березових палях* (Ю. Логвин); * Образно. *Снопи вусатої пшениці заворушились, застрибали, покривши хуру жовтим покучерявленим піддашшям* (М. Стельмах).

2. Крита прибудова з майданчиком та східцями, ґанок біля входу в будинок. *З обох країв села й через вигін валила молодь. Загупали на піддашші чобітьми і з шумом увалились у хату* (А. Головко); *Уляна сиділа на піддашші і вилущувала квасолю в череп'яну миску* (Григорій Тютюнник).

3. Виступ, карниз якої-небудь покрівлі. *Дзюрчали десятки фонтанів, лящали та щебетали всілякі птахи у клітках попід піддашшям* (М. Коцюбинський); *Слухаю, як завиває вітер у піддашші і сипле по вікнах крижаною крупою* (Р. Андріяшик); *Вітер надував сухий. Мороз тріщав по піддашшях* (О. Ульяненко); *Заслухавшись поганських співів, прочанин не зауважив птахів, які обжили храмове піддашшя* (В. Єшкілєв); *Під комірцями черепичних піддаш — видовжені вузькі віконця і схожі на вишивку візерунки з дрібних лискучих керамічних кахель: рудувато-коричневих, сіро-зелених, синіх* (С. Андрухович).

4. *діал.* Горище. *У тім самім домі, де мешкала учителька Марія, була на піддашші маленька незамешкана комірочка, в котрій Тарас помістився з сестрами* (С. Ковалів); *Тільки-но засвітила* [Ганнуся] *вогонь, як у піддашші щось залопотіло, забилося, вона вся стислася, не дихала, поки нарешті здогадалася, що то прокинулися від світла чи кажани, чи сови* (В. Шкляр); *Поверх навісу, так само згинаючись підковою, тягнувся другий поверх будинку, а над ним піддашшя* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПІДДЕ́РЕВО, а, *с., інформ., мат.* Частина деревоподібної структури даних, яка може бути представлена у формі окремого дерева. *В інформатиці й програмуванні піддерево пов'язане з кореневим вузлом цілого дерева, а відносини піддерева з усіма іншими вузлами визначаються через поняття "відповідне піддерево"* (з наук.-попул. літ.); *Піддерево з коренем у вершині, яка є лівим сином вершини, називають лівим піддеревом у цій вершині* (з навч. літ.).

ПІДДЕ́РЖАНИЙ, а, е, *заст.* Дієпр. пас. до **підде́ржати.** — *Таким способом, — говорив Бенедьо, — між людьми прокинеться неспокій, роздразнення, бажання поправи, — одним словом, витвориться серед маси ріпників напруження, котре, зручно піддержане і побільшуване, дасться у відповідній хвилі повернути раптом і з великою силою в діло* (І. Франко); *Відбивши третю атаку, козаки самі перейшли в наступ і, піддержані поляками, збили турків з позицій, понищили їхні гармати й вдерлись у турецький табір* (з навч. літ.); // **підде́ржано,** *безос. пред. Резолюцію зібрання було піддержано одноголосно* (з газ.).

ПІДДЕ́РЖАННЯ, я, *с., заст.* Дія за знач. **підде́ржати.** *Психічно-історичний моральний розвиток .. має не робиться за якийсь десяток років та ще й тоді, коли немає ні доброї національної школи, ні народних бібліотек, ні читалень, ні піддержання й ініціативи зверху* (І. Нечуй-Левицький); — *Тепер, після того, що тут сталося, піддержання зносин з сім'єю твоєї нареченої є для нас дуже важне! Дуже важне!* (І. Франко); *Юдко миролюбно поводив над їхніми* [коней] *спинами батогом і для піддержання авторитету час од часу .. пускав: "Но-о, ти! Ворухайсь* [ворушись], *ворухайсь!"* (В. Винниченко).

ПІДДЕ́РЖАТИ *див.* **підде́ржувати.**

ПІДДЕ́РЖКА, и, *ж., заст.* 1. Дія за знач. **підде́ржувати, підде́ржати.** *Широкий рів без піддержки сам собою засипався — осувався, вода висихала* (Панас Мирний); — *Ніякої піддержки мені не потрібно, а ви повинні прийняти те, що я даю вам* (І. Франко); *Баби щось там порікували, однак мусили одступити. На піддержку Любі прийшла й Шкуратиха* (Олена Пчілка).

2. Те, що піддержує кого-, що-небудь, служить опорою комусь, чомусь. *Ну, і щоб же позику-піддержку од власті яку, хоч би продподаток скинули, то й то б таки легше було на ноги сп'ястися* (А. Головко).

ПІДДЕ́РЖУВАНИЙ, а, е, *заст.* Дієпр. пас. до **підде́ржувати.** *Ґаспар усе посувався наперед, піддержуваний силою волі і геройства* (І. Франко); *З відокремленням Галичини не могли змиритися князі сусідньої Волині, піддержувані великим князем Київським Святополком* (з навч. літ.); // **підде́ржувано,** *безос. пред. Її* [українську державу] *було признано, піддержувано, вона вже ставала на твердий ґрунт* (В. Винниченко).

ПІДДЕ́РЖУВАННЯ, я, *с., заст.* Дія за знач. **підде́ржувати.** *Ми не знали зразу, пощо вони* [вільхові палиці] *там стоять, — одні догадувалися, що для піддержування фіранок, інші міркували, що се тички для тичення фасолі, що росла під вікнами в монастирськім огороді* (І. Франко); *Що дали ми нашому мужикові для його душі, для піддержування його кращих зворушень серця, розуму? Науку, культуру?* (О. Кобилянська).

ПІДДЕ́РЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДДЕ́РЖАТИ,** жу, жиш, *док., кого, що, заст.* Підтримувати (у 1–3 знач.). *Кругом цієї світлиці, котра була схожа на дворик, стояли з чотирьох боків колони і піддержували спадисту покрівлю й стелю* (І. Нечуй-Левицький); *Ми з Василями затоптали вогонь — бува, вітер зніметься — і побралися нагору, піддержуючи діда попід руки* (Григір Тютюнник); *Я рада помогти Вам, рада вкупі з Вами шукати дороги, піддержувать Вас, чим можу, але я не маю права казать, що я можу научить Вас жити* (Леся Українка); *Молодий гість мало піддержував розмову з старими, хоть чорнява пані й удавалась до його з різними питаннями* (Олена Пчілка); *Був* [Нестор] *сильний і в терпінні фізичнім, а дописами своїми піддержував у родини надію й добрий настрій* (О. Кобилянська); *Може, любив Мирон Оксану за те, що їй треба було помагати, бо сини самі собі пораду знайдуть, а вона, як билинка, безсила — треба її піддержати* (Грицько Григоренко); *Тут один, там другий із них старався якимсь .. висловом піддержати розмову* (І. Франко).

ПІДДЕ́РЖУВАТИСЯ, ується, *недок., заст.* Пас. до **підде́ржувати.** — *За тиждень або й кілька день пізніше розійдемось ми назавше; пощо, отже, стидатись того, що піддержувалося тверезим розумом цілими роками?* (О. Кобилянська).

ПІДДЕ́РТИ *див.* **піддира́ти.**

ПІДДЕ́РТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підде́рти.** *Піддерті клапті* [сіна] *знов прилягли, немов прилипли до стирти* (А. Чайковський); *Його широкий, дещо піддертий ніс червоніє, неначе ліхтарня заднього вагона поїзда, а веселі очка дивляться з жалем на товариша* (О. Лисяк); // **підде́рто,** *безос. пред. Над вхідними дверима піддерто шматок стріхи* (із журн.).

ПІДДЗЕРКА́ЛЬНИК, а, *ч.* Спеціальна підставка (столик, дошка і т. ін.) під дзеркалом. *Поклавши капелюхи на піддзеркальник, ми завернули за ріг обіднього стола* (Ю. Смолич); *Вона дістає вже мисочку із піддзеркальника і зразу ж поспішно ставить на місце* (Б. Левін); *Під дзеркалом стояв такий же різьблений лакований піддзеркальник на гнутих ніжках у вигляді лев'ячих лап* (В. Нестайко).

ПІДДЗЬО́БОК, бка, *ч., зоол.* Нижня частина дзьоба птаха. *Піддзьобок у какаду ширший від наддзьобка, і тому край піддзьобка накладається на вужчий наддзьобок ніби ковшем* (з наук.-попул. літ.); *Наддзьобок і піддзьобок ялинового шишкаря схрещуються між собою, їхні гострі кінці виступають з боків дзьоба* (з навч. літ.).

ПІДДИВИ́ТИСЯ *див.* **піддивля́тися.**

ПІДДИВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ПІДДИВИ́ТИСЯ,** ивлю́ся, и́вишся; *мн.* підди́вляться; *док.* Те саме, що **підгляда́ти** 1. *Колись на алгебрі грали* [хлопці] *в "морський бій", а я піддивлявся збоку в Свині, даючи йому цінні поради* (А. Кокотюха); *Я приносила їм по шматку холодного м'яса чи пиріжки з капустою і, поки хлопці жували, піддивлялась на їхні малюнки* (С. Андрухович); *Я вже й собі почав піддивлятися імовірні шляхи для відступу* (М. Кідрук); *Випало здавати Книшеві. Він узяв одну колоду, перетасував, зняв, піддивився під карту і зразу одсунув* (Панас Мирний); *Хтось із матросів піддивився, що зрештою вона* [собака] *знайшла на причалі невеличке болітце* (А. Санченко).

ПІ́ДДИМКА, и, *ж., діал.* Дрібна цибуля-саджанка. *Зелена піддимка розрослася, як зелене руно; висадки пішли в кущі, а цибуля погналась в стрілки* (І. Нечуй-Левицький).

ПІДДИРА́ЛЬНИК, а, *ч.* Той, хто займається піддиранням. *Піддиральником у шахтних виробках Трохим працював кілька місяців* (із журн.).

ПІДДИРА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **піддира́ти.** *Через ті піддирання йому й лихо сталося: поліз сороку піддирати, гілка вломилась, а він додолу* (Сл. Б. Грінченка); *Піддирання підошви як вид ремонту гірничих виробок полягає у знятті поверхневого шару ґрунту, що піднявся в результаті здимання гірських порід* (з навч. літ.).

ПІДДИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДДЕ́РТИ,** ру́, ре́ш, *док.* 1. *що, рідше кого.* Забирати, видирати частину яєць із гнізда, сот із вулика і т. ін. *Каже раз чоловік циганові: "Коли хочеш меду, так полізь, он там я у верби бджоли нагнав, то піддереш"* (з переказу); *Що змогли, ляхи з нас драли, Худібоньку забирали, Наші бджоли піддирали, Наші ниви продавали* (П. Куліш).

2. *що.* Те саме, що **задира́ти**[1] 1. *Я змушений був піддерти підборіддя, вирячити очі; одне слово, напустити на себе той вираз, що потворив мене найбільше* (Валерій Шевчук); * Образно. *З байраків, з боліт, недобре ще примерзлих, підносилася брудна спідниця ночі. Вітер її піддирав, підносив і понад селом, як заболоченою хоругвою, вимахував* (Б. Лепкий); *З одного боку тільки піддер* [вихор] *кілька платків сіна, начеб хустку на голові молодиці* (А. Чайковський).

3. *що, гірн.* Видобувати ламкі породи, розширюючи проходи в штреках. *Підземний гірник повинен уміти затягувати боки і покрівлю виробок, міняти затяжку, піддирати і зачищати боки виробки* (з мови документів).

ПІДДИРА́ТИСЯ, а́ється, *недок.*, **ПІДДЕ́РТИСЯ,** ре́ться, *док.* 1. Те саме, що **задира́тися**[1] 1. *Носик її* [Галі] *від цього піддерся, а хлопець, побачивши її такою, сплеснув руками й засміявся* (Валерій Шевчук).

2. Підніматися, настовбурчуватися при русі, поворотах і т. ін. *Рекламовані гумові килимки ніде не піддираються, запахів неприємних не мають* (з газ.); *Футболка укорочена, на манжеті, але штани високої посадки, все добре сидить, не піддирається, спина при нахилянні не оголюється* (з мови реклами).

3. *тільки недок.* Пас. до **піддира́ти.** *Силіконовий бампер приклеїли нерівно на двобічний скотч, який із першого дня експлуатації автомобіля піддирався вітром* (з газ.).

ПІДДИРА́Ч, á, *ч., гірн.* Інструмент у формі клинка для видобування ламких порід. *З історії гірничої справи відомо, що піддирач використовували переважно при розробленні наземних родовищ корисних копалин* (з навч. літ.).

ПІДДІАПАЗО́Н, у, *ч., спец.* Частина діапазону. *Залежно від частоти і довжини радіохвилі поділяють на 12 піддіапазонів* (з навч. літ.); *В автомобільному радіоприймачі, крім вимикача живлення, є три кнопки керування для перемикання піддіапазонів* (з мови реклами).

ПІДДІВА́ННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **піддіва́ти.** *Дитячий комбінезон з бавовни з додаванням поліестеру підійде як для прогулянок восени, так і для піддівання під зимовий верхній одяг* (з мови реклами); *Один кінець металевого лома загострюють чотиригранником, другому надають форму лопаточки для зручності піддівання та підіймання вантажу* (з навч. літ.).

ПІДДІВА́ТИ, áю, áєш, *недок.*, **ПІДДІ́ТИ,** íну, íнеш, *док., що, рідко.* 1. Те саме, що **піддяга́ти.** *Поверх піджака надягнув* [Андрій] *хутряну безрукавку, що піддівають .. під шинель* (О. Копиленко).

2. Підчіплюючи, підхоплюючи чим-небудь знизу, трохи піднімати. *Спершу довбав* [Петро] *твердющу глину, та не просто довбав, а обережно піддівав кожен корж, щоб потім, коли закопає, так само обережно покласти на місце* (А. Дімаров); *Я вперся руками за здорову основу і піддів плиту плечем. Вона подалася* (М. Дочинець); *Марта рвучко перевернула слухавку, відкрила отвір, підділа нігтем тонку пластинку* (І. Роздобудько).

ПІДДІ́ВОК, вка, *ч., розм.* Дівчина підліткового віку. — *Думаю, коли-то і я стану парубком, а ти, Клаво, дівкою. — Я вже дівка, — зобидилась Клавка. — Ні, ти ще піддівок* (Ю. Мокрієв); *Брат .. відзначає про себе, що сестра таки здорово підросла за час його відсутності, стала зовсім уже піддівком* (О. Гончар); *Піддівок Дарочка з шкільним портфелем сидить на возі* (В. Яворівський); *З ранніх дівочих літ, звідтоді, як ще піддівком безтурботним була, вже знала багацько пісень — від няньок своїх, простолюдинок навчилася* (В. Чемерис); *Катря, сором'язливе сільське дівча, точніше піддівок, повела* [Сошенка] *доріжкою, повз запилюжені бур'яни в людський ріст* (Н. Околітенко).

ПІДДІВЧА́, áти, *с., розм.* Те саме, що **піддíвок.** *В неї дочка завзята і жвава. Змалечку .. піддівчам схотіла заквітчатися, різала в неділю барвінок і відрізала собі мізинчика* (Б. Харчук).

ПІДДІ́ТИ *див.* **піддіва́ти.**

ПІДДІ́ТИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **піддíти** 1. *Легкий і м'який флісовий комплект, піддітий під верхній одяг, зігріє малюків у морозні зимові дні* (з мови реклами).

ПІДДОБРИ́ТИ *див.* **піддóбрювати.**

ПІДДОБРИ́ТИСЯ *див.* **піддóбрюватися.**

ПІДДО́БРЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **піддóбрювати** і **піддóбрюватися.** *А якщо не пройде по конкурсу? Батько розгорне баталію, пустить в хід грозьбу і лестощі .. Ще й дочку вчитиме цієї науки запобігань, .. піддобрювання до викладачів...* (О. Гончар); *Кандавл теж відчув, що той царський дарунок швидше нагадує піддобрювання* (І. Білик).

ПІДДО́БРЮВАТИ, юю, юєш, **ПІДДОБРЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ПІДДОБРИ́ТИ,** обрю́, óбриш, *док.* 1. *кого, чим і без дод.* Подарунками, послугами і т. ін. переборювати чиюнебудь упередженість або робити когось доброзичливішим, сприяти більшій увазі до себе. *У штабі кандидата скаржаться, що опонент піддобрює містян спиртним і фруктами* (з газ.); *Вона зразу думала лагідним обходженням піддобрити їх* (І. Франко); *Добрий могорич і щире слово Балана піддобрили дубовиків і вони перевезли подорожніх на другий бік річки* (А. Кащенко); *Хвалили* [Івась і Грицуньо] *між собою Петруся, аби його піддобрити: — Він добрий: лиш третину вип'є* [чаю], *а решту лишить нам, — говорили й заглядали йому миленько в очі* (Л. Мартович); — *Ач, яка проворна* [Палажка], — *вдячно подумав тоді Кулик. — Знає, як піддобрити отого чорта* (С. Журахович); *У купальську ніч дівчата, щоб піддобрити річкових дів, плетуть з польових квітів вінки та пускають їх по воді* (з навч. літ.).

2. *що, чим і без дод., с. г.* Те саме, що **підживлювати** 4. *Науковці вважають, що навколишні поля можна було піддобряти вулканічною породою, розмеленою на дрібні частини* (з навч. літ.); *Щоб восени зібрати фантастичний урожай буряків, треба вчасно і правильно їх піддобрити* (з газ.).

3. *що, чим і без дод., розм.* Робити страву добрішою, смачнішою. *Піддобрити борщ сметаною.*

ПІДДО́БРЮВАТИСЯ,ююся, юєшся, **ПІДДОБРЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.*, **ПІДДОБРИ́ТИСЯ,** обрю́ся, óбришся, *док., розм.* 1. Піддобрюючи кого-небудь, добиватися прихильності, приязного ставлення до себе. — *Піддобрюються, бояться тебе, — зашепотіла Олеся до Балабухи* (І. Нечуй-Левицький); *Батько давно вже клопочуться про ярмарок, і так само давно Тарас піддобряється, щоб і собі поїхати, але батько не хотять* (Г. Хоткевич); — *До хати прителющився* [Гервасій]. *Прийшов і почав піддобрюватися цукерками до голодних дітей* (М. Стельмах); *Кожен може лестити й піддобрятися, а от справжній друг завжди у вічі каже все найприкріше, і чим прикріше, тим краще* (І. Корунець, пер. з тв. О. Уайльда); *Не спить Рябко, та все так гавка, скавучить* [скавчить], *Що сучий син, коли аж в ухах не лящить, Все дума, як би то піддобриться під пана* (П. Гулак-Артемовський); *Може, справді, піддобритись хочуть та підходять на різні способи?* (В. Винниченко); — *Яка б власть не була, — можна піддобриться. Треба вміти жити* (Григорій Тютюнник); *Фотограф і ліжко собі здобув, піддобрився до санітарок, пообіцяв карток на всеньке відділення наклепати* (Є. Пашковський).

2. *тільки недок.* Пас. до **піддóбрювати** 2, 3. *Розсада лілій після висаджування у добре підготовлений ґрунт піддобрюється декілька разів до початку цвітіння* (з навч. літ.); *Святкові млинці можуть піддобрюватися медком чи сметанкою* (із журн.).

ПІДДОБРЯ́ТИ *див.* **піддóбрювати.**

ПІДДОБРЯ́ТИСЯ *див.* **піддóбрюватися.**

ПІДДО́ВБАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **піддовба́ти.** *У західній стінці колодязя піддовбана ніша розміром 3 на 3 м* (з навч. літ.).

ПІДДОВБА́ТИ *див.* **піддóвбувати.**

ПІДДО́ВБУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДДОВБА́ТИ,** áю, áєш, *док., що.* Злегка або додатково довбати (у 1 знач.). *Піддовбувати долівку? Але це занадто довга робота, а тут не то працювати — пройти небезпечно* (О. Кундзич); *Вони знайшли місце в кутку кам'яниці, де ніхто не спав. Почали потроху піддовбувати землю, викидали в стічну яму* (О. Бердник); *Студенти піддовбали лід із сонячного боку скелі* (із журн.).

ПІДДО́ВБУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **піддóвбувати.** *У вхідній ямі могильника з північного боку залишалася широка сходинка, яма заглиблювалася під південну стінку, яка при цьому злегка піддовбувалася* (з наук. літ.).

ПІДДО́ГЛЯДНИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **підна́глядний.** *Саїд їв свіжу голодностепську диню і з якимсь містичним тремтінням слухав розповідь, як піддоглядний Синявін робив свої останні роботи* (Іван Ле); *Що дужчав дощ, то в швидшому темпі танула піддоглядна публіка, мовби вона просотувалася крізь камінні стіни, змочені дощовими бризками* (В. Барка); // *у знач. ім.* **піддо́глядний,** ного, *ч.*; **піддо́глядна,** ної, *ж.* Той (та), хто перебуває під доглядом кого-небудь. *Я помітив, що наглядачі цінують думку мого опікуна не менше, ніж їхні піддоглядні* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПІДДОЇ́ТИ *див.* **піддо́ювати.**

ПІДДО́МЕННИК, а, *ч.*, *мет.* Основа доменної печі. *Будівлі ливарних дворів і піддоменників повинні мати ефективну аерацію, що забезпечує вміст шкідливих домішок у межах санітарних норм* (з мови документів).

ПІДДО́Н, а, *ч.* Те, що ставиться під дно чого-небудь. *Посеред юрти, якраз під отвором вгорі, на піддоні стояв бронзовий, чорний від диму казан* (В. Чемерис); // Настил, що використовують як основу для чого-небудь. *Подекуди ще й досі цеглу в контейнерах подають, бояться піддонів* (М. Руденко); *Намети на дощаних піддонах. Підвезли платформи з пінопласту, утепляємось* (Л. Костенко); *Фарбували* [курсанти] *паркани, мурували стіни, складали на піддони гарячу, щойно з печей, цеглу, розчищали каналізаційні колектори* (Ю. Андрухович); // *мет.* Металева плита, на яку встановлюють виливницю під час заливання в неї металу. *Потяглися троси, загули на крані мотори, виливниця відірвалася від землі й поволі попливла до канави. Зоя примірилася й точно опустила її на заздалегідь приготовлений піддон* (В. Собко); // *спец.* Дно двигуна або якої-небудь споруди, яке використовують для стікання води, мастила. *Піддон двигуна відливають з чавуну або штампують зі сталі* (з навч. літ.); *На автомийці недосвідчені працівники пошкодили днище й піддон коробки передач* (з газ.).

ПІДДО́ННИЙ[1], а, е. Прикм. до **піддо́н.** *У піддон плівкового дегазатора повітря подається вентилятором, а вода з піддонного простору відводиться через гідравлічний затвор* (з навч. літ.).

ПІДДО́ННИЙ[2], а, е. Який здійснюється під дном (у 1 знач.) чого-небудь. *Подано обґрунтування параметрів робочого органа установки для піддонного видобутку незв'язних корисних копалин* (з наук. літ.); *Світові запаси морських гідратів переважно приурочені до донних і піддонних покладів невеликої глибини залягання* (з наук.-попул. літ.).

ПІДДО́ННИК, а, *ч.*, *рідко.* Те саме, що **піддо́н.** *При кожному поливі рослині потрібно дати стільки води, щоб вона добре промочила всю земляну грудку і вийшла на піддонник* (з навч. літ.); *Варто ретельно підбирати піддонник для душу* (із журн.).

ПІДДО́СЛІДНИЙ, а, е. Який є об'єктом наукового дослідження, експерименту. *На невеличких латках росли посіяні Остапом Квіткою піддослідні пшениця, овес, ячмінь, кукурудза, соняшник, чумиза, гречка* (В. Минко); *Вдався* [хірургові] *також експеримент з пересадженням нирки піддослідному собаці Циклону* (Л. Дмитерко); *Усі так співчутливо дивилися на мене, ніби я був якимось піддослідним кролем* (Ю. Андрухович); — *Сана дивиться на мене з підозрою. як на піддослідного пацієнта* (В. Шкляр); // *у знач. ім.* **піддо́слідний,** ного, *ч.*; **піддо́слідна,** ної, *ж.* Той (та), хто є об'єктом наукового дослідження, експерименту. *Електронний мозок споруди суворо стежив за тим, щоб нервова система піддослідного не виснажилась ущент* (М. Дашкієв); *Це було схоже на сеанс гіпнозу, коли піддослідний вирішив не піддаватися, а гіпнотизер нічого не може з ним вдіяти* (І. Росоховатський); *Піддослідних серйозно стурбувало питання минущості їхнього людського життя й ненормованості графіка* (І. Карпа).

ПІДДО́ЮВАННЯ, я, *с.*, *с. г.* Дія за знач. **піддо́ювати.** *Нині фермери дуже рідко вдаються до піддоювання отелених корів-первісток* (із журн.).

ПІДДО́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДДОЇ́ТИ,** ою́, о́їш, *док.*, *кого.* Додатково доїти (у 1 знач.). *Кіз пухових та вовняних порід за якісного щедрого годування також можна піддоювати, починаючи з 8–10-го дня після народження козеняти* (з навч. літ.); *Чоловік сторожував на фермі в колгоспі і, щоб вижити, вночі піддоював корову й пив це молоко* (з мемуарної літ.).

ПІДДРАЖНИ́ТИ *див.* **піддра́жнювати.**

ПІДДРА́ЖНЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **піддра́жнювати.** *Серед поважних на позір історіографічних медитацій раз у раз виникають потішні сценки з мандрівного побуту, добродушні кпини, іронічне піддражнювання друга-читача або й того ж таки велемудрого Ґомбровича* (К. Москалець).

ПІДДРА́ЖНЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДДРАЖНИ́ТИ,** ажню́, а́жниш, *док.*, *кого.* Злегка дражнити. — *Є телеграма з Харкова, що партію нових бульдозерів нам відправили .. — Ще чи одержиш, — піддражнювала Василинка* (О. Гончар); — *Не піддаюся, а просто — здаюся, — піддражнює його Володька. — Шах!* (Л. Письменна); *Ми грали в шашки. Час від часу я піддражнював її за те, що вона не чіпає своїх дамок* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера); — *Побачимо, — сказав містер Браунлоу, стримуючи гнів. — Атож, побачимо, — піддражнив його містер Грімвіг. — Побачимо* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПІДДРОЧИ́ТИ *див.* **піддро́чувати.**

ПІДДРО́ЧКА, и, *ж.*, *розм.*: ◊ **Піддро́чку (піддро́чки) дава́ти / да́ти** *див.* **дава́ти.**

ПІДДРО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДДРОЧИ́ТИ,** очу́, о́чиш, *док.*, *кого, що, розм.* Те саме, що **підбу́рювати.** *Шкода за шкодою .. Коли не вкраде* [бурсак] *ножичка, чорнильниці, то піддрочує товариство на пустощі, на сваволю* (Панас Мирний); *В неї батько такий лютий, що як розпалиться, то й чоловіка вб'є, а мачуха ще його й піддрочує* (Б. Грінченко); *Дітріх регоче й п'яно піддрочує оратора. Розуміється, батько винен* (В. Винниченко); *Довкола пирснули сміхом. Це ще більше піддрочило задьору. Він тигром ощирився на Сашка: — Іди звідси, поки не битий!* (С. Добровольський).

ПІ́ДДУБЕНЬ, бня, *ч.* Те саме, що **підду́бник.** *Піддубень найчастіше зустрічається між дубів та осик* (із журн.); *Де-не-де траплялися білі гриби, піддубні* (з газ.).

ПІДДУ́БНИК, а, *ч.* Їстівний гриб, схожий на боровик; синяк (у 4 знач). *Гриб понад грибами — жовта лисичка .. За ним уже йде білий гриб, яким смакують і ведмідь, і білка. Але не гірший і польський гриб, і моховик, .. і піддубник* (М. Дочинець); *Піддубники знаходять переважно в мішаних лісах та під дубами — звідки й їхня назва* (із журн.); *Разом із сироїжками та піддубниками часто до кошика потрапляють бліді поганки — найбільш небезпечні з усіх отруйних грибів* (з газ.).

ПІДДУ́БОК, бка, *ч.* Те саме, що **підду́бник.** *Поруч з печеричками розсілися рядком, мов братики з сестричками, піддубки під дубком* (Н. Забіла).

ПІДДУВА́ЙЛО *див.* **піддува́ло.**

ПІДДУВА́ЛО, *рідко* **ПІДДУВА́ЙЛО,** а, *с.* Отвір під топкою, через який проходить повітря, підсилюючи тягу під час горіння. *Він* [кочегар] *вугілля підкидає, За водою доглядає, Відкриває піддувало, Щоб ізнизу підвівало* (П. Воронько); *Попоївши, попелом з піддувала намилювали руки, мили холодною водою* (Г. Колісник); *Вогонь загоготів, затріпався за залізними дверцятами, скидаючи в піддувала дрібненькі жарини* (Валерій Шевчук); *Збоку мазутної діжі для таких потреб прорізали в металевій стінці щось схоже на піддувало* (А. Кокотюха); *Підкинула до плити поліняк — і полум'я застогоніло, осипаючи жар в піддувайло* (Є. Пашковський); *Усі непрогорілі частки вугілля, які, падаючи в піддувало, засмічують, забивають його, кочегари кидають у кошелі* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПІДДУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до піддувала. *Дуже важливо для кутових печей не забувати залишити під підлогою піддувальний канал, через який буде надходити повітря для розведення вогню* (з навч. літ.).

ПІДДУВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДДУ́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* 1. *що, чим.* Дути трохи, якийсь час, з якого-небудь боку. *Хтось унизу густо піддував сивим димом із люльки* (М. Івченко); *В тій хвилі сталося щось зовсім незвичайне, несподіване, щось таке, що .. сильно піддуло огонь в коминку, так що палаючі поліна затріщали* (І. Франко).

2. *тільки недок.* Те саме, що **підвіва́ти** 1. *Там вітер замітає, шарудить торішнім листям, опускається донизу, піддуває широкі плисові спідниці, заплутує між ногами сукні жінкам* (О. Ульяненко); // *безос.* [Р я ж е н к о:] *Не замерзли, буває? .. Ніде не піддувало?* [О л ь г а:] *Ні* (І. Микитенко); *Замкнувши конюшню, Павло нагорнув під двері снігу, щоб не піддувало* (М. Циба).

ПІДДУ́ЖАТИ *див.* **підду́жувати.**

ПІДДУ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДДУ́ЖАТИ,** аю, аєш, *док., розм.* Ставати здоровішим, міцнішим, починати видужувати. *Тоді вже я почала піддужувати, а до того була така хвора, що і не підводилася з ліжка* (Сл. Б. Грінченка); *Другого дня він піддужав настільки, що пополудні міг устати і вийти троха на свіже повітря* (І. Франко); — *Піддужаєш — тоді й поїду* [додому]. *Не журися, я тобі не заважатиму. Та й на прожиток зароблю* (М. Сиротюк); *Мама піддужає, і коли ми одружимось, то заберемо її до себе* (В. Шкляр).

ПІДДУ́РЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **піддури́ти.** *Вони* [очі] *шукали, що б з'їсти. Іноді сходив* [Многогрішний] *зі стежки, піддурений оманою, і дерся в нетрі, — що то рудіє? І розчаровувався — гниляк!* (І. Багряний); *Обіруч ухопився за шнур, що натягнувся як волосінь на вудлищі з піддуреним сомом* (М. Дочинець); * Образно. *Піддурене серце батьків якось не вірило й не ждало нічого. Вони думали, що й ті вози поминуть Журбані й не привезуть коханого сина* (І. Нечуй-Левицький).

ПІДДУРИ́ТИ *див.* **підду́рювати.**

ПІДДУ́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДДУРИ́ТИ,** урю́, у́риш, *док., кого, розм.* Те саме, що **дури́ти.** *І ті були там лигоминці, Піддурювали що дівок .. Що будуть сватать їх, брехали. Підманювали, улещали* (І. Котляревський); *Інший, покійніший стрій думок обняв його* [Колісника]. *А може, і її* [Христю] *піддурюють, підводять* (Панас Мирний); — *Як ти міряєш* [город]? *Піддури кого дурнішого, а не мене,* — *крикнула Кайдашиха* (І. Нечуй-Левицький); — *Помилялись ми з вами, Миколо Сидоровичу. Братуха мій здорово нас піддурив. Замість державного секрету він передав мені оцю писанину* (В. Винниченко); — *Будемо битись, тим часом оточать кругом вас жовніри. Ось вже біжать вони, глянь ось у той бік!..* — *Сам ти й дивися туди, а мене не піддуриш; обманом тут ти не візьмеш...* (П. Тичина); *Дорогою, сміючись, Грицько розповідав беззлобно, як його сестра піддурила* (І. Багряний).

ПІДДУ́ТИ *див.* **піддува́ти.**

ПІДДЯ́ГАНКА, и, *ж., розм.* Те, що піддягають під що-небудь (звичайно для тепла). *Він зняв кожуха і, скинувши його на плечі, лишився в одній піддяганці* (Г. Епік); *До кімнати зайшов Микола Деркач. На ньому пальто, універсальне, — з піддяганкою на зимову пору* (Олекса Ізарський).

ПІДДЯГА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **піддяга́ти.** *Сучасні високотехнологічні комбінезони вже не потребують піддягання малюкам теплих шерстяних светрів* (із журн.).

ПІДДЯГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДДЯГТИ́, ПІДДЯГНУ́ТИ,** ягну́, я́гнеш; *мин. ч.* підд́яг, ягла́, ло́ *і* піддягну́в, ну́ла, ло; *док., що.* Одягати додатково під що-небудь (звичайно для тепла). — *Ну?* — *Яків одірвався від шитва* — *камізельку чи як там по-теперішньому називається те, що під маринарку піддягають, латав* (В. Лис); — *Ви хотіли знати, чи я ношу панчохи в сіточку?! Чи піддягаю взимку довгі рейтузи з чорної вовни?* (І. Роздобудько); *Кинув ремні* [ремені] *Кирило на березі. Піддяг очкур, на руки плюнув, ногами вперся в пісок* (Н. Королева).

ПІДДЯГНУ́ТИ *див.* **піддяга́ти.**

ПІДДЯГТИ́ *див.* **піддяга́ти.**

ПІДДЯ́ЧИЙ, чого, *ч., іст.* Помічник дяка (у 1 знач.). *Надумавши, що робити, узяв* [Демко] *уранці і відвів хлопця, свого-таки сина, у науку, попереду до піддячого* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Піддячий ніс попереду царську грамоту і зразу ж вручив її гетьманові* (П. Панч); *Пахучий димок легеньким струмінцем поплив по кімнаті, залоскотав ніздрі асесорам та піддячим* (Ю. Мушкетик); *До гетьмана за велінням царя прибув піддячий Торопов* (В. Чемерис).

ПІД'Є́ДНАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **під'єдна́ти.** *Марк .. попросив мене зняти люстру.* — *Не бійтеся, вона не під'єднана до струму* (Ю. Іздрик); *Іван піднявся і висмикнув з розетки трійник, до якого був під'єднаний комп'ютер* (Любко Дереш); *Комісія встановила, що заземлювальний провід кондиціонера повітря під'єднаний безпечним і надійним способом* (з газ.); // **під'єднано,** *безос. пред. Третій енергоблок Рівненської АЕС під'єднано до мережі після завершення капітального планово-попереджувального ремонту* (з газ.).

ПІД'Є́ДНА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **під'єдна́ти.** *Холодильник "Дніпро" з ручкою-важелем та круглими плечима відгукнувся на під'єднання до електромережі тракторним гулом* (Г. Вдовиченко); *Важливою частиною розроблення високовольтної вимірювальної системи є вибір осцилографа та схеми його під'єднання* (з навч. літ.).

ПІД'ЄДНА́ТИ *див.* **під'є́днувати.**

ПІД'ЄДНА́ТИСЯ *див.* **під'є́днуватися.**

ПІД'Є́ДНУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІД'ЄДНА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що.* Те саме, що **приє́днувати** 1. *Коли все вдалося, він став по черзі під'єднувати наступні нитки, і до нього почала перетікати відьомська сила* (О. Авраменко); *Підсистема доступу й підсистема збереження цифрового архіву дозволяють під'єднувати до себе довільну кількість користувачів, обмежену лише апаратними ресурсами серверної підсистеми* (з наук. літ.); *Біжить* [Лапочкін] *туди, де треба під'єднати дріт до електрокабеля* (А. Михайленко).

ПІД'ЄДНУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПІД'ЄДНА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док.* 1. Ставати з'єднаним, приєднаним до чого-небудь, сполучатися з чим-небудь. *Він ще раніше читав, що людське око сприймає зображення не всією поверхнею сітківки: ділянка, в якій до очного яблука під'єднується зоровий нерв — сліпа, на ній немає світлочутливих елементів, фоторецепторних клітин* (Ю. Іздрик); *Адміністратор може дозволити користувачу під'єднуватися до сервера як з певного комп'ютера, так і з різних комп'ютерів* (з навч. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **під'є́днувати.** *Мережевий кабель забезпечує фактичне з'єднання комп'ютерів в мережі й одним з кінців під'єднується до мережевої інтерфейсної карти* (з навч. літ.).

ПІДЖА́К, а́, *ч.* Верхня частина чоловічого костюма у вигляді куртки з рукавами й полами на застібці, звичайно з відкритим відкладним коміром. *Він був убраний в піджак та панталони з дешевенького, простого тріко* [трико] (І. Нечуй-Левицький); *Купив Терень собі також новий піджак, — не добре при чистій роботі сидіти в якомусь лахмітті* (В. Винниченко); *Батько скидає піджак, сорочку, підперізується рушником і схиляється над водою* (О. Донченко); *Сонце палило нещадно, та піджака банкір не знімав* (А. Кокотюха); *Пенсіонер у джинсовому піджаку з елегантними латочками на ліктях вигулював неподалік старого сірого пуделя* (О. Ірванець); *Як йому личить чорний метелик із цією блакитною сорочкою і чорним піджаком* (Люко Дашвар); // Жіночий жакет. *Жінки йшли мовчки. Одягнені в піджаки, перешиті з солдатських шинелей, в старі бушлати. Рідко хто в довоєнному пальті* (К. Гриб); *Я сиділа на лаві, в білому у червоні маки махровому платті, вільному на животі і в яскраво-червоному оксамитовому піджаку наопашки* (І. Жиленко).

ПІДЖА́НР, у, *ч.* Частина жанру, що виділяється в його межах за певними характеристиками. *Жанр трилеру має свої піджанри, що сформувалися відповідно до сучасних знань про світ* (з наук. літ.); *Дослідники виділяють у риториці Київської Русі, так само, як у візантійській, два основні піджанри: дидактичний (повчальний) і панегіричний* (з наук.-попул. літ.).

ПІДЖА́РЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **піджа́рити.** *Перед пляшками на .. підносі чорніє печена гуска, стоїть піджарене порося* (Панас Мирний); *Хоч би маленький шматочок м'яса! Явдоха відчуває — м'ясо відживило б її. Воно маячить перед очима — рум'яне, піджарене* (О. Донченко); *З вилущених і піджарених жолудів роблять кавовий напій, яким лікують рахіт і анемію* (з навч. літ.); *Покласти в тісто піджарену на олії цибулю, шматочки риби, посипати перцем, потім поставити в духову піч, і коли буде готове — подавати* (із журн.); // **піджа́рено,** *безос. пред. Майонез із часником вимішати й помастити грінку з того боку, де було піджарено* (з навч. літ.).

ПІДЖА́РИТИ *див.* **піджа́рювати.**

ПІДЖА́РИТИСЯ *див.* **піджа́рюватися.**

ПІДЖА́РКА, и, *ж.* Страва з підсмажених шматочків чого-небудь (перев. м'яса, риби, овочів і т. ін.), а також такі шматочки. *Піджарку з яловичини нарізають із товстого й тонкого країв внутрішньої і верхньої частин м'якоті задньої ноги 2 см завтовшки* (з навч. літ.); *Піджарка зі свинини на сковороді — дуже смачна м'ясна гаряча страва, яку можна подати навіть до святкового столу* (із журн.); *Приготуйте легку піджарку з грибів та моркви. Заправте картопляно-імбирним соусом* (з газ.).

ПІДЖАРТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДЖАРТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *з кого, рідше над ким, до кого, розм.* Злегка жартувати (у 4 знач.). *Юра ніколи ні з кого не піджартовує, він мовчазний і рідко коли сміється* (Р. Іваничук); *Цибатий офіцер ще й брався крізь біль піджартовувати до молоденької медички* (М. Андрусяк); *Я вирішив бути серйозним, стриманим і ні в якому разі більше не піджартовувати з неї* (І. Роздобудько); *Макогоненко тонко відчуває, куди вітер віє і з ким потрібно товаришувати, тому й намагається догодити Терестраковському, проте тепло ставиться до бідної Наталки, а іноді може піджартувати й над возним* (з навч. літ.).

ПІДЖАРТУВА́ТИ *див.* **піджарто́вувати.**

ПІДЖА́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **піджа́рювати.** *У процесі виробництва комбікорму для підвищення ефективності піджарювання ячменю додатково застосовують гідротермічне оброблення зерна* (з навч. літ.).

ПІДЖА́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДЖА́РИТИ,** рю, риш, *док., що.* Те саме, що **підсма́жувати.** *Гітлерівці обліпили багаття, варили каву, піджарювали сало, смажили яєчню* (О. Десняк); *Запасливіші втікачі пекли картоплю; зрідка на жару якийсь рибалка піджарював рибу* (М. Стельмах); *Піст постом, а шана шаною. Можна і в піст індичку піджарити* (О. Ковінька); *У закусочній уранці Він кричав офіціантці: "Гусака мені піджар!"* (С. Олійник); * Образно. *Здалося* [Мазепі], *що піджарити Василя Леонтійовича Кочубея на сковороді ревнощів аж ніяк не завадить!* (Г. Колісник).

ПІДЖА́РЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ПІДЖА́РИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Ставати піджареним. *На розігрітій сковороді млинці піджарюються швидко* (із журн.); *Перевірка встановила, що тільки один бік хліба у тостері максимально піджарився* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **піджа́рювати.** *До борщу, капусняку, перлового супу томат обов'язково має піджарюватися з цибулею* (з навч. літ.); *Популярними в селі Волоське були волоські коржі з салом. При цьому сало різалось на невеликі шматочки, піджарювалось і змішувалось разом з тістом* (з мемуарної літ.).

ПІДЖА́ТИ[1] *див.* **піджима́ти.**

ПІДЖА́ТИ[2] *див.* **піджина́ти.**

ПІДЖА́ТИСЯ *див.* **піджима́тися.**

ПІДЖАЧИ́НА, и, *ж., розм.* Старий, заношений піджак. *Рудий розгортав ще мокрі вуса, з яких стікала вода, та застьобував свою безбарвну піджачину, що враз з такими ж пошматованими штанами, забучавілими капцями на босу ногу та заяложеним кашкетом складала його мізерну одіж* (М. Коцюбинський); *Обличчя його* [босовила] *не видно гаразд, — світло десь за грубкою блима, — видно тільки, що усики невеличкі в його* [нього], *худий сам, піджачина на йому* [ньому] *якась, що тряп'я* [ганчір'я] *так і висить* (А. Тесленко).

ПІДЖА́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **піджа́к.** — *Чудесно!* — *говорив я, похлопавши* [поплескавши] *Канашкіна по плечу й узявши двома пальцями за його піджачну петельку* (М. Хвильовий); *Сходивши туди й крутнувши вимикач, Кошовий повернувся назад, на ходу обсмикнувши піджачні поли* (А. Кокотюха); *Коли переписав молитву в блокнот і застебнув на ґудзик внутрішню піджачну кишеню, голос причувся йому, тихіший від падіння зорі: дивись! дивись!* (Є. Пашковський).

Піджа́чний костю́м <Піджа́чна па́ра> *див.* **костю́м.**

ПІДЖА́ЧНИК, а, *ч.* Той, хто шиє піджаки. *Організація шукає висококваліфікованого піджачника в цех пошиву чоловічого верхнього одягу* (з мови реклами).

ПІДЖАЧО́К, чка́, *ч.* Зменш.-пестл. до **піджа́к.** *З дверей вийшов Кміта в чистенькому піджачку, причесаний, прибраний* (І. Нечуй-Левицький); *Одягнені вони* [пасажири] *були в якісь піджачки неясного кольору, одіті поверх ситцевих сорочок* (Грицько Григоренко); *На Демкові, як завжди, теліпався дуже широкий сукняний піджачок, перешитий з батькового* (О. Донченко); *Татка вже кілька літ нема, а піджачок міцний видався, носиться* (В. Чухліб); *Якимсь дивом він здогадався обіруч відгорнути поли піджачка, в якому спав, внутрішніми кишенями назверх* (О. Забужко).

ПІДЖИ́ВА, и, *ж.* Те саме, що **піджи́влення** 2. *Говорили .. артільці: — Із матір'ю вашою Нам нелегко змагатися, бригадире! Все в старої поставлено вміло, Що піджива, що сходи, що діло* (А. Малишко); *Якщо дисковими боронами пройтися по залишках отриманого врожаю, то це стане доброю підживою для поля, де садитимуть навесні картоплю* (з газ.); * Образно. *На ринках, де кипить завзятий торг, і на веселих велелюдних учтах — добра піджива* (М. Дочинець).

ПІДЖИВА́ТИ[1], а́є, *недок.*, **ПІДЖИ́ТИ,** иве́, *док., розм.* Трохи заживати, загоюватися. *Дасть Бог, може, і в наше віконце засяє сонце; затягнуться болячі виразки, підживуть, і життя знову поплететься тихо та мирно* (І. Пільгук); *Де-де шкіра вже піджила і навіть струпи почали відпадати, а де ще й рани були спухлі* (Ю. Логвин); // *безос. Загнибідиха сама шила, а Христі наробила масті і клала до пальця, щоб скоріше підживало* (Панас Мирний).

ПІДЖИВА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДЖИ́ТИ,** иву́, иве́ш, *док.* 1. *розм.* Те саме, що **підживатися.** *Піджив наш Лейба: вже й корівка в його* [нього], *і конячок пара* (Сл. Б. Грінченка).

2. *рідко.* Збільшуватися, прибувати. *Остап поправлявся. Гарячка згодом спала, рана швидко затягувалась, сили підживали* (М. Коцюбинський); *Перед носом човна мелодійно схлипнула вода; хлі-глі, хлі-лі... — Підживає вода, — Нагорний .. зітхнув* (М. Стельмах).

ПІДЖИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПІДЖИ́ТИСЯ,** иву́ся, иве́шся, *док., розм.* Починати придбавати що-небудь; ставати багатішим. *Після пожежі трохи піджився* (Сл. Б. Грінченка); [Ліхтаренко:] *От поїдете овець купувать, то підживетесь* (І. Карпенко-Карий); *А ще ж і народ у них в Обухівці. Вже чув балакають: "Знов пишуть на землеустрій, знов фунти збиратимуть. Одні піджились, а це ще Давидові на коня треба"* (А. Головко).

ПІДЖИВИ́ТИ *див.* **піджи́влювати.**

ПІДЖИВИ́ТИСЯ *див.* **піджи́влюватися.**

ПІДЖИ́ВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підживи́ти.** *Змордований ловами і підживлений форелькою, я кріпко заснув* (М. Дочинець); *Підживлений коньяком, я якийсь час гріб легко й розгонисто* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); *Пшениця, підживлена надмірною кількістю раннього азоту, в умовах класичного холодного квітня використає добриво при кущенні* (з навч. літ.); * Образно. *Тяжким болем тиснуло йому серце те приховане бажання, не підживлене ані найменшою сподіванкою* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Збагачені духовно, підживлені невмирущим народним гумором, українські козаки не раз виходили переможцями у багатьох битвах із чисельнішими силами ворога* (з наук.-попул. літ.); // **піджи́влено,** *безос. пред. Цього року вже підживлено понад половину посівів озимих зернових і майже 45 відсотків рапсу* (з газ.).

ПІДЖИ́ВЛЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **підживи́ти.** — *Хіба не міг тролейбус загодя добряче наїстися... чи то пак — запастися електроенергією? Невже й тебе здивувало, що він їхав без підживлення?* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Сучасні фермери широко застосовують позакореневе підживлення рослин, яке полягає в тому, що розчин мінеральних добрив наносять на листя* (з наук.-попул. літ.); *Підживлення ягідних рослин кремнієм може подовжити термін зберігання плодів* (із журн.).

2. Додатковий корм (для тварин), підкорм (для рослин). *Ведуться різні виміри та заміри, ставляться діагнози, визначаються площі, яким найперше треба давати підживлення* (О. Гончар); *Земля поки що волога, буряки зійдуть непогано .. Треба тільки не пожаліти рук, дати добре підживлення* (М. Руденко).

ПІДЖИ́ВЛЮВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для підживлювання. *Для поповнення втрат води в системі водопостачання котельні встановлюють підживлювальний насос* (з наук.-техн. літ.); *Якість мережевої підживлювальної води водогрійних котлів нормується за відповідними показниками* (з навч. літ.).

ПІДЖИ́ВЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **піджи́влювати.** *Навіть не підживлювана день у день, добра слава про мене поки що не зникла, як міраж* (О. Шугай); *Цього року пасічника радували періодично підживлювані бджолині рої* (з газ.); *Постмодернізм є істотним складником колективної свідомості, який найбільшою мірою підживлюваний саме літературою* (з наук. літ.); *Якщо в робочому розчині для проведення позакореневого підживлення є лише азотні добрива, підживлювані ними рослини знижують свою толерантність до збудників хвороб* (з наук.-попул. літ.); // **піджи́влювано,** *безос. пред. Розсаду огірків підживлювано після появи першого справжнього листка розчином коров'яку* (з газ.).

ПІДЖИ́ВЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **піджи́влювати.** *Підживлювання міфами лише шкодить народові. Треба досліджувати історію максимально критично, аби розпізнати колишні помилки і зробити з них належні висновки* (з публіц. літ.); *Не буду вдаватися у довгі розповіді про сорти і види помідорів, які я "культивую" на своєму маленькому городі, спосіб їх підживлювання, пасинкування, поливання і т. ін.* (М. Матіос); *Важлива не стільки поживність ґрунту (це, врешті-решт, регулюється підживлюванням і поливами), скільки його повітро- та водопроникність* (з наук. літ.); *Столичні комунальники проводять аерацію, підсипання та підживлювання ґрунту на газонах і клумбах* (з газ.).

ПІДЖИ́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, **ПІДЖИВЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ПІДЖИВИ́ТИ,** ивлю́, и́виш; *мн.* піджи́влять; *док.* 1. *кого, що і без прям. дод., також у сполуч. зі сл.* с и л а. Додавати сили, бадьорості і т. ін. *Ми тут з жінкою ласощами забавляємося, цукерки їмо... вони, бач, з цукру, а цукор потрібний для тіла, він його нагріває, як дрова піч, і підживляє...* (М. Коцюбинський); *Родина кооператора Іваничука сиділа за столом, обідаючи. Тетяна Ничипорівна заклопотано підживляла борщем чоловіка й дочку* (В. Підмогильний); *Кухоль з водою, яким підживляв себе Марченко, стояв наполовину порожній* (Ю. Яновський); * Образно. *Попри все, в Тарасовому дитинстві було й те, що не глушило, а підживлювало паростки людяності, добра, поетичності; підтримувало потяг до світла й ширших духовних обріїв* (І. Дзюба); // *перен.* Підбадьорювати, підтримувати в чому-небудь. — *Чи у твоїм доробку хоч одна Сторінка є, що кров'ю обкипіла, Що підживляла змучених в бою І в пра-*

ці підупалих бадьорила? (М. Рильський); *Колективна енергія волі підживлювала кожного повстанця зокрема* (М. Андрусяк); *Він пожвавішав, повеселішав, неначе вхопив іскру од веселого Кованька і підживив свої розторсані нерви, застояну кров* (І. Нечуй-Левицький); *Гучне "ура" підхопило Орлюка, підживило його сили* (О. Довженко); // *також у сполуч. зі сл.* в о г о н ь, б а г а т т я *і т. ін., рідко.* Підтримувати, не даючи загаснути. *Ватаг накидав на головню сухого хмизу і наказав пастухам увесь час підживляти огонь* (В. Гжицький); [Д е в і:] *Дядьку, ось пожди, я хрусту принесу, вогонь підживим* (Леся Українка); *Багаття розгорялось. Принесли ще кілька полінячок, щоб підживити його* (В. Козаченко); // *перен.* Робити виразнішим, яскравішим і т. ін. *Он якийсь добродій, підживляючи свою мову енергічними* [енергійними] *рухами, то пересовує високу шапку з лівого вуха на праве, то насовує її на потилицю* (М. Коцюбинський).

2. *кого, що, розм.* Те саме, що **підгодо́вувати** 1, 2. *Я вже міг підживлювати своїм медом слабенькі рої* (М. Дочинець); // *у сполуч. зі сл.* с е б е, *перен., рідко.* Збагачуватися (у 1 знач.). *А в пітьмі тій, наче пси скажені, Лиходії кидались на всіх, Щоб набить чужим добром кишені, Підживить себе з бідот людських* (М. Старицький).

3. *що, перен.* Те саме, що **живи́ти** 3. *Материне бурчання лише підживляло її мляву енергію* (М. Коцюбинський); *Таке монгольське владарювання унеможливлювало накопичення значної військової сили у великого князя й підживлювало міжусобиці* (Є. Гуцало); *Її* [пам'ять] *обов'язково потрібно підживлювати старими листами, книгами, світлинами* (Н. Сняданко).

4. *що, с. г.* Вносити добрива в ґрунт для поліпшення живлення рослин і підвищення їхньої урожайності. *Щоб посилити ріст молодих плодових дерев, прискорити плодоношення, їх підживлюють як органічними, так і мінеральними добривами* (з навч. літ.); *— Варивон старається наздогнати мене. Озимину час мінеральними добривами підживляти...* (М. Стельмах); *— Посадим сад!.. За років три-чотири вже буде тінь і затишок, — сказав Тарас. — Як поливати добре й підживлювати, то ще й раніш* (Василь Шевчук); *Замулений лесом Дорфманів зарінок ми потроху зорали і підживили курячим послідом* (Р. Андріяшик).

ПІДЖИ́ВЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, **ПІДЖИВЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.,* **ПІДЖИВИ́ТИСЯ,** ивлю́ся, и́вишся; *мн.* піджи́вляться; *док.* 1. Набувати сили, бадьорості і т. ін. *Духом підживився Палій і трохи повеселішав, як приїхала до нього пані полковникова* (Д. Мордовець); // *розм.* Те саме, що **підживá́тися.** [М и т р о д о р а:] *Як же ваше хазяйствечко?* [К о л о д к а:] *Підживляємось потрошку, в колодочки вбиваємось потихеньку* (В. Самійленко); // *перен., розм.* Ставати виразнішим, яскравішим і т. ін. *— Леонід Семенович — студент! Чув, чув, — сказав диякон, і його тихі очі неначе підживились і засвітились* (І. Нечуй-Левицький).

2. *розм.* Трохи їсти, пити. *Поки вчителька підживлялася, сторожиха стояла коло дверей, уважно розглядаючи її* (М. Коцюбинський); *Андрій напував пораненого ситром, а сам підживлявся пивом* (М. Трублаїні); *Він просто збирав насіння різних рослин, носив його у кишенях череса і підживлявся ним у голодні дні* (Т. Прохасько); *Розказує баба .. про все те Чіпці. "Скот, мов, ніколи не реве без нужди... Як вертається додому та реве — то він радіє .. А може, голодний, то поїсть, підживиться..."* (Панас Мирний); *Ми підживились смачною яєчнею на салі, квашеними огірками та свіжими баклажанами* (Олесь Досвітній); *Покинуті напризволяще бідолахи трохи підживилися харчами, що їх знайшли на складі* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

3. *тільки недок.* Пас. до **піджи́влювати, підживля́ти** 3, 4. *Очі його* [мандрівного] *запалювалися полум'ям, і воно не гасилося дощем, а підживлялося* (Валерій Шевчук); *Часто мовні дискусії початку XX ст. підживлювалися суперечністю, яка полягала у відповідальності провідних фахівців за традиції різного рівня — функціонально-історичну і внутрішньо-структурну* (з наук. літ.); *Упродовж весни й літа посіви зернових і технічних культур регулярно підживлювалися фермерами* (з газ.).

ПІДЖИ́ВЛЮВАЧ, а, *ч.* 1. Те, що підживлює що-небудь. *Постійним підживлювачем функціонування "тіньової" економіки є контрабанда — один з найнебезпечніших злочинів у сфері господарської діяльності* (з наук. літ.); *Під час скорочення штатів чи зміни керівництва плітки виконують роль "енергетичного підживлювача" колективу* (з навч. літ.); *Борючись із фітофторою, помідори можна також скроплювати трав'яним чаєм, який є водночас підживлювачем і ефективним засобом боротьби з хворобою* (з навч. літ.).

2. *с. г.* Механізм, признач. для підживлювання рослин. *Внесення рідких добрив у ґрунт за допомогою підживлювача дозволяє отримувати оптимальні результати розвитку озимих зернових* (з навч. літ.); *Аплікатори й підживлювачі для внесення рідких добрив стануть у пригоді під час осінньої посівної* (з газ.).

ПІДЖИВЛЯ́ТИ *див.* **піджи́влювати.**

ПІДЖИВЛЯ́ТИСЯ *див.* **піджи́влюватися.**

ПІДЖИДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., кого, що і без прям. дод., розм.* Чекати на зустріч з ким-небудь, появу чого-небудь, настання слушного моменту для здійснення чого-небудь. *Він — такий прихильний до неї. Іноді до самого смерку швендяє коло тину, підживдає, як би її побачити, побалакати з нею, а часто — і поділитися гостинцем* (Панас Мирний); *Вона підживдала в сінях Мусія: ніяково без чоловіка самій заходити в хату* (Г. Косинка); *— Ну для чого ви в Києві сидите? Піджидаєте, щоб заміж вискочити. Ех, ви. Поступили б до якогось вузу, почали б учитись абощо* (Б. Антоненко-Давидович); *Заходити до хати Христі дуже не хотілося .. Та куди там! Виявляється, її піджидають. Батько накинувся: — Де це ти вешталася?* (Я. Гримайло); *Поки що нікуди не поспішали* [вершники], *притримували коней на місці, мовби також піджидали ту валку підвід* (В. Шкляр).

ПІДЖИМА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПІДЖА́ТИ,** діжму́, діжме́ш, *док., рідко.* 1. *що.* Підгортати під себе або притискати до себе (ноги, хвіст і т. ін.). *— Проучили ми собаку: тільки залп — то піджимає хвіст* (І. Гончаренко); *Нудно такеньки завсіди перебувати холод, треба сидіти на печі, піджавши ноги* (Марко Вовчок); *Собака глибше прихопив зубами кістку, підвівся, винувато піджав хвоста і відійшов за кущі* (Ю. Логвин); // Міцно стуляти, стискати (губи). *Дівчина ображено піджимає губи й не поспішає принести воду. Нарешті вона виходить, виляючи задом, мовчки ставить пляшку переді мною* (С. Талан); *Помітивши, що Дорош не допив молока із глиняного кухля, вона образливо піджала губи: — Чого це ви так мало? Може, вам не до вподоби наше молоко?* (Григорій Тютюнник); *Стара, піджавши губи, знову повернулася до вікна й гойднулася в кріслі. Дала зрозуміти, що розмову закінчено* (І. Роздобудько).

2. *що*. Те саме, що **підтиска́ти** 4. *Під час роботи сепаратора забороняється піджимати гайки, відкручувати трубопроводи, доливати мастило в картер* (з навч. літ.); *При протіканні кухонного змішувача можна злегка піджати вихідний штуцер і накидну гайку розвідним ключем* (з мови документів).

3. *перен., розм.* Те саме, що **підтиска́ти** 3. *Ти знаєш, як воно буває: строки піджимають, конкуренти з усіх боків, відтак звіт Родіона поклали під сукно і всю справу спустили на гальма* (М. Кідрук); *Цифровий друк виправданий тоді, коли терміни піджимають, і ви поспішаєте отримати своє замовлення* (із журн.); *Коли строки ремонту дороги піджали, в грудні місяці почали ямковий ремонт замість капітального* (з газ.).

◊ **(1) Піджима́ти (підгорта́ти, підгина́ти** *і т. ін.)* **/ піджа́ти (підгорну́ти, підігну́ти, підібга́ти** *і т. ін.)* **хвіст (хвоста́):** а) втрачати упевненість, пиху, злякавшись чи засоромившись наслідків своїх дій, вчинків або відчуваючи свою провину. *Почував себе* [Гнида] *не зовсім добре, винувато підгортав хвоста й віддано лащився до Онохрія* [Онуфрія] *Литки* (Г. Епік); *— Скоро ми, Василю, такого перцю фашистам всиплемо, що вони хвости підіжмуть і аж до самого Берліна тікатимуть без оглядки* (І. Цюпа); б) угамовувати свій запал, затятість і т. ін. в чому-небудь; утихомирюватися, заспокоюватися. *У Бачури підупав настрій. Дивна ця людина — Ковалів. То він рветься у бій, то підгинає хвоста* (М. Чабанівський); *Еней піджав хвіст мов собака, Мов Каїн затрусивсь увесь; Із носа потекла кабака: Уже він знав, який Зевес* (І. Котляревський); [П р і с ь к а:] *Ви плюньте йому межи очі, чого він чіпляється?* [М а р и н а:] *О, у мене недовго! Такого дам одкоша, що зараз хвоста підгорне* (І. Карпенко-Карий).

ПІДЖИМА́ТИСЯ, а́ється, *недок.*, **ПІДЖА́ТИСЯ,** діжме́ться, *док., рідко.* 1. Підгортатися або притискатися (про ноги, хвіст і т. ін.). *Хвіст у цуцика піджався, що свідчило про переляк* (із журн.); // Міцно стулятися, стискатися (про губи). *Губи затремтіли, судорожно піджалися, і кілька важких сльозин скотилося з батькових очей* (з мемуарної літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **піджима́ти** 2. *Збірне торцеве ущільнення надівається на наконечник, піджимається пружиною і забезпечує герметичність робочої камери насоса* (з наук.-техн. літ.).

ПІ́ДЖИН, у, *ч.* Спрощена штучна мова, яка використовується для спілкування між двома чи кількома етнічними групами, що розмовляють неспорідненими мовами. *Формування піджину проходить в умовах ситуативно обмежених контактів носіїв мови-джерела з носіями інших, не схожих на неї, мов* (з наук.-попул. літ.); *Найчастіше піджин використовують для спілкування в місцях проживання змішаного населення* (з навч. літ.).

ПІДЖИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДЖА́ТИ,** діжну́, діжне́ш, *док., що.* Жати хлібні злаки частково, на якій-небудь площі. *Пізніше почали піджинати зелене жито, колоски якого сушили і терли на жорнах. З цієї суміші варили кашу* (з мемуарної літ.); *Піджати межі озимого ячменю;* // Жнучи, доганяти кого-небудь, змагатися з кимсь. *Анна замовкла. Горпина зачала її все піджинати, майже пів загону собі забирала* (І. Франко).

ПІДЖИНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Процес формування піджину. *Сьогодні піджинізація спостерігається переважно на основі англійської мови; відомі також піджини з французькою чи португальською основами* (з наук.-попул. літ.); *Піджинізація передбачає відчутну модифікацію мови-джерела, а койне розвивається в напрямку збереження й збагачення мови або діалекту* (з навч. літ.).

ПІДЖИ́ТИ[1] *див.* **піджива́ти**[1].

ПІДЖИ́ТИ[2] *див.* **піджива́ти**[2].

ПІДЖИ́ТИСЯ *див.* **піджива́тися.**

ПІДЖУПА́ННИК, а, *ч., іст.* Козацький чоловічий одяг у вигляді довгої жилетки без рукавів. *Дуже ймовірно, що чоловіча корсетка, лейбик чи жилетка беруть свій початок від козацького піджупанника, який теж шився без рукавів* (О. Воропай); *Він був у льняній сорочці, піджупаннику, без шапки, жваво, навіть весело віддавав якісь веління, вимахував руками, щось міряв кроками* (Ю. Мушкетик).

ПІДЗАГОЛО́ВКОВИЙ, а, е. Стос. до підзаголовка. *У київських виданнях XVI ст. іноді зустрічалося до 7 шрифтів у одній книзі: для передмови, колонтитулу, основного тексту, приміток, заголовковий, підзаголовковий, в'язь* (з наук. літ.); *При дослідженні тексту треба проаналізувати всі його складові частини, зокрема й заголовок, підзаголовковий елемент, абзаци, на предмет логічної єдності* (з навч. літ.).

ПІДЗАГОЛО́ВНИЙ, а, е. Прикм. до **підза́голо́вок.** *Заголовок статті має бути коротким, без ускладненої термінології псевдонаукового характеру, пояснення краще наводити в підзаголовних відомостях* (з наук. літ.); *Аналіз дотримання виданнями чинних державних стандартів, зокрема оформлення надзаголовних, підзаголовних даних, вимог щодо формату свідчить про нехтування цими вимогами, переважно, засновниками — фізичними особами* (з мови документів).

ПІДЗА́ГОЛО́ВОК, вка, *ч.* Другий, додатковий до основного заголовок. *Тоді біля редакції — теж єдиної газети з великими підзаголовками і нудними традиційними гаслами — грубим шрифтом — суєтились* [метушились] *газетярі* (М. Хвильовий); *Василь перегортає сторінки, дивиться на аркушеві підзаголовки* (У. Самчук); *Історія складання її* [книжки] *цікава, і я хочу її розповісти, щоб і тобі був зрозумілий підзаголовок: "Казки моїх дочок"* (Валерій Шевчук).

ПІДЗАКО́ННИЙ, а, е, *юр.* Який доповнює закон уточненнями, покликаннями, умовами (про юридичні документи). *Підзаконними нормативними актами називають правові акти, які прийняті на підставі та відповідно до законів* (з наук. літ.); *Акти підзаконної правотворчості необхідні для забезпечення застосування закону* (з навч. літ.).

ПІДЗАКО́ННІСТЬ, ності *і* ности, *ж., юр.* Абстр. ім. до **підзако́нний.** *Виконавча функція становить сутність усієї діяльності виконавчої влади, зміст та характер повноважень її органів, визначає підзаконність її рішень* (з наук. літ.); *Думки Марсилія Падуанського про народ-суверен, співвідношення законодавчої і виконавчої влади, демократичні принципи її організації і функціонування, про підзаконність усіх громадян держави благотворно вплинули на політико-правову думку епохи Відродження* (з наук.-попул. літ.).

ПІДЗАРЯДЖА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підзаряджа́ти** і **підзаряджа́тися.** *Батареї, які працюють за методом постійного підзаряджання, не є вибухонебезпечними при природній вентиляції, що забезпечує одноразовий обмін повітря у приміщенні за годину* (з навч. літ.); *В генераторі передбачено автоматичний підігрів двигуна, підзаряджання акумуляторних батарей* (з газ.).

ПІДЗАРЯДЖА́ТИ, áю, áєш, *недок.*, **ПІДЗАРЯДИ́ТИ,** яджý, я́диш, *док.*, *кого, що.* Додатково заряджати (у 2–4 знач.). *Об'єкт на сонячних батареях дасть можливість містянам підзаряджати свої мобільні пристрої під час прогулянки в парку* (з газ.); *Празники покликані насамперед скрашувати суворі будні, знімати надмірну напругу, підзаряджати енергетичними імпульсами дух і тіло людини* (В. Скуратівський); *— В мене кілька ліхтарів. На акумуляторах. Підзарядив — знову горить. Бери!* (Люко Дашвар); *— Дизель-генератор вмикатиметься щовечора з 6-ої до 9-ої, у цей час ви зможете підзарядити акумулятори та ноутбуки* (М. Кідрук).

ПІДЗАРЯДЖА́ТИСЯ, áюся, áєшся, *недок.*, **ПІДЗАРЯДИ́ТИСЯ,** яджýся, я́дишся, *док.* Додатково заряджатися (у 3–5 знач.). *Іноді співрозмовець на кілька секунд зникав, після чого вигулькував, дивно відсвіжений і готовий до заходу на нове коло: "підзаряджався" з пляшки!* (О. Забужко); *Під час польоту на дирижаблі виробляється електроенергія, нею підзаряджаються акумулятори* (Ю. Збанацький); *— Найбільше люблю село. Мої Луговики на Полтавщині — місце, де підзаряджаюся енергією* (М. Гримич); *Присутні на занятті з задоволенням підзарядилися енергією сонця та землі, а також виконали комплекс вправ, спрямованих на покращення роботи суглобів* (з газ.).

ПІДЗАРЯ́ДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підзаряди́ти** і **підзаряди́тися.** *Фірма презентувала електричний мініавтобус із запасом ходу без підзарядження до 250 км* (із журн.); *Новий смартфон може працювати довше без підзарядження* (з газ.).

ПІДЗАРЯДИ́ТИ *див.* **підзаряджа́ти.**

ПІДЗАРЯДИ́ТИСЯ *див.* **підзаряджа́тися.**

ПІДЗАРЯ́ДКА, и, *ж.* 1. *рідко.* Те саме, що **підзаряджáння.** *Багато сучасних смартфонів з великими екранами та потужними процесорами не можуть функціонувати впродовж робочого дня без додаткової підзарядки* (з навч. літ.); *Вага, місткість і час підзарядки акумуляторів усе ще залишаються слабкими місцями електромобіля* (із журн.); *Прохолодний ранковий душ є своєрідною підзарядкою всього організму* (з наук.-попул. літ.).

2. *розм.* Пристрій для заряджання чого-небудь електричною енергією. *Він тихо, щоби не розбудити, забирає в одного з них* [друзів] *підзарядку для "нокіа"* [марка мобільного телефона] (С. Жадан).

ПІДЗАРЯ́ДНИЙ, а, е. Признач. для підзаряджання електричною енергією чого-небудь (про прилад, агрегат і т. ін.). *Підзарядні пристрої не слід на ніч залишати у режимі чергування, треба відключати їх від мережі електропостачання* (з навч. літ.).

ПІДЗА́ХИСНИЙ, а, е, *юр.* Який перебуває під чиїм-небудь захистом. *Міжнародне гуманітарне право вводить особливе поняття "підзахисні особи" для позначення того, з метою захисту чиїх інтересів воно діє* (з навч. літ.); // *у знач. ім.* **підзáхисний,** ного, *ч.*; **підзáхисна,** ної, *ж.* Той (та), кого захищає адвокат. *Підкуплена любов'ю до своєї дитини, вона* [мати], *як той оборонець в суді, завжди виправдовує свого підзахисного, незважаючи на його провину* (С. Добровольський); *Пізно повечерявши, сідав* [батько] *за газету й лягав спати, а ранком поспішав якщо не в суд, то в тюрму на розмови зі своїми підзахисними* (Б. Антоненко-Давидович); *— В справі, яку сьогодні розглядає суд, мій підзахисний, Руженко Юрій Мирославович, не винний і заслуговує на повне виправдання* (П. Дорошко); *— Оскільки моя підзахисна зізналася в злочині, то мені залишається сказати вам, панове, одне слово* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

ПІДЗАХОРО́НЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підзахорони́ти.** *Згідно з реконструкцією дослідників небіжчиці були поховані неодночасно. Спочатку була похована одна з жінок, через короткий проміжок часу до неї була підзахоронена ще одна небіжчиця, біля якої знаходилось намисто з мушлів, крем'яні знаряддя та гравійований ріг оленя* (з наук. літ.); *Після кремації урна з прахом може бути захоронена в спеціальному колумбарії або підзахоронена в могилу когось із родичів* (із журн.); // **підзахорóнено,** *безос. пред. У 1171 р. в результаті боярської смути Настасію Чагрівну було вбито і спалено як язичницю. Прах, очевидно, підзахоронено в один з великих курганів на території давнього могильника* (з наук. літ.).

ПІДЗАХОРО́НЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підзахорони́ти.** *Зрозумівши, що це не пограбування, а підзахоронення, археологи збадьорилися* (В. Чемерис).

ПІДЗАХОРОНИ́ТИ *див.* **підзахорóнювати.**

ПІДЗАХОРО́НЮВАТИ, юю, юєш, **ПІДЗАХОРОНЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ПІДЗАХОРОНИ́ТИ,** оню́, óниш, *док.*, *кого, що.* Додатково захоронювати (у 1, 4 знач.) до вже наявних поховань; підпоховувати. *На території України кургани почали насипати ще в III тис. до н. е. Пізніше інші кочівники могли там підзахоронювати своїх небіжчиків аж до X–XI ст. н. е.* (з наук. літ.); *Козаки використовували кургани та майдани як оборонні споруди: у викопаних чотирикутних, глибиною у пояс та площею 3×4 метри, ямах, ставили у чотирьох кутках гармати. А ще підзахороняли загиблих* (з наук.-попул. літ.); *Череп і кістки Івана Сірка, що зберігались у Медичній академії, вирішили підзахоронити в могилу в урочистій обстановці, і прах кошового нарешті упокоївся на місці свого вічного спочинку* (з газ.).

ПІДЗАХОРОНЯ́ТИ *див.* **підзахорóнювати.**

ПІДЗВІ́Т, у, *ч.*, *бухг.* Складова частина звіту. *Дані головного звіту можуть бути спільними для одного або кількох підзвітів. При цьому підзвіт міститиме дані, пов'язані з даними в головному звіті* (з навч. літ.).

○ **(1) У підзвіт,** *у знач. присл.* — у рахунок підзвітної суми. *До осіб, які не звітували за одержані гроші у підзвіт, застосовують заходи щодо погашення заборгованості з нарахованої заробітної плати через суд або прокуратуру* (з навч. літ.).

ПІДЗВІ́ТНИЙ, а, е. 1. Який має звітувати перед ким-, чим-небудь. *Він .. почував себе майже підзвітним. Присутні, що були віком всі молодші за нього, питали його, і він відповідав* (О. Гончар); *Ми просто не можемо допустити, щоб такий важливий предмет* [історію] *викладала нашому братові людина, призначена вами й підзвітна вам, а тому цілком залежна від вас* (О. Авраменко); *Парламент формує уряд; уряд є підзвітним перед парламентом* (з наук. літ.); *За магдебурзьким правом обсяг незалежності кожного конкретного міста значною мірою визначався типом війтівського уряду, оскільки війт був підзвітний у менших приватних містечках — власнику, а у великих містах — королю* (з навч. літ.).

2. *бухг.* Який видають за умови наступної звітності (про гроші). *Основними джерелами поновлення готівки в касі є надходження з поточного рахунку в банку, виручка від реалізації продукції чи послуг, надходження невикористаних залишків підзвітних сум та ін.* (з наук. літ.); *Підзвітні суми видаються у встановленому порядку посадовим особам авансом на операційні, адміністративно-господарські витрати та на відрядження* (з навч. літ.).

△ **Підзвітна осóба** *див.* **осóба.**

ПІДЗВІ́ТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **підзвітний.** *У Запорізькій Січі обрання суддів усім військовим товариством та підзвітність їх військовій раді (козацькому аналогу народних зборів) забезпечували народовладдя* (з наук. літ.); *Контроль майна й доходів вищих державних чиновників чітко спрямовано на досягнення підзвітності та покликано протидіяти корупції* (з наук.-попул. літ.).

ПІДЗЕМЕ́ЛЛЯ, я, *с.* Приміщення, печера під земною поверхнею. *Я блукав у якомусь підземеллі, що звалось катакомбами, хотів звідтіля вийти і весь час наштовхувався на кам'яну стіну* (Ю. Збанацький); *Будинок піднімався важким кам'яним громаддям на чотири поверхи вгору, але .. він іще опускався на три поверхи донизу, ревниво ховаючи од стороннього ока своє підземелля* (А. Дімаров); *Навіть скупий, який ховає золото в підземеллях, хвалиться своєю скупістю, то що ж казати тоді про тих, найбільше багатство яких складали знання, вісті, новини?* (П. Загребельний); *Очевидно, там, за дверима, були пологі східці, якими господарі спускалися до підземелля без драбини* (В. Шкляр).

ПІДЗЕМЕ́ЛЬНИЙ, а, е. Який міститься, перебуває, розташовується, мешкає і т. ін. в підземеллі, під землею. *Ішли. Прошибало їх гниле зимно підземельних мурів. Свічка в руках Мотрі кидала фантастичні тіні* (Б. Лепкий); *— Я солдат. Якщо треба тут — буду тут. Якщо з льотчика треба стати кротом підземельним — стану кротом. А скаже Вітчизна: снарядом стань — стану снарядом* (О. Гончар); *Вечірнє повернення з їдальні дійсно нагадує ходу мешканців підземельного царства* (І. Роздобудько).

ПІДЗЕ́МКА, и, *ж., розм.* Лінія метрополітену, яка проходить під землею. *Не лишається нікого, крім перехожих і відвідувачів кав'ярень, пасажирів підземки й мешканців готельних поверхів, котрі визирають зранку в небеса, намагаючись розгледіти сонячні відблиски* (С. Жадан); *Раптово у сні з'являюся я — виходжу з підземки на станції метро "Осокорки" в Києві* (А. Любка); *Так і не вигадавши нічого путнього, я спустився у підземку і заскочив у вагон метро* (М. Кідрук).

ПІДЗЕ́МНИЙ, а, е. Який міститься під земною поверхнею, у надрах землі. *Перед нею все стояв плямою ніби якийсь темний простір, сумний, невеселий, неначе .. початок якогось довгого, темного, підземного лабіринту* (І. Нечуй-Левицький); *В 1900 р. віднайдено під час земляних робіт підземний хідник завширшки й заввишки півтора метра, що веде від Княжої Гори* (І. Крип'якевич); *Твій батько згинув майже добровільно, бо не хотів перервати початої операції і схоронитися в підземних коридорах* (Віра Вовк); *Роззирнувшись, він пірнув у підземний перехід і виринув назад за якусь мить не з букетом — з оберемком троянд* (А. Кокотюха); *Підземні кабелі живлення вже прокладено до місць майбутнього розташування бунгало* (О. Авраменко); // Який живе, діє або працює під землею. *Раптом Андрія осінила блискуча думка. А що як Артем Григорович, зваживши на Андрійові* [Андрієві] *заслуги, переведе його на якусь вищу роботу, ну хоча б тим же підземним десятником?* (О. Гуреїв); *Кроти, черв'яки, мурашки та інші підземні мешканці вилазили на поверхню і чимдуж тікали від Джельсоміно* [його співу] *на багато кілометрів, гадаючи, що почався землетрус* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі); // Який здійснюється під землею, у земних надрах. *Під фрескою* [є] *мозаїка, що зображає цілу плетеницю містерій в пам'ять Адоніса, його підземну мандрівку по царству тіней і його воскресіння в постаті Діоніса* (Леся Українка); *Найбільші руйнування під час підземних бур звичайно відбуваються в епіцентрі* (з наук.-попул. літ.); // Який лине, долітає з-під землі (про низькі, глухі звуки). *А то ще грюкав підземний грім, — проривалися верхів'я високих гір, і з неба йшла болотяна задушлива злива* (С. Добровольський); *Фронт, якого вдень уже було не чути, вночі ще глухо стугонів невиразним, наче підземним гулом* (О. Гончар).

Підзе́мні во́ди *див.* **вода́.**

△ **Підзе́мне розро́блення <Підзе́мна розро́бка> родо́вищ** *див.* **розро́блення.**

ПІДЗЕ́МНИК, а, *ч., розм.* Той, хто працює під землею. *Нехай життєвий небосхил криворізьких підземників завжди буде безхмарним і сонячним, а родини шахтарів будуть заможними і щасливими!* (з газ.).

ПІДЗИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПІДІЗВА́ТИ,** ізву́, ізве́ш, *док., кого.* Голосом або рухами просити, звати наблизитися, підійти. *Гетьман Серп'яга козаків до себе підзиває* (Сл. Б. Грінченка); *Як скінчилась муштра, командир підізвав до себе Івана і на мене кивнув. Підійшов .. і я* (О. Стороженко); *Добре знав Омелько — тоді гончаки порвуть на шмаття тебе, якщо тікатимеш. Тому Омелько й зупинився сам, зупинив коня і підізвав пса* (Ю. Логвин); *Я відродила в собі дар людської мови, підізвала продавщицю і попросила витягнути намисто* (С. Пиркало); * Образно. *Іде кіт через лід Чорнолапо на обід. Коли чує він: зима Його біла підзива* (М. Вінграновський).

ПІДЗИМО́ВИЙ, а, е, *с. г.* Який здійснюється пізно восени, перед початком зими. *Перед самими заморозками або після морозів (до –3 градусів) можна провести підзимове висівання моркви, буряків, петрушки листової та кореневої, пастернаку, редису, цибулі* (з навч. літ.).

ПІДЗИРА́ННЯ, я, *с., діал.* Дія за знач. **підзира́ти.** *Утаємничене підзирання за співкамерниками швидко виявили* (із журн.).

ПІДЗИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПІДЗИ́РИТИ,** рю, риш, *док., діал.* Підглядати (у 1 знач.). *Став* [Панько] *собі з-за одвірка і крадьки підзирав, коли ті три* [жандарми] *в сінях дивитимуться в противний бік* (Л. Мартович); *Не спить* [Зінаїда Петрівна], *вистежує із-за хвіртки, підзирає звідти за подіями з ревнивою зіркістю...* (О. Гончар); *Він* [Омелько] *і собі прокрався до дверей та почав підзирати* (Ю. Винничук); *Просив* [Гарасько] *Тимка залишитися, щоб підслідити, що воно буде далі під тихими вербами. — Я одного разу підзирив за одною парою, так цілувалися, — хихикаючи, розповідав він* (Григорій Тютюнник); *Прилетіли б роєм дикі бджоли, ми б підзирили їхнє дупло, обкурили б його, набрали меду в сотах* (Є. Пашковський).

ПІДЗИ́РИТИ *див.* **підзира́ти.**

ПІДЗМІ́НА, и, *ж.* 1. Змінювання кого-небудь на позмінному чергуванні, вахті і т. ін. *До планування чисельності робітників за явочним часом входить розрахунок числа робочих місць у зміну, на добу й на підзміну робітників, відсутніх з поважної причини* (з мови документів).

2. Частина зміни (у 3 знач.). *Учні 3–5 класів можуть навчатися у першу зміну або у підзміну з початком занять не пізніше 12-тої години* (з мови документів); *У деяких навчальних закладах міста підзміна може бути ліквідована тільки за рахунок побудови або виділення додаткових приміщень* (з газ.).

ПІДЗМІ́ННИЙ, а, е. Прикм. до **підзмі́на.** *Ішов час другої вахти, але відпочинку ніхто не мав. Вся підзмінна вахта з'їхала з капітаном на берег* (М. Трублаїні); *На вівцефермі тільки в період масових окотів залучають спеціальних підзмінних працівників* (із журн.).

ПІДЗО́Л[1], у, *ч., с. г.* Неродючий, бідний на поживні речовини ґрунт білястого кольору. *Підзоли розвиваються там, де протягом тривалого часу існує вологий клімат і випадає досить велика кількість опадів* (з наук. літ.); *Підзоли мають різко виражену диференціацію профілю за морфологічними ознаками, складом та властивостями* (з навч. літ.).

ПІДЗО́Л[2], у, *ч.* Суміш попелу з вапном, яку використовують для оброблення шкур. *З будь-якого компонента, що містить вапно (карбідного мулу, підзолу, гашеного вапна та ін.) спочатку готують вапняне тісто. Для цього у вапновмісний компонент додають воду* (з навч. літ.).

ПІДЗО́ЛИСТИЙ, а, е, *с. г.* Який має ознаки та властивості підзолу (про ґрунт). *Під час підзолистого процесу у верхніх шарах ґрунту руйнуються мінерали, крім кварцу* (з навч. літ.); *Герман розкрив книжку по* [з] *агрономії і став читати про ґрунти, піщані, супіщані, підзолисті* (Г. Пагутяк).

ПІДЗО́ЛИСТІСТЬ, тості *і* тости, *ж., с. г.* Властивість за знач. **підзо́листий.** *Підзолистість підтверджується наявністю у верхній частині ґрунтового профілю рясної борошнистої крем'янкової присипки та ілювіального горизонту* (з наук.-попул. літ.); *Лісові ґрунти, як правило, більше вилужені, характеризуються підзолистістю й мають кислу реакцію* (з навч. літ.).

ПІДЗОЛОУТВО́РЕННЯ, я, *с., с. г.* Утворення підзолу *(див.* **підзо́л[1]**). *Для глейово-підзолистих ґрунтів північної тайги у зв'язку з перезволоженням поверхні поряд із підзолоутворенням простежуються процеси повільного розкладання органічних залишків* (з наук. літ.).

ПІДЗО́ЛЬНИЙ, а, е. Прикм. до **підзол[1]**. *Підзольні чорноземи та сірі лісові ґрунти при наявності досить теплого й вологого літа, а також м'якої зими приносили непогані врожаї зернових* (з навч. літ.); *Підзольні ґрунти доцільно вапнувати* (з газ.).

ПІДЗО́ЛЬНИК, у, *ч., с. г., рідко.* Те саме, що **підзо́л[1]**. *Підзольники вважають найменш родючими ґрунтами* (з навч. літ.); * У порівн. *Небо було важке, сіре, землисте, ніби щойно переораний підзольник* (М. Руденко).

ПІДЗО́Р, а, *ч.* 1. *архт.* Декоративна різьблена облямівка карнизів, наличників і т. ін., а також такий карниз. *Як декоративний елемент, характерний для давньоруських дерев'яних будівель, підзор використовувався і в кераміці* (з навч. літ.).

2. *мор.* Частина корми, яка виступає, захищаючи руль судна. *Більшість транспортних суден мають у надводній частині корми випуклі плавні обриси, так звану крейсерську корму із зануреним у воду підзором* (з наук.-попул. літ.).

ПІДЗОРИ́ТИ *див.* **підзоря́ти.**

ПІДЗО́РНИЙ, а, е. Який використовується для розглядання віддалених об'єктів. *У будинку встановлено потужний підзорний пристрій для спостережень за навколишнім краєвидом і бездонним зоряним небом* (з газ.).

Підзо́рна труба́ *див.* **труба́.**

ПІДЗОРЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПІДЗОРИ́ТИ**, рю́, ри́ш, *док., діал.* Підглядати (у 1 знач.). *Я її не підзорила, не можу сказати, щоб вона любила хлопців* (Сл. Б. Грінченка); *Тільки інколи в куточку Пожуришся стиха, Та гіркою (не сльозою...) Заллєш своє лихо. Як заллєш — мов позабудеш, Пішов шкандибати, Зараз люде і підзорять, Та й ну дорікати* (І. Манжура).

ПІДЗУБРИ́ТИ *див.* **підзу́брювати.**

ПІДЗУ́БРЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПІДЗУБРИ́ТИ**, убрю́, у́бриш, *док., розм.* Зубрити ще трохи, додатково. *Олена Левківна перед кожним уроком розгортала підручник, щоразу підзубрювала наново, бо забувалось...* (Є. Гуцало); — *Ви маєте чималий бойовий досвід. Лишається підзубрити статути і скласти по них заліки чи екзамени* (Є. Доломан); *Женя спочатку розгубилася. Їй подумалось: це* [запитання] *гірше, ніж контрольна — граматику можна вивчити, правила підзубрити* (В. Близнець); — *На наступному уроці хімії я мушу зустріти вчительку біля дошки — ніби й не було перерви. Такий порядок завела хімічка, нічого не вдієш. Доведеться в неділю підзубрити* (Г. Усач).

ПІ́ДІ *див.* **під[2]**.

ПІДІ́БГАНИЙ, ПІДО́БГАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підібга́ти, підобга́ти.** *Антін .. розганяється з усієї сили й перескакує на порон. Його круглувата постать з підобганими на льоту ногами майнула над водою, як летючий м'яч, і неначе впала на порон* (І. Нечуй-Левицький); *Церкви розчинені, але порожні, з них часом виходять собаки з підібганими під себе хвостами, здичавілі, лякливі й люті* (В. Винниченко); *Він завжди на кормі калачиком (бо він коротенький!) з ногами підобганими* (Остап Вишня); *Ноги підібгані по-турецьки, на довгобородих обличчях релігійних екстаз* (Ю. Бедзик); *В тролейбусі — молода жінка з розгорнутою книжкою на колінах, .. незручно підібгані під сидіння ноги, димчасті колготки з чорними лапатими квітами на щиколотках, вродливе, ледь-ледь позначене косметикою бліде обличчя* (О. Забужко); *Гарненька білява ірландочка підтикувала довгу барвисту спідницю під промерзлі босі ноги, підібгані на крісло* (І. Карпа).

2. *у знач. прикм.* Зовнішньо більш підтягнутий, зібраний. *Вінтер, секретар Мертенса, високий, тонкий, з підібганим животом і довгою фізіономією хорта, безшумно й легко то входить, то виходить із дверей кабінету* (В. Винниченко); // Міцно стулений, стиснутий (про губи, уста). *Олаф Скетконунг — немолодий уже чоловік з сивим, рівно підстриженим на шиї волоссям, густими бровами, під якими поблискують сірі очі; у нього гострий, як у птаха, зір, довгий крючкастий ніс, підібгані уста* (С. Скляренко).

ПІДІБГА́ТИ, ПІДОБГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Підгорнути, підібрати під себе або притиснути до себе (ноги, хвіст і т. ін.). *Лев пішов, похнюпившись та підібгавши хвіст, немовби хто вилляв на нього бочку зимної-презимної води* (І. Франко); *Ходила* [Левантина] *так довго, аж поки втомилася, і сіла на ослінчику під чиїмись ворітьми, підобгавши під себе задубілі з холоду ноги* (Б. Грінченко); *Одну ніжку підобгав* [Коля] *під себе, другу з розпанаханим коліном висунув у пісок* (С. Васильченко); *Вона ось тут, лежить на мулькому ліжкові, скорчившись, підібгавши ноги мало не до підборіддя* (О. Копиленко); *Лисиця підібгала хвоста і плигнула* (Б. Харчук); // Міцно стулити, стиснути (губи). *Мартоха .. тихим кроком подалась до дверей, спустивши очі і якось особливо підобгавши губи* (Леся Українка); *Івен Монтегю насупив брови й підібгав губи. Шкіра на його щелепах напнулася, як на барабані* (П. Загребельний); // Загорнути край, частину чого-небудь. *Ватя помаленьку увійшла в човен і, підобгавши трохи сукню, показала ніжки в малесеньких черевичках* (І. Нечуй-Левицький); *Івдя підобгала свій маленький клунок під руку і рівною дрібною ходою теж пішла вгору* (М. Івченко); *Йому довелося, підібгавши поли пальто* [пальта], *підтюпцем бігти услід за Уляною* (І. Муратов); *Старий підібгав краєчок сірої шорсткої ковдри, що була поверх жовтого простирадла, і підсів до хлопця* (Я. Гримайло).

◊ **Піджима́ти (підгорта́ти, підгина́ти** *і т. ін.)* / **піджа́ти (підгорну́ти, підігну́ти, підібга́ти** *і т. ін.)* **хвіст (хвоста́)** *див.* **піджима́ти.**

ПІДІБГА́ТИСЯ, ПІДОБГА́ТИСЯ, а́ється, *док.* Підгорнутися, підігнутися під що-небудь (про ноги, хвіст і т. ін.). * Образно. *Вони* [тіні] *перерізують першу терасу і кидають сітку на другі .. Або починають міняти форму: там вкоротили галузку, там зіллялись докупи і підібгались чорним клубочком під корінь* (М. Коцюбинський); // Підібратися, стати більш зібраним, зосередженим. *Тара стояв трохи попереду, весь підібгавшись, наче от-от мав зірватися з місця* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); // Міцно стулитися, стиснутися (про губи). *Враз лице його зробилося холодним, губи суворо підібгалися* (Григорій Тютюнник); // Підгорнувшись, стати коротшим (про одяг). *Вона скинула окуляри, прожогом побігла до клубків, до основи, аж довгий хвіст од її сукні підобгався* (І. Нечуй-Левицький).

ПІДІ́БРАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підібра́ти.** *Чув згодом Оленчук — повернулися діти, з галасом притягли на подвір'я підібраного десь коня* (О. Гончар); *За кілька днів йому довелось познайомитися з лікарем, який таємно від німців лікував наших, підібраних на полі бою, поранених солдатів* (Д. Бедзик); *Волосся її було підібране і скручене в щільний жмуток на потилиці* (І. Роздобудько); *В цього незнайомого, що так несподівано відкілясь тут узявся, були широкі плечі й довге волосся, підібране шкіряним ремінцем* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Худий чорний чолов'яга з підібраними у рівну тонку смугу устами аж перехилився з передка, неначе от-от мав упасти на коней* (М. Стельмах); *Між деревами розкидано багато клумб .. Квіти сплітаються у дивовижні узори, вони підібрані за кольорами і відтінками* (В. Собко); *Одяг прибульця не лише зі смаком підібраний, але й дуже дорогий* (В. Кожелянко); // **підí́брано,** *безос. пред. У неї ж тепер усе лице мов із квіток підібрано: з горошку, маку* (С. Васильченко); *Вона стояла в нових чобітках з високими каблуками, в темно-зеленій армійській сукні, що тісно облягала її стан. Вбрання було підібрано вибагливо, зі смаком і явно личило їй* (О. Гончар); *Ті книги напрочуд тонко підібрано під його смак — цілі вечори сидить він у тій кімнаті, захоплено гортаючи сторінки* (Валерій Шевчук).

2. *у знач. прикм.* Який підібрався (у 2 знач.). — *Рушаю, рушаю, — Кушнір вискочив на воза і, підібраний та гордовитий, поїхав вулицями до лісу* (М. Стельмах); *Дмитро Іванович сидів за столом прямий, підібраний, у чорній гімнастерці, застебнутій, як завжди, на всі ґудзики* (О. Гончар); *Я біжу до вікна, щоб подивитися на маму: вже на вулиці — строга, підібрана, на маму якось і не схожа* (А. Дімаров); *Він, тоді стрункий і підібраний, хвацько відбивав молодих дівчат від молодих хлопців* (Є. Кононенко).

ПІДІ́БРАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **підібраний** 2. *Він і сам був — солдатик: осяйна охайність, спартанська підібраність, хоробрість, але не бездумна, в разі потреби* (Олекса Ізарський).

ПІДІБРА́ТИ *див.* **підбира́ти.**

ПІДІБРА́ТИСЯ *див.* **підбира́тися.**

ПІДІ́ГНАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підігна́ти.** *Знадвору, перед самими сходами, підігнана впритул до дверей, вже стояла "волга" світло-сірого кольору з відкритими обома задніми дверцятами* (О. Ірванець); *Повернувся* [Нерчин] *до високого дзеркала у простінку. Перед ним стояв ставний, у вправно підігнаній формі офіцер* (Н. Рибак); *Ладно підігнаний одяг приховував дану природою непропорційність постави* [чоловіка] (А. Кокотюха); *На гарно підігнане валькове весло досить покласти згори дві руки, щоб воно, єдино під їх вагою, вирівнялося над водою й саме виконало команду "Суши весла!"* (А. Санченко); * Образно. *Перо поплило по паперу, підігнане сміливою, нестримною думкою* (Б. Левін); // **підí́гнано,** *безос. пред. До Таврійського палацу, що дістався у спадок по Потьомкінові новому фаворитові, підігнано карету* (Р. Іваничук); *Бульба тримає в руках ногу коня і перевіряє, як підігнано підкови* (О. Довженко); *Вона має невеликі розміри, але форми її та пропорції надзвичайно витончені, все підігнано зі смаком і великим талантом — будівельники наче не церкву зводили, а пісню співали* (В. Чемерис).

ПІДІГНА́ТИ *див.* **підганя́ти.**

ПІДІГНА́ТИСЯ *див.* **підганя́тися.**

ПІДІГНУ́ТИ *див.* **підгина́ти.**

ПІДІ́ГНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підігну́ти.** *Стояв* [Сашко] *на педалях і насвистував пісеньку, долішня губа була підігнута під горішню* (Валерій Шевчук); *Я мов навіч бачу батька — як він стоїть у передпокої нашої львівської малометражки (телефон у передпокої, телевізор у вітальні), в своїх розчовганих капцях із підігнутими задниками* (О. Забужко); *Ворухнутись він не міг — ноги його були підігнуті і прив'язані до рук* (С. Скляренко); *Плити* [кам'яні] *дуже відрізняються розмірами — є тонкі і маленькі, як долоня з підігнутими пальцями, а трапляються такі довгі, що на них можна вигідно лежати* (Т. Прохасько).

ПІДІГНУ́ТИСЯ *див.* **підгина́тися.**

ПІДІГРАВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підіграва́ти.** *Вокальний зразок може звучати у двох варіантах: з музичною підтримкою (підіграванням або підспівуванням) або без нього* (з навч. літ.); *Столичні уболівальники звинуватили суддю в підіграванні команді суперника* (з газ.).

ПІДІГРАВА́ТИ *див.* **підграва́ти.**

ПІДІГРА́ТИ *див.* **підграва́ти.**

ПІДІГРІ́В, *рідко* **ПІДОГРІ́В,** у, *ч.* Дія за знач. **підігріва́ти, підігрі́ти, підогріва́ти, підогрі́ти.** *Намагаюся розрахувати, на скільки вистачить повітряної суміші, енергії для підігріву скафандра* (І. Росоховатський); *Підлога була, на жаль, без підігріву, зате з веселим узором* (Любко Дереш); *Цегляна трикімнатна домівка, літня кухня, загородка для свиней кам'яна, та ще й із підігрівом* (Люко Дашвар); *Скільки часу збираються* [сім'єю] *установити вдома електробойлер для підігріву води, та все відкладається на потім* (С. Талан); *Заявник просить стягнути з боржника на його користь заборгованість по платі за послуги централізованого опалення та підогріву води за вказаний період* (з мови документів).

ПІДІГРІВА́ЛЬНИЙ, *рідко* **ПІДОГРІВА́ЛЬНИЙ,** а, е. Признач. для підігрівання чого-небудь. *Нагрівання металу здійснюється підігрівальним полум'ям, утвореним при згоранні пального газу в кисні* (з навч. літ.); *При централізованій системі гарячого водопостачання одна підогрівальна установка може обслуговувати кілька будівель у межах одного кварталу (мікрорайону) або селища* (із журн.).

ПІДІГРІВА́ННЯ, *рідко* **ПІДОГРІВА́ННЯ,** я, *с.* Дія за знач. **підігріва́ти, підогріва́ти** і **підігріва́тися, підогріва́тися.** *Почали* [в металургії] *застосовувати природний холодний газ, без підігрівання, без додавання мазуту* (І. Цюпа); *Вода у чайнику за послідовного підігрівання не здатна більше залишатися водою і перетворюється на пару* (Ю. Іздрик); *Підогрівання гірських порід збільшується зі зменшенням їх теплопровідності* (з навч. літ.); *Неприпустимо основувати політику на розпалюванні ворожнечі між різними релігійними громадами, на підігріванні кастових і націоналістичних передсудів* (з публіц. літ.).

ПІДІГРІВА́ТИ, *рідко* **ПІДОГРІВА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДІГРІ́ТИ,** *рідко* **ПІДОГРІ́ТИ,** і́ю, і́єш, *док.* 1. *що.* Гріти, нагрівати що-небудь трохи або додатково, ще раз, до певної температури. — *Педоре! — гукнула попадя. — Куди ти самовар береш? — Хіба не треба підігрівати?* (Панас Мирний); *Прочахла кулеша. Довелося підігрівати на жару* (Ю. Мушкетик); *Нашвидкуруч підігрів синові те, що лишалось від учорашнього обіду, й заходився варити страву на три дні, бо завтра все може статись...* (Б. Антоненко-Давидович); — *Хвилинку! Вода в самоварі — перекиплена* [перекип'ячена], *треба тільки підогріти її* (Ірина Вільде); *Льоня виклав свою ідею, просту, як світ: перш ніж пускати в стан заготовку труби, спробувати її підігріти* (П. Загребельний).

2. *кого, що і без дод., перен., розм.* Збуджувати когось, підсилювати що-небудь. *Тут ще і Оришка підогріває: то забіжить з одного боку, прикро погляне, то з другого — допитується, чи сподобалося у Мар'янівці* (І. Нечуй-Левицький); *Там, де моє серце холоне, вони* [редактори] *підігрівають його; де я починаю палати в огні своїх пристрастей, вони розхолоджують мій мозок, аби чого не вийшло* (О. Довженко); *Вість про смерть Шевченка, який усе своє життя боровся проти ненависного самодержавно-кріпосницького ладу, тільки підігрівала загальне обурення* (Г. Колісник); *Саме це й насторожувало нашого друга Джека, підогрівало його невгасимий запал до роботи* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); *Вона хоче сказати всю правду, хоч це, може, і не розсудливо, бо підігріє його впертість* (В. Винниченко).

ПІДІГРІВА́ТИСЯ, *рідко* **ПІДОГРІВА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПІДІГРІ́ТИСЯ,** *рідко* **ПІДОГРІ́ТИСЯ,** і́юся, і́єшся, *док.* 1. Грітися, нагріватися трохи або додатково, ще раз, до певної температури. *На гарячому вугіллі, яке роздмухував вітрець, підігрівався клей* (О. Донченко); *Коли закінчуєш роботу — немає сухого рубчика — вийдеш до кліті під крижане повітря, яке не підігрівається* (В. Стус); *Все оранжеве у ванні: стіни, сантехніка, мармурові плити підлоги, що підігрівається, мов у турецьких лазнях* (П. Загребельний); *Трохи підігрівшись і хильнувши горілки, він* [спудей] *тяжко замислився, сумно підпершись рукою* (Д. Білий).

2. *перен.* Зазнавати емоційних змін під впливом кого-, чого-небудь. *Цікавість до суботнього вечора підігрівалась суперечливими чутками* (Б. Левін); *Газетам не треба було підігрівати громадську думку, громадська думка підігрівалася зараз сама* (М. Білкун); *Дитиною думав про водонапірну башту, про широке зелене крило лісу і про свою маленьку самотність, що підігрівалася тільки розмовами з матір'ю і паралізованим батьком* (О. Ульяненко).

3. *тільки недок.* Пас. до **підігріва́ти.** *Маленька кімнатка на першому поверсі безжально підігрівалася електромереживним* [електромережним] *сплетінням під підлогою* (О. Чорногуз).

ПІДІГРІВА́Ч, *рідко* **ПІДОГРІВА́Ч,** а́, *ч.* Те саме, що **підігрівни́к.** *Нафту для перегонки попередньо нагрівали у вертикальних підігрівачах* (з навч. літ.); *Передпусковий підогрівач двигуна легкового автомобіля дає змогу підвищувати температуру мотора, не відкриваючи його* (з газ.).

ПІДІГРІВНИ́Й, *рідко* **ПІДОГРІВНИ́Й,** а́, е́. Признач. для підігрівання чого-небудь. *Установлення та підтримування рівноважного стану в підігрівних датчиках здійснюється автоматично* (з наук.-техн. літ.); *При роботі з лазером, що має підогрівний катод, необхідно застосовувати пристрої автоматичної корекції кутового положення променя лазера* (з навч. літ.).

ПІДІГРІВНИ́К, *рідко* **ПІДОГРІВНИ́К,** а́, *ч.* Пристрій, признач. для підігрівання чого-небудь. *Залишки рідкого палива, які відводяться під час очищення резервуарів, лотоків, приймальних ємностей, фільтрів, підігрівників мазуту та інших пристроїв, обов'язково утилізуються* (з наук.-техн. літ.); *Столи для підогрівників і розливу парафіну й озокериту повинні бути покриті термостійким матеріалом* (з мови документів).

ПІДІГРІ́ТИ *див.* **підігріва́ти.**

ПІДІГРІ́ТИЙ, *рідко* **ПІДОГРІ́ТИЙ,** а, е. Дієпр. пас. до **підігрі́ти, підогрі́ти.** — *Хіба це зерно — це гіркі наші сльози, — неждано одного вечора промовив Гранчак, поклав ложку на пружок миски з вдруге підігрітою кутею і вийшов із хати* (М. Стельмах); *Терпка, ніби злегка підігріта вода мала якусь чудернацьку властивість: вип'єш — і такий з'являється апетит, що, як то кажуть, собаку з'їв би* (М. Олійник); *Він розкладає підігріті сосиски в тарілки, дістає з холодильника з півдесятка соусів — вибирай, який сподобається* (Є. Кононенко); *У безсилій люті, підігрітий горілкою, Нур підігрівав себе ще й думками. Ні, він сам трупом ляже, а не віддасть Романові своєї дочки!* (Д. Ткач); * У порівн. *Серце її* [Тамари] *стало піддатливе, як підігрітий на сонці віск* (О. Чорногуз); // **підігрі́то,** *безос. пред. Газ спочатку було підігріто до 20 °С, і після цього провели хроматографічний аналіз* (із журн.); *Земельний голод, який і без того існував на Волині, було підігріто національним протистоянням* (з газ.).

ПІДІГРІ́ТИСЯ *див.* **підігріва́тися.**

ПІДІЗВА́ТИ *див.* **підзива́ти.**

ПІДІЙМА́ЛЬНИЙ *див.* **підніма́льний.**

ПІДІЙМА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підійма́ти** і **підійма́тися.** *Хоча підіймання відбулося порівняно легко, все ж Анч у перший момент був знепритомнів* (М. Трублаїні); *Вже десь із місяць у мене жест підіймання слухавки скеровується згасаючою надією* (І. Карпа); *На горішню платформу, накульгуючи, піднявся Левко. М'язи спини й рук досі боліли після перекочування й підіймання двохсотлітрових цистерн* (М. Кідрук).

ПІДІЙМА́ТИ *див.* **підніма́ти.**

ПІДІЙМА́ТИСЯ *див.* **підніма́тися.**

ПІДІЙМА́Ч *див.* **підніма́ч.**

ПІДІЙНЯ́ТИ *див.* **підніма́ти.**

ПІДІ́ЙНЯТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підійня́ти.** *Не вспів офіцер озирнутись, як із валки з підійнятою ломакою, з блискучими очима вискочив Микола* (В. Винниченко); *З пагорка було видно ряди возів з підійнятими сторч голоблями, багато вершників на конях* (С. Скляренко); — *Годі подумати, що іще буде, коли маєтності його* [Потоцького] *вбережеш від бунту, підійнятого Залізняком? Говори, як є насправді?* (Г. Колісник).

ПІДІЙНЯ́ТИСЯ *див.* **підніма́тися.**

ПІДІЙТИ́ *див.* **підхо́дити.**

ПІДІЛЛЯ́ТИ *див.* **підлива́ти.**

ПІДІ́МКНЕНИЙ, ПІДІ́МКНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підімкну́ти.** *Автоматичний збір інформації відбувається за допомогою спеціальних приладів, до яких підімкнені різні датчики та обчислювальна техніка* (з наук.-попул. літ.); *Комп'ютери, підімкнуті до мережі, часто називають вузлами мережі* (з навч. літ.); // **підімкнено, підімкнуто,** *безос. пред. Кожному комп'ютеру користувача, який підімкнено до мережі, присвоюють реквізити (адресу)* (з наук.-техн. літ.); *Усі конденсатори матриці підімкнуто до вхідного контакту пристрою і накопичують заряд, пропорційний вхідній напрузі* (з навч. літ.).

ПІДІМКНУ́ТИ *див.* **підмика́ти.**

ПІДІ́МКНУТИЙ *див.* **піді́мкнений.**

ПІДІМ'Я́ТИ *див.* **підмина́ти.**

ПІДІПРІВА́ТИ *див.* **підпріва́ти.**

ПІДІПРІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **підіпрі́ти.** *Погляд зосередився на пірамідах збіжжя: крізь дірявий брезент багато зерна видно, промоклого в дощі і підіпрілого* (В. Барка); *Дмитро .. попрощався з матір'ю, скочивши в сани, одразу ж приліг на збитому коржеві підіпрілого сіна* (М. Стельмах); *Чимало* [повстанців] *померло від хвороб, а ще більше — від голоду, бо не кожен шлунок переварював сиру підіпрілу пшеницю* (І. Білик).

ПІДІПРІ́ТИ *див.* **підіпріва́ти.**

ПІДІПХА́ТИ *див.* **підпиха́ти.**

ПІДІПХНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док.* Однокр. до **підпиха́ти.** *Дорош питає, хто поведе машину. Чугай каже: — Я, — і сідає за руль .. — Може, підіпхнути?* (Григорій Тютюнник); *— Сідай. Я зараз до берега підіпхну човна* (О. Бердник); *Ти тільки підіпхни* [машину], *щоб я з'їхав на узбіччя* (П. Загребельний); *Нарешті воно* [сіно] *спалахнуло, й він підіпхнув віхоть під купу хмизу* (Ю. Мушкетик).

ПІДІ́ПХНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підіпхну́ти.** *Він, підіпхнутий обрубком Розанової культі, зачув голос, давно забутий голос, що не змінився, лише хрипів по-старечому* (О. Ульяненко); *Дивилася* [Марія] *на свою кривобоку хату, наче впізнавала її — на пагорбі, над узвозом, підіпхнуту до сусідських стріх* (Б. Харчук); * Образно. *Діти раденько трюхикають у життя акурат у такому переконанні, підіпхнуті батьками в спину: іди, дитино, ми своє відмучились, то тобі тепер буде щастя — багато, багато, в обі жмені* (О. Забужко).

ПІДІ́РВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підірва́ти.** *Горіла хата, підірвана гранатою* (О. Довженко); *Особливо багато конвалій у старих окопах та навколо підірваного, вщент розтрощеного доту* (М. Руденко); *Тепер за густою молочно-білою імлою не видно було ані підірваного мосту, од котрого лишилися тільки бетонні палі й клапті безформного брухту, ані зруйнованих житлових масивів потойбіч ріки* (Л. Кононович); *Інша причина, чому я оселився тут: недовіра до місцевих, підірвана ночівлею у вдови Килини* (А. Кокотюха); *Коли б це* [програш у карти] *трапилося, бюджет Кулаківського був би підірваний до такої міри, що він змушений був би жити наборг* (Валерій Шевчук); *Різні чутки полинули горами. Але найупертіше кружляли дві: одна — що князь хоче в тиші, далеко від світу, поправляти здоров'я, підірване в частих війнах, а друга — ніби це його послав сам король* (В. Гжицький); // **піді́рвано,** *безос. пред. Сіверцев помовчав, — Ланц-хід, — став поволі пригадувати він. — Ланцюговий міст. — Підірвано* (О. Гончар); *Пан Никодим бачив, що авторитет Франка в домі Рошкевичів підірвано остаточно і що зятем йому не бути* (П. Колесник).

2. *у знач. прикм.* Який підірвався (у 2 знач.), втратив сили й здоров'я. *Тягнибіда хоч і молодший* [кінь], *зате розумніший і добріший за Мурая, проте підірваний на ноги* (О. Довженко).

3. *у знач. прикм., перен., розм.* Який витрачає багато зусиль на що-небудь. *— Ти якийсь підірваний на проблеми, — каже дружина. А куди ж подінешся від проблем? Не ти їх, вони тебе доженуть* (Л. Костенко); *Я перший закинув ідею* [сфотографуватися разом], *але у Дімона був фотоапарат, і взагалі він підірваний на такі штуки* (М. Кідрук).

ПІДІРВА́ТИ *див.* **підрива́ти**[1].

ПІДІРВА́ТИСЯ *див.* **підрива́тися**[1].

ПІДІ́СЛАНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **підісла́ти**[1]. *Треба було послати чоловіка.., що бачив гетьмана Мазепу і що певно сказати може, що це дійсно він у своїй власній особі, а не хтось, підісланий ворогами, щоб підманити шведів і втягнути їх у біду* (Б. Лепкий); *Воєвода тоді радив Ігореві не дуже довірятися половцеві, який вдає з себе русича. А раптом він підісланий?* (В. Чемерис); *— В Каховці ми* [поденники] *станемо вдесятеро дорожчі! — викрикував Цимбал на вигоні біля млинів, доки, зрештою, підіслані матір'ю цимбалята не потягли його за руки додому* (О. Гончар); // **піді́слано,** *безос. пред. — Він шукає прикордонників, — вискочив наперед горбатий кореєць. — Його підіслано до нас!* (О. Донченко).

ПІДІ́СЛАНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **підісла́ти**[2]. *Тільки пізніше Сергій звернув увагу на підісланий біля вхідних дверей килимок* (із журн.).

ПІДІСЛА́ТИ[1] *див.* **підсила́ти.**

ПІДІСЛА́ТИ[2] *див.* **підстила́ти.**

ПІДІСЛА́ТИСЯ *див.* **підстила́тися.**

ПІДІ́СОК, ска, *ч.* Залізна пластинка, яку підбивають до нижньої частини дерев'яної осі воза. *А там — залізний товар: підкови, гвіздочки, сокири, підіски .. й усе, чого треба* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Це він, трижильний і мозолястий коваль, що ще і в ті часи гнув залізні підіски руками!* (І. Багряний); *Мій батько славний був коваль. На все село. На кілька сіл. В його руках співала сталь. На сорочках блищала сіль. Кував підіски, лемеші* (П. Воронько).

◊ **Ли́пнути, як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **смола́ [до підíска]** *див.* **ли́пнути**[1].

ПІДІСПІВА́ТИ *див.* **підспіва́ти**[1].

ПІДІСПІ́ЛИЙ *див.* **підспі́лий.**

ПІДІСПІ́ТИ *див.* **підспіва́ти**[1].

ПІДІССА́ТИ *див.* **підсиса́ти.**

ПІДІССА́ТИСЯ *див.* **підсиса́тися.**

ПІДІ́ТКАНИЙ, ПІДІ́ТКНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підіткну́ти.** *Стара гуцулка у підітканій чорній спідниці спускається крутою дорогою* (І. Муратов); *До гурту підійшла середніх років огрядна жінка, її широка спідниця була підіткана з одного боку, видно, прямо з роботи, та так і забула від злості привести до порядку свій одяг* (Ю. Збанацький); *— Мамо! — гарикнув* [Павло] *так, що жінка здригнулася й обсмикнула підіткнутий під пояс край запаски* (М. Циба); *Зайшла до хати Параска, край спідниці підіткнутий, курей годувала* (В. Дрозд).

ПІДІТКА́ТИ, тчу́, тче́ш, *док., що.* Зміцнити тканину способом щільного приєднування перехресно переплетених ниток. *Бабуся спробувала підіткати тканину для подарованої зимової сукні* (з газ.).

ПІДІТКНУ́ТИ *див.* **підтика́ти.**

ПІДІ́ТКНУТИЙ *див.* **підіт́каний.**

ПІДІТКНУ́ТИСЯ *див.* **підтика́тися.**

ПІДІТНУ́ТИ *див.* **підтина́ти.**

ПІДІТНУ́ТИСЯ *див.* **підтина́тися.**

ПІД'ЇДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПІД'Ї́СТИ,** і́м, їси́, *док., що.* 1. *також без дод., розм.* Трохи або нашвидкуруч їсти. *Я під'їдаю в школі, на великій перерві нам дають по чашці ледь-ледь солоденького чаю і тонесенькій скибці хліба* (І. Кирій); *Найда, чухаючи негусту бороду, дивився, як під'їдають гості* (Ю. Хорунжий); [К в а с о л и х а:] *Дай хліба та солі. Під'їм, водички нап'юсь, та й задовольнюсь на який час...* (М. Кропивницький); [Б о н д а р:] *Ходімо лучче під'їмо, то там і побалакаєм про начатеє* [почате] *діло* (І. Карпенко-Карий); *Настечка .. шарудить біля мисника, ставить на стіл немудру вечерю. — Ходіть, тату, під'їсте трохи* (М. Стельмах); *Після того, як вони під'їли, робота посувалася жвавіше, і надвечір Муфтик поставив крапку під довгим списком* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда).

2. Над'їдати знизу; псувати надгризанням; підточувати. *Скільки їх було викопує на вгороді дівчинка — великих білих хробаків, які під'їдають стебла городніх овочів* (О. Донченко); *Личинка хруща може повністю під'їсти коріння, внаслідок чого рослина вмирає. Зовні рослина виглядатиме спершу зів'ялою, а потім повністю засохне* (з навч. літ.); // *перен.* Позбавляти сили, бадьорості, послаблюючи, погіршуючи (здоров'я, стан і т. ін.). — *Чого ти прийшла сюди й під'їдаєш мене твоїми мельдунками* [повідомленнями]? *Іди собі геть, звідки прийшла* (О. Кобилянська); — *Це ти вірно робиш, що всякі законні підстави, мов шашель, під'їдаєш* (М. Стельмах); *Він* [Мержинський] *знову хворий, скаржиться на прокляту недугу, що під'їдає і під'їдає здоров'я, не дозволяє (і в такий час!) віддатись роботі* (М. Олійник); — *Чи так швидко грижа під'їла мене? Та я, бачиться, й не гризуся так дуже!..* (І. Франко).

ПІД'ЇДЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **під'їсти** 2. *Іван .. подарував Мартинові од щирості своєї ожеред торішньої трохи підгнилої та під'їденої мишами соломи на топливо* (Грицько Григоренко); *Яблука, під'їдені черв'яками, з верхівки дерева падали на дах і скочувалися на ґанок* (із журн.).

ПІД'ЇЖДЖА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **під'їжджа́ти** 1, 2. *Місця під'їжджання транспортних засобів до вивантажувальних механізмів, приймальних бункерів мають бути обладнані відбійними брусами* (з мови документів); *Під'їжджання будь-якого транспорту до ділянок дороги, на яких проводяться ремонтні роботи, суворо заборонено* (з газ.); *Найда мене розсердила своїм лукавим під'їжджанням, і я їй п'єси не дам* (Леся Українка).

ПІД'ЇЖДЖА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПІД'ЇЗДИ́ТИ,** їжджу́, їзди́ш, *недок.*, **ПІД'Ї́ХАТИ,** ї́ду, ї́деш, *док.* 1. Їдучи на чому-небудь, наближатися до когось, чогось (про людину). *Під'їжджаємо до міста. Пан закурів коло нас і випередив* (Марко Вовчок); *Чим ближче під'їздив Андрій до села, тим серце його билось скоріше і сильніше* (М. Коцюбинський); *Козаки під'їжджали до дороги, по якій у бідарці гнав чалим конем якийсь чоловік* (Ю. Мушкетик); — *Ми вже під'їжджаємо,* — *повідомив Одноокий* (В. Єшкілєв); *Коли чує* [поет], — *хтось під'їхав На коні до його хати І спинився* (Леся Українка); *Після великої спірки батько дав йому шматок поля під хату, та не там, де хотів Антін, а на Голій горі, на самому белебені* [белебні], *що ні під'їхати до неї, ні підійти* (С. Чорнобривець); // Наближатися до кого-, чого-небудь (про засоби пересування). *Літак м'яко сів на зелене поле аеродрому і, похитуючись, під'їздив до ангару* (В. Собко); *До того місця, де востаннє з'явилася голова Тимофія, під'їжджав довбаний човник* (М. Стельмах); *Ось під'їжджає поїзд, світанкова київська п'ятниця, їдуть, Остапе, твої найближчі* (С. Процюк); *Одразу після уроків до школи під'їхав автобус кіностудії імені Довженка* (В. Нестайко); *Коли до будинку під'їхало авто, Денис пізно схаменувся* (А. Кокотюха); // *розм.* Заїжджати за ким-небудь. [Василина:] *Сідайте, Аго Олександрівно. Зараз за вами під'їдуть* (О. Корнійчук).

2. *до кого, перен., фам.* Підлещуватися, умовляючи, переконуючи, намагаючись схилити кого-небудь на свій бік. *Вони* [актори] *тут до мене під'їжджають з п'єсою, але я, певне, їм "Трояндм" не дам* (Леся Українка); *Захар умів так підмазувати й підмастити, і підвести, і під'їхати, коли йому було треба, й він хвалився дома жінці.., що ніхто проти нього не встоїть* (Грицько Григоренко); *До директорового родича Михайлика Ведмеденка навпаки — пробував* [Вовчик] *під'їжджати з дружбою* (В. Нестайко); *Як же мені потрібно когось особливого на головну роль... І як важко буває під'їхати до цього особливого плавно, ненав'язливо, не так, щоб одразу з конкретною пропозицією* (І. Карпа).

3. *тільки док., кого і без прям. дод., перен., розм.* Обдуривши, перехитривши і т. ін., добитися чого-небудь для себе. *Коли знову почалася* [розмова], *то про незнайомих .. людей, про наживу, про плутні крамарські: хто кого обдурив, під'їхав, підсів...* (Панас Мирний).

4. *тільки док., що, перен., діал.* Позбавити (сили, бадьорості і т. ін.). *Силу його під'їхала важка, несподівана туга* (Панас Мирний).

◊ **(1) На коні́ (на козі́) не під'ї́деш** *до кого* — хто-небудь дуже гордовитий, пихатий; до кого-небудь неможливо знайти підхід. *Прочита вона, що її похвалили, .. уже до неї і на коні не під'їдеш* (М. Старицький); [Красовська:] *Поки ти у мене не будеш як слід пристроєна, не буде моя душа спокійна! .. Люди знайшлись би, звісно, коли б не пішла чутка про твою гордість, що до тебе і на козі не під'їдеш!* (Олена Пчілка); **(2) Не на тій козі́ під'їжджа́ти / під'ї́хати** *до кого* — не знаходити належного, потрібного підходу до кого-небудь. *Хан винувато пошкріб за вухом. — Виховував* [водія]. *А от, виходить, не на тій козі під'їжджав до нього* (В. Дарда).

ПІД'Ї́ЗД, у, *ч.* 1. Дія за знач. **під'їжджа́ти, під'їзди́ти.** *На четверту ніч осавул зробив під'їзд до Кривого Рогу й упевнився, що шлях був вільний і безпечний* (А. Кащенко); *При під'їзді до Слободзеї зі стін козацької столиці три рази вдарили гармати* (Д. Білий); *Почалася таємна робота таємних підходів та під'їздів...* (Панас Мирний).

2. Вхід у будинок. *Сховалось равликом місто. Січе його дощ, січе. В під'їздах будов — тісно. Набої — через плече* (Олег Ольжич); *Жінка, що вийшла з парадного під'їзду того "непманського" будинку, зупинивши мене, спитала: — Ви, здається, мешканець з нашого двору?* (Б. Антоненко-Давидович); *Підвода в'їхала у двір, коли в гімназії уроки вже почалися і подвір'я було зовсім порожнє, і спинилася перед парадним під'їздом* (Ю. Смолич); *Вони пірнули в люк першого під'їзду, збігли до ліфта металевими сходами, фарбованими салатовою фарбою* (О. Ірванець).

3. Шлях, дорога, місце, по якому під'їжджають куди-небудь. *Знадокола* [навколо] *наче й під'їзду до тієї Хлібодарівки нема, звідусіль пшениці, пшениці підступають до самих вікон, колосся до самих дахів!* (О. Гончар); *Не можуть турки проминути Ладижин, лежить він на битім шляху, звідси легко перетнути всі під'їзди з тилу* (Ю. Мушкетик); *Верхи веж та бань Софійського собору здіймалися над містом і були видні здалеку з будь-яких під'їздів до Києва* (з наук. літ.).

4. Те саме, що **роз'їзд** 3. *Якщо наткнулися на який під'їзд вірних людей гетьмана Виговського, так брехали, що москалів покинули і до свого гетьмана втікають* (Б. Лепкий); *Степом мчав під'їзд, передній козак вимахував прив'язаною до списа червоною хусткою* (Ю. Мушкетик).

○ **(1) На під'ї́зді,** *у знач. присл.* — поблизу, недалеко від якогось пункту, місця і т. ін. — *Чиє військо? — запитав* [Семен] *у пришляхової охорони, яка спинила його на під'їзді до великого чорного в повечір'ї лісу* (Іван Ле); *Ворон вирішив, що для такої балачки вистачить двох десятків козаків, аби менше привертати увагу на під'їзді до Лебедина* (В. Шкляр); *На під'їзді до університету злізала* [мама] *з тролейбуса й пересідала на метро* (О. Забужко); *Це була вона. Траса на під'їзді до Праги у найрозпеченіший туристичний сезон, наприкінці травня, коли всі готелі вщент забиті* (І. Карпа).

ПІД'ЇЗДИ́ТИ *див.* **під'їжджа́ти.**

ПІД'ЇЗНИ́Й, а́, е́. Признач. для під'їзду (у 1 знач.) до чого-небудь (про шлях, колію і т. ін.). *Від берега почулося далеке чмихання паровоза, гуркіт коліс, дзенькання важкого металу. Там з платформ скидали рейки. Люди прокладали під'їзні шляхи до будівництва* (Г. Коцюба); *Ми перебудовуємо, робимо нову під'їзну дорогу* (Ю. Мушкетик); *Коли все було повантажене, водії поставили машини рядком на під'їзній алеї під дощем* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

ПІД'Ї́СТИ *див.* **під'їда́ти.**

ПІД'Ї́ХАТИ *див.* **під'їжджа́ти.**

ПІДЙО́М, у, *ч.* 1. Дія за знач. **підня́ти, підніма́ти, підійма́ти** і **підня́тися, підніма́тися, підійма́тися;** підняття; піднімання. *Коли водолаз після підйому з глибини відчуває напади кесонної хвороби, його вміщують в цю камеру разом з лікарем* (М. Трублаїні); [2-й м о р я к:] *Офіцери не з'явились на підйом прапора* (О. Корнійчук); *Після стомливого підйому мандрівники влаштувалися в гірській хатині* (В. Владко); *Їй здавалося, що після підйому сходами її обличчя стає схожим на ці неприродньо* [неприродно] *червоні запилені маки* (Н. Сняданко); *Вона часто прокидалася, і кожен її підйом починався з протяжного оклику: — Ма-а-мо!* (О. Гончар).

2. Ділянка дороги, що веде вгору; узвіз. *Під горою стало так тихо, що було чути, як .. десь буксують на крутих підйомах грузовики* (В. Кучер); *Чотири дизельні автомашини, натужно ревучи моторами, повільно долали круті підйоми Татрів* [Татр] (В. Малик); *Вони йшли під гору, часом подавали одне одному руку і підтримували на слизькому підйомі* (Ю. Андрухович).

3. Те саме, що **підне́сення;** швидке зростання. *І Мотря зірвалася з ліжка. Почувала в собі нові сили, новий підйом* (Б. Лепкий); *Кажуть, що кохання приносить підйом відчуттів* (С. Процюк); *У XVI–XVII ст. Україна переживала період культурного підйому, пробудження національної самосвідомості* (з наук.-попул. літ.).

4. Верхня частина стопи від пальців до щиколотки. *Юрій згадував її всю від гладенької зачіски до високого підйому мускулистої ноги* (В. Собко); *Врешті я склався удвоє і, лежачи на боку, захльоснув конвоїра ногою за підйом ступні. Він махнув руками й гепнувся додолу* (Л. Кононович); *Все було таким делікатним і досконалим, від підйому ступні й далі, вгору, по мов єдиним рухом сницарського різця викарбуваній хвильній лінії литки й стегна, аж їй переймало віддих* (О. Забужко); // Частина взуття, що її облягає. — *Хіба так ш'ється* [шиється] *чобіт? Я швець на все село; так я вже знаю, що халява ось як бува.., от і в підборах брехня; та й підйом не так...* (Г. Квітка-Основ'яненко).

5. Певний сигнал, команда до пробудження від сну, підняття або до відправлення в похід. *Хитались пожари на дальнім кургані, Ясніли дощі, на пожарі багряні, І грали підйом сурмачі* (М. Нагнибіда); *Він тішився своєю владою над студентами, своїм правом вдиратися на світанні до них у намети і витрясати з інтелектуалістів їхній ранковий сон: — Ану, підйом! Підйом! Годі ніжитись!* (О. Гончар); *Макар штовхає Пустовоєва ногою. — Підйом! — Ні! Я не можу!* (Люко Дашвар).

6. *техн.* Те саме, що **підійма́ч.** *На неї* [раму] *ставили якісь підйоми, коліщата, наділи котки* (О. Донченко).

◊ **Важки́й на підйо́м** *див.* **важки́й.**

ПІДЙО́МНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **підйо́м** 1. *Численними експериментами доведено, що лінійний синхронний двигун спроможний розвинути водночас із тяговим підйомне зусилля, що складає не більше третини ваги екіпажа* (з наук.-техн. літ.); // Признач. для піднімання, підйому. *Припустимо, що нас знайдуть і човен підіймуть. Та поки закінчаться підйомні роботи, ми загинемо без повітря* (М. Трублаїні); *І в гаражі, де був спочатку, і в бригаді підйомних механізмів колишні солдати довго називали його за звичкою гвардії старшиною* (В. Петльований); *Потім мене посадовили в підйомну кліть, і раптом я зі свистом винісся до сонця* (О. Шугай).

2. Те саме, що **звідни́й**[1]. *Передній* [вершник] *щось гукнув через річку дідові, що дрімав біля підйомного дерев'яного моста на осонні* (В. Малик); *Наш загін проїхав підйомним мостом і, проминувши розчинену браму, опинився на внутрішньому дворі* (О. Авраменко, В. Авраменко).

3. Який видається для забезпечення життєвих потреб молодого спеціаліста під час працевлаштування. *Я вскочив у чоботи, на що пішло не більше п'яти секунд, і поволочив меншу валізу, в якій тримав свою мундирну пару, а також підйомні гроші* (Валерій Шевчук); — *Переїхали вони до Ізраїлю, ну і виявилось, що вона, як і більшість, в івриті, їхній державній мові, ні в зуб ногою. Треба мову вчити. Дають їм там якісь підйомні гроші, але треба вчити мову і щось робити, працювати десь* (Ю. Покальчук); // *у знач. ім.* **підйо́мні,** них, *мн.* Одноразова адресна грошова допомога при влаштуванні на роботу. *Вирішили шукати, де ліпше. Кинули роботу, підписали контракти на Далекий Схід, дістали підйомні, сіли й поїхали* (І. Багряний); *Розпитав, чи вона* [Софія] *влаштувалася, чи подобається їй квартира, чи одержала підйомні* (Б. Харчук); *Особа, котра бажає місця старшого вчителя, мала б відступити йому* [помічникові правителя] *третю частину підйомних* (Валерій Шевчук); *Кожен думав, як відробити прокляті підйомні і чухати* [тікати] *звідси* (Є. Пашковський).

△ **Підйо́мний (підійма́льний, підніма́льний) кран** *див.* **кран**[2].

ПІДЙО́МНИК, а, *ч., техн.* Те саме, що **підійма́ч.** *Конструкція щоглових будівельних підйомників складається з кількох жорстко закріплених форм, які піднімають і опускають по вертикалі кабіну* (з навч. літ.); *Йому теж від входу в тунель доведеться дертися на гору. Підйомник давно знято* (Іван Ле); *Крім копра, була встановлена також потужніша підйомна машина з трьома електромоторами, споруджено нове приміщення для підйомника* (О. Гуреїв); *Від підйомника в обидва боки тягся широкий склепінчастий коридор з сірими стінами, його перетинали поперечні коридори — вужчі й темніші* (М. Дашкієв); *Через штормовий вітер на горі Пилипець туристів евакуювали з підйомників* (із журн.).

ПІДКАДИ́ТИ, аджу́, а́диш, *док., розм.* Трохи, додатково накадити. *По-їхньому треба цю красу природи кров'ю підмалювати .. Замало їм сонячного тепла, треба пожар розвести, замало пахощів, треба димом підкадити .. Без війни, пожарів, убивств нема раю для тих, хто хочуть панувати* (А. Чайковський).

ПІДКА́ЖЧИК, а, *ч.* 1. Те саме, що **підка́зувач.** *Здавалось збоку, ніби .. живі слова їх живої розмови лились десь зверху або збоку од якогось підкажчика* (І. Нечуй-Левицький).

2. Довідковий допоміжний посібник для користувачів. *Рецензований підкажчик допоможе у грамотному оформленні заяви, пояснювальної записки чи наказу* (із журн.); *Податковий підкажчик допомагає бізнесу бути захищеним від ризиків* (з газ.).

ПІДКА́З, у, *ч.* Дія за знач. **підка́зувати, підказа́ти.** *Перші рядки вона сама написала без підказу — про те, де він, що з ним* (А. Головко); *Взагалі всі ці дні він* [Грей] *був на тій щасливій висоті духовного зору, з якої чітко помічалися ним усі натяки й підкази дійсності* (Л. Кононович, пер. з тв. О. Гріна).

ПІДКА́ЗАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підказа́ти.** — *Вирвано коріння, — злетіло з Адамових уст, немов підказане чужою волею. — Так!.. Але в ґрунті новому обережно засаджена рослина рости може* (Н. Королева); — *О! — вирвався зойк у Анжели. — Йдіть геть, Георге, я вас ненавиджу в цю хвилину .. — Мелітару не перечив. Він був задоволений розв'язкою, яка теж несподівано була підказана самою Анжелою* (М. Чабанівський); *Він же, цей поклик робити добро, мусить бути не обумовлений, не підказаний, він мусить бути в самій природі людини* (В. Шкляр); // **підка́зано,** *безос. пред. Те ніби наснилося йому* [Байбалові], *підказано самим богом суходолу, який у тяжкому двобої здолав бога водяного* (М. Сиротюк).

ПІДКАЗА́ТИ *див.* **підка́зувати.**

ПІДКА́ЗУВАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **підка́зувати.** *Школярі то з того, то з другого боку підказували, і по хаті знай носилися то крикливий, обривчатий гук школяра, то тихе підказування товариства* (Панас Мирний); — *Вважаю за найбільшу несправедливість, коли вчитель карає учня двійкою — ну, за пустощі, за підказування* (О. Донченко); *От коли ти збився чи забув щось, то він* [папуга], *сидячи в тебе за пазухою, й підказує вчасно, так що ніхто збоку й не почує. Е-е, ні, з підказуванням, либонь, нічого не вийде, а так би хотілось!* (Є. Гуцало); *Про що-що, а про цей знак він здогадається без підказування* (М. Матіос).

2. Повідомлення, в якому міститься вказівка адресатові, що робити, говорити і т. ін. *Інтерфейс користувача повинен мати засоби навчання для оволодіння цією та іншими системами класифікації, а також підказування в разі помилок* (з навч. літ.).

ПІДКА́ЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДКАЗА́ТИ,** ажу́, а́жеш, *док., що і без прям. дод.* 1. Тихо говорити, нашіптувати кому-небудь непомітно для інших те, що він повинен казати, вимовляти. *Перша дія пройшла нормально. Макар Григорович нам підказував. Ми навмисне стояли біля самої халабуди, щоб усе було чути* (Є. Кравченко); *Якби його* [папугу] *навчити підказувати й брати з собою до школи?* (Є. Гуцало); *Як треба, на уроці підкаже, списати дасть (вона відмінниця). Одне слово, гарна дівчинка* (В. Нестайко).

2. *розм.* Додавати що-небудь до сказаного кимось, закінчувати чийсь вислів. *Тільки одного разу .. хазяїн не долічивсь свого ліку і зняв бучу: узвав* [наймита] *і злодієм, й пройдисвітом, і голотою; а хазяйка собі підказує та підгукує, та пищить, та верещить* (Марко Вовчок); — *То се ви, Павло... Павло... от забув як по батькові. — Федорович, — підказав чоловік* (Панас Мирний); — *З п'ятим і шостим полками форсованим маршем рушити..! — раптом несподівано голосно і рішуче підказав Боженко* (О. Довженко).

3. *перен.* Наштовхувати кого-небудь на якусь думку, вчинок, дію і т. ін. *Можна чудово знати моральні вимоги, а в житті ними не керуватися, чинити так, як підказують егоїстичні інтереси* (О. Чорногуз); *Уся його поза, погляд, тон розповіді підказували Вадимові, що перед ним — зневірений і розчарований усім чоловік, який відчаявся добитися десь справедливості* (В. Хрущак); *Просто існує такий відповідний запах чи звук чи просто якесь відчуття, яке підказує: ось вона* [таємниця], *ось!* (С. Андрухович); *Те, що знав Бачура з преси, з публічних лекцій, з власного життя і з того, що підказала звичайна інтуїція, тепер підкріплювалося науково* (М. Чабанівський); *Щось підказало йому, що втрачено ще далеко не все, що можна спробувати відігнати темну тінь, яка вже підступала з-за багряних дерев* (С. Жадан).

4. Радити кому-небудь щось, пояснювати незрозуміле і т. ін. *Я цілими днями товкся в княжому хоромі й багато чого знав сам, бо вже трохи навчився бачити, а чого не щастило бачити мені, те підказував отець Григорій або хто інший* (І. Білик); *Аліса пересіла до нього ближче й підказувала, що, як і в якому порядку слід їсти* (О. Авраменко); *Якийсь чоловік підказав, що можна заробити тут-таки, на залізничній станції: вантажити шпали* (Ю. Хорунжий); — *Може, ти мені підкажеш, Галю, куди маю йти? — А чого ж, підкажу, — відповіла Галя* (Валерій Шевчук); *Читав усякі книжки, але знаєш... ну, ніхто мені не міг підказати тоді, що читати і як* (Ю. Покальчук); — *Благаю вас, підкажіть, куди мені рухатись, що мені робити? У мене немає ні дому, ні господаря, я не маю ні рідні, ані сім'ї* (Любко Дереш).

◊ **Се́рце ка́же (каза́ло, підка́зує** *і т. ін.)* / **ска́же (сказа́ло, підказа́ло** *і т. ін.) див.* **се́рце; Як вели́ть (підка́зує, нака́зує** *і т. ін.)* **со́вість (сумлі́ння)** *див.* **со́вість.**

ПІДКА́ЗУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **підка́зувати.** *Невербалізований, але конкретний суб'єкт в інфінітивних реченнях може підказуватися ситуацією, контекстом, інтонацією* (з наук. літ.); *Г. Якутович, ілюструючи творчість М. Коцюбинського, намагається доповнити письменника, виразити те, що залишилося поза текстом, але підказується усією логікою розгортання дії* (з навч. літ.); * Образно. *Ніхто не знав, що ці обережні зальоти були звичайними тактичними заходами у тій великій стратегії кохання, яка підказується самою матір'ю природою* (П. Колесник).

ПІДКА́ЗУВАЧ, а, *ч.* Той, хто підказує або займається підказуванням. *Опинившись у привілейованому становищі, вони* [борці за привілеї] *відчули, що їм все ж таки бракує третього, бракує підказувача, навчителя, бо ця постать так само вічна, як і привілеї в будь-якому людському середовищі* (П. Загребельний); * Образно. *Ластівка — добрий вісник, підказувач і радник, який дбає про зміцнення сімейного господарства* (із журн.).

ПІДКА́ЗУВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **підка́зувач.** *Учителі часто кажуть підказувачам і підказувачкам: — Коли я тебе виключу, тоді й відповідатимеш!* (із журн.).

ПІДКАНЦЕЛЯРИ́СТ, а, *ч., заст.* Молодший канцелярист. [В и б о р н и й:] *Волосний писар і підканцелярист Скоробреха, як кажуть, жевжики обидва і голі, .. як хлистики* (І. Котляревський); *На Пробойній з'явилися першими кур'єри-підканцеляристи* (Б. Левін); *Підканцеляристи, канцеляристи, губернські реєстратори пріли над паперами з ранку до надвечір'я у трепетному страху перед появою самого губернатора* (Р. Іваничук).

ПІДКА́НЦЛЕР, а, *ч., іст.* У Великому князівстві Литовському та Речі Посполитій — заступник канцлера, охоронець малої державної печатки, глава власної канцелярії короля. *Підканцлер Малаховський і собі вислав листа, пишучи між іншим, що він "не вірить, аби ясновельможний пан гетьман фундувався на протекції інших монархів"* (Г. Хоткевич); *Зумів пан Єжи так прихилити до себе короля, що той незабаром зробив його підканцлером, а згодом і канцлером великим коронним, у всьому довірився йому* (П. Загребельний).

ПІДКА́ПАТИ *див.* **підка́пувати.**

ПІДКА́ПОК, пка, *ч., діал.* Різновид головного убору. *З останнім словом Демко зняв з голови свій підкапок і, відкинувши рукав, показав тавровану руку* (А. Кащенко); *Хоч огидно було вбиратися в старий і брудний одяг, нап'яв* [Михайлик] *його на плечі, накинув на голову підкапок і побіг до брами* (З. Тулуб); *Пані Жуковська завжди споглядала з вікна в білім підкапку з волосся кольору соди* (Ю. Андрухович).

ПІДКА́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДКА́ПАТИ,** аю, аєш, *док., що.* Капати (у 2 знач.) додатково, ще трохи. *Підкапувати ліки взялася місцева санітарка* (з газ.); *Лікар швидкої допомоги міцніше перев'язав рану, підкапав розчин глюкози, фізрозчин, і травмований ожив* (із журн.).

ПІДКАРАНТИ́ННИЙ, а, е. На який поширюються правила карантину. *Фітосанітарний контроль поширюється на всі підкарантинні матеріали та об'єкти, транспортні засоби, що надходять в Україну* (з мови документів); *Партія зараженої підкарантинної продукції повернута відправнику* (з газ.).

ПІДКА́САНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **підкаса́ти.** *В долині, в озерці, хлюпали праниками підкасані, з червоними, як у буслів, ногами, молодиці* (М. Коцюбинський); *Босонога, з підкасаною спідничиною, простоволоса, мов крадьком вимкнулася* [Тетяна] *з хати, з якимсь вузликом в руках, — усміхнена, щаслива!* (О. Кобилянська); *Вона* [мати] *порається біля печі і так виходить з підкасаними рукавами* (І. Багряний).

ПІДКАСА́ТИ *див.* **підка́сувати.**

ПІДКАСА́ТИСЯ *див.* **підка́суватися.**

ПІДКА́СУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДКАСА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що, розм.* Те саме, що **підтика́ти** 1. *Щоб страшні ті калюжі пройти без брудоти, Судії злегка підкасують довгі капоти* (І. Франко); *Потім, якби його хто добре штовхнув, підкасує* [отець Підгірський] *реверенду, піддирає голову і йде метелиці, що аж страшно очам дивитись!* (Ірина Вільде); *— Ліда в своїй чудесній сукенці, що так їй до лиця, щоранку буде виганяти корову, а вечорами доїти, підкасавши подолок... Ха-ха!..* (М. Коцюбинський); *А по вулицях, по люстрах калюж і канав, підкасавши драні штанці, бреде-біжить золотоголове дитинство і сміється, дзвенить, заливається срібноголосо* (І. Багряний).

ПІДКА́СУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПІДКАСА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док., розм.* 1. Те саме, що **підтика́тися.** *Дівчата підкасуються все вище і входять у прохолодну воду Тиси* (із журн.); *Підкасалася молодиця та й пішла ногами місити глину* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **підка́сувати.** *На Поділлі початку XX ст. склався свій спосіб одягання запаски, коли вона підкасувалася так, щоб було видно внизу сорочку, для чого передній кінець запаски підгинався на правий бік під пояс* (із журн.).

ПІДКА́Т, у, *ч., спорт.* У футболі — спосіб відбирання м'яча, коли гравець, що захищається, під час падіння, підкочуючись, вибиває м'яч у суперника. *Підкат дає можливість відібрати м'яч у суперника в межах правил у тих випадках, коли зробити це інакше вже неможливо* (з навч. літ.); *М'яч не повинен у твоїх ногах весь час плутатись, бо, по-перше, це сповільнює біг, він тебе начеб зв'язує, не ти його ведеш, а він тебе веде, а по-друге, його в тебе дуже легко можуть відібрати в підкаті, або, як у нас кажуть, просто "зняти" з ноги* (М. Білкун); *Виконуючи підкат, захисник зачепив ногу суперника до того, як той торкнувся м'яча* (з газ.).

ПІДКАТАЛО́Г, у, *ч., спец.* Каталог, який входить до складу іншого каталогу і є його структурним елементом. *Підкаталог зв'язаних подій може бути використаний при вивченні тонкої просторово-часової структури сейсмічності* (з наук. літ.); *Підкаталог може мати довільне ім'я і зберігати довільне число підкаталогів і файлів* (з навч. літ.); *В основному системному каталозі бібліотеки створюються підкаталоги для кожного користувача під тим іменем, під яким він реєструється* (із журн.).

ПІДКАТЕГО́РІЯ, ї, *ж.* Категорія, підпорядкована іншій, ширшій категорії. *Система категорій сама по собі є ієрархічною, тобто деякі категорії можуть бути підкатегоріями іншої категорії* (з навч. літ.); *Одним із обов'язкових реквізитів касового та видаткового чеків є код товарної підкатегорії* (з мови документів).

ПІДКАХИ́КНУТИ, ну, неш, *док., розм.* Однокр. до **підкахи́кувати.** *Тоді я підкахикнув і кажу: — Так, значить, я, в моїх літах, вроді* [ніби] *як герой?.. — Та ще й який! — каже* [дівчина] (Остап Вишня); *Дорош знову повторив шиєю той самий судорожний рух і підкахикнув так, ніби йому щось деронуло в горлі* (Григорій Тютюнник); *Поклав* [рогачі] *паралельно, на відстані своїх, тоді ще не досить широких рамен... — Рамен горобця! — підкахикнув, гасячи сміх, Черв'яков* (Є. Доломан).

ПІДКАХИ́КУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **підкахи́кувати** і звуки, утворювані цією дією. *Він терпіти не міг двозначних парубоцьких натяків чи тих грубуватих підкахикувань навздогін дівчині* (М. Стельмах).

ПІДКАХИ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Злегка, час від часу або навмисно кахикати. *Пан Дулькевич пробрався до руїн замку, де замість нього стояв на варті Кліфтон Честер, і почав тихенько підкахикувати, щоб звернути на себе увагу* (П. Загребельний); *Тепер біля самого прилавка стояв* [Копиток] *і правим оком моргав, і лівим, ще й підкахикував, продавцю ж наче засліпило* (В. Дрозд); *Слободан замовк, але сидів і підкахикував* (І. Білик); *Бувало, ще в Острозі йшов вулицею, то підкахикували* [дівчата] *й удавалися до смішків, а він у таких речах ще небувалий, губився* (В. Чемерис).

ПІДКА́ЧАНИЙ¹, а, е. Дієпр. пас. до **підкача́ти¹.** *Візьміть за гарну звичку правило щоденної перевірки велосипеда: чи гарно підкачані шини, чи рівно встановлене сідло, чи правильно працює гальмівна система* (із журн.); *У Стіана гарне тіло, підкачане, але не занадто* (Л. Денисенко); // **підка́чано,** *безос. пред. На найближчій станції технічного обслуговування диск було врятовано й колесо підкачано* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який підкачався *(див.* **підка́чуватися¹** 1). *Весь час він займався фізичними вправами, був підкачаний, з набитими ребрами долонь на обох руках, володів прийомами самбо і карате, займався вправами йогів* (В. Рубан)

ПІДКА́ЧАНИЙ², ПІДКО́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підкача́ти², підкоти́ти.** *Маленький школярик, босенький, з підкачаними штанями і з школярською торбинкою через плече, довго не міг приєднатися до гурту* (С. Васильченко); *Штани чорненькі, були не підкачані, помокріли знизу аж по коліна* (Т. Осьмачка); *В солом'яному брилі, білій сорочці й підкачаних вище колін штанях, він стояв у воді і змотував волосінь* (С. Чорнобривець); *— Давайте, я вам шинельку .. трошки підправлю, перероблю. — Шура глянула на свої довгі, підкочені рукава і ледве стримала готові бризнути радісні сльози* (О. Гончар); *На ньому був старий, з проламаними крисами, солом'яний бриль, вилиняла гімнастьорка і солдатські, підкачані до колін, штани* (М. Томчаній); *Одна холоша підкачана, друга до землі сягає, обтріпана вся* (П. Запаренко); // **підка́чано, підко́чено,** *безос. пред. Рукавчики у піджачку вчасно підкочено.*

ПІДКАЧА́ТИ[1] *див.* **підка́чувати**[1].

ПІДКАЧА́ТИ[2] *див.* **підка́чувати**[2].

ПІДКАЧА́ТИ[3], а́ю, а́єш, *док., розм.* Не виконати яких-небудь зобов'язань, не виправдати чийогось довір'я, чиїхось сподівань. *— Ну, тепер ти, Максиме, наш! Перед всім народом дав слово. Гляди ж не підкачай!* (І. Цюпа); *Не підкачали й на цій ми ділянці* [самодіяльності]. *Першість держали, як дружна сім'я* (С. Олійник); *— Разом будемо тренуватися, хочеш? — Ага! — випалив Денис. — Тоді не підкачай. Не підведи мене* (А. Кокотюха); // Виявитися невдалим, не таким, як треба. *Раз зерно в'яне, а колос сохне, — чортового батька перепічки їстимеш... Це не ми, а ще й старі люди так казали... Виходить — нових способів треба, бо старі підкачали...* (Остап Вишня); [Борисенко:] *Ви, бачу, в кавалерії служили?* [Кисіль:] *Ні.* [Борисенко:] *А в яких родах військ?* [Кисіль:] *У мене броня... Серце підкачало* (М. Стельмах); *Ось тут, пригадую, інтуїція сильно підкачала мене (у темряві вона у мене взагалі погано спрацьовує), бо я не відчув ніякої загрози в словах свого напарника* (М. Кідрук).

ПІДКАЧА́ТИСЯ *див.* **підка́чуватися**[2].

ПІДКА́ЧУВАЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Признач. або використовуваний для підкачування *(див.* **підка́чування**[1]). *Переміщення палива каналами підкачувального насоса на схемі показано стрілками* (з навч. літ.); *На підкачувальній насосній станції на вулиці Героїв Небесної Сотні нещодавно встановлено нове обладнання* (з газ.).

ПІДКА́ЧУВАННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **підка́чувати**[1]. *Паливо до плунжера розподільного насоса подається під невеликим тиском, який створює насос підкачування палива* (з наук.-техн. літ.); *Підкачування та спускання шин можна здійснювати на ходу* (з мови реклами); *Поєднуючи різні вправи для підкачування рук, можна навантажити всі необхідні м'язові групи* (з навч. літ.); * Образно. *Постійне підкачування нової інформації є необхідною умовою інтенсивного, сталого розвитку економіки і суспільства взагалі* (з наук.-попул. літ.).

ПІДКА́ЧУВАННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **підка́чувати**[2]. *З бабусиних повчань збереглося в пам'яті онука підкачування штанців у негоду* (з газ.).

ПІДКА́ЧУВАТИ[1], ую, уєш, *недок.*, **ПІДКАЧА́ТИ**, а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Качати, накачувати потроху або додатково (повітря, воду і т. ін.). *За селом, яке має стати згодом містечком, на пустирищі, серед полів дзеленчить газовонагнітальна станція, яка підкачує карпатський газ на Польщу, Білорусію і на РРФСР, а село гріється дровами* (Б. Харчук); *Жили-були двоє друзів. І купили вони водночас машини. .. Перший дні і ночі копирсався у моторі. Другий лише підкачував шини* (А. Крижанівський).

2. *розм.* За допомогою спортивних тренажерів і спеціальних вправ зміцнювати певні частини тіла, надаючи їм більш досконалих форм. *Підкачувати ноги й сідниці можна як на тренажерах, так і виконуючи правильні й ефективні вправи* (з газ.); *— У тебе складка на животі, — зауважила Марлена. — Прес би підкачати* (Ю. Андрухович); *Діана важко зітхнула, задивившись у дзеркало. Доведеться трохи попрацювати в тренажерному залі, щоб підкачати м'язи* (С. Талан).

ПІДКА́ЧУВАТИ[2], **ПІДКО́ЧУВАТИ**, ую, уєш, *недок.*, **ПІДКАЧА́ТИ**, а́ю, а́єш, **ПІДКОТИ́ТИ**, очу́, о́тиш, *док., що.* Підгортаючи, піднімаючи краї, робити коротшим (одяг, його частини). *Нараз він схватився зі свого місця і почав якось поквапно підкочувати штани* (І. Франко); *Ясю одягли в костюм Бариля, і одна штанина була в неї коротка, а другу довелося підкочувати* (М. Трублаїні); *Ми роззувалися, підкачували штани, високо над головою підіймали чобітки й брели в крижаній грязюці через усе село на околицю, де виднілася школа* (К. Гриб); *На віддяку їй я мовчки підкачав високо штанини і спроквола вийшов на вулицю* (Б. Антоненко-Давидович); *— Гляньте, — підкотила халатик Юля і випнула ногу. Брови її жалісно зламалися і полізли вгору. — Подряпалася?* (Григорій Тютюнник).

ПІДКА́ЧУВАТИСЯ[1], уюся, уєшся, *недок.*, **ПІДКАЧА́ТИСЯ**, а́юся, а́єшся, *док.* 1. *розм.* За допомогою спортивних тренажерів і спеціальних вправ підкачувати *(див.* **підка́чувати**[1] 2) своє тіло. *Джошуа підвівся і безцеремонно обмацав Тьомикові м'язи на руках та ногах, лапнув його за груди. — Ну, для початку треба буде трохи підкачатися, ось тут, тут і тут, — напустивши на себе важнющого вигляду, гугнявив коротун* (М. Кідрук).

2. *тільки недок.* Пас. до **підка́чувати**[1] 1. *У данській столиці системи басейнів під час злив збиратимуть воду, яка буде підкачуватися незвичним способом — через зусилля, створені дитячими атракціонами* (з газ.).

ПІДКА́ЧУВАТИСЯ[2], **ПІДКО́ЧУВАТИСЯ**, ується, *недок.*, **ПІДКАЧА́ТИСЯ**, а́ється, **ПІДКОТИ́ТИСЯ**, о́титься, *док.* 1. Підгортатися, стаючи коротшим (про одяг, частини одягу). *Комбінезон в ідеальному стані, дуже теплий, штани і рукави підкачуються* (з мови реклами); *Коли хлопець залізав до кузова вантажівки, штанина підкотилася, оголивши страшний шрам* (із журн.)

2. *тільки недок.* Пас. до **підка́чувати**[2], **підко́чувати**[2]. *Рукави сорочки підкочуються і фіксуються петлями на ґудзиках* (із журн.).

ПІДКИДА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підкида́ти.** *Мартоха, .. лишивши трохи горілки на дні, підкинула бризками вгору, при тому вона не вимовила вголос, як то звичайно, бажання "вибрикувати" панні, тямлячи, що то було б якось незугарно, — кожний же й без слів тямить, проти чого теє підкидання* (Леся Українка); *Козлевич не слухав. Від скаженого підкидання кермо вислизало з його рук. Паніковський продовжував мучитись* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); *При швидкості в п'ятдесят кілометрів підкидання припинилося. Так вони проїхали дві з лишком години* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); * Образно. *Я тоді ще не знав, що це* [неостигла, гарячкова накрученість] *необхідна умова творення всякої віртуальної реальності, і екранної насамперед: щоб існувати, вона потребує від своїх творців постійної енергетичної підживки, підкидання в огонь щоразу нових дровець, нових кілокалорій живого запалу* (О. Забужко).

ПІДКИДА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідко* **ПІДКИ́ДУВАТИ**, ую, уєш, *недок.*, **ПІДКИ́НУТИ**, ну, неш, *док.*, 1. *кого, що.* Різко кидати вгору або піднімати. *— Я запалю вночі на березі багаття і як буду підкидать вгору головешки, тоді вертайся* (І. Нечуй-Левицький); *Високо підкидаючи сокиру, він почав зрубувати кінець промоклої колоди* (С. Голованівський); *Пригадувала, як Василько вставав ночами до сина, як брав малого на руки, підносив над собою, а тепер і підкидає, а той радо сміється* (В. Лис); *Павло Бондар зійшов з пароплава, підкинув клунок на плече і рівною ходою попрямував до Тернівки* (С. Журахович); *Його* [Захара] *підхопили з десяток рук, сильно підкинули вгору один, другий, третій раз.*

Потім посадовили на верстаті (Іван Ле); * Образно. *Підкидав* [вихор] *тоді краплинами дощу, наче туманом пороху й разом з ними припадав до землі* (Б.-І. Антонич); // *що, також чим.* Робити різкий рух вгору (рукою, головою, частиною тулуба і т. ін.). — *От тут недалечко пивничка .. Труночок там такий, що тільки ковтай та бровами підкидай...* (Марко Вовчок); *Від часу до часу підкидував* [кінь] *.. голівкою вгору; був, очевидно, ще молодий і мало запряганий* (О. Кобилянська); *На вигоні площі, підгукуючи, підкидаючи ліктями, хлопчики силкуються удать із себе .. буланих* (В. Винниченко); *Вряди-годи підкидував він дзьобом, і в повітрі змелькувала миша — чорногуз їх ковтав за ранок безліч* (Валерій Шевчук); *Дівчина підкинула вгору брови і виразно зиркнула на Рідкодуба* (І. Кириленко); *Він вправно козирнув, молодцювато підкинув до кашкета пальці і відрапортував* (Ю. Бедзик); // *перев. безос., розм.* Сильно трусити (при їзді по нерівній дорозі, від лихоманки, сміху і т. ін.). *Віз торохтить по камінні та підкидає на ямках — аж не всидиш* (Б. Грінченко); *Сміх — дуже благородне діло. Сміх і втішає, сміх і дошкуляє. Лиховісних сатиричне слово просто кидає в лихоманку. Пропасниця їх б'є, хапає й підкидає* (О. Ковінька); *Мене вже так підкидало, що санітар змушений був притискувати мене до тапчана з усієї сили, аби вона* [медсестра] *могла ввести голку* (В. Рубан); *Маршрутку підкидувало на роздовбаних столичних шляхах* (Люко Дашвар).

2. *що, чого.* Кидати, закидати під що-небудь. — *Кажу* [Галі]: *покинь — не слухає... дай хоч води — а вона почала лаятись. Так я вирвав віник з рук та й підкинув під піл. А вона ото у сльози, — виправлявся Василь* (Панас Мирний); *Підкинув* [Марко Григорович] *під чорний таганок хмизу і обережно підійшов до дерева, що дзвеніло бджолиним приглушеним співом* (М. Стельмах); *Омелько одним легким порухом всипав туди всю гору борошняних кульок. Швидко підкинув під казанок сухого бадилля* (Ю. Логвин).

3. *що, чого, рідко без дод.* Класти, кидати, звичайно додаючи до чого-небудь. *Сама підкидала* [Євпраксія] *паліччя до вогнища, підстрибувала від пустощів, обпікалася жаром, відскакувала з вереском, коли надто довгий пожадливий язик полум'я виривався з вогню і бив убік* (П. Загребельний); *Волам підкинули пахуче сіно...* (О. Кобилянська); *Гнат Яворський помітив, що в пічці прогоріло дерево, і підкинув нових чурбаків* (С. Чорнобривець); // *безос., чим. Люди надіялись та молились, щоб хоч трохи підкинуло снігом, притрусило дорогу* (Панас Мирний); // *розм.* Надавати, пропонувати щось додатково. *У найбільш відповідальні моменти допомагав дядя Коля: він відмазав племінника від війська, він допоміг йому влаштуватися на заочне відділення, він час від часу підкидав роботу* (С. Жадан); *Я вам підкидаю такий сенсаційний матеріал, якого не матиме жодна районна газета* (О. Шугай); // *розм.* Посилати, включати і т. ін. додаткові сили, нових людей. *В бій були введені всі піхотні батальйони. Вони блокували зліва кілька живих ще дотів. Противник теж підкинув значні сили піхоти і виводив її раз по раз з окопів у контратаки, щоб звільнити замкнені в дотах гарнізони* (О. Гончар); // *розм.* Привозити, приносити швидко або ще трохи, додатково. *Просимо підкинути боєприпасів на умовлене місце з огляду на заплановані з нашого* [партизанів] *боку нові бойові дії* (Ю. Яновський); // *у сполуч. зі сл.* с л о в о, ж а р т *і т. ін., також без дод., розм.* Казати що-небудь, звичайно додаючи до сказаного кимсь. *Вони писали всі гуртом: Оксентій питав, а йому хтось відповідав, інший підкидав від себе слівце, ще інший додавав своє для ясності* (Ю. Смолич); *Хто не стріне в театрі, Той руку потисне, той жарт підкида: — Здорово, Олексо! Привіт, "імператор"! Сидіть в такій ложі Біді не біда!* (С. Олійник); *Кесар знову був говірким, дотепним Кесарем, який умів підкинути слово то з казки, то з вірша, то з повісті якої, то з роману, а то і з уложення всіх законів* (Ю. Збанацький); *Я навмисне підкинув слівце-друге французькою* (В. Шкляр); // У картковій грі — давати для бою карту після партнера. *Щоб коли-небудь виникла серед них, серед сторожів, якась там сварка, — то боже борони! Хіба як у підкидного грають, то хтось не ту масть підкине* (Остап Вишня).

4. *кого, що.* Потай кидати, класти, залишати кого-, що-небудь де-небудь або комусь, у когось, щоб нашкодити, залякати і т. ін. *Сотки разів підкидали* [конкуренти] *огонь у його магазини, ушкоджували його апарати* (І. Франко); *Після того ще двічі записки підкидала чиясь рука. Нахвалялися бандити повісити її, якщо не буде вчити дітей по-іншому і встрявати ме в політику* (І. Цюпа); *Ми їй писали записки і підкидали в поштову скриньку* (Ю. Винничук); *Уранці Анатоль ще спав, як йому підкинули листа* (Я. Качура); — *Знаєш, що панові Фіалку підкинули до поштової скриньки записку?* (Н. Сняданко); // *безос.* — *Правда, — каже* [голова], — *випустіть людей з холодної, вони не винуваті: може, і справді, що їм підкинуто* (Г. Квітка-Основ'яненко); // Навмисно залишити десь, у когось, відмовляючись від материнства (про немовля). *Таке часом траплялося: якась бідна мати підкидала під поріг багатого обійстя своє дитя* (І. Роздобудько); *Так от .. чия жінка немовля своє підкинула тобі* (О. Довженко).

5. *перев. док., кого, що, розм.* Те саме, що **підво́зити** 1. *Таксі швидко підкидає мене до вокзалу, і я встигаю на останню електричку* (з газ.); *Механік з автоколони попросив Володю, щоб той підкинув його своїм моторолером на Кловський спуск* [узвіз] (П. Загребельний); *Ще не пізно, будемо їхати на тачках, підкинемо до самого під'їзду, ще є дві години* (А. Дністровий); — *Зранку ви мене підкинете до мого знайомого, я буду вас там чекати. Але пильнуйте, щоб за вами не стежили* (Ю. Винничук); *Роки не ті, щоби впоперек ходити. Та й по дорозі яка машина може бути, то підкине до кладки за "дякую"* (М. Матіос).

◊ **(1) Підкида́ти (підсипа́ти) / підки́нути (підси́пати) жа́ру:** а) зумовлювати, спричиняти запал у кого-небудь, спонукати когось до інтенсивнішої дії. *Коли скрипка починала підсипати жару й лоскотати танцюристці жили, молодиця не витримувала .. і кидалась в танець* (М. Коцюбинський); *Гострі борлаки на худих шиях стрільців ходили вгору-вниз, а розквітчаний натовп підсипав жару: — Слава Україні!* (В. Шкляр); *Кривий мій дибає Пегас. А як підкинуть жару, Сюди-туди сіпне — і враз Підскочить аж під хмару!* (М. Лукаш, пер. з тв. Р. Бернса); б) говорити про кого-, що-небудь з іронією, глумом, осудом і т. ін., аби ускладнювати стосунки з кимсь, сприяти посиленню неприємних емоцій. *Довгенько мовчали по тому. Іронічний Василь Сіромаха немов не хотів підкидати жару. А воно само собою склалося* (В. Большак); **(2) Так і підкида́є** *кого, з дієсл.* — кому-небудь дуже хочеться, кортить зробити щось. *Оленку так і підкидало побігти до них* [дівчат], *взятись за руки й самій заспівати разом з ними* (В. Кучер).

ПІДКИДА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *рідко* **ПІДКИ́ДУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.*, **ПІДКИ́НУТИСЯ,** нуся, нешся, *док.* 1. Різко підніматися вгору; підскакувати. *Водопад реве і клекотить, шипить високий стіг піни, крутячися в виру, поза його кругами підкидуються і гуляють срібнолускії, червоно-цятковані пструги* (І. Франко); *На старому річищі лишились тільки калюжі, в яких підкидалась риба, що не встигла втекти з водою* (О. Донченко); *Човен мій від бурі хилитається. Чи гребінь хвилі, чи безодня — не питається. Одно підкидається, одно підкидається...* (П. Тичина); *Напружений погляд Хуанеса помітив, як з води високо підкинулася в повітрі якась річ...* (В. Владко); // Робити різкі рухи або сіпатися (про людину, органи людського тіла). *Одна тільки Галя гостро дивилася на всіх гультяїв — і червона краска грала на її щоках, тоді як серце підкидалося в грудях* (Панас Мирний); *Вася схилився на низьке, холодне підвіконня, і все його маленьке тіло підкидалося од тяжкого ридання* (Г. Епік); *Він* [поручник] *підкинувся, звично зірвавши зі стіни шаблю* (Д. Білий).

2. *тільки недок.* Гратися, кидаючи раз у раз що-небудь угору або перекидаючись чимсь. *Вишеньками забавлятися, яблучками підкидатися* (П. Чубинський); * Образно. — *Підсів мене сей рік Колісник! — Купи, — каже, — пополам візьмемо. — Я й купив; а він, біс його батькові, від своєї половини і одкинувся. Тепер і підкидайся!* (Панас Мирний); *Небо грається блискавками, підкидається гирями, гуркоче велетенськими бубнами* (В. Винниченко).

3. *тільки док., розм.* Те саме, що **прики́нутися**[2]. — *Ви б, дядьку, підождали трохи, просушилися, — раяла Христя, — а то як його в мокре ноги обгортати. — Як? Отак! — скрикнув Кирило, угортаючи ногу. — Коли б ще чого не підкинулось...* (Панас Мирний); *Днями щоку було йому* [Махнові] *рознесло, бешиха підкинулась, не зважила, що перед нею володар стихій* (О. Гончар).

4. *тільки недок.* Пас. до **підкида́ти, підки́дувати.** *Тричі на день у нас волам сіно підкидається* (Сл. Б. Грінченка); *На таці стояв чепурний кошик з десятком вуглин, які й підкидалось щипцями в самовар, щоб підтримати його в стані кипіння* (В. Підмогильний).

ПІДКИДНИ́Й, а́, е́. 1. Признач. для підкидання кого-, чого-небудь угору. — *Вам подобається моя акробатична група на підкидних дошках? — Так, група хороша* (Д. Ткач); *Підкидні містки із пружинами більш пружні, але менш жорсткі, вони добре підійдуть для оснащення спортклубів* (з навч. літ.).

2. *у знач. ім.* **підкидни́й,** но́го, *ч.* Те саме, що **Підкидни́й ду́рень** *(див.* **ду́рень).** *Діди чаркували і завзято билися в підкидного* (М. Чабанівський); *До столу не сідали — мали надійти ще хлопці. Поки їх підждидали, сіли грати в підкидного* (В. Шкляр); *У пам'яті я гарячково перебирав, чим би мені розважити гостю. Не грати ж нам у підкидного* (О. Шугай); *Ледь висидів* [Петричук] *нудну тригодинну гру в підкидного у приміському дизелі* (С. Процюк).

Підкидни́й ду́рень *див.* **ду́рень.**

ПІДКИ́ДУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підкида́ти, підки́дувати.** *Його увагою заволодів праник, підкидуваний засмаглою дівочою рукою там, над річкою; він то підлітав, то падав — ляпотів по кладці завзято та лунко* (І. Багряний); *Хіба не винайшов великий Уатт парової машини, спостерігаючи, як підстрибувала на чайнику кришка, підкидувана парою?* (В. Владко); // **підки́дувано,** *безос. пред.* — *Ти хочеш сказати, Санчо, — перепитав Дон Кіхот, — що мені не боліло, як тебе на ковдрі підкидувано. То не кажи ж такого ніколи й не думай, бо душа моя тоді дужче боліла, ніж твоє тіло* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса).

ПІДКИ́ДУВАТИ *див.* **підкида́ти.**

ПІДКИ́ДУВАТИСЯ *див.* **підкида́тися.**

ПІДКИ́ДЬОК, дька, *ч.* Дитина, яку підкинули (у 4 знач.). *Що є він? Звичайний найда, підкидьок без рідні й без хати* (Б.-І. Антонич); *Хтось із мешканців села повідомив йому* [Яремі], *що він не є рідним сином родини, а лише підкидьком* (І. Роздобудько); — *Ох, чоловіче добрий! — промимрила вона. — Та хіба в нас своїх дітей мало, що ти надумав принести до хати ще й підкидька?* (І. Корунець, пер. з тв. О. Уайльда); *На це дерев'яне ложе* [біля собору] *мали звичай класти підкидьків, волаючи до людського милосердя. Звідси забирав їх хто хотів* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

ПІДКИ́ЛИМНИЙ, а, е, *розм.* Який відбувається таємно, без розголосу, приховано від зацікавлених осіб. *Сашко Щур, на думку Наталі, був улюбленцем долі та майстром підпільної, підкилимної боротьби. Він ніколи не конфліктував напряме.., діяв крадькома* (Л. Денисенко); *Знає* [Валя] *кожного в обличчя. У курсі всіх інтриг та підкилимних брудних ігор за здобуття ролей* (Дара Корній).

ПІДКИ́ЛИМНО, *розм.* Присл. до **підки́лимний.** *Формувати державний і місцеві бюджети треба чітко і прозоро, а не підкилимно* (із журн.); *Перемовини про створення коаліції та формування уряду тривали підкилимно і досить довго* (з газ.).

ПІДКИ́НЕНИЙ, ПІДКИ́НУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підки́нути.** *Важелезним мачете перерубували* [діти] *підкинені яблука* (Т. Прохасько); *Підкинута монета впала догори орлом* (А. Санченко); *Підкинутий у вогнище хмиз спалахнув і яскраво осяяв усю галявину* (В. Малик); *Одного дня з'явилися на селі мало не коло кожної хати якісь бумажки, невідомо ким підкинені* (В. Винниченко); *Молодий Гриць, годованець багача Михайла Дончука в Третівці, недалеко угорської границі, дізнався доволі рано про те, що він не рідна його дитина, а чужа, підкинена, яку знайдено колись в лахмітті на призьбі* (О. Кобилянська); // **підки́нено, підки́нуто,** *безос. пред. А дід, подумавши трохи, поволі почав: — Бач... коли вже діло на те йде... хм... то треба його й робити добре. А так, як ти хочеш, так не годиться, так зараз же впізнають, що підкинено. Тут треба якось мудріше* (В. Винниченко); *Лісові нетрі глибшали — здавалось, немає їм кінця; аж до хмар підкинуто їх згромаджені верхівки* (В. Барка); *Хай ще далеко до розкриття таємниць, але вже й з'ясувалося чимало. І головне: той гаманець було підкинуто спеціально, з провокаційною метою* (М. Дашкієв).

ПІДКИ́НУТИ *див.* **підкида́ти.**

ПІДКИ́НУТИЙ *див.* **підки́нений.**

ПІДКИ́НУТИСЯ *див.* **підкида́тися.**

ПІДКИСА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підкиса́ти.** *Висока інфікованість зеленого солоду приводить до наднормального підкисання бражок, що викликає прямі втрати спирту* (з наук. літ.); *В умовах високогір'я Карпат овечу бринзу набивають у дерев'яні діжки, які залишають відкритими в теплому місці для дозрівання і підкисання* (з наук.-попул. літ.).

ПІДКИСА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДКИ́СНУТИ,** ну, неш; *мин. ч.* підки́с, ла, ло *і* підки́снув, нула, ло; *док.* 1. *тільки 3 ос.* Трохи, не повністю скисати (у 1 знач.). *Консервувати сік кульбаби рекомендується так: улити в пляшку з темного скла 150 мл горілки, доповнити по вінця соком, закоркувати і*

поставити в темне прохолодне місце. Скоро суміш стане підкисати (з наук.-попул. літ.); *Повернувшись додому, він* [Льончик] *випив пійло, роздобуте у пані Глафіри — воно вже встигло трохи підкиснути — і вклався спати* (Н. Околітенко).

2. *перен., розм.* Те саме, що **скиса́ти** 2. — *У нашім районі один живе ближче до жита-пшениці, а другий — до пирога. Ступач одразу підкис: — Це жарт чи натяк? — Розумійте як хочете, — безневинно дивиться на нього Сагайдак* (М. Стельмах).

ПІДКИ́СЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підкисли́ти.** *Перед кожним* [сіромою] *клали виноградний лист із вареною крупою, трійко смокв і горня води, підкисленої цитриною* (М. Дочинець); *Він* [Паганель] *кляв на всі заставки москітів та комарів і ревно жалкував за підкисленою водою, яка втишує пекучий біль від незліченних укусів* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // **підки́слено,** *безос. пред. Фільтрати проб води було підкислено на місці їхнього відбору до pH 3,5–4,0* (з навч. літ.).

ПІДКИ́СЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підкисли́ти** і **підкисли́тися.** *Запліднення ікри відбувається просто завдяки зміні хімічної реакції середовища (незначному підкисленню, якого досі не пощастило відтворити штучно)* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека); *Кулінари використовують оцет для приготування маринадів, підкислення і додання гостроти стравам і для відновлення кольору побляклих при варінні овочів* (з наук.-попул. літ.); *Процес підкислення ґрунтів набуває глобальних масштабів, спричинюючи негативні агрогеохімічні наслідки* (з навч. літ.).

ПІДКИСЛИ́ТИ *див.* **підкисля́ти.**

ПІДКИСЛИ́ТИСЯ *див.* **підкисля́тися.**

ПІДКИ́СЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підки́слювати** і **підки́слюватися.** *Для підкислювання салату краще використовувати лимон, а не оцет* (з наук.-попул. літ.); *При регулярному застосуванні сульфату амонію у ґрунті накопичуються кислотні залишки, і це призводить до надмірного його підкислювання* (з навч. літ.).

ПІДКИ́СЛЮВАТИ *див.* **підкисля́ти.**

ПІДКИ́СЛЮВАТИСЯ *див.* **підкисля́тися.**

ПІДКИСЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ПІДКИ́СЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ПІДКИСЛИ́ТИ,** лю́, ли́ш, *док., що.* Робити більш кислим або трохи кислішим; додавати до чого-небудь кислоту або щось кисле. *Кислі талі та дощові води, потрапляючи у ґрунт, спричинюють підкислення всього профілю ґрунту, а нерідко підкисляють і підґрунтові води* (з наук.-попул. літ.); *Пектини підкислюють кишковий уміст, до того ж вони є основним субстратом живлення для корисної мікрофлори* (з навч. літ.); *Того дня, пам'ятається, вона підкислила воду таблеткою вітамінів, поставила букет, закликала на телевізор* (Є. Пашковський).

ПІДКИСЛЯ́ТИСЯ, я́ється, **ПІДКИ́СЛЮВАТИСЯ,** юється, *недок.,* **ПІДКИСЛИ́ТИСЯ,** и́ться, док. 1. Набувати кислого смаку, ставати кислим. *Оскільки більшість згаданих продуктів містять жири, вони можуть підкислятися при сильному нагріванні* (з навч. літ.); *При систематичному використанні цього добрива ґрунтове середовище може значно підкислитися* (з мови реклами).

2. *тільки недок.* Пас. до **підкисля́ти, підки́слювати.** *Вода водойми, що споруджена в крейдовому середовищі й використовується для поливу, має відповідно лужну реакцію і повинна під час використання обов'язково підкислюватися* (з наук.-попул. літ.).

ПІДКИ́СНУТИ *див.* **підкиса́ти.**

ПІДКІ́ВКА, ПІДКО́ВКА, и, *ж.* 1. Зменш.-пестл. до **підко́ва.** *Золоті підківки має Мій крилатий білий коник* (Леся Українка); *Ходи, ходи, дівчинонько, ходи з нами, Дамо тобі серм'яжину із стрічками, Дамо тобі ще й віночок із квітками, Дамо тобі черевички з підківками* (з народної пісні); *Гей, Січ іде, Підківками брязь! В нашій хаті наша воля, А всім зайдам зась!* (І. Франко); *То був зоряний час кукурудзи, гуцульського танго і дівочих чобітків з блискучими підківками* (Ю. Мушкетик); *Ігор рішуче крутнувся на каблуку старого, підбитого знизу для міцності саморобними підковками кирзака* (А. Кокотюха); *Вицокуючи підківками чобітків, легкою рукою торкаючи граніт перил, збігла* [дівчина] *до підвального гардеробу, зникла між напарфумлених подруг* (Є. Пашковський); *Сам Головатий був у зеленому кунтуші поверх білого жупана, широких шароварах і червоних чоботях із срібними підковками* (Д. Білий); * Образно. *Широкий козирок, як долоня, виступав над опуклим лобом* [Зимогорової], *над підківками брів* (О. Донченко); *Вона спокійно глянула на них* [бійців] *великими чорними очима, під якими залягли синюваті підківки* (С. Журахович).

2. *у знач. присл.* **підкі́вкою, підко́вкою.** У формі невеликої підкови. *Семен Іванович посміхається в свої невеликі, рудуваті підківкою вусики* (У. Самчук); *Губки* [Ларки] *вигиналися підковкою, а очі понабрякали від безупинних сліз* (Люко Дашвар).

◊ **Креса́ти підко́вами (підкі́вками, чобітьми́** *і т. ін.)* *див.* **креса́ти.**

ПІДКІ́ВОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **підкі́вка.** *Де стояла, розмовляла* [дівчина] — *Підківочки знати!* (П. Чубинський); [Х о р:] *В підківочки ми ударим І голосно заспіваєм!* (М. Кропивницький).

ПІДКІВЧИ́НА, и, *ж., розм.* Те саме, що **підко́ва.** *Козаченько коня кує, Гнила Жаба свою дає, — Зроби й мені, батьків сину, Таку ж саме підківчину!* (І. Манжура); // Невелика або стара підкова. *Ввечері тато зашпорталися за прибиту на порозі іржаву підківчину* (В. Яворівський); * Образно. *Стоїть* [крайнебо] *між дніпровими кручами, як у велетенських воротах, урочисто святе перед ніччю, і на ньому — тоненька бузкова підківчина місяця молодого з однісінькою зорею в парі, теж бузковою* (Григір Тютюнник).

ПІДКІ́П *див.* **підко́п.**

ПІДКІ́РКА, и, *ж., анат., фізл.* Нервові клітини під корою великих півкуль головного мозку. *В умовних рефлексах, що виникають на базі безумовних, рух нервового збудження можливий як від підкірки до кори, так і в зворотному напрямку* (з навч. літ.); *Уві сні.., згідно з ученням академіка Павлова, кора головного мозку загальмована майже повністю, зате неймовірно активізована підкірка* (М. Дашкієв); *Вибори — це така річ, що тут дуже часто в найостаннішій момент включається в роботу підкірка* (М. Гримич).

ПІДКІ́РКОВИЙ, а, е, *анат., фізл.* Стос. до підкірки. *Підкіркові функції забезпечують регуляцію життєво важливих процесів в організмі за рахунок діяльності підкіркових утворень головного мозку* (з наук. літ.); *У середньому мозку розміщені підкіркові центри зору, слуху, м'язового тонусу, ядра двох черепномозкових нервів* (з наук.-попул. літ.).

△ **Підкі́ркові нерво́ві це́нтри** *див.* **центр.**

ПІДКІ́РНИЙ, а, е. Який міститься, живе під коро́ю (у 1 знач.). *Виявилося, що вуховертка знищує багато шкідників плодового саду і є активним хижаком як для гусені яблуневої плодожерки, так і для підкірної листовійки* (з наук. літ.); *Одним із головних шкідників соснових молодняків є підкірний клоп сосновий* (з навч. літ.).

ПІДКІ́С, *ч.* 1. *род.* ко́су. Дія за знач. **підко́шувати, підкоси́ти** 1. *Підкіс бур'янів навколо полів з озимими культурами є правилом для гарного господаря* (з газ.).

2. *род.* ко́са, *буд.* Підпірка, брус і т. ін., що ставиться навскоси в різних спорудах, а також спосіб зв'язку таких частин споруди. *Підкіс є зміцнювальним елементом конструкції, основне завдання якого — взяти на себе великий відсоток навантаження, що передається від кроквяних ніг* (з наук.-техн. літ.); *Між накладними шпонками дверей ставлять підкіс, який скріплюють цвяхами* (з навч. літ.).

ПІДКІ́СНИЙ, а, е, *буд.* Стос. до підкоса (у 2 знач.). *Головними елементами щойно побудованого моста стали шість опор, дерев'яна підкісна система і перекриття у вигляді балок та настилу* (з газ.).

ПІДКІ́СНИК, а, *ч., етн.* Картонний обруч, обклеєний стрічками, позументом і плаского блискучими ґудзиками, який надягають під косу *(див.* **коса́**[1] 1). *Підкісник належить до типових головних уборів Слобожанщини XIX — початку XX ст.* (з наук.-попул. літ.); *З підкісника випливали різнобарвні стрічки, прикрашено стрічками й голову* (Валерій Шевчук).

ПІДКІСТКОВИ́Й, а́, е́. Який міститься під кісткою, кістками. *Упродовж останнього року пацієнт скаржився на підвищену стомлюваність нижніх кінцівок, набряки у підкісткових ділянках після ходьби та стояння* (з навч. літ.).

ПІДКЛА́Д, у, *ч.* 1. Дія за знач. **підкла́дати, підкла́сти** 1. *Відкритий вогонь гріє лише наблизько і вимагає повсякчасного підкладу* (М. Дочинець).

2. Те, що підкладається, підкладене під що-небудь. *Настала весела хвиля: лізе нанашко Кметик на хату, лізе й пан учитель; тягнуть вони обидва старе колесище на підклад під гніздо бузькам* (С. Ковалів).

3. *перен.* Те головне, на чому що-небудь будується; підоснова. *Чи ти знала, що руйнуєш Щастя власного підклад, Те, чого життя так мало Звикло всякому вділять?* (І. Франко); *Навіть коли втомлювалися критикувати* [отамана] *і говорили про звичайні речі, — під ними, під загальниками, під звичайними словами завше чулось ще щось, якийсь підклад незадоволення* (Г. Хоткевич).

4. *етн.* За марновірними уявленнями — спеціально заговорена річ, яку намагаються непомітно підкласти в дім недруга для накли́кання нещастя, хвороби на когось, завдавання шкоди кому-, чому-небудь. *Яку порчу намагається навести недруг, можна визначити за матеріалом, з якого зроблено підклад* (із журн.); *Люди знаходять підклади випадково, переважно після енергетичного чищенння домівки* (з газ.).

ПІДКЛАДА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підклада́ти.** *Вигадала* [Шарлотта] *цілу систему підкладання подушок у крісло з прямою спинкою часів Генріха II* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); *У зозулі добре розвинуті інстинкти гніздового паразитизму: відшукування чужих гнізд, перенесення яєць у дзьобі й підкладання в чуже гніздо, причому лише по одному яйцю* (з навч. літ.).

ПІДКЛАДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПІДКЛА́СТИ,** аду́, аде́ш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Класти, поміщати під кого-, що-небудь або в середину чогось. *Тільки оце стара було позіхне, Юрко вже й подушку підкладає їй під голову* (І. Нечуй-Левицький); *Двері у них були такі старі, що як зачиниш було, та й треба було їх одчиняти, підкладаючи під них лома* (В. Медвідь); *Черкнув* [Андрійко] *удруге... запалив, підклав під солому... вогняний язик лизнув по соломі раз, другий...* (М. Коцюбинський); *Залишившись одна, Тамара взяла бланки з штампом начальника, підклала копірку і почала ретельно виводити кожне слово олівцем* (А. Хижняк); *Замість двох лівих коліс під опору підклали цеглини* (А. Кокотюха).

2. *що, чого.* Класти, накладати додатково, ще трохи. *Козак добре дбає, .. Коневі частенько зеленого сіна підкладає* (з думи); *Треба раз у раз підкладати у вогнище хмиз, щоб воно не погасло* (О. Донченко); *Охрім кілька раз виходив надвір підкладати бикам сіна* (Григорій Тютюнник); *Хазяйнувала* [Аня] *біля столу невміло — Хохол весь час поправляв її і підказував, що треба підлити в кухлі або підкласти ще чогось на тарілки* (С. Голованівський).

3. *що.* Те саме, що **підкида́ти** 4. *Нащо здалось гніздо мені? Яєчка крадькома я* [Зозуля] *другим підкладала, — Нехай висиджують дурні!* (Л. Глібов); [Т а н к і с т:] *А в тебе що, немає зброї?* [К а р п о:] *Немає.* [Т а н к і с т:] *Підійди сюди. А це що таке?* [К а р п о:] *То підклав хтось* (В. Собко).

◊ **(1) Підклада́ти / підкла́сти вогню́ (хми́зу, дров** *і т. ін.)* — підсилювати, розпалювати, збуджувати чимсь певне почуття, переживання, суперечку і т. ін. — *Злодіїв, розкрадачів .. хочеш узяти під захист! — підкладає хмизу Степан Оксентійович* (Ю. Мушкетик); *У перерві між співом і танцями вони відходять набік, пройняті патосом мови. Це завжди так буває. Треба тільки почати, підкласти якусь іскру... І тоді вже піде* [розмова] (У. Самчук); **(2) Підклада́ти / підкла́сти (підложи́ти) ру́ки** *кому, під кого і без дод.* — допомагати кому-небудь; робити все можливе для когось. *Треба руки підкладати, а не дарма ґелґотати* (прислів'я); *Воно* [життя] *само загладе муки... Уже ж не зможеш підложить Під умерущого* [умирущого] *ти руки?* (Панас Мирний); *— Мені дитина помирає, розумієте? — крикнула пані. — А мені що? Руки під неї підкласти?* (Дніпрова Чайка); *— Та я б руки під нього підложила, щоб видужав, та вік би весь не спала, за ним би дивилась, аби прочуняв* (Ю. Збанацький); **(3) Підклада́ти (підсува́ти, підставля́ти** *і т. ін.)* **/ підкла́сти (підсу́нути, підста́вити** *і т. ін.)* **свиню́** *кому* — навмисне чи ненароком завдавати кому-небудь прикрощів, чинити підлість або діяти підступно проти когось. *Була* [вихователька] *сувора, ображена. — Що ж це, хлопчики, виходить? Я до вас якнайкраще, я вас всюди відстоюю, хвалю, а ви мені свиню підкладаєте* (Ю. Збанацький); *Як хотілося Маценкові зараз вилаяти Снігура, щоб не підставляв він "свиню" своєму старому другові* (П. Автомонов); *Пан учитель був морально розбитий і знівечений, здогадавшись, яку йому свиню підсунули кляті дітиська* (Ю. Винничук); *Відчував себе гравцем у дурнуватий квест, якому перед самим завершенням ігрища підсунули свиню у вигляді нездійсненної задачки* (М. Кідрук); *— О ні! Я ніколи не підкладу вам такої свині. Ні, ні! Я хочу тільки забезпечити собі вільний вихід з Порт-Ройяла* (П. Мовчан, пер. з тв. Р. Сабатіні); **Підсу́нути (підкла́сти) го́лову під ко́лесо** *див.* **підсува́ти; Приклада́ти (підклада́ти) / прикла́сти (підкла́сти) вогню́ (огню́) до пече́ного (до жа́ру)** *див.* **приклада́ти.**

ПІДКЛАДА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПІДКЛА́СТИСЯ,** аду́ся, аде́шся, *док.* 1. *розм.* Кластися, поміщатися під щось. *Після купання в морі можна підкластися під промені ласкавого сонечка* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **підкладáти.** *Для збільшення опорної площі, зменшення ушкоджень поверхні деталі під гайку чи головку болта (гвинта) підкладається шайба* (з навч. літ.); *Турнюр підкладався під сукню нижче талії для надання постаті пишності* (з газ.).

ПІДКЛА́ДЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підкла́сти.** *Маленька рука* [Надії] *затиснута в кулак, підкладена під праву щоку* (М. Сиротюк); *Султан напівлежав тепер на широчезному високому ложі, .. лежав на простирадлах з тонкого полотна, з безліччю подушок, підкладених під боки, під плечі й під голову* (П. Загребельний); *Денис .. затявся головою об тичину, котра була підкладена під човен і визирала довшим кінцем* (Ю. Мушкетик); *Стіл у кутку — старий. Із картоном, підкладеним під ніжки, зі старою друкарською машинкою "Еріка"* (Любко Дереш); // **підкла́дено,** *безос. пред. З консервного заводу завернули кілька ящиків з черешнею, де було виявлено фальш: знизу підкладено гілочок з листям та груддя землі, а черешнею зверху тільки прикрито...* (О. Гончар); *— Не було сумніву: під машину підкладено заряд вибухівки, і ми злетимо в повітря* (П. Загребельний).

ПІДКЛА́ДКА, и, *ж.* 1. Предмет, який підкладають під щось, ставлять для опори; підставка, на яку що-небудь кладуть. *Усі столи .. були прислонені* [застелені] *прекрасними покривалами, лампи й альбом спочивали на майстерних підкладках* (Н. Кобринська); *Археолог узяв проби кріпильної підкладки, яка розсипалася на пил від найлегшого дотику* (В. Єшкілєв); // Те, що становить основу чого-небудь. *Отримані дані узгоджуються з результатами визначення показника водостійкості бітумних плівок на поверхні підкладок із вапняків і гранітів* (з наук. літ.); *Для штучного відтворення міцності й переливчастості перламутру вчені наносили на скляну підкладку вініловий полімер і акрилову кислоту* (з наук.-попул. літ.).

2. Матеріал, який пришивають зісподу одягу. *Якось батько помітили, що їхнє пальто все тоншає і тоншає. Дірка в підкладці не велика, а вати вже й на спині не стає* (І. Микитенко); *Дід обережно заховав листа за підкладку свого знаменитого картуза* (О. Донченко); *Глянув униз — стоїть там дівчина і тримає в руці мій новенький піджак, шовковою підкладкою уверх* (М. Стельмах); *Ретельно перемацавши піджак, відпоровши підкладку, він знайшов Тамарину записку* (А. Хижняк); *Кароль у своєму твідовому з теплою підкладкою пальті був категоричним* (В. Кожелянко); // Зворотний, не лицьовий бік якого-небудь виробу з тканини; виворіт. *На ліжку — гори перин, крізь в'язані покривала просвічує ніжна рожева й блакитна підкладка* (І. Сенченко); *Мала Азія продукувала неперевершені шовкові тканини на льняній підкладці, їх купували не тільки в Римській імперії, а й далеко за її межами* (з навч. літ.).

3. *перен.* Те головне, на чому що-небудь будується; справжня основа, внутрішня сутність чогось; підклад (у 3 знач.); підоснова. *Наукова підкладка і аналіз становить .. найбільшу вартість сеї нової літератури проти усіх давніших* (І. Франко); *— Ради бога, Аркадію, не говори таких слів... У нього такі очі. — Верх очей Божий, а вся підкладка злодійська. Це добре придумано!* (М. Стельмах); *Дівчина вже договорювалася до самозаперечення, до несусвітніх дурниць, .. а він трактував її серйозно, досліджував її нахили й здібності, любувався підкладкою її строкатої душі* (Олекса Ізарський); *Тепер полуда спала йому з очей, і все їхнє життя бачилося Миколі з іншого боку, бачилося дірявою підкладкою срібного театрального плаща* (В. Шкляр); // Справжня, прихована причина чого-небудь. [М а к е д о н:] *Скажи, чому Родіон Нечай так мене зненавидів? Як ти гадаєш?* [К в а к:] *Вони вам заздрять...* [М а к е д о н:] *А чи нема тут якої іншої підкладки?..* (О. Корнійчук).

ПІДКЛА́ДКОВИЙ, а, е. Який використовують для підкладки (у 1, 2 знач.). *Підкладковий килим застосовують для забезпечення гідроізоляції при монтажі бітумної черепиці* (з мови реклами); *У підкладкових тканинах часто використовують натуральні волокна (зазвичай бавовну або віскозу), щоб уникнути електростатичного ефекту від тертя таких тканин у процесі експлуатації* (із журн.).

ПІДКЛАДНИ́Й, а́, е́. Який підкладають під кого-, що-небудь. *У піджака плечі підкладні — Стьопка у ньому кремезний і міцний* (Люко Дашвар); *У пологовій палаті ліжка готують безпосередньо перед прийняттям породіллі. На ліжко слід покласти подушку в стерильній наволочці, стерильне простирадло, стерильну підкладну пелюшку* (з навч. літ.).

△ **Підкладне́ судно́** *див.* **судно́²**.

ПІДКЛА́С, у, *ч.* 1. Підрозділ класу в системі класифікацій галузевих понять. *Два основні класи предикатів — дії і стану — розчленовуються далі на семантичні підкласи, групи тощо* (з наук. літ.); *У гірських поясах, низинах і заплавах виділяють підкласи природних кормових угідь з урахуванням солонцюватості, засоленості й вологості ґрунтів, рослинності і т. ін.* (з навч. літ.).

2. *біол.* Проміжний таксон між рядами і класами, що об'єднує кілька рядів. *Підклас жуйних поєднує численних парнокопитих тварин, у яких шлунок складається з чотирьох відділів* (з наук.-попул. літ.).

ПІДКЛА́СТИ *див.* **підклада́ти.**

ПІДКЛА́СТИСЯ *див.* **підклада́тися.**

ПІДКЛА́ЦНУТИ, ну, неш, *док.* Однокр. до **підкла́цувати.** *Скласти і розібрати кухонний комбайн можна одним дотиком, підклацнувши відповідну кнопку під будь-яким кутом* (з мови реклами).

ПІДКЛА́ЦУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Клацати, супроводжуючи якісь інші звуки. *Тренер ритмічно підклацував пальцями мелодію танцю* (із журн.).

ПІДКЛЕ́ЄНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підкле́їти.** *Бібліотека, щоправда, була невеличка і на всю величезну волость одна; книжки були зачитані, підклеєні, поклеєні, переклеєні, та проте читати їх було можна* (Оста́п Вишня); *У руці стара несла потертого й підклеєного паспорта, і пальці її так стискалися, що аж побіліли* (Валерій Шевчук); *Глянувши на книжку, Яворницький мало не скрикнув: до його рук попав справжній скарб. Мало того, що "Кобзар" мав дарчий напис самого Тараса Шевченка, — в ньому були підклеєні листи поета з Орської фортеці* (І. Шаповал); *Вона почала гортати підшиті картки, і я побачив підклеєні між ними фотографії* (Ю. Іздрик).

ПІДКЛЕ́ЇТИ *див.* **підкле́ювати.**

ПІДКЛЕ́ЙКА, и, *ж.* Те, чим підклеїли що-небудь. *У сьомому класі Федько не так зрадів новим підручникам, як новим хромовим чоботам з м'якими халявками на білій підклейці...* (Остап Вишня); *Санітар .. все розглядав його* [чобіт], *спробував вивернути навіть халяву, щоб глянути, яка підклейка на ній* (О. Гончар).

ПІДКЛЕПА́ТИ *див.* **підкле́пувати.**

ПІДКЛЕ́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підкле́пувати.** *Міцність заклепувального з'єднання можна відновити підклепуванням заклепок* (із журн.).

ПІДКЛЕ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДКЛЕПА́ТИ,** підклепа́ю, підклепа́єш *і* підклеплю́, підкле́плеш; *мн.* підкле́плють; *док.*, *що.* Клепати злегка або ще раз, додатково. *На сегментній косарці тоненька трава може заминатися, тому сегменти періодично треба підклепувати* (з навч. літ.); *Лісогосподарським підприємствам рекомендують підварювати, підклепувати наявний реманент, використовуючи власні сили* (з газ.); *Вуйко встиг давно вже пообідати свій немудрий обід, відпочив трохи й косу підклепав...* (Г. Косинка).

ПІДКЛЕ́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підкле́ювати.** *Для підклеювання паперових грошових знаків застосовують пшеничний клей, який є досить прозорим, еластичним, дає міцне зчеплення і швидко висихає* (із журн.); *Перш ніж приступити до реставрації стінного покриття, треба підібрати клей для підклеювання шпалер* (з газ.).

ПІДКЛЕ́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДКЛЕ́ЇТИ,** е́ю, е́їш, *док.*, *що.* 1. Клеючи, прикріплювати або лагодити, ремонтувати. *Терезка підбирала шматки фанери відповідних кольорів, вирізувала скальпелем і підклеювала до портрета* (М. Томчаній); *Смутний, настрашений, зневірений, священик потягнувся до дідівського молитовника з посіченими від старості краями сторінок, що їх підклеювала умілою жіночою рукою ще його мати* (Г. Пагутяк); *Усі книжки привів* [Лісницький] *у порядок, одні підшив, інші підклеїв* (Б. Левін).

2. Приклеювати під чим-небудь, до чогось, а також зісподу, з вивороту. *Час від часу витягали* [слухачі] *дощечки й робили на них крейдяні позначки або, коли їх щось особливо захоплювало, підклеювали до позначок пташку із свіжопережованого хліба* (Е. Андієвська); *Хотілося* [Василеві] .. *розсилати по редакціях газет дописи про поведінку на воді, а потім підклеювати до альбому ті з них, які вийшли друком* (Н. Околітенко); *Я написав заяву, викликав прокурора і примусив підклеїти цю заяву в справу, бо слідство невигідні заяви відкидає* (із журн.).

ПІДКЛЕ́ЮВАТИСЯ, е́юється, *недок.* **ПІДКЛЕ́ЇТИСЯ,** е́їться, *док.* 1. *до чого.* Те саме, що **кле́їтися** 1. *Якщо ви наведете курсор на значок чи папку, натиснете ліву кнопку миші і не будете її відпускати, то значок чи папка немов підклеїться до курсора і ви зможете їх переміщувати туди, куди вам заманеться* (з навч. літ.); *Щоб деталі краще підклеїлись, паперовий вітраж потрібно покласти під важку книгу* (із журн.).

2. *перев. док.*, *до кого*, *перен.*, *жарг.* Те саме, що **кле́їтися** 2. *До них, звісно, підклеїлися якісь хлопці, бо ж обидві мали симпатичні мордашки, й вечір удався* (В. Лис); *Я ніяк не міг підклеїтися до Альбінки, хоча декілька разів, як ідіот, стирчав під баром чи не до одинадцятої* (Є. Кононенко).

3. *тільки недок.* Пас. до **підкле́ювати.** *Значна частина рукописних книг XVI ст. має сліди неодноразової реставрації з використанням пізнього паперу, причому здебільшого при першій реставрації папером підклеювалися розірвані аркуші* (з наук. літ.); *При виготовленні квітки клематису своїми руками перший віночок міцно підклеюється до ватної основи, а потім підклеюються всі інші пелюсткові кружечки* (із журн.); *Перед вишиванням флізелін підклеюється праскою на вишивані ділянки сукні* (з газ.).

ПІДКЛИ́КАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підкли́кати.** *Дівчата побігли перші й стали голосно реготати, підійшов і юний тракторист, підкликаний до гурту* (Ю. Яновський); *Знову був підкликаний Сергій Антонович* (Ю. Шовкопляс); *А дух, до нас підкликаний суддею, Весь час, як споглядала бій земля, Знайомився із постаттю моєю* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте).

ПІДКЛИКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підклика́ти.** *Вигуки на-на! на-на-на!, ня-ня-ня! українці використовують для підкликання різних тварин, зокрема корів, коней, рідше собак* (з наук.-попул. літ.).

ПІДКЛИ́КАТИ *див.* **підклика́ти.**

ПІДКЛИКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДКЛИ́КАТИ,** и́чу, и́чеш, *док.*, *кого.* Кличучи, просити кого-небудь наблизитися. *Став він цапа підкликати: — Йди ялинку об'їдати!* (І. Нехода); *Гопко помітив його і замахав рукою, підкликаючи .. Він підійшов* (Я. Гримайло); *Ізюбрів ми підкликали берестяним ріжком, втягуючи в себе повітря* (М. Дочинець); *Підкликав* [сотник] *до себе Ригоровича та й спитавсь: — Скажи мені на милость* [милість]: *за що її повелів топити?* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Рухом руки Бульба підкликав до себе Андрія* (О. Довженко); *Тоді Кий, порадившись із батьком, підкликав Щека* (В. Малик); *З важким серцем він* [сотник] *підкликав старшин, щоб пояснити становище* (В. Шкляр).

ПІДКЛИНИ́ТИ *див.* **підкли́нювати.**

ПІДКЛИ́НЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підкли́нювати.** *Передачу навантаження від залізобетонних плит покриття на встановлені ферми здійснюють рівномірним підклинюванням* (з навч. літ.); *Каменерізальний верстат необхідно періодично зупиняти для підклинювання полотна пилки* (з мови реклами).

ПІДКЛИ́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДКЛИНИ́ТИ,** ню́, ни́ш, *док.*, *що.* Підбивати клинами. *Горизонтальні резервуари треба підклинювати з боків, запобігаючи їхньому перекочуванню* (з наук.-техн. літ.); *Для щільного притискання стояка до балки їх треба підклинювати клинцями з твердих порід дерева* (з навч. літ.).

ПІДКЛЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДКЛЮВА́ТИ,** юю́, ює́ш, *док.*, *що і без прям. дод.* 1. Клювати, викльовувати трохи, частково або докльовувати все чисто, цілком. *З вікна видно, як пожадливо горобці підкльовують крихти собачого сніданку* (з газ.).

2. *перен.*, *розм.*, *рідко.* Те саме, що **клюва́ти** 3. *Тарас мовчав. Чи ж справді він "підкльовував", щоб дядько Гемень Кольобашку прогнав?* (Д. Гуменна).

ПІДКЛЮВА́ТИ *див.* **підкльо́вувати.**

ПІДКЛЮЧА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підключа́ти** і **підключа́тися.** *Для підключання цього модуля до плати необхідний відповідний адаптер* (з наук.-техн. літ.).

ПІДКЛЮЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДКЛЮЧИ́ТИ,** ючу́, ю́чиш, *док.*, *кого, що.* 1. За допомогою яких-небудь пристроїв приєднувати до джерела енергії, до діючої електричної, газової, телефонної і т. ін. мережі для введення в дію; підмикати, під'єднувати. *Столиця готова підключати до опалення школи, дитсадки та лікарні за індивідуальними заявками закладів* (з газ.); [Ш п и ц я:] *Ви, Пилипе Корнійовичу, замучили мене цим телефоном. Розумієте, що комутатор у нас малий, не вистачає для всіх...* [П и л и п:] *А Терешка ж підключили?* (М. Зарудний); *Гайдучок міркував: "Буде Герой* [орден], *вільніше стане з машинами, швидше підключать електрику...* (Б. Харчук); *Майор з капітаном підключать* [ракету] *— доки вони це робитимуть, їх охоронятиме другий автоматник* (В. Чемерис); *Старший консультант розклав зошити на ліжку, підключив блок живлення ноутбука до поламаної розетки* (В. Єшкілєв).

2. Залучати (у 1 знач.) до роботи; долучати. *Для таких випадків* [повідомлення про новини] *дівчат треба б підключати до мікрофона коли й не республіканського, то бодай міського радіо* (П. Загребельний); *Тепер ті рівні кожен треба було брати з бою: вибиратися на покрівлю прямовисними драбинами, очищати проходи для інших, підключати робота* (А. Михайленко); *Для осягнення колективного несвідомого необхідно підключати величезний культурно-історичний масив знань і механізми розпізнавання глибоко схованих смислів* (з наук. літ.); *Слово по слову — і Кароліна почала бавитись голосом, тоді підключила жести, випросталась — і нумо сценки розігрувати* (Г. Вдовиченко).

ПІДКЛЮЧА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПІДКЛЮЧИ́ТИСЯ,** ючу́ся, ю́чишся, *док.* 1. За допомогою яких-небудь пристроїв приєднуватися до джерела енергії, до діючої електричної, газової, телефонної і т. ін. мережі для введення в дію. *Він* [ноутбук] *працює від мережі й на батарейках. До інтернету можна підключатися за його допомогою прямо на ходу* (А. Кокотюха); *Сержант підключився до переговорної лінії, почув коротке командирове "о'кей!" і почав ладнати контейнери* (П. Загребельний); *Підключитися на акційну пропозицію можуть всі нові абоненти — фізичні особи до кінця року* (з мови реклами).

2. *перен., розм.* Приєднуватися до кого-, чого-небудь, ставати учасником чогось. [Н а т а ш а:] *Ех, дівчатоньки* [дівчатонька] *ви мої! Та ми тут створимо таку бригаду, щоб аж на фронті слава пішла!.. А поки що он до тітки Насті підключайтесь* (Яків Баш); *Батько, як механізатор широкого профілю, в степах невідлучно, а мати до нього на сезон жнив підключається помічницею* (О. Гончар); *Коли до випуску підключається тато, стіннівка виходить така, що збігаються дивитися з усіх класів* (В. Нестайко).

3. *тільки недок.* Пас. до **підключа́ти.** *Спортмайданчик у центрі студмістечка прикрашався прапорцями, підключалися мікрофони* (А. Кокотюха); *Відповідаю спеціально для моряків, що в індійського супутника є резервний близнюк, який підключається тільки при перенавантаженні основного* (А. Санченко).

ПІДКЛЮ́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підключи́ти.** *В далину поля збігає "триструнна" високовольтна лінія. До неї підключена трансформаторна будка на колесах* (І. Волошин); *Зупинилось потріскування кінокамери, завмерла підключена з магнітофонів пісня, заворушились актори-інтербригадівці* (Ю. Покальчук); *Він приніс ноутбук на прохання Тимура, щоб на всяк випадок мати під рукою комп* [комп'ютер], *не підключений до проєктора на даху* (М. Кідрук); // **підклю́чено,** *безос. пред. Вони* [учасники ефіру] *про щось говорять, але звук до цієї темної кімнати не підключено* (І. Карпа); *До операції по затримці було підключено і польову жандармерію* (Є. Доломан).

ПІДКЛЮ́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підключа́ти** *і* **підключа́тися.** *Того дня Майка таки вийшла з дому. Відшукала сервісний центр Київстара* [Київстару], *купила модем для підключення до інтернету, нову картку з номером для свого мобільного* (Люко Дашвар); *Нові підключення різних струмоприймачів (електродвигунів, нагрівальних приладів і т. ін.) необхідно проводити з урахуванням допустимого струмового навантаження електромережі* (з мови документів); *В Україні функціонує онлайн-сервіс для отримання дозволів на підключення до систем водопостачання та водовідведення* (з газ.).

ПІДКЛЮЧИ́ТИ *див.* **підключа́ти.**

ПІДКЛЮЧИ́ТИСЯ *див.* **підключа́тися.**

ПІДКЛЮЧИ́ЧНИЙ, а, е, *анат.* Який міститься під ключицею. *Якщо поранена підключична артерія, руки згинають у ліктьових суглобах, відводять назад і в такому положенні фіксують* (з навч. літ.); *Спеціальний катетер уводиться в підключичну вену для швидких реанімаційних заходів і проведення інтенсивної терапії* (із журн.).

ПІДКО́ВА, и, *ж.* 1. Металева, вигнута за формою кінського копита пластина, яку прибивають до копита, щоб запобігти його пошкодженню та ковзанню тварини. *Устав* [Осел] *на рівні ноги і, обернувшися задом до Льва, показав йому своє заднє копито, на якім була прибита новісінька, блискуча підкова* (І. Франко); *Біля кузні кували підкови степовим жеребцям. Огирі тремтіли від гніву та іржали* (О. Довженко); *Зараз надворі морозище, кінські підкови прикипають до льоду, а в кабінеті тепло, можна й подрімати* (Григорій Тютюнник); *Помітив* [Матвій], *що на лівій передній нозі кобили хляпає підкова, зупинив Зірку, підняв її ногу й відірвав підкову та заховав до кишені* (Ю. Мушкетик); * У порівн. *Серед цього амфітеатру гір в середині круга стоїть невисока гора, кругла, вся вкрита ялинами, неначе хто кинув в цей пишний кружок якусь мохнату шапку, а кругом цієї зеленої шапки обвивається підковою зелений Дунаєць* (І. Нечуй-Левицький); *Мов стара срібна підкова в розкопаній могилі, мутно сяє в хмарках місяць* (С. Васильченко); // *перен.* Те, що формою схоже на таку пластину. *Балка нагадувала приблизно велетенську підкову, що охоплювала своїми боками ціле поле* (Ю. Яновський); *Над непроглядною смугою обрію пригасала, пломеніючи, розпечена місячна підкова* (В. Козаченко); *Велетенська бетонна підкова греблі стримувала мільйоннотонний натиск великої річки* (П. Загребельний).

2. Металева пластинка, яку набивають на спід взуття для збереження підметки або набійки. *Тимоха козак штепний був: .. чоботи — одні на ногах, а другі — вже в дьогтю так і мокнуть, щоб тільки задумав, надів і щеголяй; одні з підковами добрими, а другі на гвіздочках* (Г. Квітка-Основ'яненко); *На підлозі кімнати помітні були сліди великих мужицьких чобіт з підковами* (В. Винниченко); *Коли моя нога здіймається для нового кроку, — я бачу слід од своїх залізних солдатських підків* (П. Колесник); *У просторих сінях до них вийшов молодик у оксамитовому каптані та жовтих чоботях на залізних підковах* (В. Малик).

3. *у знач. присл.* **підко́вою.** У формі вигнутої пластинки, дуги, що нагадує копито. *Старий ліс закінчився, далі тягнулася густа-прегуста соснова посадка. В неї підковою врізалася невелика галявина, покрита ніжно-зеленою оксамитовою травкою* (О. Бердник); *Нас підковою огинав яр, на дні якого нуртувала каламутна річка* (Р. Андріяшик); *Я тоді ще не мав бороди і носив вуса підковою* (Ю. Винничук).

◊ **Креса́ти підко́вами (підківками, чобітьми́** *і т. ін.)* *див.* **креса́ти.**

ПІДКО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підкува́ти.** *Коли коні вже були підковані, ковалі ще прив'язали по кілька запасних підків до сідел* (О. Гончар); *Є на світі море, А в морі — острів, А на острові — місто, А в місті — площа, А на площі — вершник, А під вершником кінь, Підкований золотими підковами* (Д. Павличко).

2. *у знач. прикм.* З підковами, який має підкови. *Слідопит .. повернувся до сліду підкованого мустанга, майже певний, що цей слід приведе його до розгадки кривавої таємниці, а може, й до лігва самого вбивці* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); *Гусари не слухали Балабухи, позабирали паннів і почали танцювати, — підковані закаблуки колупали діл, глина летіла на стільці* (І. Нечуй-Левицький); *Раптом він* [Анрі-Жак] *опинився долі і почув, як на ньому топчуться підковані черевики* (Ю. Яновський).

3. *перен., розм.* Який підкувався (у 1 знач.). — *Політрук, знаєте, сам був не дуже підкований, такі запитання його пантеличили й дратували* (Б. Антоненко-Давидович); *Для розуміння багатьох розділів цього немаленького наукового есе потрібно бути підкованим у математиці* (М. Кідрук).

ПІДКО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., розм.* Абстр. ім. до **підко́ваний** 3. *Виручила Мирона політична підкованість* (Г. Тарасюк); *Юридична підкованість дає впевненість у законності своїх дій* (з наук. літ.).

ПІДКО́ВДРА, и, *ж.* Легкий чохол, який одягають на ковдру або прикріплюють до неї. *Коли він опинився на вулиці із вузлом простирадла і підковдри, Дмитро пошкодував, що відмовився від пропозиції Катерини Рачко почекати на нього* (Є. Кононенко); *Там* [на горищі] *дійсно було постелено, хоча й на сіні. Подушки біліли накрохмаленим мереживом, підковдра з ідеально випрасуваними краями* (І. Роздобудько); *Марина припиняє совати праскою по квітчастій підковдрі* (Г. Вдовиченко).

ПІДКОВЗНУ́ТИСЯ *див.* **підско́взуватися.**

ПІДКО́ВЗУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підко́взуватися.** *Механічні травми та пошкодження можуть виникнути внаслідок підковзування дітей на слизькій, вологій підлозі в роздягальнях, душових, біля басейну* (з навч. літ.).

ПІДКО́ВЗУВАТИСЯ *див.* **підско́взуватися.**

ПІДКО́ВКА *див.* **підкі́вка.**

ПІДКО́ВНИЙ, а, е. Признач. для підковування. *У рамках програми розвитку конярства в Україні прийнято рішення налагодити виробництво обозних виробів, кінної упряжі, засобів для догляду за кіньми, кінно-причіпного реманенту, підків і підковних цвяхів* (з газ.).

ПІДКОВОНІ́С, но́са, *ч.* Вид кажана з великим носовим придатком. *З підбілу визирнув і щез підковоніс, Не витримавши чаду первоцвіту* (Е. Андієвська); *Підковоніс є представником окремої родини і роду летючих мишей* (з наук. літ.); *Принцип звукової локації у підковоносів, очевидно, інший, ніж у гладконосих кажанів* (з навч. літ.).

ПІДКОВОПОДІ́БНИЙ, а, е. Який має форму підкови, подібний до підкови. *В руках у нього з'явився білий металевий ланцюжок з підковоподібною пластинкою* (П. Автомонов); *Його чинопідлеглий погляд лиш винувато пробіг й не зупинився ні на моїх підковоподібних вусах, що я їх заради Магди рівненько підстриг, ні на моїх ради неї поголених щоках* (М. Вінграновський); *На Хрещатик опускались біляві сутінки з підковоподібними тінями під електричними ліхтарями* (О. Чорногуз).

ПІДКО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підко́вувати** 1. *На Правобережжі, за свідченням земського агронома В. Коля, ціна пуда цвяхів для підковування коней наприкінці 1916 р. підвищилася до 80 руб., що в десятки разів перевищувало довоєнну ціну* (з наук. літ.); *Підковування коней стало практикуватися з III–IV ст. н. е. у тих народів, які освоїли видобуток металу* (з наук.-попул. літ.).

ПІДКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДКУВА́ТИ,** ую́, уе́ш, *док., кого, що.* 1. Прибивати підкови до копит. *Укриває* [чоловік] *його* [коня] *в мороз, підковує його для дороги, щоб не розбивав собі копит* (І. Франко); *Йосип підковував румаків у своєму шводроні та все придивлявся до Сухоровського* (Р. Іваничук); — *Купив* [батько] *коня такого, що копає й кусає, та й підкував на всі чотири ноги* (Л. Мартович); — *Що ж ми будемо робити без коваля? .. Нікому буде ані косу поклепати, ані коня підкувати* (Л. Юхвід); // Прибивати підкови до взуття. — *А я собі волошин хороший, А я собі коваля напросив, Аби мені чобітки підкував* (Ю. Федькович); *Плескач казав навіть кілька пар* [чобіт] *підкувати срібними підківками, які йому зробив місцевий золотар* (А. Чайковський).

2. *перен., розм.* Додатково навчати кого-небудь або давати кому-небудь певні знання, відомості, а також спеціальну підготовку. *Громадська організація "Майстерня активних громадян" підковує активістів знанням та інструментами для боротьби з корупцією* (із журн.); [Т а р а с:] *Друга ультрацінна для нас річ, як ви кажете, — це той самий ентузіазм, що його ми принесли сюди з фронтів і не розгубили тут, не розбазарили його, а підкували наукою* (І. Микитенко); — *Нічого. Я тебе підкую трохи. Хоч ти й підкований!* (І. Багряний).

◊ **(1) Підко́вувати / підкува́ти на всі чоти́ри** *кого:* а) добре навчати кого-небудь, даючи глибокі знання. *Підкував на всі чотири дядька, підкуєш і татка* (прислів'я); б) карати за які-небудь вчинки. — *Гляди мені, гляди, — в тон йому сказав Артем. — Підведи тільки нас! Я тебе підкую! На всі чотири!* (А. Головко).

ПІДКО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПІДКУВА́ТИСЯ,** ую́ся, уе́шся, *док.* 1. *розм.* Набувати додаткових знань або певного досвіду, відомостей, спеціальної підготовки. *А тим часом він готується, підковується... Найбільше заглядає в Геродота* (Д. Гуменна); *Він у війську три роки сторожових псів доглядав і теоретично підковувався* (В. Дрозд); *Ця новина неабияк порадувала її. Увага райкому полестила їй. Вона діставала змогу повчитися* [на курсах], *трохи підкуватися з політграмоти* (Г. Коцюба); *Він перегорнув за три місяці гори літератури, .. підкувався теоретично і лише чекав на ту мить, коли знову запрацює реактор-генератор і можна буде продовжити експеримент* (О. Тесленко).

2. *тільки недок.* Пас. до **підко́вувати** 1. *Тут* [у кузні] *кувались вози, тачки та теліжки, підковувались коні* (І. Франко).

◊ **(1) Підко́вуватися / підкува́тися на всі чоти́ри** — добре навчатися чогось, набувати глибоких знань. *Кожний день і кожна година того часу не пропадали для Андрія марно — він все більше й більше підковувався, як то кажуть, на всі чотири ноги, мовби проходив спеціальний курс попереднього вишколу, приготування до наступного тяжкого іспиту* (І. Багряний); [В і т р о в и й:] *Там у мене в курені ціла бібліотека, читаю, вчусь, веду бесіди в ланках як агітатор .. Одним словом, підковуюсь на всі чотири* (О. Корнійчук).

ПІДКО́ЛЕНИЙ, ПІДКО́ЛОТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підколо́ти.** *У одного* [пораненого] *не було ноги по коліно, а в другого зовсім, і холоша була підколота так, що не метлялася і не заважала ходити* (О. Іваненко); *Сколихнулися серед річки три голівки з високо підколеним волоссям, засміялися безтурботно й попливли до будочок купалень* (Валерій Шевчук); — *Забрати цей... штаб! — як підколотий швайкою, крикнув офіцер* (Іван Ле); // **підко́лото,** *безос. пред. Повідомлення про вручення поштового відправлення підколото степлером* (з газ.).

ПІДКО́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підколо́ти.** *При опитуванні респонденти назвали серед основних причин виникнення панарицію й підколення нігтя, нігтьового валика чимось гострим* (із журн.); *Жарти й постійні підколення можуть примусити сором'язливу дитину замкнутись у собі* (з газ.).

ПІДКОЛІ́НКОВИЙ, а, е. Прикм. до **підколі́нок** 1. *У хворого виявлено дефект підколінкової поверхні стегнової кістки* (з навч. літ.).

ПІДКОЛІ́ННИЙ, а, е. Який міститься ззаду під коліном (у 1 знач.). *У роботі досліджено вплив низькоінтенсивного випромінювання на мікроструктуру підколінних лімфатичних вузлів* (з наук. літ.); *Підколінна артерія є продовженням стегнової артерії, починається на рівні привідного розтвору, йде вниз по дну підколінної ямки, прилягаючи спочатку до підколінної поверхні стегнової кістки, а нижче — до суглобової капсули і підколінного м'яза* (з навч. літ.).

ПІДКОЛІ́ННИК, а, *ч.* Те, що облягає коліно (у 1 знач.). *Гусари в своїх залізних обладунках позаклякали в сніговій хвищі і, сяк-так діставшись містечка Білилівки, сипонули по хатах відморожувати кольчуги, кіраси, наручники, підколінники* (В. Чемерис); *Підколінники рекомендують носити для профілактики варикозного розширення вен, а також на початкових стадіях варикозної хвороби* (із журн.).

ПІДКОЛІ́НОК, нка, *ч.* 1. Задня частина ноги під коліном. *Невелика, зграбної постави голова* [коня], *очі, сповнені гарячого блиску, тріпотливі ніздрі, міцні підколінки, крутий загривок, широкі груди, довгі бабки, — все в ньому виявляло силу й гнучкість* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Одіссей, не забувши про підступ, Ззаду ударив його в підколінок і м'язи розслабив. Навзнак звалився Еант* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

2. *перев. мн.* Те саме, що **го́льфи.** *Біла сорочка, короткі штанці, підколінки й сандалії, так само білі, а головне — червоно-палахкий галстук виглядали на ньому зразково* (Ю. Андрухович); *Мама примушувала його влітку одягати під штани довгі підколінки замість шкарпеток, а взимку — теплі вовняні рейтузи, в'язані бабцею* (Н. Сняданко).

ПІДКОЛО́ДНИЙ, а, е. Який міститься, живе під колодою. *Підколодна нора; Підколодне гніздо.*

◊ **Підколо́дна (потайна́) гадю́ка (га́дина, змія́) <Підколо́дний (потайни́й) гад>** *див.* **гадю́ка.**

ПІДКОЛО́ТИ *див.* **підко́лювати.**

ПІДКО́ЛОТИЙ *див.* **підко́лений.**

ПІДКОЛОТИ́ТИ *див.* **підколо́чувати.**

ПІДКОЛО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДКОЛОТИ́ТИ,** очу́, о́тиш, *док., що.* Колотячи (у 1 знач.), додавати що-небудь. *Щоб квас був густіший, його підколочують борошном: 1–2 столові ложки на склянку води розколочують і вливають до киплячого горщика, постійно помішуючи* (з газ.); *Цього разу при випіканні пиріжків бабуся вчасно підколотила води в молоко* (із журн.).

ПІДКОЛУПА́ТИ *див.* **підколу́пувати.**

ПІДКОЛУПНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., кого, що.* Однокр. до **підколу́пувати.** *Щоб добути корінь кульбаби, рослину слід не виривати із землі, а підколупнути лопаткою або палицею* (із журн.); *Для того, щоб підколупнути ущільнювач на пластикових вікнах, можна використати звичайний будівельний шпатель, засунувши його під стрічку і потягнувши на себе* (з газ.); — *Агаті можна вибачити. А друг Іраклій Олександрович!.. — Не знав, що ви так тяжко сприймете цю новину... — не втерпів таки Тарас, підколупнув* (Василь Шевчук); *Сиз, як ви знаєте, трохи ревниво ставився до професора, не забував його так чи інакше легенько підколупнути, а то й висміяти при нагоді* (В. Близнець).

ПІДКОЛУ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДКОЛУПА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* Колупаючи (у 1 знач.), відривати, віддирати частину чогось. *Ніж у мене з гострим кінцем, і я провів заглибини над бортами, кормою і носом. А далі тільки підколупуй соснову луску — сама одлітає* (В. Близнець); *Роздивився й побачив, що то був кліщ. Чим я його не тягнув, як не підколупував, тільки заюшився* (В. Діброва); *Наступного дня шпаклівка затвердла так, що не міг викруткою підколупати* (з газ.).

2. *кого, перен.* Те саме, що **підко́лювати** 3. *Однокласники часто підколупували мене за те, що я завжди червонів, коли розмовляв із дівчатами* (із журн.); *Кая* [дочка] .. *питає те, чим у різні часи мене намагалися підколупати "високоморальні журналісти." — А ти б мене любила, якби я була... ну... лесбійкою? — Звісно ж! — сміюся я* (І. Карпа).

ПІДКО́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підко́лювати.** *У XVII ст. прикріплення верхньої спідниці у костюмах знаті й багатої буржуазії здійснювалося різними способами: або підколюванням біля пояса аграфом, або просовуванням у розрізи в поясі, або підтиканням за пояс* (з навч. літ.); *Товариство ущипливими підколюваннями й дотепним провокуванням пробудило в душі митця спогади юності* (із журн.).

ПІДКО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДКОЛО́ТИ,** олю́, о́леш, *док., кого, що.* 1. Прикріплювати, приколюючи одне до одного або до чого-небудь. — *Зачекайте. Напишу свій висновок, підколемо УЗД. Візьмете їх із собою, коли підете... на консультацію* (Люко Дашвар); *Підколола* [Кароліна] *волосся — і до роботи! Досить байдикувати* (Г. Вдовиченко).

2. Колючи чим-небудь, убивати або ранити кого-небудь. — *Підколювали колись одне одного, за межі билися, .. але такого, щоб у криницю хтось дохлого кота вкинув чи іншу погань, зроду-віку не було в нашій Ковалівці* (В. Кучер); *Оці опудала* [хулігани-металісти] *тими цяцьками не тільки бавляться. Б'ються ланцюгами, підколюють спицями... Хіба не чув?* (Г. Усач); — *Не бійся, — підбадьорював дружка той, що був з ножем, — хапай її за руки, а я підколю* (А. Хижняк); // Колючи чим-небудь, пошкоджувати що-небудь. *Перед цвітінням дерев жуки підколюють квіткові бруньки (бутони) і відкладають туди яєчка, з яких через кілька днів вилуплюються личинки* (з навч. літ.); // Ранити себе, наколовшись на що-небудь. *Підколоти ногу.*

3. *перен., розм.* Уражати кого-небудь їдким словом, гострим зауваженням або натяком. *Таїса знущально підколювала* [Василя], *називала його чоботом* (А. Хижняк); *Ліда — секретарка дуже вродлива, мої знайомі на вечірках жартома підколюють Любу, а Люба вдає, що ревнує* (Ю. Мушкетик); — *Треба купити білу сорочку і галстук. — Чи не женитись намислив? — підколола Галя* (М. Циба); *Вмів Федот і підколоти, словом ущипнути, але й стримати себе міг* (В. Лис).

ПІДКО́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **підко́лювати** 1, 2. *Весільна сукня має довгий шлейф, який підколюється на непомітний ґудзик* (з мови реклами); *Ми побігли кущами. Віти били нас по обличчях, шкрябали, босі ноги підколювалися* (Б. Грінченко).

ПІДКО́ЛЮВАЧ, а, *ч.* 1. Те, чим підколюють (у 1 знач.). *Для компактного зберігання документів діловоди часто використовують підколювач* (з газ.).

2. Бандит, який підколює, ранить когось ножем, шилом і т. ін. *Ось вони всі: насильники, конокради, різуни, підколювачі й інші шармачі* (Ю. Липа); *У Києві XIX — початку XX ст. була відома своєрідна каста "моторних хлопців", або "підколювачів" — молодиків-забіяк, для котрих ножик був першою і найголовнішою зброєю* (з наук.-попул. літ.).

3. *перен., розм.* Той, хто підколює (у 3 знач.). *Друзів-гумористів часто порівнювали, називаючи "невиправними підколювачами"* (із журн.).

ПІДКОМІРЕ́ЦЬ, рця́, *ч.* Білий комірець, який видніється з-під коміра (звичайно у військовій, шкільній формі). *Я дивився на Сашу, на його міцну, рожеву шию, туго охвачену білим кантом підкомірця* (Є. Кравченко); *Голився* [Вогневик] *щоденно, щоденно міняв підкомірець у випрасуваній коверкотовій, військового покрою, сорочці* (Ю. Збанацький); *Я мовчу. Дивлюсь на його білосніжний підкомірець, на доладно припасовані погони* (Є. Доломан); *Тонкою білою смужкою шию обрамляв підкомірець. Воїн — куди твоє діло!* (О. Шугай).

ПІДКОМІ́РЧИК, а, *ч., рідко.* Те саме, що **підкомірéць.** *У ротного відчувалася школа: чудова постава, свіжий підкомірчик, зношені чоботи начищені* (із журн.); *Бушлат застібають на гаплик та на всі ґудзики і носять із шерстяною краваткою чорного кольору, до якої підшивають підкомірчик* (з газ.).

ПІДКОМІ́СІЯ, ї, *ж.* Комісія (у 1 знач.) меншого складу або частина комісії, яка виділена для розгляду певного питання, вирішення певної проблеми і т. ін. *Зоологічна підкомісія Національної комісії з питань Червоної книги України проголосувала за внесення лося до Червоної книги* (з газ.).

ПІДКОМІТЕ́Т, у, *ч.* Комітет меншого складу або частина комітету, яка виділена для розгляду певного питання, вирішення певної проблеми і т. ін. *Спізнився Осип, — от і жди на нього, Коли зібрався весь підкомітет* (М. Бажан); *Урядовий комітет у разі потреби утворює підкомітети, експертні комісії та робочі групи для розгляду окремих питань, що належать до його компетенції* (з мови документів).

ПІДКОМО́РІЙ, я, *ч.* 1. У Речі Посполитій, а також після 1763 р. у Лівобережній Україні — суддя, який розглядав справи про межування володінь. *Двері відчинились, і в світлицю вступив .. київський підкоморій Юрій Немирич* (Леся Українка); *Губернатор усіх вітав однаково — приклеєною до губів посмішкою, порівну зігрівав нею панича з довгим до плечей волоссям і підкоморія у блакитному кунтуші, панянку в прозорому єдвабі і пані шамбелянову в шелестливому криноліні* (Р. Іваничук); *Підкоморій перехрестився, поставив перед собою дискос і взявся поправляти мережаного комірця* (В. Єшкілєв).

2. У Польщі і Литві до 1795 р. — придворний чин вищого рангу. *У Ягайла один з предків був підкоморієм, коли вірити батьківській розповіді* (Іван Ле); *— Станете підкоморієм, а далі маршалком сейму... Чи й сенатором, якщо на тамтім боці. Матимете жінок, скільки захочете* (Ю. Мушкетик).

ПІДКОМО́РСЬКИЙ, а, е. Стос. до підкоморія (у 1 знач.). *Для справ цивільних (гражданських) і поземельних заведені повітові суди підкоморські і земські, з виборних шляхетських (старшинських) судів* (М. Грушевський); *Він* [Хмельницький] *скасував земські,градські й підкоморські суди. Суд і розправа передані в магістрати й ратуші* (Г. Колісник); *У повітах замість повітових судів відкривалися земські суди та підкоморські (межові) на тих умовах, на яких вони існували до 1796 року* (з наук.-попул. літ.).

ПІДКОНВО́ЙНИЙ, а, е. Який перебуває під конвоєм. *Я там писав тобі, що я вже не в підконвойній команді, що вже "вільний", правда, під розписку свого начальства випущений* (Остап Вишня); // *у знач. ім.* **підконво́йний,** ного, *ч.;* **підконво́йна,** ної, *ж.* Той (та), хто перебуває під конвоєм. *— І серед тих, що працюють там під конвоєм, — розповідав далі Шаміль, — є знаєте хто? Німці-антифашисти! Бо коли вартовий відвихнувся, то один з підконвойних привітав мене по-ротфронтівськи: стиснутим кулаком угору* (О. Гончар); *Було б хоч якесь виправдання для Івана: підконвойний пробує втекти, і доводиться сповняти обов'язок...* (П. Загребельний).

ПІДКОНТРО́ЛЬНИЙ, а, е. Який перебуває під контролем або підлягає контролю. *Тут, в Лос-Аламосі, де здавалося, що навіть саме дихання кожного вченого підконтрольне пильним представникам військових органів, Чарльз Томас завжди зберігав ясність думок і твердість своїх принципів* (Н. Рибак); *— Що це дало би, якби він* [Довгопол] *знав, що Уласія Джуряка три дні тому забрали з підконтрольної йому території?* (М. Матіос); *— До виконання команди я зможу переправити кожного з вас і ваш корабель у будь-яке місце підконтрольного мені сектора на ваш вибір* (О. Авраменко); *На територіях підконтрольних, окупованих чи просто дружніх, заворушилися сепаратисти* (В. Кожелянко).

ПІДКОНТРО́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **підконтро́льний.** *Розв'язання складних соціальних проблем, керованість і підконтрольність масштабних та суперечливих суспільних і природних процесів практично неможливі без широкого застосування наукового прогнозування* (з наук. літ.); *Організації з вищим рівнем зовнішньої підконтрольності більше схильні до нововведень і прагнуть не просто пристосовуватись до середовища, а впливати на нього через інновації* (з навч. літ.).

ПІДКО́П, ПІДКІ́П, ко́пу, *ч.* 1. Дія за знач. **підко́пувати, підкопа́ти.** *В той час найбільше воювали шнуром, Кайданами, отрутою, підкопом, А зрада гаслом військовим була* (Леся Українка); *Визріває два варіанти* [визволення], *які в таборі теж треба ґрунтовно обміркувати і подати свою думку: втеча з дороги, коли полонені працюватимуть у степу, .. і втеча з табору підкопом попід дріт* (В. Козаченко); *Не було ніякого зламу, ніякого підкопу, а тільки гола стіна, долівка з оберемком перетрухлої соломи та порожній посуд від страв* (Ю. Мушкетик).

2. Прохід, прокопаний під землею. *Сердюков якось поривчасто й мовчки потиснув нам руки і, ніби впавши додолу, поліз у дірку підкопу* (В. Винниченко); [П е р о в с ь к а:] *Як відомо, Желябов нам порадив два шляхи царевбивства. Перший — це Садова: підкоп, в якому вибухне снаряд, коли поблизу з'явиться карета* (С. Голованівський); *Дружинники викинули геть з підкопу уже закладений фугас* (М. Дашкієв); *Не виявлений завчасу підкоп спричинив страшні руйнування в стіні* (В. Малик).

3. *перен., розм.* Підступні таємні дії проти кого-небудь. [Ж и р о н д и с т:] *Певне б знов були шпіонські підкопи, суди неправі, глум ворогів, товаришів безсилля, а потім, може, знов Консьєржері. Та все була б десь вдалині надія хоч би на чорну безпросвітну ніч, що визволяє в'язнів із неволі...* (Леся Українка); *Тепер уже всі збори вибухнули сміхом. Тільки ближче до столу, де були свої, що вже знали про куркульський підкіп, похмуро мовчали* (Д. Бузько); *— Бачиш, В'ячеславе, проти кого ти й досі ведеш підкоп, — дошкулив із свого боку сябро* [сябр]. *— Інший на твоєму місці тільки*

вклонився б тому Яворницькому за його невсипущу працю... (О. Гончар); *Виник гомін про перенесення зборів на завтра .. Бузько захвилювався..: в цій пропозиції він відчув якусь погрозу, якийсь підкоп проти себе* (І. Рябокляч).

ПІДКО́ПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підкопа́ти.** — *Далі ми знов поїхали і за лісниковою хатою помітили, що дорога ніби підкопана* (М. Стельмах); *Я ходжу за сестрою по городу і підбираю підкопану нею моркву* (із журн.); *Його* [А. Доде] *здоров'я, ніколи не надто сильне, було значно підкопане побутом у столиці і всякими турботами* (І. Франко); // **підко́пано,** *безос. пред.* — *Бачите, панове, підкопано паркан, стежка втоптана* (І. Франко); *Ще стояла вгрузла в землю комірка, двері було підкопано — інакше не відчинялися* (Ю. Мушкетик).

ПІДКОПА́ТИ *див.* **підко́пувати.**

ПІДКОПА́ТИСЯ *див.* **підко́пуватися.**

ПІДКО́ПНИЙ, а, е. Стос. до підкопу. *Виставили скоростріли й чекаємо. Слухачі з мікрофоном увесь час доносять про хід підкопної праці* (У. Самчук).

ПІДКОПТИ́ТИ *див.* **підко́пчувати.**

ПІДКОПТИ́ТИСЯ *див.* **підко́пчуватися.**

ПІДКО́ПУВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для підкопування чого-небудь. *Під час руху морквозбиральної машини підкопувальний пристрій, крім основного завдання, ще й розпушує ґрунт під рядком, а гичкопідіймачі формують гичку в пучки* (з наук.-техн. літ.); *На деяких бурякопідкопувачах установлюють підкопувальні лапи з двох боків рядка, а в міжряддях дискові ножі для розрізування ґрунту* (з навч. літ.).

ПІДКО́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підко́пувати** і **підко́пуватися.** *Для якісного підкопування коренеплодів необхідна певна ступінь розпушення ґрунтового середовища* (з наук. літ.); — *Я носом чую її* [вчительки] *підступи та підкопування під нас,* — *говорила писарша* (І. Нечуй-Левицький); *Вони* [князі та бояри] *спокійно по погромі над Калкою принялися за свою давню роботу — спори за наслідця престолів і підкопування свобідних та самоуправних громадських порядків* (І. Франко).

ПІДКО́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДКОПА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Копати землю біля чого-небудь, роблячи під чимсь поглиблення, або зрушувати щось з місця, копаючи землю під ним. — *Підкопуйте його* [камінь] *здолу, підкладайте підойми!* (І. Франко); *Надзвичайно багато уваги приділяю приготуванню їжі, збиранню опалого листя, жолудів, старанно підкопую молоді дерева* (А. Любка); *Ми всі ламали пруття й гілля. Машину розвантажили. Бонелло підкопував спереду під колесами* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); *До половини підкопала* [дівчина] *стіну, Підклала кулю розривну під неї, А потім добула вогню і запалила У кулі трут* (Леся Українка); // Копаючи, поглиблювати щонебудь. *Голова скомандував — тягти руками, бо коли лопатою підкопувати, можна зачепити той дорогоцінний корінець, а з нього ж сік потече, а то втрата для виробників гуми* (В. Лис); *Хома тим часом підкопав глибше свій окоп, який здався йому занадто мілким* (О. Гончар); // Копаючи, робити під чим-небудь в землі прохід. — *Мене, як біснуватого, до клітки потім засадили* [ченці], *не знаючи, яку мені кару вигадати, та спасибі Христі: вкинула вона мені до клітки рискаля, підкопав я вночі стінку та й утік* (З. Тулуб).

2. Копати трохи, додатково або не все, частково. *Зараз саме час підкопати ґрунт, позбивати бур'ян, що наріс попід деревами* (М. Чабанівський).

3. *перен., розм.* Діями, учинками і т. ін. шкодити чому-небудь, послаблювати щось. *Тепер у мене й друга дочка пішла вчитися в гімназію в Чернігові, і се значно підкопує мій бюджет* (В. Самійленко); — *Я собі так гадаю, що великий князь київський перший поміж нами і що не годиться підкопувати його значіння, яке він собі такими тяжкими зусиллями добуває* (Б. Лепкий); // Погіршувати стан здоров'я кого-небудь своїми діями. — *Не хотіли ви мене слухати, коли ще оба ми були при здоров'ю, а тепер приходите, підкопавши моє здоров'я і своє стративши* (І. Франко).

ПІДКО́ПУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПІДКОПА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док.* 1. Копаючи землю, робити поглиблення під чим-небудь. *Він показав руки свої в землюці і в крові. — Бач, чим підкопувалися! Аж піт з усіх лив* (А. Головко); — *Там мури двосажневі... не перескочиш і не підкопаєшся...* (Ю. Хорунжий); // Прокопуючи під землею прохід, потрапляти, проникати кудись. *Не складайте скарбів собі на землі, де нищить їх міль та іржа, і де злодії підкопуються й викрадають* (Біблія. Пер. І. Огієнка); — *Слухайте ж, панове! — говорив далі кошовий, — брати кріпость, дертися, підкопуватися...* (О. Довженко); *Вони* [в'язні] *й вирішили підкопатись попід тією стіною і вибратись отак на волю* (Ю. Збанацький); *Здається, що злодії не тільки підкопалися під комору, а й у сіни добралися* (Є. Гуцало); *Ми вже підкопалися майже до половини свинарника, і раптом — непередбачена катастрофа! — клята льоха Манюня провалилася в наше метро* (В. Нестайко).

2. *під кого — що, перен., розм.* Таємними ворожими діями шкодити кому-небудь, розхитувати основи чогось. *От і став* [писар] *під нього підкопуватись* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Так он як?.. У мене працює механіком і під мене ж підкопується? Розчавлю!* (А. Шиян); — *Ти прийшов підкопуватись під нашу віру, а не ми — під твою. То хто ж із нас грішник і хто вдерся до чужої хати?* (І. Білик); *Хоч як підкопувалися під нього* [І. Багряного] *слідчі, а взяти більше, аніж він їм запропонував, не змогли* (О. Шугай); // Детально перевіряючи, прискіпуючись, виявляти недоліки, зловживання і т. ін. *Мотря не любила Мелашки і все чогось підкопувалась під неї, мов річка під крутий берег* (І. Нечуй-Левицький); *В самім веденню нафтарського діла він старався, як і де можна, підкопатися під Германа* (І. Франко); *Мати нічого не знала про їхнє кохання, могла б і здивуватися, але Сашко таку причину вигадав, що не підкопаєшся: книжки приніс* (А. Хижняк); *Документи у нього прекрасні, не підкопаються! Треба тільки бути обережнішим* (О. Сизоненко).

3. *тільки недок.* Пас. до **підко́пувати** 1. *Щоденно цукрові буряки підкопувалися спеціальним комбайном, а далі — справа рук колгоспників* (з газ.).

ПІДКО́ПУВАЧ, а, *ч.* Пристрій для підкопування (у 1 знач.). *При використанні спеціальних підкопувачів за допомогою картоплезбиральних комбайнів можна збирати також урожай моркви й цибулі* (з навч. літ.).

ПІДКО́ПЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підкопти́ти** 1. *Все плем'я весело присунулося до багаття і почало ласувати підкопченими зміями* (Ю. Логвин); *Тоді я ще не знав, що замогливі* [вимогливі] *верховинці називали "лабою" ще й свинячий окіст, підкопчений біля комина* (М. Дочинець); // **підко́пчено,** *безос. пред. Ароматну ковбаску підкопчено на справжніх гілочках дуба та вільхи* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який підкоптився, вкрився кіптявою. *На сцену вийшов* [Заруба] *й одну за одною потушив усі три лампи... Тільки чорний димок ударив з підкопченого скла* (В. Кучер); *Можна зварити собі кави. У господарстві пана Геника трохи лишилося, та й гасова горілка примостилася в кутку, на ній — трохи підкопчена знизу джезва* (А. Кокотюха).

ПІДКО́ПЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДКОПТИ́ТИ,** пчу́, пти́ш, *док., що.* Коптити трохи або додатково. *Наші мисливці засмажували й підкопчували кількох здоровенних змій — здобич сьогоднішнього дня* (Ю. Логвин); *Гаражні кооперативи, розташовані вздовж залізниці, спалюючи автошини, промаслене ганчір'я, смолистий пластик, підкопчують вагони поїздів* (з газ.).

ПІДКО́ПЧУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПІДКОПТИ́ТИСЯ,** и́ться, *док.* 1. Ставати підкопченим (у 1 знач.). *Збоку від ватри підкопчуються дві великі, жовтувата і біла, грудки — знаменитий гуцульський будз та вурда — аналог популярної в країнах Середземномор'я рикоти* (з газ.); *Дрібна риба може швидко підкоптитися на невеликому, але димному вогнищі* (із журн.).

2. Покриватися кіптявою. *У традиційній техніці розпису писачок набивають воском і розігрівають на свічці. Але тоді через різні температури на писачку віск може підкопчуватися* (з навч. літ.).

ПІДКОРЕГО́ВАНИЙ *див.* **підкориго́ваний.**

ПІДКОРЕГО́ВУВАТИ *див.* **підкориго́вувати.**

ПІДКОРЕГУВА́ТИ *див.* **підкориго́вувати.**

ПІДКОРЕНЕ́ВИЙ, а, е. 1. Який міститься, розвивається, живе і т. ін. під коренем рослини. *Підкоренева гниль типова для вікових дерев і формується під впливом навколишнього середовища* (з навч. літ.); *Добриво для підживлення полуниці вносили безпосередньо в підкореневу зону кущів* (із журн.).

2. Який здійснюють під корінь рослини (про дію, операцію і т. ін.). *Підкореневий полив рекомендовано проводити на початку або в кінці вегетації рослин* (з навч. літ.); *Позитивного впливу на врожайність помідорів можна досягти підкореневим підживленням та щоденною підгодівлею крапельним зрошуванням* (з газ.).

3. *мат.* Який стоїть під знаком кореня (√). *У деяких випадках підкореневий вираз розкладається на множники так, що з одного чи декількох із них можна добути точний корінь* (з наук. літ.); *Щоб піднести корінь до натурального степеня, достатньо піднести до цього степеня підкореневий вираз* (з навч. літ.).

ПІДКО́РЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підкори́ти.** *Військо Бели розгромлене, земля підкорена, а сам Бела з сім'єю та кількома десятками вельмож його* [Батия] *не цікавив* (В. Малик); *Будь-яка країна прагне не бути підкореною, зберегти свою культуру й самобутність, правильно обрати шлях розвитку* (О. Шугай); — *Народи, підкорені ним* [Чингісханом], *буквально завмирали, паралізувались духовно. Почували себе вже наче приреченими на віки вічні в рабство* (О. Гончар); *Все вона* [Орися] *робила автоматично і була цілковито підкорена чужій волі* (Григорій Тютюнник); *Мені здається, що вираз мого обличчя, мій тужливий погляд, який час від часу несміливо тягнеться до Роми, — видає той неспокій, якому я зараз підкорений* (А. Дністровий); // **підко́рено,** *безос. пред. Безмір над головою, а шлях туди неймовірно важкий! .. Вчені розуміють, що не підкорено природу, що космос залишається непізнаний, невідомий, ворожий, що необхідно шукати інших шляхів* (О. Бердник); *Все у світі підкорено законові причинності та наслідків. Швидкість — властивість фізична. А будь-яка фізична властивість активна* (В. Чемерис).

ПІДКО́РЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **підко́рений.** *Різноманітна система поведінки людини своєю парадоксальністю виділила її з навколишнього середовища, дозволила вийти зі стану повної підкореності природі* (з навч. літ.); *У часи воєнного комунізму підвладність, підкореність преси владі була причиною неадекватного висвітлення газетами реального стану справ на селі* (з наук. літ.).

ПІДКО́РЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підкори́ти** і **підкори́тися.** *Видиме підкорення остготів обернулося новим піднесенням опору і хто знає, чи не занадто серйозним* (Д. Міщенко); — *Наука — це величний процес пізнання природи і підкорення її сил людству* (Н. Рибак); — *Буває, що й альпіністи зриваються зі скель. Але ти в куди кращому становищі, бо ти, зірвавшись, живий, здоровий і готовий знову до підкорення вершин* (Ю. Винничук); *Орденська дисципліна базувалася на безумовному підкоренні керівникам* (В. Єшкілєв).

ПІДКОРИГО́ВАНИЙ, *рідше* **ПІДКОРЕГО́ВАНИЙ,** а, е. Дієпр. пас. до **підкоригува́ти, підкорегува́ти.** *Вартість вантажу може бути підкоригована відповідно до середньоринкової ціни для аналогічних товарів* (із журн.); *Робочою групою обговорені пропозиції і проблемні питання, які виникають під час розбудови об'єктів, та підкореговані терміни виконання окремих робіт* (з газ.); // **підкориго́вано,** *рідше* **підкорего́вано,** *безос. пред. Згідно з побажаннями користувачів підкореговано дизайн сторінок сайту* (із журн.); — *З огляду на те, що бої відбуваються без шоломів, атакувальну стратегію боїв підкориговано?* — *Тепер ми більш обережні. Дії в ринзі стали обачнішими, а сам бокс — чистішим* (з газ.).

ПІДКОРИГО́ВУВАТИ, *рідше* **ПІДКОРЕГО́ВУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ПІДКОРИГУВА́ТИ,** *рідше* **ПІДКОРЕГУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що.* Додатково або частково коригувати. *Одного разу ти починаєш перейматись чужими ідеями, впускаючи їх на свою територію, підпорядковуєшся чужому ритмові, підпадаючи під нього, підкореговуючи під нього свою міміку й свої рухи* (С. Жадан); *Базові моделі офісних меблів виробники підкориговують під потреби й особливості ринків різних регіонів світу* (із журн.); *Я не декан, а батько. Крім того, він* [Едик] *поступає не на філологію, а на медицину, — спробував підкорегувати себе, але одразу ж збився з орієнтиру* (Ю. Мушкетик); *Я не великий фахівець з музики, та деякі свої нинішні висновки вже готовий був підкоригувати* (А. Кокотюха); * Образно. *Віруньчиного погляду не уникло, як, пояснюючи це товаришеві, Лобода водночас і вивчав його: кортіло, видно, "генієві" наперед вгадати, як той поведеться в питанні про собор, щоб і собі відповідно підкорегувати паруси* (О. Гончар).

ПІДКОРИГУВА́ТИ *див.* **підкориго́вувати.**

ПІДКОРИ́ТИ *див.* **підкоря́ти.**

ПІДКОРИ́ТИСЯ *див.* **підкоря́тися.**

ПІДКОРИ́ШНИК, а, *ч.* Те саме, що **пищу́ха**[1]. *З якогось дерева невидима пташина струшує мелодійний передзвін.* — *Романе, а це яке диво так виспівує?* — *Підкоришник* (М. Стельмах); *Пищуху називають ще підкоришником. Я бачив мудро складене гніздечко. На гілочках, упертих у стінки дупла, вив'язано волокна лубу, а вище — мох, пір'я, шерсть, кокони павуків* (М. Дочинець).

ПІДКО́РКОВИЙ, а, е, *анат.* Який міститься під корою головного мозку. *Основну масу великих півкуль складають підкоркові ядра, а також підкоркова біла речовина* (з навч. літ.).

ПІДКО́РМ, у, *ч.* Додатковий корм для тварин, бджіл, птахів і т. ін. *Розроблений комплексний мінеральний підкорм значно змінює якість трав'яного раціону, збільшує його ефективність* (з наук. літ.); *— Інколи трапляються випадки, що не збирати мед потрібно, а самому нести підкорм бджолам, — говорить відомий бджоляр* (з газ.); *Вапняк можна використовувати як додаток до кормів (у разі нестачі кальцію) для тварин, а також як підкорм для риби* (з мови реклами).

ПІДКОРМИ́ТИ *див.* **підко́рмлювати.**

ПІДКОРМИ́ТИСЯ *див.* **підко́рмлюватися.**

ПІДКО́РМКА, и, *ж.* 1. *рідко.* Те саме, що **підко́рмлювання** або **підко́рмлення.** *Торік добрива розсипали абияк. А тепер була підкормка* (С. Журахович); *— Так оце я й мислю: як би то механізувати підкормку? Все ж то вручну та вручну* (П. Запаренко); *Кабачки полюбляють підкормку через два тижні після висадки (до цвітіння) чи появи сходів при посіві в ґрунт* (із журн.).

2. Те саме, що **підко́рм.** *Доярки .. накидаються на свіжу пошту, мов ранні бджоли на цукрову підкормку* (І. Волошин); *— Знаєш, як їх* [птахів] *виручали? З вертольотів розкидали підкормку! .. Тільки це й врятувало їх від загибелі* (О. Гончар).

ПІДКО́РМЛЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **підкорми́ти.** *Першими днями німічні хлібороби ступали мляво і втинали небагато; згодом, підкормлені теплою юшкою і кашею, де було трохи вишкварок, випростали плечі і праця сяк-так пішла* (В. Барка); *Ділянка підкормленого добривами часнику якісно відрізняється від інших ділянок поля* (з газ.); // **підко́рмлено,** *безос. пред. Його* [А. Любченка] *дійсно підкормлено, обличчя посвіжіло, але настрій його не на висоті. Бракує йому його природньої* [природної] *стихії — Києва, за яким він видимо тужить* (У. Самчук).

ПІДКО́РМЛЕННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **підкорми́ти.** *Весняне підкормлення бджіл цукровим сиропом позитивно впливає на їхнє здоров'я і продуктивність* (з навч. літ.); *На стадіоні завершили підсівання трави та підкормлення кореневої системи газону* (з газ.).

ПІДКО́РМЛЮВАННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **підко́рмлювати.** *Щедре підкормлювання карасів гарантує гарний улов* (з газ.); *Підкормлювання кімнатної рослини гінкго проводять комплексними добривами з моменту появи перших листочків і до пожовтіння листя* (з навч. літ.).

ПІДКО́РМЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДКОРМИ́ТИ,** ормлю́, о́рмиш; *мн.* підко́рмлять; *док., кого, що, рідко.* Те саме, що **підгодо́вувати.** *Коли все розвантажили, підводчики підкормлювали лише коні, приходили прощатися і один за одним, вже порожняком, трусилися до себе* (У. Самчук); *Сіяльниця .. сказала: — Дай землі, то й вона тобі дасть!.. Ми добривами підкормимо плантацію* (П. Автомонов).

ПІДКО́РМЛЮВАТИСЯ, юю́ся, юєшся, *недок.*, **ПІДКОРМИ́ТИСЯ,** ормлю́ся, о́рмишся; *мн.* підко́рмляться; *док., рідко.* 1. Те саме, що **підгодо́вуватися.** *Люди вже три дні не мали теплої страви й навіть не бачили своєї кухні. Підкормлювалися, хто чим міг* (У. Самчук); *Лісівники поставили для козуль годівницю, і звірятка спускаються сюди підкормитися* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **підко́рмлювати.** *Частина бджолиних сімей буде підкормлюватися попередньо заготовленим сиропом* (з газ.).

ПІДКО́РМОВИЙ, а, е. Признач. для підкорму, підкормлення. *Підкормові годівниці для великої рогатої худоби можуть бути багатосекційними, знімними або пересувними* (з навч. літ.); *Привабливими для козуль будуть підкормові майданчики, розташовані на узліссях, галявинах, у високостовбурних малосніжних сосняках* (із журн.).

ПІДКОРОВИ́Й, а́, е́. 1. Який міститься, живе під корою (у 1 знач.). *Сосновий підкоровий клоп заселяє чисті соснові культури у віці від чотирьох до сорока років, але найбільшої чисельності набуває, коли дерева мають вік близько 20 років* (з навч. літ.).

2. *геол.* Який відбувається під земною корою. *Глибинні (підкорові) тектонічні розломи формуються у верхній мантії на глибинах 50–60 км* (з наук. літ.); *Найбільшу небезпеку для населення, промисловості, інфраструктури практично на всій території України становлять підкорові землетруси сейсмоактивної зони Вранча, а також локальні неглибокі землетруси Криму, Закарпаття і Передкарпаття* (з наук.-попул. літ.).

3. *анат.* Стос. до кори головного мозку. *На перших етапах постнатального розвитку провідну роль в регуляції рефлекторної діяльності має не кора, а підкорові структури головного мозку* (з навч. літ.).

ПІДКОРОТИ́ТИ *див.* **підкоро́чувати.**

ПІДКОРО́ЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підкороти́ти.** *Фільм* ["Іван"] *був підкорочений, вважався напівзабороненим* (О. Довженко); *Рукави* [маминої сорочки] .. *підкорочені так, що вгорі ніби надуті білі мішечки* (І. Сенченко); *Довгорукий .. махнув котромусь із своїх дружинників, і той постукав списовищем у ледь помітні, коли пильно придивитися, двері, збиті з таких самих, щоправда, підкорочених відповідно дубових колод* (П. Загребельний); *"Планета Полин" вийшла польською, — правда, в дещо підкороченому вигляді* (О. Забужко); // **підкоро́чено,** *безос. пред. Вивчення рукописних матеріалів допомогло встановити, що текст легенди про царя Петра й Палія суттєво підкорочено* (з наук. літ.).

2. *у знач. прикм.* Коротшої, ніж звичайно, довжини. *Дивилася* [Віта] *вниз, на поділ свого плаття, рожевого, підкороченого, яке любив Йосип* (Б. Харчук); *Школярки з нахабнуватими поглядами, в підкорочених .. спідницях підсідали до водія, гиготіли з ним і ще голосніше робили пекельну музику* (І. Карпа); *Першим ішов Вороб'янінов. Зігнувши прямі кістляві плечі, в підкороченому піджачку і недоладних баронських чоботах, він ішов, як журавель, почуваючи за собою теплий, дружній погляд великого комбінатора* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова).

ПІДКОРО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДКОРОТИ́ТИ,** очу́, о́тиш, *док., що.* Те саме, що **укоро́чувати.** *Витяг* [Мехтод] *із схованки свій святковий зелений жупан, став переставляти на ньому гаплики, підкорочувати поли, уважно придивляючись до шитва почервонілим оком* (М. Пригара); *Припиняють підкорочувати бузок тоді, коли буде сформовано стійку симетричну крону* (з навч. літ.); *Штани підкоротив* [Федір] *і звузив так, що навіть дивно було: як він одягає і скидає їх?* (Д. Ткач); *Одягли її у біле вінчальне плаття, яке давно вже лежало в скрині і яке довелося трохи підкоротити* (О. Полторацький); *Вона* [шинеля] *на нього завширока та й задовга. Підкоротили, одрізавши смужку в чотири пальці для "блискавки" на ґноти* (Є. Доломан).

ПІДКО́РПУС, у, *ч., лінгв.* Частина корпусу (у 7 знач.), яка має самостійне значення. *У межах кожного стильового підкорпусу української мови формуються за ієрархічним принципом підкорпуси за різноманітними ознаками (галузь, тема, періодичне видання, автор та ін.)* (з наук. літ.); *На відміну від уже добре відомих на той час представницьких корпусів, Британський національний корпус став зібранням повних текстів із частиномовною розміткою та підкорпусом усного мовлення* (з наук.-попул. літ.).

ПІДКО́РЧИТИ *див.* **підкóрчувати.**

ПІДКО́РЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДКО́РЧИТИ,** чу, чиш, *док., що, розм.* Підгинати яку-небудь частину тіла, тулуба. *Нечіпай, не перестаючи, підганяв коника ногами. Вони звисали в нього мало не до землі, їх доводилось увесь час підкорчувати* (І. Микитенко); — *Не лежиться мені, ногу то простягну, то підкорчу* (А. Тесленко); *Тоді вмостився* [Максим] *в тій купі, як у пуховій перині, втиснувся спиною в очеретяну стіну й, скільки міг, підкорчив ноги, згорнув руки* (І. Багряний); *З лісу, підкорчивши зад, криво підкрадаються до мертвих шакали* (З. Тулуб).

ПІДКО́РЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підкóрювати.** *Коран не можна було ні перекладати іншими мовами, ні переписувати іншим письмом, тому підкорювані народи з ісламом і Кораном змушені були приймати і мову, і письмо своїх завойовників* (з наук. літ.); *Підкорюючи сусідні племена, інки залучали на свій бік еліту підкорюваних регіонів. Вони примушували їх вивчати мову кечуа, насаджували свої звичаї та вводили свої закони* (з наук.-попул. літ.); *Мрія — наче вершина підкорюваної гори — піднімаєшся вверх, аж раптом перед тобою — ще вища гора, яку треба здолати* (із журн.).

ПІДКО́РЮВАТИ *див.* **підкоря́ти.**

ПІДКО́РЮВАТИСЯ *див.* **підкоря́тися.**

ПІДКО́РЮВАЧ, а, *ч.* Той, хто підкорює кого-, що-небудь. *Гілки яблуні дедалі тоншали — одна з них угнулася під ногами, сухо тріснула, і підкорювач вершин сторч головою полетів униз* (М. Слабошпицький); *Через свою тендітну статуру Симон нітрохи не годився на роль безстрашного підкорювача інших світів* (О. Авраменко); — *Ах Морісе Джеральде, підкорювачу диких коней! Ти підкорив собі й людську душу, яка тепер довго страждатиме... може, й довіку!* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

ПІДКОРЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ПІДКО́РЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ПІДКОРИ́ТИ,** орю́, óриш, *док.* 1. *кого, що.* Силою захоплювати країну, місто і т. ін., установлюючи свою владу; завойовувати (у 1 знач.). *Простір можна підкорювати мечем, але це омана. Є спосіб надійніший. Людський талант, талант будівничого* (П. Загребельний); *Із своїм військом каган Симеон бив ромеїв під Адріанополем, підкорив собі солунську, драчську й адріанопольську феми* [області] *Візантії, військо його стояло під самими стінами Константинополя, вийшло до Босфору* (С. Скляренко); // Змушувати кого-небудь коритися чиїйсь владі, ставити в залежність від когось. *Він* [Дарій] *готовий був уже помиритися з сколотами, не підкоряючи їх, аби тільки повернутися додому без ганьби* (В. Владко); *Ідеться про братерство між народами, а не про те, щоб сильніший народ підкоряв собі слабші. Це не братерство, а насильство!* (Ірина Вільде); *Народе український! Які б не були страшні на тебе зазіхання з боку ворогів, пам'ятай одне: ти був, ти єсть, ти будеш! Нікому тебе не зламати! Нікому тебе не підкорити!* (П. Тичина); *Свята правда, що народ, який вдихнув озону свободи, вже нікому і ніколи не підкорити!* (Є. Доломан).

2. *що, перен.* Освоювати що-небудь, роблячи корисним для себе, для людства. *Як озброєний .. новітньою технікою землероб, люблячи природу, підкоряє її собі, так і поет підкоряє собі мову* (М. Рильський); *У тих переказах звучать голоси древніх даків, що силою своїх дужих рук підкоряли дику природу* (І. Пільгук); [М а л ь в а н о в:] *Ми повинні підкорити льодові простори й палючі пустині, щоб і там, на жовтих пісках, де віками біліли кості верблюдів, розцвіло нове життя, зазеленіли поля* (І. Кочерга); // Підпорядковувати що-небудь чомусь, ставити щось у залежність від іншого. *Нарешті з'явився пульсуючий біль, що підкоряє тіло й думки єдиному ритмові* (Г. Пагутяк); *Вона не зовсім розуміє, як це можна підкорити власну волю — волі колективу* (М. Руденко); // Докладаючи великих зусиль, досягати важкодоступної мети. *У Непалі вона є. Там вона на висоті — шість тисяч метрів над рівнем моря. Наші альпіністи таки підкорили ту безіменну вершину і назвали її Україною* (Л. Костенко); *Людині інколи варто забувати про домашні клопоти і отак мандрувати, відчувати, що ти вільний і розкутий, радіти, що є на світі високі гори і шумливі гірські ріки, що є вершини, які ти не підкорив* (В. Лис); * Образно. *Розпочавши своє просування в шоу-бізнесі у двадцятирічному віці, Володимир підкорив уже чимало вершин* (М. Кідрук).

3. *кого, що, перен.* Зумовлювати своїм поводженням, мовою, манерами тощо у кого-небудь схвальну оцінку, захоплення, прихильність і т. ін. *Солідний молодий узбек просто заражав своєю дужістю й підкоряв щирістю та бездоганною мовою* (Іван Ле); *І палають, ніби стиглі вишні, Владно підкоряючи собі, Губи нецiловані і грішні, Очі божевільно голубі* (В. Симоненко); *Лірика Блока вражає силою, вона підкоряє — знову ж таки підкоряє повнотою своєї правди* (І. Драч); *Він зрозумів, що одним словом підкорив цю щиру й наївну людину, і це було йому приємно* (З. Тулуб).

ПІДКОРЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *рідко* **ПІДКО́РЮВАТИСЯ,** ююся, юєшся, *недок.,* **ПІДКОРИ́ТИСЯ,** орю́ся, óришся, *док., кому, чому і без дод.* 1. Виявляти покору, коритися волі завойовника, володаря. *Русь була й не одинока. Між землями її й* [Візантійською] *імперією лежала ще одна країна, яка також не хотіла підкорятись імперії — Болгарія* (С. Скляренко); *Вінітар загинув, а його плем'я підкорилося гунам і никає по світу, не знаходячи собі ніде постійного пристановища...* (В. Малик); // Діяти за чиїм-небудь наказом, розпорядженням або згідно з чиїмсь керуванням. [Г о р л о в:] *Що ж, наказ є наказ. Я людина військова, підкорятися звик* (О. Корнійчук); *Ляня підштовхує мене заходити у вітальню, підкорююся й помічаю на дивані її батька, худого, чорнявого чоловіка в синьому спортивному костюмі* (А. Дністровий); *Сліпо .. я підкорився Антоші. Я робив усе, що він мені наказував* (І. Микитенко); *Кінь підкорився мені цілком. Возив мене так, ніби боявся скинути або розтрусити* (Ю. Збанацький); *Джура не підкорився цьому наказові, залишився керувати міською поліцією* (Б. Харчук); // Перебувати під впливом кого-небудь або під дією чогось; визнавати чию-небудь волю або якусь силу і т. ін. — *Стара, темна, личакова Росія померла й не воскресне. Такий закон природи. Йому підкоряється все живе* (О. Довженко); *Федір Данилович ніби грався з дітьми, і вони його слухали, виконували кожний його наказ, до кінця підкорялись волі старого*

вчителя (Ю. Збанацький); *Хтось підкорює вершини гір, хтось сам їм підкорюється, хтось стрибає з парашутом, .. а хтось гордо виживає в умовах кам'яних джунглів* (І. Карпа); *Знайти у собі спокій, злагоду краще, ніж страждати, підкоритись законам космосу легше, ніж суспільним* (Г. Пагутяк); *Страх бути покинутою переважав, і вона несвідомо обирала тих чоловіків, які були здатні цілком підкоритися її волі* (Н. Сняданко); // Діяти згідно з чим-небудь усталеним. *Тася почервоніла, але підкорилась звичаєві* (Л. Дмитерко); *Відступати не було куди, я підкорився поганським звичаям і поклявся небом і землею* (Ю. Логвин).

2. *тільки недок.* Пас. до **підкоря́ти, підко́рювати.** *Еверест, як правило, підкоряється альпіністами в кисневих масках. На висоті 8 км повітря розріджене і дихати дуже важко* (з наук.-попул. літ.).

ПІДКОСИ́ТИ *див.* **підко́шувати.**

ПІДКОСИ́ТИСЯ *див.* **підко́шуватися.**

ПІДКОТИ́ТИ[1] *див.* **підко́чувати**[1].

ПІДКОТИ́ТИ[2] *див.* **підка́чувати**[2].

ПІДКОТИ́ТИСЯ[1] *див.* **підко́чуватися**[1].

ПІДКОТИ́ТИСЯ[2] *див.* **підка́чуватися**[2].

ПІДКО́ЧЕНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **підкоти́ти**[1]. *Із підкоченого до столу молотарки воза великими жмутами летіла пашня* (С. Добровольський); *Йому треба було зіп'ятись на щось, але поруч була лише діжа, підкочена Флегонтом, і він став на весільну діжу* (Ю. Смолич); // **підко́чено,** *безос. пред. З обозів було підкочено до стін громохкі тарани та інші стінобитні вежі, розкарячені кидуни* [метальні машини] *метали через мури каміння й важкі стріли* (І. Білик).

ПІДКО́ЧЕНИЙ[2] *див.* **підка́чаний**[2].

ПІДКО́ЧУВАННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **підко́чувати**[1] і **підко́чуватися**[1]. *Колісні пари залізничного транспорту у визначеному порядку мають оглядатися під рухомим складом, а при підкочуванні реєструватися у відповідних журналах чи паспортах* (з навч. літ.); *При захворюваннях стравоходу іноді у хворих буває відчуття підкочування клубка до горла* (з наук.-попул. літ.).

ПІДКО́ЧУВАННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **підко́чувати**[2] і **підко́чуватися**[2]. *Медики попереджають, що модне нині підкочування джинсів у холодну пору року загрожує переохолодженням та обмороженням* (із журн.); *У комбінезоні є манжети на ґудзиках і кнопки для фіксації підкочування рукавів* (з мови реклами).

ПІДКО́ЧУВАТИ[1], ую, уєш, *недок.*, **ПІДКОТИ́ТИ,** очу́, о́тиш, *док.* 1. *що.* Котячи, наближати до кого-, чого-небудь. *Козаки .. носили порох, підкочували ядра, заряджали гармати, цілилися і, як тільки чулася команда Недайборща, стріляли з обох бортів одразу* (С. Тельнюк); *Військовий обозний зміг підкотити гармати непомітно для поляків мало не до самих мурів* (А. Кащенко); *Воротарі підкотили важкі колоди, щоб вітер не гойдав воріт, і бігцем рушили доганяти військо* (А. Хижняк); // Котячи, переміщати, поміщати під що-небудь. * Образно. — *Кораблі на морі поспішають перебігти свій шлях, щоб їх не захватив у дорозі шторм .. Бовтаються, перелітають з хвилі на хвилю, вірніш — хвиля підкочує під них свої пиняві боки* (Ю. Яновський).

2. *кого, що.* Везучи, штовхаючи візок, коляску і т. ін. або везучи когось, наближати до кого-, чого-небудь. *Я підкочую крісло, ліниво сідаю в нього, беру книжку, перегортаю й мимохіть спиняюсь на однім нарисі* (М. Івченко); — *Відчиняються ворота, і чорні коні під самі вікна підкочують чорну коляску* (М. Стельмах); [О р е с т:] *Мамо, підкоти мене до перил, я хочу дивиться на дорогу, звідси нічого не видно. (Груїчева підкочує його до того місця, де сама тільки що стояла)* (Леся Українка); *Пара найкращих панських гнідих з гуркотом підкотила до ґанку легкий ресорний візок, на якому розмістилася уся родина Гната Крикливця* (І. Муратов); *Ми підкотили скутер до будинку, приставили до стіни* (С. Жадан).

3. *розм.* Те саме, що **підко́чуватися**[1] 2. *Експрес підкочував до чергової станції* (Ю. Смолич); *Тим часом до пакгаузів, брязкаючи буферами, підкочували платформи із засніженими в дорозі верстатами та іншим обладнанням евакуйованого заводу* (Є. Доломан); *Коли мотоцикл підкочував до станції, саме відходила електричка* (Є. Пашковський); *Казанцев підкотив під корчму й спинив коні* (І. Нечуй-Левицький); *Машина підкотила до управи, кинувши світло фар на ґанок* (І. Цюпа); * Образно. *Зараз він дивився вниз з велетенської висоти: люди хвилями підкочували і відкочували, розсипаючись павутинами вулиць* (О. Ульяненко).

4. *перен., розм.* Те саме, що **підко́чуватися**[1] 6. *Михайло підходив ближче до дамби, прикладав і собі долоню дашком — і знову глуха злість підкочувала йому до серця, аж починало млоїти* (М. Матіос); *От він і прийшов, думав я, тамуючи піднесення, що аж підкочувало до горла... ось він і прийшов, цей час!* (Л. Кононович); *Наступного ранку Хома Микитович прокинувся не в дусі. Гнітюче почуття, як тільки розкрив очі, каменем підкотило до горлянки* (Я. Гримайло); *Ганнуся побачила в ньому* [вороні] *недобру прикмету, відчула якесь лихе віщування, аж млість підкотила до горла* (В. Шкляр).

(1) Підко́чувати / підкоти́ти о́чі під ло́ба (вго́ру) — від хвилювання, здивування, болю і т. ін. ховати зіниці під верхніми повіками. *Олена Петрівна забігала по кімнаті, охаючи і підкочуючи під лоба очі* (Н. Рибак); — *Ой господи, господи, за кого я тільки втопила свою голову і свої десятини! — вхопилася руками за розпатлані коси Олена, а очі так страдницьки підкотила вгору, що між повіками ворушилися тільки одні білки* (М. Стельмах).

ПІДКО́ЧУВАТИ[2] *див.* **підка́чувати**[2].

ПІДКО́ЧУВАТИСЯ[1], уюся, уєшся, *недок.*, **ПІДКОТИ́ТИСЯ,** очу́ся, о́тишся, *док.* 1. Котячись, наближатися до кого-, чого-небудь. *Підкотилося перекотиполе від вітру і до самого його* [Трохима] (Г. Квітка-Основ'яненко); *Затримавши м'яча, що випадково підкотився йому до ніг, хлопець так високо підкинув його, врівень з будинками, що дітвора весело заплескала й загукала* (В. Підмогильний); * Образно. *В його уяві промайнуло, як .. перервалася та павутина, яка припинала місяць до хреста, і стала скручуватися .. І все більшим і більшим жужмом підкочувалася до місяця* (Т. Осьмачка); *Сувій океану підкочувався до берега. Так згортають килим. Але за сувоєм була порожнеча* (В. Лис); // Котячись, потрапляти під що-небудь. *Рудольф стоїть біля вікна й дивиться, як листя .. женеться алеєю, із жалібним шелестом підкочуючись під коріння* (В. Винниченко); *Велика хвиля підкочувалася Іванові під ноги* (Валерій Шевчук); *Виліз Сезон з погреба, підібрав одне* [яблуко], *що підкотилося аж під погрібник, витер об полу* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Блискучою стрічкою підкочувався шлях під полозки, засніжені косогори полів разом з шляхом бігли назад* (С. Добровольський).

2. *розм.* Під'їжджати до кого-, чого-небудь або під щось, звичайно котячись на колесах. *Біля вокзалу була кінцева зупинка одного з трьох міських автобусних маршрутів, зрідка сюди підкочувався жовтий задиханий автобус, з якого вистрибували пасажири* (С. Жадан); *По другий бік вулиці котився візок і підкотився під ворота* (І. Нечуй-Левицький); *В блиску, грохоті і дзвоні підкотивсь якраз трамвай* (П. Тичина); *До будівлі підкотилася вантажівка* (А. Кокотюха).

3. *перен.* Підніматися вгору (про сонце, місяць). *Підкотилось сонце вище, Кукурудзу сушить* (М. Бажан); // *під що.* Наближатися до якої-небудь часової межі або до певного моменту. *Середню освіту я дістав уже тоді, коли мені підкочувалося під тридцять літ* (Остап Вишня); *Сонце підкочувалось вже під обідню пору* (А. Іщук).

4. *розм.* Швидко наближатися (про явище, подію, рідше про людей і тварин). *Бій наближався, підкочувався до міста* (К. Гриб); *Коли Кузька* [песик] *підкочується до них* [лелек] *на своїх кривих, як дужки, лапках, заливаючись дзвіночком, вони, тільки для годиться, роблять два-три широкі кроки, тоді обома ногами відштовхуються од землі і злітають* (Григір Тютюнник); *Жіночий гурт сміливо розколов чоловічий натовп і підкотився аж до ґанку* (Г. Епік); *Дмитрові до ніг підкотився кудлатий цуцик і лащився до рук, але він ногою відкинув його в потік* (С. Чорнобривець); *Лісова пожежа підкотилася до самого болота* (Ю. Збанацький).

5. *перен., фам.* Підлесливо звертатися до кого-небудь, добиваючись, домагаючись чогось. *До пана раптом тихо підкочується Вінтер і щось шепче йому на вухо* (В. Винниченко); *— Прошу зважити іще на одно. Я не питущий, отже, не підкочуйтеся до мене з чаркою* (В. Кучер); *— А ти підкотися* [до лісовиків] *де просьбою, та й могорича не шкодуй. Першим дядькам славну дамо землю. Ну, то не мені тебе вчити* (М. Стельмах); *Романові хочеться сказати дівчині щось тепле. Він підправляє кашкета, не знає, що сказати, з якого боку підкотитися* (Б. Харчук); *Відразу заприятелював* [Юра] *із лікарем, підкотився до сестрички, перекурив із контингентом коло порожнього фонтана* (С. Жадан).

6. *перен.* Про появу хворобливого, болісного і т. ін. почуття. *Перед очима її церква .. Співають херувими; а їй під груди щось підкочується, лізе з горла і так хочеться крикнути дико, не своїм голосом* (М. Коцюбинський); *Нова хвиля злості підкочувалася під серце старого гетьмана* (Б. Лепкий); *Тривога зростала, підкочувалася клубком страху до самого серця* (Іван Ле); *Вона не скрикнула, тільки сльози до горла підкотилися ще дужче, і дівчина кинулася бігти вулицею* (Б. Грінченко); *До мого ж серця знову підкотився холодок якоїсь, поки що мало усвідомленої тривоги* (О. Шугай); *Хлопець уявив собі порожній, залитий мертвим сліпучим світлом берег, і до горла в нього підкотилась нудота* (Г. Пагутяк).

7. *тільки недок.* Пас. до **підко́чувати¹**. *Вагонетки для коксівного вугілля підкочувалися за графіком* (з газ.).

О́чі закоти́лися (підкоти́лися) / зако́чуються (підко́чуються) [під лоб (під ло́ба, вго́ру)] *див.* **о́ко¹**.

◊ **Клубо́к підко́чується (підступа́є) / підкоти́вся (підступи́в) до го́рла** *див.* **клубо́к.**

ПІДКО́ЧУВАТИСЯ² *див.* **підка́чуватися²**.

ПІДКО́ШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підкоси́ти.** *Затремтіли підкошені стебла, але не падали на землю — їх, неначе поранених, підтримували вусаті колоски* (М. Стельмах); *Всі чотири степові розбійники так і не зрозуміли, звідки звалилася на них біда, полягли, мов підкошена трава* (В. Малик); *То ж тра ще якось чудуватися на якусь травинку, до квіточки нагнутися, перепросити підкошене у траві гніздечко, дослухатися по доці зозулині роки* (В. Медвідь); *Сам бачив, як упав підкошений кулеметною чергою Маковій, потім Їжак, за ним Добривечір...* (В. Шкляр); *Ляснуло кілька влучних пострілів. Кілька коней упали підкошені, але навали це не спинило* (А. Кокотюха); *Паша був подібний до підстреленого лося, високий, міцний та ніби підкошений* (Л. Денисенко).

○ **(1) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **підко́шений,** *у знач. присл.* — дуже швидко, раптово, несподівано. *Ступив крок, змахнув руками і повалився як підкошений* (К. Гриб); *Падали, ніби підкошені, граціозні косулі, підламувалися коліна у лосів, тяжко грималися об землю прадавні мамути, не розуміючи, звідки знову прийшло до них нещастя* (О. Бердник); *Висмикнувши руку з кишені, чимось важким ударив* [Малюк] *Митька по голові. Той упав як підкошений* (Г. Усач); *Він, не роздягаючись, зайшов до кімнати, не кажучи ні слова, став біля дивана, потім, як підкошений, упав долілиць і заридав уголос* (В. Шкляр); *За спиною пролунали здушені вигуки і тупіт кількох ніг. Я рвонула з усіх сил і одразу ж впала мов підкошена...* (І. Роздобудько); *Після "відбою" ми мов підкошені попадали на підвісні ліжка* (М. Кідрук).

ПІДКО́ШЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підкоси́ти** і **підкоси́тися.** *Виконком сільської ради вирішив, що порушники, на яких накладено адміністративне стягнення, можуть залучатися до робіт з підкошення трави та стрижки газонів спортивних майданчиків, територій біля пам'ятних знаків* (з газ.); *Унаслідок хвороби почалося оніміння пальців рук, підкошення ніг* (з газ.); *Упродовж багатьох віків робились спроби підкошення і повного знищення визвольного руху в Україні* (з наук. літ.).

ПІДКО́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підко́шувати** 1 і **підко́шуватися** 1. *Для регулярного догляду за пасовищем складають календарний план робіт на весь пасовищний період. У ньому зазначають дати підкошування травостою, розрівнювання екскрементів, внесення добрив, поливу* (з навч. літ.); *Підкошування рослин люцерни у фазі бутонізації допомагає знищити основну масу шкідників* (із журн.); *При розладах спинномозкового кровообігу швидко наростає слабкість ніг під час ходіння, виникає відчуття їх підкошування* (з наук.-попул. літ.).

ПІДКО́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДКОСИ́ТИ,** ошу́, о́сиш, *док.* 1. *що.* Підтинати косою, косаркою і т. ін., зрізуючи частину рослини біля основи. *Щоб зменшити небезпеку пошкодження переrослої озимої пшениці, рослини, якщо вони не розпластані, підкошують восени на одну третину висоти* (з навч. літ.); * Образно. *Підкошуючи мочар, ще деренчать автомати* (М. Стельмах); // Косити, викошувати потроху, додатково або вибірково. *Дід так штучно вмів підкошувати той лужок, що травина була в травину: рівна та густа, наче нова щітка микальна* (О. Кониський); *Кукурудзу скосив* [хазяїн] *(підкошує щодня, скільки треба) — зіп'ялася та кукурудза, що по житі посіяв... Цю скосив — удруге сорго вип'ялось... І так цілісіньке літо...* (Остап Вишня).

2. *що, перен.* Примушувати згинатися, підгинатися (перев. ноги) внаслідок безсилля, кволості, перевтоми і т. ін. *Твердо стала* [Ліда] *на ноги і ще вище підняла прапор. З плеча цівкою текло щось тепле, неприємна млость п'яни-*

ла, підкошувала ноги (М. Олійник); — *Попрошу тата, щоб музик прикликав, тоді й ти потанцюєш... — Ні, панночко, я ще не можу... хворість з'їла мою силу і підкосила мені ноги* (А. Чайковський); // *кого, що.* Позбавляти когось сили, бадьорості і т. ін. *Дике зворушення запанувало над нею. Груди підіймалися високо, й серце мало не трісло. Чула, як щось підкошувало її опірну силу, коли він тяг її до себе* (О. Кобилянська); *Підкошувала мене нова журба і тривога: я не знала, що з Миколою* (Ірина Вільде); — *І так кепські справи, а ти хочеш нас зовсім підкосити — це ж стільки грошей за дошки ще треба доплачувати* (М. Слабошпицький); *З тифом жарти кепські. Підкосив мене, капосний, остаточно. Загалом пролежав вісім місяців* (М. Андрусяк); // *перев. док., кого, у сполуч. зі сл.* с м е р т ь, к у л я *і т. ін.* Ранити або заподіювати смерть чи призводити до неї. — *Де та смерть поділася?!. Дітей усіх викосила, а за нас і забула. — Хай вона краще вашого пана підкосить, — похмуро кидав хтось із козаків* (З. Тулуб); // *безос.* — *Ми читаємо ваші статті в газеті. Навіть у госпіталі читали, — мовив Прокіп. — Правдиво. Ось хай вони скажуть. Ви описали той бій, у якому оце нас і підкосило* (В. Кучер); *Рвонувся* [Родик] — *ноги підкосило. Розпластався, лежав.., слухаючи, як затихає власне дихання* (О. Ульяненко).

◊ **Підру́бувати (підрі́зувати, підрізá́ти, підко́шувати** *і т. ін.)* / **підрубá́ти (підрі́зати, підкоси́ти** *і т. ін.)* **на пні** *(рідко* **на пню)** *див.* **підру́бувати.**

ПІДКО́ШУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПІДКОСИ́ТИСЯ,** о́ситься, *док.* 1. Згинатися, підгинатися від безсилля, кволості, перевтоми і т. ін. (перев. про ноги). *Блоха довго не міг вимовити слова. Стояв блідий, як мрець, руки дрижали, коліна підкошувались* (В. Гжицький); *Машталір .. колошматить із такою швидкістю, що довгань не встигає захищатися, його тіло підкошується, обм'якає й стікає, як тісто* (А. Дімаров); *У ворона, що довірливо опустився на дзеркальну поверхню, підкошувалися від несподіванки лапки, і він падав* (О. Чорногуз); *Вона* [мати] .. *вже сама чує, що от-от підкоситься на місці, як стеблина* (В. Барка); *Ноги підкосились, здригнули руки й випустили додолу скриньку* (Б. Антоненко-Давидович); *Перехрестився* [Яків], *молитву прошептав, і коліна тепер вже мовби самі підкосилися* (В. Лис).

2. *тільки недок.* Пас. до **підко́шувати** 1. *Випасання худоби проводять до повного поїдання травостою, нез'їдені рослини підкошуються, згрібаються й вивозяться* (з навч. літ.).

ПІДКРАДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., що і без прям. дод., розм.* Красти, обкрадати потроху, частинами. — *То на ліки пішло, то брали добрі люди за якусь колись-то позичку, а то й підкрадали, так що Векла, з багатої на усе село, у чім стояла, у тім і перейшла до Миколи* (Г. Квітка-Основ'яненко); * Образно. *Вокзал наполовину підкрадав світло* (О. Ульяненко).

ПІДКРАДА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПІДКРА́СТИСЯ,** а́дуся, а́дешся, *док.* Крадучись, непомітно наближатися до кого-, чого-небудь. — *Тихо, — каже пані. — Подивимось, що вона робить. Стали вони підкрадатись .. Одарка лежить, зложила руки під голівку, бліда-бліда* (Марко Вовчок); *Підкрадаючись до алеї, хлопець тримався в тіні дерев* (М. Кідрук); *Тільки Тарасик підкрався до кошичка, а Івасик почув, що хтось ззаду до кошичка добирається, та й озирнувся* (М. Коцюбинський); *Якось уночі, коли після відлиги знялася завірюха, до сарайчика підкрався старий вовк* (О. Донченко); * Образно. *Стиха підкрадався теплий дрібний дощик* (Л. Смілянський); *Підкрались* [хвилі] *і вдарили раптом в борти, потрясли корабель наш* (Леся Українка); *Бідненький мій ліс, він зовсім задубів! Він ждав мене і думав про розлуку. Вже листопад підкрався з-за дубів і гай знімає золоту перуку* (Л. Костенко); // Непомітно входити в довір'я до кого-небудь (звичайно з підступною метою). *Старому інколи здавалося, що син заглядає йому в душу, до серця підкрадається, читає те, що старий думає* (М. Томчаній); *А той, тихий та тверезий, Богобоязливий, Як кішечка підкрадеться, Вижде нещасливий У тебе час і запустить Пазурі в печінки* (Т. Шевченко); // *перен.* Підступати впритул до чого-небудь (про рослинність, рельєф і т. ін.). *Крутояром, ліском, що підкрадався до самісінького Жежериного обійстя, вони підійшли незримі й нечутні, і їх поглинула темна хата глитая* (В. Речмедін); *Пустеля підкралася аж до стін, засипала підніжжя споруд і з'їла частку їхньої вертикальної величі* (В. Єшкілєв); // *перен.* Поступово наближатися, підходити, наставати за існуючими законами, незалежно від чиєї-небудь волі. *Мовчали. Навкруги стояла тиша. — Зима підкрадається, — порушив її раптом Довбуш. — Де ти думаєш зимувати, Фоко?* (В. Гжицький); *Сон підкрадався до нього поступово, непомітно, і він скоро заснув* (В. Кучер); *Там непомітно підкралося літо: з ясними днями, з теплими дощами, коли земля аж розбухає од зелені* (А. Дімаров); // *перен.* Непомітно, поступово оволодівати ким-небудь, опановувати когось (про думки, почуття і т. ін.). *Коли часом на самоті підкрадалася зрадлива думка про щастя, про майбутнє, негайно ж гнала* [Люба] *її геть* (Іван Ле); *До неї* [Аліни] *підкрадається той панічний страх, який відчуває жертва перед удавом* (Дара Корній); *Все разом не давало Семенові снувати далі чорні думки: йому підкралася під серце легенька жалість* (Л. Мартович); *Може, справді пора в Києві сісти, забезпечити границі, навести лад і володарювати в мирі? Уперше цей сумнів підкрався до буйного княжого серця* (Б. Лепкий); *Непомітно підкралася думка про те, що він* [козак] *якось швидко обезводів і може загинути* (Г. Колісник).

ПІДКРА́НОВИЙ, а, е, *техн.* Розміщений під краном *(див.* **кран**[2]**)**, признач. для нього, його опори, переміщення і т. ін. *Щоб уникнути деформацій підкранових конструкцій і запобігти аваріям, передбачено регулярний геодезичний контроль, який дозволяє одержати інформацію про фактичне положення рейкових осей і ходових коліс кранів* (з наук. літ.); *Підкрановий шлях — це пов'язані між собою металеві конструкції, які забезпечують плавне ковзання промислових кранів по підкранових рейках* (з навч. літ.).

ПІДКРА́СИ́ТИ *див.* **підкра́шувати.**

ПІДКРА́СИ́ТИСЯ *див.* **підкра́шуватися.**

ПІДКРА́СТИСЯ *див.* **підкрада́тися.**

ПІДКРА́ШЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **підкра́си́ти.** *Невеличкі повні і рум'яні губи виглядали на тім блідім тлі* [обличчя] *мов підкрашені карміном* (І. Франко).

ПІДКРА́ШУВАННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **підкра́шувати.** *Ягоди бузини червоної використовують для підкрашування вин, надання вину мускатного смаку* (з навч. літ.); *Сік калини використовують для підкрашування багатьох харчових продуктів* (із журн.).

ПІДКРА́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДКРА́СИ́ТИ,** а́шу́, а́сиш, *док., що, рідко.* Те саме, що **підфарбо́вувати.** *Читаючи Ваші* [М. Коцюбинського] *в Галіції* [Галичині] *видані*

праці, я — грішним ділом — думав, чи не видавники [видавці] *взялися підкрашувати їх своїми барвами?..* (Панас Мирний); *— Дорогий товаришу, і це не туман ми бачили? Не підкрасили картину? — питає* [селянин]. *— Правду не треба підкрашувати, — відповідаю* (М. Стельмах); *Треба буде прихопити шафрану, щоб підкрасити пироги з грушами, взяти мускатних горіхів, фініків* (В. Коптілов, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПІДКРА́ШУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПІДКРА́СИ́ТИСЯ,** ашу́ся, а́сишся, *док.*, *рідко.* 1. Те саме, що **підфарбо́вуватися** 1. *Біля дзеркала в гардеробі можна поправити зачіску, підкраситися, зав'язати краватку* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **підкра́шувати.** *У всіх хатах і дворах аж варилося. Там підправлявся тин, там підмазувався причілок, підкрашувалися ворота, квітчалася стріха зеленим гіллям* (Г. Хоткевич).

ПІДКРА́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДКРА́ЯТИ,** а́ю, а́єш, *док.*, *що, розм.* Краяти трохи або додатково. *Матвій .. підкраює та підкраює хліба, сала, підсовує* [Григорчукові] *огірки* (У. Самчук); *— Та ви їжте і пийте, я собі говорю, може, хліба ще підкраяти?* (В. Яворівський).

ПІДКРА́ЯТИ *див.* **підкра́ювати.**

ПІДКРЕ́СЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підкре́слити.** *Варто зупинитись на підкреслених мною місцях з цієї ноти* (В. Винниченко); *Романенко уважно раз і другий раз прочитав підкреслені кольоровим олівцем рядки в передовій статті* (С. Журахович); *Злополучна замітка була обведена червоним олівцем, а заголовок "Не потурати бракоробам" був двічі підкреслений* (А. Хижняк); *Зв'язок між окремими підкресленими ним фразами чи недоліки, знайдені автором ідеї у них, так і залишилися для нас таємницею* (Н. Сняданко); *Прозора тиша стояла над селом, і, підкреслене тією тишею, лунко слалось низиною ритмічне чахкання мотора* (В. Козаченко); // **підкре́слено,** *безос. пред.* *— Ти зв'яжися із ним... У візитці підкреслено офісний телефон* (В. Єшкілєв); *Цими козаками, що скажено неслися, .. так було підкреслено безмежність, простір і дичину, що непомітно проймав страх і захоплення* (Ю. Яновський); // *у знач. ім.* **підкре́слене,** ного, *с.* Те, під чим проведена риска. *Гонтар іще раз перечитав підкреслене й замислився* (Яків Баш); *Валерій Петрович почав читати підкреслене* (В. Єшкілєв).

2. *у знач. прикм., перен.* Який указує на важливість чого-небудь порівняно з іншим. *У школярів, особливо старших класів, з'являється підкреслений вираз заклопотаності* (О. Донченко); *— Лізо! — навздогін гукає* [Аркадій], *і коли в дверях .. з'являється дружина, він їй .. з підкресленою пошаною передає листа* (М. Стельмах); *Пригадую лише, що мене таки тішила його підкреслена ввічливість* (В. Лис).

ПІДКРЕ́СЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **підкре́слений.** *Зміна накреслення тексту (курсив, жирність, підкресленість) у гіпертекстовій мові позначається спеціальними тегами* (з навч. літ.); *Іван Ярош повільною ходою вийшов до стола. Тримається упевнено, навіть підкреслено упевнено. Але саме оця підкресленість і видає його хвилювання* (А. Головко); *Ця підкресленість* [байдужості до його присутності] *є показником, що всі думки й вся увага всього вагона в цім кутку біля Андрієвого обличчя* (І. Багряний); *Для інженерів, яким доводилося щодень мати з ним* [головним інженером] *справи по роботі, в отій свідомій підкресленості ховалося невміння чи й небажання головного вислухати будь-яку думку* (П. Загребельний).

ПІДКРЕ́СЛЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **підкре́слити.** *Що таке похвала? У кращому разі це непотрібне підкреслення безперечного, в гіршому — це зайвий доказ, що з приводу тебе думки розійшлися, про тебе хтось висловлювався зневажливо і тебе слід підтримати похвалою, підбадьорити, бо тебе лає більшість* (В. Домонтович); *Євпраксія збагнула, що Матильда вживає вислів "Ми з... " не для підкреслення власної малості й незначності — навпаки, у ній промовляє жорстока власниця* (П. Загребельний).

2. Те, що підкреслене в тексті. *Помітив* [Гоголь]: *розгонисте письмо Пушкіна в кількох місцях підкреслене було червоним олівцем. Щось знайоме привиділося в цих підкресленнях. Невже цензура?* (О. Полторацький); *Я розумів, що підкреслення в книжці Аліса робила не випадково, а вельми продумано* (О. Шугай); *Ноти, які були в нас перед очима, мали певні знаки, які були зрозумілі лише нам, то могли бути якісь крапочки, ляпки чи підкреслення* (Ю. Винничук).

ПІДКРЕ́СЛЕНО. Присл. до **підкре́слений** 2. *— Може, й мені дещо не подобається в тобі! — підкреслено мовила мати* (А. Головко); *Виходячи, Шафорост підкреслено з вдячністю потискував руку Надії* (Яків Баш); *Дядько Ханс підкреслено ввічливо привітався до гості* (А. Хижняк); *По телефону Приймак завжди розмовляв підкреслено офіційно, навіть з дружиною* (В. Дрозд); *Все, що йшло не від нього, пан Лойко підкреслено зневажав* (М. Дочинець); *Його* [Василя] *серйозно дратували ці пачки незнайомих виразів і підкреслено байдужі інтонації* (І. Карпа).

ПІДКРЕ́СЛИТИ *див.* **підкре́слювати.**

ПІДКРЕ́СЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підкре́слювати.** *Наступний абзац І. Багряний окреслив олівцем на берегах, а також не обійшовся й без підкреслювання в тексті* (О. Шугай); *Солодко було дівчині почувати, що саме з нею він ділиться поглядами, а чути повсякчасне підкреслювання, що ось те й те в його світогляді змінилось, відколи її покохав, було Марті за найвище щастя* (В. Підмогильний).

ПІДКРЕ́СЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДКРЕ́СЛИТИ,** лю, лиш, *док.*, *що.* 1. Проводити риску під яким-небудь текстом, словом і т. ін., виділяючи щось. *Аркадій Валеріанович ще раз перечитує листа, помічає в ньому помилки на "ять", червоним олівцем жирно підкреслює їх і ставить внизу оцінку — двійку* (М. Стельмах); *Вона пробувала залишати на столі яку-небудь книгу чи журнал, де підкреслювала фразу, чи навіть склад, попередньо довго вивчаючи їх, з тим, щоб наступного дня перевірити знову* (Ю. Іздрик); *Гнат заглянув до справи, підкреслив щось у ній олівцем* (Григорій Тютюнник); *З дня на день очікується велика партія корветів, фрегатів, легких есмінців і крейсерів, — вона підкреслила добре доглянутим нігтем рядок на дисплеї* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. *перен.* Наголошувати на чому-небудь, виділяючи його як значніше, важливіше за інше (звичайно у викладі). *В своїх творах сучасникам своїм Шевченко підкреслював, що вони є діти славних батьків, борців за волю батьківщини — діти Кривоноса, Богуна, Наливайка* (П. Тичина); *Митя в усіх своїх працях підкреслює, що найбільша небезпека саме в таких "лібералах" і молоді треба йти іншим шляхом* (О. Іваненко); *Від риторичної прози йде традиція уживання називних окличних речень, які передують розповіді, і*

риторичних запитань, покликаних підкреслити певну авторську думку (В. Русанівський); // Виділяти інтонаційно з певною метою під час розмови. — *Чурррганка! — вимовив Павлусь, підкреслюючи "р" у цьому слові* (О. Донченко); *"Дурепа" — це тяжка образа для Фросі. Вона спалахнула вже, але роблено спокійно повертає обличчя й з несхованою злістю питає: — Ну, та й чого ти губищі свої надула? "Губищі" підкреслює. "Губищі" для Горпини образа* (А. Головко); *— Тепер усім нелегко. Мені особливо. Ви це знаєте, як ніхто. — Слова "як ніхто" Ковбик підкреслив, ніби виділив їх жирним шрифтом* (О. Чорногуз); // Виявляти своє ставлення до кого-, чого-небудь поведінкою, діями і т. ін. *Горленко почував себе ні в сих ні в тих. Хоч його симпатії були на козацькому боці, але він зовсім не бажав підкреслювати цього* (З. Тулуб); *Він ніколи не затримувався надовго біля будь-чиєї роботи. Всім своїм виглядом він ніби підкреслював свою зневагу до тих, кого оце мусив навчати* (Ю. Збанацький); *Два павині пера на своєму тюрбані прикрасив* [Селім] *великими рубінами, знову ж таки підкреслюючи, що не поділяє уподобань свого батька* (П. Загребельний); *— Мені приємно подарувати вам цю різьблену шафу моєї роботи .. Це просто моє щире бажання хоч чим-небудь підкреслити повагу і симпатію до вас* (О. Довженко); // Робити що-небудь яскравішим, помітнішим і т. ін. порівняно з чимсь. *Інколи десь недалечко одноманітно постукував молоточком по корі дятел. Але ці звуки ще більше підкреслювали нашорошену тайгову тишу* (О. Донченко); *Одинокий промінь тільки підкреслював м'яку, затишну півтемряву* (В. Собко); *Які там сльози! Хмари лебедині Плили над нами, струмувала даль, І вірилось, що лиш на те людині, Щоб радощі підкреслити, печаль* (М. Рильський); // Увиразнювати, відтінювати що-небудь, перев. у протиставленні чомусь. *Зелене світло настільної лампи падало на обличчя генерала, підкреслювало глибокі зморшки на лобі, сивину волосся* (І. Багмут); *Його* [повстанця] *справжню чоловічу вроду підкреслювало гладенько поголене лице* (А. Кокотюха); *Щоб не намочити волосся, Терезка підібрала його під голубу гумову шапочку, і це підкреслило ніжно-округлі обриси плечей і шиї* (М. Томчаній); *Вона була привабливою, знала про це і, як усі жінки, намагалася підкреслити цю привабливість навіть ходою, ступаючи ліниво і пругко, кокетливо вигинаючи тонку талію* (О. Сизоненко).

ПІДКРЕ́СЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ПІДКРЕ́СЛИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Ставати підкресленим. *Якщо введене слово на екрані підкреслилося червоною хвилястою лінією, це може означати помилку в написанні цього слова* (з навч. літ.); *Після проведення контурної пластики підборіддя клієнтки стало більш жіночним, підкреслився чіткий контур обличчя* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **підкре́слювати.** *Основні терміни, що вводяться, виділяються жирним шрифтом. Це стосується і математичних формул; найважливіші терміни підкреслюються* (з навч. літ.); *Таке обмеження сфери творчості* [сільським побутом] *не раз підкреслювалось не тільки критикою, але й інтелігентним читачем* (М. Коцюбинський).

ПІДКРИ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Час від часу викрикувати що-небудь, заохочуючи цим когось до дії або супроводжуючи власні дії. *Я їй розказувати, а вона сміятись та радіти, та підкрикувати* (Марко Вовчок); *Маруся стане на .. камінь і гойдається, як дитинка, сама собі підкрикуючи; великий камінь то плюсне краєм у воду, то вирне знов, то плюсне, то вирне* (Г. Хоткевич); *Так навчив Коснятин кричати кільканадцять заводіяк, а відомо, що натовп легко підхоплює те, що йому непомітно підкрикують у саме вухо* (П. Загребельний).

ПІДКРИ́ЛЛЯ, я, *с.* Спідня, нижня поверхня крила птаха. *Сліпучо-білі їхні* [лебедів] *підкрилля, шелест повітря, зрушеного величавим вимахом крил, мудра ота неякливість, довіра до людини — все це розбурхало Ользі душу* (О. Гончар); *Сухе тепло, що дихало з комина, приємно лоскотало йому* [воронові] *підкрилля, тут можна було сидіти хоч і до ночі* (В. Шкляр); * Образно. *Україно моя, напливає загрозлива туча і дзюбаті шуліки з чужої, як смерть, сторони. В них на крилах не зорі барвисті, веселі, гарячі, — На підкриллі в них бомби і чорні зловісні хрести* (А. Малишко).

ПІДКРИ́ЛОК, лка, *ч.* 1. Те саме, що **підкри́лля.** *Топ приніс .. з дюжину чубатих попугайчиків із родини парнопалих, завбільшки з голуба: їхнє оперення яскраво-зелене, підкрилки малинові, а знизу чубчика — білий пружок* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); *При перевірці пунктів забою птиці аудитору слід враховувати особливості побічної продукції (пух, пір'я, підкрилки, нестандартні тушки, субпродукти), яку оцінюють за цінами можливої реалізації* (з навч. літ.).

2. *техн.* Захисний кожух, який встановлюють під колісними арками (крилами) транспортних засобів для захисту від грязі, пилу, снігу і т. ін. *В арках передніх коліс і в задній частині арок задніх коліс автомобіля часто встановлюють пластикові підкрилки, які захищають кузов від абразивного впливу піску і каменів, що відкидаються колесами* (з навч. літ.); *Павло зупиняв машину біля кожної .. групи* [поранених] *і забирав у кузов найважчих... Вони обліпили машину мало не з усіх боків. Чіплялися на борти й на підкрилки* (В. Кучер); // Пристосування на крилі літака для збільшення його підіймальної сили. *У момент відриву літака від землі або трохи пізніше висуваються підкрилки* (з навч. літ.); *Ще на 400 метрах над рівнем землі починається захід на посадку: літак "прицілюється" на злітно-посадкову смугу, випускає шасі, підкрилки, закрилки, гальмує* (із журн.).

ПІДКРИ́ЛЬНИЙ, а, е. Який розміщений під крилом кого-, чого-небудь. *Пробу крові у птахів беруть із підкрильної вени або з гребеня* (із журн.); *Озброєння літака розміщується на шести підкрильних вузлах підвіски* (з газ.).

ПІДКРІПИ́ТИ *див.* **підкрі́плювати.**

ПІДКРІПИ́ТИСЯ *див.* **підкрі́плюватися.**

ПІДКРІ́ПЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підкріпи́ти.** *Поміж сумних руїн лишав він своїх рідних, ожилих, збадьорілих побаченням, підкріплених невеличкими запасами, які ми їм залишили* (М. Бажан); *Творчість безмежна і різноманітна, .. і ніякий ні талант, ні геній нічого не зробить в мистецтві, якщо не буде підкріплений знаннями не тільки специфіки цього мистецтва, а найперше і найголовніше — знанням життя* (О. Довженко); *Мусій сказав туркам, що він математик, астроном і зодчий. Щоправда останнє звання його ще не підкріплене ділом...* (С. Тельнюк); *Я знав: уранці теорія буде підкріплена фактом* (І. Роздобудько); // **підкрі́плено,** *безос. пред. Опришків пов'язано, Петрія увільнено, підкріплено, а його рани зав'язано так, що міг іти разом із стражниками* (І. Франко).

ПІДКРІ́ПЛЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **підкріпи́ти.** *Він* [князь] *повертався назад, вичитував слова для підкріплення своїх великих замірів, прагнув одігнати від себе суєтне* (П. Загребельний); *В підкріплення своїх слів пан Серм'яжний рвонув на грудях свою білу сорочку* (І. Роздобудько); *— А тобі, Іваку, дарую цю кобзу, — грай, синку, на радість козакам та для підкріплення їхніх сердець!* (В. Малик); [Писар:] *Ти принеси нам, що там маєш доброго випити та й закусити..* [Рахміль:] *Я зараз! Я зараз принесу дещо для підкріплення!* (І. Франко).

2. Військові частини, які використовують або призначають для підтримки (звичайно в бою). *Не чекаючи на повний склад підкріплення, командування фронту звеліло солдатам і офіцерам армії Глазунова перейти Дніпро* (О. Довженко); *Звикши бачити святиню полку в голові колони, телефоніст сподівався і на цей раз побачити за прапороносцями колону бойового підкріплення* (О. Гончар); *З приходом літа всі зрозуміли, що настали вирішальні дні великої Північної війни. Король стомився чекати на шведські підкріплення* (Г. Колісник); *Візантійці змогли нарешті перевести дух, підкріплення значно зміцнило їхні сили* (В. Чемерис).

ПІДКРІ́ПЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підкріплювати.** *Час від часу звідкись долинали звуки акордеона, підкріплювані несміливим співом* (Ю. Іздрик); *Розуміння слова як одиниці з позиційною самостійністю (рухливістю в реченні, часто підкріплюваною, крім того, лінійною цілісністю) визнається багатьма вченими* (з наук. літ.); *Політична безвихідь селян, підкріплювана жорстокими репресивними діями влади, була настільки великою, що вони заради самозбереження змушені були "добровільно" поповнювати лави колгоспників* (з наук.-попул. літ.).

ПІДКРІ́ПЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підкріплювати.** *Загалом набір корпусу судна ще був у доброму стані і потребував лише незначного ремонту та підкріплювання* (із журн.); *Встановлено, що без підкріплювання умовні рефлекси можуть затухати і зникати* (з навч. літ.).

ПІДКРІ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, **ПІДКРІПЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ПІДКРІПИ́ТИ,** іплю, іпиш; *мн.* підкріплять; *док.* 1. *кого, що.* Підтримуючи кого-небудь, збільшувати силу, міць і т. ін. *Як старший із братів моїх, Я підкріпляти мусив їх, Щоб духу котрий не згубив. І всяк по змозі те ж робив* (П. Грабовський); *Надія тверда Хай тебе підкріпля І в розумне життя Повсякчас направля* (В. Самійленко); // Зберігати, тримати в певному стані, в потрібному вигляді. *Якщо вироблений слиновидільний рефлекс на світло у тварини не підкріплювати годуванням, світло втратить значення умовного рефлексу* (з навч. літ.); *Великої радості се* [знайдене золото] *нам не принесло, зате підкріпило наші статки* (М. Дочинець).

2. *кого, що, розм.* Додавати собі сили, бадьорості завдяки відпочинку, їжі, напоям, сну і т. ін. *— Спробуй питво, що підкріплює наші сили в святині* (Н. Королева); *Колісник аж увечері кинувсь. Його сон хоч і підкріпив, та не вернув спокою; на лиці зосталися сліди важких дум, пережитого лиха* (Панас Мирний); *Чарка горілки, горщик молока і кусень хліба підкріпили панича* (І. Франко); [Настасія Юліанівна:] *Ти приїхала сюди підкріпити здоров'я* (Л. Смілянський); *Ситна вечеря так підкріпила козака, що він готовий був дертись на перший-ліпший бастіон* (С. Добровольський).

3. *що, перен.* Підтверджувати що-небудь фактами, цифрами, доводами і т. ін. *Все те в нього* [Лазаря] *виходить гарно, переконливо, підкріплює свої думки біблейськими притчами, знає напам'ять Євангеліє, хоча і неписьменний* (Ю. Хорунжий); *Правителі підкріплювали свою гостинність безоплатними дарунками — грошима, коштовностями, землями, — співрозмірними з вартістю наданих послуг* (О. Авраменко); *М. Грушевський синтезував різні погляди на явище козаччини, розвинув їх, підкріпивши джерельними матеріалами, призбираними цілими поколіннями дослідників* (з наук. літ.).

ПІДКРІ́ПЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, **ПІДКРІПЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.*, **ПІДКРІПИ́ТИСЯ,** іплюся, іпишся; *мн.* підкріпляться; *док.* 1. Ставати сильнішим, міцнішим завдяки чиїйсь підтримці. *Відверни гнів від мене і я підкріплюся, перше ніж відійду, і не буде мене!* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

2. *розм.* Зміцнювати свої сили, ставати бадьорим, відпочивши, поївши що-небудь, випивши чогось і т. ін. *Проїжджаючи мостом, ви ще раз глянули на чисту річку, де ви купалися, на зелену долину, де ви вилежувались та підкріплялися* (Панас Мирний); *— Якби бурячки, — жаліється стара, — можна б зварити і дати по одному: нехай підкріплюються діти в перерві* (В. Барка); *Мобілізовані вештались із котомками за плечима; деякі сиділи біля рундука, чекаючи своєї черги, та підкріплялись домашніми харчами* (Григорій Тютюнник); *— Ще малий, навчишся колись підкріплятись у всього, що лиш забачиш оком — хай то бузина, вовче лико чи буяхи* [лохина], *бо все живе має силу й ладне своєю силою поділитися з людиною* (Є. Гуцало); [Виборний:] *Випили по одній, по другій, по третій, холодцем та ковбасою закусили, та вишнівки з кварту укутали, та й, як то кажуть, і підкріпилися* (І. Котляревський); *Коли настала пора підкріпитись, Оленчук нагодував офіцера із власного вузлика* (О. Гончар); *Мама залишає крихти їжі по кутках, щоби татко міг підкріпитися* (Ю. Винничук).

3. *перен.* Підсилюватися або підтверджуватися фактами, цифрами, доводами і т. ін. *Те, що знав Бачура з преси, з публічних лекцій, з власного життя.., тепер підкріплювалося науково* (М. Чабанівський); *Наша пам'ять про славне минуле українського козацтва повинна підкріплюватися добрими справами* (з газ.); *Мрії мої про вдоволення підкріпились ще чутками, з якими оплесками прийнята була ця опера* ["Енеїда"] *на петербурзькому театрі* (І. Пільгук); *У Німеччині проти умов праці в концерні зчинилося справжнє повстання, що підкріпилося кампанією в пресі* (з газ.).

4. *тільки недок.* Пас. до **підкріплювати, підкріпля́ти.** *У світі багато написано на духовні теми, але дуже мало є творів, у яких духовне підкріплюється фізичним* (М. Руденко); *Московська брудна лайка підкріплюється довгими автоматними чергами над головами ледь теплих в'язнів* (М. Андрусяк); *Я виставляв на овиді палиці і здаля заміряв нахил глибини рівчаків. Робота йшла гаразд, підкріплялася свіжою силою* (М. Дочинець); *На інтегрованих уроках активніше засвоюються знання учнів про фізичний та соціальний світ, що підкріплюється специфікою мотивованої діяльності у спілкуванні та грі* (з навч. літ.).

ПІДКРІПЛЯ́ТИ *див.* **підкріплювати.**

ПІДКРІПЛЯ́ТИСЯ *див.* **підкріплюватися.**

ПІДКРО́ЇТИ *див.* **підкро́ювати.**

ПІДКРО́КВЯНИЙ, а, е. Розміщений під кроквами. *Надійність всієї покрівельної системи повною мірою залежить від міцності несучої крокв'яної й підкроквяної конструкцій* (з навч. літ.); *Якщо споруда зводиться із залізобетону, то установлення підкроквяної ферми є обов'язковим* (із журн.).

ПІДКРОХМА́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підкрохма́лити.** *Він і прийшов останнім, коли всі зібралися в конторі за столом, а Цезар, вбраний з такої нагоди в чистий, підкрохмалений фартух, подавав страви* (А. Кокотюха); *Підкрохмалений виріб розкладають на рушнику, розтягують до надання необхідної форми та прикріплюють до рушника шпильками* (з навч. літ.).

ПІДКРОХМА́ЛИТИ *див.* **підкрохма́лювати.**

ПІДКРОХМА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДКРОХМА́ЛИТИ,** лю, лиш, *док.*, *що.* Трохи, злегка крохмалити. *Спочатку ми підкрохмалюємо білизну, а потім акуратно випрасовуємо її* (із журн.); *Випрані гардини треба відбілити й підкрохмалити за допомогою спеціальних засобів* (з газ.).

ПІДКРО́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДКРО́ЇТИ,** о́ю, о́їш, *док.*, *що.* 1. Кроїти, припасовуючи за розміром до чого-небудь вже скроєного. *Підкроювати комір; Підкроїти деталі пояса.*

2. *діал.* Підтинати, підрізувати. — *А ти, ти хто, що смієш так, Мов з рівними, тикать зо мною? Постій лишень, пташку* [пташко], *я зараз тобі Зухвалії крила підкрою* (І. Франко); [Г а л я *(приспівує):*] *Ой ти козаче чорноусий! Чого в тебе жупан куций? — Мене дівки підпоїли Й жупан мені підкроїли* (В. Самійленко).

ПІДКРО́ЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **підкро́ювати.** *Чоловічі костюми для випускників підкроювалися в останній момент* (з газ.).

ПІДКРУТИ́ТИ *див.* **підкру́чувати.**

ПІДКРУТИ́ТИСЯ *див.* **підкру́чуватися.**

ПІДКРУ́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підкрути́ти.** *Надто підкручена годинникова пружина лопнула* (з газ.); *Біля воріт справді стояв Гнатюк. Невисокий, в солом'яній капелюсі, клинцювата борідка, підкручені вуса* (М. Олійник).

ПІДКРУ́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підкру́чувати.** *Кварталів за два від дому графа Елленберга вона* [машина] *раптом .. стає. Стає рішуче і остаточно, не відгукуючись ні на які підштурхування й підкручування доктора Рудольфа* (В. Винниченко); *Мерічка .. зайнята, як завжди, підкручуванням якихось гайок, регулюванням керма чи впорядкуванням передач* (С. Андрухович); *"А раптом я прокинуся і подумаю, а чи не піти мені на вечірку? .. Ну ось тоді й згодиться штука для підкручування вій"* (Л. Денисенко).

ПІДКРУ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДКРУТИ́ТИ,** учу́, у́тиш, *док.* 1. *що.* Крутячи, додатково закріплювати що-небудь. *Гвинтики-шпунтики, коліщата й коліщатка — підкручує їх Павлик, вдосконалює, підчищає, змазує свинячим салом* (О. Донченко); *Він таки знову щось помацав у моторі, щось наче підкрутив, брязнув капотом...* (Л. Смілянський); *Лампочку в крихітній лазничці довелося підкрутити дротом до стелі* (Ю. Іздрик); // Крутячи пристрій, регулювати дію чого-небудь. *Музика підкручує кілочки й бренька струни* (Номис); *Брат запалює лампу, підкручує гніт* (В. Лис); *Вернувся* [сторож], *підкрутив лампу так, що стало зовсім видно в темнім магазині* (І. Франко); *Павло вийняв годинника, послухав його хід, приклавши до вуха. Підкрутив пружину* (В. Кучер).

2. *що.* Крутячи, завивати тугіше (звичайно вуса, волосся). — *Еге, гм, еге! — воркотів він під носом, підкручуючи свої сивіючі вуса і не зводячи з мене ані на хвилину своїх блискучих малих очей* (О. Кобилянська); *Веніамін Олександрович стояв поруч і, підкручуючи гусарські вуса, подав Сідалковському руку як своєму давньому приятелеві* (О. Чорногуз); *Ми з тобою підкручували чубчики металевими щипчиками, коли йшли на зустріч із хлопцями, а теперішні жінки змащують волосся якимись рідинами* (Є. Кононенко); *Охрім ще раз старанно оглянув себе.., підкрутив хвацько вуса, поправив безкозирку і тісніше підтягнув пояса з мідною бляхою* (В. Кучер).

3. *кого, перен., розм.* Уживаючи певних заходів щодо кого-небудь, сприяти підвищенню активності, енергії і т. ін. [Б е р е с т:] *Скажи, як твоя армія — лікарі, як живуть, працюють, які настрої?..* [Б о ч к а р ь о в а:] *Сірий народ. Але я їх підкручую* (О. Корнійчук); — *Шарик раптом знову повернувся до мене, глянув просто в очі. — Своїх теж підкрути. Гаряче вночі буде* (А. Кокотюха).

◊ **(1) Підкру́чувати (закру́чувати, підгви́нчувати** *і т. ін.)* / **підкрути́ти (закрути́ти, підгвинти́ти** *і т. ін.)* **га́йку (гайки́):** а) *(кому)* посилювати вимоги до кого-небудь, підтягувати в роботі когось, вдаючись до суворих заходів. *Раз він підкручував усім гайку, то не міг же обминути Барила* (В. Кучер); *Вислухали мене. Довго розмову вели, в усі справи вникали. Потім підкрутили гайки і хвости кому треба, помогли старому, ще й на легковій машині додому привезли* (М. Стельмах); б) напружуючи сили, підтягуватися в роботі. — *Не турбуйтесь! Ось намацаємо слабкі місця, підкрутимо з вашою допомогою гайки і візьмемо темпи* (Г. Коцюба); [М а й с т е р:] *Книш, підгвинти гайку і покрипись. Дивись на мене: я вже старий чорт, а не здихаю* (І. Микитенко).

ПІДКРУ́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПІДКРУТИ́ТИСЯ,** у́титься, *док.* 1. Піддаватися підкручуванню. *Колоритні вуса актора хвацько підкрутилися* (з газ.); * Образно. *Від безсоння нерви знов підкрутились і запалали, але інакше* (В. Винниченко).

2. *тільки недок.* Пас. до **підкру́чувати.** *Пластинки для вирівнювання зубів можуть підкручуватися стоматологом упродовж усього терміну лікування неправильного прикусу* (з навч. літ.).

ПІДКУВА́ТИ *див.* **підко́вувати.**

ПІДКУВА́ТИСЯ *див.* **підко́вуватися.**

ПІ́ДКУП, у, *ч.* 1. Дія за знач. **підкупо́вувати, підкупи́ти** 1. — *Рятувати тебе? — кричав Василь .. — Тебе рятувати, що на підслухи ходе, що на підкупи здався* (Панас Мирний); — *Чим могли ми так легко привернути їх* [визволених] *до себе? Не чарами ж, не силою, не підкупами, ні. Тільки правдою нашої боротьби* (О. Гончар); *Несвідомість буття досягається страхом, невпевненістю, підкупом, фальшуванням цінностей...* (Г. Пагутяк); *Грошей у них вистачало на підкуп не одного чиновника, не на один корабель* (В. Лис); *Брудної гри ніколи не бракувало, претенденти частенько вдавались і до підкупу, і до шантажу, проте завжди знали міру* (О. Авраменко).

2. *у знач. присл.* **пі́дкупом.** За допомогою хабарів, подарунків, грошей і т. ін. *Два суперники, з яких кождий хоче виграти справу підкупом* (І. Франко); *Кончак мав велику силу серед половців, бо зумів зброєю, хитрістю, підкупом та умовляннями підбити під свою руку або поставити собі в залежність багато половецьких родів і племен* (В. Малик).

ПІДКУПА́ТИ *див.* **підкупо́вувати.**

ПІДКУПИ́ТИ *див.* **підкупо́вувати.**

ПІДКУ́ПЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підкупи́ти** 1, 3. *Судді й чиновники були підкуплені, орендарі часто горіли, а часом зникали безвісти* (Валерій Шевчук); *Підкуплена любов'ю до своєї дитини, вона, як той оборонець в суді, завжди виправдовує свого підзахисного, незважаючи на його провину* (С. Добровольський); *Пацєй не натискав, не квапився .. і надто влесливо вислухував авторитетні міркування князя. Підкуплений тим воєвода примирливо поскаржився: — Злий люд пускає чутку* (Іван Ле); // **підку́плено,** *безос. пред. Допустити ж, що всіх вартових було підкуплено, начальник тюрми не міг* (О. Бердник).

ПІДКУПЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підкупля́ти.** *Цього разу ніякі умовляння і підкупляння митників нелегалам не допомогли* (з газ.).

ПІДКУПЛЯ́ТИ *див.* **підкупо́вувати.**

ПІДКУ́ПНИЙ, а, е. Якого можна підкупити (у 1 знач.). *В останній хвилі .. являється князь, демаскує суддю та його підкупних помічників* (І. Франко); // Який використовують для підкупу. *Деякі були названі по імені, а між першими стояло й ім'я Якима, як непоборимого борця, що прилюдно застидав ворогів і кинув їм в лице підкупним грошем* (Н. Кобринська); // *у знач. ім.* **підку́пне,** ного, *с.* Те, чим підкупають (у 1 знач.). *Цигани підкинули Джулаю підкупного, хоча вони ніколи не ходили під його дахом, це було свавілля, безлад* (О. Ульяненко).

ПІДКУ́ПНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **підку́пний.** *Деспотизм, підкупність урядників, безправ'я одиниці виплоджує фаталістичний світогляд і нахил до містицизму* (І. Франко).

ПІДКУПО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підкупо́вувати.** *Якщо шантаж, фізичний тиск, підкуповування стануть неможливими, якщо рівень персоналу ЗМІ стане настільки високим, що вони самі зможуть відокремити інформацію від дезінформації, тоді можна буде говорити про об'єктивність преси* (з газ.).

ПІДКУПО́ВУВАТИ, ую, уєш, *розм.* **ПІДКУПЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *рідко* **ПІДКУПА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.,* **ПІДКУПИ́ТИ,** куплю́, ку́пиш, *док.* 1. *кого, що.* Заохочувати, схиляти кого-небудь до певних учинків у своїх інтересах хабарами, подарунками, грошима і т. ін. *Грабіжником, злодієм і христопродавцем величають його по всіх куркульських закутках і подвір'ях, то перекладиною лякають, то грішми і хлібом підкуповують* (М. Стельмах); *Староста вмовляв Михайла Барабаша, загрожував йому, підкупав його родичів, навіть родину...* (Л. Смілянський); *Чи на схилах Гімалаїв В честь імперії трудивсь* [мандрівний джентльмен], *Підкупляв, лякав і лаяв Неохочих братовбивць?.. Де вершив свій звичний злочин?* (М. Бажан); *Арістодікові вночі наснилося, ніби він підкуповує тутешнього віщуна* (І. Білик); [К а з и - д о р о г а:] *Пішла моя справа по судах, а він узяв та й підкупив мого адвоката, і я програв* (І. Франко); — *Це що, питаюся! Хабара даєш? Підкупити збираєшся мене!* (А. Шиян).

2. *що.* Трохи чи додатково купувати що-небудь. *Літо ж, час відпусток, усі щось підкуповують перед пляжем* (Ю. Бедзик); *Казали, що підкуповує* [Каська] *горілку "чорну", курену таємно, не по закону, казали, що бере в заклад усе, навіть сподні, й казали, що перепродує крадене* (Ю. Мушкетик); *У неділю нашій Варі пощастило на базарі. Для курей золотокоса підкупила гречки й проса* (Д. Білоус).

3. *кого, що, перен.* Приваблюючи чим-небудь, викликати симпатію, інтерес і т. ін. *Щось підкупало в ньому, зацікавлювало, викликало симпатію* (В. Минко); *Підкуповувало християнство й ідеєю рівності всіх перед Богом* (Г. Тарасюк); *Нам не дуже подобалося те, що він говорив, проте всіх підкуповувала його емоційність* (С. Жадан); *Осокін знав, чим найкраще можна підкупити довір'я працівників редакції. Стаття писалась від імені молодого спеціаліста* (Д. Ткач); *Ця сувора людина підкупила своєю задушевністю і твердістю* (А. Хижняк).

ПІДКУ́ПОЛЬНИЙ, а, е. Який розміщений під куполом. *Мозаїкою в Київській Русі покривалися, на відміну від візантійських будинків, лише головна апсида й центральний підкупольний простір* (з навч. літ.).

ПІДКУ́ПОЛЬНИК, а, *ч., архт.* Частина культової споруди, на якій монтується купол. *У розкішних формах українського бароко були оформлені всі деталі Михайлівського Золотоверхого собору, відреставрованого при І. Мазепі: фронтони із західного фасаду, вікна, двері, підкупольники* (з наук.-попул. літ.); *Підкупольник храму нагадує частинку справжнього голубого-голубого неба, тільки з ангелами, святими* (із журн.).

ПІДКУ́ПСТВО, а, *с., рідко.* Те саме, що **підку́пність.** *Слабі твердині падали більше через зраду і підкупство, ніж силою поборені* (І. Франко).

ПІДКУ́РЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підкури́ти.** *Семен відчував, як приємно гріла його перекинута в нутро раніше склянка горілки; .. і в горілчаній парі, як підкурені оси, закружляли туманні, плутані думки* (Л. Смілянський); *Все це важливо: підкурена Танею сигарета, зламаний сірник, поставлена посеред столу мокра попільниця і недбалий погляд Руді* (О. Ульяненко); *У руці в нього димила підкурена цигарка* (Люко Дашвар); * Образно. *Жанна, взявши з собою кота, вважала, що вона вже справжній вояка, підкурений порохом* (Гео Шкурупій); — *Коли набереться в мене сто тисяч добірного війська, підкуреного порохом і загартованого в боях, з доброю зброєю та арматою, — тоді заговорю я по-іншому* (З. Тулуб).

2. *у знач. прикм.* Який набув жовтуватого відтінку від підкурювання (перев. про вуса). *Дмитро Федорович, накручуючи підкурені непокірні вуса, ставив собі десятки різних запитань.., щоб розгадати таємницю зникнення Марусі* (В. Логвиненко); *Хитнулась, як від ляпаса, висока Андрієва постать, пишні житні вуса, підкурені тютюновим димом, поникли* (Р. Іваничук).

ПІДКУРИ́ТИ *див.* **підку́рювати.**

ПІДКУРИ́ТИСЯ *див.* **підку́рюватися.**

ПІДКУРКУ́ЛЬНИК, а, *ч., іст.* У період колективізації в СРСР — образлива назва селянина, який не виявляв належного ентузіазму в боротьбі з куркулями. *Куркулями оголошували багатьох середняків. Для бідняків, які практично не мали нічого, але теж не бажали вступати до колгоспів, винайшли споріднений термін — підкуркульник* (з наук. літ.); — *Як його звуть? — Звуть: Катранник Мирон, злісний підкуркульник; приховує предмети церкви, коли підлягають конфіскації і здачі державі* (В. Барка); *От ти мені стільки раз докоряв, що я до куркулів жалість мав, а Гнат, той мене просто підкуркульником і досі хрестить...* (Григорій Тютюнник); *Підозрюють, що куркулі і підкуркульники навмисне дві сваї під водою підпиляли, і трактор разом із мостом мало не сповз у річку* (М. Білкун).

ПІДКУРКУ́ЛЬНИЦЯ, і, *ж., іст.* Жін. до **підкурку́льник.** *— Я б дуже рада й до созу йти, так ні, — тепер зась, — підкуркульниця... Та чи я його возом де заїхала, чи й сама не знаю* (І. Багряний); *Мати розказувала, що за відмову вступити до колгоспу її обзивали в селі підкуркульницею* (із журн.).

ПІДКУ́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підку́рювати** і **підку́рюватися** 1. *Раз якось .. довелось мені пустити дим просто в обличчя добродієві Дмитренку .. Добродій Дмитренко, внаслідок того підкурювання, чхнув* (В. Самійленко); *Від якого часу корова схудла, не дає молока, не підпускає навіть до себе. Не помогла ні свячена вода, ні підкурювання — ніщо* (М. Коцюбинський); *То вже належить до розряду древніх жіноцьких умінь, на кінець двадцятого століття безповоротно затрачених, як ткання на кроснах чи підкурювання бешихи...* (О. Забужко); *У народі вірили, що підкурювання чебрецем під час великих свят забезпечить сім'ї достаток* (з наук. літ.); *Спалення ладану символізує принесення жертви вогню, а підкурювання — один зі способів позбавлення від нечистої сили* (з навч. літ.).

ПІДКУ́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДКУРИ́ТИ,** урю́, у́риш, *док.* 1. *кого, що.* Обдавати димом, зменшуючи життєдіяльність бджіл, комах і т. ін. або виганяючи їх звідкись. *Піт зовсім залив його лице, річкою стікав по бороді, капав з носа. А дід одно бігає, носе* [носить] *вулики, підкурює їх, вощить та збирає рої* (Панас Мирний); *Макар Макарович розповідав Улянці, що цим пилом деякі пасічники підкурюють бджіл* (О. Донченко); *Гордій давно вже марив добути меду і ось цього разу, набравши сірників, а хлопцям звелівши принести губки, зважився підкурити бджіл* (Б. Грінченко); *В таборі зароїлося від людей, мов від бджіл у вулику, коли їх підкурити* (О. Маковей); // Обдавати димом (із лікувальною або чаклунською метою). *Тут вже й знахурка поспіла. І що то, чого не робить, чого не діє: і підкурює, і шепче, і вмива* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Ворожки шептали над Маріорою, підкурювали її, поїли зіллям — нічого не помагалось* (М. Коцюбинський); *— Бачите, як жінки бояться. Ще доведеться їм волосся підсмалювати та підкурювати їх, щоб перепуд прогнати* (Б. Лепкий); *Збереже* [дитина] *собі лушпиння з хрещениної крашанки, свяченої, — як нападе пропасниця чи на людину, а чи худобину, то ним підкурюватиме* (В. Медвідь); *— Уже ж або обпоїла, або підкурила чимсь. А тільки він з її волі ніяк не вийде: мов тая дитина, за спідницю держиться, зовсім свого глузду рішився!* (Дніпрова Чайка).

2. *що і без прям. дод.* Закурювати (сигарету, цигарку і т. ін.). *— А ти добряче змінилася, Євпраксіє... — замислено сказав він, підкурюючи цигарку і помічаючи, що дівчина знову дивиться в їхній бік* (І. Роздобудько); *К. зацікавлено вивчає мене, потім виймає цигарку і підкурює від запальнички* (Любко Дереш); *Він дав мені одну сигарету підкурити і запитав, звідки я* (Ю. Покальчук); *Вона підкурила сигарету, тримаючи її одними кінчиками пальців, і вже потім лиснула поглядом по трасі з брудними чорними калюжами* (О. Ульяненко); *Валерій вийшов із салону автівки і тремтячими руками намагався підкурити цигарку, але сірники ламалися, а руки не слухалися* (С. Талан).

3. *що.* Обробляти хутро підпалюванням для надання йому певного кольору, відтінку. *Великі підприємства вважають за краще купувати сирі шкурки, які одночасно з виробленням забарвлюють у потрібні кольори, підкурюють тощо* (з навч. літ.); // Робити жовтавим, рудуватим від довгого куріння тютюну, цигарок. *Підкурювати вуса.*

◊ **(1) Підку́рювати / підкури́ти ла́даном** *кого* — надмірно вихваляючи, підлещуватися до кого-небудь. *— Я його* [Романа] *зненавиділа. Годі вже йому підкурювати мене ладаном* (І. Нечуй-Левицький).

ПІДКУ́РЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПІДКУРИ́ТИСЯ,** урю́ся, у́ришся, *док.* 1. Обдавати себе димом. *Вже й свячені миколайки пила* [Палажка], *вже й маковійовим зіллям підкурювалась — нічогісінько не помагає* (І. Нечуй-Левицький).

2. *тільки недок.* Пас. до **підку́рювати.** *Для профілактики вулики на дідусевій пасіці періодично підкурювалися димом* (з газ.); *— Дай* [жінці] *хоч раз сісти на голову, ніколи не злізе. Бо те насіння десь чортом підкурюється* (Валерій Шевчук).

ПІДКУ́РЮВАЧ, а, *ч.* Пристрій для підкурювання сигарет, цигарок і т. ін. *Блок живлення пристрою під'єднують до гнізда підкурювача автомобіля* (з навч. літ.); *Зарядний пристрій може працювати від пальчикових батарейок, автомобільного підкурювача чи електромережі* (з мови реклами).

ПОКАЖЧИК СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ

БІ́ЛЬШІСТЬ
бі́льшість
Парла́ментська бі́льшість *див.* бі́льшість (2)
БІС[1]
бі́са
◊ Хоч [до бі́са] у пе́кло *див.* пе́кло (1)
БІ́СЕР
бі́сер
◊ Мета́ти (ки́дати, розкида́ти, розсипа́ти *і т. ін.)* бі́сер (пе́рли) [сви́ням (пе́ред свинями́)] *див.* мета́ти (4)
БІ́СІВ
бі́сової
◊ Бі́сової па́ри *див.* па́ра[1] (8)
БІ́СОВИЙ
бі́сової
◊ Бі́сової па́ри *див.* па́ра[1] (8)
БЛАГА́ТИ
блага́ти
Проси́ти (блага́ти) / попроси́ти (заблага́ти) пардо́ну *див.* проси́ти
БЛИ́ЗЬКО
бли́зько
◊ [І] [бли́зько] не па́хне *див.* па́хнути (2)
БОГ
бог
◊ Дай Бо́же (Бог) па́м'ять (па́м'яті) *див.* дава́ти (124)
бо́га
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* у Бо́га (у Христа́, у ба́тька *і т. ін.)* за па́зухою (за двери́ма) *див.* па́зуха (1)
бо́же
◊ Дай Бо́же (Бог) па́м'ять (па́м'яті) *див.* дава́ти (124)
БОЛІ́ТИ[2]
болі́ти
◊ Болі́ти (уболіва́ти, пережива́ти *і т. ін.)* за свою́ (вла́сну) шку́ру *див.* болі́ти[2] (2)
БОЛО́ТО
боло́то
◊ Міси́ти (змі́шувати) / переміси́ти боло́то (багно́, багню́ку *і т. ін.) див.* міси́ти (3)
БОЛЮ́ЧИЙ
болю́че
◊ Болю́че (го́стре) пита́ння *див.* пита́ння (6)
БОЛЯ́ЧКА
боля́чок
◊ Сто (сто сот, ти́сячу) крот [боля́чок] у печінки́ *див.* сто
боля́чці
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* [лихі́й, печені́й, тій *і т. ін.*] боля́чці *(рі́дко* хи́рі) *див.* боля́чка (2)
БРАТ
брат
Брат у пе́рших <Двоюрі́дний брат> *див.* брат (3)
БРА́ТИ
бра́ти
◊ Бра́ти / взя́ти за пете́льки́ *див.* бра́ти (79)
◊ Бра́ти / взя́ти за печінки́ *див.* бра́ти (80)
Бра́ти / взя́ти на пере́в'яз *див.* бра́ти (18)
Бра́ти / взя́ти на переля́к *див.* бра́ти (19)
◊ Бра́ти / взя́ти на [пи́льне] о́ко *див.* бра́ти (94)
◊ Бра́ти (забира́ти, перехо́плювати *і т. ін.)* / взя́ти (забра́ти, перехопи́ти *і т. ін.)* ініціати́ву [до свої́х рук (у свої́ ру́ки)] *див.* бра́ти (126)
◊ Бра́ти (прийма́ти, перейма́ти) / взя́ти (прийня́ти, перейня́ти) вину́ на се́бе *див.* бра́ти (127)
БРА́ТИСЯ
бра́тися
◊ Бра́тися / взя́тися за перо́ *див.* бра́тися (9)
Бра́тися / взя́тися па́рою *див.* бра́тися (5)
БРІД
бро́ду
◊ Пита́ти / спита́ти бро́ду *див.* пита́ти (7)
БРОВА́
бро́ви
Бро́ви схо́дяться / зійшли́ся *і т. ін.* [над перені́ссям (на перені́ссі)] *див.* брова́ (3)
БРУДЕРША́ФТ
брудерша́фт
◊ Пи́ти [на] брудершафт *див.* пи́ти (6)
БРУДНИ́ТИ
бру́днити
◊ Брудни́ти (паску́дити, каля́ти *і т. ін.)* ру́ки *див.* брудни́ти (1)
БУДИ́НОК
буди́нок
Буди́нок (Пала́ц) культу́ри *див.* буди́нок (2)
БУК
бу́ка
◊ Без па́лиці (без бу́ка) і не підступа́й *(заст.* ані́ при́ступ) *див.* підступа́ти
БУ́ТИ
бу́де
◊ [Хай (неха́й)] земля́ [бу́де] пу́хом (перо́м, пухке́нькою, легка́) *див.* земля́ (32)
бу́ду
◊ Прокля́тий (пе́ський, чо́ртів *і т. ін.)* син бу́ду (будь я) *див.* син
будь
◊ Будь пе́вний (пе́вен) <Бу́дьте пе́вні> *див.* бу́ти (39)
◊ Прокля́тий (пе́ський, чо́ртів *і т. ін.)* син бу́ду (будь я) *див.* син
бу́дьте
◊ Будь пе́вний (пе́вен) <Бу́дьте пе́вні> *див.* бу́ти (39)
бу́ти
◊ Бу́ти в кі́гтях (в па́зурах) *див.* бу́ти (50)
◊ Бу́ти (іти́, крокува́ти, перебува́ти *і т. ін.)* в одні́й шере́нзі *див.* бу́ти (65)
◊ Бу́ти (перебува́ти) в опа́лі *див.* бу́ти (74)
Бу́ти (перебува́ти) на утри́манні *див.* бу́ти (17)
Бу́ти (перебува́ти) під впли́вом *див.* бу́ти (18)
Бу́ти (перебува́ти) під на́глядом *див.* бу́ти (19)
Бу́ти (перебува́ти) під судо́м *див.* бу́ти (20)
Бу́ти (перебува́ти) / пробу́ти під слі́дством *(заст.* в слі́дстві) *див.* бу́ти (21)
Бу́ти (перебува́ти, стоя́ти *і т. ін.)* в опози́ції *див.* бу́ти (22)
◊ Бу́ти (перебува́ти, стоя́ти *і т. ін.)* поза зако́ном *див.* бу́ти (75)
Бу́ти (стоя́ти, става́ти) / ста́ти на перешко́ді *див.* бу́ти (27)
◊ Бу́ти (стоя́ти) / ста́ти на пе́ршому мі́сці *див.* бу́ти (83)
БУ́ФЕРНИЙ
бу́ферна
△ Бу́ферна па́м'ять *див.* па́м'ять (8)
ВАГА́[1]
вага́
△ Пито́ма вага́ *див.* вага́[1] (8)
ВАЖКИ́Й
важки́й
◊ Важки́й на піді́йом *див.* важки́й (1)
ВА́ЖКО
ва́жко
◊ Ва́жко (неможли́во) переоціни́ти *див.* ва́жко (1)
ВАЛИ́ТИ[1]
вали́ти
◊ Вали́ти (зва́лювати, переклада́ти) / звали́ти (перекла́сти) з хво́рої (дурно́ї) голови́ на здоро́ву *див.* вали́ти[1] (4)
◊ Оберта́ти (розбива́ти, розві́ювати, вали́ти *і т. ін.)* / оберну́ти (розби́ти, розвія́ти, звали́ти *і т. ін.)* на (у) прах *(рі́дко* на пил) *див.* оберта́ти (3)
ВАЛИ́ТИСЯ[1]
вали́тися
◊ Вали́тися (леті́ти, па́дати *і т. ін.)* з рук *див.* вали́тися[1] (1)
◊ Вали́тися (па́дати) / звали́тися з ніг *див.* вали́тися[1] (2)
◊ Вали́тися (па́дати, *рі́дше* хили́тися) від ві́тру *див.* вали́тися[1] (3)
ВАЛІ́ЗА
валі́зи
Спако́вувати (пакува́ти) / спакува́ти чемода́н (чемода́ни, валі́зу, валі́зи *і т. ін.) див.* спако́вувати
валі́зу
Спако́вувати (пакува́ти) / спакува́ти чемода́н (чемода́ни, валі́зу, валі́зи *і т. ін.) див.* спако́вувати
ВАЛЮ́ТА
валю́та
△ Валю́та пе́ршої катего́рії *див.* валю́та (1)
ВАЛЮ́ТНИЙ
валю́тний
△ Валю́тний парите́т *див.* парите́т (1)
ВА́ННА
ва́нна
△ Перли́нна ва́нна *див.* ва́нна (1)
ВАПНО́
вапно́
△ Нега́шене (па́лене) вапно́ *див.* вапно́ (2)
ВАРЕ́НИЙ
варе́не
◊ [І] печене́ і варе́не <[І] варе́не і пече́не> *див.* пече́ний (1)
варе́ний
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* [пече́ний (варе́ний)] рак *див.* рак[1]
ВАРІА́ЦІЯ
варіа́ція
△ Варіа́ція пара́метрів *див.* варіа́ція (1)
ВА́РТНИЙ
ва́ртні
△ Ва́ртні папе́ри *див.* папі́р (8)

ВА́ТМАНСЬКИЙ
ва́тманський
△ Ва́тманський папі́р *див.* папі́р (9)
ВАШ
ваш
◊ Не твій (його́, ваш *і т. ін.)* кло́піт <Не твоя́ (його́, ва́ша *і т. ін.)* хворо́ба (печа́ль)> *див.* кло́піт (4)
◊ Перетяга́ти (перетя́гувати, перева́жувати) / перетягти́ (перетягну́ти, перева́жити) на свою́ (на́шу, ва́шу *і т. ін.)* сто́рону (на свій (ваш, наш *і т. ін.)* бік) *див.* перетяга́ти[1] (1)
ва́ша
Ва́ша (твоя́, його́ *і т. ін.)* персо́на *див.* персо́на (1)
◊ Не твій (його́, ваш *і т. ін.)* клóпіт <Не твоя́ (його́, ва́ша *і т. ін.)* хворо́ба (печа́ль)> *див.* кло́піт (4)
ва́шу
◊ Перетяга́ти (перетя́гувати, перева́жувати) / перетягти́ (перетягну́ти, перева́жити) на свою́ (на́шу, ва́шу *і т. ін.)* сто́рону (на свій (ваш, наш *і т. ін.)* бік) *див.* перетяга́ти[1] (1)
ВБИВА́ТИСЯ[1]
вбива́тися
◊ Врі́за́тися (запада́ти, вбива́тися *і т. ін.)* / врі́затися (запа́сти, вби́тися *і т. ін.)* у па́м'ять (у па́м'ятку) *див.* врі́зуватися[1] (2)
ВБИ́ТИСЯ[1]
вби́тися
◊ Врі́за́тися (запада́ти, вбива́тися *і т. ін.)* / врі́затися (запа́сти, вби́тися *і т. ін.)* у па́м'ять (у па́м'ятку) *див.* врі́зуватися[1] (2)
ВВЕСЬ
все
◊ Все перепл́уталося (попл́уталося, переверну́лося *і т. ін.)* / плу́тається (переверта́ється) в голові́ (в думка́х) *див.* весь[1] (12)
◊ Переверта́ти / переверну́ти [всю] ду́шу ([все] се́рце) *див.* переверта́ти (5)
Перепл́утати все [на сві́ті] *див.* перепл́утувати (1)
○ Перш за все <*рі́дко* Перш усього́> *див.* перш[1] (1)
◊ Пиши́ [все] пропа́ло *див.* писа́ти (4)
всі
◊ Натиска́ти (нати́скувати, *рі́дше* дави́ти) / нати́снути (*рі́дше* надави́ти) на [всі] [свої́] педа́лі *див.* натиска́ти (3)
◊ Па́дати / впа́сти (ки́нутися, па́сти *і т. ін.)* на колі́на (в колі́на, навко́лішки, ниць, *рі́дко* на всі чоти́ри) <Упада́ти / впа́сти в но́ги (до ніг, ниць)> *див.* па́дати (5)
Перебі́льшувати / перебі́льшити [всі] сподіва́ння *див.* перебі́льшувати (1)
◊ Переоці́нювати / переоціни́ти [всі] ці́нності *див.* переоці́нювати (1)
◊ Підко́вувати / підкува́ти на всі чоти́ри *див.* підко́вувати (1)
◊ Підко́вуватися / підкува́тися на всі чоти́ри *див.* підко́вуватися (1)
◊ Плу́тати (переплу́тувати) / сплу́тати (перепл́утати, зміша́ти) [всі] ка́рти *див.* плу́тати

всіма́
Гра́ти (перелива́тися) всіма́ кольора́ми (ба́рвами) весе́лки (ра́йдуги) *див.* гра́ти (4)
всіх
◊ На всіх перехре́стях *див.* перехре́стя (3)
◊ На по́вних (всіх) паруса́х *див.* па́рус[1] (2)
◊ Переоці́нювання (переоці́нка) [всіх] ці́нностей *див.* переоці́нювання (1)
всю
◊ На всю пе́льку *див.* пе́лька (1)
◊ Переверта́ти / переверну́ти [всю] ду́шу ([все] се́рце) *див.* переверта́ти (5)
ВГО́РУ
вго́ру
◊ А́кції іду́ть (підви́щуються, підніма́ються *і т. ін.)* / пішли́ (підви́щилися, підняли́ся *і т. ін.)* [вго́ру] *див.* а́кція[1] (1)
Підко́чувати / підкоти́ти о́чі під ло́ба (вго́ру) *див.* підко́чувати[1] (1)
ВДА́РИТИ
вда́рила
Б'є / проби́ла (вда́рила) пі́вніч *див.* пі́вніч[1] (1)
вда́рити
◊ Па́лець об па́лець не вда́рити *див.* па́лець (11)
ВЕГЕТАЦІ́ЙНИЙ
вегетаці́йний
△ Вегетаці́йний пері́од *див.* пері́од (5)
ВЕ́КСЕЛЬ
ве́ксель
△ Переказни́й ве́ксель *див.* ве́ксель (2)
ВЕЛЕ́НЕВИЙ
веле́невий
Веле́невий папі́р *див.* папі́р (1)
ВЕЛИ́КИЙ
вели́ка
△ Вели́ка піввісь *див.* піввісь (1)
◊ Вели́кий пан <Вели́ка па́ні> *див.* пан (3)
вели́ке
Вели́ке пересе́лення наро́дів *див.* пересе́лення (1)
вели́кий
Вели́кий па́лець *див.* па́лець (1)
◊ Вели́кий пан <Вели́ка па́ні> *див.* пан (3)
◊ Крути́й (корі́нний, вели́кий *і т. ін.)* перело́м *див.* перело́м (1)
вели́ких
△ Кора́ вели́ких піваку́ль [головно́го мо́зку] *див.* кора́ (2)
вели́кі
△ Вели́кі півку́лі *див.* півку́ля (5)
вели́кій
◊ На вели́ку (па́нську) стопу́ <На вели́кій (па́нській) стопі́> *див.* стопа́[1]
вели́кою
○ З усі́єю (вели́кою, глибо́кою *і т. ін.)* переко́нливістю *див.* переко́нливість (1)
вели́ку
◊ На вели́ку (па́нську) стопу́ <На вели́кій (па́нській) стопі́> *див.* стопа́[1]
ВЕЛИЧИНА́
величини́
△ Зі́рка (зоря́) пе́ршої величини́ *див.* зі́рка (3)

ВЕЛІ́ТИ
вели́ть
◊ Як вели́ть (підка́зує, нака́зує *і т. ін.)* со́вість (сумлі́ння) *див.* со́вість
ВЕРНУ́ТИ[1]
верну́ти
◊ Верну́ти (відверта́ти) ніс (но́са, фізіоно́мію, *зневажл.* ри́ло, пи́ку) *див.* верну́ти[1] (2)
◊ Переверну́ти (зру́шити, пересу́нути, ру́шити) / верну́ти (пересо́вувати, пересува́ти, ру́хати) го́ри *див.* переверта́ти (2)
ВЕРНУ́ТИСЯ[1]
ве́рнеться
◊ [Аж (*рі́дко* бі́лий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (заверті́вся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.)* [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]
ВЕРСТВА́[1]
верства́
◊ Верства́ келебердя́нська (пиря́тинська, чугу́ївська, мальо́вана *і т. ін.)* *див.* верства́[1] (2)
ВЕ́РХНІЙ
ве́рхня
△ Ве́рхня пала́та *див.* пала́та (1)
ВЕРХНЬОКРЕ́ЙДОВИЙ
верхньокре́йдовий
△ Верхньокрейдяни́й (верхньокре́йдовий) пері́од *див.* пері́од (6)
ВЕРХНЬОКРЕЙДЯНИ́Й
верхньокрейдяни́й
△ Верхньокрейдяни́й (верхньокре́йдовий) пері́од *див.* пері́од (6)
ВЕСЕ́ЛКА
весе́лки
Гра́ти (перелива́тися) всіма́ кольора́ми (ба́рвами) весе́лки (ра́йдуги) *див.* гра́ти (4)
ВЕСТИ́
вести́
◊ Вести́ (води́ти) пе́ред *див.* вести́ (14)
Вести́ па́ртію *див.* вести́ (5)
Вести́ (прово́дити) / провести́ перегово́ри (перемо́ви, перемо́вини) *див.* вести́ (9)
Вести́ (чини́ти, *заст.* писа́ти) слі́дство *див.* вести́ (12)
◊ Гра́ти (вести́) пе́ршу скри́пку *див.* гра́ти (11)
ВЕСЬ[1]
весь
◊ Переверну́ти [весь] світ *див.* переверта́ти (1)
все
◊ Все перепл́уталося (попл́уталося, переверну́лося *і т. ін.)* / плу́тається (переверта́ється) в голові́ (в думка́х) *див.* весь[1] (12)
◊ Переверта́ти / переверну́ти [всю] ду́шу ([все] се́рце) *див.* переверта́ти (5)
Перепл́утати все [на сві́ті] *див.* перепл́утувати (1)
○ Перш за все <*рі́дко* Перш усього́> *див.* перш[1] (1)
◊ Пиши́ [все] пропа́ло *див.* писа́ти (4)

всі
◊ Натиска́ти (нати́скувати, *рідше* дави́ти) / нати́снути *(рідше* надави́ти) на [всі] [свої́] педа́лі *див.* натиска́ти (3)
◊ Па́дати / впа́сти (ки́нутися, па́сти *і т. ін.)* на колі́на (в колі́на, навко́лішки, ниць, *рідко* на всі чоти́ри) <Упада́ти / впа́сти в но́ги (до ніг, ниць)> *див.* па́дати (5)
Перебі́льшувати / перебі́льшити [всі] сподіва́ння *див.* перебі́льшувати (1)
◊ Переоці́нювати / переоціни́ти [всі] ці́нності *див.* переоці́нювати (1)
◊ Підко́вувати / підкува́ти на всі чоти́ри *див.* підко́вувати (1)
◊ Підко́вуватися / підкува́тися на всі чоти́ри *див.* підко́вуватися (1)
◊ Плу́тати (переплу́тувати) / сплу́тати (переплу́тати, зміша́ти) [всі] ка́рти *див.* плу́тати
всіма́
Гра́ти (перелива́тися) всіма́ кольора́ми (ба́рвами) весе́лки (ра́йдуги) *див.* гра́ти (4)
всіх
◊ На всіх перехре́стях *див.* перехре́стя (3)
◊ На по́вних (всіх) паруса́х *див.* па́рус[1] (2)
◊ Переоці́нювання (переоці́нка) [всіх] ці́нностей *див.* переоці́нювання (1)
всю
◊ На всю пе́льку *див.* пе́лька (1)
◊ Переверта́ти / переверну́ти [всю] ду́шу ([все] се́рце) *див.* переверта́ти (5)
ВЖЕ
вже
◊ Де [вже] і пе́рець не росте́ *див.* пе́рець (3)
ВЗІР
взір
◊ На пе́рший по́гляд *(рідше* позі́р, взір) *див.* по́гляд
ВЗЯ́ТИ
взя́ти
◊ Бра́ти / взя́ти за пете́льки́ *див.* бра́ти (79)
◊ Бра́ти / взя́ти за печі́нки́ *див.* бра́ти (80)
Бра́ти / взя́ти на пере́в'яз *див.* бра́ти (18)
Бра́ти / взя́ти на переля́к *див.* бра́ти (19)
◊ Бра́ти / взя́ти на [пи́льне] о́ко *див.* бра́ти (94)
◊ Бра́ти (забира́ти, перехо́плювати *і т. ін.)* / взя́ти (забра́ти, перехопи́ти *і т. ін.)* ініціати́ву [до свої́х рук (у свої́ ру́ки)] *див.* бра́ти (126)
◊ Бра́ти (прийма́ти, перейма́ти) / взя́ти (прийня́ти, перейня́ти) вину́ на се́бе *див.* бра́ти (127)
◊ Взя́ти (перехопи́ти) ли́шку (че́рез край) *див.* узя́ти
ВЗЯ́ТИСЯ
взя́тися
◊ Бра́тися / взя́тися за перо́ *див.* бра́тися (9)
Бра́тися / взя́тися па́рою *див.* бра́тися (5)
Взя́тися на передки́ *див.* узя́тися
ВИ
вам
◊ Тіпу́н (пи́поть, чиря́к) тобі́ (йому́, вам *і т. ін.)* на язи́к (на язика́) *див.* тіпу́н
◊ Цур тобі́ (йому́, їй, вам *і т. ін.)* [та (і)] пек [тобі́ (йому́, їй, вам *і т. ін.)*] *див.* цур
ВИБИВА́ТИ
вибива́ти
Вибива́ти (перебира́ти) нога́ми *див.* вибива́ти (7)
◊ Коло́ти (випіка́ти, пекти́, вибива́ти *і т. ін.)* о́чі *див.* коло́ти (1)
ВИ́БОРЧИЙ
ви́борче
△ Паси́вне ви́борче пра́во *див.* пра́во
ВИ́ВЕРНУТИ
ви́вернути
◊ Виверта́ти / ви́вернути печі́нки́ *див.* виверта́ти (5)
ВИВЕРТА́ТИ
виверта́ти
◊ Виверта́ти / ви́вернути печі́нки́ *див.* виверта́ти (5)
ВИ́ВІТРИТИ
ви́вітрити
◊ Ви́вітрити / виві́трювати з пам'я́ті *див.* виві́трювати (1)
ВИ́ВІТРИТИСЯ
ви́вітритися
◊ Ви́летіти (ви́вітритися, *рідше* ви́слизнути) / виліта́ти (виві́трюватися, *рідше* вислиза́ти) з голови́ (з пам'я́ті) *див.* виліта́ти (2)
ВИВІ́ТРЮВАТИ
виві́трювати
◊ Ви́вітрити / виві́трювати з пам'я́ті *див.* виві́трювати (1)
ВИВІ́ТРЮВАТИСЯ
виві́трюватися
◊ Ви́летіти (ви́вітритися, *рідше* ви́слизнути) / виліта́ти (виві́трюватися, *рідше* вислиза́ти) з голови́ (з пам'я́ті) *див.* виліта́ти (2)
ВИ́ГОДУВАТИ
ви́годувати
◊ Відігрі́ти (ви́гріти, ви́годувати) / відігріва́ти змію́ (гадю́ку) бі́ля (ко́ло) [свого́] се́рця (за па́зухою) *див.* відігріва́ти (2)
ВИГРАВА́ТИ
вигрива́ти
Гра́ти (вигрива́ти, горі́ти, сія́ти *і т. ін.)* перели́вами *див.* гра́ти (1)
ВИ́ГРІТИ
ви́гріти
◊ Відігрі́ти (ви́гріти, ви́годувати) / відігріва́ти змію́ (гадю́ку) бі́ля (ко́ло) [свого́] се́рця (за па́зухою) *див.* відігріва́ти (2)
ВИ́ДАНИЙ[2]
ви́дано
◊ Де [ж] таки́ (пак, це, се, то, таке́) ви́дано *див.* ви́даний[2] (1)
ВИЖИВА́ТИ
вижива́ти
◊ Ви́жити / вижива́ти з пам'я́ті *див.* вижива́ти (2)
ВИ́ЖИТИ
ви́жити
◊ Ви́жити / вижива́ти з пам'я́ті *див.* вижива́ти (2)
ВИ́ЙТИ
ви́йти
◊ Вихо́дити / ви́йти з-під пера́ *див.* вихо́дити (26)
◊ Вихо́дити / ви́йти на пе́рші ро́лі *див.* вихо́дити (33)
Іти́ (вихо́дити) / піти́ (ви́йти) на пе́нсію *див.* іти́ (6)
ВИКИДА́ТИ
викида́ти
◊ Ви́кинути (ви́трусити) / викида́ти з голови́ (з пам'я́ті, з ду́мки, *рідко* з ума́ *і т. ін.)* *див.* викида́ти (12)
ВИ́КИНУТИ
ви́кинути
◊ Ви́кинути (ви́трусити) / викида́ти з голови́ (з пам'я́ті, з ду́мки, *рідко* з ума́ *і т. ін.)* *див.* викида́ти (12)
ВИ́КЛИКАТИ
виклика́ти
Зчиня́ти (виклика́ти, роби́ти) / зчини́ти (ви́кликати, зроби́ти) перепо́лох *див.* зчиня́ти (1)
ВИКЛИКА́ТИ
виклика́ти
Зчиня́ти (виклика́ти, роби́ти) / зчини́ти (ви́кликати, зроби́ти) перепо́лох *див.* зчиня́ти (1)
ВИ́КОЛУПАТИ
ви́колупай
◊ Хоч ви́колупай із па́льця *див.* виколу́пувати (2)
ви́колупати
◊ Ви́колупати з па́льця *див.* виколу́пувати (1)
ВИКОРЧО́ВУВАТИ
викорчо́вувати
◊ Викорчо́вувати / ви́корчувати до оста́ннього па́ростка *див.* викорчо́вувати (1)
ВИ́КОРЧУВАТИ
ви́корчувати
◊ Викорчо́вувати / ви́корчувати до оста́ннього па́ростка *див.* викорчо́вувати (1)
ВИ́КРЕСЛИТИ
ви́креслити
◊ Викре́слювати (витра́влювати) / ви́креслити (ви́травити) з [своє́ї] пам'я́ті (з [свого́] життя́) *див.* викре́слювати (1)
ВИКРЕ́СЛЮВАТИ
викре́слювати
◊ Викре́слювати (витра́влювати) / ви́креслити (ви́травити) з [своє́ї] пам'я́ті (з [свого́] життя́) *див.* викре́слювати (1)
ВИ́КРИВЛЕННЯ
ви́кривлення
△ Ви́кривлення носово́ї перегоро́дки *див.* ви́кривлення (1)
ВИ́ЛА
ви́лами
◊ Ви́лами [по воді́] пи́сано <Ви́лами по воді́> *див.* пи́саний (1)
ВИ́ЛЕТІТИ
ви́летіти
◊ Ви́летіти (ви́вітритися, *рідше* ви́слизнути) / виліта́ти (виві́трюватися, *рідше* вислиза́ти) з голови́ (з пам'я́ті) *див.* виліта́ти (2)

ВИЛИВА́ТИ
винлива́ти
◊ Винлива́ти (відлива́ти) / ви́лити (віділля́ти) переля́к (переполо́х, уро́ки *і т. ін.) див.* винлива́ти (5)
ВИЛИВА́ТИСЯ
винлива́тися
◊ Винлива́тися / ви́литися на папір *див.* винлива́тися (1)
ВИ́ЛИТИ
ви́лити
◊ Винлива́ти (відлива́ти) / ви́лити (віділля́ти) переля́к (переполо́х, уро́ки *і т. ін.) див.* винлива́ти (5)
ВИ́ЛИТИСЯ
ви́литися
◊ Винлива́тися / ви́литися на папір *див.* винлива́тися (1)
ВИЛІТА́ТИ
вилітáти
◊ Ви́летіти (ви́вітритися, *рідше* ви́слизнути) / вилітáти (вивíтрюватися, *рідше* вислизáти) з голови́ (з пам'яті) *див.* вилітáти (2)
ВИНА́
вину́
◊ Бра́ти (прийма́ти, перейма́ти) / взя́ти (прийня́ти, перейня́ти) вину́ на се́бе *див.* бра́ти (127)
ВИПАДА́ТИ
випада́ти
◊ Випада́ти / ви́пасти з ду́мки (з голови́, з па́м'яті) *див.* випада́ти (3)
ВИ́ПАСТИ[1]
ви́пасти
◊ Випада́ти / ви́пасти з ду́мки (з голови́, з па́м'яті) *див.* випада́ти (3)
ВИПИВА́ТИ
випива́ти
◊ Ви́пити / випива́ти (пи́ти) [гірку́ (по́вну)] [ча́шу] ([по́вний] ківш) [ли́ха, му́ки *і т. ін.*] [до кра́ю (до дна, до де́нця)] *див.* випива́ти (1)
Пи́ти (випива́ти) / ви́пити хильце́м *див.* пи́ти (1)
ВИ́ПИСАТИ
ви́писати
◊ Плести́ (писа́ти, випи́сувати *і т. ін.)* / ви́писати кре́нделі *(рідко* кре́нделя) нога́ми *див.* плести́
ВИПИ́СУВАТИ
випи́сувати
◊ Писа́ти (випи́сувати) мислíте *див.* писа́ти (3)
◊ Плести́ (писа́ти, випи́сувати *і т. ін.)* / ви́писати кре́нделі *(рідко* кре́нделя) нога́ми *див.* плести́
ВИ́ПИТИ
ви́пити
◊ Ви́пити / випива́ти (пи́ти) [гірку́ (по́вну)] [ча́шу] ([по́вний] ківш) [ли́ха, му́ки *і т. ін.*] [до кра́ю (до дна, до де́нця)] *див.* випива́ти (1)
Пи́ти (випива́ти) / ви́пити хильце́м *див.* пи́ти (1)
◊ Пи́ти (запива́ти) / ви́пити (запи́ти) миро́ву (зми́рщину) *див.* пи́ти (4)

ВИПІКА́ТИ
випіка́ти
◊ Коло́ти (випіка́ти, пекти́, вибива́ти *і т. ін.)* о́чі *див.* коло́ти (1)
ВИПУСКА́ТИ
випуска́ти
◊ Випуска́ти (розпуска́ти) / ви́пустити (розпусти́ти) па́зури (па́зурі, кі́гті) *див.* випуска́ти (11)
ВИ́ПУСТИТИ
ви́пустити
◊ Випуска́ти (розпуска́ти) / ви́пустити (розпусти́ти) па́зури (па́зурі, кі́гті) *див.* випуска́ти (11)
◊ Не ви́пустити (не пусти́ти) [ні (ані́, і)] па́ри з вуст *див.* випуска́ти (18)
ВИ́РВАТИ
ви́рвати
◊ Ви́рвати з па́зурів *див.* вирива́ти[1] (1)
◊ Вирива́ти / ви́рвати з па́м'яті *див.* вирива́ти[1] (3)
ВИ́РВАТИСЯ
ви́рватися
◊ Ви́рватися з рук (з лап, з лабе́тів, з па́зурів *і т. ін.) див.* вирива́тися[1] (1)
ВИРИВА́ТИ[1]
вирива́ти
◊ Вирива́ти / ви́рвати з па́м'яті *див.* вирива́ти[1] (3)
ВИРИНА́ТИ
виринáти
◊ Вирина́ти (встава́ти, спливáти) / ви́ринути (вста́ти, спливти́, сплисти́, майну́ти *і т. ін.)* в па́м'яті *чиїй* (в спо́минах *чиїх) див.* вирина́ти (1)
ВИ́РИНУТИ
ви́ринути
◊ Вирина́ти (встава́ти, спливáти) / ви́ринути (вста́ти, спливти́, сплисти́, майну́ти *і т. ін.)* в па́м'яті *чиїй* (в спо́минах *чиїх) див.* вирина́ти (1)
ВИ́РІБ
ви́роби
Панчíшні ви́роби *див.* ви́ріб (4)
ВИ́РОСТИ
ви́рости
◊ Ви́рости з пелюшо́к *див.* вироста́ти (3)
ВИСИСА́ТИ
висиса́ти
◊ Ви́ссати (ви́смоктати) / висиса́ти (висмо́ктувати) з па́льця *див.* висиса́ти (2)
ВИСЛИЗА́ТИ
вислиза́ти
◊ Ви́летіти (ви́вітритися, *рідше* ви́слизнути) / вилітáти (вивíтрюватися, *рідше* вислизáти) з голови́ (з пам'яті) *див.* вилітáти (2)
ВИ́СЛИЗНУТИ
ви́слизнути
◊ Ви́летіти (ви́вітритися, *рідше* ви́слизнути) / вилітáти (вивíтрюватися, *рідше* вислизáти) з голови́ (з пам'яті) *див.* вилітáти (2)
ВИ́СМОКТАНИЙ
ви́смоктаний
◊ Ви́ссаний (ви́смоктаний) з па́льця *див.* ви́ссаний (1)

ВИ́СМОКТАТИ
ви́смоктати
◊ Ви́ссати (ви́смоктати) / висиса́ти (висмо́ктувати) з па́льця *див.* висиса́ти (2)
ВИСМО́КТУВАТИ
висмо́ктувати
◊ Ви́ссати (ви́смоктати) / висиса́ти (висмо́ктувати) з па́льця *див.* висиса́ти (2)
ВИСО́КИЙ
висо́кої
◊ Висо́кої (найкра́щої, пе́ршої *і т. ін.)* ма́рки *див.* ма́рка[1] (3)
ВИ́ССАНИЙ
ви́ссаний
◊ Ви́ссаний (ви́смоктаний) з па́льця *див.* ви́ссаний (1)
ВИ́ССАТИ
ви́ссати
◊ Ви́ссати (ви́смоктати) / висиса́ти (висмо́ктувати) з па́льця *див.* висиса́ти (2)
ВИ́ТРАВИТИ[1]
ви́травити
◊ Викре́слювати (витра́влювати) / ви́креслити (ви́травити) з [своє́ї] па́м'яті (з [свого́] життя́) *див.* викре́слювати (1)
Витра́влювати / ви́травити па́м'ять *див.* витра́влювати[1] (1)
ВИТРА́ВЛЮВАТИ[1]
витра́влювати
◊ Викре́слювати (витра́влювати) / ви́креслити (ви́травити) з [своє́ї] па́м'яті (з [свого́] життя́) *див.* викре́слювати (1)
Витра́влювати / ви́травити па́м'ять *див.* витра́влювати[1] (1)
ВИ́ТРАТИТИ
ви́тратити
◊ Папір перево́дити (тра́тити, витрача́ти) / перевести́ (ви́тратити) *див.* перево́дити (6)
ВИТРАЧА́ТИ
витрача́ти
◊ Папір перево́дити (тра́тити, витрача́ти) / перевести́ (ви́тратити) *див.* перево́дити (6)
ВИ́ТРИМАТИ
ви́тримає
◊ Папір ви́тримає *див.* папір (20)
ви́тримати
Витри́мувати / ви́тримати па́узу *див.* витри́мувати (2)
ВИТРИ́МУВАТИ
витри́мувати
Витри́мувати / ви́тримати па́узу *див.* витри́мувати (2)
ВИ́ТРУСИТИ
ви́трусити
◊ Ви́кинути (ви́трусити) / викида́ти з голови́ (з па́м'яті, з ду́мки, *рідко* з ума́ *і т. ін.) див.* викида́ти (12)
ВИТРЯСА́ТИ
витряса́ти
◊ Ви́трясти / витряса́ти печінки́ *див.* витряса́ти (1)
ВИ́ТРЯСТИ
ви́трясти
◊ Ви́трясти / витряса́ти печінки́ *див.* витряса́ти (1)

ВИХÓДИТИ
вихóдити
◊ Вихóдити / вúйти з-під перá *див.* вихóдити (26)
◊ Вихóдити / вúйти на пéрші рóлі *див.* вихóдити (33)
Ітú (вихóдити) / пітú (вúйти) на пéнсію *див.* ітú (6)
◊ Не вихóдити (не йти) з пáм'яті *(рідко* з пáмки) *див.* вихóдити (42)
ВІДБИВÁТИ
відбивáти
◊ Відбивáти (відбирáти, перебивáти) / відбúти (відібрáти, перебúти) хліб *див.* відбивáти (1)
ВІДБИВÁТИСЯ
відбивáтися
◊ Відкладáтися (відбивáтися, відкарбóвуватися) / відклáстися (відбúтися, відкарбувáтися) в пáм'яті *(рідко* в пáм'ятку) *див.* відкладáтися (1)
ВІДБИРÁТИ
відбирáти
◊ Відбивáти (відбирáти, перебивáти) / відбúти (відібрáти, перебúти) хліб *див.* відбивáти (1)
◊ Відбирáти / відібрáти пáмороки (тя́му) *див.* відбирáти (3)
ВІДБИ́ТИ
відбúло
◊ Відбúло бáки (пáм'ять) *див.* відбивáти (3)
відбúти
◊ Відбивáти (відбирáти, перебивáти) / відбúти (відібрáти, перебúти) хліб *див.* відбивáти (1)
◊ Відбúти (надсадúти) бéбехи (печінкú) *див.* відбивáти (5)
◊ Відбúти пáмороки (пóмки, тя́мки) *див.* відбивáти (6)
ВІДБИ́ТИСЯ
відбúтися
◊ Відкладáтися (відбивáтися, відкарбóвуватися) / відклáстися (відбúтися, відкарбувáтися) в пáм'яті *(рідко* в пáм'ятку) *див.* відкладáтися (1)
ВІДБИ́ТОК
відбúток
◊ Накладáти (клáсти) / наклáсти (поклáсти) таврó (клеймó, печáть, знак, відбúток) *див.* накладáти (7)
ВІДБУВÁТИ
відбувáти
◊ [Як (мов, нíби *і т. ін.)*] відбувáти пáнщину *див.* відбувáти (2)
ВІДВЕРТÁТИ
відвертáти
◊ Вернýти (відвертáти) ніс (нóса, фізіонóмію, *зневажл.* рúло, пúку) *див.* вернýти[1] (2)
ВІДДАВÁТИ
віддавáти
◊ Віддавáти / віддáти пáльму пéршості *див.* віддавáти (31)
Віддавáти / віддáти перевáгу *див.* віддавáти (9)
Віддавáти (піддавáти) / віддáти (піддáти) анáфемі *див.* віддавáти (15)
віддає́
◊ Пáхне (віє, тя́гне, віддає́ *і т. ін.)* пýсткою *див.* пáхнути (3)
ВІ́ДДАЛЬ
віддалі
◊ Тримáти (держáти) на [пéвній] відстані (віддалі) *див.* тримáти
ВІДДÁТИ
віддáти
◊ Віддавáти / віддáти пáльму пéршості *див.* віддавáти (31)
Віддавáти / віддáти перевáгу *див.* віддавáти (9)
Віддавáти (піддавáти) / віддáти (піддáти) анáфемі *див.* віддавáти (15)
ВІ́ДДИХ
віддих
◊ Перевóдити / перевестú пóдих (дух, віддих) *див.* перевóдити (12)
ВІДЖИВÁТИ
відживáти
◊ Оживáти (відживáти) / ожúти (віджúти) в пáм'яті *див.* оживáти (1)
ВІДЖИ́ТИ
віджúти
◊ Оживáти (відживáти) / ожúти (віджúти) в пáм'яті *див.* оживáти (1)
ВІДІБРÁТИ
відібрáти
◊ Відбивáти (відбирáти, перебивáти) / відбúти (відібрáти, перебúти) хліб *див.* відбивáти (1)
◊ Відбирáти / відібрáти пáмороки (тя́му) *див.* відбирáти (3)
ВІДІГРІВÁТИ
відігрівáти
◊ Відігрíти (вúгріти, вúгодувати) / відігрівáти змію (гадю́ку) бíля (кóло) [сво-гó] сéрця (за пáзухою) *див.* відігрівáти (2)
ВІДІГРÍТИ
відігрíти
◊ Відігрíти (вúгріти, вúгодувати) / відігрівáти змію (гадю́ку) бíля (кóло) [сво-гó] сéрця (за пáзухою) *див.* відігрівáти (2)
ВІД'ЇДÁТИ
від'їдáти
◊ Наїдáти (від'їдáти, нажирáти *і т. ін.)* / наї́сти (від'ї́сти, нажéрти, понаїдáти *і т. ін.)* чéрево (пýзо, пúку, мóрду *і т. ін.) див.* наїдáти (1)
ВІД'Ї́СТИ
від'ї́сти
◊ Наїдáти (від'їдáти, нажирáти *і т. ін.)* / наї́сти (від'ї́сти, нажéрти, понаїдáти *і т. ін.)* чéрево (пýзо, пúку, мóрду *і т. ін.) див.* наїдáти (1)
ВІДКАРБÓВУВАТИСЯ
відкарбóвуватися
◊ Відкладáтися (відбивáтися, відкарбóвуватися) / відклáстися (відбúтися, відкарбувáтися) в пáм'яті *(рідко* в пáм'ятку) *див.* відкладáтися (1)
ВІДКАРБУВÁТИСЯ
відкарбувáтися
◊ Відкладáтися (відбивáтися, відкарбóвуватися) / відклáстися (відбúтися, відкарбувáтися) в пáм'яті *(рідко* в пáм'ятку) *див.* відкладáтися (1)
ВІДКЛАДÁТИСЯ
відкладáтися
◊ Відкладáтися (відбивáтися, відкарбóвуватися) / відклáстися (відбúтися, відкарбувáтися) в пáм'яті *(рідко* в пáм'ятку) *див.* відкладáтися (1)
ВІДКЛÁСТИСЯ
відклáстися
◊ Відкладáтися (відбивáтися, відкарбóвуватися) / відклáстися (відбúтися, відкарбувáтися) в пáм'яті *(рідко* в пáм'ятку) *див.* відкладáтися (1)
ВІДКРИВÁТИ
відкривáти
Відкривáти (знімáти) / відкрúти (зня́ти) вогóнь (пальбý) *див.* відкривáти (4)
ВІДКРИ́ТИ
відкрúти
Відкривáти (знімáти) / відкрúти (зня́ти) вогóнь (пальбý) *див.* відкривáти (4)
ВІДКРИ́ТИЙ
відкрúте
Відкрúте питáння *див.* питáння (1)
ВІДЛИВÁТИ[1]
відливáти
◊ Виливáти (відливáти) / вúлити (відлія́ти) переля́к (переполóх, урóки *і т. ін.) див.* виливáти (5)
ВІДÓМИЙ
відóма
○ Відóма (пéвна, прирóдна, звíсна) річ *див.* річ[1]
ВІДПОВІДÁЛЬНІСТЬ
відповідáльність
Перекидáти (перекладáти) / перекúнути (переклáсти) відповідáльність *див.* перекидáти[2] (1)
ВІДПРÁВИТИ
відпрáвити
Служúти (прáвити, справля́ти) / відслужúти (відпрáвити, спрáвити) панахúду *див.* служúти
ВІДСЛУЖИ́ТИ
відслужúти
Служúти (прáвити, справля́ти) / відслужúти (відпрáвити, спрáвити) панахúду *див.* служúти
ВІ́ДСТАНЬ
відстані
◊ Тримáти (держáти) на [пéвній] відстані (віддалі) *див.* тримáти
ВІДСТÍЙНИК
відстíйник
△ Первúнний відстíйник *див.* відстíйник (3)
ВІДТЯ́ТИ
відтя́ти
◊ Відтя́ти пéлену *див.* відтинáти (1)
ВІ́ЖКА
вíжки
◊ Підбирáти / підібрáти вíжки *див.* підбирáти (3)
ВІ́ЖКИ
вíжки
◊ Підбирáти / підібрáти вíжки *див.* підбирáти (3)
ВІЗ
вóзом
◊ Хоч вóзом переї́дь *див.* переїжджáти (1)

ВІЗÓК
візкá
◊ Підвезтú візкá *див.* підвóзити (1)
ВІЙНÁ
війнá
△ Партизáнська війнá *див.* війнá (12)
Пéрша світовá війнá *див.* війнá (6)
ВІК
вік
Занапащáти (запропащáти, перевóдити) / занапастúти (запропастúти, перевестú) життя́ (вік, дóлю *і т. ін.*) *див.* занапащáти (1)
◊ Пережúти себé (свій вік) *див.* переживáти (1)
ВІЛЬНИЙ
вільне
△ Вільне падіння *див.* падіння (2)
вільного
△ Прискóрення вільного падіння *див.* прискóрення
ВІН
йогó
◊ Не твій (йогó, ваш *і т. ін.*) клóпіт <Не твоя́ (йогó, вáша *і т. ін.*) хворóба (печáль)> *див.* клóпіт (4)
йомý
◊ Тіпýн (пúпоть, чиря́к) тобі (йомý, вам *і т. ін.*) на язúк (на язикá) *див.* тіпýн
◊ Тря́сця йомý (тобі, їй *і т. ін.*) в печінкú (в печінку, в пуп, в бік *і т. ін.*) *див.* тря́сця
◊ Цур тобі (йомý, їй, вам *і т. ін.*) [та (і)] пек [тобі (йомý, їй, вам *і т. ін.*)] *див.* цур
ньóго
◊ Не до тéбе (до ньóго, до неї *і т. ін.*) п'ється (п'ють) *див.* пúтися (1)
ВІНÉЦЬ
вінéць
◊ Підвóдити / підвестú під вінéць *див.* підвóдити (7)
ВІНИК
віник
◊ Обламáти / облáмувати кий (пáлицю, віник *і т. ін.*) *див.* облáмувати[1] (2)
ВІНЦЕ
вінця
◊ Переливáти / перелúти [чáшу] чéрез край (чéрез вінця) *див.* переливáти (3)
◊ Переливáтися / перелúтися чéрез край (чéрез вінця) *див.* переливáтися (1)
ВІНЦЯ
вінця
◊ Переливáти / перелúти [чáшу] чéрез край (чéрез вінця) *див.* переливáти (3)
◊ Переливáтися / перелúтися чéрез край (чéрез вінця) *див.* переливáтися (1)
ВІРНИЙ
вірне
◊ Вірне (пéвне) óко [в лóбі] *див.* óко[1] (27)
ВІТÁННЯ
вітáння
Слáти (посилáти, передавáти, перекáзувати, присилáти) / послáти (передáти, переказáти, прислáти) вітáння (привіт, поклін *і т. ін.*) *див.* слáти[1]

ВІТЕР
вітер
Вітер [політúчних] перемін (змін) *див.* вітер (3)
вітром
◊ Підбúтий (підшúтий) вітром *див.* підбúтий (1)
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.*) вітром перенеслó *див.* перенóсити (1)
вітру
◊ Валúтися (пáдати, *рідше* хилúтися) від вітру *див.* валúтися[1] (3)
ВІТРИЛО[1]
вітрúла
◊ Змінúти вітрúла (парусú) *див.* змінювати (1)
ВІТТЯ
віття
Пáльмова віть <Пáльмове віття> *див.* віть[1] (1)
ВІТЬ[1]
віть
Пáльмова віть <Пáльмове віття> *див.* віть[1] (1)
ВІЧІ
вічі
◊ Впадáти (*рідше* пáдати) / впáсти в óко (в óчі, у вічі) *див.* впадáти[1] (8)
◊ Сіль тобі на язúк [, печúна в зýби (у вічі)] *див.* сіль
◊ Тúкати (тúцяти, штрикáти) / ткнýти (тúцьнути, штрикнýти) в óчі (у вічі) [пáльцем] *див.* тúкати[1]
óка
◊ Пáче óка *див.* пáче (2)
óко
◊ Брáти / взя́ти на [пúльне] óко *див.* брáти (94)
◊ Вірне (пéвне) óко [в лóбі] *див.* óко[1] (27)
◊ Впадáти (*рідше* пáдати) / впáсти в óко (в óчі, у вічі) *див.* впадáти[1] (8)
◊ Мáти пам'яткé óко *див.* мáти[2] (78)
◊ На пéрше óко *див.* óко[1] (53)
◊ Недрéмне (недрімáнне, недрімлúве, пúльне *і т. ін.*) óко *див.* óко[1] (58)
△ Павúне (павичéве) óко *див.* óко[1] (17)
óком
◊ Пáсти очúма (óком, зóром, пóглядом) *див.* пáсти[1] (3)
очáх
◊ [Аж (*рідко* білий)] світ крýтиться (вéрнеться, макітриться, колихáється, ідé) / закрутúвся (завертівся, замакітрився, заколихáвся, пішóв) óбертом (перéкидом, перéкидьки, хóдором *і т. ін.*) [в очáх (пéред очúма)] *див.* світ[2]
◊ Пáдати / впáсти в очáх *див.* пáдати (3)
очúма
◊ [Аж (*рідко* білий)] світ крýтиться (вéрнеться, макітриться, колихáється, ідé) / закрутúвся (завертівся, замакітрився, заколихáвся, пішóв) óбертом (перéкидом, перéкидьки, хóдором *і т. ін.*) [в очáх (пéред очúма)] *див.* світ[2]
◊ Пáсти очúма (óком, зóром, пóглядом) *див.* пáсти[1] (3)
◊ Пектú очúма *див.* пектú (8)
◊ Пеньóк (пень) з очúма *див.* пеньóк (1)
◊ Перебігáти / перебігти очúма (пóглядом) *див.* перебігáти (1)
◊ Перемовля́тися / перемóвитися очúма *див.* перемовля́тися (1)
◊ Пéстúти очúма (пóглядом) *див.* пéстúти (1)
◊ Пúти очúма *див.* пúти (7)
óчі
◊ Впадáти (*рідше* пáдати) / впáсти в óко (в óчі, у вічі) *див.* впадáти[1] (8)
◊ Колóти (випікáти, пектú, вибивáти *і т. ін.*) óчі *див.* колóти (1)
◊ Óчі горя́ть (палáють) *див.* óко[1] (76)
Óчі закотúлися (підкотúлися) / закóчуються (підкóчуються) [під лоб (під лóба, вгóру)] *див.* óко[1] (4)
◊ Óчі запалáли / палáють [гаря́чим (страшнúм, я́рим *і т. ін.*)] вогнéм *див.* óко[1] (80)
◊ Пáсти óчі *див.* пáсти[1] (4)
◊ Перевóдити / перевестú óчі (пóгляд) *див.* перевóдити (11)
◊ Підвóдити (піднóсити) / підвестú (піднестú) óчі (пóгляд, зір *і т. ін.*) *див.* підвóдити (10)
Підкóчувати / підкотúти óчі під лóба (вгóру) *див.* підкóчувати[1] (1)
◊ Псóві óчі продавáти / продáти *див.* продавáти
◊ Пускáти / пустúти в óчі дим (пил, пилюку) *див.* пускáти
◊ Тúкати (тúцяти, штрикáти) / ткнýти (тúцьнути, штрикнýти) в óчі (у вічі) [пáльцем] *див.* тúкати[1]
ВІЧКО[1]
вічка
△ Павúні вічка *див.* вічко[1] (1)
Спускáти / спустúти пéтлі (вічка) *див.* спускáти
вічко
Спýщена петля́ <Спýщене вічко> *див.* петля́ (1)
ВІЧНИЙ
вічна
◊ Вічна пáм'ять *див.* пáм'ять (11)
вічне
◊ Вічне перó *див.* перó (4)
ВІЯТИ
віє
◊ Пáхне (віє, тя́гне, віддає *і т. ін.*) пýсткою *див.* пáхнути (3)
В'ЇДÁТИСЯ
в'їдáтися
◊ В'їстися / в'їдáтися в печінкú *див.* в'їдáтися (1)
В'ЇСТИСЯ[1]
в'їстися
◊ В'їстися / в'їдáтися в печінкú *див.* в'їдáтися (1)
ВКÁЗАНИЙ
вкáзаний
На вкáзаний (пéвний *і т. ін.*) тéрмін *див.* тéрмін[1]
ВКАЗІВНИЙ
вказівнúй
Вказівнúй пáлець *див.* пáлець (2)
ВКИДÁТИ
вкидáти
Вкидáти в перелякк *див.* вкидáти (1)
◊ Кúдати (вкидáти) / кúнути (вкúнути) в жар (*рідко* в пал) *див.* кúдати (6)

ВКИ́НУТИ
вки́нути
◊ Всипати (ки́нути, вки́нути *і т. ін.)* при́ску за очкýр (за пáзуху) *див.* всипáти[1] (3)
◊ Ки́дати (вкидáти) / ки́нути (вки́нути) в жар *(рідко* в пал) *див.* ки́дати (6)

ВЛА́СНИЙ
влáсних
◊ На пáрі [влáсних] <На [своїх] влáсних> *див.* пáра[1] (9)
влáсною
◊ Влáсною персóною *(рідше* парсýною) *див.* персóна (4)
влáсну
◊ Болíти (уболівáти, переживáти *і т. ін.)* за свою (влáсну) шкýру *див.* болíти[2] (2)

ВЛА́СНІСТЬ
влáсність
△ Пайовá влáсність *див.* влáсність (3)
Передавáти / передáти у влáсність *див.* передавáти[1] (2)

ВЛІ́ЗТИ
влíзти
◊ Лíзти / влíзти в гóлову *(рідко* до голови́, в пáмороки) *див.* лíзти (6)

ВМЕ́РТИ
вмéрти
◊ [Мáло (ледь, лéдве *і т. ін.)* не] вмирáти (помирáти, лóпатися, пáдати *і т. ін.)* / вмéрти (помéрти, лóпнути, покоти́тися [пóкотом], впáсти *і т. ін.)* від (зі) смíху (від рéготу) <Мáло не полóпати зо смíху> *див.* умирáти
Сконáти (вмéрти, помéрти *і т. ін.)* на пáлі <Сíсти (потрáпити, піти́ *і т. ін.)* / сідáти на пáлю> *див.* сконáти

ВМИРА́ТИ
вмирáти
◊ [Мáло (ледь, лéдве *і т. ін.)* не] вмирáти (помирáти, лóпатися, пáдати *і т. ін.)* / вмéрти (помéрти, лóпнути, покоти́тися [пóкотом], впáсти *і т. ін.)* від (зі) смíху (від рéготу) <Мáло не полóпати зо смíху> *див.* умирáти

ВНИЗ
вниз
◊ Перевертáти / переверну́ти вниз головóю (гóловами) *див.* перевертáти (4)

ВОВК
вовкíв
◊ Хоч вовкíв (собáк, псів) гони́ (ганя́й) *див.* гнáти (4)
вóвком
◊ [В повітрі] пáхне / запáхло смáленим [вóвком] (смáженим, гірчи́цею *і т. ін.)* *див.* пáхнути (1)

ВÓВЧИЙ
вóвча
△ Вóвча пáща *див.* пáща (1)

ВОГНЯ́НИЙ
вогня́ни́й
◊ Червóний *(рідко* вогня́ни́й) пíвень *див.* пíвень (12)

ВОГÓНЬ
вогнéм
◊ [Аж] пашíти вогнéм (пóлум'ям) *див.* пашíти (2)
◊ Ди́хати вогнéм (пóлум'ям, пéклом, чóртом *і т. ін.)* *див.* ди́хати (3)
◊ Óчі запалáли / палáють [гаря́чим (страшни́м, я́рим *і т. ін.)*] вогнéм *див.* óко[1] (80)
◊ Пали́ти вогнéм *див.* пали́ти[1] (3)
◊ Пали́тися вогнéм *див.* пали́тися (1)
◊ Хоч на вогнí (вогнéм) печи́ *див.* пекти́ (11)
◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* вогнéм (огнéм) пекти́ *див.* пекти́ (12)
вогнí
◊ Хоч на вогнí (вогнéм) печи́ *див.* пекти́ (11)
◊ Хоч ріж (рíжте) [і печи́ на вогнí] *див.* рíзати
вогню́
◊ Піддавáти / піддáти жáру (вогню́, дýху) *див.* піддавáти (4)
◊ Підкладáти / підклáсти вогню́ (хми́зу, дров *і т. ін.)* *див.* підкладáти (1)
◊ Прикладáти (підкладáти) / приклáсти (підклáсти) вогню́ (огню́) до печéного (до жáру) *див.* прикладáти
вогóнь
Відкривáти (знімáти) / відкри́ти (зня́ти) вогóнь (пальбý) *див.* відкривáти (4)
Пали́ти вогóнь (огóнь, свíтло *і т. ін.)* *див.* пали́ти[1] (1)
△ Перекидни́й вогóнь *див.* вогóнь (12)
◊ Піддавáти / піддáти жáру у вогóнь *див.* піддавáти (5)

ВОДА́
водá
Перевáрена водá *див.* водá (12)
Питнá водá *див.* водá (13)
вóди
Підзéмні вóди *див.* водá (14)
◊ Хоч [з лиця́] води́ напи́йся (вóду пий) *див.* напивáтися (2)
води́
◊ Хоч [з лиця́] води́ напи́йся (вóду пий) *див.* напивáтися (2)
водí
◊ Ви́лами [по водí] пи́сано <Ви́лами по водí> *див.* пи́саний (1)
вóду
◊ Перебивáтися з хлíба (з ю́шки) на вóду (на сіль, на квас) *див.* перебивáтися (2)
◊ Хоч [з лиця́] води́ напи́йся (вóду пий) *див.* напивáтися (2)

ВОДИ́ТИ
води́ти
◊ Вести́ (води́ти) пéрéд *див.* вести́ (14)

ВОДИ́ТИСЯ
води́тися
◊ Води́тися за петéльки́ *див.* води́тися (2)

ВОЗИ́ТИСЯ
вози́тися
Як кіт з оселéдцем пáнькатися (вози́тися) *див.* пáнькатися (1)

ВÓЛО
вóло
Подвíйне підборíддя (вóло) *див.* підборíддя (1)

ВОЛОДІ́ТИ
володíти
Володíти перóм *див.* володíти (1)

ВОЛОКТИ́
волокти́
◊ Лéдве (ледь, наси́лу *і т. ін.)* пересувáти (пересóвувати, сýнути, переставля́ти, тягти́ *і т. ін.)* нóги <[Лéдве (ледь, наси́лу *і т. ін.)*] плéнтати (переступáти, сýнути) ногáми> <Лéдве (наси́лу) ногáми (нóги) сóвати (воруши́ти, волокти́ *і т. ін.)*> *див.* пересувáти (1)

ВОНА́
її
◊ Тря́сця йомý (тобí, її *і т. ін.)* в печíнки́ (в печíнку, в пуп, в бік *і т. ін.)* *див.* тря́сця
◊ Цур тобí (йомý, її, вам *і т. ін.)* [та (і)] пек [тобí (йомý, її, вам *і т. ін.)*] *див.* цур
неї
◊ Не до тéбе (до ньóго, до неї *і т. ін.)* п'ється (п'ють) *див.* пи́тися (1)

ВОРОЖИ́ТИ
ворожи́ти
◊ Ворожи́ти на пелюсткáх ромáшки *див.* ворожи́ти (1)

ВОРÓНА
ворóна
◊ Ні пáва [й] ні ґáва (ні ворóна) *див.* пáва (1)

ВОРУХНУ́ТИ
ворухну́ти
◊ [І (нáвіть)] пáльцем не кивну́ти (не ворухну́ти, не рýшити, не поворухну́ти, не поворуши́ти *і т. ін.)* <Полінувáтися нáвіть пáльцем поворухну́ти> *див.* кивну́ти (1)

ВОРУШИ́ТИ
воруши́ти
◊ Воруши́ти / поворуши́ти в пáм'яті *див.* воруши́ти (2)
◊ Лéдве (ледь, наси́лу *і т. ін.)* пересувáти (пересóвувати, сýнути, переставля́ти, тягти́ *і т. ін.)* нóги <[Лéдве (ледь, наси́лу *і т. ін.)*] плéнтати (переступáти, сýнути) ногáми> <Лéдве (наси́лу) ногáми (нóги) сóвати (воруши́ти, волокти́ *і т. ін.)*> *див.* пересувáти (1)

ВПАДА́ТИ[1]
впадáти
◊ Впадáти / впáсти в пáм'яті *див.* впадáти[1] (5)
◊ Впадáти (пáдати, врíзуватися) / впáсти (врíзатися) в дýшу *див.* впадáти[1] (7)
◊ Впадáти *(рідше* пáдати) / впáсти в óко (в óчі, у вíчі) *див.* впадáти[1] (8)

ВПА́СТИ[1]
впадé
Підóзра пáдає / впадé *див.* підóзра
впáло
◊ Сéрце пáдає (обривáється) / впáло (обірвáлося) *див.* сéрце
впáсти
◊ Впадáти / впáсти в пáм'яті *див.* впадáти[1] (5)
◊ Впадáти (пáдати, врíзуватися) / впáсти (врíзатися) в дýшу *див.* впадáти[1] (7)
◊ Впадáти *(рідше* пáдати) / впáсти в óко (в óчі, у вíчі) *див.* впадáти[1] (8)
◊ Пáдати / впáсти в очáх *див.* пáдати (3)

◊ Па́дати (спада́ти) / впа́сти на го́лову *див.* па́дати (7)
◊ Розпада́тися (па́дати) / розпа́стися (впа́сти) пра́хом (на прах, у прах) *див.* розпада́тися[1]

ВПА́СТИ[2]
впа́ла
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) пря́мо (про́сто) гора́ з плечей (з пліч) звали́лася (спа́ла, впа́ла, зсу́нулася, зійшла́ *і т. ін.*) / зва́люється (па́дає, зсува́ється, схо́дить *і т. ін.*) *див.* гора́ (3)
впа́сти
◊ Лежа́ти (па́дати) / лягти́ (впа́сти) кри́жем *див.* лежа́ти (22)
◊ Не дава́ти / не да́ти [і] пили́ні (порошині, пороши́нці, пили́нці *і т. ін.*) впа́сти (сі́сти) *див.* дава́ти (171)
◊ Па́дати / впа́сти в безо́дню *див.* па́дати (2)
◊ Па́дати / впа́сти з п'єдеста́лу *див.* па́дати (4)
◊ Па́дати / впа́сти (ки́нутися, па́сти *і т. ін.*) на колі́на (в колі́на, навко́лішки, ниць, *рі́дко* на всі чоти́ри) <Упада́ти / впа́сти в но́ги (до ніг, ниць)> *див.* па́дати (5)
◊ Сі́сти і впа́сти (па́сти) *див.* сіда́ти
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін*)] па́дати / впа́сти з не́ба *див.* па́дати (9)

ВПЛИВ
впли́вом
Бу́ти (перебува́ти) під впли́вом *див.* бу́ти (18)

ВПО́ВНІ
впо́вні
Впо́вні шлях (доро́гу) перехо́дити / перейти́ *див.* перехо́дити (1)

ВРІ́ЗАТИСЯ[1]
врі́затися
◊ Впада́ти (па́дати, врі́зуватися) / впа́сти (врі́затися) в ду́шу *див.* впада́ти[1] (7)
◊ Врі́за́тися (запада́ти, вбива́тися *і т. ін.*) / врі́затися (запа́сти, вби́тися *і т. ін.*) у па́м'ять (у па́м'ятку) *див.* врі́зуватися[1] (2)

ВРІЗА́ТИСЯ
врі́за́тися
◊ Врі́за́тися (запада́ти, вбива́тися *і т. ін.*) / врі́затися (запа́сти, вби́тися *і т. ін.*) у па́м'ять (у па́м'ятку) *див.* врі́зуватися[1] (2)

ВРІ́ЗУВАТИСЯ[1]
врі́зуватися
◊ Впада́ти (па́дати, врі́зуватися) / впа́сти (врі́затися) в ду́шу *див.* впада́ти[1] (7)

ВСЕ[1]
весь
◊ Переверну́ти [весь] світ *див.* переверта́ти (1)
все
◊ Все перепу́талося (поплу́талося, переверну́лося *і т. ін.*) / плу́тається (переверта́ється) в голові́ (в думка́х) *див.* весь[1] (12)
◊ Переверта́ти / переверну́ти [всю] ду́шу ([все] се́рце) *див.* переверта́ти (5)
Переплу́тати все [на сві́ті] *див.* переплу́тувати (1)
○ Перш за все <*рі́дко* Перш усього> *див.* перш[1] (1)
◊ Пиши́ [все] пропа́ло *див.* писа́ти (4)
всі
◊ Натиска́ти (нати́скувати, *рі́дше* дави́ти) / нати́снути (*рі́дше* надави́ти) на [всі] [свої́] педа́лі *див.* натиска́ти (3)
◊ Па́дати / впа́сти (ки́нутися, па́сти *і т. ін.*) на колі́на (в колі́на, навко́лішки, ниць, *рі́дко* на всі чоти́ри) <Упада́ти / впа́сти в но́ги (до ніг, ниць)> *див.* па́дати (5)
Перебі́льшувати / перебі́льшити [всі] сподіва́ння *див.* перебі́льшувати (1)
◊ Переоці́нювати / переоціни́ти [всі] ці́нності *див.* переоці́нювати (1)
◊ Підко́вувати / підкува́ти на всі чоти́ри *див.* підко́вувати (1)
◊ Підко́вуватися / підкува́тися на всі чоти́ри *див.* підко́вуватися (1)
◊ Плу́тати (переплу́тувати) / сплу́тати (переплу́тати, зміша́ти) [всі] ка́рти *див.* плу́тати
всіма́
Гра́ти (перелива́тися) всіма́ кольора́ми (ба́рвами) весе́лки (ра́йдуги) *див.* гра́ти (4)
всіх
◊ На всіх перехре́стях *див.* перехре́стя (3)
◊ На по́вних (всіх) паруса́х *див.* па́рус[1] (2)
◊ Переоці́нювання (переоці́нка) [всіх] ці́нностей *див.* переоці́нювання (1)
всю
◊ На всю пе́льку *див.* пе́лька (1)
◊ Переверта́ти / переверну́ти [всю] ду́шу ([все] се́рце) *див.* переверта́ти (5)

ВСЕСВІ́ТНІЙ
всесві́тнє
△ Всесві́тня павути́на <Всесві́тнє павути́ння> *див.* павути́на (1)
всесві́тня
△ Всесві́тня павути́на <Всесві́тнє павути́ння> *див.* павути́на (1)

ВСИ́ПАТИ[1]
вси́пати
◊ Вси́пати (зада́ти) по (*рі́дко* під) пе́рше (шо́сте) число́ *див.* всипа́ти[1] (2)
◊ Вси́пати (ки́нути, вки́нути *і т. ін.*) при́ску за очку́р (за па́зуху) *див.* всипа́ти[1] (3)

ВСИПА́ТИ[1]
вси́пати
◊ Вси́пати (зада́ти) по (*рі́дко* під) пе́рше (шо́сте) число́ *див.* всипа́ти[1] (2)
◊ Вси́пати (ки́нути, вки́нути *і т. ін.*) при́ску за очку́р (за па́зуху) *див.* всипа́ти[1] (3)
Дава́ти / да́ти (вси́пати) рі́зок (патикі́в) *див.* дава́ти (3)

ВСТАВА́ТИ
встава́ти
◊ Виринáти (встава́ти, сплива́ти) / ви́ринути (вста́ти, спливти́, сплисти́, майну́ти *і т. ін.*) в па́м'яті *чиїй* (в спо́минах *чиїх*), *див.* виринáти (1)
◊ Встава́ти (підво́дитися) / вста́ти (підвести́ся) з лі́жка *див.* устава́ти
Встава́ти (підво́дитися, підніма́тися *і т. ін.*) / вста́ти (підвести́ся, підня́тися *і т. ін.*) з-за сто́лу (стола́) *див.* устава́ти

ВСТА́ВИТИ[1]
вста́вити
◊ Вставля́ти (встромля́ти, ста́вити) / вста́вити (встроми́ти) па́лиці (па́лицю, па́лки) в коле́са *див.* вставля́ти[1] (3)

ВСТАВЛЯ́ТИ[1]
вставля́ти
◊ Вставля́ти (встромля́ти, ста́вити) / вста́вити (встроми́ти) па́лиці (па́лицю, па́лки) в коле́са *див.* вставля́ти[1] (3)

ВСТА́ТИ
вста́ти
◊ Виринáти (встава́ти, сплива́ти) / ви́ринути (вста́ти, спливти́, сплисти́, майну́ти *і т. ін.*) в па́м'яті *чиїй* (в спо́минах *чиїх*), *див.* виринáти (1)
◊ Встава́ти (підво́дитися) / вста́ти (підвести́ся) з лі́жка *див.* устава́ти
Встава́ти (підво́дитися, підніма́тися *і т. ін.*) / вста́ти (підвести́ся, підня́тися *і т. ін.*) з-за сто́лу (стола́) *див.* устава́ти

ВСТРОМИ́ТИ
встроми́ти
◊ Вставля́ти (встромля́ти, ста́вити) / вста́вити (встроми́ти) па́лиці (па́лицю, па́лки) в коле́са *див.* вставля́ти[1] (3)
◊ Встроми́ти го́лову в петлю́ *див.* встромля́ти (1)
◊ Ні́де (нема́ (нема́є) де, ні́куди, *заст.* ні́где) [й] го́лки (го́лкою, па́льця, па́льцем, ши́лом) встроми́ти (просу́нути, штрикну́ти, ткну́ти, ки́нути) *див.* встромля́ти (3)

ВСТРОМЛЯ́ТИ
встромля́ти
◊ Вставля́ти (встромля́ти, ста́вити) / вста́вити (встроми́ти) па́лиці (па́лицю, па́лки) в коле́са *див.* вставля́ти[1] (3)

ВСЯ
весь
◊ Переверну́ти [весь] світ *див.* переверта́ти (1)
все
◊ Все перепу́талося (поплу́талося, переверну́лося *і т. ін.*) / плу́тається (переверта́ється) в голові́ (в думка́х) *див.* весь[1] (12)
◊ Переверта́ти / переверну́ти [всю] ду́шу ([все] се́рце) *див.* переверта́ти (5)
Переплу́тати все [на сві́ті] *див.* переплу́тувати (1)
○ Перш за все <*рі́дко* Перш усього> *див.* перш[1] (1)
◊ Пиши́ [все] пропа́ло *див.* писа́ти (4)
всі
◊ Натиска́ти (нати́скувати, *рі́дше* дави́ти) / нати́снути (*рі́дше* надави́ти) на [всі] [свої́] педа́лі *див.* натиска́ти (3)
◊ Па́дати / впа́сти (ки́нутися, па́сти *і т. ін.*) на колі́на (в колі́на, навко́лішки, ниць, *рі́дко* на всі чоти́ри) <Упада́ти / впа́сти в но́ги (до ніг, ниць)> *див.* па́дати (5)
Перебі́льшувати / перебі́льшити [всі] сподіва́ння *див.* перебі́льшувати (1)
◊ Переоці́нювати / переоціни́ти [всі] ці́нності *див.* переоці́нювати (1)
◊ Підко́вувати / підкува́ти на всі чоти́ри *див.* підко́вувати (1)

◊ Підко́вуватися / підкува́тися на всі чоти́ри *див.* підко́вуватися (1)
◊ Плу́тати (переплу́тувати) / сплу́тати (переплу́тати, зміша́ти) [всі] ка́рти *див.* плу́тати
всіма́
Гра́ти (перелива́тися) всіма́ кольора́ми (ба́рвами) весе́лки (ра́йдуги) *див.* гра́ти (4)
всіх
◊ На всіх перехре́стях *див.* перехре́стя (3)
◊ На по́вних (всіх) паруса́х *див.* па́рус[1] (2)
◊ Переоці́нювання (переоці́нка) [всіх] ці́нностей *див.* переоці́нювання (1)
всю
◊ На всю пе́льку *див.* пе́лька (1)
◊ Переверта́ти / переверну́ти [всю] ду́шу ([все] се́рце) *див.* переверта́ти (5)
ВТОРИ́ННИЙ
втори́нний
△ Втори́нний ри́нок ці́нних папе́рів *див.* ри́нок
ВТРА́ТИТИ
втра́тити
◊ Втра́тити (загуби́ти) па́мороки (тя́му, па́м'ять) *див.* утрача́ти
ВТЯМКИ́
втямки́
◊ Да́тися / дава́тися в па́м'ять (в па́м'ятки, втямки́, *діал.* впо́мки, в по́мку) *див.* дава́тися (4)
ВУ́ГІЛЬ
ву́гіль
◊ Перетлі́ти (зотлі́ти) на ву́гіль (на по́піл) *див.* перетліва́ти (2)
ВУ́ДКА
ву́дку
◊ Піддава́тися / підда́тися на ву́дку (на ву́дочку) *див.* піддава́тися (4)
ВУ́ДОЧКА
ву́дочку
◊ Піддава́тися / підда́тися на ву́дку (на ву́дочку) *див.* піддава́тися (4)
ВУ́ЗЛИКОВИЙ
ву́зликове
△ Ву́зликове письмо́ *див.* письмо́ (4)
ВУСТА́
вуст
◊ Не ви́пустити (не пусти́ти) [ні (ані́, і)] па́ри з вуст *див.* випуска́ти (18)
◊ Ні (ані́) па́ри з вуст (з уст, з ро́та *і т. ін.*) *див.* уста́
Приклáсти до уст (вуст) па́лець (па́льці) <Покла́сти па́лець (па́льці) на уста́> *див.* приклада́ти
ВУ́ХО
ву́сі
◊ Звуча́ти у ву́хах (у па́м'яті, *рідко* у ву́сі) *див.* звуча́ти (1)
ву́ха
◊ Намина́ти (накру́чувати, ску́бти *і т. ін.*) / нам'я́ти (накрути́ти, наску́бти *і т. ін.*) па́рші (ву́ха, ши́ю *і т. ін.*) *див.* намина́ти (2)
◊ Обірва́ти (обску́бти) чу́ба (ву́ха, па́тли, чупри́ну *і т. ін.*) *див.* обрива́ти[1] (2)
○ У пів ву́ха *див.* пів (10)
ву́хах
◊ Звуча́ти у ву́хах (у па́м'яті, *рідко* у ву́сі) *див.* звуча́ти (1)

ВХОПИ́ТИ
вхопи́ти
◊ Вхопи́ти (захопи́ти) ши́лом (*рідше* на ши́ло) па́токи (ме́ду) *див.* ухо́плювати
ВЧИНИ́ТИ
вчини́ти
◊ Підсува́ти (підсо́вувати, чини́ти) / підсу́нути (вчини́ти) ха́лепу *кому* <Підво́дити / підвести́ під ха́лепу *кого*> *див.* підсува́ти
Роби́ти (твори́ти, чини́ти *і т. ін.*) / зроби́ти (вчини́ти, підсу́нути *і т. ін.*) па́кість (па́кость, ка́пость) *див.* роби́ти
ВШАНО́ВУВАТИ
вшано́вувати
◊ Вшанува́ти / вшано́вувати па́м'ять *див.* ушано́вувати
ВШАНУВА́ТИ
вшанува́ти
◊ Вшанува́ти / вшано́вувати па́м'ять *див.* ушано́вувати
ГА́ВКНУТИ
га́вкне
◊ [І] соба́ка (пес) не га́вкне (не зага́вкає) *див.* соба́ка
ГАД
гад
◊ Підколо́дна (потайна́) гадю́ка (га́дина, змія́) <Підколо́дний (потайни́й) гад> *див.* гадю́ка (2)
га́да
◊ Пригрі́ти / пригріва́ти гадю́ку (га́дину, га́да, змію́ *і т. ін.*) на гру́дях (у па́зусі, за па́зухою *і т. ін.*) *див.* пригріва́ти
ГА́ДИНА
га́дина
◊ Підколо́дна (потайна́) гадю́ка (га́дина, змія́) <Підколо́дний (потайни́й) гад> *див.* гадю́ка (2)
га́дину
◊ Пригрі́ти / пригріва́ти гадю́ку (га́дину, га́да, змію́ *і т. ін.*) на гру́дях (у па́зусі, за па́зухою *і т. ін.*) *див.* пригріва́ти
ГА́ДІВ
га́дів
◊ Га́дів (гадю́чий, га́спидський, пе́ський, соба́чий *і т. ін.*) син *див.* син
ГА́ДКА
га́дку
◊ Спада́ти (наверта́тися, сплива́ти *і т. ін.*) / спа́сти (наверну́тися, сплисти́, сплисти́ *і т. ін.*) на ду́мку (на па́м'ять, *рідко* в го́лову, на га́дку) *див.* спада́ти
ГАДЮ́КА
гадю́ка
◊ Підколо́дна (потайна́) гадю́ка (га́дина, змія́) <Підколо́дний (потайни́й) гад> *див.* гадю́ка (2)
гадю́ку
◊ Відігрі́ти (ви́грiти, ви́годувати) / відігріва́ти змію́ (гадю́ку) біля (ко́ло) [свого́] се́рця (за па́зухою) *див.* відігріва́ти (2)
◊ Пригрі́ти / пригріва́ти гадю́ку (га́дину, га́да, змію́ *і т. ін.*) на гру́дях (у па́зусі, за па́зухою *і т. ін.*) *див.* пригріва́ти
ГАДЮ́ЧИЙ
гадю́чий
◊ Га́дів (гадю́чий, га́спидський, пе́ський, соба́чий *і т. ін.*) син *див.* син

ГА́ЙКА[1]
гайки́
◊ Підкру́чувати (закру́чувати, підгви́нчувати *і т. ін.*) / підкрути́ти (закрути́ти, підгвинти́ти *і т. ін.*) га́йку (гайки́) *див.* підкру́чувати (1)
га́йку
◊ Підкру́чувати (закру́чувати, підгви́нчувати *і т. ін.*) / підкрути́ти (закрути́ти, підгвинти́ти *і т. ін.*) га́йку (гайки́) *див.* підкру́чувати (1)
ГАЛУ́ШКА
галушки́
◊ Перепада́ти / перепа́сти на горі́хи (на гости́нці, на галушки́ *і т. ін.*) *див.* перепада́ти (2)
ГАЛУ́ШКОВИЙ
галу́шковий
◊ Кваси́й (галу́шковий) патріоти́зм *див.* патріоти́зм (1)
ГАНЯ́ТИ
ганя́в
◊ Куди́ Мака́р теля́т не ганя́в (*рідше* не ганя́є, не го́нить *і т. ін.*) <Де Мака́р теля́т пасе́ (не пас)> *див.* ганя́ти (5)
ганя́є
◊ Куди́ Мака́р теля́т не ганя́в (*рідше* не ганя́є, не го́нить *і т. ін.*) <Де Мака́р теля́т пасе́ (не пас)> *див.* ганя́ти (5)
ганя́й
◊ Хоч вовкі́в (соба́к, псів) гони́ (ганя́й) *див.* гна́ти (4)
ганя́ти
Гра́ти в па́наса <Ганя́ти пана́са> *див.* гра́ти (3)
ГАРБУ́З
гарбуза́
◊ Дава́ти (підно́сити) / да́ти (піднести́) [пече́ного] гарбуза́ (кабака́) *див.* дава́ти (119)
◊ Діста́ти (схопи́ти, покуштува́ти *і т. ін.*) [пече́ного] гарбуза́ *див.* дістава́ти (13)
гарбузо́м
◊ Па́хне гарбузо́м *див.* па́хнути (4)
ГАРЯ́ЧИЙ
гаря́ча
◊ Гаря́ча (палка́) голова́ (голі́вка) *див.* голова́ (10)
гаря́чим
◊ О́чі запала́ли / пала́ють [гаря́чим (страшни́м, яри́м *і т. ін.*)] вогне́м *див.* о́ко[1] (80)
ГА́СПИДСЬКИЙ
га́спидський
◊ Га́дів (гадю́чий, га́спидський, пе́ський, соба́чий *і т. ін.*) син *див.* син
ГВІЗДО́К
гвіздко́м
◊ Стримі́ти [гвіздко́м (цвя́хом, цвя́шком)] в голові́ (в па́м'яті, у мо́зку *і т. ін.*) *див.* стримі́ти
ГЕНЕРА́ЛЬНИЙ
генера́льний
Генера́льний пи́сар *див.* пи́сар (1)
ГЕОКРАТИ́ЧНИЙ
геократи́чні
△ Геократи́чні періо́ди *див.* періо́д (7)

ГІРКИ́Й

гірка́

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* [соба́ці] гірка́ (па́рена) ре́дька *див.* ре́дька

гіркі́

Гіркі́ (пеку́чі, рясні́ *і т. ін.)* сльо́зи *див.* сльоза́

гірко́ї

◊ Гі́рше (гірш) гірко́ї (пече́ної) ре́дьки (гірчи́ці) *див.* гі́рше (2)

◊ Навари́ти ка́ші (пи́ва, гірко́ї *і т. ін.)* *див.* нава́рювати (2)

гірку́

◊ Ви́пити / випива́ти (пи́ти) [гірку́ (по́вну)] [ча́шу] ([по́вний] ківш) [ли́ха, му́ки *і т. ін.*] [до кра́ю (до дна, до де́нця́)] *див.* випива́ти (1)

ГІРЧИ́ЦЯ

гірчи́цею

◊ [В пові́трі] па́хне / запа́хло сма́леним [во́вком] (сма́женим, гірчи́цею *і т. ін.)* *див.* па́хнути (1)

гірчи́ці

◊ Гі́рше (гірш) гірко́ї (пече́ної) ре́дьки (гірчи́ці) *див.* гі́рше (2)

ГІРШ

гірш

◊ Гі́рше (гірш) гірко́ї (пече́ної) ре́дьки (гірчи́ці) *див.* гі́рше (2)

ГІ́РШЕ

гі́рше

◊ Гі́рше (гірш) гірко́ї (пече́ної) ре́дьки (гірчи́ці) *див.* гі́рше (2)

ГЛИБИНА́

глибина́

△ Периско́пна глибина́ *див.* глибина́ (1)

ГЛИБО́КИЙ

глибо́кою

○ З усіє́ю (вели́кою, глибо́кою *і т. ін.)* перекон́ливістю *див.* перекон́ливість (1)

ГЛУ́ПИЙ

глу́па

Глу́па ніч (пі́вніч) *див.* ніч (1)

ГЛЯДІ́ТИ

глядіти

◊ Диви́тися (глядіти) крізь па́льці *див.* диви́тися (7)

ГНІВ

гнів

◊ Переміни́ти (зміни́ти) гнів на ми́лість (на ла́ску) *див.* переміня́ти[1] (1)

ГО́ГОЛЬ

го́голем

◊ Ходи́ти (походжа́ти) павиче́м (го́голем) *див.* ходи́ти

ГОДИ́НА[1]

годи́ни

За пів годи́ни <*розм.* За пів годи́нки> *див.* пів (1)

З пів годи́ни <*розм.* З пів годи́нки> *див.* пів (3)

ГО́ЛИЙ

го́лому

◊ Аж го́лому по́за па́зухою по́вно *див.* по́вно

ГОЛІ́ВКА

голі́вка

◊ Гаря́ча (палка́) голова́ (голі́вка) *див.* голова́ (10)

ГО́ЛКА

го́лки

◊ Ні́де (нема́ (нема́є) де, ні́куди, *заст.* ні́где) [й] го́лки (го́лкою, па́льця, па́льцем, ши́лом) встроми́ти (просу́нути, штрикну́ти, ткну́ти, ки́нути) *див.* встромля́ти (3)

го́лкою

◊ Ні́де (нема́ (нема́є) де, ні́куди, *заст.* ні́где) [й] го́лки (го́лкою, па́льця, па́льцем, ши́лом) встроми́ти (просу́нути, штрикну́ти, ткну́ти, ки́нути) *див.* встромля́ти (3)

ГОЛОВА́

голова́

◊ [Аж] голова́ (в голові́) кру́титься (моро́читься, па́морочиться, макі́триться, замакі́трюється *і т. ін.)* <[Аж] голова́ закрути́лася (заморо́чилася, запа́морочилася, замакі́трилася *і т. ін.)*> <[Аж] у голові́ закрути́лося (заморо́чилося, запа́морочилося, замакі́трилося)> *див.* голова́ (7)

◊ Гаря́ча (палка́) голова́ (голі́вка) *див.* голова́ (10)

◊ Сам собі́ пан (голова́, хазя́їн *і т. ін.)* *див.* сам

го́ловами

◊ Переверта́ти / переверну́ти вниз голово́ю (го́ловами) *див.* переверта́ти (4)

голови́

◊ Вали́ти (зва́лювати, переклада́ти) / звали́ти (перекла́сти) з хво́рої (ду́рно́ї) голови́ на здоро́ву *див.* вали́ти[1] (4)

◊ Ви́кинути (ви́трусити) / викида́ти з голови́ (з па́м'яті, з ду́мки, *рідко* з ума́ *і т. ін.)* *див.* викида́ти (12)

◊ Ви́летіти (ви́вітритися, *рідше* ви́слизнути) / виліта́ти (вивітрюватися, *рідше* вислиза́ти) з голови́ (з па́м'яті) *див.* виліта́ти (2)

◊ Випада́ти / ви́пасти з ду́мки (з голови́, з па́м'яті) *див.* випада́ти (3)

◊ [І] голови́ не підвести́ *див.* підво́дити (1)

Крути́ти / покрути́ти па́льцем ко́ло чола́ (голови́, скро́ні *і т. ін.)* *див.* крути́ти (1)

◊ Лі́зти / влі́зти в го́лову *(рідко* до голови́, в па́мороки) *див.* лі́зти (6)

голові́

◊ [Аж] голова́ (в голові́) кру́титься (моро́читься, па́морочиться, макі́триться, замакі́трюється *і т. ін.)* <[Аж] голова́ закрути́лася (заморо́чилася, запа́морочилася, замакі́трилася *і т. ін.)*> <[Аж] у голові́ закрути́лося (заморо́чилося, запа́морочилося, замакі́трилося)> *див.* голова́ (7)

◊ Все перепле́талося (попле́талося, переверну́лося *і т. ін.)* / плу́тається (переверта́ється) в голові́ (в думка́х) *див.* весь[1] (12)

◊ Захова́ти в голові́ (у па́м'яті) *що* <Захова́ти па́м'ять *про кого, що*> *див.* захо́вувати (1)

◊ Перебира́ти (перегорта́ти, перетру́шувати) / перебра́ти (перегорну́ти, перетруси́ти) у па́м'яті (в голові́, у ду́мці) *див.* перебира́ти (1)

◊ Стримі́ти [гвіздко́м (цвя́хом, цвя́шком)] в голові́ (в па́м'яті, у мо́зку *і т. ін.)* *див.* стримі́ти

◊ У голові́ переки́нулося *див.* перекида́тися[2] (3)

голово́ю

◊ Переверта́ти / переверну́ти вниз голово́ю (го́ловами) *див.* переверта́ти (4)

го́лову

◊ Встроми́ти го́лову в петлю́ *див.* встромля́ти (1)

◊ Заморо́чувати / заморо́чити го́лову (па́мороки) *див.* заморо́чувати (1)

◊ Ле́две го́лову підво́дити / підвести́ *див.* підво́дити (2)

◊ Лі́зти / влі́зти в го́лову *(рідко* до голови́, в па́мороки) *див.* лі́зти (6)

◊ Па́дати (спада́ти) / впа́сти на го́лову *див.* па́дати (7)

◊ Па́морочити (запа́морочувати) / запа́морочити го́лову (ро́зум, свідо́мість *і т. ін.)* *див.* па́морочити (1)

◊ Переверта́ти / переверну́ти з ніг на го́лову *див.* переверта́ти (6)

◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити, підво́дити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, піднести́, підвести́ *і т. ін.)* го́лову *див.* підніма́ти

◊ Підсу́нути (підкла́сти) го́лову під ко́лесо *див.* підсува́ти

◊ Спада́ти (наверта́тися, сплива́ти *і т. ін.)* / спа́сти (наверну́тися, сплив́ти, сплисти́ *і т. ін.)* на ду́мку (на па́м'ять, *рідко* в го́лову, на га́дку) *див.* спада́ти

○ У пе́ршу го́лову *див.* голова́ (2)

◊ Усі́ ши́шки летя́ть (па́дають) [на го́лову] *див.* ши́шка

ГОЛОВНИ́Й

головна́

○ Найпе́рша (пе́рша, головна́) річ *див.* річ[1]

головно́го

△ Кора́ вели́ких пі́вку́ль [головно́го мо́зку] *див.* кора́ (2)

ГО́ЛОД

го́лод

◊ Перебива́ти / переби́ти го́лод *див.* перебива́ти (1)

ГОЛО́ДНИЙ

голо́дний

Голо́дний пайо́к *див.* пайо́к (1)

голо́дному

◊ На голо́дному пайку́ *див.* голо́дний (3)

ГО́ЛОС

го́лос

Підви́щувати / підви́щити го́лос (тон) *див.* підви́щувати (1)

ГОНИ́ТИ

гони́

◊ Хоч вовкі́в (соба́к, псів) гони́ (ганя́й) *див.* гна́ти (4)

ГОРА́

гора́

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* пря́мо (про́сто) гора́ з плече́й (з пліч) звали́лася (спа́ла, впа́ла, зсу́нулася, зійшла́ *і т. ін.)* / зва́люється (па́дає, зсува́ється, схо́дить *і т. ін.)* *див.* гора́ (3)

го́ри

◊ Переверну́ти (зру́шити, пересу́нути, ру́шити) / верну́ти (пересо́вувати, пересува́ти, ру́хати) го́ри *див.* переверта́ти (2)

ГОРІ́ТИ
гори́ть
◊ Лицé (обли́ччя) гори́ть ([аж] паши́ть) *див.* лицé (8)
Печé (гори́ть) кóло сéрця (під сéрцем) *див.* пекти́ (1)
горі́ти
Грáти (виграва́ти, горі́ти, ся́яти *і т. ін.)* перели́вами *див.* грáти (1)
горя́ть
◊ Óчі горя́ть (пала́ють) *див.* óко[1] (76)
Щóки [аж] горя́ть (пашáть) / зайняли́ся (спалахну́ли) *див.* щокá
ГОРІ́Х
горі́хи
◊ Перепадáти / перепáсти на горі́хи (на гости́нці, на галушки́ *і т. ін.) див.* перепадáти (2)
ГÓРЛО
гóрла
◊ [Аж] із гóрла лі́зе *(грубо* пре, прéться) <[Аж] гóрлом пхáє> *див.* лі́зти (2)
◊ Клубóк підкóчується (підступáє) / підкоти́вся (підступи́в) до гóрла *див.* клубóк (2)
гóрло
◊ Не лі́зе (не йде) / не полі́зе в рот (у гóрло, *грубо* в пéльку) *див.* лі́зти (30)
◊ Перегризáти (передирáти) / перегри́зти (передéрти) гóрло (горля́нку) *див.* перегризáти (1)
Передáвлювати / передави́ти гóрло *див.* передáвлювати (1)
гóрлом
◊ [Аж] із гóрла лі́зе *(грубо* пре, прéться) <[Аж] гóрлом пхáє> *див.* лі́зти (2)
ГОРЛЯ́НКА
горля́нку
◊ Перегризáти (передирáти) / перегри́зти (передéрти) гóрло (горля́нку) *див.* перегризáти (1)
ГОРЮ́ЧИЙ[1]
горю́ча
△ Пальнá (горю́ча) су́міш *див.* су́міш
ГОСПÓДАР
госпóдар
◊ Госпóдар (пан) станóвища *див.* госпóдар (1)
ГОСТИ́НЕЦЬ[1]
гости́нці
◊ Перепадáти / перепáсти на горі́хи (на гости́нці, на галушки́ *і т. ін.) див.* перепадáти (2)
ГÓСТРИЙ
гóстре
◊ Болю́че (гóстре) питáння *див.* питáння (6)
ГОСТРИ́ТИ
гостри́ти
◊ Гостри́ти / нагостри́ти перó *див.* гостри́ти (3)
ГОТИ́ЧНИЙ[1]
готи́чне
△ Готи́чне письмó *див.* письмó (5)
ГОТУВА́ТИ
готувáти
◊ Готувáти (підготовля́ти) / підготувáти (підготóвити) грунт *див.* готувáти (1)

ГРА
і́гри
△ Параолімпі́йські і́гри *див.* гра (6)
ГРАД[1]
грáдом
◊ Кóтяться / покоти́лися дрібні́ (рясні́, пеку́чі *і т. ін.)* сльóзи [грáдом] *див.* сльозá
ГРА́ТИ
грáти
◊ Грáти (вести́) пéршу скри́пку *див.* грáти (11)
Грáти (виграва́ти, горі́ти, ся́яти *і т. ін.)* перели́вами *див.* грáти (1)
Грáти в пáнаса <Ганя́ти панáса> *див.* грáти (3)
Грáти (перелива́тися) всімá кольорáми (бáрвами) весéлки (рáйдуги) *див.* грáти (4)
грáють
◊ У живóті [аж] пи́щики грáють *див.* пи́щик (1)
ГРАФА́
графу́
◊ Підвóдити / підвести́ під одну́ графу́ *див.* підвóдити (8)
ГРЕ́ЧКА
грéчку
◊ Переганя́ти (перегóнити) / перегнáти на *(рідко* чéрез) грéчку *див.* переганя́ти (1)
ГРИ́ЗТИ
гризé
◊ Сóвість (сумлі́ння) му́чить (гризé, печé) / заму́чить (загризé) *див.* сóвість
гри́зти
◊ Кусáти (гри́зти) собі́ *(рідко* свої́) лі́кті *(рідко* пáльці) *див.* кусáти (1)
ГРІБ
гріб
◊ Хоч [живи́м (живцéм, живóму)] у зéмлю (в моги́лу, в гріб, у я́му *і т. ін.)* лізь (лягáй, *рідко* клади́сь)> <Хоч у петлю́ (у зáшморг) лізь> *див.* лі́зти (33)
ГРІ́ТИ
грі́ти
◊ Грі́ти (пáрити) / нагрі́ти чу́ба *(рідше* чупри́ну, лóба) *див.* грі́ти (3)
ГРІХ
гріх
◊ Перворóдний гріх *див.* гріх (5)
◊ Підвóдити (підбивáти) / підвести́ (підби́ти) на гріх *див.* підвóдити (6)
ГРІ́ШНИЙ
грі́шне
◊ Переплу́тувати (плу́тати) / переплу́тати (сплу́тати) грі́шне з прáведним (прáведне з грі́шним) *див.* переплу́тувати (2)
грі́шним
◊ Переплу́тувати (плу́тати) / переплу́тати (сплу́тати) грі́шне з прáведним (прáведне з грі́шним) *див.* переплу́тувати (2)
ГРОЗИ́ТИ
грози́ти
◊ Пáльцем (пáльчиком) свари́тися (свари́ти, грози́ти) / посвари́тися (насвари́тися, насвари́ти, погрози́ти) *див.* свари́тися

ГРОМАДЯ́НСЬКИЙ
громадя́нська
Громадя́нська панахи́да *див.* панахи́да (1)
ГРÓШІ
грóші
△ Паперóві грóші *див.* грóші (6)
Перевóдити / перевести́ на грóші *див.* перевóдити (1)
ГРУ́БА
гру́бі
Пали́ти в печі́ (в гру́бі, в гру́бці *і т. ін.)* <Пали́ти піч (гру́бу, гру́бку *і т. ін.)*> *див.* пали́ти[1] (2)
гру́бу
Пали́ти в печі́ (в гру́бі, в гру́бці *і т. ін.)* <Пали́ти піч (гру́бу, гру́бку *і т. ін.)*> *див.* пали́ти[1] (2)
ГРУ́БКА
гру́бку
Пали́ти в печі́ (в гру́бі, в гру́бці *і т. ін.)* <Пали́ти піч (гру́бу, гру́бку *і т. ін.)*> *див.* пали́ти[1] (2)
гру́бці
Пали́ти в печі́ (в гру́бі, в гру́бці *і т. ін.)* <Пали́ти піч (гру́бу, гру́бку *і т. ін.)*> *див.* пали́ти[1] (2)
ГРУ́ДИ
гру́дях
◊ Пригрі́ти / пригрівáти гадю́ку (гáдину, гáда, змію́ *і т. ін.)* на гру́дях (у пáзусі, за пáзухою *і т. ін.) див.* пригрівáти
ГУБА́[1]
гу́би
◊ Хібá (ті́льки) пáльці *(рідше* гу́би) обли́же *див.* обли́зувати (6)
губи́
◊ Роби́ти з губи́ (з пи́ска) халя́ву *див.* роби́ти
ГУЛЯ́ТИ
гуля́ти
◊ Пи́ти й гуля́ти <Пи́ти, гуля́ти> *див.* пи́ти (5)
ГУ́МОВИЙ
гу́мова
Гу́мова пáлиця *див.* пáлиця (1)
ГУСИ́НИЙ
гуси́не
Гу́сяче (гуси́не) перó *див.* перó (1)
ГУ́СЯЧИЙ
гу́сяче
Гу́сяче (гуси́не) перó *див.* перó (1)
ҐА́ВА
ґáва
◊ Ні пáва [й] ні ґáва (ні ворóна) *див.* пáва (1)
ҐРУНТ
ґрунт
◊ Готувáти (підготовля́ти) / підготувáти (підготóвити) ґрунт *див.* готувáти (1)
◊ Мáти міцни́й (тверди́й, пéвний *і т. ін.)* ґрунт під ногáми *див.* мáти[2] (65)
ДАВА́ТИ
давáти
Давáти / дáти (всíпати) рі́зок (патикі́в) *див.* давáти (3)
◊ Давáти / дáти ли́ха закаблу́кам (закаблáм) [і передáм] *див.* давáти (80)
◊ Давáти (задавáти) / дáти (задáти) пéрцю [з мáком] *див.* давáти (114)

◊ Дава́ти (задава́ти, підно́сити) / да́ти (зада́ти, піднести́) пі́нхви *див.* дава́ти (117)

◊ Дава́ти (підно́сити) / да́ти (піднести́) [пече́ного] гарбуза́ (кабака́) *див.* дава́ти (119)

◊ Не дава́ти / не да́ти [і] пили́ні (пороши́ні, пороши́нці, пили́нці *і т. ін.*) впасти (сісти) *див.* дава́ти (171)

◊ Піддро́чку (піддро́чки) дава́ти / да́ти *див.* дава́ти (191)

ДАВА́ТИСЯ

дава́тися

◊ Да́тися / дава́тися в па́м'ять (в па́м'ятки, втямки́, *діал.* впо́мки, в по́мку) *див.* дава́тися (4)

Піддава́тися (дава́тися) / підда́тися (да́тися) на підмо́ву *див.* піддава́тися (1)

ДАВИ́ТИ

дави́ти

◊ Натиска́ти (нати́скувати, *рідше* дави́ти) / нати́снути (*рідше* надави́ти) на [всі] [свої́] педа́лі *див.* натиска́ти (3)

ДАВНОМИНУ́ЛИЙ

давномину́лий

△ Давномину́лий (передмину́лий) час *див.* час

ДАЛЕ́КИЙ

далека

Кра́йня (Дале́ка) Пі́вніч *див.* пі́вніч[2] (1)

ДА́НІ

да́них

△ Протоко́л передава́ння да́них *див.* протоко́л

ДАРЕ́МНО

даре́мно

◊ [Ду́рно (даре́мно, задарма́, ма́рно *і т. ін.*)] хліб (харч) перево́дити (ї́сти, збавля́ти) *див.* перево́дити (2)

ДА́ТИ

дай

◊ Дай Бо́же (Бог) па́м'ять (па́м'яті) *див.* дава́ти (124)

дасть

◊ [І] жа́ба ци́цьки (ци́ці) дасть <*рідко* Жаба і пить дасть> *див.* жа́ба[1] (1)

да́ти

Дава́ти / да́ти (всі́пати) рі́зок (патикі́в) *див.* дава́ти (3)

◊ Дава́ти / да́ти ли́ха закаблу́кам (закабла́м) [і переда́м] *див.* дава́ти (80)

◊ Дава́ти (задава́ти) / да́ти (зада́ти) пе́рцю [з ма́ком] *див.* дава́ти (114)

◊ Дава́ти (задава́ти, підно́сити) / да́ти (зада́ти, піднести́) пі́нхви *див.* дава́ти (117)

◊ Дава́ти (підно́сити) / да́ти (піднести́) [пече́ного] гарбуза́ (кабака́) *див.* дава́ти (119)

◊ Да́ти пам'ятно́го (пам'ятко́вого, в па́м'ять, па́м'ятку) *див.* дава́ти (152)

◊ Да́ти перего́ну *див.* дава́ти (153)

◊ Да́ти пи́ти *див.* дава́ти (154)

◊ Не дава́ти / не да́ти [і] пили́ні (пороши́ні, пороши́нці, пили́нці *і т. ін.*) впасти (сісти) *див.* дава́ти (171)

◊ Піддро́чку (піддро́чки) дава́ти / да́ти *див.* дава́ти (191)

◊ Як пи́ти да́ти *див.* дава́ти (198)

ДА́ТИСЯ

да́тися

◊ Да́тися / дава́тися в па́м'ять (в па́м'ятки, втямки́, *діал.* впо́мки, в по́мку) *див.* дава́тися (4)

Піддава́тися (дава́тися) / підда́тися (да́тися) на підмо́ву *див.* піддава́тися (1)

ДВА

два

◊ Два чо́боти – па́ра <Па́ра чобі́т (два чо́боти) на одну́ но́гу> *див.* чо́боти

◊ Па́лиця (па́лка) з двома́ кінця́ми (на два кінці́) *див.* па́лиця (3)

двома́

◊ Па́лиця (па́лка) з двома́ кінця́ми (на два кінці́) *див.* па́лиця (3)

ДВЕ́РІ

двери́ма

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) у Бо́га (у Христа́, у ба́тька *і т. ін.*) за па́зухою (за двери́ма) *див.* па́зуха (1)

ДВІ

два

◊ Два чо́боти – па́ра <Па́ра чобі́т (два чо́боти) на одну́ но́гу> *див.* чо́боти

◊ Па́лиця (па́лка) з двома́ кінця́ми (на два кінці́) *див.* па́лиця (3)

двома́

◊ Па́лиця (па́лка) з двома́ кінця́ми (на два кінці́) *див.* па́лиця (3)

ДВОЇ́ННЯ

двої́ння

△ Двої́ння па́ру *див.* двої́ння (1)

ДВОЮ́РІДНИЙ

двою́рідна

Сестра́ у пе́рших <Двою́рідна сестра́> *див.* сестра́

двою́рідний

Брат у пе́рших <Двою́рідний брат> *див.* брат (3)

ДЕ[1]

де

◊ Де [вже] і пе́рець не росте́ *див.* пе́рець (3)

◊ Де [ж] таки́ (пак, це, се, то, таке́) ви́дано *див.* ви́даний[2] (1)

◊ Куди́ Мака́р теля́т не ганя́в (*рідше* не ганя́є, не го́нить *і т. ін.*) <Де Мака́р теля́т пасе́ (не пас)> *див.* ганя́ти (5)

◊ Ні́де (нема́ (нема́є) де, ні́куди, *заст.* ні́где) [й] го́лки (го́лкою, па́льця, па́льцем, ши́лом) встроми́ти (просу́нути, штрикну́ти, ткну́ти, ки́нути) *див.* встромля́ти (3)

ДЕ[2]

де

◊ Де ж (вже) пак *див.* де[2] (4)

ДЕВО́НСЬКИЙ

дево́нський

△ Дево́нський пері́од *див.* пері́од (8)

ДЕМОТИ́ЧНИЙ

демоти́чне

△ Демоти́чне письмо́ *див.* письмо́ (6)

ДЕ́НЦЕ́

де́нця́

◊ Ви́пити / випива́ти (пи́ти) [гірку́ (по́вну)] [ча́шу] ([по́вний] ківш) [ли́ха, му́ки *і т. ін.*] [до кра́ю (до дна, до де́нця́)] *див.* випива́ти (1)

ДЕНЬ

день

День Перемо́ги *див.* день (8)

◊ За день (на одні́й оси́ці) не переві́шаєш *див.* переві́шувати[2] (1)

◊ Не пе́рший день *див.* день (44)

Палки́й день *див.* день (11)

Перело́мний моме́нт (час, день *і т. ін.*) <Перело́мна епо́ха> *див.* моме́нт (1)

дня́

За пів дня́ *див.* пів (2)

З пів дня́ *див.* пів (4)

Пе́рша полови́на дня (ти́жня, мі́сяця *і т. ін.*) *див.* полови́на

ДЕ́РЕВО

де́рево

△ Паліса́ндрове де́рево *див.* де́рево (23)

ДЕРЖА́ТИ

держа́ти

◊ Держа́ти пе́ре́д *див.* держа́ти (7)

◊ Трима́ти (держа́ти) ка́мінь (каменю́ку) за па́зухою *див.* трима́ти

◊ Трима́ти (держа́ти) на [пе́вній] ві́дстані (ві́ддалі) *див.* трима́ти

ДЕРЖА́ТИСЯ

держа́тися

◊ Трима́тися (держа́тися) на соломи́нці (на павути́нці) *див.* трима́тися

ДЕ́РТИ

де́рти

◊ Де́рти паси́ (ре́мені) *див.* де́рти (13)

◊ Де́рти ро́та (пе́льку) *див.* де́рти (14)

ДЕТОНА́ЦІЯ[1]

детона́ція

△ Детона́ція мото́рного па́лива *див.* детона́ція[1] (1)

ДЕ́ЯКИЙ

де́які́й

Пе́вною (яко́юсь, де́якою *і т. ін.*) мі́рою <До пе́вної (яко́їсь, де́якої *і т. ін.*) мі́ри> <*рідше* У (де́якій, пе́вній *і т. ін.*) мі́рі> *див.* мі́ра (4)

де́якої

Пе́вною (яко́юсь, де́якою *і т. ін.*) мі́рою <До пе́вної (яко́їсь, де́якої *і т. ін.*) мі́ри> <*рідше* У (де́якій, пе́вній *і т. ін.*) мі́рі> *див.* мі́ра (4)

де́якою

Пе́вною (яко́юсь, де́якою *і т. ін.*) мі́рою <До пе́вної (яко́їсь, де́якої *і т. ін.*) мі́ри> <*рідше* У (де́якій, пе́вній *і т. ін.*) мі́рі> *див.* мі́ра (4)

ДЗВІН

дзвін

◊ Мали́но́вий дзвін (передзві́н) *див.* дзвін (2)

ДИВИ́ТИСЯ

диви́тися

◊ Диви́тися (гляді́ти) крізь па́льці *див.* диви́тися (7)

ДИМ

дим

◊ Пуска́ти / пусти́ти в о́чі дим (пил, пилю́ку) *див.* пуска́ти

ДИРИГЕ́НТСЬКИЙ

диригe̋нтська

△ Дириге́нтська па́личка *див.* па́личка (2)

ДИ́ХАТИ
ди́хати
◊ Ди́хати вогне́м (по́лум'ям, пе́клом, чо́ртом *і т. ін.) див.* ди́хати (3)
ДІ́ВКА
дівка́х
◊ Си́віти (сиді́ти) / поси́віти (заси́дітися) в дівка́х (ді́вкою, в пере́ста́рках *і т. ін.) див.* си́віти
ді́вкою
◊ Си́віти (сиді́ти) / поси́віти (заси́дітися) в дівка́х (ді́вкою, в пере́ста́рках *і т. ін.) див.* си́віти
ДІЙМА́ТИ
діййма́ти
◊ Допіка́ти (дошкуля́ти, дійма́ти *і т. ін.)* / допекти́ (дошку́лити, дійня́ти *і т. ін.)* до живи́х печіно́к (до живо́го, до [живо́го] се́рця *і т. ін.) див.* допіка́ти (1)
ДІЙНЯ́ТИ
дійня́ти
◊ Допіка́ти (дошкуля́ти, дійма́ти *і т. ін.)* / допекти́ (дошку́лити, дійня́ти *і т. ін.)* до живи́х печіно́к (до живо́го, до [живо́го] се́рця *і т. ін.) див.* допіка́ти (1)
ДІЙТИ́
дійти́
◊ Дохо́дити / дійти́ до живо́го (до [сами́х (живи́х)] печіно́к) *див.* дохо́дити (9)
ДІ́ЛО
ді́ла
[Перехо́дити / перейти́] від слів до ді́ла (від сло́ва до ді́ла) *див.* перехо́дити (2)
ді́ло
◊ Па́ном ді́ло *див.* ді́ло (26)
◊ Пе́рше ді́ло *див.* ді́ло (27)
ді́лом
◊ Пе́ршим ді́лом *див.* ді́ло (28)
ДІСТАВА́ТИСЯ
дістава́тися
Дістава́тися (передава́тися, залиша́тися *і т. ін.)* / діста́тися (переда́тися, залиши́тися *і т. ін.)* у спа́дщину (у спа́док, *рідко* у спа́дки) *див.* дістава́тися (1)
ДІСТА́ТИ
діста́ти
◊ Діста́ти (схопи́ти, покуштува́ти *і т. ін.)* [пече́ного] гарбуза́ *див.* дістава́ти (13)
ДІСТА́ТИСЯ
діста́лося
◊ Діста́лося пе́рцю з ква́сом *див.* дістава́тися (2)
діста́тися
Дістава́тися (передава́тися, залиша́тися *і т. ін.)* / діста́тися (переда́тися, залиши́тися *і т. ін.)* у спа́дщину (у спа́док, *рідко* у спа́дки) *див.* дістава́тися (1)
ДІ́Я
дії
Паралізува́ти робо́ту (ді́яльність, ді́ї *і т. ін.) див.* паралізо́вувати (1)
ДІ́ЯЛЬНІСТЬ
ді́яльність
Паралізува́ти робо́ту (ді́яльність, ді́ї *і т. ін.) див.* паралізо́вувати (1)

ДНО
дна
◊ Ви́пити / випива́ти (пи́ти) [гірку́ (по́вну)] [ча́шу] ([по́вний] ківш) [ли́ха, му́ки *і т. ін.*] [до кра́ю (до дна, до де́нця́)] *див.* випива́ти (1)
ДОБИРА́ТИ
добира́ти
◊ Підбира́ти (добира́ти) / підібра́ти (добра́ти) ключ до душі́ (до се́рця) *див.* підбира́ти (1)
ДОБИРА́ТИСЯ[1]
добира́тися
◊ Добира́тися / добра́тися до [са́мих] печіно́к (до живо́го) *див.* добира́тися[1] (1)
ДОБОВИ́Й
добова́
△ Небе́сна (добова́) парале́ль *див.* парале́ль (1)
ДОБРА́ТИ
добра́ти
◊ Підбира́ти (добира́ти) / підібра́ти (добра́ти) ключ до душі́ (до се́рця) *див.* підбира́ти (1)
ДОБРА́ТИСЯ
добра́тися
◊ Добира́тися / добра́тися до [са́мих] печіно́к (до живо́го) *див.* добира́тися[1] (1)
ДО́БРЕ
до́бре
◊ До́бре (непога́но) підві́шений язи́к *див.* язи́к
ДО́БРИЙ
до́бра
◊ Світла (до́бра) пам'ять *див.* пам'ять (16)
ДОВКО́ЛА
довко́ла
◊ Обвести́ (обкрути́ти, оберну́ти *і т. ін.)* / *рідше* обво́дити (обкру́чувати, оберта́ти *і т. ін.)* круг (навко́ло, довко́ла *і т. ін.)* па́льця (пу́чки) *див.* обво́дити (2)
ДОГОРИ́
догори́
◊ Світ [догори́ нога́ми] переверта́ється (перекида́ється) / переверну́вся (переки́нувся) *див.* світ[2]
ДОДАВА́ТИ
додава́ти
◊ Додава́ти / дода́ти жа́ру (па́лу) *див.* додава́ти (4)
◊ Додава́ти / дода́ти со́лі (пе́рцю, со́лі та пе́рцю) *див.* додава́ти (7)
ДОДА́ТИ
дода́ти
◊ Додава́ти / дода́ти жа́ру (па́лу) *див.* додава́ти (4)
◊ Додава́ти / дода́ти со́лі (пе́рцю, со́лі та пе́рцю) *див.* додава́ти (7)
ДОКИ́НУТИ
доки́нути
◊ [Як] па́лицею (ша́пкою, ка́менем *і т. ін.)* доки́нути *див.* докида́ти[2] (3)
ДОЛО́НЯ
доло́ню
Стиска́ти (сти́скувати) / сти́снути ру́ку (па́льці, доло́ню *і т. ін.)* <Стиска́ти (сти́скувати) / сти́снути за ру́ку> *див.* стиска́ти

ДО́ЛЯ[1]
до́лі
◊ Песту́н (песті́й, улю́бленець) до́лі (форту́ни) *див.* песту́н (1)
до́лю
Занапаща́ти (запропаща́ти, перево́дити) / занапасти́ти (запропасти́ти, перевести́) життя́ (вік, до́лю *і т. ін.) див.* занапаща́ти (1)
ДО́ЛЯ[2]
до́ля
◊ Ле́вова (ле́в'яча) па́йка (ча́стка, до́ля *і т. ін.) див.* па́йка (1)
ДОПЕКТИ́
допекти́
◊ Допіка́ти (дошкуля́ти, дійма́ти *і т. ін.)* / допекти́ (дошку́лити, дійня́ти *і т. ін.)* до живи́х печіно́к (до живо́го, до [живо́го] се́рця *і т. ін.) див.* допіка́ти (1)
ДОПІКА́ТИ
допіка́ти
◊ Допіка́ти (дошкуля́ти, дійма́ти *і т. ін.)* / допекти́ (дошку́лити, дійня́ти *і т. ін.)* до живи́х печіно́к (до живо́го, до [живо́го] се́рця *і т. ін.) див.* допіка́ти (1)
ДОПОМО́ГА
допомо́га
△ Пе́рша допомо́га *див.* допомо́га (5)
ДОРО́ГА
доро́га
◊ Переко́пана доро́га (сте́жка) <Перекопаний шлях> *див.* доро́га (13)
доро́гу
Впо́вні шлях (доро́гу) перехо́дити / перейти́ *див.* перехо́дити (1)
◊ Перебива́ти / переби́ти доро́гу *див.* перебива́ти (2)
◊ Перехо́дити (перетина́ти, перепиня́ти *і т. ін.)* / перейти́ (перетя́ти, перетну́ти, перепини́ти *і т. ін.)* доро́гу (шлях, сте́жку *і т. ін.) див.* перехо́дити (11)
ДОРУ́ЧЕННЯ
дору́чення
Передава́ти / переда́ти дору́чення (нака́з, розпоря́дження *і т. ін.) див.* передава́ти[1] (1)
ДО́СВІД
до́свід
Перейма́ти / перейня́ти до́свід *див.* перейма́ти (2)
ДОТОРКА́ТИСЯ
доторка́тися
◊ [І] па́льцем (пу́чкою) не доторка́тися (не дото́ркуватися) / не доторкну́тися *див.* доторка́тися (2)
ДОТОРКНУ́ТИСЯ
доторкну́тися
◊ [І] па́льцем (пу́чкою) не доторка́тися (не дото́ркуватися) / не доторкну́тися *див.* доторка́тися (2)
ДОТО́РКУВАТИСЯ
дото́ркуватися
◊ [І] па́льцем (пу́чкою) не доторка́тися (не дото́ркуватися) / не доторкну́тися *див.* доторка́тися (2)
ДОХО́ДИТИ
дохо́дити
◊ Дохо́дити / дійти́ до живо́го (до [сами́х (живи́х)] печіно́к) *див.* дохо́дити (9)

ДО́ШКА
до́шку
◇ Ста́вити / поста́вити на одну́ до́шку (на оди́н п’єдеста́л) *див.* ста́вити
ДОШКУ́ЛИТИ
дошку́лити
◇ Допіка́ти (дошкуля́ти, дійма́ти *і т. ін.*) / допекти́ (дошку́лити, дійня́ти *і т. ін.*) до живи́х печіно́к (до живо́го, до [живо́го] се́рця *і т. ін.*) *див.* допіка́ти (1)
ДОШКУЛЯ́ТИ
дошкуля́ти
◇ Допіка́ти (дошкуля́ти, дійма́ти *і т. ін.*) / допекти́ (дошку́лити, дійня́ти *і т. ін.*) до живи́х печіно́к (до живо́го, до [живо́го] се́рця *і т. ін.*) *див.* допіка́ти (1)
ДРА́НКА[2]
дра́нки
◇ Убира́тися / убра́тися з дра́нки в перепера́нку *див.* убира́тися[1]
ДРІБ
дріб
△ Періоди́чний дріб *див.* дріб (4)
ДРІБНИ́Й
дрібна́
◇ Невели́ка пти́ця (па́ні, ця́ця) <Дрібна́ пта́шка> <Невели́ке цабе́> <Невели́кий пан> *див.* пти́ця
дрібні́
◇ Ко́тяться / покоти́лися дрібні́ (рясні́, пеку́чі *і т. ін.*) сльо́зи [гра́дом] *див.* сльоза́
ДРІ́ЖДЖІ
дрі́жджі
△ Пивні́ дрі́жджі *див.* дрі́жджі (2)
ДРОБИНА́
дробина́
△ Пивна́ дробина́ *див.* дробина́ (1)
ДРО́ВА
дров
◇ Підклада́ти / підкла́сти вогню́ (хми́зу, дров *і т. ін.*) *див.* підклада́ти (1)
ДРУ́ГИЙ
дру́гих
◇ До дру́гих півні́в *див.* пі́вень (2)
◇ Пі́сля дру́гих півні́в *див.* пі́вень (10)
дру́гі
◇ Дру́гі півні́ співа́ють / проспіва́ли *див.* пі́вень (5)
ДУ́МКА
думка́ми
◇ Перелі́та́ти (заліта́ти, перекида́тися) / перелеті́ти (залеті́ти, переки́нутися) ду́мкою (думка́ми, уя́вою, в ду́мці, в уя́ві, в думка́х *і т. ін.*) *див.* перелі́та́ти[1] (3)
Перено́ситися (поверта́тися) / перенести́ся (поверну́тися) ду́мкою (думка́ми, у думка́х, спо́гадами *і т. ін.*) *див.* перено́ситися (1)
думка́х
◇ Все переплу́талося (поплу́талося, переверну́лося *і т. ін.*) / плу́тається (переверта́ється) в голові́ (в думка́х) *див.* весь[1] (12)
◇ Перелі́та́ти (заліта́ти, перекида́тися) / перелеті́ти (залеті́ти, переки́нутися) ду́мкою (думка́ми, уя́вою, в ду́мці, в уя́ві, в думка́х *і т. ін.*) *див.* перелі́та́ти[1] (3)
Перено́ситися (поверта́тися) / перенести́ся (поверну́тися) ду́мкою (думка́ми, у думка́х, спо́гадами *і т. ін.*) *див.* перено́ситися (1)
ду́мки
◇ Ви́кинути (ви́трусити) / викида́ти з голови́ (з па́м’яті, з ду́мки, *рідко* з ума́ *і т. ін.*) *див.* викида́ти (12)
◇ Випада́ти / ви́пасти з ду́мки (з голови́, з па́м’яті) *див.* випада́ти (3)
думки́
◇ Перево́дити / перевести́ ду́мку (думки́) *див.* перево́дити (8)
ду́мкою
◇ Перелі́та́ти (заліта́ти, перекида́тися) / перелеті́ти (залеті́ти, переки́нутися) ду́мкою (думка́ми, уя́вою, в ду́мці, в уя́ві, в думка́х *і т. ін.*) *див.* перелі́та́ти[1] (3)
Перено́ситися (поверта́тися) / перенести́ся (поверну́тися) ду́мкою (думка́ми, у думка́х, спо́гадами *і т. ін.*) *див.* перено́ситися (1)
ду́мку
◇ Перево́дити / перевести́ ду́мку (думки́) *див.* перево́дити (8)
◇ Спада́ти (наверта́тися, сплива́ти *і т. ін.*) / спа́сти (наверну́тися, сплисти́, сплисти́ *і т. ін.*) на ду́мку (на па́м’ять, *рідко* в го́лову, на га́дку) *див.* спада́ти
ду́мці
◇ Перебира́ти (перегорта́ти, перетру́шувати) / перебра́ти (перегорну́ти, перетруси́ти) у па́м’яті (в голові́, у ду́мці) *див.* перебира́ти (1)
◇ Перелі́та́ти (заліта́ти, перекида́тися) / перелеті́ти (залеті́ти, переки́нутися) ду́мкою (думка́ми, уя́вою, в ду́мці, в уя́ві, в думка́х *і т. ін.*) *див.* перелі́та́ти[1] (3)
ДУ́РЕНЬ
ду́рень
◇ Носи́тися / розноси́тися як (мов, ні́би *і т. ін.*) [ду́рень] із сту́пою ([ци́ган, ста́рець] з пи́саною то́рбою (з писанкою)) *див.* носи́тися (3)
Підкидни́й ду́рень *див.* ду́рень (1)
ДУРНИ́Й
дурно́го
◇ Підвести́ / підво́дити під дурно́го ха́ту *див.* підво́дити (4)
дурно́ї
◇ Вали́ти (зва́лювати, перекла́дати) / звали́ти (перекла́сти) з хво́рої (дурно́ї) голови́ на здоро́ву *див.* вали́ти[1] (4)
ДУ́РНО
ду́рно
◇ [Ду́рно (даре́мно, зада́рма́, ма́рно *і т. ін.*)] хліб (харч) перево́дити (ї́сти, збавля́ти) *див.* перево́дити (2)
ДУХ
дух
[Аж (про́сто)] дух (по́дих) захо́плює (перехо́плює) / захопи́ло (перехопи́ло) *див.* захо́плювати (1)
◇ Дух па́дає (занепада́є) / упа́в (занепа́в) *див.* дух (11)
◇ Ле́две (наси́лу) перево́дити / перевести́ дух (по́дих) *див.* перево́дити (3)
◇ Не перево́дити / не перевести́ ду́ху (дух, по́диху, по́дих) *див.* перево́дити (4)
◇ Не перево́дячи / не переві́вши ду́ху (дух, по́диху, по́дих) *див.* перево́дити (5)
◇ Перево́дити / перевести́ по́дих (дух, ві́ддих) *див.* перево́дити (12)
◇ Пройти́ як дух крізь па́льці *див.* прохо́дити
◇ Щоб і дух не пах (не смерді́в) *див.* дух (21)
ду́хом
◇ Занепада́ти (па́дати) / занепа́сти (упа́сти) ду́хом *див.* занепада́ти (2)
◇ Чим (яки́м ду́хом) па́хне *див.* па́хнути (7)
ду́ху
◇ Не перево́дити / не перевести́ ду́ху (дух, по́диху, по́дих) *див.* перево́дити (4)
◇ Не перево́дячи / не переві́вши ду́ху (дух, по́диху, по́дих) *див.* перево́дити (5)
◇ Піддава́ти / підда́ти жа́ру (вогню́, ду́ху) *див.* піддава́ти (4)
ДУША́
душа́
◇ Душа́ переверта́ється / переверну́лася <Се́рце переверта́ється / переверну́лося> *див.* душа́ (32)
◇ Душа́ переста́вилася (*рідко* преста́вилася) *див.* душа́ (33)
◇ Душа́ перетлі́ла (переболі́ла, перекипі́ла *і т. ін.*) <Се́рце перетлі́ло (переболі́ло, перекипі́ло *і т. ін.*)> *див.* душа́ (34)
◇ Се́рце (душа́) пала́є (палахти́ть) *див.* се́рце
душе́ю
◇ Перетлі́ти (переболі́ти, перемлі́ти) душе́ю (се́рцем) *див.* перетліва́ти (1)
душі́
◇ [Аж] з душі́ пре *див.* пе́рти (1)
Зберіга́ти / зберегти́ в се́рці (в душі́, в па́м’яті) *див.* зберіга́ти (1)
Пал се́рця (душі́) *див.* пал[1] (1)
◇ Переверта́тися / переверну́тися в душі́ *див.* переверта́тися (2)
◇ Перело́м у душі́ *див.* перело́м (2)
◇ Підбира́ти (добира́ти) / підібра́ти (добра́ти) ключ до душі́ (до се́рця) *див.* підбира́ти (1)
ду́шу
◇ Впада́ти (па́дати, врі́зуватися) / впа́сти (врі́затися) в ду́шу *див.* впада́ти[1] (7)
◇ Пекти́ ду́шу (се́рце) *див.* пекти́ (6)
◇ Переверта́ти / переверну́ти [всю] ду́шу ([все] се́рце) *див.* переверта́ти (5)
ДЮ́ЖИНА
дю́жини
○ З пів дю́жини *див.* пів (5)
ЕКВІРИТМІ́ЧНИЙ
еквіритмі́чний
△ Еквіритмі́чний пере́клад *див.* пере́клад (2)
ЕКОНО́МІКА
еконо́міка
△ Перехі́дна еконо́міка *див.* еконо́міка (5)

ЕКСТЕ́НТ
екстéнт
△ Екстéнт пам'яті *див.* екстéнт (1)
ЕЛЕКТРИ́ЧНИЙ
електри́чна
△ Електри́чна (паровá, тепловóзна *і т. ін.)* тя́га *див.* тя́га
ЕЛЕМЕ́НТ
елемéнтів
△ Періоди́чна системá (табли́ця) [елемéнтів] *див.* системá
ЕМБРІОНА́ЛЬНИЙ
ембріонáльний
△ Ембріонáльний періóд *див.* періóд (9)
ЕПÓХА
епóха
Перелóмний момéнт (час, день *і т. ін.)* <Перелóмна епóха> *див.* момéнт (1)
ÉРА
éра
△ Палеозóйська éра *див.* éра (6)
ЕСТАФÉТА
естафéту
◇ Передавáти / передáти естафéту *див.* передавáти[1] (3)
◇ Прийня́ти (перейня́ти) / приймáти (переймáти) естафéту *див.* приймáти
ЕТА́П
етáп
◇ Перéйдений (прóйдений) етáп *див.* етáп (1)
ЕФÉКТ
ефéкт
△ Парникóвий (тепли́чний, оранжерéйний) ефéкт *див.* ефéкт (4)
ЖА́БА[1]
жáба
◇ [І] жáба ци́цьки (ци́ці) дасть <*рідко* Жáба і пить дасть> *див.* жáба[1] (1)
ЖА́Б'ЯЧИЙ
жáб'ячі
Жáб'ячі печери́ці *див.* печери́ця (1)
ЖАР
жар
◇ Ки́дати (вкидáти) / ки́нути (вки́нути) в жар *(рідко* в пал) *див.* ки́дати (6)
Палю́чий жар *див.* жар (1)
жáром
Пашíти жáром *див.* пашíти (1)
жáру
◇ Додавáти / додáти жáру (пáлу) *див.* додавáти (4)
◇ Піддавáти / піддáти жáру (вогню́, ду́ху) *див.* піддавáти (4)
◇ Піддавáти / піддáти жáру у вогóнь *див.* піддавáти (5)
◇ Підкидáти (підсипáти) / підки́нути (підси́пати) жáру *див.* підкидáти (1)
◇ Прикладáти (підкладáти) / приклáсти (підклáсти) вогню́ (огню́) до печéного (до жáру) *див.* прикладáти
ЖАРТ
жарт
◇ Перевóдити (обертáти, повертáти, перевертáти *і т. ін.)* / перевести́ (оберну́ти, поверну́ти, переверну́ти *і т. ін.)* на жарт (на жáрти, в жарт) *див.* перевóдити (7)
жáрти
Пáнські при́мхи (жáрти, забагáнки *і т. ін.) див.* при́мха
◇ Перевóдити (обертáти, повертáти, перевертáти *і т. ін.)* / перевести́ (оберну́ти, поверну́ти, переверну́ти *і т. ін.)* на жарт (на жáрти, в жарт) *див.* перевóдити (7)
ЖАХ
жах
Пані́чний жах (страх) *див.* жах (1)
ЖЕЗЛ
жезлá
◇ Як (мов, нíби *і т. ін.)* від пóмаху (за пóмахом) чарівнóго (чарівни́цького) жезлá (чарівнóї пáлички) *див.* пóмах
ЖИВИ́Й
живи́й
Живи́й паркáн *див.* паркáн (1)
живи́м
◇ Хоч [живи́м (живцéм, живóму)] у зéмлю (в моги́лу, в гріб, у я́му *і т. ін.)* лізь (лягáй, *рідко* кладíсь)> <Хоч у петлю́ (у зáшморг) лізь> *див.* лíзти (33)
живи́х
◇ Допікáти (дошкуля́ти, діймáти *і т. ін.)* / допекти́ (дошку́лити, дійня́ти *і т. ін.)* до живи́х печінóк (до живóго, до [живóго] сéрця *і т. ін.) див.* допікáти (1)
◇ Дохóдити / дійти́ до живóго (до [сами́х (живи́х)] печінóк) *див.* дохóдити (9)
живóго
◇ Добирáтися / добрáтися до [сáмих] печінóк (до живóго) *див.* добирáтися[1] (1)
◇ Допікáти (дошкуля́ти, діймáти *і т. ін.)* / допекти́ (дошку́лити, дійня́ти *і т. ін.)* до живи́х печінóк (до живóго, до [живóго] сéрця *і т. ін.) див.* допікáти (1)
◇ Дохóдити / дійти́ до живóго (до [сами́х (живи́х)] печінóк) *див.* дохóдити (9)
◇ Пекти́ [аж] до живóго [сéрця] *див.* пекти́ (4)
живóму
◇ Хоч [живи́м (живцéм, живóму)] у зéмлю (в моги́лу, в гріб, у я́му *і т. ін.)* лізь (лягáй, *рідко* кладíсь)> <Хоч у петлю́ (у зáшморг) лізь> *див.* лíзти (33)
ЖИВІ́Т
живíт
◇ Притя́гує / притяглó живíт (животá) до спи́ни <Підвелó живíт (животá)> *див.* притягáти
◇ Тя́гне за живíт (за печінки́, *рідко* за печíнку) *див.* тягти́
животá
◇ Притя́гує / притяглó живíт (животá) до спи́ни <Підвелó живíт (животá)> *див.* притягáти
животí
◇ У животí [аж] пи́щики грáють *див.* пи́щик (1)
ЖИВЦЕ́М
живцéм
◇ Хоч [живи́м (живцéм, живóму)] у зéмлю (в моги́лу, в гріб, у я́му *і т. ін.)* лізь (лягáй, *рідко* кладíсь)> <Хоч у петлю́ (у зáшморг) лізь> *див.* лíзти (33)
◇ Як (мов, нíби *і т. ін.)* живцéм пекти́ся на рожні́ *див.* пекти́ся (1)
ЖИ́ВЧИК
жи́вчиком
◇ З жи́вчиком та з пéрчиком *див.* жи́вчик (1)
ЖИ́ЛОЧКА
жи́лочки
◇ Перебирáти (розбирáти) / перебрáти (розібрáти) по кісточкáх ([усí] кісточки́, [усí] жи́лочки) *див.* перебирáти (3)
ЖИТТЯ́
життя́
◇ Викрéслювати (витрáвлювати) / ви́креслити (ви́травити) з [своєї] пам'яті (з [свогó] життя́) *див.* викрéслювати (1)
Занапащáти (запропащáти, перевóдити) / занапасти́ти (запропасти́ти, перевести́) життя́ (вік, дóлю *і т. ін.) див.* занапащáти (1)
Питáння життя́ і смéрті *див.* питáння (3)
ЖІНО́ЧИЙ
жінóче
Жінóче питáння *див.* питáння (2)
ЖÓДЕН
жóдних
◇ Без [жóдного, уся́кого] перебíльшення <Без [жóдних, уся́ких] перебíльшень> *див.* перебíльшення (1)
жóдного
◇ Без [жóдного, уся́кого] перебíльшення <Без [жóдних, уся́ких] перебíльшень> *див.* перебíльшення (1)
ЖÓДНИЙ
жóдних
◇ Без [жóдного, уся́кого] перебíльшення <Без [жóдних, уся́ких] перебíльшень> *див.* перебíльшення (1)
жóдиого
◇ Без [жóдного, уся́кого] перебíльшення <Без [жóдних, уся́ких] перебíльшень> *див.* перебíльшення (1)
ЖУВА́ТИ
жувáти
◇ Жувáти (пережóвувати) жу́йку *див.* жувáти (1)
ЖУ́ЙКА
жу́йку
◇ Жувáти (пережóвувати) жу́йку *див.* жувáти (1)
ЗАБАГА́НКА
забагáнки
Пáнські при́мхи (жáрти, забагáнки *і т. ін.) див.* при́мха
ЗАБИВА́ТИ
забивáти
◇ Забивáти / заби́ти пáмороки *див.* забивáти (6)
ЗАБИРА́ТИ
забирáти
◇ Брáти (забирáти, перехóплювати *і т. ін.)* / взя́ти (забрáти, перехопи́ти *і т. ін.)* ініціати́ву [до своí́х рук (у свої́ ру́ки)] *див.* брáти (126)
ЗАБИ́ТИ
заби́ти
◇ Забивáти / заби́ти пáмороки *див.* забивáти (6)

ЗАБІГА́ТИ
забіга́ти
◊ Лі́зти (спіши́ти, забіга́ти, су́нутися *і т. ін.)* попере́д ба́тька в пе́кло *див.* лі́зти (23)
ЗАБЛАГА́ТИ
заблага́ти
Проси́ти (блага́ти) / попроси́ти (заблага́ти) пардо́ну *див.* проси́ти
ЗАБРА́ТИ
забра́ти
◊ Бра́ти (забира́ти, перехо́плювати *і т. ін.)* / взя́ти (забра́ти, перехопи́ти *і т. ін.)* ініціати́ву [до свої́х рук (у свої́ ру́ки)] *див.* бра́ти (126)
ЗАВАРИ́ТИ
завари́ти
◊ Зава́рювати / завари́ти ка́шу (пи́во, хале́пу) *див.* зава́рювати (1)
ЗАВА́РЮВАТИ
зава́рювати
◊ Зава́рювати / завари́ти ка́шу (пи́во, хале́пу) *див.* зава́рювати (1)
ЗАВЕРТІ́ТИСЯ
завертівся
◊ [Аж *(рі́дко* бі́лий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (завертівся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.)* [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]
ЗАВ'ЯЗА́ТИ[1]
зав'яза́ло
◊ Зав'яза́ло (перепини́ло) мо́ву *див.* зав'я́зувати (1)
ЗАГА́ВКАТИ
зага́вкає
◊ [І] соба́ка (пес) не га́вкне (не зага́вкає) *див.* соба́ка
ЗАГРИ́ЗТИ
загризе́
◊ Со́вість (сумлі́ння) му́чить (гризе́, пече́) / заму́чить (загризе́) *див.* со́вість
ЗАГУБИ́ТИ
загуби́ти
◊ Втра́тити (загуби́ти) па́мороки (тя́му, па́м'ять) *див.* утрача́ти
ЗАДАВА́ТИ
задава́ти
◊ Дава́ти (задава́ти) / да́ти (зада́ти) пе́рцю [з ма́ком] *див.* дава́ти (114)
◊ Дава́ти (задава́ти, підно́сити) / да́ти (зада́ти, піднести́) пи́нхви *див.* дава́ти (117)
ЗАДА́РМА́
зада́рма́
◊ [Ду́рно (даре́мно, зада́рма́, ма́рно *і т. ін.)*] хліб (харч) перево́дити (ї́сти, збавля́ти) *див.* перево́дити (2)
ЗАДА́ТИ
зада́ти
◊ Всі́пати (зада́ти) по *(рі́дко* під) пе́рше (шо́сте) число́ *див.* всипа́ти[1] (2)
◊ Дава́ти (задава́ти) / да́ти (зада́ти) пе́рцю [з ма́ком] *див.* дава́ти (114)
◊ Дава́ти (задава́ти, підно́сити) / да́ти (зада́ти, піднести́) пи́нхви *див.* дава́ти (117)

ЗА́ДНІЙ
за́дні
◊ Огляда́тися і на пере́дні й на за́дні *див.* огляда́тися (2)
◊ Па́сти за́дніх (за́дні) *див.* па́сти[1] (1)
за́дніх
◊ Па́сти за́дніх (за́дні) *див.* па́сти[1] (1)
ЗАЙМИ́ТИСЯ[2]
зайняли́ся
Що́ки [аж] горя́ть (паша́ть) / зайняли́ся (спалахну́ли) *див.* щока́
ЗА́ЙНЯТИЙ
за́йнятий
△ За́йнятий пар *див.* пар[1] (1)
ЗАЙНЯ́ТИСЯ[2]
зайняли́ся
Що́ки [аж] горя́ть (паша́ть) / зайняли́ся (спалахну́ли) *див.* щока́
ЗАКАБЛИ́
закабла́м
◊ Дава́ти / да́ти ли́ха закаблу́кам (закабла́м) [і переда́м] *див.* дава́ти (80)
ЗАКАБЛУ́К
закаблу́кам
◊ Дава́ти / да́ти ли́ха закаблу́кам (закабла́м) [і переда́м] *див.* дава́ти (80)
ЗАКАРБО́ВУВАТИ
закарбо́вувати
Закарбо́вувати / закарбува́ти в па́м'яті *див.* закарбо́вувати (1)
ЗАКАРБУВА́ТИ
закарбува́ти
Закарбо́вувати / закарбува́ти в па́м'яті *див.* закарбо́вувати (1)
ЗАКИ́ДАТИ
заки́дати
Закида́ти (засипа́ти) / заки́дати (заси́пати) пита́ннями *див.* закида́ти[1] (1)
ЗАКИДА́ТИ[1]
закида́ти
Закида́ти (засипа́ти) / заки́дати (заси́пати) пита́ннями *див.* закида́ти[1] (1)
ЗАКИ́НУТИ
заки́нути
◊ Заки́нути перо́ *див.* закида́ти[2] (6)
ЗАКЛАДА́ТИ
заклада́ти
◊ Заклада́ти / закла́сти пе́рший ка́мінь *див.* заклада́ти (2)
◊ Заклада́ти / закла́сти підва́лини (осно́ви) *див.* заклада́ти (3)
ЗАКЛА́СТИ
закла́сти
◊ Заклада́ти / закла́сти пе́рший ка́мінь *див.* заклада́ти (2)
◊ Заклада́ти / закла́сти підва́лини (осно́ви) *див.* заклада́ти (3)
ЗАКОЛИХА́ТИСЯ
заколиха́вся
◊ [Аж *(рі́дко* бі́лий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (завертівся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.)* [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]
ЗАКО́Н
зако́н
◊ Зако́н не пи́саний *див.* зако́н (10)
△ Періоди́чний зако́н *див.* зако́н (6)

зако́ном
◊ Бу́ти (перебува́ти, стоя́ти *і т. ін.)* по́за зако́ном *див.* бу́ти (75)
ЗАКОНОДА́ВСТВО
законода́вство
△ Пенсі́йне законода́вство *див.* законода́вство (6)
ЗАКОРДО́ННИЙ
закордо́нний
Закордо́нний па́спорт *див.* па́спорт (1)
ЗАКОРО́ТКИЙ
закоро́тка
◊ Коро́тка (закоро́тка, ку́ряча) па́м'ять *див.* па́м'ять (13)
ЗАКОТИ́ТИСЯ
закоти́лися
О́чі закоти́лися (підкоти́лися) / зако́чуються (підко́чуються) [під лоб (під ло́ба, вгору)] *див.* о́ко[1] (4)
ЗАКО́ЧУВАТИСЯ
зако́чуються
О́чі закоти́лися (підкоти́лися) / зако́чуються (підко́чуються) [під лоб (під ло́ба, вгору)] *див.* о́ко[1] (4)
ЗАКРИВА́ТИ
закрива́ти
◊ Затули́ти (закри́ти, замкну́ти, заткну́ти *і т. ін.)* / затуля́ти (закрива́ти, замика́ти, затика́ти *і т. ін.)* ро́та (уста́, *грубо* пе́льку, пи́сок *і т. ін.) див.* затуля́ти (1)
ЗАКРИ́ТИ
закри́ти
◊ Затули́ти (закри́ти, замкну́ти, заткну́ти *і т. ін.)* / затуля́ти (закрива́ти, замика́ти, затика́ти *і т. ін.)* ро́та (уста́, *грубо* пе́льку, пи́сок *і т. ін.) див.* затуля́ти (1)
ЗАКРУТИ́ТИ[1]
закрути́ти
◊ Підкру́чувати (закру́чувати, підгви́нчувати *і т. ін.)* / підкрути́ти (закрути́ти, підгвинти́ти *і т. ін.)* га́йку (га́йки) *див.* підкру́чувати (1)
ЗАКРУТИ́ТИ[2]
закрути́ти
◊ Підкру́чувати (закру́чувати, підгви́нчувати *і т. ін.)* / підкрути́ти (закрути́ти, підгвинти́ти *і т. ін.)* га́йку (га́йки) *див.* підкру́чувати (1)
ЗАКРУТИ́ТИСЯ[1]
закрути́лася
◊ [Аж] голова́ (в голові́) кру́титься (моро́читься, па́морочиться, макі́триться, замакі́трюється *і т. ін.)* <[Аж] голова́ закрути́лася (заморо́чилася, запа́морочилася, замакі́трилася *і т. ін.)*> <[Аж] у голові́ закрути́лося (заморо́чилося, запа́морочилося, замакі́трилося)> *див.* голова́ (7)
закрути́лося
◊ [Аж] голова́ (в голові́) кру́титься (моро́читься, па́морочиться, макі́триться, замакі́трюється *і т. ін.)* <[Аж] голова́ закрути́лася (заморо́чилася, запа́морочилася, замакі́трилася *і т. ін.)*> <[Аж] у голові́ закрути́лося (заморо́чилося, запа́морочилося, замакі́трилося)> *див.* голова́ (7)

ЗАКРУТИ́ТИСЯ[2]

закрути́вся

◊ [Аж *(рідко* білий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (завертівся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.)* [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]

ЗАКРУ́ЧУВАТИ

закру́чувати

◊ Підкру́чувати (закру́чувати, підгви́нчувати *і т. ін.)* / підкрути́ти (закрути́ти, підгвинти́ти *і т. ін.)* га́йку (гайки́) *див.* підкру́чувати (1)

ЗАКУКУРІ́КАТИ

закукурі́кають

◊ Як тільки півні закукурі́кають *див.* півень (13)

ЗАЛАМА́ТИ

залама́ти

Зала́мувати (зало́млювати) / залама́ти (заломи́ти) па́льці *див.* зала́мувати (1)

ЗАЛА́МУВАТИ

зала́мувати

Зала́мувати (зало́млювати) / залама́ти (заломи́ти) па́льці *див.* зала́мувати (1)

ЗАЛЕТІ́ТИ

залеті́ти

◊ Перелі́тати (залі́тати, перекида́тися) / перелеті́ти (залеті́ти, переки́нутися) ду́мкою (думка́ми, уя́вою, в ду́мці, в уя́ві, в думка́х *і т. ін.) див.* перелі́тати[1] (3)

ЗАЛИША́ТИСЯ

залиша́тися

Діста́ватися (передава́тися, залиша́тися *і т. ін.)* / діста́тися (переда́тися, зали́шитися *і т. ін.)* у спа́дщину (у спа́док, *рідко* у спа́дки) *див.* діста́ватися (1)

Залиша́тися / зали́шитися в па́м'яті (в уя́ві) *див.* залиша́тися (1)

ЗАЛИ́ШИТИСЯ

зали́шитися

Діста́ватися (передава́тися, залиша́тися *і т. ін.)* / діста́тися (переда́тися, зали́шитися *і т. ін.)* у спа́дщину (у спа́док, *рідко* у спа́дки) *див.* діста́ватися (1)

Залиша́тися / зали́шитися в па́м'яті (в уя́ві) *див.* залиша́тися (1)

ЗАЛІ́ЗТИ

залі́зти

◊ Лі́зти / залі́зти (полі́зти) в петлю́ *див.* лі́зти (14)

ЗАЛІТА́ТИ[1]

залі́тати

◊ Перелі́тати (залі́тати, перекида́тися) / перелеті́ти (залеті́ти, переки́нутися) ду́мкою (думка́ми, уя́вою, в ду́мці, в уя́ві, в думка́х *і т. ін.) див.* перелі́тати[1] (3)

ЗА́ЛОЗА

за́лоза

△ Передміхуро́ва за́лоза *див.* за́лоза (7)

△ Підшлунко́ва (панкреати́чна) за́лоза *див.* за́лоза (8)

ЗАЛОМИ́ТИ

заломи́ти

Зала́мувати (зало́млювати) / залама́ти (заломи́ти) па́льці *див.* зала́мувати (1)

ЗАЛО́МЛЮВАТИ

зало́млювати

Зала́мувати (зало́млювати) / залама́ти (заломи́ти) па́льці *див.* зала́мувати (1)

ЗАМАКІ́ТРИТИСЯ

замакі́трився

◊ [Аж *(рідко* білий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (завертівся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.)* [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]

замакі́трилася

◊ [Аж] голова́ (в голові́) кру́титься (моро́читься, па́морочиться, макі́триться, замакі́трюється *і т. ін.)* <[Аж] голова́ закрути́лася (заморо́чилася, запа́морочилася, замакі́трилася *і т. ін.)*> <[Аж] у голові́ закрути́лося (заморо́чилося, запа́морочилося, замакі́трилося)> *див.* голова́ (7)

замакі́трилося

◊ [Аж] голова́ (в голові́) кру́титься (моро́читься, па́морочиться, макі́триться, замакі́трюється *і т. ін.)* <[Аж] голова́ закрути́лася (заморо́чилася, запа́морочилася, замакі́трилася *і т. ін.)*> <[Аж] у голові́ закрути́лося (заморо́чилося, запа́морочилося, замакі́трилося)> *див.* голова́ (7)

ЗАМАКІ́ТРЮВАТИСЯ

замакі́трюється

◊ [Аж] голова́ (в голові́) кру́титься (моро́читься, па́морочиться, макі́триться, замакі́трюється *і т. ін.)* <[Аж] голова́ закрути́лася (заморо́чилася, запа́морочилася, замакі́трилася *і т. ін.)*> <[Аж] у голові́ закрути́лося (заморо́чилося, запа́морочилося, замакі́трилося)> *див.* голова́ (7)

ЗАМИКА́ТИ

замика́ти

◊ Затули́ти (закри́ти, замкну́ти, заткну́ти *і т. ін.)* / затуля́ти (закрива́ти, замика́ти, затика́ти *і т. ін.)* ро́та (уста́, *грубо* пе́льку, пи́сок *і т. ін.) див.* затуля́ти (1)

ЗАМКНУ́ТИ

замкну́ти

◊ Затули́ти (закри́ти, замкну́ти, заткну́ти *і т. ін.)* / затуля́ти (закрива́ти, замика́ти, затика́ти *і т. ін.)* ро́та (уста́, *грубо* пе́льку, пи́сок *і т. ін.) див.* затуля́ти (1)

ЗАМОРО́ЧИТИ

заморо́чити

◊ Заморо́чувати / заморо́чити го́лову (па́мороки) *див.* заморо́чувати (1)

ЗАМОРО́ЧИТИСЯ

заморо́чилася

◊ [Аж] голова́ (в голові́) кру́титься (моро́читься, па́морочиться, макі́триться, замакі́трюється *і т. ін.)* <[Аж] голова́ закрути́лася (заморо́чилася, запа́морочилася, замакі́трилася *і т. ін.)*> <[Аж] у голові́ закрути́лося (заморо́чилося, запа́морочилося, замакі́трилося)> *див.* голова́ (7)

заморо́чилося

◊ [Аж] голова́ (в голові́) кру́титься (моро́читься, па́морочиться, макі́триться, замакі́трюється *і т. ін.)* <[Аж] голова́ закрути́лася (заморо́чилася, запа́морочилася, замакі́трилася *і т. ін.)*> <[Аж] у голові́ закрути́лося (заморо́чилося, запа́морочилося, замакі́трилося)> *див.* голова́ (7)

ЗАМОРО́ЧУВАТИ

заморо́чувати

◊ Заморо́чувати / заморо́чити го́лову (па́мороки) *див.* заморо́чувати (1)

ЗАМУ́ЧИТИ

заму́чить

◊ Со́вість (сумлі́ння) му́чить (гризе́, пече́) / заму́чить (загризе́) *див.* со́вість

ЗАНАПАСТИ́ТИ

занапасти́ти

Занапаща́ти (запропаща́ти, перево́дити) / занапасти́ти (запропасти́ти, перевести́) життя́ (вік, до́лю *і т. ін.) див.* занапаща́ти (1)

ЗАНАПАЩА́ТИ

занапаща́ти

Занапаща́ти (запропаща́ти, перево́дити) / занапасти́ти (запропасти́ти, перевести́) життя́ (вік, до́лю *і т. ін.) див.* занапаща́ти (1)

ЗАНЕПАДА́ТИ

занепада́є

◊ Дух па́дає (занепада́є) / упа́в (занепа́в) *див.* дух (11)

занепада́ти

◊ Занепада́ти (па́дати) / занепа́сти (упа́сти) ду́хом *див.* занепада́ти (2)

ЗАНЕПА́СТИ

занепа́в

◊ Дух па́дає (занепада́є) / упа́в (занепа́в) *див.* дух (11)

занепа́сти

◊ Занепада́ти (па́дати) / занепа́сти (упа́сти) ду́хом *див.* занепада́ти (2)

ЗАПАДА́ТИ

запада́ти

◊ Врі́затися (запада́ти, вбива́тися *і т. ін.)* / врі́затися (запа́сти, вби́тися *і т. ін.)* у па́м'ять (у па́м'ятку) *див.* врі́зуватися[1] (2)

ЗАПАЛА́ТИ

запала́ли

◊ О́чі запала́ли / пала́ють [гаря́чим (страшни́м, я́рим *і т. ін.)*] вогне́м *див.* о́ко[1] (80)

ЗАПА́МОРОЧИТИ

запа́морочити

◊ Па́морочити (запа́морочувати) / запа́морочити го́лову (ро́зум, свідо́мість *і т. ін.) див.* па́морочити (1)

ЗАПÁМОРОЧИТИСЯ
запáморочилася
◊ [Аж] головá (в голові) крýтиться (морóчиться, пáморочиться, макíтриться, замакíтрюється *і т. ін.)* <[Аж] головá закрутúлася (заморóчилася, запáморочилася, замакíтрилася *і т. ін.)*> <[Аж] у голові закрутúлося (заморóчилося, запáморочилося, замакíтрилося)> *див.* головá (7)
запáморочилося
◊ [Аж] головá (в голові) крýтиться (морóчиться, пáморочиться, макíтриться, замакíтрюється *і т. ін.)* <[Аж] головá закрутúлася (заморóчилася, запáморочилася, замакíтрилася *і т. ін.)*> <[Аж] у голові закрутúлося (заморóчилося, запáморочилося, замакíтрилося)> *див.* головá (7)
ЗАПÁМОРОЧУВАТИ
запáморочувати
◊ Пáморочити (запáморочувати) / запáморочити гóлову (рóзум, свідóмість *і т. ін.)* *див.* пáморочити (1)
ЗАПÁСТИ[1]
запáсти
◊ Врізáтися (западáти, вбивáтися *і т. ін.)* / врíзатися (запáсти, вбúтися *і т. ін.)* у пáм'ять (у пáм'ятку) *див.* врíзуватися[1] (2)
ЗАПÁХНУТИ
запáхло
◊ [В повітрі] пáхне / запáхло смáленим [вóвком] (смáженим, гірчúцею *і т. ін.)* *див.* пáхнути (1)
ЗАПИВÁТИ
запивáти
◊ Пúти (запивáти) / вúпити (запúти) мировý (змúрщину) *див.* пúти (4)
ЗАПИТÁННЯ
запитáння
△ Знак питáння *(рідше* запитáння) *див.* знак (14)
Риторúчне питáння (запитáння) *див.* питáння (5)
◊ Сúпати питáння (запитáння, питáннями, запитáннями) *див.* сúпати
Стáвити *(рідко* ставля́ти) / постáвити запитáння (питáння) *див.* стáвити
запитáннями
◊ Сúпати питáння (запитáння, питáннями, запитáннями) *див.* сúпати
ЗАПИ́ТИ
запи́ти
◊ Пúти (запивáти) / вúпити (запúти) мировý (змúрщину) *див.* пúти (4)
ЗАПРОПАСТИ́ТИ
запропасти́ти
Занапащáти (запропащáти, перевóдити) / занапасти́ти (запропасти́ти, перевести́) життя́ (вік, дóлю *і т. ін.)* *див.* занапащáти (1)
ЗАПРОПАЩÁТИ
запропащáти
Занапащáти (запропащáти, перевóдити) / занапасти́ти (запропасти́ти, перевести́) життя́ (вік, дóлю *і т. ін.)* *див.* занапащáти (1)

ЗАСИ́ДІТИСЯ
заси́дітися
◊ Сúвіти (сидíти) / посúвіти (засúдітися) в дівкáх (дíвкою, в перéстáрках *і т. ін.)* *див.* сúвіти
ЗАСИ́ПАТИ
заси́пати
Закидáти (засипáти) / закúдати (засúпати) питáннями *див.* закидáти[1] (1)
ЗАСИПÁТИ[1]
засипáти
Закидáти (засипáти) / закúдати (засúпати) питáннями *див.* закидáти[1] (1)
ЗÁСІБ
зáсоби
Зáсоби пересувáння <Трáнспортні зáсоби> *див.* зáсіб (3)
ЗАСÍСТИ
засíсти
◊ Сидíти / засíсти в печінкáх *див.* сидíти
◊ Сидíти / засíсти у пáм'яті *див.* сидíти
ЗАСПІВÁТИ
заспівáли
◊ Пéрші півні співáють / проспівáли (заспівáли) *див.* пíвень (8)
ЗАСТИ́ГНУТИ
засти́гнути
Спинúтися (застúгнути, зупинúтися) на півкрóці *див.* спиня́тися
ЗАСТÍЙ
застóю
Перíод застóю *див.* перíод (3)
ЗАТÉРТИСЯ
затéртися
Затéртися в пáм'яті *див.* затирáтися (1)
ЗАТИКÁТИ[1]
затикáти
◊ Затулúти (закрúти, замкнýти, заткнýти *і т. ін.)* / затуля́ти (закривáти, замикáти, затикáти *і т. ін.)* рóта (устá, *грубо* пéльку, пúсок *і т. ін.)* *див.* затуля́ти (1)
ЗАТКНУ́ТИ
заткну́ти
◊ Затулúти (закрúти, замкнýти, заткнýти *і т. ін.)* / затуля́ти (закривáти, замикáти, затикáти *і т. ін.)* рóта (устá, *грубо* пéльку, пúсок *і т. ін.)* *див.* затуля́ти (1)
ЗАТÓЧУВАТИ[2]
затóчувати
Затóчувати кóло (півкóло, *рідше* круг) *див.* затóчувати[2] (1)
ЗАТУЛИ́ТИ
затули́ти
◊ Затулúти (закрúти, замкнýти, заткнýти *і т. ін.)* / затуля́ти (закривáти, замикáти, затикáти *і т. ін.)* рóта (устá, *грубо* пéльку, пúсок *і т. ін.)* *див.* затуля́ти (1)
ЗАТУЛЯ́ТИ
затуля́ти
◊ Затулúти (закрúти, замкнýти, заткнýти *і т. ін.)* / затуля́ти (закривáти, замикáти, затикáти *і т. ін.)* рóта (устá, *грубо* пéльку, пúсок *і т. ін.)* *див.* затуля́ти (1)

ЗАТЯГÁТИ[1]
затягáти
◊ Затя́гувати (затягáти) / затягтú (затягнýти) петлю́ (зáшморг) [на шúї] *див.* затя́гувати (2)
◊ Затя́гувати (затягáти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.)* / затягтú (підтягтú, стягтú *і т. ін.)* пáски (пáсок, поясú, ремінці, *заст.* очкурí *і т. ін.)* [тугíше] *див.* затя́гувати (4)
ЗАТЯГÁТИСЯ[1]
затягáється
◊ Затя́гується (затягáється) петля́ (зáшморг) *див.* петля́ (3)
ЗАТЯГНУ́ТИ
затягну́ти
◊ Затя́гувати (затягáти) / затягтú (затягнýти) петлю́ (зáшморг) [на шúї] *див.* затя́гувати (2)
ЗАТЯГТИ́
затягти́
◊ Затя́гувати (затягáти) / затягтú (затягнýти) петлю́ (зáшморг) [на шúї] *див.* затя́гувати (2)
◊ Затя́гувати (затягáти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.)* / затягтú (підтягтú, стягтú *і т. ін.)* пáски (пáсок, поясú, ремінці, *заст.* очкурí *і т. ін.)* [тугíше] *див.* затя́гувати (4)
ЗАТЯ́ГУВАТИ
затя́гувати
◊ Затя́гувати (затягáти) / затягтú (затягнýти) петлю́ (зáшморг) [на шúї] *див.* затя́гувати (2)
◊ Затя́гувати (затягáти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.)* / затягтú (підтягтú, стягтú *і т. ін.)* пáски (пáсок, поясú, ремінці, *заст.* очкурí *і т. ін.)* [тугíше] *див.* затя́гувати (4)
ЗАТЯ́ГУВАТИСЯ
затя́гується
◊ Затя́гується (затягáється) петля́ (зáшморг) *див.* петля́ (3)
ЗÁХІД[3]
зáхід
Півдéнний (півнíчний) зáхід *див.* зáхід[3] (1)
ЗÁХІДНИЙ
зáхідна
Зáхідна півкýля *див.* півкýля (1)
ЗАХОВÁТИ
заховáти
◊ Заховáти в голові (у пáм'яті) *що* <Заховáти пáм'ять *про кого, що*> *див.* захóвувати (1)
ЗАХОПИ́ТИ
захопи́ло
[Аж (прóсто)] дух (пóдих) захóплює (перехóплює) / захопúло (перехопúло) *див.* захóплювати (1)
захопи́ти
◊ Вхопúти (захопúти) шúлом *(рідше* на шúло) пáтоки (мéду) *див.* ухóплювати
ЗАХÓПЛЮВАТИ
захóплює
[Аж (прóсто)] дух (пóдих) захóплює (перехóплює) / захопúло (перехопúло) *див.* захóплювати (1)

ЗАЧЕПИ́ТИ[1]
зачепи́ти
◊ [І] па́льцем *(рідше* пу́чкою) не торкну́ти (не зачепи́ти, не ткну́ти) *див.* торка́ти

ЗА́ШМОРГ
за́шморг
◊ Затя́гувати (затяга́ти) / затягти́ (затягну́ти) петлю́ (за́шморг) [на ши́ї] *див.* затя́гувати (2)
◊ Затя́гується (затяга́ється) петля́ (за́шморг) *див.* петля́ (3)
◊ Хоч [живи́м (живце́м, живо́му)] у зе́млю (в моги́лу, в гріб, у я́му *і т. ін.)* лізь (ляга́й, *рідко* клади́сь)> <Хоч у петлю (у за́шморг) лізь> *див.* лі́зти (33)

ЗБАВЛЯ́ТИ
збавля́ти
◊ [Ду́рно (даре́мно, зада́рма́, ма́рно *і т. ін.)*] хліб (харч) перево́дити (ї́сти, збавля́ти) *див.* перево́дити (2)

ЗБЕРЕГТИ́
зберегти́
Зберіга́ти / зберегти́ в се́рці (в душі́, в па́м'яті) *див.* зберіга́ти (1)
○ Зберіга́ти / зберегти́ па́м'ять *див.* зберіга́ти (5)

ЗБЕРЕГТИ́СЯ
зберегти́ся
Зберіга́тися / зберегти́ся в па́м'яті (в па́м'ятку) *див.* зберіга́тися (1)

ЗБЕРІГА́ТИ
зберіга́ти
Зберіга́ти / зберегти́ в се́рці (в душі́, в па́м'яті) *див.* зберіга́ти (1)
○ Зберіга́ти / зберегти́ па́м'ять *див.* зберіга́ти (5)

ЗБЕРІГА́ТИСЯ
зберіга́тися
Зберіга́тися / зберегти́ся в па́м'яті (в па́м'ятку) *див.* зберіга́тися (1)

ЗБИВА́ТИ
збива́ти
◊ Збива́ти / зби́ти з пантели́ку *(діал.* з пли́гу) *див.* збива́ти (8)
◊ Збива́ти / зби́ти пи́ху́ *див.* збива́ти (14)

ЗБИРА́ТИСЯ
збира́тися
◊ Збира́тися (поспіша́ти, кві́питися), як све́кор пелюшо́к (пелюшки́) пра́ти *див.* збира́тися (6)

ЗБИ́ТИ
зби́ти
◊ Збива́ти / зби́ти з пантели́ку *(діал.* з пли́гу) *див.* збива́ти (8)
◊ Збива́ти / зби́ти пи́ху́ *див.* збива́ти (14)

ЗБИ́ТИЙ
зби́тий
◊ Зби́тий з пантели́ку *див.* зби́тий (3)

ЗВАЛИ́ТИ
звали́ти
◊ Вали́ти (зва́лювати, переклада́ти) / звали́ти (перекла́сти) з хво́рої (дурно́ї) голови́ на здоро́ву *див.* вали́ти[1] (4)
◊ Оберта́ти (розбива́ти, розві́ювати, вали́ти *і т. ін.)* / оберну́ти (розби́ти, розві́яти, звали́ти *і т. ін.)* на (у) прах *(рідко* на пил) *див.* оберта́ти (3)

ЗВАЛИ́ТИСЯ
звали́вся
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.)*] тяга́р упа́в (звали́вся) / па́дає (зва́люється) з плече́й *див.* тяга́р
звали́лася
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* пря́мо (про́сто) гора́ з плече́й (з пліч) звали́лася (спа́ла, впа́ла, зсу́нулася, зійшла́ *і т. ін.)* / зва́люється (па́дає, зсува́ється, схо́дить *і т. ін.)* *див.* гора́ (3)
звали́тися
◊ Вали́тися (па́дати) / звали́тися з ніг *див.* вали́тися[1] (2)

ЗВА́ЛЮВАТИ
зва́лювати
◊ Вали́ти (зва́лювати, переклада́ти) / звали́ти (перекла́сти) з хво́рої (дурно́ї) голови́ на здоро́ву *див.* вали́ти[1] (4)

ЗВА́ЛЮВАТИСЯ[1]
зва́люється
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* пря́мо (про́сто) гора́ з плече́й (з пліч) звали́лася (спа́ла, впа́ла, зсу́нулася, зійшла́ *і т. ін.)* / зва́люється (па́дає, зсува́ється, схо́дить *і т. ін.)* *див.* гора́ (3)
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.)*] тяга́р упа́в (звали́вся) / па́дає (зва́люється) з плече́й *див.* тяга́р

ЗВАРИ́ТИ[1]
зва́риш
◊ Ка́ші (пи́ва) не зва́риш (не нава́риш) *див.* звари́ти[1] (1)

ЗВЕ́РХУ[1]
зве́рху
◊ Ма́зати зве́рху пирого́м *див.* ма́зати (1)

ЗВЕСТИ́
звести́
◊ Зво́дити / звести́ [на] ні́на́що <Зво́дити / звести́ на пси> *див.* зво́дити (13)
◊ Зво́дити (ізво́дити, наво́дити) / звести́ (ізвести́, навести́) на́клеп (пеню́) *див.* зво́дити (20)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зво́дити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, підвести́, звести́ *і т. ін.)* з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ *і т. ін.)* *див.* підніма́ти

ЗВЕСТИ́СЯ
зведе́ться
◊ [Як (чи)] зведе́ться (підні́меться, підійметься, підведе́ться, зді́йметься *і т. ін.)* рука́ *див.* рука́
звести́ся
◊ Зійти́ (звести́ся, перевести́ся *і т. ін.)* / схо́дити (зво́дитися, перево́дитися) ні́на́що (ні́наві́що) *див.* схо́дити

ЗВІ́СНИЙ
зві́сна
○ Відо́ма (пе́вна, приро́дна, зві́сна) річ *див.* річ[1]

ЗВІ́ТНИЙ
зві́тний
Зві́тний пері́од *див.* пері́од (1)

ЗВО́ДИТИ
зво́дити
◊ Зво́дити / звести́ [на] ні́на́що <Зво́дити / звести́ на пси> *див.* зво́дити (13)
◊ Зво́дити (ізво́дити, наво́дити) / звести́ (ізвести́, навести́) на́клеп (пеню́) *див.* зво́дити (20)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зво́дити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, підвести́, звести́ *і т. ін.)* з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ *і т. ін.)* *див.* підніма́ти

ЗВО́ДИТИСЯ
зво́дитися
◊ Зійти́ (звести́ся, перевести́ся *і т. ін.)* / схо́дити (зво́дитися, перево́дитися) ні́на́що (ні́наві́що) *див.* схо́дити

ЗВУЧА́ТИ
звуча́ти
◊ Звуча́ти у ву́хах (у па́м'яті, *рідко* у ву́сі) *див.* звуча́ти (1)

ЗГАДА́ТИ
згада́ти
Зга́дувати / згада́ти недо́брою па́м'яттю (недо́брим сло́вом) *див.* зга́дувати (2)

ЗГА́ДУВАТИ
зга́дувати
Зга́дувати / згада́ти недо́брою па́м'яттю (недо́брим сло́вом) *див.* зга́дувати (2)

ЗГА́РИЩЕ
зга́рищ
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зво́дити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, підвести́, звести́ *і т. ін.)* з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ *і т. ін.)* *див.* підніма́ти
◊ Підніма́тися (підійма́тися, підво́дитися *і т. ін.)* / підня́тися (підійня́тися, підвести́ся *і т. ін.)* з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ *і т. ін.)* *див.* підніма́тися

ЗГОРА́ТИ
згора́ти
◊ Згоря́ти (згора́ти, перетво́рюватися, оберта́тися) / згорі́ти (перетвори́тися, оберну́тися) на (в) по́піл *див.* згоря́ти (2)

ЗГОРІ́ТИ
згорі́ти
◊ Згоря́ти (згора́ти, перетво́рюватися, оберта́тися) / згорі́ти (перетвори́тися, оберну́тися) на (в) по́піл *див.* згоря́ти (2)

ЗГОРЯ́ТИ
згоря́ти
◊ Згоря́ти (згора́ти, перетво́рюватися, оберта́тися) / згорі́ти (перетвори́тися, оберну́тися) на (в) по́піл *див.* згоря́ти (2)

ЗДАВА́ТИ
здава́ти
◊ Здава́ти / зда́ти пе́ршість *див.* здава́ти (6)

ЗДА́ТИ
зда́ти
◊ Здава́ти / зда́ти пе́ршість *див.* здава́ти (6)

ЗДІЙМА́ТИ
здійма́ти
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зніма́ти, здійма́ти *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, підвести́, зня́ти, здійня́ти *і т. ін.)* ру́ку (ру́ки) *див.* підніма́ти

ЗДІЙМИ́ТИСЯ
зді́йметься
◊ [Як (чи)] зведе́ться (підні́меться, підійметься, підведе́ться, зді́йметься *і т. ін.)* рука́ *див.* рука́

здійняла́ся
Зчини́лася (піднялáся, здійнялáся *і т. ін.)* пáніка *див.* пáніка (1)

ЗДІЙНЯ́ТИ
здійня́ти
◊ Піднімáти (підіймáти, підвóдити, знімáти, здіймáти *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, підвести́, зня́ти, здійня́ти *і т. ін.)* рýку (рýки) *див.* піднімáти

ЗДІЙНЯ́ТИСЯ
здíйметься
◊ [Як (чи)] зведéться (піднíметься, підíйметься, підведéться, здíйметься *і т. ін.)* рукá *див.* рукá
здійнялáся
Зчини́лася (піднялáся, здійнялáся *і т. ін.)* пáніка *див.* пáніка (1)

ЗДОБУВА́ТИ
здобувáти
Здобувáти / здобýти перемóгу *див.* здобувáти (5)

ЗДОБУ́ТИ
здобýти
Здобувáти / здобýти перемóгу *див.* здобувáти (5)

ЗДОРО́В
здорóв
◊ Здорóв (здорóвий, здорóва *і т. ін.)* на печíнку *див.* здорóвий (1)

ЗДОРО́ВИЙ
здорóва
◊ Здорóв (здорóвий, здорóва *і т. ін.)* на печíнку *див.* здорóвий (1)
здорóвий
◊ Здорóв (здорóвий, здорóва *і т. ін.)* на печíнку *див.* здорóвий (1)
здорóву
◊ Вали́ти (звáлювати, перекладáти) / звали́ти (перекла́сти) з хвóрої (дурнóї) голови́ на здорóву *див.* вали́ти[1] (4)

ЗДОРО́В'Я
здорóв'я
Питáти (питáтися) / спитáти на здорóв'я *див.* питáти (1)

ЗДУ́ЖАТИ
здýжати
Ніг не [здýжати] підволочи́ти (підволокти́) *див.* підволікáти (1)

ЗЕ́ЛЕНЬ
зéлень
△ Пари́зька зéлень *див.* зéлень (2)

ЗЕМЕ́ЛЬНИЙ
земéльний
△ Земéльний пай *див.* пай[1] (1)

ЗЕМЛЯ́
землéю
◊ Пáхне (смерди́ть) землéю *див.* пáхнути (6)
◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* землéю (пи́лом) припáсти / припадáти *див.* припадáти
зéмлю
◊ Хоч [живи́м (живцéм, живóму)] у зéмлю (в моги́лу, в гріб, у я́му *і т. ін.)* лізь (лягáй, *рідко* кладúсь)> <Хоч у петлю́ (у зáшморг) лізь> *див.* лíзти (33)
земля́
△ Перелóгова (перелíжна) земля́ *див.* земля́ (10)
◊ [Хай (нехáй)] земля́ [бýде] пýхом (пéром, пухкéнькою, легкá) *див.* земля́ (32)

ЗЕМНИ́Й
земни́й
◊ Земни́й пáділ *див.* пáділ (1)

ЗЕРНИ́НА
зерни́ни
◊ Ні зерни́ни ні пили́ни (ні соломи́ни) *див.* зерни́на (1)

З'Є́ДНА́ННЯ[2]
з'є́днáння
△ Паралéльне з'є́днáння *див.* з'є́днáння[2] (1)

ЗІЙТИ́[1]
зійти́
◊ Зійти́ (звести́ся, перевести́ся *і т. ін.)* / схóдити (звóдитися, перевóдитися) нінáщо (нінавíщо) *див.* схóдити
◊ Зійти́ на Парнáс *див.* схóдити
◊ Зійти́ (пíти, перевести́ся, пусти́тися) / схóдити (іти́, пускáтися) на пси *див.* схóдити
зійшлá
◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* прямо (прóсто) горá з плечéй (з плíч) звали́лася (спáла, впáла, зсýнулася, зійшлá *і т. ін.)* / звáлюється (пáдає, зсувáється, схóдить *і т. ін.)* *див.* горá (3)

ЗІЙТИ́СЯ
зійшли́ся
Брóви схóдяться / зійшли́ся *і т. ін.* [над перенíссям (на перенíссі)] *див.* бровá (3)

ЗІП'ЯСТИ́СЯ
зіп'ясти́ся
На носкі́ (на пáльці, навшпи́ньки) ставáти (спинáтися, піднімáтися *і т. ін.)* / стáти (зіп'ясти́ся, підня́тися *і т. ін.)* *див.* ставáти

ЗІР
зір
◊ Підвóдити (піднóсити) / підвести́ (піднести́) óчі (пóгляд, зір *і т. ін.)* *див.* підвóдити (10)
зóром
◊ Пáсти очи́ма (óком, зóром, пóглядом) *див.* пáсти[1] (3)

ЗІ́РКА
зíрка
△ Зíрка (зоря́) пéршої величини́ *див.* зíрка (3)
Падýча зíрка (зоря́) *див.* зíрка (1)

ЗЛАМА́ТИ
зламáти
◊ Ламáти / зламáти (переламáти, поламáти *і т. ін.)* хребéт *див.* ламáти (2)

ЗЛИВА́ТИ
зливáти
◊ Складáти (зливáти) / склáсти (зли́ти) пеню́ *див.* складáти

ЗЛИ́ТИ[1]
зли́ти
◊ Складáти (зливáти) / склáсти (зли́ти) пеню́ *див.* складáти

ЗЛОВИ́ТИ
злови́ти
◊ Пускáти (лови́ти) / пусти́ти (злови́ти) пíвника (пíвня) *див.* пускáти

ЗМАЛЮВА́ТИ
змалювáть
◊ [Ні] перóм [не] списáти (описáти) [ні слóвом не сказáти] <Ні перóм списáть, ні змалювáть> *див.* списувати

ЗМЕ́РЗЛИЙ
змéрзлий
◊ Як змéрзлий пес *див.* пес (3)

ЗМЕ́РЗНУТИ
змéрзнути
◊ Змéрзнути (змéрзти), як собáка (пес, цýцик) *див.* змерзáти (2)

ЗМЕ́РЗТИ
змéрзти
◊ Змéрзнути (змéрзти), як собáка (пес, цýцик) *див.* змерзáти (2)

ЗМИ́РЩИНА
зми́рщину
◊ Пи́ти (запивáти) / ви́пити (запи́ти) миpовý (зми́рщину) *див.* пи́ти (4)

ЗМІ́НА
змін
Вíтер [політи́чних] перемíн (змін) *див.* вíтер (3)

ЗМІНИ́ТИ
зміни́ти
◊ Зміни́ти вíтри́ла (паруси́) *див.* змíнювати (1)
◊ Перемíни́ти (зміни́ти) гнів на ми́лість (на лáску) *див.* переміня́ти[1] (1)

ЗМІША́ТИ[1]
змішáти
◊ Плýтати (переплýтувати) / сплýтати (переплýтати, змішáти) [всі] кáрти *див.* плýтати

ЗМІЯ́
змію́
◊ Відігрíти (ви́грíти, ви́годувати) / відігрівáти змію́ (гадю́ку) бíля (кóло) [своґó] сéрця (за пáзухою) *див.* відігрівáти (2)
◊ Пригрíти / пригрівáти гадю́ку (гáдину, гáда, змію́ *і т. ін.)* на грýдях (у пáзусі, за пáзухою *і т. ін.)* *див.* пригрівáти
змія́
◊ Підколóдна (потайнá) гадю́ка (гáдина, змія́) <Підколóдний (потайни́й) гад> *див.* гадю́ка (2)

ЗНАЙО́МСТВО
знайóмства
При пéршому знайóмстві <Для пéршого знайóмства> *див.* знайóмство (1)
знайóмстві
При пéршому знайóмстві <Для пéршого знайóмства> *див.* знайóмство (1)

ЗНАЙТИ́
знайти́
◊ Підбирáти (знахóдити) / підібрáти (знайти́) ключ (ключá, клю́чика) *див.* підбирáти (2)

ЗНАК
знак
△ Знак питáння *(рíдше* запитáння) *див.* знак (14)
◊ Накладáти (клáсти) / наклáсти (поклáсти) таврó (клеймó, печáть, знак, відби́ток) *див.* накладáти (7)

ЗНА́ТИ
знáти
◊ [Аж] пáльці знáти *див.* знáти (11)

Не зна́ти перепо́н (перепо́ни) [ні в чо́му] *див.* зна́ти (6)

ЗНАХО́ДИТИ

знахо́дити

◊ Підбира́ти (знахо́дити) / підібра́ти (знайти́) ключ (ключа́, клю́чика) *див.* підбира́ти (2)

ЗНА́ЧЕННЯ

зна́чення

△ Перено́сне зна́чення сло́ва *див.* зна́чення (2)

ЗНЕРУХО́МЛЕННЯ

знерухо́млення

△ Знерухо́млення ці́нних папе́рів *див.* знерухомлення (1)

ЗНИКА́ТИ

зника́ти

◊ Зника́ти / зни́кнути зі свідо́мості (з па́м'яті) *див.* зника́ти (2)

ЗНИ́КНУТИ

зни́кнути

◊ Зника́ти / зни́кнути зі свідо́мості (з па́м'яті) *див.* зника́ти (2)

ЗНІМА́ТИ

зніма́ти

Відкрива́ти (зніма́ти) / відкри́ти (зня́ти) вого́нь (пальбу́) *див.* відкрива́ти (4)

Зніма́ти / зня́ти з по́їзда (з пароплава, з літака́ *і т. ін.*) *див.* зніма́ти (2)

◊ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зніма́ти, здійма́ти *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, підвести́, зня́ти, здійня́ти *і т. ін.*) ру́ку (ру́ки) *див.* підніма́ти

ЗНЯ́ТИ

зня́ти

Відкрива́ти (зніма́ти) / відкри́ти (зня́ти) вого́нь (пальбу́) *див.* відкрива́ти (4)

Зніма́ти / зня́ти з по́їзда (з пароплава, з літака́ *і т. ін.*) *див.* зніма́ти (2)

◊ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зніма́ти, здійма́ти *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, підвести́, зня́ти, здійня́ти *і т. ін.*) ру́ку (ру́ки) *див.* підніма́ти

ЗОЛОТИ́Й

золоти́й

△ Золоти́й парите́т *див.* парите́т (2)

△ Золоти́й пере́тин (пере́різ) *див.* пере́тин (1)

ЗОЛОТИ́ТИ

золоти́ти

◊ Золоти́ти (підсоло́джувати) / позолоти́ти (підсолоди́ти) пілю́лю (пігу́лку) *див.* золоти́ти (1)

ЗО́НТИК

зо́нтик

Я́дерна парасо́лька <Я́дерний зо́нтик> *див.* парасо́лька (1)

ЗООЛОГІ́ЧНИЙ

зоологі́чний

Зоологі́чний парк (сад, *рідко* садо́к) *див.* парк (1)

ЗОРЯ́

зоря́

△ Зі́рка (зоря́) пе́ршої величини́ *див.* зі́рка (3)

Паду́ча зі́рка (зоря́) *див.* зі́рка (1)

ЗОСТАВА́ТИСЯ

зостава́тися

Зостава́тися / зоста́тися в па́м'яті (уя́ві) *див.* зостава́тися (1)

ЗОСТА́ТИСЯ

зоста́тися

Зостава́тися / зоста́тися в па́м'яті (уя́ві) *див.* зостава́тися (1)

ЗОТЛІ́ТИ

зотлі́ти

◊ Перетлі́ти (зотлі́ти) на ву́гіль (на по́піл) *див.* перетліва́ти (2)

ЗРОБИ́ТИ

зроби́ти

Зчиня́ти (виклика́ти, роби́ти) / зчини́ти (ви́кликати, зроби́ти) переполо́х *див.* зчиня́ти (1)

Підбива́ти (підво́дити, роби́ти *і т. ін.*) / підби́ти (підвести́, зроби́ти *і т. ін.*) пі́дсумок (пі́дсумки) *див.* підбива́ти (2)

◊ Прово́дити (роби́ти, наво́дити) / провести́ (зроби́ти, навести́) парале́ль *див.* прово́дити

Роби́ти (твори́ти, чини́ти *і т. ін.*) / зроби́ти (вчини́ти, підсу́нути *і т. ін.*) па́кість (па́кость, ка́пость) *див.* роби́ти

ЗРОЗУМІ́ТИ

зрозумі́ти

◊ З півсло́ва (з пе́ршого сло́ва) розумі́ти / зрозумі́ти *див.* розумі́ти

ЗРО́ШЕННЯ

зро́шення

△ Підґрунтове́ зро́шення *див.* зро́шення (2)

ЗРУ́ШИТИ

зру́шити

◊ Переверну́ти (зру́шити, пересу́нути, ру́шити) / верну́ти (пересо́вувати, пересува́ти, ру́хати) го́ри *див.* переверта́ти (2)

ЗСУВА́ТИСЯ

зсува́ється

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.*) пря́мо (про́сто) гора́ з плече́й (з пліч) звали́лася (спа́ла, впа́ла, зсу́нулася, зійшла́ *і т. ін.*) / зва́люється (па́дає, зсува́ється, схо́дить *і т. ін.*) *див.* гора́ (3)

ЗСУ́НУТИСЯ

зсу́нулася

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.*) пря́мо (про́сто) гора́ з плече́й (з пліч) звали́лася (спа́ла, впа́ла, зсу́нулася, зійшла́ *і т. ін.*) / зва́люється (па́дає, зсува́ється, схо́дить *і т. ін.*) *див.* гора́ (3)

ЗУБ

зуба́х

◊ Перетира́ти (перебира́ти, перемина́ти *і т. ін.*) / перете́рти (перебра́ти, перем'я́ти *і т. ін.*) на зуба́х *див.* перетира́ти (1)

зу́би

◊ Па́льця в рот [на зу́би] не клади́ *див.* кла́сти (25)

◊ Перелічи́ти (полічи́ти) зу́би *див.* перелі́чувати (3)

◊ Показа́ти / *рідко* пока́зувати [свої́] зу́би (ро́ги, па́зурі) *див.* пока́зувати

◊ Сіль тобі на язи́к [, печи́на в зу́би (у ві́чі)] *див.* сіль

ЗУ́БИ

зуба́х

◊ Перетира́ти (перебира́ти, перемина́ти *і т. ін.*) / перете́рти (перебра́ти, перем'я́ти *і т. ін.*) на зуба́х *див.* перетира́ти (1)

зу́би

◊ Па́льця в рот [на зу́би] не клади́ *див.* кла́сти (25)

◊ Перелічи́ти (полічи́ти) зу́би *див.* перелі́чувати (3)

◊ Показа́ти / *рідко* пока́зувати [свої́] зу́би (ро́ги, па́зурі) *див.* пока́зувати

◊ Сіль тобі на язи́к [, печи́на в зу́би (у ві́чі)] *див.* сіль

ЗУБЧА́СТИЙ

зубча́ста

△ Зубча́ста переда́ча <Зубча́стий механі́зм> *див.* переда́ча (1)

зубча́стий

△ Зубча́ста переда́ча <Зубча́стий механі́зм> *див.* переда́ча (1)

ЗУПИНИ́ТИСЯ

зупини́тися

Зупиня́тися (спиня́тися) / зупини́тися (спини́тися) на півдоро́зі *див.* зупиня́тися (1)

Спини́тися (засти́гнути, зупини́тися) на півкро́ці *див.* спиня́тися

ЗУПИНЯ́ТИСЯ

зупиня́тися

Зупиня́тися (спиня́тися) / зупини́тися (спини́тися) на півдоро́зі *див.* зупиня́тися (1)

ЗУ́СТРІЧ

зу́стріч

Зу́стріч (розмо́ва, перегово́ри *і т. ін.*) без крава́ток *див.* зу́стріч (2)

ЗЧИНИ́ТИ

зчини́ти

Зчиня́ти (виклика́ти, роби́ти) / зчини́ти (ви́кликати, зроби́ти) переполо́х *див.* зчиня́ти (1)

ЗЧИНИ́ТИСЯ

зчини́вся

Переполо́х зчини́вся (учини́вся, ста́вся, поча́вся *і т. ін.*) *див.* переполо́х (1)

зчини́лася

Зчини́лася (підняла́ся, здійняла́ся *і т. ін.*) па́ніка *див.* па́ніка (1)

ЗЧИНЯ́ТИ

зчиня́ти

Зчиня́ти (виклика́ти, роби́ти) / зчини́ти (ви́кликати, зроби́ти) переполо́х *див.* зчиня́ти (1)

І́ГРИ

і́гри

△ Параолімпі́йські і́гри *див.* гра (6)

ІЄРАТИ́ЧНИЙ

ієрати́чне

△ Ієрати́чне письмо́ *див.* письмо́ (7)

ІЗВО́ДИТИ

ізво́дити

◊ Зво́дити (ізво́дити, наво́дити) / звести́ (ізвести́, навести́) на́клеп (пеню́) *див.* зво́дити (20)

ІЗОЛЯ́ЦІЯ

ізоля́ції

Піддава́ти / підда́ти ізоля́ції *див.* піддава́ти (1)

ІКРА́
ікра́
Па́юсна ікра́ *див.* ікра́ (2)
ІНДИВІДУА́ЛЬНИЙ
індивідуа́льний
△ Індивідуа́льний (саніта́рний, перев'я́зувальний *і т. ін.)* паке́т *див.* паке́т (1)
ІНІЦІАТИ́ВА
ініціати́ву
◊ Бра́ти (забира́ти, перехо́плювати *і т. ін.)* / взя́ти (забра́ти, перехопи́ти *і т. ін.)* ініціати́ву [до своїх рук (у свої ру́ки)] *див.* бра́ти (126)
ІНКУБАЦІ́ЙНИЙ
інкубаці́йний
△ Інкубаці́йний пері́од *див.* пері́од (10)
ІНСТИТУ́Т
інститу́т
△ Інститу́т (ку́рси) удоскона́лення (підви́щення) *див.* інститу́т (2)
ІНСТРУМЕ́НТ
інструме́нт
△ Паса́жний інструме́нт *див.* інструме́нт (5)
ІНТЕРСЕМІОТИ́ЧНИЙ
інтерсеміоти́чний
△ Інтерсеміоти́чний пере́клад *див.* пере́клад (3)
І́НШИЙ
і́нший
◊ Перево́дити / перевести́ на і́нший лад *див.* перево́дити (9)
і́нші
◊ Перево́дити / перевести́ на нові́ (і́нші) ре́йки *див.* перево́дити (10)
ІПОТЕ́ЧНИЙ
іпоте́чні
△ Іпоте́чні ці́нні папе́ри *див.* папі́р (10)
ІРЖА́
іржа́
Іржа́ їсть (переїда́є, бере́ *і т. ін.)* *див.* іржа́ (1)
ІСТОРИ́ЧНИЙ
істори́чна
Істори́чна па́м'ятка *див.* па́м'ятка (1)
істори́чній
В істори́чній перспекти́ві *див.* перспекти́ва (1)
ІТИ́
іде́
◊ [Аж *(рідко* бі́лий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (заверті́вся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.)* [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]
◊ Аж (ті́льки) пил [іде́ (клубочи́ться) / пішо́в] [хма́рою] *див.* пил (4)
іду́ть
◊ А́кції іду́ть (підви́щуються, підніма́ються *і т. ін.)* / пішли́ (підви́щилися, піднялйся *і т. ін.)* [вго́ру] *див.* а́кція[1] (1)
іти́
◊ Бу́ти (іти́, крокува́ти, перебува́ти *і т. ін.)* в одні́й шере́нзі *див.* бу́ти (65)
◊ Зійти́ (пі́ти, перевести́ся, пусти́тися) / схо́дити (іти́, пуска́тися) на пси *див.* схо́дити
Іти́ (вихо́дити) / піти́ (ви́йти) на пе́нсію *див.* іти́ (6)
Іти́ в па́рі *див.* іти́ (9)
◊ Іти́ (перехо́дити) / піти́ (перейти́) на той світ *див.* іти́ (75)
◊ Іти́ / піти́ на па́рі *див.* іти́ (103)
Іти́ / піти́ на перегово́ри *див.* іти́ (24)
Іти́ (ру́хатися) / піти́ парале́льним ку́рсом (на парале́льних ку́рсах) *див.* іти́ (33)
◊ Іти́ як по пи́саному *див.* іти́ (143)
◊ Теќти (розті́катися, іти́ *і т. ін.)* / потекти́ (розтекти́ся, піти́ *і т. ін.)* крізь па́льці (по́між па́льцями) *див.* текти́
ІЩЕ́
іще́
Ще (іще́) б пак *див.* ще
ЇЗДА́
їзда́
△ Парфо́рсна їзда́ *див.* їзда́ (1)
ЇСТИ
ївши
◊ Не ївши, не пи́вши *див.* ї́сти (21)
ї́сти
◊ [Ду́рно (даре́мно, зада́рма́, ма́рно *і т. ін.)*] хліб (харч) перево́дити (ї́сти, збавля́ти) *див.* перево́дити (2)
◊ Ї́сти і пи́ти <Ї́сти, пи́ти> *див.* ї́сти (7)
їсть
Іржа́ їсть (переїда́є, бере́ *і т. ін.)* *див.* іржа́ (1)
ЙТИ
йде
◊ Не лі́зе (не йде) / не полі́зе в рот (у го́рло, *грубо* в пе́льку) *див.* лі́зти (30)
йти
◊ Не вихо́дити (не йти) з па́м'яті *(рідко* з па́мки) *див.* вихо́дити (42)
КАБА́К[2]
кабака́
◊ Дава́ти (підно́сити) / да́ти (піднести́) [пече́ного] гарбуза́ (кабака́) *див.* дава́ти (119)
КАДИ́ТИ
кади́ти
◊ Кади́ти (пали́ти, кури́ти *і т. ін.)* фіміа́м *див.* кади́ти (1)
КАЗА́Н
каза́н
△ Парови́й коте́л (каза́н) *див.* коте́л (4)
КАЗА́ТИ
ка́же
◊ Се́рце ка́же (каза́ло, підка́зує *і т. ін.)* / ска́же (сказа́ло, підказа́ло *і т. ін.)* *див.* се́рце
каза́ло
◊ Се́рце ка́же (каза́ло, підка́зує *і т. ін.)* / ска́же (сказа́ло, підказа́ло *і т. ін.)* *див.* се́рце
КА́ЗКА
ка́зці
◊ Ні (ані́) в ка́зці сказа́ти (розказа́ти), ні (ані́) перо́м описа́ти ([не] списа́ти) *див.* сказа́ти
КАЇ́НІВ
каї́нова
◊ Каї́нова печа́ть <Каї́нове тавро́> *див.* печа́ть (1)
каї́нове
◊ Каї́нова печа́ть <Каї́нове тавро́> *див.* печа́ть (1)
КАЛЕНДА́Р
календа́р
Перекидни́й календа́р *див.* календа́р (1)
КАЛІГРАФІ́ЧНИЙ
каліграфі́чне
Каліграфі́чний по́черк <Каліграфі́чне письмо́> *див.* по́черк
каліграфі́чний
Каліграфі́чний по́черк <Каліграфі́чне письмо́> *див.* по́черк
КАЛІ́КА
калі́ки
◊ Півтори́ калі́ки *див.* півтора́ (2)
КАЛЬЯ́Н
калья́н
Кури́ти (пали́ти, смокта́ти *і т. ін.)* лю́льку (калья́н, наргіле́ *і т. ін.)* *див.* кури́ти[1] (1)
КАЛЯ́ТИ
каля́ти
◊ Брудни́ти (паску́дити, каля́ти *і т. ін.)* ру́ки *див.* брудни́ти (1)
КАМЕНЮ́КА
каменю́ка
◊ Ка́мінь (каменю́ка, з ка́менем, з каменю́кою) за па́зухою *див.* ка́мінь (10)
каменю́кою
◊ Ка́мінь (каменю́ка, з ка́менем, з каменю́кою) за па́зухою *див.* ка́мінь (10)
каменю́ку
◊ Трима́ти (держа́ти) ка́мінь (каменю́ку) за па́зухою *див.* трима́ти
◊ Хова́ти ка́мінь (каменю́ку) за па́зухою *див.* хова́ти[1]
КАМІ́ННЯ
камі́ння
◊ Підво́дне камі́ння *див.* камі́ння (2)
◊ Хай (хоч) камі́ння з не́ба [па́дає] *див.* камі́ння (3)
КА́МІНЬ
ка́менем
◊ Ка́мінь (каменю́ка, з ка́менем, з каменю́кою) за па́зухою *див.* ка́мінь (10)
◊ Сиді́ти ка́менем (пенько́м, кря́чкою *і т. ін.)* *див.* сиді́ти
◊ [Як] па́лицею (ша́пкою, ка́менем *і т. ін.)* доки́нути *див.* докида́ти[2] (3)
ка́мінь
◊ Заклада́ти / закла́сти пе́рший ка́мінь *див.* заклада́ти (2)
◊ Ка́мінь (каменю́ка, з ка́менем, з каменю́кою) за па́зухою *див.* ка́мінь (10)
◊ Трима́ти (держа́ти) ка́мінь (каменю́ку) за па́зухою *див.* трима́ти
◊ Хова́ти ка́мінь (каменю́ку) за па́зухою *див.* хова́ти[1]
КАНІ́КУЛИ
кані́кули
△ Парла́ментські кані́кули *див.* кані́кули (1)
КАНЦЕЛЯ́РСЬКИЙ
канцеля́рське
Канцеля́рське письмо́ <Канцеля́рський по́черк> *див.* письмо́ (1)
канцеля́рський
Канцеля́рське письмо́ <Канцеля́рський по́черк> *див.* письмо́ (1)

КАПІТА́Н
капіта́н
△ Капіта́н пе́ршого ра́нгу *див.* капіта́н (2)
КАПКА́Н
капка́н
◇ Попа́сти (попа́стися, потра́пити *і т. ін.)* / попада́ти (попада́тися, потрапля́ти *і т. ін.)* в тене́та (у па́стку, в петлю́, в хому́т, у сильце́, в капка́н, в ярмо́, у павути́ну *і т. ін.) див.* попада́ти
КА́ПОСТЬ
ка́пость
Роби́ти (твори́ти, чини́ти *і т. ін.)* / зроби́ти (вчини́ти, підсу́нути *і т. ін.)* па́кість (па́кость, ка́пость) *див.* роби́ти
КАПУ́СТА
капу́ста
△ Пекі́нська капу́ста *див.* капу́ста (5)
КАРБО́НОВИЙ[2]
карбо́новий
△ Карбо́новий період *див.* період (11)
КАРБУВА́ТИ
карбува́ти
◇ Карбува́ти в [своїй] пам'яті (тя́мці) *див.* карбува́ти (1)
КАРДА́ННИЙ
карда́нна
△ Карда́нна переда́ча *див.* переда́ча (2)
КАРК
карк
◇ Накида́ти (наклада́ти, надіва́ти *і т. ін.)* / наки́нути (накла́сти, наді́ти *і т. ін.)* ярмо́ (петлю́) [на [свою́] ши́ю (на карк, на се́бе)] *див.* накида́ти[2] (2)
КА́РНИЙ
ка́рне
△ Ка́рне (криміна́льне) пересліду́вання *див.* пересліду́вання (1)
КА́РТА
ка́рта
△ Ка́рта пам'яті *див.* ка́рта (3)
△ Перфоро́вана ка́рта (ка́ртка) *див.* ка́рта (6)
ка́рти
◇ Пересми́кувати *(рідко* пересмика́ти) / пересми́кати ка́рти *див.* пересми́кувати (1)
◇ Плу́тати (переплу́тувати) / сплу́тати (переплу́тати, зміша́ти) [всі] ка́рти *див.* плу́тати
КАРТИ́НА
карти́на
◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* пи́санка (карти́на) *див.* пи́санка (1)
КА́РТКА
ка́ртка
△ Перфоро́вана ка́рта (ка́ртка) *див.* ка́рта (6)
КАТЕГО́РІЯ
катего́рії
△ Валю́та пе́ршої катего́рії *див.* валю́та (1)
КА́ША
ка́ші
◇ Ка́ші (пи́ва) не звари́ш (не нава́риш) *див.* звари́ти[1] (1)
◇ Навари́ти ка́ші (пи́ва, гіркої *і т. ін.) див.* нава́рювати (2)
◇ Перепада́ло / перепа́ло (перепаде́) бере́зової ка́ші *див.* перепада́ти (1)
ка́шу
◇ Зава́рювати / завари́ти ка́шу (пи́во, ха́лепу) *див.* зава́рювати (1)
КВА́ПИТИСЯ
ква́питися
◇ Збира́тися (поспіша́ти, ква́питися), як све́кор пелюшо́к (пелюшки́) пра́ти *див.* збира́тися (6)
КВАС
квас
◇ Перебива́тися з хлі́ба (з ю́шки) на во́ду (на сі́ль, на квас) *див.* перебива́тися (2)
ква́сом
◇ Діста́лося пе́рцю з ква́сом *див.* дістава́тися (2)
КВАСНИ́Й
квасни́й
◇ Квасни́й (галу́шковий) патріоти́зм *див.* патріоти́зм (1)
◇ Квасни́й патріо́т *див.* патріо́т (1)
КВИТО́К
квито́к
Перо́нний квито́к *див.* квито́к (3)
КВІТ
квіт
Цвіт (квіт, кві́тка) па́пороті <Па́поротин цвіт> *див.* цвіт[1]
кві́том
◇ Пи́шним цві́том (кві́том) розквіта́ти (цвісти́, процвіта́ти *і т. ін.) див.* розквіта́ти
КВІ́ТКА
кві́тка
Цвіт (квіт, кві́тка) па́пороті <Па́поротин цвіт> *див.* цвіт[1]
КЕЛЕБЕРДЯ́НСЬКИЙ
келебердя́нська
◇ Верства́ келебердя́нська (пиря́тинська, чугу́ївська, мальо́вана *і т. ін.) див.* верства́[1] (2)
КЕМБРІ́ЙСЬКИЙ
кембрі́йський
△ Кембрі́йський пері́од *див.* пері́од (12)
КЕ́НДЮХ
ке́ндюх
◇ Набива́ти (напиха́ти) / наби́ти (напха́ти) пе́льку (ке́ндюх, че́рево *і т. ін.), див.* набива́ти (5)
КИВА́ТИ
кива́ти
◇ Кива́ти (мани́ти) / кивну́ти (покива́ти, помани́ти) па́льцем *див.* кива́ти (1)
◇ Кива́ти па́льцем у чо́боті *див.* кива́ти (2)
КИВНУ́ТИ
кивну́ти
◇ [І (на́віть)] па́льцем не кивну́ти (не ворухну́ти, не ру́шити, не поворухну́ти, не поворуши́ти *і т. ін.)* <Полінува́тися на́віть па́льцем поворухну́ти> *див.* кивну́ти (1)
◇ Кива́ти (мани́ти) / кивну́ти (покива́ти, помани́ти) па́льцем *див.* кива́ти (1)
КИ́ДАТИ
ки́дати
◇ Ки́дати (вкида́ти) / ки́нути (вки́нути) в жар *(рідко* в пал) *див.* ки́дати (6)
◇ Мета́ти (ки́дати, розкида́ти, розсипа́ти *і т. ін.)* бі́сер (пе́рли) [сви́ням (пе́ред сви́ньми)] *див.* мета́ти (4)
КИ́ДАТИСЯ
ки́датися
◇ Па́дати (ки́датися) / упа́сти (ки́нутися) в но́ги (під но́ги, до ніг *і т. ін.) див.* па́дати (6)
Припада́ти (ки́датися, па́дати *і т. ін.)* до ніг *див.* припада́ти
◇ Шулі́кою (як (мов, ні́би *і т. ін.)* шулі́ка (шуля́к)) наліта́ти (ки́датися, па́дати *і т. ін.)* / налеті́ти (ки́нутися, впа́сти *і т. ін.) див.* наліта́ти[1] (1)
КИЙ[1]
ки́єм
◇ Не ки́єм (не кийко́м), то па́лицею *див.* кий[1] (1)
◇ Па́льцем (ки́єм) не проткну́ти (не проткне́ш) <Проткну́ти па́льцем не мо́жна> *див.* протика́ти
кий
◇ Облама́ти / обла́мувати кий (па́лицю, ві́ник *і т. ін.) див.* обла́мувати[1] (2)
КИЙО́К
кийко́м
◇ Не ки́єм (не кийко́м), то па́лицею *див.* кий[1] (1)
КИ́НУТИ
ки́нути
◇ Всипа́ти (ки́нути, вки́нути *і т. ін.)* при́ску за очку́р (за па́зуху) *див.* всипа́ти[1] (3)
◇ Ки́дати (вкида́ти) / ки́нути (вки́нути) в жар *(рідко* в пал) *див.* ки́дати (6)
◇ Ні́де (нема́ (нема́є) де, ні́куди, *заст.* ні́где) [й] го́лки (го́лкою, па́льця, па́льцем, ши́лом) встроми́ти (просу́нути, штрикну́ти, ткну́ти, ки́нути) *див.* встромля́ти (3)
◇ Па́лицею (па́лкою) ки́нути *див.* ки́дати (43)
КИ́НУТИСЯ
ки́нутися
◇ Па́дати (ки́датися) / упа́сти (ки́нутися) в но́ги (під но́ги, до ніг *і т. ін.) див.* па́дати (6)
◇ Шулі́кою (як (мов, ні́би *і т. ін.)* шулі́ка (шуля́к)) наліта́ти (ки́датися, па́дати *і т. ін.)* / налеті́ти (ки́нутися, впа́сти *і т. ін.) див.* наліта́ти[1] (1)
КИСЛОТА́
кислота́
△ Пальміти́нова кислота́ *див.* кислота́ (25)
КИТА́ЙСЬКИЙ
кита́йської
◇ [І] до кита́йської Па́ски *див.* па́ска (1)
КИШЕ́НЯ
кише́ні
◇ За сло́вом *(рі́дше* за слова́ми, по сло́во) до кише́ні (у кише́ню, *рі́дше* у па́зуху) не лі́зти (не ла́зити) / не полі́зти *див.* лі́зти (5)
◇ Перевіря́ти / переві́рити кише́ні *див.* перевіря́ти (1)
кише́ню
◇ За сло́вом *(рі́дше* за слова́ми, по сло́во) до кише́ні (у кише́ню, *рі́дше* у па́зуху) не лі́зти (не ла́зити) / не полі́зти *див.* лі́зти (5)
◇ Перепада́ти / перепа́сти у кише́ню *див.* перепада́ти (4)

КИШКОВИ́Й

кишкова́

△ Кишкова́ па́личка *див.* па́личка (3)

КІВШ

ківш

◊ Ви́пити / випива́ти (пи́ти) [гірку́ (по́вну)] [ча́шу] ([по́вний] ківш) [ли́ха, му́ки *і т. ін.*] [до кра́ю (до дна, до де́ньця́)] *див.* випива́ти (1)

КІ́ГОТЬ

кі́гті

◊ Випуска́ти (розпуска́ти) / ви́пустити (розпусти́ти) па́зури (па́зурі, кі́гті) *див.* випуска́ти (11)

кі́гтях

◊ Бу́ти в кі́гтях (в па́зурах) *див.* бу́ти (50)

КІЛ

кіл

Саджа́ти (садови́ти, сади́ти, настро́млювати *і т. ін.)* /посади́ти (насади́ти, настроми́ти *і т. ін.)* на па́лю (на паль, на кіл) *див.* саджа́ти

КІЛО́К

кілка́

◊ З пе́ршого кілка́ *див.* кіло́к (4)

КІ́ЛЬКА[2]

кількома́

◊ Перекида́тися / переки́нутися слова́ми (сло́вом, слівце́м, кількома́ слова́ми) *див.* перекида́тися[2] (2)

КІМНА́ТА

кімна́та

Пере́дня кімна́та *див.* кімна́та (4)

КІНЕ́ЦЬ[1]

кінці́

◊ Па́лиця (па́лка) з двома́ кінця́ми (на два кінці́) *див.* па́лиця (3)

кінця́

◊ До перемо́жного кінця́ *див.* кіне́ць[1] (11)

кінця́ми

◊ Па́лиця (па́лка) з двома́ кінця́ми (на два кінці́) *див.* па́лиця (3)

КІНОТЕА́ТР

кінотеа́тр

Панора́мний кінотеа́тр *див.* кінотеа́тр (1)

КІНЬ

коні́

◊ На коні́ (на козі́) не під'ї́деш *див.* під'їжджа́ти (1)

коня́

◊ Схо́жий (похо́жий), як свиня́ на коня́ (цуценя́ на пирогі́, макогі́н на но́чви *і т. ін.)* *див.* схо́жий[1]

КІ́СТКА

кістки́

◊ Перемива́ти (ми́ти, переме́лювати, перетира́ти *і т. ін.)* / перемити (перемоло́ти, перете́рти *і т. ін.)* [усі́] кісточки́ (кістки́) *див.* перемива́ти (1)

◊ Полама́ти (переломи́ти) / лама́ти ре́бра (кістки́) *див.* полама́ти

кісто́к

◊ Перемива́ння кісто́к (кісточо́к) *див.* перемива́ння (1)

◊ Перемо́кнути до кісто́к (до ни́тки, на хлющ *і т. ін.)* *див.* перемока́ти (1)

КІ́СТОЧКА

кісточка́х

◊ Перебира́ти (розбира́ти) / перебра́ти (розібра́ти) по кісточка́х ([усі́] кісточки́, [усі́] жи́лочки) *див.* перебира́ти (3)

кісточки́

◊ Перебира́ти (розбира́ти) / перебра́ти (розібра́ти) по кісточка́х ([усі́] кісточки́, [усі́] жи́лочки) *див.* перебира́ти (3)

◊ Перемива́ти (ми́ти, переме́лювати, перетира́ти *і т. ін.)* / перемити (перемоло́ти, перете́рти *і т. ін.)* [усі́] кісточки́ (кістки́) *див.* перемива́ти (1)

кісточо́к

◊ Перемива́ння кісто́к (кісточо́к) *див.* перемива́ння (1)

КІТ

кіт

Як кіт з оселе́дцем па́нькатися (вози́тися) *див.* па́нькатися (1)

КЛАСИ́ЧНИЙ

класи́чний

△ Класи́чний період *див.* період (13)

КЛА́СТИ

клади́

◊ Па́льця в рот [на зу́би] не клади́ *див.* кла́сти (25)

кла́сти

◊ Кла́сти / покла́сти на папі́р (на папе́рі) *див.* кла́сти (16)

◊ Наклада́ти (кла́сти) / накла́сти (покла́сти) тавро́ (клеймо́, печа́ть, знак, відби́ток) *див.* наклада́ти (7)

КЛА́СТИСЯ

клади́сь

◊ Хоч [живи́м (живце́м, живо́му)] у зе́млю (в моги́лу, в гріб, у я́му *і т. ін.)* лізь (ляга́й, *рідко* клади́сь)> <Хоч у петлю́ (у за́шморг) лізь> *див.* лі́зти (33)

кла́стися

◊ Кла́стися на папе́рі *див.* кла́стися (6)

КЛЕЙМО́

клеймо́

◊ Наклада́ти (кла́сти) / накла́сти (покла́сти) тавро́ (клеймо́, печа́ть, знак, відби́ток) *див.* наклада́ти (7)

КЛИН

кли́на

◊ Підбива́ти / підби́ти кли́нці (кли́на, колодочки́ *і т. ін.)* *див.* підбива́ти (3)

КЛИ́НЕ́ЦЬ

кли́нці́

◊ Підбива́ти / підби́ти кли́нці (кли́на, колодочки́ *і т. ін.)* *див.* підбива́ти (3)

КЛІ́ЩИК

клі́щик

△ Павути́нний клі́щик *див.* клі́щик (1)

КЛО́ПІТ

кло́піт

◊ Не твій (його́, ваш *і т. ін.)* кло́піт <Не твоя́ (його́, ва́ша *і т. ін.)* хворо́ба (печа́ль)> *див.* кло́піт (4)

КЛУБО́К

клубка́ми

◊ [Аж] ми́ло па́дає ([клубка́ми] ко́титься, лети́ть *і т. ін.)* *див.* ми́ло[1] (4)

клубо́к

◊ Клубо́к підко́чується (підступа́є) / підкоти́вся (підступи́в) до го́рла *див.* клубо́к (2)

КЛУБОЧИ́ТИСЯ

клубочи́ться

◊ Аж (ті́льки) пил [іде́ (клубочи́ться) / пішо́в] [хма́рою] *див.* пил (4)

КЛЮЧ[1]

ключ

◊ Підбира́ти (добира́ти) / підібра́ти (добра́ти) ключ до душі́ (до се́рця) *див.* підбира́ти (1)

◊ Підбира́ти (знахо́дити) / підібра́ти (знайти́) ключ (ключа́, клю́чика) *див.* підбира́ти (2)

ключа́

◊ Підбира́ти (знахо́дити) / підібра́ти (знайти́) ключ (ключа́, клю́чика) *див.* підбира́ти (2)

КЛЮ́ЧИК

клю́чика

◊ Підбира́ти (знахо́дити) / підібра́ти (знайти́) ключ (ключа́, клю́чика) *див.* підбира́ти (2)

КНИ́ГА

кни́га

◊ [Кни́га, таємни́ця *і т. ін.*] за сімома́ печа́тками (печа́тями) *див.* печа́тка (2)

кни́ги

△ Переписні́ кни́ги *див.* кни́га (12)

КОБИ́ЛА

коби́лі

◊ [Піти́] коби́лі (псу, соба́ці *і т. ін.)* під хвіст *див.* піти́

КОВБАСА́

ковбаса́

◊ Не для пса ковбаса́ *див.* ковбаса́ (6)

КО́ВДРА

ко́вдру

◊ Тягти́ (тягну́ти, перетяга́ти *і т. ін.)* / перетягну́ти (перетягти́) ко́вдру на се́бе *див.* тягти́

КОЗА́

козі́

◊ На коні́ (на козі́) не під'ї́деш *див.* під'їжджа́ти (1)

◊ Не на тій козі́ під'їжджа́ти / під'ї́хати *див.* під'їжджа́ти (2)

КОКО́СОВИЙ

коко́сова

△ Коко́сова па́льма *див.* па́льма (1)

КО́ЛЕСО

коле́са

◊ Вставля́ти (встромля́ти, ста́вити) / вста́вити (встроми́ти) па́лиці (па́лицю, па́лки) в коле́са *див.* вставля́ти[1] (3)

ко́лесо

◊ Підсу́нути (підкла́сти) го́лову під ко́лесо *див.* підсува́ти

КОЛИХА́ТИСЯ

колиха́ється

◊ [Аж *(рідко* бі́лий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (заверті́вся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пе́рекидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.)* [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]

КОЛІ́НО
колі́на
Опускáтися (пáдати, ставáти, схиля́тися, уставáти *і т. ін.)* / опусти́тися (упáсти, стáти, схили́тися, устáти *і т. ін.)* на колі́на (навкóлішки, ниць *і т. ін.)* <Схиля́ти (преклоня́ти) / схили́ти (преклони́ти) колі́на> *див.* опускáтися (2)
◊ Пáдати / впáсти (ки́нутися, пáсти *і т. ін.)* на колі́на (в колі́на, навкóлішки, ниць, *рíдко* на всі чоти́ри) <Упадáти / впáсти в нóги (до ніг, ниць)> *див.* пáдати (5)
○ У пів колі́на *див.* пів (11)
КÓЛІР
кольорáми
Грáти (переливáтися) всімá кольорáми (бáрвами) весéлки (рáйдуги) *див.* грáти (4)
КОЛІ́СНИЙ
колі́сна
△ Колі́сна пáра *див.* пáра[1] (6)
КÓЛО[1]
кóло
Затóчувати кóло (півкóло, *рíдше* круг) *див.* затóчувати[2] (1)
КОЛÓДА[1]
колóду
○ Чéрез пень-колóду *див.* пень (3)
КОЛÓДОЧКА
колодочки́
◊ Підбивáти / підби́ти кли́нці (кли́на, колодочки́ *і т. ін.)* *див.* підбивáти (3)
КОЛÓТИ
колóти
◊ Колóти (випікáти, пекти́, вибивáти *і т. ін.)* óчі *див.* колóти (1)
КОЛУПÁТИ
колупáй
◊ Хоч пáльцями колупáй *див.* колупáти (3)
КОМБІНÁЦІЯ
комбінáція
◊ Комбінáція з трьох пáльців *див.* комбінáція (1)
КОМІ́РКА
комі́рка
△ Комі́рка пáм'яті *див.* комі́рка (1)
КОМП'Ю́ТЕР
комп'ю́тер
△ Персонáльний комп'ю́тер *див.* комп'ю́тер (3)
КОМУ́НА
комýна
Пари́зька комýна *див.* комýна (1)
КОМУНІ́ЗМ
комуні́зм
△ Пéрвісний комуні́зм *див.* комуні́зм (3)
КОНСОНÁНТНИЙ
консонáнтне
△ Консонáнтне письмó *див.* письмó (8)
КОНТРÓЛЬНИЙ
контрóльний
△ Контрóльний пакéт áкцій *див.* пакéт (2)
КОПІ́ЙКА
копі́йки
◊ Перебивáтися з копі́йки на копі́йку *див.* перебивáтися (1)
копі́йку
◊ Перебивáтися з копі́йки на копі́йку *див.* перебивáтися (1)
КОРÁ
корá
△ Корá вели́ких півкýль [головнóго мóзку] *див.* корá (2)
КОРАБÉЛЬ
кораблі́
◊ Пали́ти (спáлювати) / спали́ти [за собóю (свої́)] мости́ (кораблі́) *див.* пали́ти[1] (4)
КОРІ́ННИЙ
корінни́й
◊ Крути́й (корінни́й, вели́кий *і т. ін.)* перелóм *див.* перелóм (1)
КОРÓБКА
корóбка
△ Корóбка шви́дкостей (передáч) *див.* корóбка (1)
КОРÓТКИЙ
корóтка
◊ Корóтка (закорóтка, кýряча) пáм'ять *див.* пáм'ять (13)
корóтку
◊ Мáти корóтку (кýцу) пáм'ять *див.* мáти[2] (63)
КÓРПУС
кóрпус
Пáжеський кóрпус *див.* кóрпус (3)
КОСМІ́ЧНИЙ
космі́чний
△ Космі́чний пил *див.* пил (1)
КОСТРИ́ЦЯ
костри́цю
Пересóхнути на костри́цю *див.* пересихáти (1)
КОСТЮ́М
костю́м
Піджáчний костю́м <Піджáчна пáра> *див.* костю́м (2)
КОТÉЛ
котéл
△ Парови́й котéл (казáн) *див.* котéл (4)
КОТИ́ТИСЯ[1]
кóтиться
◊ [Аж] ми́ло пáдає ([клубкáми] кóтиться, лети́ть *і т. ін.)* *див.* ми́ло[1] (4)
кóтяться
◊ Кóтяться / покоти́лися дрібні́ (рясні́, пекýчі *і т. ін.)* сльóзи [грáдом] *див.* сльозá
КОШЕНЯ́
кошеня́т
◊ Хоч пацюки́ (цуценя́т, кошеня́т) бий *див.* би́ти (46)
КРÁБОВИЙ
крáбові
Крáбові пáлички *див.* пáличка (1)
КРАВÁТКА
кравáток
Зýстріч (розмóва, переговóри *і т. ін.)* без кравáток *див.* зýстріч (2)
КРАЙ[1]
краї́
◊ На перéдньому краї́ *див.* край[1] (13)
край
◊ Взя́ти (перехопи́ти) ли́шку (чéрез край) *див.* узя́ти
◊ Перебрáти / перебирáти чéрез мíру (чéрез край) *див.* перебирáти (4)
◊ Перéдній край *див.* край[1] (15)
◊ Переливáти / перели́ти [чáшу] чéрез край (чéрез ві́нця) *див.* переливáти (3)
◊ Переливáтися / перели́тися чéрез край (чéрез ві́нця) *див.* переливáтися (1)
◊ Перехóдити / перейти́ межý (мíру, чéрез край *і т. ін.)* *див.* перехóдити (9)
крáю
◊ Ви́пити / випивáти (пи́ти) [гíркý (пóвну)] [чáшу] ([пóвний] ківш) [ли́ха, мýки *і т. ін.*] [до крáю (до дна, до дéнця)] *див.* випивáти (1)
КРÁЙНІЙ
крáйня
Крáйня (Далéка) Пíвніч *див.* пíвніч[2] (1)
КРАН[2]
кран
△ Підйóмний (підіймáльний, піднімáльний) кран *див.* кран[2] (3)
КРÁСНИЙ
крáсне
Крáсне писáння *див.* писáння (1)
◊ Крáсне письмéнство *див.* письмéнство (1)
КРЕЙДÓВАНИЙ
крейдóваний
△ Крейдóваний папі́р *див.* папі́р (11)
КРÉЙДОВИЙ
крéйдовий
△ Крейдяни́й (крéйдовий) перíод *див.* перíод (14)
КРЕЙДЯНИ́Й
крейдяни́й
△ Крейдяни́й (крéйдовий) перíод *див.* перíод (14)
КРÉНДЕЛЬ
крéнделі
◊ Плести́ (писáти, випи́сувати *і т. ін.)* / ви́писати крéнделі *(рíдко* крéнделя) ногáми *див.* плести́
крéнделя
◊ Плести́ (писáти, випи́сувати *і т. ін.)* / ви́писати крéнделі *(рíдко* крéнделя) ногáми *див.* плести́
КРЕПÓВАНИЙ
крепóваний
△ Крéповий (крепóваний) папі́р *див.* папі́р (12)
КРÉПОВИЙ
крéповий
△ Крéповий (крепóваний) папі́р *див.* папі́р (12)
КРЕСÁТИ
кресáти
◊ Кресáти підкóвами (підкíвками, чобітьми́ *і т. ін.)*. *див.* кресáти (2)
КРИЖ[1]
кри́жем
◊ Лежáти (пáдати) / ля́гти́ (впáсти) кри́жем *див.* лежáти (22)
КРИЖАНИ́Й
крижани́й
Крижани́й (льодови́й) пáнцир *див.* пáнцир (1)
△ Льодовикóвий (крижани́й) перíод *див.* перíод (16)

КРИ́ЗА
кри́за
△ Парла́ментська кри́за *див.* кри́за (5)
КРИК^1
крик
◊ [Оста́нній] крик (писк) мо́ди *див.* крик^1 (6)
КРИЛО́
кри́лах
◊ Перелеті́ти на кри́лах *див.* перелі́тати^1 (2)
КРИМІНА́ЛЬНИЙ
криміна́льне
△ Ка́рне (криміна́льне) переслі́дування *див.* переслі́дування (1)
КРИ́ТИКА
кри́тиці
Піддава́ти / підда́ти кри́тиці *див.* піддава́ти (2)
КРОВ
кров
△ Перелива́ти / перели́ти кров *див.* перелива́ти (1)
◊ Пи́ти (смокта́ти, сса́ти *і т. ін.)* / попи́ти (посмокта́ти) кров (кро́ві, піт, по́ту) *див.* пи́ти (10)
кро́ві
◊ Пи́ти (смокта́ти, сса́ти *і т. ін.)* / попи́ти (посмокта́ти) кров (кро́ві, піт, по́ту) *див.* пи́ти (10)
КРОК
крок
◊ Пе́рші кро́ки <Пе́рший крок (сту́пінь)> *див.* крок (15)
кро́ки
◊ Пе́рші кро́ки <Пе́рший крок (сту́пінь)> *див.* крок (15)
кро́ків
○ З пе́рших кро́ків <З пе́ршого кро́ку> *див.* крок (2)
кро́ку
○ З пе́рших кро́ків <З пе́ршого кро́ку> *див.* крок (2)
КРОКУВА́ТИ
крокува́ти
◊ Бу́ти (ітѝ, крокува́ти, перебува́ти *і т. ін.)* в одні́й шере́нзі *див.* бу́ти (65)
КРОТ
крот
◊ Сто (сто сот, ти́сячу) крот [болячо́к] у печі́нки *див.* сто
КРУГ^1
круг
Зато́чувати ко́ло (півко́ло, *рі́дше* круг) *див.* зато́чувати^2 (1)
КРУТИ́Й
крути́й
◊ Крути́й (корінни́й, вели́кий *і т. ін.)* перело́м *див.* перело́м (1)
КРУТИ́ТИ
крути́ти
Крути́ти / покрути́ти па́льцем ко́ло чола́ (голови́, скро́ні *і т. ін.) див.* крути́ти (1)

КРУТИ́ТИСЯ
кру́титься
◊ [Аж] голова́ (в голові́) кру́титься (моро́читься, па́морочиться, макі́триться, замакі́трюється *і т. ін.)* <[Аж] голова́ закрути́лася (заморо́чилася, запа́морочилася, замакі́трилася *і т. ін.)*> <[Аж] у голові́ закрути́лося (заморо́чилося, запа́морочилося, замакі́трилося)> *див.* голова́ (7)
◊ [Аж *(рі́дко* бі́лий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (завертівся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.)* [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ^2
КРУ́ЧЕНИЙ
кру́чені
△ Кру́чені паничі́ *див.* пани́ч (1)
КРЯ́ЧКА
кря́чкою
◊ Сиді́ти ка́менем (пенько́м, кря́чкою *і т. ін.) див.* сиді́ти
КУДИ́
куди́
◊ Куди́ ж пак *див.* куди́ (2)
◊ Куди́ Мака́р теля́т не ганя́в *(рі́дше* не ганя́є, не го́нить *і т. ін.)* <Де Мака́р теля́т пасе́ (не пас)> *див.* ганя́ти (5)
◊ Так куди́ [ж пак] *див.* так
КУЛА́К
кулаки́
Стиска́ються (сти́скуються) / сти́снулися (сти́слися) кулаки́ (ру́ки [в кулаки́], па́льці [в кулаки́]) *див.* стиска́тися
КУЛЬТУ́РА
культу́ри
Буди́нок (Пала́ц) культу́ри *див.* буди́нок (2)
КУРИ́ТИ^1
кури́ти
◊ Кади́ти (пали́ти, кури́ти *і т. ін.)* фіміа́м *див.* кади́ти (1)
Кури́ти (пали́ти, смокта́ти *і т. ін.)* лю́льку (калья́н, наргіле́ *і т. ін.) див.* кури́ти^1 (1)
КУРІ́ТИ^2
кури́ть
◊ Аж пил (пилю́ка) кури́ть *див.* пил (3)
КУ́РІЯ
ку́рія
Ри́мська (па́пська) ку́рія *див.* ку́рія (1)
КУРС
ку́рсах
Іти́ (ру́хатися) / піти́ парале́льним ку́рсом (на парале́льних ку́рсах) *див.* іти́ (33)
ку́рсом
Іти́ (ру́хатися) / піти́ парале́льним ку́рсом (на парале́льних ку́рсах) *див.* іти́ (33)
КУ́РСИ
ку́рси
△ Інститу́т (ку́рси) удоскона́лення (підви́щення) *див.* інститу́т (2)
КУ́РЯЧИЙ
ку́ряча
◊ Коро́тка (закоро́тка, ку́ряча) па́м'ять *див.* па́м'ять (13)

КУСА́ТИ
куса́ти
◊ Куса́ти (гри́зти) собі́ *(рі́дко* свої́) лі́кті *(рі́дко* па́льці) *див.* куса́ти (1)
КУТЯ́
куті́
◊ Передава́ти / переда́ти куті́ ме́ду *див.* передава́ти^1 (4)
КУФІ́ЧНИЙ
куфі́чні
△ Куфі́чні письмена́ *див.* письмена́ (1)
КУ́ЦИЙ
ку́цу
◊ Ма́ти коро́тку (ку́цу) па́м'ять *див.* ма́ти^2 (63)
ЛАБЕ́ТИ
лабе́тів
◊ Ви́рватися з рук (з лап, з лабе́тів, з па́зурів *і т. ін.) див.* вирива́тися^1 (1)
ЛА́ВА^2
ла́вах
◊ У пе́рших ла́вах (ряда́х) *див.* ла́ва^2 (2)
ЛАД
лад
◊ Переверта́ти (оберта́ти) / переверну́ти (оберну́ти) на свій лад (стрій) *див.* переверта́ти (3)
◊ Перево́дити / перевести́ на і́нший лад *див.* перево́дити (9)
ла́ду
◊ Ні ла́ду ні скла́ду (ні пола́ду, ні переля́ду) *див.* лад (15)
ЛА́ДАН
ла́даном
◊ Підку́рювати / підкури́ти ла́даном *див.* підку́рювати (1)
ЛА́ЗИТИ
ла́зити
◊ За сло́вом *(рі́дше* за слова́ми, по сло́во) до кише́ні (у кише́ню, *рі́дше* у па́зуху) не лі́зти (не ла́зити) / не полі́зти *див.* лі́зти (5)
ЛА́КМУСОВИЙ
ла́кмусовий
△ Ла́кмусовий папі́р (папіре́ць) *див.* папі́р (13)
ЛАМА́ТИ
лама́ти
◊ Лама́ти / злама́ти (перелама́ти, полама́ти *і т. ін.)* хребе́т *див.* лама́ти (2)
◊ На пні лама́ти *див.* лама́ти (15)
◊ Полама́ти (переломи́ти) / лама́ти ре́бра (кістки́) *див.* полама́ти
ЛАНЦЮ́Г
ланцюга́
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* соба́ка (пес), спу́щений з при́в'язі (з ланцюга́, з припо́ну) *див.* соба́ка
ЛАНЦЮГО́ВИЙ
ланцюго́ве
△ Ланцюго́ве пароплáвство *див.* пароплáвство (1)
ЛА́ПА
лап
◊ Ви́рватися з рук (з лап, з лабе́тів, з па́зурів *і т. ін.) див.* вирива́тися^1 (1)

ЛА́СКА[1]
ла́ску
◊ Перемінúти (змінúти) гнів на мúлість (на ла́ску) *див.* переміня́ти[1] (1)
ЛА́СТІВКА[1]
ла́стівка
◊ Пе́рша ла́стівка *див.* ла́стівка[1] (1)
ЛАСТІВ'Я́
ластів'я́т
◊ Па́сти ластів'я́т (пташóк) *див.* па́сти[1] (2)
ЛА́ТАНИЙ
ла́таний
◊ Ла́таний і (та) перела́таний <Ла́таний-перела́таний> *див.* ла́таний (1)
ЛАТЕ́НТНИЙ
лате́нтний
△ Лате́нтний пері́од *див.* пері́од (15)
ЛЕ́ВОВИЙ
ле́вова
◊ Ле́вова (ле́в'яча) па́йка (ча́стка, дóля *і т. ін.)* *див.* па́йка (1)
ЛЕ́В'ЯЧИЙ
ле́в'яча
◊ Ле́вова (ле́в'яча) па́йка (ча́стка, дóля *і т. ін.)* *див.* па́йка (1)
ЛЕГКИ́Й
легка́
◊ [Хай (неха́й)] земля́ [бу́де] пу́хом (перóм, пухке́нькою, легка́) *див.* земля́ (32)
легки́й
◊ Перейти́ (піти́, пусти́тися) на легки́й хліб (на легкі́ хліба́) *див.* перехóдити (5)
легкі́
◊ Перейти́ (піти́, пусти́тися) на легки́й хліб (на легкі́ хліба́) *див.* перехóдити (5)
ЛЕ́ГКО
ле́гко
◊ На (по) па́льцях [однієї руки́] [мóжна (ле́гко)] перелічи́ти (перерахува́ти, порахува́ти) *див.* перелі́чувати (1)
ЛЕДА́ЧИЙ
леда́ча
◊ Старе́ча (леда́ча) па́м'ять *див.* па́м'ять (17)
ЛЕ́ДВЕ
ле́две
◊ Ле́две гóлову підвóдити / підвести́ *див.* підвóдити (2)
◊ Ле́две (ледь, наси́лу *і т. ін.)* пересува́ти (пересóвувати, су́нути, переставля́ти, тягти́ *і т. ін.)* нóги <[Ле́две (ледь, наси́лу *і т. ін.)*] пле́нтати (переступа́ти, су́нути) ногáми> <Ле́две (наси́лу) ногáми (нóги) сóвати (ворушúти, волокти́ *і т. ін.)*> *див.* пересува́ти (1)
◊ Ле́две (наси́лу) перевóдити / перевести́ дух (пóдих) *див.* перевóдити (3)
◊ [Ма́ло (ледь, ле́две *і т. ін.)* не] вмира́ти (помира́ти, лóпатися, па́дати *і т. ін.)* / вме́рти (поме́рти, лóпнути, покоти́тися [пóкотом], впа́сти *і т. ін.)* від (зі) смі́ху (від ре́готу) <Ма́ло не полóпати зо смі́ху> *див.* умира́ти
ЛЕ́ДІ
ле́ді
Пе́рша ле́ді *див.* ле́ді (1)

ЛЕДЬ
ледь
◊ Ле́две (ледь, наси́лу *і т. ін.)* пересува́ти (пересóвувати, су́нути, переставля́ти, тягти́ *і т. ін.)* нóги <[Ле́две (ледь, наси́лу *і т. ін.)*] пле́нтати (переступа́ти, су́нути) ногáми> <Ле́две (наси́лу) ногáми (нóги) сóвати (ворушúти, волокти́ *і т. ін.)*> *див.* пересува́ти (1)
◊ [Ма́ло (ледь, ле́две *і т. ін.)* не] вмира́ти (помира́ти, лóпатися, па́дати *і т. ін.)* / вме́рти (поме́рти, лóпнути, покоти́тися [пóкотом], впа́сти *і т. ін.)* від (зі) смі́ху (від ре́готу) <Ма́ло не полóпати зо смі́ху> *див.* умира́ти
ЛЕЖА́ТИ
лежа́ти
◊ Лежа́ти на пери́нах (на печі́, на подушка́х *і т. ін.)* *див.* лежа́ти (18)
◊ Лежа́ти (па́дати) / лягти́ (впа́сти) кри́жем *див.* лежа́ти (22)
◊ Облóгом (перелóгом, перелóгами) лежа́ти (стоя́ти) *див.* лежа́ти (31)
ЛЕТІ́ТИ
лети́ть
◊ [Аж] ми́ло па́дає ([клубка́ми] кóтиться, лети́ть *і т. ін.)* *див.* ми́ло[1] (4)
леті́ти
◊ Вали́тися (леті́ти, па́дати *і т. ін.)* з рук *див.* вали́тися[1] (1)
У перелі́т леті́ти (ли́нути) / полеті́ти (поли́нути) *див.* леті́ти (1)
летя́ть
◊ Усі́ ши́шки летя́ть (па́дають) [на гóлову] *див.* ши́шка
ЛИ́НУТИ
ли́нути
У перелі́т леті́ти (ли́нути) / полеті́ти (поли́нути) *див.* леті́ти (1)
ЛИ́ПНУТИ[1]
ли́пнути
◊ Ли́пнути, як (мов, ні́би *і т. ін.)* смола́ [до підні́ска] *див.* ли́пнути[1] (3)
ЛИС
ли́сом
◊ Ли́сом (лиси́цею) підши́тий (підби́тий) *див.* підши́тий
ЛИ́СИНА
ли́сині
◊ Хоч на ли́сині паси́ (роби́) *див.* па́сти[1] (6)
ЛИСИ́ЦЯ
лиси́цею
◊ Ли́сом (лиси́цею) підши́тий (підби́тий) *див.* підши́тий
ЛИСТ[1]
лист
△ Пери́стий лист (листóк) *див.* лист[1] (2)
ЛИСТÓК[1]
листóк
△ Пери́стий лист (листóк) *див.* лист[1] (2)
ЛИХИ́Й[1]
лихі́й
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* [лихі́й, пече́ній, тій *і т. ін.*] боля́чці *(рі́дко* хи́рі) *див.* боля́чка (2)
лихóї
◊ Сумнóї (лихóї, недóброї *і т. ін.)* па́м'яті *див.* па́м'ять (18)

ЛИ́ХО[1]
ли́ха
◊ Ви́пити / випива́ти (пи́ти) [гірку́ (пóвну)] [ча́шу] ([пóвний] ківш) [ли́ха, му́ки *і т. ін.*] [до кра́ю (до дна, до де́нця)] *див.* випива́ти (1)
◊ Дава́ти / да́ти ли́ха закаблу́кам (закабла́м) [і передáм] *див.* дава́ти (80)
ЛИ́ЦАР
ли́цар
◊ Ли́цар печа́льного (сумнóго) óбразу *див.* ли́цар (2)
ЛИЦЕ́
лице́
◊ Лице́ (обли́ччя) гори́ть ([аж] паши́ть) *див.* лице́ (8)
◊ Плюва́ти / плю́нути (наплюва́ти) в обли́ччя (в лице́, в пи́ку *і т. ін.)* *див.* плюва́ти
лиці́
◊ [Аж] міни́тися / переміни́тися в лиці́ (на лиці́, на обли́ччі *і т. ін.)* *див.* міни́тися (2)
лиця́
◊ Не могти́ наверну́ти лиця́ (пи́ска, обли́ччя *і т. ін.)* *див.* наверта́ти (3)
◊ Хоч [з лиця́] води́ напи́йся (вóду пий) *див.* напива́тися (2)
ЛИ́ШОК
ли́шку
◊ Взя́ти (перехопи́ти) ли́шку (че́рез край) *див.* узя́ти
ЛІ́ЖКО
лі́жка
◊ Встава́ти (підвóдитися) / вста́ти (підвести́ся) з лі́жка *див.* устава́ти
ЛІ́ЗТИ
лі́зе
◊ [Аж] із гóрла лі́зе *(гру́бо* пре, пре́ться) <[Аж] гóрлом пха́є> *див.* лі́зти (2)
◊ Не лі́зе (не йде) / не полі́зе в рот (у гóрло, *гру́бо* в пе́льку) *див.* лі́зти (30)
лі́зти
◊ За слóвом *(рі́дше* за слова́ми, по слóво) до кише́ні (у кише́ню, *рі́дше* у па́зуху) не лі́зти (не ла́зити) / не полі́зти *див.* лі́зти (5)
◊ Лі́зти / влі́зти в гóлову *(рі́дко* до голови́, в па́мороки) *див.* лі́зти (6)
◊ Лі́зти в пани́ *див.* лі́зти (7)
◊ Лі́зти в па́щу (в па́зурі, в пе́льку *і т. ін.)* *див.* лі́зти (8)
◊ Лі́зти в печінки́ *див.* лі́зти (9)
◊ Лі́зти *(гру́бо* пе́рти, пе́ртися *і т. ін.)* / полі́зти на роже́н (прóти рожна́) <Лі́зти на рóги> *див.* лі́зти (17)
◊ Лі́зти / залі́зти (полі́зти) в петлю́ *див.* лі́зти (14)
◊ Лі́зти (спіши́ти, забіга́ти, су́нутися *і т. ін.)* попере́д ба́тька в пе́кло *див.* лі́зти (23)
◊ У [са́ме] пе́кло лі́зти / полі́зти *див.* лі́зти (32)
лізь
◊ Хоч [живи́м (живце́м, живóму)] у зе́млю (в моги́лу, в гріб, у я́му *і т. ін.)* лізь (ляга́й, *рі́дко* кладі́сь)> <Хоч у петлю́ (у за́шморг) лізь> *див.* лі́зти (33)

ЛІ́КОТЬ
лі́кті
◊ Куса́ти (гри́зти) собі́ *(рі́дко* свої́) лі́кті *(рі́дко* па́льці) *див.* куса́ти (1)
лі́ктя
○ З пів лі́ктя *див.* пів (6)
○ На пів лі́ктя *див.* пів (8)
ЛІ́НІЯ
лі́нії
Стоя́ти на передові́й лі́нії *див.* стоя́ти
лі́нію
◊ Перегина́ти / перегну́ти лі́нію *див.* перегина́ти (1)
лі́нія
△ Передова́ лі́нія *див.* лі́нія (11)
Пе́рша лі́нія *див.* лі́нія (1)
ЛІТА́К
літака́
Зніма́ти / зня́ти з по́їзда (з пароплáва, з літака́ *і т. ін.) див.* зніма́ти (2)
ЛОБ
лоб
О́чі закоти́лися (підкоти́лися) / закóчуються (підкóчуються) [під лоб (під ло́ба, вгóру)] *див.* óко[1] (4)
ло́ба
◊ Грі́ти (па́рити) / нагрі́ти чу́ба *(рі́дше* чупри́ну, ло́ба) *див.* грі́ти (3)
Не перехрести́ти ло́ба *див.* перехре́щувати (1)
О́чі закоти́лися (підкоти́лися) / закóчуються (підкóчуються) [під лоб (під ло́ба, вгóру)] *див.* óко[1] (4)
Підкóчувати / підкоти́ти óчі під ло́ба (вгóру) *див.* підкóчувати[1] (1)
ло́бі
◊ Ві́рне (пе́вне) óко [в ло́бі] *див.* óко[1] (27)
Торка́ти (сту́кати) / торкну́ти (посту́кати) па́льцем по ло́бі *див.* торка́ти
ЛОВИ́ТИ
лови́ти
◊ Пуска́ти (лови́ти) / пусти́ти (злови́ти) пі́вника (пі́вня) *див.* пуска́ти
ЛО́ПАТИСЯ
ло́патися
◊ [Ма́ло (ледь, ле́две *і т. ін.)* не] вмира́ти (помира́ти, ло́патися, па́дати *і т. ін.)* / вме́рти (поме́рти, ло́пнути, покоти́тися [по́котом], впа́сти *і т. ін.)* від (зі) смі́ху (від ре́готу) <Ма́ло не поло́пати зо смі́ху> *див.* умира́ти
ЛО́ПНУТИ
ло́пнути
◊ [Ма́ло (ледь, ле́две *і т. ін.)* не] вмира́ти (помира́ти, ло́патися, па́дати *і т. ін.)* / вме́рти (поме́рти, ло́пнути, покоти́тися [по́котом], впа́сти *і т. ін.)* від (зі) смі́ху (від ре́готу) <Ма́ло не поло́пати зо смі́ху> *див.* умира́ти
ЛУКА́ВИЙ
лука́вий
◊ Лука́вий підкуси́в (напути́в, підби́в *і т. ін.) див.* лука́вий (2)
ЛЬОДОВИ́Й
льодови́й
Крижани́й (льодови́й) па́нцир *див.* па́нцир (1)

ЛЬОДОВИКО́ВИЙ
льодовико́вий
△ Льодовико́вий (крижани́й) пері́од *див.* пері́од (16)
ЛЮБО́ВНИК
любо́вник
Пе́рший любо́вник *див.* любо́вник (1)
ЛЮ́ДСЬКИЙ
лю́дського
◊ Півтора́ лю́дськóго *див.* півтора́ (1)
ЛЮ́ЛЬКА[1]
лю́льку
Кури́ти (пали́ти, смокта́ти *і т. ін.)* лю́льку (калья́н, наргіле́ *і т. ін.) див.* кури́ти[1] (1)
ЛЮПИ́НОВИЙ
люпи́новий
△ Люпи́новий пар *див.* пар[1] (2)
ЛЯГА́ТИ
ляга́є
◊ Ті́нь па́дає (ляга́є) / упа́ла (лягла́) *див.* ті́нь
ляга́й
◊ Хоч [живи́м (живце́м, живо́му)] у зе́млю (в моги́лу, в гріб, у я́му *і т. ін.)* лізь (ляга́й, *рі́дко* клади́сь)> <Хоч у петлю́ (у за́шморг) лізь> *див.* лі́зти (33)
ляга́ти
◊ [Аж] ляга́ти [по́котом] (па́дати) / лягти́ (упа́сти) від смі́ху (зі смі́ху, з ре́готу *і т. ін.) див.* ляга́ти (2)
ЛЯГТИ́
лягла́
◊ Ті́нь па́дає (ляга́є) / упа́ла (лягла́) *див.* ті́нь
лягти́
◊ [Аж] ляга́ти [по́котом] (па́дати) / лягти́ (упа́сти) від смі́ху (зі смі́ху, з ре́готу *і т. ін.) див.* ляга́ти (2)
◊ Лежа́ти (па́дати) / лягти́ (впа́сти) кри́жем *див.* лежа́ти (22)
МАГАЗИ́ННИЙ
магази́нна
△ Магази́нна па́м'ять *див.* па́м'ять (9)
МАГДЕБУ́РЗЬКИЙ
магдебу́рзькі
△ Магдебу́рзькі півку́лі *див.* півку́ля (6)
МА́ЗАТИ
ма́зати
◊ Ма́зати зве́рху пирогóм *див.* ма́зати (1)
МАЙНУ́ТИ
майну́ти
◊ Винира́ти (встава́ти, сплива́ти) / ви́ринути (вста́ти, спливти́, сплисти́, майну́ти *і т. ін.)* в па́м'яті *чиї́й* (в спо́минах *чиї́х) див.* винира́ти (1)
МАК
ма́ком
◊ Дава́ти (задава́ти) / да́ти (зада́ти) пе́рцю [з ма́ком] *див.* дава́ти (114)
МАКІ́ТРИТИСЯ
макі́триться
◊ [Аж] голова́ (в голові́) кру́титься (моро́читься, па́морочиться, макі́триться, замакі́трюється *і т. ін.)* <[Аж] голова́ закрути́лася (заморо́чилася, запа́морочилася, замакі́трилася *і т. ін.)*> <[Аж] у голові́ закрути́лося (заморо́чилося, запа́морочилося, замакі́трилося)> *див.* голова́ (7)

◊ [Аж *(рі́дко* бі́лий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (заверті́вся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.)* [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]
МАКОГІ́Н
макогі́н
◊ Схо́жий (похо́жий), як свиня́ на коня́ (цуценя́ на пироги́, макогі́н на но́чви *і т. ін.) див.* схо́жий[1]
макого́на
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* пес пі́сля макого́на *див.* пес (4)
МАЛИ́НО́ВИЙ
мали́но́вий
◊ Мали́но́вий дзвін (передзві́н) *див.* дзвін (2)
МА́ЛО
ма́ло
◊ [Ма́ло (ледь, ле́две *і т. ін.)* не] вмира́ти (помира́ти, ло́патися, па́дати *і т. ін.)* / вме́рти (поме́рти, ло́пнути, покоти́тися [по́котом], впа́сти *і т. ін.)* від (зі) смі́ху (від ре́готу) <Ма́ло не поло́пати зо смі́ху> *див.* умира́ти
МАЛЬО́ВАНИЙ
мальо́вана
◊ Верства́ келеберд́янська (пиря́тинська, чугу́ївська, мальо́вана *і т. ін.) див.* верства́[1] (2)
МАНИ́ТИ
мани́ти
◊ Кива́ти (мани́ти) / кивну́ти (покива́ти, помани́ти) па́льцем *див.* кива́ти (1)
МА́РКА[1]
ма́рки
◊ Висо́кої (найкра́щої, пе́ршої *і т. ін.)* ма́рки *див.* ма́рка[1] (3)
МА́РНО
ма́рно
◊ [Ду́рно (даре́мно, зада́рма́, ма́рно *і т. ін.)*] хліб (харч) перево́дити (ї́сти, збавля́ти) *див.* перево́дити (2)
МАТЕРІА́ЛЬНИЙ
матеріа́льна
△ Матеріа́льна (позиці́йна) перева́га *див.* перева́га (1)
МА́ТИ[2]
ма́ти
◊ Ма́ти коро́тку (ку́цу) па́м'ять *див.* ма́ти[2] (63)
◊ Ма́ти мі́цни́й (тверди́й, пе́вний *і т. ін.)* ґрунт під ногáми *див.* ма́ти[2] (65)
◊ Ма́ти пам'ятке́ о́ко *див.* ма́ти[2] (78)
Ма́ти пе́вність *див.* ма́ти[2] (14)
Ма́ти перекона́ння *див.* ма́ти[2] (15)
◊ Ма́ти се́рце з пе́рцем *див.* ма́ти[2] (96)
МАХОВИ́Й
махові́
Махові́ пе́ра *див.* перо́ (2)
МАШИ́НА
маши́на
△ Парова́ маши́на *див.* маши́на (10)
△ Пеке́льна маши́на *див.* маши́на (11)
маши́ну
◊ Підвести́ маши́ну *див.* підво́дити (3)

МÉБЛІ
мéблів
◇ Для (зáдля) мéблів [бýти (сидíти, перебувáти *і т. ін.*)] *див.* мéблі (3)
МЕД
мед
Пáдевий мед <Медóва падь> *див.* мед (2)
◇ Як мед пи́ти *див.* пи́ти (11)
мéду
◇ Вхопи́ти (захопи́ти) ши́лом (*рíдше* на ши́ло) пáтоки (мéду) *див.* ухóплювати
◇ Передавáти / передáти кутí мéду *див.* передавáти[1] (4)
МЕДÓВИЙ
медóва
Пáдевий мед <Медóва падь> *див.* мед (2)
МЕЖÁ
межý
◇ Переорáти межý *див.* переóрювати (2)
◇ Перехóдити / перейти́ межý (мíру, чéрез край *і т. ін.*) *див.* перехóдити (9)
МÉРЗЛИЙ
мéрзлого
◇ Мéрзлого в Петрíвку *див.* мéрзлий (1)
МÉРТВИЙ
мéртва
△ Мéртва петля́ *див.* петля́ (2)
МЕТÁТИ
метáти
◇ Метáти (ки́дати, розкидáти, розсипáти *і т. ін.*) бíсер (пéрли) [свиня́м (пéред свиньми́)] *див.* метáти (4)
МЕХАНÍЗМ
механíзм
△ Зубчáста передáча <Зубчáстий механíзм> *див.* передáча (1)
△ Фрикцíйна передáча <Фрикцíйний механíзм> *див.* передáча (3)
МЕЧ
мечí
◇ Перекóвувати / перекувáти мечí на орáла (на рáла) *див.* перекóвувати (1)
МИ
нас
◇ Не про нас пи́сано *див.* пи́саний (2)
МИ́ЛІСТЬ
ми́лість
◇ Перемíни́ти (змíни́ти) гнів на ми́лість (на лáску) *див.* переміня́ти[1] (1)
МИ́ЛО[1]
ми́ло
◇ [Аж] ми́ло пáдає ([клубкáми] кóтиться, лети́ть *і т. ін.*) *див.* ми́ло[1] (4)
МИ́ЛОСТИ́ВИЙ
ми́лости́ва
Ми́лости́вий (мости́вий) пан <Ми́лости́ва (мости́ва) пáні> *див.* пан (1)
ми́лости́вий
Ми́лости́вий (мости́вий) пан <Ми́лости́ва (мости́ва) пáні> *див.* пан (1)
МИРОВИ́Й
муровý
◇ Пи́ти (запивáти) / ви́пити (запи́ти) мировý (зми́рщину) *див.* пи́ти (4)
МИСЛІ́ТЕ
мислі́те
◇ Писáти (випи́сувати) мислі́те *див.* писáти (3)

МИ́ТИ
ми́ти
◇ Перемивáти (ми́ти, перемéлювати, перетирáти *і т. ін.*) / перемúти (перемолóти, перетéрти *і т. ін.*) [усі] кісточки́ (кістки́) *див.* перемивáти (1)
МИ́ТО
ми́то
△ Патéнтне ми́то *див.* ми́то (5)
МИТЬ
мить
○ У (в) пéршу мить (хвили́ну) *див.* мить (6)
МИ́ША
ми́ша
◇ Попáстися, як (мов, нíби *і т. ін.*) ми́ша (миш) в пáстку *див.* попадáтися
◇ Як (мов, нíби *і т. ін.*) ми́ша в пáстці *див.* ми́ша (8)
МИ́ШАЧИЙ
ми́шачі
◇ Переривáти / перери́ти ми́шачі нóри *див.* переривáти[2] (1)
МІЗИ́НЕЦЬ
мізи́нця
○ На пів мізи́нця (пáльця) *див.* пів (9)
МІЗИ́ННИЙ
мізи́нний
Мізи́нний пáлець *див.* пáлець (3)
МІЛІМЕТРÓВИЙ
міліметрóвий
△ Міліметрóвий папíр *див.* папíр (14)
МІНИ́ТИСЯ
міни́тися
◇ [Аж] міни́тися / переміни́тися в лицí (на лицí, на обли́ччі *і т. ін.*) *див.* міни́тися (2)
МІНІАТЮ́РА
мініатю́ра
△ Пáлехська мініатю́ра *див.* мініатю́ра (2)
МÍРА
мíри
Пéвною (якóюсь, дéякою *і т. ін.*) мíрою <До пéвної (якóїсь, дéякої *і т. ін.*) мíри> <*рíдше* У (дéякій, пéвній *і т. ін.*) мíрі> *див.* мíра (4)
мíрі
Пéвною (якóюсь, дéякою *і т. ін.*) мíрою <До пéвної (якóїсь, дéякої *і т. ін.*) мíри> <*рíдше* У (дéякій, пéвній *і т. ін.*) мíрі> *див.* мíра (4)
мíрою
Пéвною (якóюсь, дéякою *і т. ін.*) мíрою <До пéвної (якóїсь, дéякої *і т. ін.*) мíри> <*рíдше* У (дéякій, пéвній *і т. ін.*) мíрі> *див.* мíра (4)
мíру
◇ Перебрáти / перебирáти чéрез мíру (чéрез край) *див.* перебирáти (4)
◇ Перехóдити / перейти́ межý (мíру, чéрез край *і т. ін.*) *див.* перехóдити (9)
МІСИ́ТИ
міси́ти
◇ Міси́ти (перемíшувати) / перемíси́ти болóто (багнó, багню́ку *і т. ін.*) *див.* міси́ти (3)
МІСТ
міст
△ Підвісни́й міст *див.* міст (4)

мости́
◇ Пали́ти (спáлювати) / спали́ти [за сóбою (свої)] мости́ (кораблí) *див.* пали́ти[1] (4)
МІСТÓК
містóк
◇ Перекидáти (переки́нути) / прокладáти (проклáсти) містóк *див.* перекидáти[2] (2)
МÍСЦЕ
мíсце
◇ Стáвити / постáвити на пéрше мíсце (на пéрший план) *див.* стáвити
мíсці
◇ Бýти (стоя́ти) / стáти на пéршому мíсці *див.* бýти (83)
мíсця
◇ Хáти (мíсця) не перелéжить (не пересúдить) *див.* перелéжувати (1)
МÍСЯЦЬ
мíсяць
◇ Як мíсяць у нéбі <Як пáлець> *див.* мíсяць (9)
мíсяця
Пéрша полови́на дня (ти́жня, мíсяця *і т. ін.*) *див.* полови́на
У пéрших (остáнніх, серéдніх *і т. ін.*) чи́слах мíсяця *див.* числó
МІЦНИ́Й
міцни́й
◇ Мáти міцни́й (тверди́й, пéвний *і т. ін.*) грунт під ногáми *див.* мáти[2] (65)
МÓВА
мóву
◇ Зав'язáло (перепини́ло) мóву *див.* зав'я́зувати (1)
◇ Перевóдити / перевести́ розмóву (мóву) *див.* перевóдити (13)
МÓВНИЙ
мóвна
△ Мóвна пáртія *див.* пáртія (1)
МÓВЧАНКА
мóвчáнку
Переривáти (порýшувати) / перервáти (порýшити) мовчáння (мóвчáнку, ти́шу, пáузу *і т. ін.*) *див.* переривáти[1] (1)
МОВЧÁНКА
мóвчáнку
Переривáти (порýшувати) / перервáти (порýшити) мовчáння (мóвчáнку, ти́шу, пáузу *і т. ін.*) *див.* переривáти[1] (1)
МОВЧÁННЯ
мовчáння
Переривáти (порýшувати) / перервáти (порýшити) мовчáння (мóвчáнку, ти́шу, пáузу *і т. ін.*) *див.* переривáти[1] (1)
◇ Печáть мовчáння *див.* печáть (2)
МОГИ́ЛА
моги́лу
◇ Хоч [живи́м (живцéм, живóму)] у зéмлю (в моги́лу, в гріб, у я́му *і т. ін.*) лізь (ляга́й, *рíдко* кладúсь)> <Хоч у петлю́ (у зáшморг) лізь> *див.* лíзти (33)
МОГОРИ́Ч
могори́ч
◇ Пи́ти (розпивáти) / попи́ти (розпи́ти) могори́ч (могори́чі) *див.* пи́ти (2)
могори́чі
◇ Пи́ти (розпивáти) / попи́ти (розпи́ти) могори́ч (могори́чі) *див.* пи́ти (2)

МОГТИ́
могти́
◊ Не могти́ [й] ха́ти перейти́ *див.* могти́ (4)
◊ Не могти́ наверну́ти лиця́ (пи́ска, обли́ччя *і т. ін.) див.* наверта́ти (3)
МО́ДА[1]
мо́ди
◊ [Оста́нній] крик (писк) мо́ди *див.* крик[1] (6)
МОДЕЛЮВА́ННЯ
моделюва́ння
△ Параметри́чне моделюва́ння *див.* моделюва́ння (2)
МОЖЛИ́ВІСТЬ
можли́вості
При [пе́ршій] можли́вості *див.* можли́вість (3)
МО́ЖНА
мо́жна
◊ На (по) па́льцях [одніє́ї руки́] [мо́жна (ле́гко)] переліч́ити (перерахува́ти, порахува́ти) *див.* переліч́увати (1)
◊ Не [мо́жна] переліч́ити *див.* переліч́увати (2)
◊ Па́льцем (кі́єм) не проткну́ти (не проткне́ш) <Проткну́ти па́льцем не мо́жна> *див.* протика́ти
МО́ЗОК
мо́зку
△ Кора́ вели́ких півку́ль [головно́го мо́зку] *див.* кора́ (2)
◊ Стримі́ти [гвіздко́м (цвя́хом, цвя́шком)] в голові́ (в па́м'яті, у мо́зку *і т. ін.) див.* стримі́ти
МОЛОДИ́Й
молодо́го
Перев'я́зувати / перев'яза́ти молодо́го (старості́в) *див.* перев'я́зувати (1)
МО́ЛОДІСТЬ
мо́лодості
◊ Не пе́ршої мо́лодості *див.* мо́лодість (6)
МОЛОКО́
молоко́
Па́рене (пря́жене) молоко́ *див.* молоко́ (5)
МОЛОТО́К
молото́к
△ Перфора́торний молото́к *див.* молото́к (2)
МОМЕ́НТ
моме́нт
Перело́мний моме́нт (час, день *і т. ін.)* <Перело́мна епо́ха> *див.* моме́нт (1)
МОНАСТИ́Р
монасти́р
◊ Підвести́ / підво́дити під монасти́р *див.* підво́дити (5)
МОНЕ́ТА
моне́та
Па́м'ятна моне́та *див.* моне́та (1)
МОРАТО́РНИЙ
морато́рний
△ Морато́рний пері́од *див.* пері́од (17)
МО́РДА
мо́рду
◊ Наїда́ти (від'їда́ти, нажира́ти *і т. ін.) /* наї́сти (від'ї́сти, наже́рти, понаїда́ти *і т. ін.)* че́рево (пу́зо, пи́ку, мо́рду *і т. ін.), див.* наїда́ти (1)
◊ Натовкти́ (начи́стити) мо́рду (пи́ку, пи́сок *і т. ін.) див.* натовкти́ (1)
◊ Пиндю́чити ніс *(вульг.* мо́рду) *див.* пиндю́чити (1)
◊ Розпусти́ти мо́рду (пи́сок) *див.* розпуска́ти
МОРО́З[1]
моро́з
Тріску́чий (палки́й) моро́з *див.* моро́з[1] (4)
МОРО́ЧИТИСЯ
моро́читься
◊ [Аж] голова́ (в голові́) кру́титься (моро́читься, па́морочиться, макі́триться, замакі́трюється *і т. ін.)* <[Аж] голова́ закрути́лася (заморо́чилася, запа́морочилася, замакі́трилася *і т. ін.)*> <[Аж] у голові́ закрути́лося (заморо́чилося, запа́морочилося, замакі́трилося)> *див.* голова́ (7)
МОРСЬКИ́Й
морське́
△ Морське́ перо́ *див.* перо́ (3)
морські́
△ Морські́ пі́вні *див.* пі́вень (1)
МОСТИ́ВИЙ
мости́ва
Ми́лости́вий (мости́вий) пан <Ми́лости́ва (мости́ва) па́ні> *див.* пан (1)
мости́вий
Ми́лости́вий (мости́вий) пан <Ми́лости́ва (мости́ва) па́ні> *див.* пан (1)
МОСТОВИ́Й
мостови́й
△ Мостови́й перевантá́жувач *див.* перевантá́жувач (1)
МОТО́РНИЙ[1]
мото́рного
△ Детона́ція мото́рного па́лива *див.* детона́ція[1] (1)
МУЗЕ́Й
музе́й
Палеонтологі́чний музе́й *див.* музе́й (3)
МУ́КА
му́ки
◊ Ви́пити / випива́ти (пи́ти) [гірку́ (по́вну)] [ча́шу] ([по́вний] ківш) [ли́ха, му́ки *і т. ін.*] [до кра́ю (до дна, до де́нця́)] *див.* випива́ти (1)
МУ́ХА
му́ху
◊ Обсно́вувати (обпліта́ти, опліта́ти *і т. ін.) /* обснува́ти (обплести́, оплести́ *і т. ін.),* як (мов, ні́би *і т. ін.)* паву́к (му́ху павути́ною) <Обсно́вувати / обснува́ти павути́нкою> *див.* обсно́вувати (1)
МУ́ЧИТИ
му́чить
◊ Со́вість (сумлі́ння) му́чить (гризе́, пече́) / заму́чить (загризе́) *див.* со́вість
М'Я́ТА
м'я́та
△ Перце́ва (холо́дна) м'я́та *див.* м'я́та (3)
НАБИВА́ТИ
набива́ти
◊ Набива́ти / наби́ти пи́ху́ *див.* набива́ти (3)
◊ Набива́ти (напиха́ти) / наби́ти (напха́ти) пе́льку (ке́ндюх, че́рево *і т. ін.) див.* набива́ти (5)
НАБИ́ТИ
наби́ти
◊ Набива́ти / наби́ти пи́ху́ *див.* набива́ти (3)
◊ Набива́ти (напиха́ти) / наби́ти (напха́ти) пе́льку (ке́ндюх, че́рево *і т. ін.) див.* набива́ти (5)
НАБРА́ТИ
набра́ти
◊ Набра́ти (набра́тись) пересві́дчення *див.* набира́ти (10)
НАБРА́ТИСЯ
набра́тись
◊ Набра́ти (набра́тись) пересві́дчення *див.* набира́ти (10)
НАВАРИ́ТИ
навари́ти
◊ Навари́ти ка́ші (пи́ва, гірко́ї *і т. ін.) див.* нава́рювати (2)
нава́риш
◊ Ка́ші (пи́ва) не зва́риш (не нава́риш) *див.* звари́ти[1] (1)
НАВЕРНУ́ТИ[1]
наверну́ти
◊ Не могти́ наверну́ти лиця́ (пи́ска, обли́ччя *і т. ін.) див.* наверта́ти (3)
НАВЕРНУ́ТИСЯ[1]
наверну́тися
◊ Спада́ти (наверта́тися, сплива́ти *і т. ін.) /* спа́сти (наверну́тися, сплив́ти, сплисти́ *і т. ін.)* на ду́мку (на па́м'ять, *рідко* в го́лову, на га́дку) *див.* спада́ти
НАВЕРТА́ТИСЯ
наверта́тися
◊ Спада́ти (наверта́тися, сплива́ти *і т. ін.) /* спа́сти (наверну́тися, сплив́ти, сплисти́ *і т. ін.)* на ду́мку (на па́м'ять, *рідко* в го́лову, на га́дку) *див.* спада́ти
НАВЕСТИ́
навести́
◊ Зво́дити (ізво́дити, наво́дити) / звести́ (ізвести́, навести́) на́клеп (пеню́) *див.* зво́дити (20)
◊ Прово́дити (роби́ти, наво́дити) / провести́ (зроби́ти, навести́) парале́ль *див.* прово́дити
◊ Сі́яти (наво́дити) / посі́яти (навести́) па́ніку *див.* сі́яти
НАВКО́ЛІШКИ
навко́лішки
Опуска́тися (па́дати, става́ти, схиля́тися, устава́ти *і т. ін.) /* опусти́тися (упа́сти, ста́ти, схили́тися, уста́ти *і т. ін.)* на колі́на (навко́лішки, ниць *і т. ін.)* <Схиля́ти (преклоня́ти) / схили́ти (преклони́ти) колі́на> *див.* опуска́тися (2)
◊ Па́дати / впа́сти (ки́нутися, па́сти *і т. ін.)* на колі́на (в колі́на, навко́лішки, ниць, *рідко* на всі чоти́ри) <Упада́ти / впа́сти в но́ги (до ніг, ниць)> *див.* па́дати (5)
НАВКО́ЛО
навко́ло
◊ Обвести́ (обкрути́ти, оберну́ти *і т. ін.) / рідше* обво́дити (обкру́чувати, оберта́ти *і т. ін.)* круг (навко́ло, довко́ла *і т. ін.)* па́льця (пу́чки) *див.* обво́дити (2)

НАВО́ДИТИ

наво́дити

◊ Зво́дити (ізво́дити, наво́дити) / звести́ (ізвести́, навести́) на́клеп (пеню́) *див.* зво́дити (20)

◊ Прово́дити (роби́ти, наво́дити) / провести́ (зроби́ти, навести́) парале́ль *див.* прово́дити

◊ Сі́яти (наво́дити) / посі́яти (навести́) па́ніку *див.* сі́яти

НА́ВПІЛ

на́впіл

Перела́мувати (перело́млювати) / переламáти (переломи́ти) на́двоє (пополáм, на́впіл *і т. ін.) див.* перела́мувати (1)

НАВШПИ́НЬКИ

навшпи́ньки

На носки́ (на пáльці, навшпи́ньки) ставáти (спинáтися, піднімáтися *і т. ін.)* / стáти (зіп'ясти́ся, підня́тися *і т. ін.) див.* ставáти

◊ Ходи́ти навшпи́ньки (на пáльцях) *див.* ходи́ти

НАГА́Й

нагаї́в

◊ Нахапáтися (нахватáтися) нагаї́в (пáлиць, стусанів, товчéників *і т. ін.) див.* нахáпуватися (1)

НА́ГЛЯД

на́глядом

Бу́ти (перебувáти) під на́глядом *див.* бу́ти (19)

НА́ГОЛОС

на́голосу

△ Пересувáння на́голосу *див.* пересувáння (1)

НАГОСТРИ́ТИ

нагостри́ти

◊ Гостри́ти / нагостри́ти перó *див.* гостри́ти (3)

НАГРІ́ТИ

нагрі́ти

◊ Грі́ти (пáрити) / нагрі́ти чу́ба *(рідше* чупри́ну, лóба) *див.* грі́ти (3)

НАДАВИ́ТИ

надави́ти

◊ Натискáти (нати́скувати, *рідше* дави́ти) / нати́снути *(рідше* надави́ти) на [всі] [свої́] педáлі *див.* натискáти (3)

НА́ДВО́Є

на́дво́є

Перела́мувати (перело́млювати) / переламáти (переломи́ти) на́двоє (пополáм, на́впіл *і т. ін.) див.* перела́мувати (1)

◊ Перериватися / перервáтися на́двоє (напополáм, начéтверо *і т. ін.) див.* перериватися[1] (1)

◊ Хоч (на́двоє) розірви́ся (перерви́ся) *див.* розривáтися[1]

НАДІВА́ТИ

надівáти

◊ Накидáти (накладáти, надівáти *і т. ін.)* / наки́нути (наклáсти, наді́ти *і т. ін.)* ярмó (петлю́) [на [свою́] ши́ю (на карк, на сéбе)] *див.* накидáти[2] (2)

НАДІ́ТИ

наді́ти

◊ Накидáти (накладáти, надівáти *і т. ін.)* / наки́нути (наклáсти, наді́ти *і т. ін.)* ярмó (петлю́) [на [свою́] ши́ю (на карк, на сéбе)] *див.* накидáти[2] (2)

НАДІ́Я

наді́ю

Плекáти (пéсти́ти) наді́ю [в сéрці] *див.* плекáти

НАДСАДИ́ТИ

надсади́ти

◊ Відби́ти (надсади́ти) бéбехи (печі́нки́) *див.* відбивáти (5)

НАЖДАКО́ВИЙ

наждакóва

△ Наждакóвий (наждáчний) папі́р <Наждакóва (наждáчна) шкýрка> *див.* папі́р (15)

наждакóвий

△ Наждакóвий (наждáчний) папі́р <Наждакóва (наждáчна) шкýрка> *див.* папі́р (15)

НАЖДА́ЧНИЙ

наждáчна

△ Наждакóвий (наждáчний) папі́р <Наждакóва (наждáчна) шкýрка> *див.* папі́р (15)

наждáчний

△ Наждакóвий (наждáчний) папі́р <Наждакóва (наждáчна) шкýрка> *див.* папі́р (15)

НАЖЕ́РТИ

нажéрти

◊ Наїдáти (від'їдáти, нажирáти *і т. ін.)* / наї́сти (від'ї́сти, нажéрти, понаїдáти *і т. ін.)* чéрево (пу́зо, пи́ку, мóрду *і т. ін.) див.* наїдáти (1)

НАЖИРА́ТИ

нажирáти

◊ Наїдáти (від'їдáти, нажирáти *і т. ін.)* / наї́сти (від'ї́сти, нажéрти, понаїдáти *і т. ін.)* чéрево (пу́зо, пи́ку, мóрду *і т. ін.) див.* наїдáти (1)

НАЇДА́ТИ

наїдáти

◊ Наїдáти (від'їдáти, нажирáти *і т. ін.)* / наї́сти (від'ї́сти, нажéрти, понаїдáти *і т. ін.)* чéрево (пу́зо, пи́ку, мóрду *і т. ін.) див.* наїдáти (1)

НАЇ́СТИ

наї́сти

◊ Наїдáти (від'їдáти, нажирáти *і т. ін.)* / наї́сти (від'ї́сти, нажéрти, понаїдáти *і т. ін.)* чéрево (пу́зо, пи́ку, мóрду *і т. ін.) див.* наїдáти (1)

НАЙКРА́ЩИЙ

найкрáщої

◊ Висóкої (найкрáщої, пéршої *і т. ін.)* мáрки *див.* мáрка[1] (3)

НАЙМА́ТИ

наймáти

Наймáти / найня́ти *(заст.* наня́ти) панахи́ду *див.* наймáти (1)

НАЙНЯ́ТИ

найня́ти

Наймáти / найня́ти *(заст.* наня́ти) панахи́ду *див.* наймáти (1)

НАЙПЕ́РШИЙ

найпéрша

○ Найпéрша (пéрша, головнá) річ *див.* річ[1]

НАКА́З

накáз

Передавáти / передáти дорýчення (накáз, розпоря́дження *і т. ін.) див.* передавáти[1] (1)

НАКАЗНИ́Й

наказни́й

Наказни́й пи́сар *див.* пи́сар (2)

НАКА́ЗУВАТИ

накáзує

◊ Як вели́ть (підкáзує, накáзує *і т. ін.)* сóвість (сумлі́ння) *див.* сóвість

НАКИДА́ТИ[2]

накидáти

◊ Накидáти (накладáти, надівáти *і т. ін.)* / наки́нути (наклáсти, наді́ти *і т. ін.)* ярмó (петлю́) [на [свою́] ши́ю (на карк, на сéбе)] *див.* накидáти[2] (2)

НАКИ́НУТИ

наки́нути

◊ Накидáти (накладáти, надівáти *і т. ін.)* / наки́нути (наклáсти, наді́ти *і т. ін.)* ярмó (петлю́) [на [свою́] ши́ю (на карк, на сéбе)] *див.* накидáти[2] (2)

НАКЛАДА́ТИ

накладáти

◊ Накидáти (накладáти, надівáти *і т. ін.)* / наки́нути (наклáсти, наді́ти *і т. ін.)* ярмó (петлю́) [на [свою́] ши́ю (на карк, на сéбе)] *див.* накидáти[2] (2)

◊ Накладáти (клáсти) / наклáсти (поклáсти) таврó (клеймó, печáть, знак, відби́ток) *див.* накладáти (7)

НАКЛА́СТИ

наклáсти

◊ Накидáти (накладáти, надівáти *і т. ін.)* / наки́нути (наклáсти, наді́ти *і т. ін.)* ярмó (петлю́) [на [свою́] ши́ю (на карк, на сéбе)] *див.* накидáти[2] (2)

◊ Накладáти (клáсти) / наклáсти (поклáсти) таврó (клеймó, печáть, знак, відби́ток) *див.* накладáти (7)

НА́КЛЕП[2]

на́клеп

◊ Зво́дити (ізво́дити, наво́дити) / звести́ (ізвести́, навести́) на́клеп (пеню́) *див.* зво́дити (20)

НА́КОРЕ́НОК

на́корéнку

○ На пні <*діал.* У на́корéнку> *див.* пень (2)

НАКРУТИ́ТИ

накрути́ти

◊ Наминáти (накрýчувати, скýбти *і т. ін.)* / нам'я́ти (накрути́ти, наскýбти *і т. ін.)* пáрші (вýха, ши́ю *і т. ін.) див.* наминáти (2)

НАКРУ́ЧУВАТИ

накрýчувати

◊ Наминáти (накрýчувати, скýбти *і т. ін.)* / нам'я́ти (накрути́ти, наскýбти *і т. ін.)* пáрші (вýха, ши́ю *і т. ін.) див.* наминáти (2)

НАЛЕ́ЖАТИ[1]

нале́жати

Нале́жати перý *див.* нале́жати[1] (1)

НАЛЕТІ́ТИ
налеті́ти
◊ Шулі́кою (як (мов, ні́би *і т. ін.)* шулі́ка (шуля́к)) налітáти (ки́датися, пáдати *і т. ін.)* / налеті́ти (ки́нутися, впáсти *і т. ін.)* *див.* налітáти[1] (1)

НАЛІТÁТИ[1]
налітáти
◊ Шулі́кою (як (мов, ні́би *і т. ін.)* шулі́ка (шуля́к)) налітáти (ки́датися, пáдати *і т. ін.)* / налеті́ти (ки́нутися, впáсти *і т. ін.)* *див.* налітáти[1] (1)

НАМИНÁТИ
наминáти
◊ Наминáти (накру́чувати, ску́бти *і т. ін.)* / нам'я́ти (накрути́ти, наску́бти *і т. ін.)* пáрші (ву́ха, ши́ю *і т. ін.)* *див.* наминáти (2)

НАМ'Я́ТИ
нам'я́ти
◊ Наминáти (накру́чувати, ску́бти *і т. ін.)* / нам'я́ти (накрути́ти, наску́бти *і т. ін.)* пáрші (ву́ха, ши́ю *і т. ін.)* *див.* наминáти (2)

НАНЯ́ТИ
наня́ти
Наймáти / найня́ти *(заст.* наня́ти) панахи́ду *див.* наймáти (1)

НАПÁСТИ[1]
напáла
◊ Падь пáла (напáла) *див.* падь[2] (1)
напáли
◊ Перелóги напáли *див.* перелóги (1)

НАПЕКТИ́
напекти́
◊ Пекти́ / напекти́ (спекти́) рáків (рáки, рáка) *див.* пекти́ (7)

НАПИСÁТИ
написáти
Пáру слів (фраз) написáти (сказáти, розказáти *і т. ін.)* *див.* написáти (1)

НАПИ́ТИСЯ
напи́йся
◊ Хоч [з лиця́] води́ напи́йся (вóду пий) *див.* напивáтися (2)

НАПИХÁТИ
напихáти
◊ Набивáти (напихáти) / наби́ти (напхáти) пéльку (кéндюх, чéрево *і т. ін.)* *див.* набивáти (5)

НАПІВВИ́ВЕДЕННЯ
напівви́ведення
△ Перíод напівви́ведення *див.* перíод (21)

НАПІВРÓЗПАД
напіврóзпаду
△ Перíод піврóзпаду (напіврóзпаду) *див.* перíод (22)

НАПЛЮВÁТИ
наплювáти
◊ Плювáти / плю́нути (наплювáти) в обли́ччя (в лицé, в пи́ку *і т. ін.)* *див.* плювáти

НАПОПОЛÁМ
напополáм
◊ Переривáтися / перервáтися нáдвоє (напополáм, начéтверо *і т. ін.)* *див.* переривáтися[1] (1)

НАПРАЦЬÓВАНИЙ
напрацьóвані
Напрацьóвані ру́ки (пáльці) *див.* напрацьóваний (1)

НАПУТИ́ТИ
напути́в
◊ Лукáвий підкуси́в (напути́в, підби́в *і т. ін.)* *див.* лукáвий (2)

НАПХÁТИ
напхáти
◊ Набивáти (напихáти) / наби́ти (напхáти) пéльку (кéндюх, чéрево *і т. ін.)* *див.* набивáти (5)

НАРГІЛÉ
наргілé
Кури́ти (пали́ти, смоктáти *і т. ін.)* лю́льку (калья́н, наргілé *і т. ін.)* *див.* кури́ти[1] (1)

НАРÓД
нарóдів
Вели́ке пересéлення нарóдів *див.* пересéлення (1)

НАРОЧИ́ТИЙ
нарочи́тий
Фальши́вий (нарочи́тий, шту́чний *і т. ін.)* пáфос (пáтос) *див.* пáфос (1)

НАСАДИ́ТИ[2]
насади́ти
Саджáти (садови́ти, сади́ти, настрóмлювати *і т. ін.)* / посади́ти (насади́ти, настроми́ти *і т. ін.)* на пáлю (на паль, на кіл) *див.* саджáти

НАСВАРИ́ТИ
насвари́ти
◊ Пáльцем (пáльчиком) свари́тися (свари́ти, грози́ти) / посвари́тися (насвари́тися, насвари́ти, погрози́ти) *див.* свари́тися

НАСВАРИ́ТИСЯ
насвари́тися
◊ Пáльцем (пáльчиком) свари́тися (свари́ти, грози́ти) / посвари́тися (насвари́тися, насвари́ти, погрози́ти) *див.* свари́тися

НАСИ́ЛУ
наси́лу
◊ Лéдве (ледь, наси́лу *і т. ін.)* пересувáти (пересóвувати, су́нути, переставля́ти, тягти́ *і т. ін.)* нóги <[Лéдве (ледь, наси́лу *і т. ін.)*] плéнтати (переступáти, су́нути) ногáми> <Лéдве (наси́лу) ногáми (нóги) сóвати (ворушúти, волокти́ *і т. ін.)*> *див.* пересувáти (1)
◊ Лéдве (наси́лу) перевóдити / перевести́ дух (пóдих) *див.* перевóдити (3)

НАСКУ́БТИ
наску́бти
◊ Наминáти (накру́чувати, ску́бти *і т. ін.)* / нам'я́ти (накрути́ти, наску́бти *і т. ін.)* пáрші (ву́ха, ши́ю *і т. ін.)* *див.* наминáти (2)

НАСПУСКÁТИ
наспускáти
◊ Наспускáти рéменів (пáсків) *див.* наспускáти (1)

НАСТÁВИТИ[1]
настáвити
◊ Наставля́ти (розкидáти, розставля́ти, плести́ *і т. ін.)* / настáвити (розки́нути, розстáвити *і т. ін.)* [свої́] тенéта (сíті, пастки́, си́льця *і т. ін.)* *див.* наставля́ти[1] (7)

НАСТАВЛЯ́ТИ[1]
наставля́ти
◊ Наставля́ти (розкидáти, розставля́ти, плести́ *і т. ін.)* / настáвити (розки́нути, розстáвити *і т. ін.)* [свої́] тенéта (сíті, пастки́, си́льця *і т. ін.)* *див.* наставля́ти[1] (7)

НАСТРОМИ́ТИ
настроми́ти
Саджáти (садови́ти, сади́ти, настрóмлювати *і т. ін.)* /посади́ти (насади́ти, настроми́ти *і т. ін.)* на пáлю (на паль, на кіл) *див.* саджáти

НАСТРÓМЛЮВАТИ
настрóмлювати
Саджáти (садови́ти, сади́ти, настрóмлювати *і т. ін.)* / посади́ти (насади́ти, настроми́ти *і т. ін.)* на пáлю (на паль, на кіл) *див.* саджáти

НАСТУПÁТИ
наступáти
◊ Наступáти / наступи́ти на пáльці *див.* наступáти (4)

НАСТУПИ́ТИ
наступи́ти
◊ Наступáти / наступи́ти на пáльці *див.* наступáти (4)

НАТÉРТИ
натéрти
◊ Натирáти / натéрти пéрцю в ніс *див.* натирáти (2)

НАТИРÁТИ
натирáти
◊ Натирáти / натéрти пéрцю в ніс *див.* натирáти (2)

НАТИСКÁТИ
натискáти
◊ Натискáти (нати́скувати, *рíдше* давúти) / нати́снути *(рíдше* надави́ти) на [всі] [свої́] педáлі *див.* натискáти (3)

НАТИ́СКУВАТИ
нати́скувати
◊ Натискáти (нати́скувати, *рíдше* дави́ти) / нати́снути *(рíдше* надави́ти) на [всі] [свої́] педáлі *див.* натискáти (3)

НАТИ́СНУТИ
нати́снути
◊ Натискáти (нати́скувати, *рíдше* дави́ти) / нати́снути *(рíдше* надави́ти) на [всі] [свої́] педáлі *див.* натискáти (3)

НАТОВКТИ́
натовкти́
◊ Натовкти́ (начи́стити) мóрду (пи́ку, пи́сок *і т. ін.)* *див.* натовкти́ (1)

НАТУ́РА
нату́ру
◊ Перелáмувати (перелóмлювати) / переламáти (переломи́ти) харáктер (нату́ру, нóров *і т. ін.)* *див.* перелáмувати (3)

НАХАПА́ТИСЯ

нахапа́тися

◊ Нахапа́тися (нахвата́тися) нагаї́в (па́лиць, стусані́в, товче́ників *і т. ін.)* *див.* наха́пуватися (1)

НАХВАТА́ТИСЯ

нахвата́тися

◊ Нахапа́тися (нахвата́тися) нагаї́в (па́лиць, стусані́в, товче́ників *і т. ін.)* *див.* наха́пуватися (1)

НАЦІОНА́ЛЬНИЙ

націона́льний

Націона́льний парк *див.* парк (2)

НАЧЕ́ТВЕРО

наче́тверо

◊ Перерива́тися / перерва́тися на́двоє (напопола́м, наче́тверо *і т. ін.) див.* перерива́тися[1] (1)

НАЧИ́СТИТИ

начи́стити

◊ Натовкти́ (начи́стити) мо́рду (пи́ку, пи́сок *і т. ін.) див.* натовкти́ (1)

НАШ

наш

◊ Перетяга́ти (перетя́гувати, перева́жувати) / перетягти́ (перетягну́ти, перева́жити) на свою́ (на́шу, ва́шу *і т. ін.)* сто́рону (на свій (ваш, наш *і т. ін.)* бік) *див.* перетяга́ти[1] (1)

на́шим

◊ Не з на́шим но́сом ([невми́тим] пи́ском) *див.* ніс (9)

на́шого

◊ Не на́шого пера́ (пі́р'я) птах (пта́шка) *див.* птах

на́шої

◊ Не [з] на́шої пара́фії *див.* пара́фія (2)

на́шу

◊ Перетяга́ти (перетя́гувати, перева́жувати) / перетягти́ (перетягну́ти, перева́жити) на свою́ (на́шу, ва́шу *і т. ін.)* сто́рону (на свій (ваш, наш *і т. ін.)* бік) *див.* перетяга́ти[1] (1)

НЕБЕ́СНИЙ

небе́сна

△ Небе́сна (добова́) парале́ль *див.* парале́ль (1)

НЕ́БО

не́ба

◊ Хай (хоч) камі́ння з не́ба [па́дає] *див.* камі́ння (3)

◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін)*] па́дати / впа́сти з не́ба *див.* па́дати (9)

не́бі

◊ Як мі́сяць у не́бі <Як па́лець> *див.* мі́сяць (9)

не́бо

◊ Попа́сти па́льцем у не́бо *див.* попада́ти

НЕВЕЛИ́КИЙ

невели́ка

◊ Невели́ка пти́ця (па́ні, ця́ця) <Дрі́бна пта́шка> <Невели́ке цабе́> <Невели́кий пан> *див.* пти́ця

невели́ке

◊ Невели́ка пти́ця (па́ні, ця́ця) <Дрі́бна пта́шка> <Невели́ке цабе́> <Невели́кий пан> *див.* пти́ця

невели́кий

◊ Невели́ка пти́ця (па́ні, ця́ця) <Дрі́бна пта́шка> <Невели́ке цабе́> <Невели́кий пан> *див.* пти́ця

НЕВМИ́ТИЙ

невми́тим

◊ Не з на́шим но́сом ([невми́тим] пи́ском) *див.* ніс (9)

НЕГА́ШЕНИЙ

нега́шене

△ Нега́шене (па́лене) вапно́ *див.* вапно́ (2)

НЕДО́БРИЙ

недо́брим

Зга́дувати / згада́ти недо́брою па́м'яттю (недо́брим сло́вом) *див.* зга́дувати (2)

недо́брої

◊ Сумно́ї (лихо́ї, недо́брої *і т. ін.)* па́м'яті *див.* па́м'ять (18)

недо́брою

Зга́дувати / згада́ти недо́брою па́м'яттю (недо́брим сло́вом) *див.* зга́дувати (2)

НЕДРЕ́МНИЙ

недре́мне

◊ Недре́мне (недріма́нне, недріմли́ве, пи́льне *і т. ін.)* о́ко *див.* о́ко[1] (58)

НЕДРІМА́ННИЙ

недріма́нне

◊ Недре́мне (недріма́нне, недрімли́ве, пи́льне *і т. ін.)* о́ко *див.* о́ко[1] (58)

НЕДРІМЛИ́ВИЙ

недрімли́ве

◊ Недре́мне (недріма́нне, недрімли́ве, пи́льне *і т. ін.)* о́ко *див.* о́ко[1] (58)

НЕМА́

нема́

○ Без (нема́, нема́є, не бу́де *і т. ін.)* перево́ду *див.* пере́від (1)

Нема́ (нема́є) перепо́ни (перепо́ну) *див.* нема́ (9)

◊ Ні́де (нема́ (нема́є) де, ні́куди, *заст.* ні́где) [й] го́лки (го́лкою, па́льця, па́льцем, ши́лом) встроми́ти (просу́нути, штрикну́ти, ткну́ти, ки́нути) *див.* встромля́ти (3)

НЕМА́Є

нема́є

○ Без (нема́, нема́є, не бу́де *і т. ін.)* перево́ду *див.* пере́від (1)

Нема́ (нема́є) перепо́ни (перепо́ну) *див.* нема́ (9)

◊ Ні́де (нема́ (нема́є) де, ні́куди, *заст.* ні́где) [й] го́лки (го́лкою, па́льця, па́льцем, ши́лом) встроми́ти (просу́нути, штрикну́ти, ткну́ти, ки́нути) *див.* встромля́ти (3)

НЕМОЖЛИ́ВО

неможли́во

◊ Ва́жко (неможли́во) переоціни́ти *див.* ва́жко (1)

НЕОБХІ́ДНІСТЬ

необхі́дності

Ре́чі (предме́ти, това́ри) пе́ршої необхі́дності (потре́би) *див.* річ[1]

НЕПО́ВНИЙ

непо́вне

◊ Перелива́ти з пусто́го [та] в поро́жнє (з поро́жнього в непо́вне) *див.* перелива́ти (2)

НЕПОГА́НО

непога́но

◊ До́бре (непога́но) підві́шений язи́к *див.* язи́к

НЕРВ

не́рви

◊ Псува́ти (тріпа́ти, ша́рпати) / перепсува́ти (попсува́ти) не́рви ([чима́ло] не́рвів) *див.* псува́ти

не́рвів

◊ Псува́ти (тріпа́ти, ша́рпати) / перепсува́ти (попсува́ти) не́рви ([чима́ло] не́рвів) *див.* псува́ти

НЕРВО́ВИЙ

нерво́ва

△ Парасимпати́чна нерво́ва систе́ма *див.* систе́ма

△ Периферíчна нерво́ва систе́ма *див.* систе́ма

нерво́ві

△ Підкі́ркові нерво́ві це́нтри *див.* центр

НЕРЕГУЛЬО́ВАНИЙ

нерегульо́ване

△ Нерегульо́ване перехре́стя *див.* перехре́стя (1)

НЕСИ́ТИЙ

неси́та

◊ Неси́та пе́лька *див.* пе́лька (2)

НЕЧЕ́САНИЙ

нече́сані

△ Нече́сані па́нни (панночки́) *див.* па́нна (2)

НИ́ЖНІЙ

ни́жня

△ Ни́жня пала́та *див.* пала́та (2)

НИЖНЬОКРЕ́ЙДОВИЙ

нижньокре́йдовий

△ Нижньокрейдяни́й (нижньокре́йдовий) пері́од *див.* пері́од (18)

НИ́ЗКА

ни́зкою

Пере́ни́зувати ни́зкою *див.* пере́ни́зувати (1)

НИ́ТКА

ни́тки

◊ Перемо́кнути до кісто́к (до ни́тки, на хлющ *і т. ін.) див.* перемока́ти (1)

НИЦЬ

ниць

Опуска́тися (па́дати, става́ти, схиля́тися, устава́ти *і т. ін.)* / опусти́тися (упа́сти, ста́ти, схили́тися, уста́ти *і т. ін.)* на колі́на (навко́лішки, ниць *і т. ін.)* <Схиля́ти (преклоня́ти) / схили́ти (преклони́ти) колі́на> *див.* опуска́тися (2)

◊ Па́дати / впа́сти (ки́нутися, па́сти *і т. ін.)* на колі́на (в колі́на, навко́лішки, ниць, *рі́дко* на всі чоти́ри) <Упада́ти / впа́сти в но́ги (до ніг, ниць)> *див.* па́дати (5)

НІ́ДЕ

ні́де

◊ Ні́де (нема́ (нема́є) де, ні́куди, *заст.* ні́где) [й] го́лки (го́лкою, па́льця, па́льцем, ши́лом) встроми́ти (просу́нути, штрикну́ти, ткну́ти, ки́нути) *див.* встромля́ти (3)

НІ́КУДИ
ні́куди
◊ [І] перепели́ці ні́куди пропха́тися *див.* пропиха́тися
◊ Ні́де (нема́ (нема́є) де, ні́куди, *заст.* ні́где) [й] го́лки (го́лкою, па́льця, па́льцем, ши́лом) встроми́ти (просу́нути, штрикну́ти, ткну́ти, ки́нути) *див.* встромля́ти (3)
НІНАВІ́ЩО
ніна́віщо
◊ Зійти́ (звести́ся, перевести́ся *і т. ін.*) / схо́дити (зво́дитися, перево́дитися) ніна́що (ніна́віщо) *див.* схо́дити
НІНА́ЩО
ніна́що
◊ Зво́дити / звести́ [на] ніна́що <Зво́дити / звести́ на пси> *див.* зво́дити (13)
◊ Зійти́ (звести́ся, перевести́ся *і т. ін.*) / схо́дити (зво́дитися, перево́дитися) ніна́що (ніна́віщо) *див.* схо́дити
НІС
ніс
◊ Верну́ти (відверта́ти) ніс (но́са, фізіоно́мію, *зневажл.* ри́ло, пи́ку) *див.* верну́ти[1] (2)
◊ Натира́ти / натéрти пéрцю в ніс *див.* натира́ти (2)
◊ Пиндю́чити ніс (*вульг.* мо́рду) *див.* пиндю́чити (1)
но́са
◊ Верну́ти (відверта́ти) ніс (но́са, фізіоно́мію, *зневажл.* ри́ло, пи́ку) *див.* верну́ти[1] (2)
но́сом
◊ Не з на́шим но́сом ([невми́тим] пи́ском) *див.* ніс (9)
НІЧ
ніч
Глу́па ніч (пі́вніч) *див.* ніч (1)
но́чі
Пра́во пéршої но́чі *див.* пра́во
НОВИ́Й
нові́
◊ Перево́дити / перевести́ на нові́ (і́нші) рéйки *див.* перево́дити (10)
НОГА́
ніг
◊ Вали́тися (па́дати) / звали́тися з ніг *див.* вали́тися[1] (2)
Ніг не [зду́жати] підволочи́ти (підволокти́) *див.* підволіка́ти (1)
◊ Па́дати / впа́сти (ки́нутися, па́сти *і т. ін.*) на колі́на (в колі́на, навко́лішки, ниць, *рі́дко* на всі чоти́ри) <Упада́ти / впа́сти в но́ги (до ніг, ниць)> *див.* па́дати (5)
◊ Па́дати (ки́датися) / упа́сти (ки́нутися) в но́ги (під но́ги, до ніг *і т. ін.*) *див.* па́дати (6)
◊ Переверта́ти / переверну́ти з ніг на го́лову *див.* переверта́ти (6)
Припада́ти (ки́датися, па́дати *і т. ін.*) до ніг *див.* припада́ти
нога́ми
Вибива́ти (перебира́ти) нога́ми *див.* вибива́ти (7)
◊ Лéдве (ледь, наси́лу *і т. ін.*) пересува́ти (пересо́вувати, су́нути, переставля́ти, тягти́ *і т. ін.*) но́ги <[Лéдве (ледь, наси́лу *і т. ін.*)] плéнтати (переступа́ти, су́нути) нога́ми> <Лéдве (наси́лу) нога́ми (но́ги) со́вати (воруши́ти, волокти́ *і т. ін.*)> *див.* пересува́ти (1)
◊ Ма́ти міцни́й (тверди́й, пéвний *і т. ін.*) ґрунт під нога́ми *див.* ма́ти[2] (65)
◊ Плести́ (писа́ти, випи́сувати *і т. ін.*) / ви́писати крéнделі (*рі́дко* крéнделя) нога́ми *див.* плести́
◊ Світ [догори́ нога́ми] перевертá́ється (перекида́ється) / переверну́вся (переки́нувся) *див.* світ[2]
но́ги
◊ Лéдве (ледь, наси́лу *і т. ін.*) пересува́ти (пересо́вувати, су́нути, переставля́ти, тягти́ *і т. ін.*) но́ги <[Лéдве (ледь, наси́лу *і т. ін.*)] плéнтати (переступа́ти, су́нути) нога́ми> <Лéдве (наси́лу) нога́ми (но́ги) со́вати (воруши́ти, волокти́ *і т. ін.*)> *див.* пересува́ти (1)
Но́ги (ру́ки, но́ги й ру́ки, па́льці *і т. ін.*) як (мов, ні́би *і т. ін.*) чужі́ *див.* нога́ (1)
◊ Па́дати / впа́сти (ки́нутися, па́сти *і т. ін.*) на колі́на (в колі́на, навко́лішки, ниць, *рі́дко* на всі чоти́ри) <Упада́ти / впа́сти в но́ги (до ніг, ниць)> *див.* па́дати (5)
◊ Па́дати (ки́датися) / упа́сти (ки́нутися) в но́ги (під но́ги, до ніг *і т. ін.*) *див.* па́дати (6)
Переволіка́ти / переволокти́ но́ги *див.* переволіка́ти (1)
◊ Перемина́тися (переступа́ти) / переступи́ти з ноги́ на но́гу *див.* перемина́тися[2] (1)
Підбива́ти / підби́ти но́ги *див.* підбива́ти (1)
но́гу
◊ Два чо́боти – па́ра <Па́ра чо́біт (два чо́боти) на одну́ но́гу> *див.* чо́боти
◊ Перемина́тися (переступа́ти) / переступи́ти з ноги́ на но́гу *див.* перемина́тися[2] (1)
НО́РОВ
но́ров
◊ Перела́мувати (перело́млювати) / перелама́ти (переломи́ти) хара́ктер (нату́ру, но́ров *і т. ін.*) *див.* перела́мувати (3)
НОСИ́ТИСЯ
носи́тися
◊ Носи́тися / розноси́тися як (мов, ні́би *і т. ін.*) [ду́рень] із сту́пою ([ци́ган, ста́рець] з пи́саною то́рбою (з пи́санкою)) *див.* носи́тися (3)
НОСОВИ́Й
носово́ї
△ Ви́кривлення носово́ї перегоро́дки *див.* ви́кривлення (1)
НОСО́К
носки́
На носки́ (на па́льці, навшпи́ньки) ставá́ти (спина́тися, підніма́тися *і т. ін.*) / ста́ти (зіп'ясти́ся, підня́тися *і т. ін.*) *див.* ставá́ти
НО́ЧВИ
но́чви
◊ Схо́жий (похо́жий), як свиня́ на коня́ (цуценя́ на пироги́, макогі́н на но́чви *і т. ін.*) *див.* схо́жий[1]
НУЛЬ
нуль
◊ [Як] нуль без па́лички *див.* нуль (7)
НЮ́НІ
ню́ні
◊ Розпуска́ти / розпусти́ти ню́ні (рю́ми, рю́мси, патьо́ки, сли́ни *і т. ін.*) *див.* розпуска́ти
ОБВЕСТИ́
обвести́
◊ Обвести́ (обкрути́ти, оберну́ти *і т. ін.*) / *рі́дше* обво́дити (обкру́чувати, оберта́ти *і т. ін.*) круг (навко́ло, довко́ла *і т. ін.*) па́льця (пу́чки) *див.* обво́дити (2)
ОБВО́ДИТИ
обво́дити
◊ Обвести́ (обкрути́ти, оберну́ти *і т. ін.*) / *рі́дше* обво́дити (обкру́чувати, оберта́ти *і т. ін.*) круг (навко́ло, довко́ла *і т. ін.*) па́льця (пу́чки) *див.* обво́дити (2)
ОБЕРНУ́ТИ
оберну́ти
◊ Обвести́ (обкрути́ти, оберну́ти *і т. ін.*) / *рі́дше* обво́дити (обкру́чувати, оберта́ти *і т. ін.*) круг (навко́ло, довко́ла *і т. ін.*) па́льця (пу́чки) *див.* обво́дити (2)
◊ Оберта́ти (розбива́ти, розві́ювати, вали́ти *і т. ін.*) / оберну́ти (розби́ти, розві́яти, звали́ти *і т. ін.*) на (у) прах (*рі́дко* на пил) *див.* оберта́ти (3)
◊ Переверта́ти (оберта́ти) / переверну́ти (оберну́ти) на свій лад (стрій) *див.* переверта́ти (3)
◊ Перево́дити (оберта́ти, поверта́ти, переверта́ти *і т. ін.*) / перевести́ (оберну́ти, поверну́ти, переверну́ти *і т. ін.*) на жарт (на жа́рти, в жарт) *див.* перево́дити (7)
◊ Перетво́рювати (оберта́ти) / перетвори́ти (оберну́ти) в (на) по́піл *див.* перетво́рювати (1)
ОБЕРНУ́ТИСЯ
оберну́тися
◊ Згоря́ти (згора́ти, перетво́рюватися, оберта́тися) / згорі́ти (перетвори́тися, оберну́тися) на (в) по́піл *див.* згоря́ти (2)
ОБЕРТА́ННЯ
оберта́ння
△ Синоди́чний пері́од оберта́ння *див.* оберта́ння (1)
ОБЕРТА́ТИ
оберта́ти
◊ Обвести́ (обкрути́ти, оберну́ти *і т. ін.*) / *рі́дше* обво́дити (обкру́чувати, оберта́ти *і т. ін.*) круг (навко́ло, довко́ла *і т. ін.*) па́льця (пу́чки) *див.* обво́дити (2)
◊ Оберта́ти (розбива́ти, розві́ювати, вали́ти *і т. ін.*) / оберну́ти (розби́ти, розві́яти, звали́ти *і т. ін.*) на (у) прах (*рі́дко* на пил) *див.* оберта́ти (3)

◊ Перевертáти (обертáти) / перевернýти (обернýти) на свій лад (стрій) *див.* перевертáти (3)

◊ Перевóдити (обертáти, повертáти, перевертáти *і т. ін.*) / перевестú (обернýти, повернýти, перевернýти *і т. ін.*) на жарт (на жáрти, в жарт) *див.* перевóдити (7)

◊ Перетвóрювати (обертáти) / перетворúти (обернýти) в (на) пóпіл *див.* перетвóрювати (1)

ОБЕРТА́ТИСЯ

обертáтися

◊ Згоря́ти (згорáти, перетвóрюватися, обертáтися) / згоріти (перетворúтися, обернýтися) на (в) пóпіл *див.* згоря́ти (2)

О́БЕРТОМ

óбертом

◊ [Аж *(рідко* білий)] світ крýтиться (вéрнеться, макíтриться, колихáється, ідé) / закрутúвся (завертíвся, замакíтрився, заколихáвся, пішóв) óбертом (перéкидом, перéкидьки, хóдором *і т. ін.*) [в очáх (пéред очúма)] *див.* світ[2]

ОБІ́Д

обíд

Сóнце під обíд [підійшлó (підпливлó, підбúлося *і т. ін.*)] *див.* сóнце

ОБІ́ЙМИ

обíйми

Пáдати в обíйми *див.* пáдати (1)

ОБІРВА́ТИ

обірвáти

◊ Обірвáти (обскýбти) чýба (вýха, пáтли, чуприну *і т. ін.*) *див.* обривáти[1] (2)

ОБІРВА́ТИСЯ

обірвáлося

◊ Сéрце пáдає (обривáється) / впáло (обірвáлося) *див.* сéрце

ОБІЦЯ́НКА

обіця́нки

Перевéршувати / перевéршити [всі] сподівáння (сподíванки, припýщення, обіця́нки *і т. ін.*) *див.* перевéршувати (1)

ОБКРУТИ́ТИ

обкрутúти

◊ Обвестú (обкрутúти, обернýти *і т. ін.*) / *рідше* обвóдити (обкрýчувати, обертáти *і т. ін.*) круг (навкóло, довкóла *і т. ін.*) пáльця (пýчки) *див.* обвóдити (2)

ОБКРУ́ЧУВАТИ

обкрýчувати

◊ Обвестú (обкрутúти, обернýти *і т. ін.*) / *рідше* обвóдити (обкрýчувати, обертáти *і т. ін.*) круг (навкóло, довкóла *і т. ін.*) пáльця (пýчки) *див.* обвóдити (2)

ОБЛАМА́ТИ

обламáти

◊ Обламáти / облáмувати кий (пáлицю, вíник *і т. ін.*) *див.* облáмувати[1] (2)

ОБЛА́МУВАТИ[1]

облáмувати

◊ Обламáти / облáмувати кий (пáлицю, вíник *і т. ін.*) *див.* облáмувати[1] (2)

ОБЛИЗА́ТИ

облúже

◊ Хібá (тíльки) пáльці *(рідше* гýби) облúже *див.* облúзувати (6)

облúжеш

◊ [Тíльки] пáльчики *(рідше* пáльці) облúжеш *див.* облúзувати (5)

облизáти

◊ Пáльчики облúзувати / облизáти *див.* облúзувати (4)

ОБЛИ́ЗУВАТИ

облúзувати

◊ Облúзувати передкú *див.* облúзувати (3)

◊ Пáльчики облúзувати / облизáти *див.* облúзувати (4)

ОБЛИ́ЧЧЯ

облúччі

◊ [Аж] мінúтися / перемінúтися в лиці (на лиці, на облúччі *і т. ін.*) *див.* мінúтися (2)

облúччя

◊ Лицé (облúччя) горúть ([аж] пашúть) *див.* лицé (8)

◊ Не могтú навернýти лиця́ (пúска, облúччя *і т. ін.*) *див.* навертáти (3)

◊ Плювáти / плю́нути (наплювáти) в облúччя (в лицé, в пúку *і т. ін.*) *див.* плювáти

ОБЛІ́Г

облóгом

◊ Облóгом (перелóгом, перелóгами) лежáти (стоя́ти) *див.* лежáти (31)

ОБЛІГА́ТНИЙ

облігáтний

△ Облігáтний (обов'язкóвий) паразúт *див.* паразúт (1)

ОБОВ'ЯЗКО́ВИЙ

обов'язкóвий

△ Облігáтний (обов'язкóвий) паразúт *див.* паразúт (1)

ОБОЛО́НКА

оболóнка

△ Павутúнна оболóнка *див.* оболóнка (2)

ОБПЛЕСТИ́

обплестú

◊ Обснóвувати (обплітáти, оплітáти *і т. ін.*) / обснувáти (обплестú, оплестú *і т. ін.*), як (мов, нíби *і т. ін.*) павýк (мýху павутúною) <Обснóвувати / обснувáти павутúнкою> *див.* обснóвувати (1)

ОБПЛІТА́ТИ

обплітáти

◊ Обснóвувати (обплітáти, оплітáти *і т. ін.*) / обснувáти (обплестú, оплестú *і т. ін.*) як (мов, нíби *і т. ін.*) павýк (мýху павутúною) <Обснóвувати / обснувáти павутúнкою> *див.* обснóвувати (1)

О́БРАЗ[1]

óбразу

◊ Лúцар печáльного (сумнóго) óбразу *див.* лúцар (2)

ОБРИВА́ТИСЯ[1]

обривáється

◊ Сéрце пáдає (обривáється) / впáло (обірвáлося) *див.* сéрце

ОБСКУ́БТИ

обскýбти

◊ Обірвáти (обскýбти) чýба (вýха, пáтли, чупрúну *і т. ін.*) *див.* обривáти[1] (2)

ОБСНО́ВУВАТИ

обснóвувати

◊ Обснóвувати (обплітáти, оплітáти *і т. ін.*) / обснувáти (обплестú, оплестú *і т. ін.*), як (мов, нíби *і т. ін.*) павýк (мýху павутúною) <Обснóвувати / обснувáти павутúнкою> *див.* обснóвувати (1)

ОБСНУВА́ТИ

обснувáти

◊ Обснóвувати (обплітáти, оплітáти *і т. ін.*) / обснувáти (обплестú, оплестú *і т. ін.*), як (мов, нíби *і т. ін.*) павýк (мýху павутúною) <Обснóвувати / обснувáти павутúнкою> *див.* обснóвувати (1)

ОГЛЯДА́ТИСЯ

оглядáтися

◊ Оглядáтися і на перéдні й на зáдні *див.* оглядáтися (2)

ОГО́НЬ

огнéм

◊ Як (мов, нíби *і т. ін.*) вогнéм (огнéм) пектú *див.* пектú (12)

огню́

◊ Прикладáти (підкладáти) / приклáсти (підклáсти) вогню́ (огню́) до печéного (до жáру) *див.* прикладáти

огóнь

Палúти вогóнь (огóнь, свíтло *і т. ін.*) *див.* палúти[1] (1)

ОДЕ́Н

одни́м

◊ [Однúм] рóзчерком перá *див.* рóзчерк

однíй

◊ Бýти (ітú, крокувáти, перебувáти *і т. ін.*) в однíй шерéнзі *див.* бýти (65)

◊ За день (на однíй осúці) не перевíшаєш *див.* перевíшувати[2] (1)

однý

◊ Два чóботи – пáра <Пáра чобíт (два чóботи) на однý нóгу> *див.* чóботи

◊ Підвóдити / підвестú під однý грáфу *див.* підвóдити (8)

◊ Стáвити / постáвити на однý дóшку (на одúн п'єдестáл) *див.* стáвити

◊ Стоптáти багáто (не однý пáру, сім пар *і т. ін.*) підошóв (підмéток, чобíт *і т. ін.*) *див.* стóптувати

ОДИ́Н

одúн

◊ Перевчúтися на одúн бік *див.* переýчуватися (1)

◊ Перехвáлювати / перехвалúти на одúн бік *див.* перехвáлювати (1)

◊ Стáвити / постáвити на однý дóшку (на одúн п'єдестáл) *див.* стáвити

однúм

◊ [Однúм] рóзчерком перá *див.* рóзчерк

однієї

◊ На (по) пáльцях [однієї рукú] [мóжна (лéгко)] перелічúти (перерахувáти, порахувáти) *див.* перелíчувати (1)

однíй

◊ Бýти (ітú, крокувáти, перебувáти *і т. ін.*) в однíй шерéнзі *див.* бýти (65)

◊ За день (на одній осиці) не перевішаєш *див.* перевішувати[2] (1)
одну
◊ Два чоботи – пара <Пара чобіт (два чоботи) на одну ногу> *див.* чоботи
◊ Підводити / підвести під одну графу *див.* підводити (8)
◊ Ставити / поставити на одну дошку (на один п'єдестал) *див.* ставити
◊ Стоптати багато (не одну пару, сім пар *і т. ін.)* підошов (підметок, чобіт *і т. ін.) див.* стоптувати

ОДНÁ
один
◊ Перевчитися на один бік *див.* переучуватися (1)
◊ Перехвалювати / перехвалити на один бік *див.* перехвалювати (1)
◊ Ставити / поставити на одну дошку (на один п'єдестал) *див.* ставити
одним
◊ [Одним] розчерком пера *див.* розчерк
однієї
◊ На (по) пальцях [однієї руки] [можна (легко)] перелічити (перерахувати, порахувати) *див.* перелічувати (1)
одній
◊ Бути (іти, крокувати, перебувати *і т. ін.)* в одній шерензі *див.* бути (65)
◊ За день (на одній осиці) не перевішаєш *див.* перевішувати[2] (1)
одну
◊ Два чоботи – пара <Пара чобіт (два чоботи) на одну ногу> *див.* чоботи
◊ Підводити / підвести під одну графу *див.* підводити (8)
◊ Ставити / поставити на одну дошку (на один п'єдестал) *див.* ставити
◊ Стоптати багато (не одну пару, сім пар *і т. ін.)* підошов (підметок, чобіт *і т. ін.) див.* стоптувати

ОДНÉ
один
◊ Перевчитися на один бік *див.* переучуватися (1)
◊ Перехвалювати / перехвалити на один бік *див.* перехвалювати (1)
◊ Ставити / поставити на одну дошку (на один п'єдестал) *див.* ставити
одним
◊ [Одним] розчерком пера *див.* розчерк
однієї
◊ На (по) пальцях [однієї руки] [можна (легко)] перелічити (перерахувати, порахувати) *див.* перелічувати (1)
одній
◊ Бути (іти, крокувати, перебувати *і т. ін.)* в одній шерензі *див.* бути (65)
◊ За день (на одній осиці) не перевішаєш *див.* перевішувати[2] (1)
одну
◊ Два чоботи – пара <Пара чобіт (два чоботи) на одну ногу> *див.* чоботи
◊ Підводити / підвести під одну графу *див.* підводити (8)
◊ Ставити / поставити на одну дошку (на один п'єдестал) *див.* ставити
◊ Стоптати багато (не одну пару, сім пар *і т. ін.)* підошов (підметок, чобіт *і т. ін.) див.* стоптувати

ОДНÍ
один
◊ Перевчитися на один бік *див.* переучуватися (1)
◊ Перехвалювати / перехвалити на один бік *див.* перехвалювати (1)
◊ Ставити / поставити на одну дошку (на один п'єдестал) *див.* ставити
одним
◊ [Одним] розчерком пера *див.* розчерк
однієї
◊ На (по) пальцях [однієї руки] [можна (легко)] перелічити (перерахувати, порахувати) *див.* перелічувати (1)
одній
◊ Бути (іти, крокувати, перебувати *і т. ін.)* в одній шерензі *див.* бути (65)
◊ За день (на одній осиці) не перевішаєш *див.* перевішувати[2] (1)
одну
◊ Два чоботи – пара <Пара чобіт (два чоботи) на одну ногу> *див.* чоботи
◊ Підводити / підвести під одну графу *див.* підводити (8)
◊ Ставити / поставити на одну дошку (на один п'єдестал) *див.* ставити
◊ Стоптати багато (не одну пару, сім пар *і т. ін.)* підошов (підметок, чобіт *і т. ін.) див.* стоптувати

ОДНÓ
один
◊ Перевчитися на один бік *див.* переучуватися (1)
◊ Перехвалювати / перехвалити на один бік *див.* перехвалювати (1)
◊ Ставити / поставити на одну дошку (на один п'єдестал) *див.* ставити
одним
◊ [Одним] розчерком пера *див.* розчерк
однієї
◊ На (по) пальцях [однієї руки] [можна (легко)] перелічити (перерахувати, порахувати) *див.* перелічувати (1)
одній
◊ Бути (іти, крокувати, перебувати *і т. ін.)* в одній шерензі *див.* бути (65)
◊ За день (на одній осиці) не перевішаєш *див.* перевішувати[2] (1)
одну
◊ Два чоботи – пара <Пара чобіт (два чоботи) на одну ногу> *див.* чоботи
◊ Підводити / підвести під одну графу *див.* підводити (8)
◊ Ставити / поставити на одну дошку (на один п'єдестал) *див.* ставити
◊ Стоптати багато (не одну пару, сім пар *і т. ін.)* підошов (підметок, чобіт *і т. ін.) див.* стоптувати

ОЖИВÁТИ
оживати
◊ Оживати (відживати) / ожити (віджити) в пам'яті *див.* оживати (1)

ОЖИ́ТИ
ожити
◊ Оживати (відживати) / ожити (віджити) в пам'яті *див.* оживати (1)

ÓКО[1]
вічі
◊ Впадати *(рідше* падати) / впасти в око (в очі, у вічі) *див.* впадати[1] (8)
◊ Сіль тобі на язик [, печина в зуби (у вічі)] *див.* сіль
◊ Тикати (тицяти, штрикати) / ткнути (тицьнути, штрикнути) в очі (у вічі) [пальцем] *див.* тикати[1]
ока
◊ Паче ока *див.* паче (2)
око
◊ Брати / взяти на [пильне] око *див.* брати (94)
◊ Вірне (певне) око [в лобі] *див.* око[1] (27)
◊ Впадати *(рідше* падати) / впасти в око (в очі, у вічі) *див.* впадати[1] (8)
◊ Мати пам'ятке око *див.* мати[2] (78)
◊ На перше око *див.* око[1] (53)
◊ Недремне (недрімáнне, недрімливе, пильне *і т. ін.)* око *див.* око[1] (58)
△ Павине (павичеве) око *див.* око[1] (17)
оком
◊ Пасти очима (оком, зором, поглядом) *див.* пасти[1] (3)
очах
◊ [Аж *(рідко* білий)] світ крутиться (вернеться, макітриться, колихáється, іде) / закрутився (завертівся, замакітрився, заколихався, пішов) обертом (перекидом, перекидьки, ходором *і т. ін.)* [в очах (перед очима)] *див.* світ[2]
◊ Падати / впасти в очах *див.* падати (3)
очима
◊ [Аж *(рідко* білий)] світ крутиться (вернеться, макітриться, колихáється, іде) / закрутився (завертівся, замакітрився, заколихався, пішов) обертом (перекидом, перекидьки, ходором *і т. ін.)* [в очах (перед очима)] *див.* світ[2]
◊ Пасти очима (оком, зором, поглядом) *див.* пасти[1] (3)
◊ Пекти очима *див.* пекти (8)
◊ Пеньок (пень) з очима *див.* пеньок (1)
◊ Перебігати / перебігти очима (поглядом) *див.* перебігати (1)
◊ Перемовлятися / перемовитися очима *див.* перемовлятися (1)
◊ Пестити очима (поглядом) *див.* пестити (1)
◊ Пити очима *див.* пити (7)
очі
◊ Впадати *(рідше* падати) / впасти в око (в очі, у вічі) *див.* впадати[1] (8)
◊ Колоти (випікати, пекти, вибивати *і т. ін.)* очі *див.* колоти (1)
◊ Очі горять (палають) *див.* око[1] (76)
Очі закотилися (підкотилися) / закочуються (підкочуються) [під лоб (під лоба, вгору)] *див.* око[1] (4)
◊ Очі запалали / палають [гарячим (страшним, ярим *і т. ін.)*] вогнем *див.* око[1] (80)
◊ Пасти очі *див.* пасти[1] (4)
◊ Переводити / перевести очі (погляд) *див.* переводити (11)
◊ Підводити (підносити) / підвести (піднести) очі (погляд, зір *і т. ін.) див.* підводити (10)
Підкочувати / підкотити очі під лоба (вгору) *див.* підкочувати[1] (1)
◊ Псові очі продавати / продати *див.* продавати
◊ Пускати / пустити в очі дим (пил, пилюку) *див.* пускати

◊ Ти́кати (ти́цяти, штрика́ти) / ткну́ти (ти́цьнути, штрикну́ти) в óчі (у ві́чі) [па́льцем] *див.* ти́кати[1]

ОЛІ́ЙНИЙ
олі́йна
△ Олі́йна па́льма *див.* па́льма (2)

ОЛІ́Я
олі́я
△ Па́льмова олі́я *див.* олі́я (4)

ОПА́ЛА
опа́лі
◊ Бу́ти (перебува́ти) в опа́лі *див.* бу́ти (74)

ОПА́ЛЕННЯ
опа́лення
Паровé опа́лення (опа́лювання) *див.* опа́лення (3)

ОПА́ЛЮВАННЯ
опа́лювання
Паровé опа́лення (опа́лювання) *див.* опа́лення (3)

ОПЕРАТИ́ВНИЙ
операти́вна
△ Операти́вна пам'ять *див.* пам'ять (10)

ОПИНИ́ТИСЯ
опини́тися
◊ Потрапля́ти / потра́пити в па́зури <Опиня́тися / опини́тися в па́зурях> *див.* потрапля́ти

ОПИНЯ́ТИСЯ
опиня́тися
◊ Потрапля́ти / потра́пити в па́зури <Опиня́тися / опини́тися в па́зурях> *див.* потрапля́ти

ОПИСА́ТИ
описа́ти
◊ Ні (ані́) в ка́зці сказа́ти (розказа́ти), ні (ані́) перо́м описа́ти ([не] списа́ти) *див.* сказа́ти
◊ [Ні] перо́м [не] списа́ти (описа́ти) [ні сло́вом не сказа́ти] <Ні перо́м списа́ть, ні змалюва́ть> *див.* спи́сувати

ОПЛА́ЧЕНИЙ
опла́чений
Опла́чений і (й, та) перепла́чений *див.* опла́чений (1)

ОПЛЕСТИ́
оплести́
◊ Обсно́вувати (обпліта́ти, опліта́ти *і т. ін.*) / обснува́ти (обплести́, оплести́ *і т. ін.*), як (мов, ніби *і т. ін.*) паву́к (му́ху павути́ною) <Обсно́вувати / обснува́ти павути́нкою> *див.* обсно́вувати (1)

ОПЛІТА́ТИ
опліта́ти
◊ Обсно́вувати (обпліта́ти, опліта́ти *і т. ін.*) / обснува́ти (обплести́, оплести́ *і т. ін.*), як (мов, ніби *і т. ін.*) паву́к (му́ху павути́ною) <Обсно́вувати / обснува́ти павути́нкою> *див.* обсно́вувати (1)

ОПОЗИ́ЦІЯ
опози́ції
Бу́ти (перебува́ти, стоя́ти *і т. ін.*) в опози́ції *див.* бу́ти (22)

ОПУСКА́ТИСЯ
опуска́тися
Опуска́тися (па́дати, става́ти, схиля́тися, устава́ти *і т. ін.*) / опусти́тися (упа́сти, ста́ти, схили́тися, уста́ти *і т. ін.*) на колі́на (навкóлішки, ниць *і т. ін.*) <Схиля́ти (преклоня́ти) / схили́ти (преклони́ти) колі́на> *див.* опуска́тися (2)

ОПУСТИ́ТИСЯ
опусти́тися
Опуска́тися (па́дати, става́ти, схиля́тися, устава́ти *і т. ін.*) / опусти́тися (упа́сти, ста́ти, схили́тися, уста́ти *і т. ін.*) на колі́на (навкóлішки, ниць *і т. ін.*) <Схиля́ти (преклоня́ти) / схили́ти (преклони́ти) колі́на> *див.* опуска́тися (2)

ОРА́ЛО
ора́ла
◊ Перекó вувати / перекува́ти мечі́ на ора́ла (на ра́ла) *див.* перекóвувати (1)

ОРАНЖЕРЕ́ЙНИЙ
оранжере́йний
△ Парникóвий (тепли́чний, оранжере́йний) ефéкт *див.* ефéкт (4)

ОРА́ТИ
ора́ти
△ Ора́ти на (під) пар <Підійма́ти пар (пари́)> *див.* ора́ти (1)
Підніма́ти (підійма́ти, ора́ти *і т. ін.*) / підня́ти перелóги (перелíг, пласти́, цілину́ *і т. ін.*) *див.* підніма́ти

ОРДО́ВИЦЬКИЙ
ордóвицький
△ Ордóвицький perióд *див.* perióд (19)

ОРНА́МЕНТ
орна́мент
Петрикі́вський орна́мент (рóзпис) *див.* орна́мент (1)

ОСЕЛЕ́ДЕЦЬ
оселе́дцем
Як кіт з оселе́дцем па́нькатися (вози́тися) *див.* па́нькатися (1)

ОСИ́КА
оси́ці
◊ За день (на одні́й оси́ці) не перевíшаєш *див.* перевíшувати[2] (1)

ОСІДЛА́ТИ
осідла́ти
◊ Осідла́ти Пега́са *див.* осі́длувати (2)

ОСНО́ВА
осно́ви
◊ Заклада́ти / закла́сти підва́лини (осно́ви) *див.* заклада́ти (3)

ОСО́БА
осо́ба
Перемі́щена осо́ба *див.* осо́ба (3)
Пе́рша осо́ба <Пе́рші осо́би> *див.* осо́ба (4)
△ Підзві́тна осо́ба *див.* осо́ба (10)
осо́би
Пе́рша осо́ба <Пе́рші осо́би> *див.* осо́ба (4)

ОСОБО́ВИЙ
особо́вий
Особо́вий (персона́льний) склад *див.* склад[1]

ОСТА́ННІЙ
оста́нній
◊ [Оста́нній] крик (писк) мо́ди *див.* крик[1] (6)
оста́нніх
У пе́рших (оста́нніх, сере́дніх *і т. ін.*) чи́слах мі́сяця *див.* число́
оста́ннього
◊ Викорчо́вувати / ви́корчувати до оста́ннього па́ростка *див.* викорчо́вувати (1)

О́ЧІ
ві́чі
◊ Впада́ти (*рі́дше* па́дати) / впа́сти в о́ко (в о́чі, у ві́чі) *див.* впада́ти[1] (8)
◊ Сіль тобі́ на язи́к [, печи́на в зу́би (у ві́чі)] *див.* сіль
◊ Ти́кати (ти́цяти, штрика́ти) / ткну́ти (ти́цьнути, штрикну́ти) в о́чі (у ві́чі) [па́льцем] *див.* ти́кати[1]
о́ка
◊ Па́че о́ка *див.* па́че (2)
о́ко
◊ Бра́ти / взя́ти на [пи́льне] о́ко *див.* бра́ти (94)
◊ Ві́рне (пе́вне) о́ко [в ло́бі] *див.* о́ко[1] (27)
◊ Впада́ти (*рі́дше* па́дати) / впа́сти в о́ко (в о́чі, у ві́чі) *див.* впада́ти[1] (8)
◊ Ма́ти пам'ятке́ о́ко *див.* ма́ти[2] (78)
◊ На пе́рше о́ко *див.* о́ко[1] (53)
◊ Недре́мне (недріма́нне, недрімли́ве, пи́льне *і т. ін.*) о́ко *див.* о́ко[1] (58)
△ Пави́не (павиче́ве) о́ко *див.* о́ко[1] (17)
о́ком
◊ Па́сти очи́ма (о́ком, зо́ром, по́глядом) *див.* па́сти[1] (3)
оча́х
◊ [Аж (*рі́дко* бі́лий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (завертí вся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пе́рекидом, пе́рекидьки, хо́дором *і т. ін.*) [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]
◊ Па́дати / впа́сти в оча́х *див.* па́дати (3)
очи́ма
◊ [Аж (*рі́дко* бі́лий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (завертí вся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пе́рекидом, пе́рекидьки, хо́дором *і т. ін.*) [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]
◊ Па́сти очи́ма (о́ком, зо́ром, по́глядом) *див.* па́сти[1] (3)
◊ Пекти́ очи́ма *див.* пекти́ (8)
◊ Пеньо́к (пень) з очи́ма *див.* пеньо́к (1)
◊ Перебіга́ти / перебі́гти очи́ма (по́глядом) *див.* перебіга́ти (1)
◊ Перемовля́тися / перемо́витися очи́ма *див.* перемовля́тися (1)
◊ Пе́стити очи́ма (по́глядом) *див.* пе́стити (1)
◊ Пи́ти очи́ма *див.* пи́ти (7)
о́чі
◊ Впада́ти (*рі́дше* па́дати) / впа́сти в о́ко (в о́чі, у ві́чі) *див.* впада́ти[1] (8)
◊ Коло́ти (випіка́ти, пекти́, вибива́ти *і т. ін.*) о́чі *див.* коло́ти (1)
◊ О́чі горя́ть (пала́ють) *див.* о́ко[1] (76)

О́чі закоти́лися (підкоти́лися) / закóчуються (підкóчуються) [під лоб (під лóба, вгóру)] *див.* óко[1] (4)
◊ О́чі запалáли / палáють [гаря́чим (страшни́м, я́рим *і т. ін.*)] вогнéм *див.* óко[1] (80)
◊ Пáсти óчі *див.* пáсти[1] (4)
◊ Перевóдити / перевести́ óчі (пóгляд) *див.* перевóдити (11)
◊ Підвóдити (піднóсити) / підвести́ (піднести́) óчі (пóгляд, зір *і т. ін.*) *див.* підвóдити (10)
Підкóчувати / підкоти́ти óчі під лóба (вгóру) *див.* підкóчувати[1] (1)
◊ Псóві óчі продавáти / продáти *див.* продавáти
◊ Пускáти / пусти́ти в óчі дим (пил, пилю́ку) *див.* пускáти
◊ Ти́кати (ти́цяти, штрикáти) / ткну́ти (ти́цьнути, штрикну́ти) в óчі (у вíчі) [пáльцем] *див.* ти́кати[1]

ОЧКУ́Р
очкýр
◊ Вси́пати (ки́нути, вки́нути *і т. ін.*) при́ску за очкýр (за пáзуху) *див.* всипáти[1] (3)
очкурí
◊ Затя́гувати (затягáти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.*) / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.*) пáски (пáсок, поясú, ремінці, *заст.* очкурí *і т. ін.*) [тугíше] *див.* затя́гувати (4)

ПÁВА
пáва
◊ Ні пáва [й] ні ґáва (ні ворóна) *див.* пáва (1)
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.*) пáва *див.* пáва (2)

ПАВИ́НИЙ
пави́не
△ Пави́не (павичéве) óко *див.* óко[1] (17)
пави́ні
△ Пави́ні вíчка *див.* вíчко[1] (1)

ПАВИ́Ч
павичéм
◊ Ходи́ти (походжáти) павичéм (гóголем) *див.* ходи́ти

ПАВИЧÉВИЙ
павичéве
△ Пави́не (павичéве) óко *див.* óко[1] (17)

ПАВУ́К
павýк
◊ Обснóвувати (обплітáти, оплітáти *і т. ін.*) / обснувáти (обплести́, оплести́ *і т. ін.*), як (мов, ніби *і т. ін.*) павýк (мýху павути́ною) <Обснóвувати / обснувáти павути́нкою> *див.* обснóвувати (1)

ПАВУТИ́НА
павути́на
△ Всесвíтня павути́на <Всесвíтнє павути́ння> *див.* павути́на (1)
павути́ною
◊ Обснóвувати (обплітáти, оплітáти *і т. ін.*) / обснувáти (обплести́, оплести́ *і т. ін.*), як (мов, ніби *і т. ін.*) павýк (мýху павути́ною) <Обснóвувати / обснувáти павути́нкою> *див.* обснóвувати (1)
павути́ну
◊ Плести́ (снувáти, сплітáти *і т. ін.*) павути́ння (павути́ну) *див.* плести́
◊ Попáсти (попáстися, потрáпити *і т. ін.*) / попадáти (попадáтися, потрапля́ти *і т. ін.*) в тенéта (у пáстку, в петлю́, в хомýт, у сильцé, в капкáн, в ярмó, у павути́ну *і т. ін.*) *див.* попадáти

ПАВУТИ́НКА
павути́нкою
◊ Обснóвувати (обплітáти, оплітáти *і т. ін.*) / обснувáти (обплести́, оплести́ *і т. ін.*), як (мов, ніби *і т. ін.*) павýк (мýху павути́ною) <Обснóвувати / обснувáти павути́нкою> *див.* обснóвувати (1)
павути́нці
◊ Тримáтися (держáтися) на соломи́нці (на павути́нці) *див.* тримáтися

ПАВУТИ́ННИЙ
павути́нна
△ Павути́нна оболóнка *див.* оболóнка (2)
павути́нний
△ Павути́нний клíщик *див.* клíщик (1)

ПАВУТИ́ННЯ
павути́ння
△ Всесвíтня павути́на <Всесвíтнє павути́ння> *див.* павути́на (1)
◊ Плести́ (снувáти, сплітáти *і т. ін.*) павути́ння (павути́ну) *див.* плести́

ПÁДАТИ
пáдає
◊ [Аж] ми́ло пáдає ([клубкáми] кóтиться, лети́ть *і т. ін.*) *див.* ми́ло[1] (4)
◊ Дух пáдає (занепадáє) / упáв (занепáв) *див.* дух (11)
Підóзра пáдає / впадé *див.* підóзра
◊ Сéрце пáдає (обривáється) / впáло (обірвáлося) *див.* сéрце
◊ Тíнь пáдає (ляѓає) / упáла (ляглá) *див.* тíнь
◊ Хай (хоч) камíння з нéба [пáдає] *див.* камíння (3)
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.*) пря́мо (прóсто) горá з плечéй (з пліч) звали́лася (спáла, впáла, зсýнулася, зійшлá *і т. ін.*) / звáлюється (пáдає, зсувáється, схóдить *і т. ін.*) *див.* горá (3)
◊ [Як (мов, ніби *і т. ін.*)] тягáр упáв (звали́вся) / пáдає (звáлюється) з плечéй *див.* тягáр
пáдати
◊ [Аж] лягáти [пóкотом] (пáдати) / лягти́ (упáсти) від смíху (зі смíху, з рéготу *і т. ін.*) *див.* лягáти (2)
◊ Вали́тися (летíти, пáдати *і т. ін.*) з рук *див.* вали́тися[1] (1)
◊ Вали́тися (пáдати) / звали́тися з ніг *див.* вали́тися[1] (2)
◊ Вали́тися (пáдати, *рíдше* хили́тися) від вíтру *див.* вали́тися[1] (3)
◊ Впадáти (пáдати, врíзуватися) / впáсти (врíзатися) в дýшу *див.* впадáти[1] (7)
◊ Впадáти *(рíдше* пáдати) / впáсти в óко (в óчі, у вíчі) *див.* впадáти[1] (8)
◊ Занепадáти (пáдати) / занепáсти (упáсти) дýхом *див.* занепадáти (2)
◊ За ши́ю [пáдати (потрапля́ти, си́патися *і т. ін.*)] *див.* ши́я
◊ Лежáти (пáдати) / лягти́ (впáсти) кри́жем *див.* лежáти (22)
◊ [Мáло (ледь, лéдве *і т. ін.*) не] вмирáти (помирáти, лóпатися, пáдати *і т. ін.*) / вмéрти (помéрти, лóпнути, покоти́тися [пóкотом], впáсти *і т. ін.*) від (зі) смíху (від рéготу) <Мáло не полóпати зо смíху> *див.* умирáти
Опускáтися (пáдати, ставáти, схиля́тися, уставáти *і т. ін.*) / опусти́тися (упáсти, стáти, схили́тися, устáти *і т. ін.*) на колíна (навкóлішки, ниць *і т. ін.*) <Схиля́ти (преклоня́ти) / схили́ти (преклони́ти) колíна> *див.* опускáтися (2)
Пáдати в обíйми *див.* пáдати (1)
◊ Пáдати / впáсти в бездóнню *див.* пáдати (2)
◊ Пáдати / впáсти в очáх *див.* пáдати (3)
◊ Пáдати / впáсти з п'єдестáлу *див.* пáдати (4)
◊ Пáдати / впáсти (ки́нутися, пáсти *і т. ін.*) на колíна (в колíна, навкóлішки, ниць, *рíдко* на всі чоти́ри) <Упадáти / впáсти в нóги (до ніг, ниць)> *див.* пáдати (5)
◊ Пáдати (ки́датися) / упáсти (ки́нутися) в нóги (під нóги, до ніг *і т. ін.*) *див.* пáдати (6)
◊ Пáдати (спадáти) / впáсти на гóлову *див.* пáдати (7)
Припадáти (ки́датися, пáдати *і т. ін.*) до ніг *див.* припадáти
◊ Розпадáтися (пáдати) / розпáстися (впáсти) прáхом (на прах, у прах) *див.* розпадáтися[1]
◊ [Так і] пáдати *див.* пáдати (8)
◊ Шулíкою (як (мов, ніби *і т. ін.*) шулíка (шуля́к)) налітáти (ки́датися, пáдати *і т. ін.*) / налетíти (ки́нутися, впáсти *і т. ін.*) *див.* налітáти[1] (1)
◊ [Як (мов, ніби *і т. ін*)] пáдати / впáсти з нéба *див.* пáдати (9)
пáдають
◊ А́кції пáдають / упáли *див.* áкція[1] (2)
◊ Усí ши́шки летя́ть (пáдають) [на гóлову] *див.* ши́шка

ПÁДЕВИЙ
пáдевий
Пáдевий мед <Медóва падь> *див.* мед (2)

ПÁДІЛ
пáділ
◊ Земни́й пáділ *див.* пáділ (1)

ПАДІ́ННЯ
падíння
△ Вíльне падíння *див.* падíння (2)
Падíння престóлу *див.* падíння (1)
△ Прискóрення вíльного падíння *див.* прискóрення

ПÁДКО[2]
пáдку
◊ Пáдку (пáдоньку) [мій]! *див.* пáдко[2] (1)

ПÁДОНЬКО
пáдоньку
◊ Пáдку (пáдоньку) [мій]! *див.* пáдко[2] (1)

ПАДУ́ЧИЙ
падýча
Падýча зíрка (зоря́) *див.* зíрка (1)
Падýча хворóба (слáбість) *див.* хворóба

ПАДЬ[2]
падь
Пáдевий мед <Медóва падь> *див.* мед (2)
◊ Падь пáла (напáла) *див.* падь[2] (1)

ПА́ЖЕСЬКИЙ
па́жеський
Па́жеський ко́рпус *див.* ко́рпус (3)
ПА́ЗИТИ
пазь
Пазь своє́ *див.* па́зити (1)
ПА́ЗУР
па́зурах
◊ Бу́ти в кі́гтях (в па́зурах) *див.* бу́ти (50)
◊ Трима́ти в па́зурах (в па́зурях, в тене́тах) *див.* трима́ти
па́зури
◊ Випуска́ти (розпуска́ти) / ви́пустити (розпусти́ти) па́зури (па́зурі, кі́гті) *див.* випуска́ти (11)
◊ Потрапля́ти / потра́пити в па́зури <Опиня́тися / опини́тися в па́зурях> *див.* потрапля́ти
◊ Простяга́ти / простягти́ па́зури (па́зурі) *див.* простяга́ти
◊ Хова́ти / схова́ти па́зури (па́зурі) *див.* хова́ти[1]
па́зурі
◊ Випуска́ти (розпуска́ти) / ви́пустити (розпусти́ти) па́зури (па́зурі, кі́гті) *див.* випуска́ти (11)
◊ Лі́зти в па́щу (в па́зурі, в пе́льку *і т. ін.)* *див.* лі́зти (8)
◊ Показа́ти / *рі́дко* пока́зувати [свої́] зу́би (ро́ги, па́зурі) *див.* пока́зувати
◊ Простяга́ти / простягти́ па́зури (па́зурі) *див.* простяга́ти
◊ Хова́ти / схова́ти па́зури (па́зурі) *див.* хова́ти[1]
па́зурів
◊ Ви́рвати з па́зурів *див.* вирива́ти[1] (1)
◊ Ви́рватися з рук (з лап, з лабе́тів, з па́зурів *і т. ін.)* *див.* вирива́тися[1] (1)
ПА́ЗУХА
па́зусі
◊ Пригрі́ти / пригріва́ти гадю́ку (га́дину, га́да, змі́ю *і т. ін.)* на гру́дях (у па́зусі, за па́зухою *і т. ін.)* *див.* пригріва́ти
па́зухою
◊ Аж го́лому по́за па́зухою по́вно *див.* по́вно
◊ Відігрі́ти (ви́гріти, ви́годувати) / відігріва́ти змію́ (гадю́ку) бі́ля (ко́ло) [свого́] се́рця (за па́зухою) *див.* відігріва́ти (2)
◊ Ка́мінь (каменю́ка, з ка́менем, з каменю́кою) за па́зухою *див.* ка́мінь (10)
◊ Пригрі́ти / пригріва́ти гадю́ку (га́дину, га́да, змі́ю *і т. ін.)* на гру́дях (у па́зусі, за па́зухою *і т. ін.)* *див.* пригріва́ти
◊ Трима́ти (держа́ти) ка́мінь (каменю́ку) за па́зухою *див.* трима́ти
◊ Хова́ти ка́мінь (каменю́ку) за па́зухою *див.* хова́ти[1]
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* у Бо́га (у Христа́, у ба́тька *і т. ін.)* за па́зухою (за двери́ма) *див.* па́зуха (1)
па́зуху
◊ Всипати (ки́нути, вки́нути *і т. ін.)* при́ску за очку́р (за па́зуху) *див.* всипа́ти[1] (3)
◊ За сло́вом *(рі́дше* за слова́ми, по сло́во) до кише́ні (у кише́ню, *рі́дше* у па́зуху) не лі́зти (не ла́зити) / не полі́зти *див.* лі́зти (5)

ПАЙ[1]
пай
△ Земе́льний пай *див.* пай[1] (1)
◊ На свій пай *див.* пай[1] (2)
ПА́ЙКА
па́йка
◊ Ле́вова (ле́в'яча) па́йка (ча́стка, до́ля *і т. ін.)* *див.* па́йка (1)
ПАЙОВИ́Й
пайова́
△ Пайова́ вла́сність *див.* вла́сність (3)
ПАЙО́К
пайку́
◊ На голо́дному пайку́ *див.* голо́дний (3)
пайо́к
Голо́дний пайо́к *див.* пайо́к (1)
Сухи́й пайо́к *див.* пайо́к (2)
ПАК[1]
пак
◊ Де ж (вже) пак *див.* де[2] (4)
◊ Де [ж] таки́ (пак, це, се, то, таке́) ви́дано *див.* ви́даний[2] (1)
◊ Куди́ ж пак *див.* куди́ (2)
◊ Так куди́ [ж пак] *див.* так
◊ Чи [то] пак *див.* пак[1] (1)
Ще б [пак] не... *див.* ще
Ще (іще́) б пак *див.* ще
ПАКЕ́Т
паке́т
△ Індивідуа́льний (саніта́рний, перев'я́зувальний *і т. ін.)* паке́т *див.* паке́т (1)
△ Контро́льний паке́т а́кцій *див.* паке́т (2)
△ Паке́т [прикладни́х] програ́м *див.* паке́т (3)
ПА́КИ́
пак
◊ Де ж (вже) пак *див.* де[2] (4)
◊ Де [ж] таки́ (пак, це, се, то, таке́) ви́дано *див.* ви́даний[2] (1)
◊ Куди́ ж пак *див.* куди́ (2)
◊ Так куди́ [ж пак] *див.* так
◊ Чи [то] пак *див.* пак[1] (1)
Ще б [пак] не... *див.* ще
Ще (іще́) б пак *див.* ще
ПА́КІСТЬ
па́кість
Роби́ти (твори́ти, чини́ти *і т. ін.)* / зроби́ти (вчини́ти, підсу́нути *і т. ін.)* па́кість (па́кость, ка́пость) *див.* роби́ти
ПА́КОСТЬ
па́кость
Роби́ти (твори́ти, чини́ти *і т. ін.)* / зроби́ти (вчини́ти, підсу́нути *і т. ін.)* па́кість (па́кость, ка́пость) *див.* роби́ти
ПАКУВА́ТИ
пакува́ти
Спако́вувати (пакува́ти) / спакува́ти чемода́н (чемода́ни, валі́зу, валі́зи *і т. ін.)* *див.* спако́вувати
ПАЛ[1]
пал
◊ Кидати (вкида́ти) / ки́нути (вки́нути) в жар *(рі́дко* в пал) *див.* ки́дати (6)
Пал се́рця (душі́) *див.* пал[1] (1)
па́лу
◊ Додава́ти / дода́ти жа́ру (па́лу) *див.* додава́ти (4)

ПАЛА́ТА
пала́та
△ Ве́рхня пала́та *див.* пала́та (1)
△ Ни́жня пала́та *див.* пала́та (2)
△ Пала́та представникі́в *див.* пала́та (3)
△ Рахунко́ва пала́та *див.* пала́та (4)
◊ Ро́зуму (ума́) пала́та *див.* пала́та (6)
△ Торго́во-промисло́ва пала́та *див.* пала́та (5)
ПАЛА́ТИ
пала́є
◊ Се́рце (душа́) пала́є (палахти́ть) *див.* се́рце
пала́ти
◊ Пала́ти (палахкоті́ти, пашіти *і т. ін.)* рум'я́нцем (рум'я́нцями) *див.* пала́ти (1)
пала́ють
◊ О́чі горя́ть (пала́ють) *див.* о́ко[1] (76)
◊ О́чі запала́ли / пала́ють [гаря́чим (страшни́м, я́рим *і т. ін.)*] вогне́м *див.* о́ко[1] (80)
ПАЛАХКОТІ́ТИ
палахкоті́ти
◊ Пала́ти (палахкоті́ти, паші́ти *і т. ін.)* рум'я́нцем (рум'я́нцями) *див.* пала́ти (1)
ПАЛАХТІ́ТИ
палахти́ть
◊ Се́рце (душа́) пала́є (палахти́ть) *див.* се́рце
ПАЛА́Ц
пала́ц
Буди́нок (Пала́ц) культу́ри *див.* буди́нок (2)
Пала́ц ща́стя *див.* ща́стя
ПА́ЛЕ́НИЙ
па́лене
△ Нега́шене (па́лене) вапно́ *див.* вапно́ (2)
ПАЛЕНІ́ТИ
паленіти
◊ Палені́ти від (з) со́рому (стида́, сти́ду) *див.* палені́ти (1)
ПАЛЕОГЕ́НОВИЙ
палеоге́новий
△ Палеоге́новий пері́од *див.* пері́од (20)
ПАЛЕОЗО́ЙСЬКИЙ
палеозо́йська
△ Палеозо́йська е́ра *див.* е́ра (6)
ПАЛЕОНТОЛОГІ́ЧНИЙ
палеонтологі́чний
Палеонтологі́чний музе́й *див.* музе́й (3)
ПА́ЛЕХСЬКИЙ
па́лехська
△ Па́лехська мініатю́ра *див.* мініатю́ра (2)
ПА́ЛЕЦЬ
па́лець
Вели́кий па́лець *див.* па́лець (1)
Вказівни́й па́лець *див.* па́лець (2)
◊ [Й] на па́лець *див.* па́лець (7)
Мізи́нний па́лець *див.* па́лець (3)
◊ На па́лець *див.* па́лець (8)
◊ Па́лець об па́лець не вда́рити *див.* па́лець (11)
Підмізи́нний (безіме́нний) па́лець *див.* па́лець (4)
Прикла́сти до уст (вуст) па́лець (па́льці) <Покла́сти па́лець (па́льці) на уста́> *див.* приклада́ти
Сере́дній па́лець *див.* па́лець (5)

◊ Як місяць у небі <Як палець> *див.* місяць (9)

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* палець (перст, пучка) *див.* палець (12)

пальцем

◊ [І (навіть)] пальцем не кивнути (не ворухнути, не рушити, не поворухнути, не поворушити *і т. ін.)* <Полінуватися навіть пальцем поворухнути> *див.* кивнути (1)

◊ [І] пальцем не рушити *див.* рухати

◊ [І] пальцем не торкатися / не торкнутися *див.* торкатися

◊ [І] пальцем (пучкою) не доторкатися (не доторкуватися) / не доторкнутися *див.* доторкатися (2)

◊ [І] пальцем *(рідше* пучкою) не торкнути (не зачепити, не ткнути) *див.* торкати

◊ Кивати (манити) / кивнути (покивати, поманити) пальцем *див.* кивати (1)

◊ Кивати пальцем у чоботі *див.* кивати (2)

Крутити / покрутити пальцем коло чола (голови, скроні *і т. ін.) див.* крутити (1)

◊ Ніде (нема (немає) де, нікуди, *заст.* нігде) [й] голки (голкою, пальця, пальцем, шилом) встромити (просунути, штрикнути, ткнути, кинути) *див.* встромляти (3)

◊ Пальцем (києм) не проткнути (не проткнеш) <Проткнути пальцем не можна> *див.* протикати

◊ Пальцем (пальцями) тикати (тицяти, штрикати, показувати *і т. ін.) див.* тикати[1]

◊ Пальцем (пальчиком) сваритися (сварити, грозити) / посваритися (насваритися, насварити, погрозити) *див.* сваритися

◊ Попасти пальцем у небо *див.* попадати

◊ Тикати (тицяти, штрикати) / ткнути (тицьнути, штрикнути) в очі (у вічі) [пальцем] *див.* тикати[1]

Торкати (стукати) / торкнути (постукати) пальцем по лобі *див.* торкати

◊ Хоч (тільки) пальцем торкнути *див.* торкати

пальці

◊ [Аж] пальці знати *див.* знати (11)

◊ Дивитися (глядіти) крізь пальці *див.* дивитися (7)

Заламувати (заломлювати) / заламати (заломити) пальці *див.* заламувати (1)

◊ Крізь пальці (поміж пальцями) текти (розтікатися, упливати *і т. ін.)* / уплинути (піти *і т. ін.) див.* текти

◊ Кусати (гризти) собі *(рідко* свої) лікті *(рідко* пальці) *див.* кусати (1)

На носки (на пальці, навшпиньки) ставати (спинатися, піднiматися *і т. ін.)* / стати (зіп'ястися, піднятися *і т. ін.) див.* ставати

Напрацьовані руки (пальці) *див.* напрацьований (1)

◊ Наступати / наступити на пальці *див.* наступати (4)

◊ Не туди пальці (руки) стоять *див.* палець (10)

Ноги (руки, ноги й руки, пальці *і т. ін.)* як (мов, ніби *і т. ін.)* чужі *див.* нога (1)

Прикласти до уст (вуст) палець (пальці) <Покласти палець (пальці) на уста> *див.* прикладати

◊ Пройти як дух крізь пальці *див.* проходити

Стискати (стискувати) / стиснути руку (пальці, долоню *і т. ін.)* <Стискати (стискувати) / стиснути за руку> *див.* стискати

Стискаються (стискуються) / стиснулися (стислися) кулаки (руки [в кулаки], пальці [в кулаки]) *див.* стискатися

◊ Текти (розтікатися, іти *і т. ін.)* / потекти (розтектися, піти *і т. ін.)* крізь пальці (поміж пальцями) *див.* текти

◊ [Тільки] пальчики *(рідше* пальці) оближеш *див.* облизувати (5)

◊ Хіба (тільки) пальці *(рідше* губи) оближе *див.* облизувати (6)

△ Чортові пальці *див.* палець (6)

пальців

◊ Комбінація з трьох пальців *див.* комбінація (1)

◊ Як свої (своїх) п'ять пальців *див.* п'ять

пальця

◊ Виколупати з пальця *див.* виколупувати (1)

◊ Виссаний (висмоктаний) з пальця *див.* виссаний (1)

◊ Виссати (висмоктати) / висисати (висмоктувати) з пальця *див.* висисати (2)

○ На пів мізинця (пальця) *див.* пів (9)

◊ Ніде (нема (немає) де, нікуди, *заст.* нігде) [й] голки (голкою, пальця, пальцем, шилом) встромити (просунути, штрикнути, ткнути, кинути) *див.* встромляти (3)

◊ Обвести (обкрутити, обернути *і т. ін.)* / *рідше* обводити (обкручувати, обертати *і т. ін.)* круг (навколо, довкола *і т. ін.)* пальця (пучки) *див.* обводити (2)

◊ Пальця в рот [на зуби] не клади *див.* класти (25)

Прикладати / прикласти пальця *див.* прикладати

◊ Хоч виколупай із пальця *див.* виколупувати (2)

пальцями

◊ Крізь пальці (поміж пальцями) текти (розтікатися, упливати *і т. ін.)* / уплинути (піти *і т. ін.) див.* текти

◊ Пальцем (пальцями) тикати (тицяти, штрикати, показувати *і т. ін.) див.* тикати[1]

◊ Текти (розтікатися, іти *і т. ін.)* / потекти (розтектися, піти *і т. ін.)* крізь пальці (поміж пальцями) *див.* текти

◊ Хоч пальцями колупай *див.* колупати (3)

пальцях

◊ На пальцях *див.* палець (9)

◊ На (по) пальцях [однієї руки] [можна (легко)] перелічити (перерахувати, порахувати) *див.* перелічувати (1)

◊ Розкинути на пальцях *див.* розкидати[2]

◊ Ходити навшпиньки (на пальцях) *див.* ходити

ПАЛИВО

палива

△ Детонація моторного палива *див.* детонація[1] (1)

паливо

△ Дизельне паливо (пальне) *див.* паливо (1)

△ Ракетне паливо (пальне) *див.* паливо (2)

△ Рідке паливо (пальне) *див.* паливо (3)

△ Синтетичне паливо (пальне) *див.* паливо (4)

△ Тверде паливо (пальне) *див.* паливо (5)

△ Умовне паливо (пальне) *див.* паливо (6)

△ Ядерне паливо (пальне) *див.* паливо (7)

ПАЛИТИ[1]

палити

◊ Кадити (палити, курити *і т. ін.)* фіміам *див.* кадити (1)

Курити (палити, смоктати *і т. ін.)* люльку (кальян, наргіле *і т. ін.) див.* курити[1] (1)

◊ Палити вогнем *див.* палити[1] (3)

Палити вогонь (огонь, світло *і т. ін.) див.* палити[1] (1)

Палити в печі (в грубі, в грубці *і т. ін.)* <Палити піч (грубу, грубку *і т. ін.)*> *див.* палити[1] (2)

◊ Палити (спалювати) / спалити [за собою (свої)] мости (кораблі) *див.* палити[1] (4)

ПАЛИТИСЯ

палитися

◊ Палитися вогнем *див.* палитися (1)

ПАЛИЦЯ

палицею

◊ Не києм (не кийком), то палицею *див.* кий[1] (1)

◊ Палицею (палкою) кинути *див.* кидати (43)

◊ [Як] палицею (шапкою, каменем *і т. ін.)* докинути *див.* докидати[2] (3)

палиці

◊ Без палиці (без бука) і не підступай *(заст.* ані приступ) *див.* підступати

◊ Вставляти (встромляти, ставити) / вставити (встромити) палиці (палицю, палки) в колеса *див.* вставляти[1] (3)

◊ З-під палиці (з-під палки, з-під батога) *див.* палиця (2)

палиць

◊ Нахапатися (нахватватися) нагаїв (палиць, стусанів, товчеників *і т. ін.) див.* нахапуватися (1)

палицю

◊ Вставляти (встромляти, ставити) / вставити (встромити) палиці (палицю, палки) в колеса *див.* вставляти[1] (3)

◊ Обламати / обламувати кий (палицю, віник *і т. ін.) див.* обламувати[1] (2)

◊ Перегинати / перегнути палицю (палку) *див.* перегинати (2)

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* аршин (палицю, багнета) проковтнув *див.* проковтнути

◊ Як собака палицю (редьку, цибулю *і т. ін.) див.* собака

палиця

Гумова палиця *див.* палиця (1)

◊ Палиця (палка) з двома кінцями (на два кінці) *див.* палиця (3)

◊ Палиця плаче *див.* палиця (4)

ПАЛИЧКА

паличка

△ Диригентська паличка *див.* паличка (2)

△ Кишкова паличка *див.* паличка (3)

△ Пáличка Кóха *див.* пáличка (4)
◊ Чарівнá (чарівни́ча, чародíйна *і т. ін.)* пáличка *див.* пáличка (6)
△ Чумнá пáличка *див.* пáличка (5)
◊ Як чарівнá (чарівни́ча, чародíйна *і т. ін.)* пáличка *див.* пáличка (7)
пáлички
Крáбові пáлички *див.* пáличка (1)
◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* від пóмаху (за пóмахом) чарівнóго (чарівни́цького) жезлá (чарівнóї пáлички) *див.* пóмах
◊ [Як] нуль без пáлички *див.* нуль (7)
ПАЛІНДРÓМ
паліндрóм
△ Числови́й паліндрóм *див.* паліндрóм (1)
ПАЛІСÁДНИЙ
палісáдна
△ Палісáдна паренхíма *див.* паренхíма (1)
ПАЛІСÁНДРОВИЙ
палісáндрове
△ Палісáндрове дéрево *див.* дéрево (23)
ПАЛІТУ́РКА
паліту́рки
◊ Від паліту́рки до паліту́рки *див.* паліту́рка (1)
ПÁЛКА
пáлка
◊ Пáлиця (пáлка) з двомá кінця́ми (на два кінці) *див.* пáлиця (3)
пáлки
◊ Вставля́ти (встромля́ти, стáвити) / встáвити (встроми́ти) пáлиці (пáлицю, пáлки) в колéса *див.* вставля́ти[1] (3)
◊ З-під пáлиці (з-під пáлки, з-під батогá) *див.* пáлиця (2)
пáлкою
◊ Пáлицею (пáлкою) ки́нути *див.* ки́дати (43)
пáлку
◊ Перегинáти / перегну́ти пáлицю (пáлку) *див.* перегинáти (2)
ПАЛКИ́Й
палкá
◊ Гаря́ча (палкá) головá (голíвка) *див.* головá (10)
палкé
◊ Палкé сéрце (сéрденько) *див.* сéрце
палки́й
Палки́й день *див.* день (11)
◊ Палки́й сéрцем *див.* палки́й (1)
Трíску́чий (палки́й) морóз *див.* морóз[1] (4)
палкí
◊ Палкí (палю́чі) сльóзи *див.* сльозá
ПАЛЬ[1]
паль
Саджáти (садови́ти, сади́ти, настрóмлювати *і т. ін.)* / посади́ти (насади́ти, настроми́ти *і т. ін.)* на пáлю (на паль, на кіл) *див.* саджáти
Ставáти (стоя́ти) / стáти як (мов, нíби *і т. ін.)* паль *див.* ставáти
ПАЛЬБÁ
пальбу́
Відкривáти (знімáти) / відкри́ти (зня́ти) вогóнь (пальбу́) *див.* відкривáти (4)
ПÁЛЬМА
пáльма
△ Кокóсова пáльма *див.* пáльма (1)
△ Олíйна пáльма *див.* пáльма (2)
◊ Пáльма пéршості *див.* пáльма (5)
△ Сáгова пáльма *див.* пáльма (3)
△ Фíнікова пáльма *див.* пáльма (4)
пáльму
◊ Віддавáти / віддáти пáльму пéршості *див.* віддавáти (31)
ПАЛЬМÍРСЬКИЙ
пальмíрське
△ Пальмíрське письмó *див.* письмó (9)
ПАЛЬМІТИ́НОВИЙ
пальміти́нова
△ Пальміти́нова кислотá *див.* кислотá (25)
ПÁЛЬМОВИЙ
пáльмова
Пáльмова віть <Пáльмове вíття> *див.* віть[1] (1)
△ Пáльмова олíя *див.* олíя (4)
пáльмове
Пáльмова віть <Пáльмове вíття> *див.* віть[1] (1)
ПАЛЬНÉ
пальнé
△ Ди́зельне пáливо (пальнé) *див.* пáливо (1)
△ Ракéтне пáливо (пальнé) *див.* пáливо (2)
△ Рíдкé пáливо (пальнé) *див.* пáливо (3)
△ Синтети́чне пáливо (пальнé) *див.* пáливо (4)
△ Тверде́ пáливо (пальнé) *див.* пáливо (5)
△ Умóвне пáливо (пальнé) *див.* пáливо (6)
△ Я́дерне пáливо (пальнé) *див.* пáливо (7)
ПАЛЬНИ́Й
пальнá
△ Пальнá (горю́ча) су́міш *див.* су́міш
ПАЛЬЧÁСТИЙ
пальчáсте
△ Пальчáсте прóсо *див.* прóсо
ПÁЛЬЧИК
пáльчики
◊ Пáльчики обли́зувати / облизáти *див.* обли́зувати (4)
◊ [Тíльки] пáльчики *(рíдше* пáльці) обли́жеш *див.* обли́зувати (5)
пáльчиком
◊ Пáльцем (пáльчиком) свари́тися (свари́ти, грози́ти) / посвари́тися (насвари́тися, насвари́ти, погрози́ти) *див.* свари́тися
ПАЛЮ́ЧИЙ
палю́чий
Палю́чий жар *див.* жар (1)
палю́чі
◊ Палкí (палю́чі) сльóзи *див.* сльозá
ПÁЛЯ
пáлі
Сконáти (вмéрти, помéрти *і т. ін.)* на пáлі <Сíсти (потрáпити, піти́ *і т. ін.)* / сідáти на пáлю> *див.* сконáти
пáлю
Саджáти (садови́ти, сади́ти, настрóмлювати *і т. ін.)* /посади́ти (насади́ти, настроми́ти *і т. ін.)* на пáлю (на паль, на кіл) *див.* саджáти
Сконáти (вмéрти, помéрти *і т. ін.)* на пáлі <Сíсти (потрáпити, піти́ *і т. ін.)* / сідáти на пáлю> *див.* сконáти
ПАЛЯНИ́ЦЯ
паляни́ця
Паляни́ця хлíба *див.* паляни́ця (1)
ПÁМКА
пáмки
◊ Не вихóдити (не йти) з пáм'яті *(рíдко* з пáмки) *див.* вихóдити (42)
ПÁМОРОКА
пáмороки
◊ Відбирáти / відібрáти пáмороки (тя́му) *див.* відбирáти (3)
◊ Відби́ти пáмороки (пóмки, тя́мки) *див.* відбивáти (6)
◊ Втрáтити (загуби́ти) пáмороки (тя́му, пáм'ять) *див.* утрачáти
◊ Забивáти / заби́ти пáмороки *див.* забивáти (6)
◊ Заморóчувати / заморóчити гóлову (пáмороки) *див.* заморóчувати (1)
◊ Лíзти / влíзти в гóлову *(рíдко* до голови́, в пáмороки) *див.* лíзти (6)
◊ Удáрило в пáмороки *див.* ударя́ти
ПÁМОРОЧИТИ
пáморочити
◊ Пáморочити (запáморочувати) / запáморочити гóлову (рóзум, свідóмість *і т. ін.) див.* пáморочити (1)
ПÁМОРОЧИТИСЯ
пáморочиться
◊ [Аж] головá (в голові) кру́титься (морóчиться, пáморочиться, макíтриться, замакíтрюється *і т. ін.)* <[Аж] головá закрути́лася (заморóчилася, запáморочилася, замакíтрилася *і т. ін.)*> <[Аж] у голові закрути́лося (заморóчилося, запáморочилося, замакíтрилося)> *див.* головá (7)
ПÁМОРОЧНИЙ
пáморочний
△ Пáморочний стан *див.* стан[3]
ПАМ'ЯТÁТИ
пам'ятáє
◊ [Сам (самá)] себé не тя́мить (не пам'ятáє) *див.* тя́мити
пам'ятáти
Пам'ятáти себé *див.* пам'ятáти (1)
ПÁМ'ЯТКА
пáм'ятка
Істори́чна пáм'ятка *див.* пáм'ятка (1)
Пáм'ятка прирóди *див.* пáм'ятка (2)
пáм'ятки
◊ Дáтися / давáтися в пáм'ять (в пáм'ятки, втямки́, *діал.* впóмки, в пóмку) *див.* давáтися (4)
пáм'ятку
◊ Врíзáтися (западáти, вбивáтися *і т. ін.)* / врíзатися (запáсти, вби́тися *і т. ін.)* у пáм'ять (у пáм'ятку) *див.* врíзуватися[1] (2)
◊ Дáти пам'я́тного (пам'яткóвого, в пáм'ять, пáм'ятку) *див.* давáти (152)
ПАМ'ЯТКИ́Й
пам'ятке́
◊ Мáти пам'ятке́ óко *див.* мáти[2] (78)
ПАМ'ЯТКÓВИЙ
пам'яткóвого
◊ Дáти пам'я́тного (пам'яткóвого, в пáм'ять, пáм'ятку) *див.* давáти (152)

ПА́М'ЯТНИЙ

пам'ятна

Па́м'ятна моне́та *див.* моне́та (1)

пам'ятно́го

◊ Да́ти пам'ятно́го (пам'ятко́вого, в па́м'ять, па́м'ятку) *див.* дава́ти (152)

ПАМ'ЯТНИ́Й

па́м'ятна

Па́м'ятна моне́та *див.* моне́та (1)

пам'ятно́го

◊ Да́ти пам'ятно́го (пам'ятко́вого, в па́м'ять, па́м'ятку) *див.* дава́ти (152)

ПА́М'ЯТОК

па́м'ятку

◊ Відкладатися (відбиватися, відкарбо́вуватися) / відкла́стися (відби́тися, відкарбува́тися) в па́м'яті *(рідко* в па́м'ятку) *див.* відкладатися (1)

Зберіга́тися / зберегти́ся в па́м'яті (в па́м'ятку) *див.* зберіга́тися (1)

○ На па́м'ять (на па́м'ятку) *див.* па́м'ять (3)

○ Не при па́м'яті (па́м'ятку) *див.* па́м'ять (4)

◊ Прийти́ / прихо́дити до па́м'яті (до па́м'ятку, до по́мки, до тя́ми, до тя́мку *і т. ін.) див.* прихо́дити

○ При па́м'яті (при па́м'ятку) *див.* па́м'ять (6)

○ У па́м'ятку *див.* па́м'яток (1)

ПА́М'ЯТЬ

па́м'яті

○ Без па́м'яті *див.* па́м'ять (1)

◊ Ви́вітрити / вивітрювати з па́м'яті *див.* вивітрювати (1)

◊ Ви́жити / вижива́ти з па́м'яті *див.* вижива́ти (2)

◊ Ви́кинути (ви́трусити) / викида́ти з голови́ (з па́м'яті, з ду́мки, *рідко* з ума́ *і т. ін.) див.* викида́ти (12)

◊ Викре́слювати (витра́влювати) / ви́креслити (ви́travити) з [своєї] па́м'яті (з [свого́] життя́) *див.* викре́слювати (1)

◊ Ви́летіти (ви́вітритися, *рідше* ви́слизнути) / виліта́ти (вивітрюватися, *рідше* вислиза́ти) з голови́ (з па́м'яті) *див.* виліта́ти (2)

◊ Випада́ти / ви́пасти з ду́мки (з голови́, з па́м'яті) *див.* випада́ти (3)

◊ Вирива́ти / ви́рвати з па́м'яті *див.* вирива́ти[1] (3)

◊ Вирина́ти (встава́ти, сплива́ти) / ви́ринути (вста́ти, спливти́, сплисти́, майну́ти *і т. ін.)* в па́м'яті *чиїй* (в спо́минах *чиїх) див.* вирина́ти (1)

◊ Відклада́тися (відбива́тися, відкарбо́вуватися) / відкла́стися (відби́тися, відкарбува́тися) в па́м'яті *(рідко* в па́м'ятку) *див.* відклада́тися (1)

◊ Воруши́ти / поворуши́ти в па́м'яті *див.* воруши́ти (2)

◊ Впада́ти / впа́сти в па́м'яті *див.* впада́ти[1] (5)

◊ Дай Бо́же (Бог) па́м'ять (па́м'яті) *див.* дава́ти (124)

△ Ексте́нт па́м'яті *див.* ексте́нт (1)

Закарбо́вувати / закарбува́ти в па́м'яті *див.* закарбо́вувати (1)

Залиша́тися / зали́шитися в па́м'яті (в уя́ві) *див.* залиша́тися (1)

◊ За па́м'яті *див.* па́м'ять (12)

Зате́ртися в па́м'яті *див.* затира́тися (1)

◊ Захова́ти в голові́ (у па́м'яті) *що* <Захова́ти па́м'ять *про кого, що*> *див.* захо́вувати (1)

Зберіга́ти / зберегти́ в се́рці (в душі́, в па́м'яті) *див.* зберіга́ти (1)

Зберіга́тися / зберегти́ся в па́м'яті (в па́м'ятку) *див.* зберіга́тися (1)

◊ Звуча́ти у ву́хах (у па́м'яті, *рідко* у ву́сі) *див.* звуча́ти (1)

◊ Зника́ти / зни́кнути зі свідо́мості (з па́м'яті) *див.* зника́ти (2)

Зостава́тися / зоста́тися в па́м'яті (уя́ві) *див.* зостава́тися (1)

◊ Карбува́ти в [своїй] па́м'яті (тя́мці) *див.* карбува́ти (1)

△ Ка́рта па́м'яті *див.* ка́рта (3)

△ Комі́рка па́м'яті *див.* комі́рка (1)

◊ Не вихо́дити (не йти) з па́м'яті *(рідко* з па́мки) *див.* вихо́дити (42)

○ Не при па́м'яті (па́м'ятку) *див.* па́м'ять (4)

◊ Ожива́ти (віджива́ти) / ожи́ти (віджи́ти) в па́м'яті *див.* ожива́ти (1)

◊ Перебира́ти (перегорта́ти, перетру́шувати) / перебра́ти (перегорну́ти, перетруси́ти) у па́м'яті (в голові́, у ду́мці) *див.* перебира́ти (1)

○ По (з) па́м'яті *див.* па́м'ять (5)

◊ Покопа́тися в своїй па́м'яті *див.* покопа́тися

◊ Помéркнути в па́м'яті *див.* помéркнути

По́рпатися в па́м'яті *див.* по́рпатися

◊ Приво́дити / привести́ до па́м'яті (до тя́ми, до прито́мності *і т. ін.) див.* приво́дити

◊ Прийти́ / прихо́дити до па́м'яті (до па́м'ятку, до по́мки, до тя́ми, до тя́мку *і т. ін.) див.* прихо́дити

○ При па́м'яті (при па́м'ятку) *див.* па́м'ять (6)

◊ При [по́вній] тя́мі [й па́м'яті] *див.* тя́ма

◊ Присвя́чений па́м'яті *див.* присвя́чений

◊ Сиді́ти / засі́сти у па́м'яті *див.* сиді́ти

◊ Стоя́ти в па́м'яті *див.* стоя́ти

◊ Стримі́ти [гвіздко́м (цвя́хом, цвя́шком)] в голові́ (в па́м'яті, у мо́зку *і т. ін.) див.* стримі́ти

◊ Сумно́ї (лихо́ї, недо́брої *і т. ін.)* па́м'яті *див.* па́м'ять (18)

◊ Таї́ти в па́м'яті *див.* таї́ти

◊ Хова́ти в па́м'яті *див.* хова́ти[1]

△ Чару́нка па́м'яті *див.* чару́нка

◊ Щеза́ти з па́м'яті *див.* щеза́ти

па́м'яттю

Зга́дувати / згада́ти недо́брою па́м'яттю (недо́брим сло́вом) *див.* зга́дувати (2)

◊ Поворуши́ти па́м'яттю *див.* поворуши́ти

па́м'ять

△ Асоціати́вна па́м'ять *див.* па́м'ять (7)

△ Бу́ферна па́м'ять *див.* па́м'ять (8)

Витра́влювати / ви́травити па́м'ять *див.* витра́влювати[1] (1)

◊ Відби́ло ба́ки (па́м'ять) *див.* відбива́ти (3)

◊ Ві́чна па́м'ять *див.* па́м'ять (11)

○ В па́м'ять *див.* па́м'ять (2)

◊ Врі́затися (запада́ти, вбива́тися *і т. ін.) /* врі́затися (запа́сти, вби́тися *і т. ін.)* у па́м'ять (у па́м'ятку) *див.* врі́зуватися[1] (2)

◊ Втра́тити (загуби́ти) па́мороки (тя́му, па́м'ять) *див.* утрача́ти

◊ Вшанува́ти / вшано́вувати па́м'ять *див.* ушано́вувати

◊ Дай Бо́же (Бог) па́м'ять (па́м'яті) *див.* дава́ти (124)

◊ Да́ти пам'ятно́го (пам'ятко́вого, в па́м'ять, па́м'ятку) *див.* дава́ти (152)

◊ Да́тися / дава́тися в па́м'ять (в па́м'ятки, втямки́, *діал.* впо́мки, в по́мку) *див.* дава́тися (4)

◊ Захова́ти в голові́ (у па́м'яті) *що* <Захова́ти па́м'ять *про кого, що*> *див.* захо́вувати (1)

○ Зберіга́ти / зберегти́ па́м'ять *див.* зберіга́ти (5)

◊ Коро́тка (закоро́тка, ку́ряча) па́м'ять *див.* па́м'ять (13)

△ Магази́нна па́м'ять *див.* па́м'ять (9)

◊ Ма́ти коро́тку (ку́цу) па́м'ять *див.* ма́ти[2] (63)

○ На па́м'ять (на па́м'ятку) *див.* па́м'ять (3)

◊ На сві́жу па́м'ять *див.* па́м'ять (14)

△ Операти́вна па́м'ять *див.* па́м'ять (10)

◊ Па́м'ять се́рця *див.* па́м'ять (15)

◊ Сві́тла (до́бра) па́м'ять *див.* па́м'ять (16)

◊ Спада́ти (наверта́тися, сплива́ти *і т. ін.) /* спа́сти (наверну́тися, спливти́, сплисти́ *і т. ін.)* на ду́мку (на па́м'ять, *рідко* в го́лову, на га́дку) *див.* спада́ти

◊ Старе́ча (ледя́ча) па́м'ять *див.* па́м'ять (17)

Ушано́вувати / ушанува́ти [сві́тлу] па́м'ять *див.* ушано́вувати

◊ Шанува́ти / пошанува́ти па́м'ять *див.* шанува́ти

ПАН

пан

◊ [Або́ (чи, хоч)] пан, або́ (чи, хоч) пропа́в *див.* пан (2)

◊ Вели́кий пан <Вели́ка па́ні> *див.* пан (3)

◊ Господа́р (пан) стано́вища *див.* господа́р (1)

Ми́лости́вий (мости́вий) пан <Ми́лости́ва (мости́ва) па́ні> *див.* пан (1)

◊ Невели́ка пти́ця (па́ні, ця́ця) <Дрібна́ пта́шка> <Невели́ке цабе́> <Невели́кий пан> *див.* пти́ця

◊ Пан над (між) пана́ми *див.* пан (4)

◊ Сам собі́ пан (голова́, хазя́їн *і т. ін.) див.* сам

пана́ми

◊ Пан над (між) пана́ми *див.* пан (4)

пани́

◊ Лі́зти в пани́ *див.* лі́зти (7)

◊ Помаза́тися в пани́ (па́ном) *див.* пома́зуватися

па́ном

◊ Па́ном ді́ло *див.* ді́ло (26)

◊ Помаза́тися в пани́ (па́ном) *див.* пома́зуватися

ПАНА́С

па́наса

Гра́ти в па́наса <Ганя́ти пана́са> *див.* гра́ти (3)

ПАНАХИ́ДА

панахи́да

Громадя́нська панахи́да *див.* панахи́да (1)

панахи́ду
Найма́ти / найня́ти *(заст.* наня́ти) панахи́ду *див.* найма́ти (1)
Служи́ти (пра́вити, справля́ти) / відслужи́ти (відпра́вити, спра́вити) панахи́ду *див.* служи́ти
ПАНЕ́ЛЬ
пане́ль
Піти́ на пане́ль *див.* піти́
ПАНИ́Ч
паничі́
△ Кру́чені паничі́ *див.* пани́ч (1)
ПА́НІ
па́ні
◊ Вели́кий пан <Вели́ка па́ні> *див.* пан (3)
Ми́лости́вий (мости́вий) пан <Ми́лости́ва (мости́ва) па́ні> *див.* пан (1)
◊ Невели́ка пті́ця (па́ні, ця́ця) <Дрібна́ пта́шка> <Невели́ке цабе́> <Невели́кий пан> *див.* пті́ця
Покойо́ва па́ні *див.* па́ні (1)
ПА́НІКА
па́ніка
Зчини́лася (підняла́ся, здійняла́ся *і т. ін.)* па́ніка *див.* па́ніка (1)
па́ніки
○ Без па́ніки *див.* па́ніка (2)
па́ніку
Піддава́тися / підда́тися па́ніці <Упада́ти / впа́сти в па́ніку> *див.* піддава́тися (2)
◊ Сі́яти (наво́дити) / посі́яти (навести́) па́ніку *див.* сі́яти
па́ніці
Піддава́тися / підда́тися па́ніці <Упада́ти / впа́сти в па́ніку> *див.* піддава́тися (2)
ПАНІ́ЧНИЙ
пані́чний
Пані́чний жах (страх) *див.* жах (1)
ПАНКРЕАТИ́ЧНИЙ
панкреати́чна
△ Підшлунко́ва (панкреати́чна) за́лоза *див.* за́лоза (8)
ПА́ННА
па́нна
Стара́ па́нна *див.* па́нна (1)
па́нни
△ Нечёсані па́нни (панночки́) *див.* па́нна (2)
ПА́ННОЧКА
панночки́
△ Нечёсані па́нни (панночки́) *див.* па́нна (2)
ПАНОРА́МНИЙ
панора́мний
Панора́мний кінотеа́тр *див.* кінотеа́тр (1)
ПА́НСЬКИЙ
па́нська
Па́нська (по́вна) ро́жа *див.* ро́жа
Па́нська при́мха *див.* при́мха
па́нський
◊ Па́нський това́р *див.* това́р^1
па́нські
Па́нські при́мхи (жа́рти, забага́нки *і т. ін.)* *див.* при́мха
па́нській
◊ На вели́ку (па́нську) стопу́ <На вели́кій (па́нській) стопі́> *див.* стопа́^{1}
па́нську
◊ На вели́ку (па́нську) стопу́ <На вели́кій (па́нській) стопі́> *див.* стопа́^{1}

ПАНТЕЛИ́К
пантели́ку
◊ Збива́ти / зби́ти з пантели́ку *(діал.* з пли́гу) *див.* збива́ти (8)
◊ Зби́тий з пантели́ку *див.* зби́тий (3)
◊ З пантели́ку *див.* пантели́к (1)
ПАНТЕ́РА
панте́ра
△ Плями́ста панте́ра *див.* панте́ра (1)
△ Чо́рна панте́ра *див.* панте́ра (2)
ПАНУВА́ТИ
панува́ти
Панува́ти над собо́ю *див.* панува́ти (1)
ПА́НЦИР
па́нцир
Крижани́й (льодови́й) па́нцир *див.* па́нцир (1)
ПА́НЦИРНИЙ
па́нцирний
△ Па́нцирний шар *див.* шар^1
ПАНЧІ́ШНИЙ
панчі́шні
Панчі́шні ви́роби *див.* ви́ріб (4)
ПАНЩА́ННИЙ
панща́нний
Панща́нний селяни́н *див.* селяни́н
ПА́НЩИНА
па́нщини
За па́нщини *див.* па́нщина (1)
па́нщину
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.)*] відбува́ти па́нщину *див.* відбува́ти (2)
ПА́НЬКАТИСЯ
па́нькатися
Як кіт з оселе́дцем па́нькатися (вози́тися) *див.* па́нькатися (1)
ПА́ПА^1
па́па
Па́па Ри́мський *див.* па́па^1 (1)
ПАПЕРО́ВИЙ
паперо́вий
△ Паперо́вий а́ркуш *див.* а́ркуш (5)
паперо́ві
△ Паперо́ві гро́ші *див.* гро́ші (6)
ПАПІ́Р
папе́ри
△ Ва́ртні папе́ри *див.* папі́р (8)
△ Іпоте́чні ці́нні папе́ри *див.* папі́р (10)
△ Ці́нні папе́ри *див.* папі́р (19)
папе́рі
◊ Кла́сти / покла́сти на папі́р (на папе́рі) *див.* кла́сти (16)
◊ Кла́стися на папе́рі *див.* кла́стися (6)
○ На папе́рі *див.* папі́р (7)
◊ Як на папе́рі списа́ний *див.* списа́ний
папе́рів
△ Втори́нний ри́нок ці́нних папе́рів *див.* ри́нок
△ Знерухо́млення ці́нних папе́рів *див.* знерухо́млення (1)
папі́р
△ Ва́тманський папі́р *див.* папі́р (9)
Веле́невий папі́р *див.* папі́р (1)
◊ Вилива́тися / ви́литися на папі́р *див.* вилива́тися (1)
◊ Кла́сти / покла́сти на папі́р (на папе́рі) *див.* кла́сти (16)
△ Крейдо́ваний папі́р *див.* папі́р (11)
△ Кре́повий (крепо́ваний) папі́р *див.* папі́р (12)

△ Ла́кмусовий папі́р (папіре́ць) *див.* папі́р (13)
△ Міліметро́вий папі́р *див.* папі́р (14)
△ Наждако́вий (нажда́чний) папі́р <Наждако́ва (нажда́чна) шку́рка> *див.* папі́р (15)
◊ Папі́р ви́тримає *див.* папі́р (20)
◊ Папі́р перево́дити (тра́тити, витрача́ти) / перевести́ (ви́тратити) *див.* перево́дити (6)
Перга́ментний папі́р *див.* папі́р (2)
◊ Переклада́ти (перено́сити, перелива́ти *і т. ін.)* / перекла́сти (покла́сти, покла́сти, поло́жи́ти, перенести́ *і т. ін.)* на папі́р *див.* переклада́ти (2)
Промока́льний папі́р *див.* папі́р (3)
◊ Проси́тися (проха́тися) на папі́р *див.* проси́тися
Ри́совий папі́р *див.* папі́р (4)
△ Світлокопіюва́льний папі́р *див.* папі́р (16)
Сі́рий папі́р *див.* папі́р (5)
△ Скляни́й папі́р *див.* папі́р (17)
△ Слоно́вий папі́р *див.* папі́р (18)
Цигарко́вий папі́р *див.* папі́р (6)
ПАПІРЕ́ЦЬ
папіре́ць
△ Ла́кмусовий папі́р (папіре́ць) *див.* папі́р (13)
ПАПОРОТЕПОДІ́БНИЙ
папоротеподі́бна
Папоротеподі́бна росли́на *див.* росли́на
ПА́ПОРОТИН
па́поротин
Цвіт (квіт, кві́тка) па́пороті <Па́поротин цвіт> *див.* цвіт^1
ПА́ПОРОТЬ
па́пороті
Цвіт (квіт, кві́тка) па́пороті <Па́поротин цвіт> *див.* цвіт^1
ПА́ПСЬКИЙ
па́пська
Ри́мська (па́пська) ку́рія *див.* ку́рія (1)
ПАР^1
пар
△ Зайня́тий пар *див.* пар^1 (1)
△ Люпи́новий пар *див.* пар^1 (2)
△ Ора́ти на (під) пар <Підійма́ти пар (пари́)> *див.* ора́ти (1)
△ Чи́стий пар *див.* пар^1 (3)
△ Чо́рний пар *див.* пар^1 (4)
пари́
△ Ора́ти на (під) пар <Підійма́ти пар (пари́)> *див.* ора́ти (1)
па́ру
△ Двоїння па́ру *див.* двоїння (1)
ПАР^2
пара́ми
На пара́х *(рідко* під пара́ми) *див.* пар^2 (1)
пара́х
◊ На всіх (по́вних) пара́х *див.* пар^2 (2)
На пара́х *(рідко* під пара́ми) *див.* пар^2 (1)
пари́
◊ Розво́дити / розвести́ пари́ (па́ру) *див.* розво́дити
па́ру
◊ Розво́дити / розвести́ пари́ (па́ру) *див.* розво́дити

ПÁРА[1]
пар
◊ Стоптáти багáто (не однý пáру, сім пар *і т. ін.)* підошóв (підмéток, чобіт *і т. ін.)* *див.* стóптувати
пáра
◊ Два чóботи – пáра <Пáра чобіт (два чóботи) на однý нóгу> *див.* чóботи
△ Колíсна пáра *див.* пáра[1] (6)
◊ Не пáра *див.* пáра[1] (11)
◊ Пáра п'ятáк *див.* пáра[1] (12)
△ Пáра сил *див.* пáра[1] (7)
Піджáчний костю́м <Піджáчна пáра> *див.* костю́м (2)
Фрáчна пáра *див.* пáра[1] (1)
пáрами
◊ Побрáтися пáрами *див.* побрáтися
пáри
◊ Бíсової пáри *див.* пáра[1] (8)
○ До пáри *див.* пáра[1] (2)
◊ Прийти́ся до пáри *див.* прихóдитися
пáрі
Іти́ в пáрі *див.* іти́ (9)
◊ На пáрі [влáсних] <На [своїх] влáсних> *див.* пáра[1] (9)
Прожи́ти в пáрі *див.* проживáти
○ У пáрі *див.* пáра[1] (5)
пáру
○ На пáру *див.* пáра[1] (3)
◊ На пáру слів *див.* пáра[1] (10)
Пáру слів (фраз) написáти (сказáти, розказáти *і т. ін.)* *див.* написáти (1)
○ Під пáру *див.* пáра[1] (4)
◊ Стоптáти багáто (не однý пáру, сім пар *і т. ін.)* підошóв (підмéток, чобіт *і т. ін.)* *див.* стóптувати
ПÁРА[2]
пáри
◊ [Й] ні пáри *див.* пáра[2] (1)
◊ Не ви́пустити (не пусти́ти) [ні (ані, і)] пáри з вуст *див.* випускáти (18)
◊ Ні (ані) пáри з вуст (з уст, з рóта *і т. ін.)* *див.* устá
пáрою
Брáтися / взя́тися пáрою *див.* брáтися (5)
ПАРАГВÁЙСЬКИЙ
парагвáйський
Парагвáйський чай *див.* чай
ПАРÁГРАФ
парáграф
◊ Парáграф безсловéсний *див.* парáграф (1)
ПАРÁД
парáд
Парáд планéт *див.* парáд (2)
Приймáти парáд *(заст.* парáду) *див.* парáд (1)
парáди
◊ Для (зáдля) парáду *(заст.* парáди) *див.* парáд (3)
парáді
◊ У (при) [пóвному] парáді *див.* парáд (4)
парáду
◊ Для (зáдля) парáду *(заст.* парáди) *див.* парáд (3)
Приймáти парáд *(заст.* парáду) *див.* парáд (1)
ПАРÁДА
парáд
Приймáти парáд *(заст.* парáду) *див.* парáд (1)
парáди
◊ Для (зáдля) парáду *(заст.* парáди) *див.* парáд (3)
парáду
◊ Для (зáдля) парáду *(заст.* парáди) *див.* парáд (3)
Приймáти парáд *(заст.* парáду) *див.* парáд (1)
ПАРÁДНИЙ
парáдна
◊ Парáдна сторонá *див.* сторонá
ПАРАЗИ́Т
парази́т
△ Облігáтний (обов'язкóвий) парази́т *див.* парази́т (1)
△ Факультати́вний парази́т *див.* парази́т (2)
ПАРАЛÉЛЬ
паралéль
△ Небéсна (добовá) паралéль *див.* паралéль (1)
◊ Провóдити (роби́ти, навóдити) / провести́ (зроби́ти, навести́) паралéль *див.* провóдити
ПАРАЛÉЛЬНИЙ
паралéльне
△ Паралéльне з'єднáння *див.* з'єднáння[2] (1)
паралéльним
Іти́ (рýхатися) / піти́ паралéльним кýрсом (на паралéльних кýрсах) *див.* іти́ (33)
паралéльних
Іти́ (рýхатися) / піти́ паралéльним кýрсом (на паралéльних кýрсах) *див.* іти́ (33)
паралéльні
△ Паралéльні тонáльності *див.* тонáльність
ПАРАЛІЗÓВАНИЙ
паралізóванній
◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* паралізóваний *див.* паралізóваний (1)
ПАРАЛІЗУВÁТИ
паралізувáти
Паралізувáти робóту (діяльність, дії *і т. ін.)* *див.* паралізóвувати (1)
ПАРÁЛІЧ
парáліч
Парáліч розби́в *див.* парáліч (1)
△ Прогреси́вний парáліч *див.* парáліч (2)
◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* парáліч розби́в (удáрив) *див.* парáліч (3)
ПАРÁМЕТР
парáметрів
△ Варіáція парáметрів *див.* варіáція (1)
ПАРАМЕТРИ́ЧНИЙ
параметри́чне
△ Параметри́чне моделювáння *див.* моделювáння (2)
ПАРАОЛІМПÍЙСЬКИЙ
параолімпíйські
△ Параолімпíйські íгри *див.* гра (6)
ПАРАСИМПАТИ́ЧНИЙ
парасимпати́чна
△ Парасимпати́чна нервóва систéма *див.* систéма
ПАРАСÓЛЬКА
парасóлька
Я́дерна парасóлька <Я́дерний зóнтик> *див.* парасóлька (1)
◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* ри́бі парасóлька *див.* ри́ба
ПАРÁФІЯ
парáфії
◊ Не [з] нáшої парáфії *див.* парáфія (2)
парáфія
◊ Моя́ (твоя́, вáша *і т. ін.)* парáфія *див.* парáфія (1)
◊ Не моя́ (твоя́, вáша *і т. ін.)* парáфія *див.* парáфія (3)
ПАРАФІЯ́ЛЬНИЙ
парафія́льна
Парафія́льна цéрква *див.* цéрква
Церковнопарафія́льна (парафія́льна, приходська, церкóвна, церковноприходськá *і т. ін.)* шкóла *див.* шкóла
ПАРДÓН
пардóну
Проси́ти (благáти) / попроси́ти (заблагáти) пардóну *див.* проси́ти
ПÁРЕНИЙ
пáрена
◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* [собáці] гіркá (пáрена) рéдька *див.* рéдька
пáрене
Пáрене (пря́жене) молокó *див.* молокó (5)
ПАРЕНХÍМА
паренхíма
△ Палісáдна паренхíма *див.* паренхíма (1)
ПАРИ́ЗЬКИЙ
пари́зька
△ Пари́зька зéлень *див.* зéлень (2)
Пари́зька комýна *див.* комýна (1)
ПАРИТÉТ
паритéт
△ Валю́тний паритéт *див.* паритéт (1)
△ Золоти́й паритéт *див.* паритéт (2)
△ Я́дерний паритéт *див.* паритéт (3)
ПÁРИТИ[1]
пáрити
◊ Грíти (пáрити) / нагрíти чýба *(рідше* чупри́ну, лóба) *див.* грíти (3)
◊ Пáрити мíзки *див.* пáрити[1] (1)
◊ Пáрити паркá *див.* пáрити[1] (2)
ПАРÍ
парí
◊ Іти́ / піти́ на парí *див.* іти́ (103)
ПАРК
парк
△ Англíйський парк *див.* парк (3)
Зоологíчний парк (сад, *рíдко* садóк) *див.* парк (1)
Національний парк *див.* парк (2)
△ Промислóвий парк *див.* парк (4)
Сади́ти (саджáти, розбивáти) / посади́ти (посадови́ти, розби́ти) сад (парк, сквер *і т. ін.)* *див.* сади́ти
△ Технологíчний парк *див.* парк (5)
ПАРКÁН
паркáн
Живи́й паркáн *див.* паркáн (1)
ПАРЛÁМЕНТСЬКИЙ
парлáментська
Парлáментська Асамблéя Рáди Єврóпи *див.* асамблéя (2)
Парлáментська бíльшість *див.* бíльшість (2)
△ Парлáментська кри́за *див.* кри́за (5)

парла́ментське
Парла́ментське представни́цтво *див.* представни́цтво
парла́ментські
△ Парла́ментські каніку́ли *див.* каніку́ли (1)
△ Парла́ментські слу́хання *див.* слу́хання
ПАРНА́С
парна́с
◊ Зійти́ на Парна́с *див.* схо́дити
ПАРНИ́Й
парна́
Парна́ ри́ба *див.* ри́ба
ПАРНИКО́ВИЙ
парнико́вий
△ Парнико́вий (теплі́чний, оранже-ре́йний) ефе́кт *див.* ефе́кт (4)
ПАРНЯ́
парню́
◊ Спра́вити парню́ *див.* справля́ти
ПАРОВИ́Й[1]
парова́
△ Електри́чна (парова́, тепловóзна *і т. ін.)* тя́га *див.* тя́га
△ Парова́ маши́на *див.* маши́на (10)
парове́
Парове́ опа́лення (опа́лювання) *див.* опа́лення (3)
парови́й
△ Парови́й коте́л (каза́н) *див.* коте́л (4)
ПАРО́К
парка́
◊ Па́рити парка́ *див.* па́рити[1] (2)
ПАРОКІ́НЬ
парокі́нь
В парокі́нь *див.* парокі́нь (1)
ПАРОНІМІ́ЧНИЙ
паронімі́чна
△ Паронімі́чна атра́кція *див.* атра́кція (1)
ПАРОПЛА́В
паропла́ва
Зніма́ти / зня́ти з по́їзда (з паропла́ва, з літака́ *і т. ін.)* *див.* зніма́ти (2)
ПАРОПЛА́ВСТВО
паропла́вство
△ Ланцюго́ве паропла́вство *див.* паропла́вство (1)
ПА́РОСТОК
па́ростка
◊ Викорчо́вувати / ви́корчувати до оста́н-нього па́ростка *див.* викорчо́вувати (1)
па́росток
Пуска́ти / пусти́ти па́росток (па́рость) *див.* пуска́ти
ПА́РОСТЬ
па́рость
Пуска́ти / пусти́ти па́росток (па́рость) *див.* пуска́ти
ПАРСУ́НА
парсу́ною
◊ Вла́сною персо́ною *(рі́дше* парсу́ною) *див.* персо́на (4)
ПА́РТА
па́рти
◊ З шкі́льної па́рти *див.* па́рта (1)
па́ртою
◊ Сіда́ти / сі́сти за па́рту <Сиді́ти (учи́-тися) за па́ртою> *див.* сіда́ти
па́рту
◊ Сіда́ти / сі́сти за па́рту <Сиді́ти (учи́-тися) за па́ртою> *див.* сіда́ти
ПАРТИЗА́НСЬКИЙ
партиза́нська
△ Партиза́нська війна́ *див.* війна́ (12)
ПАРТІ́ЙНИЙ
партíйний
Парті́йний працівни́к *див.* працівни́к
ПА́РТІЯ
па́ртію
Вести́ па́ртію *див.* вести́ (5)
◊ Роби́ти па́ртію *див.* роби́ти
па́ртія
△ Мо́вна па́ртія *див.* па́ртія (1)
ПА́РУБОК
па́рубок
Стари́й па́рубок *див.* па́рубок (1)
ПА́РУС[1]
па́рус
◊ Розгорта́ти / розгорну́ти па́рус *див.* розгорта́ти
паруса́ми
Під па́русом (паруса́ми) <На паруса́х> *див.* па́рус[1] (1)
паруса́х
◊ На по́вних (всіх) паруса́х *див.* па́рус[1] (2)
Під па́русом (паруса́ми) <На паруса́х> *див.* па́рус[1] (1)
паруси́
◊ Зміни́ти вітри́ла (паруси́) *див.* зміню-вати (1)
па́русом
Під па́русом (паруса́ми) <На паруса́х> *див.* па́рус[1] (1)
ПАРФО́РСНИЙ
парфо́рсна
△ Парфо́рсна ї́зда́ *див.* ї́зда́ (1)
парфо́рсне
△ Парфо́рсне полюва́ння *див.* полюва́ння
ПАРЦІА́ЛЬНИЙ
парціа́льний
△ Парціа́льний тиск *див.* тиск
ПА́РША
па́рші
◊ Намина́ти (накру́чувати, ску́бти *і т. ін.)* / нам'я́ти (накрути́ти, наску́бти *і т. ін.)* па́рші (ву́ха, ши́ю *і т. ін.)* *див.* намина́ти (2)
ПАРШИ́ВІСТЬ
парши́вості
◊ Сере́дньої парши́вості *див.* парши́вість (1)
ПА́РШІ
па́рші
◊ Намина́ти (накру́чувати, ску́бти *і т. ін.)* / нам'я́ти (накрути́ти, наску́бти *і т. ін.)* па́рші (ву́ха, ши́ю *і т. ін.)* *див.* намина́ти (2)
ПАС[1]
паси́
◊ Де́рти паси́ (ре́мені) *див.* де́рти (13)
ПАСА́Ж[2]
паса́ж
Яки́й (що за) паса́ж *див.* паса́ж[2] (1)
ПАСА́ЖНИЙ[1]
паса́жний
△ Паса́жний інструме́нт *див.* інструме́нт (5)
ПАСИ́ВНИЙ[1]
паси́вне
△ Паси́вне ви́борче пра́во *див.* пра́во
паси́вний
△ Паси́вний словни́к *див.* словни́к
△ Паси́вний стан *див.* стан[3]
ПАСИ́ВНИЙ[2]
паси́вний
△ Паси́вний бала́нс *див.* бала́нс[1] (14)
ПА́СКА
па́ски
◊ [І] до кита́йської Па́ски *див.* па́ска (1)
◊ [І] паски́ не посвя́тяться *див.* па́ска (2)
па́скою
◊ Як сірко́ па́скою *див.* сірко́
ПАСКУ́ДИТИ
паску́дити
◊ Брудни́ти (паску́дити, каля́ти *і т. ін.)* ру́ки *див.* брудни́ти (1)
ПАСЛІ́Н
пасльо́ну
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* Марко́ з пасльо́ну *див.* паслі́н (1)
ПАСОВИ́Й
пасові́
Пасові́ чо́боти *див.* чо́боти
ПА́СОК
па́ска
Хапа́тися (похопи́тися) за (до) па́ска *див.* хапа́тися
па́ски
◊ Затя́гувати (затяга́ти, підтя́гувати, стя́-гувати *і т. ін.)* / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.)* па́ски (па́сок, пояси́, ремі́нці, *заст.* очкурі́ *і т. ін.)* [туго́ше] *див.* затя́гувати (4)
па́сків
◊ Наспуска́ти ре́менів (па́сків) *див.* на-спуска́ти (1)
па́сок
◊ Затя́гувати (затяга́ти, підтя́гувати, стя́-гувати *і т. ін.)* / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.)* па́ски (па́сок, пояси́, ремі́нці, *заст.* очкурі́ *і т. ін.)* [туго́ше] *див.* затя́гувати (4)
Під па́сок *див.* па́сок (1)
ПА́СОКА
па́сокою
◊ Па́сокою уми́тися *див.* умива́тися
ПА́СПОРТ
па́спорт
Закордо́нний па́спорт *див.* па́спорт (1)
ПА́СПОРТНИЙ
па́спортна
△ Па́спортна систе́ма *див.* систе́ма
ПАСТЕ́РІВСЬКИЙ
пасте́рівські
Пасте́рівські ще́плення *див.* ще́плення
ПА́СТИ[1]
пас
◊ Куди́ Мака́р теля́т не ганя́в *(рі́дше* не ганя́є, не го́нить *і т. ін.)* <Де Мака́р теля́т пасе́ (не пас)> *див.* ганя́ти (5)
пасе́
◊ Куди́ Мака́р теля́т не ганя́в *(рі́дше* не ганя́є, не го́нить *і т. ін.)* <Де Мака́р теля́т пасе́ (не пас)> *див.* ганя́ти (5)
паси́
◊ Хоч на ли́сині паси́ (роби́) *див.* па́сти[1] (6)

па́сти
◊ Пасти за́дніх (за́дні) *див.* пасти[1] (1)
◊ Пасти ластів'ят (пташо́к) *див.* пасти[1] (2)
◊ Пасти очи́ма (о́ком, зо́ром, по́глядом) *див.* пасти[1] (3)
◊ Пасти очі *див.* пасти[1] (4)
◊ Пасти сви́ні (свине́й) *див.* пасти[1] (5)
ПА́СТИ[2]
па́ла
◊ Падь па́ла (напа́ла) *див.* падь[2] (1)
па́сти
◊ Сісти і впа́сти (па́сти) *див.* сіда́ти
ПА́СТКА[1]
пастки́
◊ Наставля́ти (розкида́ти, розставля́ти, плести́ *і т. ін.*) / наста́вити (розки́нути, розста́вити *і т. ін.*) [свої] тене́та (сіті, пастки́, сильця *і т. ін.*) *див.* наставля́ти[1] (7)
па́стку
◊ Попа́сти (попа́стися, потра́пити *і т. ін.*) / попада́ти (попада́тися, потрапля́ти *і т. ін.*) в тене́та (у па́стку, в петлю, в хому́т, у сильце́, в капка́н, в ярмо́, у павути́ну *і т. ін.*) *див.* попада́ти
◊ Попа́стися, як (мов, ні́би *і т. ін.*) ми́ша (миш) в па́стку *див.* попада́тися
па́стці
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) ми́ша в па́стці *див.* ми́ша (8)
ПАСТУ́ШИЙ
пасту́ший
Пасту́ший ріжо́к *див.* ріжо́к
ПАТЕ́НТНИЙ
пате́нтне
△ Пате́нтне ми́то *див.* ми́то (5)
ПАТИ́К
патикі́в
Дава́ти / да́ти (вси́пати) рі́зок (патикі́в) *див.* дава́ти (3)
ПА́ТЛИ
па́тли
◊ За па́тли тяга́ти (цу́пити, цуприкува́ти *і т. ін.*) *див.* тяга́ти
◊ Обірва́ти (обску́бти) чу́ба (ву́ха, па́тли, чупри́ну *і т. ін.*) *див.* обрива́ти[1] (2)
ПАТОГЕ́ННИЙ
патоге́нний
△ Патоге́нний текст *див.* текст
ПА́ТОКА
па́токи
◊ Вхопи́ти (захопи́ти) ши́лом (*рідше* на ши́ло) па́токи (ме́ду) *див.* ухо́плювати
ПАТОЛОГІ́ЧНИЙ
патологі́чна
△ Патологі́чна анато́мія *див.* анато́мія (4)
△ Патологі́чна фізіоло́гія *див.* фізіоло́гія
ПАТРІАРХА́ЛЬНИЙ
патріарха́льна
△ Патріарха́льна сім'я́ *див.* сім'я́
ПАТРІО́Т
патріо́т
◊ Квасни́й патріо́т *див.* патріо́т (1)
ПАТРІОТИ́ЗМ
патріоти́зм
◊ Квасни́й (галу́шковий) патріоти́зм *див.* патріоти́зм (1)
патріоти́зму
Патріоти́чні почуття́ <Почуття́ патріоти́зму> *див.* почуття́
ПАТРІОТИ́ЧНИЙ
патріоти́чні
Патріоти́чні почуття́ <Почуття́ патріоти́зму> *див.* почуття́
ПАТРОНА́ЖНИЙ
патрона́жна
Патрона́жна сестра́ *див.* сестра́
ПАТРОНА́Т
патрона́том
Під патрона́том *див.* патрона́т (1)
ПАТЬО́К
патьо́ки
◊ Розпуска́ти / розпусти́ти ню́ні (рю́ми, рю́мси, патьо́ки, сли́ни *і т. ін.*) *див.* розпуска́ти
ПАТЬО́КИ
патьо́ки
◊ Розпуска́ти / розпусти́ти ню́ні (рю́ми, рю́мси, патьо́ки, сли́ни *і т. ін.*) *див.* розпуска́ти
ПАТЬО́ХИ
патьо́хи
◊ Піти́ у патьо́хи *див.* піти́
ПАТЯ́КАТИ
патя́кати
◊ Плеска́ти (патя́кати, плести́) язико́м (язика́ми) *див.* плеска́ти
ПАТЯ́КИ
патя́ки
◊ Патя́ки розпусти́ти *див.* розпуска́ти
ПА́УЗА
па́уза
Психологі́чна па́уза *див.* па́уза (1)
па́узу
Витри́мувати / ви́тримати па́узу *див.* витри́мувати (2)
Перерива́ти (пору́шувати) / перерва́ти (пору́шити) мовча́ння (мо́вчанку, ти́шу, па́узу *і т. ін.*) *див.* перерива́ти[1] (1)
ПА́ФОС
па́фос
Фальши́вий (нарочи́тий, шту́чний *і т. ін.*) па́фос (па́тос) *див.* па́фос (1)
ПАХВА́
па́хвами
Під (по́пі́д) пахво́ю (па́хвами, плече́м) *див.* пахва́ (2)
па́хви
Під (по́пі́д) пахву́ (па́хви, плече́, пле́чі) *див.* пахва́ (1)
пахво́ю
Під (по́пі́д) пахво́ю (па́хвами, плече́м) *див.* пахва́ (2)
пахву́
Під (по́пі́д) пахву́ (па́хви, плече́, пле́чі) *див.* пахва́ (1)
ПАХВО́ВИЙ
пахво́ва
△ Пахво́ва я́мка *див.* я́мка
ПА́ХНУТИ
пах
◊ Щоб і дух не пах (не смерді́в) *див.* дух (21)
па́хне
◊ [В пові́трі] па́хне / запа́хло сма́леним [во́вком] (сма́женим, гірчи́цею *і т. ін.*) *див.* па́хнути (1)
◊ [І] [бли́зько] не па́хне *див.* па́хнути (2)
◊ Па́хне (віє, тя́гне, віддає *і т. ін.*) пу́сткою *див.* па́хнути (3)
◊ Па́хне гарбузо́м *див.* па́хнути (4)
◊ Па́хне по́рохом *див.* па́хнути (5)
◊ Па́хне (смерди́ть) землею́ *див.* па́хнути (6)
◊ Спра́ва па́хне сканда́лом *див.* спра́ва[1]
◊ Тюрма́ па́хне *див.* тюрма́
◊ Чим (яки́м ду́хом) па́хне *див.* па́хнути (7)
ПАЦЮ́К[1]
пацюки́
◊ Хоч пацюки́ (цуценя́т, кошеня́т) бий *див.* би́ти (46)
ПА́ЧЕ
па́че
◊ Па́че о́ка *див.* па́че (2)
◊ Па́че ча́яння *див.* па́че (3)
○ Тим па́че *див.* па́че (1)
ПАШІ́ТИ
паша́ть
Що́ки [аж] горя́ть (паша́ть) / зайняли́ся (спалахну́ли) *див.* щока́
паши́ть
◊ Лице́ (обли́ччя) гори́ть ([аж] паши́ть) *див.* лице́ (8)
паші́ти
◊ [Аж] паші́ти вогне́м (по́лум'ям) *див.* паші́ти (2)
◊ Пала́ти (палахкоті́ти, паші́ти *і т. ін.*) рум'я́нцем (рум'я́нцями) *див.* пала́ти (1)
Паші́ти жа́ром *див.* паші́ти (1)
ПА́ЩА
па́ща
△ Во́вча па́ща *див.* па́ща (1)
па́щу
◊ Лі́зти в па́щу (в па́зурі, в пе́льку *і т. ін.*) *див.* лі́зти (8)
ПАЩЕ́КА
паще́ку
◊ Роззявля́ти / роззя́вити паще́ку (пе́льку) *див.* роззявля́ти
ПА́ЮСНИЙ
па́юсна
Па́юсна ікра́ *див.* ікра́ (2)
ПЕ́ВЕН
пе́вен
◊ Будь пе́вний (пе́вен) <Бу́дьте пе́вні> *див.* бу́ти (39)
ПЕ́ВНИЙ
пе́вна
○ Відо́ма (пе́вна, приро́дна, зві́сна) річ *див.* річ[1]
Пе́вна рука́ *див.* рука́
пе́вне
◊ Ві́рне (пе́вне) о́ко [в ло́бі] *див.* о́ко[1] (27)
пе́вний
◊ Будь пе́вний (пе́вен) <Бу́дьте пе́вні> *див.* бу́ти (39)
◊ Ма́ти міцни́й (тверди́й, пе́вний *і т. ін.*) грунт під нога́ми *див.* ма́ти[2] (65)
На вка́заний (пе́вний *і т. ін.*) те́рмін *див.* те́рмін[1]
пе́вні
◊ Будь пе́вний (пе́вен) <Бу́дьте пе́вні> *див.* бу́ти (39)
пе́вній
Пе́вною (які́юсь, де́якою *і т. ін.*) мі́рою <До пе́вної (які́сь, де́якої *і т. ін.*) мі́ри> <*рідше* У (де́якій, пе́вній *і т. ін.*) мі́рі> *див.* мі́ра (4)

◊ Трима́ти (держа́ти) на [пе́вній] ві́дстані (ві́ддалі) *див.* трима́ти
пе́вної
Пе́вною (яко́юсь, де́якою *і т. ін.)* мі́рою <До пе́вної (яко́їсь, де́якої *і т. ін.)* мі́ри> <*рідше* У (де́якій, пе́вній *і т. ін.)* мі́рі> *див.* мі́ра (4)
пе́вною
Пе́вною (яко́юсь, де́якою *і т. ін.)* мі́рою <До пе́вної (яко́їсь, де́якої *і т. ін.)* мі́ри> <*рідше* У (де́якій, пе́вній *і т. ін.)* мі́рі> *див.* мі́ра (4)
ПЕ́ВНІСТЬ
пе́вність
Ма́ти пе́вність *див.* ма́ти[2] (14)
пе́вності
Прихо́дити / прийти́ до перекона́ння (до пе́вності) *див.* прихо́дити
ПЕГА́С
пега́са
◊ Осідла́ти Пега́са *див.* осі́длувати (2)
ПЕДАГО́ГІКА
педаго́гіка
△ Порівня́льна педаго́гіка *див.* педаго́гіка (1)
△ Соціа́льна педаго́гіка *див.* педаго́гіка (2)
ПЕДАГОГІ́ЧНИЙ
педагогі́чна
Педагогі́чна ра́да *див.* ра́да
ПЕДА́ЛЬ
педа́лі
◊ Натиска́ти (нати́скувати, *рідше* дави́ти) / нати́снути (*рідше* надави́ти) на [всі] [свої́] педа́лі *див.* натиска́ти (3)
ПЕК[1]
пек
◊ Цур тобі́ (йому́, їй, вам *і т. ін.)* [та (і)] пек [тобі́ (йому́, їй, вам *і т. ін.)*] *див.* цур
ПЕК[3]
пе́ком
◊ Пе́ком пекти́ *див.* пекти́ (3)
ПЕКЕ́ЛЬНИЙ
пеке́льна
△ Пеке́льна маши́на *див.* маши́на (11)
ПЕКІ́НСЬКИЙ
пекі́нська
△ Пекі́нська капу́ста *див.* капу́ста (5)
ПЕ́КЛО
пе́кла
◊ Спрова́дити до пе́кла (на ши́беницю) *див.* спрова́джувати
пе́клі
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* [той] Марко́ (*рідше* Сивко́) у пе́клі (по пе́клу, *рідше* по пе́клі) *див.* пе́кло (2)
пе́кло
◊ Лі́зти (спіши́ти, забіга́ти, су́нутися *і т. ін.)* попере́д ба́тька в пе́кло *див.* лі́зти (23)
◊ У [са́ме] пе́кло лі́зти / полі́зти *див.* лі́зти (32)
◊ Хоч [до бі́са] у пе́кло *див.* пе́кло (1)
пе́клом
◊ Ди́хати вогне́м (по́лум'ям, пе́клом, чо́ртом *і т. ін.)* *див.* ди́хати (3)
пе́клу
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* [той] Марко́ (*рідше* Сивко́) у пе́клі (по пе́клу, *рідше* по пе́клі) *див.* пе́кло (2)
ПЕКТИ́
пекти́
◊ Коло́ти (випіка́ти, пекти́, вибива́ти *і т. ін.)* о́чі *див.* коло́ти (1)
◊ Пе́ком пекти́ *див.* пекти́ (3)
◊ Пекти́ [аж] до живо́го [се́рця] *див.* пекти́ (4)
◊ Пекти́ в са́мі печі́нки *див.* пекти́ (5)
◊ Пекти́ ду́шу (се́рце) *див.* пекти́ (6)
◊ Пекти́ / напекти́ (спекти́) ра́ків (ра́ки, ра́ка) *див.* пекти́ (7)
◊ Пекти́ очи́ма *див.* пекти́ (8)
◊ Пекти́ п'я́ти *див.* пекти́ (9)
◊ Пекти́ ру́ку (ру́ки) *див.* пекти́ (10)
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* вогне́м (огне́м) пекти́ *див.* пекти́ (12)
пече́
◊ [Аж] під п'я́ти пече́ *див.* пекти́ (2)
Пече́ (гори́ть) ко́ло се́рця (під се́рцем) *див.* пекти́ (1)
◊ Со́вість (сумлі́ння) му́чить (гризе́, пече́) / заму́чить (загризе́) *див.* со́вість
печи́
◊ Хоч на вогні́ (вогне́м) печи́ *див.* пекти́ (11)
◊ Хоч ріж (рі́жте) [і печи́ на вогні́] *див.* рі́зати
ПЕКТИ́СЯ
пекти́ся
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* живце́м пекти́ся на рожні́ *див.* пекти́ся (1)
ПЕКУ́ЧИЙ
пеку́чі
Гіркі́ (пеку́чі, рясні́ *і т. ін.)* сльо́зи *див.* сльоза́
◊ Ко́тяться / покоти́лися дрібні́ (рясні́, пеку́чі *і т. ін.)* сльо́зи [гра́дом] *див.* сльоза́
ПЕЛЕНА́[1]
пелені́
◊ Принести́ в пелені́ (у припо́лі) *див.* прино́сити
пе́лену
◊ Відтя́ти пе́лену *див.* відтина́ти (1)
ПЕ́ЛЬКА
пе́лька
◊ Неси́та пе́лька *див.* пе́лька (2)
пе́льки
◊ Пороззявля́ти пе́льки *див.* пороззявля́ти
пе́льку
◊ Де́рти ро́та (пе́льку) *див.* де́рти (14)
◊ Затули́ти (закри́ти, замкну́ти, заткну́ти *і т. ін.)* / затуля́ти (закрива́ти, замика́ти, затика́ти *і т. ін.)* ро́та (уста́, *грубо* пе́льку, пи́сок *і т. ін.)* *див.* затуля́ти (1)
◊ Лі́зти в па́щу (в па́зурі, в пе́льку *і т. ін.)* *див.* лі́зти (8)
◊ Набива́ти (напиха́ти) / наби́ти (напха́ти) пе́льку (ке́ндюх, че́рево *і т. ін.)* *див.* набива́ти (5)
◊ На всю пе́льку *див.* пе́лька (1)
◊ Не лі́зе (не йде) / не полі́зе в рот (у го́рло, *грубо* в пе́льку) *див.* лі́зти (30)
◊ Роззявля́ти / розз́явити паще́ку (пе́льку) *див.* роззявля́ти
ПЕЛЮСТО́К
пелюстка́х
◊ Ворожи́ти на пелюстка́х рома́шки *див.* ворожи́ти (1)
ПЕЛЮ́ШКА[1]
пелюшки́
◊ Збира́тися (поспіша́ти,ква́питися), як свéкор пелюшо́к (пелюшки́) пра́ти *див.* збира́тися (6)
пелюшо́к
◊ Ви́рости з пелюшо́к *див.* виростáти (3)
◊ Збира́тися (поспіша́ти,ква́питися), як свéкор пелюшо́к (пелюшки́) пра́ти *див.* збира́тися (6)
◊ З пелюшо́к *див.* пелю́шка[1] (1)
ПЕ́МЗА
пе́мза
△ Шла́кова пе́мза *див.* пе́мза (1)
ПЕНІТЕНЦІА́РНИЙ
пенітенціа́рна
△ Пенітенціа́рна систе́ма *див.* систе́ма
ПЕНСІ́ЙНИЙ
пенсі́йне
△ Пенсі́йне законода́вство *див.* законода́вство (6)
пенсі́йний
△ Пенсі́йний фонд *див.* фонд
ПЕНСІОНЕ́Р
пенсіоне́р
Персона́льний пенсіоне́р *див.* пенсіоне́р (1)
ПЕ́НСІЯ
пе́нсію
Іти́ (вихо́дити) / піти́ (ви́йти) на пе́нсію *див.* іти́ (6)
Прово́дити (проводжа́ти) / проводи́ти на пе́нсію *див.* прово́дити
пе́нсія
Персона́льна пе́нсія *див.* пе́нсія (1)
ПЕНЬ
пень
◊ Пеньо́к (пень) з очи́ма *див.* пеньо́к (1)
◊ Стоя́ти (сиді́ти) як пень (пеньо́к) <Стоя́ти (сиді́ти) пенько́м> *див.* стоя́ти
○ Че́рез пень-коло́ду *див.* пень (3)
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* пень (пеньо́к) *див.* пень (4)
пні
○ На пні <*діал.* У на́коре́нку> *див.* пень (2)
◊ На пні лама́ти *див.* лама́ти (15)
◊ Підру́бувати (підрі́зувати, підріза́ти, підко́шувати *і т. ін.)* / підруба́ти (підрі́зати, підкоси́ти *і т. ін.)* на пні (*рідко* на пню) *див.* підру́бувати
◊ Пропада́ти / пропа́сти на пні *див.* пропада́ти
◊ Як на пні (*рідко* на пню) ста́ти *див.* става́ти
пню
◊ Підру́бувати (підрі́зувати, підріза́ти, підко́шувати *і т. ін.)* / підруба́ти (підрі́зати, підкоси́ти *і т. ін.)* на пні (*рідко* на пню) *див.* підру́бувати
◊ Як на пні (*рідко* на пню) ста́ти *див.* става́ти
пня
○ До пня (до пенька́) *див.* пень (1)

ПЕНЬÓК
пенькá
○ До пня (до пенькá) *див.* пень (1)
пенькóм
◊ Сидíти кáменем (пенькóм, кря́чкою *і т. ін.) див.* сидíти
◊ Стоя́ти (сидíти) як пень (пеньóк) <Стоя́ти (сидíти) пенькóм> *див.* стоя́ти
пеньóк
◊ Пеньóк (пень) з очи́ма *див.* пеньóк (1)
◊ Стоя́ти (сидíти) як пень (пеньóк) <Стоя́ти (сидíти) пенькóм> *див.* стоя́ти
◊ Чóртів пеньóк *див.* пеньóк (2)
◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* пень (пеньóк) *див.* пень (4)
ПЕНЯ́
пеню́
◊ Звóдити (ізвóдити, навóдити) / звести́ (ізвести́, навести́) нáклеп (пеню́) *див.* звóдити (20)
◊ Складáти (зливáти) / склáсти (зли́ти) пеню́ *див.* складáти
ПÉРА
перá
Акýла перá *див.* акýла (1)
◊ Вихóдити / ви́йти з-під перá *див.* вихóдити (26)
Махові́ пéра *див.* перó (2)
◊ Не нáшого перá (пíр'я) птах (птáшка) *див.* птах
◊ Нí пýху нí перá *див.* пух
◊ [Одни́м] рóзчерком перá *див.* рóзчерк
◊ Прóба *(рíдше* спрóба) перá *див.* прóба
пéрами
◊ Скрипíти перóм (пéрами) *див.* скрипíти
перó
◊ Брáтися / взя́тися за перó *див.* брáтися (9)
◊ Вíчне перó *див.* перó (4)
◊ Гостри́ти / нагостри́ти перó *див.* гостри́ти (3)
Гýсяче (гуси́не) перó *див.* перó (1)
◊ Заки́нути перó *див.* закидáти[2] (6)
△ Морськé перó *див.* перó (3)
◊ Прóбувати / спрóбувати перó *див.* прóбувати
перóм
Володíти перóм *див.* володíти (1)
◊ Нí (анí) в кáзці сказáти (розказáти), нí (анí) перóм описáти ([не] списáти) *див.* сказáти
◊ [Нí] перóм [не] списáти (описáти) [нí слóвом не сказáти] <Нí перóм списáть, нí змалювáть> *див.* спи́сувати
◊ Перóм скребти́ *див.* скребти́
◊ Скрипíти перóм (пéрами) *див.* скрипíти
◊ [Хай (нехáй)] земля́ [бýде] пýхом (перóм, пухкéнькою, легкá) *див.* земля́ (32)
перý
Налéжати перý *див.* налéжати[1] (1)
ПÉРВИЙ
пéрвий
◊ Пéрший *(прост.* пéрвий) сорт *див.* сорт
ПЕРВИ́ННИЙ
перви́нний
△ Перви́нний відстíйник *див.* відстíйник (3)

ПÉРВÍСНИЙ
пéрвíсний
△ Пéрвíсний комунíзм *див.* комунíзм (3)
ПЕРВОЗДÁННИЙ
первоздáнна
Первоздáнна ти́ша *див.* ти́ша
ПЕРВОРÓДНИЙ
перворóдний
◊ Перворóдний грíх *див.* грíх (5)
ПЕРВОРÓДСТВО
перворóдства
Прáво першорóдства (перворóдства) *див.* прáво
ПЕРГÁМЕНТНИЙ
пергáментний
Пергáментний папíр *див.* папíр (2)
ПЕРЕБÉНДІ
перебéнді
Схóдитися на перебéнді *див.* схóдитися
ПЕРЕБИВÁТИ
перебивáти
◊ Відбивáти (відбирáти, перебивáти) / відби́ти (відібрáти, переби́ти) хліб *див.* відбивáти (1)
◊ Перебивáти / переби́ти гóлод *див.* перебивáти (1)
◊ Перебивáти / переби́ти дорóгу *див.* перебивáти (2)
◊ Перебивáти / переби́ти сон *див.* перебивáти (3)
◊ Переби́ти / перебивáти рýки *див.* перебивáти (4)
ПЕРЕБИВÁТИСЯ
перебивáтися
◊ Перебивáтися з копíйки на копíйку *див.* перебивáтися (1)
◊ Перебивáтися з хлíба (з юшки) на вóду (на сíль, на квас) *див.* перебивáтися (2)
ПЕРЕБИРÁТИ
перебирáти
Вибивáти (перебирáти) ногáми *див.* вибивáти (7)
◊ Перебирáти (перегортáти, перетрýшувати) / перебрáти (перегорнýти, перетруси́ти) у пáм'яті (в головí, у дýмці) *див.* перебирáти (1)
◊ Перебирáти (перетирáти) / перебрáти (перетéрти) язикóм (язикáми) *див.* перебирáти (2)
◊ Перебирáти (розбирáти) / перебрáти (розíбрáти) по кісточкáх ([усí] кісточки́, [усí] жи́лочки) *див.* перебирáти (3)
Перебирáти чóтки *див.* чóтки
◊ Перебрáти / перебирáти чéрез мíру (чéрез край) *див.* перебирáти (4)
◊ Перетирáти (перебирáти, перемин́áти *і т. ін.)* / перетéрти (перебрáти, перем'я́ти *і т. ін.)* на зубáх *див.* перетирáти (1)
ПЕРЕБИ́ТИ
переби́ти
◊ Відбивáти (відбирáти, перебивáти) / відби́ти (відібрáти, переби́ти) хліб *див.* відбивáти (1)
◊ Перебивáти / переби́ти гóлод *див.* перебивáти (1)
◊ Перебивáти / переби́ти дорóгу *див.* перебивáти (2)
◊ Перебивáти / переби́ти сон *див.* перебивáти (3)

◊ Переби́ти / перебивáти рýки *див.* перебивáти (4)
ПЕРЕБІГÁТИ
перебігáти
◊ Перебігáти / перебíгти очи́ма (пóглядом) *див.* перебігáти (1)
ПЕРЕБÍГТИ
перебíгти
◊ Перебігáти / перебíгти очи́ма (пóглядом) *див.* перебігáти (1)
ПЕРЕБÍЛЬШЕННЯ
перебíльшення
◊ Без [жóдного, усякого] перебíльшення <Без [жóдних, уся́ких] перебíльшень> *див.* перебíльшення (1)
перебíльшень
◊ Без [жóдного, уся́кого] перебíльшення <Без [жóдних, уся́ких] перебíльшень> *див.* перебíльшення (1)
ПЕРЕБÍЛЬШИТИ
перебíльшити
Перебíльшувати / перебíльшити [всі] сподівáння *див.* перебíльшувати (1)
ПЕРЕБÍЛЬШУВАТИ
перебíльшувати
Перебíльшувати / перебíльшити [всі] сподівáння *див.* перебíльшувати (1)
ПЕРЕБОЛÍТИ
переболíла
◊ Душá перетлíла (переболíла, перекипíла *і т. ін.)* <Сéрце перетлíло (переболíло, перекипíло *і т. ін.)*> *див.* душá (34)
переболíло
◊ Душá перетлíла (переболíла, перекипíла *і т. ін.)* <Сéрце перетлíло (переболíло, перекипíло *і т. ін.)*> *див.* душá (34)
переболíти
◊ Перетлíти (переболíти, перемлíти) душéю (сéрцем) *див.* перетлівáти (1)
ПЕРЕБОРÓТИ
переборóти
Перебóрювати / переборóти себé *див.* перебóрювати (1)
ПЕРЕБÓРЮВАТИ
перебóрювати
Перебóрювати / переборóти себé *див.* перебóрювати (1)
ПЕРЕБРÁТИ
перебрáти
◊ Перебирáти (перегортáти, перетрýшувати) / перебрáти (перегорнýти, перетруси́ти) у пáм'яті (в головí, у дýмці) *див.* перебирáти (1)
◊ Перебирáти (перетирáти) / перебрáти (перетéрти) язикóм (язикáми) *див.* перебирáти (2)
◊ Перебирáти (розбирáти) / перебрáти (розíбрáти) по кісточкáх ([усí] кісточки́, [усí] жи́лочки) *див.* перебирáти (3)
◊ Перебрáти / перебирáти чéрез мíру (чéрез край) *див.* перебирáти (4)
◊ Перетирáти (перебирáти, перемин́áти *і т. ін.)* / перетéрти (перебрáти, перем'я́ти *і т. ін.)* на зубáх *див.* перетирáти (1)

ПЕРЕБУВА́ТИ[1]
перебува́ти
◊ Бу́ти (іти́, крокува́ти, перебува́ти *і т. ін.*) в одні́й шере́нзі *див.* бу́ти (65)
◊ Бу́ти (перебува́ти) в опа́лі *див.* бу́ти (74)
Бу́ти (перебува́ти) на утри́манні *див.* бу́ти (17)
Бу́ти (перебува́ти) під впли́вом *див.* бу́ти (18)
Бу́ти (перебува́ти) під на́глядом *див.* бу́ти (19)
Бу́ти (перебува́ти) під судо́м *див.* бу́ти (20)
Бу́ти (перебува́ти) / пробу́ти під слі́дством *(заст.* в слі́дстві) *див.* бу́ти (21)
Бу́ти (перебува́ти, стоя́ти *і т. ін.*) в опози́ції *див.* бу́ти (22)
◊ Бу́ти (перебува́ти, стоя́ти *і т. ін.*) по́за зако́ном *див.* бу́ти (75)
◊ Для (за́для) ме́блів [бу́ти (сиді́ти, перебува́ти *і т. ін.*)] *див.* ме́блі (3)
ПЕРЕБУДО́ВА
перебудо́ви
△ Хромосо́мні перебудо́ви *див.* перебудо́ва (1)
ПЕРЕВА́ГА
перева́га
△ Матеріа́льна (позиці́йна) перева́га *див.* перева́га (1)
перева́гу
Віддава́ти / відда́ти перева́гу *див.* віддава́ти (9)
ПЕРЕВА́ЖИТИ[2]
перева́жити
◊ Перева́жувати / перева́жити терези́ (ча́шу терезі́в) *див.* перева́жувати (1)
◊ Перетяга́ти (перетя́гувати, перева́жувати) / перетягти́ (перетягну́ти, перева́жити) на свою́ (на́шу, ва́шу *і т. ін.*) сто́рону (на свій (ваш, наш *і т. ін.*) бік) *див.* перетяга́ти[1] (1)
ПЕРЕВА́ЖУВАТИ
перева́жувати
◊ Перева́жувати / перева́жити терези́ (ча́шу терезі́в) *див.* перева́жувати (1)
◊ Перетяга́ти (перетя́гувати, перева́жувати) / перетягти́ (перетягну́ти, перева́жити) на свою́ (на́шу, ва́шу *і т. ін.*) сто́рону (на свій (ваш, наш *і т. ін.*) бік) *див.* перетяга́ти[1] (1)
ПЕРЕВА́ЛИСТИЙ
перева́листа
Перева́листа (перева́лькувата) хода́ *див.* хода́
ПЕРЕВА́ЛЬКУВАТИЙ
перева́лькувата
Перева́листа (перева́лькувата) хода́ *див.* хода́
ПЕРЕВАНТА́ЖУВАЧ
переванта́жувач
△ Мостови́й переванта́жувач *див.* переванта́жувач (1)
ПЕРЕВА́РЕНИЙ
перева́рена
Перева́рена вода́ *див.* вода́ (12)
ПЕРЕВЕРНУ́ТИ
переверну́ти
◊ Переверну́ти [весь] світ *див.* переверта́ти (1)
◊ Переверну́ти (зру́шити, пересу́нути, ру́шити) / верну́ти (пересо́вувати, пересува́ти, ру́хати) го́ри *див.* переверта́ти (2)
◊ Переверта́ти (оберта́ти) / переверну́ти (оберну́ти) на свій лад (стрій) *див.* переверта́ти (3)
◊ Переверта́ти / переверну́ти вниз голово́ю (го́ловами) *див.* переверта́ти (4)
◊ Переверта́ти / переверну́ти [всю] ду́шу ([все] се́рце) *див.* переверта́ти (5)
◊ Переверта́ти / переверну́ти з ніг на го́лову *див.* переверта́ти (6)
◊ Перево́дити (оберта́ти, поверта́ти, переверта́ти *і т. ін.*) / перевести́ (оберну́ти, поверну́ти, переверну́ти *і т. ін.*) на жарт (на жа́рти, в жарт) *див.* перево́дити (7)
ПЕРЕВЕРНУ́ТИСЯ
переве́рнеться
◊ Переве́рнеться (переверну́вся б) у труні́ *див.* переверта́тися (1)
переверну́вся
◊ Переве́рнеться (переверну́вся б) у труні́ *див.* переверта́тися (1)
◊ Світ [догори́ нога́ми] переверта́ється (перекида́ється) / переверну́вся (переки́нувся) *див.* світ[2]
переверну́лася
◊ Душа́ переверта́ється / переверну́лася <Се́рце переверта́ється / переверну́лося> *див.* душа́ (32)
переверну́лося
◊ Все переплу́талося (поплу́талося, переверну́лося *і т. ін.*) / плу́тається (переверта́ється) в голові́ (в дума́х) *див.* весь[1] (12)
◊ Душа́ переверта́ється / переверну́лася <Се́рце переверта́ється / переверну́лося> *див.* душа́ (32)
переверну́тися
◊ Переверта́тися / переверну́тися в душі́ *див.* переверта́тися (2)
ПЕРЕ́ВЕРТ
пере́верти
Піти́ в пере́верти *див.* піти́
ПЕРЕВЕРТА́ТИ
переверта́ти
◊ Переверта́ти (оберта́ти) / переверну́ти (оберну́ти) на свій лад (стрій) *див.* переверта́ти (3)
◊ Переверта́ти / переверну́ти вниз голово́ю (го́ловами) *див.* переверта́ти (4)
◊ Переверта́ти / переверну́ти [всю] ду́шу ([все] се́рце) *див.* переверта́ти (5)
◊ Переверта́ти / переверну́ти з ніг на го́лову *див.* переверта́ти (6)
◊ Перево́дити (оберта́ти, поверта́ти, переверта́ти *і т. ін.*) / перевести́ (оберну́ти, поверну́ти, переверну́ти *і т. ін.*) на жарт (на жа́рти, в жарт) *див.* перево́дити (7)
ПЕРЕВЕРТА́ТИСЯ
переверта́ється
◊ Все переплу́талося (поплу́талося, переверну́лося *і т. ін.*) / плу́тається (переверта́ється) в голові́ (в дума́х) *див.* весь[1] (12)
◊ Душа́ переверта́ється / переверну́лася <Се́рце переверта́ється / переверну́лося> *див.* душа́ (32)
◊ Світ [догори́ нога́ми] переверта́ється (перекида́ється) / переверну́вся (переки́нувся) *див.* світ[2]
переверта́тися
◊ Переверта́тися / переверну́тися в душі́ *див.* переверта́тися (2)
ПЕРЕВЕ́РШИТИ
переве́ршити
◊ Переве́ршити [само́го (сам)] себе́ *див.* переве́ршувати (2)
Переве́ршувати / переве́ршити [всі] сподіва́ння (сподіва́нки, припу́щення, обіця́нки *і т. ін.*) *див.* переве́ршувати (1)
ПЕРЕВЕ́РШУВАТИ
переве́ршувати
Переве́ршувати / переве́ршити [всі] сподіва́ння (сподіва́нки, припу́щення, обіця́нки *і т. ін.*) *див.* переве́ршувати (1)
ПЕРЕВЕСТИ́
перевести́
Занапаща́ти (запропаща́ти, перево́дити) / занапасти́ти (запропасти́ти, перевести́) життя́ (вік, до́лю *і т. ін.*) *див.* занапаща́ти (1)
◊ Ле́две (наси́лу) перево́дити / перевести́ дух (по́дих) *див.* перево́дити (3)
◊ Не перево́дити / не перевести́ ду́ху (дух, по́диху, по́дих) *див.* перево́дити (4)
◊ Папі́р перево́дити (тра́тити, витрача́ти) / перевести́ (ви́тратити) *див.* перево́дити (6)
◊ Перево́дити (оберта́ти, поверта́ти, переверта́ти *і т. ін.*) / перевести́ (оберну́ти, поверну́ти, переверну́ти *і т. ін.*) на жарт (на жа́рти, в жарт) *див.* перево́дити (7)
◊ Перево́дити / перевести́ ду́мку (думки́) *див.* перево́дити (8)
Перево́дити / перевести́ на гро́ші *див.* перево́дити (1)
◊ Перево́дити / перевести́ на і́нший лад *див.* перево́дити (9)
◊ Перево́дити / перевести́ на нові́ (і́нші) ре́йки *див.* перево́дити (10)
◊ Перево́дити / перевести́ о́чі (по́гляд) *див.* перево́дити (11)
◊ Перево́дити / перевести́ по́дих (дух, ві́ддих) *див.* перево́дити (12)
◊ Перево́дити / перевести́ розмо́ву (мо́ву) *див.* перево́дити (13)
◊ Перево́дити (ста́вити) / перевести́ (поста́вити) на ре́йки *див.* перево́дити (14)
переві́вши
◊ Не перево́дячи / не переві́вши ду́ху (дух, по́диху, по́дих) *див.* перево́дити (5)
ПЕРЕВЕСТИ́СЯ
перевести́ся
◊ Зійти́ (звести́ся, перевести́ся *і т. ін.*) / схо́дити (зво́дитися, перево́дитися) ні́нащо (ніна́віщо) *див.* схо́дити
◊ Зійти́ (піти́, перевести́ся, пусти́тися) / схо́дити (іти́, пуска́тися) на пси *див.* схо́дити
◊ Не перево́дитися / не перевести́ся *див.* перево́дитися (1)

ПЕРЕВЗУВА́ТИСЯ
перевзува́тися
◊ Перевзува́тися / перевзу́тися на ходу́ (в повітрі) *див.* перевзува́тися (1)
ПЕРЕВЗУ́ТИСЯ
перевзу́тися
◊ Перевзува́тися / перевзу́тися на ходу́ (в повітрі) *див.* перевзува́тися (1)
ПЕРЕВІ́Д
перево́ду
○ Без (нема́, немає, не бу́де *і т. ін.)* перево́ду *див.* перевід (1)
ПЕРЕВІ́РИТИ[1]
переві́рити
◊ Перевіря́ти / переві́рити кишені *див.* перевіря́ти (1)
ПЕРЕВІРЯ́ТИ
перевіря́ти
◊ Перевіря́ти / переві́рити кишені *див.* перевіря́ти (1)
ПЕРЕВІ́ШАТИ
переві́шаєш
◊ За день (на одній оси́ці) не переві́шаєш *див.* переві́шувати[2] (1)
ПЕРЕВІ́ЮВАТИ
переві́ювати
◊ Переві́ювати поло́ву *див.* переві́ювати (1)
ПЕРЕВО́ДИТИ
перево́дити
◊ [Ду́рно (даре́мно, задарма́, ма́рно *і т. ін.)*] хліб (харч) перево́дити (ї́сти, збавля́ти) *див.* перево́дити (2)
Занапаща́ти (запропаща́ти, перево́дити) / занапасти́ти (запропасти́ти, перевести́) життя́ (вік, до́лю *і т. ін.) див.* занапаща́ти (1)
◊ Ле́две (наси́лу) перево́дити / перевести́ дух (по́дих) *див.* перево́дити (3)
◊ Не перево́дити / не перевести́ ду́ху (дух, по́диху, по́дих) *див.* перево́дити (4)
◊ Папір перево́дити (тра́тити, витрача́ти) / перевести́ (ви́тратити) *див.* перево́дити (6)
◊ Перево́дити (оберта́ти, поверта́ти, переверта́ти *і т. ін.)* / перевести́ (оберну́ти, поверну́ти, переверну́ти *і т. ін.)* на жарт (на жа́рти, в жарт) *див.* перево́дити (7)
◊ Перево́дити / перевести́ ду́мку (думки́) *див.* перево́дити (8)
Перево́дити / перевести́ на гро́ші *див.* перево́дити (1)
◊ Перево́дити / перевести́ на інший лад *див.* перево́дити (9)
◊ Перево́дити / перевести́ на нові (інші) ре́йки *див.* перево́дити (10)
◊ Перево́дити / перевести́ о́чі (по́гляд) *див.* перево́дити (11)
◊ Перево́дити / перевести́ по́дих (дух, ві́ддих) *див.* перево́дити (12)
◊ Перево́дити / перевести́ розмо́ву (мо́ву) *див.* перево́дити (13)
◊ Перево́дити (ста́вити) / перевести́ (поста́вити) на ре́йки *див.* перево́дити (14)
перево́дячи
◊ Не перево́дячи / не переві́вши ду́ху (дух, по́диху, по́дих) *див.* перево́дити (5)
ПЕРЕВО́ДИТИСЯ
перево́дитися
◊ Зійти́ (звести́ся, перевести́ся *і т. ін.)* / схо́дити (зво́дитися, перево́дитися) ніна́що (нінаві́що) *див.* схо́дити
◊ Не перево́дитися / не перевести́ся *див.* перево́дитися (1)
ПЕРЕВОЛІКА́ТИ
переволіка́ти
Переволіка́ти / переволокти́ но́ги *див.* переволіка́ти (1)
ПЕРЕВОЛОКТИ́
переволокти́
Переволіка́ти / переволокти́ но́ги *див.* переволіка́ти (1)
ПЕРЕВОРО́Т
переворо́т
△ Промисло́ва револю́ція <Промисло́вий переворо́т> *див.* револю́ція
ПЕРЕВТІ́ЛИТИСЯ
перевті́литися
◊ Перевті́люватися / перевті́литися в слух *див.* перевті́люватися (1)
ПЕРЕВТІ́ЛЮВАТИСЯ
перевті́люватися
◊ Перевті́люватися / перевті́литися в слух *див.* перевті́люватися (1)
ПЕРЕВЧИ́ТИСЯ
перевчи́тися
◊ Перевчи́тися на оди́н бік *див.* переу́чуватися (1)
ПЕРЕ́В'ЯЗ
пере́в'яз
Бра́ти / взя́ти на пере́в'яз *див.* бра́ти (18)
ПЕРЕВ'ЯЗА́ТИ
перев'яза́ти
Перев'я́зувати / перев'яза́ти молодо́го (старості́в) *див.* перев'я́зувати (1)
ПЕРЕВ'Я́ЗУВАЛЬНИЙ
перев'я́зувальний
△ Індивідуа́льний (саніта́рний, перев'я́зувальний *і т. ін.)* паке́т *див.* паке́т (1)
ПЕРЕВ'Я́ЗУВАТИ
перев'я́зувати
Перев'я́зувати / перев'яза́ти молодо́го (старості́в) *див.* перев'я́зувати (1)
ПЕРЕГАНЯ́ТИ
переганя́ти
◊ Переганя́ти (перего́нити) / перегна́ти на *(рі́дко* че́рез) гре́чку *див.* переганя́ти (1)
ПЕРЕГИНА́ТИ
перегина́ти
◊ Перегина́ти / перегну́ти лі́нію *див.* перегина́ти (1)
◊ Перегина́ти / перегну́ти па́лицю (па́лку) *див.* перегина́ти (2)
ПЕРЕГІ́Н
перегі́н
Сухи́й перегі́н *див.* перегі́н (1)
перего́ну
◊ Да́ти перего́ну *див.* дава́ти (153)
ПЕРЕГНА́ТИ
перегна́ти
◊ Переганя́ти (перего́нити) / перегна́ти на *(рі́дко* че́рез) гре́чку *див.* переганя́ти (1)
ПЕРЕГНУ́ТИ
перегну́ти
◊ Перегина́ти / перегну́ти лі́нію *див.* перегина́ти (1)
◊ Перегина́ти / перегну́ти па́лицю (па́лку) *див.* перегина́ти (2)
ПЕРЕГНУ́ТИСЯ
перегне́ться
◊ [І] че́рез тин не перегне́ться *див.* перегина́тися (1)
ПЕРЕГОВІ́РНИЙ
переговірний
Перегово́рний (переговірний) проце́с *див.* проце́с
ПЕРЕГОВО́РИ
перегово́ри
Вести́ (прово́дити) / провести́ перегово́ри (перемо́ви, перемо́вини) *див.* вести́ (9)
Зу́стріч (розмо́ва, перегово́ри *і т. ін.)* без крава́ток *див.* зу́стріч (2)
Іти́ / піти́ на перегово́ри *див.* іти́ (24)
Сепара́тні перегово́ри *див.* перегово́ри (1)
перегово́рів
◊ Сіда́ти / сісти за стіл перегово́рів *див.* сіда́ти
ПЕРЕГОВО́РНИЙ
перегово́рний
Перегово́рний (переговірний) проце́с *див.* проце́с
ПЕРЕГО́НИ
перего́ни
○ У перего́ни *див.* перего́ни (1)
ПЕРЕГО́НИТИ
перего́нити
◊ Переганя́ти (перего́нити) / перегна́ти на *(рі́дко* че́рез) гре́чку *див.* переганя́ти (1)
ПЕРЕГОРІ́ТИ
перегорі́ло
◊ Се́рце (на (у) се́рці) перегорі́ло *див.* се́рце
ПЕРЕГОРНУ́ТИ
перегорну́ти
◊ Перебира́ти (перегорта́ти, перетру́шувати) / перебра́ти (перегорну́ти, перетруси́ти) у пам'я́ті (в голові, у ду́мці) *див.* перебира́ти (1)
Перегорта́ти / перегорну́ти сторі́нку (сторі́нки́) *див.* перегорта́ти (1)
ПЕРЕГОРО́ДКА
перегоро́дки
△ Ви́кривлення носово́ї перегоро́дки *див.* ви́кривлення (1)
ПЕРЕГОРТА́ТИ
перегорта́ти
◊ Перебира́ти (перегорта́ти, перетру́шувати) / перебра́ти (перегорну́ти, перетруси́ти) у пам'я́ті (в голові, у ду́мці) *див.* перебира́ти (1)
Перегорта́ти / перегорну́ти сторі́нку (сторі́нки́) *див.* перегорта́ти (1)
ПЕРЕГРИЗА́ТИ
перегриза́ти
◊ Перегриза́ти (передира́ти) / перегри́зти (переде́рти) го́рло (горля́нку) *див.* перегриза́ти (1)
ПЕРЕГРИ́ЗТИ
перегри́зти
◊ Перегриза́ти (передира́ти) / перегри́зти (переде́рти) го́рло (горля́нку) *див.* перегриза́ти (1)
ПЕ́РЕ́Д[1]
пе́ре́д
◊ Вести́ (води́ти) пе́ре́д *див.* вести́ (14)
◊ Держа́ти пе́ре́д *див.* держа́ти (7)

◊ Повести́ пе́ре́д *див.* пово́дити[1]
переда́м
◊ Дава́ти / да́ти ли́ха закаблу́кам (закабла́м) [і переда́м] *див.* дава́ти (80)
ПЕРЕДАВА́ННЯ
передава́ння
△ Протоко́л передава́ння да́них *див.* протоко́л
ПЕРЕДАВА́ТИ[1]
передава́ти
Передава́ти / переда́ти дору́чення (нака́з, розпоря́дження *і т. ін.*) *див.* передава́ти[1] (1)
◊ Передава́ти / переда́ти естафе́ту *див.* передава́ти[1] (3)
◊ Передава́ти / переда́ти куті́ ме́ду *див.* передава́ти[1] (4)
Передава́ти / переда́ти у вла́сність *див.* передава́ти[1] (2)
Сла́ти (посила́ти, передава́ти, перека́зувати, присила́ти) / посла́ти (переда́ти, переказа́ти, присла́ти) віта́ння (приві́т, поклі́н *і т. ін.*) *див.* сла́ти[1]
ПЕРЕДАВА́ТИСЯ
передава́тися
Дістава́тися (передава́тися, залиша́тися *і т. ін.*) / діста́тися (переда́тися, зали́шитися *і т. ін.*) у спа́дщину (у спа́док, *рідко* у спа́дки) *див.* дістава́тися (1)
ПЕРЕДАВИ́ТИ
передави́ти
Переда́влювати / передави́ти го́рло *див.* переда́влювати (1)
ПЕРЕДА́ВЛЮВАТИ
переда́влювати
Переда́влювати / передави́ти го́рло *див.* переда́влювати (1)
ПЕРЕДА́ННЯ
переда́ння
Святе́ (Свяще́нне) Переда́ння *див.* переда́ння (1)
ПЕРЕДА́ТИ
переда́ти
Передава́ти / переда́ти дору́чення (нака́з, розпоря́дження *і т. ін.*) *див.* передава́ти[1] (1)
◊ Передава́ти / переда́ти естафе́ту *див.* передава́ти[1] (3)
◊ Передава́ти / переда́ти куті́ ме́ду *див.* передава́ти[1] (4)
Передава́ти / переда́ти у вла́сність *див.* передава́ти[1] (2)
Сла́ти (посила́ти, передава́ти, перека́зувати, присила́ти) / посла́ти (переда́ти, переказа́ти, присла́ти) віта́ння (приві́т, поклі́н *і т. ін.*) *див.* сла́ти[1]
ПЕРЕДА́ТИСЯ
переда́тися
Дістава́тися (передава́тися, залиша́тися *і т. ін.*) / діста́тися (переда́тися, зали́шитися *і т. ін.*) у спа́дщину (у спа́док, *рідко* у спа́дки) *див.* дістава́тися (1)
ПЕРЕДА́ТНИЙ
переда́тне
△ Переда́тне число́ *див.* число́
ПЕРЕДА́ЧА
переда́ч
△ Коро́бка шви́дкостей (переда́ч) *див.* коро́бка (1)
переда́ча
△ Зубча́ста переда́ча <Зубча́стий механі́зм> *див.* переда́ча (1)
△ Карда́нна переда́ча *див.* переда́ча (2)
△ Фрикці́йна переда́ча <Фрикці́йний механі́зм> *див.* переда́ча (3)
△ Черв'я́чна переда́ча *див.* переда́ча (4)
ПЕРЕДВІ́К
передвíків
○ З передві́ку <З передві́ків> *див.* передві́к (1)
передві́ку
○ З передві́ку <З передві́ків> *див.* передві́к (1)
ПЕРЕДДЕ́НЬ
передде́нь
○ У передде́нь <*рідко* У передо́день> *див.* передде́нь (1)
ПЕРЕДЕ́РТИ
переде́рти
◊ Перегриза́ти (передира́ти) / перегри́зти (переде́рти) го́рло (горля́нку) *див.* перегриза́ти (1)
ПЕРЕДЗВІ́Н
передзві́н
◊ Мали́но́вий дзвін (передзві́н) *див.* дзвін (2)
ПЕРЕДИРА́ТИ
передира́ти
◊ Перегриза́ти (передира́ти) / перегри́зти (переде́рти) го́рло (горля́нку) *див.* перегриза́ти (1)
ПЕРЕДИ́Х
переди́хом
○ З переди́хом <З переди́шкою> *див.* переди́х (2)
переди́ху
○ Без переди́ху <Без переди́шки> *див.* переди́х (1)
ПЕРЕДИ́ШКА
переди́шки
○ Без переди́ху <Без переди́шки> *див.* переди́х (1)
переди́шкою
○ З переди́хом <З переди́шкою> *див.* переди́х (2)
ПЕРЕДІ́Л[1]
переді́л
Чо́рний переді́л *див.* переді́л[1] (1)
ПЕРЕДМИНУ́ЛИЙ
передмину́лий
△ Давномину́лий (передмину́лий) час *див.* час
ПЕРЕДМІХУРО́ВИЙ
передміхуро́ва
△ Передміхуро́ва за́лоза *див.* за́лоза (7)
ПЕРЕДМО́ВА
передмо́в
○ Без передмо́в *див.* передмо́ва (1)
ПЕРЕ́ДНІЙ
пере́днє
◊ Пере́днє сло́во *див.* сло́во
пере́дні
◊ Огляда́тися і на пере́дні й на за́дні *див.* огляда́тися (2)
◊ Пере́дні ува́ги *див.* ува́га[2]
пере́дній
◊ Пере́дній край *див.* край[1] (15)
◊ Пе́рший (пере́дній) план *див.* план[1]
пере́дньому
◊ На пере́дньому краї́ *див.* край[1] (13)
пере́дня
Пере́дня кімна́та *див.* кімна́та (4)
ПЕРЕДОВИ́Й
передова́
△ Передова́ лі́нія *див.* лі́нія (11)
Передова́ стаття́ *див.* стаття́
передови́х
◊ Стоя́ти на передови́х пози́ціях *див.* стоя́ти
передові́й
Стоя́ти на передові́й лі́нії *див.* стоя́ти
ПЕРЕДОВИ́К
передовика́х
Ходи́ти в передовика́х *див.* ходи́ти
ПЕРЕДО́ДЕНЬ
передо́день
○ У передде́нь <*рідко* У передо́день> *див.* передде́нь (1)
ПЕРЕДО́К
передки́
Взя́тися на передки́ *див.* узя́тися
◊ Обли́зувати передки́ *див.* обли́зувати (3)
ПЕРЕДЧА́СНИЙ
передча́сна
Передча́сна смерть *див.* смерть
ПЕРЕДЧУВА́ННЯ
передчува́нні
○ В передчутті́ <В передчува́нні> *див.* передчуття́ (1)
ПЕРЕДЧУВА́ТИ
передчува́ти
◊ Передчува́ти се́рцем *див.* передчува́ти (1)
ПЕРЕДЧУТТЯ́
передчутті́
○ В передчутті́ <В передчува́нні> *див.* передчуття́ (1)
ПЕРЕЖИВА́ННЯ
пережива́нь
Від повноти́ почутті́в (почува́нь, пережива́нь *і т. ін.*) *див.* повнота́
ПЕРЕЖИВА́ТИ
пережива́ти
◊Болі́ти (уболіва́ти, пережива́ти *і т. ін.*) за свою́ (вла́сну) шку́ру *див.* болі́ти[2] (2)
ПЕРЕЖИ́ТИ
пережи́ти
◊ Пережи́ти себе́ (свій вік) *див.* пережива́ти (1)
ПЕРЕЖО́ВУВАТИ
пережо́вувати
◊ Жува́ти (пережо́вувати) жу́йку *див.* жува́ти (1)
ПЕРЕЇ́Д
переї́ду
○ З (від) переї́ду *див.* переї́д (1)
ПЕРЕЇДА́ТИ
переїда́є
Іржа́ їсть (переїда́є, бере́ *і т. ін.*) *див.* іржа́ (1)
переїда́ти
◊ Переїда́ти / переї́сти хліб *див.* переїда́ти (2)
◊ Переїда́ти (роз'їда́ти) / переї́сти (роз'ї́сти) се́рце *див.* переїда́ти (1)

ПЕРЕЇЖДЖИЙ
переїжджа
◊ [Як] переїжджа свáха *див.* свáха
ПЕРЕЇСТИ
переїсти
◊ Переїдáти / переїсти хліб *див.* переїдáти (2)
◊ Переїдáти (роз'їдáти) / переїсти (роз'-їсти) сéрце *див.* переїдáти (1)
ПЕРЕЇХАТИ
переїдь
◊ Хоч вóзом переїдь *див.* переїжджáти (1)
переїхати
◊ Ні перейти́, ні перелетíти (ні переїхати) *див.* перехóдити (4)
ПЕРÉЙДЕНИЙ
перéйдений
◊ Перéйдений (прóйдений) етáп *див.* етáп (1)
ПЕРЕЙМÁТИ
переймáє
◊ Переймáє (переймáло) / перейнялó пóдих *див.* переймáти (3)
переймáло
◊ Переймáє (переймáло) / перейнялó пóдих *див.* переймáти (3)
переймáти
◊ Брáти (приймáти, переймáти) / взя́ти (прийня́ти, перейня́ти) вину́ на сéбе *див.* брáти (127)
Переймáти / перейня́ти в спáдщину (в спáдок) *див.* переймáти (1)
Переймáти / перейня́ти дóсвід *див.* переймáти (2)
◊ Прийня́ти (перейня́ти) / приймáти (переймáти) естафéту *див.* приймáти
ПЕРЕЙНЯ́ТИ
перейнялó
◊ Переймáє (переймáло) / перейнялó пóдих *див.* переймáти (3)
перейня́ти
◊ Брáти (приймáти, переймáти) / взя́ти (прийня́ти, перейня́ти) вину́ на сéбе *див.* брáти (127)
Переймáти / перейня́ти в спáдщину (в спáдок) *див.* переймáти (1)
Переймáти / перейня́ти дóсвід *див.* переймáти (2)
◊ Прийня́ти (перейня́ти) / приймáти (переймáти) естафéту *див.* приймáти
ПЕРЕЙТИ́
перейти́
Впóвні шлях (дорóгу) перехóдити / перейти́ *див.* перехóдити (1)
◊ Іти́ (перехóдити) / піти́ (перейти́) на той світ *див.* іти́ (75)
◊ Не могти́ [й] хáти перейти́ *див.* могти́ (4)
◊ Ні перейти́, ні перелетíти (ні переїхати) *див.* перехóдити (4)
◊ Перейти́ (піти́, пусти́тися) на легки́й хліб (на легкі́ хлібá) *див.* перехóдити (5)
◊ Перейти́ світ *див.* перехóдити (6)
[Перехóдити / перейти́] від слів до ді́ла (від слóва до ді́ла) *див.* перехóдити (2)
Перехóдити / перейти́ до спрáви (до справ) *див.* перехóдити (3)
◊ Перехóдити / перейти́ з хлі́бом [і сі́ллю] *див.* перехóдити (8)
◊ Перехóдити / перейти́ межу́ (мі́ру, чéрез край *і т. ін.*) *див.* перехóдити (9)
◊ Перехóдити (переступáти) / перейти́ (переступи́ти) рубікóн *див.* перехóдити (10)
◊ Перехóдити (перетинáти, перепиня́ти *і т. ін.*) / перейти́ (перетя́ти, перетну́ти, перепини́ти *і т. ін.*) дорóгу (шлях, стéжку *і т. ін.*) *див.* перехóдити (11)
◊ Перехóдити (ставáти) / перейти́ (стáти) на рéйки *див.* перехóдити (12)
◊ Пройти́ (перейти́) крізь си́то й рéшето *див.* прохóдити
◊ Пройти́ (перейти́) / прохóдити (перехóдити) чéрез ру́ки *див.* прохóдити
◊ Ставáти (перехóдити) / стáти (*рідко* стáнути, перейти́) на бік (на стóрону) *див.* ставáти
◊ Хмáрою перейти́ *див.* перехóдити (13)
ПЕРÉКАЗ
перéказами
○ За перéказом (за перéказами) *див.* перéказ (1)
перéказів
○ З перéказу (з перéказів) *див.* перéказ (2)
перéказом
○ За перéказом (за перéказами) *див.* перéказ (1)
перéказу
○ З перéказу (з перéказів) *див.* перéказ (2)
ПЕРЕКАЗÁТИ
переказáти
Слáти (посилáти, передавáти, переказувати, присилáти) / послáти (передáти, переказáти, прислáти) вітáння (привíт, поклíн *і т. ін.*) *див.* слáти[1]
ПЕРЕКАЗНИ́Й
переказни́й
△ Переказни́й вéксель *див.* вéксель (2)
ПЕРЕКÁЗУВАТИ
перекáзувати
Слáти (посилáти, передавáти, переказувати, присилáти) / послáти (передáти, переказáти, прислáти) вітáння (привíт, поклíн *і т. ін.*) *див.* слáти[1]
ПЕРЕКÁТ
перекáті
○ У перекáті *див.* перекáт (1)
ПЕРЕКИДÁТИ[2]
перекидáти
◊ Перекидáти (переки́нути) / прокладáти (проклáсти) містóк *див.* перекидáти[2] (2)
Перекидáти (перекладáти) / переки́нути (переклáсти) відповідáльність *див.* перекидáти[2] (1)
◊ Перехиля́ти (перекидáти) / перехили́ти (переки́нути, хильну́ти) чáрку (чáрочку, чарчи́ну, по чáрці, скля́нку *і т. ін.*) *див.* перехиля́ти (1)
ПЕРЕКИДÁТИСЯ[2]
перекидáється
◊ Світ [догори́ ногáми] перевертáється (перекидáється) / переверну́вся (переки́нувся) *див.* світ[2]
перекидáтися
◊ Перекидáтися / переки́нутися словáми (слóвом, слівцéм, кількомá словáми) *див.* перекидáтися[2] (2)
◊ Перелітáти (залітáти, перекидáтися) / перелетíти (залетíти, переки́нутися) ду́мкою (думкáми, уя́вою, в ду́мці, в уя́ві, в думкáх *і т. ін.*) *див.* перелітáти[1] (3)
ПЕРЕКИДНИ́Й
перекидни́й
△ Перекидни́й вогóнь *див.* вогóнь (12)
Перекидни́й календáр *див.* календáр (1)
ПЕРÉКИДОМ
перéкидом
◊ [Аж (*рідко* бі́лий)] світ кру́титься (вéрнеться, макíтриться, колихáється, ідé) / закрути́вся (завертíвся, замакíтрився, заколихáвся, пішóв) óбертом (перéкидом, перéкидьки, хóдором *і т. ін.*) [в очáх (пéред очи́ма)] *див.* світ[2]
ПЕРÉКИДЬКИ
перéкидьки
◊ [Аж (*рідко* бі́лий)] світ кру́титься (вéрнеться, макíтриться, колихáється, ідé) / закрути́вся (завертíвся, замакíтрився, заколихáвся, пішóв) óбертом (перéкидом, перéкидьки, хóдором *і т. ін.*) [в очáх (пéред очи́ма)] *див.* світ[2]
ПЕРЕКИ́НУТИ
переки́нути
◊ Перекидáти (переки́нути) / прокладáти (проклáсти) містóк *див.* перекидáти[2] (2)
Перекидáти (перекладáти) / переки́нути (переклáсти) відповідáльність *див.* перекидáти[2] (1)
◊ Перехиля́ти (перекидáти) / перехили́ти (переки́нути, хильну́ти) чáрку (чáрочку, чарчи́ну, по чáрці скля́нку *і т. ін.*) *див.* перехиля́ти (1)
ПЕРЕКИ́НУТИСЯ
переки́нувся
◊ Світ [догори́ ногáми] перевертáється (перекидáється) / переверну́вся (переки́нувся) *див.* світ[2]
переки́нулося
◊ У голові́ переки́нулося *див.* перекидáтися[2] (3)
переки́нутися
◊ І слóвом не переки́нутися *див.* перекидáтися[2] (1)
◊ Перекидáтися / переки́нутися словáми (слóвом, слівцéм, кількомá словáми) *див.* перекидáтися[2] (2)
◊ Перелітáти (залітáти, перекидáтися) / перелетíти (залетíти, переки́нутися) ду́мкою (думкáми, уя́вою, в ду́мці, в уя́ві, в думкáх *і т. ін.*) *див.* перелітáти[1] (3)
ПЕРЕКИПІ́ТИ
перекипíла
◊ Душá перетлíла (переболíла, перекипíла *і т. ін.*) <Сéрце перетлíло (переболíло, перекипíло *і т. ін.*)> *див.* душá (34)
перекипíло
◊ Душá перетлíла (переболíла, перекипíла *і т. ін.*) <Сéрце перетлíло (переболíло, перекипíло *і т. ін.*)> *див.* душá (34)

ПЕРЕКІ́Р
перекóрів
Без перекóру (без перекóрів) *див.* перекір (1)
перекóру
Без перекóру (без перекóрів) *див.* перекір (1)
ПЕРЕ́КЛАД
пере́клад
△ Еквіритмічний пере́клад *див.* пере́клад (2)
△ Інтерсеміотúчний пере́клад *див.* пере́клад (3)
пере́кладі
У пере́кладі *див.* пере́клад (1)
ПЕРЕКЛАДА́ТИ
перекладáти
◊ Вали́ти (звáлювати, перекладáти) / звали́ти (переклáсти) з хворóї (дурнóї) голови́ на здорóву *див.* вали́ти[1] (4)
Перекидáти (перекладáти) / переки́нути (переклáсти) відповідáльність *див.* перекидáти[2] (1)
◊ Перекладáти / переклáсти на [чужí, чиї́сь *і т. ін.*] плечí (ру́ки) *див.* перекладáти (1)
◊ Перекладáти (перенóсити, переливáти *і т. ін.*) / переклáсти (поклáсти, положи́ти, перенести́ *і т. ін.*) на папíр *див.* перекладáти (2)
ПЕРЕКЛАДНИ́Й[2]
перекладни́х
○ На перекладни́х *див.* перекладни́й[2] (1)
ПЕРЕКЛА́СТИ
переклáсти
◊ Вали́ти (звáлювати, перекладáти) / звали́ти (переклáсти) з хворóї (дурнóї) голови́ на здорóву *див.* вали́ти[1] (4)
Перекидáти (перекладáти) / переки́нути (переклáсти) відповідáльність *див.* перекидáти[2] (1)
◊ Перекладáти / переклáсти на [чужí, чиї́сь *і т. ін.*] плечí (ру́ки) *див.* перекладáти (1)
◊ Перекладáти (перенóсити, переливáти *і т. ін.*) / переклáсти (поклáсти, положи́ти, перенести́ *і т. ін.*) на папíр *див.* перекладáти (2)
ПЕРЕКО́ВУВАТИ
перекóвувати
◊ Перекóвувати / перекувáти мечí на орáла (на рáла) *див.* перекóвувати (1)
ПЕРЕКОНА́ННЯ
переконáння
Мáти переконáння *див.* мáти[2] (15)
На переконáння *кого, чиє* <За переконáнням *кого, чиїм*> *див.* переконáння (2)
Прихóдити / прийти́ до переконáння (до пéвності) *див.* прихóдити
переконáнням
З переконáнням *див.* переконáння (1)
На переконáння *кого, чиє* <За переконáнням *кого, чиїм*> *див.* переконáння (2)
ПЕРЕКОНА́ТИ
переконáти
Перекóнувати / переконáти себé *див.* перекóнувати (1)

ПЕРЕКО́НЛИВІСТЬ
перекóнливістю
○ З усіéю (вели́кою, глибóкою *і т. ін.*) перекóнливістю *див.* перекóнливість (1)
ПЕРЕКО́НУВАТИ
перекóнувати
Перекóнувати / переконáти себé *див.* перекóнувати (1)
ПЕРЕКО́ПАНИЙ
перекóпана
◊ Перекóпана дорóга (стéжка) <Перекóпаний шлях> *див.* дорóга (13)
перекóпаний
◊ Перекóпана дорóга (стéжка) <Перекóпаний шлях> *див.* дорóга (13)
ПЕРЕКУВА́ТИ[1]
перекувáти
◊ Перекóвувати / перекувáти мечí на орáла (на рáла) *див.* перекóвувати (1)
ПЕРЕЛА́Д
перелáду
◊ Ні лáду ні склáду (ні полáду, ні перелáду) *див.* лад (15)
ПЕРЕЛА́З
перелáз
Перелíзти (переступи́ти, перескóчити *і т. ін.*) [чéрез] перелáз *див.* перелáзити (1)
перелáзи
◊ Аж перелáзи тріщáли *див.* перелáз (1)
перелáзі
◊ Як собáці (Сіркóві, Сірку́) на перелáзі *див.* собáка
ПЕРЕЛА́ЗИТИ
перелáзити
◊ Чéрез поріг не перелáзити *див.* перелáзити (2)
ПЕРЕЛАМА́ТИ[2]
переламáти
◊ Ламáти / зламáти (переламáти, поламáти *і т. ін.*) хребéт *див.* ламáти (2)
◊ Переламáти слóво *див.* перелáмувати (4)
Перелáмувати (перелóмлювати) / переламáти (переломи́ти) нáдвоє (пополáм, нáвпіл *і т. ін.*) *див.* перелáмувати (1)
◊ Перелáмувати (перелóмлювати) / переламáти (переломи́ти) [самóго] себé *див.* перелáмувати (2)
◊ Перелáмувати (перелóмлювати) / переламáти (переломи́ти) харáктер (нату́ру, нóров *і т. ін.*) *див.* перелáмувати (3)
ПЕРЕЛА́МУВАТИ
перелáмувати
Перелáмувати (перелóмлювати) / переламáти (переломи́ти) нáдвоє (пополáм, нáвпіл *і т. ін.*) *див.* перелáмувати (1)
◊ Перелáмувати (перелóмлювати) / переламáти (переломи́ти) [самóго] себé *див.* перелáмувати (2)
◊ Перелáмувати (перелóмлювати) / переламáти (переломи́ти) харáктер (нату́ру, нóров *і т. ін.*) *див.* перелáмувати (3)
ПЕРЕЛА́ТАНИЙ
перелáтаний
◊ Лáтаний і (та) перелáтаний <Лáтаний-перелáтаний> *див.* лáтаний (1)

ПЕРЕЛЕ́ЖАТИ
перелéжить
◊ Хáти (мíсця) не перелéжить (не переси́дить) *див.* перелéжувати (1)
ПЕРЕЛЕТІ́ТИ
перелетíти
◊ Ні перейти́, ні перелетíти (ні переї́хати) *див.* перехóдити (4)
◊ Перелетíти на кри́лах *див.* перелітáти[1] (2)
◊ Перелітáти (залітáти, перекидáтися) / перелетíти (залетíти, переки́нутися) ду́мкою (думкáми, уя́вою, в ду́мці, в уя́ві, в думкáх *і т. ін.*) *див.* перелітáти[1] (3)
Перелітáти / перелетíти пти́цею (мов пти́ця, птáхом, стрілóю *і т. ін.*) *див.* перелітáти[1] (1)
ПЕРЕЛИ́В
перели́вами
Грáти (вигравáти, горíти, ся́яти *і т. ін.*) перели́вами *див.* грáти (1)
ПЕРЕЛИВА́ТИ
переливáти
◊ Перекладáти (перенóсити, переливáти *і т. ін.*) / переклáсти (поклáсти, положи́ти, перенести́ *і т. ін.*) на папíр *див.* перекладáти (2)
◊ Переливáти з пустóго [та] в порóжнє (з порóжнього в непóвне) *див.* переливáти (2)
△ Переливáти / перели́ти кров *див.* переливáти (1)
◊ Переливáти / перели́ти [чáшу] чéрез край (чéрез вíнця) *див.* переливáти (3)
ПЕРЕЛИВА́ТИСЯ
переливáтися
Грáти (переливáтися) всімá кольорáми (бáрвами) весéлки (рáйдуги) *див.* грáти (4)
◊ Переливáтися / перели́тися чéрез крáй (чéрез вíнця) *див.* переливáтися (1)
ПЕРЕЛИ́ТИ
перели́ти
△ Переливáти / перели́ти кров *див.* переливáти (1)
◊ Переливáти / перели́ти [чáшу] чéрез край (чéрез вíнця) *див.* переливáти (3)
ПЕРЕЛИ́ТИСЯ
перели́тися
◊ Переливáтися / перели́тися чéрез крáй (чéрез вíнця) *див.* переливáтися (1)
ПЕРЕЛІ́Г
перелíг
Піднімáти (підіймáти, орáти *і т. ін.*) / підня́ти перелóги (перелíг, пласти́, цілину́ *і т. ін.*) *див.* піднімáти
перелóгами
◊ Облóгом (перелóгом, перелóгами) лежáти (стоя́ти) *див.* лежáти (31)
перелóги
Піднімáти (підіймáти, орáти *і т. ін.*) / підня́ти перелóги (перелíг, пласти́, цілину́ *і т. ін.*) *див.* піднімáти
перелóгом
◊ Облóгом (перелóгом, перелóгами) лежáти (стоя́ти) *див.* лежáти (31)
ПЕРЕЛІ́ЖНИЙ
перелíжна
△ Перелóгова (перелíжна) земля́ *див.* земля́ (10)

ПЕРЕЛІЗТИ
перелізти
Перелізти (переступи́ти, перескóчити *і т. ін.)* [чéрез] перелáз *див.* перелáзити (1)
ПЕРЕЛІТ
переліт
У переліт летíти (ли́нути) / полетíти (поли́нути) *див.* летíти (1)
ПЕРЕЛІТÁТИ[1]
перелітáти
◊ Перелітáти (залітáти, перекидáтися) / перелетíти (залетíти, переки́нутися) дýмкою (думкáми, уя́вою, в дýмці, в уя́ві, в думкáх *і т. ін.) див.* перелітáти[1] (3)
Перелітáти / перелетíти пти́цею (мов пти́ця, птáхом, стрілóю *і т. ін.) див.* перелітáти[1] (1)
ПЕРЕЛІТНИЙ
перелíтна
△ Перелíтна саранá *див.* саранá
△ Перелíтний птах <Перелíтна птáха (пти́ця)> *див.* птах
перелíтний
△ Перелíтний птах <Перелíтна птáха (пти́ця)> *див.* птах
ПЕРЕЛІЧИ́ТИ
перелічи́ти
◊ На (по) пáльцях [однієї руки́] [мóжна (лéгко)] перелічи́ти (перерахувáти, порахувáти) *див.* перелíчувати (1)
◊ Не [мóжна] перелічи́ти *див.* перелíчувати (2)
◊ Перелічи́ти (полічи́ти) зýби *див.* перелíчувати (3)
ПЕРЕЛÓГИ
перелóги
◊ Перелóги напáли *див.* перелóги (1)
ПЕРЕЛÓГОВИЙ
перелóгова
△ Перелóгова (перелíжна) земля́ *див.* земля́ (10)
ПЕРЕЛÓМ
перелóм
◊ Крути́й (корінни́й, вели́кий *і т. ін.)* перелóм *див.* перелóм (1)
◊ Перелóм у душí *див.* перелóм (2)
ПЕРЕЛОМИ́ТИ
переломи́ти
Перелáмувати (перелóмлювати) / переламáти (переломи́ти) нáдвоє (пополáм, нáвпіл *і т. ін.) див.* перелáмувати (1)
◊ Перелáмувати (перелóмлювати) / переламáти (переломи́ти) [самóго] себé *див.* перелáмувати (2)
◊ Перелáмувати (перелóмлювати) / переламáти (переломи́ти) харáктер (натýру, нóров *і т. ін.) див.* перелáмувати (3)
◊ Поламáти (переломи́ти) / ламáти рéбра (кістки́) *див.* поламáти
ПЕРЕЛÓМЛЮВАТИ
перелóмлювати
Перелáмувати (перелóмлювати) / переламáти (переломи́ти) нáдвоє (пополáм, нáвпіл *і т. ін.) див.* перелáмувати (1)
◊ Перелáмувати (перелóмлювати) / переламáти (переломи́ти) [самóго] себé *див.* перелáмувати (2)
◊ Перелáмувати (перелóмлювати) / переламáти (переломи́ти) харáктер (натýру, нóров *і т. ін.) див.* перелáмувати (3)
ПЕРЕЛÓМНИЙ
перелóмна
Перелóмний момéнт (час, день *і т. ін.)* <Перелóмна епóха> *див.* момéнт (1)
перелóмний
Перелóмний момéнт (час, день *і т. ін.)* <Перелóмна епóха> *див.* момéнт (1)
ПЕРÉЛЮБ
перéлюб
Перéлюб чини́ти *див.* чини́ти[1]
ПЕРЕЛЯ́К
переля́к
Брáти / взя́ти на переля́к *див.* брáти (19)
◊ Виливáти (відливáти) / ви́лити (відлля́ти) переля́к (переполóх, урóки *і т. ін.) див.* виливáти (5)
Вкидáти в переля́к *див.* вкидáти (1)
переля́ком
○ З переля́ком <З перéстрахом> *див.* переля́к (3)
переля́ку
○ Для переля́ку <Для перéстраху> *див.* переля́к (1)
○ З (від, од) переля́ку <З (від, од) перéстраху> *див.* переля́к (2)
○ У переля́ку <У перéстраху> *див.* переля́к (4)
ПЕРЕЛЯ́КАНИЙ
переля́каний
Переля́каний на смерть (до смéрті) *див.* переля́каний (1)
ПЕРЕЛЯКÁТИ
перелякáти
Перелякáти на смерть (до смéрті) *див.* перелякáти (1)
ПЕРЕЛЯКÁТИСЯ
перелякáтися
Перелякáтися на смерть (до смéрті) *див.* перелякáтися (1)
ПЕРЕМАГÁТИ
перемагáти
◊ Перемагáти / перемогти́ себé (своє́ сéрце) *див.* перемагáти (1)
ПЕРЕМÉЛЮВАТИ
перемéлювати
◊ Перемивáти (ми́ти, перемéлювати, перетирáти *і т. ін.)* / переми́ти (перемолóти, перетéрти *і т. ін.)* [усí] кісточки́ (кістки́) *див.* перемивáти (1)
ПЕРЕМÉТ[1]
перемéті
◊ Стáти на перемéті *див.* ставáти
ПЕРЕМИВÁННЯ
перемивáння
◊ Перемивáння кістóк (кісточóк) *див.* перемивáння (1)
ПЕРЕМИВÁТИ
перемивáти
◊ Перемивáти (ми́ти, перемéлювати, перетирáти *і т. ін.)* / переми́ти (перемолóти, перетéрти *і т. ін.)* [усí] кісточки́ (кістки́) *див.* перемивáти (1)
ПЕРЕМИНÁТИ
переминáти
◊ Перетирáти (перебирáти, переминáти *і т. ін.)* / перетéрти (перебрáти, перем'я́ти *і т. ін.)* на зубáх *див.* перетирáти (1)
ПЕРЕМИНÁТИСЯ[2]
переминáтися
◊ Переминáтися (переступáти) / переступи́ти з ноги́ на нóгу *див.* переминáтися[2] (1)
ПЕРЕМИ́ТИ
переми́ти
◊ Перемивáти (ми́ти, перемéлювати, перетирáти *і т. ін.)* / переми́ти (перемолóти, перетéрти *і т. ін.)* [усí] кісточки́ (кістки́) *див.* перемивáти (1)
ПЕРЕМИ́ТИЙ
переми́тий
◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* переми́тий *див.* переми́тий (1)
ПЕРЕМÍЖНИЙ
перемíжна
△ Перемíжна пропáсниця *див.* пропáсниця
ПЕРЕМÍНА
перемíн
Вíтер [політи́чних] перемíн (змін) *див.* вíтер (3)
ПЕРЕМІНИ́ТИ
перемíни́ти
◊ Перемíни́ти (змíни́ти) гнів на ми́лість (на лáску) *див.* перемíня́ти[1] (1)
ПЕРЕМІНИ́ТИСЯ
перемíни́тися
◊ [Аж] мíни́тися / перемíни́тися в лицí (на лицí, на обли́ччі *і т. ін.) див.* мíни́тися (2)
ПЕРЕМІСИ́ТИ
перемíси́ти
◊ Міси́ти (перемíшувати) / перемíси́ти болóто (багнó, багню́ку *і т. ін.) див.* міси́ти (3)
ПЕРЕМÍШУВАТИ[2]
перемíшувати
◊ Міси́ти (перемíшувати) / перемíси́ти болóто (багнó, багню́ку *і т. ін.) див.* міси́ти (3)
ПЕРЕМÍЩЕНИЙ
перемíщена
Перемíщена осóба *див.* осóба (3)
ПЕРЕМЛÍТИ
перемлíти
◊ Перетлíти (перебóлíти, перемлíти) душéю (сéрцем) *див.* перетлівáти (1)
ПЕРЕМÓВА
перемóви
Вести́ (прóводити) / провести́ переговóри (перемóви, перемóвини) *див.* вести́ (9)
ПЕРЕМÓВИНИ
перемóвини
Вести́ (прóводити) / провести́ переговóри (перемóви, перемóвини) *див.* вести́ (9)
ПЕРЕМÓВИТИСЯ
перемóвитися
◊ Перемовля́тися / перемóвитися очи́ма *див.* перемовля́тися (1)

ПЕРЕМОВЛЯ́ТИСЯ
перемовля́тися
◊ Перемовля́тися / перемо́витися очи́ма *див.* перемовля́тися (1)
ПЕРЕМО́ГА
перемо́га
Пі́ррова перемо́га *див.* перемо́га (1)
перемо́ги
День Перемо́ги *див.* день (8)
перемо́гу
Здобува́ти / здобу́ти перемо́гу *див.* здобува́ти (5)
ПЕРЕМОГТИ́
перемогти́
◊ Перемага́ти / перемогти́ себе́ (своє́ се́рце) *див.* перемага́ти (1)
ПЕРЕМО́ЖНИЙ
перемо́жного
◊ До перемо́жного кінця́ *див.* кіне́ць[1] (11)
ПЕРЕМО́КНУТИ
перемо́кнути
◊ Перемо́кнути до кісто́к (до ни́тки, на хлющ *і т. ін.*) *див.* перемока́ти (1)
ПЕРЕМОЛО́ТИ
перемоло́ти
◊ Перемива́ти (ми́ти, переме́лювати, перетира́ти *і т. ін.*) / перемити (перемоло́ти, перете́рти *і т. ін.*) [усі́] кісточки́ (кістки́) *див.* перемива́ти (1)
ПЕРЕМУДРИ́ТИ
перемудри́ти
◊ Перехитри́ти (перехитрува́ти, перемудри́ти, перемудрува́ти) само́го себе́ *див.* перехитро́вувати (1)
ПЕРЕМУДРУВА́ТИ
перемудрува́ти
◊ Перехитри́ти (перехитрува́ти, перемудри́ти, перемудрува́ти) само́го себе́ *див.* перехитро́вувати (1)
ПЕРЕМ'Я́ТИ
перем'я́ти
◊ Перетира́ти (перебира́ти, перемина́ти *і т. ін.*) / перете́рти (перебра́ти, перем'я́ти *і т. ін.*) на зуба́х *див.* перетира́ти (1)
ПЕРЕНЕСТИ́
перенесло́
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) ві́тром перенесло́ *див.* перено́сити (1)
перенести́
◊ Перекла́да́ти (перено́сити, перелива́ти *і т. ін.*) / перекла́сти (покла́сти, положи́ти, перенести́ *і т. ін.*) на папі́р *див.* перекладá́ти (2)
ПЕРЕНЕСТИ́СЯ
перенести́ся
Перено́ситися (поверта́тися) / перенести́ся (поверну́тися) ду́мкою (думка́ми, у думка́х, спо́гадами *і т. ін.*) *див.* перено́ситися (1)
ПЕРЕНИ́ЗУВАТИ
перени́зувати
Перени́зувати ни́зкою *див.* перени́зувати (1)
ПЕРЕНІ́ССЯ
перені́ссі
Бро́ви схо́дяться / зійшли́ся *і т. ін.* [над перені́ссям (на перені́ссі)] *див.* брова́ (3)
перені́ссям
Бро́ви схо́дяться / зійшли́ся *і т. ін.* [над перені́ссям (на перені́ссі)] *див.* брова́ (3)
ПЕРЕНО́СИТИ
перено́сити
◊ Переклада́ти (перено́сити, перелива́ти *і т. ін.*) / перекла́сти (покла́сти, положи́ти, перенести́ *і т. ін.*) на папі́р *див.* переклада́ти (2)
ПЕРЕНО́СИТИСЯ
перено́ситися
Перено́ситися (поверта́тися) / перенести́ся (поверну́тися) ду́мкою (думка́ми, у думка́х, спо́гадами *і т. ін.*) *див.* перено́ситися (1)
ПЕРЕНО́СНИЙ
перено́сне
△ Перено́сне зна́чення сло́ва *див.* зна́чення (2)
ПЕРЕОРА́ТИ
переора́ти
◊ Переора́ти межу́ *див.* перео́рювати (2)
Переора́ти на по́піл *див.* перео́рювати (1)
ПЕРЕОЦІНИ́ТИ
переоціни́ти
◊ Ва́жко (неможли́во) переоціни́ти *див.* ва́жко (1)
◊ Переоці́нювати / переоціни́ти [всі] ці́нності *див.* переоці́нювати (1)
ПЕРЕОЦІ́НКА
переоці́нка
◊ Переоці́нювання (переоці́нка) [всіх] ці́нностей *див.* переоці́нювання (1)
ПЕРЕОЦІ́НЮВАННЯ
переоці́нювання
◊ Переоці́нювання (переоці́нка) [всіх] ці́нностей *див.* переоці́нювання (1)
ПЕРЕОЦІ́НЮВАТИ
переоці́нювати
◊ Переоці́нювати / переоціни́ти [всі] ці́нності *див.* переоці́нювати (1)
ПЕРЕПАДА́ТИ
перепада́ло
◊ Перепада́ло / перепа́ло (перепаде́) бере́зової ка́ші *див.* перепада́ти (1)
перепада́ти
◊ Перепада́ти / перепа́сти на горі́хи (на гости́нці, на галушки́ *і т. ін.*) *див.* перепада́ти (2)
◊ Перепада́ти / перепа́сти на хліб *див.* перепада́ти (3)
◊ Перепада́ти / перепа́сти у кише́ню *див.* перепада́ти (4)
ПЕРЕПА́ЛКА
перепа́лки
◊ Потрапля́ти в перепа́лку (перепа́лки) *див.* потрапля́ти
перепа́лку
◊ Потрапля́ти в перепа́лку (перепа́лки) *див.* потрапля́ти
ПЕРЕПА́СТИ
перепаде́
◊ Перепада́ло / перепа́ло (перепаде́) бере́зової ка́ші *див.* перепада́ти (1)
перепа́ло
◊ Перепада́ло / перепа́ло (перепаде́) бере́зової ка́ші *див.* перепада́ти (1)
перепа́сти
◊ Перепада́ти / перепа́сти на горі́хи (на гости́нці, на галушки́ *і т. ін.*) *див.* перепада́ти (2)
◊ Перепада́ти / перепа́сти на хліб *див.* перепада́ти (3)
◊ Перепада́ти / перепа́сти у кише́ню *див.* перепада́ти (4)
ПЕРЕПА́СТИСЯ
перепа́стися
◊ Перепа́стися на смик (на суха́р) *див.* перепада́тися (1)
ПЕРЕПЕЛИ́ЦЯ
перепели́ці
◊ [І] перепели́ці ні́куди пропха́тися *див.* пропиха́тися
ПЕРЕПЕРА́НКА
перепера́нку
◊ Убира́тися / убра́тися з дра́нки в перепера́нку *див.* убира́тися[1]
ПЕРЕПИНИ́ТИ
перепини́ло
◊ Зав'яза́ло (перепини́ло) мо́ву *див.* зав'я́зувати (1)
перепини́ти
◊ Перехо́дити (перетина́ти, перепиня́ти *і т. ін.*) / перейти́ (перетя́ти, перетну́ти, перепини́ти *і т. ін.*) доро́гу (шлях, сте́жку *і т. ін.*) *див.* перехо́дити (11)
ПЕРЕПИНЯ́ТИ
перепиня́ти
◊ Перехо́дити (перетина́ти, перепиня́ти *і т. ін.*) / перейти́ (перетя́ти, перетну́ти, перепини́ти *і т. ін.*) доро́гу (шлях, сте́жку *і т. ін.*) *див.* перехо́дити (11)
ПЕРЕПИСНИ́Й
переписні́
△ Переписні́ книги *див.* кни́га (12)
ПЕРЕПИ́ТУВАТИ
перепи́тувати
Пита́ти (пита́тися, розпи́тувати *і т. ін.*) та (і, й) перепи́тувати (перепи́туватися) *див.* пита́ти (2)
ПЕРЕПИ́ТУВАТИСЯ
перепи́туватися
Пита́ти (пита́тися, розпи́тувати *і т. ін.*) та (і, й) перепи́тувати (перепи́туватися) *див.* пита́ти (2)
ПЕРЕПІ́Й
перепо́ю
○ З (від, од *і т. ін.*) перепо́ю *див.* перепі́й (1)
ПЕРЕ́ПІЧКА
пере́пічку
◊ Пере́пічку сотвори́ти *див.* сотворя́ти
ПЕРЕПЛА́В
перепла́в
На перепла́влення (на перепла́в) *див.* перепла́влення (1)
ПЕРЕПЛА́ВЛЕННЯ
перепла́влення
На перепла́влення (на перепла́в) *див.* перепла́влення (1)
ПЕРЕПЛА́ВНИЙ
перепла́вна
Перепла́вна середа́ *див.* середа́

ПЕРЕПЛА́ЧЕНИЙ
перепла́ченні
Опла́чений і (й, та) перепла́чений *див.* опла́чений (1)
ПЕРЕПЛИСТИ́
переплисти́
А́ні проїхати, а́ні переплисти́ *див.* проїжджа́ти[1]
ПЕРЕПЛУ́ТАТИ
переплу́тати
Переплу́тати все [на світі] *див.* переплу́тувати (1)
◊ Переплу́тувати (плу́тати) / переплу́тати (сплу́тати) грішне з пра́ведним (пра́ведне з грі́шним) *див.* переплу́тувати (2)
◊ Плу́тати (переплу́тувати) / сплу́тати (переплу́тати, зміша́ти) [всі] ка́рти *див.* плу́тати
ПЕРЕПЛУ́ТАТИСЯ
переплу́талося
◊ Все переплу́талося (поплу́талося, перевернулося *і т. ін.*) / плу́тається (переверта́ється) в голові (в думка́х) *див.* весь[1] (12)
ПЕРЕПЛУ́ТУВАТИ
переплу́тувати
◊ Переплу́тувати (плу́тати) / переплу́тати (сплу́тати) грішне з пра́ведним (пра́ведне з грі́шним) *див.* переплу́тувати (2)
◊ Плу́тати (переплу́тувати) / сплу́тати (переплу́тати, зміша́ти) [всі] ка́рти *див.* плу́тати
ПЕРЕПО́ВНИТИ
перепо́внити
◊ Перепо́внити / перепо́внювати ча́шу терпі́ння *див.* переповня́ти (1)
ПЕРЕПО́ВНИТИСЯ
перепо́внилася
◊ Ча́ша [терпі́ння] перепо́внилася / перепо́внювалася *див.* ча́ша
ПЕРЕПО́ВНЮВАТИ
перепо́внювати
◊ Перепо́внити / перепо́внювати ча́шу терпі́ння *див.* переповня́ти (1)
ПЕРЕПО́ВНЮВАТИСЯ
перепо́внювалася
◊ Ча́ша [терпі́ння] перепо́внилася / перепо́внювалася *див.* ча́ша
ПЕРЕПОЛО́Х
переполо́х
◊ Вилива́ти (відлива́ти) / ви́лити (відлля́ти) переля́к (переполо́х, уро́ки *і т. ін.*) *див.* вилива́ти (5)
Зчиня́ти (виклика́ти, роби́ти) / зчини́ти (ви́кликати, зроби́ти) переполо́х *див.* зчиня́ти (1)
Переполо́х зчини́вся (учини́вся, ста́вся, поча́вся *і т. ін.*) *див.* переполо́х (1)
переполо́ху
○ З переполо́ху *див.* переполо́х (2)
ПЕРЕПО́НА
перепо́н
○ Без перепо́н (*рідше* без перепо́ни) *див.* перепо́на (1)
Не зна́ти перепо́н (перепо́ни) [ні в чо́му] *див.* зна́ти (6)
перепо́ни
○ Без перепо́н (*рідше* без перепо́ни) *див.* перепо́на (1)
Не зна́ти перепо́н (перепо́ни) [ні в чо́му] *див.* зна́ти (6)
Нема́ (нема́є) перепо́ни (перепо́ну) *див.* нема́ (9)
перепо́ні
Ста́ти на перепо́ні *див.* става́ти
перепо́ну
Нема́ (нема́є) перепо́ни (перепо́ну) *див.* нема́ (9)
ПЕРЕПОРИ́ТИСЯ
перепори́лася
◊ Пора́ перепори́лася *див.* пора́
ПЕРЕПОЧИ́ВОК
перепочи́вку
○ Без перепочи́нку (*рідко* без перепочи́вку) *див.* перепочи́нок (1)
ПЕРЕПОЧИ́НОК
перепочи́нку
○ Без перепочи́нку (*рідко* без перепочи́вку) *див.* перепочи́нок (1)
ПЕРЕПРО́ШЕННЯ
перепро́шенням
○ За перепро́шенням *див.* перепро́шення (1)
ПЕРЕПРО́ШУВАТИ[1]
перепро́шувати
Проси́ти та перепро́шувати *див.* проси́ти
ПЕРЕПСУВА́ТИ
перепсува́ти
◊ Псува́ти (тріпа́ти, ша́рпати) / перепсува́ти (попсува́ти) не́рви ([чима́ло] не́рвів) *див.* псува́ти
ПЕРЕПУСКА́ТИ
перепуска́ти
◊ Перепуска́ти / перепусти́ти че́рез свої ру́ки *див.* перепуска́ти (1)
ПЕРЕПУСТИ́ТИ
перепусти́ти
◊ Перепуска́ти / перепусти́ти че́рез свої ру́ки *див.* перепуска́ти (1)
ПЕРЕПУ́ТТЯ
перепу́тті
◊ На роздорі́жжі (на перепу́тті, на розпу́тті) *див.* роздорі́жжя
ПЕРЕРАХУВА́ТИ
перерахува́ти
◊ На (по) па́льцях [одніє́ї руки́] [мо́жна (ле́гко)] перелічи́ти (перерахува́ти, порахува́ти) *див.* перелі́чувати (1)
ПЕРЕРВА́ТИ
перерва́ти
Перерива́ти (пору́шувати) / перерва́ти (пору́шити) мовча́ння (мо́вча́нку, ти́шу, па́узу *і т. ін.*) *див.* перерива́ти[1] (1)
ПЕРЕРВА́ТИСЯ
перерва́тися
◊ Перерива́тися / перерва́тися на́двоє (навпола́м, наче́тверо *і т. ін.*) *див.* перерива́тися[1] (1)
перерве́ться
◊ Як не перерве́ться *див.* перерива́тися[1] (3)
перерви́сь
◊ [Роби́ти] хоч перерви́сь *див.* перерива́тися[1] (2)
перерви́ся
◊ Хоч (на́двоє) розірви́ся (перерви́ся) *див.* розрива́тися[1]
ПЕРЕРИВА́ТИ[1]
перерива́ти
Перерива́ти (пору́шувати) / перерва́ти (пору́шити) мовча́ння (мо́вча́нку, ти́шу, па́узу *і т. ін.*) *див.* перерива́ти[1] (1)
ПЕРЕРИВА́ТИ[2]
перерива́ти
◊ Перерива́ти / пери́ти ми́шачі но́ри *див.* перерива́ти[2] (1)
ПЕРЕРИВА́ТИСЯ[1]
перерива́тися
◊ Перерива́тися / перерва́тися на́двоє (навпола́м, наче́тверо *і т. ін.*) *див.* перерива́тися[1] (1)
ПЕРЕРИ́ТИ
пери́ти
◊ Перерива́ти / пери́ти ми́шачі но́ри *див.* перерива́ти[2] (1)
ПЕРЕ́РІЗ[2]
пере́різ
△ Золоти́й пере́тин (пере́різ) *див.* пере́тин (1)
ПЕРЕСА́ДКА
переса́дки
○ Без переса́дки *див.* переса́дка (1)
ПЕРЕСВІ́ДЧЕННЯ
пересві́дчення
◊ Набра́ти (набра́тись) пересві́дчення *див.* набира́ти (10)
ПЕРЕСЕ́ЛЕННЯ
пересе́лення
Вели́ке пересе́лення наро́дів *див.* пересе́лення (1)
ПЕРЕСИ́ДІТИ
переси́дить
◊ Ха́ти (мі́сця) не переле́жить (не переси́дить) *див.* переле́жувати (1)
ПЕРЕСИ́ЛИТИ
переси́лити
Переси́лювати / переси́лити (переси́лувати) себе́ [само́го] *див.* переси́лювати (1)
ПЕРЕСИ́ЛУВАТИ
переси́лувати
Переси́лювати / переси́лити (переси́лувати) себе́ [само́го] *див.* переси́лювати (1)
ПЕРЕСИ́ЛЮВАТИ
переси́лювати
Переси́лювати / переси́лити (переси́лувати) себе́ [само́го] *див.* переси́лювати (1)
ПЕРЕСКО́ЧИТИ
переско́чити
Перелі́зти (переступи́ти, переско́чити *і т. ін.*) [че́рез] переля́з *див.* переля́зити (1)
переско́чить
◊ [І] собака не переско́чить *див.* собака
ПЕРЕСЛІ́ДУВАННЯ
переслі́дування
△ Ка́рне (криміна́льне) переслі́дування *див.* переслі́дування (1)

ПЕРЕСМИ́КАТИ
пересми́кати
◇ Пересми́кувати *(рідко* пересмика́ти) / пересми́кати ка́рти *див.* пересми́кувати (1)

ПЕРЕСМИКА́ТИ
пересмика́ти
◇ Пересми́кувати *(рідко* пересмика́ти) / пересми́кати ка́рти *див.* пересми́кувати (1)

ПЕРЕСМИ́КУВАТИ
пересми́кувати
◇ Пересми́кувати *(рідко* пересмика́ти) / пересми́кати ка́рти *див.* пересми́кувати (1)

ПЕРЕСО́ВУВАТИ
пересо́вувати
◇ Ле́две (ледь, наси́лу *і т. ін.)* пересува́ти (пересо́вувати, су́нути, переставля́ти, тягти́ *і т. ін.)* но́ги <[Ле́две (ледь, наси́лу *і т. ін.)*] пле́нтати (переступа́ти, су́нути) нога́ми> <Ле́две (наси́лу) нога́ми (но́ги) со́вати (воруши́ти, волокти́ *і т. ін.)*> *див.* пересува́ти (1)
◇ Переверну́ти (зру́шити, пересу́нути, ру́шити) / верну́ти (пересо́вувати, пересува́ти, ру́хати) го́ри *див.* перевerта́ти (2)

ПЕРЕСО́ХНУТИ
пересо́хнути
Пересо́хнути на костри́цю *див.* пересиха́ти (1)

ПЕРЕСПА́ТИ
переспа́ти
Не переспа́ти *див.* пересипля́ти (1)

ПЕРЕСТА́ВИТИСЯ
переста́вилася
◇ Душа́ переста́вилася *(рідко* преста́вилася) *див.* душа́ (33)
переста́витися
◇ Переста́витися (переступи́ти) на той світ *див.* переста́витися (1)

ПЕРЕСТАВЛЯ́ТИ
переставля́ти
◇ Ле́две (ледь, наси́лу *і т. ін.)* пересува́ти (пересо́вувати, су́нути, переставля́ти, тягти́ *і т. ін.)* но́ги <[Ле́две (ледь, наси́лу *і т. ін.)*] пле́нтати (переступа́ти, су́нути) нога́ми> <Ле́две (наси́лу) нога́ми (но́ги) со́вати (воруши́ти, волокти́ *і т. ін.)*> *див.* пересува́ти (1)

ПЕРЕ́СТА́Н
пере́ста́ну
○ Без пере́стану (без переста́нку) *див.* пере́ста́н (1)

ПЕРЕСТА́НОК
переста́нку
○ Без пере́стану (без переста́нку) *див.* пере́ста́н (1)

ПЕРЕ́СТА́РКА
пере́ста́рках
◇ Си́віти (сиді́ти) / поси́віти (заси́дітися) в дівка́х (ді́вкою, в пере́ста́рках *і т. ін.) див.* си́віти

ПЕРЕСТА́ТИ
переста́ло
◇ Переста́ло би́тися се́рце *див.* се́рце

ПЕРЕ́СТРАХ
пере́страхом
○ З переля́ком <З пере́страхом> *див.* переля́к (3)
пере́страху
○ Для переля́ку <Для пере́страху> *див.* переля́к (1)
○ З (від, од) переля́ку <З (від, од) пере́страху> *див.* переля́к (2)
○ У переля́ку <У пере́страху> *див.* переля́к (4)

ПЕРЕСТУПА́ТИ
переступа́ти
◇ [І] поро́га (порі́г) не переступа́ти / не переступи́ти *див.* переступа́ти (1)
◇ Ле́две (ледь, наси́лу *і т. ін.)* пересува́ти (пересо́вувати, су́нути, переставля́ти, тягти́ *і т. ін.)* но́ги <[Ле́две (ледь, наси́лу *і т. ін.)*] пле́нтати (переступа́ти, су́нути) нога́ми> <Ле́две (наси́лу) нога́ми (но́ги) со́вати (воруши́ти, волокти́ *і т. ін.)*> *див.* пересува́ти (1)
◇ Перемина́тися (переступа́ти) / переступи́ти з ноги́ на но́гу *див.* перемина́тися[2] (1)
◇ Переступа́ти / переступи́ти порі́г (поро́га, поро́ги, че́рез порі́г) *див.* переступа́ти (2)
◇ Перехо́дити (переступа́ти) / перейти́ (переступи́ти) рубіко́н *див.* перехо́дити (10)

ПЕРЕСТУПИ́ТИ
переступи́ти
◇ [І] поро́га (порі́г) не переступа́ти / не переступи́ти *див.* переступа́ти (1)
Перелі́зти (переступи́ти, перескочи́ти *і т. ін.)* [че́рез] перела́з *див.* перела́зити (1)
◇ Перемина́тися (переступа́ти) / переступи́ти з ноги́ на но́гу *див.* перемина́тися[2] (1)
◇ Переста́витися (переступи́ти) на той світ *див.* переста́витися (1)
◇ Переступа́ти / переступи́ти порі́г (поро́га, поро́ги, че́рез порі́г) *див.* переступа́ти (2)
◇ Перехо́дити (переступа́ти) / перейти́ (переступи́ти) рубіко́н *див.* перехо́дити (10)

ПЕРЕ́СТУПНИЙ
пере́ступний
Пере́ступний ти́ждень *див.* ти́ждень

ПЕРЕСУВА́ННЯ
пересува́ння
За́соби пересува́ння <Тра́нспортні за́соби> *див.* за́сіб (3)
△ Пересува́ння на́голосу *див.* пересува́ння (1)

ПЕРЕСУВА́ТИ
пересува́ти
◇ Ле́две (ледь, наси́лу *і т. ін.)* пересува́ти (пересо́вувати, су́нути, переставля́ти, тягти́ *і т. ін.)* но́ги <[Ле́две (ледь, наси́лу *і т. ін.)*] пле́нтати (переступа́ти, су́нути) нога́ми> <Ле́две (наси́лу) нога́ми (но́ги) со́вати (воруши́ти, волокти́ *і т. ін.)*> *див.* пересува́ти (1)
◇ Переверну́ти (зру́шити, пересу́нути, ру́шити) / верну́ти (пересо́вувати, пересува́ти, ру́хати) го́ри *див.* перевerта́ти (2)

ПЕРЕСУВНИ́Й
пересувни́й
Пересувни́й теа́тр *див.* теа́тр
Пересувни́й цирк *див.* цирк

ПЕРЕ́СУД
пере́суди
◇ Суди́ та пере́суди *див.* суд

ПЕРЕСУМУВА́ТИ
пересумува́ти
Пересумува́ти сум (сму́ток) *див.* пересумува́ти (1)

ПЕРЕСУ́НУТИ
пересу́нути
◇ Переверну́ти (зру́шити, пересу́нути, ру́шити) / верну́ти (пересо́вувати, пересува́ти, ру́хати) го́ри *див.* перевerта́ти (2)

ПЕРЕТА́К
перета́к
◇ І так і сяк <І сяк і так> <І так і перета́к> *див.* так

ПЕРЕТАКИ́Й
перетаки́й
Сяки́й та перетаки́й *див.* сяки́й

ПЕРЕТВОРИ́ТИ
перетвори́ти
◇ Перетво́рювати (оберта́ти) / перетвори́ти (оберну́ти) в (на) по́піл *див.* перетво́рювати (1)

ПЕРЕТВОРИ́ТИСЯ
перетвори́тися
◇ Згоря́ти (згора́ти, перетво́рюватися, оберта́тися) / згорі́ти (перетвори́тися, оберну́тися) на (в) по́піл *див.* згоря́ти (2)

ПЕРЕТВО́РЮВАТИ
перетво́рювати
◇ Перетво́рювати (оберта́ти) / перетвори́ти (оберну́ти) в (на) по́піл *див.* перетво́рювати (1)

ПЕРЕТВО́РЮВАТИСЯ
перетво́рюватися
◇ Згоря́ти (згора́ти, перетво́рюватися, оберта́тися) / згорі́ти (перетвори́тися, оберну́тися) на (в) по́піл *див.* згоря́ти (2)

ПЕРЕТЕ́РТИ
перете́рти
◇ Перебира́ти (перетира́ти) / перебра́ти (перете́рти) язико́м (язика́ми) *див.* перебира́ти (2)
◇ Перемива́ти (ми́ти, переме́лювати, перетира́ти *і т. ін.)* / переми́ти (перемоло́ти, перете́рти *і т. ін.)* [усі́] кісточки́ (кістки́) *див.* перемива́ти (1)
◇ Перетира́ти (перебира́ти, перемина́ти *і т. ін.)* / перете́рти (перебра́ти, перем'я́ти *і т. ін.)* на зуба́х *див.* перетира́ти (1)

ПЕРЕ́ТИН
пере́тин
△ Золоти́й пере́тин (пере́різ) *див.* пере́тин (1)

ПЕРЕТИНÁТИ
перетинáти
◊ Перехóдити (перетинáти, перепинáти *і т. ін.*) / перейтѝ (перетя́ти, перетнýти, перепинѝти *і т. ін.*) дорóгу (шлях, стéжку *і т. ін.*) *див.* перехóдити (11)

ПЕРÉТИНКА
перéтинка
△ Барабáнна перéтинка *див.* перéтинка (1)

ПЕРЕТИРÁТИ
перетирáти
◊ Перебирáти (перетирáти) / перебрáти (перетéрти) язикóм (язикáми) *див.* перебирáти (2)
◊ Перемивáти (мѝти, перемéлювати, перетирáти *і т. ін.*) / перемѝти (перемолóти, перетéрти *і т. ін.*) [усі] кісточкѝ (кісткѝ) *див.* перемивáти (1)
◊ Перетирáти (перебирáти, переминáти *і т. ін.*) / перетéрти (перебрáти, перем'я́ти *і т. ін.*) на зубáх *див.* перетирáти (1)

ПЕРЕТЛІ́ТИ
перетлі́ла
◊ Душá перетлі́ла (переболі́ла, перекипі́ла *і т. ін.*) <Сéрце перетлі́ло (переболі́ло, перекипі́ло *і т. ін.*)> *див.* душá (34)
перетлі́ло
◊ Душá перетлі́ла (переболі́ла, перекипі́ла *і т. ін.*) <Сéрце перетлі́ло (переболі́ло, перекипі́ло *і т. ін.*)> *див.* душá (34)
перетлі́ти
◊ Перетлі́ти (зотлі́ти) на вýгіль (на пóпіл) *див.* перетлівáти (2)
◊ Перетлі́ти (переболі́ти, перемлі́ти) душéю (сéрцем) *див.* перетлівáти (1)

ПЕРЕТНÝТИ
перетнýти
◊ Перехóдити (перетинáти, перепинáти *і т. ін.*) / перейтѝ (перетя́ти, перетнýти, перепинѝти *і т. ін.*) дорóгу (шлях, стéжку *і т. ін.*) *див.* перехóдити (11)

ПЕРЕТРУСѝТИ
перетрусѝти
◊ Перебирáти (перегортáти, перетрýшувати) / перебрáти (перегорнýти, перетрусѝти) у пáм'яті (в голові́, у дýмці) *див.* перебирáти (1)

ПЕРЕТРÝШУВАТИ
перетрýшувати
◊ Перебирáти (перегортáти, перетрýшувати) / перебрáти (перегорнýти, перетрусѝти) у пáм'яті (в голові́, у дýмці) *див.* перебирáти (1)

ПЕРЕТЯГÁТИ[1]
перетягáти
◊ Перетягáти (перетя́гувати, перевáжувати) / перетягтѝ (перетягнýти, перевáжити) на свою́ (нáшу, вáшу *і т. ін.*) стóрону (на свій (ваш, наш *і т. ін.*) бік) *див.* перетягáти[1] (1)
◊ Перетягáти (перетя́гувати) / перетягтѝ (перетягнýти) струнý *див.* перетягáти[1] (2)
◊ Тягтѝ (тягнýти, перетягáти *і т. ін.*) / перетягнýти (перетягтѝ) кóвдру на сéбе *див.* тягтѝ

ПЕРЕТЯГНÝТИ
перетягнýти
◊ Перетягáти (перетя́гувати, перевáжувати) / перетягтѝ (перетягнýти, перевáжити) на свою́ (нáшу, вáшу *і т. ін.*) стóрону (на свій (ваш, наш *і т. ін.*) бік) *див.* перетягáти[1] (1)
◊ Перетягáти (перетя́гувати) / перетягтѝ (перетягнýти) струнý *див.* перетягáти[1] (2)
◊ Тягтѝ (тягнýти, перетягáти *і т. ін.*) / перетягнýти (перетягтѝ) кóвдру на сéбе *див.* тягтѝ

ПЕРЕТЯГТѝ
перетягтѝ
◊ Перетягáти (перетя́гувати, перевáжувати) / перетягтѝ (перетягнýти, перевáжити) на свою́ (нáшу, вáшу *і т. ін.*) стóрону (на свій (ваш, наш *і т. ін.*) бік) *див.* перетягáти[1] (1)
◊ Перетягáти (перетя́гувати) / перетягтѝ (перетягнýти) струнý *див.* перетягáти[1] (2)
◊ Тягтѝ (тягнýти, перетягáти *і т. ін.*) / перетягнýти (перетягтѝ) кóвдру на сéбе *див.* тягтѝ

ПЕРЕТЯ́ГУВАТИ
перетя́гувати
◊ Перетягáти (перетя́гувати, перевáжувати) / перетягтѝ (перетягнýти, перевáжити) на свою́ (нáшу, вáшу *і т. ін.*) стóрону (на свій (ваш, наш *і т. ін.*) бік) *див.* перетягáти[1] (1)
◊ Перетягáти (перетя́гувати) / перетягтѝ (перетягнýти) струнý *див.* перетягáти[1] (2)

ПЕРЕТЯ́ТИ
перетя́ти
◊ Перехóдити (перетинáти, перепинáти *і т. ін.*) / перейтѝ (перетя́ти, перетнýти, перепинѝти *і т. ін.*) дорóгу (шлях, стéжку *і т. ін.*) *див.* перехóдити (11)

ПЕРЕХВАЛѝТИ
перехвалѝти
◊ Перехвáлювати / перехвалѝти на одѝн бік *див.* перехвáлювати (1)

ПЕРЕХВÁЛЮВАТИ
перехвáлювати
◊ Перехвáлювати / перехвалѝти на одѝн бік *див.* перехвáлювати (1)

ПЕРЕХИЛѝТИ
перехилѝти
◊ Перехиля́ти (перекидáти) / перехилѝти (перекѝнути, хильнýти) чáрку (чáрочку, чарчѝну, по чáрці, склянку *і т. ін.*) *див.* перехиля́ти (1)

ПЕРЕХИЛЯ́ТИ
перехиля́ти
◊ Перехиля́ти (перекидáти) / перехилѝти (перекѝнути, хильнýти) чáрку (чáрочку, чарчѝну, по чáрці, склянку *і т. ін.*) *див.* перехиля́ти (1)

ПЕРЕХИТРѝТИ
перехитрѝти
◊ Перехитрѝти (перехитрувáти, перемудрѝти, перемудрувáти) самóго себé *див.* перехитрóвувати (1)

ПЕРЕХИТРУВÁТИ
перехитрувáти
◊ Перехитрѝти (перехитрувáти, перемудрѝти, перемудрувáти) самóго себé *див.* перехитрóвувати (1)

ПЕРЕХІ́Д
перехі́д
◊ Перехі́д на рéйки *див.* перехі́д (1)
△ Фáзовий перехі́д *див.* перехі́д (3)
перехóду
○ Без [усякого] перехóду *див.* перехі́д (2)

ПЕРЕХІДНѝЙ
перехіднá
△ Перехіднá екóнóміка *див.* екóнóміка (5)
перехіднѝй
Перехіднѝй перíод *див.* перíод (2)
Перехіднѝй прáпор *див.* прáпор

ПЕРЕХÓДИТИ
перехóдити
Впóвні шлях (дорóгу) перехóдити / перейтѝ *див.* перехóдити (1)
◊ Ітѝ (перехóдити) / пітѝ (перейтѝ) на той світ *див.* ітѝ (75)
◊ Перехóдити з рук у рýки (до рук) *див.* перехóдити (7)
[Перехóдити / перейтѝ] від слів до ді́ла (від слóва до ді́ла) *див.* перехóдити (2)
Перехóдити / перейтѝ до спрáви (до справ) *див.* перехóдити (3)
◊ Перехóдити / перейтѝ з хлі́бом [і сі́ллю] *див.* перехóдити (8)
◊ Перехóдити / перейтѝ межý (мі́ру, чéрез край *і т. ін.*) *див.* перехóдити (9)
◊ Перехóдити (переступáти) / перейтѝ (переступѝти) рубікóн *див.* перехóдити (10)
◊ Перехóдити (перетинáти, перепинáти *і т. ін.*) / перейтѝ (перетя́ти, перетнýти, перепинѝти *і т. ін.*) дорóгу (шлях, стéжку *і т. ін.*) *див.* перехóдити (11)
◊ Перехóдити (ставáти) / перейтѝ (стáти) на рéйки *див.* перехóдити (12)
◊ Пройтѝ (перейтѝ) / прохóдити (перехóдити) чéрез рýки *див.* прохóдити
◊ Ставáти (перехóдити) / стáти (*рідко* стáнути, перейтѝ) на бік (на стóрону) *див.* ставáти
перехóдить
◊ Пі́вень убрі́д перехóдить *див.* пі́вень (9)

ПЕРЕХОПѝТИ
перехопѝло
[Аж (прóсто)] дух (пóдих) захóплює (перехóплює) / захопѝло (перехопѝло) *див.* захóплювати (1)
перехопѝти
◊ Брáти (забирáти, перехóплювати *і т. ін.*) / взя́ти (забрáти, перехопѝти *і т. ін.*) ініціатѝву [до своі́х рук (у свої́ рýки)] *див.* брáти (126)
◊ Взя́ти (перехопѝти) лѝшку (чéрез край) *див.* узя́ти

ПЕРЕХÓПЛЮВАТИ
перехóплювати
◊ Брáти (забирáти, перехóплювати *і т. ін.*) / взя́ти (забрáти, перехопѝти *і т. ін.*) ініціатѝву [до своі́х рук (у свої́ рýки)] *див.* брáти (126)

перехо́плює
[Аж (про́сто)] дух (по́дих) захо́плює (перехо́плює) / захопи́ло (перехопи́ло) *див.* захо́плювати (1)
ПЕРЕХРЕ́СНИЙ
перехре́сна
△ Перехре́сна сівба́ *див.* сівба́
перехре́сне
△ Перехре́сне посила́ння *див.* посила́ння
ПЕРЕХРЕСТИ́ТИ
перехрести́ти
Не перехрести́ти ло́ба *див.* перехре́щувати (1)
ПЕРЕХРЕСТИ́ТИСЯ
перехрести́вся
Аж перехрести́вся *див.* перехре́щуватися (1)
[На́віть] не перехрести́вся *хто* <Не перехрести́вшись> *див.* перехре́щуватися (2)
перехрести́вшись
[На́віть] не перехрести́вся *хто* <Не перехрести́вшись> *див.* перехре́щуватися (2)
ПЕРЕХРЕ́СТЯ
перехре́стя
△ Нерегульо́ване перехре́стя *див.* перехре́стя (1)
△ Регульо́ване перехре́стя *див.* перехре́стя (2)
перехре́стях
◊ На всіх перехре́стях *див.* перехре́стя (3)
ПЕ́РЕЦЬ
пе́рець
◊ Де [вже] і пе́рець не росте́ *див.* пе́рець (3)
△ Черво́ний пе́рець *див.* пе́рець (1)
△ Чо́рний пе́рець *див.* пе́рець (2)
пе́рцем
◊ З пе́рцем (пе́рчиком) *див.* пе́рець (4)
◊ Ма́ти се́рце з пе́рцем *див.* ма́ти[2] (96)
◊ Се́рце з пе́рцем *див.* се́рце
пе́рцю
◊ Дава́ти (задава́ти) / да́ти (зада́ти) пе́рцю [з ма́ком] *див.* дава́ти (114)
◊ Діста́лося пе́рцю з ква́сом *див.* діставáтися (2)
◊ Додава́ти / дода́ти со́лі (пе́рцю, со́лі та пе́рцю) *див.* додава́ти (7)
◊ Натира́ти / нате́рти пе́рцю в ніс *див.* натира́ти (2)
◊ Підно́сити / піднести́ [те́ртого] хрі́ну (хро́ну, пе́рцю) *див.* підно́сити
◊ Підсипа́ти / підси́пати пе́рцю *див.* підсипа́ти
ПЕРЕШКО́ДА
перешко́д
○ Без перешко́ди (перешко́д) *див.* перешко́да (1)
перешко́дами
○ З перешко́дами *див.* перешко́да (2)
перешко́ди
○ Без перешко́ди (перешко́д) *див.* перешко́да (1)
перешко́ді
Бу́ти (стоя́ти, става́ти) / ста́ти на перешко́ді *див.* бу́ти (27)

ПЕРИ́НА[1]
пери́нах
◊ Лежа́ти на пери́нах (на печі́, на подушка́х *і т. ін.*) *див.* лежа́ти (18)
ПЕРИНАТА́ЛЬНИЙ
перината́льна
△ Перината́льна сме́ртність *див.* сме́ртність
перината́льний
△ Перината́льний періо́д *див.* періо́д (23)
ПЕРИПАТЕТИ́ЧНИЙ
перипатети́чна
Перипатети́чна шко́ла *див.* шко́ла
ПЕРИСКО́ПНИЙ
периско́пна
△ Периско́пна глибина́ *див.* глибина́ (1)
ПЕРИ́СТИЙ
пери́стий
△ Пери́стий лист (листо́к) *див.* лист[1] (2)
пери́сті
△ Пери́сті (пір'я́сті, пір'ї́сті, пірча́сті) хма́ри (хмари́ни, хмари́нки *і т. ін.*) *див.* хма́ра
ПЕРИФЕРИ́ЧНИЙ
периферИ́чна
△ Перифери́чна нерво́ва систе́ма *див.* систе́ма
ПЕРІ́ОД
пері́од
△ Атланти́чний пері́од *див.* пері́од (4)
△ Вегетаці́йний пері́од *див.* пері́од (5)
△ Ве́рхньокрейдяни́й (верхньокре́йдовий) пері́од *див.* пері́од (6)
△ Дево́нський пері́од *див.* пері́од (8)
△ Ембріона́льний пері́од *див.* пері́од (9)
Зві́тний пері́од *див.* пері́од (1)
△ Інкубаці́йний пері́од *див.* пері́од (10)
△ Карбо́новий пері́од *див.* пері́од (11)
△ Кембрі́йський пері́од *див.* пері́од (12)
△ Класи́чний пері́од *див.* пері́од (13)
△ Крейдяни́й (кре́йдовий) пері́од *див.* пері́од (14)
△ Лате́нтний пері́од *див.* пері́од (15)
△ Льодовико́вий (крижани́й) пері́од *див.* пері́од (16)
△ Морато́рний пері́од *див.* пері́од (17)
△ Нижньокрейдяни́й (нижньокре́йдовий) пері́од *див.* пері́од (18)
△ Ордо́вицький пері́од *див.* пері́од (19)
△ Палеоге́новий пері́од *див.* пері́од (20)
Перехідни́й пері́од *див.* пері́од (2)
△ Перината́льний пері́од *див.* пері́од (23)
Пері́од засто́ю *див.* пері́од (3)
△ Пері́од напіввúведення *див.* пері́од (21)
△ Пері́од пів́ро́зпаду (напівро́зпаду) *див.* пері́од (22)
△ Пе́рмський пері́од *див.* пері́од (24)
△ Підсисни́й (підсо́сний) пері́од *див.* пері́од (25)
△ Пуберта́тний пері́од *див.* пері́од (26)
△ Рефракте́рний пері́од *див.* пері́од (27)
△ Силурі́йський пері́од *див.* пері́од (28)
△ Синоди́чний пері́од оберта́ння *див.* оберта́ння (1)
△ Тріа́совий пері́од *див.* пері́од (30)
△ Четверти́нний пері́од *див.* пері́од (31)
△ Ю́рський пері́од *див.* пері́од (32)
пері́оди
△ Геократи́чні пері́оди *див.* пері́од (7)

△ Таласократи́чні пері́оди *див.* пері́од (29)
ПЕРІОДИ́ЧНИЙ
періоди́чна
△ Періоди́чна систе́ма (табли́ця) [елеме́нтів] *див.* систе́ма
періоди́чний
△ Періоди́чний дрі́б *див.* дрі́б (4)
△ Періоди́чний зако́н *див.* зако́н (6)
ПЕРЛ[2]
пе́рли
◊ Мета́ти (ки́дати, розкида́ти, розсипа́ти *і т. ін.*) бі́сер (пе́рли) [свиня́м (пе́ред свинья́ми)] *див.* мета́ти (4)
ПЕ́РЛА
пе́рли
◊ Мета́ти (ки́дати, розкида́ти, розсипа́ти *і т. ін.*) бі́сер (пе́рли) [свиня́м (пе́ред свиньми́)] *див.* мета́ти (4)
ПЕРЛАМУ́ТРОВИЙ
перламу́трові
△ Перламу́трові хма́ри *див.* хма́ра
ПЕ́РЛИ
пе́рли
◊ Мета́ти (ки́дати, розкида́ти, розсипа́ти *і т. ін.*) бі́сер (пе́рли) [свиня́м (пе́ред свиньми́)] *див.* мета́ти (4)
ПЕРЛИ́ННИЙ
перли́нна
△ Перли́нна ва́нна *див.* ва́нна (1)
△ Перли́нна хворо́ба *див.* хворо́ба
ПЕ́РЛО
пе́рли
◊ Мета́ти (ки́дати, розкида́ти, розсипа́ти *і т. ін.*) бі́сер (пе́рли) [свиня́м (пе́ред свиньми́)] *див.* мета́ти (4)
ПЕРЛО́ВИЙ[1]
перло́ва
Перло́ва ско́йка *див.* ско́йка
ПЕ́РМСЬКИЙ
пе́рмський
△ Пе́рмський пері́од *див.* пері́од (24)
ПЕРО́
пера́
Аку́ла пера́ *див.* аку́ла (1)
◊ Вихо́дити / ви́йти з-під пера́ *див.* вихо́дити (26)
Махові́ пе́ра *див.* перо́ (2)
◊ Не на́шого пера́ (пі́р'я) птах (пта́шка) *див.* птах
◊ Ні пу́ху ні пера́ *див.* пух
◊ [Одни́м] ро́зчерком пера́ *див.* ро́зчерк
◊ Про́ба (*рі́дше* спро́ба) пера́ *див.* про́ба
пе́рами
◊ Скрипі́ти перо́м (пе́рами) *див.* скрипі́ти
перо́
◊ Бра́тися / взя́тися за перо́ *див.* бра́тися (9)
◊ Ві́чне перо́ *див.* перо́ (4)
◊ Гостри́ти / нагостри́ти перо́ *див.* гостри́ти (3)
Гу́сяче (гуси́не) перо́ *див.* перо́ (1)
◊ Заки́нути перо́ *див.* закида́ти[2] (6)
△ Морське́ перо́ *див.* перо́ (3)
◊ Про́бувати / спро́бувати перо́ *див.* про́бувати
перо́м
Володі́ти перо́м *див.* володі́ти (1)

◊ Ні (ані) в кáзці сказáти (розказáти), ні (ані) перóм описáти ([не] списáти) *див.* сказáти
◊ [Ні] перóм [не] списáти (описáти) [ні слóвом не сказáти] <Ні перóм списáть, ні змалювáть> *див.* спи́сувати
◊ Перóм скребти́ *див.* скребти́
◊ Скрипíти перóм (пéрами) *див.* скрипíти
◊ [Хай (нехáй)] земля́ [бýде] пýхом (перóм, пухкéнькою, легкá) *див.* земля́ (32)
перý
Налéжати перý *див.* налéжати[1] (1)
ПЕРÓВИЙ
перóва
Перóва рýчка *див.* рýчка
ПЕРÓННИЙ
перóнний
Перóнний квитóк *див.* квитóк (3)
ПЕРСИСТÉНЦІЯ
персистéнція
△ Персистéнція фолíкула *див.* персистéнція (1)
ПЕРСÓНА
персóна
Вáша (твоя́, йогó *і т. ін.)* персóна *див.* персóна (1)
Персóна грáта *див.* персóна (2)
Персóна нон грáта *див.* персóна (3)
персóною
◊ Влáсною персóною *(рідше* парсýною) *див.* персóна (4)
ПЕРСОНÁЛЬНИЙ
персонáльна
Персонáльна пéнсія *див.* пéнсія (1)
△ Персонáльна пóзика *див.* пóзика
△ Персонáльна стáвка *див.* стáвка
персонáльний
Особóвий (персонáльний) склад *див.* склад[1]
△ Персонáльний комп'ютер *див.* комп'ютер (3)
Персонáльний пенсіонéр *див.* пенсіонéр (1)
ПЕРСПЕКТИ́ВА
перспекти́ві
В істори́чній перспекти́ві *див.* перспекти́ва (1)
У перспекти́ві *див.* перспекти́ва (2)
ПЕРСТ
перст
◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* пáлець (перст, пýчка) *див.* пáлець (12)
ПÉРТИ
пéрти
◊ Лíзти *(грубо* пéрти, пéртися *і т. ін.)* / полíзти на рожéн (прóти рожнá) <Лíзти на рóги> *див.* лíзти (17)
◊ Пéрти плýга *див.* пéрти (2)
пре
◊ [Аж] з дýші пре *див.* пéрти (1)
◊ [Аж] із гóрла лíзе *(грубо* пре, прéться) <[Аж] гóрлом пхáє> *див.* лíзти (2)
ПÉРТИСЯ
пéртися
◊ Лíзти *(грубо* пéрти, пéртися *і т. ін.)* / полíзти на рожéн (прóти рожнá) <Лíзти на рóги> *див.* лíзти (17)
прéться
◊ [Аж] із гóрла лíзе *(грубо* пре, прéться) <[Аж] гóрлом пхáє> *див.* лíзти (2)
ПЕРФОРÁТОРНИЙ
перфорáторний
△ Перфорáторний молотóк *див.* молотóк (2)
ПЕРФОРÓВАНИЙ
перфорóвана
△ Перфорóвана кáрта (кáртка) *див.* кáрта (6)
ПЕРЦÉВИЙ
перцéва
△ Перцéва (холóдна) м'я́та *див.* м'я́та (3)
ПÉРЧИК
пéрчиком
◊ З жи́вчиком та з пéрчиком *див.* жи́вчик (1)
◊ З пéрцем (пéрчиком) *див.* пéрець (4)
ПЕРШ[1]
перш
○ Перш за все <*рідко* Перш усьóго> *див.* перш[1] (1)
○ Перш (пéрше) ніж (як) *див.* перш[1] (2)
ПÉРШЕ
пéрше
○ Перш (пéрше) ніж (як) *див.* перш[1] (2)
ПЕРШЕНСТВÓ
першенствóм
Поступáтися / поступи́тися пéршістю *(рідко* першенствóм) *див.* поступáтися
ПÉРШИЙ
пéрша
○ Найпéрша (пéрша, головнá) річ *див.* річ[1]
△ Пéрша допомóга *див.* допомóга (5)
◊ Пéрша лáстівка *див.* лáстівка[1] (1)
Пéрша лéді *див.* лéді (1)
Пéрша лíнія *див.* лíнія (1)
Пéрша осóба <Пéрші осóби> *див.* осóба (4)
Пéрша полови́на дня (ти́жня, мíсяця *і т. ін.)* *див.* полови́на
◊ Пéрша рукави́чка *див.* рукави́чка
Пéрша світовá вíйнá *див.* вíйнá (6)
△ Пéрша сигнáльна систéма *див.* систéма
◊ Пéрша скри́пка *див.* скри́пка
Пéрша хви́ля *див.* хви́ля[1]
пéрше
◊ Всипати (задáти) по *(рідко* під) пéрше (шóсте) числó *див.* всипáти[1] (2)
◊ На пéрше óко *див.* óко[1] (53)
◊ Пéрше дíло *див.* дíло (27)
Пéрше (свя́то Пéршого) трáвня *див.* пéрший (1)
◊ Пéрше слóво *див.* слóво
◊ По пéрше (по шóсте) числó *див.* числó
◊ Стáвити / постáвити на пéрше мíсце (на пéрший план) *див.* стáвити
пéрший
◊ Закладáти / заклáсти пéрший кáмінь *див.* закладáти (2)
◊ На пéрший пóгляд *(рідше* пóзір, взір) *див.* пóгляд
◊ На пéрший раз *див.* раз[1]
◊ Не пéрший день *див.* день (44)
◊ Не пéрший рік *див.* рік
Пéрший любóвник *див.* любóвник (1)
◊ Пéрший (перéдній) план *див.* план[1]
◊ Пéрший *(прост.* пéрвий) сорт *див.* сорт
Пéрший сон *див.* сон[1]
◊ Пéрші крóки <Пéрший крок (стýпінь)> *див.* крок (15)
◊ Стáвити / постáвити на пéрше мíсце (на пéрший план) *див.* стáвити
пéршим
◊ За пéршим пóзирком *див.* пóзирк
◊ Пéршим дíлом *див.* дíло (28)
Пéршим чи́ном *див.* чин
пéршими
◊ З [пéршими] півня́ми *див.* пíвень (6)
пéрших
Брат у пéрших <Двою́рідний брат> *див.* брат (3)
◊ До [пéрших] півнíв *див.* пíвень (3)
○ З пéрших крóків <З пéршого крóку> *див.* крок (2)
◊ З пéрших рук *див.* рукá
◊ З пéрших уст *див.* устá
◊ На пéрших порáх (почáтках) *див.* порá
Сестрá у пéрших <Двою́рідна сестрá> *див.* сестрá
◊ У пéрших лáвах (рядáх) *див.* лáва[2] (2)
У пéрших (остáнніх, серéдніх *і т. ін.)* числáх мíсяця *див.* числó
пéрші
◊ Вихóдити / ви́йти на пéрші рóлі *див.* вихóдити (33)
Пéрша осóба <Пéрші осóби> *див.* осóба (4)
◊ Пéрші крóки <Пéрший крок (стýпінь)> *див.* крок (15)
◊ Пéрші пíвні співáють / проспівáли (заспівáли) *див.* пíвень (8)
пéршій
При [пéршій] можли́вості *див.* можли́вість (3)
пéршого
◊ До [пéршого] снíгу *див.* сніг
○ З пéрших крóків <З пéршого крóку> *див.* крок (2)
◊ З пéршого кілкá *див.* кілóк (4)
○ З пéршого пóгляду *див.* пóгляд
◊ З пéршого рáзу (при́ступу) *див.* раз[1]
◊ З пéршого слóва *див.* слóво
◊ З півслóва (з пéршого слóва) розумíти / зрозумíти *див.* розумíти
△ Капітáн пéршого рáнгу *див.* капітáн (2)
Пéрше (свя́то Пéршого) трáвня *див.* пéрший (1)
◊ Пéршого при́зову *див.* при́зов
При пéршому знайóмстві <Для пéршого знайóмства> *див.* знайóмство (1)
Шкóла пéршого стýпеня *див.* шкóла
пéршої
△ Валю́та пéршої категóрії *див.* валю́та (1)
◊ Висóкої (найкрáщої, пéршої *і т. ін.)* мáрки *див.* мáрка[1] (3)
◊ До пéршої сивини́ *див.* сивинá
△ Зíрка (зоря́) пéршої величини́ *див.* зíрка (3)
◊ Не пéршої мóлодості *див.* мóлодість (6)
◊ Не пéршої свíжості *див.* свíжість
◊ Пéршої руки́ *див.* рукá
Прáво пéршої нóчі *див.* прáво
Рéчі (предмéти, товáри) пéршої необхíдності (потрéби) *див.* річ[1]
пéршому
◊ Бýти (стоя́ти) / стáти на пéршому мíсці *див.* бýти (83)

При пе́ршому знайо́мстві <Для пе́ршого знайо́мства> *див.* знайо́мство (1)

пе́ршу

◊ Гра́ти (вести́) пе́ршу скри́пку *див.* гра́ти (11)

○ У (в) пе́ршу мить (хвили́ну) *див.* мить (6)

○ У пе́ршу го́лову *див.* голова́ (2)

◊ У пе́ршу че́ргу *див.* че́рга

ПЕ́РШІСТЬ

пе́ршість

◊ Здава́ти / зда́ти пе́ршість *див.* здава́ти (6)

пе́ршістю

Поступа́тися / поступи́тися пе́ршістю *(рідко* першенство́м) *див.* поступа́тися

пе́ршості

◊ Віддава́ти / відда́ти па́льму пе́ршості *див.* віддава́ти (31)

◊ Па́льма пе́ршості *див.* па́льма (5)

ПЕРШОРО́ДСТВО

першоро́дства

Пра́во першоро́дства (перворо́дства) *див.* пра́во

ПЕС

пес

◊ Зме́рзнути (зме́рзти), як соба́ка (пес, цу́цик) *див.* змерза́ти (2)

◊ [І] соба́ка (пес) не га́вкне (не зага́вкає) *див.* соба́ка

◊ Ні пес ні бара́н *див.* пес (2)

◊ Потайни́й *(рідко* потайна́) соба́ка <Потайни́й пес (сірко́)> *див.* соба́ка

Цепни́й (цепови́й) пес (соба́ка) *див.* пес (1)

◊ Як зме́рзлий пес *див.* пес (3)

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* пес після макого́на *див.* пес (4)

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* пес санджарі́вський *див.* пес (5)

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* соба́ка (пес), спу́щений з при́в'язі (з ланцюга́, з припо́ну) *див.* соба́ка

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* соба́ка (пес) у Пили́півку *див.* соба́ка

◊ Як побитий (побита) соба́ка <Як поби́тий пес> *див.* соба́ка

◊ [Як] соба́ка (пес) на сіні *див.* соба́ка

пса

◊ Не для пса ковбаса́ *див.* ковбаса́ (6)

пси

◊ Зво́дити / звести́ [на] ніна́що <Зво́дити / звести́ на пси> *див.* зво́дити (13)

◊ Зійти́ (піти, перевести́ся, пусти́тися) / схо́дити (іти́, пуска́тися) на пси *див.* схо́дити

псів

◊ Хоч вовкі́в (соба́к, псів) гони́ (ганя́й) *див.* гна́ти (4)

◊ Як псів (соба́к) *див.* пес (6)

псо́ві

◊ Псо́ві о́чі продава́ти / прода́ти *див.* продава́ти

псом

◊ Соба́ками (псом) підши́тий (підби́тий) *див.* підши́тий

псу

◊ [Піти́] кобилі (псу, соба́ці *і т. ін.)* під хвіст *див.* піти́

ПЕ́СТИ́ТИ

пе́сти́ти

◊ Пе́сти́ти очи́ма (по́глядом) *див.* пе́сти́ти (1)

Плека́ти (пе́сти́ти) наді́ю [в се́рці] *див.* плека́ти

ПЕСТІ́Й

пестí́й

◊ Песту́н (пестій, улю́бленець) до́лі (форту́ни) *див.* песту́н (1)

ПЕСТУ́Н

песту́н

◊ Песту́н (пестій, улю́бленець) до́лі (форту́ни) *див.* песту́н (1)

ПЕ́СЬКИЙ

пе́ський

◊ Га́дів (гадю́чий, га́спидський, пе́ський, соба́чий *і т. ін.)* син *див.* син

◊ Прокля́тий (пе́ський, чо́ртів *і т. ін.)* син бу́ду (будь я) *див.* син

ПЕТЕ́ЛЬКА

пете́льки́

◊ Бра́ти / взя́ти за пете́льки́ *див.* бра́ти (79)

◊ Води́тися за пете́льки́ *див.* води́тися (2)

ПЕ́ТЛІ

пе́тлі

Спуска́ти / спусти́ти пе́тлі (ві́чка) *див.* спуска́ти

петлю́

◊ Встроми́ти го́лову в петлю́ *див.* встромля́ти (1)

◊ Затя́гувати (затяга́ти) / затягти́ (затягну́ти) петлю́ (за́шморг) [на ши́ї] *див.* затя́гувати (2)

◊ Лі́зти / залі́зти (полі́зти) в петлю́ *див.* лі́зти (14)

◊ Накида́ти (наклада́ти, надіва́ти *і т. ін.)* / наки́нути (накла́сти, наді́ти *і т. ін.)* ярмо́ (петлю́) [на [свою́] ши́ю (на карк, на се́бе)] *див.* накида́ти[2] (2)

◊ Петлю́ на ши́ю *див.* петля́ (4)

◊ У петлю́ полі́зти *див.* полі́зти

◊ Хоч [живи́м (живце́м, живо́му)] у зе́млю (в моги́лу, в гріб, у я́му *і т. ін.)* лізь (ляга́й, *рідко* клади́сь)> <Хоч у петлю́ (у за́шморг) лізь> *див.* лі́зти (33)

◊ Хоч петлю́ на ши́ю *див.* петля́ (6)

◊ Язи́к у петлю́ скрути́ло *див.* скру́чувати

петля́

◊ Затя́гується (затяга́ється) петля́ (за́шморг) *див.* петля́ (3)

△ Ме́ртва петля́ *див.* петля́ (2)

◊ Петля́ (арка́н) на ши́ю *див.* петля́ (5)

Спу́щена петля́ <Спу́щене ві́чко> *див.* петля́ (1)

ПЕТЛЯ́

пе́тлі

Спуска́ти / спусти́ти пе́тлі (ві́чка) *див.* спуска́ти

петлю́

◊ Встроми́ти го́лову в петлю́ *див.* встромля́ти (1)

◊ Затя́гувати (затяга́ти) / затягти́ (затягну́ти) петлю́ (за́шморг) [на ши́ї] *див.* затя́гувати (2)

◊ Лі́зти / залі́зти (полі́зти) в петлю́ *див.* лі́зти (14)

◊ Накида́ти (наклада́ти, надіва́ти *і т. ін.)* / наки́нути (накла́сти, наді́ти *і т. ін.)* ярмо́ (петлю́) [на [свою́] ши́ю (на карк, на се́бе)] *див.* накида́ти[2] (2)

◊ Петлю́ на ши́ю *див.* петля́ (4)

◊ У петлю́ полі́зти *див.* полі́зти

◊ Хоч [живи́м (живце́м, живо́му)] у зе́млю (в моги́лу, в гріб, у я́му *і т. ін.)* лізь (ляга́й, *рідко* клади́сь)> <Хоч у петлю́ (у за́шморг) лізь> *див.* лі́зти (33)

◊ Хоч петлю́ на ши́ю *див.* петля́ (6)

◊ Язи́к у петлю́ скрути́ло *див.* скру́чувати

петля́

◊ Затя́гується (затяга́ється) петля́ (за́шморг) *див.* петля́ (3)

△ Ме́ртва петля́ *див.* петля́ (2)

◊ Петля́ (арка́н) на ши́ю *див.* петля́ (5)

Спу́щена петля́ <Спу́щене ві́чко> *див.* петля́ (1)

ПЕТРИКІ́ВСЬКИЙ

петрикі́вський

Петрикі́вський орна́мент (ро́зпис) *див.* орна́мент (1)

ПЕТРІ́В

петрі́в

△ Петрі́в батіг <Петро́ві батоги́> *див.* батіг (1)

Петрі́в піст *див.* піст

△ Петрі́в хрест *див.* хрест

петро́ві

△ Петрі́в батіг <Петро́ві батоги́> *див.* батіг (1)

ПЕТРІ́ВКА

петрі́вку

◊ Ме́рзлого в Петрі́вку *див.* ме́рзлий (1)

ПЕТРІ́ВОЧНИЙ

петрі́вочні

Петрі́вчані (петрі́вочні) пісні́ *див.* пі́сня

ПЕТРІ́ВЧАНИЙ

петрі́вчані

Петрі́вчані (петрі́вочні) пісні́ *див.* пі́сня

ПЕТРУ́ШКА[1]

петру́шка

△ Соба́ча петру́шка *див.* петру́шка[1] (1)

ПЕЧА́ЛИТИ

печа́лити

◊ Печа́лити се́рце (се́рденько) *див.* печа́лити (1)

ПЕЧА́ЛЬ

печа́лі

△ Юдо́ль печа́лі й сліз *див.* юдо́ль

печа́ль

◊ Не твій (його́, ваш *і т. ін.)* кло́піт <Не твоя́ (його́, ва́ша *і т. ін.)* хворо́ба (печа́ль)> *див.* кло́піт (4)

ПЕЧА́ЛЬНИЙ

печа́льного

◊ Ли́цар печа́льного (сумно́го) о́бразу *див.* ли́цар (2)

ПЕЧА́ТКА

печа́тка

△ Ге́рбова печа́тка (печа́ть) *див.* печа́тка (1)

печа́тками

◊ [Кни́га, таємни́ця *і т. ін.*] за сімома́ печа́тками (печа́тями) *див.* печа́тка (2)

печа́тку

Ста́вити (приклада́ти) / поста́вити (прикла́сти) печа́тку (печа́ть) *див.* ста́вити

ПЕЧА́ТЬ
печа́ть
△ Ге́рбова печа́тка (печа́ть) *див.* печа́тка (1)
◊ Ка́їнова печа́ть <Ка́їнове тавро́> *див.* печа́ть (1)
◊ Наклада́ти (кла́сти) / накла́сти (покла́сти) тавро́ (клеймо́, печа́ть, знак, відби́ток) *див.* наклада́ти (7)
◊ Печа́ть мовча́ння *див.* печа́ть (2)
Ста́вити (приклада́ти) / поста́вити (прикла́сти) печа́тку (печа́ть) *див.* ста́вити
печа́тями
◊ [Кни́га, таємни́ця *і т. ін.*] за сімома́ печа́тками (печа́тями) *див.* печа́тка (2)
ПЕЧЕ́НИЙ
пече́не
◊ [І] пече́не і варе́не <[І] варе́не і пече́не> *див.* пече́ний (1)
пече́ний
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) [пече́ний (варе́ний)] рак *див.* рак[1]
пече́ній
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) [лихі́й, пече́ній, тій *і т. ін.*] боля́чці (*рі́дко* хи́рі) *див.* боля́чка (2)
пече́ного
◊ Дава́ти (підно́сити) / да́ти (піднести́) [пече́ного] гарбуза́ (кабака́) *див.* дава́ти (119)
◊ Діста́ти (схопи́ти, покуштува́ти *і т. ін.*) [пече́ного] гарбуза́ *див.* дістава́ти (13)
◊ Приклада́ти (підклада́ти) / прикла́сти (підкла́сти) вогню́ (огню́) до пече́ного (до жа́ру) *див.* приклада́ти
пече́ної
◊ Гі́рше (гі́рш) гірко́ї (пече́ної) ре́дьки (гірчи́ці) *див.* гі́рше (2)
ПЕЧЕРИ́ЦЯ
печери́ці
Жа́б'ячі печери́ці *див.* печери́ця (1)
печери́ця
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) печери́ця *див.* печери́ця (2)
ПЕЧИ́НА
печи́на
◊ Сіль тобі на язи́к [, печи́на в зу́би (у ві́чі)] *див.* сіль
ПЕЧІ́НКА
печінка́х
◊ Сиді́ти / засі́сти в печінка́х *див.* сиді́ти
печінки́
◊ Бра́ти / взя́ти за печінки́ *див.* бра́ти (80)
◊ Виверта́ти / ви́вернути печінки́ *див.* виверта́ти (5)
◊ Ви́трясти / витряса́ти печінки́ *див.* витряса́ти (1)
◊ Відби́ти (надсади́ти) бе́бехи (печінки́) *див.* відбива́ти (5)
◊ В'ї́стися / в'їда́тися в печінки́ *див.* в'їда́тися (1)
◊ Лі́зти в печінки́ *див.* лі́зти (9)
◊ Пекти́ в са́мі печінки́ *див.* пекти́ (5)
◊ Сто (сто сот, ти́сячу) крот [боля́чок] у печінки́ *див.* сто
◊ Тря́сця йому́ (тобі, їй *і т. ін.*) в печінки́ (в печі́нку, в пуп, в бік *і т. ін.*) *див.* тря́сця
◊ Тя́гне за живі́т (за печінки́, *рі́дко* за печі́нку) *див.* тягти́
△Циро́з печі́нки *див.* циро́з

◊ Як (мов, на́че *і т. ін.*) на печінки́ *див.* печі́нка (1)
печі́нку
◊ Здоро́в (здоро́вий, здоро́ва *і т. ін.*) на печі́нку *див.* здоро́вий (1)
◊ На се́рці (за печі́нку) шкря́бає *див.* шкря́бати
◊ Тря́сця йому́ (тобі, їй *і т. ін.*) в печінки́ (в печі́нку, в пуп, в бік *і т. ін.*) *див.* тря́сця
◊ Тя́гне за живі́т (за печінки́, *рі́дко* за печі́нку) *див.* тягти́
печіно́к
◊ Добира́тися / добра́тися до [са́мих] печіно́к (до живо́го) *див.* добира́тися[1] (1)
◊ Допіка́ти (дошкуля́ти, дійма́ти *і т. ін.*) / допекти́ (дошку́лити, ді́йняти *і т. ін.*) до живи́х печіно́к (до живо́го, до [живо́го] се́рця *і т. ін.*) *див.* допіка́ти (1)
◊ Дохо́дити / ді́йти до живо́го (до [сами́х (живи́х)] печіно́к) *див.* дохо́дити (9)
◊ Пробира́ти / пробра́ти до печіно́к *див.* пробира́ти
П'ЄДЕСТА́Л
п'єдеста́л
Поче́сний п'єдеста́л <П'єдеста́л поша́ни> *див.* п'єдеста́л (1)
◊ Ста́вити / поста́вити на одну́ до́шку (на оди́н п'єдеста́л) *див.* ста́вити
п'єдеста́лу
◊ Па́дати / впа́сти з п'єдеста́лу *див.* па́дати (4)
ПИВНИ́Й
пивна́
△ Пивна́ дробина́ *див.* дробина́ (1)
пивні́
△ Пивні́ дрі́жджі *див.* дрі́жджі (2)
ПИ́ВО
пи́ва
◊ Ка́ші (пи́ва) не зва́риш (не нава́риш) *див.* звари́ти[1] (1)
◊ Навари́ти ка́ші (пи́ва, гірко́ї *і т. ін.*) *див.* нава́рювати (2)
пи́во
◊ Зава́рювати / завари́ти ка́шу (пи́во, ха́лепу) *див.* зава́рювати (1)
ПИ́КА
пи́ку
◊ Верну́ти (відверта́ти) ніс (но́са, фізіо-но́мію, *зневажл.* ри́ло, пи́ку) *див.* верну́ти[1] (2)
◊ Наїда́ти (від'їда́ти, нажира́ти *і т. ін.*) / наї́сти (від'ї́сти, наже́рти, понаїда́ти *і т. ін.*) че́рево (пу́зо, пи́ку, мо́рду *і т. ін.*) *див.* наїда́ти (1)
◊ Натовкти́ (начи́стити) мо́рду (пи́ку, пи́сок *і т. ін.*) *див.* натовкти́ (1)
◊ Плюва́ти / плю́нути (наплюва́ти) в обли́ччя (в лице́, в пи́ку *і т. ін.*) *див.* плюва́ти
ПИЛ
пил
◊ Аж пил (пилю́ка) кури́ть *див.* пил (3)
◊ Аж (ті́льки) пил [іде́ (клубочи́ться) / пішо́в] [хма́рою] *див.* пил (4)
△ Космі́чний пил *див.* пил (1)
◊ Оберта́ти (розбива́ти, розві́ювати, вали́ти *і т. ін.*) / оберну́ти (розби́ти, розві́яти, звали́ти *і т. ін.*) на (у) прах (*рі́дко* на пил) *див.* оберта́ти (3)

△ Промисло́вий пил *див.* пил (2)
◊ Пуска́ти / пусти́ти в о́чі дим (пил, пилю́ку) *див.* пуска́ти
◊ Розліта́тися (розві́юватися) / розлеті́тися (розві́ятися) пи́лом (в пил) *див.* розліта́тися[1]
пи́лом
◊ Пи́лом (пилю́кою, по́рохом, пилко́м *і т. ін.*) припада́ти / припа́сти *див.* припада́ти
◊ Розліта́тися (розві́юватися) / розлеті́тися (розві́ятися) пи́лом (в пил) *див.* розліта́тися[1]
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) земле́ю (пи́лом) припа́сти / припада́ти *див.* припада́ти
ПИЛИ́НА
пили́ни
○ Ні (ані́) пили́ни (пили́нки, пили́ночки) *див.* пили́на (1)
◊ Ні зерни́ни ні пили́ни (ні соломи́ни) *див.* зерни́на (1)
пили́ні
◊ Не дава́ти / не да́ти [і] пили́ні (пороши́ні, пороши́нці, пили́нці *і т. ін.*) впа́сти (сі́сти) *див.* дава́ти (171)
ПИЛИ́НКА
пили́нки
○ До пили́ночки (пили́нки) *див.* пили́нка (1)
○ Ні (ані́) пили́ни (пили́нки, пили́ночки) *див.* пили́на (1)
○ Ні цури́, ні пили́нки *див.* цура́
пили́нці
◊ Не дава́ти / не да́ти [і] пили́ні (пороши́ні, пороши́нці, пили́нці *і т. ін.*) впа́сти (сі́сти) *див.* дава́ти (171)
ПИЛИ́НОЧКА
пили́ночки
○ До пили́ночки (пили́нки) *див.* пили́нка (1)
○ Ні (ані́) пили́ни (пили́нки, пили́ночки) *див.* пили́на (1)
ПИЛИ́ПІВ
пили́пів
Різдвя́ний (Пили́пів) піст *див.* піст
ПИЛИ́ПІВКА
пили́півку
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) соба́ка (пес) у Пили́півку *див.* соба́ка
ПІ́ЛКА
пі́лку
△ Розво́дити / розвести́ пі́лку *див.* розво́дити
ПИЛО́К
пилко́м
◊ Пи́лом (пилю́кою, по́рохом, пилко́м *і т. ін.*) припада́ти / припа́сти *див.* припада́ти
ПИЛЮ́КА
пилю́ка
◊ Аж пил (пилю́ка) кури́ть *див.* пил (3)
пилю́кою
◊ Пи́лом (пилю́кою, по́рохом, пилко́м *і т. ін.*) припада́ти / припа́сти *див.* припада́ти
пилю́ку
◊ Пуска́ти / пусти́ти в о́чі дим (пил, пилю́ку) *див.* пуска́ти

ПИ́ЛЬНИЙ[1]
пі́льне
◊ Бра́ти / взя́ти на [пи́льне] о́ко *див.* бра́ти (94)
◊ Недре́мне (недріма́нне, недрімли́ве, пи́льне *і т. ін.)* о́ко *див.* о́ко[1] (58)
ПИ́ЛЬНІСТЬ
пи́льність
◊ Присипля́ти / приспа́ти пи́льність *див.* присипля́ти
ПИНДЮ́ЧИТИ
пиндю́чити
◊ Пиндю́чити ніс *(вульг.* мо́рду) *див.* пиндю́чити (1)
ПІ́НХВА
пі́нхви
◊ Дава́ти (задава́ти, підно́сити) / да́ти (зада́ти, піднести́) пі́нхви *див.* дава́ти (117)
ПИ́ПОТЬ
пи́поть
◊ Тіпу́н (пи́поть, чиря́к) тобі́ (йому́, вам *і т. ін.)* на язи́к (на язика́) *див.* тіпу́н
ПИРІ́Г
пироги́
◊ На пироги́ *див.* пирі́г (1)
◊ Схо́жий (похо́жий), як свиня́ на коня́ (цуценя́ на пироги́, макогін на но́чви *і т. ін.) див.* схо́жий[1]
пирого́м
◊ Ма́зати звéрху пирого́м *див.* ма́зати (1)
ПИРЯ́ТИНСЬКИЙ
пиря́тинська
◊ Верства́ келеберд́янська (пиря́тинська, чугу́ївська, мальо́вана *і т. ін.) див.* верства́[1] (2)
ПИ́САНИЙ
пи́саний
◊ Зако́н не пи́саний *див.* зако́н (10)
пи́сано
◊ Ви́лами [по воді́] пи́сано <Ви́лами по воді́> *див.* пи́саний (1)
◊ Не про нас пи́сано *див.* писа́ти (2)
пи́саному
◊ Іти́ як по пи́саному *див.* іти́ (143)
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* по пи́саному *див.* пи́саний (2)
пи́саною
◊ Носи́тися / розноси́тися як (мов, ні́би *і т. ін.)* [ду́рень] із сту́пою ([ци́ган, ста́рець] з пи́саною то́рбою (з пи́санкою)) *див.* носи́тися (3)
ПИ́САНКА
пи́санка
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* пи́санка (карти́на) *див.* пи́санка (1)
писанки́
Писа́ти (розпи́сувати) писанки́ *див.* писа́ти (1)
пи́санкою
◊ Носи́тися / розноси́тися як (мов, ні́би *і т. ін.)* [ду́рень] із сту́пою ([ци́ган, ста́рець] з пи́саною то́рбою (з пи́санкою)) *див.* носи́тися (3)
ПИСА́ННЯ
писа́ння
Кра́сне писа́ння *див.* писа́ння (1)
Святе́ Письмо́ (Писа́ння) *див.* письмо́ (2)

ПИ́САР
пи́сар
Генера́льний пи́сар *див.* пи́сар (1)
Наказни́й пи́сар *див.* пи́сар (2)
писа́ти
Вести́ (чини́ти, *заст.* писа́ти) слі́дство *див.* вести́ (12)
◊ Писа́ти (випи́сувати) мисліте *див.* писа́ти (3)
Писа́ти (розпи́сувати) писанки́ *див.* писа́ти (1)
Пішло́ писа́ти *див.* піти́
◊ Плести́ (писа́ти, випи́сувати *і т. ін.)* / ви́писати кре́нделі *(рі́дко* кре́нделя) нога́ми *див.* плести́
пиши́
◊ Пиши́ [все] пропа́ло *див.* писа́ти (4)
ПИСК
писк
◊ [Оста́нній] крик (писк) мо́ди *див.* крик[1] (6)
◊ У свиня́чий писк *див.* писк (1)
ПИ́СНУТИ
пи́снув
◊ [І (ні)] не (хоч би) пи́снув (пи́снула, пи́снуло, пи́снувши) *див.* пи́снути (2)
пи́снувши
◊ [І (ні)] не (хоч би) пи́снув (пи́снула, пи́снуло, пи́снувши) *див.* пи́снути (2)
пи́снула
◊ [І (ні)] не (хоч би) пи́снув (пи́снула, пи́снуло, пи́снувши) *див.* пи́снути (2)
пи́снуло
◊ [І (ні)] не (хоч би) пи́снув (пи́снула, пи́снуло, пи́снувши) *див.* пи́снути (2)
пи́снути
◊ І (ані́) [сло́ва (сло́вом)] (не) пи́снути *див.* пи́снути (1)
◊ [Сло́ва] не [сміти] пи́снути *див.* пи́снути (3)
ПИ́СОК
пи́ска
◊ Не могти́ наверну́ти лиця́ (пи́ска, обли́ччя *і т. ін.) див.* наверта́ти (3)
◊ Роби́ти з гу́би (з пи́ска) халя́ву *див.* роби́ти
пи́ском
◊ Не з на́шим но́сом ([невми́тим] пи́ском) *див.* ніс (9)
пи́сок
◊ Затули́ти (закри́ти, замкну́ти, заткну́ти *і т. ін.)* / затуля́ти (закрива́ти, замика́ти, затика́ти *і т. ін.)* ро́та (уста́, *грубо* пе́льку, пи́сок *і т. ін.) див.* затуля́ти (1)
◊ Натовкти́ (начи́стити) мо́рду (пи́ку, пи́сок *і т. ін.) див.* натовкти́ (1)
◊ Розпусти́ти мо́рду (пи́сок) *див.* розпуска́ти
ПИСЬМЕНА́
письмена́
△ Куфі́чні письмена́ *див.* письмена́ (1)
△ Руні́чні письмена́ *див.* письмена́ (2)
ПИСЬМЕ́НСТВО
письме́нство
◊ Кра́сне письме́нство *див.* письме́нство (1)
ПИСЬМО́
письмі́
○ На письмі́ *див.* письмо́ (3)

письмо́
△ Ву́зликове письмо́ *див.* письмо́ (4)
△ Готи́чне письмо́ *див.* письмо́ (5)
△ Демоти́чне письмо́ *див.* письмо́ (6)
△ Ієрати́чне письмо́ *див.* письмо́ (7)
Каліграфі́чний по́черк <Каліграфі́чне письмо́> *див.* по́черк
Канцеля́рське письмо́ <Канцеля́рський по́черк> *див.* письмо́ (1)
△ Консона́нтне письмо́ *див.* письмо́ (8)
△ Пальмі́рське письмо́ *див.* письмо́ (9)
△ Піктографі́чне письмо́ *див.* письмо́ (10)
△ Пуні́чне письмо́ *див.* письмо́ (11)
Святе́ Письмо́ (Писа́ння) *див.* письмо́ (2)
△ Складове́ (силабі́чне) письмо́ *див.* письмо́ (12)
△ Тає́мне письмо́ *див.* письмо́ (13)
△ Фонети́чне письмо́ *див.* письмо́ (14)
△ Фонографі́чне письмо́ *див.* письмо́ (15)
ПИТА́ЛЬНИЙ
пита́льне
△ Пита́льне ре́чення *див.* ре́чення
ПИТА́ННЯ
пита́ння
◊ Болю́че (го́стре) пита́ння *див.* пита́ння (6)
Відкри́те пита́ння *див.* пита́ння (1)
Жіно́че пита́ння *див.* пита́ння (2)
△ Знак пита́ння *(рі́дше* запита́ння) *див.* знак (14)
Пита́ння життя́ і сме́рті *див.* пита́ння (3)
◊ Пита́ння стої́ть (ста́виться) ру́ба *див.* пита́ння (7)
Пору́шувати / пору́шити пита́ння *див.* пору́шувати
Постає́ (постава́ло) / поста́ло пита́ння *див.* пита́ння (4)
Ритори́чне пита́ння (запита́ння) *див.* пита́ння (5)
◊ Си́пати пита́ння (запита́ння, пита́ннями, запита́ннями) *див.* си́пати
◊ Ста́вити / поста́вити пита́ння (спра́ву) ру́ба (ребро́м, *рі́дше* усто́рч) *див.* ста́вити
Ста́вити *(рі́дко* ставля́ти) / поста́вити запита́ння (пита́ння) *див.* ста́вити
◊ Що за пита́ння *див.* пита́ння (8)
пита́ннями
Закида́ти (засипа́ти) / заки́дати (заси́пати) пита́ннями *див.* закида́ти[1] (1)
◊ Си́пати пита́ння (запита́ння, пита́ннями, запита́ннями) *див.* си́пати
ПИТА́ТИ
пита́й
◊ [І] не пита́й (не пита́йте) *див.* пита́ти (5)
пита́йте
◊ [І] не пита́й (не пита́йте) *див.* пита́ти (5)
пита́ти
Пита́ти (пита́тися, розпи́тувати *і т. ін.)* та (і, й) перепи́тувати (перепи́туватися) *див.* пита́ти (2)
Пита́ти (пита́тися) себе́ *див.* пита́ти (3)
Пита́ти (пита́тися) / спита́ти на здоро́в'я *див.* пита́ти (1)
◊ Пита́ти ро́зуму *див.* пита́ти (6)
◊ Пита́ти / спита́ти бро́ду *див.* пита́ти (7)
Пита́ти стрі́чного і попере́чного *див.* пита́ти (4)
Пора́ди проси́ти (пита́ти, шука́ти *і т. ін.) див.* проси́ти

ПИТА́ТИСЯ
пита́тися
◊ Не пита́тися со́вісті *див.* пита́тися (1)
Пита́ти (пита́тися, розпи́тувати *і т. ін.)* та (і, й) перепи́тувати (перепи́туватися) *див.* пита́ти (2)
Пита́ти (пита́тися) себе́ *див.* пита́ти (3)
Пита́ти (пита́тися) / спита́ти на здоро́в'я *див.* пита́ти (1)
◊ Пита́тися чужо́го ро́зуму *див.* пита́тися (2)
ПИ́ТИ
пи́вши
◊ Не ї́вши, не пи́вши *див.* ї́сти (21)
пий
◊ Хоч [з лиця́] води́ напи́йся (во́ду пий) *див.* напива́тися (2)
пи́ти
◊ Ви́пити / випива́ти (пи́ти) [гірку́ (по́вну)] [ча́шу] ([по́вний] ківш) [ли́ха, му́ки *і т. ін.*] [до кра́ю (до дна, до де́нця)] *див.* випива́ти (1)
◊ Да́ти пи́ти *див.* дава́ти (154)
◊ Ї́сти і пи́ти <Ї́сти, пи́ти> *див.* ї́сти (7)
Пи́ти (випива́ти) / ви́пити хильце́м *див.* пи́ти (1)
◊ Пи́ти до (за) *див.* пи́ти (3)
◊ Пи́ти (запива́ти) / ви́пити (запи́ти) мирову́ (змі́рщину) *див.* пи́ти (4)
◊ Пи́ти й гуля́ти <Пи́ти, гуля́ти> *див.* пи́ти (5)
◊ Пи́ти [на] брудерша́фт *див.* пи́ти (6)
◊ Пи́ти очи́ма *див.* пи́ти (7)
◊ Пи́ти ра́дість (ща́стя) *див.* пи́ти (8)
◊ Пи́ти (розпива́ти) / попи́ти (розпи́ти) могори́ч (могори́чі) *див.* пи́ти (2)
◊ Пи́ти сльо́зи *див.* пи́ти (9)
◊ Пи́ти (смокта́ти, сса́ти *і т. ін.)* / попи́ти (посмокта́ти) кров (кро́ві, піт, по́ту) *див.* пи́ти (10)
◊ Як мед пи́ти *див.* пи́ти (11)
◊ Як пи́ти да́ти *див.* дава́ти (198)
пить
◊ [І] жа́ба ци́цьки (ци́ці) дасть <*рідко* Жа́ба і пить дасть> *див.* жа́ба[1] (1)
п'ють
◊ Не до те́бе (до ньо́го, до не́ї *і т. ін.)* п'є́ться (п'ють) *див.* пи́тися (1)
ПИ́ТИСЯ
п'є́ться
◊ Не до те́бе (до ньо́го, до не́ї *і т. ін.)* п'є́ться (п'ють) *див.* пи́тися (1)
ПИТНИ́Й
питна́
Питна́ вода́ *див.* вода́ (13)
ПИТО́МИЙ[1]
пито́ма
△ Пито́ма вага́ *див.* вага́[1] (8)
△ Пито́ма теплоє́мність *див.* теплоє́мність
ПИ́ХА́
пи́ху́
◊ Збива́ти / зби́ти пи́ху́ *див.* збива́ти (14)
◊ Набива́ти / наби́ти пи́ху́ *див.* набива́ти (3)
Удава́тися / уда́тися в пи́ху́ *див.* удава́тися

ПИ́ШНИЙ
пи́шним
◊ Пи́шним цві́том (кві́том) розквіта́ти (цвісти́, процвіта́ти *і т. ін.) див.* розквіта́ти
ПИЩА́ТИ
пищи́ть
Аж пищи́ть *див.* пища́ти (1)
ПИ́ЩИК
пи́щики
◊ У животі́ [аж] пи́щики гра́ють *див.* пи́щик (1)
ПІА́Р
піа́р
Бі́лий піа́р *див.* піа́р (1)
Чо́рний піа́р *див.* піа́р (2)
ПІВ
пів
За пів годи́ни <*розм.* За пів годи́нки> *див.* пів (1)
За пів дня́ *див.* пів (2)
З пів годи́ни <*розм.* З пів годи́нки> *див.* пів (3)
З пів дня́ *див.* пів (4)
○ З пів дю́жини *див.* пів (5)
○ З пів лі́ктя *див.* пів (6)
○ На пів колі́на *див.* пів (7)
○ На пів лі́ктя *див.* пів (8)
○ На пів мізи́нця (па́льця) *див.* пів (9)
○ У пів ву́ха *див.* пів (10)
○ У пів колі́на *див.* пів (11)
ПІВВІ́СЬ
півві́сь
△ Вели́ка півві́сь *див.* півві́сь (1)
ПІВДА́РМА
півда́рма
○ За півда́рма *див.* півда́рма (1)
ПІВДЕ́ННИЙ[2]
півде́нна
Півде́нна півку́ля *див.* півку́ля (2)
△ Півде́нна широта́ *див.* широта́
півде́нний
Півде́нний (півні́чний) за́хід *див.* за́хід[3] (1)
Півде́нний (півні́чний) схід *див.* схід[1]
△ Півде́нний по́люс *див.* по́люс
ПІВДОРО́ГА
півдоро́зі
Зупиня́тися (спиня́тися) / зупини́тися (спини́тися) на півдоро́зі *див.* зупиня́тися (1)
ПІ́ВЕНЬ
пі́вень
◊ Пі́вень убрі́д перехо́дить *див.* пі́вень (9)
◊ Черво́ний (*рідко* вогня́ний) пі́вень *див.* пі́вень (12)
пі́внем
◊ Ходи́ти пі́внем *див.* ходи́ти
півні́
◊ Дру́гі півні́ співа́ють / проспіва́ли *див.* пі́вень (5)
△ Морські́ півні́ *див.* пі́вень (1)
◊ Пе́рші півні́ співа́ють / проспіва́ли (заспіва́ли) *див.* пі́вень (8)
◊ Як ті́льки півні́ закукурі́кають *див.* пі́вень (13)
півні́в
◊ До дру́гих півні́в *див.* пі́вень (2)
◊ До [пе́рших] півні́в *див.* пі́вень (3)
◊ До тре́тіх півні́в *див.* пі́вень (4)
◊ Пі́сля дру́гих півні́в *див.* пі́вень (10)

◊ Пі́сля тре́тіх півні́в *див.* пі́вень (11)
пі́вня
◊ Пуска́ти (лови́ти) / пусти́ти (злови́ти) пі́вника (пі́вня) *див.* пуска́ти
◊ Пусти́ти / пуска́ти черво́ного пі́вня *див.* пуска́ти
півня́ми
◊ З [пе́ршими] півня́ми *див.* пі́вень (6)
◊ З тре́тіми півня́ми *див.* пі́вень (7)
ПІВКО́ЛО
півко́ло
Заточувати ко́ло (півко́ло, *рідше* круг) *див.* зато́чувати[2] (1)
ПІВКРО́К
півкро́ці
Спини́тися (засти́гнути, зупини́тися) на півкро́ці *див.* спиня́тися
ПІВКУ́ЛЯ
півку́лі
△ Вели́кі півку́лі *див.* півку́ля (5)
△ Магдебу́рзькі півку́лі *див.* півку́ля (6)
півку́ль
△ Кора́ вели́ких півку́ль [головно́го мо́зку] *див.* кора́ (2)
півку́ля
За́хідна півку́ля *див.* півку́ля (1)
Півде́нна півку́ля *див.* півку́ля (2)
Півні́чна півку́ля *див.* півку́ля (3)
Схі́дна півку́ля *див.* півку́ля (4)
ПІВЛІ́ТРА
півлі́три
◊ Без півлі́три (без пів лі́тра) не розбере́ш (не розбере́шся) *див.* розбира́ти
півлі́тру
Поста́вити (постанови́ти) ча́рку (пля́шку, пля́шечку, *розм.* півлі́тру *і т. ін.) див.* поста́вити[1]
◊ Роздави́ти (розduши́ти) півлі́тру (чве́ртку, пля́шку *і т. ін.) див.* розда́влювати
ПІВМІ́СЯЦЬ
півмі́сяць
Черво́ний Півмі́сяць *див.* півмі́сяць (1)
ПІ́ВНИК[1]
пі́вника
◊ Пуска́ти (лови́ти) / пусти́ти (злови́ти) пі́вника (пі́вня) *див.* пуска́ти
ПІ́ВНІЧ[1]
пі́вніч
Б'є / проби́ла (вда́рила) пі́вніч *див.* пі́вніч[1] (1)
Глу́па ніч (пі́вніч) *див.* ніч (1)
Проби́ти пі́вніч *див.* пі́вніч[1] (2)
△ Спра́вжня пі́вніч *див.* пі́вніч[1] (3)
ПІ́ВНІЧ[2]
пі́вніч
Кра́йня (Дале́ка) Пі́вніч *див.* пі́вніч[2] (1)
△ Спра́вжня пі́вніч *див.* пі́вніч[2] (2)
ПІВНІ́ЧНИЙ[2]
півні́чна
Півні́чна півку́ля *див.* півку́ля (3)
△ Півні́чна широта́ *див.* широта́
півні́чне
Півні́чне ся́йво *див.* ся́йво
півні́чний
Півде́нний (півні́чний) за́хід *див.* за́хід[3] (1)
Півде́нний (півні́чний) схід *див.* схід[1]
△ Півні́чний по́люс *див.* по́люс
ПІВНО́ТА
півно́ті
○ На півно́ті *див.* півно́та (1)

ПІВÓБЕРТ
півóберту
○ З півóберту *див.* півóберт (1)
ПІВРÓЗПАД
піврóзпаду
△ Періóд піврóзпаду (напіврóзпаду) *див.* періóд (22)
ПІВСЛÓВО
півслóва
○ З півслóва *див.* півслóво (1)
◊ З півслóва (з пéршого слóва) розуміти / зрозуміти *див.* розуміти
півслóві
○ На півслóві *(рідко* на слóві) *див.* півслóво (2)
ПІВСМÉРТЬ
півсмéрти
○ До півсмéрті (півсмéрти) *див.* півсмéрть (1)
півсмéрті
○ До півсмéрті (півсмéрти) *див.* півсмéрть (1)
ПІВСÓН
півсні́
○ У півсні́ *див.* півсóн (1)
ПІВТОРÁ
півторá
◊ Півторá лю́дського *див.* півторá (1)
ПІВТОРИ́
півтори́
◊ Півтори́ калíки *див.* півторá (2)
ПІГМÉНТНИЙ
пігмéнтні
△ Пігмéнтні плями *див.* пляма
ПІГУ́ЛКА
пігу́лку
◊ Золоти́ти (підсолóджувати) / позолоти́ти (підсолоди́ти) пілю́лю (пігу́лку) *див.* золоти́ти (1)
ПІДБИВÁТИ
підбивáти
◊ Підбивáти / підби́ти клинці́ (кли́на, колодочки́ *і т. ін.) див.* підбивáти (3)
◊ Підбивáти / підби́ти на свою́ ру́ку (руч) *див.* підбивáти (4)
Підбивáти / підби́ти нóги *див.* підбивáти (1)
◊ Підбивáти / підби́ти під свою́ ру́ку (під сéбе) *див.* підбивáти (5)
◊ Підбивáти (підвóдити) / підби́ти (підвести́) ри́ску (ри́сочку) *див.* підбивáти (6)
Підбивáти (підвóдити, роби́ти *і т. ін.)* / підби́ти (підвести́, зроби́ти *і т. ін.)* пі́дсумок (пі́дсумки) *див.* підбивáти (2)
◊ Підвóдити (підбивáти) / підвести́ (підби́ти) на гріх *див.* підвóдити (6)
ПІДБИРÁТИ
підбирáти
◊ Підбирáти (добирáти) / підібрáти (добрáти) ключ до душі́ (до сéрця) *див.* підбирáти (1)
◊ Підбирáти (знахóдити) / підібрáти (знайти́) ключ (ключá, клю́чика) *див.* підбирáти (2)
◊ Підбирáти / підібрáти ві́жки *див.* підбирáти (3)
ПІДБИ́ТИ
підби́в
◊ Лукáвий підкуси́в (напути́в, підби́в *і т. ін.) див.* лукáвий (2)
підби́ти
◊ Підбивáти / підби́ти клинці́ (кли́на, колодочки́ *і т. ін.) див.* підбивáти (3)
◊ Підбивáти / підби́ти на свою́ ру́ку (руч) *див.* підбивáти (4)
Підбивáти / підби́ти нóги *див.* підбивáти (1)
◊ Підбивáти / підби́ти під свою́ ру́ку (під сéбе) *див.* підбивáти (5)
◊ Підбивáти (підвóдити) / підби́ти (підвести́) ри́ску (ри́сочку) *див.* підбивáти (6)
Підбивáти (підвóдити, роби́ти *і т. ін.)* / підби́ти (підвести́, зроби́ти *і т. ін.)* пі́дсумок (пі́дсумки) *див.* підбивáти (2)
◊ Підвóдити (підбивáти) / підвести́ (підби́ти) на гріх *див.* підвóдити (6)
ПІДБИ́ТИЙ
підби́тий
◊ Ли́сом (лиси́цею) підши́тий (підби́тий) *див.* підши́тий
◊ Підби́тий (підши́тий) ві́тром *див.* підби́тий (1)
◊ Ри́б'ячим пу́хом підби́тий *див.* підби́тий (2)
◊ Собáками (псом) підши́тий (підби́тий) *див.* підши́тий
ПІДБИ́ТИСЯ
підби́лося
Сóнце [булó] у (в, під) снідáння <Сóнце (сóнечко) підби́лося (підійшлó, підняло́ся *і т. ін.)* на снідáння (на снідáнок)> *див.* сóнце
Сóнце під обі́д [підійшлó (підпливлó, підби́лося *і т. ін.)*] *див.* сóнце
ПІДБІ́Р
підбі́р
○ В підбі́р *див.* підбі́р (1)
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.)*] на підбі́р *див.* підбі́р (2)
ПІДБОРІ́ДДЯ
підборі́ддя
Подві́йне підборі́ддя (вóло) *див.* підборі́ддя (1)
Потрі́йне підборі́ддя *див.* підборі́ддя (2)
ПІДВÁЛИНА
підвáлини
◊ Заклáдáти / заклáсти підвáлини (оснóви) *див.* заклáдáти (3)
ПІДВЕЗТИ́
підвезти́
◊ Підвезти́ візкá *див.* підвóзити (1)
ПІДВЕРНУ́ТИ
підверну́ти
◊ Підверну́ти під спід *див.* підвертáти (1)
ПІДВЕРНУ́ТИСЯ
підверну́тися
◊ Підвертáтися (попадáти, попадáтися, потрапля́ти *і т. ін.)* / підверну́тися (попáсти, попáстися, потрáпити *і т. ін.)* під ру́ку (в ру́ки) *див.* підвертáтися (1)
ПІДВЕРТÁТИСЯ
підвертáтися
◊ Підвертáтися (попадáти, попадáтися, потрапля́ти *і т. ін.)* / підверну́тися (попáсти, попáстися, потрáпити *і т. ін.)* під ру́ку (в ру́ки) *див.* підвертáтися (1)
ПІДВЕСТИ́
підвелó
◊ Притя́гує / притяглó живі́т (животá) до спи́ни <Підвелó живі́т (животá)> *див.* притягáти
підвести́
◊ [І] голови́ не підвести́ *див.* підвóдити (1)
◊ Лéдве гóлову підвóдити / підвести́ *див.* підвóдити (2)
◊ Підбивáти (підвóдити) / підби́ти (підвести́) ри́ску (ри́сочку) *див.* підбивáти (6)
Підбивáти (підвóдити, роби́ти *і т. ін.)* / підби́ти (підвести́, зроби́ти *і т. ін.)* пі́дсумок (пі́дсумки) *див.* підбивáти (2)
◊ Підвести́ маши́ну *див.* підвóдити (3)
◊ Підвести́ / підвóдити під дурнóго хáту *див.* підвóдити (4)
◊ Підвести́ / підвóдити під монасти́р *див.* підвóдити (5)
◊ Підвóдити (підбивáти) / підвести́ (підби́ти) на гріх *див.* підвóдити (6)
◊ Підвóдити / підвести́ під ві́нéць *див.* підвóдити (7)
◊ Підвóдити / підвести́ під одну́ графу́ *див.* підвóдити (8)
◊ Підвóдити / підвéсти пі́дступ *див.* підвóдити (9)
◊ Підвóдити (піднóсити) / підвести́ (піднести́) óчі (пóгляд, зір *і т. ін.) див.* підвóдити (10)
◊ Піднімáти (підіймáти, підвóдити, звóдити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, підвести́, звести́ *і т. ін.)* з руї́н (з пóпелу, зі згáрищ *і т. ін.) див.* піднімáти
◊ Піднімáти (підіймáти, підвóдити, знімáти, здіймáти *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, підвести́, зня́ти, здійня́ти *і т. ін.)* ру́ку (ру́ки) *див.* піднімáти
◊ Піднімáти (підіймáти, піднóсити, підвóдити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, піднести́, підвести́ *і т. ін.)* гóлову *див.* піднімáти
◊ Підсувáти (підсóвувати, чини́ти) / підсу́нути (вчини́ти) хáлепу *кому* <Підвóдити / підвести́ під хáлепу *кого*> *див.* підсувáти
ПІДВЕСТИ́СЯ
підведéться
◊ [Як (чи)] зведéться (підні́меться, підійметься, підведéться, здійметься *і т. ін.)* рукá *див.* рукá
підвести́ся
◊ Вставáти (підвóдитися) / встáти (підвести́ся) з лі́жка *див.* уставáти
Вставáти (підвóдитися, піднімáтися *і т. ін.)* / встáти (підвести́ся, підня́тися *і т. ін.)* з-за стóлу (столá) *див.* уставáти
◊ Піднімáтися (підіймáтися, підвóдитися *і т. ін.)* / підня́тися (підійня́тися, підвести́ся *і т. ін.)* з руї́н (з пóпелу, зі згáрищ *і т. ін.) див.* піднімáтися

ПІДВИ́ЩЕННЯ
підви́щення
△ Інститу́т (ку́рси) удоскона́лення (підви́щення) *див.* інститу́т (2)
ПІДВИ́ЩИТИ
підви́щити
Підви́щувати / підви́щити го́лос (тон) *див.* підви́щувати (1)
ПІДВИ́ЩИТИСЯ
підви́щилися
◊ А́кції іду́ть (підви́щуються, підніма́ються *і т. ін.*) / пішли́ (підви́щилися, підняли́ся *і т. ін.*) [вгóру] *див.* а́кція[1] (1)
ПІДВИ́ЩУВАТИ
підви́щувати
Підви́щувати / підви́щити го́лос (тон) *див.* підви́щувати (1)
ПІДВИ́ЩУВАТИСЯ
підви́щуються
◊ А́кції іду́ть (підви́щуються, підніма́ються *і т. ін.*) / пішли́ (підви́щилися, підняли́ся *і т. ін.*) [вгóру] *див.* а́кція[1] (1)
ПІДВІСНИ́Й
підвісна́
△ Підвісна́ терапі́я *див.* терапі́я
підвісни́й
△ Підвісни́й міст *див.* міст (4)
ПІДВІ́ШЕНИЙ
підві́шений
◊ До́бре (непога́но) підві́шений язи́к *див.* язи́к
ПІДВО́ДА
підво́ди
○ У підво́ди <*рідко* У підво́ду> *див.* підво́да (1)
підво́ду
○ У підво́ди <*рідко* У підво́ду> *див.* підво́да (1)
ПІДВО́ДИТИ
підво́дити
◊ Ле́две го́лову підво́дити / підвести́ *див.* підво́дити (2)
◊ Підбива́ти (підво́дити) / підби́ти (підвести́) ри́ску (ри́сочку) *див.* підбива́ти (6)
Підбива́ти (підво́дити, роби́ти *і т. ін.*) / підби́ти (підвести́, зроби́ти *і т. ін.*) пі́дсумок (пі́дсумки) *див.* підбива́ти (2)
◊ Підвести́ / підво́дити під дурно́го ха́ту *див.* підво́дити (4)
◊ Підвести́ / підво́дити під монасти́р *див.* підво́дити (5)
◊ Підво́дити (підбива́ти) / підвести́ (підби́ти) на гріх *див.* підво́дити (6)
◊ Підво́дити / підвести́ під віне́ць *див.* підво́дити (7)
◊ Підво́дити / підвести́ під одну́ графу́ *див.* підво́дити (8)
◊ Підво́дити / підве́сти пі́дступ *див.* підво́дити (9)
◊ Підво́дити (підно́сити) / підвести́ (піднести́) о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.*) *див.* підво́дити (10)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зво́дити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, підвести́, звести́ *і т. ін.*) з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ *і т. ін.*) *див.* підніма́ти
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зніма́ти, здійма́ти *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, підвести́, зня́ти, здійня́ти *і т. ін.*) ру́ку (ру́ки) *див.* підніма́ти
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити, підво́дити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, піднести́, підвести́ *і т. ін.*) го́лову *див.* підніма́ти
◊ Підсува́ти (підсо́вувати, чини́ти) / підсу́нути (вчини́ти) ха́лепу *кому* <Підво́дити / підвести́ під ха́лепу *кого*> *див.* підсува́ти
ПІДВО́ДИТИСЯ
підво́дитися
◊ Встава́ти (підво́дитися) / вста́ти (підвести́ся) з лі́жка *див.* устава́ти
Встава́ти (підво́дитися, підніма́тися *і т. ін.*) / вста́ти (підвести́ся, підня́тися *і т. ін.*) з-за сто́лу (стола́) *див.* устава́ти
◊ Підніма́тися (підійма́тися, підво́дитися *і т. ін.*) / підня́тися (підійня́тися, підвести́ся *і т. ін.*) з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ *і т. ін.*) *див.* підніма́тися
ПІДВО́ДНИЙ
підво́дна
◊ Підво́дна течія́ *див.* течія́
підво́дне
◊ Підво́дне камі́ння *див.* камі́ння (2)
Підво́дне пла́вання *див.* пла́вання
ПІДВОЛОКТИ́
підволокти́
Ніг не [зду́жати] підволочи́ти (підволокти́) *див.* підволіка́ти (1)
ПІДВОЛОЧИ́ТИ
підволочи́ти
Ніг не [зду́жати] підволочи́ти (підволокти́) *див.* підволіка́ти (1)
ПІДГВИНТИ́ТИ
підгвинти́ти
◊ Підкру́чувати (закру́чувати, підгви́нчувати *і т. ін.*) / підкрути́ти (закрути́ти, підгвинти́ти *і т. ін.*) га́йку (га́йки) *див.* підкру́чувати (1)
ПІДГВИ́НЧУВАТИ
підгви́нчувати
◊ Підкру́чувати (закру́чувати, підгви́нчувати *і т. ін.*) / підкрути́ти (закрути́ти, підгвинти́ти *і т. ін.*) га́йку (га́йки) *див.* підкру́чувати (1)
ПІДГИНА́ТИ
підгина́ти
◊ Піджима́ти (підгорта́ти, підгина́ти *і т. ін.*) / піджа́ти (підгорну́ти, підігну́ти, підібга́ти *і т. ін.*) хвіст (хвоста́) *див.* піджима́ти (1)
ПІДГОРНУ́ТИ
підгорну́ти
◊ Підгорта́ти / підгорну́ти під чо́біт (чобі́ток) *див.* підгорта́ти (1)
◊ Піджима́ти (підгорта́ти, підгина́ти *і т. ін.*) / піджа́ти (підгорну́ти, підігну́ти, підібга́ти *і т. ін.*) хвіст (хвоста́) *див.* піджима́ти (1)
ПІДГОРТА́ТИ
підгорта́ти
◊ Підгорта́ти / підгорну́ти під чо́біт (чобі́ток) *див.* підгорта́ти (1)
◊ Піджима́ти (підгорта́ти, підгина́ти *і т. ін.*) / піджа́ти (підгорну́ти, підігну́ти, підібга́ти *і т. ін.*) хвіст (хвоста́) *див.* піджима́ти (1)
ПІДГОТО́ВИТИ
підгото́вити
◊ Готува́ти (підготовля́ти) / підготува́ти (підгото́вити) грунт *див.* готува́ти (1)
ПІДГОТОВЛЯ́ТИ
підготовля́ти
◊ Готува́ти (підготовля́ти) / підготува́ти (підгото́вити) грунт *див.* готува́ти (1)
ПІДГОТУВА́ТИ
підготува́ти
◊ Готува́ти (підготовля́ти) / підготува́ти (підгото́вити) грунт *див.* готува́ти (1)
ПІДҐРУНТОВИ́Й
підґрунтове́
△ Підґрунтове́ зро́шення *див.* зро́шення (2)
ПІДДАВА́ТИ
піддава́ти
Віддава́ти (піддава́ти) / відда́ти (підда́ти) ана́фемі *див.* віддава́ти (15)
◊ Піддава́ти / підда́ти жа́ру (вогню́, ду́ху) *див.* піддава́ти (4)
◊ Піддава́ти / підда́ти жа́ру у во́гонь *див.* піддава́ти (5)
Піддава́ти / підда́ти ізоля́ції *див.* піддава́ти (1)
Піддава́ти / підда́ти кри́тиці *див.* піддава́ти (2)
Піддава́ти / підда́ти су́мніву (*рідко* су́мнівові) *див.* піддава́ти (3)
◊ Піддава́ти / підда́ти хо́ду *див.* піддава́ти (6)
◊ Піддава́ти ро́зголосу *див.* піддава́ти (7)
ПІДДАВА́ТИСЯ
піддава́тися
Піддава́тися (дава́тися) / підда́тися (да́тися) на підмо́ву *див.* піддава́тися (1)
◊ Піддава́тися / підда́тися на ву́дку (на ву́дочку) *див.* піддава́тися (4)
Піддава́тися / підда́тися па́ніці <Упада́ти / впа́сти в па́ніку> *див.* піддава́тися (2)
Піддава́тися / підда́тися су́мніву (*рідко* су́мнівові) *див.* піддава́тися (3)
ПІДДА́ТИ
підда́ти
Віддава́ти (піддава́ти) / відда́ти (підда́ти) ана́фемі *див.* віддава́ти (15)
◊ Піддава́ти / підда́ти жа́ру (вогню́, ду́ху) *див.* піддава́ти (4)
◊ Піддава́ти / підда́ти жа́ру у во́гонь *див.* піддава́ти (5)
Піддава́ти / підда́ти ізоля́ції *див.* піддава́ти (1)
Піддава́ти / підда́ти кри́тиці *див.* піддава́ти (2)
Піддава́ти / підда́ти су́мніву (*рідко* су́мнівові) *див.* піддава́ти (3)
◊ Піддава́ти / підда́ти хо́ду *див.* піддава́ти (6)
ПІДДА́ТИСЯ
підда́тися
Піддава́тися (дава́тися) / підда́тися (да́тися) на підмо́ву *див.* піддава́тися (1)
◊ Піддава́тися / підда́тися на ву́дку (на ву́дочку) *див.* піддава́тися (4)

Піддава́тися / підда́тися па́ніці <Упада́ти / впа́сти в па́ніку> *див.* піддава́тися (2)
Піддава́тися / підда́тися су́мніву *(рідко* су́мнівові) *див.* піддава́тися (3)
ПІДДА́ЧА
підда́чу
○ На підда́чу *див.* підда́ча (1)
ПІДДРО́ЧКА
піддро́чки
◊ Піддро́чку (піддро́чки) дава́ти / да́ти *див.* дава́ти (191)
піддро́чку
◊ Піддро́чку (піддро́чки) дава́ти / да́ти *див.* дава́ти (191)
ПІДЖА́ТИ[1]
піджа́ти
◊ Піджима́ти (підгорта́ти, підгина́ти *і т. ін.)* / піджа́ти (підгорну́ти, підігну́ти, підібга́ти *і т. ін.)* хвіст (хвоста́) *див.* піджима́ти (1)
ПІДЖА́ЧНИЙ
піджа́чна
Піджа́чний костю́м <Піджа́чна па́ра> *див.* костю́м (2)
піджа́чний
Піджа́чний костю́м <Піджа́чна па́ра> *див.* костю́м (2)
ПІДЖИМА́ТИ
піджима́ти
◊ Піджима́ти (підгорта́ти, підгина́ти *і т. ін.)* / піджа́ти (підгорну́ти, підігну́ти, підібга́ти *і т. ін.)* хвіст (хвоста́) *див.* піджима́ти (1)
ПІДЗВІ́Т
підзві́т
○ У підзві́т *див.* підзві́т (1)
ПІДЗВІ́ТНИЙ
підзві́тна
△ Підзві́тна осо́ба *див.* осо́ба (10)
ПІДЗЕ́МНИЙ
підзе́мна
△ Підзе́мне розро́блення <Підзе́мна розро́бка> родо́вищ *див.* розро́блення
підзе́мне
△ Підзе́мне розро́блення <Підзе́мна розро́бка> родо́вищ *див.* розро́блення
підзе́мні
Підзе́мні во́ди *див.* вода́ (14)
ПІДЗО́РНИЙ
підзо́рна
Підзо́рна труба́ *див.* труба́
ПІДЙО́М
підйо́м
◊ Важки́й на підйо́м *див.* важки́й (1)
ПІДЙО́МНИЙ
підйо́мний
△ Підйо́мний (підійма́льний, піднімáльний) кран *див.* кран[2] (3)
ПІДІБГА́ТИ
підібга́ти
◊ Піджима́ти (підгорта́ти, підгина́ти *і т. ін.)* / піджа́ти (підгорну́ти, підігну́ти, підібга́ти *і т. ін.)* хвіст (хвоста́) *див.* піджима́ти (1)
ПІДІБРА́ТИ
підібра́ти
◊ Підбира́ти (добира́ти) / підібра́ти (добра́ти) ключ до душі́ (до се́рця) *див.* підбира́ти (1)
◊ Підбира́ти (знахо́дити) / підібра́ти (знайти́) ключ (ключа́, клю́чика) *див.* підбира́ти (2)
◊ Підбира́ти / підібра́ти ві́жки *див.* підбира́ти (3)
ПІДІГНУ́ТИ
підігну́ти
◊ Піджима́ти (підгорта́ти, підгина́ти *і т. ін.)* / піджа́ти (підгорну́ти, підігну́ти, підібга́ти *і т. ін.)* хвіст (хвоста́) *див.* піджима́ти (1)
ПІДІЙМА́ЛЬНИЙ
підійма́льний
△ Підйо́мний (підійма́льний, піднімáльний) кран *див.* кран[2] (3)
ПІДІЙМА́ТИ
підійма́ти
△ Ора́ти на (під) пар <Підійма́ти пар (пари́)> *див.* ора́ти (1)
Підніма́ти (підійма́ти, ора́ти *і т. ін.)* / підня́ти перело́ги (перелі́г, пласти́, цілину́ *і т. ін.) див.* підніма́ти
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зво́дити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, підвести́, звести́ *і т. ін.)* з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ *і т. ін.) див.* підніма́ти
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зніма́ти, здійма́ти *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, підвести́, зня́ти, здійня́ти *і т. ін.)* ру́ку (ру́ки) *див.* підніма́ти
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити, підво́дити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, піднести́, підвести́ *і т. ін.)* го́лову *див.* підніма́ти
ПІДІЙМА́ТИСЯ
підійма́тися
◊ Підніма́тися (підійма́тися, підво́дитися *і т. ін.)* / підня́тися (підійня́тися, підвести́ся *і т. ін.)* з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ *і т. ін.) див.* підніма́тися
ПІДІЙНЯ́ТИ
підійня́ти
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зво́дити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, підвести́, звести́ *і т. ін.)* з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ *і т. ін.) див.* підніма́ти
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зніма́ти, здійма́ти *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, підвести́, зня́ти, здійня́ти *і т. ін.)* ру́ку (ру́ки) *див.* підніма́ти
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити, підво́дити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, піднести́, підвести́ *і т. ін.)* го́лову *див.* підніма́ти
ПІДІЙНЯ́ТИСЯ
підійметься
◊ [Як (чи)] зведе́ться (підні́меться, підійметься, підведе́ться, здійметься *і т. ін.)* рука́ *див.* рука́
підійня́тися
◊ Підніма́тися (підійма́тися, підво́дитися *і т. ін.)* / підня́тися (підійня́тися, підвести́ся *і т. ін.)* з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ *і т. ін.) див.* підніма́тися
ПІДІЙТИ́
підійшло́
Со́нце [було́] у (в, під) сні́дання <Со́нце (со́нечко) підби́лося (підійшло́, підняло́ся *і т. ін.)* на сні́дання (на сніда́нок)> *див.* со́нце
Со́нце під обі́д [підійшло́ (підпливло́, підби́лося *і т. ін.)*] *див.* со́нце
ПІДІ́СОК
піді́ска
◊ Ли́пнути, як (мов, ні́би *і т. ін.)* смола́ [до піді́ска] *див.* ли́пнути[1] (3)
ПІД'ЇЖДЖА́ТИ
під'їжджа́ти
◊ Не на тій козі́ під'їжджа́ти / під'ї́хати *див.* під'їжджа́ти (2)
ПІД'Ї́ЗД
під'ї́зді
○ На під'ї́зді *див.* під'ї́зд (1)
ПІД'Ї́ХАТИ
під'ї́деш
◊ На коні́ (на козі́) не під'ї́деш *див.* під'їжджа́ти (1)
під'ї́хати
◊ Не на тій козі́ під'їжджа́ти / під'ї́хати *див.* під'їжджа́ти (2)
ПІДКАЗА́ТИ
підказа́ло
◊ Се́рце ка́же (каза́ло, підка́зує *і т. ін.)* / ска́же (сказа́ло, підказа́ло *і т. ін.) див.* се́рце
ПІДКА́ЗУВАТИ
підка́зує
◊ Се́рце ка́же (каза́ло, підка́зує *і т. ін.)* / ска́же (сказа́ло, підказа́ло *і т. ін.) див.* се́рце
◊ Як вели́ть (підка́зує, нака́зує *і т. ін.)* со́вість (сумлі́ння) *див.* со́вість
ПІДКИДА́ТИ
підкида́є
◊ Так і підкида́є *див.* підкида́ти (2)
підкида́ти
◊ Підкида́ти (підсипа́ти) / підки́нути (підси́пати) жа́ру *див.* підкида́ти (1)
ПІДКИДНИ́Й
підкидни́й
Підкидни́й ду́рень *див.* ду́рень (1)
ПІДКИ́НУТИ
підки́нути
◊ Підкида́ти (підсипа́ти) / підки́нути (підси́пати) жа́ру *див.* підкида́ти (1)
ПІДКІ́ВКА
підкі́вками
◊ Креса́ти підко́вами (підкі́вками, чобітьми́ *і т. ін.) див.* креса́ти (2)
ПІДКІ́РКОВИЙ
підкі́ркові
△ Підкі́ркові нерво́ві це́нтри *див.* центр
ПІДКЛАДА́ТИ
підклада́ти
◊ Підклада́ти / підкла́сти вогню́ (хми́зу, дров *і т. ін.) див.* підклада́ти (1)
◊ Підклада́ти / підкла́сти (підложи́ти) ру́ки *див.* підклада́ти (2)
◊ Підклада́ти (підсува́ти, підставля́ти *і т. ін.)* / підкла́сти (підсу́нути, підста́вити *і т. ін.)* свиню́ *див.* підклада́ти (3)
◊ Приклада́ти (підклада́ти) / прикла́сти (підкла́сти) вогню́ (огню́) до пече́ного (до жа́ру) *див.* приклада́ти

ПІДКЛАДНИ́Й
підкладне́
△ Підкладне́ судно́ *див.* судно́[2]
ПІДКЛА́СТИ
підкла́сти
◊ Підклада́ти / підкла́сти вогню́ (хми́зу, дров *і т. ін.) див.* підклада́ти (1)
◊ Підклада́ти / підкла́сти (підложи́ти) ру́ки *див.* підклада́ти (2)
◊ Підклада́ти (підсува́ти, підставля́ти *і т. ін.)* / підкла́сти (підсу́нути, підста́вити *і т. ін.)* свиню́ *див.* підклада́ти (3)
◊ Підсу́нути (підкла́сти) го́лову під ко́лесо *див.* підсува́ти
◊ Приклада́ти (підклада́ти) / прикла́сти (підкла́сти) вогню́ (огню́) до пече́ного (до жа́ру) *див.* приклада́ти
ПІДКО́ВА
підко́вами
◊ Креса́ти підко́вами (підкі́вками, чобітьми́ *і т. ін.) див.* креса́ти (2)
ПІДКО́ВУВАТИ
підко́вувати
◊ Підко́вувати / підкува́ти на всі чоти́ри *див.* підко́вувати (1)
ПІДКО́ВУВАТИСЯ
підко́вуватися
◊ Підко́вуватися / підкува́тися на всі чоти́ри *див.* підко́вуватися (1)
ПІДКОЛО́ДНИЙ
підколо́дна
◊ Підколо́дна (потайна́) гадю́ка (га́дина, змі́я) <Підколо́дний (потайни́й) гад> *див.* гадю́ка (2)
підколо́дний
◊ Підколо́дна (потайна́) гадю́ка (га́дина, змі́я) <Підколо́дний (потайни́й) гад> *див.* гадю́ка (2)
ПІДКОСИ́ТИ
підкоси́ти
◊ Підру́бувати (підрі́зувати, підрі́за́ти, підко́шувати *і т. ін.)* / підруба́ти (підрі́зати, підкоси́ти *і т. ін.)* на пні *(рідко* на пню) *див.* підру́бувати
ПІДКОТИ́ТИ[1]
підкоти́ти
Підко́чувати / підкоти́ти о́чі під ло́ба (вго́ру) *див.* підко́чувати[1] (1)
ПІДКОТИ́ТИСЯ[1]
підкоти́вся
◊ Клубо́к підко́чується (підступа́є) / підкоти́вся (підступи́в) до го́рла *див.* клубо́к (2)
підкоти́лися
О́чі закоти́лися (підкоти́лися) / зако́чуються (підко́чуються) [під лоб (під ло́ба, вго́ру)] *див.* о́ко[1] (4)
ПІДКО́ЧУВАТИ[1]
підко́чувати
Підко́чувати / підкоти́ти о́чі під ло́ба (вго́ру) *див.* підко́чувати[1] (1)
ПІДКО́ЧУВАТИСЯ[1]
підко́чується
◊ Клубо́к підко́чується (підступа́є) / підкоти́вся (підступи́в) до го́рла *див.* клубо́к (2)
підко́чуються
О́чі закоти́лися (підкоти́лися) / зако́чуються (підко́чуються) [під лоб (під ло́ба, вго́ру)] *див.* о́ко[1] (4)
ПІДКО́ШЕНИЙ
підко́шений
○ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* підко́шений *див.* підко́шений (1)
ПІДКО́ШУВАТИ
підко́шувати
◊ Підру́бувати (підрі́зувати, підрі́за́ти, підко́шувати *і т. ін.)* / підруба́ти (підрі́зати, підкоси́ти *і т. ін.)* на пні *(рідко* на пню) *див.* підру́бувати
ПІДКРУТИ́ТИ
підкрути́ти
◊ Підкру́чувати (закру́чувати, підгви́нчувати *і т. ін.)* / підкрути́ти (закрути́ти, підгвинти́ти *і т. ін.)* га́йку (га́йки) *див.* підкру́чувати (1)
ПІДКРУ́ЧУВАТИ
підкру́чувати
◊ Підкру́чувати (закру́чувати, підгви́нчувати *і т. ін.)* / підкрути́ти (закрути́ти, підгвинти́ти *і т. ін.)* га́йку (га́йки) *див.* підкру́чувати (1)
ПІДКУВА́ТИ
підкува́ти
◊ Підко́вувати / підкува́ти на всі чоти́ри *див.* підко́вувати (1)
ПІДКУВА́ТИСЯ
підкува́тися
◊ Підко́вуватися / підкува́тися на всі чоти́ри *див.* підко́вуватися (1)
ПІДКУРИ́ТИ
підкури́ти
◊ Підку́рювати / підкури́ти ла́даном *див.* підку́рювати (1)
ПІДКУ́РЮВАТИ
підку́рювати
◊ Підку́рювати / підкури́ти ла́даном *див.* підку́рювати (1)
ПІДКУСИ́ТИ
підкуси́в
◊ Лука́вий підкуси́в (напути́в, підби́в *і т. ін.) див.* лука́вий (2)
ПІДМЕ́ТКА
підме́ток
◊ Стопта́ти бага́то (не одну́ па́ру, сім пар *і т. ін.)* підошо́в (підме́ток, чобі́т *і т. ін.) див.* сто́птувати
ПІДМЕ́ТОК
підме́ток
◊ Стопта́ти бага́то (не одну́ па́ру, сім пар *і т. ін.)* підошо́в (підме́ток, чобі́т *і т. ін.) див.* сто́птувати
ПІДМІЗИ́ННИЙ
підмізи́нний
Підмізи́нний (безіме́нний) па́лець *див.* па́лець (4)
ПІДМО́ВА
підмо́ву
Піддава́тися (дава́тися) / підда́тися (да́тися) на підмо́ву *див.* піддава́тися (1)
ПІДНЕСТИ́
піднести́
◊ Дава́ти (задава́ти, підно́сити) / да́ти (зада́ти, піднести́) пи́нхви *див.* дава́ти (117)
◊ Дава́ти (підно́сити) / да́ти (піднести́) [пече́ного] гарбуза́ (кабака́) *див.* дава́ти (119)
◊ Підво́дити (підно́сити) / підвести́ (піднести́) о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.) див.* підво́дити (10)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити, підво́дити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, піднести́, підвести́ *і т. ін.)* го́лову *див.* підніма́ти
◊ Підно́сити / піднести́ [те́ртого] хрі́ну (хро́ну, пе́рцю) *див.* підно́сити
ПІДНІМА́ЛЬНИЙ
підніма́льний
△ Підйо́мний (підійма́льний, підніма́льний) кран *див.* кран[2] (3)
ПІДНІМА́ТИ
підніма́ти
Підніма́ти (підійма́ти, ора́ти *і т. ін.)* / підня́ти перело́ги (пере́ліг, пласти́, цілину́ *і т. ін.) див.* підніма́ти
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зво́дити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, підвести́, звести́ *і т. ін.)* з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ *і т. ін.) див.* підніма́ти
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зніма́ти, здійма́ти *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, підвести́, зня́ти, здійня́ти *і т. ін.)* ру́ку (ру́ки) *див.* підніма́ти
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити, підво́дити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, піднести́, підвести́ *і т. ін.)* го́лову *див.* підніма́ти
ПІДНІМА́ТИСЯ
підніма́тися
Встава́ти (підво́дитися, підніма́тися *і т. ін.)* / вста́ти (підвести́ся, підня́тися *і т. ін.)* з-за сто́лу (стола́) *див.* устава́ти
На носки́ (на па́льці, навшпи́ньки) става́ти (спина́тися, підніма́тися *і т. ін.)* / ста́ти (зіп'ясти́ся, підня́тися *і т. ін.) див.* става́ти
◊ Підніма́тися (підійма́тися, підво́дитися *і т. ін.)* / підня́тися (підійня́тися, підвести́ся *і т. ін.)* з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ *і т. ін.) див.* підніма́тися
підніма́ються
◊ А́кції іду́ть (підви́щуються, підніма́ються *і т. ін.)* / пішли́ (підви́щилися, підняли́ся *і т. ін.)* [вго́ру] *див.* а́кція[1] (1)
ПІДНО́СИТИ
підно́сити
◊ Дава́ти (задава́ти, підно́сити) / да́ти (зада́ти, піднести́) пи́нхви *див.* дава́ти (117)
◊ Дава́ти (підно́сити) / да́ти (піднести́) [пече́ного] гарбуза́ (кабака́) *див.* дава́ти (119)
◊ Підво́дити (підно́сити) / підвести́ (піднести́) о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.) див.* підво́дити (10)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити, підво́дити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, піднести́, підвести́ *і т. ін.)* го́лову *див.* підніма́ти
◊ Підно́сити / піднести́ [те́ртого] хрі́ну (хро́ну, пе́рцю) *див.* підно́сити

ПІДНЯ́ТИ

підня́ти

Підніма́ти (підійма́ти, ора́ти *і т. ін.)* / підня́ти перело́ги (переліг, пласти́, цілину́ *і т. ін.) див.* підніма́ти

◊ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зводи́ти *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, підвести́, звести́ *і т. ін.)* з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ *і т. ін.) див.* підніма́ти

◊ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зніма́ти, здійма́ти *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, підвести́, зня́ти, здійня́ти *і т. ін.)* ру́ку (ру́ки) *див.* підніма́ти

◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити, підво́дити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, піднести́, підвести́ *і т. ін.)* го́лову *див.* підніма́ти

ПІДНЯ́ТИСЯ

підні́меться

◊ [Як (чи)] зведе́ться (підні́меться, підійме́ться, підведе́ться, здійме́ться *і т. ін.)* рука́ *див.* рука́

підняла́ся

Зчини́лася (підняла́ся, здійняла́ся *і т. ін.)* па́ніка *див.* па́ніка (1)

підняли́ся

◊ А́кції іду́ть (підви́щуються, підніма́ються *і т. ін.)* / пішли́ (підви́щилися, підняли́ся *і т. ін.)* [вго́ру] *див.* а́кція[1] (1)

підняло́ся

Со́нце [було́] у (в, під) сні́дання <Со́нце (со́нечко) підби́лося (підійшло́, підняло́ся *і т. ін.)* на сні́дання (на сніда́нок)> *див.* со́нце

підня́тися

Встава́ти (підво́дитися, підніма́тися *і т. ін.)* / вста́ти (підвести́ся, підня́тися *і т. ін.)* з-за сто́лу (стола́) *див.* устава́ти

На носки́ (на па́льці, навшпи́ньки) става́ти (спина́тися, підніма́тися *і т. ін.)* / ста́ти (зіп'ясти́ся, підня́тися *і т. ін.) див.* става́ти

◊ Підніма́тися (підійма́тися, підво́дитися *і т. ін.)* / підня́тися (підійня́тися, підвести́ся *і т. ін.)* з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ *і т. ін.) див.* підніма́тися

ПІДО́ЗРА

підо́зра

Підо́зра па́дає / впаде́ *див.* підо́зра

ПІДО́ШВА

підошо́в

◊ Стопта́ти бага́то (не одну́ па́ру, сім пар *і т. ін.)* підошо́в (підме́ток, чобі́т *і т. ін.) див.* сто́птувати

ПІДПЛИВТИ́

підпливло́

Со́нце під обі́д [підійшло́ (підпливло́, підби́лося *і т. ін.)*] *див.* со́нце

ПІДРІ́ЗАТИ

підріза́ти

◊ Підру́бувати (підрі́зувати, підріза́ти, підко́шувати *і т. ін.)* / підруба́ти (підрі́зати, підкоси́ти *і т. ін.)* на пні *(рідко* на пню) *див.* підру́бувати

ПІДРІЗА́ТИ

підрі́зати

◊ Підру́бувати (підрі́зувати, підріза́ти, підко́шувати *і т. ін.)* / підруба́ти (підрі́зати, підкоси́ти *і т. ін.)* на пні *(рідко* на пню) *див.* підру́бувати

ПІДРІ́ЗУВАТИ

підрі́зувати

◊ Підру́бувати (підрі́зувати, підріза́ти, підко́шувати *і т. ін.)* / підруба́ти (підрі́зати, підкоси́ти *і т. ін.)* на пні *(рідко* на пню) *див.* підру́бувати

ПІДРУБА́ТИ

підруба́ти

◊ Підру́бувати (підрі́зувати, підріза́ти, підко́шувати *і т. ін.)* / підруба́ти (підрі́зати, підкоси́ти *і т. ін.)* на пні *(рідко* на пню) *див.* підру́бувати

ПІДРУ́БУВАТИ

підру́бувати

◊ Підру́бувати (підрі́зувати, підріза́ти, підко́шувати *і т. ін.)* / підруба́ти (підрі́зати, підкоси́ти *і т. ін.)* на пні *(рідко* на пню) *див.* підру́бувати

ПІДСИ́ПАТИ

підсипа́ти

◊ Підкида́ти (підсипа́ти) / підки́нути (підси́пати) жа́ру *див.* підкида́ти (1)

◊ Підсипа́ти / підси́пати пе́рцю *див.* підсипа́ти

ПІДСИПА́ТИ

підси́пати

◊ Підкида́ти (підсипа́ти) / підки́нути (підси́пати) жа́ру *див.* підкида́ти (1)

◊ Підсипа́ти / підси́пати пе́рцю *див.* підсипа́ти

ПІДСИСНИ́Й

підсисни́й

△ Підсисни́й (підсо́сний) періо́д *див.* періо́д (25)

ПІДСО́ВУВАТИ

підсо́вувати

◊ Підсува́ти (підсо́вувати, чини́ти) / підсу́нути (вчини́ти) хале́пу *кому* <Підво́дити / підвести́ під хале́пу *кого*> *див.* підсува́ти

ПІДСОЛО́ДЖУВАТИ

підсоло́джувати

◊ Золоти́ти (підсоло́джувати) / позолоти́ти (підсолоди́ти) пілю́лю (пігу́лку) *див.* золоти́ти (1)

ПІДСОЛОДИ́ТИ

підсолоди́ти

◊ Золоти́ти (підсоло́джувати) / позолоти́ти (підсолоди́ти) пілю́лю (пігу́лку) *див.* золоти́ти (1)

ПІДСО́СНИЙ

підсо́сний

△ Підсисни́й (підсо́сний) періо́д *див.* періо́д (25)

ПІДСТА́ВИТИ

підста́вити

◊ Підклада́ти (підсува́ти, підставля́ти *і т. ін.)* / підкла́сти (підсу́нути, підста́вити *і т. ін.)* свиню́ *див.* підклада́ти (3)

ПІДСТАВЛЯ́ТИ

підставля́ти

◊ Підклада́ти (підсува́ти, підставля́ти *і т. ін.)* / підкла́сти (підсу́нути, підста́вити *і т. ін.)* свиню́ *див.* підклада́ти (3)

ПІ́ДСТУП

пі́дступ

◊ Підво́дити / підвести́ пі́дступ *див.* підво́дити (9)

ПІДСТУПА́ТИ

підступа́є

◊ Клубо́к підко́чується (підступа́є) / підкоти́вся (підступи́в) до го́рла *див.* клубо́к (2)

підступа́й

◊ Без па́лиці (без бу́ка) і не підступа́й *(заст.* ані при́ступ) *див.* підступа́ти

ПІДСТУПИ́ТИ

підступи́в

◊ Клубо́к підко́чується (підступа́є) / підкоти́вся (підступи́в) до го́рла *див.* клубо́к (2)

ПІДСУВА́ТИ

підсува́ти

◊ Підклада́ти (підсува́ти, підставля́ти *і т. ін.)* / підкла́сти (підсу́нути, підста́вити *і т. ін.)* свиню́ *див.* підклада́ти (3)

◊ Підсува́ти (підсо́вувати, чини́ти) / підсу́нути (вчини́ти) хале́пу *кому* <Підво́дити / підвести́ під хале́пу *кого*> *див.* підсува́ти

ПІ́ДСУМОК

пі́дсумки

Підбива́ти (підво́дити, роби́ти *і т. ін.)* / підби́ти (підвести́, зроби́ти *і т. ін.)* пі́дсумок (пі́дсумки) *див.* підбива́ти (2)

пі́дсумок

Підбива́ти (підво́дити, роби́ти *і т. ін.)* / підби́ти (підвести́, зроби́ти *і т. ін.)* пі́дсумок (пі́дсумки) *див.* підбива́ти (2)

ПІДСУ́НУТИ

підсу́нути

◊ Підклада́ти (підсува́ти, підставля́ти *і т. ін.)* / підкла́сти (підсу́нути, підста́вити *і т. ін.)* свиню́ *див.* підклада́ти (3)

◊ Підсува́ти (підсо́вувати, чини́ти) / підсу́нути (вчини́ти) хале́пу *кому* <Підво́дити / підвести́ під хале́пу *кого*> *див.* підсува́ти

◊ Підсу́нути (підкла́сти) го́лову під ко́лесо *див.* підсува́ти

Роби́ти (твори́ти, чини́ти *і т. ін.)* / зроби́ти (вчини́ти, підсу́нути *і т. ін.)* па́кість (па́кость, ка́пость) *див.* роби́ти

ПІДТЯГТИ́

підтягти́

◊ Затя́гувати (затяга́ти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.)* / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.)* па́ски (па́сок, поя́си́, ремінці́, *заст.* очкурі́ *і т. ін.)* [тугі́ше] *див.* затя́гувати (4)

ПІДТЯ́ГУВАТИ

підтя́гувати

◊ Затя́гувати (затяга́ти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.)* / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.)* па́ски (па́сок, поя́си́, ремінці́, *заст.* очкурі́ *і т. ін.)* [тугі́ше] *див.* затя́гувати (4)

ПІДШИ́ТИЙ
підши́тий
◊ Ли́сом (лиси́цею) підши́тий (підби́тий) *див.* підши́тий
◊ Підби́тий (підши́тий) ві́тром *див.* підби́тий (1)
◊ Соба́ками (псом) підши́тий (підби́тий) *див.* підши́тий
ПІДШЛУНКО́ВИЙ
підшлунко́ва
△ Підшлунко́ва (панкреати́чна) за́лоза *див.* за́лоза (8)
ПІКТОГРАФІ́ЧНИЙ
піктографі́чне
△ Піктографі́чне письмо́ *див.* письмо́ (10)
ПІЛЮ́ЛЯ
пілю́лю
◊ Золоти́ти (підсоло́джувати) / позолоти́ти (підсолоди́ти) пілю́лю (пігу́лку) *див.* золоти́ти (1)
ПІР'Ї́СТИЙ
пір'ї́сті
△ Пери́сті (пір'я́сті, пір'ї́сті, пірча́сті) хма́ри (хмари́ни, хмари́нки *і т. ін.*) *див.* хма́ра
ПІ́РРІВ
пі́ррова
Пі́ррова перемо́га *див.* перемо́га (1)
ПІРЧА́СТИЙ
пірча́сті
△ Пери́сті (пір'я́сті, пір'ї́сті, пірча́сті) хма́ри (хмари́ни, хмари́нки *і т. ін.*) *див.* хма́ра
ПІР'Я
пі́р'я
◊ Не на́шого пера́ (пі́р'я) птах (пта́шка) *див.* птах
ПІР'Я́СТИЙ
пір'я́сті
△ Пери́сті (пір'я́сті, пір'ї́сті, пірча́сті) хма́ри (хмари́ни, хмари́нки *і т. ін.*) *див.* хма́ра
ПІ́СНЯ
пісні́
Петрі́вчані (петрі́вочні) пісні́ *див.* пі́сня
ПІСТ
піст
Петрі́в піст *див.* піст
Різдвя́ний (Пили́пів) піст *див.* піст
ПІТ
піт
◊ Пи́ти (смокта́ти, сса́ти *і т. ін.*) / попи́ти (посмокта́ти) кров (кро́ві, піт, по́ту) *див.* пи́ти (10)
по́ту
◊ Пи́ти (смокта́ти, сса́ти *і т. ін.*) / попи́ти (посмокта́ти) кров (кро́ві, піт, по́ту) *див.* пи́ти (10)
ПІТИ́
піти́
Іти́ (вихо́дити) / піти́ (ві́йти) на пе́нсію *див.* іти́ (6)
◊ Іти́ (перехо́дити) / піти́ (перейти́) на той світ *див.* іти́ (75)
◊ Іти́ / піти́ на па́рі *див.* іти́ (103)
Іти́ / піти́ на перегово́ри *див.* іти́ (24)
Іти́ (ру́хатися) / піти́ парале́льним ку́рсом (на парале́льних ку́рсах) *див.* іти́ (33)
◊ Крізь па́льці (по́між па́льцями) текти́ (розтіка́тися, уплива́ти *і т. ін.*) / упливти́ (піти́ *і т. ін.*) *див.* текти́
◊ Перейти́ (піти́, пусти́тися) на легки́й хліб (на легкі́ хліба́) *див.* перехо́дити (5)
Піти́ в пе́реверти *див.* піти́
◊ [Піти́] кобилі́ (псу, соба́ці *і т. ін.*) під хвіст *див.* піти́
Піти́ на пане́ль *див.* піти́
◊ Піти́ у патьо́хи *див.* піти́
Скона́ти (вме́рти, поме́рти *і т. ін.*) на па́лі <Сі́сти (потра́пити, піти́ *і т. ін.*) / сіда́ти на па́лю> *див.* скона́ти
◊ Текти́ (розтіка́тися, іти́ *і т. ін.*) / потекти́ (розтекти́ся, піти́ *і т. ін.*) крізь па́льці (по́між па́льцями) *див.* текти́
пішли́
◊ А́кції іду́ть (підви́щуються, підніма́ються *і т. ін.*) / пішли́ (підви́щилися, підняли́ся *і т. ін.*) [вго́ру] *див.* а́кція[1] (1)
пішло́
Пішло́ писа́ти *див.* піти́
пішо́в
◊ [Аж (*рідко* бі́лий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (завертівся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пе́рекидом, пе́рекидьки, хо́дором *і т. ін.*) [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]
◊ Аж (ті́льки) пил [іде́ (клубочи́ться) / пішо́в] [хма́рою] *див.* пил (4)
ПІЧ
печі́
◊ Лежа́ти на пери́нах (на печі́, на подушка́х *і т. ін.*) *див.* лежа́ти (18)
Пали́ти в печі́ (в гру́бі, в гру́бці *і т. ін.*) <Пали́ти піч (гру́бу, гру́бку *і т. ін.*)> *див.* пали́ти[1] (2)
піч
Пали́ти в печі́ (в гру́бі, в гру́бці *і т. ін.*) <Пали́ти піч (гру́бу, гру́бку *і т. ін.*)> *див.* пали́ти[1] (2)
ПЛА́ВАННЯ
пла́вання
Підво́дне пла́вання *див.* пла́вання
ПЛА́КАТИ
пла́че
◊ Па́лиця пла́че *див.* па́лиця (4)
ПЛАН[1]
план
◊ Пе́рший (пере́дній) план *див.* план[1]
◊ Ста́вити / поста́вити на пе́рше мі́сце (на пе́рший план) *див.* ста́вити
ПЛАНЕ́ТА
плане́т
Пара́д плане́т *див.* пара́д (2)
ПЛАСТ[1]
пласти́
Підніма́ти (підійма́ти, ора́ти *і т. ін.*) / підня́ти перело́ги (пере́ліг, пласти́, ціли́ну́ *і т. ін.*) *див.* підніма́ти
ПЛЕКА́ТИ
плека́ти
Плека́ти (пе́сти́ти) надію [в се́рці] *див.* плека́ти
ПЛЕ́НТАТИ
пле́нтати
◊ Ле́две (ледь, наси́лу *і т. ін.*) пересува́ти (пересо́вувати, су́нути, переставля́ти, тягти́ *і т. ін.*) но́ги <[Ле́две (ледь, наси́лу *і т. ін.*)] пле́нтати (переступа́ти, су́нути) нога́ми> <Ле́две (наси́лу) нога́ми (но́ги) со́вати (воруши́ти, волокти́ *і т. ін.*)> *див.* пересува́ти (1)
ПЛЕСКА́ТИ
плеска́ти
◊ Плеска́ти (патя́кати, плести́) язико́м (язика́ми) *див.* плеска́ти
ПЛЕСТИ́
плести́
◊ Наставля́ти (розкида́ти, розставля́ти, плести́ *і т. ін.*) / наста́вити (розки́нути, розста́вити *і т. ін.*) [свої́] тене́та (сі́ті, пастки́, си́льця *і т. ін.*) *див.* наставля́ти[1] (7)
◊ Плеска́ти (патя́кати, плести́) язико́м (язика́ми) *див.* плеска́ти
◊ Плести́ (писа́ти, виписувати *і т. ін.*) / ви́писати кре́нделі (*рідко* кре́нделя) нога́ми *див.* плести́
◊ Плести́ (снува́ти, сплі́та́ти *і т. ін.*) паву́тиння (павути́ну) *див.* плести́
ПЛЕЧЕ́
плече́
Під (по́пі́д) пахву́ (па́хви, плече́, пле́чі) *див.* пахва́ (1)
плече́й
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) пря́мо (про́сто) гора́ з плече́й (з пліч) звали́лася (спа́ла, впа́ла, зсу́нулася, зійшла́ *і т. ін.*) / зва́люється (па́дає, зсува́ється, схо́дить *і т. ін.*) *див.* гора́ (3)
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.*)] тяга́р упа́в (звали́вся) / па́дає (зва́люється) з плече́й *див.* тяга́р
плече́м
Під (по́пі́д) пахво́ю (па́хвами, плече́м) *див.* пахва́ (2)
пле́чі
◊ Переклада́ти / перекла́сти на [чужі́, чи́сь *і т. ін.*] пле́чі (ру́ки) *див.* переклада́ти (1)
Під (по́пі́д) пахву́ (па́хви, плече́, пле́чі) *див.* пахва́ (1)
пліч
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) пря́мо (про́сто) гора́ з плече́й (з пліч) звали́лася (спа́ла, впа́ла, зсу́нулася, зійшла́ *і т. ін.*) / зва́люється (па́дає, зсува́ється, схо́дить *і т. ін.*) *див.* гора́ (3)
ПЛИГ[1]
пли́гу
◊ Збива́ти / збити з пантели́ку (*діал.* з пли́гу) *див.* збива́ти (8)
ПЛУГ
плу́га
◊ Пе́рти плу́га *див.* пе́рти (2)
ПЛУ́ТАТИ
плу́тати
◊ Переплу́тувати (плу́тати) / переплу́тати (сплу́тати) грі́шне з пра́ведним (пра́ведне з грі́шним) *див.* переплу́тувати (2)

◊ Плу́тати (переплу́тувати) / сплу́тати (переплу́тати, зміша́ти) [всі] ка́рти *див.* плу́тати

ПЛУ́ТАТИСЯ

плу́тається

◊ Все переплу́талося (поплу́талося, переверну́лося *і т. ін.*) / плу́тається (переверта́ється) в голові́ (в думка́х) *див.* весь[1] (12)

ПЛЮВА́ТИ

плюва́ти

◊ Плюва́ти / плю́нути (наплюва́ти) в обли́ччя (в лице́, в пи́ку *і т. ін.*) *див.* плюва́ти

ПЛЮ́НУТИ

плю́нути

◊ Плюва́ти / плю́нути (наплюва́ти) в обли́ччя (в лице́, в пи́ку *і т. ін.*) *див.* плюва́ти

ПЛЯ́МА

пля́ми

△ Пігме́нтні пля́ми *див.* пля́ма

ПЛЯМИ́СТИЙ

плями́ста

△ Плями́ста панте́ра *див.* панте́ра (1)

ПЛЯ́ШЕЧКА

пля́шечку

Поста́вити (постанови́ти) ча́рку (пля́шку, пля́шечку, *розм.* півлі́тру *і т. ін.*) *див.* поста́вити[1]

ПЛЯ́ШКА

пля́шку

Поста́вити (постанови́ти) ча́рку (пля́шку, пля́шечку, *розм.* півлі́тру *і т. ін.*) *див.* поста́вити[1]

◊ Роздави́ти (роздуши́ти) півлі́тру (чве́ртку, пля́шку *і т. ін.*) *див.* роздавлювати

ПОБИ́ТИЙ

поби́та

◊ Як поби́тий (поби́та) соба́ка <Як поби́тий пес> *див.* соба́ка

поби́тий

◊ Як поби́тий (поби́та) соба́ка <Як поби́тий пес> *див.* соба́ка

ПОБРА́ТИСЯ

побра́тися

◊ Побра́тися па́рами *див.* побра́тися

ПОВЕРНУ́ТИ

поверну́ти

◊ Перево́дити (оберта́ти, поверта́ти, переверта́ти *і т. ін.*) / перевести́ (оберну́ти, поверну́ти, переверну́ти *і т. ін.*) на жарт (на жа́рти, в жарт) *див.* перево́дити (7)

ПОВЕРНУ́ТИСЯ

поверну́тися

Перено́ситися (поверта́тися) / перенести́ся (поверну́тися) ду́мкою (думка́ми, у думка́х, спо́гадами *і т. ін.*) *див.* перено́ситися (1)

ПОВЕРТА́ТИ[1]

поверта́ти

◊ Перево́дити (оберта́ти, поверта́ти, переверта́ти *і т. ін.*) / перевести́ (оберну́ти, поверну́ти, переверну́ти *і т. ін.*) на жарт (на жа́рти, в жарт) *див.* перево́дити (7)

ПОВЕРТА́ТИСЯ[1]

поверта́тися

Перено́ситися (поверта́тися) / перенести́ся (поверну́тися) ду́мкою (думка́ми, у думка́х, спо́гадами *і т. ін.*) *див.* перено́ситися (1)

ПОВЕСТИ́[1]

повести́

◊ Повести́ пе́ре́д *див.* пово́дити[1]

ПОВІ́ТРЯ

пові́трі

◊ [В пові́трі] па́хне / запа́хло сма́леним [во́вком] (сма́женим, гірчи́цею *і т. ін.*) *див.* па́хнути (1)

◊ Перевзува́тися / перевзу́тися на ходу́ (в пові́трі) *див.* перевзува́тися (1)

ПО́ВНИЙ

по́вна

Па́нська (по́вна) ро́жа *див.* ро́жа

по́вний

◊ Ви́пити / випива́ти (пи́ти) [гірку́ (по́вну)] [ча́шу] ([по́вний] ківш) [ли́ха, му́ки *і т. ін.*] [до кра́ю (до дна, до де́нця)] *див.* випива́ти (1)

по́вних

◊ На по́вних (всіх) паруса́х *див.* па́рус[1] (2)

по́вній

◊ При [по́вній] тя́мі [й па́м'яті] *див.* тя́ма

по́вному

◊ У (при) [по́вному] пара́ді *див.* пара́д (4)

по́вну

◊ Ви́пити / випива́ти (пи́ти) [гірку́ (по́вну)] [ча́шу] ([по́вний] ківш) [ли́ха, му́ки *і т. ін.*] [до кра́ю (до дна, до де́нця)] *див.* випива́ти (1)

ПО́ВНО

по́вно

◊ Аж го́лому по́за па́зухою по́вно *див.* по́вно

ПОВНОТА́

повноти́

Від повноти́ почуттів (почува́нь, пережива́нь *і т. ін.*) *див.* повнота́

ПОВОРУХНУ́ТИ

поворухну́ти

◊ [І (на́віть)] па́льцем не кивну́ти (не ворухну́ти, не ру́шити, не поворухну́ти, не поворуши́ти *і т. ін.*) <Полінува́тися на́віть па́льцем поворухну́ти> *див.* кивну́ти (1)

ПОВОРУШИ́ТИ

поворуши́ти

◊ Воруши́ти / поворуши́ти в па́м'яті *див.* воруши́ти (2)

◊ [І (на́віть)] па́льцем не кивну́ти (не ворухну́ти, не ру́шити, не поворухну́ти, не поворуши́ти *і т. ін.*) <Полінува́тися на́віть па́льцем поворухну́ти> *див.* кивну́ти (1)

◊ Поворуши́ти па́м'яттю *див.* поворуши́ти

ПО́ГЛЯД

по́гляд

◊ На пе́рший по́гляд (*рідше* позі́р, взір) *див.* по́гляд

◊ Перево́дити / перевести́ о́чі (по́гляд) *див.* перево́дити (11)

◊ Підво́дити (підно́сити) / підвести́ (піднести́) о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.*) *див.* підво́дити (10)

по́глядом

◊ Па́сти очи́ма (о́ком, зо́ром, по́глядом) *див.* па́сти[1] (3)

◊ Перебіга́ти / перебі́гти очи́ма (по́глядом) *див.* перебіга́ти (1)

◊ Пе́сти́ти очи́ма (по́глядом) *див.* пе́сти́ти (1)

по́гляду

○ З пе́ршого по́гляду *див.* по́гляд

ПОГРОЗИ́ТИ

погрози́ти

◊ Па́льцем (па́льчиком) свари́тися (свари́ти, грози́ти) / посвари́тися (насвари́тися, насвари́ти, погрози́ти) *див.* свари́тися

ПОДВІ́ЙНИЙ

подві́йне

Подві́йне підборі́ддя (во́ло) *див.* підборі́ддя (1)

ПО́ДИХ

по́дих

[Аж (про́сто)] дух (по́дих) захо́плює (перехо́плює) / захопи́ло (перехопи́ло) *див.* захо́плювати (1)

◊ Ле́две (наси́лу) перево́дити / перевести́ дух (по́дих) *див.* перево́дити (3)

◊ Не перево́дити / не перевести́ ду́ху (дух, по́диху, по́дих) *див.* перево́дити (4)

◊ Не перево́дячи / не переві́вши ду́ху (дух, по́диху, по́дих) *див.* перево́дити (5)

◊ Перево́дити / перевести́ по́дих (дух, ві́ддих) *див.* перево́дити (12)

◊ Перейма́є (перейма́ло) / перейняло́ по́дих *див.* перейма́ти (3)

по́диху

◊ Не перево́дити / не перевести́ ду́ху (дух, по́диху, по́дих) *див.* перево́дити (4)

◊ Не перево́дячи / не переві́вши ду́ху (дух, по́диху, по́дих) *див.* перево́дити (5)

ПО́ДУШКА

подушка́х

◊ Лежа́ти на пери́нах (на печі́, на подушка́х *і т. ін.*) *див.* лежа́ти (18)

ПОДУ́ШКА

подушка́х

◊ Лежа́ти на пери́нах (на печі́, на подушка́х *і т. ін.*) *див.* лежа́ти (18)

ПО́ЗИКА

по́зика

△ Персона́льна по́зика *див.* по́зика

ПО́ЗИРК

по́зирком

◊ За пе́ршим по́зирком *див.* по́зирк

ПОЗИЦІ́ЙНИЙ

позиці́йна

△ Матеріа́льна (позиці́йна) перева́га *див.* перева́га (1)

ПОЗИ́ЦІЯ

пози́ціях

◊ Стоя́ти на передови́х пози́ціях *див.* стоя́ти

ПОЗІ́Р

позі́р

◊ На пе́рший по́гляд (*рідше* позі́р, взір) *див.* по́гляд

ПОЗОЛОТИ́ТИ

позолоти́ти

◊ Золоти́ти (підсоло́джувати) / позолоти́ти (підсолоди́ти) пілю́лю (пігу́лку) *див.* золоти́ти (1)

ПО́ЇЗД

по́їзда

Зніма́ти / зня́ти з по́їзда (з пароплáва, з літака́ *і т. ін.*) *див.* зніма́ти (2)

ПОКАЗА́ТИ

показа́ти

◊ Показа́ти / *рідко* пока́зувати [свої́] зу́би (ро́ги, па́зурі) *див.* пока́зувати

ПОКА́ЗУВАТИ

пока́зувати

◊ Па́льцем (па́льцями) ти́кати (ти́цяти, штри́кати, пока́зувати *і т. ін.*) *див.* ти́кати[1]

◊ Показа́ти / *рідко* пока́зувати [свої́] зу́би (ро́ги, па́зурі) *див.* пока́зувати

ПОКИВА́ТИ

покива́ти

◊ Кива́ти (мани́ти) / кивну́ти (покива́ти, помани́ти) па́льцем *див.* кива́ти (1)

ПОКЛА́СТИ[1]

покла́сти

◊ Кла́сти / покла́сти на папі́р (на папе́рі) *див.* кла́сти (16)

◊ Наклада́ти (кла́сти) / накла́сти (покла́сти) тавро́ (клеймо́, печа́ть, знак, відби́ток) *див.* наклада́ти (7)

◊ Переклада́ти (перено́сити, перелива́ти *і т. ін.*) / перекла́сти (покла́сти, положи́ти, перенести́ *і т. ін.*) на папі́р *див.* переклада́ти (2)

Прикла́сти до уст (вуст) па́лець (па́льці) <Покла́сти па́лець (па́льці) на уста́> *див.* приклада́ти

ПОКЛІ́Н

поклі́н

Сла́ти (посила́ти, передава́ти, перека́зувати, присила́ти) / посла́ти (переда́ти, переказа́ти, присла́ти) віта́ння (приві́т, поклі́н *і т. ін.*) *див.* сла́ти[1]

ПОКОЙО́ВИЙ

покойо́ва

Покойо́ва па́ні *див.* па́ні (1)

ПОКОПА́ТИСЯ

покопа́тися

◊ Покопа́тися в свої́й па́м'яті *див.* покопа́тися

ПОКОТИ́ТИСЯ[1]

покоти́лися

◊ Ко́тяться / покоти́лися дрібні́ (рясні́, пеку́чі *і т. ін.*) сльо́зи [гра́дом] *див.* сльоза́

покоти́тися

◊ [Ма́ло (ледь, ле́две *і т. ін.*) не] вмира́ти (помира́ти, ло́патися, па́дати *і т. ін.*) / вме́рти (поме́рти, ло́пнути, покоти́тися [по́котом], впа́сти *і т. ін.*) від (зі) смі́ху (від ре́готу) <Ма́ло не поло́пати зо смі́ху> *див.* умира́ти

ПО́КОТОМ

по́котом

◊ [Аж] ляга́ти [по́котом] (па́дати) / лягти́ (упа́сти) від смі́ху (зі смі́ху, з ре́готу *і т. ін.*) *див.* ляга́ти (2)

◊ [Ма́ло (ледь, ле́две *і т. ін.*) не] вмира́ти (помира́ти, ло́патися, па́дати *і т. ін.*) / вме́рти (поме́рти, ло́пнути, покоти́тися [по́котом], впа́сти *і т. ін.*) від (зі) смі́ху (від ре́готу) <Ма́ло не поло́пати зо смі́ху> *див.* умира́ти

ПОКРУТИ́ТИ

покрути́ти

Крути́ти / покрути́ти па́льцем ко́ло чола́ (голови́, скро́ні *і т. ін.*) *див.* крути́ти (1)

ПОКУШТУВА́ТИ

покуштува́ти

◊ Діста́ти (схопи́ти, покуштува́ти *і т. ін.*) [пече́ного] гарбуза́ *див.* дістава́ти (13)

ПОЛА́Д

пола́ду

◊ Ні ла́ду ні скла́ду (ні пола́ду, ні перела́ду) *див.* лад (15)

ПОЛАМА́ТИ

полама́ти

◊ Лама́ти / злама́ти (перелама́ти, полама́ти *і т. ін.*) хребе́т *див.* лама́ти (2)

◊ Полама́ти (переломи́ти) / лама́ти ре́бра (кістки́) *див.* полама́ти

ПОЛЕТІ́ТИ

полеті́ти

У перелі́т леті́ти (ли́нути) / полеті́ти (поли́нути) *див.* леті́ти (1)

ПОЛИ́НУТИ

поли́нути

У перелі́т леті́ти (ли́нути) / полеті́ти (поли́нути) *див.* леті́ти (1)

ПОЛІ́ЗТИ

полі́зе

◊ Не лі́зе (не йде) / не полі́зе в рот (у го́рло, *грубо* в пе́льку) *див.* лі́зти (30)

полі́зти

◊ За сло́вом (*рідше* за слова́ми, по сло́во) до кишені́ (у кише́ню, *рідше* у па́зуху) не лі́зти (не ла́зити) / не полі́зти *див.* лі́зти (5)

◊ Лі́зти (*грубо* пе́рти, пе́ртися *і т. ін.*) / полі́зти на роже́н (про́ти рожна́) <Лі́зти на ро́ги> *див.* лі́зти (17)

◊ Лі́зти / залі́зти (полі́зти) в петлю́ *див.* лі́зти (14)

◊ У петлю́ полі́зти *див.* полі́зти

◊ У [са́ме] пе́кло лі́зти / полі́зти *див.* лі́зти (32)

ПОЛІНУВА́ТИСЯ

полінува́тися

◊ [І (на́віть)] па́льцем не кивну́ти (не ворухну́ти, не ру́шити, не поворухну́ти, не поворуши́ти *і т. ін.*) <Полінува́тися на́віть па́льцем поворухну́ти> *див.* кивну́ти (1)

ПОЛІТИ́ЧНИЙ

політи́чних

Ві́тер [політи́чних] пере́мін (змін) *див.* ві́тер (3)

ПОЛІЧИ́ТИ[1]

полічи́ти

◊ Перелічи́ти (полічи́ти) зу́би *див.* перелі́чувати (3)

ПОЛО́ВА

поло́ву

◊ Переві́ювати поло́ву *див.* переві́ювати (1)

ПОЛОВИ́НА

полови́на

Пе́рша полови́на дня (ти́жня, мі́сяця *і т. ін.*) *див.* полови́на

ПОЛОЖИ́ТИ

положи́ти

◊ Переклада́ти (перено́сити, перелива́ти *і т. ін.*) / перекла́сти (покла́сти, положи́ти, перенести́ *і т. ін.*) на папі́р *див.* переклада́ти (2)

ПОЛО́ПАТИ[1]

поло́пати

◊ [Ма́ло (ледь, ле́две *і т. ін.*) не] вмира́ти (помира́ти, ло́патися, па́дати *і т. ін.*) / вме́рти (поме́рти, ло́пнути, покоти́тися [по́котом], впа́сти *і т. ін.*) від (зі) смі́ху (від ре́готу) <Ма́ло не поло́пати зо смі́ху> *див.* умира́ти

ПО́ЛУМ'Я

по́лум'ям

◊ [Аж] паші́ти вогне́м (по́лум'ям) *див.* паші́ти (2)

◊ Ди́хати вогне́м (по́лум'ям, пе́клом, чо́ртом *і т. ін.*) *див.* ди́хати (3)

ПОЛЮВА́ННЯ

полюва́ння

△ Парфо́рсне полюва́ння *див.* полюва́ння

ПО́ЛЮС

по́люс

△ Півде́нний по́люс *див.* по́люс

△ Півні́чний по́люс *див.* по́люс

ПОМА́ЗАТИСЯ[2]

пома́затися

◊ Пома́затися в пани́ (па́ном) *див.* пома́зуватися

ПОМАНИ́ТИ

помани́ти

◊ Кива́ти (мани́ти) / кивну́ти (покива́ти, помани́ти) па́льцем *див.* кива́ти (1)

ПО́МАХ

по́махом

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) від по́маху (за по́махом) чарівно́го (чарівни́цького) жезла́ (чарівно́ї па́лички) *див.* по́мах

по́маху

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) від по́маху (за по́махом) чарівно́го (чарівни́цького) жезла́ (чарівно́ї па́лички) *див.* по́мах

ПОМЕ́РКНУТИ

поме́ркнути

◊ Поме́ркнути в па́м'яті *див.* поме́ркнути

ПОМЕ́РТИ

поме́рти

◊ [Ма́ло (ледь, ле́две *і т. ін.*) не] вмира́ти (помира́ти, ло́патися, па́дати *і т. ін.*) / вме́рти (поме́рти, ло́пнути, покоти́тися [по́котом], впа́сти *і т. ін.*) від (зі) смі́ху (від ре́готу) <Ма́ло не поло́пати зо смі́ху> *див.* умира́ти

Сконá́ти (вме́рти, поме́рти *і т. ін.*) на па́лі <Сі́сти (потра́пити, піти́ *і т. ін.*) / сіда́ти на па́лю> *див.* скона́ти

ПОМИРА́ТИ

помира́ти

◊ [Ма́ло (ледь, ле́две *і т. ін.*) не] вмира́ти (помира́ти, ло́патися, па́дати *і т. ін.*) / вме́рти (поме́рти, ло́пнути, покоти́тися [по́котом], впа́сти *і т. ін.*) від (зі) смі́ху (від ре́готу) <Ма́ло не поло́пати зо смі́ху> *див.* умира́ти

ПОМІ́Ж
по́між
◊ Крізь па́льці (по́між па́льцями) текти́ (розтіка́тися, уплива́ти *і т. ін.*) / уплив́ти (піти́ *і т. ін.*) *див.* текти́
ПО́МКА
по́мки
◊ Відби́ти па́мороки (по́мки, тя́мки) *див.* відбива́ти (6)
◊ Прийти́ / прихо́дити до па́м'яті (до па́м'ятку, до по́мки, до тя́ми, до тя́мку *і т. ін.*) *див.* прихо́дити
по́мку
◊ Да́тися / дава́тися в па́м'ять (в па́м'ятки, втямки́, *діал.* впо́мки, в по́мку) *див.* дава́тися (4)
ПОНАЇДА́ТИ
понаїда́ти
◊ Наїда́ти (від'їда́ти, нажира́ти *і т. ін.*) / наї́сти (від'ї́сти, наже́рти, понаїда́ти *і т. ін.*) че́рево (пу́зо, пи́ку, мо́рду *і т. ін.*) *див.* наїда́ти (1)
ПОПАДА́ТИ
попада́ти
◊ Підверта́тися (попада́ти, попада́тися, потрапля́ти *і т. ін.*) / підверну́тися (попа́сти, попа́стися, потра́пити *і т. ін.*) під ру́ку (в ру́ки) *див.* підверта́тися (1)
◊ Попа́сти (попа́стися, потра́пити *і т. ін.*) / попада́ти (попада́тися, потрапля́ти *і т. ін.*) в тене́та (у па́стку, в петлю́, в хому́т, у сильце́, в капка́н, в ярмо́, у павути́ну *і т. ін.*) *див.* попада́ти
ПОПАДА́ТИСЯ
попада́тися
◊ Підверта́тися (попада́ти, попада́тися, потрапля́ти *і т. ін.*) / підверну́тися (попа́сти, попа́стися, потра́пити *і т. ін.*) під ру́ку (в ру́ки) *див.* підверта́тися (1)
◊ Попа́сти (попа́стися, потра́пити *і т. ін.*) / попада́ти (попада́тися, потрапля́ти *і т. ін.*) в тене́та (у па́стку, в петлю́, в хому́т, у сильце́, в капка́н, в ярмо́, у павути́ну *і т. ін.*) *див.* попада́ти
ПОПА́СТИ[1]
попа́сти
◊ Підверта́тися (попада́ти, попада́тися, потрапля́ти *і т. ін.*) / підверну́тися (попа́сти, попа́стися, потра́пити *і т. ін.*) під ру́ку (в ру́ки) *див.* підверта́тися (1)
◊ Попа́сти па́льцем у не́бо *див.* попада́ти
◊ Попа́сти (попа́стися, потра́пити *і т. ін.*) / попада́ти (попада́тися, потрапля́ти *і т. ін.*) в тене́та (у па́стку, в петлю́, в хому́т, у сильце́, в капка́н, в ярмо́, у павути́ну *і т. ін.*) *див.* попада́ти
ПОПА́СТИСЯ[1]
попа́стися
◊ Підверта́тися (попада́ти, попада́тися, потрапля́ти *і т. ін.*) / підверну́тися (попа́сти, попа́стися, потра́пити *і т. ін.*) під ру́ку (в ру́ки) *див.* підверта́тися (1)
◊ Попа́сти (попа́стися, потра́пити *і т. ін.*) / попада́ти (попада́тися, потрапля́ти *і т. ін.*) в тене́та (у па́стку, в петлю́, в хому́т, у сильце́, в капка́н, в ярмо́, у павути́ну *і т. ін.*) *див.* попада́ти
◊ Попа́стися, як (мов, ні́би *і т. ін.*) ми́ша (миш) в па́стку *див.* попада́тися
ПОПЕРЕ́ЧНИЙ
попере́чного
Пита́ти стрі́чного і попере́чного *див.* пита́ти (4)
ПОПИ́ТИ
попи́ти
◊ Пи́ти (розпива́ти) / попи́ти (розпи́ти) могори́ч (могори́чі) *див.* пи́ти (2)
◊ Пи́ти (смокта́ти, сса́ти *і т. ін.*) / попи́ти (посмокта́ти) кров (кро́ві, піт, по́ту) *див.* пи́ти (10)
ПО́ПІЛ
по́пелу
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зво́дити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, підвести́, звести́ *і т. ін.*) з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ *і т. ін.*) *див.* підніма́ти
◊ Підніма́тися (підійма́тися, підво́дитися *і т. ін.*) / підня́тися (підійня́тися, підвести́ся *і т. ін.*) з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ *і т. ін.*) *див.* підніма́тися
по́піл
◊ Згоря́ти (згора́ти, перетво́рюватися, оберта́тися) / згорі́ти (перетвори́тися, оберну́тися) на (в) по́піл *див.* згоря́ти (2)
Переора́ти на по́піл *див.* перео́рювати (1)
◊ Перетво́рювати (оберта́ти) / перетвори́ти (оберну́ти) в (на) по́піл *див.* перетво́рювати (1)
◊ Перетлі́ти (зотлі́ти) на ву́гіль (на по́піл) *див.* перетліва́ти (2)
ПОПЛУ́ТАТИСЯ
поплу́талося
◊ Все переплу́талося (поплу́талося, переверну́лося *і т. ін.*) / плу́тається (переверта́ється) в голові́ (в думка́х) *див.* весь[1] (12)
ПОПОЛА́М
попола́м
Перела́мувати (перело́млювати) / перелама́ти (переломи́ти) на́двоє (попола́м, на́впіл *і т. ін.*) *див.* перела́мувати (1)
ПОПРОСИ́ТИ
попроси́ти
Проси́ти (блага́ти) / попроси́ти (заблага́ти) пардо́ну *див.* проси́ти
ПОПСУВА́ТИ
попсува́ти
◊ Псува́ти (тріпа́ти, ша́рпати) / перепсува́ти (попсува́ти) не́рви ([чима́ло] не́рвів) *див.* псува́ти
ПОРА́
пора́
◊ Пора́ перепори́лася *див.* пора́
пора́х
◊ На пе́рших пора́х (поча́тках) *див.* пора́
ПОРА́ДА
пора́ди
Пора́ди проси́ти (пита́ти, шука́ти *і т. ін.*) *див.* проси́ти
ПОРАХУВА́ТИ
порахува́ти
◊ На (по) па́льцях [одніє́ї руки́] [мо́жна (ле́гко)] перелічи́ти (перерахува́ти, порахува́ти) *див.* перелі́чувати (1)
ПОРІВНЯ́ЛЬНИЙ
порівня́льна
△ Порівня́льна педаго́гіка *див.* педаго́гіка (1)
ПОРІ́Г
порі́г
◊ [І] поро́га (порі́г) не переступа́ти / не переступи́ти *див.* переступа́ти (1)
◊ Переступа́ти / переступи́ти порі́г (поро́га, поро́ги, че́рез порі́г) *див.* переступа́ти (2)
◊ Че́рез порі́г не перела́зити *див.* перела́зити (2)
поро́га
◊ [І] поро́га (порі́г) не переступа́ти / не переступи́ти *див.* переступа́ти (1)
◊ Переступа́ти / переступи́ти порі́г (поро́га, поро́ги, че́рез порі́г) *див.* переступа́ти (2)
поро́ги
◊ Переступа́ти / переступи́ти порі́г (поро́га, поро́ги, че́рез порі́г) *див.* переступа́ти (2)
ПОРО́ЖНІЙ
поро́жнє
◊ Перелива́ти з пусто́го [та] в поро́жнє (з поро́жнього в непо́вне) *див.* перелива́ти (2)
поро́жнього
◊ Перелива́ти з пусто́го [та] в поро́жнє (з поро́жнього в непо́вне) *див.* перелива́ти (2)
ПОРОЗЗЯВЛЯ́ТИ
пороззявля́ти
◊ Порozзявля́ти пе́льки *див.* пороззявля́ти
ПО́РОХ[1]
по́рохом
◊ Пи́лом (пилю́кою, по́рохом, пилко́м *і т. ін.*) припада́ти / припа́сти *див.* припада́ти
ПО́РОХ[2]
по́рохом
◊ Па́хне по́рохом *див.* па́хнути (5)
ПОРОШИ́НА
пороши́ні
◊ Не дава́ти / не да́ти [і] пили́ні (пороши́ні, пороши́нці, пили́нці *і т. ін.*) впа́сти (сі́сти) *див.* дава́ти (171)
ПОРОШИ́НКА
пороши́нці
◊ Не дава́ти / не да́ти [і] пили́ні (пороши́ні, пороши́нці, пили́нці *і т. ін.*) впа́сти (сі́сти) *див.* дава́ти (171)
ПО́РПАТИСЯ
по́рпатися
По́рпатися в па́м'яті *див.* по́рпатися
ПОРУ́ШИТИ
пору́шити
Перерива́ти (пору́шувати) / перерва́ти (пору́шити) мовча́ння (мо́вчанку, ти́шу, па́узу *і т. ін.*) *див.* перерива́ти[1] (1)
Пору́шувати / пору́шити пита́ння *див.* пору́шувати

ПОРУ́ШУВАТИ
пору́шувати
Перерива́ти (пору́шувати) / перерва́ти (пору́шити) мовча́ння (мо́вча́нку, ти́шу, па́узу *і т. ін.*) *див.* перерива́ти[1] (1)
Пору́шувати / пору́шити пита́ння *див.* пору́шувати
ПОСАДИ́ТИ
посади́ти
Саджа́ти (садови́ти, сади́ти, настро́млювати *і т. ін.*) / посади́ти (насади́ти, настроми́ти *і т. ін.*) на па́лю (на паль, на кіл) *див.* саджа́ти
Сади́ти (саджа́ти, розбива́ти) / посади́ти (посадови́ти, розби́ти) сад (парк, сквер *і т. ін.*) *див.* сади́ти
ПОСАДОВИ́ТИ
посадови́ти
Сади́ти (саджа́ти, розбива́ти) / посади́ти (посадови́ти, розби́ти) сад (парк, сквер *і т. ін.*) *див.* сади́ти
ПОСВАРИ́ТИСЯ
посвари́тнся
◊ Па́льцем (па́льчиком) свари́тися (свари́ти, грози́ти) / посвари́тися (насвари́тися, насвари́ти, погрози́ти) *див.* свари́тися
ПОСВЯТИ́ТИСЯ[1]
посвя́тяться
◊ [І] паски́ не посвя́тяться *див.* па́ска (2)
ПОСИ́ВІТИ
поси́віти
◊ Си́віти (сиді́ти) / поси́віти (засиді́тися) в дівка́х (ді́вкою, в пере́ста́рках *і т. ін.*) *див.* си́віти
ПОСИЛА́ННЯ
посила́ння
△ Перехре́сне посила́ння *див.* посила́ння
ПОСИЛА́ТИ
посила́ти
Сла́ти (посила́ти, передава́ти, переказувати, присила́ти) / посла́ти (переда́ти, переказа́ти, присла́ти) віта́ння (приві́т, поклі́н *і т. ін.*) *див.* сла́ти[1]
ПОСІ́ЯТИ
посі́яти
◊ Сі́яти (наво́дити) / посі́яти (навести́) па́ніку *див.* сі́яти
ПОСЛА́ТИ[1]
посла́ти
Сла́ти (посила́ти, передава́ти, переказувати, присила́ти) / посла́ти (переда́ти, переказа́ти, присла́ти) віта́ння (приві́т, поклі́н *і т. ін.*) *див.* сла́ти[1]
ПОСМОКТА́ТИ
посмокта́ти
◊ Пи́ти (смокта́ти, сса́ти *і т. ін.*) / попи́ти (посмокта́ти) кров (кро́ві, піт, по́ту) *див.* пи́ти (10)
ПОСПІША́ТИ
поспіша́ти
◊ Збира́тися (поспіша́ти, ква́питися), як све́кор пелюшо́к (пелюшки́) пра́ти *див.* збира́тися (6)
ПОСТАВА́ТИ[1]
постава́ло
Поста́є (постава́ло) / поста́ло пита́ння *див.* пита́ння (4)
поста́є
Поста́є (постава́ло) / поста́ло пита́ння *див.* пита́ння (4)
ПОСТА́ВИТИ[1]
поста́вити
◊ Перево́дити (ста́вити) / перевести́ (поста́вити) на ре́йки *див.* перево́дити (14)
Поста́вити (постанови́ти) ча́рку (пля́шку, пля́шечку, *розм.* піввлі́тру *і т. ін.*) *див.* поста́вити[1]
◊ Ста́вити / поста́вити на одну́ до́шку (на оди́н п'єдеста́л) *див.* ста́вити
◊ Ста́вити / поста́вити на пе́рше мі́сце (на пе́рший план) *див.* ста́вити
◊ Ста́вити / поста́вити пита́ння (спра́ву) ру́ба (ребро́м, *рідше* усто́рч) *див.* ста́вити
Ста́вити (приклада́ти) / поста́вити (прикла́сти) печа́тку (печа́ть) *див.* ста́вити
Ста́вити (*рідко* ставля́ти) / поста́вити запита́ння (пита́ння) *див.* ста́вити
ПОСТАНОВИ́ТИ[2]
постанови́ти
Поста́вити (постанови́ти) ча́рку (пля́шку, пля́шечку, *розм.* піввлі́тру *і т. ін.*) *див.* поста́вити[1]
ПОСТА́ТИ[1]
поста́ло
Поста́є (постава́ло) / поста́ло пита́ння *див.* пита́ння (4)
ПОСТУ́КАТИ
посту́кати
Торка́ти (сту́кати) / торкну́ти (посту́кати) па́льцем по ло́бі *див.* торка́ти
ПОСТУПА́ТИСЯ
поступа́тися
Поступа́тися / поступи́тися пе́ршістю (*рідко* першенство́м) *див.* поступа́тися
ПОСТУПИ́ТИСЯ
поступи́тися
Поступа́тися / поступи́тися пе́ршістю (*рідко* першенство́м) *див.* поступа́тися
ПОТАЙНИ́Й
потайна́
◊ Підколо́дна (потайна́) гадю́ка (га́дина, змія́) <Підколо́дний (потайни́й) гад> *див.* гадю́ка (2)
◊ Потайни́й (*рідко* потайна́) соба́ка <Потайни́й пес (сірко́)> *див.* соба́ка
потайни́й
◊ Підколо́дна (потайна́) гадю́ка (га́дина, змія́) <Підколо́дний (потайни́й) гад> *див.* гадю́ка (2)
◊ Потайни́й (*рідко* потайна́) соба́ка <Потайни́й пес (сірко́)> *див.* соба́ка
ПОТЕКТИ́
потекти́
◊ Текти́ (розтіка́тися, іти́ *і т. ін.*) / потекти́ (розтекти́ся, піти́ *і т. ін.*) крізь па́льці (по́між па́льцями) *див.* текти́
ПОТРА́ПИТИ
потра́пити
◊ Підверта́тися (попада́ти, попада́тися, потрапля́ти *і т. ін.*) / підверну́тися (попа́сти, попа́стися, потра́пити *і т. ін.*) під ру́ку (в ру́ки) *див.* підверта́тися (1)
◊ Попа́сти (попа́стися, потра́пити *і т. ін.*) / попада́ти (попада́тися, потрапля́ти *і т. ін.*) в тене́та (у па́стку, в петлю́, в хому́т, у сильце́, в капка́н, в ярмо́, у павути́ну *і т. ін.*) *див.* попада́ти
◊ Потрапля́ти / потра́пити в па́зури <Опиня́тися / опини́тися в па́зурях> *див.* потрапля́ти
Скона́ти (вме́рти, поме́рти *і т. ін.*) на па́лі <Сі́сти (потра́пити, піти́ *і т. ін.*) / сіда́ти на па́лю> *див.* скона́ти
ПОТРАПЛЯ́ТИ
потрапля́ти
◊ За ши́ю [па́дати (потрапля́ти, си́патися *і т. ін.*)] *див.* ши́я
◊ Підверта́тися (попада́ти, попада́тися, потрапля́ти *і т. ін.*) / підверну́тися (попа́сти, попа́стися, потра́пити *і т. ін.*) під ру́ку (в ру́ки) *див.* підверта́тися (1)
◊ Попа́сти (попа́стися, потра́пити *і т. ін.*) / попада́ти (попада́тися, потрапля́ти *і т. ін.*) в тене́та (у па́стку, в петлю́, в хому́т, у сильце́, в капка́н, в ярмо́, у павути́ну *і т. ін.*) *див.* попада́ти
◊ Потрапля́ти в перепа́лку (перепа́лки) *див.* потрапля́ти
◊ Потрапля́ти / потра́пити в па́зури <Опиня́тися / опини́тися в па́зурях> *див.* потрапля́ти
ПОТРЕ́БА
потре́би
Ре́чі (предме́ти, това́ри) пе́ршої необхі́дності (потре́би) *див.* річ[1]
ПОТРІ́ЙНИЙ
потрі́йне
Потрі́йне підборі́ддя *див.* підборі́ддя (2)
ПОХОДЖА́ТИ
походжа́ти
◊ Ходи́ти (походжа́ти) павиче́м (го́голем) *див.* ходи́ти
ПОХО́ЖИЙ
похо́жий
◊ Схо́жий (похо́жий), як свиня́ на коня́ (цуценя́ на пироги́, макогі́н на но́чви *і т. ін.*) *див.* схо́жий[1]
ПОХОПИ́ТИСЯ
похопи́тися
Хапа́тися (похопи́тися) за (до) па́ска *див.* хапа́тися
ПОЧА́ТИСЯ
поча́вся
Переполо́х зчини́вся (учини́вся, ста́вся, поча́вся *і т. ін.*) *див.* переполо́х (1)
ПОЧА́ТОК[1]
поча́тках
◊ На пе́рших пора́х (поча́тках) *див.* пора́
ПО́ЧЕРК
по́черк
Каліграфі́чний по́черк <Каліграфі́чне письмо́> *див.* по́черк
Канцеля́рське письмо́ <Канцеля́рський по́черк> *див.* письмо́ (1)
ПОЧЕ́СНИЙ
поче́сний
Поче́сний п'єдеста́л <П'єдеста́л поша́ни> *див.* п'єдеста́л (1)
ПОЧУВА́ННЯ
почува́нь
Від повноти́ почутті́в (почува́нь, пережива́нь *і т. ін.*) *див.* повнота́

ПОЧУТТЯ́

почуттів

Від повноти́ почуттів (почува́нь, пережива́нь *і т. ін.*) *див.* повнота́

почуття́

Патріоти́чні почуття́ <Почуття́ патріоти́зму> *див.* почуття́

ПОША́НА

поша́ни

Поче́сний п'єдеста́л <П'єдеста́л поша́ни> *див.* п'єдеста́л (1)

ПОШАНУВА́ТИ

пошанува́ти

◊ Шанува́ти / пошанува́ти па́м'ять *див.* шанува́ти

ПО́ЯС

пояси́

◊ Затя́гувати (затяга́ти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.*) / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.*) па́ски (па́сок, пояси́, ремінці́, *заст.* очкурі́ *і т. ін.*) [тугі́ше] *див.* затя́гувати (4)

ПРА́ВЕДНИЙ

пра́ведне

◊ Переплу́тувати (плу́тати) / переплу́тати (сплу́тати) грі́шне з пра́ведним (пра́ведне з грі́шним) *див.* переплу́тувати (2)

пра́ведним

◊ Переплу́тувати (плу́тати) / переплу́тати (сплу́тати) грі́шне з пра́ведним (пра́ведне з грі́шним) *див.* переплу́тувати (2)

ПРА́ВИТИ[1]

пра́вити

Служи́ти (пра́вити, справля́ти) / відслужи́ти (відпра́вити, спра́вити) панахи́ду *див.* служи́ти

ПРА́ВО

пра́во

△ Паси́вне ви́борче пра́во *див.* пра́во

Пра́во пе́ршої но́чі *див.* пра́во

Пра́во першоро́дства (перворо́дства) *див.* пра́во

ПРА́ПОР

пра́пор

Перехідни́й пра́пор *див.* пра́пор

ПРА́ТИ

пра́ти

◊ Збира́тися (поспіша́ти, ква́питися), як све́кор пелюшо́к (пелюшки́) пра́ти *див.* збира́тися (6)

ПРАХ

прах

◊ Оберта́ти (розбива́ти, розві́ювати, вали́ти *і т. ін.*) / оберну́ти (розби́ти, розві́яти, звали́ти *і т. ін.*) на (у) прах (*рідко* на пил) *див.* оберта́ти (3)

◊ Розпада́тися (па́дати) / розпа́стися (впа́сти) пра́хом (на прах, у прах) *див.* розпада́тися[1]

пра́хом

◊ Розпада́тися (па́дати) / розпа́стися (впа́сти) пра́хом (на прах, у прах) *див.* розпада́тися[1]

ПРАЦІВНИ́К

працівни́к

Парті́йний працівни́к *див.* працівни́к

ПРЕДМЕ́Т

предме́ти

Ре́чі (предме́ти, това́ри) пе́ршої необхі́дності (потре́би) *див.* річ[1]

ПРЕДСТАВНИ́К

представникі́в

△ Пала́та представникі́в *див.* пала́та (3)

ПРЕДСТАВНИ́ЦТВО

представни́цтво

Парла́ментське представни́цтво *див.* представни́цтво

ПРЕКЛОНИ́ТИ

преклони́ти

Опуска́тися (па́дати, става́ти, схиля́тися, встава́ти *і т. ін.*) / опусти́тися (упа́сти, ста́ти, схили́тися, уста́ти *і т. ін.*) на колі́на (навко́лішки, ниць *і т. ін.*) <Схиля́ти (преклоня́ти) / схили́ти (преклони́ти) колі́на> *див.* опуска́тися (2)

ПРЕКЛОНЯ́ТИ

преклоня́ти

Опуска́тися (па́дати, става́ти, схиля́тися, встава́ти *і т. ін.*) / опусти́тися (упа́сти, ста́ти, схили́тися, уста́ти *і т. ін.*) на колі́на (навко́лішки, ниць *і т. ін.*) <Схиля́ти (преклоня́ти) / схили́ти (преклони́ти) колі́на> *див.* опуска́тися (2)

ПРЕСТА́ВИТИСЯ

преста́вилася

◊ Душа́ переста́вилася (*рідко* преста́вилася) *див.* душа́ (33)

ПРЕСТО́Л

престо́лу

Паді́ння престо́лу *див.* паді́ння (1)

ПРИВЕСТИ́

привести́

◊ Приво́дити / привести́ до па́м'яті (до тя́ми, до прито́мності *і т. ін.*) *див.* приво́дити

ПРИВІ́Т

приві́т

Сла́ти (посила́ти, передава́ти, переказува́ти, присила́ти) / посла́ти (переда́ти, переказа́ти, присла́ти) віта́ння (приві́т, поклі́н *і т. ін.*) *див.* сла́ти[1]

ПРИВО́ДИТИ

приво́дити

◊ Приво́дити / привести́ до па́м'яті (до тя́ми, до прито́мності *і т. ін.*) *див.* приво́дити

ПРИ́В'ЯЗЬ

при́в'язі

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) соба́ка (пес), спу́щений з при́в'язі (з ланцюга́, з припо́ну) *див.* соба́ка

ПРИГРІВА́ТИ

пригріва́ти

◊ Пригрі́ти / пригріва́ти гадю́ку (га́дину, га́да, змію́ *і т. ін.*) на гру́дях (у па́зусі, за па́зухою *і т. ін.*) *див.* пригріва́ти

ПРИГРІ́ТИ

пригрі́ти

◊ Пригрі́ти / пригріва́ти гадю́ку (га́дину, га́да, змію́ *і т. ін.*) на гру́дях (у па́зусі, за па́зухою *і т. ін.*) *див.* пригріва́ти

ПРИ́ЗОВ

при́зову

◊ Пе́ршого при́зову *див.* при́зов

ПРИЙМА́ТИ

прийма́ти

◊ Бра́ти (прийма́ти, перейма́ти) / взя́ти (прийня́ти, перейня́ти) вину́ на се́бе *див.* бра́ти (127)

Прийма́ти пара́д (*заст.* пара́ду) *див.* пара́д (1)

◊ Прийня́ти (перейня́ти) / прийма́ти (перейма́ти) естафе́ту *див.* прийма́ти

ПРИЙНЯ́ТИ

прийня́ти

◊ Бра́ти (прийма́ти, перейма́ти) / взя́ти (прийня́ти, перейня́ти) вину́ на се́бе *див.* бра́ти (127)

◊ Прийня́ти (перейня́ти) / прийма́ти (перейма́ти) естафе́ту *див.* прийма́ти

ПРИЙТИ́

прийти́

◊ Прийти́ / прихо́дити до па́м'яті (до па́м'ятку, до по́мки, до тя́ми, до тя́мку *і т. ін.*) *див.* прихо́дити

Прихо́дити / прийти́ до перекона́ння (до пе́вності) *див.* прихо́дити

ПРИЙТИ́СЯ

прийти́ся

◊ Прийти́ся до па́ри *див.* прихо́дитися

ПРИКЛАДА́ТИ

приклада́ти

◊ Приклада́ти (підклада́ти) / прикла́сти (підкла́сти) вогню́ (огню́) до пече́ного (до жа́ру) *див.* приклада́ти

Приклада́ти / прикла́сти па́льця *див.* приклада́ти

Ста́вити (приклада́ти) / поста́вити (прикла́сти) печа́тку (печа́ть) *див.* ста́вити

ПРИКЛА́СТИ

прикла́сти

◊ Приклада́ти (підклада́ти) / прикла́сти (підкла́сти) вогню́ (огню́) до пече́ного (до жа́ру) *див.* приклада́ти

Приклада́ти / прикла́сти па́льця *див.* приклада́ти

Прикла́сти до уст (вуст) па́лець (па́льці) <Покла́сти па́лець (па́льці) на уста́> *див.* приклада́ти

Ста́вити (приклада́ти) / поста́вити (прикла́сти) печа́тку (печа́ть) *див.* ста́вити

ПРИ́МХА

при́мха

Па́нська при́мха *див.* при́мха

при́мхи

Па́нські при́мхи (жа́рти, забага́нки *і т. ін.*) *див.* при́мха

ПРИНЕСТИ́

принести́

◊ Принести́ в пелені́ (у припо́лі) *див.* прино́сити

ПРИПАДА́ТИ

припада́ти

◊ Пи́лом (пилю́кою, по́рохом, пилко́м *і т. ін.*) припада́ти / припа́сти *див.* припада́ти

Припада́ти (ки́датися, па́дати *і т. ін.*) до ніг *див.* припада́ти

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) землею́ (пи́лом) припа́сти / припада́ти *див.* припада́ти

ПРИПА́СТИ
припа́сти
◊ Пи́лом (пилю́кою, по́рохом, пилко́м *і т. ін.*) припада́ти / припа́сти *див.* припада́ти
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.*) землéю (пи́лом) припа́сти / припада́ти *див.* припада́ти
ПРИПІ́Л
припо́лі
◊ Принести́ в пелені́ (у припо́лі) *див.* прино́сити
ПРИПІ́Н
припо́ну
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.*) соба́ка (пес), спу́щений з при́в'язі (з ланцюга́, з припо́ну) *див.* соба́ка
ПРИПУ́ЩЕННЯ
припу́щення
Переве́ршувати / переве́ршити [всі] сподіва́ння (сподіва́нки, припу́щення, обіця́нки *і т. ін.*) *див.* переве́ршувати (1)
ПРИРО́ДА
приро́ди
Па́м'ятка приро́ди *див.* па́м'ятка (2)
ПРИРО́ДНИЙ
приро́дна
○ Відо́ма (пе́вна, приро́дна, звісна) річ *див.* річ[1]
ПРИСВЯ́ЧЕНИЙ
присвя́чений
◊ Присвя́чений па́м'яті *див.* присвя́чений
ПРИСИЛА́ТИ
присила́ти
Сла́ти (посила́ти, передава́ти, перека́зувати, присила́ти) / посла́ти (переда́ти, переказа́ти, присла́ти) віта́ння (приві́т, поклі́н *і т. ін.*) *див.* сла́ти[1]
ПРИСИПЛЯ́ТИ
присипля́ти
◊ Присипля́ти / приспа́ти пи́льність *див.* присипля́ти
ПРИСК
при́ску
◊ Всипати (ки́нути, вки́нути *і т. ін.*) при́ску за очку́р (за па́зуху) *див.* всипа́ти[1] (3)
ПРИСКО́РЕННЯ
приско́рення
△ Приско́рення ві́льного паді́ння *див.* приско́рення
ПРИСЛА́ТИ
присла́ти
Сла́ти (посила́ти, передава́ти, перека́зувати, присила́ти) / посла́ти (переда́ти, переказа́ти, присла́ти) віта́ння (приві́т, поклі́н *і т. ін.*) *див.* сла́ти[1]
ПРИ́СОК
при́ску
◊ Всипати (ки́нути, вки́нути *і т. ін.*) при́ску за очку́р (за па́зуху) *див.* всипа́ти[1] (3)
ПРИСПА́ТИ
приспа́ти
◊ Присипля́ти / приспа́ти пи́льність *див.* присипля́ти

ПРИ́СТУП
при́ступ
◊ Без па́лиці (без бу́ка) і не підступа́й (*заст.* ані при́ступ) *див.* підступа́ти
при́ступу
◊ З пе́ршого ра́зу (при́ступу) *див.* раз[1]
ПРИТО́МНІСТЬ
прито́мності
◊ Приво́дити / привести́ до па́м'яті (до тя́ми, до прито́мності *і т. ін.*) *див.* приво́дити
ПРИТЯГНУ́ТИ
притягло́
◊ Притя́гує / притягло́ живі́т (живота́) до спи́ни <Підвело́ живі́т (живота́)> *див.* притяга́ти
ПРИТЯГТИ́
притягло́
◊ Притя́гує / притягло́ живі́т (живота́) до спи́ни <Підвело́ живі́т (живота́)> *див.* притяга́ти
ПРИТЯ́ГУВАТИ
притя́гує
◊ Притя́гує / притягло́ живі́т (живота́) до спи́ни <Підвело́ живі́т (живота́)> *див.* притяга́ти
ПРИХО́ДИТИ
прихо́дити
◊ Прийти́ / прихо́дити до па́м'яті (до па́м'ятку, до по́мки, до тя́ми, до тя́мку *і т. ін.*) *див.* прихо́дити
Прихо́дити / прийти́ до перекона́ння (до пе́вності) *див.* прихо́дити
ПРИХОДСЬКИ́Й
приходська́
Церковнопарафія́льна (парафія́льна, приходська́, церко́вна, церковноприходська́ *і т. ін.*) шко́ла *див.* шко́ла
ПРО́БА
про́ба
◊ Про́ба (*рідше* спро́ба) пера́ *див.* про́ба
ПРОБИРА́ТИ
пробира́ти
◊ Пробира́ти / пробра́ти до печіно́к *див.* пробира́ти
ПРОБИ́ТИ
проби́ла
Б'є / проби́ла (вда́рила) пі́вніч *див.* пі́вніч[1] (1)
проби́ти
Проби́ти пі́вніч *див.* пі́вніч[1] (2)
ПРОБРА́ТИ
пробра́ти
◊ Пробира́ти / пробра́ти до печіно́к *див.* пробира́ти
ПРО́БУВАТИ
про́бувати
◊ Про́бувати / спро́бувати перо́ *див.* про́бувати
ПРОБУ́ТИ
пробу́ти
Бу́ти (перебува́ти) / пробу́ти під слі́дством (*заст.* в слі́дстві) *див.* бу́ти (21)
ПРОВЕСТИ́
провести́
Вести́ (прово́дити) / провести́ перегово́ри (перемо́ви, перемо́вини) *див.* вести́ (9)
◊ Прово́дити (роби́ти, наво́дити) / провести́ (зроби́ти, навести́) парале́ль *див.* прово́дити

ПРОВОДЖА́ТИ
проводжа́ти
Прово́дити (проводжа́ти) / проводи́ти на пе́нсію *див.* прово́дити
ПРОВО́ДИТИ
прово́дити
Вести́ (прово́дити) / провести́ перегово́ри (перемо́ви, перемо́вини) *див.* вести́ (9)
Прово́дити (проводжа́ти) / проводи́ти на пе́нсію *див.* прово́дити
◊ Прово́дити (роби́ти, наво́дити) / провести́ (зроби́ти, навести́) парале́ль *див.* прово́дити
ПРОВОДИ́ТИ
проводи́ти
Прово́дити (проводжа́ти) / проводи́ти на пе́нсію *див.* прово́дити
ПРОГРЕСИ́ВНИЙ
прогреси́вний
△ Прогреси́вний пара́ліч *див.* пара́ліч (2)
ПРОДАВА́ТИ
продава́ти
◊ Псо́ві о́чі продава́ти / прода́ти *див.* продава́ти
ПРОДА́ТИ
прода́ти
◊ Псо́ві о́чі продава́ти / прода́ти *див.* продава́ти
ПРОЖИ́ТИ
прожи́ти
Прожи́ти в па́рі *див.* прожива́ти
ПРОЇ́ХАТИ
прої́хати
А́ні проїхати, а́ні перепливти́ *див.* проїжджа́ти[1]
ПРО́ЙДЕНИЙ
про́йдений
◊ Пере́йдений (про́йдений) ета́п *див.* ета́п (1)
ПРОЙТИ́
пройти́
◊ Пройти́ (перейти́) крізь си́то й ре́шето *див.* прохо́дити
◊ Пройти́ (перейти́) / прохо́дити (перехо́дити) че́рез ру́ки *див.* прохо́дити
◊ Пройти́ як дух крізь па́льці *див.* прохо́дити
ПРОКЛАДА́ТИ
прокладáти
◊ Перекида́ти (переки́нути) / проклада́ти (прокла́сти) місто́к *див.* перекида́ти[2] (2)
ПРОКЛА́СТИ
прокла́сти
◊ Перекида́ти (переки́нути) / проклада́ти (прокла́сти) місто́к *див.* перекида́ти[2] (2)
ПРОКЛЯ́ТИЙ
проклья́тий
◊ Проклья́тий (пе́ський, чо́ртів *і т. ін.*) син бу́ду (будь я) *див.* син
ПРОКОВТНУ́ТИ
проковтну́в
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.*) арши́н (па́лицю, багне́та) проковтну́в *див.* проковтну́ти
ПРОМИСЛО́ВИЙ
промисло́ва
△ Промисло́ва революція <Промисло́вий переворо́т> *див.* революція

промисло́вий
△ Промисло́ва революція <Промисло́вий переворо́т> *див.* революція
△ Промисло́вий парк *див.* парк (4)
△ Промисло́вий пил *див.* пил (2)
ПРОМОКА́ЛЬНИЙ
промока́льний
Промока́льний папір *див.* папір (3)
ПРОПАДА́ТИ
пропада́ти
◊ Пропада́ти / пропа́сти на пні *див.* пропада́ти
ПРОПА́СНИЦЯ
пропа́сниця
△ Перемі́жна пропа́сниця *див.* пропа́сниця
ПРОПА́СТИ
пропа́в
◊ [Або́ (чи, хоч)] пан, або́ (чи, хоч) пропа́в *див.* пан (2)
пропа́ло
◊ Пиши́ [все] пропа́ло *див.* писа́ти (4)
пропа́сти
◊ Пропада́ти / пропа́сти на пні *див.* пропада́ти
ПРОПХА́ТИСЯ
пропха́тися
◊ [І] перепели́ці ні́куди пропха́тися *див.* пропиха́тися
ПРОСИ́ТИ
проси́ти
Пора́ди проси́ти (пита́ти, шука́ти *і т. ін.)* *див.* проси́ти
Проси́ти (блага́ти) / попроси́ти (заблага́ти) пардо́ну *див.* проси́ти
Проси́ти та перепро́шувати *див.* проси́ти
ПРОСИ́ТИСЯ
проси́тися
◊ Проси́тися (проха́тися) на папір *див.* проси́тися
ПРО́СО
про́со
△ Пальча́сте про́со *див.* про́со
ПРОСПІВА́ТИ
проспіва́ли
◊ Дру́гі півні́ співа́ють / проспіва́ли *див.* пі́вень (5)
◊ Пе́рші півні́ співа́ють / проспіва́ли (заспіва́ли) *див.* пі́вень (8)
ПРО́СТО
про́сто
[Аж (про́сто)] дух (по́дих) захо́плює (перехо́плює) / захопи́ло (перехопи́ло) *див.* захо́плювати (1)
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* пря́мо (про́сто) гора́ з плече́й (з пліч) звали́лася (спа́ла, впа́ла, зсу́нулася, зійшла́ *і т. ін.)* / зва́люється (па́дає, зсува́ється, схо́дить *і т. ін.)* *див.* гора́ (3)
ПРОСТЯГА́ТИ
простяга́ти
◊ Простяга́ти / простягти́ па́зури (па́зурі) *див.* простяга́ти
ПРОСТЯГТИ́
простягти́
◊ Простяга́ти / простягти́ па́зури (па́зурі) *див.* простяга́ти

ПРОСУ́НУТИ
просу́нути
◊ Ні́де (нема́ (нема́є) де, ні́куди, *заст.* ні́где) [й] го́лки (го́лкою, па́льця, па́льцем, ши́лом) встроми́ти (просу́нути, штрикну́ти, ткну́ти, ки́нути) *див.* встромля́ти (3)
ПРОТКНУ́ТИ
проткне́ш
◊ Па́льцем (ки́єм) не проткну́ти (не проткне́ш) <Проткну́ти па́льцем не мо́жна> *див.* протика́ти
проткну́ти
◊ Па́льцем (ки́єм) не проткну́ти (не проткне́ш) <Проткну́ти па́льцем не мо́жна> *див.* протика́ти
ПРОТОКО́Л
протоко́л
△ Протоко́л передава́ння да́них *див.* протоко́л
ПРОХА́ТИСЯ
проха́тися
◊ Проси́тися (проха́тися) на папір *див.* проси́тися
ПРОХО́ДИТИ
прохо́дити
◊ Пройти́ (перейти́) / прохо́дити (перехо́дити) че́рез ру́ки *див.* прохо́дити
ПРОЦВІТА́ТИ
процвіта́ти
◊ Пи́шним цві́том (кві́том) розквіта́ти (цвісти́, процвіта́ти *і т. ін.)* *див.* розквіта́ти
ПРОЦЕ́С
проце́с
Перегово́рний (перегові́рний) проце́с *див.* проце́с
ПРЯ́ЖЕНИЙ
пря́жене
Па́рене (пря́жене) молоко́ *див.* молоко́ (5)
ПРЯ́МО
пря́мо
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* пря́мо (про́сто) гора́ з плече́й (з пліч) звали́лася (спа́ла, впа́ла, зсу́нулася, зійшла́ *і т. ін.)* / зва́люється (па́дає, зсува́ється, схо́дить *і т. ін.)* *див.* гора́ (3)
ПСИХОЛОГІ́ЧНИЙ
психологі́чна
Психологі́чна па́уза *див.* па́уза (1)
ПСУВА́ТИ
псува́ти
◊ Псува́ти (тріпа́ти, ша́рпати) / перепсува́ти (попсува́ти) не́рви ([чима́ло] не́рвів) *див.* псува́ти
ПТАХ
птах
◊ Не на́шого пера́ (пі́р'я) птах (пта́шка) *див.* птах
△ Перелі́тний птах <Перелі́тна пта́ха (пти́ця)> *див.* птах
пта́ха
△ Перелі́тний птах <Перелі́тна пта́ха (пти́ця)> *див.* птах
пта́хом
Перелі́та́ти / перелеті́ти пти́цею (мов пти́ця, пта́хом, стріло́ю *і т. ін.)* *див.* перелі́та́ти[1] (1)

ПТА́ШКА
пта́шка
◊ Невели́ка пти́ця (па́ні, ця́ця) <Дрібна́ пта́шка> <Невели́ке цабе́> <Невели́кий пан> *див.* пти́ця
◊ Не на́шого пера́ (пі́р'я) птах (пта́шка) *див.* птах
пташо́к
◊ Па́сти ласті́в'ят (пташо́к) *див.* па́сти[1] (2)
ПТИ́ЦЯ
пти́цею
Перелі́та́ти / перелеті́ти пти́цею (мов пти́ця, пта́хом, стріло́ю *і т. ін.)* *див.* перелі́та́ти[1] (1)
пти́ця
◊ Невели́ка пти́ця (па́ні, ця́ця) <Дрібна́ пта́шка> <Невели́ке цабе́> <Невели́кий пан> *див.* пти́ця
Перелі́та́ти / перелеті́ти пти́цею (мов пти́ця, пта́хом, стріло́ю *і т. ін.)* *див.* перелі́та́ти[1] (1)
△ Перелі́тний птах <Перелі́тна пта́ха (пти́ця)> *див.* птах
ПУБЕРТА́ТНИЙ
пуберта́тний
△ Пуберта́тний пері́од *див.* пері́од (26)
ПУ́ЗО
пу́зо
◊ Наїда́ти (від'їда́ти, нажира́ти *і т. ін.)* / наї́сти (від'ї́сти, наже́рти, понаїда́ти *і т. ін.)* че́рево (пу́зо, пи́ку, мо́рду *і т. ін.)* *див.* наїда́ти (1)
ПУНІ́ЧНИЙ
пуні́чне
△ Пуні́чне письмо́ *див.* письмо́ (11)
ПУП
пуп
◊ Тря́сця йому́ (тобі́, їй *і т. ін.)* в печі́нки́ (в печі́нку, в пуп, в бік *і т. ін.)* *див.* тря́сця
ПУСКА́ТИ
пуска́ти
◊ Пуска́ти (лови́ти) / пусти́ти (злови́ти) пі́вника (пі́вня) *див.* пуска́ти
◊ Пуска́ти / пусти́ти в о́чі дим (пил, пилю́ку) *див.* пуска́ти
Пуска́ти / пусти́ти па́росток (па́рость) *див.* пуска́ти
◊ Пусти́ти / пуска́ти черво́ного пі́вня *див.* пуска́ти
ПУСКА́ТИСЯ
пуска́тися
◊ Зійти́ (пі́ти, перевести́ся, пусти́тися) / схо́дити (іти́, пуска́тися) на пси *див.* схо́дити
ПУСТИ́Й
пусто́го
◊ Перелива́ти з пусто́го [та] в поро́жнє (з поро́жнього в непо́вне) *див.* перелива́ти (2)
ПУСТИ́ТИ
пусти́ти
◊ Не ви́пустити (не пусти́ти) [ні (ані́, і)] па́ри з вуст *див.* випуска́ти (18)
◊ Пуска́ти (лови́ти) / пусти́ти (злови́ти) пі́вника (пі́вня) *див.* пуска́ти
◊ Пуска́ти / пусти́ти в о́чі дим (пил, пилю́ку) *див.* пуска́ти
Пуска́ти / пусти́ти па́росток (па́рость) *див.* пуска́ти

◊ Пусти́ти / пуска́ти черво́ного півня *див.* пуска́ти
ПУСТИ́ТИСЯ
пусти́тися
◊ Зійти́ (піти, перевести́ся, пусти́тися) / схо́дити (іти́, пуска́тися) на пси *див.* схо́дити
◊ Перейти́ (піти́, пусти́тися) на легки́й хліб (на легкі́ хліба́) *див.* перехо́дити (5)
ПУ́СТКА
пу́сткою
◊ Па́хне (віє, тя́гне, віддає *і т. ін.*) пу́сткою *див.* па́хнути (3)
ПУХ
пу́хом
◊ Ри́б'ячим пу́хом підби́тий *див.* підби́тий (2)
◊ [Хай (неха́й)] земля́ [бу́де] пу́хом (перо́м, пухке́нькою, легка́) *див.* земля́ (32)
пу́ху
◊ Ні пу́ху ні пера́ *див.* пух
ПУХКЕ́НЬКИЙ
пухке́нькою
◊ [Хай (неха́й)] земля́ [бу́де] пу́хом (перо́м, пухке́нькою, легка́) *див.* земля́ (32)
ПУ́ЧКА
пу́чка
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.*) па́лець (перст, пу́чка) *див.* па́лець (12)
пу́чки
◊ Обвести́ (обкрути́ти, оберну́ти *і т. ін.*) / *рідше* обво́дити (обкру́чувати, оберта́ти *і т. ін.*) круг (навко́ло, довко́ла *і т. ін.*) па́льця (пу́чки) *див.* обво́дити (2)
пу́чкою
◊ [І] па́льцем (пу́чкою) не доторка́тися (не дото́ркуватися) / не доторкну́тися *див.* доторка́тися (2)
◊ [І] па́льцем (*рідше* пу́чкою) не торкну́ти (не зачепи́ти, не ткну́ти) *див.* торка́ти
ПХА́ТИ
пха́є
◊ [Аж] із го́рла лі́зе (*грубо* пре, пре́ться) <[Аж] го́рлом пха́є> *див.* лі́зти (2)
П'ЯТА́
п'я́ти
◊ [Аж] під п'я́ти пече́ *див.* пекти́ (2)
◊ Пекти́ п'я́ти *див.* пекти́ (9)
П'ЯТА́К
п'ята́к
◊ Па́ра п'ята́к *див.* па́ра[1] (12)
П'ЯТЬ
п'ять
◊ Як свої́ (свої́х) п'ять па́льців *див.* п'ять
РА́ДА
ра́да
Педагогі́чна ра́да *див.* ра́да
ра́ди
Парла́ментська Асамбле́я Ра́ди Євро́пи *див.* асамбле́я (2)
РА́ДІСТЬ
ра́дість
◊ Пи́ти ра́дість (ща́стя) *див.* пи́ти (8)
РАЗ[1]
раз
◊ На пе́рший раз *див.* раз[1]
ра́зу
◊ З пе́ршого ра́зу (при́ступу) *див.* раз[1]
РА́ЙДУГА
ра́йдуги
Гра́ти (перелива́тися) всіма́ кольора́ми (ба́рвами) весе́лки (ра́йдуги) *див.* гра́ти (4)
РАК[1]
рак
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.*) [пече́ний (варе́ний)] рак *див.* рак[1]
ра́ка
◊ Пекти́ / напекти́ (спекти́) ра́ків (ра́ки, ра́ка) *див.* пекти́ (7)
ра́ки
◊ Пекти́ / напекти́ (спекти́) ра́ків (ра́ки, ра́ка) *див.* пекти́ (7)
ра́ків
◊ Пекти́ / напекти́ (спекти́) ра́ків (ра́ки, ра́ка) *див.* пекти́ (7)
РАКЕ́ТНИЙ
раке́тне
△ Раке́тне па́ливо (пальне́) *див.* па́ливо (2)
РА́ЛО
ра́ла
◊ Переко́вувати / перекува́ти мечі́ на ора́ла (на ра́ла) *див.* переко́вувати (1)
РАНГ
ра́нгу
△ Капіта́н пе́ршого ра́нгу *див.* капіта́н (2)
РАХУНКО́ВИЙ
рахунко́ва
△ Рахунко́ва пала́та *див.* пала́та (4)
РЕБРО́
ре́бра
◊ Полама́ти (переломи́ти) / лама́ти ре́бра (кістки́) *див.* полама́ти
ребро́м
◊ Ста́вити / поста́вити пита́ння (спра́ву) ру́ба (ребро́м, *рідше* усто́рч) *див.* ста́вити
РЕВОЛЮ́ЦІЯ
револю́ція
△ Промисло́ва револю́ція <Промисло́вий переворо́т> *див.* револю́ція
РЕ́ГІТ
ре́готу
◊ [Аж] ляга́ти [по́котом] (па́дати) / лягти́ (упа́сти) від сміху (зі сміху, з ре́готу *і т. ін.*) *див.* ляга́ти (2)
◊ [Ма́ло (ледь, ле́две *і т. ін.*) не] вмира́ти (помира́ти, ло́патися, па́дати *і т. ін.*) / вме́рти (поме́рти, ло́пнути, покоти́тися [по́котом], впа́сти *і т. ін.*) від (зі) смі́ху (від ре́готу) <Ма́ло не поло́пати зо смі́ху> *див.* умира́ти
РЕГУЛЬО́ВАНИЙ
регульо́ване
△ Регульо́ване перехре́стя *див.* перехре́стя (2)
РЕ́ДЬКА
ре́дька
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.*) [соба́ці] гірка́ (па́рена) ре́дька *див.* ре́дька
ре́дьки
◊ Гі́рше (гірш) гірко́ї (пече́ної) ре́дьки (гірчи́ці) *див.* гі́рше (2)
ре́дьку
◊ Як соба́ка па́лицю (ре́дьку, цибу́лю *і т. ін.*) *див.* соба́ка
РЕ́ЙКА
ре́йки
◊ Перево́дити / перевести́ на нові́ (і́нші) ре́йки *див.* перево́дити (10)
◊ Перево́дити (ста́вити) / перевести́ (поста́вити) на ре́йки *див.* перево́дити (14)
◊ Перехі́д на ре́йки *див.* перехі́д (1)
◊ Перехо́дити (става́ти) / перейти́ (ста́ти) на ре́йки *див.* перехо́дити (12)
РЕМІНЕ́ЦЬ
реміні́ці
◊ Затя́гувати (затяга́ти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.*) / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.*) па́ски (па́сок, поя́си, реміні́ці, *заст.* очкурі́ *і т. ін.*) [туrі́ше] *див.* затя́гувати (4)
РЕ́МІНЬ
ре́мені
◊ Де́рти паси́ (ре́мені) *див.* де́рти (13)
ре́менів
◊ Наспуска́ти ре́менів (па́сків) *див.* наспуска́ти (1)
РЕФРА́КТЕРНИЙ
рефракте́рний
△ Рефракте́рний пері́од *див.* пері́од (27)
РЕ́ЧЕННЯ
ре́чення
△ Пита́льне ре́чення *див.* ре́чення
РЕ́ШЕТО
ре́шето
◊ Пройти́ (перейти́) крізь си́то й ре́шето *див.* прохо́дити
РИ́БА
ри́ба
Парна́ ри́ба *див.* ри́ба
ри́бі
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.*) ри́бі парасо́лька *див.* ри́ба
РИ́Б'ЯЧИЙ
ри́б'ячим
◊ Ри́б'ячим пу́хом підби́тий *див.* підби́тий (2)
РИ́ЛО
ри́ло
◊ Верну́ти (відверта́ти) ніс (но́са, фізіоно́мію, *зневажл.* ри́ло, пи́ку) *див.* верну́ти[1] (2)
РИ́МСЬКИЙ
ри́мська
Ри́мська (па́пська) ку́рія *див.* ку́рія (1)
ри́мський
Па́па Ри́мський *див.* па́па[1] (1)
РИ́НОК
ри́нок
△ Втори́нний ри́нок ці́нних папе́рів *див.* ри́нок
РИ́СКА[1]
ри́ску
◊ Підбива́ти (підво́дити) / підби́ти (підвести́) ри́ску (ри́сочку) *див.* підбива́ти (6)
РИ́СОВИЙ
ри́совий
Ри́совий папі́р *див.* папі́р (4)

РИ́СОЧКА[2]
ри́сочку
◊ Підбива́ти (підво́дити) / підби́ти (підвести́) ри́ску (ри́сочку) *див.* підбива́ти (6)
РИТОРИ́ЧНИЙ
ритори́чне
Ритори́чне пита́ння (запита́ння) *див.* пита́ння (5)
РІГ
ро́ги
◊ Лі́зти *(грубо* пе́рти, пе́ртися *і т. ін.)* / полі́зти на роже́н (про́ти рожна́) <Лі́зти на ро́ги> *див.* лі́зти (17)
◊ Показа́ти / *рідко* пока́зувати [свої́] зу́би (ро́ги, па́зурі) *див.* пока́зувати
РІДКИ́Й
рідке́
△ Рідке́ па́ливо (пальне́) *див.* па́ливо (3)
РІЖО́К
ріжо́к
Пасту́ший ріжо́к *див.* ріжо́к
РІ́ЗАТИ
ріж
◊ Хоч ріж (рі́жте) [і печи́ на вогні́] *див.* рі́зати
рі́жте
◊ Хоч ріж (рі́жте) [і печи́ на вогні́] *див.* рі́зати
РІЗДВЯ́НИЙ
різдвя́ний
Різдвя́ний (Пили́пів) піст *див.* піст
РІ́ЗКА
рі́зок
Дава́ти / да́ти (всі́пати) рі́зок (патикі́в) *див.* дава́ти (3)
РІК
рік
◊ Не пе́рший рік *див.* рік
РІЧ[1]
ре́чі
Ре́чі (предме́ти, това́ри) пе́ршої необхі́дності (потре́би) *див.* річ[1]
річ
○ Відо́ма (пе́вна, приро́дна, звісна) річ *див.* річ[1]
○ Найпе́рша (пе́рша, головна́) річ *див.* річ[1]
РОБИ́ТИ
роби́
◊ Хоч на ли́сині паси́ (роби́) *див.* па́сти[1] (6)
роби́ти
Зчиня́ти (виклика́ти, роби́ти) / зчини́ти (ви́кликати, зроби́ти) перепо́лох *див.* зчиня́ти (1)
Підбива́ти (підво́дити, роби́ти *і т. ін.)* / підби́ти (підвести́, зроби́ти *і т. ін.)* пі́дсумок (пі́дсумки) *див.* підбива́ти (2)
◊ Прово́дити (роби́ти, наво́дити) / провести́ (зроби́ти, навести́) парале́ль *див.* прово́дити
◊ Роби́ти з губи́ (з пи́ска) халя́ву *див.* роби́ти
◊ Роби́ти па́ртію *див.* роби́ти
Роби́ти (твори́ти, чини́ти *і т. ін.)* / зроби́ти (вчини́ти, підсу́нути *і т. ін.)* па́кість (па́кость, ка́пость) *див.* роби́ти
◊ [Роби́ти] хоч перерви́сь *див.* перерива́тися[1] (2)

РОБО́ТА
робо́ту
Паралізува́ти робо́ту (ді́яльність, ді́ї *і т. ін.)* *див.* паралізо́вувати (1)
РОДО́ВИЩЕ
родо́вищ
△ Підзе́мне розро́блення <Підзе́мна розро́бка> родо́вищ *див.* розро́блення
РО́ЖА
ро́жа
Па́нська (по́вна) ро́жа *див.* ро́жа
РОЖЕ́Н
роже́н
◊ Лі́зти *(грубо* пе́рти, пе́ртися *і т. ін.)* / полі́зти на роже́н (про́ти рожна́) <Лі́зти на ро́ги> *див.* лі́зти (17)
рожна́
◊ Лі́зти *(грубо* пе́рти, пе́ртися *і т. ін.)* / полі́зти на роже́н (про́ти рожна́) <Лі́зти на ро́ги> *див.* лі́зти (17)
рожні́
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* живце́м пекти́ся на рожні́ *див.* пекти́ся (1)
РОЗБИВА́ТИ
розбива́ти
◊ Оберта́ти (розбива́ти, розві́ювати, вали́ти *і т. ін.)* / оберну́ти (розби́ти, розві́яти, звали́ти *і т. ін.)* на (у) прах *(рідко* на пил) *див.* оберта́ти (3)
РОЗБИРА́ТИ
розбира́ти
◊ Перебира́ти (розбира́ти) / перебра́ти (розі́бра́ти) по кісточка́х ([усі́] кісточки́, [усі́] жи́лочки) *див.* перебира́ти (3)
РОЗБИ́ТИ
розби́в
Пара́ліч розби́в *див.* пара́ліч (1)
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* пара́ліч розби́в (уда́рив) *див.* пара́ліч (3)
розби́ти
◊ Оберта́ти (розбива́ти, розві́ювати, вали́ти *і т. ін.)* / оберну́ти (розби́ти, розві́яти, звали́ти *і т. ін.)* на (у) прах *(рідко* на пил) *див.* оберта́ти (3)
РОЗВЕСТИ́
розвести́
◊ Розво́дити / розвести́ пари́ (па́ру) *див.* розво́дити
△ Розво́дити / розвести́ пи́лку *див.* розво́дити
РОЗВІ́ЮВАТИ
розві́ювати
◊ Оберта́ти (розбива́ти, розві́ювати, вали́ти *і т. ін.)* / оберну́ти (розби́ти, розві́яти, звали́ти *і т. ін.)* на (у) прах *(рідко* на пил) *див.* оберта́ти (3)
РОЗВІ́ЮВАТИСЯ
розві́юватися
◊ Розліта́тися (розві́юватися) / розлеті́тися (розві́ятися) пи́лом (в пил) *див.* розліта́тися[1]
РОЗВІ́ЯТИ
розві́яти
◊ Оберта́ти (розбива́ти, розві́ювати, вали́ти *і т. ін.)* / оберну́ти (розби́ти, розві́яти, звали́ти *і т. ін.)* на (у) прах *(рідко* на пил) *див.* оберта́ти (3)

РОЗВІ́ЯТИСЯ
розві́ятися
◊ Розліта́тися (розві́юватися) / розлеті́тися (розві́ятися) пи́лом (в пил) *див.* розліта́тися[1]
РОЗВО́ДИТИ
розво́дити
◊ Розво́дити / розвести́ пари́ (па́ру) *див.* розво́дити
△ Розво́дити / розвести́ пи́лку *див.* розво́дити
РО́ЗГОЛОС
ро́зголосу
◊ Піддава́ти ро́зголосу *див.* піддава́ти (7)
РОЗГОРНУ́ТИ
розгорну́ти
◊ Розгорта́ти / розгорну́ти па́рус *див.* розгорта́ти
РОЗГОРТА́ТИ
розгорта́ти
◊ Розгорта́ти / розгорну́ти па́рус *див.* розгорта́ти
РОЗДАВИ́ТИ
роздави́ти
◊ Роздави́ти (роздуши́ти) півлі́тру (чве́ртку, пля́шку *і т. ін.)* *див.* роздА́влювати
РОЗДОРІ́ЖЖЯ
роздорі́жжі
◊ На роздорі́жжі (на перепу́тті, на розпу́тті) *див.* роздорі́жжя
РОЗДУШИ́ТИ
роздуши́ти
◊ Роздави́ти (роздуши́ти) півлі́тру (чве́ртку, пля́шку *і т. ін.)* *див.* роздА́влювати
РОЗЗЯ́ВИТИ
роззя́вити
◊ Роззявля́ти / роззя́вити паще́ку (пе́льку) *див.* роззявля́ти
РОЗЗЯВЛЯ́ТИ
роззявля́ти
◊ Роззявля́ти / роззя́вити паще́ку (пе́льку) *див.* роззявля́ти
РОЗІБРА́ТИ
розбере́ш
◊ Без півлі́три (без пів лі́тра) не розбере́ш (не розбере́шся) *див.* розбира́ти
розі́бра́ти
◊ Перебира́ти (розбира́ти) / перебра́ти (розі́бра́ти) по кісточка́х ([усі́] кісточки́, [усі́] жи́лочки) *див.* перебира́ти (3)
РОЗІБРА́ТИСЯ
розбере́шся
◊ Без півлі́три (без пів лі́тра) не розбере́ш (не розбере́шся) *див.* розбира́ти
РОЗІРВА́ТИСЯ
розірви́ся
◊ Хоч (на́двоє) розірви́ся (перерви́ся) *див.* розрива́тися[1]
РОЗ'ЇДА́ТИ
роз'їда́ти
◊ Переїда́ти (роз'їда́ти) / переї́сти (роз'ї́сти) се́рце *див.* переїда́ти (1)
РОЗ'Ї́СТИ
роз'ї́сти
◊ Переїда́ти (роз'їда́ти) / переї́сти (роз'ї́сти) се́рце *див.* переїда́ти (1)

РОЗКАЗА́ТИ
розказа́ти
◊ Ні (ані́) в ка́зці сказа́ти (розказа́ти), ні (ані́) перо́м описа́ти ([не] списа́ти) *див.* сказа́ти
Па́ру слів (фраз) написа́ти (сказа́ти, розказа́ти *і т. ін.) див.* написа́ти (1)
РОЗКВІТА́ТИ
розквіта́ти
◊ Пи́шним цві́том (кві́том) розквіта́ти (цвісти́, процвіта́ти *і т. ін.) див.* розквіта́ти
РОЗКИДА́ТИ[1]
розкида́ти
◊ Мета́ти (ки́дати, розкида́ти, розсипа́ти *і т. ін.)* бі́сер (пе́рли) [сви́ням (пе́ред сви́ньми́)] *див.* мета́ти (4)
РОЗКИДА́ТИ[2]
розкида́ти
◊ Наставля́ти (розкида́ти, розставля́ти, плести́ *і т. ін.)* / наста́вити (розки́нути, розста́вити *і т. ін.)* [свої́] тене́та (сі́ті, пастки́, си́льця *і т. ін.) див.* наставля́ти[1] (7)
РОЗКИ́НУТИ
розки́нути
◊ Наставля́ти (розкида́ти, розставля́ти, плести́ *і т. ін.)* / наста́вити (розки́нути, розста́вити *і т. ін.)* [свої́] тене́та (сі́ті, пастки́, си́льця *і т. ін.) див.* наставля́ти[1] (7)
◊ Розки́нути на па́льцях *див.* розкида́ти[2]
РОЗЛЕТІ́ТИСЯ
розлеті́тися
◊ Розліта́тися (розві́юватися) / розлеті́тися (розві́ятися) пи́лом (в пил) *див.* розліта́тися[1]
РОЗЛІТА́ТИСЯ[1]
розліта́тися
◊ Розліта́тися (розві́юватися) / розлеті́тися (розві́ятися) пи́лом (в пил) *див.* розліта́тися[1]
РОЗМО́ВА
розмо́ва
Зу́стріч (розмо́ва, перегово́ри *і т. ін.)* без крава́ток *див.* зу́стріч (2)
розмо́ву
◊ Перево́дити / перевести́ розмо́ву (мо́ву) *див.* перево́дити (13)
РОЗНОСИ́ТИСЯ[2]
розноси́тися
◊ Носи́тися / розноси́тися як (мов, ні́би *і т. ін.)* [ду́рень] із сту́пою ([ци́ган, ста́рець] з пи́саною то́рбою (з пи́санкою)) *див.* носи́тися (3)
РОЗПАДА́ТИСЯ[1]
розпада́тися
◊ Розпада́тися (па́дати) / розпа́стися (впа́сти) пра́хом (на прах, у прах) *див.* розпада́тися[1]
РОЗПА́СТИСЯ
розпа́стися
◊ Розпада́тися (па́дати) / розпа́стися (впа́сти) пра́хом (на прах, у прах) *див.* розпада́тися[1]
РОЗПИВА́ТИ
розпива́ти
◊ Пи́ти (розпива́ти) / попи́ти (розпи́ти) могори́ч (могори́чі) *див.* пи́ти (2)

РО́ЗПИС
ро́зпис
Петрикі́вський орна́мент (ро́зпис) *див.* орна́мент (1)
РОЗПИ́СУВАТИ
розпи́сувати
Писа́ти (розпи́сувати) писанки́ *див.* писа́ти (1)
РОЗПИ́ТИ
розпи́ти
◊ Пи́ти (розпива́ти) / попи́ти (розпи́ти) могори́ч (могори́чі) *див.* пи́ти (2)
РОЗПИ́ТУВАТИ
розпи́тувати
Пита́ти (пита́тися, розпи́тувати *і т. ін.)* та (і, й) перепи́тувати (перепи́туватися) *див.* пита́ти (2)
РОЗПОРЯ́ДЖЕННЯ
розпоря́дження
Передава́ти / переда́ти дору́чення (нака́з, розпоря́дження *і т. ін.) див.* передава́ти[1] (1)
РОЗПУСКА́ТИ
розпуска́ти
◊ Випуска́ти (розпуска́ти) / ви́пустити (розпусти́ти) па́зури (па́зурі, кі́гті) *див.* випуска́ти (11)
◊ Розпуска́ти / розпусти́ти ню́ні (рю́ми, рю́мси, патьо́ки, сли́ни *і т. ін.) див.* розпуска́ти
РОЗПУСТИ́ТИ
розпусти́ти
◊ Випуска́ти (розпуска́ти) / ви́пустити (розпусти́ти) па́зури (па́зурі, кі́гті) *див.* випуска́ти (11)
◊ Патя́ки розпусти́ти *див.* розпуска́ти
◊ Розпуска́ти / розпусти́ти ню́ні (рю́ми, рю́мси, патьо́ки, сли́ни *і т. ін.) див.* розпуска́ти
◊ Розпусти́ти мо́рду (пи́сок) *див.* розпуска́ти
РОЗПУ́ТТЯ
розпу́тті
◊ На роздорі́жжі (на перепу́тті, на розпу́тті) *див.* роздорі́жжя
РОЗРО́БКА
розро́бка
△ Підзе́мне розро́блення <Підзе́мна розро́бка> родо́вищ *див.* розро́блення
РОЗРО́БЛЕННЯ
розро́блення
△ Підзе́мне розро́блення <Підзе́мна розро́бка> родо́вищ *див.* розро́блення
РОЗСИПА́ТИ
розсипа́ти
◊ Мета́ти (ки́дати, розкида́ти, розсипа́ти *і т. ін.)* бі́сер (пе́рли) [сви́ням (пе́ред сви́ньми́)] *див.* мета́ти (4)
РОЗСТА́ВИТИ
розста́вити
◊ Наставля́ти (розкида́ти, розставля́ти, плести́ *і т. ін.)* / наста́вити (розки́нути, розста́вити *і т. ін.)* [свої́] тене́та (сі́ті, пастки́, си́льця *і т. ін.) див.* наставля́ти[1] (7)

РОЗСТАВЛЯ́ТИ
розставля́ти
◊ Наставля́ти (розкида́ти, розставля́ти, плести́ *і т. ін.)* / наста́вити (розки́нути, розста́вити *і т. ін.)* [свої́] тене́та (сі́ті, пастки́, си́льця *і т. ін.) див.* наставля́ти[1] (7)
РОЗТЕКТИ́СЯ
розтекти́ся
◊ Текти́ (розтіка́тися, ітй *і т. ін.)* / потекти́ (розтекти́ся, піти́ *і т. ін.)* крізь па́льці (по́між па́льцями) *див.* текти́
РОЗТІКА́ТИСЯ
розтіка́тися
◊ Крізь па́льці (по́між па́льцями) текти́ (розтіка́тися, уплива́ти *і т. ін.)* / упливти́ (піти́ *і т. ін.) див.* текти́
◊ Текти́ (розтіка́тися, іти́ *і т. ін.)* / потекти́ (розтекти́ся, піти́ *і т. ін.)* крізь па́льці (по́між па́льцями) *див.* текти́
РО́ЗУМ
ро́зум
◊ Па́морочити (запа́морочувати) / запа́морочити го́лову (ро́зум, свідо́мість *і т. ін.) див.* па́морочити (1)
ро́зуму
◊ Пита́ти ро́зуму *див.* пита́ти (6)
◊ Пита́тися чужо́го ро́зуму *див.* пита́тися (2)
◊ Ро́зуму (ума́) пала́та *див.* пала́та (6)
РОЗУМІ́ТИ
розумі́ти
◊ З півсло́ва (з пе́ршого сло́ва) розумі́ти / зрозумі́ти *див.* розумі́ти
РО́ЗЧЕРК
ро́зчерком
◊ [Одни́м] ро́зчерком пера́ *див.* ро́зчерк
РОЛЬ
ро́лі
◊ Вихо́дити / ви́йти на пе́рші ро́лі *див.* вихо́дити (33)
РОМА́ШКА
рома́шки
◊ Ворожи́ти на пелюстка́х рома́шки *див.* ворожи́ти (1)
РОСЛИ́НА
росли́на
Папоротеподі́бна росли́на *див.* росли́на
РОСТИ́
росте́
◊ Де [вже] і пе́рець не росте́ *див.* пе́рець (3)
РОТ
рот
◊ Не лі́зе (не йде) / не полі́зе в рот (у го́рло, *гру́бо* в пе́льку) *див.* лі́зти (30)
◊ Па́льця в рот [на зу́би] не клади́ *див.* кла́сти (25)
ро́та
◊ Де́рти ро́та (пе́льку) *див.* де́рти (14)
◊ Затули́ти (закри́ти, замкну́ти, заткну́ти *і т. ін.)* / затуля́ти (закрива́ти, замика́ти, затика́ти *і т. ін.)* ро́та (уста́, *гру́бо* пе́льку, пи́сок *і т. ін.) див.* затуля́ти (1)
◊ Ні (ані́) па́ри з вуст (з уст, з ро́та *і т. ін.) див.* уста́

РУ́БА
ру́ба
◊ Питáння стої́ть (стáвиться) ру́ба *див.* питáння (7)
◊ Стáвити / постáвити питáння (спрáву) ру́ба (ребрóм, *рíдше* устóрч) *див.* стáвити

РУБІКÓН
рубікóн
◊ Перехóдити (переступáти) / перейти́ (переступи́ти) рубікóн *див.* перехóдити (10)

РУЇ́НА
руї́н
◊ Піднімáти (підіймáти, підвóдити, звóдити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, підвести́, звести́ *і т. ін.*) з руї́н (з пóпелу, зі згáрищ *і т. ін.*) *див.* піднімáти
◊ Піднімáтися (підіймáтися, підвóдитися *і т. ін.*) / підня́тися (підійня́тися, підвести́ся *і т. ін.*) з руї́н (з пóпелу, зі згáрищ *і т. ін.*) *див.* піднімáтися

РУКÁ
рук
◊ Брáти (забирáти, перехóплювати *і т. ін.*) / взя́ти (забрáти, перехопи́ти *і т. ін.*) ініціати́ву [до своі́х рук (у свої́ ру́ки)] *див.* брáти (126)
◊ Вали́тися (летíти, пáдати *і т. ін.*) з рук *див.* вали́тися[1] (1)
◊ Ви́рватися з рук (з лап, з лабéтів, з пáзурів *і т. ін.*) *див.* виривáтися[1] (1)
◊ З пéрших рук *див.* рукá
◊ Перехóдити з рук у ру́ки (до рук) *див.* перехóдити (7)
рукá
Пéвна рукá *див.* рукá
◊ [Як (чи)] зведéться (підні́меться, підíйметься, підведéться, здíйметься *і т. ін.*) рукá *див.* рукá
ру́ки
◊ Брáти (забирáти, перехóплювати *і т. ін.*) / взя́ти (забрáти, перехопи́ти *і т. ін.*) ініціати́ву [до своі́х рук (у свої́ ру́ки)] *див.* брáти (126)
◊ Брудни́ти (паску́дити, каля́ти *і т. ін.*) ру́ки *див.* брудни́ти (1)
Напрацьóвані ру́ки (пáльці) *див.* напрацьóваний (1)
◊ Не туди́ пáльці (ру́ки) стоя́ть *див.* пáлець (10)
Нóги (ру́ки, нóги й ру́ки, пáльці *і т. ін.*) як (мов, нíби *і т. ін.*) чужí *див.*ногá (1)
◊ Пекти́ ру́ку (ру́ки) *див.* пекти́ (10)
◊ Переби́ти / перебивáти ру́ки *див.* перебивáти (4)
◊ Перекладáти / переклáсти на [чужí, чиї́сь *і т. ін.*] плéчі (ру́ки) *див.* перекладáти (1)
◊ Перепускáти / перепусти́ти чéрез свої́ ру́ки *див.* перепускáти (1)
◊ Перехóдити з рук у ру́ки (до рук) *див.* перехóдити (7)
◊ Підвертáтися (попадáти, попадáтися, потрапля́ти *і т. ін.*) / підверну́тися (попáсти, попáстися, потрáпити *і т. ін.*) під ру́ку (в ру́ки) *див.* підвертáтися (1)
◊ Підкладáти / підклáсти (підложи́ти) ру́ки *див.* підкладáти (2)
◊ Піднімáти (підіймáти, підвóдити, знімáти, здіймáти *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, підвести́, зня́ти, здійня́ти *і т. ін.*) ру́ку (ру́ки) *див.* піднімáти
◊ Пройти́ (перейти́) / прохóдити (перехóдити) чéрез ру́ки *див.* прохóдити
Стискáються (сти́скуються) / сти́снулися (сти́слися) кулаки́ (ру́ки [в кулаки́], пáльці [в кулаки́]) *див.* стискáтися
руки́
◊ Пéршої руки́ *див.* рукá
ру́ку
◊ Пекти́ ру́ку (ру́ки) *див.* пекти́ (10)
◊ Підбивáти / підби́ти на свою́ ру́ку (руч) *див.* підбивáти (4)
◊ Підбивáти / підби́ти під свою́ ру́ку (під сéбе) *див.* підбивáти (5)
◊ Підвертáтися (попадáти, попадáтися, потрапля́ти *і т. ін.*) / підверну́тися (попáсти, попáстися, потрáпити *і т. ін.*) під ру́ку (в ру́ки) *див.* підвертáтися (1)
◊ Піднімáти (підіймáти, підвóдити, знімáти, здіймáти *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, підвести́, зня́ти, здійня́ти *і т. ін.*) ру́ку (ру́ки) *див.* піднімáти
Стискáти (сти́скувати) / сти́снути ру́ку (пáльці, долóню *і т. ін.*) <Стискáти (сти́скувати) / сти́снути за ру́ку> *див.* стискáти

РУКАВИ́ЧКА
рукави́чка
◊ Пéрша рукави́чка *див.* рукави́чка

РУМ'Я́НЕЦЬ
рум'я́нцем
◊ Палáти (палахкотíти, пашíти *і т. ін.*) рум'я́нцем (рум'я́нцями) *див.* палáти (1)
рум'я́нцями
◊ Палáти (палахкотíти, пашíти *і т. ін.*) рум'я́нцем (рум'я́нцями) *див.* палáти (1)

РУНІ́ЧНИЙ
рунíчні
△ Рунíчні письменá *див.* письменá (2)

РУ́ХАТИ
ру́хати
◊ Переверну́ти (зру́шити, пересу́нути, ру́шити) / верну́ти (пересóвувати, пересувáти, ру́хати) гóри *див.* перевертáти (2)

РУ́ХАТИСЯ
ру́хатися
Іти́ (ру́хатися) / піти́ паралéльним ку́рсом (на паралéльних ку́рсах) *див.* іти́ (33)

РУЧ
руч
◊ Підбивáти / підби́ти на свою́ ру́ку (руч) *див.* підбивáти (4)

РУ́ЧКА
ру́чка
Перóва ру́чка *див.* ру́чка

РУ́ШИТИ[1]
ру́шити
◊ [І] пáльцем не ру́шити *див.* ру́хати
◊ Переверну́ти (зру́шити, пересу́нути, ру́шити) / верну́ти (пересóвувати, пересувáти, ру́хати) гóри *див.* перевертáти (2)

РУ́ШИТИ[2]
ру́шити
◊ [І (нáвіть)] пáльцем не кивну́ти (не ворухну́ти, не ру́шити, не поворухну́ти, не поворуши́ти *і т. ін.*) <Полінувáтися нáвіть пáльцем поворухну́ти> *див.* кивну́ти (1)

РЮ́МИ
рю́ми
◊ Розпускáти / розпусти́ти ню́ні (рю́ми, рю́мси, патьóки, сли́ни *і т. ін.*) *див.* розпускáти

РЮ́МСИ
рю́мси
◊ Розпускáти / розпусти́ти ню́ні (рю́ми, рю́мси, патьóки, сли́ни *і т. ін.*) *див.* розпускáти

РЯД
рядáх
◊ У пéрших лáвах (рядáх) *див.* лáва[2] (2)

РЯСНИ́Й
рясні́
Гíркі (пеку́чі, рясні́ *і т. ін.*) сльóзи *див.* сльозá
◊ Кóтяться / покоти́лися дрібні́ (рясні́, пеку́чі *і т. ін.*) сльóзи [грáдом] *див.* сльозá

СÁГОВИЙ
сáгова
△ Сáгова пáльма *див.* пáльма (3)

САД
сад
Зоологíчний парк (сад, *рíдко* садóк) *див.* парк (1)
Сади́ти (саджáти, розбивáти) / посади́ти (посадови́ти, розби́ти) сад (парк, сквер *і т. ін.*) *див.* сади́ти

САДЖÁТИ
саджáти
Саджáти (садови́ти, сади́ти, настрóмлювати *і т. ін.*) / посади́ти (насади́ти, настроми́ти *і т. ін.*) на пáлю (на паль, на кіл) *див.* саджáти
Сади́ти (саджáти, розбивáти) / посади́ти (посадови́ти, розби́ти) сад (парк, сквер *і т. ін.*) *див.* сади́ти

САДИ́ТИ
сади́ти
Саджáти (садови́ти, сади́ти, настрóмлювати *і т. ін.*) / посади́ти (насади́ти, настроми́ти *і т. ін.*) на пáлю (на паль, на кіл) *див.* саджáти
Сади́ти (саджáти, розбивáти) / посади́ти (посадови́ти, розби́ти) сад (парк, сквер *і т. ін.*) *див.* сади́ти

САДОВИ́ТИ
садови́ти
Саджáти (садови́ти, сади́ти, настрóмлювати *і т. ін.*) / посади́ти (насади́ти, настроми́ти *і т. ін.*) на пáлю (на паль, на кіл) *див.* саджáти

САДÓК[1]
садóк
Зоологíчний парк (сад, *рíдко* садóк) *див.* парк (1)

САМ
сам
◊ Перевéршити [самóго (сам)] себé *див.* перевéршувати (2)

◇ [Сам (сама́)] себе́ не тя́мить (не па-м'ята́є) *див.* тя́мити
◇ Сам собі пан (голова́, хазя́їн *і т. ін.*) *див.* сам
сама́
◇ [Сам (сама́)] себе́ не тя́мить (не па-м'ята́є) *див.* тя́мити
са́ме
◇ У [са́ме] пе́кло лі́зти / полі́зти *див.* лі́зти (32)
са́мих
◇ Добира́тися / добра́тися до [са́мих] печіно́к (до живо́го) *див.* добира́тися[1] (1)
◇ Дохо́дити / дійти́ до живо́го (до [сами́х (живи́х)] печіно́к) *див.* дохо́дити (9)
са́мі
◇ Пекти́ в са́мі печінки́ *див.* пекти́ (5)
само́го
◇ Переве́ршити [само́го (сам)] себе́ *див.* переве́ршувати (2)
◇ Перела́мувати (перело́млювати) / перелама́ти (переломи́ти) [само́го] себе́ *див.* перела́мувати (2)
Переси́лювати / переси́лити (переси́лувати) себе́ [само́го] *див.* переси́лювати (1)
◇ Перехитри́ти (перехитрува́ти, перемудри́ти, перемудрува́ти) само́го себе́ *див.* перехитро́вувати (1)
САНДЖА́РІВСЬКИЙ
санджарі́вський
◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) пес санджарі́вський *див.* пес (5)
САНІТА́РНИЙ
саніта́рний
△ Індивідуа́льний (саніта́рний, пере-в'я́зувальний *і т. ін.*) паке́т *див.* паке́т (1)
САРАНА́
сарана́
△ Перелі́тна сарана́ *див.* сарана́
СВАРИ́ТИ
свари́ти
◇ Па́льцем (па́льчиком) свари́тися (свари́ти, грози́ти) / посвари́тися (насвари́тися, насвари́ти, погрози́ти) *див.* свари́тися
СВАРИ́ТИСЯ
свари́тися
◇ Па́льцем (па́льчиком) свари́тися (свари́ти, грози́ти) / посвари́тися (насвари́тися, насвари́ти, погрози́ти) *див.* свари́тися
СВА́ХА
сва́ха
◇ [Як] переї́жджа сва́ха *див.* сва́ха
СВЕ́КОР
све́кор
◇ Збира́тися (поспіша́ти, ква́питися), як све́кор пелюшо́к (пелюшки́) пра́ти *див.* збира́тися (6)
СВИНЯ́
свине́й
◇ Па́сти сви́ні (свине́й) *див.* па́сти[1] (5)
сви́ні
◇ Па́сти сви́ні (свине́й) *див.* па́сти[1] (5)
свинььми́
◇ Мета́ти (ки́дати, розкида́ти, розсипа́ти *і т. ін.*) бі́сер (пе́рли) [сви́ням (пе́ред сви́ньми)] *див.* мета́ти (4)
свиню́
◇ Підклада́ти (підсува́ти, підставля́ти *і т. ін.*) / підкла́сти (підсу́нути, підста́вити *і т. ін.*) свиню́ *див.* підклада́ти (3)
свиня́
◇ Схо́жий (похо́жий), як свиня́ на коня́ (цуценя́ на пироги́, макогі́н на но́чви *і т. ін.*) *див.* схо́жий[1]
сви́ням
◇ Мета́ти (ки́дати, розкида́ти, розсипа́ти *і т. ін.*) бі́сер (пе́рли) [сви́ням (пе́ред сви́ньми)] *див.* мета́ти (4)
СВИНЯ́ЧИЙ
свиня́чий
◇ У свиня́чий писк *див.* писк (1)
СВІДО́МІСТЬ
свідо́мість
◇ Па́морочити (запа́морочувати) / запа́морочити го́лову (ро́зум, свідо́мість *і т. ін.*) *див.* па́морочити (1)
свідо́мості
◇ Зника́ти / зни́кнути зі свідо́мості (з пам'я́ті) *див.* зника́ти (2)
СВІ́ЖИЙ
сві́жу
◇ На свíжу пам'ять *див.* пам'ять (14)
СВІ́ЖІСТЬ
свíжості
◇ Не пе́ршої свíжості *див.* свíжість
СВІЙ
свій
◇ На свій пай *див.* пай[1] (2)
◇ Переверта́ти (оберта́ти) / переверну́ти (оберну́ти) на свій лад (стрій) *див.* переверта́ти (3)
◇ Пережи́ти себе́ (свій вік) *див.* пережива́ти (1)
◇ Перетяга́ти (перетя́гувати, перева́жувати) / перетягти́ (перетягну́ти, перева́жити) на свою́ (на́шу, ва́шу *і т. ін.*) сто́рону (на свій (ваш, наш *і т. ін.*) бік) *див.* перетяга́ти[1] (1)
свого́
◇ Викре́слювати (витра́влювати) / ви́креслити (ви́травити) з [своє́ї] пам'я́ті (з [свого́] життя́) *див.* викре́слювати (1)
◇ Відігрі́ти (ви́гріти, ви́годувати) / відігріва́ти змію́ (гадю́ку) бі́ля (ко́ло) [свого́] се́рця (за па́зухою) *див.* відігріва́ти (2)
своє́
Пазь своє́ *див.* па́зити (1)
◇ Перемага́ти / перемогти́ себе́ (своє́ се́рце) *див.* перемага́ти (1)
своє́ї
◇ Викре́слювати (витра́влювати) / ви́креслити (ви́травити) з [своє́ї] пам'я́ті (з [свого́] життя́) *див.* викре́слювати (1)
свої́
◇ Бра́ти (забира́ти, перехо́плювати *і т. ін.*) / взя́ти (забра́ти, перехопи́ти *і т. ін.*) ініціати́ву [до свої́х рук (у свої́ ру́ки)] *див.* бра́ти (126)
◇ Куса́ти (гри́зти) собі́ (*рідко* свої́) лі́кті (*рідко* па́льці) *див.* куса́ти (1)
◇ Наставля́ти (розкида́ти, розставля́ти, плести́ *і т. ін.*) / наста́вити (розки́нути, розста́вити *і т. ін.*) [свої́] тене́та (сі́ті, пастки́, си́льця *і т. ін.*) *див.* наставля́ти[1] (7)
◇ Натиска́ти (нати́скувати, *рідше* дави́ти) / нати́снути (*рідше* надави́ти) на [всі] [свої́] педа́лі *див.* натиска́ти (3)
◇ Пали́ти (спа́лювати) / спали́ти [за собо́ю (свої́)] мости́ (кораблі́) *див.* пали́ти[1] (4)
◇ Перепуска́ти / перепусти́ти че́рез свої́ ру́ки *див.* перепуска́ти (1)
◇ Показа́ти / *рідко* пока́зувати [свої́] зу́би (ро́ги, па́зурі) *див.* пока́зувати
◇ Як свої́ (свої́х) п'ять па́льців *див.* п'ять
свої́й
◇ Карбува́ти в [свої́й] пам'я́ті (тя́мці) *див.* карбува́ти (1)
◇ Покопа́тися в свої́й пам'я́ті *див.* покопа́тися
свої́х
◇ Бра́ти (забира́ти, перехо́плювати *і т. ін.*) / взя́ти (забра́ти, перехопи́ти *і т. ін.*) ініціати́ву [до свої́х рук (у свої́ ру́ки)] *див.* бра́ти (126)
◇ На па́рі [вла́сних] <На [свої́х] вла́сних> *див.* па́ра[1] (9)
◇ Як свої́ (свої́х) п'ять па́льців *див.* п'ять
свою́
◇ Болі́ти (уболіва́ти, пережива́ти *і т. ін.*) за свою́ (вла́сну) шку́ру *див.* болі́ти[2] (2)
◇ Накида́ти (наклада́ти, надіва́ти *і т. ін.*) / наки́нути (накла́сти, наді́ти *і т. ін.*) ярмо́ (петлю́) [на [свою́] ши́ю (на карк, на се́бе)] *див.* накида́ти[2] (2)
◇ Перетяга́ти (перетя́гувати, перева́жувати) / перетягти́ (перетягну́ти, перева́жити) на свою́ (на́шу, ва́шу *і т. ін.*) сто́рону (на свій (ваш, наш *і т. ін.*) бік) *див.* перетяга́ти[1] (1)
◇ Підбива́ти / підби́ти на свою́ ру́ку (руч) *див.* підбива́ти (4)
◇ Підбива́ти / підби́ти під свою́ ру́ку (під се́бе) *див.* підбива́ти (5)
СВІТ[2]
світ
◇ [Аж (*рідко* бі́лий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (заверті́вся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.*) [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]
◇ Іти́ (перехо́дити) / піти́ (перейти́) на той світ *див.* іти́ (75)
◇ Переверну́ти [весь] світ *див.* переверта́ти (1)
◇ Перейти́ світ *див.* перехо́дити (6)
◇ Переста́витися (переступи́ти) на той світ *див.* переста́витися (1)
◇ Світ [догори́ нога́ми] переверта́ється (перекида́ється) / переверну́вся (переки́нувся) *див.* світ[2]
сві́ті
Переплу́тати все [на сві́ті] *див.* переплу́тувати (1)
СВІ́ТЛИЙ
сві́тла
◇ Сві́тла (до́бра) пам'ять *див.* пам'ять (16)

сві́тлу
Ушанóвувати / ушанувáти [сві́тлу] пáм'ять *див.* ушанóвувати
СВІ́ТЛО[1]
сві́тло
Пали́ти вогóнь (огóнь, сві́тло *і т. ін.*) *див.* пали́ти[1] (1)
СВІТЛОКОПІЮВÁЛЬНИЙ
світлокопіювáльний
△ Світлокопіювáльний папі́р *див.* папі́р (16)
СВІТОВИ́Й[2]
світовá
Пéрша світовá війнá *див.* війнá (6)
СВЯТИ́Й
святé
Святé Письмó (Писáння) *див.* письмó (2)
СВЯ́ТО[1]
свя́то
Пéрше (свя́то Пéршого) трáвня *див.* пéрший (1)
СЕ[1]
се
◊ Де [ж] таки́ (пак, це, се, то, такé) ви́дано *див.* ви́даний[2] (1)
СЕБÉ
сéбе
◊ Брáти (приймáти, переймáти) / взя́ти (прийня́ти, перейня́ти) вину́ на сéбе *див.* брáти (127)
◊ Накидáти (накладáти, надівáти *і т. ін.*) / наки́нути (наклáсти, наді́ти *і т. ін.*) ярмó (петлю́) [на [свою́] ши́ю (на карк, на сéбе)] *див.* накидáти[2] (2)
◊ Підбивáти / підби́ти під свою́ рýку (під сéбе) *див.* підбивáти (5)
◊ Тягти́ (тягнýти, перетягáти *і т. ін.*) / перетягнýти (перетягти́) кóвдру на сéбе *див.* тягти́
себé
Пам'ятáти себé *див.* пам'ятáти (1)
Перебóрювати / переборóти себé *див.* перебóрювати (1)
◊ Перевéршити [самóго (сам)] себé *див.* перевéршувати (2)
◊ Пережи́ти себé (свій вік) *див.* переживáти (1)
Перекóнувати / переконáти себé *див.* перекóнувати (1)
◊ Перелáмувати (перелóмлювати) / переламáти (переломи́ти) [самóго] себé *див.* перелáмувати (2)
◊ Перемагáти / перемогти́ себé (своє́ сéрце) *див.* перемагáти (1)
Переси́лювати / переси́лити (переси́лувати) себé [самóго] *див.* переси́лювати (1)
◊ Перехитри́ти (перехитрувáти, перемудри́ти, перемудрувáти) самóго себé *див.* перехитрóвувати (1)
Питáти (питáтися) себé *див.* питáти (3)
◊ [Сам (самá)] себé не тя́мить (не пам'ятáє) *див.* тя́мити
собі́
◊ Кусáти (гри́зти) собі́ (*рі́дко* свої́) лі́кті (*рі́дко* пáльці) *див.* кусáти (1)
◊ Сам собі́ пан (головá, хазя́їн *і т. ін.*) *див.* сам
собóю
◊ Пали́ти (спáлювати) / спали́ти [за собóю (свої́)] мости́ (кораблі́) *див.* пали́ти[1] (4)
Панувáти над собóю *див.* панувáти (1)
СЕЛЯ́НИ
селя́ни́
Панщáнний селяни́н *див.* селяни́н
СЕЛЯНИ́Н
селяни́н
Панщáнний селяни́н *див.* селяни́н
СЕПАРÁТНИЙ
сепарáтні
Сепарáтні перегові́ри *див.* перегові́ри (1)
СÉРДЕНЬКО
сéрденько
◊ Палкé сéрце (сéрденько) *див.* сéрце
◊ Печáлити сéрце (сéрденько) *див.* печáлити (1)
СЕРЕДÁ
середá
Переплáвна середá *див.* середá
СЕРÉДНІЙ
серéдній
Серéдній пáлець *див.* пáлець (5)
серéдніх
У пéрших (остáнніх, серéдніх *і т. ін.*) чи́слах мі́сяця *див.* числó
серéдньої
◊ Серéдньої парши́вості *див.* парши́вість (1)
СÉРЦЕ
сéрце
◊ Душá перевертáється / перевернýлася <Сéрце перевертáється / перевернýлося> *див.* душá (32)
◊ Душá перетлі́ла (переболі́ла, перекипі́ла *і т. ін.*) <Сéрце перетлі́ло (переболі́ло, перекипі́ло *і т. ін.*)> *див.* душá (34)
◊ Мáти сéрце з пéрцем *див.* мáти[2] (96)
◊ Палкé сéрце (сéрденько) *див.* сéрце
◊ Пекти́ дýшу (сéрце) *див.* пекти́ (6)
◊ Перевертáти / переверну́ти [всю] дýшу ([все] сéрце) *див.* перевертáти (5)
◊ Переїдáти (роз'їдáти) / переї́сти (роз'ї́сти) сéрце *див.* переїдáти (1)
◊ Перемагáти / перемогти́ себé (своє́ сéрце) *див.* перемагáти (1)
◊ Перестáло би́тися сéрце *див.* сéрце
◊ Печáлити сéрце (сéрденько) *див.* печáлити (1)
◊ Сéрце (душá) палáє (палахти́ть) *див.* сéрце
◊ Сéрце з пéрцем *див.* сéрце
◊ Сéрце кáже (казáло, підкáзує *і т. ін.*) / скáже (сказáло, підказáло *і т. ін.*) *див.* сéрце
◊ Сéрце (на (у) сéрці) перегорі́ло *див.* сéрце
◊ Сéрце пáдає (обривáється) / впáло (обі́рвáлося) *див.* сéрце
сéрцем
◊ Палки́й сéрцем *див.* палки́й (1)
◊ Передчувáти сéрцем *див.* передчувáти (1)
◊ Перетлі́ти (переболі́ти, перемлі́ти) душéю (сéрцем) *див.* перетлівáти (1)
Печé (гори́ть) кóло сéрця (під сéрцем) *див.* пекти́ (1)
сéрці
Зберігáти / зберегти́ в сéрці (в душі́, в пáм'яті) *див.* зберігáти (1)
◊ На сéрці (за печі́нку) шкря́бає *див.* шкря́бати
Плекáти (пéстити) надію [в сéрці] *див.* плекáти
◊ Сéрце (на (у) сéрці) перегорі́ло *див.* сéрце
сéрця
◊ Відігрі́ти (ви́грі́ти, ви́годувати) / відігрівáти змі́ю (гадю́ку) бі́ля (кóло) [свогó] сéрця (за пáзухою) *див.* відігрівáти (2)
◊ Допікáти (дошкуля́ти, діймáти *і т. ін.*) / допекти́ (дошкýлити, дійня́ти *і т. ін.*) до живи́х печінóк (до живóго, до [живóго] сéрця *і т. ін.*) *див.* допікáти (1)
Пал сéрця (душі́) *див.* пал[1] (1)
◊ Пáм'ять сéрця *див.* пáм'ять (15)
◊ Пекти́ [аж] до живóго [сéрця] *див.* пекти́ (4)
Печé (гори́ть) кóло сéрця (під сéрцем) *див.* пекти́ (1)
◊ Підбирáти (добирáти) / підібрáти (добрáти) ключ до душі́ (до сéрця) *див.* підбирáти (1)
СЕСТРÁ
сестрá
Патронáжна сестрá *див.* сестрá
Сестрá у пéрших <Двою́рідна сестрá> *див.* сестрá
СИВИНÁ
сивини́
◊ До пéршої сивини́ *див.* сивинá
СИ́ВІТИ
си́віти
◊ Си́віти (сиді́ти) / поси́віти (заси́дітися) в дівкáх (ді́вкою, в перéстáрках *і т. ін.*) *див.* си́віти
СИГНÁЛЬНИЙ
сигнáльна
△ Пéрша сигнáльна систéма *див.* систéма
СИДІ́ТИ
сиді́ти
◊ Для (зáдля) мéблів [бýти (сиді́ти, перебувáти *і т. ін.*)] *див.* мéблі (3)
◊ Си́віти (сиді́ти) / поси́віти (заси́дітися) в дівкáх (ді́вкою, в перéстáрках *і т. ін.*) *див.* си́віти
◊ Сиді́ти / засі́сти в печінкáх *див.* сиді́ти
◊ Сиді́ти / засі́сти у пáм'яті *див.* сиді́ти
◊ Сиді́ти кáменем (пенькóм, кря́чкою *і т. ін.*) *див.* сиді́ти
◊ Стоя́ти (сиді́ти) як пень (пеньóк) <Стоя́ти (сиді́ти) пенькóм> *див.* стоя́ти
СИ́ЛА
сил
△ Пáра сил *див.* пáра[1] (7)
СИЛАБІ́ЧНИЙ
силабі́чне
△ Складовé (силабі́чне) письмó *див.* письмó (12)
СИЛУРІ́ЙСЬКИЙ
силурі́йський
△ Силурі́йський перíод *див.* перíод (28)

СИЛЬЦЕ́

сильце́

◊ Попа́сти (попа́стися, потра́пити *і т. ін.*) / попада́ти (попада́тися, потрапля́ти *і т. ін.*) в тене́та (у па́стку, в петлю́, в хому́т, у сильце́, в капка́н, в ярмо́, у павути́ну *і т. ін.*) *див.* попада́ти

си́льця

◊ Наставля́ти (розкида́ти, розставля́ти, плести́ *і т. ін.*) / наста́вити (розки́нути, розста́вити *і т. ін.*) [свої́] тене́та (сі́ті, пастки́, си́льця *і т. ін.*) *див.* наставля́ти[1] (7)

СИН

син

◊ Га́дів (гадю́чий, га́спидський, пе́ський, соба́чий *і т. ін.*) син *див.* син

◊ Проклятий (пе́ський, чо́ртів *і т. ін.*) син бу́ду (будь я) *див.* син

СИНОДИ́ЧНИЙ

синоди́чний

△ Синоди́чний пері́од оберта́ння *див.* оберта́ння (1)

СИНТЕТИ́ЧНИЙ

синтети́чне

△ Синтети́чне па́ливо (пальне́) *див.* па́ливо (4)

СИ́ПАТИ

си́пати

◊ Си́пати пита́ння (запита́ння, пита́ннями, запита́ннями) *див.* си́пати

СИ́ПАТИСЯ

си́патися

◊ За ши́ю [па́дати (потрапля́ти, си́патися *і т. ін.*)] *див.* ши́я

СИСТЕ́МА

систе́ма

△ Парасимпати́чна нерво́ва систе́ма *див.* систе́ма

△ Па́спортна систе́ма *див.* систе́ма

△ Пені́тенціа́рна систе́ма *див.* систе́ма

△ Перифери́чна нерво́ва систе́ма *див.* систе́ма

△ Періоди́чна систе́ма (табли́ця) [еле́ме́нтів] *див.* систе́ма

△ Пе́рша сигна́льна систе́ма *див.* систе́ма

СИ́ТО[1]

си́то

◊ Пройти́ (перейти́) крізь си́то й ре́шето *див.* прохо́дити

СІВБА́

сівба́

△ Перехре́сна сівба́ *див.* сівба́

СІДА́ТИ

сіда́ти

◊ Сіда́ти / сі́сти за па́рту <Сиді́ти (учи́тися) за па́ртою> *див.* сіда́ти

◊ Сіда́ти / сі́сти за стіл перегово́рів *див.* сіда́ти

Скона́ти (вме́рти, поме́рти *і т. ін.*) на па́лі <Сі́сти (потра́пити, піти́ *і т. ін.*) / сіда́ти на па́лю> *див.* скона́ти

СІЛЬ

сі́ллю

◊ Перехо́дити / перейти́ з хлі́бом [і сі́ллю] *див.* перехо́дити (8)

сіль

◊ Перебива́тися з хлі́ба (з ю́шки) на во́ду (на сіль, на квас) *див.* перебива́тися (2)

◊ Сіль тобі́ на язи́к [, печи́на в зу́би (у ві́чі)] *див.* сіль

со́лі

◊ Додава́ти / дода́ти со́лі (пе́рцю, со́лі та пе́рцю) *див.* додава́ти (7)

СІМ

сім

◊ Стопта́ти бага́то (не одну́ па́ру, сім пар *і т. ін.*) підошо́в (підме́ток, чобі́т *і т. ін.*) *див.* сто́птувати

сімома́

◊ [Кни́га, таємни́ця *і т. ін.*] за сімома́ печа́тками (печа́тями) *див.* печа́тка (2)

СІМ'Я́

сім'я́

△ Патріарха́льна сім'я́ *див.* сім'я́

СІ́НО

сі́ні

◊ [Як] соба́ка (пес) на сі́ні *див.* соба́ка

СІ́РИЙ

сі́рий

Сі́рий папі́р *див.* папі́р (5)

СІРКО́

сірко́

◊ Потайни́й (*рі́дко* потайна́) соба́ка <Потайни́й пес (сірко́)> *див.* соба́ка

◊ Як сірко́ па́скою *див.* сірко́

сірко́ві

◊ Як соба́ці (Сірко́ві, Сірку́) на перела́зі *див.* соба́ка

сірку́

◊ Як соба́ці (Сірко́ві, Сірку́) на перела́зі *див.* соба́ка

СІ́СТИ

сі́сти

◊ Не дава́ти / не да́ти [і] пили́ні (пороши́ні, пороши́нці, пили́нці *і т. ін.*) впа́сти (сі́сти) *див.* дава́ти (171)

◊ Сіда́ти / сі́сти за па́рту <Сиді́ти (учи́тися) за па́ртою> *див.* сіда́ти

◊ Сіда́ти / сі́сти за стіл перегово́рів *див.* сіда́ти

◊ Сі́сти і впа́сти (па́сти) *див.* сіда́ти

СІТЬ

сі́ті

◊ Наставля́ти (розкида́ти, розставля́ти, плести́ *і т. ін.*) / наста́вити (розки́нути, розста́вити *і т. ін.*) [свої́] тене́та (сі́ті, пастки́, си́льця *і т. ін.*) *див.* наставля́ти[1] (7)

СІ́ЯТИ

сі́яти

◊ Сі́яти (наво́дити) / посі́яти (навести́) па́ніку *див.* сі́яти

СКАЗА́ТИ

ска́же

◊ Се́рце ка́же (каза́ло, підка́зує *і т. ін.*) / ска́же (сказа́ло, підказа́ло *і т. ін.*) *див.* се́рце

сказа́ло

◊ Се́рце ка́же (каза́ло, підка́зує *і т. ін.*) / ска́же (сказа́ло, підказа́ло *і т. ін.*) *див.* се́рце

сказа́ти

◊ Ні (ані́) в ка́зці сказа́ти (розказа́ти), ні (ані́) перо́м описа́ти ([не] списа́ти) *див.* сказа́ти

◊ [Ні] перо́м [не] списа́ти (описа́ти) [ні сло́вом не сказа́ти] <Ні перо́м списа́ть, ні змалюва́ть> *див.* спи́сувати

Па́ру слів (фраз) написа́ти (сказа́ти, розказа́ти *і т. ін.*) *див.* написа́ти (1)

СКАНДА́Л

сканда́лом

◊ Спра́ва па́хне сканда́лом *див.* спра́ва[1]

СКВЕР

сквер

Сади́ти (саджа́ти, розбива́ти) / посади́ти (посадови́ти, розби́ти) сад (парк, сквер *і т. ін.*) *див.* сади́ти

СКЛАД[1]

склад

Особо́вий (персона́льний) склад *див.* склад[1]

СКЛАД[2]

скла́ду

◊ Ні ла́ду ні скла́ду (ні пола́ду, ні пере́ла́ду) *див.* лад (15)

СКЛАДА́ТИ

склада́ти

◊ Склада́ти (злива́ти) / скла́сти (зли́ти) пеню́ *див.* склада́ти

СКЛАДОВИ́Й

складове́

△ Складове́ (силабі́чне) письмо́ *див.* письмо́ (12)

СКЛА́СТИ

скла́сти

◊ Склада́ти (злива́ти) / скла́сти (зли́ти) пеню́ *див.* склада́ти

СКЛЯНИ́Й

скляни́й

△ Скляни́й папі́р *див.* папі́р (17)

СКЛЯ́НКА[1]

скля́нку

◊ Перехиля́ти (перекида́ти) / перехили́ти (переки́нути, хильну́ти) ча́рку (ча́рочку, чарчи́ну, по ча́рці, скля́нку *і т. ін.*) *див.* перехиля́ти (1)

СКО́ЙКА

ско́йка

Перло́ва ско́йка *див.* ско́йка

СКОНА́ТИ

скона́ти

Скона́ти (вме́рти, поме́рти *і т. ін.*) на па́лі <Сі́сти (потра́пити, піти́ *і т. ін.*) / сіда́ти на па́лю> *див.* скона́ти

СКРЕБТИ́

скребти́

◊ Перо́м скребти́ *див.* скребти́

СКРИПІ́ТИ

скрипі́ти

◊ Скрипі́ти перо́м (пе́рами) *див.* скрипі́ти

СКРИ́ПКА

скри́пка

◊ Пе́рша скри́пка *див.* скри́пка

скри́пку

◊ Гра́ти (вести́) пе́ршу скри́пку *див.* гра́ти (11)

СКРО́НЯ

скро́ні

Крути́ти / покрути́ти па́льцем ко́ло чола́ (голови́, скро́ні *і т. ін.*) *див.* крути́ти (1)

СКРУТИ́ТИ

скрути́ло

◊ Язи́к у петлю́ скрути́ло *див.* скру́чувати

СКУ́БТИ

ску́бти

◊ Наминáти (накру́чувати, ску́бти *і т. ін.)* / нам'я́ти (накрути́ти, наску́бти *і т. ін.)* пáрші (ву́ха, ши́ю *і т. ін.) див.* наминáти (2)

СЛА́БІСТЬ

слáбість

Падýча хворóба (слáбість) *див.* хворóба

СЛА́ТИ[1]

слáти

Слáти (посилáти, передавáти, перекáзувати, присилáти) / послáти (передáти, переказáти, прислáти) вітáння (привíт, поклíн *і т. ін.) див.* слáти[1]

СЛИ́НА

сли́ни

◊ Розпускáти / розпусти́ти ню́ні (рю́ми, рю́мси, патьóки, сли́ни *і т. ін.) див.* розпускáти

СЛІВЦЕ́

слівцéм

◊ Перекидáтися / переки́нутися словáми (слóвом, слівцéм, кількомá словáми) *див.* перекидáтися[2] (2)

СЛІ́ДСТВО

слíдстві

Бу́ти (перебувáти) / пробу́ти під слíдством *(заст.* в слíдстві) *див.* бу́ти (21)

слíдство

Вести́ (чини́ти, *заст.* писáти) слíдство *див.* вести́ (12)

слíдством

Бу́ти (перебувáти) / пробу́ти під слíдством *(заст.* в слíдстві) *див.* бу́ти (21)

СЛОВНИ́К

словни́к

△ Паси́вний словни́к *див.* словни́к

СЛÓВО

слів

◊ На пáру слів *див.* пáра[1] (10)

Пáру слів (фраз) написáти (сказáти, розказáти *і т. ін.) див.* написáти (1)

[Перехóдити / перейти́] від слів до дíла (від слóва до дíла) *див.* перехóдити (2)

слóва

◊ З пéршого слóва *див.* слóво

◊ З півслóва (з пéршого слóва) розумíти / зрозумíти *див.* розумíти

◊ І (анí) [слóва (слóвом)] (не) пи́снути *див.* пи́снути (1)

△ Перенóсне знáчення слóва *див.* знáчення (2)

[Перехóдити / перейти́] від слів до дíла (від слóва до дíла) *див.* перехóдити (2)

◊ [Слóва] не [смíти] пи́снути *див.* пи́снути (3)

словáми

◊ За слóвом *(рíдше* за словáми, по слóво) до кишéні (у кишéню, *рíдше* у пáзуху) не лíзти (не лáзити) / не полíзти *див.* лíзти (5)

◊ Перекидáтися / переки́нутися словáми (слóвом, слівцéм, кількомá словáми) *див.* перекидáтися[2] (2)

слóві

○ На півслóві *(рíдко* на слóві) *див.* півслóво (2)

слóво

◊ За слóвом *(рíдше* за словáми, по слóво) до кишéні (у кишéню, *рíдше* у пáзуху) не лíзти (не лáзити) / не полíзти *див.* лíзти (5)

◊ Перéднє слóво *див.* слóво

◊ Пéрше слóво *див.* слóво

слóвом

◊ За слóвом *(рíдше* за словáми, по слóво) до кишéні (у кишéню, *рíдше* у пáзуху) не лíзти (не лáзити) / не полíзти *див.* лíзти (5)

Згáдувати / згадáти недóброю пáм'яттю (недóбрим слóвом) *див.* згáдувати (2)

◊ І (анí) [слóва (слóвом)] (не) пи́снути *див.* пи́снути (1)

◊ І слóвом не переки́нутися *див.* перекидáтися[2] (1)

◊ [Ні] перóм [не] списáти (описáти) [ні слóвом не сказáти] <Ні перóм списáть, ні змалювáть> *див.* спи́сувати

◊ Перекидáтися / переки́нутися словáми (слóвом, слівцéм, кількомá словáми) *див.* перекидáтися[2] (2)

СЛОНÓВИЙ

слонóвий

△ Слонóвий папíр *див.* папíр (18)

СЛУЖИ́ТИ

служи́ти

Служи́ти (прáвити, справля́ти) / відслужи́ти (відпрáвити, спрáвити) панахи́ду *див.* служи́ти

СЛУХ

слух

◊ Перевтíлюватися / перевтíлитися в слух *див.* перевтíлюватися (1)

СЛУ́ХАННЯ

слу́хання

△ Парлáментські слу́хання *див.* слу́хання

СЛЬОЗА́

сліз

△ Юдóль печáлі й сліз *див.* юдóль

сльóзи

Гіркí (пеку́чі, ряснí *і т. ін.)* сльóзи *див.* сльозá

◊ Кóтяться / покоти́лися дрібнí (ряснí, пеку́чі *і т. ін.)* сльóзи [грáдом] *див.* сльозá

◊ Палкí (палю́чі) сльóзи *див.* сльозá

◊ Пи́ти сльóзи *див.* пи́ти (9)

СМА́ЖЕНИЙ

смáженим

◊ [В повíтрі] пáхне / запáхло смáленим [вóвком] (смáженим, гірчи́цею *і т. ін.) див.* пáхнути (1)

СМА́ЛЕНИЙ

смáленим

◊ [В повíтрі] пáхне / запáхло смáленим [вóвком] (смáженим, гірчи́цею *і т. ін.) див.* пáхнути (1)

СМЕРДІ́ТИ

смерди́ть

◊ Пáхне (смерди́ть) землéю *див.* пáхнути (6)

смердíв

◊ Щоб і дух не пах (не смердíв) *див.* дух (21)

СМЕ́РТНІСТЬ

смéртність

△ Перинатáльна смéртність *див.* смéртність

СМЕРТЬ

смéрті

Переля́каний на смерть (до смéрті) *див.* переля́каний (1)

Перелякáти на смерть (до смéрті) *див.* перелякáти (1)

Перелякáтися на смерть (до смéрті) *див.* перелякáтися (1)

Питáння життя́ і смéрті *див.* питáння (3)

смерть

Передчáсна смерть *див.* смерть

Переля́каний на смерть (до смéрті) *див.* переля́каний (1)

Перелякáти на смерть (до смéрті) *див.* перелякáти (1)

Перелякáтися на смерть (до смéрті) *див.* перелякáтися (1)

СМИК[1]

смик

◊ Перепáстися на смик (на сухáр) *див.* перепадáтися (1)

СМІ́ТИ

смíти

◊ [Слóва] не [смíти] пи́снути *див.* пи́снути (3)

СМІХ

смíху

◊ [Аж] лягáти [пóкотом] (пáдати) / лягти́ (упáсти) від смíху (зі смíху, з рéготу *і т. ін.) див.* лягáти (2)

◊ [Мáло (ледь, лéдве *і т. ін.)* не] вмирáти (помирáти, лóпатися, пáдати *і т. ін.)* / вмéрти (помéрти, лóпнути, покоти́тися [пóкотом], впáсти *і т. ін.)* від (зі) смíху (від рéготу) <Мáло не полóпати зо смíху> *див.* умирáти

СМОКТА́ТИ

смоктáти

Кури́ти (пали́ти, смоктáти *і т. ін.)* лю́льку (калья́н, наргілé *і т. ін.) див.* кури́ти[1] (1)

◊ Пи́ти (смоктáти, ссáти *і т. ін.)* / попи́ти (посмоктáти) кров (крóві, піт, пóту) *див.* пи́ти (10)

СМОЛА́

смолá

◊ Ли́пнути, як (мов, нíби *і т. ін.)* смолá [до підíска] *див.* ли́пнути[1] (3)

СМУ́ТОК

сму́ток

Пересумувáти сум (сму́ток) *див.* пересумувáти (1)

СНІГ

снíгу

◊ До [пéршого] снíгу *див.* сніг

СНІ́ДАННЯ

снíдання

Сóнце [булó] у (в, під) снíдання <Сóнце (сóнечко) підби́лося (підійшлó, підняло́ся *і т. ін.)* на снíдання (на снідáнок)> *див.* сóнце

СНІДА́НОК

снідáнок

Сóнце [булó] у (в, під) снідання <Сóнце (сóнечко) підбúлося (підійшлó, піднялóся *і т. ін.)* на снідання (на снідáнок)> *див.* сóнце

СНУВА́ТИ

снувáти

◊ Плести́ (снувáти, сплітáти *і т. ін.)* павутúння (павутúну) *див.* плести́

СОБА́КА

собáк

◊ Хоч вовкíв (собáк, псів) гонú (ганя́й) *див.* гнáти (4)

◊ Як псів (собáк) *див.* пес (6)

собáка

◊ Змéрзнути (змéрзти), як собáка (пес, цýцик) *див.* змерзáти (2)

◊ [І] собáка не перескóчить *див.* собáка

◊ [І] собáка (пес) не гáвкне (не загáвкає) *див.* собáка

◊ Потайнúй *(рідко* потайнá) собáка <Потайнúй пес (сіркó)> *див.* собáка

Цепнúй (цеповúй) пес (собáка) *див.* пес (1)

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* собáка (пес), спýщений з прúв'язі (з ланцюгá, з припóну) *див.* собáка

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* собáка (пес) у Пилúпівку *див.* собáка

◊ Як побúтий (побúта) собáка <Як побúтий пес> *див.* собáка

◊ Як собáка пáлицю (рéдьку, цибýлю *і т. ін.) див.* собáка

◊ [Як] собáка (пес) на сіні *див.* собáка

собáками

◊ Собáками (псом) підшúтий (підбúтий) *див.* підшúтий

собáці

◊ [Пітú] кобúлі (псу, собáці *і т. ін.)* під хвіст *див.* пітú

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* [собáці] гіркá (пáрена) рéдька *див.* рéдька

◊ Як собáці (Сіркóві, Сіркý) на перелáзі *див.* собáка

СОБА́ЧИЙ

собáча

△ Собáча петрýшка *див.* петрýшка[1] (1)

собáчий

◊ Гáдів (гадю́чий, гáспидський, пéський, собáчий *і т. ін.)* син *див.* син

СÓВАТИ

сóвати

◊ Лéдве (ледь, насúлу *і т. ін.)* пересувáти (пересóвувати, сýнути, переставля́ти, тягтú *і т. ін.)* ноги <[Лéдве (ледь, насúлу *і т. ін.)*] плéнтати (переступáти, сýнути) ногáми> <Лéдве (насúлу) ногáми (нóги) сóвати (ворушúти, волоктú *і т. ін.)*> *див.* пересувáти (1)

СÓВІСТЬ

сóвісті

◊ Не питáтися сóвісті *див.* питáтися (1)

сóвість

◊ Сóвість (сумлíння) мýчить (гризé, печé) / замýчить (загризé) *див.* сóвість

◊ Як велúть (підкáзує, накáзує *і т. ін.)* сóвість (сумлíння) *див.* сóвість

СОЛОМИ́НА

соломúни

◊ Ні зернúни ні пилúни (ні соломúни) *див.* зернúна (1)

СОЛОМИ́НКА

соломúнці

◊ Тримáтися (держáтися) на соломúнці (на павутúнці) *див.* тримáтися

СОН[1]

сон

◊ Перебивáти / перебúти сон *див.* перебивáти (3)

Пéрший сон *див.* сон[1]

СÓНЕЧКО

сóнечко

Сóнце [булó] у (в, під) снідання <Сóнце (сóнечко) підбúлося (підійшлó, піднялóся *і т. ін.)* на снідання (на снідáнок)> *див.* сóнце

СÓНЦЕ

сóнце

Сóнце [булó] у (в, під) снідання <Сóнце (сóнечко) підбúлося (підійшлó, піднялóся *і т. ін.)* на снідання (на снідáнок)> *див.* сóнце

Сóнце під обíд [підійшлó (підпливлó, підбúлося *і т. ін.)*] *див.* сóнце

СÓРОМ

сóрому

◊ Паленíти від (з) сóрому (стидá, стúду) *див.* паленíти (1)

СОРТ

сорт

◊ Пéрший *(прост.* пéрвий) сорт *див.* сорт

СОТВОРИ́ТИ

сотворúти

◊ Перéпічку сотворúти *див.* сотворя́ти

СОЦІА́ЛЬНИЙ

соціáльна

△ Соціáльна педагóгіка *див.* педагóгіка (2)

СПАДА́ТИ

спадáти

◊ Пáдати (спадáти) / впáсти на гóлову *див.* пáдати (7)

◊ Спадáти (навертáтися, спливáти *і т. ін.)* / спáсти (навернýтися, спливтú, сплистú *і т. ін.)* на дýмку (на пáм'ять, *рідко* в гóлову, на гáдку) *див.* спадáти

СПА́ДОК[1]

спáдки

Діставáтися (передавáтися, залишáтися *і т. ін.)* / дістáтися (передáтися, залúшúтися *і т. ін.)* у спáдщину (у спáдок, *рідко* у спáдки) *див.* діставáтися (1)

спáдок

Діставáтися (передавáтися, залишáтися *і т. ін.)* / дістáтися (передáтися, залúшúтися *і т. ін.)* у спáдщину (у спáдок, *рідко* у спáдки) *див.* діставáтися (1)

Переймáти / перейня́ти в спáдщину (в спáдок) *див.* переймáти (1)

СПА́ДЩИНА

спáдщину

Діставáтися (передавáтися, залишáтися *і т. ін.)* / дістáтися (передáтися, залúшúтися *і т. ін.)* у спáдщину (у спáдок, *рідко* у спáдки) *див.* діставáтися (1)

Переймáти / перейня́ти в спáдщину (в спáдок) *див.* переймáти (1)

СПАКÓВУВАТИ

спакóвувати

Спакóвувати (пакувáти) / спакувáти чемодáн (чемодáни, валíзу, валíзи *і т. ін.) див.* спакóвувати

СПАКУВА́ТИ

спакувáти

Спакóвувати (пакувáти) / спакувáти чемодáн (чемодáни, валíзу, валíзи *і т. ін.) див.* спакóвувати

СПАЛАХНУ́ТИ

спалахнýли

Щóки [аж] горя́ть (пашáть) / зайнялúся (спалахнýли) *див.* щокá

СПАЛИ́ТИ

спалúти

◊ Палúти (спáлювати) / спалúти [за собóю (свої́)] мостú (кораблí) *див.* палúти[1] (4)

СПА́ЛЮВАТИ

спáлювати

◊ Палúти (спáлювати) / спалúти [за собóю (свої́)] мостú (кораблí) *див.* палúти[1] (4)

СПА́СТИ[1]

спáла

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* пря́мо (прóсто) горá з плечéй (з пліч) звалúлася (спáла, впáла, зсýнулася, зійшлá *і т. ін.)* / звáлюється (пáдає, зсувáється, схóдить *і т. ін.) див.* горá (3)

спáсти

◊ Спадáти (навертáтися, спливáти *і т. ін.)* / спáсти (навернýтися, спливтú, сплистú *і т. ін.)* на дýмку (на пáм'ять, *рідко* в гóлову, на гáдку) *див.* спадáти

СПЕКТИ́[1]

спектú

◊ Пектú / напектú (спектú) рáків (рáки, рáка) *див.* пектú (7)

СПИ́НА

спúни

◊ Притя́гує / притяглó живíт (животá) до спúни <Підвелó живíт (животá)> *див.* притягáти

СПИНА́ТИСЯ

спинáтися

На носкú (на пáльці, навшпúньки) ставáти (спинáтися, піднімáтися *і т. ін.)* / стáти (зіп'ястúся, піднятися *і т. ін.) див.* ставáти

СПИНИ́ТИСЯ

спинúтися

Зупиня́тися (спиня́тися) / зупинúтися (спинúтися) на півдорóзі *див.* зупиня́тися (1)

Спинúтися (застúгнути, зупинúтися) на півкрóці *див.* спиня́тися

СПИНЯ́ТИСЯ

спиня́тися

Зупиня́тися (спиня́тися) / зупинúтися (спинúтися) на півдорóзі *див.* зупиня́тися (1)

СПИ́САНИЙ

спúсанний

◊ Як на папéрі спúсаний *див.* спúсаний

СПИСА́ТИ
списа́ти
◊ Ні (ані) в ка́зці сказа́ти (розказа́ти), ні (ані) перо́м описа́ти ([не] списа́ти) *див.* сказа́ти
◊ [Ні] перо́м [не] списа́ти (описа́ти) [ні сло́вом не сказа́ти] <Ні перо́м списа́ть, ні змалюва́ть> *див.* спи́сувати
списа́ть
◊ [Ні] перо́м [не] списа́ти (описа́ти) [ні сло́вом не сказа́ти] <Ні перо́м списа́ть, ні змалюва́ть> *див.* спи́сувати
СПИТА́ТИ
спита́ти
Пита́ти (пита́тися) / спита́ти на здоро́в'я *див.* пита́ти (1)
◊ Пита́ти / спита́ти бро́ду *див.* пита́ти (7)
СПІВА́ТИ
співа́ють
◊ Дру́гі півні́ співа́ють / проспіва́ли *див.* пі́вень (5)
◊ Пе́рші півні́ співа́ють / проспіва́ли (заспіва́ли) *див.* пі́вень (8)
СПІД
спід
◊ Підверну́ти під спід *див.* підверта́ти (1)
СПІШИ́ТИ
спіши́ти
◊ Лі́зти (спіши́ти, забіга́ти, су́нутися *і т. ін.*) попере́д ба́тька в пе́кло *див.* лі́зти (23)
СПЛИВА́ТИ
сплива́ти
◊ Вирина́ти (встава́ти, сплива́ти) / ви́ринути (вста́ти, спливти́, сплисти́, майну́ти *і т. ін.*) в па́м'яті *чиї́й* (в спо́минах *чиї́х) див.* вирина́ти (1)
◊ Спада́ти (наверта́тися, сплива́ти *і т. ін.*) / спа́сти (наверну́тися, спливти́, сплисти́ *і т. ін.*) на ду́мку (на па́м'ять, *рі́дко* в го́лову, на га́дку) *див.* спада́ти
СПЛИВТИ́
спливти́
◊ Вирина́ти (встава́ти, сплива́ти) / ви́ринути (вста́ти, спливти́, сплисти́, майну́ти *і т. ін.*) в па́м'яті *чиї́й* (в спо́минах *чиї́х), див.* вирина́ти (1)
◊ Спада́ти (наверта́тися, сплива́ти *і т. ін.*) / спа́сти (наверну́тися, спливти́, сплисти́ *і т. ін.*) на ду́мку (на па́м'ять, *рі́дко* в го́лову, на га́дку) *див.* спада́ти
СПЛИСТИ́
сплисти́
◊ Вирина́ти (встава́ти, сплива́ти) / ви́ринути (вста́ти, спливти́, сплисти́, майну́ти *і т. ін.*) в па́м'яті *чиї́й* (в спо́минах *чиї́х), див.* вирина́ти (1)
◊ Спада́ти (наверта́тися, сплива́ти *і т. ін.*) / спа́сти (наверну́тися, спливти́, сплисти́ *і т. ін.*) на ду́мку (на па́м'ять, *рі́дко* в го́лову, на га́дку) *див.* спада́ти
СПЛІТА́ТИ
спліта́ти
◊ Плести́ (снува́ти, спліта́ти *і т. ін.*) павути́ння (павути́ну) *див.* плести́

СПЛУ́ТАТИ
сплу́тати
◊ Переплу́тувати (плу́тати) / переплу́тати (сплу́тати) грі́шне з пра́ведним (пра́ведне з грі́шним) *див.* переплу́тувати (2)
◊ Плу́тати (переплу́тувати) / сплу́тати (переплу́тати, зміша́ти) [всі] ка́рти *див.* плу́тати
СПО́ГАД
спо́гадами
Перено́ситися (поверта́тися) / перенести́ся (поверну́тися) ду́мкою (думка́ми, у думка́х, спо́гадами *і т. ін.) див.* перено́ситися (1)
СПОДІ́ВАНКА
сподіва́нки
Переве́ршувати / переве́ршити [всі] сподіва́ння (споді́ванки, припу́щення, обіця́нки *і т. ін.) див.* переве́ршувати (1)
СПОДІВА́ННЯ
сподіва́ння
Перебі́льшувати / перебі́льшити [всі] сподіва́ння *див.* перебі́льшувати (1)
Переве́ршувати / переве́ршити [всі] сподіва́ння (споді́ванки, припу́щення, обіця́нки *і т. ін.) див.* переве́ршувати (1)
СПО́МИН
спо́минах
◊ Вирина́ти (встава́ти, сплива́ти) / ви́ринути (вста́ти, спливти́, сплисти́, майну́ти *і т. ін.*) в па́м'яті *чиї́й* (в спо́минах *чиї́х) див.* вирина́ти (1)
СПРА́ВА[1]
справ
Перехо́дити / перейти́ до спра́ви (до справ) *див.* перехо́дити (3)
спра́ва
◊ Спра́ва па́хне сканда́лом *див.* спра́ва[1]
спра́ви
Перехо́дити / перейти́ до спра́ви (до справ) *див.* перехо́дити (3)
спра́ву
◊ Ста́вити / поста́вити пита́ння (спра́ву) ру́ба (ребро́м, *рі́дше* усто́рч) *див.* ста́вити
СПРА́ВЖНІЙ
спра́вжня
△ Спра́вжня пі́вніч *див.* пі́вніч[1] (3)
△ Спра́вжня пі́вніч *див.* пі́вніч[2] (2)
СПРА́ВИТИ
спра́вити
Служи́ти (пра́вити, справля́ти) / відслужи́ти (відпра́вити, спра́вити) панахи́ду *див.* служи́ти
◊ Спра́вити парню́ *див.* справля́ти
СПРАВЛЯ́ТИ
справля́ти
Служи́ти (пра́вити, справля́ти) / відслужи́ти (відпра́вити, спра́вити) панахи́ду *див.* служи́ти
СПРО́БА
спро́ба
◊ Про́ба (*рі́дше* спро́ба) пера́ *див.* про́ба
СПРО́БУВАТИ
спро́бувати
◊ Про́бувати / спро́бувати перо́ *див.* про́бувати

СПРОВА́ДИТИ
спрова́дити
◊ Спрова́дити до пе́кла (на ши́беницю) *див.* спрова́джувати
СПУСКА́ТИ
спуска́ти
Спуска́ти / спусти́ти пе́тлі (ві́чка) *див.* спуска́ти
СПУСТИ́ТИ
спусти́ти
Спуска́ти / спусти́ти пе́тлі (ві́чка) *див.* спуска́ти
СПУ́ЩЕНИЙ
спу́щена
Спу́щена петля́ <Спу́щене ві́чко> *див.* петля́ (1)
спу́щене
Спу́щена петля́ <Спу́щене ві́чко> *див.* петля́ (1)
спу́щений
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) соба́ка (пес), спу́щений з при́в'язі (з ланцюга́, з припо́ну) *див.* соба́ка
ССА́ТИ
сса́ти
◊ Пи́ти (смокта́ти, сса́ти *і т. ін.*) / попи́ти (посмокта́ти) кров (кро́ві, піт, по́ту) *див.* пи́ти (10)
СТАВА́ТИ
става́ти
Бу́ти (стоя́ти, става́ти) / ста́ти на пере́шкоді *див.* бу́ти (27)
На носки́ (на па́льці, навшпи́ньки) става́ти (спина́тися, підніма́тися *і т. ін.*) / ста́ти (зіп'ясти́ся, підня́тися *і т. ін.) див.* става́ти
Опуска́тися (па́дати, става́ти, схиля́тися, устава́ти *і т. ін.*) / опусти́тися (упа́сти, ста́ти, схили́тися, уста́ти *і т. ін.*) на колі́на (навко́лішки, ниць *і т. ін.*) <Схиля́ти (преклоня́ти) / схили́ти (преклони́ти) колі́на> *див.* опуска́тися (2)
◊ Перехо́дити (става́ти) / перейти́ (ста́ти) на ре́йки *див.* перехо́дити (12)
◊ Става́ти (перехо́дити) / ста́ти (*рі́дко* ста́нути, перейти́) на бік (на сто́рону) *див.* става́ти
Става́ти (стоя́ти) / ста́ти як (мов, ні́би *і т. ін.*) паль *див.* става́ти
СТА́ВИТИ
ста́вити
◊ Вставля́ти (встромля́ти, ста́вити) / вста́вити (встроми́ти) па́лиці (па́лицю, па́лки) в колеса́ *див.* вставля́ти[1] (3)
◊ Перево́дити (ста́вити) / перевести́ (поста́вити) на ре́йки *див.* перево́дити (14)
◊ Ста́вити / поста́вити на одну́ до́шку (на оди́н п'єдеста́л) *див.* ста́вити
◊ Ста́вити / поста́вити на пе́рше мі́сце (на пе́рший план) *див.* ста́вити
◊ Ста́вити / поста́вити пита́ння (спра́ву) ру́ба (ребро́м, *рі́дше* усто́рч) *див.* ста́вити
Ста́вити (приклада́ти) / поста́вити (прикла́сти) печа́тку (печа́ть) *див.* ста́вити
Ста́вити (*рі́дко* ставля́ти) / поста́вити запита́ння (пита́ння) *див.* ста́вити

СТА́ВИТИСЯ
ста́виться
◊ Пита́ння стої́ть (ста́виться) ру́ба *див.* пита́ння (7)
СТА́ВКА
ста́вка
△ Персона́льна ста́вка *див.* ста́вка
СТАВЛЯ́ТИ
ставля́ти
Ста́вити *(рідко* ставля́ти) / поста́вити запита́ння (пита́ння) *див.* ста́вити
СТАН[3]
стан
△ Па́морочний стан *див.* стан[3]
△ Паси́вний стан *див.* стан[3]
СТАНО́ВИЩЕ[1]
стано́вища
◊ Госпо́дар (пан) стано́вища *див.* госпо́дар (1)
СТА́НУТИ[2]
ста́нути
◊ Става́ти (перехо́дити) / ста́ти *(рідко* ста́нути, перейти́) на бік (на сто́рону) *див.* става́ти
СТА́РЕЦЬ
ста́рець
◊ Носи́тися / розноси́тися як (мов, ні́би *і т. ін.)* [ду́рень] із сту́пою ([ци́ган, ста́рець] з пи́саною то́рбою (з пи́санкою)) *див.* носи́тися (3)
СТАРЕ́ЧИЙ
старе́ча
◊ Старе́ча (леда́ча) па́м'ять *див.* па́м'ять (17)
СТАРИ́Й
стара́
Стара́ па́нна *див.* па́нна (1)
стари́й
Стари́й па́рубок *див.* па́рубок (1)
СТА́РОСТА
старості́в
Перев'я́зувати / перев'яза́ти молодо́го (старості́в) *див.* перев'я́зувати (1)
СТА́ТИ
ста́ти
Бу́ти (стоя́ти, става́ти) / ста́ти на пере́шко́ді *див.* бу́ти (27)
◊ Бу́ти (стоя́ти) / ста́ти на пе́ршому мі́сці *див.* бу́ти (83)
На носки́ (на па́льці, навшпи́ньки) става́ти (спина́тися, підніма́тися *і т. ін.)* / ста́ти (зіп'ясти́ся, підня́тися *і т. ін.) див.* става́ти
Опуска́тися (па́дати, става́ти, схиля́тися, устава́ти *і т. ін.)* / опусти́тися (упа́сти, ста́ти, схили́тися, уста́ти *і т. ін.)* на колі́на (навко́лішки, ниць *і т. ін.)* <Схиля́ти (преклоня́ти) / схили́ти (преклони́ти) колі́на> *див.* опуска́тися (2)
◊ Перехо́дити (става́ти) / перейти́ (ста́ти) на ре́йки *див.* перехо́дити (12)
◊ Става́ти (перехо́дити) / ста́ти *(рідко* ста́нути, перейти́) на бік (на сто́рону) *див.* става́ти
Става́ти (стоя́ти) / ста́ти як (мов, ні́би *і т. ін.)* паль *див.* става́ти
◊ Ста́ти на переме́ті *див.* става́ти
Ста́ти на перепо́ні *див.* става́ти
◊ Як на пні *(рідко* на пню) ста́ти *див.* става́ти
СТА́ТИСЯ
ста́вся
Переполо́х зчини́вся (учини́вся, ста́вся, поча́вся *і т. ін.) див.* переполо́х (1)
СТАТТЯ́
статтяя́
Передова́ статтяя́ *див.* статтяя́
СТЕ́ЖКА
сте́жка
◊ Перeко́пана доро́га (сте́жка) <Перeко́паний шлях> *див.* доро́га (13)
сте́жку
◊ Перехо́дити (перетина́ти, перепиня́ти *і т. ін.)* / перейти́ (перетя́ти, перетну́ти, перепини́ти *і т. ін.)* доро́гу (шлях, сте́жку *і т. ін.) див.* перехо́дити (11)
СТИД
стида́
◊ Палені́ти від (з) со́рому (стида́, сти́ду) *див.* палені́ти (1)
сти́ду
◊ Палені́ти від (з) со́рому (стида́, сти́ду) *див.* палені́ти (1)
СТИСКА́ТИ
стиска́ти
Стиска́ти (сти́скувати) / сти́снути ру́ку (па́льці, доло́ню *і т. ін.)* <Стиска́ти (сти́скувати) / сти́снути за ру́ку> *див.* стиска́ти
СТИСКА́ТИСЯ
стиска́ються
Стиска́ються (сти́скуються) / сти́снулися (сти́слися) кулаки́ (ру́ки [в кулаки́], па́льці [в кулаки́]) *див.* стиска́тися
СТИ́СКУВАТИ
сти́скувати
Стиска́ти (сти́скувати) / сти́снути ру́ку (па́льці, доло́ню *і т. ін.)* <Стиска́ти (сти́скувати) / сти́снути за ру́ку> *див.* стиска́ти
СТИ́СКУВАТИСЯ
сти́скуються
Стиска́ються (сти́скуються) / сти́снулися (сти́слися) кулаки́ (ру́ки [в кулаки́], па́льці [в кулаки́]) *див.* стиска́тися
СТИ́СНУТИ
сти́снути
Стиска́ти (сти́скувати) / сти́снути ру́ку (па́льці, доло́ню *і т. ін.)* <Стиска́ти (сти́скувати) / сти́снути за ру́ку> *див.* стиска́ти
СТИ́СНУТИСЯ
сти́слися
Стиска́ються (сти́скуються) / сти́снулися (сти́слися) кулаки́ (ру́ки [в кулаки́], па́льці [в кулаки́]) *див.* стиска́тися
сти́снулися
Стиска́ються (сти́скуються) / сти́снулися (сти́слися) кулаки́ (ру́ки [в кулаки́], па́льці [в кулаки́]) *див.* стиска́тися
СТІЛ[1]
стіл
◊ Сіда́ти / сі́сти за стіл перегово́рів *див.* сіда́ти
стола́
Встава́ти (підво́дитися, підніма́тися *і т. ін.)* / вста́ти (підвести́ся, підня́тися *і т. ін.)* з-за сто́лу (стола́) *див.* устава́ти
сто́лу
Встава́ти (підво́дитися, підніма́тися *і т. ін.)* / вста́ти (підвести́ся, підня́тися *і т. ін.)* з-за сто́лу (стола́) *див.* устава́ти
СТО
сто
◊ Сто (сто сот, ти́сячу) крот [боля́чок] у печінки́ *див.* сто
СТОПА́[1]
стопі́
◊ На вели́ку (па́нську) стопу́ <На вели́кій (па́нській) стопі́> *див.* стопа́[1]
стопу́
◊ На вели́ку (па́нську) стопу́ <На вели́кій (па́нській) стопі́> *див.* стопа́[1]
СТОПТА́ТИ
стопта́ти
◊ Стопта́ти бага́то (не одну́ па́ру, сім пар *і т. ін.)* підошо́в (підме́ток, чобі́т *і т. ін.) див.* сто́птувати
СТОРІ́НКА
сторінки́
Перегорта́ти / перегорну́ти сторі́нку (сторінки́) *див.* перегорта́ти (1)
сторі́нку
Перегорта́ти / перегорну́ти сторі́нку (сторінки́) *див.* перегорта́ти (1)
СТОРОНА́
сторона́
◊ Пара́дна сторона́ *див.* сторона́
сто́рону
◊ Перетяга́ти (перетя́гувати, перева́жувати) / перетягти́ (перетягну́ти, перева́жити) на свою́ (на́шу, ва́шу *і т. ін.)* сто́рону (на свій (ваш, наш *і т. ін.)* бік) *див.* перетяга́ти[1] (1)
◊ Става́ти (перехо́дити) / ста́ти *(рідко* ста́нути, перейти́) на бік (на сто́рону) *див.* става́ти
СТОЯ́ТИ
стої́ть
◊ Пита́ння стої́ть (ста́виться) ру́ба *див.* пита́ння (7)
стоя́ти
Бу́ти (перебува́ти, стоя́ти *і т. ін.)* в опози́ції *див.* бу́ти (22)
◊ Бу́ти (перебува́ти, стоя́ти *і т. ін.)* по́за зако́ном *див.* бу́ти (75)
Бу́ти (стоя́ти, става́ти) / ста́ти на пере́шко́ді *див.* бу́ти (27)
◊ Бу́ти (стоя́ти) / ста́ти на пе́ршому мі́сці *див.* бу́ти (83)
◊ Обло́гом (перело́гом, перело́гами) лежа́ти (стоя́ти) *див.* лежа́ти (31)
Става́ти (стоя́ти) / ста́ти як (мов, ні́би *і т. ін.)* паль *див.* става́ти
◊ Стоя́ти в па́м'яті *див.* стоя́ти
◊ Стоя́ти на передови́х пози́ціях *див.* стоя́ти
Стоя́ти на передові́й лі́нії *див.* стоя́ти
◊ Стоя́ти (сиді́ти) як пень (пеньо́к) <Стоя́ти (сиді́ти) пенько́м> *див.* стоя́ти
стоя́ть
◊ Не туди́ па́льці (ру́ки) стоя́ть *див.* па́лець (10)

СТРАХ[1]
страх
Панічний жах (страх) *див.* жах (1)
СТРАШНИЙ
страшни́м
◊ О́чі запалáли / палáють [гаря́чим (страшни́м, я́рим *і т. ін.*)] вогнéм *див.* óко[1] (80)
СТРИМІ́ТИ
стриміти
◊ Стримíти [гвіздкóм (цвя́хом, цвя́шком)] в голові (в пáм'яті, у мóзку *і т. ін.*) *див.* стримíти
СТРІЙ[1]
стрій
◊ Перевертáти (обертáти) / переверну́ти (оберну́ти) на свій лад (стрій) *див.* перевертáти (3)
СТРІЛÁ
стрілóю
Перелітáти / перелетíти птúцею (мов птúця, птáхом, стрілóю *і т. ін.*) *див.* перелітáти[1] (1)
СТРІ́ЧНИЙ
стрі́чного
Питáти стрі́чного і поперéчного *див.* питáти (4)
СТРУНÁ
струну́
◊ Перетягáти (перетя́гувати) / перетягти́ (перетягну́ти) струну́ *див.* перетягáти[1] (2)
СТУ́КАТИ
сту́кати
Торкáти (сту́кати) / торкну́ти (посту́кати) пáльцем по лóбі *див.* торкáти
СТУ́ПА
сту́пою
◊ Носúтися / розносúтися як (мов, ніби *і т. ін.*) [ду́рень] із сту́пою ([цúган, стáрець] з пúсаною тóрбою (з пúсанкою)) *див.* носúтися (3)
СТУ́ПІНЬ[1]
сту́пеня
Шкóла пéршого сту́пеня *див.* шкóла
СТУ́ПІНЬ[2]
сту́пінь
◊ Пéрші крóки <Пéрший крок (сту́пінь)> *див.* крок (15)
СТУСÁН
стусанів
◊ Нахапáтися (нахватáтися) нагаїв (пáлиць, стусанів, товчéників *і т. ін.*) *див.* нахáпуватися (1)
СТЯГТИ́
стягти́
◊ Затя́гувати (затягáти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.*) / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.*) пáски (пáсок, поясú, ремінці, *заст.* очкурі *і т. ін.*) [тугíше] *див.* затя́гувати (4)
СТЯ́ГУВАТИ
стя́гувати
◊ Затя́гувати (затягáти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.*) / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.*) пáски (пáсок, поясú, ремінці, *заст.* очкурі *і т. ін.*) [тугíше] *див.* затя́гувати (4)
СУД
суди́
◊ Суди́ та перéсуди *див.* суд
судóм
Бу́ти (перебувáти) під судóм *див.* бу́ти (20)
СУДНÓ[2]
суднó
△ Підкладнé суднó *див.* суднó[2]
СУМ[1]
сум
Пересумувáти сум (смýток) *див.* пересумувáти (1)
СУ́МІШ
су́міш
△ Пальнá (горю́ча) су́міш *див.* су́міш
СУМЛІ́ННЯ
сумління
◊ Сóвість (сумлíння) му́чить (гризé, печé) / заму́чить (загризé) *див.* сóвість
◊ Як велúть (підкáзує, накáзує *і т. ін.*) сóвість (сумлíння) *див.* сóвість
СУМНИЙ
сумнóго
◊ Лúцар печáльного (сумнóго) óбразу *див.* лúцар (2)
сумнóї
◊ Сумнóї (лихóї, недóброї *і т. ін.*) пáм'яті *див.* пáм'ять (18)
СУ́МНІВ
су́мнівові
Піддавáти / піддáти су́мніву *(рідко* су́мнівові) *див.* піддавáти (3)
Піддавáтися / піддáтися су́мніву *(рідко* су́мнівові) *див.* піддавáтися (3)
су́мніву
Піддавáти / піддáти су́мніву *(рідко* су́мнівові) *див.* піддавáти (3)
Піддавáтися / піддáтися су́мніву *(рідко* су́мнівові) *див.* піддавáтися (3)
СУ́НУТИ
су́нути
◊ Лéдве (ледь, насúлу *і т. ін.*) пересувáти (пересóвувати, су́нути, переставля́ти, тягтú *і т. ін.*) нóги <[Лéдве (ледь, насúлу *і т. ін.*)] плéнтати (переступáти, су́нути) ногáми> <Лéдве (насúлу) ногáми (нóги) сóвати (ворушúти, волоктú *і т. ін.*)> *див.* пересувáти (1)
СУ́НУТИСЯ
су́нутися
◊ Лíзти (спішúти, забігáти, су́нутися *і т. ін.*) поперéд бáтька в пéкло *див.* лíзти (23)
СУХÁР
сухáр
◊ Перепáстися на смик (на сухáр) *див.* перепадáтися (1)
СУХИЙ
сухúй
Сухúй пайóк *див.* пайóк (2)
СХИЛИТИ
схилúти
Опускáтися (пáдати, ставáти, схиля́тися, уставáти *і т. ін.*) / опустúтися (упáсти, стáти, схилúтися, устáти *і т. ін.*) на колíна (навкóлішки, ниць *і т. ін.*) <Схиля́ти (преклоня́ти) / схилúти (преклонúти) колíна> *див.* опускáтися (2)
СХИЛИ́ТИСЯ
схилúтися
Опускáтися (пáдати, ставáти, схиля́тися, уставáти *і т. ін.*) / опустúтися (упáсти, стáти, схилúтися, устáти *і т. ін.*) на колíна (навкóлішки, ниць *і т. ін.*) <Схиля́ти (преклоня́ти) / схилúти (преклонúти) колíна> *див.* опускáтися (2)
СХИЛЯ́ТИ
схиля́ти
Опускáтися (пáдати, ставáти, схиля́тися, уставáти *і т. ін.*) / опустúтися (упáсти, стáти, схилúтися, устáти *і т. ін.*) на колíна (навкóлішки, ниць *і т. ін.*) <Схиля́ти (преклоня́ти) / схилúти (преклонúти) колíна> *див.* опускáтися (2)
СХИЛЯ́ТИСЯ
схиля́тися
Опускáтися (пáдати, ставáти, схиля́тися, уставáти *і т. ін.*) / опустúтися (упáсти, стáти, схилúтися, устáти *і т. ін.*) на колíна (навкóлішки, ниць *і т. ін.*) <Схиля́ти (преклоня́ти) / схилúти (преклонúти) колíна> *див.* опускáтися (2)
СХІД[1]
схід
Півдéнний (півнíчний) схід *див.* схід[1]
СХІ́ДНИЙ
схíдна
Схíдна півку́ля *див.* півку́ля (4)
СХОВÁТИ
сховáти
◊ Ховáти / сховáти пáзури (пáзурі) *див.* ховáти[1]
СХÓДИТИ
схóдити
◊ Зійтú (звестúся, перевестúся *і т. ін.*) / схóдити (звóдитися, перевóдитися) нінáщо (нінавíщо) *див.* схóдити
◊ Зійтú (пíти, перевестúся, пустúтися) / схóдити (ітú, пускáтися) на пси *див.* схóдити
схóдить
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.*) пря́мо (прóсто) горá з плечéй (з пліч) звалúлася (спáла, впáла, зсу́нулася, зійшлá *і т. ін.*) / звáлюється (пáдає, зсувáється, схóдить *і т. ін.*) *див.* горá (3)
СХÓДИТИСЯ
схóдитися
Схóдитися на перебéнді *див.* схóдитися
схóдяться
Брóви схóдяться / зійшлúся *і т. ін.* [над перенíссям (на перенíссі)] *див.* бровá (3)
СХÓЖИЙ[1]
схóжий
◊ Схóжий (похóжий), як свиня́ на коня́ (цуценя́ на пирогú, макогíн на нóчви *і т. ін.*) *див.* схóжий[1]
СХОПИ́ТИ
схопúти
◊ Дістáти (схопúти, покуштувáти *і т. ін.*) [печéного] гарбузá *див.* діставáти (13)
СЯ́ЙВО
ся́йво
Півнíчне ся́йво *див.* ся́йво

СЯК

сяк

◊ І так і сяк <І сяк і так> <І так і перета́к> *див.* так

СЯКИ́Й

сяки́й

Сяки́й та перетаки́й *див.* сяки́й

СЯ́ЯТИ

сяяти

Гра́ти (виграва́ти, горі́ти, ся́яти *і т. ін.)* перели́вами *див.* гра́ти (1)

ТА[1]

тим

○ Тим па́че *див.* па́че (1)

тій

◊ Не на тій козі під'їжджа́ти / під'їхати *див.* під'їжджа́ти (2)

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* [лихі́й, пече́ній, тій *і т. ін.*] боля́чці *(рідко* хи́рі) *див.* боля́чка (2)

той

◊ Іти́ (перехо́дити) / піти́ (перейти́) на той світ *див.* іти́ (75)

◊ Переста́витися (переступи́ти) на той світ *див.* переста́витися (1)

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* [той] Ма́рко́ *(рідше* Сивко́) у пе́клі (по пе́клу, *рідше* по пе́клі) *див.* пе́кло (2)

ТАБЛИ́ЦЯ

табли́ця

△ Періоди́чна систе́ма (табли́ця) [елеме́нтів] *див.* систе́ма

ТАВРО́

тавро́

◊ Ка́їнова печа́ть <Ка́їнове тавро́> *див.* печа́ть (1)

◊ Наклада́ти (кла́сти) / накла́сти (покла́сти) тавро́ (клеймо́, печа́ть, знак, відби́ток) *див.* наклада́ти (7)

ТАЄ́МНИЙ

тає́мне

△ Тає́мне письмо́ *див.* письмо́ (13)

ТАЄМНИ́ЦЯ

таємни́ця

◊ [Книга, таємни́ця *і т. ін.*] за сімома́ печа́тками (печа́тями) *див.* печа́тка (2)

ТАЇ́ТИ

таї́ти

◊ Таї́ти в пам'яті *див.* таї́ти

ТАК

так

◊ І так і сяк <І сяк і так> <І так і перета́к> *див.* так

◊ [Так і] па́дати *див.* па́дати (8)

◊ Так і підкида́є *див.* підкида́ти (2)

◊ Так куди́ [ж пак] *див.* так

ТАКИ́Й

таке́

◊ Де [ж] таки́ (пак, це, се, то, таке́) ви́дано *див.* ви́даний[2] (1)

ТАЛАСОКРАТИ́ЧНИЙ

таласократи́чні

△ Таласократи́чні пері́оди *див.* пері́од (29)

ТВЕРДИ́Й

тверде́

△ Тверде́ па́ливо (пальне́) *див.* па́ливо (5)

тверди́й

◊ Ма́ти міцни́й (тверди́й, пе́вний *і т. ін.)* ґрунт під ногами *див.* ма́ти[2] (65)

ТВІЙ

твій

◊ Не твій (його́, ваш *і т. ін.)* кло́піт <Не твоя́ (його́, ва́ша *і т. ін.)* хворо́ба (печа́ль)> *див.* кло́піт (4)

твоя́

Ва́ша (твоя́, його́ *і т. ін.)* персо́на *див.* персо́на (1)

◊ Не твій (його́, ваш *і т. ін.)* кло́піт <Не твоя́ (його́, ва́ша *і т. ін.)* хворо́ба (печа́ль)> *див.* кло́піт (4)

ТВОРИ́ТИ

твори́ти

Роби́ти (твори́ти, чини́ти *і т. ін.)* / зроби́ти (вчини́ти, підсу́нути *і т. ін.)* па́кість (па́кость, ка́пость) *див.* роби́ти

ТЕ

тим

○ Тим па́че *див.* па́че (1)

тій

◊ Не на тій козі під'їжджа́ти / під'їхати *див.* під'їжджа́ти (2)

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* [лихі́й, пече́ній, тій *і т. ін.*] боля́чці *(рідко* хи́рі) *див.* боля́чка (2)

той

◊ Іти́ (перехо́дити) / піти́ (перейти́) на той світ *див.* іти́ (75)

◊ Переста́витися (переступи́ти) на той світ *див.* переста́витися (1)

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* [той] Ма́рко́ *(рідше* Сивко́) у пе́клі (по пе́клу, *рідше* по пе́клі) *див.* пе́кло (2)

ТЕА́ТР

теа́тр

Пересувни́й теа́тр *див.* теа́тр

ТЕКСТ

текст

△ Патоге́нний текст *див.* текст

ТЕКТИ́

теќти

◊ Крізь па́льці (по́між па́льцями) текти́ (розтіка́тися, уплива́ти *і т. ін.)* / упливти́ (піти́ *і т. ін.) див.* текти́

◊ Текти́ (розтіка́тися, іти́ *і т. ін.)* / потекти́ (розтекти́ся, піти́ *і т. ін.)* крізь па́льці (по́між па́льцями) *див.* текти́

ТЕЛЯ́

теля́т

◊ Куди́ Мака́р теля́т не ганя́в *(рідше* не ганя́є, не го́нить *і т. ін.)* <Де Мака́р теля́т пасе́ (не пас)> *див.* ганя́ти (5)

ТЕНЕ́ТА

тене́та

◊ Наставля́ти (розкида́ти, розставля́ти, плести́ *і т. ін.)* / наста́вити (розки́нути, розста́вити *і т. ін.)* [свої] тене́та (сі́ті, пастки́, си́льця *і т. ін.) див.* наставля́ти[1] (7)

◊ Попа́сти (попа́стися, потра́пити *і т. ін.)* / попада́ти (попада́тися, потрапля́ти *і т. ін.)* в тене́та (у па́стку, в петлю́, в хому́т, у сильце́, в капка́н, в ярмо́, у павути́ну *і т. ін.) див.* попада́ти

тене́тах

◊ Трима́ти в па́зурах (в па́зурях, в тене́тах) *див.* трима́ти

ТЕПЛИ́ЧНИЙ

тепли́чний

△ Парнико́вий (тепли́чний, оранжере́йний) ефе́кт *див.* ефе́кт (4)

ТЕПЛОВО́ЗНИЙ

теплово́зна

△ Електри́чна (парова́, теплово́зна *і т. ін.)* тя́га *див.* тя́га

ТЕПЛОЄ́МНІСТЬ

теплоє́мність

△ Пито́ма теплоє́мність *див.* теплоє́мність

ТЕРАПІ́Я

терапі́я

△ Підвісна́ терапі́я *див.* терапі́я

ТЕРЕЗИ́

терези́

◊ Перева́жувати / перева́жити терези́ (ча́шу терезі́в) *див.* перева́жувати (1)

терезі́в

◊ Перева́жувати / перева́жити терези́ (ча́шу терезі́в) *див.* перева́жувати (1)

ТЕ́РМІН[1]

те́рмін

На вка́заний (пе́вний *і т. ін.)* те́рмін *див.* те́рмін[1]

ТЕРПІ́ННЯ

терпі́ння

◊ Перепо́внити / перепо́внювати ча́шу терпі́ння *див.* переповня́ти (1)

◊ Ча́ша [терпі́ння] перепо́внилася / перепо́внювалася *див.* ча́ша

ТЕ́РТИЙ

те́ртого

◊ Підно́сити / піднести́ [те́ртого] хрі́ну (хро́ну, пе́рцю) *див.* підно́сити

ТЕХНОЛОГІ́ЧНИЙ

технологі́чний

△ Технологі́чний парк *див.* парк (5)

ТЕЧІЯ́

течія́

◊ Підво́дна течія́ *див.* течія́

ТИ

те́бе

◊ Не до те́бе (до нього, до неї *і т. ін.)* п'є́ться (п'ють) *див.* пи́тися (1)

тобі́

◊ Сіль тобі на язи́к [, печи́на в зу́би (у ві́чі)] *див.* сіль

◊ Ті́пу́н (пи́пото, чиря́к) тобі́ (йому́, вам *і т. ін.)* на язи́к (на язика́) *див.* ті́пу́н

◊ Тря́сця йому́ (тобі́, їй *і т. ін.)* в печі́нки́ (в печі́нку, в пуп, в бік *і т. ін.) див.* тря́сця

◊ Цур тобі́ (йому́, їй, вам *і т. ін.)* [та (і)] пек [тобі́ (йому́, їй, вам *і т. ін.)*] *див.* цур

ТИ́ЖДЕНЬ

ти́ждень

Пере́ступний ти́ждень *див.* ти́ждень

ти́жня

Пе́рша полови́на дня (ти́жня, мі́сяця *і т. ін.) див.* полови́на

ТИ́КАТИ[1]

ти́кати

◊ Па́льцем (па́льцями) ти́кати (ти́цяти, штри́кати, пока́зувати *і т. ін.) див.* ти́кати[1]

◊ Ти́кати (ти́цяти, штрика́ти) / ткну́ти (ти́цьнути, штрикну́ти) в о́чі (у ві́чі) [па́льцем] *див.* ти́кати[1]

ТИН

тин

◊ [І] че́рез тин не перегне́ться *див.* перегина́тися (1)

ТИСК

тиск

△ Парціа́льний тиск *див.* тиск

ТИ́СЯЧА

ти́сячу

◊ Сто (сто сот, ти́сячу) крот [боля́чок] у печінки́ *див.* сто

ТИ́ЦЯТИ

ти́цяти

◊ Па́льцем (па́льцями) ти́кати (ти́цяти, штри́кати, пока́зувати *і т. ін.) див.* ти́кати[1]

◊ Ти́кати (ти́цяти, штрика́ти) / ткну́ти (ти́цьнути, штрикну́ти) в о́чі (у ві́чі) [па́льцем] *див.* ти́кати[1]

ТИ́ЦЬНУТИ

ти́цьнути

◊ Ти́кати (ти́цяти, штрика́ти) / ткну́ти (ти́цьнути, штрикну́ти) в о́чі (у ві́чі) [па́льцем] *див.* ти́кати[1]

ТИ́ША

ти́ша

Первозда́нна ти́ша *див.* ти́ша

ти́шу

Перерива́ти (пору́шувати) / перерва́ти (пору́шити) мовча́ння (мо́вчанку, ти́шу, па́узу *і т. ін.) див.* перерива́ти[1] (1)

ТІ

тим

○ Тим па́че *див.* па́че (1)

тій

◊ Не на тій козі́ під'їжджа́ти / під'ї́хати *див.* під'їжджа́ти (2)

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* [лихі́й, печені́й, тій *і т. ін.*] боля́чці *(рідко* хи́рі) *див.* боля́чка (2)

той

◊ Іти́ (перехо́дити) / піти́ (перейти́) на той світ *див.* іти́ (75)

◊ Переста́витися (переступи́ти) на той світ *див.* переста́витися (1)

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* [той] Марко́ *(рідше* Сивко́) у пе́клі (по пе́клу, *рідше* по пе́клі) *див.* пе́кло (2)

ТІЇ

тим

○ Тим па́че *див.* па́че (1)

тій

◊ Не на тій козі́ під'їжджа́ти / під'ї́хати *див.* під'їжджа́ти (2)

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* [лихі́й, печені́й, тій *і т. ін.*] боля́чці *(рідко* хи́рі) *див.* боля́чка (2)

той

◊ Іти́ (перехо́дити) / піти́ (перейти́) на той світ *див.* іти́ (75)

◊ Переста́витися (переступи́ти) на той світ *див.* переста́витися (1)

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* [той] Марко́ *(рідше* Сивко́) у пе́клі (по пе́клу, *рідше* по пе́клі) *див.* пе́кло (2)

ТІ́ЛЬКИ

ті́льки

◊ Аж (ті́льки) пил [іде́ (клубочи́ться) / пішо́в] [хма́рою] *див.* пил (4)

◊ [Ті́льки] па́льчики *(рідше* па́льці) обли́жеш *див.* облі́зувати (5)

◊ Хіба́ (ті́льки) па́льці *(рідше* гу́би) обли́же *див.* облі́зувати (6)

◊ Хоч (ті́льки) па́льцем торкну́ти *див.* торка́ти

◊ Як ті́льки пі́вні закукурі́кають *див.* пі́вень (13)

ТІНЬ

тінь

◊ Тінь па́дає (ляга́є) / упа́ла (лягла́) *див.* тінь

ТІПУ́Н

тіпу́н

◊ Тіпу́н (пи́поть, чиря́к) тобі́ (йому́, вам *і т. ін.)* на язи́к (на язика́) *див.* тіпу́н

ТКНУ́ТИ

ткну́ти

◊ [І] па́льцем *(рідше* пу́чкою) не торкну́ти (не зачепи́ти, не ткну́ти) *див.* торка́ти

◊ Ні́де (нема́ (нема́є) де, ні́куди, *заст.* ні́где) [й] го́лки (го́лкою, па́льця, па́льцем, ши́лом) встроми́ти (просу́нути, штрикну́ти, ткну́ти, ки́нути) *див.* встромля́ти (3)

◊ Ти́кати (ти́цяти, штрика́ти) / ткну́ти (ти́цьнути, штрикну́ти) в о́чі (у ві́чі) [па́льцем] *див.* ти́кати[1]

ТО[2]

то

◊ Чи [то] пак *див.* пак[1] (1)

ТОВА́Р[1]

това́р

◊ Па́нський това́р *див.* това́р[1]

това́ри

Ре́чі (предме́ти, това́ри) пе́ршої необхі́дності (потре́би) *див.* річ[1]

ТОВЧЕ́НИК

товче́ників

◊ Нахапа́тися (нахвата́тися) нага́їв (па́лиць, стусані́в, товче́ників *і т. ін.) див.* наха́пуватися (1)

ТОВЧЕ́НИКИ

товче́ників

◊ Нахапа́тися (нахвата́тися) нага́їв (па́лиць, стусані́в, товче́ників *і т. ін.) див.* наха́пуватися (1)

ТОЙ

тим

○ Тим па́че *див.* па́че (1)

тій

◊ Не на тій козі́ під'їжджа́ти / під'ї́хати *див.* під'їжджа́ти (2)

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* [лихі́й, печені́й, тій *і т. ін.*] боля́чці *(рідко* хи́рі) *див.* боля́чка (2)

той

◊ Іти́ (перехо́дити) / піти́ (перейти́) на той світ *див.* іти́ (75)

◊ Переста́витися (переступи́ти) на той світ *див.* переста́витися (1)

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* [той] Марко́ *(рідше* Сивко́) у пе́клі (по пе́клу, *рідше* по пе́клі) *див.* пе́кло (2)

ТОН

тон

Підви́щувати / підви́щити го́лос (тон) *див.* підви́щувати (1)

ТОНА́ЛЬНІСТЬ

тона́льності

△ Парале́льні тона́льності *див.* тона́льність

ТО́РБА

то́рбою

◊ Носи́тися / розноси́тися як (мов, ні́би *і т. ін.)* [ду́рень] із сту́пою ([ци́ган, ста́рець] з пи́саною то́рбою (з пи́санкою)) *див.* носи́тися (3)

ТОРГОВО-ПРОМИСЛО́ВИЙ

торго́во-промисло́ва

△ Торго́во-промисло́ва пала́та *див.* пала́та (5)

ТОРКА́ТИ

торка́ти

Торка́ти (сту́кати) / торкну́ти (посту́кати) па́льцем по ло́бі *див.* торка́ти

ТОРКА́ТИСЯ

торка́тися

◊ [І] па́льцем не торка́тися / не торкну́тися *див.* торка́тися

ТОРКНУ́ТИ

торкну́ти

◊ [І] па́льцем *(рідше* пу́чкою) не торкну́ти (не зачепи́ти, не ткну́ти) *див.* торка́ти

Торка́ти (сту́кати) / торкну́ти (посту́кати) па́льцем по ло́бі *див.* торка́ти

◊ Хоч (ті́льки) па́льцем торкну́ти *див.* торка́ти

ТОРКНУ́ТИСЯ

торкну́тися

◊ [І] па́льцем не торка́тися / не торкну́тися *див.* торка́тися

ТРА́ВЕНЬ

тра́вня

Пе́рше (свя́то Пе́ршого) тра́вня *див.* пе́рший (1)

ТРА́НСПОРТНИЙ

тра́нспортні

За́соби пересува́ння <Тра́нспортні за́соби> *див.* за́сіб (3)

ТРА́ТИТИ

тра́тити

◊ Папі́р перево́дити (тра́тити, витрача́ти) / перевести́ (ви́тратити) *див.* перево́дити (6)

ТРЕ́ТІЙ

тре́тіми

◊ З тре́тіми півня́ми *див.* пі́вень (7)

тре́тіх

◊ До тре́тіх пі́внів *див.* пі́вень (4)

◊ Пі́сля тре́тіх пі́внів *див.* пі́вень (11)

ТРИМА́ТИ

трима́ти

◊ Трима́ти в па́зурах (в па́зурях, в тене́тах) *див.* трима́ти

◊ Трима́ти (держа́ти) ка́мінь (каменю́ку) за па́зухою *див.* трима́ти

◊ Трима́ти (держа́ти) на [пе́вній] ві́дстані (ві́ддалі) *див.* трима́ти

ТРИМА́ТИСЯ

трима́тися

◊ Трима́тися (держа́тися) на соломи́нці (на павути́нці) *див.* трима́тися

ТРІА́СОВИЙ
тріа́совий
△ Тріа́совий періо́д *див.* періо́д (30)
ТРІПА́ТИ
тріпа́ти
◊ Псува́ти (тріпа́ти, ша́рпати) / перепсува́ти (попсува́ти) не́рви ([чима́ло] не́рвів) *див.* псува́ти
ТРІСКУ́ЧИЙ
тріску́чий
Тріску́чий (палки́й) моро́з *див.* моро́з[1] (4)
ТРІЩА́ТИ
тріща́ли
◊ Аж перела́зи тріща́ли *див.* перела́з (1)
ТРО́Є
трьох
◊ Комбіна́ція з трьох па́льців *див.* комбіна́ція (1)
ТРУБА́
труба́
Підзо́рна труба́ *див.* труба́
ТРУНА́
труні́
◊ Переве́рнеться (переверну́вся б) у труні́ *див.* переверта́тися (1)
ТРЯ́СЦЯ
тря́сця
◊ Тря́сця йому́ (тобі́, її́ *і т. ін.*) в печі́нки́ (в печі́нку, в пуп, в бік *і т. ін.*) *див.* тря́сця
ТУ́ГО
тугі́ше
◊ Затя́гувати (затяга́ти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.*) / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.*) па́ски (па́сок, пояси́,ремінці́, *заст.* очкурі́ *і т. ін.*) [тугі́ше] *див.* затя́гувати (4)
ТУДИ́
туди́
◊ Не туди́ па́льці (ру́ки) стоя́ть *див.* па́лець (10)
ТЮРМА́
тюрма́
◊ Тюрма́ па́хне *див.* тюрма́
ТЯ́ГА
тя́га
△ Електри́чна (парова́, тепловозна *і т. ін.*) тя́га *див.* тя́га
ТЯГА́Р
тяга́р
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.*)] тяга́р упа́в (звали́вся) / па́дає (зва́люється) з плече́й *див.* тяга́р
ТЯГА́ТИ
тяга́ти
◊ За па́тли тяга́ти (цу́пити, цуприкува́ти *і т. ін.*) *див.* тяга́ти
ТЯГНУ́ТИ
тя́гне
◊ Па́хне (ві́є, тя́гне, віддає́ *і т. ін.*) пу́сткою *див.* па́хнути (3)
◊ Тя́гне за живі́т (за печі́нки́, *рі́дко* за печі́нку) *див.* тягти́
тягну́ти
◊ Тягти́ (тягну́ти, перетяга́ти *і т. ін.*) / перетягну́ти (перетягти́) ко́вдру на се́бе *див.* тягти́

ТЯГТИ́
тя́гне
◊ Па́хне (ві́є, тя́гне, віддає́ *і т. ін.*) пу́сткою *див.* па́хнути (3)
◊ Тя́гне за живі́т (за печі́нки́, *рі́дко* за печі́нку) *див.* тягти́
тягти́
◊ Ле́две (ледь, наси́лу *і т. ін.*) пересува́ти (пересо́вувати, су́нути, переставля́ти, тягти́ *і т. ін.*) но́ги <[Ле́две (ледь, наси́лу *і т. ін.*)] пле́нтати (переступа́ти, су́нути) нога́ми> <Ле́две (наси́лу) нога́ми (но́ги) со́вати (ворушити́, волокти́ *і т. ін.*)> *див.* пересува́ти (1)
◊ Тягти́ (тягну́ти, перетяга́ти *і т. ін.*) / перетягну́ти (перетягти́) ко́вдру на се́бе *див.* тягти́
ТЯ́МА
тя́ми
◊ Приво́дити / привести́ до па́м'яті (до тя́ми, до прито́мності *і т. ін.*) *див.* приво́дити
◊ Прийти́ / прихо́дити до па́м'яті (до па́м'ятку, до по́мки, до тя́ми, до тя́мку *і т. ін.*) *див.* прихо́дити
тя́мі
◊ При [по́вній] тя́мі [й па́м'яті] *див.* тя́ма
тя́му
◊ Відбира́ти / відібра́ти па́мороки (тя́му) *див.* відбира́ти (3)
◊ Втра́тити (загуби́ти) па́мороки (тя́му, па́м'ять) *див.* утрача́ти
ТЯ́МИТИ
тя́мить
◊ [Сам (сама́)] себе́ не тя́мить (не па́м'ятає) *див.* тя́мити
ТЯ́МКА
тя́мки
◊ Відби́ти па́мороки (по́мки, тя́мки) *див.* відбива́ти (6)
тя́мці
◊ Карбува́ти в [своїй] па́м'яті (тя́мці) *див.* карбува́ти (1)
ТЯ́МОК
тя́мку
◊ Прийти́ / прихо́дити до па́м'яті (до па́м'ятку, до по́мки, до тя́ми, до тя́мку *і т. ін.*) *див.* прихо́дити
УБИРА́ТИСЯ[1]
убира́тися
◊ Убира́тися / убра́тися з дра́нки в перепа́нку *див.* убира́тися[1]
УБОЛІВА́ТИ
уболіва́ти
◊ Болі́ти (уболіва́ти, пережива́ти *і т. ін.*) за свою́ (вла́сну) шку́ру *див.* болі́ти[2] (2)
УБРА́ТИСЯ[1]
убра́тися
◊ Убира́тися / убра́тися з дра́нки в перепа́нку *див.* убира́тися[1]
УБРІ́Д
убрі́д
◊ Пі́вень убрі́д перехо́дить *див.* пі́вень (9)
УВА́ГА[2]
ува́ги
◊ Пере́дні ува́ги *див.* ува́га[2]

УВЕ́СЬ
усі́
◊ Перебира́ти (розбира́ти) / перебра́ти (розібра́ти) по кісточка́х ([усі́] кісточки́, [усі́] жи́лочки) *див.* перебира́ти (3)
◊ Перемива́ти (ми́ти, переме́лювати, перетира́ти *і т. ін.*) / перемити́ (перемоло́ти, перете́рти *і т. ін.*) [усі́] кісточки́ (кістки́) *див.* перемива́ти (1)
◊ Усі́ ши́шки́ летя́ть (па́дають) [на го́лову] *див.* ши́шка
усіє́ю
○ З усіє́ю (вели́кою, глибо́кою *і т. ін.*) переќонливістю *див.* переко́нливість (1)
усьо́го
○ Перш за все <*рі́дко* Перш усьо́го> *див.* перш[1] (1)
УДАВА́ТИСЯ
удава́тися
Удава́тися / уда́тися в пи́ху́ *див.* удава́тися
УДА́РИТИ
уда́рив
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) пара́ліч розби́в (уда́рив) *див.* пара́ліч (3)
уда́рило
◊ Уда́рило в па́мороки *див.* ударя́ти
УДА́ТИСЯ
уда́тися
Удава́тися / уда́тися в пи́ху́ *див.* удава́тися
УДОСКОНА́ЛЕННЯ
удоскона́лення
△ Інститу́т (ку́рси) удоскона́лення (підви́щення) *див.* інститу́т (2)
УЛЮ́БЛЕНЕЦЬ
улю́бленець
◊ Пестун (пестій, улю́бленець) до́лі (форту́ни) *див.* песту́н (1)
УМ
ума́
◊ Ви́кинути (ви́трусити) / викида́ти з голови́ (з па́м'яті, з ду́мки, *рі́дко* з ума́ *і т. ін.*) *див.* викида́ти (12)
◊ Ро́зуму (ума́) пала́та *див.* пала́та (6)
УМИ́ТИСЯ
уми́тися
◊ Па́сокою уми́тися *див.* умива́тися
УМО́ВНИЙ
умо́вне
△ Умо́вне па́ливо (пальне́) *див.* па́ливо (6)
УПАДА́ТИ[1]
упада́ти
◊ Па́дати / впа́сти (ки́нутися, па́сти *і т. ін.*) на колі́на (в колі́на, навко́лішки, ниць, *рі́дко* на всі чоти́ри) <Упада́ти / впа́сти в но́ги (до ні́г, ниць)> *див.* па́дати (5)
Піддава́тися / підда́тися па́ніці <Упада́ти / впа́сти в па́ніку> *див.* піддава́тися (2)
УПА́СТИ[1]
упа́в
◊ Дух па́дає (занепада́є) / упа́в (занепа́в) *див.* дух (11)
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.*)] тяга́р упа́в (звали́вся) / па́дає (зва́люється) з плече́й *див.* тяга́р
упа́ла
◊ Ті́нь па́дає (ляга́є) / упа́ла (ягла́) *див.* ті́нь

упа́ли
◊ А́кції па́дають / упа́ли *див.* а́кція[1] (2)
упа́сти
◊ [Аж]ляга́ти [по́котом] (па́дати) / лягти́ (упа́сти) від сміху (зі сміху, з ре́готу *і т. ін.) див.* ляга́ти (2)
◊ Занепада́ти (па́дати) / занепа́сти (упа́сти) ду́хом *див.* занепада́ти (2)
Опуска́тися (па́дати, става́ти, схиля́тися, устава́ти *і т. ін.)* / опусти́тися (упа́сти, ста́ти, схили́тися, уста́ти *і т. ін.)* на колі́на (навко́лішки, ниць *і т. ін.)* <Схиля́ти (преклоня́ти) / схили́ти (преклони́ти) колі́на> *див.* опуска́тися (2)
◊ Па́дати (ки́датися) / упа́сти (ки́нутися) в но́ги (під но́ги, до ніг *і т. ін.) див.* па́дати (6)
УПЛИВА́ТИ[1]
уплива́ти
◊ Крізь па́льці (по́між па́льцями) текти́ (розтіка́тися, уплива́ти *і т. ін.)* / упливти́ (піти́ *і т. ін.) див.* текти́
УПЛИВТИ́
упливти́
◊ Крізь па́льці (по́між па́льцями) текти́ (розтіка́тися, уплива́ти *і т. ін.)* / упливти́ (піти́ *і т. ін.) див.* текти́
УПО́МКИ
впо́мки
◊ Да́тися / дава́тися в пам'ять (в па́м'ятки, втямки́, *діал.* впо́мки, в по́мку) *див.* дава́тися (4)
УРО́КИ
уро́ки
◊ Венливати (відлива́ти) / ви́лити (відлі́ляти) переля́к (переполо́х, уро́ки *і т. ін.) див.* вилива́ти (5)
УСЕ́[1]
усі́
◊ Перебира́ти (розбира́ти) / перебра́ти (розібра́ти) по кісточка́х ([усі́] кісточки́, [усі́] жи́лочки) *див.* перебира́ти (3)
◊ Перемива́ти (ми́ти, пере́мелювати, перетира́ти *і т. ін.)* / переми́ти (перемоло́ти, перете́рти *і т. ін.)* [усі́] кісточки́ (кістки́) *див.* перемива́ти (1)
◊ Усі́ ши́шки летя́ть (па́дають) [на го́лову] *див.* ши́шка
усіє́ю
○ З усіє́ю (вели́кою, глибо́кою *і т. ін.)* переко́нливістю *див.* переко́нливість (1)
усього́
○ Перш за все <*рідко* Перш усього́> *див.* перш[1] (1)
УСТА́
уст
◊ З пе́рших уст *див.* уста́
◊ Ні (ані́) па́ри з вуст (з уст, з ро́та *і т. ін.) див.* уста́
Прикла́сти до уст (вуст) па́лець (па́льці) <Покла́сти па́лець (па́льці) на уста́> *див.* приклада́ти
уста́
◊ Затули́ти (закри́ти, замкну́ти, заткну́ти *і т. ін.)* / затуля́ти (закрива́ти, замика́ти, затика́ти *і т. ін.)* ро́та (уста́, *грубо* пе́льку, пи́сок *і т. ін.) див.* затуля́ти (1)

Прикла́сти до уст (вуст) па́лець (па́льці) <Покла́сти па́лець (па́льці) на уста́> *див.* приклада́ти
УСТАВА́ТИ
устава́ти
Опуска́тися (па́дати, става́ти, схиля́тися, устава́ти *і т. ін.)* / опусти́тися (упа́сти, ста́ти, схили́тися, уста́ти *і т. ін.)* на колі́на (навко́лішки, ниць *і т. ін.)* <Схиля́ти (преклоня́ти) / схили́ти (преклони́ти) колі́на> *див.* опуска́тися (2)
УСТА́ТИ
уста́ти
Опуска́тися (па́дати, става́ти, схиля́тися, устава́ти *і т. ін.)* / опусти́тися (упа́сти, ста́ти, схили́тися, уста́ти *і т. ін.)* на колі́на (навко́лішки, ниць *і т. ін.)* <Схиля́ти (преклоня́ти) / схили́ти (преклони́ти) колі́на> *див.* опуска́тися (2)
УСЯ́
усі́
◊ Перебира́ти (розбира́ти) / перебра́ти (розібра́ти) по кісточка́х ([усі́] кісточки́, [усі́] жи́лочки) *див.* перебира́ти (3)
◊ Перемива́ти (ми́ти, пере́мелювати, перетира́ти *і т. ін.)* / переми́ти (перемоло́ти, перете́рти *і т. ін.)* [усі́] кісточки́ (кістки́) *див.* перемива́ти (1)
◊ Усі́ ши́шки летя́ть (па́дають) [на го́лову] *див.* ши́шка
усіє́ю
○ З усіє́ю (вели́кою, глибо́кою *і т. ін.)* переко́нливістю *див.* переко́нливість (1)
усього́
○ Перш за все <*рідко* Перш усього́> *див.* перш[1] (1)
УСЯ́КИЙ
уся́ких
◊ Без [жо́дного, уся́кого] перебі́льшення <Без [жо́дних, уся́ких] перебі́льшень> *див.* перебі́льшення (1)
уся́кого
◊ Без [жо́дного, уся́кого] перебі́льшення <Без [жо́дних, уся́ких] перебі́льшень> *див.* перебі́льшення (1)
○ Без [уся́кого] перехо́ду *див.* перехі́д (2)
УТРИ́МАННЯ[2]
утри́манні
Бу́ти (перебува́ти) на утри́манні *див.* бу́ти (17)
УЧИНИ́ТИСЯ
учини́вся
Переполо́х зчини́вся (учини́вся, ста́вся, поча́вся *і т. ін.) див.* переполо́х (1)
УШАНО́ВУВАТИ
ушано́вувати
Ушано́вувати / ушанува́ти [сві́тлу] пам'ять *див.* ушано́вувати
УШАНУВА́ТИ
ушанува́ти
Ушано́вувати / ушанува́ти [сві́тлу] пам'ять *див.* ушано́вувати
УЯ́ВА
уя́ві
Залиша́тися / зали́шитися в пам'яті (в уя́ві) *див.* залиша́тися (1)

Застава́тися / зоста́тися в пам'яті (уя́ві) *див.* зостава́тися (1)
◊ Перелі́тати (залі́тати, перекида́тися) / перелеті́ти (залеті́ти, переки́нутися) ду́мкою (думка́ми, уя́вою, в ду́мці, в уя́ві, в думка́х *і т. ін.) див.* перелі́тати[1] (3)
уя́вою
◊ Перелі́тати (залі́тати, перекида́тися) / перелеті́ти (залеті́ти, переки́нутися) ду́мкою (думка́ми, уя́вою, в ду́мці, в уя́ві, в думка́х *і т. ін.) див.* перелі́тати[1] (3)
ФА́ЗОВИЙ
фа́зовий
△ Фа́зовий перехі́д *див.* перехі́д (3)
ФАКУЛЬТАТИ́ВНИЙ
факультати́вний
△ Факультати́вний парази́т *див.* парази́т (2)
ФАЛЬШИ́ВИЙ
фальши́вий
Фальши́вий (нарочи́тий, шту́чний *і т. ін.)* па́фос (па́тос) *див.* па́фос (1)
ФІЗІОЛО́ГІЯ
фізіоло́гія
△ Патологі́чна фізіоло́гія *див.* фізіоло́гія
ФІЗІОНО́МІЯ
фізіоно́мію
◊ Верну́ти (відверта́ти) ніс (но́са, фізіоно́мію, *зневажл.* ри́ло, пи́ку) *див.* верну́ти[1] (2)
ФІМІА́М
фіміа́м
◊ Кади́ти (пали́ти, кури́ти *і т. ін.)* фіміа́м *див.* кади́ти (1)
ФІ́НІКОВИЙ
фі́нікова
△ Фі́нікова па́льма *див.* па́льма (4)
ФОЛІ́КУЛ
фолі́кула
△ Персисте́нція фолі́кула *див.* персисте́нція (1)
ФОНД
фонд
△ Пенсі́йний фонд *див.* фонд
ФОНЕТИ́ЧНИЙ
фонети́чне
△ Фонети́чне письмо́ *див.* письмо́ (14)
ФОНОГРАФІ́ЧНИЙ
фонографі́чне
△ Фонографі́чне письмо́ *див.* письмо́ (15)
ФОРТУ́НА
форту́ни
◊ Песту́н (пестій, улю́бленець) до́лі (форту́ни) *див.* песту́н (1)
ФРА́ЗА
фраз
Па́ру слі́в (фраз) написа́ти (сказа́ти, розказа́ти *і т. ін.) див.* написа́ти (1)
ФРА́ЧНИЙ
фра́чна
Фра́чна па́ра *див.* па́ра[1] (1)
ФРИКЦІ́ЙНИЙ
фрикці́йна
△ Фрикці́йна переда́ча <Фрикці́йний механі́зм> *див.* переда́ча (3)

фрикційний
△ Фрикційна передача <Фрикційний механізм> *див.* передача (3)
ХАЗЯЇН
хазяїн
◊ Сам собі пан (голова, хазяїн *і т. ін.) див.* сам
ХАЛЕПА
халепу
◊ Заварювати / заварити кашу (пиво, халепу) *див.* заварювати (1)
◊ Підсувати (підсовувати, чинити) / підсунути (вчинити) халепу *кому* <Підводити / підвести під халепу *кого*> *див.* підсувати
ХАЛЯВА
халяву
◊ Робити з губи (з писка) халяву *див.* робити
ХАПАТИСЯ
хапатися
Хапатися (похопитися) за (до) паска *див.* хапатися
ХАРАКТЕР
характер
◊ Переламувати (переломлювати) / переламати (переломити) характер (натуру, норов *і т. ін.) див.* переламувати (3)
ХАРЧ
харч
◊ [Дурно (даремно, задарма, марно *і т. ін.)*] хліб (харч) переводити (їсти, збавляти) *див.* переводити (2)
ХАТА
хати
◊ Не могти [й] хати перейти *див.* могти (4)
◊ Хати (місця) не перележить (не пересидить) *див.* перележувати (1)
хату
◊ Підвести / підводити під дурного хату *див.* підводити (4)
ХВИЛИНА
хвилину
○ У (в) першу мить (хвилину) *див.* мить (6)
ХВИЛЯ[1]
хвиля
Перша хвиля *див.* хвиля[1]
ХВІСТ
хвіст
◊ Піджимати (підгортати, підгинати *і т. ін.)* / піджати (підгорнути, підігнути, підібгати *і т. ін.)* хвіст (хвоста) *див.* піджимати (1)
◊ [Піти] кобилі (псу, собаці *і т. ін.)* під хвіст *див.* піти
хвоста
◊ Піджимати (підгортати, підгинати *і т. ін.)* / піджати (підгорнути, підігнути, підібгати *і т. ін.)* хвіст (хвоста) *див.* піджимати (1)
ХВОРИЙ
хворої
◊ Валити (звалювати, перекладати) / звалити (перекласти) з хворої (дурної) голови на здорову *див.* валити[1] (4)
ХВОРОБА
хвороба
◊ Не твій (його, ваш *і т. ін.)* клопіт <Не твоя (його, ваша *і т. ін.)* хвороба (печаль)> *див.* клопіт (4)
Падуча хвороба (слабість) *див.* хвороба
△ Перлинна хвороба *див.* хвороба
ХИЛИТИСЯ
хилитися
◊ Валитися (падати, *рідше* хилитися) від вітру *див.* валитися[1] (3)
ХИЛЬНУТИ
хильнути
◊ Перехиляти (перекидати) / перехилити (перекинути, хильнути) чарку (чарочку, чарчину, по чарці, склянку *і т. ін.), див.* перехиляти (1)
ХИЛЬЦЕМ
хильцем
Пити (випивати) / випити хильцем *див.* пити (1)
ХИРЯ
хирі
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* [лихій, печеній, тій *і т. ін.*] болячці *(рідко* хирі) *див.* болячка (2)
ХІД
ходу
◊ Піддавати / піддати ходу *див.* піддавати (6)
ходу́
◊ Перевзуватися / перевзутися на ходу (в повітрі) *див.* перевзуватися (1)
ХЛІБ
хліб
◊ Відбивати (відбирати, перебивати) / відбити (відібрати, перебити) хліб *див.* відбивати (1)
◊ [Дурно (даремно, задарма, марно *і т. ін.)*] хліб (харч) переводити (їсти, збавляти) *див.* переводити (2)
◊ Переїдати / переїсти хліб *див.* переїдати (2)
◊ Перейти (піти, пуститися) на легкий хліб (на легкі хліба) *див.* переходити (5)
◊ Перепадати / перепасти на хліб *див.* перепадати (3)
хліба
Паляниця хліба *див.* паляниця (1)
◊ Перебиватися з хліба (з юшки) на воду (на сіль, на квас) *див.* перебиватися (2)
хліба́
◊ Перейти (піти, пуститися) на легкий хліб (на легкі хліба) *див.* переходити (5)
хлібом
◊ Переходити / перейти з хлібом [і сіллю] *див.* переходити (8)
ХЛЮЩ
хлющ
◊ Перемокнути до кісток (до нитки, на хлющ *і т. ін.) див.* перемокати (1)
ХМАРА
хмари
△ Перисті (пір'ясті, пір'їсті, пірчасті) хмари (хмарини, хмаринки *і т. ін.) див.* хмара
△ Перламутрові хмари *див.* хмара
хмарою
◊ Аж (тільки) пил [іде (клубочиться) / пішов] [хмарою] *див.* пил (4)
◊ Хмарою перейти *див.* переходити (13)
ХМАРИНА
хмарини
△ Перисті (пір'ясті, пір'їсті, пірчасті) хмари (хмарини, хмаринки *і т. ін.) див.* хмара
ХМАРИНКА
хмаринки
△ Перисті (пір'ясті, пір'їсті, пірчасті) хмари (хмарини, хмаринки *і т. ін.) див.* хмара
ХМИЗ
хмизу
◊ Підкладати / підкласти вогню (хмизу, дров *і т. ін.) див.* підкладати (1)
ХОВАТИ[1]
ховати
◊ Ховати в пам'яті *див.* ховати[1]
◊ Ховати камінь (каменюку) за пазухою *див.* ховати[1]
◊ Ховати / сховати пазури (пазурі) *див.* ховати[1]
ХОДА
хода
Перевалиста (перевалькувата) хода *див.* хода
ХОДИТИ
ходити
Ходити в передовиках *див.* ходити
◊ Ходити навшпиньки (на пальцях) *див.* ходити
◊ Ходити півнем *див.* ходити
◊ Ходити (походжати) павичем (гоголем) *див.* ходити
ХОДОРОМ
ходором
◊ [Аж *(рідко* білий)] світ крутиться (вернеться, макітриться, колихається, іде) / закрутився (завертівся, замакітрився, заколихався, пішов) обертом (перекидом, перекидьки, ходором *і т. ін.)* [в очах (перед очима)] *див.* світ[2]
ХОЛОДНИЙ
холодна
△ Перцева (холодна) м'ята *див.* м'ята (3)
ХОМУТ
хомут
◊ Попасти (попастися, потрапити *і т. ін.)* / попадати (попадатися, потрапляти *і т. ін.)* в тенета (у пастку, в петлю, в хомут, у сильце, в капкан, в ярмо, у павутину *і т. ін.) див.* попадати
ХРЕБЕТ
хребет
◊ Ламати / зламати (переламати, поламати *і т. ін.)* хребет *див.* ламати (2)
ХРЕСТ
хрест
△ Петрів хрест *див.* хрест
ХРИСТОС
христа
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* у Бога (у Христа, у батька *і т. ін.)* за пазухою (за дверима) *див.* пазуха (1)

ХРІН

хрі́ну

◊ Підно́сити / піднести́ [те́ртого] хрі́ну (хро́ну, пе́рцю) *див.* підно́сити

хро́ну

◊ Підно́сити / піднести́ [те́ртого] хрі́ну (хро́ну, пе́рцю) *див.* підно́сити

ХРОМОСО́МНИЙ

хромосо́мні

△ Хромосо́мні перебудо́ви *див.* перебудо́ва (1)

ЦАБЕ́

цабе́

◊ Невели́ка пти́ця (па́ні, ця́ця) <Дрібна́ пта́шка> <Невели́ке цабе́> <Невели́кий пан> *див.* пти́ця

ЦВІСТИ́

цвісти́

◊ Пи́шним цві́том (кві́том) розкві́тати (цвісти́, процві́тати *і т. ін.)* *див.* розкві́тати

ЦВІТ[1]

цвіт

Цвіт (кві́т, кві́тка) па́пороті <Па́поротин цвіт> *див.* цвіт[1]

цві́том

◊ Пи́шним цві́том (кві́том) розкві́тати (цвісти́, процві́тати *і т. ін.)* *див.* розкві́тати

ЦВЯХ

цвя́хом

◊ Стримі́ти [гвіздко́м (цвя́хом, цвя́шком)] в голові́ (в па́м'яті, у мо́зку *і т. ін.)* *див.* стримі́ти

ЦВЯ́ШОК

цвя́шком

◊ Стримі́ти [гвіздко́м (цвя́хом, цвя́шком)] в голові́ (в па́м'яті, у мо́зку *і т. ін.)* *див.* стримі́ти

ЦЕ[1]

це

◊ Де [ж] таки́ (пак, це, се, то, таке́) ви́дано *див.* ви́даний[2] (1)

ЦЕНТР

це́нтри

△ Підкі́ркові нерво́ві це́нтри *див.* центр

ЦЕПНИ́Й

цепни́й

Цепни́й (цепови́й) пес (соба́ка) *див.* пес (1)

ЦЕПОВИ́Й

цепови́й

Цепни́й (цепови́й) пес (соба́ка) *див.* пес (1)

ЦЕ́РКВА

це́рква

Парафія́льна це́рква *див.* це́рква

ЦЕРКО́ВНИЙ

церко́вна

Церковнопарафія́льна (парафія́льна, приходська́, церко́вна, церковноприходська́ *і т. ін.)* шко́ла *див.* шко́ла

ЦЕРКОВНОПАРАФІЯ́ЛЬНИЙ

церковнопарафія́льна

Церковнопарафія́льна (парафія́льна, приходська́, церко́вна, церковноприходська́ *і т. ін.)* шко́ла *див.* шко́ла

ЦЕРКОВНОПРИХОДСЬКИЙ

церковноприходська́

Церковнопарафія́льна (парафія́льна, приходська́, церко́вна, церковноприходська́ *і т. ін.)* шко́ла *див.* шко́ла

ЦИБУ́ЛЯ

цибу́лю

◊ Як соба́ка па́лицю (ре́дьку, цибу́лю *і т. ін.)* *див.* соба́ка

ЦИ́ГАН

ци́ган

◊ Носи́тися / розноси́тися як (мов, ні́би *і т. ін.)* [ду́рень] із сту́пою ([ци́ган, ста́рець] з пи́саною то́рбою (з пи́санкою)) *див.* носи́тися (3)

ЦИГА́НИ

ци́ган

◊ Носи́тися / розноси́тися як (мов, ні́би *і т. ін.)* [ду́рень] із сту́пою ([ци́ган, ста́рець] з пи́саною то́рбою (з пи́санкою)) *див.* носи́тися (3)

ЦИГАРКО́ВИЙ

цигарко́вий

Цигарко́вий папі́р *див.* папі́р (6)

ЦИРК

цирк

Пересувни́й цирк *див.* цирк

ЦИРО́З

циро́з

△ Циро́з пе́чінки *див.* циро́з

ЦИ́ЦЯ

ци́ці

◊ [І] жа́ба ци́цьки (ци́ці) дасть <*рідко* Жа́ба і пить дасть> *див.* жа́ба[1] (1)

ЦИ́ЦЬКА

ци́цьки

◊ [І] жа́ба ци́цьки (ци́ці) дасть <*рідко* Жа́ба і пить дасть> *див.* жа́ба[1] (1)

ЦІЛИНА́

цілину́

Підніма́ти (підійма́ти, ора́ти *і т. ін.)* / підня́ти перело́ги (перелі́г, пласти́, цілину́ *і т. ін.)* *див.* підніма́ти

ЦІ́ННИЙ

ці́нних

△ Втори́нний ри́нок ці́нних папе́рів *див.* ри́нок

△ Знерухо́млення ці́нних папе́рів *див.* знерухо́млення (1)

ці́нні

△ Іпоте́чні ці́нні папе́ри *див.* папі́р (10)

△ Ці́нні папе́ри *див.* папі́р (19)

ЦІ́ННІСТЬ

ці́нностей

◊ Переоці́нювання (переоці́нка) [всіх] ці́нностей *див.* переоці́нювання (1)

ці́нності

◊ Переоці́нювати / переоціни́ти [всі] ці́нності *див.* переоці́нювати (1)

ЦУ́ПИТИ

цу́пити

◊ За па́тли тяга́ти (цу́пити, цуприкува́ти *і т. ін.)* *див.* тяга́ти

ЦУПРИКУВА́ТИ

цуприкува́ти

◊ За па́тли тяга́ти (цу́пити, цуприкува́ти *і т. ін.)* *див.* тяга́ти

ЦУР

цур

◊ Цур тобі́ (йому́, їй, вам *і т. ін.)* [та (і)] пек [тобі́ (йому́, їй, вам *і т. ін.)*] *див.* цур

ЦУРА́

цури́

○ Ні цури́, ні пили́нки *див.* цура́

ЦУЦЕНЯ́

цуценя́

◊ Схо́жий (похо́жий), як свиня́ на коня́ (цуценя́ на пирогі́, мако́гін на но́чви *і т. ін.)* *див.* схо́жий[1]

цуценя́т

◊ Хоч пацюки́ (цуценя́т, кошеня́т) бий *див.* би́ти (46)

ЦУ́ЦИК

цу́цик

◊ Зме́рзнути (зме́рзти), як соба́ка (пес, цу́цик) *див.* змерза́ти (2)

ЦЯ́ЦЯ

ця́ця

◊ Невели́ка пти́ця (па́ні, ця́ця) <Дрібна́ пта́шка> <Невели́ке цабе́> <Невели́кий пан> *див.* пти́ця

ЧАЙ

чай

Парагва́йський чай *див.* чай

ЧАРІВНИ́Й

чарівна́

◊ Чарівна́ (чарівни́ча, чароді́йна *і т. ін.)* па́личка *див.* па́личка (6)

◊ Як чарівна́ (чарівни́ча, чароді́йна *і т. ін.)* па́личка *див.* па́личка (7)

чарівно́го

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* від по́маху (за по́махом) чарівно́го (чарівни́цького) жезла́ (чарівно́ї па́лички) *див.* по́мах

чарівно́ї

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* від по́маху (за по́махом) чарівно́го (чарівни́цького) жезла́ (чарівно́ї па́лички) *див.* по́мах

ЧАРІВНИ́ЦЬКИЙ

чарівни́цького

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* від по́маху (за по́махом) чарівно́го (чарівни́цького) жезла́ (чарівно́ї па́лички) *див.* по́мах

ЧАРІВНИ́ЧИЙ

чарівни́ча

◊ Чарівна́ (чарівни́ча, чароді́йна *і т. ін.)* па́личка *див.* па́личка (6)

◊ Як чарівна́ (чарівни́ча, чароді́йна *і т. ін.)* па́личка *див.* па́личка (7)

ЧА́РКА

ча́рку

◊ Перехиля́ти (перекида́ти) / перехили́ти (переки́нути, хильну́ти) ча́рку (ча́рочку, чарчи́ну, по ча́рці, скля́нку *і т. ін.)* *див.* перехиля́ти (1)

Поста́вити (постанови́ти) ча́рку (пля́шку, пля́шечку, *розм.* півлі́тру *і т. ін.)* *див.* поста́вити[1]

ча́рці

◊ Перехиля́ти (перекида́ти) / перехили́ти (переки́нути, хильну́ти) ча́рку (ча́рочку, чарчи́ну, по ча́рці, скля́нку *і т. ін.)* *див.* перехиля́ти (1)

ЧАРОДІ́ЙНИЙ
чароді́йна
◊ Чарівна́ (чарівни́ча, чароді́йна *і т. ін.)* па́личка *див.* па́личка (6)
◊ Як чарівна (чарівни́ча, чароді́йна *і т. ін.)* па́личка *див.* па́личка (7)
ЧА́РОЧКА
ча́рочку
◊ Перехиля́ти (перекида́ти) / перехили́ти (переки́нути, хильну́ти) ча́рку (ча́рочку, чарчи́ну, по ча́рці, скля́нку *і т. ін.) див.* перехиля́ти (1)
ЧАРУ́НКА
чару́нка
△ Чару́нка па́м'яті *див.* чару́нка
ЧАРЧИ́НА
чарчи́ну
◊ Перехиля́ти (перекида́ти) / перехили́ти (переки́нути, хильну́ти) ча́рку (ча́рочку, чарчи́ну, по ча́рці, скля́нку *і т. ін.) див.* перехиля́ти (1)
ЧАС
час
△ Давноминý́лий (передминý́лий) час *див.* час
Перело́мний моме́нт (час, день *і т. ін.)* <Перело́мна епо́ха> *див.* моме́нт (1)
ЧА́СТКА
ча́стка
◊ Ле́вова (ле́в'яча) па́йка (ча́стка, до́ля *і т. ін.) див.* па́йка (1)
ЧА́ША
ча́ша
◊ Ча́ша [терпі́ння] перепо́внилася / перепо́внювалася *див.* ча́ша
ча́шу
◊ Ви́пити / випива́ти (пи́ти) [гірку́ (по́вну)] [ча́шу] ([по́вний] ківш) [ли́ха, му́ки *і т. ін.*] [до кра́ю (до дна, до де́нця́)] *див.* випива́ти (1)
◊ Перева́жувати / перева́жити терези́ (ча́шу терезі́в) *див.* перева́жувати (1)
◊ Перелива́ти / перели́ти [ча́шу] че́рез край (че́рез ві́нця) *див.* перелива́ти (3)
◊ Перепо́внити / перепо́внювати ча́шу терпі́ння *див.* переповня́ти (1)
ЧА́ЯННЯ
ча́яння
◊ Па́че ча́яння *див.* па́че (3)
ЧВЕ́РТКА
чве́ртку
◊ Роздави́ти (роздуши́ти) півлі́тру (чве́ртку, пля́шку *і т. ін.) див.* розда́влювати
ЧЕМОДА́Н
чемода́н
Спако́вувати (пакува́ти) / спакува́ти чемода́н (чемода́ни, вали́зу, вали́зи *і т. ін.) див.* спако́вувати
чемода́ни
Спако́вувати (пакува́ти) / спакува́ти чемода́н (чемода́ни, вали́зу, вали́зи *і т. ін.) див.* спако́вувати
ЧЕРВО́НИЙ
черво́ний
△ Черво́ний пе́рець *див.* пе́рець (1)
Черво́ний Півмі́сяць *див.* півмі́сяць (1)
◊ Черво́ний *(рідко* вогня́ний) пі́вень *див.* пі́вень (12)
черво́ного
◊ Пусти́ти / пуска́ти черво́ного пі́вня *див.* пуска́ти
ЧЕРВ'Я́ЧНИЙ
черв'я́чна
△ Черв'я́чна переда́ча *див.* переда́ча (4)
ЧЕ́РГА
че́ргу
◊ У пе́ршу че́ргу *див.* че́рга
ЧЕ́РЕВО
че́рево
◊ Набива́ти (напиха́ти) / наби́ти (напха́ти) пе́льку (ке́ндюх, че́рево *і т. ін.) див.* набива́ти (5)
◊ Наїда́ти (від'їда́ти, нажира́ти *і т. ін.)* / на́їсти (від'ї́сти, наже́рти, понаїда́ти *і т. ін.)* че́рево (пу́зо, пи́ку, мо́рду *і т. ін.) див.* наїда́ти (1)
ЧЕТВЕРТИ́ННИЙ
четверти́нний
△ Четверти́нний пері́од *див.* пері́од (31)
ЧИЙСЬ
чи́їсь
◊ Переклада́ти / перекла́сти на [чужі́, чи́їсь *і т. ін.*] пле́чі (ру́ки) *див.* переклада́ти (1)
ЧИМА́ЛО
чима́ло
◊ Псува́ти (тріпа́ти, ша́рпати) / перепсува́ти (попсува́ти) не́рви ([чима́ло] не́рвів) *див.* псува́ти
ЧИН
чи́ном
Пе́ршим чи́ном *див.* чин
ЧИНИ́ТИ[1]
чини́ти
Вести́ (чини́ти, *заст.* писа́ти) слі́дство *див.* вести́ (12)
Пе́релюб чини́ти *див.* чини́ти[1]
◊ Підсува́ти (підсо́вувати, чини́ти) / підсу́нути (вчини́ти) хале́пу *кому* <Підво́дити / підвести́ під хале́пу *кого*> *див.* підсува́ти
Роби́ти (твори́ти, чини́ти *і т. ін.)* / зроби́ти (вчини́ти, підсу́нути *і т. ін.)* па́кість (па́кость, ка́пость) *див.* роби́ти
ЧИРЯ́К
чиря́к
◊ Тіпу́н (пи́поть, чиря́к) тобі́ (йому́, вам *і т. ін.)* на язи́к (на язика́) *див.* тіпу́н
ЧИСЛО́
чи́слах
У пе́рших (оста́нніх, сере́дніх *і т. ін.)* чи́слах мі́сяця *див.* число́
число́
◊ Вси́пати (зада́ти) по *(рідко* під) пе́рше (шо́сте) число́ *див.* всипа́ти[1] (2)
△ Переда́тне число́ *див.* число́
◊ По пе́рше (по шо́сте) число́ *див.* число́
ЧИСЛОВИ́Й
числови́й
△ Числови́й паліндро́м *див.* паліндро́м (1)
ЧИ́СТИЙ
чи́стий
△ Чи́стий пар *див.* пар[1] (3)
ЧО́БІТ
чобі́т
◊ Два чо́боти – па́ра <Па́ра чобі́т (два чо́боти) на одну́ но́гу> *див.* чо́боти
◊ Підгорта́ти / підгорну́ти під чо́біт (чобіто́к) *див.* підгорта́ти (1)
◊ Стопта́ти бага́то (не одну́ па́ру, сім пар *і т. ін.)* підошо́в (підме́ток, чобі́т *і т. ін.) див.* сто́птувати
чобітьми́
◊ Креса́ти підко́вами (підкі́вками, чобітьми́ *і т. ін.) див.* креса́ти (2)
чо́боти
◊ Два чо́боти – па́ра <Па́ра чобі́т (два чо́боти) на одну́ но́гу> *див.* чо́боти
Пасові́ чо́боти *див.* чо́боти
чо́боті
◊ Кива́ти па́льцем у чо́боті *див.* кива́ти (2)
ЧОБІТКИ́
чобіто́к
◊ Підгорта́ти / підгорну́ти під чо́біт (чобіто́к) *див.* підгорта́ти (1)
ЧОБІТО́К
чобіто́к
◊ Підгорта́ти / підгорну́ти під чо́біт (чобіто́к) *див.* підгорта́ти (1)
ЧО́БОТИ
чобі́т
◊ Два чо́боти – па́ра <Па́ра чобі́т (два чо́боти) на одну́ но́гу> *див.* чо́боти
◊ Підгорта́ти / підгорну́ти під чо́біт (чобіто́к) *див.* підгорта́ти (1)
◊ Стопта́ти бага́то (не одну́ па́ру, сім пар *і т. ін.)* підошо́в (підме́ток, чобі́т *і т. ін.) див.* сто́птувати
чобітьми́
◊ Креса́ти підко́вами (підкі́вками, чобітьми́ *і т. ін.) див.* креса́ти (2)
чо́боти
◊ Два чо́боти – па́ра <Па́ра чобі́т (два чо́боти) на одну́ но́гу> *див.* чо́боти
Пасові́ чо́боти *див.* чо́боти
чо́боті
◊ Кива́ти па́льцем у чо́боті *див.* кива́ти (2)
ЧОЛО́
чола́
Крути́ти / покрути́ти па́льцем ко́ло чола́ (голови́, скро́ні *і т. ін.) див.* крути́ти (1)
ЧО́РНИЙ
чо́рна
△ Чо́рна панте́ра *див.* панте́ра (2)
чо́рний
△ Чо́рний пар *див.* пар[1] (4)
Чо́рний переді́л *див.* переді́л[1] (1)
△ Чо́рний пе́рець *див.* пе́рець (2)
Чо́рний пі́ар *див.* пі́ар (2)
ЧОРТ
чо́ртом
◊ Ди́хати вогне́м (по́лум'ям, пе́клом, чо́ртом *і т. ін.) див.* ди́хати (3)
ЧО́РТІВ
чо́ртів
◊ Прокля́тий (пе́ський, чо́ртів *і т. ін.)* син бу́ду (будь я) *див.* син
◊ Чо́ртів пенько́ *див.* пенько́ (2)
чо́ртові
△ Чо́ртові па́льці *див.* па́лець (6)
ЧО́РТОВИЙ
чо́ртові
△ Чо́ртові па́льці *див.* па́лець (6)

ЧОТИ́РИ
чоти́ри
◊ Па́дати / впа́сти (ки́нутися, па́сти *і т. ін.)* на колі́на (в колі́на, навкólішки, ниць, *рідко* на всі чоти́ри) <Упада́ти / впа́сти в но́ги (до ніг, ниць)> *див.* па́дати (5)
◊ Підко́вувати / підкува́ти на всі чоти́ри *див.* підко́вувати (1)
◊ Підко́вуватися / підкува́тися на всі чоти́ри *див.* підко́вуватися (1)
ЧО́ТКИ
чо́тки
Перебира́ти чо́тки *див.* чо́тки
ЧУБ
чу́ба
◊ Грі́ти (па́рити) / нагрі́ти чу́ба *(рідше* чупри́ну, ло́ба) *див.* грі́ти (3)
◊ Обірва́ти (обску́бти) чу́ба (ву́ха, па́тли, чупри́ну *і т. ін.) див.* обрива́ти[1] (2)
ЧУЖИ́Й
чужі́
Но́ги (ру́ки, но́ги й ру́ки, па́льці *і т. ін.)* як (мов, ні́би *і т. ін.)* чужі́ *див.* ного́ (1)
◊ Переклада́ти / перекла́сти на [чужі́, чи́їсь *і т. ін.*] пле́чі (ру́ки) *див.* переклада́ти (1)
чужо́го
◊ Пита́тися чужо́го ро́зуму *див.* пита́тися (2)
ЧУМНИ́Й
чумна́
△ Чумна́ па́личка *див.* па́личка (5)
ЧУПРИ́НА
чупри́ну
◊ Грі́ти (па́рити) / нагрі́ти чу́ба *(рідше* чупри́ну, ло́ба) *див.* грі́ти (3)
◊ Обірва́ти (обску́бти) чу́ба (ву́ха, па́тли, чупри́ну *і т. ін.) див.* обрива́ти[1] (2)
ШАНУВА́ТИ
шанува́ти
◊ Шанува́ти / пошанува́ти па́м'ять *див.* шанува́ти
ША́ПКА
ша́пкою
◊ [Як] па́лицею (ша́пкою, ка́менем *і т. ін.)* доки́нути *див.* докида́ти[2] (3)
ШАР[1]
шар
△ Па́нцирний шар *див.* шар[1]
ША́РПАТИ
ша́рпати
◊ Псува́ти (тріпа́ти, ша́рпати) / перепсува́ти (попсува́ти) не́рви ([чима́ло] не́рвів) *див.* псува́ти
ШВИ́ДКІСТЬ
шви́дкостей
△ Коро́бка шви́дкостей (переда́ч) *див.* коро́бка (1)
ШЕРЕ́НГА
шере́нзі
◊ Бу́ти (іти́, крокува́ти, перебува́ти *і т. ін.)* в одні́й шере́нзі *див.* бу́ти (65)
ШИ́БЕНИЦЯ
ши́беницю
◊ Спрова́дити до пе́кла (на ши́беницю) *див.* спрова́джувати
ШИ́ЛО
ши́ло
◊ Вхопи́ти (захопи́ти) ши́лом *(рідше* на ши́ло) па́токи (ме́ду) *див.* ухо́плювати
ши́лом
◊ Вхопи́ти (захопи́ти) ши́лом *(рідше* на ши́ло) па́токи (ме́ду) *див.* ухо́плювати
◊ Ні́де (нема́ (нема́є) де, ні́куди, *заст.* ні́где) [й] го́лки (го́лкою, па́льця, па́льцем, ши́лом) встроми́ти (просу́нути, штрикну́ти, ткну́ти, ки́нути) *див.* встромля́ти (3)
ШИРОТА́
широта́
△ Півде́нна широта́ *див.* широта́
△ Півні́чна широта́ *див.* широта́
ШИ́ШКА
ши́шки́
◊ Усі́ ши́шки́ летя́ть (па́дають) [на го́лову] *див.* ши́шка
ШИ́Я
ши́ї
◊ Затя́гувати (затяга́ти) / затягти́ (затягну́ти) петлю́ (за́шморг) [на ши́ї] *див.* затя́гувати (2)
ши́ю
◊ За ши́ю [па́дати (потрапля́ти, си́патися *і т. ін.)*] *див.* ши́я
◊ Накида́ти (наклада́ти, наді́вати *і т. ін.)* / наки́нути (накла́сти, наді́ти *і т. ін.)* ярмо́ (петлю́) [на [свою́] ши́ю (на карк, на се́бе)] *див.* накида́ти[2] (2)
◊ Намина́ти (накру́чувати, ску́бти *і т. ін.)* / нам'я́ти (накрути́ти, наску́бти *і т. ін.)* па́рші (ву́ха, ши́ю *і т. ін.) див.* намина́ти (2)
◊ Петлю́ на ши́ю *див.* петля́ (4)
◊ Петля́ (арка́н) на ши́ю *див.* петля́ (5)
◊ Хоч петлю́ на ши́ю *див.* петля́ (6)
ШКІ́ЛЬНИЙ
шкі́льної
◊ З шкі́льної па́рти *див.* па́рта (1)
ШКО́ЛА
шко́ла
Перипатети́чна шко́ла *див.* шко́ла
Церковнопарафія́льна (парафія́льна, приходська́, церко́вна, церковноприходська́ *і т. ін.)* шко́ла *див.* шко́ла
Шко́ла пе́ршого сту́пеня *див.* шко́ла
ШКРЯ́БАТИ
шкря́бає
◊ На се́рці (за печі́нку) шкря́бає *див.* шкря́бати
ШКУ́РА
шку́ру
◊ Болі́ти (уболіва́ти, пережива́ти *і т. ін.)* за свою́ (вла́сну) шку́ру *див.* болі́ти[2] (2)
ШКУ́РКА
шку́рка
△ Наждако́вий (нажда́чний) папі́р <Наждако́ва (нажда́чна) шку́рка> *див.* папі́р (15)
ШЛА́КОВИЙ
шла́кова
△ Шла́кова пе́мза *див.* пе́мза (1)
ШЛЯХ
шлях
Впо́вні шлях (доро́гу) перехо́дити / перейти́ *див.* перехо́дити (1)
◊ Переко́пана доро́га (сте́жка) <Переко́паний шлях> *див.* доро́га (13)
◊ Перехо́дити (перетина́ти, перепиня́ти *і т. ін.)* / перейти́ (перетя́ти, перетну́ти, перепини́ти *і т. ін.)* доро́гу (шлях, сте́жку *і т. ін.) див.* перехо́дити (11)
ШО́СТИЙ
шо́сте
◊ Вси́пати (зада́ти) по *(рідко* під) пе́рше (шо́сте) число́ *див.* всипа́ти[1] (2)
◊ По пе́рше (по шо́сте) число́ *див.* число́
ШТРИКА́ТИ
штрика́ти
◊ Па́льцем (па́льцями) ти́кати (ти́цяти, штрика́ти, пока́зувати *і т. ін.) див.* ти́кати[1]
◊ Ти́кати (ти́цяти, штрика́ти) / ткну́ти (ти́цьнути, штрикну́ти) в о́чі (у ві́чі) [па́льцем] *див.* ти́кати[1]
ШТРИКНУ́ТИ
штрикну́ти
◊ Ні́де (нема́ (нема́є) де, ні́куди, *заст.* ні́где) [й] го́лки (го́лкою, па́льця, па́льцем, ши́лом) встроми́ти (просу́нути, штрикну́ти, ткну́ти, ки́нути) *див.* встромля́ти (3)
◊ Ти́кати (ти́цяти, штрика́ти) / ткну́ти (ти́цьнути, штрикну́ти) в о́чі (у ві́чі) [па́льцем] *див.* ти́кати[1]
ШУКА́ТИ
шука́ти
По́ради проси́ти (пита́ти, шука́ти *і т. ін.) див.* проси́ти
ШУЛІ́КА
шулі́ка
◊ Шулі́кою (як (мов, ні́би *і т. ін.)* шулі́ка (шуля́к)) наліта́ти (ки́датися, па́дати *і т. ін.)* / налеті́ти (ки́нутися, впа́сти *і т. ін.) див.* наліта́ти[1] (1)
шулі́кою
◊ Шулі́кою (як (мов, ні́би *і т. ін.)* шулі́ка (шуля́к)) наліта́ти (ки́датися, па́дати *і т. ін.)* / налеті́ти (ки́нутися, впа́сти *і т. ін.) див.* наліта́ти[1] (1)
ШУЛЯ́К
шуля́к
◊ Шулі́кою (як (мов, ні́би *і т. ін.)* шулі́ка (шуля́к)) наліта́ти (ки́датися, па́дати *і т. ін.)* / налеті́ти (ки́нутися, впа́сти *і т. ін.) див.* наліта́ти[1] (1)
ЩА́СТЯ
ща́стя
Пала́ц ща́стя *див.* ща́стя
◊ Пи́ти ра́дість (ща́стя) *див.* пи́ти (8)
ЩЕ
ще
Ще б [пак] не... *див.* ще
Ще (іще́) б пак *див.* ще
ЩЕЗА́ТИ
щеза́ти
◊ Щеза́ти з па́м'яті *див.* щеза́ти
ЩЕ́ПЛЕННЯ
ще́плення
Пасте́рівські ще́плення *див.* ще́плення
ЩО[1]
чим
◊ Чим (яки́м ду́хом) па́хне *див.* па́хнути (7)
чо́му
Не зна́ти перепо́н (перепо́ни) [ні в чо́му] *див.* зна́ти (6)

що
◊ Що за пита́ння *див.* пита́ння (8)
ЩОКА́
щóки
Щóки [аж] горя́ть (пашáть) / зайнялися (спалахну́ли) *див.* щока́
ЮДÓЛЬ
юдóль
△ Юдóль печáлі й сліз *див.* юдóль
ЮРСЬКИЙ
юрський
△ Юрський періóд *див.* періóд (32)
ЮШКА
юшки
◊ Перебивáтися з хліба (з юшки) на вóду (на сіль, на квас) *див.* перебивáтися (2)
Я[2]
я
◊ Проклятий (пéський, чóртів *і т. ін.)* син бу́ду (будь я) *див.* син
Я́ДЕРНИЙ
я́дерна
Я́дерна парасóлька <Я́дерний зóнтик> *див.* парасóлька (1)
я́дерне
△ Я́дерне пáливо (пальнé) *див.* пáливо (7)
я́дерний
Я́дерна парасóлька <Я́дерний зóнтик> *див.* парасóлька (1)
△ Я́дерний паритéт *див.* паритéт (3)
ЯЗИ́К
язи́к
◊ Дóбре (непогáно) підвішений язи́к *див.* язи́к
◊ Сіль тобі на язи́к [, печи́на в зу́би (у вічі)] *див.* сіль
◊ Тіпу́н (пи́поть, чиря́к) тобі (йому́, вам *і т. ін.)* на язи́к (на язикá) *див.* тіпу́н
◊ Язи́к у петлю скрути́ло *див.* скру́чувати
язикá
◊ Тіпу́н (пи́поть, чиря́к) тобі (йому́, вам *і т. ін.)* на язи́к (на язикá) *див.* тіпу́н
язикáми
◊ Перебирáти (перетирáти) / перебрáти (перетéрти) язикóм (язикáми) *див.* перебирáти (2)
◊ Плескáти (патя́кати, плести́) язикóм (язикáми) *див.* плескáти
язикóм
◊ Перебирáти (перетирáти) / перебрáти (перетéрти) язикóм (язикáми) *див.* перебирáти (2)
◊ Плескáти (патя́кати, плести́) язикóм (язикáми) *див.* плескáти
ЯКИ́Й
яки́й
Яки́й (що за) пасáж *див.* пасáж[2] (1)
яки́м
◊ Чим (яки́м ду́хом) пáхне *див.* пáхнути (7)
ЯКИ́ЙСЬ
якóїсь
Пéвною (якóюсь, дéякою *і т. ін.)* мíрою <До пéвної (якóїсь, дéякої *і т. ін.)* мíри> <*рідше* У (дéякій, пéвній *і т. ін.)* мíрі> *див.* мíра (4)
якóюсь
Пéвною (якóюсь, дéякою *і т. ін.)* мíрою <До пéвної (якóїсь, дéякої *і т. ін.)* мíри> <*рідше* У (дéякій, пéвній *і т. ін.)* мíрі> *див.* мíра (4)
Я́МА
я́му
◊ Хоч [живи́м (живцéм, живóму)] у зéмлю (в моги́лу, в гріб, у я́му *і т. ін.)* лізь (лягáй, *рідко* кладúсь)> <Хоч у петлю (у зáшморг) лізь> *див.* лíзти (33)
Я́МКА
я́мка
△ Пахвóва я́мка *див.* я́мка
ЯРМО́
ярмó
◊ Накидáти (накладáти, надівáти *і т. ін.)* / наки́нути (наклáсти, надíти *і т. ін.)* ярмó (петлю́) [на [свою́] ши́ю (на карк, на сéбе)] *див.* накидáти[2] (2)

СПИСОК РЕЄСТРОВИХ СЛІВ

П
ПА[1]
ПА[2]
ПАБ
ПАБЛІ́СИТІ
ПА́ВА
ПАВА́НА
ПАВЕРЛІ́ФТИНГ *див.* пауерлі́фтинг
ПА́ВЗА *див.* па́уза
ПАВЗА́ЦІЯ *див.* пауза́ція
ПА́ВЗЕННЯ *див.* па́узення
ПА́ВЗИТИ *див.* па́узити
ПА́ВЗНИЙ *див.* па́узний
ПАВЗО́ВАНИЙ *див.* паузо́ваний
ПАВЗУВА́ННЯ *див.* паузува́ння
ПАВЗУВА́ТИ *див.* паузува́ти
ПА́ВИН
ПАВИ́НИЙ
ПАВИ́Ч
ПАВИЧЕ́ВИЙ
ПАВИ́ЧИЙ
ПАВИ́ЧКА
ПАВІА́Н
ПА́ВІДЬ
ПАВІЛЬЙО́Н
ПАВІЛЬЙО́ННИЙ
ПАВІЛЬЙО́НЧИК
ПА́ВІТЕР
ПАВЛО́ВНІЄВИЙ
ПАВЛО́ВНІЯ
ПА́ВОДКО́ВИЙ
ПА́ВОДОК
ПА́ВОЛОКА
ПА́ВОЛОЧНИЙ
ПА́ВОНЬКА
ПА́ВОЧКА
ПА́ВПЕР *див.* па́упер
ПАВПЕРИЗА́ЦІЯ *див.* паупериза́ція
ПАВПЕРИ́ЗМ *див.* паупери́зм
ПАВПЕРИЗО́ВАНИЙ *див.* пауперизо́ваний
ПАВПЕРИЗУВА́ТИ *див.* пауперизува́ти
ПАВПЕРИЗУВА́ТИСЯ *див.* пауперизува́тися
ПАВПЕРИСТИ́ЧНИЙ *див.* пауперисти́чний
ПАВУ́К
ПАВУКА́СТИЙ
ПАВУКО́ВИЙ
ПАВУКОЗНА́ВЕЦЬ
ПАВУКОЗНА́ВСТВО
ПАВУКОПОДІ́БНИЙ
ПАВУ́Н
ПАВУТИ́НА
ПАВУТИ́НИТИСЯ
ПАВУТИ́НКА
ПАВУТИ́ННИЙ
ПАВУТИ́ННЯ
ПАВУТИ́НОВИЙ
ПАВУТИ́НОЧКА
ПАВУТИ́НЯЧИЙ
ПАВУТИ́ЦЯ
ПАВУЧЕНЯ́
ПАВУЧЕНЯ́ТКО
ПАВУ́ЧИЙ
ПАВУЧИ́СЬКО
ПАВУЧИ́ХА
ПАВУЧИ́ЩЕ
ПАВУЧО́К
ПАВУ́ЧЧЯ
ПА́В'ЯЧИЙ
ПАГАМЕ́НТ
ПА́ГІЛЛЯ
ПА́ГІН
ПАГІНА́ЦІЯ
ПАГІНЕ́ЦЬ
ПА́ГІННЯ
ПА́ГІНОК *див.* па́гонок
ПАГІ́НЧИК
ПА́ГІР
ПА́ГІРОК *див.* па́горок
ПА́ГНІСТЬ
ПА́ГОДА
ПА́ГОНЕЦЬ
ПА́ГОНОВИЙ
ПА́ГОНОК
ПА́ГОРБ
ПА́ГОРБИСТИЙ
ПАГОРБКУВА́ТИЙ
ПА́ГОРБОК
ПА́ГОРИСТИЙ
ПА́ГОРОК
ПА́ГОРОЧОК
ПАГР
ПА́ГУБА
ПА́ГУБНИЙ
ПА́ГУБНІСТЬ
ПАД
ПА́ДАВКА
ПА́ДАЛЕЦЬ
ПАДАЛИ́НА
ПА́ДАЛИЦЯ
ПА́ДАЛИЧКА
ПА́ДАЛИЧНИЙ
ПА́ДАЛИШНІЙ
ПА́ДАЛКА
ПА́ДАЛОЧКА
ПА́ДАЛЬ
ПА́ДАЛЬНИЙ
ПА́ДАЛЬНИК
ПА́ДАННЯ
ПА́ДАТИ
ПА́ДАТИСЯ
ПА́ДАЧКА
ПА́ДАЮЧИЙ
ПА́ДВОРОК
ПА́ДЕВИЙ
ПАДЕГРА́С
ПА-ДЕ-ДЕ́
ПАДЕКА́ТР
ПАДЕПАТИНЕ́Р
ПАДЕСПА́НЬ
ПА-ДЕ-ТРУА́
ПАДИ́ВОЛОС
ПА́ДИНА
ПАДИ́СТИЙ
ПАДИША́Х
ПАДИША́ХІВ
ПАДИША́ХСТВО
ПАДИША́ХСЬКИЙ
ПАДІ́Ж
ПА́ДІЛ
ПАДІ́ННЯ
ПА́ДКАТИ *див.* падкува́ти
ПА́ДКАТИСЯ *див.* падкува́тися
ПАДКИ́Й
ПА́ДКО[1]
ПА́ДКО[2]
ПАДКОВИ́ТИЙ
ПАДКОВИ́ТІСТЬ
ПАДКОВИ́ТО
ПАДКУВА́ННЯ
ПАДКУВА́ТИ
ПАДКУВА́ТИСЯ
ПА́ДЛИНА
ПА́ДЛО
ПАДЛЮ́КА
ПАДЛЮ́ЦТВО
ПАДЛЮ́ЧИЙ
ПАДЛЮ́ЧИТИ
ПАДОЛИ́СТ
ПАДОЛИ́СТОВИЙ
ПА́ДОНЬКО
ПА́ДРЕ
ПА́ДУБ
ПА́ДУБОВИЙ
ПА́ДУГА
ПАДУ́ЧИЙ
ПАДУ́ЧКА
ПАДЧЕРЕНЯ́
ПА́ДЧЕРКА
ПА́ДЧІРКА *див.* па́дчерка
ПАДЬ[1]
ПАДЬ[2]
ПА́ДЬКАННЯ
ПА́ДЬКАТИ
ПА́ДЬКАТИСЯ
ПАДЬО́МКАТИ
ПАДЬПАДЬО́МКАТИ *див.* підпадьо́мкати
ПАЕ́ЛЬЯ
ПАЕ́Я *див.* пае́лья
ПАЄНАГРОМА́ДЖЕННЯ
ПАЄНАГРОМА́ДЖУВАЛЬНИЙ
ПАЄ́ТКА
ПАЖ
ПА́ЖЕРА

ПА́ЖЕРЛИВИЙ
ПА́ЖЕРЛИВІСТЬ
ПА́ЖЕРЛИВО
ПАЖЕ́РНИЙ
ПА́ЖЕРНО
ПА́ЖЕСЬКИЙ
ПА́ЖИЛА
ПА́ЖИТНИЦЯ
ПАЗ
ПА́ЗАТИ *див.* пázити
ПАЗДЕ́РИСТИЙ
ПА́ЗДЕРИТИ
ПАЗДЕ́РНИК
ПАЗДІ́Р
ПАЗДІ́Р'Я
ПА́ЗЕЛЕНЬ
ПАЗИГРА́ФІЯ
ПА́ЗИК[1]
ПА́ЗИК[2]
ПА́ЗИТИ
ПА́ЗІЛКИ
ПА́ЗЛ
ПА́ЗОВИЙ
ПАЗОВИ́ТИЙ
ПАЗОЛИ́НА
ПА́ЗОЛИТИ
ПА́ЗОЛКИ *див.* пáзілки
ПА́ЗОЛОТЬ
ПАЗУВА́ЛЬНИЙ
ПАЗУВА́ННЯ
ПАЗУВА́ТИ[1]
ПАЗУВА́ТИ[2] *див.* пáзити
ПА́ЗУР
ПАЗУРЕ́ЦЬ
ПА́ЗУРИК
ПАЗУРИ́СТИЙ
ПАЗУРИ́СТІСТЬ
ПА́ЗУРЧИК
ПА́ЗУХА
ПАЗУШИ́НА
ПА́ЗУШКА
ПА́ЗУШНИЙ
ПА́ЗУШШЯ
ПАЙ[1]
ПАЙ[2]
ПАЙДА́
ПАЙДЕ́Я
ПА́ЙДЗА *див.* пáйза[2]
ПАЙДИ́ТИ
ПАЙДОКРА́ТІЯ
ПА́ЙЗА[1]
ПА́ЙЗА[2]
ПА́ЙКА
ПАЙКО́ВИЙ
ПАЙОВИ́Й
ПАЙОВИ́К
ПАЙОВИ́ЧКА
ПАЙО́К
ПАЙС
ПА́ЙСА *див.* пайс
ПА́ЙСТРА
ПАЙСТРО́ВИЙ
ПА́ЙЦЗА *див.* пáйза[2]
ПАК[1]
ПАК[2]
ПА́КА
ПА́КАННЯ
ПА́КАТИ
ПАКГА́УЗ
ПАКГА́УЗНИЙ
ПА́КЕР[1]
ПА́КЕР[2]
ПА́КЕРНИЙ
ПАКЕ́Т
ПАКЕТБО́Т
ПАКЕТИЗА́ЦІЯ
ПАКЕ́ТИК
ПАКЕ́ТНИЙ
ПАКЕ́ТНИК[1]
ПАКЕ́ТНИК[2]
ПАКЕ́ТНИЦЯ[1]
ПАКЕ́ТНИЦЯ[2]
ПАКЕТО́ВАНИЙ
ПАКЕТОРО́БНИЙ
ПАКЕТОУКЛАДА́ЛЬНИЙ
ПАКЕТОУКЛАДА́ЛЬНИК
ПАКЕТОУКЛАДА́ЛЬНИЦЯ
ПАКЕТОУКЛАДА́ННЯ
ПАКЕТОФОРМУВА́ЛЬНИЙ
ПАКЕТОФОРМУВА́ННЯ
ПАКЕТУВА́ЛЬНИЙ
ПАКЕТУВА́ЛЬНИК
ПАКЕТУВА́ЛЬНИЦЯ
ПАКЕТУВА́ННЯ
ПАКЕТУВА́ТИ
ПАКЕТУВА́ТИСЯ
ПА́КИ́ *див.* пак[1]
ПАКИСТА́НЕЦЬ *див.* пакистáнці
ПАКИСТА́НКА *див.* пакистáнці
ПАКИСТА́НСЬКИЙ
ПАКИСТА́НЦІ
ПАКІВНИ́К
ПАКІВНИ́ЦЯ
ПА́КІЛ
ПА́КІЛЕЦЬ
ПА́КІЛЛЯ
ПА́КІЛОК *див.* пáколок
ПА́КІЛЬЦЕ
ПА́КІНЬ
ПА́КІСЛИ́ВИЙ
ПА́КІСНИЙ
ПА́КІСНИК
ПА́КІСНИЦЯ
ПА́КІСНО
ПА́КІСТЬ
ПАККА́МЕРА
ПАККА́МЕРНИЙ
ПА́КЛЯ
ПА́КЛЯНИЙ
ПАКНУ́ТИ
ПА́КОВИЙ[1]
ПА́КОВИЙ[2]
ПА́КОЛОК
ПАКО́ЛЬ
ПА́КОСНИЙ *див.* пáкісний
ПА́КОСНИК *див.* пáкісник
ПА́КОСНИЦЯ
ПА́КОСНО *див.* пáкісно
ПА́КОСТИТИ
ПА́КОСТЬ *див.* пáкість
ПАКТ
ПАКУВА́ЛЬНИЙ
ПАКУВА́ЛЬНИК
ПАКУВА́ЛЬНИЦЯ
ПАКУВА́ННЯ
ПАКУВА́ТИ
ПАКУВА́ТИСЯ
ПАКУ́НКОВИЙ
ПАКУ́НОК
ПАКУ́НОЧОК
ПАЛ[1]
ПАЛ[2]
ПАЛАДИ́Н
ПАЛАДІА́НСТВО
ПАЛАДІА́НСЬКИЙ
ПАЛА́ДІЄВИЙ
ПАЛАДІЄВМІ́СНИЙ
ПАЛАДІЄВМІ́СНІСТЬ
ПАЛА́ДІЙ
ПАЛАДІЮВА́ННЯ
ПАЛАДІЮВА́ТИ
ПАЛАМА́Р
ПАЛАМАРЕ́НКО
ПАЛАМАРИ́ХА
ПАЛАМАРИ́ШИН
ПАЛАМАРІ́В
ПАЛАМАРІ́ВНА
ПАЛАМА́РКА
ПАЛАМА́РНЯ
ПАЛАМА́РСТВО
ПАЛАМА́РСЬКИЙ
ПАЛАМА́РЧИН
ПАЛАМАРЧУ́К
ПАЛАМАРЮВА́ННЯ
ПАЛАМАРЮВА́ТИ
ПАЛАМЕДЕ́ЄВІ
ПАЛАМЕДЕ́Я
ПАЛАМИ́ДА
ПАЛА́НКА
ПАЛАНКІ́Н
ПАЛА́НКОВИЙ
ПАЛА́ННЯ
ПАЛАНТИ́Н
ПАЛА́С
ПАЛА́ТА
ПАЛАТАЛІЗА́ЦІЯ
ПАЛАТАЛІЗО́ВАНИЙ
ПАЛАТАЛІЗО́ВАНІСТЬ
ПАЛАТАЛІЗУВА́ТИ
ПАЛАТАЛІЗУВА́ТИСЯ
ПАЛАТА́ЛЬНИЙ
ПАЛАТА́ЛЬНІСТЬ
ПАЛА́ТИ
ПАЛА́ТКА
ПАЛА́ТКОВИЙ
ПАЛА́ТНИЙ
ПАЛА́ТНИК[1]
ПАЛА́ТНИК[2]
ПАЛАТО...
ПАЛАТОГРА́МА
ПАЛАТО́ГРАФ
ПАЛАТОГРАФІ́ЧНИЙ
ПАЛАТОГРА́ФІЯ
ПАЛАТОГРАФУВА́ННЯ
ПАЛАТОГРАФУВА́ТИ
ПАЛАТОДИНІ́Я
ПАЛАТОЛА́ЛІЯ
ПАЛАТОПЛА́СТИКА
ПАЛА́ТСЬКИЙ
ПАЛАФІ́Т
ПАЛАХКИ́Й
ПАЛАХКОТА́ТИ *див.* палахкотíти
ПАЛАХКОТІ́ННЯ
ПАЛАХКОТІ́ТИ
ПАЛАХКОТЛИ́ВИЙ
ПАЛАХНУ́ТИ
ПАЛАХТІ́ННЯ
ПАЛАХТІ́ТИ
ПАЛА́Ц
ПАЛА́ЦИК
ПАЛА́ЦО
ПАЛАЦО́ВИЙ
ПАЛА́Ш

ПАЛА́ЮЧИЙ
ПАЛЕБІ́ЄЦЬ
ПАЛЕБІ́ЙНИЙ
ПА́ЛЕВИЙ
ПАЛЕВИСМИ́КУВАЧ
ПАЛЕЗАБИВА́Ч
ПА́ЛЕ́НИЙ
ПАЛЕНИ́НА
ПАЛЕНИ́ЩЕ
ПАЛЕНІ́ТИ
ПАЛЕНІ́ЮЧИЙ
ПА́ЛЕ́НКА
ПА́ЛЕННЯ
ПАЛЕНУ́ХА
ПАЛЕО...
ПАЛЕОАЗІА́Т *див.* палеоазіа́ти
ПАЛЕОАЗІА́ТИ
ПАЛЕОАЗІА́ТКА *див.* палеоазіа́ти
ПАЛЕОАЗІА́ТСЬКИЙ
ПАЛЕОАЗІ́ЙСЬКИЙ
ПАЛЕОА́НТРОП *див.* палеоа́нтропи
ПАЛЕОА́НТРОПИ
ПАЛЕОА́НТРОПКА *див.* палеоа́нтропи
ПАЛЕОАНТРОПО́ЛОГ
ПАЛЕОАНТРОПОЛОГІ́ЧНИЙ
ПАЛЕОАНТРОПОЛО́ГІЯ
ПАЛЕОА́РКТИКА
ПАЛЕОАРКТИ́ЧНИЙ
ПАЛЕОАРХЕ́Й
ПАЛЕОАСТРОНА́ВТИКА
ПАЛЕОБІОГЕОГРАФІ́ЧНИЙ
ПАЛЕОБІОГЕОГРА́ФІЯ
ПАЛЕОБІО́ЛОГ
ПАЛЕОБІОЛОГІ́ЧНИЙ
ПАЛЕОБІОЛО́ГІЯ
ПАЛЕОБІОЦЕНО́З
ПАЛЕОБОТА́НІК
ПАЛЕОБОТА́НІКА
ПАЛЕОБОТАНІ́ЧНИЙ
ПАЛЕОВУЛКАНО́ЛОГ
ПАЛЕОВУЛКАНОЛОГІ́ЧНИЙ
ПАЛЕОВУЛКАНОЛО́ГІЯ
ПАЛЕОГЕ́Н
ПАЛЕОГЕ́НОВИЙ
ПАЛЕОГЕО́ГРАФ
ПАЛЕОГЕОГРАФІ́ЧНИЙ
ПАЛЕОГЕОГРА́ФІЯ
ПАЛЕОГЕОХІ́МІК
ПАЛЕОГЕОХІМІ́ЧНИЙ
ПАЛЕОГЕОХІ́МІЯ
ПАЛЕО́ГРАФ
ПАЛЕОГРАФІ́СТ
ПАЛЕОГРАФІ́ЧНИЙ
ПАЛЕОГРА́ФІЯ
ПАЛЕОДЕМО́ГРАФ
ПАЛЕОДЕМОГРАФІ́ЧНИЙ
ПАЛЕОДЕМОГРА́ФІЯ
ПАЛЕОЕКО́ЛОГ
ПАЛЕОЕКОЛОГІ́ЧНИЙ
ПАЛЕОЕКОЛО́ГІЯ
ПАЛЕОЕНДЕ́М
ПАЛЕОЕНДЕМІ́ЗМ
ПАЛЕОЕНДЕ́МІК
ПАЛЕОЕНДЕМІ́Я
ПАЛЕОЕНЦЕФАЛО́Н
ПАЛЕОЗА́ВР *див.* палеоза́ври
ПАЛЕОЗА́ВРИ
ПАЛЕОЗО́Й
ПАЛЕОЗО́ЙСЬКИЙ
ПАЛЕОЗОО́ЛОГ
ПАЛЕОЗООЛОГІ́ЧНИЙ
ПАЛЕОЗООЛО́ГІЯ
ПАЛЕОКАЛЬДЕ́РА
ПАЛЕОКАРПО́ЛОГ
ПАЛЕОКАРПОЛОГІ́ЧНИЙ
ПАЛЕОКАРПОЛО́ГІЯ
ПАЛЕОКЛІ́МАТ
ПАЛЕОКЛІМАТИ́ЧНИЙ
ПАЛЕОКЛІМАТО́ЛОГ
ПАЛЕОКЛІМАТОЛОГІ́ЧНИЙ
ПАЛЕОКЛІМАТОЛО́ГІЯ
ПАЛЕОКОНТА́КТ
ПАЛЕОКОНТА́КТНИЙ
ПАЛЕОКОСМОНА́ВТИКА
ПАЛЕОЛІНГВІ́СТ
ПАЛЕОЛІНГВІ́СТИКА
ПАЛЕОЛІНГВІСТИ́ЧНИЙ
ПАЛЕОЛІ́Т
ПАЛЕОЛІТИ́ЧНИЙ
ПАЛЕОЛІ́ТОВИЙ
ПАЛЕОМАГНЕТИ́ЗМ
ПАЛЕОМАГНІ́ТНИЙ
ПАЛЕОМАГНІТО́ЛОГ
ПАЛЕОМАГНІТОЛОГІ́ЧНИЙ
ПАЛЕОМАГНІТОЛО́ГІЯ
ПАЛЕОНЕВРО́ЛОГ
ПАЛЕОНЕВРОЛОГІ́ЧНИЙ
ПАЛЕОНЕВРОЛО́ГІЯ
ПАЛЕОНТО́ЛОГ
ПАЛЕОНТОЛОГІ́ЧНИЙ
ПАЛЕОНТОЛО́ГІЯ
ПАЛЕООКЕА́Н
ПАЛЕООКЕАНІ́ЧНИЙ
ПАЛЕООКЕАНОЛО́ГІЯ
ПАЛЕОПАЛІНО́ЛОГ
ПАЛЕОПАЛІНОЛОГІ́ЧНИЙ
ПАЛЕОПАЛІНОЛО́ГІЯ
ПАЛЕОПАТО́ЛОГ
ПАЛЕОПАТОЛОГІ́ЧНИЙ
ПАЛЕОПАТОЛО́ГІЯ
ПАЛЕОПЕДО́ЛОГ
ПАЛЕОПЕДОЛОГІ́ЧНИЙ
ПАЛЕОПЕДОЛО́ГІЯ
ПАЛЕОПЕДОСФЕ́РА
ПАЛЕОПІТЕ́К *див.* палеопіте́ки
ПАЛЕОПІТЕ́КИ
ПАЛЕОПОПУЛЯ́ЦІЯ
ПАЛЕОПРОТЕРОЗО́Й
ПАЛЕОПСИХО́ЛОГ
ПАЛЕОПСИХОЛОГІ́ЧНИЙ
ПАЛЕОПСИХОЛО́ГІЯ
ПАЛЕОРЕНТГЕНО́ЛОГ
ПАЛЕОРЕНТГЕНОЛОГІ́ЧНИЙ
ПАЛЕОРЕНТГЕНОЛО́ГІЯ
ПАЛЕОТЕ́РІЄВИЙ
ПАЛЕОТЕ́РІЇ
ПАЛЕОТЕ́РІЙ *див.* палеоте́рії
ПАЛЕОТЕРІОЛО́ГІЯ
ПАЛЕОТИ́П
ПАЛЕОТРО́ПІКИ
ПАЛЕОТРОПІ́ЧНИЙ
ПАЛЕОУФО́ЛОГ
ПАЛЕОУФОЛО́ГІЯ
ПАЛЕОФА́УНА
ПАЛЕОФАУНІ́СТ
ПАЛЕОФАУНІ́СТИКА
ПАЛЕОФАУНІСТИ́ЧНИЙ
ПАЛЕОФІ́Т *див.* палеофі́ти
ПАЛЕОФІ́ТИ
ПАЛЕОФІТО́ЛОГ
ПАЛЕОФІТОЛОГІ́ЧНИЙ
ПАЛЕОФІТОЛО́ГІЯ
ПАЛЕОФЛОРИ́СТ
ПАЛЕОФЛОРИ́СТИКА
ПАЛЕОФЛОРИ́СТИЧНИЙ
ПАЛЕОЦЕ́Н
ПАЛЕОЦЕ́НОВИЙ
ПАЛЕОЦЕНО́З
ПАЛЕСТЕЗІ́Я
ПАЛЕСТИ́НА
ПАЛЕСТИ́НЕЦЬ *див.* палести́нці
ПАЛЕСТИ́НКА *див.* палести́нці
ПАЛЕСТИ́НСЬКИЙ
ПАЛЕСТИ́НЦІ
ПАЛЕ́СТРА
ПАЛЕ́СТРИКА
ПАЛЕ́ТА[1]
ПАЛЕ́ТА[2]
ПАЛЕТИ́ЦЯ
ПАЛЕ́ТКА
ПА́ЛЕХ
ПА́ЛЕХСЬКИЙ
ПА́ЛЕЦЬ
ПА́ЛИВНИЙ
ПА́ЛИВНО-ЕНЕРГЕТИ́ЧНИЙ
ПА́ЛИВО
ПАЛИВО...
ПАЛИВОВМІ́СНИЙ
ПАЛИ́ВОДА
ПАЛИВОДОБУВА́ННЯ
ПАЛИВОДОБУВНИ́Й
ПАЛИВОЖИ́ВЛЕННЯ
ПАЛИВОЗАМІ́НА
ПАЛИВОЗАПРА́ВНИЙ
ПАЛИВОЗАПРА́ВНИК
ПАЛИВОЗАРЯ́ДНИК
ПАЛИВОПІДІГРІВА́Ч
ПАЛИВОПІДІГРІВНИ́Й
ПАЛИВОПІДІГРІВНИ́К
ПАЛИВОПОВІ́ТРЯНИЙ
ПАЛИВОПОДАВА́ЛЬНИЙ
ПАЛИВОПОДАВА́ННЯ
ПАЛИВОПОСТАЧА́ЛЬНИЙ
ПАЛИВОПОСТАЧА́ЛЬНИК
ПАЛИВОПОСТАЧА́ННЯ
ПАЛИВОПРО́ВІД
ПАЛИВОРОЗДАВА́ЛЬНИЙ
ПАЛИВОСИСТЕ́МА
ПАЛИВОСХО́ВИЩЕ
ПАЛИВОЦИСТЕ́РНА
ПАЛИГОРСЬКІ́Т
ПАЛИГОРСЬКІ́ТОВИЙ
ПА́ЛИЙ
ПАЛИ́КОПА
ПАЛИ́ЛЬНИЙ
ПАЛИ́ЛЬНИК[1]
ПАЛИ́ЛЬНИК[2]
ПАЛИ́ЛЬНИЦЯ[1]
ПАЛИ́ЛЬНИЦЯ[2]
ПАЛИ́ЛЬНЯ
ПАЛИМО́Н
ПАЛИ́СВІТ
ПАЛИ́ТИ[1]
ПАЛИ́ТИ[2]
ПАЛИ́ТИСЯ
ПА́ЛИЦЯ
ПА́ЛИЧКА
ПА́ЛИЧКА-СТУКА́ЛОЧКА
ПА́ЛИЧКОВИЙ
ПАЛИЧКОПОДІ́БНИЙ
ПАЛИЧКОПОДІ́БНІСТЬ
ПА́ЛИЧНИЙ
ПА́ЛІ

ПАЛІАТИ́В
ПАЛІАТИ́ВНИЙ
ПАЛІАТИ́ВНО
ПАЛІГРА́ФІЯ
ПА́ЛІЙ
ПАЛІ́Й
ПАЛІ́ЙКА
ПАЛІ́ЙСТВО
ПАЛІ́ЙСЬКИЙ[1]
ПАЛІ́ЙСЬКИЙ[2]
ПАЛІКІНЕЗІ́Я
ПАЛІЛА́ЛІЯ
ПАЛІМНЕЗІ́Я
ПАЛІМПСЕ́СТ
ПАЛІНГЕНЕ́З
ПАЛІНГРА́ФІЯ
ПАЛІНДРО́М
ПАЛІНДРОМІ́СТ
ПАЛІНДРОМІ́СТКА
ПАЛІНДРОМІ́Я[1]
ПАЛІНДРОМІ́Я[2]
ПАЛІНДРО́МНИЙ
ПАЛІНДРО́МОН
ПАЛІНЕРГІ́Я
ПАЛІНЛЕКСІ́Я
ПАЛІ́ННЯ
ПАЛІНО́ДІЯ
ПАЛІНО́ЛОГ
ПАЛІНОЛОГІ́ЧНИЙ
ПАЛІНОЛО́ГІЯ
ПАЛІНОПСІ́Я
ПАЛІНФРАЗІ́Я
ПАЛІПРАКСІ́Я
ПАЛІСА́Д
ПАЛІСА́ДНИЙ
ПАЛІСА́ДНИК
ПАЛІСА́ДНИЧОК
ПАЛІСА́НДР
ПАЛІСА́НДРОВИЙ
ПАЛІ́ТИ
ПАЛІ́ТОК
ПАЛІ́ТРА
ПАЛІТУ́РА
ПАЛІТУ́РЕННЯ
ПАЛІТУ́РИТИ
ПАЛІТУ́РКА
ПАЛІТУ́РНИЙ
ПАЛІТУ́РНИК
ПАЛІТУ́РНИЦТВО
ПАЛІТУ́РНИЦЬКИЙ
ПАЛІТУ́РНИЦЯ
ПАЛІТУ́РНЯ
ПАЛІТУ́РОЧКА
ПАЛІ́ЧЧЯ
ПА́ЛКА
ПАЛКЕ́НЬКИЙ
ПАЛКИ́Й
ПА́ЛКІСТЬ
ПА́ЛКО
ПАЛКУ́ЧИЙ
ПАЛМЕСТЕЗІ́Я
ПАЛО́ГРАФ
ПАЛО́МНИК
ПАЛО́МНИЦТВО
ПАЛО́МНИЦЬКИЙ
ПАЛО́МНИЦЯ
ПАЛО́МНИЧАТИ
ПА́ЛОТАШ
ПА́ЛТУС
ПА́ЛТУСИНА
ПА́ЛТУСОВИЙ
ПА́ЛУБ
ПА́ЛУБА[1]
ПА́ЛУБА[2]
ПА́ЛУБИТИ
ПА́ЛУБНИЙ
ПА́ЛУБНИК[1]
ПА́ЛУБНИК[2]
ПАЛУБЧА́СТИЙ
ПАЛУ́КА
ПАЛЬ[1]
ПАЛЬ[2]
ПАЛЬБА́
ПАЛЬКА́ТИЙ
ПАЛЬКУВА́ТИ
ПА́ЛЬМА
ПАЛЬМЕРСТО́Н
ПАЛЬМЕ́ТА
ПАЛЬМЕ́ТКА
ПАЛЬМЕ́ТНИЙ
ПАЛЬМІ́РА[1]
ПАЛЬМІ́РА[2]
ПАЛЬМІ́РА[3]
ПАЛЬМІ́РСЬКИЙ
ПАЛЬМІТИ́Н
ПАЛЬМІТИ́НОВИЙ
ПА́ЛЬМОВИЙ
ПАЛЬМОПОДІ́БНИЙ
ПА́ЛЬМОЧКА
ПАЛЬНЕ́
ПАЛЬНИ́Й
ПАЛЬНИ́К
ПАЛЬНУ́ТИ
ПАЛЬОВИ́Й
ПА́ЛЬОК
ПАЛЬПА́ЦІЯ
ПАЛЬПО́ВАНИЙ
ПАЛЬПУВА́ННЯ
ПАЛЬПУВА́ТИ
ПАЛЬПУВА́ТИСЯ
ПАЛЬТЕЧКО́
ПАЛЬТО́
ПАЛЬТО́ВИЙ
ПА́ЛЬЦЕВИЙ
ПАЛЬЦЕПОДІ́БНИЙ
ПАЛЬЦЕХІ́ДНИЙ
ПАЛЬЦЬОВИ́Й
ПАЛЬЧА́ *див.* пальча́та
ПАЛЬЧА́СТИЙ
ПАЛЬЧА́ТА
ПАЛЬЧА́ТКА[1]
ПАЛЬЧА́ТКА[2]
ПАЛЬЧЕНЯ́ *див.* пальченя́та
ПАЛЬЧЕНЯ́ТА
ПА́ЛЬЧИК
ПА́ЛЬЧИКОВИЙ
ПАЛЮГА́
ПА́ЛЮХ
ПАЛЮ́ЧЕ
ПАЛЮ́ЧИЙ
ПАЛЮ́ЧІСТЬ
ПАЛЮШО́К
ПА́ЛЯ
ПАЛЯНДРУВА́ТИ
ПАЛЯНИ́ЦЯ
ПАЛЯНИ́ЧКА
ПАЛЯНИ́ЧНИЙ
ПАЛЯНИ́ЧНИЦЯ *див.* паляни́шниця
ПАЛЯНИ́ШНИЦЯ
ПАЛЯ́ТИ *див.* пуля́ти
ПА́ЛЯТИНА
ПАЛЯТУ́РКА *див.* палітýрка
ПАЛЯ́Ч
ПАМІ́РЕЦЬ *див.* памі́рці
ПАМІ́РКА *див.* памі́рці
ПАМІ́РСЬКИЙ
ПАМІ́РЦІ
ПА́МКА
ПА́МОЛОДОК
ПА́МОЛОДЬ
ПА́МОРОЗЬ
ПА́МОРОКА
ПА́МОРОЧИТИ
ПА́МОРОЧИТИСЯ
ПА́МОРОЧЛИВИЙ
ПА́МОРОЧЛИВІСТЬ
ПА́МОРОЧЛИВО
ПА́МОРОЧНИЙ
ПА́МОРОЧНІСТЬ
ПА́МОРОЧНО
ПА́МПА
ПАМПА́СИ
ПАМПА́СНИЙ
ПАМПА́СОВИЙ
ПАМПА́СЬКИЙ
ПАМПЕ́РО
ПА́МПЕРС
ПАМПУ́Х
ПАМПУ́ХА *див.* пампýх
ПАМПУ́ШЕЧКА
ПАМПУ́ШКА
ПАМПУ́ШКУВАТИЙ
ПАМПУ́ШОК
ПА́МФИЛЬ
ПАМФЛЕ́Т
ПАМФЛЕТИ́СТ
ПАМФЛЕТИ́СТКА
ПАМФЛЕ́ТНИЙ
ПАМФЛЕ́ТНІСТЬ
ПАМФЛЕ́ТНО
ПАМ'ЯТА́ННЯ
ПАМ'ЯТА́ТИ
ПАМ'ЯТА́ТИСЯ
ПА́М'ЯТКА
ПАМ'ЯТКИ́Й
ПАМ'ЯТКО́ВИЙ
ПАМ'ЯТКОЗНА́ВЕЦЬ
ПАМ'ЯТКОЗНА́ВСТВО
ПАМ'ЯТКОЗНА́ВЧИЙ
ПАМ'ЯТЛИ́ВИЙ
ПАМ'ЯТЛИ́ВІСТЬ
ПА́М'ЯТНИЙ
ПАМ'ЯТНИ́Й *див.* пáм'ятний
ПА́М'ЯТНИК
ПА́М'ЯТНИЧОК
ПА́М'ЯТНО
ПА́М'ЯТОК
ПАМ'ЯТУВА́ТИ
ПАМ'ЯТУ́ЩИЙ
ПА́М'ЯТЬ
ПАН
ПАН...
ПАНАГІ́Я
ПАНА́МА[1]
ПАНА́МА[2]
ПАНА́МА[3]
ПАНАМЕРИКАНІ́ЗМ
ПАНАМЕРИКАНІ́СТ
ПАНАМЕРИКАНІ́СТКА
ПАНАМЕРИКА́НСЬКИЙ
ПАНА́МЕЦЬ *див.* панáмці
ПАНА́МКА[1]
ПАНА́МКА[2] *див.* панáмці

ПАНА́МОЧКА
ПАНА́МСЬКИЙ
ПАНА́МЦІ
ПАНАРАБІ́ЗМ
ПАНАРАБІ́СТ
ПАНАРА́БСЬКИЙ
ПАНАРИ́ЦІЙ
ПАНА́С
ПАНАФРИКАНІ́ЗМ
ПАНАФРИКАНІ́СТ
ПАНАФРИКАНІ́СТКА
ПАНАФРИКА́НСЬКИЙ
ПАНА́ХАТИ
ПАНА́ХАТИСЯ
ПАНАХИ́ДА
ПАНАХИ́ДИТИ
ПАНАХИ́ДКА
ПАНАЦЕ́Я
ПАНБА́РХАТ
ПАНБА́РХАТНИЙ
ПА́НВА
ПАНВА́
ПАНГА́СІУС
ПАНГЕ́НЕ́ЗИС
ПАНГЕРМАНІ́ЗМ
ПАНГЕРМАНІ́СТ
ПАНГЕРМАНІ́СТКА
ПАНГЕРМА́НСЬКИЙ
ПАНГОЛІ́Н
ПАНГОЛІ́НОВИЙ
ПАНГРА́МА
ПА́НДА
ПАНДА́Н[1]
ПАНДА́Н[2]
ПАНДА́НОВИЙ
ПАНДА́НУС
ПАНДЕ́КТ *див.* панде́кти
ПАНДЕ́КТИ
ПАНДЕ́КТНИЙ
ПАНДЕМІ́ЧНИЙ
ПАНДЕМІ́Я
ПАНДЕМО́НІУМ
ПАНДЕРМІ́Т
ПАНДЕРМІ́ТНИЙ
ПАНДЖА́БІ
ПА́НДИТ
ПА́НДУС
ПА́НДУСНИЙ
ПАНЕГІ́РИК
ПАНЕГІРИ́СТ
ПАНЕГІРИ́СТКА
ПАНЕГІРИ́ЧНИЙ
ПАНЕГІРИ́ЧНІСТЬ
ПАНЕГІРИ́ЧНО
ПАНЕЛЕВО́З
ПАНЕ́ЛЬ
ПАНЕ́ЛЬКА
ПАНЕ́ЛЬНИЙ
ПАНЕНЯ́
ПАНЕНЯ́ТКО
ПАН'ЄВРОПЕЇ́ЗМ
ПАН'ЄВРОПЕЇ́СТ
ПАН'ЄВРОПЕЇ́СТКА
ПАН'ЄВРОПЕ́ЙСЬКИЙ
ПАНЗООТИ́ЧНИЙ
ПАНЗОО́ТІЯ
ПАНИ́СЬКО
ПАНИ́ТИ
ПАНИ́ТИСЯ
ПАНИ́Ч
ПАНИЧЕ́НЬКО
ПАНИ́ЧИК
ПАНИЧІ́В
ПАНИЧІ́ВСЬКИЙ
ПАНИ́ЧКА
ПАНИ́ЩЕ
ПА́НІ
ПАНІБРА́Т
ПАНІБРА́ТАТИСЯ
ПАНІБРА́ТСТВО
ПАНІБРА́ТСТВУВАТИ
ПАНІБРА́ТСЬКИ
ПАНІБРА́ТСЬКИЙ
ПАНІБРА́ТЧИК
ПА́НІВ
ПАНІ́ВКА
ПАНІ́ВНА
ПАНІВНИ́Й
ПА́НІЇН
ПА́НІЙКА
ПА́НІКА
ПАНІКАДИ́ЛО
ПАНІКЕ́Р
ПАНІКЕ́РКА
ПАНІКЕ́РСТВО
ПАНІКЕ́РСЬКИЙ
ПАНІКУВА́ТИ
ПАНІМА́ТКА
ПАНІМА́ТОНЬКА
ПАНІМА́ТОЧКА
ПАНІМАТУ́СЯ
ПАНІМА́ТЧИН
ПА́НІН
ПАНІРО́ВАНИЙ
ПАНІРО́ВКА
ПАНІРУВА́ЛЬНИЙ
ПАНІРУВА́ННЯ
ПАНІРУВА́ТИ
ПАНІСЛАМІ́ЗМ
ПАНІСЛАМІ́СТ
ПАНІСЛАМІ́СТСЬКИЙ
ПАНІ́ТИ
ПАНІ́ЧНИЙ
ПАНІ́ЧНІСТЬ
ПАНІ́ЧНО
ПА́НІЯ
ПАНК
ПАНК-ГРУ́ПА
ПА́НКІВСЬКИЙ
ПАНК-КУЛЬТУ́РА
ПАНКРАТІО́Н
ПАНКРАТІОНІ́СТ
ПА́НКРЕАС
ПАНКРЕАТИ́Н
ПАНКРЕАТИ́Т
ПАНКРЕАТИ́ЧНИЙ
ПАНК-РОК
ПАНКУВА́ТИ
ПАНЛОГІ́ЗМ
ПАНМІКСІ́Я
ПАНМОНГОЛІ́ЗМ
ПАНМОНГО́ЛЬСЬКИЙ
ПА́ННА
ПАННО́
ПА́ННОЧКА
ПА́ННОЧЧИН
ПАННУ́НЦЯ
ПАНОВИ́ТИЙ
ПАНО́К
ПАНО́ПТИКУМ
ПАНОРА́МА
ПАНОРА́МНИЙ
ПАНОРА́МНІСТЬ
ПАНОРА́МНО
ПАНОРАМУВА́ННЯ
ПАНОРАМУВА́ТИ
ПАНО́ТА
ПАНОТЕ́ЦЬ
ПАНОТЕ́ЦЬКИЙ
ПАНОТЦІ́В
ПАНО́ТЧЕНЬКО
ПАНО́ТЧИК
ПАНОФТАЛЬМІ́Т
ПАНО́ЧОК
ПАНО́ШИТИСЯ
ПАНПСИХІ́ЗМ
ПАНПСИХІ́ЧНИЙ
ПАНСІО́Н
ПАНСІОНА́Т
ПАНСІОНЕ́Р
ПАНСІОНЕ́РКА
ПАНСІО́ННИЙ
ПАНСІО́НСЬКИЙ
ПАНСЛАВІ́ЗМ
ПАНСЛАВІ́СТ
ПАНСЛАВІСТИ́ЧНИЙ
ПАНСЛАВІ́СТКА
ПАНСЛАВІ́СТСЬКИЙ
ПАНСПЕРМІ́Я
ПА́НСТВО
ПА́НСЬКИЙ
ПАНТ *див.* па́нти
ПАНТАЛО́НИ
ПАНТАЛО́ННИЙ
ПАНТАЛО́НЧИКИ
ПАНТА́Ч
ПАНТЕЇ́ЗМ
ПАНТЕЇ́СТ
ПАНТЕЇСТИ́ЧНИЙ
ПАНТЕЇ́СТКА
ПАНТЕЇ́СТСЬКИЙ
ПАНТЕЛИ́К
ПАНТЕЛИ́ЧИТИ
ПАНТЕЛИ́ЧИТИСЯ
ПАНТЕО́Н
ПАНТЕ́РА
ПАНТЕ́РЯЧИЙ
ПА́НТИ
ПАНТОВА́Р
ПА́НТОВИЙ
ПАНТО́ГРАФ
ПАНТОГРАФІ́ЧНИЙ
ПАНТОГРА́ФІЯ
ПАНТО́ГРАФНИЙ
ПАНТОГРАФУВА́ННЯ
ПАНТОГРАФУВА́ТИ
ПАНТОКРА́ТОР
ПАНТОКРИ́Н
ПАНТОКРИ́НОВИЙ
ПАНТОЛЕ́ТА *див.* пантоле́ти
ПАНТОЛЕ́ТИ
ПАНТО́МЕТР
ПАНТОМІ́М
ПАНТОМІ́МА
ПАНТОМІ́МІКА
ПАНТОМІМІ́СТ
ПАНТОМІМІ́СТКА
ПАНТОМІМІ́ЧНИЙ
ПАНТОМІ́МНИЙ
ПАНТОПО́Н
ПАНТОРИ́М
ПАНТОРИ́МА
ПАНТО́ФЕЛЬ *див.* панто́флі

ПАНТО́ФЕЛЬКА *див.* панто́фельки
ПАНТО́ФЕЛЬКИ
ПАНТО́ФЛІ
ПАНТО́ФЛЯ *див.* панто́флі
ПАНТОФО́БІЯ
ПАНТРО́ВАНИЙ
ПАНТРУВА́ТИ
ПАНТРУВА́ТИСЯ
ПАНТУВА́ННЯ
ПАНТУВА́ТИ
ПАНТЮРКІ́ЗМ
ПАНТЮРКІ́СТ
ПАНТЮРКІ́СТСЬКИЙ
ПАНУВА́ННЯ
ПАНУВА́ТИ
ПАНУКРАЇНІ́ЗМ
ПАНУКРАЇ́НСЬКИЙ
ПА́НФИЛЬ *див.* па́мфиль
ПАНФУТУРИ́ЗМ
ПАНФУТУРИ́СТ
ПАНФУТУРИСТИ́ЧНИЙ
ПА́НЦЕР *див.* па́нцир
ПА́НЦЕРНИЙ *див.* па́нцирний
ПА́НЦЕРНИК *див.* па́нцирник
ПА́НЦЕРНІСТЬ *див.* па́нцирність
ПА́НЦИР
ПА́НЦИРНИЙ
ПА́НЦИРНИК
ПА́НЦИРНІСТЬ
ПАНЦИРО́ВАНИЙ
ПАНЦИРУВА́ННЯ
ПАНЦИРУВА́ТИ
ПАНЧІ́ШКА *див.* панчі́шки
ПАНЧІ́ШКИ
ПАНЧІ́ШНИЙ
ПАНЧІ́ШНИК
ПАНЧІ́ШНИЦЯ
ПАНЧО́ХА *див.* панчо́хи
ПАНЧО́ХИ
ПАНЩА́НИН
ПАНЩА́ННИЙ
ПАНЩА́ННИК
ПАНЩИ́ЗНА
ПАНЩИЗНЯ́НИЙ
ПА́НЩИНА
ПА́НЩИННИЙ
ПА́НЩИННИК
ПА́НЬКАННЯ
ПА́НЬКАТИ
ПА́НЬКАТИСЯ
ПАНЬМА́ТКА *див.* паніма́тка
ПАНЬМА́ТОЧКА *див.* паніма́точка
ПАНЬМАТУ́СЯ *див.* панімату́ся
ПАНЬМА́ТЧИН *див.* паніма́тчин
ПАНЮ́ГА
ПА́НЯ
ПАНЯ́
ПАНЯ́НКА
ПАНЯ́НОЧКА
ПАНЯ́НСТВО
ПАНЯ́НСЬКИЙ
ПАНЯ́ТИ
ПАНЯ́ТКО
ПА́ПА[1]
ПА́ПА[2]
ПАПАВЕРИ́Н
ПАПАЗО́Л
ПАПАМОБІ́ЛЬ
ПАПАРА́ЦІ
ПАПА́ХА
ПАПА́Я
ПАПЕРИ́НА
ПАПЕРО́ВИЙ
ПАПЕРОРІ́ЗАЛЬНИЙ
ПАПЕРОРО́БНИЙ
ПА́ПЕРТЬ
ПАП'Є́-МАШЕ́
ПАПИРІ́ВКА *див.* папіро́вка
ПАПІ́ЗМ
ПАПІЛО́МА
ПАПІЛОМАВІ́РУС *див.* папіломаві́руси
ПАПІЛОМАВІ́РУСИ
ПАПІЛОМАВІ́РУСНИЙ
ПАПІЛОМАТО́З
ПАПІЛЬЙО́ТКА
ПАПІЛЯ́РНИЙ
ПАПІ́Р
ПАПІРЕ́ЦЬ
ПАПІРІ́ВКА *див.* папіро́вка
ПАПІ́РНИК
ПАПІ́РНЯ
ПАПІРО́ВКА
ПАПІРО́ЛОГ
ПАПІРОЛОГІ́ЧНИЙ
ПАПІРОЛО́ГІЯ
ПАПІРО́СА
ПАПІРО́СКА
ПАПІРО́СНИЙ
ПАПІРО́СНИК
ПАПІРО́СНИЦЯ
ПАПІ́РУС
ПАПІ́РУСНИЙ
ПАПІ́РУСОВИЙ
ПАПІ́РЧИК
ПАПІРЧИ́НА
ПАПІ́Р'Я
ПАПІРЯ́НИЙ
ПАПІ́СТ
ПА́ПКА[1]
ПА́ПКА[2]
ПА́ПКОВИЙ
ПА́ПЛЮГА
ПАПЛЮ́ЖЕННЯ
ПАПЛЮ́ЖИЙ
ПАПЛЮ́ЖИТИ
ПАПЛЮ́ЖИТИСЯ
ПАПЛЮ́ЖНИЙ
ПАПЛЮ́ЖНИК
ПАПЛЮ́ЖНИЦЯ
ПАПЛЯНИ́НА
ПА́ПЛЯТИ
ПАПОЛО́МА
ПАПОРОТЕ́ВИЙ
ПАПОРОТЕПОДІ́БНИЙ
ПАПОРОТЕПОДІ́БНІСТЬ
ПА́ПОРОТИН
ПА́ПОРОТНИК
ПА́ПОРОТЬ
ПА́ПОЧКА
ПА́ПРИКА
ПА́ПРИКОВИЙ
ПА́ПСТВО
ПА́ПСЬКИЙ
ПАПУА́С *див.* папуа́си
ПАПУА́СИ
ПАПУА́СКА *див.* папуа́си
ПАПУА́СЬКИЙ
ПАПУ́ГА
ПАПУ́ГОВИЙ
ПАПУГОПОДІ́БНІ
ПАПУ́ЖИЙ
ПАПУ́ЖКА
ПАПУ́ЖОК
ПА́ПУЛА
ПАПУЛЬО́ЗНИЙ
ПАПУ́ЧІ
ПАПУ́ША
ПАПУ́ШИТИ *див.* папушува́ти
ПАПУ́ШНИЙ
ПА́ПУШНИК
ПАПУШУВА́ННЯ
ПАПУШУВА́ТИ
ПАП'ЯМЕ́НТО
ПАР[1]
ПАР[2]
ПА́РА[1]
ПА́РА[2]
ПАРА...
ПАРААНЕСТЕЗІ́Я
ПАРАБЕ́ЛУМ
ПАРАБІО́З
ПАРАБІО́НТ *див.* парабіо́нти
ПАРАБІО́НТИ
ПАРАБІОСФЕ́РА
ПАРАБІОТИ́ЧНИЙ
ПАРА́БОЛА
ПАРАБОЛІ́ЧНИЙ
ПАРАБОЛО́ЇД
ПАРАБОЛО́ЇДНИЙ
ПАРАВА́Н[1]
ПАРАВА́Н[2]
ПАРАВА́НИК
ПАРАВЕРБА́ЛІКА
ПАРАВЕРБА́ЛЬНИЙ
ПАРАГА́НГЛІЇ
ПАРАГА́НГЛІЙ *див.* параганглії
ПАРАГВА́ЄЦЬ *див.* парагва́йці
ПАРАГВА́ЙКА *див.* парагва́йці
ПАРАГВА́ЙСЬКИЙ
ПАРАГВА́ЙЦІ
ПАРАГЕНЕ́З
ПАРАГЕНЕ́ЗИС
ПАРАГЕНЕТИ́ЧНИЙ
ПАРАГЛА́ЙДИНГ
ПАРАГНЕ́ЙС
ПАРА́ГРАФ
ПАРАГРА́ФІЯ
ПАРАГРАФУВА́ННЯ
ПАРАГРАФУВА́ТИ
ПАРАГРАФУВА́ТИСЯ
ПАРАГРИ́П
ПАРАГРИПО́ЗНИЙ
ПАРА́Д
ПАРА́ДА
ПАРА́Д-АЛЕ́
ПАРАДИ́ГМА
ПАРАДИГМА́ЛЬНИЙ
ПАРАДИГМА́ТИКА
ПАРАДИГМАТИ́ЧНИЙ
ПАРАДИ́З
ПАРАДИ́ЗКА
ПАРА́ДНИЙ
ПАРА́ДНІСТЬ
ПАРА́ДНО
ПАРАДО́ВИЙ
ПАРАДО́КС
ПАРАДОКСАЛІ́СТ
ПАРАДОКСАЛІ́СТКА
ПАРАДОКСА́ЛЬНИЙ
ПАРАДОКСА́ЛЬНІСТЬ
ПАРАДОКСА́ЛЬНО
ПАРАДУВА́ННЯ
ПАРАДУВА́ТИ

ПАРАЗИ́Т
ПАРАЗИТА́РНИЙ
ПАРАЗИТИ́ЗМ
ПАРАЗИТИЦИ́Д
ПАРАЗИТИ́ЧНИЙ
ПАРАЗИТИ́ЧНО
ПАРАЗИ́ТКА
ПАРАЗИ́ТНИЙ
ПАРАЗИТО́ЛОГ
ПАРАЗИТОЛОГІ́ЧНИЙ
ПАРАЗИТОЛО́ГІЯ
ПАРАЗИТОМО́РФНИЙ
ПАРАЗИТОНОСІ́Й
ПАРАЗИТОНОСІ́ЙСТВО
ПАРАЗИТОФА́УНА
ПАРАЗИТОФО́БІЯ
ПАРАЗИТОЦЕНО́З
ПАРАЗИТОЦЕНОЛО́ГІЯ
ПАРАЗИ́ТСТВО
ПАРАЗИТУВА́ННЯ
ПАРАЗИТУВА́ТИ
ПАРАЗИТУ́ЮЧИЙ
ПАРАКАШЛЮ́К
ПАРАКИМО́МЕН
ПАРАКО́КЛЮШ
ПАРАКО́КЛЮШНИЙ
ПАРАЛА́КС
ПАРАЛАКТИ́ЧНИЙ
ПАРАЛЕЛЕПІ́ПЕД
ПАРАЛЕЛЕПІ́ПЕДНИЙ
ПАРАЛЕЛІЗА́ЦІЯ
ПАРАЛЕЛІ́ЗМ
ПАРАЛЕЛОГРА́М
ПАРАЛЕЛОГРА́МНИЙ
ПАРАЛЕ́ЛЬ
ПАРАЛЕ́ЛЬНИЙ
ПАРАЛЕ́ЛЬНІСТЬ
ПАРАЛЕ́ЛЬНО
ПАРАЛІЗА́ТОР
ПАРАЛІЗА́ЦІЯ
ПАРАЛІЗО́ВАНИЙ
ПАРАЛІЗО́ВАНІСТЬ
ПАРАЛІЗО́ВАНО
ПАРАЛІЗО́ВУВАТИ
ПАРАЛІЗО́ВУВАТИСЯ
ПАРАЛІЗУВА́ЛЬНИЙ
ПАРАЛІЗУВА́ННЯ
ПАРАЛІЗУВА́ТИ *див.* паралізо́вувати
ПАРАЛІЗУВА́ТИСЯ *див.* паралізо́вуватися
ПАРАЛІЗУ́ЮЧЕ
ПАРАЛІЗУ́ЮЧИЙ
ПАРАЛІМПІА́ДА
ПАРАЛІМПІ́ЄЦЬ
ПАРАЛІМПІ́ЙКА
ПАРАЛІМПІ́ЙСЬКИЙ
ПАРАЛІНГВА́ЛЬНИЙ
ПАРАЛІНГВІ́СТ
ПАРАЛІНГВІ́СТИКА
ПАРАЛІНГВІСТИ́ЧНИЙ
ПАРАЛІТЕРАТУ́РА
ПАРАЛІТЕРАТУ́РНИЙ
ПАРАЛІ́ТИК
ПАРАЛІТИ́ЧКА
ПАРАЛІТИ́ЧНИЙ
ПАРАЛІТИ́ЧНІСТЬ
ПАРАЛІТИ́ЧНО
ПАРА́ЛІЧ
ПАРА́ЛІЧНИЙ
ПАРАЛОГІ́ЗМ
ПАРАЛОГІ́ЧНИЙ
ПАРАМАГНЕТИ́ЗМ
ПАРАМАГНЕ́ТИК
ПАРАМАГНЕТИ́ЧНИЙ
ПАРАМАГНІ́ТНИЙ
ПАРАМЕ́ДИК
ПАРАМЕДИЦИ́НА
ПАРАМЕДИ́ЧНИЙ
ПАРА́МЕТР
ПАРАМЕТРИЗА́ЦІЯ
ПАРАМЕТРИЗО́ВАНИЙ
ПАРАМЕТРИЗУВА́ТИ
ПАРАМЕТРИЗУВА́ТИСЯ
ПАРАМЕТРИ́ЧНИЙ
ПАРАМЕТРИ́ЧНІСТЬ
ПАРАМЕТРИ́ЧНО
ПАРАМІЛІТА́РНИЙ
ПАРАМНЕЗІ́Я
ПАРАНАУ́КА
ПАРАНАУКО́ВИЙ
ПАРАНДЖА́
ПАРАНЕКРО́З
ПАРАНЕСТЕЗІ́Я *див.* параанестезія
ПАРАНОЇДА́ЛЬНИЙ
ПАРАНОЇДА́ЛЬНІСТЬ
ПАРАНОЇДА́ЛЬНО
ПАРАНО́ЇДНИЙ
ПАРАНО́ЇДНІСТЬ
ПАРАНО́ЇК
ПАРАНОЇ́ЧКА
ПАРАНО́ЇЧНИЙ
ПАРАНОРМА́ЛЬНИЙ
ПАРАНОРМА́ЛЬНІСТЬ
ПАРАНО́Я
ПАРАНТЕ́З
ПАРАНТЕ́ЗА *див.* паранте́з
ПАРАОЛІМПІА́ДА *див.* паралімпіа́да
ПАРАОЛІМПІ́ЄЦЬ *див.* паралімпі́єць
ПАРАОЛІМПІ́ЙКА *див.* паралімпі́йка
ПАРАОЛІМПІ́ЙСЬКИЙ *див.* паралімпі́йський
ПАРАПАРЕ́З
ПАРАПЕ́Т
ПАРАПЕ́ТИК
ПАРАПЕ́ТНИЙ
ПАРАПІТЕ́К
ПАРАПЛА́Н
ПАРАПЛАНЕРИ́ЗМ
ПАРАПЛАНЕРИ́СТ
ПАРАПЛАНЕРИ́СТКА
ПАРАПЛА́НЕРНИЙ
ПАРАПЛЕ́ГІК
ПАРАПЛЕГІ́Я
ПАРАПРОКТИ́Т
ПАРАПСИХО́ЛОГ
ПАРАПСИХОЛОГІ́ЧНИЙ
ПАРАПСИХОЛО́ГІЯ
ПАРАПСОРІА́З
ПАРАРЕКТА́ЛЬНИЙ
ПАРАСЕКСУА́ЛЬНИЙ
ПАРАСЕКСУА́ЛЬНІСТЬ
ПАРАСИМПАТИ́ЧНИЙ
ПАРАСИСТОЛІ́ЧНИЙ
ПАРАСИСТОЛІ́Я
ПАРАСОЛЕПОДІ́БНИЙ
ПАРАСО́ЛИК
ПАРАСО́ЛЬ *див.* парасо́ля
ПАРАСО́ЛЬКА
ПАРАСО́ЛЬКОВИЙ
ПАРАСОЛЬКОПОДІ́БНИЙ
ПАРАСО́ЛЯ
ПАРАСТА́С
ПАРАТА́КСИС
ПАРАТАКТИ́ЧНИЙ
ПАРАТГОРМО́Н
ПАРАТИРИ́Н
ПАРАТИ́Ф
ПАРАТИФО́ЗНИЙ
ПАРАТОНЗИЛІ́Т
ПАРАТОНЗИЛЯ́РНИЙ
ПАРАТРА́ЙК
ПАРАТУБЕРКУЛЬО́З
ПАРАТУБЕРКУЛЬО́ЗНИЙ
ПАРА́Ф
ПАРАФА́ЗІЯ
ПАРАФАРМАЦЕ́ВТИК
ПАРАФАРМАЦЕ́ВТИКА
ПАРАФАРМАЦЕВТИ́ЧНИЙ
ПАРАФАРМАЦІ́ЙНИЙ
ПАРАФАРМАЦІ́Я
ПАРАФІ́Н
ПАРАФІ́НИСТИЙ
ПАРАФІНО́ВАНИЙ
ПАРАФІ́НОВИЙ
ПАРАФІНОЛІКУВА́ЛЬНИЙ
ПАРАФІНОЛІКУВА́ННЯ
ПАРАФІНОТЕРАПЕВТИ́ЧНИЙ
ПАРАФІНОТЕРАПІ́Я
ПАРАФІНУВА́ЛЬНИЙ
ПАРАФІНУВА́ННЯ
ПАРАФІНУВА́ТИ
ПАРА́ФІЯ
ПАРАФІЯ́ЛЬНИЙ
ПАРАФІЯ́НИН
ПАРАФІЯ́НКА
ПАРАФО́ВАНИЙ
ПАРАФРА́З
ПАРАФРА́ЗА *див.* парафра́з
ПАРАФРА́ЗІЯ
ПАРАФРАЗО́ВАНИЙ
ПАРАФРАЗУВА́ННЯ
ПАРАФРАЗУВА́ТИ
ПАРАФРАЗУВА́ТИСЯ
ПАРАФРАСТИ́ЧНИЙ
ПАРАФУВА́ННЯ
ПАРАФУВА́ТИ
ПАРАФУВА́ТИСЯ
ПАРАХРОНІ́ЗМ
ПАРАЦЕТАМО́Л
ПАРА́ША
ПАРА́ШНИК
ПАРАШУ́Т
ПАРАШУТИ́ЗМ
ПАРАШУ́ТИК
ПАРАШУТИ́СТ
ПАРАШУТИ́СТКА
ПАРАШУТИ́СТСЬКИЙ
ПАРАШУ́ТНИЙ
ПАРАШУТОДРО́М
ПАРАШУТУВА́ННЯ
ПАРАШУТУВА́ТИ
ПАРАЩИТОПОДІ́БНИЙ
ПАРВЕНЮ́
ПАРГЕ́ЛІЙ
ПАРДО́Н
ПА́РДУС
ПАРЕ́З
ПАРЕМІ́ЙНИЙ
ПАРЕМІ́ЙНИК
ПАРЕМІОГРАФІ́ЧНИЙ
ПАРЕМІОГРА́ФІЯ
ПАРЕМІО́ЛОГ
ПАРЕМІОЛОГІ́ЧНИЙ
ПАРЕМІОЛО́ГІЯ

ПАРЕМІЯ́
ПА́РЕНИЙ
ПАРЕНИ́НА
ПА́РЕНИТИ
ПА́РЕННЯ
ПАРЕНТЕРА́ЛЬНИЙ
ПАРЕНТЕРА́ЛЬНО
ПАРЕНХІ́МА
ПАРЕНХІМАТИ́ЧНИЙ
ПАРЕНХІМАТО́З
ПАРЕНХІМАТО́ЗНИЙ
ПАРЕНХІ́МНИЙ
ПАРЕ́О
ПАРЕСТЕЗІ́ЙНИЙ
ПАРЕСТЕЗІ́Я
ПАРЕЯЗА́ВР *див.* пареяза́ври
ПАРЕЯЗА́ВРИ
ПАРИЖА́НИ
ПАРИЖА́НИН *див.* парижа́ни
ПАРИЖА́НКА *див.* парижа́ни
ПАРИ́ЗЬКИЙ
ПАРИ́К
ПАРИ́ЛКА
ПАРИ́ЛО
ПАРИ́ЛЬНИЙ
ПАРИ́ЛЬНИК
ПАРИ́ЛЬНИЦЯ
ПАРИ́ЛЬНЯ
ПАРИ́РУВАННЯ
ПАРИ́РУВАТИ
ПАРИ́РУВАТИСЯ
ПАРИ́СТИЙ
ПАРИ́СТІСТЬ
ПАРИ́СТО
ПАРИТЕ́Т
ПАРИТЕ́ТНИЙ
ПАРИТЕ́ТНІСТЬ
ПАРИТЕ́ТНО
ПА́РИТИ[1]
ПА́РИТИ[2]
ПАРИ́ТИ
ПА́РИТИСЯ
ПАРІ́
ПАРІЄТА́ЛЬНИЙ
ПАРІ́ННЯ
ПА́РІЯ
ПАРК
ПА́РКА[1]
ПА́РКА[2]
ПА́РКА[3]
ПАРКА́Н
ПАРКАНЕ́ЦЬ
ПАРКА́ННИЙ
ПАРКА́НЧИК
ПАРКЕ́Т
ПАРКЕ́ТИНА
ПАРКЕТИ́НКА
ПАРКЕ́ТНИЙ
ПАРКЕ́ТНИК[1]
ПАРКЕ́ТНИК[2]
ПАРКИ́Й
ПА́РКІНГ
ПАРКІНСОНІ́ЗМ
ПА́РКІСТЬ
ПА́РКО
ПАРКОБУДІВНИ́К
ПАРКОБУДІВНИ́ЦТВО
ПАРКОБУДУВА́ННЯ
ПА́РКОВИЙ
ПАРКО́ВКА
ПАРКОМІ́СЦЕ
ПАРКУВА́ЛЬНИЙ
ПАРКУВА́ЛЬНИК
ПАРКУВА́ЛЬНИЦЯ
ПАРКУВА́ННЯ
ПАРКУВА́ТИ
ПАРКУВА́ТИСЯ
ПАРКУВА́ТО
ПАРКУ́Р
ПАРКУРИ́СТ
ПАРКУРИ́СТКА
ПАРКУ́РНИЙ
ПАРЛА́МЕНТ
ПАРЛАМЕНТА́Р
ПАРЛАМЕНТАРИ́ЗМ
ПАРЛАМЕНТА́РІЙ
ПАРЛАМЕНТА́РКА
ПАРЛАМЕНТА́РНИЙ
ПАРЛАМЕНТЕ́Р
ПАРЛАМЕНТЕ́РСТВО
ПАРЛАМЕНТЕ́РСЬКИЙ
ПАРЛА́МЕНТСЬКИЙ
ПАРМЕЗА́Н
ПАРМЕ́ЛІЄВІ
ПАРМЕ́ЛІЯ
ПАРМЕ́Н
ПАРНА́С
ПАРНА́СЕЦЬ
ПАРНА́СЬКИЙ
ПА́РНИЙ
ПАРНИ́Й
ПАРНИ́К
ПАРНИКА́Р
ПАРНИКА́РКА
ПАРНИКА́РСТВО
ПАРНИКО́ВИЙ
ПАРНИЧО́К
ПАРНИ́ЩЕ
ПА́РНІСТЬ
ПА́РНО[1]
ПА́РНО[2]
ПАРНОКОПИ́ТИЙ
ПАРНОПЕ́РИСТИЙ
ПАРНЯ́
ПАРО...
ПАРОБАР'Є́Р
ПА́РОБОК
ПАРОБО́ЦТВО
ПАРО́ВАНИЙ
ПАРОВА́РКА
ПАРОВИ́Й[1]
ПАРОВИ́Й[2]
ПАРОВИ́К
ПАРОВИПУСКНИ́Й
ПАРОВИХЛОПНИ́Й
ПАРОВИ́ЦЯ
ПАРОВИ́ЧНИЙ
ПАРОВИ́ЧНИК
ПАРОВИ́ЧНЯ
ПАРОВИЧО́К
ПАРОВИ́ЩЕ
ПАРОВІДВІ́Д
ПАРОВІДВІДНИ́Й
ПАРОВОДЯНИ́Й
ПАРОВО́З
ПАРОВО́ЗИК
ПАРОВО́ЗНИЙ
ПАРОВО́ЗНИК
ПАРОВОЗО...
ПАРОВОЗОБУДІВНИ́Й
ПАРОВОЗОБУДІВНИ́К
ПАРОВОЗОБУДУВА́ННЯ
ПАРОВОЗОРЕМО́НТНИЙ
ПАРОВПУСКНИ́Й
ПАРОГА́З
ПАРОГА́ЗОВИЙ
ПАРОГЕНЕРА́ТОР
ПАРОГЕНЕРА́ТОРНИЙ
ПАРОГІДРАВЛІ́ЧНИЙ
ПАРОДИНА́МО
ПАРОДИ́СТ
ПАРОДИ́СТКА
ПАРОДІ́ЙНИЙ
ПАРОДІ́ЙНІСТЬ
ПАРОДІ́ЙНО
ПАРОДІЮВА́ННЯ
ПАРОДІЮВА́ТИ
ПАРОДІЮВА́ТИСЯ
ПАРО́ДІЯ
ПАРОДО́НТ
ПАРОДОНТА́ЛЬНИЙ
ПАРОДОНТИ́Т
ПАРОДОНТО́З
ПАРОДОНТО́ЛОГ
ПАРОДОНТОЛОГІ́ЧНИЙ
ПАРОДОНТОЛО́ГІЯ
ПАРОДОНТОПА́ТІЯ
ПАРОЕЖЕ́КТОР
ПАРОЕЖЕ́КТОРНИЙ
ПАРОЗБІ́РНИК
ПАРОІЗОЛЯЦІ́ЙНИЙ
ПАРОІЗОЛЯ́ЦІЯ
ПАРО́К
ПАРОКІ́НКА
ПАРОКІ́ННИЙ
ПАРОКІ́ННО
ПАРОКІ́НЬ
ПАРОКО́НКА *див.* парокі́нка
ПАРОКСИ́ЗМ
ПАРОКСИЗМА́ЛЬНИЙ
ПАРОЛИ́СТ
ПАРОЛИСТОВІ́
ПАРО́ЛЬ
ПАРО́ЛЬНИЙ
ПАРО́М *див.* поро́м
ПАРОМІ́Р
ПАРО́МНИЙ *див.* поро́мний
ПАРО́МНИК *див.* поро́мник
ПАРОМОБІ́ЛЬ
ПАРОМОБІ́ЛЬНИЙ
ПАРОМОТО́Р
ПАРОМОТО́РНИЙ
ПАРОНЕПРОНИКНИ́Й
ПАРОНЕПРОНИ́КНІСТЬ
ПАРО́НІМ
ПАРОНІМІ́ЧНИЙ
ПАРОНІМІ́ЧНО
ПАРОНІМІ́Я
ПАРОНІ́Т
ПАРОНІ́ТОВИЙ
ПАРОНОМА́ЗІЯ
ПА́РОНЬКА
ПАРООХОЛО́ДНИК
ПАРООЧИ́СНИК[1]
ПАРООЧИ́СНИК[2]
ПАРОПЕРЕГРІ́В
ПАРОПЕРЕГРІВНИ́К
ПАРОПЛА́В
ПАРОПЛА́ВИК
ПАРОПЛА́ВНИЙ
ПАРОПЛА́ВСТВО
ПАРОПЛА́ВЧИК
ПАРОПОВІТРЯ́НИЙ

ПАРОПОДІБНИЙ
ПАРОПРОВІ́Д
ПАРОПРОВІ́ДНИ́Й
ПАРОПРОВІ́ДНІСТЬ
ПАРОПРОДУКТИ́ВНИЙ
ПАРОПРОДУКТИ́ВНІСТЬ
ПАРОПРОНИКНИ́Й
ПАРОПРОНИ́КНІСТЬ
ПАРОПРОСАПНИ́Й
ПАРОРОЗПО́ДІЛ
ПАРОРОЗПОДІ́ЛЕННЯ
ПАРОРОЗПОДІ́ЛЬНИЙ
ПАРОРОЗПОДІ́ЛЬНИК
ПАРОСИЛОВИ́Й
ПА́РОСЛЬ
ПАРОСМІ́Я
ПА́РОСТ
ПАРОСТИ́ТИСЯ
ПА́РОСТКОВИЙ
ПА́РОСТКОВІСТЬ
ПА́РОСТОК
ПА́РОСТОЧОК
ПАРОСТРУМИ́ННИЙ
ПА́РОСТЬ
ПАРОТВО́РЕННЯ
ПАРОТЕПЛОХІ́Д
ПАРОТЕПЛОХІ́ДНИЙ
ПАРОТИ́Т
ПАРОТУРБІ́НА
ПАРОТУРБІ́ННИЙ
ПАРОТУРБОВО́З
ПАРОТЯ́Г
ПАРОТЯГОБУДУВА́ННЯ
ПАРОТЯ́ГОВИЙ
ПАРОУТВО́РЕННЯ *див.* паротво́рення
ПАРОУТВО́РЮВАЛЬНИЙ
ПАРОУТВО́РЮВАЧ
ПА́РОХ
ПАРО́ХІЯ
ПАРОХІЯ́ЛЬНИЙ
ПАРОХІЯ́НИН
ПАРОХІЯ́НКА
ПА́РОЧКА
ПАРСЕ́К
ПА́РСЕР
ПАРСИ́ЗМ
ПА́РСИНГ
ПАРСУ́НА
ПАРСУ́ННИЙ
ПАРТ...
ПА́РТА
ПАРТАКТИ́В
ПАРТАПАРА́Т
ПАРТАПАРА́ТНИЙ
ПАРТАПАРА́ТНИК
ПАРТА́ЦТВО
ПАРТА́ЦЬКИЙ
ПАРТА́Ч
ПАРТА́ЧИТИ
ПАРТА́ЧКА
ПАРТБІЛЕ́Т
ПАРТБЮРО́
ПАРТВНЕ́СКИ
ПАРТВНЕ́СОК *див.* партвне́ски
ПАРТГРУ́ПА
ПАРТДИСЦИПЛІ́НА
ПАРТЕНОГЕНЕ́З
ПАРТЕНОГЕНЕТИ́ЧНИЙ
ПАРТЕНОГЕНЕТИ́ЧНО
ПАРТЕНОКАРПІ́ЧНИЙ
ПАРТЕНОКАРПІ́ЧНО
ПАРТЕНОКАРПІ́Я
ПАРТЕ́Р
ПАРТЕ́РНИЙ
ПАРТЕ́С
ПАРТЕ́СНИЙ
ПАРТЗБО́РИ
ПАРТЗІБРА́ННЯ
ПАРТЗ'Ї́ЗД
ПАРТИЗА́Н
ПАРТИЗА́НИТИ
ПАРТИЗА́НКА
ПАРТИЗА́НСТВО
ПАРТИЗА́НСЬКИЙ
ПАРТИЗА́НЩИНА
ПАРТИ́КА
ПАРТИКУЛЯРИ́ЗМ
ПАРТИКУЛЯ́РНИЙ
ПАРТИКУЛЯ́РНІСТЬ
ПАРТИКУЛЯ́РНО
ПАРТИ́ТА
ПАРТИТУ́РА
ПАРТИТУ́РНИЙ
ПА́РТІ *див.* па́ті
ПАРТІ́ЄЦЬ
ПА́РТІЙКА
ПАРТІ́ЙКА
ПАРТІ́ЙНИЙ
ПАРТІ́ЙНІСТЬ
ПАРТІ́ЙНО
ПАРТІ́ЙНО...
ПА́РТІЯ
ПАРТКВИТО́К
ПАРТКО́М
ПАРТКО́МІВСЬКИЙ
ПАРТКОМІТЕ́Т
ПАРТКОНФЕРЕ́НЦІЯ
ПАРТНЕ́Р
ПАРТНЕ́РКА
ПАРТНЕ́РСТВО
ПАРТНЕ́РСЬКИЙ
ПАРТНОМЕНКЛАТУ́РА
ПАРТНОМЕНКЛАТУ́РНИЙ
ПАРТНОМЕНКЛАТУ́РНИК
ПАРТНОМЕНКЛАТУ́РНИЦЯ
ПАРТОКРА́Т
ПАРТОКРАТИ́ЧНИЙ
ПАРТОКРА́ТІЯ
ПАРТО́ЛИТИ
ПАРТО́НІМ
ПАРТОНІМІ́ЧНИЙ
ПАРТОНІМІ́Я
ПАРТО́РГ
ПАРТОРГАНІЗА́ЦІЯ
ПАРТОСЕРЕ́ДОК
ПАРТСТА́Ж
ПАРТСТЯ́ГНЕННЯ
ПАРТШКО́ЛА
ПА́РУБЕНЬ
ПАРУБИ́ЩЕ
ПАРУБІ́ЙКА
ПАРУБІ́ЙКО
ПАРУБІ́КА
ПА́РУБКІВ
ПАРУБКУВА́ННЯ
ПАРУБКУВА́ТИ
ПА́РУБОК
ПАРУБО́ТА
ПАРУБО́ЦТВО
ПАРУБО́ЦЬКИЙ
ПАРУБО́ЧИЙ
ПАРУБО́ЧИТИ
ПАРУБО́ЧОК
ПАРУБЧА́
ПАРУБЧА́К
ПАРУБЧИ́НА
ПАРУБЧИ́СЬКО
ПАРУБ'Я́
ПАРУБ'Я́ГА
ПАРУВА́ЛЬНИЙ
ПАРУВА́ННЯ[1]
ПАРУВА́ННЯ[2]
ПАРУВА́ННЯ[3]
ПАРУВА́ТИ[1]
ПАРУВА́ТИ[2]
ПАРУВА́ТИ[3]
ПАРУВА́ТИСЯ
ПА́РУС[1]
ПА́РУС[2]
ПАРУСИ́НА
ПАРУСИ́НОВИЙ
ПА́РУСИТИ
ПА́РУСНИЙ
ПА́РУСНИК
ПА́РУСНІСТЬ
ПАРУСО́ВИЙ
ПАРУ́ХА
ПАРУ́ЮЧИЙ
ПАРФЕ́
ПАРФО́РС
ПАРФО́РСНИЙ
ПАРФУ́М *див.* парфу́ми
ПАРФУМЕ́Р
ПАРФУМЕ́РІЯ
ПАРФУМЕ́РНИЙ
ПАРФУМЕ́РНИК
ПАРФУМЕ́РНИЦЯ
ПАРФУМЕ́РНО-КОСМЕТИ́ЧНИЙ
ПАРФУ́МИ
ПАРФУ́МИТИ
ПАРФУ́МИТИСЯ
ПАРФУ́МНИЙ
ПАРФЯ́НИ
ПАРФЯ́НИН *див.* парфя́ни
ПАРФЯ́НКА *див.* парфя́ни
ПАРФЯ́НСЬКИЙ
ПАРХ *див.* па́рхи
ПАРХА́ТИЙ
ПА́РХИ
ПАРЦЕ́ЛА
ПАРЦЕ́ЛЬНИЙ
ПАРЦЕЛЬО́ВАНИЙ
ПАРЦЕЛЮВА́ТИ
ПАРЦЕ́ЛЯ *див.* парце́ла
ПАРЦЕЛЯ́РНИЙ
ПАРЦЕЛЯ́Т
ПАРЦЕЛЯЦІ́ЙНИЙ
ПАРЦЕЛЯ́ЦІЯ
ПАРЦІА́ЛЬНИЙ
ПАРЦІА́ЛЬНІСТЬ
ПАРЧА́
ПАРЧЕ́ВИЙ
ПА́РША *див.* па́рші
ПАРШИ́ВЕНЬКИЙ
ПАРШИ́ВЕЦЬ
ПАРШИ́ВИЙ
ПАРШИ́ВІСТЬ
ПАРШИ́ВІТИ
ПАРШИ́ВКА
ПАРШИ́ВО
ПАРШИ́ВСТВО
ПА́РШІ
ПАРШУ́К

ПАС[1]
ПАС[2]
ПАС[3]
ПАС[4]
ПАСА́Ж[1]
ПАСА́Ж[2]
ПАСА́Ж[3]
ПАСА́Ж[4]
ПАСАЖИ́Р
ПАСАЖИ́РКА
ПАСАЖИРО...
ПАСАЖИ́РОКІЛОМЕ́ТР
ПАСАЖИРОМІСТКИ́Й
ПАСАЖИРОМІ́СТКІСТЬ
ПАСАЖИРОО́БІГ
ПАСАЖИРОПОТІ́К
ПАСАЖИ́РСЬКИЙ
ПАСА́ЖНИЙ[1]
ПАСА́ЖНИЙ[2]
ПАСА́ЖНИЙ[3]
ПАСА́ЖНИЙ[4]
ПАСАЖО́ВАНИЙ
ПАСАЖУВА́ННЯ
ПАСАЖУВА́ТИ
ПАСАЖУВА́ТИСЯ
ПАСАКА́ЛІЯ
ПАСАЛУРО́З
ПАСАМА́Н
ПАСАМА́НОВИЙ
ПАСА́Т
ПАСАТИ́ЖІ
ПАСА́ТНИЙ
ПАСЕЇ́ЗМ
ПАСЕЇ́СТ
ПАСЕЇСТИ́ЧНИЙ
ПАСЕЇ́СТКА
ПАСЕЇ́СТСЬКИЙ
ПАСЕМИ́СТИЙ
ПА́СЕМКО
ПАСЕ́МЦЕ
ПА́СЕНИЙ
ПА́СЕРБ
ПА́СЕРБИК
ПА́СЕРБИЦЯ
ПАСЕ́РДЯ
ПАСЕРО́ВАНИЙ
ПАСЕРУВА́ННЯ
ПАСЕРУВА́ТИ
ПАСИ́В[1]
ПАСИ́В[2]
ПАСИВА́ТОР
ПАСИВА́ЦІЯ
ПАСИВІЗА́ЦІЯ
ПАСИВІЗО́ВАНИЙ
ПАСИВІЗУВА́ТИ
ПАСИВІЗУВА́ТИСЯ
ПАСИ́ВНИЙ[1]
ПАСИ́ВНИЙ[2]
ПАСИ́ВНІСТЬ
ПАСИ́ВНО
ПАСИВО́ВАНИЙ
ПАСИВУВА́ЛЬНИЙ
ПАСИВУВА́ННЯ
ПАСИВУВА́ТИ
ПАСИВУВА́ТИСЯ
ПА́СИК
ПА́СИНКІВ
ПАСИНКО́ВАНИЙ
ПА́СИНКОВИЙ
ПАСИНКУВА́ННЯ
ПАСИНКУВА́ТИ
ПАСИНКУВА́ТИСЯ
ПА́СИННЯ
ПА́СИНОК
ПА́СИНОЧОК
ПАСИ́СТИЙ
ПАСИ́СТО
ПАСИФЛО́РА
ПАСИФЛО́РОВИЙ
ПА́СІКА[1]
ПА́СІКА[2]
ПАСІ́ННЯ
ПАСІО́Н
ПАСІОНА́РІЙ
ПАСІОНА́РНИЙ
ПАСІОНА́РНІСТЬ
ПАСІОНА́РНО
ПА́СІЧНИЙ[1]
ПА́СІЧНИЙ[2]
ПА́СІЧНИК
ПА́СІЧНИКІВ
ПАСІЧНИКІ́ВНА
ПАСІЧНИКУВА́ННЯ
ПАСІЧНИКУВА́ТИ
ПА́СІЧНИ́ЦТВО
ПА́СІЧНИ́ЦЬКИЙ
ПА́СІЧНИЦЯ
ПАСІЮВА́ТИ
ПА́СІЯ
ПАСК
ПА́СКА
ПАСКА́ЛЬ
ПА́СКВІЛЬ
ПА́СКВІЛЬНИЙ
ПАСКВІЛЯ́НТ
ПАСКВІЛЯ́НТКА
ПАСКВІЛЯ́НТСЬКИЙ
ПА́СКЛИ́Н
ПА́СКЛИ́НОК
ПА́СКЛИ́НЬ *див.* па́склин
ПАСКУ́ДА
ПАСКУ́ДЖЕННЯ
ПАСКУ́ДИТИ
ПАСКУ́ДИТИСЯ
ПАСКУ́ДНЕНЬКИЙ
ПАСКУ́ДНИЙ
ПАСКУ́ДНИК
ПАСКУ́ДНИЦЯ
ПАСКУ́ДНІСТЬ
ПАСКУ́ДНО
ПАСКУ́ДСТВО
ПАСКУ́ДЬ
ПАСЛІ́Н
ПАСЛЬО́НИНА
ПАСЛЬО́НОВИЙ
ПАСМА́Н
ПАСМАНИ́СТИЙ
ПАСМА́ТИЙ
ПА́СМЕЧКО
ПА́СМО
ПА́СМОВИЙ
ПА́СМУГА
ПА́СМУЖКА
ПАСОВИ́Й
ПАСОВИ́СЬКО
ПАСОВИ́ЦЯ
ПАСОВИ́ЩЕ
ПАСОВИЩЕЗМІ́НА
ПАСОВИ́ЩНИЙ
ПАСОДО́БЛЬ
ПА́СОК
ПА́СОКА
ПА́СОКОВИЙ
ПА́СОМКО
ПА́СОМЦЕ
ПА́СОЧКА
ПА́СОЧОК
ПАСПАРТУ́
ПА́СПОРТ
ПАСПОРТИЗА́ЦІЯ
ПАСПОРТИЗО́ВАНИЙ
ПАСПОРТИЗО́ВАНІСТЬ
ПАСПОРТИЗУВА́ННЯ
ПАСПОРТИЗУВА́ТИ
ПАСПОРТИЗУВА́ТИСЯ
ПАСПОРТИ́СТ
ПАСПОРТИ́СТКА
ПА́СПОРТНИЙ
ПА́СТА
ПАСТАЛА́
ПАСТАЛА́КАТИ
ПА́СТВА
ПАСТЕ́ВНЯ
ПАСТЕ́ЛЬ
ПАСТЕ́ЛЬНИЙ
ПАСТЕ́ЛЬНІСТЬ
ПАСТЕ́ЛЬНО
ПАСТЕРИЗА́ТОР
ПАСТЕРИЗА́ТОРНИЙ
ПАСТЕРИЗАЦІ́ЙНИЙ
ПАСТЕРИЗА́ЦІЯ
ПАСТЕРИЗО́ВАНИЙ
ПАСТЕРИЗУВА́ННЯ
ПАСТЕРИЗУВА́ТИ
ПАСТЕРИЗУВА́ТИСЯ
ПАСТЕ́РІВСЬКИЙ
ПАСТЕРНА́К
ПА́СТИ[1]
ПА́СТИ[2]
ПАСТИЛА́
ПАСТИЛА́Ж
ПАСТИ́ЛКА
ПАСТИ́ЛЬНИЙ
ПАСТИ́ЛЬНИК
ПАСТИ́ЛЬНИЦЯ
ПА́СТИР
ПА́СТИРСТВО
ПА́СТИРСЬКИЙ
ПА́СТИСЯ
ПАСТИ́Ш
ПА́СТІВЕНЬ
ПАСТІВНИ́Й
ПАСТІВНИ́К
ПА́СТКА[1]
ПА́СТКА[2]
ПА́СТКОВИЙ
ПА́СТОВЕНЬ *див.* па́стівень
ПА́СТОВИЙ
ПАСТОВНИ́Й *див.* пастівни́й
ПАСТО́ЗНИЙ
ПАСТО́ЗНІСТЬ
ПАСТОПОДІ́БНИЙ
ПАСТОПОДІ́БНІСТЬ
ПА́СТОР
ПАСТОРА́ЛЬ
ПАСТОРА́ЛЬНИЙ
ПАСТОРА́ЛЬНІСТЬ
ПАСТОРА́Т
ПА́СТОРСТВО
ПА́СТОРСЬКИЙ
ПАСТРОМА́
ПАСТУВА́ТИ
ПАСТУРЕ́ЛЬ

ПАСТУРЕ́ЛЬНИЙ
ПАСТУ́Х
ПАСТУХО́ВИЙ
ПАСТУХУВА́ННЯ
ПАСТУХУВА́ТИ *див.* пасту́шити
ПАСТУША́
ПАСТУ́ШАЧИЙ
ПАСТУ́ШЕННЯ
ПАСТУШЕНЯ́
ПАСТУ́ШЕСТВО
ПАСТУ́ШИЙ
ПАСТУ́ШИТИ
ПАСТУ́ШКА
ПАСТУШКО́ВИЙ[1]
ПАСТУШКО́ВИЙ[2]
ПАСТУШО́К[1]
ПАСТУШО́К[2]
ПАСТЬ
ПАСТЬБА́
ПАСУВА́ТИ[1]
ПАСУВА́ТИ[2]
ПАСУВА́ТИ[3]
ПАСУВА́ТИСЯ
ПА́СХА
ПАСХА́ЛІЯ
ПАСХА́ЛЬНИЙ
ПАСЬЯ́НС
ПАСЬЯ́НСНИЙ
ПАСЬЯ́НСОВИЙ
ПАТ[1]
ПАТ[2]
ПАТАГО́НЕЦЬ *див.* патаго́нці
ПАТАГО́НКА *див.* патаго́нці
ПАТАГО́НСЬКИЙ
ПАТАГО́НЦІ
ПАТЕ́ЛЬНЯ
ПАТЕ́НТ
ПАТЕ́НТИКА
ПАТЕ́НТНИЙ
ПАТЕ́НТНИК
ПАТЕ́НТНИЦЯ
ПАТЕ́НТНО-ІНФОРМАЦІ́ЙНИЙ
ПАТЕ́НТНО-ЛІЦЕНЗІ́ЙНИЙ
ПАТЕНТО́ВАНИЙ
ПАТЕНТОВЛА́СНИК
ПАТЕНТОВЛА́СНИЦЯ
ПАТЕНТОЗДА́ТНИЙ
ПАТЕНТОЗДА́ТНІСТЬ
ПАТЕНТОЗНА́ВЕЦЬ
ПАТЕНТОЗНА́ВИЦЯ
ПАТЕНТОЗНА́ВСТВО
ПАТЕНТОЗНА́ВЧИЙ
ПАТЕНТОСПРОМО́ЖНИЙ
ПАТЕНТОСПРОМО́ЖНІСТЬ
ПАТЕНТУВА́ННЯ
ПАТЕНТУВА́ТИ
ПАТЕНТУВА́ТИСЯ
ПА́ТЕР
ПАТЕРИ́К
ПАТЕРИ́ЦЯ
ПА́ТЕРН
ПАТЕРНАЛІ́ЗМ
ПАТЕРНАЛІ́СТ
ПАТЕРНАЛІ́СТСЬКИЙ
ПА́ТЕРСТВО
ПАТЕ́ТИКА
ПАТЕТИ́ЧНИЙ
ПАТЕТИ́ЧНІСТЬ
ПАТЕТИ́ЧНО
ПАТЕФО́Н
ПАТЕФО́ННИЙ
ПАТЕФО́НЧИК
ПАТИ́К
ПАТИ́КА
ПА́ТИ́НА
ПАТИ́НКИ
ПАТИНО́ВАНИЙ
ПАТИ́НОК *див.* пати́нки
ПАТИНУВА́ННЯ
ПАТИНУВА́ТИ
ПАТИНУВА́ТИСЯ
ПАТИСО́Н
ПАТИ́ЧИНА
ПАТИ́ЧКА
ПАТИЧО́К
ПАТИ́ЧЧЯ
ПА́ТІ
ПА́ТІО
ПА́ТЛА *див.* па́тли
ПАТЛА́НЬ
ПА́ТЛАТИ
ПАТЛА́ТИЙ
ПА́ТЛАТИСЯ
ПАТЛА́Ч
ПА́ТЛИ
ПА́ТОВИЙ[1]
ПА́ТОВИЙ[2]
ПАТОГЕ́Н
ПАТОГЕНЕ́З
ПАТОГЕ́НЕ́ЗИС
ПАТОГЕНЕ́ТИКА
ПАТОГЕНЕТИ́ЧНИЙ
ПАТОГЕ́ННИЙ
ПАТОГЕ́ННІСТЬ
ПАТОГРАФІ́ЧНИЙ
ПАТОГРА́ФІЯ
ПА́ТОКА
ПА́ТОКОВИЙ
ПАТОКОУТВО́РЕННЯ
ПАТОКОУТВО́РЮВАЛЬНИЙ
ПАТОКОУТВО́РЮВАЧ
ПАТО́ЛОГ
ПАТОЛОГІ́ЧНИЙ
ПАТОЛОГІ́ЧНІСТЬ
ПАТОЛОГІ́ЧНО
ПАТОЛО́ГІЯ
ПАТОЛОГОАНА́ТОМ
ПАТОЛОГОАНАТОМІ́ЧНИЙ
ПА́ТОЛОЧ
ПАТОМОРФО́З
ПАТОПСИХО́ЛОГ
ПАТОПСИХОЛОГІ́ЧНИЙ
ПАТОПСИХОЛО́ГІЯ
ПА́ТОРОЧ
ПА́ТОС *див.* па́фос
ПА́ТОСНИЙ *див.* па́фосний
ПА́ТОСНІСТЬ *див.* па́фосність
ПА́ТОСНО *див.* па́фосно
ПАТОФІЗІО́ЛОГ
ПАТОФІЗІОЛОГІ́ЧНИЙ
ПАТОФІЗІОЛО́ГІЯ
ПА́ТРАНИЙ
ПА́ТРАННЯ
ПА́ТРАТИ
ПАТРИЛОКА́ЛЬНИЙ
ПАТРИЛОКА́ЛЬНІСТЬ
ПАТРИМОНІА́ЛЬНИЙ
ПАТРИМО́НІЙ
ПАТРИМО́НІУМ
ПАТРИМО́НІЯ
ПАТРИ́НІЯ
ПАТРИ́СТИКА
ПАТРИСТИ́ЧНИЙ
ПАТРИЦІА́НКА
ПАТРИЦІА́НСЬКИЙ
ПАТРИЦІА́Т
ПАТРИ́ЦІЙ
ПА́ТРИЦЯ
ПА́ТРИЧНИЙ
ПАТРІА́РХ
ПАТРІАРХА́ЛЬНИЙ
ПАТРІАРХА́ЛЬНІСТЬ
ПАТРІАРХА́ЛЬНО
ПАТРІАРХА́ЛЬЩИНА
ПАТРІАРХА́Т
ПАТРІАРХА́ТНИЙ
ПАТРІА́РХІЯ
ПАТРІАРХУВА́ННЯ
ПАТРІАРХУВА́ТИ
ПАТРІА́РШЕСТВО
ПАТРІА́РШИЙ
ПАТРІО́Т
ПАТРІОТИ́ЗМ
ПАТРІОТИ́ЧНИЙ
ПАТРІОТИ́ЧНІСТЬ
ПАТРІОТИ́ЧНО
ПАТРІО́ТКА
ПАТРІО́ТСТВУВАТИ
ПАТРОЛО́ГІЯ
ПАТРО́Н[1]
ПАТРО́Н[2]
ПАТРО́Н[3]
ПАТРОНА́Ж
ПАТРОНА́ЖНИЙ
ПАТРОНА́ЛЬНИЙ
ПАТРОНА́Т
ПАТРОНА́ТНИЙ
ПАТРОНЕ́СА
ПАТРО́НІМ
ПАТРОНІМІ́ЧНИЙ
ПАТРОНІ́МІЯ
ПАТРО́НКА
ПАТРО́ННИЙ
ПАТРО́ННИК
ПАТРО́ННИЦЯ
ПАТРОНО́ВАНИЙ
ПАТРОНТА́Ш
ПАТРОНТА́ШНИЙ
ПАТРОНУВА́ННЯ
ПАТРОНУВА́ТИ
ПАТРОНУВА́ТИСЯ
ПАТРО́НЧИК
ПА́ТРУБОК
ПАТРУ́ЛЬ
ПАТРУ́ЛЬНИЙ
ПАТРУЛЬО́ВАНИЙ
ПАТРУЛЮВА́ННЯ
ПАТРУЛЮВА́ТИ
ПАТРУЛЮВА́ТИСЯ
ПАТУА́
ПАТЧ
ПАТЬО́К *див.* патьо́ки
ПАТЬО́КИ
ПАТЬО́ХИ
ПАТЯ́КАЛО
ПАТЯКАНИ́НА
ПАТЯ́КАННЯ
ПАТЯ́КАТИ
ПАТЯ́КИ
ПАУЕРЛІ́ФТИНГ
ПА́УЗА
ПАУЗА́ЦІЯ
ПА́УЗЕННЯ

ПА́УЗИТИ *див.* паузува́ти
ПА́УЗНИЙ
ПАУЗО́ВАНИЙ
ПА́УЗОК
ПАУЗУВА́ННЯ
ПАУЗУВА́ТИ
ПА́УПЕР
ПАУПЕРИЗА́ЦІЯ
ПАУПЕРИ́ЗМ
ПАУПЕРИЗО́ВАНИЙ
ПАУПЕРИЗУВА́ТИ
ПАУПЕРИЗУВА́ТИСЯ
ПАУПЕРИСТИ́ЧНИЙ
ПА́ФОС
ПА́ФОСНИЙ
ПА́ФОСНІСТЬ
ПА́ФОСНО
ПАХ[1]
ПАХ[2]
ПАХ[3]
ПАХА́
ПАХА́Н
ПАХА́НША
ПА́ХАР
ПА́ХАРСЬКИЙ
ПАХА́ТИ
ПАХВА́
ПАХВИ́НА
ПАХВИ́ННИЙ
ПАХВО́ВИЙ
ПАХІДЕ́РМ *див.* пахіде́рми
ПАХІДЕ́РМИ
ПАХІДЕ́РМІЯ
ПА́ХІЛЛЯ
ПАХІПО́Д *див.* пахіпо́ди
ПАХІПО́ДИ
ПАХІТО́СА
ПАХІТО́СКА
ПАХІТО́СНИЙ
ПА́ХКАННЯ
ПА́ХКАТИ
ПАХКИ́Й
ПА́ХКНУТИ
ПАХКОТІ́ННЯ[1]
ПАХКОТІ́ННЯ[2]
ПАХКОТІ́ТИ[1]
ПАХКОТІ́ТИ[2]
ПАХЛАВА́
ПА́ХМУРНИЙ
ПАХНОТА́
ПА́ХНУТИ
ПАХНУ́ТИ
ПАХНЮ́ЧИЙ
ПАХНЮ́ЩИЙ
ПАХОВИ́Й
ПАХОЛКУВА́ННЯ
ПАХОЛКУВА́ТИ
ПА́ХОЛОК
ПАХО́ЛОК
ПАХОЛЯ́
ПА́ХОЩ *див.* па́хощі
ПА́ХОЩІ
ПА́ХТА
ПАХТИ́ТИ
ПАХТИ́ТИСЯ
ПАХТІ́ННЯ
ПАХТІ́ТИ[1]
ПАХТІ́ТИ[2]
ПАХУ́ЧЕ *див.* паху́чо
ПАХУ́ЧИЙ
ПАХУ́ЧІСТЬ
ПАХУ́ЧО
ПАХУ́ЩИЙ
ПАЦА́Н
ПАЦАНВА́
ПАЦА́НІВ
ПАЦА́НКА
ПА́ЦАННЯ
ПАЦАНО́К
ПАЦАНЯ́
ПАЦАНЯ́ЧИЙ
ПА́ЦАТИ
ПА́ЦИК
ПА́ЦИТИСЯ
ПАЦИФІ́ЗМ
ПАЦИФІКА́ТОР
ПАЦИФІКА́ТОРСЬКИЙ
ПАЦИФІКА́ЦІЯ
ПАЦИФІКО́ВАНИЙ
ПАЦИФІКУВА́ТИ
ПАЦИФІ́СТ
ПАЦИФІСТИ́ЧНИЙ
ПАЦИФІСТИ́ЧНІСТЬ
ПАЦИФІСТИ́ЧНО
ПАЦИФІ́СТКА
ПАЦИФІ́СТСЬКИЙ
ПА́ЦІЄНС
ПА́ЦІЄНСНИЙ
ПАЦІЄ́НТ
ПАЦІЄ́НТКА
ПА́ЦНУТИ
ПАЦЬО́РКА *див.* пацьо́рки
ПАЦЬО́РКИ
ПАЦЬО́РОЧКА *див.* пацьо́рочки
ПАЦЬО́РОЧКИ
ПАЦЮ́К[1]
ПАЦЮ́К[2]
ПАЦЮКО́ВИЙ[1]
ПАЦЮКО́ВИЙ[2]
ПАЦЮЧЕНЯ́
ПАЦЮ́ЧИЙ[1]
ПАЦЮ́ЧИЙ[2]
ПАЦЮ́ЧЧЯ
ПА́ЦЯ
ПАЦЯ́
ПА́ЧЕ
ПА́ЧЕЧКА
ПА́ЧЕЧНИК
ПА́ЧЕЧНИЦЯ
ПАЧІСКИ́
ПА́ЧКА
ПАЧКА́Р
ПАЧКА́РСТВО
ПАЧКАРЮВА́ННЯ
ПАЧКАРЮВА́ТИ
ПАЧКОВИ́Й
ПАЧКОВ'ЯЗА́ЛЬНИЙ
ПА́ЧО́СИ
ПА́ЧО́СНИЙ
ПА́ЧО́СОВИЙ
ПАЧУ́ЛІ
ПАЧУ́ЛІЄВИЙ
ПА́ША
ПАША́
ПАШАЛИ́К
ПАШЕ́ННИЙ
ПАШИ́СТИЙ
ПАШІ́ННЯ
ПАШІ́ТИ
ПАШНИ́СТИЙ
ПАШНИ́ЦЯ
ПАШНЯ́
ПА́ШПОРТ
ПА́ШПОРТНИЙ
ПАШТАЛА́КАННЯ
ПАШТАЛА́КАТИ
ПАШТЕ́Т
ПАШТЕ́ТІВКА
ПАШТЕ́ТНИЙ
ПА́ЩА
ПАЩЕ́КА
ПАЩЕКУВА́ННЯ
ПАЩЕКУВА́ТИ
ПАЩЕКУВА́ТИЙ
ПАЩЕКУВА́ТІСТЬ
ПАЩЕКУВА́ТО
ПАЩЕКУ́ХА
ПАЮВА́ННЯ
ПАЮВА́ТИ
ПАЮВА́ТИСЯ
ПА́ЮС
ПА́ЮСНИЙ
ПАЮ́ХА
ПАЯ́ЛЬНИЙ
ПАЯ́ЛЬНИК
ПАЯ́ЛЬНИЦЯ
ПА́ЯНИЙ
ПАЯ́ННЯ
ПАЯ́ТИ
ПАЯ́ТИСЯ
ПАЯ́Ц
ПДВ
ПЕА́Н
ПЕ́ВЕН
ПЕ́ВНЕ *див.* пе́вно
ПЕ́ВНИЙ
ПЕВНІ́СІНЬКИЙ
ПЕВНІ́СІНЬКО
ПЕ́ВНІСТЬ
ПЕ́ВНО
ПЕГА́С
ПЕГМАТИ́Т
ПЕГМАТИ́ТОВИЙ
ПЕД
ПЕД...
ПЕДАГО́Г
ПЕДАГОГІЗА́ЦІЯ
ПЕДАГОГІЗО́ВАНИЙ
ПЕДАГОГІЗУВА́ТИ
ПЕДАГОГІЗУВА́ТИСЯ
ПЕДАГО́ГІКА
ПЕДАГОГІ́ЧНИЙ
ПЕДАГОГІ́ЧНІСТЬ
ПЕДАГОГІ́ЧНО
ПЕДАГО́ГІЯ
ПЕДАЛІЗА́ЦІЯ
ПЕДАЛІЗО́ВАНИЙ
ПЕДАЛІЗУВА́ТИ
ПЕДАЛІЗУВА́ТИСЯ
ПЕДА́ЛЬ
ПЕДА́ЛЬНИЙ
ПЕДАЛЬО́ВАНИЙ
ПЕДАЛЬО́ВАНО
ПЕДАЛЮВА́ННЯ
ПЕДАЛЮВА́ТИ
ПЕДАЛЮВА́ТИСЯ
ПЕДА́НТ
ПЕДАНТИ́ЗМ
ПЕДАНТИ́ЧНИЙ
ПЕДАНТИ́ЧНІСТЬ
ПЕДАНТИ́ЧНО
ПЕДА́НТКА
ПЕДА́НТСТВО

ПЕДА́НТСЬКИЙ
ПЕДВИ́Ш
ПЕДВИ́ШІВСЬКИЙ
ПЕДВУ́З
ПЕДВУ́ЗІВСЬКИЙ
ПЕДЕВТОЛОГІ́ЧНИЙ
ПЕДЕВТОЛО́ГІЯ
ПЕ́ДЕЛЬ
ПЕДЕРА́СТ
ПЕДЕРАСТИ́ЧНИЙ
ПЕДЕРА́СТІЯ
ПЕ́ДИК
ПЕДИКУЛЬО́З
ПЕДИКУЛЬО́ЗНИЙ
ПЕДИКЮ́Р
ПЕДИКЮ́РНИЙ
ПЕДИКЮ́РНИК
ПЕДИКЮ́РНИЦЯ
ПЕДІА́ТР
ПЕДІАТРИ́ЧНИЙ
ПЕДІАТРІ́Я
ПЕДІНСТИТУ́Т
ПЕДКОЛЕКТИ́В
ПЕДОБІО́ЛОГ
ПЕДОБІОЛОГІ́ЧНИЙ
ПЕДОБІОЛО́ГІЯ
ПЕДОБІО́НТ *див.* педобіо́нти
ПЕДОБІО́НТИ
ПЕДОГЕНЕ́З[1]
ПЕДОГЕНЕ́З[2]
ПЕДОГЕНЕТИ́ЧНИЙ[1]
ПЕДОГЕНЕТИ́ЧНИЙ[2]
ПЕДОКРА́ТІЯ *див.* пайдокра́тія
ПЕДОЛІНГВІ́СТИКА
ПЕДОЛІНГВІСТИ́ЧНИЙ
ПЕДО́ЛОГ[1]
ПЕДО́ЛОГ[2]
ПЕДОЛОГІ́ЧНИЙ[1]
ПЕДОЛОГІ́ЧНИЙ[2]
ПЕДОЛО́ГІЯ[1]
ПЕДОЛО́ГІЯ[2]
ПЕДО́МЕТР
ПЕДОМЕТРИ́ЧНИЙ
ПЕДОСФЕ́РА
ПЕДОСФЕ́РНИЙ
ПЕДОФІ́Л
ПЕДОФІЛІ́Я
ПЕДОФІ́ЛЬНИЙ
ПЕДОФІ́ЛЬСЬКИЙ
ПЕДОФО́Б
ПЕДОФО́БІЯ
ПЕДОЦЕНТРИ́ЗМ
ПЕДОЦЕНТРИ́ЧНИЙ
ПЕДПРА́КТИКА
ПЕДРА́ДА
ПЕДТЕ́ХНІКУМ
ПЕДУЧИ́ЛИЩЕ
ПЕДФА́К
ПЕДФА́КІВСЬКИЙ
ПЕ́ЙДЖЕР
ПЕ́ЙДЖЕРНИЙ
ПЕ́ЙДЖИНГ
ПЕ́ЙДЖИНГОВИЙ
ПЕЙЗА́Ж
ПЕЙЗАЖИ́СТ
ПЕЙЗАЖИ́СТИКА
ПЕЙЗАЖИ́СТКА
ПЕЙЗА́ЖНИЙ
ПЕЙЗА́Н *див.* пейза́ни
ПЕЙЗА́НИ
ПЕЙЗА́НИН *див.* пейза́ни
ПЕЙЗА́НКА *див.* пейза́ни
ПЕЙЗА́НСТВО
ПЕЙЗА́НСЬКИЙ
ПЕЙНТБО́Л
ПЕЙНТБОЛІ́СТ
ПЕЙНТБОЛІ́СТКА
ПЕЙНТБО́ЛЬНИЙ
ПЕЙОРАТИ́В
ПЕЙОРАТИ́ВНИЙ
ПЕЙОРАТИ́ВНІСТЬ
ПЕЙОРАТИ́ВНО
ПЕЙС *див.* пе́йси
ПЕЙСА́ТИЙ
ПЕ́ЙСАХ *див.* пе́сах
ПЕ́ЙСИ
ПЕ́ЙСИК *див.* пе́йсики
ПЕ́ЙСИКИ
ПЕ́ЙСЛІ
ПЕК[1]
ПЕК[2]
ПЕК[3]
ПЕКА́Н
ПЕКА́НОВИЙ
ПЕ́КАР
ПЕ́КАРІ
ПЕ́КАРІЄВІ
ПЕ́КАРКА
ПЕКА́РНИЙ
ПЕКА́РНЯ
ПЕ́КАРСТВО
ПЕ́КАРСЬКИЙ
ПЕКАРЧУ́К
ПЕКАРЮВА́ННЯ
ПЕКАРЮВА́ТИ
ПЕ́КАТИ
ПЕ́КАТИСЯ
ПЕКЕ́ЛЬНИЙ
ПЕКЕ́ЛЬНИК
ПЕКЕ́ЛЬНИЦЬКИЙ
ПЕКЕ́ЛЬНІСТЬ
ПЕКЕ́ЛЬНО
ПЕКІНЕ́С
ПЕКІ́НЕЦЬ *див.* пекі́нці
ПЕКІ́НКА
ПЕКІ́НСЬКИЙ
ПЕКІ́НЦІ
ПЕ́КЛО
ПЕ́КОВИЙ
ПЕКОРИ́НО
ПЕКТИ́
ПЕКТИ́Н *див.* пекти́ни
ПЕКТИ́НИ
ПЕКТИ́НОВИЙ
ПЕКТИ́СЯ
ПЕКТОРА́ЛЬ
ПЕКТОРА́ЛЬНИЙ
ПЕКУ́ЧЕ
ПЕКУ́ЧИЙ
ПЕКУ́ЧІСТЬ
ПЕКУ́ЧО *див.* пеку́че
ПЕЛА́ГИ
ПЕЛАГІА́ЛЬ
ПЕЛАГІА́ЛЬНИЙ
ПЕЛАГІ́ЧНИЙ
ПЕЛА́ГРА
ПЕЛАДОФО́БІЯ
ПЕЛА́ЗГИ *див.* пела́ги
ПЕЛАМІ́ДА
ПЕЛАРГОНІДИ́Н
ПЕЛАРГО́НІЯ
ПЕЛЕНА́[1]
ПЕЛЕНА́[2]
ПЕЛЕНА́ТИ
ПЕ́ЛЕНГ
ПЕЛЕНГА́С *див.* піленга́с
ПЕЛЕНГА́ТОР
ПЕЛЕНГА́ТОРНИЙ
ПЕЛЕНГАЦІ́ЙНИЙ
ПЕЛЕНГА́ЦІЯ
ПЕЛЕНГО́ВАНИЙ
ПЕ́ЛЕНГОВИЙ
ПЕЛЕНГУВА́ННЯ
ПЕЛЕНГУВА́ТИ
ПЕЛЕ́НКА
ПЕЛЕ́НОНЬКА
ПЕЛЕ́НОЧКА
ПЕЛЕНУВА́ТИ
ПЕЛЕРИ́НА
ПЕЛЕРИ́НКА
ПЕЛЕ́ТА *див.* пеле́ти
ПЕЛЕ́ТИ
ПЕЛЕ́ТНИЙ
ПЕЛЕТУВА́ННЯ
ПЕЛЕТУВА́ТИ
ПЕ́ЛЕХ
ПЕЛЕХА́ТИ
ПЕЛЕХА́ТИЙ
ПЕЛЕХА́ТИТИ
ПЕЛЕХА́ТІСТЬ
ПЕЛЕХА́ТО
ПЕЛІКА́Н
ПЕЛІКА́НОВИЙ
ПЕЛІКАНОПОДІ́БНІ
ПЕЛІКА́НЯЧИЙ
ПЕЛІКОЗА́ВР *див.* пелікоза́ври
ПЕЛІКОЗА́ВРИ
ПЕЛІ́КУЛА
ПЕЛІ́НКА *див.* пеле́нка
ПЕЛІ́Т
ПЕЛІ́ТОВИЙ
ПЕЛО́ЇДИ
ПЕЛО́ЇДНИЙ
ПЕЛОЇДОТЕРАПІ́Я
ПЕЛО́Т
ПЕЛО́ТА
ПЕЛОТО́Н
ПЕ́ЛЬКА
ПЕЛЬМЕ́НІ
ПЕЛЬМЕ́ННИЙ
ПЕЛЬМЕ́ННИЦЯ
ПЕЛЬМЕ́НЬ *див.* пельме́ні
ПЕЛЮСТИ́НКА
ПЕЛЮ́СТКА
ПЕЛЮСТКА́СТИЙ
ПЕЛЮСТКО́ВИЙ
ПЕЛЮСТКОПОДІ́БНИЙ
ПЕЛЮСТКУВА́ТИЙ
ПЕЛЮСТО́К
ПЕЛЮ́СТОЧКА
ПЕЛЮСТО́ЧОК
ПЕЛЮ́СТЯ
ПЕЛЮ́ШЕЧКА
ПЕЛЮ́ШКА[1]
ПЕЛЮ́ШКА[2]
ПЕЛЮШКО́ВИЙ
ПЕ́ЛЯДЬ
ПЕ́МЗА
ПЕМЗОБЕТО́Н
ПЕМЗОБЕТО́ННИЙ
ПЕ́МЗОВИЙ
ПЕМЗУВА́ЛЬНИК
ПЕМЗУВА́ЛЬНИЦЯ

ПЕМЗУВА́ННЯ
ПЕМЗУВА́ТИ
ПЕНА́Л
ПЕНАЛЬТИ́СТ
ПЕНАЛЬТИ́СТКА
ПЕНА́ЛЬТІ
ПЕНА́Т *див.* пена́ти
ПЕНА́ТИ
ПЕ́НГЕ
ПЕ́НДЕЛЬ
ПЕНЕТРА́ЦІЯ
ПЕНЕТРО́ВАНИЙ
ПЕНЕТРО́МЕТР
ПЕНЕТРОМЕТРИ́ЧНИЙ
ПЕНЕТРОМЕ́ТРІЯ
ПЕНЕТРУВА́ННЯ
ПЕНЕТРУВА́ТИ
ПЕ́НЗЕЛЬ
ПЕНЗЕЛЬО́К
ПЕ́НЗЛИК
ПЕ́НІС
ПЕНІТЕНЦІА́РІЙ
ПЕНІТЕНЦІА́РНИЙ
ПЕНІЦИ́Л
ПЕНІЦИ́ЛІЄВИЙ
ПЕНІЦИ́ЛІЙ
ПЕНІЦИЛІ́Н
ПЕНІЦИЛІ́НОВИЙ
ПЕНІЦИ́ЛОВИЙ
ПЕ́ННІ
ПЕНО́ЛОГ
ПЕНОЛОГІ́ЧНИЙ
ПЕНОЛО́ГІЯ
ПЕНС
ПЕ́НСІЙКА
ПЕНСІ́ЙНИЙ
ПЕНСІО́Н
ПЕНСІОНЕ́Р
ПЕНСІОНЕ́РКА
ПЕНСІОНЕ́РСЬКИЙ
ПЕНСІОНО́ВАНИЙ
ПЕ́НСІЯ
ПЕНСНЕ́
ПЕНТА...
ПЕНТАБОРА́Н
ПЕНТАГО́Н
ПЕНТАГОНА́ЛЬНИЙ
ПЕНТАГО́НІВСЬКИЙ
ПЕНТАГРА́МА
ПЕНТА́ДА
ПЕНТА́ЕДР
ПЕНТА́КЛЬ
ПЕНТАЛГІ́Н
ПЕНТАЛО́ГІЯ
ПЕНТА́МЕТР
ПЕНТА́Н
ПЕНТА́НОВИЙ
ПЕНТАПРИ́ЗМА
ПЕНТА́ПТИХ
ПЕНТАТЛО́Н
ПЕНТАТЛОНІ́СТ
ПЕНТАТЛОНІ́СТКА
ПЕНТАТО́НІКА
ПЕНТАТОНІ́ЧНИЙ
ПЕНТАТО́ННИЙ
ПЕНТЕРАФО́БІЯ
ПЕНТО́Д
ПЕНТО́ДНИЙ
ПЕНТО́ЗА *див.* пенто́зи
ПЕНТО́ЗИ
ПЕНТО́ЗНИЙ
ПЕНТОЛІ́Т
ПЕНТХА́УС
ПЕ́НТЮХ
ПЕНТЮХУВА́ТИЙ
ПЕНУ́ТІ
ПЕНЬ
ПЕНЬКОВИ́Й
ПЕНЬКУВА́ТИЙ
ПЕНЬО́К
ПЕНЬО́ЧОК
ПЕНЬЮА́Р
ПЕНЯ́
ПЕНЯ́КУВАТИЙ
ПЕНЯ́ТИ
ПЕО́Н[1]
ПЕО́Н[2]
ПЕОНА́Ж
ПЕ́ПІН
ПЕ́ПІНКА
ПЕПІНЬЄ́РКА
ПЕ́ПЛУМ[1]
ПЕ́ПЛУМ[2]
ПЕПСИ́Н
ПЕПСИ́НОВИЙ
ПЕ́ПСІ
ПЕ́ПСІ-КО́ЛА
ПЕПТИ́Д *див.* пепти́ди
ПЕПТИ́ДИ
ПЕПТИ́ДНИЙ
ПЕПТО́Н
ПЕПТО́ННИЙ
ПЕПТО́НОВИЙ
ПЕРВА́К
ПЕРВА́ЧЕЧКА
ПЕРВА́ЧКА
ПЕРВАЧО́К
ПЕ́РВЕНЕЦЬ
ПЕ́РВЕНЬ
ПЕРВЕРСИ́ВНИЙ
ПЕРВЕРСИ́ВНІСТЬ
ПЕРВЕРСИ́ВНО
ПЕРВЕРСІ́ЙНИЙ
ПЕРВЕРСІ́ЙНІСТЬ
ПЕРВЕРСІ́ЙНО
ПЕРВЕ́РСІЯ
ПЕ́РВИЙ
ПЕРВИНА́
ПЕРВИ́НКА
ПЕРВИ́ННИЙ
ПЕРВИ́ННІСТЬ
ПЕРВИ́ННО
ПЕРВИННОБЕЗКРИ́ЛИЙ
ПЕРВИННОЗЯ́БРОВІ
ПЕРВИННОПОРОЖНИ́ННИЙ
ПЕРВИННОРО́ТИЙ
ПЕРВИННОТРАХЕ́ЙНІ
ПЕРВИННОХО́РДОВІ
ПЕ́РВІСНИЙ
ПЕ́РВІСНІСТЬ
ПЕ́РВІСНО
ПЕРВІСНООБЩИ́ННИЙ
ПЕ́РВІСТКА
ПЕ́РВІСТОК
ПЕ́РВІСТОЧКА
ПЕ́РВІСТОЧОК
ПЕ́РВО
ПЕРВО...
ПЕРВОБУ́ТНІЙ
ПЕРВОБУ́ТНІСТЬ
ПЕРВОВИХІДНИ́Й
ПЕРВОВІ́К
ПЕРВОВІ́ЧНИЙ
ПЕРВОЗВА́НИЙ
ПЕРВОЗДА́ННИЙ
ПЕРВОЗДА́ННІСТЬ
ПЕРВОЗДА́ННО
ПЕРВОЗИ́МКИ
ПЕРВОЗИ́М'Я
ПЕРВОЛИ́СТ
ПЕРВО́ЛІТОК
ПЕРВОМУ́ЧЕНИК
ПЕРВОМУ́ЧЕНИЦЯ
ПЕРВОНАРО́ДЖЕНИЙ
ПЕРВОНАЧА́ЛО
ПЕРВОО́БРАЗ
ПЕРВО́ПИС
ПЕРВОПИ́СНИЙ
ПЕРВОПЛІ́Д
ПЕРВОПРИЧИ́НА
ПЕРВОПУ́ТОК
ПЕРВОПУ́ТТЯ
ПЕРВОРІ́ДЕНЬ
ПЕРВОРІ́ДНИЙ *див.* первоpо́дний
ПЕРВОРІ́ДСТВО *див.* первоpо́дство
ПЕРВОРО́ДНИЙ
ПЕРВОРО́ДСТВО
ПЕРВОСВЯТИ́ТЕЛЬ
ПЕРВОСВЯТИ́ТЕЛЬСТВО
ПЕРВОСВЯТИ́ТЕЛЬСЬКИЙ
ПЕРВОСВЯЩЕ́ННИК
ПЕРВОСВЯЩЕ́НСТВО
ПЕРВО́СПИ
ПЕРВОТВІ́Р
ПЕРВОТВОРЕ́ЦЬ
ПЕРВОТВО́РНИЙ
ПЕРВО́ЦВІТ
ПЕРВОЦВІ́ТІ
ПЕРВОЦВІ́ТНИЙ
ПЕРВОЦВІ́ТОВІ
ПЕРВУВА́ТИ
ПЕРГА́
ПЕРГА́МЕН
ПЕРГА́МЕННИЙ
ПЕРГА́МЕНОВИЙ
ПЕРГА́МЕНТ
ПЕРГА́МЕНТНИЙ
ПЕРГА́МЕНТНІСТЬ
ПЕРГАМІ́Н
ПЕРГАМІ́ННИЙ
ПЕРГА́Ч
ПЕРГІДРО́ЛЕВИЙ
ПЕРГІДРО́ЛЬ
ПЕРГОВИ́Й
ПЕ́РГОЛА
ПЕРЕАДРЕСА́ЦІЯ
ПЕРЕАДРЕСО́ВАНИЙ
ПЕРЕАДРЕСО́ВУВАННЯ
ПЕРЕАДРЕСО́ВУВАТИ
ПЕРЕАДРЕСО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕАДРЕСУВА́ННЯ
ПЕРЕАДРЕСУВА́ТИ *див.* переадресо́вувати
ПЕРЕАДРЕСУВА́ТИСЯ *див.* переадресо́вуватися
ПЕРЕАКЦЕНТО́ВАНИЙ
ПЕРЕАКЦЕНТО́ВУВАННЯ
ПЕРЕАКЦЕНТО́ВУВАТИ
ПЕРЕАКЦЕНТО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕАКЦЕНТУВА́ННЯ
ПЕРЕАКЦЕНТУВА́ТИ *див.* переакценто́вувати
ПЕРЕАКЦЕНТУВА́ТИСЯ *див.* переакценто́вуватися

ПЕРЕАРАНЖО́ВАНИЙ
ПЕРЕАРАНЖО́ВУВАТИ
ПЕРЕАРАНЖУВА́ННЯ
ПЕРЕАРАНЖУВА́ТИ *див.* переаранжо́вувати
ПЕРЕАРЕШТО́ВАНИЙ
ПЕРЕАРЕШТО́ВУВАННЯ
ПЕРЕАРЕШТО́ВУВАТИ
ПЕРЕАРЕШТУВА́ТИ *див.* переарешто́вувати
ПЕРЕАСИГНО́ВУВАННЯ
ПЕРЕАСИГНО́ВУВАТИ
ПЕРЕАСИГНУВА́ННЯ
ПЕРЕАСИГНУВА́ТИ *див.* переасигно́вувати
ПЕРЕАТЕСТА́ЦІЯ
ПЕРЕАТЕСТО́ВАНИЙ
ПЕРЕАТЕСТО́ВУВАТИ
ПЕРЕАТЕСТО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕАТЕСТУВА́ННЯ
ПЕРЕАТЕСТУВА́ТИ *див.* переатесто́вувати
ПЕРЕАТЕСТУВА́ТИСЯ *див.* переатесто́вуватися
ПЕРЕБА́ВИТИ[1] *див.* перебавля́ти
ПЕРЕБА́ВИТИ[2]
ПЕРЕБАВЛЯ́ТИ
ПЕРЕБАЗО́ВАНИЙ
ПЕРЕБАЗО́ВУВАННЯ
ПЕРЕБАЗО́ВУВАТИ
ПЕРЕБАЗО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕБАЗУВА́ННЯ
ПЕРЕБАЗУВА́ТИ *див.* перебазо́вувати
ПЕРЕБАЗУВА́ТИСЯ *див.* перебазо́вуватися
ПЕРЕБАЛА́КАТИ *див.* перебала́кувати
ПЕРЕБАЛА́КУВАННЯ
ПЕРЕБАЛА́КУВАТИ
ПЕРЕБАЛА́КУВАТИСЯ
ПЕРЕБАЛАМУ́ТИТИ
ПЕРЕБАЛОТО́ВАНИЙ
ПЕРЕБАЛОТО́ВУВАННЯ
ПЕРЕБАЛОТО́ВУВАТИ
ПЕРЕБАЛОТО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕБАЛОТУВА́ЛЬНИЙ
ПЕРЕБАЛОТУВА́ННЯ
ПЕРЕБАЛОТУВА́ТИ *див.* перебалото́вувати
ПЕРЕБАЛОТУВА́ТИСЯ *див.* перебалото́вуватися
ПЕРЕБАНДАЖО́ВАНИЙ
ПЕРЕБАНДАЖО́ВУВАТИ
ПЕРЕБАНДАЖУВА́ННЯ
ПЕРЕБАНДАЖУВА́ТИ *див.* перебандажо́вувати
ПЕРЕБАНУВА́ТИ
ПЕРЕБАРАНЧА́ТИ
ПЕРЕБАТУВА́ТИ
ПЕРЕБА́ЧЕНИЙ
ПЕРЕБА́ЧИТИ
ПЕРЕБГА́ТИ
ПЕРЕБЕ́НДІ
ПЕРЕБЕ́НДЮВАТИ
ПЕРЕБЕ́НДЯ
ПЕРЕБЕНКЕТУВА́ТИ
ПЕРЕБЕ́РІЯ
ПЕРЕБИВА́ЛЬНИК
ПЕРЕБИВА́ЛЬНИЦЯ
ПЕРЕБИВА́ННЯ
ПЕРЕБИВА́ТИ
ПЕРЕБИВА́ТИСЯ
ПЕРЕБИВА́Ч
ПЕРЕБИВА́ЧКА[1]
ПЕРЕБИВА́ЧКА[2]
ПЕРЕБИ́ВКА
ПЕРЕБИВНИ́Й
ПЕРЕБИ́ВЧАСТИЙ
ПЕРЕБИНТО́ВАНИЙ
ПЕРЕБИНТО́ВУВАННЯ
ПЕРЕБИНТО́ВУВАТИ
ПЕРЕБИНТО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕБИНТУВА́ТИ *див.* перебинто́вувати
ПЕРЕБИНТУВА́ТИСЯ *див.* перебинто́вуватися
ПЕРЕБИРА́ЛЬНИЙ
ПЕРЕБИРА́ННЯ
ПЕРЕБИРА́ТИ
ПЕРЕБИРА́ТИСЯ
ПЕРЕБИРА́Ч
ПЕРЕБИРА́ЧКА
ПЕРЕБИ́ТИ *див.* перебива́ти
ПЕРЕБИ́ТИЙ
ПЕРЕБИ́ТИСЯ *див.* перебива́тися
ПЕРЕ́БІГ
ПЕРЕБІГА́ННЯ
ПЕРЕБІ́ГАТИ
ПЕРЕБІГА́ТИ
ПЕРЕБІ́ГАТИСЯ
ПЕРЕБІГА́ТИСЯ
ПЕРЕБІ́ГЛЕЦЬ
ПЕРЕБІ́ГТИ *див.* перебіга́ти
ПЕРЕБІ́ГТИСЯ
ПЕРЕБІДУВА́ТИ
ПЕРЕБІ́ЄЦЬ
ПЕРЕБІ́ЖЕЦЬ
ПЕРЕБІ́ЖКА
ПЕРЕБІ́ЖНИЙ
ПЕРЕБІ́ЖНИК
ПЕРЕБІ́ЖНИЦЯ
ПЕРЕБІ́ЖНІСТЬ
ПЕРЕБІ́ЖЧИК
ПЕРЕБІ́ЖЧИЦЯ
ПЕРЕБІ́Й *див.* перебої
ПЕРЕБІ́ЙНИЙ
ПЕРЕБІ́ЙНІСТЬ
ПЕРЕБІ́ЛЕНИЙ
ПЕРЕБІ́ЛЕННЯ
ПЕРЕБІЛИ́ТИ *див.* перебі́лювати
ПЕРЕБІЛУВА́ТИ
ПЕРЕБІ́ЛЬШЕНИЙ
ПЕРЕБІ́ЛЬШЕНІСТЬ
ПЕРЕБІ́ЛЬШЕННЯ
ПЕРЕБІ́ЛЬШЕНО
ПЕРЕБІ́ЛЬШИТИ *див.* перебі́льшувати
ПЕРЕБІ́ЛЬШУВАННЯ
ПЕРЕБІ́ЛЬШУВАТИ
ПЕРЕБІ́ЛЬШУВАТИСЯ
ПЕРЕБІ́ЛЮВАННЯ
ПЕРЕБІ́ЛЮВАТИ
ПЕРЕБІ́Р
ПЕРЕБІ́РКА
ПЕРЕ́БІРКИ
ПЕРЕБІ́РКОВИЙ
ПЕРЕБІ́РЛИВИЙ
ПЕРЕБІ́РЛИВІСТЬ
ПЕРЕБІ́РЛИВО
ПЕРЕБІ́РНИЙ
ПЕРЕБІ́РЧИВИЙ
ПЕРЕБІСИ́ТИСЯ
ПЕРЕБЛАГА́ТИ
ПЕРЕБЛИ́МУВАТИСЯ
ПЕРЕ́БЛИСК
ПЕРЕБЛИ́СКУВАННЯ
ПЕРЕБЛИ́СКУВАТИ
ПЕРЕБЛИ́СКУВАТИСЯ
ПЕРЕБЛИ́СНУТИ
ПЕРЕБО́ВКОМ
ПЕРЕБО́ВТАНИЙ
ПЕРЕБО́ВТАТИ *див.* перебо́втувати
ПЕРЕБО́ВТАТИСЯ *див.* перебо́втуватися
ПЕРЕБО́ВТУВАТИ
ПЕРЕБО́ВТУВАТИСЯ
ПЕРЕБО́Ї
ПЕРЕБОЛІ́ЛИЙ
ПЕРЕБОЛІ́ТИ
ПЕРЕБО́РЕНИЙ
ПЕРЕБО́РЕННЯ
ПЕРЕБО́РИСТИЙ
ПЕРЕБО́РНИЙ[1]
ПЕРЕБО́РНИЙ[2] *див.* перебі́рний
ПЕРЕБОРОЗНИ́ТИ
ПЕРЕБОРОНИ́ТИ *див.* перебо́ро́нювати
ПЕРЕБОРОНУВА́ТИ *див.* перебо́ро́нювати
ПЕРЕБОРО́НЮВАТИ
ПЕРЕБОРО́ТИ *див.* перебо́рювати
ПЕРЕБО́РОТИЙ *див.* перебо́рений
ПЕРЕБОРО́ТИСЯ *див.* перебо́рюватися
ПЕРЕБО́РЩЕНИЙ
ПЕРЕБО́РЩЕННЯ
ПЕРЕБО́РЩЕНО
ПЕРЕБОРЩИ́ТИ *див.* перебо́рщувати
ПЕРЕБО́РЩУВАННЯ
ПЕРЕБО́РЩУВАТИ
ПЕРЕБО́РЮВАННЯ
ПЕРЕБО́РЮВАТИ
ПЕРЕБО́РЮВАТИСЯ
ПЕРЕБОЯ́ТИСЯ
ПЕРЕБРАКО́ВАНИЙ
ПЕРЕБРАКО́ВУВАТИ
ПЕРЕБРАКО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕБРАКУВА́ТИ *див.* перебрако́вувати
ПЕРЕ́БРАНЕЦЬ
ПЕРЕ́БРАНИЙ
ПЕРЕБРА́ТИ *див.* перебира́ти
ПЕРЕБРА́ТИСЯ *див.* перебира́тися
ПЕРЕБРЕСТИ́ *див.* перебро́дити
ПЕРЕ́БРЕХ
ПЕРЕБРЕ́ХА
ПЕРЕБРЕ́ХАНИЙ
ПЕРЕБРЕХА́ТИ *див.* перебрі́хувати
ПЕРЕБРІ́Д
ПЕРЕБРІДА́ТИ *див.* перебро́дити
ПЕРЕБРІ́ХАНИЙ *див.* перебре́ханий
ПЕРЕБРІ́ХУВАННЯ
ПЕРЕБРІ́ХУВАТИ
ПЕРЕБРІ́ХУВАТИСЯ
ПЕРЕБРО́ДЖЕНИЙ
ПЕРЕБРО́ДЖУВАТИ[1] *див.* перебро́дити
ПЕРЕБРО́ДЖУВАТИ[2]
ПЕРЕБРО́ДИТИ
ПЕРЕБРОДИ́ТИ[1]
ПЕРЕБРОДИ́ТИ[2] *див.* перебро́джувати[2]
ПЕРЕБРО́ДОМ
ПЕРЕБРУ́ДНЕНИЙ
ПЕРЕБРУДНИ́ТИ *див.* перебру́днювати
ПЕРЕБРУ́ДНЮВАТИ
ПЕРЕБРУКО́ВАНИЙ
ПЕРЕБРУКО́ВУВАННЯ
ПЕРЕБРУКО́ВУВАТИ
ПЕРЕБРУКУВА́ННЯ
ПЕРЕБРУКУВА́ТИ *див.* перебруко́вувати
ПЕРЕБУВА́ННЯ
ПЕРЕБУВА́ТИ[1]
ПЕРЕБУВА́ТИ[2]
ПЕРЕБУВА́ТИ[3]
ПЕРЕБУВА́ТИСЯ
ПЕРЕБУДИ́ТИ

ПЕРЕБУДО́ВА
ПЕРЕБУДО́ВАНИЙ
ПЕРЕБУДО́ВЕЦЬ
ПЕРЕБУДО́ВНИЙ
ПЕРЕБУДО́ВНИК
ПЕРЕБУДО́ВНИЦЯ
ПЕРЕБУДО́ВУВАНИЙ
ПЕРЕБУДО́ВУВАННЯ
ПЕРЕБУДО́ВУВАТИ
ПЕРЕБУДО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕБУДО́ВЧИЙ
ПЕРЕБУДО́ВЧО
ПЕРЕБУДУВА́ННЯ
ПЕРЕБУДУВА́ТИ *див.* перебудо́вувати
ПЕРЕБУДУВА́ТИСЯ *див.* перебудо́вуватися
ПЕРЕБУ́ЛИЙ
ПЕРЕБУНТУВА́ТИ
ПЕРЕБУНТУВА́ТИСЯ
ПЕРЕБУРХА́ТИ
ПЕРЕБУРЧА́ТИ
ПЕРЕБУ́ТИ[1] *див.* перебува́ти[2]
ПЕРЕБУ́ТИ[2] *див.* перебува́ти[3]
ПЕРЕБУ́ТИЙ
ПЕРЕБУ́ТИСЯ *див.* перебува́тися
ПЕРЕБУ́ТНІЙ
ПЕРЕБУ́ТНІЙ
ПЕРЕБУ́ТОК
ПЕРЕБУШУВА́ТИ
ПЕРЕВА́БИТИ *див.* перева́блювати
ПЕРЕВА́БЛЮВАТИ
ПЕРЕВА́ГА
ПЕРЕВА́ГИ-ВА́ГИ
ПЕРЕВАЖА́ЛЬНИЙ
ПЕРЕВАЖА́ННЯ
ПЕРЕВАЖА́ТИ
ПЕРЕВА́ЖЕНИЙ
ПЕРЕВА́ЖЕННЯ
ПЕРЕВА́ЖИТИ[1] *див.* переважа́ти
ПЕРЕВА́ЖИТИ[2] *див.* перева́жувати
ПЕРЕВА́ЖИТИСЯ *див.* перева́жуватися
ПЕРЕВА́ЖНИЙ
ПЕРЕВА́ЖНІСТЬ
ПЕРЕВА́ЖНО
ПЕРЕВА́ЖУВАННЯ
ПЕРЕВА́ЖУВАТИ
ПЕРЕВА́ЖУВАТИСЯ
ПЕРЕВА́Л
ПЕРЕВА́ЛИСТИЙ
ПЕРЕВАЛИ́ТИ *див.* перева́лювати[1]
ПЕРЕВАЛИ́ТИСЯ *див.* перева́люватися[1]
ПЕРЕВА́ЛКА
ПЕРЕВА́ЛКОВИЙ
ПЕРЕВА́ЛОК
ПЕРЕВА́ЛОЧОК
ПЕРЕВА́ЛЬКИ
ПЕРЕВА́ЛЬКУВАТИЙ
ПЕРЕВА́ЛЬНИЙ
ПЕРЕВА́ЛЬЦЕМ
ПЕРЕВА́ЛЬЦІ
ПЕРЕВА́ЛЬЦЯ
ПЕРЕВА́ЛЮВАННЯ
ПЕРЕВА́ЛЮВАТИ[1]
ПЕРЕВА́ЛЮВАТИ[2]
ПЕРЕВА́ЛЮВАТИСЯ[1]
ПЕРЕВА́ЛЮВАТИСЯ[2]
ПЕРЕВА́ЛЯНИЙ
ПЕРЕВАЛЯ́ТИ *див.* перева́лювати[2]
ПЕРЕВАЛЯ́ТИСЯ *див.* перева́люватися[2]
ПЕРЕВАНТА́ЖЕНИЙ
ПЕРЕВАНТА́ЖЕНІСТЬ
ПЕРЕВАНТА́ЖЕННЯ
ПЕРЕВАНТА́ЖИТИ *див.* перевантáжувати
ПЕРЕВАНТА́ЖИТИСЯ *див.* перевантáжуватися
ПЕРЕВАНТА́ЖНИЙ
ПЕРЕВАНТА́ЖНИК
ПЕРЕВАНТА́ЖУВАЛЬНИЙ
ПЕРЕВАНТА́ЖУВАНИЙ
ПЕРЕВАНТА́ЖУВАННЯ
ПЕРЕВАНТА́ЖУВАТИ
ПЕРЕВАНТА́ЖУВАТИСЯ
ПЕРЕВАНТА́ЖУВАЧ
ПЕРЕВА́РА
ПЕРЕВА́РЕНИЙ
ПЕРЕВАРИ́ТИ *див.* перева́рювати
ПЕРЕВАРИ́ТИСЯ *див.* перева́рюватися
ПЕРЕВА́РЮВАННЯ
ПЕРЕВА́РЮВАТИ
ПЕРЕВА́РЮВАТИСЯ
ПЕРЕ́ВДЯГ
ПЕРЕВДЯГА́ЛЬНЯ
ПЕРЕВДЯГА́ННЯ
ПЕРЕВДЯГА́ТИ
ПЕРЕВДЯГА́ТИСЯ
ПЕРЕВДЯ́ГНЕНИЙ
ПЕРЕВДЯГНУ́ТИ *див.* перевдяга́ти
ПЕРЕВДЯ́ГНУТИЙ *див.* перевдя́гнений
ПЕРЕВДЯГНУ́ТИСЯ *див.* перевдяга́тися
ПЕРЕВДЯГТИ́ *див.* перевдяга́ти
ПЕРЕВДЯГТИ́СЯ *див.* перевдяга́тися
ПЕРЕВЕ́ДЕНИЙ
ПЕРЕВЕ́ДЕННЯ
ПЕРЕВЕ́ЗЕНИЙ
ПЕРЕВЕ́ЗЕННЯ
ПЕРЕВЕЗТИ́ *див.* перево́зити
ПЕРЕВЕЗТИ́СЯ *див.* перево́зитися
ПЕРЕВЕРБО́ВАНИЙ
ПЕРЕВЕРБО́ВУВАННЯ
ПЕРЕВЕРБО́ВУВАТИ
ПЕРЕВЕРБУВА́ННЯ
ПЕРЕВЕРБУВА́ТИ *див.* перевербо́вувати
ПЕРЕВЕ́РНЕНИЙ *див.* переве́рнутий
ПЕРЕВЕРНУ́ТИ *див.* переверта́ти
ПЕРЕВЕ́РНУТИЙ
ПЕРЕВЕРНУ́ТИСЯ *див.* переверта́тися
ПЕРЕВЕ́РНУТІСТЬ
ПЕРЕВЕ́РСТАНИЙ
ПЕРЕВЕРСТА́ННЯ
ПЕРЕВЕРСТА́ТИ *див.* переве́рстувати
ПЕРЕВЕ́РСТКА
ПЕРЕВЕ́РСТУВАННЯ
ПЕРЕВЕ́РСТУВАТИ
ПЕРЕВЕ́РСТУВАТИСЯ
ПЕРЕ́ВЕРТ
ПЕРЕВЕРТА́ЛЬНИЙ
ПЕРЕВЕРТА́НИК
ПЕРЕВЕРТА́ННЯ
ПЕРЕВЕРТА́ТИ
ПЕРЕВЕРТА́ТИСЯ
ПЕРЕВЕРТА́Ч
ПЕРЕ́ВЕРТЕНЬ
ПЕРЕВЕРТІ́ТИ[1] *див.* переві́рчувати[1]
ПЕРЕВЕРТІ́ТИ[2] *див.* переві́рчувати[2]
ПЕРЕВЕРТІ́ТИСЯ *див.* переві́рчуватися
ПЕРЕ́ВЕРТНИЦТВО
ПЕРЕ́ВЕРТОМ
ПЕРЕВЕРША́ТИ *див.* переве́ршувати
ПЕРЕВЕ́РШЕНИЙ
ПЕРЕВЕ́РШЕННЯ
ПЕРЕВЕ́РШИТИ *див.* переве́ршувати
ПЕРЕВЕ́РШУВАТИ
ПЕРЕ́ВЕСЕ́ЛЬЦЕ
ПЕРЕ́ВЕ́СЛО
ПЕРЕВЕ́СНИК
ПЕРЕВЕ́СНИЦЯ
ПЕРЕВЕСТИ́ *див.* переводи́ти
ПЕРЕВЕСТИ́СЯ *див.* перево́дитися
ПЕРЕВЗУВА́ННЯ
ПЕРЕВЗУВА́ТИ
ПЕРЕВЗУВА́ТИСЯ
ПЕРЕВЗУ́ТИ *див.* перевзува́ти
ПЕРЕВЗУ́ТИЙ
ПЕРЕВЗУ́ТИСЯ *див.* перевзува́тися
ПЕРЕВИБИРА́ТИ
ПЕРЕВИБИРА́ТИСЯ
ПЕРЕВИ́БОРИ
ПЕРЕВИ́БОРНИЙ
ПЕРЕВИ́БОРНІСТЬ
ПЕРЕВИ́БОРЧИЙ
ПЕРЕВИ́БРАТИ *див.* перевибира́ти
ПЕРЕВИВА́ННЯ
ПЕРЕВИВА́ТИ
ПЕРЕВИВА́ТИСЯ
ПЕРЕВИ́ГОТОВИТИ *див.* перевиготовля́ти
ПЕРЕВИ́ГОТОВЛЕННЯ
ПЕРЕВИГОТОВЛЯ́ТИ
ПЕРЕВИДА́ВАНИЙ
ПЕРЕВИДАВА́ННЯ
ПЕРЕВИДАВА́ТИ
ПЕРЕВИДАВА́ТИСЯ
ПЕРЕВИ́ДАНИЙ
ПЕРЕВИДА́ННЯ
ПЕРЕВИ́ДАТИ *див.* перевидава́ти
ПЕРЕВИЗНАЧА́ТИ
ПЕРЕВИ́ЗНАЧЕНИЙ
ПЕРЕВИ́ЗНАЧЕНІСТЬ
ПЕРЕВИ́ЗНАЧЕННЯ
ПЕРЕВИ́ЗНАЧИТИ *див.* перевизнача́ти
ПЕРЕВИ́КОНАНИЙ
ПЕРЕВИ́КОНАННЯ
ПЕРЕВИКОНА́ННЯ
ПЕРЕВИ́КОНАТИ *див.* перевико́нувати
ПЕРЕВИКО́НУВАННЯ
ПЕРЕВИКО́НУВАТИ
ПЕРЕВИКО́НУВАТИСЯ
ПЕРЕВИ́ПАС
ПЕРЕВИПРОБО́ВУВАННЯ
ПЕРЕВИПРОБО́ВУВАТИ *див.* перевипро́бувати
ПЕРЕВИПРО́БУВАННЯ
ПЕРЕВИ́ПРОБУВАТИ *див.* перевипро́бувати
ПЕРЕВИПРО́БУВАТИ
ПЕРЕВИ́РОБИТИ *див.* перевиробля́ти
ПЕРЕВИ́РОБЛЕННЯ
ПЕРЕВИРО́БЛЮВАТИ *див.* перевиробля́ти
ПЕРЕВИРОБЛЯ́ННЯ
ПЕРЕВИРОБЛЯ́ТИ
ПЕРЕВИРОБНИ́ЦТВО
ПЕРЕВИСА́ННЯ
ПЕРЕВИСА́ТИ
ПЕРЕВИСА́ТИСЯ
ПЕРЕВИ́СЛИЙ
ПЕРЕВИ́СНУТИ *див.* перевиса́ти
ПЕРЕВИ́СНУТИСЯ *див.* перевиса́тися
ПЕРЕВИ́ТИ *див.* перевива́ти
ПЕРЕВИ́ТИЙ
ПЕРЕВИ́ТИСЯ *див.* перевива́тися
ПЕРЕВИ́ТОРГ
ПЕРЕВИ́ТРАТА
ПЕРЕВИ́ТРАТИТИ *див.* перевитрача́ти
ПЕРЕВИТРАЧА́ННЯ
ПЕРЕВИТРАЧА́ТИ

ПЕРЕВИТРАЧА́ТИСЯ
ПЕРЕВИ́ТРАЧЕНИЙ
ПЕРЕВИ́ХОВАНИЙ
ПЕРЕВИ́ХОВАННЯ
ПЕРЕВИХОВА́ННЯ
ПЕРЕВИ́ХОВАТИ *див.* перевихо́вувати
ПЕРЕВИ́ХОВАТИСЯ *див.* перевихо́вуватися
ПЕРЕВИХО́ВУВАННЯ
ПЕРЕВИХО́ВУВАТИ
ПЕРЕВИХО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕВИ́ЦЯ
ПЕРЕВИЩА́ТИ *див.* переви́щувати
ПЕРЕВИ́ЩЕНИЙ
ПЕРЕВИ́ЩЕННЯ
ПЕРЕВИ́ЩИТИ *див.* переви́щувати
ПЕРЕВИ́ЩИТИСЯ *див.* переви́щуватися
ПЕРЕВИ́ЩУВАННЯ
ПЕРЕВИ́ЩУВАТИ
ПЕРЕВИ́ЩУВАТИСЯ
ПЕРЕВІВА́ННЯ
ПЕРЕВІВА́ТИ *див.* перевı́ювати
ПЕРЕВІ́Д
ПЕРЕВІ́ДАТИ *див.* перевı́дувати
ПЕРЕВІ́ДАТИСЯ *див.* перевı́дуватися
ПЕРЕВІДКЛАДА́ННЯ
ПЕРЕВІДКЛАДА́ТИ
ПЕРЕВІДКЛАДА́ТИСЯ
ПЕРЕВІДКЛА́СТИ *див.* перевідкладáти
ПЕРЕВІДКРИВА́ТИ
ПЕРЕВІДКРИ́ТИ *див.* перевідкривáти
ПЕРЕВІДКРИ́ТИЙ
ПЕРЕВІДКРИТТЯ́
ПЕРЕВІДНИ́Й
ПЕРЕВІ́ДНИК
ПЕРЕВІ́ДНИЦЯ
ПЕРЕВІ́ДСТУП
ПЕРЕВІДСТУПА́ТИ
ПЕРЕВІДСТУПИ́ТИ *див.* перевідступáти
ПЕРЕВІДСТУ́ПЛЕНИЙ
ПЕРЕВІДСТУ́ПЛЕННЯ
ПЕРЕВІ́ДУВАТИ
ПЕРЕВІ́ДУВАТИСЯ
ПЕРЕВІ́З
ПЕРЕВІЗНИ́Й
ПЕРЕВІ́ЗНИК
ПЕРЕВІ́ЗНИЦЯ
ПЕРЕВІЗО́ВАНИЙ
ПЕРЕВІЗУВА́ТИ
ПЕРЕВІ́Й[1]
ПЕРЕВІ́Й[2]
ПЕРЕВІ́Й[3]
ПЕРЕВІКУВА́ТИ
ПЕРЕВІНЧА́ТИ
ПЕРЕВІНЧА́ТИСЯ
ПЕРЕВІ́РЕНИЙ
ПЕРЕВІ́РИТИ[1] *див.* перевіря́ти
ПЕРЕВІ́РИТИ[2] *див.* перевı́рювати
ПЕРЕВІ́РИТИСЯ[1] *див.* перевіря́тися
ПЕРЕВІ́РИТИСЯ[2] *див.* перевı́рюватися
ПЕРЕ́ВІРКА
ПЕРЕВІ́РКОВИЙ
ПЕРЕВІРНИ́Й
ПЕРЕВІ́РНИК
ПЕРЕВІ́РНИЦЯ
ПЕРЕВІ́РЧУВАТИ[1]
ПЕРЕВІ́РЧУВАТИ[2]
ПЕРЕВІ́РЧУВАТИСЯ
ПЕРЕВІ́РЮВАНИЙ
ПЕРЕВІ́РЮВАНІСТЬ
ПЕРЕВІ́РЮВАТИ
ПЕРЕВІ́РЮВАТИСЯ
ПЕРЕВІРЯ́ЛЬНИК
ПЕРЕВІРЯ́ЛЬНИЦЯ
ПЕРЕВІРЯ́ННЯ
ПЕРЕВІРЯ́ТИ
ПЕРЕВІРЯ́ТИСЯ
ПЕРЕВІ́СИТИ *див.* перевı́шувати[1]
ПЕРЕВІ́СИТИСЯ *див.* перевı́шуватися
ПЕРЕВІ́ШАНИЙ
ПЕРЕВІ́ШАТИ *див.* перевı́шувати[2]
ПЕРЕВІ́ШЕНИЙ
ПЕРЕВІ́ШУВАННЯ[1]
ПЕРЕВІ́ШУВАННЯ[2]
ПЕРЕВІ́ШУВАТИ[1]
ПЕРЕВІ́ШУВАТИ[2]
ПЕРЕВІ́ШУВАТИСЯ
ПЕРЕВІ́ЮВАНИЙ
ПЕРЕВІ́ЮВАННЯ
ПЕРЕВІ́ЮВАТИ
ПЕРЕВІ́ЮВАТИСЯ
ПЕРЕВІ́ЯНИЙ
ПЕРЕВІ́ЯННЯ
ПЕРЕВІ́ЯТИ *див.* перевı́ювати
ПЕРЕВКЛАДА́ННЯ
ПЕРЕВКЛАДА́ТИ[1]
ПЕРЕВКЛАДА́ТИ[2] *див.* переукладáти
ПЕРЕВКЛАДА́ТИСЯ
ПЕРЕВКЛА́ДЕНИЙ
ПЕРЕВКЛА́ДЕННЯ
ПЕРЕВКЛА́СТИ[1] *див.* перевкладáти[1]
ПЕРЕВКЛА́СТИ[2] *див.* переукладáти
ПЕРЕВЛАШТО́ВУВАННЯ
ПЕРЕВЛАШТО́ВУВАТИ
ПЕРЕВЛАШТО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕВЛАШТУВА́ННЯ
ПЕРЕВЛАШТУВА́ТИ *див.* перевлашто́вувати
ПЕРЕВЛАШТУВА́ТИСЯ *див.* перевлашто́вуватися
ПЕРЕВО́ДЖЕННЯ
ПЕРЕВО́ДИТИ
ПЕРЕВОДИ́ТИ
ПЕРЕВО́ДИТИСЯ
ПЕРЕВО́ДНЯ
ПЕРЕВО́ДЧИК
ПЕРЕВО́ЗА
ПЕРЕВО́ЗЕЦЬ
ПЕРЕВО́ЗИТИ
ПЕРЕВОЗИ́ТИ
ПЕРЕВО́ЗИТИСЯ
ПЕРЕВОЗІ́ННЯ
ПЕРЕВОЛІКА́ТИ
ПЕРЕВОЛІКА́ТИСЯ
ПЕРЕВОЛОКТИ́ *див.* переволікáти
ПЕРЕВОЛОКТИ́СЯ *див.* переволікáтися
ПЕРЕВОЛОЧИ́ТИ *див.* переволо́чувати
ПЕРЕВОЛО́ЧУВАТИ
ПЕРЕВОРО́Т
ПЕРЕВОРУ́ШЕНИЙ
ПЕРЕВОРУШИ́ТИ *див.* перевору́шувати
ПЕРЕВОРУ́ШУВАТИ
ПЕРЕВТІ́ЛЕНИЙ
ПЕРЕВТІ́ЛЕННЯ
ПЕРЕВТІ́ЛИТИ *див.* перевтı́лювати
ПЕРЕВТІ́ЛИТИСЯ *див.* перевтı́люватися
ПЕРЕВТІ́ЛЮВАНИЙ
ПЕРЕВТІ́ЛЮВАНІСТЬ
ПЕРЕВТІ́ЛЮВАННЯ
ПЕРЕВТІ́ЛЮВАТИ
ПЕРЕВТІ́ЛЮВАТИСЯ
ПЕРЕВТІЛЯ́ТИ *див.* перевтı́лювати
ПЕРЕВТІЛЯ́ТИСЯ *див.* перевтı́люватися
ПЕРЕВТО́МА
ПЕРЕВТОМИ́ТИ *див.* перевто́млювати
ПЕРЕВТОМИ́ТИСЯ *див.* перевто́млюватися
ПЕРЕВТО́МЛЕНИЙ
ПЕРЕВТО́МЛЕНІСТЬ
ПЕРЕВТО́МЛЕННЯ
ПЕРЕВТО́МЛЮВАНИЙ
ПЕРЕВТО́МЛЮВАНІСТЬ
ПЕРЕВТО́МЛЮВАННЯ
ПЕРЕВТО́МЛЮВАТИ
ПЕРЕВТО́МЛЮВАТИСЯ
ПЕРЕВЧА́ТИ *див.* переу́чувати
ПЕРЕВЧА́ТИСЯ *див.* переу́чуватися
ПЕРЕВЧЕ́НИЙ *див.* переу́чений
ПЕРЕВЧИ́ТИ *див.* переу́чувати
ПЕРЕВЧИ́ТИСЯ *див.* переу́чуватися
ПЕРЕВ'Ю́ЧИТИ *див.* перев'ю́чувати
ПЕРЕВ'Ю́ЧИТИСЯ *див.* перев'ю́чуватися
ПЕРЕВ'Ю́ЧУВАННЯ
ПЕРЕВ'Ю́ЧУВАТИ
ПЕРЕВ'Ю́ЧУВАТИСЯ
ПЕРЕ́В'ЯЗ
ПЕРЕВ'Я́ЗАНИЙ
ПЕРЕВ'ЯЗА́ТИ *див.* перев'я́зувати
ПЕРЕВ'ЯЗА́ТИСЯ *див.* перев'я́зуватися
ПЕРЕВ'Я́ЗКА
ПЕРЕВ'ЯЗНИ́Й
ПЕРЕВ'Я́ЗУВАЛЬНИЙ
ПЕРЕВ'Я́ЗУВАННЯ
ПЕРЕВ'Я́ЗУВАТИ
ПЕРЕВ'Я́ЗУВАТИСЯ
ПЕРЕ́В'ЯЗЬ
ПЕРЕВ'Я́ЛЕНИЙ
ПЕРЕВ'ЯЛИ́ТИ *див.* перев'я́лювати
ПЕРЕВ'Я́ЛЮВАТИ
ПЕРЕГА́ВКАТИ *див.* перегáвкувати
ПЕРЕГА́ВКАТИСЯ
ПЕРЕГА́ВКУВАТИ
ПЕРЕГА́ВКУВАТИСЯ
ПЕРЕГАДА́ТИ *див.* перегáдувати
ПЕРЕГА́ДУВАННЯ
ПЕРЕГА́ДУВАТИ
ПЕРЕГАЗО́ВАНИЙ
ПЕРЕГАЗО́ВАНІСТЬ
ПЕРЕГАЗО́ВУВАННЯ
ПЕРЕГАЗО́ВУВАТИ
ПЕРЕГАЗУВА́ННЯ
ПЕРЕГАЗУВА́ТИ *див.* перегазо́вувати
ПЕРЕГАЙНУВА́ТИ
ПЕРЕГАЛАСУВА́ТИ
ПЕРЕГАНЯ́ННЯ
ПЕРЕГАНЯ́ТИ
ПЕРЕГАНЯ́ТИСЯ
ПЕРЕГА́Р
ПЕРЕГА́РНИЙ
ПЕРЕГА́РТ
ПЕРЕГАРТІВНИ́Й
ПЕРЕГАРТО́ВАНИЙ
ПЕРЕГАРТО́ВУВАННЯ
ПЕРЕГАРТО́ВУВАТИ
ПЕРЕГАРТО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕГАРТУВА́ННЯ
ПЕРЕГАРТУВА́ТИ *див.* перегарто́вувати
ПЕРЕГАРТУВА́ТИСЯ *див.* перегарто́вуватися
ПЕРЕГАРЧА́ТИ
ПЕРЕГАСИ́ТИ
ПЕРЕГА́СНУТИ
ПЕРЕГА́ТА
ПЕРЕГАТИ́ТИ *див.* перегáчувати
ПЕРЕГА́ТКА

ПЕРЕГА́ЧЕНИЙ
ПЕРЕГА́ЧУВАТИ
ПЕРЕГВИНТИ́ТИ *див.* перегви́нчувати
ПЕРЕГВИ́НЧЕНИЙ
ПЕРЕГВИ́НЧУВАННЯ
ПЕРЕГВИ́НЧУВАТИ
ПЕРЕГВИ́НЧУВАТИСЯ
ПЕРЕГИ́ДЖЕНИЙ
ПЕРЕГИ́ДЖУВАТИ
ПЕРЕГИ́ДЖУВАТИСЯ
ПЕРЕГИ́ДИТИ *див.* переги́джувати
ПЕРЕГИ́Н
ПЕРЕГИНА́ННЯ
ПЕРЕГИНА́ТИ
ПЕРЕГИНА́ТИСЯ
ПЕРЕГИ́НУТИ
ПЕРЕГИ́РКАТИСЯ *див.* переги́ркуватися
ПЕРЕГИ́РКУВАННЯ
ПЕРЕГИ́РКУВАТИСЯ
ПЕРЕГІ́ЛЬЧАСТИЙ
ПЕРЕГІ́Н
ПЕРЕГІ́ННИЙ
ПЕРЕГІ́ННИК
ПЕРЕГІ́РКЛИЙ
ПЕРЕГІ́РКНУТИ
ПЕРЕ́ГІРОК
ПЕРЕГІРЧИ́ТИ
ПЕРЕГЛА́ДЖЕНИЙ
ПЕРЕГЛА́ДЖУВАННЯ
ПЕРЕГЛА́ДЖУВАТИ
ПЕРЕГЛА́ДИТИ *див.* перегла́джувати
ПЕРЕГЛЕ́ДЖУВАТИ
ПЕРЕГЛЕ́ДІТИ *див.* перегле́джувати
ПЕРЕГЛИ́ПУВАТИСЯ
ПЕРЕГЛИТА́ТИ
ПЕРЕГЛУ́ХНУТИ
ПЕРЕГЛУШИ́ТИ
ПЕРЕ́ГЛЯД
ПЕРЕГЛЯДА́ННЯ
ПЕРЕГЛЯДА́ТИ
ПЕРЕГЛЯДА́ТИСЯ
ПЕРЕГЛЯДА́Ч
ПЕРЕГЛЯДА́ЧКА
ПЕРЕГЛЯ́ДІТИ *див.* переглядá́ти
ПЕРЕГЛЯДІ́ТИ
ПЕРЕГЛЯДО́ВИЙ
ПЕРЕГЛЯ́НЕНИЙ *див.* перегля́нутий
ПЕРЕГЛЯ́НУТИ *див.* перегляда́ти
ПЕРЕГЛЯ́НУТИЙ
ПЕРЕГЛЯ́НУТИСЯ *див.* перегляда́тися
ПЕРЕ́ГНАНИЙ
ПЕРЕГНА́ТИ *див.* переганя́ти
ПЕРЕГНИВА́ННЯ
ПЕРЕГНИВА́ТИ
ПЕРЕГНИ́ЛИЙ
ПЕРЕГНИ́ТИ *див.* перегнива́ти
ПЕРЕГНІ́ВАТИСЯ
ПЕРЕГНІ́Й
ПЕРЕГНІ́ЙНИЙ
ПЕРЕГНІТИ́ТИ *див.* перегні́чувати
ПЕРЕГНІ́ЧУВАТИ
ПЕРЕГНОЇ́ТИ *див.* перегно́ювати
ПЕРЕГНО́ЮВАННЯ
ПЕРЕГНО́ЮВАТИ
ПЕРЕГНУ́ТИ *див.* перегина́ти
ПЕРЕ́ГНУТИЙ
ПЕРЕГНУ́ТИСЯ *див.* перегина́тися
ПЕРЕГОВІ́РНИЙ
ПЕРЕГОВІ́РНИК
ПЕРЕГОВІ́РНИЦЯ
ПЕРЕГОВО́РЕНИЙ
ПЕРЕГОВО́РИ
ПЕРЕГОВОРИ́ТИ *див.* перегово́рювати
ПЕРЕГОВОРИ́ТИСЯ *див.* перегово́рюватися
ПЕРЕГОВО́РНИЙ *див.* перегові́рний
ПЕРЕГОВО́РНИК *див.* перегові́рник
ПЕРЕГОВО́РНИЦЯ *див.* перегові́рниця
ПЕРЕГОВО́РЮВАННЯ
ПЕРЕГОВО́РЮВАТИ
ПЕРЕГОВО́РЮВАТИСЯ
ПЕРЕГОДИ́ТИ
ПЕРЕГОДІ́ВЛЯ
ПЕРЕГОДО́ВАНИЙ
ПЕРЕГОДО́ВАНІСТЬ
ПЕРЕГОДО́ВУВАННЯ
ПЕРЕГОДО́ВУВАТИ
ПЕРЕГОДО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕГО́ДОМ
ПЕРЕГОДУВА́ТИ *див.* перегодо́вувати
ПЕРЕГОДУВА́ТИСЯ *див.* перегодо́вуватися
ПЕРЕГОДЯ́
ПЕРЕГОЙДА́ТИ *див.* перего́йдувати
ПЕРЕГОЙДА́ТИСЯ *див.* перего́йдуватися
ПЕРЕГОЙДНУ́ТИ
ПЕРЕГО́ЙДУВАТИ
ПЕРЕГО́ЙДУВАТИСЯ
ПЕРЕГО́ЛЕНИЙ
ПЕРЕГОЛИ́ТИ *див.* перего́лювати
ПЕРЕГОЛОСО́ВАНИЙ
ПЕРЕГОЛОСО́ВУВАННЯ
ПЕРЕГОЛОСО́ВУВАТИ
ПЕРЕГОЛОСУВА́ННЯ
ПЕРЕГОЛОСУВА́ТИ *див.* переголосо́вувати
ПЕРЕГО́ЛЮВАТИ
ПЕРЕГО́МІН
ПЕРЕГОМОНІ́ТИ
ПЕРЕГО́НЕЦЬ
ПЕРЕГО́НИ
ПЕРЕГО́НИТИ *див.* переганя́ти
ПЕРЕГО́НКА
ПЕРЕГО́ННИК
ПЕРЕГО́НО́ВИЙ
ПЕРЕГОРА́ТИ *див.* перегоря́ти
ПЕРЕГОРІ́ЛИЙ
ПЕРЕГОРІ́ТИ *див.* перегоря́ти
ПЕРЕГО́РНЕНИЙ
ПЕРЕГОРНУ́ТИ *див.* перегорта́ти
ПЕРЕГО́РНУТИЙ *див.* перего́рнений
ПЕРЕГОРНУ́ТИСЯ *див.* перегорта́тися
ПЕРЕГОРО́ДА
ПЕРЕГОРО́ДЖЕНИЙ
ПЕРЕГОРО́ДЖУВАЛЬНИЙ
ПЕРЕГОРО́ДЖУВАНИЙ
ПЕРЕГОРО́ДЖУВАННЯ
ПЕРЕГОРО́ДЖУВАТИ
ПЕРЕГОРО́ДЖУВАТИСЯ
ПЕРЕГОРОДИ́ТИ *див.* перегоро́джувати
ПЕРЕГОРОДИ́ТИСЯ *див.* перегоро́джуватися
ПЕРЕГОРО́ДКА
ПЕРЕГОРО́ДНИЙ
ПЕРЕГОРО́ЖА
ПЕРЕ́ГОРОК *див.* пере́гірок
ПЕРЕГО́РТАНИЙ
ПЕРЕГОРТА́ННЯ
ПЕРЕГОРТА́ТИ
ПЕРЕГОРТА́ТИСЯ
ПЕРЕГО́РТУВАНИЙ
ПЕРЕГО́РТУВАТИ *див.* перегорта́ти
ПЕРЕГОРЮВА́ТИ
ПЕРЕГОРЯ́ННЯ
ПЕРЕГОРЯ́ТИ
ПЕРЕГО́СТРЕНИЙ
ПЕРЕГО́СТРЕННЯ
ПЕРЕГОСТРИ́ТИ *див.* перего́стрювати
ПЕРЕГО́СТРЮВАННЯ
ПЕРЕГО́СТРЮВАТИ
ПЕРЕГОСТЮВА́ТИ
ПЕРЕГРАВА́ННЯ
ПЕРЕГРАВА́ТИ
ПЕРЕГРАВА́ТИСЯ
ПЕРЕ́ГРАНИЙ
ПЕРЕГРА́ТИ *див.* перегравáти
ПЕРЕГРА́ТИСЯ *див.* перегравá́тися
ПЕРЕГРАФИ́ТИ
ПЕРЕГРЕБТИ́ *див.* перегріба́ти
ПЕРЕГРЕБТИ́СЯ *див.* перегріба́тися
ПЕРЕГРИЗА́ННЯ
ПЕРЕГРИЗА́ТИ
ПЕРЕГРИЗА́ТИСЯ
ПЕРЕГРИ́ЗЕНИЙ
ПЕРЕГРИ́ЗТИ *див.* перегриза́ти
ПЕРЕГРИ́ЗТИСЯ *див.* перегриза́тися
ПЕРЕГРИМІ́ТИ
ПЕРЕГРИМО́ВАНИЙ
ПЕРЕГРИМО́ВУВАННЯ
ПЕРЕГРИМО́ВУВАТИ
ПЕРЕГРИМО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕГРИМУВА́ННЯ
ПЕРЕГРИМУВА́ТИ *див.* перегримо́вувати
ПЕРЕГРИМУВА́ТИСЯ *див.* перегримо́вуватися
ПЕРЕГРИ́Н
ПЕРЕГРИ́НСЬКИЙ
ПЕРЕГРІБА́ТИ
ПЕРЕГРІБА́ТИСЯ
ПЕРЕГРІ́В
ПЕРЕГРІВА́ННЯ
ПЕРЕГРІВА́ТИ
ПЕРЕГРІВА́ТИСЯ
ПЕРЕГРІВНИ́К
ПЕРЕГРІ́ТИ *див.* перегріва́ти
ПЕРЕГРІ́ТИЙ
ПЕРЕГРІ́ТИСЯ *див.* перегріва́тися
ПЕРЕГРОМА́ДЖУВАТИ
ПЕРЕГРОМА́ДИТИ *див.* перегрома́джувати
ПЕРЕГРУПО́ВАНИЙ
ПЕРЕГРУПО́ВУВАННЯ
ПЕРЕГРУПО́ВУВАТИ
ПЕРЕГРУПО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕГРУПУВА́ННЯ
ПЕРЕГРУПУВА́ТИ *див.* перегрупо́вувати
ПЕРЕГРУПУВА́ТИСЯ *див.* перегрупо́вуватися
ПЕРЕГУБИ́ТИ
ПЕРЕГУГОТІ́ТИ
ПЕРЕГУ́Д
ПЕРЕГУ́ДИ
ПЕРЕГУДІ́ТИ
ПЕРЕГУ́ДНИЦЯ
ПЕРЕГУ́ЗНЯ
ПЕРЕ́ГУ́К
ПЕРЕГУКА́ТИ *див.* перегу́кувати
ПЕРЕГУКА́ТИСЯ *див.* перегу́куватися
ПЕРЕГУКНУ́ТИСЯ
ПЕРЕГУ́КУВАННЯ
ПЕРЕГУ́КУВАТИ
ПЕРЕГУ́КУВАТИСЯ
ПЕРЕГУ́Л
ПЕРЕГУ́ЛЮВАННЯ
ПЕРЕГУ́ЛЮВАТИ
ПЕРЕГУЛЯ́ТИ *див.* перегу́лювати

ПЕРЕГУРТУВА́ТИСЯ
ПЕРЕГУРЧА́ТИ
ПЕРЕГУ́СНУТИ
ПЕРЕГУСТИ́ *див.* перегуді́ти
ПЕРЕГУСТИ́ТИ
ПЕРЕҐРУНТО́ВАНИЙ
ПЕРЕҐРУНТО́ВУВАННЯ
ПЕРЕҐРУНТО́ВУВАТИ
ПЕРЕҐРУНТО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕҐРУНТУВА́ННЯ
ПЕРЕҐРУНТУВА́ТИ *див.* переґрунто́вувати
ПЕ́РЕ́Д[1]
ПЕ́РЕД[2]
ПЕРЕД...
ПЕРЕДАВА́ЛЬНИЙ
ПЕРЕДА́ВАНИЙ
ПЕРЕДА́ВАНІСТЬ
ПЕРЕДАВА́ННЯ
ПЕРЕДАВАРІ́ЙНИЙ
ПЕРЕДАВА́ТИ[1]
ПЕРЕДАВА́ТИ[2]
ПЕРЕДАВА́ТИСЯ
ПЕРЕДАВА́Ч
ПЕРЕДАВА́ЧКА
ПЕРЕДАВИ́ТИ *див.* переда́влювати
ПЕРЕДА́ВЛЕНИЙ
ПЕРЕДА́ВЛЮВАННЯ
ПЕРЕДА́ВЛЮВАТИ
ПЕРЕДА́ВЛЮВАТИСЯ
ПЕРЕДА́ВНЕНИЙ
ПЕРЕДАГОНІ́ЙНИЙ
ПЕРЕДАГОНІ́ЧНИЙ
ПЕРЕДАГО́НІЯ
ПЕРЕ́ДАНИЙ
ПЕРЕДА́ННЯ
ПЕРЕДАРО́ВАНИЙ
ПЕРЕДАРО́ВУВАНИЙ
ПЕРЕДАРО́ВУВАННЯ
ПЕРЕДАРО́ВУВАТИ
ПЕРЕДАРУВА́ННЯ
ПЕРЕДАРУВА́ТИ *див.* передаро́вувати
ПЕРЕДАТЕСТАЦІ́ЙНИЙ
ПЕРЕДАТЕСТА́ЦІЯ
ПЕРЕДА́ТИ *див.* передава́ти[1]
ПЕРЕДА́ТИСЯ *див.* передава́тися
ПЕРЕДА́ТНИЙ
ПЕРЕДА́ЧА
ПЕРЕДБА́ННИК
ПЕРЕДБАЧА́ЛЬНИЙ
ПЕРЕДБАЧА́ННЯ
ПЕРЕДБАЧА́ТИ
ПЕРЕДБАЧА́ТИСЯ
ПЕРЕДБА́ЧЕНИЙ
ПЕРЕДБА́ЧЕНІСТЬ
ПЕРЕДБА́ЧЕННЯ
ПЕРЕДБА́ЧИТИ *див.* передбача́ти
ПЕРЕДБА́ЧЛИВИЙ
ПЕРЕДБА́ЧЛИВІСТЬ
ПЕРЕДБА́ЧЛИВО
ПЕРЕДБА́ЧУВАНИЙ
ПЕРЕДБА́ЧУВАНІСТЬ
ПЕРЕДБА́ЧУВАННЯ
ПЕРЕДБА́ЧУВАНО
ПЕРЕДБА́ЧУВАТИ *див.* передбача́ти
ПЕРЕДБУ́Р'Я
ПЕРЕДБУ́РЯНИЙ
ПЕРЕДВЕЛИКО́ДНІЙ
ПЕРЕДВЕСІ́ЛЬНИЙ
ПЕРЕДВЕСІ́ННІЙ
ПЕРЕДВЕСІ́ННЯ
ПЕРЕДВЕСНЯ́НИЙ
ПЕРЕ́ДВЕ́ЧІР[1]
ПЕРЕДВЕ́ЧІР[2]
ПЕРЕДВЕЧІ́РНІЙ
ПЕРЕДВЕЧІ́Р'Я
ПЕРЕДВИ́БОРИ
ПЕРЕДВИ́БОРНИЙ
ПЕРЕДВИ́БОРЧИЙ
ПЕРЕДВИ́ЖНИК
ПЕРЕДВИ́ЖНИЦТВО
ПЕРЕДВИ́ЖНИЦЬКИЙ
ПЕРЕДВИ́ЗНАЧЕНИЙ
ПЕРЕДВИ́ЗНАЧЕНІСТЬ
ПЕРЕДВИ́ЗНАЧЕННЯ
ПЕРЕДВИРАЗКО́ВИЙ
ПЕРЕДВИХІДНИ́Й
ПЕРЕДВИ́ЩИЙ
ПЕРЕДВІ́К
ПЕРЕДВІ́РОК
ПЕРЕДВІ́СНИК
ПЕРЕДВІ́СНИЦЯ
ПЕРЕДВІСТИ́ТИ *див.* передвіща́ти
ПЕРЕДВІ́СТКА
ПЕРЕДВІ́СТЯ
ПЕРЕДВІТА́ЛЬНЯ
ПЕРЕДВІ́ЧНИЙ
ПЕРЕДВІ́ЧНІСТЬ
ПЕРЕДВІ́ЧНО
ПЕРЕДВІЩА́ТИ
ПЕРЕДВІЩА́ТИСЯ
ПЕРЕДВО́ЄНИЙ
ПЕРЕДВОЄ́ННИЙ
ПЕРЕДВОЇ́ТИ *див.* передво́ювати
ПЕРЕДВО́ЮВАННЯ
ПЕРЕДВО́ЮВАТИ
ПЕРЕДВЧО́РА *див.* передучо́ра
ПЕРЕДВЧОРА́ШНІЙ *див.* передучора́шній
ПЕРЕДГІ́РНИЙ
ПЕРЕДГІ́РСЬКИЙ
ПЕРЕДГІ́Р'Я
ПЕРЕДГОРО́ДДЯ *див.* передгра́ддя
ПЕРЕДГРА́ДДЯ
ПЕРЕДГРО́ЗЗЯ
ПЕРЕДГРОЗОВИ́Й
ПЕРЕДГРО́ЗЯНИЙ
ПЕРЕДДВЕ́РНИЙ
ПЕРЕДДВЕРНИ́Й
ПЕРЕДДВЕ́Р'Я
ПЕРЕДДЕ́ННИЙ
ПЕРЕДДЕ́ННЯ
ПЕРЕДДЕ́НЬ
ПЕРЕДДЕРЖА́ВНИЙ
ПЕРЕДДЕРЖА́ВНІСТЬ
ПЕРЕДДЕФО́ЛТ
ПЕРЕДДЕФО́ЛТНИЙ
ПЕРЕДДИПЛО́МНИЙ
ПЕРЕДДОЇ́ЛЬНИЙ
ПЕРЕДДО́СВІТ
ПЕРЕДДОСВІТКО́ВИЙ
ПЕРЕДДОСВІ́ТНІЙ
ПЕРЕДДО́СВІТОК
ПЕРЕДДОШКІ́ЛЬНИЙ
ПЕРЕДДОЩОВИ́Й
ПЕРЕДЕКЗАМЕНАЦІ́ЙНИЙ
ПЕРЕДЕПІДЕМІ́ЧНИЙ
ПЕРЕДЕ́РЖАНЕЦЬ
ПЕРЕДЕ́РЖАНИЙ
ПЕРЕДЕ́РЖАННЯ
ПЕРЕДЕ́РЖАТИ *див.* переде́ржувати
ПЕРЕДЕ́РЖУВАННЯ
ПЕРЕДЕ́РЖУВАТИ
ПЕРЕДЕ́РЖУВАТИСЯ
ПЕРЕДЕ́РТИ *див.* передира́ти
ПЕРЕДЕ́РТИЙ
ПЕРЕДЕ́РТИСЯ *див.* передира́тися
ПЕРЕДЕТА́П
ПЕРЕДЕТА́ПНИЙ
ПЕРЕДЕШЕВИ́ТИ *див.* передешевля́ти
ПЕРЕДЕШЕВЛЯ́ТИ
ПЕРЕДЖНИ́ВНИЙ
ПЕРЕДЖНИ́В'Я
ПЕРЕДЖНИВ'Я́НИЙ
ПЕРЕДЖОВТНЕ́ВИЙ
ПЕРЕДЗАБІ́ЙНИЙ
ПЕРЕДЗА́ДАНИЙ
ПЕРЕДЗА́ДАНІСТЬ
ПЕРЕДЗА́ДАНО
ПЕРЕДЗАСІВНИ́Й
ПЕРЕДЗАХИСНИ́Й
ПЕРЕДЗА́ХИСТ
ПЕРЕДЗАХІ́ДНИЙ
ПЕРЕДЗАХІ́ДНО
ПЕРЕДЗБИРА́ЛЬНИЙ
ПЕРЕДЗВЕНІ́ТИ
ПЕРЕДЗВІ́Н
ПЕРЕДЗВО́НЕННЯ
ПЕРЕДЗВОНИ́ТИ *див.* передзво́нювати
ПЕРЕДЗВОНИ́ТИСЯ *див.* передзво́нюватися
ПЕРЕДЗВО́НЮВАННЯ
ПЕРЕДЗВО́НЮВАТИ
ПЕРЕДЗВО́НЮВАТИСЯ
ПЕРЕДЗИ́МНІЙ
ПЕРЕДЗИМО́ВИЙ
ПЕРЕДЗИ́М'Я
ПЕРЕДЗМАГА́ЛЬНИЙ
ПЕРЕДЗМАГА́ННЯ
ПЕРЕДИВИ́ТИСЯ *див.* передивля́тися
ПЕРЕДИВЛЯ́ТИСЯ
ПЕРЕДИ́Р
ПЕРЕДИРА́ННЯ
ПЕРЕДИРА́ТИ
ПЕРЕДИРА́ТИСЯ
ПЕРЕДИ́РКА
ПЕРЕДИСЛОКА́ЦІЯ
ПЕРЕДИСЛОКО́ВАНИЙ
ПЕРЕДИСЛОКО́ВУВАТИ
ПЕРЕДИСЛОКО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕДИСЛОКУВА́ННЯ
ПЕРЕДИСЛОКУВА́ТИ *див.* передислоко́вувати
ПЕРЕДИСЛОКУВА́ТИСЯ *див.* передислоко́вуватися
ПЕРЕДИСПУТО́ВУВАТИ
ПЕРЕДИСПУТУВА́ТИ *див.* передиспуто́вувати
ПЕРЕДИ́Х
ПЕРЕДИХА́ТИ
ПЕРЕДИХНУ́ТИ *див.* передиха́ти
ПЕРЕДИ́ХУВАТИ *див.* передиха́ти
ПЕРЕДИ́ШКА
ПЕ́РЕДІ *див.* пе́ред[2]
ПЕРЕДІВУВА́ТИ
ПЕРЕДІ́Й
ПЕРЕ́ДІЛ
ПЕРЕДІ́Л[1]
ПЕРЕДІ́Л[2]
ПЕРЕДІ́ЛЕНИЙ
ПЕРЕДІ́ЛЕННЯ
ПЕРЕДІЛИ́ТИ *див.* переділя́ти
ПЕРЕДІЛИ́ТИСЯ *див.* переділя́тися
ПЕРЕ́ДІЛКА
ПЕРЕДІЛКО́ВИЙ

ПЕРЕ́ДІЛОК
ПЕРЕДІ́ЛЬНИЙ[1]
ПЕРЕДІ́ЛЬНИЙ[2]
ПЕРЕДІЛЯ́ННЯ
ПЕРЕДІЛЯ́ТИ
ПЕРЕДІЛЯ́ТИСЯ
ПЕРЕДІНСУ́ЛЬТ
ПЕРЕДІНСУ́ЛЬТНИЙ
ПЕРЕДІНФА́РКТ
ПЕРЕДІНФА́РКТНИЙ
ПЕРЕДІСТОРИ́ЧНИЙ
ПЕРЕДІСТО́РІЯ
ПЕРЕДКА́МЕРА
ПЕРЕДКА́МЕРНИЙ
ПЕРЕДКО́ВИЙ
ПЕРЕДКРИ́ЗОВИЙ
ПЕРЕДКРИ́ЗОВІСТЬ
ПЕРЕДКРИ́ЛОК
ПЕРЕДЛЕЖА́ННЯ
ПЕРЕДЛІ́ТНІЙ
ПЕРЕДЛІ́ТТЯ
ПЕРЕДМА́ТЧЕВИЙ
ПЕРЕДМЕЛАНО́З
ПЕРЕДМЕЛАНО́ЗНИЙ
ПЕРЕДМЕНСТРУА́ЛЬНИЙ
ПЕРЕДМИНУ́ЛИЙ
ПЕРЕДМІ́СТЯ
ПЕРЕДМІСЬКИ́Й
ПЕРЕДМІХУРО́ВИЙ
ПЕРЕДМІЩА́НИН
ПЕРЕДМІЩА́НКА
ПЕРЕДМІЩА́НСЬКИЙ
ПЕРЕДМО́ВА
ПЕРЕДМО́ВНИЙ[1]
ПЕРЕДМО́ВНИЙ[2]
ПЕРЕДМО́ВНО
ПЕРЕДМОСТІ́В'Я
ПЕРЕДМОСТОВИ́Й
ПЕРЕДМУ́РОК
ПЕРЕДМУ́Р'Я
ПЕРЕДНАВІГАЦІ́ЙНИЙ
ПЕРЕДНАКРЕ́СЛЕНИЙ
ПЕРЕДНАКРЕ́СЛЕННЯ
ПЕРЕДНЕДІ́ЛЬНИЙ
ПЕРЕДНЕПРИТО́МНИЙ
ПЕРЕДНИ́РКА
ПЕРЕДНИРКОВИ́Й
ПЕРЕДНІ́ВОК
ПЕРЕ́ДНІЙ
ПЕРЕДНІЧНИ́Й
ПЕРЕДНІ́Ш *див.* передні́ше
ПЕРЕДНІ́ШЕ
ПЕРЕДНІ́ШИЙ
ПЕРЕДНО́ВОК *див.* передні́вок
ПЕРЕДНОВОРІ́ЧНИЙ
ПЕРЕДНЬО...
ПЕРЕДНЬОАЗІА́ТСЬКИЙ
ПЕРЕДНЬОАЗІ́ЙСЬКИЙ
ПЕРЕДНЬОЗЯ́БРОВИЙ
ПЕРЕДНЬОЯЗИКО́ВИЙ
ПЕРЕДНЮВА́ТИ
ПЕ́РЕДО *див.* пе́ред[2]
ПЕРЕДОБІ́ДДЯ
ПЕРЕДОБІ́ДНІЙ
ПЕРЕДОБІ́ДОК
ПЕРЕДОБІ́ДЯНИЙ
ПЕРЕДОВИ́Й
ПЕРЕДОВИ́К
ПЕРЕДОВИ́ЦЯ
ПЕРЕДОВИ́ЧКА
ПЕРЕДОВІ́РЕНИЙ
ПЕРЕДОВІ́РИТИ *див.* передовіря́ти
ПЕРЕДОВІ́РИТИСЯ *див.* передовіря́тися
ПЕРЕДОВІРЯ́ТИ
ПЕРЕДОВІРЯ́ТИСЯ
ПЕРЕДОВНИ́ЦТВО
ПЕРЕДОВСІ́М *див.* передусі́м
ПЕРЕДО́ДЕНЬ *див.* переддЕ́нь
ПЕРЕДОЗО́ВАНИЙ
ПЕРЕДОЗО́ВУВАННЯ
ПЕРЕДОЗО́ВУВАТИ
ПЕРЕДОЗО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕДОЗУВА́ННЯ
ПЕРЕДОЗУВА́ТИ *див.* передозо́вувати
ПЕРЕДОЗУВА́ТИСЯ *див.* передозо́вуватися
ПЕРЕДОЇ́ННЯ
ПЕРЕДОЇ́ТИ *див.* передо́ювати
ПЕРЕДО́К
ПЕРЕДОЛІМПІ́ЙСЬКИЙ
ПЕ́РЕДО́М
ПЕРЕДОПЕРАЦІ́ЙНИЙ
ПЕРЕДО́ПИТ
ПЕРЕДОПИТА́ТИ *див.* передопи́тувати
ПЕРЕДОПИ́ТУВАННЯ
ПЕРЕДОПИ́ТУВАТИ
ПЕРЕДОПИ́ТУВАТИСЯ
ПЕРЕДОПЛА́ТА
ПЕРЕДОПЛА́ТНИЙ
ПЕРЕДОРУЧА́ННЯ
ПЕРЕДОРУЧА́ТИ
ПЕРЕДОРУЧА́ТИСЯ
ПЕРЕДОРУ́ЧЕНИЙ
ПЕРЕДОРУ́ЧЕННЯ
ПЕРЕДОРУЧИ́ТИ *див.* передоруча́ти
ПЕРЕДОСІ́ННІЙ
ПЕРЕДОСІ́ННЬО
ПЕРЕДОСІ́ННЯ
ПЕРЕДОСТА́ННІЙ
ПЕРЕДО́ХНУТИ
ПЕРЕДОЩИ́ТИ
ПЕРЕДОЩИ́ТИСЯ
ПЕРЕДО́ЮВАННЯ
ПЕРЕДО́ЮВАТИ
ПЕРЕДПА́РКОВИЙ
ПЕРЕДПАРЛА́МЕНТ
ПЕРЕДПАСХА́ЛЬНИЙ
ПЕРЕДПЕНСІ́ЙНИЙ
ПЕРЕДПИСЕ́МНИЙ
ПЕРЕДПИСЕ́МНІСТЬ
ПЕРЕДПІ́ЛЛЯ
ПЕРЕДПІ́ЛЬНИЙ
ПЕРЕДПІСНИ́Й
ПЕРЕДПІ́ЧНИЙ
ПЕРЕДПІ́ЧЧЯ
ПЕРЕДПЛА́ТА
ПЕРЕДПЛАТИ́ТИ *див.* передпла́чувати
ПЕРЕДПЛА́ТНИЙ
ПЕРЕДПЛА́ТНИК
ПЕРЕДПЛА́ТНИЦЯ
ПЕРЕДПЛА́ЧЕНИЙ
ПЕРЕДПЛА́ЧУВАНИЙ
ПЕРЕДПЛА́ЧУВАННЯ
ПЕРЕДПЛА́ЧУВАТИ
ПЕРЕДПЛА́ЧУВАТИСЯ
ПЕРЕДПЛЕ́СНО
ПЕРЕДПЛЕСНОВИ́Й
ПЕРЕДПЛЕЧОВИ́Й
ПЕРЕДПЛІ́ЧЧЯ
ПЕРЕДПЛУ́ЖНИК
ПЕРЕДПЛЮ́СНО *див.* передпле́сно
ПЕРЕДПЛЮСНОВИ́Й *див.* передплесновий
ПЕРЕДПО́КІЙ
ПЕРЕДПОЛІ́ТНИЙ
ПЕРЕДПОЛО́ГО́ВИЙ
ПЕРЕДПОЛУДНЕ́ВИЙ
ПЕРЕДПОЛЯ́РНИЙ
ПЕРЕДПОСАДКО́ВИЙ
ПЕРЕДПОСІВНИ́Й
ПЕРЕДПРО́ДАЖНИЙ
ПЕРЕДПРОЕ́КТНИЙ
ПЕРЕДПРЯДІ́ННЯ
ПЕРЕДПУСКОВИ́Й
ПЕРЕДПУХЛИ́ННИЙ
ПЕРЕДРА́ЖНЕННЯ
ПЕРЕДРА́ЖНИК
ПЕРЕДРАЖНИ́ТИ *див.* передра́жнювати
ПЕРЕДРА́ЖНЮВАННЯ
ПЕРЕДРА́ЖНЮВАТИ
ПЕРЕДРА́ЖНЮВАТИСЯ
ПЕРЕДРА́ЖНЮВАЧ
ПЕРЕДРАЇ́ТИ *див.* передра́ювати
ПЕРЕДРА́К
ПЕРЕДРА́КОВИЙ
ПЕРЕДРАМЕ́ННИЙ
ПЕРЕДРАМЕ́ННЯ *див.* передра́м'я
ПЕРЕДРА́М'Я
ПЕРЕ́ДРАНИЙ
ПЕРЕДРА́НІШНІЙ
ПЕРЕДРАНКО́ВИЙ
ПЕРЕДРА́ННІЙ
ПЕРЕДРА́ННЯ
ПЕРЕДРА́НЬ
ПЕРЕДРА́ТИ *див.* передира́ти
ПЕРЕДРА́ТИСЯ *див.* передира́тися
ПЕРЕДРА́ЧКА
ПЕРЕДРА́ЮВАННЯ
ПЕРЕДРА́ЮВАТИ
ПЕРЕДРЕВОЛЮЦІ́ЙНИЙ
ПЕРЕДРЕ́ЙСОВИЙ
ПЕРЕДРЕКТИ́ *див.* передріка́ти
ПЕРЕДРЕФО́РМЕНИЙ *див.* передрефо́рмний
ПЕРЕДРЕФО́РМНИЙ
ПЕРЕДРЕ́ЧЕНИЙ
ПЕРЕДРЕ́ЧЕНІСТЬ
ПЕРЕДРЕ́ЧЕННЯ
ПЕРЕДРІЗДВЯ́НИЙ
ПЕРЕДРІКА́ННЯ
ПЕРЕДРІКА́ТИ
ПЕРЕДРІМА́ТИ
ПЕРЕДРІМА́ТИСЯ
ПЕРЕДРОДОВИ́Й
ПЕРЕДРОЧИ́ТИСЯ
ПЕРЕДРУЖИ́ТИ
ПЕРЕДРУЖИ́ТИСЯ
ПЕРЕ́ДРУК
ПЕРЕДРУКО́ВАНИЙ
ПЕРЕДРУКО́ВУВАННЯ
ПЕРЕДРУКО́ВУВАТИ
ПЕРЕДРУКО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕДРУКУВА́ННЯ
ПЕРЕДРУКУВА́ТИ *див.* передруко́вувати
ПЕРЕДРЯ́ПАНИЙ
ПЕРЕДРЯ́ПАТИ *див.* передря́пувати
ПЕРЕДРЯ́ПАТИСЯ *див.* передря́пуватися
ПЕРЕДРЯ́ПУВАТИ
ПЕРЕДРЯ́ПУВАТИСЯ
ПЕРЕДСАДИВНИ́Й
ПЕРЕ́ДСВІТ
ПЕРЕДСВІТА́НКО́ВИЙ
ПЕРЕДСВІТА́ННЯ
ПЕРЕДСВІТА́НОК
ПЕРЕДСВІ́ТНІЙ

ПЕРЕДСВЯТКО́ВИЙ
ПЕРЕДСВЯТО́ЧНИЙ
ПЕРЕДСЕЗО́ННИЙ
ПЕРЕДСЕ́РДНИЙ
ПЕРЕДСЕ́РДЯ
ПЕРЕДСЕСІ́ЙНИЙ
ПЕРЕДСІ́ННЯ
ПЕРЕ́ДСІНОК
ПЕРЕДСЛО́ВО
ПЕРЕ́ДСМА́К
ПЕРЕДСМЕ́РТНИЙ
ПЕРЕДСМЕ́РТНО
ПЕРЕДСТАРЕ́ЧИЙ
ПЕРЕДСТА́РТОВИЙ
ПЕРЕДСТЕ́П
ПЕРЕДСТЕПОВИ́Й
ПЕРЕДСТЕРИЛІЗАЦІ́ЙНИЙ
ПЕРЕДСТРА́ЙКОВИЙ
ПЕРЕ́ДСУД
ПЕРЕДСУДОВИ́Й
ПЕРЕДСХО́ВИЩЕ
ПЕРЕДТРАВНЕ́ВИЙ
ПЕРЕДУБИ́ТИ
ПЕРЕДУВА́ННЯ[1]
ПЕРЕДУВА́ННЯ[2]
ПЕРЕДУВА́ТИ[1]
ПЕРЕДУВА́ТИ[2]
ПЕРЕДУВА́ТИСЯ
ПЕРЕДУ́ЖАТИ *див.* переду́жувати
ПЕРЕДУ́ЖУВАТИ
ПЕРЕДУ́МАНИЙ
ПЕРЕДУ́МАННЯ
ПЕРЕДУ́МАТИ *див.* переду́мувати
ПЕРЕДУ́МАТИСЯ *див.* переду́муватися
ПЕРЕДУМО́ВА
ПЕРЕДУ́МУВАННЯ
ПЕРЕДУ́МУВАТИ
ПЕРЕДУ́МУВАТИСЯ
ПЕРЕДУРИ́ТИ
ПЕРЕДУРІ́ТИ
ПЕРЕДУСІ́М
ПЕРЕДУ́ТИ *див.* передува́ти[1]
ПЕРЕДУЧО́РА
ПЕРЕДУЧОРА́ШНІЙ
ПЕРЕДУ́ШЕНИЙ
ПЕРЕДУШИ́ТИ[1] *див.* переду́шувати
ПЕРЕДУШИ́ТИ[2]
ПЕРЕДУШИ́ТИСЯ
ПЕРЕДУ́ШУВАТИ
ПЕРЕДФІНА́Л
ПЕРЕДФІНА́ЛЬНИЙ
ПЕРЕДХВОРО́БА
ПЕРЕДХВОРОБЛИ́ВИЙ
ПЕРЕДХВОРО́БНИЙ
ПЕРЕДХОПИ́ТИ *див.* передхо́плювати
ПЕРЕДХО́ПЛЮВАТИ
ПЕРЕДХРА́МОВИЙ
ПЕРЕДХРИСТИЯ́НСЬКИЙ
ПЕРЕДЧА́СНИЙ
ПЕРЕДЧА́СНІСТЬ
ПЕРЕДЧА́СНО
ПЕРЕДЧУВА́ННЯ
ПЕРЕДЧУВА́ТИ
ПЕРЕДЧУВА́ТИСЯ
ПЕРЕДЧУ́ТИ *див.* передчува́ти
ПЕРЕДЧУТТЯ́
ПЕРЕ́ДШЕ
ПЕРЕ́ДШИЙ
ПЕРЕДШЛУНКО́ВИЙ
ПЕРЕДШЛУ́НОК
ПЕРЕД'ЮВІЛЕ́ЙНИЙ

ПЕРЕДЯГА́ННЯ *див.* переодяга́ння
ПЕРЕДЯГА́ТИ *див.* переодяга́ти
ПЕРЕДЯГА́ТИСЯ *див.* переодяга́тися
ПЕРЕДЯ́ГНЕНИЙ *див.* переодя́гнутий
ПЕРЕДЯГНУ́ТИ *див.* переодяга́ти
ПЕРЕДЯ́ГНУТИЙ *див.* переодя́гнутий
ПЕРЕДЯГНУ́ТИСЯ *див.* переодяга́тися
ПЕРЕДЯГТИ́ *див.* переодяга́ти
ПЕРЕДЯГТИ́СЯ *див.* переодяга́тися
ПЕРЕД'ЯРМАРКО́ВИЙ
ПЕРЕЕКЗАМЕНО́ВКА
ПЕРЕЕКЗАМЕНО́ВУВАННЯ
ПЕРЕЕКЗАМЕНО́ВУВАТИ
ПЕРЕЕКЗАМЕНО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕЕКЗАМЕНУВА́ННЯ
ПЕРЕЕКЗАМЕНУВА́ТИ *див.* переекзамено́вувати
ПЕРЕЕКЗАМЕНУВА́ТИСЯ *див.* переекзамено́вуватися
ПЕРЕЄДНА́ННЯ
ПЕРЕЄДНА́ТИ *див.* перее́днувати
ПЕРЕЄДНА́ТИСЯ *див.* перее́днуватися
ПЕРЕЄ́ДНУВАННЯ
ПЕРЕЄ́ДНУВАТИ
ПЕРЕЄ́ДНУВАТИСЯ
ПЕРЕЄ́МЕЦЬ[1]
ПЕРЕЄ́МЕЦЬ[2]
ПЕРЕЖА́РЕНИЙ
ПЕРЕЖА́РЕНІСТЬ
ПЕРЕЖА́РЕННЯ
ПЕРЕЖА́РИТИ *див.* пережа́рювати
ПЕРЕЖА́РИТИСЯ *див.* пережа́рюватися
ПЕРЕЖА́РЮВАННЯ
ПЕРЕЖА́РЮВАТИ
ПЕРЕЖА́РЮВАТИСЯ
ПЕРЕЖА́ТИ[1] *див.* пережина́ти
ПЕРЕЖА́ТИ[2] *див.* пережима́ти
ПЕРЕЖАТТЯ́
ПЕРЕЖДА́ТИ *див.* пережида́ти
ПЕРЕЖЕ́ВРІТИ
ПЕРЕЖЕНИ́ТИ
ПЕРЕЖЕНИ́ТИСЯ
ПЕРЕЖЕ́РТИ *див.* пережира́ти
ПЕРЕЖИВА́ННЯ
ПЕРЕЖИВА́ТИ
ПЕРЕЖИВА́ТИСЯ
ПЕРЕЖИДА́ННЯ
ПЕРЕЖИДА́ТИ
ПЕРЕЖИ́М
ПЕРЕЖИМА́ННЯ
ПЕРЕЖИМА́ТИ
ПЕРЕЖИМА́ТИСЯ
ПЕРЕЖИМНИ́Й
ПЕРЕЖИНА́ТИ
ПЕРЕЖИРА́ТИ
ПЕРЕЖИ́ТИ *див.* пережива́ти
ПЕРЕЖИ́ТИЙ
ПЕРЕЖИ́ТИСЯ *див.* пережива́тися
ПЕРЕЖИ́ТІСТЬ
ПЕРЕЖИ́ТКОВИЙ
ПЕРЕ́ЖИ́ТОК
ПЕРЕЖИТТЯ́
ПЕРЕЖО́ВАНИЙ
ПЕРЕЖО́ВКЛИЙ
ПЕРЕЖО́ВКНУТИ
ПЕРЕЖОВТІ́ТИ
ПЕРЕЖО́ВУВАННЯ
ПЕРЕЖО́ВУВАТИ
ПЕРЕЖО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕЖУВА́ННЯ
ПЕРЕЖУВА́ТИ *див.* пережо́вувати

ПЕРЕЖУВА́ТИСЯ *див.* пережо́вуватися
ПЕРЕЖУРИ́ТИСЯ
ПЕРЕЗАБУ́ТИ
ПЕРЕЗАБУ́ТИЙ
ПЕРЕЗАБУ́ТИСЯ
ПЕРЕЗАВАНТА́ЖЕНИЙ
ПЕРЕЗАВАНТА́ЖЕНІСТЬ
ПЕРЕЗАВАНТА́ЖЕННЯ
ПЕРЕЗАВАНТА́ЖИТИ *див.* перезаванта́жувати
ПЕРЕЗАВАНТА́ЖИТИСЯ *див.* перезаванта́жуватися
ПЕРЕЗАВАНТА́ЖУВАЛЬНИЙ
ПЕРЕЗАВАНТА́ЖУВАННЯ
ПЕРЕЗАВАНТА́ЖУВАТИ
ПЕРЕЗАВАНТА́ЖУВАТИСЯ
ПЕРЕЗАКЛАДА́ННЯ
ПЕРЕЗАКЛАДА́ТИ
ПЕРЕЗАКЛАДА́ТИСЯ
ПЕРЕЗАКЛА́ДЕНИЙ
ПЕРЕЗАКЛА́ДЕННЯ
ПЕРЕЗАКЛА́СТИ *див.* перезаклада́ти
ПЕРЕЗАМО́ВИТИ *див.* перезамовля́ти
ПЕРЕЗАМО́ВЛЕНИЙ
ПЕРЕЗАМО́ВЛЕННЯ
ПЕРЕЗАМОВЛЯ́ННЯ
ПЕРЕЗАМОВЛЯ́ТИ
ПЕРЕЗАМОВЛЯ́ТИСЯ
ПЕРЕЗАПИ́ЛЕНИЙ
ПЕРЕЗАПИ́ЛЕННЯ
ПЕРЕЗАПИЛИ́ТИ *див.* перезапи́лювати
ПЕРЕЗАПИЛИ́ТИСЯ *див.* перезапи́люватися
ПЕРЕЗАПИ́ЛЮВАННЯ
ПЕРЕЗАПИ́ЛЮВАТИ
ПЕРЕЗАПИ́ЛЮВАТИСЯ
ПЕРЕЗА́ПИС
ПЕРЕЗАПИ́САНИЙ
ПЕРЕЗАПИСА́ННЯ
ПЕРЕЗАПИСА́ТИ *див.* перезапи́сувати
ПЕРЕЗАПИ́СУВАННЯ
ПЕРЕЗАПИ́СУВАТИ
ПЕРЕЗАПИ́СУВАТИСЯ
ПЕРЕЗА́ПУСК
ПЕРЕЗАПУСКА́ННЯ
ПЕРЕЗАПУСКА́ТИ
ПЕРЕЗАПУСКА́ТИСЯ
ПЕРЕЗАПУСТИ́ТИ *див.* перезапуска́ти
ПЕРЕЗАРЯ́Д
ПЕРЕЗАРЯДЖА́ННЯ
ПЕРЕЗАРЯДЖА́ТИ
ПЕРЕЗАРЯДЖА́ТИСЯ
ПЕРЕЗАРЯ́ДЖЕНИЙ
ПЕРЕЗАРЯ́ДЖЕННЯ
ПЕРЕЗАРЯДИ́ТИ *див.* перезаряджа́ти
ПЕРЕЗАРЯДИ́ТИСЯ *див.* перезаряджа́тися
ПЕРЕЗАРЯ́ДКА
ПЕРЕЗАСЕ́ЛЕННЯ
ПЕРЕЗАСЕЛИ́ТИ *див.* перезаселя́ти
ПЕРЕЗАСЕЛИ́ТИСЯ *див.* перезаселя́тися
ПЕРЕЗАСЕ́ЛЮВАТИ *див.* перезаселя́ти
ПЕРЕЗАСЕ́ЛЮВАТИСЯ *див.* перезаселя́тися
ПЕРЕЗАСЕЛЯ́ТИ
ПЕРЕЗАСЕЛЯ́ТИСЯ
ПЕРЕЗАСНО́ВАНИЙ
ПЕРЕЗАСНО́ВУВАННЯ
ПЕРЕЗАСНО́ВУВАТИ
ПЕРЕЗАСНО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕЗАСНУВА́ННЯ
ПЕРЕЗАСНУВА́ТИ *див.* перезасно́вувати

ПЕРЕЗАСНУВА́ТИСЯ *див.* перезасно́вуватися
ПЕРЕЗАСТА́ВА
ПЕРЕЗАСТА́ВИТИ *див.* перезаставля́ти
ПЕРЕЗАСТА́ВЛЕНИЙ
ПЕРЕЗАСТАВЛЯ́ННЯ
ПЕРЕЗАСТАВЛЯ́ТИ
ПЕРЕЗАСТАВЛЯ́ТИСЯ
ПЕРЕЗАСТА́ВНИК
ПЕРЕЗАСТА́ВНИЦЯ
ПЕРЕЗАХО́ВАНИЙ
ПЕРЕЗАХОВА́ННЯ
ПЕРЕЗАХОВА́ТИ *див.* перезахо́вувати
ПЕРЕЗАХО́ВУВАННЯ
ПЕРЕЗАХО́ВУВАТИ
ПЕРЕЗАЯВИ́ТИ *див.* перезаявля́ти
ПЕРЕЗАЯ́ВКА
ПЕРЕЗАЯ́ВЛЕНИЙ
ПЕРЕЗАЯВЛЯ́ТИ
ПЕРЕЗБУ́ДЖЕНИЙ
ПЕРЕЗБУ́ДЖЕНІСТЬ
ПЕРЕЗБУ́ДЖЕННЯ
ПЕРЕЗБУ́ДЖЕНО
ПЕРЕЗБУ́ДЖУВАНИЙ
ПЕРЕЗБУ́ДЖУВАНІСТЬ
ПЕРЕЗБУ́ДЖУВАННЯ
ПЕРЕЗБУ́ДЖУВАТИ
ПЕРЕЗБУ́ДЖУВАТИСЯ
ПЕРЕЗБУДИ́ТИ *див.* перезбу́джувати
ПЕРЕЗБУДИ́ТИСЯ *див.* перезбу́джуватися
ПЕРЕ́ЗВА
ПЕРЕЗВА́
ПЕРЕ́ЗВАНИЙ
ПЕРЕЗВА́ТИ *див.* перезива́ти
ПЕРЕЗВОЛО́ЖЕНИЙ
ПЕРЕЗВОЛО́ЖЕНІСТЬ
ПЕРЕЗВОЛО́ЖЕННЯ
ПЕРЕЗВОЛО́ЖИТИ *див.* перезволо́жувати
ПЕРЕЗВОЛО́ЖИТИСЯ *див.* перезволо́жуватися
ПЕРЕЗВОЛО́ЖУВАНИЙ
ПЕРЕЗВОЛО́ЖУВАННЯ
ПЕРЕЗВОЛО́ЖУВАТИ
ПЕРЕЗВОЛО́ЖУВАТИСЯ
ПЕРЕЗДАВА́ННЯ
ПЕРЕЗДАВА́ТИ
ПЕРЕ́ЗДАНИЙ
ПЕРЕЗДА́ННЯ́
ПЕРЕЗДА́ТИ *див.* передава́ти
ПЕРЕЗДОРО́ВКАТИСЯ
ПЕРЕЗИВА́ТИ
ПЕРЕЗИМІ́ВЛЯ
ПЕРЕЗИМО́ВАНИЙ
ПЕРЕЗИМО́ВАНІСТЬ
ПЕРЕЗИМО́ВУВАННЯ
ПЕРЕЗИМО́ВУВАТИ
ПЕРЕЗИМУВА́ННЯ
ПЕРЕЗИМУВА́ТИ *див.* перезимо́вувати
ПЕРЕЗИМУВА́ТИСЯ
ПЕРЕ́ЗИМЧА
ПЕРЕЗИРА́ТИ
ПЕРЕЗИРА́ТИСЯ
ПЕРЕЗИ́РКУВАТИСЯ
ПЕРЕЗИРНУ́ТИСЯ *див.* перезира́тися
ПЕРЕЗІ́Л
ПЕРЕЗМІ́НА
ПЕРЕЗНАЙО́МИТИ *див.* перезнайо́млювати
ПЕРЕЗНАЙО́МИТИСЯ *див.* перезнайо́млюватися
ПЕРЕЗНАЙО́МЛЕНИЙ
ПЕРЕЗНАЙО́МЛЮВАТИ
ПЕРЕЗНАЙО́МЛЮВАТИСЯ
ПЕРЕЗНАЧА́ТИ
ПЕРЕЗНАЧИ́ТИ *див.* перезнача́ти
ПЕРЕЗНІМА́ННЯ
ПЕРЕЗНІМА́ТИ
ПЕРЕЗНІМА́ТИСЯ
ПЕРЕЗНІ́МОК
ПЕРЕЗНЯ́ТИ *див.* перезніма́ти
ПЕРЕЗНЯ́ТИЙ
ПЕРЕЗНЯ́ТИСЯ *див.* перезніма́тися
ПЕРЕЗНЯТТЯ́
ПЕРЕЗО́К
ПЕРЕЗО́ЛЕНИЙ
ПЕРЕЗОЛИ́ТИ *див.* перезо́лювати
ПЕРЕЗОЛИ́ТИСЯ *див.* перезо́люватися
ПЕРЕЗОЛОТИ́ТИ *див.* перезоло́чувати
ПЕРЕЗОЛО́ЧЕНИЙ
ПЕРЕЗОЛО́ЧЕННЯ
ПЕРЕЗОЛО́ЧУВАТИ
ПЕРЕЗО́ЛЮВАТИ
ПЕРЕЗО́ЛЮВАТИСЯ
ПЕРЕЗРІВА́ННЯ
ПЕРЕЗРІВА́ТИ
ПЕРЕЗРІ́ЛИЙ
ПЕРЕЗРІ́ЛІСТЬ
ПЕРЕЗРІ́ТИ *див.* перезріва́ти
ПЕРЕЗУВА́ННЯ *див.* перевзува́ння
ПЕРЕЗУВА́ТИ *див.* перевзува́ти
ПЕРЕЗУВА́ТИСЯ *див.* перевзува́тися
ПЕРЕЗУ́ТИ *див.* перевзува́ти
ПЕРЕЗУ́ТИЙ *див.* перевзу́тий
ПЕРЕЗУ́ТИСЯ *див.* перевзува́тися
ПЕРЕІНА́КШЕНИЙ
ПЕРЕІНА́КШЕННЯ
ПЕРЕІНА́КШИТИ *див.* переіна́кшувати
ПЕРЕІНА́КШИТИСЯ *див.* переіна́кшуватися
ПЕРЕІНА́КШУВАННЯ
ПЕРЕІНА́КШУВАТИ
ПЕРЕІНА́КШУВАТИСЯ
ПЕРЕІНСТРУМЕНТО́ВУВАННЯ
ПЕРЕІНСТРУМЕНТО́ВУВАТИ
ПЕРЕІНСТРУМЕНТО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕІНСТРУМЕНТУВА́ННЯ
ПЕРЕІНСТРУМЕНТУВА́ТИ *див.* переінструменто́вувати
ПЕРЕІНТЕРПРЕТА́ЦІЯ
ПЕРЕІНТЕРПРЕТО́ВАНИЙ
ПЕРЕІНТЕРПРЕТО́ВУВАТИ
ПЕРЕІНТЕРПРЕТО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕІНТЕРПРЕТУВА́ННЯ
ПЕРЕІНТЕРПРЕТУВА́ТИ *див.* переінтерпрето́вувати
ПЕРЕІРЖА́ВІЛИЙ
ПЕРЕІРЖА́ВІТИ
ПЕРЕІ́СПИТ
ПЕРЕІСПИТО́ВУВАТИ
ПЕРЕІСПИТУВА́ННЯ
ПЕРЕІСПИТУВА́ТИ *див.* переіспито́вувати
ПЕРЕЇ́Д
ПЕРЕЇДА́ННЯ
ПЕРЕЇДА́ТИ
ПЕРЕЇДА́ТИСЯ
ПЕРЕЇ́ДИ
ПЕРЕЇЖДЖА́ННЯ
ПЕРЕЇЖДЖА́ТИ
ПЕРЕЇ́ЖДЖИЙ
ПЕРЕ́ЇЗД
ПЕРЕЇ́ЗД
ПЕРЕЇ́ЗДИТИ
ПЕРЕЇЗДИ́ТИ *див.* переїжджа́ти
ПЕРЕЇ́ЗДКА
ПЕРЕЇ́ЗНИЙ
ПЕРЕЇЗНИ́Й
ПЕРЕЇ́СТИ *див.* переїда́ти
ПЕРЕЇ́СТИСЯ *див.* переїда́тися
ПЕРЕЇ́ХАНИЙ
ПЕРЕЇ́ХАТИ *див.* переїжджа́ти
ПЕРЕ́ЙДЕНИЙ
ПЕРЕ́ЙДЕНІСТЬ
ПЕРЕ́ЙМАНИЙ
ПЕРЕ́ЙМАНІСТЬ
ПЕРЕЙМА́ННЯ
ПЕРЕЙМА́ТИ
ПЕРЕЙМА́ТИСЯ
ПЕРЕЙМЕНО́ВАНИЙ
ПЕРЕЙМЕНО́ВАНІСТЬ
ПЕРЕЙМЕНО́ВУВАНИЙ
ПЕРЕЙМЕНО́ВУВАННЯ
ПЕРЕЙМЕНО́ВУВАТИ
ПЕРЕЙМЕНО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕЙМЕНУВА́ННЯ
ПЕРЕЙМЕНУВА́ТИ *див.* перейменовувати
ПЕРЕЙМЕНУВА́ТИСЯ *див.* перейменовуватися
ПЕРЕ́ЙМИ
ПЕРЕЙМИ́ТИ
ПЕРЕ́ЙМОМ
ПЕРЕЙМОПОДІ́БНИЙ
ПЕРЕЙНЯ́ТИ *див.* перейма́ти
ПЕРЕ́ЙНЯТИЙ
ПЕРЕЙНЯ́ТИСЯ *див.* перейма́тися
ПЕРЕ́ЙНЯТІСТЬ
ПЕРЕЙНЯ́ТЛИВИЙ
ПЕРЕЙНЯ́ТЛИВІСТЬ
ПЕРЕЙНЯТТЯ́
ПЕРЕЙТИ́ *див.* перехо́дити
ПЕРЕЙТИ́СЯ[1]
ПЕРЕЙТИ́СЯ[2]
ПЕРЕ́КАЗ
ПЕРЕКА́ЗАНИЙ
ПЕРЕКАЗА́ТИ *див.* переказувати
ПЕРЕКАЗИ́ТИСЯ
ПЕРЕКАЗНИ́Й
ПЕРЕКА́ЗУВАНИЙ
ПЕРЕКА́ЗУВАННЯ
ПЕРЕКА́ЗУВАТИ
ПЕРЕКА́ЗУВАТИСЯ
ПЕРЕКАЛАМУ́ТИТИ *див.* перекаламу́чувати
ПЕРЕКАЛАМУ́ТИТИСЯ *див.* перекаламу́чуватися
ПЕРЕКАЛАМУ́ЧУВАТИ
ПЕРЕКАЛАМУ́ЧУВАТИСЯ
ПЕРЕКАЛАТА́ТИ[1]
ПЕРЕКАЛАТА́ТИ[2]
ПЕРЕКАЛІБРО́ВАНИЙ
ПЕРЕКАЛІБРО́ВУВАННЯ
ПЕРЕКАЛІБРО́ВУВАТИ
ПЕРЕКАЛІБРУВА́ННЯ
ПЕРЕКАЛІБРУВА́ТИ *див.* перекалібро́вувати
ПЕРЕКАЛІ́ЧЕНИЙ
ПЕРЕКАЛІ́ЧИТИ *див.* перекалі́чувати
ПЕРЕКАЛІ́ЧИТИСЯ *див.* перекалі́чуватися
ПЕРЕКАЛІ́ЧУВАТИ
ПЕРЕКАЛІ́ЧУВАТИСЯ
ПЕРЕ́КАЛКА
ПЕРЕ́КАЛОК *див.* пере́калка
ПЕРЕКАЛЯ́ТИ

ПЕРЕКАНТО́ВАНИЙ[1]
ПЕРЕКАНТО́ВАНИЙ[2]
ПЕРЕКАНТО́ВУВАННЯ[1]
ПЕРЕКАНТО́ВУВАННЯ[2]
ПЕРЕКАНТО́ВУВАТИ[1]
ПЕРЕКАНТО́ВУВАТИ[2]
ПЕРЕКАНТО́ВУВАТИСЯ[1]
ПЕРЕКАНТО́ВУВАТИСЯ[2]
ПЕРЕКАНТУВА́ННЯ[1]
ПЕРЕКАНТУВА́ННЯ[2]
ПЕРЕКАНТУВА́ТИ[1] *див.* переканто́вувати[1]
ПЕРЕКАНТУВА́ТИ[2] *див.* переканто́вувати[2]
ПЕРЕКАНТУВА́ТИСЯ *див.* переканто́вуватися[2]
ПЕРЕКА́ПОСТИТИ
ПЕРЕКАПУ́СТИТИ
ПЕРЕКАРБО́ВАНИЙ
ПЕРЕКАРБО́ВУВАНИЙ
ПЕРЕКАРБО́ВУВАННЯ
ПЕРЕКАРБО́ВУВАТИ
ПЕРЕКАРБО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕКАРБУВА́ННЯ
ПЕРЕКАРБУВА́ТИ *див.* перекарбо́вувати
ПЕРЕКАРБУВА́ТИСЯ *див.* перекарбо́вуватися
ПЕРЕКА́Т
ПЕРЕКА́ТНИЙ
ПЕРЕКА́ТНИК
ПЕРЕКА́ТНИЦЯ
ПЕРЕКАТУВА́ТИ
ПЕРЕКА́ЧАНИЙ
ПЕРЕКАЧА́ТИ *див.* перека́чувати
ПЕРЕКАЧА́ТИСЯ *див.* перека́чуватися
ПЕРЕКА́ЧУВАЛЬНИЙ
ПЕРЕКА́ЧУВАНИЙ
ПЕРЕКА́ЧУВАННЯ
ПЕРЕКА́ЧУВАТИ
ПЕРЕКА́ЧУВАТИСЯ
ПЕРЕКВАЛІФІКАЦІ́ЙНИЙ
ПЕРЕКВАЛІФІКА́ЦІЯ
ПЕРЕКВАЛІФІКО́ВАНИЙ
ПЕРЕКВАЛІФІКО́ВУВАТИ
ПЕРЕКВАЛІФІКО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕКВАЛІФІКУВА́ТИ *див.* перекваліфіко́вувати
ПЕРЕКВАЛІФІКУВА́ТИСЯ *див.* перекваліфіко́вуватися
ПЕРЕКВА́СИТИ *див.* переква́шувати
ПЕРЕКВА́СИТИСЯ *див.* переква́шуватися
ПЕРЕКВА́ШЕНИЙ
ПЕРЕКВА́ШЕННЯ
ПЕРЕКВА́ШУВАННЯ
ПЕРЕКВА́ШУВАТИ
ПЕРЕКВА́ШУВАТИСЯ
ПЕРЕКВИЛИ́ТИ
ПЕРЕКВІ́ТЛИЙ
ПЕРЕКВІ́ТНУТИ *див.* переквітува́ти
ПЕРЕКВІТУВА́ТИ
ПЕРЕ́КИД
ПЕРЕ́КИДА
ПЕРЕКИДА́ЛЬНИЙ
ПЕРЕКИДА́ННЯ[1]
ПЕРЕКИДА́ННЯ[2]
ПЕРЕКИ́ДАТИ *див.* перекида́ти[1]
ПЕРЕКИДА́ТИ[1]
ПЕРЕКИДА́ТИ[2]
ПЕРЕКИДА́ТИСЯ[1]
ПЕРЕКИДА́ТИСЯ[2]
ПЕРЕКИДА́Ч
ПЕРЕКИ́ДИСТИЙ
ПЕРЕКИ́ДИСТО
ПЕРЕКИДНИ́Й
ПЕРЕ́КИДОМ
ПЕРЕ́КИДЬКИ
ПЕРЕ́КИДЯ *див.* пере́кида
ПЕРЕКИ́НЕНИЙ
ПЕРЕКИ́НЕННЯ
ПЕРЕКИ́НЕЦЬ
ПЕРЕКИ́НУТИ *див.* перекида́ти[2]
ПЕРЕКИ́НУТИЙ *див.* переки́нений
ПЕРЕКИ́НУТИСЯ *див.* перекида́тися[2]
ПЕРЕКИ́НЧИК
ПЕРЕКИПА́ННЯ
ПЕРЕКИПА́ТИ
ПЕРЕКИПІ́ЛИЙ
ПЕРЕКИПІ́ТИ *див.* перекипа́ти
ПЕРЕКИП'ЯТИ́ТИ *див.* перекип'я́чувати
ПЕРЕКИП'ЯЧЕ́НИЙ
ПЕРЕКИП'Я́ЧУВАТИ
ПЕРЕ́КИС
ПЕРЕКИСА́ННЯ
ПЕРЕКИСА́ТИ
ПЕРЕКИ́СЛЕНИЙ
ПЕРЕКИ́СЛЕННЯ
ПЕРЕКИ́СЛИЙ
ПЕРЕКИСЛИ́ТИ *див.* переки́слювати
ПЕРЕКИ́СЛЮВАТИ
ПЕРЕ́КИСНИЙ
ПЕРЕКИ́СНУТИ *див.* перекиса́ти
ПЕРЕКИ́ЦНУТИСЯ
ПЕРЕКІ́П
ПЕРЕКІ́Р
ПЕРЕКІ́РЛИВИЙ
ПЕРЕКІ́РЛИВІСТЬ
ПЕРЕКІ́РЛИВО
ПЕРЕКІ́С[1]
ПЕРЕКІ́С[2]
ПЕРЕКІ́СНИЙ
ПЕРЕКІ́Т
ПЕРЕКІ́ТНИЙ
ПЕРЕ́КЛАД
ПЕРЕКЛАДА́ЛЬНИЙ
ПЕРЕКЛА́ДАНЕЦЬ
ПЕРЕКЛАДА́ННЯ
ПЕРЕКЛАДА́ТИ
ПЕРЕКЛАДА́ТИСЯ
ПЕРЕКЛАДА́ЦТВО
ПЕРЕКЛАДА́ЦЬКИЙ
ПЕРЕКЛАДА́Ч
ПЕРЕКЛАДА́ЧКА
ПЕРЕКЛА́ДЕНИЙ
ПЕРЕКЛА́ДЕННЯ
ПЕРЕКЛА́ДИНА
ПЕРЕКЛА́ДИНКА
ПЕРЕ́КЛАДКА
ПЕРЕКЛАДНИ́Й[1]
ПЕРЕКЛАДНИ́Й[2]
ПЕРЕКЛА́ДНИК
ПЕРЕКЛА́ДНИЦТВО
ПЕРЕКЛА́ДНИЦЬКИЙ
ПЕРЕКЛА́ДНИЦЯ
ПЕРЕКЛА́ДНІСТЬ
ПЕРЕКЛАДОЗНА́ВЕЦЬ
ПЕРЕКЛАДОЗНА́ВСТВО
ПЕРЕКЛАДОЗНА́ВЧИЙ
ПЕРЕКЛА́ДЧИК
ПЕРЕКЛА́ДЧИЦЯ
ПЕРЕКЛА́НЯТИСЯ
ПЕРЕКЛА́СТИ *див.* переклада́ти
ПЕРЕКЛЕ́ЄНИЙ
ПЕРЕКЛЕ́ЇТИ *див.* перекле́ювати
ПЕРЕКЛЕЙМУВА́ННЯ
ПЕРЕКЛЕЙМУВА́ТИ
ПЕРЕКЛЕ́ЙНИЙ
ПЕРЕКЛЕ́ПАНИЙ
ПЕРЕКЛЕПА́ТИ *див.* перекле́пувати
ПЕРЕКЛЕ́ПУВАННЯ
ПЕРЕКЛЕ́ПУВАТИ
ПЕРЕКЛЕ́ПУВАТИСЯ
ПЕРЕКЛЕ́ЮВАННЯ
ПЕРЕКЛЕ́ЮВАТИ
ПЕРЕКЛЕ́ЮВАТИСЯ
ПЕРЕ́КЛИК
ПЕРЕКЛИКА́ННЯ
ПЕРЕКЛИКА́ТИ
ПЕРЕКЛИ́КАТИ *див.* переклика́ти
ПЕРЕКЛИКА́ТИСЯ
ПЕРЕКЛИ́КНУТИ
ПЕРЕКЛИ́КНУТИСЯ
ПЕРЕКЛИ́КУВАННЯ
ПЕРЕКЛИ́КУВАТИ *див.* переклика́ти
ПЕРЕКЛИ́КУВАТИСЯ *див.* переклика́тися
ПЕРЕКЛИ́ЧКА
ПЕРЕКЛИ́ЧНИЙ
ПЕРЕКЛОПОТА́ТИСЯ
ПЕРЕКЛЬО́ВУВАТИ
ПЕРЕКЛЮВА́ТИ *див.* перекльо́вувати
ПЕРЕКЛЮЧА́ННЯ
ПЕРЕКЛЮЧА́ТИ
ПЕРЕКЛЮЧА́ТИСЯ
ПЕРЕКЛЮ́ЧЕНИЙ
ПЕРЕКЛЮ́ЧЕННЯ
ПЕРЕКЛЮЧИ́ТИ *див.* переключа́ти
ПЕРЕКЛЮЧИ́ТИСЯ *див.* переключа́тися
ПЕРЕКО́ВАНИЙ
ПЕРЕКОВЕРЗУВА́ТИ
ПЕРЕКОВЕРСА́ТИ
ПЕРЕКО́ВУВАННЯ
ПЕРЕКО́ВУВАТИ
ПЕРЕКО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕКОДО́ВАНИЙ
ПЕРЕКОДО́ВУВАННЯ
ПЕРЕКОДО́ВУВАТИ
ПЕРЕКОДО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕКОДУВА́ННЯ
ПЕРЕКОДУВА́ТИ *див.* перекодо́вувати
ПЕРЕКОДУВА́ТИСЯ *див.* перекодо́вуватися
ПЕРЕКО́ЇТИСЯ
ПЕРЕКО́ЛЕНИЙ
ПЕРЕКОЛО́ТИ *див.* переко́лювати
ПЕРЕКО́ЛОТИЙ *див.* переко́лений
ПЕРЕКОЛО́ТИСЯ *див.* переко́люватися
ПЕРЕКОЛОТИ́ТИ *див.* переколо́чувати
ПЕРЕКОЛО́ЧЕНИЙ
ПЕРЕКОЛО́ЧУВАТИ
ПЕРЕКОЛО́ШКАНИЙ
ПЕРЕКОЛО́ШКАТИ
ПЕРЕКОЛОШМА́ТИТИ
ПЕРЕКОЛОШМА́ЧЕНИЙ
ПЕРЕКО́ЛЮВАННЯ
ПЕРЕКО́ЛЮВАТИ
ПЕРЕКО́ЛЮВАТИСЯ
ПЕРЕКОМБІНА́ЦІЯ
ПЕРЕКОМБІНО́ВАНИЙ
ПЕРЕКОМБІНО́ВУВАТИ
ПЕРЕКОМБІНУВА́ННЯ
ПЕРЕКОМБІНУВА́ТИ *див.* перекомбіно́вувати
ПЕРЕКОМІ́СІЯ
ПЕРЕКОМПЛЕКТО́ВАНИЙ
ПЕРЕКОМПЛЕКТО́ВУВАННЯ
ПЕРЕКОМПЛЕКТО́ВУВАТИ
ПЕРЕКОМПЛЕКТО́ВУВАТИСЯ

ПЕРЕКОМПЛЕКТУВА́ННЯ
ПЕРЕКОМПЛЕКТУВА́ТИ *див.* перекомплекто́вувати
ПЕРЕКОМПОНО́ВАНИЙ
ПЕРЕКОМПОНО́ВУВАТИ
ПЕРЕКОМПОНО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕКОМПОНУВА́ННЯ
ПЕРЕКОМПОНУВА́ТИ *див.* перекомпоно́вувати
ПЕРЕКОМПОСТО́ВАНИЙ
ПЕРЕКОМПОСТУВА́ННЯ
ПЕРЕКОМПОСТУВА́ТИ
ПЕРЕКОНА́ЛЬНИЙ
ПЕРЕКО́НАНИЙ
ПЕРЕКО́НАНІСТЬ
ПЕРЕКОНА́ННЯ
ПЕРЕКО́НАНО
ПЕРЕКОНА́ТИ *див.* переко́нувати
ПЕРЕКОНА́ТИСЯ *див.* переко́нуватися
ПЕРЕКО́НЛИВИЙ
ПЕРЕКО́НЛИВІСТЬ
ПЕРЕКО́НЛИВО
ПЕРЕКОНОПА́ТИТИ *див.* переконопа́чувати
ПЕРЕКОНОПА́ЧЕНИЙ
ПЕРЕКОНОПА́ЧУВАННЯ
ПЕРЕКОНОПА́ЧУВАТИ
ПЕРЕКОНОПА́ЧУВАТИСЯ
ПЕРЕКОНСТРУЙО́ВАНИЙ
ПЕРЕКОНСТРУЙО́ВУВАТИ
ПЕРЕКОНСТРУЮВА́ННЯ
ПЕРЕКОНСТРУЮВА́ТИ *див.* переконструйо́вувати
ПЕРЕКО́НУВАЛЬНИЙ
ПЕРЕКО́НУВАЛЬНІСТЬ
ПЕРЕКО́НУВАННЯ
ПЕРЕКО́НУВАТИ
ПЕРЕКО́НУВАТИСЯ
ПЕРЕКО́НУЮЧЕ
ПЕРЕКО́НУЮЧИЙ
ПЕРЕКОНФІГУРА́ЦІЯ
ПЕРЕКОНФІГУРО́ВАНИЙ
ПЕРЕКОНФІГУРО́ВУВАННЯ
ПЕРЕКОНФІГУРО́ВУВАТИ
ПЕРЕКОНФІГУРО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕКОНФІГУРУВА́ННЯ
ПЕРЕКОНФІГУРУВА́ТИ *див.* переконфігуро́вувати
ПЕРЕКОНФІГУРУВА́ТИСЯ *див.* переконфігуро́вуватися
ПЕРЕКО́ПАНИЙ
ПЕРЕКОПА́ТИ *див.* переко́пувати
ПЕРЕКОПІЙО́ВАНИЙ
ПЕРЕКОПІЙО́ВУВАННЯ
ПЕРЕКОПІЙО́ВУВАТИ
ПЕРЕКОПІЙО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕКОПІЮВА́ННЯ
ПЕРЕКОПІЮВА́ТИ *див.* перекопійо́вувати
ПЕРЕКОПІЮВА́ТИСЯ *див.* перекопійо́вуватися
ПЕРЕКОПТИ́ТИ *див.* переко́пчувати
ПЕРЕКОПТИ́ТИСЯ *див.* переко́пчуватися
ПЕРЕКО́ПУВАЛЬНИЙ
ПЕРЕКО́ПУВАННЯ
ПЕРЕКО́ПУВАТИ
ПЕРЕКО́ПУВАТИСЯ
ПЕРЕКО́ПЧЕНИЙ
ПЕРЕКО́ПЧЕНІСТЬ
ПЕРЕКО́ПЧУВАТИ
ПЕРЕКО́ПЧУВАТИСЯ
ПЕРЕКОРЕНИ́ТИ
ПЕРЕКОРТІ́ТИ
ПЕРЕКО́РЧИТИ
ПЕРЕКО́РЮВАТИСЯ
ПЕРЕКОРЯ́ТИСЯ *див.* переко́рюватися
ПЕРЕКОСИ́ТИ[1] *див.* переко́шувати[1]
ПЕРЕКОСИ́ТИ[2] *див.* переко́шувати[2]
ПЕРЕКОСИ́ТИСЯ *див.* переко́шуватися[2]
ПЕРЕКОСОБО́ЧЕНИЙ
ПЕРЕКОСОБО́ЧИТИСЯ *див.* перекособо́чуватися
ПЕРЕКОСОБО́ЧУВАТИ
ПЕРЕКОСОБО́ЧУВАТИСЯ
ПЕРЕКОТИ́ПО́ЛЕ
ПЕРЕКО́ТИСТИЙ
ПЕРЕКО́ТИСТО
ПЕРЕКОТИ́ТИ *див.* переко́чувати
ПЕРЕКОТИ́ТИСЯ *див.* переко́чуватися
ПЕРЕКО́ЧЕНИЙ
ПЕРЕКОЧО́ВУВАННЯ
ПЕРЕКОЧО́ВУВАТИ
ПЕРЕКО́ЧУВАНИЙ
ПЕРЕКО́ЧУВАННЯ
ПЕРЕКОЧУВ ННЯ
ПЕРЕКО́ЧУВАТИ
ПЕРЕКОЧУВА́ТИ *див.* перекочо́вувати
ПЕРЕКО́ЧУВАТИСЯ
ПЕРЕКО́ЧУВАЧ
ПЕРЕКО́ШЕНИЙ[1]
ПЕРЕКО́ШЕНИЙ[2]
ПЕРЕКО́ШЕНІСТЬ
ПЕРЕКО́ШЕННЯ
ПЕРЕКО́ШЕНО
ПЕРЕКО́ШЛАТИ
ПЕРЕКО́ШУВАННЯ[1]
ПЕРЕКО́ШУВАННЯ[2]
ПЕРЕКО́ШУВАТИ[1]
ПЕРЕКО́ШУВАТИ[2]
ПЕРЕКО́ШУВАТИСЯ[1]
ПЕРЕКО́ШУВАТИСЯ[2]
ПЕРЕКРАДА́ТИ
ПЕРЕКРАДА́ТИСЯ
ПЕРЕКРА́ДЕНИЙ
ПЕРЕКРА́СИ́ТИ *див.* перекра́шувати
ПЕРЕКРА́СИ́ТИСЯ *див.* перекра́шуватися
ПЕРЕКРА́СТИ *див.* перекрада́ти
ПЕРЕКРА́СТИСЯ *див.* перекрада́тися
ПЕРЕКРА́ШЕНИЙ
ПЕРЕКРА́ШЕННЯ
ПЕРЕКРА́ШУВАННЯ
ПЕРЕКРА́ШУВАТИ
ПЕРЕКРА́ШУВАТИСЯ
ПЕРЕКРА́ЮВАНИЙ
ПЕРЕКРА́ЮВАТИ
ПЕРЕКРА́ЮВАТИСЯ
ПЕРЕКРА́ЯНИЙ
ПЕРЕКРА́ЯТИ *див.* перекра́ювати
ПЕРЕКРЕ́СЛЕНИЙ
ПЕРЕКРЕ́СЛЕННЯ
ПЕРЕКРЕ́СЛИТИ *див.* перекре́слювати
ПЕРЕКРЕ́СЛИТИСЯ *див.* перекре́слюватися
ПЕРЕКРЕ́СЛЮВАНИЙ
ПЕРЕКРЕ́СЛЮВАННЯ
ПЕРЕКРЕ́СЛЮВАТИ
ПЕРЕКРЕ́СЛЮВАТИСЯ
ПЕРЕКРИВА́ЛЬНИЙ
ПЕРЕКРИВА́ННЯ
ПЕРЕКРИВА́ТИ
ПЕРЕКРИВА́ТИСЯ
ПЕРЕКРИВИ́ТИ *див.* перекривля́ти
ПЕРЕКРИВИ́ТИСЯ *див.* перекривля́тися
ПЕРЕКРИ́ВЛЕНИЙ
ПЕРЕКРИ́ВЛЕННЯ
ПЕРЕКРИ́ВЛЮВАННЯ
ПЕРЕКРИ́ВЛЮВАТИ *див.* перекривля́ти
ПЕРЕКРИ́ВЛЮВАТИСЯ *див.* перекривля́тися
ПЕРЕКРИВЛЯ́ННЯ
ПЕРЕКРИВЛЯ́ТИ
ПЕРЕКРИВЛЯ́ТИСЯ
ПЕРЕКРИВНИ́Й
ПЕРЕКРИ́КУВАННЯ
ПЕРЕКРИ́КУВАТИ
ПЕРЕКРИ́КУВАТИСЯ
ПЕРЕКРИСТАЛІЗА́ЦІЯ
ПЕРЕКРИСТАЛІЗО́ВАНИЙ
ПЕРЕКРИСТАЛІЗО́ВУВАТИ
ПЕРЕКРИСТАЛІЗО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕКРИСТАЛІЗУВА́ТИ *див.* перекристалізо́вувати
ПЕРЕКРИСТАЛІЗУВА́ТИСЯ *див.* перекристалізо́вуватися
ПЕРЕКРИ́ТИ *див.* перекрива́ти
ПЕРЕКРИ́ТИЙ
ПЕРЕКРИ́ТИСЯ *див.* перекрива́тися
ПЕРЕКРИТТЯ́
ПЕРЕКРИЧА́ТИ *див.* перекри́кувати
ПЕРЕКРИЧА́ТИСЯ
ПЕРЕКРИ́ШЕНИЙ
ПЕРЕКРИШИ́ТИ
ПЕРЕКРИШИ́ТИСЯ
ПЕРЕКРІ́Й
ПЕРЕКРІПИ́ТИ *див.* перекрі́плювати
ПЕРЕКРІ́ПЛЮВАННЯ
ПЕРЕКРІ́ПЛЮВАТИ
ПЕРЕКРІ́ПЛЮВАТИСЯ
ПЕРЕКРІПЛЯ́ТИ *див.* перекрі́плювати
ПЕРЕКРІПЛЯ́ТИСЯ *див.* перекрі́плюватися
ПЕРЕКРО́ЄНИЙ
ПЕРЕКРО́ЇТИ *див.* перекро́ювати
ПЕРЕКРОХМА́ЛЕНИЙ
ПЕРЕКРОХМА́ЛИТИ *див.* перекрохма́лювати
ПЕРЕКРОХМА́ЛЮВАТИ
ПЕРЕКРОХМА́ЛЮВАТИСЯ
ПЕРЕКРО́ЮВАННЯ
ПЕРЕКРО́ЮВАТИ
ПЕРЕКРО́ЮВАТИСЯ
ПЕРЕКРУТИ́ТИ *див.* перекру́чувати
ПЕРЕКРУТИ́ТИСЯ *див.* перекру́чуватися
ПЕРЕКРУ́ЧЕНИЙ
ПЕРЕКРУ́ЧЕННЯ
ПЕРЕКРУ́ЧЕНО
ПЕРЕКРУ́ЧУВАННЯ
ПЕРЕКРУ́ЧУВАТИ
ПЕРЕКРУ́ЧУВАТИСЯ
ПЕРЕКРУ́ЧУВАЧ
ПЕРЕКРУ́ЧУВАЧКА
ПЕРЕКУВА́ТИ[1] *див.* переко́вувати
ПЕРЕКУВА́ТИ[2]
ПЕРЕКУВА́ТИСЯ *див.* переко́вуватися
ПЕРЕКУЙО́ВДЖЕНИЙ
ПЕРЕКУЙО́ВДЖУВАТИ
ПЕРЕКУЙО́ВДИТИ *див.* перекуйо́вджувати
ПЕРЕКУЛЬГА́ТИ *див.* переку́льгувати
ПЕРЕКУ́ЛЬГУВАТИ
ПЕРЕКУМА́ТИСЯ
ПЕРЕКУНЯ́ТИ
ПЕРЕКУ́ПАНИЙ
ПЕРЕКУПА́ННЯ[1]
ПЕРЕКУПА́ННЯ[2]
ПЕРЕКУПА́ТИ[1] *див.* переку́пувати

ПЕРЕКУПА́ТИ[2] *див.* перекупо́вувати
ПЕРЕКУПА́ТИСЯ *див.* переку́пуватися
ПЕРЕ́КУПЕНЬ
ПЕРЕ́КУПЕЦЬ
ПЕРЕКУПИ́ТИ *див.* перекупо́вувати
ПЕРЕ́КУПКА
ПЕРЕКУ́ПЛЕНИЙ
ПЕРЕКУ́ПЛЮВАТИ *див.* перекупо́вувати
ПЕРЕКУПЛЯ́ТИ *див.* перекупо́вувати
ПЕРЕКУПНИ́Й
ПЕРЕКУ́ПНИК
ПЕРЕКУ́ПНИЦЬКИЙ
ПЕРЕКУ́ПНИЦЯ
ПЕРЕКУПО́ВУВАННЯ
ПЕРЕКУПО́ВУВАТИ
ПЕРЕКУПО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕКУ́ПУВАННЯ
ПЕРЕКУ́ПУВАТИ
ПЕРЕКУ́ПУВАТИСЯ
ПЕРЕКУ́ПЩИК
ПЕРЕКУ́Р[1]
ПЕРЕКУ́Р[2]
ПЕРЕКУРИ́ТИ[1] *див.* переку́рювати[1]
ПЕРЕКУРИ́ТИ[2] *див.* переку́рювати[2]
ПЕРЕКУ́РЮВАТИ[1]
ПЕРЕКУ́РЮВАТИ[2]
ПЕРЕКУ́С
ПЕРЕКУСА́ТИ
ПЕРЕКУСА́ТИСЯ
ПЕРЕКУСИ́ТИ[1] *див.* переку́шувати[1]
ПЕРЕКУСИ́ТИ[2] *див.* переку́шувати[2]
ПЕРЕ́КУСКА
ПЕРЕКУ́ТАНИЙ
ПЕРЕКУ́ТАТИ *див.* переку́тувати
ПЕРЕКУ́ТИЙ
ПЕРЕКУ́ТУВАТИ
ПЕРЕКУ́ШЕНИЙ
ПЕРЕКУШТУВА́ТИ
ПЕРЕКУ́ШУВАННЯ[1]
ПЕРЕКУ́ШУВАННЯ[2]
ПЕРЕКУ́ШУВАТИ[1]
ПЕРЕКУ́ШУВАТИ[2]
ПЕРЕЛА́ГОДЖЕНИЙ
ПЕРЕЛА́ГОДЖЕННЯ
ПЕРЕЛА́ГОДЖУВАННЯ
ПЕРЕЛА́ГОДЖУВАТИ
ПЕРЕЛА́ГОДИТИ *див.* перела́годжувати
ПЕРЕЛА́Д
ПЕРЕЛАДНА́ННЯ
ПЕРЕЛАДНА́ТИ *див.* перела́днувати
ПЕРЕЛАДНА́ТИСЯ
ПЕРЕЛА́ДНУВАТИ
ПЕРЕЛА́З
ПЕРЕЛА́ЗИТИ
ПЕРЕЛА́М
ПЕРЕЛА́МАНИЙ
ПЕРЕЛАМА́ТИ[1]
ПЕРЕЛАМА́ТИ[2] *див.* перела́мувати
ПЕРЕЛАМА́ТИСЯ *див.* перела́муватися
ПЕРЕЛА́МНИЙ
ПЕРЕЛА́МУВАННЯ
ПЕРЕЛА́МУВАТИ
ПЕРЕЛА́МУВАТИСЯ
ПЕРЕЛА́ПАТИ
ПЕРЕЛА́ТАНИЙ
ПЕРЕЛАТА́ТИ *див.* перела́тувати
ПЕРЕЛА́ТУВАТИ
ПЕРЕЛАШТО́ВАНИЙ
ПЕРЕЛАШТО́ВУВАТИ
ПЕРЕЛАШТО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕЛАШТУВА́ТИ *див.* перелаштовувати
ПЕРЕЛАШТУВА́ТИСЯ *див.* перелашто́вуватися
ПЕРЕЛА́ЮВАТИСЯ
ПЕРЕЛА́ЯТИ
ПЕРЕЛА́ЯТИСЯ *див.* перела́юватися
ПЕРЕЛЕЖА́ЛИЙ
ПЕРЕЛЕ́ЖАНИЙ
ПЕРЕЛЕ́ЖАНІСТЬ
ПЕРЕЛЕ́ЖАТИ *див.* переле́жувати
ПЕРЕЛЕ́ЖУВАННЯ
ПЕРЕЛЕ́ЖУВАТИ
ПЕРЕЛЕ́СНИЙ
ПЕРЕЛЕ́СНИК
ПЕРЕЛЕ́СНИЦЯ
ПЕРЕЛЕ́Т
ПЕРЕЛЕТІ́ТИ *див.* переліта́ти[1]
ПЕРЕЛИ́В
ПЕРЕЛИВА́ННЯ
ПЕРЕЛИВА́ТИ
ПЕРЕЛИВА́ТИСЯ
ПЕРЕЛИ́ВНЕ *див.* перели́вно
ПЕРЕЛИ́ВНИЙ
ПЕРЕЛИВНИ́Й
ПЕРЕЛИ́ВНІСТЬ
ПЕРЕЛИ́ВНО
ПЕРЕЛИ́ВЧАСТИЙ
ПЕРЕЛИ́ВЧАСТІСТЬ
ПЕРЕЛИ́ВЧАСТО
ПЕРЕЛИ́ВЧАТИЙ
ПЕРЕЛИ́ВЧАТІСТЬ
ПЕРЕЛИ́ВЧАТО
ПЕРЕЛИЗА́ТИ *див.* перели́зувати
ПЕРЕЛИ́ЗУВАТИ
ПЕРЕЛИ́НУТИ
ПЕРЕЛИ́НЮВАТИ
ПЕРЕЛИНЯ́ТИ *див.* перели́нювати
ПЕРЕЛИ́СКУВАТИ
ПЕРЕЛИ́СКУВАТИСЯ
ПЕРЕЛИСНУ́ТИСЯ
ПЕРЕЛИ́ТИ *див.* перелива́ти
ПЕРЕЛИ́ТИЙ
ПЕРЕЛИ́ТИСЯ *див.* перелива́тися
ПЕРЕЛИЦЬО́ВАНИЙ
ПЕРЕЛИЦЬО́ВУВАННЯ
ПЕРЕЛИЦЬО́ВУВАТИ
ПЕРЕЛИЦЬО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕЛИЦЮВА́ЛЬНИК
ПЕРЕЛИЦЮВА́ННЯ
ПЕРЕЛИЦЮВА́ТИ *див.* перелицьо́вувати
ПЕРЕЛИЦЮВА́ТИСЯ *див.* перелицьо́вуватися
ПЕРЕЛІ́Г
ПЕРЕЛІ́ЖНИЙ
ПЕРЕЛІЗА́ТИ *див.* перела́зити
ПЕРЕЛІ́ЗТИ *див.* перела́зити
ПЕРЕ́ЛІК
ПЕРЕЛІКО́ВУВАТИ
ПЕРЕЛІКО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕЛІКУВА́ТИ *див.* перелікувати
ПЕРЕЛІКУВА́ТИСЯ *див.* переліко́вуватися
ПЕРЕЛІНІЙО́ВАНИЙ
ПЕРЕЛІНІЙО́ВУВАТИ
ПЕРЕЛІНІ́ЮВАТИ *див.* перелінійо́вувати
ПЕРЕЛІНІЮВА́ТИ *див.* перелінійо́вувати
ПЕРЕЛІНІ́ЯНИЙ
ПЕРЕЛІНІ́ЯТИ *див.* перелінійо́вувати
ПЕРЕЛІПИ́ТИ *див.* перелі́плювати
ПЕРЕЛІ́ПЛЕНИЙ
ПЕРЕЛІ́ПЛЮВАТИ
ПЕРЕЛІ́С
ПЕРЕЛІ́СКА
ПЕРЕ́ЛІСОК
ПЕРЕ́ЛІСОЧОК
ПЕРЕЛІ́ССЯ
ПЕРЕЛІ́Т
ПЕРЕЛІТА́ННЯ
ПЕРЕЛІТА́ТИ[1]
ПЕРЕЛІТА́ТИ[2]
ПЕРЕЛІ́ТКА
ПЕРЕЛІ́ТНИЙ
ПЕРЕЛІТУВА́ТИ
ПЕРЕЛІЦЕНЗО́ВАНИЙ
ПЕРЕЛІЦЕНЗО́ВУВАТИ
ПЕРЕЛІЦЕНЗУВА́ННЯ
ПЕРЕЛІЦЕНЗУВА́ТИ *див.* переліцензо́вувати
ПЕРЕЛІ́ЧЕНИЙ
ПЕРЕЛІ́ЧЕННЯ
ПЕРЕЛІЧИ́ТИ *див.* перелі́чувати
ПЕРЕЛІЧИ́ТИСЯ *див.* перелі́чуватися
ПЕРЕЛІ́ЧУВАЛЬНИЙ
ПЕРЕЛІ́ЧУВАНИЙ
ПЕРЕЛІ́ЧУВАННЯ
ПЕРЕЛІ́ЧУВАТИ
ПЕРЕЛІ́ЧУВАТИСЯ
ПЕРЕЛЛЯ́ТИ *див.* перелива́ти
ПЕРЕЛЛЯ́ТИЙ
ПЕРЕЛЛЯ́ТИСЯ *див.* перелива́тися
ПЕРЕЛО́В
ПЕРЕЛОВИ́ТИ *див.* перело́влювати
ПЕРЕЛО́ВЛЕНИЙ
ПЕРЕЛО́ВЛЮВАТИ
ПЕРЕЛО́ГИ
ПЕРЕЛО́ГОВИЙ
ПЕРЕЛО́М
ПЕРЕЛОМИ́ТИ *див.* перело́млювати
ПЕРЕЛОМИ́ТИСЯ *див.* перело́млюватися
ПЕРЕЛО́МЛЕНИЙ
ПЕРЕЛО́МЛЕННЯ
ПЕРЕЛО́МЛЮВАНИЙ
ПЕРЕЛО́МЛЮВАНІСТЬ
ПЕРЕЛО́МЛЮВАННЯ
ПЕРЕЛО́МЛЮВАТИ
ПЕРЕЛО́МЛЮВАТИСЯ
ПЕРЕЛО́МНИЙ
ПЕРЕЛОМНИ́Й
ПЕРЕЛО́МНИК
ПЕРЕЛОПА́ТИТИ *див.* перелопа́чувати
ПЕРЕЛОПА́ЧЕНИЙ
ПЕРЕЛОПА́ЧУВАННЯ
ПЕРЕЛОПА́ЧУВАТИ
ПЕРЕЛОПА́ЧУВАТИСЯ
ПЕРЕЛУ́ДЖЕНИЙ
ПЕРЕЛУ́ДЖУВАННЯ
ПЕРЕЛУ́ДЖУВАТИ
ПЕРЕЛУ́ДЖУВАТИСЯ
ПЕРЕЛУДИ́ТИ *див.* перелу́джувати
ПЕРЕЛУ́НЮВАТИ
ПЕРЕЛУ́НЮВАТИСЯ
ПЕРЕЛУ́ПАТИ
ПЕРЕЛУ́СКАТИ
ПЕРЕЛУ́ЩЕНИЙ
ПЕРЕЛУ́ЩИТИ *див.* перелу́щувати
ПЕРЕЛУ́ЩУВАННЯ
ПЕРЕЛУ́ЩУВАТИ
ПЕРЕЛУ́ЩУВАТИСЯ
ПЕРЕ́ЛЮБ
ПЕРЕЛЮ́БЕЦЬ
ПЕРЕЛЮБИ́ТИ
ПЕРЕЛЮ́БКА
ПЕРЕ́ЛЮБКИ
ПЕРЕ́ЛЮ́БНИЙ

ПЕРЕЛЮ́БНИК
ПЕРЕЛЮ́БНИЦЯ
ПЕРЕЛЮ́БСТВО
ПЕРЕЛЮ́БСТВУВАТИ
ПЕРЕЛЮ́ДНЕНИЙ
ПЕРЕЛЮ́ДНЕНІСТЬ
ПЕРЕЛЮТО́ВАНИЙ
ПЕРЕЛЮТО́ВУВАТИ
ПЕРЕЛЮТУВА́ННЯ
ПЕРЕЛЮТУВА́ТИ[1]
ПЕРЕЛЮТУВА́ТИ[2] *див.* перелюто́вувати
ПЕРЕЛЯГА́ТИ
ПЕРЕЛЯГТИ́ *див.* переляга́ти
ПЕРЕЛЯ́К
ПЕРЕЛЯ́КАНИЙ
ПЕРЕЛЯ́КАНО
ПЕРЕЛЯКА́ТИ
ПЕРЕЛЯКА́ТИСЯ
ПЕРЕМАГА́ННЯ
ПЕРЕМАГА́ТИ
ПЕРЕМАГА́ТИСЯ
ПЕРЕМАГНІ́ТИТИ *див.* перемагні́чувати
ПЕРЕМАГНІ́ЧЕНИЙ
ПЕРЕМАГНІ́ЧУВАННЯ
ПЕРЕМАГНІ́ЧУВАТИ
ПЕРЕМАГНІ́ЧУВАТИСЯ
ПЕРЕМА́ЗАНИЙ
ПЕРЕМА́ЗАТИ *див.* перема́зувати
ПЕРЕМА́ЗАТИСЯ *див.* перема́зуватися
ПЕРЕМА́ЗУВАННЯ
ПЕРЕМА́ЗУВАТИ
ПЕРЕМА́ЗУВАТИСЯ
ПЕРЕМАЙНУ́ТИ
ПЕРЕМАЙСТРО́ВАНИЙ
ПЕРЕМАЙСТРО́ВУВАННЯ
ПЕРЕМАЙСТРО́ВУВАТИ
ПЕРЕМАЙСТРО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕМАЙСТРУВА́ТИ *див.* перемайстро́вувати
ПЕРЕМАЛЬО́ВАНИЙ
ПЕРЕМАЛЬО́ВУВАННЯ
ПЕРЕМАЛЬО́ВУВАТИ
ПЕРЕМАЛЬО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕМАЛЮВА́ТИ *див.* перемальо́вувати
ПЕРЕМАЛЮВА́ТИСЯ *див.* перемальо́вуватися
ПЕРЕМАНДРУВА́ТИ
ПЕРЕМА́НЕНИЙ
ПЕРЕМАНИ́ТИ *див.* перема́нювати
ПЕРЕМА́НЮВАННЯ
ПЕРЕМА́НЮВАТИ
ПЕРЕМА́НЮВАТИСЯ
ПЕРЕМА́НЮВАЧ
ПЕРЕМА́НЮВАЧКА
ПЕРЕМАРШИРО́ВУВАТИ
ПЕРЕМАРШИРУВА́ТИ *див.* перемарширо́вувати
ПЕРЕМАРШУВА́ТИ *див.* перемарширо́вувати
ПЕРЕМА́СЛЕНИЙ
ПЕРЕМА́СЛИТИ *див.* перема́слювати
ПЕРЕМА́СЛИТИСЯ *див.* перема́слюватися
ПЕРЕМА́СЛЮВАННЯ
ПЕРЕМА́СЛЮВАТИ
ПЕРЕМА́СЛЮВАТИСЯ
ПЕРЕМАСТИ́ТИ *див.* перема́щувати
ПЕРЕМАСТИ́ТИСЯ *див.* перема́щуватися
ПЕРЕМАХЛЬО́ВУВАТИ
ПЕРЕМАХЛЮВА́ТИ *див.* перемахльо́вувати
ПЕРЕМАХНУ́ТИ *див.* перема́хувати
ПЕРЕМА́ХУВАТИ
ПЕРЕМА́ЦАНИЙ
ПЕРЕМА́ЦАТИ *див.* перема́цувати
ПЕРЕМА́ЦУВАННЯ
ПЕРЕМА́ЦУВАТИ
ПЕРЕМА́ЦУВАТИСЯ
ПЕРЕМА́ЩЕНИЙ
ПЕРЕМА́ЩЕННЯ
ПЕРЕМА́ЩУВАННЯ
ПЕРЕМА́ЩУВАТИ
ПЕРЕМА́ЩУВАТИСЯ
ПЕРЕМЕ́ЖАНИЙ
ПЕРЕМЕЖА́ТИ
ПЕРЕМЕЖА́ТИСЯ
ПЕРЕМЕЖЕ́НИТИСЯ
ПЕРЕМЕЖО́ВАНИЙ
ПЕРЕМЕЖО́ВУВАННЯ
ПЕРЕМЕЖО́ВУВАТИ
ПЕРЕМЕЖО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕМЕЖУВА́ННЯ
ПЕРЕМЕЖУВА́ТИ *див.* перемежо́вувати
ПЕРЕМЕЖУВА́ТИСЯ *див.* перемежо́вуватися
ПЕРЕМЕ́ЛЕНИЙ
ПЕРЕМЕ́ЛЕННЯ
ПЕРЕМЕ́ЛЮВАЛЬНИЙ
ПЕРЕМЕ́ЛЮВАНИЙ
ПЕРЕМЕ́ЛЮВАННЯ
ПЕРЕМЕ́ЛЮВАТИ
ПЕРЕМЕ́ЛЮВАТИСЯ
ПЕРЕМЕРЗА́ННЯ
ПЕРЕМЕРЗА́ТИ
ПЕРЕМЕ́РЗЛИЙ
ПЕРЕМЕ́РЗНУТИ *див.* перемерза́ти
ПЕРЕМЕ́РЗТИ *див.* перемерза́ти
ПЕРЕМЕ́РЛИЙ
ПЕРЕМЕ́РТИ *див.* перемира́ти
ПЕРЕМЕСТИ́ *див.* переміта́ти
ПЕРЕМЕ́Т[1]
ПЕРЕМЕ́Т[2]
ПЕРЕМЕ́ТАНИЙ
ПЕРЕМЕТА́ТИ[1] *див.* переме́тувати
ПЕРЕМЕТА́ТИ[2]
ПЕРЕМЕ́ТЕНИЙ
ПЕРЕМЕ́ТНИЙ
ПЕРЕМЕТНУ́ТИ
ПЕРЕМЕТНУ́ТИСЯ
ПЕРЕМЕ́ТОВИЙ
ПЕРЕМЕ́ТУВАННЯ
ПЕРЕМЕ́ТУВАТИ
ПЕРЕМЕ́ТУВАТИСЯ
ПЕРЕМИВА́ЛЬНИК
ПЕРЕМИВА́ЛЬНИЦЯ
ПЕРЕМИВА́ННЯ
ПЕРЕМИВА́ТИ
ПЕРЕМИВА́ТИСЯ
ПЕРЕМИГНУ́ТИ
ПЕРЕМИГНУ́ТИСЯ
ПЕРЕМИ́ГУВАТИСЯ
ПЕРЕМИКА́ЛЬНИЙ
ПЕРЕМИКА́ННЯ[1]
ПЕРЕМИКА́ННЯ[2]
ПЕРЕМИКА́ТИ[1]
ПЕРЕМИКА́ТИ[2]
ПЕРЕМИКА́ТИСЯ[1]
ПЕРЕМИКА́ТИСЯ[2]
ПЕРЕМИКА́Ч
ПЕРЕМИНА́ННЯ
ПЕРЕМИНА́ТИ
ПЕРЕМИНА́ТИСЯ[1]
ПЕРЕМИНА́ТИСЯ[2]
ПЕРЕМИРА́ТИ
ПЕРЕМИ́РЕНИЙ
ПЕРЕМИ́РЕННЯ
ПЕРЕМИРИ́ТИ
ПЕРЕМИРИ́ТИСЯ
ПЕРЕМИ́Р'Я
ПЕРЕМИ́СЛИТИ
ПЕРЕМИ́ТИ *див.* перемива́ти
ПЕРЕМИ́ТИЙ
ПЕРЕМИ́ТИСЯ *див.* перемива́тися
ПЕРЕМИ́ТНИК
ПЕРЕМИ́ТНИЦТВО
ПЕРЕМИ́ТНИЦЬКИЙ
ПЕРЕМИ́ЧКА
ПЕРЕМИ́ЧНИЙ
ПЕРЕМІ́ЖНИЙ
ПЕРЕМІ́ЖНО
ПЕРЕ́МІЛ
ПЕРЕ́МІЛЬ
ПЕРЕМІ́НА
ПЕРЕМІ́НЕНИЙ
ПЕРЕМІНИ́ТИ *див.* переміня́ти[1]
ПЕРЕМІНИ́ТИСЯ *див.* переміня́тися
ПЕРЕМІ́НКА
ПЕРЕМІ́НЛИВИЙ
ПЕРЕМІ́НЛИВІСТЬ
ПЕРЕМІ́НЛИВО
ПЕРЕМІ́ННИЙ
ПЕРЕМІ́ННИК
ПЕРЕМІ́ННІСТЬ
ПЕРЕМІ́ННО
ПЕРЕМІ́НЮВАТИ *див.* переміня́ти[1]
ПЕРЕМІ́НЮВАТИСЯ *див.* переміня́тися
ПЕРЕМІНЯ́ТИ[1]
ПЕРЕМІНЯ́ТИ[2]
ПЕРЕМІНЯ́ТИСЯ
ПЕРЕМІ́РИТИ *див.* перемі́рювати
ПЕРЕМІ́РЮВАННЯ
ПЕРЕМІ́РЮВАТИ
ПЕРЕМІ́РЮВАТИСЯ
ПЕРЕМІ́РЯНИЙ
ПЕРЕМІРЯ́ННЯ
ПЕРЕМІ́РЯТИ *див.* перемі́рювати
ПЕРЕМІРЯ́ТИ *див.* перемі́рювати
ПЕРЕМІРЯ́ТИСЯ *див.* перемі́рюватися
ПЕРЕМІСИ́ТИ *див.* перемі́шувати[2]
ПЕРЕМІСИ́ТИСЯ *див.* перемі́шуватися[2]
ПЕРЕМІСТИ́ТИ *див.* переміща́ти
ПЕРЕМІСТИ́ТИСЯ *див.* переміща́тися
ПЕРЕМІТА́ННЯ
ПЕРЕМІТА́ТИ
ПЕРЕМІ́ТИТИ *див.* перемі́ча́ти
ПЕРЕ́МІТКА
ПЕРЕМІЧА́ТИ
ПЕРЕМІ́ЧЕНИЙ
ПЕРЕМІ́ШАНИЙ
ПЕРЕМІША́ННЯ
ПЕРЕМІША́ТИ *див.* перемі́шувати[1]
ПЕРЕМІША́ТИСЯ *див.* перемі́шуватися[1]
ПЕРЕМІ́ШЕНИЙ
ПЕРЕ́МІШКА
ПЕРЕМІ́ШУВАЛЬНИЙ
ПЕРЕМІ́ШУВАНИЙ
ПЕРЕМІ́ШУВАННЯ
ПЕРЕМІ́ШУВАТИ[1]
ПЕРЕМІ́ШУВАТИ[2]
ПЕРЕМІ́ШУВАТИСЯ[1]
ПЕРЕМІ́ШУВАТИСЯ[2]
ПЕРЕМІ́ШУВАЧ
ПЕРЕМІЩА́ННЯ
ПЕРЕМІЩА́ТИ

ПЕРЕМІЩА́ТИСЯ
ПЕРЕМІ́ЩЕНЕЦЬ
ПЕРЕМІ́ЩЕНИЙ
ПЕРЕМІ́ЩЕНКА
ПЕРЕМІ́ЩЕННЯ
ПЕРЕМІ́ЩЕНСЬКИЙ
ПЕРЕМІ́ЩУВАЛЬНИЙ
ПЕРЕМІ́ЩУВАНИЙ
ПЕРЕМІ́ЩУВАНІСТЬ
ПЕРЕМІ́ЩУВАННЯ
ПЕРЕМІ́ЩУВАТИ *див.* переміща́ти
ПЕРЕМІ́ЩУВАТИСЯ *див.* переміща́тися
ПЕРЕ́МКНЕНИЙ
ПЕРЕ́МКНЕННЯ
ПЕРЕМКНИ́Й
ПЕРЕМКНУ́ТИ[1] *див.* перемика́ти[1]
ПЕРЕМКНУ́ТИ[2] *див.* перемика́ти[2]
ПЕРЕ́МКНУ́ТИЙ *див.* пере́мкнений
ПЕРЕМКНУ́ТИСЯ[1] *див.* перемика́тися[1]
ПЕРЕМКНУ́ТИСЯ[2]
ПЕРЕМЛІ́ЛИЙ
ПЕРЕМЛІ́ТИ
ПЕРЕМНО́ЖЕНИЙ
ПЕРЕМНО́ЖЕННЯ
ПЕРЕМНО́ЖИТИ *див.* перемно́жувати
ПЕРЕМНО́ЖИТИСЯ *див.* перемно́жуватися
ПЕРЕМНО́ЖУВАНИЙ
ПЕРЕМНО́ЖУВАННЯ
ПЕРЕМНО́ЖУВАТИ
ПЕРЕМНО́ЖУВАТИСЯ
ПЕРЕМНЯ́ТИ *див.* перемина́ти
ПЕРЕМНЯ́ТИСЯ[1] *див.* перемина́тися[1]
ПЕРЕМНЯ́ТИСЯ[2] *див.* перемина́тися[2]
ПЕРЕМО́ВА
ПЕРЕМО́ВЕЦЬ
ПЕРЕМО́ВИНИ
ПЕРЕМО́ВИТИ *див.* перемовля́ти
ПЕРЕМО́ВИТИСЯ *див.* перемовля́тися
ПЕРЕМО́ВКА
ПЕРЕМО́ВЛЕНИЙ
ПЕРЕМОВЛЯ́ННЯ
ПЕРЕМОВЛЯ́ТИ
ПЕРЕМОВЛЯ́ТИСЯ
ПЕРЕМО́ВНИК
ПЕРЕМО́ВНИЦЯ
ПЕРЕМО́ВЧАТИ *див.* перемо́вчувати
ПЕРЕМО́ВЧУВАТИ
ПЕРЕМО́ГА
ПЕРЕМОГТИ́ *див.* перемага́ти
ПЕРЕМОГТИ́СЯ *див.* перемага́тися
ПЕРЕМОДУЛЬО́ВАНИЙ
ПЕРЕМОДУЛЬО́ВАНІСТЬ
ПЕРЕМОДУЛЮВА́ННЯ
ПЕРЕМОДУЛЮВА́ТИ
ПЕРЕМОДУЛЯ́ЦІЯ
ПЕРЕМО́ЖЕНИЙ
ПЕРЕМО́ЖЕЦЬ
ПЕРЕМО́ЖИЦЯ
ПЕРЕМО́ЖНИЙ
ПЕРЕМО́ЖНИК
ПЕРЕМО́ЖНИЦЯ
ПЕРЕМО́ЖНІСТЬ
ПЕРЕМО́ЖНО
ПЕРЕМОКА́ТИ
ПЕРЕМО́КЛИЙ
ПЕРЕМО́КНУТИ *див.* перемока́ти
ПЕРЕМО́КТИ *див.* перемока́ти
ПЕРЕМОЛИ́ТИСЯ
ПЕРЕМОЛО́ТИ *див.* переме́лювати
ПЕРЕМО́ЛОТИЙ
ПЕРЕМОЛО́ТИСЯ *див.* переме́люватися
ПЕРЕМОЛОТИ́ТИ *див.* перемоло́чувати
ПЕРЕМОЛОТИ́ТИСЯ *див.* перемоло́чуватися
ПЕРЕМОЛО́ЧЕНИЙ
ПЕРЕМОЛО́ЧУВАННЯ
ПЕРЕМОЛО́ЧУВАТИ
ПЕРЕМОЛО́ЧУВАТИСЯ
ПЕРЕМОНТО́ВАНИЙ
ПЕРЕМОНТО́ВУВАННЯ
ПЕРЕМОНТО́ВУВАТИ
ПЕРЕМОНТО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕМОНТУВА́ННЯ
ПЕРЕМОНТУВА́ТИ *див.* перемонто́вувати
ПЕРЕМОРГНУ́ТИСЯ
ПЕРЕМО́РГУВАННЯ
ПЕРЕМО́РГУВАТИСЯ
ПЕРЕМОРДО́ВАНИЙ
ПЕРЕМОРДУВА́ТИ
ПЕРЕМОРДУВА́ТИСЯ
ПЕРЕМО́РЕНИЙ
ПЕРЕМОРИ́ТИ
ПЕРЕМОРО́ЖЕНИЙ
ПЕРЕМОРО́ЖЕННЯ
ПЕРЕМОРО́ЖУВАННЯ
ПЕРЕМОРО́ЖУВАТИ
ПЕРЕМОРО́ЖУВАТИСЯ
ПЕРЕМОРО́ЗИТИ *див.* переморо́жувати
ПЕРЕМОРО́ЗИТИСЯ *див.* переморо́жуватися
ПЕРЕМОСТИ́ТИ *див.* перемо́щувати
ПЕРЕМО́ТАНИЙ
ПЕРЕМОТА́ТИ *див.* перемо́тувати
ПЕРЕМОТА́ТИСЯ *див.* перемо́туватися
ПЕРЕМОТЛОШИ́ТИ
ПЕРЕМО́ТУВАЛЬНИЙ
ПЕРЕМО́ТУВАЛЬНИК
ПЕРЕМО́ТУВАЛЬНИЦЯ
ПЕРЕМО́ТУВАНИЙ
ПЕРЕМО́ТУВАННЯ
ПЕРЕМО́ТУВАТИ
ПЕРЕМО́ТУВАТИСЯ
ПЕРЕМО́ЧЕНИЙ
ПЕРЕМОЧИ́ТИ *див.* перемо́чувати
ПЕРЕМОЧИ́ТИСЯ *див.* перемо́чуватися
ПЕРЕМО́ЧУВАННЯ
ПЕРЕМО́ЧУВАТИ
ПЕРЕМО́ЧУВАТИСЯ
ПЕРЕМО́ЩЕНИЙ
ПЕРЕМО́ЩЕННЯ
ПЕРЕМО́ЩУВАННЯ
ПЕРЕМО́ЩУВАТИ
ПЕРЕМО́ЩУВАТИСЯ
ПЕРЕМРІ́ЯНИЙ
ПЕРЕМРІ́ЯТИ
ПЕРЕМУДРИ́ТИ *див.* перемудро́вувати
ПЕРЕМУДРО́ВУВАТИ
ПЕРЕМУДРУВА́ТИ *див.* перемудро́вувати
ПЕРЕМУДРУВА́ТИСЯ
ПЕРЕМУРО́ВАНИЙ
ПЕРЕМУРО́ВУВАННЯ
ПЕРЕМУРО́ВУВАТИ
ПЕРЕМУРУВА́ТИ *див.* перемуро́вувати
ПЕРЕМУСУВА́ТИ
ПЕРЕМУТИ́ТИ
ПЕРЕМУТИ́ТИСЯ
ПЕРЕМУ́ЧЕНИЙ
ПЕРЕМУ́ЧИТИ
ПЕРЕМУ́ЧИТИСЯ
ПЕРЕМЧА́ТИ
ПЕРЕМЧА́ТИСЯ
ПЕРЕМ'Я́ТИ *див.* перемина́ти
ПЕРЕМ'Я́ТИЙ
ПЕРЕМ'Я́ТИСЯ[1] *див.* перемина́тися[1]
ПЕРЕМ'Я́ТИСЯ[2] *див.* перемина́тися[2]
ПЕРЕНАВАНТА́ЖЕНИЙ
ПЕРЕНАВАНТА́ЖЕНІСТЬ
ПЕРЕНАВАНТА́ЖЕННЯ
ПЕРЕНАВАНТА́ЖИТИ *див.* перенаванта́жувати
ПЕРЕНАВАНТА́ЖИТИСЯ *див.* перенаванта́жуватися
ПЕРЕНАВАНТА́ЖУВАННЯ
ПЕРЕНАВАНТА́ЖУВАТИ
ПЕРЕНАВАНТА́ЖУВАТИСЯ
ПЕРЕНАВЧА́ННЯ
ПЕРЕНАВЧА́ТИ
ПЕРЕНАВЧА́ТИСЯ
ПЕРЕНА́ВЧЕНИЙ
ПЕРЕНА́ВЧЕННЯ
ПЕРЕНАВЧИ́ТИ *див.* перенавча́ти
ПЕРЕНАВЧИ́ТИСЯ *див.* перенавча́тися
ПЕРЕНА́ДЖЕНИЙ
ПЕРЕНА́ДЖЕННЯ
ПЕРЕНА́ДЖУВАННЯ
ПЕРЕНА́ДЖУВАТИ
ПЕРЕНА́ДЖУВАТИСЯ
ПЕРЕНА́ДИТИ *див.* перена́джувати
ПЕРЕНА́ЗВАНИЙ
ПЕРЕНАЗВА́ТИ *див.* переназива́ти
ПЕРЕНАЗВА́ТИСЯ *див.* переназива́тися
ПЕРЕНАЗИВА́ННЯ
ПЕРЕНАЗИВА́ТИ
ПЕРЕНАЗИВА́ТИСЯ
ПЕРЕНАЙМА́ННЯ
ПЕРЕНАЙМА́ТИ
ПЕРЕНАЙМА́ТИСЯ
ПЕРЕНАЙНЯ́ТИ *див.* перенайма́ти
ПЕРЕНА́ЙНЯТИЙ
ПЕРЕНАЙНЯ́ТИСЯ *див.* перенайма́тися
ПЕРЕНАЛА́ГОДЖЕНИЙ
ПЕРЕНАЛА́ГОДЖЕННЯ
ПЕРЕНАЛА́ГОДЖУВАНИЙ
ПЕРЕНАЛА́ГОДЖУВАННЯ
ПЕРЕНАЛА́ГОДЖУВАТИ
ПЕРЕНАЛА́ГОДЖУВАТИСЯ
ПЕРЕНАЛА́ГОДИТИ *див.* перенала́годжувати
ПЕРЕНАЛА́ДЖЕНИЙ
ПЕРЕНАЛА́ДЖЕННЯ
ПЕРЕНАЛА́ДЖУВАНИЙ
ПЕРЕНАЛА́ДЖУВАННЯ
ПЕРЕНАЛА́ДЖУВАТИ
ПЕРЕНАЛА́ДЖУВАТИСЯ
ПЕРЕНАЛА́ДИТИ *див.* перенала́джувати
ПЕРЕНАПО́ВНЕНИЙ
ПЕРЕНАПО́ВНЕНІСТЬ
ПЕРЕНАПО́ВНЕННЯ
ПЕРЕНАПО́ВНИТИ *див.* перенапо́внювати
ПЕРЕНАПО́ВНИТИСЯ *див.* перенапо́внюватися
ПЕРЕНАПО́ВНЮВАННЯ
ПЕРЕНАПО́ВНЮВАТИ
ПЕРЕНАПО́ВНЮВАТИСЯ
ПЕРЕНАПОВНЯ́ТИ *див.* перенапо́внювати
ПЕРЕНАПОВНЯ́ТИСЯ *див.* перенапо́внюватися
ПЕРЕНАПРА́ВИТИ *див.* перенаправля́ти
ПЕРЕНАПРА́ВЛЕНИЙ
ПЕРЕНАПРА́ВЛЕННЯ
ПЕРЕНАПРАВЛЯ́ННЯ
ПЕРЕНАПРАВЛЯ́ТИ
ПЕРЕНАПРАВЛЯ́ТИСЯ

ПЕРЕНАПРУ́ГА
ПЕРЕНАПРУ́ЖЕНИЙ
ПЕРЕНАПРУ́ЖЕННЯ
ПЕРЕНАПРУ́ЖИТИ *див.* перенапру́жувати
ПЕРЕНАПРУ́ЖИТИСЯ *див.* перенапру́жуватися
ПЕРЕНАПРУ́ЖУВАННЯ
ПЕРЕНАПРУ́ЖУВАТИ
ПЕРЕНАПРУ́ЖУВАТИСЯ
ПЕРЕНАСЕ́ЛЕНИЙ
ПЕРЕНАСЕ́ЛЕНІСТЬ
ПЕРЕНАСЕ́ЛЕННЯ
ПЕРЕНАСЕЛИ́ТИ *див.* перенаселя́ти
ПЕРЕНАСЕЛИ́ТИСЯ *див.* перенаселя́тися
ПЕРЕНАСЕЛЯ́ТИ
ПЕРЕНАСЕЛЯ́ТИСЯ
ПЕРЕНАСИ́ТИ́ТИ *див.* перенаси́чувати
ПЕРЕНАСИ́ТИ́ТИСЯ *див.* перенаси́чуватися
ПЕРЕНАСИ́ЧЕНИЙ
ПЕРЕНАСИ́ЧЕНІСТЬ
ПЕРЕНАСИ́ЧЕННЯ
ПЕРЕНАСИ́ЧУВАННЯ
ПЕРЕНАСИ́ЧУВАТИ
ПЕРЕНАСИ́ЧУВАТИСЯ
ПЕРЕНАТУ́ЖЕНИЙ
ПЕРЕНАТУ́ЖЕННЯ
ПЕРЕНАТУ́ЖИТИ *див.* перенату́жувати
ПЕРЕНАТУ́ЖИТИСЯ *див.* перенату́жуватися
ПЕРЕНАТУ́ЖУВАТИ
ПЕРЕНАТУ́ЖУВАТИСЯ
ПЕРЕНАЦІ́ЛЕНИЙ
ПЕРЕНАЦІ́ЛИТИ *див.* перенаці́лювати
ПЕРЕНАЦІ́ЛИТИСЯ *див.* перенаці́люватися
ПЕРЕНАЦІ́ЛЮВАЛЬНИЙ
ПЕРЕНАЦІ́ЛЮВАНИЙ
ПЕРЕНАЦІ́ЛЮВАННЯ
ПЕРЕНАЦІ́ЛЮВАТИ
ПЕРЕНАЦІ́ЛЮВАТИСЯ
ПЕРЕНЕРВО́ВАНИЙ
ПЕРЕНЕРВУВА́ТИ
ПЕРЕНЕРВУВА́ТИСЯ
ПЕРЕНЕ́СЕНИЙ
ПЕРЕНЕ́СЕННЯ
ПЕРЕНЕСТИ́ *див.* перено́сити
ПЕРЕНЕСТИ́СЯ *див.* перено́ситися
ПЕРЕНИ́ЗАНИЙ
ПЕРЕНИЗА́ТИ *див.* перени́зувати
ПЕРЕНИ́ЗУВАННЯ
ПЕРЕНИ́ЗУВАТИ
ПЕРЕНИ́ЗУВАТИСЯ
ПЕРЕНИ́ТИ
ПЕРЕНИ́ШПОРИТИ
ПЕРЕНІ́ВЕЧЕНИЙ
ПЕРЕНІ́ВЕЧИТИ
ПЕРЕНІ́ССЯ
ПЕРЕНІ́ССЯЧКО
ПЕРЕНО́С
ПЕРЕНО́СИНИ
ПЕРЕНО́СИТИ
ПЕРЕНОСИ́ТИ *див.* перено́шувати
ПЕРЕНО́СИТИСЯ
ПЕРЕНОСИ́ТИСЯ *див.* перено́шуватися
ПЕРЕНО́СКА
ПЕРЕНО́СНИЙ
ПЕРЕНОСНИ́Й
ПЕРЕНО́СНИК
ПЕРЕНО́СНІСТЬ
ПЕРЕНО́СНО
ПЕРЕНОЧО́ВУВАТИ
ПЕРЕНОЧУВА́ТИ *див.* переночо́вувати
ПЕРЕНО́ШЕНИЙ
ПЕРЕНО́ШЕНІСТЬ
ПЕРЕНО́ШУВАННЯ
ПЕРЕНО́ШУВАТИ
ПЕРЕНО́ШУВАТИСЯ
ПЕРЕНУ́ДИ́ТИ
ПЕРЕНУ́ДИ́ТИСЯ
ПЕРЕНУМЕРО́ВАНИЙ
ПЕРЕНУМЕРО́ВУВАННЯ
ПЕРЕНУМЕРО́ВУВАТИ
ПЕРЕНУМЕРО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕНУМЕРУВА́ННЯ
ПЕРЕНУМЕРУВА́ТИ *див.* перенумеро́вувати
ПЕРЕНЮ́ХАТИ *див.* перепю́хувати
ПЕРЕНЮ́ХАТИСЯ *див.* перепю́хуватися
ПЕРЕНЮ́ХУВАННЯ
ПЕРЕНЮ́ХУВАТИ
ПЕРЕНЮ́ХУВАТИСЯ
ПЕРЕНЯ́ТИ *див.* перейма́ти
ПЕРЕ́НЯТИЙ *див.* пере́йнятий
ПЕРЕНЯ́ТИСЯ *див.* перейма́тися
ПЕРЕОБГОВО́РЕННЯ
ПЕРЕОБГОВОРИ́ТИ *див.* переобгово́рювати
ПЕРЕОБГОВО́РЮВАТИ
ПЕРЕОБГОВО́РЮВАТИСЯ
ПЕРЕОБИРА́ННЯ
ПЕРЕОБИРА́ТИ
ПЕРЕОБИРА́ТИСЯ
ПЕРЕОБЛА́ДНАНИЙ
ПЕРЕОБЛА́ДНА́ННЯ
ПЕРЕОБЛАДНА́ТИ *див.* переобла́днувати
ПЕРЕОБЛА́ДНУВАННЯ
ПЕРЕОБЛА́ДНУВАТИ
ПЕРЕОБЛА́ДНУВАТИСЯ
ПЕРЕОБЛАЧА́ТИ
ПЕРЕОБЛАЧА́ТИСЯ
ПЕРЕОБЛАЧЕ́ННЯ
ПЕРЕОБЛАЧИ́ТИ *див.* переоблача́ти
ПЕРЕОБЛАЧИ́ТИСЯ *див.* переоблача́тися
ПЕРЕО́БЛІК
ПЕРЕОБЛІКО́ВИЙ
ПЕРЕОБЛІКО́ВУВАТИ
ПЕРЕОБЛІКО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕОБЛІКУВА́ТИ *див.* переобліко́вувати
ПЕРЕОБМУНДИРО́ВАНИЙ
ПЕРЕОБМУНДИРО́ВУВАННЯ
ПЕРЕОБМУНДИРО́ВУВАТИ
ПЕРЕОБМУНДИРО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕОБМУНДИРУВА́ННЯ
ПЕРЕОБМУНДИРУВА́ТИ *див.* переобмундиро́вувати
ПЕРЕОБМУНДИРУВА́ТИСЯ *див.* переобмундиро́вуватися
ПЕРЕО́БРАНИЙ
ПЕРЕОБРА́ННЯ
ПЕРЕОБРА́ТИ *див.* переобира́ти
ПЕРЕОБРА́ТИСЯ *див.* переобира́тися
ПЕРЕОБТЯ́ЖЕНИЙ
ПЕРЕОБТЯ́ЖЕНІСТЬ
ПЕРЕОБТЯ́ЖЕННЯ
ПЕРЕОБТЯ́ЖИТИ *див.* переобтя́жувати
ПЕРЕОБТЯ́ЖИТИСЯ *див.* переобтя́жуватися
ПЕРЕОБТЯ́ЖУВАННЯ
ПЕРЕОБТЯ́ЖУВАТИ
ПЕРЕОБТЯ́ЖУВАТИСЯ
ПЕРЕОБУВА́ННЯ
ПЕРЕОБУВА́ТИ
ПЕРЕОБУВА́ТИСЯ
ПЕРЕОБУ́ТИ *див.* переобува́ти
ПЕРЕОБУ́ТИЙ
ПЕРЕОБЧИ́СЛЕНИЙ
ПЕРЕОБЧИ́СЛЕННЯ
ПЕРЕОБЧИ́СЛИТИ *див.* переобчи́слювати
ПЕРЕОБЧИ́СЛЮВАННЯ
ПЕРЕОБЧИ́СЛЮВАТИ
ПЕРЕОБЧИ́СЛЮВАТИСЯ
ПЕРЕОБЧИСЛЯ́ННЯ
ПЕРЕОБЧИСЛЯ́ТИ *див.* переобчи́слювати
ПЕРЕОБЧИСЛЯ́ТИСЯ *див.* переобчи́слюватися
ПЕРЕО́ГЛЯД
ПЕРЕОГЛЯДА́ТИ
ПЕРЕОГЛЯ́НУТИ *див.* переогляда́ти
ПЕРЕОГЛЯ́НУТИЙ
ПЕРЕОДІВА́ННЯ
ПЕРЕОДІВА́ТИ
ПЕРЕОДІВА́ТИСЯ
ПЕРЕОДІ́ТИ *див.* переодіва́ти
ПЕРЕОДІ́ТИЙ
ПЕРЕОДІ́ТИСЯ *див.* переодіва́тися
ПЕРЕОДЯГА́ЛЬНЯ
ПЕРЕОДЯГА́ННЯ
ПЕРЕОДЯГА́ТИ
ПЕРЕОДЯГА́ТИСЯ
ПЕРЕОДЯ́ГНЕНИЙ *див.* переодя́гнутий
ПЕРЕОДЯ́ГНЕННЯ
ПЕРЕОДЯГНУ́ТИ *див.* переодяга́ти
ПЕРЕОДЯ́ГНУТИЙ
ПЕРЕОДЯГНУ́ТИСЯ *див.* переодяга́тися
ПЕРЕОДЯГТИ́ *див.* переодяга́ти
ПЕРЕОДЯГТИ́СЯ *див.* переодяга́тися
ПЕРЕОЗБРО́ЄНИЙ
ПЕРЕОЗБРО́ЄНІСТЬ
ПЕРЕОЗБРО́ЄННЯ
ПЕРЕОЗБРО́ЇТИ *див.* переозбро́ювати
ПЕРЕОЗБРО́ЇТИСЯ *див.* переозбро́юватися
ПЕРЕОЗБРО́ЮВАННЯ
ПЕРЕОЗБРО́ЮВАТИ
ПЕРЕОЗБРО́ЮВАТИСЯ
ПЕРЕОЗВУ́ЧЕНИЙ
ПЕРЕОЗВУ́ЧЕННЯ
ПЕРЕОЗВУ́ЧИТИ *див.* переозву́чувати
ПЕРЕОЗВУ́ЧУВАННЯ
ПЕРЕОЗВУ́ЧУВАТИ
ПЕРЕОЗВУ́ЧУВАТИСЯ
ПЕРЕОКУЛІ́РОВАНИЙ
ПЕРЕОКУЛІРО́ВУВАТИ
ПЕРЕОКУЛІ́РУВАННЯ
ПЕРЕОКУЛІ́РУВАТИ *див.* переокуліро́вувати
ПЕРЕО́РАНИЙ
ПЕРЕОРА́ТИ *див.* перео́рювати
ПЕРЕОРГАНІЗА́ЦІЯ
ПЕРЕОРГАНІЗО́ВАНИЙ
ПЕРЕОРГАНІЗО́ВУВАТИ
ПЕРЕОРГАНІЗО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕОРГАНІЗУВА́ТИ *див.* переорганізо́вувати
ПЕРЕОРГАНІЗУВА́ТИСЯ *див.* переорганізо́вуватися
ПЕРЕОРІЄНТА́ЦІЯ
ПЕРЕОРІЄНТО́ВАНИЙ
ПЕРЕОРІЄНТО́ВАНІСТЬ
ПЕРЕОРІЄНТО́ВУВАННЯ
ПЕРЕОРІЄНТО́ВУВАТИ
ПЕРЕОРІЄНТО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕОРІЄНТУВА́ННЯ

ПЕРЕОРІЄНТУВА́ТИ *див.* переорієнто́вувати
ПЕРЕОРІЄНТУВА́ТИСЯ *див.* переорієнто́вуватися
ПЕРЕОРКЕСТРО́ВАНИЙ
ПЕРЕОРКЕСТРО́ВУВАННЯ
ПЕРЕОРКЕСТРО́ВУВАТИ
ПЕРЕОРКЕСТРО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕОРКЕСТРУВА́ННЯ
ПЕРЕОРКЕСТРУВА́ТИ *див.* переоркестро́вувати
ПЕРЕО́РОК
ПЕРЕО́РЮВАННЯ
ПЕРЕО́РЮВАТИ
ПЕРЕО́РЮВАТИСЯ
ПЕРЕОСМИ́СЛЕНИЙ
ПЕРЕОСМИ́СЛЕНІСТЬ
ПЕРЕОСМИ́СЛЕННЯ
ПЕРЕОСМИ́СЛИТИ *див.* переосми́слювати
ПЕРЕОСМИ́СЛЮВАННЯ
ПЕРЕОСМИ́СЛЮВАТИ
ПЕРЕОСМИ́СЛЮВАТИСЯ
ПЕРЕОСНАСТИ́ТИ *див.* переосна́щувати
ПЕРЕОСНАСТИ́ТИСЯ *див.* переосна́щуватися
ПЕРЕОСНАЩА́ТИ *див.* переосна́щувати
ПЕРЕОСНАЩА́ТИСЯ *див.* переосна́щуватися
ПЕРЕОСНА́ЩЕНИЙ
ПЕРЕОСНА́ЩЕНІСТЬ
ПЕРЕОСНА́ЩЕННЯ
ПЕРЕОСНА́ЩУВАННЯ
ПЕРЕОСНА́ЩУВАТИ
ПЕРЕОСНА́ЩУВАТИСЯ
ПЕРЕОФО́РМИТИ *див.* переоформля́ти
ПЕРЕОФО́РМИТИСЯ *див.* переоформля́тися
ПЕРЕОФО́РМЛЕНИЙ
ПЕРЕОФО́РМЛЕННЯ
ПЕРЕОФО́РМЛЮВАННЯ
ПЕРЕОФО́РМЛЮВАТИ *див.* переоформля́ти
ПЕРЕОФО́РМЛЮВАТИСЯ *див.* переоформля́тися
ПЕРЕОФОРМЛЯ́ТИ
ПЕРЕОФОРМЛЯ́ТИСЯ
ПЕРЕОХОЛО́ДЖЕНИЙ
ПЕРЕОХОЛО́ДЖЕНІСТЬ
ПЕРЕОХОЛО́ДЖЕННЯ
ПЕРЕОХОЛО́ДЖУВАННЯ
ПЕРЕОХОЛО́ДЖУВАТИ
ПЕРЕОХОЛО́ДЖУВАТИСЯ
ПЕРЕОХОЛОДИ́ТИ *див.* переохоло́джувати
ПЕРЕОХОЛОДИ́ТИСЯ *див.* переохоло́джуватися
ПЕРЕОЦІ́НЕНИЙ
ПЕРЕОЦІ́НЕННЯ
ПЕРЕОЦІНИ́ТИ *див.* переоці́нювати
ПЕРЕОЦІ́НКА
ПЕРЕОЦІ́НЮВАННЯ
ПЕРЕОЦІ́НЮВАТИ
ПЕРЕОЦІ́НЮВАТИСЯ
ПЕРЕ́ПАД
ПЕРЕПАДА́ТИ
ПЕРЕПАДА́ТИСЯ
ПЕРЕПА́ДИСТИЙ
ПЕРЕПАЙО́ВАНИЙ
ПЕРЕПАЙО́ВУВАННЯ
ПЕРЕПАЙО́ВУВАТИ
ПЕРЕПАКО́ВАНИЙ
ПЕРЕПАКО́ВУВАННЯ
ПЕРЕПАКО́ВУВАТИ
ПЕРЕПАКО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕПАКУВА́ННЯ
ПЕРЕПАКУВА́ТИ *див.* перепако́вувати
ПЕРЕПАКУВА́ТИСЯ *див.* перепако́вуватися
ПЕРЕ́ПА́Л
ПЕРЕПА́ЛЕНИЙ
ПЕРЕПА́ЛЕННЯ
ПЕРЕПА́ЛИЙ
ПЕРЕПАЛИ́ТИ *див.* перепа́лювати
ПЕРЕПАЛИ́ТИСЯ *див.* перепа́люватися
ПЕРЕПА́ЛКА
ПЕРЕПА́ЛЮВАННЯ
ПЕРЕПА́ЛЮВАТИ
ПЕРЕПА́ЛЮВАТИСЯ
ПЕРЕПА́РЕНИЙ
ПЕРЕПА́РИТИ *див.* перепа́рювати
ПЕРЕПА́РИТИСЯ *див.* перепа́рюватися
ПЕРЕПАРО́ВУВАННЯ
ПЕРЕПАРО́ВУВАТИ
ПЕРЕПАРТА́ЧИТИ
ПЕРЕПАРУВА́ННЯ
ПЕРЕПАРУВА́ТИ[1] *див.* перепаро́вувати
ПЕРЕПАРУВА́ТИ[2]
ПЕРЕПА́РЮВАННЯ
ПЕРЕПА́РЮВАТИ
ПЕРЕПА́РЮВАТИСЯ
ПЕРЕПАСКУ́ДЖЕНИЙ
ПЕРЕПАСКУ́ДЖУВАТИ
ПЕРЕПАСКУ́ДИТИ *див.* перепаску́джувати
ПЕРЕПАСО́ВАНИЙ
ПЕРЕПАСО́ВУВАННЯ
ПЕРЕПАСО́ВУВАТИ
ПЕРЕПА́СТИ *див.* перепада́ти
ПЕРЕПА́СТИСЯ *див.* перепада́тися
ПЕРЕПАСУВА́ННЯ
ПЕРЕПАСУВА́ТИ *див.* перепасо́вувати
ПЕРЕПАЮВА́ННЯ
ПЕРЕПА́ЮВАННЯ
ПЕРЕПА́ЮВАТИ
ПЕРЕПАЮВА́ТИ *див.* перепайо́вувати
ПЕРЕПА́ЮВАТИСЯ
ПЕРЕПА́ЯНИЙ
ПЕРЕПАЯ́ННЯ
ПЕРЕПАЯ́ТИ *див.* перепа́ювати
ПЕРЕПЕКТИ́ *див.* перепіка́ти
ПЕРЕПЕКТИ́СЯ *див.* перепіка́тися
ПЕ́РЕПЕЛ
ПЕРЕПЕЛЕНЯ́
ПЕРЕПЕЛЕНЯ́ТКО
ПЕРЕПЕЛИ́НИЙ
ПЕРЕПЕЛИ́ХА
ПЕРЕПЕЛИ́ЦЯ
ПЕРЕПЕЛИ́ЧЕНЬКА
ПЕРЕПЕЛИ́ЧИЙ
ПЕРЕПЕЛИ́ЧКА
ПЕ́РЕПЕЛО
ПЕРЕПЕЛЯ́
ПЕРЕПЕЛЯ́СТИЙ
ПЕРЕПЕЛЯ́ТИНА
ПЕРЕПЕЛЯ́ТИНКА
ПЕРЕПЕЛЯ́ТКО
ПЕРЕПЕЛЯ́ТНИК
ПЕРЕПЕЛЯ́ЧИЙ
ПЕРЕПЕРА́НКА
ПЕРЕПЕРЕ́ЗАНИЙ
ПЕРЕПЕРЕЗА́ТИ *див.* перепері́зувати
ПЕРЕПЕРЕЗА́ТИСЯ *див.* перепері́зуватися
ПЕРЕПЕРІ́ЗУВАННЯ
ПЕРЕПЕРІ́ЗУВАТИ
ПЕРЕПЕРІ́ЗУВАТИСЯ
ПЕРЕПЕ́РТИ
ПЕРЕПЕ́РТИЙ
ПЕРЕПЕ́РЧЕНИЙ
ПЕРЕПЕ́РЧЕНІСТЬ
ПЕРЕПЕРЧИ́ТИ *див.* перепе́рчувати
ПЕРЕПЕ́РЧУВАННЯ
ПЕРЕПЕ́РЧУВАТИ
ПЕРЕПЕ́ЧЕНИЙ
ПЕРЕПЕ́ЧЕНІСТЬ
ПЕРЕПИВА́ТИ
ПЕРЕПИВА́ТИСЯ
ПЕРЕПИ́ЛЮВАНИЙ
ПЕРЕПИ́ЛЮВАННЯ
ПЕРЕПИ́ЛЮВАТИ
ПЕРЕПИ́ЛЮВАТИСЯ
ПЕРЕПИ́ЛЯНИЙ
ПЕРЕПИЛЯ́ТИ *див.* перепи́лювати
ПЕРЕПИ́Н
ПЕРЕПИНА́ТИ[1]
ПЕРЕПИНА́ТИ[2]
ПЕРЕПИНА́ТИСЯ[1]
ПЕРЕПИНА́ТИСЯ[2]
ПЕРЕПИ́НЕНИЙ
ПЕРЕПИ́НЕННЯ
ПЕРЕПИНИ́ТИ *див.* перепиня́ти
ПЕРЕПИНИ́ТИСЯ *див.* перепиня́тися
ПЕРЕ́ПИНКА
ПЕРЕПИНЯ́ННЯ
ПЕРЕПИНЯ́ТИ
ПЕРЕПИНЯ́ТИСЯ
ПЕРЕПИРА́ННЯ
ПЕРЕПИРА́ТИ
ПЕРЕПИРА́ТИСЯ
ПЕРЕ́ПИС
ПЕРЕПИ́САНИЙ
ПЕРЕПИСА́ТИ *див.* перепи́сувати
ПЕРЕПИСА́ТИСЯ *див.* перепи́суватися
ПЕРЕПИ́СКА
ПЕРЕПИСНИ́Й
ПЕРЕПИ́СУВАНИЙ
ПЕРЕПИ́СУВАННЯ
ПЕРЕПИ́СУВАТИ
ПЕРЕПИ́СУВАТИСЯ
ПЕРЕПИ́СУВАЧ
ПЕРЕПИ́СУВАЧКА
ПЕРЕ́ПИТ
ПЕРЕПИ́ТАНИЙ
ПЕРЕПИТА́ТИ *див.* перепи́тувати
ПЕРЕПИТА́ТИСЯ *див.* перепи́туватися
ПЕРЕПИ́ТИ *див.* перепива́ти
ПЕРЕПИ́ТИЙ
ПЕРЕПИ́ТИСЯ *див.* перепива́тися
ПЕРЕПИТТЯ́
ПЕРЕПИ́ТУВАННЯ
ПЕРЕПИ́ТУВАТИ
ПЕРЕПИ́ТУВАТИСЯ
ПЕРЕ́ПИХ
ПЕРЕПИХА́ТИ
ПЕРЕПИХА́ТИСЯ
ПЕРЕПІДГОТО́ВАНИЙ
ПЕРЕПІДГОТО́ВКА
ПЕРЕПІДГОТО́ВЛЕНИЙ
ПЕРЕПІДГОТОВЛЯ́ТИ
ПЕРЕПІДГОТОВЛЯ́ТИСЯ
ПЕРЕПІДГОТУВА́ННЯ
ПЕРЕПІДГОТУВА́ТИ *див.* перепідготовля́ти
ПЕРЕПІДГОТУВА́ТИСЯ *див.* перепідготовля́тися
ПЕРЕПІДПИ́САНИЙ

ПЕРЕПІДПИСА́ННЯ
ПЕРЕПІДПИСА́ТИ *див.* перепідпи́сувати
ПЕРЕПІДПИСА́ТИСЯ *див.* перепідпи́суватися
ПЕРЕПІДПИ́СУВАТИ
ПЕРЕПІДПИ́СУВАТИСЯ
ПЕРЕПІДПОРЯДКО́ВАНИЙ
ПЕРЕПІДПОРЯДКО́ВУВАННЯ
ПЕРЕПІДПОРЯДКО́ВУВАТИ
ПЕРЕПІДПОРЯДКО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕПІДПОРЯДКУВА́ННЯ
ПЕРЕПІДПОРЯДКУВА́ТИ *див.* перепідпорядко́вувати
ПЕРЕПІДПОРЯДКУВА́ТИСЯ *див.* перепідпорядко́вуватися
ПЕРЕПІ́ЄЦЬ
ПЕРЕПІ́Й
ПЕРЕПІ́ЙНИЙ
ПЕРЕПІКА́ННЯ
ПЕРЕПІКА́ТИ
ПЕРЕПІКА́ТИСЯ
ПЕРЕПІ́ЛКА
ПЕРЕПІ́ЛОНЬКА
ПЕРЕПІ́ЛОЧКА
ПЕРЕПІ́ЛОЧЧИН
ПЕРЕПІ́ЛЧИН
ПЕРЕПІЧА́ЙКА
ПЕРЕ́ПІЧКА
ПЕРЕПЛА́В
ПЕРЕПЛА́ВАТИ
ПЕРЕПЛА́ВИТИ[1] *див.* переплавля́ти[1]
ПЕРЕПЛА́ВИТИ[2] *див.* переплавля́ти[2]
ПЕРЕПЛА́ВИТИСЯ *див.* переплавля́тися[1]
ПЕРЕПЛА́ВЛЕНИЙ[1]
ПЕРЕПЛА́ВЛЕНИЙ[2]
ПЕРЕПЛА́ВЛЕННЯ
ПЕРЕПЛАВЛЯ́ННЯ
ПЕРЕПЛАВЛЯ́ТИ[1]
ПЕРЕПЛАВЛЯ́ТИ[2]
ПЕРЕПЛАВЛЯ́ТИСЯ[1]
ПЕРЕПЛАВЛЯ́ТИСЯ[2]
ПЕРЕПЛА́ВНИЙ
ПЕРЕПЛАВНИ́Й
ПЕРЕПЛА́КАНИЙ
ПЕРЕПЛА́КАТИ
ПЕРЕПЛАНО́ВАНИЙ
ПЕРЕПЛАНО́ВУВАННЯ
ПЕРЕПЛАНО́ВУВАТИ
ПЕРЕПЛАНО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕПЛАНУВА́ННЯ
ПЕРЕПЛАНУВА́ТИ *див.* переплано́вувати
ПЕРЕПЛА́ТА
ПЕРЕПЛАТИ́ТИ *див.* перепла́чувати
ПЕРЕПЛА́ЧЕНИЙ
ПЕРЕПЛА́ЧУВАННЯ
ПЕРЕПЛА́ЧУВАТИ
ПЕРЕПЛА́ЧУВАТИСЯ
ПЕРЕПЛЕ́НТАТИСЯ
ПЕРЕПЛЕ́СК
ПЕРЕПЛЕ́СКУВАТИ *див.* перепліскувати
ПЕРЕПЛЕ́СКУВАТИСЯ *див.* перепліскуватися
ПЕРЕПЛЕСНУ́ТИ *див.* перепліскувати
ПЕРЕПЛЕ́СНУТИЙ
ПЕРЕПЛЕСНУ́ТИСЯ *див.* перепліскуватися
ПЕРЕПЛЕСТИ́ *див.* перепліта́ти
ПЕРЕПЛЕСТИ́СЯ[1] *див.* перепліта́тися
ПЕРЕПЛЕСТИ́СЯ[2]
ПЕРЕПЛЕ́ТЕНИЙ
ПЕРЕПЛЕ́ТЕНІСТЬ
ПЕРЕПЛЕ́ТЕННЯ
ПЕРЕПЛЕТІ́ННЯ
ПЕРЕПЛИВА́ННЯ
ПЕРЕПЛИВА́ТИ
ПЕРЕПЛИВА́ТИСЯ
ПЕРЕПЛИВТИ́ *див.* перепліва́ти
ПЕРЕПЛИГНУ́ТИ *див.* перепли́гувати
ПЕРЕПЛИ́ГУВАННЯ
ПЕРЕПЛИ́ГУВАТИ
ПЕРЕПЛИ́НУТИ
ПЕРЕПЛИСТИ́ *див.* перепліва́ти
ПЕРЕПЛИТТЯ́
ПЕРЕПЛІ́СКУВАННЯ
ПЕРЕПЛІ́СКУВАТИ
ПЕРЕПЛІ́СКУВАТИСЯ
ПЕРЕПЛІТА́ННЯ
ПЕРЕПЛІТА́ТИ
ПЕРЕПЛІТА́ТИСЯ
ПЕРЕПЛУ́ТАНИЙ
ПЕРЕПЛУ́ТАНІСТЬ
ПЕРЕПЛУ́ТАННЯ
ПЕРЕПЛУ́ТАТИ *див.* переплу́тувати
ПЕРЕПЛУ́ТАТИСЯ *див.* переплу́туватися
ПЕРЕПЛУ́ТУВАННЯ
ПЕРЕПЛУ́ТУВАТИ
ПЕРЕПЛУ́ТУВАТИСЯ
ПЕРЕПЛЬО́ВУВАННЯ
ПЕРЕПЛЬО́ВУВАТИ
ПЕРЕПЛЮ́НУТИ *див.* перепльо́вувати
ПЕРЕПЛЮ́СКУВАТИ *див.* перепліскувати
ПЕРЕПЛЮ́СКУВАТИСЯ *див.* перепліскуватися
ПЕРЕПЛЮ́СНУТИ *див.* перепліскувати
ПЕРЕПЛЮ́СНУТИСЯ *див.* перепліскуватися
ПЕРЕПНУ́ТИ[1] *див.* перепина́ти[1]
ПЕРЕПНУ́ТИ[2] *див.* перепина́ти[2]
ПЕРЕПНУ́ТИЙ
ПЕРЕПНУ́ТИСЯ[1] *див.* перепина́тися[1]
ПЕРЕПНУ́ТИСЯ[2] *див.* перепина́тися[2]
ПЕРЕПОВЗА́ННЯ
ПЕРЕПО́ВЗАТИ
ПЕРЕПОВЗА́ТИ
ПЕРЕПОВЗТИ́ *див.* переповза́ти
ПЕРЕПОВИВА́ННЯ
ПЕРЕПОВИВА́ТИ
ПЕРЕПОВИВА́ТИСЯ
ПЕРЕПОВИ́ТИ *див.* переповива́ти
ПЕРЕПОВИ́ТИЙ
ПЕРЕПОВІ́ДАНИЙ
ПЕРЕПОВІДА́ННЯ
ПЕРЕПОВІДА́ТИ
ПЕРЕПОВІДА́Ч
ПЕРЕПОВІДА́ЧКА
ПЕРЕПОВІ́ДКА
ПЕРЕПОВІСТИ́ *див.* переповіда́ти
ПЕРЕПО́ВНЕНИЙ
ПЕРЕПО́ВНЕНІСТЬ
ПЕРЕПО́ВНЕННЯ
ПЕРЕПО́ВНИТИ *див.* переповня́ти
ПЕРЕПО́ВНИТИСЯ *див.* переповня́тися
ПЕРЕПО́ВНЮВАНИЙ
ПЕРЕПО́ВНЮВАННЯ
ПЕРЕПО́ВНЮВАТИ *див.* переповня́ти
ПЕРЕПО́ВНЮВАТИСЯ *див.* переповня́тися
ПЕРЕПОВНЯ́ТИ
ПЕРЕПОВНЯ́ТИСЯ
ПЕРЕПО́ЄНИЙ
ПЕРЕПО́ЗИКА
ПЕРЕПОЗИЧА́ТИ
ПЕРЕПОЗИ́ЧИТИ *див.* перепозича́ти
ПЕРЕПОЗНАЧА́ТИ
ПЕРЕПОЗНА́ЧИТИ *див.* перепознача́ти
ПЕРЕПОЇ́ТИ *див.* перепо́ювати
ПЕРЕПО́ЛЕНИЙ *див.* перепо́лотий
ПЕРЕПОЛІРО́ВАНИЙ
ПЕРЕПОЛІРО́ВУВАННЯ
ПЕРЕПОЛІРО́ВУВАТИ
ПЕРЕПОЛІРО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕПОЛІРУВА́ННЯ
ПЕРЕПОЛІРУВА́ТИ *див.* переполіро́вувати
ПЕРЕПОЛІ́СКУВАНИЙ
ПЕРЕПОЛІ́СКУВАННЯ
ПЕРЕПОЛІ́СКУВАТИ
ПЕРЕПОЛІ́СКУВАТИСЯ
ПЕРЕПОЛОВИ́НЕНИЙ
ПЕРЕПОЛОВИ́НИТИ *див.* переполови́нювати
ПЕРЕПОЛОВИ́НЮВАТИ
ПЕРЕПОЛОВИ́НЮВАТИСЯ
ПЕРЕПОЛО́СКАНИЙ
ПЕРЕПОЛОСКА́ТИ *див.* переполі́скувати
ПЕРЕПОЛО́ТИ *див.* перепо́лювати
ПЕРЕПО́ЛОТИЙ
ПЕРЕПОЛО́Х
ПЕРЕПОЛО́ХАНИЙ
ПЕРЕПОЛО́ХАНІСТЬ
ПЕРЕПОЛО́ХАНО
ПЕРЕПОЛО́ХАТИ
ПЕРЕПОЛО́ХАТИСЯ
ПЕРЕПОЛО́ШЕНИЙ
ПЕРЕПОЛО́ШЕНІСТЬ
ПЕРЕПОЛО́ШЕНО
ПЕРЕПОЛОШИ́ТИ
ПЕРЕПОЛОШИ́ТИСЯ
ПЕРЕПОЛУ́ДНАТИ *див.* переполу́днувати
ПЕРЕПОЛУ́ДНУВАТИ
ПЕРЕПО́ЛЮВАННЯ
ПЕРЕПО́ЛЮВАТИ
ПЕРЕПО́ЛЮВАТИСЯ
ПЕРЕПОМПО́ВАНИЙ
ПЕРЕПОМПО́ВУВАННЯ
ПЕРЕПОМПО́ВУВАТИ
ПЕРЕПОМПУВА́ННЯ
ПЕРЕПОМПУВА́ТИ *див.* перепомпо́вувати
ПЕРЕПО́Н
ПЕРЕПО́НА
ПЕРЕПО́РЕНИЙ[1] *див.* перепо́ротий[1]
ПЕРЕПО́РЕНИЙ[2] *див.* перепо́ротий[2]
ПЕРЕПОРИ́ТИСЯ
ПЕРЕПОРОЖНИ́ТИ *див.* перепоро́жнювати
ПЕРЕПОРО́ЖНЮВАТИ
ПЕРЕПОРОЖНЯ́ТИ *див.* перепоро́жнювати
ПЕРЕПОРО́ТИ[1] *див.* перепо́рювати[1]
ПЕРЕПОРО́ТИ[2] *див.* перепо́рювати[2]
ПЕРЕПО́РОТИЙ[1]
ПЕРЕПО́РОТИЙ[2]
ПЕРЕПО́РЮВАННЯ
ПЕРЕПО́РЮВАТИ[1]
ПЕРЕПО́РЮВАТИ[2]
ПЕРЕПО́СТ
ПЕРЕПО́СТИТИ *див.* перепо́щувати
ПЕРЕПОТІ́ТИ
ПЕРЕПОТРО́ШЕНИЙ
ПЕРЕПОТРОШИ́ТИ
ПЕРЕПОХО́ВАНИЙ
ПЕРЕПОХОВА́ННЯ
ПЕРЕПОХОВА́ТИ *див.* перепохо́вувати
ПЕРЕПОХО́ВУВАТИ
ПЕРЕПОЧИВА́ТИ
ПЕРЕПОЧИ́ВОК
ПЕРЕПОЧИ́НОК
ПЕРЕПОЧИ́ТИ *див.* перепочива́ти

ПЕРЕПО́ЩЕНИЙ
ПЕРЕПО́ЩУВАТИ
ПЕРЕПО́ЮВАННЯ
ПЕРЕПО́ЮВАТИ
ПЕРЕПО́ЮВАТИСЯ
ПЕРЕПОЯ́САНИЙ
ПЕРЕПОЯСА́ТИ *див.* перепоя́сувати
ПЕРЕПОЯСА́ТИСЯ *див.* перепоя́суватися
ПЕРЕПОЯ́СУВАТИ
ПЕРЕПОЯ́СУВАТИСЯ
ПЕРЕПРА́ВА
ПЕРЕПРА́ВИТИ[1] *див.* переправля́ти[1]
ПЕРЕПРА́ВИТИ[2] *див.* переправля́ти[2]
ПЕРЕПРА́ВИТИСЯ *див.* переправля́тися
ПЕРЕПРА́ВЛЕНИЙ[1]
ПЕРЕПРА́ВЛЕНИЙ[2]
ПЕРЕПРА́ВЛЕННЯ[1]
ПЕРЕПРА́ВЛЕННЯ[2]
ПЕРЕПРАВЛЯ́ННЯ[1]
ПЕРЕПРАВЛЯ́ННЯ[2]
ПЕРЕПРАВЛЯ́ТИ[1]
ПЕРЕПРАВЛЯ́ТИ[2]
ПЕРЕПРАВЛЯ́ТИСЯ
ПЕРЕПРАВНИ́Й
ПЕРЕ́ПРАНИЙ
ПЕРЕПРА́ННЯ
ПЕРЕПРАСО́ВАНИЙ
ПЕРЕПРАСО́ВУВАННЯ
ПЕРЕПРАСО́ВУВАТИ
ПЕРЕПРАСО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕПРАСУВА́ННЯ
ПЕРЕПРАСУВА́ТИ *див.* перепрасо́вувати
ПЕРЕПРА́ТИ *див.* перепира́ти
ПЕРЕПРА́ТИСЯ *див.* перепира́тися
ПЕРЕПРАЦЬО́ВАНИЙ
ПЕРЕПРАЦЬО́ВАНІСТЬ
ПЕРЕПРАЦЬО́ВУВАТИ
ПЕРЕПРАЦЬО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕПРАЦЮВА́ТИ *див.* перепрацьо́вувати
ПЕРЕПРАЦЮВА́ТИСЯ *див.* перепрацьо́вуватися
ПЕРЕПРЕСО́ВАНИЙ
ПЕРЕПРЕСО́ВУВАННЯ
ПЕРЕПРЕСО́ВУВАТИ
ПЕРЕПРЕСУВА́ННЯ
ПЕРЕПРЕСУВА́ТИ *див.* перепресо́вувати
ПЕРЕПРИЗНАЧА́ТИ
ПЕРЕПРИЗНА́ЧЕНИЙ
ПЕРЕПРИЗНА́ЧЕННЯ
ПЕРЕПРИЗНА́ЧИТИ *див.* перепризнача́ти
ПЕРЕПРИЙМА́ЛЬНИЙ
ПЕРЕПРИЙМА́ННЯ
ПЕРЕПРИЙМА́ТИ
ПЕРЕПРИЙНЯ́ТИ *див.* переприйма́ти
ПЕРЕПРИСВО́ЄНИЙ
ПЕРЕПРИСВО́ЄННЯ
ПЕРЕПРИСВО́ЇТИ *див.* переприсво́ювати
ПЕРЕПРИСВО́ЮВАННЯ
ПЕРЕПРИСВО́ЮВАТИ
ПЕРЕПРИЧЕПИ́ТИ *див.* перепричі́плювати
ПЕРЕПРИЧЕ́ПЛЕННЯ
ПЕРЕПРИЧІ́ПЛЮВАТИ
ПЕРЕПРІВА́ННЯ
ПЕРЕПРІВА́ТИ
ПЕРЕПРІ́ЛИЙ
ПЕРЕПРІ́ТИ *див.* перепріва́ти
ПЕРЕПРОБІ́Г
ПЕРЕПРОБО́ВУВАТИ
ПЕРЕПРО́БУВАНИЙ
ПЕРЕПРО́БУВАТИ *див.* перепробо́вувати
ПЕРЕПРОВА́ДЖЕНИЙ
ПЕРЕПРОВА́ДЖЕННЯ
ПЕРЕПРОВА́ДЖУВАТИ
ПЕРЕПРОВА́ДЖУВАТИСЯ
ПЕРЕПРОВА́ДИТИ *див.* перепрова́джувати
ПЕРЕПРОГРАМО́ВАНИЙ
ПЕРЕПРОГРАМО́ВУВАННЯ
ПЕРЕПРОГРАМО́ВУВАТИ
ПЕРЕПРОГРАМУВА́ННЯ
ПЕРЕПРОГРАМУВА́ТИ *див.* перепрограмо́вувати
ПЕРЕПРОДАВА́ТИ *див.* перепро́дувати
ПЕРЕПРОДАВА́ТИСЯ *див.* перепро́дуватися
ПЕРЕПРО́ДАЖ
ПЕРЕПРОДА́ЖНИЙ
ПЕРЕПРО́ДАНЕЦЬ
ПЕРЕПРО́ДАНИЙ
ПЕРЕПРО́ДАТИ *див.* перепро́дувати
ПЕРЕПРО́ДУВАННЯ
ПЕРЕПРО́ДУВАТИ
ПЕРЕПРО́ДУВАТИСЯ
ПЕРЕПРО́ДУВАЧ
ПЕРЕПРО́ДУВАЧКА
ПЕРЕПРОДУ́КЦІЯ
ПЕРЕПРО́ДУХА
ПЕРЕПРОЄКТО́ВАНИЙ
ПЕРЕПРОЄКТО́ВУВАННЯ
ПЕРЕПРОЄКТО́ВУВАТИ
ПЕРЕПРОЄКТО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕПРОЄКТУВА́ННЯ
ПЕРЕПРОЄКТУВА́ТИ *див.* перепроєкто́вувати
ПЕРЕПРОКЛАДА́ННЯ
ПЕРЕПРОКЛАДА́ТИ
ПЕРЕПРОКЛАДА́ТИСЯ
ПЕРЕПРОКЛА́СТИ *див.* перепрокла́дати
ПЕРЕПРО́МИСЕЛ
ПЕРЕПРО́С
ПЕРЕПРО́СИНИ
ПЕРЕПРОСИ́ТИ[1] *див.* перепро́шувати[1]
ПЕРЕПРОСИ́ТИ[2] *див.* перепро́шувати[2]
ПЕРЕПРОСИ́ТИСЯ *див.* перепро́шуватися
ПЕРЕПРОСТІ́Й
ПЕРЕПРОФІЛЬО́ВАНИЙ
ПЕРЕПРОФІЛЬО́ВУВАННЯ
ПЕРЕПРОФІЛЬО́ВУВАТИ
ПЕРЕПРОФІЛЮВА́ННЯ
ПЕРЕПРОФІЛЮВА́ТИ *див.* перепрофільо́вувати
ПЕРЕПРОХА́ТИ *див.* перепро́шувати[1]
ПЕРЕПРО́ХУВАТИ *див.* перепро́шувати[1]
ПЕРЕПРОША́ТИ *див.* перепро́шувати[1]
ПЕРЕПРОША́ТИСЯ *див.* перепро́шуватися
ПЕРЕПРО́ШЕННЯ
ПЕРЕПРО́ШУВАЛЬНИЙ
ПЕРЕПРО́ШУВАННЯ
ПЕРЕПРО́ШУВАТИ[1]
ПЕРЕПРО́ШУВАТИ[2]
ПЕРЕПРО́ШУВАТИСЯ
ПЕРЕПРЯГА́ННЯ
ПЕРЕПРЯГА́ТИ
ПЕРЕПРЯГА́ТИСЯ
ПЕРЕПРЯГТИ́ *див.* перепряга́ти
ПЕРЕПРЯДА́ННЯ
ПЕРЕПРЯДА́ТИ
ПЕРЕПРЯДА́ТИСЯ
ПЕРЕПРЯ́ДЕНИЙ
ПЕРЕПРЯ́ДКИ
ПЕРЕПРЯ́ЖЕНИЙ[1]
ПЕРЕПРЯ́ЖЕНИЙ[2]
ПЕРЕПРЯ́ЖЕННЯ[1]
ПЕРЕПРЯ́ЖЕННЯ[2]
ПЕРЕПРЯ́ЖИТИ *див.* перепря́жувати
ПЕРЕПРЯ́ЖИТИСЯ *див.* перепря́жуватися
ПЕРЕПРЯЖНИ́Й
ПЕРЕПРЯ́ЖУВАННЯ
ПЕРЕПРЯ́ЖУВАТИ
ПЕРЕПРЯ́ЖУВАТИСЯ
ПЕРЕПРЯ́СТИ *див.* перепряда́ти
ПЕРЕПСО́ВАНИЙ
ПЕРЕПСУВА́ТИ
ПЕРЕПСУВА́ТИСЯ
ПЕРЕПУ́Д
ПЕРЕПУ́ДЖЕНИЙ
ПЕРЕПУ́ДЖЕНО
ПЕРЕПУ́ДЖУВАТИ
ПЕРЕПУ́ДЖУВАТИСЯ
ПЕРЕПУ́ДИТИ *див.* перепу́джувати
ПЕРЕПУ́ДИТИСЯ *див.* перепу́джуватися
ПЕРЕПУРХНУ́ТИ *див.* перепу́рхувати
ПЕРЕПУ́РХУВАННЯ
ПЕРЕПУ́РХУВАТИ
ПЕРЕ́ПУСК
ПЕРЕПУСКА́ННЯ
ПЕРЕПУСКА́ТИ
ПЕРЕПУСКА́ТИСЯ
ПЕРЕПУСКНИ́Й
ПЕРЕПУСКНИ́К
ПЕРЕПУСТИ́ТИ *див.* перепуска́ти
ПЕРЕ́ПУСТКА
ПЕРЕПУСТУВА́ТИ
ПЕРЕПУ́ТТЯ
ПЕРЕПУ́ЩЕНИЙ
ПЕРЕ́ПХАНИЙ
ПЕРЕПХА́ТИ *див.* перепиха́ти
ПЕРЕПХА́ТИСЯ *див.* перепиха́тися
ПЕРЕПХНУ́ТИ *див.* перепиха́ти
ПЕРЕ́ПХНУ́ТИЙ
ПЕРЕПХНУ́ТИСЯ *див.* перепиха́тися
ПЕРЕП'ЯСТИ́[1] *див.* перепина́ти[1]
ПЕРЕП'ЯСТИ́[2] *див.* перепина́ти[2]
ПЕРЕРА́ДЖУВАТИ
ПЕРЕРА́ДИТИ *див.* переpа́джувати
ПЕРЕРАЖА́ЮЧИЙ
ПЕРЕРА́ЗЛИВИЙ
ПЕРЕРА́ЗЛИВО
ПЕРЕРА́ЛИТИ *див.* перера́лювати
ПЕРЕРА́ЛЮВАТИ
ПЕРЕРА́НЕНИЙ
ПЕРЕРА́НИТИ
ПЕРЕРАХО́ВАНИЙ
ПЕРЕРАХО́ВУВАННЯ
ПЕРЕРАХО́ВУВАТИ
ПЕРЕРАХО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕРАХУВА́ННЯ
ПЕРЕРАХУВА́ТИ *див.* перерахо́вувати
ПЕРЕРАХУНКО́ВИЙ
ПЕРЕРАХУ́НОК
ПЕРЕ́РВА
ПЕРЕ́РВАНИЙ
ПЕРЕРВА́ТИ *див.* перерива́ти[1]
ПЕРЕРВА́ТИСЯ *див.* перерива́тися[1]
ПЕРЕ́РВНИЙ
ПЕРЕ́РВНІСТЬ
ПЕРЕРЕВІЗО́ВАНИЙ
ПЕРЕРЕВІЗО́ВУВАТИ
ПЕРЕРЕВІЗУВА́ННЯ
ПЕРЕРЕВІЗУВА́ТИ *див.* перевізо́вувати
ПЕРЕРЕГУЛЬО́ВАНИЙ
ПЕРЕРЕГУЛЬО́ВУВАТИ
ПЕРЕРЕГУЛЮВА́ННЯ

ПЕРЕРЕГУЛЮВА́ТИ *див.* перерегульо́вувати
ПЕРЕРЕДАГО́ВАНИЙ
ПЕРЕРЕДАГО́ВУВАТИ
ПЕРЕРЕДАГО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕРЕДАГУВА́ННЯ
ПЕРЕРЕДАГУВА́ТИ *див.* перередаго́вувати
ПЕРЕРЕЄСТРА́ЦІЯ
ПЕРЕРЕЄСТРО́ВАНИЙ
ПЕРЕРЕЄСТРО́ВУВАТИ
ПЕРЕРЕЄСТРО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕРЕЄСТРУВА́ТИ *див.* перереєстро́вувати
ПЕРЕРЕЄСТРУВА́ТИСЯ *див.* перереєстро́вуватися
ПЕРЕРЖАВІ́ЛИЙ *див.* переіржа́вілий
ПЕРЕРЖАВІ́ТИ *див.* переіржа́віти
ПЕРЕРИ́В
ПЕРЕРИВА́ЛЬНИЙ
ПЕРЕРИ́ВАНИЙ
ПЕРЕРИВА́ННЯ
ПЕРЕРИВА́ТИ[1]
ПЕРЕРИВА́ТИ[2]
ПЕРЕРИВА́ТИСЯ[1]
ПЕРЕРИВА́ТИСЯ[2]
ПЕРЕРИ́ВИСТИЙ
ПЕРЕРИ́ВИСТІСТЬ
ПЕРЕРИ́ВИСТО
ПЕРЕРИ́ВНИК
ПЕРЕРИ́ВЧАСТИЙ
ПЕРЕРИ́ВЧАСТІСТЬ
ПЕРЕРИ́ВЧАСТО
ПЕРЕРИ́ВЧАТИЙ
ПЕРЕРИ́ВЧАТІСТЬ
ПЕРЕРИ́ВЧАТО
ПЕРЕРИДА́ТИ
ПЕРЕРИСО́ВАНИЙ
ПЕРЕРИСО́ВУВАННЯ
ПЕРЕРИСО́ВУВАТИ
ПЕРЕРИСУВА́ТИ *див.* перерисо́вувати
ПЕРЕРИ́ТИ *див.* перерива́ти[2]
ПЕРЕРИ́ТИЙ
ПЕРЕРИ́ТІСТЬ
ПЕРЕРІ́Д
ПЕРЕ́РІЗ[1]
ПЕРЕ́РІЗ[2]
ПЕРЕРІ́ЗАНИЙ
ПЕРЕРІЗА́ННЯ
ПЕРЕРІ́ЗАТИ *див.* перері́зувати
ПЕРЕРІЗА́ТИ *див.* перері́зувати
ПЕРЕРІ́ЗАТИСЯ *див.* перері́зуватися
ПЕРЕРІЗА́ТИСЯ *див.* перері́зуватися
ПЕРЕРІ́ЗУВАЛЬНИЙ
ПЕРЕРІ́ЗУВАННЯ
ПЕРЕРІ́ЗУВАТИ
ПЕРЕРІ́ЗУВАТИСЯ
ПЕРЕРІ́СТ
ПЕРЕРІША́ТИ
ПЕРЕРІ́ШЕНИЙ
ПЕРЕРІШИ́ТИ *див.* перері́шувати
ПЕРЕРІ́ШУВАТИ
ПЕРЕРО́Б
ПЕРЕРОБИ́ТИ *див.* переробля́ти
ПЕРЕРОБИ́ТИСЯ *див.* переробля́тися
ПЕРЕРОБІ́ТОК
ПЕРЕРО́БКА
ПЕРЕРО́БЛЕНИЙ
ПЕРЕРО́БЛЕННЯ
ПЕРЕРО́БЛЮВАНИЙ
ПЕРЕРО́БЛЮВАННЯ
ПЕРЕРО́БЛЮВАТИ *див.* переробля́ти
ПЕРЕРО́БЛЮВАТИСЯ *див.* переробля́тися
ПЕРЕРО́БЛЮВАЧ
ПЕРЕРОБЛЯ́ННЯ
ПЕРЕРОБЛЯ́ТИ
ПЕРЕРОБЛЯ́ТИСЯ
ПЕРЕРО́БНИЙ
ПЕРЕРО́БНИК
ПЕРЕРО́БНИЦЯ
ПЕРЕРО́ДЖЕНЕЦЬ
ПЕРЕРО́ДЖЕНИЙ
ПЕРЕРО́ДЖЕНІСТЬ
ПЕРЕРО́ДЖЕНКА
ПЕРЕРО́ДЖЕННЯ
ПЕРЕРО́ДЖУВАЛЬНИЙ
ПЕРЕРО́ДЖУВАТИ
ПЕРЕРО́ДЖУВАТИСЯ
ПЕРЕРОДИ́ТИ *див.* переро́джувати
ПЕРЕРОДИ́ТИСЯ *див.* переро́джуватися
ПЕРЕРОЗВИВА́ТИ
ПЕРЕРОЗВИВА́ТИСЯ
ПЕРЕРОЗВИ́НЕНИЙ
ПЕРЕРОЗВИ́НЕНІСТЬ
ПЕРЕРОЗВИ́НУТИ *див.* перерозвива́ти
ПЕРЕРОЗВИ́НУТИЙ *див.* перерозви́нений
ПЕРЕРОЗВИ́НУТИСЯ *див.* перерозвива́тися
ПЕРЕРОЗВИ́НУТІСТЬ
ПЕРЕРО́ЗВИТОК
ПЕРЕРО́ЗКЛАД
ПЕРЕРОЗМІСТИ́ТИ *див.* перерозміща́ти
ПЕРЕРОЗМІСТИ́ТИСЯ *див.* перерозмі́щуватися
ПЕРЕРОЗМІЩА́ТИ
ПЕРЕРОЗМІ́ЩЕНИЙ
ПЕРЕРОЗМІ́ЩЕННЯ
ПЕРЕРОЗМІ́ЩУВАТИ *див.* перерозміща́ти
ПЕРЕРОЗМІ́ЩУВАТИСЯ
ПЕРЕРОЗПО́ДІЛ
ПЕРЕРОЗПОДІ́ЛЕНИЙ
ПЕРЕРОЗПОДІ́ЛЕННЯ
ПЕРЕРОЗПОДІЛИ́ТИ *див.* перерозподіля́ти
ПЕРЕРОЗПОДІЛИ́ТИСЯ *див.* перерозподіля́тися
ПЕРЕРОЗПОДІ́ЛЬНИЙ
ПЕРЕРОЗПОДІЛЯ́ННЯ
ПЕРЕРОЗПОДІЛЯ́ТИ
ПЕРЕРОЗПОДІЛЯ́ТИСЯ
ПЕРЕРО́СЛИЙ
ПЕРЕРО́СЛІСТЬ
ПЕРЕРОСТА́ННЯ
ПЕРЕРОСТА́ТИ
ПЕРЕРОСТИ́ *див.* перероста́ти
ПЕРЕРО́СТОК
ПЕРЕ́РУБ
ПЕРЕРУ́Б
ПЕРЕРУ́БАНИЙ
ПЕРЕРУБА́ТИ *див.* переру́бувати
ПЕРЕРУБА́ТИСЯ
ПЕРЕРУ́БУВАННЯ
ПЕРЕРУ́БУВАТИ
ПЕРЕРУ́БУВАТИСЯ
ПЕРЕРУ́ЧКАТИСЯ
ПЕРЕРЯДЖА́ННЯ
ПЕРЕРЯДЖА́ТИ
ПЕРЕРЯДЖА́ТИСЯ
ПЕРЕРЯ́ДЖЕНИЙ
ПЕРЕРЯ́ДЖЕННЯ
ПЕРЕРЯ́ДЖУВАТИ *див.* переряджа́ти
ПЕРЕРЯ́ДЖУВАТИСЯ *див.* переряджа́тися
ПЕРЕРЯДИ́ТИ *див.* переряджа́ти
ПЕРЕРЯДИ́ТИСЯ *див.* переряджа́тися
ПЕРЕСА́ДА
ПЕРЕСАДЖА́ТИ
ПЕРЕСА́ДЖЕНИЙ[1]
ПЕРЕСА́ДЖЕНИЙ[2]
ПЕРЕСА́ДЖЕННЯ
ПЕРЕСА́ДЖУВАННЯ
ПЕРЕСА́ДЖУВАТИ[1]
ПЕРЕСА́ДЖУВАТИ[2]
ПЕРЕСА́ДЖУВАТИСЯ
ПЕРЕСАДИ́ТИ[1] *див.* пересаджа́ти
ПЕРЕСАДИ́ТИ[2] *див.* переса́джувати[1]
ПЕРЕСАДИ́ТИСЯ *див.* переса́джуватися
ПЕРЕСА́ДКА
ПЕРЕСА́ДКОВИЙ
ПЕРЕСАДНИ́Й[1]
ПЕРЕСАДНИ́Й[2]
ПЕРЕСА́ДНО
ПЕРЕСА́ДОК
ПЕРЕСА́ЛЕНИЙ
ПЕРЕСА́ЛИТИ *див.* переса́лювати
ПЕРЕСА́ЛЮВАННЯ
ПЕРЕСА́ЛЮВАТИ
ПЕРЕСА́ПАНИЙ
ПЕРЕСАПА́ТИ *див.* переса́пувати
ПЕРЕСАПНУ́ТИ
ПЕРЕСА́ПУВАТИ
ПЕРЕСВА́Р
ПЕРЕСВА́РЕНИЙ
ПЕРЕСВАРИ́ТИ *див.* пересва́рювати
ПЕРЕСВАРИ́ТИСЯ
ПЕРЕСВА́РКА
ПЕРЕСВА́РЮВАТИ
ПЕРЕСВА́РЮВАТИСЯ
ПЕРЕСВА́ТАТИ *див.* пересва́тувати
ПЕРЕСВА́ТУВАТИ
ПЕРЕСВЕ́РДЛЕНИЙ
ПЕРЕСВЕРДЛИ́ТИ *див.* пересве́рдлювати
ПЕРЕСВЕ́РДЛЮВАННЯ
ПЕРЕСВЕ́РДЛЮВАТИ
ПЕРЕСВИ́СНУТИСЯ
ПЕРЕ́СВИСТ
ПЕРЕСВИСТА́ТИ *див.* пересви́стувати
ПЕРЕСВИСТІ́ТИ
ПЕРЕСВИ́СТУВАННЯ
ПЕРЕСВИ́СТУВАТИ
ПЕРЕСВИ́СТУВАТИСЯ
ПЕРЕСВІ́ДЧЕНИЙ
ПЕРЕСВІ́ДЧЕННЯ
ПЕРЕСВІ́ДЧИТИ *див.* пересві́дчувати
ПЕРЕСВІ́ДЧИТИСЯ *див.* пересві́дчуватися
ПЕРЕСВІ́ДЧУВАТИ
ПЕРЕСВІ́ДЧУВАТИСЯ
ПЕРЕСВЯТИ́ТИ *див.* пересвя́чувати
ПЕРЕСВЯТКУВА́ТИ
ПЕРЕСВЯ́ЧЕНИЙ
ПЕРЕСВЯ́ЧУВАТИ
ПЕРЕСЕЛЕ́НЕЦЬ
ПЕРЕСЕ́ЛЕНИЙ
ПЕРЕСЕЛЕ́НКА
ПЕРЕСЕ́ЛЕННЯ
ПЕРЕСЕЛЕ́НСЬКИЙ
ПЕРЕСЕ́ЛЕЦЬ
ПЕРЕСЕЛИ́ТИ *див.* переселя́ти
ПЕРЕСЕЛИ́ТИСЯ *див.* переселя́тися
ПЕРЕСЕ́ЛЬСЬКИЙ
ПЕРЕСЕЛЯ́ТИ
ПЕРЕСЕЛЯ́ТИСЯ
ПЕРЕСЕ́РДИТИСЯ
ПЕРЕСЕ́РДЯ
ПЕРЕСИ́ДЖЕНИЙ

ПЕРЕСИ́ДЖУВАННЯ
ПЕРЕСИ́ДЖУВАТИ
ПЕРЕСИ́ДЖУВАТИСЯ
ПЕРЕСИ́ДІТИ *див.* переси́джувати
ПЕРЕСИ́ДІТИСЯ *див.* переси́джуватися
ПЕРЕСИЛА́ННЯ
ПЕРЕСИЛА́ТИ
ПЕРЕСИЛА́ТИСЯ
ПЕРЕСИ́ЛЕННЯ
ПЕРЕСИ́ЛИТИ *див.* переси́лювати
ПЕРЕСИ́ЛКА[1]
ПЕРЕСИ́ЛКА[2]
ПЕРЕСИ́ЛУВАТИ *див.* переси́лювати
ПЕРЕСИ́ЛЬНИ́Й
ПЕРЕСИ́ЛЮВАННЯ
ПЕРЕСИ́ЛЮВАТИ
ПЕРЕСИ́НЕНИЙ
ПЕРЕСИНИ́ТИ *див.* переси́нювати
ПЕРЕСИНИ́ТИСЯ *див.* переси́нюватися
ПЕРЕСИ́НЮВАННЯ
ПЕРЕСИ́НЮВАТИ
ПЕРЕСИ́НЮВАТИСЯ
ПЕРЕ́СИП[1]
ПЕРЕ́СИП[2]
ПЕРЕСИ́ПАНИЙ
ПЕРЕСИПА́ННЯ[1]
ПЕРЕСИПА́ННЯ[2]
ПЕРЕСИ́ПАТИ *див.* пересипа́ти[1]
ПЕРЕСИПА́ТИ[1]
ПЕРЕСИПА́ТИ[2]
ПЕРЕСИ́ПАТИСЯ *див.* пересипа́тися
ПЕРЕСИПА́ТИСЯ
ПЕРЕСИ́ПКА
ПЕРЕСИПЛЯ́ТИ
ПЕРЕСИПНИ́Й
ПЕРЕСИ́ПНИК
ПЕРЕСИ́ПНИЦЯ
ПЕРЕСИСА́ННЯ
ПЕРЕСИСА́ТИ
ПЕРЕ́СИТ
ПЕРЕСИ́ТИТИ *див.* переси́чувати
ПЕРЕСИ́ТИТИСЯ *див.* переси́чуватися
ПЕРЕ́СИТЬ
ПЕРЕСИХА́ННЯ
ПЕРЕСИХА́ТИ
ПЕРЕСИХА́ЮЧИЙ
ПЕРЕСИ́ЧЕНИЙ
ПЕРЕСИ́ЧЕНІСТЬ
ПЕРЕСИ́ЧЕННЯ
ПЕРЕСИ́ЧЕНО
ПЕРЕСИ́ЧУВАННЯ
ПЕРЕСИ́ЧУВАТИ
ПЕРЕСИ́ЧУВАТИСЯ
ПЕРЕ́СІВ
ПЕРЕСІВА́ННЯ
ПЕРЕСІВА́ТИ
ПЕРЕСІВА́ТИСЯ
ПЕРЕСІДА́ННЯ
ПЕРЕСІДА́ТИ
ПЕРЕСІДА́ТИСЯ
ПЕРЕСІ́ДЛАНИЙ
ПЕРЕСІДЛА́ННЯ
ПЕРЕСІДЛА́ТИ *див.* пересі́длувати
ПЕРЕСІ́ДЛУВАННЯ
ПЕРЕСІ́ДЛУВАТИ
ПЕРЕСІКА́ЛЬНИЙ
ПЕРЕСІКА́ЛЬНІСТЬ
ПЕРЕСІКА́ННЯ
ПЕРЕСІКА́ТИ
ПЕРЕСІКА́ТИСЯ
ПЕРЕСІ́КТИ *див.* пересіка́ти
ПЕРЕСІ́КТИСЯ *див.* пересіка́тися
ПЕРЕСІ́Л
ПЕРЕСІПНУ́ТИСЯ *див.* пересі́пуватися
ПЕРЕСІ́ПУВАННЯ
ПЕРЕСІ́ПУВАТИСЯ
ПЕРЕСІ́СТИ *див.* пересіда́ти
ПЕРЕСІ́СТИСЯ *див.* пересіда́тися
ПЕРЕСІ́ЧЕНИЙ
ПЕРЕСІ́ЧЕНІСТЬ
ПЕРЕСІ́ЧЕННЯ
ПЕРЕ́СІЧКА
ПЕРЕСІ́ЧНИЙ
ПЕРЕСІЧНИ́Й
ПЕРЕСІ́ЧНІСТЬ
ПЕРЕСІ́ЧНО
ПЕРЕСІ́ЮВАННЯ
ПЕРЕСІ́ЮВАТИ *див.* пересіва́ти
ПЕРЕСІ́ЮВАТИСЯ *див.* пересіва́тися
ПЕРЕСІ́ЯНИЙ
ПЕРЕСІ́ЯТИ *див.* пересіва́ти
ПЕРЕСІ́ЯТИСЯ *див.* пересіва́тися
ПЕРЕСКАЖЕНІ́ЛИЙ
ПЕРЕСКАЖЕНІ́ТИ
ПЕРЕСКАКА́ТИ
ПЕРЕСКАКНУ́ТИ
ПЕРЕ́СКАКОМ
ПЕРЕСКА́КУВАННЯ
ПЕРЕСКА́КУВАТИ
ПЕРЕСКІ́К
ПЕРЕСКЛАДА́ННЯ
ПЕРЕСКЛАДА́ТИ
ПЕРЕСКЛАДА́ТИСЯ
ПЕРЕСКЛА́ДЕНИЙ
ПЕРЕСКЛА́ДЕННЯ
ПЕРЕСКЛА́СТИ *див.* пересклада́ти
ПЕРЕСКЛЕ́НИЙ
ПЕРЕСКЛИ́ТИ
ПЕРЕСКОВЗНУ́ТИСЯ *див.* переско́взуватися
ПЕРЕСКО́ВЗУВАТИСЯ
ПЕРЕСКО́К *див.* перескі́к
ПЕРЕСКО́ЧИТИ *див.* переска́кувати
ПЕРЕСКРЕБТИ́ *див.* перескріба́ти
ПЕРЕСКРІБА́ТИ
ПЕРЕСКУ́БАНИЙ
ПЕРЕСКУ́БАТИ *див.* переску́бувати
ПЕРЕСКУ́БТИ *див.* переску́бувати
ПЕРЕСКУ́БУВАННЯ
ПЕРЕСКУ́БУВАТИ
ПЕРЕСЛАБУВА́ТИ
ПЕРЕСЛА́ВИТИ *див.* пересла́влювати
ПЕРЕСЛА́ВЛЕНИЙ
ПЕРЕСЛА́ВЛЮВАТИ
ПЕРЕ́СЛАНИЙ[1]
ПЕРЕ́СЛАНИЙ[2]
ПЕРЕСЛА́ТИ[1] *див.* пересила́ти
ПЕРЕСЛА́ТИ[2] *див.* перестила́ти
ПЕРЕСЛА́ТИСЯ[1] *див.* пересила́тися
ПЕРЕСЛА́ТИСЯ[2] *див.* перестила́тися
ПЕРЕСЛІ́Д
ПЕРЕСЛІДО́ВНИК
ПЕРЕСЛІДО́ВНИЦЯ
ПЕРЕСЛІ́ДУВАНИЙ
ПЕРЕСЛІ́ДУВАННЯ
ПЕРЕСЛІ́ДУВАТИ
ПЕРЕСЛІ́ДУВАТИСЯ
ПЕРЕСЛІ́ДУВАЧ
ПЕРЕСЛІ́ДУВАЧКА
ПЕРЕСЛУ́ХАНИЙ
ПЕРЕСЛУ́ХАННЯ
ПЕРЕСЛУ́ХАТИ *див.* переслу́хувати
ПЕРЕСЛУХО́ВУВАНИЙ
ПЕРЕСЛУХО́ВУВАННЯ
ПЕРЕСЛУХО́ВУВАТИ *див.* переслу́хувати
ПЕРЕСЛУХО́ВУВАТИСЯ *див.* переслу́хуватися
ПЕРЕСЛУ́ХУВАНИЙ
ПЕРЕСЛУ́ХУВАННЯ
ПЕРЕСЛУ́ХУВАТИ
ПЕРЕСЛУ́ХУВАТИСЯ
ПЕРЕСМАГА́ННЯ
ПЕРЕСМАГА́ТИ
ПЕРЕСМА́ГЛИЙ
ПЕРЕСМА́ГЛІСТЬ
ПЕРЕСМА́ГНУТИ *див.* пересмага́ти
ПЕРЕСМА́ЖЕНИЙ
ПЕРЕСМА́ЖЕНІСТЬ
ПЕРЕСМА́ЖИТИ *див.* пересма́жувати
ПЕРЕСМА́ЖИТИСЯ *див.* пересма́жуватися
ПЕРЕСМА́ЖУВАНИЙ
ПЕРЕСМА́ЖУВАННЯ
ПЕРЕСМА́ЖУВАТИ
ПЕРЕСМА́ЖУВАТИСЯ
ПЕРЕСМА́ЛЕНИЙ
ПЕРЕСМА́ЛЕНІСТЬ
ПЕРЕСМАЛИ́ТИ *див.* пересма́лювати
ПЕРЕСМА́ЛЮВАНИЙ
ПЕРЕСМА́ЛЮВАННЯ
ПЕРЕСМА́ЛЮВАТИ
ПЕРЕСМИКА́ННЯ
ПЕРЕСМИ́КАТИ
ПЕРЕСМИКА́ТИ *див.* пересми́кувати
ПЕРЕСМИКА́ТИСЯ *див.* пересми́куватися
ПЕРЕСМИ́КНЕНИЙ
ПЕРЕСМИ́КНЕННЯ
ПЕРЕСМИКНУ́ТИ *див.* пересми́кувати
ПЕРЕСМИКНУ́ТИСЯ *див.* пересми́куватися
ПЕРЕСМИ́КУВАНИЙ
ПЕРЕСМИ́КУВАННЯ
ПЕРЕСМИ́КУВАТИ
ПЕРЕСМИ́КУВАТИСЯ
ПЕРЕ́СМІХ *див.* пере́сміхи
ПЕРЕСМІХА́ННЯ
ПЕРЕСМІХА́ТИСЯ
ПЕРЕ́СМІХИ
ПЕРЕСМІХНУ́ТИСЯ *див.* пересміха́тися
ПЕРЕСМІ́ХУВАННЯ
ПЕРЕСМІ́ХУВАТИСЯ *див.* пересміха́тися
ПЕРЕСМІШИ́ТИ
ПЕРЕ́СМІШКИ
ПЕРЕСМІ́ШНИК
ПЕРЕСМІ́ШНИКОВІ
ПЕРЕСМІ́ШНИЦЯ
ПЕРЕ́СМІШОК *див.* пере́сміішки
ПЕРЕСМІ́ЮВАННЯ
ПЕРЕСМІ́ЮВАТИ
ПЕРЕСМІ́ЮВАТИСЯ
ПЕРЕСМІЯ́ТИ *див.* пересмі́ювати
ПЕРЕСМІЯ́ТИСЯ *див.* пересмі́юватися
ПЕРЕСМО́КТАНИЙ
ПЕРЕСМОКТА́ТИ *див.* пересмо́ктувати
ПЕРЕСМО́КТУВАЛЬНИЙ
ПЕРЕСМО́КТУВАННЯ
ПЕРЕСМО́КТУВАТИ
ПЕРЕСМО́ЛЕНИЙ
ПЕРЕСМОЛИ́ТИ *див.* пересмо́лювати
ПЕРЕСМО́ЛЮВАНИЙ
ПЕРЕСМО́ЛЮВАННЯ
ПЕРЕСМО́ЛЮВАТИ
ПЕРЕ́СМУГА
ПЕРЕСМУ́ЖИТИ
ПЕРЕСМУТКУВА́ТИ

ПЕРЕСНИ́ТИ
ПЕРЕСНИ́ТИСЯ
ПЕРЕСНІ́ДАТИ
ПЕРЕСНО́ВАНИЙ
ПЕРЕСНО́ВУВАНИЙ
ПЕРЕСНО́ВУВАННЯ
ПЕРЕСНО́ВУВАТИ
ПЕРЕСНО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕСНУВА́ННЯ
ПЕРЕСНУВА́ТИ *див.* пересно́вувати
ПЕРЕСНУВА́ТИСЯ *див.* пересно́вуватися
ПЕРЕСО́ВАТИ *див.* пересува́ти
ПЕРЕСО́ВУВАНИЙ
ПЕРЕСО́ВУВАННЯ
ПЕРЕСО́ВУВАТИ *див.* пересува́ти
ПЕРЕСО́ВУВАТИСЯ *див.* пересува́тися
ПЕРЕСОКОТА́ТИ
ПЕРЕСОКОТІ́ТИ *див.* пересокота́ти
ПЕРЕСО́ЛЕНИЙ
ПЕРЕСО́ЛЕНІСТЬ
ПЕРЕСО́ЛЕННЯ
ПЕРЕСОЛИ́ТИ *див.* пересо́лювати
ПЕРЕСОЛИ́ТИСЯ *див.* пересо́люватися
ПЕРЕСОЛО́ДЖЕНИЙ
ПЕРЕСОЛО́ДЖЕНІСТЬ
ПЕРЕСОЛО́ДЖЕННЯ
ПЕРЕСОЛО́ДЖУВАННЯ
ПЕРЕСОЛО́ДЖУВАТИ
ПЕРЕСОЛО́ДЖУВАТИСЯ
ПЕРЕСОЛОДИ́ТИ *див.* пересоло́джувати
ПЕРЕСО́ЛЮВАННЯ
ПЕРЕСО́ЛЮВАТИ
ПЕРЕСО́ЛЮВАТИСЯ
ПЕРЕСО́РТИЦЯ
ПЕРЕСОРТО́ВАНИЙ
ПЕРЕСОРТО́ВУВАННЯ
ПЕРЕСОРТО́ВУВАТИ
ПЕРЕСОРТУВА́ННЯ
ПЕРЕСОРТУВА́ТИ *див.* пересорто́вувати
ПЕРЕСО́ХЛИЙ
ПЕРЕСО́ХЛІСТЬ
ПЕРЕСО́ХНУТИ *див.* пересиха́ти
ПЕРЕСО́ХТИ *див.* пересиха́ти
ПЕРЕСПА́ТИ *див.* пересипля́ти
ПЕРЕСПА́ТИСЯ
ПЕРЕ́СПІВ
ПЕРЕСПІ́ВАНИЙ
ПЕРЕСПІВА́ТИ[1] *див.* переспі́вувати
ПЕРЕСПІВА́ТИ[2]
ПЕРЕСПІ́ВУВАННЯ
ПЕРЕСПІ́ВУВАТИ
ПЕРЕСПІ́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕСПІ́ВУВАЧ
ПЕРЕСПІ́ВУВАЧКА
ПЕРЕСПІ́ЛИЙ
ПЕРЕСПІ́ЛІСТЬ
ПЕРЕСПІ́ТИ *див.* переспіва́ти[2]
ПЕРЕСПО́РИТИ *див.* переспо́рювати
ПЕРЕСПО́РЮВАТИ
ПЕРЕССА́ТИ *див.* пересиса́ти
ПЕРЕСТАВА́ТИ[1]
ПЕРЕСТАВА́ТИ[2]
ПЕРЕСТА́ВИТИ *див.* переставля́ти
ПЕРЕСТА́ВИТИСЯ
ПЕРЕСТА́ВЛЕНИЙ[1]
ПЕРЕСТА́ВЛЕНИЙ[2]
ПЕРЕСТА́ВЛЕННЯ[1]
ПЕРЕСТА́ВЛЕННЯ[2]
ПЕРЕСТАВЛЯ́ННЯ
ПЕРЕСТАВЛЯ́ТИ
ПЕРЕСТАВЛЯ́ТИСЯ
ПЕРЕСТАВНИ́Й
ПЕРЕСТА́ВНІСТЬ
ПЕРЕ́СТА́Н
ПЕРЕСТА́ННЯ
ПЕРЕСТАНОВИ́ТИ *див.* перестановля́ти
ПЕРЕСТАНО́ВКА
ПЕРЕСТАНО́ВЛЕНИЙ
ПЕРЕСТАНО́ВЛЕННЯ
ПЕРЕСТАНОВЛЯ́ТИ
ПЕРЕСТАНОВЛЯ́ТИСЯ
ПЕРЕСТАНО́ВНИЙ
ПЕРЕСТАНО́ВНІСТЬ
ПЕРЕСТА́НОК
ПЕРЕСТАРА́ТИСЯ
ПЕРЕСТА́РІЛИЙ
ПЕРЕСТА́РІЛІСТЬ
ПЕРЕСТА́РІТИ
ПЕРЕСТА́РІТИСЯ
ПЕРЕ́СТА́РКА
ПЕРЕСТА́РКУВАТИЙ
ПЕРЕСТА́РКУВАТІСТЬ
ПЕРЕ́СТА́РОК
ПЕРЕСТА́ТИ *див.* перестава́ти[1]
ПЕРЕСТЕБНУ́ТИ *див.* перестіба́ти
ПЕРЕСТЕ́БНУТИЙ
ПЕРЕСТЕ́ЛЕНИЙ
ПЕРЕСТЕ́ЛЕННЯ
ПЕРЕСТЕЛИ́ТИ *див.* перестила́ти
ПЕРЕСТЕЛИ́ТИСЯ *див.* перестила́тися
ПЕРЕСТЕЛЯ́ННЯ
ПЕРЕСТЕЛЯ́ТИ *див.* перестила́ти
ПЕРЕСТЕЛЯ́ТИСЯ *див.* перестила́тися
ПЕРЕСТЕРЕГТИ́ *див.* перестеріга́ти
ПЕРЕСТЕРЕ́ЖЕННЯ
ПЕРЕСТЕРЕ́ЖЛИВИЙ
ПЕРЕСТЕРЕ́ЖЛИВІСТЬ
ПЕРЕСТЕРЕ́ЖЛИВО
ПЕРЕСТЕРІГА́ННЯ
ПЕРЕСТЕРІГА́ТИ
ПЕРЕСТИГА́ННЯ[1]
ПЕРЕСТИГА́ННЯ[2]
ПЕРЕСТИГА́ТИ[1]
ПЕРЕСТИГА́ТИ[2]
ПЕРЕСТИ́ГЛИЙ[1]
ПЕРЕСТИ́ГЛИЙ[2]
ПЕРЕСТИ́ГЛІСТЬ[1]
ПЕРЕСТИ́ГЛІСТЬ[2]
ПЕРЕСТИ́ГНУТИ[1] *див.* перестига́ти[1]
ПЕРЕСТИ́ГНУТИ[2] *див.* перестига́ти[2]
ПЕРЕСТИЛА́ННЯ
ПЕРЕСТИЛА́ТИ
ПЕРЕСТИЛА́ТИСЯ
ПЕРЕСТІБА́ННЯ
ПЕРЕСТІБА́ТИ
ПЕРЕСТІ́Й
ПЕРЕСТІ́ЙНИЙ
ПЕРЕСТОРО́ГА
ПЕРЕСТОРО́ЖЛИВИЙ
ПЕРЕСТОРО́ЖЛИВІСТЬ
ПЕРЕСТОРО́ЖЛИВО
ПЕРЕСТО́ЮВАННЯ
ПЕРЕСТО́ЮВАТИ
ПЕРЕСТО́ЮВАТИСЯ
ПЕРЕСТОЯ́ЛИЙ
ПЕРЕСТОЯ́ЛІСТЬ
ПЕРЕСТО́ЯНИЙ
ПЕРЕСТО́ЯНІСТЬ
ПЕРЕСТО́ЯТИ *див.* пересто́ювати
ПЕРЕСТО́ЯТИСЯ *див.* пересто́юватися
ПЕРЕСТРАЖДА́ТИ
ПЕРЕСТРАЙКУВА́ТИ
ПЕРЕ́СТРАХ
ПЕРЕСТРАХО́ВАНИЙ
ПЕРЕСТРАХО́ВАНІСТЬ
ПЕРЕСТРАХОВИ́К
ПЕРЕСТРАХО́ВНИЦТВО
ПЕРЕСТРАХО́ВУВАННЯ
ПЕРЕСТРАХО́ВУВАТИ
ПЕРЕСТРАХО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕСТРАХУВА́ЛЬНИЙ
ПЕРЕСТРАХУВА́ЛЬНИК
ПЕРЕСТРАХУВА́ЛЬНИЦЯ
ПЕРЕСТРАХУВА́ННЯ
ПЕРЕСТРАХУВА́ТИ *див.* перестрахо́вувати
ПЕРЕСТРАХУВА́ТИСЯ *див.* перестрахо́вуватися
ПЕРЕСТРАХУВА́Ч
ПЕРЕСТРА́ШЕНИЙ
ПЕРЕСТРА́ШЕНІСТЬ
ПЕРЕСТРА́ШЕНО
ПЕРЕСТРАШИ́ТИ
ПЕРЕСТРАШИ́ТИСЯ
ПЕРЕСТРЕ́ЛЕНИЙ
ПЕРЕСТРЕ́ЛЕННЯ
ПЕРЕСТРЕ́ЛИТИ *див.* перестре́лювати
ПЕРЕСТРЕ́ЛЮВАННЯ
ПЕРЕСТРЕ́ЛЮВАТИ
ПЕРЕСТРЕ́ЛЮВАТИСЯ
ПЕРЕСТРИБНУ́ТИ *див.* перестри́бувати
ПЕРЕСТРИ́БУВАННЯ
ПЕРЕСТРИ́БУВАТИ
ПЕРЕСТРИ́Г
ПЕРЕСТРИГА́ТИ
ПЕРЕСТРИГА́ТИСЯ
ПЕРЕСТРИ́ГТИ *див.* перестрига́ти
ПЕРЕСТРИ́ГТИСЯ *див.* перестрига́тися
ПЕРЕСТРІВА́ННЯ
ПЕРЕСТРІВА́ТИ
ПЕРЕСТРІВА́ТИСЯ
ПЕРЕСТРІ́ЛКА
ПЕРЕСТРІ́ЛЮВАННЯ
ПЕРЕСТРІ́ЛЮВАТИ
ПЕРЕСТРІ́ЛЮВАТИСЯ
ПЕРЕСТРІ́ЛЯНИЙ
ПЕРЕСТРІЛЯ́ТИ *див.* перестрі́лювати
ПЕРЕСТРІЛЯ́ТИСЯ
ПЕРЕСТРІ́НУТИ *див.* перестріва́ти
ПЕРЕСТРІ́НУТИЙ
ПЕРЕСТРІ́НУТИСЯ *див.* перестріва́тися
ПЕРЕ́СТРІТ
ПЕРЕСТРІ́ТИ *див.* перестріва́ти
ПЕРЕСТРІ́ТИСЯ *див.* перестріва́тися
ПЕРЕ́СТРІЧ
ПЕРЕСТРІЧА́ТИ *див.* перестріва́ти
ПЕРЕСТРІЧА́ТИСЯ *див.* перестріва́тися
ПЕРЕСТРІ́ЧНИЙ
ПЕРЕСТРО́ЇТИ *див.* перестро́ювати
ПЕРЕСТРО́ЇТИСЯ *див.* перестро́юватися
ПЕРЕСТРО́ЧЕНИЙ
ПЕРЕСТРОЧИ́ТИ *див.* перестро́чувати
ПЕРЕСТРО́ЧУВАННЯ
ПЕРЕСТРО́ЧУВАТИ
ПЕРЕСТРО́ЧУВАТИСЯ
ПЕРЕСТРО́ЮВАННЯ
ПЕРЕСТРО́ЮВАТИ
ПЕРЕСТРО́ЮВАТИСЯ
ПЕРЕСТРУ́ГАНИЙ
ПЕРЕСТРУГА́ТИ *див.* перестру́гувати
ПЕРЕСТРУ́ГУВАННЯ
ПЕРЕСТРУ́ГУВАТИ
ПЕРЕСТРУ́ГУВАТИСЯ
ПЕРЕСТУ́ДА

ПЕРЕСТУ́ДЖЕНИЙ
ПЕРЕСТУ́ДЖУВАТИ
ПЕРЕСТУ́ДЖУВАТИСЯ
ПЕРЕСТУДИ́ТИ *див.* пересту́джувати
ПЕРЕСТУДИ́ТИСЯ *див.* пересту́джуватися
ПЕРЕСТУДІЙО́ВАНИЙ
ПЕРЕСТУДІЮВА́ННЯ
ПЕРЕСТУДІЮВА́ТИ
ПЕРЕ́СТУК
ПЕРЕСТУ́КАНИЙ
ПЕРЕСТУ́КАТИ *див.* пересту́кувати
ПЕРЕСТУ́КНУТИСЯ
ПЕРЕСТУ́КУВАННЯ
ПЕРЕСТУ́КУВАТИ
ПЕРЕСТУ́КУВАТИСЯ
ПЕРЕ́СТУП
ПЕРЕСТУПА́ННЯ
ПЕРЕСТУПА́ТИ
ПЕРЕ́СТУПЕНЬ
ПЕРЕСТУПИ́ТИ *див.* переступа́ти
ПЕРЕСТУ́ПЛЕННЯ
ПЕРЕ́СТУПНИЙ
ПЕРЕСТУ́ПНИК
ПЕРЕСТУ́ПНИЦТВО
ПЕРЕСТУ́ПНИЦЬКИЙ
ПЕРЕСТУ́ПНИЦЯ
ПЕРЕСТЬО́БАНИЙ[1]
ПЕРЕСТЬО́БАНИЙ[2]
ПЕРЕСТЬОБА́ТИ[1] *див.* перестьо́бувати[1]
ПЕРЕСТЬОБА́ТИ[2] *див.* перестьо́бувати[2]
ПЕРЕСТЬО́БУВАННЯ[1]
ПЕРЕСТЬО́БУВАННЯ[2]
ПЕРЕСТЬО́БУВАТИ[1]
ПЕРЕСТЬО́БУВАТИ[2]
ПЕРЕ́СУВ
ПЕРЕСУВА́ЛЬНИК
ПЕРЕСУВА́ЛЬНИЦЯ
ПЕРЕСУВА́ННЯ
ПЕРЕСУВА́ТИ
ПЕРЕСУВА́ТИСЯ
ПЕРЕСУВА́Ч
ПЕРЕ́СУ́ВКА
ПЕРЕСУВНИ́Й
ПЕРЕ́СУ́Д
ПЕРЕСУ́ДДЯ
ПЕРЕСУ́ДЖЕНИЙ
ПЕРЕСУ́ДЖУВАНИЙ
ПЕРЕСУ́ДЖУВАННЯ
ПЕРЕСУ́ДЖУВАТИ
ПЕРЕСУ́ДЖУВАТИСЯ
ПЕРЕСУДИ́ТИ *див.* пересу́джувати
ПЕРЕСУ́ДЛИВИЙ
ПЕРЕСУ́КАНИЙ
ПЕРЕСУКА́ТИ *див.* пересу́кувати
ПЕРЕСУ́КУВАННЯ
ПЕРЕСУ́КУВАТИ
ПЕРЕСУ́КУВАТИСЯ
ПЕРЕСУМУВА́ТИ
ПЕРЕСУ́НЕНИЙ *див.* пересу́нутий
ПЕРЕСУ́НЕННЯ
ПЕРЕСУ́НУТИ *див.* пересува́ти
ПЕРЕСУ́НУТИЙ
ПЕРЕСУ́НУТИСЯ *див.* пересува́тися
ПЕРЕСУ́ШЕНИЙ
ПЕРЕСУ́ШЕНІСТЬ
ПЕРЕСУ́ШЕННЯ
ПЕРЕСУШИ́ТИ *див.* пересу́шувати
ПЕРЕСУШИ́ТИСЯ *див.* пересу́шуватися
ПЕРЕСУ́ШУВАННЯ
ПЕРЕСУ́ШУВАТИ
ПЕРЕСУ́ШУВАТИСЯ

ПЕРЕСЯГА́ТИ
ПЕРЕСЯ́ГНЕНИЙ
ПЕРЕСЯ́ГНЕННЯ
ПЕРЕСЯГНУ́ТИ *див.* пересяга́ти
ПЕРЕСЯКА́ННЯ
ПЕРЕСЯКА́ТИ
ПЕРЕСЯКА́ТИСЯ
ПЕРЕСЯ́КЛИЙ
ПЕРЕСЯ́КНЕНИЙ
ПЕРЕСЯ́КНЕННЯ
ПЕРЕСЯ́КНУТИ *див.* пересяка́ти
ПЕРЕСЯ́КНУТИЙ *див.* пересяќнений
ПЕРЕСЯ́КНУТИСЯ *див.* пересяка́тися
ПЕРЕСЯ́КТИ *див.* пересяка́ти
ПЕРЕСЯ́КТИСЯ *див.* пересяка́тися
ПЕРЕТАВРО́ВАНИЙ
ПЕРЕТАВРО́ВУВАТИ
ПЕРЕТАВРО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕТАВРУВА́ННЯ
ПЕРЕТАВРУВА́ТИ *див.* перетавро́вувати
ПЕРЕТА́К
ПЕРЕТАКИ́Й
ПЕРЕТА́КУВАННЯ
ПЕРЕТА́КУВАТИ
ПЕРЕТАНЦЬО́ВАНИЙ
ПЕРЕТАНЦЬО́ВУВАННЯ
ПЕРЕТАНЦЬО́ВУВАТИ
ПЕРЕТАНЦЬО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕТАНЦЮВА́ТИ *див.* перетанцьо́вувати
ПЕРЕТАНЦЮВА́ТИСЯ
ПЕРЕТА́СКАНИЙ
ПЕРЕТАСКА́ТИ *див.* перета́скувати
ПЕРЕТАСКА́ТИСЯ *див.* перета́скуватися
ПЕРЕТА́СКУВАННЯ
ПЕРЕТА́СКУВАТИ
ПЕРЕТА́СКУВАТИСЯ
ПЕРЕТАСО́ВАНИЙ
ПЕРЕТАСО́ВАНІСТЬ
ПЕРЕТАСО́ВУВАНИЙ
ПЕРЕТАСО́ВУВАНІСТЬ
ПЕРЕТАСО́ВУВАННЯ
ПЕРЕТАСО́ВУВАТИ
ПЕРЕТАСО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕТАСУВА́ННЯ
ПЕРЕТАСУВА́ТИ *див.* перетасо́вувати
ПЕРЕТАСУВА́ТИСЯ *див.* перетасо́вуватися
ПЕРЕТВО́РЕНИЙ
ПЕРЕТВО́РЕННЯ
ПЕРЕТВОРИ́ТИ *див.* перетво́рювати
ПЕРЕТВОРИ́ТИСЯ *див.* перетво́рюватися
ПЕРЕТВО́РНИК
ПЕРЕТВО́РНИЦЯ
ПЕРЕТВО́РЮВАЛЬНИЙ
ПЕРЕТВО́РЮВАНИЙ
ПЕРЕТВО́РЮВАННЯ
ПЕРЕТВО́РЮВАТИ
ПЕРЕТВО́РЮВАТИСЯ
ПЕРЕТВО́РЮВАЧ
ПЕРЕТВО́РЮВАЧКА
ПЕРЕТЕКТИ́ *див.* перетіка́ти
ПЕРЕТЕЛЕФОНУВА́ТИ
ПЕРЕТЕ́РПІТИ *див.* перете́рплювати
ПЕРЕТЕ́РПЛЮВАТИ
ПЕРЕТЕ́РТИ *див.* перетира́ти
ПЕРЕТЕ́РТИЙ
ПЕРЕТЕ́РТИСЯ *див.* перетира́тися
ПЕРЕТЕ́САНИЙ
ПЕРЕТЕСА́ТИ *див.* перетісувати
ПЕРЕ́ТИКА
ПЕРЕТИ́КАНИЙ[1]
ПЕРЕТИ́КАНИЙ[2]

ПЕРЕТИ́КАНИЙ[3]
ПЕРЕТИКА́ННЯ[1]
ПЕРЕТИКА́ННЯ[2]
ПЕРЕТИ́КАТИ
ПЕРЕТИКА́ТИ[1]
ПЕРЕТИКА́ТИ[2]
ПЕРЕТИКА́ТИСЯ[1]
ПЕРЕТИКА́ТИСЯ[2]
ПЕРЕТИКНУ́ТИ *див.* перетика́ти[1]
ПЕРЕ́ТИН
ПЕРЕТИНА́ННЯ
ПЕРЕТИНА́ТИ
ПЕРЕТИНА́ТИСЯ
ПЕРЕ́ТИНКА
ПЕРЕ́ТИНКОВИЙ
ПЕРЕТИ́НКОВИЙ
ПЕРЕ́ТИННИЙ
ПЕРЕ́ТИННІСТЬ
ПЕРЕТИ́НОК
ПЕРЕТИНЧА́СТИЙ
ПЕРЕТИНЧАСТОЗЯ́БРОВИЙ
ПЕРЕТИНЧАСТОКРИ́ЛИЙ
ПЕРЕТИНЬКО́ВАНИЙ
ПЕРЕТИНЬКО́ВУВАННЯ
ПЕРЕТИНЬКО́ВУВАТИ
ПЕРЕТИНЬКО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕТИНЬКУВА́ННЯ
ПЕРЕТИНЬКУВА́ТИ *див.* перетинько́вувати
ПЕРЕТИРА́ННЯ
ПЕРЕТИРА́ТИ
ПЕРЕТИРА́ТИСЯ
ПЕРЕТИ́СК
ПЕРЕТИСКА́ННЯ
ПЕРЕТИСКА́ТИ *див.* перети́скувати
ПЕРЕТИСКА́ТИСЯ *див.* перети́скуватися
ПЕРЕТИСКА́Ч
ПЕРЕТИ́СКУВАНИЙ
ПЕРЕТИ́СКУВАННЯ
ПЕРЕТИ́СКУВАТИ
ПЕРЕТИ́СКУВАТИСЯ
ПЕРЕТИ́СНЕНИЙ
ПЕРЕТИ́СНЕННЯ
ПЕРЕТИ́СНУТИ *див.* перети́скувати
ПЕРЕТИ́СНУТИЙ *див.* перети́снений
ПЕРЕТИ́СНУТИСЯ *див.* перети́скуватися
ПЕРЕТІКА́ННЯ
ПЕРЕТІКА́ТИ
ПЕРЕТІ́ПАНИЙ[1]
ПЕРЕТІ́ПАНИЙ[2]
ПЕРЕТІПА́ННЯ
ПЕРЕТІ́ПАТИ
ПЕРЕТІПА́ТИ *див.* перетіпувати
ПЕРЕТІ́ПАТИ
ПЕРЕТІ́ПАТИСЯ
ПЕРЕТІ́ПУВАТИ
ПЕРЕТІ́СУВАННЯ
ПЕРЕТІ́СУВАТИ
ПЕРЕТІ́СУВАТИСЯ
ПЕРЕ́ТКАНИЙ
ПЕРЕТКА́ННЯ
ПЕРЕТКА́ТИ *див.* перетика́ти[2]
ПЕРЕТКНУ́ТИ *див.* перетика́ти[1]
ПЕРЕТЛІВА́ТИ
ПЕРЕТЛІ́ЛИЙ
ПЕРЕТЛІ́ТИ *див.* перетліва́ти
ПЕРЕТЛУМА́ЧЕНИЙ
ПЕРЕТЛУМА́ЧИТИ *див.* перетлума́чувати
ПЕРЕТЛУМА́ЧУВАННЯ
ПЕРЕТЛУМА́ЧУВАТИ
ПЕРЕТЛУМА́ЧУВАТИСЯ
ПЕРЕТНУ́ТИ *див.* перетина́ти

ПЕРЕ́ТНУ́ТИЙ
ПЕРЕТНУ́ТИСЯ *див.* перетина́тися
ПЕРЕТОВКТИ́
ПЕРЕТОВКТИ́СЯ
ПЕРЕТО́ВЧЕНИЙ
ПЕРЕТО́ВЧЕННЯ
ПЕРЕТО́Й
ПЕРЕТОЛО́ЧЕНИЙ
ПЕРЕТОЛО́ЧИ́ТИ *див.* перетоло́чувати
ПЕРЕТОЛО́ЧУВАТИ
ПЕРЕТОЛО́ЧУВАТИСЯ
ПЕРЕТОМИ́ТИ *див.* перето́млювати
ПЕРЕТОМИ́ТИСЯ *див.* перето́млюватися
ПЕРЕТО́МЛЕНИЙ
ПЕРЕТО́МЛЕНІСТЬ
ПЕРЕТО́МЛЕННЯ
ПЕРЕТО́МЛЮВАТИ
ПЕРЕТО́МЛЮВАТИСЯ
ПЕРЕТО́НЕНИЙ
ПЕРЕТО́НЕННЯ
ПЕРЕТО́НИТИ
ПЕРЕТО́НШЕНИЙ
ПЕРЕТО́НШЕННЯ
ПЕРЕТО́НШИТИ
ПЕРЕТОПИ́ТИ[1] *див.* перето́плювати[1]
ПЕРЕТОПИ́ТИ[2] *див.* перето́плювати[2]
ПЕРЕТОПИ́ТИ[3]
ПЕРЕТОПИ́ТИСЯ[1] *див.* перето́плюватися[2]
ПЕРЕТОПИ́ТИСЯ[2]
ПЕРЕТО́ПЛЕНИЙ[1]
ПЕРЕТО́ПЛЕНИЙ[2]
ПЕРЕТО́ПЛЕНИЙ[3]
ПЕРЕТО́ПЛЕННЯ[1]
ПЕРЕТО́ПЛЕННЯ[2]
ПЕРЕТО́ПЛЕННЯ[3]
ПЕРЕТО́ПЛЮВАНИЙ[1]
ПЕРЕТО́ПЛЮВАНИЙ[2]
ПЕРЕТО́ПЛЮВАННЯ[1]
ПЕРЕТО́ПЛЮВАННЯ[2]
ПЕРЕТО́ПЛЮВАТИ[1]
ПЕРЕТО́ПЛЮВАТИ[2]
ПЕРЕТО́ПЛЮВАТИСЯ[1]
ПЕРЕТО́ПЛЮВАТИСЯ[2]
ПЕРЕТО́ПТАНИЙ
ПЕРЕТОПТА́ТИ *див.* перето́птувати
ПЕРЕТО́ПТУВАННЯ
ПЕРЕТО́ПТУВАТИ
ПЕРЕТО́ПТУВАТИСЯ
ПЕРЕТО́РГ
ПЕРЕТОРГО́ВУВАТИ
ПЕРЕТОРГО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕТОРГУВА́ТИ *див.* переторго́вувати
ПЕРЕТО́РЖКА
ПЕРЕТО́РСАНИЙ
ПЕРЕТО́РСАННЯ
ПЕРЕТО́РСАТИ
ПЕРЕТО́ЧЕНИЙ[1]
ПЕРЕТО́ЧЕНИЙ[2]
ПЕРЕТО́ЧЕНИЙ[3]
ПЕРЕТОЧИ́ТИ[1] *див.* перето́чувати[1]
ПЕРЕТОЧИ́ТИ[2] *див.* перето́чувати[2]
ПЕРЕТОЧИ́ТИ[3] *див.* перето́чувати[3]
ПЕРЕТО́ЧУВАНИЙ[1]
ПЕРЕТО́ЧУВАНИЙ[2]
ПЕРЕТО́ЧУВАНИЙ[3]
ПЕРЕТО́ЧУВАННЯ[1]
ПЕРЕТО́ЧУВАННЯ[2]
ПЕРЕТО́ЧУВАННЯ[3]
ПЕРЕТО́ЧУВАТИ[1]
ПЕРЕТО́ЧУВАТИ[2]
ПЕРЕТО́ЧУВАТИ[3]
ПЕРЕТО́ЧУВАТИСЯ[1]
ПЕРЕТО́ЧУВАТИСЯ[2]
ПЕРЕТО́ЧУВАТИСЯ[3]
ПЕРЕТРАВИ́ТИ[1] *див.* перетра́влювати[1]
ПЕРЕТРАВИ́ТИ[2] *див.* перетра́влювати[2]
ПЕРЕТРАВИ́ТИ[3] *див.* перетра́влювати[3]
ПЕРЕТРАВИ́ТИСЯ[1] *див.* перетра́влюватися[1]
ПЕРЕТРАВИ́ТИСЯ[2] *див.* перетра́влюватися[2]
ПЕРЕТРАВИ́ТИСЯ[3] *див.* перетра́влюватися[3]
ПЕРЕТРА́ВЛЕНИЙ[1]
ПЕРЕТРА́ВЛЕНИЙ[2]
ПЕРЕТРА́ВЛЕНИЙ[3]
ПЕРЕТРА́ВЛЕНІСТЬ
ПЕРЕТРА́ВЛЕННЯ[1]
ПЕРЕТРА́ВЛЕННЯ[2]
ПЕРЕТРА́ВЛЕННЯ[3]
ПЕРЕТРА́ВЛЮВАНИЙ[1]
ПЕРЕТРА́ВЛЮВАНИЙ[2]
ПЕРЕТРА́ВЛЮВАНИЙ[3]
ПЕРЕТРА́ВЛЮВАНІСТЬ
ПЕРЕТРА́ВЛЮВАННЯ[1]
ПЕРЕТРА́ВЛЮВАННЯ[2]
ПЕРЕТРА́ВЛЮВАННЯ[3]
ПЕРЕТРА́ВЛЮВАТИ[1]
ПЕРЕТРА́ВЛЮВАТИ[2]
ПЕРЕТРА́ВЛЮВАТИ[3]
ПЕРЕТРА́ВЛЮВАТИСЯ[1]
ПЕРЕТРА́ВЛЮВАТИСЯ[2]
ПЕРЕТРА́ВЛЮВАТИСЯ[3]
ПЕРЕТРАВНИ́Й
ПЕРЕТРА́ВНІСТЬ
ПЕРЕТРАКТА́ЦІЇ
ПЕРЕТРАКТА́ЦІЯ *див.* перетракта́ції
ПЕРЕТРАКТО́ВАНИЙ
ПЕРЕТРАКТО́ВУВАННЯ
ПЕРЕТРАКТО́ВУВАТИ
ПЕРЕТРАКТО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕТРАКТУВА́ННЯ
ПЕРЕТРАКТУВА́ТИ *див.* перетракто́вувати
ПЕРЕТРА́ТИТИ *див.* перетра́чувати
ПЕРЕТРА́ЧЕНИЙ
ПЕРЕТРА́ЧУВАНИЙ
ПЕРЕТРА́ЧУВАННЯ
ПЕРЕТРА́ЧУВАТИ
ПЕРЕТРА́ЧУВАТИСЯ
ПЕРЕТРЕМТІ́ТИ
ПЕРЕТРЕНО́ВАНИЙ
ПЕРЕТРЕНО́ВАНІСТЬ
ПЕРЕТРЕНУВА́ННЯ
ПЕРЕТРЕНУВА́ТИ
ПЕРЕТРЕНУВА́ТИСЯ
ПЕРЕТРИВА́ТИ
ПЕРЕТРИВО́ЖЕНИЙ
ПЕРЕТРИВО́ЖИТИ
ПЕРЕТРИВО́ЖИТИСЯ
ПЕРЕТРИ́МАНИЙ
ПЕРЕТРИ́МАТИ *див.* перетри́мувати
ПЕРЕТРИ́МАТИСЯ *див.* перетри́муватися
ПЕРЕТРИ́МУВАНИЙ
ПЕРЕТРИ́МУВАННЯ
ПЕРЕТРИ́МУВАТИ
ПЕРЕТРИ́МУВАТИСЯ
ПЕРЕТРІ́ПАНИЙ
ПЕРЕТРІ́ПАТИ *див.* перетрі́пувати
ПЕРЕТРІ́ПАТИСЯ *див.* перетрі́пуватися
ПЕРЕТРІ́ПУВАНИЙ
ПЕРЕТРІ́ПУВАННЯ
ПЕРЕТРІ́ПУВАТИ
ПЕРЕТРІ́ПУВАТИСЯ
ПЕРЕТРО́ЩЕНИЙ
ПЕРЕТРО́ЩЕННЯ
ПЕРЕТРОЩИ́ТИ
ПЕРЕТРУБИ́ТИ *див.* перетру́блювати
ПЕРЕТРУ́БЛЕНИЙ
ПЕРЕТРУ́БЛЮВАНИЙ
ПЕРЕТРУ́БЛЮВАННЯ
ПЕРЕТРУ́БЛЮВАТИ
ПЕРЕТРУ́БЛЮВАТИСЯ
ПЕРЕТРУ́ДЖЕНИЙ
ПЕРЕТРУ́ДЖЕНІСТЬ
ПЕРЕТРУ́ДЖЕННЯ
ПЕРЕТРУ́ДЖУВАТИ
ПЕРЕТРУ́ДЖУВАТИСЯ
ПЕРЕТРУДИ́ТИ *див.* перетру́джувати
ПЕРЕТРУДИ́ТИСЯ *див.* перетру́джуватися
ПЕРЕТРУЇ́ТИ *див.* перетру́ювати
ПЕРЕТРУЇ́ТИСЯ *див.* перетру́юватися
ПЕРЕТРУСИ́ТИ *див.* перетру́шувати
ПЕРЕТРУСИ́ТИСЯ
ПЕРЕТРУХА́ТИ
ПЕРЕТРУ́ХЛИЙ
ПЕРЕТРУХЛЯ́ВІЛИЙ
ПЕРЕТРУХЛЯ́ВІТИ
ПЕРЕТРУ́ХНУТИ *див.* перетруха́ти
ПЕРЕТРУ́ШЕНИЙ
ПЕРЕТРУ́ШУВАННЯ
ПЕРЕТРУ́ШУВАТИ
ПЕРЕТРУ́ШУВАТИСЯ
ПЕРЕТРУ́ЮВАТИ
ПЕРЕТРУ́ЮВАТИСЯ
ПЕРЕТРЯСА́ННЯ
ПЕРЕТРЯСА́ТИ
ПЕРЕТРЯСА́ТИСЯ
ПЕРЕТРЯ́СКА
ПЕРЕТРЯСТИ́ *див.* перетряса́ти
ПЕРЕТРЯСТИ́СЯ *див.* перетряса́тися
ПЕРЕТУЖИ́ТИ
ПЕРЕТУПЦЮВА́ТИСЯ
ПЕРЕТУРБО́ВАНИЙ
ПЕРЕТУРБО́ВАНІСТЬ
ПЕРЕТУРБУВА́ННЯ
ПЕРЕТУРБУВА́ТИ
ПЕРЕТУРБУВА́ТИСЯ
ПЕРЕТУШО́ВАНИЙ
ПЕРЕТУШО́ВУВАНИЙ
ПЕРЕТУШО́ВУВАННЯ
ПЕРЕТУШО́ВУВАТИ
ПЕРЕТУШО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕТУШУВА́ННЯ
ПЕРЕТУШУВА́ТИ *див.* перетушо́вувати
ПЕРЕТЬО́ХКУВАННЯ
ПЕРЕТЬО́ХКУВАТИСЯ
ПЕРЕТЯГА́ННЯ
ПЕРЕТЯГА́ТИ[1]
ПЕРЕТЯГА́ТИ[2]
ПЕРЕТЯГА́ТИСЯ
ПЕРЕТЯ́ГНЕНИЙ
ПЕРЕТЯ́ГНЕНІСТЬ
ПЕРЕТЯ́ГНЕННЯ
ПЕРЕТЯГНУ́ТИ *див.* перетяга́ти[1]
ПЕРЕТЯ́ГНУТИЙ *див.* перетя́гнений
ПЕРЕТЯГНУ́ТИСЯ *див.* перетяга́тися
ПЕРЕТЯ́ГНУТІСТЬ
ПЕРЕТЯГТИ́ *див.* перетяга́ти[1]
ПЕРЕТЯГТИ́СЯ *див.* перетяга́тися
ПЕРЕТЯ́ГУВАННЯ
ПЕРЕТЯ́ГУВАТИ *див.* перетяга́ти[1]
ПЕРЕТЯ́ГУВАТИСЯ *див.* перетяга́тися
ПЕРЕТЯ́ЖЕНИЙ
ПЕРЕТЯ́ЖЕННЯ
ПЕРЕТЯ́ЖИТИ *див.* перетя́жувати
ПЕРЕТЯ́ЖКА

ПЕРЕТЯ́ЖУВАННЯ
ПЕРЕТЯ́ЖУВАТИ
ПЕРЕТЯ́ЖУВАТИСЯ
ПЕРЕТЯ́ТИ *див.* перетина́ти
ПЕРЕТЯ́ТИЙ
ПЕРЕТЯ́ТИСЯ *див.* перетина́тися
ПЕРЕУЗГО́ДЖЕННЯ
ПЕРЕУЗГО́ДЖУВАТИ
ПЕРЕУЗГО́ДИТИ *див.* переузго́джувати
ПЕРЕУКЛАДА́ННЯ
ПЕРЕУКЛАДА́ТИ
ПЕРЕУКЛАДА́ТИСЯ
ПЕРЕУКЛА́ДЕНИЙ
ПЕРЕУКЛА́ДЕННЯ
ПЕРЕУКЛА́СТИ *див.* переуклада́ти
ПЕРЕУЛАШТО́ВУВАННЯ *див.* перевлашто́вування
ПЕРЕУЛАШТО́ВУВАТИ *див.* перевлашто́вувати
ПЕРЕУЛАШТО́ВУВАТИСЯ *див.* перевлашто́вуватися
ПЕРЕУЛАШТУВА́ННЯ *див.* перевлаштува́ння
ПЕРЕУЛАШТУВА́ТИ *див.* перевлашто́вувати
ПЕРЕУЛАШТУВА́ТИСЯ *див.* перевлашто́вуватися
ПЕРЕУ́МИТИ
ПЕРЕУПАКО́ВАНИЙ
ПЕРЕУПАКО́ВУВАННЯ
ПЕРЕУПАКО́ВУВАТИ
ПЕРЕУПАКО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕУПАКУВА́ННЯ
ПЕРЕУПАКУВА́ТИ *див.* переупако́вувати
ПЕРЕУСВІДО́МИТИ *див.* переусвідо́млювати
ПЕРЕУСВІДО́МЛЕНИЙ
ПЕРЕУСВІДО́МЛЕННЯ
ПЕРЕУСВІДО́МЛЮВАННЯ
ПЕРЕУСВІДО́МЛЮВАТИ
ПЕРЕУСВІДО́МЛЮВАТИСЯ
ПЕРЕУСТАТКО́ВАНИЙ
ПЕРЕУСТАТКО́ВУВАННЯ
ПЕРЕУСТАТКО́ВУВАТИ
ПЕРЕУСТАТКО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕУСТАТКУВА́ННЯ
ПЕРЕУСТАТКУВА́ТИ *див.* переустатко́вувати
ПЕРЕУСТУПА́ТИ
ПЕРЕУСТУПИ́ТИ *див.* переуступа́ти
ПЕРЕУСТУ́ПКА
ПЕРЕУСТУ́ПЛЕНИЙ
ПЕРЕУСТУ́ПЛЕННЯ
ПЕРЕУ́ЧЕНИЙ
ПЕРЕУЧИ́ТИ *див.* переу́чувати
ПЕРЕУЧИ́ТИСЯ *див.* переу́чуватися
ПЕРЕУ́ЧУВАННЯ
ПЕРЕУ́ЧУВАТИ
ПЕРЕУ́ЧУВАТИСЯ
ПЕРЕУЩІ́ЛЬНЕНИЙ
ПЕРЕУЩІ́ЛЬНЕННЯ
ПЕРЕУЩІЛЬНИ́ТИ *див.* переущі́льнювати
ПЕРЕУЩІЛЬНИ́ТИСЯ *див.* переущі́льнюватися
ПЕРЕУЩІ́ЛЬНЮВАТИ
ПЕРЕУЩІ́ЛЬНЮВАТИСЯ
ПЕРЕФАРБО́ВАНИЙ
ПЕРЕФАРБО́ВУВАННЯ
ПЕРЕФАРБО́ВУВАТИ
ПЕРЕФАРБО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕФАРБУВА́ННЯ
ПЕРЕФАРБУВА́ТИ *див.* перефарбо́вувати
ПЕРЕФАРБУВА́ТИСЯ *див.* перефарбо́вуватися
ПЕРЕФАСО́НЕНИЙ
ПЕРЕФАСО́НИТИ *див.* перефасо́нювати
ПЕРЕФАСО́НЮВАТИ
ПЕРЕФО́РКУВАННЯ
ПЕРЕФО́РКУВАТИСЯ
ПЕРЕФОРМАТО́ВАНИЙ
ПЕРЕФОРМАТО́ВУВАННЯ
ПЕРЕФОРМАТО́ВУВАТИ
ПЕРЕФОРМАТО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕФОРМАТУВА́ННЯ
ПЕРЕФОРМАТУВА́ТИ *див.* перeформато́вувати
ПЕРЕФОРМАТУВА́ТИСЯ *див.* переформато́вуватися
ПЕРЕФОРМО́ВАНИЙ
ПЕРЕФОРМО́ВУВАННЯ
ПЕРЕФОРМО́ВУВАТИ
ПЕРЕФОРМО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕФОРМУВА́ННЯ
ПЕРЕФОРМУВА́ТИ *див.* переформо́вувати
ПЕРЕФОРМУВА́ТИСЯ *див.* переформо́вуватися
ПЕРЕФРАЗО́ВАНИЙ
ПЕРЕФРАЗО́ВУВАННЯ
ПЕРЕФРАЗО́ВУВАТИ
ПЕРЕФРАЗУВА́ННЯ
ПЕРЕФРАЗУВА́ТИ *див.* перефразо́вувати
ПЕРЕХАМА́РКАТИ
ПЕРЕХАМНУ́ТИ
ПЕРЕХАПА́ТИ
ПЕРЕХАРАМА́РКАНИЙ
ПЕРЕХАРАМА́РКАТИ
ПЕРЕХВА́ЛЕНИЙ
ПЕРЕХВАЛИ́ТИ *див.* перехва́лювати
ПЕРЕХВАЛИ́ТИСЯ *див.* перехва́люватися
ПЕРЕХВА́ЛЮВАННЯ
ПЕРЕХВА́ЛЮВАТИ
ПЕРЕХВА́ЛЮВАТИСЯ
ПЕРЕХВА́Т
ПЕРЕХВАТИ́ТИ *див.* перехва́чувати
ПЕРЕХВА́ЧЕНИЙ
ПЕРЕХВА́ЧУВАТИ
ПЕРЕХВИЛЬО́ВАНИЙ
ПЕРЕХВИЛЮВА́ННЯ
ПЕРЕХВИЛЮВА́ТИ
ПЕРЕХВИЛЮВА́ТИСЯ
ПЕРЕХВОРІ́ЛИЙ
ПЕРЕХВОРІ́ТИ
ПЕРЕХИ́БИТИ *див.* перехи́блювати
ПЕРЕХИ́БЛЮВАТИ
ПЕРЕХИ́ЛЕНИЙ
ПЕРЕХИ́ЛЕННЯ
ПЕРЕХИЛИ́ТИ *див.* перехиля́ти
ПЕРЕХИЛИ́ТИСЯ *див.* перехиля́тися
ПЕРЕ́ХИЛЬЦЕМ
ПЕРЕ́ХИЛЬЦІ
ПЕРЕХИ́ЛЮВАТИ *див.* перехиля́ти
ПЕРЕХИЛЯ́ННЯ
ПЕРЕХИЛЯ́ТИ
ПЕРЕХИЛЯ́ТИСЯ
ПЕРЕХИТНУ́ТИ
ПЕРЕХИТНУ́ТИСЯ
ПЕРЕХИТРИ́ТИ *див.* перехитро́вувати
ПЕРЕХИТРО́ВУВАТИ
ПЕРЕХИТРУВА́ТИ *див.* перехитро́вувати
ПЕРЕХИ́ТУВАТИ
ПЕРЕХИ́ТУВАТИСЯ
ПЕРЕХІ́Д
ПЕРЕХІДНИ́Й
ПЕРЕХІДНИ́К
ПЕРЕХІ́ДНІСТЬ
ПЕРЕХЛИ́ПАТИ
ПЕРЕХЛЮ́П
ПЕРЕХЛЮ́ПНУТИ
ПЕРЕХЛЮ́ПНУТИСЯ
ПЕРЕХЛЮ́ПУВАННЯ
ПЕРЕХЛЮ́ПУВАТИ
ПЕРЕХЛЮ́ПУВАТИСЯ
ПЕРЕХМА́РИТИ
ПЕРЕХНЯ́БИТИ *див.* перехня́блювати
ПЕРЕХНЯ́БИТИСЯ *див.* перехня́блюватися
ПЕРЕХНЯ́БЛЕНИЙ
ПЕРЕХНЯ́БЛЕНО
ПЕРЕХНЯ́БЛЮВАТИ
ПЕРЕХНЯ́БЛЮВАТИСЯ
ПЕРЕХО́В *див.* перехо́ви
ПЕРЕХО́ВАНЕЦЬ
ПЕРЕХО́ВАНИЙ
ПЕРЕХОВА́ННЯ
ПЕРЕХОВА́ТИ *див.* перехо́вувати
ПЕРЕХОВА́ТИСЯ *див.* перехо́вуватися
ПЕРЕХО́ВИ
ПЕРЕХО́ВОК
ПЕРЕХО́ВУВАНИЙ
ПЕРЕХО́ВУВАННЯ
ПЕРЕХО́ВУВАТИ
ПЕРЕХО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕХО́ВУВАЧ
ПЕРЕХО́ВУВАЧКА
ПЕРЕХО́ДЖЕНИЙ
ПЕРЕХО́ДЖУВАТИ
ПЕРЕХО́ДЖУВАТИСЯ
ПЕРЕХО́ДИТИ
ПЕРЕХОДИ́ТИ *див.* перехо́джувати
ПЕРЕХО́ДИТИСЯ
ПЕРЕХОДО́ВИЙ
ПЕРЕХОДО́ВІСТЬ
ПЕРЕХО́ЖИЙ
ПЕРЕХОЛО́ДЖЕНИЙ
ПЕРЕХОЛО́ДЖЕННЯ
ПЕРЕХОЛО́ДЖУВАТИ
ПЕРЕХОЛО́ДЖУВАТИСЯ
ПЕРЕХОЛОДИ́ТИ *див.* перехоло́джувати
ПЕРЕХОЛОДИ́ТИСЯ *див.* перехоло́джуватися
ПЕРЕХОЛО́НУТИ
ПЕРЕХОПИ́ТИ *див.* перехо́плювати
ПЕРЕХОПИ́ТИСЯ *див.* перехо́плюватися
ПЕРЕХО́ПЛЕНИЙ
ПЕРЕХО́ПЛЕННЯ
ПЕРЕХО́ПЛЮВАННЯ
ПЕРЕХО́ПЛЮВАТИ
ПЕРЕХО́ПЛЮВАТИСЯ
ПЕРЕХО́ПЛЮВАЧ
ПЕРЕХОРІ́ТИ *див.* перехворі́ти
ПЕРЕХОРУВА́ТИ
ПЕРЕХОТІ́ТИ
ПЕРЕХОТІ́ТИСЯ
ПЕРЕХРЕ́СНИЙ
ПЕРЕХРЕ́СНИК
ПЕРЕХРЕ́СНО
ПЕРЕХРЕСНОЗАПИЛЬНИ́Й
ПЕРЕХРЕСНОЗАПИ́ЛЬНИК
ПЕРЕ́ХРЕСТ
ПЕРЕХРЕСТИ́ТИ *див.* перехре́щувати
ПЕРЕХРЕСТИ́ТИСЯ *див.* перехре́щуватися
ПЕРЕ́ХРЕСТКА
ПЕРЕХРЕ́СТЯ
ПЕРЕХРЕ́ЩЕНИЙ

ПЕРЕХРЕ́ЩЕНІСТЬ
ПЕРЕХРЕ́ЩЕННЯ
ПЕРЕХРЕ́ЩУВАНИЙ
ПЕРЕХРЕ́ЩУВАННЯ
ПЕРЕХРЕ́ЩУВАТИ
ПЕРЕХРЕ́ЩУВАТИСЯ
ПЕРЕЦВІ́ЛИЙ
ПЕРЕЦВІСТИ́ *див.* перецвіта́ти
ПЕРЕЦВІСТИ́СЯ *див.* перецвіта́тися
ПЕРЕЦВІ́Т
ПЕРЕЦВІТА́ННЯ
ПЕРЕЦВІТА́ТИ
ПЕРЕЦВІТА́ТИСЯ
ПЕРЕЦІ́ДЖЕНИЙ
ПЕРЕЦІ́ДЖУВАННЯ
ПЕРЕЦІ́ДЖУВАТИ
ПЕРЕЦІ́ДЖУВАТИСЯ
ПЕРЕЦІДИ́ТИ *див.* переці́джувати
ПЕРЕЦІЛО́ВАНИЙ
ПЕРЕЦІЛО́ВУВАТИ
ПЕРЕЦІЛО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕЦІЛУВА́ТИ *див.* переціло́вувати
ПЕРЕЦІЛУВА́ТИСЯ *див.* переціло́вуватися
ПЕРЕЦІ́НЕНИЙ
ПЕРЕЦІ́НЕННЯ
ПЕРЕЦІНИ́ТИ *див.* переці́нювати
ПЕРЕЦІ́НЮВАННЯ
ПЕРЕЦІ́НЮВАТИ
ПЕРЕЦІ́НЮВАТИСЯ
ПЕРЕЦО́КАТИСЯ *див.* перецо́куватися
ПЕРЕЦО́КУВАННЯ
ПЕРЕЦО́КУВАТИСЯ
ПЕ́РЕЦЬ
ПЕРЕЧАВИ́ТИ *див.* переча́влювати
ПЕРЕЧА́ВЛЕНИЙ
ПЕРЕЧА́ВЛЮВАТИ
ПЕРЕЧА́ВЛЮВАТИСЯ
ПЕРЕЧА́ЛИТИ *див.* переча́лювати
ПЕРЕЧА́ЛЮВАННЯ
ПЕРЕЧА́ЛЮВАТИ
ПЕРЕЧА́ЛЮВАТИСЯ
ПЕРЕЧАСО́ВУВАТИ
ПЕРЕЧАСТУВА́ТИ
ПЕРЕЧАСУВА́ТИ *див.* перечасо́вувати
ПЕРЕЧВАЛА́ТИ
ПЕРЕЧЕКА́ТИ *див.* перечі́кувати
ПЕРЕ́ЧЕННЯ
ПЕРЕЧЕПИ́ТИ *див.* перечі́плювати
ПЕРЕЧЕПИ́ТИСЯ *див.* перечі́плюватися
ПЕРЕЧЕ́ПЛЕНИЙ
ПЕРЕЧЕ́ПЛЕННЯ
ПЕРЕЧЕ́РСТВІЛИЙ
ПЕРЕЧЕ́РСТВІТИ
ПЕРЕЧЕ́САНИЙ
ПЕРЕЧЕСА́ТИ *див.* перечі́сувати
ПЕРЕЧЕСА́ТИСЯ *див.* перечі́суватися
ПЕРЕЧИКРИ́ЖЕНИЙ
ПЕРЕЧИКРИ́ЖИТИ
ПЕРЕЧИ́СЛЕНИЙ
ПЕРЕЧИ́СЛЕННЯ
ПЕРЕЧИ́СЛИТИ *див.* перечи́слювати
ПЕРЕЧИ́СЛИТИСЯ
ПЕРЕЧИ́СЛЮВАННЯ
ПЕРЕЧИ́СЛЮВАТИ
ПЕРЕЧИ́СТИТИ *див.* перечища́ти
ПЕРЕЧИ́ТАНИЙ
ПЕРЕЧИТА́ННЯ
ПЕРЕЧИТА́ТИ *див.* перечи́тувати
ПЕРЕЧИТА́ТИСЯ
ПЕРЕ́ЧИТИ
ПЕРЕ́ЧИТИСЯ
ПЕРЕЧИ́ТУВАНИЙ
ПЕРЕЧИ́ТУВАННЯ
ПЕРЕЧИ́ТУВАТИ
ПЕРЕЧИ́ТУВАТИСЯ
ПЕРЕЧИЩА́ТИ
ПЕРЕЧИЩА́ТИСЯ
ПЕРЕЧИ́ЩЕНИЙ
ПЕРЕЧИ́ЩЕННЯ
ПЕРЕЧІ́КУВАННЯ
ПЕРЕЧІ́КУВАТИ
ПЕРЕЧІПА́ТИ *див.* перечі́плювати
ПЕРЕЧІПА́ТИСЯ *див.* перечі́плюватися
ПЕРЕ́ЧІПКА
ПЕРЕЧІ́ПЛЮВАННЯ
ПЕРЕЧІ́ПЛЮВАТИ
ПЕРЕЧІ́ПЛЮВАТИСЯ
ПЕРЕЧІ́СУВАННЯ
ПЕРЕЧІ́СУВАТИ
ПЕРЕЧІ́СУВАТИСЯ
ПЕРЕ́ЧКА
ПЕ́РЕЧНИЦЯ
ПЕРЕЧУВА́ННЯ
ПЕРЕЧУВА́ТИ
ПЕРЕЧУ́ЛЕНИЙ
ПЕРЕЧУ́ЛЕНІСТЬ
ПЕРЕЧУ́ЛЕНО
ПЕРЕЧУ́ЛИТИ *див.* перечу́лювати
ПЕРЕЧУ́ЛИТИСЯ *див.* перечу́люватися
ПЕРЕЧУ́ЛЮВАТИ
ПЕРЕЧУ́ЛЮВАТИСЯ
ПЕРЕЧУ́ТИ *див.* перечува́ти
ПЕРЕЧУ́ТИЙ
ПЕРЕЧУХРА́ТИ
ПЕРЕЧХА́ТИ
ПЕРЕШАРО́ВАНИЙ
ПЕРЕШАРО́ВУВАННЯ[1]
ПЕРЕШАРО́ВУВАННЯ[2]
ПЕРЕШАРО́ВУВАТИ[1]
ПЕРЕШАРО́ВУВАТИ[2]
ПЕРЕШАРО́ВУВАТИСЯ[1]
ПЕРЕШАРО́ВУВАТИСЯ[2]
ПЕРЕ́ШАРОК
ПЕРЕШАРУВА́ННЯ
ПЕРЕШАРУВА́ТИ[1] *див.* перешаро́вувати[1]
ПЕРЕШАРУВА́ТИ[2] *див.* перешаро́вувати[2]
ПЕРЕШАРУВА́ТИСЯ *див.* перешаро́вуватися[1]
ПЕРЕШЕПНУ́ТИСЯ
ПЕРЕ́ШЕПТ *див.* пере́шепти
ПЕРЕ́ШЕПТИ
ПЕРЕШИВА́ННЯ
ПЕРЕШИВА́ТИ
ПЕРЕШИВА́ТИСЯ
ПЕРЕШИВНИ́Й
ПЕРЕШИ́ЙКОВИЙ
ПЕРЕШИ́ЙОК
ПЕРЕШИКО́ВАНИЙ
ПЕРЕШИКО́ВУВАННЯ
ПЕРЕШИКО́ВУВАТИ
ПЕРЕШИКО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕШИКУВА́ННЯ
ПЕРЕШИКУВА́ТИ *див.* перешико́вувати
ПЕРЕШИКУВА́ТИСЯ *див.* перешико́вуватися
ПЕРЕШИ́ТИ *див.* перешива́ти
ПЕРЕШИ́ТИЙ
ПЕРЕШИТТЯ́
ПЕРЕШИХТО́ВУВАННЯ
ПЕРЕШИХТО́ВУВАТИ
ПЕРЕШИХТУВА́ННЯ
ПЕРЕШИХТУВА́ТИ *див.* перешихто́вувати
ПЕРЕШІ́ПТУВАННЯ
ПЕРЕШІ́ПТУВАТИ
ПЕРЕШІ́ПТУВАТИСЯ
ПЕРЕШКО́ДА
ПЕРЕШКОДЖА́ННЯ
ПЕРЕШКОДЖА́ТИ
ПЕРЕШКО́ДЖЕНИЙ
ПЕРЕШКО́ДИТИ *див.* перешкоджа́ти
ПЕРЕШЛІФО́ВАНИЙ
ПЕРЕШЛІФО́ВУВАННЯ
ПЕРЕШЛІФО́ВУВАТИ
ПЕРЕШЛІФО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕШЛІФУВА́ТИ *див.* перешліфо́вувати
ПЕРЕШМАГА́ТИ
ПЕРЕШМАТО́ВАНИЙ
ПЕРЕШМАТУВА́ТИ
ПЕРЕШНУРО́ВАНИЙ
ПЕРЕШНУРО́ВУВАННЯ
ПЕРЕШНУРО́ВУВАТИ
ПЕРЕШНУРО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЕШНУРУВА́ННЯ
ПЕРЕШНУРУВА́ТИ *див.* перешнуро́вувати
ПЕРЕШНУРУВА́ТИСЯ *див.* перешнуро́вуватися
ПЕРЕШПИЛИ́ТИ *див.* перешпи́лювати
ПЕРЕШПИ́ЛЮВАТИ
ПЕРЕШПУРЛЯ́ТИ
ПЕРЕШТОВХА́ТИ *див.* перешто́вхувати
ПЕРЕШТОВХА́ТИСЯ *див.* перешто́вхуватися
ПЕРЕШТО́ВХУВАННЯ
ПЕРЕШТО́ВХУВАТИ
ПЕРЕШТО́ВХУВАТИСЯ
ПЕРЕШТО́ПАНИЙ
ПЕРЕШТО́ПАТИ *див.* перешто́пувати
ПЕРЕШТО́ПУВАННЯ
ПЕРЕШТО́ПУВАТИ
ПЕРЕШТО́ПУВАТИСЯ
ПЕРЕШУГНУ́ТИ
ПЕРЕШУ́КАНИЙ
ПЕРЕШУКА́ННЯ
ПЕРЕШУКА́ТИ *див.* перешу́кувати
ПЕРЕШУ́КУВАННЯ
ПЕРЕШУ́КУВАТИ
ПЕРЕШУМІ́ТИ
ПЕРЕШУМУВА́ТИ
ПЕРЕШУШУ́КНУТИСЯ *див.* перешушу́куватися
ПЕРЕШУШУ́КУВАТИСЯ
ПЕРЕЩЕБЕТА́ТИ
ПЕРЕЩЕМІ́ТИ
ПЕРЕЩЕПИ́ТИ *див.* перещеплювати
ПЕРЕЩЕПИ́ТИСЯ *див.* перещеплюватися
ПЕРЕЩЕ́ПЛЕНИЙ
ПЕРЕЩЕ́ПЛЕННЯ
ПЕРЕЩЕ́ПЛЮВАННЯ
ПЕРЕЩЕ́ПЛЮВАТИ
ПЕРЕЩЕ́ПЛЮВАТИСЯ
ПЕРЕЩИПА́ТИ *див.* перещи́пувати
ПЕРЕЩИ́ПУВАТИ
ПЕРЕЩІПНУ́ТИ *див.* перещі́пувати
ПЕРЕЩІ́ПУВАТИ
ПЕРЕЩУ́ПАТИ *див.* перещу́пувати
ПЕРЕЩУ́ПУВАТИ
ПЕРЕЯ́Р
ПЕРЕЯ́РИЙ
ПЕРЕЯ́РКА
ПЕРЕЯ́РОК[1]
ПЕРЕЯ́РОК[2]
ПЕРИГАСТРИ́Т

ПЕРИГЕ́Й
ПЕРИГЕ́ЛІЙ
ПЕРИГЛЯЦІА́ЛЬНИЙ
ПЕРИГЛЯЦІ́ЙНИЙ
ПЕРИДЕ́РМА
ПЕРИДОТИ́Т
ПЕРИДОТИ́ТОВИЙ
ПЕРИДУОДЕНІ́Т
ПЕРИКА́РД
ПЕРИКАРДИ́Т
ПЕРИКАРДІА́ЛЬНИЙ
ПЕРИКА́РДІЙ
ПЕРИКА́РДОВИЙ
ПЕРИКА́РПІЙ
ПЕРИКОЛІ́Т
ПЕРИ́ЛА[1]
ПЕРИ́ЛА[2]
ПЕРИЛІ́МФА
ПЕРИ́ЛКА
ПЕРИ́ЛКО *див.* пери́лка
ПЕРИ́ЛО *див.* пери́ла[1]
ПЕРИ́ЛОВИЙ
ПЕРИ́ЛЬНИЙ
ПЕРИ́ЛЬЦЕ *див.* пери́льця
ПЕРИ́ЛЬЦЯ
ПЕРИ́ЛЬЧАСТИЙ
ПЕРИ́МЕТР
ПЕРИМЕТРИ́Т
ПЕРИМЕТРИ́ЧНИЙ
ПЕРИМЕ́ТРІЙ
ПЕРИМЕ́ТРІЯ
ПЕРИ́МЕТРОВИЙ
ПЕРИ́НА[1]
ПЕРИ́НА[2]
ПЕРИНАТА́ЛЬНИЙ
ПЕРИНАТО́ЛОГ
ПЕРИНАТОЛО́ГІЯ
ПЕРИНЕФРИ́Т
ПЕРИ́НКА[1]
ПЕРИ́НКА[2]
ПЕРИ́ННИЙ
ПЕРИ́НОНЬКА
ПЕРИ́НОЧКА
ПЕРИПАТЕТИ́ЗМ
ПЕРИПАТЕ́ТИК
ПЕРИПАТЕТИ́ЧНИЙ
ПЕРИПЕТІЇ
ПЕРИПЕТІ́ЙНИЙ
ПЕРИПЕТІ́ЙНІСТЬ
ПЕРИПЕТІ́Я *див.* перипетії
ПЕРИ́ПТЕР
ПЕРИПТЕРИ́ЧНИЙ
ПЕРИ́ПТЕРНИЙ
ПЕРИСКО́П
ПЕРИСКОПІ́ЧНИЙ
ПЕРИСКО́ПНИЙ
ПЕРИСПЕ́РМ
ПЕРИСТА́ЛЬТИКА
ПЕРИСТАЛЬТИ́ЧНИЙ
ПЕРИ́СТЕНЬКИЙ
ПЕРИ́СТИЙ
ПЕРИСТИ́ЛЬ
ПЕРИСТИ́ЛЬНИЙ
ПЕРИСТОКРИ́ЛКА
ПЕРИСТОЛИ́СТИЙ
ПЕРИСТОРОЗСІ́ЧЕНИЙ
ПЕРИТОНЕОСКО́П
ПЕРИТОНЕОСКОПІ́Я
ПЕРИТОНІ́Т
ПЕРИТОНІ́ТНИЙ
ПЕРИФЕРИ́ЧНИЙ
ПЕРИФЕРІ́ЙНИЙ
ПЕРИФЕРІ́ЙНІСТЬ
ПЕРИФЕРІ́Я
ПЕРИФІТО́Н
ПЕРИФІТО́ННИЙ
ПЕРИФОКА́ЛЬНИЙ
ПЕРИФРА́З *див.* перифра́за
ПЕРИФРА́ЗА
ПЕРИФРА́ЗНИЙ
ПЕРИФРАЗО́ВАНИЙ
ПЕРИФРА́ЗОВИЙ
ПЕРИФРАЗО́ВУВАННЯ
ПЕРИФРАЗО́ВУВАТИ
ПЕРИФРАЗО́ВУВАТИСЯ
ПЕРИФРАЗУВА́ННЯ
ПЕРИФРАЗУВА́ТИ *див.* перифразо́вувати
ПЕРИФРАСТИ́ЧНИЙ
ПЕРИФРАСТИ́ЧНІСТЬ
ПЕРИФРАСТИ́ЧНО
ПЕРИЦИ́Т *див.* периц́ити
ПЕРИЦИ́ТИ
ПЕ́РІ
ПЕРІАНА́ЛЬНИЙ
ПЕРІА́НТІЙ
ПЕРІАПЕНДИЦИ́Т
ПЕРІАПІКА́ЛЬНИЙ
ПЕРІАРТРИ́Т
ПЕРІЕЗОФАГІ́Т
ПЕРІ́ОД
ПЕРІОДИЗА́ЦІЯ
ПЕРІО́ДИКА
ПЕРІОДИ́ЧНИЙ
ПЕРІОДИ́ЧНІСТЬ
ПЕРІОДИ́ЧНО
ПЕРІОДО́НТ
ПЕРІОДОНТА́ЛЬНИЙ
ПЕРІОДОНТИ́Т
ПЕРІОПЕРАЦІ́ЙНИЙ
ПЕРІОРА́ЛЬНИЙ
ПЕРІО́СТ
ПЕРІОСТА́ЛЬНИЙ
ПЕРІОСТИ́Т
ПЕРІ́СТЕНЬКИЙ
ПЕРІ́СТИЙ
ПЕРІ́ЩЕННЯ
ПЕРІ́ЩИТИ
ПЕРІЯ́
ПЕРКАЛЕ́ВИЙ
ПЕРКА́ЛЬ
ПЕ́РКО
ПЕРКУСИ́СТ
ПЕРКУСИ́СТКА
ПЕРКУСІ́ЙНИЙ
ПЕРКУ́СІЯ
ПЕРКУТО́ВАНИЙ
ПЕРКУТУВА́ТИ
ПЕРЛ[1]
ПЕРЛ[2] *див.* пе́рли
ПЕ́РЛА *див.* пе́рли
ПЕРЛАМУ́ТР
ПЕРЛАМУ́ТРИТИСЯ
ПЕРЛАМУ́ТРІВКА
ПЕРЛАМУ́ТРОВИЙ
ПЕРЛАМУ́ТРОВІСТЬ
ПЕРЛАМУ́ТРОВО
ПЕРЛА́СТЕНЬКИЙ
ПЕРЛА́СТИЙ
ПЕ́РЛИ
ПЕРЛИ́НА
ПЕРЛИ́НКА
ПЕРЛИ́ННИЙ
ПЕРЛИ́ННО
ПЕРЛИ́СТИЙ
ПЕРЛИ́СТІСТЬ
ПЕРЛИ́СТО
ПЕРЛИ́ТИСЯ
ПЕРЛІ́ВКА[1]
ПЕРЛІ́ВКА[2]
ПЕРЛІВНИ́ЦЯ
ПЕ́РЛІНЬ
ПЕРЛІ́Т
ПЕРЛІ́ТНИЙ
ПЕРЛІТОБЕТО́Н
ПЕРЛІТОБЕТО́ННИЙ
ПЕРЛІ́ТОВИЙ
ПЕ́РЛО *див.* пе́рли
ПЕРЛО́ВИЙ[1]
ПЕРЛО́ВИЙ[2]
ПЕРЛО́ВКА *див.* перлі́вка[2]
ПЕРЛОКУТИ́ВНИЙ
ПЕРЛОКУТИ́ВНІСТЬ
ПЕРЛОКУ́ЦІЯ
ПЕРЛО́Н
ПЕРЛО́НОВИЙ
ПЕРЛЮСТРА́ТОР
ПЕРЛЮСТРАЦІ́ЙНИЙ
ПЕРЛЮСТРА́ЦІЯ
ПЕРЛЮСТРО́ВАНИЙ
ПЕРЛЮСТРО́ВУВАТИ
ПЕРЛЮСТРО́ВУВАТИСЯ
ПЕРЛЮСТРУВА́ННЯ
ПЕРЛЮСТРУВА́ТИ *див.* перлюстро́вувати
ПЕРЛЮСТРУВА́ТИСЯ *див.* перлюстро́вуватися
ПЕРМ
ПЕРМАЛО́ЄВИЙ
ПЕРМАЛО́Й
ПЕРМАНГАНА́Т *див.* перманганати
ПЕРМАНГАНА́ТИ
ПЕРМАНЕ́НТ
ПЕРМАНЕ́НТНИЙ
ПЕРМАНЕ́НТНІСТЬ
ПЕРМАНЕ́НТНО
ПЕРМЕА́МЕТР
ПЕ́РМСЬКИЙ
ПЕРНА́ТИЙ
ПЕРНА́Ч
ПЕРО́
ПЕРО́ВИЙ
ПЕРОКСИ́Д *див.* перокси́ди
ПЕРОКСИДА́ЗА *див.* пероксида́зи
ПЕРОКСИДА́ЗИ
ПЕРОКСИДА́ЗНИЙ
ПЕРОКСИ́ДИ
ПЕРОКСИ́ДНИЙ
ПЕРОКСИСО́МА *див.* пероксисо́ми
ПЕРОКСИСО́МИ
ПЕРОКСИСО́МНИЙ
ПЕРО́Н
ПЕРО́ННИЙ
ПЕРО́НОВИЙ
ПЕРОНОСПО́РА
ПЕРОНОСПО́РОВІ
ПЕРОНОСПОРО́З
ПЕРОПОДІ́БНИЙ
ПЕРОРА́ЛЬНИЙ
ПЕРОРА́ЛЬНО
ПЕРПЕНДИКУЛЯ́Р
ПЕРПЕНДИКУЛЯ́РНИЙ
ПЕРПЕНДИКУЛЯ́РНІСТЬ
ПЕРПЕНДИКУЛЯ́РНО
ПЕРПЕ́ТУУМ-МО́БІЛЕ

ПЕРС
ПЕ́РСА
ПЕРСЕВЕРАТИ́ВНИЙ
ПЕРСЕВЕРАТО́РНИЙ
ПЕРСЕВЕРАЦІ́ЙНИЙ
ПЕРСЕВЕРА́ЦІЯ
ПЕРСЕВЕРУВА́ТИ
ПЕРСЕЇ́ДИ
ПЕ́РСИ[1]
ПЕ́РСИ[2] *див.* пе́рса
ПЕРСИ́ДСЬКИЙ
ПЕ́РСИК
ПЕ́РСИКОВИЙ
ПЕРСИСТЕ́НТНИЙ
ПЕРСИСТЕ́НТНІСТЬ
ПЕРСИСТЕ́НТНО
ПЕРСИСТЕ́НЦІЯ
ПЕРСИ́СТИЙ
ПЕРСИСТУВА́ННЯ
ПЕРСИСТУВА́ТИ
ПЕРСІЯ́НИ
ПЕРСІЯ́НИН *див.* персія́ни
ПЕРСІЯ́НКА *див.* персія́ни
ПЕРСІЯ́НСЬКИЙ
ПЕРСНЕПОДІ́БНИЙ
ПЕ́РСНИК
ПЕ́РСО *див.* пе́рса
ПЕРСО́НА
ПЕРСОНА́Ж
ПЕРСОНА́Л
ПЕРСОНАЛІЗА́ЦІЯ
ПЕРСОНАЛІ́ЗМ
ПЕРСОНАЛІЗО́ВАНИЙ
ПЕРСОНАЛІЗО́ВАНІСТЬ
ПЕРСОНАЛІЗУВА́ТИ
ПЕРСОНАЛІЗУВА́ТИСЯ
ПЕРСОНАЛІ́СТ
ПЕРСОНАЛІСТИ́ЧНИЙ
ПЕРСОНАЛІСТИ́ЧНІСТЬ
ПЕРСОНАЛІСТИ́ЧНО
ПЕРСОНАЛІ́СТСЬКИЙ
ПЕРСОНА́ЛІЯ
ПЕРСОНА́ЛЬНИЙ
ПЕРСОНА́ЛЬНІСТЬ
ПЕРСОНА́ЛЬНО
ПЕРСОНІФІКА́ЦІЯ
ПЕРСОНІФІКО́ВАНИЙ
ПЕРСОНІФІКО́ВАНІСТЬ
ПЕРСОНІФІКО́ВАНО
ПЕРСОНІФІКУВА́ННЯ
ПЕРСОНІФІКУВА́ТИ
ПЕРСОНІФІКУВА́ТИСЯ
ПЕРСПЕКТИ́ВА
ПЕРСПЕКТИ́ВНИЙ
ПЕРСПЕКТИ́ВНІСТЬ
ПЕРСПЕКТИ́ВНО
ПЕРСПЕКТО́ГРАФ
ПЕРСПІРАЦІ́ЙНИЙ
ПЕРСПІРА́ЦІЯ
ПЕРСТ
ПЕРСТА́Ч
ПЕРСТЕНЕ́ВИЙ
ПЕРСТЕНЕ́ЦЬ
ПЕРСТЕ́НИК
ПЕ́РСТЕНЬ
ПЕРСТЬ
ПЕРСУАЗИ́ВНИЙ
ПЕРСУАЗИ́ВНІСТЬ
ПЕРСУАЗИ́ВНО
ПЕРСУЛЬФА́Т *див.* персульфа́ти
ПЕРСУЛЬФА́ТИ
ПЕ́РСЬКИЙ
ПЕ́РТИ
ПЕ́РТИЙ
ПЕРТИНЕ́НТНИЙ
ПЕРТИНЕ́НТНІСТЬ
ПЕРТИНЕ́НЦІЯ
ПЕ́РТИСЯ
ПЕРТУРБАЦІ́ЙНИЙ
ПЕРТУРБА́ЦІЯ
ПЕРУА́НЕЦЬ *див.* перуа́нці
ПЕРУА́НКА *див.* перуа́нці
ПЕРУА́НСЬКИЙ
ПЕРУА́НЦІ
ПЕРУ́КА
ПЕРУКА́Р
ПЕРУКА́РКА
ПЕРУКА́РНЯ
ПЕРУКА́РСЬКИЙ
ПЕРУ́Н
ПЕРУ́НСЬКИЙ
ПЕРФЕ́КТ[1]
ПЕРФЕ́КТ[2]
ПЕРФЕКТИ́ВНИЙ
ПЕРФЕ́КТНИЙ[1]
ПЕРФЕ́КТНИЙ[2]
ПЕРФЕ́КТНІСТЬ[1]
ПЕРФЕ́КТНІСТЬ[2]
ПЕРФЕ́КТНО
ПЕРФЕКЦІОНІ́ЗМ
ПЕРФЕКЦІОНІ́СТ
ПЕРФЕКЦІОНІ́СТКА
ПЕРФЕКЦІОНІ́СТСЬКИЙ
ПЕРФОКА́РТА
ПЕРФОРАТИ́ВНИЙ
ПЕРФОРА́ТОР
ПЕРФОРА́ТОРНИЙ
ПЕРФОРА́ТОРНИК
ПЕРФОРАЦІ́ЙНИЙ
ПЕРФОРА́ЦІЯ
ПЕРФО́РМАНС
ПЕРФОРМАТИ́В
ПЕРФОРМАТИ́ВНИЙ
ПЕРФОРМАТИ́ВНІСТЬ
ПЕРФО́РМЕР
ПЕРФОРО́ВАНИЙ
ПЕРФОРО́ВАНІСТЬ
ПЕРФОРУВА́ЛЬНИЙ
ПЕРФОРУВА́ННЯ
ПЕРФОРУВА́ТИ
ПЕРФОРУВА́ТИСЯ
ПЕРФОСТРІ́ЧКА
ПЕРФУ́ЗІЯ
ПЕ́РХАТИ
ПЕРХЛОРА́Т *див.* перхлора́ти
ПЕРХЛОРА́ТИ
ПЕ́РХНУТИ *див.* пе́рхати
ПЕРХНУ́ТИ
ПЕ́РЦЕ́ *див.* пірце́
ПЕРЦЕ́ВИЙ
ПЕРЦЕЇ́Д *див.* перцеї́ди
ПЕРЦЕЇ́ДИ
ПЕРЦЕПТИ́ВНИЙ
ПЕРЦЕПТИ́ВНІСТЬ
ПЕРЦЕПТИ́ВНО
ПЕРЦЕПЦІ́ЙНИЙ
ПЕРЦЕ́ПЦІЯ
ПЕРЦИПО́ВАНИЙ
ПЕРЦИПУВА́ТИ
ПЕРЦИПУВА́ТИСЯ
ПЕРЦІ́ВКА
ПЕРЦЮВА́ТИ
ПЕРЧАКІ́ВКА
ПЕ́РЧЕНИЙ
ПЕ́РЧИК
ПЕРЧИ́НА
ПЕРЧИ́НКА
ПЕРЧИ́ТИ
ПЕРЧИ́ЦЯ
ПЕРШ[1]
ПЕРШ[2]
ПЕРШАЧО́К
ПЕ́РШЕ
ПЕРШЕНСТВО́
ПЕРШЕНСТВУВА́ННЯ
ПЕРШЕНСТВУВА́ТИ
ПЕ́РШЕНЬКИЙ
ПЕРШЕРО́Н
ПЕРШЕРО́НСЬКИЙ
ПЕ́РШИЙ
ПЕ́РШИЙ-ЛІ́ПШИЙ
ПЕРШИНА́
ПЕРШИ́НКА
ПЕ́РШІСТЬ
ПЕРШО...
ПЕРШОВЕ́РЕСЕНЬ
ПЕРШОВЕРЕСНЕ́ВИЙ
ПЕРШОВІДКРИВА́Ч
ПЕРШОВЧИ́ТЕЛЬ
ПЕРШОДЖЕРЕЛО́
ПЕРШОДРУ́К
ПЕРШОДРУКА́Р
ПЕРШОДРУКО́ВАНИЙ
ПЕРШОЕЛЕМЕ́НТ
ПЕРШОЗВІ́РІ
ПЕРШОІЄРА́РХ
ПЕРШОІНТЕРПРЕТА́ТОР
ПЕРШОКАТЕГО́РНИК
ПЕРШОКАТЕГО́РНИЦЯ
ПЕРШОКВІТНЕ́ВИЙ
ПЕРШОКЛА́СНИЙ
ПЕРШОКЛА́СНИК
ПЕРШОКЛА́СНИЦЯ
ПЕРШОКЛА́СНІСТЬ
ПЕРШОКЛА́СНО
ПЕРШОКУ́РСНИЙ
ПЕРШОКУ́РСНИК
ПЕРШОКУ́РСНИЦЯ
ПЕРШОЛЮДИ́НА
ПЕРШОМАТЕ́РІЯ
ПЕРШОМУ́ЧЕНИК
ПЕРШОМУ́ЧЕНИЦЯ
ПЕРШОНА́ЗВА
ПЕРШОНАРО́ДЖЕНИЙ
ПЕРШОО́БРАЗ
ПЕРШООСНО́ВА
ПЕРШОПОСЕЛЕ́НЕЦЬ
ПЕРШОПОЧАТКО́ВИЙ
ПЕРШОПОЧАТКО́ВО
ПЕРШОПОЧА́ТОК
ПЕРШОПРЕСТО́ЛЬНИЙ
ПЕРШОПРИЧИ́НА
ПЕРШОПРОХІ́ДНИК
ПЕРШОПРОХІ́ДНИЦЯ
ПЕРШОПРОХО́ДЕЦЬ
ПЕРШОПТА́Х
ПЕРШОРІ́ЧНИК
ПЕРШОРІ́ЧНИЦЯ
ПЕРШОРОДІ́ЛЛЯ
ПЕРШОРО́ДНИЙ
ПЕРШОРО́ДСТВО
ПЕРШОРОЗРЯ́ДНИЙ
ПЕРШОРОЗРЯ́ДНИК

ПЕРШОРОЗРЯ́ДНИЦЯ
ПЕРШОРЯ́ДНИЙ
ПЕРШОРЯ́ДНІСТЬ
ПЕРШОРЯ́ДНО
ПЕРШОСВЯТИ́ТЕЛЬ
ПЕРШОСВЯТИ́ТЕЛЬСТВО
ПЕРШОСВЯТИ́ТЕЛЬСЬКИЙ
ПЕРШОСВЯЩЕ́ННИК
ПЕРШОСВЯЩЕ́НСТВО
ПЕРШОСО́РТНИЙ
ПЕРШОСО́РТНІСТЬ
ПЕРШОСХО́ДЖЕННЯ
ПЕРШОТВІ́Р
ПЕРШОТВОРЕ́ЦЬ
ПЕРШОТРА́ВЕНЬ
ПЕРШОТРАВНЕ́ВИЙ
ПЕРШОУЧИ́ТЕЛЬ *див.* першовчи́тель
ПЕРШОХРИСТИЯ́НИ
ПЕРШОХРИСТИЯ́НИН *див.* першохристия́ни
ПЕРШОХРИСТИЯ́НКА *див.* першохристия́ни
ПЕРШОХРИСТИЯ́НСТВО
ПЕРШОХРИСТИЯ́НСЬКИЙ
ПЕРШОЦВІ́Т
ПЕРШОЦВІ́ТНИЙ
ПЕРШОЧЕРГО́ВИЙ
ПЕРШОЧЕРГО́ВІСТЬ
ПЕРШОЧЕРГО́ВО
ПЕС
ПЕ́САХ
ПЕСЕ́ВА
ПЕСЕ́ТА
ПЕСЕ́ЦЬ
ПЕСИ́ГОЛОВА
ПЕСИ́ГОЛОВЕЦЬ
ПЕСИГОЛО́ВИЙ
ПЕ́СИК
ПЕСИМІ́ЗМ
ПЕСИМІ́СТ
ПЕСИМІСТИ́ЧНИЙ
ПЕСИМІСТИ́ЧНІСТЬ
ПЕСИМІСТИ́ЧНО
ПЕСИМІ́СТКА
ПЕ́СО
ПЕСТИ́ВИЙ
ПЕСТИ́ВО
ПЕ́СТИТИ
ПЕ́СТИТИСЯ
ПЕСТИЦИ́Д *див.* пестици́ди
ПЕСТИЦИ́ДИ
ПЕСТИЦИ́ДНИЙ
ПЕСТІ́Й
ПЕСТІ́ЙКА
ПЕ́СТІННЯ
ПЕСТЛИ́ВИЙ
ПЕСТЛИ́ВІСТЬ
ПЕСТЛИ́ВО
ПЕ́СТО
ПЕ́СТОЩІ
ПЕСТРУ́ШКА
ПЕСТРЮ́ГА
ПЕ́СТУВАННЯ
ПЕ́СТУВАТИ
ПЕ́СТУВАТИСЯ
ПЕСТУ́Н
ПЕСТУ́НКА
ПЕСТУ́НЧИК
ПЕСТУ́ХА
ПЕСТУ́ШКА
ПЕСЦЕ́ВИЙ
ПЕ́СЬКИЙ
ПЕСЮ́ГА
ПЕ́СЯЧИЙ
ПЕТА́НК
ПЕТА́НКОВИЙ
ПЕТА́РДА
ПЕТА́РДНИЙ
ПЕТА́РДОВИЙ
ПЕ́ТАС
ПЕТЕ́К
ПЕТЕ́ЛЕЧКА
ПЕТЕ́ЛЬКА
ПЕТЕ́ЛЬНИЙ
ПЕТЕ́ЛЬНИК
ПЕТЕ́ЛЬНИЦЯ
ПЕТЕ́ЛЬОЧКА *див.* пете́лечка
ПЕТЕУ́ШНИК
ПЕТЕУ́ШНИЦЯ
ПЕТИ́Т
ПЕТИ́ТНИЙ
ПЕТИЦІ́ЙНИЙ
ПЕТИЦІОНЕ́Р
ПЕТИ́ЦІЯ
ПЕТЛЕПОДІ́БНИЙ
ПЕТЛЕТВІ́РНИЙ
ПЕТЛЕУТВО́РЕННЯ
ПЕТЛИ́ЦЯ
ПЕТЛИ́ЧКА
ПЕТЛИ́ЧНИЙ
ПЕ́ТЛІ *див.* петля́
ПЕТЛЬО́ВАНИЙ
ПЕТЛЬОВИ́Й
ПЕТЛЮВА́ННЯ
ПЕТЛЮВА́ТИ[1]
ПЕТЛЮВА́ТИ[2]
ПЕТЛЮ́РІВЕЦЬ
ПЕТЛЮ́РІВКА[1]
ПЕТЛЮ́РІВКА[2]
ПЕТЛЮ́РІВСЬКИЙ
ПЕТЛЮ́РІВЩИНА
ПЕТЛЯ́
ПЕТЛЯ́СТИЙ
ПЕТЛЯ́ТИ
ПЕТРАРКІ́ЗМ
ПЕ́ТРАТИ
ПЕТРИКІ́ВКА
ПЕТРИКІ́ВСЬКИЙ
ПЕТРИКО́Р
ПЕТРИФІКА́Т
ПЕТРИФІКА́ЦІЯ
ПЕТРИФІКО́ВАНИЙ
ПЕТРИФІКУВА́ТИ
ПЕТРИФІКУВА́ТИСЯ
ПЕТРІ́В
ПЕТРІ́ВКА
ПЕТРІ́ВОЧКА
ПЕТРІ́ВОЧНИЙ
ПЕТРІ́ВЧАНИЙ
ПЕТРІВЧА́НСЬКИЙ
ПЕТРОБІО́НТ *див.* петробіо́нти
ПЕТРОБІО́НТИ
ПЕТРОГЕНЕ́З
ПЕТРОГЕНЕТИ́ЧНИЙ
ПЕТРО́ГЛІФ
ПЕТРО́ГРАФ
ПЕТРОГРАФІ́ЧНИЙ
ПЕТРОГРА́ФІЯ
ПЕТРОЛЕ́ЙНИЙ
ПЕТРО́ЛЕУМ
ПЕТРОЛОГІ́ЧНИЙ
ПЕТРОЛО́ГІЯ
ПЕТРОТЕКТО́НІКА
ПЕТРОФІ́ЗИКА
ПЕТРОФІЗИ́ЧНИЙ
ПЕТРОФІ́Т *див.* петрофі́ти
ПЕТРОФІ́ТИ
ПЕТРОФІ́ТНИЙ
ПЕТРОХІМІ́ЧНИЙ
ПЕТРОХІ́МІЯ
ПЕТРУ́РГІЙНИЙ
ПЕТРУ́РГІЯ
ПЕТРУ́ШЕЧКА
ПЕТРУ́ШКА[1]
ПЕТРУ́ШКА[2]
ПЕТРУ́ШКОВИЙ
ПЕТУ́НІЯ
ПЕХЛЕВІ́
ПЕХЛЕВІ́ЙСЬКИЙ
ПЕЦИ́ЛІЄВІ
ПЕЧА́ЛИТИ
ПЕЧА́ЛИТИСЯ
ПЕЧАЛОВИ́ТИЙ
ПЕЧА́ЛУВАТИ
ПЕЧА́ЛУВАТИСЯ
ПЕЧА́ЛЬ
ПЕЧА́ЛЬНИЙ
ПЕЧА́ЛЬНО
ПЕЧА́ТАНИЙ
ПЕЧА́ТАННЯ
ПЕЧА́ТАТИ
ПЕЧА́ТКА
ПЕЧА́ТКОВИЙ
ПЕЧА́ТНИЙ
ПЕЧА́ТНИК
ПЕЧА́ТЬ
ПЕ́ЧВОРК
ПЕ́ЧВОРКОВИЙ
ПЕ́ЧЕНИЙ
ПЕЧЕ́НИЙ
ПЕЧЕНІ́Г *див.* печені́ги
ПЕЧЕНІ́ГИ
ПЕЧЕНІ́ЗЬКИЙ
ПЕ́ЧЕННЯ
ПЕЧЕ́НЯ
ПЕЧЕ́РА
ПЕЧЕ́РИСТИЙ
ПЕЧЕРИ́ЦЕВИЙ
ПЕЧЕРИ́ЦЯ
ПЕЧЕРИ́ЧКА
ПЕЧЕ́РКА
ПЕЧЕ́РНИЙ
ПЕЧЕ́РНИК
ПЕЧЕ́РНИЦЯ
ПЕЧЕ́РОВИЙ
ПЕЧЕРОПОДІ́БНИЙ
ПЕЧЕРУВА́ТИ
ПЕ́ЧИВО
ПЕЧИ́НА
ПЕЧИ́ЩЕ[1]
ПЕЧИ́ЩЕ[2]
ПЕЧІ́НКА
ПЕЧІ́НКОВИЙ
ПЕЧІ́ННЯ
ПЕЧІ́НОЧКА
ПЕЧІ́НОЧНИЙ
ПЕЧІ́НОЧНИК[1]
ПЕЧІ́НОЧНИК[2]
ПЕЧІ́НОЧНИЦЯ[1]
ПЕЧІ́НОЧНИЦЯ[2]
ПЕЧІЯ́
ПЕ́ЩЕНЕЦЬ
ПЕ́ЩЕНИЙ

ПЕ́ЩЕНИК
ПЕ́ЩЕНКА
ПЕ́ЩЕННЯ
П'ЄДЕСТА́Л
П'Є́ЗА
П'ЄЗО...
П'ЄЗОЕЛЕ́КТРИК
П'ЄЗОЕЛЕ́КТРИКА
П'ЄЗОЕЛЕКТРИ́ЧНИЙ
П'ЄЗОЕЛЕМЕ́НТ
П'ЄЗОЕФЕ́КТ
П'ЄЗОКВА́РЦ
П'ЄЗОКВА́РЦОВИЙ
П'ЄЗОКЕРА́МІКА
П'ЄЗОКЕРАМІ́ЧНИЙ
П'ЄЗОКРИСТА́Л
П'ЄЗОКРИСТАЛІ́ЧНИЙ
П'ЄЗО́МЕТР
П'ЄЗОМЕТРИ́ЧНИЙ
П'ЄЗОМЕТРІ́Я
П'Є́КСА *див.* п'єкси
П'Є́КСИ
П'Є́СА
П'Є́СКА
П'ЄЦ
ПИВА́РНЯ
ПИВА́ТИ
ПИВЗАВО́Д
ПИВКО́
ПИВНИ́Й
ПИ́ВНИК[1]
ПИ́ВНИК[2]
ПИВНИ́ЦЯ
ПИВНИ́ЧИЙ
ПИВНИ́ЧКА
ПИВНИ́ЧНИЙ
ПИ́ВО
ПИВОВА́Р
ПИВОВАРІ́ННЯ
ПИВОВА́РНИЙ
ПИВОВА́РНИК
ПИВОВА́РНЯ
ПИВОВА́РСТВО
ПИВОРІ́З
ПИВЦЕ́
ПИВ'Я́РНЯ
ПИЖ
ПИ́ЖИК[1]
ПИ́ЖИК[2]
ПИ́ЖИКОВИЙ
ПИ́ЖМО
ПИ́ЖМОВИЙ
ПИЖОРІ́З
ПИЖОРУ́Б
ПИ́ЗА *див.* пи́зи
ПИ́ЗИ
ПИ́КА
ПИКА́ТЕНЬКИЙ
ПИКА́ТИЙ
ПИЛ
ПИЛА́
ПИЛА́В
ПИЛИ́НА
ПИЛИ́НКА
ПИЛИ́НОЧКА
ПИЛИ́ПІВ
ПИЛИ́ПІВКА
ПИЛИ́ПІВСЬКИЙ
ПИЛИПІВЧА́НИЙ
ПИЛИ́ТИ
ПИЛИ́ТИСЯ
ПИ́ЛКА
ПИ́ЛКОВИЙ
ПИЛКО́ВИЙ
ПИЛКОПОДІ́БНИЙ
ПИЛО...
ПИЛОВИ́Й
ПИЛОВИ́К
ПИЛОВЛО́ВЛЮВАЛЬНИЙ
ПИЛОВЛО́ВЛЮВАННЯ
ПИЛОВЛО́ВЛЮВАЧ
ПИЛОГА́ЗОВИЙ
ПИЛОГАЗОВЛО́ВЛЮВАЛЬНИЙ
ПИЛОГАЗОВЛО́ВЛЮВАННЯ
ПИЛОГАЗОВЛО́ВЛЮВАЧ
ПИЛОЗБІ́РНИЙ
ПИЛОЗБІ́РНИК
ПИЛО́К
ПИЛОМАТЕРІА́Л *див.* пиломатеріа́ли
ПИЛОМАТЕРІА́ЛИ
ПИЛОМІ́Р
ПИЛОНАРІЗА́ЛЬНИК
ПИЛОНЕПРОНИКНИ́Й
ПИЛОНЕПРОНИ́КНІСТЬ
ПИЛООЧИСНИ́Й
ПИЛООЧИ́СНИК
ПИЛОПОДІ́БНИЙ
ПИЛОПРИГНІ́ЧЕННЯ
ПИЛОПРИДУ́ШЕННЯ
ПИЛОРА́МА
ПИЛОРА́МНИЙ
ПИЛОСМО́К
ПИЛОСО́С
ПИЛОСО́СИТИ
ПИЛОСО́СНИЙ
ПИЛОСТІ́ЙКИЙ
ПИЛОСТІ́ЙКІСТЬ
ПИЛОУТВО́РЕННЯ
ПИ́ЛОЧКА
ПИЛО́ЧОК
ПИЛУВА́ТИЙ
ПИЛУВА́ТІСТЬ
ПИЛЧА́СТИЙ
ПИЛЧА́СТІСТЬ
ПИЛЬГУ́ЧИТИ
ПИЛЬНЕ́НЬКИЙ
ПИЛЬНЕ́НЬКО
ПИЛЬНЕ́СЕНЬКИЙ
ПИЛЬНЕ́СЕНЬКО
ПИ́ЛЬНИЙ[1]
ПИ́ЛЬНИЙ[2]
ПИ́ЛЬНИК
ПИЛЬНИ́К
ПИ́ЛЬНІСТЬ
ПИ́ЛЬНО
ПИЛЬНО́ВАНИЙ
ПИЛЬНОВИ́ТИЙ
ПИЛЬНУВА́ННЯ
ПИЛЬНУВА́ТИ
ПИЛЬНУВА́ТИСЯ
ПИ́ЛЬНЯ
ПИЛЬОВИ́К
ПИЛЬОВИЧО́К
ПИ́ЛЬЩИК[1]
ПИ́ЛЬЩИК[2]
ПИ́ЛЬЩИЦЯ
ПИЛЮГА́
ПИЛЮ́ЖИТИ
ПИЛЮ́ЖНИЙ
ПИЛЮ́КА
ПИЛЮ́ЧКА
ПИЛЯ́К
ПИЛЯ́КА
ПИЛЯ́ЛЬНИЙ
ПИ́ЛЯНИЙ
ПИЛЯ́ННЯ
ПИЛЯ́Р
ПИЛЯ́СТИЙ
ПИЛЯ́ТИ
ПИЛЯ́ТИСЯ
ПИЛЯ́ЧКА
ПИ́НДА
ПИНДЮ́ЧИТИ
ПИНДЮ́ЧИТИСЯ
ПИНДЮ́ЧЛИВИЙ
ПИНДЮ́ЧЛИВІСТЬ
ПИНДЮ́ЧЛИВО
ПИНДЮ́ЧНИЙ
ПИНДЮ́ЧНІСТЬ
ПИНДЮ́ЧНО
ПИ́НХВА
ПИ́НЯВИЙ
ПИ́НЯВІСТЬ
ПИ́НЯВО
ПИ́ПКА
ПИ́ПОТЬ
ПИ́ПТИК
ПИР
ПИРІ́Г
ПИРІЄ́ЦЬ
ПИРІЖЕ́ЧНИК
ПИРІЖЕ́ЧНИЦЯ
ПИРІЖЕ́ЧОК
ПИРІЖКО́ВИЙ
ПИРІ́ЖНИК
ПИРІ́ЖНИЦЯ
ПИРІЖО́К
ПИРІ́Й
ПИРІ́ЙКА
ПИРІ́ЙНИЙ
ПИРІ́ЙНИК
ПИРІЮВА́ТИЙ
ПИРОГО́ВИЙ
ПИРОЖИ́ТИСЯ
ПИРСК
ПИ́РСКАВКА
ПИ́РСКАННЯ
ПИ́РСКАТИ
ПИ́РСКАТИСЯ
ПИ́РСНУТИ
ПИРУВА́ЛЬНИК
ПИРУВА́ННЯ
ПИРУВА́ТИ
ПИ́РХАННЯ
ПИ́РХАТИ
ПИ́РХНУТИ
ПИРХНУ́ТИ
ПИРХО́ТА
ПИРЯ́ТИ
ПИРЯ́ТИНСЬКИЙ
ПИСА́К
ПИСА́КА
ПИ́САЛО
ПИСА́ЛЬНИЙ
ПИСА́ЛЬНИК
ПИ́САЛЬЦЕ
ПИ́САНИЙ
ПИСАНИ́НА
ПИ́САНКА
ПИСАНКА́Р
ПИСАНКА́РКА
ПИСАНКА́РСТВО
ПИСАНКА́РСЬКИЙ

ПИ́САНКОВИЙ
ПИСА́ННЯ
ПИСА́ННЯЧКО
ПИ́САНОЧКА
ПИ́САР
ПИСАРЕ́НКО
ПИСАРЕ́ЦЬ
ПИСАРИ́НА
ПИСАРИ́ХА
ПИ́САРІВ
ПИСАРІ́ВНА
ПИ́САРКА
ПИСА́РНЯ
ПИ́САРСТВО
ПИ́САРСЬКИЙ
ПИСАРЧА́
ПИСАРЧУ́К
ПИ́САРША
ПИ́САРШИН
ПИСАРЮВА́ННЯ
ПИСАРЮВА́ТИ
ПИСА́ТЕЛЬ
ПИСА́ТЕЛЬКА
ПИСА́ТЕЛЬСТВО
ПИСА́ТЕЛЬСЬКИЙ
ПИСА́ТИ
ПИСА́ТИСЯ
ПИСАЧО́К
ПИСЕ́МНИЙ
ПИСЕ́МНІСТЬ
ПИСЕ́МНО
ПИСЕ́ЦЬ
ПИСК
ПИ́СКАВКА
ПИ́СКАННЯ
ПИ́СКАТИ
ПИСКА́ТИЙ
ПИ́СКІТ
ПИСКЛИ́ВИЙ
ПИСКЛИ́ВІСТЬ
ПИСКЛИ́ВО
ПИСКЛЯ́
ПИСКЛЯ́ВИЙ
ПИСКЛЯ́ВІСТЬ
ПИСКЛЯ́ВО
ПИСКЛЯ́ТКО
ПИ́СКНЯВА
ПИСКОТІ́ННЯ
ПИСКОТІ́ТИ
ПИСКОТНЯ́
ПИСКОТНЯ́ВА
ПИСКУВА́ТИ
ПИСКУ́Н
ПИСКУ́ХА
ПИСКУ́ЧЕ
ПИСКУ́ЧИЙ
ПИ́СНУТИ
ПИСНУ́ТИ
ПИ́СНЯВА *див.* пи́скнява
ПИ́СОК
ПИ́СОЧОК
ПИСУ́ЛЬКА
ПИСУ́ЧИЙ
ПИСЦЕ́ВИЙ
ПИСЬМА́К
ПИСЬМА́ЦТВО
ПИСЬМА́ЦЬКИЙ
ПИСЬМЕНА́
ПИСЬМЕ́ННИЙ
ПИСЬМЕ́ННИК
ПИСЬМЕ́ННИЦТВО
ПИСЬМЕ́ННИЦЬКИЙ
ПИСЬМЕ́ННИЦЯ
ПИСЬМЕ́ННІСТЬ
ПИСЬМЕ́НСТВО
ПИСЬМІ́ВКА
ПИСЬМО́
ПИСЬМО́ВЕЦЬ
ПИСЬМО́ВИЙ
ПИСЬМО́ВНИК
ПИСЬМО́ВНО
ПИСЬМО́ВО
ПИСЬМОВОДИ́ТЕЛЬ
ПИСЬМОВО́ДСТВО
ПИТА́ЛЬНЕ *див.* пита́льно
ПИТА́ЛЬНИЙ
ПИТА́ЛЬНИК
ПИТА́ЛЬНІСТЬ
ПИТА́ЛЬНО
ПИ́ТАНИЙ
ПИТА́ННЯ
ПИТА́ННЯЧКО
ПИТА́ТИ
ПИТА́ТИСЯ
ПИТА́ЮЧЕ
ПИТА́ЮЧИЙ
ПИТВО́
ПИ́ТЕЛЬ
ПИТЕ́ЦЬ
ПИ́ТИ
ПИ́ТИЙ
ПИТИ́МИЙ
ПИ́ТИСЯ
ПИ́ТКИ
ПИТЛИ́ВИЙ
ПИТЛИ́ВІСТЬ
ПИТЛИ́ВО
ПИТЛІ́ВКА
ПИТЛЬО́ВАНИЙ
ПИТЛЬО́ВАНИК
ПИТЛЬО́ВАНКА
ПИТЛЮВА́ННЯ
ПИТЛЮВА́ТИ
ПИТЛЮВА́ТИСЯ
ПИТНИ́Й
ПИТО́МИЙ[1]
ПИТО́МИЙ[2]
ПИТО́МО
ПИ́ТОНЬКИ
ПИТТЯ́
ПИТУ́Н
ПИТУ́ЩИЙ
ПИХ
ПИ́ХА́
ПИХА́ТИЙ
ПИХА́ТІСТЬ
ПИХА́ТО
ПИ́ХКАННЯ
ПИ́ХКАТИ
ПИХКОТІ́ТИ
ПИХЛИ́ВИЙ
ПИХЛИ́ВІСТЬ
ПИХЛИ́ВО
ПИ́ХНУТИ
ПИХОВИ́ТЕ *див.* пихови́то
ПИХОВИ́ТИЙ
ПИХОВИ́ТО
ПИХОНУ́ТИ
ПИХ-ПИ́Х *див.* пих
ПИХТІ́ННЯ
ПИХТІ́Р
ПИХТІ́ТИ
ПИХТУ́Н
ПИХУВА́ТИЙ
ПИХУВА́ТІСТЬ
ПИ́ЧКА
ПИША́ННЯ
ПИША́ТИ
ПИША́ТИСЯ
ПИ́ШКА
ПИ́ШНИЙ
ПИ́ШНІСТЬ
ПИШНІ́ТИ
ПИШНІ́ТИСЯ
ПИ́ШНО
ПИШНО...
ПИШНОГРУ́ДИЙ
ПИШНОМО́ВНИЙ
ПИШНОМО́ВНІСТЬ
ПИШНОМО́ВНО
ПИШНОМО́ВСТВО
ПИШНО́ТА
ПИШНОТІ́ЛИЙ
ПИШНОТІ́ЛІСТЬ
ПИ́ЩАВКА
ПИЩА́ЛЬ
ПИЩА́ЛЬНИЙ[1]
ПИЩА́ЛЬНИЙ[2]
ПИЩА́ЛЬНИК
ПИЩА́ННЯ
ПИЩА́ТИ
ПИ́ЩИК
ПИЩУ́ХА[1]
ПИЩУ́ХА[2]
ПИЩУ́ХОВІ
ПИЯ́К
ПИЯ́КА
ПИЯ́ТИКА
ПИЯ́ЦТВО
ПИЯ́ЦЬКИЙ
ПИЯ́ЧИТИ
ПИЯ́ЧКА
ПІ[1]
ПІ[2]
ПІАЛА́
ПІАНІ́ЗМ
ПІАНІ́НО
ПІАНІ́СИМО
ПІАНІ́СТ
ПІАНІСТИ́ЧНИЙ
ПІАНІ́СТКА
ПІА́НО
ПІАНО́ЛА
ПІА́Р
ПІА́Р-...
ПІА́Р-АГЕ́НТСТВО
ПІА́Р-АГЕ́НЦІЯ
ПІА́РИТИ
ПІА́РИТИСЯ
ПІА́РІВСЬКИЙ
ПІА́Р-КАМПА́НІЯ
ПІА́РНИК
ПІА́РНИЦЯ
ПІА́РСТВО
ПІА́РЩИК
ПІА́РЩИЦЯ
ПІАСА́ВА
ПІА́СТР
ПІВ
ПІВ...
ПІВАВТОМА́Т
ПІВАВТОМАТИ́ЧНИЙ
ПІВА́РКА

ПІВА́РКУШ
ПІВАРШИ́ННИЙ
ПІВБА́К[1]
ПІВБА́К[2]
ПІВБА́РКА
ПІВБАРКА́С
ПІВБО́Г
ПІВБО́КОМ
ПІВБО́КС
ПІВБО́ЧКА
ПІВВАГО́Н
ПІВВА́ТНИЙ
ПІВВЗВО́Д
ПІВВЗВО́ДНИЙ
ПІВВІДЕ́РКО
ПІВВІДЕ́РНИЙ
ПІВВІДРО́ВИЙ
ПІВВІДСО́ТКО́ВИЙ
ПІВВІДЧИ́НЕНИЙ
ПІВВІКОВИ́Й
ПІВВІ́РШ
ПІВВІ́СЬ
ПІВГНИЛИ́Й
ПІВГОДИ́ННИЙ
ПІВГОДИ́ННО
ПІВГО́ЛИЙ
ПІВГО́ЛОС
ПІВГОЛОСНИ́Й
ПІВГО́ЛОСНО
ПІВГО́ЛОСОМ
ПІВГО́НИ
ПІВГОРА́
ПІВГРУ́ПА
ПІВДА́РМА
ПІВДЕ́НЕЦЬ
ПІВДЕ́НКА
ПІВДЕ́ННИЙ[1]
ПІВДЕ́ННИЙ[2]
ПІВДЕ́ННИК
ПІВДЕ́ННІШЕ
ПІВДЕ́ННО...
ПІВДЕННОАВСТРАЛІ́ЙСЬКИЙ
ПІВДЕННОАЗІ́ЙСЬКИЙ
ПІВДЕННОАМЕРИКА́НСЬКИЙ
ПІВДЕННОАТЛАНТИ́ЧНИЙ
ПІВДЕННОАФРИКА́НЕЦЬ *див.* південноафрика́нці
ПІВДЕННОАФРИКА́НКА *див.* південноафрика́нці
ПІВДЕННОАФРИКА́НСЬКИЙ
ПІВДЕННОАФРИКА́НЦІ
ПІВДЕННОВ'ЄТНА́МСЬКИЙ
ПІВДЕННОЄВРОПЕ́ЙСЬКИЙ
ПІВДЕ́ННО-ЗА́ХІДНИЙ
ПІВДЕННОІНДІ́ЙСЬКИЙ
ПІВДЕННОІТАЛІ́ЙСЬКИЙ
ПІВДЕННОКИТА́ЙСЬКИЙ
ПІВДЕННОКОРЕ́ЙСЬКИЙ
ПІВДЕННОКРИ́МСЬКИЙ
ПІВДЕННОНІМЕ́ЦЬКИЙ
ПІВДЕННОСЛОВ'Я́НСЬКИЙ
ПІВДЕННОСУДА́НСЬКИЙ
ПІВДЕ́ННО-СХІ́ДНИЙ
ПІВДЕННОУКРАЇ́НСЬКИЙ
ПІ́ВДЕНЬ[1]
ПІ́ВДЕНЬ[2]
ПІВДЕСЯТИ́НА
ПІВДЕСЯТИ́НКА
ПІВДИТЯ́ЧИЙ
ПІВДІ́ВКА
ПІВДІ́ВОК
ПІВДОБОВИ́Й
ПІВДОРО́ГА
ПІВДУГА́
ПІВДУГОВИ́Й
ПІВДУ́ЖЖЯ
ПІВДУ́ЖНИЙ
ПІВДЮЙМО́ВИЙ
ПІВЕКІПА́Ж
ПІ́ВЕНЬ
ПІВЕСКАДРО́Н
ПІВЖА́РТ
ПІВЖАРТІВЛИ́ВИЙ
ПІВЖАРТІВЛИ́ВО
ПІВЖАРТОМА́
ПІВЖИВИ́Й
ПІВЖИТТЯ́
ПІВЖУПА́Н
ПІВЗАБУ́ТИЙ
ПІВЗАБУТТЯ́
ПІВЗАПЛЮ́ЩЕНИЙ
ПІВЗАСИ́ПАНИЙ
ПІВЗАСО́ХЛИЙ
ПІВЗАТО́ПЛЕНИЙ
ПІВЗАХИСНИ́Й
ПІВЗАХИСНИ́К
ПІВЗА́ХИСТ
ПІВЗА́ХІД
ПІ́ВЗЕН
ПІ́ВЗЕНЬ *див.* півзен
ПІ́ВЗИНА
ПІ́ВЗИНКА
ПІВЗІ́ГНУ́ТИЙ
ПІВЗОЛОТИ́Й
ПІВЗО́НТИК
ПІВЗРУЙНО́ВАНИЙ
ПІВІМЛА́
ПІВІМПЕРІА́Л
ПІ́ВКА
ПІ́ВКАННЯ
ПІВКАПТА́Н
ПІВКАРБО́ВАНЕЦЬ
ПІВКАРБО́ВАНЦЕВИЙ
ПІ́ВКАТИ
ПІВКВА́РТА
ПІВКВА́РТІВКА
ПІВКІЛОГРАМО́ВИЙ
ПІВКІЛОМЕТРО́ВИЙ
ПІВКІЛЬЦЕ́
ПІВКІЛЬЦЕ́ВИЙ
ПІ́ВКНУТИ
ПІВКОЛЕ́СНИЙ
ПІВКО́ЛЕСО
ПІВКО́ЛО
ПІВКОЛОВИ́Й
ПІВКОЛО́НА
ПІВКОЛО́НКА
ПІВКО́ШИК
ПІВКРО́К
ПІВКРУ́Г
ПІВКРУ́ГЛИЙ
ПІВКУ́ЛЯ
ПІВКУЛЯ́СТИЙ
ПІВКУ́ПОЛ
ПІВКУ́Щ
ПІВКУЩОВИ́Й
ПІВЛЕЖА́ТИ
ПІВЛІ́ТРА
ПІВЛІТРІ́ВКА
ПІВЛІТРО́ВИЙ
ПІВЛІТРО́ВКА *див.* півлітрівка
ПІВЛЮ́КС
ПІВМА́ВПА
ПІВМА́СКА
ПІВМЕ́РТВИЙ
ПІВМЕТРО́ВИЙ
ПІВМІЛЬЙО́ННИЙ
ПІВМІЛЬЯ́РДНИЙ
ПІВМІ́СЯЦЬ
ПІВМІ́СЯЧНИЙ
ПІВМІ́ТОК
ПІВМО́РОК
ПІВ-НА-ПІВ
ПІВНА́ТЯК
ПІ́ВНИК[1]
ПІ́ВНИК[2] *див.* півники
ПІ́ВНИК[3]
ПІ́ВНИКИ
ПІ́ВНИКОВИЙ
ПІ́ВНИКОВІ
ПІ́ВНИЧОК[1]
ПІ́ВНИЧОК[2]
ПІ́ВНІЧ[1]
ПІ́ВНІЧ[2]
ПІВНІЧА́НИН
ПІВНІЧА́НКА
ПІВНІ́ЧНИЙ[1]
ПІВНІ́ЧНИЙ[2]
ПІВНІ́ЧНІШЕ
ПІВНІ́ЧНО...
ПІВНІЧНОАЗІ́ЙСЬКИЙ
ПІВНІЧНОАМЕРИКА́НСЬКИЙ
ПІВНІЧНОАТЛАНТИ́ЧНИЙ
ПІВНІЧНОАФРИКА́НСЬКИЙ
ПІВНІЧНОЄВРАЗІ́ЙСЬКИЙ
ПІВНІ́ЧНОЄВРОПЕ́ЙСЬКИЙ
ПІВНІ́ЧНО-ЗА́ХІДНИЙ
ПІВНІЧНОКОРЕ́ЙСЬКИЙ
ПІВНІЧНОМО́РСЬКИЙ
ПІВНІ́ЧНО-СХІ́ДНИЙ
ПІВНІЧНОУКРАЇ́НСЬКИЙ
ПІВНО́ТА
ПІ́ВНЯЧИЙ
ПІВО́БЕРТ
ПІВОВА́Л
ПІВОВА́ЛЬНИЙ
ПІВО́КО
ПІВО́НІЄВИЙ
ПІВО́НІЯ
ПІВО́СТРІВ
ПІВОСТРІВЕ́ЦЬ
ПІВОСТРІВНИ́Й
ПІВОСЬОВИ́Й
ПІВПАЛЬТО́
ПІВПА́Р
ПІВПА́РА
ПІВПАРОВИ́Й
ПІВПА́РУБОК
ПІВПАРУБЧА́К
ПІВПЕ́РЕК[1]
ПІВПЕ́РЕК[2]
ПІВПЕРІ́ОД
ПІВПІДВА́Л
ПІВПІДВА́ЛЬНИЙ
ПІВПЛОЩИНА́
ПІВПЛЯ́ШКА
ПІВПО́ВЕРХ
ПІВПОЛУ́КІПОК
ПІВПО́РЦІЯ
ПІВПРА́ВДА
ПІВПРОЗО́РИЙ
ПІВПРОЗО́РІСТЬ
ПІВПРОЦЕ́НТНИЙ

ПІВПРЯМА́
ПІВПУДО́ВИЙ
ПІВРІ́К
ПІВРІ́ЧНИЙ
ПІВРІ́ЧЧЯ
ПІВРО́ЗПАД
ПІВРО́ТА
ПІВРО́ТНИЙ
ПІВРУКАВИ́ЧКА *див.* піврукави́чки
ПІВРУКАВИ́ЧКИ
ПІВСАЖЕ́ННИЙ
ПІВСВІДО́МИЙ
ПІВСВІДО́МІСТЬ
ПІВСВІДО́МО
ПІВСВІ́Т
ПІВСВІ́ТЛО
ПІВСЕРЕ́ДНІЙ
ПІВСИРОТА́
ПІВСЛІВЦЕ́
ПІВСЛО́ВО
ПІВСМЕ́РК
ПІВСМЕ́РТЬ
ПІВСО́Н
ПІВСО́ННИЙ
ПІВСО́ННО
ПІВСО́ТЕ́ННИЙ
ПІВСО́ТНЯ
ПІВСТІ́ЛЬКИ
ПІВСТОЛІ́ТНІЙ
ПІВСТОЛІ́ТТЯ
ПІВСТОРІ́ЧНИЙ
ПІВСТОРІ́ЧЧЯ
ПІВСУМА́ТОР
ПІВСУ́ТІНКИ
ПІВСУ́ТІНОК *див.* півсу́тінки
ПІВСУ́ТІНЬ
ПІВСФЕ́РА
ПІВСФЕРИ́ЧНИЙ
ПІВСФЕ́РНИЙ
ПІВТА́КТ
ПІВТА́КТНИЙ
ПІВТА́КТОВИЙ
ПІВТЕ́МНИЙ
ПІВТЕ́МНО
ПІВТЕ́МРЯВА
ПІВТИ́СЯЧА
ПІВТИ́СЯЧНИЙ
ПІВТІ́НЬ
ПІВТО́Н
ПІВТО́НКА
ПІВТО́ННИЙ
ПІВТО́НОВИЙ
ПІВТОРА́
ПІВТОРА...
ПІВТОРААРШИ́ННИЙ
ПІВТОРАГОДИ́ННИЙ
ПІВТОРА́К
ПІВТОРАКІЛОГРА́МО́ВИЙ
ПІВТОРАЛІТРО́ВИЙ
ПІВТОРАМЕТРО́ВИЙ
ПІВТОРАМІ́СЯЧНИЙ
ПІВТОРАРІ́ЧНИЙ
ПІВТОРА́СТА
ПІВТОРАТО́НКА
ПІВТОРАТО́ННИЙ
ПІВТОРИ́ *див.* півтора́
ПІВТРЕ́ТЯ
ПІВТУ́ША
ПІВТЬМА́
ПІВУ́СМІХ
ПІВУ́СМІ́ШКА
ПІВУСО́ХЛИЙ
ПІВУСТА́В
ПІВУСТА́ВНИЙ
ПІВФІНА́Л
ПІВФІНАЛІ́СТ
ПІВФІНАЛІ́СТКА
ПІВФІНА́ЛЬНИЙ
ПІВФРОНТОВИ́Й
ПІВФУ́НТ
ПІВФУНТО́ВИЙ
ПІВХРЕ́СТИК
ПІВХРЕ́СТИКОВИЙ
ПІВЦИЛІ́НДР
ПІВЦИЛІНДРИ́ЧНИЙ
ПІВЦИ́РКУЛЬНИЙ
ПІ́ВЧА *див.* півчий
ПІВЧВА́РТА
ПІВЧВЕ́РТА *див.* півчва́рта
ПІ́ВЧИЙ
ПІВЧО́БІТ *див.* півчо́боти
ПІВЧОБІТКИ́
ПІВЧОБІТО́К *див.* півчобітки́
ПІВЧО́БОТИ
ПІВША́ГА
ПІВШЕ́ЛЯГА
ПІВШЕ́ПІТ
ПІВШКУ́РОК
ПІВШТО́Ф
ПІВ'Ю́Т
ПІГА́НИСТИЙ
ПІГМЕ́Ї
ПІГМЕ́Й
ПІГМЕ́ЙКА
ПІГМЕ́ЙСТВО
ПІГМЕ́ЙСЬКИЙ
ПІГМЕ́ЙЧИК
ПІГМЕ́НТ
ПІГМЕНТА́ЦІЯ
ПІГМЕ́НТНИЙ
ПІГМЕНТО́ВАНИЙ
ПІГМЕНТО́ВАНІСТЬ
ПІГМЕНТОУТВО́РЕННЯ
ПІГМЕНТУВА́ННЯ
ПІГМЕНТУВА́ТИ
ПІГМЕНТУВА́ТИСЯ
ПІГНА́ТИ
ПІГНА́ТИСЯ
ПІГНУ́ТИ
ПІГНУ́ТИСЯ
ПІГУ́ЛКА
ПІД[1]
ПІД[2]
ПІДАКЦИ́ЗНИЙ
ПІДБА́ВИТИ *див.* підбавля́ти
ПІДБА́ВИТИСЯ *див.* підбавля́тися
ПІДБА́ВЛЕНИЙ
ПІДБА́ВЛЕННЯ
ПІДБАВЛЯ́ННЯ
ПІДБАВЛЯ́ТИ
ПІДБАВЛЯ́ТИСЯ
ПІДБАДЬО́РЕНИЙ
ПІДБАДЬО́РЕННЯ
ПІДБАДЬО́РЕНО
ПІДБАДЬО́РИТИ *див.* підбадьо́рювати
ПІДБАДЬО́РИТИСЯ *див.* підбадьо́рюватися
ПІДБАДЬО́РЛИВИЙ
ПІДБАДЬО́РЛИВІСТЬ
ПІДБАДЬО́РЛИВО
ПІДБАДЬО́РЮВАНИЙ
ПІДБАДЬО́РЮВАННЯ
ПІДБАДЬО́РЮВАТИ
ПІДБАДЬО́РЮВАТИСЯ
ПІДБА́ЛКА
ПІДБА́ЛКОВИЙ
ПІДБА́НЕВИЙ
ПІДБА́ННИЙ
ПІДБА́ННИК
ПІДБА́ННЯ
ПІДБАРАБА́ННИЙ
ПІДБАРАБА́ННИК
ПІДБА́СОК
ПІДБАСУВА́ТИ
ПІДБА́ШТОВИЙ
ПІДБЕРЕ́ЖНИЙ
ПІДБЕРЕ́ЗНИК
ПІДБЕРЕ́ЗОВИК
ПІДБИВА́ЛЬНИЙ
ПІДБИВА́ННЯ
ПІДБИВА́ТИ
ПІДБИВА́ТИСЯ
ПІ́ДБИ́ВКА
ПІДБИВНИ́Й
ПІДБИНТО́ВУВАННЯ
ПІДБИНТО́ВУВАТИ
ПІДБИНТУВА́ННЯ
ПІДБИНТУВА́ТИ *див.* підбинто́вувати
ПІДБИРА́ННЯ
ПІДБИРА́ТИ
ПІДБИРА́ТИСЯ
ПІДБИРА́Ч
ПІДБИРА́ЧКА
ПІДБИ́ТИ *див.* підбива́ти
ПІДБИ́ТИЙ
ПІДБИ́ТИСЯ *див.* підбива́тися
ПІДБИ́ТО
ПІДБИТТЯ́
ПІДБИЧО́ВУВАТИ
ПІДБИЧУВА́ТИ *див.* підбичо́вувати
ПІДБІГА́ННЯ
ПІДБІГА́ТИ
ПІДБІ́ГТИ *див.* підбіга́ти
ПІ́ДБІГЦЕМ
ПІДБІ́Й[1]
ПІДБІ́Й[2]
ПІ́ДБІЙКА[1]
ПІ́ДБІЙКА[2]
ПІДБІ́ЙНИЙ
ПІДБІ́Л
ПІДБІ́ЛЕНИЙ
ПІДБІ́ЛЕННЯ
ПІДБІЛИ́ТИ *див.* підбі́лювати
ПІДБІЛИ́ТИСЯ *див.* підбі́люватися
ПІДБІ́ЛЬШАТИ
ПІДБІ́ЛЬШЕНИЙ
ПІДБІ́ЛЬШЕННЯ
ПІДБІ́ЛЬШИТИ *див.* підбі́льшувати
ПІДБІ́ЛЬШИТИСЯ *див.* підбі́льшуватися
ПІДБІ́ЛЬШУВАНИЙ
ПІДБІ́ЛЬШУВАННЯ
ПІДБІ́ЛЬШУВАТИ
ПІДБІ́ЛЬШУВАТИСЯ
ПІДБІ́ЛЮВАННЯ
ПІДБІ́ЛЮВАТИ
ПІДБІ́ЛЮВАТИСЯ
ПІДБІ́Р
ПІДБІ́РКА
ПІДБІ́ЧЧЯ
ПІДБЛИЖА́ТИСЯ
ПІДБЛИ́ЖЕННЯ
ПІДБЛИ́ЖУВАТИСЯ *див.* підближа́тися
ПІДБЛИ́ЗИТИСЯ *див.* підближа́тися
ПІДБЛО́К[1]

ПІДБЛО́К[2]
ПІДБО́ВТА́ННЯ
ПІДБО́ВТА́ТИ *див.* підбо́втувати
ПІДБО́ВТУВАННЯ
ПІДБО́ВТУВАТИ
ПІДБО́Р
ПІДБОРІ́ДДЯ
ПІДБОРІ́ДДЯЧКО
ПІДБОРІ́ДНИЙ
ПІДБОРІ́ДНИК
ПІДБОРІ́ДЬ
ПІДБО́РКАНИЙ
ПІДБО́РКАННЯ
ПІДБО́РКАТИ *див.* підбо́ркувати
ПІДБО́РКУВАТИ
ПІДБО́РНИЙ
ПІДБО́РОВИЙ
ПІДБРЕХА́ТИ *див.* підбрі́хувати
ПІДБРЕ́ХАЧ
ПІДБРЕХНУ́ТИ
ПІДБРИВА́ННЯ
ПІДБРИВА́ТИ
ПІДБРИВА́ТИСЯ
ПІДБРИ́ТИ *див.* підбрива́ти
ПІДБРИ́ТИЙ
ПІДБРИ́ТИСЯ *див.* підбрива́тися
ПІДБРИТТЯ́
ПІДБРІ́ХУВАТИ
ПІДБРІ́ХУВАЧ
ПІДБРУКО́ВУВАННЯ
ПІДБРУКО́ВУВАТИ
ПІДБРУКУВА́ННЯ
ПІДБРУКУВА́ТИ *див.* підбруко́вувати
ПІДБУДО́ВА
ПІДБУДО́ВАНИЙ
ПІДБУДО́ВУВАННЯ
ПІДБУДО́ВУВАТИ
ПІДБУДО́ВУВАТИСЯ
ПІДБУДУВА́ННЯ
ПІДБУДУВА́ТИ *див.* підбудо́вувати
ПІДБУДУВА́ТИСЯ *див.* підбудо́вуватися
ПІДБУ́НКЕРНИЙ
ПІДБУНТО́ВАНИЙ
ПІДБУНТО́ВУВАТИ
ПІДБУНТУВА́ТИ *див.* підбунто́вувати
ПІДБУНЧУ́ЖНИЙ
ПІДБУ́РЕНИЙ
ПІДБУ́РЕННЯ
ПІДБУ́РИТИ *див.* підбу́рювати
ПІДБУ́РНИК
ПІДБУ́РНИЦЯ
ПІДБУ́РЮВАЛЬНИЙ
ПІДБУ́РЮВАНИЙ
ПІДБУ́РЮВАННЯ
ПІДБУ́РЮВАТИ
ПІДБУ́РЮВАТИСЯ
ПІДБУ́РЮВАЧ
ПІДБУ́РЮВАЧКА
ПІДВА́ГА
ПІДВА́ЖЕНИЙ
ПІДВА́ЖЕННЯ
ПІДВА́ЖИТИ *див.* підва́жувати
ПІДВА́ЖИТИСЯ *див.* підва́жуватися
ПІДВА́ЖУВАННЯ
ПІДВА́ЖУВАТИ
ПІДВА́ЖУВАТИСЯ
ПІДВА́Л
ПІДВА́ЛИНА
ПІДВАЛИ́ТИ[1] *див.* підва́лювати[1]
ПІДВАЛИ́ТИ[2] *див.* підва́лювати[2]
ПІДВА́ЛЬНИЙ
ПІДВА́ЛЬЧИК
ПІДВА́ЛЮВАТИ[1]
ПІДВА́ЛЮВАТИ[2]
ПІДВАНТА́ЖЕНИЙ
ПІДВАНТА́ЖЕННЯ
ПІДВАНТА́ЖИТИ *див.* підванта́жувати
ПІДВАНТА́ЖИТИСЯ *див.* підванта́жуватися
ПІДВАНТА́ЖУВАНИЙ
ПІДВАНТА́ЖУВАННЯ
ПІДВАНТА́ЖУВАТИ
ПІДВАНТА́ЖУВАТИСЯ
ПІДВА́РЕНИЙ
ПІДВА́РЕННЯ
ПІДВАРИ́ТИ *див.* підва́рювати
ПІДВАРИ́ТИСЯ *див.* підва́рюватися
ПІДВА́РЮВАНИЙ
ПІДВА́РЮВАННЯ
ПІДВА́РЮВАТИ
ПІДВА́РЮВАТИСЯ
ПІДВА́ХТА
ПІДВАХТОВИ́Й
ПІДВЕ́ДЕНИЙ
ПІДВЕ́ДЕННЯ
ПІДВЕ́ЗЕНИЙ
ПІДВЕ́ЗЕННЯ
ПІДВЕЗТИ́ *див.* підво́зити
ПІДВЕ́РГА́ТИ
ПІДВЕ́РГА́ТИСЯ
ПІДВЕ́РГНУТИ *див.* підве́рга́ти
ПІДВЕ́РГНУТИСЯ *див.* підве́рга́тися
ПІДВЕ́РГТИ *див.* підве́рга́ти
ПІДВЕ́РГТИСЯ *див.* підве́рга́тися
ПІДВЕРЕ́ДЖУВАТИ
ПІДВЕРЕ́ДЖУВАТИСЯ
ПІДВЕРЕДИ́ТИ *див.* підвере́джувати
ПІДВЕРЕДИ́ТИСЯ *див.* підвере́джуватися
ПІДВЕ́РНЕНИЙ
ПІДВЕ́РНЕНІСТЬ
ПІДВЕРНУ́ТИ *див.* підверта́ти
ПІДВЕ́РНУТИЙ *див.* підве́рнений
ПІДВЕРНУ́ТИСЯ *див.* підверта́тися
ПІДВЕ́РНУТІСТЬ
ПІДВЕ́РСТАНИЙ
ПІДВЕРСТА́ННЯ
ПІДВЕРСТА́ТИ *див.* підве́рстувати
ПІДВЕРСТА́ТНИК
ПІДВЕ́РСТКА
ПІДВЕ́РСТУВАННЯ
ПІДВЕ́РСТУВАТИ
ПІДВЕ́РСТУВАТИСЯ
ПІДВЕРТА́ННЯ
ПІДВЕРТА́ТИ
ПІДВЕРТА́ТИСЯ
ПІДВЕСЕЛИ́ТИ *див.* підвеселя́ти
ПІДВЕСЕЛИ́ТИСЯ *див.* підвеселя́тися
ПІДВЕСЕЛЯ́ТИ
ПІДВЕСЕЛЯ́ТИСЯ
ПІДВЕСІ́ЛОК
ПІДВЕСЛУВА́ТИ
ПІДВЕСТИ́ *див.* підво́дити
ПІДВЕСТИ́СЯ *див.* підво́дитися
ПІДВЕЧЕ́РЮВАТИ
ПІДВЕЧЕ́РЯТИ *див.* підвече́рювати
ПІ́ДВЕЧІР
ПІДВЕ́ЧІР
ПІДВЕЧІ́РКОВИЙ
ПІДВЕЧІ́РКУВАТИ
ПІДВЕЧІ́РНІЙ
ПІДВЕЧІ́РОК
ПІДВЕЧІ́Р'Я
ПІДВИ́В
ПІДВИВА́ННЯ[1]
ПІДВИВА́ННЯ[2]
ПІДВИВА́ТИ[1]
ПІДВИВА́ТИ[2]
ПІДВИВА́ТИСЯ
ПІДВИ́ВИХ
ПІДВИ́Д
ПІДВИДОВИ́Й
ПІДВИ́ПИТИ
ПІДВИ́ПИТИЙ
ПІДВИСА́ННЯ
ПІДВИСА́ТИ
ПІДВИ́СЛИЙ
ПІДВИ́СНУТИ *див.* підвиса́ти
ПІДВИ́ТИ[1] *див.* підвива́ти[1]
ПІДВИ́ТИ[2] *див.* підвива́ти[2]
ПІДВИ́ТИЙ
ПІДВИТТЯ́[1]
ПІДВИТТЯ́[2]
ПІДВИ́ШЕНЬ
ПІДВИ́ЩЕНИЙ
ПІДВИ́ЩЕННЯ
ПІДВИ́ЩИТИ *див.* підви́щувати
ПІДВИ́ЩИТИСЯ *див.* підви́щуватися
ПІДВИ́ЩУВАЛЬНИЙ
ПІДВИ́ЩУВАНИЙ
ПІДВИ́ЩУВАННЯ
ПІДВИ́ЩУВАТИ
ПІДВИ́ЩУВАТИСЯ
ПІДВИ́ЩУВАЧ
ПІДВІВА́ННЯ
ПІДВІВА́ТИ
ПІДВІ́Д
ПІДВІ́ДДІЛ
ПІДВІДНИ́Й
ПІДВІ́ДОМЧИЙ
ПІДВІ́ДОМЧІСТЬ
ПІДВІ́З
ПІДВІЗНИ́Й
ПІДВІ́Й
ПІДВІКО́ННИЙ
ПІДВІКО́ННИК
ПІДВІКО́ННЯ
ПІДВІНЕ́ЧНИЙ
ПІДВІ́С
ПІДВІ́СИТИ *див.* підві́шувати
ПІДВІ́СИТИСЯ *див.* підві́шуватися
ПІДВІ́СКА
ПІДВІ́СКОВИЙ
ПІДВІСНИ́Й
ПІДВІ́СОК
ПІДВІ́СОЧКА
ПІДВІ́СОЧОК
ПІДВІ́ТРЯНИЙ
ПІДВІ́ТРЯНО
ПІДВІ́ШЕНИЙ
ПІДВІ́ШУВАННЯ
ПІДВІ́ШУВАТИ
ПІДВІ́ШУВАТИСЯ
ПІДВІ́ЮВАННЯ
ПІДВІ́ЮВАТИ *див.* підвіва́ти
ПІДВІ́ЯННЯ
ПІДВІ́ЯТИ *див.* підвіва́ти
ПІДВЛА́ДНИЙ
ПІДВЛА́ДНІСТЬ
ПІДВЛА́ДНО
ПІДВО́ДА
ПІДВО́ДЖЕННЯ
ПІДВО́ДИТИ
ПІДВО́ДИТИСЯ

ПІДВО́ДКА
ПІДВО́ДНИЙ
ПІДВО́ДНИК
ПІДВО́ДНИЦЯ
ПІДВО́ДЧИК
ПІДВО́ЖЧИК
ПІДВО́ЗИТИ
ПІДВОЛІКА́ТИ
ПІДВОЛО́ЖЕННЯ
ПІДВОЛО́ЖИТИ *див.* підволо́жувати
ПІДВОЛО́ЖУВАННЯ
ПІДВОЛО́ЖУВАТИ
ПІДВОЛОКТИ́ *див.* підволіка́ти
ПІДВОЛОЧИ́ТИ *див.* підволіка́ти
ПІДВОРІ́ТНИЙ
ПІДВОРІ́ТНЯ
ПІДВОРІ́ТТЯ
ПІДВОРУ́ШЕНИЙ
ПІДВОРУ́ШЕННЯ
ПІДВОРУШИ́ТИ *див.* підвору́шувати
ПІДВОРУ́ШУВАТИ
ПІДВОСКО́ВУВАТИ
ПІДВОСКУВА́ТИ *див.* підвоско́вувати
ПІДВО́ЩЕННЯ
ПІДВОЩИ́ТИ *див.* підво́щувати
ПІДВО́ЩУВАННЯ
ПІДВО́ЩУВАТИ
ПІДВУ́СНИК *див.* підву́сники
ПІДВУ́СНИКИ
ПІДВ'Я́ЗАНИЙ
ПІДВ'ЯЗА́ННЯ
ПІДВ'ЯЗА́ТИ *див.* підв'я́зувати
ПІДВ'ЯЗА́ТИСЯ *див.* підв'я́зуватися
ПІ́ДВ'ЯЗКА
ПІДВ'ЯЗКО́ВИЙ
ПІДВ'ЯЗНИ́Й
ПІДВ'Я́ЗУВАЛЬНИЙ
ПІДВ'Я́ЗУВАННЯ
ПІДВ'Я́ЗУВАТИ
ПІДВ'Я́ЗУВАТИСЯ
ПІДВ'Я́ЛЕНИЙ
ПІДВ'Я́ЛЕННЯ
ПІДВ'ЯЛИ́ТИ *див.* підв'я́лювати
ПІДВ'ЯЛИ́ТИСЯ *див.* підв'я́люватися
ПІДВ'Я́ЛЮВАННЯ
ПІДВ'Я́ЛЮВАТИ
ПІДВ'Я́ЛЮВАТИСЯ
ПІДГА́ВКУВАННЯ
ПІДГА́ВКУВАТИ
ПІДГАЛДИ́КУВАННЯ
ПІДГАЛДИ́КУВАТИ
ПІДГАЛУЗЕ́ВИЙ
ПІДГА́ЛУЗЬ
ПІДГАНЯ́ЛЬНИК
ПІДГАНЯ́ННЯ
ПІДГАНЯ́ТИ
ПІДГАНЯ́ТИСЯ
ПІДГАРИ́КУВАТИ
ПІДГА́РКУВАТИ
ПІДГАРТО́ВАНИЙ
ПІДГАРТО́ВУВАНИЙ
ПІДГАРТО́ВУВАННЯ
ПІДГАРТО́ВУВАТИ
ПІДГАРТО́ВУВАТИСЯ
ПІДГАРТУВА́ННЯ
ПІДГАРТУВА́ТИ *див.* підгарто́вувати
ПІДГАРТУВА́ТИСЯ *див.* підгарто́вуватися
ПІДГАТИ́ТИ *див.* підга́чувати
ПІДГА́ЧЕНИЙ
ПІДГА́ЧУВАТИ
ПІДГВИНТИ́ТИ *див.* підгви́нчувати
ПІДГВИНТИ́ТИСЯ *див.* підгви́нчуватися
ПІДГВИ́НЧЕНИЙ
ПІДГВИ́НЧЕННЯ
ПІДГВИ́НЧУВАНИЙ
ПІДГВИ́НЧУВАННЯ
ПІДГВИ́НЧУВАТИ
ПІДГВИ́НЧУВАТИСЯ
ПІДГИЛИ́ТИ *див.* підги́лювати
ПІДГИ́ЛЮВАТИ
ПІДГИНА́ННЯ
ПІДГИНА́ТИ
ПІДГИНА́ТИСЯ
ПІДГІ́Н
ПІДГІ́ННИЙ
ПІДГІ́РНИЙ
ПІДГІ́РОК
ПІДГІ́РСЬКИЙ
ПІДГІ́Р'Я
ПІДГІ́Р'ЯЧКО
ПІДГЛА́ДЖУВАТИ
ПІДГЛА́ДИТИ *див.* підгла́джувати
ПІДГЛЕ́ДІТИ *див.* підгляда́ти
ПІДГЛИ́БИТИ
ПІДГЛО́ТКОВИ́Й
ПІДГЛЯ́Д *див.* підгля́ди
ПІДГЛЯДА́ННЯ
ПІДГЛЯДА́ТИ
ПІДГЛЯ́ДАЧ
ПІДГЛЯ́ДАЧКА
ПІДГЛЯ́ДИ
ПІДГЛЯ́ДІТИ *див.* підгляда́ти
ПІДГЛЯ́НУТИ *див.* підгляда́ти
ПІДГНИВА́ТИ
ПІДГНИ́ЛИЙ
ПІДГНИ́ТИ *див.* підгнива́ти
ПІДГНІТИ́ТИ *див.* підгні́чувати
ПІДГНІТИ́ТИСЯ *див.* підгні́чуватися
ПІДГНІ́ЧУВАТИ
ПІДГНІ́ЧУВАТИСЯ
ПІДГНО́ЄНИЙ
ПІДГНО́ЄННЯ
ПІДГНОЇ́ТИ *див.* підгно́ювати
ПІДГНО́ЮВАННЯ
ПІДГНО́ЮВАТИ
ПІДГОВО́РЕНИЙ
ПІДГОВОРИ́ТИ *див.* підгово́рювати
ПІДГОВО́РЮВАТИ
ПІДГОДІ́ВЛЯ
ПІДГОДО́ВАНИЙ
ПІДГОДО́ВУВАННЯ
ПІДГОДО́ВУВАТИ
ПІДГОДО́ВУВАТИСЯ
ПІДГОДУВА́ЛЬНИЙ
ПІДГОДУВА́ННЯ
ПІДГОДУВА́ТИ *див.* підгодо́вувати
ПІДГОДУВА́ТИСЯ *див.* підгодо́вуватися
ПІДГО́ЄНИЙ
ПІДГОЇ́ТИ *див.* підго́ювати
ПІДГОЇ́ТИСЯ *див.* підго́юватися
ПІДГО́ЙДУВАННЯ
ПІДГО́ЙДУВАТИ
ПІДГО́ЛЕНИЙ
ПІДГОЛИ́ТИ *див.* підго́лювати
ПІДГОЛИ́ТИСЯ *див.* підго́люватися
ПІДГОЛІ́ВНИЙ
ПІДГОЛІ́ВНИК
ПІДГОЛІ́В'Я
ПІДГОЛО́ВАЧ
ПІДГОЛО́В'Я *див.* підголів'я
ПІДГОЛОСИ́ТИ *див.* підголо́шувати
ПІДГОЛОСКО́ВИЙ
ПІДГОЛО́СНИК
ПІДГОЛО́СОК
ПІДГОЛО́ШУВАТИ
ПІДГО́ЛЮВАТИ
ПІДГО́ЛЮВАТИСЯ
ПІДГО́НИТИ *див.* підганя́ти
ПІДГО́НИТИСЯ *див.* підганя́тися
ПІДГО́НКА
ПІДГОРА́ННЯ *див.* підгоря́ння
ПІДГОРА́ТИ *див.* підгоря́ти
ПІДГОРІ́ЛИЙ
ПІДГОРІ́ТИ *див.* підгоря́ти
ПІДГО́РЛИНА
ПІДГО́РЛЯ
ПІДГО́РНЕНИЙ
ПІДГОРНУ́ТИ *див.* підгорта́ти
ПІДГО́РНУТИЙ *див.* підго́рнений
ПІДГОРНУ́ТИСЯ *див.* підгорта́тися
ПІДГОРО́ДДЯ
ПІДГОРО́ДНІЙ
ПІДГОРТА́ЛЬНИЙ
ПІДГОРТА́ЛЬНИК
ПІДГОРТА́ЛЬНИЦЯ
ПІДГОРТА́ННЯ
ПІДГОРТА́ТИ
ПІДГОРТА́ТИСЯ
ПІДГОРТА́Ч
ПІДГО́РТКА
ПІДГО́РТУВАТИ *див.* підгорта́ти
ПІДГО́РТУВАТИСЯ *див.* підгорта́тися
ПІДГОРЯ́НИ
ПІДГОРЯ́НИН *див.* підгоря́ни
ПІДГОРЯ́НКА *див.* підгоря́ни
ПІДГОРЯ́ННЯ
ПІДГОРЯ́НСЬКИЙ
ПІДГОРЯ́ТИ
ПІДГО́СТРЕНИЙ
ПІДГО́СТРЕННЯ
ПІДГО́СТРИЙ
ПІДГОСТРИ́ТИ *див.* підго́стрювати
ПІДГО́СТРЮВАННЯ
ПІДГО́СТРЮВАТИ
ПІДГО́СТРЮВАТИСЯ
ПІДГОТО́ВА
ПІДГОТО́ВАНИЙ
ПІДГОТО́ВАНІСТЬ
ПІДГОТО́ВИТИ *див.* підготовля́ти
ПІДГОТО́ВИТИСЯ *див.* підготовля́тися
ПІДГОТО́ВКА
ПІДГОТО́ВЛЕНИЙ
ПІДГОТО́ВЛЕНІСТЬ
ПІДГОТО́ВЛЕННЯ
ПІДГОТО́ВЛЮВАНИЙ
ПІДГОТО́ВЛЮВАТИ *див.* підготовля́ти
ПІДГОТО́ВЛЮВАТИСЯ *див.* підготовля́тися
ПІДГОТОВЛЯ́ТИ
ПІДГОТОВЛЯ́ТИСЯ
ПІДГОТО́ВНИЙ
ПІДГОТО́ВНИК
ПІДГОТО́ВНИЦЯ
ПІДГОТО́ВЧИЙ
ПІДГОТУВА́ННЯ
ПІДГОТУВА́ТИ *див.* підготовля́ти
ПІДГОТУВА́ТИСЯ *див.* підготовля́тися
ПІДГО́ЮВАТИ
ПІДГО́ЮВАТИСЯ
ПІДГРАВА́ТИ
ПІДГРА́Ф
ПІДГРЕБТИ́ *див.* підгріба́ти
ПІДГРИЗА́ННЯ

ПІДГРИЗА́ТИ
ПІДГРИ́ЗТИ *див.* підгриза́ти
ПІДГРИМО́ВУВАТИ
ПІДГРИМО́ВУВАТИСЯ
ПІДГРИМУВА́ТИ *див.* підгримо́вувати
ПІДГРИМУВА́ТИСЯ *див.* підгримо́вуватися
ПІДГРИ́Ф
ПІДГРІБА́ННЯ
ПІДГРІБА́ТИ
ПІДГРОМА́ДЖУВАТИ
ПІДГРОМА́ДИТИ *див.* підгрома́джувати
ПІДГРУ́ДДЯ
ПІДГРУДИ́ННИЙ
ПІДГРУ́ДНИЙ
ПІДГРУ́ЗДОК
ПІДГРУ́ЗДЬ
ПІДГРУ́ПА
ПІДГРЯЗИ́ТИ
ПІДГУ́ЗОК
ПІДГУ́КУВАТИ
ПІДГУ́ЛЮВАТИ
ПІДГУЛЯ́ТИ *див.* підгу́лювати
ПІДГУСТИ́ТИ *див.* підгу́щувати
ПІДГУ́ЩУВАТИ
ПІДҐРУНТОВИ́Й
ПІДҐРУ́НТЯ
ПІДДАВА́ННЯ
ПІДДАВА́ТИ
ПІДДАВА́ТИСЯ
ПІДДАВКИ́
ПІДДА́НА
ПІДДА́НЕЦЬ
ПІ́ДДАНИЙ
ПІДДА́НИЙ
ПІДДА́НИЦЯ
ПІДДА́НКА
ПІДДА́НСТВО
ПІДДА́НСЬКИЙ
ПІДДА́ТИ *див.* піддава́ти
ПІДДА́ТИСЯ *див.* піддава́тися
ПІДДА́ТЛИВИЙ
ПІДДА́ТЛИВІСТЬ
ПІДДА́ТЛИВО
ПІДДА́ЧА
ПІДДА́ШКОВИЙ
ПІДДА́ШОК
ПІДДА́ШШЯ
ПІДДЕ́РЕВО
ПІДДЕ́РЖАНИЙ
ПІДДЕ́РЖАННЯ
ПІДДЕ́РЖАТИ *див.* підде́ржувати
ПІДДЕ́РЖКА
ПІДДЕ́РЖУВАНИЙ
ПІДДЕ́РЖУВАННЯ
ПІДДЕ́РЖУВАТИ
ПІДДЕ́РЖУВАТИСЯ
ПІДДЕ́РТИ *див.* піддира́ти
ПІДДЕ́РТИЙ
ПІДДЗЕРКА́ЛЬНИК
ПІДДЗЬО́БОК
ПІДДИВИ́ТИСЯ *див.* піддивля́тися
ПІДДИВЛЯ́ТИСЯ
ПІ́ДДИМКА
ПІДДИРА́ЛЬНИК
ПІДДИРА́ННЯ
ПІДДИРА́ТИ
ПІДДИРА́ТИСЯ
ПІДДИРА́Ч
ПІДДІАПАЗО́Н
ПІДДІВА́ННЯ
ПІДДІВА́ТИ
ПІ́ДДІВОК
ПІДДІВЧА́
ПІДДІ́ТИ *див.* піддіва́ти
ПІДДІ́ТИЙ
ПІДДОБРИ́ТИ *див.* піддо́брювати
ПІДДОБРИ́ТИСЯ *див.* піддо́брюватися
ПІДДО́БРЮВАННЯ
ПІДДО́БРЮВАТИ
ПІДДО́БРЮВАТИСЯ
ПІДДОБРЯ́ТИ *див.* піддо́брювати
ПІДДОБРЯ́ТИСЯ *див.* піддо́брюватися
ПІДДО́ВБАНИЙ
ПІДДОВБА́ТИ *див.* піддо́вбувати
ПІДДО́ВБУВАТИ
ПІДДО́ВБУВАТИСЯ
ПІДДО́ГЛЯДНИЙ
ПІДДОЇ́ТИ *див.* піддо́ювати
ПІДДО́МЕННИК
ПІДДО́Н
ПІДДО́ННИЙ[1]
ПІДДО́ННИЙ[2]
ПІДДО́ННИК
ПІДДО́СЛІДНИЙ
ПІДДО́ЮВАННЯ
ПІДДО́ЮВАТИ
ПІДДРАЖНИ́ТИ *див.* піддра́жнювати
ПІДДРА́ЖНЮВАННЯ
ПІДДРА́ЖНЮВАТИ
ПІДДРОЧИ́ТИ *див.* піддро́чувати
ПІДДРО́ЧКА
ПІДДРО́ЧУВАТИ
ПІ́ДДУБЕНЬ
ПІДДУ́БНИК
ПІДДУ́БОК
ПІДДУВА́ЙЛО *див.* піддува́ло
ПІДДУВА́ЛО
ПІДДУВА́ЛЬНИЙ
ПІДДУВА́ТИ
ПІДДУ́ЖАТИ *див.* підду́жувати
ПІДДУ́ЖУВАТИ
ПІДДУ́РЕНИЙ
ПІДДУРИ́ТИ *див.* піддур́ювати
ПІДДУ́РЮВАТИ
ПІДДУ́ТИ *див.* піддува́ти
ПІДДЯ́ГАНКА
ПІДДЯГА́ННЯ
ПІДДЯГА́ТИ
ПІДДЯГНУ́ТИ *див.* піддяга́ти
ПІДДЯГТИ́ *див.* піддяга́ти
ПІДДЯ́ЧИЙ
ПІД'Є́ДНАНИЙ
ПІД'Є́ДНА́ННЯ
ПІД'ЄДНА́ТИ *див.* під'є́днувати
ПІД'ЄДНА́ТИСЯ *див.* під'є́днуватися
ПІД'Є́ДНУВАТИ
ПІД'Є́ДНУВАТИСЯ
ПІДЖА́К
ПІДЖА́НР
ПІДЖА́РЕНИЙ
ПІДЖА́РИТИ *див.* піджа́рювати
ПІДЖА́РИТИСЯ *див.* піджа́рюватися
ПІДЖА́РКА
ПІДЖАРТО́ВУВАТИ
ПІДЖАРТУВА́ТИ *див.* піджарто́вувати
ПІДЖА́РЮВАННЯ
ПІДЖА́РЮВАТИ
ПІДЖА́РЮВАТИСЯ
ПІДЖА́ТИ[1] *див.* піджима́ти
ПІДЖА́ТИ[2] *див.* піджина́ти
ПІДЖА́ТИСЯ *див.* піджима́тися
ПІДЖАЧИ́НА
ПІДЖА́ЧНИЙ
ПІДЖА́ЧНИК
ПІДЖАЧО́К
ПІДЖИ́ВА
ПІДЖИВА́ТИ[1]
ПІДЖИВА́ТИ[2]
ПІДЖИВА́ТИСЯ
ПІДЖИВИ́ТИ *див.* піджи́влювати
ПІДЖИВИ́ТИСЯ *див.* піджи́влюватися
ПІДЖИ́ВЛЕНИЙ
ПІДЖИ́ВЛЕННЯ
ПІДЖИ́ВЛЮВАЛЬНИЙ
ПІДЖИ́ВЛЮВАНИЙ
ПІДЖИ́ВЛЮВАННЯ
ПІДЖИ́ВЛЮВАТИ
ПІДЖИ́ВЛЮВАТИСЯ
ПІДЖИ́ВЛЮВАЧ
ПІДЖИВЛЯ́ТИ *див.* піджи́влювати
ПІДЖИВЛЯ́ТИСЯ *див.* піджи́влюватися
ПІДЖИДА́ТИ
ПІДЖИМА́ТИ
ПІДЖИМА́ТИСЯ
ПІ́ДЖИН
ПІДЖИНА́ТИ
ПІДЖИНІЗА́ЦІЯ
ПІДЖИ́ТИ[1] *див.* піджива́ти[1]
ПІДЖИ́ТИ[2] *див.* піджива́ти[2]
ПІДЖИ́ТИСЯ *див.* піджива́тися
ПІДЖУПА́ННИК
ПІДЗАГОЛО́ВКОВИЙ
ПІДЗАГОЛО́ВНИЙ
ПІДЗА́ГОЛО́ВОК
ПІДЗАКО́ННИЙ
ПІДЗАКО́ННІСТЬ
ПІДЗАРЯДЖА́ННЯ
ПІДЗАРЯДЖА́ТИ
ПІДЗАРЯДЖА́ТИСЯ
ПІДЗАРЯ́ДЖЕННЯ
ПІДЗАРЯДИ́ТИ *див.* підзаряджа́ти
ПІДЗАРЯДИ́ТИСЯ *див.* підзаряджа́тися
ПІДЗАРЯ́ДКА
ПІДЗАРЯ́ДНИЙ
ПІДЗА́ХИСНИЙ
ПІДЗАХОРО́НЕНИЙ
ПІДЗАХОРО́НЕННЯ
ПІДЗАХОРОНИ́ТИ *див.* підзахоро́нювати
ПІДЗАХОРО́НЮВАТИ
ПІДЗАХОРОНЯ́ТИ *див.* підзахоро́нювати
ПІДЗВІ́Т
ПІДЗВІ́ТНИЙ
ПІДЗВІ́ТНІСТЬ
ПІДЗЕМЕ́ЛЛЯ
ПІДЗЕМЕ́ЛЬНИЙ
ПІДЗЕ́МКА
ПІДЗЕ́МНИЙ
ПІДЗЕ́МНИК
ПІДЗИВА́ТИ
ПІДЗИМО́ВИЙ
ПІДЗИРА́ННЯ
ПІДЗИРА́ТИ
ПІДЗИ́РИТИ *див.* підзира́ти
ПІДЗМІ́НА
ПІДЗМІ́ННИЙ
ПІДЗО́Л[1]
ПІДЗО́Л[2]
ПІДЗО́ЛИСТИЙ
ПІДЗО́ЛИСТІСТЬ
ПІДЗОЛОУТВО́РЕННЯ
ПІДЗО́ЛЬНИЙ
ПІДЗО́ЛЬНИК

ПІДЗÓР
ПІДЗОРИ́ТИ *див.* підзоря́ти
ПІДЗÓРНИЙ
ПІДЗОРЯ́ТИ
ПІДЗУБРИ́ТИ *див.* підзу́брювати
ПІДЗУ́БРЮВАТИ
ПІ́ДІ *див.* під[2]
ПІДІ́БГАНИЙ
ПІДІБГА́ТИ
ПІДІБГА́ТИСЯ
ПІДІ́БРАНИЙ
ПІДІ́БРАНІСТЬ
ПІДІБРА́ТИ *див.* підбира́ти
ПІДІБРА́ТИСЯ *див.* підбира́тися
ПІДІ́ГНАНИЙ
ПІДІГНА́ТИ *див.* підганя́ти
ПІДІГНА́ТИСЯ *див.* підганя́тися
ПІДІГНУ́ТИ *див.* підгина́ти
ПІДІ́ГНУТИЙ
ПІДІГНУ́ТИСЯ *див.* підгина́тися
ПІДІГРАВА́ННЯ
ПІДІГРАВА́ТИ *див.* підграва́ти
ПІДІГРА́ТИ *див.* підграва́ти
ПІДІГРІ́В
ПІДІГРІВА́ЛЬНИЙ
ПІДІГРІВА́ННЯ
ПІДІГРІВА́ТИ
ПІДІГРІВА́ТИСЯ
ПІДІГРІВА́Ч
ПІДІГРІВНИ́Й
ПІДІГРІВНИ́К
ПІДІГРІ́ТИ *див.* підігріва́ти
ПІДІГРІ́ТИЙ
ПІДІГРІ́ТИСЯ *див.* підігріва́тися
ПІДІЗВА́ТИ *див.* підзива́ти
ПІДІЙМА́ЛЬНИЙ *див.* підніма́льний
ПІДІЙМА́ННЯ
ПІДІЙМА́ТИ *див.* підніма́ти
ПІДІЙМА́ТИСЯ *див.* підніма́тися
ПІДІЙМА́Ч *див.* підніма́ч
ПІДІЙНЯ́ТИ *див.* підніма́ти
ПІДІ́ЙНЯТИЙ
ПІДІЙНЯ́ТИСЯ *див.* підніма́тися
ПІДІЙТИ́ *див.* підхо́дити
ПІДІЛЛЯ́ТИ *див.* підлива́ти
ПІДІ́МКНЕНИЙ
ПІДІМКНУ́ТИ *див.* підмика́ти
ПІДІ́МКНУТИЙ *див.* піді́мкнений
ПІДІМ'Я́ТИ *див.* підмина́ти
ПІДІПРІВА́ТИ *див.* підпріва́ти
ПІДІПРІ́ЛИЙ
ПІДІПРІ́ТИ *див.* підіпріва́ти
ПІДІПХА́ТИ *див.* підпиха́ти
ПІДІПХНУ́ТИ
ПІДІ́ПХНУТИЙ
ПІДІ́РВАНИЙ
ПІДІРВА́ТИ *див.* підрива́ти[1]
ПІДІРВА́ТИСЯ *див.* підрива́тися[1]
ПІДІ́СЛАНИЙ[1]
ПІДІ́СЛАНИЙ[2]
ПІДІСЛА́ТИ[1] *див.* підсила́ти
ПІДІСЛА́ТИ[2] *див.* підстила́ти
ПІДІСЛА́ТИСЯ *див.* підстила́тися
ПІДІ́СОК
ПІДІСПІВА́ТИ *див.* підспіва́ти[1]
ПІДІСПІ́ЛИЙ *див.* підспі́лий
ПІДІСПІ́ТИ *див.* підспіва́ти[1]
ПІДІССА́ТИ *див.* підсиса́ти
ПІДІССА́ТИСЯ *див.* підсиса́тися
ПІДІ́ТКАНИЙ
ПІДІТКА́ТИ
ПІДІТКНУ́ТИ *див.* підтика́ти
ПІДІ́ТКНУТИЙ *див.* піді́тканий
ПІДІТКНУ́ТИСЯ *див.* підтика́тися
ПІДІТНУ́ТИ *див.* підтина́ти
ПІДІТНУ́ТИСЯ *див.* підтина́тися
ПІД'ЇДА́ТИ
ПІД'Ї́ДЕНИЙ
ПІД'ЇЖДЖА́ННЯ
ПІД'ЇЖДЖА́ТИ
ПІД'Ї́ЗД
ПІД'ЇЗДИ́ТИ *див.* під'їжджа́ти
ПІД'ЇЗНИ́Й
ПІД'Ї́СТИ *див.* під'їда́ти
ПІД'Ї́ХАТИ *див.* під'їжджа́ти
ПІДЙÓМ
ПІДЙÓМНИЙ
ПІДЙÓМНИК
ПІДКАДИ́ТИ
ПІДКА́ЖЧИК
ПІДКА́З
ПІДКА́ЗАНИЙ
ПІДКАЗА́ТИ *див.* підка́зувати
ПІДКА́ЗУВАННЯ
ПІДКА́ЗУВАТИ
ПІДКА́ЗУВАТИСЯ
ПІДКА́ЗУВАЧ
ПІДКА́ЗУВАЧКА
ПІДКАНЦЕЛЯРИ́СТ
ПІДКА́НЦЛЕР
ПІДКА́ПАТИ *див.* підка́пувати
ПІДКА́ПОК
ПІДКА́ПУВАТИ
ПІДКАРАНТИ́ННИЙ
ПІДКА́САНИЙ
ПІДКАСА́ТИ *див.* підка́сувати
ПІДКАСА́ТИСЯ *див.* підка́суватися
ПІДКА́СУВАТИ
ПІДКА́СУВАТИСЯ
ПІДКА́Т
ПІДКАТАЛÓГ
ПІДКАТЕГÓРІЯ
ПІДКАХИ́КНУТИ
ПІДКАХИ́КУВАННЯ
ПІДКАХИ́КУВАТИ
ПІДКА́ЧАНИЙ[1]
ПІДКА́ЧАНИЙ[2]
ПІДКАЧА́ТИ[1] *див.* підка́чувати[1]
ПІДКАЧА́ТИ[2] *див.* підка́чувати[2]
ПІДКАЧА́ТИ[3]
ПІДКАЧА́ТИСЯ *див.* підка́чуватися[2]
ПІДКА́ЧУВАЛЬНИЙ
ПІДКА́ЧУВАННЯ[1]
ПІДКА́ЧУВАННЯ[2]
ПІДКА́ЧУВАТИ[1]
ПІДКА́ЧУВАТИ[2]
ПІДКА́ЧУВАТИСЯ[1]
ПІДКА́ЧУВАТИСЯ[2]
ПІДКИДА́ННЯ
ПІДКИДА́ТИ
ПІДКИДА́ТИСЯ
ПІДКИДНИ́Й
ПІДКИ́ДУВАНИЙ
ПІДКИ́ДУВАТИ *див.* підкида́ти
ПІДКИ́ДУВАТИСЯ *див.* підкида́тися
ПІДКИ́ДЬОК
ПІДКИ́ЛИМНИЙ
ПІДКИ́ЛИМНО
ПІДКИ́НЕНИЙ
ПІДКИ́НУТИ *див.* підкида́ти
ПІДКИ́НУТИЙ *див.* підки́нений
ПІДКИ́НУТИСЯ *див.* підкида́тися
ПІДКИСА́ННЯ
ПІДКИСА́ТИ
ПІДКИ́СЛЕНИЙ
ПІДКИ́СЛЕННЯ
ПІДКИСЛИ́ТИ *див.* підкисля́ти
ПІДКИСЛИ́ТИСЯ *див.* підкисля́тися
ПІДКИ́СЛЮВАННЯ
ПІДКИ́СЛЮВАТИ *див.* підкисля́ти
ПІДКИ́СЛЮВАТИСЯ *див.* підкисля́тися
ПІДКИСЛЯ́ТИ
ПІДКИСЛЯ́ТИСЯ
ПІДКИ́СНУТИ *див.* підкиса́ти
ПІДКІ́ВКА
ПІДКІ́ВОЧКА
ПІДКІВЧИ́НА
ПІДКІ́П *див.* підкóп
ПІДКІ́РКА
ПІДКІ́РКОВИЙ
ПІДКІ́РНИЙ
ПІДКІ́С
ПІДКІ́СНИЙ
ПІДКІ́СНИК
ПІДКІСТКОВИ́Й
ПІДКЛА́Д
ПІДКЛАДА́ННЯ
ПІДКЛАДА́ТИ
ПІДКЛАДА́ТИСЯ
ПІДКЛА́ДЕНИЙ
ПІДКЛА́ДКА
ПІДКЛА́ДКОВИЙ
ПІДКЛАДНИ́Й
ПІДКЛА́С
ПІДКЛА́СТИ *див.* підклада́ти
ПІДКЛА́СТИСЯ *див.* підклада́тися
ПІДКЛА́ЦНУТИ
ПІДКЛА́ЦУВАТИ
ПІДКЛЕ́ЄНИЙ
ПІДКЛЕ́ЇТИ *див.* підкле́ювати
ПІДКЛЕ́ЙКА
ПІДКЛЕПА́ТИ *див.* підкле́пувати
ПІДКЛЕ́ПУВАННЯ
ПІДКЛЕ́ПУВАТИ
ПІДКЛЕ́ЮВАННЯ
ПІДКЛЕ́ЮВАТИ
ПІДКЛЕ́ЮВАТИСЯ
ПІДКЛИ́КАНИЙ
ПІДКЛИКА́ННЯ
ПІДКЛИ́КАТИ *див.* підклика́ти
ПІДКЛИКА́ТИ
ПІДКЛИНИ́ТИ *див.* підкли́нювати
ПІДКЛИ́НЮВАННЯ
ПІДКЛИ́НЮВАТИ
ПІДКЛЬÓВУВАТИ
ПІДКЛЮВА́ТИ *див.* підкльóвувати
ПІДКЛЮЧА́ННЯ
ПІДКЛЮЧА́ТИ
ПІДКЛЮЧА́ТИСЯ
ПІДКЛЮ́ЧЕНИЙ
ПІДКЛЮ́ЧЕННЯ
ПІДКЛЮЧИ́ТИ *див.* підключа́ти
ПІДКЛЮЧИ́ТИСЯ *див.* підключа́тися
ПІДКЛЮЧИ́ЧНИЙ
ПІДКÓВА
ПІДКÓВАНИЙ
ПІДКÓВАНІСТЬ
ПІДКÓВДРА
ПІДКОВЗНУ́ТИСЯ *див.* підскóвзуватися
ПІДКÓВЗУВАННЯ
ПІДКÓВЗУВАТИСЯ *див.* підскóвзуватися
ПІДКÓВКА *див.* підкі́вка
ПІДКÓВНИЙ

ПІДКОВОНІ́С
ПІДКОВОПОДІ́БНИЙ
ПІДКО́ВУВАННЯ
ПІДКО́ВУВАТИ
ПІДКО́ВУВАТИСЯ
ПІДКО́ЛЕНИЙ
ПІДКО́ЛЕННЯ
ПІДКОЛІ́НКОВИЙ
ПІДКОЛІ́ННИЙ
ПІДКОЛІ́ННИК
ПІДКОЛІ́НОК
ПІДКОЛО́ДНИЙ
ПІДКОЛО́ТИ *див.* підко́лювати
ПІДКО́ЛОТИЙ *див.* підко́лений
ПІДКОЛОТИ́ТИ *див.* підколо́чувати
ПІДКОЛО́ЧУВАТИ
ПІДКОЛУПА́ТИ *див.* підколу́пувати
ПІДКОЛУПНУ́ТИ
ПІДКОЛУ́ПУВАТИ
ПІДКО́ЛЮВАННЯ
ПІДКО́ЛЮВАТИ
ПІДКО́ЛЮВАТИСЯ
ПІДКО́ЛЮВАЧ
ПІДКОМІРЕ́ЦЬ
ПІДКОМІ́РЧИК
ПІДКОМІ́СІЯ
ПІДКОМІТЕ́Т
ПІДКОМО́РІЙ
ПІДКОМО́РСЬКИЙ
ПІДКОНВО́ЙНИЙ
ПІДКОНТРО́ЛЬНИЙ
ПІДКОНТРО́ЛЬНІСТЬ
ПІДКО́П
ПІДКО́ПАНИЙ
ПІДКОПА́ТИ *див.* підко́пувати
ПІДКОПА́ТИСЯ *див.* підко́пуватися
ПІДКО́ПНИЙ
ПІДКОПТИ́ТИ *див.* підко́пчувати
ПІДКОПТИ́ТИСЯ *див.* підко́пчуватися
ПІДКО́ПУВАЛЬНИЙ
ПІДКО́ПУВАННЯ
ПІДКО́ПУВАТИ
ПІДКО́ПУВАТИСЯ
ПІДКО́ПУВАЧ
ПІДКО́ПЧЕНИЙ
ПІДКО́ПЧУВАТИ
ПІДКО́ПЧУВАТИСЯ
ПІДКОРЕГО́ВАНИЙ *див.* підкориго́ваний
ПІДКОРЕГО́ВУВАТИ *див.* підкориго́вувати
ПІДКОРЕГУВА́ТИ *див.* підкориго́вувати
ПІДКОРЕНЕ́ВИЙ
ПІДКО́РЕНИЙ
ПІДКО́РЕНІСТЬ
ПІДКО́РЕННЯ
ПІДКОРИГО́ВАНИЙ
ПІДКОРИГО́ВУВАТИ
ПІДКОРИГУВА́ТИ *див.* підкориго́вувати
ПІДКОРИ́ТИ *див.* підкоря́ти
ПІДКОРИ́ТИСЯ *див.* підкоря́тися
ПІДКОРИ́ШНИК
ПІДКО́РКОВИЙ
ПІДКО́РМ
ПІДКОРМИ́ТИ *див.* підко́рмлювати
ПІДКОРМИ́ТИСЯ *див.* підко́рмлюватися
ПІДКО́РМКА
ПІДКО́РМЛЕНИЙ
ПІДКО́РМЛЕННЯ
ПІДКО́РМЛЮВАННЯ
ПІДКО́РМЛЮВАТИ
ПІДКО́РМЛЮВАТИСЯ
ПІДКО́РМОВИЙ
ПІДКОРОВИ́Й
ПІДКОРОТИ́ТИ *див.* підкоро́чувати
ПІДКОРО́ЧЕНИЙ
ПІДКОРО́ЧУВАТИ
ПІДКО́РПУС
ПІДКО́РЧИТИ *див.* підко́рчувати
ПІДКО́РЧУВАТИ
ПІДКО́РЮВАНИЙ
ПІДКО́РЮВАТИ *див.* підкоря́ти
ПІДКО́РЮВАТИСЯ *див.* підкоря́тися
ПІДКО́РЮВАЧ
ПІДКОРЯ́ТИ
ПІДКОРЯ́ТИСЯ
ПІДКОСИ́ТИ *див.* підко́шувати
ПІДКОСИ́ТИСЯ *див.* підко́шуватися
ПІДКОТИ́ТИ[1] *див.* підко́чувати[1]
ПІДКОТИ́ТИ[2] *див.* підка́чувати[2]
ПІДКОТИ́ТИСЯ[1] *див.* підко́чуватися[1]
ПІДКОТИ́ТИСЯ[2] *див.* підка́чуватися[2]
ПІДКО́ЧЕНИЙ[1]
ПІДКО́ЧЕНИЙ[2] *див.* підка́чаний[2]
ПІДКО́ЧУВАННЯ[1]
ПІДКО́ЧУВАННЯ[2]
ПІДКО́ЧУВАТИ[1]
ПІДКО́ЧУВАТИ[2] *див.* підка́чувати[2]
ПІДКО́ЧУВАТИСЯ[1]
ПІДКО́ЧУВАТИСЯ[2] *див.* підка́чуватися[2]
ПІДКО́ШЕНИЙ
ПІДКО́ШЕННЯ
ПІДКО́ШУВАННЯ
ПІДКО́ШУВАТИ
ПІДКО́ШУВАТИСЯ
ПІДКРАДА́ТИ
ПІДКРАДА́ТИСЯ
ПІДКРА́НОВИЙ
ПІДКРА́СИТИ *див.* підкра́шувати
ПІДКРА́СИТИСЯ *див.* підкра́шуватися
ПІДКРА́СТИСЯ *див.* підкрада́тися
ПІДКРА́ШЕНИЙ
ПІДКРА́ШУВАННЯ
ПІДКРА́ШУВАТИ
ПІДКРА́ШУВАТИСЯ
ПІДКРА́ЮВАТИ
ПІДКРА́ЯТИ *див.* підкра́ювати
ПІДКРЕ́СЛЕНИЙ
ПІДКРЕ́СЛЕНІСТЬ
ПІДКРЕ́СЛЕННЯ
ПІДКРЕ́СЛЕНО
ПІДКРЕ́СЛИТИ *див.* підкре́слювати
ПІДКРЕ́СЛЮВАННЯ
ПІДКРЕ́СЛЮВАТИ
ПІДКРЕ́СЛЮВАТИСЯ
ПІДКРИ́КУВАТИ
ПІДКРИ́ЛЛЯ
ПІДКРИ́ЛОК
ПІДКРИ́ЛЬНИЙ
ПІДКРІПИ́ТИ *див.* підкрі́плювати
ПІДКРІПИ́ТИСЯ *див.* підкрі́плюватися
ПІДКРІ́ПЛЕНИЙ
ПІДКРІ́ПЛЕННЯ
ПІДКРІ́ПЛЮВАНИЙ
ПІДКРІ́ПЛЮВАННЯ
ПІДКРІ́ПЛЮВАТИ
ПІДКРІ́ПЛЮВАТИСЯ
ПІДКРІПЛЯ́ТИ *див.* підкрі́плювати
ПІДКРІПЛЯ́ТИСЯ *див.* підкрі́плюватися
ПІДКРО́ЇТИ *див.* підкро́ювати
ПІДКРО́КВЯНИЙ
ПІДКРОХМА́ЛЕНИЙ
ПІДКРОХМА́ЛИТИ *див.* підкрохма́лювати
ПІДКРОХМА́ЛЮВАТИ
ПІДКРО́ЮВАТИ
ПІДКРО́ЮВАТИСЯ
ПІДКРУТИ́ТИ *див.* підкру́чувати
ПІДКРУТИ́ТИСЯ *див.* підкру́чуватися
ПІДКРУ́ЧЕНИЙ
ПІДКРУ́ЧУВАННЯ
ПІДКРУ́ЧУВАТИ
ПІДКРУ́ЧУВАТИСЯ
ПІДКУВА́ТИ *див.* підко́вувати
ПІДКУВА́ТИСЯ *див.* підко́вуватися
ПІ́ДКУП
ПІДКУПА́ТИ *див.* підкупо́вувати
ПІДКУПИ́ТИ *див.* підкупо́вувати
ПІДКУ́ПЛЕНИЙ
ПІДКУПЛЯ́ННЯ
ПІДКУПЛЯ́ТИ *див.* підкупо́вувати
ПІДКУ́ПНИЙ
ПІДКУ́ПНІСТЬ
ПІДКУПО́ВУВАННЯ
ПІДКУПО́ВУВАТИ
ПІДКУ́ПОЛЬНИЙ
ПІДКУ́ПОЛЬНИК
ПІДКУ́ПСТВО
ПІДКУ́РЕНИЙ
ПІДКУРИ́ТИ *див.* підку́рювати
ПІДКУРИ́ТИСЯ *див.* підку́рюватися
ПІДКУРКУ́ЛЬНИК
ПІДКУРКУ́ЛЬНИЦЯ
ПІДКУ́РЮВАННЯ
ПІДКУ́РЮВАТИ
ПІДКУ́РЮВАТИСЯ
ПІДКУ́РЮВАЧ

Наукове видання

СЛОВНИКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ МОВНО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ ФОНД
ІНСТИТУТ МОВОЗНАВСТВА ім. О. О. ПОТЕБНІ

СЛОВНИК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У двадцяти томах

Том дванадцятий

П — ПІДКУРЮВАЧ

УКЛАДАЧІ

ШЕВЧЕНКО Ігор Вікторович
БІЛОНОЖЕНКО Віра Максимівна
БРІТІКОВА Катерина В'ячеславівна
ВИННИК Василь Олексійович
ЗАГНІТКО Анатолій Панасович
ЗАЇКА Наталія Михайлівна
КАРНАУХ Анна Володимирівна
КОНДРАЧУК Ірина Михайлівна
ЛОЗОВА Ніна Євгенівна
ОЛІФІРЕНКО Леся Вадимівна
СИВОКОЗОВА Вікторія Василівна
СИМОНЕНКО Людмила Олександрівна
ТОМІЛЕНКО Людмила Миколаївна
ЧУМАК Володимир Васильович
ШЕВЧЕНКО Лариса Леонідівна
ЯРУН Галина Михайлівна

Оформлення художника *І. Р. Сільман*
Художній редактор *Р. І. Калиш*
Видавниче редагування і коректура *К. В. Брітікової, Л. М. Кудрявкіної, Н. В. Щербакової*
Комп'ютерна верстка *І. М. Кондрачук, М. Ю. Кригіна, І. В. Остапової*

Підп. до друку 29.11.2021. Формат 84×108/16.
Друк. арк. 64,0. Ум. друк. арк. 107,52. Обл.-вид. арк. 172,12.
Наклад 1000 прим. Зам. № 7140/1

Український мовно-інформаційний фонд НАН України
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 4652 від 07.11.2013 р.
03039, м. Київ 39, Голосіївський проспект, 3

Віддруковано у ТОВ «Нілан-ЛТД»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 4299 від 11.04.2012 р.
21034, м. Вінниця, вул. Немирівське шосе, 62а
Тел.: 0(800)33-00-90, (096)97-30-934, (093)89-13-852
e-mail: info@tvoru.com.ua
http://www.tvoru.com.ua